

4° Exeg. 1003a

<36611109870017

<36611109870017

Bayer. Staatsbibliothek

COMMENTARIA

IN DISCIPULI CHRISTI ENCOLPÆI
ET THEOLOGI

JOHANNIS

APOCALYPSIN.

CONSCRIPTA

à

MATTHIA HOË, Austriaco,
Doctore Theologo.

COMMENTARIA
IN DISCIPLINAM CHRISTI ENCORPARI
ET THEOLOGICAM

JOHANNIS

ALPHABETICIS

Bayerische
Staatsbibliothek
München

CONSCRIBITA

MATTHIA HOE, Auctore.

Doctore Theologo.

COMMENTARIORUM
IN BEATI APOSTOLI ET EVANGELISTÆ, DISCIPULI CHRISTI
ENCOLPÆI,
JOHANNIS
APOCALYPSIN.

Quam hausit è sinu sui Domini, ipse verò è sinu Patris cœlestis,

LIBRI VIII.

FIDE, QUA FIERI POTUIT, MAXIMA, ET DILIGENTIA
accurata, plurimorum auctorum, veterum & recentiorum collatis
& adhibitis Scriptis concinnati,

*Ad CHRISTI Præpotentis Domini illustrandam
gloriam, hostium verò ejus, in primis Romani Anti-Christi & Sacramentariorum,
ignominiam; ad ostendendam genuinam & orthodoxam oraculorum Apocalypticorum sententiam; & resu-
tandam solidè tum Jesuitarum, tum Calvinianorum depravationem impiam directi, omninoq; in usum &
opæ Christianæ & Orthodoxæ Ecclesiæ scripti & editi*

A

MATTHIA HOË, Austriaco,

Doctore Theologo,

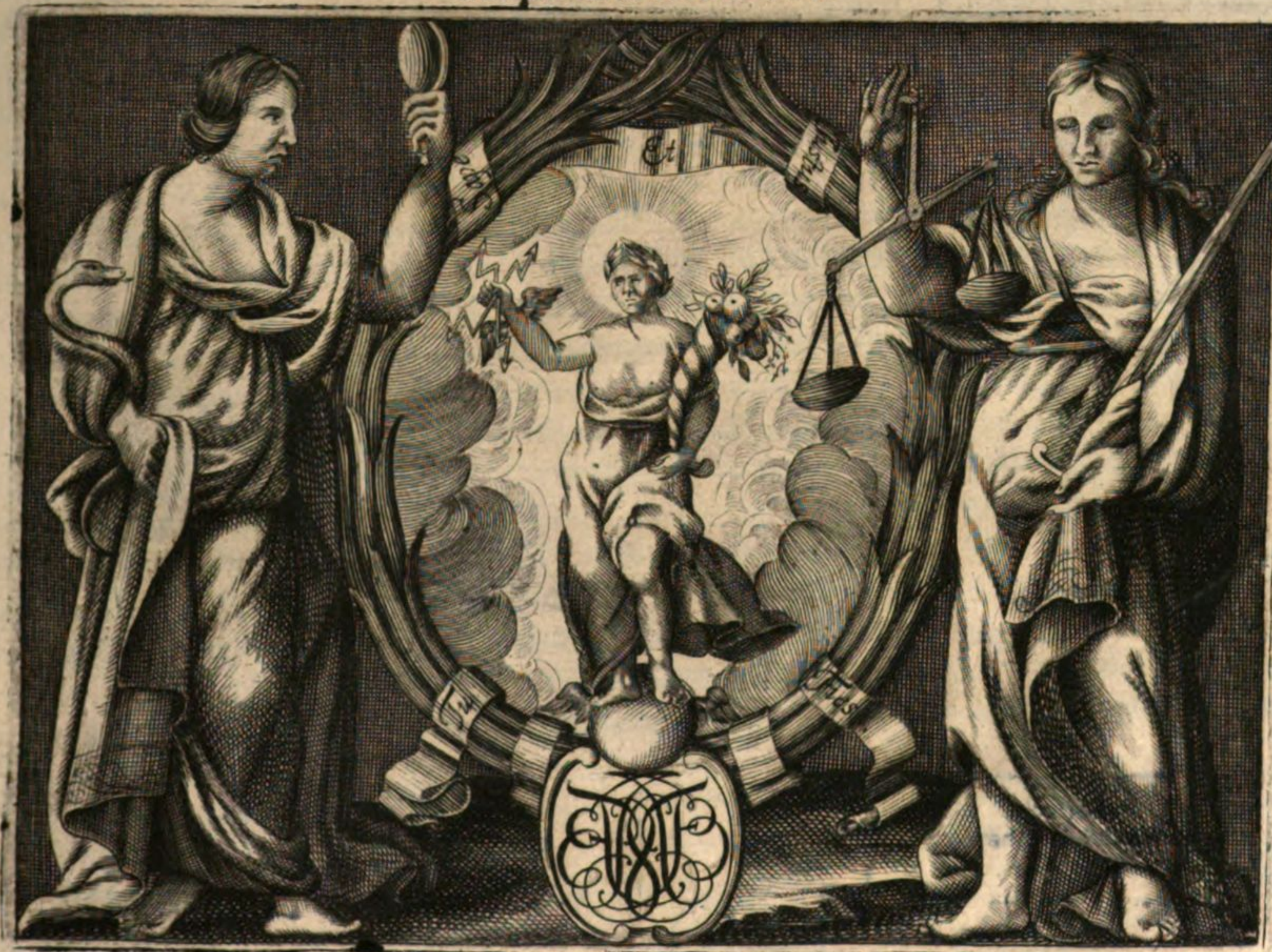
NUNC DENUO PRÆLO SUBMISSI, INQUE COMMODISSIMAM HANC
formam redacti, ac ab innumeris, quibus scatebant, mendis repurgati, cum Indicibus
perquam necessariis instructi.

Cum Præfatione MARTINI GEIERI D. ad Lectorem.

Cum Gratia & Privilegio SERENISSIMI ELECTORIS SAXONICI.

Apoc. i. v. 3.

Beatus, qui legit & audit verba PROPHETIÆ hujus, & servat, quæ in ea scripta sunt:
Tempus enim PROPE EST.

LIPSIÆ & FRANCOFURTI,

Impensis Hæredum SCHÜRERIANORUM, & JOHANNIS FRITZSCHII.

Anno M DC LXXI.

ИЗДАНИЕ

Bayerische
Staatsbibliothek
München

LECTORI PIO SALUTEM PER CHRIS-
TUM NUNCUPAT.

Martinus Geier, D.

On invenuste equidem insipideve Rabbini in suo Talmud Hierosol. Brachoth cap. 9. ab initio : למנהלית דלית לה טימי כל שמעבה : בנהמה : hoc est, *margaritam laudans inæstimabilem dehonestat ipsam*. Hoc sanè cum & ego expendo mecum, anceps omninò hæreo, num exequi expediat, quod hætenus à me desideratum. Nimirum pro more seculi, recusò huic operi Apocalypitico inæstimabili præmitti debuit encomiastica quædam ad Emptorem allocutio. Verùm quid vino vendibili hædera hâc opus? num Soli lucenti, ut conspiciatur exactiùs, accendere solemus faculam? num dudum noto Herculi novus quæri debuit panegyrista? vel *num eundem aliquis vituperavit?* quod olim Sophistæ cuidam declamanti regessisse scribitur Antalcidas apud Plutarchum. Quod Judæi de suo consueverunt dicere R. Jose B. Joëser eundem esse בורא שמהל botrum, hoc est, בורא שמהל virum, in quo sint omnia (v. Hotting. *de Cippis* p. 50.) id sanè de Theologo nostro, cujus jam recusò tibi datur Commentarius, dixerimus jure non immeritò. Quidni etiam, expensis tot ejusdem pro veritate depugnatis præliis, passimq; extantibus trophæis, vocare auderemus ipsum מלחמת הרוק *Malleum robustum*, אוצר במים thesaurum vel horreum clausum, in quo frugum omnis generis servata ingens copia; (quo titulo gaudebat olim apud suos R. Akiva, ob multiplicem reconditamq; quâ pollebat prompteq; cuivis inserviebat, doctrinam;) quidni tribueremus ipsi R. Ismoëlis epitheton מונחת חנוכה *taberna instructissima*, cum ex tempore apud ipsummet cuivis adventanti hospiti parata deprehenderentur edulia; promebat siquidem & vetera & nova, ut Salvatoris nostri habent verba, *Matth. XII 1, 52. ex bono cordis opulentissimi thesauro*. Non expectandum erat hospiti, (ita Judæi superius suum declarare sciunt elogium, Gittin. fol. 67. col. 1.) donec aliunde peteretur vinum. Non ajebat Doctor hic: Expecta, donec studeam; verum ubicunque modò dolio huic pleno aliquale dabatur ostiolum, manabat mox inde vinum sapienssimum cursu concitato. Sicut R. Jochanam Ben Nuri à suis appellabatur קופת הרקליים *apotheca vel scrinium pharmacopæorum* & R. Elieser Ben Afaria קופת בשמים *capsula aromatum*, eâ scilicet de causâ, ut sicut אומארי *aromatarius* interroganti, estne tibi opobalsamum? respondet, ita: habesne balsamum? Sic: habesne cinnamomum: imò, similiter hic sapiens quærenti cuivis satisfecerit ex textu biblico, ex Gemara, ex Medraschim, ex Aggadoth &c: ita & nos haut veremur Theologo huic piè defuncto similia tribuere, adeò, ut tam Scripturæ sacræ, quam Antiquitatis Ecclesiasticæ, nec non Polemicorum omnium notitiam habuerit exactam ac propemodum inexhaustam. Si Socrates auditum Pentathlo comparavit Democritum, quod calleret naturalia, moralia, mathematica, disciplinas ἐγκυκλίους nec non artes omnes (apud Laertium l. 9. c. 27.) cogitandum relinquimus æstimatori erudito, annon Nobilissimi hujus viri doctrina eandem deposcat sibi laudem. Quantâ polluerit peritiâ rerum sacrarum practica exinde conjicere licebit de facili, si computes annos, in statione hâc publicâ tam laudabiliter exactos. Dum manum profundæ huic interpretationi admoveret primùm, anno nim: seculi hujus *decimo*, octennium jam jam consumpserat in ministerio Ecclesiastico, sexennium puta in Ephoriâ & biennium in aulâ, prout commemorat *in dedicatione libri primi*. Completo hoc labore ipso, anni effluxerant triginta integri, id quòd constat ex libri editione ultimi, Anno 1640. Quid vero existimas, Pie Lector, intra tantum temporis modò pacati, modò bellis turbatissimi, decursum addisci à Viro! tanto potuisse? His igitur expensis, omnibus temeritatis sanè videbitur otiosæ ac supervacaneæ, Autorem tantum Lectori commendatum ire.

Accedendum tamen ad præsens institutum si fuerit omninò propiùs, Commentarium sanè hunc Apocalypiticum quando conferre quis voluerit cum modernis veteribusque aliis, fatebitur, spero, ultrò, non adeò multos eundem habere pares. Taceo, quos ipsemet Beatus Autor commemoravit Interpretes à se consultos, ubi Anno 1640. ultimum eniteretur factum. Nec illud etiam in me recipio laboris invidiosi, recentiores, quos intra hos XXX. ab

EPISTOLA

editione operis elapsos annos sequior nostra conspexit ætas, conferre cum hoc recuso opere. Prodierunt tum in Apocalypsin totam, tum in certas ejusdem portiones & homiletica & exegetica non pauca, partim è nostratibus, partim è Pontificiorum Calvinianorumq; castris; verum num splendor Hoeani operis obfuscatus adeò sit penitus per ignes hosce novos, ut susq; deq; haberi idem nunc possit, judicabunt illi, qui modum appendendi talia ex asse didicerunt. Repetenda proinerunt B. Autoris ipsiusmet verba è dedicatione libri primi: *neq; me cum esse opinor, qui semper & ubiq; omnium expectationi, omnium petitioni, omnium questionibus & propria revelantis Domini intentioni satisfecerit: Thraso jure audirem, si tanta de me præsumerem: non ignoro modestiam Socratis, qui cum ei aliquando ab Euripide liber Heraclyti, perquam difficilis intellectu, offeretur, & quid de libro illo sentiret, interrogaretur, argute respondit: ea, quæ ipse intellexerit valdè sibi visa esse præclara & generosa; credere autem se, talia item esse, quæ non intellexit: quanto magis in tam arduo scripto similis modestia requiritur? Tetigi fortassis in plerisq; rem acu; hæsitavi etiam fortassis alicubi, ita tamen, ut nuspiam in fundamentum fidei & veritatis impegerim, ut nuspiam ullibi offendiculo fuerim. Post paucas lineas pergith. m.: multa certè multos interpretes nobis enodanda reliquisse, ii videbunt, qui nostrum laborem cum aliorum conferre studebunt. Citra omnem enim detractationem dicere ausim, me vix unum inter plurimos reperisse, qui in id totus incubuerit, ut variis sententiis & expositionibus adductus, maximè propriam deinde elegerit, electam confirmarit & usum doctrinalem luculenter tractaverit, nedum, ut quæ dubia & scrupulosa apparent, animumq; lectoris ancipitem reddunt, annotarit & enodarit, &c.*

His ipsis adjicienda opinor, quæ ipsemet denuò de laboris sui præfatus est scopo ad editionem libri octavi ultimi: *illum præfixum mihi scopum habui vel maximè, ut locos doctrinarum ex textu apocalypstico resultantes, non indice tantum nudo notarem, sed plerosq; cum apparatu, quod dicitur, & à necesse est tractarem: adeoq; in Tomis illis octo Compendium quasi Theologiae, tum theoreticæ tum practicæ exhiberem, prout ocularis inspectio luculenter ostendet.* Sufficere opinor hæc iis, qui cum fructu possunt hoc scriptum legere: iis, qui nequeunt, frustra scribentur decuplo ampliora. Unicum hoc addo: Si Apelles unicam sub artificiosis suis manibus inq; conspectu adeò diuturno servasset sibi tabulam, quid aliud quæso prodire potuisset, quàm opus admirandum: At Beatus noster Theologus, tantâ rerum sacrarum, profanarumq; notitia, tanto ingenii acumine, tanto Autorum optimorum apparatu, tantò denique assiduarum precum studio pollens, vulgare quid si protulisset, majori sanè admirationi apud universos dedisset locum, quàm si Apelles æternitati aliàs pingens, sui ordinis superâisset omnes atque singulos. Finio, Deumque precor, ut & hicce labor reviviscens non careat cœlesti suo fructu. Tu, Bone Lector, hæc mea boni consule, quæ ad instantiam præmittere hîc debui, atque sic in Christo benè vale. Dat. d. 8. Martii, Anno 1671.

Dresdæ, in iisdem, quas B. Autor Apocalypsin enucleans incoluit, ædibus.

Serenissimo sacri Romani Imperii

Archimarescallo, & Electori,

Dn. Dn. CHRISTIANO II.
BURGGRAVIO MAG-
DEBURGI:

Nec non

Illustrissimis & Celsissimis Principibus:

Dn. Dn. JOHANNI GEORGIO:

Et

Dn. Dn. AUGUSTO,

FRATRIBUS GERMANIS, DUCIBUS SAXONIÆ,

Landgraviis Thuringiæ, Marchionibus Misniæ, Dominis
suis Clementissimis,

Salutem, gratiam & pacem à DEO patre, per Christum Je-
sum, humiliter precatur,

MATTHIAS HOE, D.

Vere-

DEDICATORIA.

Vereor, Potentissimi Principes, Domini Clementissimi, vereor, inquam, ut multi, vel solo Commentariorum, quos edere incipio, conspecto titulo, sinistrè eos excepturi, & de labore, qui magnus profectò, & maximis cum molestiis conjunctus, ad Dei autem solius prapotentis gloriam, & Ecclesiæ adificationem susceptus est, minùs, quàm par, amicè judicaturi sint: Primo enim objiciunt **LIBRI APOCALYPTICI MAIESTATEM**: qua tanta ab ipsis censebitur, ut eam me non attingere omninò decuerit.

Et fateor sanè, difficilimum, inter omnes Veteris & Novi Testamenti Libros, Apocalypticum scriptum, non immeritò haberi: Tot enim in eo Sacramenta, quot verba: uti Hieronymus ait: Sed annon, quæ difficilia, eadem & pulchra: Humanis ingenii viribus si rem aggrededer, non tantùm dicà, sed & scutica me dignum, ipse ultrò faterer, quippe me ferrum candens non forcipe, sed digitis apprehendere, adeoque ausu temerario, in sacrarium Dei irrumperè conarer. Sed absit à me, & longissimè absit tam prophanatemeritas: Rerum in hoc libro, & revelationum majestatem agnosco & in concinnando commentario, ut Deus revelet oculos meos, humiliter cum Davide, oro, Psal. 119. neque dubito, quin Deus Spiritu suo sancto, in omnem veritatem me ducere, quin sanum & rectum mysteriorum sensum tradere, & vel mea quantulacunque opera propagare, paratissimus existat. Jam olim enim Deus, per ora infantium & lactantium sibi laudem parare consuevit, Psal. 8. Ma-
jestas etiam & difficultas libri, à seria & diligenti ejus meditatione superiorum seculorum Christianos & Theologos non avocavit, sed ad eam potius incitavit: sicut & Pauli Apostoli scripta, præ aliis rerum maximarum majestate præstant, 2. Petr. 3. nihilominus commentariis plurimorum, & interpolatis scholiis explicata extant: Et scio, qui Apocalypsin cum circuli quadratura comparant: Hujus enim notitia quidem scibilis, nondum tamen absolutè & perfectè à quoquam perspecta: ut investigetur tamen, & diligentia hoc nomine accurata adhibeatur, minimè prohibitum est: Similiter Apocalypsis, accedente divinà gratià, in plerisq; & potissimis visionibus intelligi quidem, sed num à quoquam hætenus ex amussim propriè explanata sit, non sine causà dubitari potest. ME EU Messe opinor, qui semper & ubique omnium expectationi, omnium petitioni, omnium questioni, & propriæ revelantis Domini intentioni satisfecerit: Thraso jure audirem, si tanta de me præsumerem, non ignorem modestiam Socratis, qui cum Ei aliquando ab Euripide liber Heraclyti, perquam difficilis intellectu offerretur, & quid de libro illo sentiret, quareretur, argutè respondit: Ea quæ ipse intellexerit valdè sibi visa esse præclara & generosa: Credere autem se, talia item esse, quæ non intellexerit: Quanto magis in tam arduo scripto similis modestia requiritur? Tetigi fortassis in plerisque, ὅτι διὰ rem acu: hæsitavi etiam fortassis alicubi: ita tamen, ut nuspiam in fundamentum fidei & veritatis impegerim: ut nuspiam ulli offendiculo fuerim.

Quidni igitur irreprehensibiliter scriptum Apocalypticum, licet arduum & majestate rerum refertissimum, me tractasse & tractare potuisse existimem? Quodq; aliis multis antehac licuit, quidni & mihi id liceat? præsertim, cum singulari quodam Spiritus sancti motu ad ἐξήγησης Prophe-
tia hujus quasi abripi & impelli, quin & luculenter, gratia prapotentis, in labore cæpto, adjuvari me videam.

Sed obtendant fortassis aliqui: Jam antè, non paucos operam suam in interpretatione scripti hujus, navasse, ac idcirco Ecclesiæ labore meo facile carere potuisse: Quam objectionem ut paucis refellam, ajo: si ista hic ratio militet, parum abesse, quin seculi hujus Theologorum ferè omnium scripta, atro carbone notanda, & vel non necessaria, vel parum fructuosa censenda, immò prorsus eliminanda sint. Cumque Rupertus in Prologo Commentariorum suorum, eraditè huic objectioni responderit: placet eam huc apponere, & pro defensione instituti nostri, ceu scutum quoddam adhibere: Sic autem ait Rupertus: Jam satis est, quòd alii meliores & doctiores & copiosiores invenerunt atque scripserunt: Illicitum est, temerarium est, adjicere quippiam ad ea, quæ à nominatis ac Catholicis Patribus dicta sunt, atque ita fastidium legentibus facere, augendo multitudinem Commentariorum: Verùm ad hoc ita respondeo: Spatiosus est Sanctarum Scripturarum ager: & omnibus CHRISTI confessoribus communis est, & tractandi illas nulli potestas negari potest: dummodo salvâ fide, quod sentit, & dicat & scribat: Quis namque rectè in lignetur, eo quòd in eâdem possessione, post unum aut duos puteos, quos foderunt Patres præcedentes, plures proprio fodiant labore Filii succedentes? Isaac certè alios puteos fodit, præter illos, quos foderant servi Patris ejus Abraham, quos, illo mortuo, obstruxerant Philistæi: Nam postquam & illos rursum fodit, & ita eos, ut Pater ipse appellavit, subdit scriptura: Foderunt in torrente: & reppererunt aquam vivam: Et profectus inde, fodit alium puteum: Itaque juxta hanc regulam nobis quoque concedant, ut post illos puteos, quos foderunt, id est, post illos tractatus, quos fecerunt Patres majores nostri, & nos proprii ingenii vomere alios fodiamus puteos, dummodo & nos aquam vivam reperire possimus, quæ nulli noceant bibenti, nulliq; scandalum vel errorem faciant legenti. *Hæc Rupertus.*

Multa certè multos interpretes nobis enodanda reliquisse, ii videbunt, qui nostrum laborem

EPISTOLA.

cum aliorum conferre studebunt : Circa omnem enim detractiōem illorum dicere ausim, me vix unum inter plurimos reperisse, quin in id totus incubuerit, ut variis sententiis & expositionibus adductis, maximè propriam deinde elegerit, electam confirmarit, & usum doctrinalem luculenter tractaverit: nedum, ut quæ dubia & scrupulosa apparent, animumque Lectoris ancipitem reddunt, annotarit, & enodarit, seis plerique summaria quadam, ut sic loquar, & tumularia napaççæ contenti, brevibus totam totius libri ἀπὸλυσις abolverunt : Ego (quod tamen absq̃ jactantia dici nō volo) mediocri diligentia, defectum illum supplere, & quæ ad intellectum Apocalypsis Iohannitica faciunt, ex variis Autoribus comportare, Adversariorum corruptelas resellere, & usum didascalicum plenius tradere, totis viribus laboravi: Num vero scopum præfixum attigerim: num voto meo & aliorum satisfecerim, hæreo: Penes Bonos & Eruditos iudicium esto.

Possem sane, si gloria tam cupidus essem, præclarissimorum quorundam in celeberrimis locis & Academiis degentium Theologorum eximia adjuce elogia & præconia, quibus operam meam, hic præstitam, liberalissime exornarunt: sed nolo: iudicium potius cuius porro liberrimum permitto. Quod si deprehenderit Bonus, quæ moneat, (oculi enim vident, quod oculus non videt) placide ea ad me perscribat: gratum erit mihi, sicut oleum capiti inunctum: speq̃ fruatur Monitor certissima, me ingentes ipsi, pro hoc Christianæ παρρησίας & humanitatis officio, gratias habiturum esse.

Ceterum, non puto offensum iri quenquam, me tot Autorum & Interpretum Veterum & recentiorum libros consuluisse, immo & eorum nonnunquam Commentariis usum esse, qui à religionis nostræ sinceritate alioquin multum sunt alieni: Prius enim illud alicujus diligentia, & nisi fallor, modestia ac humilitatis erit indicium: quod non propriis innixus tantum viribus, sed juxta admonitionem Syracidis, veterum & majorum sapientiam sum scrutatus: Hoc postèrus facere iussit Apostolus, 1. Thess. 5. v. 21. inquiens: Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸς κατέχετε. Et incidit exemplum Primasii, qui de suo, quem in Apocalypsin scripsit, Commentario inter alia hæc habet: Librum Apocalypsis multis opertum mysteriis, cum Dei adiutorio, exiguis licet præditus viribus, exponendum suscepi: non meis tantum contentus inventis, sed si qua reperi à S. Augustino ejus libri testimonia alibi explicata, indubitanter adjunxi: Quin in etiam à Ticonio Donatista, ea, quæ sano congruebant sensui defloravi, & ex eis, quæ eligenda fuerant, exundantia reprimen, simportuna refecans, & impolita componens, Catholico moderamine temperavi: Sicut autem pretiosa in stercore gemma, à prudente viro reperta & colligi, & ingenuæ dignitati suæ restitui debet: Ita undecunque veritas elucescit. Catholicæ deferenda est unitati. Huic enim soli competit, quidquid veritas, etiam foris personarit: Juste namq̃ fides à perfidis collegit, quod sui juris esse cognovit: nec potest alienis prodesse usurpatum, sed Filiis, cum veræ matri fuerit restitutum: Ob hoc autem Donatistæ non debent extolli: sicut nec de Prophetia Caiphæ, quâ dixit: Expedi ut unus moriatur pro populo, Judæi debent gloriari: Neq̃ hinc Catholicis debet esse offensio: Si qua enim fuerint Ecclesiasticis utilitatibus profuturæ, nostris sunt instructionibus applicanda: nec attendenda persona dicentis, sed qualitas dictorum est consideranda. Hæc Primasius.

Ceterum Serenissime Elector, Illustrissimi Principes, Domini Clementissimi, laborem hunc mecum Serenitati & Celsitudinibus vestris humilime consecratum & dedicatum volo: Vobis enim sunt, & merito esse debent, cara, pretiosa & accepta Spiritus sancti oracula: Vos sinceram Evangelii veritatem in Territoriis & Regionibus vestris piissime propagatis: Vos in Academiis & Gymnasiis celeberrimis, tam docentes quam discentes, liberalissime eo fine & intentione sustentatis, ut mysteria divina simplicioribus notissima & perspectissima reddantur. Atque utinam utinam superessent adhuc, qui nuper in terris esse desierunt, & præsentiam suam militanti Ecclesiæ subtraxerunt, Viri præclarissimi: D. Ægidium Hunnium, D. Zachariam Schilterum D. Cornelium Beccerum, D. Salomonem Gesnerum, D. Davidem Rungium, D. Georgium Mylium, D. Polycarpum Lyserum, puto, septem σοφιστὰς, auctoritatis, eruditionis, acrimonia, & experientia maxima Theologos: & hæc Ecclesiæ ætate Antesignanas Eximios: Hi meditationibus & Commentariis suis, Regna, Provincias, populos, nationes & gentes porro erudire, libros Propheticos & Apostolicos explanare, iudicium accuratum interponere, consilia sana & salubria in dubiis casibusministrare quæ intricata videntur, extricare, quæ contraria apparent, conciliare, quæ obscuritatem sapiunt, illustrare: Hi Ecclesiæ undiquaque pressæ & afflictæ precibus piis succurrere: obstacula removere, viam Domino parare, & ut summatim rem dicam, domum Dei, tanquam operarii fidi & probati, porro super angularem lapidem & fundamentum unicum, Iesum Christum solide adificare potuissent: sed tales, proh dolor, Fuerunt: Hæc Quondam fecerunt: ingenti post se Ecclesiæ Orthodoxa & infinita Bonorum multitudini relicto desiderio. Ne autem sacra Dei domus plane desertamaneat, omnino decet, ut residui & superstites Operarii pro viribus laborent, & suas quicq̃ operas Ecclesiæ præstent: Proceris enim in horto, vel venti tempestate evulsis, vel annorum serie & senio consumptis arboribus, novella planta & arbores surrogantur: & fru-

DEDICATORIA.

fructus ex iis, teneri licet, & prioribus non παντελώς comparandi, avide decerpuntur: Ita fieri oportet in horto quoque & Paradiso Ecclesie Dei amœnissimo.

Et tales novellos fructus, Illustrissimi Principes, Mensæ pietatis vestræ appono: Plantatus sum ante annos XIII. ubi primum has regiones & earum Academias ingressus. Accedente autem divina gratia, & benedictione, ab annis octo, & amplius, (tamdiu enim Ministerii functus sum officio) ferre cæpi quales quales fructus: quos per biennium fere, Aula Electoralis Saxonica, per sexennium Ecclesia & Episcopia nunc mihi demandata, decerpfit, & novellos licet ac teneros, avide percepit: Neque hoc mirum: Quoties enim fieri vides, quod cum delicatissimis & exoticis fructibus, alii quoque vulgares & domestici bene sapiunt? Talem sortem meis quoque, non pomis aureis, sed cerasi tantum & avellanis, ut sic loquar, hætenus concessit Altissimus, quos summis etiam illis supra nominatis Theologis & Criticis exquisitissimis, bene sapuisse, luculenter αὐτοχρᾶτος ipsorum docere possem: De causa quarit quis saporis? Ea certe alia non est, quàm quod ab arboribus illis Nobilissimis & Theologis eximiis, liquorem aliquem gratum & sapidum nactus sum: ita, ut quicquid saporis Biblici & Theologici, in lucubrationculis meis deprehenditur, id πρῶτως gratia divina: & ἁγίως Theologorum Veterum & recentiorum institutioni, plantationi & rigationi fidelissimæ acceptum feratur: Vva enim ab uva liquorem ducit: uti vetus diverbiū habet. Neque permittit Dominus, ut testes veritatis divina æternum moriantur: sed reviviscere facit eos per fideles discipulos, qui doctrinam à testibus duobus traditam, sincere propagare, & mediis legitimis conservare laborant: uti in Apocalypsi nostra, capite undecimo habetur.

Et incidit nunc, quid magnus ille, & ὁμολογῆμας Doctissimus Theologus, D. Hunnius p. memoria, Præceptor meus εἰς αἰῶνας observandus, de novellis arboribus, hoc est, suis & aliorum μαθηταῖς discipulis scripserit: Sic enim alicubi ait: In iis, quæ hinc inde in negotio instituentæ colloctionis Ratisbonensis deliberatoriè scripta sunt, legitur alibi Thraſonica vox Suitarum, qua factionem suam comparant Turri Davidis, à qua pendeant mille clypei: Quamquam autem non diffitemur, fecundam esse hanc viperarum progeniem: sicut & Baalitæ Eliam cæterosque veros Dei Prophetas numero superabant: Tamen ut Elias & successor ejus Elisæus, suos quoque habebant discipulos, qui Filii Prophetarum dicebantur: ita per Dei gratiam, nobis quoque sunt discipuli, ad defensionem veritatis idonei: Sunt clypei, à vera Turri Davidis, [non ut Suitarum, ab arce Tarpeja, quæ Anti-Christi sedes est] pendentes: nec deferet Dominus Ecclesiam suam, in hac ipsius languida senectæ, quin decedentibus Senioribus, succrescant alii, quorum salutari opera, veritas cœlestis, adversus ranas & locustas Anti-Christi Romani, propagetur ad posteros, & conservetur usque ad illustrem adventum Filii Dei. Hac ille.

Tales profecto successores, jam Dei gratia, in Academiis & Ecclesiis habemus: Quorum etsi non pauci atate minores sunt, iis, qui vita exceſſerunt: indefessa tamen fide & diligentia depositum sanctum religiose custodiunt: Et sic Ira Altissimi cum Iride bonitatis de palma quasi certare videtur: Expirarunt enim sane, proximo septennio, septem insignes in Saxonia Theologi: Supersunt autem vicissim, & partim indies magis magisque, totidem immo plures succrescunt: Lipsiæ enim D. Harbartus, D. Weinrichius, D. Schmuckius, L. Mulmannus? Witebergæ, D. Hutterus, D. Balduinus, D. Franzius, D. Forsterus: Dreldæ D. Laurentius, Cizæ D. Lauterbachius, Cygneæ D. Wolfrumius, Wurzenæ D. Mamphrasius, Misenæ D. Polantus, Sangerhusii D. Pandocheus, Fribergæ D. Garthius, Academias & Ecclesias fideliter pascunt, ut spes minime dubia sit, quin Architectus Maximus Ecclesie undiquaque oppugnata, fulcra & columnas idoneas, de-vergente hac atate, substituere, damnum resarcire, puritatem verbi & legitimum Sacramentorum usum in his terris ad posteros propagare velit.

Augetur spes insigniter, quod Serenitas & Celsitudines Vestra tanto Zelo, tantoque fervore, Evangelicam veritatem amplectuntur, & sinceros Doctores tuentur. Quid? quod tales VVV. Seven. & Celsitud. in aulis suis habent à latere Consiliarios, qui gente & mente Nobilissimi, Deique amore & pietate sunt celeberrimi: Quis enim nescit, Quanti viri sint, Casparus à Schönberg, Intimi Consilii Electoralis Director dignissimus: Dn. Johannes à Kostniz, Prasulatus Martisburgensis Præpositus: Esaias à Brandenstein, Curia Provincialis Lipsiæ Iudex supremus: Christophorus à Los, Aula Marescallus, Henricus Abrahamus ab Einsidel, in omni genere literarum politiorum excultissimus: Bernhardus à Polniz, Cancellarius vigilantissimus, Joachimus à Los, Rudolphus à Bunavv, Doctor Marcus Gerstenberg, Doctor Martinus Aichmannus: secretioris Consilii Assessores omnes & singuli Magnificentissimi? Quis reliquorum Cameralium & aulicorum, Ecclesiasticorum & Politicorum Consiliariorum religiositatem ignorat? Quem latet dexteritas Nobilissimi Domini, Jonæ à Quingenberg, quem singulari fato divino, Præsidis arduo in rebus sacris officio fungimur in me dubito: Ejus enim eruditio, integritas, humanitas, discretio, perspicacia, experientia, & alia virtutes, ad melioris mentis & conditionis hominum aures, jam dudum pervenerunt: Et sane,
nisi

EPISTOLA

nisi in VVV. Serenit. & Celsitud. Aulis, tales Iosephi, tales Obadia, tales Ebedmelechi & Reguli essent, ut ut Theologus pius & orthodoxus abundaremus, actum tamen & desperatum de salute Ecclesiarum nostrarum haud immerito videretur: Magnates enim & Πολιτῆς illi Politici, Atlantes quasi nostri habentur, qui humeris suis, hoc est, consiliis placidis, humanitate, pietate, defensione, ευεργεσία, cælum & cæli spiritualis corpora, portare & sustentare felici successu conantur: Atque utinam diu vivant, utinam feliciter vivant, Patroni & Mecænates illi nostri exoptatissimi: sic bene erit Dei Ecclesia: sic vestra, potentissimi Principes, bene erit Politia: sic bene erit toti nostræ Patriæ, & Sacri Romani Imperii universæ Reipublicæ: Vita enim prius, quàm fide erga Principes, quàm religione erga Deum, quàm amore & favore erga Bonos, Consilarii illi laudatissimi carebunt.

Quidni ergo alacriter in functionibus commissis laboremus? Quidni in lucubrationibus & scriptis concinnandis utilibus strenuè pergamus? Sunt per Dei gratiam Principes religiosissimi, Beneficentissimi, Sunt ipsis Consilarii, Orthodoxis Theologis faventissimi: Sunt Secretarii & Referendarii, qui causas bonorum, & apud VVV. Celsitudines, & apud amplissimos Consiliarios diligenter agunt, clarissimi: inter quos Dn. LUDOVICVM VVILHELMVM MOSERVm, & Dn. IOHANNEM SEVSIVM, ambos Iovis & Palladis ^{γυνώσκω} Filios honoris causa, nomino. Ut enim quod sentio pace Serenit. & Celsitud. VVV. humilimè proloquar: Nisi de Celsitudinum Vestrarum singulari clementia, nisi de precipuorum in Electoratu hoc Dynastarum, erga me indignum quidem, indignum tamen, favore & benevolentia, liquido mihi constitisset: remissius fortasse studia mea hucusque tractassem: quietem, somnum, & otium seriis forsan & intensis meditationibus pratulissem: Quandoquidem verò conatum qualemcunque & industriam summis Regionum istarum placere animadverti moderatioribus, improbos labores, & vigiliarum omnes molestias patienter pertuli, quin & hanc ipsam ob causam, tantò confidentius Serenit. & Celsitud. VVV. Meniæ solari, hoc quicquid est patella & fructuum, non valde quidem insignium, neque tamen planè etiam vulgarium (ardua enim Apocalypsis continet mysteria, & multa Patrum ac Theologorum Commentariis, quos adhibuimus, insunt perquam bona & sapida) apponere volui: humilimè orans, ut sereno vultu munusculum hoc Chartaceum & librum Commentariorum in Apocalypsin Primum, Seren. & Celsitud. VVV. suscipere, suoq; clementissimo favore in posterum quoque me prosequi dignentur. Eternus Deus Pater Domini nostri Iesu Christi, Serenitatem & Celsitudines Vestras diutissimè salvas & florentes conservet: pacemq; det in diebus nostris: quia in tanta rerum omnium confusione, nullus profecto est alius, qui pugnet pro nobis, nisi solus Benignissimus Deus noster, Cui sit laus, honor & gloria, in sempiterna seculorum secula, Amen.

Per scriptum Plavia, à d. 4. Aprilis, qui Episcopo Mediolanensi Divo Ambrosio & Ephoro VVitebergensi Doctori Hunnio, emortualis fuit. Anno τῆς ἐξαγώνιας τῆς δευτέρας CIJ. IJ. CX.

Sereniss. & Illustriss. VVV. Celsitudinum,

Minister subjectissimus,

MATTHIAS HOE, D.

REVERENDISSIMO, ILLUSTRISSIMO
ET POTENTISSIMO PRINCIPI
AC DOMINO,

Dn. HEINRICO JULIO,
POSTULATO EPISCOPO HAL-
BERSTADENSI, DUCI BRUNSVI-
CENSI ET LUNEBUR-
GENSI,

Domino suo Clementissimo.

Gratiam Domini Iesu Christi, amorem Dei,
& communicationem Spiritus Sancti,
humilimè precatur,

MATTHIAS HOË, S. Theol. D.

REVERENDISSIME ET ILLUSTRISSIME Princeps, Domine
Clementissime. Quàm verè Semen Mulieris contrivit caput Serpentis; tam verè Diabolus momordit calcaneum seminis: nec desit singulis atatibus & seculis, furorem suum ac savitiam

DEDICATORIA.

viliam, erga Mundi Redemptorem, & Ecclesiam exercere: id quod ex historia Ecclesiastica, immo & ex quotidiana experientia luculentissime patet. Magnum sanè morsus iste malum; sed minus & tolerabilius redditur, quod & totum, & divisum, à Spiritu Sancto pradicetur. Ut enim Prophetarum Veteris Testamenti, ut ipsius Christi, & Apostolorum Novi Testamenti oracula nunc taceam: quis nescit, quàm accuratè & exactè Divus Johannes Theologus, Ecclesie statum vaticinatus sit? si præsertim, tum hæreticos complures, tum imprimis Anti-Christum magnum, in Oriente & Occidente, hoc est, Turcam & Papam, penitus consideremus. Nulla certè à seculis sedecim hæresis exiit, nulla violenta persecutio, nulla Ecclesia Christiana vastatio viguit, quam non Johannes noster, cum alibi tum imprimis octavo, nono, & undecimo, disertè præsignificarit. Elidere quidem, & eludere hoc conantur Pontificii, sed frustra, & prorsus cauteriata conscientia. Cujus Cauterii indicium mihi præclarum est, quod Jesuitæ, in explicando capite nono, undecimo, decimo tertio, & sequentibus, partim ita timidi, partim hasitabundi, imò & ita muti sunt, ut subesse aliquid, quod terrorem ipsis incutit, & ab interpretatione accurata dictorum capitum abstrahit, facile olfacere possis.

Extant Commentaria FRANCISCI RIBERÆ VILLACASTINENSIS, in Papatu satis celebria: sed obsecro, quàm se passim Jesuita, in capite præsertim nono, ubi Anti-Christus describitur, ipse intrinsecat! quàm in expositione stellæ de cælo cadentis nutat, mutat, hasitat, fluctuat! ignarus plane, cui sententia confidenter subscribat. Magna quoque existimationis viri in Ecclesia Romana sunt, ALFONSVS SALMERON, HISPANVS, è decem primis Jesuitis unus, & quidem inter eos eruditissimus: nec non BENEDICTVS PERERIVS, VALENTINVS: quos, respectu zeli, & jactatæ eruditionis, jures oracula Apocalyptica egregiè à nostrorum interpretationibus vindicare & voluisse, & valuisse, sed longè fallitur Lectoris expectatio. ILLE enim (Alfonsus) præludiis meris in Apocalypsin ludit: & cum capita quævis sigillatim tractare debuisset, quemadmodum in aliis Novi Testamenti scriptis factita vit, in hoc volumine, non tam ex modestia, quàm ex desperatione, ad illud, Noli me tangere, turpiter confugit: adeoq; ne unius quidem capitis Apocalyptici Interpretem agit. HIC (Pererius) ut libro hederam suspenderet: Titulum pragnantem & splendidum Disputationibus suis in Apocalypsin CLXXXIII. præposuit, qui Commentario integro, in universam Apocalypsin, h. e. in omnia & singula capita, tantum competit. Admiratè auiditate, quomodo Homo clarissima illa, de Anti-Christo Romano, cap. 9. 11. 13. 14. 17. 18. extantia oracula, palliaturus sit, videre gestii: sed ecce fallacem, & in conscientia convictum Jesuitam! qui in capita duntaxat priora septem, & particulam octavi, disputationes conscripsit: De sequentibus verò pisce magis mutum se exhibuit. Si quærat quis causam, quæ alia dicetur, quàm quod vim veritatis, & apertissimæ lucis in corde senserit: ne quid opponat, qui dæ obloquatur, uspiam reperire potuerit. Enim verò, palpabili Riberæ tergiversatione, & suspecto Pererii silentio vehementer me confirmatum esse, nequaquam diffiteri possum. Quin & hanc ipsam ob causam alacrius perrexi, operæ precium me facturum arbitratus, si pro talento, divinitus concesso, mysteria, Tyronibus Theologia magis perspicua, & planiora reddam: Vel solo lumen hoc scriptum Johanniticum, abominationes omnes meretricis Babylonica, luculenter ostendit: ortum, idiomata, conatus, gradus, facta & fata Bestiæ exponit: uti legentibus, & intelligentibus, manifestè patet.

Et si verò tenuitatis meæ nequaquam sum ignarus, nec nescius, quàm gravem in me susceperim provinciam, quod scriptum longè difficilimum, & arcanis multis repletum explicare cæpi: non tamen de larga benedictione Dei, hætenus desperare volui: Diligentia siquidem mediocri, id quod dñs me consecutum video, quod complures Theologi, & Politici, ex præcipuis Reipublicæ Christianæ locis, Urbibus & Academiis, quin & aliqui Principes ac Illustres Viri, non tantum Tomos, quos antehac edidi duos, maximè approbârunt, & collaudârunt: verum etiam, ut sine mora longiore, sensum cæptum feliciter absolverem, clementer, serio, & amice monuerint. Tantorum certe Virorum monitis & votis obedientiam, ac Ecclesiæ Filii Dei, ad fidei adificationem destinatam diligentiam me debere, libenter profiteor.

Utinam modo in novella mea functione, tantum à curis, & laboribus altis, restaret mihi temporis, ut imposterum, si vitam Deus prorogaverit, telam feliciter cæptam pertexere possem: In me profecto nihil prorsus desiderari patiar. Nec enim propter gloriam Dei, quicquam mihi molestum est: siue horas diurnas & nocturnas meditationibus verbi divini impendam: siue odia, invidiam, insidias & persecutiones sustineam: siue ipsam denique vitam, hoc nomine amittam. Dulcissima siquidem in corde meo hæret Christi promissio: Mercedem nostram valde copiosam futuram in cælis. Id quod Psalter pulcherrimis verbis sic effatur: בְּרִכָּתֶיךָ יְיָ בְּרִכָּתֶיךָ בְּרִכָּתֶיךָ Benedictionibus operietur Doctor. Et paulo post: Gratiam & Gloriam dabit Dominus. Hoc solo à sacrosancta Trinitate, æterna & gratuita compensationis promisso præmio excitatus: indefessum me & diligentem in vinea Dei exhibebo operarium: idq; unice contendam, ut residui Commentariorum Tomi, cum Deo & Die ordine sequantur.

Interim, REVERENDISSIME ET ILLUSTRISSIME PRINCEPS, Domine Clementissime, TERTIUM hunc librum, Tuæ Reverendissimæ Celsitudini submissa animi reverentia

Matth. 5.
Psalm. 84.

EPISTOLA

Cor. 13. *Et dico, consecro; humilime orans, ut πρεσβυτηριον istam, & dedicationem, serena fronte, Tua Reverendissima Celsitudo suscipere, & causas, quae impulerunt me, clementer percipere, non dedignetur. E-mitto librum, veritati quidem divina, ut spero, πειθεω congruum: (Nihil enim nisi pro veritate Dei possum) simul tamen odiis haereticorum & impiorum valde expositum: quo circa Patrono pio, sapienti, literato, & potenti, vehementer opus habeo: Et talem te, Celeberrime Princeps, pro mul-tis aliis, ex animi sententia invenio.*

Qua enim tua sit in Deum pietas, quae Nominis & Numinis divini reverentia, quae Zeli erga doctrinam puriorem vehementia, vel inde manifestum evadit, quod Episcopatum Halberstaden-sem, non sine animarum infinitarum salute, à tetris illis, & horrendis erroribus jam pridem refor-masti: quod in amplissimo Ducatum tuorum territorio, saniolem doctrinam haetenus constanter propagasti: Academiam Juliam fovisti: & si qua oriri videbantur controversiarum scintillulae, protinus eas, magno Ecclesiae bono, sopivisti. Princeps utiq; Principis virtus est Pietas: quae coram Deo & hominibus gloriosus, immo felix & fortunatus efficitur.

Eam cum secleris, Illustrissime Princeps, eam cum publice testeris, nonne dignus es, qui pii a-licujus scripti Patronus maximus eligaris?

Accedit huc, Reverendissima tua Celsitudinis sapientia, & literarum optimarum, tum in pro-fanis & politicis, tum in sacris & divinis, exquisita scientia. De illa testantur sacri Romani Imperii Caesar, Reges, Electores & Principes, quibus tuam incomparabilem sapientiam, in causis diffici-limis, & summe arduis ita probasti, ut eam cum admiratione, tum ipsi, tum, qui fama percipere in-numeri alii, obstupuerint. Hanc vero, divinam videlicet sapientiam, itidem non deesse Tua Re-verendissima Celsitudini, nemo, qui mediocriter Tuam Celsitudinem novit, nemo inquam, omnium nescit. Gravissime enim de fidei Christianae articulis ex verbo Dei differere: verum à falso discer-nere: apices controversiarum intelligere: pede recto ad normam Evangelii incedere, Adversariis re-sistere, & errorum eos egregie convincere potes: Id quod re ipsa experti Jesuita, quibus cum tua Re-verendissima Celsitudo, jam ante annos complures in Ducatu Halberstadenfi accuratum colloquium instituit, & in eo palmam victoriae gloriosam reportavit. Reverenter ergo & humiliter, Tua Re-verendissima Celsitudinis sapientissimo judicio meditationes hasce meas submitto: non dubitans, quin impostores sapientia Illustrissimi Patroni mei summa territi, haud ita audacter auriculam mihi vel-licaturi, & ingratitude symbolum oblaturi sint.

Quamvis, non sine indignatione, sapius recordor, quam prodigiosa temeritate, Serenissimo & Potentissimo Angliae Regi, Jacobo, Tua Reverendissima Celsitudinis Affini honoratissimo publi-cis scriptis Monachi quidam oblatrare ausi fuerint. Aliquot enim Apocalypsis Capita, Serenissimus Rex, commodissime allegavit, explicavit, & nuditatem meretricis Babylonicae, toti orbi Christiano revelavit: ita dextre, ita solide & perfecte, ut jures, non nisi pejorem ipso Diabolo veritati Regiae ob-loqui ausum fuisse: sed ecce impudentes quosdam Monachos, Robertum Bellarminum, Matthaeum Tortum, Jacobum Gretlerum, & alios, qui verbis aculeatis Regem incultum incefferunt: ha-reseon eum insinularunt: & tantum non ultricibus flammis exurendum adjudicarunt: nimirum, ut se probent ex eorum esse numero, qui juxta vaticinium Beati Petri, non horrent potestates praemi-nentes, & majestates conviciari. Quid? quod pleriq; inter Pontificios scriptura sacra, & librorum Theologicorum lectionem, non Politicis, immo nec ipsis Principibus & Regibus competere statuunt: quasi vero non etiam Politici olim rationem exactam reddere tenerentur. Rectius sensit, Angelomus, Luxoviensis Monachus, qui ante Annos circiter 760. Lotharium Imperatorem, non veritus est sic compellare, ut sanctam Ecclesiam, non tantum armorum suffragio in procinctu bellorum constitutus, sed etiam contra malignos Spiritus, ancilibus Evangeliorum munitus, gladiis divinarum scri-pturarum accinctus, spiculis sententiarum ornatus, defendere possit. Hos gladios, & haec spicula, tua Reverendissima Celsitudini, minime deesse probe scio: & hanc ipsam ob causam libentius pagellas meas tua Illustrissime Celsitudini inscribo. Accipe itaque, Reverendissime Praesul, Princeps Illu-strissime, Accipe, inquam, quod nunc offero opusculum: Assere illud, tuere, defende: meque gratia tua, clementer prosequi dignere. Tua vicissim Illustrissima Celsitudini, preces mea & servitia quovis loco & tempore, constabunt humilima, & paratissima.

Vale Magnanime Princeps, & diu vive, DEO, CAESARI, Imperio, Ecclesiae, Tibi, tuis & bonis aliis plurimis? Serus in coelum redeas, diuq; latus intersis populo Christiano, Amen, Amen, in Christo Iesu Amen.

Scribebam Pragae; Dominica VI. Trinitatis, Anno. MDLXXI.

Tuae Reverendiss. Celsitud.

humilime addictissimus

MATTHIAS HOË, &c.
S. Theolog. P.

Rob. Bella-
rum l. 2. de
verbo Dei,
cap. 15.
Cunr. Vett.
in Relat. de
post-coll. Ra-
tisbon. p.
53. Angelom
in Cant.
Can. c. 1.
Pag. 50.

DEDICATORIA.

Lectori Benevolo. P. S. P.

NE quaeso, Christiane Lector, sinistrè Interpreteris complures in hoc commentariorum libro tertio, praesertim in explicatione capituli octavi, noni & undecimi ex Nicephoro, testium veritatis Catalogo, Centuriis Magdeburgensibus, aliisque Authoribus ac Historicis à me allegati, & apponi paginas: Quia enim Apocalypsis nostra, ex collatione praedictionis & impletionis, maximè fit perspicua: & verò impletio vaticiniorum, non nisi ex historiis desumi potest, malui verba Authorum retinere, quam meis rem proferre: In primis verò pauperum Theologiae Studiosorum rationem habui, qui allegatos libros & historicos, sibi, ob egestatem & penuriam comparare non queunt: nihilominus historicam tamen seriem, ad accuratiorem oraculorum intellectum, scire avidissimè expetunt. Nucleum itaque earum historiarum, quae ad explanationem Apocalypsis nostrae faciunt, cur non lucubrationibus nostris insererem? cur istud Compendium non communicarem? Rarò fit, ut Lectores, citatas tantum paginas, inspiciant: rarius ut propterea libros illos sibi coëmant: Ratissime, ut quomodo Cerinthi, Marcionis, Arrii, Montani, Cataphrygum, Novati, Origenis, Pelagii, Manetis, & aliorum haereses, oraculis Johannis congruant, quomodo acta & facta, tum Pontificum Rom. tum Mahometis Sp. S. praedictionibus respondeant, qui Testes illi, Anti-Christo reclamantes, & veritatem intrepidè confitentes, qui hoc nomine celeberrimè Waldenses fuerint, quomodo, ubi & quam diu testimonium orthodoxae doctrinae perhibuerint. Rarissimè, inquam, fit, ut haec omnia Lectores privata industria, & Marte proprio ponderent, ac perpendant. Ne ergo quicquam hac in parte desideraretur, placuit molestum laborem eò etiam extendere, ut videant boni, PROPTER EOS NIHIL studiosè nos intermittere. Vtinam verò alii, ante nos, tali quid oneris in se suscepissent: Ita & nobis, & aliis, prolixiore allegatione & repetitione parcere valuissimus. Sed parum refert: Sapienter factum credo, quod ad fugiendum otium, Majores nostri, posteris suis, puteos profundius fodiendos, reliquerunt. Habet Lector operam hic pro virili à me praestitam: Plura & meliora ab iis expectabit, quos majoribus donis aeternus Deus locupletavit: Interim, ut pilos nostros caprinos boni consulat, reverenter oro.

M. H. D.

REVERENDISSIMO ET ILLUSTRIS-
SIMO PRINCIPI, AC DOMINO,
DOMINO

HEINRICO JULIO,
POSTVLATO EPISCOPO

HALBERSTADENSI, DVCIBRVNSVI-
CENSI, ET LVNEBUR-
GENSI, &c.

DOMINO MEIO CLEMENTISSIMO.

*Gratiam & pacem à Deo Ter OPT. Maxi-
mo, humiliter precor.*

QUod nec feci, nec unquam facere constitui, ut uni & eidem Libellos duos, uno semestri consecrarem: cum per Dei gratiam Principes S. Rom. Imperii restent satis religiosi, mihi què clementissimè propensi: quibus humilimum istud honoris & dedicationis officium, minimè ingratum fuisse futurum, penitissimè scio: Id tamen, quo minus hac vice, attenderim, Tua Reverendissime, & Illustrissime Princeps, singularis plane erga me clementia causatur: Et si enim ante pauculos menses *Tomum* Tuæ Illustriss. Celsitud. inscripti *Tertium*: Haec tamen tot deprehendi *Gratiae* insignis indicia, tot accepi ab T. Illustriss. Celsitud. beneficia, ut EIDEM & *Quartum* Commentarii mei Apocalyplici librum gratitudinis jure, & nomine offerendum statuerim: praesertim, quia & PIETATEM, rerumque Theologicarum scientiam, summo in pretio, apud T. Illustriss. Celsitud. haberi, luculenter video.

Quam ipsam ob causam, id, quid Philosopho cuidam eximio olim accidit, mihi even-
turum

EPISTOLA

turum nequaquam puto. Cum enim ille, *Antiocho*, Regi Asiæ, librum de JUSTITIA obtulisset, repudiabatur scriptum illud à Rege, utpote qui Justitiam oderat: & violentè alienas terras occupare, totus laborarat. Tale quid, cur abs T. Illustriss. Celsitud. in Commentarii mei oblatione haud metuum, id obstat, quòd satis superq; hætenus, quantopere sacris & libris & concionibus delecteris, cognoscere licuit: Tantumque abest, quòd libros repudies, & labores Theologicos, ut mirer, unde tantum T. Illustriss. Celsitud. ad evolvendos & exantlandos eos, temporis, inter tot summa gravissima negotia, superfuerit. *Vidi* enim, qua diligentia & dexteritate, controversiam illam, in Academia tua celebri, superioribus annis, inter Theologum & Philosophos natam, tractaveris? Vidi, quàm accuratè momenta causæ ponderaveris: quàm justè, & moderatè litem illam diremeris; quàm solidè & prudenter, de gravissimis rebus Theologicis & disserueris, & manu propria scripseris. Vidi hæc inquam, & aliquoties cum admiratione legi: Non dicam, quæ ex ore T. Illustriss. Celsitud. facundo sæpius audiverim: Ita certè graviter, ita appositè, ita doctè, non de primis tantum disciplinæ sacræ rudimentis, sed & summis apicibus disseruisti, ut nihil supra.

Idcirco, Illustrissime Princeps, quia materiæ Theologicæ, tuæ sunt quasi deliciæ, Accipe quæso, & *scriptum hoc*, quod tanto labore, tanto sudore, tot vigiliis, curis & meditationibus confeci: meque aliud pretiosius *Gratitudinis debita* *σύνεσθον*, hoc tempore, non habuisse, indubitanter crede. Etsi enim propriis fœtum meum labris non lambo: Mihi tamen etiam, dissimulatione, vel extenuatione laborum, quos in concinnando isto commentario sustinere debui, injurius, & fraudi esse nolo: Faciat, qui volet, periculum, & in luculenta Apocalypsis Johannis interpretatione, sententiarum variarum collectione, earundem consideratione, falsarum refutatione, genuinæ autem confirmatione & electione, nec non scrupulorum, occurrentium enodatione, Doctrinarumque tractatione se exerceat: Fortassis, quod dies noctesque agat, aliis præsertim officii negotiis sit obrutus, satis superque habebit. Ego certè vereor, ut ad tempus continuationem Commentariorum istorum intermittere necessum habeam: donec Deus Ter Opt. Maximus otium & respirationem à cæteris concatenatis curis, & laboribus meis dederit. Interea Illustrissime Princeps, *Tomum* hunc *Quartum* tibi commendatissimum habe: Eumque adversus malevolorum strepitum & insultum, pro ea, qua vales, autoritate ac potentia, asserere: Invenies, inter alia, tum Veteris, tum *Novi Imperii Romani* conditionem, à Spiritu sancto elegantissimè depictam: & haud dubiè, synoptica illa nostra, *Belli inter Christum & Anti-Christum* ardui, nec non *Monarchiarum præcipuarum quatuor* descriptione, animum tuum, varia licet rerum variarum scientia imbutum & refertissimum, recreabis. Quod si apud T. Illustriss. Celsitud. effecero, nihil quod porro vel expetam, vel expectem, superesse scio.

Ita ergo Princeps Illustrissime, in Domino, diu & feliciter vale: mihiq; & meis favere clementer perge. Scripsi Pragæ, ultimo die Aprilis, postquam à prandio T. Celsitud. domum redieram. Anno 1612.

T. Reverendiss. & Illustriss. Celsitud.
humiliter addictissimus

D. Hoe.

REVERENDISSIMO, ILLUSTRISSIMIS
ET CELSISSIMIS PRINCIPIBUS AC
DOMINIS,

DN. CHRISTIANO WILHELMO,
ARCHIEPISCOPO MAGDEBURGENSI,
ET PRIMATI GERMANIÆ, MARCHIONI
Brandenburgico, Prussiæ, Stetini, Pomeranorum, Cassubio-
rum, Vandalorum, & Crosnæ in Silesia Duci, Burg-
gravio Norinbergensi, & Principi
Rugiæ:

DN.

DEDICATORIA.

DN. FRIDERICO,
DUCI WIRTEMBERGENSI AC TECCENSI,
COMITI MOMPELGARTENSI, DOMINO IN HEIDEN-
heim & Oberkirch, utriusque Ordinis Regii, Gallici & Anglici,
Equiti Aurato, &c.

Dominis suis Clementissimis,

Salutem, gratiam & pacem à DEO Patre, per Christum Jesum,
humiliter precatur,

MATTHIAS HOE, D.

Reverendissime, & Illustrissimi Principes, Domini Clementissimi: Etsi vulgò PROPHECIA, cum Veteri ^{Prophetia} ^{& vaticinia} ^{in Novo} ^{etiam} ^{Testamento} ^{sepius oc-} ^{currit.} ^{Christus o-} ^{nim ipse, in-} ^{signis, ve-} ^{rum, & ma-} ^{gnus Pro-} ^{pheta fuit.} ^{Ac statum} ^{novissimi} ^{seculi accu-} ^{rate predi-} ^{xit.} ^{Matth. 24.} ^{v. 5. 6. &} ^{seqq.} ^{Vnde jam} ^{olim Pro-} ^{pheta voca-} ^{tus fuit.} ^{Deut. 18, 15.} ^{Luc. 7, 16.} ^{Luc. 24, 19.} ^{Membra} ^{comparatio-} ^{nis Christi,} ^{cum Pro-} ^{phetis Vet.} ^{Testamenti.} ^{1.} ^{Esa. 61, 1, 2.} ^{2.} ^{Ioh. 3, 34.} ^{Psal. 45, 8.} ^{3.} ^{Luc. 19, 45.} ^{Ioh. 2, 15.} ^{Mat. 22, 16.} ^{4.} ^{Mat. 21, 38.} ^{5.} ^{cap. 23.} ^{31. & 34.} ^{6.} ^{Luc. 21, 33.} ^{Mat. 5, 18.} ^{Præter Chri-} ^{stum Apo-} ^{stoli etiam} ^{prophetaffe} ^{deprehen-} ^{duntur:} ^{B. Paulus} ^{nimirum.} ^{Act. 20, 29.} ^{1. Tim. 4, 1.} ^{2, 3, 4.} ^{Divus Pe-} ^{trus quoq;} ^{qui prædixit} ^{accuratè} ^{secundam le-} ^{giturum.} ^{2. Pet. 2, 1.} ^{2, 10, 11.} expirasse, & in ejus locum HISTORIA impletarum prædictionum propheticarum, in Novo successe-
Testamento creditur: Tamen, quò minus ἀπλῶς & simpliciter sententiæ isti suffragari, plurima illa, quæ
Christus ipse edidit, tempore conversationis & prædicationis suæ, oracula prophetica, fortissimè obstant. Ea
enim ita omninò comparata sunt, ut ad nostra etiam secula, quin & ad finem usque mundi, se extendant, adeoq;
verum prophetiæ respectum habeant. Cum enim discipuli interrogarent Dominum, quod ADVENTUS sui &
CONSUMMATIONIS SEculi signum futurum sit, ilico Christus de statu novissimorum temporum sic vaticina-
tur, inquiens: *Multi venient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus: multosque seducent: Adituri enim estis bella, &*
rumores bellorum, consurget gens contra gentem, & Regnum contra Regnum, & erunt pestilentia, & fames, & terra
motus variis locis. Multi Pseudoprophetae surgent, & seducent multos: Et quoniam abundabit iniquitas, refrigescet cari-
tas multorum: Et predicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus, & tunc VE-
NIET CONSUMMATIO. Similia prædixit fata Christus, versiculis sequentibus, unde patet, non immeritò,
jam olim, nuncupatum ipsum esse PROPHEtam, Deut. 18. v. 15. & quidem PROPHEtam MAGNUM, Luc. 7. v. 16.
PROPHEtam VIRUM, potentem opere & sermone coram Deo, & toto populo, Luc. 24. v. 19. Quemadmodum
enim PROPHEtæ, olim singulariter à Deo ad functiones propheticas vocabantur, ita & Christus destinato
Patris consilio ad prædicandum missus est, Esa. 61. v. 1. Et sicut Prophetas Deus donis eximiis ornavit, gratiaq;
Spiritus S. replevit: Ita & Christus Spiritum Sanctum accepit, sine mensurâ, Joh. 3. v. 34. & oleo letitiae unctus est præ
consortibus suis, Psal. 45. v. 8. Sicut porò PROPHEtæ sine omni prosopolepsiâ, veritatem divinam intrepidè, &
zelo ardenti, à fardibus Pseudodoctorum repurgarunt: uti ex Moysi, Eliæ, Esaia, Jeremia, Ezechielis, & aliorum
exemplis patet: Ita & Christus Jesus magno & verè prophetico Spiritu, splendorem veritatis restauravit, hære-
ses & earundem Patronos oppugnavit, immò & templis ementes ac vendentes scuticâ eiecit, Luc. 19. v. 45.
Joh. 2. v. 15. unde ipsimet Adversarii testimonium tale perhibuerunt, dicentes: *Magister, scimus, quòd verax sis,*
& viam Dei in veritate doceas, neq; cures quenquam, & ὁ βλεπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων: non enim respicis personam
hominum, Matth. 22. v. 16. Sed & fata Christi eadem planè, quæ Prophetarum fuerunt, ignominia nimirum, exilia,
odia, persecutiones, & tandem mors præpropere ac violenta, Matth. 21. v. 38. & cap. 23. v. 31. & 34.

Inprimis verò PRÆDICATIONUM respectu PROPHEta Christus dici meretur: Sicut enim Vates sancti à lon-
ge præviderunt, & quæ post longam decurrentium annorum periodum futura essent, prædixerunt: Ita & Chri-
stus ea præscivit & prædixit, quæ post secula sedecim, & plura, hoc est, usq; ad consummationem seculi, even-
tura essent. Et sicut Prophetarum oracula certa ac indubitata fuerunt: Ita cælum terramq; transire potius ne-
cessum est, quàm ut pereat verbum Salvatoris Christi unum, Luc. 21. v. 33. immò ne jota, vel apex unus præterit,
quoad omnia verba Domini impleantur, Matth. 5. v. 18.

Cæterum in N. Testamento Apostoli etiam haud rarò prophetaffe deprehenduntur: Paulus enim in spiritu
prædicat Ephesiis qui Lupi Ecclesiam illic invasuri, & devastaturi sint, Actor. 20. v. 29. Prædicat mores & co-
natus ANTICHRISTI, ejusq; interitum, 2. Thess. 2. v. 6, 7. & seqq. Prædicat doctrinam ANTICHRISTI diaboli-
cam, & defectionem à fide, quæ hisce temporibus futura sit, 1. Tim. 4. v. 1, 2, 3, 4. Similiter & D. Petrus vatici-
natur, quales Pseudoprophetae mundum occupaturi sint: tales nimirum, qui sectas inducant perniciosas, qui Do-
minum abneget, qui mercatus est illos, qui sibipsum celerem interitum accersant: per quos via veritatis male dictis affi-
ciatur: qui carnem sequentes, in concupiscentia pollutionis ambulent, ac dominationes contemnant, audaces, præfra-
cti, qui gloriâ præcellentes non vereantur convitiis incessere, & c. 2. Pet. 2. v. 1, 2, 10, 11. & seqq.

Hæc D. Petri verba, adeò graphicè ESAYITARUM sectam & ordinem depingunt, ut nunc, cum experien-
tia accedit, Petrus non de Jesuitis vaticinatus, sed quasi αὐτόπιν Historicus, locutus esse videatur. Si tamen
tempus editi hujus oraculi consideremus, utique verè Petrum PROPHEtas, & ex inspiratione divinâ futura
annunciassè, deprehendimus.

Inprimis verò, N. Testamenti Vates & Propheta, præ omnibus Apostolis aliis, dici ac celebrari meretur
Divus Johannes Theologus: Hic enim non Evangelium duntaxat, & Epistolas conscripsit, sed & Librum visio-
nibus Prophetis refertissimum edidit, APOCALYPSIN puto, quæ ob oracula inibi comprehensa infinita ab
Autore ipso PROPHEtia vocatur, cap. 1. v. 3. ubi sic ait: *Beatus qui legit & audit verba prophetiæ hujus: & servat,*
quam ea scripta sunt. Et quidem hac prophetiâ Deus Ecclesiæ suæ quasi valedicere, & prophetiis extraordinariis fi-
nem seu coronidem imponere voluisse videtur. Post illam enim, tale scriptum planè propheticum, non editum re-
peritur. Utinam verò hoc, utinam hoc, inquam, Apocalypticum, quotidie manibus tereremus: Ad nostra e-
nim cum primis tempora dirigitur: de nostri seculi Ecclesiæ & Reipublicæ fati πρώτως concionatur: & adeò
evidenter de STATU novissimæ horæ loquitur, ut nunc non pro vaticinio sed fermè pro historia habeatur. Ea
namq; oraculorum conditio esse solet, ut ante impletionem obscuriora, in impletionis autem ἀκμῇ & post eam
lucidissima existant. De virgine gravida FILIUM editurâ cum vaticinaretur Esaia, quis obsecro prius ita accu-
ratè mentem ejus intellexit, quàm ubi virgo MARIA Christum peperit: Sic & sensus vaticinii de Angelo viam
Servatori præparaturo, & in virtute ac spiritu Eliæ venturo, non prius accuratè patuit, quàm ubi Johannes Ba-
ptista in spiritu & virtute Eliæ venit, seq; Angelum esse illum opere ipso ostendit: Ita & Apocalypsis inexplica-
bile

EPISTOLA

Inprimis
verò inter
Apostolos
Propheta
dici mere-
tur Divus
Iohannes
Theologus.
Cujus pro-
phetia ar-
dua & infi-
gnis est tota
Apocalypsis.
Apoc. 1, 3.

Qua coro-
nis quasi
prophetia
rum esse vi-
detur.
Et ad nostra
cumprimis
tempora di-
rigitur.
Non ita no-
bis amplius
obscura, ut
superiorum
seculorum
Patribus.
Illis enim
EXPERI-
ENTIA
defuit.
Vtilitas A-
pocalypsis
hoc exulce-
rato seculo.
1. Cor. 10.

Commen-
datio ali-
quot lauda-
tissimorum
Marchionū
Branden-
burgensium.

Apoc. 10.

1. Tim. 4, 8.

bile & omnino non intelligibile scriptum olim habebatur: hodieque à vulgo habetur: visiones enim arduas profert: phrasin planè propheticam, hoc est, figuratam, metaphoricam & typicam in prædictione rerum futurarum adhibet: & quod difficultatis causa haud postrema, non præterita, sed ut plurimum FUTURA continet: quo respectu non mirum adeò, in explicatione Apocalypsis veteres hallucinatos esse, cum præsertim dexterrimum interpretandi compendium, EXPERIENTIA videlicet, PRÆCIPUIS inter illos defuerit: Nunc verò cum in impletionis *ἀρχὴν* versemur, infandum, si adminicula precum, & collationis scripturarum, diligentem insuper tum phrasion considerationem, tum historiarum nostri seculi observationem adhibeamus, infandum inquam, quæ lux nobis hodie oriatur? quàm perspicuus, plerarumque visionum intellectus genuinus & proprius, nobis reddatur: ita, ut non possimus non grato animo agnoscere, quàm accuratè FUTURA jam olim Deus populo suo prænunciare dignatus sit.

Neque enim parùm prodest, APOCALYPSIN seu REVELATIONEM rerum futurarum nos habere: Gy-gantei sunt hostium adversus gregem Domini conatus: anceps & periculosissimus hodie, totius Politix, Ro-mani inprimis Imperii, est status: ingens calamitatum publicarum, belli, famis, pestis, & aliarum plagarum cumulus: adeò, ut ei, qui in limine tantum consistit, & considerationem suam non altius intendit, vix aliud, quàm desperatio, vel vicina certè ei extrema pusillanimitas supersit: Idoneum verò CHRISTIANIS PIIS PRÆ-DICTIO DIVINA EST REMEDIUM: Inde enim, Iliadem istam malorum nec casu existere, nec Deo ignotam esse, luculenter percipiunt. Præscivit sortem Ecclesiæ omnem, & prædixit ante secula sedecim Dominus: eo ipso fine, ut prævisa tela minùs feriant: ut ingruentibus huiusmodi malis, nos fidem ipsi, patientiam & poenitentiam probemus: idque invictè credamus, in desperatissimo statu, summè providum esse ac manere Do-minum, ne ultra vires nostras affligamur: quemadmodum ex Apocalypsis nostræ capitibus quarto, quinto, sexto & septimo, manifestum evadit.

Et hæc ipsa capita scholiis meis ac commentariis explanata nunc vobis *Reverendissime & Illustrissimi Prin-cipes*, humiliter consecro: causis, uti spero, motus gravissimis.

Primò enim, morem illum dedicandi, non tam aliud quippiam, quàm summa initio peperisse necessitas, rectè à cordatis quibusvis statuitur: ut nimirum viri Potentes, scripta oblata & mancipata, illustri sua autori-tate adversus dentes Theoninos tueri: & ea, si utilia forent, latius propagare non gravarentur: Ita Lu-cas Evangelista, Theophilo historiam suam utramque inscripsit: Theophilum inquam, Principi viro, qui pri-mitivam Ecclesiam in turbulenti illius seculi palæstra certantem consiliis juvit, & virtute protexit: Ita Cy-rillus Alexandrinus, pientissimo Imperatori Theodosio, plerasque suas lucubrationes humilimè consecravit: Ita & Nicephorus Callistus, Imperatori Andronico Seniore Palæologo historiam suam Ecclesiasticam ob-tulit: & quis inter modernos, non avidè Magnates libris ac lucubrationibus suis, adit, & compellatione illâ tutum fœtui suo, quem edit, præsidium quærit? Innumerabiles utique extant libri, quorum PATROMI & DEFENSORES Illustrissimi Marchiones Brandenburgici, & Duces VVirtembergici hætenus electi sunt: Neque præter meritum: *Utriusque enim Familia laudatissima Principes*, singulari zelo pietatem coluerunt, studia literarum foverunt, ut certatim in laudes tam pientissimorum Principum, calamitatorum pro-ruperint.

Nulla ætas delebit unquam, celeberrimi Marchionis GEORGII memoriam, qui *παρρησία* heroicâ, & magno spiritu, coram tremendâ Cæsarea Majestate professus est, vitam se prius amittere, & caput amputan-dum offerre, quàm à veritate Evangelicâ vel tantillum deficere velle. In recordatione quoque æternâ sunt, Christianissimi Electores Joachimus I. Joachimus II. Johannes Georgius, Joachimus Fridericus, Tui, Reverendissi-me Domine Archi-Episcopo, Proavi, & Parentes beatissimi: qui Academiam Francofordianam (cui antehac RECTOR Magnificentiissimus laudabiliter præfuit) magnis sumptibus fundatam, hætenus auxerunt & con-servarunt: multas myriades juvenum illic educari & erudiri curarunt: Christo Jesu, Regum Regi, portas bi-patentes aperuerunt: cum Evangelio incorrupto adventantem, osculo devotionis, exceperunt: Ecclesiam à sordibus Pontificiis repurgarunt: Sinones quoque calvos & versipelles fugarunt, & tùm in Archi-Episco-patu Magdeburgensi, tùm in Electoratu Brandenburgico, uni & soli veritati, quam Adversarii Luth-e-ranam, nostri Apostolicam vocant, locum concesserunt: quid? quòd Marchiones Brandenburgici adeò studiis & literis clementer faverunt, ut ipsimet, non minimam in iis operam, tùm privatim, tùm in publicis scholis, & Academiis, posuerint. Et horum vestigia feliciter premis, Illustrissime Domine CHRISTIANE WILHELME: præterquam enim, quòd tùm alibi, tùm Francofurti ad Oderam T. Reverendissimam Celsit. gnaviter literis & humanioribus, & sacris, incubuit, hodie profectò, ubi ad clavum, & Reipublicæ & Eccle-siæ, Reverendissima T. Celsit. sedet, nihil prius, nihil antiquius habere celebratur, quàm ut cordis sui de-votionem intimam Deo exhibeat: conciones sacras diligenter attendat: domi *βιβλαρίδιον* sacrum, & alios li-bellos utiles perlegat: cogitationes de conservando puræ religionis exercitio, de augendo verbi præconum zelo & studio, de conservando scholarum clinodio suscipiat, totumque se animo, & opere PRINCIPEM CHRISTIANUM, & RELIGIOSUM ARCHI-EPISCOPUM esse ostendat: O beatum Principem, qui oculos non tam ad secularia, & terrena, quàm ad spiritualia & cœlestia dirigit: Beatum dico: cum pietas ad omnia sit utilis, ac promissionem hujus & futura vite habeat copiosissimam, 1. Timoth. 4. v. 8. Quinquennium ferè est, cum Halæ in Templo B. Mariæ, invitatus & rogatus à Reverendo & Clarissimo Viro Dn. D. Johanne Oles-rio, Theologo veterano (quem honoris causa nomino) concionem haberem, & finitæcâ, in prandio Illustriss. Ducis Lunaburgensis, in T. Reverendiss. Celsitudinis Cancellarii, viri, citra controversiam, autoritate, pietate, judicio, & dexteritate MAGNI, ac NOBILISSIMI, Dn. D. Chilian Stufferi, J. Cti celeberrimi, noticiam pervenirem: Ex eo, ut & ex aliis, jam tùm audiebam, quantam de T. Reverendiss. Celsitud. Totus Præsu-latus Magdeburgensis spem conceperit: quàm avidè omnis populus maturitatem ætatis tue expetiverit: quantis elogiis pietatem tuam summam, & animi placiditatem, omnis lingua celebraverit: neque potui fa-cere, quin ipse votum meum, ex intimis animi visceribus profectum, subinde adjicerem, & multoties inge-miscerem, VIVAT, VIVAT POSTULATUS ARCHI-EPISCOPUS MAGDEBURGENSIS: Vivat Illu-strissimus Marchio CHRISTIANUS WILHELMUS: Vivat optimè, vivat longissimè. Nunc, ubi nemo non

DEDICATORIA.

non virtutem tuam, & quàm feliciter spem de te conceptam impleveris, immò superaveris, gratulabundus, in nostra etiam Regione prædicat, nefas duco, si ego, minimus licet, & parum *T. Reverendiss. Celsitud.* notus, sileam: si non aliquod *ὄνειαυον μέγας*, seriùs licet, ceu *coronidem gratulationis publicæ*, addam: *Honestum enim est, non in primis tantùm, sed in postremis etiam consistere.* Hæreo autem, num *Tibi Religiosissime Princeps*, de *Germania Primatu & Archi-Episcopatu*, an verò huic, de *TANTO PRIMATE & PRÆSULE* gratuler? Et quia mihi ipsi aliter satisfacere non possum, *UTRIQUE* multùm, utrique plurimùm gratulari pergo: *Tibi* quidem *CHRISTIANISSIME Princeps*, quòd ad eam dignitatem, non hominum calculo, sed ipsius *DEI VOTO* electus, & *DEO* (qui non nisi sui probat similes) tantoperè probatus es: Insuper quòd talem largitus tibi est summus Dominantium Dominus provinciam, in qua, Te, ut Antesignanum & *PRIMATEM*, in Christi amore & militiâ, exhibere, tuasque virtutes (quas tùm jure habes hæreditario, tùm studio deamas proprio) ad *Dei præpotentis gloriam*, & *Ecclesiæ totius utilitatem publicam* exercere potes. *Præsulatui* verò *MAGDEBURGENSI* de *PRIMATE* hoc, quis non nisi bardus & profanus cupidissimè gratuletur? Postulastis sanè, *Reverendi & Nobilissimi Domini Capitulares*, Archi-Episcopum: sed *Tantæ pietatis & clementiæ Principem*, vix optare, nedum sperare potuistis: Gaudete ergò, Gaudete *PRIMATUS* Magdeburgensis incolæ, & longævitatem ac benedictionem largissimam, Archi-Episcopo vestro precibus quotidianis à *Deo* impetrate: Juvabo ego, & in Spiritu conjunctus vobis ero: id quod *Tibi Illustrissime Princeps*, sanctè promitto, & pignoris quasi loco, Libellum istum trado: quem si clementi dextrâ recipere, meq; simul gratiâ tuâ completi digneris, à *Tua* certè commendatissima virtute & clementiâ nihil alienum, sed eidem potiùs maximè congruum, *Tuæque Reverendissimæ Celsitud.* perquam honorificum facies.

Accedo nunc ad *TE, Celsissime PRINCEPS D. FRIDERICE, DUX WIRTEMBERGENSIS* Generosissime: & *Tuæ quoque Celsitud. simul Commentariorum* meorum in *Apocalypsin, Librum secundum*, multo sudore & labore concinnatum, humili cum reverentiâ transmitto, Quos enim *Deus*, quos animus, quos eadem virtus & pietas, quos nupta, gemino & reciproco quasi matrimonio, feliciter contracta affinitas, conjunxit, cur illos non ego etiam, in hac opusculi mei dedicatione conjungerem? Jamdudum animus mihi fuit, *T. Illustriss. Celsitud.* me submisè inlinuare: A teneris siquidem unguiculis, *stirpem Wirtembergicam* suspicere & venerari cœpi: annisque sequentibus, magis magisque, affectum istum reverentiæ & observantiæ augeri & confirmari, verissimè sensi. Et sanè, haud ansa defuit, ut ignotam, & non visam terram, adeò diligere. Præceptores enim memini me in pueritia habere, qui *WIRTEMBERGAM*, eo potissimùm nomine, *Commendatione Ducum Wirtembergicæ* summis extulerunt laudibus, quòd, *eius beneficio* (si à *Deo* discesserimus) *alia regiones, tùm Philosophiam* (saniorum *WIRTEMBERGICÆ* *rem didicisse, tùm in Theologia profecisse, & verbi puritatem retinuisse*, haud immeritò videantur. *TUBINGA* enim *Witebergam* missus est, Germaniæ in literis politioribus *Phoenix*, *PHILIPPUS MELANCHTHON*: & ex *Tubingâ*, ipsa *Academia Lencorea*, ceu ex matre filia, nata esse, nequaquam dissimulatur: Ita, ut quicquid ex *WIRTEMBERGA* emolumenti ad multarum Regionum liberos emerit, *Academia illi Witebergicæ*, acceptum non immeritò, ex parte saltem, feratur: Unde verò Regionibus & hisce & aliis Ecclesiarum Antistites, & Reformatores idonei? nonne è *WIRTEMBERGA*? ubi nati, educati, eruditi, Doctores renunciati, & in præcipuis functionibus collocati fuerunt, *D. Jacobus Andrea, D. Heerbrandus, Brentii, Snepfii, Theologi Osiandri, Bidembachii, D. Hunnius, D. Polycarpus*, & complures alii, tot, tantiq; Theologi, ut hoc respectu, *WIRTEMBERGA*, cum Regnis multis Europæis, *de palma gloria, tùm in terra, tùm in celo præcipua*, contendere queat: utpotè in quibus, & è quibus, tot, tamque cordati Theandri, non oriundi fuerunt. Horum certè scripta & lucubrationes, non tantùm ab adolescentiâ admiratus, sed & quorundam *discipulorum & collegarum* me fuisse, adeò lætatus sum, ut in parte felicitatis non minimæ hoc reposuerim. Et annon in amorem fui, etiamnum hodie, quosvis sinceriori religioni addictos rapiat *Wirtembergæ Theologos*, quòd, tùm in Monasteriis, tùm in *Academia* nunquam satis laudatâ *Tubingen*si, eos hodieq; fovet *Doctrinæ Orthodoxæ* Assertores & vindices acerrimos: *D. Andreæ Osiandrum, D. Gerlachium, D. Sigvardum, D. Hasenrefferum, D. Felicem Bidembachium*, puto, qui masculè erroribus Adversariorum se opponunt: pellem Sacramentariorum ovillam de *FRATERNITATE* invicem ineunda (quam *PEDISCUS*, Ecclesiastes aulæ Palatinæ consuisse dicitur) probè excutiant: fraudes & imposturas Pseudodoctorum detegunt: adeoque studia sua & labores, unicè ad communem & publicam Ecclesiæ utilitatem conferunt: Dicant alii quod volunt, Ego quod corde sentio, calamo intrepidè scribo, inter ornamenta *Domus WIRTEMBERGICÆ*, gloriam hanc, quòd tam præclaris semper abundaverit, hodieq; abundet Theologis, non postremo loco reponendam esse.

Verùm nec ista fortassis Regionis & Religionis tantisper viguisset felicitas, nisi *Duces WIRTEMBERGÆ pientissimos & religiosissimos*, zeloque *Domus Domini ferventissimos Principes* habuisset: Ut enim alios brevitatæ causa taceam, jamdudum, universus orbis Christianus novit, qui quantique *Duces* fuerint, *HULDRICUS, CHRISTOPHORUS, LUDOVICUS, FRIDERICUS*, beatissimæ memoriæ, qui in id unicè incubuerunt, ut sub ipsis, & in pace floreret Regio, & in Regione Religio: Florem virginitatis in doctrina orthodoxæ, ita illæsum hæcenus conservarunt, ut aliis Regionibus à puritate fidei, per impostores seductis, subindè subvenire, & suppetias ferre voluerint. Ab hac virtute (quæ primaria est, & Principem vel maximè decet) *Pietate* nimirum, & devotione erga *DEUM*, & Tu celebraris, *Illustrissime Dux FRIDERICE, Domine elementissime*: Sub Te enim ostium apertum habet in cordibus & auribus Subditorum, *REX GLORIÆ GLORIOSISSIMUS*: Sub Te Evangelica veritas præsidium & præconium retinet firmissimum: Sub *T. Celsitud. Illustriss. patrocínio* fodiuntur putei: erudiuntur liberi: defenduntur probi: promoventur pii: puniuntur mali, arcentur ab ovili gregis Christiani rapaces Lupi, abiguntur immanes Ursi: & passim longè lateque, gratisimarum derivantur virtutum rivi: quæ omnia immortalem nomini tuo illustrissimo famam conciliant, & meritò me incitant, ut in sinum tanti Principis, fœtum hunc meum exponere, & eundem *T. Illustriss. Celsitud.* humilimè commendare contendam: cùm præsertim non ignorem, & *T. Illustriss. Celsitud.* Majores ac Proavos librorum sacrorum dedicationibus, ab Exteris Theologis profectis mirificè delectatos, & officium hoc, *Tuæ quoque Celsitudini* acceptissimum esse: Inde enim, quæ de *Tua Celsitudinè* in aliis Provinciis & Regionibus fama vigeat, præsertim quoad *PIETATEM*, evidenter percipi & perspicui potest. Et si verò impii quidam & profani homines parùm *PIETATE* ornari Principem statuunt, tamen non dubito,

INDEX

quin Tua Illustrissima Celsitudo tale iudicium, alto animo despiciat, & cen ὁμιλήσιον quotidianum, illud Divi Ambrosii πολυδύναμον pietatis elogium prae oculis habeat: Pietas grata est DEO: Dominum conciliat, necessitudines fovet: Dei cultura est, merces Parentum, Filiorum stipendium: Pietas, inquam, iustorum tribunal, egenorum portus, miserorum suffragium, indulgentia peccatorum.

Sit ergo hac mea Praefatio Tua Celsitudinis devota Pietatis, publica Testificatio. Ac quia non ita pridem Tua Celsitudo cum Illustrissima Principe BRANDENBURGICA, nuptias solennes celebravit: earum felicissimam & perennem prosperitatem, hac ὑποσφωνήσῃ mea, submisit apprecor: Deum orans, ut Tua Celsitudinis uxor Illustrissima sit sicut vitis abundans in lateribus domus tuae: Filii tibi sint, sicut novellae olivarum in circuitu mensae tuae. Benedicat Vestris Celsitudinibus, DOMINUS ex Sion, ut videatis bona Jerusalem, omnibus diebus vitae vestrae, ut videatis Filios Filiorum vestrorum, pacem super Israel. Faciat vos crescere in mille millia, ut possideat semen vestrum portas inimicorum suorum.

Quod superest, REVERENDISSIME ET ILLUSTRISSIME ARCHIEPISCOPE: Nec non CELSIS-SIME PRINCEPS WIRTEMBERGICE, Domini Clementissimi, Vestras Celsitudines humiliter rogo, ut compellationem istam clementi vultu suscipere, mihiq, ac meis studiis favere clementer dignemini: vicissim Vestris Celsitudinibus preces assiduas, (cum aliud, quod pollicear, non habeam) sancte ac devote promitto, & coronidis loco ita pro utroque Vestrum oro:

Exaudi DOMINE Principes ambos (Servos & Unctos tuos) in die tribulationis: mitte ipsis auxilium; memor esto omnis sacrificii eorum, & holocausta eorum pingua fiant: Tribue ipsis secundum cor eorum: imple omnes petitiones eorum: ut innotescat, quoniam salvos fecit DOMINUS UNCTOS suos. Exaudi illos de coelo sancto tuo: tribue ipsis longitudinem dierum, & decorem magnum impone super eos. Da ipsis benedictionem in seculum seculi: laetifica eos in gaudio, cum vultu tuo: fac, ut oculi eorum respiciant ad te: Reple gaudio os eorum, & linguam in pia exultatione: Benedic ipsis Deus, Deus noster, benedic ipsis Deus, & metuant te omnes fines terrae, Amen: in nomine Jesu, Amen.

Praescriptum Plavia Variscorum, Calendis Septembribus,
Anno MDLX.

Vestrarum Reverendiss. & Illustriss.
Celsitud.

Subiectissimus

MATTHIAS HOE, Austriacus,
S. Theolog. Doctor.

NOMINA AUTHORUM ET LIBRORUM, QUI IN HOC COMMENTA- RIORUM TOMO PRIMO ET SECUNDO CITANTUR.

A.

Abbas Joachimus Calaber.
Abbas Urspergensis.
Abulensis.
Abrahamus Bucholcerus.
Abraham Bzovius.
Achilles Gessarus.
Adamus Tannerus D.
Ado Viennensis.
Adrianus Cardinalis.
Adrianus IV. Pontifex.
Aegidius Bossius.
Aegidius Hunnius D.
Aegidius Romanus.
Aelianus.
Aelius Lampridius.
Aelius Spartianus.
Aemilius Veronensis.
Aeneas Sylvius.
Agapetus.
Agatharcides.
Agathias.
Agellius.

Agricola.
Albertus Cranzius.
Albertus Magnus.
Albertus Piggus.
Albinus.
Alcimius.
Alcuinus.
Alenis.
Alexander ab Ales.
Alexander ab Alexandro.
Alexander Aphrodisaeus.
Alfonsus Alvarez Guererius.
Alfonsus à Castro.
Alfonsus Conradus, Mantuanus.
Alfonsus Salmeron.
Alfonsus Tostatus.
Alfonsus de Vargas.
Alfonsus Vervellius.
Almonius.
Alstedius.
Amandus Polanus à Polansdorff.
Amadaeus.
Ambrosiaster.
Ambrosius Camaldulensis.
Ambrosius Mediolanensis.

Ambrosius Compfam.
Ammianus.
Ammonius Marcellinus.
Amphilochius.
Anacreon.
Andradius.
Andreas Aretas Caesariensis.
Andreas Alciatus.
Andreas Carolstadius D.
Andreas Eudæmon.
Andreas Fabricius.
Andreas Hyperius.
Andreas Masius.
Andreas à Lacuna.
Andreas Londenensis.
Andreas Payva.
Andreas Planerus.
Andreas Schaffmannus D.
Andreas Schottus.
Andreas Tiraquellus.
Angelomus.
Angelus Caninius.
Angelus de Clavasio.
Angelus Rochus.
Annales Gallici.

Ansber-

AUTHORUM.

Ansbertus.
 Anshelmus.
 Anshelmus Boethius.
 Anshelmus Cantavariensis.
 Anshelmus Laudunensis.
 Antonius Mizaldus.
 Antoninus.
 Antoninus Benbellona.
 Antoninus Episcopus Florentinus.
 Antoninus Possevinus.
 Antonius de Bitonto.
 Antonius Nebrissenfis.
 Antonius Pigaferta.
 Antonius Porfanus.
 Antonius Rosellus.
 Antonius Sadecl.
 Antonius Thyfius.
 Antonius Valla.
 Apologia Aug. Confess.
 Apolonius.
 Appianus.
 Apulejus.
 Aquinas.
 Arethas Cæsariensis.
 Aristoteles.
 Aristophanes.
 Arnobius Afer.
 Arnoldus Procurator Paris.
 Arnoldus de Reiger.
 Arnoldus de Villa Nova.
 Arnoldus Wior.
 Arnoldus Archi-Episc. Lugdunens.
 Arrianus.
 Arisminus Tepatus.
 Artemidorus.
 Athanasius.
 Athanasius.
 Aventinus.
 August. Confessio.
 Augustinus Episc. Hipponensis.
 Augustinus de Ancona.
 Augustinus de Hassia.
 Augustinus Marloratus.
 Augustinus Nebiensis.
 Augustinus Steuchus.
 Augustinus de Roma.
 Aulus Gellius.
 Averroes.
 Aurelius Augustinus.
 Aurelius Victor.
 Aureolus.
 Aurea Legenda.
 Avicenna.

B.

Baal Haththurim.
 Baldus.
 Balæus.
 Balthasar Furman. D.
 Balthasar Meisnerus D.
 Balthasar Richter.
 Baptista Egnatius.
 Baptista Platina.
 Barlette.
 Barnus.
 Baronius.
 Barthol. Albanus. Anglus.
 Barthol. Barbithius.

Barthol. Caranza.
 Barthol. de las Casas.
 Barthol. Fumus.
 Barthol. Keckermannus.
 Barthol. Martianus.
 Basilus Magnus.
 Basilus Ponce.
 Beda Presbyter.
 Bellarminus.
 Benedictus Andegavus.
 Benedictus Arias Montanus.
 Benedictus. Aretius.
 Benedictus à Coltis.
 Benedictus Pererius.
 Benedictionale Ratisbonense.
 Beno Cardinalis.
 Bernhardus.
 Bernhardus Gamuci.
 Bernhardus Gerardus.
 Bernhardinus de Busto.
 Bernhardinus Senensis.
 Berolinenfes Dialogistæ.
 Berofus.
 Bertholdus.
 Beza.
 Bias Prienzus.
 Bibliander.
 Biccus.
 Blasius de Viega.
 Blondus Flavius.
 Bodinus.
 Bonfinius.
 Bonaventura.
 Boquinus.
 Bostius.
 Brentius.
 Breviarium Prædicator. Venetian.
 Brightmannus.
 Breidenbachius.
 Brigitta.
 Bruschius.
 Bruno.
 Bucholcerus.
 Budæus.
 Busæus.
 Büchner.

C.

Cælius Rhodiginus.
 Cæsar Aurolatinensis.
 Cæsar Baronius.
 Cajetanus.
 Caleagninus.
 Calvinus.
 Cambius Rabbi.
 Campofulgofus.
 Canones Apostolici.
 Capellus.
 Capistranus.
 Capitolinus.
 Capnio.
 Capponfachijs.
 Capreolus.
 Cardinalis Baronius.
 Cardinalis Campejus.
 Cardinalis Hofius.
 Caro.
 Caroloftadius.

Carolus Bonarscius.
 Carolus Jallongus.
 Carolus Molinaus.
 Carolus Ruinus.
 Caspar Facius.
 Caspar Schoppius.
 Caspar Schvvenckfeld.
 Caspar Ulenbergius.
 Cassianus.
 Cassiodorus.
 Catalogus Testium Veritatis.
 Catechismus Romanus.
 Catechismus Racoviensis.
 Catharina Senensis.
 Cedrenus.
 Celius.
 Centuriæ Magdeburgenses.
 Centuriæ D. Ofiandri.
 Censura Colonienfis.
 Ceremoniale Romanum.
 Chalchondilas.
 Chaldæus Paraphraftes.
 Chemnitius.
 Christianus Adrichomius.
 Christianus Massæus.
 Christianus Urftius.
 Christianus Waldensis.
 Christophorus Helvicus. D.
 Christophorus Pezelius. D.
 Christophorus Massonius.
 Chromatius.
 Chronicon Augustense.
 Chronicon Carionis.
 Chronicum Moguntinum.
 Chrysostomus.
 Chytræus. D.
 Cicero.
 Cirvelius.
 Clarius Vatabl.
 Claudianus.
 Claudianus Carmelita.
 Claudius Espencæus.
 Claudius Fremus.
 Cladius à Monte Martyrum.
 Clemens Alexandrinus.
 Clemens Papa.
 Cleophas Distelmeyer.
 Codex N. T. Britannicus.
 Codex N. T. Hispanicus.
 Codices Græci.
 Codex Regius.
 Cælestinus Mis lenta. D.
 Cælius Augustinus Curio.
 Cælius Panoninus.
 Colloquium Mompelgartense.
 Comes Natalis.
 Compendium Theologica
 Veritatis.
 Concilium Ancyranum.
 Concilium Basiliense.
 Concilium Chalcedonense.
 Concilium Constantiense.
 Concilium Carthaginense.
 Concilium Florentinum.
 Concilium Gangrense.
 Concilium Lateranense.
 Concilium Laodicenum.
 Concilium Malisconense.
 Concilium Meldense.

I N D E X

Concilium Ratisbonense.
 Concilium Toletanum.
 Concilium Tridentinum.
 Conformitatum Francisci Liber.
 Consensus Orthodoxus.
 Cornelius Agricola.
 Cornelius Agrippa.
 Cornelius Callidius.
 Cornelius Cornelii à Lapide.
 Cornelius Jansenius.
 Cornelius Laurimanus.
 Cornelius Mussus.
 Cornelius Tacitus.
 Cosmographia Münsteri.
 Covarruvias.
 Cromerus.
 Cunradus Dietericus, D.
 Cunradus Graferus.
 Cunradus Kircherus.
 Cunradus Klingius.
 Cunradus Schlüsselbergicus D.
 Cunradus Vorstius.
 Curæus.
 Cuspinianus.
 Cyprianus.
 Cyprianus Afer.
 Cyprianus Monachus Cisterciensis.
 Cyrillus Alexandrinus.
 Cyrillus Hierosolymitanus.

D.

Dalecampejus.
 Damascenus.
 Danaus.
 Danianus à Goës.
 Daniel Chamierus.
 Daniel Mollerus.
 Daniel Toffanus.
 Dantes Alligerius.
 Dantes Florentinus.
 David Chytræus, D.
 David Döring, D.
 David Kimchi Rabbi.
 David Paræus, D.
 Decius.
 Democritus.
 Demosthenes.
 Didacus Stella.
 Diodorus Siculus.
 Dion Cassius.
 Dionysius Alexandrinus.
 Dionysius Areopagita.
 Dionysius Carthusianus.
 Dionysius Halicarnassæus.
 Dioscorides.
 Discipulus de Tempore.
 Distelmeyerus.
 Dominicus Bannes.
 Dominicus Brixienfis.
 Dominicus Cardinal. Tuschus.
 Dominicus Jacobatius.
 Dominicus à Soto.
 Dorotheus Thyrensis.
 Draconites.
 Draco Corcyrus.
 Driedo.
 Dulcius Navarenfis.
 Durandus de S. Porfiano.

E.

Eberhardus Episc. Salzburgens.
 Eccius.
 Edmundus Campanus.
 Eduardus Lætus.
 Egesippus.
 Egnatius Antiochenus.
 Eilshemius.
 Elias Hasenmüller.
 Elias Minorita.
 Emanuel à Saa.
 Enjedinus.
 Ephron Syrus.
 Epiphanius.
 Episcopus Chemenfis.
 Episcopus Gadavenfis.
 Erasmus Roterodamus.
 Eucharis.
 Eugubinus.
 Evagrius.
 Euripides.
 Eusebius.
 Eusebius Emiffenns.
 Eusebius Cæsariensis.
 Eustachius.
 Eustathius.
 Euthimius Zigabenus.
 Eutropius.

F.

Farnius.
 Fasciculus Temporum.
 Faustus Socinus.
 Felinus.
 Ferdinandus de Castillo.
 Festus.
 Finus.
 Firmius Lactantius.
 Flavius Blondus.
 Flavius Josephus.
 Flavius Vopiscus.
 Florobellus.
 Folengius.
 Formula Concordiæ.
 Forsterus D.
 Fortunatus Crellius.
 Franciscus Agricola.
 Franciscus Burchardus.
 Franciscus Compegius.
 Franciscus Costerus.
 Franciscus Fevardentius.
 Franciscus Georgius.
 Franciscus Guicciardinus.
 Franciscus Gomarius.
 Franciscus Horantius.
 Franciscus Hommius.
 Franciscus Junius.
 Franciscus Lampertus.
 Franciscus Navatrus.
 Franciscus Petrarcha.
 Franciscus Ribera.
 Franciscus de Ripa.
 Franciscus Ruæus.
 Franciscus Simonius.
 Franciscus Suarez.
 Franciscus Toletus.

Franciscus Turrianus.
 Franciscus Varablus.
 Franciscus Vallesius.
 Franciscus de Victoria.
 Franciscus Xaverius.
 Freculphus.
 Fridericus Braumbom.
 Fridericus Nausea.
 Fridericus Venerus.
 Fridericus Staphylus.
 Fridericus Widebramus D.
 Frontinus.
 Fulgentius.
 Fulgosus.
 Fulmen Brutum.
 Funccius.

G.

Gabiel Prateolus.
 Gabriel Biel.
 Gabriel Vasquez.
 Gagnejus.
 Galatinus.
 Galenus.
 Galfridus Britannus.
 Ganfredus.
 Genebrardus.
 Gennadius.
 Georgius Agricola.
 Georgius Baderus.
 Georgius Bucanus.
 Georgius Cassander.
 Georgius Enjedinus.
 Georgius Ederus.
 Georgius Fabricius.
 Georgius Heimbürgenfis.
 Georgius Nigrinus.
 Georgius Sabinus.
 Georgius Sagareti.
 Georgius Sohnus.
 Georgius Scherer.
 Gerhardus Lorichius Hadamarius.
 Gerlachus D.
 Godfridus Viterbienfis.
 Goldschalcus Hotten.
 Golzius.
 Gottlieb Heyland.
 Gomefius.
 Grabijs Impostor Bremensis.
 Grabellius.
 Gratianus Pontifex.
 Gregorius.
 Gregorius Lopez.
 Gregorius Magnus.
 Gregorius Nazianzenus.
 Gregorius Nicomediensis.
 Gregorius Nyssenius.
 Gregorius Turonensis.
 Gregorius de Valentia.
 Gretterus.
 Guicciardinus.
 Guidius.
 Gulielmus.
 Gulielmus Estius.
 Gulielmus Fulco.
 Guilhelms Occam.
 Guilhelms Tyrius.
 Gyraldus.

AUCTORVM.

H.

Haymo.
 Haytho.
 Haybalus Minorita.
 Hartmannus Sohedelius.
 Hermo.
 Heerbrandus, D.
 Herodianus.
 Hesychius.
 Henricus Bullingerus.
 Henricus Cornelius Agrippa.
 Henricus de Erphordia.
 Henricus Hefius.
 Henricus Höpfnerus, D.
 Henricus Lamparterus.
 Henricus Lancellotus.
 Helvicus Garthius, D.
 Helmoldus.
 Hentemius.
 Hermes.
 Hermannus Aedituus.
 Hermannus Contractus.
 Hermannus Flinsbachius.
 Hermannus Hamelman, L.
 Hermannus Mut.
 Hermannus Rennecherus.
 Hermannus Rhatmannus.
 Hermannus Ried.
 Herodotus.
 Hieronymus.
 Hieronymus Benzo.
 Hieronymus Gabvilerus.
 Hieronymus Lauretus.
 Hieronymus ab Oleastro.
 Hieronymus Pragensis.
 Hieronymus Savanarola.
 Hieronymus Stridonensis.
 Hieronymus Wolffius.
 Hieronymus Zanchius.
 Hilarius.
 Hildegardis S. Prophetissa.
 Hildebertus.
 Hincellarius.
 Hipocrates.
 Hippolytus.
 Historia Tripartita.
 Holocollus.
 Homerus.
 Honorius Augustodunensis.
 Horatius.
 Horatius Turselinus.
 Hortulanus.
 Hostiensis.
 Hosius Cardinalis.
 Hubertus Golzius.
 Hugo Cardinalis.
 Hugo de S. Victore.
 Hugo Sanfordus.
 Huldricus Zwinglius.
 Hunnius D.
 Hutterus D.

I.

Jacobus Andreæ D.
 Jacobus Augustus Thuanus.
 Jacobus Brocardus.

Jacobus Chlichtohæus.
 Jacob. Episcop. Christopolitanus.
 Jacobus Faber Stapulensis.
 Jacobus Gordonus Hantlæus.
 Jacobus Cretserus.
 Jacobus Heilbrunner, D.
 Jacobus Laurentius.
 Jacobus Lucius.
 Jacobus Macovius.
 Jacobus Menochius.
 Jacobus Philippus.
 Jacobus ad Portum.
 Jacobus de Rebiria.
 Jacobus de Regis Curia.
 Jacobus Sanazarius.
 Jacobus Stolterfoth.
 Jacobus Suarez.
 Jacobus de Vitriaco.
 Jacobus de Voragine.
 Jamblichius.
 Jansenius.
 Jason.
 Ignatius.
 Illephonsus Giron.
 Illyricus.
 Immanuel Viega.
 Interpres Apocalypsis Anonymus.
 Joachimus Abbas.
 Jodocus Chlichtovæus.
 Jodocus Damhondus.
 Jodocus Lorichius.
 Jodocus Naum.
 Jodocus Ravenstein.
 Johannes Abbas.
 Johannes Affelmannus, D.
 Johannes ab Anania.
 Johannes Annus Viterbiensis.
 Johannes Arcetinus.
 Johannes Arnus.
 Johannes Antonius.
 Johannes Avenarius D.
 Johannes Aventinus.
 Johannes Azorius.
 Johannes Bachone.
 Johann. Baptista de Carthagera.
 Johannes Baptista Mantuanus.
 Johannes Baptista Platina.
 Johannes Baptista Porta.
 Johannes Baptista Poza.
 Johannes Baptista Villalpandus.
 Johannes Bajard.
 Johannes Balæus.
 Johannes Behmius, D.
 Johannes Beletus.
 Johannes Benedictus.
 Johannes Bergus, D.
 Johannes Bertachinus.
 Johannes Bocatius.
 Johannes Brentius.
 Johannes Calvinus.
 Johannes Campensis.
 Johannes Cantacuzenus.
 Johannes Capgravius.
 Johannes Carpentarius.
 Johannes de Carthagera.
 Johannes Caspar Rulandus.
 Johannes Cuffianus.
 Johannes de la Casa.

Johannes Cellarius.
 Johannes Chrysostomus.
 Johannes Crocius.
 Johannes Cuspinianus.
 Johannes Damascenus.
 Johannes Diaconus.
 Johannes Daventria.
 Johannes Draconites.
 Johannes Drusus.
 Johannes Eccius.
 Johannes Ensebius Nierenb.
 Johannes Fabricius.
 Johannes Ferus.
 Johannes Fickler.
 Johannes Fischerius.
 Johannes Foxus.
 Johannes Frosardus.
 Johannes Funccius.
 Johann. Gabriel Pisciola.
 Johannes Gadunensis.
 Johannes Galensis.
 Johannes Gerhardus, D.
 Johannes Gerson.
 Johannes Goropius.
 Johannes Harprecht.
 Johannes Haymus.
 Johannes Heidfeldus.
 Johannes Henricus Alstedius.
 Johannes Heito.
 Johannes Heroldus.
 Johannes Hierosolymitanus.
 Johannes Himmeliuss, D.
 Johannes Hufs.
 Johann. Jacobus Grynæus.
 Johann. Jovianus Pontanus.
 Johannes Keisersbergius.
 Johannes Keplerus.
 Johannes Köppen.
 Johannes Lampadius.
 Johannes Lauterbach.
 Johannes Lopez.
 Johannes Lorinus.
 Johannes Lucidus.
 Johannes Ludovicus de la Cerda.
 Johannes Maldonatus.
 Johannes Majerus.
 Johannes Marcoville.
 Johannes Marpachius, D.
 Johannes Mulhusinus.
 Johannes Nupierus.
 Johannes Nuclerus.
 Johannes Oecolampadius.
 Johannes Pappus, D.
 Johannes de Pineda.
 Johannes Pechan.
 Johannes Piscator.
 Johannes Pistorius.
 Johannes de Plano Carpi.
 Johannes Reuchlinus.
 Johannes Rosinus.
 Johannes Ruffensis.
 Johannes de Rupe scissa.
 Johannes Rupertus Sulzberg.
 Johannes Sarisburiensis.
 Johannes Scotus.
 Johann. Georg Sigwartus, D.
 Johannes Sleidanus.
 Johannes Staphylæus.

I N D E X

Johannes Stella.
 Johannes Stöffelius.
 Johannes Wilhelm. Struckius.
 Johannes Sulno.
 Johannes Tacerphale.
 Johannes Tilius.
 Johannes Torphe.
 Johannes Trithemius.
 Johannes de TurreCremata.
 Johannes Valeis.
 Johannes Winckelmannus. D.
 Johannes Woehinger.
 Johannes Wolffius.
 Jornandes.
 Josephus Historicus.
 Josephus à Costa.
 Josephus Hallus.
 Josephus Scaliger.
 Josephus Stenanus.
 Irenæus.
 Isaacus Causobanus.
 Isidorus Clarius.
 Isidorus Episcopus Halensis.
 Isidorus Pelusiota.
 Isocrates.
 Isychius.
 Julianus Poniatovius Duchnixi.
 Julius Capitolinus.
 Julius Cæsar.
 Julius Clarus.
 Julius Firmicus.
 Junilius Episcopus.
 Jus Canonicum.
 Jus Civile.
 Justinus Historicus.
 Justinus Philosophus & Martyr.
 Justus Heurnius.
 Justus Lipsius.
 Justus Jonas. D.
 Ivo.
 Ivellus.
 Juvenalis.

K.

Kednadon.
 Kranzhemius.

L.

Laertius.
 Lambertus Danæus
 Lampridius.
 Langius.
 Laonic - Chalcondyla.
 Laurentius Justinianus.
 Laurentius Surius.
 Laurentius Sylvanus.
 Laurentius Tennaius.
 Laurentius Valla.
 Leander Albertus.
 Leander Galgenet.
 Leo.
 Leo Castro.
 Leo Magnus.
 Leo Papa.
 Leon Clavius.
 Leonhardus Aretius.
 Leonhardus Hutterus. D.

Leonhardus Lessius.
 Leonhardus Marius.
 Levi Herfonides Rabbi.
 Levius Lemnius.
 Lipomanus.
 Livinus.
 Lizarizius.
 Lombardus.
 Lovanienses.
 Lucas Waddingius
 Lucas Osiander. D.
 Lucianus.
 Lucius Marineus.
 Ludovicus ab Alcazar.
 Ludovicus Bassanus Jadrensis.
 Ludovicus Blofius.
 Ludovicus Cælius Rhodiginus.
 Ludovicus Gilhausen.
 Ludovicus Gomefius.
 Ludovicus Granatenfis.
 Ludovicus Lateranensis.
 Ludovicus Molina.
 Ludovicus Rabba. D.
 Ludovicus Richeomus.
 Ludovicus Vives.
 Luithpoldus de Bebenburg.
 Luithbrandus Ticinensis.
 B. Lutherus. D.
 Lyra.

M.

Macarius.
 Macrobius.
 Maffæus.
 Majolus.
 Maldonatus.
 Malvenda.
 Mamertinus.
 Manetho.
 Montuanus.
 Marcellinus.
 Marcellus Salingenius.
 Marcus Eremita.
 Marcus Minutius Felix.
 Marcus Marulus.
 Marcus Solus.
 Marcus Tullius Cicero.
 Marcus Varro.
 Mariana.
 Mariale.
 Marianus Scotus.
 Marianus Victorius.
 Marius Salonius.
 Marlianus.
 Marfilus Patavinus.
 Marfilus Ficinus.
 Martialis.
 Martinus de Arles.
 Martinus Alfonsus Vivaldus.
 Martinus Becanus.
 Martinus Borrhæus.
 Martinus Bucerus.
 Martinus Chemnicus. D.
 Martinus Cellarius.
 Martinus Eifengrein.
 Martinus Isenguenius.
 Martinus Lutherus. D.
 Martinus Minorita.

Martinus Perusius.
 Martinus Polonus.
 Martinus del Rio.
 Martinus Roa.
 Martinus de Thorpe.
 Mathæus Cothæus.
 Mathæus Drerferus.
 Mathæus Salmerius.
 Mathæus Parisiensis.
 Mathæus Riccius.
 Mathæus Sutlivius.
 Mathæus Tortus.
 Mathæus Wefenbecius. D.
 Mathias Berlichius. D.
 Mathias Colerus.
 Mathias Flacius Illyricus.
 Muthias Hafenreffer. D.
 Mathias Martinius.
 Mathias de Michovia.
 Mathiolus.
 Maximilianus Saudæus.
 Maximus Taurienfis.
 Maximus Tyrius.
 Melchior Canus.
 Meliton Episc. Sordensis.
 Melo.
 Mendoza.
 Messala Corvinus.
 Methastenes.
 Methodius.
 Metalius Metellus.
 Michael Agrianus.
 Michael Bali.
 Michael Cefenas.
 Michael Medina.
 Michael Neander.
 Michael Waltherus. D.
 Michael Ruggerius.
 Middendorpius.
 Micrologus.
 Minutius Felix.
 Mirandulanus.
 Molinæus.
 Monardes.
 Montius.
 Mosconius.
 Moses, Maimonis Tilius, Rabbi.
 Monumenta Orthodoxographa
 Patrum.
 Mutius Panfa.

N.

Navarrus.
 Naclerus.
 Nazianzenus.
 Neostadiani.
 Nepos.
 Nicephorus.
 Nicefas.
 Nicolaus Alfentinus.
 Nicolaus Buldersdorff.
 Nicolaus Euboious.
 Nicolaus Colladon.
 Nicolaus Clemenfis.
 Nicolaus Cufanus.
 Nicolaus Füllerus.
 Nicolaus de Lyra.
 Nicolaus de Orbellis.

AUTHORUM.

Nicolaus Orem.
 Nicolaus Pimenta.
 Nicolaus Sanderus.
 Nicolaus Selueccerus.
 Nicolaus Serarius.
 Nicolaus Trigautius.
 Nonnus Marcellus.

O.

Octavius Manlius.
 Oecolampadius.
 Oecumenius.
 Odebornius.
 Olaus Magnus.
 Oladus.
 Orkelos.
 Onophris Preuvinus.
 Origines.
 Orolus.
 Osiander D.
 Olorius.
 Otto Frinsingenfis.
 Otto Gualperius.
 Otto Brunsfelsius.
 Ovidius Naso.

P.

Pannonius.
 Panormitanus.
 Pantaleon.
 Pappus D.
 Papias.
 Paraphrastes Cyrus.
 Paschasius.
 Patritius.
 Paulinus.
 Paulus Æmilius.
 Paulus Burgenfis.
 Paulus Christianus.
 Paulus Constantinus Phrygius.
 Paulus Crellius D.
 Paulus Diaconus.
 Paulus Faulenhaber.
 Paulus Jovius.
 Paulus Langius.
 Paulus Marcellinus.
 Paulus Orosius.
 Paulus Venetus.
 Paulus Warnefridus.
 Pausanius.
 Pelagius Alvarus.
 Pererius.
 Perottus.
 Petrus Alliacus.
 Petrus Artopæus.
 Petrus Bellugi.
 Petrus Blesensis.
 Petrus Chrysologus.
 Petrus Crinitus.
 Petrus Cunæus.
 Petrus Cutsemius D.
 Petrus Damianus.
 Petrus Faber.
 Petrus Galatinus.
 Petrus Hardevillerus.
 Petrus Heigius.
 Petrus Johannes Syranensis.
 Petrus Layerus.
 Petrus Lombardus.

Petrus de Luna.
 Petrus Martyr.
 Petrus Matthæus.
 Petrus Præmonstratensis.
 Petrus Perondinus.
 Petrus Ravifius.
 Petrus de Ribadenerra.
 Petrus Scharcha.
 Petrus à Soto.
 Petrus Tholoffanus.
 Petrus Thyraus.
 Petrus Warenburgius.
 Phæmon Stoicus.
 Philastrius.
 Philippus Camerarius.
 Philippus Cominæus.
 Philippus Decius.
 Philippus Lonicerus.
 Philippus de Mantua.
 Philippus Melanchton.
 Philippus Mornæus.
 Philopus Nicolai D.
 Philo Judæus.
 Piero de Chexia.
 Pighius.
 Pifecius Photinianus.
 Pistorius Apostata.
 Platina.
 Poggius Florentinus.
 Plato.
 Plautus.
 Plinius.
 Plutarchus.
 Polybius.
 Polycarpus Lyserus.
 Polycrates.
 Polydorus Vergilius.
 Pomponius Lætus.
 Porphyrius.
 Postellus.
 Primasius.
 Prochorus.
 Procopius.
 Propertius.
 Prosper.
 Prosper Farinaceus.
 Prudentius.
 Ptolomæus.
 Publicus Nigidius.
 Pythagoras.

Q.

Quadratus Episc. Philadelphienfis.
 Quintus Fabius Curtius.

R.

Rabanus Maurus.
 Rabbi Abenezra.
 Rabbi Elias.
 Rabbi David Kimchi.
 Rabbi Haccadosch.
 Rabbi Hiskuni.
 Rabbi Jonathan.
 Rabbi Nachman.
 Rabbi Salomon.
 Rabbi Saul.
 Rabbi Simeon.

Rainerus Bovofius.
 Ranulphus.
 Raphael Eglinus D.
 Raphael Volaterranus.
 Rauwolffius.
 Raymundus de Sabande.
 Rayneccius.
 Reginaldus Polonus.
 Remigius.
 Rhatmannus.
 Rhemus.
 Rhenanus.
 Ribera.
 Ricard. Pompolitianus.
 Richardus de S. Victore.
 Robertus Belarminus.
 Robertus Ganguinus.
 Robertus Gallus.
 Robertus Helcot.
 Robertus Parkerus.
 Rogericus Zanorensis.
 Rosarium.
 Rosella Casuum.
 Rosettus.
 Rosweidus.
 Rudolphus Gualtherus.
 Rudolphus Goklenius.
 Rudolphus Hospinianus.
 Rudolphus Monachus Flaviacensis.
 Ruffinus.
 Rupertus Episc. Lynconienfis.
 Rupertus Tuitienfis.

S.

Sabellicus.
 B. Sagaris.
 Saccus D.
 Salomon Gesnerus D.
 Salomon Glassius.
 Salomon Tecensis.
 Salustius.
 Samuel Huberus D.
 Samuel Meigerius.
 Santes Pagninus.
 Schererus Jesuita.
 Schædelius.
 Scheckius.
 Scoppius Apostata.
 Scotus.
 Scriptum Anti-Itaffortianum.
 Sebastianus Barradius.
 Sebastianus Hessius.
 Sebastianus Majerus.
 Sebastianus Munsterus.
 Sebastianus Nævius.
 Sebastianus Serlius.
 Sedulius.
 Seneca.
 Seraphinus de Fermo.
 Serranus.
 Servius.
 Sextus Calvisius.
 Sextus Aurelius Victor.
 Sextus Pompejus.
 Sibrandus Lubbertus.
 Sigebertus.
 Sigefridus Saccus D.
 Sigonius.

INDEX AVTHORVM.

Simancha Pacensis.
 Simon Jatumpus.
 Simon Tholoffanus.
 Simon Rabbi.
 Sixtus Senensis.
 Sleidanus.
 Socrates.
 Solinus.
 Sophronius Hierosolymitanus
 Sozomenus.
 Speculum Exemplorum.
 Stanislaus Hosius.
 Stella Clericorum.
 Stephanus Blanck.
 Stephanus Brulifer.
 Stephanus Bertrandus.
 Stephanus Blaack.
 Stephanus Palez.
 Stephanus Pasquier.
 Stephanus Ezegedinus.
 Stephanus Valentinus.
 Stobæus.
 Strabo.
 Suetonius.
 Suidas.
 Sulpitius.
 Sybilla.
 Sylvester.
 Symmachus.
 Synodus Dordracensis.
 Synodus Dresdensis.
 Synodus Laodicensis.
 Synodus Petrocoviensis.

T.

Tacitus.
 Tarasius.
 Tataretus.
 Telesphorus de Cusentia.
 Teraphinus de Fernio.
 Tertullianus.
 Theocritus.
 Theodoretus.
 Theodoricus Grafmundus.
 Theodoricus Uriæ Episc. Cro-
 atiz.
 Theodorus Beza.
 Theodorus Bibliander.
 Theodorus Lector.
 Theodorus Nehemius.
 Theodorus Peltanus.
 Theodorus Thummus D.
 Theophrastus.
 Theophylactus.

Theophilus.
 Thomas Anglicus.
 Thomas de Aquino.
 Thomas Brightmannus.
 Thomas Cantipratenfis.
 Thomas Lansius D.
 Thomas Mortonus.
 Thomas Murlensis.
 Thomas Naogeorgus.
 Thomas Rhedonensis.
 Thomas Sadvolcus.
 Thomas Stapletonus.
 Tibullus.
 Ticonius.
 Thucydides.
 Timochar Hipparchus.
 Timotheus Kirchner D.
 Titus Livius.
 Tortura Torti.
 Tranquillus.
 Trebellius Pollio.
 Trevet Manuscriptus.
 Tripartita historia.
 Trismegistus.
 Thrithemius Abbas.
 Triumphus.
 Trogus Pompejus.
 Truberus.
 Turnebus.
 Turre Cremata.

V.

Valentinus Gentilis.
 Valentinus Münzerus.
 Valentinus Weigelius.
 Valentinus Schmalzius.
 Valerius Anshelmus.
 Valerius Flavius.
 Vulcrius Maximus.
 Vatabus.
 Vasquez.
 Valla.
 Varro.
 Ubertinus Casalis.
 Vegetius.
 Venantius Honorius.
 Vergerius.
 Victor.
 Victorinus.
 Viegas.
 Vigelius.
 Vigor.
 Vincentius Belvacensis.
 Vincentius Lyrinensis.
 Virgilius Maro.

Vitalis Cardinalis.
 Vitus Miletus.
 Ulricus Hagenos.
 Ulricus ab Hutten.
 Ulricus Zwinglius.
 Volateranus.
 Volquinus.
 Vopiscus.
 Vorstius.
 Urbanus Pierius D.
 Urbanus Rhegius.
 Urspergensis Abbas.
 Vulcasmus Gallicanus.

W.

Waldensis.
 Walfridus.
 Waserus.
 Wenceslaus Budoverz à Budovva.
 Wesselus Gropingensis.
 Wicleffus.
 Wilhelmus Alvernus.
 Wilhelmus de S. Amore.
 Wilhelmus Aurifex.
 Wilhelmus Borbelius.
 Wilhelmus Durandus.
 Wilhelmus Jacobus.
 Wilhelmus Lindanus.
 Wilhelmus Nigrinus.
 Wilhelmus Occam.
 Wilhelmus Parisiensis.
 Wilhelmus Perkinsius.
 Wilhelmus Parri.
 Wilhelmus Rossæus.
 Wilramus.
 Winkelmannus D.
 Wolfgang Franzius.
 Wolfgangus Musculus.
 Wolffius.

X.

Xeno.
 Xenophon.
 Xiphilinus.
 Xystus Betulejus.

Z.

Zabarella.
 Zacharias Ursinus.
 Zanchius.
 Zegerus.
 Zonaras.
 Zoroaster.
 Zwingerus.
 Zwinglius.

F I N I S.

REVERENDISSIMO ET ILLUSTRISSIMIS PRINCIPIBUS ET
DOMINIS, DOMINO

FRIDERICO ULRICO,

ET DOMINO

CHRISTIANO,

POSTULATO EPISCOPO HALBERSTADENSI, DUCIBUS

Brunsvicensibus & Lunæburgensibus, Fratribus

Germanis,

Dominis meis Clementissimis.

Gratiam & Pacem à Deo Ter Opt. Max. humiliter precor.

Reverendissime & Illustrissimi PRINCIPES, Domini Clementissimi. Non invenisti, Magnus ille, & ob incomparabilem eloquentiam aureum sortitus nomen, Johannes Chrysostomus, DEVM, cum struit, *serm. de*
velociter struere, cum destruit, tardè destruere, scripsit. Quantillo enim temporis spatio, cælum, ter- *penn.*
ram, & universas creaturas, visibiles pariter ac invisibiles, ex nihilo Altissimus extruxit? Quis homi- *loh. 2. v. 20*
num velocitatem Creationis mente sua assequi? quis fando eam exprimere poterit? Templi Jerololymitani
structura, vix annis quadraginta sex absolvi potuit, manus licet multis millibus hominum admoventibus:
Deus verò solus, sine adjumento alterius, sex diebus, infinitas quasi creaturas, sapientissime, & artificiosissi-
mè condidit: suamque potentiam immensam luculenter demonstravit. Quid dicam de splendidissimo sanctæ
Ecclesiæ edificio? Quanta obsecro festinatione, in medio inimicorum suorum, sibi Dominus cæterum, & popu-
lum hereditarium collegit? Quo respexisse arbitror Jehovam, cum se Israelitas super alas Aquilarum portasse *Exod. 19.*
diceret. Serator quoque omnium Hominum, Jesus Christus, velocitatem istam, cum fulgure, ab ortu ad *v. 4.*
occasum, incredibili pernecitate volante, comparavit: ut meritò Deum velociter extruere, cum Beato Chry-
sostomo confiteamur. Respicite enim, Illustrissimi Principes, vel ipsa Ecclesiæ Novi Testamenti incuba-
bula: Nonne eam Ministerio Apostolorum Ἀρχιερεὺς addidit gratiam, ut exacta temporis brevissima periodo, de
Evangelio non tantum in universo mundo prædicatione, sed & fructificatione, gloriari potuerint? Nimirum concita-
to cursu ad benefaciendum hominibus properat Dominus, nec quicquam prius habet, quam ut festinan-
tissime gratia & misericordia sua, nos complectatur. Quam ob causam, toties Cervo, toties Aquilæ assimi-
lari voluit.

Tardè verò vicissim, & testudineo quasi gradu, Benignissimus destruit: utpote, qui conservationem ma-
gis, quam destructionem creaturarum appetit: Hoc nomine prius monet, hortatur, minatur, magnæque patien-
tia, in dies hominum conversionem præstolatur: ita planè, ut centum & viginti annos Ante-Diluvianis indulserit, num
seculi totius decursu, ad frugem meliorem se recipere vellent. Hinc & Pharaonis cor durum, Mosis seriâ
ablegatione, creberrima compellatione, signorum multiplicatione, plagarum decem immisione, emollire
studuit, antequam impium & refractarium hominem, cum toto suo exercitu, penitus delevit. Una quidem
plaga, universam Ægyptiorum gentem, citò & potenter perdere, & prosternere Dominus valuisset, si vo-
luisse: tardè verò ad exercendum vindictam processit: suaque dilatione, quam calidissime Ægyptiorum sa-
lutem expetat, palpabiliter ostendit.

Quandoquidem verò non misericors tantum Pater, sed & Justus Juxta est Dominus, idcirco, deficien-
te peccatorum pœnitentia, non potest non tandem, suum vibrare gladium, & arcum tendere suum, ut parti- *Ps. 7. v. 13.*
vientes injustitiam, doloribus obruantur. *& 14.*

Exemplum perillustre, præter Pharaonis commemoratum in Regno Bestiæ, seu Antichristi, hoc est, Pa-
pato Romano, habemus. Postquam enim Filius perditionis, omne humanæ malitiæ fastigium longissime præ-
tergredi, concretaque impietatis illuvies occupare illum cœpisset, non intermisit Altissimus, quin πολυμερῶς
& πολλοτρόπως, partim benignioribus, partim durioribus mediis, τὸν ἀνθρώπον τῆς ἀμαρτίας dehortaretur: ex-
citando nimirum Heroes & Megalandro, qui imperterrita fronte Antichristi ausis nefandis, facinoribus,
blasphemiis, persecutionibus, fastui, insolentiæ, avaritiæ, Simoniaci, Sodomiaci, aliisque horrendis delictis
reclamarunt: qui ipsum pro Antichristo, qui Romam pro sede Bestiæ, proclamant: qui πανολεθρίαν certam &
indubiam toti Papatu prædixerunt. Quis verò, Augustissimorum Imperatorum Friderici II. Henrici IV.
Ludovici IV. Philippi IV. gravissimas in coercendo Papatu operas, planè frustraneas, & irritas fore credidif-
set: In vanum tamen laborarunt Universi Magnates, & singuli: neque tantillum apud Bestiam Agno-Draconi-
cam, vel adhortationibus, vel dehortationibus suis, effecerunt: ad id enim profligatæ & desperatæ impuden-
tiæ culmen Romanenses pervenerant, ut licet ulcerum suorum Carcinomata nusquam tegere potuerint, me-
dicinam tamen eorum etiam admittere noluerint. Unde factum, ut & sancti Confessores, quas Apocalypsis
nostra, Testes Jesu nominat, gravissimis suis adhortationibus, & obtestationibus, nihil prorsus obtinuerint. *apocal. 11.*
Etiâ enim totis viribus Papatum curare, etsi eum ad emendationem seriâ instigare, à fecibus & excremen-
tis sordidis purgare tentarunt: Tandem tamen lateres se lavisse, & Æthiopes dealbasse, non sine maximis cor-
dium suorum suspiriis, deprehenderunt. Peccatum siquidem Romanensium, stylo scriptum erat ferro,
in ungue adamantino, radicum erat in intimis eorum visceribus & præcordiis: nemo agebat pœnitentiam
super peccato suo; omnes convertebantur ad cursum suum, sicut Equus, impetu vadens ad prælium: indu-
rabant

EPISTOLA

habant facies suas, supra petram, & nolebant reverti: frangebant jugum, rumpebant vincula, elongabantur à Domino, & ambulabant post vanitatem.

Videns igitur Zelotes justissimus, ipsum quasi cælum à *Στομαχος* Antichristianis peti, nullisque minis, & increpationibus locum dari: furore iræ suæ incensus, Bestiæ judicium ad cælos usque pervenire & ad nubes elevari, decrevit: Sic enim irritatum, & exacerbatum se agere, jam olim ostendit, cum Israelitarum auribus grandifona hæc fulmina intonaret, inquit: Deum, qui te genuit, de reliquisti, & oblitus es Domini Creatoris tui: *Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus est: quia provocaverunt Eum Filii sui, & Filia: Et ait: Abscondam faciem meam ab eis, & considerabo novissima eorum: generatio enim perversa est, & infideles Filii: Ipse me provocaverunt in eo, qui non erat Deus, & irritaverunt in vanitatibus suis: Quapropter ignis succensus est in furore meo, & ardebit ad inferni usque novissima: Congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in eis.*

Memorem fuisse Deum comminationum istarum, Judæorum omnium nemo inficiari potuit, neque sic aliter poterit. Eadem verò prorsus fata, Bestiæ Romanæ se immissurum, multoties, tum in Veteri, tum præcipuè in Novo Testamento, Dominus prædixit: Nolo jam prolixè vaticinia Jeremiæ & Danielis prophetica, nolo Divi Johannis oracula Apocalyptica recensere: notiora enim sunt, quam ut vel à nostris, vel ab Adversariis signorari queant. Audiamus hac vice duntaxat, quid futuræ mercedis, homines in medio Papatu saniores, prælagiverint. Venerabilis Presbyter Beda, *brevis Res Christianæ incredibili damno affectum iri, si non martirius pullulanti incendio succurratur, hoc versu prædixit:*

Regna vident Roma, ferro, flammaque, fameque.

Sancta Hildegardis quoque inter alia sic ominabatur: *Multa mala tunc venient, cum Antiquus Serpens varietatem morum & vestimentorum in populos sibilabit: Ventura sunt mala guerrarum, & beliorum, victoria super populum Christianorum: propter tyrannidem Principum, & Cupiditatem Prælatorum, cades per prius Christianus in manus hircorum, & Bestiarum: ut quemadmodum innocentem Christum nefarii vestri scelerebus expulistis, vos ille similiter etiam suis finibus expellat.*

Porro Joachimus, Abbas celeberrimus, levare Ecclesiam Romanam oculos suos ad Deum jussit, & preces ingeminare, ne tandem sic excocta & afflicta emaneat, ut non habeat, unde simbrias sustentet. Idem Abbas, triginta imaginibus, totum Regni Antichristiani statum accuratè descripsit: uti videre est in Centenario Hieronymi Wolfij duodecimo fol. 467. & seqq. Legantur præterea Joachimi hujus super Esaiam & Jeremiam Commentaria: Spondeo, de pœnis Papatui imminentibus, plurima ibi repertum iri vaticinia. Consentiant insuper cum Abbate isto, Uerrinus de Casali, Marsilius Patavinus, Telesphorus d. Cusentia, & alii, qui singuli everisionem Romanæ Bestiæ, seu Antichristianismi expectandam esse, scripserunt. Simili ratione Nicolaus Buldersdorff, & Christianus Urstifius, Ecclesiam Romanam, ob sua flagitia, tandem à facie Domini reprobendam intrepidè dixerunt.

Addam coronidis loco, memorabilem Pauli Warnefridi, ad Clerum Romanum *παρακλῆσις*, quæ talis fuit.

Expergiscimini o Viri Christiani, à gravi scelerum somno, atraque mortis caligine, auriumque & omnium sensuum vestrorum cordas rescindentes, verba mea intentissimè percipite: quia Legem Domini Dei nostri, in Latrinam, & omnes ejus divinos sermones, in oblivionis, & contemptus Cloacas abiecastis: Cœpistis in virtutum exercitatione prorsus delitare, in malitiâ sapere, & prudentissimi esse, omnem equitatem, & justitiam subvertere, pupillorum, & viduarum sudore inebriari, patrimonium Christi Scortorum deliciis dissipare, ac etiam efferatam libidinem vestram, stupris, adulteriis, incestu, & omni illicito concubitu, inexplebilem vero habendi veroniam, furtis, & sacrilegiis explere: denique Dei Templum per scelus, & summam iniquitatem vestram constitutum est Lupanar, & domus Furum & Latronum, in quâ nec celebres hymni, sed blasphemiae cœlestis Principis resonant: Propterea extant adhuc pauci dies, & universa civitas Catholica corruet, usque ad fundamentum.

Induite igitur vos saccis pœnitentiæ, & contritionis, à majore usque ad minorem, occurrite Domino lachrymis, tunc miserebitur vestri, sicut Ninivitarum. Sin autem pœnitentiam rejeceritis, illucescent è vestigio dies luctuum, quibus à conspectu malorum, quæ in vos grassabuntur, fugere volentes flumina in litioribus acclamabitis, ut vitam vestram propitio fluxu excipiant, abrupta montium invocabitis, ut lacera corpora vestra, in ipsa præcipitatione molliter dilanient, arbores in sylvis lachrymabilibus oculis implorabitis, ut cervices vestras ad ramos suspendendas indulgenter ferant: tantus erit Christianorum planctus, & ululatus, quod alter ad alterum dicet, Nonne melius fuisse, si genitrices nostras in alvis suffocassent. Hæc Warnefridus.

Lento itaque gradu, Deum ad destruendam Bestiam Romanam processisse, summoque desiderio conversionem ejus exoptasse, deprehendimus. Quandoquidem verò aures suas *Bestialia* illi, instar Aspidis, obturarunt; quia Spiritus sancti & Organorum ejus minas alto supercilio riserunt: quia in viis malitiæ & impietatis pertinaciter perstiterunt: Utique non potuit non tandem phialas iræ suæ consummata Deus super illam effundere: clamor enim multiplicabatur, & peccatum Antichristianorum aggravabatur nimis: Idcirco septem prodire jussit Angelos, iisque phialas totidem, plagis novissimis iræ Dei plenas dedit: Quas ipsas quoque super Regnum Trifanciu, & tricornatam Bestiam, effudisse leguntur.

Cæterum, quid phiala ista innuant, quomodo, quando, & super quos exonerata sint, accuratior Commentario explicare, & ex fundamentis partim Theologicis, partim historicis illustrare volui ac debui: Ut enim materiæ tum dignitatem, tum immensam utilitatem lubens præteream, memini, quid dudum, sancta fide, Deo & Reipublica Christiana, promiserim: daturum videlicet me operam, ut *ἑξήντοι* Libri Apocalyptici, (in quo juxta Hieronymum, tot Sacramenta vel mysteria, quot verba) pari, qua incepta, methodo, & industria, à me continuaretur.

Et sanè non animus mihi hætenus, sed ocium ita defuit, ut per integrum quinquennium ad labores istos redire, & telam pertexere nequiverim. Insperata enim avocatio *Pragensis*, nec non nova functio *Dresdensis*, plurima subinde ac concatenate impedimenta objecit. Nihil nunc dicam de ordinariis officii laboribus: nihil de continuis interpellationibus, nihil de sexcentis aliis obstaculis: frequentes meas cum Serenissimo Domino Electore Saxonie excursions, plurimi nostrorum abundè noverunt. Et quis graves illas,

DEDICATORIA.

illas, pro Dei gloria, & veritatis doctrina, cum gente Sacramentariorum profana habitas velitationes ignorat? Quia enim Agrum Domini depascere, quia vineam benè plantatam exterminare, quia confessioni nostræ puriori dicam scribere, adeoque Israelitæ sanctum turbare studuerunt: frontem profectò, non tergum ipsis obvertere, & *βδελύμια* Impietatis Calvinianæ ob oculos ponere, toties à nostris rogatus, tam acerbè ab Adversariis provocatus & lancinatus, omni jure debui: præsertim, quia operam meam pressæ & adflictæ Ecclesiæ, non parum, per Dei gratiam, profuisse, luculenter deprehendi. Retractus ergò, his, & aliis obstaculis, meditationes Apocalypticas nonnihil differre coactus fui: donec affulgente aliqua respiratione, calamum resumere, & quod supererat temporis, unicè Commentariorum continuationi consecrare liceret. Horulas igitur divinitus fortunatas, ilicò avidissimè, arripui, & quia *πολυτέλες εἰς τὸν ἀνάλωμα χρόνον* ne inmomenta præsentia, è manibus mihi effluerent, diligentissimè cavi.

Visum verò mihi fuit Illustrissimi Principes, hoc quidquid est Commentarii, Celsitudinibus vestris humiliter offerre: & antipagmentorum quasi instar, & *ὡς τὸ πρόσωπον τῆς λαυρῆς*, nomina vestra, opusculo meo præponere.

Quartus enim, & Tertius Tomus, Patronum habuere exoptatissimum, *Dominum Parentem Celsitudinum Vestrarum desideratissimum*, Principem in Toto Sacro Romano Imperio, propter virtutes, animique dotes præclaras, Illustrissimum, Dominum Dominum Henricum Julium, *Postulatium Episcopum Halberstadensem, Ducem Brunsvicensensem, & Lunenburgensem, beatæ memoriæ*: Huic generosissimo Principi, Quintum etiam istum Tomum, animo meo planè destinaram. Indefinenter enim recogitavi, quam accuratam, & exquisitam rerum Theologicarum habuerit notitiam: vidi, quæ laudatissimus Princeps ipse *ἰδιοχείρως* conscripsit volumina: Cumque sæpius in aulam, & ad mensam suam me vocaverit, interdum etiam, pro sua, qua præcelluit, humanitate, & humilitate, domi me inviserit, dicere non possum, qua soliditate, qua judicii acrimonia, quaque elegantia, de maximè arduis in Theologia apicibus differuerit. Cui ergò potius quam Tali, & tam literatissimo Principi, opellas istas consecrarem? Præsertim, cum non parvo in pretio Explicationes meas Apocalypticas, à Celsitudine ejus haberi, animadverterem. Non enim, (ut sine jactantia hæc scribam) in sua tantum Ducali Bibliotheca, locum satis honestum libros istos occupare voluit neque Ipse solum pagellas plerasque evolvit: sed & Exemplaria complura coëmi, coëmta compingi, & suæ Celsitudinis nomine partim *Personis Illustribus*, partim *Jesuitis Adversariis*, exhiberi, & donari curavit.

Accedunt huc alia, quæ Beatissimus Princeps, in me meosque Praga contulit beneficia: quæ vel sola conscientiam meam ita constringunt, ut memoriam Principis hujus, devotissimam, dum Spiritus hos regit actus, deponere nec queam, nec debeam. *In hilaritate vultus Regis, vitam consistere, & clementiam ejus, prov. 16: quasi imbrem serotinum esse*, eleganter sapientissimus Salomon dixit: Assentior *ὁλοκαρδῶς* pronunciato Regio, & singulari illa Celsitudinum Vestrarum Domini Parentis gratia, ceu imbre quodam, multoties, & mirificè me recreatum fuisse, *ἀγῶς* testor.

Liceat mihi, Illustrissimi Principes, pace vestrarum Celsitudinum, quis Domini Parentis vestri, ad ultimum usque vitæ suæ halitum, erga me adfectus fuerit, breviter commemorare: Vix viginti ante beatam *ἀνάλωσιν* horis, utut *omnibus viribus miserrimè se destitutum scriberet*, clementissimum tamen meum Principem semper se mansurum, propria quidem, sed tunc ægerrima, & ferè semimortua manu, exaravit: nihilque magis, quam ut vel ad horulæ unius quadrantem Celsitudini ejus adesse possem, iterum atque iterum optavit.

Verum, fama, proh dolor, mortis, citius, quàm Epistola advolavit, nec propter locorum ingens *διάστημα*, utut aliquin manibus pedibusque repere voluissem, desiderium optimi Principis implere potui.

Refero autem hæc, Duces Illustrissimi, ad alliciendos potissimum Vestrarum Celsitudinum animos: ut propter Beatissimi Domini Parentis constantissimum erga me favorem, vos quoque gratia Vestra clementer dignari me velitis. Pia erit hæc paterni adfectus æmulatio: Laudabilis erit pristinae gratiæ *Henrico-Juliana* per Filios generosissimos Conservatio: præsertim, quia & Illustrissimæ Dominae Matris vestræ tanta, tamque gratiosa erga me hæcenus fuit propensio, ut satis illam prædicare, & celebrare non queam.

Quidnì igitur & vos, Celsissimi Principes mihi faveatis? Quidnì vestigiis Illustrissimorum parentum, precibus meis adducti & permoti humilimis, promptè insistatis? Hunc certè in finem, Celsitudines vestras, præsentì dedicatione reverenter compellare, & quod Domino Parenti Illustrissimo dudum destinatum, ad Celsitudines Vestras, ob jus quasi vestrum hæreditarium devolvere volui: non dubitans, quin serena fronte, Celsitudines Vestræ officium istud, & humilimæ observantiæ documentum, suscepturæ sint.

Cumque hæcenus, religiosissimo Zelo, sacrum Veritatis Evangelicæ depositum, in vestris Ducatibus, & Episcopatu asserueritis, communi Ecclesiarum nostrarum nomine devotas Celsitudinibus Vestris gratias agere, easdemque, ut porro *omnes clancularias, siue Pontificiorum, siue Sacramentariorum, machinationes, exemplo gloriosissimorum Majorum, fortiter elidant, rogare volui*: Benè enim, Illustrissimi Principes, benè inquam vobis, benè conscientis vestris, benè posteris vestris, si neque ad dextram, neque ad sinistram defeceritis. Ita Brunsvicensium Proavorum vestrorum honorificentissima per vos crescet memoria: Ita de Celsitud. Vestr. pietate fragrantissimus spirabit, & pertinget odor, in ipsa æternitatis secula.

Faxit hoc Rex Regum, & Dominus Dominantium, Jesus Christus, Cui Vestras Celsitud. cum universa familia Brunsvicensi Illustrissima humilimè commendo. Dabam Dresdæ, a. d. 14. Aug. qua Imp. Augustissimus, Matthias, Rex Bohemiæ potentissimus, Ferdinandus, & Archidux Austriæ Serenissimus, Maximilianus, ex aula Electorali Saxonica, discessere, Anno Jubileo Lutherano, post Christum natum, 1617.

VV. Illustriss. Celsitudin.

humiliter addictissimus

D. Hoe.

SERENISSIMO AC POTENTISSIMO PRINCIPI ET
DOMINO, DOMINO

IOHANNI GEORGIO,
SAXONIÆ, JULIÆ, CLIVIÆ, ET MONTIUM DUCI, SACRI RO-
mani Imperii Archimareschallo, & Electori, Landgrafio Thuringiæ, Marchioni Misniæ,
Burggrafio Magdeburgensi, Comiti de Marca, & Ravensburg,
Domino in Ravenstein, &c.

Domino meo Clementissimo.

Gratiam & pacem à Domino Jesu Christo, Salvatore Unico, cum oblatione precum devo-
tissimarum, & servitiorum paratissimorum, humilimè precor.

Serenissime ac Potentissime Princeps Elector, Domine Clementissime. Prodiit tandem *Tomus Com-
mentariorum in Apocalypsin B. Apostoli & Evangelistæ Sæptuaginta*: ante triennium ferme confectus: tandem,
inquam, prodiit, Non quòd Ego editionem tamdiu procrastinarem: sed quia subinde alia atque alia in-
tervenierunt obstacula, quo minus votis plurimorum satisfieri & liber hic typis publicis citius exscribi
potuerit. In primis autem æmulatio & contentio quorundam Bibliopolarum obstitit, mox isto, mox illo im-
pensas offerente, & nescio quid juris in totum opus Apocalypticum prætendente. Posteaquam verò felici-
ter rupta sunt illa repagula, nolui permittere, ut meditationes istæ aranearum telis diutius obducerentur: aut
à tineis prorsus consumerentur: sed in mensa solis absq; ulteriore mora exponendas esse duxi: ut non igno-
rarem, pessimam gratiam apud Pontificios imprimis, & orbi perambulitechnos illos spiritus, Jesuitas dico,
me initurum esse. Cum enim Deus ter Opt. Max. in capitibus decimo septimo & decimo octavo Papatum Ro-
manum sub forma meretricis & civitatis magna: tam graphicè depinxerit, ut talpa cæcior manibus palpare
queat, Romam Papalem nidum, & sedem Antichristi Occidentalis, Papam verò Romanum ipsissimum An-
tichristum esse, non possunt non *Novelli illi Incrustatores Pontificii*, nimium quantum fremere, minasque
cruentas & crudelissimas spirare, quoties veritatem, ex oraculis Spiritus sancti apertè erui, & omnibus con-
spiciendam exhiberi deprehendunt: Nihil namque intolerabilius in auribus ipsorum Pontificum semper fuit,
quam *conciones & dissertationes de Antichristo*: quod subinde sibi metuerunt, ne ex characteribus propriis, & ge-
nuinis, Romani Prasules, pro Antichristo haberentur. Unde factum, quòd Papa Sixtus IV. Roma Florentiam
excurrit, ut Episcopo de Antichristo concionanti silentium imponeret: Quod Papa Paschalis secundus itidem fecisse
fertur. De Minorita quodam nomine Hayabalo Henricus de Erphordia Chronographus Pontificius in opere hi-
storiarum de factis memorabilibus, circa annum Domini, millesimum trecentesium quadagesimum tertium
scribit, solitum illum esse concionari publicè, & sonora voce proclamare, divinitus se jussu concionari, quod Eccle-
sia Romana sit Babylonica meretrix, & Papa ac Cardinales meri Antichristi: quod ipsum quoq; coram ipso Pon-
tifice Clemente constanter ac intrepidè affirmavit: Hanc ob causam verò miserrimè vexatus fuit. Quid? quòd
tempore Imperatoris Friderici secundi, in Germania, Italia, Francia, & Anglia, compluribus sanctè credentibus,
Romam Papalem Babylonem & meretricem illam magnam esse, de qua Iohannes in Apocalypsi vaticinatur, non
defuere Impostores quidam, & parasiti Pontificii, id unicè agentes, ut Apocalypsis Liber penitus aboletur: In
primis autem Cyrillus Carmelita Græcus, circa annum Domini 1192. gloriabatur, vel potius mentiebatur, se no-
vam Apocalypsin à cælis, Dei ipsius digito in argenteis tabulis græcè scriptam, super futuro Ecclesia statu accepisse:
nimirum, ne Apocalypsi veræ Johanniticæ, de Antichristo Romano fides amplius haberetur. Enim verò, etsi
omnes ingeniorum suorum nervos & vires Jesuitæ intendunt, num oracula Apocalypica eludere, & Romam
suam à nomine meretricis magna, ac Babylonis liberare queant: elabi tamen non possunt: sed nolentes volen-
tes ipsam Romam describi, fateri coguntur: Sic enim Promachus ipsorum, Robertus Bellarminus, lib. 3. de
Pontif. Rom. c. 13. fol. mihi. 906. ait: *Dici potest, & meo iudicio melius, per meretricem, Apoc. 17. intelligi Ro-
mam: ut exponit Tertullianus, lib. cont. Judæos, & lib. 3. contr. Marcionem, & Hieronymus, Epist. 17. ad Marcel-
lam, & quest. 11. ad Algasim.* Hac Bellarminus.

Franciscus Ribera, itidem Jesuita,
in Commentario suo super Apoc. p. 328. in hunc modum scribit: *vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum: Hoc
in nullam urbem aquè convenit, ac in Romam, in qua innumerabiles Martyres occisi sunt: Quamvis non ebria tan-
tum dicitur, propter sanguinem in ea fusum sed etiam propter sanguinem, qui ejus iussu & potestate in aliis urbibus
effusus est: Nam hunc etiam ipsa fudit; Nec de sanguine ad Iohannis usque tempora effuso tantum loquitur, verum
& de eo, qui Postea erat effundendus: Hæc Ribera: Similia apud Alphonsum Salmeronem Ludovicum ab Alcasar,
& alios leguntur: Etsi verò cerussam suam illinunt, & Papalem Romam eximi contendunt, nugantes, solam
vel Paganam, vel Antichristianam denotari: luculentissimè tamen, & solidissimè, tum in hoc sexto, tum in prio-
ribus Tomis *Phrygiæ* ipsorum protritæ, & confutatæ sunt. Nec sexcenta millia Jesuitarum totidem librorum
plaustris obtinebunt, Papam Romanum pro Antichristo, vel *ἀντικρίστῳ* illo, non habendum esse. Novimus
sanè, *Jesuitas* hodiè politico quodam Schemate, & palpo specioso conari persuadere, quoties Papa Romanus
proclamatur Antichristus, toties crimen læsæ Majestatis, tam Pontificalis, quàm Cæsareæ committi, & incurri: sed
falsissimis sententia hæc nititur principiis, & fundamentis: Primò enim Pontifici Romano nullam planè *Maje-
statem de jure divino competere* docemus: Cum Majestas *ἀρχὴ* sit politicum, potestate temporali fultum, so-
lisq; Regibus, Imperatoribus & Dynastis secularibus, in scriptura sacra ita tributum, ut Ecclesiasticæ personæ ab
omni consortio politicæ potestatis & majestatis diserte arceantur: Christus siquidem ipse interdixit, inquiens: Sci-
tis, quòd *οἱ ἄρχοντες τοῦ ἐθνῶν*, ut est apud Matthæum, vel, *οἱ δυνάστες ἀρχεὶν τοῦ ἐθνῶν, καὶ οὐκ ἐστὶν αὐτοῖς*, ut habetur
apud*

DEDICATORIA.

apud Marcum, καὶ οἱ μετ' αὐτῶν, κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν: Vos autem non sic: Luc. 22. v. 25. Et quidni interdixit hoc Servator Apostolis, cum apertè sit testatus, Regnum suum non esse de hoc mundo, Joh. 18. v. 36. cum manifestè asseruerit, se non venisse ut sibi ministraretur, sed ut ipse ministraret: Matth. 20. v. 28. immo, cum ipse met, non Dominum, sed subditum Caesaris se gesserit, & tributum solverit, Matth. 17. vers. 27. Quod adeo verum est, ut Bernhardus ad Pontificem Romanum Eugenium lib. 2. de considerat. Col. 1021. in hæc verba eruperit: vox Domini est, Reges gentium dominantur, vos autem non sic: Planum est, Apostolis interdicitur Dominatus: Ergo Tu, & Tibi usurpare aude aut Dominans, Apostolatum, aut Apostolicus dominatum: planè ab alterutro prohibetur, si utrumque similiter habere voles, perdes utrumque. Forma Apostolica est Dominatio interdicitur, indicitur ministratio. Beatus Petrus, cujus Successorem Pontifex Romanus se jactat, perspicuè dominatum vetuit. Obsecro vos Presbyteros ego συμπορευόμενοι, pascite gregem Dei, & κατακυριεύοντες τῶν κληρῶν non dominantes clero, 1. Pet. 5. v. 1. 3. & quis ignorat illud Paulinum? Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus, 2. Timoth. 2. v. 4. Quod si itaque Episcopus Romanus temporalem potestatem de jure divino non habet, multo minus majestas secularis ei competere, & minimè omnium, crimen læsæ majestatis contra ipsum committi poterit. Si regerent Jesuitæ, Imperatores & Principes Imperii pro vasallis Pontificum Romanorum meritò agnoscendos, adeoque hominem crimen læsæ majestatis manifestè committi, si Pontifex Romanus pro Anti-Christo proclamatur, sequi enim idè Imperatorem & Principes Imperii vasallos Anti-Christi esse: Ad hanc objectionem vulgarissimè facilis & in promptu est responsio, turpissimè Jesuitas ἀδολοχεῖν, & principium petere: immo rem falsissimam pro veritate venditare: & hac ipsa arrogancia palam testatum reddere, quòd Papa Romanus ille ipse ἀδολοχεῖ sit, de quo B. Apostolus prædixit, quod elevaturus se sit, super omne, quod Deus dicitur, 2. Thess. 2. v. 4. Liqueat id ex sequentibus titulis, elogiis, & emblematicis Papisticis: Fecit Deus duo luminaria magna, in firmamento cæli: Luminare majus, ut præesset diei, & luminare minus ut præesset nocti: Utrumque magnum, sed alterum majus: Ad firmamentum igitur cæli, idèst, universalis Ecclesia fecit Deus duo magna luminaria, idèst, duas magnas instituit dignitates: sed illa quæ præest diebus, idèst, spiritalibus, major est: quæ vero carnalibus, minor: ut quanta est inter Solem & Lunam, tanta inter Pontifices & Reges differentia cognoscatur: Innocentius c. unam sanctam extra de majorit & obed. Ex quibus verbis concludit glossa, dignitatem Papalem quadrages septies majorem esse imperialis: Uicunque Imperatores sint electi ante hæc tempora, tamen nulli dubium esse debet: quin summus Pontifex quem Constantinus Vnicuique Dei Filius firmiter confessus est, Imperatorem possit eligere quemcunque & undecunque sibi placet. Augustinus de Ancona q. 1. & 46. Omnes Reges sunt Vasalli Papæ, Augustinus Steuchas in donatione Constantini. Reges omnes Pontificis Romani Clientes sunt, atque vasalli, etsi sunt prodigi, aut minus apti, Curatores illis dantur à Pontifice. Bal. c. pastoralis, de Rescriptis. L. rescripta, de precibus Imperatori offerendis. Habet enim Pontifex ipso jure in Imperatores jurisdictionem & ceteris Regibus respsa imperat, Petrus Belluga, & Otradius: Sedis Apostolicæ est transferre Imperium, inquit Pontifex c. venerabilem, de elect. & elect. potest. Hæc & similia pronuntiata magno numero apud Parasitos Pontificios reperiuntur: sed revera nihil aliud sunt, quàm pura pura mendacia, & læsæ majestatis Cæsareæ crimina. Spiritus sanctus enim nullibi testatur Regna & Reges à Papa Romano dependere: sed ab ipso Deo, Prov. 8. v. 15. Dan. 2. v. 20. Joh. 19. v. 11. Rom. 13. v. 1. 2. Insuper, quingenti fermè sunt elapsi anni, cum Legatis Papæ, jactantibus, Imperatorem, non nisi à Papa habere Imperium, solenniter contradixerunt Imperator Fridericus ipse, & omnes proceres, qui tanta exarere ira, ut unus stricto ense in Legatum irruerit, confossurus ilico, nisi Imperator intercessisset: Quin & publicè literis, per totum Romanum Imperium missis, Cæsar & Proceres protestati sunt, Imperium non à Papa, sed à solo Deo per electionem Principum conferri, qua de re in ipso commentario fufius dictum est. Et videatur Carolus Molinæus in libro contra abusus Paparum, fol. 198. & seqq. ubi prolixè probat, Imperium à Papa nequaquam pendere. Hoc si Nos Lutherani hodie credimus, & statuimus, qui reprehendere, aut damnare audebit, nisi & Imperatorem laudatissimum Fridericum, & omnes ejus temporis Proceres ac Principes atro carbone notare velit? Idem prorsus, quod nos, gloriosissimus Imperator Ludovicus Quartus, Bavarus in Constit. de Potest. Electi. Imperat. dixit: Juris utriusque testamenta manifestè declarant, Imperialem potestatem & dignitatem immediate à Filio Dei ab antiquo protessisse: Et paulo post: Declaramus itaque, quod Imperialis potestas & dignitas immediate à solo Deo est. Tantorum gloriosissimorum Imperatorum & Imperii Procerum verba, quin majus apud quosvis cordatos habitura sint pondus, quàm Jesuitarum blandimenta, & figmenta, minimè dubitamus.

Sed & alia ratione à crimine læsæ Majestatis absolvimur, quia nimirum Non nos Lutherani soli, vel primi, Papam Romanum, pro Anti-Christo habuimus, & Anti-Christum esse credidimus, sed ipsimet etiam qui vixerunt antea Catholici Catholicissimi. Edidit antehac jurisconsultus quidam celeberrimus, Simon Schardius, Camera Imperialis Assessor eximius, ex triginta maximæ autoritatis Scriptoribus testimonia classica, qui Romam Babylonem, ejusq. Episcopum Anti-Christum intrepidè vocarunt: Illa omnia hic repetere opus non esse arbitror: cum passim, ex plerisque, in Commentariis meis, præcipua fideliter annotarim: Placet autem ob oculos Jesuitarum & aliorum Pontificiorum ponere, ipsorummet Imperatorum & Ordinum sacri Romani Imperii calculum, quo Papam Romanum pro Anti-Christo jam dudum publicè proclamârunt: Et initio quidem non veritus est Imperator Fridericus II. ad omnes Imperii Principes, nominatim autem ad Ottonem Ducem Bavariæ scribere, Pontificum Romanos manibus pedibusq. noctes diesq. id conari, ut non tam se, quàm sacrosancto Romano Imperio tanquam capite oppresso, facile ceteris membris omnibus servitutem imponant: affectare eos dominationem atque divinitatem, nempe ut ab omnibus haud aliter, immò MAGIS quàm Deus timeantur: Nam multos Anti-Christos inesse Romanensibus illis, nec ullos alios, quemadmodum opera ostendant, exitio Christianæ religioni esse, uti refert Johannes Aventinus. lib. 7. pag. 542. Hujus laudatissimi Imperatoris tempore, Eberhardus quidam Archi-Episcopus Salisburgensis, in Comitibus Imperialibus coram Imperatore, aliisque Principibus, tam secularibus, quàm Ecclesiasticis, gravissimam adversus Pontifices Romanos orationem habuit: Inque illa sic disseruit:

Sub Pontificis Maximi titulo, pastoris pelle, lupum faviissimum, nisi cæci sumus, sentimus. Romani flamines armati omnes habent Christianos, audendo, fallendo, & bella ex bellis ferendo magni facti: Oves trucidant, occidunt: pacem, concordiam terris depellunt, intestina bella, domesticas seditiones ab inferis eliciunt: indies magis atque magis omnium

EPISTOLA

omnium vires debilitant: ut omnium capitibus insultent, omnes devorent, universos in servitutem redigant, &c.

Et post pauca: *Hildebrandus* ante annos centum atque septuaginta primus specie religionis *Antichristi Imperii* fundamenta jecit. Hoc bellum nefandum primus auspicatus est, quod per successores hucusque continuatur. Primo illi Imperatorem à comitiis pontificalibus extrudere, ea ad populum & sacerdotes transtulere. Deinde & his ludibrio habitis atque explosis, nunc & nos in ordinem redigere atque servitutem conantur, ut soli regnent. Item, paulò post: Formam servi suprema majestas suscepit, ut discipulis suis serviret, eorumque pedes lavaret. Flamines illi *Babylonia* soli regnare cupiunt, ferre parem non possunt, non desistent, donec omnia pedibus suis conculcaverint, atque in templo Dei sedeant, extollanturque supra omne id quod colitur: fames opum, sitis bonorum inexplabilis est: quo plura avido concesseris, eo plura appetit: porrige digitum, & manum concupiscet: Licentia omnes sumus deteriores. Qui servus servorum est, Dominus Dominorum, perinde ac si Deus foret, esse cupit, &c. Ingentia loquitur, quasi verè Deus esset. Nova consilia sub pectore volutat, ut proprium sibi constituat imperium: leges commutat, suas sancit, contaminat, diripit, spoliat, fraudat, occidit, perditus homo ille, quem *Antichristum* vocare solent, in cuius fronte contumelia nomen scriptum est, Deus sum, errare non possum, in templo Dei sedet, longe lateque dominatur. Sed sicut in arcanis sanctarum literarum: Qui legit intelligat: docti intelligent, omnes impii impiè agent.

Iterum recitante *Johanne Aventino* lib. 7. pag. 46. quæ verba *Archiepiscopi Salisburgensis* reliqui præsentis Principes & *Episcopi*, inprimis *Passaviensis*, *Bambergensis*, *Brixensis*, *Ratisbonensis*, & alii, suis suffragiis comprobant. Immo tam pervulgatum fuit illo tempore nomen *Antichristi*, ut ab omnibus privatim & publicè *Hildebrandus* pro *Antichristo* in medio templi Dei sedente, habitus, & nominatus fuerit: juxta relationem *Johannis Aventini*, lib. 5. pag. 455. Et pag. 470. Hæc verba addit: Plerique omnes Boni, aperti, iusti, ingenui, simplices, tum Imperium *Antichristi* cœpisse, quod ea, quæ *Christus Servator* noster tot annos antè, nobis cantavit, evenisse eo tempore cernebant, memoria literarum prodidere. Manifestum hinc evadit, si ante annos quadringentos, & plures absque commissione criminis læsæ Majestatis tum Imperator ipse, tum *Archiepiscopi*, *Episcopi*, & alii Imperii Principes Pontificem Romanum pro *Antichristo* habuerunt, & *Antichristi* nomen ei attribuerunt, nullum crimen læsæ Majestatis Cæsareæ aut Imperii Romani etiamnum posse committi, ut maximè hodiè Pontifices Romani hoc elogio & titulo insigniantur.

Neque verò circa *Ludovici quarti Imperatoris* gloriosissimi tempora Pontifex Romanus nomen *Antichristi* evitavit: Cum enim *Papa Johannes XII.* Anno 1321. temerario ausu Imperatorem *Ludovicum* bulla publica excommunicaret, & Imperiali Majestate privare tentaret, non tantum *Wilhelmus Oceanus* *Marilius Patavinus*, & *Dantes Alligerius*, *Florentinus*, scriptis in lucem editis factum Pontificis improbarunt: Sed & Imperator *Ludovicus*, nec non tres *Electores Ecclesiastici*, *Matthias Moguntinus*, *Baldunus Trevirensis*, & *Henricus Colonienfis*, præterea, *Rex Bohemiae Johannes*, cum multis Imperii principibus in conventu solenni *Ratisbonensi* temeritatem *Papæ* indignissimè tulerunt: & Rescripto Cæsareo sequentia verba inseruerunt: Non licet per hunc *Antichristum Christianis* pacem à Deo datam servare: tanta est hominis vel potius *Satanae* illius vecordia. *Joh. Aventinus* lib. 7. f. mihi 609. Nullus profectò tunc temporis vixit vel docuit *Hussus*, aut *Lutherus*: & nihilominus tamen à Cæsare ipso, ab *Archiepiscopis*, *Rege Bohemiæ*, & aliis Imperii Principibus, *Papa Romanus* publicè proclamatus est *Antichristus*: immò prorsus *Satanas*. Similia leguntur in *Diplomate Cæsareo* quod 6. Augusti 1338. cum consensu omnium Imperii sacri *Electorum*, Principum & Statuum *Francofurti* fuit promulgatum: ubi Pontifices Romani vocantur, pessimi *Pharisæi*, perditissimi *Antichristi*, *Impostores*, in malitia pervicaciores, quam boni in pietate existunt: *Sophistæ*, monstra, larvæ religionis Christianæ abominandæ, veritatis oses, pacis conturbatores, hostes *Reipublicæ*, pietatis inimici, *Satellites Antichristi*, mancipia *Satanæ*, perduelliones, perfidia, perjurique rei. *Aventinus* lib. 7. f. mihi 623. Idem l. 7. fol. 577. memorabilem *παῖς ἡγεμονίας* *Manardi Comitum Tyrolensis* recenlet: postquam enim Pontifex *Nicolaus 4.* præter meritum excommunicationis fulmine illum petiisset, commasculata fronte Pontifici Romano se Comes opposuit, & edicto publico crimina objecta ita diluit: Nunquam committam, ut tam stultus videar, ut è manu manubrium mihi eripi patiar, aut memet ultro atque meos ludibrio *Antichristi* effœminatis, atque prodigiosis *Eunuchis* esse sinam: Nemo magis concordiam Christianam labefactat: non sacris literis intepretandis aut ediscendis, sed liberis dant operam, Liberum amant, divitias congregant, regna, gloriam, dominationem avidissimè appetunt. Pro hisce nobiscum sanguine ovium decertant: *Christi* paupertatem, comitum ejus simplicitatem non solum non amulantur, sed irrident quoque atque anti-

NB. NB. quare conantur. *Antichristi* non sunt, quid aliud obsecro sunt? Estne illud pascere oves? amare gregem? regna, opes, aliena appetere, pro gloria, dignitate digladiari, oviculas opprimere, occidere, belligerari? *Christi* præceptum invertunt. Donanti tunicam & pallium vi auferunt. Quis tam ferreus, ut verius dicam, tam stolidum pecus fuerit, ut superbiam, fastum, perfidiam, fraudem, flagitia, scelera, luxum, avaritiam nebulonum a quo animo ferat? Pejores *Turcis*, *Saracenis*, *Tartaris*, *Judeis* sunt: plus his omnibus *Christiana simplicitati* officiunt, libertatem *Christi* sanguine partam excidere conantur, dominationem arripiunt, &c.

Hæc *Aventinus*. Sole meridiano clarius ex adductis testimoniis patet, ante complura secula Pontificem Romanum pro *Antichristo* habitum, & tum ab Imperatoribus laudatissimis, tum ab omnibus sacri Romani Imperii *Electoribus*, *Archiepiscopis*, *Episcopis*, Principibus, & Statibus publicè proclamatum esse. Mirum proinde, *Jesuitas Tyria* hodiè maria concitare, & ima summis miscere velle, cum *Papam Romanum* ab Evangelicis *Antichristum* vocari vel legunt vel audiunt: Sanè si per merum convivium Pontifex sic appellaretur, non utique ipsorum indignationem usque adeo mirari possemus: Norunt verò, & tam intimè, quam ungues suos norunt, omnes ac universas veri *Antichristi* notas & σημάδια ex asse in Romanum Pontificem quadrare: & nullam prorsus inter *Christum* & *Papam Romanum* harmoniam seu convenientiam reipsa, & ἀλλοῦς deprehendi: id quod *Henricus à Kettenbach* scripto peculiari per sexaginta sex capita luculentissimè ostendit: ut taceam *Antitheses Christi*, & *Antichristi* Tom. 2. operum *Joh. Wolfii*, viri Clarissimi. fol. 712. & seqq. nec non 748. extantes.

Edidit ante pauculos menses *Henricus Lamparterus*, *Iesuita*, *Professor Monacensis*, *Stateram Catholicae fidei*, adversus me, & Theologum præclarissimum, Dn. Doctorem *Iacobum Reithing* olim *Iesuitam*, nunc veritatis Evangelicæ Confessorem & Professore in *Illustri Academia Tubingensi* constantissimum; Liber iste confusus est ex meris *sophisticationibus*, *calumniis*, *convitiis*, *locorum scriptura* & antiquitatis *perversionibus*, & *depravationibus*,

nec

DEDICATORIA.

nec non ex puris putis falsitatibus, ac crassissimis mendaciis: Inter hæc autem non postremum locum occupat ipillum illud, quod parte secunda, pag. 826. profert, falsiloquium: Lutherani, qui naris sunt emundioris, ipsi me non credunt Papam esse Anti-Christum: Et magna profectio injuria per commentum istud afficiunt prædicantes Lutherani non tantum Catholicos Cæsares, Reges, & Principes, quasi honorarent Anti-Christum: sed & sua fidei adiectos Electores, & Principes, in Catholicorum ordinum devotione, amicitia, & obsequio perseverantes. Hæc Lamparterus dicta pagina: Similia ferè habet pag. 841. Merito autem pudere ipsum ejusmodi nugarum debuillet, cum non ignoret, quo doctiores, quo eruditiores, quo sapientiores nostri sint Evangelici, eo magis & fortius illos credere, quod Papa ipsissimus sit Anti-Christus. Convincuntur enim ex scriptura sacra, & lectione aliorum librorum, convincuntur, inquam, in conscientia, ut aliter nec credere, nec sentire queant. Sacratissimos Imperatores, Serenissimos Reges, & alios Principes ac Magnates Imperii Catholicos, nulla planè injuria afficimus, nec afficere cupimus, immo majestatem & dignitatem illorum ab injuria Pontificis Romani, & aliorum Romanensium acerrime vindicamus.

Pro maxima injuria adversus Sacram Cæsaream Majestatem, & Imperii Principes habitum jam olim fuit hoc pronuntiatum, uti supra ostendimus, quod Imperialis Majestas, Regumq; ac Principum dignitas & potestas à Papa dependeat, & Pontifex Romanus tam Cæsari, quam aliis Regibus & Principibus seu vassallis, suaq; potestati subiectus, etiam quoad temporalia imperare, quin & eos pro arbitrio suo instituere ac destituere queat: Nos autem, cum Tertulliano, Imperatorem colimus, ut hominem à Deo secundum, & quicquid est, à Deo, (non à Pontifice) consecutum, Solo Deo: non etiam Papam minorem. Tertull. ad Scap. a. 1. fol. 88. Nos commune Electorum Imperii Decretum Anno Christi 1338. promulgatum, amplectimur: Sacrum Romanum Imperium per se Immediatè Deum &ensem Authorem agnoscere: quod congruit juri publico l. 1. c. de veteri jure enucl. Ubi imperium Cæsari à cœlesti Majestate traditum dicitur: Unde in Novella 28, Imperator rectè ait. Deum (non Papam) Imperii coronam sibi imposuisse.

Magna etiam injuria Pontifex Romanus Alex. III. Fridericum Barbarossam Imperatorem affecit, pedibus illum calcando, & sarcasum virulentum addendo: Super aspidem & basiliscum ambulabis. Nec minori injuria affectus est Henricus Quartus, Imperator $\rho\alpha\lambda\lambda\omega\nu\ \alpha\nu\tau\alpha\chi\iota\varsigma$ & $\alpha\lambda\lambda\omega\nu$ ab Hildebrando septimo: qui illum Canusii in Italiam ante arcem inter duas portas media hyeme, cum conjugè Augusta, & Filiolo, à prima luce, usque ad summam vesperam laceris vestibus, nudis pedibus & jejuno stomacho, expectantem, genua flectentem, supplices manus tendentem tantum pro ludibrio & deridiculo habuit, ipse interim in meretriciis complexibus hærens. Insuper, annon hoc est injuria extrema afficere Imperatores, si jubentur & coguntur ad Pontificis Romani sordidos pedes se abjicere, eosq; osculari? quando Imperatoribus injungitur, ut Pontifici per scalam equum conscensuro stapham teneant, imo seu stabularii quidam, aut satellites stipendiarii, equum aliquantisper per frenum ducant? sellam quoque, cui Pontifex vel pransurus, vel cœnaturus insideat, humeris suis portent, & Papa manus loturo aquam subministrent: præterea primum ferculum ad mensam Papæ portent, ac Ganymedum vices sustineant? uti videre est, l. 3. Cer. Cur. Rom. tit. 1. tit. 2. sub. §. ordo processionis tit. 3. §. de prima lotionem manuum, & alibi: Quid? quod Fridericus I. Imperator eam maximè ob causam à Pont. Rom. Imperiali majestate spoliatus fuit, quia Pontifici equum conscensuro non dextrum, sed sinistrum Ephippii fulcrum tenuit? Hæc & similia, imo longè atrociora magno numero referri possent, ex quibus vel cæcus deprehendat, quàm efflicti non Lutherani, sed Papæ Romani Imperatores Augustissimos injuria & contumelia afficere semper studuerint: Nec hodie desistunt Pontifices ab his conatibus: dum se Imperatoribus longissimè præferunt: dum sacratissimo Cæsari jus Papas & Episcopos confirmandi, Concilia cogendi, in conciliis præsidendi, controversias Religionis cognoscendi & componendi, impiè auferunt: Dum obedientiæ & subjectioni erga Imperatorem se ipsos, & omnes suos Ecclesiasticos perfidè eximunt: quæ omnia, & singula, sufficienter demonstrant, sedem Anti-Christi Romæ certò reperiri: nec sacra Cæsarea Majestati ab ullo hominum quàm à Pontifice Romano majorem injuriam inferri, & continuè per aliquot secula illatam esse. Prostant porro publicè scripta Ungersdorffii, Schoppii, Schargæ, & aliorum, Stylo Lycambæo confecta, totq; in Evangelicos Electores & Principes, nominatim etiam, in Serenissimum Electorum Saxonie, scamentia calumniis, convitiis, scommatibus, sarcasmis, & injuriis exquisitissimis, ut nemo vel inter ipsos moderatores Catholicos, absque horrore & stupore illa legere queat. Quapropter misellus Lamparterus longè rectius fecisset, si criminis læsæ Majestatis nos nunquam accusasset. Parati namque sumus coram toto Romano Imperio oculariter demonstrare, non à nobis, sed à Papa, ejusq; Episcopis, Monachis, ac Jesuitis, crimen læsæ Majestatis, contra Imperatores, Reges, Electores, & Principes infinites, committi. Prægutum præbere poterunt, quæ in Tomo hoc, sexto passim proferuntur: In primis de Regicidiis & Cæsaricidiis Pontificiorum, per aliquot paginas. Sed instat Lamparterus, pag. 843. sitam perspicuum ex scriptura sacra Papam Romanum, pro ipsissimo Anti-Christo habendum, Cur Articulus hic Augustana Confessione non sit insertus? quasi verò in Augustana Confessione statim omnes & singuli inter nos & Pontificios controversi articuli nominatim expressi, & non potius præcipua tantum doctrinæ Christianæ capita brevissimè Augustissimo Imperatori proposita fuerint? Et quasi nesciant Jesuitæ, ubiorem nostræ causæ & sententiæ explicationem ad generale, liberum, & Christianum Concilium disertissimis verbis, in præfatione Confessionis reservatam fuisse. Nec latet Jesuitas, ante exhibitam Confessionem, Pontificem Romanum in scriptis publicis sexcenties, imo ferè infinites, pro Anti-Christo proclamatum: nihilominus tamen Imperatores, divum Maximilianum I. Divum Carolum V. & divum Ferdinandum Primum crimen læsæ Majestatis, hoc nomine, Theologis nostris non imputasse. Extat Tomo 1. Islebienti operum B. Lutheri, fol. 41. & aliquot sequentibus, scriptum Anno 1521. à B. Luthero editum, quo contrarietas Jesu Christi, & Romani Anti-Christi per 26. capita & picturas elegantes demonstratur: Extat ibidem libellus Anno 1522. serenissimo Domino Electori Friderico III. publicè inscriptus, de præcipuis Articulis, per quos Ecclesia Christiana sub Papatu corrupta & seducta fuit, fol. 116. & seqq. In quo Pontifex & Pontificii multoties Anti-Christi, Anti-Christiani, & Anti-Christicola nominantur: In Tractatu de captivitate Babylonica, & libertate Christiana idem sæpius fieri Jesuitæ non ignorant: Anno quoque 1528. præfatione sua approbavit B. Lutherus, libellum aliquot impiorum & Anti-Christianorum dogmatum de Missa, uti videre est Tom. 1. Islebienti fol. 417.

August. de Ancona in summa de Ecclesiast. potest. q. 1. c. 46. Franc. Bonzius de tempor. Eccles. Monarch. lib. 1. c. 1. c. venerabilem de elect. & elect. potest.

NB. In Epist. logo Confessionis dicitur: Hæc FERE summa est.

EPISTOLA

Non igitur tempore exhibitæ Confessionis ignotum esse potuit, vel Casari, vel reliquis Imperii Statibus, Papam Romanum à nostris pro Anti-Christo haberi. Præterea implicite aliquoties doctrina Pontificia in Confessione Augustana, tanquam Christo contraria, hoc est, Anti-Christiana rejicitur & damnatur: Exempli gratia, artic. 2. ubi sic habet confessio: *Damnant Pelagianos & alios, qui vitium originis negant esse peccatum, & ut extenuent gloriam meriti & beneficiorum Christi, disputant, hominem propriis viribus rationis coram Deo justificari posse.* Illi alii, qui cum Pelagiis damnantur, qui extenuationis gloriæ meriti & beneficiorum Christi accusantur, illi inquam Alii, Papistæ, seu Pontificii sunt: quibus verè imputatur, quòd vitium originis pro peccato non agnoscant, quòd gloriam meriti Christi & beneficiorum ejus extenuent. Annon verò hoc est, Christi esse Ἀντιχριστός? Similia in aliis articulis passim occurrunt: septem præsertim postremis, qui de abusibus agunt: Immo, si Apologiam Confessionis Augustanæ, quæ ipsa quoque in Comitibus Imperatori Carolo Quinto est oblata, intueamur, utique haud obscure illa passim etiam testatur, doctrinam Papatus Anti-Christianam esse: In septimo in primis articulo, pag. mihi 129. & 130. Pontifex Romanus & Ecclesia Papalis ita depinguntur, ut facillè quis deprehendat, nec Papam pro capite Ecclesiæ, nec Ecclesiam modernam Romanam, pro vera Ecclesia haberi. Verba Apologiæ sic sonant.

Lupi & mali Doctores etsi grassantur in Ecclesia, tamen non sunt propriè regnum Christi. Sicut & Lyra testatur, cum ait: Ecclesia non consistit in hominibus ratione potestatis vel dignitatis Ecclesiastica vel secularis, quia multi Principes & summi Pontifices & alii inferiores inventi sunt apostatasse à fide, propter quod Ecclesia consistit in illis personis, in quibus est notitia vera & confessio fidei & veritatis. Quid aliud diximus nos in confessione nostra, quàm quòd sic dicit Lyra?

Sed fortassis Adversarii sic postulant definiri Ecclesiam, quòd sit Monarchia externa suprema totius orbis terrarum, in qua oporteat Romanum Pontificem habere potestatem ἀυτοκράτωρ, de qua nemini liceat disputare aut judicare, condendi articulos fidei, abolendi scripturas quas velit, instituendi cultus & sacrificia, item condendi leges, quas velit, dispensandi & solvendi quibuscunque legibus velit, divinis, canonicis, & civilibus, à quo Imperator & Reges omnes accipiant potestatem & jus tenendi regna, de mandato Christi, cui cum Pater omnia subjecerit, intelligi oporteat hos jus in Papam translatus esse. Quare necesse sit Papam esse dominum totius orbis terrarum, omnium regnorum mundi, omnium rerum privatarum & publicarum, habere plenitudinem potestatis in temporalibus & spiritualibus, habere utrumq; gladium, spirituale & temporale. Atqui hac definitio non Ecclesiæ Christi, sed regni Pontificis habet Authores non solum Canonistas, sed etiam Daniele cap. 11. Quod si hoc modo definiremus Ecclesiam, fortassis haberemus aequiores iudices. Multa enim extant immoderate & impie scripta de potestate Romani Pontificis, propter quæ nemo unquam reus factus est. Nos soli pleclimur, quia prædicamus beneficium Christi, quòd fide in Christum consequamur remissionem peccatorum, non cultibus excogitatis à Pontifice. Porro Christus, Propheta, & Apostoli, longè aliter definiunt Ecclesiam Christi, quàm regnum Pontificium. Nec est ad Pontifices transferendum, quòd ad veram Ecclesiam pertinet, quòd videlicet sint columna veritatis, quòd non errent. Quotus quisq; enim curat Evangelium, aut iudicat dignum esse lectione? Multi etiam palam irridunt religiones omnes, aut si quid probant, probant illa, quæ humanæ rationi consentanea sunt, cetera fabulosa esse arbitrantur, & similia tragædus Poetarum.

Hæc Apologia, quæ ἀντιχριστός Papam ut Anti-Christum satis perspicuè describit: Et ne divinatione aut dubitatione opus sit, num ἡντολὴ τοῦ Anti-Christianism Papatum, tempore exhibitæ Augustanæ Confessionis, nostri & Principes & Theologi accusarint, ἀξιοσημειώτα sunt verba, in explicatione articuli decimi quinti, pag. mihi 185. extantia: *Quid in re manifestaverbis opus est? Si hos humanos cultus defendunt Adversarii nostri, tanquam promerentes justificationem, gratiam, remissionem peccatorum, SIMPLICITER constituunt REGNUM ANTI-CHRISTI: Nam Regnum Anti-Christi est novus cultus Dei, excogitatus humana auctoritate, rejiciens Christum, sicut Regnum Mahometi habet cultus, habet opera, per quæ vult justificari coram Deo, nec sentit homines justificari coram Deo gratis, fide propter Christum: Ita & papatus erit PARS REGNI ANTI-CHRISTI, si sic defendit humanos cultus, quòd justificent.* Detrahunt enim bonos Christo cum docent, quòd non propter Christum gratis justificemur per fidem, super tales cultus, maximeq; cum docent, tales cultus non solum utiles esse ad justificationem, sed necessarios etiam, sicut supra in articulo octavo sentiunt, ubi damnant nos, quòd diximus, quòd non sit necessarium, ad veram unitatem Ecclesiæ, ubique similes esse ritus ab hominibus institutos. Daniel capite undecimo, significat, novos cultus humanos, ipsam formam & πολιτεῖαν regni Anti-Christi fore. Sicenim inquit: Deum Mausim in loco suo colet, & Deum quem non noverunt patres ejus, colet auro & argento, & lapidibus pretiosis. Hic describit novos cultus, quia inquit, talem Deum coli, qualem patres ignoraverint. Nam sancti Patres, etsi habuerunt & ipsi ritus & traditiones, tamen non sentiebant has res utiles aut necessarias esse ad justificationem, non obscurabant gloriam & officium Christi, sed docebant nos justificari fide propter Christum, non propter illos humanos cultus. Ceteri ritus humanos observabant propter utilitatem corporalem, ut sciret populus quo tempore conveniendum esset, ut ordine & graviter in templis exempli causa fierent omnia, demique ut vulgus etiam haberet quandam pedagogiam.

Hucusque Apologia. Ibidem pag. 235. sic legitur: *Res ostendit, qui sint Antiochi illi, qui regnum tenent in Ecclesia, qui prætextu religionis trahunt ad se regnum mundi, & abjecta cura religionis & docendi Evangelii, dominantur, belligerantur, velut Reges mundi, qui novos cultus instituerunt in Ecclesia. Nam adversarii in Missa solam retinent ceremoniam, eamq; conferunt publicè ad sacrilegum quæstum. Postea fingunt hoc opus applicatum pro aliis, mereri eis gratiam, & omnia bona. In concionibus non docent Evangelium, non consolantur conscientias, non ostendunt gratis remitti peccata propter Christum, sed proponunt cultus sanctorum, satisfactiones humanas, traditiones humanas, per has affirmant homines coram Deo justificari. Et harum quedam cum sint manifestè impie, tamen, vi defenduntur. Si qui Concionatores volunt perhiberi doctiores, tradunt quæstiones Philosophicas, quas neque populus, neque ipsi qui proponunt intelligunt. Postremo qui sunt tolerabiliores, legem docent, de iustitia fidei nihil dicunt. Adversarii in confutatione miras tragædias agunt de desolatione Templorum, quòd videlicet stent inornata ara, sine candelis, sine statuis. Illas nugæ judicant esse ornatum Ecclesiarum. Longè aliam desolationem significat Daniel, videlicet ignorantiam Evangelii. Nam populus obrutus multitudine & varietate traditionum & opinionum, nullo modo potuit complecti summam doctrinam Christianam. Quis n. unquam de populo intellexit doctrinam de poenitentia,*

NB. Antiochus, etiam Jesuitarum confessio typus fuit Anti-Christi.

quam

DEDICATORIA.

quam adversarii tradiderunt? Et hic precipuus locus est doctrina Christiana. Vexabantur conscientie enumeratione delictorum & satisfactionibus. De fide, qua gratis consequimur remissionem peccatorum, nulla prorsus fiebat, ab adversariis mentio, de exercitiis fidei luctantis cum desperatione; de gratuita remissione peccatorum propter Christum, omnes libri, omnes conciones adversariorum muta erant. Adhuc accessit horribilis prophanatio Missarum, & alii multi impii cultus in templis. Hæc est desolatio, quam Daniel describit.

Hucusque iterum verba Apologiæ. Placet autem plura ex libro isto nostrarum Ecclesiarum symbolico producere testimonia, ut pateat Lectori, quid in ipsis Comitibus Augustanis coram Augustissimo Cæsare, & toto Romano Imperio (cui Apologia offerebatur) nostri Principes & Theologi de Papatu senserint: In loco de potestate Ecclesiastica sic Pontifici describuntur, pag. 263:

Dignitates & opes suas fortiter tuentur adversarii. Interim statum Ecclesiarum negligunt, non curant recte doceri Ecclesias, & Sacramentaria tractari. Ad sacerdotium admittunt quoslibet sine discrimine. Postea imponunt onera intolerabilia, quasi delectentur exitio aliorum, suas traditiones longe accuratius servari postulant, quam Evangelium. Nunc in gravissimis & difficilissimis controversiis, de quibus populus misere caput doceri, ut habeat aliquid certi quod sequatur, non expediunt mentes, quas dubitatio acerbissime cruciat, tantum conclamant ad arma. Præterea in rebus manifestis decreta sanguine scripta proponunt, qua minantur horrenda supplicia hominibus, nisi manifeste contra mandata Dei faciant.

Et pag. 268. & 269. sequentia leguntur: *Quaquam autem non delectat nos comparatio, tamen quia adversarii hac criminatione prægavant nos, non sunt dissimulanda ipsorum vitia. Quantum mali est apud adversarios in sacrilega prophanatione Missarum? quantum turpitudinis habet calibatus eorum? Cultus sanctorum plenus apud eos est manifesta Idololatria. Nihil ne scandalum est in ambitione Pontificum, qui jam annis amplius quadringenti belligerantur cum nostris Imperatoribus, plerumque in Italia, interdum etiam in ipsa Germania, ubi inter se Filium & Patrem, cognatos ac cives commiserunt. Quod si bellorum istorum causæ requirantur ex historiis, nihil invenietur dignum Pontificibus, dicemus enim moderatissime. Quantum est mali, quod in ordinandis sacerdotibus non deligunt idoneos? quid in mercatu sacerdotiorum? Item in periculis dispensationibus nihil ne est vitii? Sed hæc vitia utcumque condonari possent, si tamen conservassent puram doctrinam in Ecclesiis. Hæc vero quomodo contaminata sit impiis opinionibus ac traditionibus, testantur Canonistarum scripta, testantur libri Theologorum, pleni disputationum prophanarum, quæ partim sunt inuiles ad pietatem, partim etiam dissident ab Evangelio. Deinde in interpretatione scripturæ ludunt & comminiscuntur quidquid libet.*

Hæc doctrina confusio precipuum est scandalum, & maxime perniciosum de quo præcipue queritur Johannes in Apocalypsi, cum describit Pontificum regnum. Quid, cum ventum est ad Monachorum superstitiones, quæ fuerunt infinitæ, quantum ibi est perniciosarum offensionum: qualis fuit applicatio meritum, si cadaveri circumdaretur cuculus? &c. Porro nihil ne scandalum est, quod hoc tempore manifestam veritatem Evangelii opprimere conantur? quod crudeliter occidunt viros pia docentes, quod prohibent ne rebus cognitis sanentur ambigentes conscientie, quod Reges hortantur ad crudele latrocinium. Scilicet hæc non sunt scandala judicanda, sed mera aurologia Pontificia. Neque, verò libet nobis hic quidquam pro magnitudine rerum exaggerare, ne quis delectari nos ista commemoratione putet, quam extorserunt nobis inuitis scriptores consulationis. Nam hæc causa non ex hominum moribus, aut ex fortuna, sed ex verbo Dei judicari debet, quod utinam adhiberent in consilium omnes, qui de his controversiis pronunciant. Iterum autem hic dicendum est, quod sæpe jam diximus. Nos maxime cupidi sumus publicæ concordie, pacisque, quam certe Christianos maxime inter se colere decet. Deinde inuiti dissentimus ab optimo Imperatore, quem non solum propter Imperii fastigium, sed etiam propter virtutes vere heroicas, quibus cognovimus eum præditum esse, veneramus, sed adversarii non patiuntur coire concordiam nisi hæc lege, ut nos assentiamur condemnantibus manifestam veritatem Evangelii, & Ecclesiæ necessariam. Id facere non possumus. Oportet enim Deo magis obedire, quam hominibus. Quare adversarii rationem Schismatis reddaturi sunt Deo, qui Ecclesias novæ & inusitata sevitia dissipant. Neque, dubium est, quin hæc sevitia mutationem aliquam rebus publicis allatura sit.

Fufius non nihil ostendere volui, Serenissime Princeps Elector, in solennissimis illis comitiis Augustanis salva sacratissima Majestate Cæsaris Pontificum Regnum pro Antichristiano & Impio habitum, ac partim totidem verbis & apicibus, partim verò æquipollentibus sic appellatum, & vaticinia tum Danielis, tum Apocalypica ad Papatum præterea applicata fuisse. Eant igitur nunc Jesuitæ, & amplius humentur, Confessione nostræ Augustanæ non congruere, si Papa Antichristus nominetur. Utinam! Utinam! desinerent Pontificiis, Christi verbis, doctrina, ac institutioni apertissime adversari! & cum Agno Deitam propter ve ac hostiliter pugnare! Utinam cessarent contra stimulum calcitrare! Ita nobis certe facilimum & gravissimum foret, ab istis quoque nominibus & Epithetis in posterum abstinere.

Sed unum adhuc restat, quod responsionem nostram exigit: Sæpius, tum in Commentariis Apocalypicis, tum in præfatione præsentis, ex Johanne Aventino testimonia citata leguntur: quæ innuunt, jam olim, & ante aliquot annorum centurias, Papam Romanum ab Imperatoribus, Electoribus, Archi-Episcopis, Episcopis & universis sacri Imperii Principibus, pro Antichristo proclamatum esse: Excipiunt autem Jesuitæ contra auctoritatem Aventini, ipsumque rejiciunt 1. quia Scriptor sit novitijs: 2. Catholice religioni non addictus: 3. & Fabulator potius quam Historicus: Ita sonant verba Heinrici Lomparteri, in Statera p. 844.

Et si verò tantam auctoritatem Johannes Aventinus jam dudum apud ipsos etiam Catholicos obtinuit, ut Jesuitæ suis nugis ac obeliscis illam enervare, & infirmare non possint: lubet tamen pro afferenda ejus æmulatione paucula quædam Jesuitæ respondere. Initio enim si ideo fides narrationibus Aventini deroganda, quia non ante mille, vel quingentos, sed demum ante centum annos suam historiam conscripsit, utique statim Historiæ Pauli Jovii, Laurentii Surii, & Annales Cæsaris Baronii eliminationem & fidem maxime dubiam. Itidem merebuntur, cum nondum semicenturia ab editione istorum librorum effluxerit: (quamvis alias prædicti duo Authores crassissimorum mendaciorum, & falsitatum apertissimarum, vel milles convicti sint.) A Catholica religione, quod Aventinus non alienus, sed illi addictus fuerit, publice constat: in Papatu enim medio natus est, Anno Dom. 1466. Ingolstadii & Lutetie Parisiorum studiis incubuit: usus celeberrimis Pontificiis præceptoribus, Iacobo Fabro Stapulensi, & Iodoco Clichoveo; Monaci præterea Duces Bavaria Illustrissimos, Ludovicum & Ernestum, Fratres Germanos, informavit, in Italia quoque, cum Duce Ernesto aliquan-

EPISTOLA DEDICATORIA.

aliquandiu vixit: Sed & pro opus proprio suo agnovere ipsum Beatus Rhenanus, Matthæus Mareschalcus & Conradus Adelman ab Adelmansfelden Canonici Augustenses: qui insuper disertissime testantur, quod Aventinus legem historia, veritatem videlicet, Religiose in scribendo observaverit: Et constat, quos in conficiendis Annalibus suis Authores adhibuerit: Freculphum nempe, & Schritovinum antiquissimos Bojorum Historiographos, Bernhardum Noricum, Monachum in Crems-Münster / de rebus Boiorum: Vitum Arensbect / Sacerdotem Landshutæ oriundum: Johannem Annum Viterbiensem: qui omnes Papatui fuerunt addictissimi. Insuper Duces Illustrissimi Bavaria, Wilhelmus, Ludovicus, & Ernestus, non tantum sumptibus liberalissimis opus Aventini historicum promoverunt: Sed & mandata ad omnia totius Bojarie Monasteria pro communicatione rerum memorabilium dederunt, quæ monasteria Aventinus cupide & utiliter perlustravit: sic enim in sua præfatione scribit: Pro virili parte laboravi: multa tuli, feci, sudavi, & alii: totam Bojariam perlustravi: omnia contubernia sacerdotum penetraui, scrinia, publicas Bibliothecas omnes curiosius perscrutatus sum: libellos, codicillos, donaria, Commentarios, Annales omnium gentium, Diplomata, Instrumenta publica & privata evolvi: signa, sacra, lapides, trophæa, epigrammata sepulchrorum, picturas, inscriptiones, titulos, templa, omnia denique antiquitatis monumenta exploravi, atque perspexi: nihil intactum, nihil intentatum reliqui: Omne genus scriptorum excussi, omnes pene angulos perreptavi: ubi certa deerant monumenta, fama rerum stetimus: Ommissis tamen, quæ poeticis fabulis magis decora, quam incorruptarum gestarum veritati accommoda fuerunt. Hac Aventinus.

Perfricta igitur & propudiosa fronte Jesuitæ veritatis laudem Aventino derogant: cauteriata quoque conscientia ex Catalogo eorum, qui Papatui adhæserunt, illum expungunt: cum ad mortis usque articulum Romanæ Ecclesiæ addictus manserit, & Ratisbonæ corpus defuncti in Templo Pontificio primario locum honorificum obtinuerit. Sed nota est, *novæ & antiquæ* Jesuitarum, quam in castrandis, fallandis, depravandis, immo prorsus rejiciendis, & damnandis scriptoribus classicis usurpare solent: sicut Index *Expurgatorius* satis abunde testatur: Et editus est *Lugduni Batavorum* Anno 1624. libellus, qui inscribitur, *Reverentia Ecclesiæ Romanæ erga sanctos Patres veteres subdola: studio Jacobi Laurentii*: in quo ad oculum demonstratur, quam contumeliosissime Patres veteres præcipui, à Pontificiis, & Jesuitis præsertim tractentur: Non igitur mirum, idem etiam *Johanni Aventino* evenire. Sed receptui cano, & *Vestra Electorali Serenitati, Serenissime Domine Elector, librum hunc in Apocalypsin sextum*, humiliter inscribo & commendo: Nescius enim non sum, toto animo V. Elect. Serenit. à Papistica doctrina abhorrire: nihilominus autem fidelissimam erga sacram Cæsaream Majestatem manere: quod utrumque præcepto Servatoris pulchre, & exacte congruit: *Date Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & Deo quæ sunt Dei.* Cumque in hoc Commentario majestatem ac auctoritatem Imperatoriam totiusque Romani Imperii, ab insultibus Pontificum, & aliorum scriptorum Romanensium sapius vindicari, non dubito, quin V. Electorali Serenitati, vel hoc nomine scriptum hoc istud tantò acceptius futurum sit. Patrocinium verò etiam V. Electoralis Serenitatis clementissimum subjectissime imploro, ut adversus Sycophantas, & Spiritus quosvis Dæmoniorum tum me, tum pagellas istas orthodoxas V. Elector. Serenitas benignissime tueri velit. Quod superest, vestram Electoralem Serenitatem cum tota Domo sua Serenissima longissimos annos rebus humanis præesse, divinis interesse, Ecclesiæ prodesse, & ad finem usque hujus seculi, ab incarnatione Dominica decimi septimi, feliciter, ac pacate superesse precor.

Dabam Dresdæ Galendis Decembribus,
Anno 1627.

Vestra Electorali Serenitati,

precibus quotidianis, & servitiis in
Domino indefessus

*humilimo animo addictissimus
& subjectissimus*

D. HOE.

Illustrissimo & Præcellissimo Principi,
ac Domino,

D N. G E O R G I O
Landgrafio Hasfiæ, Comiti in Cazeneln-

bogen, Diez, Nidda, & Ziegenhain, Domino suo
longè clementissimo,

Salutem, Pacem & Gratiam, à Deo Ter Opt. Maximo, per Dominum
Jesum Humilime Precor.

Illustrissime & Præcellissime Princeps, Domine clementissime: Non equidem ignoro, plurimis videri, laborem omnem esse frustraneum, qui in explicationem mysteriorum Apocalypticorum impenditur. Omnienim controversia vacare existimant, Apocalypsin ejusmodi esse mare, in quo tota sapientia humana devotetur, ita ut nemo facile medullam libri hujus attingere, sed vix aliquam superficiem carpere valeat: Verùm dura nimis hæc est sententia, si ἀπλῶς asseratur: Damus & largimur ultro, tot in Apocalypsi fermè esse Sacramenta, quot verba & stupenda prorsus in ea contineri Mysteria, quæ non intelliguntur a Sapien-
tibus & Prudentibus, scilicet mundi hujus, Matth. 11. v. 25. His enim abscondit Pater cælestis, nec capiuntur ab Ignavis, (qui Scripturas nesciunt, Matth. 22. v. 29.) non ab Ignavis, (qui Scripturas non scrutantur, Joh. 5. v. 39.) non ab Indoctis & ἀσκητικοῖς, qui ἐρεβλῶσι scripturas in suam Ipsorum perniciem, 2. Pet. 3. v. 16. Revelata autem Dominus parvulis, Matth. 11. v. 25. hoc est, humilibus & instar parvulorum enixe petentibus; clavisq; devotæ orationis, assiduæ meditationis, locorum παραλήλων accuratæ collationis, & piæ ad ἀναλογίαν fidei applicationis, adhibentibus. Scriptura enim non est ἰδίας ἐπιλύσεως; vel privatæ interpretationis, 2. Pet. 1. v. 20. Sed si qua occurrunt δυσνόητα, omnino oportet illa ex Ipsiis Scripturæ visceribus, ex συνεπείᾳ textus, ex antecedentibus & consequentibus, ex fontibus, ex Vocularum proprietatibus, ex Spiritus Sancti stylo, dextrè interpretari. Quæ media, si negliguntur, mirum non est, Oracula & Mysteria divina pro meris ænigmatibus haberi. Absit verò & longissimè absit, tam cruda & portentosa de Scripturis divinitus revelatis & extra neglectum prædictorum mediorum consideratis opinio: Spiritus Sancti judicium si scire cupimus, mox illud sic loqui audimus: Mandatum Domini lucidum, Psal. 19. v. 9. Lucerna pedibus meis verbum tuum & lumen semitis meis, Psal. 119. v. 105. mandatum lucerna est & lex lux, Proverb. 6. v. 23. firmiorem habemus sermonem propheticum, cui bene facitis, attendentes, tanquam Lucerna lucenti in loco caliginoso, 2. Pet. 1. v. 19. Nec desunt Patrum, & Scriptorum veterum evidentissima suffragia, è quibus paucula quædam apponere placet. Ita verò scribit Irenæus lib. 2. cap. 46. pag. 146. *Universa Scriptura*, (NB. universæ) & Prophetica & Evangelica in aperto & sine ambiguitate & similiter ab omnibus audiri possunt: cap. 66. p. 166. *Ne putemur fugere illam, quæ ex Scripturis Dominicis est, probationem, ipsiis Scripturis multò manifestius & clarius hoc ipsum prædicantibus, his tamen, qui non prave intendunt eis*, lib. 3. cap. 2. *Cum ex Scripturis hæretici arguuntur, accusant eas obscuritatis*. Clemens Alexandrinus in protreptic. p. 29. *Audite, qui estis longè, audite, qui estis prope. Nullus celatum est verbum, lux est communis omnibus, illucescit omnibus*. c. 66. p. 166. *Nullus est in verbis Cimærius, tenebra nulla*. Et paulo post: *Verbum Sol est anima, qui si exortus in profundo mentis sit, illius quoq; illustratur oculus*. Lactantius, lib. 3. Institut. c. 30. *Ecce vox de cælo veritatem docens & nobis Sole ipso clarius lumen ostendens*, lib. 6. cap. 21. *Num Deus & mentis & lingua artifex diserte loqui non posset: imo verò summa providentia carere fūco voluit ea, quæ divina sunt, ut omnes intelligerent, qui ipse omnibus loquebatur*, Hieronymus, in cap. 19. Esai. *Moris est Scripturarum obscuris manifesta subnectere & quod prius sub ænigmatibus dixerat, aperta voce proferre*. Chrysostomus homil. 1. in Matth. *Scriptura & sermo & rustico, & vidua, & puero & ei, qui valde imprudens est, faciles sunt ad intelligendum*, hom. 1. in Joh. *Hujus doctrina so-* le clarior est atq; illustrior, in præfat. Epist. ad Roman. *Lingua illius super Solem emicuit*, homil. 3. in 2. Thel. col. 1413. *Omnia clara sunt ac plana in divinis Scripturis, quacumq; necessaria sunt, manifesta sunt*. Πάρτα ἀναγνώστῃς ὁ δὲ σαφὴς ἐὶς ὁ βίβλια, homil. 3. de Lazaro. *Fieri non potest, ut omnia ex quo ignores, siquidem ita Spiritus Sancti gratia dispensavit illa temperavitq; quo publicani, piscatores, tabernaculorum opifices, pastores, idiotæ, illiterati, per hos libros salvi fierent, ne quis idiotarum ad difficultatis possit confugere excusationem*. Augustin lib. 2. de doctrin. Christian. cap. 6. *Magnifice & salubriter Spiritus Sanctus ita Scripturas modificavit, ut locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus autem fastidium detergeret. Nihil enim fere de obscuritatibus illis eruitur, quod non alibi planissime dictum reperiat*. Cyrillus Alexandrinus lib. 7. contra Julianum ait, *Scripturas, ut omnibus essent nota, magnis & parvis, utiliter familiari sermone commendatas esse, ut ut nullius captum transcendant*, lib. 9. contra Julianum. *Nihil est difficile iis, qui in Scripturis versantur, ut decet*.

Quapropter, si Interpretes in enucleatione Apocalyptica, itidem versentur, ut debet; non est dubium, quin scopum Spiritus Sancti primarium, per gratiam & illuminationem Ejus facile assequantur.

Meos commentarios quod attinet, hæcenus editos & nunc prodeuntes. Equidem tam ambitiosus & φιλαυτός non sum, ut iis hederam suspendere, fœtumq; meum ipsemet lambere & exosculari cupiam: Equidem enim habeo, quod non accepi? quod si verò accepi, quid glorier, quasi non acceperim? 1. Corinth. 4. v. 7. gratia tamen Dei, in illustranda Apocalypsi, hæcenus feci, quod feci, & gratia Ejus, quæ profecta est, in me, non fuit inanis, ut de suo mihi hoc largiatur Apostolus, 1. Corinth. 15. v. 10. Id quod plurimorum locorum Theologi Orthodoxi & celeberrimi, deque Ecclesia Jesu Christi præclarissime meriti, tum in Germania, tum extra allam, ultro; in scriptis suis eruditissimis, infinites testantur, qui πρὸς ὅτις τοῦτον labores meos Apocalypticos usque huc commendarunt, elogiisq; longe majoribus exornarunt, quam Ego vel acceptate, vel mihi arrogare præsumam. Lubensenim tenuitatem meam agnosco: illud tamen trinum asserere non vereor. 1. non planè nullam adhibuisse me diligentiam. 2. scire me vere, quod Christum recte sci- am, nec 3. posse me quicquam contra veritatem sed pro veritate. 1. Cor. 1. v. 2. 2. Cor. 13. v. 8.

Cum-

EPISTOLA

Cumque innumeri Theologi & pii omnium ordinum Viri calidissime optarint, publiceque ac privatim institerint, ut ceptam Commentariorum telam haut gravatim pertexerem: nihil tamen prius, nihil antiquius abui, quam votis tot tantorumque virorum assurgere: Et jam dudum colophonem Libro huic imposuissim, nisi partim morbis gravissimis; partim occupationibus aliis & temporum imprimis presentium injuria impeditus fuissim: per aliquot enim annos defuit papyrus & charta, ut Bibliopolæ inviti multorum Librorum editionem procrastinare & intermittere coacti fuerint, donec tandem, divina favente gratia, nonnihil Ecclesiola respirare & mitiora fata experiri incepit: ubi ocysus *hæredes Schüreriani*, (qui per longam annorum seriem de Rep. literaria & Literatis optime mereri, nominisque sui in mortalitatem indies magis ac magis augere studuerunt) manum admoveat, & Librum præsentem, septimum Apocalypiticum, Typis exscribendum commiserit.

Hunc ipsum, *Illustrissime Princeps, Domine clementissime*, Illustriss. Celsitud. Vestræ humilime dedicare volui & debui, motus rationum momentis longè gravissimis.

Initio enim universo Orbi Christiano constat, de sincerissima V. Illustriss. Celsitudinis pietate: quæ admirationem sui non immerito hæctenus apud omnes excitavit: Raræ liquidem aves sunt hodie *Magnates*, qui se totos pietati veræ consecrant: qui Deum ex toto corde, ex totâ animâ, ex totis viribus diligunt: qui pro aris & suggestis sacris, ne *ψευδοδοξία* prophanentur, sollicitè curam gerunt: qui genibus flexis, quotidie coram DEO se totos prosternunt: qui Verbum DEI summo cum desiderio audiunt: qui sinceris Theologis clementissime addicti sunt: qui vitæ sanctitatem sibi curæ cordique esse sentiunt: Tu verò, *Illustrissime Princeps*, non pius es, sed speculum pietatis: non religiosus, sed ipsa religiositas: Tu à Deo, rerum omnium moderatore summo, in cunctis tuis actionibus unice dependes: Tu Davidises æmulus, Deumque ex intimis amas cordis penetralibus: Tu Josaphati exemplum imitatoris, qui ambulavit in viis David, Patris sui: Tu vestigia Salomonis feliciter premis, qui coram Deo prius interram procidit: O quantâ devotione hoc ipsum Tu facis quotidie, Princeps Præcellissime! Tu servis Domino in timore: Tu osularis filium Dei, ne irascatur: Tu Nutritus es Ecclesiæ Evangelicæ: Tua munificentia & liberalitate etiamnum floret, ac perstat *Marpurgensis Academia*: post Deum, religionem putam Tu asseris, in superiore Hassia: vix campanæ clangorem edere incipiunt; & ecce! ad volas concitato cursu, ut cultui divino primus inter sis: Limina Templi quando salutas, mox in genua procumbis: cor contritum & humilitatum Deo asferre, nec non *χαρις ἡγια* debita pro multivariis beneficiis, *ὁλοκαυτωσ* psallendo, solvere pergis: Sacerdotes, tanquam Legatos Dei, decenter veneraris: Ipse metegere, quam illis alimenta necessaria negare, & quidvis potius, quam Præpositis tuis obstrepere mavis: ac ut *συμμετέδω* omnia comprehendam, totum Te pium, erga Deum, verbis, opere & gestibus exhibere contendis: usque adeo *Μαχία- velli* temerarium & gestiferum iudicium improbas, qui affirmare non erubescit: *Principem bellè functum suum esse officio, si fors tantum speciem religionis retineat, etiamsi domi minus cultum Ejus pensi habeat. Sufficere enim & satis superq. esse, si bonam de se opinionem concitet, quo plebeculam simulatione intantam decipiat, remq. suam occultis vaframentis augere cumulareq. possit.* O sententiam fulmine cælesti ex cætu Principum profligandam! Rectius longè Orbem sine Sole citius, quam Rempublicam sine religione & pietate conservati, *Plutarchus* statuit: quæ Pietas, vel maxime in Principe eminere debet.

Pietas enim & metus Dei in Ipso, frenum quasi est in animis subditorum, ut ab omni insolenti motu abstineant: & Ipsi quoque Altissimo se prompti submittant, cum Superiores suos, qui vices Majestatis divinæ substinent, collum suum subdere, cælorum ac terræ Domino, conspiciunt. Hæc pietate, cum *Præcellissime Princeps*, domi forisque præfulgeas, & exinde sacrorum quoque, vel Theologicorum Librorum Lectione, vehementer gaudeas; quid nî spe amplissima fruar, non ingratis quoq; Illustriss. Vestræ Celsitudini futuras, meditationes hæc meas Apocalyplicas: de quibus pro accuratissimo Divini sui ingenii acumine, dexterrime etiam judicare potest. Neque enim latent Vest. Illustriss. Celsitudinem apices Theologici: quippe adeo exquisitè novit, tum medullam totius religionis Christianæ Evangelicæ, tam *ἡ τεροδοξία*, quocumque etiam illa nomine veniat, ut si opus fuerit, rationem fidei suæ nemini non exactissime reddere queat.

Accedit huc cumulus innumerabilium beneficiorum, quibus ab annis viginti sex, tum Illustrissimæ Vestræ Celsitudinis Dominus Pater Præcellissimus, Dominus, Dominus LUDOVICUS, itidem pius & pacificus, gloriosæ recordationis, tum Vestra Illustriss. Celsitudo me affecerunt: quæ tot & tanta sunt, ut nullâ verborum copia, si vel Tullius essem, satis illa prædicare & celebrare possim.

Quoties illorum memini (quod sit *καθ' ἡμέραν* sæpius) toties, in ruborem quasi vertor, ita me Vestrarum Illustrissimarum Celsitudinum gratiâ, beneficentia & munificentia planè obrutum esse, ut ne quidem tantum mihi virium super sit, quò dighe satis illam collaudare, vel valorem imensum exprimere queam. Nimirum ita, heroica, solet se habere, Magnatum Beneficentia, quod nec dignam Accipientium retributionem, nec sufficientem vel æstimationem, vel prædicationem admittat; nihilominus tamen par est, publice profiteri, se magnitudine & multitudine beneficiorum cumulatè affectum esse. Novit V. Illustriss. Celsit. quid Seneca de gratitudine debita scribat: *Gratè*, inquit, ad nos pervenisse, indicemus, effusis affectibus: quod non Ipso tantum audiente, sed ubiq; testemur: Qui gratè beneficium accepit, primam Ejus pensionem solvit: Sunt quidam, qui nolunt, nisi secreto accipere: testem beneficii & conscium vitant: quos scias male cogitare. Quomodo danti in tantum producenda notitia est muneris sui, in quantum delectatur est eum, ut accipienti concio est: Quod pudet debere, ne acceperis: Quidam furtive agunt gratias, & in angulo, & ad aurem: Non est ista verecundia, sed inficiandi genus: Ingratus est, qui remotis Arbitris agit gratias: Quidam nolunt nomina secum fieri: nec interponi paravios: nec signatores advocari: nec chirographum dare: Idem faciunt, qui dant

Seneca l. 2. operam, ut beneficium in ipsos collatum, quam ignotissimum sit, Seneca lib. 2. de Beneficiis, cap. 12. & 23.

In horum numero non sum, Illustrissime Princeps: nolo furtive gratias agere; nolo ignorare orbem Christianum, catarractas totas beneficiorum clementissimorum ab Illustrissimâ Vestra Celsitud. Ejusque Dm. Parente laudatissimo in me effusas esse: Sisto potius hic chirographum æternæ debitæ gratitudinis, & ad illam jurato me obligo; non nesciens, quid porro Seneca perquam eleganter addat, inquit:

Nihil

*Μαχία-
velli in
libro de
Princ. 1.*

Plutarch.

*Seneca l. 2.
de Beneficiis
in 6. 12. & 13.*

DEDICATORIA.

Nihil magis præstandum est, quam ut memoria nobis præstitorum hæreat, quæ subinde refrendenda est: Et post pauca: Loquendum pro magnitudine rei impensius, & illa adjuvanda: Plures, quam putas, obligasti: Nemo enim non gaudet, beneficium suum latius patere: Et iterum: Nunquam Tibi gratiam referre potero: Illud certe non desinam, ubiq; confiteri, me referre non posse: Senec. lib. 2. de Beneficiis, cap. 24.

Senec. l. 2. de Beneficiis, c. 24.

Clementissimo igitur animo & Vestra Illustrissima Celsitudo feret, quod memoria præstitorum mihi hæreat: quod subinde apud me refrendatur: quod pro magnitudine rei impensius loquar: quod ingenuè profitear, me gratiam acceptam in æternum referre non posse: nullamq; mihi planè spem esse, ullo modo satisfacere: aut ad exæquationem beneficiorum unquam accedere: quin potius effecisse Vestr. Illustrissimam Celsitudinem, ut ingratus Eidem vivere & mori cogar, nisi voluntate promptissimâ ab infando hoc crimine ingratitude absolvam; id quod humillimè peto.

Potuissem sanè ad unguem enumerare maximum illum beneficiorum cumulum: potuissem pluribus exaggerare, quàm proclivis & V. Illustrissima Celsitudo Ipsamet ad Munificentiam & Beneficentiam ergà me tuerit: Latissimum habuissem campum recensendi Catalogum Illustrissimarum virtutum, quæ in V. Illustris. Celsitud. in summo gradu eluceant: exaggerandi etiam merita maxima, in universam Christi Ecclesiam: in totum Sacr. Roman. Imperium: imprimis etiam in Imperatores binos Romanos: non defuisset hîc occasio fulgius enariandi, quàm largè benignissimus Deus Vest. Illustris. Celsitudinis actionibus benedixerit: quantâ sapientiâ, prudentiâ, animi magnitudine, eloquentiâ, constantia, authoritate, quàm bonâ imprimis conscientiâ Eandem ornârit & beârit: ut vel hoc modo aliquatenus grati animi mei indicium ederem. Sed cum nota mihi sit V. Illustris. Celsitudinis summa modestia, abstinere, quàm auribus molestiam creare malui: id unicè subiectissima cum humilitate orans, ut Illustrissima Vestra Celsitudo dedicationem hanc clementissimo animo suscipiat: meque & meos, (utpote, quorum non minima salus temporalis à V. Illustris. Celsitudinis propensione continua dependet) pristinâ gratiâ complecti pergat.

Ita porro benedicat Vest. Illustris. Celsitudini, Ejusque Toti domui præcelsissimæ Altissimus, diuque terris commodent: ut Vestra Illustrissima Celsitudo Acta & annos omnium Antecessorum vincat: & quamdiu mortalis erit, nihil ex domo sua mortale esse sentiat: fera quoque & Nepotum demùm Nepotibus nostris illa dies nota sit, quæ Vestram Illustrissimam Celsitudinem, ex terra in Cælum transferat. Amen, Amen.

V. Illustrissima Celsitudinis

humilimus Servus in Domino

dum Spiritus hoc reget artus

D. HOE.

Serenissimo, & Potentissimo Principi, ac Domino,
Domino

IOHANNI GEORGIO,
SAXONIÆ, JULIÆ, CLIVIÆ ET MONTIUM DUCI, SACRI ROMANI Imperii Archimarschallo & Electori, Landgrafio Thuringiæ, Marchioni Misniæ, & Superioris ac Inferioris Lusatiae, Burggrafio Magdeburgensi, Comiti de Marca & Ravensburg, Domino in Ravenstein,

Domino suo Clementissimo,

Pacem, omnemque prosperitatem temporalem, ac æternam, à DEO Patre, propter Dominum nostrum Jesum Christum, in unitate Spiritus Sancti, humillimè precatur,

MATTHIAS HOE ab HOENEGG, D.

S*erenissime ac Potentissime Princeps, Elector, Domine Clementissime: Annus jam decurrit tricesimus, cum vestræ Electorali Serenitati Tomum Commentariorum in Apocalypsin primum humillimè inscriberem: A quo tempore nullus mortalium mihi persuasisset, vel continuationem cœpti laboris sacri tam diu dilatatum, vel vitam meam ad tot annorum periodos, in tantâ morborum, & quidem gravissimorum, copiâ, prorogatum iri. Factum tamen utrumque est, ita favente & providente rerum omnium Moderatore, DEO ter Opt. Maximo, cui & operis laboriosissimi colophonem, & corpusculi ægri conservationem, meritò unicè adscribo, spe amplissimâ fretus, quicquid curarum, operarum, molestiarum, & lucubrationum, in enodationem oraculorum Apocalypsicorum impensum fuit, fructu largissimo in Ecclesiâ Christi minimè cariturum, juxta illud Jehovæ: *Electi mei non laborabunt frustra*, Esa. 65. v. 23. ubi Beatus Lutherus monet, *adhberi antithesin: Impii laborant, sed frustra: Impii generant, sed frustra: Et est maledictus, tam labor eorum, quàm fructus laboris.* Con-
trà pii laborant ita, ut laborem non sentiant, & non frustra est labor eorum: Tom. 3. Jenensi Latino fol. 437. fac. 2. Eapropter vel maximè illum mihi scopum præfixum habui, ut *Lotos doctrinarum*, ex textu Apocalypstico resul-
tantes, non indice tantùm nudo notarem, sed plerosque cum apparatu, quod dicitur, & à nece & ægros tracta- tem; adeoque in Tomis istis octo, *Compendium quasi Theologia, tum Theoretica, tum practica* exhiberem, prout
*ocularis inspectio luculenter ostendet.**

Esa. 65. 23. Lutherus Tom. 3. Jenensi Latino fol. 437. fac. 2.

Ac et si dudum ἀσφαλώς, & indubitanter credidi, *Articulos Confessionis invariata Augustana verbo DEI In Apocalyp-*
ταρτελώς, & ex asse conformes esse; fateor tamen, mirificè quoque hâc in sententiâ me confirmatum, vel ex so- lâ prophetiâ Apocalypsicâ. In hâc enim universi & singuli solidissimè canonizantur; Uti jam, ὡς ἐς ἐπίλογον de-
monstrare placet. *na Confessionis Articuli, uni-*

guli, solidif-
sime cano-
nicantur.
Præfatio
Augustanæ
confessionis.
Apoc. 1, 11.
Apoc. 1, 3.

Apoc. 22,
18, 19.
Articulus
primus, de
DEO uno
& trino.
Apoc. 1, 1.
& c.
Apoc. 4, 8.
Apoc. 1, 6.
c. 2, 28, c. 3,
5, 21, c. 14, 3.
Apoc. 1, 1.
25, 9, c. 2, 18.
c. 11, 15, c. 12,
10, 17, c. 20,
4, 6, c. 22, 21.
Apoc. 1, 10.
c. 2, 7, &
seqq. c. 3, 6.
c. 4, 2, c. 14,
13, c. 22, 17.
Apoc. 1, 8.
c. 21, 6, c. 22
v. 13.
Apoc. 1, 8, c.
4, 8, c. 11, 17.
c. 13, 3, c. 16,
14, c. 19, 6.
15, c. 21, 21.
Apoc. 15, 3, 4.
c. 16, 7.
Secundus
Articulus,
de peccato
originis.
Apoc. 12, 9.
Apoc. 1, 5.
c. 3, 18.
Articulus
tertius de
Christo.
Apoc. 1, 1.
c. 19, 13.
Apoc. 2, 18.
c. 1, 13, c. 14,
14.
Apoc. 1, 18.
c. 5, 12, c. 11,
8, c. 13, 8, 6.
15, c. 5, 5.
Apoc. 1, 5.
c. 2, 26, 27.

Apoc. 4, 10.

Apoc. 5, 12.
13, 14.
Apoc. 10, 2.
Apoc. 14, 1.
Apoc. 1, 7.
c. 20, 11, 12.
13, 14, 15, c.
21, per totum.
Articulus
quartus, de
Iustificatio-
ne.

Initiò, Serenissimus Elector Saxonie, cum reliquis Illustrissimis Principibus, & inclutis Imperii Statibus Evangelicis, discretè, coram Sacra Cæsarea Majestate, & toto Romano Imperio, in *Præfatione* testantur, se non aliam amplecti doctrinam & confessionem, quam quæ in Scripturis sacris, & puro Dei verbo contineatur. Statuerunt ergò, pro verbo Dei non nisi id, quod in Scripturis sacris extat, habendum esse. Illud ipsum nostra quoque Apocalypsis innuit. Nisi enim scripto Dei verbo nos niti voluisset Altissimus, non utiq; Filius Dei præcepisset Divo Johanni: *Quod vides, scribe in libro*, Apoc. 1, v. 11. non tam emphaticè dixisset: *Beatus, qui legit, & audit verba Prophetiæ, & servat ea, quæ in eâ scripta sunt*, Apoc. 1, v. 3. Si præter Dei verbum scriptum, aliud quoque attendendum esset, non scriptum, utiq; suo effectu careret Anathematismus gravissimus: *Contestor audienti verba Prophetiæ libri huius, si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto: Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet Deus partem ejus è libro vite, & à civitate sanctâ, & ex his, quæ scripta sunt in libro isto*, Apoc. 22, v. 18, 19. Unde & liquidò apparet, neminem à lectione Scripturæ sacre arceri, vel excludi, sed omnibus Christianis liberrimam potestatem legendi illam concedi.

Unum in *Essentiâ*, Trinum in *personis*, fatetur Augustana Confessio, esse *DEUM nostrum*: Toties quoties istud Apocalypsis nostra habet. Mox enim in principio libri mentio fit Dei, in singulari numero, Apoc. 1, v. 1. idem fit Apoc. 3, v. 2. 12. cap. 4, v. 8. 11. cap. 5, v. 9. cap. 7, v. 2, 3. 11. 15. 17. cap. 8, v. 2, 4. cap. 9, v. 4. 13. c. 10, v. 7. c. 11, v. 4. 11. 13. 16. 17. 19. c. 12, v. 5. 6. 10. 17. c. 14, v. 4. 5. 7. 10. 12. 19. c. 15, v. 1. 2. 3. 7. 8. c. 16, v. 1. 7. 9. 11. 14. 19. 21. c. 17, v. 17. c. 18, v. 5. 7. 20. c. 19, v. 1. 4. 5. 6. 9. 10. 13. 15. 17. c. 20, v. 4. 6. 9. c. 21, v. 2. 3. 4. 7. 10. 22. 23. c. 22, v. 1. 3. 5. 6. 9. 18. 19. Mysterium Sacrosanctæ Trinitatis non implicite duntaxat in Apocalypsi habetur; utpote, quando quatuor animalia introducuntur exclamantia: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus DEUS Omnipotens*, Apoc. 4, v. 8. Sed & tres personæ nominatim exprimuntur: Nimirum 1. *DEUS Pater*, Apoc. 1, v. 6. cap. 2, v. 28. c. 3, v. 5. 21. c. 4, v. 3. Deinde *Christus DEI Filius*, Apoc. 1, v. 1. 2. 5. 9. c. 2, v. 18. c. 11, v. 15. c. 12, v. 10. 17. c. 20, v. 4. 6. c. 22, v. 21. Tertiò *Spiritus Sanctus* quoque aliquoties in Apocalypsi exprimitur, cap. 1, v. 10. c. 2, v. 7. & seqq. c. 3, v. 6. c. 4, v. 2. c. 14, v. 13. c. 22, v. 17. Idiomata DEI nequaquam in Apocalypsi nostra reticentur. *Eternus* enim quod *DEUS* sit, pulcherrimè ostenditur hisce verbis: *Ego sum a & ω, principium & finis, dicit Dominus, qui est, qui erat, & qui venturus est*, Apoc. 1, v. 8. c. 21, v. 6. c. 22, v. 13. *Immensam potentiam* Augustana Confessio DEO assignat: Apocalypsis eundem *παντοκράτορα*, vel omnipotentem appellat, c. 1, v. 8. c. 4, v. 8. c. 11, v. 17. c. 13, v. 3. c. 16, v. 14. c. 19, v. 6. 15. c. 21, v. 21. cumque Agnus sapientiam & divinitatem accepisse perhibeatur; quis non videat, DEUM in Apocalypsi pro omnipotente proclamari? Hic ipse solus *pater, sanctus, verax, justus, magnus, mirabilis &c.* in Apocalypsi dicitur, c. 15, v. 3. 4. c. 16, v. 7 & alibi.

In secundo Articulo Confessionis Augustanæ *doctrina de peccato originis* tractatur, quod ortum suum habeat à Satanâ, qui hanc ipsam ob causam *ὁ πλανῶν τὸν οἶκον μέλλει ὄλεον*, *Seducitor totius orbis*, in Apocalypsi c. 12, v. 9. indigitatur. Eo ipso namque, quod protoplastos in paradiso seduxit, peccatum hoc originis in totam posteritatem, & omnes omninò homines derivavit: Nec dissimulatur reatus peccati originalis in Apocalypsi nostra. Nisi enim immundi redditi essemus coram Deo per peccatum originis, non opus habuissimus Principe Regum terræ, Jesu Christo, *qui lavit nos a peccatis nostris, per sanguinem ipsius*, Apoc. 1, v. 5. ubi vel talpâ cæcior videt, per voculam generalem *ἀμαρτιῶν*, non tantum peccata actualia, sed & originis, adeoque omnia peccata significare. Facit huc dedecus nuditatis nostræ, cujus mentio fit c. 3, v. 18.

Egregiam continet *ἐξομολόγησιν* de Christi personâ & officio, Articulus Augustanæ Confessionis tertius. Vocatur ibi Christus *VERBUM*, non ex Johannis tantum Evangelio, c. 1, v. 1. & seqq. sed & ex nostra Apocalypsi. *Qui enim vestitus erat veste, tincta sanguine*, ejus nomen vocabatur: *ὁ λόγος & τὸ θεῖον*, Apoc. 19, v. 13. nominat Confessio Augustana, Christum Filium DEI: Idem facit Apocalypsis nostra: *Hæc dicit Filius DEI*, Apoc. 2, v. 18. Hic ipse Filius DEI homo quoque, seu Filius hominis, in Augustanâ Confessione creditur: Subscribit nostra Apocalypsis, introducens Christum *Filium hominis, qui in medio septem candelabrorum aureorum ambulaverit*, cap. 1, v. 13. *qui super nubem candidam sederit, inque capite suo coronam auream, & in manu suâ falcem acutam habuerit*, Apoc. 14, v. 14. Unum esse Christum, verè DEUM, & verè hominem, præterea cum Augustanâ Confessione nostra quoque Apocalypsis profitetur, uti in Tomis octo complura Argumenta, pro divinitate & humanitate Christi reperiuntur. Passionis, mortis & resurrectionis Christi Articulos, non minùs Apocalypsis nostra, quam Confessio Augustana pro veris agnoscit. Sic enim inquit Servator: *Fui mortuus, & ecce sum vivens in secula seculorum*, Apoc. 1, v. 18. Hinc Christus in Apocalypsi *Agnus occisus*, c. 5, v. 12. *Ierosolymis crucifixus*, c. 11, v. 8. *ab origine mundi occisus*, Apoc. 13, v. 8. *primogenitus mortuorum*, Apoc. 1, v. 5. *Vincens Leo* c. 5, 12. c. 11, de tribu *Judâ*, c. 5, v. 5. dicitur.

Quæque Confessio Augustana addit, de officio redemptionis Christi, de omnipræsenti dominio, de Ecclesiæ adversus Diabolum defensione; hæc omnia tam perspicuè in Apocalypsi nostra confirmantur, ut clarius & solidius sub Sole nihil reperiri possit. Affirmatur enim illic, quod *Sanguine suo nos lavaverit*, cap. 1, vers. 5. quod *potestatem acceperit super gentes, & rediturus eas sit virgâ ferreâ*, cap. 2, vers. 26, 27. quod *viginti quatuor Seniores ante ipsum, sedentem in throno prociderint, viventem in secula seculorum adorarint, abiecitq; ante thronum coronis suis, dixerint: Dignus es Domine, accipere gloriam, & honorem, & virtutem*, Apoc. 4, v. 10. 11. Similiter vidit S. Johannes, & audivit vocem Angelorum multorum, in circuitu throni, & animalium, & Seniorum, & millia millium, dicentia voce magnâ: *Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & divitias, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem: & omnem creaturam quæ in cælo est, & super terram, & sub terra, & in mari, & quæ in eis sunt omnia, audivit dicentes: Sedeni in throno, & Agno benedictio, & honor, & gloria, & potestas, in secula seculorum*, Apoc. 5, v. 12. 13. 14. Huc facit, quod Christus introducit, pedem habuisse unum, dextrum nempe, super mare, alterum verò, sinistrum, super terram, Apoc. 10, v. 2. quibus verbis omnipræsencia Domini Jesu Christi secundum carnem quoque satis perspicuè demonstratur. Nec aliud sibi vult Agnus, stans super montem Sion, Apoc. 14, v. 1. quam ut inouat, se ubique præsentem dominari. De reditu Christi ad judicium, ut judicet vivos ac mortuos, loquitur sub finem Augustana Confessio: Nec reticet hunc Apocalypsis nostra, Apoc. 1, v. 7. c. 20, v. 11. 12. 13. 14. 15. c. 21, per totum.

De Iustificatione docetur in Augustanâ Confessione, quod *homines non possint justificari coram DEO, propriis viribus, meritis aut operibus, sed gratis propter Christum, per fidem, cum credunt, se in gratiam recipi, & peccata*

DEDICATORIA.

peccata remitti propter Christum, qui suam morte pro peccatis nostris satisfecit. Suffragatur Apocalypsis nostra candidatos æternitatis, vel cœlicolas describens, quod amicti sint stolis albis, h.e. vestimentis justitiæ & salutis, Esa. 61. v. 10. Indumentum autem salutis nostræ aliud meliusque non est, quam Jesus Christus, uti scriptura alibi testatur, Rom. 13. v. 14. Galat. 3. v. 27. Egregium quoque extat fundamentum in Apocalypsi nostra adversus merita nostra propria, cum 24. Seniores Christo acclamant: *Occisus es, & redimisti nos DEO per Sanguinem tuum, ex omni tribu & lingua, & populo, & natione, & fecisti nos DEO nostro Reges & Sacerdotes*, Apoc. 5. v. 9. Indubitatum autem est, si propriis viribus, meritis & operibus justificari potuissemus, non opus nos habuissimos fuisse redemptione cruentâ Salvatoris nostri Jesu Christi. Quandoquidem verò ipsi unice redemptio & salvatio nostra adscribitur; idcirco omne meritum proprium penitus excluditur. Similia leguntur, Apoc. 12. v. 11. ubi cœlicolæ celebrantur vicisse Diabolum, h.e. ex potestate diabolicâ liberatos esse, propter Sanguinem Agni, & non propter merita propria. Fidem quod attinet, instrumentum illud apprehensivum Christi, disertis verbis perseverantiam Fidei Christus inculcat, inquit: *Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ*, Apoc. 2. v. 10. cumque inter exclusos à civitate cœlesti referantur increduli, Apoc. 21. v. 6. quidni à contratio sensu credentibus in Christum vita æterna assignetur?

Rectissime autem, quinto, sentit Confessio Augustana, ministerium docendi Evangelii, & porrigendi Sacramentum institutum esse, ut fidem in Christum consequamur. Neque enim alium Ministerii Evangelici agnoscunt Authorem, quam Dominum Deum nostrum: Propterea vocantur *Servi ejus*, Apoc. 1. v. 1. qui testificantur sermonem Dei, & testimonium Jesu Christi, Apoc. 1. v. 2. Vocantur *Angeli Ecclesiarum*, seu quod idem, Legati ad Ecclesias, Apoc. 2. v. 1. & seqq. tribuitur ipsis *Ignis* vel ministerium, Apoc. 2. v. 19, nominantur *columnæ Templi Dei*, Apoc. 3. v. 12, assimilantur *quatuor animalibus* & 24. Senioribus, Apoc. 4. v. 6. 7. 8. 9. 10. c. 5. v. 5. 8. 11. 14. in quorum locorum diexodo fusæ doctrinæ orthodoxæ de Sacrosancto ministerio pertractata reperitur.

Gravabantur nostrates per universum orbem horrendâ illâ calumnia, quasi bona opera non tantum fastidirent, sed & planè improbarent, & rejicerent. Atrocissimam hanc calumniam depulsuri Status Evangelici, Articulo sexto confitebantur, doceri in Ecclesiis nostris, quod fides (salvifica) debeat bonos fructus parere, & quod oporteat bona opera, mandata à DEO, facere, propter voluntatem Dei, non ut confidamus, per ea opera justificationem coram Deo mereri. Nonne verò in Apocalypsi nostrâ prorsus idem docetur & habetur? Jube enim Christus Angelum Ephesinæ Ecclesiæ, quia charitatem suam primam reliquit, ut prima opera faciat; quæ celebrantur, cap. 2. v. 2. 3. 4. 5. Is ipse interdicit scandala publica, cap. 2. v. 14. nominatim, *esum ex his, quæ simulachris immolantur, & fornicationem*, v. 20. Imprimis memorabile est, quod Angelo Sardeni dicitur: *Scio opera tua, quia nomen habes, quod vivas, & mortuus es: non enim inveni opera tua plena coram Deo*, v. 1. 2. Etsi verò opera bona Filius Dei inculcat, minimè tamen permittit, ut in iis confidamus, quasi justificationem coram Deo mereamur. Hanc ipsam enim ob causam Angelum Ecclesiæ Laodicensis tam graviter reprehendit, quod sibi persuaserit, quasi dives, & ditatus sit, nulliusq. egeat, nesciens, quod miser, & miserabilis, pauper, cæcus, & nudus existat, c. 3. v. 17. Tales universi & singuli illi sunt, qui in propriis operibus & meritis suis confidunt, cum non nisi per fidem in Christum, ex gratiâ Dei solâ, salvari queamus. Unde Christus suasit, *emi à se aurum ignitum ex igni, ut locupletemur, & vestimentis albis induamur*, cap. 3. v. 18.

De Ecclesiâ superiore seculo non minùs, quam nostro, acerrimè disceptatum fuit: Necessarium igitur judicantur incluti Status Evangelici, de hoc quoque doctrinæ capite confessionem suam edere: nimirum, doceri in nostris Ecclesiis, quod una sancta Ecclesia perpetuò mansura sit: Ecclesiam autem esse congregationem sanctorum, in quâ Evangelium rectè doceatur, & Sacramenta rectè administrentur, non obstantè rituum, sive ceremoniarum differentiâ, dummodò consensus sit in doctrinâ Evangelii, & administratione Sacramentorum. Equidem si altiore indagine oracula Apocalypica perquiramus, parum aberit, quin & hujus Articuli approbationem in illis deprehendere possimus. Vocula ipsa Ecclesia, *ἡ ἐκκλησία*, decies & septies extat, Apoc. 1. v. 4. 11. 20. cap. 2. v. 1. 7. 8. 12. 18. 23. c. 3. v. 1. 6. 7. 13. 14. 22. c. 11. v. 17. c. 22. v. 16. Deinde *μυστήριον*, vera repræsentatur Ecclesia, per arcam Testamenti Dei, Apoc. 11. v. 19. Una fuit illa, vel unica, Exod. 25. v. 10. Ecclesia quoque vera est una: A DEO ortum habuit Arca illa, Exod. 25. v. eodem: Ecclesia quoque vera cœlitus descendit, Matth. 16. v. 18. Gal. 4. v. 26. Arca fuit incorruptibilis, ex lignis Sittim extructa, Exod. 25. v. 10. & cap. 37. v. 1. Ecclesia itidem durabit in secula seculorum. Habet enim defenforem, qui multoties nomine, *viventis in secula seculorum*, honoratur, Apoc. 1. v. 18. c. 4. v. 9. 10. c. 10. v. 16. In arca continebatur testimonium Domini, Exod. 25. v. 16. In Ecclesiâ verâ itidem habetur sermo Dei, & testimonium Jesu Christi, Apoc. 1. v. 2. docetur ibi Evangelium æternum, Apoc. 14. v. 6. Erant in arcâ Domini patinæ & phialæ aureæ, Exod. 25. v. 29. Habet quoque Ecclesia suas patinas & phialas, duo illa Sacramenta, quibus gratia cœlestis nobis offertur & exhibetur, quando ad fontes vivos deducimur, Apoc. 7. v. 17. & cum cœnat nobiscum Dominus, & noscum ipso, Apoc. 3. v. 20.

Perquàm cautè verò incluti Status Evangelici in Articulo octavo confessi sunt, in Ecclesia multos hypocritas, & malos admixtos esse, ac licere uti Sacramentis, quæ per malos administrentur: quandoquidem verbum & Sacramenta propter mandatum & ordinationem Christi sint efficacia, etiamsi per malos exhibeantur. Non caruerunt Ecclesiæ Asiaticæ hypocritis, qui piis & electis admixti & intermixti fuerunt. Nec omnes omnium illarum Ecclesiarum Angeli vel Episcopi *τετραγώνοι*, sed quidam eorum satis mali fuerunt; utpote Ephesinus, qui charitatem primam reliquit, & adeò Deum offendit, ut comminatus ille sit ipsi, nisi pœnituerit, & prima opera fecerit, se citò venturum, & candelabrum de loco suo moturum esse, cap. 2. v. 4. 5. nihilominus jubetur persistere in officio suo: Nec dubium est, quin ministerium ejus in Ecclesiâ Ephesinâ, etiam tunc, cum primam charitatem reliquisset, propter mandatum & ordinationem Dei efficacissimum fuerit. Similis ratio fuit Episcopi Ecclesiæ Pergamenensis, c. 2. v. 14. 15. 16. Episcopi Ecclesiæ Thyatirensis, c. 2. v. 20. & seqq. Episcopi Ecclesiæ Sardeni. nomen iste habuit, quod viveret, & tamen mortuus erat, nec inveniabantur opera ejus plena coram DEO: Interim tamen ministerium ipsius non omni planè fructu carebat. Existebant enim Sardis, quæ vestimenta sua non inquinaverant, c. 3. v. 1. 2. 4. Ac licet Angelus Laodicensis Ecclesiæ pessimè audiat; non tamen officium ejus, quo functus fuit, fructu suo caruit; liquidem Eusebius Ecclesiam Laodicensem, quod suo tempore floruerit, collaudat lib. 4. histor. Ecclesiast. c. 26. & lib. 7. c. 28. 29.

E P I S T O L A

Articulus
Nonus, de
Baptismo.

B. August.
hom. 3.

Horat. lib. 4.
Carm. od. 2.
& lib. 3. od.
13.

Virgil. Maro
lib. 4. Geor.

Articulus
decimus de
S. Cœnâ.

Apoc. 5. 1.

Cornelius
Corneliâ
Lapide in
Comment.
super Apoc.
fol. 104.

Apoc. 2. 17.
Joh. 6. 33-35.

Articulus
undecimus,
de Confes-
sione.
Apoc. 2. 5.
& 16.
c. 2. 21. 22.

Apoc. 5. 5.

Articulus
duodecimus
de pœniten-
tiâ.
Apoc. 2. 5.
21. 22. c. 3.
3. 19. c. 9. 20
21. c. 16. 9.
& 11.
c. 7. 17.
c. 2. 5.

Sequitur in Confessione Augustanâ nonus Articulus, qui est de Baptismo, de quo docent nostrâ Ecclesiâ, quod & necessarius, & utilis sit ad salutem, & gratia DEI oblationem; quodque pueri sint baptizandi, & qui baptizentur, in gratiam DEI recipiantur. Pulchrè congruit huic sententiâ visio illa, quæ habetur Apoc. 4. v. 6. ubi vidit S. Johannes, in conspectu sedis, tanquam mare vitreum, simile crystallo: per quod mare, non ineptè, Sanctus Baptismus intelligitur; uti B. Augustinus, homil. 3. mare vitreum, Baptismi fontem appellat: Aliique Authores, Primasius, Beda, Richardus, Rupertus, Ansbertus, Hugo, & plures alii, mare vitreum ad Sacramentum Baptismi accommodant, per quem transire oporteat, ituros ad sedem & conspectum Dei. Sicut enim (1.) mare omnibus populis & gentibus patet: Ita & Baptismus instar maris omnibus creaturis vel hominibus adeoque & infantibus, pro lavacro regenerationis offertur: Et sicut (2.) vitrum ac crystalus insigniter lucent ac splendent: Unde à Poëtis mare etiam vocatur vitreum, quia pellucidum: Vitreo daturus nomina Ponto: O Fons Blaudusie splendidior vitro: juxta Horatium lib. 4. Carminum, od. 2. & lib. 3. ode 13. Sicut Virgilius Maro Neridas depingens, itidem Marinis Nymphis vitreum colorem tribuit, lib. 4. Georg. inquit: Miesia vellera Nympha carpebant, hyali saturâ fucata colore. Ita Baptizati quoque per Spiritum sanctum & gratiam Dei ex omni illuminantur. Sicut (3.) crystalus ex aquâ fit multo tempore congelata: Sic quoque fides, in Baptismo suscepta, multo tempore, & multis tribulationibus, ad firmitatem perducitur. Denique sicut (4.) mare in conspectu sedis Dei visum fuit: Ita in conspectu quoque continuo sunt, illosque ante oculos suos semper Christus habere pergit, qui per Baptismum ipsi offeruntur.

De Cœnâ, Confessio Augustanâ decimo articulo sentit, quod Corpus & Sanguis Christi verè adsint, & distribuuntur vescantibus in cœnâ, & improbantur secus docentes. Quâ antithesi in primis notati fuerunt tunc temporis Zwingliani Sacramentarii, qui sacramentum pro nudo ligno corporis & sanguinis Christi habuerunt. Et si verò de hoc capite nihil ex professio & expresse in Apocalypsi nostrâ habetur; nec admitti queat accommodatio libri, qui scriptus est intus & exius, septemque sigillis signatus, Apoc. 5. v. 1. quem profert Cornelius

Cornelius à Lapide, in Comment. super Apoc. fol. 104. ubi sic teribit: Septem signacula, quæ abscondunt Christum in Eucharistia, sunt; odor, sapor, color, parvitas, levitas, rotunditas, gracilitas hostiæ; quæ omnia sunt accidentia panis, non corporis Christi; ita ut hic septem sensus, scilicet quatuor exteriores; visus, odoratus, gustus, & tactus; & tres interiores, scilicet sensus communis, phantasia & estimativa; qui sensuum exteriorum iudicium sequuntur, fallantur, & iudicent esse panem. Rursum septem signacula sunt septem maxima miracula, quæ faciunt hoc sacramentum esse arcanum arcanorum Dei. Primum est transsubstantiatio, quod scilicet tota substantia panis & vini convertatur in substantiam corporis Christi. Secundum, quod accidentia panis remaneant & existant sine subjecto. Tertium, quod tota quantitas Christi sex pedum, parvo loco, puta hostiæ circulo, circumscribatur. Quartum, quod vi consecrationis sub specie panis sit tantum corpus Christi; per concomitantiam verò adsint sanguis, anima, & Deus Christi. Quintum, quod idem corpus numero, idemque Christus adsit in omnibus altaribus simul per totum orbem, cum simul sit sacrificium Missæ. Sextum, quod Christus sit totus in totâ hostiâ, & totus in qualibet ejus parte, immò & in quolibet ejus puncto. Septimum, quod Christus se faciat cibum fidelium omnium ita, ut eos in se, non autem ipsi Christum in se ipsos transmutent: Rursum, quod Christus sit instar manna, quod gustanti dabat omnem saporis, quem quisque volebat, suavitatem: Eandem dat Christus, sed spirituales, non corporales: Denique, quod virtute corporis Christi gloriosi, quod in Eucharistia manducamus, resurgemus ad vitam immortalem, Joh. 6. v. 51. Hucusque Cornelius Corneliâ Lapide.

Et si verò, inquam, hæc accommodatio, uti Cornelius illam indigitat, vel potius insulsa, ficticia & stolidissima tractatio de cœnâ, nullo modo admitti potest; nec Articulus iste in Apocalypsi ἀποκάλυψις reperitur: Haud incommodè tamen statui potest, digitum ad sacratissimæ Eucharistiæ epulum intendi verbis illis: Vincenti dabo edere ex manna abscondito, Apoc. 2. v. 17. Quis enim nescit, per manna Israëliticum τὸ μάννη Christum præfiguratum fuisse: Joh. 6. v. 33. 35. Hic ipse verò Christus in sacrâ cœnâ verè est manna absconditum. Constat enim Eucharistia visibili pane, & invisibili carne Domini nostri Jesu Christi, quæ verè communicantibus distribuitur, sed absconditè & occultè: Corporalibus enim oculis nostris nullam carnem conspiciamus, & tamen ἀλλόθως (occulto autem, & abscondito modo) veram Christi carnem percipimus.

Confessionem & absolutionem privatam in Ecclesiâ retinendam; omnium autem peccatorum enumerationem non urgendam esse, Incluti Status Evangelici in Augustanâ Confessionis Articulo undecimo rectissime affirmant. Idem innuit Filius Dei, cum Angelo Ephesinæ Ecclesiæ præcipit, ut memor sit unde exieris, & pœnitentiam agat, cap. 2. v. 5. Nulla hic accurata recensio omnium & singularum cujusque peccati circumstantiarum, sed tantum pœnitentia in genere requiritur; sicut & Pergamensi Angelo dicitur; Resipisce, Apoc. 2. v. 16. Enimverò, si omnium delictorum catalogus strictus necessariò requireretur, extra omne dubium uni & alteri, à quo requisita fuit pœnitentia, ille ipse nominatim impositus fuisset. Similia leguntur c. 2. v. 21. 22. Sicut autem consolatione plenissima vox fuit senioris illius, quâ in individuo ad Divum Johannem dixit: Ne fletis: Ecce vici Leo de tribu Judâ, Apoc. 5. v. 5. Ita suavissimum oritur solatium conscientis afflictis & turbatis, si Senior quidam, vel Ecclesiæ minister, serio peccata sua deploranti dicat: Ne fletis: Ecce vici peccatum, mortem, Diabolum & infernum, Leo de tribu Judâ.

Haberne verò pœnitentia locum in Ecclesiâ? & restatne propitiatio resipiscentibus? Affirmativè respondet confessio nostra Augustana, Articulo duodecimo, asserens, quod lapsis possit remissio peccatorum contingere, quocunque tempore, cum convertuntur: Secus, quàm Novatiani censuerunt, μὴ τὸν λαὸν μνηστὶ δύναντος ἐλεῖν τὸν πεπρωτότα. Suffragatur Confessione nostrâ Apocalypsis, in quâ pœnitentia & resipiscentia subinde inculcatur, & sub pœnâ præcipitur, c. 2. v. 5. 21. 22. c. 3. v. 3. 19. culpa pœnarum quoque in impœnitentiam rejicitur, c. 9. v. 20. 21. c. 16. v. 9. & 11. Partes pœnitentia duas constituit Augustana Confessio: Contritionem cordis super agnito peccato, & fidem in Christum: Ambæ istæ partes in Apocalypsi quoque nostrâ, implicite partim, partim explicitè reperiuntur. Dum enim Spiritus S. ait, olim omnem lachrymam ab oculis nostris abstersum iri, Apoc. 7. vers. 17. non utique excludit illas acerbissimas lachrymas, quas pœnitentes, ob agnatum peccatum, profundere solent. Et cum injungitur Angelo Ecclesiæ Ephesinæ, ut pœnitentiam agat: μετάνοσον, cap. 2. v. 5. quod repetitur quoque erga Angelum Ecclesiæ Pergamensis, versic. 16. tam contritio, quàm fides in Christum præcipitur. Μετάνοια enim interdum totam hominis conversionem notat; interdum pro alterâ conversionis parte, nimirum fide sumitur; & tunc respondet voculæ Hebrææ הִשְׁבִּיחַ reversio, à radice

DEDICATORIA.

reversus est, rediit, Jerem. 3. v. 13. cap. 31. v. 21. Addit Confessio Augustana, *sequi debere bona opera, quia* Jerem. 3. 13. *sint fructus poenitentiae*: Quod urget nostra quoque Apocalypsis, inquiens: *Age poenitentiam, & prima opera* c. 3. v. 21. *fac*, cap. 2. v. 5. Et si enim nova obedientia pars poenitentiae non est; attamen ἐν ὁμολογίᾳ & necessarium est ejus cap. 2. 5. consequens.

Quomodo se habeat *Usus Sacramentorum*, Articulus decimus tertius Augustanae Confessionis fusiùs Articulus decimus tertius, de his, qui utuntur, proposita. Quo respectu autem signa appellentur Sacramenta, & quàm longè aliter de signis istis sacramentalibus sentiant *Evangelici*, vicissim aliter Calviniani, Tomo Commentariorum nostrorum quin. o. luculenter ostendimus.

Pergimus ad Articulum decimum quartum, de *Ordine Ecclesiastico*, de quo docet Confessio Augustana, Articulus decimus quartus, de quo dicitur Confessio Augustana, quod nemo in Ecclesia publice docere, aut Sacramenta administrare debeat, nisi ritè vocatus. Apparet, hoc ipsum exemplo Angelorum in Ecclesiis septem Asiaticis, qui singuli singulis praefecti, suos coetus docuerunt; Apoc. 2. & 3. cap. Et *ἐξ ὁμολογίας* & est, quod Filius DEI & Philadelphienfi Angelo scribit: *Ecce dedi coram te osium apertum*, c. 3. v. 8. quo ipso evidentissimè demonstratur, quod jussu & vocatione DEI ordinariâ Angelus ille Philadelphienfi Ecclesiae praefuerit, adeoq; ritè vocatus, officium suum illic decenter gesserit.

Progreditur Confessio Augustana. Articulo decimo quinto, ad ritus Ecclesiasticos, & illos servandos censet, Articulus decimus quintus, de ritibus Ecclesiasticis. quibus sine peccato servari possunt, quique ad tranquillitatem & bonum ordinem in Ecclesia sicut feria, certa festa, & similia, prosunt. Ubi perquàm commodè applicatur exemplum S. Johannis Theologi, qui etiam in Patmo existens, die in Dominicam in Spiritu celebravit, Apoc. 1. v. 9. Jam tum enim exoleverat Sabbathum, & inoleverat celebratio Dominicae diei, in memoriam *τῆς ἀναστάσεως κυριακῆς*, ex libertate Christianâ ab Apostolis introducta, absque ullâ tamen meriti opinione, aut aliâ superstitione. Quia enim in genere omnes ejusmodi humanae traditiones, ad promerendam gratiam & satisfaciendum pro peccatis institutae, adversantur prohibitioni divinae severissimae, ne quis vel addat quicquam, vel deminuat, Apoc. 22. v. 18. & 19. Idcirco nec sanctum Johannem Theologum alio, quàm licito & divinitus concessio modo, diem Dominicam celebrasse, credendum est.

Absit verò ab Evangelicis furor Anabaptisticus, ut *Ordinem Magistratus Politici & ordinationes civiles*, de exercendis judiciis, de constituendis suppliciis, de jure bellandi, & similibus, tollere voluerint: immò verò contrarium planè Articulo decimo sexto docuerunt, & Anabaptistas damnarunt. In Apocalypsi nostra introducuntur *Reges terrae, & totius mundi*, Apoc. 16. v. 14. *cornua quoq; decem, quae decem Reges dicuntur*, c. 17. v. 12. Reges autem per DEUM regnant, Proverb. 8. v. 15. Ordinatio igitur divina est Magistratus Politicus, sive superioris, sive inferioris sit gradus. Non enim est potestas, nisi à DEO, Rom. 13. v. 1.

Athei planè proclamabuntur Evangelici, qui extremum etiam judicium negarent: Ad retundendam igitur venenatam & malitiosissimam hanc calumniam, docuerunt Incluti Status Evangelici, in Confessione Augustana, Articulo decimo septimo, *appariturum Christum in consummatione mundi ad judicandum, & mortuos omnes resuscitaturum, piis & electis vitam aeternam daturum, impios autem homines & diaboles, ut sine fine crucientur, condemnaturum*. Hic Articulus, quasi ex professo in Apocalypsi nostra tractatur; quemadmodum imprimis videre licet, capite decimo nono, capite vicefimo, capite vicefimo primo & vicefimo secundo, ubi denominatur. 1. Judex futurus, c. 19. v. 1. 11. 12. & seqq. Describitur 2. processus, c. 20. v. 12. 13. Denominantur 3. judicandi, magni & parvi, c. 20. v. 12. Praedicitur 4. mundi consummatio, c. 20. v. 11. cap. 21. v. 1. Recensentur 5. poenae impiorum, c. 22. v. 8. & praemia Beatorum, c. 21. v. 2. 3. 4. 7. 10. & seqq. nec non capite vicefimo secundo ferè toto.

Stentoreâ voce extollebant Pontificii superiore seculo vires *liberi arbitrii*, etiam in rebus spiritualibus, adeoq; Pelagianismo pipatentes fenestras aperiebant. Ne verò Incluti Status Evangelici huic crasso errori favere vulgò insimularentur; idcirco Articulo decimo octavo aperte de dissensu suo testari voluerunt, docentes: *quod humana voluntas non habeat vim, sine Spiritu Sancto, efficienda justitia DEI seu justitia spiritualis*. Huic sententiae ad stipulatur nostra Apocalypsis, in qua Filius DEI disertè ait: *Hac dicit Sanctus & verax, qui habet clavem David, qui aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit*, c. 3. v. 7. Unde irrefragabiliter sequitur, si solus Dominus aperit clave suâ Davidicâ, nos ipsosmet nostris viribus, nec aures, nec cor aperire posse. Oculos sanè corporeos aperimus ipsi, ad cernendam lucem externam; oculos autem mentis non nisi Dominus aperit, Act. 16. v. 14. Nec obstant verba Apocalyptica, cap. 3. v. 20. *Ecce sto ad ostium, & pulso, si quis aperuerit januam, intrabo ad illum*: Unde videtur rectissimè concludi, in nostris viribus esse, ut januam Domino aperiamus. Facillima verò est responsio, maximam inter rō aperire Filii DEI, & inter rō aperire hominum esse differentiam, Ille enim corda & obices reseat penetralium: Nos januam aperimus tantum externam, & aures patulas duntaxat verbo praebemus; quâ januae apertione contentus est Dominus, & promittit, se velle ex gratiâ intus cor aperire, fores perrumpere, & intrare ac coenare nobiscum. Sicut ergo internum & externum inter se non pugnant; ita apertio Christi & hominum inter se itidem non discordant, & salvâ veritate Scripturae, suo sensu, solus Christus januam aperire, suo quoq; modo & nos eandem aperire dicimur. Insuper *aperire* nonnunquam idem est, ac non occludere: Penes nos enim tantum est arbitrii, ut si velimus, januam Domino occludere, & obicem ipsi ponere possimus: Ita ut hic sensus emergat verborum Christi: Si januam coram me non claudes, cum ante ostium sto, intrabo ad te. Sapiùs enim affirmativae ejusmodi locutiones contrariam & negativam significationem continent: Exempli gratiâ, cum dicitur: *Circumcide cor*, Deuter. 10. v. 16. nullus alius sensus est praeepti hujus, quàm iste: Noli te circumcissioni opponere: Nam alias DEI opus est proprium, corda circumcidere, Deuter. 30. v. 6.

Progrediamur autem ad Articulum decimum nonum, de *Causâ peccati*, quam Incluti Status Evangelici in Confessione Augustanâ statuerunt, *voluntatem malorum, videlicet Diaboli & Impiorum, quae non adjuvante DEO, averiat se a DEO*. Huic sententiae nostra quoq; Apocalypsis suffragatur. De Satana enim aperte dicit, *quod seducat totum terrarum orbem*, cap. 12. 9. h. e. quod ipse causa sit omnium peccatorum, in toto orbe: Quoties etiam accusat Episcopos Ecclesiarum Asiaticarum, *quod charitatem primam reliquerint, quod per miserint scandalum publicum, in doctrinâ & vitâ, quod neq; fervidi, neq; calidi sint*, Apoc. 2. v. 14. 20. cap. 3. v. 15. 16.

Apoc. 4, 8. toties fatetur Spiritus Sanctus, ipsos propria voluntate peccata ista causatos esse. Deus pro causa peccati non agnoscitur: Sanctus enim, Sanctus, Sanctus celebratur, Apoc. 4. v. 8. iustæque & veræ viæ ejus vocantur, tanquam Regis Sanctorum, Apoc. 15. v. 3. cap. 16. v. 5.

Articulus vicesimus, de bonis operibus, quod attinet, Harmoniam doctrinæ in Augustanâ Confessione comprehensæ, cum Apocalypsi nostrâ, Articulo sexto ostendimus.

Tandem, quæ in Articulo vicesimo primo de cultu Sanctorum habentur, non minùs, quàm priora Apocalypsi nostræ exactè congruunt. Introducuntur 24. Seniores, quod prociderint ante sedentem in throno, & adoraverint viventem in secula seculorum, suasque coronas ante thronum abjecerint, Apocal. 4. v. 10. describuntur Angeli, quomodo Agnum celebraverint, c. 5. v. 12. Hæc exempla ad imitationem nobis proponuntur. Sicuti autem invocatio, & cultus Sanctorum, in confessione Augustanâ improbat & rejicitur, cum unus Mediator & intercessor Christus nobis sufficiat: Ita & Apocalypsis nostra Dominum Jesum Christum pulcherrimè repræsentat, per Angelum, ante Altare stantem, & thuribulum aureum habentem, cui data sint incensa multa, ut daret de precationibus Sanctorum omnium, super Altare aureum, quod est ante thronum, c. 8. v. 3. 4. Geminâ quoque vice refertur, quomodo Angelus sui adorationem recusaverit, inquit, Vide, ne feceris, conservus enim tuus sum, & fratrum tuorum, habentium testimonium. *IESU: DEUM adora*, c. 19. v. 10. & c. 22. v. 9.

Eadem facilitate consensus, inter residuos Confessionis Augustanæ Elencticos Articulos, & Apocalypsin sacram, demonstrari posset, dummodò dedicatio hæc non nimium excresceret, & non alia adhuc tractanda superessent: Reperiuntur quoque isti Articuli septem fusè, & aliquoties in Tomis octo tractati.

In memoriam nunc vocare cogor, *Serenissime Princeps Elector*, Vestræ Electorali Serenitati, in quæ inciderit tempora, dum ad clavum Reipublicæ sedit, nimirum in illa ipsa, quæ B. Johannes Theologus ante sedecim secula prævidit & prædixit. Experta enim est Vestra Electoral. Serenitas, suo tempore, unum de Capitibus Bestiæ quasi occisum in mortem, & plagam mortis ejus curatam, & admirationi fuisse in universâ terrâ,

Apoc. 13. v. 3. Vidit cum gemitu & dolore, quàm cruentum bellum Bestia cum Sanctis gesserit, cap. 13. v. 7. Nec ignota fuit V. Electorali Serenitati, Bestia ascendens de terrâ, & duo habens cornua, similia Agni, loquens instar

v. 11. Draconis, cap. 13. v. 11. Imprimis Vestræ Serenitat. Electoralis tempore Spiritus illi Dæmoniorum immundi, in modum ranarum exierunt, & ad Reges terræ, totiusque mundi processerunt, ad congregandum illos in prælum, c. 16. v. 13. 14. Ut silentio involvam, quæ c. 17. v. 14. & seqq. de pugna decem cornuum cum Agno, & Agni victoria habentur.

Enimverò utut toto Regiminis sui Electoralis tempore Serenitas Vestra unicè in pacem & tranquillitatem publicam inclinaverit, omniâque sua consilia & actiones ad pacem, vel conservandam, vel recuperandam direxerit: Attamen invita & coacta Ensem quoque suum adversus hostes Religionis & Regionis hactenus stringere, & bello, prohi dolor! noxio implicari debuit. Pietati enim & iustitiæ defuisset, nisi ante octennium vim hostilem Ligæ Papisticæ vi militari ab Electoratu suo repulisset. Fecerunt hoc ipsum Vestræ Electoralis Serenitatis Antecessores laudatissimi, qui cum dubiâ vitæ suæ jacturâ itidem exercitui Anti-Evangelico restiterunt. Rependet, rependet, inquam Altissimus Vestræ Electorali Serenitati omnes illas, quas pro Lege & Grege tunc devoravit molestias, largissimè.

Utinam verò vel tandem exoptatâ pace frui Vestræ Electorali Serenitati liceret! Hoc enim est, quod unicè & calidissimè desiderat. Nec mirum hoc. Novit enim V. Elector. Serenitas, quod Pax Agricolam, vel inter saxeta, benè nutriat: Bellum autem, etiam in campis, malum sit; juxta Menandrum: Et

Pax plenum virtutis opus, pax summa laborum,
Pax belli exacti pretium est, pro tinus pericli:
Mantuanus juxta Mantuanum. Sidera pace vigent, consistunt terrea pace:

Ac licet Sycophantæ nonnulli, desultoriâ levitate & impudentia convitientur, Vestram Electoralem Serenitatem Ipsam temerè novum bellum sibi accersivisse; aliud tamen nōrunt, qui Serenissimum Dn. Electorem Saxonie penitiùs noverunt. Belligerandum est nonnunquam ex necessitate, ut hoc ipso medio pax acquiratur; quâ de re Sanctus Augustinus eleganter loquitur: *Apud veros DEI cultores etiam bella parata sunt, quæ non ex cupiditate aut crudelitate, sed pacis studio geruntur, ut mali coërceantur, & boni subleventur. Noli ergo existimare, uti idem Augustinus ait, neminem DEO placere posse, qui bellum gerit: In his erat Sanctus David, cui Dominus magnum testimonium perhibuit. Nec queritur pax, ut bellum exerceatur, sed bellum geritur, ut pax acquiratur. Esto igitur bellando pacificus, ut eos, quos expugnas, ad pacis utilitatem vincendo perducas.* Et talis est ratio belli, quod V. Elector. Serenitas hactenus gessit, ac etiamnum gerit, in illum finem unicè intenta, ut pax honesta & firma in Sacro Romano Imperio recuperetur. Ita ut optimo jure sibi gratulari possit Vestra Electoralis Serenitas, quod ex suâ parte nihil unquam intermiserit, quod ad reducendum aureæ pacis clindium facere posse existimavit: Et credat, quod in numero habeat Dominus Deus, quamdiu V. Electoralis Serenitatis afflictiones & tribulationes bellicæ durare debeant, Apoc. 2. v. 10. *Omnia siquidem facit in numero, pondere & mensurâ*, Sapient. 11. v. 22.

Tot & tanta habet V. Electoralis Serenitas divinæ erga se dilectionis *neutræ*, ut Majorum suorum nulli cedat. Elector audit, in toto orbe Christiano, Sapientissimus, non tantum ob divinitus collatam sapientiam, sed ob longissimam experientiam. Interfuit enim Vestra Electoralis Serenitas Conventibus Imperatorum, Regum, Electorum & Principum augustissimis, consiliâque percepit sapientissimorum hominum in orbe Christiano exquisitissima. Tot insuper Imperatorum, tot Regum, tot Electorum, tot Principum Legatos splendidissimos & eloquentissimos, toties de rebus arduis & summis perorantes & consultantes, coram audit, ut non potuerit non, inter annos viginti novem, & quod excurrit, tanquam Senior Collegii Electoralis, absolutissimam Statûs publici notitiam ad unguem sibi comparare.

Elector audit, de toto Romano Imperio, & universâ imprimis Ecclesia Evangelicâ, meritissimus. Ecquis enim ignorat, quanto zelo, quantâ curâ & solitudine, V. Elector. Serenitas accuraverit & præcaverit, ne omnes leges fundamentales simul & semel ex Romano Imperio profligarentur. Non pauci sanè hactenus extiterunt nasutuli, qui collapsam Rempublicam, nec priùs, nec melius erigi posse existimârunt, quàm si novæ leges, veteribus illis abrogatis, conderentur: quod consilium non immeritò V. Electoralis Serenitas, maxime

DEDICATORIA.

me improbatum, cum sapientissimis suffragiis Consiliariorum suorum intimorum, quos semper hactenus habuit fidelissimos, consultis fore judicans, si fundamenta vetera inconcussa & inviolata relinquerentur. In bene enim constituta Repub. constitutiones antiquare laudabiles, aliud nihil est, quam fundamentum subvertere, Ps. 11, 3. Immortali cum laude gloriosissimi Electores Saxoniae, *D. Mauritius, & D. Augustus, Trans-* Psal. 11, 3.
actionem Passaviensem & Religionis Compositionem Augustanam, An. Chr. 1552. & 53. nostris Ecclesiis Evangelicis procurarunt. Hæc vincula arctissima cum Jesuitæ superioribus annis disrumpere conarentur, ecquam latet quam excelso & heroico Spiritu V. Elect. Ser. augusta illa clinodia, & cum iis auream conscientiarum ac religionis libertatem asseruerit, quamq; infracto animo bene parta tueri: & ad posteros propagare laboravit?

Imprimis æternum encomium Vestra Electoralis Serenitas meretur, quod in honorem Dei benignissimi, A.C. 1617. Jubilæum Evangelicum primum, & An. 1630. Jubilæum Evangelicum alterum, cumque magnum, non in suo tantum Electoratu sollemnissimè, interq; media tonitrua tormentorum hostilium celebravit, sed & omnibus aliis Evangelicis Imperii Statibus, exemplo suo laudatissimo, calcare addidit, ut ipsi quoq; hæc sua publica Deo solverint, Vestraq; Elect. Serenit. pietatem sancto æmulationis zelo imitati fuerint.

Quanto in precio V. Electoral. Serenitatem habuerint Augustissimi Imperatores Romani, *Divus Rudolphus, Divus Matthias, & Divus Ferdinandus Secundus*, quanti Eandem faciat modernus Cæsar potentissimus, *Ferdinandus Tertius*, notius est in toto orbe, quam ut fusè recenseri debeat. Nimirum deprehenderunt præmemorati Imperatores Incluti, in V. Elector. Serenit. studium pro salute Imperii, vel conservanda, vel recuperanda publicâ, laudatissimum. Nec sanè defuerunt V. Elector. Serenit. occasiones splendide, hoc suum desiderium coram toto mundo declarandi, cum non tantum tot conventibus Electoralibus *αὐτοπροσώπως* intetfuerit, sed & *Vicariis S. Rom. Imperii maiestatem* bis sustinens, (nullo omnium Antecessorum exemplo) tantâ sapientia & dexteritate Romano Imperio præfuerit, ut majorum pariter ac minorum gentium reverentiam, cultum & admirationem erga se concitavit.

Accedit huc *largissima benedictio*, quam plenis catarractis Deus ter Opt. Maximus in Vestram Serenitatem effudit. Vivit enim adhuc, vivit, inquam, viget, virêque, V. Electoral. Serenit. *Conjux Serenissima*, quæ suis castis & suavissimis amplexibus in annum usq; 34. magno V. Electoral. Serenitat. solatio & auxilio fuit, ex cujus fertilitate *quatuor supersunt Filii, & tres Filie, viva Deorum & Dearum, ut sic loquar, simulacra*. Enimverò quoties V. Serenitas meminit, se Filias tres Generis tribus, Principibus *πολλῶν ἀνταξίαις ἁλλῶν* elocasse, & ex duabus natu majoribus Nepotes & Neptes octo decim suscepisse; quoties intuetur, quadrigam Filiorum, omnium & singulorum majorennium, non nisi ad summa & optima quæque natorum, non potest non exclamare: *Magna mihi fecit Dominus, qui potens est, & cujus nomen sanctum est*, ex Luca cap. 1. v. 49.

Hiscæ benedictionibus divinis univêrsis præsertim etiam duorum Marchionatum accessione probè pensculatis, non immeritò spe immotâ & amplissimâ fruor, tandem quoq; V. Electoral. Serenit. visuram pacem desideratissimam super Israël Nequissimi enim bipedum illi sunt, & nebulonum pessimorum antesignani, qui Elector. Serenit. furoribus faciem hactenus consultò subministrasse mentiuntur. Imò verò furias & furores compescere, orbique pacem exoptatam restituere, manibus pedibusq; dies ac noctes V. Elector. Serenit. enixè laboravit: Aliis econtrâ existentibus ciniffionibus, qui viciniam, qui Germaniam, qui patriam, qui universam Europam turbant, qui Tyria maria concitarunt, & continuam belli tubam inflare perrexerunt; quos sibi notissimos increpabit, & severè castigabit, sanguinis humani ultor, Deus justissimus. Luc. 1, 49.

Interim, Serenissime & potentissime Elector, offero colophonem Commentariorum meorum Apocalypticorum, inque tutelam V. Elector. Serenit. quicquam hujus est, humilimè commendo. Novi enim plus satis, non defuturas viperas venenatas: quæ calcaneo meo insidiabuntur, & lucubrationes meas alto supercilio contemnere, imò condemnare conabuntur; quorum sannas, ronchos, & calumnias susq; deque facio, & intimè Deo præpotenti gratias ago, quod singulari ejus gratiâ, ultimam operi imponere manum, & coronidis hujus humillima dedicatione Vestram Electoralem Serenitatem in conspectu orbis totius compellare mihi licuit. Effluxere dudum Anni XXXVIII. cum à V. Electoralis Serenit. Fratre, *Serenissimo & Potentissimo Principe ac Domino, Domino CHRISTIANO II. Sacri Romani Imperii Archimarschallo & Electore, &c.* primum ad officium Ecclesiæ Aulici vocatus, & ante annos XXXVI. ad Ephoriam Plaviensem, tunc temporis eximiam & præclaram, evectus. Inde, Anno Christi CIO IOCXI. Pragæ, Metropolim Bohemiae, & sed in Imperatoriam, ad plantandas & dirigendas Ecclesias Evangelicas missus sum: Cui arduæ & laboriosissimæ functioni, sub Imperio & Regimine *Divi Rudolphi II. & Divi Matthias*, (Cæsarum augustissimorum, inter præsentissima vitæ pericula, sic præfui, ut Incluti tunc temporis Status Evangelici in Bohemia non nisi ægerrimè, & lachrymantibus multorum millium oculis, me dimiserint, cum 8 die Januarii, Anno à Christi nativitate CIO IOCXIII. Electoralis V. Serenitas in Aulam suam, tum literis, tum per Legatum suum & Consiliarium intimum, eminentissimum *Dn. Doctorem Marcum Gerstenbergum*, in *Drackendorff / Schwerf / & Schiebelau* Jure Consultum celeberrimum, me clementissimè revocaret, & officia maximè sublimia, (quibus indignum me profiteor) humeris meis imponeret.

O quam aureus tunc Regionum Saxoniarum status floruit! quam pacata fuere in Electoratu isto tempora! Tunc visi sunt dies lati, Ps. 34. v. 13. tunc florentissimus Academicarum, & ludorum illustrium splendor totam Germaniam illustravit, *educatis in disciplina & correctione Domini tot infinitis liberis*, Eph. 6. v. 4. & Eph. 6, 4.
habitantibus incolis absque timore ullo, sub vite & ficu sua, 1. Reg. 4. 25. *Tutus bos arva perambulabat, pacatumq; volutabunt per mare Navitæ*: Nullis casta domus polluebatur stupris. Habebat tunc temporis V. Electoralis Serenitas cornu Copiæ, rerumque omnium affluentiam: Uno verbo, nec Lucifer, nec Hesperus unquam lucidius splenduerunt: quam tunc V. Elector. Serenit. eminebat felicitas absolutissima. Sed eheu! quæ *μεταμόρφωσις* jam conspicitur, & quidem per annos benè multos! postquam motibus infauis belli Bohemici infelicitissimum bellum civile ac intestinum non tantum cœpit, sed & tanto zelo, tantoque fervore hactenus crevit, ut in totâ fermè Europâ, nil nisi extrema desolatio deprehendatur. Et quid aliud ex bello oriatur? cum bellum turbo sit excidui, impetūsque aquarum calidarum, & inundantium, Esa. 28. v. 2. *Ventus validus & tempestatum*, Jer. 4. v. 11. Ezech. 1. v. 13. *imò ignis devorans & consumens*, Jer. 17. v. 4. Esa. 30. v. 33. In hac Bellonæ periculo-

EPISTOLA

nondum desinit, sed strenuè illa continuare, intimisque insuper suspiriis tranquillitatem S. Rom Imperii expetere, & expectare pergit. Exaudiat Deus ter Opt. Max. Electoralem V. Serenitatem, & det ei omnes petitiones cordis sui. Faxit is Ipse Altissimus, ut mox & diutissimè pacem florentem in choro, foro, & thoro videat: Quo nomine genibus flexis unicum pacis largitorem indefinenter orare, & coram throno Majestatis divinæ, pro absolutissima Vestræ Electoralis Serenitatis, totiusque profapia Serenissimæ salute ac felicitate suppliciter vota facere, non desinam, dum spiritus hos regit artus.

Neque enim ad hoc tantum officii genus, sed & ad longè plura & majora servitia devinctissimum me agnosco ac profiteor. Gratiissimâ siquidem memoria quotidie recolo, quot & quanta beneficia, ad annum usque trigesimum nonum, V. Elector. Serenitas mihi meisque exhibuerit, ut ad gratiam & clementiam singularem totus sæpè obstupuerim. Quemadmodum enim (quod præfiscini dixerim,) nullus ex antecessoribus meis beatæ memoriæ tam diu Aulici Concionatoris primarii partes, totque, ac tam fastidiosos labores sustinuit: Nullus quoque in tam conclamata, calamitosa, & lutea tempora incidit, quàm ego miser & indignus V. Elector. Serenit. Servus: Ita nec ullus ex V. Elector. Serenit. golriofissimis Majoribus extitit, qui tot annorum continuâ periodo Confessionarium & Antistitem suum magis (absit jaçantia & invidia verbis) honorarit, majoribusque gratiis & beneficiis affecerit: nihilominus tamen etiam pro re natâ adhortationes ac dehortationes serias ex verbo DEI æquiori animo pertulerit, quàm à V. Electorali Serenitate hucusque, non sine immortalis ipsius laude, factum fuit.

Aram proinde gratitudinis meæ debitâ hâc compellatione & dedicatione publicam extruo, *Tomumq, Apocalypticæ Commentarii ultimum* ad omnem posteritatem, quasi *Tabulam Confessionariam* cumulatissimæ & cataractim à V. Elector. Serenitate in me & meos effusæ gratiæ, ac beneficentiæ, ut & vicissim debitæ meæ devotionis ac obligationis subjectissimæ extare cupio. Precor autem simul humillimè, ut & librum hunc, potissimum Me, Uxorem, Filios, Filias, Generos, Nurus, Nepotes & Neptes V. Electoralis Serenitas suâ clementiâ Electorali imposterum etiam gratiosissimè complecti dignetur. Ita vicissim Remunerator celestis V. Electorali Serenitati, totiq; familiæ laudatissimæ in mille generationes beneficiat, omniq; benedictione corporali & spiritali Eandem impleat, ex hoc, usque in secula seculorum, Amen, Amen. Scrib. Dresdæ, XII. Julii, Anno Christi 1610 c. XL.

Vestræ Electoralis Serenitatis humillimus, ac devotissimus
Servus, & Sacellanus in Domino, eic αὐτῶν

MATTHIAS HORAB HOENECC, D.

LECTORI BENEVOLO SAL. PLUR. PRECOR.

Cum Beatus Megalander LUTHERUS, sanctæ recordationis, editionem Commentarii sui in Genesin, quo nihil perfectius, nihil solidius orbis hic vidit Christianus, edi permetteret, minimè erubuit in hæc verba prorumpere: *Non ego is sum, de quo dici possit: FECIT: Neq, is, de quo dicere possit: FACIEBAT: In ultimo confisto ordine, qui vix dicere audeat: VOLUI FACERE.* Et utinam essem dignus, in hoc ordine ultimo ultimus esse. Et post pauca: *Sentio satis superq, res tantas à me tenuius esse tractatas, quàm decuit aut oportuit: Sed consolor me trito proverbio: Infelix esto, qui meliora facit, quàm possit: Et illo: Ultra posse viri, non vult DEUS ulla requiri, Quid opus verbis? Scriptura est, Scriptura inquam, Spiritus Sancti, quam tractamus: Ad quam (teste Paulo) quis idoneus? Fluvius est, (ut Gregorius dixit) in quo Agnus peditat, & elephas natat. Et iterum: Quare & hos pilos exiguos caprarum mearum edi permitto, in offertorium & sacrificium DEI: Quem rogo in Christo Domino nostro, ut per me occasionem datam velut alius, meliora, vel saltem melius omnia faciendi.*

Insignis certè humilitas & modestia ex hisce verbis elucescit. Utut enim Sanctus Megalander non ignoraret, divinitus se excitatum, & donis Spiritus Sancti ὑπερπερισσῶς instructum, ut magnalia Dei rectè & purè proloqui, sacraque Scripturæ oracula orthodoxè enucleare potuerit: humilibus tamen se accommodare, quàm arroganter de se ipso sentire maluit, juxta illud Apostolicum: *Μὴ τὰ ὑψιλά φρονῶντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς σιωπᾷ καὶ ὀφθαλμοῖς: μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς,* Rom. 12. v. 16. imitatus hâc in parte Divum Paulum Apostolum, de quo constat, quòd in tertium usq, cælum raptus fuerit, ibique τὰ ὑψηλά ᾤμαζαυdiverit, quæ fas non sit homini loqui, 2. Cor. 12. v. 2. 4. nihilominus minimum se Apostolorum dixerit, 1. Cor. 15. v. 9. alibi inquires: *Si gloriari oportet, de his, quæ infirmitatis meæ sunt gloriabor,* 2. Cor. 10. v. 30. Tanta si Ecclesiæ Lumina & Columna de scriptis & laboribus suis tam abjecte senierunt, quid non ego infinitis parasangis minor faciam? Licet enim per triginta fermè annos desudaverim, in ruminandis, trutinandis & explicandis ἀποκαλύψεως Johanniticæ oraculis: fateri tamen cogor, & lubentissimè fateor, nequaquam me ardua illa, & maximam partem ἀνεξερεύνητα mysteria, acu omnia tetigisse: immò verò abundè contentus sum, si vel mediocriter usum & ὠφελεῖν ostendisse, & aliis ansam, vel χερσὶν ὡς ἄν ad uberiores textus ἐξήγῃν præbuisse reperiatur.

Absit ergò, ut palpum ipse mihi faciam, & vestigiis eorum, qui tam avidè suos lambunt catulos, insistant. Infandum enim, quibus elogiis, encomiis & laudibus, *Vestigatio arcani sensus in Apocalypsi, à Ludovico ab Alcazar Hispalensi edita*, in cælum usque extollatur, cum præsertim Jesuita de nimio quanto labore gloriatur, quem impenderit, in inquirendis variis Authoribus, qui interpretationi Apocalypticæ operam sedulam navârint: Inter quos recenset: *Melitonem, Episcopum Sardensem; Methodium, Episcopum Lycia; Hippolitum, Episcopum Portuensum; S. Hieronymum; Gennadium; Cassiodorum; Isidorum Hispalensem; Albinum; Rabanum Maurum; Biecum; Gaufridum; Johannem Valcis; Augustinum de Ancona; Johannem de Bachone; Johannem Tacepsale; Augustinum de Roma; Augustinum de Hasfia; Bernardinum Senensem; Ascensium; Brunonem Senensem; Fredericum Venetum; Heinrichum Hassium; Eliam Minoritam; Jacobum Stralensem; Johannem Galensem; Ambrosium Compfam; Johannem Haitonem; Johannem Sulnonem; Johannem Torphe; Jordanum; Nicolaum Alsentinum; Simonem Tolossanum; Thomam Sudvolcum; Vitalem Cardinalem; Eduardum Laium; Johannem Capgravium; Johannem Lopez; Simonem Jatumpum; Alexandrum de Ales; Augustinum Nebiensem; Johannem Annium, Viterbiensem; Cyprianum, Monachum Cisterciensem; Luisium Legionensem; Basilium Ponte, Gregorium Lopez; cùm tribus Iesuitis: Andrea Eudamone, Petro Layero, & N. de Peralta.*

Horum omnium notitiam ad se pervenisse, ait Alcazar; sed ipsos nondum nancisci se potuisse, conqueritur. Nimirum, ut fucum faciat Lectori, quasi indefesso studio commentarios horum Authorum habere

B. Lutheri
modestia &
humilitas:
Tom. 6.
Lat. Witteb.
in Prafa-
tione.

Rom. 12, 16.
Humilitas
& modestia
S. Pauli.
2. Cor. 12.
v. 2. 4.
1. Cor. 15, 9.
2. Cor. 10,
30.
Doctores
Hoc sub-
missio.
Ludo vici
Alcazar
gloriatio

Interpres
Apocaly-
psos ab Al-
cazare no-
minari, no-
tat, 26. fol.
87. 88.

AD LECTOREM.

re desideraverit; ex quorum tamen numero aliquos in rerum natura non extare, ipse met ultro confiterur. Deinde refert, qui inter Expositores Apocalypseos numerentur; cum tamen verius videatur, errore eam famam increbuisse; videlicet *Papias: Iustinus Martyr: Irenaeus: Nepos: Dionysius Alexandrinus: Ambrosius: Augustinus, & Thomas de Aquino, referente Angelo Rocha.* Horum igitur Autoritate Alcasar opiniones suas minimè tueri valet. Eiusdem ponderis sunt quatuor illa manuscripta, quae diversis in locis sibi visa esse, Alcasar fol. 89. gloriatur. Si enim utilitati Ecclesiae manuscripta illa quatuor inservire Lojolanus arbitrarentur; quis dubitet, quin certum ea jam dudum divulgari curassent?

Ut autem cerulsâ exornet centones suos, & suspensâ hederâ vendibiles illos reddat, tandem quinquaginta quatuor adducit Interpretes, quos nactus sit, nimirum; *Victorinum Episcopum Pictaviensem: Ticonium: Ambrosiastrium: S. Augustinum: Primasium: Bedam: Haymonem: Strabum: Ansbertum: Andream: Aretam: Anselmum Canuariensem: Anselmum Laudunensem: Rupertum: Richardum de S. Victore: Joachimū Abbatem: Hugonem Cardinalem: Albertum Magnum: Thomam Angelicum: Ubertinum de Cassalis: Aureolum: Nicolaū de Lya: Paulum Burgensē: Antonium: Dionysium Carthusianū: Cervelū: Erasmus: Seraphinum de Fermo: Vatablū: Zegerum: Anonymum quendam: Claudium Carmelitam: Gagneum: Pannonium: Ederum: Serranum: Salmeronem: Caponsachium: Melonem: Franciscū Riberam: Viegam: Ariam Montanum: Lizarazum: Bullingerū: Pererium: Jacobum Suarez: Mazerium: Hentenium: Johannem Benedictum: Philippum de Mantua: Hortolanum: Cardinalem Bellarminum: Leonhardum Lessium: Malvendam.*

Ubi notetur, complures ex his Authoribus minimè oracula Apocalypica ex professo, & ordine decenti, interpretatos esse. Beatus enim Augustinus non in totam scripsit Apocalypsin, sed caput saltem exposuit vigesimum, lib. 20. de Civit. Dei; uti verba formalia ipsiusmet Alcasaris sonant. Similiter Pererium in 8. cap. de fide, & Jacobum Suarez priora tantum capitula exponere; Mazerium itidem cap. 12. & alia quaedam loca interpretari; Hortolanum insuper in Commentario Cantici Canticorum, Cardinalem Bellarminum, Leonhardum Lessium & Malvendam, in tractatibus de Anti Christo, tparsum Apocalypicos textus explanare constat.

Vanissima igitur est jactantia, quasi tot Interpretes Jesuita nactus fuerit, & in concinando suo commentoadhibuerit. Deinde, cum Erasmi Roterodami & Bullingeri interpretationes se habuisse Alcasar scribat, unde sibi fovere non immerito censetur. Cur enim non alios Auctores itidem sibi cōparavit? aut si quosdam ad manus habuit, cur nomina eorumdem reticuit? A Beato Luthero Commentarium ἀνάντων, Anno Christi 1528. vulgatum, minimè Jesuita ignoravit, in quo vivis coloribus Papa, vel Anti Christus Romanus, depictus conspicitur. Celeberrimus quoque est Commentarius Doctoris Davidis Chytrai, in Apocalypsin, D. Johannis Winckelmanni, Doctoris Philippi Nicolai, M. Balthasari Richieri: qui omnes jam tūm publicè prosterunt, cum Rhapsodias suas Ludovicus ab Alcasar compilaret. Et quis credat, ipsum latuisse explicationes Jacobi Brocardi, Alfonsi Cunradi, Francisci Lamberti, Sebastiani Meyeri, Nicolai Colladonis, Iohannis Foxi, Benedicti Aretii, Augustini Marlorati, Petri Artopai, Danielis Tossani, Ioannis Napieri, Conradi Graferi, Matthaei Cotterii, Iohannis Piscatoris, Raphaelis Eglini, Thomae Brighmanii, & aliorum? Neque tamen nomina illorum exprimere, aurin classe Interpretum reponere voluit.

Sit verò, non plures visos Alcasari, quàm quos nominatim recensuit, ceriè inter quinquaginta quatuor Commentatores ne unicum quidem, solo excepto Alfonso Salmerone, demonstrabit, qui Apocalypsin ad illum scopum applicet, quem Alcasar ἐν τῇ ἑξῆς urget. Peculiare enim commentum finxit, & in id unum incubuit, ut ostenderet, Spiritus Sancti mentem in libro Apocalypseos fuisse, egregiū quoddam anigma proferre, quod excellentiam Ecclesiastica Christiana primitiva, duasq; ipsius praeclaras victorias adumbraret; alterā videlicet, quam de rebelli Jerosolyma jam reportaverat; alteram, quam de Romā Ethnicā antiquā deinceps consecutū, caelesti oraculo promittebatur: Maximum autem fore inter duas praedictas victorias discrimen; quia exitus prima fuerit Jerosolyma, ac populi Judaici reprobatio; alterius autē finis & fructus futurus esset, urbis & orbis, id est, Romae ac gentilitatis ad fidem Christi conversio: per quem erat futurū, ut mundani Imperii domiciliū ad se Christo transferente, latius praesideret Roma religione divina, quàm olim dominatione terrena, gentibus omnibus Christianae fidei, ac simul Romae primatui se subicientibus, & in sede Petri vicariū Christi Domini suppliciter adorantibus.

Hæc Alcasar, fonte prorsus perfictâ & propudiosâ. Ecquis enim nescit, Apocalypsin ἀπὸ τῶν & primariò v. t. cinia de futuris casibus & eventibus continere? Sic enim initium libri sonat: *Revelatio Iesu Christi, quam dedit illi Deus, ut palam faceret servis suis, quae oporteat fieri cito*, Apoc. 1. v. 1. vel, ceu versic. 19. explicatur; *quae oportet fieri post hæc*, μὲν ταῦτα: ubi notanda venit ἐμφανὲς, quae per repetitionem expressam innuitur, quando Johanni dicitur: *Ascende huc, & ostendam tibi, quae oportet fieri post hæc*, Apoc. 4. v. 1. Hæc stante hypothēsi, insulsum est figmentum Alcasaris, agi in Apocalypsi de victoriâ adversus rebellem Jerosolymam reportandâ, h. e. de populi Judaici reprobatione: Hæc enim non amplius erat inter res futuras, sed jam 25. annis, ante factam revelationem Johanniticam contigerat, gente Judaicâ post desolationem Hierosolymitanam dudum repudiatâ.

Alteravictoria itidem nihil aliud, quàm cerebri Jesuitici somnium resipit. Quid enim absurdius, quàm per effusionem septem phialarum, totius Romae à Gentilismo ad Christianam fidem conversionem significari? Si loco, quid per phialas iracundiae divinae innuatur, luculenter ostendimus, poenae nimirum Anti Christi infigendae. Sicut enim iustissimus Deus, quando plagas se immisurum minitatur gravissimas, septies peccata se corripere, & plagam septies addere super nos, denunciat, Levit. 27. v. 17. 18. 21. 23. 24. 27. 28. Ita quoque per septenarium numerum phialarum iracundiae Dei, nihil aliud, quàm cumulus ingens poenarum significatur, quo successivè Deus Papatum punire, tandemq; iram suam consummare decreverit. Et sanè experientia manifestè docuit, Deum plagarum quasi initia & primitias Anti Christo Occidentali immisisse. Deindè irae suae progressum & augmentum exhibuisse, donec plenae catarractis, & ceu diluvio, iracundiam suam effudit. Etsi enim in ipsis quasi incunabulis Deus Papatum delere, & funditus eradicare potuisset; magnâ tamen patientiâ vasa irae sustinere, quàm effusio nem phialarum iracundiae suae praecipitare maluit. Valeat igitur insulsiſſima & ineptiſſima Alcasaris infania, quasi per effusionem phialarum septem, victoria de gentilitate, seu conversio Romae à gentilismo ad fidem Christianam, denotetur.

Per.

Augustin.
lib. 20 de
Civit. Dei.

Alii Interpre-
tes Apo-
calypseos
ab Alcasar
re praeteriti.

Ludovicus
ab Alcasar,
in dedica-
toria Epist.
ad Pontif.
Rhmanum,
de scopo A-
pocalyp.

Apoc. 1. v. 1.
v. 19.

Apoc. 4. v. 1.

Levit. 27.
v. 17. 18. 21
23. 24. 27.
28.

P R Æ F A T I O

Alcasar
suam Inter-
pretationē
ipsomet fig-
mentum
nominat.

Perquam verò memorabile est, quòd Alcasar hanc suam interpretationem ipsemet figmentum expressè nominet, fol. 749. inquit: Cum huic novi Israël triumpho, & mystica messis atq; vindicta facinori, Romanum Imperium ethnicum summā opum vi repugnaret; rectè **FINGITUR**, sicut Deus contra Spiritualem Ægyptū, (id est, contra Synagogam) septem immisit plagas, ut suum inde populum in Evangelii libertatem assereret; ita etiam septem alias plagas immisisset in gentilitatem, & præcipuè in Romanum Imperium, idolorum cultorem, & in Romam ethnicam, ipsius Imperij metropolim. Egregia confessio Jesuitæ, quòd dicit: Rectè **FINGITUR**: A quonam verò hoc fingitur? non utiq; à Deo, nec à Johanne Theologo, sed à Ludovico Alcasare, Elautici ordinis Monacho, qui fol. 752. non erubescit scribere, dum Angelos septem, qui phialas effundunt, de Apostolicis viris interpretetur, simili modo in plagis philosophandum esse. Itane verò de cet, in explicandis Sacrosanctæ Theologiæ mysticis philosophari? annon ipse Aristoteles inter dixit, ne fieret *μὴτάφασιν εἰς ἄλλο γένος*?

Cornelius
Cornelii à
Lapide, fol.
258.

Ecce autem ulteriorem hominis temeritatem & impudentiam, qui non veretur, eodem folio, aliorum interpretum sententiam, de septem plagis, appellare, argumenta excogitata, & apertissimis verbis faceri, se ab omnibus aliorum interpretationibus discedere. Egregia certe laus! quasi non dudum constitisset, Alcasarem non e-
ris novitaribus, & noviter excogitatis figmentis delectari: quo nomine à suis sociis & gregalibus non semel vapulat, imprimis à Cornelio Cornelij à Lapide, qui toties quoties Alcasarem egregiè castigat, ejusq; commenta refutat. Hinc plagas septem, per totidem phialas denotatas, dicit novissimas vocari, non mathematicè, sed moraliter, quia sub finem mundi, & inter ultimas futurae sint: (Cornel. à Lapide sup. Apoc. al. f. 253.) Id quod apertè somnio Alcasaris, de conversione Romæ ethnicæ ad fidem Christianam contrariatur. Pro certo si-
quidem Alcasar habet, plagas septem ante initium milleannorum eventuras. Deinde exponens Cornelius à Lapide Angelos septem, qui ad conversionem Romæ adhibiti ab Alcasare dicantur, quòd sint Sanctus Paulus, S. Petrus, Clemens Papa, Alexander I. Papa, & alii, mox subjungit: Ita Alcasar more suo, ex sua Aiolithia, ingeniosè & appositè, sed mysticè & allegoricè, non literaliter, non genuinè. Quæ verò hæc est protervia, sensum non genuinum Orbi Christiano obtrudere, & verba Spiritus Sancti in sensum non genuinum detorquere? Ejusmodi corruptelis & depravationibus totum scatet volumen Alcazarianum; uti non nos tantum Lutherani conquerimur, sed & ipsi Jesuitæ ac Pontificii ulro fatentur.

Nuga Alca-
saris à Cor-
nelio ex-
professo re-
felluntur
fol. 7. & 8.
Salmeron
præudio 7.
in Apoc.

Audiamus iterum Cornelium Cornelij à Lapide, quem modo ex professo Alcasaris nugas refellat, in Com-
mentario super Apocalypsin, fol. 7. & 8. sic scribens: Alii censent, in Apocalypsi describi primam Ecclesiam tempora-
& sigillatim bellum Ecclesie cum Synagoga & cum gentilitate, ac de hiraq; triumphum. Nam à cap. 6. usq; ad 12. agi
de Synagoga & Judaismi abrogatione; inde usq; ad cap. 20. de excidio gentilitatis & Ecclesie Regio. Ita noster Salme-
ron, præudio 7. in Apoc. tom. 16. Huius subscribit noster Ludovicus Alcasar, qui fusè & operosè contendit, Apocalypsin
esse unum & continuum enigma, quo eleganter describatur Ecclesia Romana, præsertim primitiva, triumphus & glo-
ria. Sic enim ipse ait, initio operis in epist. dedicat. Persuasio mea est, mentem Spiritus Sancti in Apocalypsi fuisse, egregiè
quoddam enigma proferre, quod excellentiam Ecclesie Christianæ primitivæ, duasq; præclaras ipsius victorias adum-
braret: Alteram videlicet, quam de Hierosolyma rebus reportaverat; alteram, quam de antiqua Roma ethnica deinceps
consecutū iri cœlesti oraculo promittebatur. Maximum autem fore inter duas prædictas victorias discrimen; quia
exitus prima fuerat, Hierosolyma ac Judaici populi reprobatio; alterius autē finis & fructus futurus erat, urbis & or-
bis, id est, Romæ & Gentilitatis, ad fidem Christi conversio; per quā erat futurū, ut mundi imperij domiciliū ad se Christo
transferre, latius præficeret Roma religione divinā, quam olim dominatione terrena. Itaq; putat ipse in Apoc. non aliud
describi, quam ruinam Synagoga, sive Judaismi, aequè ac gentilitatis, per erectionem Ecclesie & regnum Christianismi.

Verum in hac explicatione multa difficultatem habent. Primum, quòd sit nova, & à communi explicatione dis-
sentiens, licet eam cum communi conciliare conetur Alcasar, notat. 21. quodque ab Alcazare inferatur quidem, sed
non satis efficaciter probetur & demonstretur.

S. Hieron.
in Ierem.
27.

Secundum, quòd mystica videatur, non literalis: Hæc autem interpretandi ratio taxata fuit in Origine, de quo
S. Hieron. in Ierem. 27. ait. Allegoricus semper interpret, & historia fugiens veritatem.

Tertium, quòd ex Prophetia faciat historiam. Censet enim, Johannem hic per enigma describere Hierosolymæ
excidium ante 25. annos peractum & præteritum. At verò Apocalypsin hanc esse Prophetiam de futuro, docet ipsum
ejus initium, sive libri titulus & inscriptio, quæ sic habet: Apocalypsis Iesu Christi, quam dedit illi Deus, palam facere
servis suis, quæ oportet fieri cito, id est, quæ cito futura sunt: Et vers. 3. Beatus qui audit verba prophetiæ libri huius.

S. Hieron.
lib. 1. contra
Iovinian.
cap. 4.

Unde S. Hieron. lib. 1. contra Iovinianum. cap. 4. Johannes, ait, sicut appellatur Evangelista, quia librum Evangelij
condidit; ita etiam appellatur Prophetæ, quia scripsit Apocalypsin, infinita futurorum mysteria continentem. Et Ter-
tullian. lib. 3. contra Marcion. c. 24. Apocalypsin appellat novæ Prophetiæ sermonem, qui apud fidem nostram est. Sic

Tertullian.
lib. 3. contra
Marcion. c.
24.
S. August.
lib. 20. Ci-
vit. 8.

& S. Augustinus lib. 20. Civit. 8. Apocalypsin, ait, completitur totum tempus, à primo adventu Christi usque ad se-
cundum. Sic & alii. Iam quis credat, S. Johannem rem præteritam, claram, toto orbe publicatam & celebrem, puta lu-
daeorum & Hierosolymæ excidium, tam obscuro & perpetuo enigmate describere, involvere & abscondere voluisse?
Rursum, quis credat, eum de Romana Ecclesia tam obscure passim loqui, cum & verba planè aliud significent, & de
Romanâ urbe, sub nomine urbis, septem montes completentis, clare & disertè agat. cap. 17, 9?

Quartò, quia pleraque loca Apocalypseos ita clarè, ex communi Ecclesie Doctorum explicatione, de temporibus
novissimis loquantur, ad Ecclesiam Romanam, Iudaeorum & Gentilium victicem, detorqueri non posse videantur.
Talia sunt: Primò, sexti sigilli comminationes, quæ de extremi judicii signis prævisis planè intelligenda videntur. Se-
cundò, plaga tubarum ac phialarum, quæ planè videntur esse illæ, quas in fine mundi Deus in sceleratos immittet.
Tertio, duo testes cap. 11. scilicet Henoch & Elias, qui venient certaturi cum Anti Christo, ab eo occidendi, & resur-
recturi publice. Quartò, quòd ibidem significat, Anti Christum Hierosolymis regnaturū, atq; eodem tempore, quo ab
eo occidentur & resurgent Henoch & Elias, decimam Hierosolymæ partē terræ motu ruituram. Quintò, maris bel-
luam, de quâ cap. 13. fore Anti Christum; belluam verò terræ fore ejus præcursores & administrum. Sextò, Romanam
vastandam esse sub finem mundi per decem Reges, & ex istis tres ab Anti Christo occidendos, reliquos septem sponte se
ei subdituros.

Respondet Alcazar not. 20. & 21. duos hic esse sensus literales, unumq; alteri subordinatum, Priorem per mo-
dum comparationis; alterum ut præcipuè intentum. Prior est communis, quem jam recensui; posterior, ait ipse, est meus, de
Ecclesia Romana. Sic ergò ad singula ordine respondet, & singula juxta utrumq; sensum exponit & applicat. Ad primum:
Sexti, ait, sigilli explicatio est hæc: Ante vastitatem Hierosolymæ à Tito illatam, & ante Synagoga repulsam, hor-
ribiles cœlimina & conitrua præcesserunt, quæ similia fuerunt iis, quæ sunt ultimi judicii diem antecessura: Atq; eo-
dem modo Christus utramq; rem conjungit, Matth. 24. Ad secundum: Similiter, ait, dicendum est in septem
tubarum

AD LECTOREM.

tubarum plagis, Deum scilicet Apostolorum tempore septem adversus Judaeos plagas immisisse, ad earum similitudinem, quas contra sceleratos in fine mundi est immisurus. Ad tertium, eodem modo: Sicut enim Anti Christi tempore Deus est Henochum & Eliam ad Judaeos convertendos missurus: sic Apostolicae praedicationis tempore Henochum & Eliam mysticè & spiritualiter, hoc est, Apostolos & viros Apostolicos ad eosdem misit. Ad quartum similiter: sicut decima Hierosolyma pars Anti Christi tempore ruet: Sic olim Apostolorum tubis pars Hierosolyma decima mysticè corrui, cum relicto Judaismo Christo & Apostolis credens se subiecit. Ad quintum, pariter: In bestia de mari prodeunte c. 13. designatur Imperium Romanum persequens Ecclesiam, instar Anti Christi, eandem in fine mundi persecuturi. Ad sextum: Decem Reges in fine mundi Romam everuros, similes esse iis, qui mysticè Roma gentilismum everterunt.

Verum hac, licet ingeniosa sint, tamen solidae expositioni non satisfaciunt. Nam primò dura videntur, contorta & violenta. In Scriptura enim prae terita assumuntur, ut typi & symbola futurorum, non verò econtra futura assumuntur, ut sint typi prae teritorum, eò quòd futura prae teritis sint obscuriora. Hoc autem fieri hic censet Alcazar, dum Henoch & Eliam censet assumi, quasi typum Apostolorum; Anti Christum assumi, quasi typum Decii & Diocletiani, cum econtra hi fuerint typi & praeambuli Anti Christi; plagas iudicio prae vias assumi, quasi typum plagarum, quibus jam excisa & everserat Jerusalem. Quis enim unquam de re prae terita, per futurorum symbola tam remota & obscura locutus est, eamque ita descripsi? Praclarè P. Salmeron proleg. 10. quinquag. 2. can. 45. Sicut, inquit, abusus magnus esset, & violentia quadam, historica ut prophetica interpretari, ita sanè ingens esset error & durities textus, quae propheticè dicta sunt, ad historiam referre, etiamsi illa maximè enarrantur in prae terito, propter immobilem Prophetiae certitudinem. Et in hoc Rupertus explicans Apocalypsin defecisse videtur, qui res maximè propheticas & futuras ad historias retulit veteri Testamento.

Secundo, quia illa plaga & res ad litteram, ut sonant, in fine mundi evenient: Alcazar autem illa, non ut sonant, sed mysticè exponit in re prae terita. Nam, v. g. septem plagas cap. 7. ait fuisse Judaeorum ignorantiam, concupiscentiam, iram & persecutionem in Christianos; plagam verò grandinis fuisse eorum obstinationem, &c. Sic cap. 16. plaga novissima, ait, sunt illa, quibus Deus idololatriam debellavit; scilicet, primò, pudor & dolor Gentilium, dum de peccatis arguuntur; Secundo, persecutionis crudelitas in Evangelii praedicationes; Tertiò, in Gentiles etiam ad Christi fidem conversos mira severitas; Quarto, ex Christianorum Sapientia gravissima offensio; Quintò, summa in persecutione excelsio; Sextò, post invasionem Romae major persecutio; Septimo, manifesta urbis Romae divisio, Evangelio prevalente, & idolorum cultura ruente. Quis exactè à crisi litteram ab allegoria discriminans, non videt, plagas hasce esse mysticas & spirituales, non literales? Quis ergo credat, per plagas aëtis, pestis, cadis, aliasq; literales, hasce mysticas, non mysticè, sed primò & literaliter significari? Si hic non est sensus mysticus, quis erit? Talia sunt & cetera.

Urget Alcazar assidue acolutiam, sive consequentiam, & connexionem Apocalypseos, quam ipse coherentem, & continuo filo quasi diductam exhibere se putat, ceteros exhibere non posse. Verum hac in prophetis ubiq; urgenda non est, ut ibidem ostendi, & inferius ostendam. Nam in Apocalypsi quandoq; esse hystero logiam, sive perturbatum temporum ordinem, Alcazar negare nequit. Res enim ipsa loquitur: Ut cap. 14. 8. dicitur: Cecidit, cecidit Babylon; cum tamen postea c. 18. demum Babylonis casus & excidium describatur. Sic c. 14. v. 14. 16. 19. dicitur, factum & peractum esse iudicium, demessam terram, reprobos missos in lacum irae Dei magnum; cum tamen mox c. 16. subdat septem plagas orbi iudicio poenias, & c. 17. & 18. excidium Babylonis, & cap. 19. stragem Anti Christi, Gog & Magog, & cap. 20. solutionem Satanae, &c. quae omnia praebunt diem iudicii & consummationem seculi, uti constat. Adhuc, acolutia hac in sensu communi, quem Alcazar admittit, & quasi grammaticum suo praesupponit, se vari nequit, uti ipse contendit, cur ergo servetur in sensu anigmatico, sive parabolico, qui grammatico innititur, & ex aequo respondere debet? Tertiò, quae acolutia est, principii jungere fini, media transire, atq; ab ultimis mundi temporibus comparat onè petere, ad explicanda illa, quae primis Ecclesiae seculis peracta sunt? Quarto, in Apocalypsi non est tanta ordinis perturbatio, atque Ribera & aliqui alii censent. Nam excidium Babylonis, quod describitur cap. 17. & 18. suo loco & ordine positum est, ut ostendam c. 17. 16. Deniq; paucas hic esse hystero logias ostendam in chronotaxi, quam dabo in fine commentarii.

Porro, in hanc sententiam Alcazarem impulit, non adulatione, sed amor & reverentia Rom. Ecclesiae & sedis Apostolicae, studiumque eam celebrandi, uti ipse ingenuè profitetur. Mentem & finem laudo, rem & media multi non laudant. Amor enim veritati, affectus rationi obsequi debet, non ratio affectui. Honor enim Regis iudicium diligit. Habet Ecclesia Romana suas prae scas, vera sq; laudes, nostris noviter adinventis vel commentis non indiget. Hæc Cornelius Cornelii à Lapide, adversus sodalem, Ludovicum Alcazarem.

Notetur autem, fontem & scaturiginem tot falsissimarum opinionum esse, quòd Esauita praesupponit, partem historiae Ecclesiasticae, in quo versetur Apocalypsis, non esse extremum Ecclesiae Christianae tempus, sed prima potius ipsius Ecclesiae tempora, & sigillatim, bellum Ecclesiae cum Synagoga & cum gentilitate, ac de utrisq; hostibus triumphum; de quibus bellis tractatur saltem à cap. 5. usq; ad cap. 20. Sed vix tyro est Theologiae purioris, qui praconceptum & imaginarium hoc praesuppositum non explodere, & ab erronea interpretatione vindicare queat.

Nos gloriosum duximus, καὶ δύναμιν textui inhærere, & sanum sanctaq; Scripturae congruum sensum summâ, quâ fieri valeret, diligentia inquirere, novitates econtra, & quae nihil nisi argutiae essent, furioso cane 2. Tim. 3. v. pejus ac angue fugere. Imprimis autem curae cordiq; nobis fuit, vaticinia Apocalypica cum eventu & implementatione conferre, locosq; doctrinarum ex sensu genuino & emphasi verborum eruere, ut Lector Christianus oraculis istis, τοὺς διδασκαλίαν, τοὺς ἐλεῖν, τοὺς ἐπαινεῖν, καὶ τοὺς κατεδείκναι ἐν δικαιοσύνῃ uti posset.

Nequaquam verò tale quid in universo commento Alcazariano, aut aliorum etiam Interpretum Romanensium reperitur. Ipsi enim τὸ πρῶτον parum insistunt, sensumq; literalem susq; deq; faciunt. Etsi enim Robertus Bellarminus Tom. 1. lib. 3. de Verbo Dei cap. 3. fol. 172. in hæc verba erumpat: *Hic ita constitutio, convenit inter nos & Adversarios, ex solo literali sensu peti debere argumenta efficacia: Nam cum sensum, qui ex verbis immediate colligitur, certum est, sensum esse Spiritus Sancti: Nihilominus tamen constat, plerosq; Pontificios unanimitè & ὁμοθυμαδὸν statuere, unius & ejusdem loci Scripturae plures esse posse sensus literales; ad quam colorem opinionem absurdissimam varia adhibent pigmenta, quae fusè recitat & refutat Daniel Chamierus, Panstratia Tom. I. Panstratiae Catholicae, lib. 15. c. 2. & 3. Et quis nescit, in Paparu sensum Scripturae literalem, Allegoricum, Tropologicum, & Anagogicum, summâ contentione urgeri? Quid, quòd Scripturam non tam ex verbis Spiritus Sancti ipsis, & textu ac contextu, quam ex decreto & iudicio Ecclesiae intelligendam statuunt? juxta illud Nicolai Cusani Cardinalis, Epist. 2. & 3. Scripturas ad tempus esse adaptatas, & Varias intellegas, Epist. 2. 3. 7.*

Robertus
Bellarmin.
Tom. 1. lib.
3. de Verbo
Dei c. 3.
Daniel
Chamierus
Tom. 1.
Panstratia
Cathol. lib.
15. c. 2. 3.
Nicolai
Cusani
Cardinalis
Epist. 2. 3. 7.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Etas, ita, ut uno tempore secundum universalem currentem ritum exponeretur, mutato ritu, iterum sententia mutaretur: Et Epist. 7. mutato iudicio Ecclesie, mutatum est & Dei iudicium: Et iterum: Non mirum est, si praxis Ecclesie uno tempore interpretetur Scripturam uno modo, alio tempore, alio modo.

Decretum
Concilii
Tridentini
de Editione
vulgata,

Gregorius
de Valen-
tia, in Ana-
lysi fidei
Cathol.

Insuper tam diu impossibile est Pontificiis, verum ac genuinum sensum Scripturæ sacræ tradere, quam diu pergunt, Concilii Tridentini Sess. 4. decreto secundo adherere, quod sic sonat: *Eadem Sacrosancta Synodus considerans, non parum utilitatis accedere posse Ecclesie DEI, si ex multis latinis editionibus, quæ circumferuntur, sacrorum librorum, quam authenticam habenda sit, innotescat, statuit & declarat, ut hæc ipsa vetus & vulgata editio, quæ longo tot seculorum usu in Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, diffusionibus, predicationibus, aut expositionibus, pro authentica habeatur, & quod eam nemo rejicere, quovis prætextu audeat, vel presumat.* Ejusdem farinae vel esse eos Auctores, Gregorii de Valentia, qui in Analyti fidei Cathol. part. 8. sermone interdicit, nullo modo audiendos toni est boatus qui adhuc post Concilium Tridentinum contendunt, posse etiam nunc editionem vulgatam per Hebraicos & Græcos codices, tanquam per fontes, ut ajunt, in aliquibus locis, quoad ipsam sententiam emendare: Non licet hoc facere, quin potius Græci & Hebraici codices, sicuti à nostrâ editione dissideant, per nostram corrigendi & emendandi sunt. Nam hæc Ecclesia peculiari definitione, per omnia probavit, non illos, quanquam nec illos rejecit, nisi ubi hunc nostræ editioni forte contradicerent.

S. Hieron.
in epist. ad
Suniam &
Fretellam,
& in Com-
ment. super
Zachariam
S. August.
lib. 15. de
Civit. Dei,
cap. 13. &
lib. 2. doctr.
Christiana
cap. 11.
Ius Cano-
nicum di-
stinct. 9. c.
6.
Bened. A-
rias Monta-
nus.
Santes Pa-
gninus.
Isidorus
Clarius
Brixianus.

Horrendæ profectò hæ sunt blasphemiae, & homine Christiano indignissimæ. Velenim Jesuita non agnoscit, Biblia sacra, in Vet. Testam. lingua Hebræa, & in Novo Testam. idiomate Græco à Spiritu Sancto ipso dictata, adeoque *θεοπνευστα* esse; vel si Spiritum Sanctum pro Authore Hebræi & Græci codicis in utroque Testamento habet, extremâ impium impietate laborare sequitur, quod non eximescit, ferulâ quasi censoriâ ipsiusmet Spiritus Sancti textum castigare. Non mirum profectò esset, si cælum horresceret, omniâque elementa stupeficerent. Quanto rectius sentit S. Hieronymus in Epist. ad Suniam & Fretellam scribens: *Sicut in Novo Testamento recurrimus ad fontem Græci sermonis, quo novum est scriptum Testamentum: ita in Veteri Testamento ad Hebraicam recurrimus veritatem.* Et in Commentar. super Zachar. c. 8. *In hoc loco nostrorum multi multa dixerunt, & inter se dissonantia: Quidam obscuritatem silentio professi, quasi profundissimam foveam in commentariis transferunt, rectius arbitantes, nihil omnino, quam parum dicere. Cogimur igitur ad Hebræos recurrere, & Zachariam scientie veritatem de fonte magis, quam de rivulis querere.* Similia habet Augustinus lib. 15. de Civit. DEI. cap. 13. & lib. 2. doctr. Christian. cap. 11. Imò in Jure Canonico distinct. 9. c. 6. hæc verba leguntur: *Ut veterum librorum fides de Hebræis voluminibus examinanda est: ita novorum Græci sermonis normam desiderat.*

Sanè, si nos Lutherani soli errata versionis Latinæ vulgatæ imputaremus, haberent fortassis Pontificii causam, nobis auriculas vellicandi; sed ipsimet Romanenses sanctiores, conscientia stimulis convicti, non potuerunt dissimulare, turpissimum esse, si ad fontes Hebræos & Græcos recurramus. Facit hoc Bened. Arias Montanus in opere suo Biblico multoties, ubi complura loca, malè in editione Bibliorum Latinâ reddita, corrigit, & crimina falsi tollit. Fecit hoc ipsum non sine laude Santes Pagninus, qui propè innumera vulgatæ versionis errata sustulit, & à Bened. Aria Montano egregium præconium hoc nomine reportavit. Isidorus Clarius Brixianus, se octies mille errores Bibliorum Latinorum observasse & emendasse scribit. Nec juvat Jesuitas, quod ogganniunt, 1. fontes alicubi esse corruptos: Impium hoc est & blasphemum Pronunciatum, quod demonstrare nequeunt in æternum. 2. ex fontibus omni contentiones: Imò verò, ex fontibus contentiones & controversiæ deciduntur. 3. qui in hærent fontibus, eos Rabbiorum placita sequi: quasi verò fontes sacri, & Rabbiorum placita *ισοδυναμούντα* essent? posthabitis itaq; istis Pontificiorum blasphemis, in continuatione Commentariorum nostrorum Apocalypticorum, itidem sæpius ad ipsos fontes recurrere necessum habuimus.

Cæterum, extra omnem dubitationis aleam positum est, non paucis Commentarios hosce displicuros, Pontificiis præsertim & Sacramentariis: Sed & inter nostros non de futuri sunt Momii, Nasutuli, Scioli, qui nihil non dente theonino arrodere, & proprios tantum catulos suos lambere atq; exosculari consueverunt. Ejusmodi autem Sycophantarum morsum ne tantillum quidem curo, quin potius *ὁλοφύχως καὶ ὁλοκαρδίως* gaudeo, quod lucubrationes meas Apocalyplicas à summis & celeberrimis Europæ Theologis honorificentissimè allegatas & commendatas esse video. Atque utinam dudum colophonem imponere operi potuissem! Sed incidi, proh dolor! in tempora calamitosissima, & labores alios gravissimos, quibus subinde calamus à continuatione Apocalypscos retractus fuit. Noverunt haud pauci Theologi & Politici, ab annis quatuordecim diversa & ardua scripta edita, quorum elaboratio mihi imposita fuit. Morbi quoque crebri & diuturni non parum obstiterunt, quod minùs tam seria tractare valuerim. Insuper infaustum bellum remoram Bibliopolis injecit, ut propter papyri & Typothetarum raritatem tardiores in excudendis libris extiterint. Sat citò autem, si sat benè.

Votum ca-
lidissimum
& quoti-
dianum
Doctores
Hoc.
B. Lutherus
Tom. 6. Lat.
Witeb. in
præfat.
Lutherus
ibidem. fol.
678.

In posterum unicè nitendum erit, ut in cælestem Jerosolymam mox transferat, & beatitudinis æternæ, quæ in hoc Tomo ultimo describitur, particeps reddat. Pertæsus enim sum vitæ hujus, & indies magis magisque experior, diu vivere, nihil aliud esse, quam diu torqueri. Cur igitur cum B. Johanne non semper exclamem, & altis suspiriis ingeminem? *Veni Domine Iesu, etiam veni Domine Iesu!* Cur non Beati Lutheri votum repetam? *Dominus noster Iesus Christus perficiat opus suum, quod incepit in nobis, & acceleret diem illum redemptionis nostræ, quem DEI gratiâ, levatis capitibus petimus, suspiramus, & expectamus, fide pura, & conscientia bona, quâ servivimus mundo ingrato, & hosti incorrigibili etiam propria, nedum nostra Salutis.* Denique, quidni cum B. Luthero dicam? *Das ist nun der liebe Genesis, (die liebe Offenbarung Johannis) unser Herr Gott geb/das es andere nach mir besser machen. Ich kan nicht mehr: Ich bin schwach: Orate Deum pro me, das er mir ein gutes seliges Stündlein verliehe:* Tom. 6. Lat. Witeb. fol. 678.

Spem quidem feci, cum Deo & die Paralipomena Apocalypica edere, eam imprimis ob causam, ut admonerem pios, ne ineptiis, Brigtmanni, Alcasari, Cornelii à Lapide, Parei & aliorum, seduci se patiantur. Cum enim priores Tomi prodirent, nondum prædicti Authores ad manus fuerunt: Quandoquidem verò repentinis & gravissimis morborum insultibus crebrò impetor, idcirco dubito, num laborem istum sustinere & absolvere possim: si tamen vires & vitam prorogaverit Altissimus, utiq; non otio turpi, sed utilitati Ecclesie, quicquid in me erit, unicè consecrabo. Interim oret, qui orare potest, ut tempestatem bellicam Dominus ex-

exercituum vel tandem coerceat, suæq; Sioni afflictissimæ *δοτὸ μνηστῆρος* opem ferat, propter nominis sui sanctissimi gloriam,
Amen.

IN NOMINE JESU.

Δὲν ἐμοὶ ὁ κύριος συνέσιν ἐν πᾶσι.

2. Timoth. 2. v. 7.

Det mihi Dominus intellectum in omnibus.

PROLEGOMENA IN APOCALYPSIN JOHANNIS.

Interpretaturus sanctissimum hunc, rebusque maximè arduis refertissimum librum, initio precor DEum Patrem Domini nostri JESU Christi, ut vires animi & corporis clementer mihi suppeditare, sanctoque suo spiritu ita me regere ac gubernare velit, quò dicantur & proferantur ea, quæ ad nominis divini gloriam, ad veritatis propagationem, ad impietatis destructionem, ad Ecclesiæ afflictissimæ consolationem & ædificationem cedere possunt: per Christum JESUM, salvatorem unicum, fontem illum bonitatis, in quo omnes sapientiæ thesauri sunt reconditi, AMEN.

Præmissâ hâc precatiunculâ, libet προλεγόμενων loco sequentia tractare capita: 1. De autore, 2. De autoritate, 3. De summa libri Apocalyplici: existimo enim, si hæc præmittantur, magnam ad Auditores & Lectores utilitatem redundaturam.

PRIMUM CAPUT.

Initium sanè libri, Autorem disertis verbis, & expresso Johannis Theologi nomine significat, adeoque omnem dubitationis ansam præscindit: nihilominus tamen sunt nonnulli, qui vel Johannem nullum, vel certè Apostolum nullum agnoscere, sed vel Cerinthum hæreticum, vel Johannem quendam Theologum, pro autore venditare, vel ἐποχῇ quadam contenti esse volunt: diversas hæc opiniones & sententias discutere, operæ precium erit.

Cerintus non conscripsit Apocalypsin.

Cerintus quis fuerit, pueri in triviis norunt, blasphemus nimirum ille homo, qui Christi JESU divinitatem negavit, qui ultricem manum hoc nomine in balneo sensit: Jam Apocalypseus liber tam solidè, tam nervosè, tam

perspicuè divinitatem Filij Dei adstruit, ut portæ etiam inferorum non prævalere queant: proinde insani & vecordes, imò & blasphemii sunt ij, qui Cerintho revelationes has sanctissimas attribuant: Perinde faciunt isti, ac si quis hodie confessionem minorem de Cœna Domini, quæ extat Tomo VIII. Jehenensi Lutheri, Zvvinglio vel Calvino adscribere vellet: cum tamen istorum errores fortissimè illâ ἐξομολογήσεια confossi & confutati sint. Ita ergo expirat crassa eorum sententia, quorum Dionysius meminit, apud Eusebium lib. 7. c. 24.

Altera opinio, quòd nullus Apostolus, minimè omnium verò Johannes Apostolus & Evangelista Apocalypsin scripserit, aliquos sanè habet non parvæ existimationis Autores & fautores; qui tamen nullo evidenti fundamento inficiationem probare possunt: Ea profectò rerum, quæ in libro hoc sunt, conspicua est majestas & sublimitas, ut nefas verè sit, alium, quàm Apostolum, saltem suspicari Autorem. Neque vestigia apparent ulla, Theologum quendam illo tempore fuisse, qui Johannes dictus, & tam eximius à Spiritu sancto donis ditatus, ut scriptioni & prædictioni tantarum rerum sufficere potuerit: præterquam unicus ille, Christo JESU dilectissimus, Johannes Evangelista celeberrimus, qui ob singularia dona, quibus excelluit, Aquilæ comparatus fuit, Ezech. 1. Apocal. 4.

Sed Johannes Apostolus.

Tertiò, ut dubitetur de autore certo, non quidem magnoperè prohibeo: nihil enim hâc ἐποχῇ autoritati libri decedit: quemadmodum Canonici libri sunt duo illi Samuelis, bini Regum, bini Paralipomenon, etsi eorum omnium autor non ita certus scitur: nihilominus tamen, cum manifesta adsint testimonia, Johannis Evangelistæ operâ volumen hoc conscriptum, haud video, cur non firmiter iis inhærere, & sententiam jam olim receptissimam, nunc quoq; amplecti velimus. Quæ verò, dicat quis, illa

A

sunt

Eusebius 1. sunt testimonia? non urgebo prolixè similitu-
 4. c. 23. & dinem verborum, quæ in hoc & reliquis ejusdem
 24. **Justinus** Johannis scriptis reperitur: Annon Meliton
 in dial. cum Episcopus Sardenſis,annon Theophilus Antio-
 Tryphone. chenus, & Justinus Martyr, qui omnes *ὁμολογῶντες*
 Iren. lib. 5. ferè fuerunt, & ultra annum sexagesimum post
 adv. hæ. Johannis Evangelistæ obitum, vitam non pro-
 Textull. de traxerunt, disertè Apocalypsin à Johanne Apo-
 præscr. hæ. stolo & Evangelista, in Pathmo, scriptam faten-
 ret Hippol. tur? Idem absq; omni hæſitatione asserunt, Dio-
 de consum. nysius Arcopag. cap. 3. Eccles. Hier. Irenæus, Ter-
 mun. Atha- tullianus, Hippolytus, Athanasius, Cyprianus,
 nalius in synopsi. Hieronymus, Augustinus, Ambrosius, Theophi-
 Cypr. in lus, Apollonius, Origenes, Primasius, Philastrius,
 lib. adver- Andreas Cæsariensis, Aretas Marulus, & alij:
 sus Judæos. Quin & Epiphanius adeò defendit hanc senten-
 Hieron. in tiam, ut diversum statuentes pro hæreticis habere
 ep. ad Dar- non vereatur. Er observandum, quòd pleriq; in-
 dan. Orig. ter nominatos Patres, testimonium Ecclesiarum
 homil. 7. in Asiaticarum pro se habere, adeoque haud teme-
 Joh. rè Evangelistam Johannem pro Autore libri
 pronunciare potuerunt. Hoc consentiente cal-
 Erasmus in culo præcipuorum luminum Ecclesiæ motus, in-
 Annot. f. dubitanter statuo, neminem alium, quàm Johan-
 782. & 783. nem Apostolum & Evangelistam, Apocalypſeos
 Autorem esse: Neque aliò me vel Dionysij, vel
 Erasmi, vel aliorum argumentis persuaderi pa-
 tior: siquidem non ejus momenti sunt, ut hac
 in parte prævalere queant.

Quare E-
 vangelista
 Johannes
 sit Theo-
 logus di-
 ctus.

Urgetur initio nomen Theologi, quod aliàs
 Evangelistæ Johanni tributum non legatur:
 Quid objectione hæc futilius? Testantur scripto-
 res Ecclesiastici, inprimis Dionysius Areopagi-
 ta, in Epistola, quam ad ipsum Johannem in
 Pathmo exulantem scripsit: Athanasius in sy-
 nopſi, Augustinus in præfat. super Johannem, &
 tractat. 36. in Johannem: Chrysostomus in
 procemio super Psal. 37. Cyrillus Alexandrinus
 lib. 3. de Trinit. Epiphanius hæresi 51. Johannem
 titulum hunc inde sortitum, quòd tam graphicè,
 & graviter divinitatem Filij asseruit, & de rebus
 maximè divinis ac Theologicis scripsit: unde
 καὶ ὁ Θεολόγος dictus: qui præ aliis apices
 summos Theologiæ tractavit: Exemplar quoq;
 Complutense, quod antiquissimo Archetypo &
 Prototypo planè respondere censetur, ad confu-
 tationem istius instantiæ plurimum facit: expres-
 sè enim habet: Apocalypſis sancti Apostoli &
 Evangelistæ Johannis Theologi: unde apparet,
 nomen istud Theologi, minimè evincere, quòd
 alius, quàm Apostolus Johannes Autor statuen-
 dus sit.

Dilutio
 objectionis
 Erasmiæ

Fortius suam sententiam urgere se putat ex
 Dionysio Erasmus, hoc pacto, quòd Johannes
 Evangelista, nuspiam vel in Evangelio, vel in
 epistolis toties nomen suum inculcet, quoties
 Autor Apocalypſeos, qui syngrapham potius
 quàm librum scribere videatur. Isto argumento
 tantum non triumphant illi, qui Johanni Apo-
 stolo Apocalypsin derogare conantur: Verum
 & hæc instantia planè est ficulnea, & ad obten-
 dum thema minus idonea: Non sæpius, quàm
 quinquies in toto volumine Apocalypſico ait
 autor: Ego Johannes: idq; 1e ideo facit, quia
 hæc non historiam, sed prophetias, visiones &
 vaticinia tractat: usitatum autem est omnibus
 prophetis, ut nomina sua non semel, sed iterum

atque iterum, immo nonnulli multoties expri-
 mant: Ita Esaias creberrimis certè vicibus inquit:
Esaias Filius Amoz, &c. Ita Daniel à capite septi-
 mo, nomen suum singulis ferè versiculis repetit:
 Jeremias centies & vicies nomen suum posuit:
 Et ita alij quoque Prophetæ consuevere, ne
 quis prophetiis minùs crederet, si non de autori-
 bus & præconibus earum ipsi certò constaret.
 Cum itaq; Johannes Evangelista, hoc in libro,
 Prophetam se præstiterit, teste Divo Hierony-
 mo, de viris illustribus, meritò quoque nomen
 suum non dissimulavit, sed disertè expressit: Quod
 ipsum testatur Rupertus sic scribens: *Non igno-
 rans B. Johannes, fore aliquando non solum heret-
 icos, sed nonnullos etiam Catholicos, qui librum
 suum Apocalypſis propter obscuritatem mysteriorum
 aliasve causas rejicerent, vel esse Johannis Apostoli
 & Evangelistæ negarent: quò adversus istorum
 calumnias & argumentationes librum præmuniret,
 voluit crebrâ nominis sui commemoratione auctori-
 tatem & fidem libro adstruere.* Nondum verò ac-
 quiescunt Adversarij, sed styli dissimilitudinem,
 quæ in Evangelio & Apocalypſi deprehenditur,
 obijciunt. Qui autem considerant, magnum
 inter historias & Prophetica oracula esse disci-
 men, parum hac objectione moventur: Quid
 enim mirum, argumenti diversitatem, sermonem
 variare? Quid mirum, verba aliter in descriptio-
 ne historiæ, & aliter in expressione vaticinij so-
 nare & fluere? Illic perspicuitas & simplicitas
 ultrò se offerunt: hæc lingua & penna res mysti-
 cas modo mystico exprimere jubetur, ab eo,
 à quo regitur, à quo universa vaticinia & visio-
 nes figuratis verbis indicantur: Illic ergo styli
 quædam libertas: hæc ea sancta & apta captivi-
 tas, ut Johannes non aliud quicquam, nisi quod
 & quâ ratione à spiritu dictatur, loqui permitta-
 tur. Unde nec hoc mirum, si alicubi minùs
 eleganti sermone uti deprehendatur: Spiritus
 enim Domini res potiùs, quàm ὑπεροχὴ λόγου
 attendit: quemadmodum Paulus de se testatur
 1. Corinth. 2. v. 1. & 4. *Cum veniebam ad vos* 1. Cor. 2. v.
Fratres, non veniebam cum eminentia sermonis: 1. & 4.
Et sermo meus ac prædicatio mea, non erat in
persuasoriis humana sapientie verbis: sed in osten-
sine spiritus ac potentia: Ex hisce omnibus nunc
 constat, quis Apocalypſeos autor sit, nimirum
 Divus Johannes, Apostolus & Evangelista: de
 quo in explicatione textus plura dicemus.

Cur in
 Apocalypſi
 alius quàm
 in historia
 Evangelii-
 ca stylus
 reperiat.

SECUNDUM CAPUT.

ACcessum itaque jam facio ad secundum
 caput, de Apocalypſeos autoritate: Et
 quidem quæritur, quo in censu ea haberi de-
 beat. Eusebius lib. 3. cap. 21. fol. 37. ita Eusebius 1.
 scribit: *De Apocalypſi etiamnum apud multos 3. c. 22. fol.*
dispar est opinio, probantibus illam aliis, aliis 37.
verò reprobantibus. Et capite sequenti ait: *Apo-*
calypsin Johannis, sicut dixi, nonnulli reprobant,
alii verò certis & indubitatis scripturis adjudi-
cant. Tertullianus disertè indicat, quis im-
 probet: Marcion nimirum hæreticus, cujus
 hæresin solidissimè confutavit Apostolus: Ver-
 ba Tertulliani lib. 4. adv. Marcionem, fol. 258. ita sonant: *Habemus & Johannis*
 alumnas fol. 258.

Tertullia-
 nus adv.
 Marc. lib. 4.
 fol. 258.

alumnas Ecclesiarum: Nam etsi Apocalypsin ejus Marcion respuit: ordo tamen Episcoporum ad originem recensens, in Johannem stabit autorem. Equis verò sufficientem causam existimet, ut Apocalypsis reprobetur, quia hæretico illi insigni displicuit, & autoritas libri ab ipso negata fuit: nihil obstat, quin hac ratione tota Biblia rejicienda sint, cum mox hunc, mox alium librum, mox vetus, mox novum Testamentum diversi hæretici impugnaverint: Mosis libros Ptolemaicæ damnarunt: *Epiphanius har. 33.* Simon Prophetas sprexit, *Irenæus lib. 1. cap. 20.* Saturninus, Marcion & Manichæi universum vetus Testamentum reprobarunt. *Epiphanius heres. 66. Irenæus lib. 1. cap. 22. & 29.* Idem fecerunt Cerdoniani & Severiani, *Augustinus ad Quodvult DEUM cap. 21. & 24.* Librum Psalmorum à Gnosticis & Nicolaitis, libros quoque Salomonis à plurimis rejectos, autor est Philastrius, libr. de hæres. cap. 127. 132. & 133. Idem evenit libris Novi Testamenti, quos mendaciis reftos esse, Manichæi blasphemarunt, *Augustinus lib. 32. contra Manich.* Ebionei Paulum Apostolum tanquam legis Apostatam rejicientes, solum Matthæi Evangelium, *Irenæus lib. 1. cap. 26.* Valentiniani solum Johannis acceptarunt, *Iren. lib. 3. cap. 11.* contra Alogiani Evangelium Johannis repudiarunt, *Epiph. heres. 51.* Cerdon cum Marcione solum Evangelium Lucæ, nec tamen totum: Apostoli Pauli neque omnes neque totas Epistolas recepere. Acta quoque Apostolica, (quod & Severianis tribuit Eusebius lib. 4. cap. 27.) rejecere, uti prolixè Tertullianus adversus Marcionem, & in libro de præscript. testatur.

Quemadmodum verò nullus Christianorum idcò commemoratos libros Vet. & N. Testam. rejicit, quia eos ab hæreticis spreto esse jam audit: Ita nec Apocalypsis debitam autoritatem amittet, etiam si vel Marcion vel alii minùs dignè de eâ senserint: Ipsa rerum majestas, quæ in libro isto continetur, tantam addunt volumini autoritatem, ut sine grandi scelere, non nisi pro divinitus inspirato haberi queat. Et sanè prædictiones rerum futurarum accuratas, non nisi à solo Deo proficisci, multoties Dominus apud Esaiam testatur: Apocalypsis verò ab eo, quo scripta est tempore (anno nimirum Christi 97. uti Funccius habet fol. 96. ex Irenæo l. 5. annum enim ætatis attigit Johannes nonagesimum nonum, sicuti Abbas Urspergensis testatur, in Chronicis fol. mihi 67.) usque ad finem seculi, perspicuè de statu Imperii Romani, Ecclesiæ Christi, & aliis rebus gravissimis vaticinatur, ut impossibile sit, alium præter solum Deum libri hujus Autorem suspicari: propterea Dionysius Alexandrinus, etsi negat Johannem Evangelistam autorem esse, tamen disertè fatetur, hunc librum divinitus inspiratum, & pro divinissimo scripto habendum, uti prolixè verba ejus referuntur, apud Eusebium l. 7. hist. Eccles. cap. 24. fol. m. 65. Hinc veteres ac neoterici scriptores Ecclesiastici ex Apocalypsi hæreticos convicerunt, sicuti Theophilus, teste Euseb. l. 4. cap. 24. adversus Hermogenis, Hieronymus, adversus Luciferi, Tertullianus adversus Marcionitarum, & alii adversus aliorum errores eam adhibue-

runt: quod nunquam facturi fuissent, nisi canonicam huic libro autoritatem competere scivissent: Insuper ex Augustino, Cypriano, Athanasio & aliis multis patet, quâ religioſitate Apocalypsin Johanneicam observarint, & quanto in precio eam habuerint: Unus ille, librorum alioquin Biblicorum censor, omnium testimonio accuratissimus D. Hieronymus impensè Apocalypsin commendat & collaudat: cum ad Paulinum ita scribit: *Apocalypsis Johannis tot habet Sacramenta, quot verba: Parum dixi pro merito voluminis: laus omnis inferior est: In verbis singulis multiplices latent intelligentie.* Idem Hieronymus in Epist. ad Dardanum, Tom. 4. fol. m. 29. inter alia hæc habet: *Illud nostris dicendum est, hanc Epistolam, quæ inscribitur ad Hebræos, non solum ab Ecclesiis Orientis, sed ab omnib. retrò Ecclesiis Græci sermonis scriptoribus, quasi Pauli Apostoli suscipi: licet plerique eam vel Barnabæ, vel Clementis arbitrentur: & nihil interesse, cujus sit: cum Ecclesiastici viri sit, & quotidie Ecclesiarum lectione celebretur. Quod si eam latinorum consuetudo non recipit inter scripturas Canonicas, nec Græcorum quidem Ecclesia Apocalypsin Johannis eadem libertate suscipiunt: & tamen nos utraque suscipimus: nequaquam hujus temporis consuetudinem, sed veterum scriptorum autoritatem sequentes, qui plerumq. utriusq. utuntur testimoniis, non ut interdum de Apocryphis facere solent, quippe qui & gentiliū literarum rarò utantur exemplis, sed quasi Canonicis & Ecclesiasticis.*

Tandem autoritas isti libro inde accedit maxima: quòd cum prophetiis Testam. V. tum in ipsis visionibus, tum in verbis etiam ac phrasibus consonantiam haud exiguam habet: prima enim visio, quæ extat cap. 1. eadem ferè est cum illa, quæ extat Daniel. cap. 10. visio secunda, quæ incipit cap. 4. respondet ex parte Danielis cap. 7. ex parte Ezechielis cap. 1. ex parte Zachariæ visioni, cap. 6. Porro judicium meretricis Babylonice, Apoc. 17. ex Esaiæ cap. 13. & Jeremiæ c. 15. desumptum videtur: sicut & vaticinium illud Apoc. 20. de gentibus Gog & Magog ex amussim congruit cum iis, quæ habentur Ezechielis cap. 38. & 39. Indè ergò evidentissimè patet, ab uno & eodem autore Deo, libros propheticos veteris, & Apocalypsin N. Testamenti oriri. Nolo alia plura convasare testimonia, ne libri hujus sanctissimi dignitas, magis in testimoniorum multitudine, quàm ipsa irrefragabili auctoritate consistere videatur. Nec obstat, quòd nonnulli obscuritatem libri (inscitiam potius suam & ignorantiam) obtendunt, eoq. nomine Apocalypsin parvi faciendam existimant: sic enim & vaticinia illa Danielitica, sic visiones mirandas Ezechielis & Zachariæ expungere & eliminare oporteret, si nihil recipiendum, nisi quòd statim primo aspectu, intelligentiæ nostræ est obvium. Magnificè & salubriter Spiritus Sanctus ita scripturas sanctas modificavit, ut locis apertioribus fami occurreret: obscurioribus autem fastidia detergeret: Nihil enim ferè de obscuritatibus illis eruitur, quod non planissimè dictum alibi reperiatur, inquit Augustinus lib. 2. de doctr. Christ. c. 6. Et speciatim de Apocalypsi ait lib. 20. de civit. Dei, cap. 17. fol. 567. *In hoc quidem libro, cujus*

nomen est Apocalypsis, obscurè multa dicuntur, ut mentem legentis exerceant, & pauca in eo sunt, ex quorum manifestatione indagentur cetera cum labore: maxime quia sic eadem multis modis repetit, ut alia atque alia dicere videatur, cum aliter atque aliter hæc ipsa dicere investigetur. Πάντα σαφὴ ἐν τῇ θεῖᾳ γραφῇ τοῖς βυλομένοις εὐσεβεῖ λογισμῷ προσέρχεται τῷ θεῷ λόγῳ: ait Epiphan. hæ. 76. Proinde nec nos de plano sensu Apocalypseos desperabimus: sed si animum induxerimus, interpretationi ejus diligentem operam navare, nihil annuente divinâ gratiâ decrit: Neq; enim quicquam difficile iis, qui in scripturis versantur, ut decet, Cyrill. Alex. lib. 9. contra Julianum. Orabimus ante omnia, ut Dominus revelet nobis mysteria: post, verba singula accuratè attendemus, & juxta Hilarii admonitionem, de dictorum intelligentia aut ex præpositis, aut ex consequentibus judicabimus: obscuriora quoque cum clarioribus conferemus, quemadmodum Basiliius hortatur, de Spiritu sancto c. 2. Ἀμφίβολα καὶ κεκαλυμμένως εἰρηδῶς δοκυντά ἐν τέσι τόποις θεωρούντες τὴν γραφὴν ὑπὸ τῶν ἐν ἄλλοις τόποις ὁμολογούμενων σαφηνίσαι. A curiosæ rationis judicio in difficilioribus planè abstinēbimus, & si omnium absolutiones invenire non possumus, aliqua credemus, & Deo commendabimus: juxta præceptum Irenæi lib. 2. c. 46.

Unicam adhuc instantiam contra auctoritatem hujus libri ex ipso textu depromptam brevissimè discutiemus: Extat in cap. 2. Apocalypsis Epistola ad Ecclesiam Thyatirensē scripta: unde hæretici nonnulli evincere voluerunt, Apocalypsin pro divinâ & Canonica non habendam, quia tunc nondum extiterit Ecclesia Thyatirensis: sed longè post Johannem aliqua illic constituta sit. Hanc objectionem ut expediret Epiphanius, dixit, (hæresi 51.) Johannem Spiritu prophetico prævidisse futuram Thyatiris olim Ecclesiam: idè vera ipsum nihilominus scripsisse, licèt tunc Ecclesia Thyatirensis nondum collecta fuerit: verum non satis commodè ab Epiphanio responsum puto: Quia enim tam perspicuè in Ecclesia Thyatirensi discernuntur pii & impii, boni & mali: idè non probabile est, Johannem talia ad Ecclesiam adhuc non notam, & in rerum naturâ nondum existentem exarâsse: quapropter quicquid de Ecclesiæ Thyatirensis constitutione post Johannis obitum apud autores quosdam legitur, non de primâ ejusdem generatione, sed instauratione & reparatione intelligitur: dissipatam enim eam fuisse, & postea reparatam, historicâ fide edocti, ultrò largimur.

Et hæc de capite προλεγομένων secundo. Restat nunc, ut de summa, sive de scopo totius Apocalypseos pauca quoque adjiciam.

TERTIUM CAPUT.

ET quidem, quod caput hoc attinet tertium, Ecomodissimè Apostoli mens ex ipsa lectione libri percipitur: nimirum id unice agit, postquam primis tribus capitibus, septem Ecclesias

Asiaticas allocutus, & quasdam ad emendationem, quasdam verò ad constantiam in pietate adhortatus est: & sequentibus capitibus de Ecclesiæ cum primis militantis statu, venturis seculis futuro, prophetiam luculentissimam edat: Prædicat autem septem allatis visionibus, varias hæreses, afflictiones, ærumnas, tribulationes & persecutiones: quas Ecclesia sensura & acceptura sit, præsertim ab Antichristo Romano: cujus regnum graphicè depingitur, & totus Papatus cane pejus, & angui fugiendus, iterum atque iterum seriò mandatur: Asperguntur tamen subinde consolationes pro afflictis, ne desperent, sed patientiam in ærumnis exhibeant: præmiaque ipsis æterna promittuntur: ac ut tantò majorem vitæ æternæ rationem habeant, conditio & status regni gloriæ ultimis capitibus elegantissimè proponitur: Hæc brevissima est summa totius Apocalypseos: quæ aliàs in septem visiones dispescitur, quarum prima à cap. 1. usque ad 4. altera à cap. 4. usque ad 7. Tertia à cap. 7. usque ad cap. 11. Quarta à cap. 11. usque ad 14. Quinta à cap. 14. usque ad 16. Sexta à cap. 17. usque ad 20. Septima à c. 21. usque ad finem se extendit: Atque hîc possem sanè sigillatim de septem istis visionibus differere, possem argumenta singulorum capitum indicâre: Verum, quia hæc in parte sanctissimam operam navavit Beatissimus Lutherus in præfatione sua, libro huic præfixâ, & in explicatione ipsâ argumenta ordine indicanda sunt, idcirco finem προλεγομένων impono, & Deum ardentissimis votis iterum precor, ut interpreti mihi gratiam sui sancti Spiritus clementer largiri velit, per Christum Jesum Dominum nostrum, Amen.

TEXTUS CAPITIS PRIMI, GRÆCO- LATINUS.

1. ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ Ἰησοῦ Χριστοῦ ᾧ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεός, δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ, ἃ δεῖ ἡμετέρας ἐν ταῖς χεῖρας, καὶ ἐσθίμεναι τὸν καρπὸν τοῦ ἔργου αὐτοῦ τοῦ δούλου αὐτοῦ Ἰωάννη.

Revelatio Jesu Christi, quam dedit illi Deus, ut palàm faceret servis suis, quæ oporteat fieri citò, & significavit, quum misisset mandatum per angelum suum servo Johanni.

2. ὃς ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, & πάλιν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς αἶψά ἐστιν εἶδεν.

Qui testificatus est sermonem DEI, & testimonium Jesu Christi, & quæcunque vidit.

3. Μακάριοι οἱ ἀναγινώσκοντες, καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητείας, καὶ τηρεῖτε τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα. ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς.

Beatus, qui legit & audit verba Prophetiæ, & servat ea, quæ in ea scripta sunt: tempus enim propè est.

4. Ἰωάννης τοῖς ἐπὶ τὰ ἐκκλησίας τοῖς ἐν Ἀσίᾳ. Χάρις ὑμῖν καὶ εὐλογία ἀπὸ τοῦ, ὁ ὢν, καὶ ὁ ὢν, καὶ ὁ ἐρχόμενος.

ἐρχόμενον, & ὁπὸ τῶν ἐπὶ τὰ πνευμάτων, ἃ ἔστιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ.

Johannes septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia: Gratia vobis & pax ab eo, qui est, & qui erat, & qui venturus est, & à septem spiritibus, qui in conspectu throni ejus sunt.

5. Καὶ ὁπὸ Ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστός, ὁ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, & ὁ ἀρχὼν τῶν βασιλείων τῆς γῆς, τῷ ἀγαπήσαντι ἡμᾶς, καὶ λυτῶντι ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ.

Et à Jesu Christo, qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ: ei qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris per sanguinem ipsius.

6. Καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλεῖς & ἱερεῖς τῷ θεῷ καὶ πατρί αὐτοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα & τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Et fecit nos reges & sacerdotes DEO & Patri suo: ipsi gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

7. Ἰδὲ ἔρχεται μὲν τῶν νεφελῶν, & ὄψεται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμός, & εἴτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν, καὶ κόψονται ἐπ' αὐτὸν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς· ναὶ. Ἀμήν.

Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui compunxerunt eum, & plangent super eum omnes tribus terræ: etiam. Amen.

8. Ἐγὼ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἄρχὴ καὶ τέλος, ἁρμύνη τοῦ κύριου, ὁ ὢν καὶ ὁ ὢν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ παντοκράτωρ.

Ego sum α & ω, principium & finis, dicit Dominus, qui est, & qui erat, & qui venturus est, omnipotens.

9. Ἐγὼ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν, καὶ συγκληρονόμος ἐν τῇ θλίψει καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ. & ὑπομονὴ Ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλυμένῃ Πάτμῳ, διὰ τὸν λόγον τοῦ & τῶν μαρτυρίαν Ἰησοῦ χριστοῦ.

Ego Johannes frater vester, & particeps in afflictione & regno & patientia in Christo Jesu, fui in insula quæ appellatur Patmos, propter sermonem DEI & testimonium Jesu Christi.

10. Ἐξῆρμόν ἐν πνεύματι ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἤκουσα ὀπίσω μου φωνὴν μεγάλην ὡς σάλπιγγος.

Fui in spiritu in Dominico die, & audivi post me vocem magnam tanquam tubæ.

11. Λέγουσιν, Ἐγὼ εἰμι τὸ Α & τὸ Ω, πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος. & ὁ βλέπων γράψον εἰς βιβλίον, & πέμψον ταῖς ἐκκλησίαις ταῖς ἐν Ἀσίᾳ, εἰς Ἐφέσον, καὶ εἰς Σμύρναν, καὶ εἰς Πέργαμον, & εἰς Θυάτειραν, & εἰς Σάρδεας, & εἰς Φιλαδέλφειαν, καὶ εἰς Λαοδικεάν.

Dicentis: Ego sum α & ω, primus & novissimus: quod vides scribe in libro, & mitte septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadelpheia, & Laodiceæ.

Καὶ ἐπεστρέψα βλέπειν πάλιν φωνὴν, ἥ τις ἐλάλησε μετ' ἐμὲ. καὶ ἐπεστρέψας, εἶδον ἐπὶ τὰς λυχνίας χρυσεῖς.

Et conversus sum, ut viderem vocem, quæ loquebatur mecum: & conversus, vidi septem candelabra aurea.

Καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἐπὶ τὰς λυχνιῶν ὁμοίον ἦν ἀνθρώπου, ὃν δεδευμένον ποδήρη, & περιεζωσμένον τῶς τοῖς μαζοῖς ζώνῳ χρυσεῖ.

Et in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis, vestitum veste ad pedes usque demissa, & præcinctum ad mammillas zonâ aureâ.

Ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ, & αἱ τρίχες λευκαὶ, ὡς ἑλκυστὶς λευκῆ, ὡς χιών. & οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλόξ πυρός.

Caput autem ejus & capilli erant candidi, velut lana alba, & tanquam nix: & oculi ejus tanquam flamma ignis.

Καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ, ὡς ἐν καμίνῳ πεπυρωμένοι. & ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν.

Et pedes ejus similes chalcolibano, velut in camino ardentes: & vox illius tanquam vox aquarum multarum.

Καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χεὶρ ἀστέρων ἐπὶ τὰς ἑπτὰ σόματα αὐτοῦ ῥομφαία δίσκοι ἐξεῖα ἐκπορευομένη. καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ ὡς ἡλιος φαίνει ἐν τῇ συνάμει αὐτοῦ.

Et habebat in dextera sua septem stellas: & de ore ejus gladius utraque parte acutus exibat: & facies ejus sicut sol lucet in virtute sua.

Καὶ ὅτε εἶδον αὐτόν, ἐπεσα τῶς πόδας αὐτοῦ ὡς νεκρός. & ἐπέθηκε τὴν δεξιάν αὐτοῦ χεῖρα ἐπ' ἐμὲ, λέγων μοι, μὴ φοβῆσθαι, ἐγὼ εἰμι ὁ πρῶτος & ὁ ἔσχατος.

Et quum vidissem eum, cecidi ad pedes ejus tanquam mortuus: & posuit dexteram suam super me, dicens mihi: Noli timere, ego sum primus & novissimus.

Καὶ ὁ ζῶν καὶ ἐγονόμην νεκρός, & ἰδὼς ζῶν εἰμι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. καὶ ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ ᾧ καὶ τοῦ θανάτου.

Et vivus: & fui mortuus, & ecce sum vivens in secula seculorum: Amen: & habeo claves inferorum & mortis.

Γράψον ἃ εἶδες, καὶ ἃ εἰσι, & ἃ μέλλει γίνεσθαι μὲν ταῦτα.

Scribe quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri posthæc.

Τὸ μυστήριον τῶν ἐπὶ τὰς ἀστέρων ὧν εἶδες ὅτι τῆς δεξιᾶς μου, & τὰς ἐπὶ τὰς λυχνίας τὰς χρυσεῖς. οἱ ἐπὶ τὰς ἀστέρων, ἄγγελοι τῶν ἐπὶ τὰς ἐκκλησιῶν εἰσὶ. & ἃ ἐπὶ τὰς λυχνίας αὐτοῦ εἶδες, ἐπὶ τὰς ἐκκλησίας εἰσὶ.

Sacramentum septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea. Septem stellæ, angeli sunt septem Ecclesiarum: & candelabra septem, quæ vidisti, septem Ecclesiæ sunt.

ARGUMENTVM ET PARTITIO.

Continet hoc caput primum duo præcipua membra: primò prologum totius libri, in quo titulus, & autor, inscriptio quoque sive dedicatio & commendatio libri, cum salutatione Christiana comprehenditur: deinde primam & quasi præambulam visionem, quæ Johanni obtigit, de Filio Dei Jesu Christo, in medio septem candelabrorum stante. Utamque partem sufficienter & decenter expendemus.

PRIMA PARS.

Apocalypsis Jesu Christi, quam dedit illi Deus, ut palàm faceret servis suis, quæ oporteat fieri citò, & significavit, quum misisset mandatum per angelum suum servo suo Johanni.

Primum vocabulum (ἀποκάλυψις) soli scripturæ proprium, & teste Divo Hieronymo, apud Ethnicos scriptores non usitatum, quid significet, mediocriter literarum gnaris, absque proluxâ interpretatione, facile patet: nimirum revelationem, sive revelationes earum rerum, quæ prius non quidem Deo, nobis autem occultæ, & minùs manifestæ fuerunt: quales ἀποκαλύψεις multas in oraculis prophetis reperimus: indicat proinde Joannes in fronte statim libri, quid propositurus sit, nempe revelationes Jesu Christi, hoc est, ea, quæ ipsi Christus Jesus & signa & signata revelavit: & quæ ipse Christus à Deo, patre suo, accepit, eo fine, ut palàm faceret servis suis, quæ oporteat fieri citò: *nihil enim quicquam facit JESU CHRISTI, nisi prius secretum servis suis Prophetis revelaverit*, inquit Amos cap.

Amos. 3. v. 7. 3. vers. 7. Dionysius Alexandrinus apud Niceph. lib. 6. c. 22. ita legit: *δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἐν τάχει*, ut citò patefceret servis suis: & refert voculam, citò, ad manifestationem, non ad eventum: credibile autem est, lectionem usitatam Græcam genuinam, & Dionysii adulterinam esse. Cum itaque de voluntate Patris Christo incumberet, ut aliqua servis suis palàm faceret, non abscondidit sanè ea, sed significavit servo suo Johanni, cum misisset mandatum, per angelum suum. Per Johannem hunc quis intelligendus sit, ex primo ἀποκαλύψεων capite intelleximus: non Johannes Baptista, non alius quidam scriptor Ecclesiasticus, sed Johannes ille Apostolus, & Evangelista celeberrimus, donis Spiritus sancti instructissimus. De hoc Johanne referunt Evangelistæ, quod filius Zebedæi & Salomæ, frater verò Jacobi Majoris, homo Bethsaidâ oriundus, initio piscator, post autem à Christo ad Apostolatam vocatus fuerit, Matth. 4.

Joh. Apost. quis sit, breviter narratur.

Matth. 4.

Marc. 1. Luc. 5. magno ipsum amore Christus complectebatur, in sinu suo recumbentem tollerabat, quin & Matrem ei Mariam commendabat, Johan. 13. & 19. Zeli ejus meminit Lucas c. 9. ubi ignem cœlitus demitti in Samaritanos petiit, quia Christo ab ipsis hospitium negari vidit: undè filius tonitruum dictus fuit. Divus Paulus Galat. 2. vers. 9. columnam eum vocat Ecclesiæ Hierosolymitanæ. Eusebius lib. 3. c. 1. commemorat, in divisione Apostolorum Asiam ipsi plantandam accidisse: unde Ephesum se contulit, & verbum DEI animosè prædicavit: multas etiam ærunas à Domitiano patientissimè tulit: Teste enim Beda, in dolium oleo ferventissimo repletum mandato Domitiani detrusus, cumque Dei gratiâ nihil damni pateretur, in insulam Patmum relegatus fuit: ubi Apocalypsin istam sive visiones signatas manifestavit ei Christus, quas etiam jussu Domini fideliter conscripsit.

Cæterum de officio suo ita pergit: *Qui testificatus est sermonem DEI, & testimonium JESU Christi, & quacunque vidit.* Vult Christus, ut Apostoli prædicent ea, quæ dixit & præcepit eis, Matth. 28. vult, ut testes ipsius sint, Marc. 16. Johan. 16. Huic voluntati se obtemperasse scribit Johannes: & testificatum esse sermonem DEI, ac testimonium JESU Christi, ea etiam, quæcunque vidit. Per testimonium JESU Christi nihil aliud, quàm sacrosanctum intelligitur Evangelium: per visa autem visiones, sive uti versiculo sequenti vocat, prophetiæ; quemadmodum & de prophetis dicitur, quod videntes vocati sint, 1. Samuel 9. v. 11. Quamvis & sic intelligi queant verba, Johannem eum esse, qui testatus sit in Evangelio suo, ea quæ vidit in Christi conversatione, miraculorum operatione, passione, morte & resurrectione. Testatur autem Johannes simul hoc versiculo de fidelitate sua, quod nihil celarit nos, nihil non patefecerit eorum, quæ ipsi prædicanda & significanda injuncta fuerunt. Et ne quis res revelatas parvi esse momenti existimaret, addit commendationem libri hujus eximiam, inquit: *Beatus, qui legit & audit verba Prophetiæ, & servat ea, & quæ in ea scripta sunt: tempus enim propè est:* In græco textu numerus diversus est: *Μακάριοι οἱ ἀναγινώσκοντες, & οἱ ἀκούοντες τοῦ λόγου τῆς προφητείας, & τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα.* Beatus, qui legit, & qui audiunt sermones Prophetiæ, & servant ea, quæ in ea scripta sunt: usitatus enim est, ut unus Biblia legat, quàm unus saltem audiat: & quia ideò non omnes legere solent, quod serres assequi posse diffidunt, ad audiendum verò promptiores plurimi, immò ferè omnes sunt, idcirco summam exponit utilitatem, ad legentes Doctores, discipulos audientes, & patientes Christianos, qui prophetiæ verba legunt, audiunt, & servant, sive custodiunt, redundaturam. Nunc sequitur libri dedicatio, & Apostolica salutatio, cui adjuncta est elegantissima Christi JESU descriptio

ptio, in cuius nomine gratiam & pacem precatus erat:

Johannes septem Ecclesiis, quæ sunt in Asiâ: Tertullianus censet, ideò Johannem ad Ecclesias hæc septem scripsisse, quia eas fundaverit: sed rectè reclamat Hieronymus, Ephesinam à Paulo fundatam esse priùs quàm Johannes Apocalypsin scripsit; urgebatur tamen singulari mandato divino, & quia, uti suprà dictum, Episcopus Asiaticus fuit: Indè meritò delegatas & commissas sibi Ecclesias commendatissimas habuit, easque verbo divino liberaliter pavit: interim tamen nihil obstat, quò minùs aliæ quoque Ecclesiæ id attendant, quod Asiaticis dedicatum est: unde Gregorius hom. 25. ait: *Sicut septem diebus omne tempus absolvitur, ita per septem Ecclesias, omnes totius orbis Christiani Ecclesia comprehenduntur.* Et nota, quòd non in singulari numero Ecclesiæ Christi, sed Ecclesiis Johannes Apocalypsin inscribit: nec tamen hæreticum hoc factò se prodit: quemadmodum adversarius meus Gretserus suggillat, vocolam pluralem Ecclesiæ vel Ecclesiis, hæresin olere:

Gratia vobis & pax ab eo, qui est, & qui erat, & qui venturus est, & à septem spiritibus, qui in conspectu throni ejus sunt: & à Jesu Christo, qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps Regum terra: ei, qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris, per sanguinem ipsius, Et fecit nos Reges & sacerdotes Deo, & Patri: ipsi gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Tot pondera quot verba insunt huic salutationi: Gratiam precatur, in hoc, & pacem, in venturo seculo. Nam ibi demum totaliter quietabitur humanus appetitus, uti Lyranus ait. Per verba, *ab eo, qui est, qui erat, & qui venturus est*, nonnulli intelligunt sacrosanctam Trinitatem: ut de Patre sonet: *qui est*: de Filio, *qui erat*: juxta illud Johannis: *In principio ERAT VERBUM*: de Spiritu sancto: *qui venturus est*: quia quotidie super credentes gratiâ suâ veniat, eorumque corda sanctificet ac illuminet: quæ interpretatio satis sana est, ob stare tamen videtur, quòd statim distinctè Filius & Spiritus sanctus nominatur: ubi nulla ratio dari potest, cur Patris Personam Apostolus omiserit. Nonnulli Christum intelligunt: alii Deum Patrem, quem *ἀρχὸν* his particulis describere voluerit Apostolus: Et hi quidem commodissimè: Videtur enim Johannes respicere ad expressa verba, quæ ab ipso DEO proferuntur Exodi 3. v. 14. EGO SUM, QUI SUM, sic dices filiis Israël: *Qui EST*, misit me ad vos: ubi æternitatē suam indicare volebat Dominus: pari ferè ratione hîc loquitur Apostolus. *Septem Spiritus* quod attinet, variant hîc aliqui interpretes: nonnulli septem Ecclesiarum Asiaticarum Episcopos innui putant: sed absurdissimè: Præcipui & plerique ipsum Spiritum sanctum per metonymiam effecti pro efficaci-

tate notari existimant: cui sententiæ & nos adstipulamur: Alii pauci, angelos, & inprimis septem principales ita nominari censent: Inprimis verò urget hanc *ἑπτὰ πνεύματα* cum quibusdam Pontificiis Theodorus Beza, in annotationibus majoribus super Nov. Testam. parte secundâ, fol. 481. & pro fundamento ponit cap. Apoc. 5. vers. 6. ubi septem Spirituum mentio fit, & nullum dubium, quin illic loci Angeli intelligantur: sed hæc ratio nihil planè concludit: in capite quinto enim spiritus septem, missi in omnem terram, ita describuntur, ut facilè sit intellectu, ibi Angelos notari: neque aliud adscribitur ipsis, quod propriè divinum est: Hîc verò gratiam & pacem precatur Apostolus, à spiritibus septem, æquè, sicut à Patre & Filio: jam gratia & pax ab Angelis nuspiam in universâ scripturâ proficisci dicitur, sed uni & soli Deo semper adsignatur: proinde, ne plus quàm decet Angelicis spiritibus tribuamus, consultius & tutius est, in vulgari interpretatione acquiescere, quàm novâ aliquâ se ostentare. Habet Beza non nostros tantum Doctores, sed & gregales suos contradicentes, uti ex ipsorum commentariis manifestè liquet.

Addo & hoc, non posse dari rationem, quâ motus Johannes, Angelos Christo Jesu præposuerit: econtra illud novum non est, ordinem personarum Trinitatis sæpiùs inverti, ut de æqualitate earum tantò commodiùs erudiamur. Et quia Spiritus sanctus amor ac lætitia est inter Patrem & Filium: ab utroque etiam procedit: ideò non ineptè in medio ab Evangelista Johanne collocari potuit. Ut taceam, quòd singulari studio descriptionem Christi peculiariter instituere voluerit: ne si tunc demum personam Spiritus sancti nominasset, *ὑπερβαλὼν* nimis longum & obscurum evasisset. Dicitur autem de Spiritu septiformi, quòd in conspectu throni DEI sit: hoc est, quod Patri in administratione regni conjunctus sit.

Jam ad descriptionem Filii pergamus: Vocat initio eum *Jesum Christum*, ulitato & notissimo nomine: deinde ait, quòd sit *testis fidelis*: Testis dicitur Esa. 55. vers. 4. *Ecce testem dedit eum populo.* Ratio hujus nominis ea est, quòd Christus JESUS de voluntate Patris erga nos, testimonium protulit luculentissimum: fidelis testis meritò appellatur, quia & verbis & factis, quin & ad mortem usque amorem Patris, & suum ipsius, erga nos testari perrexit. *Primogenitus mortuorum* eâ ratione nominatur, quâ eum Paulus primitias dormientium, & resurgentium vocat, Col. 1. & 1. Cor. 15. non quòd primus ante omnes resurrexerit, sed quòd primas teneat inter omnes resurrectione sua, respectu virtutis & efficaciz, quæ ex *ἀναστάσει* ejus saluberrimâ promanavit. Nullus enim omnium, qui ad vitam resuscitatus est, aliis resuscitationem meruit, sed Christus Jesus suâ *ἀναστάσει* id effecit, ut per & propter eam omnes credentes ad immortalitatem resurgere queant. *Uno corpore resurgente, universa natura digna est resurrectione judicata*, inquit Theophylactus fol. 536.

Rupertus.
Chrysost.
Irenæus.

Esa. 55. v. 4.

Coloss. 1.
1. Cor. 15.

Theophyl.
fol. 536.

ficiens, à quo sunt omnia, & finis, propter quem sunt omnia: sive referas ad durationem, quasi sit ipse principium & finis omnis durationis, hoc est, ante & post omnem durationem, adeoque à seculis in seculum, ab æterno in omnem æternitatem, utraque sententia ac interpretatio divinitatem evincit. Hucusque pars capitis prior (proœmium videlicet,) simplici ~~et~~ *explicata* explicata est: quia verò nonnulla dubia occurrunt, ea primùm expediemus, deinde usum & doctrinas salutares monstrabimus.

Scrupuli.

I. Dedisse DEUS dicitur Filio hæc vi-
siones, quod mirum alicui, & Arianismo for-
tè patrocinari videri posset: cùm Filio DEI,
in quem nulla cadit mutatio, nihil in tempore
dari queat: & quia ipse Christus fons omnis
sapientiæ est, cur à Patre demum oracula hæc
accipiat? Respondent nonnulli, quemadmo-
dum aliàs officii partes, salvâ divinitate, à Pa-
tre accepit Filius, ita & hanc revelationem ei
datam: ut significaret illam servis suis: atque
hoc ipsum ratione officii factum esse: Nolo
angustus responsum istud discutere, neque mo-
rosè improbare: quia tamen post peractum
officium redemptionis Filius Dei Apocalypsin
hanc accepit, nescio num prædicta solutio in
acie contra Arianos subsistere queat. Alii di-
cunt, quemadmodum Filius ex essentia Patris
genitus est, & à Patre divinitatem suam habet:
ita & hanc revelationem à Patre se accepisse
scribit: quem in modum sæpius loquitur Do-
minus, præsertim apud Johannem: inquit,
Johan. 5. vers. 19. *Non potest Filius à se facere* Ioh. 5. v. 19.
quicquam, nisi quod viderit Patrem facientem:
vers. 20. *Pater diligit Filium, & hæc omnia de-* Ioh. 5. v. 20.
monstrat ei, quæ ipse facit. Johan. 7. v. 16. *Mea* Ioh. 7. v. 16.
doctrina non est mea, sed ejus, qui misit me. Joh. Ioh. 15. v. 15.
15. vers. 15. *Omnia, quæ audiivi à Patre meo, no-*
ta feci vobis. Ubi negativa Christi locutio non
id vult, quasi vel aliter ipse, & aliter Pater do-
ceret, vel quasi doctrinam propositam priùs
non noverit, sed demum in tempore missionis
didicerit & acceperit: minimè gentium: sed
de novitate tantùm intima loquitur Dominus
inter se & Patrem: se nihil revelare, quod non &
Pater revelandum ducat, se nihil docere, quod
non & Patri apprimè placeat: Ipse enim & Pater
eius, unus sunt, Joh. 10. v. 30. Unum videlicet ἡ ὁμοία, Ioh. 10. v. 30.
essentia: ut Pater sit in Filio, & Filius in patre,
Johan. 14. vers. 11. Idcirco impossibile est, ut Ioh. 14. v. 11
vel minimum nesciat Filius, quod scit Pater:
Omnia enim, quacunque Pater habet, mea sunt,
inquit Johan. 16. v. 15. Si omnia, Ergò & reve- Ioh. 16. v. 15.
latio ista, quam Pater habuit, Filii fuit. Dici-
tur autem Filius à Patre accepisse, ratione or-
dinis: & quia Pater per Filium nobis secreta
revelare consuevit. Eadem φρασίς à Spiritu san-
cto usurpatur, cùm Christus ait: *Non loque-*
tur à semetipso, sed quacunque audierit, loquetur:
& quæ futura sunt, annuntiat vobis, Joh. 16. v. 13. Ioh. 16. v. 13
ubi non hoc vult CHRISTUS, Spiritum san-
ctum

Et cum non posse à se loqui, nisi demum à Filio instruatur: sed harmoniam tantum doctrinæ Patris, Filii, & Spiritus sancti indicat: non scilicet aliud à Spiritu sancto doctrinæ genus profecturum, quam quod hæcenus à Filio, de voluntate Patris, hoc est, cum consensu Patris, traditum fuit. Et sic super allegata loca Theophylactus quoque scribit: cujus unum & alterum testimonium *σαφηνείας ἐνενκα* in medium proferre, haud operâ indignum puto. Fol. mihi 245. ita habet: *Non potest Filius à seipso facere quicquam, secundum quod nihil alienum vel novum habet à Patre: sed per omnia similis est Patri: neque aliam habet substantiam, ut & aliam virtutem habeat, & consequenter aliam operationem, sed quia eandem habet substantiam, eandem habet & virtutem, & propter hoc etiam eadem operatur, & non potest aliud quid facere, præter id, quod Pater facit. Non enim aliam virtutem habet, vel inferiorem vel superiorem paternâ, sed una est substantia, una virtus, una operatio Patris & Filii. Profecto, inquit: sed Pater quasi Doctor quidam est Filii, quodammodo ei demonstrans, quomodo oporteat operari. Nam nisi Filius viderit Patrem facientem, nihil facit: Igitur interrogo talia nugantes Arium & Eunomium, quomodo docet Pater Filium? In sapientiâ? vel non? Omnino in sapientiâ? Quæ autem sapientiâ DEI? Nonne ipse Filius? Etiam, profecto: Itaque Filius docet seipsum: Pater quanta vestra insipientia. Siquidem quasi puerum quendam tradidit Patri Filium erudiendum. Ego autem cum DEI sapientiâ assero, si quid novit Pater, ea & Filius similiter facit. Si Pater cum potestate & virtute, & Filius similiter: Non igitur inferior Filius Patri. Idem fol. 306. Quando dicit: quacunque audivi à Patre meo, ne suspiceris, quod doctrinâ filius opus habeat: sed ostendit, quod nihil alienum à patre loquatur, sed ea, quæ Patris sunt. Fol. 309. Cum dicit, quacunque audierit, hoc signat, quod nihil docturus sit, extra ea, quæ Christus docuit: sicut igitur & Dominus ipse, dicens de se, Quacunque audivi à patre meo, loquor: non ut discitem & puerum se introducit, sed quod nihil sciat, vel doceat, quam quæ Pater: ita & de Spiritu dicendum, &c. Hæc fusiùs contra Arianos discutienda fuerunt, ne quis divinitati Christi quicquam derogari opinetur, quod CHRISTUS Apocalypsin à Patre accepisse dicitur. Posset sanè juxta regulam Athanasii, ad humanam naturam istud quoque referri, vel ratio, quam tradit Augustin. libr. 1. de Trinit. cap. 12. in ejusmodi dictis explicandis observandam, adhiberi, sed non est opus: cum superior responsio dextrè intellecta satis proba: & nemini dubium sit, Johannem idè sic locutum, ut autorem libri innueret, ipsum DEUM Patrem, qui per λόγος, Filium suum, nobis hæc manifestare voluit. De plenitudine enim Christi accipere nos oportet, Joh. 1. v. 16. Ipse siquidem unicus nobis à DEO Doctor & Magister constitutus est, Matt. 17. v. 5.*

II. Veritati adversum videtur, quod Apostolus ait, ea in hoc libro prædici, quæ oporteat fieri, ἐν τάχει, citò: Multis enim post seculis multa acciderunt, quæ hîc prædicta fuerunt. Hîc respondent aliqui: verba: oportet fieri citò: significare conditionem omnium rerum mundanarum, quæ citò fiant, & citò transeant: Sed rectiùs hic nodus extricatur, si meminerimus, horas DEI non nostro sensu & more numerandas, brevitatem & longitudinem non nostrâ regulâ metiendam esse: Coram DEO enim mille anni instar unius diei sunt, si Petro credimus, 2. Petr. 3. vers. 8. & Mosi, Psalm. 90. vers. 4. Neque dubium, quin Spiritus Sanctus hanc voculam pro piis & impiis singulari studio adjecerit: piis quidem loco consolationis, ne desperent, sed certam & oportunam liberationem expectent, quemadmodum apud Prophetam Habacuc facit, cap. 2. vers. 3. Expecta illum, quia veniens veniet, & non tardabit: impiis verò, ut ob repentinum venientem interitum, 1. Thessal. 5. vers. 3. tantò maturiùs poenitentiam agant. Porro non immeritò voculam hanc CITO adjecit Apostolus, quia longius, à tempore vaticinii facti, intervallum non est, quam usque ad diem extremi judicii, imminet autem singulis momentis hora postrema, 1. Johan. 2. vers. 18. Et rerum omnium finis tempore Apostolorum propè fuit, 1. Pet. 4. v. 7.

Hora DEI quomodo numerari debeant. 2. Pet. 3. v. 8. Ps 90. v. 4.

Hab. 2. v. 3.

1. Thess. 5. v. 3.

1. Joh. 2. v. 18. 1. Pet. 4. v. 7.

Cumque Antichristus, de quo potissimum prophetat Apostolus, tempore Pauli cœperit mysterium iniquitatis agere, 2. Thessalon. 2. vers. 7. utique Johannes haud ineptè de plebisque Apocalypseos capitibus dixit, Citò ea eventura. Et alioquin moris est in scripturâ sacrâ, ut per voculam CITO, jam, nunc, &c. certitudinem rerum & dictarum & prædictarum significet. Potest hoc declarari exemplo: Prædixerat Paulus de Antichristo, quod mysterium iniquitatis agere incipiat, magisque ac magis operaturus sit: simul autem vaticinatur de ejus patefactione ac interitu, & ait: NUNC patefiet iniquus ille: 2. Thessal. 2. vers. 8. Illud NUNC non protinus ad annum tunc currentem, vel proximè sequentem referri potest, sed uti ex historiis & experientia manifestum sit, ad aliquot secula extendendum est: dicebat autem NUNC, ratione Dei, coram cujus oculis omnia futura sunt præsentissima, dicebat NUNC propter infallibilem prædictionum certitudinem.

2. Thess. 2. v. 7.

III. Si oportet ea fieri, quæ Spiritus sanctus prædicit, utique cum mala plurima eventura dicantur, causa mali ipse DEUS erit, qui propter vaticinia edita non permittit, ut aliter res eveniat, quam præsignificata est: atque idè prævisio & prædictio necessitatem rebus, etiam malis afferet: Ita argumentari solent ex ejusmodi locis, nostri Sacramentarii, fatalis & Stoici Decreti illius patroni

Theophyl. fol. 245.

Fol. 306.

August. l. 1. de Trin. c. 12.

1. Joh. 1. v. 16.

Matt. 17. v. 5.

troni acerrimi: Et sanè sic ista quæstio comparata est, ut faciliè non simpliciore tantum, sed & qui aliquid naris habent, in errorem perducere & pertrahi queant: idcirco haud indignus labor fuerit, si de scrupulo hoc injecto aliquantum futurius & prolixius differere studeamus. Initio certum & indubitatum hoc est, quod Deus omnia ventura sciat, & quidem accuratissimè, ac prorsus infallibiliter sciat: Ipse universa intuetur, quæ sub cælo sunt, Job. 28. v. 24. Novit in tenebris constituta, Dan. 2. Novit omnia, antequam fient, Dan. 13. v. 42. Quod adeò verum est, ut Deus hac notâ discerni velit ab idolis, Esa. 41. v. 23. & 26. *Annunciate, quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quod Dii estis vos: quis annuntiavit ab exordio, ut sciamus & loquamur, & videamus simul, & dicamus, verus es Deus.* Unde Doctores Ecclesiastici ita scribunt: Origenes, lib. 1. ad Rom. *Valde impius est, qui hoc non credit in Deo, ut quod nos in præterito videmus, ille hoc videat in futuris.* August. 1. 5. de Civ. Dei: *Confiteri esse Deum, & eundem negare esse præscium futurorum, apertissima est insania.* Idem contra Maximinum lib. 1. *Quis insanus negabit Deum esse omnium futurorum præscium? Deus tam certo scit futura, inquit D. Ambrosius, sicut novit præsentia.* Et hanc scientiam revelavit in scriptura, quæ propterea prævidens appellatur, Gal. 3. v. 8. *ἡ προφητεία* prævidens scriptura, prænu-
ciavit, Act. 2. v. 30. & 31. *Propheta cum esset ὁ προφήτης, locutus est de resurrectione.* Non verò bonatantum novit DEUS, sed & mala, hominum multorum impietatem, hæreses, mendacia, persecutiones, &c. uti ex prædictionibus scripturæ manifestè liquet: sic enim sonant complura dicta: Venient illusores, 2. Pet. 3. v. 3. *novissimis diebus discedent quidam à fide,* 1. Tim. 4. v. 1. *sanam doctrinam non sustinebunt,* 2. Tim. 4. v. 3. *Sicut in diebus Noë, ita erit & adventus Filii hominis,* Matt. 24. v. 37. Luc. 17. v. 26. Ejusmodi prædictionibus referta est tota Apocalypsis, uti in progressu patebit. Et ita D. August. ait lib. 1. de Prædest. sanct. cap. 10. *præscire Deus potens est, etiam quæ ipse non facit, sicut quæcunque peccata.*

Proinde constat, DEUM omnia bona & mala certò prævidere, & præscire, neque aliter rem ullam fieri, quàm sicut ea à Deo præscita & prædicta est: Falli enim & mentiri nescit Deus, Hebr. 6. Tit. 1. Cæterum ex præscientiâ istâ DEI, minimè necessitas fatalis & absoluta oritur: neque præscientia Dei malorum prævisorum causa statui potest: siquidem si aliter ullo modo res eventura fuisset, aliter quoque eam Deus prævidisset: sed quia scivit, hæc & illâ ratione, hoc vel illud eventurum, ideò quoq; sic scivit, & sic infallibiliter prædixit: Unde Fulgentius 1. 1. ad Monimum eleganter scribit: *Præscivit quidem DEUS peccaturos homines, non tamen quenquam prædestinavit ad peccatum.* Et August. de lib. arbit. sic inquit: *Sicut memoria nostra scit ea, quæ præterita sunt, etsi nec velit nec approbet nec adjuvet ea: Ita Deus præscientiâ suâ omnia, quæ futura sunt, prævidet.* Idem lib. de corrept. & grat. c. 9. *Nullo modo cogimur aut retentâ præscientiâ Dei tollere voluntatis arbitrium: aut retento voluntatis arbitrio, Deum (quod nefas est) negare*

præscium futurorum: sed utrumq; amplectimur, utrumq; fideliter & veraciter confitemur, illud, ut benè credamus, hoc, ut benè vivamus. Et Orig. 1. 2. ad Rom. *Et communi sensu de præscientia sentiamus, non propterea erit aliquid, quia scit Deus futurum: sed quia futurum est, sciatur à Deo.* Hieron. in Ezech. 1. 3. *Præscientia futurorum boni vel mali immutabile non facit, quod Deo futurum novit. Non enim, quia ille futura cognoscit, necesse est nos facere, quod ille præscivit, sed quod nos propria voluntate sumus facturi, ille novit futurum, quasi Deus.* Chrys. hom. 60. in Matth. sup. illud Matth. c. 18. v. 7. *Necesse est venire scandala: Non quia futura prædixit, ideò veniunt: sed quoniam omnino ventura erant, idcirco prædixit. Non enim fierent, si nollent ea excogitare homines nequam & pestiferi. Quod si ventura non fuissent, nec ipse futura prædixisset, ventura verò erant, quia multi erant graviter agrotantes, qui noluerunt non agere malignè, & ipse quod futurum erat, prædixit. Sed si curati fuissent, quispiam dicet, & nemo esset, qui scandala faceret, nonne falsa esset prædictio (necesse est.) Certè si curari sanariq; omnes voluissent, non dixisset, Necesse est scandala venire, sed quia præsciebat, ipsos suâ sponte incurabiles futuros, ideò ventura omnino prædixit.* Similia habentur apud Pet. Lomb. 1. 1. sent. dist. 38 ex Aug. *Prædixit Dominus infidelitatem Judæorum, sed non fecit, neq; præscisset mala eorum, nisi ea haberent: Non enim ideò quenquam ad peccandum cogit, quia futura hominum peccata prænovit: illorum enim præscivit peccata non sua.* Justinus Philos. Martyr prolixè in apologia prima & secunda excusat doctrinam nostram ab illa calumnia, *Ne quis, inquit, existimet, nos docere, ex fatali necessitate omnia fieri, quia prævisa & prædicta sunt in scripturâ.* Explicat Justinus rem exemplo Judæ, cujus prodicionem scivit Deus, prævidit & prædixit. Verba Justiniani habent f. 330. *Si certum est, Deum obtinere omnium præscientiam perfectam: quomodo ergò non est prodicionis Judæ causa? R. Si fieri oportuit, ut Christus ab uno discipulorum suorum hostibus prodereitur, ut scriptura impleteretur: videlicet Christus scripturæ impletionis causa fuerit: non Judæ prodicionis: Nam hujus ipsemet Judæ causa fuit: quam Deus fore cum prænosceret, per sacram scripturam prædixit. Et non est præscientia causa ejus, quod futurum est: sed id, quod futurum est, causa præscientiæ: siquidem non præscientiam sequitur futurum, sed futurum consequitur præscientia: & haudquaquam præscius causa est futuri.* Quocirca non Christus causa est prodicionis Judæ: verum proditio est causa Domini præscientiæ. Hic Justiniani verbis examissim respondent verba Ambrosii de vocat. Gent. lib. 2. cap. ult. *DEI cognitio nulla nos urget necessitate peccandi: & D. Hieronymi lib. 5. in Hieremiam: Non cogitur homo ex præscientia Dei, quasi necessitate, vel facere quid, vel non facere.* Pro informandis rudioribus solent nonnulli rem totam declarare exemplo Astronomi: & capn-
Ille præscit & prædicat futuras Eclipses: & eventus prædictioni respondet: sed Astronomus non causa est prævisæ & prædictæ Eclipsæ, verum quia certò eam futuram, beneficio artis prænovit: ideò prædixit: Ita nec Deus causa est malorum, quæ pro omniscientiâ suâ ab æterno infallibiliter prævidit: Majoris perspicuitatis

Ambros. de
vocat. Gens.
1. 2. c. ult.

Hieron. 1. 5.
in Hierem.

Simile quo
capn-
veas even-
adhibetur.

Distinctio
de præsci-
entia divinæ
objectis
est statuen-
dum & ju-
dicandum.

tatis causâ, sciamus, sicut diversa præscientiæ
divinæ sunt objecta, ita quoque distinctè de iis
esse judicandum. Quædam enim prævisa &
prædicta sunt, ut pendeant simul à Dei volunta-
te & operatione: quædam contra Dei benepla-
citum voluntas humana facit. Exempli causâ,
salutem credentium non præscit tantum DEUS,
sed & promovet: Pœnitentiam Petri & Pauli
non præscivit tantum DEUS, sed & operatus est:
adeoque cum gaudio & delectatione præscientia
hæc conjuncta est: E contra desperationem &
proditionem Judæ, prænoverat quidem etiam,
sed eam neque causatus, neque operatus erat:
Sic enim Ezech. 33. v. 11. juramento affirmat:
*Vivo ego, nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur
& vivat.* Hic apparet, præscire Deum mortem,
sed nolle tamen eam: Ergo multa præscit,
multa futura prædicat Dominus, quæ tamen nec
vult, nec adjuvat, nec approbat. De Pharaone
inquit, Exod. 3. v. 19. *Ego scio, quod non di-
mittis vos Rex Egypti.* Præscientia hæc infal-
libilis quidem, sed contumaciæ Pharaonis, cau-
sa non fuit, alioquin Moysen & Aaronem ob-
jurgatione, doctrinâ & prodigiis non instru-
xisset: quia verò conversionem Pharaonis vo-
lebat Dominus, ideo Moysen & Aaronem ab-
legabat, qui omni conatu id egere, ut Pharaon
à pertinaciâ suâ desisteret: Non enim DEUS est
iniquitatem volens, Psal. 5. Et si præscientia
Dei ob sui infallibilitatem omnes actiones ne-
cessarias facit, auferetur etiam ipsi libertas:
omnino enim præscit, quid facturus sit, &
tamen est agens liberrimum, quia fecit, quæ
voluit, Psal. 115. v. 3. Possem uberius de capite
hoc differere, & de diversâ significatione vocu-
larum oportet, necesse est, &c. haud pauca in me-
dium proferre, sed quia ex prolatis ἐν ἑκτοῦ
constare puto, quid sentiendum & statuendum
sit, & in Scholis ista quotidie inculcantur, idcirco
finem impono, & coronidis loco adjicio verba
Bernhardi, & Augustini: Bernhardi quidem homi.
81. in Canticum canticorum sic habent: *Nescio
quo pravo & miro modo ipsa sibi voluntas, peccato in-
deterius mutata, necessitatem facit ut nec neces-
sitas, cum voluntaria sit, excusare valeat volunta-
tem, nec voluntas, cum sit illecta, excludere ne-
cessitatem. Est enim necessitas hac voluntaria:
& favorabilis quedam vis, premendo blandiens,
& blandiendo premens. Inde querula illa vox
veluti gementis sub onere necessitatis hujus: Do-
mine, inquit, vim patior, responde pro me. Sed
rursus sciens, quod non justè causaretur adversus
Dominum, cum voluntas sua ipsi potius in causa
foret, attende, quid secutus intulerit. Quid
dicam, aut quid respondebit mihi, cum ipse fece-
rim? Premebatur ergo jugo, non alio tamen,
quàm voluntaria cujusdam servitutis, & erat pro
servitute quidem miserabilis, sed pro voluntate in-
excusabilis. Augustinus verò ad 10. artic. falsi.
ita ait: *Nefas est, Deo lapsum adscribere cau-
sas: Qui etsi ex æternâ scientiâ præcognitum ha-
bet, quod uniuscujusque meritis retributurus sit:
nemini tamen per hoc, quod falli non potest, aut
necessitatem aut voluntatem intulit delinquendi.
Si ergo à justitiâ & pietate quis deficit, suo in
præceptis fertur arbitrio: suâ concupiscentiâ trahi-
tur, suâ persuasionem decipiunt: NIHIL ibi Pater:**

NIHIL Filius: NIHIL Spiritus sanctus: nec in
tali negotio QUICQUAM divina voluntatis in-
tervenit, cujus ope scimus, multos, ne laberen-
tur, retentos: nullos autem, ut laberentur, im-
pulsos.

I V. In salutatione dicit Johannes: *Gra-
tia & pax, ab eo, qui est, qui erat, & qui
venturus:* in Græco verò textu sic sonant ver-
ba: Εἰρήνη καὶ χάρις τῷ ὄντι, καὶ τῷ ὄντι, καὶ τῷ ἐρχομένῳ. Depulsio
Solæcismi.
Hic Erasmus in Annot. fol. 777. operosè con-
tendit, Græcum sermonem nihil omnino si-
gnificare: & manifestum Solæcismum com-
mitti: Dicendum enim, καὶ τῷ ὄντι, καὶ τῷ
ὄντι, καὶ τῷ ἐρχομένῳ: Alioquin enim si ad li-
teram reddantur verba, sic ea sonare: *Ab Ens,
ab id quod erat, & ab is, qui venturus est,* quæ
formula loquendi Solæcismo non carere vide-
tur. Respondeo: Dato uno inconvenienti, se-
quuntur plura. Non credit Erasmus, Apoca-
lypsin ab Apostolo & Evangelista Johanne con-
scriptam: ideo sæpius nodum in scirpo quærit,
& anxie contendit, num ullâ ratione autoritati
libri quicquam detrahere queat. Verum irritò
conatu, & adverso successu hæc Erasmus tentat.
Si enim maximè Solæcismus Grammaticus oc-
curreret, non tamen protinus vel spiritui sancto,
vel Johanni, sed aut Amanuensi, aut primis Ty-
pographis imputandus, vel Autor pro libertate
quam habuit, scripsisse judicandus esset. Verum
aliasupere est responsio solida, ex qua manifestum
evadet, non sine gravi consilio Johannem verba
sua ita formasse: Dubio procul enim descriptio-
ne istâ Dei, respexit Apostolus ad verba Dei,
quæ ad Moysen locutus est, Exod. 3. v. 15. *Ero
qui ero* est nomen meum, Et v. 14. *QUI EST*
misit me ad vos: ubi ter vocula יהוה Ehejeh le-
gitur: de quâ doctissimi & vetustissimi Hebræi
scribunt, quod verbum hoc Ehejeh, tria tem-
pora, Est, fuit, & erit significet: Jam quia in
linguâ græcâ uno vocabulo εἶπασιν hebrææ di-
ctionis exprimere non potuit, idcirco pluribus
verbis quasi locum Mosaicum interpretatus est.
Sed quare non dixit, καὶ τῷ ὄντι, & τῷ ὄντι, καὶ τῷ
ἐρχομένῳ? Hoc ipsum quoque destinatâ voluntate
fecit: Nam apud Moysen Dominus per vocabu-
lum Ehejeh, nomen suum proprium manifestat.
Hoc nomen proprium exprimere suâ quoque
linguâ studet Apostolus, cum inquit: καὶ τῷ ὄντι,
&c. ut ostenderet, se voculis istis ὄντι & ἐρχο-
μένῳ non tanquam participiis, neque vocula
ὄντι tanquam verbo: sed tanquam nominibus
propriis uti, ideo particulæ ὄντι articulum ὁ ge-
neris Masculini, & non ὁ præposuit: hanc
ipsam ob causam nec articulum quidem ὁ mu-
tavit, quasi & ὄντι, & ὁ ad nomen proprium ceu
pars quædam pertinerent. Cumque nomen
JEHOVAH prorsus sit indeclinabile, & uni-
forme per se (nam puncta, quæ mutantur, non
sunt ipsius nominis propria, sed aliunde adscita)
ideo & Apostolus uniformiter nomen Dei ex-
primere voluit. Et Valla non ineptè statuit,
hanc sermonis novitate immutabilem in Deo pro-
prietatem significari. Nicolaus de Lyra quo-
que rectè censet, æternitatem Dei hac descriptio-
ne innui: quia enim nos, quid æternitas sit, ne-
scimus, ideo Spiritum sanctum per differentias
tempo-

Depulsio
Solæcismi.
quem Eras-
mus Jo-
hanni im-
putare co-
natur.

Exod. 3.
v. 15.

ND

Valla.

Lyra.

Ezech. 33.

Exod. 3.
v. 19.

Psal. 5.

Psal. 115.
v. 3.

Bernh.
hom. 81. in
Cant. can-
ticor.

Augustin.

temporis præsentis, præteriti & futuri eam nobis exprimere.

V. Affectat Pontifex Romanus non tantum dominationem universalem super omnes Ecclesias: sed & jurisdictionem politicam, terrenam & temporalem: tantam quidem, ut princeps principum, ut Dominus Imperij Romani esse, ut feuda regnorum ab ipso peti, ut Imperatoribus & Principibus mandare, præcipere, interdicare & prohibere pro libitu velit: Robertus Bellarminus lib. 5. de potestate summi Pontificis temporali, cap. 1. fol. 1073. ait: *Quorundam Catholicorum sententia est, summum Pontificem jure divino habere plenissimam potestatem in universum orbem terrarum, tum in rebus Ecclesiasticis, tum in politicis. Ita docent Augustinus Triumphus in Summa de potest. Eccles. quest. 1. art. 1. Alvarus Pelagius lib. 1. de planctu Eccles. c. 13. & multi jure consulti, ut Hostiensis in cap. Quod super his, de voto, & voti redemptione. Panormitanus in cap. Novit. de judiciis. Sylvester in summa de peccatis, verbo Papa, §. 2. & alij non pauci. Quin etiam Hostiensis ulterius progreditur. Docet enim per Christi adventum, omne dominium principum infidelium translatum esse ad Ecclesiam, & residere in summo Pontifice, ut Vicario summi & veri regis Christi, & ideo posse Pontificem regna infidelium jure suo donare, quibus voluerit fidelium. Et fol. 1085. idem Bellarminus sic scribit: S. Thomas in lib. 3. de regim. princip. c. 10. & 19. affirmat, summum Pontificem jure divino habere spirituales & temporales potestatem in toto orbe terrarum, ut supremum totius mundi regem, adeo ut etiam tales omnibus Christianis possit imponere, & civitates ac castra destruere pro conservatione Christianitatis. Idem etiam S. Thomas in 2. sent. dist. 44. prope finem, dicit esse in Papa apicem utriusque potestatis, spiritualis & temporalis: sequuntur autem sanctum Thomam pluri alij Doctores, ut hac sententia COMMUNIS apud Theologos dici possit. Hucusque Bellarminus. Et si verò Suita non nihil se dissentire ab hac opinione communi protestatur (tàm bella scilicet inter ipsos est concordia) tamen mox Spiritu vertiginis correptus, planè idem statuit, & Papam non tantum Monarcham esse in prioribus libris defendit, sed & eum tantâ temporali potestate vigere asserit, ut à nemine in terrenis judicari queat: ut nemini subiectus esse cogatur, quin potius omnes Principes ipsi subiecti esse debeant. Patet verò ex allatis Pontificiorum, in primis autem Hostiensis illius, verbis, quòd temporalem hanc potestatem Papæ super Christum Jesum Regem & Principem terræ ædificant: quia ipse princeps terræ fuerit, & verò Papa Vicarius Christi, juxta ipsorum opinionem, sit, ideo haud immeritò Papæ hanc temporalem Jurisdictionem attribui & assignari. Inter alia autem dicta arripitur illud, quod c. 1. Apocal. v. 5. habetur, ubi Christus princeps Regum terræ vocatur: Quæstio itaque est, num hic locus figmento Pontificiorum patrocinetur? Ipsi affirmant, nos inficiamur. Initiò enim scripturæ repugnat, ut Ecclesiasticus quidam in terris Monarcha terrenus sit: juxta illud Christi: *Reges terræ benefici vocantur, & potestatem habent, vos autem non sic*, Luc. 22. v. 25. Ad quæ verba D. Bernh. respiciens lib. 2. de Considerat. ita inquit: *Apostolis interdicitur**

dominatus: I ergò Tu, & tibi usurpare aude, aut dominans Apostolatam, aut Apostolicus dominatum: planè ab alterutro prohiberis: si utrumque similiter habere voles, perdes utrumque. Alioquin non te exceptum illorum numero putes, de quibus queritur Deus: ipsi regnaverunt, sed non ex me: principes extiterunt, & non cognovi eos, Ose 8. v. 4. Idem lib. 1. de consid. ait: *Habent hæc infima & terrena iudices suos reges, & principes terræ: Quid fines alienos invaditis? Quid falcem vestram in alienam messem extenditis?* Et rectè quidem hæc Bernhardus: Nemo enim Deo militans, implicat se negotiis secularibus, 2. Tim. 2. Papa vult esse miles Dei: Ergò negotiis secularibus implicare se; Ergò princeps secularis esse minimè debet. Porro; jubet Paulus Apostolus, Rom. 13. v. 1. *Ut omnis anima potestatibus subiecta sit supereminentibus: cui mandato obstrictos & devinctos quoque Ecclesiasticos, præcipui Patres unanimiter statuunt. Ambrosius ait: Hic ergò subiectus est potestati, qui se tenore Dei ab iis abstinere, qua prohibet. Aut igitur & Papa potestati subiectus est: aut non abstinere ab iis, quæ Deus prohibet. Theophylactus fol. 374. Apostolus erudit & instituit omnem animam, sive sacerdos quispiam fuerit, vel Monachus vel Apostolus, subijci potestatibus: Ipsa enim subiectio, non invertit pietatem. Chrysostom. hom. 13. ad Rom. Omnis anima potestatibus supereminentibus subdita sit: Etiam si Apostolus, sive Evangelista, sive Propheta, sive quicunque tandem fuerit. Inde sic concludo: Si omnis omnium ordinum homo subiectus esse tenetur Magistratui, adeo ut ne Propheta quidem, & quicunque sit, excipiat: Ergò & Papam decet subijci magistratui politico: Si subesse eum oportet: Ergò princeps Regum & Imperatorum esse non potest: sicut quidem boat, de Majorit. C. Solitz, omnes Reges & Monarchas esse Vasallos Romani Pontificis, atque se posse extollere, quem velit, & deprimere, quem velit. Num sic quoque Petrus? à quo aliàs se primatum accepisse mentiuntur Pontifices? Haud puto ille enim ait: *Aurum & argentum non habeo*, Actor. 3. vers. 6. quod nunquam dixisset, si Monarcha, si princeps Regum fuisset. Petrus solvit vectigal, Matth. 17. v. 27. quod à principe summo Regum planè alienum est. Paulus ad iudicium Cæsaris provocat, & se ei submittit, Actor. vigesimo quinto, vers. 11. Quæ ergò superbia & insolentia Pontificum, quòd ipsi à nullo Imperatore judicari, sed Imperatores judicare volunt? Miratus est hoc Eberhardus Saltzburger Episcopus, cum coram universo Romano imperio diceret: *Qui servus servorum est, Dominus Dominorum, perinde ac si Deus foret, esse cupit: sacrosæcæus atque consilia Fratrum, & DOMINORUM SUORUM aspernatur: TIMEAT, ne eorum, quæ adversus leges magis ac magis gerit, RATIONEM REDDERE COGATUR, &c.* Audis hîc, ante annos ducentos Eberhardum Episcopum scribere, quòd Papa non aliorum Dominus de jure sit, licet esse velit: sed quod alij ejus Domini sint: & quòd necessum habuerit Papa (quem in sequentibus verbis perditum hominem, & Antichristum vocat) extimescere, ne cogatur rationem reddere: quæ adversus leges gessit. Ergò tunc reclamatum fuit primatui huic Papæ*

Bellarmin. l. 5. de potest. Pontif. c. 1. fol. 1073.

Ose. 8. v. 4.

2. Tim. 2.

Rom. 13. v. 1.

Ambros.

Theophyl. fol. 374.

Chrysost. hom. 13. ad Rom.

C. de Majorit. c. Solitz.

Actor. 3. v. 6.

Matth. 17. v. 27.

Act. 25. v. 11.

Eberhard: Episc. Saltzburger. quærela adv. Pontif. Rom.

Quæstio. Num ex principatu Christi, Primatus Pontif. Romani rectè concludatur?

Luc. 22. v. 25. Bernh. l. 2. de Consid.

Papæ temporali ac politico: & quidem à Vallo Papæ, Episcopo Salisburgensi, non in angulo, sed in pleno totius imperii omniumque ordinum ejus confessu.

vindicatur Jam, quod Christi personam attinet, ac titulum (princeps Regum terræ) nunquam inde quicquam pro stabiliendâ hâc causâ proferre poterunt. Nam Christus in realibus & personalibus se alienæ potestati subjecit: In realibus vectigal pro se solvi præcepit, Matth. 17. v. 27. In personalibus à Pilato se judicari permisit, Joh. 19. v. 8. Cùmque imperium terrenum ei offerretur, fugit in montem solus, Joh. 6. v. 15. Hoc nomine de hæreditatibus sententiam ferre non voluit, inquiens: Luc. 12. v. 14. *Quis me constituit judicem aut divisorem inter vos?* Et ne hac de re ullus restet scrupulus, en ingenuam ejus confessionem, cùm ait Joh. 18. v. 36. *Regnum meum non est de hoc mundo*: Ergo disertis verbis fatetur Christus, se politicum & mundanum principem vel Regem non esse. Vocatur ergo Christus Rex, vocatur Dominus, & Princeps Regum terræ, non respectu mūdani alicujus, quod exerceat, imperii, sed respectu gubernationis & providentiæ universalis, cui tam Reges, quam subditi sunt subiecti. Hæc quia sole meridiano clariora sunt, permovere aliquos Suitas, ut ab aliis Pontificiis deficientes, nobiscum negarint, Christum vel regnum terrenum habuisse, vel tale Pontifici Romano dedisse. Unius Bellarmini verba adscribam, qui prolixè contra gregales suos disputat: Sic autem habent, Tom. 1. fol. 1079. *Ajo Christum fuisse quidem semper ut*

DEI Filium, Regem & Dominum omnium creaturarum eo modo, quo est Pater ejus, sed hoc regnum æternum esse & divinum, nec tollere dominia hominum, nec posse Pontifici convenire; fuisse præterea Christum ut hominem regem omnium hominum spirituales, & habuisse potestatem amplissimam spirituales in omnes tam fideles, quam infideles, in ordine ad salutem æternam, ita, ut posset eos obligare ad fidem & sacramenta sua suscipienda: potuisse denique Christum hominem, si voluisset, & si expedire sibi visum fuisset, accipere regiam auctoritatem: tamen noluisse, & proinde nec accepisse, nec habuisse non solum executionem dominii & regni, sed nec auctoritatem vel potestatem regni ullius temporalis. Et fol. 1080. ordine sic colligit: *Non habuit Christus homo regnum temporale hæreditarium: vel successionem hæreditariam: non etiam fuit Rex temporalis, titulo electionis. Fugit enim, cùm se Regem eligi animadvertit: sed nec jure belli fuit Rex temporalis: nam bellum ejus non fuit cum Regibus mortalibus, sed cum principe hujus mundi, Joh. 12. Col. 2. 1. Joh. 3. neque dono DEI speciali. Ergo nullâ planè ratione Rex temporalis fuit.* Fol. 1081. addit: *Confirmatur hoc primò testimonio plurimorum auctorum. Id enim docet S. Bonaventura, in libro de paupertate Christi, & in Apolog. pauperum. Thom. Waldensis lib. 2. doct. fid. c. 76. 77. & 78. Alvar. Pelagius, lib. 2. de planctu Ecclesie, art. 57. Durand. de orig. jurisdict. qu. 5. Johan. Driedo de dogmat. Eccles. l. 3. c. 4. p. 1. Abulens. inc. 20. Matth. qu. 67. Albertus Pighius l. 5. de Eccles. Hierarch. c. 3. Adrianus Finius in flagello Jud. l. 5. c. 6. Victoria, relect. 5. de potestate Eccles. Sotus l. 4. de justit. & jure, quæst. 4.*

Bartholomæus Medonain 3. p. q. 59. art. 4. Navarrus in cap. Novit. Notab. n. 97. Denique, ferè omnes interpretes in illud Joh. 18. Regnum meum non est de hoc mundo. Confirmatur secundo: Nam Christus nunquam exercuit in hoc mundo regiam potestatem: venit enim ministrare, non ministrari, & judicari non judicare, &c.

Tandem fol. 1083. sic ipse Suita infert: *Pontifex non habet omnem potestatem prorsus, quam habuit Christus ut homo mortalis.* Ille enim quia Deus & homo erat, habuit quandam potestatem, quam dicunt excellentia. Et post pauca: Sequitur ergo evidenter ex eo, quod Christus ut homo mortalis non habuit ullum temporale regnum, nec Pontificem ut Christi Vicarium (SI DIIS PLACET) tale aliquod regnum habere. Hæc Bellarminus. Quia itaque adversarii aliqui nostri ipsi sententiam nostram amplectuntur, & titulos Christi, quibus vel Rex vel princeps, vel Dominus Dominantium dicitur, spiritualiter interpretantur, tantò facilius & hoc dictum Apocalypticum, à perversâ quorundam interpretatione vindicari potest.*

*NB. Incommodè Bellarminus Christum hominem mortalem subinde vocat, quasi per se mortalis fuerit: qui tamen mortem voluntariè passus: & per se omnino æp̄d̄agl & fuerit.

VI. De Christo ait Johannes, quod nos Nū liceat, omnes sacerdotes fecerit. Num ergo licet, ut omnes Christiani partes agant sacerdotum? ut Christiani Sacerdotes sint, & partes Ministerii Ecclesiastici sustineant? Epiph. har. 19. & 79. August. har. 27. Resp. Non licet: neque id innuit Apostolus: dum sacerdotis nomen nobis attribuit: sed uti Div. Augustin. lib. 20. de Civit. Dei cap. 10. rectè censet, dicimur sacerdotes, quia membra sumus unius sacerdotis. Similia habent Ambrosius, Beda & alii, qui unanimiter fatentur, inde sacerdotes dici Christianos, quia membra sint summi sacerdotis: quia semetipsos per compunctionem cordis offerant DEO: & sacrificium laudis præstent: non quia publico ministerio fungantur. Distinxit enim DEUS ordinem docentium & discipulorum, & severè præcepit, ne quis non vocatus currat, Jerem. 23. ne quis sine missione prædicet, Roman. 10. Ideoque nullam confusionem hoc parit nomen, quod & 1. Petr. 1. Petr. 8. v. 5. & 7. nobis tribuitur. Licet sane omnibus Christianis prædicare fratribus, licet docere transgressores vias Domini, Psal. 51. sed inde non sequitur, quod liceat ipsis publico fungi ministerio: Habent Christiani aliqua communia cum ministris publicis: Habent & hi quædam singularia, ac peculiariora, ad quæ officii ratione obligantur: Et in illis etiam, quæ communia utrisque sunt per se, occurrit quædam differentia per accidens. Cantat enim Pastor, & auditor: sed uterque diverso respectu: ille ex officio Pastoris: hic ex officio Christiani. Proinde ut discrimen capiant rudiores: sic distingui posset: omnes Christianos esse sacerdotes respectu pietatis erga Deum: quam ei offerunt, sicut

B

& spi-

Gal. 6. v. 1. & spirituales hâc ratione vocantur, Galat. 6. v. 1. non esse omnes sacerdotes, respectu publici ministerii Ecclesiastici: Ad hoc enim eliguntur certæ personæ, sicut Christus de Apostolis ait: Ego elegi vos, id quod & exemplum vocationis Matthiæ luculenter docet. Proinde faceſſat à τὰ ἐξ ἑα illa Anabaptistarum, qui sartorem & sutorem quemlibet ministerio fungi posse arbitrantur.

VII. Sed num ex vocula *sacerdotis* Missa Papistica stabilitur? Sic equidem satis ridiculè colligit Bellarminus Tomo secundo, fol. 1024. sed ἀπαιδεύτως planè ac insulsè: Si enim sacerdos hîc propter sacrificium Missæ aliquis dicatur, necessum erit, ut omnes Christiani Missam celebrent: quia omnes sacerdotes vocantur: sed hoc ipsi Pontificii nolunt, quin potius sacrificium Missæ à sacrificiis celebrari jubent: Ergo inepta est collectio. Si dicas: Christianos tamen dici sacerdotes, quia, aliquid sacrificant, respondeo, ut maximè ex abundanti hoc concedam, non tamen sequitur, Ergo missæ sacrificium cum scripturâ sacrâ non pugnat: Et alia sunt sacrificia, quæ decent Christianos, de quibus in notis fusiùs dicemus.

VIII. Omnis oculus videbit Dominum, inquit Johannes Theologus. Deus verò ait **Exod. 33. v. 20.** *Non videbit me homo & vivet:* & Paulus vocat eum inconspicuum, **Col. 1.** invisibilem, **1. Tim. 1.** quem nemo hominum videre potest, **1. Tim. 6.** quæritur ergo, quomodo hæc discrepantes sententiæ conciliari queant? Et respondetur paucis, Johannem in Apocalypsi, de statu venturi seculi, Deum verò apud Moſen & Paulum, de hoc præſenti seculo verba facere. Quemadmodum enim Israëlita ne Moſis quidem faciem intueri poterunt, & nos solis splendorem in hac imbecillitate naturæ, ferre non possumus: Ita nec Deum in hac vita videre nobis licet: Tunc autem videbit eum omnis oculus, tunc videbimus eum à facie ad faciem, **1. Cor. 13.**

IX. Sed si impii quoque visuri sunt Christum Jesum, utique nos Christiani nullam præ illis prærogativam habemus. Statuitur enim aliàs principalis pars beatitudinis in visione Dei constituta: & Divus Augustinus disertè inquit: Impios Deum non visuros, quin & ipsa scriptura hoc multoties asserit. Johannes autem expressè de impiis quoque ait, quod DEUM videbunt: quod intuebuntur in eum, quem confixerunt.

Resp. Invieta est illa de visione Dei in cœlis beatorum consolatio. Nec invicta tantum, sed & propria Christianorum: ita ut in omnem æternitatem hoc pacto nullus impiorum videre Deum queat, & hæc carentia visionis omnes gehennæ torturas superabit, uti Augustinus scribit. Ubi autem notandum, non nudam fore visionem, non nudum aliquem adspæctum, sed ita comparatum, ut maximâ cum delectatione se Deus beatis exhibiturus sit. Cæterum de istâ visione hîc non loquitur Johannes Apostolus: multò minùs eas impiis adsignat: sed visionem eam pollicetur, quâ omnis homo *judicem Christum habiturus & sensurus est.* Sæpè

enim videre idem significat, quod aliquid sentire aut experiri, **Ps. 77.** *Viderunt te aqua Deus, viderunt, & timuerunt:* id est, senserunt vim ac virtutem tuam, cum vel mare scidisti, vel Jordanem retrò trulisti. Quando verò de impiis dicitur, Deum videbunt: nihil aliud innuitur, quàm quod sensuri sint, & reipsâ experturi, quæ transfixerunt. Horribilis erit ipsis iste aspectus Domini: optabunt eo planè carere, quàm diu frui: E contra pii gaudebunt in Domino, tripudiabunt & exultabunt coram facie ejus: quemadmodum universa scriptura luculenter testatur: Et sic distinguit Nicolaus Lyran. scribens: *Visio ipsius erit valde delectabilis iustis: nam veniet eis Salvator, propter quod loquens de suo adventu ad iudicium, Luc. 21. His autem fieri incipientibus, respicite & lavate capita vestra, id est, exhilarate corda, ut exponit Beatus Gregor. hom. 1. quoniam appropinquat redemptio vestra. Sed erit terribilis impiis, quod veniet eis punitor; ideo subicitur: Et plangent super eam.*

X. Porro ex verbis istis: Videbunt, in quem transfixerunt, quæ Zachar. 12. Johan. 19. & hîc Apoc. cap. 1. habentur, plerique Patres & Scriptores Ecclesiastici concludunt, Christum Jesum non tantum cicatrices vulnerum per dies 40. post resurrectionem retinuisse, sed & cœlo illatas, sanctèq; servatas, in die extremi iudicii ostensurum: hostibus præsertim suis, ut per eas crudelissimæ necis, quâ innocentem affecerunt, rei convincantur: Alii verò, recentiores præsertim, malunt credere, Christum cicatrices sepulchro non extulisse, multò minùs cœlum intulisse, omnium minimè olim exhibiturum esse: sed ad exiguum duntaxat tempus κατ' οὐνογραφίαν, & per dispensationem pro informandis discipulis, & confortandâ fide eorum, assumpsisse. Ultra sententia convenientior sit, haud immeritò accuratè indagatur: Ejus tamen quæstio ista generis est, ut salvâ compage fidei, diversimodè expediri, & neutra pars alteram hæreseos arguere debeat. Pro libertate ergo, quam habemus in Domino, fateor, me faciliùs assentiri iis, qui stigmata clavorum nunquam deposita, sed & sepulchro elata, & cœlo illata, immo & olim conspicienda, docent. Neque obstare existimo glorificationem corporis, quippe, quod è cicatricibus istis gloria, non ignominia, Christo in cœlis & in terrâ enascitur: Eæ quoque ad sunt rationes solidæ, ut si maximè *personali* quodam facto CHRISTUS retinuisse stigmata dicatur, minimè peccetur. De Martyribus scribit Divus Augustinus libr. 22. de Civitate DEI, cap. 20. quod cicatrices etiam in ipsâ æternâ beatitudine, tanquam testimonia constantiæ habituri sint: quantò magis credendum est, CHRISTUM JESUM, characteres officii sui, pro salute hominum fideliter & ad mortem usque gesti, DEO æterno, totiq; Angelorum choro exhibere voluisse? Cyrillus certè Alexandrinus vehementer hanc rationem urget: ac refert huc verba Esaiæ, cap. sexagesimo tertio, vers. primo, ubi de Christo redeunte in cœlos Angeli quasi admirabundi quærant: *Quis est iste, qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra, iste formosus in stolâ suâ, gradiens in multitudine fortitudinis suæ?* Et Zachar. 13. v. 6. dicitur ei:

Quid

Explicatio vocula Videre. Psal. 77.

Lyra.

Luc. 11.

Greg hom. 1.

Quæstio nobilissima. Vtrū Christus etiam nūc stigmata clavorum, & cicatrices retineat. Sententia Autoris affirmativa.

Rationes pro sent. affirm. Aug. lib. 22. de Civ. Dei, cap. 20.

Cyrillus.

Esa. 63. v. 1.

Zach. 13.

v. 6.

Quid sunt plaga ista, in medio manuum tuarum?
Et dicet: *His plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me.* D. Augustin. serm. 5. de Ascens. sic ait: *Agnoscent in cicatricibus signa bellorum, adorant in carne vulnera jam sanata.* Idem Augustinus propter hostes Christum retinere stigmata, affirmat, lib. 2. de Symb. ad Catech. c. 8. ubi introducit Christum, crucifixores suos ita in die extremi iudicii alloquentem: *Ecce hominem, quem crucifixistis, ecce Deum & hominem, in quem credere nolulistis, videtis vulnera, qua influxistis, agnoscitis latius, quod pupugistis: quoniam per vos, & propter vos apertum est, nec tamen intrare voluistis.* Huic rationi suffragan-

turo iudicio, de peccato sua mortis. Si tamen alicui altera sententia contraria magis probetur, facile per nos licet: quemvis enim suo sensu abundare patimur, nihil dubitantes, quin eadem libertas nobis quoque incolumis & salva futura sit. Atque hæc de scrupulis primæ partis: nunc ad notas accessum faciamus.

Nota.

I. Et initio quidem luculentissima offert se occasio dicendi, de variis voluntatis divinæ erga nos patefactionibus, seu patefactionis divinæ modis & rationibus: πολυμερῶς enim & ποικιλοτρόπως olim loquuntur Deum Patribus, per Prophetas, Apostolus perspicue testatur, Heb. 1. v. 1. Et constat, quod ore ad os locutus est, quod per varias formas & similitudines se revelavit, quod per visiones & raptus, quod per insomnia, per sortes, per Urim & Tumim, per Prophetas, per Angelos denique voluntatem suam Deus multoties patefecerit: donec tandem novissime per Filium locutus fuit, à quo unice ad scripturas sanctas remissi sumus. Testimonia de modis hisce præcipua in conspectu sint: Num. 12. v. 6. & 7. Si quis fuerit Propheta inter vos, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ei, at non talis servus meus Moses: ore enim ad os loquor ei, & palam, & non per anigmata & figuras Dominum videt. Exod. 33. v. 11. Loquebatur Dominus ad Moysen, facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum. Joël. 2. v. 28. Effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri, & filia vestra, senes vestri somnia somniabunt, & juvenes vestri visiones videbunt. Ex hisce dictis manifestè liquet πολυμερῶς & ποικιλοτρόπως Deum de voluntate sua testatum esse.

Expendamus verò rem accuratius: & initio videamus, an unquam DEUS ipse apparuerit. Fuere enim nonnulli, qui Deum ipsum nunquam apparuisse, sed per Angelos omnia Dei nomine peracta fuisse tradiderunt. Hi verò fallunt & falluntur vehementissime: Deus enim manifestatus scribitur in carne: 2. Tim. 3. v. 16. Et Spiritus sanctus, qui utique Deus est, in forma columbæ apparuit, Matth. 3. Johan. 1. Et in veteri testamento Jacobus ait: *Vidi Dominum de facie ad faciem & salva facta est anima mea.* Genes. 32. David Propheta Regius inquit: 2. Samuel. 32. v. 1. *Dominus locutus est per me, & spiritus ejus fuit in ore meo.* Apud Oseam dicit Dominus, cap. 12. *Loquutus sum ad Prophetas, & in manu Prophetarum similitudine sum expressus.* Danieli certè *Antiquus dierum* visus est, ad quem Filius hominis accessit, Daniel. 7. Esaias vidit ipsum Dominum in solio sedentem, & unà duos Seraphim, Esa. 6. Ex quibus locis disertè colligitur, non Angelos duntaxat, sed ipsum Deum apparuisse, ipsum Deum visum esse. Huc referre licet historiam, quæ 1. Reg. 22. habetur, de Micheâ Prophetâ, qui coram Achabo Rege Israëlitis yaticinatus est, aitque, se vidisse Deum, cui Angelorum exercitus adfuerit. Deinde per formas quoque varias & similitudines voluntatem suam aperuit: uti ex Mo- se in primis videre licet: ejusmodi similitudines fuere,

August. ser.
5. de ascens.

August. lib.
2. de symb.
ad catech.
c. 8.

Chrys. Hippolyt.
Cassian.
Auril.
Beda in cap.
n. Luca.
Leo serm. 1.
de Resurrect.

Greg. lib.
14. moral.
c. 3.

Ambros.
Cyprian.
Anselm.

Val. Max.
lib. 3. de for-
titud. c. 2.
Plin. lib. 7.
c. 28.

Lyra.

Variis modis
patefactio-
nis divinae.

Exod. 33. v. 11.
Joël. 2. v. 28.

An Deus
unquam
verè appa-
ruerit?
Affirm.
2. Tim. 3.
v. 16.
Matth. 3.
Johan. 1.
Genes. 32.
2. Sam. 23.
v. 1.
Ose. 12.
Dan. 7.

Esa. 6.

1. Reg. 22.

Visiones
raptus.

ἐκστασις
Petri.
Act. 10.
Raptus
Pauli.
1. Cor. 12.

Visiones
Prophetica.

Somnia.

Opinio Ari-
stotelis refu-
tatur.

Origo natu-
ralium so-
mniorum.

fuere, rubus ardens, nubes, columna ignis & fu-
mi, voces, tonitrua, lampades, fulmina, propitia-
torium, arca fœderis & similia. Tertiò visiones
& raptus in Deo, admodum frequentes fuere:
Quæ autem ratio istorum raptuum & visionum
fuerit, etsi vix sciri potest, tamē videntur eas ex-
perti, quasi in ecstasi quadam cōstituti, & sopito
sensuum quorumvis ministerio, à sese quodam-
modo positi fuisse, dum in contubernio Dei ver-
santes, de rebus vel futuris, vel aliis sacris & divi-
nis edocti sunt. Petrus certè ἐκστασιν se passum
non dissimulat, Act. 10. cum visionem sibi
oblatam describit. Paulus ὀπλισίας & δόξα λαλῶν
suas referens, quanquam in corpore an extra
corpus fuerit, asseverare ipse non audet, raptum
tamen sibi obtigisse, planissimè affirmat, 2. Cor.
12. Prophetis per afflatus, divinorum præcipuè
oraculorum mysteria innotuisse, admodum est
credibile: quod notasse ipsi videntur, quan-
do ad se verbum Domini factum, subinde scri-
ptitant. Visionibus referti sunt libri Jeremiæ, E-
zechielis, Danielis, Zachariæ, & nostra Apoca-
lypsis. *Ubi monente D. Hieronymo, illud at-
tendendum, res sæpè exterius non ita gestas, sicut
mente Prophetarum agi videbantur.* Ut cum in
Ezech. scribitur de pane in stercore bovis cocto,
& cubatione super uno eodemq; latere, multos
dies, & huius generis alia. Quartum locum ob-
tinent somnia, per quæ Deus haud infrequenter
hominum generi voluntatem suam innotescere
voluit: adeò, ut ne quidem sub initium N. Test.
ea plane exolescere passus fuerit: Josephus enim
ter in somnis ab Angelo admonitus fuit; Uxor
etiam Pilati per somnium intellexit, & marito
nuntiari curavit, Christum innocentem non dā-
nandum fuisse. Existimat sanè Aristoteles, nulla
planè divinitus somnia immitti: & opinionis suæ
aliquot affert rationes, de quibus ut aliquantùm
dispiciamus, opere pretium fuerit. Initiò mini-
mè negamus, Insomnia quædam, signa quan-
doque affectuum corporis ac animi esse, nam
per illa sæpiissimè indicatur, qui humores in cor-
pore redundant, vincant & peccent: siquidem
pro naturæ qualitate ac temperamento humo-
rum in corpore prævalentium, simulachra ima-
ginis que moventur: Ubi flava bilis viget, flam-
mæ, ignes, carbones, fulmina, rixæ, atque alia
id genus videntur. Ubi atra bilis superat, fumus,
tenebræ profundæ, omnia farè nigra, sordida,
cadavera, & similia se offerunt. Pituita verò
excitat imagines imbrium, pluviarum, fluminū,
aquarum, grandinis, glaciæ, & quæ copiosum
humorem cum frigore conjunctum habent. A
sanguine visa commoventur pulchra, pellucida,
candida, suaveolentia, & quæ ad puritatem
communem ac usitatam rerum formam seu fa-
ciem accedunt. Interdum insomnia, affectio-
num animi signa sunt, ut spei, gaudii, cupidita-
tis, lætitiæ, nec non habituum. Idcirco timidi
alia vident, quàm audaces, alia cupidi ac spe-
rantes: docti longè diversa à rusticis aut fabris
insomnia habere consueverunt. Nam animus e-
tiam, cum dormimus, circa ea versatur, in qui-
bus vel assiduè vel frequenter sumus vigilando,
sicuti Democritus, Galenus, Hippocrates, A-
vicenna, & alii eruditè scribunt: qui ipsi quo-

que naturalia hæc insomnia, certæ conditionis
hominibus, utpote phreneticis, melancholicis,
otiosis, & amicis attribuuntur. Sed de
ejusmodi insomniis nulla nobis hîc est disputa-
tio: *Habent enim non corneam duntaxat veri-
tatis, sed & eburneam mendacii portam:* uti Ho-
merus & Virgilius loquuntur. Deus verò non-
nunquam Regibus, ac aliis somnia immittit, &
per ea, quid futurum sit, docere voluit: sicut
de somniis Pharaonis, Nebucadnezaris & alio-
rum, Biblia testantur. Nequè dubium, quin De-
us geminam ob causam futura per somnia pate-
facere voluerit: 1. quia populorum ac gentium,
quas regebant Reges, rationē habuit: nisi enim
Pharaoni penuria imminens ostensa fuisset, utiq;
Ægyptus fame prorsus confecta fuisset. Deinde
consilium Domini fuit, per has insomniorum
expositiones, Prophetas & sanctos viros, qui de-
litescebant, mundo patefacere, uti in Josepho
& Daniele contigisse, divinæ literæ testantur.
Rationes Aristotelis quod attinet, existimat
ipse, insomnia divinitus non immitti, quod di-
vinandi facultatem bonis tantum vitis, & non
malis quoque daturus esset. Respon. Deus li-
berrimum est agens, seque ad nostræ rationis
judicium alligari minimè patitur. Habet ipse
pro sapientia sua immensa causas innumeras,
ob quas impiis etiā nonnunquam insomnia im-
mittat: sic enim eximia providentiæ ejus vis de-
claratur, quæ omni instrumentorum genere uti
potest. Deinde, ut Tertullianus in libro suo de
anima scribit, cum Deus solem suum, & plu-
viam, tam justis, quàm injustis distribuat, non
mirum esse debet, si hæc etiam dona, quæ præ-
fertim valent ad homines erudiendos, tam bo-
nis quàm malis impertitur: quemadmodum
Pharao Rex Ægypti Abrahamo uxorem redde-
re à Deo jussus, & Abimelechus similiter ad-
monitus fuit. Alterum Aristotelis argumentum
præcipuum illud est, si nulla à Deo orientur in-
somnia, non minùs interdum quàm noctu hæc fa-
cere deberet: Resp. Deus facit quod vult in cœ-
lo & in terra, Psal. 135. nemo ipsi tempus præ-
scribere potest: Et reipsa constat, Prophetis nō
dormientibus tantum, sed & vigilantibus haud
rarò visiones ostensas fuisse. Insuper absurdum
minimè est, si noctis atque soporis commodita-
te Deus sæpius utatur: cum ipsi Philosophi ac
Medici fateantur, homines tūm temporis ma-
gis idoneos esse ad motus quàm levissimos per-
cipiendos. Unde Job. cap. 33. v. 15. & 16. ita
ait: *Per somnium in visione nocturna, quando ir-
ruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo,
tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit
disciplina.* Etsi verò à Diabolo quoque nonnun-
quam insomnia mittuntur, sicut apud Ethnicos
oracula fuere, ubi homines ad visiones & in-
somnia impetranda pernoctabant, quale fuit
Amphiarai, Amphiloichi, Trophonii, Æscula-
pii; tamen propterea non omnia insomnia tan-
quam diabolica rejicienda & damnanda sunt:
quippe, quod differentia facilè animadvertit-
tur, Deum per insomnia sua, quæ immittit, ni-
hil verbo suo adversum statuere: Satanam verò
id unicè agere, ut homines à norma scripturæ
penitus abducatur. D. Augustinus de Gen. ad lit.
C. 19. C. 19.

Quare Deus
futuras res
per insom-
nia pate-
facere vo-
luerit.

Rationes A-
ristotelis cō-
traria dilu-
untur.

Deus impiis
etiam ali-
quando so-
mnia im-
mittit.

Tertull.

Psal. 135.

Job. 33. v.
15. & 16.

Insomnia
diabolica.

D. August.
de Gen. ad
C. 19. C. 19.

Sortes. C. 19. hoc discrimen ponit. Si malus Spiritus, homines occupat, eos facit aut demoniacos, aut arreptitios, aut falsos Prophetas: E diverso bonus Spiritus fideles Prophetas reddit & mysteria loquentes, ad aliorum adificationem. Hæc de insomniis. Quinto diximus, per sortes quoq; nonnunquam Deum voluntatem suam patefecisse. Cum enim populus Israëliticus Regem eligendum peteret, Samuel Propheta iussit, ut starent coram Domino, per tribus & familias. Et applicuit Samuel omnes tribus Israël, & cecidit sors super tribum Benjamin, & applicuit tribum Benjamin & cognationes ejus, & cecidit cognatio Matri, & pervenit usq; ad Saul filium Cis, 1. Sam. 10. v. 11. & seqq. Ita terra Chanaan quoq; sortibus distributa est, Judic. 20. v. 8. Ita sortibus designabantur sacerdotia: Jonathan & Jonas deprehensi sunt sortibus: Matthias Apostolus per sortem cooptatus fuit in ministerium: ubi semper Deus nutum & voluntatem suam patefecit: *Sortes enim conjiciuntur in sinum*, inquit Salomon, *sed à Domino temperantur*. Et D. Augustin. in Ps. 30. ait *Sortes nihil esse aliud, quam in dubitatione humana indicium voluntatis divinae*. Multa autem olim sortium genera fuerunt. Cicero de divinatio. scribit, cum Numerius quidam Suffertius secuisset silicem, exiluisse sortes insculptas in robore: Eodem tempore oleam sudasse mel, itaq; ex illa arbore factam fuisse capsulam, in quam illæ sortes conjicerentur. Istæ dictæ sunt sortes Prænestinæ, quarum fama fuit olim celeberrima. Apud Plaut. legimus sortes abiegnas & populneas. Conjiciebantur in situlam aquæ, & prout quæq; prima aut ultima emerisset, ita res decernebatur. Paus. in Messen. ait, sortes fieri solitas ex argilla. Darius pro sortib. usus est hinnitu equi, alii aspectu solis exorientis Rabbi David Kimhi putat, sortium divinarum eam fuisset rationem, ut populus universus staret coram Domino, & sacerdotem respondisse ex Urim & Thumim. Rabbi Salomon censet, rem ita transactam sortibus, ut nomina personarum scriberentur in singulis schedulis, quæ conjectæ in urnam, postea à sacerdote lectæ sint. Sed hæc opiniones incertæ sunt, nec ad omnes casus scripturæ applicari queunt. Parum etiam refert, si maximè rationem sortium non sciamus. Illud accuratiore indagatione eget, num hodie etiam fortirliceat. D. Hieron. in Jonam planè omnes fortitiones improbat. D. Aug. autem contrarium statuit, & aliquas sortes in dubiis casibus non improbandas putat. Exempla duo proponit: 1. ad Honoratum: in persecutione gravi justum esse, ne omnes ministri fugiant: sed retinendos, qui ad præsentem usum futuri sunt satis: alios ablegandos, ut ad meliora tempora reserventur: sed si omnes videantur æquales, tùm res committenda est sortibus. Alterum exemplum in lib. de doct. Christ. ponit, inquiens: Si occurrerint tibi duo æquæ pauperes, quorum uterq; æquè opus habeat præsentis ope. & tu utrumque juvare non possis, alterum possis, nihil commodius est, quam sortito agere: Nunc nisi extrema cogat necessitas, non temerè ad sortes perveniendum esse censemus: si tamen sortes adhibentur, hisce fiat conditionibus, 1. ut ipsa articulorum fidei veritas minimè ex sorte æsti-

metur: 2. ut omnis fraus & dolus absit: 3. ut absit superstitio: & ne Evangelium vel verbum Dei ad sortes adhibeatur. Sextum locum obtinet Pectorale Aaronicum, de quo in scriptis Mosais legitur, Exod. 28. v. 29. & 30. *Portabit Aaron nomina filiorum Israël in Rationali judicii super peccatus suum, quando ingreditur sanctuarium, memoriale coram Domino in aeternum. Pones autem in rationali judicii URIM & THUMIM, quæ erunt in pectore Aaron, quando ingreditur coram Domino, & gestabit judicium filiorum Israël in pectore suo, in conspectu Domini semper*. Hujus pectoralis Aaronici stupenda fuit ratio: inde enim responsa fuisset de voluntate Dei petita, minimè dubitandum. Nicolaus de Lyra sentit quidem, non è rationali ipso responsa hausta, sed quando sacerdos Deum consulere voluit, eum hæc veste indutum esse debuisse. B. Lutherus existimat, duodecim illas gemmas, quæ Urim & Thumim dictæ, in Rationali, insoliti splendoris coruscationem emisisse, & ex illâ coruscatione Aaronem in rebus dubiis, quid statuendum, mentem Domini percepisse. Explodit quidem hanc opinionem Calvinus, in Pentateucho, fol. 223. & Urim ac Thumim ad explorandam Dei voluntatem non adhibita censet. Multa tamen loca scripturæ testantur, summos Pontifices in Israël ad sciscitanda oracula Dei, præsertim pro salute populi & magistratu, aliquoties usos fuisse. De Josua scribitur, Num. 27. *Stabat ante Eleazarum Sacerdotem, qui sciscitetur oraculum pro eo per judicium Urim*. 1. Reg. 23. *Cùm David rescivisset, quod præpararet ei Saul clam malum, dixit ad Abiathar sacerdotem: Applica Ephod (cui scilicet affixum erat Hofen, in quo continebantur Urim & Thumim) Et cap. 30. Confortatus est David in Domino Deo suo, & ait ad sacerdotem Abiathar, filium Abimelech: Applica ad me Ephod*. Et c. 28. *Cùm Saul consulisset Dominum, non respondit ei Dominus, neq; per somnia, neq; per Urim, neq; per Prophetas*. Perspicuum ex his testimoniis evadit, oracula Dei per Urim & Thumim, quæ in Rationali fuerunt, quæ sita esse. Quid autem Urim & Thumim fuerit, & quomodo responsa sua Deus dederit, aut voluntatem suam significaverit, an per angelum, an per splendorem gemmarum, an per occultam spiritus sancti revelationem & afflatum, an per aliud quoddam organon, discors interpretum est sententia. LXX. Interpretes pro Urim & Thumim τὸ ὄρακλον, & τὸ ἀλφειον, Rabbi Aben Ezra ingenuè affirmat, ignorari hoc tempore, quid fuerit. R. Salomon dicit, fuisse scripturam nominis tetragrammati, repositam intra duplicatam pectoralis, sub ordinibus gemmarum: Et hanc scripturam dictam Urim & Thumim, quod Dominus per eam clarè & perspicuè manifestet verbum seu voluntatem suam, ac quod loquitur, etiã perficiat: Urim enim illuminationes seu ignes, Thumim autè perfectiones significat. R. David Kimhi, super cap. 20. Jud. v. 27. sic scribit: *Hic mos erat interrogandi Deum: Qui volebat de publico vel alioqui de gravi negotio percontari, veniebat ad sacerdotem, is indutus Ephod stabat coram Domino: In Ephod sive in pectorali erant inclusi duodecim lapides pretiosi, in quibus nomina duodecim tribuum erant inscripta: addebanturq; nomina Abrahami, Isaaci, Jacobi: atque in illis lapidibus*

bus erant omnia elementa Alphabeti. Interrogantem oportuit faciem obvertere ad sacerdotem, & interrogare, non quidem tam aperte, ut vox audiretur: nec ita etiam obscure, ut tantum anima constaret, qua petebat, sed eo modo, ut Anna legitur precatam in primo libro Samuelis, ubi dicitur tantum labra movisse, nec dixisse quicquam, quod audiri potuerit. Deinde sacerdoti hoc pacto reddebatur oraculum: sancti vi litera quadam in pectorali retinebant: idq; vel loco vel fulgore, in quibus sacerdos oraculum & voluntatem Dei legebat. Atq; hæc illa sunt Urim & Thumim, qua sacerdos in pectorali gerebat. Hæc R. Kimhi, Josephus lib. 3. Antiquit. c. 9. fol. mihi 80. admiranda de Ephod & Hosien scribit: Ex lapillis, quos Pontifex in humeris gestabat, (sardoniches erant, quorum naturam nulli non notam, narrare supervacuum puto) emicabat alter, quoties litatum esset: is qui dextrum humerum occupabat: tantumq; fulgorem emittebat, ut procul etiam intuentibus conspiceretur, idq; præternaturam suam & consuetudinem, quod certe admirationem meretur apud omnes, nisi qui ex contemptu religionis sapientia opinionem aucupantur. Sed mirabilius est, quod nunc dicturus sum, per duodecim gemmas, quas in pectore Pontifex insutas essent gestat, in bello victoriam prænuntiare Deus solebat: nam priusquam exercitus moveret se, tantus fulgor ex eis micabat, ut toti populo facile innotesceret, adesse Deum, opemq; & auxilium suum invocantibus esse allaturum: quapropter Græci à nostra religione non abhorrent, cum hoc miraculum pro comperitissimo habeant, ita ut negari non possit, essentia vocant λόγιον, hoc est, oraculum. Desit jam essentia, quam Sardonix, fulgorem emittebat annis ducentis, antequam hæc commentaremur, irato Deo, propter legum suarum prævaricationem.

Suidas fol.
359.

Suidas fol. mihi 359. ita de hoc pectorali scribit: Forma Ephodi fuit, textum Spithamæ magnitudine instar pectoralis, ex aurei fili arte varia confectum: In medio habuit veluti stellam totam auream, utrinq; binos Smaragdos: quorum uterq; senas tribus Israëlitas insculptas gerebat, Adamante inter utrumq; interjecto: Sacerdos igitur Deum aliqua de re interrogaturus, colligebat Ephod in pallio, in medio pectoris, & inferne manus supponebat: ira reperiebatur in palmis ejus planum instar tabula, in Ephod intuens, rogabat Deum. Quod si Deo interrogatio placuisset, statim fulgurabat Adamas, emissisq; radiis lucebat. Sin displicuisset, suo loco manebat: Si vero Deus populum occidendum daturus erat, sanguineus, sin peste afflicurus, niger fiebat. Has diversas sententias enumerare, non singulas probare placuit. Nobis de tota re videtur, illud omni carere dubio, Urim & Thumim nihil aliud, quam 12. gemmas in Rationali fuisse: easq; sic dictas, quod velut ignis in pectore summi sacerdotis, uti tot simul conjunctæ gemmæ solent, splenderint, & perspicuam de se lucem projecerint: omnimodam quoq; perfectionem habuerint, & omni vitio caruerint. Cæterum an per splendorem quendam singularem Pontifex voluntatis divinæ certior factus sit, an verò induere saltem pectorale hoc debuerit, & Deus afflatu quodam, sive inspiratione internâ ipsum edocuerit, temere affirmandum non sentio: præ omnibus tamen B. Lutheri sententiam absq; scandalo & superstitione recipi posse statuo. Hæc vice satis est scire, per Urim & Thumim Deum de voluntate suâ testatum: licet modum & rationem usq; a-

Deratio-
nali isto
Sententia
simplex au-
toris.

deò infallibiliter ignoremus. Septimò, per prophetiam, Deus quid velit, haut rarò manifestavit: Prophetia Ipse n. dedit prophetas, Eph. 4. & nulla prophetia humanâ est allata voluntate, 2. Pet. 2. 1. 19. Est autem Prophetia, facultas à Spiritu sancto certis quibusdam hominibus collata, citra institutionem, quâ divina, arcana & sublimia certò cognoscere, aliisq; ad ædificationem, exponere possunt. Hoc modo in veteri Testamento præsertim usus est Dominus, Apocalypsis quoq; Prophetia vocatur, Apoc. 1. v. 3. nec malè ei proprietates prophetiæ conveniunt. Nunc, postquam omnia abundant libris & Doctoribus, expirant prophetiæ.

Tandem, Angelis usum Deum diximus: de quo sanè pio nemini dubium esse credo. Gabriel enim Danieli tempus nascituri & morituri Christi, Idem Mariæ conceptionem de Spiritu sancto prædixit.

Novissimè per Filium patefecit se Deus: Et hic Filius Jesus Christus, ad scripturas nos remisit: Joh. 5. v. 39. unde si quis jam de voluntate divina certus esse cupit, non ad visiones, non ad insomnia, non ad sortes, non ad rationale, non ad alia, sed ad solum Dei verbum scriptum respicere debet: uti in progressu fusiùs ostendemus. Ex variis autem hisce divinæ patefactionis modis illud liquet, Deum liberrimè agere: & non uni rei alligari: liquet, ipsum sapientem esse, qui mille modis humano generi consulere, mentemq; suam explicare queat. Et hæc in vestibulo, de diversis revelationum Dei modis, dixisse, sufficiat.

II. Maximæ clementiæ in D E O argumentum illud est, quod ventura palam nobis facere decernit, & de voluntate sua Christianos erudit. Gratias hoc nomine Patri ipse Christus agit, Matth. 11. v. 15. Gratias ego tibi Pater Domine cæli & terræ, quod absconderis hæc à sapientibus & prudentibus, & revelaris ea parvulis. Paulus quoq; in omnibus Epistolis mirificè hoc divinæ gratiæ opus celebrat, quod mysterium à seculis absconditum patefacere nobis dignatus est: mansissemus enim alioquin in tenebris & umbrâ mortis: ignota fuisset nobis via salutis: nemo nostrum unquam ad cælos pertingere potuisset, in precatione nulla erga Deum extitisset fiducia, & hujus generis mala complura ceu oceanus nos occupassent, nisi Deus pro immensâ misericordiâ, de judiciis suis, & rebus venturis nos erudiisset: Gratiâ itaque mente revelationes acceptemus, & salubriter eas in commodum nostrum usurpemus.

III. Observandum autem & hoc, quod non immediatè, vel Deus Pater, vel Filius futura prædicat: sed per hominem, per Johannem summè necessaria revelet: ubi iterum nostræ imbecillitati consulitur. Nos enim nec Deum, nec Angelos præcones ferre possumus: ideò homines ad ministerium verbi adhibentur: quemadmodum exempla Prophetarum & Apostolorum testantur: Vidit Iesus hominem sedentem ad telonium, Matth. 9. v. 9. Exi à me Domine, quia homo peccator sum, inquit Petrus Luc. 5. v. 8. Ita cum Eunuchus convertendus esset, non à meo ipse erudit Dominus, neq; Angelum misit, sed Spiritus Dei Philippo homini dixit: Accede & adjuge

Act. 8. v. 26. & 29. te ad currum istum, *Act. 8. v. 26. & 29.* Potuisset Angelus ipse Cornelium centurionem, ex cohorte quæ dicitur, Italica satis sufficienter instituere: sed noluit, quin potius jussu spiritus Petro præcipit, ut absq; ulla hæsitazione ad Cornelium descenderet: eiq; ministerio suo succurreret, *Act. 10. v. 20.* cui præcepto obtemperat Petrus: cumq; Cornelius obviam ipsi progressus, ad pedes procideret, erexit eum, dicens: Surge, & ego ipse homo sum, v. 26. Ne ergò verbi ministros Angelos nobis somnietur: sed homines esse sciamus, quorum opera in annuntianda voluntate sua uti vult Dominus: ideò enim Johanni homini, & non Angelo, mandatur, prædicare ea, quæ futura sunt.

IV. Certitudo divinæ voluntatis ex vocalâ oportet potenter concludi potest: dicit enim Apostolus: *Revelatio Iesu Christi, quam dedit illi Deus, ut palàm faceret servis suis, quæ OPORTET fieri citò.* Quibus verbis stabilitas & firmitudo consilii divini luculenter significatur *Consilium enim meum stabit, & omnis voluntas mea fiet,* inquit Dominus apud Esaiam cap. 64. vers. decimo, *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non prateribunt,* ait Christus, *Matth. 24. vers. 35. & Luc. 21. vers. 33.* Juravit Dominus Zebaoth, si non ut putavi, ita erit, & quomodo mente tractavi, sic eveniet, *Esa. 14. vers. 24.* Dominus exercituum decrevit, & quis poterit infirmare? *Esa. 14. v. 27.* Operabor, & quis avertet illud, *Esa. 34. v. 13.* Juravit Dominus, & non pœnitebit eum, *Pl. 110. v. 4.* Consilium Domini manet in æternum, *Pl. 33. v. 11.* Dens ego, & non mutor, *Mal. 3. v. 6.* Non est Deus quasi homo, ut mentiatur, nec ut filius hominis, ut mutetur, *Dicat ipse, & non faciet?* *Loquatur aliquid, & non implebit?* *Num. 23. v. 19.* Hæc certitudo exemplis abundè probari potest, *Decrevit Deus mittere Filium suum in hunc mundum, ut de virgine natus totum genus humanum redimeret: fremuere contra gentes: convenere populi, restitère multi mille diaboli: nihilominus tamen factum est, quod fore Deus toties recepit ac promisit. Vanus omnis labor Herodis, vana ejus astutia, Deus enim irridebat, & confundebat eos, Pl. 2. v. 4.* Constituit Dominus exaltare Josephum: fratres ejus totis obnituntur viribus; sed vincit tandem consilium Dei, per quem in Aegypto ad summam dignitatem evectus & exaltatus est. Davidem, Regem esse, Deus voluit: repugnat Saul, repugnat, Absolon, cum multis aliis: sed frustra: Invieta enim mansit Divina ordinatio: & neque Saul neq; Absolon quicquam contra decretum Dei efficere potuerunt. Ita cum Ecclesiam Dominus, à Papistarum ceteris erroribus, B. Lutheri ministerio, repurgari vellet: oportebat hanc reformationem fieri: tumultuabantur contra Pontifex Romanus, Imperator, & totus ferè mundus: missello Luthero quivis mortem minitabatur: interitum Evangelii nemo non certissimè sibi pollicebatur: sed ecce, quàm inaniter? quàm omninò frustra? ut ne pilum quidem de capite Lutheri habere, & ad hodiernū usq; diem cursum Evangelii impedire ipsis non licuerit. Eadem ratio est futuræ resurrectionis mortuorum: quam nulla temporum secula, nulla humani ingenii igno-

rantia evertet: sed & hic saluum constabit verbum Domini: & oportebit eam fieri: quemadmodum apud Prophetam Ezech. testatur, c. 37. *v. 14. Scietis, quia ego Dominus locutus sum, & facio, ait Dominus Deus.* Ne ergò de veritate verbi divini quicquam dubitemus: sermo n. ejus est veritas, uti Christus ipse dicit, *Joh. 17. v. 17. Sicut locutus est per Prophetas ad Patres nostros, ita revera agit in seculum,* *Luc. 1. v. 55. Præstat juramentum, quod juravit Abraham patri nostro, ut det nobis,* *Luc. 1. v. 73.* Quia itaq; nobis, qui credimus in ipsum, vitam æternam promisit, absq; dubio omni eam dabit: neque ulla creatura à dilectione ejus separare nos poterit, *Rom. 8. v. 39.*

V. Citò fiunt, quæ Dei decreto fiunt: neq; cunctatur vel moratur Dominus: ubi præsertim cito auxilio opus esse cognoscit: Non dormitat qui custodit Israël, *Pl. 121. v. 4.* Discamus verò, moras & horas Dei non nostro ingenio metiri, sed ita numerare, quemadmodum scriptura definit: Ea enim *tempus oportunitatis* pro cito tempore habet: & quidem non quod nobis, sed quod Deo oportunitas videtur. Hinc citò misit Deus filium: in plenitudine nimirum temporis, *Gal. 4.* Citò appropinquat dies extremi judicii, juxta divinum horologicum: cum mille anni instar unius diei sint apud Dominum, *Pl. 90.* Citò vindictam Deus facit electorum, & preces eorum exaudit, *Luc. 18. v. 7.* Repente super impios venit interitus, *1. Thess. 5. vers. 3.* erubescant valdè velociter, *Pl. 6. vers. 11.* sicut olera herbatum citò decident, *Pl. 36. v. 2.* adhuc pusillum, & non erit peccator, *v. 10.* mox ut honorificati atq; exaltati sunt, quemadmodum fumus deficient, *v. 20.* Hisce scripturæ dictis parùm credimus, in fervore tentationum constituti, quando subinde clamitamus: Domine usquequo? *Pl. 6. vers. 4.* Usquequo Domine oblivisceris me in finem? usquequo avertis faciem tuam à me? *Quamdiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem? Usquequo exaltabitur inimicus meus super me?* *Pl. 13. v. 2. 3. 4.* Hi clamores, momenta Dei nobis mensium aut annorum instar esse indicant: Meminerimus verò, Dominum adiutorem esse in oportunitatibus, *Pl. 9. v. 10.* non obliviscitur clamorem pauperum, *v. 13.* *Non in finem oblivio erit pauperis: patientia pauperum non peribit in finem,* *v. 19.* Hoc pacto, si ad verba citò, velociter, rectè discamus, tantò minùs in oratione defatigabimur, tantò ardentius in spe & fide pergemus: Sat citò enim, si sat benè, uti vulgato proverbio fertur.

VI. Angelos esse, contra Sadducæorum errorem, ex Apocalypsi aliquoties, & nominatim ex versiculo primo hujus capituli patet, cum Johannes, Deum misisse mandatum per Angelum dicit: Et quidem simul apparet, officiosos, ac longè promptissimos esse Angelos, ad Evangelii prædicationem, hominumq; salutem promovendam: Hæc de causâ D. Petrus ait, quòd desiderant prospicere in ea, quæ prædicantur, *1. Pet. 1. v. 12.* & S. David inquit, quòd potentes sint virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem sermonum ejus, *Pl. 103. v. 20.* Hinc *ἀγγέλων πνεύματα* à Paulo vocantur, *Hebr. 1. v. 14.* Ita Gabriel docens Danielem,

tempus incarnationis ac passionis Christi ei indicat, Dan. 9. v. 23. & 24. Ita Angeli latum canunt nuntium, & super Filii Dei salutari nuntivitate, magnum evangelizant gaudium, Luc. 2. vers. 9. & 10. Nunquam autem ullus angelus quicquam in articulis fidei vel præter, vel contra scripturam protulit: id enim si fieret, anathema esset, juxta Paulum, Gal. 1. v. 8. Si nos aut angelus à caelo prædicaverit vobis Evangelium præter id, quod prædicavimus vobis, anathema sit. Neque verò tantum ad prædicationem Evangelii plurimum Angeli juvant: sed & alia nobis maxime necessaria officia præstant: Raphaël enim comitatur juniorem Tobiam in itinere, Tob. 5. Angelus Domini revolvit lapidem à sepulchro Christi, ut resurrectio Christi innotesceret, Marc. 16. Angeli castra metantur circa nos, Ps. 34. v. 8. sunt Angeli pusillorum, Matth. 18. v. 10. custodiunt nos in viis, portant in manibus, ne offendamus pede ad lapides, Psal. 91. vers. 11. educunt Loth à Sodomis, Gen. 19. Petrum ex carcere, Act. 12. v. 7. Eliam pascit Angelus, 3. Reg. 19. vers. 5. offerunt orationes nostras Deo, Tob. 12. v. 12. Orant pro nobis, Zach. 1. v. 12. pugnant pro nobis cum Dracone. Apoc. 12. portant denique animas nostras in sinum Abrahamæ, Luc. 16. v. 22.

VII. Videamus autem, quod ministrorum verbi quoque sit officium, qui ipsi haud raro angeli in scriptura appellantur. Hic sequentes notas reperite licet: 1. sint servi Christi: *Misit mandatum per Angelum suum, servo suo Iohanni.* Nomen istud Moyses habuit, de quo Dominus ait: Num. 12. v. 7. Servus meus Moyses in omni domo mea est fidelissimus. Idem nomen sibi David vendicat, Psal. 143. v. 2. Ne intres in iudicium cum servo tuo, Domine. Divus Paulus tantum non triumphat hoc titulo, cum ἀπὸ τοῦ κυρίου se servum vocat, Rom. 1. v. 1. & Gal. 1. v. 10. Hinc se & alios, ἀπὸ τοῦ κυρίου MINISTROS Christi appellat, 1. Corint. 4. vers. 1. Sicut ergo oculi servorum in manibus Dominorum suorum, Psal. 123. ita oculi nostri ad Dominum semper: sicut servi labores & molestias devorare coguntur: ita & nos vitæ hujus miseras patienter feramus: Merces enim nostra copiosa erit in cælis, Matt. 5. vers. 12. sicut à servis fidelitas maxime requiritur: ita & nos fidelitatem exhibeamus, 1. Cor. 4. v. 2. Est enim ὁ καρπὸς τοῦ πνεύματος, Gal. 5. v. 22. Sicut servi Dominorum jussa non disputare, sed expedire tenentur: Ita & nos, quæcunque præcepit Dominus, facere decet, monente Mariâ, Johan. 2. vers. 5. Quodcunque dixerit vobis, facite. Id quod discipuli duo observârunt, cum asinam & pullum adducere juberentur: ibi euntes discipuli fecerunt sicut præceperat illis Jesus, Matth. 21. vers. 6. Sicut servorum est, subesse, non præesse, non dominari: Ita nobis quoque dominium interdictum sciamus, Luc. 22. vers. 25. & 26. Reges gentium dominantur: & qui potestatem habent semper super eos, benefici vocantur, vos autem non sic: sed qui major est in vobis, fiat sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrator. Et 1. Petri 5. vers. 3. Non dominantes cleris. Inde num Papa verè sit servus Domini, iudicium cuivis facere licet. Porro non ut ser-

vustantum Johannes, sed & ut testis introducit. Sicut enim habent verba *Testificatus est Iohannes sermonem Dei, & testimonium Iesu Christi, & quæcunque vidit.* Prophetæ testes dicuntur Christi, Actorum decimo, vers. 43. *Hic omnes Prophetæ testimonium ferunt, quod in nomine ejus remissionem peccatorum accepturus sit, quicumque credit in eum.* De Apostolis quoque Christus ait, Joh. decimo quinto, vers. 27. *Spiritus testimonium perhibebit de me, & vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.* Petrus se & collegas testes Christi nominat aliquoties, Act. 10. v. 39. 40. 41. 42. Nos TESTES sumus omnium, quæ fecit in regione Iudeorum, & Ierusalem; Deus dedit eum manifestum fieri non omni populo: sed testibus præordinatis à Deo, nobis, qui manducavimus & bibimus cum illo. Et præcepit nobis prædicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est à Deo iudex vivorum & mortuorum. Oportet ergo, ut testium quoque notæ in ministris verbi reperiantur. Atque initio requiritur, ut testis homo inculpata vitæ, & non facinorosus sit: alioquin ad testandum non admittitur: Pastor ergo itidē sit ἀνεπίληπτος, irreprehensibilis: bono ab extraneis instructus testimonio: ne in probrum & laqueum incidat calumniatoris: Diaconos etiam oportet esse σιμῶνες, compositos: non bilingues, non multo vino deditos, non turpiter lucra avidos, 1. Tim. 3. vers. 2. 7. 8. non ad omne opus bonum reprobos, 1. Tit. 1. vers. 16. Non pollutos, Jerem. 23. v. 11. Non enim in dictis, sed in factis res nostra religionis consistunt, inquit Just. Martyr. & Philosophus in orat. cont. gentes. Huc respexit Dominus apud Moysen, Lev. 21. v. 17. & seq. *Homo de semine tuo per familias suas, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, ne accedet ad ministerium ejus: si cæcus fuerit, si claudus, si vel parvo, vel grandi vel tortoraso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniosus, omnis qui habuerit maculam de semine Aaron sacerdotis, non accedet offerre hostias Domino, nec panes Deo suo: intra velum non ingredietur: nec accedet ad altare, qui maculam habet, & contaminare non debet sanctuarium meum. Honoratur autem ministerium, morum gravitate, consiliorum maturitate, actu honestate, inquit D. Bernh. Ep. 28. Deinde à teste requiritur, ut ea quæ scit, testetur, ut certam habeat earum rerum, de quibus testatur, scientiam, & notitiam: Quodque enim parum novit, dicere nemo potest. Similiter verbi minister, teneat mysterium fidei, cum purâ conscientia, 1. Tim. 3. v. 9. ideoque maturè attendat lectioni, exhortationi, & doctrinæ, 1. Tim. 4. v. 13. Sit ἀντεχόμενος τοῦ κειμένου διδασκαλῶς τοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ πρὸς ἀποκρίσιν ἐν διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαίνουσῃ, καὶ ὡς ἀνιλέγοντας ἐλέγχειν, Tit. 1. vers. 9. Necessum itaque est, ut testes Christi diligenter scripturas sacras ipsi discant & tractent: nec aliorum saltem scriptis, & postillis inhæreant, juxta illud D. Bernhardi in sentent. fol. mihi 128. *Habeat pastor bonus panem in pera, hoc est. verbum Dei in memoriâ.* Testis enim non ea deponit, quæ auditu & relatu ab aliis percepit: sed quæ ipse scit, quæ ipse novit, quorum αὐτόπλος & αὐλάκης fuit: sicut Christus innuit, Joh. 3. vers. 11. Amen, Amen dico tibi, quod scimus lo-*

Act. 10. v. 43.

Ioh. 15. v. 27.

Act. 10. v. 39. 40. 41.

Nota testium ad Ministros verbi applicanda.

1.

1. Tim. 3. v. 2. 7. 8.

Just. in orat. cont. gent. Lev. 21. v. 17.

Bernh. Ep. 28. pist. 28.

1. Tim. 3. v. 9.

1. Tim. 4. v. 13.

Tit. 1. v. 9.

Bernhard. in sent. fol. 128.

Ioh. 3. v. 11.

quimur, & quod vidimus testamur. Pariratione
 1. Ioh. 1. v. testari se Johannes Evangelista ait, 1. Epist. 1.
 2. 3. v. 1. 2. 3. Quod erat ab initio, quod audivimus,
 quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, &
 manus nostra contrectaverunt, de sermone vita
 hoc etiam testamur. Unde in capite Apocalypsis
 primo v. 2. idem Johannes, ne testimonium in
 dubium vocaretur, ait: *Testificatus est sermonem*
DEI, & testimonium Jesu Christi, & quacun-
que VIDI. Proinde ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμ-
 ματα discamus, uti D. Paulus Timotheum fe-
 cisse testatur, 2. Tim. 3. v. 15. ita ad testimo-
 nium dandum ἐκζητοῦμενοι, & omni modo appa-
 rati fiamus.
 3. Tert. ò, testis non ipse ad testimonium dan-
 dum se offerre, sed requisitus & vocatus esse
 debet: aliàs testimonium ejus parvi æstimatur,
 & pro suspecto habetur: Idem requirit Deus à
 testibus verbi sui, ut non ipsi currant prius,
 quàm missi fuerint, Jerem. 23. v. 32. Quomo-
 do enim prædicabunt, si nemo misit eos? Rom.
 10. v. 15. *Nemo sibiipsum usurpat honorem, sed qui*
vocatur à Deo, quemadmodum & Aaron, Heb.
 5. v. 4. Hâc de causâ omnes ferè Prophetæ &
 Apostoli mox sub initium librorum & testimo-
 niorum suorum disertè indicârunt, se ad testi-
 ficandum sermonem Domini requisitos, voca-
 tos, & divinitus ordinatos esse. Licet hinc col-
 ligere, quid de stellionibus, de Agyrtis & va-
 gantibus illis sentiendum, qui omnes mundi
 angulos oberrant, & undique subintroire miris
 technis conantur. Tandem vi juramenti adigi-
 tur testis, ut bonâ fide veritatem dicat: nemini
 aduletur, nemini parcat: sed quicquid sciverit,
 religiosâ conscientiâ exponat: quemcunque e-
 tiam testimonio suo feriat: Eadem fides à præ-
 conibus, seu verbi divini testibus requiritur, ut
 intrepidè & ἀνευ προσωποληψίας sermonem Do-
 mini fideliter annuncient, & veritati testimo-
 nium perhibeant: neque se vel minis & odiis,
 vel pollicitationibus & blanditiis à norma veri-
 tatis abstergeri sinant: sive enim contra Reges
 & Principes, aliosque primores, sive contra in-
 feriores ordinis homines, testimonium directū
 sit, omnino ad perhibendum illud obligantur:
 ut ut torvum vultum Magnatum haud rarò hoc
 nomine experiantur. Ita testati sunt Prophetæ
 universi & singuli: Esaias contra Ezechiam, Na-
 than contra Davidem, Michas contra Achab:
 Ita Jeremias contra Pashur, ita Elias contra Je-
 sabelem, ita Johannes contra Herodem, & al-
 ii contra alios: prohibentur enim testes Chri-
 sti ἀνθρώποις ὁρέσκειν, Gal. 1. v. 10.

VIII. Quemadmodum verò nos ministri
 Ecclesiastici testes dicimur: ita & Evangelium,
 testimonium Jesu Christi vocatur: testatus est
 sermonem Dei, & testimonium Jesu Christi:
 quâ ἀεὶ πάρος nihil aliud, quàm doctrina Evan-
 gelii notatur: Et simul objectum sive subje-
 ctum Evangelii, nimirum Christus Jesus mani-
 festè indicatur. Quod observandum venit con-
 tra Spermologos illos, qui Evangelium circa le-
 galia præcepta propriè occupari contenderunt.
 Inde ulterius progressi, Evangelium concionem
 pœnitentiæ definierunt: Etli verò, si latissimè E-
 vangeliū & pœnitentiæ vox accipiat, utcunq;
 & agrêsatis, concionem pœnitentiæ esse, admit-
 ti queat: tamen quia ἐποτύπωσις ὑγιαίνοντων λό-

γων observanda, & novitates sermonum fugien-
 dæ, nos cum scripturâ, & ex scripturâ, Evangelii
 proprium & adæquatum objectum statuimus,
 Christum Jesum, gratiam Dei, promissionem,
 Regnum Dei, salutem, fidem, non vel opera vel
 præcepta Mosæica. Hanc ob causam nominatur
 μαρτυρία Ἰησοῦ Χριστοῦ, Apoc. 1. v. 2. Evangelium
 Christi, Rom. 1. v. 9. mysterium Christi, Eph. 3.
 v. 4. Col. 4. v. 3. promissio, Rom. 4. v. 13. Gal. 3.
 v. 16. verbum Christi, Col. 3. v. 16. Doctrina Sal-
 vatoris, Tit. 2. v. 10. Prædicatio Domini Jesu
 Christi, Rom. 16. v. 25. prædicatio regni, Act.
 20. v. 25. Sermo gratiæ Dei, Act. 20. v. 24. pro-
 missio vitæ æternæ, 1. Joh. 2. v. 25. Testamentum
 in Christo, Gal. 3. v. 17. verbū vitæ æternæ, Joh.
 6. v. 68. Evangelium salutis nostræ, Ephes. 1. v. 13.
 verbum salutis, Actor. 13. v. 26. verbum fidei,
 Rom. 10. v. 8. Evangelium gloriæ Christi, 2. Cor.
 4. v. 4. Ex quibus testimoniis luculenter appa-
 ret, Evangelium καλεῖσθαι & propriè circa Chri-
 stum Jesum, circa gratiā, fidem, promissionem,
 vitam & salutem æternam occupari: adeoq; ob-
 jectum & effectu à lege Mosi planè differre. Qua-
 propter Formula Concordiæ rectissimè monet,
 ne ψευδοδοξίαν illam, quâ Evangelium concio
 pœnitentiæ docetur, acceptemus, sed propter
 servandum discrimen legis & Evangelii, quod
 tantum est, quantum inter cælum & terram, se-
 dulò vitemus.

IX. Summam utilitatem scripturæ sacre,
 in genere, & libri Apocalyplici in specie comen-
 dat Apostolus, inquiens: *Beatus qui legit, &*
audit verba prophetia: μακάριος, habet tex-
 tus Græcus, quæ vox in versione LXX. Interpre-
 tum Pl. 1. v. 1. quoq; legitur, & inde ab Apostolo
 transumpta, haud incommodè creditur. Μακά-
 ριος, Beatus, qui beneplacitum habet in lege
 Domini, & in eâ meditatur dies ac noctes. Hanc
 utilitatem copiosè explicat David Psalmo cen-
 tesimo, decimo nono, inter alia inquiens: *Beati*
qui ambulant in lege Domini, beati, qui scrutan-
tur testimonia ejus, & toto corde exquirunt eum.
 Christus Joh. 5. v. 39. quid commodi ex scruta-
 tione scripturæ oriatur, sic indicat: Scrutamini
 scripturas: quia vos videmini vobis in ipsis vitam
 æternam habere, & illæ sunt, quæ testificantur
 de me. Paulus quoque scripturam vehementer
 commendat: Roman. 15. v. 4. *Quacunque*
præscripta sunt, in nostram doctrinam præscri-
pta sunt, ut per patientiam & consolationem
scripturarum spem habeamus. 2. Timoth. 3. vers.
 15. & 16. *Sacra litera possunt te eruditum red-*
dere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo Je-
su. Omnis enim scriptura divinitus inspirata, est u-
tilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctio-
nem, ad institutionem, quæ est in justitia, ut integer
sit Dei homo, ad omne bonum opus apparatus. Gal.
 6. v. 16. *Quicunq; juxta regulam hanc incedunt,*
 pax super eos & misericordia. Joh. 20. v. 31. *Hæc*
scripta sunt, ut credatis, quia Jesus est Christus Filius
Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus.
 Similia patres & scriptores Ecclesiastici habent
 plurima: S. scriptura, inquit Hugo, est liber vi-
 tæ, cujus origo æterna, cujus incorporalis essentia,
 cujus cognitio vita, cujus scriptura indelebilis, cujus
 lectio desiderabilis, cujus doctrina facilis, cujus
 ductio dulcis, cujus profunditas imperscrutabilis, cujus
 verba innumerabilia: nihil in hac vita dulcius sen-
 titur,

Epitheta E-
 vangeliū, ex
 quibus pa-
 ret, Christi
 esse Evan-
 gelii obje-
 ctum.

Psal. 1. v. 1.

Psal. 119.

Joan. 5. v. 39

Rom. 15. v. 4

2. Tim. 3. v.
 15. & 16.

Gal. 6. v.
 16.
 Joh. 20. v.
 31.

Hugo.

etur, nihil avidius sumitur, nihil ita mentem ab amore mundi separat, nihil animam contra tentationes ita roborat, nihil hominem ita excitat, quam sacra scriptura: in eâ quicquid docetur veritas, quicquid precipitur bonitas, quicquid promittitur facilitas est. Itaque colla scripturis subdere non

August. de bapt. parv. vul. Sed cœlestium scripturarum eloquia diu teramus ac poliamus: toto animo ac corde versantes, ut succus ille spiritualis cibi in omnes se venas anima diffundat. Utamur lectione divina vice speculi, foeda corrigendo, pulchra conservando, & pul-

Hieron. Ep. ad Demetr. Virg. Si enim quicquam est, quod in hac vita virum sapientem teneat, & inter pressuras & turbines mundi equo animo manere persua-

Hier. super deat. id primum est, meditatio & scientia scripturarum. Et sicut stellas cœli non extinguit nox, sic mentes fidelium inhaerentes firmamento sacrae scripturae non obscurat mundana iniquitas. Scriptura

Greg. hom. 6. in Ezech. ostendit stabilitatem suam in adificatione morum, ostendit altitudinem in promissione premiorum, ostendit horribilem aspectum in terroribus suppliciorum. Recta est enim in preceptis, alta in promissis, horribilis in minis. Divinas ergo (jubente eodem Gregor. in Moral.) scripturas sapius lege, imò nunquam de manibus tuis sacra lectio deponatur: in scripturis divinis, per quas solas potes plenè intelligere Dei voluntatem, prohiberi quadam, precipi quadam, concedi aliqua, suaderi nonnulla; prohibentur mala, precipiuntur bona, conceduntur media, suadentur

Chrysost. c. 22. Matth. tur D. Chrysostomus, super c. 22. Matth. In scripturis ignorans invenit, quid discat contumax, quid timeat: laborans premia: pusillanimis mediocris justitiae cibos, qui etsi pinguem non faciunt animam, mori tamen non permittunt. Qui autem magni animi est, invenit ibi spirituales escas, qui perducant eum prope ad angelorum naturam: qui verò est vulneratus à diabolo, invenit ibi cibos medicinales, & salutem per poenitentiam. Rectè proinde Isidorus lib. 3. de summo bono: Quid prodest in mundanis proficere doctrinis, & marcescere in divinis? caduca sequi figmenta, & cœlestia fastidire mysteria? Nos obtemperemus præcepto Paulino, & sinamus sermonem Christi in nobis habitare opulenter cum omni sapientia, Coloss. 3. v. 16. Beatus enim, qui legit & audit verba prophetiae. In primis credamus maximum usum redundare ad nos, si Apocalypsin Johanniticam, ab ipso Deo & Filio ejus Christo Jesu profectam, diligenter meditati fuerimus. Cum enim hoc exulcerato seculo tot monstra exoriantur, tot sectae indies accumulentur, tot miseriae & calamitates multiplicentur, non uspiam media magis idonea, hisce in casibus adhibenda, quam in isto libro reperiuntur, sicut in progressu fusiùs audiemus. Atque utinam multi in Papatu prophetiae isti obtemperarent? tum utique Babylonem illam cane pejus ac angui fugere, characterem bestiae non recipere, omni studio conaturi essent.

X. Porro illud sicco pede præteriri non debet. Apostolum non duntaxat velle, ut Prophetiam legamus, & audiamus, sed & ea, quæ in ea scripta sunt, servemus: τὴν γὰρ τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμ-

μένα: ubi assidua & continua verbi divini in cordibus nostris custodia requiritur: Qui enim audit tantum verba, & non facit ea, similis est stulto viro, qui adificat domum suam super arenam, & descendit pluvia, & venerunt flumina & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna. Beati autem, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud, Luc. 11. v. 28. Semen, quod in bonam terram cecidit, hi sunt, qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia, Luc. 18. v. 15. Simus igitur factores verbi, & non auditores tantum, fallentes nosmet ipsos: Nam si quis auditor est verbi, & non factor, hic comparatur viro consideranti in speculo vultum nativitatis suae, & abiit, & statim oblitus est, qualis fuerit: Qui autem perspexerit in lege perfectam libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliviosus factus, sed factor operis, hic beatus in facto suo erit, Jac. 1. v. 23. 24. 25. Si audieris vocem Domini Dei tui, ut facias atque custodias omnia mandata ejus, quæ ego precipio tibi, faciet te Dominus excelsiorem cunctis gentibus, quæ versantur in terra, venientque super te universa benedictiones, & apprehendent te, si tamen precepta ejus audieris: Benedictus tu in civitate, benedictus in agro, benedictus fructus ventris tui, & fructus terra tua, fructusque jumentorum tuorum, greges armentorum tuorum, & caula ovium tuarum. Benedicta horrea tua, & benedicta reliquia tua: Benedictus eris ingrediens & egrediens. Quod si audire nolueris vocem Domini Dei tui, ut custodias & facias omnia mandata ejus, venient super te omnes maledictiones istae, & apprehendent te. Eris perditus in proverbium ac fabulam omnibus populis, Deut. 28. v. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 15. 37. Ille plus in scripturâ didicit, qui plus facit: Si quod tu ediscis, ego facio, magis mea opera scripturas tenent, quam tuus sermo, qui vanè resonat: inquit D. Hieron. sup. 22. Psal. Davidis. Idem ad Demetr. Virg. sic scribit: Sint scriptura divina semper in manibus, & jugiter mente volvantur, nec sufficere tibi putes mandata Dei memoriâ tenere, & operibus oblivisci, sed ideò illa cognosce, ut facias quicquid didiceris. Non enim auditores legis justi sunt, sed factores, De Islandis refert Olaus Mag. quod acta sui temporis scopulis & promontoriis insculpant: ut non nisi collabente rerum natura intercidere possint: Multò magis nos dicta & facta Christi, Act. 1. v. 1. (hæc enim summa sunt universæ scripturæ) cordibus nostris imprimamus, & cum Hiobo dicamus, cap. 19. v. 23. Quis mihi tribuat, ut scribantur sermones, quis mihi det, ut exarentur in libro stylo ferreo, & plumbi laminâ, vel certè sculpantur in silice? addamus nos: quis mihi det, ut scribantur verba Domini in corde meo? Si enim ita radices gerint, fructus uberrimus facile inde redundaturus est.

XI. Indefinitè cum dicat Apostolus: Qui legit, & audit verba: apparet, neminem à lectione & meditatione scripturæ, adeoque nec laicos excludi: quod enim ad omnes spectat, meritò ab omnibus tractari debet. Operosè quidem Pontificii contendunt, abstinendum esse laicis à script. sacrae lectione, sumum extimescendum ipsis periculum, si absque singulari Pontif. Romani indultu Biblia legerint: Hinc Reges, principes ac alios seculares sub pœna anathematis prohi-

Matth. 7.

Luca. 11. v.

28.

Luc. 8. v. 15.

Iac. 1. v. 23.

24. 25.

Deut. 28. v.

1. 2. & seqq.

Hieron. sup.

Psal. 22.

Idem ad Demetr. Virg.

Olaus M.

Act. 1. v. 1.

Iob. 19. v. 23

Nemo à le-

ctione scri-

ptura sacra

excluditur

Pontificiorum

tyrannis,

quæ laicos

prohi-

à scriptura-
rum lectio-
ne arcana,
jugulatur:
1. Disertis
scriptura
testimoniis.
Exod. 12.
Deut. 6. &
11. Deut. 17.
7. 18.
Deut. 11. v.
11. & 12.
2. Rationi-
bus inveni-
tis, inidem
ex scriptura
desumptis.
Deut. 6. v.
6. 7. 8. 9.
Lev. 5. v. 39.
Matth. 7. v.
15. & 16.
1. Theſſal. 5.
v. 21.
1. Cor. 10.
v. 15.
Act. 17. v. 11.
Lev. 20. v. 39.
Rom. 15. v. 4.
Rom. 10. v.
14. & 17.
Sord. dei 16
invieta.
Rō. 10. v. 17.
Eph. 6. v. 16.
Heb. 4. v. 12.

prohibent, ne scripturas sacras legant: econ-
tra cuius licet scripta Patrum & Doctorum Ec-
clesiasticorum lectitare. Quæ verò nova hæc
carnificina diabolica? Apud Moſen, Exod. 12.
& Deut. 6. ac 11. ſevere præcipit Dominus, ut
parentes liberis ſuis legem acuant, & rituum
rationes explicent: lectionem ergò legis con-
cedit Deus parentibus, quò liberis eam incul-
care queant. Regibus Iſraëliticis mandatum
fuit, ut legem meditarentur: ſic enim Domi-
nus apud Moſen, Deut. 17. v. 18. & ſeqq. *Cum
ſederit Rex in ſolio regni ſui, deſcribet ſibi Deute-
ronomium legis huius, in volumine, accipiens ex-
emplar à ſacerdotibus Leviticæ tribus, & habebit
ſecum, legeſq; illud omnibus diebus vitæ ſuæ, ut di-
ſcat timere Dominum Deum ſuum, & custodire
verba & ceremonias ejus.* Idem Deus Deut. 31.
v. 11. & 12. omnibus fidelibus lectionem ſcri-
pturæ mandat, inquiens: *Leges verba legis, co-
ram toto Iſraële illis audientibus, & in unum omni
populo congregato, ut audiant & diſcant, time-
re Dominum, & præcepta ejus obſervent.* In-
de ſic concludo: Quibuſcunque præcipitur,
Deum timere, iis conceditur & præcipitur ver-
ba legis meditari, ut ex iis timorem Domini
diſcant. Sed omnibus præcipitur ut DEUM
timeant, Ergò. Hinc quoque mandavit Do-
minus, ut verba legis ſint in cordibus Iſraëli-
tarum inſculpta, ut narrent Filiis ſuis, ut habeant
ea in manibus ſuis alligata, tanquam ſigna, Deut.
6. v. 6 7. 8. 9. Hinc & Chriſtus ſeriò jubet:
Scrutamini ſcripturas, Johan. 5. v. 39. quem ſer-
monem non ad ſolos Doctores, ſed ad promi-
ſcuam quoque Judæorum turbam dirigit, quæ
maxima parte ex laicis conſtabat. Hinc laici
jubentur ſibi cavere à Pſeudoprophetis, & eos
es fructibus cognoscere, Matth. 7. v. 15. & 16.
ſed hoc abſque lectione & meditatione ſcriptu-
ræ fieri non poteſt. D. Paulus ad Theſſaloni-
cenſes ſcribit: *Omnia probate, quod bonum eſt
tenete:* Ad Corinthios etiam univerſos: *Judi-
cate vos, quod dico,* 1. Theſſ. 5. v. 21. 1. Cor. 10.
v. 15. De Berrhoëſibus Lucas teſtatur, quòd
ſcrutati ſint quotidie ſcripturas. Act. 17. v. 11.
quæ ergò (malum) hæc pontificiorum tyran-
nis, quòd hodie, poteſtatem hanc ſcrutandi,
nefando ſacrilegio, laicis ſubtrahere volunt?
Profectò, non ſacerdotibus tantum, ſed & laicis
incumbit, ut credant, & credentes vitam æter-
nam habeant, Joh. 20. v. 39. Rom. 15. v. 4. Sed
ſine ſcripturis nulla fides & nulla vita, Ergò lai-
ci à ſcriptura arcendi non ſunt. Infero am-
plius contra dogma Pontificum hoc pacto:
Quicumque cum Satana bellum gerunt, iis ar-
ma contra eum capere licet: Sed omnes Chri-
ſtiani, etiam laici, neceſſum habent cum Sa-
tana dimicare. Ergò omnibus arma capeſſere
licet: Arma autem ſunt fides, quæ ex verbo
DEI naſcitur, Rom. 10. v. 17. Eph. 6. v. 16. &
ipſum verbum DEI, quod eſt quovis gladio u-
trinque incidente penetrantius, Hebr. 4. v. 12.
quo ipſo Chriſtus contra Satanam feliciffimè
pugnavit, & victoriam obtinuit: Ergò ſcriptura
laicis nullo modo eripienda eſt: Immo niſi
laicos & Chriſtianos ſeculares velint Pontificii
planè rudes eſſe homines in rebus ſacris, qui
nihil ſciant, nihil nōrint, coguntur iis conce-

dere lectionem Bibliorum. Atqui verò Deus
exigit ab omnibus ipſum timentibus, ut ſint
ſcientiæ plenæ, Num. 11. v. 29. myſteria ſalutis
perfectè docti, in verbo & ſapientia exercitati,
Coloſſ. 1. v. 9. cap. 2. v. 2. cap. 3. v. 16. 1. Cor. 14.
v. 5. 2. Cor. 8. v. 7. Phil. 1. v. 9. 2. Pet. 1. v. 5. Pro-
inde & hanc ob cauſam à meditatione & le-
ctione Bibliorum minimè arceri queunt. Ne-
que valet, quòd Papiſtæ objiciunt, aliqualem
tantum & exiguam ſcientiam requiri: obſtant
enim loca citata: & præſertim verba Coloſſ. 3.
v. 16. ubi Apoſtolus præcipit, verbum Chriſti
ἀλλοιώς ἐνοικεῖν, abundanter habitare in Coloſ-
ſenſibus, ſuper quæ verba D. Hieronymus ita
commentatur: *Hinc perſpicimus, non tantum
ſufficienter, ſed etiam abundanter debere laicos
ſcripturarum cognitionem habere, & ſe invicem
docere.* D. Chryſoſtomus homil. 9. in Epist.
ad Coloſſenſ. ſic ſcribit: *Attendite quotquot
eſtis SECULARES, & uxoribus præſtis ac liberis:
quomodo vobis poſſimum præcipiat Apoſtolus,
ſcripturas legere: idq; ſimpliciter nec obiter: ἀλλὰ
μὴ πολλὰς περὶ τῆς. Idem ibidem: Audite obſe-
cro ſeculares omnes, comparate vobis Biblia, ani-
mæ pharmaca, ſi nihil aliud vultis, vel Novum
Teſtamentum acquirite, Apoſtolorum acta, E-
vangelia, continuos ac ſedulos Doctores. Si ac-
ciderit triſtitia, huc veluti ad Apothecam phar-
macorum incumbite, hinc tibi ſume ſolamen mali,
ſive damnum evenerit, ſive mors, ſive amiſſio do-
meſticorum.* Divus Hieronymus homil. ſecun-
da ſuper Eſaiam optat: *Utinam omnes facere-
mus illud, quod ſcriptum eſt: Scrutamini ſcriptu-
ras.* Theodoretus libro quinto de corrig.
Græcorum affectibus apertè teſtatur, ſuo tem-
pore nulli laicorum ſcripturam interdictam
fuiſſe: *Paſſim videas (inquit) hæc noſtratia do-
gmata, non ab iis ſolum teneri, qui ſunt Eccleſiæ
Magiſtri, populorumq; præceptores, ſed ab ipſis
quoq; ſutoribus fabriq; ferrariis, lanificibus præ-
tereæ, cunctiſq; artiſtibus, quin & à ſcæminis ita
omnibus, non iis modò, ſi quæ demum illæ ſunt,
quæ literas didicerunt: ſed quaſtuariis ac ſartri-
cibus, ancilliſq; adeò & pediffequis, Neque ii ſo-
lum, qui urbes incolunt homines, ſed ipſi quoque
agricolæ, propè eadem ſciunt, ſoſſoresq; adeò ac bu-
bulcos invenias, plantarumq; conſitores, de divi-
na Trinitate, rerumq; omnium creatione decer-
tantes, humana item natura magis conſcios eſſe,
quàm Plato Stagiritæſque fuerunt.* Theophyla-
ctus ſuper ſextum caput Eph. perpulchrè in
hanc ſententiam ſcribit: *Si vis obedire filios
tuos, inſtitue eos divinis ſermonibus: neque di-
cas RELIGIOSORUM tantum eſſe, LEGERE
Scripturas: Cuiuslibet enim Chriſtiani eſt: eo-
rum maxime, qui in mundo verſantur, quanto
majore ipſi auxilio indigent, ceu in tempeſtate a-
gentes.* Solent autem Pontificii inprimis præ-
tendere obſcuritatem ſcripturæ, propter quam
conſultum & utile non ſit, ut laici ad ejus le-
ctionem admittantur: Verum hæc obſectio
turpis eſt principii petitio: Nondum enim il-
lam, quam blaſphemè fingunt, obſcuritatem
ſolidis argumentis probârunt. Monſtrent
priùs id, quod pro fundamento Concluſionis
ponere volunt. *Inclinavit DEUS ſcripturas ad
infantium & lactentium capacitatem,* Auguſt. in
Pſal.

3. Patrum
ſuffragiis.
Hieron. ſup.
3. c. Coloſſ.
Chryſ. hom.
9. in Epist.
ad Coloſſ.

Hieron. ſup.
Eſa. hom. 2.
Theodoret.
l. 5. de cor-
rig. Græc.
affect.

Arrigite
aures Pon-
tificii. NB.
Theophyl.
ſup. cap. 6.
Eph. 6.

Pontificiorum
obſectio de
obſcuritate
ſcripturæ
diluitur.

Auguſt. in
Pſal. 3.

Psal. 8. Philosophi quidem, Rhetores, docendi artifices, & ceteri scriptores, ea quae scribunt, studiosè quasi caligini sapientiae involvere & obscurare solent, quia tantum inanem querunt gloriam, & sui admirationem: Propheta autem & Apostoli omnia

Chrys. hom. 3. de Lazaro manifestè & clarè prodiderunt: ut è sola etiam lectione per se quisque discere possit, quae dicantur, & ne quis difficultatis posset obtinere excusationem, ita temperavit, ut etiam publicani, piscatores, opifices, & vidua mulier, & servus, & illiteratus, & omnium hominum indoctissimus, ex lectione aliquid lucri, utilitatisque reportet, Chrysostomus homil. 3. de Lazaro. Idem homil. 1.

Id. Hom. 1. in Matth. in Matthæum ait, scripturas & servo & rustico, & viduae, & ei, qui valde indoctus est, faciles esse ad intelligendum, & prorsus expositas, Cyrillus

Cyrill. Alexand. lib. 7. contra Jul. affirmat, Scripturas, ut omnibus essent notae, magnis & parvis, utiliter familiari sermone esse commodatas, ita ut nullius captum transcendant. Equidem non in-

Secundum quid aliqua scriptura difficultas conceditur Chrys. hom. 3. in 2. Thess. ficiamur, esse aliqua in scripturis obscurius dicta, & intellectu difficiliora, sed illa, 1. aut non sunt æquè ad salutem necessaria, πάντα γὰρ τὰ ἀναγκαῖα δὴ ἡμεῖς, & εὐδία, Chrysost. hom. 3. in 2. Thess. 2. 2 aut alibi sunt clariùs explicata.

Magnificè enim & salubriter Spiritus S. in scripturas sanctas modificavit, ut locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus autem fastidia deingeret: Nihil enim de obscuritatibus illis eruitur, quod non planissime dictum alibi reperiat, Augustin. de doctr. Christ. lib. 2. c. 6. 3. aut à legentibus studium pium non adfertur, πάντα γὰρ σαφὴ ἐν τῇ θεῖα γραφῇ τοῖς βελωδύμοις εὐσεβεῖ λογισμῶν προσερχομένων τῷ θεῷ λόγῳ. Epiphani. hær. 76.

August. lib. 2. de doctr. Christiana 6. 6. Epiph. hær. 76. 4. aut obtinet locum Pauli iudicium, 2. Cor. 4. v. 3. & 4. Si adhuc velatum est Evangelium nostrum, in his, qui pereunt, velatum est, in quibus

2. Cor. 4. v. 3. & 4. Deus huius saeculi excæcavit sensus incredulorum, ne illucesceret illis lumen Evangelii gloria Christi, qui est imago DEI. Si verò media legitima adhibuerimus, facile pleraque in scripturis investigare poterimus. Nimirum 1. frequenter legamus oportet: Frequens enim lectio eorumdem

Media ad investigationem scripturae necessaria. Theophyl. in Epist. ad Rom. 2. Orandum quoque est, juxta Orig. homil. 17. in Exod. Non solum studium nobis adhibendum est ad discendas sacras literas, verum etiam supplicandum Domino, ut ipse accipiens librum signatum aperire dignetur: id quod Davidem fecisse legimus, Psal. 119. 3. Nonnunquam fontes inspiciendi linguarum originalium: Multò enim purior credenda est manare fontis unda, quàm ri-

Orig. hom. 17. in Exod. Psal. 119. Hieron. Ep. ad Suniam & Fretell. 4. Insuper obscuriora cum clarioribus conferenda, Faciliùs siquidem in scripturis quod quaeritur invenitur, si ex pluribus locis, quae de eadem re scripta sunt, proferantur, Orig. homil. 24. in Num.

Num. 24. in Num. Ἀμφίβολα καὶ κεκαλυμμένως εἰρηδοῦντα, ἐν ἰσὶ τόποις θεοπνεύστῃ γραφῇ, ὥστε τὰν ἐν ἄλλοις τόποις ὁμολογμένων σαφηνίσθαι. Basil. de Spiritu sancto, cap. 2. 5. In primis praejudicia & praesumptiones abjiciantur. Optimus enim lector est, qui dictorum intelligentiam expectat potius ex dictis, quàm imponit: & retulerit magis, quàm attulerit, neque cogat id videri dictis contineri, quod ante lectionem praesumpserit intelligen-

Hilar. lib. 1. de Trin. dum, Hilar. libr. 1. de Trinit. 6. Tandem in le-

ctione difficiliorum quorundam locorum Scripturae, ob oculos versentur dicta Ambrosii & Irenæi. Ambros. lib. 2. de parad. c. 3. sic scribit: Sunt plurima in scripturis, quae non nostro ingenio metienda, sed ex altitudine dispositionis & verbi aestimanda sunt. Iren. lib. 2. c. 46. ita ait: Sic omnium, quae in scriptura quaeruntur, absolutiones invenire non possumus, credere talia debemus DEO, rectissime scientes, quia scriptura à spiritu Dei dicta, ut ex universis quadam secundum gratiam absolvamur, quadam verò DEO commendemus. Hæc ratione si in scripturae investigatione versamur, facile omnium eorum, quae ad salutem necessaria sunt, intellectum assequemur: Itaque nulla planè obscuritas à lectione & attentione scripturarum nos avocare, quin potius ad accuratorem & intensiorem earundem meditationem instigare debet.

XII. Cùm salutat tam amanter Ecclesias Apostolus, docet, Christianos decere, ut fausta omnia invicem precentur, & honore alius alium praevenire non dedignetur. De Alexandro Macedone refert Ælianus libro primo varia historiae, quòd soli Phocioni Atheniensium Duci in literis scripserit χαίρειν: sed malè:

omnis enim homo salute humanitatis dignus judicari debet: quo nomine Imperator Maximilianus quosvis sibi factos obvios, & gestu & verbis quoque salutare, quin occasione datâ manibus manus jungere haud gravatus est. Et incivile planè ac inurbanum esse morati omnes judicârunt, si quis insalutato obvio præteriret.

Unde quid de ingravescente pessima illa consuetudine, quòd litigantes duo, praesertim de illatâ injuriâ, tenentur nullo etiam gestu salutare invicem, quin & si salutarentur, non respondere jubentur, sentiendum sit, facile aestimare licet. Commemorat Erasmus libr. 3. Apophth. quendam à Socrate salutatum non resalutasse, cùm verò Amici Socratis admirati, & ob hominis in civilitatem indignati essent, respondisse Socratem: Si quis nos præteriret, pe-

jus corpore affectus, quàm nos sumus, nequaquam illi succenseremus: cur igitur illi succensem, qui pejus est animo affectus, quàm nos sumus? Vides animi improbum adscribi eis, qui externo saltem ritu, gestu & sermone, vel ipsi non salutant, vel resalutare non volunt: Quantò magis improbi erunt Christiani, qui non ex animo, & toto corde proximum salute impertiunt: immemores præcepti Christi, Matth. 10. vers. 12. Salutate domum, quam intratis. Angelus Gabriel Mariam Virginem salute dignatus est, adeò ut miraretur virgo, unde hæc sibi obtingeret salutatio, Luc. 1. v. 29. Et observandum venit, quòd Maria ait, ποταμός ὁ ἀσπασμός ἐστίν: v-

ocula enim ἀσπασμός non salutationem tantum eam notat, quæ verbis, sed & quæ manuum exhibitione fit: quando dextris junctis amicum quasi ad nos trahimus, ὥστε τὴν ἀσπασίαν, quod trahere vel stringere significat. Verisimile itaque, Angelum in formâ humanâ apparentem, Mariæ dextrâ porrexisse, & postea verba salutationis prolocutum esse. Requiritur hoc officiū salutandi, & benè precandi, Christiana charitas, quâ devincti tenemur, ut nihil mali proxi-

mo,

Matth. 10. v. 12.

Luc. 1. v. 29

ἀσπασμός

proprie quid fit.

Matt. 5. v. 44. mo, etiam inimicis nostris, imprecemur: juxta præceptum Domini, *Matt. 5. v. 44. Benè prece-*
Rom. 12. v. 14. mini deo ventibus vos. Et Apostoli, *Rom. 12. v. 14. Benè loquamini de iis, qui vos insecantur, be-*
Rom. 16. v. 16. ne inquam loquamini & ne malè precemini. *Rom. 16. v. 16. Salutate vos invicem cum osculo san-*
 flo. Hinc in omnibus ferè Epistolis salutationem Paulus & præposuit, & postposuit: ac plerumque suo & aliorum nomine non Ecclesiam tantum in genere, sed & individua sigillatim salutavit: *Gratia Domini nostri Jesu Christi sit vobiscum, Amen. Salutant vos Timotheus cooperarius meus, & Lucius, & Jason, & Sosipater, cognati mei. Saluto vos ego Tertius, qui Epistolam scripsi in Domino. Salutat vos Gaius hospes meus, & Ecclesia totius. Salutat vos Erastus, quaestor arartus civitatis, & Quartus frater, Rom. 16. v. 21. 22. 23.* Similia invenies, *1. Cor. 16. v. 20. & seq. 2. Cor. 13. v. 12. &c.* Nullo itaque modo se vel ab inhumanitate, vel improbitate, vel ab impietate purgare possunt ii, qui non tantum nec salutant: sed & quævis dira, ignem gehennæ, cruciatum Diaboli, & æternum exitium imprecantur. Hincque Angelicam, neque Apostolicam consuetudinem, sed Diaboli instinctum sequuntur.

XIII. Trinitas personarum in Divinitate nominatim ab Evangelista in salutatione ponitur: precatur enim gratiam à Deo Patre, qui est, qui erat, & qui venturus est, precatur eandem à Christo Jesu; nec non à Spiritu sancto: quem septuplicem introducit, non ratione essentiae, sed ratione donorum, quæ hominibus conferre solet, ut suprà dictum est. Concidit ergò blasphemia Antitrinitariorum, qui Deum in personis Trinum agnoscere nolunt, sed cum horribili blasphemia Deum nostrum, Cerberum triplicem vocare non exhorrescunt: quem perniciosissimum errorem & Turcæ & Judæi etiamnum hodiè foveant. Nos verò Christiani, pharo scripturæ prælucente, firmiter credamus, Deum in essentia Unum, & in personis Trinum esse. Hanc enim ob causam Elohim in plurali numero, Deus dicitur: hanc ob causam in plurali numero Deus de se loquitur: Faciamus homines: Descendamus & videamus, *Gen. 1. v. 26. Gen. 11. v. 7.* Hinc nomen Dei ter in plurimis scripturæ dictis iteratur: Audi Israël, Deus, Deus noster,

Deut. 6. v. 4. Deus unus est, *Deut. 6. v. 4. Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus. Psal. 67. v. 8. Benedicat tibi Dominus & custodiat te, ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui: convertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem, Num. 6. v. 24. 25. 26.* Hujus repetitionis causa alia esse non potest, quam Trinitas personarum in Deitate: quod adeò verum, ut & Rabbi Simeon cum legeret, *Esa. 6. ter dicit: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth, fate-*

Petr. Galatius lib. 2. de arc. Cathol. veris. Matth. 3. Marc. 16. Iohan. 16. Dictum 1. Ioh. 5. v. 7. ri debuerit, tres Deitatis personas istà repetitione notari: teste Petro Galatino lib. 2. de arcanis Catholicæ veritatis. In Novo Testamento singulæ ferè paginæ testimonia Trinitatis exhibent: classica præ aliis sunt ea, quæ ex incarnatione & baptismo Christi, & baptismo nostro, & missione Spiritus sancti desumuntur. Et in primis observatu dignum est illud Johannis in Ep. priori cap. 5. v. 7. dictum: *Tres sunt qui testimo-*

nium dant in cælo, Pater, Sermo, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt: Dispungere quidem hæc verba Ariani, quibuserant sudes in oculis: ideò factum, quod à Cyrillo, Augustino, Oecumenio, Beda, Paraphrasæ Syro & aliis omiffa quoque sunt: non quod non maximè ea probet, sed ne testimonio, de cujus autoritate aliquo modo dubitatur, uti velle in confirmatione summi articuli videantur. Hieronymus verò & codices Græci plerique, in primis Britannicus & Hispaniensis, disertè hæc verba ponunt, & masculè adjectis scholiis contra negantes & dubitantes asserunt. Fide autem comprehendi debet hic articulus, non ratione: cui impossibile est intelligere, quod & quomodo tria sint unum, & unum tria: *Neq; fas est servo de hisce mysteriis Domini sui contendere: cum divinitatis ejus & essentia ratio sit imperscrutabilis,* uti D. Hieronymus ex S. Paulo ait.

XIV. Porro elegantissimè D. Johannes officium Christi Jesu Servatoris nostri describit: adeoque occasionem luculentam, ad considerationem ejus justam suppeditat: Illustre Christi nomen est, quod testis fidelis vocatur: competunt enim ei omnia & singula testis requisita: Testis omni exceptione est major: ita, ut quæcunq; ipse testatur, nihil quicquam contra veritatis regulam contineant: & proinde maximè apud nos omnes fidem meretur. Ad hoc enim venit in hunc mundum, ut testimonium ferat veritati, *Joh. 18. v. 37.* & o beatos, qui in tam fideli testimonio acquiescunt: O miseros & deperditos, qui ei refragantur! qui accipit ejus testimonium, is obsignavit, quod Deus verax sit, *Joh. 3. v. 33.* qui verò non credit, mendacem facit eum: quia non credidit in testimonium, quod testificatus est Deus de Filio suo, *1. Joh. 5. v. 10.* Huic testi in omnibus fidei nostræ articulis credamus: 1. *1. Joh. 5. v. 10.* promisit se cum pane & vino nobis exhibiturum corpus suum & sanguinem: fideli huic testi fidem adhibeamus: & non nuda tantum Symbola ab ipso expectemus: id quod Sacramentarii facere consueverunt, qui Christum Jesum fidelem esse testem minimè admittunt, non in capite tantum cænæ, sed & in articulo redemptionis & prædestinationis. Expressè enim scribunt, si maximè Christus dicat, se velle omnium hominum salutem: se velle omnes eos reficere, qui laborant & onerantur: non tamen huic testimonio credendum: siquidem absoluto & secreto quodam decreto potentissimam partem hominum ad æternæ gehennæ cruciatum condemnaverit. Testi vulgari juramento aliquid asseveranti creditur: & Christo Jesu testi fidelissimo, toties juranti fides non habeatur? *O damnatos, si juranti huic Domino non credimus,* inquit Tertullianus. Quoties ingeminavit: Amen, Amen dico vobis: qui credit in me, non peribit, sed habebit vitam æternam? Isti ergò testi, quem nec hostes infensissimi, vel peccati cujusdam, vel doli arguere valuerunt, constanter credamus, ejusque testimonio nixi, salutem æternam indubitanter speremus: nihil morati recalcitrantem Satanam, recalcitrantem legem, recalcitrantem propriam infirmitatem: neq; enim Satanas, neq; lex, neq; caro nostra, sed Christus Jesus fidelis dicitur testis, & ad ejus solius testimonium ablegavit nos

Tres sunt in cælo. Cur locus iste à quibusdam Patribus fuerit omiffus.

Christus verè & merito testis fidelis dicitur.

Joh. 18. v. 37

Joh. 3. v. 33

1. Joh. 5. v. 10

Sacramentarii provero & fideli teste Christum non agnoscunt.

Tertull.

Matth. 3. v. ult.
Nec credunt
ejus testi-
monio Pon-
tificii.

Christus est
primogeni-
tus mortuo-
rum.

Isa. 25. v. 8.

Es. 26. v. 19.

Ezech. 37. v. 12.

Dan. 12. v. 2.

Os. 6. v. 3.

Joh. 19. v. 25.

Joh. 5. v. 25.

Es. 28.

Joh. 11. v. 25.

Rom. 6. v. 8.

1. Cor. 15. v. 20.

Dilectio
Christi er-
ganos.

Testimoniū
amoris Chri-
sti erga nos.

pater, Inquiens: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacuit.* HUNC AUDITE, Matth. 3. vers. ult. Testi huic magno si crederent Pontificii, non alios sibi Mediatores quaesituri, nec dubitandum esse de salute nostra, tam operose disputaturi essent. Impii quoque & Epicuræi homines olim revera sentient, Christum vera testatum, & minimè lusisse cum helluonibus, avaris, scortatoribus, & aliis, nisi convertantur, æternæ damnationis pœnam comminatus est. Ita usum hujus nominis, Testis fidelis, quod Christo tribuitur, ostendimus. Vocat autem eundem Apostolus, primogenitum mortuorum, propter virtutem divinam, quâ omnibus fidelibus resurrectionem ad vitam impetravit. Huc referri possunt omnia testimonia, quæ, Christū esse resurrectionem, quæ, nos olim resuscitandos, dicunt: quemadmodum illa circa festum Paschatis, magno numero in Ecclesia Dei proponuntur: Nunc in conspectu sint pauca ista sequentia, Isa. 25. v. 8. *Præcipitabit Dominus mortem in sempiternum.* Isa. 26. v. 19. *Vivent mortui, & resurgent interfecti mei: expergiscimini, & laudate qui habitatis in pulvere.* Ezech. 37. v. 12. 13. *Hac dicit Dominus Deus: Ecce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris populus meus, & inducam vos in terram Israël. Et scietis, quia ego Dominus, cum aperuero sepulchra vestra, & eduxero vos de tumulis vestris populus meus.* Dan. 12. v. 2. *Multi de his, qui dormiunt in terra pulvere, evigilabunt.* Os. 6. v. 3. *Post dies duos vivificabit nos: in die tertiâ suscitabit nos, & vivemus in conspectu ejus.* Joh. 19. v. 25. *Scio quod Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra resurrecturus sum.* Joh. 5. v. 25. *Amen, Amen dico vobis, quia venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem filii Dei, & qui audierint, vivent.* v. 28. *Nolite mirari, quia venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem ejus, & procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitam.* Joh. 11. v. 25. *Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet.* Rom. 6. v. 8. *Si mortui sumus cum Christo, credimus quod & simul vivemus cum eo.* 1. Corinthior. 15. vers. 20. 21. *Christus resurrexit à mortuis, primitiæ dormientium: sicut enim per hominem mors: ita & per hominem resurrectio mortuorum: sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes vivificabuntur. Unicè itaque resuscitatio nostri, resurrectioni Christi accepta ferenda est: Ipse resurgens & primitiæ resurgentium factus, hoc impetravit, ut olim in novissimo die ad vitam resuscitandi simus. Porro pergit Apostolus, Christi dilectionem, & pro peccatis nostris, sanguine suo præstitam satisfactionem, describere: *Dilexit nos, & sanguine suo lavit nos à peccatis nostris.* O aurea verba! o pretiosa verba! digna quæ altissimas in cordibus nostris radices agant. Impensè profectò dilexit nos Christus, de cælo in hanc terrenam calamitatem veniens, humanam nostram naturam assumens: ex intimo amore dura quævis, mortem denique ipsam acerbissimam & contumeliosissimam perferens. De hac erga nos dilectione testatur ejus anima, quæ usq; ad mortem contristata erat, testantur genæ, quæ a lapas excepere, testatur caput, spinis coronatum, testatur corpus scuticâ verberatum, testatur latus, lan-*

cæâ perfossum, testantur manus & pedes, clavis perforati: in summa, omnia & singula membra, omnia Christi dicta & facta de amore summo erga nos testimonium luculentum perhibent. Ne ergo Satanæ, de odio Christi erga nos garrienti credamus: neque peccatorum molem à fide abstertere nos sinamus: Lavit enim Christus Jesus, non dæmones, sed nos, non aqua, non sanguine hircorum ac vitulorum, sed sanguine suo à peccatis nostris: etsi proinde ea fuerunt, ut coctinum, tamen quasi nix dealbata sunt: licet fuerunt rubra quasi vermiculus, tamen, ut lana alba facta sunt, Isa. 1. v. 18. *Christus enim purificavit corda nostra,* Act. 15. v. 9. *Ipse propositus est à Deo in propitiationem per fidem in sanguine suo,* Rom. 3. v. 25. *ut justificati in sanguine ipsius, salvi simus in vita,* Rom. 5. v. 10. *Sanguis enim Jesu Christi emundat nos ab omni peccato,* 1. Joh. 1. v. 7. Hoc ipsū inculcat D. Petrus, 1. Pet. 1. v. 18. 19. *Sciatis, quod non corruptilibus auro vel argento redempti estis, de vana vestra conversatione, sed pretioso sanguine Christi Jesu, quasi agni immaculati, & incontaminati.* Et in Ep. ad Heb. c. 9. v. 14. habetur: *Sanguis Christi emundat conscientiam nostram.* Abluti estis, inquit Paulus, 1. Cor. 6. v. 11. Quemadmodum igitur in V. Testam. immunis à perditione erat, qui sanguine agni Paschalis superliminare aspergit, Exod. 12. v. 23. ita, & quidem multò magis æternas pœnas effugiemus, quicumq; sanguine Christi Jesu corda nostra asperferimus. Quò respiciens David Regius ille Propheta confidenter inquit: *Asperges me Domine hyssopo, & mundabor, lavabis me, & super nivem dealbabor,* Ps. 51. v. 9. *Scientes autem tanto pretio nos à peccatis liberatos, diligenter admonitionem & meditationem D. August. confideremus, qui Tom. 10. Serm. 29. de tempore, fol. 621. ita scribit: Dominus quidem pretiosum sibi esse hominem pretii ipsius dignitate perdocuit: ut hinc quoque intelligamus, quàm grandes aestimet apud se Deus noster humanorum criminum causas, propter quas non Angelum, non Archangelum, sed Deum misit ad terras: quàm gravis sit peccati, & quàm dura perditio. prodit remedium magnitudo: Quanta discessio erit malorum, quâ damnabuntur, sollicitudo indicat, quâ redimuntur. Omni ergo diligentia atq; vigilantia caveamus, ne vulneret diabolus, quod sanavit Deus: ne per consensum cordis, per flagitium corporis, servitutem, quam debemus Domino, magis exhibere probemur inimico. Equidem si quis violentus ac prapotens aliquid de facultate nostra ac proprietate rapuisset, nonne dignum summo odio duceremus? nonne meritò tanquam hostem detestaremur? Cur peccando diabolo consentiremus, qui nobis non substantiam vult auferre, sed vitam: non terram fraudare, sed cælum: non fines angustæ possessionis, sed infinita spatia eternitatis.*

XV. Quemadmodū verò, ex evolutis nunc Christi aliquot titulis, officii ejus rationem perspeximus: ita personam quoq; haud difficulter inde cognoscere possumus, unius Christi mentio fit, quia unus tantum Christus, non duo: & is non divisus, 1. Cor. 1. v. 13. *Omnis enim spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est,* 1. Joh. 4. v. 3. Naturæ quoq; humanæ & divinæ vestigia in textu nostro apparent manifesta: sanguinem enim habere, & sanguine suo nos lavare dicitur: at sanguis

Isa. 1. v. 18.

Act. 15. v. 9.

Rom. 3. v.

25.

Rom. 5. v.

10.

1. Joh. 1. v. 7.

1. Pet. 1. v.

19.

Heb. 9. v. 14.

1. Cor. 6. v.

11.

Exod. 12. v.

23.

Psa. 51. v. 9.

D. August.

Tom. 10.

Serm. 29.

fol. 621.

1. Cor. 1. v.

13.

1. Joh. 4. v. 3.

Homo.

Heb. 2. v. 14. quis pars est humanitatis, inde ad *Hebr. 2. v. 14.* Apostolus ait, quod carnis & sanguinis princeps factus fuerit: Homo itaque est Christus, quia sanguinem habet: quia à mortuis resurrexit. *Et Deus.* Divinitas ejus inde concluditur, quod resurrectione sua nobis resurrectionem impetravit, quod sanguine suo peccata nostra deleuit: quod Deo & Patri suo nos reconciliavit: quod reges & sacerdotes nos ipsi fecit: nudus homo talia præstare non valet: solus Deus mortuos vivificat: solus Deus peccata remittit: Idcirco cum talia opera Christo attribuantur, meritò Deum ipsum esse inde concluditur. Simul autem Majestas divina, quæ carni Christi ex gratia unionis contigit, apertè indicatur: nisi enim plenitudo divinitatis corporaliter in ea habitaret, utique sanguis à peccatis nos ablueret non posset. Quia verò eam habet virtutem ac efficaciam, ut ab iniquitatibus nos emundet, divinæ eam potestatis participem esse factam fateamur oportet, quâ de re in progressu fusiùs.

Christus Princeps Regum terra vocatur: ob multas rationes. XVI. Memorabile nomen Christi est, quod princeps regum terræ vocatur: & quidem multis rationibus nomen hoc habere meretur: Primò ratione originis sive feudi: ejus enim Vasalli omnes sunt Imperatores, Reges & Principes: non est potestas nisi ab ipso, *Rom. 13. v. 1.* nec Pilatus habuisset potestatem, nisi cœlitus eam accepisset, *Joh. 19. v. 11.* Dominus transfert regna & constituit, *Dan. 2. v. 21.* Hinc Deus *Proverb. 8. v. 15.* ait: *Per me regnant reges, & conditores legum justa decernunt: per me principes imperant, & potentes decernunt justitiam.* Ab hoc principe feudum Cæsareum & Regium, omnes omnium ætatum Imperatores, reges & principes accepere: unde nonnunquam præter expectationem & opinionem hunc vel illum ad regni dignitatis folium extulit, alios e contra de sede deturbavit: ut palàm fiat, ipsum esse Regum terræ principem. Deinde competit ei hic titulus ratione creationis: sicut enim omnes ac universi homines Deum creatorem agnoscere coguntur, ita & Regum creator ac conditor est: qui ipsi sine nutu & ope Domini, nec homines in uteris matrum concipi, nec inde ad lucem vitalem extrahi possent. Penſi habens hoc David, disertè ait: *Ipse fecit nos, & non ipsi nos,* *Psal. 100. v. 3.* Et Hiob vir ipse quoque regius ait c. 10. v. 10, 11. *Sicut lac mulisti me, & sicut caseum coagulasti me, carne & pellibus vestivisti me, ossibus & nervis compegisti me.* Tertiò, Christus princeps est regum terræ, ratione jurisdictionis: superior enim est omnibus hominibus: superior Davide, Ezechia, Josiâ, & in summa cunctis totius mundi regibus & Imperatoribus, unde homagium ei præstare jubentur, *Pf. 2. v. 11.* *Servite Domino in timore, apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via justa.* v. 9. dicitur, quod Christus regat principes virgâ ferreâ, & si adversus ipsum insurgant, tanquam vas figuli confringat eos. Monentur itaque Reges & Principes, cum superiorem habeant, cui rationem reddere olim administratæ provinciæ debeant, ne potestate abutantur, sed legitimè ad Dei gloriam, & subditorum salutem rerum potiantur: sicut rex Josaphat exemplo suo docet, inquit, *2. Chr. 19. v. 6, 7.* *Videte quid faciatis, non enim hominis*

exercetis judicium, sed Domini: & quodcumque judicaveritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite. Idem liber Sapientiæ gravissimis verbis præcipit, cap. 6. à vers. 2. usque ad v. 9. *Audite reges & intelligite, discite judices finium terra, præbete aures, vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur, quoniam cum essetis ministri regni illius, non rectè judicastis, nec custodivistis legem justitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis: horrendè & citò apparebit vobis, quoniam judicium durissimum in his, qui præsumunt, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cujusquam Deus: nec verebitur magnitudinem cujusquam: quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & equaliter illi cura est de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio.* Piis magistratibus nomen hoc Christi ad consolationem eximiam inservit: si enim Christus caput est regum terræ, si princeps eorum: utique in calumne necessitatis opem & auxilium ipsis promptissimè laturus erit. id quod exemplum Davidis docet: quem Deus contra insidias Saulis & Absolonis, salvum ac immunem conservavit: adversarios vicissim ejus potenter extirpavit.

XVII. Eximius dilectionis Christi fructus est, quod reges nos Christianos fecit: servi antè eramus, & captivati sub jugo peccati, Satanae & inferni: ex horum vinculis per Christum non solvimur tantum, sed & reges efficimur, adeoque regni dignitatis Christi participes reddimur. *Christiani Reges per Christum facti sunt.* Uctionem ab ipso Christo habemus uno: qui non aquâ vel oleo, sed sanguine pretiosissimo nos inunxit: subditi nostri sunt, peccatum, Satanas, mors & infernus: quos per fidem in Christum subjugamus, & potenter vincimus, *1. Joh. 5. v. 4.* Celebratur illa victoria Abrahami, qui trecentis & octodecim viris adversus aliquot reges pugnans, Loth fratrem suum eripuit; celebratur victoria Davidis contra Goliathum: sed longè major victoria illa Christianorum, quâ hostes longè potentissimos, non ferro, sed verbo, non vi, sed fide vincunt: adeò ut nec principatus, nec potestates, imò nec portæ inferorū adversus ipsos quicquam prævalere queat, *Rom. 8. v. 43.* Sed ubi arx nostra regia? ubi thronus regius? ubi corona? ubi splendor? ubi divitiæ & thesauri? Non in hac miseriarum valle, sed in rutilo & splendidissimo cœlo: Illic paradysus, illic nova Hierusalem, illic sedebimus in thronis, illic coronam immarcescibilem & thesauros pretiosissimos accepturi sumus. *Subditi Christianorum.*

XVIII. Eadem ex dilectione Christi, sacerdotalis nostra provenit dignitas, ad quam nos per Christum promoveri Apostolus dicit: *Fecit nos reges & sacerdotes Deo & Patri suo: quem in modum D. Petrus scribit, 1. Pet. 2. v. 9. Vos genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus, qui in lucrum accessit, ut virtutes predicetis illius, qui è tenebris vos vocavit in admirabilem suam lucem.* Quod verò officium sit nostrum, versu præcedente 5. D. Petrus exposuit, inquit: *Estis sacerdotium sanctum ad offerendum spirituales hostias,*

Qua sint
partes sa-
cerdotii no-
stri.

stias, Deo acceptabiles per Iesum Christum. Sa-
crificare ergo tenemur Deo, non pro satisfactio-
ne vel expiatione peccatorum: neque enim
sacrificia Deo placent, nisi remissio peccatorum
prius nobis in Christo contigerit: sed ad exhibendam Deo obedientiam, & cultum illi gratum
præstandum. Meminit hujus sacrificii Deus

Mal. 1. v. 11. apud Malachiam, c. 1. v. 11. *In omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus, ubi statim quid oblatio sit exprimitur, nimirum laudatio Dei. David cor contritum sacrificium nostrum*
Ps. 51. v. 19. vocat, Psal. 51. v. 19. *Sacrificium Deo spiritus con-*
Ps. 50. v. 14. *tribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non*
despicies. Et Psal. 50. v. 14. *laudem sacrificium*
nominat, inquiens: *Immola Deo sacrificium lau-*
dis, & redde vota tua Altissimo. Alibi preces sacri-

ficium vocat: *Dirigatur oratio mea sicut incensum*
in conspectu tuo, *elevatio manuum mearum sacri-*
ficium vespertinum. Ita Oseas quoque preces suas
indigitat, cap. 14. v. 3. *Reddemus vitulos labiorum*
Heb. 13. v. 15. *nostrorum: sicut & Heb. 13. v. 15. scribitur: Per*
15. *Iesum offeramus hostiam laudis Deo semper, id est,*
fructum labiorum confitentium nomini ejus.
D. Paulus pietatem, quæ Christianos decet, ho-

stiam nominat, Romanor. 12. v. 1. *Obsecro vos,*
1. *fratres per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora*
vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem,
rationabile obsequium vestrum. In Epistola ad
Philipp. cap. 4. v. 18. *elemosynam pro pauperi-*
bus, dicit esse odorem suavitatis, hostiam ac-

ceptam & placentem Deo. Ex quibus testimo-

niis colligitur, non propter missaticum idolum
nos sacerdotes dici, sed ideò, quia unctionem
habemus, 1. Joh. 3. v. 27. quia Deum laudare
verbis & factis, quia orare, quia pauperum cu-

ram habere tenemur. Fungamur itaque sacerdo-

tio nostro ritè, ut veste olim sacerdotali in san-

ctum sanctorum per fidem in Christum ingredi

permittamur.

XIX. Satis luculenter extremi iudicii fu-
tura conditio à Johanne exprimitur, cum ait:
Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis ocu-
lus, & qui compunxerunt eum, & plangent om-
nes tribus terra. Initio quis Judex futurus sit at-
tendatur: non vel Turcicus vel Romanus Im-
perator, non Papa & præsul Romanus, sed Dei
ac hominis filius, Dominus Iesus Christus, quem
judicem futurum Daniel quoque vidit, Dan. 7.
Dedit enim ei Pater potestatem iudicii, quatenus
filius hominis est, Joh. 5. vers. 27. *Pa-*
ter non iudicat quenkum, sed omne iudi-

cium dedit Filio: ut honorificent filium sicut hono-

rificant Patrem, Joh. 5. v. 23. Idem testatur

Christus, Matth. 25. v. 31. inquiens, *Filius homi-*
nis veniet in gloria sua: & omnes sancti angeli cum
eo: quin & universa scriptura, Apostolicaque;
Confessio, Christum futurum judicem vivorum
& mortuorum statuit. Hic cum renes & corda
scrutetur, omnes etiam cogitationes pravæ in
apricum producere: cum divinam virtutem ha-
beat, omnibus hominibus dominari, eosque su-
bito ad æternæ damnationis barathrum præci-

pitare poterit. Venustè scribit August. lib. 3. de

Symb. *Ille Index Christus nec gratiâ prævenitur,*
nec misericordiâ jam flectitur, nec pecuniâ corrup-

tur, nec satisfactione, nec penitentiâ mitigabitur.

Hic dum tempus habet, agat anima pro se, quamdiu
locus est misericordia: quia ibi erit locus iustitia. *Explicatio*
Sed videtur Christus ipse sibi contrariari. Alibi *verborum*
enim dicit: *Ego non iudico quenkum, Joh. 8. v. Christi,*
15. quomodo igitur se solum iudicem futurum
asserit? Resp. Cum ait, *Ego non iudico quenkum,*
minime absolutâ negatione iudicium à se amo-
litur: sed certo respectu: Ita enim coherent
verba, Joh. 8. *Vos secundum carnem iudicatis: Ego*
non iudico quenkum: quasi dicat, vestro more ego
carnaliter non iudico: & respondet ista assertio
illi prophetiæ, Esa. 11. v. 3. *Non secundum visionem*
oculorum iudicabit, neque secundum auditum auri-
um arguet: sed iudicabit in iustitiâ pauperes. Non
ergo ipsum iudicium, sed iudicii modum Judai-
cum negat: atque sic fallacia committitur. *Explicatio*
Certi de futuro iudice, considere-
mus, quis coram eo apparere debeat: Respon-
det Iohannes: *Omnis oculus. Ita Christus quo-*
que ait: *Congregabuntur ante eum omnes gentes,*
Matth. 25. v. 32. Et D. Paulus disertè scribit: *O-*
mnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi,
ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit,
sive bonum sive malum, 2. Cor. 5. v. 10. Quæ er-
gò obstinata hæc temeritas, quod nonnulli
non aliter in diem vivere solent, ac si olim coram
iudicio Christi apparituri non essent? Decre-
tum profectò audis, & ordinatum, ut omnis ho-
mo ante ipsum sistatur: singuli ergò ita vivamus
ut intrepidâ conscientia diem extremi iudicii su-
stineamus: non occultare se poterunt, qui com-
punxerunt eum, non lanceâ tantum vel hastâ,
sed diris illis blasphemis, quibus longè atrocius
& acerbius, quàm hastâ Judæorum vulneratur.
Sed num incommodi quid orietur illo die impi-
is? Maximè: plangent, inquit Apostolus: *stri-*
dor dentium & ejulatus perpetuus, horror tre-
mendus ipsos occupabit, Matth. 18. v. 13. 14. *Quemadmodum verò Judæ sera contritio, &*
Esa. 54. v. 1. *lacrymæ nihil profuerunt, Matth. 27. v. 13. 14.*
3. Hebr. 12. v. 17. *ita nec fletus & planctus impi-*
os tunc juvabit: quin potius tortura ac crucia-
tus gravissimuserit: & respectu istorum impio-
rum, dies extremi iudicii tam horribilis à Pro-
phetis pingitur: Esa. 13. v. 6. & seqq. *Ululate, quia*
propè est dies Domini: quasi vastitas à Domino veni-
et: propter hoc omnes manus dissolventur, & omne
cor hominis contabescet & conteretur. *Torsiones &*
dolores tenebunt, quasi parturiens dolebunt: unus-
quisque ad proximum suum stupebit: *facies com-*
busta, vultus eorum: *Ecce dies Domini veniet cru-*
delis, & indignationis plenus, & ira, furorisque, ad po-
nendam terram in solitudinem, & peccatores ejus
conterendos de ea. Quoniam stella cæli & splendor ea-
rum non expandent lumen suum, obtenebrabitur Sol
in orbe suo, & luna non splendet in lumine suo. Et
visitabo super orbis mala & contra impios iniquita-
tem eorum, Joel. 2. v. 11. *Magnus dies Domini, &*
terribilis valde: & quis sustinebit eum? Joel. 3. v. 31. *Sol convertetur in tenebras, & luna in sangui-*
nem, antequam veniat dies Domini magnus &
horribilis. Huc spectant verba Zachariæ, ex qui-
bus Iohannes vaticinium suum transumpsit: *Ad-*
spicient ad me, quem confixerunt, & plangent plan-
ctu, quasi super unigenitum, & dolebunt super eum,
ut doleri solet in morte primogeniti: In die illa ma-
gnus erit planctus, Zachar. 12. v. 10. Memor con-
ditionis hujus futuræ, D. Hieronymus, semper sibi
in

Quis olim
Iudex fu-
turus sit?

Dan. 7.

Joh. 5. v. 27.

Joh. 5. v. 23.

Matth. 25. v.

3.

August. lib.
3. de Symb.

Joh. 8. v. 15.

Ego non ju-

dico quem-

quam.

Esa. 11. v. 3.

Quis in ju-

dicio novis-

simo appa-

tere debeat?

Matth. 25.

v. 3.

2. Cor. 5. v.

10.

Quid expe-

ctandum sit

in die judi-

cii impiis

Matth. 18. v.

13. 14.

Matth. 27.

v. 3.

Heb. 12. v.

17.

Esa. 13. v. 6.

Joel. 2. v. 11.

Joel. 3. v. 31.

Zach. 3. v.

31.

Hieron. ad

Heliod.

Hieron. ad Heliod. In auribus sonare affirmat vocem illam, surgite mortui, venite ad iudicium: Et in Epist. ad Heliod. inquit: *Judicaturus Domino mundum lugubrem, immugiet, & tribus ad tribum ferient, potentissimi quondam reges nudo latere palpitabunt: adduceretur cum suis stultus Plato discipulis: tunc Aristotelis argumenta non proderunt, quando veniet ille Filius pauperula quastuaria, iudicaturus fines terra.*

XX. Pro Christi divinitate asserendâ probè notanda veniunt duo invicta argumēta, quorum primum ab aternitate, alterum ab omnipotentia ducitur. Dicit Christus: *Ego sum α & ω, principium & finis*: Inde sic concludo: Unus & solus Deus est primus & novissimus: Esa. 43. v. 10. & Esa. 44. v. 6. Esa. 48. v. 12. Atqui Christus est primus & novissimus. Ergò. Vel hac ratione: Qui primus & novissimus est, is Deus verus esse meritò creditur, juxta allegata loca. Sed Christus est primus & novissimus: Ergò Christus verus Deus esse meritò creditur. Si quis objiciat, Christum in causâ propriâ hæc dicere, is recordetur, quòd suprà testis fidelis dictus est, in cujus ore dolus nunquam inventus fuit, Esa. 53. v. 9. § 3. v. 9. Joannis octavo capite idem objiciebatur Christo. Dixerunt enim ei Pharisei: Tu de teipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum. At Christus respondit eis: Si ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum, quia scio unde veni, & quò vado, Joh. 8. v. 13. 14. *Si veritatem ergò vobis dico, quare non creditis mihi?* Joh. 8. v. 46. Eandē aternitatem solidissimè confirmat Johannes in Evangelio, sic de Christo scribens: *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: Hoc erat in principio apud Deum*, Johan. 1. v. 1. Ad hanc aternitatem respiciens Johannes Baptista, inquit: Johan. 1. v. 27. *Hic est, qui post me venturus est, qui ante me fuit: huc respiciens Christus, juramento asseverat: Amen, Amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum*, Joh. 8. v. 58. Unde Apostolus laudatum Deum in secula, Christum vocat, Rom. 9. v. 5. & ad Hebr. capite 13. v. 8. sic aternitatem ejus exprimit: *Christus Jesus heri & hodie, ipse & in secula*. Alterum argumentum, quo divinitas Christi adstruitur, ab omnipotentia est desumptum: Quicumq; enim est omnipotens: verè est Deus: Atqui Christus est omnipotens: Ergò verè est Deus. Major suâ luce lucet: Minor itidem ex textu Johannitico manifestè patet. Dignissimus autem hic est titulus, qui semper ob oculos nostros versetur: ita verbis ejus majorem fidem adhibebimus: Ita minùs de auxilio Christi, in casibus etiam periculosissimis, desperabimus. Qui enim potest omnia, nihil non posse judicatur. Et ne quis de omnipotentia hæc dubitaret, addidit asseverationem geminatam: *Etiam, Amen*: proinde absq; omni hæsitazione Christum omnipotentem esse statuamus. Hæc de parte primâ.

PARS SECUNDA.

Postquam D. Johannes procemium libri absolvit, nunc narrare incipit, quando & ubi visiones sequentes sibi factæ sint: & præambulam visionem refert, quâ CHRISTUS

JESUS se Johanni mirabiliter exhibuit.

Ego Johannes frater vester, & particeps in afflictione & regno & patientia in Christo Jesu, fui in insula, quæ appellatur Patmos, propter sermonem Dei, & testimonium Jesu Christi, fui in spiritu in Dominico die. Usitatum est omnibus Prophetis, quando visiones suas enumerant, ut prius nomen suum diligenter inculcent, adeoq; dictis suis majorem auctoritatem concilient: quem morem instinctu Spiritus sancti, servat quoq; Johan. Apostolus, & dum initium vult visionum facere, nomen suum disertè exprimit, inquit, *Ego Johannes*. Captat autem singularem benevolentiam, cum dicit: *Frater vester*, hoc ipso nomine non se humilians tantum, sed & de amore suo erga Ecclesias Asiaticas, summaq; cum ipsis in Christo conjunctione testificans. Et quia tunc temporis gravissimas persecutiones à Romanis Imperatoribus, hæreticis quoq; malignissimis, senserunt, afficitur hæc calamitate comuni Apostolus, *Seq; participem vocat in afflictione, & in regno, quod inter medios calamitatum fluctus firmissimè sperat*: in patientiâ deniq; quâ tunc maximè opus erat: hanc unitatem & participationem in Christo JESU fundat, quem Johannes, & Ecclesiæ Asiaticæ omnes, uno ore, caput agnoscebant: & à quo fraternitas, regnum & patientia in afflictione oriuntur. Ac ut evidentius doceat, se verè participem esse, & συγκατάγων ἐν τῇ θλίψει, narrat, ubi nunc locorum degat, nempe, in insula, quæ vocatur *Patmos*, in eam extrusus, & non quidem à Claudio, uti Epiphan. errat, sed juxta præcipuos Chronologos, à Domitiano expulsus, non propter facinora vel scelera commissa, non propter seditionem motam, sed propter *sermonem Dei, & testimonium Jesu Christi*: nolebat enim Imperator ferre, ut Christum prædicaret, ideò prius * in dolum ferventissimo oleo repletum conjici eum jussit: & cum inde salvus ac incolumis exiret, tandem in insulam Patmos, ad effodienda metalla, si Primasio credimus, relegavit. Hæc insula, teste Strabone, l. 5. est in mari Aegeo, non ex Cycladibus vel Sporadibus insulis, in circuitu 35000. passuum patens, uti Plin. refert, l. 5. c. 12. antea satis ignota, & obscura, Joannis autem exilio demum nobilitata. Quandoquidem ergò Johannes in eam expulsus fuit, patienter hanc calamitatem tulit, & nihilominus meditationi sacræ diligentissimè vacavit. Erat autem in quodam die Dominico, nobis die Solis vulgariter dicto, in spiritu, hoc est, intendebat cogitationes spiritualibus mysteriis, & tùm seriæ precationi, tùm ardentissimæ meditationi, pleno spiritu operam dabat. Durior enim & incommodior est eorum interpretatio, qui in spiritu esse idem, ac ἐν πνεύματι pati, & ἐν θεωσίᾳ μυστῶν rapi, arbitrantur. Sic ergò recensuit Johannes, ubi, & quando facta sit ei revelatio: Jam ipsum opus aggreditur, inquit: *Audi vi post me vocem magnam tanquam tubæ: dicentis: Ego sum α & ω, primus & novissimus*: Opinatur Lyranus, vocem hanc Angeli cujusdam, & totam visionem ab angelo profectam fuisse: sed huic opinioni totus contextus reclamatur: quomodo enim

Propheta in visionibus nomina sua diligenter inculcare solent.

Idem facit gravi consilio Iohan.

Johannes in Insula Patmos degit.

** Tertull. lib. de præscript. har. Hieron. l. 1. cont. Iovin. & in c. 21. Matth. Primasio; Strabo. Plin. lib. 5. c. 12.*

Lyranus opinio refutatur.

Act. 9.

Varietas le-
ctionis.Scriptio vi-
sionis man-
datur.Christus
quo pacto
Vox dicatur

Ex. 20. v. 18

Candela-
bra aurea.Numerus
septenarius
definitus
pro indefi-
nito haberi
debet.

enim Angelus posset dicere? Ego sum α & ω , quod utique soli DEO competit: quomodo se fuisse mortuum, & revixisse assereret? cum nullus angelorum unquam mortuus sit, nec mori queat: idcirco statuamus, ipsum DEI filium, Jesum Christum, vocem illam edidisse, neque enim novum, quod sedens ad dextram, loquatur cum Apostolis: Paulo siquidem etiam in voce apparuit, Act. 9. Et hinc vox ista appellatur magna, quia à magno Deo edita fuit. Simul autem notatur, quanto clamore opus sit, ut verba divina auribus nostris percipiamus: quam ob causam tubæ instar vox ista sonuit, ut Apostolus attentior ad percipienda mysteria redderetur: quamvis non negārim, ideo quoque tubæ instar clangorem editum, quia visiones pleræque bellum inter Christum & Draconem nunciaturæ essent. Pro majori autem conciliandā visionibus autoritate, protinus, quis sit, qui cum Johanne loquatur, ipse profitetur, dicens: *Ego sum primus & novissimus*: $\bar{\alpha} \rho \chi \omega \tau \epsilon \varsigma \kappa \alpha \iota \epsilon \nu \alpha \lambda \lambda \omicron \tau \epsilon \varsigma$: Arethas quidem, & editio Complutensis verba hæc non legunt: in aliis tamen exemplaribus unanimiter scripta reperiuntur. Porro mandat Christus, ut visiones comprehensas, Johannes septem in Asia minori Ecclesiis transmittat: *quod vides scribe in libro, & mitte septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrna, & Pergamo, & Thyatira, & Sardis, & Philadelphia, & Laodicea*: non vult Dominus, ut orali prædicatione visiones istæ propagentur: sed *scriptionem* petit: hæc enim ratio à multis seculis DEO placuit, quam ipse quoque sæpius præcepit, & primus omnium incepit. De singulis Ecclesiis, & earum singulis locis ac nominibus, possem sanè hîc differere: verum quia in sequentibus capitibus iterum occurrunt, commodius eo tractatio ista Geographica & historica differtur. Interea audiamus, qualem se Johannes, auditā voce exhibuerit: *conversus sum, ut viderem vocem, quæ loquebatur mecum*: non voluit visionem hanc Johannes floccipendere, sed quæ forma & species ejus, qui loqueretur, esset, videri cupiit: Hinc dicit: *conversus sum*: $\epsilon \pi \epsilon \sigma \tau \rho \epsilon \iota \alpha$, undique oculos circumvolvi, num videre liceret vocem, quæ loquebatur mecum. Vocat autem Christum *Vocem*, per Antonomasiā, vel $\kappa \alpha \lambda \iota \epsilon \nu \alpha \lambda \lambda \omicron \tau \epsilon \varsigma$: & hoc pacto non incommodè dicit, se videre velle vocem, non audire. Alii Hebraismum hîc occurrere notant: ut videre idem sit, quod percipere & intelligere, sicut Exod. 20. v. 18. *Populus videbat voces*, id est, percipiebat & intelligebat. Ecce autem quid se conversum vidisse scribat Apostolus: *Conversus, vidi septem candelabra aurea: Et in medio candelabrorum aureorum similem filio hominis*. Quid per candelabra septem intelligatur, CHRISTUS ipse versiculo ultimo exponit, dicens: *Candelabra septem, quæ vidisti, septem sunt Ecclesia*. Numerus autem iste septenarius non ita ad Ecclesias recensatas Asiaticas restringi, sed pro indefinito quasi haberi, & ad totam Ecclesiam Christi Catholicam referri debet. Vo-

cantur verò Ecclesiæ candelabra, inde: 1. quòd sicut in candelabris lucernæ, seu candelæ sustinentur, & ad illuminanda loca tenebricosa præferuntur: Ita & in Ecclesia verbum DEI, quod lucerna est pedibus nostris, lucens in loco caliginoso, 2. Pet. 1. v. 19. circumfertur, portatur, & ad illuminandos cæcos adhibetur: 2. Pet. 1. v. 19. 2. aurea candelabra dicuntur Ecclesiæ inde: sicut aurum per ignem probatur, & percussionibus extenditur, ut candelabrum efficiatur: Ita Ecclesia tribulationibus purgata, tentationumq; ictibus in longanimitatem extensa consummatur. In medio ergò Ecclesiarum fuit quidam, similis Filio hominis, per quem non vel Angelus, uti Lyra censet, vel alius quispiam, sed solus Christus Jesus indicatur: Ille enim est in medio nostri, Joh. 1. v. 26. *Medius inter vos stetit, quem vos nescitis*. Hic ubi duo aut tres in nomine illius congregati sunt, est in medio eorum, Matth. 18. v. 20. Et quidem tunc appellatio, *filius hominis*, tunc sequens tota descriptio luculenter evincit, de nemine alio, quàm JESU Christo sermonem institui: ita enim pergit Johannes: *Vestitum podere, præcinctum ad mammillas zonâ aureâ: Caput autem ejus & capilli erant candidi, velut lana alba, & tanquam nix, & oculi ejus tanquam flamma ignis*. $\Pi \omicron \delta \eta \mu \epsilon \varsigma$, vox Græca, vestem designat, ad pedes usque demissam: qualis sacerdotum erat in Vet. Testam. qui tabernaculum ingressuri, veste ad pedes usque longâ, sive tunicâ talari (quam D. Hieron. Ep. 128. ad Fabiolam describit) induebantur: & hoc pacto de puritate admonebantur. Ejusmodi podere indutum videt Johannes Christum, quippe unicum & verum N. Testam. sacerdotem, innocentiam sacerdotali maximè præ omnibus aliis conspicuum. Alii per vestem hanc humanitatem intelligunt, in quâ divinitas absconsa fuerit: & inde Tertullianus, Ambrosius, & alii, humanitatem, Filii Dei vestimentum, sæpius in scriptis suis appellare solent. *Zona aurea*, quâ præcinctus erat filius hominis, usque ad mammillas, pro insigni militari, vel ornamento regio, non ineptè sumitur: & significatur strenuitas in obeundo munere, quòd nihil frigide & segniter agere solent: sic enim & alibi in scriptura ceu strenuus Antagonista Christus depingitur, Psal. 45. v. 4. *Accinge gladium tuum super femur tuum potentissime*. Psal. 93. v. 1. *Domini regnavit, magnificentiam induit Dominus, fortitudine accinctus est*. Esa. 11. v. 5. *Erit justitia baltheus lumborum ejus, & fides cingulum renum ejus*. Nonnulli Christum aureâ zonâ circa mammillas ideo præcinctum affirmant, ut amorem suum erga Ecclesiam testificetur, & innuat, ut ex mammillis suis accinctis, & quasi compressis lac amoris & gratiæ Spiritus sancti, ad sanguinem usque Ecclesia sugat. Possunt etiam Sacramenta intelligi, quæ firmissimis promissionibus præcincta sunt. Vetus quidam Anonymus interpres, ex cinctura istâ, non circa lumbos, sed circa mammillas, castitatem summam notari statuit: neque hæc interpretatio analogiæ fidei repugnat. Per *caput album*, 1. aternitas, 2. puritas & sanctitas, 3. senilis pru-

Ecclesia cur
candelabris
aureis assi-
milentur?2. Petr. 1.
v. 19.Christus in
medio can-
delabrorum
fuit.

Joh. 1. v. 26.

Matth. 18.
v. 20.Ποδήμε
quid?Hieron. Ep.
128. ad Fa-
biolam.

Zona aurea

Psal. 45. v. 4.

Psal. 93. v. 1.

Esa. 11. v. 5.

Caput alb.

prudencia & experientia Christi significatur. *Capilli albi.* Sed & capilli ejus albi dicuntur: ubi per capillos intelligo sanctos & fideles, qui in Christo non aliter, quam capilli in capite altissime fixi hærent. Candor autem tribuitur eis, propter lavacrum regenerationis, in quo ab omnibus peccatis emundantur, ita ut, ceu oves, candidissimi de lavacro ascendant: juxta illud *Cant. 4. v. 1. & c. 6. v. 4. Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascenderunt de lavacro.* Et huc benè quadrat primum comparationis simile, capilli ejus candidi, tanquam lana alba. Super quæ verba Venerabilis Beda scribit: Sicut lana alba est apta ad quoscunque colores suscipiendos, sic sancti ad tribulationes. Additur autem in comparatione, albedo nivis: 1. ad ostendendum discrimen albedinis: Non enim omnes pari passu ambulant, nec prorsus æqualiter candidi omnes reperiuntur. Accidit nonnunquam labecula quædam in hac vitæ imbecillitate, uti exempla Sanctorum testantur. 2. Sicut nix potius resolvitur, quam calescit: sic sancti suam munditiem non facile amittunt: sed à Tyrannis potius se occidi patiuntur. 3. Sicut nivis natura multum frigida est, reprimens motus caloris carnalium voluptatum: Ita sancti quoque castigant corpora sua, & in servitutem ea redigunt, ne fortè, cum aliis prædicaverint, ipsi reprobi efficiantur. *Oculi.* Oculos filii hominis quod attinet, perspicacissimi illi sunt, & adeò lyncei, ut ad ima quæque & secretissima cordium penetrent: itaque per oculos omniscientia Christi describitur. Dum verò *Flamma ignis* flammæ ignis assimilantur, ira Christi adversus hostes vehementissima describitur. Sicut enim scintillæ ex oculis iratorum promicare videntur: Ita & flammæ igneas, nonnunquam oculi Christi vindicis, emittere leguntur. Hinc *Psal. 18. v. 9. Ascendit fumus in ira ejus, & ignis à facie ejus exarsit. Pl. 34. v. 7. Vultus Domini super facientes mala, ut perdat de terrâ memoriam ejus.* Subjicit autem Johannes adhuc plura: *Pedes ejus similes chalcolibano, velut in camino ardentes: & vox illius tanquam vox aquarum multarum, Et habebat in dextera sua stellas septem: & de ore ejus gladius utraque parte acutus exibat: & facies ejus sicut sol lucet in virtute sua.* Annotante Arethâ, Chalcolibanon est æs pretiosum, ex Libano erutum: nuspiam autem in Libano fuisse ærifodinas legitur. Plinius in historia mundi lib. 34. c. 11. ait, esse genus æris, quod è terrâ venis effoditur, olim in pretio habitum, sed jam diu, effectâ tellure, non amplius repertum. *Suidas.* Suidas censet, esse genus electri, auro pretiosius, & id conflare ex vitro, & lapide, ejusque temperaturæ fuisse mensam sanctam, magnæ Ecclesiæ. B. Lutherus ita reddit: *Seine Süsse gleich wie Messing / das im Ofen glüet:* Similia ferè Ezech. 1. v. 4. & 27. habentur. Sed quid per similitudinem istam significatur? Haymon ita explicat: *Ultimi sancti similes aurichalco dicuntur, & non auro, quia quamvis ejusdem sint meriti & virtutis, sicut sancti primitivi, non tamen ita lucebunt miraculis, sicut illi: Et ideò vi- hiores reputabuntur.* Per pedes ergò Haymon,

sanctos infimi gradus intelligit. Nicolaus de Lyra, ardorem tribulationis, Christi fidelibus imminentis, notari existimat: uterque autem nimis longè à textu & literâ recedit. Commodior illa est interpretatio, robur & fortitudinem carnis Christi significari: si enim æneos pedes habet, utique hostes facile comminuere potest: & quia igniti pedes sunt, caveant omnes, ne incendio prorsus absumantur. Deinde ardor charitatis Christi non malè ex pedibus ardentibus colligitur: summâ enim animi alacritate & vehementiâ, quæ salutis nostræ erant, perfecit, neque se vel dissuadentium sermones, vel durissimas passionis, à promptitudine dehortari permisit: *Zelus domus Domini comederat eum, Joh. 2. v. 17.* Ardentes erant pedes ejus in peragrandis civitatibus, ut Evangelium prædicaret, & plurima miracula faceret: Si quis insuper Christi conversationis sanctitatem per Chalcolibani in camino ardentis splendorem notari existimat, nihil planè contra pietatem statuerit. Aliàs per pedes Ministri Ecclesiæ intelliguntur in scripturâ: *Quam speciosi pedes Evangelizantium pacem, Esa. 52. v. 7. Nah. 1. v. 15. Rom. 10. v. 15.* Ita ardor summus Apostolorum, & celeberrimus successus in prædicatione Evangelii innueretur: Nazianzenus & Andreas Cæsariensis pedes interpretantur, sanctam Christi carnem & humanitatem: per quam (ceu per pedes) FILIUS DEI ad nos venit, & nobiscum conversatur, miracula edidit. Dicuntur autem pedes aurichalco similes, quia sicut aurichalcum multis ignium impendiis ex ære perducitur ad colorem auri, ita & Christi humanitas, per multas tribulationes passionis & mortis perducta est ad gloriam divinitatis, quæ per aurum notari solet: ut sit jam ipsa quoque immortalis & incorruptibilis: & sic quadrat quoque *caminus ardens*, per quem rectè molestia passionis intelligitur. Sequitur jam admirandus vocis sonus: *Vox ejus tanquam vox multarum aquarum:* per aquas hîc, & infra cap. 14. v. 2. populi & gentes significantur: sensus ergò hic est: sermonem Christi instar ingentis tonitru in multas gentes, & populos, immò per medium cœli, ad omnes tribus penetraturum, sicut alibi scriptura ait: *Flumina fluent de ventre ejus, Joh. 7. v. 38.* Cum enim aquæ multæ cum impetu concurrunt, magnum edere sonitum solent, animosque hominum suo strepitu movent ac concutunt. Ita vocem Christi Jesu magnam virtutem habituram & energiam, per similitudinem istam indicatur: Ista virtus autem consistit, 1. in siti cupiditatis nostræ restinguenda, 2. in corde attrito, & calore tribulationis ferè exanimato refrigerando, 3. in purgando & lavando à sordibus peccatorum, 4. in irrigando & fœcundando, ut corda nostra uberes fructus proferant. Per stellas, *Angelos innui*, ipse Christus infra versiculo vicesimo affirmat. Habet autem eos in *dextera sua*, hoc est, ipse dirigit & gubernat eos, ipse omnia in illis loquitur ac operatur, ipse eos protegit ac defendit.

Gladius utraq; parte acutus ex ore ejus exiens, nihil aliud est, quam verbum, sive uti Beda inquit

Lyra.

Pedes ænei quid innuunt. Pedes igniti quid notent.

Esa. 52. v. 7. Nah. 1. v. 15. Rō. 10. v. 15.

Vox aquarum multarum. c. 14. v. 2.

Joh. 7. v. 38.

Per stellas quid innuatur.

Gladius u- quit, factum Evangelium: hoc enim gladius
traq. parte vocatur Spiritus, Eph. 6. v. 17. Et hoc utraque
acutus. parte acutum est, testante Apostolo ad Hebr.
Eph. 6. v. 17. c. 4. v. 12. *Vivus est sermo Dei, & efficax, & pe-*
Heb. 4. v. 12. *netrantior quovis gladio utrinque incidente, ac*
pertingente usque ad divisionem animæ simul ac
spiritus, compagumq. & medullarum, & discre-
tor cogitationum & intentionum cordis: non ita-
que per gladium Christi, brachiumulare, non baculus principum, non tormenta belli-
ca, sed verbum DEI significatur: quod aliàs

Esa. 11. v. 4. spiritus oris Christi dicitur, Esa. 11. vers. 4. & 2.
2. Theff. 2. v. 8. *Nec ineptè quidam gladium istum*
v. 8. *ancipitem interpretantur, extremam iudicis*
Christi in novissimo die sententiam: quia u-
tramque partem hominum, & qui ad dextram,
& qui ad sinistram collocati fuerint, potenter
discindet ac dividet: adeò quidem, ut inde
mali in gehennam, iusti verò in vitam æter-
nam ituri sint. Tandem summam splendorem
CHRISTI proponit Apostolus, inquit:

Facies Chri- *Facies ejus sicut Sol lucet, in virtute sua:*
sti instar So- quibus verbis fulgor majestatis & bonitatis, ful-
lis lucens. gor gloriæ & illuminationis eleganter descri-
bitur. Quemadmodum verò nos homines,
in hac naturæ imbecillitate, solis splendorem
& radios non ferre, ita, & quidem multò mi-
nùs majestatem Christi cominus intueri possu-
mus, quin toti contremiscamus. Id quod de

Trepidatio se fatetur Johannes, hisce verbis: *Et cum vi-*
Iohannis. *dissem eum, cecidi ad pedes ejus tanquam*
mortuus. Cogitet autem pia mens, si tanta
trepidatio invasit Johannem, qui tamen in for-
ma tolerabili, & quasi eminus tantum vidit Je-
sum, quantus futurus esset tremor, si ipsam
abyssum divinitatis humanis oculis contem-
plari quis vellet? Christus verò nolens ut visio
ista Johanni molesta esset, *dexteram suam*
posuit super eum, & dixit ei: Noli timere,
Ego sum primus & novissimus: Et vivus,
& fui mortuus: & ecce sum vivens in secu-
la seculorum, Amen. Quæ verba ad nullum
aliud, in cælo & in terrâ, quàm ad solum Chri-
stum JESUM referri & accommodari queunt:
addit autem: *& dabo claves inferorum &*
mortis: in græco textu: *& ἔχω:* Et habeo

Claves in- *claves inferorum & mortis, hoc est, habeo po-*
ferorum & *testatem super peccatum, quod mortis & in-*
mortis. *ferni reos facit: vel habeo potestatem super*
diabolum, mortem & infernum. Postremò
explicat visionis istius particulam, *Scribe quæ*
vidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post-
hac. *Sacramentum stellarum, quæ vidisti*
in dextera mea, & septem candelabra au-
rea. *Septem stellæ, sunt angeli septem Eccle-*
siarum: & septem candelabra, quæ vidisti,
septem Ecclesiæ sunt. Ubi per Angelos, in-

Per Angelo- *eptè spiritus illi Angelici sancti, intelliguntur:*
rum nomen quia enim in seqq. Epistolis, quinque angelos
qui hic in- reprehendit Filius DEI, eisque talia imputat,
nuantur. quæ in omnem æternitatem de cœlestibus An-
gelis dici non possunt: in primis cap. 3. *Nomen*
habes, quod vivis, & ecce mortuus es: idcirco
talis interpretatio locum habere non potest:

unde non satis mirari possum, Orig. hom. 20. *Origenis &*
in Numeros, & hom. 13. in Luc. istos Angelos, *Hieronymi,*
ad quos scribit Dominus, pro Spiritibus an- *Nazianz.*
gelicis censuisse: ejusque sententiam D. Hie- *quoque &*
ronymo, in explic. c. 6. Micheæ, & c. 13. Matt. *Gregorii o-*
quin & Nazianzeno ac Gregorio placuisse: *pinio im-*
videre tamen inde licet, doctum quandoque *probatum.*
etiam dormire Homerum: & in verba ac in-
terpretationes Patrum minimè jurandum esse.
Atque hæc de enucleatione textus secundæ
partis.

Scrulpuli.

Occurrunt autem nonnulla adhuc dubia,
quæ expedita dare libet, antequam ad sylvam
doctrinarum accessum faciamus. Initio cum
Asiaticis Ecclesiis liber iste inscribatur, æquum
esse videtur, ut ad earundem statum omnia ac-
commodentur: & non ad Europæas nostras
Ecclesias aliqua referantur: quo pacto Jesuitis *Num liber*
quoque licet, contra universa, quibus ipsos ex *iste Apoca-*
Apocalypsi petimus, tela excipere, quod ni- *lypticus ad*
mirum Johannes non Romæ, non aliis Roma- *solas Asia-*
næ Ecclesiæ locis, non Pontificibus & Præsu- *ticas Eccle-*
libus Romanensibus, sed Ecclesiis Asiaticis, ea- *sias pertin.*
rumque Antistitibus prophetiam transmittere
jubetur. Ubi respondetur, Johan. in Asia mi-
nore generalem fuisse ἡγεμόνων & Inspecto-
rem, proinde officium ejus requisivisse, ut Ec-
clesias curæ suæ demandatas, de verbi divini
mysteriis erudiret. Hinc verò non sequitur, *Negatur.*
capita hujus libri, ad solas septem Ecclesias
minoris Asiæ spectare: sed id concluditur, vo-
luisse DEUM, ut & illæ Ecclesiæ de futuro sta-
tu edocerentur.

Nisi enim ad nos quoque *Quæ potius*
omnium seculorum Christianos visiones hæ *ad nos quo-*
pertinerent, profectò nec ad nos usque per- *que spectat,*
venissent: cum satis compertum sit, plurima *& univer-*
Prophetarum & Apostolorum scripta, certo *sam omni-*
DEI consilio nobis periisse. Deinde distin- *atatum Ec-*
guenda est hæc visio præambula à reliquis: Fa- *clesiam at-*
temur enim, eam ἀρχαῖς & νέαις ad Ecclesias *tinent.*
Asiaticas directam, cum in specie, quid singulis
dictum velit Christus, præceperit: Reliquas
autem visiones aliò respicere, & latius se exten-
dere, ipsi Jesuitæ negare non possunt. Inde
enim non verentur, ex hoc ipso libro argu-
menta nonnulla contra nos compilare, & ut
opinantur, Lutheranismum penitus confode-
re. Neque hîc prolixâ contentione opus est:
Christus enim summam omnium visionum Jo-
hanni exponens, ita ait: *Scribe quæ vidisti, quæ*
sunt (sc. nunc in Ecclesiis Asiaticis) *& quæ o-*
portet fieri posthac (videl. alibi.) Ubi notan-
dum, quod nunquam Johannes jubetur solis
Ecclesiis in Asia scribere, sed in genere, scri-
ptio visionum ei demandatur: etsi, ut aliqua *Iohannes*
exemplaria sibi commissis Ecclesiis transmittat, *nunquam*
jubetur. Explodendi igitur erunt Pontificii, *solis Eccle-*
si inscriptione istâ Apocalypticâ tam infulsè *sias in Asia*
abutantur. Nullus unquam & uspiam in to- *scribere ju-*
to terrarum orbe negavit, pleraque libri hujus *betur.*
vaticinia, ad nostra secula, & præsertim ad Eu-
ropam nostram spectare.

II. Christum Jesum visione hâc non de-
pingi, indè concludi posse videtur, quòd Johan-
nes ait: *vidi similem filio hominis*; si tantum similis,
& sicut filius hominis: Ergò non ille ipse filius
hominis fuit? Resp. 1. Hebraismo hâc uti Apo-
stolum, sicut Johan. I. v. 14. *Vidimus gloriam ejus,*
gloriam, sicut Unigeniti à Patre: ubi unigenitus
non aliud est, quam is, cujus gloriam similem se
vidisse Johannes affirmat. Eadem ratio di-
cendi usurpatur à Paulo Rom. 8. v. 3. *Deus mi-*
si Filium suum in similitudinem carnis peccati. Et
Philipp. 2. v. 7. *Formam servi assumpsit, in similitu-*
dinem hominum constitutus, & figura repertus ut
homo. Ubi vocabula sicut in similitudinem, ut,
&c. certitudinem humanitatis significant:
quemadmodum Chrysostomus, Cyrillus, Theo-
phylactus, & complures alii eruditè monent. 2.
Deinde similis homini, & non simpliciter homo
vocari potest, hâc ratione: quia licet humanam
quoad substantiam similibus fuit homini, tamen
dissimilis fuit, quoad personalitatem, quam in
Logo habuit: 3. sed & peccato fuit dissimilis, sic-
ut tempore natalitio canit Ecclesia: *In carne*
nobis similis, peccato sed dissimilis. 4. Et quia in
singulari formâ hâc Christus Johanni apparuit,
non immeritò se quendam Filio hominis simi-
lem vidisse affirmat: ubi nihil obstat, quò mi-
nùs hic quem Filio hominis similem vidit, ipse
filius ille sit hominis, servator noster, Christus
Jesus.

III. Non ignotum est, ante aliquot an-
nos, ab aliquibus Theologis, qui orthodoxi ha-
beri volebant, maximopere pugnatum esse,
quòd Christus Jesus, Deus & homo, non ubiq;
sed tantum in gremio Ecclesiæ præsens existat:
& huc accommodarunt locum Apostoli, quo
se filium hominis, in medio candelabrorum au-
reorum, vidisse testatur. Etsi verò non nega-
mus, Christum, gratiâ suâ, tantum in Ecclesia
præsentem esse: juxta promissiones à se ipso
prolatas: *Ego sum vobiscum usque ad consumma-*
tionem seculi: & ubi duo, aut tres congregati sunt in
nomine meo, in medio eorum sum: tamen ineptè
hinc concluditur, quòd non alibi quoq; præsens
existat, scriptura enim testatur, quòd ubiq; Do-
minus Jesus cooperatus sit, Mar. 16. v. 20. quòd
dominetur à mari usq; ad mare, & à flumine usque
ad terminos orbis terrarum, Psal. 72. vers. 8. quòd
omnia implet, Ephes. 1. vers. 23. & cap. 4. vers. 10.
Quinetiam, si opinionem istam accuratius pen-
sitemus, se ipsam jugulat ac evertit, Ecclesia e-
nim ubique Christo colligitur, juxta Psal. 19. vers.
5. *In omnem terram exivit sonus eorum*: & juxta
præceptum Christi: *Ite in universum orbem,*
Marc. 16. vers. 15. Unde ad hodiernum etiam
diem, in omnibus quatuor mundi partibus, Ec-
clesiæ Christianæ membra passim reperiuntur:
quorum respectu & illic Christus Jesus non nu-
detur tantum, sed & gratiâ suâ præsens esse credi
debet, ubi novæ opinionis patroni fateantur
necessè habent, Christum ubiq; præsentem esse,
cùm ubique Ecclesiæ Christianæ membra repe-
riri sciant. Insuper disertè scriptura asserit,
Christum non amicis duntaxat, hoc est, Chri-
stianis & fidelibus, sed & inimicis suis ac juratis-
simis hostibus esse præsentem, Psal. 110. vers. 2.

Domine IN MEDIO INIMICORUM TUO-
RUM: quo unico loco novellum illud contra
majestatem Christi telum fortissimè dispellitur:
ubiq; enim amicis suis adesse ipsi Aristarchi fa-
tentur: jam & ubiq; eum inimicis suis adesse,
scriptura testatur: inde sic concludo: *Totus mun-*
du ex Christi amicis & inimicis constat: & omnes
orbis anguli aut Christi amicos, aut inimicos continent.
Sed Christus dominatur in medio omnium amicorum si-
mul & inimicorum: Ergò ubiq; & in totomundo domi-
natur: neque absens sed præsentissimus. Proinde ali-
is adest in gratia, aliis in ira, omnibus ubique in
substantia: in medio candelabrorum dona dat ho-
minibus: in medio hostium, virgâ eos ferreâ corripit.
Psal. 2. v. 9. *Reges in ira confringit, in nationibus*
judicat, capita multorum conquassat, Psal. 110. v.
5. & 6. Id quod & scriptores Ecclesiastici
unanimitè fatentur. Theophylactus super
cap. 4. Ephes. *Christus OMNIA implet domina-*
tione operationeq; suâ: idque IN CARNE, quando-
quidem divinitate jam omnia implevit. Et Cyrillus
lib. 12. in Joh. c. 32. *Quatuor orbis partes ad salu-*
tem reducta, indumentum verbi, id est, CAR-
NEM ejus impartibiliter inter se partita sunt: In sin-
gulis enim partibiliter transiens Unigenitus & ani-
mam & corpus eorum per carnem suam sanctificans,
impartibiliter atque integrè in omnibus est, cùm
unus ubique sit, nullo modo divisus. Idem liber
Concordiæ (cui novatores illi subscripserunt)
expressis verbis sapius proficitur. Nullus itaq;
amplius restat scrupulus, quasi textus noster
sententiæ huic novæ patrocinetur: Tamen enim
non sequitur conclusio: Christus est præsens
in Ecclesia, Ergò non est præsens extra Ecclesi-
am: quàm non sequitur: Christus est præsens
in Cœna, Ergò non extra Cœnam: sicut enim
verè extra Cœnam quoq; adest, alio tamen mo-
do: ita extra Ecclesiam quoq; præsens, sed suo
modo. In Ecclesia per gratiam, extra Eccle-
siam per iram & vindictam.

IV. Ex numero toties repetito septena-
rio, dicunt Pontifici, rectè Ecclesiam Christi
omnibus temporibus 7. statuisse Sacramenta:
& proinde peccare nos qui septenario huic &
sanctissimo numero repugnemus, cùm præter-
tim dicat Filius Dei: *Sacramentum septem stella-*
rum: Accommodant huc & ea loca hujus libri,
in quibus septem tubarum, & septem sigillorum
fit mentio, ex panibus quoque septem, & se-
ptè cophinis, ex septem in Tabernaculo lucer-
nis, ex septem vaccis, & totidem spicis, septem
esse Sacramenta iidem colligunt. Quæritur ergò,
an numerus iste 7. candelabrorum, & 7. stel-
larum, Sacramenta propriè 7. efficiat? Neq;
res parvi existimetur esse momenti, cùm ana-
thema dicant Tridentini Areopagitæ omnibus
diversum statuentibus. Hic responsionis loco
teneantur sequentia. 1. Initio vox Sacramenti
& significatio hujus vocis attendenda venit.
Apud profanos autores geminam in primis si-
gnificationem habet; Varroni enim idem est,
quod pignus, quod litigantes ad Pontificem
deponebant, & qui vicisset, pignus repetebar.
Aliis latinis scriptoribus est jusjurandum, præ-
sertim illud, quo milites Duci obstringuntur.
In Ecclesia etiam diversimodè usurpatur, non

Invieta
amodè

Theophyl.
sup. cap. 4.
Ephes.
Cyril. lib.
12.

in Joh. c. 32.
NB. impar-
tibiliter.

Lib. Con-
cordiæ.

Vtrum
Pontificii
ex numero
Johannis
septenario
rectè septē
Sacramen-
ta adstru-
ant?

Sacramen-
tum quid
significet?
1. Apud au-
tores pro-
fanos.
Varro.

2. In Eccle-
sia.

Quomodo
Christus si-
milis Filio
hominis di-
catur?
Joh. I. v. 14.
Rom. 8. v. 3.
Phil. 2. v. 7.

Controver-
sia Helm-
stadiana.
D.T.H.
D.D.H.
Vtrum
Christus
tam extra
Ecclesiam
quam in
Ecclesia
præsens sit.

Matt. 16. v.
20.
Psal. 72. v.
8.
Eph. 1. v.
23.
Eph. 4. v.
10.
Psal. 19. v. 5.

Psal. 110. v. 2.

nunquam enim simpliciter idem quod myste-
rium significat: Unde vetus interpret, tūm in
vet. tūm in N. Test. ubi Græci mysterium ha-
bent, vocem Sacramenti posuit. Ita incarna-
tionem Filii Dei magnum pietatis Sacramen-
tum vocat, 1. Tim. 3. vers. 16. & vocationem
quoq; gentium, Sacramentum voluntatis Dei
nominat, Eph. 1. vers. 9. Ita conjunctionem viri
& foeminae sacramentum magnum esse dicit,
Eph. 5. vers. 32. Et in hac generali ac laxâ no-
tatione, sæpius hoc vocabulo scriptores Eccle-
siastici utuntur: Tertul. duos filios Abrahæ, Sa-
cramenta figurarum appellat, l. 5. cont. Mar-
cionem. Neq; si ita latè sumatur vox, negamus
7. esse Sacramenta: quin & plura constitui pos-
se, ingenuè fatemur. Aliquando autem strictè
usurpatur vox sacramenti, de signis N. Test.
quibus Deus gratiam suam annexit, & per cer-
ta Elementa eam nobis conferre promissit: sicuti
extra omnem controversiam sunt, Baptismus &
Cœna Domini. Hic quæritur, an isto signifi-
catu 7. sint Sacramenta? Ubi Pontificii affir-
mativam, nos negativam tuemur: Neque enim
vel ex scripturâ, vel ex vetustioribus illis Ecclesia
Christi Doctoribus demonstrari potest, Eos unquam
precisè septem Sacramenta N. Testamenti æqualis
inter se conditionis, hoc est, quæ elementis externis
verbo mandati & promissionis consent, statuisse.
Quin potius pleriq; duo tantum propriè dicen-
da Sacramenta scripserunt. Justinus certè ve-
tustissimus scriptor, Apolog. 2. duorum tantum
meminit, Baptismi, & Cœnæ Domini: Item
Tertullianus lib. 1. & 4. adversus Marcionem:
Cyrillus quoq; Hierosolymitanus, & Ambrosi-
us, non plura agnoscunt. Immo aliqui Ponti-
ficii, jubare veritatis adducti, duo tantum esse
Sacramenta contendunt: Alexander ab Ales-
parte 4. quæst. 8. articulo 2. disertè disputat,
à Christo tantum duo esse instituta Sacramenta:
Baptismum & Eucharistiam: & probat hoc ex
fluxione sanguinis & aquæ de latere Christi.
Petrus etiam à Soto, qui Tridenti in Conci-
lio mortuus est, expressè fatetur, septem Sacra-
menta à Christo non instituta esse. Gratia-
nus Pontifex in jure Canonico, causa 1. c. multi
secularium, §. Sacramentum, tria ponit Sacra-
menta: quam sententiam Rabanus quoq; am-
plectitur. Paschasius autem, itidem Doctor
Pontificius duo saltem esse fatetur. Neq; ex ul-
lo probato Concilio numerus septenarius con-
firmari potest, nisi quòd ante annos centum, &
paulò plures, in Concilio Florentino cusus &
pro articulo fidei obtrusus est. Quâ ergò con-
scientiâ hodiè tam strenuè numerum istum
Pontificii urgent? cum tamen rationes facti
prægnantes nullas, sed merè ridiculas & inanes
exhibeant. In Synodo Petrocoviensi, c. 33.
hisce verbis argumenta sua, quasi in fasciculum
collecta, comprehenderunt: Quid vel Evange-
lica doctrina adversatur, ve leam obscurat, si, qui
spiritui sancto familiaris est numerus, eo sacramen-
ta comprehendendi voluit Ecclesia? Cum etiam dona
spiritus sancti septem recenseantur: Esa. 11. cum
septem sigillis, quibus fuit vet. Testamenti pagina si-
gnata, Apoc. 5. quæ Agnus, qui habet clavem David,
qui aperit, & nemo claudit, referavit, septem tubis,
quibus Angeli cecinerunt, Apoc. 8. septem stellis, quæ

habebat similis filio hominis in dextrâ suâ, Apoc. 1.
septem panibus, quibus Dominus turbas pavit,
Matth. 15. septem oculis super lapidem, Zach. 3.
septem lucernis super tabernaculum ceu posi-
tis, septem lotionibus Naaman, Zachar. 4. 2.
Reg. 5. ea adumbrata esse existimentur? Hacten-
us verba Synodi. Quid censes carissime le-
ctor de his argumentis, an non stolidi inquam?
Georgius Schererus Suita, in Postillis suis, super
Evang. Dom. 7. Trin. Ex blasphemiâ militari
hunc numerum probat, quia milites plerumque so-
leant blasphemare per septem Sacramenta, per septin-
genta, per septem mille Sacramenta: non per duo,
non per bis mille, &c. Quid amplius? Annon
& sic iste numerus probari poterit: Septem sunt
Planetæ: Ergò septem Sacramenta: septem dies
in hebdomade: septem capita in bestia: septem
montes in urbe Romanâ. Ergò. Videt lector,
quam ridiculè isti homines in re tam sacrâ jo-
culentur. Refert Erasmi in colloquio, quod
Funeris titulum habet, sub personâ Phœdri
hunc jocum: Confluxerunt in ædes ægro-
tantis Georgii Balearici quatuor ordines men-
dicantium: his adjunxit se quintus Crucifero-
rum: Adversus hunc ceu nothum, quatuor illi
magno tumultu coorti sunt: rogabant, ubi vi-
dissent unquam plaustrum quinque rotarum?
Aut qua fronte vellent esse plures mendican-
tium ordines, quàm sint Evangelistæ? sed Cru-
ciferi rogabant vicissim, quomodo tūm incessis-
set plaustrum Ecclesiæ, cum nullus esset ordo
mendicantium? deinde cum unus esset, postea
tres? Nam Evangelistarum numerus, nihilo
plūs habet affinitatis cum nostris ordinibus,
quàm cum alea, quæ undique ostendit quatuor
angulos. Similes plane sunt & maxime jocu-
lares ratiunculæ illæ Pontificiæ, pro Sacramen-
torum numero septenario asserendo: quia ni-
mirum septem sint candelabra, & septem stellæ
in Dextra Christi. Quis ejusmodi stupidita-
tem somnari credat, & Pontificii, in tanto
splendore veritatis ita nugari audent? Si nume-
rus in scriptura sæpe repetitus hanc vim obtinet,
ut Sacramentorum numerum constituat, pari
ratione unum, duo, tria, decem, duodecim &
multa mille Sacramenta esse, probare possum.
Duo enim sunt Cherubim super arcam propi-
tiatorii: Duæ tabulæ Moysi: Duo Testamen-
ta: Duæ in Christo naturæ. Ergò duo Sacra-
menta. Unus est Deus, una fides, unum Evan-
gelium, una salus, una Ecclesia, unum cælum:
Ergò unum tantum Sacramentum. Tres sunt
personæ Deitatis: Tres viri Babylonicâ in for-
nace: Tres præcipui Patriarchæ: Ergò tria Sa-
cramenta. Decem præcepta Dei: Ergò de-
cem Sacramenta. Duodecim tribus Israël,
duodecim Apostoli: Ergò. Multa millia sunt
Angelorum, Dan. 7. vers. 7. Millia millium mi-
nistabant ei, & decies millies centena millia assi-
stebant ei: Ergò tot sunt sacramenta. Sed quo
tandem progredieretur stupida hæc syllogi-
zandiratio? Quemadmodum igitur ex pro-
ductis exemplis numerum Sacramentorum fa-
bricare non licet: ita nec ex septem stellis, &
candelabris id facere licet: sicuti usq; huc satis
luculenter demonstravimus.

V. Interpretatus est Filius hominis Jo-
hanni

Erasmi in
Colloquio
Fun.

Dan. 7. v. 7.

1. Tim. 3. v.
16.
Eph 1. v. 9.

Eph. 5. v. 32.

Tertul. l. 5.
contra Mar-
cionem.

Conceditur

secundum

quid non

tantum

septem, sed

& plura es-

se Sacra-

menta.

Strictè au-

tem si vox

Sacramen-

ti sumatur,

opinio Pa-

pistarum

prorsus er-

ronea esse à

nobis statu-

itur. Nec

à nobis tan-

tum, sed &

à Patrib.

duo Sacram.

esse asseri-

tur.

Justin. Apo-

log. 2.

Tertul. lib.

1. & 4. ad-

versus

Marcionem.

Quin &

ipsi Adver-

sarii suffra-

gantur.

Quando se-

ptenarius

Sacramen-

torum nu-

merus à

Pontificiis,

Ecclesia

obtrudi

cœperit.

Argumen-

ta Pontifi-

ciorum,

pro numero

Sacramen-

torum se-

ptenario.

Cur Johan-
nes particu-
lā tantūm,
& non o-
mnia mem-
bra visio-
nis expli-
cet.

hanni particulam quandam visionis hujus : cur autem non omnia membra explicat , & cur in reliquis quoq; visionibus , pleraque magis perspicuis verbis non illustrat ? Resp. liberè agit Christus, quæcunq; agit : sapienter quoq; singula disponit : Neque dubium , quin propter certas causas aliqua mysteria hujus libri , sicut & Prophetarum , non semper facillimis verbis proposuerit. 1. Ita enim ansam nobis dedit , de majestate & dignitate rerum sacrarum tantò honorificentius sentiendi : 2. Ita occasionem præbuit , tantò diligentius meditandi & auscultandi : 3. Ita ad preces ardentissimas , quas Davidi in hoc casu consuetas fuisse legimus , incitare nos voluit. 4. Militat etiam in Apocalypticis revelationibus illa causa , quam D. Hieronymus , Augustinus & Chrysostomus tradunt : nimirum quia sub Romano Imperio Johannes vixit , & de Romana impietate multa mysticè prædixit , quæ si tam perspicuè proposita essent , mox Romani funditus ea extirpaturi , & vaticinia hæc Johannitica igne combusturi , quin & omnes præcones harum prædictionum , horrendè tractaturi fuissent. Ad avertenda proinde singula hæc incommoda , consultum duxit Dominus , futuram conditionem more mystico prænuntiare : promptus interim , ut sensum genuinum per media ordinaria nobis aperiat.

Qualis præ-
dicatio,
quod signis
nomina ve-
rum signa-
tarum tri-
buuntur?
Vtrum co-
pula est hic
pro SIGNI-
FICAT u-
surpatur?

Respons.

Nulla me-
taphora in
copula EST
occurrit.

Lateat autē
Metaphora
in subiecto.

VI. Denique hic occurrit scrupulus , qualis sit prædicatio , quod signis in isto capite nomina rerum signatarum tribuuntur ? dicit enim Dominus : *Septem stellæ sunt septem Angeli : septem candelabra sunt septem Ecclesiæ* : non significari Angelos vel Ecclesias , sed esse expressè affirmat. Unique fateamur necessum erit , vocolam EST idem quod significat , hic notare : si damus hoc , mox Sacramentarii inferunt : Ergo & in prædicatione Sacramentali copula EST ita sumi debet ac potest. Resp. Non regularem esse prædicationem , quilibet ultrò faciliè animadvertit : Neq; tamen ulla ratio urget , ut vocolam EST pro significat exponamus : Nam Filius Dei non absolute de candelabris quibusdā dicit , quod sint Ecclesiæ , & de stellis , quod sint Angeli , sed de illis candelabris , in quorum medio ipse ambulat : & de iis stellis , quas ipse in dextera suā tenet. Itaq; illa candelabra , non significant , sed verè sunt Ecclesiæ : & illæ stellæ non denotant , sed sunt reverā Angeli : atque adeò nulla metaphora in copula EST occurrit. Interim non negamus , quod in subiecto metaphora lateat : dum Ecclesiæ candelabra , & Angeli stellæ nominantur. Sed hæc subiecti figura , non importat , ut copula quoq; metaphoricè vel metonymicè sumatur. Et licet maximè in ægrotia , fateremur , hoc in loco , copulam EST , idem , quod significat , notare : non tamen sequeretur , in verbis Cœnæ etiam hanc vocis significationem esse debere. Causa enim diversitatis est longè gravissima ; In Sacramento Cœnæ non proponitur & explicatur visio : sed habetur Sacramenti sacrosancta institutio : quamvis Beza in colloquio Mompelgarteni impudentissimè Cœnam Testamentum esse negavit , contra expressa Christi verba ; *Hic est Calix , Novum Testamen-*

tum in meo sanguine. A visione ergo ad verba Testamenti , quæ propriissima & maximè perspicua , minimèque dubia & ambigua esse solent , concludere , summa est stultitia. Frustrā proinde in explicatione hujus visionis , Dypnosophistæ illi , perditissimæ suæ causæ patrocinium quærunt ; Melius foret , si Zvinglius Satanæ , copulam EST pro significat , interpretanti , fidem nunquam adhibuisset , aut certè non publicis scriptis verba Filii Dei tam blasphemè allatrasset , quo nomine omnes Sacramentarii olim durissimè vapulabunt. Hæc de scrupulis partis secundæ.

Loci communes.

I. Magna in Apostolo hoc conspicitur Summa Jo-
humilitas , quod se Christianorum fratrem vo-
cat , erat instructus donis Spiritus sancti splen-
didissimis , erat Christo Servatori longè carissi-
mus , nec tamen inflatur supra Christianos. A-
liàs scientia inflat , teste Apostolo ; Hic autem
nulla planè in Johanne apparet superbia , qui
tamen mysteria Dei profundissima scivit , & re-
rum Theologicarum notitiam insignem habuit.
Eadem humilitas in Paulo quoque conspicitur ,
qui licet in tertio cælo fuerit , & verba ineffa-
bilia audierit , non tamen Christianos fraterno
nomine dedignatur , & se minimum esse Apo-
stolorum , qui non dignus sit ut vocetur Aposto-
lus , testatur , 1. Cor. 15. v. 9. Johannes Baptista
similem ταπεινωσιν & humiliationem edit , dum
se indignum dicit , qui corrigias calceamento-
rum Christi solvat , Joh. 1. v. 27. Horum vesti-
gia premant , quicumq; se præ aliis dona habere
sciunt : iisq; non ad contemptū proximi , sed ad
ædificationem uti pergant. Quid autem Præ-
sul facit ille Romanus ? Hic , etsi millesimam par-
tem donorum Johannis non habet , tanto tamen
fastu turget , tam insolenter intumescit , ut laicos
omnes , cæu caudices & stipites æstimet : quin &
Imperatores ipsos , Reges ac principes despiciat :
sicut in progressu fusiùs de fastu ejus dicemus.
Hinc verò perspicui potest , quàm pessimā fronte
se Apostolorum successorem dicat : à quorum
probitate , humilitate , & integritate , toto cælo
longissimè distat.

II. Gratissimum coram Deo spirat odo-
rem , mutua inter Christianos fraternitas , cujus
se quoq; studiosissimum esse Johannes testatur ,
cùm Christianos auditores fratres suos appellat.
Quia enim unus nobis Patet , ex quo omnia , me-
ritò nos quoq; omnes in Domino fratres voca-
mur : sicut Christus ait , Matth. 23. v. 8. *Nolite
vocari Rabbi : Unus enim est Magister vester , nem-
pe Christus , vos autem omnes fratres estis.* Et Psal.
133. v. 1. *Ecce quam bonum & jucundum , fratres
habitare in unum.* Monemur autem , ut non
nomine tantum , sed & reipsā , fratres invicem
nos exhibeamus : *Per fraternam caritatem ad vos
mutuò diligendos propensi* , inquit Paulus , Rom.
12. vers. 10. & versiculo præcedenti ait : *Dilectio
non sit simulata* : quem in modum & Johannes
scribit , 1. Epist. 3. v. 8. *Filioli mei , ne diligamus ver-
bo , neq; linguā , sed opere & veritate.* Christus
quoq;

Summa Jo-
hannis A-
postoli hu-
militas , ex
quâ Chri-
stianos fra-
tres suos
vocat.

1. Cor. 15.
v. 9.

Joh. 1. v.
27.

Matth. 23.
v. 8.

Ps. 133. v. 1.

Rom. 12. v.
10.

1. Joh. 3. v. 8.

quoque severè fraternam istam charitatem præcipit inquit: *Hæc præcipio vobis, ut diligatis vos* *mutuò*, Joh. 15. v. 15. In hoc cognoscent omnes, quòd discipuli mei sitis, si caritatem mutuam inter vos habueritis, Joh. 13. v. 35. In primis autem concordia pastorum & Ecclesiæ iis commissæ Deo grata, & accepta est: discordia vicissim summè exosa, & longe perniciosissima: Sed ubi jam, proli dolor, affectus fraternus? Plerique fratres inter se prælia miscent: refrigit omnino caritas: non hospes ab hospite tutus: quod malum panolethriam Germaniæ acceperat. Nos, qui Christum caput agnoscimus, unitati & caritati studeamus.

III. Ex affectu isto fraterno promanat etiam gratissima illa in afflictione *συγκαίνωια* & *συμπάθεια*, de qua Apostolus testatur, inquit: *Ego Iohannes particeps vester in afflictione*: Decet enim, ut gaudeamus cum gaudentibus, & fleamus cum flentibus. Rom. 12. v. 15. Et si patitur unum membrum, meritò patiuntur omnia membra, 1. Cor. 12. v. 26. Ita jubet fieri Apostolus, Hebr. 13. v. 3. *Memores estote vincitorum, tanquam unà cum illis vincitis, eorum qui affiguntur, veluti ipsi quoque versantes in corpore. Incumbit mihi quotidiana cura omnium Ecclesiarum*, inquit Paulus: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis offenditur, & ego non uror?* 2. Cor. 11. v. 28. 29. Christus Jesus ipse *συγκαίνωις* est noster in afflictionibus: Lazari enim obitum cum Martha deflet, & lacrymatur, cum lacrymari vidit Martham, Joh. 11. v. 35. Ita flet venturam super Hierosolymitanos miseriam, Luc. 19. v. 41. Ita oppressorum à Saule *συγκαίνωις* se prodit, inquit: *Saul, Saul, quid me persequeris?* Act. 9. v. 4. Itaque cum hodiè miserabilis & exulceratissimus Ecclesiæ ac Politicæ status sit, æquum omnino est, ut cum afflictissimis hominibus, jugo Papæ & Turcæ oppressis participemus, & miseriæ eorum condolentes, quibus, cunque modis, precibus, consiliis & auxiliis eos juvemus.

IV. Amplissimam spem Apostolus non tantum afflictis cæteris, sed & sibi facit, dum se participem esse regni gloriosi affirmat. Et quidem digitum intendit ad promissiones Christi luculentissimas, quibus per Prophetas & Apostolos iis, qui in tentationibus constantiam exhibent, coronam vitæ & regnum gloriæ se datum recepit, Tob. 3. v. 21. & seq. *Hoc pro certo habet omnis, qui te colit, quòd vitæ æs, si in probatione fuerit, coronabitur: si in tribulatione fuerit, liberabitur: post tempestatem enim tranquillum facis, & post lacrymationem & fletum, exultationem infundis.* Prov. 15. v. 33. *GLORIAM præcedit humilitas.* Jac. 1. v. 12. *Beatus vir, qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus,* 2. Tim. 2. v. 12. *Certus sermo, si sufferimus & conregnabimus.* Evincitur quoque hoc ex appellatione regum, quâ superioribus versiculis nos dignatus est: si enim reges sumus, utique regnum habeamus oportet. Ac quia in hoc seculo ad regnum illud gloriæ pervenire non licet; Caro enim & sanguis regnum Dei possidere non possunt, 1. Cor. 15. v. 50.

sertim toties Patrem rogaverimus, ut nobis advenire regnum suum efficiat. Hæc spe fretus, indubitanter concludit, Rom. 8. v. 17. *Si filii, igitur & heredes, heredes quidem Dei, coheredes autem Christi,* 2. Tim. 4. v. 8. *Reposita est mihi iustitia corona, quam reddit mihi Dominus.* Ephes. 2. v. 6. *Deus cum Christo nos resuscitavit, & simul cum eo sedere fecit nos in cælestibus.* Ita discamus absque omni hæsitazione sperare regnum gloriæ: & propter hoc regnum tantò æquiore animo calamitates vitæ hujus sufferre.

V. Jucundè autem sonat etiam hæc in parte vox *συγκαίνωιας*: docetur enim, nos in regno gloriæ non ab invicem separatos, sed conjunctissimos, unius ejusdemque beatitudinis participes futuros. Hic nonnunquam distrahimur, & ab invicem sejungimur: tum propter œconomiam sic urgentem rationem: tum etiam per mortem. Gratia verò sit Deo Patri & Filio ejus Jesu Christo, per quem in vitâ æternâ iterum conjungemur, & *συγκαίνωις* ac contubernales universorum fidelium, imò & Angelorum, reddemur. Illic tripudiabimus, cum sanctos Patriarchas, Prophetas, Apostolos, Martyres, avos & avias, parentes & cognatos piè defunctos, nobiscum conjunctissimos videbimus. Atque hæc ipsa *συγκαίνωια* moderationem in luctu super defunctos adhibendam esse docet: cum non à nobis discesserint, sed præcesserint, & quotidie adventum nostrum præstolentur, cujus communionis spe David quoque se erexit, & obitum filioli æquissimo animo tulit, 2. Sam. 12. v. 20.

VI. Quæ fors fidelium verbi præconum jam inde à multis fuerit seculis, exemplo Johannis patet: Ille enim propter testimonium Jesu Christi & sermonem Dei in insulam Patmon relegatur, cum prius à Domitiano in dolium ferventissimo oleo repletum conjectus, & satis inique vexatus esset. De Domitiano isto Orosius in Ormesta mundi, lib. 7. sic scribit: *Anno ab urbe condita 539. Domitianus Titi-frater ab Augusto nonus, fratri successit in regno, qui per annos quindecim ad hoc paulatim per omnes scelerum gradus crevit, ut confirmatissimam toto orbe Christi Ecclesiam, datis ubiq; crudelissima persecutionis edictis, convellere auderet. Is in tantam superbiam prolapsus fuit, ut Dominum se esse, ac Deum vocari, scribi coliq; jufferit. Fore hanc Apostolorum sortem dudum prædixerat Dominus,* Luc. 10. v. 3. *Ecce ego mitto vos, sicut agnos inter lupos,* Luc. 21. v. 12. *Injicient vobis manus suas, persequentur, tradentes in Synagogas & custodias, trahentes ad Reges & præsidēs propter nomen meum.* Joh. 16. v. 2. *Abseq; Synagoga facient vos, & veniet hora, ut omnis, qui interficit vos, arbitretur, obsequium se præstare Deo.* His prædictionibus eventus antrosum & retrorsum luculenter respondit. Ecquis enim nescit, quas afflictiones Noa præco justitiæ, Moyses, Elias, Elisæus, Micheas, Jeremias, Esaias, & alii pertulerint? de quibus sonant verba Christi, Matth. 23. v. 37. *Ierusalem, Ierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt: Et Actor. 7. v. 52. Quem Prophetarum non sunt persecuti Patres vestri, & occiderunt eos, qui prænuuntiabant de adventu justitiae?* Hinc

Olim omnes
pii conjun-
gentur.

2. Sam. 12.

Orosius in
Ormesta
Mundi lib.
7.

Persecutio
& afflictio
Pracones
verbi comi-
tatur.

Exempla
Martyrum
nobilissi-
morum.
Matt. 23. v.
37.

Act. 7. v.
52.

Act. 7. v. 59. Hinc ipse Stephanus lapidibus obrutus est, Act. 7. v. 59. Paulus sub Nerone capite truncatus: Ignatius bestiis obiectus: Laurentius in craticula exustus: Jacobus gladio percussus: Cyprianus itidem ense occisus: & alii tùm Apostoli, tùm Doctores Ecclesiastici miserabiliter interfecti sunt. Si causam quæras, non mali quid perpetrarunt, non facinoribus & sceleribus mortem violentam meruerunt: sed Christum Jesum crucifixum confessi sunt: verbum Dei prædicarunt, gentium idolomaniam reprehenderunt. Hanc unam ob causam tot myriades hominum persecutores illi truculentissimi horrendissimis suppliciis affecere: propter Christum ita sævit Nero, qui orientem fidem primus cruentavit: odio Christi Domitianus se ceu Deum coli voluit: & renitentes exquisitissimis pœnis torqueri iussit, odio Christi Trajanus in persecutione gravissimâ perrexit: Antoninus Verus hoc ipso nomine præstantissima lumina, Polycarpum in primis & Justinum, vita tolli curavit: cujus vestigia Maximinus diligenter pressit. Sub Decio quoque Deo chari propter testimonium Jesu, domo privabantur, patrimonio spoliabantur, carceribus includebantur, catenis premebantur, bestiis obiciebantur, ignibus cremebantur: Valerianus Christi Ecclesiam miserrimè quassavit: Diocletianus verbo Dei tam infensus fuit, ut omnes Christianos castris ejecerit, templa & oratoria eorum everterit, ac solo edæquavit: Juliani juratum in Servatorem Christum odium notius est, quàm ut pluribus describi mereatur. Ita verè implentur dicta Scripturæ: 2. Tim. 3. v. 16. *Omnes qui piè vivere volunt in Christo Iesu persecutionem patientur*, 1. Pet. 4. v. 17. *Iudicium incipit à domo Domini*. Quapropter, si hodiè eandem Ecclesiæ & orthodoxorum ejus Antistitum, faciem videmus, non miremur, non offendamur, non pudeamus: sed glorificemus magis Deum *ἐν τῷ μέλει τῷ τῷ*, 1. Pet. 4. v. 16. Modò ne ut homicida, aut facinorosus, aut alienarum rerum curiosus affligamur.

VII. Laudabilis verò est insignis illa, quam Divus Johannes in Confessione sua exhibuit, constantia: potuisset sanè gratiam apud Domitianum impetrare, si ipsum ceu Deum coluisset, & Christum negasset: sed adfuit hæc apostasia longissimè à Divo Apostolo: qui ceu murus aheneus in fide Christiana perstitit, nullisq; vel minis, vel pœnis, vel adversitatibus se à Christo Jesu dimoveri permisit. Erat insula Pathmos, locus horribilis, plenus circumvagantium dæmonum & horribilium spectrorum: adeò, ut in medio quasi diabolorum, magorum, & aliorum Satanæ organorum Johannes delitescere, & per anni integri spatium illic commorari debuerit. Ubi quid sustinerit temptationum, facile per se quivis conjectare potest. Maluit tamen in loco isto esse, & exulem agere, quàm vellatum unguem à testimonio Christi Jesu discedere. Hanc fidelitatem & constantiam ipse requirit Christus, Apoc. 2. v. 10. *Esse fidelis usq; ad mortem*: Et Paulus Gal. 5. v. 1. **S T A T E**: hinc omni vento doctrinæ circumferri, & in diversa rapi, prohibemur, Eph. 4. v. 14. *Non simus amplius pueri, qui fluctuamus & circumferamur quovis vento doctrinæ, per versutiam hominum. Nam qui perseveraverit usq; ad finem, salvus erit*, Matth.

24. vers. 13. Atque hinc possem plurima proponere exempla eorum, qui invictè Christo adhæserunt: quia verò capite secundo commodior se de constantia differendi offert occasio, uberiores tractationem eò differendam duxi.

VIII. Præter constantiam in afflictione summam quoque adhibet patientiam: dicit enim se esse, *συνοικωνόν*, conparticipem, non in afflictione & regno tantum, sed & in patientiâ. O nobile vincendi genus patientia! vincit verè, qui patitur: *Et vir patiens melior est viro forti*, Proverbior. 16. vers. 32. *Doctrina viri per patientiam noscitur*, Proverbior. 19. vers. 11. *Hac virtus tam magnum Dei donum est* (inquit Augustinus) *ut etiam ipsius, qui eam nobis largitur, patientia prædicetur*. Simus ergo patientes: patientia enim parit probationem, probatio parit spem, spes autem non confundit, Rom. 5. v. 4. Cogitemus illud, quod Apost. ait, Rom. 8. vers. 18. *Non sunt condignæ passionibus huius temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*: & 2. Cor. 4. vers. 17. *Id quod in presenti est momentaneum, & leve tribulationis nostræ, super modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis*. Tempus erit aliquando, ut qui cum lacrimis seminarunt, in exultatione metant, venientes, portantes manipulos suos, Psal. 126. vers. 6.

IX. Libertatis Christianæ argumentum est invictum, *dies*, cujus Johannes mentionem facit, *Dominica*: à solenni resurrectione Christi Jesu Domini nostri sic dicta: Antea enim Sabbathum Judæorum sanctificatum, & ad cultum Deo exhibendum religiosè ordinatum erat: ad eò quidem, ut qui illud Sabbathum non observavit, morte mori debuerit: nec cultus solus per se, sed & dies ipse tam strictè præceptus erat: Quia verò Christus, tanquam Dominus Sabbati, Matth. 12. vers. 8. à iugo legis ceremonialis Mosaicæ nos liberavit, idcirco Apostoli quoque Sabbato Judæorum neglecto, aliam diem cultui divino destinarunt: quæ hinc dies Dominica, hoc est, Domino consecrata: alibi verò prima Sabbatorum, Marc. 3. vers. 4. 1. Cor. 16. vers. 2. Act. 20. v. 7. appellatur. Et quidem licuit hoc Apostolis, quòd à Judaica Sabbati observatione recesserunt: tota enim lex ceremonialis, tantum usque ad tempus correctionis imposita fuit, Heb. 9. vers. 10. Et Hieremias prædixit, fore, ut Sabbato Judæorum, seu memoriæ educationis ex Aegypto, celebris memoria majoris beneficii, puta resurrectionis Christi, succederet: Hierem. 16. v. 14, & 15. Neque obstat præceptum tertium Mosaicum, cujus morale tantum, non ceremoniale ad nos in N. Testamento spectat: Umbra autem adjecta expiravit, Heb. 10. vers. 1. Hinc Apostolus ad Col. 2. vers. 16. ait, *Ne quis vos judicet in cibo aut in potu, aut in parte diei festi, aut novilunii, aut Sabbatorum, quæ sunt umbræ rerum futurarum*. Et Galatas increpat, quod more gentili Judaico dies & mentes observent, Galat. 4. vers. 10. hoc est, quòd opinionem meriti & salutis observationi Judaicæ assingant, Igitur libertatis Apostolicæ præmentes vestigia, & nos Sabbathum Judæorum non colimus: sed diem dominicam, in honorem & memoriam τῆς ἀναστάσεως κυριακῆς retinemus, cultuique divino destinamus. Illud enim nuspiam prohibetur, ne die certo ad audiendum Dei verbum conveniamus: quemadmodum nonnulli Sacramen-

variorum
error de die-
bus festis
refutatur.

tarii, sub prætextu libertatis Christianæ, eam confusionem introducunt, ut nec diem dominicam celebrent, nec ullum certum diem destinandum esse, more Petrobrusianorum, qui ipsi quoque omnia festa tollebant, mordaciter contendunt: quod nihil aliud est, quam *ἀταξία* plenis plaustris in proscenium Ecclesiæ invehere. Ex historiâ certe Ecclesiasticâ apparet, ab annis mille sexcentis diem Dominicam ad congregationes publicas, & devotionem spiritualem segregatam fuisse: non tamen more Judaico, aut sub opinione & spe alicujus meriti, sed pro libertate Christianâ ad *ἐνταξία* publicam. Deo maximè acceptam, nobis autem summè necessariam. Quemadmodum igitur nimiam in observatione alicujus Sabbati superstitionem: ita quoque nimiam confusionem & licentiam improbamus: mediâque via incedentes, prompto, libero & hilari animo, diem Dom. celebramus.

X. Percipimus verò amplius, quid Christiani ante mille, & sexcentos annos egerint: non occupabantur in negotiis mundanis & carnalibus, sed *in spiritu erant*: hoc est devotioni unicè vacabant, spiritualia diligenter tractabant, & in iis solis se illâ die exercebant: id quod præceptum tertium verbis istis, memento sanctifices, à nobis omnibus severè requirit. Et quidem immensa illa Dei beneficia millies merentur, ut dignâ recordatione recolantur: Nostorum quoque animorum ratio postulat, ut non mundanis tantum dediti, sed & divinis ac spiritualibus addicti & devoti simus. Proinde imitemur laudabilem consuetudinem primitivæ Ecclesiæ, quæ dies festos ita celebravit ut Mosis & Prophetarum voces legi, & de verbo sermonem institui, Act. 13. v. 14. & 44. Ib. c. 15. v. 21. & c. 20. v. 7. orationes quoque fieri, Act. 16. v. 13. & Cœnam Domini administrari, 1. Cor. 11. v. 20. nec non eleemosynas colligi, 1. Cor. 16. v. 1. & 2. curarint. Quod si hæc exercitia publicè instituuntur, non negligamus ea, sed partes Christianismi diligenter singuli exequamur: publicis congressibus interesse desideremus, Ps. 27. v. 4. Ps. 122. v. 1. Heb. 10. v. 25. verbum audiamus, 1. Cor. 14. v. 28. retineamus, Luc. 8. v. 15. servemus Joh. 14. v. 23. confiteamur, Rom. 10. v. 9. Sacramentis utamur, 1. Cor. 11. v. 20. orationes jungamus, 1. Tim. 2. v. 1. Act. 2. v. 42. eleemosynas conferamus, 1. Cor. 16. v. 1. Amen occinamus, 1. Cor. 14. v. 16. Psal. & cantionibus spiritualibus Deum laudemus, Col. 3. v. 16. Ita sumus in die Dominica, cum Johanne in spiritu: ita rectè sanctificamus Sabbatum: ita promissionum Dei participes reddimur: *Pluvias tempore opportuno accipimus, terra germen gignit, & arbores pomis replentur.* Lev. 26. v. 2. *In domo orationis Dei latificamur,* Esa. 56. v. 7. econtra si non in spiritu sumus, sed in carne, in peccatis, in luxu, in mundo, *Ignis devorat domos nostras inextinguibilis,* Hierem. 17. v. ult. *Vota nostra non respiciuntur, & tumultus carminum aufertur,* Amos 5. v. 22.

XI. Singularem observationem meretur, quod Johannes in Pathmo degens, hoc est, in ejusmodi loco, ubi nulla planè publica & Christiana erat congregatio, nihilominus cultum Deo debitum privatâ devotione exhibet: cujus exemplum sequuntur miseri illi à Turca captivi ducti Christiani: qui in templo cordis venerantur Dominum: Eadem ratio observatur in medio Papatu à sinceris & rectæ fidei addictis hominibus: quando cœtus orthodoxi Ecclesiastici de-

ficiunt. Ita memini Viennæ in patria, in ædibus nostris & aliorum Patrum familiâs factitatum: Deerat, quos vocant, *Lutheranis, templum publicum*: deerat pastor ordinarius: ac etiamnum defunct: nihilominus die Dominica eramus in spiritu, hoc est Evangelium cum explicatione probati autoris audiebamus, preces ad Deum fundebamus: hymnis suavissimis Deum laudabamus. Et hic privatus cultus in casu necessitatis tam Deo placet, quam publicus. Ubi verò occasio commoda adest, congregationes solennes frequentandi, ac cum multitudine Psallentium canendi, neque vel tyrannide, vel morbo aliquo, & adversâ valetudine impedimur: æquum omnino est, ut à publicis congressibus minimè absterreamus: sed cum desiderio ad locum tabernaculi properemus, Ps. 42. v. 5. Secus qui fecerint, Deum graviter offendent, & pœnas contemptus sui haud exiguas sentient.

XII. Magna & intensa Filii Dei vox significatio initio, quàm tardi sint sensus nostri ad percipienda divina mysteria: idè voce grandisonâ excitantur: Neque naturalis tantum hæc est tarditas & surditas, sed & habitualis, affectata & acquisita: in iis videlicet, qui aures ipsi obturant, *instar aspidis, & quibus furor est juxta similitudinem serpentis,* Psal. 58. v. 5. quemadmodum apud hæreticos obstinata ista surditas florentissima viget. Deinde verò notatur auscultationis necessitas, ne enim ignorantiam prætere licet, ecce vocem, tubæ sonitum edentem, & hoc ipso sono testantem, res esse magni momenti, quæ indicentur: summèque necessarium, ut diligenter auscultemus: sicut cum principes edicta publicant, attentionem, tubæ sonitu, à subditis poscunt. In veteri Testamento jubebat Dominus Levitas & Prophetas, ut clangore tubarum convocarent populum: Num. 10. v. 2. *Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus convocare possis multitudinem,* & v. 8. *Filii Aaron sacerdotis clangent tubis: eritque hoc legitimum sempiternum in generationibus vestris.* Joel. 2. v. 1. *Canite tuba in Sion, ululate in monte sancto meo.* Quod si sonitu tubarum Jericho expugnata est, annon facilius tubæ vocis divinæ corda saxa moveri & expugnari queant?

XIII. Quemadmodum non unâ olim ratione verbum suum Deus revelavit: ita alio atque alio, ad summum tamen gemino vel trino modo illud propagavit: 1. Primò, vivæ vocis traditione, quæ enim ætatis primæ hominibus de salutis suæ negotio causaque cultus divini, ac religionis universæ credita esse voluit Deus, memoriæ duntaxat fidelium suorum commendavit, & in eorum fidelitate, veritatis & oraculorum suorum archiva quasi collocavit, quæ de manu ad manum posteritati ab antecessoribus semper propagata fuerunt. Illud tamen huic modo peculiare esse voluit divina prudentia, ut quanto quanto tempore duravit, unus ut minimū aliquis ex Patriarchis claruerit, qui autoritate pietateque insignis, & ceu Ephorus quidam, seu Episcopus ad gubernacula Ecclesiæ constitutus, in custodia depositi cœlestis primas tenuit. Quo in censu post Adamum protoplastum fuere Abel, Enos, Enoch, Noah, in primis Abraham, cui à fide, hæc in parte præstita elogium illud apud Deum obtigit: *Scio quod precepturus sis filiis tuis, & domus tua post te, ut custodiant viam Domini* Gen. 18. v. 19. Habuit autem iste modus eò vel incommoditatis minus, vel periculi, quod & fides atque autoritas istorum Patriarcharum

Ps. 42, 5.

Tarditas
sensuum
nostrorum
in percipi-
endis divi-
nis myste-
riis.

Ps. 58, 5.

Necessitas
requirit
ut ver-
bo Domini
auscultemus.

Num. 10, 2.

Joel. 2, 1.

Varis mo-
dis Deus
verbum suum
propagavit.
1. Vivæ vo-
cis tradi-
tione.

Nota.

Gen. 18, 19.

Festis die-
bus in spi-
ritu sumus.

Opera die-
bus festis
peragenda.

Act. 13, 14.

& 44.

Act. 15, 21.

Act. 20, 7.

Act. 16, 13.

1. Cor. 11, v.

20.

1. Cor. 16, v.

1. & 2.

Ps. 27, 4.

Ps. 122, 1.

Hierem. 17,
v. ult.

Am. 5, 22.

Johan. etiâ
in Pathmo.
degens, pri-
vatâ devo-
tione Deum
suum colit.

charum fuit planè illibata, & hominibus ad vivendum longior ætas tùm concessa: Ecclesiæ etiam pomeria limitibus perquam angustis fuerunt circumscripta. Unde factum, ut & corruptelarum in religione minus esset illo tempore, & si quæ oborirentur, plerumq; non diu durarent, sed autoritate Patriarcharum comprimerentur. 2. Deinde augescente viventium numero, vitæ autem humanæ decrescen- te curriculo, cœpit cum aliqua difficultate hæc ipsa cœlestis verbi propagatio conflictari: idcirco Deus collapsam cultuum sacrorum puritatem subinde revelationum iteratione repurgavit: cùmq; occasione peregrinationum, præcipuè migrationis familiæ Jacobæ in Aegyptum aliqua ibi esset facta religionis inclinatio, non visionibus tantùm, sed & miraculis & prodigiis insolitis, eandem tùm ministerio Mo- sis instauravit, tùm propagavit. Duravit ergò hæc ratio ad annos plùs minùs 2450. Ab eo tempore, per traditionem mysteria verbi divini propagata esse, ex nullo evidenti argumento probari potest: ut ut undiq; Pontificii ratiunculas & fundamenta conquirere conentur. 3. Postquam ergò populus Dei in myriades usq; excreverat, & ad eum politiæ statû adspiraverat, ejus famâ & celebritate nulli genti secundus erat futurus, insuper humanæ vitæ curriculum, una cum sanctimonix & virtutis laude affatim decreverat: cùmq; sub variarum jactationum, bellorumq; discriminibus in promptu esset, ut vel inclinationis aliquid identidem, vel interitum tandem etiam res sacra ominò pateretur: consultissima Deo visa fuit ratio, modum istum in conservando propagandoq; verbo suo, quo hæctenus fuerat usus, antiquandi, & cum eo, qui tùm minus molestiarum, tùm plus securitatis erat habiturus, commutandi. Quanquam enim posteris etiam temporibus visiones & revelationes non omninò cessarent: tamen has ipsas, memoriæ hominum quasi diffusus, custodiæ firmiori & minùs variabili committere & commendare voluit. In scripturâ namq; monumenta retulit, & literarum notis consignavit, adeòq; sub harum archivo mysteria & oracula, generi humano necessaria, conservari & propagari decrevit. Ac ne vilis cuiquam novus iste introductus modus videretur, ecce Deum ipsum solenni inauguratione eum consecrantem, & decalogum digito suo lapidi inscribentem, Exod. 31. v. 18. Deut. 9. v. 10. cùmq; casu quodam insolito tabulæ priores frangerentur, statim alteras à Mose conscribi mandavit, Exo. 34. v. 27. Unde iterum conjici poterit, scripturâ Deum voluntatem suam, sive verbum, propagare velle. Hanc ipsam ob causam, in latere arcæ fœderis librum legis Mosai- cæ manuscriptum reponi, Deut. 31. v. 26. & munde in archivis regis asservari, Deut. 27. v. 18. præcepit: ut nimirum fide publicâ custoditus in testi- monium esset, si quid de religione dubium aut controversum fortè obtingeret. Huc spectat, quod cùm exacto semper septennio, frequens populi conventus ageretur, præcepit Deus legem ex scripto recitari, Deut. 31. v. 10. Atq; sic tandem factum, ut pristinæ traditionis usu antiquato in scripturæ rationem verbi divini propagatio uni- cè desierit: Habuere Josua, Samuel, Esaias aliique Prophetæ suas visiones & revelationes: verum has ipsas stylo hominis in tabulis scribere jussi sunt, Esa. 8. v. 1. & c. 30. v. 8. Jerem. 36. v. 2. & c. 45.

v. 1. Habac. 2. v. 2. Quin & volumina sua in sacra- rio Domini curarunt reponi & asservari, ut ven- turis temporibus in testimonium essent sempiter- num, Jos. 24. v. 26. Es. 30. v. 8. Neq; aliâ ratione di- vinam doctrinam in N. Testamento Christus pro- pagari voluit: paucò quidem annorum spatio pri- us ab ipso & Apostolis prædicata fuit: ita nimirum exigente tùm Judæorum tùm gentilium furore & insaniâ, quos vivâ voce convincere, prodigiis & miraculis priùs expugnare, quam de posteritatis commodolaborare necessum fuit. Postquam ve- rò difficultatibus constituendæ novæ Ecclesiæ pa- rumper Apostoli eluctabantur, ilicò ad scriben- dum à spiritu sancto impulsî sunt: uti ex Act. cap. decimo quinto apparet, ubi prima N. Testam. Epistola in religionis negotio publico, instinctu spiritus sancti scripta legitur: Hinc Paulus disertè ait: *Omnia SCRIPTURA est divinitus inspirata*: 2. Tim. 3. v. 16. quid clariùs dici potest, ut scripturâ à Deo proficisci demonstretur? Idem evidentissimè ex Apoc. nostra probatur: ubi semel atq; iterû Fi- lius Dei Joh. præcipit, ut visiones scribat, & con- scriptas Ecclesiis transmittat. Hinc Christus Jo- han. cap. quinto, vers. 39. Luc. 16. vers. 29. ipse ad scripturas nos remisit, iisq; fidem & conscientiam nostram obnoxiam ac subiectam esse mandavit. Proinde ab unico isto propagandi verbi cœ- lestis modo, in N. Testamento non moveri nos patimur: ut ut ad traditiones non scriptas Ponti- ficii nos adigere moliantur. Non licet hoc per ipsam scripturam: quæ in ipsa, ceu fœtus in alvo maternâ, nutrimentum attrahens umbilico, & corylidonibus, acquiescamus, & agnitionem ac vitam attrahamus, desiderat. Unicum tamen ar- gumentum assertioni Jesuitarum patrocinari vi- detur, quod ex 2. Thess. 2. vers. 15. desumunt, ubi Paulus ait: *Retinete traditiones, quas edocti estis, sive per sermonem sive per epistolam nostram*. His cer- tè verbis non ad scripturam tantùm, sed & ad tra- ditiones vivas, ad sermonem vivum Thessaloni- censes remittit Apostolus. Resp. Nihil planè hic locus, ad probandum thema hoc, facit, Evangeli- cam doctrinam per traditiones etiamnum propa- gandam esse. Illud enim tantùm Paulus vult, unam & eandem esse doctrinam eam, quam Thessalo- nicensibus tùm vivâ voce, tùm per epistolam pro- posuit: & se duobus modis docuisse Thessaloni- censes innuit: voce nimirum & calamo: Hæc quis negat? & quid ad rem geminâ tunc tem- poris verbi prædicati ratio? Fatemur, initio vivâ voce Apostolos doctrinam Evangelii ex causis supra recensitis propagasse: Et hæc ipsa scripsit Paulus tunc, cum teste Irenæo, præter synodalem Epistolam, nihil quicquam adhuc in N. Testamento scriptum esset. Proinde non valet: Paulus revocat in memoriam Thessalonicensibus doctrinam à se ore & calamo propositam: Ergò nunc quoq; traditionibus & quidem Pontificiis tantùm fidei, quantum scripturæ tribuendum est: Idem est, ac si dicam Baculus stat in angulo: Ergò Jesuita dor- mit. Si animus Christi fuisset: Ecclesiam suam ad traditiones non scriptas remittere: tùm utiq; tantum Johanni dixisset: prædica quæ vidisti: sed non ita ait, verùm: *SCRIBE*, disertè ostendens, se mysteria Theologica per scripturam propaga- ri velle. In hoc modo acquiescamus, præsertim cùm toties à Deo mandatum, consecratum, repetitum, & usq; huc mirabiliter conservatum esse

Esa. 30, 8.
Iere. 36, 1.
Iere. 45, 1.
Haba. 2, 2.
Ios. 24, 26.
Esa. 30, 8.

Act. 15.

2. Tim. 3, 16.

Ioh. 5, 39.
Luc. 16, 29.

Obsectio Ia.
Jesuitarum
ex 2. Thess.
2. v. 15. de-
sumpta dis-
citur.

Irenæus.
NB.

2. Revela-
tionum ite-
ratione.

3. Expressa
scriptio.

Scriptura
initio.

Exod. 31, 18.

Exo. 34, 27.

Deut. 31. v.
26.

Deut. 27.
v. 18.

Deut. 31. v.
10.

Esa. 8, 1.

depingit. Eadem ratio in aliis artibus & scientiis obtinet. In regnis Orientalibus hodie etiamnum Hieroglyphica scribendi ratio in usu est, uti Petrus Maffejus scribit, lib. 9. hist. Ind. & imaginibus rerum ac sententiarum argumenta exprimuntur: quem certè imaginum usum lege Moſis interdictum, nemo niſi ſtupidus affirmaverit. Planè ſicut in ſignis militariſ, in moneta, in inſignibus familiarum, in delineatione rerum fortiter præclarèque geſtarum, in ornamentis ædium, imagines ac ſimilitudines absque peccato fieri & tolerari poſſunt. Præcipuè verò magnus ineſt nonnullis imaginibus uſus, ad memoriã & recordationem rerum hiſtoricarum: quo nomine in ſcriptura apparent veſtigia expreſſa, ejuſmodi imagines, ſtatuas & picturas divinitus approbatas eſſe. Joſua enim in ſanctuario Domini ponit lapidem in teſtimonium fœderis iſti cum Deo, Joſ. 24. Samuel erigit lapidem adjutorii, 1. Reg. 7. Iſraëlita erigunt altare ad ripam Jordanis, Joſ. 2. Aeneas ſerpens ultra annos 700. ſervatur in populo Dei, & inde à Salomone, uſq; ad tempora Ezechia, Num. 21. 4. Reg. 18. ut niſi de duobus in ſancto ſanctorum collocatis Cherubinis, de duodecim in templum à Salomone illatis bobus dicam: quæ omninò cum verbis Moſis pugnare videntur, ſi ſimpliciter & ἀπλῶς quis ea intelligat: quia verò non imagines ipſas, ſed adorationem & cultū earum Moſes interdicit, ideò tūm à Deo, tūm à ſanctis toleratæ fuerunt. Quidni ergo & ea res, in quibus ſe Deus ſanctis conſpiciendū præbuit, quoq; pingatur? Apparuit Dominus ſanctis Patribus in forma peregrinantis, Gen. 18. in imagine Ducis armati, Joſ. 5. in forma viri inſidentis folio, Eſ. 6. in rubo ardente, Exod. 3. in columna nubis & ignis, Exod. 14. hinc in forma filii hominis, cujus caput & crines albi, ſicut lana & nix, cujus pedes ſimiles aurichalco in camino. Has imagines hiſtorico ſenſu pingere, quid obſtet? Ipſe enim Deus in memoriã ita ſe pinxit, & ſenſibus hominum quaſi formas iſtas objecit. Proinde, quia imagines mentales & intellectuales æquè ac externæ à Moſe prohibentur: & tamen Deus nihilominus utraſque approbavit, imò ipſe nonnunquam exhibuit: omninò ſequitur, eas non ἀπλῶς & ſimpliciter, ſed tantūm reſpectu cultus & abuſus interdictas & prohibitas eſſe, adeoq; turbasillas Caroloſtadianas & Sacramentarias, quæ hodiè in Anhaltinatu, in Palatinatu, Haſſiâ & alibi denuò moventur, non ex ſpiritu Dei, ſed cœcæ carnis affectu proficiſci: id quod ipſe Theodorus Beza, contra pleroſq; gregales ſuos in Colloquio Mompelgarteniſ, rationibus & argumentis, à D. Jacobo Andrea adactus & compulſus, fateri debuit: ſic enim pag. 415. Quod ad legem attinet, non facies tibi ſculptile, neq; omnem ſimilitudinem, quæ ſub cœlo eſt de ſuper, &c. duo prohibuit Dominus: alterum ne fierent: alterum ne adorarentur: Quæ tamen non niſi ratione cultus divini, conſcientiis poſita eſt: ne videlicet in hunc finem fiant, neque ſi facta fuerint adorentur. Et poſt pauca: Benè puto colligitis ſculpturas (& imagines) per ſe à Deo non damnari. Hæc de imaginibus, occaſione imaginis Johanni exhibitæ, contra furorem & zelum imprudentem Novatorum dicere libuit.

XVII. Jugulatur viſione iſtâ error Eutychiſ pernicioſiſſimus, de quo Nicephorus Calli-

ſtus lib. 14. hiſtor. Eccleſ. cap. 47. ita ſcribit: Eutychiſ cum Eutychete aliquando de fide eſt collo-
cutus: Atque ubi eum non rectè ſentire animadver-
ſit, libellum ea dederit Patriarchæ Flaviano obtulit: Fla-
vianus Synodo provinciali Conſtantinopolitana coacta,
ad quam quadraginta Episcopi venerant, Eutychete
citavit: Ille porro primū ſe ſiſtere recuſavit, ubi
autem coactus advenit, fœdiſſimo morbo laborare
deprehenſus eſt. In medio enim conſeſſu: Ego, inquit,
ex duabus naturis genitum eſſe proſiteor Dominum
noſtrum Ieſum Chriſtum, ante unionem, poſt unionem
autem unam ejus eſſe naturam, & divinum ejus cor-
pus, neque conſubſtantiale nobis, neq; eiſdem nobiſcum
perpeſſionibus obnoxium eſſe prædico. Negavit ita Eu-
tyches, Chriſtum poſt unionem, inprimis verò
poſt exaltationem, verum hominem eſſe: Huic
autem ſententiæ erroneæ penitus tūm viſio Jo-
hannis, tum alibi ſcriptura ſacra adverſatur. Appa-
ret enim Chriſtus Apoſtolo, ut filius hominis,
poſtquam per aliquot annos ad dextram patris
conſediſſet: atque ut evidenter ſciat Johannes, ſe
verum hominem Chriſtum videre, ideò ſigillatim
membra quoque humana videt: caput & capil-
los, oculos, dextram, pedes, ex quibus membris,
uti & ex appellatione, Filius hominis, potenter
evincitur, Chriſtum etiam in ipſa unione, & ad
dextram Dei ſeſſione, humanitatem veram reti-
nere: id quod & Danielis viſio, c. 7. diſertè con-
firmat. Inſuper quotieſcunq; vel Prophetæ de ex-
altando Chriſto vaticinantur, vel Apoſtoli de ex-
altato teſtantur, ſemper ut hominem, & ut filium
hominis eum introducere ſolent: Filium hominis
gloria & honore coronaſti: conſtituiſti eum ſuper opera
manuū tuarum. Matt. 26. v. 64. A modo videbitis filiū
hominis ſedentem ad dextram virtutis Dei. Matt. 25.
verſ. 31. FILIUS HOMINIS IN MAIESTATE
SUA: Actor. 7. verſ. 55. Cum Stephanus
eſſet plenus ſpiritu ſancto, intendens in cœ-
lum: vidit gloriam Dei, & Ieſum ſtantem à dex-
tris Dei. Et ait: Ecce video cœlos apertos, & FILIUM
HOMINIS STANTEM à dextris Dei. Iſta teſti-
monia Chriſtum poſt aſcenſionem ad cœlos vo-
cant Filium hominis, ergo certò concluditur,
eum humanitatem ſuam in unione & poſt
unionem non amiſſiſſe: quemadmodum &
ſcriptores Eccleſiaſtici unanimiter fatentur.
Auguſtin. de Eccleſ. dogmat. c. 2. Deus hominem
aſſumpſit: Homo in Deum tranſiit: non naturæ verſibi-
litate, ſed Dei dignatione: ut nec Deus mutaretur in
ſubſtantiam humanam aſſumendo hominem, nec ho-
mo in divinam glorificationem in Deum, quia mutatio
vel verſibilitas naturæ, & diminutionem & abolitio-
nem ſubſtantie facit. Chryſoſt. hom. 7. in cap. 1.
Joh. Unitate & conjunctione unum eſt Deus, Ver-
bum & Caro, non confuſione aut interiu ſubſtantia-
rum, ſed arcanâ quadam & in explicabili unitate:
Quomodo autem hoc ſit, noli diſquirere. Factum
eſt, ut ipſe novit. Nazianz. in orat. 2. in S. lavacr.
Dei filius, hominis filius, & fieri & vocari ſuſtinet:
non immutans quod erat: ſed aſſumens quod non erat.
Leo ſerm. 7. de nativ. Domini: Quod verbum
caro factum eſt, non hoc ſignificat, quod Dei natura ſit
mutata: ſed quod in unitatem perſonæ, caro à Ver-
bo ſit ſuſcepta. Damasc. lib. 3. cap. 7. Non idcirco,
quod verbum caro factum eſt, à terminis propriæ divi-
nitatis exceſſit, neq; ab iis, quæ divinitati adſunt, Deo
decentibus glorificationibus, ſed & neq; Caro deifi-
cata à propria verſa eſt natura, aut naturalibus pro-
prietatibus,

Petrus Maf-
fejus lib. 9.
hiſt. Ind.

Joſ. 24.
1. Reg. 7.
Joſ. 2.

Num. 21.

4. Reg. 18.

Gen. 18.
Joſ. 5.
Eſa. 6.
Exod. 3.
Exod. 14.

Collo. Mom-
pelgarten.
pag. 415.
NB.

Nicephor.

Calliſtus
lib. 14. hi-
ſtor. Eccle-
ſiaſt. c. 47.
fol. 932.
controver-
ſia Euty-
chis.

Eutychiſ
error reſu-
tatur.

Matt. 26.
v. 64.
Matt. 25, 31.
Act. 7, 55.

Auguſtin.
de Eccl. do-
gmat. c. 2.

Nazianz.
orat. in S.
lavacr.
Leo ſerm.
7. de Nativ.
D.

Damasc.

prietatibus: Manserunt enim etiam post unionem natura ἀσύνθετοι, καὶ ἀτέτοι ἰδιότητες ἀλλήλοις.

XIX. Dulcissima Ecclesiae consolatio est,

Christus in
Ecclesia
praesens est.

Matth. 18. 20.
Matth. 28. v.
20.

Exo. 35. 24.

Matth. 16.
v. 18.

Psal. 46. v. 1.
5. 6. 8.

Esai. 43. v. 9.
& 10.

Esai. 43. v.
2. & 4.

August. ser.
89. de Temp.
Id. Enarrat
Psal. 103.

Cypr. de
Exhort.
Marc. c. 10.

Christus in-
nocentissi-
mus est.

Luc. 1. 35.
2. Cor. 5. v.
21.
1. Pet. 2. 22.
Esai. 53. 9.

Matth. 27. v.
19. 23. 24.

quod Christus Jesus in medio candelabrorum apparet: hoc est, quod in Ecclesia praesens existit: quod eam regit, defendit, tuetur & gubernat. Promisit enim se hoc facturum, usque ad consummationem seculi, Matth. 18. v. 20. & 28. vers. 20. Adumbrata fuit ista cura & gubernatio in lege Moysi, cum summo sacerdoti cura candelabri & septem lampadum committeretur, Exod. 35. v. 14. *Aedificabo*, inquit Christus, *Ecclesiam meam*, & porta inferorum non prevalebunt adversus eam, Matth. 16. v. 18. Deus noster refugium & virtus: adiutor in tribulationibus, quae invenerunt nos nimis: *Fluminis impetus latificat civitatem Dei, sanctificavit tabernaculum suum Altissimus*. Deus in medio ejus, non commovebitur, adjuvabit eam Deus manens diluculo: Dominus virtutum nobiscum, susceptor noster Deus Jacob, Psal. 46. v. 1. 5. 6. 8. Elegit nos hereditatem suam, Psal. 47. v. 5. Erit extensio alarum ejus, implens latitudinem terrae tuae, o Emmanuel: congregamini popule, & vincimini, audite universa procul terra: confortamini & vincimini, accingite vos & vincimini, inite consilium, & dissipabitur: loquimini verbum, & non fiet: quia nobiscum Deus, Esai. 8. v. 9. & 10. Cum transferis per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: cum ambulaveris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te. Honorabilis factus es in oculis meis, & gloriosus: ego dilexi te, & homines dabo pro te, & populos pro anima tua, Esai. 43. v. 2. & 4. Taceo exempla V. & N. Testamenti, quae luculenter docent, quam fideliter pro Ecclesia Christus semper excubias egerit, quoties adversus vim & rabiem Satanæ ac organorum ejus illam defenderit. Sic enim Deus operari suis adjuvit, ut ubi defecit humanum consilium, illic in-

tercedat divinum adiutorium, Augustin. serm. 89. de Temp. Non ergo timeant naves, non valde attendant ubi natent: sed a quo gubernentur, Id. Enarrat. Psal. 103. Et in persecutionibus nemo cogitet, quod periculum diabolus importet: sed consideret, quod auxilium Deus praestet: nec mentem labefaciat humana infestatio: sed corroberet fidem divina protectio. Cypr. de Exhortat. Marc. c. 10. Tumultuentur ergo & Papa, & Turca adversus sanctam Ecclesiam: in medio est Christus Jesus, Dux & Princeps noster, Rex regum & Dominus dominantium, qui in virgâ ferreâ eos corripere, & nobis salutem prestare potentissimè valet.

XX. Podera, vestem illam, de innocentia & sanctitate Christi testimonium ferre supra diximus. Et quidem alibi expressius scriptura asserit, quam illibata, & vitæ, & naturæ, Christus fuerit: non enim de virili semine, sed mystico spiramine, obumbrante virtute altissimi conceptus est, Luc. 1. v. 35. peccatum non novit, 2. Corinth. 5. v. 21. peccatum non fecit, 1. Pet. 2. v. 22. dolus in ore ejus non est inventus, Esai. 53. v. 9. Pilatus ipse testatus hoc est, inquit: *Quid mali fecit?* Et lavit manus suas coram populo, dicens: *Innocens ego sum a sanguine justis huius, vos videritis*. Uxor quoque Pilati, misit ad eum pro tribunali sedentem, & dici curavit: *Nihil tibi cum isto illo*, Matthæi vigesimo septimo, vers. 19. 23. 24. Talis decebat, ut nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, & excelsior cælis factus: qui non habet necessitatem

quotidie, quemadmodum sacerdotes, pro suis delictis prius hostias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit semel se offerendo: lex homines constituit sacerdotes infirmitatem habentes: sermo autem jurisjurandi, qui post legem est, Filium, in aeternum perfectum, Hebræor. septimo, vers. 26. 27. 28. Gratulemur ergo nobis de veste hac innocentiae Christi, quam nostra peccata tegit: culpam apud Deum patrem expiat, & nudos operit ac vestit: Esai. 61. vers. 10. *Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo: quia induit me vestimento ducit salutis: & indumento iustitiae circumdedit me: quasi sponsam decoratum coronâ, & quasi sponsam ornatum monilibus suis*. Sicut enim Jacobus polymitam vestem dedit Josepho, filio morigero, Gen. 37. v. 3. Ita & nobis credentibus Christus Jesus tunicam illam purpuream & chlamydem coccineam innocentiae suae donare decrevit, Matth. 27. v. 28. & 31. ut innocentia ejus constituamur iusti multi, Rom. 5. v. 19.

XXI. Quod promptè juvet Christus Dominus, ex cincturâ apparet: Et respondet hæc cinctura, tum dictis, tum factis aliis: *Non relinquam vos orphanos: veniam ad vos*, inquit Johannes. 14. v. 18. *Liberabo eum, protegam eum, exaudiam eum, cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, glorificabo eum, longitudine dierum replebo eum, & ostendam illi salutare meum*, Psal. 91. v. 14. 15. 16. Cum Centurio Capernaiticus pro famulo intercederet, ut sanitatem per Christum acciperet: mox accingit se Jesus, & ait: *Ego veniam, & curabo eum*. Cum leprosus rogaret: *Domine, si vis, potes me mundare*: illic accingit se Christus, extendit manum suam, tangit eum, & dicit: *Volo, mundare*. Cum tempestas in navi oborta esset, & se Christus dormientem simularet, à discipulis autem suscitaretur, subito ad opem ferendam accinctus, increpat mare & ventos, Matth. 8. v. 3. 7. & 26. Aderat aliquando turba multa, nec habebant quod ederent, ibi accingit se Jesus, convocat discipulos, & ait illis: *Miseror super turbam, quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducent*, quærit, quot panes adsint: jubet, ut discumbant turbæ super terram, accipit panes septem, gratiis actis, frangit, & dat illos discipulis suis, Marc. octavo, vers. 1. 2. 5. 6. quis promptior & paratior unquam ad saturandos famelicos extitit, quam Christus Jesus? Similia exempla innumera, tum in scriptis Evangelistarum, tum in historiis Ecclesiasticis reperiuntur. Ne ergo de promptâ erga nos voluntate Domini unquam dubitemus.

XXII. Etsi naturâ teterrimâ nigredine infecti sumus, coccinea quoque & purpurea illa peccata, corpus & animam nostram horrendè inquinant; Attamen, quia ceu crines capiti, nos Christo Jesu adhaeremus, candoris ejus & albedinis participes reddimur, vidit enim Johannes capillos Christi albos, sicut lana, & instar nivis candidissimæ, juxta vaticinium Propheticum. Esai. 1. v. 18. *Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabitur, & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt*. Sed de hac doctrina in sequentibus capitibus plura differemus.

XXIII. Nunc oculos Christi, qui tanquam flamma ignis sunt, considerabimus, sicut inest flammis lux & splendor, ita lucent quoque oculi Christi, & ita quidem, ut nihil coram eis sit abscon-

Heb. 7. v.

26. 27. 28.

Innocentia

verò ejus

nobis plu-

rimum con-

ducit.

Esai. 61. 10.

Gen. 37. 3.

Matth. 27. v.

28 & 31.

Rom. 5. 19.

Chr. prom-

ptissimè ju-

vat.

Ioh. 14. 18.

Psal. 91. v. 14.

15. 16.

Matth. 8. 3. 7.

& 26.

Marc. 8. v.

1. 2. 5. 6.

Christiani

per Iesum

dealbantur.

Esai. 1. 18.

Oculi Chri-

sti similes

sunt flam-

ma ignis.

absconditum: videt enim omnia, quæcunq; vel pii vel impii faciunt: videt preces & gemitus piorum: *Oculi ejus super vias hominum, & omnes gressus eorum considerat*, Prov. 5. v. 21. Job. 34. v. 21. Scio Domine, nulla te latet cogitatio, Job. 42. v. 2. Non per-
maneant iniqui ante oculos tuos, Psal. 5. v. 6. *Oculi Domini super metuentes eum*, Psal. 33. v. 18. *Oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum*, Psal. 34. v. 16. *Oculi ejus super gentes respiciunt: qui exasperant, non exaltentur in semetipsis*, Psal. 66. v. 7. *Qui fecit oculos, non videat*, Psal. 94. v. 9. *Qui timent Dominum, erunt in oculis illius*, Syr. 10. v. 24. *Oculus Dei respexit illum in bono, erexit eum ab humilitate ipsius, exaltavit caput ejus*, Syr. 11. v. 13. *Facile est in oculis Dei subito honestare pauperem*, Syr. 11. v. 23. *Via illorum coram illo sunt semper, non sunt absconsa ab oculis ipsius. Omnia opera illorum velut Sol in conspectu Dei, & oculi ejus inspicientes sine intermissione in viis eorum. Non sunt absconsa testamenta per iniquitatem illorum, & omnes iniquitates eorum in conspectu Dei*, Syr. 17. v. 13. 16. 17. *Faciebatis malum in oculis meis*, Esa. 65. v. 12. *Muri tui coram oculis meis*, Esa. 49. v. 16. *Domine oculi tui respicient fidem*, Jerem. 5. v. 3. *Fecerunt filii Iudæ malum in oculis meis*, Jerem. 7. v. 30. *Oculi mei super omnes vias eorum, non sunt abscondita a facie mea: & non fuit occulta iniquitas eorum ab oculis meis*, Jer. 16. v. 17. Ex quibus dictis apparet, quàm perspicaces sint oculi Dei: quàm nec malum nec bonum latere ipsum queat: quàm acutè omnia videat: Caveamus ergo, ne quid iniquum aut impium agamus: videt enim universa Dominus: etiam cogitationes & consilia pravitatis: benè speremus in miseriis nostris, videt enim Deus oculis suis afflictionem nostram,
Exod. 2. v. 25. Vides Domine, laborem & dolorem consideras, Psal. 10. v. 14. Quod si deesse nobis, vel functionem, vel rem familiarem, vel aliud quid, existimamus: Oculi adsunt Domini, qui à longè de salute nostra prospicere nobis possunt. Pietatem quoq; nostram & integritatem non esse coram oculis Dei occultam sciamus: sicut enim Christus Nathanaëlem ita vidit, ut testaretur: *Ecce hic verè Israelita, in quo dolus non est*: cum esset sub ficu, Joh. 1. v. 47. 48. 50. Ita & nostram pietatem, in primis verò animas nostras, diligenter observabit. +

XXIV. Virtus insignis & efficacia verbi divini per vocem, quæ instar aquarum multarum, & per gladium oris utraq; parte acutum demonstratur: quâ de re David ait, Psal. 68. v. 12. *Domine dabit verbum evangelizantibus virtute multa, & v. 35. Dabit voce sua fortitudinē*. Adeo est vox fortis Domini, ut cælum & terram creaverit, Gen. 1. & 2. Fortitudine vocis divinæ per terrefacti sunt Protoplasti, Gen. 3. v. 8. Vox enim Domini magna est, Deuter. 5. v. 22. *Tonat voce magnitudinis, & non investigatur, cum auditur vox ejus, tonat in voce sua mirabiliter*, Job. trigesimo septimo, v. 4. 5. *Vox Domini super aquas: Deus majestatis intonuit: Dominus super aquas multas, vox Domini in virtute, vox Domini in magnitudine, vox Domini confringentis cedros, vox Domini intercidentis flammam ignis, vox Domini concutientis desertum: vox Domini præparavit cervos*, Psal. 29. v. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. *Vox ejus vox cataractarum*, Psal. 42. v. 8. *Dedit vocem suam, & mota est terra*, Psal. 45. v. 7. *Vox tonitruus ejus in rota*, Psal. 77. v. 9. *A voce Domini pavor*, Psal. 77. v. 9. *Esa. 30. vers. 31. Vox ejus quasi mare sonat*, Jerem. 6. vers. 23. *Vox ejus vox terroris*, Jere. 30. vers. 5.

Tanta vocis Christi virtus & efficacia est, ut cæcis visum, surdis auditum, mortuis vitam, peccatoribus veniam, hominibus cælum & æternam possit dare beatitudinem. Verbum ejus verbum vitæ, Joh. 6. vers. 68. potentia Dei ad salutem omni credenti, Rom. 1. vers. 16. Audiamus igitur vocem ejus diligenter ac attentè: quod vel millies in scriptura præcipitur, non vocem rationis, non vocem carnis & sanguinis: non strepitum Satanæ: sed Domini vocem audiamus. observemus & sequamur: Ita benè erit nobis, Deuter. 28. v. 1. *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obturare corda vestra*, Psal. 95. vers. 8. Econtra si vocem ejus non audierimus, maledictiones universæ venient super nos, Deuter. 28. vers. ultimo, sicut exemplo Adæ & Evæ patet: Hi si vocem Domini attendissent, & non plùs diabolo quàm Deo credidissent: nunquam vel ipsi hanc miseriam miseriarum experti essent, neq; ad nos propagassent. Cautius igitur in posterum mercari discamus, memores præcepti divini, Esa. 1. v. 2. *Audite cæli, & auribus percipite terra: quoniam Dominus locutus est*.

XXV. Singularis illa metaphora, quâ ministri Ecclesiarum *Stellæ* ab Apostolo vocantur, propè animadvertenda venit. 1. Creavit Deus stellæ, in firmamento cæli, ut præessent nocti, Gen. 1. v. 16. Ita quoq; præcones verbis constituit & ordinavit, ut caliginem noctis depellerent, & beneficio lucernæ lucentis in loco caliginoso, 2. Pet. 1. v. 19. animas nostras cognitione Dei irradiarent, & ad splendorem sempiternum promoverent. 2. Sicut stellæ non à seipsis lucent, sed splendorem à sole accipiunt: Ita & ministri verbi non nisi à sole justitiæ Christo Jesu lumen accipiant: & ejus radios ad nos Auditores spargant. 3. Stellæ jubentur laudare Dominum, Psal. 148. v. 3. Ita & nos præcones laudemus eum, benedicamus illi, Dan. 3. v. 36. 4. Stellæ splendent: ita & nos splendeamus fulgore pietatis, ceuluminaria in mundo, Phil. 2. vers. 15. Simus forma fidelium in sermone, in conversatione, dilectione, spiritu, fide & puritate, 1. Tim. 4. vers. 12. 5. Stellæ in cælo fixæ hærent, non in terrâ: Nos non in terrenis hæreamus, non mundanis opibus tantum inhiemus, sed potissimum in cælo occupati simus: Regno enim cælorum præfecit nos dominus, ut doceamus gregem, quâ ratione illud hæreditare queat. 6. Stellæ differunt claritate, 1. Cor. 15. v. 41. Differunt & ministri doctorum qualitate, 1. Cor. 12. v. 8. 9. 10. *Alii per spiritum datur sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ, alii fides, alii gratia sanctorum, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum*: Et v. 28. *Quosdam posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum*. Id quod hodie etiam experientia luculentissima testatur: ubi subinde inter Doctores Ecclesiæ, alius alio & superior est, & inferior, & obscurior & celebrior. 7. Insuper, quemadmodum in aëre nonnunquam stellæ erroneæ & falsæ, Cometæ, & similes apparent: ita & in Ecclesia complures tales stellæ vagæ, falsæ, erraticæ deprehenduntur. 8. Sicut porro nonnullæ stellæ retrahunt splendorem suum, Joel. 2. v. 10. & cap. 3. v. 15. Ita in Ecclesia accidit, ut aliqui ministri, qui prius stellæ instar lucebant, splendorem

dorem suum retrahant, & à Confessionis sinceræ radiis planè deficient, hoc est, omninò de cælo cadant, Matth. 24. v. 29. Sinceri verò Doctores operam dent, ut imitentur Simonem, Oniæ filium, sacerdotem, de quo Syracides testatur, Eccles. 50. v. 7. & seqq. *Quasi stella matutina in medio nebula, & quasi luna plena in diebus suis lucebat: quasi sol refulgens, sic ille resulsit in templo Dei, &c.* Hoc pacto & olim splendore cælesti coruscabimus, juxta promissionem, Dan. 12. v. 3. *Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad justitiam erudiunt multos, quasi STELLÆ in perpetuas aternitates.*

XXVI. Pulcherrimè enim gubernatio & defensio Ministerii describitur, cum Johannes *stellas tenet*, ait, se vidisse Jesum *stellas in dextra sua tenentem.* h. e. Ministerios Ecclesiæ regit & segit. Sicut enim stellarum in firmamento primus motor, Rector, gubernator & conservator est Deus: Ita & præconum verbi sui Dux & defensor est: quid dicere debeant, ipse inspirat: quid facere, ipse monstrat: periclitantes juvat, & contra vim hostium clementissimè opem præstat. Ita Actor. 18. v. 10. ad Paulum ait: *Noli timere, sed loquere: & ne taceas: propter quod ego sum tecum: & nemo apponetur tibi, ut noceat.* Si enim Christus in manu stellas suas tenet, quis eas exturbare & extirpare, quis pœnam divinam evadere poterit? Refert Prochorus, quòd Cynops, nequissimus homo, & Magus in Insula Patmo, tres diabolos ablegavit, ut Johannis cervici insidiarentur, eâ quæ fractâ sic enecare illum conarentur: Semper autem salvum præstitit illum Dominus Jesus; & manu suâ forti insidias diaboli depulit. Ejusmodi defensionem Paulo quoque sæpius, nec non Petro & aliis, præsertim verò Beatissimo nostro Megalandro Lutherò exhibuit. Hunc virum, nisi Christus in manu sua tenuisset, quis vel ad momentum horæ eum victurum fuisse credere queat? Consolationi autem, non securitati pastorum hæc inserviunt: si quis enim licenter ministerio suo fungi, perditè vivere, malitiæ operam dare, & in his sibi defensionem Christi polliceri vellet: Is seipsum maximè decepturus esset.

XXVII. Quia bis Johannes dextræ Christi mentionem facit, v. 16. habebat in dextra sua septem stellas: & v. 17. posuit dexteram suam super me: ideò de potentia, fortitudine, robore, & beneficentissima ejus clementia aliquid differendum erit. Passim in scriptura protectio & defensio & bonitatis exhibitio dextræ Domini tribuitur: sicut enim in dextra fortitudo viri sita est: sicut dextrâ hostes fugare & nos defendere consuevimus: sicut dextrâ nos beneficos exhibemus: ita & dextræ Domini hæc omnia assignantur. *Dextera Domini magnificata est*, Exod. 15. v. 6. *Protegam te dextera mea*, Exod. 33. v. 21. *Dedisti mihi protectionem salutis tuæ, & dextera tua suscepit me*, Psal. 18. v. 36. *In potentibus salus dextera ejus*, Psal. 20. v. 7. *Dextera tua inveniat omnes, qui oderunt te*, Psal. 21. v. 9. *Deducet te mirabiliter dextera tua*, Psal. 45. v. 5. *Justitia plena est dextera tua*, Psal. 48. v. 11. *Adhæsit anima mea post te: me suscepit dextera tua*, Psal. 62. v. 9. *Dextera tua plantavit vineam*, Psal. 80. v. 16. *Fiat manus tua super virum dextera tuæ: & super filium hominis, quem confirmasti tibi*, ibidem v. 18. *Firmetur manus tua, & exaltet dextera tua, justitia & judicium preparatio sedis tuæ*, Psal. 88. v. 15.

Salvavit dextera ejus: & brachium sanctum ejus, Psal. 97. v. 2. *Dextera Domini fecit virtutem: dextera Domini exaltata est, dextera Domini fecit virtutem*, Psal. 118. v. 16. *Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me: & super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam: & salvum me fecit dextera tua*, Psal. 138. v. 7. *Si sumptero pennas meas diluculo, & habitavero in extremis maris, illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua*, Psal. 139. v. 9. & 10. *Bibe tu quoque, & consopire, circumdabit te calix dextera Domini: & vomitus ignominie super gloriam tuam*. Habac. 2. v. 16. *Sedet ad dextram virtutis*, Matt. 26. v. 64. *Sedet ad dextram Majestatis in excelsis*, Heb. 1. v. 3. *Dextrâ Dei exaltatus effudit (& donavit) hoc, quod videtis*, Actor. 2. v. 33. Manifestum est ex his, potentem & beneficam esse dexteram Christi: hæc ex ventre ceti liberavit Jonam, Jon. 2. hæc ex feretro Lazarum, Joh. 11. hæc à lepra liberavit leprosum, Matt. 8. v. 3. *Extendens Jesus manum suam, tetigit eum*. Hanc dextram ut imponeret filiæ, Jairus rogavit, Mat. 9. v. 18. *Obtulerunt ei parvulos, ut manus imponeret eis: quod fecit*, Matth. 19. v. 13. & 15. Hanc dextrâ panes quinque inter 5000. & panes septē 4000. homines maximo miraculo dispensavit: hanc dextrâ linguam & aures muti ac surdi tetigit, easque sanavit, Marc. 7. v. 33. & 34. Manu hanc potentissimè hostes haud paucos confudit, & pœnis gravissimis affecit, uti in progressu amplius audiemus. Ne ergò in manu hominis confidamus: *Maledictus enim qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino correcedit ejus*. Jer. 17. v. 5. sed dextræ Christi nos nostraque omnia commendemus, certa spe suffulti, nos sub manu Domini tutissimos fore, & è manu illa benefica, quicquid opus fuerit ad salutem externam & æternam largissimè accepturos.

XXVIII. Illustrem Christi Majestatem innuit Johannes, cum scribit: faciem ejus instar solis splenduisse: sicut & in monte Thaborino contigit, ubi Apostolus testatur, Matth. 17. v. 2. *Resplenduit facies ejus sicut Sol: vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix: Sedet enim ad dextram majestatis in excelsis*, Heb. 1. v. 3. Non poterat Moses ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & majestate Domini coruscante, Exod. 40. v. 35. *Majestas Domini implevit domum*, 2. Paral. 7. v. 1. *Videbunt Filium hominis venientem cum virtute multa & majestate*, Matth. 24. v. 30. *Sedebit super majestatem sedis sue*, Matth. 25. v. 32. *Elevata est magnificentia ejus super cælos*, Psal. 8. v. 2. Unde judicium fieri potest, quàm jucundus in vita æterna futurus sit aspectus Christi, tanto fulgore & majestate coruscantis. Præterea, cum juxta humanam naturam in tempore ad gloriam exaltatus sit: nos quoque exaltationem & glorificationem speremus: reddet enim corpora nostra humilia conformia corpori claritatis suæ, juxta operationem, quâ etiam omnia sibi subicere potest, Phil. 3. v. 21. Hinc Christus ipse ait, Matt. 13. v. 43. *Justi fulgebunt sicut sol in regno patris eorum*. Sed & in hac vita sæpius solares ad nos spargit radios, cum salutem præstat: tunc enim serenum, atrâ tempestate depulsâ, ruilat, & nox in lucem diei claram commutatur. Talem sibi faciem lucere optabat David, dicens: *Exalta super nos lumen vultus tui Domine*, Psal. 4. v. 6. & 31. v. 17. Ita cum posuisset Dominus finem capti-

Esa. 30, 16. Captivitati Judæorum, & in terram promissam
Dan. 10, 6. reduxisset, visa est lux solis septemplex major
& jucundior, Esa. 30. v. 16. Impiis econtra appar-
ret sicut fulgor, Dan. 10. v. 6.

Hominum **XXIX.** Quanta sit hominum in videndis
in videndis rebus divinis & cœlestibus infirmitas, ex capite
rebus divi- hoc primo itidem apparet. Cum enim Johannes
nis infirmi- Filium hominis ita radiantem videret, concidit
ta. præ amore & trepidatione ad pedes ejus, quasi
Est. 33, 20. exanimis. Quadrant huc verba Dei, Exod. 33.
v. 20. *Non videbit me homo.* Hinc cum loqueretur
Est. 10, 19. Deus in monte Sina, populus terrore concus-
sus procul stetit, Exod. 20. v. 19. Ipse Moses
Est. 14, 33. velavit faciem præ timore erga majestatem Do-
2. Cor. 3, 13. mini, Exod. 34. v. 33. 2. Cor. 3. v. 13. Manobæ, pa-
tri Samsonis, apparet angelus Domini, & cum in-
Jud. 13, 22. telligeret, quis apparuerit, ilicò exclamat: *Morte*
Dan. 10, 6. *moriemur, quia vidimus Dominum,* Jud. 13. v. 22.
Luc. 1, 29. *Daniel videt virum lineis vestitum, & renes ejus ac-*
Marc. 16, 6. *cinctos auro obryzo, & corpus quasi Chrysolitum, &*
Esa. 6, 2. *faciem velut speciem fulguris, & oculum ut lampadem*
Luc. 5, 8. *ardentem, & vocem sermonum ejus, ut vocem multi-*
Rom. 7, 21. *tudinis. Addit verò amplius: Ergo relictus so-*
Gen. 3, 8. *lus vidi visionem grandem hanc, & non remansit in*
& 10. *me fortitudo, species mea immutata est in me, & emar-*
Sacramen- *cui, nec habui quicquam virinum, & audiui vocem*
tarii anda- *sermonum ejus, & audiens jacebam consternatus su-*
et myste- *per faciem meam & vultus meus habebat terra,* Dan.
ria divina *10. v. 6. & seqq. Alloquitur Angelus Mariam: at*
tradant. *conternata redditur, & turbata,* Luc. 1. v. 29. Vi-
1. Pet. 5, 1. *dent Maria Magdalena, Maria Jacobi & Salome*
1. Cor. 15, 42. *Angelum in monumento sedentem, coopertum*
42. *stolâ candidâ, sed obstupescunt,* Marc. 16. v. 6.
Christus ti- *Ipsi angeli facies suas tegunt,* Esa. 6. v. 2. *Duabus*
midos & *aliis velabant faciem suam, & duabus valebant pedes.*
tremefa- *Cum Petrus videt Christi Potentiam & virtutem,*
ctos erigit *exclamat: Domine, exi à me, quia homo peccator sum,*
ac confor- *Luc. 5. vers. 8. Hæc trepidatio testimonium est*
ta. *peccati nobis adhaerentis, Rom. 7. vers. 21.*
Matt. 11, 28. *Quamprimum enim Adam & Eva prævaricati*
Esa. 42, 1. *sunt, obstupuerunt ad vocem Domini, absconde-*
Gen. 21, 17. *runt se, & timuerunt valdè, Gen. 3. v. 8. & 10. Si-*
21. v. 17. *mul verò humilitatem nobis inculcat: quia enim*
Domini ferre posse: ideo vela superbiæ contra-
hamus, & sub manum Altissimi nos humiliemus,
1. Pet. 5. vers. 1. Tandem apparet ex stupore isto,
quam necessarium nobis sit, mortalem corporum
nostrorum conditionem, cum immortalitate
commutare: & mortalitatem exuere, 1. Cor. 15.
v. 42. & 43. Oportet mortale hoc induere immortali-
tatem: & corruptibile hoc induere incorruptibilita-
tem, quia caro & sanguis regnum Dei non posside-
bunt, 1. Cor. 15. vers. 50. & 53. Ne ergò ingemi-
scamus, sed haud gravatè mortale hoc absorberi,
& immortale nobis donari permittamus, 2. Cor.
5. v. 4. Ita enim Dominum Jesum absque ulla tre-
pitatione videbimus de facie ad faciem, 1. Cor.
13. vers. 12.

Christus ti- **XXX.** Proprium Christi esse videmus, ut
midos & timidus, tremefactus & collapsos consoletur, eri-
tremefa- gat & confortet: Cum enim Johannes tanto stu-
ctos erigit pore corripere, subito refocillat illum Christus,
ac confor- Matth. 11. v. 28. & ait illi: *Noli timere, calamum*
ta. enim quassatum non penitus confringit, & linum fu-
Matt. 11, 28. migans non omnino extinguit, Esa. 42. v. 3. Hæc vo-
Esa. 42, 1. ce suavissima, *Noli timere, quid timidi estis?* fere
centies usus Deus tum per se, tum per alios in scri-
pturis legitur: *Quid agis Agar? noli timere,* Gen.
21. v. 17. *Dominus nobiscum est, nolite timere,*

Num. 14, 9. *Nolite timere, statè, & videte,* Exod. 14. v. 13. *Noli timere, nec quicquam paveas,* Deut. 1.
v. 21. *Noli timere accipere Mariam,* Matth. 1. v. 20. *Ne timueritis eos, qui occidunt corpus,* Matth. 10.
vers. 28. *Ego sum, nolite timere,* Matth. 14. v. 27. *Surgite, & nolite timere,* Matth. 17. v. 7. *Nolite time-*
re: ne, nunciate fratribus meis, Matth. 28. vers. 10. *Noli timere,* Luc. 5. v. 10, *Noli timere, crede tantum,* Luc. 8. vers. 50. *Noli timere pusille grex,* Luc. 12.
vers. 32. *Noli timere filia Sion,* Joh. 12. v. 15. *Quid ti-*
midus estis? Marc. 4. v. 40. & Matt. 8. v. 26. Et si ve-
rò alibi millies à Christianis requiritur, ut timeant
Dominum; tamen hîc cum ait, *Noli timere,* vocu-
la timoris de servili quodam pavore, & nimia
consternatione accipitur: quam se non deside-
rare Dominus testatur. Huc quadrat vox illa
dulcissima, quam motus misericordiæ, viduæ in
Naim dixit: *Noli flere,* Luc. 7. v. 14. Spectant huc
universa ea dicta, quibus Deus erigere & sustenta-
re lapsos dicitur: *Ponit humiles in sublime: & mæ-*
rentes erigit sospitate, Job. 5. vers. 11. *Cum ceciderit*
homo, non collidetur, quia Dominus supponit manum
suam, Psal. 37. v. 24. *Suscitat è terra inopem: & de*
stercore erigit pauperem, Psal. 113. v. 7. *Allevat Do-*
minus omnes, qui corruunt: & erigit omnes elisos,
Psal. 145. v. 14. Dominus solvit compeditos: Dominus
illuminat cæcos: Dominus erigit elisos, Dominus dili-
git justos, Psal. 146. vers. 8. *Dominus dedit mihi*
linguam eruditam, ut sciam sustentare eum, qui
lassus est, Esa. 50. vers. 4. *Correpta manu illius erexit*
eum, Marc. 9. v. 27. Hæc qui penitus considerat,
nonne cum regio Propheta merito exclamet?
Gustate & videte, quam suavis est Dominus, Psal. 34. v. 9. *Veniamus ergo ad illum omnes: qui labora-*
mus & onerati sumus, ipse reficiet nos, Matt. 11. v. 28. *Neminem enim venientem ad ipsum extrudit foras,*
Johan. 6. vers. 37. Colligitur hinc, quid de Pon-
tificiis judicandum, qui Christum horribiliter
depingunt: & tam austerum eum esse fingunt,
ut intercessione Mariæ, quæ placet eum, ostensis
uberibus, omninò opus sit. Sacramentarii quoq;
blasphemè tradunt, summopere Christum, mi-
seriâ & damnatione hominum delectari: Diver-
sus hîc videmus fieri, ubi Christus, ne externam
quidem trepidationem & pavorem ferre potest:
quantò minus delectatur totali hominum inter-
itu quem ut averteret, sanguinem suum pro totius
mundi peccatis expiandis effudit, & media
certa ad præcavendum hoc malum ordinavit.
Sciamus ergò Christum esse *φιλάνθρωπον* non *μισ-*
σάνθρωπον: discamus eum compati etiam ad dex-
tram Dei nostris miseriis & afflictionibus.

XXXI. Divinitas Filii ex æternitate, & po-
testate clavis invictè asseritur. *Ego sum α & ω, pri-*
mus & novissimus, inquit hîc Christus: quæ ipsa
verba ad asserendam Deitatem, Esa. 41. v. 4. Esa.
44. v. 6. & c. 48. vers. 12. habentur: supra verò in
partis primæ doctrinâ vicesimâ de appellatione
istâ, *primus & novissimus,* luculenter & fuscè disse-
ruimus. Cæterum quòd claves se habere dicit
inferorum & mortis, id nulli homini, nulli Ange-
lo, sed soli Deo propriissimè competit: proinde
vel hinc divinitas ejus manifestè asseri & adstrui
potest. Sacrilegium etiam committit Pontifex
Rom. quod potestatem hanc Christo quasi suffu-
ratur, & sibi vendicat: sicut indulgentiæ papales,
& Jubilæi Romani testantur: Quid enim aliud
bullæ sonant, quàm Papam omnem potestatem
habere in cœlo, terra & inferno? hinc & cano-
nizatio

Sacramen-
tarii quoq;
blaspho-
mia.

Christus
habet cla-
ves mortis
& infero-
rum.
Non Pon-
tifex Ro-
man.

nizatio sanctorum oritur: quâ Pontifex Romanus prætoriam suâ potestate, in catalogum adscribit sanctorum, quos ipse vult, qui ipsi plurimum placent: non aliter, ac si haberet claves cæli: econtra multos mille cælo exclusos, inferno adjudicat, quasi claves mortis & inferorum haberet: Quemadmodum verò plerique à Papa canonizati homines impii & hæretici, nihilominus pereunt: ita & ab ipso damnati, ac inferno, crepitaculis Conciliabuli Tridentini adjudicati, nihilominus salvari possunt: quia non penes ipsum, sed unicum Christum Jesum claves sunt mortis & inferorum.

XXXII. Contenderunt olim Manichæi, Christum non verè mortuum esse: quòd non cadere queat mors in illud corpus, quòd esset fons vitæ, & plenum vitæ vivificantis. Alii quoque opinioni huic adstipulati sunt: quin & Hilarius, scriptor alioquin haud contemnendus, patronum erroris istius egit: quem tamen Bonaventura eum revocasse scribit. Etsi verò corpus Christi ἀφθαρτον fuisse, tùm ratione suæ perfectionis, tùm respectu unionis, non inficiamur: attamen propriâ voluntate passiones tot

acerbas, & mortem ignominiosissimam pro expiatione peccatorum nostrorum in se recepit: ut inde amorem ingentem erga genus humanum deprehendere possemus: Sponte itaque carnem suam mortis obnoxiam fecit, & hanc ob causam hîc testatur: *Eui mortuus*: quòd nunquam dixisset, si mortem nullam sustinuisset. Similia

leguntur, 1. Pet. 3. v. 18. *Ἰναρτωθεὶς σαρκὶ*, mortificatus carne. Et 1. Pet. 4. v. 1. semel passus pro peccatis, justus pro injustis. Huc spectat illud Matt. 26. v. 37. Cæpit Jesus ἀποκρίναι, hoc est, plurimum consternari: *Annon verè passum credas eum*, qui in tanta ἀγωνία constitutus erat, ut sudor per guttas sanguineas destillaret: ut miserabiliter exclamaret: *Tristis est anima mea, usque ad mortem: Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti?* Atque hoc est illud mysterium, in quod etiam Angeli desiderant, *ἀποκρίναι*, 1. Pet. 4. v. 12. de quo D. Ambrosius scribit: *Ego excusandum Christum non censeo, sed nusquam magis pietatem ejus demiror: minus contulerat mihi, nisi meum suscepisset affectum.* Apud nos ergò indubitatum juxta literam Symboli Apostolici, quòd Christus Jesus voluntariè simul & certò passus ac mortuus sit: cùm præsertim scriptura id toties testetur. *Verè* (non fictè & simulatè) *verè languores nostros portavit.* Esa. 53. v. 4. 6. &

10. *Jesus clamans voce magna, emisit spiritum*, Matth. 27. v. 50. *Significabat, quâ morte esset mortuus*, Joh. 12. v. 33. *Milites & primi quidam cum venirent ad Jesum, viderunt eum jam mortuum*, Joh. 19. v. 33. *Manifestatus est Jesus discipulis suis, cùm resurrexisset à mortuis*, Joh. 21. v. 14. *Deus suscitavit Jesum ex mortuis*, Act. 3. v. 15. cap. 13. v. 30. & 34. *Pro impiis mortuus est Christus*, Rom. 5. v. 6. *Pro nobis mortuus est*, v. 8. *Quòd mortuus est, peccato mortuus est semel*, Rom. 6. v. 10. *Christus mortuus & resuscitatus est*, Rom. 14. v. 9. & alibi plùs quàm centies idem inculcatur. Inconcussum itaque manet, Christum verè mortuum fuisse, & morte suâ nostra delicta omnia expiâsse. Non tantùm autem caro Christi passa est, uti Sacramentarii garrunt: ita enim inefficax foret nostra redemptio, sed ille ipse, qui ait:

Ego sum primus & novissimus. Deus sanguinem

suum effudit, Act. 20. v. 28. *Filius Dei sanguine suo nos lavit*, 1. Joh. 1. v. 8. *Dominus gloria crucifixus est*, 1. Cor. 2. v. 8. *Auctor vita interfecit*, Act. 3. v. 15. Expirat ergo Sacramentarium erronea opinio.

XXXIII. De vita & victoria Christi, habetur testimonium, in istis verbis: *Fui mortuus, & ecce sum vivens in secula seculorum: Absorpta est ergò per Christum mors in victoriam*, 1. Cor. 15. v. 54. Of. 13. v. 14. *Ero mors tua ô mors: Hoc nomine gratulemur nobis, quòd Christum vitam & vivificantem Dominum habemus: Ipse vivificat nos*, Psal. 71. v. 20. Psal. 119. v. 17. *Vivificat etiam mortuos*, Rom. 4. v. 17. *Ego vivo*, inquit Johan. 14. v. 19. *& vos vivetis. Ego sum resurrectio & vita*, Joh. 11. v. 25. *Ego sum via, veritas & vita*, Joh. 14. v. 6. *Scio quòd Redemptor meus vivit*, Job. 19. v. 25. Ne ergò desperemus. Si enim vivit Christus Jesus, & quidem in secula seculorum, non opus est, ut solliciti simus, quomodo crescentibus periculis auxilium crescat. Hic audimus, vitam Christi non deficere, sed in secula seculorum durare. Et hic æternùm vivens Christus, conjugibus ac liberis nostris prospiciet, ut in ipso sint, vivant, moveantur & conserventur. Act. 17. v. 28.

XXXIV. Dignatur Christus Ecclesiæ Doctores titulo Angelorum: septem stellæ sunt septem Angeli Ecclesiarum: Neque solum hîc, sed & alibi ministri Ecclesiæ ἄγγελοι & legati in scriptura vocantur, Esa. 33. v. 7. *Angeli pacis amare flebunt*, Malach. 2. v. 7. *Labia sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore ejus*, quia angelus Domini exercituum est, Malach. 3. v. 1.

Ecce ego mitto angelum meum: quæ verba Matth. 11. v. 10. repetuntur. 2. Cor. 5. v. 20. pro Christo legatione fungimur. Causæ autem, ob quas Doctores Ecclesiæ angelis, & quidem bonis, non malis comparantur, probè observandæ sunt: 1. Primò enim, sicut Angeli annuntiant voluntatem Domini, quòd ex Raphaële, ex Gabriele, in Prophetarum & Evangelistarum libris videre licet: Ita & ministri verbi, in nomine Dei prædicant: & hinc ceu Angeli recipi merentur, Gal. 4. v. 14. 2. Deinde sicut Angeli maximè pro piis sunt solliciti, & spiritus administratorii promptissimi: Ita & præcones verbi pro grege commisso fidelissimè vigilare debent. 3. Tertiò, què admodum Angeli, licet summis ornatu dotibus, & cœlesti fulgore corusci, tamen non gravantur, ad infimæ etiam sortis homines se demittere, & iis inservire: Ita & Ecclesiarum præfecti, quantò majoribus donis sunt instructi, tantò paratiores hominibus inservire tenentur: juxta illud Christi, *maximus inter vos sit ceu reliquorum minister*, Luc. 22. v. 26. 4. Quartò, sicut Angeli pœnitentiâ hominum impensè delectantur, Luc. 15. v. 10. *Gaudium erit in cælo coram Angelis, super uno peccatore pœnitentiam agente*: Ita & verbi ministri nihil gratius accidere potest, quàm si auditores suos ad Deum se convertere percipiant. 5. Econtra: quemadmodum Angeli vehementer tristantur super malitia & duritia hominum: Ita & nobis gravius nihil accidit, quàm si ex Jeremia ingeminare debemus: *Curavimus Babylonem, & non sanata est*, Jer. 51. v. 9. Et ex Esaia, c. 53. v. 1. *Quis credit auditui nostro? & brachium Domini cui revelatum est?* 6. Tandem sicut Angeli pacis sunt studiosissimi: Ita & nos pacem & con-

Sed Deus ipse in carne.
Act. 20, 28
1. Joh. 1, 8.
1. Cor. 2, 8.

1. Cor. 15, 54
Of. 13, 14
Christus vita est & resurrectio nostra.
Ps. 71, 20.
Ps. 119, 17.
Rom. 4, 17.
1. Joh. 14, 19.
1. Joh. 11, 25.
1. Joh. 14, 6.
1. Joh. 19, 25.

Act. 17, 28.

Quare Doctores Ecclesiæ Angeli dicantur.
Esa. 33, 7.
Mal. 2, 7.

Mal. 3, 1.
Matth. 11, 10.
10.
2. Cor. 5, 20.

Gal. 4, 14.

Luc. 22, 26.
Luc. 15, 10.

Jer. 51, 9.

Esa. 53, 1.

Hilarii halucinatio.

Christus verè mortuus est.

1. Pet. 3, v. 18.

1. Pet. 4, v. 1.
Matth. 26, v. 37.

1. Pet. 4, v. 12.

Esa. 53, v. 4. 6. & 10.
Mat. 27, v. 50.

Joh. 12, v. 33.
Joh. 19, v. 33.
Joh. 21, v. 14.

Act. 3, v. 15.

Act. 4, v. 10.

Act. 13, v. 30.

Rom. 5, v. 6.

Rom. 5, v. 8.

Rom. 6, v. 10.

Rom. 14, v. 9.

Rom. 14, v. 9.

Rom. 14, v. 9.

Rom. 14, v. 9.

Rom. 14, v. 9.

Rom. 14, v. 9.

Greg. hom. 6. sup. Evang. 1. 6. super Evang. ait: *Unusquisque in quantum sufficit, si a pravitate proximum revocat: si exhortari ad bene operandum curat: si aeternum regnum vel supplicium erranti denuntiat, cum verba sancta annuntiationis impendit, profecto Angelus extitit.* Ibidem: *Qui parva capiunt, sed tamen hac eadem parva pie annuntiare fratribus non desistunt: isti in Angelorum numerum currunt: Qui secretorum celestium summa capere prevalent, & nuntiare, etiam isti in Archangelorum numerum deputantur. Qui amando ardent, & loquendo alios accendunt, isti Seraphim dicuntur.*

XXXV. Postremo Ecclesias vocat Filius Dei Candelabra aurea: 1. in candelabris lucerna lucet: Ita & in Ecclesia splendeat lux veritatis omnibus. 2. In candelabris sunt lumina: in Ecclesia quoque Christiani sunt luminaria, Phil. 2. v. 15. 3. Aurea candelabra pretiosa sunt: Ecclesia quoque Christi, propter sanguinem, longè est in oculis Domini pretiosissima: etsi in mundo despecta habetur. 4. Lucernæ ex oleo purissimo & lucidissimo concinnabantur, Lev. 24. v. 1. Ita & in Ecclesia lucerna cathedræ, ex oleo Evangelii purissimo conficiatur. In Exodo & Numeris prolixè describitur, quomodo candelabrum in Tabernaculo formatum fuerit: habebat basin, & hastile, è quo tres calami seu rami seu brachia dextrorsum, & tres calami sinistrorsum educti: Et tam hostile, quam calami ornati erant scyphis, amygdali formam habentibus: similiter sphæculis, seu nodis, atque rosis, aut germinibus. Externus hujus candelabri usus fuit, ut unusquisque calamus sustineret lampadem suam. Adumbrabatur autem aliud quiddam per istud candelabrum: Hastile significabat Christum, qui est veri luminis sustentaculum: calami autem significant universitatem Apostolorum, & omnium eorum, qui Christum & Evangelium ejus prædicant: Porro quod præcipitur, ut calami sint ex ipso candelabro ductiles, nec constituent diversas partes cum candelabro, illud innuitur, quod Christus ait de Apostolis: sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis, Joh. 15. v. 4. Ornamenta autem scyphorum, sphæcularum & rosarum, sunt tam in Christo, quam in Apostolis Christi, singularia dona Spiritus sancti. Atque huc respexisse Filium Dei: cum Ecclesias candelabris comparavit, nullus dubito. Brevius comparatio ista proponitur, cum Christi Ecclesia candelabrum aureum dicitur, per doctrinam scripturarum lucida, per patientiam solida, per caritatem pretiosa, per gravitatem morum & conversationis ponderosa, per obedientiam & spiritum spontaneum ductilis, per predicationem verbi sonora, per constantiam extensa & longa, per spem erecta, per fidem solam in Deo fundata. Nicolaus de Lyra sic commentatur: *Sicut candelabra sustentant luminaria: sic Ecclesia Doctores, qui sunt luminaria Ecclesie, de bonis Ecclesie debent sustentari: & dicuntur aurea, nam hoc ex caritate debet fieri, quæ per aurum significatur: quod sicut aurum excellit omnia aliis metallis, sic caritas alia Dei dona,*

1. Corinth. 13. Ista Lyranus: quam aptè, Lector Christianus judicet. Atque hæc in universum de capite primo dicta sufficiant.

CAPUT SECUNDUM.

Τῷ Ἀγγέλῳ τῆς Ἐφεσίνης ἐκκλησίας γράψον. Τὰς λέξεις ὁ πρῶτος τῶν ἐπὶ τῇ ἀξέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ὁ παρὰ τῶν ἐν μέσῳ τῶν ἐπὶ τῇ λυχνίᾳ τῶν ἑπτὰ.

Angelo Ephesinæ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum.

Οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ τὸν κόπον σου, καὶ τὴν ὑπομονὴν σου, καὶ ὅτι ἐδυνάμην βαστάσαι κακὸν, καὶ ἐπειράσω τὸν φάσκοντάς εἶναι ὁποῦ ὅλος, καὶ ἐκείνους αὐτὸς ψεύδεις.

Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam, & quod non potes sustinere malos, & tentasti eos, qui se dicunt Apostolos esse, non sunt: & invenisti eos mendaces.

Καὶ ἐβλάσφημας, καὶ ὑπομονὴν ἔχεις, καὶ διὰ τὸ ὄνομα μου κενόπιακας, καὶ ἐκέκμηκας.

Et tulisti, & patientiam habes, & propter nomen meum laborasti, & non defecisti.

Ἀλλ' ἔχω κατὰ σε, ὅτι πλὴν ἀγάπης σε πλὴν φιλίας ἀφῆκας.

Sed habeo adversum te, quod charitatem tuam primam reliquisti.

Μνημόνευε ἐν, πόθεν ἐκπέπλωκας, καὶ μετανόησον, καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποιήσον· εἰ ᾧ μὴ, ἐρχομαί σοι τάχιστα· ἐκινήσω πλὴν λυχνίαν σε ἐκ τῆς τόπης αὐτῆς, εἰ μὴ μετανόησῃς.

Memor esto itaque unde excideris, & age poenitentiam, & prima opera fac: sin minus, veniam tibi citò, & movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi resipueris.

Ἀλλὰ τὸ ἐξέχεις, ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν Νικολαϊτῶν, ἀ κατὰ μισῶ.

Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.

Ὁ ἔχων ὄρα, ἀκούσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. Τῷ νικῶντι δώσω εὐφραίνειν ἐκ τῆς ῥύλης τῆς ζωῆς, ὃ ὅστις ἐν μέσῳ τῶν πλῶν ἑσθλαίσει τὴν θείαν.

Qui habet aurem, audiat, quid Spiritus Ecclesiæ dicit: Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in medio paradisi Dei.

Καὶ τῷ Ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας Σμυρναίων γράψον. Τὰς λέξεις ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἕχων, ὃς ἐγένετο νεκρὸς καὶ ἔζησεν.

Et Angelo Smyrnaeorum Ecclesiæ scribe: Hæc dicit primus & novissimus, qui fuit mortuus, & vivit.

Οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν θλίψιν καὶ τὴν πτωχείαν (πλῆσι καὶ εἰ) καὶ τὴν βλασφημίαν τῶν λεγόντων, Ἰουδαῖοι εἶναι ἑαυτοὺς, καὶ ἐκείνους, ἀλλὰ σὺ αὐτοὺς σατανᾶ.

Scio

Scio opera tua & afflictionem & paupertatem (sed & dives es) & blasphemiam eorum, qui se dicunt Judæos esse, & non sunt, sed sunt Synagogæ Satanæ.

10. Μηδὲν φοβῆ, ἀ μέλλεις πάσχειν· (ἰδὲ μέλλει βαλεῖν ἐξ ὑμῶν ὁ διάβολος εἰς φυλακὴν, ἵνα πειρασθῇτε καὶ ἔξετε θλίψιν ἡμερῶν δέκα.) γίνε πιστὸς ἄχρι θανάτου, & δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς.

Nihil horum timeas, quæ passurus es: ecce missurus est Diabolus aliquos ex vobis in carcerem, ut tentemini: & habebitis afflictionem dierum decem. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.

11. Ὁ ἔχων ἕς ἀκυσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις· Ὁ νικῶν ἐμὴ ἀδικηθῇ ἐκ τῆ θανάτου δευτέρου.

Qui habet aurem, audiat, quid Spiritus dicat Ecclesiis: Qui vicerit, non lædetur à morte secunda.

12. Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Περγᾶμυ ἐκκλησίας γράψον· Τάδε λέγει ὁ ἔχων πλὴν ῥομφαίαν πλὴν δίσκομον πλὴν ὀξεῖαν·

Et Angelo Pergamenensis Ecclesiæ scribe: Hæc dicit qui habet romphæam utraque parte acutam.

13. Οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ πῶς κατοικεῖς, ὅπως ὁ θρόνος, τὴ σατανᾶ, & κρατεῖς τὸ ὄνομά μου, & ἐκ ἡρνήσω πλὴν πίστεως μου, & ἐκ ταῖς ἡμέραις ἐμαῖς, ἐν αἷς Ἀντίπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστὸς, ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν, ὅπως κατεκεί ὁ σατανᾶς.

Scio opera tua, & ubi habitas, ubi sedes est Satanæ, & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam, & in diebus meis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos, ubi Satanæ habitat.

14. Ἀλλ' ἔχω κατὰ σε ὀλίγα, ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατῶντας πλὴν διδασχλῶ Βαλαάμ, ὃς ἐδίδασκεν ἐν τῇ Βαλακ βαλεῖν σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν ἡγῶν Ἰσραὴλ, φαργίν εἰδωλόθυτα, & πορνεῦσαι.

Sed habeo adversus te pauca: quia habes istic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat in Balac mittere scandalum coram filiis Israel, edere ex iis, quæ simulachris immolantur, & scortari.

15. Οὕτως ἔχεις & σὺ κρατῶντας πλὴν διδασχλῶ τῶν Νικολαϊτῶν, ὁ μισθός.

Ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum.

16. Μετανόησον· εἰ ᾗ μὴ, ἐρχομαί σοι τάχος, & πολεμήσω μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ σώματος μου.

Resipisce: alioqui veniam tibi cito, & pugnabo cum illis gladio oris mei.

17. Ὁ ἔχων ἕς ἀκυσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις· Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαργίν ὅσοι μύνηται κερυμλῆς, καὶ δώσω αὐτῷ ψῆφον λευκὴν, & ὅπτι πλὴν ψῆφον ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς ἔγνω, εἰ μὴ ὁ λαμβάνων.

Qui habet aurem, quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo edere ex manna abscondito, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen novum scriptū, quod nemo scit, nisi qui accipit.

18. Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείροις ἐκκλησίας γράψον· Τάδε λέγει ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἔχων τὰς ὀφθαλμούς αὐτοῦ ὡς φλόγα πυρός, & οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκοῖς ἀνθράκιν·

Et Angelo Thyatirensis Ecclesiæ scribe: Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis, & pedes ejus similes chalcobano.

Οἶδά σε τὰ ἔργα, & πλὴν ἀγάπῃς, & πλὴν ὑπομονῆς, & πλὴν πίστεως, καὶ τὴν ὑπομονὴν σε, & τὰ ἔργα σου, & τὰ ἔργα σου πλείονα τῶν πρῶτων.

Novi opera tua & charitatem, & ministerium & fidem, & patientiam tuam, & opera tua, & novissima plura prioribus.

20. Ἀλλ' ἔχω κατὰ σε ὀλίγα, ὅτι ἔας πλὴν γυναῖκα Ἰεζαβὴλ, πλὴν λέγεσθαι ἐαυτὴν προφητῆν, διδάσκειν, καὶ πλανᾷς ἐμὴς δόξης, πορνεῦσαι καὶ εἰδωλόθυτα φαργίν.

Sed habeo adversus te pauca, quia permittis mulierem Jezabel, quæ se dicit Prophetissam, docere & seducere servos meos, scortari & edere ex iis, quæ simulachris immolantur.

21. Καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον, ἵνα μετανόησιν ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς, καὶ μετανόησεν.

Et dedi illi tempus, ut resipisceret à scortatione sua, nec resipuit.

22. Ἰδὲ ἐγὼ βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην, & τὰς μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς, εἰς θλίψιν μεγάλην, ἐὰν μὴ μετανόησωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν.

Ecce ego mitto eam in lectum: & qui adulterio miscetur cum ea, in afflictionem maximam, nisi poenitentiam egerint ab operibus suis.

23. Καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς δόποκινῶ ἐν θανάτῳ· & γνώσον· ὅτι πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ ἐρευνῶν νεφρὸς καὶ δώσω ὑμῖν ἐκάστη κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν.

Et filios ejus interficiam morte: & scient omnes Ecclesiæ, quòd ego sim ille, scrutans renes & corda: & dabo unicuique vestrum secundum opera sua.

24. Ὑμῖν ᾗ λέγω, & λοιποῖς τοῖς ἐν Θυατείροις, ὅσοι ἐκ ἔχουσι τὴν διδασχὴν ταύτην, καὶ οἵτινες ἐκ ἐγνωσαν τὰ βάθη τοῦ σατανᾶ, ὡς λέγεσθαι· ἐβαλὼν ἐφ' ὑμᾶς ἄλλο βάρος.

Vobis autem dico, & cæteris, qui Thyatiræ estis, quicumque non habent doctrinam hanc, & qui non cognoverunt profunditates Satanæ, quemadmodum dicunt: non mittam super vos aliud pondus.

25. Πλὴν ὃ ἔχετε κρατήσατε, ἄρχις εἰ ἂν ἤζω·

Tamen id quod habetis, tenete, donec veniam:

26. Καὶ ὁ νικῶν, καὶ ἡρώων ἄρχι τέλει τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ ἐξέσιν ὅπτι τῶν ἐθνῶν.

Et qui vicerit & custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes,

27. Καὶ ποιμανεῖ αὐτὰς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ· ὡς τὰ σκεῦη τὰ κερυμλικά σου τρέβει.

Et reget eas virga ferrea: & tanquam vasa figuli confringentur,

28. Ὡς καὶ ἐγὼ εἴληφα κατὰ τὸν πατέρα μου, καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρα τὸν πρωϊνόν.

Sicut & ego accepi à Patre meo: & dabo illi stellam matutinam.

Ὁ ἔχων ὅτι ἀκούσῃ, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκ-
κλησίαις.

Qui habet aurem, audiat, quid Spiritus dicat Ecclesiis.

ARGUMENTUM.

Iubebatur precedenti capite Johannes, ut septem in Asia Ecclesias, ea, quæ videt, scribat: huic mandato obtemperans, aggreditur descriptionem Epistolarum, ad singulas Ecclesias: Et isto quidem capite quatuor absolvuntur: nimirum ad Ephesinam, Smyrnensem, Pergamensem, & Thyatirensensem Ecclesias. Nos sigillatim, ordine consueto, eas expendemus, interjectis scholiis, & explicatis, si qui occurrunt, scrupulis, textum illustrantes, postea usum ejusdem monstrabimus.

I. Epistola ad Ephesios.

Ephesus
urbis Asia.

Volaterran,
Strabo.
Plinius.
Pausanias.
Templum
Ephesinum.

Eustachius
Suidas.

Hesychius.
Athenæus.

Paulus Ec-
clesiam E-
phesi plan-
tauit.

Act. 19, 8.

Angelo Ephesina Ecclesia scribe: Fuit Ephesus metropolis minoris Asia, & emporium celeberrimum, opus Amazonum, Ionicarum clarissima, à nomine & ipsa Amazonis appellata: pluribus antè nominibus dicta, Utichia, Orrygia, Ptelea, Achinoë, ab uxore Lysimachi, uti apud Volaterranum, Strabonem, Plinium & Paulaniam in Achaicis videre licet. In hac urbe fuit Templum Dianæ multimammæ, ducentis & viginti annis à tota Asia extructum, longum pedes quadringentos viginti quinq; latum pedes ducentos & viginti: habens centum & viginti septem columnas, à Regibus singulis factas, & pedes sexaginta altas: Uade inter septem mundi referebatur miracula: Ingens autem & teterrima vixit illic idololatria: & accesserunt artes magicæ, uti adagium ostendit ἐφέσια γράμματα, Ephesinæ literæ, hoc est, voces & notulæ magicæ, characteristicae, quibus fortuna & victoriæ in omnibus actionibus, & evasio ex omnibus periculis impetrabatur, qualibus & Cræsum in rogo usum, Eustachius scribit. Et Suidas ait: Milesio & Ephesio certantibus, Milesium luctari non potuisse, propterea, quod alter juxta talum Ephesias literas haberet: quibus compertis & demptis cōcidisse Ephesium, qui antea triginta defatigat. Hesychius & Athenæus literas illas Ephesias hoc verliculo comprehendunt: αἰσίων, κατὰ σιν, τέτραξ, καὶ δαμναρῶν αἰς. Adversus magiam & idololatriam istam pugnavit Paulus, qui Ephesinam Ecclesiam fidelissimè docuit, eòq; rem perduxit, ut Christiani ejus loci libros magicos comportatos exurerent, supputato pretio librorum, quinquagies mille aureorum: Inde etiam factum, ut qui ex cultu Dianæ illius multimammæ (quam omnium viventium nutricem fingeant) luculentos ante hac proventus habuerat, plebem in Apostolum seditiosis concionibus incitarent: sicut in primis de Fabro Demetrio & collegis ejus legitur: Et placet verba ipsa ex Actis huc referre: Act. 19. v. 8. Paulus introgressus Synagogam, liberè loquebatur aut tres menses disputans, & suadens de regno Dei. Cum autem quidam indurarentur, nec crederent, male loquentes de via coram multitudine, digressus ab illis segregavit discipulos, quotidie disputans in schola Tyranni cujusdam. Hoc autem factum est per biennium, ita ut omnes, qui habitabant in Asia, audirent sermonem Domini Jesu, Iudæi simul & Græci, v.

19. & seqq. Multi ex eis, qui curiosas artes exercuerant, comportatos libros exusserunt coram omnibus, & supputatis pretiis illorum, repererunt pecunia quinquaginta millia: Ita fortiter crescebat sermo Domini & confirmabatur. v. 23. Ortus est tumultus nō exiguus: Nam quidā nomine Demetrius, faber argentarius, qui faciebat delubra argentea Dianæ, præstabat artificibus non exiguum questum: quibus convocatis, & iis, qui similium rerum erant opifices, dixit: Viri scitis, quod ex hoc opificio nobis questus est: Et videtis & auditis, quod non solum in Ephesina civitate, sed penè per totam Asiam Paulus hic persuasit, & avertit multam turbam, dicens, quod non sunt Dii, qui manibus fiant, &c. Hac in urbe cum bestiis quoque depugnavit Paulus, 1. Cor. 15. v. 32. ἐν γοῖς μάχησα ἐν ἐφέσω: Et quidem haud infeliciter quoq; illic Apostolus laboravit: Ecclesia enim Christi per triennale ejus ministerium in confessione mirificè confirmata erat. Prædixit autem Paulus, ingressuros post discessum suum lupos graves in Ephesios, & ex ipsis Ephesiis exorturos viros, qui perversa loquentur, & discipulos abducunt post se, Act. 20. v. 29. & 30. Hæc de Ephesina urbe & Ecclesia, ad quam scripta est prima Epistola, præmittenda duxi. Angelum sive Episcopum quod attinet, præficiēbatur à Paulo Timotheus, uti patet ex 1. Tim. 1. v. 3. Quemadmodum rogavi te, ut remaneres Ephesi, cum proficiscerer in Macedoniam, ita facito Et 2. Tim. 4. v. ult. Scripta est Roma secunda ad Timotheum, qui primus Ephesi fuit ordinatus Episcopus, cum Paulus iterum sisteretur Cæsari Neroni. Sed ad hunc exaratam epistolam verisimile non est: secuti eum sunt alii, Ipse Johannes Apostolus: quia verò Johannes ad alium jam scribit: sequitur, quod vivus successorem habuerit, propter exilium, in quod à Domitiano deportatus fuit. Quis autem ille successor fuerit, non ita manifestè constat: Polycrates adversus Victorē Romanæ Ecclesiæ Episcopum scribens gloriatur, se octavum, ex septem per ordinem Ephesinæ Ecclesiæ Episcopis natum, ejusdem Ecclesiæ Episcopum esse, Euseb. l. 5. cap. 24. Egnatius Antiochenus Episcopus laudat in quadam Epistola Onesimum, eumq; Ephesinæ Ecclesiæ Antistitem vocat. Sed parum refert, cū nomen ignoramus: sufficit, quod Ephesi illum fuisse Episcopum percipimus, ad quem Epistola ista prima exatur. Incipit autem Spiritus sanctus ab Ecclesia Ephesina, quia ipsa erat tunc metropolis, caput & mater aliarum, præsertim in Asia Ecclesiarum: ut illa correctæ, correctioni & saluti inferiorū facilius consulatur. Hæc dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum: Vult Filius Dei, ut suo nomine ad Angelum Ecclesiæ scribatur, non Johannis. Hunc enim Ephesini propter exilium rejicere, & sinistra quæq; de ipso suspicari potuissent: sicut ergo Principes & Reges literis suis nomina & titulos præponunt: Ita & hic Christus Jesus nomen tuum præfigi mandat. Quid verò est, quod ad ipsum scribitur? Scio, inquit Filius Dei, operatua, & laborem, & patientiam tuam, & quod non potes sustinere malos, & tentasti eos, qui se dicunt Apostolos esse, & non sunt: & invenisti eos mendaces: Et tulisti, & patientiam habes, & propter nomen meum laborasti, & non defecisti.

1. Cor. 15. v. 32.

Act. 20. v. 29. & 30.

1. Tim. 1. v. 3.

2. Tim. 4. v. ult.

Quis tempore Johannis fuerit Ephesinus Episcopus. Num Timotheus: vel alius?

Polycrates.

Euseb. lib. 5. cap. 24. Egnatius.

Sapius occurrer post hac verbum Scio, Scire, quid propriè his significet.

Pf. 1 v. ult.
1. Tim. 2, 19.

scientiam, sed & approbationem, more Hebræorum significat: ut cum David ait, Psalm. 1. v. ult. *Novit Dominus viam iustorum*: notitia hæc simul approbationem significat. 2. Tim. 2. v. 19. *Scit, vel novit Dominus qui sint sui*, hoc est, *delectatur in suis*, eosq; *novit accuratissime*. Illud ergo Filius Dei vult indicare: Scio quomodo tu Episcopo Ephesine, officio tuo fungaris, novi qualem te exhibeas, & inveneo, quæ vehementer probo, quæ laudo, quæ plurimum commendo: utpote: 1. *Opera tua*,

Qua commendat in Episcopo Ephesino Dominus.

subintellige *caritatis*: quod consolabatur martyres, quod beneficus erat erga pauperes. 2. τὸν κόπον, *laborem*, quem in vocatione exantlat, literis diligenter incumbendo, verbum assidue prædicando, ægrotos visitando, & aliapro re natâ faciendo. 3. *patientiam*, in ærumnis privatis, quibus nemo caret omnium mortalium, præcipue Christianorum. 4. *Zelum*, quod non potes sustinere malos: qui non pro se soli mali sunt, sed & aliis malitiam instillare, eosq; incautos decipere conantur. Ejusmodi homines non tolerabat Ephesinus Episcopus: juxta illud Deut. 13. v. 5. *Auferes malum de medio tui*. 5. Probat Christus

Deut. 13, 5.

διακρίσιν, vel δοκιμασίαν πνευμάτων, quod nō cuivis spiritui credat Ephesinus Antistes, sed teneat τὰς φάσκοντας εἶναι δόξης ὄντες, qui se dicunt & vendicant Apostolos, & tamen non sunt: sed inveniuntur mendaces. Erant enim illo tempore multi Pseudopostoli in Asiâ, præsertim Ebion & Cerinthus, docentes Ephesi, opera legis ad salutem esse necessaria, & Christum Deum negantes, Iren. lib. 1. c. 25. & 26. Et lib. 3. c. 3. Euseb. lib. 3. c. 27. &

Iren. lib. 2. c. 25. & 26.

Iren. lib. 3. c. 3.

Euseb. lib. 3. c. 27. & 28.

28. His Pseudoprophetis Antistes Ephesinus se opposuit, ex latibulis protraxit, & dolos ac errores eorum manifestavit: id quod Filio Dei summo perè placuit. Sexto probat tolerantiam, quod *tulerit & patientiam habuerit*, propter nomen Christi laborarit, & non defecerit. Semper hic hæreticorum mos fuit, quod adversus fideles verbi divini ministros insurrexerunt, convitiis, calumniis, nonnunquam etiam persecutionibus eos onerarunt, & multis modis afflixerunt. Hac in parte opus est magnâ tolerantia, & animi singulari quâdam constantia, ne quis à cæpto zelo desistat, sed strenuè pergat, nullis molestiis, laboribus, minis & afflictionibus se absterri sinat. Quia ergo & hac virtute Præsul Ephesinus præditus erat: ideo eam Filius Dei quoq; commendavit. Cæterum erat & ἀμαρτία, quod Christus in Episcopo illo animadvertit: & eo nomine monendū ac arguendum ipsū judicavit. Sic enim

Reprehenditur defectio à caritate prima.

pergit in Epistola: *Sed habeo adversum te*: Est, quod in te desiderem: *quod caritatem tuam primam reliquisti*. Infra audiemus, non soli Ephesiorum ἀγορεύοντι, sed toti Ecclesiæ hæc universa scribi. Erant in ea nonnulli, qui prius quidem zelo caritatis ardebant, & amore veritatis divinæ æstuabant: sed mox remissior factus est ignis ille, antea ferventissimus. Hoc arguit & reprehendit Christus: ideoque addit: *Memor esto unde excideris, καὶ μετανόησον, age pœnitentiam, & prima opera fac*: cura ut redeas ad priorem caritatis conditionem: noli indies in caritate deficere, sed age pœnitentiam, dole de negligentia & oscitantia tua, ac in posterum cautius mercari disce: *sin minus, veniam tibi cito, & movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi resipueris*. Ex comminatione istâ poterat Episcopus, & tota Ecclesia intelligere, seriò se moneri ad

resipiscentiam, nisi velint, ut candelabrum de loco suo moveatur, hoc est, ut verbi exercitium planè illis auferatur, vel Antistes ab officio suo, per mortem, aut aliâ ratione, removeatur. Ne verò existimet, quasi erga omnes hæreticos eum frigide agere arguat Dominus, ideo statim subjungit: *Hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi*. In zelo adversus Nicolaitas, fateor, non defecisti: sed facta eorum cane pejus & angui odisti: quæ & ego odi. Nicolaitæ qui fuerint: & quæ facta foverint, Irenæus Episcopus Lugdunensis lib. 1. cap. 27. commemorat, hisce verbis: *Nicolaita magistrum habent Nicolaum, unum ex septem, qui primum ad Diaconiam ab Apostolis ordinati sunt: qui indiscretè vivunt, nullam differentiam esse statuentes in mæchando, & idolothytum edere*. Euseb. lib. 3. histor. Eccles. cap. 26. ita de iis scribit: *Eodem tempore & hæresis Nicolaitarum haud diu duravit, cujus & Apocalypsis Iohannis meminit. Vnum eum fuisse ex Diaconis, qui cum Stephanofuerant, ab Apostolis administrandum egenis ordinati, gloriabantur*. Alexandrinus vero Clemens in tertio Stromatum, hæc ad verbum de illo narrat: *Nicolaus cum uxorem haberet formosam, post assumptionem Servatoris, propter zelotypia vitium reprehensus, ducta in medium uxore, si quis illi nubere vellet, permisit. Dicunt enim & hoc quod ipse faciunt, et voci convenire, nempe refrenandam esse carnem: atq; ita sequentes & factum, & dictum simpliciter absq; ullo iudicio sine pudore scortantur, quotquot hæresin illius sectantur*. Odio ergo hæresis ista fuit digna, ideoq; mirandum, quod Eusebius eam excusare audeat, cum Filius Dei se odisse illam disertè fateatur. Comminationi gravi addit Christus hunc epilogum: *Qui habet aurem, audiat, quid spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo edere de ligno vite, quod est in medio paradisi Dei*. Per Paradisum nihil aliud, quam vel Regnum gratiæ, in hac militante Ecclesia, vel in triumphante æternæ beatitudo innuitur, sicut Luc. 23. v. 43. hodie eris mecum in Paradiso. Per esum ligni, nihil aliud, quam participatio gaudii, & vitæ æternæ. Hæc promissione verò, incitare vult Christus omnes fideles, ut Satanam in organis suis apparentem, masculè vincant, & se à fervore zeli adversus ipsum dimoveri non sinant: simul etiam hinc patescit, Epistolas sequentes, non ad solos Episcopos, sed ad Ecclesias quoq; totas, neq; ad has septem solas, sed ad universas referri debere. Indefinitè enim omnes compellamur: *Qui aurem habet, audiat, quid spiritus dicat Ecclesiis*: perinde ac Christus alibi dixit: *Quod vobis dico, omnibus dico*.

Nicolaita qui fuerint & quos errores foverint?

Iren. lib. 1. c. 27.

Euseb. lib. 3. c. 26.

Alexander Clem. lib. 3. Strom.

Quid per Paradisum velis Dominus.

Luc. 23, 43.

Epistola ista ad omnes Ecclesias pertinet.

Scrulpuli.

I. Dubium non est, quod Episcopus non solum Ephesinus, sed tota illa Ecclesia tum laude tum vituperio digna fecerit. Itaq; mirum cur Epistola ad solum Antistitem, & non simul ad gregem commissum dirigatur? num fortè Pontificiorum sententia stabilitur, Prælatos solos esse Ecclesiam? Resp. 1. Etsi inscriptio ad angelū Ephesinum directæ est, non tamen membra Ecclesiæ illius excluduntur, sed potius inclusa tenentur, eâ ratione, quod epistola ista non occultanda, sed ab Angelo publicè prædicanda erat. Hinc in Colophone seipsum explicat Chr. Jesus, quod non soli Episcopo, sed & Ecclesiis ista dicantur: quemadmodum in cæteris & sequentibus epistolis quoq;

Quare Epistola soli Episcopo Ephesino inscribitur.

quoque videre licet: ubi *ἡ γὰρ* quidem, sub initium ad Antistites directa est: in progressu autem sermonis, subinde membra Ecclesiarum simul nominantur, compellantur, arguuntur, monentur, &c. ut v. 9. ad Smyrnæos ait: *Scio blasphemiam eorum, qui se dicunt Iudæos esse, & non sunt.* v. 10. *Missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem, ut tentemini: & habebitis afflictionem dierum decem. Qui habet aurem, audiat, quid Spiritus dicat Ecclesiis.* v. 24. *Vobis dico, & ceteris, qui Thyatira estis.* Expirant ergo Pontificiorum nugæ, quasi solis Episcopis nomen Ecclesia competat: ex textu enim manifestè videmus, explicitè, & expressè & nominatim Ecclesias totas epistolis istis compelliari. 2. Interim ratione non caret, quòd *ἡ γὰρ* ad Ephoros dirigitur: horum enim ministerio & operâ greges commissi docendi & in nomine Christi Jesu monendi erant. 3. Cùmq; cura Ecclesiarum Episcopis mandata sit, haud immeritò, quid in Ecclesiis desideretur, ad Inspectores scribitur, ut ratione officii, corrigenda corrigere queant. 4. Insuper, quia haud rarò oscitantia pastorum in culpa est, quòd vel hoc vel illud minus rectè fiat: & verò aliqui inter septem Angelos, hoc nomine κατεργασμένοι erant: ideo nominatim Christus ipsis epistolas inscribi voluit; ne populum tantum, & non seipfos reprehendi putarent. 5. D. Chrysostomus causam facti sic explicat: *Sicut quamdiu stomachus est insanus, non est salus procuranda aliis membris, sed ad ejus curam agendum est principio, & principaliter, sic prius, quàm populo, est medicina correctionis Prælati adhibenda: Quia sicut stomachus inficit alimenta, quo singula membra vegetantur, & sic ex consequenti ipsa inficiuntur: sic ad mala exempla Prælatorum vita populi est corrupta.*

II. Quia mentionem facit Christus Paradisi, & ligni vitæ, quæritur, an etiamnum Paradisus illa, in quâ protoplasti fuerunt, supersit? & ubi ista paradysus? Nova enim esse non potest, cum de creatione nova in Bibliis nihil reperitur: sed & prima illa alioquin à multis Ecclesiæ Doctoribus, diluvio absorpta & planè destructa creditur; Resp. *Παράδεισος*, juxta Suidam, Strabonem & Xenophontem, conseptum, arboribus atq; herbis consitum hortum significat: *ἡ δὲ τῆς δένδρων*, hoc est, ab irrigando: vel, ut alii malunt, ab Hebræo *Pardeş* quod pomarium notat, Neh. 2. v. 8. Cant. 4. v. 13. In sancta lingua Paradisus vocatur hortus in Eden, quod Basilii & Damasceni hortum voluptatis interpretantur. Fuit autem ante diluvium tractus ad orientem, longè amœnissimus, cui Paradisi nomen tributum fuit. Basil. filius sanè & Damascenus ajunt, paradisum esse locum *παράδεισος τῆς γῆς ὁ ἡλιότοπος*, hoc est, ut Lombardus lib. 2. distinct. 17. pag. mihi 151. reddit, esse hortum in orientali parte longo interjacente spatio, vel maris vel terra, à regionibus, quas incolunt homines, secretum, & in alto situm, usque ad lunarem circumferentiam pertingentem, quo nec diluvii aqua pervenerint. Sed hæc fabulosa pleraque sunt: ex nullis scripturæ sacræ vestigiis deducta & deprompta. Nos ergò totam de paradiso controversiam & disputationem sequentibus periodis rectè absolvi statuimus: ut dicamus primo paradisum, in quo Adam habitavit, terrestrem & corporalem fuisse, non spiritualementem, uti Origenes, Philo Judæus,

Valentinus Hæresiarcha, Franciscus, Georgius, & alii ineptè existimarunt. Ita enim Moses describit Paradisum, Gen. secundo, vers. octavo: *Plantaverat Dominus Deus Paradisum voluptatis à principio, in quo posuit hominem, quem formaverat: produxitq; Dominus Deus de humo omnium pulchrum visu, & ad vescendum suave, lignum etiam vitæ in medio Paradisi: lignumq; scientiæ boni & mali: & fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum.* Quin & capite tertio, vers. septimo: *Abscondunt se Adam & Eva inter ligna Paradisi, consuuntq; sibi de foliis ficus perizomaia.* Ex quibus circumstantiis sole clarius patet, paradisum non spiritualementem quandam dilectionem & delectationem propriè fuisse, sed verum hortum corporalem & terrestrem, qui plantatus est, in quo flumina corporalia, aspectabilia, navigabilia, & potabilia fuerunt, uti de Euphrate ac Tigri maximis illis fluminibus constat. S. Chrysostomus homil. decima

tertia in Genesin pulchrè ait: *Ideirco nomen loci scripturis inseruit B. Moses, ut non liceat nugari, valentibus imponere simpliciorum auribus, ac dicere, nullum esse in terra hortum, quem dicunt paradisum, sed in caelo, & fabulas quasdam ejusmodi somnare.* Quin & alii patres, Methodius apud Epiphani. hæres. 64. ipse Epiphanius, in Epistol. ad Johan. Episcop. Hierosolym. S. Hieronymus in Epistol. ad Pammachium, B. Augustinus lib. 13. de Civitat. Dei, cap. 21. prorsus Origenis opinionem explodunt, ac *ὁμοδύματον*, Paradisum terrestrem fuisse, asserunt. Deinde etsi de loco Paradisi maximè discrepantes sententiæ apud scriptores Ecclesiasticos reperiuntur, utpote quòd Josephus totum mundum Paradisum fuisse cenlet: quòd alii extra totam terram quam incolimus Paradisum fuisse fungunt; quòd alii locum quandam sublimem, & usq; ad globum lunæ pertingentem per paradisum notari volunt, cui sententiæ Beda & Lombardus non parùm favent: quòd alii in Mesopotamia locum Paradisi constituunt: uti Eugubino, Hieronymo ab Oleastro, & Francisco Vatablo imprimis placet: adeoq; quænam inter tot opiniones acceptanda maximè dubitandum: attamen illa optima, & vero maxime consentanea esse videtur: quia quatuor illi fluvii Paradisiaci hodie adhuc circa urbem Babyloniam, quæ Bagadat jam nuncupatur, fluunt: Paradisum in campo illo Sennaar, ubi posteris temporibus urbs Babel ædificata est, situm fuisse. Quod etiã inde confirmatur, quia in illa vicinia fuit regio Eden, terra Hevilath, Assyrii & Æthiopes. Tertio verò illud constanter dico, Paradisum istum terrestrem non ampliùs extare. Judæi quidem comminiscuntur, superesse etiamnum Paradisum primum à Deo plantatum: & ibi ædes multa millia milliarum amplas, ex auro, argento, pretiosis lapidibus, vitro, aliaque materia constructas esse: quòd Messias, quem expectant, ibidem crinibus Evæ implicitus detineatur: quòd Elias ipsum, miseriam Judæorum lamentantem subindè consoletur, quòd eo in loco mactatis maximis animalibus Behemoth & Leviathan, vinoq; de cella Adami deprompto convivium Judæis sit paraturus, ludosq; seculares celebraturus, & his similes sexcentas *γὰρ δὲ* & *βέλαιας* nugas in Chosmagraphia Münsteri, & aliis libellis, Judæorum fonticam cæcitate

protoplasti, fuit hortus terrestris. Gen. 2, 8.

Gen. 3, 7.

Chrysost. hom. 13. in Genes.

Methodius Epiphani. hæres. 64.

Id. Epist. ad Ioh. Episc. Hierosolym.

S. Hieron. Epist. ad Pammachium.

August. lib. 13. de Civ. Dei, c. 21.

Ephrem. in libro de Parad.

Locus Paradisi.

Beda. Lombardus Eugubinus.

Hieron. ab Oleastro. Franc. Vatablus.

Paradisus primò conditus, non ampliùs extans.

Somnia Iudaica exploduntur.

Chrysost.

Quid Paradisus sit? Definitio nominis. Suidas. Strabo. Xenophon. Neh. 2, 8. Cant. 4, 13. Basil. Damascen. Definit. rei. Lombardus lib. 2. distinct. 17. pag. 16.

Paradisus, quem incolunt

Pontificio-
rum nuga.
Lomb. 2.
sent. dist. 17.
Aquino. p. 1.
q. 102. art.
1. Rob. Bel-
lar. Tom. 3.
lib. un. de
grat. pr.
hom. c. 14.
Gen. 7. v.
19. & 20.
Paradisus
diluvio
absorbentus
est.

tem indicantibus reperire licet. Pontificii in sco-
po principali, & capite primario, cum Judæis
consentiunt: quod paradisum adhuc superesse
disertè docent. Vide 2. sent. distinct. 17. Lombar-
dum: & Aquinatem 1. part. quæst. 102. artic. 1.
Rob. Bellarminum, Tom. 3. lib. un. de grat. pr.
hom. c. 14. Pugnat hæc opinio Judaica cum cap.
Genesios septimo, v. 19. & 20. ubi Moses de aquis
diluvii ait: *Prævaluerunt aquæ nimis super terram,*
opertiq; sunt omnes montes excelsi sub universo cælo:
quindecim cubitis altior fuit aqua super montes, quos
operuerat. Quis ergo non firmissimè credat,
diluvio isto & inundatione paradisum periisse,
cum quindecim cubitis altior fuerit aqua super o-
mnes montes, & non particulam terræ, sed uni-
versam terram operuerit. Neque valet *ἀντιλογία*
Bellarmini, cum ait: coopertionem intelli-
gendam esse de omnibus montibus ejus terræ,
quæ à peccatoribus incolebatur, quæq; habitatio-
ni hominū post lapsum Adæ data erat. Moses enim
διὰ τὸ ἐνδύειν inquit: *ἡ aqua vehementer inundave-*
rant, & omnia repleverunt in superficie terræ: nota,
quod dicit Moses, omnia in superficie terræ: hanc
universalitatis vocem ad particulas restringere per
fidei ἀναλογίαν non licet. Objectiones quod at-
tinet, præcipua illa est, mentionem fieri in scriptu-
ris paradisi, in quem venerit Paulus, 2. Cor. 12.
vers. 4. in quem Iatro, Luc. 23. in quem fideles
Christus venturos promisit, Apoc. 2. v. 7. *Vincenti*
dabo edere de ligno vite, in medio Paradisi Dei.
Itaque necessum est, extare adhuc Paradisum.
Respondetur autem, in locis istis non agi de
terreno Paradiso, sed ipsam sedem beato-
rum in cælis allegoricè paradisum vocari, pro-
pter delicias cælestes, omniumq; rerum divina-
rum abundantiam: sicuti in tractatione locorum
communium fusiùs ostendemus, quare vitæ æter-
næ status Paradiso comparetur. Ipse Bellarminus
prolixè pugnat, Paradisum esse terrestrem & cor-
poralem: & quidem rectè: Jam verò Paulus Pa-
radisum illum, in quo fuit, dicit esse *in tertio cælo*,
2. Cor. 12. v. 4. Christus ad Iatronem ait: *Hodie*
tecum eris in Paradiso: illic ergo Paradisus, ubi
anima Christi fuit: sed non in terra post mor-
tem, verum in cælo fuit: Ergo nec Christus de
terreno paradiso apud Lucam loquitur. Eadem
ratio est textus Apocalyptici, ubi singulari cum
ἐμφασις dicitur, *in medio Paradisi Dei:* quæ vòcula
Dei, quasi digito ostendit, de terrestri paradiso
verba hæc non intelligenda esse, ut nimirum sit,
tàm crassum errorem fovere Pontificios. Si e-
nim superest Paradisus, dicant ubi? quas arbores,
quæ poma viderint aut gustarint, quomodo sa-
pient: & quam arbor vitæ formam habeat. D.
Augustini autoritas plane nihil contra nos facit:
plantasse enim Deum affirmat, ut extitisse Para-
disum, quod & nos fatemur: inde autem, quod
etiamnum extet, minimè sequitur.

Doctrina.

Christus di-
ligenter pro
Ecclesia sua
vigilat.

I. Diligenter Christus pro Ecclesia sua vi-
gilat, dum, quæ correctionem merentur, maturè
inducat: Si enim homo mortalis paterfamilias
domus suæ curam gerit, & quæ in eâ sunt à do-
mesticis accuratè inspicit: corrigens, si quid
corrigendum sit, & unumquemque suorum offi-
cii commonefacit: quomodo Christus curam
domus suæ, hoc est, Ecclesiæ, pro qua sanguinem

fudit, abjiceret? non ergo otiosus sedet ad de-
xtram Dei, sed Ecclesiæ militanti tanquam sum-
mus Episcopus præest, eamq; regit, gubernat ac
defendit: id quod titulus epistolæ huic Ephesinæ
præfixus innuit: *Hæc dicit, qui tenet septem stel-
las in dextera sua, & qui ambulat in medio se-
ptem candelabrorum aureorum.* Hodie licet
non visionibus reformet Ecclesiam, tamen ac-
cendit Doctores & ministros verbi, ut ex prom-
ptuatio scripturarum, instrumenta, ad tollendos
navos competentia, adhibeant. Nonnunquam,
si opus est, heroicis ipsis addit animos, ut intre-
pidè reformationem aggrediantur. Hoc modo
misit ante annos octoginta virum & Heroa illum
insignem, Beatum Lutherum, qui Augiæ stabu-
lum Romanum purgavit, & in nomine Jesu, Ec-
clesias infinitas à tot erroribus crassissimis dehor-
tatus est. Quo opere summè necessario, & lon-
gè fructuosissimo curam suam erga Ecclesiam
singularem Christus manifestavit. Dolendum
autem, Pontificios non agnoscere bonitatem Do-
mini, sed erga legatos ejus etiamnum excandescere,
& cœcitatem ac tenebras splendori solis ante-
ferre.

II. Commendat Christus bona Episco-
pi opera, cum dicit: *scio opera tua:* id quod ani-
mum nobis addere debet, ut benè operemur.
Nesciunt haud rarò auditores ingrati, quàm benè
operentur Evangelici ministri: Christus autem
se scire, & accuratè attendere affirmat: Ephorus
enim noster summus ipse, & inspector primarius
est: Itaq; operemur bonum, dum tempus habemus:
& bonum faciendo non defatigemur: *Tempore enim suo metemus, non defatigati,* Gal. 6. v. 9. & 10.

III. Laborasse Episcopum Ephesinum
Christus testatur, inquiens: *Scio labores tuos.* Et
quidè si quis ministerio rectè præesse cupit, satis
laborum sibi incumbere deprehendit. Opinantur
quidem nonnulli, otiosi tantum pastores & Eccle-
siæ ministros, absq; nullo labore stipendia eos
mereri ampla: verum uti fidelis Oeconomus
parum otii, ita pastor fidelis concatenatos &
difficilimos labores peragendos habet. Tene-
tur enim ad sudorem usque incumbere studiis:
tenetur non sine defatigatione corporis, co-
ram populo publicè loqui: tenetur cum hosti-
bus & adversariis Ecclesiæ congredi: tenetur
tristes consolari, humi dejectos erigere, elatos
& inflatos humiliare: & quò quis majus habet
officium, tantò majores etiam labores: Inspe-
ctor multis Ecclesiis tenetur inservire, consule-
re, ministris operam suam die & nocte in cibus
dubiis præstare: ut palam sit fidelibus Episcopis
satis laborum incumbere. Non sumus ergo pigri
ventres, tantum fruges consumere prompti,
sed labores vocationis nostræ indefinenter per-
agamus: retia nostra laxemus, Luc. 5. vers. 4.
Certi, laborem nostrum non fore inanem in Do-
mino, 1. Cor. 15. vers. ult. *Electi enim mei non la-
borabunt frustra,* inquit Deus, Esa. 65. v. 23 modo
rectè laboremus, & in nomine Domini opera vo-
cationis aggrediamur: Tunc concluditur copio-
sa piscium multitudo, Luc. 5. vers. 6. Aestimari
inde post, quid de larvatis illis Pontificiorum
Præsulibus & Episcopis sit statuendum: Si nec
orare, nec laborare, nec arare, sed otiosi dor-
mire, comessari, potare, helluari, scortari, lu-
xuriari, innocentes persequi, & Jesu jurati

B. Luth-
er. Refor-
mator Ec-
clesiæ.

Christus
scit opera
bona Mini-
strorum.

Gal. 6. v. 9.
& 10.

Ministeriū
laboriosum
est.

Luc. 5. 4.
Cor. 15. v.
ult.
Esa. 65, 23.

adversarii existere solent, interim præbendas multas, ac stipendia amplissima rapere, & ad luxum nefandum abuti pergunt. Longè alia ministerii Petri & Pauli fuit ratio: longè alia cæterorum Apostolorum conditio: qui durissimis laboribus Ecclesias plantarunt: libros salutes pro erudiendis auditoribus scripserunt, Sacramenta dispensarunt, hæreticos confutarunt, hinc Christus Ecclesiæ ministros, non lurconibus, non comedonibus otiosis, sed æconomis negotiosis, Matth. 13. v. 52. & agricolis vehementer laboriosis, Luc. 8. v. 5. comparat: hinc eos operarios, & quidem quales tempore messis esse solent, vocat, Matth. 9. v. 38. Atq; huc simile illud pertinet de patrefamilias, qui exigit primo statim diluculo ad conducendos operarios in vineam suam: qui stantes in foro otiosos reprehendit, Matth. 20. v. 1. & 3. & 6. Huc gloriatio illa Apostolica facit, 2. Cor. 11. v. 27. 28. 29. *Fui in labore & molestia, in vigiliis sæpe, in fame & siti, in jejuniis sæpe, in frigore & nuditate: præterea, quæ extrinsecus accidunt: incumbens mihi quotidiana cura omnium Ecclesiarum. Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis offenditur, & ego non uror?* Ne igitur reformidemus pro salute Ecclesiæ labores scribendo, legendo, docendo, orando, arguendo, & alia necessaria faciendo suscipere.

IV. Commendat Christus præter opera & laborem in Episcopo Ephesino patientiā: quæ virtus etsi omnibus Christianis, tamen omnium maximè personis Ecclesiasticis summopere est necessaria: quia enim subinde adversa ipsis accidunt, & ea vi repellere non possunt: ideo patientiā præ aliis maximè opus habet. Hæbræis patientia dicitur אֲרֵךְ אַפַּיִם arech appaim, procul ab ira: Græcis ὑπομονή, ab ὑπομένειν sustinere, & perseveranter tollere: oportet itaq; ut minimè simus irritabiles, & privatam vindictam non exerceamus, quin potius rem totam Deo commendemus. Observetur autem, ad patientiam veram requiri, primo, 1. ut causa justa, 2. deinde finis honestus, utilis ac necessarius sit: Nam quod Catilina famem, sitim, inedia, frigus & vigilias incredibili patientia toleravit, minimè laudem meretur, quia finis honestus deerat: moliebatur enim patriæ parricidium, inquit Augustinus Eandem rationem habet διαμαρτυρία Laconum, quæ pueri illorum in ara Dianæ totum diem flagellis cædebantur, & sæpe ad mortem usq; hilares durabant, concertantes de victoria, quam referebat, qui diutius ac fortius verbera perferebat. Similiter patientiæ laudem non meretur flagellatio Pontificiorum: sicut nec Baalitarum, qui in cultu Baalítico cultris sese, & lanceolis ad sanguinem usq; proscindere consueverunt. Vera patientia ea dicitur, quæ res innocentibus nobis contingentes adversas, sine ira & vindictæ cupiditate toleramus: Ad hanc patientiam, non corporis, sed animi magnitudo requiritur. Sæpe delicatæ & molliissimæ personæ summè patientes extiterunt. Potamiæna virgo picem ignitam per varia corporis membra, a pedibus ad ipsum usq; verticem sensim ac parumper offusam, atq; ita lentam ac dolorosissimam mortem patientissimè sustinuit. Et similia exempla plura passim reperiuntur. Neminem ergo corporis vel statuta, vel infirmitas ab hac virtute impedire potest, proinde operam dent e omnes Christiani, in primis Ecclesiarum ministri: *Patientia enim parit probationem, probatio spem, & spes non confundit, Romanor. 5. vers. 4.* Patientia

fructus est sancti Spiritus, Galat. quinto, vers. 23. *Gal. 5. 23.* Monet nos passim scriptura, ut in patientia animas nostras possideamus, Luc. vigesimo primo, v. 19. *Luc. 21. v. 19.* inquit Paulus, *commendamus nos ipsos ut 19.* *Dei ministros, in tolerantia multa, 2. Cor. 6. v. 4. 2. Cor. 6. 4.* Hortor vos ego vinctus in Domino, ut dignè ambuletis vocatione, quæ vocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia supportantes invicem, Ephes. quarto, v. 1. & 2. *Ne sitis imbecilles, sed imitatores eorum, qui per fidem ac patientiam, hereditatem accipiunt promissionis, Hebræor. 6. v. 12.*

Ad eundem modum exempla patientiæ plurima in scripturis ponuntur. Tertullianus, qui integrum de patientia scripsit librum, inter alia cum primis exemplum 1. Dei urget, qui patientiam suam opere ipso declarans, solem super bonos & malos oriri sinit. 2. Christus quoq; eximium hac in re exhibet exemplum, dicente Petro, 1. Epist. c. 2. vers. 19. 20. 21. *Hæc est gratia Dei, si quis propter conscientiam Dei suffert molestias, præter meritum affectus malis: Quæ enim est laus, si cum peccantes a lapidibus cadimini suffertis: sed si, cum benefacitis, tamen malis afficimini, & patientes estis, hæc est gratia apud Deum: siquidem in hoc vocati estis, quoniam & CHRISTUS afflictus est pro nobis: relinquens nobis exemplum, ut insequeremini vestigia ejus: qui peccatum non fecerat, nec inventus est dolus in ore illius: Qui cum maledictus incessest, non regegit maledicta, cum malis afficeretur, non minabatur, sed tradidit vindictam ei, qui judicat iuste.* 3. Fuit patiens Noah, qui annis plus minus centum in media mundi corruptissimi malitia vivens, in opera struendæ arcæ perrexit, & sannas ac sarcasmos virulentos impiorum sustinuit: quin & egressus ex arca mandatum à Deo patientissimè per totius anni spatium expectavit. 4. Historia Abrahamæ itidem pulcherrimis patientiæ exemplis decorata, & ut Tertullianus ait, illuminata est. Terram nativitatis suæ, cognationem & domum patris sui patienter reliquit: in terra promissa, perinde atq; aliena, casulis immorando, perduravit, & promissionis impletionem patienter desideravit. Carnem præputii sui, ac filiorum suorum patienter circumcidit: Filium Ismaëlem juxta jussu Domini patienter expulit: Ad inactandum Isaacum quantâ patientiâ sese accinxit? 5. Eandem virtutem Isaac ostendit, quod pertinacissimâ puterorum obstructionem patienter cedendo pertulit, Gen. 26. 6. Nec minùs Jacob patientem se declaravit, in ferenda avunculi iniquitate: in placanda fratris ira, in filiorum concoquenda crudelitate. 7. Et cui ὑπομονή Josephi ignota est? qui fratrum malitiam devoravit, pro malo bonum reddidit; & magnis illos beneficiis cumulavit. 8. Moses quoque patientiæ spiritu ornatus fuit: maximosque labores in liberando, educendo & moderando Israël, populo omnium durissimo, patientiæ virtute suffultus pertulit: murmurantium contra se grunnitum, fratris etiam ac sororis contradictionem sustinuit. 9. Davidis, 10. Hiobi & aliorum exempla notiora sunt, quàm ut prolixè ea commemorentur. Horum vestigiis insistant & Christiani, & ministri Ecclesiastici: non litibus, non jurgiis, non rixis, non concertationibus, non iniqua faciendo, sed patiando sese commendabiles reddant. Nunc Prælati in Papatu, impatienter veritatem tolerant, & homines occidunt pro stercore terreno, quod Petro non licuit pro corpore Dominico,

V. Sed dicat quis: Johannem ipsum fuisse impatientem: Christus enim laudans eum inquit: *Non potes sustinere malos*. Hic respondetur, certos habere patientiam limites. Non enim ἀπαύτως, semper & in omnibus quæ mala & aduersa accidunt, patientia est habenda. Primò quidem, si malum, quod nobis infertur, peccatum est, ita ut constituat nos, si feramus, non miseros tantum, sed & culpabiles, non decet ut patiamur: Exempli gratiâ: Cogit Tyrannus me, ut fidem meam prodam, & veritatem Dei negem: Hic vim quidem corpori illatam ferre, ἀποστασίου autem nequaquam pati decet. Deinde refert spectare, cuius malum inferatur. Si enim nomini diuino quisquam intulerit contumeliam, nullius Christiani hominis est, ut hanc patienter audiat, & ferat. Sic D. Chrysost. hom. prima Antiochiæ habita scribit: *Si quempiam in bivio aut foro blasphemantem audieris, accede, increpa, & si verbera infligere oporteat, ne recuses, ipsius faciem alapa percutite: contemere os ipsius, percussione manum tuam sanctifica. Et si ulli accusaverint, & si in carcerem traxerint, sequere, & si poenas iudex pro tribunali repoposierit, dic cum libertate, quod Angelorum Regem blasphemaverit.* Hæc Chrysostomus. Pari ratione, si quis verbum Dei, illius veritatem probris proscindit, quomodo convenit Christiano homini, ut ejusmodi blasphemiam patienter audiat, & non contradicat? Tertiò videndum & considerandum est, in patientia, quales nos simus, an nimirum privati, an verò in officio aliquo constituti. Privata aduersa patienter feramus: secus verò, si publica mala, ratione officii, grassari videmus: Ibi non decet, ut ad ea conniveamus, & pro lubitu cuiusvis indulgeamus, sed in tali casu Pastores peccata arguere, hæreses damnare; Magistratus facinora punire; parentes improbitatem liberorum corrigere tenentur. Proinde, cum de malis dicit Christus, quos Johannes sustinere non potuit, de publicè malis loquitur, qui in peccatis & erroribus obstinati perdurarunt, qui alios offenderunt, hos non sustinere, hoc est, ipsis, ut licenter pergant non indulgere, pietas requirit. Ita David ait, Psal. 26. v. 4. & 5. *Non sedi cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo: odi Ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedebo.* Psal. 139. v. 21. 23. *Qui oderunt te Domine, odi, & super inimicos tuos contabui: perfecto odio odi illos.* Zelum ergò laudat Christus in Episcopo Ephesino, quem contra impios & blasphemos exercuit. Atq; utinam omnes verbi Doctores, omnes pii magistratus ejusmodi zelo & fervore vindicandæ gloriæ Dei æstuant: neq; haud rarò malos nimis diu, nimis mansuerè tolerarent: tùm & poenæ plurimæ divinæ nunquam nos obruturæ, & laudes Dei, in alterâ præsertim vitâ, majores nobis inde proventuræ essent. Verùm, proh dolor, sacra auri fames multis ora obstruit, corda exanimat, vires adimit, fervorem extinguit, ut non prout decet, impietatem malignantium redarguant. Hi ipsi autem olim de neglectâ gloriæ divinæ vindicatione, gravissimas poenas luent.

VI. Judicium requiritur à ministro verbi, & talis discretionis spiritus, ut eos, qui se Apostolos quidem jactant, non autem sunt, probare, & mendaces invenire queat. Exigit hoc ipsum Johannes alibi, inquitens δοκιμάζετε τὰ πνεύματα: Probate spiritus, an ex Deo sint, 1. Johan. 4. vers. 1. Et Christus monet, Matt. 7. v. 15. *Cavete*

vobis à Pseudoprophetais, qui veniunt ad vos in vestitu ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. In primis requiritur hæc discretio ab inspectoribus & Episcopis, quibus cura doctrinæ & fidei diligenter commissæ est: juxta præceptum Apostolicum, Act. 20. v. 28. *Attendite vobis, & cuncto gregi.* Itaque ut idonei simus, ad dignoscendas tenebras & lucem, oportet studiis sacris à primis incumbamus incunabulis: verbum Dei rectè secare discamus, mores & linguam Pseudodotorum observemus, verba & mentem Spiritus sancti attentè consideremus, & ne latum quidem unguem à τῷ ἔντῳ veritatis discedamus, fontes sacros discamus, in disputationibus Theologicis frequentandis nos exerceamus. Ita judicium rectum acquiritur & confirmatur: non verò si tabernas publicas visitemus: si discretioni tantum boni & mali potus, nos dedamus, quod pleriq; in papatu præsertim facitare solent: ubi tanta in Presbyteris, Episcopis & Abbatibus, imò ipsis Pontificibus deprehenditur ignorantia, ut ne quidem ea, quæ latine demurmurant, rectè intelligant: nedum, ut accuratiore & solidiore eruditione instructi extent.

VII. Jam inde à sedecim seculis excitavit Satanas temerarios homines, qui se Apostolos & sinceros Doctores jactitarunt: mendaces autem semper reperti sunt. Ecclesiæ Ephesinæ prædixit hoc Apostolus, Actor. 20. v. 29. *Ego novi, quod ingressuri sint post discessum meum lupi graves in vos, non parcentes gregi: Et ex vobis ipsis exorientur viri loquentes perversa.* Idem evenit Galatis, de quibus Paulus ait: *Subintroierunt falsi fratres, ad explorandam libertatem nostram, quam habemus in Christo Iesu.* Galat. 2. v. 5. *Θέλουν ἐν ποσὶ πῆσαι ἐν Καπρί: Volunt juxta faciem placere in carne.* Non meliorem fore sortem Ecclesiæ, postero tempore, itidem spiritus S. per organa sua prædixit, 1. Tim. 4. v. 1. 2. 3. *Spiritus ἔντως λέγει, certo loquitur, quod in posterioribus temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus impostoribus, ac doctrinis demoniorum: per simulationem falsiloquorum, cauterio notatam habentium conscientiam, prohibentium nubere, jubentium abstinere à cibis, quos Deus creavit ad summendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis, qui cognoverunt veritatem.* 2. Tim. 3. v. 1. & seqq. *Illud scito, quod in extremis diebus instabunt tempora periculosa. Erunt enim homines sui amantes, avari, fastuosi, superbi, maledici, &c. habentes formam pietatis, sed qui vim ejus abnegarunt, & istos avversare.* 2. Pet. 2. vers. 1. 2. 3. *Fuerunt Pseudoprophetae in populo, quemadmodum & inter vos erunt falsi Doctores, qui clam inducent sectas perniciosas, etiam Dominum, qui illos mercatus est, abnegantes, accersentes sibiipsis celerem interitum, & plerique eorum sequentur exitia, per quos via veritatis maledictis afficietur: & per avaritiam πλάστοις λόγοις factitiis sermonibus de vobis negotiabuntur: quibus judicium jam olim non tardat, & perditio illorum non dormitat.* Judas quoq; erraticas stellas venturas dicit, in Epist. sua v. 13. *Similiter Johannes 1. Epist. 4. vers. 1. Multi Pseudoprophetae exierunt in mundum. Imò ipse Christus prænuntiavit, Matt. 24. v. 24. Surgent Pseudochristi & Pseudoprophetae, & dabunt signa magna & prodigia: ita ut in errorem inducantur, si fieri posset, etiam electi.* His vaticiniis, proh dolor, abundè eventus usq; huc respondit: oceanus enim errorum & hæresum Ecclesiam invalit, subintroierunt

an patientia spectare debemus, quale malum sit, quod nobis infertur.

2 Spectetur, cuius malum inferatur.

Chrysost. hom. 1.

Zelus Chrysostomi contra blasphemias.

3. Consideremus, qui & quales nos sumus,

Peccata & hæreses non decet patienter ferre.

Psal. 26. v. 4 & 5.

Psal. 139.

1. Joh. 4. 1. Matt. 7. 15.

Act. 20. 28. Præco verbi sciat probare spiritus.

Act. 20. 29. Semper extiteret falsi Apostoli & Pseudoprophetae.

Gal. 2. 5.

1. Tim. 4. v. 1. 2. 3.

2. Tim. 3. 1.

2. Pet. 2. v. 1. 2. 3.

Jud. v. 13.

1. Joh. 4. 1.

Mat. 24. v. 24.

D. Athanasius de Arrianis scribit: Nomen Christi tantum habent, & ore Diaboli loquuntur. Et Irenæus lib. 1. cap. 30. Christi Iesu nomen quidem tanquam irritamentum praeferunt: AntiChristi autem impietatem variè introducunt: mortificant multos, per nomen bonum sententiam suam malè disperdentes, & per dulcedinem, & decorem nominis amarum & malignum principis apostasie serpentis venenum porrigentes eis.

Sacramentarii & Jesuitæ. Dicunt quidem, se esse Apostolos, vel ad minimum in doctrina Apostolicos; sed non sunt, verum pseudopostolici reperiuntur. Pseudo Doctores proprias est, mentiri.

Mendaces sunt Satana filii.

Exosi Deo Prov. 6. 17. Prov. 12. 20. Prov. 21. 28.

1. Joh. 4. 20. 1. Joh. 1. 10. Apoc. 21. 8.

Defensio & avaritia teterrimum peccatum.

Matt. 11. v. 7. & 8.

Defensio exprobrat Dominum.

introierunt multi *μὲν φωνὴν τῆς εὐσεβείας* jactitantes? sed reipsa nihil aliud, quàm teterrimos errores in profcenium Ecclesiæ proferentes: sicut D. Athanasius de Arrianis scribit: *Nomen Christi tantum habent, & ore Diaboli loquuntur.* Et Irenæus lib. 1. cap. 30. *Christi Iesu nomen quidem tanquam irritamentum praeferunt: AntiChristi autem impietatem variè introducunt: mortificant multos, per nomen bonum sententiam suam malè disperdentes, & per dulcedinem, & decorem nominis amarum & malignum principis apostasie serpentis venenum porrigentes eis.* Tales hodie sunt tum alii innumeri, tum inprimis Sacramentarii & Jesuitæ. Dicunt quidem, se esse Apostolos, vel ad minimum in doctrina Apostolicos; sed non sunt, verum *pseudopostolici* reperiuntur. Pseudo Doctores proprias est, mentiri. Er probè observandum est, quòd Filius Dei Pseudodoctores mendaces vocat: mentiri enim proprium est in quaito modo omnium hæreticorum. Hinc & alibi hoc elogio & titulo insigniuntur: *Odisti omnes, qui mendacium loquuntur, Psal. 5. v. 7. Propheta docens mendacium, Esa. 9. v. 15. Propheta prophetabant mendacium, Jerem. 5. v. 31. Apprehenderunt mendacium, Jerem. 8. v. 5. Prophetant in nomine Domini mendacium, Jerem. 23. v. 25. Vaticinantur mendacium, v. 26. somniant mendacium, v. 23. Seducunt populum in mendacio suo, v. 33. Divinant mendacium, Ezech. 13. v. 6. Filii mendaces, Esa. 30. v. 9. Filii scelesti, semen mendax, Esa. 57. v. 3.* Ita Christus Judæos mendaces vocat, Joh. 8. v. 55. Jam Satanas pater est mendacii, ut ibidem ait Christus: Mendaces ergò Satanae sunt filii. Atque hinc æstimari potest, quam tetra res sit in conspectu Dei hæresis, & hæresis Patronus: proinde caveamus, ne mendacia & nos in articulis fidei proferamus. *Detestatur enim Dominus linguam mendacem, Prov. 6. v. 17. Abominatio sunt Deo labia mendacia, Prov. 12. v. 22. Testis mendax peribit, Prov. 21. v. 28. Auditores autem meminerint, nec sibi licere, ut mentiantur: Sunt non pauci, qui caritatem erga proximum jactent ardentem, opere autem eam non exhibent: hos mendaces vocat Johannes, 1. Epist. 4. v. 20. eos etiam qui se peccatum non habere existimant, 1. Joh. 1. v. 10. & ejusmodi mendacibus externa poena est expectanda, Apoc. 21. vers. 8.*

VIII. Honorifici testimonij, quod Christus Episcopo Ephesino impertit, haud minima particula hæc est, & *κέρυνος*: non defecisti. Constans ergò fuit, ut ut procellas calamitatum & persecutionum senserit: Ante aliquot annos, qui nostri esse volebant, cum minas & promissiones amplas utraque lance trutinarent, ilicò defecerunt, & ad castra Sacramentariorum se verterunt: Similiter, tempore Interimistico agebatur, ubi non pauci à sinceritate doctrinæ, ad fermentum Pontificiorum, metu periculi defecere. Majorem constantiam exhibuit Baptista, qui hoc nomine à Christo plurimum commendatur, Matth. 11. v. 7. & 8. De hac autem constantiâ copiosius infra dicemus.

IX. Nunc inconstantiam in bono & defectionem Deo summo perè displicere discamus: Inquit enim filius Dei: *Habeo adversum te, quòd caritatem tuam primam reliquisti.* Quæ exprobratio nostris apprimè temporibus convenit: Initio enim, cum refloresceret vigor sacratissimi Evangelij, Deum immortalem, quanto zelo, quanto fervore tunc flagrabant principes, comi-

tes, Respublicæ, & tenuioris etiam fortunæ innumeri homines: certatim sinceritatem amplectebantur: certatim sanam doctrinam propugnare, & propagare, quin & vitæ sanctimoniam exhibere conabantur. Cum Witebergæ studiis operam darem, memini ex viris venerandis me audire, tot tempore B. Lutheri illuc adventasse studiosos, ut habitationes ferè in oppido non suffecerint, licet extra mœnia gregatim quoque habitarent: In audiendis concionibus tantus erat fervor, ut vix concionator præ multitudine populi suggestum ascendere potuerit: aliquot centum auditores, longum extra templum occupabant spatium: Lutheri meditationes & scripta auro pretiosiora fulvo habebantur, & subito multa millia distrahebantur: In summa, *Regnum Dei tunc vim passum, & violentè raptum erat, Matth. 11. v. 12. turba incumbebat quasi docentibus, Luc. 5. v. 1. è singulis civitatibus properabant ad ipsos, Luc. 8. vers. 4.* Jam verò, proh dolor, quæ in audiendo & obtemperando pigritia, socordia, somnolentia, tarditas, & supina negligentia? Quantis clamoribus, quot repetitis & inculcatis admonitionibus opus est, priusquam auditores congregantur? *Nemo credit auditui nostro, Esa. 53. v. 1. duri sumus cervice, incircumcisi corde & auribus, Spiritui sancto resistimus, Actor. 7. v. 51. Jerem. 9. v. 26. Ezechiel. 44. v. 9. dilectionem veritatis recipere nolumus, 2. Thess. 2. v. 10. tenebras magis quam lucem diligimus, Joh. 3. vers. 19.* Re frigescit ergò planè calor pristinus, segnescit prorsus zelus ille primus: præsertim in *εὐεργεσία* interimistica licuit verbis Filii Dei, non ad homines gregatios, sed magni nominis viros, quorum primarius Melanchthon fuit, uti: *Habeo adversum te, quòd caritatem tuam reliquisti primam.* Ecquis enim ignorat, quanto fervore initio papatum oppugnaverit? In Apologia certè Augustinæ Confessionis masculè zelum suum contestatus est: Sed vah, quàm cito, cum expirasset animam beatus Lutherus, hic ipse Melanchthon deficit? quam vehementer ad papisticam doctrinam, quin ad Sacramentariam inclinat? Hoc adversum fuisse Dei Filio, minimè dubitemus, & ideò nec *ἀπολογία* tantorum virorum vel excusare, vel palliare, vel prorsus tacere præsumamus: Si enim Ephesini Episcopi, si ipsius Adami, si Noæ, si Moïsi, Aaronis, Davidis, Petri & aliorum luminum *ἀμαρτήματα* non occultavit Spiritus S. cur nos eorum, qui paulò inferioris gradus fuere, errores non intrepidè indicemus & arguamus? Ipsorum autem exemplo discamus sapere & in pristino zelo pietatis constanter permanere, ne & nobis tum hîc, tum illic à Filio Dei objiciatur: *Habeo adversum te: quæ vox profectò horrifona est: contremiscit homo, si sibi principem tetrenum adversari audit: quanto magis contremiscat, si Deum contra ipsum aliquid habere percipit. Protoplasti profectò hanc ipsam ob causam fugerunt à facie Dei, quòd conscientia stimulis convicti, adversari ipsis Deum animadverterunt. Neque aliter eveniet cæteris quoque, si primam fervidam caritatem erga Deum, & proximum reliquerint.*

X. Et si verò pro rigore justitiæ, Deus graviter Inspectorem Ephesinum ilicò punire potuisset: ex immensa tamen misericordia, tem-

Fervor primus erga Evangelium tempore B. Lutheri.

Mat. 11. 12. Luc. 5. 1. Luc. 8. 4.

Socordia & somnolentia nostri temporis hominum Esa. 53. 1. Act. 7. 51. Jerem. 9. 26. Ezech. 44. v. 9. 2. Thess. 2. v. 10. Ioh. 3. 19.

Deus spatium prae-

nitentia cō-
cedit.

Ezech. 33.
v. 11.
Sap 12, 8.

Pf. 103, v.
6. 10. 13.
Gen. 6, 4.

Rom. 2, 4.
Act. 17, 30.

Absolutum
decretum
Calvinisti-
cum iugu-
latur.

Joh. 3, 16.

Error No-
vatorum
quoque re-
futatur.
1. Scriptura
dicit.

Hof. 14, 2.

Ezech. 18, v.
30.

1. Tim. 1, 15.
Matt. 18, 14.

2. Opere
Christi re-
demptionis.
3. Scriptura
exemplis.
4. Antiqui-
satis ortho-
doxa testi-
moniis.
Chryso-
sti.
Tara-
fij.
Theodoret.

Refutatur
error Ter-
tulliani lib.

pus pœnitentiæ ipsi concedit, & præmonet, ut memor, unde exciderit, pœnitentiam agat, & prima opera faciat: *Neminis enim perditione delectatur Dominus*, Ezech. 33, v. 11. *parcit hominibus*, Sapient. 12, v. 8. *Pœnitentia locum dat in peccatis*, v. 19. *Propitiatur omnibus iniquitatibus, & misericordias facit: non secundum peccata nobiscum agit: nec secundum iniquitates nostras nobis retribuit, sed sicut misereretur pater filiorum, ita misereretur Dominus super timentibus se, recordatus quoniam pulvis sumus*, Plal. 103, v. 3. 6. 10. 13. Ita ante cataclysmum 120. annos ad pœnitentiam agendam concessit hominibus, Gen. 6, v. 4. Ita Pharaonem multoties verbis & prodigiis præmonuit: Christus Judam similiter præcipitantiam pœnæ non obruit: hodieque dat spatium resipiscendi pro immensa misericordia sua, Rom. 2, v. 4. Act. 17, v. 30. Jugulatur proinde Calvinianorum dogma horribile, quod dicunt, Deum absoluto decreto, & summa cum delectatione potissimam mundi partem æterno exitio destinare: Enimverò, hoc si vellet Dominus, cur ad pœnitentiam agendam & Episcopum & gregem Ephesinum cohortaretur? Absit tam crudele odium à clementissimo & misericordissimo Deo: qui dilexit mundum adeo, ut Filium suum daret unigenitum, Joh. 3, v. 16. Ipse Filius insigne Philadelpheias suæ edidit specimen, quod præmonet & diligenter præcavet, antequam pœnam delinquentibus immitteret: Boatus ergo diaboli est, stigma istud Calvinisticum, quo vel ad desperationem, vel ad securitatem nos pertrahere cupit.

XI. Eadem Christi commonefactio evertit Novatianorum errorem, quasi peccantibus nulla amplius restet propitiatio. Teste enim Epiphano contenderunt operose, *μετὰ τὸ λῆτρον μὴ κέτι δὲνασθαι ἐλεεινὰς τὸν πεπρωκότα*. Huic blasphemæ doctrinæ tota scriptura Evangelica reclamatur, quæ infinites testatur, pœnitentibus misericordiam non denegari: imò lapsos ad conversionem vocat, eisq; gratiam denuò libenter offerri. Hinc apud Hoseam inquit Dominus: *Revertere Israël ad Dominum Deum tuum: quoniam corruisti in iniquitate tua*, Hof. 14, vers. 2. Et apud Ezechielem c. 18, v. 30. *Convertimini, & agite pœnitentiam ab iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas vestra*: Hinc alibi scriptura testatur, Christum Jesum venisse in hunc mundum, ut peccatores salvos faciat, 1. Tim. 1, v. 15. Matth. 18, v. 14. Id quod & officium redemptionis luculenter indicat: Exemplum quoque Adæ, Evæ, Moïsis, Aaronis, Davidis, Petri, Mariæ Magdalene, & aliorum in promptu sunt: ut inde perspiciamus, quàm paratus ad remittenda peccata delinquentibus sit Dominus: adeo ut rectè D. Chrysostomus dixerit: *χρὴς μετανοίας εἰσελθε*. Et Tarasius Tom 2. concil. ita Novati hæresin damnat: *Novatum, & ejus impia hæresis affectas anathematizo, utpote, qui injurius sit adversus pœnitentiam, & mansuetudinem Dei elevet: Bonus enim est Deus in omnibus, & viscera aperta sunt super omnem hominem pœnitentem, quem etiam in regnum suum inducit*. Theodoretus in Epil. decret. sic ait: *Novati feritatem, & belluina crudelitatem abhorret, & accusat pastores, qui non eam ovium suarum curam gesserunt, dicit enim Deus ipse, o pastores; quod infirmum fuit, non confirmastis, quod agrum erat, non curastis, quod male habebat, non refecistis, quod aberrabat, non redu-*

xistis, & quod perierat, non requisistis. Neque verò remissio hæc ad leviora tantum peccata restringenda est, uti Tertullianus quidem libro de pudicitia asseruit, graviorum peccatorum veniam minimè concedi. Absit. Verà enim pœnitentiā quamvis multa & gravissima sint peccata, per misericordiam Dei facile relaxantur, inquit Gregorius, super 6. cap. Hiobis: *& magna peccata magna dei misericordia*, juxta Hieronymum in Joëlem: *Quin & tanta pietatis est Dominus, ut ipsi Iudæ donasset veniam, si Christi expectasset misericordiam*, ait D. Ambrosius lib. 1. Epist. 3. *Quod si pater filium p. regē existentem, & rem impie atque inique agentem ad se iterum redeuntem, naturali am re prosequitur: quanto magis Deus omnium nostrum pater OMNEM pœnitentem suscipiet in ulnis suis, cum sit singulariter misericors? Non enim vult mortem peccatoris, uti Taral. in Ep. ad Joh. Presbyterum habet.*

XII. Vera conversionis & pœnitentiæ ratio eleganter à Filio Dei monstratur: cum ad Episcopum Ephesinum ait: *Memoresco, unde excideris: age pœnitentiam & prima opera fac: memoria lapsus nostri ad resipiscentiam planè est necessaria: Ita enim ingenuam contritionem & peccatorum confessionem promovemus, ut, dum qui pridem fuimus, reminiscimur, nunc non amplius non esse, vehementer doleamus. Et quidem haud ineptè particula hæc: memento unde excideris, ad considerationem status perfecti ante lapsum Adæ & Evæ accommodari potest; sicut enim non ipsis tantum, sed & nobis universis bona illa divinitus offerebantur: (Wir waren Mitbelehente des Adæ und Evæ/wir hätten aller ihrer anerschaffener Herzlichkeit mitgenossen/und wäre sie auff uns auch fortgepfancket worden) Feudum namque Deus non in personam solam Adami, sed totum humanum genus conferebat: Ita cum amitterent Protoplasmicam gratiam non sibi tantum, sed & nobis eam amiserunt: non ipsi soli eā, sed omnes simul homines exciderunt.*

Hæc lapsus memoria & recordatio potenter nobis monstrat, quam minimè peccatis Deus delectetur, quam severè ea punire soleat: merito itaque cautius mercari discimus, ne posteriora fiant pejora primis. Præcipue verò meminermus, unde post conversionem & regenerationem nostram exciderimus: Nam si de nummis, aut pretiosis margaritis amissis dolemus, quanto magis contristemur, in intimis cordium visceribus, quod tam sancta & divina bona perdidimus. Neque verò carnificina pontificia stabilitur, quasi omnium delictorum memoriam in specie sub merito satisfactionis, & pœnâ damnationis sit necessaria: id enim factu prorsus est impossibile, cum nemo hominum delicta intelligat, & multa nobis occulta sint, Plal. 19, vers. 13. Hoc saltem præcipitur, ut de iniquitatibus nostris dolentes humili contritione coram Deo nos reos profiteamur: agenda autem quoque est pœnitentia *μετανοήσον*, inquit Christus: quæ vocula mutationem mentis & sententiæ nonnuncquam notat, præsertim apud autores profanos: uti videre licet apud Xenoph. pæd. 1. *ἐκ τέρας ἢ ἡναγκαζόμεθα μετανοεῖν* & Synesium 8 *μετανοεῖν ἐφ' οἷς ἐν πεποιήκειν τὸν ἄνδρα*: neq; raro in scriptis novi Testamenti sacris ita usurpatur. Interdum verò reversionem significat, & pro altera etiā conversionis parte, nimirum fide, lumitur. Et

tunc

de pudicib.
scribentis.
Veniam gra-
viorum.
peccatorum
non conce-
di.

Grego. sup-
c. 6. 11. Job.
Hieron. in
Joel.
Ambros. lib.
1. Epist. 3.

Ad veram
pœnitentiam
requiritur, ut
memores
fiamus unde
exciderimus.
Ex ista e-
nim memo-
ria oritur
contritio.

Pf. 19, 13.
Vox me-
τανοήσον
significat.
1. Malis mu-
tationem.

2. Reversio-
nem.

tunc respondet voculae Hebraeae, **וְשׁוּבוּ** re-
versio, à radice **שׁוּב** reversus est, rediit, Esa. 30.
v. 15. in conversione & quiete servabimini, Jer.
31. v. 21. revertere Israël, Jer. 31. v. 21. revertere
virgo Israël: pia ergo & salutaris ad Deum rever-
sio & regressio notatur, quam fide in Christum
fieri, nemo Christianus dubitat. Atque hac ra-
tione & hic vox **μετάνοια** accipitur: Proinde vult
Christus, ut post **ἀνάμνησιν** **ἐκτελέσωμεν**, ad
Deum Ecclesia Ephesina confugiat: & remissio-
nem gratuitam precibus suis exoret: Tandem
monet, ne fructus poenitentiae negligantur, sed
prima opera faciat: hoc est, ea, quae prius fie-
bant: reprehendebatur enim, quod charitatem
primam reliquerit: idcirco ut eam resumat, nunc
praecipitur. Nam etsi nova obedientia, pars poe-
nitentiae non est: attamen **ἐπιμέλειαν** & necessarium
ejus est consequens: cum fides sit **διὰ τῆς ἀγά-
πης** **ἐν ἡμῖν**, Galat. 5. v. 6. Hinc Luc. 3. v. 8. Jo-
hannes Baptista exclamat: Facite fructus dignos
poenitentiae: Huc sexcenta alia dicta pertinent,
quibus ut pietati studeamus, spiritus opera fa-
ciamus, caritatis officia proximo praestemus, pra-
cipitur.

XIII. Ne quis non multum referre opinetur,
sive resipiscant lapsi, sive non, idcirco gra-
vissimam addit Filius Dei commendationem,
inquiens: *Veniam tibi cito, & movebo cande-
labrum tuum de loco suo.* Citus adventus, i-
ram Dei innuit, & omnis generis poenas, quas
impoenitentibus immittere decevit: Tunc enim
venit iudex, & impietatis vindex Dominus,
cum calamitates super nos veniunt: 1. utpote an-
nua caritas, Gen. 41. v. 27. 2. & omnes maledi-
ctiones, Deut. 28. v. 2. 3. laqueus, Ps. 34. v. 8. 4. tre-
mor & mors, Ps. 54. v. 6. & 16. 5. locusta & mu-
sca gravissima, Exod. 8. & seqq. 6. interitus quasi
tempestas, Prov. 1. v. 27. Ita praedicatur jurgia semi-
nanti ventura subita perditio, Prov. 6. v. 14. pigro
paupertas, Prov. 24. v. 34. De hoc adventu lo-
quitur Psaltes, Ps. 49. v. 3. *Deus manifeste veniet,*
Deus noster & non silebit: Ignis in conspectu ejus
exardescet, & in circuitu ejus tempestas valida. Et
Esa. 47. 11. apud Esaia ipse Dominus, c. 47. v. 13. *Veniet*
super te malum, & nescies ortum ejus: & irruet
super te calamitas, quam non poteris expiare: ve-
niet super te repentina miseria: quam nescies. Ezech.
7. v. 3. Venit finis super te. & immittam furo-
rem meum in te. Et v. 5. 6. 7. 8. Hec dicit Do-
minus Deus: afflictio una, afflictio ecce venit: finis
venit, venit finis, evigilavit adversus te: ecce ve-
nit: venit contritio super te, qui habitas in terra,
venit tempus, prope est dies occisionis. Nunc de pro-
pinquo effundam super te iram meam, & complebo
furor meum in te, & judicabo te juxta vias tuas,
& inponam tibi omnia scelera tua: non parcat o-
culus meus, nec miserebor, &c. Ex his & simili-
bus aliis dictis, luculenter apparet, quid velit
Filius Dei, cum inquit: *nisi resipueris, veniam ti-*
bhi cito: nimirum flammam furoris sui, & poenas
longè gravissimas minatur: proinde veniamus
nos, cum toties praesertim venire jubeamur: Ve-
nite & videte opera Dei, venite & audite, Ps. 65. v.
& 16. Venite, exultemus, & procidamus, Ps. 94. v. 6.
Venite omnes, qui laboratis & onerati estis, Matth. 11. v. 28.
Ita Dominus veniet mansuetus, & clemens, Matth. 21. v. 5. Porro in specie mi-
natur, quod velit movere candelabrum de loco
suo: quâ phrasi nihil aliud significat, quàm quod

ministerium verbi purum auferre, & locum illum quid signi-
ficet. Doctoribus ordinariis ac legitimis privare velit: sicut.
ita ut Ecclesiae verae fundamentum ingratis homi-
nibus surripiatur. Huic comminationi aequipol-
let ea, quae tum apud Esaia, c. 3. v. 2. *Auferam*
Judicem & Prophetam: tum apud Amosum ha-
betur, c. 8. v. 9. & seq. *Erit in die illa, dicit Domi-*
nus, occidet Sol in meridie: & tenebrescere faciam
terram in die luminis: & convertam festivitates
vestras in luctum, & omnia cantica vestra in plan-
ctum: & inducam super omne dorsum vestrum
saccum, & super omne caput calvitium: & ponam
eum quasi luctum unigeniti, & novissima ejus, quasi
amarum: ecce dies veniunt, dicit Dominus, & e-
mittam famem in terram, non famem panis, neque
sitim aqua, sed audiendi verbum Domini: Et com-
movebuntur à mari usque ad mare, & ab Aquilo-
ne usque ad Orientem: circumibunt quarentes
verbum Domini, & non inventient. Similiter pla-
nè Christus loquitur, Matt. 21. v. 41. *Malos agri-*
colas malè perdet Dominus, & vineam suam lo-
cabit aliis agricolis, qui reddent ei fructum tempo-
ribus suis: Amen dico vobis, auferetur à vobis re-
gnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus.
O miseriam miseriarum, si candelabrum verbi ita
loco movetur! quantæ tunc ingruunt tenebrae,
quæ nox intempesta irrui! Ipso certè pro dolor
facto Ecclesia Ephesina experta est, non brutum
fulmen, non fulgur ex pelvi comminationem
istam fuisse: Per plura enim jam secula, sicut tota
minor Asia, Mahometicis servire cogitur abo-
minationibus: sedes quoque Episcopalis
Christiana, ad statum primitivum collata, nulla
ferè ibi amplius extat. Digna hæc Filij Dei ad-
monitio, quam nos Germani quotidie cordibus
in sculptam habeamus: Posuit Dominus inter
nos candelabrum illustre, & lucernam verbi sui
satis lucentem, sed quis lumen istud curat? Quam
vehementer mundus tenebras sectatur & amat?
Unde metuendum, ne juxta vaticinium B. Lu-
theri propter ingratitudinem nostram, candelabrum
prorsus de Germania moveatur, & alio in
loco ponatur.

XIV. Cæterum, ex objurgatione istâ col-
ligitur, Ecclesiæ ministros, si peccent, à poe-
nis & correptionibus minimè immunes esse: Non
enim suspensionem tantum, sed & omnimodam
ab officio remotionem Angelo Ephesino minatur
Dominus, nisi resipiscat, & opera priora fa-
ciat. Itaque impia vox censenda illa, quam Jo-
hannes Gerson, Cancellarius Parisiensis protulit,
sacerdotes inferiores esse reprehensibiles, summos ve-
rò sacerdotes (utpote Episcopos, Cardinales, &c.) non
debere reprehendi: Filius Dei non parcat Episco-
po Ephesino, non Pergamensi, non Thyatirensi,
non Sardienfi, non Laodicensi, qui tamen am-
plissimi tunc temporis Præsules fuerunt. Quin
& ipsa Juris Pontificij decreta contrarium de-
cernunt: In Decret. 22. q. 5. Cavete. Mendacium
est, Episcopum, Sacerdotem, vel Clericum se profiteri,
& contraria huic ordini operari. Item 2. quæst. 5.
2. *Qui nec regiminis in se rationem habuit, nec sua*
delicta detergit, nec filiorum crimen correxit, canis
impudicus magis est dicendus, quàm Episcopus. Et
dist. 81. c. si quis: *Si quis Episcopus aut Presbyter aut*
Diaconus, post ordinationem fuerit fornicatus & moe-
chatus, deponatur, & ab Ecclesia projectus, inter lai-
cos agat poenitentiam. Et dist. 83. c. ejusdem ini-
tij: *Si quis Episcopus vel Superintendens, in fornicationem*

Esa. 3. 2.

Amos 8. 9. & seqq.

Mat. 21. 41.

In Ecclesia Ephesina motum est candelabrum de loco suo.

Tempore Papatus candelabrum fuit motum

Peccantes Ecclesiæ ministri à poenis & correptionibus immunes non sunt.

Vox impia Johannis Gerson.

Decreta Iuris Canonici adversus peccantes Ecclesiæ ministros.

dist. 81. c. si
dist. 83.

tionem Presbyterorum vel Diaconorum vel crimen incestus, in sua parochia, precibus, vel pretio interveniente consenserit, vel commissum, auctoritate officij sui, non impugnaverit, ab officio suspendatur. Et consimiles canones alij passim leguntur.

In scriptura quoque infideles Propheta & ministri reprehenduntur.

Esa. 56. 10. Ezech. 33. v. 6.

Ier. 4. 9. Ose. 9. 8.

1. Sam. 2. 13.

1. Sam. 4.

1. Sam. 2. v. 30.

Psal. 109. 8. Act. 1. 20.

In puniendis peccantibus sententia non precipitatur.

Facta & dogmata impia, odio habenda sunt sine respectu hominum.

Psal. 26. 5.

Psal. 139. 22.

Nos illud meminerimus, infideles Episcopos & Pastores gravissime à Deo reprehendi; uti ex veteri præsertim Testamento luculenter videre licet: *Speculatores cæci omnes*, queritur Dominus apud Esaiam, cap. 56. vers. 10. Sanguinem impiorum de manu speculatoris requiram, Ezech. 33. vers. 6. *Sacerdotes non dixerunt, ubi est Dominus: Et tenentes legem nescierunt me: & pastores pravaricati sunt in me: & Propheta prophetarunt in Baal, & idola secuti sunt: propterea iudicio adhuc contendam vobiscum*, ait Dominus, & cum Filiis vestris disceptabo, Jerem. 4. v. 9. *Obstupescunt sacerdotes & Propheta consternabuntur*, Ose. 9. v. 8. *Propheta laqueus ruina factus, Heli sacerdoti jurat Dominus, quod iudicare velit domum ejus in æternum*, 1. Sam. 2. v. 12. & mox de sella cadit retrorsum, juxta ostium: ac fractis cervicibus moritur, 1. Sam. 4. vers. 18. à sacerdotio quoque filios ejus removeret, inquiens: *Loquens locutus sum ut domus tua & domus patris tui ministraret in conspectu meo, usque in sempiternum. Nunc autem dicit Dominus: Absit hoc à me*,

1. Sam. 2. vers. 30. Judas Apostolus, cum πλεονεξία correptus proderet Dominum, supplicio prius capitali & suspendio proprio affectus, Episcopatum sive Apostolatam alii cedere debuit, Psal. 109. vers. 8. Act. 1. vers. 20. Itaque cautè & circumspèctè agamus, ne vel candelabrum à nobis, vel nos à candelabro removeamur. Simul verò docemur, non esse præcipitandam sententiam contra peccantes Ecclesiasticos, vel alios: non enim dicit Filius Dei, quia reliquisti caritatem primam, idcirco statim venio & moveo candelabrum de loco suo: sed grande ponit intervallum, magnumq; currenti sententiæ injicit frenum, inquiens: *Memore esto, unde excideris & age pœnitentiam, & prima opera fac*. Tunc demum subjungit: *Sin autem*, hoc est, si super ea, quæ habeo adversum te, & suprâ hâc commonefactione, contemptum quoque addideris, tunc veniam tibi, & vindictam justam adversus te exercebo. Quem procedendi morem & nos observare decet.

XV. Facta impia, & dogmata prava, quocunque tandem pallientur nomine, odio habenda sunt: odit enim ea Dominus, sicut de Nicolaitis dicit: *Hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi*. Nihil refert, etsi Nicolaus, Diaconorum septem unus, autor perverſæ opinionis extitit: Deus enim ἀπορροπότης est, non curat personam hominis, Deut. 10. vers. 17. 2. Paral. 19. vers. 7. Hiob. 34. vers. 19. Sap. 6. vers. 8. Ezech. 35. vers. 15. Actor. 10. vers. 34. Rom. 2. vers. 11. Eph. 6. vers. 9. Colos. 3. v. 25. 1. Pet. 1. v. 17. Gal. 2. v. 6. Notent hoc, qui vel à Flaccij vel Melanchthonis, vel Calvinii nomine ita toti pendent, ut errores ipsorum minimè agnoscere, nedum odisse velint: Econtra, qui omnium facta & dicta impia oderunt, non dubitent, quin ob hoc ipsum Deo cari & dilecti sint, & è cælo testimonium laudis sortiantur. Ita odit hæreticos David, Psal. 26. v. 5. *Odi Ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedeo*, Psal. 139. v. 22. *Perfecto odio odi illos, qui te oderunt*

Domine. Simus odientes malum, & adherentes bono, inquit Paulus Rom. 12. v. 9. Hanc ob causam precatus est Beatus Lutherus omnibus Christianis, ut odio Papæ impleantur. Hoc ipso nomine dextram fraternitatis dare recusavit D. Jacobus Andreæ, Sacramentario illi homini Theodoro Beza, ne non odisse dogmata Calvinianorum videretur.

XVI. Conjunctas Spiritum sanctum & filium Dei præstare in regendâ Ecclesiâ operas, inde manifestum evadit, quòd v. 7. dicitur: Qui habet autem, audiat, quid spiritus dicat Ecclesiis. Et sanè Christus ipse promisit, se daturum Ecclesiæ Spiritum sanctum doctorem & ductorem, Johann. 14. v. 26. *Paracletus Spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunque dixi vobis* Johan. 16. v. 13. *Cum venerit spiritus ille veritatis, docebit vos omnem veritatem, &c.* Unde ministerium Ecclesiasticum διακονία τῆς πνεύματος & administratio spiritus dicitur, 2. Cor. 3. vers. 8. Respicit huc Christus inquit: Matth. 10. v. 19. & 20. *Nolite cogitare, quomodo, aut quid loquamini, non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis*. Merito igitur sumâ reverentiâ, scripturâ vel legentes vel audientes excipiamus: quippe, quòd per eam loqui & Filium & Spiritum sanctum percipimus. Ministri quoque Ecclesiarum intrepidè officio suo fungantur: cum enim non sua proferant, sed Spiritus sancti dicta, nihil dubitent, quin Spiritus sanctus sua quoque verba satis potenter adversus rabiem & malitiam mundi asserturus sit.

XVII. Suavissima est paradisi ad statum vitæ æternæ collatio & accommodatio: sanè Ecclesia quoque his in terris, haud ineptè cum paradiso conferri, & per Paradisum intelligi potest. 1. Sicut enim in universa terra Deus Paradisum segregavit, & peculiariter plantavit: sic etiam ex toto humano genere Ecclesiam selegit, & hortum amœnissimum sibi eam paravit, Cant. 5. v. 1. Esa. 61. v. 11. 2. Sicut Deus Paradisum terrestrem insignibus clinodiis exornavit, ita & Ecclesiam. 3. Illic fructiferae arbores: eadem & hîc, Esa. 61. v. 3. Psal. 1. v. 3. 4. Illic arbor scientiæ boni & mali: longè præstantiorem ejusmodi arborem habemus in Ecclesia, legem nimirum, è quâ quid bonum, malumve sit, conspicitur, Mich. 6. v. 8. 5. In terrestri Paradiso erat arbor vitæ: longè nobilior exat in Ecclesia, ipse scilicet Christus Jesus, qui vita nostra est, Joh. 14. v. 6. In Paradiso fons erat rigans hortum, in quatuor fluvios diversim fluentes dissectus: quis fontem ignorat in Ecclesia, Evangelium, cujus aquas quicunque biberint, non sitient in æternum, Joh. 4. v. 13. Et hic fons ad quatuor orbis partes derivatus est, Psal. 19. v. 4. Posset per fluvium quoq; Spiritus sanctus, Joh. 7. vers. 38. nec non sanguis Christi, tum in Baptismo, tum in Cœna, intelligi: quem scriptura fontem salutis alibi vocat, Esa. 12. v. 3. 7. In Paradiso terreno erant thesauri pretiosissimi, aurum, margaritæ, gemmæ, & id genus alia κερμύδια. In Ecclesiâ quoque præstantissimi thesauri reperiuntur, in primis verbum Dei, quod desiderabilius est super aurum & lapidem pretiosum multum, Psal. 19. v. 11. Psal. 119. vers. 72. quod Christus ipse pretiosam margaritam vocat, Matth. 13. v. 46. Et his rationibus non

Ecclesia quoque triumphans eleganter Paradiso comparatur.

lib. 14. 2.

Augustinus

1. Cor. 13. v. 12.

1. Joh. 16. 15.

Col. 2. 3. Rom. 11. 33.

Ps. 91. 1.

Smyrna civitas. Plin. lib. 5. c. 29. Strab. lib. 14. Quis tempore Iohannis Smyrna Episcopus fuerit? Lyra.

Iren. lib. 3. c. 3. fol. 140.

non incommode Ecclesia militans Paradiso comparatur: Verum absque omni dubio Ecclesie triumphantis conditionem maxime ac *πρωτος* Christus per Paradisum innuere voluit: Idcirco non grave sit, brevibus verbis longam illam felicitatem celestem aliquatenus percipere. 1. Paradisus terrenus solius DEI factura erat: Paradisus celestis itidem solum JEOVAM creatorem agnoscit. *Ego vado, inquit Christus, & paro vobis in mansionibus patris mei locum*, Johan. 14. vers. 2. 2. In Paradisum Adam & Eva à Deo collocabantur, Nos itidem in celestem paradisum à solo Christo recipimur, Johan. 14. v. 3. Ego recipiam vos. 3. In terrestri paradiso omne lignum bonum, & concupiscibile ad visum fuisse, Moses testatur: Multo magis perfectio hæc & omnium rerum abundantia in celesti paradiso deprehenditur. *Ibi, ut Augustinus loquitur, nihil oberit, nihil deerit, nihil effluet, nihil defluet: nihil erit extra, quod appetatur; nihil intra quod fastidiatur: ibi erit affluentia divitiarum, refluencia deliciarum, confluentia bonorum: Ibi erit summa securitas, secunda tranquillitas, tranquilla jucunditas jucunda felicitas, felix aternitas, aterna beatitudo, beata certitudo, certa visio & sine fine laudatio.* 4. Habebimus ibi arborem scientiæ, cognitionem perfectam de facie ad faciem, 1. Cor. 13. v. 12. non interrogabimus quicquam. Johan. 16. vers. 25. 5. Habebimus ibi fontem salutis perennem: ut quemadmodum in hac vita primitias Spiritus sancti in Baptismo accepimus: ita illic plenitudinem ejus habituri sumus. 6. Erit thesaurus noster pretiosissimus Christus Jesus, in quo omnes thesauri, Colos. 2. v. 3. in quo profunditas divitiarum, Rom. 11. v. 33. 7. Ipse erit lignum vitæ, per quod in vigore & immortalitate, qua donabimur, conservandi sumus. 8. Sicut in medio Paradisi lignum vitæ fuit: ita & nos in medio Paradisi celestis constituemur. 9. Sicut arbor vitæ ramos habuit latos: ita & nos sub alis & umbraculo Christi Jesu latissimo habitabimus, Psal. 91. vers. 1. Plura capita comparisonis inter lignum vitæ & Christum alibi tractavimus. Hæc de Paradiso, & prima Filii Dei Epistola, dicta sufficiant: Quia verò vincentes duntaxat, in Paradisum intromittuntur, ideo demus nos operam, ut carnis nostræ perversæ, peccati, Satanæ & inferni victores evadamus, & sic ad regnum gloriæ perveniamus, per Jesum Christum Dominum nostrum, Amen.

II. Epistola ad Smyrneos.

Smyrna civitas erat Ioniæ clarissima, autore Plinio, lib. 5. c. 29. & Strabone lib. 14. in amœno maris Ægæi littore, super Ephesum 15 milliaribus ad Septentrionem sita: Erat ibi, tempore D. Johannis, Angelus, sive Episcopus quidam, cui, ut scribat Epistolam, Filius Dei mandat, inquit: *Angelo Smyrnearum Ecclesie scribe.* Ante omnia observandum venit, quis eo tempore Episcopus myrrathus sive Smyrnæus fuerit. Nicolaus de Lyra paucis verbis rem significat, communiter Doctores statuere, Polycarpum, insignem illum martyrem, & constantissimum Christi Jesu confessorem episcopatum tunc præfuisse: Et sic historiæ quoque testantur Ecclesiasticæ. Tota insuper Epistola ex amissim respondet iis, quæ de Polycarpo narrantur, & tum ab Irenæo, tum ab Eusebio commemo-

rantur. Irenæi verba lib. 3. cap. 3. fol. 140. edit. Basil. in folio sic habent: *Polycarpus non solum ab Apostolis edoctus & conversatus cum multis ex eis, qui Dominum nostrum viderunt, sed etiam ab Apostolis in Asia, in ea, quæ est Smyrna, Ecclesia constitutus Episcopus, quem & nos vidimus in primâ nostrâ ætate, multum enim perseveraverat, & valde senex gloriosissime & nobilissime martyrium faciens exivit de hac vita: Hic docuit semper, quæ ab Apostolis didicerat, quæ & Ecclesia tradidit, & sola sunt vera: Et testimonium his perhibens, quæ sunt in Asia Ecclesia omnes, & qui usq; huc successerunt Polycarpo, qui vir multo majoris auctoritatis testis, & fidelioris veritatis est testis, quam Valentinus & Marcion, & reliqui, qui sunt perversæ sententiæ.* Et post pauca: *Polycarpus Marcioni aliquando occurrenti sibi, & dicenti, cognosce nos, respondit: cognosco te primogenitum Satanae.* Eusebius lib. 4. hist. Eccles. cap. 15. prolixè constantiam Polycarpi narrat: & in principio lunam hanc tribus verbis ponit: *Cum maximis persecutionibus turbaretur Asia, Polycarpus martyrio consummatur: Cætera paulo post commodiore loco adjiciemus.* Extat ad hunc Polycarpum scripta Epistola Ignatii pulcherrima, numero octava, quam qui vult, in Volum. orthodoxograph. monumento- rum, fol. 45. 46. 47. legere poterit: Sicut & præcedentem septimam, quæ ad Ecclesiam Smyrnæorum exarata est. Nunc quid scribi mandavit Christus, attendamus: Hæc dicit primus & novissimus, qui fuit mortuus, & vivit: scio opera tua. Non latet Dominum Episcopi pietas, ideo dicit: scio opera tua: addit & afflictionem, vehementer enim persecutionibus tyrannorum affligebatur: & paupertatem, ad quam spoliis hostium, & ingratitude mundi adigebatur: sed dives es, interferit Christus, innuens, amplissimis divitiis spiritualibus Polycarpum instructum esse. Erant verò tunc homines nequam, & blasphemæ, qui se Judæos gloriabantur quidem, nihil autem aliud, quam Synagoga Satanæ fuerunt, eos sibi non ignotos esse testatur Dominus dicens: *Scio blasphemiam eorum, qui se dicunt Judæos esse, & non sunt, sed sunt Synagoga Satanæ.* Ita ex affectu & operibus pronuntiat Christus: Blasphemæ enim satis extiterunt, quod doctrinam Polycarpi de Christo Jesu blasphemarent, quod cum Præses Polycarpum cremandum mandarat, ipsi cæstro Satanici odii perciti, non postremi in comportandis sarmentis fuerunt. Ab hisce flagellis Satanæ multa adversa accidebant sancto Episcopo: & plura perferenda tum ipsi, tum toti Ecclesie Smyrnæorum testabant: ideo præmonet Dominus, ne animis frangantur, sed constantissime, ad finem usque perseverare conentur. *Nihil horum timeas, quæ passurus es: ecce missurus est Diabolus aliquos ex vobis in carcerem, ut tentemini & habebitis afflictionem dierum decem.* Tela prævisa minus ferire solent: ideo quid eventurum sit, Christus prædicit, ita tamen, ut subinde inferat quæ ad patientiam habendam faciunt: hinc enim dicit, tentationis sive probationis causa hoc fieri: hinc terminum certum afflictionis ponit, nempe decendium: quo exacto afflictiones cessaturæ sint. Variant autem interpretes, quid per decem dies propriè Filius Dei intelligat. Lyranus aliquot sententias recenset, his ver-

Euseb. lib. 4. hist. Eccles. c. 15.

Infra sub fin. hujus Epistola. Orthodoxograph. fol. 45.

Quid per decem dies Filius Dei intelligat.

Lyra,

verbis: Exponitur istud multipliciter: uno modo referendo ad tribulationem Ecclesie generaliter: cuius à Doctores dicuntur esse decem tribulationes, quae significantur hic per decem dies; alio modo, ut per decem dierum tribulationem intelligatur tribulatio perfecta: quod denarius est numerus perfectus: Et primus limes numerorum: quod numeri sequentes sunt replicationes denarii, & parium eius, ut dicitur in 3. Phyl. Undecim enim sunt unum & decem: duodecim duo & decem, & sic usque ad viginti, quae sunt bis decem: triginta ter decem, & sic consequenter: Alio modo applicando ad decem praecepta Decalogi, quasi dicat, tribulatio Ecclesie durabit, quamdiu observatio praeceptorum Decalogi, quod est, usque ad finem mundi. Posset etiam aliter salvo meliori iudicio exponi, ut per decem dies intelligantur decem anni, secundum illud Ezech. 4. Diem pro anno dedi, quod forte tantum duravit persecutio Smyrnenfis Ecclesie. Haec tenus Lyra. Ex variis istis interpretationibus illa mihi probatur, quod numerus finitus pro infinito ponatur, & per denarium perfectus ac absolutus intelligatur, ita ut hoc dictum velit Christus: Plurimis diebus afflictionem habebitis, abyssus abyssum invocabit. Sæpe enim numerus denarius plenitudinem notat: ut cum Jacob socero suo inquit: Decies immutasti mercedem meam, Gen. 31. v. 7. & 41. Et alibi: Tentaverunt me decem vicibus, Num. 14. v. 22. Decies me confunditis, Job. 29. v. 3. Ubi decies idem quod sæpius significat, neque numerus iste denarius tam strictè ac superstitiosè observandus est. Monet autem Christus, ne quoties affliguntur, toties immutentur, sed ut constantiam in ærumnis exhibeant: Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ: bonis militibus & feliciter certantibus corona pro præmio olim promittebatur: iis verò duntaxat, qui legitimè militabant & certabant, nec in medio cursu deficiebant: Huc respiciens Christus, Polycarpo quoque, & cæteris Smyrnenfis Christianis pollicetur, se coronam vitæ ipsis daturum, si usque ad finem fideles esse perrexerint. Ac ut tanto certior sit hæc promissio, aliis verbis, præmissa *ἡμετέραν* eam repetit, inquit: Quis habet aurem, audiat, quid Spiritus dicat, non soli Angelo, sed omnibus Ecclesiis: qui vicerit non lædetur à morte secunda: per quam mortem mors animæ, hoc est, damnatio æterna intelligitur. Vetus ille, qui sub papatu ante annos sesquicentum vixit commentator, ita super hæc verba scribit, pag. 18. fac. b. *Et si de prima non liberaveris vos, quæ est carnis, quia hac communis est, etiam persecutionibus vestris, tamen de secunda morte, quæ est animæ, penitus liberabo, quæ est gehenna, quam necesse habent persecutores Ecclesie, sine fine sustinere: Hac omnia adduci possunt ad propositum, ad consolationem tribulatum persecutionibus Antichristi, qui JAM REGNAT. Smyrna namq; canticum interpretatur, vel quasi Myrrha, quia in canticis tribulatum delectatur Deus, & Ecclesia orthodoxa. Quod canticum huiusmodi persecutorum prædicatione & doctrina (quia latificat spirituales) merito canticis designatur, & est tribulatio eorum quasi Myrrha, quia quamvis multum sit amara tribulatio eorum, sicut Myrrha, tamen, sicut Myrrha corpora mortuorum servat à putredine, sic iustorum tribulatio, eos servat à corruptione peccatorum. Et sic finitur secunda exhortatoria prima visionis principalis, Et*

hic confunditur sapientia mundanorum, qui eos reputant felices, qui prosperantur in terrenis, & infelices pauperes afflictos: ab aliis conculcatis, cum tamen ex præmissis processu clareat oppositum.

Scrulpuli.

I. Communiter creditur, afflictiones piis à Deo immitti, & mala pænæ ab ipso quoque oriri, iuxta illud Amosij c. 3. v. 6. *Non est malum in civitate hac, quod Dominus non fecerit.* Hic autem Filius Dei dicit: Missurus est Diabolus aliquos ex vobis in carcerem: ubi quod alioquin Deo assignari solet, Diabolo adscribitur: Et valde durum videtur, Christianos à Diabolo in carceres mitti: cum nullam in fideles potestatem habeat. Responderetur autem, assertionem filii Dei nihil planè ob stare, quò minus calamitates à Deo immitti statuuntur: Permittit enim nonnunquam Dominus, ut Satanas pios ac fideles aggrediatur: sine quâ permissione Satanas ne quicquam super nos potestatis habet. Id quod exemplo Hiobis luculentissimè demonstrari potest. Is se fateretur à Deo affligi, facultatibus & liberis à Deo privari: Dominus dedit, Dominus abstulit: Interim textus Biblicus disertè affirmat, quod Satanas Sabæos & Chaldaeos incitarit, ut greges & armenta Jobis abigerent: quin & ipse Diabolus petit à Deo, ut sibi potestatem grassandi in ea, quæ Hiobis erant, concedat: cui petitioni annuit Dominus, & Hiobum sanctissimum virum à Satana non nihil affligi permittit. Diverso igitur respectu Deus & Satanas pios in carcerem mittunt: & diversitas consistit in his geminis capitibus: primò, ipsum opus missionis in carcerem, quatenus externa est actio, propriè Satanæ competit, ut causæ efficienti: per organa enim sua id studiosè operatur. Deus verò tantum fieri permittit. Altera diversitatis ratio in scopo & fine consistit: Diabolus affligit pios, ut perdat, Deus affligi eos permittit, ne pereant, sed probentur, & in igne tentationis probè exerceantur. Et si proinde Satanas absque Dei indultu nullam planè in fideles potestatem habet: permissivè tamen varijs modis eos affligit, & sicut Paulum, colaphizat, 2. Cor. 12. vers. 7. Pro rudioribus exemplo Josephi res illustrari potest: Volente & non invito Deo innocens Josephus incarceratur. Hic ipsa incarceration innocens, quia cum verbo DEI non congruit, Satanæ opus est, ratione finis autem cujusdam eximii, ad quem incarceration ista diuturna vergebat, nimirum ut suo tempore exaltaretur Joseph, Dei operatio concurrebat. Facit huc etiam illud simile, cum pater præceptorum permittit, ut castiget filium, non præceptor tantum, sed & Pater castigavit: quamvis quod externum opus attinet, solus morum inoderator id perfecit. Ita vitiosas actiones in afflictione piorum propriè uni Diabolo, vice versa, bonum finem, & exoptatum eventum uni ac soli Deo rectè adscribimus, uti in disputatione de providentia & causâ peccati in scholis Theologorum fufius docetur.

II. Ob-

Sententia
auctoris de
numero de-
nario.

Gen. 31. v.
7. & 14.
Num. 14. v.
22.
Job. 29. 3.

Amos. 3. 6.

Quomodo
dicatur Sa-
tanæ ali-
quos mitte-
re in car-
cerem?

Diverso re-
spectu &
Deus &
Satanas
pios in car-
cerem mit-
tere dicuntur.

2. Cor. 12. v. 7.

NB.

II. Obstat verò videtur contra alterum differentiae membrum, ipse textus Apocalyp-
ticus, quod dicitur: Satanæ missurus est aliquos ex
vobis in carcerem, ut tentemini: ubi de salutari
fine, quem Deus sibi propositum habeat, in per-
missione illa, ne verbum quidem habetur: quin
potius innuitur, id Satanam enixè operam dare,
ut nos tentemur, hoc est, ut ad mala quævis alli-
ciamur. Ad hanc instantiam responderi hoc de-
bet, duplicem esse tentationem: unam seductio-
nis, alteram probationis: illam Satanæ, hanc Deo
competere. Jam de quâ sermo fiat in hac Filii
Dei Epistolâ, quæritur: si de tentatione seducti-
onis quis verba accipiat, nihilominus inconcussa
manet nostra distinctio, aliud Deum, aliud Sata-
nam spectare in afflictionibus: ut cum Hiob af-
fligitur, Satanæ certè corporis & animæ perditio-
nem sibi propositam habuit: Deus verò orbi uni-
verso patientiam ejus conspicuam reddere vo-
luit. Nihil autem impedit, quò minus tentatio-
nem hîc pro *πειρασμῶν* & probatione accipiamus,
quemadmodum de Abrahamo scriptura testa-
tur, Gen. 22. v. 1. *Tentavit Deus Abraham*: hoc
est, fidem & obedientiam ejus coram omni po-
pulo probatam fieri voluit. Eadem vocis hujus
significatio alibi quoq; in Bibliis reperitur. Exod.
16. v. 4. inquit Dominus: *Utrum eum, utrum*
ambulet in lege mea, an non. Et Moyses, Exodi 20.
v. 20. *Nolite timere, ut enim tentaret, siue probaret,*
venit Deus. Deut. 8. v. 2. *Deduxit te jam 40. annos*
in deserto, ut affligeret ac tentaret te, ut sciret, quid
esset in corde tuo, utrum observaturus esses ejus præ-
cepta. Deut. 13. v. 3. *Tentat vos Dominus Deus ve-*
ster, ut palam fiat, utrum diligatis eum. Patet ex his
locis, tentare idem esse, quod explorare & pro-
bare: permittit ergò Deus Satanæ, ut pios in car-
cerem mittat, quo probetur & exploretur fides,
patientia, & constantia eorum. Neque obstat
vocula græca *πειρασμῶν*: etsi enim haud rarò ten-
tationem & impulsionem ad malum significat,
atque hinc Satanæ *πειρασμῶν* dicitur: tamen & pro
probatione sumitur, uti ex versione LXX. Inter-
pretum videre licet: Illi enim Gen. 22. v. 1. hac
ipsâ voce utuntur: *ὁ θεὸς ἐπειράζει*, Deus tentabat
Abraham: Deus autem ad malum non tentat,
Jac. 1. v. 13. Ergo solidè vel ex hoc uno loco con-
cluditur, vocem *πειρασμῶν* non malam tantum, sed
bonam etiam tentationem significare. Ita in
supra allegatis locis Exod. 16. v. 4. Exod. 20. v. 20.
Deut. 8. v. 2. Deut. 13. v. 3. semper ista dictio græ-
ca in versione septuaginta Interpretum habetur,
& de Deo usurpatur, quod utique non facturi
fuissent, nisi absque imputatione ullius culpæ aut
mali id fieri posse scivissent.

III. Nuspiam nisi in Apocalypsi scriptura se-
cundæ, sed unius tantum mortis meminit: Con-
stitutum est homini semel mori, inquit Aposto-
lus, Hebr. 9. v. 27. Si semel, ergò non bis, si non
bis, ergò una tantum mors, si hoc, quomodo igitur
constat pronunciatum Filii Dei, de secundâ
morte? Respondeo, nulla in utroque pronuncia-
to est contrarietas: una numero est mors, scilicet
corporis: Semel enim duntaxat anima & corpus
invicem dissolvuntur: Secunda verò mors *μετὰ πο-*
ρεύσεως pro cruciatu & tortura animæ, mortem cor-
poris è vestigio sequente accipitur, & hoc respec-
tu mors secunda, juxta geminas partes hominis
indigitatur. Cum enim impius moritur, non
corpus tantum ejus, sed & anima moritur: illud

corporaliter, hæc spiritualiter. Anima quidem
aliàs tam in piis, quam in impiis est immortalis,
scilicet *πνεύματι*, si corruptionem quandam morta-
lem consideres: dicitur autem mori *κατὰ πνεύματι*,
& tunc mors pro pœnis ac cruciatibus æternis
sumitur, ac alibi pessima mors vocatur. Psal. 34.
v. 22. Insuper mors hæc secunda ad totum homi-
nem, indivulsè, & non ad animam solam separa-
tim referri potest: ita ut æterna mors, quæ excipit
temporalem intelligatur: Neque in Apocalypsi
duntaxat geminæ hujus mortis, sed & alibi in scri-
pturâ mentio fit: ut cum Dominus inquit: *Nolo*
mortem peccatoris: cum David ait: Non moriar, sed
vivam: Ezech. 18. v. 17. Psal. 118. v. 17. ubi non da-
tur privilegium pœnitentibus & fidelibus, de non
sustinendâ morte temporali: quam judiciariâ vo-
luntate utique vult Dominus: quam omnes pati
& subire cogimur, sed de æternâ morte tum Deus,
tum Propheta David loquuntur: planè sicut Chri-
stus ait: *Qui sermonem meum servaverit, non gusta-*
bit mortem in æternum, Joh. 8. v. 51. Ubi sole cla-
rius & manifestius apparet, aliam restare mortem
æternam, iis tamen solum, qui sermonem Christi
non servant, hoc est, impiis & infidelibus: Proin-
de omni absurditate caret, quòd Christus de
morte secundâ hîc affirmat: quin potius præmo-
net, ne eâ aliquando obruamur, uti in progressu
fusiùs dicitur.

Doctrina.

Nunc usum didascalicum Epistolæ hujus
ostendere libet.

I. Aptissimâ Filii Dei descriptione utitur A-
postolus, cum ait: *hac dicere eum, qui fuit*
mortuus, & tamen vivit: significare enim vult,
sicut Christus putabatur quidem cum vita, vires
regni, & gloriam miraculorum amisisse: ita videri
Christianos in *ἀμην* afflictionum planè desertos,
& tales, qui nunquam gloriæ æternæ participes
futuri sint: quemadmodum verò Servator, post-
quam mortem pertulit, ad vitam cum triumpho
rediit, suamque divinitatis gloriam & majesta-
tem declaravit, Rom. 1. v. 4. ita nos, exantlatis
tribulationibus, tandem gloriôsè triumphaturos,
& retributionem calamitatum, quas sustinimus,
largissimam accepturos: Mors itaque capitis,
consolationem excitet in cordibus membrorum,
& parata reddat, ut eandem cum capite sortem
patienter ferant.

II. Augetur hæc tolerantia meritò, si pen-
si habemus, quam fideliter noverit *Filius Dei af-*
flictiones piorum: ita enim hic testatur, *Novi afflictionem tuam:* quod probè observan-
dum est: In rebus enim adversis nihil pios magis
solicitat, quam quòd sibi videntur à Deo prorsus
negligi: sicut exemplo Davidis liquet, ita lamen-
tantis: *Usquequo Domine oblivisceris me in finem:*
usquequo avertis faciem tuam à me? Psal. 13. v. 12.
Hunc in modum & Sion queritur, inquiens:
Dereliquit me Dominus, & Dominus oblitus est mei,
Esa. 49. v. 14. Ne verò in gravissima hac tentatio-
ne succumbamus, testatur Christus disertè,
quòd benè noverit afflictionem nostram:
novit Dominus, qui sint sui, & novit eos simul ex ten-
tatione eripere, 2. Tim. 2. v. 19. Signavit nos in mani-
bus suis, Esa. 49. v. 15. Et qui non novit calamitates
nostras, cum ipse Deus onus nobis imponat, Psal. 68.
v. 20. cum non ab alio, quam à Domino corri-
piamur.

Tentatio in
scriptura
continetur
duplex.

Gen. 22. v. 1

Exod. 16. v. 4

Exod. 20.
v. 20.

Deut. 8. v. 2

Deut. 13.
v. 3.

Vocula græ-
ca *πειρα-*
σμῶν sa-
piens de ten-
tatione pro-
bationis ac-
cipitur.

Gen. 22.
v. 1.

Jac. 1. v. 13.

Exod. 16. v. 4

Exod. 20.
v. 20.

Deut. 8. v. 2

Deut. 13.
v. 3.

Heb. 9. 27.
Quia sit
mors secun-
da, cum ho-
mo alias se-
mel tantum
moriatur?
Responsio.

Mors idem
quod pœna
ac crucia-
tus.

Ps. 34, 22.

Ezech. 18,
17.
Ps. 118, 17.

Joh. 8, 15.

Christiani
videntur
penitus de-
serti sicut
& Christus
putabatur.
Rom. 1, 4.
Vivent ta-
men in
Christo per
omnes æter-
nitates.

Christus
novit cala-
mitates no-
stras.

Ps. 13, 12.

Esa. 49, 14.

2. Tim. 2, 19
Esa. 49, 15.
Ps. 68, 20.

1. Cor. 11, 32. piatur. 1. Coriath. 11, v. 32. Hinc Moses de notitia ista divina ait : *Vidit Deus afflictionem eorum*, Exod. 2, v. 25. & David: *Tu Domine laborem & dolorem consideras: Orphano tu eris adjutor*, Ps. 10, v. 14. 15. Ne ergo insultibus Satanæ cedamus, hostium minas non moremur; eos, qui corpus tantum occidere possunt, non timeamus, sed toti à providentiâ divinâ pendentes, nos, nostrasque calamitates Deum nosse credamus: *Is non perpetuam fluctuationem dabit justo: neque faciet, ut in aeternum commoveatur: quin potius exaltabit de portis mortis, ut annuntient omnes laudationes, in portis filia Sion*, Psal. 9, v. 15. & 18.

III. Vulgare & grave ministrorum verbi, & in hac terrâ militantis Ecclesiæ onus est paupertas, quâ cum primis propter confessionem sinceram exercemur: fuit ea quoque conditio Polycarpi Episcopi, quin & totius Ecclesiæ Smyrnenfis: unde Christus ait: *Novi paupertatem tuam*: Tyrannide enim Imperatorum Christiani facultatibus suis exuti & spoliati, vitam, summa cum inopiâ & egestate, traduxerunt: Nec absimilis hodie fors est Ecclesiæ Evangelicæ, ejusque Antistitum: qui plerumque, præter rastrum & mendicitatem, uxori- bus & liberis nihil relinquere solent. Hac calamitatis specie qui premuntur, non irascantur Deo, nec tædio difficultatum, vel desiderio fortuna-

rum recalcitrent, sed voluntatem Domini agnoscant, qui propter peccatum, ejusmodi subjectos nos vult calamitatibus: quas obedienter feramus, & nihilominus Deum propitium ac misericordē statuamus: si creatorem miseria creaturæ, si Dominum paupertas servi lateret, haberemus fortasse, de quo mens nostra anxie sollicita esset: Verum Christus fatetur, sibi non ignotam esse paupertatem, adeoq; Polycarpum, Christo nec infcio, nec invito, onus istud sustinere: Neq; verò existiman-

dum, ob *φτωχείαν* corporale succensere nobis Dominum: aut egestatem ideò divinitus immitti, ut vel prorsus perire, vel desperare cogamur: *Absit, quin potius oculi ejus respiciunt in pauperem*, Psal. 10, v. 8. *Pauperum suorum miseretur*, Eccl. 49, v. 13. *Assistit à dextris pauperi, ut salvam reddat animam ejus*, Ps. 109, v. ult. *Fortitudo sit Dominus pauperis*, Eccl. 25, v. 4. Et vult, nos hac quoque in parte conformes fieri Christo Jesu, qui ipse etiam his in terris summa inopia laboravit, & inde dixit, *Vulpes foveas habent, & volucres celi nidos, Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinat*, Matth. 8, v. 20. Si proinde mundus tam ingratus fuit erga Christum, quid nos miremur, si eandem ingratitudinem experiamur? *Non est discipulus supra magistrum*, Luc. 6, v. 40. Itaq; animum maturè aptemus, ut cum Paulo dicere liceat: *Didici in quibus possum contentus esse: scio & abundare, & penuriam pati*, Phil. 4, v. 12. Cæterum, non sequitur hinc monasticorum doctrina, quod Ecclesiasticæ personæ, quin & alii Christiani, spe singularis cujusdam meriti facultates suas, quas habent, deferere & abjicere teneantur: gentilis, & hæretica prorsus hæc est opinio: Ethnica siue gentilis esse deprehenditur, exemplis plurimorum, in gentilismo hoc nomine celebratorum: Extollit enim Seneca Zenonem, qui cum audisset, sua omnia esse submersa, respondit, *jubet me fortuna expeditus philosophari*. Valerius commendat Anaxagoram, qui cum post longam peregrinationem, rediret in patriam, & sua dissipata videret omnia, ait: *Non essem ego salvus, nisi ista perisissent*: Cicero laudat Biantem Prieneum, cujus cum patriâ

cepisset hostis, cæterique ita fugerent, ut multa de rebus suis secum adsportarent, cum esset admonitus à quodam, ut idem ipse faceret, Ego, inquit, sic facio: *Nam omnia mea mecum porto*: Ille hæc ludibria fortunæ (inquit Cicero) nec sua putavit: Laërtius celebrat Aristippum: Alii Diogenem Cynicum, qui cum abjectis omnibus, tantum vas quoddam ligneum, quo aquam hauriret, sibi reservasset, videns hominem quendam manu bibentem, statim vas suum confregit, inquit: *Nesciebam, quod natura dedisset mihi scyphum*. Ita Ethnici facultatum desertionem extulerunt, à quibus errorem mutuati hæreseon assertores plurimi, itidē acerrimè contenderunt, decere Christianos, ut abjectione facultatum semetipsos pauperes reddant: Egere hoc Esai, de quibus Hieronymus ex Pharemonte Stoico refert, quod renuntiarent curis & negotiis mundi. Horum vestigia presterunt quidam vocantes se Apostolicos, & *ἀποστολικούς*, qui neminem, res proprias possidentem, in suam communionem recipiebant. Manichæi eò usq; absurditatis progrediebantur, ut fingeret bona temporalia à principe tenebrarum fuisse creata, & ab illo solo promitti ac dari. Post Nicenam Synodū, (circa annum Domini 330.) Eustachius quidam docuit, nullum fidelem, qui non desereret & abjiceret omnes suas possessiones, posse spem ad Deum habere: Grat. distinct. 15. Prætextu paupertatis Julianus suo tempore exagitavit Ecclesiā acerbissimè, & Christianos suis facultatibus expoliavit, objiciens illud Christi, Matth. 5. *Beati pauperes*. Et horum sectatores strenui sunt Monachi illi hypocritæ, qui paupertatem spontaneam & voluntariam Deo vovent, eo fine, ut remissionem peccatorum mereantur. Rectissimè autem jam olim Divus Aug. lib. de op. Monach. c. 28. de ejusmodi hypocritis judicavit: *Multos hypocritas sub habitu Monachorum usquequaq; dispersit Satan, circum-euntes provincias, nusquam missos, nusquam fixos, nusquam stantes, nusquam sedentes, alii membra martyrum, si tamen martyrum, sibi vendicant, omnes perunt, omnes exigunt, aut sumptus lucrosa egestatis, aut simulata pretium sanctitatis*. Quapropter etsi Christus novit pauperes & egenos, nimirum, quos ipse in hoc statu collocatos cupit, non tamen omnes omnino damnat divites, nec cupit, ut qui lautiore crumenâ honestè instructi, eam temerè, & more Anabaptistico abjiciant: quippe quod ipse Servator numulos diligenter asservari curavit, unde ducentos aliquando denarios residuos habuit, Joh. 6, v. 7. Et benè super hæc verba scribit Augustin. tractat. 60. in Johan. *Habebat Dominus loculos, in quibus servabat collata, ut intelligeremus, quod præcepit, non cogitandum de crastino, non ad hoc fuisse præceptum, ut nihil pecunia servaretur à sanctis, sed ne Deo propter ista serviatur*. Bernardus satis eruditè paupertatem illam spontaneam Monachorum refutat, inquit: *Abraham, cæterique sancti nunquid non leguntur habuisse terrenas divitias? Sufficit nobis esse, sicut illi fuerunt, non enim sumus meliores patribus nostris: Si culpabilis esset possessio, nunquam illi in divitiis tantam à Domino gratiam obtinissent: Quid respondebimus novis imitatoribus veterum sanctorum? &c.* Hæc de paupertate verâ & hypocriticâ paucis loqui placuit: Qui volent, doctrinam istam consideratione patrimonii Petrini à Pontificibus Romanis hætenus possessi, illustrare, & quam longè alia Pontificum ratio sit, quam Episcoporum & Martyrum primi.

Laertius.

Hæretici, à quibus Monachi in partem paupertatem electitiam mutasti sunt. Esai.

Manichæi.

Eustachius.

Julianus.

August. lib. de op. Monach. c. 28.

Johan. 6, 7. Augustin. tract. 60. in Joh.

Bernhard.

Neq; enim indicium

est ira Dei,

aut perditionis nostra.

Psal. 10, 8.

Esa. 49, 13.

Ps. 109, ult.

Esa. 25, 4.

Matth. 8, 20.

Luc. 6, 40.

Phil. 4, 12.

Refutatur

spontanea

Monachorum

paupertas.

Qua genti-

lismum re-

spicit ac ha-

vesin.

Seneca.

Valerius.

Cicero.

rum, servus es peccati: Servus autem non manet in domo in aeternum: Filius manet in aeternum: Scio quod semen Abraham estis, sed queritis me interficere, quia sermo meus non habet locum in vobis: Ego quod vidi apud Patrem meum, loquor: & vos quod vidistis apud Patrem vestrum, facitis. Responderunt & dixerunt ei: Pater noster Abraham est. Dicit eis Iesus: Si filii Abraham essetis, opera Abraham faceretis: Nunc autem queritis me interficere, hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audiivi à Deo: hoc Abraham non fecit: Vos facitis opera patris vestri. Dixerunt itaque ei: nos à stupro non sumus nati: unum patrem habemus Deum. Dixit eis Iesus: Si Deus pater vester esset, diligeretis utiq; me: Ego enim ex Deo processi, & veni, neq; enim à meipso veni, sed ille me misit: Quare loquelam meam non agnoscitis? quia non potestis audire sermonem meum: Vos ex patre Diabolo estis, & desiderii patris vestri vultis obsequi. Non ovum ovo similis, quam Judæis his illi, de quib; Iohannes ait: tentasti eos, qui se dicunt Apostolos esse, & non sunt, & invenisti eos mendaces: dicunt nonnulli se Judæos esse, & non sunt: sed sunt Synagoga Satanae. Neq; verò desit hominum istorum maleferiata species, sed sub papatu adhuc viridissimè floret: quæsit enim Monachi & rasi illi Ecclesiæ Romanæ prælati, de doctrinæ fundamento, nihil aliud præter nudam & vanam, multisq; modis invalidam & interruptam successionis ordinariæ & Apostolicæ jactantiam proferre queunt: gloriantur se cathedram Petri possidere: gloriantur, se absq; omni interruptione per aliquot multa secula, Apostolis, & viris Apostolicis succedere, adeoq; orthodoxam doctrinam, non posse non, vigore prætensæ successionis, in Ecclesia Romana vigere. Cæterum commodissimè in ipsos quadrat sententia Christi, licet jactent se Apostolos vel Apostolicos, nihilominus tamen esse Synagoram & conventum Satanae: eosq; à Diabolo agitari omnium vehementissime: Collocati sane sunt in religione velut Angeli, ut est apud Catharinam Senensem, c. 125. sed quam plurimi sunt demonib; deteriores: facti arma Diaboli, corrumpentes religionem intus in se, & fratrib; ac extra in secularib; à spiritu maligno (inquit Episcopus Chemensis) exagitantur. Scite, qui se Apostolicos hodie in papatu jactant, ab Aventino in præfatione lib. 6. hist. Bojorum describuntur: Nunc papa ovili Christi capros, hircos, lupos libidinosos, adulteros, virginum sacrarum stupratores, coquos, muliones, latrones, argentarios, nummularios, fucos, pecuniarum aucupes, luxuperditos, perjuros, literarum penitus omnium rudes, imponit. Et ut accuratius perspiciamus, vere Synagoram Satanae Præfules & Rhadamantos Romanos dici ac appellari debere, ecce syllabum bene longum, & catalogum satis prolixum, Pontifices Magos & Satanae addictissimos, continentem. 1. Sylvester secundus, quò papatum adipisceretur, Diabolo se totum mancipavit. 2. Iohannes duodecimus Diabolum in alea invocavit, eiq; vinum libavit. 3. Benedictus octavus, & 4. nonus, Diaboli operâ præstigiis fecerunt; & post mortem horrenda specie apparuerunt. 5. Gregorius sextus in vita se Diabolo addixit, & Christiana sepultura indignum se judicavit. 6. Gregorium septimum synodus Brixinensis Necromanticum & magum pronunciavit, quia non libros tantum magicos circumtulit, sed & post incantationes magicas, ex sacramento altaris responsum petiit. Magi quoque fuisse 7. Iohannes XXIII. & 8. Paulus III. ab historicis celebrantur: & quis omnes alumnos Romanæ ac Diabolicæ si-

IV. Opera danda est, ut si maximè terrenâ paupertate premimur, tamen divitias spirituales possideamus: ita enim dives erat Episcopus Smyrnæus, bonis nimis animi, & spiritus, quâ de causa Filius Dei ait: *Novi paupertatem tuam, sed dives es:* dives ac opulentus erat virtutibus eximiis, dives cognitione mysteriorum Dei, dives fide, spe & caritate, dives patientia & constantia: Neque enim refert, si opibus mundi caremus, modò divitiis & thesauris cœlestibus gaudeamus: paupertatem terrenam, opulentia patientia toleremus, & superna diligenter quæramus: ita divites erant i. Hebræi, de quibus ait Aposto-

*meam non agnoscitis? quia non potestis audire sermo-
nem meum: Vos ex patre Diabolo estis, & desiderii pa-
tris vestri vultis obsequi. Non ovum ovo similis, quam
Judæis his illi, de quib. Iohannes ait: tentasti eos, qui se
dicunt Apostolos esse, & non sunt, & invenisti eos men-
daces: dicunt nonnulli se Judæos esse, & non sunt: sed
sunt Synagoga Satana. Neq; verò desuit hominum
istorum maleferiata species, sed sub papatu adhuc
viridissimè floret: quæsit enim Monachi & rasi illi*

*Succesſio à
Pontificibz
jaſtata.*

Ecclesiæ Romanæ prælati, de doctrinæ funda-
mento, nihil aliud præter nudam & vanam, mul-
tisq; modis invalidam & interruptam *successionis*
ordinariæ & Apostolicæ jaçantiam proferre queunt:
gloriantur se cathedram Petri possidere: glorian-
tur, se absq; omni interruptione per aliquot multa
secula, Apostolis, & viris Apostolicis succedere,
adeoq; orthodoxam doctrinam, non posse non,
vigore prætensæ successionis, in Ecclesia Romana

Sacrificulū
et prasulē
Romani
verē sunt
Synagoga
Sacerdotū

vigere. Cæterum comodissimè in ipsos quadrat sententia Christi, licet jactent se Apostolos vel Apostolicos, nihilominus tamen esse Synagoga & conventû Satanæ: eosq; à Diabolo agitari omniû vehementissime: Collocati sane sunt in religione

*Cathar. Sē
nens.
Episc. Che-
mensis.
Aventinus
præfat. l. 6
hist. Bojor*

velut Angeli, ut est apud Catharinam Senensem,
c. 125. sed quam plurimi sunt demonib. deteriores: facti
arma Diaboli, corrumpentes religionem intus in se, &
fratribus, ac extra in secularibus: à spiritu maligno (in-
quit Episcopus Chemenfis) exagitantur. Scite, qui
se Apostolicos hodie in papatu jactant, ab Aventi-
no in præfatione lib. 8. hist. Bojorum describuntur:
Nunc papa ovili Christi capros, hircos, lupos libidino-

Quomodo
sapit hoc
papa feru-
lum.

Index Pontificum qui Diaboli organa fuerunt.

mul synagoga recenseat: si cædes, si imposturas, si fornicationes, si adulteria, si incestus, si Simoniam, si luxum, si alia nefanda scelera & flagitia Romanorum Pontificum in memoriam revocemus, vel ab historicis descripta lectione repetamus, nemo profecto tam vel cæcus vel excors erit, quin Romanam Curiam, quæ se jactat Apostolicam, videat & palpet, Satanae Synagogam esse pestilentissimam: Iccircò pomposam illam de successionem ordinariæ loci & dignitatis gloriationem minimè attendamus: neq; enim veritas doctrinæ, & religionis puritas, ex vanâ ejusmodi jactantiâ æstimari potest: quemadmodum Ecclesiæ primitivæ *ἡ ὁμήτης* illi, & Patres divinitus docti, unanimiter fatentur: Ita enim D. August. Tom. 7. lib. de unit. Eccles. f. 364.

Augustin. Tom. 7. lib. de unit. Eccles. f. 364. Ecclesiam suam demonstrent Donatista, si possunt, non in sermonibus & rumoribus Affricorum, non in consiliis Episcoporum, non in literis quorumlibet disputatorum, non in signis & prodigiis fallacibus, quoniam etiam contra ista verbo Domini preparati & cauti redditi sumus: sed in præscripto legis, in Prophet. predictis, in Psalmorum cantibus, in ipsis Pastoris vocibus, in Evangelistarum predicationibus & laboribus, h. e. in omnibus canonicis sanctorum librorum auctoritatibus: D.

Hieron. distinct. 40. Hieron. distinct. 40. Non sanctorum sunt filii, qui tenent loca sanctorum, sed qui exercent opera eorum. *Nazianz. in laud. Athanas.* Nazianz. in laud. Athanas. Successio pietatis propriè successio existimanda est: Nam qui eandem fidei doctrinam proficitur, ejusdem quoq; throni particeps est: Qui autem contrariam fidem amplectitur, adversarius quoq; in throno censeretur debet. *Ambr. lib. 1. de pœnit.*

Chrysost. Non habent hereditatem Petri, qui fidem non habent. Pulchra sunt verba, hac in parte, Chrysostomi: Videte fratres, quomodo sedeatis super cathedram: Non enim cathedra facit sacerdotem, sed sacerdos cathedram: nō locus sanctificat hominem, sed homo sanctificat locum. Qui benè sederit super cathedram, honorem accipit cathedra: qui malè sederit, injuriam facit cathedra. Non dicamus (inquit Augustinus) propterea nobis credi oportere, quia in Ecclesia Christi sumus, quia ipsam, quam tenemus sedem commendavit Optatus Milevianus, vel Mediolanensis Ambrosius: vel alii innumerales communionis Episcopi, sed ex consanguinitate doctrina. Colophonis loco, addam duo loca insignia ex antiquissimo Latinorum scriptore Tertulliano, qui lib. de præscript. adv. hæret. fol. 106. ita scribit: Ex personis probamus fidem, an ex fide personas? Nemo sapiens est, nemo fidelis, nemo major nisi Christianus: Nemo autem Christianus, nisi qui ad finem usq; perseveraverit. Et fol. 118. magno zelopugnat adversus hæreticos, qui Apostolicos se jactitare solebant: Cupio mihi ostendant, ex qua auctoritate prodierunt: si alium Deum predicant, quomodo ejusdem rebus & literis & nominibus utuntur, adversus quem predicant; si ejusdem, quomodo aliter? Pro bent se novos esse Apostolos: dicant Christum iterum descendisse, iterum ipsum docuisse, iterum crucifixum, iterum resuscitatum: sic enim Apostolos solet facere, dare illis præterea virtutem eadem signa edendi, quæ & ipsi. Volo igitur virtutes eorum proferre, nisi quod agnosco maximam virtutem eorum, qua Apostolos in perversum emulantur. Illi enim de mortuis suscitabant, isti de vivis mortuos faciunt. Sed ab excessu revertar ad principalitatem veritatis, & posteritatem mendacitati deputandam, ex illius quoque parabola parrocino, qua bonum semen frumenti à Domino seminatum primo constituit: avenarum autem sterilis fœni adulterium ab inimico Diabolo postea superducit. Pro parte enim doctrinarum distinctionem figurat: quia & alibi verbū Dei

seminis similitudo est. Ita ex ipso ordine manifestatur, id esse dominicum & verum, quod sit prius traditum: id autem extraneum & falsum, quod sit posterius immissum. Ea sententia manebit adversus posteriores quasque hæreses, quibus nulla constantia & conscientia concedit ad defendendam sibi veritatem. Caterum si qua audent interficere se atati Apostolica, ut ideo videantur ab Apostolis tradita, quia sub Apostolis fuerunt: possumus dicere: Edant ergo origines Ecclesiarum suarum: evolvant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverit, habuerit autorem & antecessorem: Hoc enim modo Ecclesia Apostolica census suos deferunt, sicut Smyræorum Ecclesia Polycarpum ab Johanne collocatum refert: sicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum: id & proinde utique & cetera exhibent, quos ab Apostolis in Episcopatum constitutos, Apostolici seminis traduces habeant. Constringant tale aliquid hæretici. Quid enim illis post blasphemiam illicitum est? Sed et si confixerint, nihil promovebunt. Ipsa enim doctrina eorum, cum Apostolica comparata, ex diversitate & contrarietate sua pronuntiabit, neque Apostoli alicujus auctoris esse, neque Apostolici: quia sicut Apostoli non diversa inter se docuissent, ita & Apostolici non contraria Apostolis edidissent, nisi illi qui ab Apostolis desciverunt, & aliter predicaverunt. Ad hanc igitur formam provocantur ab illis Ecclesiis, quæ licet nullum ex Apostolis vel Apostolicis autorem suum proferant, ut multo posteriores, quæ denique quotidie instituuntur: tamen in eadem fide conspirantes, non minus Apostolica deputantur pro consanguinitate doctrina. Ita omnes hæreses ad utramque formam nostris Ecclesiis provocata, probent se quaquā putant Apostolicas. Sed ideo nec sunt, nec possunt probare quod non sunt, nec recipiuntur in pacem, & in communicationem ab Ecclesiis quoquo modo Apostolicis: scilicet ob diversitatem sacramenti, nullo modo Apostolica. Hactenus verba Tertulliani: Atque sic concludimus hanc observationem, non omnes esse Judæos & Apostolicos, qui se tales jactitare solent.

VI. Maturè prognosticon Filii Dei animis nostris infigamus, cum ait: *passurus es: habebitis afflictionem dierum decem*: ita enim, si ingruunt calamitates, æquius & facilius ferri ac tolerari possunt. Optat quidem caro nostra ex imbecillitate humana, ut omnis passio & afflictio longissimè præsertim à Christianis abesset. Verum voto isto, in valle hac lachrymarum non potiemur: oportet nos pati propter nomen Christi, Act. 9. v. 16. & persecutionem sustinere, si piè in Christo cupimus vivere, 2. Tim. 3. v. 16. Discamus autem, quales nos in statu afflictionum & *παθημάτων* exhibere deceat: *Ne timeamus quicquam: simus fideles usque ad mortem: vincamus*: tria hæc requirit Christus Jesus: neq; solum hîc, sed & alibi sæpius in scriptura magnanimitas, fidelitas, victoria, & patientia præcipitur: quemadmodum supra fusi demonstratum est: impulsivæ causæ à Filio Dei proponuntur præcipuè tres: 1. afflictionum brevitatis: non perpetuò crux & passio durabit, sed duntaxat per decendium: habebitis afflictionem dierum decem, pusillum videbitis me, Johan. 16. v. 16. exultabitis Modicum nunc contristati, in variis tentationibus, ut probatio vestræ fidei multo pretiosior auro inveniatur in laudem, gloriam & honorem in revelatione Jesu Christi, 1. Petr. 1. v. 6. 7.

Maturè animis nostris infigamus, passiones subinde nos excipituras.

Act. 9, 16.

2. Tim. 3, 16.

Ad patienter sustinendas afflictiones incitet nos: 1. Afflictionum brevitatis. 1. Petr. 1, 7. & 8.

v. 6. 7. & 8. Ita paulum imminutus erat Christus infra Angelos, Pl. 8. v. 7. & apud Esaiam nos fideles ita alloquitur Dominus: *AD PUNCTUM IN MODICO dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te: IN MOMENTO indignationis abscondi faciem meam PARVUMPER à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui, dixit redemptor tuus, Dominus, El. 54. v. 7. & 8.* Nubeculam dixit Athanasius passionem suam, citò transituram: quo nomine, non adeò extimescenda est afflictio: cum hujus tantum sit seculi, & *τὸν αἰῶνα*, præsentis temporis, Rom. 8. v. 18. in quo brevissimum vitæ spatiū transigimus: Anni enim nostri sicut aranea meditantur, Pl. 90. v. 10. Deinde ad fidelem constantiam in afflictionibus incitare debet, coronæ promissæ dignitas: esto fidelis usq; ad mortem; & dabo tibi coronam vitæ: similitudo ducta est à certantib. & cursorib. Romanis: inter quos ij coronabantur, qui palmam præ ceteris strenuitate & industria obtinuerunt: similiter ergò coronaturum se recipit Christus, Episcopum & Ecclesiā Smyrnensem, si fideles usq; ad mortē, non exclusivè sed inclusivè, permanserint: adeoq; sanguinem propter Dei gloriam profundere, vitamq; terrenam promptè relinquere, nō gravati fuerint. 3. Huc accedit *ἡ πόλις ἑπτάκινη* tertia, quòd Christus ait: Qui vicerit, non lædetur à morte secunda: etsi enim vitam naturalem amittere, & mortis spicula perferre cogantur, non tamen lædentur à morte secunda: non æternas pœnas sustinebunt, non gehennæ flammæ ardentes persentiscunt. Altiùs hæc secum perpendens Polycarpus masculè pugnavit, masculè vicit, masculè in mediis calamitatum fluctibus perstitit, & animam citius à corpore, quam Christum ex corde rapi permisit: extat luculentissimè descripta historia apud Eusebium, lib. 4. c. 15. fol. 48. 49. & quia non cuivis in promptu est codex Eusebianus, iccirco haud præter rem facturi sumus, si nobilissimam & omnib. modis jucundissimam gloriosissimamque martyris Polycarpi historiam hic apponamus, ut illic, quam fidelis Smyrnæorum Episcopus fuerit, quam constanter & intrepidè mortem ipsam pertulerit, adeoque admonitioni Christi obtemperarit, videre queamus: sic autem habet totum caput lib. 4. decimum quintum: Cum maximis persecutionibus turbaretur Asia, Polycarpus martyrio consummatur. Arbitror autem summè necessarium finem ejus, qui etiamnum scripto circumfertur, momento hujus historiæ commendare. Extat autem scriptum hoc in persona Ecclesiæ, cui ille præfuit, paræciis per Pontum, quæ cum illo gesta sint significans, ad hunc modum: Ecclesia Dei, quæ Smyrnæam incolit, ei quæ incolit Philomilium, & cunctis per universam Pontum, sanctæ Catholice Ecclesiæ paræciis, Misericordia, pax, & dilectio Dei Patris ac Domini nostri Jesu Christi multiplicetur. Scripsimus vobis fratres de iis, qui martyrium sustinuerunt, & de beato Polycarpo, qui persecutionem hanc martyrio suo velut obsequando terminavit ac sedavit. Consequenter antequam de Polycarporeferant, de reliquis martyribus commemorant, & quam illi tolerantiam in perferendis doloribus ostenderint, describunt. Stupebant enim, inquit, circumstantes flagris eos ad intimas usq; venas & arterias dilaceratos, ita ut secretiora illa corporum penetralia, viscera & membra patefacta viserentur, deinde & conchas marinas & acutos quosdam obelicos martyribus substratos, & omne genus suppliciorum & tormentorum illatum, ac tandem eos bestiis ad devorandum traditos, cernentes. Præsertim autem

de Germanico scribunt, quomodo ille generosissimè perstitit, ac metum illum mortis, corporea natura insitum, gratia Domini superavit. Et cum eum Proconsul flectere vellet, atque atatis ejus admoneret, obsecraretque, ut, quoniam admodum juvenis & infloresset, sui ipsius miseretur, incunctanter & spontè sua bestiam in se illexerit, ac tantum non coegerit, & provocarit, ut quam velocissimè ab injusta hac & iniqua vita liberaretur: & quomodo cum ille tam illustrem mortis tolerantiam ostenderit, universa multitudo dilectum Deo martyrem fortitudinis nomine ac simul universæ Christianorum gentis virtutem admirata, subito vociferari cœperit: tolle impios, queratur Polycarpus: Maximaque exclamatoribus illis oborta tumultuatione, Phryx quidā, nomine Quintus, recens ex Phrygia profectus, visas bestias ac minas illarum horruerit, animoq; remisso, tandem salutē suam prodiderit. Indicat autem hunc dicta scriptura narratio non religiosè, sed protervius una cum reliquis ad tribunal profuisse, ac captum manifestum omnibus exemplum dedisse, non debere se quengquam talib. temerè & sine religione cum audacia ingerere. Sed hæc tenus de illis narrandi finem faciemus: de Polycarpo celeberrimo subjiciunt, quomodo ille initio quidē hisce auditis imperterritus perstitit, & animi sui tranquillitatem immotam retinuerit, ac in urbe quidem manere voluerit, verum precibus eorū, qui circa ipsum fuissent, & ut sese subderet, orassent, persuasus, in agrum haud procul ab urbe secesserit, illicque cum paucis commoratus, noctes atque dies fecerit nihil aliud, quam quod precibus immoratus sit, quibus pro pace omnibus per orbem Ecclesiis impetranda suppliciter oraverit, eo quod illi in more perpetuo fuerit, atq; ita precandum triduo antequam comprehenderetur, in visione nocturna lectum sub capite suo igne accensum, ac subito consumptum viderit: & cum evigilasset, confestim visionem eam præsentibus exposuerit, & quod futurum erat, nempe quod propter Christum vitam hanc igne depositurus esset, circumstantibus perspicuè prædixit. Subjungunt, cum jam imminerent, qui eum studiosè querebant, rursus affectu & amore fratrum coactum in alium agrum migrasse, quo tamen paulò post persecutores venerint, ac duobus ejus loci pueris comprehensis, unum ex illis verbis eò adegerint, ut illius indicio ad diversorium Polycarpi ducti sint. Huc eos verò ingressos, ipsum in superiore loco domus jacentem reperisse, unde illi possibile fuerit in alias ades transmigrare, sed hoc eum facere noluisse, dixisseque, Domini voluntas fiat. Denique, cum sciret eos adesse, sicut dicta jam narratio habet, descendisse, illisque admodum hilari ac placido vultu locum esse, ita ut mirum fuerit, cernere eos, qui virum hunc jam olim non cognoverunt, honestam aetatem, gravemque & constantem vultum intuentes ac contemplantes, eo quod tantum studii adhuc impendebatur, ut talis senex comprehenderetur: denique illum confestim absque cunctatione mensam eis parari jussisse, ac ut cibum largè usurparent, adhortatum esse, unamque ab illis horam adorandum intrepidè petisse. Quo concesso, surrexisse, & orasse, ita gratia Domini plenum, ut præsentibus & orantem audientes obstupescerent, multisque illorum iam doleret, quod tam honestus ac divinus senex esset occidendus. Sub ista, dictum de hoc viro scriptum consequentem historiam his quodammodo verbis ponit. Postquam verò orationem terminavit, omniumq; meminit, quæ unquam ipsi sive modica, sive magna, sive gloriosa, sive ingloria acciderunt, & universæ per orbem Catholica Ecclesia, hora jam ingrediendi existente asino impositum duxerunt ad urbem, cum magnum esset sabbatum. Occurrerunt

autem ei Irenarchus Herodes, & pater ejus Nicetes, qui in vehiculum assumpto confidentes suadebant, ac dicebant: quidnam mali fuerit dicere, Domine Caesar, sacrificare, ac conservari? Ille verò initio non respondit. Urgentibus verò dixit: facturus non sum, quod consultis. Illi ubi videbant, ei persuaderi non posse, dura loquebantur, ac studio deturbabant, ut de vehiculo descendens tibiam laderet. Verum sine ullo respectu quasi nihil passus esset, alacriter ac sedulo progrediebatur, contendens ad stadium. Cum autem tanta esset in stadio tumultuatio, ut à paucis audiretur, Polycarpo stadium ingredienti vox cœlis demissa est: Confortare Polycarpe, ac vir esto. Loquentem verò ne unus quidem vidit, vocem autem multi ex nostris audierunt. Adducto autem eo magnus est strepitus obortus eorum, qui Polycarpum comprehensum esse audiebant. Accedentem interrogat Proconsul, ipse sit Polycarpus: annuente suadet, ut neget, dicens: parce ætati tuæ, & alia consimilia, quæ illi solent objicere: fura per Caesaris fortunam, respice: dic, tolle impios. Polycarpus verò constanti vultu universam turbam, quæ in stadio erat, intuens, mota in eam manu, ingemiscensq., ac in cœlum suspiciens, dicit: Tolle hos impios. Instante autem Proconsule, ac dicente: fura & dimittam te: convivare Christo. Respondit Polycarpus: Octoginta sex annos illi servio, nec me ulla in re lasit unquam, & quomodo possum male vivere Regi meo, qui me servavit? Urgente iterum Proconsule, ac dicente, fura per Caesaris fortunam: regebat Polycarpus: si inanem hanc jactantiam quæris, ut jurem per Caesaris fortunam, sicut dicis, simulans, te nescire quis sim, liberè audi, Christianus sum, si verò doctrinam Christianismi cognoscere cupis, constitue diem, & audies. Proconsule respondente, persuadebat hoc populo. Te quidem, inquit Polycarpus, sermone dignatus sum: etenim sic instituti sumus, ut principatibus ac potestatibus à Deo ordinatis honorem, qui competat, nec nobis obsit, exhibeamus: illos verò indignos iudico, quibus me purgem. Sub ista Proconsul, bestias, inquit, habeo, quibus te objiciam, nisi respicias. Ad quæ Polycarpus respondet: Vocæ eas. Est enim nobis fixum, à potioribus non esse per pœnitentiã ad pejora transeundum, sed honestum ducimus, à malis ad ea transire, quæ iusta sunt. Rursus Proconsul: igne te, inquit, compescam, si bestias contempnis, nec respicias. Polycarpus respondet: Ignem minaris ad horam arsurum, ac paulò post extinguendum: ignoras enim ignem illum futuri iudicii & æterni supplicii impiis reservatum. Sed quid tardas? Infer quicquid lubet. His & aliis pluribus dictis fiduciã & gaudio replebatur, ac vultus ejus ita gratia plenus apparebat, ut non modò per ea, quæ dicta fuerant à Proconsule, non turbaretur, sed contrario ipse Proconsul obstupesceret, ac præconem mitteret, qui in medio stadio tertio vociferaretur: Polycarpus Christianum se esse confessus est: quo dicto à præcone, universa cum gentiliis, tum Judæorum Smyrnam inhabitantium multitudo impotenti furore magna que voce clamat: Hic est Doctor ille Asiæ, pater Christianorum, deorum nostrorum demolitor, qui multos docuit, non adorandos esse Deos. His dictis succlamabant, & à Philippo præside Asiæ petebant, ut Polycarpo leonem immitteret. Quibus ille respondit, non hac licere sibi, eo quòd munus venandi jam adimpletset. Tum videbatur illis unanimiter acclamare, ut Polycarpum vivum combureret. Oportebat enim visum illud, quod de cervicali apparuerat, adimpleri, quod cum combustum vidisset, inter orandum ad fideles, qui cum ipso erant, conversus propheticè dixerat: Oportet me vivum comburi. Itaque factum est hoc dicto citius. Etenim turba confestim ex officinis & balneis ligna &

sarmenta comportabant, & Judæi præsertim promptè ad eam rem pro suo more subserviebant. Igitur rogo constructo cum jam ipse vestes suas omnes posuisset zonamq. solvisset, etiam calceos solvere conabatur, quod antea non fecerat, eo quod semper singuli fideles inter se, quis corpus illius citius contingeret, decertassent. Etenim propter bonam vitæ conversationem, & jam antequam canitiem contraxisset, ab omnibus fuerit honoratus. Mox itaq. instrumenta illi, quæ ad rogam erant accommodata, applicantur. Cum autem & palo eum affigere vellent, dicit: sinite me ad hunc modum. Qui namq. ignem ferre posse dedit, dabit etiã, ut sine vestra clavorum cautione immotus in hoc rogo permaneat. Quo illi audito, eum non affigunt. Manibus ergo post tergum ligatis, instar insignis cuiusdam arctis è magno grege desumpti, holocausta Deo omnipotenti acceptum offertur, dicens: Pater dilecti ac benedicti filii tui Iesu Christi, per quem cognitionem tu accipimus, Deus angelorum ac virtutum, omnisq. creatura, & omnis generis justorum, qui vivunt coram te, tibi gratias ago, quod hac me die & hora dignatus es, ut partem accipiã in numero Martyrum, in populo Christi, ad resurrectionem vitæ æternæ, anima simul & corporis, in incorruptione Sp. S. in quibus suscipitur in conspectu tuo hodie, in sacrificio pingui atq. accepto, sicut preparasti, jam antè patefecisti, & adimplesti, qui mentiri nescis. Deus verax. Quapropter & de omnibus te laudo, te benedico, te glorifico per æternum pontificem Iesum Christum filium tuum dilectum, per quem tibi una cum ipso & Spiritu sancto sit gloria nunc, & in futuris seculorum seculis, Amen. Cum autem amen hoc Deo destinasset, & orationem terminasset, ministri ignis rogam incendunt. Flamma verò jam admodum emicante, rem miram vidimus, quibus illam datum erat cernere: qui etiam ad hoc servabantur, ut gesta hac reliquis annuntiarent. Ignis enim facta camera specie, ad morem veli nautici vento repleti corpus martyris veluti muro quodam circumcinxit: eratque illud in medio non tanquam caro ardens, sed tanquam aurum & argentum in camino ignitum. Etenim tanquam boni odoris fragrantiam sensimus, quasi velibus, vel aliud quoddam pretiosum aroma spiraret. Tandem igitur iniqui, cum corpus illius ab igne consumi non posse cernerent, confectorem accedere, & ferro illud transodere iubent. Quo facto copiosus sanguis effluxit, ita ut ignis extingueretur, ac tota turba miraretur, quod tantum discriminis esset inter fideles & electos, quorum unus & Polycarpus hic fuit, Apostolicus & Propheticus nostrorum temporum doctor, catholica Smyrnenfis Ecclesiæ Episcopus. Etenim quodcumque verbum ex ore suo emisit, & perfectum est, & perficietur. Æmulus autem, & invidus, ac versutus generis justorum adversarius, cum martyri huius amplitudinē & conversationem ejus inde ab initio irreprehensibilem incorruptionis coronâ ornari, ac incorporabile braviū acquirere cerneret, hoc curavit, ne corpusculum illius à nobis acciperetur. Erant enim multi, qui hoc facere, & sanctæ huius caruncula participes fieri cupiebant. Suggesterunt itaq. nonnulli Niceta patri Herodis, ac fratri Dalces, ut Proconsulem moneret, ne corpus illius traderet. Ne Christo, inquit, relicto, hunc colere incipiant. Et hoc dixerunt Iudæis submonentibus & urgentibus, qui etiam nos observabant, ne ex igne illum eriperemus, ignorantes, nos nec Christum unquam relinquere, qui pro totius servandorum mundi salute passus est, nec alium quempiam colere posse. Nam hunc quidem tanquam filium Dei adoramus, martyres verò tanquam discipulos & imitatores Domini dignè propter insuperabilem in regem ipsorum ac

praeceptorem benevolentiam diligimus, & nos confor-
tes & discipulos fieri optamus. Cum ergo centurio
contentionem Judaeorum cerneret, positum corpus in
medio, sicut mos ipsis est, combusserunt, atque ita nos
tandem ossa illius pretiosis lapidibus pretiosiora & au-
ro probatiora nacti condidimus, ubi id fieri decebat:
ubi etiam, quoad fieri potest, congregatis cum exul-
tatione & gaudio Dominus natalem martyris sui diem
cum ad memoriam eorum, qui antea certarunt, & fu-
tutorum exercitationem ac preparationem celebrare
largietur. Talia beato Polycarpo una cum duodecim
e Philadelphis, Smyrna martyrium passo accide-
runt, qui solus praeter ceteris omnibus in memoria retine-
tur, ita ut a Gentilibus ubivis locorum pradicetur. Ita-
que cursus praclari & Apostolici Polycarpi huiusmodi
finem est consecutus, cujus historiam Smyrnenfis Ecclesia
fratres in supra dicta Epistola composuerunt. Sunt
autem in eodem de Polycarpo scripto & alia martyria
conjuncta, eodem martyrii Polycarpi tempore Smyrna
tolerata, inter quae & Metrodorus, qui in Marcionis
errore presbyter esse videbatur, igni traditus est & oc-
census. Et inter illorum temporum martyres etiam
praclarus Pionius innotuit, cujus confessiones ex par-
te, ac sermonis libertatem apologiasque pro fide cum ad
populum tum ad duces factas, ac conuisiones ad docendum
habitas, & revelationes eorum, qui tentatione perse-
cutionis animo erant dejecto, consolationesque, quas in
carcere constitutus venientibus a se fratribus commu-
nicavit, & quae praeterea tormenta, & quos in tormen-
tis dolores, afflictiones, & in rogo ardenti constantiam,
ac post omnia paradoxa etiam mortem illius scriptum
de illo compositum plenissime continet: ad quod, si qui-
bus legere placuerit, remittimus, quod collectis vete-
rum martyriis conjunximus. Consequenter & alio-
rum, qui Pergamo, urbe Asiae martyrium passi sunt,
momenta circumferuntur, Carpi videlicet & Papyli,
& Agathonica mulieris, qui post plurimas & illustres
confessiones gloriose sunt consummati.

Atque haec de Epistola Filii Dei ad Smyrnen-
sem Ecclesiam dicta sufficiant.

Epistola III. ad Pergamenses.

Sequitur ea, quae Pergamenses concernit: An-
gelo Pergamensis Ecclesiae scribe, inquit Fi-
lius Dei. Pergamus altitudinem vel sublimitatem
sonat: Beda divisionem interpretatur, hac ratio-
ne adjecta; Quia haeretici se contra Catholicos
dividentes, terrenos principes inducebant, ad
persecutionem Catholicorum: si nunc, inquit Pon-
tificius ille Commentator, haeretici Antichristi
cum discipulis suis contra eorum adversarios di-
visi principes & potestates seculares ad eorum per-
secutionem inducunt, informantes eos inter alia,
quod Papa, quicquid fecerit, non errat, cum tamen
infra ostendetur, quod SIT ANTICHRISTVS. Alii
nomen Pergamus $\pi\epsilon\rho\gamma\alpha\mu\varsigma$ derivant:
quia Pergami nuptiae honestae ferè penitus sublatae
erant. In initio castellum, postea prolatis pomeriis,
Urbs Asiae minoris, in finibus Misiae amplissima fuit,
patria Galeni, distans Epheso miliaribus triginta
duobus: meminit urbis huius Strabo lib. 13. Geo-
graphiae: & Plinius lib. 5. cap. 30. Fuit hic tribunal
Romanorum, & praesidium, in quo praesides im-
piissimi & maxime profani homines degebant:
Fuit & delubrum illic Aesculapii, in quo curatio-
nes morborum per somnia ope serpentum, sive
potius Daemonum fiebant: uti Aristophanes testa-
tur in Pluto: adeo ut Antonius Caracalla, hoc no-
mine Pergamum adierit, & somniis longo tem-

pore indulserit, juxta Herodian. lib. 4. Angelus
autem, qui tunc temporis cathedram Episcopalem
obtinuit, nomine ignoratur: Nicolaus de Lyra
inquit, communiter omnes Doctores sentite &
statuere, quod Carpus fuerit: & meminit quidem
ejus tanquam insignis & celeberrimi martyris.
Euseb. l. 4. c. 15. uti jammodò verba adscripta sunt:
parum autem refert, si maxime nomen proprium
nesciamus. Dilquirere magis libet: quid Epistola
haec potissimum in se contineat: I. Autor Christus
se ita describit: *Hac dicit, qui habet romphaam
utraque parte acutam*: gladium verbi sacrosan-
cti innuit, uti supra, c. 1. v. 16. ostendimus. Placuit
autem Christo, hanc descriptionis repetitione uti,
ad ostendendam & inculcandam potestatem suam
judiciariam: quam permoti Pergamenses, se ab im-
piis mature segregent, ne olim acumen romphae
Christi sentire cogantur. II. Commendatur in An-
gelo Pergamensi diligentia, fides & constantia:
Scio opera tua, vocationis nimirum, & officii pu-
blica: *Scio ubi habitas*, nempe ubi sedes est Sata-
na: & nihilominus tenes nomen meum, & non
negasti fidem meam, & in diebus istis, quibus
Antipas testis meus fidelis, occi-
sus est apud vos, ubi Satanas habitat. Erasmi. le-
git. in diebus meis: sed vitiose, repugnat enim om-
nium emendatorum codicum fides, ipsaque sen-
tentia: Nec moretur lectorem, quod Frobenius
etiam pro eadem excudit: solus ipse est inter omnes:
communem etiam & probatissimam lectionem in
margine annotavit. Provocabulum & redundat
quidem, sed nihil impedit, quò minus sententia re-
cepta retineatur: occurrit iste Pleonasmus alibi
etiam, Rom. 16. v. 27. Eph. 3. v. 21. 1. Pet. 2. v. 24.
Sensus proinde membri huius est, non nescire Chri-
stum, fidem Episcopi Pergamensis, qui cum in lo-
co omnis impietatis & securitatis & plenissimo,
h. e. in sede ipsius Satanae habitet, ubi flagitia, ca-
des & persecutiones vehementer grassantur, ni-
hilominus nomen Christi constanter profiteatur,
neque fidem Christi neget, adeo quidem, ut & mar-
tyrium Antipae testis Jesu Christi fidelis, & ministri
apud Pergamenses industrii, non sibi patiat esse
offendiculo: licet enim Antipas ille innocenter
occisus, & vitam ob fidem Christi privatus sit, non ta-
men perituti suae Episcopus Pergamensis, sed in
confessione Filii Dei summa zeli vehementia acer-
rinè perstitit: id quod sibi mirifice placere, Chri-
stus disertè inquit. Quia verò non prorsus à na vis
& erroribus immunis fuit, ideo Christus III. corri-
genda corrigit, & defectus candidè in faciem Epi-
scopo proponit: *Habeo adversum te pauca: quia
habes isthic tenentes doctrinam Balaam, qui
docebat in Balac mittere scandalum, coram fi-
liis Israel, edere ex iis, qui simulachris immo-
lantur, & scortari*: Ita habes & tu tenentes
doctrinam Nicolaitarum, quod odi.

Ut rectius assequamur, quid displiceat Filio Dei,
repetenda venit historia de Balaam, ex Numeris
Mosaicis, ubi legimus, Balaac regem Moabitarum,
còsilio Bileami puellas Moabiticas, pulchrè ex-
ornatas prostituisse Israelitis, & has illos ad scorta-
tionem ac idololatriam allexisse, quam ob causam
indignabatur Dominus Madianitis, praecipiens,
ut uscisceretur Moses filios Israel de Madianitis:
id quod etiam factum: dedere enim duodecim
millia expeditorum ad pugnam Israelitae: quos

Herodian.
lib. 4.
Quis fuerit
Episcopus
Pergamen-
sis.
Sententia
Lyra.
Euseb. lib.
4. c. 15.

Corrigitur
vitiose la-
ctio Erasmi.

Singulari-
tas Frobe-
nii.

Pleonas-
mus in
script. usi-
tatus.
Rom. 16, 17
Eph. 3, 21.
1. Pet. 2, 24.

Corruptio
Angeli Per-
gamensis.

Historia de
Balaamo.

Notatio no-
minis Per-
gami.
Beda.

Anonym.
Comment.

Notatio
me.

Descriptio
urbis.
Strabo lib.
13. Geo-
graph.
Plin. lib. 5.
c. 30.

Aristoph. in
Pluto.

Num. 31, 3.
& seqq.

misit Moses cum Phinees filio Eleazari sacerdotis, vasaq; sancta, & tubas ad clangendum tradidit ei. Cumque pugnasent contra Madianitas, atq; viciissent, omnes mares occiderunt & reges eorum, quinque Principes gentis: Balaam quoque filium Beor interfecerunt gladio; mulieres verò & parvulos, omniaq; pecora, & cunctam supellectilem ceperunt: Iratus autem Moses principibus exercitus, tribunis, & centurionibus, qui venerunt de bello, ait: cur fœminas reservastis, nonne istæ sunt, quæ de ceperunt filios Israel, ad suggestionem Balaam, & prævaricari vos fecerunt in Dominum super peccato Phogor, unde & percussus est populus? Num. 31. à v. 3. usque ad 17. Ex qua historia apparet, summopere Deo fornicationem liberam & consilium Bileami obscenum displicuisse: jam verò hæc ipsa libido & impudicitia liberrime apud Pergamenses grassabatur: erant enim nonnulli tenentes doctrinam Nicolaitarum, de quibus supra dictum, quod illicitos concubitus permiscere, & scandalum publicum, concessione illa scortationis præbuere: Hoc se tam odisse, testatur Christus erga Pergamenses, quam Bileami consilium olim odit. Quapropter addit IV. seriam adhortationem:

Adhortatio
seria.

Resipisce, inquit, alioqui veniam tibi citò:

Num. 22, 23

& pugnabo cum illis gladio oris mei: sicut Angelus Domini stricto adversus Bileamum stetit gladio, Num. 22. v. 23. & postea horribiliter ensis acie prostratus fuit, Num. 31. v. 8. Ita & ego adversus Bileamitas & Nicolaitas, h. e. adversus omnes libidinosos & impuros scortatores acumen gladii stringam: *& romphaa oris mei pugnabo cum ipsis:* facile enim Deo est, vel solo oris flatu exterminare malos. Nicolaus de Lyra cominationem istam de adventu Christi glorioso ad ultimum iudicium interpretatur: *Veniam tibi citò (in finali iudicio, quod est valde propinquum, aternitati comparatum: propter quod dicitur 1. Joh. 2. novissima hora est) Et pugnabo cum illis (in errore obstinatis) gladio oris mei (id est, sententia illa horribili: Ite maledicti in ignem aeternum, Matth. 25.)* Hæc Lyra. Attexitur nunc solennis illa exclamatio, quâ omnium animi ad attentionem excitentur: *Qui habet aurem, audiat,* non quid Diabolus, Gen. 3. Nequaquam moriemini: non quid mundus, Sap. 2. Coronemus nos rosis, & Esa. 28. Comedamus, bibamus, *sed quid dicat spiritus Ecclesiis:* Et sicut in prioribus duabus Epistolis semper promissio peculiaris annexa fuit: ita & hic solenniter Christus spondet: *Vincenti dabo edere ex manna abscondito, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen novum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit.* Minus notum est quibusvis, quid clautula & appendix hæc epistolaris innuat. Verba enim metaphorica mera sunt: itaque brevissime genuinum sensum indagare conemur. Fuit manna panis, quo Israelitæ in deserto cibati sunt, uti ex historia Moses luculenter patescit: Huic mannae I. verbum Evangelii hic assimilari nonnulli contendunt: sicut enim manna piis quidem sapiebat; carnalibus autem sordebat, cum dicerent: Anima nostra fastidit cibum istum levissimum, Num. 21. v. 5. Ita & verbum Dei piis sanè suavissime sapit: ab impiis verò fastiditur, & occulta est eis efficacia verbi: Nam non possunt percipere, quia spiritualiter dijudicantur, 1. Cor. 2. v. 14. Quapropter hic sensus enasceretur, daturum vincentibus Christum, ut dulcedinem Evangelii sui intimis

Interpr. Ly-
ra.

Manna
quid hic
significet?
Interpreta-
tiones sex.

Num. 21, 5.

1. Cor. 2, 14.

animæ penetralibus persentiscant. 2. Alii per manna absconditum, bonitatem Dei immensam & inexhaustam, quæ instar thesauri absconditi sit, significari volunt: ita enim & David bonitatem divinam describit, Ps. 31. v. 20. Quam magna bonitastua, quam abscondisti, Domine, timentibus te? & Ps. 34. v. 9. Gustate & videte quam suavis est Dominus: ut ex promissione Filii Dei hoc emergat, paratum esse Christum, plenitudinem misericordiæ & gratiæ exhibere iis, qui voluntati ejus concedunt, & carnis pruritum, ac pravas cupiditates obsequio puro, & castitate debitâ vincunt. 3. Alii immortalitatem notari volunt. 4. Alii arcana divinitatis. 5. Alii sacramentum cœnæ, in quo non omnia videntur, quæ exhibentur, per manna absconditum intelligunt. 6. Tandem & Patres Ecclesiastici, & recentiores quoque Theologi, Christum Jesum ipsum cum largissimo beneficiorum suorum fœnore inprimis quoad beatam sui ipsius in cœlesti vita contemplationem, per manna innui statuunt: extra omnem enim dubitationis aleam positum credatur, manna Israeliticum, Christi typum fuisse: & huc respicere Salvatorem, cum Judæis, manna patrum suorum, quod in deserto manducarunt, allegantibus, respondet: Amen Amen dico vobis: *Non Moses dedit vobis illum panem de cœlo: sed pater meus dat vobis panem de cœlo verum: panis enim Dei est, qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo: Ego sum panis ille vita: qui venit ad me, non esuriat, & qui credit in me, non sitiet unquam,* Johan. 6. v. 32. & 35. Vult ergo in Epistola Pergamensi hoc innuere, se participes bonitatis suæ, & vitæ æternæ, (quæ nunc abscondita est, Col. 3. v. 3. siquidem oculus non vidit, auris non audiit, & in cor hominis non venit, quod Deus præparavit diligentibus se, 1. Cor. 2. v. 9.) redditurum eos, qui illecebras carnales, qui Satanæ & mundi tela fide cæterisq; armis Sp. S. vicerint, & vagæ illi ac obscenæ libidini locum non dederint; quæ sententia maximè scripturæ, & toti contextui est consentanea. Porro, quid per calculum candidum, & nomen in calculo scriptum novum innuatur, explicandum venit. 1. Refert Aretnas, ejusmodi calculum dari consuevisse, athletis in theatro decertantibus & vincentibus: qua ratione quadrat metaphoræ, cum Christus quoq; de vincentibus verba faciat: & sic se præmium sive signum victoriæ publicum athletis fidelibus daturum recipit. Ovid. lib. 15. Metamorph.

Ps. 31, 20.

Ps. 34, 9.

Johan. 6, 32.

& 35.

1. Cor. 2, 9.

Calculus
candidus
quid in-
nuat.

*Mos erat antiquis niveis atrisq; lapillis,
His damnare reos, illis absolvere culpa.*

2. Fuit autem & alius lapillorum apud veteres usus: calculis enim sententias in iudicio ferebant: candidis reos absolventes, nigris verò condemnantes: potest igitur sensus hic esse: absolutum & albis lapillis certò donatū iri victores in Domino gloriosos: ita ut nulla ipsos ferire ausit condemnatio, Rom. 8. v. 1. Novum nomen calculo inscriptum, nihil aliud est, quam nomen filiorum Dei: quod ante hac in via peregrinationis terrenæ hominibus ignotum, & antequam Deo reconciliarentur, inusitatum fuit, nunc verò non sine exultatione legetur, & experientia in oculos incurrente, propriaque conscientia attestante cognoscetur ab iis, qui illud accipiunt. Inscribebantur olim in electione magistratus, nomina lapillis albis, & in urnam mittebantur, ubi tam diu donec eximerentur, abscondita fuerunt: Ita dignitas filiorum Dei latet parumper in hoc mundo, & in urna quasi abscondita est: Illic verò si calculus eximetur, si suffragium sacro-

Rom. 8, 1.

Novum no-
men calcu-
lo inscri-
ptum.

sacrosanctæ Trinitatis, si vox dulcissima Judicis audietur, venite benedicti patris mei: infandum, quæ inde emerfura sit lætitia. Consentit cum interpretatione hac Lyranus, qui ipse quoque calculum album *claritatem vitæ æternæ* explicat: & super verba: *nomen novum erit scriptum*, sic brevissimè commentatur: *tunc quilibet beatus manifestè & corporaliter per dotes corporis gloriosi, erit adscriptus civitati cœlestium: & immensitas illius dulcedinis non est cognoscibilis à viatoribus, sed à comprehensoribus, qui jam acceperant.*

Scrulpuli.

I. Indignum videtur & quasi probrosum Episcopo Christiano, si illic, ubi sedes Satanae est, habitare dicitur perhibet verò Filius Dei de Angelo Pergamensi, scio ubi habitas, ubi sedes est Satanae: unde concludi potest, Pergami non extitisse veram Ecclesiam. Respondetur, conditionem hanc & *ἐκεῖ* istud loci alicujus, non omnè Episcopum facillè evitare & effugere posse: rabies enim Satanae tanta est, ut plerumque, penes optimè plantatas Ecclesias, suam sedem figat, & quod proverbio vulgato teritur, sacellum suum juxta templum Domini extruat: Hinc autem non sequitur, nullam prorsus veram Pergami extitisse Ecclesiam: contradicit enim textus Johanniticus: sed hoc duntaxat colligitur, fuisse Satanam nonnullis hominibus Pergami habitantibus valdè familiarem, ut sedem quasi & tentoria sua in cordibus ipsorum habuerit: id quod & alibi quotidie fieri, experienciâ docemur.

II. Minus appositâ videtur redargutio Episcopi sive Angeli Pergamensis: initio enim sonant verba: Habeo adversum te: postea verò soli auditores Pergamenses accusantur, cum ait Dominus: Habes isthic tenentes doctrinam Balaam: horum profectò culpam luere non potest Antistes, adeoque præter meritum corripitur. Respondeo, ante omnia indubitatè observandum est, Epistolam & hanc, & cæteras non ad solos Episcopos, sed totas eorum Ecclesias pertinere: Huc enim exclamatio facit, quæ singulis appendicata est: Qui aures habet, audiat, quid spiritus dicat Ecclesiis: eapropter, cum testatur Christus, se habere pauca adversus Angelum, simul, & quidem nonnunquam præcipuè Ecclesiam commissam comprehendit: sicut in hac Epistola diserte nominat alios, quam inspectorem, quorum facta gravissimè redarguit: ergò quæ conjuncta sunt, etiâ si disparata, nō tamen protinus pro contrariis haberi debent: & posito uno, non statim ponitur & negatur alterum: reprehensibilis fuit Angelus, reprehensibilis quidā Pergamensis cœtus, uterque suo distincto respectu. Sed dicat quis, de Balaamitis non controversatur: equis enim somniet, fornicationi deditos, immeritò reprehendi? Hoc unum quaeritur, an Angelus propterea rectè corripitur, quod illic, ubi degebat loci, Bileamitæ vel Nicolaitæ nonnulli extiterunt: quis dabit undiquaque mundam & perfectam Ecclesiam? Respondetur, primò, expediti posse hanc objectionem, si dicamus, Filium Dei cum Episcopo Pergamensi non quo ad ipsius personam solam, sed præcipuè quo ad Ecclesiam totam egisse: & sic verba, adversuste, ad Nicolaitas referenda esse: verum ne quis longiùs petitam responsum excipiat, dico, Episcopum ipsum quoque καλεῖσθαι μὲν fuisse: non, quod ipse Nicolaitarum doctrinam probaverit: sed quod non sa-

tis masculè istis erroribus imbutos oppugnavit, *licet propter zeli debitam remissionem.* eosque ab Ecclesia exclusit, quin potius patientissimè, non sine scandolo piorum toleravit. Hanc zeli remissionem & negligentiam mereri correctionem gravem quis dubitet? Itaque Ephorum ob socordiam, & Nicolaitas ob impudentiam rectissimè Filius Dei redarguit: & sic severitas increpationis undiquaque salva consistit.

III. Disceptatur, utrùm Pergami reverà Bileamiticæ doctrinæ assertores fuerint: an verò Nicolaitarum error tantum illi assimiletur? Controversia hæc magni quidem momenti non est: posterius tamen veritati magis consentaneum apparet: quocirca & Lyranus fortissimè pugnat, tenuisse quosdam Pergami doctrinam Bileam, non re, sed similitudine & exemplo.

IV. Si tam grande scelus est fornicatio, quæ liberè Pergami apud nonnullos grassabatur, cur Filius Dei ait: habere se pauca adversus Angelum: cur non amplificat, & dicit potius, se habere multa? Videtur utique extenuare scortationem? Absit, quod blandiatur Christus fornicatoribus: quos, nisi resipiscant, hæredes regni Dei non fore, Apostolus pronunciat, 1. Cor. 6. v. 6. neque vox pauca ad Bileamiticæ doctrinæ sectatores, sed ad Episcopum Pergamensem dirigitur: in quo pauca, socordiam nimirum & negligentiam tantum in zelo desiderare se Filius Dei testatur: Insuper paucitas vox quantitatis est: & non qualitatibus, ut si maximè de ipsis, Nicolaitarum errore sectantibus hominibus sermo fieret, (quod tamen non est, uti litera ipsa evidenter testatur) non tamen evinci inde posset, fornicationem extenuari: pauca enim & non levissima sibi adversari, Christus fatetur: immò tam non vili pendit *πορνεῖαν*, ut severissimam addat cōminationem, nisi resipuerint, se citò venturum, & triumphum oris sui cum illis pugnaturum: quin & expresse facta Nicolaitarum, & imitationem doctrinæ Bileamiticæ se odisse profiteretur. Hæc ista vice ad planiorem Epistolæ Pergamensis interpretationem: sequuntur nunc doctrinæ, quas debita cum devotione audiamus.

Doctrina.

I. Vetus hæc piorum sors est, quod in medio impiorum habitare coguntur. Christiani enim Pergamenses undiq; hominibus atheis, profanis, & flagitiosis circumvallati fuere, sicut & Noachus & Lothus, non sine ingenti dolore, extremam impietatem plurimorum suis oculis adspicere, necessum habuerunt. Eadem hodie fidelium, sub papatu degentium, conditio est: habitant enim & illi, ubi sedes est Satanae: ubi profligata omnis pietas, ubi proscripta omnis honestas, ubi damnata omnis fidei sinceritas. Demus autem operam, quicumque ejusmodi loca inhabitamus, ne impietati alienæ cōmuniceamus, *Beatus enim vir, qui non abiit in consilio impiorum, nec in via peccatorum stetit, nec in cathedra illusorum sedit*, Ps. 1. v. 1. hanc ob causam se odisse fatetur David cœtum malignantium, & cum impiis non sessurum se recipit, Ps. 26. v. 5. Respexit huc Syracides, c. 13. v. 1. inquit: *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.* Pertinent huc quoque verba Pauli, 2. Cor. 6. v. 14. & seqq. *Nolite jugum trahere cum infidelibus: Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conventio Christi ad Belial? aut quæ pars fidei cum infideli? qui consensus templo Dei cum idolis? propter quod exite de medio eorum, & separamini,* dicit Dominus,

Pii plerumque in medio impiorum habitare coguntur, sicut Pergamenses.

Ps. 1. v. 1.

Ps. 26. v. 5.

Syr. 13. 1.

2. Cor. 6. 14

Lyra.

Epistola Filii Dei ad totas Ecclesias pertinet.

Episcopus Pergamensis fuit reprehensibilis.

nus, & immundum ne tetigeritis. Ne quis verò putet, probari hoc pacto Eremitarum in papatu institutum, qui consortia & colloquia omnium indiscretim hominum cane pejùs & angui odisse ac fugere solent; sed illud duntaxat requiritur, si corpore à malis penitus disjuncti esse non possumus: ut animis saltem & moribus nos separemus: & exemplo Ecclesiæ Pergamensis, nomen Jesu Christi constanter teneamus, fidemque minimè negemus: sicut meliorem partem Christianorum, qui papisticis in locis degunt, non sine periculo corporis & fortunæ factitare, experientia (Deo sit laus) attestatur.

Gen. 6, 4.
Gen. 19, 4.

Psal. 55, 10.
12.

Roma urbs
impiissima.
Apoc. 17, 5.
Apoc. 18, 2.

Roma Sa-
tana sedes
& pascua
Damonum.
Hieron. in
Ep. ad Mar-
cess.

Bernh. lib.
4. de confi-
deratione
ad Eugen.
Honor. Au-
gustod.

Roma civi-
tas damna-
ta, & sedes
bestia.

Satanas Ro-
ma domi-
natur for-
issimè.

II. Caveant urbes & oppida, ne temerè Diabolo fores bipatentes aperiant, & sedes Satanæ fiant: ubi enim impietas, blasphemia, inprimis autem scortatio & impudicitia regnat, ibi Satanasi pse, uti Filius Dei hîc inquit, habitat. Ejusmodi urbes erant illæ, in quib. grassabantur gigantes illi ante diluvium, Gen. 6. v. 4. Sodoma item & Gomorra, Gen. 19, v. 4. Jerosolyma, Babylon, & aliæ plures, quæ in Prophetarum libris describuntur: ubi nimirum iniquitas viget, & contradictio: ubi labor in medio & justitia: ubi non deficit de plateis usura & dolus: ubi mera nequitia in habitaculis, Psal. 55. v. 10. 12. Proh immortalem Deum, quot amplissimæ hodiè civitates & urbes numerentur, in quibus Satanæ sedem suam & habitationem collocavit? in quibus liber flagitiorum cumulus, benè longo tempore, omnem juris & legum severitatem superavit? Quod celebrior, quò amplior, tantò ferè nequior & pejor urbs esse solet: quemadmodum vel sola, urbium princeps, Roma luculentissimè testatur, quam infra cap. 17. v. 5. matrem fornicationum, & abominationum terræ, & c. 18. v. 2. habitationem dæmoniorum, ac custodiam omnis immundi spiritus vocat Apostolus. Præstunt quidem Pontificii, sedem ibi florere Christi vicariam: sed si ad censuram accuratius exigatur, verius Satanæ sedes, & habitatio reperitur: ita enim jam olim, & à multis inde seculis Roma descripta ac prædicata est. Hieronym. in Epist. ad Marcellam, quâ hortatur illam, ut commigret Bethleem, sic scribit: *Hic locus (Bethleem) sanctior est Tarpeia rupe, quæ de cælo sapius fulminata ostendit, quòd Domino displiceret: Lege Apocalypsin Iohannis, & quid de muliere purpurata, & scripta in ejus fronte blasphemiam, septem montibus, aquis multis, & BABYLONIS cantetur exitu, contuere.* D. Bernh. lib. 4. de Consider. ad Eugenium de Roma ita judicat: *si auferem dicere, DEMONUM MAGIS QUAM OVIVM PASCHA HEC.* Honorius Augustodunensis, qui sub annum Domini 1120. floruit, his gravissimis verbis Romam perstrinxit: *Verte te ad CIVES BABYLONIÆ, & vide quales sint, & per quas tendant plateas: Vide, veni huc ad supercilium montis, ut cuncta possis adificia cernere DAMNATÆ CIVITATIS: Intuere principes & iudices: ecce posita est in eis BESTIÆ SEDES: omni tempore ad malum sunt intenti, semper negotiis iniquitatis inexplicabiliter occupati, flagitia non solum faciunt, sed & alios facere instruunt, sancta vendunt, scelera emunt, totis virib. laborant, ne soli ad tartara veniant.* Plura similia testimonia commodius infra, c. 17. & 18. proferuntur: ex paucis istis colligere licet, non fieri injuriam, si Roma SEDES SATANÆ perhibeatur: qui minus promptè iudicio huic & sententiæ credit, ipse Romam adeat, & nullibi Satanā magis ac fortius, quam illic habitare ac dominari,

certò deprehender. Longè præstantior laus oppidi est, si civitas Christi dicatur, sicut initio Capernaum ita ab Evangelista Matthæo celebrata legitur, Matth. 9. v. 1. Sunt autem civitates Christi, quæ fidem veram, & pietatem seriam toto corde sectantur: Demus itaq; operam, ut & nos Christo ac timori Domini addictissimi reperiamur.

Qua sint
verè civi-
tates Chri-
sti.

III. Ex Antipæ occisi obitu discimus, pleiunq; maximam molestiam piis verbi ministris à profano secularium exercitu, si ad gubernacula sedent, creari. 1. Fuit enim Pergami tribunal & præsidium Romanorum: prædominabantur ibi magnates impii, quorum tyrannide Antipas, testis Jesu Christi fidelis, occisus est: Adeò inimicantur aulæ ac palatia piis hominibus, & sinceris Ecclesiæ Doctorib. 2. In aula Saulis eminebat Doëg: ideo Davidi locus non erat. 3. In aulâ Achabî Prophetæ veri in desertis habitare, in cavernis terræ latitare, & trucidari cogeantur. 4. In aulam quoq; Davidis subintroiit Satanæ, & stetit contra Israel: ipsum quoque Rege impulit ut populum fastuosè numeraret. 5. Aula Herodis, caput Baptistæ truncatum desiderat, & sanguine innocentis viri se delectat. Quapropter, quantum licet, potestates superereminentes honoremus: à telis eorum maturè nobis caveamus, & domum Dei præ aulis suspectis, eligamus, quemadmodum David de se testatur, Pl. 84. v. 11. *Melior est una dies in atris tuis Domine super millia: Elegi abjectus esse in domo Dei magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum:* Hoc nomine commendatur Moses, Hebr. 11. v. 24. & seqq. *FIDE Moses grandis factus, negavit se esse filium filia Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere jucunditatem: majores divitias aestimans, thesauro Egyptiorum, improperium Christi, aspiciebat enim in remunerationem; Fide reliquit Egyptum.*

Maxima
molestia
ministris
verbi à
profano se-
cularium
exercitu
creatur.
Quod patet
exemplis A-
liquot.

Psal. 84, 11.

Heb. 11, 24.

Oppressio
innocen-
tum Deo
maximo-
perè displicet.
Caveant
ergo Magi-
stratus &
potentes, ne
innocentes
affligant.
Gen. 4, 10.
1. Reg. 21.

IV. Displicet Deo vehementer oppressio innocentum: & Satanam ibi habitare affirmat, ubi Antipas, & Antipæ similes, hoc est, innocentes præter meritum affliguntur, & occiduntur: quod diligenter observent ij, qui ad magistratus publici sedent gubernacula, ne autoritate & potestate abusi contra pios & probos homines aciem gladii stringant: ne pauperes, viduas, orphanos & peregrinos præter jus & fas lædant. 1. Sanguis enim innocentum clamat sursum, Gen. 4. v. 10. 2. Vim cum intulissent Nabotho Achab & Jesabel, divinitus vicissim graviter puniti sunt, 1. Reg. 21. Viderint igitur Pontificii, sanguinem justorū largissimè profundentes, quid olim iudici vivorū & mortuū respondeant: Viderint impii latrones & sicarii, qui stipendii exigui causa infensissimos, se proximi innocentis hostes exhibent: Viderint Tyranni, quid olim iudicii expectaturi sint. Interim qui præter meritum occiduntur, pretiosi, etiam ipsa in morte, coram Domini oculis habentur, Pl. 116. v. 15.

Psal. 116, 15.

V. Idem & character infallibilis Christi CANDOR est: nescit blandiri & adulari: sed quid in hoc vel illo desideret, ingenuè exponit: Ita in os Episcopo Pergamensi dicit, se habere aliqua adversus ipsum: Candorem hunc imitentur omnes Ecclesiæ ministri, & quivis pii Christiani: non sint Judæ Ischariotis socii, qui dolum ore suo fovit: sed Christi imitatores, qui intrepide & candide nævos ac defectus Angelo & Ecclesiæ Pergamensi significat.

Candori
studemus.

VI. Etsi pauca Filius Dei se adversus Episcopū habere ait, non tamen prorsus ea tacere voluit, docens, nec multa, nec pauca silentio involvenda, sed

Maturè vi-
tiis occur-
rendum est.

1. Cor. 5, 6. sed maturè culpanda esse, ne parum fermenti totam massa corrumpat, 1. Cor. 5. v. 6. Gal. 5. v. 9. Et enim si corporis aliquā imbecillitate non nihil ingruente ilicò resistimus, & ne latius serpat, providemus: quanto magis imbecillitati animæ tempestivè occurrendum, ne vires quotidie majores acquirat, alia complura incommoda protrudat, & gangrænæ instar indies latius serpat.

Zelum ad-
versus er-
rores & vi-
na requirit
Deus fla-
grantissi-
mum.

VII. Flagrantem adversus errores fidei & vitæ zelum requirit Dominus; quo cum caruerit Inspector Pergamensis severè corripitur & increpatur: Non enim Deus est iniquitatem volens: sed odit omnes, qui operantur iniquitatem: perdit omnes, qui loquuntur mendacium: viros sanguinum & dolosos abominatur: non habitant juxta ipsum maligni, neq; permanent injusti ante oculos ejus. Pl. 5. v. 6. 7. quamobrem zelotem se Dominus ipse vocat, qui visitet iniquitatem Patrum in filiis in tertiam & quartam usque generationem eorum, qui oderunt ipsum, Exod. 20. v. 5. Et talem se exhibuit chorus Prophetarum & Apostolorum, qui adversus hæreticos & Pseudodoctores magno animi fervore pugnarūt, & ad sanguinem usque eis restiterunt: Odi Domine qui oderunt te, inquit David, perfecto odio odi illos. Pl. 139. v. 21. 22. Si quis aliud Evangelium evangeliza- verit, præter id, quod prædicatum est, anathema sit, Gal. 1. v. 9. Utinam excendantur, qui perturbant vos, Gal. 5. v. 12. Hinc ut caveant sibi à lupis rapacibus, & viris perversa loquentib. Ephesii, monuisse legitur Paulus, Act. 20. v. 29. 30. Hinc ipse Hime- næum & Philetum, 2. Tim. 2. v. 17. Phygellum & Hermogenem, 2. Tim. 1. v. 15. tanquam profanos hæreticos gravissimè increpat: Hinc disertè man- dat: hæreticum hominem, post unam & alteram admonitionem fuge, sciens quod eversus sit, & peccet per se damnatus, Tit. 3. v. 11. Zelum, quem Christus contra Judæos & Phariseos exercuit, quis nostrum ignorat? Et ita bellant bellum Do- mini, Catholica Ecclesiæ Antistites laudatissimi, Patres & Doctores græci ac latini religiosissimi. Non minus autem vitæ impietatem graviter laxa- ri cupit Dominus, qui pœnis cumulatissimè ha- ctenus immissis, suam adversus peccata iram satis vehementer declaravit: Prophetas quoque si spe- ctes & Apostolos, singulæ codicis Biblici paginae flagrantissimum omnis iniquitatis odium spirant: neque ipsis regibus pepercisse eos legimus: Na- than Davidem ob commissum adulterium diserte VIRUM MORTIS vocat, eiq; vindictam divinam masculè prænuntiat, 2. Sam. 12. v. 6. & seqq. Ita Sa- muel Propheta, non veretur Saulem hoc pacto alloqui: Stultè egisti, quod non custodisti mandata Do- mini Dei tui, quæ præcepit tibi, 1. Sam. 13. v. 13. non parcit Elias Achabo, 1. Reg. 18. v. 18. non Johannes Herodi, Matth. 14. v. 4. Ne ergo & nos ad omnia peccata auditorum conniveamus, vel oscitantia & torpore scandalum majus præbeamus: quin po- tius clamemus, vocem quasi tubam exaltantes, popu- lo peccata eorum annuntiemus: Es. 58. v. 1. memores seriæ commonefactionis divinæ, Ez. 3. v. 17. 18. Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel, & audies de ore meo verbum, & annuntiabis ex me: si dicente me ad impium, morte moriari, non annuntiaveris ei, nec locutus fueris, ut avertatur à via suâ impiâ, & vivat: ipse impius in iniquitate sua morietur: Sanguinẽ autem ejus de manu tua requirã. Secus qui fecerint, & cervicalia sub capite universæ ætatis posuerint, non impunè evadent, sed iræ divinæ vehementiã adversus se revera persentiscent: sicut toto c. 13.

Ezech. severissimè Dominus minitatur. Loqua- mur ergo, non ut hominibus, sed Deo placentes, qui corda nostra approbat, 1. Thess. 2. v. 4. & c. 1. Thess. 2. v. 4. non ἀπεσοι esse laboremus: nam qui hominibus placere studet, Christi servus non est, Gal. 1. v. 10.

VIII. Nicolaitas cum se odisse Filius testatur, docet, sibi improbari minimè, si hæresiarchæ, & eorundem affecclæ propriis nominibus taxentur: Habebant Nicolaitæ schismatis ac erroris sui Au- torem, Nicolaum, unum ex septem Diaconis, vi- rum alioquin satis eruditum & clarum: quia vero perniciosum dogma proposuit, non parcendum ejus nomini Christus Jesus existimat: Quod con- tra molligrados, & tenellulos quosdam politicos notetur: qui ut palpum adversariis faciant, sum- moperè contendunt, nihil referre, si maximè nec nomen Calvini, nec Calvinianorum pro suggestu publicè nominetur, & auditoribus invisum red- datur: sufficere, si rectis & suppressis nominibus in genere tantum errores refutentur: Et hanc nomi- num suppressionem, modestiam dicunt esse, & mansuetudinem, Theologis vel maximè necessa- riam. Immodestiam igitur accusandus fuerit Chri- stus, qui hinc Nicolaitas: immodestus censendus fuerit Paulus, qui Hymenæum, Philetum, Her- mogenem & Phygellum, nominibus expressit, & eorum errores vitandos præcepit: Verum enim- verò, nos potius à Christo, quid in tali casu deceat, quam à suspectis ejusmodi politicis discemus, & in posterum, uti hæctenus, intrepidè lupos ululan- tes nominibus suis propriis exprimemus.

IX. Scortandi libido vulgaris quidem à mul- torum seculorum spatio, sed corā Deo simul sem- per execrabilis fuit: sexto enim præcepto omnem carnis impudicitiam prohibuit, & sub privatione regni cœlestis πορνείαν sapius, inprimis per Pau- lum, 1. Cor. 6. v. 13. & Gal. 5. v. 19. interdixit: ac cum idem scelus Pergami indies magis magisq; cresce- ret, maturè Filius Dei Episcopum ejus loci, ne li- center amplius grassari fornicatores & fornicatri- ces permitteret, admonuit, adjecta hac clausula, se odisse Balaamitas & Nicolaitas, hoc est, omnes eos, qui scortationi & vagæ carnis libidini se de- dere soleant. Et certum est, quod judicaturus est il- los Dominus, Hebr. 13. v. 4. quod inclinatura ad mor- tem domus eorum, Prov. 2. v. 18. quod semen ipsorum exterminabitur, Sap. 1. v. 16. & tolletur de numero a- nimæ eorum. Syr. 19. v. 3. Pars fornicatorum in signo erit, ardenti igne & sulphure, Apoc. 21. v. 8. Quare decet Christianos, ut omnibus modis crimen hoc fu- giant: Favus quidem stillans, labia meretricis, & niti- dius oleo guttur ejus: novissima autem illius amara, quasi absinthium, & acuta quasi gladius biceps, Prov. 5. v. 3. & 4. Præclarissimus ille gentium doctor, ut dehortaretur Corinthios ab hoc detestando sce- lere, gravissimis usus est argumentis, ita inquires: An nescitis, quod corpora vestra membra sunt Christi? Num igitur tollens membra Christi faciam scorti mem- bra? Absit. An nescitis, quod qui adglutinetur scorto, unum corpus est? Rediguntur enim duo in carnem u- nam: At qui adglutinetur Domino, unus spiritus est: fugite scortationem: omne peccatum quodcunq; fece- rit homo, extra corpus est: sed qui scortatur, in propriū corpus peccat. Neque verò simplex tantum forni- catio à Nicolaitis, sed & adulterium, μοιχεία pa- trabatur: habebant enim invicem mutuas, & quasi usurarias uxores: propterea augebatur ira Dei ad- versus ipsos: Grandis enim abominatio est adul- terium: de quo secretum extat divinum, Lev. 20. v. 10.

Gal. 1. 10.
Non adver-
satur Deo, si
hæresiarchæ
propriis ca-
xantur no-
minibus.

Mollities
quorum
dam politi-
corum.

Scortandi
libido exa-
crabilis co-
ram Deo
est.

1. Cor. 6, 13.
Gal. 5, 19.

Heb. 13, 4.
Prov. 2, 18.
Sap. 1, 16.
Syr. 19, 3.
Apoc. 21, 8.

Prov. 5, 3.
& 4.

Mutua &
quasi usa-
raria Nico-
litarum
uxores.
Adulterii

um grande
scelus.
Lev. 20. 10.
Heb. 13. 4.
Mal. 3. 5.
Jer. 5. 29.

v. 10. *Qui adulterium commisit, morte moriatur.*
Et alibi scriptura ait, quod Dominus iudicabit adul-
teros, Hebr. 13. v. 4. *erit testis velox contra ipsos,*
Malach. 3. v. 5. *irascetur in anima sua,* Jer. 5. v. 29.
Qui adulter est, inquit sapientissimus Salomon,
propter cordis inopiam perdet animam suam, turpi-
tudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium

Prov. 6. &
31.

illius non delebitur, Prov. 6. 32. & 33. Quæ com-
minationes moveant pios Christianos, ut forni-
cationem & adulterium, ceu pestem & ignem in-
fernalem fugiant: Episcopos quoque, & verbi mi-
nistros decet, omni conatu liberum hoc Veneris
exercitium, & pessimam licentiam impedire, sicut
Christus ab Angelo Pergamensi requirit. Sed
eheu exulceratum & perversissimum nostrum se-
culum, quod Balaamitis longè deteriores homi-
nes fovet: Papam præsertim, cum Prælati &
Monachis suis sacrificis, castitatem quidem vo-
ventibus: nihilominus tamen spurcissimè & im-
pudentissimè viventibus: adeò quidem ut nar-
rante Huldericho Episcopo Augustano, in Epist.
ad Nicol. I. ad sex millia infantum, ex fornicatio-
ne sacerdotum genitorum, in piscina reperta fue-
rint. Ex Luitprando Ticinensi liquet, quod sa-
crificuli, Marozie, urbis Romanæ Dominæ,
scorto nobilissimo, castitatem venalem exposue-
rint: inprimis Sergius III. quem meretrix illa, ma-
gno cum urbis tumultu tanquam Amasiorum
suorum principem donavit: & eo tempore, pon-
tifices securè voluptates suas explēse dicit Platina.

Scortatio
horrenda
papatūs.

Lib. 3. de
imp. gestis,
c. 12.

In Serg. III.

In Job. XIII.

In appen-
d. Concil.
Constant.

De vanit.
scient. cap.
de lenocinio

Quis Johannis XIII. nescit flagitia? quem prædi-
ctus Platina hominem vocat sceleratissimum, &
in adulterio confossum fuisse scribit: Benedictus
IX. Petri sedem omnibus probris scædavit: Gre-
gorius VII. familiariter usus est Mathilde: Cle-
mentem V. Urspergensis vocat publicum forni-
catorem: Johannes XXIII. in Constantiensi con-
cilio condemnatus est, cum propter alia gravissi-
ma scelera, tum quod cum uxore fratris sui, & cum
monialibus incestum, cum virginibus stuprum, cum
conjugatis adulterium, & alia incontinentia crimina,
propter quæ ira Dei descendit in filios diffidentia,
commisisset: Sixtus IV. propter lenocinium, &
nefandissimas libidines totus erat infamis: Lupa-
naria enim, ut inquit Agrippa, utriusque Veneri ere-
xit, Cardinalique cuidam, masculæ Veneris usum cer-
tis mensibus indulgit: unde in ejus sepulchro hæc
carmina affixa feruntur:

Sixte jaces tandem, deslent tua busta Cinadi,

Scortag, lenones, alea, vina, Venus.

Habuit ille Sixtus præter scortorum greges, pue-
ros, pathicos, & inter cæteros nepotem, Petrum
Riarum, adolescentem omnium nequissimum.
De Innocentio VIII. narrat Volaterranus: Ponti-
ficum omnium primus erat, qui novum & ipse exem-
plum introduceret, palam liberos NOTHOS & A-
CTANDI, ac soluta omni antiqua disciplina divitiis
eos omnibus cumulandi. De hoc Innocentio, (qui
ex familia Ciborum fuit) sonant versiculi:

Olenocens pueros genuit, totidemq; puellas:

Hunc meritò poterit dicere Romæ patrem.

Spurcities, gula, avaritia atq; ignavia deses,

Hoc Octave jacent, quo tegeris, tumulo.

Henricus VIII. Angliæ Rex, cum Cuculligero-
rum Cœnobîa, & sacrificorum collegia, in suo
regno visitari fecisset, tanto numero reperti sunt
Scortatores, Cinædi, Ganeones, Pædicores, Pue-
rarii, Pæderastæ, Sodomitæ, Ganymedes, vota-
rii, tamen & cælibes omnes, ut in unoquoque

eorum credideris novam esse Gomorrhæam: vel
ex præf. Balzi fusius patescit. Alexander VI. li-
beros suos spurios ad summas dignitates & opes
promovit: Unum Ducis Candia, alterum Ducis
Valentia titulo insignivit. Juffredo filio spurio,
filiam Regis Neapolitani uxorem, & honores in
eo regno amplissimos dedit: filiam suam Lucre-
tiam, licet ea carere non posset, amplissimis viris
elocavit: unde Pontanus ita hujus Alexandri in-
cestus, stupra & libidines notavit:

Hoc jacet in tumulo Lucretia nomine, sed re

Thais, Alexandri filia, sponsa, nurus.

Julius II. habuit filiam notham, ut testatur
Guicciardinus lib. 7. histor. sed neque unam so-
lam: Nam Marti & Veneri ex æquo litavit: sed &
pueros hircus ille sectatus est: Nam pueros duos,
quos Gallia Regina cum Cardinali Gallo Ro-
mam misit informandos, in deliciis habuit: &
præterea adolescentulum Germanum: unde Gre-
bellius:

Venit in Italiam spectabilis indole rarâ

Germanus rediit de puero mulier.

Leonis X. belluina libidines toti orbi notissimæ
fuerunt: præter alios amores suos habuit in deliciis
Magdalenam sororem suam: cui etiam lucrum,
quod ex Germanicæ nationis indulgentiis pro-
venturum erat, pro nocte dono dedisse scribitur.
Guicciard. lib. 33. Paulus III. recensos Pontifices
omnes spurcitie sua superavit: primò lenocinium
exercuit: divenditâ enim Alexandro VI. sorore
suâ Juliâ Farnesiâ, ad Cardinalitæ dignitatis cul-
men pervenit: deinde varia stupra, adulteria & in-
cestus commisit: ex fœmina Anconitana, Petrum
Aloisium suscepit, hominem, quos terra unquam
tulit, nequissimum: cum alia quadam sorore sua
incestum commisit: filiam Constantiam Borzio
Sporzæ nuptum quidem dedit; sed postea, quo
solus potiretur, ejus maritum veneno sustulit,
deprehensus in cubili neptis Laviæ, quæ Nicolao
Querceo nupserat, vulnus grave accepit. Hic
ipse Paulus III. triginta milia meretricum Romæ
uno in catalogo exscripta habuit: ex quibus men-
struum vectigal exegit: quod & antiquitus fieri
solutum esse, dicit, qui commentarios in Consti-
tutiones Othonis conscripsit: *Marescallus papa*
inquit ille exigit tributum à meretricibus.

In c. licet
ad profu-
gand. de
contub. Cle-
ric. remo-
vend.

Quid vobis Christiani charissimi, de clero
Pontificio videtur? an non meros Baalamitas
Papatum fovere deprehenditis? quod adeò ve-
rum, ut Johannes quidam ex secta Francisci mo-
nachus, in Collegio Ingolstadii Albertino inter-
rogatus: quid esset Romanizare, liberè responde-
rit, nihil illud esse aliud, quam Gomorrhizare &
Sodomizare. Hanc unam ob causam papatum
Deo maximè exosum esse, nemo addubitet: si
enim facta Nicolaitarum odit: quanto magis fa-
cta & flagitia lenonum, Sodomitarum, & spur-
cissimorum Monachorum: qui stupenda pecca-
ta adversus sextum præceptum committere non
verentur. Veniet tamen suo tempore justa ira & in-
dignatio de cælo, adversus omnem impietatem & in-
justitiam eorum. Rom. 1. v. 18.

Romaniza-
re, est juxta
Ingolsta-
dianam de-
finitionem
Gomorhi-
zare & So-
domizare
NB.

Rom. 1, 18.

X. Ne joculari filium Dei Pergamensis Ecclesia
existimet, seria commonefactionis verba usurpat:
& inter alia se gladio oris sui citò pugnaturum,
Christus, nisi resipiscant, affirmat: Ab hac oris
dominici machara quantum pote, caveamus:
verbum enim potentius est omni gladio ancipiti,
Hebr. 4. v. 12. & inde gladius vocatur spiritus, Ephel.

Heb. 4, 12.

Eph. 6. 17.
Errores fi-
dei & vite,
non ferro
sed verbo
extirpandi.

2. Cor. 20.
4 & 5.
Matth. 4.

Pontifici
non oris,
sed corporis
gladio re-
formant.

Eph. 6. v. 17. Simul verò hinc discimus, errores fi-
dei & vitæ ab Ecclesiasticis non ferro, sed verbo
extirpandos: gladio enim oris ipse Christus utitur,
non gladio corporis: *Siquidem arma nostra non sunt
corporalia, sed potentia Deo, ad demolitionem muni-
tionum, quibus consilia demolimur, & omnem celsitu-
dinem, quæ extollitur adversus cognitionem Dei, &
captivam ducimus omnem cogitationem ad obedi-
entiam Christo*, 2. Cor. 10. v. 4. & 5. Gladius iste vi-
bratus fuit à Domino contra Satanam, & victo-
riam tandem adversus ipsum obtinuit: Matth. 4.
Gladius iste ab Apostolis, & omnibus sinceris
Ecclesiæ Doctoribus, non verò truculentus &
sanguisugus ensis adhibitus fuit. Proinde Chri-
sti imitatores Pontificii & Jesuitæ hæc etiam in
parte non se probant, quod reformationem Ec-
clesiæ, non oris, sed corporis gladio suscipiunt:
quemadmodum quotidiana experientia, & in pri-
mis nupera in Ducatu Styriæ ac Carinthiæ insti-
tuta deformatio luculenter testatur: nimirum ita
olim Flamines illi Romani factitarunt, & vestigia
homicidæ, Diaboli, diligenter presserunt. Nos
ense & galeâ spiritus contenti, omnia ignita Sata-
næ tela discutiamus, uti antehac prolixè quoque
monuimus.

Hæc paucis de tertia ad Pergamenenses scripta
Epistola: sequitur nunc quarta.

Epistola IV. ad Thyatirenses.

Non multum differt hæc à superiori ad Per-
gamenenses scripta Epistola: præsertim quod
principalem scopum concernit: verborum tamen
ratio non nihil aliter formatur; quo nomine dili-
gentiorem quoque explicationem meretur.
Partes totidem sunt, quot in prioribus tribus, Ex-
ordium, Narratio & conclusio, Proœmium con-
tinet inscriptionem & subscriptionem. *Ἐπιγραφή*
sic habet: *Angelo Thyatirensis Ecclesiæ scribe.*
Thyatira, urbs fuit in Lydia intra confluentem
Pactoli & Hermi clarissimorum amnium sita, à
quibus Thyatireni populi à Plinio dicuntur, lib.
5. c. 30. Quondam nomen huic civitati fuit Pello-
piæ: Quidam Phrygiæ, quidam Mysiæ urbem
esse dicunt: Nos extra dubium ponimus, Thya-
titam *Asiæ minoris celeberrimam urbem fuisse*: cujus
mentio quoque fit Act. 16. v. 14. Angelus au-
tem, & Ephorus illic qui tunc extiterit, ignora-
tur: Nonnulli Irenæum intelligunt, qui non so-
lum istam Ecclesiam, sed & multas alias vitæ &
doctrina illustravit, & usque ad Lugdunum, quæ
est Gallorum civitas, pervenit: Verum uti rectè
scribit Nicolaus de Lyra, hoc non videtur proba-
biliter dictum: *Primo quod non fuit contemporaneus
Iohanni Apostolo, qui videtur scribere Episcopis sibi
συγχρόνοις: floruit autem Irenæus sub Commodò Aure-
lio, ut dicit Hieronymus, in libro illustrium virorum,
qui cæpsit imperare, anno Domini 182. Secundo, non
est verisimile, quod Episcopus tanta vitæ & doctrina,
in sua Ecclesia permitteret illa quæ infra scribuntur:
propter quod, salvo meliore iudicio, videtur mihi
quod fuit alius minoris excellentiæ, & Iohanni con-
temporaneus, tunc regens Ecclesiam Thyatirensis:*
Hæc Lyræ. *Ἐπιγραφή* & subscriptio, ex visione
capitis primi desumpta sic habet: *Hæc dicit Filius
Dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis & pe-
des ejus similes Chalcolibano: Antehac Christus ti-
tulis tantum quibusdam descriptus fuit: nunc
expresse & αὐτοῦ ἐξὶ FILIUS DEI vocatur: non
adoptivus, sed naturalis, unigenitus nimirum ille à*

Plin. lib. 5.
6. 30.

Act. 16, 14.

Irenæus,
non fuit
tempore Io-
hannis Epi-
scopus
Thyatiren-
sis.

Hieron. lib.
illustr. vir.

Christus
expresse Fi-
lius Dei
vocatur.

patre, Johan. 1. v. 14. & cap. 3. v. 16. Hucusque
Exordium: Sequitur Narratio: quæ complecti-
tur primò commendationem: *Novi operatua,
& charitatem, & ministerium, & fidem, &
patientiam tuam, & operatua, & novissima
plura prioribus*: insigne planè hoc est enco-
mium: quo extollitur in primis caritas: quam
Thyatirensis Episcopus, & Ecclesia, officiis be-
nevolentiae & beneficentiæ exhibuerunt: extol-
litur *ἡγεμονία* & ministerium: diligentem enim
se Angelus in administratione minoris commisi
præbuit: verbum Dei *ὁρθῶς* docuit, & Sacra-
menta fideliter dispensavit. 3. Protinus *τὸ πρῶ-
τον* Filius Dei adjungit, quæ hoc loco fidelita-
tem in faciendis vocationis operis notat. 4. Lau-
datur *ὑπομονή*, patientia, sicut & supra v. 3.
5. Commendantur opera novissima, quod plu-
ra sint prioribus: unde conjicitur, quod Thya-
tireses in fide Christi & dilectione proximi quo-
tidianos progressus fecerint, secus quam Ephesii,
qui opera prima, & fervorem primum caritatis
reliquerunt. Non tamen & hi ab omni prorsus
errore & labe immunes fuere: propterea com-
prehendit Narratio simul redargutionem his ver-
bis: *ἔχω κατὰ σὲ ὀλίγα: habeo adversus te pauca:*
numero pauca, sed pondere magna: *permittis
mulierem lezabel, quæ se dicit Prophetissam,
docere & seducere servos meos, scortari, &
edere ex iis, quæ simulachris immolantur.*
Quemadmodum supra obscenam & impurissi-
mam Nicolaitarum doctrinam conlulit cum do-
ctrina Bileami: ita eandem jam hic confert cum
seductione & impietate Jesabelis Sidoniæ Achabi
regis Israelitici conjugis, 1. Reg. 16. v. 31. Sicut e-
nim illa Samariam idololatria sua Baalitica infecit,
Synagogas Pseudoprophetarum instituit, & non-
gentos Baaliticos sacerdotes mensa sua aluit: Ita
& Nicolaitæ plurimos effreni sua libidine offen-
derunt, & malo exemplo inquinarent: ut ita Jesa-
bel quasi reviviscat. Haud sine causa vero mētio-
nem facit Filius Dei mulieris seducens, publicè
docentis, & prophetissam se jactantis: consueve-
rant enim tunc quædā mulieres spiritum prætex-
ere prophetici: sub hac specie seu pelle ovina, sim-
pliciorib. glaucomam offuderunt: prodire etiam
circa illud tempus Montanistæ, Cathaphryges in
Phrygia, non procul ab urbe Thyatirorum, qui sibi
mulierculas adjunxerunt, Priscillā & Maximillam,
quemadmodū Simon Magus Helenā & Selenem
suā, Carpocrates Marcellinam, Apelles Philume-
nam: quæ omnes, quæstus sui causa, Enthusiasmus,
seu spiritum propheticum, jactitarunt. Et quidem
facilior seductio ista illo fuit tempore, quia do-
num propheticum adhuc duravit, quo non viri
tantum, sed & mulieres divinitus ornabantur,
juxta promissionem Dei apud Joëlem, c. 2. v. 28. *Joel. 2, 28.*
*Prophetabunt filii vestri, & filia vestra, super servos
& ANCILLAS effundam in diebus illis spiritum
meum.* Hujus igitur generis dubio procul quæque
fuit Prophetissa quædam falsa, quæ doctrinam
Nicolaiticam liberè propagavit, & libidinem
scortationis, esum itidem idolothytorum licere,
impunè affirmavit: ac inde nomen Jesabelis ei im-
positum fuit. Licet enim exempla vetera ad facta
similia accommodare: licet fratricidam, Cainum:
licet rixatorem, Ismaelem: licet invidum socerum,
alterum Labanum: hominem avarum, alte-
rum Judam vocare, & sic porro, Adversus Jesa-
bellem

loh. 1, 14.

loh 3, 16.

1. Reg. 16, 31.
Nicolaita-
rum libido
cum impia-
tate Jesa-
belis com-
parata.
Cur mulie-
ris seducentis
mentio
fiat.

Pseudopro-
phetissa
Thyatirensis.

lem autem istam opus fuisset zelo & Inspectoris, & ipsius Ecclesiae, sed siluere plerique: *permiserunt mulierem hanc seducere seruos Filii Dei.* Dicunt sane nonnulli, quod hæc mulier, Episcopi uxor fuerit, sed absurdè: Episcopus enim vir fuit bonus, uti supra præmissum: nequè appellatur hæc Jezabel uxor ejus, sed *mulier* jactans se prophetissam: alii hæreticum quendam sic describi statuunt, qui figuraliter nomine muliebri, propter molliem carnalis vitii designetur: unde frequenter homo mollis & effeminator scæmina nominatur: hæc sententia nihil habet periculi: siue tamen vir siue mulier seruos Dei seduxerit, justum fuisset, ut strenuè tum Antistes tum ipsa Ecclesiae membra singula tam spurco errori restitissent: quia verò hoc non factum, ideo corripit Dominus Angelum, & omnes eos, qui Jesabelis redivivæ seductionem silentio suo & permissione approbarunt. Simul autem testatur Filius Dei de longanimitate sua: *dedi illi tempus, ut resipisceret à scortatione sua: nec resipuit.* Conqueritur ergo de obstinata pertinacia tum Pseudoprophetae, tum totius factionis Jesabeliticæ, siue Nicolaiticæ, quæ *μαρτυρία* divina planè abusa est. Ne autem amplius pergant, additur gravissima comminatio, quâ dehortatur Christus erroris hujus assecclas, ne se magis magisque sic intricati & involvi patiantur: *Ecce ego mitto eam in luctum, & qui adulterio cum ea miscentur, in afflictionem maximam, nisi poenitentiam egerint ab operibus suis: & filios ejus interficiam morte: & scient omnes Ecclesia, quod ego sim ille, scrutans renes & corda: & dabo unicuique vestrum secundum opera sua.*

Hic ultionis modus alludit ad historiam, in qua legitur interitus cum Prophetarum ac sacerdotum Baal, tum Regis Achab, item Jezabelis, & totius posteritatis eorum. Legimus enim occisos primum ab Elia Prophetas Baaliticos quadringentos quinquaginta, & Prophetas lucorum totidem, 1. Reg. 18. v. 40. Deinde occisum Achab, 1. Reg. 22. v. 33. Tertiò filium, Joatham, regem Israel à Jehu, 2. Reg. 9. v. 24. Quartò Jesabel è fenestra præcipitata à canibus diripitur & laceratur, 2. Reg. 9. v. 33. Quintò occisi fuerunt septuaginta filii Achab, cum omni reliqua ejus cognatione: junctis simul universis Baal Prophetis & Sacerdotibus, 2. Reg. 10. v. 11. Sexto Ochozias rex Judæ, filius Athaliæ, filiae Achab regis occiditur: Insuper Athalia omne semen interficit regium, 2. Reg. 11. v. 1. 2. Paralip. 22. v. 10. ipsa vero tandem quoque à Jojada sacerdote occiditur. Ejusmodi poenam prænuntiat Christus venturam super omnes, qui cum Jesabele adulterio miscentur, qui cum impietate communicant, & sic quasi filii Jesabelis sunt, hoc est, qui nefandas ejus abominaciones sequuntur: non enim autores tantum, sed & sectatores perversorum dogmatum Dei: justam vindictam sentire coguntur. Et huic comminationi eventum respondisse, ex Eusebio histor. Eccles. lib. 3. cap. 14. & 16. patescit: sic enim illic: *Dicuntur ipso demone, quo inspirabantur, adigente diversis quique temporibus vitam laqueo Juda proditoris exemplo finisse: sed dicat quis, ad quid conducat tam severa poenitio?* Respondet Dominus: *ut sciant omnes Ecclesia, quod ipse sit scrutans renes & corda, & det unicuique*

secundum opera sua: quod experimentum omniscientiæ, & *ἐνδεξικ* justitiæ divinæ ceu tonitru esse, meretur, quo universi terreantur, cum audiunt se non æquè Deum ac homines fallere posse. Cæterum is, qui oculos habet ceu flammam ignis, qui omnium hominum corda introspicit, & singulorum hominum vias novit, non tantum scit, qui sint filii Jezabelis: sed & qui non: propterea pios, sinceros, & doctrinâ hanc nondum pollutos peculiariter alloquitur hoc pacto: *Vobis autem dico*: scilicet *οὐκ ἐστὶν* ac collegis: *& cæteris, qui Thyatira estis*, ex cœtu Ecclesiae Thyatirensis. Nam quod aliqui ex particula & colligunt, Filium Dei non credentes tantum, sed & impios alloqui, elumbe proflus & absurdum est: quid enim? si voculam & omnino hanc spuriam, & fortè à nasutulo quodam, gemino Dativo (*ὁμῶν λοιποῖς*) insertam dicamus? Alias utique in omnibus exemplaribus sic reperiretur: sed in pluribus, & imprimis in Complutensi non extat: neque in versione veteri latina: sed tantum sic: *vobis autem cæteris dico.* Absurdum inde, quia Christus inquit: *tenete, quod habetis*: sed impietatem tenere quomodo jubeat, qui eam deponi gravissimè præcepit: Insuper statim describuntur, quos alloquitur Dominus, nempe: *Quicumque non habent doctrinam hanc, & qui non cognoverunt profunditates Satanae, quemadmodum dicunt: non mittam super vos aliud pondus.* Ad rectius percipienda hæc verba, sciendum, Pseudoprophetas illos, Cataphryges & Montanistas, sua dogmata pro merâ profunditate mysteriorum jactasse: huc respicit parenthesis, *quemadmodum dicunt*: & jactantia hæc multos deciperunt: Aliqui autem τὰ βάθη hæc profunditates & subtilitates, quas Christus τὰ βάθη τῆς Σατανᾶ vocat, non agnoverunt, non approbarunt, non acceptarunt: eos laudat Dominus, & spondet, se aliud pondus super ipsos non missurum, quasi dicat: 1. Se velle ipsis parcere immisione plurium calamitatum, cum jam antè satis onerati sint, ministris hisce Satanae, & scandalo, quod præbatur, publico. 2. Alii verba ista ad impios accommodant, quasi dicat Filius Dei, si resipueritis flagello meo castigati, non aliud pondus super vos mittam, non æternas poenas infligam: sed obstant sequentia, cum ait: *Quod habetis, tenete*, unde potenter evincitur, non impios, sed melioris sortis homines hanc compellari. 3. Sunt qui de Christianis sic explicant verba: quia zelo justo caruerunt, adversus Nicolaitas, ideo eos quoque poenæ obnoxios esse: sed cum non approbarint falsam Jesabelis Nicolaiticæ doctrinam, ideo se ipsis parcere, & onus calamitatis ex gratia ac misericordiâ imponere non velle. 4. Nonnulli per pondus verbum Dei intelligunt, quod à Prophetis nonnunquam sic vocatur, Jerem. 23. v. 33. & sic interpretantur, promittere Christum, quod non alias novas revelationes, quales Montani & Cataphrygum erant, Thyatirensibus mittere, sed in solo verbo suo, scriptis Prophetarum & Apostolorum comprehenso acquiescere velit. Propterea, ut & ipsi non discedant inde, monet, inquiens: *id quod habetis, tenete*, donec veniam: ad extremum usque suum judiciale adventum, vult fidem nostram, unice obnoxiam suo verbo esse & manere. 5. Alii onus de pondere legis intelligunt: proprium enim fuit hæreticis & Pseudoapostolis gravare Ecclesiam

Conjectura

Varia interpretatio-
nes, de non
mittendo ali-
o onere.

1er. 23, 33.

ceremo-

Interitus
Achab, Je-
zabelis &
totius pos-
teritatis co-
rum.1. Reg. 18,
40.1. Reg. 22.
33.2. Reg. 9, 24
2. Reg. 9, 333. Reg. 10,
11.2. Reg. 11, 1.
2. Par. 22.

11.

Euseb. lib.
5. hist. Ec-
clesiast. c.
14. & 16.

ceremoniis, cum contra Christus dicat: *fugum meum suave est, & onus meum leve*, Matth. 11. v. 30. Et Petrus: *Quid tentatis Deum, ut imponatur jugum super cervices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare posuimus?* Act. 15. v. 10. Jubet ergo Spiritus sanctus per os Johannis, fideles solo Evangelio, quod ab initio acceperant, contentos esse: cum hominem perfectum, & ad omne bonum opus instructum reddat, 2. Tim. 3. v. 16.

Tandem Epilogi loco attexit Filius Dei, quid præmij expectandum sit iis, qui voluntati ejus obtemperent, ut ceu stimulo quodam permoti, tanto libentius obediant: *Qui vicerit, & custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes: Et reget eas virga ferrea, & tanquam vasa figuli confringentur: sicut & ego accepi à Patre meo: & dabo illi stellam matutinam.* Videtur sermonem ad personam *ᾠρισμένον* dirigere: quia in singulari numero loquitur: summa verò promissionis hæc est: quod qui fide adversus diabolum, mundum & impios decertavit, veritatemque cœlestis doctrinæ masculè confessus fuerit, particeps futurus sit victoriæ Christi, adversus hostes, & id effecturus virga ferrea, ut vel convertantur, vel olim in judicio extremo conterantur, eam ob causam, quia pios afflixerunt, & labores eorundem rejecerunt. Hæc genuina est verborum Christi mens & sententia. Postremò attentionem ad ea singula, quæ hæcenus dicta sunt, excitat Dominus, cum ait: *Qui aurem habet, audiat, quid spiritus dicat Ecclesiis:* quo episodio simul docet, universa hæcenus prolata, non ad solam Thyatirensē, sed omnes Christianas Ecclesias pertinere.

Scrulpuli.

I. Cæterum, occurrunt quædam expedienda dubia: Initio, quid sibi velit Dominus, cum ait: se daturum unicuique secundum opera sua: num bona opera statuatur causam justificationis, sicut Pontificii ex his verbis argumentantur? Respondeo, minimè: Frequens sanè hæc est in sacris *γνώμην*, Rom. 2. v. 6. 2. Corinth. 5. v. 10. Apoc. 22. v. 12. sed vitiosè fit collectio, partim propter *ἡλικονεξίαν* consequentis, partim etiam propter falsam verborum ipsorum interpretationem: quæ enim hæc consequentia? Deus reddet unicuique secundum opera sua: Ergò bona opera justificant: non dicit Filius Dei, *ἀντιδωσω*, retribuam: sed simpliciter *δωσω* *ἀντιδωσω* in specie mercedis debitæ compensationem significare potest: sed *δωσω* ac *ἀντιδωσω* generaliter quamvis largitionem notat: Neque recipit Christus, se daturum unicuique *ἐξ ἔργων*, vel *ἀπὸ τὰ ἔργα*: sed duntaxat *κατὰ τὰ ἔργα*: Ingens autem inter duas hæc phrases est differentia: illa causam notat: unde Apostolus sapius *ἐξ ἔργων* nullam carnem justificari, ait: hæc ad signi tantum rationem pertinet: ut tale cujusque futurum judicium ostendat, qualia sunt ipsius opera: si bona, nempe testantia de fide vera, tum magnam retributionem à Deo secururam: sin mala, simile operibus judicium expectandum esse. Pulchrè illustratur res simili sive exemplo eorum, qui conditionem ambiunt: omnes afferunt sua testimonia; qui optimum habet, conditione potitur. De hoc dicitur, quod cum ipso actum sit secundum testimonium: Et

gône testimonium causa promotionis efficiens fuit? & meritò ejus potitusest? Nequaquam: sed eruditio & dona, quorum duntaxat signum fuit testimonium. Eadem ratio operum nostrorum est, in extremo judicio: quod quia solenne orbis totius est futurum judicium, ideò fidei invisibilis, & in corde latentis testes producentur visibiles, opera fidei, quæ in hoc mundo in oculos hominum incurrebant, & sentiri palam poterant: juxta quæ, & non propter quæ, sententia feretur.

II. Deinde minus apta videtur, Psalmi secundi, ad vincentem vel Episcopum, vel alium Christianum accommodatio: cum propriè de Filio Dei Psaltes, sic loquentem Patrem introducat: licebit & hoc pacto Sacramentariis, ut prophetica de Christo oracula ad nos torqueant: & per consequens Calvinus, Marloratus, Danæus & alii immeritò ob hoc vapulabunt, quod non de solo Filio Dei vaticinia exponunt, sed vel ad Davidem, vel alia Ecclesiæ membra, illa referunt? Respondeo: Non perperam accommodantur nonnulla ad membra *δευτέρως*, quæ ad caput Christum referuntur *πρώτως*. si præsertim applicatio ab ipso Christo fiat: tunc enim promissionis gratiæ locum habet, ac innuit participationem live *συγκοινωνίαν*, quæ Ecclesiæ tanquam membris, cum Christo intercedit: neque evertit ut scopus vaticiniis primarius: quia non negatur, quin oracula prophetica *πρώτως* ad Christum spectent. Itaque Sacramentarii hoc emplastro ad curanda vulnera sua uti non possunt: ipsi enim planè diversum & contrarium statuunt: nimirum Prophetas *πρώτως* & primariò de aliis, *δευτέρως* autem ac secundariò tantum de Christo loqui: quæ scripturarum tortura, & *σπασμός*, minimè tolerari potest.

III. Robertus Bellarminus inter alia absurda, illud quoque defendit: fideles viventes in hac terra, à spiritibus hominum defunctorum regi ac gubernari. Fundamentum assertionis istius ex capite nostro secundo desumit: & ut lector deprehendat, nos candidè cum ipso agere, nihilq; adversario affingere, sic de verbo ad verbum scribit:

Nos facile ostendemus, non solum ab Angelis, sed etiam à spiritibus beatorum hominum regi & gubernari fideles viventes: Et sit hoc argumentum SECUNDUM: id enim promisit Christus, Apoc. 2. *Qui vicerit, inquit, & custodierit usq; in finem opera mea: dabo illi potestatem super gentes: & reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur, sicut & ego accepi à patre meo.* Et cap. 3. *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei.* Et infra: *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in throno ejus.* Hic loquitur Johannes de spiritibus mortuorum, ut patet ex illis verbis: (*& custodierit usq; in finem opera mea*) & loquitur de tempore ante resurrectionem, ut patet ex eo, quod dicitur: *reges eas in virga ferrea:* Nam regere in virga ferrea, non significat punire, quod etiam post resurrectionem fiet, sed significat punire, quod etiam post resurrectionem fiet, sed significat regere virga pastoralis: quod solum fit ante resurrectionem: dicitur autem virga ferrea, quia inflexibilis est ad injustitiam, ut Ps. 44. *virga directionis*, id est, virga rectissima: *Virga regni sui:* & etiam sempiterna: nam regni ejus non erit finis. Quod autem sequitur: *Et tanquam vas figuli confringet eos*, non significat homines perdendos, sed peccatores, Christo peccata contemne & delente: ut exponit August. in Psal. 2 juxta illud

Tom. 1. Contror. lib. 1. de Sanctior. Beat. c. 18. fol. 2161. Num fideles in hac vita à spiritibus hominum defunctorum regantur & gubernentur? Sententia Bellarmini.

Num bona opera statuatur causam justificationis. Rom 2, 6. 2. Cor. 5, 10. Apoc. 22, 12.

ἀντιδωσω & δωσω differunt.

Differunt ἐξ ἔργων & κατὰ τὰ ἔργα, & κατὰ τὰ ἔργα.

illud A& 10. *Occide & manduca*: vel reguntur sive pascuntur electi in virga ferrea, reprobi autem tanquam vas figuli confringuntur.

Quod verò hoc significet, regere in virga ferrea: patet PRIMO ex verbo Hebræo, quo utitur David Ps. 2. *וַיִּשָּׁר מִשְׁכָּבִי*, & ex Græco Johannis Apoc. 2. 12. & 19. quod est *ποσειδῶν*, id est, pasces, sive pastoraliter reges.

SECUNDO ex eo, quod dicitur Apoc. 12. *Peperit Filium*, qui recturus erat omnes gentes in virga ferrea: Christus autem non punit omnes gentes, sed regit pastoraliter.

TERTIO, quia Psal. 2. unde Johannes verba sua desumpsit, dicitur Christus totam suam hæreditatem regere in virga ferrea: Postula à me &c. nec tamen suspicari possumus, totam Ecclesiam à Christo esse destruendam.

QUARTO, quia sic exponunt regere in virga ferrea Hilarius, Augustinus, & Theodoretus in Psal. 2. & Primasius ac Beda, & Rupertus in cap. 2. Apoc. *Habemus igitur spiritus hominum beatorum, post mortem ante diem resurrectionis accipere potestatem in gentes, & regere & pascere eas*: nec non esse columnas in templo Dei, id est, sustentare Ecclesiam. Hæc Bellarminus.

Quæritur ergo, num verba nostra Apocalyptica commodè ad palliandum & asserendum dogma Jesuiticum adhibeantur? Respondeo: *nequaquam*. Impium enim est, gloriam soli Deo competentem creaturis adscribere, contra illud Esa. 42. v. 8. *Gloriam meam alteri non dabo: regere autem & gubernare corda hominum, præsidere mundo, & imperare, non Angelis, nedum hominibus, sed soli ac uni Deo competit: qui Dominus noster solus dicitur, Psal. 8. v. 1. & ult. qui solus corda filiorum hominum scrutatur, 3. Reg. 8. v. 40. solus Deus, & nunc, & maximè tunc in vita æterna est omnia in omnibus, 1. Cor. 15. v. 28. Imaginabantur quidem sibi Apostoli ante resurrectionem, se gentibus imperaturos: sed hanc ob causam crebrius à Christo correpti & refutati sunt: Ac si sancti mundum gubernarent, utiq; eandem prorsus & infinitam cum Christo potestatem & maiestatem accepissent: sederent ad dextram Patris, & ubique præsentessent hominibus, quin & cordium gemitus ac suspiria exaudire possent. Nonne verò cæcitas hæc est plusquam Ægyptiaca, quod Pontificii non dubitant in thronum immortalæ divinæ maiestatis collocare sanctos, & ita per consequens, necessario concedere, quod ubique sint præsentessent, & omnium hominū vota percipiant: cum interim contra Christi maiestatem, quam secundū carnem adeptus est, una cum Calvinianis audacissimè pugnent. Sed deveniamus ad argumentū Jesuiticum ex verbis Apocalypseos desumptum: & quā bellè concludat, dispiciamus.*

1. Initiò non evicit Cardinalis, de beatè defunctis hîc loqui Dominū: etsi enim textus habet qui vicerit, & custodierit usque ad finem: non tamen tempori isti, quo victoria fit, præmiū denegatur: adeoq; tempus vitæ præsentis includitur non excluditur: ac proinde promissio sequens non disjunctivè, sed cum cursu & palæstra copulativè intelligitur: Illic enim in vita æterna pastorale officiū desinit, uti omnes Doctores Ecclesiæ unanimiter testantur. 2. Sed & *ἐν τῇ αἰωνίᾳ* largimur Jesuitæ, sermonem hîc fieri de beatè defunctis: non tamen inde sequitur, de nudis spiritibus, ante resurrectionē, Christum loqui; nam spirituum in abstracto non

fit mentio. 3. Virgam ferream verò quod attinet, non opus fuisset tot accumulatis testimoniis prolixè probare, quod per eam verbum, sive pastoralis virga innuatur: miramur tamen Suitam ad fontes Hebræos & Græcos jam confugere, qui alias solam versionem vulgatam latinam Canonicam esse affirmat. Græcus textus habet *ῥάβδος*, quod pro sceptro regio usurpatur, & denotat summum ac inflexibile recti studium, omni *προσωποληψίας* affectu & gratia, quasi fronde, spoliatum, seu exactam justitiæ normam, ad quam omnia in gubernatione dirigi convenit: unde & Psal. 45. v. 6. *וַיִּשָּׁר מִשְׁכָּבִי* virga æquitatis appellatur: hæc virga, dicit Propheta, depascet Dominus gentes: ubi metaphora à pecoribus prata & viridia depascentibus deducta, ostendit funditus impios eradicandos esse, propterea etiam impii vasis fictilibus confidunt, quib. nihil est fragilius, & si frangantur, nihil abjectius. Sicut enim intentatum ferri robur vasis, seu vitreis testaceis, perniciem præsentissimā & pestem extremam infert: ita impij, quantumvis potentia, consilio ac viribus pollere sibi videantur, tamen ad sceptrum æneum, seu malleum illū petras diffidentem, Jer. 23. v. 29. collisi, conteruntur, & in nihilum rediguntur: juxta illud Prophetæ: *Subiit, dum non speratur, venit contritio ejus, & comminuetur sicut lagenula figuli contritione prævallida, & non inveniatur de fragmen: is ejus testa, in qua igniculus de foco, aut parum aqua de fonte gestari possit, Es. 30. v. 14. Audis Suita, quid sit virga ferrea depascere, & sicut vas figuli confringere: nullæ hic conversio impiorum, quā defuncti gubernatione sua efficiant. Sed dicis: nihilominus sequi defunctorum spiritus imperare viventibus? Nec hoc sequitur, m. Roberre: verba Filii Dei nihil aliud volunt, quā Enochus, septimus ab Adamo: *Ecce Dominus venit cum multis millib. sanctorum suorum ad exercendum iudicium super omnes, & ad convincendos omnes impios*. Et sic ipse Christus alibi promittit: *Amen dico vobis, quod vos, qui me secuti estis in regeneratione, cum sedebit filius hominis in throno gloria suæ, sessuri sitis & ipsi super duodecim sellas, & iudicaturi duodecim tribus Israel*. Et Apostolus Paulus, 1. Cor. 6. v. 2. *An nescitis, quod sancti mundum iudicabunt? An nescitis, quod Angelos (scilicet malos) iudicabimus?* Fatemur ergo, beatos defunctos, nō quidem ante resurrectionem, sed post resurrectionē, in extremo illo iudicio, mundum & gentes iudicatos: virga ferrea depascendos, & tanquam vasa figuli contrituros: sicut & Lyra præsentem locum Apocalypseos exponit: *Dabo illi potestatem super gentes, in finali iudicio, & reget eos in virga ferrea, i. e. inflexibili justitia, & tanquam vas figuli confringentur, quod tunc peccatores in infernum retrudentur*. Simul vero discant Jesuitæ, quæ ratione sancti in extremo iudicio, ad dextrā Christi iudicis congregati, mundum iudicare dicantur: Nimirū, 1. quatenus testes erūt iudiciariæ sententiæ: 2. quatenus membra sunt Christi: 3. quatenus vera fide Christo inserti: 4. quatenus id Evangelium sunt professi, juxta quod omnes iudicabuntur: 5. quatenus Christus ea, quæ illis facta sunt, quasi sibi facta essent, interpretabitur: 6. quatenus iustum Dei iudicium approbabunt, & damnati conspectū & præsentiam illorum, quos in hac vita contempnui & odio habuerunt maximo, formidabunt. Porro, ignorantia Suiticæ indicium prodit Bellarminus, cum verba Psalmi: *Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes*: ad totam Christi *ἐκ νεογενίας**

Psal. 45, 6.

Impii vasis fictilibus confidunt.

Jer. 23, 29.

Es. 30, 14.

1. Cor. 6, 2.

Quomodo sancti dicantur mundum iudicare.

Nota.

Examina-
tur & sen-
tentia &
probatio
Bellarmini.
Esa. 42, 8.

Psal. 8, 1.
3. Reg. 8, 40

1. Cor. 15, 28.

Vindicatio
textus Apo-
calyplici à
corruptela
Jesuiticæ.

ulav & hæreditatem, adeoq; etiam ad pios applicat: hæc enim verba, partem Psalmi peculiarem constituunt: & potentiam regis, hostibus formidabilem innuunt, eo fine, ut Vates à vanitate, & rabie θεομαχίας illos magis deterreat, & mox sequenti *ἔτι ἔτι* (Nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram) fundamentum sternat. Nimis ergo properè triumphavit Jesuita, se ex verbis c. 2. Apocal. ostendisse, quod spiritus defunctorum sustentent Ecclesiam militantem his in terris: In Domino sumus, vivimus & movemur, Act. 17. v. 28. Ipse est lapis angularis summus, in quo omnis structura coagmentatur, Eph. 2. v. 20. Nemo potest aliud fundamentum ponere, præter id quod positum est, quod est Jesus Christus, 1. Cor. 3. v. 11. Omnia portantur & gubernantur verbo potentia Christi, Heb. 1. v. 3. Locusex c. 3. Apoc. Qui vicerit, faciam eum columnam in templo Dei mei, &c. æquè non juvat causam Jesuitæ morbidam. Unius Lyrae explicatio sufficiat, & hac vice Episodii locum obtineat: sic autem ille: Faciā illum columnam, id est, **FORTEM & POTENTEM IN FIDE**: non solum pro se, sed & pro aliis confortandis & confirmandis: secundum hunc modum Petrus, Johannes & Jacobus columnæ dicuntur, Gal. 2. In templo Dei mei, id est, in Ecclesia MILITANTE, ut patet ex sequentibus: subjicitur enim, & foras non egredietur, scilicet per apostasiā, quod IN HAC VITA fieri potest: Item: Scribam super eum nomen Dei mei & nova civitatis Hierosolymæ, quæ de cælo descendit, id est, ECCLESIAE MILITANTIS, quæ colligitur & regitur à Spiritu S. Hæc Lyra contra Bellarm. Et hæc nos contra eundem.

Nunc tandem doctrinas ex Epistola Thyatirensi præcipuas colligemus.

Doctrina.

I. Et vocatione nostra dignum, & summè necessarium est, ut bonis operibus studeamus: novit enim ea Dominus, & toties commendat. Sola quidem fide coram Deo justificamur: interim justificati ut fidem per opera ostendamus oportet, Jac. 2. v. 18. alioquin fides mortua est, ibid. v. 20. Hanc ob causam graviter monet Apostolus, Gal. 5. v. 13. Vos in libertatem vocati estis fratres: tantum ne libertatem deis in occasionem carni; spiritum ambulate, & concupiscentiam carnis non perficietis. Et Gal. 2. v. 17. Num Christus peccati minister est? Absit. Rom. 3. v. 31. Num legem irritam facimus per fidem? Absit: immo legem stabilimus. Hinc passim in scriptura præcipitur, quia Christus mortuus est propter peccata, ut & nos peccatis moriamur, & novitate vitæ ambulemus, Rom. 6. v. 2. 3. & seqq. Hoc ipsum quotidie magno zelo auditoribus nostris inculcamus. Crassum proinde & spissum Sultarum est mendicium, quando ajunt, nos prohibere bona opera: immo non prohibemus, sed jubemus, & singlari diligentia Christianos urgemus, ut in cursu bonorum operum se exercent: Neque in arbitrio cujusvis ponimus, num vel benè vel malè agere velit: sed necessario bona opera facienda statuimus. 1. Debitores enim sumus, non carni, ut secundum carnem vivamus: sic enim morimur, Rom. 8. v. 13. Sed hæc est **VOLUNTAS DEI**, sanctificatio nostra, 1. Thess. 4. v. 3. 2. Non vocavit nos Deus immunditiæ causa, sed ad sanctificationem, 1. Thess. 4. v. 7. 3. Vergunt quoque bona opera in gloriam altissimi, Matth. 5. v. 16. Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant bona opera vestra, glorificentq; Patrem vestrum, qui in cælis est.

4. Insuper necessum est, pietati & bonis operibus studere, propter bonam conscientiam, quam verum & domesticum tribunal non immeritò D. Nazianzen. orat. 26. nuncupavit. Huc impellit Apostolus præcepto suo: Milita bonam militiam, retine fidem & bonam conscientiam, 1. Tim. 1. v. 18. Huc impellit exemplo: Hæc est gloriatio nostra, bona conscientia, 2. Cor. 1. v. 12. Eleganter de conscientia scribit Hugo lib. 2. de anima cap. 9. Conscientia tranquilla est, quæ omnibus est dulcis, nulli gravis, utens amico ad gratiam, inimico ad patientiam, cunctis ad benevolentiam, quibus potest ad beneficentiam: cui Deus nec sua peccata imputat: quia non fecit: nec aliena, quia non approbavit: nec negligentiam, quia non tacuit: nec superbiam, quia in unitate permansit: Conscientia bona est titulus religionis, templum Salomonis, aqua benedictionis, hortus deliciarum, aureum reclinatorium, gaudium Angelorum, arca fœderis, thesaurus regis, aula Dei, habitaculum Spiritus sancti, liber signatus & clausus, & in die judicii aperiendus. Præter hanc causam sunt & aliæ non vulgares, ob quas pietati opera danda est. 5. Nimirum, ne malis factis alios offendamus: Væ enim illi, per quem venit offendiculum, Matth. 18. v. 7. Nemini ullam demus offensionem, 2. Cor. 6. v. 3. 6. Deinde ne peccatis nostris inefficax reddatur quotidiana precatio nostra. Dominus namq; peccatores impenitentes non exaudit, Joh. 9. v. 31. Oratio eorum fit in peccatum, Ps. 109. v. 7. 7. Tandem pœna malis operibus destinata, & examen futuri judicii meritò ad cursum bonorum operum nos incitare debet: Reddet enim Dominus unicuique juxta opera sua, uti Christus disertè fatetur.

II. Ne verò incipiamus tantum, sed & pergamus, indiesq; in melius proficiamus: sicut de Angelo Thyatirensi dicitur: Novi opera tua novissima plura prioribus: O quam nobile & rarum hominis Christiani encomium: plerumque enim in pejus & deterius vitæ genus ruere soleamus: sed caveamus nobis à defectione ista, & potius operam demus, ut novissima plura ac præstantiora sint prioribus. Sic enim Paulus: Oportet vos versari & placere Deo, ἵνα ὡς ἐστὶν ἡμεῖς, ut abundetis magis, 1. Thess. 4. v. 1. Adolescamus in illum per omnia, qui est caput, nempe Christus, Ephes. 4. v. 15. Ambuletis dignè Domino, ut per omnia placeatis, in omni opere bono fructificantes & crescentes in agnitionem Dei, omni robore corroborati, Col. 1. v. 10. Ita hortatur & Petrus 2. Epist. cap. 3. v. 18. Crescite in gratia & agnitione Domini nostri & servatoris Jesu Christi. His admonitionibus locum demus, & benè operando non defatigemur, Gal. 6. v. 9. impii enim semper in pejus proficiunt, 2. Tim. 3. v. 13.

III. Gratissima Deo est Caritas, quæ à Christo maximè hic Episcopo Thyatirensi commendatur: & passim in scriptura tum præcipitur, tum celebratur: Joh. 13. v. 34. Novum mandatum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos: in hoc cognoscent omnes, quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis. Rom. 13. v. 8. Nemini quæquam debeatis, nisi ut invicem diligatis. 1. Cor. 4. v. 1. Setiamini caritatem. 1. Cor. 16. v. 14. πᾶν τὰ ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω. 2. Cor. 6. v. 6. Exhibeamus nosmetipsos in caritate non ficta. Ephes. 3. v. 17. Estote in caritate radicati & fundati. Ephes. 4. v. 2. Supportate invicem cum caritate. Col. 2. v. 2. Instructi simus in caritate. Col. 3. v. 14. Super omnia caritatem habete, quod est vinculum perfectionis. Et similia passim in sacris

Requisita
charitatis.

Bibliis occurrunt. Absolvitur autem lex charitatis hisce potissimum conditionibus: 1. *Charitas etiam inimicis nostris non est deneganda*, uti expressè habetur, Exod. 23. v. 4. 1. Sam. 24. v. 5. Matth. 5. v. 44. Luc. 6. v. 27. Rom. 12. v. 2. *Deinde charitas ita exercetur, ut fidei veritas damnum non patiatur*, juxta illud Zachar. 8. v. 17. *veritatem & pacem colite*. Tertiò: *Charitas non in lingua, nec in sermone, sed in opere consistat & veritate*, 1. Joh. 3. v. 16. 17. *Debemus pro fratribus animas ponere: qui vero habuerit substantiam mundi, & viderit fratrem suum egentem, & claudit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo: Filii mei, ne diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate*. Hæc capita ad genuinū charitatis exercitium summè sunt necessaria: Nos operam demus, ut charitatem nostram quoque Christus cognoscat ac commendat. *Charitatis & pietatis miracula amate, quæ tantò securiora sunt, quantò occultiora*, inquit Gregorius.

Gregorius.
Ministerio
dignè fun-
gamur.

IV. Cum *diakonia* & ministerium minimè lateat Christum, qui oculos habet, sicut flammæ: idcirco studeamus, ut dignè eo fungamur: & partes officii debitas diligenter exequamur: Ita subinde inculcat Apostolus: *Hoc præceptum commendo tibi fili Timothee, ut milites bonam militiam, habens fidem & bonam conscientiam*, 1. Tim. 1. v. 18. *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, ἀνπιάντων εἶναι*. 1. Tim. 3. v. 1. & 12. *Esio forma fidelium, in sermone, in conversatione, in dilectione, in spiritu, in fide, in puritate*, 1. Tim. 4. v. 12. *Temetipsum purum serva*, 1. Tim. 5. v. 22. *Tu homo Dei, sectare justitiam, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem. Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, ad quam vocatus es, & professus es bonam professionem coram multis testibus: præcipio tibi in conspectu Dei, qui vivificat omnia, & Jesu Christi, ut serves præceptum immaculatus, irreprehensibilis, usque ad apparitionem Domini nostri Jesu Christi*, 1. Tim. 6. v. 14. *Ne quam usquam demus offensionem, ἵνα μὴ μωρανθῇ ἡ διακονία*, ne reprehendatur ministerium, 1. Cor. 6. v. 3. *Vigila in omnibus, obdura in afflictionibus, opus perage Evangelistæ, ministerium tuum ad plenum probatū redde*, 2. Tim. 4. v. 5. *Secus qui fecerit, ultrices oculorum Christi flammæ experiri necessum habuerit*.

Episcopi fi-
deles sint.

V. Inter alia, quæ Filius Dei in Episcopo Thyatirensi commendat, locum non postremum occupat *πίστις*, FIDES seu FIDELITAS: quæ virtus est à Sp. S. excitata, qua in præstandis officii commissi partibus nos sedulos ac indefessos, insuper integros & religiosos exhibemus: *Requiritur enim à dispensatore, ut fidelis sit*, 1. Cor. 4. v. 2. *Ejusmodi vir fidelis multum laudabitur*, inquit Salomon Prov. 28. v. 20. *Summa fidelitas prædicatur de Josepho, qui non tantum segetes in horreo Ægypti congregavit, & abundantiam frugum in singulis urbibus condidit*, Gen. 41. v. 47. 48. *sed & ab heri sui uxore vehementer sollicitatus, libidinem tamen cum ea exercere, & erga Dominum ingratus esse noluit*, Gen. 39. v. 8. Ita fidelis fuit Eliezer, Gen. 24. v. 12. Ita Jacob, Gen. 31. v. 40. *Mosi Prophetarum duci hoc Deus impertit testimonium*, Num. 12. v. 7. *Servus meus in omni domo mea est fidelissimus: Eadem virtute ut singuli ornati simus, enixè laboremus*.

VI. Iterum, non promiscuè quibuslibet potestatem docendi concessam esse, audimus: redarguitur enim Episcopus Thyatirensis, quod permiserit mulierem Jezabel, quæ se dicebat prophe-

tissam, docere, & seducere servos Domini: probandi sunt prius spiritus, num ex Deo sint. Multi enim Pseudoprophetæ exierunt in mundum, 1. Joh. 4. v. 1. Elicitur hinc, quid de præpostero politicorum quorundam judicio statuendum, qui *ἀυτονομίαν* & licentiam in causa religionis tantum expetunt, ut cuiuslibet sit docere, & statuere, quod ipse voluerit. Ita ante paucos annos *Antonius Benbellona* (uti se larvatus ille Sacramentarius vocat) tractatum publicè evulgavit, eoque operosè id unum egit: *nullam religionem vel improbandam vel damnandam, & nullius religionis exercitium uspiā prohibendum vel impediendum esse*. Parum enim referre hoc, & vix ullam, quæ à nobis sic censetur, hæresin Deo displicere: quin iudicem supremum sibi discretionem spirituum ac religionū, ad diei extremi horam reservare. Enim verò, nisi hoc crepitum Satanae olet, nescio quid unquam fœtidum fuerit? Manibus palpari potest, Filium Dei maxime attendere, & quæ doctrina, & quæ hæresis, vel hic, vel illic vigeat: neque vult, ut conniveamus sectariorum & dogmatistarum erroribus: sed ut masculè nos eis exemplo Ephesini Episcopi opponamus: unde Apostolus requirit ab Ecclesiæ Doctore, ut sit potens *ἐπιστομίζειν*, hoc est, obtruncare os iis, qui vaniloqui, & mentium seductores, qui totas domos subvertunt, & turpis lucri gratia docent, quæ non oportet, Tit. 1. v. 11. 12.

Personatus
Antonius
Benbellona.

Hæreticis
sinceri Epi-
scopi se ma-
sculè oppo-
nent.

Tit. 1. 11. 12.
Doctrina à
mulieribus
vel noviter
prolata, vel
acriter as-
serta, ple-
rumque est
suspecta.

VII. Plerumque suspecta est doctrina, quæ à mulieribus, Prophetissas se jactantibus, vel nova profertur, vel nimis acriter asseritur: Nam etsi aliquæ mulieres spiritu prophetico divinitus ornatae fuerunt: non tamen leguntur ita publicè docuisse, ut peculiare quoddam dogma defenderint: Quis enim de Debora, quis de Hanna, quis de Philippi filiabus quatuor, talia legit? Jezabel autem Thyatirensis spurcissimum Nicolaitarum errorem privati lucri causa contra legem Dei, & omnia jura humana propugnavit: quemadmodum & Montanistæ & Cataphryges, opera mulierum portenta sua longè lateque disseminarunt. Ejusmodi Jezabel, Eva illa erat, quæ Pontificem Urbanum, ut festum corporis Christi institueret, sub prætextu singularis divinæ revelationis, sola permovit, & potestate in corpus suum facta, eoq; in gremiū admissa, facile voti composita fuit. Sacramentarii hodieque opera mulierum virus suum multis propinant, & in aulis Principum disseminant: hoc in casu valet præceptum Apostoli, 1. Cor. 14. v. 34. *Mulier taceat in Ecclesia: & 1. Tim. 2. v. 11. & 12. Mulier in silentio discat: mulieri docere non permitto*.

Pontificii o-
pera mulie-
rum errores
propagant.
Eva Urbani
Papa scortum.

Sacramen-
tarii isidem
utuntur
mulieribus
ad errorum
diffeminati-
onem.

VIII. Edere ex iis, quæ simulacris immolantur, libertatis Christianæ beneficio, prohibitum sanè graviter non est: in casu autem confessionis, & scandali, quod apud infirmiores oriri posset, aliter res se haberet: sub initium enim novi Testamenti idolothyrum Symboli quasi vicem gessit, ut qui ex eo ederet, inde cultum idolorum approbare judicaretur: adeoque hoc esu magnum multis datum est scandalum, infirmioribus præsertim & recens ex Ethnicismo eluctatis Christianis: idcirco Filius Dei ægrè tulit, quod Episcopus Thyatirensis liberum esum ex iis, quæ idolis offerrebantur, concesserit: *Nam omnia quidem licent, non omnia tamen prosunt: omnia licent, sed non omnia aedificant*, 1. Cor. 10. v. 23. neque sufficit, si nos absque cauterio conscientiae vel sic edamus, vel aliud quid agamus, utpote, templum Pontificum intremus,

1. Cor. 10. 13

1. Cor. 8.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.
21.

Num Evan-
gelicus ho-
mo possit
salva con-
scientia co-
ram idolo
missatice
procidere?
Neg.
Num ex-
emplum
Naamanis
obstet? Neg.
1. Reg. 5. 15.

mus, celebrationi missæ interfimus, & aliis cere-
moniis externis ita utamur, ut salva nihilominus
in corde nostro persistet religionis puritas: sed pro-
ximus etiam respiciendus est, ne ille facto nostro
imporuno & intempestivo scandalizetur. Ita de-
cernit Paulus, 1. Cor. 8. per totum: inter alia hæc
memorabilia verba ponuntur: *Esus nos commen-
dat Deo: neque enim si comedamus, aliquid nobis su-
perest: neque si non comedamus, quicquam nobis deest:*
sed videte, ne quomodo facultas illa vestra offendiculo
sit iis, qui infirmi sunt: Etenim si quis conspexerit te,
qui habes scientiam, in epulo simulachrorum ac cum-
bentem, nonne conscientia ejus, qui infirmus est, adifi-
cabitur ad edendum ea, quæ sunt simulachris immola-
ta: & peribit frater, qui infirmus est, in tua scientia,
propter quem Christus mortuus est: Si autem peccan-
tes in fratres, & vulnerantes illorum conscientiam in-
firmam, in Christum peccatis: quapropter si esca offen-
dit fratrem meum, haudquaquam vescar carnibus in
æternum, ne fratri meo sim offendiculo. Et 1. Cor. 10.
à v. 25. usque ad finem, pulcherrimè, quid in tali
casu fieri deceat, exponit: *Omne, quod in macello*
venditur, edite, nihil interrogantes propter conscien-
tiam: Domini siquidem est terra, & omnis plenitudo
ejus. Quod si quis vocat vos infidelium, & vultis
ire, quicquid apponitur vobis, edite, nihil interrogan-
tes, propter conscientiam. Quod si quis vobis dixerit:
Hoc simulachris immolatum est: ne edatis propter il-
lum, qui indicavit, & propter conscientiam: Domini
siquidem est terra, & plenitudo ejus: porro, conscien-
tiam dico, non tuam, sed illius alterius: cur enim li-
bertas mea judicatur ab alia conscientia? Quod si ego
cum gratia participo: cur ob id malè mihi dicitur,
quo ego gratias ago? Sive igitur editis, sive bibitis,
sive quid facitis, omnia in gloriam Dei facite: Tales
estote, ut nulli præbeatis offendiculum, neque Judæis,
neque Græcis, neque Ecclesiæ Dei. Eadem prorsus
militat ratio hodiè, cum nonnulli cultui Pontifi-
cio & Missæ celebrationi interfunt: Crediderim,
quòd aliqui inter hos non offendantur: Proxi-
mus autem scandalum inde accipit, & infirma-
tur, adeò ut credat, parum papisticam à nostra
differre & distare doctrinam: ob hoc scandalum
necessario tenentur religiosi Christiani vitare
omnem speciem idololatriæ & apostasiæ: tenen-
tur omninò non jugum ducere cum infidelibus:
in tali enim casu, ejusmodi ceremoniæ & ritus
externi non sunt ἀδιάφορα ἀδελφεῖς καὶ ἀπαρχή-
ναι: Nequaquam: sed παντελῶς interdicuntur,
ne dæmoniorum, & rituum, idololatricorum
consortes ac participes simus, 1. Cor. 10. v. 21.

Cæterum sunt, qui acerrimè pugnant, non pro-
hibitum esse, quoad externos ritus, accommodare
se adversariis: pro fundamento inprimis afferunt
exemplum Naëmanis Syri, cui Elisæus Propheta
permisit, ut in templo Rimmonitico oraret: quia
regem comitari officii ratione cogeatur: Inde
concludunt, similiter aulicos Evangelio sincerio-
ri quidem addictos, principibus autem Pontificiis
servientes, salva posse conscientia coram idolo
Missatice procidere & alia more papistico per-
agere. Respondeo: primum. 1. Naëman disertè
se ab idololatræ gente separavit, & confessio-
nem suam ingenuè edidit, sic inquit, 2. Reg. 5.
v. 15. & seq. *Verè scio, quòd non sit alius Deus in uni-*
versa terra, nisi tantum in Israel: & ad Elisæum: ob-
secro concede mihi servo tuo, ut tollam onus duorum
burdonum de terra, non enim faciet ultra servus tuus
holocaustum, aut victimam diis alienis, nisi Domino:

quia verò à templi ingressu non poterat prorsus sibi
cavere, idcirco rogat Prophetam hoc pacto: *Hoc*
solum est, de quo depreceris Dominum pro servo tuo:
Quando ingredietur dominus meus templum Rim-
mon, ut adoret: & illo innitente super manum meam,
si adoravero in templo Rimmon, adorante in eodem
loco, ut ignoscat mihi Dominus servo tuo pro hac re.
Istis verbis non petit Naëman, ut invocare sibi li-
ceat idolum Rimmoniticum: sed intrare saltem,
& adorare, hoc est, poplite flexo officium Regi
solutum præstare: qui innitebatur super manu
Naëmani: Tenebantur alioquin Israelitæ in tem-
plo orare Hierosolymitano, 1. Reg. 8. itaque pre-
catur Syrus, ne vitio sibi verratur, si suas ad Deum
Israelis in templo Rimmonitico preces effuderit:
Hæc & non alia tum voti istius, tum concessionis
Propheticæ est ratio: ac ut tum Pontificiæ tum
nostræ confessioni addictis citius satisfaciam, au-
diamus quid alii Theologi de petitione ista scri-
ptum reliquerint. Nicolaus de Lyra, Tom. 1. fol. 365. sic explicat: *Helisæus declaravit Syro, illud*
esse ipsi licitum, quod timebat esse illicitum: sicut so-
lent facere conscientia timorosa: habebat enim iste
Naëman officium sustentandi regem: quia sicut regina
modò per milites sustentantur, ita similiter tunc tem-
poris reges, per Principes magis sibi propinquos: istud
autem non erat illicitum de natura sua: aequaliter
enim poterat fieri extra templum idoli, sicut & intra;
sicut si aliqua puella Christiana, capta à Saracenis,
esset obsequio alicujus Domine deputata, ad portan-
dam caudam suæ vestis, non videtur illicitum, quod
eam portaret intra phanum Mahometi, sicut & ex-
tra, dum tamen hoc non faceret propter reverentiam
aliquam Mahometi, sed solum intendens officium suū
exequi, & hoc petebat Naëman ab Helisæo, scilicet
quod idem officium, quod licitè faciebat Domino suo
extra phanum idoli, posset sibi facere intra, non ad ali-
quam idoli reverentiam: sed ne incurreret Domini of-
fensam: & hoc concessit ei Helisæus, quod non erat
illicitum, ut dictum est: Hæc Lyra. Johannes Bren-
tius insignis ille Theologus Tom. 2. fol. 998. ita
interpretatur: *Tantum hanc veniam petit, ut non re-*
putetur ei in peccatum, si comitetur Dominum suum
regem, ad templum idoli sui, non ut adoret idolum,
quemadmodum Rex, sed ut Regi serviat: auff den
Dienst warte; id quod Propheta condonat: eo quod
citra offendiculum in ea regione fieri poterat. Ubi au-
tem offenderetur frater, in æternum non liceret ingre-
di templum idolorum. Si enim inquit Paulus, *esca*
scandalizat fratrem, in æternum non manducabo car-
nem, 1. Cor. 8. Accedat tertius, D. Lucas Osiand-
er, cujus testimonium itidem pro nostratibus
adscribam, ex Tom. 1. Bibl. fol. 604. & 605. *Cum*
ingreditur Rex meus templum, soleo ego eum manu
mea ducere (sic solitos interdum incedere Reges, mani-
festum est, etiam ex aliis scriptura locis.) Itaq; quia ego
eum manu mea sustento, ubi ille in genua procumbit,
docebit me una cum ipso in genua procumbere: id verò
neutiquam faciam, ut una cum Rege idolum adorem
aut saltè adorationem in Regis gratiam simulè, sed ut
Regi meo debitum officium ducendi præstem, daß ich
ihm auff den Dienst warte. Et paulò post: *Non autem*
hujus historia prætextu se defendere possunt, qui cum
Evangelij veritatem agnoverint, nihilominus in gra-
tiam Magistratus sui, non modo templa, in quibus
Missæ celebrantur, adeunt, ut Dominos suos comi-
tentur, sed & sacrificulus offerunt, & reliquas ceremo-
nias observant, quæ ab iis, qui Missam serio colunt, ob-
servantur. Hi certè, hoc ipso facto, Evangelij doctri-

1. Reg. 8.

Lyra Tom.
1. fol. 365.

Brentius
Tom. 2. fol.
998.

D. Osiand.
Tom. 1. Bibl.
fol. 604.

nam abnegant: Etenim Naaman supra professus est, se in Syria soli Deo Israelitico sacrificaturum: quaprofecto re non minus publice professus est religionem veram, quam si hodie nobilis quispiam concionatorem Evangelicum in medio papatu foveret: & Dominum suum comitando templum Missaticum quidem ingrederetur, sed neq. offerret quicquam, neq. adoraret Papisticam hostiam elevatam, ut astantes viderent, eum non amplecti papisticam religionem. Ita ergo evictum est, Naamanum non fuisse participem idolomania Syriaca: ideoque nec nobis simili in casu id licere: Prohibet enim Christus, & severe interdicit, ne ex iis, quae idolis offeruntur, edamus, hoc est, ne symbolum partis adversae, & hostium fidei assumamus.

Longanimitas Dei.

Ingratitudo hominum.

Matt. 23, 37.

Deus impenitentes gravissime punit. Jer. 18, 6, 7.

Psal. 2, 13.

Syr. 5, 4, 5.

Haereticorum exitus plerumque tragicus est. Gal. 1, 9. Gal. 5, 12. Theodoret. de obitu Arii. l. 1. hist. Eccl. c. 14.

IX. Gravis Filii Dei querela est. Dedi tempus, ut resipisceret, nec resipuit: & vae illi, de cujus ingratitudine ita Dominus querulari cogitur. Posset ipse protinus & statim peccantes perdere: posset absq. mora poenas delinquentibus immittere: sed longanimis est Deus, mitis & propitius: qui non agit nobiscum juxta peccata, neque punit juxta iniquitates nostras: differt poenas ad tempus bene longum: sicuti mundo antediluviano 120. annos, & Ninivitis 40. dies ad poenitentiam concessit: nos autem floccipendimus μαργοθυμίας, & erga Dominum clementissimum ingrati sumus: verè enim de Germania quiritari possumus: Dedit illi Deus tempus, ut resipisceret: sed non resipuit. Sic aetas aetati, sic homines hominibus, quoad impenitentiam respondent. Quapropter si hodie frustraneas experimur esse nostras ad pietatem cohortationes, non magnoperè miremur: Jam olim hoc nomine conquestus est Christus, tum hic, tum alibi: praesertim cum ingeminaret: *Quoties volui te congregare, & tu noluisti?* Matth. 23, v. 37.

X. Ne somniemus verò, quasi in aeternum erga delinquentes impios propitius sit Dominus: minimè: sed tandem expergefactus, vultum leonis induit, & in furore irae justissimae corripit: Horribilis enim in Apocalypsi nostra extat comminatio: Ecce mitto eam in lectum, & in afflictionem maximam: filios ejus omnes interficiam morte: perinde ut apud Jerem. cap. 18. v. 6, 7. Numquid, sicut figulus iste, non potero vobis facere domus Israel? ait Dominus: Ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea domus Israel. Repente loquor adversum gentem, & adversus regnum, ut eradicem, & destruiam, & disperdam illud: citò enim exardescit ira Domini, Psalm. 2. v. 13. Quocirca meminerimus commonefactionis, quae extat apud Syracidem cap. 5. v. 4, 5. & seqq. Ne dixeris, peccavi, & quid accidit mihi triste? Altissimus enim est patiens redditor: De perpetrato peccato noli esse sine metu, neque: dicias peccatum super peccatum: Et ne dicas, miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur: Misericordia enim & ira ab illo citò proximant: & in peccatores respicit ira ejus: Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem: subito enim venit ira ejus, & in tempore vindictae disperdet te.

XI. Tragicus plerumque exitus eorum est, qui novas haereseis procudunt: sicut minatur Dominus: *mittam mulierem Jezabel in lectum, & filios ejus interficiam morte.* D. Paulus ait, anathema esse, Gal. 1. v. 9. & excindi eos, Gal. 5. v. 12. Ita Arius effudit viscera sua, quemadmodum Theodoretus testatur l. 1. hist. Eccles. c. 14. ubi narrationem de interitu Arii luculentam adducit, ex Epistola Atha-

nasij ita scribentis: Ego Constantinopoli non fui, tempore mortis illius, sed audiui relationem Macarii Presbyteri, qui cum affuit: accersitus fuerat à Constantino Arius annitentibus Eusebianis: qui cum comparuisset, interrogat Rex, an teneat fidem Catholica Ecclesia: tum ipse jurejurando affirmavit rectè, se credere, & exemplum scripturae fidei suae principi obtulit, celatis omnibus, quorum causa ab Alexandro Episcopo ejectus Ecclesia erat, & simulatione referens dictiones scripturae. Itaq. absolvit Imperator juratum non sensisse ea, quorum insimulatus ab Alexandro, fuisset Ecclesia ejectus, sic locutus: si recta est fides tua, probè jurasti: sin est impia fides tua: & jurasti, judicium de te erit Dei de caelo. Atq. ita egressum à rege voluere Eusebiani illum solita vi introducere in Ecclesiam: sed B. Alexander restitit illis, quòd negaret, inventorem haeresis in Ecclesiam recipi oportere. Ibi deinde ad minas perventum est ab Eusebianis, qui dicerent, quemadmodum perfecissent, ut ipse invito ab Imperatore accerteretur Arius, ita Arium, quamvis ei contrarium esset, postero die una cum ipsis in ejus Ecclesia communione futurum esse: erat autem, cum hac diceret, sabbatum. Eam ob rem Episcopus Alexander perquam contristatus, Ecclesiam intrat, & manus attollit ad Deum, seque cum lamento in faciem humi prosternit in sacrario, & jacens in pavimento orabat: aderat & Macarius, & qui ipse orabat, & audiebat clamantem Episcopum. Duplex autem erat postulatō. Si Arius est cras futurus in communitate Ecclesia, dimitte me servum tuum, neque perdas justum cum impio. Sin parcis Ecclesiae tuae, cui te scio parere, flecte oculos tuos ad verba Eusebianorum, neque tradas in vastationem & probrum hereditatem tuam, auferque Arium è medio, ne ipso introeunte in Ecclesiam, ipso etiam una cum eo secta recipi videatur, neque sit posthac ullum inter pietatem & impietatem discrimen. Hac precatus Episcopus discessit inde summa cum solitudine, acciditque res admirabilis & inopinata. Eusebiani enim interminantibus, ipse quidem orabat Episcopus: Arius autem Eusebianorum fiducia admodum proca, secessit, tanquam ad ventris opus, in sellas quasdam, ac mox, ut scriptum est, pronus crepuit medius, prolapsusque statim est exanimatus. Huius finis fuit Arius, quem concordem suum, summo pudore confusi, sepelierunt Eusebiani. Nestorius, qui linguam non minus quam Arius, novo tamen errore, adversus Christum vibravit, itidem blasphemiae suae poenas admodum graves dedit, sicut Evagrius narrat, in historia sua Ecclesiastica, lib. 1. toto capite septimo: sub finem refert modum, quo Nestorius decessit è vita, talem fuisse: nimirum linguam vermibus exesam esse, sicque eum ex hujus vitae miseriis ad graviora supplicia justo Dei judicio infligenda, eaq. sempiterna migrasse. Longum foret, si quas poenas alii haeretici veteres: plerique Papae: nec non primarii ex gente Sacramentaria, Cinglius, Carolo-stadius, Oecolampadius, & ceteri sustinuerint, ex historiarum publicis monumentis recensere velimus. Neque mirum: Animas enim multas seducunt, & Ecclesiam bene constitutam devastant: Itaque Dominum oremus, ne in tentationem inducti haeresim autores reddamur.

XII. Porro diligenter observandum, non autem duntaxat, sed & errorum fautores, divinitus puniri. Hic enim ita minatur Dominus: *Mittam mulierem in lectum, & qui adulterio miscentur cum ea, in afflictionem maximam: & filios interficiam morte:* juxta illud Apostoli: *Judicium Dei est secundum veritatem adversus eos, qui tota vita, similia &*

Evagrius lib. 1. c. 14. de morte Nestorii horrenda.

Non tantum autores, sed & errorum fautores divinitus puniuntur.

eadem

Rom. 2, 3. eadem faciunt, Rom. 2. v. 3. Ita Paulus non tantum Pseudoapostolis interitum minatur, qui Galatas seduxerunt, & à veritate Evangelii dimoverunt: sed & ipsos Galatas severe increpat, inquiens: *Gratia Dei excidisti, quicumque ex lege justificamini*, hoc est, quicumque Pseudoapostolorum doctrinam sectamini, Gal. 5. v. 4. Grassabantur in Ecclesia Corinthiaca hæretes & schismata etiam super cœna Eucharistica, quam nonnulli irreverenter tractabant, & corpus Domini non dijudicabant: Apostolus certè pœnas hanc ob causam cumulare sibi Corinthios affirmat, 1. Corinth. 11. v. 30. *propter hoc inter vos multi imbecilles & invalidi, & dormiunt multi.* Ne ergo adulterio misceamur cum Pontificiis vel Sacramentariis, vel aliis hæreticis: ne & nos in lectum mittamur, & in afflictionem maximam: ne filii nostri vel peste vel gladio interficiantur: sicuti hodiè Galliam, Belgiam, & alias nationes ob participationem spiritualis adulterii, bellis & sediti- nibus, peste & fame, haud rarò affligi & vexari videmus.

XIII. Omnibus Ecclesiis sub sole notum cupit esse Filius Dei, se illum esse, qui scrutatur renes & corda: id quod & alibi scriptura de ipso testatur, 1. Reg. 8. v. 7. Ps. 7. v. 10. Jerem. 11. v. 20. Moveantur itaque universi homines, ne quid mali contra Dominum, aut verbum ejus sive cogitent, sive faciant: nihil enim latet Christum, dominatur in interiori inimicorum suorum, Psalm. 110. v. 2. propterea de ipso testatur Paulus, Rom. 2. v. 16. *In illo die judicabit Dominus* τὰ κρυφὰ καὶ τὰ ἀποκρυφῶν, OCCULTA HOMINUM, juxta Evangelium meum, per Jesum Christum. Similia plura in capituli primi explicatione prolata sunt: quo lectorem benevolum, brevitatis causa remitto.

XIV. Duo, pro divinitate Christi, Epistola hæc continet fundamenta solidissima. 1. Quod in principio statim se vocat ipse FILIUM DEI: scribe. Hæc dicit Filius Dei. 2. Quod se scrutari corda & renes affirmat: id quod nulli hominum, nulli Angelorum, sed soli ac uni Deo competit, juxta pronuntiatum Salomonis, 3. Reg. 8. v. 40. *Tu nosti SOLUS cor omnium filiorum hominum, ut timeant te cunctis diebus, quibus vivunt super terram, quam dedisti patribus nostris.* Valeat ergo Arianorum, & aliorum θεομάχων ac θεομασύ- 2ων impietas: nos servatorem nostrum Jesum Christum revera esse Dei æternum filium indubitato credimus: sic enim pater ipse è cœlis testatus est: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene com- placitum est*, Matth. 3. v. 17. & cap. 17. v. 5. Luc. 9. v. 35. Joh. 1. v. 32.

XV. Semper sibi Deus in magnis Ecclesiæ fluctibus aliquos reservat, qui non erroribus Pseudodoctorum implicantur & immerguntur: Ita Thyatiræ factum legimus: seducti erant illic multi, non tamen omnes: Nam Christus mentionem facite eorum, qui Thyatiræ quidem fuerunt, sed doctrinam Nicolaitarum non habuerunt, neque Satanæ profunditates cognoverunt. Hoc il- lud est, de quo Propheta Es. cap. 1. v. 9. *Nisi Domi- nus exercituum reliquisset nobis SEMEN, quasi So- doma fuisset, & quasi Gomorriha similes essemus.* Et cap. 51. v. 10. *Si posuerit pro peccato animam suam, videbis semen longævum.* Respondet huic promif- sioni, illa, quæ apud Davidem extat consolatio: *Sonuerunt & turbata sunt aquæ eorum, conturbati sunt fontes in fortitudine ejus: Fluminis autem impe-*

tus latificat civitatem Dei, sanctificavit tabernaculū suum Altissimus: Deus in medio ejus, non commovebi- tur, Psal. 46. v. 4. 5. 6. Sic in archa Noab reservavit sibi Dominus pauculas animas, Gen. 7. v. 23. Tem- pore Achabi Elias se solum esse existimavit, qui Baalitarum idolomaniam improbet: Dominus autem respondit: Reliqui mihi in Israel septem millia virorum, quorum genua non sunt incurva- ta ante Baal, 1. Reg. 19. v. 18. Sic tempore Christi potissima quidem pars hominum adhebat Pha- risæis, & summis templi Sacerdotibus: supererant tamen nonnulli etiam, qui doctrinam Pharisaicam respuerunt: utpote, Joseph, Zacharias, Si- meon, Apostoli 12. Discipuli 70. mulierculæ insu- per quædam piæ & devotæ: similiter de nostris temporibus prædictum est: *hæ soli salvabuntur de manu ejus* (scilicet Romani Antichristi) *Edom, Moab, & principium filiorum Ammon*, Dan. 11. v. 41. Ne ergo & hodiè omninò desperemus: sed certi simus, ipsas inferorum portas adversus Ec- clesiam non prævalituras: Matth. 16. v. 18. & ele- ctos non seductum iri, Matth. 24. v. 24.

XVI. Discamus verò ab istis Thyatirensibus, fidei & conscientiæ propriæ rationem accuratam habere, non thesin tantum sive affirmativam do- ctrinæ purioris amplecti: sed & antithesin ac ne- gativam disertè & nominatim improbare: neque protinus acervo multitudinis nos aggregare, quæ- admodum plurimi factitare solent, qui non, qua- lis doctrina sit, quæ proponitur & propinatur: sed tantum, à quibus & à qualibus ea proferatur, at- tendunt: & quò potissimam partem inclinare vi- dent, eo & ipsi illicò inclinant: Verum minus piè, minus prudenter: unicuique enim cura esse debet meritò salutis suæ accuratissima: & si maximè multi doctrinam perversam amplectuntur, licet nihilominus, ut vel unus ei contradicat. Quemad- modum 1. Moses non participat cum idololatria Aaronis. 2. Neque Elias cum Baalitarum furori- bus. 3. Neque Christus, Johannes Baptista & Apo- stoli, cum grege Phariseorum. 4. Ita solus Paphnutius toti Concilio Niceno, celibatum personis Ecclesiasticis decernenti, se opposuit, & triumphavit. 5. Ita Johannes Hufs. 6. Ita Hiero- nymus Savanarola, & alii Pontificia sacrilegia im- probarunt. 7. Ita & Lutherus ejusque collegæ Pa- pisticas abominationes, & satanicas Antichristi profunditates non approbarunt. 8. Ita sinceri Do- ctiores & Christiani tum Ario, tum Nestorio, tum aliis hæreticis, Eutychemi, Samosataneo, & cæte- ris, masculè reclamarunt: non attendentes, quòd & quantitate & qualitate maximum asseclarum numerum hæretici illi haberent.

XVII. Convenientissimo nomine insignit Fi- lius Dei doctrinam & subtilitatem hæreticā, dum eam vocat profunditates Satanæ: Hæretici enim errores suos pestiferos pro meris & quidem pro- fundissimis venditarunt mysteriis, sicque simpli- ciores circumvenire laborarunt: quemadmo- dum nostris temporibus Stenckfeldiani, Anaba- ptistæ, Enthusiastæ & alii fanatici, deliria sua & Sa- tanæ suggestiones ac ludibria, pro Dei afflatu & mysteriis magnis jactitarunt: inprimis Carolo sta- dius & Cinglius: perinde ut D. Petrus de sui seculi blateronibus ait, quòd vehementer fastuosa vani- tatis verba sonuerint, 2. Petr. 2. v. 18. & Judas, quod os illorum tumida locutum sit, Epist. Jud. v. 16. Verum fallacem hunc prætextum bellè e- vertit Dominus, cum omnia dicta & pronunciata Dogma.

Psalm. 46,
45 6.
Gen. 7, 23.

1. Reg. 19, 18

Dan. 11, 41.

Matt. 16, 18
Matth. 24,
24.

Multitudo
errantium
nos non of-
fendat.

Subtilitates
hæretico-
rum sunt
τὰ βάθη
& profun-
ditates Sa-
tanæ.

2. Petr. 2, 18.

Satanas etiam subtilissimorum errorum auctor est.

Dogmatistarum, quantumlibet speciosa & subtilia, τὰ βῆθη τῆς σατανᾶ, indiget: adeoque Satanam autorem omnium errorum, etiam subtilissimorum & profundissimorum statuit. Quapropter cum hodie à Jesuitis & Sacramentariis multa subtilissimè contra majestatem Filii hominis, & omnipresenciam ejusdem, nec non veram participationem corporis & sanguinis in Cœna; quin & in articulis de libero arbitrio, de causa peccati, de providentia, de prædestinatione, contra disertam verbi divini literam proferantur: eaque pro mysteriis passim venditentur: quin & à principibus sublimia habeantur: discamus nos, ea floccipendere, in classe profunditatis Satanæ collocare, & certò statuere, totam abyssum & voraginem errorum ac hæreson, à Satana per imposteris, mundo immitti. Quia enim diabolus admodum callidus est spiritus, quid mirum, subtilia, opinione tamen magis, quam veritate, ab ipso proficisci? Abbeant promde, & valeant universi hæretici, abeat & valeat in Theologicis Theophrastus, qui profundissimam Theologiam docuisse, à multis celebratur: revera autem in plerisque profunditates Satanæ evomuisse, deprehenditur. Rectè de fastuosis & profundis hisce hominibus scribit B. Lutherus, Tom. 4. Jen. lat. fol. 751. *Subtilia ingenia sunt officina Satanae, postquam à verbo se patiuntur abduci, & nituntur suo sensu.* Præcipuè autem inter τὰ βῆθη numerandæ sunt subtilitates ac argutæ rationis humanæ, in capitibus Theologicis, quas Paulus destruendas munitiones, & ὡς μακάριον πορεύειν τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, *celitudinem, qua extollitur adversus cognitionem Dei*, vocat, 2. Cor. 10. v. 5. hancque altitudinem sub obsequium fidei captivari præcipit, ibid. v. 4. Carnalis enim sapientia coram Deo mera est stultitia. 1. Cor. 2. v. 14. Sicut exemplo Simonidis docemur, qui, Deus quid sit, Tyranno dicere non potuit: inde sapientia rationis nostræ, terrena, animalis & dæmoniaca indigetatur, Jac. 3. v. 15. quâ in mysteriis divinis Petrus Abailardus Parisiensis Philolophus quondam usus, & propterea à D. Bernhardo gravissimè Epist. 190. reprehensus est. Sermoni igitur soli Prophetico attendemus, tanquam lucernæ lucenti in loco caliginoso, 2. Petr. 1. v. 19. cum Davide orabimus, ex Psal. 25. v. 21. *יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יְהַלְלֵנִי בְּפִשְׁתִּי* *Integritas & simplicitas custodiant me: Schlecht und recht das behüte mich: Gott erlöse Israel aus aller seiner Noth.*

2. Cor. 10, 5

1. Cor. 2. 14.

Simonides, quid Deus sit dicere non potest.

Jac. 3. 15.

Bernh. Ep. 190.

2. Petr. 1. 19.

Psal. 25. 21.

Selneccerus

Simplicitas

rectumque

tuum me

Christe gubernent.

qua habemus,

diligenter retineamus.

2. Tim. 6,

20.

Luc. 10. 24.

XVIII. Monemur, ut id quod habemus, diligenter usque ad gloriosum Christi adventum teneamus: ὃ ἐχέτε, ἀσφαλτέτε: quod habetis, tenete, donec veniam. Nimirum verbi divini diligens custodia præcipitur: sicut & Apostolus monet: serva depositum, devitans prophanas vocum inanitates, & oppositiones τῆς ἁβυσσοῦς γνώσεως, 1. Tim. 6. v. 20. Eadem commonefactio nobis admodum hodie est necessaria: habemus per Dei gratiam τὸ θεῖον κληῖμα pretiosam, splendorem Evangelij illustrem: tot antehac seculis non sine plurimis suspiriis majorum expetitur: vident oculi nostri nunc, quod olim multi Reges desiderarunt videre, & non viderunt, Luc. 10. v. 24. Invidet autem nobis hanc felicitatem Satanæ, & id unicè agit, ut thesaurum istum nobilissimum vel clam, vel aperta vi nobis suffunderetur: ei resistamus fortiter, & armis spiritualibus instructi, quod semel divina favente clementia accepimus, fideliter custodiamus.

Non enim minor est virtus, quam querere, parata tueri.

Omnia si perdas, Christum servare memento, Quo sen el amisso, postea nullus eris.

Utinam utinam obtemperassent Thyatirenses præcepto huic Filii Dei: & sanam doctrinam usque ad adventum ejus gloriosum retinissent: sed defecerunt, & nomina sua Diabolo ejusque organis dederunt: quam ob causam olim gravissimè vapulabunt.

XIX. Emphaticum est, quod Christus opera sua custodiri cupit: non opera propriæ nostræ intentionis, nō opera humanitus mandata & præcepta, quæ in papatu miseris hominibus imponuntur. Frustra enim colitur Dominus præceptis hominum, Matt. 15. v. 9. Et. 29. v. 13. *sua urget opera*, & illa custodiri mandat: si quis ergo cultum Filio Dei vult exhibere gratum & acceptum, non hypocritarum more sibi ipsi fingat pro arbitrio opera præstanda: sed ea faciat, quæ Filius Dei præscripsit: *in mandatu meo ambulate*, non in præceptis Patrum, inquit Dominus, Ezech. 20. v. 18. & 19. Concidunt proinde omnes Franciscanorum, omnes Dominicanorum, Augustinianorum, Prædicatorum, Capucinatorum, Canonicorum, Lojolatorum, & id furfuris aliorum Monachorum regulæ, quibus opera partim impia, partim inutilia planè præcipiuntur: iisque meritum vitæ æternæ affingitur. Absint, absint à Christianis longissimè: sola à Filio Dei mandata opera promissionem habent, quod qui ea custodierit, potestatem super gentes accepturus sit: additur verò: usque ad finem: Nam qui manum aratro admoverit, & retrospexerit, non est idoneus ad regnum cœlorum, Luc. 9. v. 62.

XX. Etsi videntur nonnunquā pij hoc in mundo prorsus succumbere: & hostes nostri triumphare: nō tamen perpetuò ista facies durabit. Tandem veritati cedit mendacium: tandem Satan Christo, tandem piis impij. Hanc victoriam promittit Filius Dei disertè, cum ait: *Qui vicerit & custodierit opera mea usque in finem, dabo illi potestatem super gentes: Et reges eas virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur.* Elegantissimè victoriam hanc priorū describit David Psal. 149. v. 5. & seqq. *Exultabunt sancti in gloria, latabuntur in cubilibus suis: exaltationes Dei in gutture eorum, & gladii ancipites in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis: ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreæ: ut faciant in eis judicium conscriptum, gloria hæc est omnibus sanctis ejus, Halleluja.* Hoc est, quod Psaltes depingit, Ps. 92. v. 11. 13. & 14. *Exultabunt sicut unicornus cornu justis, & senectus ejus in misericordia uberi. Justus ut palma florebit: sicut Cedrus Libani multiplicabitur: plantati in domo Domini, in atris domus Dei nostri florebit.* Hoc est, quod idem Vates prædicit, conquassatum iri capita in terra multorum, Ps. 110. v. 6. *Memor enim est Dominus jurisjurandi, quod juravit ad Abraham, daturum se, ut de manu inimicorum nostrorum liberemur*, Luc. 1. v. 74. Ne ergo abjecto simus animo, utut fremant hostes ac inimici nostri: Ex ore infantium & lactentium perfecit sibi Deus virtutem, ut destruat inimicum & ultorem, Ps. 8. v. 3. omnes superbi & tumidi illigantes tandem non plus nobis incommodare potuerunt, quam vas figulinum virgæ ferreæ, si in eam insurgeret: immò ceu vasa figulina certò confringentur: sicut exempla Pharaonis, Saulis, Absolonis & aliorum τυπικῶς demonstrarunt.

XXI.

Opera Christi custodienda sunt. Non nostra intentionis. Non humana mandata.

Ezech. 20, 18.

Luc. 9, 62.

Psal. 149, 5.

Psal. 92, 11. 13. & 14.

Psal. 110, 6.

Luc. 1, 74.

XXI. Postremo consolationis plenissima vox est Christi: dabo illi stellam matutinam, qua splendorem gloriæ singularem iis promittit, qui fide verâ & pietate Satanam ac mundi illecebras vincant: quem in modum & Daniel scribit c. 12. v. 3. *Iusti fulgebunt ut sol, & qui erudierunt multos, sicut firmamentum cæli in perpetuas aternitates.* In primis verò manifestatio innocentie nobis tunc contin-
 Ps. 37. 6. get, quæ à Davide sic describitur, Ps. 37. v. 6. *Edu-
 cet quasi lumen iustitiæ tuam, & iudicium tuum
 tanquam meridiem:* perinde ut Esaias vaticinatur,
 c. 58. v. 8. *Eruumpet quasi manè lumen tuum: & sani-
 tas tua citius orietur: & anteibit faciem tuam iustitia
 tua, & gloria Domini colliget te.* His promissioni-
 bus perimoti omnes tentationes mundi & Diaboli
 masculè vincamus, opera filii Dei usque in finem
 custodiamus, ut in regno Patris tandem ceu stella
 matutina fulgere & splendescere queamus, per
 Christum Jesum Dominum nostrum. Amen.

CAPUT TERTIUM.

KΑΙ Τῷ Ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον·
 Τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ πνεύματα τῶν θειῶν, & τὰς ἐπι-
 στήρας· οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι τὸ ὄνομά ἐχεις, ὅτι ζῆς, καὶ
 νεκρὸς εἶ.

Et Angelo Ecclesiæ, quæ est Sardis,
 scribe: Hæc dicit, qui habet septem spi-
 ritus Dei, & septem stellas: Scio opera
 tua, quia nomen habes quod vivas, &
 mortuus es.

Γίνε ζηνηορῶν, καὶ στήριξον τὰ λοιπὰ, ἃ μέλλει σποθα-
 νεῖν. ἢ ὡς εὐρηκά σου ἔργα πτωχοληρωμένα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

Esto vigilans, & confirma cætera, quæ
 moritura erant. Non enim inveni opera
 tua plena coram Deo.

Μνημόνευε ὅτι, πῶς εἰληφας καὶ ἠκούσας, καὶ τήρησας, & με-
 τάνοησας. εἰάν ἔν μὴ ζηνηορήσης, ἤξω σὲ ὡς κλέπτης, &
 ἢ μὴ γνῶς ποίαν ὥραν ἤξω σὲ.

In mente ergo habe, qualiter acceperis
 & audieris, & serva, & resipisce. Si ergo
 non vigilaveris, veniam ad te tanquam
 fur, & nescias, quâ horâ veniam ad te.

Ἐχεις ὀλίγα ὀνόματα καὶ ἐν Σάρδεσιν, οἱ οὖν ἐμολύωνται
 τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιπαλοῦσιν μετ' ἐμὲ ἐν λευκοῖς,
 ὅτι ἅξιοί εἰσιν.

Habes pauca nomina etiam in Sardis,
 qui non inquinaverunt vestimenta sua, &
 ambulabunt mecum in albis, quia digni
 sunt.

Ὁ νικῶν, ἔτι & περιβαλεῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ
 ἢ μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ βιβλῆς τῆς ζωῆς, & ἐξο-
 μολογήσεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ πατρὸς μου, καὶ
 ἐνώπιον τοῦ Ἀγγέλου αὐτοῦ.

Qui vicerit, sic vestietur vestimentis
 albis, & non delebo nomen ejus de libro
 vitæ, & confitebor nomen ejus coram pa-
 tre meo, & coram Angelis ejus.

Ὁ ἔχων ὤς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει τοῖς ἐκκλη-
 σίαις.

Qui habet aurem, audiat, quid spiritus
 dicat Ecclesiis.

Καὶ τῷ Ἀγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφίᾳ ἐκκλησίας γράψον·
 Τάδε λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχων πλὴν κλειδα τῆς
 θύρας, ὁ ἀνοίγων, καὶ ὁ κλείων, καὶ κλείει, & ὁ οὐκ ἀνοίγει.

Et Angelo Philadelphensis Ecclesiæ
 scribe: Hæc dicit sanctus & verax, qui ha-
 bet clavem David, qui aperit, & nemo
 claudit: claudit, & nemo aperit.

Οἶδά σου τὰ ἔργα, ἰδὲ δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀ-
 νηγμένην, & ὅς εἰς διώλειαν κλείσας αὐτήν, ὅτι μικρὰν
 ἔχεις δύναμιν, & ἐτήρησάς με τὸν λόγον, & οὐκ ἠρνήσω τὸ
 ὄνομά μου.

Scio opera tua: Ecce dedi coram te
 ostium apertum, & nemo potest claudere
 illud, quia modicam habes virtutem: &
 servasti sermonem meum, & non negasti
 nomen meum.

Ἰδὲ δίδωμι ἐκ τῆς συναγωγῆς τῆς σατάνης τοῖς λεγόντων
 εἰ αὐτὸς ἰσχυρὸς εἶναι, & οὐ εἰσὶν, ἀλλὰ ψεύδονται. Ἰδὲ
 ποιήσω αὐτοὺς, ἵνα ἤξωσιν καὶ προσκυνησῶσιν ἐνώπιον τοῦ
 πόδῶν σου, & γνώσιν, ὅτι ἐγὼ ἡγάπησά σε.

Ecce do de Synagoga Satanae, qui di-
 cunt se Judæos esse, & non sunt, sed men-
 tiuntur. Ecce adigam illos, ut veniant, &
 adorent ante pedes tuos, & sciant, quod
 ego dilexi te.

Ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, καὶ γὰρ σε τηρήσω
 ἐκ τῆς ὥρας τῆς πειρασμῆς τῆς μελλούσης ἐρχομένης, ὅπῃ τὸ δοκι-
 μένης ὅλης, περάσει τὰς κατὰ καιρὸς ὁππότε τῆς γῆς.

Quoniam servasti sermonem patien-
 tiæ meæ, & ego servabo te ab hora tenta-
 tionis, quæ ventura est in orbem univer-
 sum, ut tentet habitantes in terra.

Ἰδὲ ἐρχομαι ταχύ. κρατὶς ὁ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν
 σέφανόν σου.

Ecce venio citò. Tene quod habes, ut
 nemo accipiat coronam tuam.

Ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στήλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ μου, &
 ἔξω ἢ μὴ ἐξέλθῃ ἐξ αὐτοῦ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ
 μου, & τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τῆς θειᾶς καὶ τῆς καὶ νῦν ἱερουσα-
 λὴμ, καὶ κατὰ καιρὸν ἐκ τῆς ὥρας ὅπῃ τῆς θειᾶς μου, καὶ τὸ ὄνο-
 μά μου τὸ καινόν.

Qui vicerit, faciam illum columnam in
 templo Dei mei, & foras non egredietur
 amplius. Et scribam super eum nomen
 Dei mei, & nomen civitatis Dei mei novæ
 Hierusalem, quæ descendit de cælo à
 Deo meo, & nomen meum novum.

Ὁ ἔχων ὤς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλη-
 σίαις.

Qui habet aurem, audiat, quid spiritus
 dicat Ecclesiis.

Καὶ τῷ Ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας ἡ λαοδικείων γράψον· Τάδε
 λέγει, ὁ ἀληθινός, ὁ μαρτυρῶν ὅτι ὁ ἀληθινός, ἡ ἀρχὴ τῆς κτί-
 σεως τῆς θειᾶς.

Et Angelo Laodicensium Ecclesiæ
 scribe: Hæc dicit, Amen testis fidelis &
 verus, principium creaturæ Dei.

Οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι ἔτι ψυχρὸς εἶ, ἔτι ζεστός. ὀφείλεις
 ψυχρὸς εἶναι ἢ ζεστός.

Scio opera tua, quia neque frigidus es,
 neque fervidus: Utinam frigidus esses, aut
 fervidus.

Οὕτως ὅτι χλιαρὸς εἶ, & ἔτι ψυχρὸς, ἔτι ζεστός, μέλλω
 σε ἐμίξαι ἐκ τῆς σωματικῆς μου.

Itaque quoniam tepidus es, & nec frigi-
 dus, nec fervidus, incipiam te evomere ex
 ore meo.

17 ὅτι λέγεις, ἐγὼ πλούσιός εἰμι, & πτωχὸς οὐκ εἰμι, & οὐκ ἔχω ὀφείλει, & οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ θαλάσσιος, & ἔλπει-
νός, καὶ πτωχός, & τυφλός, & γυμνός.

Quia dicis, dives sum, & ditatus sum, & nullius egeo, & nescis, quod tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, ac mutus.

18 Συμβάλλειν ὁ ἀγοράσαι παρ' ἐμὲ χρυσίον πεπυρωμέ-
νον ἐκ πυρός, ἵνα πωλήσῃς, καὶ ἱμάτια λαβὴν ἵνα περιβά-
λῃς, & μὴ φανερωθῇ ἡ αἰσχύνῃ τῆς γυμνότητός σου, καὶ κολλή-
ειν ἐν χιτῶνι τοὺς ὀφθαλμούς σου, ἵνα βλέπῃς.

Suadeo tibi, emere à me aurum igni-
tum ex igne, ut locuples fias, & vestimen-
tis albis induaris, ut non appareat dede-
cus nuditatis tuæ, & collyrio inunge ocu-
los tuos, ut videas.

19 Ἐγὼ ὅσους ἐὰν φιλῶ, ἐλέγχω & παιδεύω, ζήλω ὅτι
καὶ μετάνοιαν.

Ego quoscunque amo, arguo & castigo:
æmulare ergò & resipisce.

20 Ἰδοὺ ἔρχομαι ὅτι πλὴν θύραν, & κρῶ, ἐὰν τις ἀκούσῃ τῆς
φωνῆς μου, & ἀνοίξῃ πλὴν θύραν, εἰσελεύσεται πρὸς αὐτόν,
καὶ δεύσει μετ' αὐτοῦ, αὐτὸς μετ' ἐμοῦ.

Ecce sto ad ostium, & pulso, si quis au-
dierit vocem meam, & aperuerit januam,
intrabo ad illum, & cænabo cum illo, &
ipse mecum.

21 Ὁ νικῶν, δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμὲ ἐν τῷ θρόνῳ μου,
ὡς καὶ ἐγὼ ἐνίκησα, & ἐκάθισα μετ' ὁ πατὴρ μου ἐν τῷ θρό-
νῳ αὐτοῦ.

Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in
throno meo, sicut & ego vici, & consedi
cum patre meo in throno eius.

22 Ὁ ἔχων ὤς, ἀκούτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ἡ ἐκκλη-
σία.

Qui habet aurem, audiat, quid spiritus
dicat Ecclesiis.

ARGUMENTUM.

TRipartitum est caput hoc tertium, & resi-
duas continet tres Filii Dei Epistolas: quarum
una Sardenis, altera Philadelphiensis, tertia Lao-
dicensis Ecclesiæ Episcopo inscribitur: atque sic
visio libri huius Apocalyptici prima, quin & liber
commentariorum primus absolvitur. Sicut ergò
præcedentes quatuor ordine explicavimus, ita &
tres hæc bonâ fide interpretabimur.

Epistola V. ad Sardienses.

Sardis me-
tropolis Ly-
dia.

Sardis à jucunditate sic dicta metropolis Ly-
dia fuit, quindecim miliaribus distans ab
Epheso, admodum celebris apud Herodotum,
quia Reges Persici, devicto Cræso, ibi sedem
suorum præsidum collocari voluerunt. Adejus
loci Antistitem scribitur hæc Epistola, uti ex ver-
bis Filii Dei patet: *Angelo Ecclesiæ, quæ est Sar-
dis, scribe*: Ignoratur autem & huius Episcopi
nomen: sunt qui Melitonem tunc Ecclesiæ Sar-
diensem rex esse existimant, de quo Euseb. lib. 4.
cap. 25. multa memorabilia scribit: Catalogum
quoque librorum Melitonis accuratè recenset,
his verbis: *Ad nostram cognitionem ista Melitonis
venerunt: duo volumina de Paschate: de conversatio-
ne & Prophetis, de Ecclesiâ, de die Dominica, de na-
tura hominis, de figmento, de obedientia fidei, de
sensibus: & præterea de anima & corpore, de lavacro,*

Episcopus
Sardiensis
quis fuerit?
Euseb. lib.
4. c. 25.

de veritate, de fide, de nativitate Christi, & liber ejus-
dem de prophetia, & de anima & corpore, & hospita-
litate: Et liber clavis dictus, de Diabolo, de Apocalypsi
Johannis: De Deo corpus induto, post omnes & libellus
ad Antoninum: notatur eisdem tempore, quo Meliton
vixit: unde perspicuum, incommode statui Melito-
nem tunc Sardis fuisse, cum hac Epistola scribi à Filio
Dei mandaretur. Magis quoque pius celebratur
Meliton, quam ut quadret in ipsum reprehensio
acerba: quod vivum se simulet, reverâ autem
mortuus sit: licet verò nomen ac individuum
Ephori huius nesciamus: nihilominus tamen
dignum ac æquum est, ut Epistolam ad anony-
mum Antistitem exaratam, diligenter pensite-
mus. Initio præponitur descriptio Filii Dei, ex
primo capite repetita: Hæc dicit, qui habet se-
ptem spiritus Dei, & septem stellas: per septem
spiritus, dona spiritus sancti varia intelliguntur,
sicut suprâ declaratum est: ac dicitur habere
Christus septem spiritus, quia juxta humanita-
tem accepit spiritum sine mensura Johan. 3. v. 34. quia
unctus est oleo lætitiæ, Psal. 45. v. 8. quia re-
quiescit super eum spiritus Domini, spiritus sa-
pientiæ & intellectus, spiritus consilii & fortitu-
dinis, spiritus scientiæ & timoris, Esa. 11. v. 2. Per
stellas Episcopi & Doctores Ecclesiarum innu-
untur: sicut enim stellæ & alia corpora super cœ-
lestia habent regimen omnium generabilium, &
corruptibilium, ea complexando & disponendo
juxta varietatem suæ materiæ: Sic Prælati Eccle-
siæ à Christo instituti, & donis Spiritus sancti illu-
minati inferiorem populum disponere & ordina-
re, nutrire & fovere debent doctrinis & exemplis,
juxta uniuscujusque statum, in quo vocantur à
Deo: Et præterea sicut omnes tempestates, pesti-
lentiæ, sterilitates terræ causantur in istis inferio-
ribus à stellis, & præcipuè planetis, juxta varias
eorum conjunctiones & cursus: sic omnia scan-
dala vel dissidia, bella, discordiæ, & cæteri mali
mores hominum, & consuetudines prævæ ab in-
ordinata vita prælatorum, & negligentia radica-
liter ortum habent.

Jam præmissa subscriptione & inscriptione,
materia Epistolæ ipsa sequitur. Et quidem non si-
ne gravissima causa compellari & Episcopum &
Ecclesiam, ex verbis luculentissimè patescit: Ita
enim sonat seria redargutio. *Scio operatua: quia
nomen habes, quod vivas, & mortuus es*:
Scio hypocrisin tuam, qua summam pietatem,
erga eos præcipuè, qui foris sunt, prætendis, in rei
autem veritate ab ea longissimè recedis: fidem
ore jactitas, opera autem fidei non præstas: ob
quam hypocrisin meritò reprehenderis: *Decet
enim ne sit nomen inane, & crimen immane, ne sit
honor sublimis, & vita circumvallata peccatis, ne
sit deifica professio, & diabolica actio*: Quicunque
vero talis est, nomen habet, quod vivat, & mortuus est,
uti D. Ambros. de observ. Episcop. diligenter scri-
bit. Dehortatur verò Filius Dei Antistitem, &
ad diligentiam in exercendis fidei operibus ex-
suscitat: *γίνε χηρογών* esto vigilans: expergiscere à
somno socordiæ, & desidii, quo hætenus ferè se-
pultus, adeoque magis mortuus, quam vivus ja-
cuisti: *& confirma cetera, quæ motitura erant*: erige
eos, qui exemplo tuo seducti, ipsi quoque langue-
scere, & in fide emori incipiunt: jam enim labo-
rant, mox nisi confirmentur, omninò interituri.
Complutensis codex habet: *ἀνέμωτες δὲ πνεύματος*.
Quæ futurum erat, amitteres, nisi te videlicet

Ioh. 3. 34.

Ps. 45. 8.

Esa. 11. 2.

Verba An-
onym. com-
ment.

Ambros. de
observ. E-
piscop.

com-

commonefecissem. Addit Dominus: non enim inveni opera tua plena coram Deo: videris quidē tibi eximie ornatus bonis operibus: sed cum trutinō, perpendo & examino ea, nō inveniō perfectā, h. e. sincera, & ἀνευ ὑποκρίσεως facta: sed imperfecta, & magis ad ostentationem, quam ad Dei gloriam directā: proinde μνημόνευε, recordare, in mente habere, reminiscere, qualiter acceperis, ministerium videlicet, ac audieris inculcari tibi fidem, zelum, industriam, studium & indefessam diligentiam: neq; solum reminiscere, sed & serva & respice: desine mori, resume vitam, & vive coram Deo in iustitia & sanctitate, quæ ipsi placet, Luc. 1. v. 6. Si nōn vigilaveris, veniam ad te tanquam fur, & nescies, quā horā veniam ad te. Hæc comminatio seria Id innuit, nisi resipiscant Sardienſes, Filium Dei inopinam ultionem immitturum: eosq; prout meriti sunt, oppressurum: ἐμφασις latet in græco textu: ἡζω θνήσκει: veniam contra te: Quia v. Sardibus aliqua vera & viva adhuc membra extitere, idcirco discernit ea Dominus à mortuis, & à comminatione eximit, sic inquit: *Habes pauca nomina & in Sardis, qui non inquinaverunt vestimenta sua, & ambulabunt tecum in albis, quia digni sunt.* ὀλίγα ὀνόματα, pauca nomina dicuntur pro paucis personis, sicut & Act. 1. v. 15. Erat simul turba quasi centum viginti nominum, i. e. hominum five personarum: Sumtā loquendi formā ex hominum more, quo vel ad senatum, vel ad militiā, vel ad hæreditatem delecti, ex libro recenſeri solent: ad quem morē subinde alludit scriptura, ubi mentionē de nominib. in cælo & in libro vitæ scriptis facit. Sensus v. promissionis huius ille est, eos, qui nomina sua nō dederunt vel errorib. vel peccatis, & vestimenta sua non inquinaverunt, h. e. per fordes iniquitatū se temerē bonis fidei non exuerunt, olim ambulaturos cum Christo ἐν λευκοῖς, in albis, scilicet stolis, h. e. gloria & honore immarcescibili cōspicuos fore: quia digni sunt hisce præmiis, non quidem merito, sed dignitate gratis imputatā: majoris certitudinis causā repetitur hæc promissio, & aliquid insuper additur: *Qui vicerit, sic vestiatur vestimentis albis: & non delebo nomen ejus de libro vitæ, & confitebor nomen ejus coram patre meo, & coram Angelis ejus:* insignis profectō, & excellentissima hæc est pro pijs athleticis consolatio: quæ vel sola meretur exclamationem hæctenus usitatā: *Qui habet aurem, audiat, quid spiritus dicat Ecclesiis:* Neq; enim res exigui, sed maximi momenti, usq; huc tractatæ, & significatæ sunt.

Scrulpuli.

Adhuc luculentiorē Epistolæ huius intellectum, placet enodare ea, quæ scrupulosa, vel intricata, vel dubia apparent.

I. Si mortui judicantur ij, quorum opera non plena coram Deo inveniuntur, necesse est, ut omnes homines pro mortuis habeantur: sed hoc posterius de veris Ecclesiæ Christi membris, absolum est: ergo & Sardienſes non rectē reprehenduntur, vel pro mortuis censentur, quia opera ipsorum plena non inventa sunt. Respondeo: extra controversiam est, nullius hominis opera tam esse perfecta, ut ad rigorosā iustitiæ trutinā appensa, & accuratissimē examinata, coram Deo plena, omnibusq; modis munda, pura & absoluta haberi queant: malū enim παρανομεῖται, adjacet no-

7. v. 20. & propter inhabitantem radicem peccati vitiantur opera nostra, adeo ut nemo nōrit, quoties peccet, Psal. 19. v. 13. & omnis sanctus pro remissione peccatorum quotidie orare cogatur, Psal. 32. v. 7. Si enim contendat cum homine, non potest ei respondere unum pro mille: quin & si quippiam justum habuerit, non respondebit, sed tantum judicem deprecabitur: Job. 9. v. 3. & 15. non est, qui faciat bonum, perfectē scilicet bonū, non est usque ad unum, Psal. 14. v. 1. Nemo potest dicere, mundum est cor meum, & purus sum à peccato, Prov. 20. v. 9. Quid est homo, ut immaculatus sit, & ut justus appareat natus de muliere? Ecce inter sanctos ejus nemo immutabilis, & cæli non sunt mundi in conspectu ejus, Job. 15. v. 14. 15. Ex hoc testimoniorum syllabo, confutatur vanissima Jesuitarum opinio, quod opera nostra etiam rigorosissimē trutinata, sint, non Evangelicā imputatione, sed legali observatione, perfecta & plena: Cæterū de hoc plenitudinis & perfectionis gradu non loquitur Filius Dei in Apocalypsi, cum arguit Episcopum, quod ejus opera plena non invenerit: sed plena hoc loco idem notat, ac sincera, legitima, genuina, & ardentissimo studio facta: sapius enim vox plenitudinis & perfectionis, hypocrisis & oscitantia opponitur: ut cum de Stephano Lucas ait: quod vir fuerit plenus Spiritu sancto, Act. 7. v. 58. hoc est, totus agitur à Spiritu sancto: & de Tabea, Act. 9. v. 36. Plena erat operibus, h. e. addicta erat tota bonis operibus, verē studebat pietati, non hypocriticē vivebat. Ita & Rom. 15. v. 14. Pleni estis dilectione, hoc est, genuinam habetis & ardentem dilectionem. Genes. 6. v. 9. Noa vir justus atque perfectus fuit. Deut. 18. v. 13. Perfectus eris, & absque maculā. Jos. 24. v. 14. Servite ei perfecto corde. 3. Reg. 8. v. 6. Cor nostrum sit perfectum. 3. Reg. 15. v. 14. Cor Asæ perfectum erat. 4. Reg. 20. v. 3. In veritate & corde perfecto. 2. Paral. 19. v. 9. Fideliter & corde perfecto. 1. Cor. 1. v. 10. Sitis perfecti. Philipp. 3. v. 15. Quicumq; perfecti sumus. In his & similibus centum dictis, perfectio & plenitudo sinceritatē notat, ac hypocrisis opponitur, uti ex σιωπηρία verborum disertē liquet. Merito proinde reprehendit Filius Dei Sardienſes, quia opera eorum non invenit plena & perfecta, hoc est, non sincera, non ex fide orta, sed ad ostentationem tantum & propriam gloriam directā, ac fonte genuino, fide nimirum, destituta: Et sic solvitur nodus, qui videbatur esse intricatissimus: non desiderari nimirum plenitudinem accuratam legalem, sed Evangelicam: & ut uno verbo rem complectar, desiderari zelum, devotionem, & sinceritatem pietatis. Jam olim enim hypocrisis longē lateq; grassata est, sicuti ex querela apparet Domini. Esa. 29. v. 13. Hic populus labiis honorat me, cor autem eorum procul est à me. Tales cum & Sardibus essent, maturē occurrendum censuit Christus, ne si ita pergerent, semetipsos in æternum exitium præcipitarent. Stabilitur hæc ὁπίλυσις & interpretatio inde, quod infra dicitur, aliquos adhuc restare, qui non inquinaverint vestimenta sua, sed perfecta ac plena opera habeant: unde evidentissimē colligitur, hīc non de plenitudine illā obedientiæ erga Deum legali & rigorosā sermonem fieri: Ita enim nullius ne sanctissimi quidem hominis opera plena sunt, sed hypocriticā & vanā pietatis simulationem reprehendi, veramq; sinceritatem operum, in fide & charitate consistentem, desiderari.

Luc. 1. v. 6.

Disidio bonorum & malis.

Pauca nomina, id est, pauci homines. Act. 1. v. 15.

Psal. 19. v. 13.

Psal. 32. v. 7.

Job. 9. v. 3.

Job. 15. v. 14.

Psal. 14. v. 1.

Prov. 20. v. 9.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Job. 15. v. 14.

Quomodo
mortui ad
pœnitenti-
am incitari
dicantur.
ἐμφιβολο-
γία vocis.
mortuus.

II. Indubitatum est, mortuis pœnitentiam frustra annuntiari: Filius Dei autem hîc ad resipiscen-
tiam cohortatur eum, quem prius *mortuum* no-
minaverat: ergo tota adminitio prorsus est fru-
stranea. Respondeo: oriri hunc scrupulum ex
ἐμφιβολογία vocis *mortuus*: cum enim asseritur,
mortuis pœnitentiam frustra præcipi, de corpora-
liter mortuis, & vitâ hac naturali planè defun-
ctis vox sonat: cum verò Filius Dei Episcopum
Sardiensem mortuum vocat, de morte spirituali
loquitur: perindè ut & alibi, Johan. 5. v. 25. *Ve-*
niet hora, & nunc est, quando mortui audient vocem
filii Dei: & qui audierint, vivent: ubi mortui illi spi-
ritualiter mortui putantur: Sicut & Ephes. 2. vers. 1.
Vos cum essetis mortui delictis ac peccatis. Eiusmo-
di spiritualiter mortuis omninò annuntianda est
pœnitentia, ut convertantur & vivant: neque
frustranea hæc est prædicatio: Infinito enim nu-
mero tales mortui vivificati sunt, per vitam, Chri-
stum Jesum, uti ex historia novi Testamenti ma-
nifestum evadit.

III. Stabiliri videtur commentum de merito
condigni Pontificiorum: Ita enim Filius Dei inquit:

Ambulabunt mecum in albis, quia digni

sunt: Si ergo dignitate nostrâ impetramus, ut
ambulemus cum Domino in vitâ æternâ, non ex
sola gratia, sed ex merito simul condigni id pro-
ficiscitur. Atqui verum prius, juxta pronun-
tium filii Dei, Apocal. 3. v. 4. Ergo & posterius.
Respondeo; iterum vitiosè concludi ex Sy-
nonimia vocis *digni*: quæ sanè dignitatem aliquan-
do innuit meritoriam. Sed hæc significatio hujus
vocabuli non sola est: sæpè enim idem notat, quod

conveniens, aptum, decens: Matth. 3. v. 8. *Fa-*
cite fructus dignos pœnitentiâ, hoc est, qui conve-
niunt verè pœnitenti, & ei congruunt: 1. Cor. 16.

v. 4. *Si dignum fuerit, ut ego & eam, mecum ibunt*;
id est, si fuerit idoneum: Ita & hîc: *digni sunt am-*
bulare mecum, hoc est, convenit, & non malè
congruit, ut mecum ambulent: non ex dignitate
meriti: sed quia non inquinant vestimenta sua,
quia vestem nuptialem immaculatâ retinuerunt,
verâq; fide usq; ad finem, contra omnes insultus
Satanæ, viriliter vicerunt: atque sic ista dignitas
gratuitum beneficium & favorem Dei significat:

sicut & Luc. 20. v. 35. & 2. Thess. 1. v. 5. *Digni ha-*
beamini regno Dei, pro quo & patimini: siquidem

justum est apud Deum, reddere iis, qui affligunt
vos, afflictionem. Hîc certè dignitas non de pro-
priâ aliquâ, sed gratuitâ & imputatâ dignitate ac-
cipitur. Etenim, cum cœlesti beatitudine pro-
pter peccata proprius essemus indigni, & ad ca-
pessendam eam minimè idonei: dignos fecit nos
& idoneos Dominus, ad participationem sortis

sanctorum in lumine, Col. 1. v. 12. 13. & 22. adeò,
ut digni vitâ æterna censeantur il, quos Dominus
propter sacrosanctum Christi meritum, pro di-
gnis, misericorditer reputat, per fidem: & quibus
ipse ex gratiâ vitam æternam promisit: hoc pacto
dignitas non ex nostro aliquo merito, sed ex pro-
missione Dei veracis, & merito Christi fide apprehen-
so pensatur. Roboramus hanc explicatio-
nem indè, 1. Quod vitam æternam disertè donum

Dei nominari legimus, Rom. 6. v. 22. & operibus
derogari, Ephes. 2. v. 7. *Gratiâ salvati estis per fidem,*
idq; non ex vobis, Dei donum est; non ex operibus,
ne quis gloriatur: hîc expressè commentum de me-
rito congrui & condigni pontificium jugulatur &
confoditur. 2. Roboramus porro interpreta-

tionem nostram ex fontibus Hebræis. His enim
non inusitatum est, cum voce dignari uti volunt,
tale vocabulum adhibere, quod gratuitam dona-
tionem significat: ut Psal. 119. Lege tuâ dignare
me: in Hebræo habetur, *חנני*, id est, gratis
mihi eam donato, concedito, aut gratificator:
unde germanicum illud *gûnnen* descendere vi-
detur. Sic ergo collectio Pontificia tota col-
labascit.

IV. Mira autem videntur illa verba Filii Dei,
v. 5. *Non delebo nomen ejus de libro vitæ*: Ini-
tiò enim quæritur, quid sit liber vitæ? num abso-
luta fortè quædam consignatio hominum sal-
vandorum: sicut Sacramentarii docent, cur op-
ponatur liber mortis, in quem iridem absolute
nonnulli scripti sint, & nunquam, obstante immu-
tabili Dei voluntate, salvari queant. Deinde quæ-
ritur, num liber vitæ mutationem & deletionem
ferat: id quod præsumitur: quia Christus pro-
mittit hîc, se non deleturum nomen victoris: un-
de sequitur, quòd possit & velit delere nomina
eorum, qui non vincunt. Sin verò liber vitæ dele-
tionem non admittit, vix constabit hæc promissio
suâ gratiæ & misericordiæ divinæ laude: quid
enim opus est, id peculiariter promittere, quod
aliàs necessariò fieri debet, ac mutari non potest?
Hosce scrupulos, ut animis lectorum eximamus,
operæ precium esse censemus: Itaque responsio-
nis loco, notentur sequentia.

Primò, cum Deo liber, in quem aliquos inscri-
pserit, assignatur, improprie & per ἀνθρωποπαθειαν
id fieri certum est: sumitur enim translatio à re-
gibus & principibus hujus seculi, qui suos habent
libros, & commentaria jurium, privilegiorum,
redditorum & omninò rerum agendarum omni-
um, & quidem necessariò, ne fortè rei alicujus
ipso capiat oblivio: quàm fragilis enim & labi-
lis nostra sit memoria, quotidie experienciâ pro-
pria docemur: sic ergo scriptura de Deo verba
faciens, ad humani ingenii infirmitatem, συγκα-
τὰ *Calvyn* librum ipsi assignat, & quidem librum
vitæ: qui nihil aliud est, quàm memoria Dei, &
velut *Catalogus* quidam eorum, quos Deus ad vitam

æternam ita delegit, ut propter Christum fide ap-
prehensum pro filiis Dei computentur, & pro
candidatis cœlestibus, in album beatitudinis in-
scripti, olim æternum glorificentur. Ex hac libri vi-
tæ descriptione apparet, nos arcana cœlorum clau-
stra non perumpere, neq; cum Sacramentariis ta-
lè vitæ librum cōfingere, in quo simplici, nuda &
absolutâ planè volūtate absq; omni intuitu & re-
spectu tum fidei, tum perseverantiæ in fide, fatali-
ter certos quosdā homines Deus inscripserit: Ab-
sint hæc Rhadamanteæ tabulæ, de quibus verbum
Dei nec quicquam novit: longè certius illud est,
per inscriptos in librum vitæ notare eos, qui ordi-
naria salutis media apprehendentes, in tēpore qui-
dem credunt, & in fide perseverant: ab æterno au-
tem sic constanter credituri prævisi, & respectu
prævisæ in fide perseverantiæ, in librum vitæ in-
scripti sunt. Veritas dicti ut constet, probandum
erit: 1. Ad negotium vitæ vel salutis æternæ prævi-
sionē Dei pertinere, 2. In negotio salutis, Deum ad
fidem & perseverantiâ fidei respicere, adeoq; non
alios, quàm solum credentes, & in fide perseve-
rantes, salvare: utrumq; facili negotio adstruitur:
prius ex illo Apostolico, Rom. 8. v. 29. Quos *προέ-*
γνω, (præscivit) hos prædestinavit: & Rom. 11. v. 2.
Nō repulit Deus populum suum, *ὃν προέγνω*, quem
præsci-

Deo liber
improprie
assignatur.

Liber vitæ
quid sit?

In librum
vitæ qui in-
scripti sint?

Rom. 8, 29.
Rom. 11, 2.

Ioh. 5, 25.

Eph. 1, 1.

Num digni-
tate nostra
impetre-
mus, ut in
vitâ æterna
cum Deo
ambule-
mus.
Explicatur
synonymia
vocis *digni*.

Matt. 3, 8.

1. Cor. 16, 4

Luc. 20, 35.

2. Thess. 1, 5.

Col. 1, 12, 13.

Digni vita
æterna dici-
mur, impu-
tatione gra-
tuita.

Rom. 6, 22.

Eph. 2, 7.

I. Pet. 1, 2. præscribit. Succenturiatur Petrus. Epist. c. i. v. 2. ἐκλεκτοῖς καὶ ὑποτάκτοι τοῦ πατρὸς: *Electis juxta præscientiam Dei patris: inconcussum igitur, ὑποτάκτοι* divinam, ad negotiū salutis spectare, cum opus prædestinationis & electionis ita intimè ingrediatur, ut si dicantur prædestinati, qui prævisi sunt, puta, idonei ad prædestinationem, respectu fidei. Posterius autem hoc, fidem nimirum, & perseverantiam in negotio salutis à Deo respici, itidem facillimè ex utriusque Testamenti libris evinci potest: *Justus fide suā vivet.* Habac. 2. v. 4. *Credidit Abraham Deo: & hoc imputatum est ei ad justitiam.* Genes. 15. v. 6. *Exaltari oportet filium hominis, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam,* Johan. 3. v. 15. *Ergo nos Deus ab initio ad salutem in sanctificatione spiritus, & FIDE veritatis,* 2. Thess. 2. v. 13. *Impossibile est Deo sine fide placere,* Hebr. 11. v. 6. Hinc Paulus describens prædestinatos ad salutem, sive inscriptos in librum vitæ, nominat eos *μὲλλοντες πιστεύειν* αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον: credituros Christo in vitam æternam: ingreditur ergo fides negotium salutis nostræ, & respicit ad eam Deus in inscriptione nominum in libro vitæ: non verò sufficit, ut quis credat, sed & ut perseveret in fide: ii enim soli salvantur, qui usque ad finem constantes permanent: juxta epiphonemā Servatoris, Matth. 10. vers. 22. *Qui perseveraverit usque ad finem, salvus erit: & juxta illud Apostoli, Hebr. 3. v. 14. participes Christi efficiuntur, qui initium substantiæ ejus ad finem usq; firmum retinent: unde Christus vitæ æternæ ipem præcisè negat iis, qui sunt ὑποτακτοί, hoc est, ad tempus tantum credunt: postmodum verò deficiunt, Matth. 13. v. 21. Marc. 4. v. 17. Luc. 8. v. 13. Ita ergo explicatum est, qui in librum vitæ inscripti sunt: non quos Deus absolute & nudè præ aliis ad salutem elegit, ut Sacramentarii fingunt: sed qui ordinaria salutis acquiritur media apprehendunt, in Christum credunt, & in fide constanter perseverant: in nostro quoq; textu confusa illa in librum vitæ inscriptio potenter jugulatur, cum Filius Dei ait, *nomina eorum esse scripta,* qui vestimenta sua nō inquināunt: *qui vicerunt,* & fide in ipsum DIGNI reperti sunt. Hac ratione compescitur & Huberi error, qui omnes homines *indiscretim* in librum vitæ inscriptos esse statuit: reclamant isti sententiæ scripturæ, quæ aliquos tantum inscriptos commemorat, eosq; hac proprietate ac idiomate notat, quod sint perseveranter credentes in Christum, & certò salvandi: quia verò non omnes credunt, neque omnes homines salvantur: idcirco sequitur, nec omnes homines in librum vitæ inscriptos esse. Huc pertinent verba perspicua,*

Apoc. 17, 8. *Apoc. 17. v. 8. Mirabuntur super bestiam inhabitantem terram, quorum nomina non sunt scripta in libro vitæ à condito mundo & Apoc. 20. v. 15. Qui non inventus est in libro vitæ scriptus, coniectus est in stagnum ignis.*

Apoc. 20, 15

vers. 27. fœdus & pactum ex suā parte frangere, & hac ratione perire: sed hoc propriè queritur, utrum is, qui à Deo in librum vitæ ab æterno receptus & inscriptus, verè ex eo iterum deleri possit: vel ullus ejusmodi inscriptus unquam deletus sit? Et respondeatur *negativè*: soli enim ii sunt in Album vitæ relati, quos Deus in fide vitam finituros ab omni seculorum æternitate prævidit: quæ præscientia infallibilis, & ordo etiā salvandorum immutabilis firmissimè evincit, *neminem* in librum vitæ inscriptum, inde deleri, sed revera salvati: Salvabitur, inquit Daniel, omnis, qui inventus fuerit scriptus in libro, Dan. 12. v. 1. Et Paulus individuo nexu conjungit, qui prædestinati, sive in librum vitæ scripti sunt, eos etiā glorificari, Rom. 8. v. 29. Propterea & Christus affirmat, *impossibile esse, ut electi seducantur,* finaliter puta, Math. 24. v. 24. ut quisquam rapiat eos ex manibus suis, Johan. 10. v. 28. Neque ulla creatura separare eos potest à dilectione Dei, quæ est in Christo Jesu, Rom. 8. v. 39. Consentit hinc D. Augustinus, lib. de Fide ad Petrum, cap. 35. *Firmissimè tene, & nullatenus dubites, omnes, quos ante constitutionem mundi in adoptionem filiorum Dei prædestinavit Deus, perire non posse.* Hoc ipsum, dicat quis, volunt Calviniani, absolute decreto salvari salvandos, & non posse eos excidere vitā, quæ quid etiā faciant. Respondeo; ita nos non docemus: neque immutabilitatem hanc Stoicā, fatalem, & immediatam sive confusam asserimus: quin potius certitudinem salutis inscriptorum in libro vitæ ex *ordinariorum mediocum apprehensione* pendere adfirmamus, & hoc duntaxat volumus, eos, qui in fide perseverant, (hi enim soli, & non alii inscripti sunt) non perire, non è catalogo salvandorum deleri & expungi: maximā ergo inter nostram & Sacramentatorum doctrinam est differentia. Sed notine scriptura ipsa met innuit, posse deletionem & expunctionem fieri? Ut cum à Deo Moyses petit, Exod. 32. v. 32. *Dele me de libro tuo:* Et Psal. 69. v. 29. *Deleantur de libro viventium, & cum justis non scribantur.* Hinc ita colligitur: nō si possent deleri semel inscripti, utique nec se Moyses, nec Judæos hostes Christus deleri petivisset. Utrumq; sigillatim executiamus locum: extra dubitationis aleam positum est, Moysen petere, ut ipsum è libro deleat Dominus: sed, 1. impatientia & infirmitate turbatus sic oravit: vel 2. librum gratiæ præsentis intellexit: vel 3. ut alii exponunt, Legis librum hoc voto notavit: vel 4. per librum innuit ordinationem Dei, qua decreverat populum Israëliticum, ductu principatuq; Moysi, in terram promissionis interire, adeoq; paratus extitit Moyses, hoc officio & honore privari: Et quia non expresse ponitur, dele me de libro vitæ, sed de libro tuo, non desunt 5. qui librum hunc pro libro illo fœderis accipiunt, de quo Ezech. 13. v. 9. *Inscriptum domus Israël non scribatur:* Hic liber continebat catalogum populi Dei, ex quo Moyses optavit fortè se deleri, ne censeretur amplius in familia Israëlitarum, si tanta pœna Israëlitis immittatur: Alii 6. hyperbolen Moysi tribuunt, & eum optasse putant affectus grandioris dilectionisq; erga populum contestandæ ergo: Neq; inepta est recentiorum ex Hugone interpretatio, hypotheticè seu conditionaliter sic precatum Moysen: si nimirum fieri posset: ex hoc ergo voto Mosaisco nihil contra electorum certitudinem de salute, firmiter & solidè

Dan. 12, 1.

Rom. 8, 29.

Mat. 24, 24.

Ioh. 10, 28.

Rom. 8, 39.

August. lib.

de Fide ad

Patr. c. 35.

Depulsio

Calvini-

smi a do-

ctrina no-

stra

Explicatio

vetborum.

Exod. 32, 32

Psal. 69, 29.

Ezech. 13, 9.

*Deleri idem
est, ac non
scribi.*

Apo. 17, 8.

*Augustin.
Tom. 8. fol.
738.*

*Cur scri-
ptura dicat.
hypocritas
ē libro vitæ
expungi.*

militare potest. Votum Christi Psalm. 69. v. 29. itidem facili labore explicatur : & ad superius illud Moysi simul octava responsio datur : Dicitur impios deleri de libro vitæ, non per privationem, quasi in eo fuissent adscripti, & postea expuncti : ab æterno enim, & à mundi exordio, ob prævisam impietatem, in librum vitæ relati non fuerunt, Apoc. 17. v. 8. sed dicuntur deleri per *negationem*, ita ut planè non inscribantur : sicut verba Psalmi sequentia statim mentem præcedentium declarant : *cum iustis non scribantur* : Deleri ergò idem est, quod *non scribi*. Et sic interpretatur istum Psalmi versiculum D. Aug. tom. 8. fol. 738. & 739. *Anne aliquando illic scripti erant ? Fratres, non sic accipere debemus, quod Deus quæquam scribat in librum vitæ, & deleat illum ; Si homo dixit, quod scripsi, scripsi, de titulo, ubi scriptum erat, Rex Judæorū : Deus quæquamne scribit & delet ? præsciū est, prædestinavit ante constitutionem mundi regnatos cum filio suo in vita æterna. Et post pauca Isti ergò quomodo ibi delentur, ubi nunquam scripti sunt ? Hoc dictum est secundum spem ipsorum, quia ibi se scriptos putabant : Nam versus, qui sequitur, exponit, quod dictum est : Et cum iustis non scribantur : hæc Augustinus. Considerentur verò causæ, cur scriptura hac phrasi utatur, & hypocritas ē libro vitæ expungi testetur : Nimirum primò, quia, si illi ipsi vocationem suam juxta ordinem divinitus præscriptum sequi voluissent, libri vitæ æternæq; beatitudinis participes esse & manere potuissent. Deinde, quia ipsi sibi persuadent, se hæredes vitæ æternæ certò futuros : scribunt nomina sua ipsi in librum vitæ : inde ergò deleri dicuntur, cum nunquam ipsos fuisse inscriptos, tandem experientiâ oculari convincuntur : Tertiò, quia per sacramenta initiationis, circumcisionem videlicet ac Baptismum, temporali inscriptione populo Dei sunt assignati : hanc stipulationem cum Deo factam si nefariè violant, rectè dicuntur partem suam, quā in libro vitæ per vocationē & meritum Christi habere potuissent, amittere, atq; ita de libro illo deleri. Et sic nodos gordios sufficienter verbi Dei subsidio solutos confidimus. Nam instantiuncula postrema, si expungi non queat semel inscriptus, cur denuò promissio ei fiat, planè nihil sententia isti obstat. Multa sunt longè certissima ; utpote in vitâ æternâ nos instar angelorum fuluros : nihilominus Christus promittit id, de quo dubium nullum, quin sit longè certissimum : & vergunt istæ promissiones ad majorem ἀσφάλειαν ac rei certitudinem : excitantur simul animi nostri repetitione promissionum crebriori, ut tantò cupidius & diligentius ea observemus, quæ ad obtinendam vitam æternam tanquam necessaria observatu proponuntur.*

V. Quia indefinitè dicit Filius Dei : *Qui vicerit, ambulabit mecum in albis, & non delebo nomen ejus de libro vitæ* : videtur non scire certò, qui victoriam & gloriæ æternæ fruitionem obtenturi sint : cum tamen alioquin credamus, ipsum accuratè omnia novisse, singula & universa etiam individua hominum, quibus vel salus vel perditio obtinget. Resp. particulam Qui idem significare, ac Qui cunque, & non notam incertitudinis, sed universalitatis definitæ esse. Hoc enim vult Filius Dei : *Quicumq; vicerit, ambulabit mecum in albis* : quæ propositio æquipollet illi : Omnis, qui vincit, mecum ambulabit.

*Deus sal-
vandos ac-
curatè no-
vit.*

Inde autem non sequitur, nescire Deum certò salvandos : Solidum enim stat fundamentum Dei, habens signaculum hoc, *NOVIT DEUS QUI SINT SUI*, 2. Tim. 2. vers. 19. proprias oves vocat *NOMINATIM*, Johan. 10. v. 3. cognoscit oves suas, ibid. v. 14. scripsit nomina electorum suorum in cælis, Luc. 10. v. 20. scripsit eos in manu suâ, Esa. 49. v. 16. in librum monumenti sui, Malach. 3. vers. 16. Ergò infallibiliter & certissimè novit Christus Filius Dei, per præscientiam accuratissimam, omnibusq; modis & numeris absolutissimam & certissimam, qui sint illi, qui in fide usque ad finem perseverantes, olim cum ipso in vitâ æternâ ambulabunt. Hæc de scrupulis quintæ Epistolæ : nunc ad tractationem locorum doctrinalium pergamus.

NOTAE.

I. Summoperè displicet Christo hypocrisis, quando pietas & vita quidem simulatur, impietas verò & mors in sinu fovetur : Talis cæsus erat Sardis, de quo filius Dei pronuntiat : *Novi opera tua, nomen habes, quod vivas, & mortuus es* : externis quibusdam ritibus & ceremoniis Christianismum præ se ferebant nonnulli : virtutem verò ejus ignorabant, adeoque meros hypocritas agebant : quales describit Christus Phariseos, & vix ipsis sempiternum oëties prænuntiat, Matth. 23. vers. 3. & multis seqq. *Secundum opera Phariseorum nolite facere : dicunt enim, & non faciunt : colligunt onera gravia, difficultaq; portatu, & imponunt in humeros hominum : ceterum digito suo nolunt ea movere, omnia verò opera sua faciunt in hoc, ut spectentur ab hominibus : dilatant enim phylacteria sua, & producunt fimbrias palliorū suorum. Va vobis Scriba & Pharisei hypocritæ : quia circumitis mare & aridam, ut faciatis unū proselytum : & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ, duplo magis, quàm vos estis : Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem deglutientes. Va vobis Scriba & Pharisei hypocritæ, quia purgatis exteriorē poculi patinæq; partem, ceterum intus plena sunt rapinâ & intemperantiâ. Va vobis Scriba & Pharisei hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ foris quidem apparent speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, omniq; spurcitia, sic & vos foris quidem apparetis hominibus iusti : intus autē estis pleni fictione & iniquitate. Similes Phariseis istis omninò fuere Sardenes, qui externa quædam vitæ & fidei indicia ostentârunt, intus verò & in cute, quod dicitur, mortui, & planè sepulti, omni fide, omni pietate vacui fuerunt : nihilque præter nudum nomen, titulum, prætextum & ὀψόχνημα, quasi vivant, habuerunt : Ejusmodi hypocrisin improbat Dominus, & eam se non late se affirmat. Quapropter fidem per opera ostendamus, Jacob. 2. vers. 19. alioquin fides mortua est : ibid. vers. 20. sicut corpus absque spiritu mortuum est, Jac. 2. vers. 27. Et non auditores nudi, sed factores legis justificabuntur, Rom. 2. vers. 13. Absit verò hinc cavillatio papistica, quasi operibus bonis justificemur : contrariorum enim hinc non eadem est ratio : malis operibus mori, sed bonis non vivere possumus : Illa enim perfectè mala : hæc imperfectè bona sunt : Unde D. Augustin. Tom. 3. de spi. & lit. c. 26. fol. 587. sic ait : quod Apostolus inquit, *factores legis justificabuntur, sic intelligendum est. eos aliter non esse factores legis, nisi justificentur,**

2. Tim. 2, 19

Joh. 10, 14.

Joh. 10, 3.

Luc. 10, 20.

Esa. 49, 16.

Mal. 3, 16.

*Hypocrisis
Deo maxi-
mè displicet.*

Matt. 23, 31

Jac. 2, 19.

Rom. 2, 13.

Augustin.

Tom. de

spir. & lit. c.

26. fol. 587.

ut non

ut non justificatio factoribus accedat: sed factores legis
justificatio precedat. Huc pertinet admonitio Apo-
stoli, 2. Tim. 2. v. 19. *Discedat ab iniquitate omnis,
qui nominat nomen Domini: ubi tacite increpate eos,
qui nomen Domini quidem prætendunt, iniquita-
tem autem meram factis exprimunt: Huc pertinet
sententia Christi: Non omnis, qui dicit mihi DOMI-
NE DOMINE, introibit in regnum, sed qui fece-
rit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, Matth.
7. vers. 21.*

II. Cavendum, ne mori simus, & vitam æter-
nam amittamus: quod fit, si fide caremus: hæc e-
nim est vita æterna, cognoscere patrem, & quem
miserit Christum Jesum, Johan. 17. vers. 3. unde ex
naturâ contrariorum sequitur, mori eos, qui Chri-
stum verâ fide non agnoscunt, sicut Johan. 3. v.
36. scribitur: Qui non credit, manet in morte, &
ira DEI manet super illum: & 1. Johan. 5. vers. 10.
*Qui non habet Filium Dei, vitam non habet: mi-
ror itaque cæcitatem & stupiditatem Pontificio-
rum, qui vitam FIDE CARENTIBUS assignare
non erubescunt: adeò vilipenditur fides apud in-
fideles papicolas. Porro morimur quoque, hoc
est, æternæ mortis rei reddimur per peccata con-
tra conscientiam: juxta illud Apostoli: Si secun-
dum carnem vixeritis, moriemini, Rom. 8. v. 13.
Neque obstat hac in parte jactantia fidei: FIDES
enim ubi est, per bona opera se exerit, & ceu
arbor bona bonos fructus profert: mala verò ope-
ra ex carne proveniunt, Gal. 5. v. 19. & hæredita-
tem regni Dei impediunt, ibidem v. 21. Itaque
serio DEUM timeamus, fidem veram retinea-
mus, & pietati operam navemus: ita mortem sem-
piternam præcavebimus.*

III. Non omnes homines indiscretim verâ &
viva Ecclesiæ membra sunt, sed & aliqua mortua,
sicut Christus de Ecclesia Sardenſi testatur: quin
ii, qui externa specie videntur omnium sanctissi-
mi: haud raro in interioribus cordis penetrali-
bus sunt pessimi: Angelus certè Sardenſis, utut
vivere putabatur, mortuus tamen à Christo dici-
tur: In scholis destructio membrorum Ecclesiæ
sic proponitur: omnes baptizatos in Ecclesia esse,
sed non DE ECCLESIA: sicut Christus de Apo-
stolis ait, esse eos quidem in mundo, sed non de
mundo, Johan. 17. v. 14. 15. 16. 18. Alibi Filius Dei
membra Ecclesiæ sic distinguit: *Multi sunt voca-
ti, pauci verò electi, Matth. 20. v. 16. Colligitur
hinc, in gremio quidem eos esse Ecclesiæ, sed pro-
pterea nomen vivorum membrorum non mere-
ri: colligitur amplius, errare & Donatistas & Ana-
baptistas, quando contendunt, Ecclesiam mera
viva membra continere, & nulla mortua mem-
bra Ecclesiæ agnosci debere: hunc errorem totâ
scriptura impugnât; Magna Dei domus est Ec-
clesia, 1. Tim. 3. v. 15. In magna autem domo, non
solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea &
fictilia: quadam in honorem, quadam in ignominia,
2. Tim. 2. v. 20. Hinc Ecclesia dicitur ager Domi-
ni, ferens non tantum triticum, sed & zizania mul-
ta, quæ ante diem extremum penitus eradicari
non possunt, Matth. 13. v. 24. Ibidem compara-
tur Ecclesia verriculo, quod capit & attrahit ex
omni genere piscium, bonos & malos, Matth. 13.
v. 47. Alibi assimilatur aræ, in qua & triticum &
paleæ deposita sunt, Matth. 3. v. 13. Alibi nuptiis,
in quibus boni itidem & mali sunt: veste nuptiali
& amicti & destituti, Matt. 22. v. 10. & 12. Apud
Johannem comparatur ovili, in quo non sunt*

tantum oves, sed & hirci seu hædi, Johan. 10. v. 1. *10h 10, 1.*
Christus quoque uritur parabolâ vitis: sicut in vi-
te multi sunt palmites aridi & steriles; ita etiam in
corpore Ecclesiæ multi inveniuntur titulotenus
Christiani, re ipsa toti infrugiferi: In horto quo-
que arbores non tantum sunt fœcundæ, Psal. 1. v. *Psa. 1, 3.*
3. sed etiam steriles, quibus succisionem minatur
Dominus, Luc. 13. v. 7. Et hoc adumbratum fuit *Luc. 13, 7.*
olim in archa Noæ: in Ecclesiâ domesticâ Abra-
hami & Jacobi, quorum singuli in convictu suo,
& inter liberos suos morbida mēbra habuerunt:
Ita & Judas membrum fuit mortuum Ecclesiæ
Christi, & miserrimè periit, Act. 1. v. 13. Colligi-
tur tandem: non ineptè Ecclesiam in visibilem &
invisibilem distingui: de qua quæstione in pro-
gressu libri fusiùs loquemur.

IV. Judicio Filii Dei de Angelo Sardenſi, com-
probat veritas dicti, quod apud Esaiam extat, *Esa. 55, 8.*
cap. 55. v. 8. & 9. *Cogitationes meæ non sunt cogita-
tiones vestrae, neque via vestra via mea, dicit Domi-
nus: Quia sicut exaltantur cæli à terrâ, sic exaltatae
sunt viae meæ à viis vestris, & cogitationes meæ à co-
gitationibus vestris.* Coram humanis enim oculis
Episcopus Sardenſis sanctus & religiosissimus: co-
ram oculis verò Dei hypocrita: coram homini-
bus vivus, coram Deo mortuus fuit: Et quidem
cùm Dominus sit *αὐτοκράτωρ*, multò rectius &
certius quàm homines judicare potest: Itaque ne-
mo soli calculo mortalium confidat: neque prava *Calculo ho-*
minum in
rebus divi-
nis nemo
confidat.
1. Cor. 4, 3.
hominum judicia magnoperè curet: juxta ad-
monitionem Pauli Apostoli, 1. Corinth. 4. v. 3.
*Mihi pro minimo est, ut à vobis dijudicer, aut ab
humano judicio, imò nec me ipsum dijudico: qui me
judicat, Dominus est: proinde ne ante tempus quic-
quam judicetis, donec venerit Dominus, qui & illu-
straturus est occulta tenebrarum, & patefaciet confi-
lia cordium, ac tunc laus erit unicuique à Deo.* Maxi-
mum hæc observatio usum habet in Theologia:
judicant enim haud raro nasutuli quidam, & sen-
tentias dicunt de doctrinâ & Pontificiorum &
Calvinianorum, utramque; moti ratiunculis speciē
ponderis præ se ferentibus, veram & sinceram
pronunciant: quia Papicolæ jam olim tentoria sua
fixa habuerint: quia Sacramentarii proximè ad ca-
ptum humanum accedant: verum nos hoc non
stare cogimur judicio: sed ad Dei *ἰσχυρίων* pro-
vocamus: Ei si placet fidei & confessionis nostræ
simplicitas, satis est: calumniētur interim Adver-
sarii utut velint: Speravit Phariseus se palmam
obtenturum: publicanus verò in domum suam
justificatus descendit præ illo, Luc. 18. vers. 14. *Luc. 18, 14.*
Porro in vita & praxi Christiana apprimè prodest
hæc observatio: præcipientes enim nonnunquam
in ferendis sententiis sumus, & vel de hoc vel de
illo ex incertis & fallibilibus conjecturis sinistrè
judicamus: sicut exemplo Hiobis apparet: is corā
hominibus impius & blasphemus erat: Deus
autem testimonium ei summæ pietatis tribuit,
Hiob. 1. v. 8. Dixit Dominus ad Satanam: *Nun-*
quid considerasti servum meum Job, quod non sit ei
similis in terra, homo simplex & rectus ac timens De-
um, & recedens à malo: Ita & hodie qui cruce &
calamitatibus graviter premuntur, præ aliis dam-
nabiles censentur: verum gratia DEO, quoddam voto
suo non approbat tam sinistra judicia: quemad-
modum non approbavit communem & classi-
cam de Episcopo Sardenſi sententiam, quasi vir
religiosus & undique perfectus sit, sed con-
trarium potius de ipso pronuntiavit.

Somnolen-
tia Antisti-
tum multa
reddit mor-
ibunda
membra.

V. Pigritia & somnolentia Antistitum moribunda multa membra reddit, & scandalum causam non leviter præbet: quamprimum enim homines vident, torpere eos, qui vigilare debent: protinus & ipsi stertunt, suavissimeque dormitant, & sic emori incipiunt, qui prius vivere cœperunt. Epaminondas dixit, se noctu ideò vigilare, ut cives sui tutius dormire possint. Caveamus igitur & nos, ne torpescerent inveniamur, sed vigilemus, vetero excusso excubias agamus, & sic moribundos confirmemus. Requirit hoc servator, cum ait: *Esse vigilans & confirma cetera, quæ moritura sunt*: requirit hoc & alibi haud raro: *Vigilate & orate*, Matth. 26. v. 41. Attendite, Luc. 21. vers. 34. Hinc *vigilum* nomen Ecclesiarum Antistites in scriptura sortiti sunt, uti ex Prophetarum imprimis lectione luculenter patescit. Et id ipsum voluit Christus, cum Petro diceret: *Vade, & confirma fratres tuos*, Luc. 22. v. 32. Hæc ipsa de causâ Apostoli diligenter vigilarunt, & ut confirmarentur fideles, nulli labori pepercerunt, Act. 14. v. 21. Ita serio monet Apostolus, Rom. 12. v. 11. Solitudine non pigri: spiritu ferventes, Domino servientes. Et 1. Tim. 4. v. 6. *Si commonefeceris fratres, bonus eris minister Jesu Christi*.

Vigilemus
ergo.

Matt. 26, 41

Luc. 1, 34

Luc. 22, 32

Act. 14, 21

Rom. 12, 11

1. Tim. 4, 6

Dona no-

stra excite-

mus & in

usum publi-

cum confa-

amus.

1. Tim. 4, 7

1. Tim. 4, 14

2. Tim. 1, 6

VI. Non alios verò tantum vigilando, sed & nos ipsos excitemus, & si quæ dona divinitus collata nobis esse agnoscimus, ea in usum publicum conferamus: inculcat hoc Paulus Timotheo: *γύμναζε σεαυτὸν ὡς ἰουδὲ βεβαιον*: exerce te metipsum ad pietatem, 1. Timoth. 4. v. 7. Ne neglexeris, quod in te est donum, quod datum est tibi per Prophetiam cum impositione manuum presbyterii: *Hæc exerce, in his esto*, 1. Timoth. 4. vers. 14. 15. *ἀναμύνησά με, ἀναζωοποιεῖν τὸ χάρισμα τὸ θεῶν*, commonefacio te, ut suscites donum Dei, quod in te est, per impositionem manuum mearum. 2. Timoth. 1. vers. 6. Hæc exuscitatio fit sedulâ verbi meditatione: crebriore in homiliis & disputationibus habendis exercitatione: librorum utilium conscriptione: quibus mediis si utamur, rectè officio nostro fungimur, & meritò *Vigiles attentissimi habemur*.

VII. Opera nostra perfecta sint oportet, ut Deo placeant: sin minus, improbantur ea, quemadmodum audimus Sardanensem Angelum hoc nomine corripit: *Non inveni opera tua plena & perfecta* (πεπληρωμένα) *coram Deo*. Dicuntur autem perfecta, non quòd omnibus numeris absoluta, & undiquaq; munda ac ab omni labe vacua sint, sed quòd ex fide vera, juxta normam præceptorum Dei voluntariè, & magna animi præoptitudine à Christianis sincerè fiant: eo fine, ut ad nominis divini gloriâ, & proximi ædificationem vergant, sicut patet ex dictis sequentibus. 1. Tim. 1. v. 5. *Finis præcepti est charitas, de corde puro, & conscientiâ bonâ, & fide non fictâ*. 1. Joh. 3. v. 18. *Filioli nō diligamus verbum, neq; linguâ, sed opere & veritate*. Matth. 5. v. 16. *Luceat lux vestra corā hominib; ut videāt bona opera vestra, & glorificetur pater vester qui in cœlis est*.

VIII. Ut rectius suo in posterum Antistes fungatur officio, jubet Filius Dei, meminisse & recordari, qualiter acceperit & audierit, hoc est, quâ conditione ipsi ministerium unâ cum deposito sacre doctrinæ concreditum sit: consideratio enim ista vocationis plurimum prodest, ad excitandum animum à somnolentiâ: Idē faciant omnes omnium locorum Episcopi & Inspectores: non cessent subinde recogitare, quâ ratione tanta Sparta ipsis

Minister
Ecclesie
vocationē
suam dili-
genter con-
sideret.

demandata sit: non cessent recordari, quas serias admonitiones audierint & acceperint: nimirum ut attendant sibi, & universo gregi, Act. 20. v. 28. ut sollicitè curent, seipsos probabiles exhibere Deo, & operarios non erubescerent, 2. Timoth. 2. v. 15. ut permaneant in iis, quæ didicerunt, & quæ credita sunt ipsis, scientes à quo didicerint, 2. Timoth. 3. v. 14. Neque verò meminisse tantum juvat, sed & servare requiritur: Custodia enim verbi & veritatis divinæ summopere est necessaria: sicuti usque huc aliquoties indicatum est.

IX. Ne prætervolent aures nostras comminatio seria: *Si non vigilaveris, veniam ad te tanquam fur, & nescies quâ horâ veniam ad te*: Significatur enim hisce verbis adventus Judicis maximè tremendus & horribilis, tum propter pœnas, quas adventu hoc suo immitteret impiis: tum propter improvisum tempus: sicut enim fur ex inopinato venit: ita Christus se venturum ait, horâ eâ, quam impij nescient, uritur & alibi furis similitudine: eaque nihil aliud, quàm collationem justam quidem, sed atheis hominibus inopinam, minitatur, Matth. 24. v. 42. & seqq. *Vigilate, quia nescitis quâ horâ Dominus vester venturus sit: Illud autem sciote, quòd si scisset pater familias, quâ horâ fur venturus fuisset, vigilasset utiq; & non fuisset perfodi domum suam: ideo & vos estote parati: quia quâ horâ non putatis, eâ Filius hominis venturus est: Quòd si dixerit servus ille malus in corde suo: Cunctatur Dominus meus venire: Cœperitq; percutere conservos, imò edere & bibere cum ebriis, veniet Dominus servi illius in die, quo non expectat: & horâ, quâ ignorat: & dissecat eū, partemq; ejus ponet cum hypocritis: illic erit ploratus & stridor ætium*. Similia extant Matth. 25. v. 8. & 13. Marc. 13. v. 33. & 35. Luc. 12. v. 36. & 40. Paulus quoq; Apostolus sic loquitur, 1. Thessal. 5. v. 1. 2. 3. *De temporibus & articulis temporum, fratres, non est opus, ut vobis scribam. Ipsi enim planè scitis, quòd dies ille Domini ut fur in nocte ita venturus sit: Cum enim dixerint, pax & securitas, tunc repentinus eis imminet interitus, sicuti dolor partus mulieri pregnantis, nec effugient*. Quapropter vigilemus, & maturè oleum pro lampadibus nostris, instar virginum prudentum comparemus: ne si medio noctis clamor fiat: *Ecce sponsus venit, exite obviam ei*: tunc demum cum quinque fatuis virginibus aliunde oleum parare, & propter tarditatem prorsus ex nuptiis abesse cogamur: Si enim clausâ semel januâ, demum pulsamus: *Domine Domine, aperi nobis*: non aliud à Domino quàm hoc responsum accipimus: *Amen dico vobis, non novi vos*, Matth. 25. v. 2. 3. & seqq.

Adventus
judicis su-
per impios.

Matth. 24,
42.

Matth. 25, 8.

& 13.

Marc. 13, 13

Luc. 12, 36.

1. Thess. 5, 1.

2. 3.

Matth. 25,

2. 3. & seqq

X. Nunquam ita Deus deserit Ecclesiam, quin aliqui licet pauciores, verè tamen fideles restarent: sic enim de Sardanensi Ecclesia legimus: In eâ quamvis potissima pars mortua fuit: pauca tamen quoque nomina in medio cœtu impiorum extiterè & latuère, qui non inquinaverunt vestimenta sua: perinde ut suprâ de Thyatirensi Ecclesiâ audivimus, in eâ quoque mansisse tales, qui profunditates Satanæ minimè cognoverint & acceperint. Et si verò pauca nomina fuère, magis tamen, quàm illi multi impii, Deo placuere: quapropter & nos Evangelici non offendamur paucitate membrorum Ecclesiæ nostræ, & multitudine assecularum Synagogæ Romanæ: jam olim fors ista fuit populi Dei, de qua Dominus apud Esaiam cap.

Semper sibi
Deus pauca
aliqua mē-
bra reser-
vat.

Esai. 45, 6.
Causa au-
tem pauci-
tatis in ho-
minibus
est.

cap. 54. v. 6. ait: Ut mulierem derelictam, & mœ-
rentem spiritu vocavitte Dominus, & uxorem
ab adolescentiâ abjectam, dixit Deus tuus. Cate-
rum paucitas ista unde oriatur, non amplius Chri-
stianos latet: fingunt Calviniani absolutû decretû
& fatale, propter quod potissima pars hominû dâ-
netur: Verûm impiè & blasphemè: Culpa non in
Deum rejici potest, sed in ipsos homines, inedia
ad salutis acquisitionem destinata, prorsus con-
temnentes.

Christiani
peccatis
contra con-
scientiam
se non polle-
ant.
Ps. 45, 10.
& 14.
1. Reg. 11, 7.

XI. Decet Christianos, ne inquinent vestimēta
sua: ne se peccatis contra conscientiam polluant: His
n. promittitur, quod ambulaturi sint cum Christo
in albis: Requirit hoc ipsum Spiritus sanctus per
Davidem, Psal. 110. v. 3. *Populus tuus in ornatu san-
cto, in die victoriæ tuæ*: & Ps. 45. v. 10. & 14. Sponsa
Christi splendidissime ornata describitur: *Astitit
regina à dextris tuis, in vestitu deaurato, circumdata
varietate: omnis gloria filie regis ab intus, in simbrus
aureis, circumamicta varietatibus*. Et propter hoc
reprehenditur Salomon, 1. Reg. 11. v. 7. *Dedisti ma-
culam in gloriam tuam*: Sicut enim nusquam fœdior,
quàm in bysso apparet macula: sic in nullis fœdio-
ra apparent peccata, quàm qui nomen & titulum
Christianorum tenere solent. Quocirca decet, ut
vestimenta nostra innocentiam, munda, pura, &
peccatis non inquinata servemus.

Matt. 17, 4.

XII. Tandem cum lata promissio Filii Dei con-
solationem pariat efficacissimam, & spem gloriæ
ac exultationis æternæ certissimam: quis n. non tri-
pudiet ob album illud gloriæ & splendoris vesti-
mentum? quis non exultet, quod ambulaturi su-
mus non cum dæmonibus, sed cum ipso Christo
Jesu, Salvatore nostro, ô conversatione desidera-
tissimam! cuius cum gustum saltē sentiret Petrus, ili-
co eam expetivit perpetuam, Matt. 17. v. 4. Quis non
gaudeat, nomina nostra diligentissime in cœlis, in
libro vitæ asservari? Quis non triumphet, quod
Christus nomina nostra coram patre & omnibus
Angelis confiteri decrevit? Quis dubitet de sin-
gulis hisce promissionis factæ capitibus? cum non
ab homine inconstante, vel mendace, sed à Filio
Dei, qui est ipsa veritas, Johan. 14. v. 6. proveni-
ant. Vincamus ergo omnes eos, quicumque tela
malitiæ & impietatis objecerint: vincamus, sic o-
lim albis amicti cum Christo ambulaturi, & in æ-
ternum triumphaturi sumus, quod faxit idem
cum Patre & Spiritu sancto, Deus laudatus in se-
cula, Amen.

Ioh. 14, 6.

Epistola sexta ad Philadelphienses.

Philadel-
phia qualis
civitas.
Plin. lib. 5.
c. 18.
Strab. lib.
16.

Philadelphia ab amore fraternitatis sic dicta,
civitas Decapolis est in minori Asia, juxta Pli-
nium lib. 5. c. 18. & Strabonem 16. In Hebræo Rab-
bath appellata, id est, magna, & civitas aquarum,
quod apud eam concipiantur Jaboc fluviit: Ad
hujus urbis Episcopum Epistolam sextam scribi ju-
bet Dominus: cæterum non prorsus certò constat,
quis tunc temporis Episcopatu illo functus fuerit:
Nicolaus de Lyra scribit, communiter Doctores
statuere, quod **QUADRATUS** fuerit, cujus nomen
passim in historiis Ecclesiasticis indagavi: & hac
vice reperi mentionem ejus fieri apud Eusebium,
lib. 3. c. 34. his verbis: Ex illis, qui tùm inclarue-
runt, erat & **QUADRATUS**, quem unà cum filia-
bus Philippi prophetico charismate illustrem fuisse se-
runt: & alii quoque plures iisdem temporibus inno-
tuerunt, qui primum gradum Apostolicæ successionis
habuerunt, & tanquam summorum virorum divi-

Nicolaus de
Lyra.
Quis tem-
pore Iohan-
nis Episco-
pus Phila-
delphiensis
fuerit?
Euseb. lib.
3. c. 34.
Fol. 41.

ni discipuli existentes, cuncta passim Ecclesiarum fū-
damenta ab ipsis Apostolis jacta, adificarunt, & præ-
dicationem ac salutaria regni cœlorum semina per
universum orbem, quæqua patet, superseminantes
auctiora reddiderunt. Deinde meminit Quadrati
istius Nicephorus Callistus, lib. 3. Eccles. hist. cap.
21. sic scribens: *Floruit eo tempore divinus quoq;
Quadratus: cui nihil eorum donorum, quæ Apostoli-
cos successores decet, defuit: Ibidem vero & Aristides
vir etate ea, ingenti fidei nostræ emulatione, & ardo-
re flagrans: Ambo doctrinâ, fervore, & vitæ Chri-
stiane moribus pares: ambo etiâ orationes ad Eliū
Hadrianum, qui Trajano in imperio successit, quibus
Christianorū dogma defendunt, composuerunt: cum
improbi quidam homines Ecclesias urgere atque per-
sequi aggredierentur: in quibus orationibus videre
est, non exigua eorum virorum splendida mentis Apo-
stolicæq; & rectæ doctrinæ indicia: Quadratus qui-
dem certè priscam sinceritatem & fidem suam satis
declarat, is ipsis, quæ sequuntur, verbis: Servatoris
nostri opera semper præsto fuere: ingens enim eorum
est, qui ab eo sanati sunt, multitudo: multi, qui à mor-
tuis resuscitati sunt, non solum cum curarentur, &
exuscitarentur, sed postea etiâ viventes continuè ap-
paruerunt & non tantum cum salvator in terris ver-
saretur, verum post discessum quoq; ejus longo vixe-
runt tempore: adeo ut nonnulli ad nostram etiam
duraverint ætatem. Et lib. 4. c. 24. contra Mon-
tanistas graviter pugnans inter alia hæc Nicepho-
rus habet: *Prophetam ex omnibus eis, qui vel in ve-
teri vel in novo Testamento Spiritu sunt acti (τὸν
πνεῦμα τοῦ προφητεῖαν) nullum indicare poterunt: neq;
vel Agabum, vel Judam, vel Sidam, neque etiam Phi-
lippi filias, aut Philadelphensem Ammiam, aut Qua-
dratum, aut quosdam alios quicumque ad se pertinere
gloriabuntur. Divus Ignatius in sua ad Philadel-
phienses Epistola Episcopi nomen non exprimit:
talia verò de illo ipso scribit: Conspicito vestro Epi-
scopo cognovi, quod non à seipso, neque per homines ad
dignitatem evehctus est, ut susciperet ministerium hoc
communis Ecclesiæ, neq; per inanem gloriam, sed in
charitate Jesu Christi & Dei patris, qui suscitavit
eum ex mortuis, cujus obstupui modestiam, qui ta-
citus plus poterit, quàm alii, qui plurima loquuntur:
se se namque composuit ad Christi mandata & justifi-
cationes, non secus atque nervi intenduntur in citha-
ra, ad musicam harmoniam, estq; inculpatus, non
minus atque Zacharias Sacerdos: Quapropter bea-
tam censeo illius animam, quod cognoscam illam vir-
tutibus ornata & perfectam, nullis affectibus obno-
xiam, omnisq; iracundia victtricem, ut qui vivat in
omni mansuetudine Dei, &c. Hæc & similia præ-
conia non ineptè congruunt cum encomio
Episcopi Philadelphienis, quod à Filio Dei in
Apocalypsi ei tribuitur: sed num **QUADRATUS** il-
le ipse sit, ad quem Epistolam scripsit Johannes
Apostolus, nondum evidenter liquet: Neque
enim vel Eusebius vel Nicephorus expressè affir-
mant, quod Philadelphensi Episcopatu præfue-
rit: nisi quis conjicere velit, quia Ammiæ Phila-
delphiensi à Nicephoro conjungitur, idè concludi,
& Quadratum Philadelphiam fuisse: sed non
magnoperè refert, si maximè non adeò accuratè
nomen istius Angeli sciamus: absque piaculo ta-
men, Quadratum notari, credere possumus. Hæc
ὁποῖα quasi loco dicta sint. Nunc ad explicatio-
nem ipsius Epistolæ nos convertimus: Ea comple-
ctitur instar præcedentium tres patres præcipu-
as. 1. Descriptionem autoris sui elegantissi-
mam:**

Niceph.
Callist. lib.
3. c. 21.
Fol. 171.

Niceph. lib.
4. c. 24.
Fol. 217.

Ignatius E-
pist. ad Phila-
delph.

Orthodo-
xograph.
Fol. 32.

ὁποῖα

Summa E-
pistola sex-
ta.

mam: Deinde commendationem Episcopi, & exhortationem ad constantiam, promissionibus tantam dulcissimis, longè nobilissimam: Tandem exclamationem hætenus usitatissimam. *Διὰ τὰ φη* Fili Dei sic sonat: *Hæc dicit sanctus & verax, qui habet clavem David: qui aperit & nemo claudit: claudit, & nemo aperit.* Sanctus meritò dicitur Christus, juxta utramque naturam: Ut Deus enim est sanctus, secundum illud Esaiæ 6. v. 3. *Sanctus, sanctus, sanctus DOMINUS DEUS Sabaoth:* Ubi terna repetitio innuit, singulas Trinitatis personas sanctitatis nomine celebrari: juxta humanam naturam itidem sanctus, & quidem solus sanctus est: utpote qui Spiritus sancti & virtutis Altissimi obumbratione conceptus est, Luc. 1. vers. 35. & adeò segregatus à peccatoribus, Hebr. 7. vers. 26. Ut peccatum non nôrit, quod ipse fecit, 2. Corinth. 5. vers. 21. Neque dolus ullus in ore ejus sit inventus, Esa. 53. vers. 9. 1. Petr. 2. vers. 22. Undè ad Judæos intrepidè dixit: Quis ex vobis arguet me de peccato? Johan. 8. vers. 29. quò respiciens Daniel sanctum sanctorum vocat eum, Dan. 9. v. 24. Verax dicitur, quia veritatem docet, Johan. 8. vers. 30. & quia veritatem servat in promissis, Rom. 3. v. 3. & 4. Cætera, quæ de clave Davidis aperiende & cludente adjiciuntur, desumpta sunt ex cap. 22. Esaiæ v. 22. ubi de Eliakimo ait Dominus: *Ponam clavem domus David super humerum ejus: aperiet, & nemo claudet, & nemo aperiet:* quibus verbis plenaria Oeconomix administratio, & potestas gubernationis Eliakimo tradita est: Usitatè enim claves potestatem sive administrationem urbis vel domus significant. Hæc metaphorâ describitur nunc quoque potestas absoluta & perfecta summi Ecclesiæ gubernatoris Christi Jesu, de quo Angelus ad Mariam ait: *Dabit illi Dominus sedem David patris ipsius, regnabitq; super domum David in æternum: & regni ejus non erit finis.* Clavem ergò habet hanc gubernationis: & solus caput ac summus Præses est Ecclesiæ suæ, instar paxilli in loco firmo fixus, ut commoveri aut evelli non possit: ex quo omnia vasa domus, id est, omnes ministri, & tota gubernatio Ecclesiæ dependet: Hæc clavis Davidica si aperit, si Christus verbi sui splendorem emittit, si cursum liberum Evangelio impertit, si portas bipatentes doctrinæ suæ patefaciat: nemo est, qui claudit, qui impedire vel obstare possit: si cælum fidelibus referat, ne portæ quidem inferorum id claudere queunt: si oculos aperit, ut videant ac intelligant scripturam, nemo hæreticorum eos excœcare & offuciis suis seducere potest: Vicissim, si claudit, nemo est, qui aperit: si splendorem verbi sui subtrahit, quis illum impertiat? Si cælum impiis claudit, quis illud eis aperiat? Si ipse pro nobis, quis contra nos? Christus justificat, quis est qui condemnet? Rom. 8. Si scripturam sapientibus hujus mundi abscondit, quis sensum inveniat? Hætenus primum Epistolæ membrum: sequitur alterum, quod suis vicissim colis & commatibus distinguitur: Initio enim commendatur Angelus à Domino, his verbis: *Novi, id est, approbo & laudo operatua, caritatis nimirum & vocationis sive ministerii:* Ac ut intimius sciat, quid probet dominantium Dominus, virtutem maximè laudabilem recenset: *Constantiam: Modicam habes virtutem, & servasti nomen meum, & non negasti sermonem meum.* Variant Commentatores, quid hic modica virtus significet: aliqui humilitatem &

abjectionem animi intelligunt, quasi eam commendet Dominus: Sed quia aliàs rarò, immò quod ego sciam, vix unquam pro humilitate sumitur, ideò valdè dubito, num ista interpretatio hîc locum habere possit. Alii per *σωτηρίαν* *μίσραν* id innui existimant, Episcopum Philadelphensem non habuisse forte auxilium & præsidium, quo se adversus organorum Satanæ insultus sustentare queat: nihilominus tamen ipsum masculè sermonem Christi & servare & propagare: Et quidem ita haud rarò in scripturis vox virtutis usurpata reperitur. Commodissima autem videtur interpretatio ea, quod per modicam virtutem *exigua dona*, collata ad aliorum virtutes ac operationes stupendas, Angelus ille habuerit, magnam tamen & numerosam multitudinem hominum constantiâ suâ, quam in servando sermone edidit, Christo lucrifecerit. Sic vox virtutis Matth. 7. v. 22. usurpatur: *Nonne per nomen tuum multas virtutes præstitimus?* Commendat itaque Dominus Angelum eo nomine, quod licet exiguis esset donis præditus, tamen nullâ vi se à sermone servando Domini abstrahi & permoveri passus est: sed servavit verbum patientiæ, & non negavit nomen Christi: quin & plurimos adspirante Numinis divini gratiâ cōvertit. Hoc innuit Filius Dei hisce verbis: *Ecce dedi coram te ostium apertum, & potest claudere illud:* quasi dicat: Ecclesia tua multas gentes permovet, ut Evangelio credant: aperui enim ostium, & commodissimam dedi occasionem plurimis intrandi in gremium Ecclesiæ, quod ostium nemo claudere, quam occasionem nec Judæi nec Pseudo-apostoli intervertere queunt: metaphorâ igitur inest in vocula ostium, quæ sæpius pro manifestâ & aptissima commoditate usurpatur: 1. Corinth. 16. v. 9. *Ostium mihi apertum est magnum & efficax.* Col. 4. v. 3. *Orate pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis, ut loquamur mysterium Christi, propter quod vinculus sum, ut manifestè illud, sicut oportet me loqui.* 2. Cor. 2. v. 12. *Cum venissem Troadem in Evangelium Christi, & ostium mihi esset apertum, per Deum, non habui relaxationem spiritui meo. Similiter ergò & hic ostium pro commoda & opportuna occasione accipitur.* Alterum comma partis secundæ continet eximiam, luculentissimam, vere tamen limitatam promissionē Christi: *Ecce do de Synagoga Satana, qui dicunt se Judæos esse, & non sunt, sed mētiuntur: ecce adigam illos, ut veniant, & adorent ante pedes tuos, & sciant, quòd ego dilexite.* Magni & ingentis præmii hæc est promissio: non fore inanem laborem Episcopi: sed tantum fructum inde emerfurū, ut & nonnulli de Synagoga Satanæ, qui se falsò Judæos nominant, conversuri & splendore veritatis adacti, ante pedes Antistitis adoraturi, hoc est, consortes se fidei Christianæ exhibitori, & manibus amorem ac dilectionem Filii Dei erga Angelum Ecclesiæ palpaturi sint. Deinde augeatur promissio: *Quoniam servasti sermonem patientiæ meæ, & ego servabo te ab hora tentationis, quæ ventura est super universum orbem: ut tentet habitantes in terra.* Prædicatur Oecumenica & universalis toti mundo imminens tentatio, quam veteres sub papatu interpretes ad tempora ea, quibus Pontifex Romanus grassatus est, & etiamnum grassatur, accommoquant: sic enim Anonymus ille commentator, ante annos sesquicentum: *Non negasti nomen meum*

Esa. 6. 3.
Christus
verè est
sanctus.

Luc. 1. 35.
Heb. 7. 26.

1. Cor. 5. 21.

Esa. 53. 9.

1. Pat. 2. 22.

Joh. 8. 29.

Dan. 9. 24.

Rom. 3. 3.

& 4.

Esa. 22. 22.

Davidica

claves quid

significant?

Rom. 8.

Virtus mō-
dica quid
significat?

Matth. 7. 22.

Ostium
quid?
1. Cor. 16. 9.
Col. 4. 3.

2. Cor. 2. 12.

meum) in angustis, & afflictionibus tuis, per Antichristum & suos illatis: *Ecce dabo tibi de Synagoga Satanae.*) Quia multi qui tenent cum Antichristo, & sic sunt de Synagoga sua, convertentur ad praedicationem Evangeliorum etiam ad impugnandum eum: de nonnullis jam scio impletum: *Quia dicunt se Iudaos esse*, id est, verè confitentes, putantes Papam Antichristum tantæ esse sanctitatis & autoritatis sicut fuit Christus, cū erat in terris: si non sunt Christiani, nisi omnes Catholici pariant sanctioni Papali, quicquid diffinit: Quod principium non nisi à Satanâ est suum & introductum in auctoritatem, cū nihil possit efficacius excogitari per Antichristum ad continuandum errores suos: & propterea legitur: *Et sunt* (inquit, verè confitentes, sed turpissimè decepti principio illo diabolico: *sed mentiuntur*) Quia certum est, quod conscientia talium dicat eis, quod *Papa Antichristus sit* errabundus, miser & miserabilis, sicut cæteri mortaliū, quamdiu est in terris. *Et faciam illos, ut veniant* (ad doctrinam Evangelicam, ipsam contra Antichristum acceptando: &c. *ventura est*) Immo *jam venit*: (in orbem universum) *Quod de tempore Antichristi est intelligendum, quia jam regnat.* Hæc ille. Etsi verò non adstipulor omninò isti interpretationi, videre tamen licet, jam olim Papam pro Antichristo in medio papatu, corde habitum, & ore proclamatum fuisse. Rectior autem est explicatio Lyræ, qui tentationem hanc de persecutionibus à Romanis Imperatoribus factis interpretatur: quasi dicat Dominus: veniet quidem communis super universum orbem Christianum calamitas, quâ multigravissimè exercebuntur, & tentabuntur: *Te autem* ego servabo ab horâ tentationis: & vel maturè vitâ præsenti eripiam: vel alia ratione cavebo, ne abyssus tentationum devoreris, *Ecce enim venio citò*, pro *veniam* citò, adventu gratiæ vel gloriæ: utrumque haud ineptè, illud tamen aptius intelligi potest. Porro nondum finis præmiorum, quæ Filius Dei pollicetur: sed insuper hæc addit: *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius: & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei, novæ Hierusalem, quæ descendit de cælo à Deo meo, & nomen meum novum.* Per templum Dei intelligitur Ecclesia: In ea recipit Christus se facturum *columnam* illum, qui vicerit: ut sustentet doctrinâ suâ ædificium totum super fundamento Christo ædificatum: & hæc columna non egredietur foras: non dimovebitur unquam, sed fixa firma perstabit, & adversus omnes insultus Satanae constanter triumphabit: fideles enim non pereunt, sed in ipsa *an-* *ni* & summo fervore tentationis divinitus servantur. Cæterum, per inscriptionem nominum *μὲν* id innuitur, strenuos in Christianismo pugiles, à Christo in consortium suum adscisci, ut hic militantis, & illic triumphantis Ecclesiæ membra sint, ac maneant in secula seculorum: Itaque cū ait: *scribam nomen Dei mei super eum*, id vult: declarabo ipsum palam pro filio Dei. Per nomen civitatis Dei, intelligitur inscriptio in *albū* Ecclesiæ, tūc ejus novæ, quæ est in cælis, tūc &

hujus in terris: nam æquè de cælo descendit, cū divinitus regatur, & Christiani per verbū veritatis adspirante cælesti gratiâ regenerentur. *Numinis novi* inscriptio, nihil aliud est, quā nominis Christi communicatio: quæ *novicia* fit, cū fideles athletæ pro filiis Dei adoptantur, & augusti CHRISTIANORUM nomine, (quod meritò novum dicitur, cū olim populus Dei id non habuerit, sed Israël vocatus sit) salutantur. Et hæc sunt promissionis luculentæ capita: dixi autem suprâ limitatè tanta polliceri Christum: interserit enim simul adhortationem, cum ait: *Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam*: Item: *Qui vicerit, faciam eum columnam*: nimirum præcipit ac hortatur Dominus, ut perseveret Episcopus, nec à cæpro cursu bono deficiat: ut non certet tantum, sed & certando pergat, ac viriliter vincat: ut id quod habet, retineat, & *coronam* repositam sibi eripi non concedat: Apostasiâ enim & defectione admittitur corona justitiæ, quæ capiti olim in cælo imponitur eorum duntaxat, qui omnes hostes debellârunt, & victoriam adversus eos obtinuerunt. Tantem annectitur *ἐκφώνησις* exclamatio hæcenus usitata: *Qui habet aurem, audiat, quid Spiritus dicat Ecclesiis*: quæ appendix docet, non attinere Epistolam hanc solum Philadelphensem vel Angelum vel Ecclesiam: sed ECCLESIAS, quocunque loco, quocunque tempore, quacunque ex gente à Spiritu sancto congregatas: ac ideò devotâ attentione dignissimam esse.

Scrulpuli.

Cæterum occurrunt scrupuli quidam haud exigui momenti, quos consuetâ brevitate ita expediemus, ut verus verborum intellectus inde eliciatur, & *σπεῖλον* hæreticorum contundatur.

Initiò cū Filius Dei testatur, se habere clavem Davidis, hoc est, plenam potestatem in domo Dei, & totâ suâ Ecclesiâ, protinus concludit Pontifex Romanus, & se eandem clavem ac monarchiam habere: quia nimirum Christus Petro claves regni cælorum dedit: Romanus autem Præsul hæres Petri sit: & hanc ob causam non posse nos salvâ conscientiâ jurisdictioni & monarchiæ papali resistere, nisi clavem Davidicam Christi simul vilipendere velimus. Ecce chantherium in fossâ! vel quasi: eruamus verò, & ineptiam argutationis hujus, quæ apud Bellarminum reperitur, lib. 1. de Pontif. c. 13. luculenter ob oculos ponamus. Primò differentia est inter clavem Davidis, quam Christus habet: & inter claves, quæ Petro creduntur: illa plenariam & absolutissimam complectitur potestatem, & prorsus est infallibilis, ita ut si clavis Davidis aperiatur, nemo claudere: si claudatur, nemo aperire possit: Claves autem Petro datæ ministro, certum habent limitem, ad quem se extendunt. nimirum remissionem & retentionem peccatorum: sed & haud rarò fallunt: Novimus enim experientiâ, interdum claudere ministrum Ecclesiæ iis, quibus Dominus aperit, & aperire, quibus Dominus claudit. Unde Hieron. in c. 16. Matth. *Aliqui putant se damnare innoxios, & solvere noxios*: cū apud Dominum non sententia sacerdotum, sed vita reorū quærat. Origenes quoq; ait: *Interdum qui foris mittitur intus est, & qui foris est, intus videtur retineri.* Ac ut manifestum fiat, maximâ esse inter clavem Christi Davidicam, & claves Petri differentiam, notetur duntaxat probè, unius tantū hîc clavis

Nominis
novi inscri-
ptio.

Refutatio
objectionis
Papisticae
pro Pontifi-
cis Romani
primatu.
Bellarm. lib.
1. de Pontif.
c. 13.

Hieron. in
Matt. c. 16.
Origenes.
Magna est
inter clavem
Davidi di-
ctam, &
claves Petro
datis diffe-
rentia.

clavis Davidicæ mentionem fieri, in numero non plurali, sed singulari: unde elicitur, clavem istam Davidis solius Christi esse, & nulli hominum cōmunicari; alioquin non *clavem*, sed *claves* potestatem suam vocasset Dominus; sicut pluralis numerus extat, cum ad Petrum dicitur: Dabo tibi *CLAVES* regni cœlorum: istæ enim non ad solum Petrum, sed & reliquos Apostolos pertinebant, uti jâ jam audiemus: manet itaq; ante omnia firmum, à clavi Christi ad claves Petri non valere consequentiam. Clavis n. Christi sola aperit, & sola claudit pro plenitudine potestatis: Claves autē Petri nihil aliud agunt, quàm quod solutionem & retentionem peccatorū, declarāt ac significant: juxta Aegid. Romanum: cujus hæc sunt verba: *Deus per se dimittit culpā mundando animam à maculâ culpa, & solvendo debitum pœna aeternæ: sacerdotes verò dimittunt, & solvunt, remissionem factam vel non factam manifestando, & ostendendo factam.* Et sic labitur, ac concidit collectionis Pontificiæ fundamentum, & emanat id, Papam in omnem æternitatem, & ultrâ, clavis Davidicæ, quam habet Filius Dei, consortem & participem non fieri.

Deinde quod claves Petro datas attinet, nec ex iis monarchia Papalis concludi vel adstrui potest: Quia enim dicuntur claves regni cœlorū, Matth. 16. vers. 19. Regnum autem cœlorum de hoc mundo non est, Johan. 18. vers. 36. Vicissim monarchia Pontificia de Ecclesiasticâ & politicâ potestate gloriatur: idcirco primatus ille Romanus ineptissime à clavibus Petri nis adstruitur. Porro obstat, quod claves non soli Petro, sed omnibus Apostolis traditæ & commissæ sunt, Matth.

18. v. 18. *Amen dico vobis: Quaecunque alligaveritis super terram, erunt alligata in cœlo: & quaecunq; solveritis super terram, erunt soluta in cœlo.*

Johan. 20. v. 23. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retinentur eis.* Utroque dicto claves dantur omnibus simul Apostolis: unde S. Hieronymus ad Jovinian. lib. 1. *Cuncti claves regni cœlorum accipiunt:* & Gregor. in Jobum. lib. 28. c. 16. *Quid sancti Apostoli nisi sancta Ecclesia ostia existunt, cum vocem redemptionis audiunt: Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remissa sunt: ac si illis aperte diceretur: Per vos ingrediētur hi, quibus vos ipsos panditis, & repellentur, quibus obseratis.*

Orig. tract. 1. in Matth. *Hoc dictum, tibi dabo claves regni cœlorum, cæteris quoque commune est.* Hilarius lib. 6. de Trinitat. *O sancti & beati viri, loquitur de omnibus Apostolis) claves regni cœlorum sortiti, & ligandi atq; solvendi in cœlo & in terra jus adepti.* Basil. in Asceticis cap. 22. *Christus Petrum post se Pastorem suæ Ecclesiæ constituit & consequenter OMNIBUS PASTORIBUS & DOCTORIBUS EANDEM TRIBUIT POTESTATEM:* Si ergo claves sunt communes multis: Si omnes pastores eam, quæ per hæc claves datur, potestatem ex æquo habent: utique solus Papa illam sibi vindicare non potest: (nam potestas unius, qualis monarchia est, non potest multis & pluribus esse communis:)

Sed verum prius, uti ex literâ scripturæ & calculo Patrum ostendimus, Ergo verum & posterius: Cæterum negant Papistæ per claves potestatem remittendi & retinendi peccata intelligi: negant autem tremulâ & intus convictâ conscientia: annon enim Dominus expresse, quid clavium nomine velit, ipse explicat: annon tota veneranda patrum

orthodoxorum antiquitas *unanimiter*, per claves hæc, non Monarchiam Ecclesiasticam & politicam, sed ligandi & solvendi peccata potestatem, usque huc intellexit? Cur ergo tam propudiosa temeritate Christo & toti Ecclesiæ Doctorum cœtui, homines illi contradicunt? Num scriptura quicquam ipsis patrocinetur? Ajunt: & per Jesuitam Non-Jesuitam, hoc est, Cardinalem Rob. Bellarminum sic inferunt:

Claves Sobnæ ademptæ, & Eliacim datæ, Esa. 22. *Esa. 22.* ad quas c. 3. Apoc. respicit Dominus, significant monarchiam sacerdotalem & politicam simul in Ecclesiâ: Ergo & claves Petro datæ significant talem monarchiam in Ecclesiâ.

Respondetur, antecedens esse falsissimum: Quomodo enim indicetur per claves hæc Monarchia Papalis & sacerdotalis, cum neque Sobna, neque Eliacim sacerdotes fuerint? Recenset quidem Josephus lib. 10. Antiquit. c. 11. & Niceph. lib. 2. c. 4. omnes summos sub Regibus Sacerdotes: sed Sobnæ & Eliacim mentionem nullam faciunt: Insuper in scripturis Sobna Thesaurarius, Esa. 22. v. 15. & scriba. 4. Reg. 18. v. 37. vocatur: jam si Eliakimus ei successisset, utique nec hic summus Sacerdos, adeoque potestate suâ nec typus vel signum Monarchiæ Ecclesiasticæ extitit. Et hæc ad argumenti superioris membrum secundum, ubi evicimus, per claves Petro datas Monarchiam Papalem minimè intelligi. Licet verò ex *θεωσιας* concederemus, per claves istas notari potestatem monarchicam, Ecclesiasticam & politicam. Concedimus autem, & concedemus hoc *NUNQUAM*; tamen non sequeretur, TERTIO, papæ Romano eandem monarchiâ propter successionem vel vicariatum competere: multò minus, ad eum *SOLUM* spectare: successio enim, quæ ementitur Rhadamantus Romanus, incerta, immò falsissima est: quemadmodum & vicariatus, uti alibi invictissimè demonstratur: & non Petri Papa successor est, sed minister Satanæ: insuper, si maximè successio admitteretur, non tamen Papa id, quod OMNIBUS, juxta Basilium, & ipsum pronunciati Christi tenorem, PASTORIBUS est commune, ad se potest solum rapere: si autem fiat, potestas hæc non legitima, sed violenta, & præter fas ac æquum injustè acquisita est. Παράφρασις notetur summa Thomæ de Aquino stoliditas, qui in supplem. ad 3. p. in q. 17. ait, verba hæc Apocalypsis intelligi de clausione limbi, ne aliquis ultra illuc descendat: & de apertione paradisi, quæ facta sit remoto per passionem impedimento introitus in ipsum. Hæc explicatio non confutationem, sed tantum explosionem meretur. Et sic scrupulum primum contra *φλυαγίας* Bellarmi & aliorum expeditimus.

II. Facebant nunc negotium Sacramentarii, verbis abutentes iis, quibus de Christo affirmatur, quod aperiat ipse, & nemo claudat: quod claudat, & nemo aperiat: Inde enim colligunt, Deum in culpa esse, quod non omnes homines ad agnitionem veritatis perveniant: quia nimirum nonnullis aures ita claudit, ut à nemine aperiri queant: & propterea omnem surditatē à solo Domino descendere, & ab absoluto Dei decreto oriri: Speciosa utiq; & rationi humanæ admodum grata hæc est collectio, sed pressius ponderata, & ad trutinâ veritatis examinata, deprehenditur longè esse falsissima: Jam enim ex paraphrastica verborum interpretatione constat, quid *aperiendi* & *claudiendi*

Aegidius Romanus.

Ex clavis Petro datæ monarchia Papalis concludi non potest. Matth. 16, 19

Matth. 18. 18

Joh. 20, 23

S. Hier. ad Jovinian. lib. 1. Gregor. in Job. lib. 28. c. 16.

Orig. tract. 1. in Matth. Hilarius lib. 6 de Trinit.

Basil. in Ascet. c. 22.

Per claves Petro datas nihil aliud, quam potestas remittendi & retinendi peccata significatur.

Josephus lib. 10. Antiquit. c. 11. Niceph. lib. 2. c. 4. Esa. 22, 15. 4. Reg. 18, 37

Successio Pontificum Romanorum jactata prorsus falsa est.

Thom. de Aquino in supplem. ad 3. p. in q. 17. art. 1.

Quomodo dendi vocula denotet: aperit quidē Dominus aures nostras: sed nō ἀμείων, neq; absolute, sed ἐμμε-
christus di- σως ac mediatē: clavē adhibens verbi sui, quod si
catur ape- ratur aures
nostras? nostras? Non ἀμεί-
Non ἀμεί- σως, sed ἐμμε-
σως, sed ἐμ- μείων.
Ps. 58, 5. Si peccatis contra conscientiā animas nostras in-
 quinemus: & iram Dei justā adversus nos provo-
 cemus, quid mirum, si fervore zeli commotus ju-
 dex vivorum & mortuorum cœlum claudat? Inde
 verò non sequitur commentum Calvinianum de
 decreto vel odio Dei absoluto erga nonnulla in-
 dividua: reclamant Prophetæ & Apostoli: unani-
 miter testificantes, *cupere & exoptare Dominum,*
ut omnes homines audiant; & nullus surdus existat:
 quam ob causam exclamat Deut. 32, v. 1. Audite
 cœli, quæ loquor; audiat terra verba oris mei:
 Et Esa 1. vers. 2. *Audite cœli: & auribus percipe ter-*
ra, quoniam Dominus locutus est: ubi profectò in-
 vitatur totus mundus ad audiendum: ac ut liqui-
 dō pateat, nemini Deum invidere auditum verbi,
 jubet Apostolos ire in universum orbem & præ-
 dicare Evangelium omni creaturæ, Matth. 28, v. 19.
Matt. 28, 19 Marc. 16, 15. Et in Apocalypsi nostrā septies re-
 petitur: *Qui habet aures audiat, quid spiritus*
dicat Ecclesiis: Ergo nemini absoluto decreto
 aures à Filio Dei occluduntur: quin potius omni-
 bus apertio earundem offertur: quapropter nec
 uspiam legitur, quod Christus audientes reddi-
 derit surdos: quod autem surdos fecerit audi-
 re, ac mutos loqui, id sæpius in historiā Evangeli-
 cā commemoratur. Sed regerunt Sacramen-
 tarii, disertē hīc dici de Christo: *Claudit & ne-*
mo aperit: Respondeo, nec nos inficiamur &
 hæc dici & rectē dici: meritò enim claudit cœlum
 coram hypocritis, coram blasphemis, coram Pseu-
 do doctoribus, & ita accuratē claudit, ut nec mille
 artibus id aperire possim: Verum, quid hoc ad do-
 gma Calvinisticum? Instant: non cœlum tantum
 aperit: sed & aures: ergò nec cœlum duntaxat
 claudit, sed & aures: si hoc, quomodo salvari
 possunt, qui audire non possunt? Respon. Lar-
 gimur, aures quoque à Deo occludi haud pau-
 cis: Verum non absolute, sed decreto justo & ju-
 diciario, non ἐν ἐργασίᾳ & effectivē, sed abstracti-
 vē: cum nempe aufert Deus, & adimit clangorem
 verbi sui, ab hominibus ingratis, ab empetis, ab
 illusoribus & contētoribus: Hi salute suā per pro-
 priam culpam privantur: & indignos semetipsos
 reddunt æternā beatitudine: neque habent, quod
 de auriū occlusionē conquerantur, cum ipsi pec-
 catis antegressis sibi obtinuerint fontem misericor-
 diæ Dei: ne det gratiam salutariter audiendi ver-
 bum Dei, ut hinc illuminarentur & salvarentur.

III. Dejecti ab hoc præsidio, protinus aliud
 conquirunt, ex verbis versiculi noni, ubi Filius
 Dei ait: *Ecce do de Synagoga Satanae, qui di-*
cunt se iudeos esse, & non sunt: sed menti-
untur. Inde Sacramentarii ad imputandam Deo
 peccati culpam, sic arguunt: Si Deus dat impo-
 stores & Pseudopphetas de Synagoga Satanae,
 ergò est causa impellens hæreticorum: ergò au-
 tor est omnium furorum, & solus inculpā quod
 alumni Synagoga Satanae adversus veritatem in-
 surgunt: Respondeo: hydram Adversarii secant,
 & inanem operam ludunt, quod τὸ κακὸν κακῶ
 διεγείρει laborant: ejusdem enim farinae hæc est

verborum corruptela cum superiore, & ad eun-
 dem scopum tendit, nimirum à Deo peccata &
 furores satanicos proprie oriri: Absit verò, & lon-
 gissimè absit, tanta in Deum ter optimum blas-
 phemia: non dicit Filius Dei, se efficere Synago-
 gam Satanae: sed dare de Synagoga Satanae ejus-
 modi homines, qui jam antè quidem membra Sy-
 nagoga illius sunt: nunc verò permissu Dei Phila-
 delpheni Episcopo se opponant, ut ipsius constā-
 tia & dexteritas accuratius probetur & manife-
 stetur: nō ergò dat Christus nequitiam satanicam:
 non accendit in hominibus impietatem & blas-
 phemiam: sed nonnullis ē Synagoga Satanae benè
 ad *δογμασίων & γυμνασίων* suorum utitur: eosque
 vel huic vel illi orthodoxo Ecclesiæ ministro dat
 adversarios, cum aliàs impulsu Satanae sese verita-
 ti opponere, animati fuerint: juxta illud Aposto-
 li, 1. Cor. 11, v. 19. *Oportet hæreses esse inter vos, ut*
qui probati sunt, manifesti fiant inter vos. Proinde
 expirat Calvinistica blasphemia, quasi Deus fu-
 rorum omnium, quos hæretici excitant, autor sit:
 expirat objectio vanissima & impiissima, quasi
 impulsu divino Pseudopphetæ se veritati op-
 ponere jubeantur, eo fine, ut pii in errores sedu-
 cti peteant: ejusmodi tentatio minimè in Deum
 cadit, Jacob. 1, v. 13. sed tantum in Satanam, cu-
 jus operatio dicitur seductio, 2. Thess. 2, v. 9. Ad-
 ventus ejus (scilicet Antichristi) est secundum *ἐν ἰγ-*
γείᾳ Satanae, cum omni potentia, signis ac prodi-
 giis mendacibus: & cum omni deceptione inju-
 stitiæ, in iis, qui pereunt: unde primo Regum vi-
 cesimo secundo capite, seipsum Satanias offert:
Ero spiritus mendax, in ore omnium Prophetarum:
 quam operam permittit Diabolo Dominus justo
 judicio adversus Achabum: Quapropter sole me-
 ridiano clarius est, enormi scelere Deum accusa-
 ri quod autor sit impietatis hæreticorum: Et da-
 bunt olim pœnas veritatis hostes hoc nomine gra-
 vissimas: neq; enim tam atrox in fontem bonitatis,
 & creatorem summè *φιλάνθρωπον* injuria, ullo scri-
 pturæ sacra prætextu palliari vel excusari, nedum
 versiculo nostro Apocalypico adstrui & defen-
 di potest.

IV. Duriuscule sonat, quod Christus de Pseu-
 do-Judæis istis ait: ADIGAM ILLOS, ut veniant:
 & videtur inde roborari Pontificiorum perpe-
 tua vociferatio, Cogit hominem posse & debere
 ad religionis veræ professionem: cum econtra
 nos hactenus operose contenderimus, *conscien-*
tias non violente cogendas & captivandas esse. Re-
 spondeo: Etiamnum sic dicimus ac docemus, si
 enim evolvas totum V. Testamenti codicē, si no-
 vi pandectas omnes excutias, non invenes, vio-
 lentē quēquam, & crinibus quasi ad amplecten-
 dam doctrinā saniolem COACTUM ESSE: Et
 si enim non negamus, summā ope nitendum,
 ut confessio fidei propagetur: attamen aliud est,
 diligentia & industria, aliud violentia & coactio:
 quam neq; in Oriente, neque in Occidente, nec
 ad Meridiem nec ad Aquilonem Apostoli exer-
 cuisse leguntur: Aegerunt quidem & compule-
 runt multos, sed nō vi Pontificiā: quin potius VIR-
 TUTE VERBI, sicut Theophylactus super
 c. 14. Luc. fol. 172. elegantissimè testatur his verbis:
Visciamus magna VIRTUTIS DEI esse, credidisse
gentes, in tantā versantes ignorantia, ideo dixit:
compelle: Nisi enim magna fuisset ejus, qui PRÆ-
DICABATUR virtus, & magna VERBI VE-
RITAS, quomodo PERSUASISSENT homines, in-
ido-

Deus non
est causa
hæresum:

1. Cor. 11, 19

1. Cor. 11, 19

2. Thess. 2, 9

1. Reg. 22, 22

Num homi-
nes ad reci-
piendam a-
liquam reli-
gionem co-
gendi sint?
Negatur.

Theophyl.
sup. c. 14.
fol. 172.

idolorum cultum insanientes, & fœda operantes, ut recte agnoscerent verum DEVM, & spirituales diligenter vitam: Igitur admirabilem translationem significare volens, necessitatem nominavit, quasi diceret quis: Gentiles etiam idola & delicias relinquere nolentes, à PRÆDICATIONE TAMEN VERITATIS ea relinquere COACTI sunt: vel aliter: VIRTUS SIGNORVM magnam afferebat necessitatem, ut transferantur ad fidem Christi. Hoc pacto ADVERSARI & Filius DEI Pseudo-Judæos quosdam, ut veritati locum darent: dum videlicet verbo suo virtutem addidit, ut splendore veritatis intus Adversarii convincerentur, & ad collaudandam doctrinam suam persuaderentur: Carceribus vero duris, flagellis, igne, aqua, funibus, neminem unquam ad actum vel coactum à Christo, ejusve orthodoxa Ecclesiâ, scimus. Ergo ineptè Pontificii violentam suam coactionem, quæ armis, minis & flagellis fit corporalibus, ex vocula ista ADIGERE concludunt: quid? quod in græco textu ἐμψασι ista non extat: sed verbum duntaxat ποινῶν habetur: quod propriè, non adigam vel cogam, sed faciam, reddam, &c. notat. Ita magis corrumpit collectio & coactio Pontificia.

V. Quid verò de adoratione pedum Episcopi Philadelphensis statuendum? annon inde elicitur, rectè adorari sanctos demortuos, cum hîc Christus testetur, se efficere, ut Adversarii conversi adorent ante pedes Angeli? Ita quidem Papicolæ statim arguunt, quamprimum adorationis mentionem fieri percipiunt: sed minùs rectè: Nam si de Deo affirmatur, quod adorent ipsum vel Angelum, vel homines, extra omnem dubitationis aleam, adoratio ista invocationem notat: si verò de hominibus dicitur, tunc aliam significationem vox adorare induit, & externam reverentiam innuit: quemadmodum exempla aliquot scripturæ testantur: Ita adoravit Loth Angelos, putans eos esse homines, Gen. 19. v. 10. Et de Abrahamo scribit Moses, Gen. 23. v. 7. Surrexit Abraham & adoravit populum terræ, filios videlicet Heth: quistam bardus, ut existimet Abrahamum filiis Heth divinum invocationis cultum exhibuisse: Similiter de Jacobo affirmatur, quod septies adoraverit, Genes. 33. v. 3. Progrediens Jacob, adoravit pronus in terram septies, donec appropinquaret frater ejus. Ita de fratribus Josephi legitur: Cum adorassent eum fratres sui, Gen. 24. v. 7. Et cap. seq. 43. v. 27. Adoraverunt eum proni in terram: ubi vel talpâ cœcior videt, non de cultu divino, sed externa tantum reverentia sermonem fieri, quæ usitata erat orientalibus illis populis, teste Livio, cum narrat, legatos Cartaginenses cernuos, aut adorabundos à Romanis pacem petiisse: vox quoque ipsa שָׁחָה Schacha, apud Hebræos, & προσκυνεῖν apud Græcos, propriè significat incurvationem corporis, quâ alii solent alios dignitate præcellentes honorare: Ergo ex phrasi ista cultus invocationis sanctorum minimè probari potest: nec aliud quid in textu nostro innuitur, quàm Adversarios ad subsellia veritatis prono corpore descensuros, & Episcopo honorem competentem pro more tunc usitato, exhibituros esse: sicut custos ille carceris ad pedes Pauli & Silæ prostratus procidit, Act. 16. vers. 29. ut mittam, à vivis ad mortuos prorsus non valere consequentiam.

VI. Tandem miretur quis, dum Christus Patris sui mentionem v. 12. facit crebriorem, cur toties nominet eum Deum suum: Ariani inde statim colle-

gere, Christum non esse Patri Deum coequalem & coessentialem, sed inferiorem & minorem. Respondetur autem, recurrendum ad visionem capitis primi, ubi Christus formâ humanâ apparuit, & Epistolas hæc scribi mandavit: respectu igitur humanitatis, & non divinitatis, Deum vocat tum hîc, tum alibi Deum suum: quâ ratione divinitati Filij Dei nihil omnino derogatur. Hæc de scrupulis Epistolæ sextæ.

Observationes.

Nunc doctrinas præcipuas inde observabimus.

I. Elegantissimè & dulcissimè describitur Servator noster Jesus Christus, cum initio SANCTUS nominatur: nulli vel Regi vel imperatori titulus iste sic competit: solus Christus sanctitatis præconio celebratur: etsi enim David, Josias, Ezechias & alii, sancti extiterent, nulla tamen sanctitas tantum gratuita & aliunde accepta fuit: Christus verò in se & ex se est sanctus sanctorum, fons omnis sanctitatis, à quo, & per quem omnes fideles sanctificantur: à Deo enim factus est nobis sanctificatio, 1. Corinth. 2. v. 30. Grande igitur Romanus Pontifex committit sacrilegium, quod se sanctissimum vocari permittit, quin & se sanctitatis nomen & tesseram canonizatione suâ impertire posse contendit: Nunquid de spinis colliguntur uvæ? aut de tribulis ficus? Matth. 9. v. 16. Nunquid ab Antichristo, homine peccati, & filio perditionis, 2. Thess. 2. v. 4. sanctitatem expectabimus? qui se ipsum sanctum reddere nequit, quomodo sanctificet alios? Væ nobis, si à solo Pontifice Romano sanctitatis titulo ornemur: non rata habetur hæc in cælo canonizatio: quia nunquam Præsul Romanus, sed tantum Deus ita sanctus nobis proponitur, ut inde sanctitas ad homines derivari possit: propterea Filius Patrem orat: Pater sanctifica ipsos in veritate, Johan. 17. v. 17. & de Filio dicitur, quod seipsum sanctificet, ut & nos in veritate sancti simus: siquidem ipse est Pontifex noster, qui animas nostras & corpora sanctissimi sui corporis ablutione, & ejusdemque communione purificat: Ebr. 10. v. 10. 1. Cor. 10. v. 16. Requiritur profectò ad sanctificantem virtus & potentia DIVINA: quâ cum careat Cerberus Romanus, cur opus viribus suis majus aggreditur: Insuper cordi inspectione necessaria est, ad istam canonizationem: sed corda & renes nemo nisi solus Deus scrutatur, 1. Reg. 8. v. 29. Tu nosti SOLUS cor omnium hominum: Ergo iterum vanitas jactati canonis Pontificalis manifestè patet: & non sine causa miretur quis extremam Roberti Bellarmini impudentiam, quod asserit, Pontificem non tantum jure sanctificare, sed & INFALLIBILITER: adeoque in canonizatione suâ NON POSSE ERRARE. O frontem hominis meretriciam, erubescere prorsus nesciam! Quot inter sanctos recensentur, qui in rerum natura non extiterent? quis credat talem Polyphemum unquam conspectum, qualis pingitur & fingitur nomine sancti Christophori? Et num excidit vetus illud proverbium, quod Augustino tribuitur, multos pro sanctis honorari in terrâ, quorum anima torqueatur in gehenna. Quapropter explosâ sanctitate papali, solum Pontificem nostrum Jesum Christum, Ecclesiæ universalem & omnipresentem ARCHIEPISCOPUM pro sanctissimo, vel SANCTO SANCTORVM agnoscamus: utpote, cujus natura divina & humana sancta est: cujus opera omnia sancta sunt: cujus verba sancta:

Quomodo
Christus
Patrem Deum
suum
vocet.

Christus
nisi ex hoc
est sanctus.

1. Cor. 1. v.
30.

Non Papa
Romanus.
Matth. 7, 16.

2. Thess. 2,
4.

Joh. 17, 17.

Ebr. 10, 10.
1. Cor. 10, 16

1. Reg. 8, 29.

2.

Vox adora-
tionis, ho-
minibus
vel Angelis
attributa,
quid signifi-
cet?

Gen. 19. v.
10.

Gen. 23, 7.

Gen. 33, 3.

Gen. 24, 7.

Gen. 43, v.
27.

Act. 16, 19.

sancta: cū e contra Pontifex Romanus in peccatis conceptus & natus, insuper peccatis innumeris & abominationibus horrendis inquinatus & contaminatus sit: uti suo loco fusiùs percipiemus.

Solus Christus 11. Additur autem alius ibidem augustissimus titulus, videlicet VERITATIS: Hæc dicit sanctus & verax: quo nomine iterum omnes mundi hujus monarchas & principes multis para sanguis longissimè Christus antecellit: Omnis enim homo mendax, inquit David Psal. 116. v. 11. Filius autem Dei solus & verax & VERITAS IPSA est:

Joh. 14. 6. Joh. 14. v. 6. Ego sum via, VERITAS & vita,
Joh. 8. 40 Joh. 8. v. 40. Veritatem vobis locutus sum, quam audivi à Deo. Vers. 46. Veritatem dico vobis, sed vos non creditis mihi. Fidelis Deus est, & fidem

Rom. 3. 3. verè servat, licet homines infideles sint, Rom. 3. vers. 3. Hæc veritatis Christi consideratio magnoperè prodest ad articulorum fidei confirmationem: Quidni enim credamus, nos in cœna sacra vesci ipso Christi corpore, & bibere ipsam substantialem sanguinem, cū hæc dicat & affirmet sanctus & verax? Matth. 26. v. 26. & 27.

Matth. 26. 26. 27. Quidni credamus, CALICEM omnibus Christi discipulis, & non solis unctis & rasis Pontificiis & sacrificulis concessum esse: cū sanctus & verax dixerit: *Bibite ex hoc omnes?* Quidni credamus, Christo juxta humanitatem esse datam omnem potestatem in cœlo & in terra? Sic enim

Mat. 28. 18. veracissimus ipse affirmat, Matth. 28. v. 18. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: & sic porro solidissimè omnes confirmantur Articuli, si calculo saltem veracis Christi niti probentur: prodest verò etiam hæc veritatis Christi consideratio ad consultationem firmissimam: Meminimus enim quam amplas nobis promissiones de peccatorum gratuita remissione, de salutis æternæ donatione, de gaudii cœlestis perfruitione dederit: Eas in dubium vocare laborat caro, laborat Satanas, laborat Papa: sed cogitemus, unde & à quo verba ista proficiantur: non utique ab homine peccatore: non ab Angelo, sed à Deo ipso, ab eo, qui VERAX & VERITAS IPSA est: Cœlum igitur priùs & terra peribunt, quàm verba ejus, Luc. 21. v. 33. juravit & non pœnitebit,

Psal. 110. 4. Psal. 110. v. 4. Quoties igitur Papa insufurrat, incertum esse, num gratiâ Dei fruamur: num cœli hæredes simus: num verba Christi in nobis impleantur: toties VERITATEM infallibilem, boatui isti objiciamus: sic ignita illa tentationis & desperationis jacula facillè dispellemus. Porro iterum sacrilegè Rhadamantus ille & Caco-

Sacrilegè Romanus dæmon Romanus titulum illum, Christo soli *Papa sibi* *veritatis* *titulum* *ven-* *dicat.* *nueius*, propriè & unicè competentem ad se trahit, cum impudentissimè ait: *Se neque errare, neque alios in errorem perducere posse:* quia inter omnes mortales sit UNUS & SOLUS VERACISSIMUS: Hem redivivum Satanam! quid est

Papa redi- *vivum Sa-* *tann.* Christum gloriâ suâ (poliare, si hoc non est? Nam is, qui plaustra mendaciorum à multis inde seculis continuatâ serie in orbem introduxit, qui errores fidei & vitæ crassissimos commisit: qui ad solis lumen cœcutivit: qui jubar veritatis oppugnavit: qui fabulas innumeras canonizavit, pro VERACE, pro VERACISSIMO, pro tali, qui nec erraret, nec errare possit, censeatur! O stuporem! O extremam amentiam! Attendamus quæso paulisper, num vel MENDAX vel VERAX Papa Romanus sit, num erraret, vel non

erret: quis nescit ipsum traditionibus non scriptis, & consiliorum suorum decretis parem cum scriptura sacra auctoritatem tribuere: & haud rarò supra verbum Dei extollere? quis nescit, quàm multas à Christi Ecclesia olim damnatas hæreses post liminio quasi in theatrum & proscenium revocaverit? Cum Collyridianis Mariam virginem, cum Simonianis, Carpocratianis & Armeniis, imagines sanctorum, cum Staurolatris crucem, cum Angelicis Angelos coli præcipit: cum Manichæis nuptias & cibos quodam interdicit, carnesque magis, quàm pisces, impuras statuit: cum Nazaræis dies, tempora & annos superstitiosè observat: cum Pelagio limbum & operum justitiam introducit, cum Mirabiliariis miracula cudit: cum Priscillanistis fidem datam floccipendit: cum Mossalianis preculas millies ingeminari petit: cum Marcitis Transubstantiationem credit: annon errare deprehendimus Papam, cū ea dogmata, quæ olim ab universa Ecclesia unanimiter damnata & rejecta sunt, amplectitur? Quid quòd præter sordes ex sentina aliorum hæreticorum haustas, ipsi Pontifices Romani, *colluviem novorum errorum* in Ecclesiam introduxerunt: Neque enim Ecclesia Apostolica ex prævisis operum meritis homines ad salutem prædestinari, nec monasticis votis & lotionibus aquæ lustralis peccata deferri, neque pios post hanc vitam purgatorii flammis torreri, nec perfectionem vitæ Christianæ in votis monasticis consistere, nec Pontificem Romanum summum esse Monarcham spiritualem & politicum, & principes vel deponere, vel trucidandos aliis objicere posse, uaque docuit, aut existimavit: Talia verò absurda obfirmatè Pontifices proponunt: Ergò citra controversiam errant. Roboramus pronunciatum istud porro, quòd Papas veteris Ecclesiæ Sacramenta vel antiquitasse vel mutasse scimus: Calicem enim *ποτη-ειοκλέπται* illi omninò abstulerunt, & populo sacrilegè eripuerunt: panis & vini Symbola aboleri hæc tenns contenderunt: in cœna novum apparatus, & in Baptismo superstitiosas ceremonias instituerunt: Dic Præsul Romane, num non errorum gravissimorum irrefragabiliter vincaris. Nondum finis: ostendendum ulterius, quàm sceleratè Pontifex Romanus titulum VERITATIS sibi arroget, & quàm manifestè mendax ac hæreticus, omnium, quos sol vidit, mendacissimus reperiatur: agemus aliquando syllogisticè:

Quicumque animam immortalem esse vel negat, vel dubitat, gravissimo errore implicatus hæret, & veritatem non tenet:

Sed negant & dubitant hoc Pontifices:

Ergò.

Major suo nitore fulget, & figure perstat: Minor probatur: In Concilio Lateranensi sess. 8. Decretum edidit LEO X. ne quisquam contra MORTALITATEM animæ differeret: Ergò animam mortalem esse credidit: alioquin contra hanc assertionem differere non prohibuisset: Ejusdem farinae fuit Clemens VII. qui in omni vita de immortalitate animæ dubitavit, & moriturus dixit se brevi comperturum, an immortalis esset: Johannem XXIII. Balthasar Cossa dictum, animæ *ἀθανασία* negasse, locupletissimi testes in Concilii Constantiensis

Papa omnium bipedum mendacissimus.

Papa hæresiarum.

Papa innumeras veteres hæreses ex orco revocavit.

Papa colluviem novorum errorum in Ecclesiam introduxit.

Papa sacrilegus.

Papa negans immortalitatem animæ.

appendice ad acta, probarunt: De Paulo III. jam ante lippis & tonsoribus hoc ipsum liquet: Ergo vel manibus, crassos errores Pontifices fovere Romanos, palpari potest. Et quid ad hoc

Plat. Zepherinus Papa, Montani hæresin amplexus: quod Liberius & Felix Arrianæ blasphemæ socii fuerunt? ut taceam cætera innumera Pontificum

Papa Romanus h omnes sunt flagitiosissimi.

Romanorum flagitia, cædes, necromantiam, magiam, scortationes, Sodomiam, Simoniam, cum Satana conjurationem, & sexcenta *ῥήματα* alia, quæ nec à Pontificiis scriptoribus negari possunt. Quid vobis animi nunc, Papæ Romani? Num adhuc liber, titulo veritatis infallibilis Christum spoliare, & eum vobis mendacissimis Satanae organis arrogare? Sed molliore gradu, & quasi per cuniculos alii monachi, Lojolitæ præsertim moderni, gloriam veritatis absolutissimæ, Christo suffurantur: dum Ecclesiam, & quidem Romanam errare non posse, sed *OS, ORIGINEM, FONTEM, columnam & fundamentum veritatis comminiscuntur*: Verum toties vanitas istius jactantiæ demonstrata est, ut merito nunc Lectori fusâ repetitione parcendum existimem: *Cloaca & sentina* omnium errorum, *vorago & abyssus* mendaciorum, *Romana est Synagoga*: Uti in progressu audiemus: Quid ergo veritatis inde expectemus? Cur tam absolutum profert Bellarminus mendacium, Romanam Ecclesiam simpliciter & absolutè errare non posse? sed quadrat in homines istos, quod Epiphanius ait, lib. 3. hæc. 8. *Κόρον ἐκ ἔχει ἡ ἀναίσιχυντία. ὅδ' ἐπὶ πλησμονῇ ἢ ἀφροσύνῃ, ἀλλ' ὅτι πάντῃ ἡ πλοσεν ἑαυτῆς τὸν λογισμόν, καὶ κέχνηε τὸ εἶδος*: Romanenses enim rancidam & innumeris ac horrendis paradoxis pessimè fœtentem Papalis Auguræ haram, coram intuentes, ex insatiabili cum impudentiâ, tum insipientiâ, omnia ista hianti ore non solum laudant, & in cælum usque tollunt, sed excusari etiam & defendi posse confidunt, si hoc unicum adhibeatur emplastrum, Romanam Ecclesiam erroris omnis expertem esse? Quia verò pellis leonina Asino Cumano detracta est, credo Romanam Synagogam & Pontifices nunc magis in naribus piorum sordere & fœtere, quàm benè olere.

III. Insuper, quia de solo Christo affirmatur, quod clavem David habeat, evidenter colligitur, ipsum solum, & non Pontificem Romanum, uti in jure Canonico jactat, Ecclesiæ summum ac Oecumenicum Præsidentem esse: id quod maximam nobis consolationem parit: non enim annuet protinus voluntati hostium nostrorum; non permittet, ut pro libitu nobiscum agant, & tyrannidem exercent: ocularis certè testatur experientia, cursum Evangelii nostri sanctissimi, non nisi per hunc Archiepiscopum Ecclesiæ, Christum Jesum, promotum, & adversus inactiones cruentas, ac consilia violentissima, assertum esse: Idem supremus noster præses in posterum fideliter faciet, & neque clavem neque clavam sibi è manibus eripi sinet: Fremat licet, frendeat, rumpatur orbis & orcus, victoriam tamen tenet noster in Excelsis Servator & Dominus: Caveant sibi hostes, ne à justè ex candescente Christo, graviter, clavâ plusquam Herculeâ feriantur, & clave fortissimâ petantur: sicut jam olim comminatio sonuit, Psal. 2. v. 4. 5. 9. & 13. *Qui habitât in cælu, iridebit eos, & Dominus sub-*

sannabit eos: Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos: Reges eos in virgâ ferreâ, & tanquam vas figuli confringet eos: in brevi exardescet ira ejus, Psal. 7. v. 13. Deus judex iustus, & fortis fibrauit gladium suum: arcum suum tetendit, & paravit illum: Et in eo paravit vasa mortis: Sagittas suas ardentibus effecit: Psal. 110. v. 5. & 6. Dominus à dextris: confringet in die ira sua Reges: judicabit in nationibus, implebit ruinas, conquassabit capita in terrâ multorum.

IV. Hæc ipsa clavis Davidica indicium infallibile est omnipotentiae & plenissimæ majestatis Christi, juxta carnem: quia enim in tempore ipsi dandum Regnum Davidis Angelus prædixit Luc. 1. v. 32. non ad aliam nisi tantum *HUMANAM* naturam & *CLAVIS* ista referri & accommodari potest: juxta *πολυδμήν* illud vetustatis *ἄξιωμα*: *Quodcumque Christus accepit IN TEMPORE, non ratione Deitatis, sed RATIONE HUMANITATIS accepit*: Et Leonis Epist. 81. ad Palæstinos: *Quicquid in tempore accepit Christus, secundum hominem accepit: cui, quæ non habuit, conferuntur*. Huc spectant dicta similia plura, Match. 11. v. 27. Omnia mihi tradita sunt à patre meo: & Matth. 28. v. 28. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra: Dare primò præsupponit tempus. 2. Carentiam ejus, quod datur: Atqui verò nec tempus certum divinitati Christi congruit, quia est *æterna*, omnisq; principii & finis planè expers: Nec carentia: Quid enim est, quod Filius Dei non habet? aut quo datore opus habet? Ergo necessariò juxta carnem & humanitatem potestas ista *DATA* esse debet: sed de hac doctrina capite quinto *συνθεῶς* fusius differemus: & qui plura cupit, Apologeticum meum pro libro Concordiæ adversus Robertum Bellarminum, Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, à pag. 110. usque ad 116. consulat: ibi satis prolixè nos veritatem asseruisse deprehendet: sicut & in Tract. Trip. Theolog. contra Jesuitam Ingolstadianum, D. Jacobum Gretserum, parte 2. c. 5. à pag. 189. usque ad pag. 195. invictè per Dei Gratiâ obtinui, *CLAVEM* omnipotentia divina & infinita Christum juxta Humanitatem accepisse: Secus quàm nunc Suitæ nostri, Sacramentariis succenturiantes, docere pergunt.

V. Consolationem parit suavissimam assertio Filii Dei, se ita aperire, ut nemo claudat, & ita claudere, ut nemo aperiat: Invidiæ enim Diaboli & organorum ejus expositi sumus: qui omnes nervos intendunt, quò cælum auferre, & metam propositam intervertere possint: scimus autem non stare penes ipsos, ut cælum nobis vel aperiat, vel claudatur: sed penes unum & solum Regem regum, ac cæli Dominum, Davidis Filium Christum Jesum: Hic Josua verusest, qui in terram viventium nos ducit: Hic verax ille & sanctus est, qui habet clavem David: Ipse si ostium verbo suo aperit, nemo resistere, nemo claudere, nemo inhibere potest. Testatur id historia universa Ecclesiastica: Quis enim credat, potuisse Apostolos per universum ire orbem, & prædicare Evangelium omni creaturæ, nisi Dominus cooperatus fuisset, nisi ipse ostium passim aperuisset: Satanas certè totis viribus obices ponere laboravit: sed frustra: prævaluit clavis Christi Davidica, & perrupit omnes seras, quantacunque arte objecta: ita ut Apostoli inermes, nullâ cohorte militari stipati, versus Orientem, Meridiem, Aqu-

Psal. 7. 13.

Psal. 110. 5. 6.

Luc. 1. 32.

Fundamentum omnipotentia

Christi juxta carnem.

Leon. Epist. 81. ad Palæst.

Matt. 11. 27. Mat. 28. 28.

Clavis Christi Davidica prævalens & compescens omnes insulcus Diaboli.

Clavis Davidica sola Apostolis ostium ap-

Romana Ecclesiæ vere cloaca, sentina, vorago & abyssus est mendaciorum.

Lib. 2. de concil. autorit. c. 2. col. 1336. & col. 1453.

Papa Oecumenicus Ecclesiæ Præses non est.

Christus Ecclesiæ suam assertet potentissimè.

Psal. 2. 4. 5. 9.

ruit, ad pra-
dicandum
& propa-
gandum
Evangelium.

Qui Apo-
stoli qui-
bus populi
Evangelium
predicave-
runt.

Austriaco-
rum Evan-
gelista.

Vide Erito-
man elegā-
tissimum
Historie
Ecclesiasti-
ca, D. Iohā-
nis Pappi.

Iob. 10, 3.

Ostium in
Germania
Luthero &
ejus collegis
apertum.

Anno Chri-
sti 1530.

Anno Chri-
sti 1607.

Aquilonem & Occidentem iter fecerint, ac re-
gnum Christi prædicatione verbi longè lateq;
non obstante Imperatorum gentium tyrannide,
propagarint. Hinc de Paulo electo illo Dei orga-
no scimus, quòd Syriam, Asiam, Græciam, & Ita-
liam Christo lucrifecerit: uti exactis Apostolicis
luculenter apparet: Cæteri quoq; Apostoli
Evangelium feliciter annuntiârunt: Andreas
Sogdianis, Philippus Scythis, Thomas Indis, Ta-
biobanæ & Barchmanib. Bartholomæus Indis &
Armeniis, Matthæus Æthiopibus, Simon Zelotes
Lybiæ, Cirenî, Aphricæ & Britannis, Thaddæus
Mesopotamiæ, Ponto, Persidi, Marcus Ægyptiis.
& alii aliis: Ita Iren. & Tertul. temporibus Celtæ,
Germani, Sarmatæ, Daci & Iberi Evangelio au-
scultarunt: Imperante Constantino Magno Æde-
sius & Frementius apud Indos fundamenta fidei
jecerunt, sub Valente apud Arabes Saraceni, &
in occidente Gothi accesserunt: Regnante Theo-
dos. Noricorum Apostolus, Severinus, prædica-
tione Evangelii in Austria locum obtinuit, & Au-
striam ad agnitionem Christi perduxit: Sed &
amplius succedentibus annis Davidica hæc clavis
vim suam exeruit; Tàm latè enim ostium aperi-
ebatur, ut Burgundiones, Franci, Persarumq; duo
genera, *Immirans* & *Lazuri*, adhæc sub Justinia-
no, in Arabia Azumitæ & Homeritæ; tùm postea
Angli, Saxones, Boji, Hungari, Bulgari, Sclavones,
Bohemi, Poloni, Livoni, Dani, Normanni, Suedi,
Lithvani, & multæ Tartarorum gentes, Ecclesiæ
Dei se ad sociârunt & Christi jugo submiserunt.
Unde hæc erga Evangelium obedientia? Ubique
à clave Davidis, quæ corda & penetralia homi-
num referavit, ac ostium Spiritus sancti, utpote
ostiarum Joh. 10. v. 3. concomitante operâ, aperu-
it, id quod probè observandum venit: Similia
enim nostris temporibus accidere, ut sciamus,
clavem Davidis virtute suâ nondum privatam
esse. Nonne Christus ostium apertum dedit,
coram Doctore Martino Luthero, ejusque collegis
& successoribus sinceris? Nonne illi invito Pa-
pa, invito Cæsare, invito universo orbe, Evan-
gelium à fecibus & quisquiliis Pontificiis repur-
gatum, masculè docuerunt? Nonne doctrinâ
suâ locum in multis tandem Regnis, Ducati-
bus, Principatibus, in tota Europa, invenerunt?
juxta vaticinium, Apoc. 14. vers. 6. Quis Augu-
stæ in Comitibus Imperialibus, repugnante catervâ
Pontificia, reclamante per legatum Romano
Papa, ostium Evangelio & confessioni nostræ
aperuit? Verax & sanctus, qui habet clavem
David, qui aperit & nemo claudit: Quis nuper
fores aperuit, cum Pragæ, non unâ sed geminâ
vice, non privatim, sed publicè, non in vulgari,
sed augustissimo arcis Regiæ loco, Principis E-
lectoris Saxonix, imò reformatæ Germaniæ
nunc Theologus primarius, & Ecclesiastes auli-
cus, D. Polycarpus Lyserus, collega quondam
meus exoptatissimus doctrinam de Justifica-
tione hominis, & verè bonis operibus, juxta
normam scripturæ sacræ proponeret? Non le-
gatus Pontificis, qui vehementer hominibus istis
offensus: non ibi degens Archiepiscopus, qui to-
tis viribus, sed frustrâ reluctatus: Quis ergo?
Verax & sanctus, Præses summus Ecclesiæ, Chri-
stus Jesus: Ei proinde in posterum quoque fida-
mus, & licet Satan omnes rimas obstruere tentet:
non tamen cursum Evangelii prorsus impedire,
nec clavem Davidis inhibere poterit: Hunc

ipsum Christum rogemus, ut aperiat corda no-
stra, sicut Lydiæ purpurariæ, Act. 16. v. 14. Cavea-
mus autem simul, ne temerè obicem gratiæ po-
namus, ne temere ipsi aures obturemus, ne volun-
tariè corda occludamus; sed referantur Domino,
& aperiendi, promptè morem geramus.

VI. Jugulatur his ipsis verbis Pelagianis-
mus & Synergismus Papisticus, de integris viri-
bus naturalibus, quæ post lapsum ita reman-
runt, ut homo se ad gratiam applicare, & cor suum
ipse aperire possit: Verum longè aliter textus no-
ster habet Apocalypticus: De solo enim Christo
affirmatur, quòd habeat clavem Davidis, & cor-
da nostra ac aures mentis aperiat: quemadmo-
dum & alia testimonia perspicuè affirmant, Fili-
um Dei aperire oculos, ut convertantur è tenebris
ad lucem, Act. 26. v. 17. Qui dixit de tenebris
splendescere lumen, ipse ἐλαμψε πρὸς φωτισμὸν
τῆς γνώσεως, illuxit in cordibus nostris. 2. Cor. 2. Cor. 4. v. 6. Nisi Deus dederit oculos ad videndum,
cor ad intelligendum, frustrâ auditur verbum,
& videntur miracula: Deut. 29. v. 4. Unde re-
cepit Dominus, se cor novum daturum: Ezech. 36. vers. 20. Et hoc observavit Augustinus, de
pecc. meritis & remiss. lib. 2. inquit: Menti-
bus non minus necessariam esse illuminationis
gratiam quàm oculis lumen: imò, ait, oculos
ipsi aperimus ad cernendam lucem, mentis
autem oculi nisi à Domino aperiantur, clausi
manent: propterea & alibi sæpius scriptura Deo
attribuit, quod corda nostra frangat, 1. Reg. 1. Reg. 10. v. 26. inclinet, 2. Reg. 19. v. 14. immutet,
Job. 12. v. 24. emolliat, 2. Paral. 34. v. 27. aperiat,
Act. 16. v. 14. convertat, Luc. 1. v. 17. quòd animas
nostras sanet, Psal. 41. v. 5. & nos vivificet, Ephes. 2. v. 5. Huc spectat classicum illud Christi pro-
nuntiatum, Johan. 15. v. 4 & 5. Sicut palmæ non
potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit
in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis: Ego sum vi-
tis, vos palmæ, qui manet in me, & ego in eo, hic
fert fructum multum: quia sine me nihil potestis fa-
cere: quæ verba S. Augustinus diligentissimè
ponderat, sic inquit: Non dicit, sine me pa-
um potestis facere: nec dicit, non potestis ardui aliquid si-
ne me facere: vel difficulter sine me poteritis: sed
NIHI L sine me potestis: Nec diu, sine me non pote-
stis perficere: sed nihil potestis facere sine me. Mirum
profecto quâ fronte Pontificii homini non re-
nato tantas vires adscribere audent? Cum non
ignorent, gratiâ Dei solâ nos facere, quod bene
agimus, non ex nobis ipsis: quia clausum ha-
bemus cor, clausos oculos, clausas aures: quia
tenebræ sumus, Eph. 5. v. 8. ἐσκοτισμένοι, Eph. 4. v. 8. κατεφθαρμένοι live in sensum reprobum traditi,
2. Timoth. 3. vers. 8. ἀνόητοι Tit. 3. vers. 3. imò licet Deus verbum proponat, auribus ta-
men audientes non intelligimus, oculis videntes
non agnoscimus, incrassatum est cor nostrum,
& oculos compressimus, Actor. 28. vers. 26. & 27. cor habemus durum, Rom. 2. v. 5. lapideum
Ezech. 36. v. 26. cervicem instar nervi ferrei &
frontem aheam, Esa. 48. vers. 4. Vanissima ergo
patronorum liberi arbitrii jactantia est, de in-
tegritate virium nostrarum naturalium, cum
non alia tantum scripturæ loca reclamant, in-
primis 2. Cor. 3. v. 5. Non sumus idonei ex nobis i-
psis cogitare aliquid, tanquam ex nobis ipsis: & 1. Cor. 2. v. 14. Animalis homo non percipit ea, quæ sunt
spiritus Dei: Sed & Filius Dei in hac ad Ange-
lum

Act. 16, 14.

Refutatio
Synergismi
& Pela-
gianismi.

Act. 26, 17.

2. Cor. 4, 6.

Deut. 29, 4.
Ezech. 36.
v. 2.

August. de
pecc. mer. &
remiss. lib. 2.

1. Reg. 10, 26.

2. Reg. 19,
v. 14.

Job. 12, 24.
2. Reg. 34.

v. 27.

Act. 16, 14.
Luc. 1, 17.

Eph. 5, 8.
Eph. 4, 18.
2. Tim. 3, 8.
Tit. 3, 3.

Act. 28, 26.
26. & 27.
Ezech. 36.
v. 26.

Rom. 2, 5.
Esa. 48, 4.

2. Cor. 3, 5.

1. Cor. 2, 14.

lum Philadelphensem Epistola, ubi se aperire affirmat: clausa ergo habemus corda, clausi ergo erunt oculi, & quia ille aperit, nos ipsi aperire non poterimus: Huc spectant verba statim sequentia: *Ecce dedi coram te ostium apertum*: ubi denuo sibi soli gloriam fructificantis verbi Christus vendicat.

Unde fru-
ctus mini-
sterio sancto
proveniat?

A Domino
solo.

2. Cor. 2, 12.

Marc. 16.
v. 20.]

Luc. 5, 6.

Nemo ob
dona exigua
desperet.

1. Cor. 12. v.

14. & seqq.

Deus in in-
firmitate o-

peratur.

1. Cor. 1. v.

27. & 28.

2. Cor. 12, 9.

Pf. 8, 3.

Luc. 13, 9.

VII. Porro hæc ipsa verba disertè innuunt, à quo & unde fructus Ministerio sancto proveniat: Multi somniant, se vel auctoritate splendida, vel barbâ prolixâ, vel sermone grandi & strepero, vel eruditionis copiâ, vel linguarum varietate, efficere, ut cum fructu Evangelium prædicent, ac ostia in animis auditorum habeant aperta: Verum singula hæc tanti momenti non sunt: SOLIUS DOMINI VIRTUS EFFICIT, ac dat coram nobis aures patulas, & corda aperta: quam ob causam D. Apostolus quoque in omnibus suis Epistolis uni Deo gratias agit, pro Evangelii sui benedictione largissimâ: & Dominum sibi aperuisse ostium testatur, 2. Cor. 2. v. 12. Et de Christo affirmatur, quod cooperatus sit ubique per Apostolos Marc. 16. v. 20. Proinde hunc pro incremento & augmento Ecclesiæ unicè rogemus, operamque sedulam demus, ne in nostris propriis viribus confidamus, sed in nomine Domini rete vocationis ac prædicationis laxemus, nihil addubitantes, quin hoc pacto ad stuporem usque multitudinem piscium copiosam conclusuri simus, Luc. 5. v. 6.

VIII. Nemo ob modicam suam virtutem, & dona exigua desperet, siquidem & illa Deo benè favente fructum largissimum & uberri- mum facere possunt: sicut de Angelo Philadel- pheni dicit Dominus: quod modicâ virtute præ- ditus, multa tamen effecerit: omnia enim dona confert Deus ad ædificationem: Et corpus non est unum membrum, sed multa: Si dicat pes, non sum manus, non sum de corpore, num iccirco non est de corpore? Et si dicat auris, non sum oculus, non sum de corpore, num ideo non est de corpore? Si totum corpus oculus, ubi auditus? Si totum auditus, ubi ol- factus? Nunc autem posuit Deus membra unumquod- que singulatim in corpore, quemadmodum voluit: Quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus? Nunc autem multa quidem membra, unum verò corpus: At non potest oculus dicere manus, non est mihi opus te; aut rursus caput pedibus, Non est mi- hi opus vobis: imò multo potius, quæ videntur mem- bra corporis imbecilliora esse, necessaria sunt, 1. Cor. 12. v. 14. & seqq. tã à Deo, imbecillia in mun- do delegit Deus, ut puer faceret ea, quæ sunt robusta, & quæ ignobilia erant contemptaque, delegit Deus & ea quæ non erant, ut ea, quæ sunt, obliteraret: ut ne gloriaretur ulla caro coram ipso, 1. Cor. 2. v. 27. & 28. Virtus Domini ἐν ἀδυνάτει τέλειται, in infirmi- tate perficitur, 2. Corinth. 12. v. 9. haud raro per os infantium & lactentium Deus sibi robur perfici- cit, ut destruantur inimici, Psal. 8. vers. 3. Innuit hoc ipsum Christus similitudine geminâ, Luc. 13. v. 19. & seqq. inquit: Cui assimilabo regnum Dei? Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, & crevit, & evasit in arbo- rem magnam, & volucres cæli nidulabantur in ra- mis ejus: Et iterum dixit: Cui simile faciam regnum Dei? simile est fermento, quod acceptum mulier ab- scondit in farina sata tria, donec fermentaretur totum: sicut ergo granum sinapis, parvum licet ac minimum inter semina, tamen in majorem o-

mnibus olivibus fructicem, imò etiam arborem bre- vi exurgit: ita & virtus modica ministrorum Evangelii uberri- mum fructus largissimi docu- mentum profert: Et sicut modicæ fermenti par- ticulæ ingens vis est, agendi in farinæ sata tria, hoc est, in multam farinæ copiam: sic & exigua virtus plurimum benedicente Domino efficere potest: Testatur id experientia, haud raro illos, qui minora, plus præstare, quam qui eximia dona habent: his enim obstat ambitio & pravitas, quò minùs virtutem donorum suorum Spiritus san- ctus in ipsis exerat: Illi verò diligentiam indefes- sam adhibentes, in timore Domini operantur fidelissimè, & abjectione animorum, præ aliis, qui cristas tantum attollunt, exaltantur. Itaque non floccipendamus tenuitatem & simplicitatem nostram: Qui erant Apostoli? homines ἀμαθεῖς & rudes: meri piscatores, omnis mundanæ sapien- tiæ & eloquentiæ expertes, nihilominus per hos ipsos Deus, tam fortia, tam firma, tam exi- mia in toto terrarum orbe perficit, ut quam doctrinam Evangelii prædicarent, nulla sapiens potentia, & potens sapientia, nulla industria, nulla astutia, machinationes nullæ vel mun- di, vel Satanæ evertere potuerint: Eadem vir- tus per Dei gratiam in nostro etiamnum ministe- rio perspicitur: Qui enim sumus nos miseri ho- mines, ad sapientiam, & eloquentiam mundi comparati? Infantes sumus, balbi sumus, lacten- tes sumus: interim tamen feliciter militamus, Sa- tanam oppugnamus & expugnamus, non qui- dem armis, non tormentis bellicis, non aliâ πανο- πλίᾳ mundanâ instructi, neque enim arma τῆς 2. Cor. 10. 6, στρατείας ἡμῶν σαρκικά sunt, 2. Corinth. 10. v. 4. Sed per os nostrum infantile ac debile, hostium cædem, perniciem, interitum, & πανολεθρίαν vir- tus divina operatur: quemadmodum David mo- dicam habens virtutem, Goliathum tamen pro- fligavit: Non enim Deus per magna tantum magna efficit: sed & per tenuia organa prout vult, 2. Mac- 2, Marc. cab. 15. vers. 21. Habemus exemplum hæc in 15, 21. parte nobilissimum, in historia Ruffini Eccle- Ruffinus l. 1. cap. 3. siastica, lib. 1. cap. 3. quod sic narratur: *Quantam virtutem habeat fidei simplicitas, etiam ex his, quæ inibi. (in Synodo Nicenâ) gesta feruntur, agno- scimus. Etenim cum pro studio religiosi Impera- toris, ex omni terra sacerdotes Dei coissent, opinione commoti Philosophi quoque & Dialectici valde nobi- les & opinatissimi conveniunt. In quibus qui- dam insignis in arte Dialectica, per dies singulos confectus summi certaminis cum Episcopis nostris, viris ad æquè in dialectica non improporcionabiliter eruditus movebat: & fiebat ingens spectaculum, con- venientibus ad audiendum doctis & literatis viris. Nec tamen ullo genere Philosophus concludi à quoquam poterat, aut constringi. Tanta enim di- cendi arte objectis questionibus occurrebat, ut ubi maximè putaretur adstrictus, velut anguis lubricus elaberetur. Sed ut ostenderet Deus, quia non in ser- mone regnum Dei: sed in virtute consistit, quidam ex confessoribus simplicissima natura vir, & nihil aliud sciens, nisi Iesum Christum, & hunc cruci- fixum, inter ceteros auditores Episcopos aderat. Qui cum vidisset Philosophum insultantem nostris, & callida se disputationis arte jactantem, poscit ab omnibus locum, velle se paucis cum Philosopho ser- mocinari. Tum verò nostri, qui simplicitatem vi- ri & imperitiam de sermone duntaxat nossent, pa- vere, & velut pudorem quendam pati, ne forte apud callidos*

callidos homines risui efficeretur sancta simplicitas. Persistit tamen senior, & hinc movit sermonis exordium: In nomine, inquit, Iesu Christi, Philosophus audi quæ vera sunt. Deus unus est, qui fecit cælum & terram, quique homini, quem de terra limo formaverat, spiritum dedit: universa quæ videntur, & quæ non videntur, virtute verbi sui creavit, & spiritus sui sanctificatione firmavit. Hoc verbum ac sapientia, quem nos Filium dicimus, humanos miseratus errores, ex virgine nascitur, & per passionem mortis à perpetua nos morte liberavit, ac resurrectione sua æternam nobis contulit vitam: Quem & expectamus iudicem omnium, quæ egerimus, esse venturum. Credis hoc ita esse Philosophus? At ille velut si nunquam ullum sermonem contradicendi didicisset, ita obstupescit virtute dictorum, mutus ad omnia, hoc solum potuit respondere, ita sibi videri, nec aliud verum esse, quam quod dixerat. Tum Senior: Si hæc, inquit, ita esse credis, surge & sequere me ad Dominicum, & huius fidei signaculum suscipe. Et Philosophus conversus ad discipulos suos, vel ad eos, qui audiendi gratia convenerant: Audite, inquit, o eruditi viri, donec verbis mecum gesta res est, verba verbis opposui, & quæ dicebantur, dicendi arte subverti, ubi verò pro verbis virtus processit. **EX ORE DICENTIS** non potuerunt resistere verba virtuti, nec homo adversari potuit **DEO**. Et ideo si quis vestrum potuit in his, quæ dicta sunt, sentire, quæ sensi, credat **CHRISTO**, & sequatur hunc senem, in quo locutus est Deus. Ita Philosophus Christianus effectus tandem se gratulatus est esse victum. Audite & attendite charissimi, quomodo senex iste, columbinâ suâ & piscatoriâ simplicitate, ac sermonis imbecillitate astutum illum locutulejum vicerit: Cur ergo desperemus ob id **DEI** veritatem, in quâ tam potenter virtus Domini operatur? **2. COR. 12. v. 9.** Moses sanè cum ad Pharaonem ablegaretur, itidem prætendebat imbecillitatem: idem de Jeremia legimus, ad periculosissimum ministerium vocato: sed quid responsi accepit uterque? illum sic alloquitur Dominus, **Exod. 4. v. 11.** Quis fecit os hominis, aut quis fabricatus est mutum & surdum, videntem & cæcum? Nonne ego? Perge igitur, & ego ero in ore tuo: doceboque te, quid loquaris: Hunc ita consolatur Jerem. 1. v. 19. Bellabunt adversum te, & non prævalebunt, quia ego tecum sum: noli dicere, juvenis sum. Siquis verò tenuitate donorum suorum motus, otio se dedere, & talentulo commissio nihil prorsus lucrari vult, videat ne olim graviter hoc nomine increpetur, & illud iptum quantulum sit donum, ab eo iterum auferatur: quemadmodum comminatio Christi habet, **Matth. 25. v. 14. & seqq.** Homo quidam peregrè proficiscens vocavit servos suos, & tradidit illis bona sua: Et huius quidem dedit quinq; talenta, alii autem duo, & alii verò unum, unicuique secundum propriam facultatem, & profectus est statim. Abiit autem, qui quinq; talenta acceperat, & negotiatus est per ea, & confecit altera quinq; talenta. Similiter & qui duo acceperat, lucratus est & ipse altera duo. Qui autem unum acceperat, abiit sedit in terram, & abscondit pecuniam Domini sui. Post multum verò temporis venit Dominus servorum illorum, & ponit rationem cum eis. Et accedens, qui quinq; talenta acceperat, attulit altera quinq; talenta, dicens: Domine, quinq; talenta tradidisti mihi, ecce altera quinq; talenta lucratus sum per ea. Ait illi Dominus ejus: Euge serve bone & fidelis, super pauca fuisti fidelis, super multa

te constitutam, intra in gaudium Domini tui. Accedens autem & qui duo talenta acceperat ait: Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum per ea. Ait illi Dominus ejus: Euge serve bone & fidelis, super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait: Domine, noveram te, quod homo durus sis, metens ubi non seminasti, & inde congregans, ubi non sparsisti, ac territus abii, abscondique talentum tuum in terram: Ecce habes quod tuum est. Respondens autem Dominus ejus, dixit ei, serve male & piger, sciebas quod metam, ubi non seminavi, & congregavi illinc, ubi non sparsi: Oportet ergo te committere pecuniam meam Mensariis, & veniens ego recepissem utique quod meum est cum usura: Tollite itaque ab eo talentum, & date ei, qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur, & abundabit: qui verò non habet, etiam quod habet auferatur ab eo. Et inutilem servum injicite in tenebras exteriores, ubi erit fletus & stridor dentium. Quia ergo tantopetè indignatur Dominus iis, qui modica & tenuia dona non ad usuram exponunt: proinde operam demus, ut cum Angelo Philadelphensi iudicium istud severum effugientes modica virtute, magna & multa, prout benedictio Domini adspiraverit, operemur.

IX. Simul autem innuunt ista verba, non pendere fructum & propagationem Evangelii à præsidio externo & humano, ita enim nonnulli interpretes accipiunt, quasi dicat Filius Dei, neminem habes, qui tibi patrocinetur: neminem, qui copias in auxilium mittat: non stipatus es turmâ & cohorte militari, ut adversus imminencia pericula, & insidias hostium tutus esse possis: sed fere derelictus à cunctis hominibus constanter servas sermonem patientiæ meæ: nec quicquam minas & cædes, quas adversariis spirant, metuis, & hoc præconium Philadelphensem totum cætum attinet, discimus autem inde, oportere, ut & nos non in curribus & equis, sed in nomine confidamus Domini, **Psal. 20. v. 18.** Turris enim fortissima nomen Domini, ad ipsam currit justus, & exaltatur, **Prov. 18. v. 10.** In Domino eripimur à tentatione, & in Deo nostro transgredimur murum: Ipse posuit brachia ut arcum arcum, ipse dat protectionem salutis, & dextera ejus suscepit nos, ut persequamur inimicos omnes, & comprehendamus illos: ut comminuamus ceu pulverem ante faciem venti, & sicut lutum platearum deleamus eos, **Psal. 18. v. 30. 35. 38. & 43.** Ita in Domino sperare, eundemque in auxilium vocare nos omnes oportet: non in brachio seculari: quia vana salus hominum, **Psal. 146. v. 3.** Propterea David quoque etsi adversus tot hostes, adversus tot machinationes & insidias modicam virtutem habebat, tamen in Domino spem suam unicè collocavit: sicut passim in toto Psalterio occurrit, in primis **Psal. 118. vers. 6. 7. 8. 9.** Dominus mihi adjutor, non timebo, quid faciat mihi homo? Dominus mihi adjutor, & ego despiciam inimicos meos, bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine: bonum est sperare in Domino, quam sperare in principibus: omnes gentes circumierunt me: Et in nomine Domini succidam eas: circumdantes circumdederunt me: & in nomine Domini succidam eas: Circumdederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis, & in nomine Domini succidam eas Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est

Non in curribus & equis, sed in nomine Domini confidamus.

Ps. 18. v. 30. 35.

Ps. 146. 3.

Ps. 118. v. 6. 7. 8. 9.

2. Cor. 12. 9.

Exod. 4. 11.

Jer. 1. 19.

Matth. 25. v. 14.

mibi in salutem. Pari planè ratione D. Lutherus omni seculari destitutus brachio, & virtute nullâ instructus, Augustæ ac Wormatii veritatem divinam publicè confessus est, nec vel in minimis cessit: cumque in solo nomine Domini consideret, per id ipsum gloriosissimè vicit & triumphavit, è mille periculis, quæ creare ipsi conabantur Pontificii, salvus & illæsus evasit. In hoc Domino deinceps quoque spem nostram collocemus, certi, nos sic minimè pudefacturum iri.

X. Quod hæretici Synagoga dicuntur Satanæ, inde discimus, non requiri, ut mollibus Pseudodoctores verbis tractemus: prævit zelo serio Christus: prævit Propheta: prævit Apostoli: prævit Ecclesiæ Patres & Doctores clarissimi, hæreticosque subinde seductores, mendaces, viros dolosos, viros sanguinum, fundamenti eversores, empæctas, genimina viperarum, serpentes, canes, latrones, fures, nominarunt. Et si igitur non probamus meram & nimiam convitiatorum in hostes veritatis pruriginem: tamen nec compedibus quasi nos construngi, nec fauces prorsus præcludi, & linguas repagulis cohiberi patimur: quin interdum urgemur & cogimur duro nodo duos quærere cuneos: cogimur reddere hæreticis duplicia, & in poculo, quo miscuerunt, miscere ipsis vicissim, Ap. 18. vers. 6. Propterea hæresis, à qua hæretici nomen suum sortiti, sub comparatione & similitudine variorum animalium, satis duriter apud Patres descripta extat. Nonnunquam comparatur PERDICI, quia alienis ovis, hoc est, Ecclesiæ incubat: nonnunquam SIMIÆ, quia Ecclesiæ gestus & orationes quantum potest imitatur: nonnunquam VULPI, quia subdola est: interdum ERUCÆ, quia licet specie tenuis sit, tamen est nocentissima: interdum DRACONI squamoso, quia non facile cedit: interdum SERPENTI IMPLICATO, quia varias in se contradictiones habet, & vix deprehendi potest: nonnunquam confertur MURI ARANEO, quia clam latet, & nocet cuniculis actis: CANTHARO VOLITANTI, quia facile spargitur, VIPERÆ, quia matrem Ecclesiam occidit: SEPIÆ, quia jacet atramentum, quod omnino inficit & turbat: comparatur etiam hæresis zizaniis, quoniam bonum semen enecat, PALEÆ, quia sæpe in Ecclesia cum bono grano later, GRAMINI LETHALI, quia non facile dignoscitur: MONTI, qui superbit: TORRENTI, quia mendacio aperitam vim, cum potest, addit. Dicitur etiam ab effectu LEPRO, quia totum hominem inficit & maculat, VENENUM, quia mortem animis affert: NAUFRAGIUM, quia est amissio salutis: TEMPESTAS, quia turbat Ecclesiam. Quid ergò mirum, si ex conjugatorum classe, similia epitheta ab hæresi ad ipsos hæreticos derivemus? præsertim cum Filius Dei quoque seductores non tantum Balaamo & Jesabelli comparaverit: sed & mendaces, imò SYNAGOGAM SATANÆ eos aliquoties vocaverit: Eant nunc delicatuli illi, & tenelluli, qui molli brachio, & ne austero quidem vultu hostes veritatis tractari volunt.

XI. Discamus etiam & perpendamus, cur Dominus in Ecclesia hæreses oriri permittat? Cur de Synagoga Satanæ aliquos det, sicut hîc de se fatetur: Ecce do de Synagoga Satanæ: Divus Apostolus respondet, 1. Corinth. 11. vers.

10. oportet hæreses esse inter vos, ut qui probati sunt, inter vos manifesti fiant: hæreses igitur ad hoc sunt, ut Tertullianus de præscript. adv. hæret. ait, ut fides habendo tentationem, haberet etiam probationem: quoniam finem Apocalypsis nostra innuere videtur, cum mentio sit horæ tentationis, quæ ventura est super universum orbem; calamitas ergo ista, quæ per hæreticos infertur, tentatio est, probatio & instigatio talis quidem, ut ejus beneficio constantes in veritate manifestentur, & veritas subinde magis ac magis examine- tur, illustretur & acceptetur: vicissim doctrina prava melius vitetur. Sic unanimiter φωσῆπε, illi primitivæ Ecclesiæ senserunt: ex quibus unus vel alterius tantum testimonia delibemus: August. lib. 7. Confess. c. 19. Improbatio hæreticorum fecit imminere, quid Ecclesia sentiat, & quid habeat sana doctrina. Id. lib. de verâ Relig. capite 8. Ex his omnibus hæretici fiunt, qui etiam si essent in Ecclesia, nihilominus errarent: Cum autem foris sunt, plurimum prosunt: non verum docendo, quod nesciunt, sed ad verum quærendum carnales, & ad verum aperiendum spirituales Catholicos excitando: sunt enim innumerabiles, in Ecclesia sancta Deo probati veri, sed manifesti non fiunt inter vos quamdiu imperitia nostræ tenebris delectati dormire malunt, quam lucem veritatis intueri: quapropter multi, ut diem Domini videant, & gaudeant, per hæreticos excitantur: Viamur igitur etiam hæreticis, non ut eorum errores approbemus: sed ut Catholicam disciplinam adversus eorum insidias asserentes, vigilantiores & cautiores simus: etiam si eos ad salutem revocare non possumus. Idem Augustinus Epist. 105. ad Sixtum in fine: Hæreticorum inquietudine, ut scripturas vigilantius scrutemur, unde ne ovis Christi noceant, eis possit occurrere, tanquam de somno ignavia nostra excitatur industria: Itaper multiplicem gratiam Salvatoris, etiam quod inimicus in perniciem machinatur, Deus convertit in adiutorium. Et lib. 18. de Civit. Dei, cap. 51. Quia in Ecclesia Christi morbidum aliquid pravumque sentiunt, sic correpti, ut sanum rectumque sapiant, resistunt contumaciter, suæque pestisera & murisera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt: hæretici fiunt, & foras exeuntes, habentur in exercentibus inimicis. Etiam sic quippe veris illis Catholicis suo malo prosunt: dum Deus utitur & malis bonè, & diligentibus eum omnia cooperantur in bonum: Inimici enim omnes Ecclesiæ, quolibet errore cæcentur, vel malitiâ depraventur: si accipiunt potestatem corporaliter affligendi, exercent ejus patientiam: si malè sentiendo adversantur, exercent ejus sapientiam: ut autem etiam inimici diligantur, exercent ejus benevolentiam, aut etiâ beneficentiam: si ve suavisibili doctrina cum eis agatur, si ve terribili disciplina, ac per hoc Diabolus princeps, impia civitatis, adversus peregrinantem in hoc mundo civitatem Dei vasa propria commovendo, nihil ei nocere permittitur. Theodoret. Cyri Episcopus lib. 1. hæreticarum fabularum ait: Non eo animo audire vanos istos errores, qui tetrimum odorem emittunt, debemus, ut eos libenter audiamus & amplectamur, sed ut reliquos doceamus, quæ sit recta publica via, quam Propheta & Apostoli traverunt, nobisque tutissimam adversus omnes Satanæ insidias reliquerunt: Itaque, ut medici de venenis & toxicis libros conscribunt, non ut eis uti doceant homines, sed potius ut ab eis nobis caveamus, sic hæreses describuntur, ut avitentur, non autem, ut suscipiantur. Dionys. Corinthiorum Episcopus

Pseudodo-
ctores molli-
ter non sunt
tractandi.

Duro nodo
durus qua-
rendus cu-
neus.

Ap. 18, 6.
Hæresis cõ-
paratur
Perdici.
Simiæ.
Vulpi.

Eruca.
Draconi.
Serpenti.

Muri Ara-
neo.

Cantharo
volitanti.
Vipera.
Sepiæ.
Palea.
Gramini
lethali.
Monti.
Torrepti.
Lepra.
Veneno.

Naufragio
Tempestati.

Cur Deus
in Ecclesia
hæreses ori-
ri permit-
tat,

Tertull. de
præscript.
adv. hæret.

August. lib.
7. Confess.
c. 19.

Id. lib. de
vera Relig.
c. 8.

August. Ep.
105. ad Six-
tum.

August. lib.
18. de civit.
Dei. c. 5.

Theodoret.
lib. 1. hæret.
fabul.

Dionysius.

Euseb. lib. 7. hist. c. 7. tractatus hereticorum legere sese & traditiones eorum perscrutari proficetur: etiamsi videatur ad horam verbis illorum pollui: quia multum, inquit, mihi confert hoc ipsum, quod ex ipsorum verbis arguere eos possum. Hæc de fine, propter quem Deus hæreses in Ecclesia oriri permittit: ubi nihil de spuria illâ & blasphemâ sententiâ, quasi Deus ipse hæreticos efficiat: & idè extrudat, ut Christiani seducantur, & seducti condemnentur: Synagoga sunt hæretici Satanæ, & finis iste seductionis, non Dei sed Diaboli proprius: Quoties enim monet Filius Dei in scripturis, ut attendamus & caveamus nobis à falsis Prophetis, ne in errorem seducamur: Nec prohibemur hæreticos fugere, vitare, & quamprimum confundere: quin potius jubemur: uti cap. superiore ostensum est: propterea & D. Hieronymus eleganter ait: *Resecanda sunt putrida carnes, & si abiosa ovis ab ovili repellenda est, ne tota domus, massa, & pecora ardeant, corrumpantur, putrescant, intereant. Arrius in Alexandria una scintilla fuit, sed quia non statim oppressus est, totum orbem ejus flamma populata est.*

XII. Consideratione dignum est, quod Filius Dei conversionem hæreticorum quorundam pollicetur, inquiens: adigam illos, ut veniant, & adorent ante pedes tuos, & sciant, quod ego dilexi te. Etsi enim *ὡς ᾧ τὸ πολὺ* & PLERUMQUE verum est, tralatitium illud *ἀξίωμα*: Dux XII NON REVERTUNTUR: tamen nonnunquam accidit, ut juratissimi veritatis hostes & alij simplicissimi homines singulari exemplo in album Ecclesiæ Catholicæ referri se cupiant: quemadmodum de Saule scimus, qui supra omnem modum zelabat, pro Pharisaismo: illustratus autem splendore Domini, mox omni fermento hæreticæ & Pharisaicæ abominationis abjecto, Christum Jesum, quem antea persequabatur, confessus est, & multas gentes ad eundem crucifixum Jesum, prædicatione sancti Evangelij, convertit. *Apud Deum enim non est impossibile omne Verbum*, Luc. 1. v. 37. *Ipsè dominatur in medio inimicorum suorum*, Psal. 110. vers. 2. Spectat huc promissio ad Jeremiam facta, cap. 15. vers. 19. *Si separaveris pretiosum à vile, quasi os meum eris: convertentur ipsi ad te, & tu non converteris ad ipsos.* Nostri certe temporibus plurimos exacerimis hostibus ad gregem nostrum se recipere, quis ignorat? Dolent Pontificij, & vehementer excandescunt, tot subinde ipsorum doctrinæ ante hac addictos, nunc Synagogæ Romanæ ultimū vale dicere, & ad pomæria Ecclesiæ nostræ se conferre: Quot intra octoginta annos Regna, quot ducatus, quot principatus, quot comitatus, quot liberæ Respublicæ, quot oppida, quot urbes, jugo Pontificio excusso, & idololatriâ Papisticâ abjectâ, ad nostram verè Catholicam & Apostolicam Ecclesiam se contulerunt? Pungit & morder ista Conversio Papicolas accerrimè: sed infirmiores sunt, quàm ut Claves Davidis inhibere queant.

XIII. Maximum solatium piis Ecclesiæ sit Doctoribus, quod à Domino diliguntur: ita enim hîc Filius Dei ad Angelum ait: *Adigam ut adorent ante pedes tuos, & sciant, quod ego dilexi te.* O thesaurum incomparabilem: quem B. Augustinus hæreditatem suam dixit, inquiens: *Propitia trinitas, mea hæreditas.* Sollicitè ambiunt multi favorem hominum, clementiam Prin-

cipium ac Magnatum: sicut de Themistocle Thucydides refert, quod patriâ pulsus in Epirum concesserit: sciens autem, ipsi non favere regem: adiit Reginam, & ejus consilio ac auxilio, ut irato Regi reconciliaretur, anxie laboravit: sed quid est gratia Regum ad amorem & dilectionem Jesu Christi, Regis Regum, & Domini dominantium comparata? *Vanitas vanitatum & omnia vanitas*, Eccles. 1. v. 3. *Omnis enim potentatus* (uti vulgata versio barbarè habet) *brevis vita: qui hodiè rex est, cras moritur: & cum moritur, hæreditabit serpentes, & bestias, & vermes*, Syrac. 10. v. 11. & 12. Christus autem habet regnum sempiternum, cujus non est finis, Luc. 1. vers. 33. idè & gratia ejus ac misericordia manet in æternum, Psal. 117. v. 2. & Psal. 118. v. 1. Etsi ergò odia hominum experiri cogimur, juxta prædictionem Christi, Luc. 21. v. 17. *Eritis in visionibus hominibus, propter nomen meum.* & Joh. 15. v. 18. & 19. *Mundus vos odit, quia de mundo non estis:* Tamen certi sumus, Deo nos caros, acceptos & in dilecto dilectos, adeoque verè Theophilos esse: Hic Deus si pro nobis, quis contra nos? nemo à dilectione Christi nos unquam seperabit, Rom. 8. v. 3 & 39. Propterea Christus Paulo dixit, 2. Corinth. 12. v. 9. *Ἀρκὴ σοι ἡ χάρις μου:* Sufficiat tibi gratia mea: quâ ipse fidi pastores, & quivis pii Christiani contenti meritò esse possunt & debent.

XIV. Quia crux & calamitas super universum orbem ventura, *πειρασμός*, sive tentatio dicitur, inde, cur Deus crucem immittat, æstimari potest: causæ aliæ recensentur benè multæ: nunc ad tentationem, probationem, in maximis virtutibus exercitationem calamitates immitti intelligimus: quem finem in scholis *δοκιμασίαν* vocare solemus: Diserte autem alibi hæc causa inculcatur, 1. Pet. 1. vers. sexto & 7. *Exultatis nunc ad breve tempus afflicti, in variis experimentis, si opus sit, (ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς) quod exploratio fidei vestra multò pretiosior auro (quod perit, & tamen per ignem probatur) reperitur in laudem, gloriam & honorem tunc: cum revelabitur Iesus Christus, Jacob. 1. v. 12. Beatus vir, ὁς ἐπιμέλει πειρασμόν, qui suffert tentationem; quoniam cum probatus erit, accipiet coronam vitæ, quam promissit Dominus iis, à quibus fuerit dilectus. Tob. 12. v. 13. Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, ut tentatio probaret te. Sap. 3. v. 5. 6. & 7. In paucis vexati, in multis benè disponentur, quoniam Deus tentavit eos, & invenit illos dignos se: tanquam aurum in fornace probavit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos: & in tempore erit respectus illorum; si ergò crux talis est tentatio & probatio, utique non meretur, ut propter eam male affecti simus.*

XV. Dulcissima enim & cumulata proponitur nobis in statu crucis & calamitatis consolatio: primum quod Filius Dei dicit: *τηνίσω σε, & servabo te.* Ipse Dominus tentatos servare vult, in igne tribulationis, ne pereant, ne collidantur, ne consumantur, ne commoveantur: Non dabit perpetuam fluctuationem iusto: de omnibus tribulationibus salvat eum: clamaverunt iusti, & Dominus exaudivit eos, & ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos: juxta est Dominus iis, qui tribulato corde sunt: & humiles spiritu salvabit: Multæ tribulationes iustorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus: Custodit Dominus omnia ossa eorum: *unum ex his non conteretur, mors peccatorum*

Euseb. lib. 7. hist. c. 7.

Thucydides

Eccles. 1. v. 3.

Syr. 10. v. 11.

Luc. 1. v. 33.

Ps. 117. v. 2.

Ps. 118. v. 8.

Luc. 21. v. 17.

Joh. 15. v. 18.

In gratia Dei unicè confidamus.

Rom. 8. v. 3.

2. Cor. 12. v. 9.

Deus crucem Domini

im-

mittit.

1. Pet. 1. v. 6.

& 7.

Iac. 1. v. 12.

Tob. 12. v. 13.

Sap. 3. v. 5.

6. & 7.

Dominus

servat pios

in cruce.

Seducti quidam nonnunquam convertuntur.

Luc. 1. v. 37

Ps. 110. v. 2.

Ier. 15. v. 19.

Incrementum Ecclesiæ reformatæ Evangelicæ.

Pii Ecclesiæ Doctores à Domino diliguntur.

*catorum pessima: & qui oderunt iustum, delinquent: Redimet Dominus animas servorum suorum, Ps. 34. v. 5. 7. 18. 19. 20. 21. 22. 33. Similis promissio extat Esa. 43. v. 2. Noli timere, quia redemi te & vocavi te nomine tuo, meus es tu: Cum transferis per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: cum ambulaveris in igne, non comburens, & flamma non ardebit in te. Vers. 5. Noli timere, quia ego tecum sum. Ita fuit in tribulatione cum Iacobo, cum Iosepho, cum populo Israëlitico, cum Davide, cum Daniele, cum viris tribus in fornace Babylonicâ, & in mediis flammis SERVAVIT EOS: Servabit igitur & nos, neque permittet, ut castigatione Paternâ ejus temporaliter, nedum æternum pereamus. Alterum consolationis membrum latet in vocula, *HORA: horam tentationis*, non horas, non dies, non annos, non æternitatem tentationis dicit: quid autem brevius unius horulæ spatio? Hora parva mora: tanti sper autem durabit afflictio, & non diutius, si horas divino more computes, juxta proportionem unius diei, ad quem mille anni coram Deo pertinent, 2. Pet. 3. vers. 8. D. Paulus afflictiones *τὴν κατὰ* esse affirmat, Rom. 8. v. 18. sicut Christus dixit, Joh. 16. v. 22, *NUNC mœrorem habebitis*: in terrâ nimirum: propterea dicit Filius Dei, horam tentationis venturam super habitantes in terrâ: illic autem in cœlis expirabit omnis tentatio, omnis lamentatio, omnis dolor, omnis calamitas, ibi gaudebit cor nostrum, & gaudium nemo auferet à nobis, Joh. 16. v. 23. Tandem annectit CHRISTUS promissionem de citâ suâ ope, quam laturus sit: Ecce venio tibi citò: non enim tardat, inquit Petrus 2. Epist. cap. 3. v. 9. Sed veniens venit, teste Prophetâ Habacuc cap. 2. v. 3. Itaque in afflictionibus patientes simus, & certò credamus, quòd nos servabit iniis Dominus: quòd ad horulam tantum durabunt: quòd citò veniet Christus, & propediem illustri suo ad iudicium extremum adventu, omnes spiritu contritos & humilitatos exhilarabit.*

XVI. Apprimè observanda est admonitio Filij Dei, *Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam*: olim enim imponebantur coronæ navales, castrenses, ovaes, civiæ, triumphales, & similes aliæ, prout quis strenuum hâc vel illa in parte se gesserat: opus autem habebat ut & servaret eam, quam semel acceperat coronam: inde igitur CHRISTUS similitudine ducta, gravissimè præcipit, ut & nos coronam firmiter asseramus, & id quod habemus, fideliter teneamus: hæc admonitio, *κράτῃ ὁ ἔχεις*, meritò in auribus nostris semper personare debet: habemus præsentem sæpe sermonem Domini, & inhabitantem in cordibus nostris: Satanas autem anxie quærit, ut tollat de cordibus, ne credentes servemur, Luc. 8. v. 12. Hic ergò *tenendum quod habemus*: sicuti de Mariâ legitur, quòd retinuerit omnia verba, & contulerit ea in corde suo: *πάντα συνέχετο τὰ ῥήματα ταῦτα, συνβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς*, Luc. 2. v. 19. Eadem *τήνους* apud nos vigeat & floreat, ne corona splendidissima verbi & Sacramentorum, in Germaniâ amittatur: Si enim somno dediti sumus, ilicò Diabolus venit, & damnum infert, Matth. 13. v. 39. Porro ad alia quoque Christi admonitio applicari, & accomodari potest: habemus nonnunquâ

fideles conjuges, fideles parentes, idoneos pastores, bonos principes, Magistratus exoptatos, functionem & stationem satis honestam & honoratam: existimationem & famam eximiam, & similia plura, quæ instar coronæ nostræ sunt: sed haud facile est æquâ commoda mente pati: Quotusquisque est, qui sorte suâ contentus vivit? plerique nostrum ea, quæ habemus, parum curamus: imò negligimus & contemnimus; Tum autem demum bona intelligimus, cum ea, quæ in potestate prius fuerant nostra, amisimus: tum votis ac comprecationibus crebris pristinam rerum felicitatem exoptamus: Da lecken wir die Finger darnach / wann wir es nur haben möchten / sed serò sapiunt Phryges: nec hyeme leguntur flores: Idcirco dum habemus coronam, teneamus, ne alter accipiat: qui Deo, pro eâ singulares gratias agat.

XVII. Quòd diligentia requiritur, ad retinendam coronam: inde manifestum evadit, Renatos gratiâ Dei excidere posse: secus quàm Sacramentarij docent: Cur enim moneret Filius Dei, ut teneant, quod habent, *si nullo modo coronam semel accepta amitti posset*? Cur Paulus diceret, Castigo ipse corpus meum, ne reprobos efficiar, 1. Corinth. 9. v. 27. Annon coronam virginitatis amisit Romana Ecclesia? meretrix quippe & adultera facta: annon coronam amisit Galatica Ecclesia, à Pseudodoctoribus fascinata. Gal. 3. vers. 1. Annon Corinthiaca; annon Ephesina; annon hæc ipsa Philadelphiensis Ecclesia? An coronam sanctitatis retinuit David, cum homicida & adulter fieret? An Petrus cum Christum negaret? Procul ergò doctrina ista Calvinianorum ex castris Ecclesiæ Catholicæ relegatur: quam alibi fusiùs & pressius jugulatam dedimus: sufficiat hîc collectio ex verbis Filij Dei, & quod VINCENTI promittitur, ipsum non egressurum foras amplius: unde concluditur, si non vincamus, si deficiamus, nos egredi foras, & civitate Dei eliminari.

XVIII. Notetur ruditas Roberti Bellarmini, Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, quem hoc seculo Pontificij pro principe Theologorum agnoscunt, & eruditissimum inter omnes jactant: Is lib. 3. de Pontif. Rom. c. 12. disertè scribit, vocem *TEMPLI* in novo Testamento, *NUNQUAM ALITER*, quàm de templo Hierosolymitano usurpari: absurditas dicti patet ex cap. isto tertio Apocalypsis, ubi per Templum Ecclesiæ necessariò intelligitur, cum ait Filius Dei: *Qui vicerit, faciam illum columnam, in templo Dei mei*: Ubi profectò non dicitur, Martyres fore columnas templi Hierosolymitani: ita 1. Cor. 3. v. 16. & 17. 1. Cor. 6. v. 19. 2. Cor. 6. v. 16. Christiani templum Dei vocantur: Et Apoc. 7. v. 15. patria nostra cœlestis Templum Dei appellatur: Absurdum igitur & frivolum, in N. Testamento vocem Templi *SEMPER* Templum Hierosolymitanum significare.

XIX. Insigne præmium promittit Christus ijs, qui vincunt, inquit: *Faciam illum, qui vicerit, COLUMNAM in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius, & scribam super eum nomen DEI mei, & nomen civitatis Dei mei, &c.* Summa promissionis hujus est: fideles verbi & veritatis assertores summâ au-

Renati possunt excidere gratia Dei.

1. Cor. 9. v. 27.

Gal. 3. v. 1.

Ruditas Rob. Bellarmin. lib. 3. de Pont. c. 12.

1. Cor. 3. v. 16.

1. Cor. 6. v. 19.

2. Cor. 6. v. 16.

Apo. 7. v. 15.

toritate

Ps. 34. versibus multis. Esa. 43. v. 2.

Afflictio nostra ad horulam spatii durat.

2. Pet. 3. v. 8. Rom. 8. v. 18. Joh. 16. v. 22.

Dominus citò operam ferat. 2. Pet. 3. v. 9.

Homo Christianus teneat quod habet.

Luc. 8. v. 19.

Matt. 13. v. 39.

*toritate & maximâ benedictione coronatum iri: sic-
ut Psal. 84. v. 8. scriptum extat: Certè benedictio-
nibus coronabitur Doctor: gratiam & gloriam da-
bit Dominus.* Probè autem observanda sunt ip-
sa CHRISTI verba: primò ait: Faciam illum
COLUMNAM: hoc est, erit instar trophæi, seu
statuæ triumphalis: erigetur Diabolo feretrum,
inquit Tertullianus, in gloriosâ vincentis libera-
tione. Columna aliàs quid fuerit apud Roma-
nos, haud latet: pila nimirum, quâ ædificium
non tantum exornatum, sed & sustentatum fuit:
partes columnæ erant aliquot, 1. Stylobates; de-
inde basis seu spira; postea scapus, columnæ cor-
pus, id est, vellignum, vellapis oblongus & per-
petuus; Tandem supra scapum, capitulum: E-
rectas autem columnas legimus viris gloriôsè
certantibus, & palmam victoriæ reportantibus:
quemadmodum Demetrius Phalareus, qui tem-
pore Alexandri Magni vixit, tantam apud Athe-
nienſes gloriam obtinuit, ut unius anni spatio
trecentas & sexaginta columnas, in honorem ip-
sius erigi curaverint. Columna ergò existima-
tionem & auctoritatem ac famæ celebritatem no-
tat. Deinde, quia vincentes ipsa columna di-
cuntur, ideò innuitur id, confirmatos eos esse
tam fortiter, ut pietate, constantia, fide, & do-
ctrinâ eorum alij imbecilliores quasi niti & fun-
dari, ipsi autem Doctores, ne à portis quidem
inferorum expugnari queant: hoc pacto Jaco-
bus, Cephas & Johannes columna dicuntur, Ga-
lat. 2. v. 9. Talis columna fuit in templo Dei no-
stri B. Lutherus: vicit enim, & adversus omnes
veritatis hostes gloriosissimè triumphavit: In-
struimur autem simul, (ut ait D. Hieronymus
Tom. 9. fol. 83.) Apostolos, omnes credentes, & to-
tam Ecclesiam in scripturis columnâ appellari, &
nihil interesse de corpore quid dicatur, an membris:
cum & corpus dividatur in membra, & membra
sint corporis: In primis titulum COLUMNÆ
tribuere licet in politiâ ijs, qui singulari zelo por-
tas CHRISTO aperuerunt: justitiam sanctè ad-
ministrârunt, & hospitium Ecclesiæ promptè
concesserunt: porro in promissione præmij per-
git Christus: scribam super eum nomen Dei
mei: quid gloriosius, quæso, quàm ipsius Dei
nomen gerere? quod fit, cum Filij Dei dicimur
& vocamur: insuper addit: & nomen civita-
tis Dei mei, novæ Hierusalem, quæ descen-
dit de cælo à Deo meo, hoc est, non civis erit
Reipublicæ Atheniensis, vel Romanæ, sed cœ-
lestis Hierosolymæ: ibi jus civitatis consequetur.
Similia habet Paulus Ephes. 2. vers. 19. Jam non
estis hospites & incolæ, sed concives sanctorum,
& domestici Dei: Philip. 3. vers. 20. Πολίτευμα
ἡμῶν ἐν ἑρανοῖς ὑπάρχει: De hac civitate legitur
Esa. cap. 26. v. 1. & 2. In die illa cantabitur can-
ticum istud in Iuda: urbs fortitudinis nostræ Sion,
Salvator ponetur in ea murus, & antemurale. A-
perite portas, & ingrediatur gens justa, custodiens
veritatem. Vincamus ergò, ut & nos jus æter-
næ civitatis adipiscamur: Credamus, & in fide
perseveremus: FIDES enim unicum medium
est, quo in album libri vitæ referri possumus: sic-
ut totus beatorum Dei hominum catalogus lu-
culenter ostendit: qui verò fide caret, is in codi-
cillis electorum Dei scriptus non est: neque un-
quam in novâ Hierosolyma Dei locum obtinebit.
Postremò ait Christus: Scribam super eum no-

men meum novum: hoc est: sicut Ego initio
humilis vocabar: nunc Excelsus sum, & gloria
infinita præditus: ita qui vicerit, non amplius
miser, sed novo, & quidem meo nomine, beatif-
simus ac Christianus, immò Filius Dei vocabi-
tur. Memores igitur harum promissionum A-
gonethetæ nostri Christi Iesu, in proposito cur-
riculo & stadio alacriter curramus, id quod ha-
bemus teneamus, in fide permaneamus: Sic im-
ponet nobis Dominus coronam justitiæ, per
Christum Jesum, cui cum Patre & Spiritu Sancto
sit laus, honor & gloria, in secula seculorum,
Amen.

*Epistola septima & ultima ad
Laodicensis.*

TRiplex Laodicea apud autores profanos & sacros reperitur: una Medorum à Macedo-
niis sive Græcis condita, & inde à Strabone ci-
vitas Græca dicta (lib. 11. fol. 365.) Altera, Syriæ
urbs, quam Seleucus Nicanor condidit, & à ma-
tre Laodice, Laodiceam nuncupari voluit (Strab.
lib. 16. fol. 510.) Tertia, Metropolis Phrygiæ
Phacatianæ, olim ab Antiocho Theo ædificatus
(Plinius lib. 5. cap. 29.) Postremam hanc attinet
Epistola ultima à Filio Dei per Johannem Theo-
logum exarata: cujus Paulus Apostolus quoque
meminit, Coloss. 4. v. 15. cum præcipit, ut Episto-
la Colossensium, Laodicensibus quoque legenda
detur: non procul enim sita erat Laodicea, ab
Hierapoli & Colossis: & plantarat ibi Paulus
Ecclesiam, ad quam quoque Epistolam scripsit,
& eam à Colossensibus vicissim legi cupiit, Col.
4. v. 16. Etsi verò hodiè quædam ad Laodicen-
ses scripta nomine Pauli circumfertur Epistola,
tamen ea planè est supposititia, siquidem neque
res, neque stylus Paulinæ scriptionis sapit spiri-
tum vel genium: vera igitur, injuriâ temporum,
cum alijs intercidit. Jam quis tunc Lao-
dicensis Ecclesiæ extiterit Episcopus, dispicien-
dum venit: Eusebius lib. 5. hist. Ecclesiasticæ
cap. 21. B. Sagarin Episcopum & Martyrem Lao-
diceæ obdormivisse scribit: & inter magna Asiæ
luminaria eum annumerat, imò ita de ipso verba
facit, quasi Polycarpi Smyrnenſis σύγχρονος fue-
rit. Non magnoperè repugnarem, hunc ipsum
Episcopum fortè tunc paræciæ illi præfuisse: nisi
martyrium obstaret: A Filio enim Dei tepidus &
non calidus vel fervidus dicitur: ferventia, & ca-
lent Martyres amore veritatis & constantiâ, aliàs
martyres non fierent: Si quis tamen vel non πρῶ-
τος hîc Episcopum, sed sub ejus nomine Eccle-
siam reprehendi, vel B. Sagarin commonefactio-
ne & increpatione istâ emendatum, & fervidum
factum esse existimat, non operosè refragabor.
Idem Eusebius lib. 7. cap. 31. fol. 99. aliorum
quoque Laodicensium Episcoporum meminit,
his verbis: Laodicea paræcia post Socratem præ-
fuit Eusebius, qui ex Alexandria illò venerat. Et
post pauca: Talibus duobus Pastoribus ex ordine se-
se subsequentibus Laodicensis Ecclesia, ex divina
providentia potita est, qui finito bello ex Alexandri-
norum civitate ad ipsam venerunt. Sed calculus
chronologicus evincit, neque Socratem, neque
Eusebium tunc Episcopatum gessisse, cum hæc
Epistola scripta fuit: sit ergò interim Beatus Sa-
garis, aut alius, nomine nobis, non Deo igno-
rus:

Columna
quid apud
Romanos.

Gal. 2. v. 9.

Hieron.
Tom. 9. fol.
83.

Eph. 2. v. 19
Phil. 3. v. 20

Esa. 26. v. 1.
& 2.

Laodicea
triplex

Strabo lib.
11. fol. 365.

Id. lib. 16.
fol. 510.

Plin. lib. 5.
c. 29.

Col. 4. v. 15.

Euseb. lib. 5.
hist. Eccles.

c. 21.
Episcopus
Laodicensis
quis tem-
pore Johan-
nis fuerit?

Euseb. lib. 7.
c. 31. fol. 99.

tus: Ad eum quis, & quid scripserit, attendamus.

Hæc dicit Amen, testis fidelis & verus, principium creatura Dei: quibus verbis describitur iterum Filius Dei, Dominus noster Jesus Christus; Et dicitur ille primò per ἀντονομα-

Amen quid? τίς? AMEN: quod idem est, ac VERE, seu vere unde? τίς? ipsa: ab ἡμῶν hoc est, verax, & fidelis fuit:

vel voce passiva ἡμῶν verax repertus, & fidelis inventus est, firmus ac stabilis fuit: Hinc descendit ἡμῶν quod nonnunquam adverbialiter pro certè, & vere præsertim in juramentis: nonnunquam Nominaliter pro VERITATE ipsa accipitur: ut Esa. 65. vers. 17. Qui juraverit, jurabit in DEO ἡμῶν hoc est, jurabit in DEO veritate: Sic

Christus Amen appellatur. Christus principium creatura Dei.

ergò & hoc in loco sumitur vocula AMEN, & isto nomine appellatur Christus, quia testis fidelis & verus est, uti sequentia verba explicant: quia in ipso veritas promissionum DEI consistit: & nihil nisi veritas ex ore ejus egreditur: *principium creatura DEI* dicitur eo sensu, quo primogenitus omnis creaturæ vocatur, Colos. 1. vers. 15. hoc est, ante omnem creaturam adeoque ab omni æternitate existens, principium efficiens omnis creaturæ: vel uti capite primo Apocal. habetur, α. & ω. Hucusque titulus & descriptio personæ Filij DEI: qui autor est Epistolæ hujus postremæ, sicut & antecedentium: Jam quid ad Laodicenses scribat, percipiamus. Bipartita autem est Epistola, priore parte severam correctionem & comminationem continens, ob tepiditatem: posteriore parte, consilium fidele, cum adhortatione & promissione luculentâ complectens. *Redargutionem & increpationem*

Increpatione.

quod attinet, ea verbis hisce absolvitur: *Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque fervidus: utinam frigidus esses aut fervidus. Itaque quoniam tepidus es, & nec frigidus nec fervidus: incipiam te evomere ex ore meo: Quia dicis, dives sum, & ditatus sum, & nullius egeo, & nescis, quod tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, ac nudus:* Non bona tantum, sed & mala opera novit Dominus: illa dum novit, probat: hæc dum novit, disertè improbat: propterea ad angelum Laodicensem ait: *Scio opera tua: Ich weiß wie du es treibest: Ich kenne deine Art wol: neque frigidus es, in doctrinâ Christianâ: non planè vis αθεῖ & levis haberi: sed simulas te pium ac religiosum esse: neque tamen calidus etiam es, nullò zelo pietatis ferves, non magnoperè curas confessionem veritatis: susque de quæ fers, an ea damnum patiatur, vel non. Proinde quia χλιαρός tepidus es, καὶ ἔτι ψυχρὸς ἔτι ζεῦς, nec frigidus nec fervidus, incipiam te evomere ex ore meo: commovebis mihi tepiditate tuâ stomachum: Sicut enim aqua tepida, jejuno inprimis ventriculo, vomitum ciet: & protinus cum aliis δυσκрасία provenientibus fecibus eructatur: ita minatur Dominus, expuere & evomere se velle eos ex ore suo, hoc est, expellere de corpore Ecclesiæ, quotquot ficto corde, simulatâ pietate, se membra Ecclesiæ magnâ insolentiâ profitentur. Tales enim inflati hypocritæ erant Laodiceæ complures, sicut Dominus eos graphicè verbis sequentibus depingit, tamque acriter reprehendit, quasi cum unoquoque sigillatim ageret: hanc enim ob causam singulari numero utitur:*

Dicis, dives sum, & ditatus, & nullius egeo: præ- tendis, te abundè instructum donis spiritualibus: & non desiderari in te quicquam ampliùs: jactas te locupletem esse tam in fide, quàm in moribus: neque egere, qui te informet: vel juxta alios interpretes: existimas te benè excusatum esse, quòd aliquantum es tepidior: cùm dives sis facultatibus terrenis, & tantoperè ditatus, ut nullius egeas: ideoque necessum habeas, ne justâ serviditate tuâ aliquid divitiarum amittas, & homines graviter offendas: sed ineptè ita opinaris: nescis enim, quod tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, ac nudus. Sex hæc epitheta diligentem interpretationem merentur: 1. vocat Filius Dei inflatum ejusmodi hominem, ἁγνῆν: & quasi prorsus mente captum, qui τὸ γινῶθι σεαυτὸν oblitus, semetipsum ignoret: deinde vocatur ταλαίπωρος miser: quasi ὁ τλάων τὸν πῶρον, qui calamitatum luctuosarum oneribus assidue premitur: sicut ab Euripide in Iph. Taur usurpatur: πόθεν πόθ' ἦκε' ὁ ταλαίπωρος ξένος: & ab Aristophane in Pluto: τὸν ἐμὸν αὐτὸς τῷ ταλαίπῳ φόνον: à verbo τάλαιπωρέω, hoc est, miser sum, male mecum agitur, res meæ sunt afflictissimæ: Jac. 4. v. 9. ταλαίπωρῆσατε, affligimini, & lugete, & plorate, risus vester in luctum converteretur & gaudium in mœrorem: quamvis & transitivam significationem haud rarò obtinet: ut apud Isocratem de pace: ὁ πόλεμος πάντα τρόπον τε τάλαιπῳρῳ ἡμᾶς. Sic ergò Filius Dei id vellet: Felicem te jactas, qui longè es miserrimus, & variis calamitatum procellis afflictissimus. Cæterum, si vocem πῶρος penitus inspiciamus, elegantior adhuc sensus prodibit: πῶρος enim Græcis est, in porum convertere, in lapidosam duritiem & topium commutare, vel indurare, & juxta Medicos, solidare, ac obducto callo ferruminare: Unde πῶρωμα, callosa durities, & πῶρωσις, quæ πῶρωσις, vocula scripturæ frequens est, ac pro corde indurato & excæcato usurpatur: Marc. 6. v. 52 ἦν καρδία αὐτῶν πεπωρωμένη Rom. 11. v. 7. οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωρώθησαν. 2. Cor. 3. v. 14. ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν. Marc. 3. v. 5. Condoluit Jesus θπὶ τῇ πῶρωσει τῆς καρδίας αὐτῶν Rom. 11. v. 25. πῶρωσις δὲ τοῦ μέλους τοῦ Ἰσραὴλ γέγονεν. Ephes. 4. v. 18. ab alienati sunt à vitâ Dei propter ignorantiam, quæ est in illis, διὰ τὴν πῶρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν. Ejusmodi cor durum, & quod callum quasi obduxit, tribuitur à Filio Dei Ecclesiæ Laodicensi: quia à veritate vel evidentissimâ non afficiatur, nec à sensu suo dimoveatur: Admodum autem ταλαίπωρος & miser is, qui sic affectus est. In Epistola ad Romanos cap. 7. v. 24. Dignus Paulus se ταλαίπωρον vocat: ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, miser ego homo, qui me eripiet, ex hoc corpore morti obnoxio? innuens, nos omnes naturali ταλαίπωρίᾳ laborare: sicut & cap. 3. v. 16. Idem Apostolus, dum evincere conatur, Judæos & Græcos, adeoque homines indiscretim omnes naturâ peccatores esse, inter alia ait: Σύντριμμα καὶ ταλαίπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, contritio & calamitas in viis eorum. Ac ut evidentius miseriam Laodicensi cætui Dominus inculcet, mox tertium epitheton addit, ἐλεεινός, miserabilis, quasi dicat, tantis calamitarum fluctibus obrueris, ut & commiseratione dignus sis. Felix autem, qualis tu tibi esse videris, non commiserationem, sed invidiam comitem habet. Jam unde miseriam tantam imputet, causam reddit Dominus, quarto inquit: Tu es πτωχός, pauper, à πτωχεύω, mendicis

ἐλεεινός.

mendicus fto, quod de Christo dicit Paulus 2.
2. Cor. 8. v. 9. Cor. 8. v. 9. δι' ἡμᾶς ἐπὶ ὧν χευσσε, πλάσι @ ὧν. Ipsa
 quoq; vox πτωχός sæpius in scripturâ extat, & ho-
 minem pauperem ac mendicum, facultatibus
Matth. 19. v. 21. terrenis destitutum notat, Matth. 19. v. 21. πάλιν
Matth. 26. v. 11. σὸν σε τὰ ἡπάρχοντα, καὶ δὲ πτωχῶς, Matth. 26. v.
Marc. 12. v. 42. 11. πάντοτε τὸς πτωχῶς ἔχετε μετ' ἑαυτῶν, Marc.
 12. v. 42. vidua quædam paupercula duo minuta
 in gazophylacium mittens sic describitur: ἐλθὼσα
 μία χήρα πτωχή, ἔβαλε λεπτὰ δύο, ὃ ἐστὶ κοδράντης: &
 vers. seq. 43. Christus eam quoque sic vocat: A-
 men dico vobis, quod vidua hæc pauper (ἡ χήρα
 αὕτη ἡ πτωχή) plus misit quàm omnes qui mise-
Luc. 16. v. 20. runt in gazophylacium. Luc. 16. vers. 20. Laza-
 rus πτωχός nominatur. In Epistolâ ad Galatas
Gal. 4. v. 9. peculiarem hæc vox significationem habet, cùm
 Paulus ait, Galat. 4. vers. 9. πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν
 ἐπὶ τὰ ἀδυνάτη καὶ πτωχὰ στοιχεῖα; Quomodo denuò
 convertimini ad infirma & egena elementa?
 Nonnunquam πτωχός humilem, corde contri-
 tum, & opem anxie desiderantem significat,
Matth. 11. v. 5. Matth. 11. vers. 5. πτωχοὶ ἐυαγγελίζονται: pauperi-
Luc. 4. v. 18. bus Evangelium prædicatur. Lucæ 4. vers. 18.
Matth. 5. v. 3. ἐυαγγελίζεσθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ubi semper no-
 men πνεύματος desideratur, quod Matth. 5. vers. 3.
 extat. Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι. Beati pau-
 peres spiritu. Hic in Epistola ad Laodicenses inui-
 tur paupertas animi, & defectus virtutum spiri-
 tualium: sicut & mox sequenti epitheto nudus.
 Etsi enim auro ac argento, etsi vestibus minimè:
 habitu tamen caritatis, & thesauro fidei maximè
 caruerunt, adeòque nuditatis & paupertatis one-
 ri expositi fuerunt. Restat accusatio cæcitatis,
 τυφλός ἐστι, cæcus es: non quasi corporali cæcitate
 vel Episcopus, vel Ecclesia tota illic laborarit, sed
 cæcitate & πωρόσι animi, sic enim & alibi in scri-
 ptura vox τυφλός usurpata reperitur, Matth. 15.
Matth. 15. v. 14. vers. 14. ὁ δὲ ἡγός ἐστι τυφλὸς τυφλῶν: duces sunt cæci
Matth. 23. v. 16. cæcorum. Matth. 23. vers. 16. Væ vobis Duces
 τυφλοῖ. Vers. 17. & 19. Stulti & τυφλοὶ, cæciv.,
 24. Duces τυφλοῖ, cæci, excolantes culicem, ca-
 melum autem glurientes, naturali oculorum lu-
 mine Pharisei non orbatu erant: sed mente tan-
 tum: & ob hanc cæcitatē mentis totius cæci ac
 cæcorum duces appellantur: perinde ut CHRIS-
Ioh. 9. v. 41. tus ad Judæos inquit: Johan. 9. vers. 41. εἰ τυ-
 φλοὶ ἦτε, si cæci esleris, non haberitis peccatum,
 nunc verò dicitis: videmus, idcirco peccatum
 vestrum manet. Rom. 2. vers. 19. Confidiste ip-
Rom. 2. v. 19. sum ducem esse τυφλῶν, cæcorum, lumen in te-
2. Pet. 1. v. 9. nebris versantium, 2. Pet. 1. vers. 9. Cui non ad-
 sunt hæc, videlicet, fides, virtus, scientia, tempe-
 rantia, patientia, pietas, fraterna charitas, dilectio,
 is τυφλός ἐστι cæcus est: ita mentis lumine carere di-
 cit Christus Laodiceæ illos, qui tepiditatem in
 casu confessionis fidei sufficere existimant. Ha-
 ctenus reprehensio & pars Epistolæ prima: sequi-
 tur nunc consilii saluberrimi suggestio, & eidem
 dulcissima annexa consolatio: *Suadeo tibi, συμ-
 βελέω σοι, consulo tibi, emere à me aurum igni-
 tum ex igni, ut locuples fias: & vestimentis
 albis induaris, ut non appareat dedecus nudi-
 tatis tuæ: & collyrio inunge oculos tuos, ut
 videas.* Accommodat Filius DEI consilium su-
 um ad recensita capita: contra paupertatem, nudi-
 tatem & cæcitatē: Initio jubet emere aurum
 ignitum ex igni, χρυσίον πεπυρωμένον ἐκ πυρός, quā
 ἀειφράσθαι verbum Dei notatur, & appositè aurum

nominatur, sicut & Psal. 19. v. 11. Desiderabilia
 super aurum & lapidem pretiosum multum testi-
 monia Domini: & dulciora super mel & favum: 127.
 Psalm 119. v. 127. Dilexi mandata tua super au-
 rum & topazion: sicut enim auro confortatur
 cor: ita & quidem longè efficacius ac solidius
 anima nostra Evangelio sacro recreatur: Deinde,
 sicut aurum pretiosissimum, purissimum, & pul-
 cherrimum metallum est: ita & verbum Domini
 omnes alias doctrinas, ob puritatem suam lon-
 gissimis parasangis antecellit: Tertiò sicut au-
 rum in igni non deterius redditur, sed splendidius
 & lucidius: ita & verbi efficacia maximè in for-
 nace ac camino tribulationis deprehenditur.
 Per vestimenta alba, quid velit Dominus, expli-
 catu non est difficile: nimirum FIDEM, quæ nu-
 ptialis vestis dicitur, Matth. 22. v. 12. Per collyri-
 um nonnulli intelligunt itidem præcepta Domi-
 ni, quæ oculos illuminant: nonnulli verò pœni-
 tentiam & compunctionem cordis, quā caligo
 ignorantiae à mente nostra discutitur: nonnulli
 propriæ infirmitatis & fragilitatis cognitionem:
 nonnulli Spiritum sanctum: qui oleum & chris-
 sma sive unctio vocatur: Psal. 45. vers. 8. Unxit te
 Deus oleo: 1. Johan. 2. v. 20. Vos unctionem ha-
 betis à sancto, & nostis omnia: v. 27. Unctio,
 quam accepistis ab eo, maneat in vobis, Et non
 necesse habetis, ut aliquis doceat vos, sed sicut
 unctio ejus docet vos de omnibus, verum est &
 non mendacium: Alias Collyrium Græcis est
 medicamentum, quod oculorum morbis, ulceri-
 bus, fistulis, suffusionibus, & aliis affectionibus
 adhibetur: & confici solet ferè ex liquoribus ro-
 sarum, fœniculi, Chelidonii, Plantaginis, Glau-
 cii, quæ est herba croceo succo tota madens, qui
 colores oculorum leniter refrigerat, Diosc. lib. 3.
 c. 83. item Gummi Sarcocolla, & metallis qui-
 busdam, ut cerusâ, auripigmento, & similibus:
 Dividitur istud medicamentum in ξυροκολλήρια, ξυροκολλή-
 hoc est, arida collyria, quæ metallicis præsertim
 constant liquoribus, succis, seminibus, fructibus,
 aromatibus, & aliâ siccâ materiâ, humore aliquo
 vel gummi collectâ & coherente: 2. in υγροκολλή-
 ρια, hoc est, humida Collyria, quæ componuntur
 ex liquoribus, succis, oleis, melle, animalium felle,
 & aliis compluribus similiter humidis & varias
 etiam vires habentibus. Mentionem facit Colly-
 rii Horat. lib. 1. Serm. Sat. 5. Hic ego nigra meis
 oculis collyria lippus Illinere. Et in parabolis Ala-
 ni habetur: Lippo non lusco collyria nigra me-
 dentur: Böse Augen lassen sich heilen: schielende
 Augen aber lassen sich nicht anders machen. D.
 Hieronymus, citante distinct. 29. imperito me-
 dico tribuit: qui uno collyrio morbis medetur
 omnibus.

Sensus verò totius hujus consilii est, quod
 requirit Dominus ab Ecclesia Laodicensi, ut
 comparet sibi thesaurum in corruptibilem ver-
 bum Dei: eoque per medias tribulationes re-
 tento, fide in dies magis ac magis confortetur:
 sanctiq; spiritus illuminationem votis ardentibus
 precetur: ita corrigi & averti posse malum tri-
 plex, paupertatis, nuditatis & cæcitatis. Verùm
 potuisset quis objicere: Quid prodest, ut nunc
 demum emamus ista, cùm suprà testatus sit, se
 jam incipere nos evomere ex ore suo? Non fleat
 tur amplius, si maximè ad pœnitentiam nos reci-
 pere voluerimus: jam enim initium pœnæ factum
 est: Huic imaginationi occurrit Dominus, in-
 quiens:

Psal. 19. v. 11.
 Psal. 119. v. 127.
 Collyrium.
 Psal. 45. v. 8.
 1. Ioh. 2. v. 20.
 20.
 Diosc. lib. 3.
 c. 83.
 Collyrium
 duplex.
 ξυροκολλή-
 ριον
 &
 υγροκολλή-
 ριον.
 Horat. lib. 1.
 Serm. Sat. 5.
 Alanus.
 D. Hierom.
 dist. 29.

quiens: *Ego quos amo, castigo, emulare ergo & resipisce*: non detereat te calamitas & tribulatio à resipiscentiâ: soleo enim plerumq; eos castigare, & flagellis paternis percutere, quos amo, quos servari cupio: & omnes tribulationes idè veniunt super Filios hominum, ut iis excitati resipiscant, & emulare ergo & zelo domus Domini ferve, pœnitentiam age, crux & afflictio tibi non nocebit: *Ecce enim sto ad ostium, & pulso*, propè adsum, non in monte, valle, aut alio loco remotiore sed præsentissimus, ut mox opem ferre queam, licet calamitatibus multis premaris. *Ipsè ego pulso*, & præsentiam meam innuo: vel, sto ad ostium cordis tui, & tùm cruce, tùm voce, per prædicationem verbi pulso, testificans me paratum esse ad gratiæ erga fideles exhibitionem: *Si quis proinde audierit vocem meam, & aperuerit januam*, si quis verbo aures patulas præbuerit, & corde prompto receperit, *intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum*: hoc est, participem eum reddam beneficiorum meorum, & gratiosâ meâ in habitatione, ac gloriosâ præsentia ipsam intimè reficiam. Cœnandi autem, quam prandendi maluit uti vocabulo: Quia sicut cœna est ultima refectio, ita si quis perseveraverit in dilectione Christi usq; ad finem, eum ad ultimam refectioem suam ducet, in regno cœlorum, ubi κοινωνία mutua erit. Christus enim cum fidei, & hic cum ipso cœnabit. Quemadmodum verò omnibus hætenus Epistolis, exhortatio ad vincendum appendicata legitur: ita & hîc eam attexit Dominus: *Qui viceris, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & confedi cum Patre meo, in throno ejus*: Hem quam aptissima præmia strenuis promittantur Athletis: Regni sui consortes vult eos Christus facere, & fructum victoriæ suæ ipsis ex gratiâ imputare: ut sedeant in throno ejus: & cœlesti gloriâ ac beatitudine perfruantur. Tandem sequitur consueta Epistolæ clausula: *Qui habet aures, audiat, quid spiritus dicat*, cui? non soli Angelo, non soli Ecclesiæ Laodicensi, sed & ἐκκλησίαις Ecclesiis, per universum orbem Christo Jesu collectis, & in posterum colligendis.

Scrulpuli.

Sistamus verò adhuc paulisper gradum, & ea, quæ animos nostros sinistrè afficiunt, rectâ explicatione dispellamus.

Initiò tepiditas immeritò reprehendi videtur: sunt enim qui eam mirificè prædicant, & pro insigni modestiâ ac moderatione animi commendant: econtrâ zelum serium & fervorem ardentem, quasi intemperiem & modestiam vituperant: Hinc videas aliquos Pseudo-Theologos, in primis verò complures Pseudopoliticos, pallium ad auram vertere: in controversiis religionis Christianæ hæsitare, neutram sententiam improbare, benè de utraque sentire: vel ad minimum, judicium ac calculum suum suspendere: prætendentes charitatem Christianam, quæ non labefactari, & pacem publicam, quæ turbari non debeat. Hinc videas alicubi interdicti Theologis, ne durior verbo Pontificios vel Sacramentarios lædant: sed modestissimè thesin & affirmativam doctrinæ, quam profitentur, tractent. Respondetur verò: nos non obligari ad suggestiones hæc carnales: sed ad le-

gem & testimonium, si non juxta hoc fecerimus, non erit nobis matutina lux, Esa. 8. vers. 20. Improbatur autem hypocrisis & tepiditas ista passim in verbo Dei, ac expressè ostenditur, haud licere, ut neutrales & ambidextri simus, ac in utramq; partem proni inclinemus. Hinc Elias ad fluctuantes & tepidos ait, 1. Reg. 18. vers. 21. *Utrique quo claudicatis in utramque partem? Si Dominus est Deus, sequimini eum: Si autem Baal, sequimini illum.* Math. 6. v. 24. Nemo potest duobus Dominis servire. Matth. 12. v. 30. Qui non est mecum, contra me est, & qui non colligit mecum, dispergit. Rom. 10. v. 10. Ore fit CONFESSIO ad salutem. Hæc dicta non admittunt simulationem & dissimulationem, non concedunt assensum suspensionem, in capitibus doctrinæ Christianæ ἐποχὴν ac dubitationem: sed requirunt disertam & ingenuam Confessionem, & solius veritatis testificationem: propterea toties incultat Dominus, ut caveamus nobis à Pseudoprophetis: non præcipit, ut in utramque partem inclinemus: & tempore periculi, vel mussitemus, vel ad placitum cujusvis nutemur: absit hæc Philosophica dubitatio, & procul relegatur ex Ecclesiâ: Anne sic tepidus fuit Elias? anne sic Sadrach, Mesach & Abdenago? anne sic Daniel? anne sic septem fratres Maccabzi? anne sic martyres alii infiniti? haud puto: si enim non διαρρήδην UN I tantum, quam veram credebant, doctrinæ assensum præbuissem, & contrariam rejecissem, haud vitâ suâ privati, & tot immanissimis tormentis, affecti fuissent. Rectè ergo Eremita ille, qui hospitem ex uno ore calidum & frigidum spirantem è domo suâ ejecit. Nec valet hîc prætextus charitatis & pacis mutæ, ea enim tum studiose colenda est, cum veritas prius palmam obtinet, si verò doctrina periclitatur, maledicta sit charitas, imò Angelus è cœlo, uti B. Lutherus magnanimo spiritu dicit: Ita ergo pax retinenda est, ne fidei veritas amittatur. Sed instant tepiditatis patroni: propter obscuritatem & ambiguitatem ipsius scripturæ, necessariò calculum assensus suspendi: ac zelum fervidum pro asserenda una sententiâ, & improbandâ contrariâ, intermitti. Respondeo: impiè & ineptè sacro Bibliorum volumini, tepiditatis causam imputari, etsi enim fatemur, iis, quorum oculos & corda excœcavit Satanas, & qui nullam in meditatione scripturæ adhibent diligentiam, non omnia protinus obvia: res item Biblicas satis arduas, & mysteriis plenissimas esse: attamen pii Christiani mediocriter verbo attendentes non habent, quod de flexibilitate ac ambiguitate conquerantur. Lex enim Domini lucerna lucens in loco caliginoso est, 2. Petr. 1. vers. 19. Et eleganter scribit Augustinus lib. 2. de doctrin. Christian. cap. 6. *Magnifice & salubriter Spiritus sanctus ita scripturas sacras modicavit, ut locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus autem fastidia detergeret: Nihil enim ferè de obscuritatibus illis eruitur, quod non alibi planissime dictum reperiatur.* In primis verò indubitatum, h. e. in articulis fidei & doctrina Christiana nullam ambiguitatem prætendi posse: Certa enim & manifestissima sententia de iis in scriptura extat: ut cum disceptatur inter nos & Papicolos, an scriptura sacra normæ autoritatem in decidendis controversiis habeat: an verò Papa Rha-

Esa 8. v. 20.

1. Reg. 18. v. 21.

Matt. 6. v. 24.

Matt. 12. v. 30.

Rom. 10. v. 10.

10.

Consolatio.

Exhortatio ad victoriam.

Tepiditas Deo displicet.

2. Petr. 1. v. 19.

August. lib. 2. de doctr. Christiana.

c. 6.

Rhadamantus Romanus. Hic perspicue Spiritus sanctus scripturæ hanc potestatem passim assignat, Esa. 8. vers. 10. Johan. 5. v. 39. Luc. 16. vers. 29. 2. Timoth. 3. v. 16. Galat. 6. v. 16. Nupiam autem Pontifici Romano, nec Synagoga ipsius. Cum contenditur, unde salus nobis obtingat: an ex operibus & meritis propriis, an ex solâ fide, per unum Jesum Christum, non opus est hæsitare, cui assertioni astipulari velis. Infinites enim operibus nostris, & meritis propriis salvifica vis derogatur, & solâ fide in Christum Jesum nos justificari, dicitur: adeo ut præter ipsum non sit aliud nomen in cælo vel in terrâ, Act. 4. v. 12. Quod tam verum, ut huic Jesu omnes Prophetæ testimonium ferant, quod remissionem peccatorum accepturus sit per nomen ejus, *quisquis crediderit in eum*. Si disceptatur, num liceat laicis calice uti, perspicua est norma veritatis præceptum Christi: *Bibite ex hoc OMNES*: Si quæritur, num locus medius sit inter cælum & infernum, qui dicitur purgatorium: protinus clarissimè Christus Jesus cōtroversiam dirimit, cum *gemina tantum porta & via* mentionem facit; unius, quæ abducit *eis τὴν ἀπάλειαν*, alterius, quæ ducit *eis τὴν ζωὴν*, Matth. 7. v. 13. & 14. Cum disceptatur, an sancti invocandi sint: an verò cultus invocationis soli Deo competat; mox in promptu perspicua est decisio, ex ore ipsius Dei, Psal. 50. v. 15. *Invoca me in die tribulationis*, Matth. 4. v. 10. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi SOLI servies*, Esa. 42. v. 8. *Gloriam meam alteri non dabo*. Eadem ratio est certaminum, quæ hodiè inter nos & Sacramentarios moventur: neque ita comparata est, de qua litigatur, VERITAS, ut expresse ac disertè in scriptura inveniri, vel ex ea erui non possit: sed perspicuis nititur ac invictissimis testimoniis, uti patet ex sequentibus paucis exemplis. Contendunt Sacramentarii, in sacramento cœnæ symbola nuda panis & vini distribui, sine præsentē carne & sanguine Christi: nos cum pane ipsum corpus, & cum vino ipsum sanguinem præsentē adesse confitemur: Num in tam arduo negotio placet *ἐπέχειν*, vel *ἀμφοτερίζειν*, & in utramque sententiam nutare? Absit, habemus enim verba CHRISTI: *Edite: Hoc est corpus meum: Bibite, Hic est sanguis meus*: His verbis *ἀναμφισβητήτως* credendum, & judicium nec suspendendum, nec dissimulandum est: sicut & in reliquis capitibus fieri oportet. Cum ajunt Sacramentarii, CHRISTUM juxta humanitatem FINITA tantum potestate præditum, & non sine crimine idololatrias, juxta *carnem adorari*: cum docent, CHRISTUM non omnes homines redemisse, nec omnium hominum salutem desiderare: utique hîc in utramque aurem dormire, & vel veritatis vel falsitatis indagationem idè intermittere, quod non certò constet, num Calviniani benè vel malè doceant, minimè Christianum decet. Sole enim clarior de singulis capitibus extat sententia, & quidem Sacramentariorum assertioni *ἀγ. ῥήδην* contraria: videlicet CHRISTO datam esse omnem potestatem in cælo & in terrâ, Matth. 28. vers. 18. datum ipsi esse ex gratia nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu flectatur omne genu cœlestium, terrestrium & inferorum, Philip. 2. v. 9. & 10. Habitare in ipso *πάν τὸ πλῆρωμα τῆς θεότητος*, Col. 2. v. 9. Propitiationem ipsum esse pro

peccatis totius mundi, 1. Johan. 2. v. 2. & velle, ut omnes homines ad agnitionem veritatis perveniant, ac salventur, 1. Timoth. 2. vers. 4. Servatorem illum esse omnium hominum, 1. Timoth. 4. v. 10. Vides lector Christiane, immeritò ad tepiditatem, & ut sic loqui liceat, neutralitatem confugere eos, quibus nulla veritas curæ cordique est. Sed instant nonnulli, quin & ipse Jacobus Gretserus, Jesuita Ingolstadianus, sic arguit: *Quo seculo unquam accidit, ut de quæstionibus nondum eliquatissimâ perspectione*, ut Augustinus loquitur, *discussis, nec ab Ecclesia in alteram partem definitis non extiterint varia Doctorum virorum sententiæ? sed salvâ ubique fidei & caritatis compage?* Respondeo: esse quasdam quæstiones, variè inter doctos disputatas, & nondum certò definitas, haud inficias iverit, qui vel primis labris Patrum & recentiorum scriptorum libros degustavit: Sunt autem illæ quæstiones ita comparatæ, ut sive in hanc, sive in illam partem definiantur, non tamen veritatem fidei & doctrinæ cœlestis enervent: quales sunt: quo die mundus sit conditus, quo die sint creati Angeli: quis sit ille mons Morija, Gen. 22. an anima sit ex traduce: an corpora pusionum ita parva resurrectura sint: an mundus secundum substantiam, vel qualitates periturus: quo anno Christus ad judicium venturus sit: an stella, quæ præluxit Magis, verè fuerit stella, & similes quæstiones aliæ plurimæ: Hîc si Doctores vel dissentiant, vel *ἡμεῖς* certam suspendunt, valet illud Divi Augustini, lib. 2. de Bapt. contra Donat. cap. 4. *Sanitas pacis hoc facit, ut cum diutius aliqua obscuriora quærantur, & propter inveniendi difficultatem diversas pariunt in fraternâ disceptatione sententiæ, donec ad verum liquidum perveniatur, vinculum permaneat unitatis, ne in parte præcisâ remaneat insanabile vulnus erroris: Et idè plerumq. Doctoribus minus aliquid revelatur, ut eorū patiens, & humilis caritas, in quâ fructus major est, comprobetur, vel quomodo teneant unitatem, cum in rebus obscurioribus diversa sentiunt: vel quomodo accipiant veritatem, cum contra id, quod sentiebant, declaratum esse cognoscunt*. Hæc Augustinus de istis disputationibus, quæ in utramque partem ita disputantur, ut servetur patienter & leniter charitas animi, collegii honos, vinculum fidei, concordia sacerdotii, & quæ de capitibus instituuntur, non *πρώτως* ad fundamentum ipsum fidei spectantibus, ac eliquatissimâ perspicuitate non satis definitis. Alia verò est ratio præcipuorum doctrinæ Christianæ capitum, inter nos, & Pontificios ac Sacramentarios hodiè controversorum, quæ minimè in classem hanc *quæstionum disputabilium* recenseri debent, ideoque nec in confessione eorum hæsitare, & tepidum esse, licet.

II. Incongruum planè videtur votum, quod optat Dominus: Utinam frigidus esses, frigiditas enim aliàs maximè improbatur: itaque explicandum est, quo sensu Christus malit frigiditatem, quàm tepiditatem: Et respondetur, non *ἀπλῶς* vel absolute, sed *κατὰ τι* 1. quatenus inter peccata gradus sunt. Magis enim peccant, qui *ἐκείως* & voluntariè veritatem vel abnegant vel dissimulant, quàm ii, qui veritati ex ignorantia adversantur, sicut Christus ait, Luc. 12. v. 47. *Servus, qui cognovit voluntatem Domini sui, nec fecit secundum eam, plagis vapulabit multis: Qui autem non cognovit, & digna fecit plagis, vapulabit*

1. Job. 2, 2.
1. Tim. 2, 4.
1. Tim. 4, 10.

Objection
Gretseri.

Solutio.

Quæstiones
dubie.

August. lib.
2. de Bapt.
cont. Do-
nat. c. 4.

Quo sensu
Christus
malit frigi-
ditatem,
quàm te-
piditatem.

Luc. 12, 47.

paucis. Frigidi igitur parum notitiæ in rebus sacris habent: tepidi autem veritatem sciunt, nec tamen, quæ oportet, faciunt: 2. Frigidi facilius convertuntur & emendantur, quàm hypocritæ tepidi: sicut Christus innuit, Matth. 21. vers. 32. Cum Johannes per viam justitiæ veniret, publicanos & meretrices ei credidisse, non autem hypocritas Phariseos: qui se à Præcurfore Christi aliter informari, & erudiri non passi sunt: hinc affirmat servator, quod publicani & meretrices præcessuri sunt Phariseos in regnum DEI. Astipulatur quotidiana experientia, longè facilius hodie prorsus frigidos, quàm hypocritas tepidos, ad veritatem & poenitentiam persuaderi.

III. Quotiescunque voculam *suadeo tibi*, consilium do, &c. Pontificii de Christo dici animadvertunt: toties figmentum ipsorum de consiliis Evangelicis stabiliri statuunt: dicit autem Filius DEI & hinc: *συμβάλλω σοι*, consulo tibi, quæritur igitur, num dogma Papisticum de consiliis istâ voce confirmetur? Respondeo: Etsi in triviis pueri nôrunt, quàm absurdè Pontificii de consiliis sentiant, tamen juxta B. Lutherum in disp. de Concilio perpetuam rei memoriam, maxime verò in Redemptoris gloriam ista sunt memori mente servanda. Proinde ut voto lectoris satisfiat, initio de consiliorum descriptione: deinde, de eorundem diversa enumeratione: tertio de abominatione dicemus: & tandem, num Christus vel hinc, vel alibi, ista consilia approbârit, dispiciemus. Primò igitur consilia Evangelica apud Pontificios vocantur, ii sermones, quibus talia opera præstanda proponuntur, quæ sint ultra terminos legis, & aliàs opera supererogationis dicuntur: finxerunt enim cæci duces, potuisse quidem Deum jure domini, ad infinita & impossibilia in lege sua obligare: sed quia novit, non omnium esse eandem alacritatem, & benè operandi facultatem: & tamen vult, omnes homines tam infirmos & ignavos, quàm præstantes & heroicos salvos fieri, præcepta igitur, quæ ad promerendam salutem sunt necessaria, proposuisse sub tali mensura seu moderatione, quæ nullius, quantumvis infirmi, egeni & ignavi vires excederet: ut ita omnes, qui velint conniti, vitam æternam per præcepta possent consequi: Si qui verò reperiantur alacriores, qui ultra terminos illos, quibus observatio legis ad salutem necessaria limitata est, progredi gestiant, hoc non tantum licere, sed & consuli in scriptura: & qui consiliis obtemperant, iis testimonium perfectionis, & peculiare prærogativas decerni. Hinc communiter à scholasticis docebatur, *Consilia esse supra præcepta*: Et Alexander ab Hales scripsit: *Præcepta legis versari circa opera, quæ ad salutem sunt necessaria, consilia verò circa opera supererogationis indebita, ad quæ homo non quidem præcepto obligatur, gratiora tamen sint DEO, hoc nomine, quia cum sine dispendio salutis possint omitti, tamen alacritate quadam animi plus exogent, quàm Deus in lege sua requirat & exigit.* Alfonsus de Castro consilia sic describit, *Posse ea omnino nullâ aut certè minimâ culpâ, prætermitti, quia proposita sint, non sub denuntiatione æternæ damnationis, aut sub conditione æternæ salutis: sed tantum suadeantur illis, quicquid volunt esse perfectiores, & plusquam vitam*

æternam mereri, aut non pro se tantum sed etiam pro aliis mereri. Seraphicus ille Doctor, Thomas de Aquino, (*die Wasserblase*) dicit 1. secundæ quæst. 107. N. Testamentum consilia Evangelica melioris boni, præter præcepta, habere: ut homo expeditius salutem consequi possit. Inviçtus ille pro domo Dei Athleta (scilicet Robertus Bellarminus) quem sibi nunc Gretserus defendendum adoptat, Tom. 1. Contr. lib. 2. de Monachis, cap. 7. fol. 1709. sic scribit: *Consilia perfectionis vocamus opus bonum, à Christo nobis non imperatum, sed demonstratum, nõ mandatum, sed commonstratum, & differt à præcepto ex parte materia, ex parte subjecti, ex parte forma, & ex parte finis. Ex parte materia dupliciter. 1. quia materia præcepti est facilior, consilii difficilior, illa enim sumpta est ex principis natura: hæc superat quodammodo naturam. 2. quia materia præcepti bona est, consilii melior & perfectior. Ex parte subjecti: præceptum est commune omnium, consilium non uem, Ex parte forma, quod præceptum vi suâ obliget, consilium in arbitrio hominis positum sit. Ex parte finis sive effecti, quod præceptum observatum habet premium, non observatum habet poenam. Consilium autem si non servetur, nullam habet poenam, & si servetur, majus habet premium.* Hæc Bellarminus. Ita ergo consilia Evangelica describuntur. Jam mox quærat aliquis, quæ sint illa consilia, præter præcepta Dei, melioris boni, & plusquam salutem promerentia? Hinc tanta est doctrinæ Pontificiæ ἀσφάλεια, ut nec de ordine nec numero adhuc consentiant. Tempore Lutheri Sophistæ 12. consilia sic recensebant. 1. Paupertatem voluntariam, Matth. 19. vers. 21. & 29. Deinde abnegationem sui, seu obedientiam monasticam, Luc. 9. v. 23. Tertio castitatem, Matth. 19. v. 12. Quarto non vindicare, Matth. 5. v. 39. Quinto, patientiam injuriæ, Luc. 6. v. 19. Sexto eleemosynas, Luc. 6. v. 30. Septimò, non jurare, Matth. 5. v. 34. Octavò, occasiones peccandi vitare, Matth. 18. vers. 9. Nonò, in operibus faciendis intentionem rectè formare, Matth. 6. v. 1. Decimò, facere quod doces, Matth. 23. v. 3. & cap. 7. v. 5. Undecimò, non esse sollicitum de victu, Matth. 6. v. 31. Duodecimò, fratrem peccantem corripere, Matth. 18. v. 15. Graviter confutat consilia ista B. Lutherus Tomo 4. Witeb. latino. fol. 109. in explic. cap. 9. Esaiæ. Otho Brunfelsius sic numerat: 1. Nolite judicare. 2. Ne reddatis malum pro malo. 3. Nolite contendere in judicio. 4. Dimitte tunicam, pallium tollenti. 5. Præbe alteram maxillam percutienti. 6. Cogente te aliquo ad unum miliare, vade cum eo & alia duo. 7. Omnino ne resistatis malo. 8. Benevolus sis cum adversario tuo in via. 9. Dilige inimicos. 10. Dilige obedientes. 11. Orate pro persequentibus & calumniantibus. 12. Date gratis omni petenti. 13. Relinquite omnia; & date pauperibus. 14. Submitte te indigniori. 15. Octo beatitudines, Matth. 5. 16. Virginitatem & similia. Ac ut magis numerum augerent, tres finxerunt ordines vel classes consiliorum, quæ opera supererogationis gignant. 1. Quæ ex scripturis tumuntur. 2. Traditiones Ecclesiasticas, à Pontificibus, Episcopis & conciliis constitutas. 3. Opera electitia, quæ sine verbo & mandato Dei, bonâ intentione, ad cultum & honorem Dei suscipiuntur. Vide obsecro, lector Christiane,

Thomas de Aquino. 1. sec. quæst. 107.

Rob. Bellarm. Tom. 1. contr. lib. 2. de Monachis c. 7. fol. 1709.

Examen doctrinæ Pontificiæ de consiliis. Luth. in disp. de consiliis.

Consilia Evangelica quæ dicantur. Opera supererogationis.

Emblema scholasticorum. Alexand. ab Hales.

Alfonsus de Castro.

Consilia duodecim Papistica. Matth. 19. 21. & 29. Luc. 9. 23. Matt. 5. 39. Luc. 6. 19.

Matt. 18. 9. Matth. 6. 1. Matt. 23. 3. Matth. 7. 5.

D. Luth. Tom 4. Witeb. Lat. fol. 109. in explic. c. 9. Esaiæ. Otho Brunfelsius.

Tres classes Pontificiorum consiliorum.

quæ

quæ colluvies consiliorum, & quis eorundem numerus: cum præcepta Dei denario Exod. 20. imò binario, Matth. 22. v. 46. inclusa sint: Attende ergo paulisper, quæ corruptelæ & abominationes figmento isti Papistico insint. 1. Inculcatur hominibus, quasi legis divinæ observatione vitam æternam MERERI possint: contra pronuntiatum Apostoli, Galat. 3. vers. 21. *Non esse datam legem, qua justificare possit*: & Rom. 3. vers. 28. *Statuimus hominem justificari absque operibus legis*. 2. *Impium est, legi Dei posse mediocri diligentia à quibusvis satisfieri*: & tali observantia, quæ ad promerendam salutem sufficiat: cum Paulus dicat: *Si per legem justitia*; Ergò frustra Christus mortuus est, Galat. 2. vers. ultimo, Et alibi: *Novi, quòd non habet in me, hoc est, in carne mea bonum: nam velle adest mihi, at ut faciam bonum, non reperio: Non enim quod volo, facio bonum, sed quod NON VOLO malum, hoc ago*: Rom. 7. v. 18. & 19. Et iterum: Quod lex præstare non poterat, eà parte, quæ imbecillis erat per carnem: hoc Deus proprio Filio misso sub specie carnis peccato obnoxia præstitit, ac de peccato condemnavit peccatum per carnem, Rom. 8. vers. 3. & idem: *Scimus non justificari hominem ex operibus legis*, Galat. 2. vers. 16. *Et si tam facile à nobis impleri potest, cur opus fuit, ut Filius Dei eam pro nobis impleverit*, Matth. 5. vers. 17. Superfedere hanc molestiâ potuisset Filius & Dominus: si tam facile & toto corde obedire potest cinis & servus: Porro cur Paulus Apostolus non implere legem potuit, sed malum, quod noluit, egit, ut ipse loco supra memorato de se fatetur? & Philipp. 3. vers. 12. disertè ait, se metam legis integrâ perfectione haud apprehendisse. 3. Blasphemum est dictu, hominem posse supererogare, hoc est, præstantiora opera præstare, quàm Deus in lege sua requirit: blasphemum est, præcepta DEI non summo in gradu bona vocari & haberi: cum Christus ipse in duobus præceptis totam legem & omnes Prophetas pendere, & dilectionem DEI ac proximi summum ac maximum esse præceptu testetur, Matth. 22. vers. 39. & 40. Quomodo supererogemus, qui ne id quidem, quod facere tenemur, præstare valemus? Sicut conscientia cuius nostrum satis dictat: & ad stipulatur Augustinus, in Epistola ad Hieronymum inquit: *Charitatem, quantumque in hac vita crescat, non pervenire ad illum gradum, de quo lex loquitur: Ex toto corde: Item: Non concupisces*. 4. Impium est, hominem plura habere merita, quàm ipsi ad promerendam salutem necessaria sunt: Commodè huc quadrant verba Filii DEI: Dicis, dives sum: & nescis, quòd tu es miser, ac miserabilis & nudus: Annon mors & meritum CHRISTI doctrinâ istâ Pontificiâ contumeliosissimè blasphematur? 5. Impium est, ex hominum traditionibus perfectionem abundantiorē, quàm ex præceptis DEI, oriri: cum frustra colitur Deus mandatis hominum, Esa. 29. vers. 13. & Matth. 15. vers. 9. Sextò, impiissimum est, consilia esse supra præcepta, & opera juxta consilia facta, esse præstantiora, Deo gratiora, & magis mereri salutem, quàm quæ mandata sunt, increpet te Dominus, o Satan. Septimò Blasphemum est, consilia, quæ enumerant Pontificii, absque peccato intermitteri posse, & licere ea non facere, quæ sub nomine consiliorum ab ipsis venditantur: sic e-

nim Bellarminus expressè affirmat. Consilium si non servetur, nullam habet pœnam: Inde sequitur: Ergò licet vindictam propriam exercere: Ergò licet nullas erogare eleemosynas, cum tamen ejusmodi immisericors & durus homo, dignus morte multoties in scripturâ judicetur: imprimis 1. Johan. 3. vers. 17. affirmatur, quòd in eo, qui clausit viscera sua ab egeno fratre, non maneat charitas Dei: Hem Suita! num istud consilium non servatum, nullam habet pœnam? Licebit insuper eum & temere jurare, ac pejerare: licebit occasiones peccandi sectari: licebit benè docere & malè vivere: licebit similitates cum adversario fovere, & similia. Hem oceanum absurditatum & blasphemiarum, quæ in hoc figmento Papistico continentur. Tandem igitur sciamus, nullo apice totius scripturæ commentum istud probari, & stabiliri: nam consulendi & suadendi, vox, cum de Deo usurpatur: sicut & vox: Dico vobis: imperandi ac præcipiendi vim habet: siquidem audire jubemur Patris consiliarium, Esa. 9. vers. 6. Christum, & ei obtemperare, Matth. 3. vers. ult. unde Maria ad discipulos ait: *Quacunque DIXERIT vobis, hoc facite*, Johan. 2. vers. 5. & Deus *ὁ γὰρ πῶς δύναται* inquit, *Ulra id, quod ipse præcipit, nihil facientem*, Deut. 4. v. 2. Deut. 6. v. 2. & 3. Facestant igitur deliramenta ista papistica, & ad abyssum infernalem, unde prodierunt, se recipiant, nostra Apocalypsis nihil hujus habet: neque id, quod suadet Filius Dei Angelo Laodicensi, in numero consiliorum Papisticorum unquam relatum est, nisi fortè nunc placeat illud addere, & hoc pacto indicem augere.

IV. Cæterum, ut obtineant Pontificii meritum operum & justificationem propriam, confugiunt ad vocolam emere: Eme tibi: emitur autem res aliqua, soluto & numerato pretio: Ergò non gratis ea habemus, quæ ad salutem nostram sunt necessaria: verum emptione & pretii solutione sunt comparanda: Respondeo. In humanis conceditur, nullam sine pretio emptionem esse: Quòd autem merces & bona attinget Christi, quæ emere jubemur: ea non pretio aliquo venduntur, sed per media certa, gratis tamen, distribuuntur: itaque in tali loco, emere, per metaphoram idem sonat, ac comparare, vel legitimis & à DEO præscriptis mediis acquirere, nec includatur pretium aliquod nostrum: quia gratis Deo sunt bona omnia venalia, teste Domino ipso apud Esaiam, cap. 55. v. 1. & 2. *Omnes sitientes venite ad aquas, & qui non habetis argentum, properate, emite, & comedite: venite, emite absque argento, & absque ulla commutatione vinum & lac. Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem vestrum, non in saturnitate: audientes audite me, & comedite bonum, & delectabitur in crassitudine anima vestra: Inclinate aurem vestram, & venite ad me.* Hic expressè mentio fit emptionis absque ullo pretio, & emere, per audire Dominum, explicatur: ita ergò & in Apocalypsi nostra, aurum ignitum à Christo emere, nihil aliud est, quàm verba Filii Dei audire, & inde fidem concipere: fides enim ex auditu est, Rom. 10. v. 17. ut & hæc objectiuncula Papistica in fumum abeat.

V. Quando indui vult Filius Dei Episcopum vestimentis albis, num cappas illas & inducia clericorum in papatu: vestes item Cardina-

1. Ioh. 3. 17.

Esa. 9. v. 6.
Matth. 3. v. ult.

Ioh. 2. 5.
Deut. 4. 2.
& c. 6. v. 2.
& 3.

Vindicatio
vocula e-
me, à corruptela Pontificia.

Esa. 55. v. 1.
& 2.

Rom. 10. 17.

*Vestimenta
monastica,
& Cardi-
nalitia ex-
citantur.*

lium purpuratas & ipsius Pontificis splendidissimas, Cilicia quoque mendicantium Monachorum & Capuzinorum, inprimis verò cucullum Francisci, innuit? cui tanta virtus adscribitur, ut qui in eo sepelitur, vitam æternam indubitanter adipiscatur, in quo, beatè pediculos dormire, falsè scripsit Papæ Leonis X. dilectus filius, Erasmus Roterodamus. Respondetur: Non sed vestimenta salutis, ac indumentum iustitiæ, Esa. 61. 10. 61. v. 10. pallium laudis, Esa. 61. v. 3. Cappæ verò & cuculli in papatu, nihil aliud sunt, quàm partim materia Simoniac (quis enim nescit innumeraibilem pecuniam, quæ pro redimendis palliis Episcoporum Romam mittitur) partim tegumenta hypocriseos & nequitiae: partim verò etiam documenta cœcitatæ, & impietatis Papisticæ manifestissimæ, quâ de re alibi fusiùs loquendi, occasio erit.

*Collyrium
Filius Dei
longè aliud
est quam
Christus
Pontifici.*

VI. Nunc quia collyrio inungi vult oculos Dominus, quæritur, Annon stabiliatur sacramentum Pontificiæ unctionis? Resp. haud opinor tam bardos fore Papicolos, ut collyrium istud ad palliandum fictitium unctionis sacramentum adhiberi sint, cum longè aliud sit Collyrium, & aliud oleum, cum unctio apud corporaliter ægrotos adhibeatur, Collyrium autem istud, de quo Filius Dei verba facit, cœcitati spiritali medeatur: multò minùs quicquam habet textus noster de effectu, quem unctioni adscribunt Pontificii: proinde ad probandum hoc fictum sacramentum ineptissimè locus iste adhiberetur.

*Quomodo
Deus dile-
ctis suis, ex
amore ca-
lamitatem
immittere
& afflictio-
ne tamen
parcere di-
catur?*

VII. In Epistola ad Angelum Philadelphiensem promisit Christus, quòd servare velit Episcopum ab horâ tentationis, quæ ventura est super universum orbem: & hâc ratione amorem ac dilectionem erga ipsum testari: Hic verò, in Epistola ad Laodicenses, contrarium affirmat, se eos, quos amat, arguere & castigare: Quæritur ergò, quomodo utraque assertio congruat? Si ex amore parcat & servat ab afflictione, utique non ex amore affliget ac castigabit: sed verum prius ex capitis huius versiculo nono & decimo: Ergò. Respondetur: nullam gentinæ assertioni inesse contrarietatem, tentationem enim immittit, & avertit Dominus, pro diversitate personarum, ac temporum: Angelus Philadelphienensis pius ac acerrimus veritatis propugnator, assertor & confessor fuit: ideò à magnâ illâ tentatione servavit ipsum Dominus: Laodicensis verò tepidus erat, & dignus, qui severâ increpatione emendaretur: & quia conversionem ac salutem ejus quæsit Dominus, ideò castigatio ex paterno & amore pleno corde profecta esse meritò affirmatur: & eo sensu in genere verum est, castigare Dominum eos, quos diligit: sicut in observationibus fusiùs ostendemus: interim nihil impedit, quò minùs & piis nonnunquam parcat, horulam quietam concedat, & in mediis calamitatum fluctibus, ac ardentissimâ tribulationis fornace servet, ne æstu nimio pereant & consumantur. Atque sic bina ista loca ἐναντιοπαρῆν commodissimè conciliantur.

VIII. Occurrit autem & alia adhuc dissonantia: Hic v. 20. nobis præcipitur, ut aperiāmus januam, suprâ verò v. 7. Filius Dei sibi hoc competere affirmavit, inquiens: se habere clavem Davidis, & aperire, ut nemo claudat: Si

ergò ipse aperit, quomodo dici potest, quòd nos januam aperire teneamur: Respondeo. Longè aliud est, τὸ aperire Filii DEI: & aliud τὸ aperire hominum. Ille corda & obices referat petralium: nos januam externam tantum aperi-mus: aures patulas duntaxat verbo præbemus: qua januæ apertione contentus est DOMINUS, & promittit, se ex gratia intus cor aperire, fores perrumpere & intrare velle ac cœnare nobiscum. Sicut ergò internum & externum inter se non pugnat: ita apertio Christi & hominum inter se minimè discordat, & salvâ veritate scripturæ suo sensu solus Christus, suo quoque modo & nos aperire januam dicimur: Insuper aperire nonnunquam idem est ac non occludere, penes nos enim tantum est arbitrii, ut si velimus, januam Domino occludere, & obicem ponere possimus: vult ergò Filius Dei hoc innuere, si januam coram me non claudes, cum ante ostium sto, intrabo ad te. Sapiùs enim affirmativæ ejusmodi locutiones, contrariam & negativam significationem continent, ut: *Circumcide cor*, Deut. 10. v. 16. idem est, ac si dicat: noli circumcisioni te opponere, alias enim Deo tribuitur, corda circumcidere, Deut. 10. v. 16. *Facite vobis cor novum*, Ezech. 18. v. 31. Ezech. 18. id est, nolite obstare, quò minùs novum fiat cor vestrum, non enim homo cor novum facere potest, sed Deus dat illud, Ezech. 36. v. 26. Ita simul jugulatur Pontificiorum & Synergistarum argumentatio, qui ex conditione istâ libertatem arbitrii nostri in rebus spiritualibus aditruere conantur: sed ineptè. Primò enim negativè intelligi potest. 2. Si hâc responsione contenti non sunt, dicimus, ex hypothetica conditione simpliciter & categoricè aliquid non rectè concludi & affirmari: si aperueris januam, inquit Dominus, sed num inde sequitur, nos posse hoc præstare? num sequitur, ex liberi arbitrii viribus hoc fieri? Minimè: sed si maximè apertio januæ nobis competit, tamen istud opus à sola Dei bonitate & misericordia unice promove-tur. Hinc rectè scribit Divus Augustinus contra duas Epistolas Pelagii, lib. 2. cap. 10. *Nihil in scripturis sanctis hominibus à Domino video juberi (sed bonum attribui) propter probandum liberum arbitrium, quod non inveniatur, vel dari ab ejus bonitate, vel posci propter adiutorium gratiæ demonstrandum.* Idem de grat. & lib. arbitr. cap. 16. *Magnum quid se scire putant Pelagiani, quando dicunt: Non grat. juberet Deus, quod sciret ab homine perfici non posse: Quis hoc nescit: Sed ideo jubet Deus aliqua, quæ non possumus, ut noverimus, quæ ab ipso petere debeamus? Agnosce igitur o homo in præceptione, quid habere debeas: in correptione, tuo te vitio non habere: in oratione, unde accipias, quod habere vis: D. Ambrosius de vocat. lib. 2. c. 9. itidem scitè ait: Licet in se homini nolle bonum, tamen, nisi donatum, non habet velle bonum: Illud contraxit natura per culpam: Hoc recipit natura per gratiam.* Fulgent. lib. 1. ad Monim. *Non hominum quisquam sive ad cogitandum sive ad operandum quodcunque bonum, potest esse idoneus, nisi fuerit munere gratuito divini opitulationis adiutus: Ab ipso namque est initium bonæ voluntatis: ab ipso facultas boni operis: ab ipso perseverantia bonæ conversationis: ab ipso datur in presenti seculo vera cordis humilitas, & in futuro æternæ retributionis felicitas.*

IX. Tandem scrupulum movet promissio Christi-

*Quomodo
nos januam
aperire di-
camur.*

Deut. 10. 16

Deut. 30. 6.

Ezech. 18. 31.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Ezech. 36. 26.

Christi: *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo*: haec enim ex sessione Christi ad dextram eicimus maiestatem juxta carnem infinitam: nunc vero quia & sanctis sessio in throno Christi promittitur, tota ista argumentatio ac collectio enervari videtur: Respondeo; Ita sanè contendunt Sacramentarii, & tantum non triumphos sibi ipsi decernunt: sed ante victoriam. 1. enim infallibile est, & longè verissimum, ne angelo quidem dictum: sede à dextris meis, Hebr. 1. v. 13. nedum homini: sed soli Filio dixit: *Sede à dextris meis donec ponam inimicos scabellum pedum tuorum*, Psalm. 110. vers. 1. Deinde attendendum est, Christum ad dextram Patris collocatum, & in thronum Patris exaltatum. Sanctis verò participationem non throni Patris, non dextræ virtutis in excelsis, sed THRONI CHRISTI promitti, & manifestè thronum Patris à throno Christi distingui: ut appareat, non velle hoc Filium Dei, quasi sedeant sancti in eodem divinæ maiestatis & dextræ Dei immenso throno, in quem solus CHRISTUS est effectus: Quemadmodum enim solus CHRISTUS sedet ad dexteram Patris, ita CHRISTUS hoc ipso quoque in loco sibi peculiariter vendicat, quòd sedeat in throno DEI: sanctis autem largitur, quòd sedeant in suo throno: Jam thronus DEI, immensa est DEI maiestas, CHRISTI verò thronus, quem cum sanctis communicat, est æterna beatitudo, Johan. 14. vers. 2. Ille infinitus & ubique: hic finitus & in paradiso: ille unicus, horum plures, Apocal. 4. vers. 4. Ille denique æternus & increatus: Isti verò throni sanctorum sunt parati, Matth. 25. vers. 34. Audiamus Ambrosium super hæc verba: *Vicit Christus Diabolum, vincunt eum quoque sancti ejus, sed CHRISTUS per semetipsum, sancti verò non per seipsos, sed per ipsum, CHRISTUS sedet ad dextram Dei, quia equalis est Patri, sancti verò non ad dextram Dei sedere dicuntur, sed super sedes suas: sicut Dominus Apostolis dixit: sedebitis & vos super sedes duodecim.* Ita videt lector, quid Sacramentarii argutiis istis, quas pro clypeo Ajacis jactitare solent, efficiant nihil prorsus, & manet fixum ac firmum, ex sessione ad dextram DEI, rectissime CHRISTO JESU juxta humanitatem omnem maiestatem & plenitudinem divinam attribui.

Et hæc de scrupulis primi libri Apocalyplici dicta sufficiant. Sequuntur nunc loci doctrinarum, quos ordine pensitabimus.

Nota seu observationes.

I. Dignissimus Christi titulus est, quòd *ὁ ἀμὴν*, ac testis fidelis & verus dicitur, confinis superiori descriptioni, in Epistola ad Philadelphenses, ubi itidem *ὁ ἀληθινὸς* verax appellatus fuit. Ideò autem toties reperitur hoc epitheton, ut magnā confidentiā in Christum credere, & verba ejus pro veritate merā habere discamus: sive ergò poenitentibus gratiam & gloriam, sive impoenitentibus iram & vindictam annunciat, *Amen* ac testis verus & fidelis est: Sed & Patris ratione *Amen* dicitur: cū re ipsa comprobet, veras fuisse omnes prædictiones & promissiones de Messia factas: tū quòd incarnationem, tū quòd passionem, à mortuis resur-

rectionem, ad cœlos ascensionem, ad dextram Dei exaltationem, humani generis redemptionem, & miraculorum editionem attinet: ubi ne apex quidem, vel jota unum remansit, quòd non accuratè in Christo ita impletum fuit, sicut æternus Pater in scripturā Prophetarum prædixit, propterea sapius ipse Christus ad scripturarum impletionem provocavit: Matth. 3. vers. 15. *Decet nos, ut impleamus omnem justitiam*, Luc. 18. v. 31. *Ascendamus Hierosolymam, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis*. Luc. 24. v. 27. Exorsus à Mose, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis, quæ de ipso erant. Consulatur elegantissimus libellus Urbani Rhegii, qui disertè ostendit, quomodo examussum vaticinia Prophetica cum impletionem consentiant. Porro precum respectu AMEN meritò vocatur: quòd digitum intendit Apostolus, 2. Corinth. 1. v. 20. *Quotquot sunt promissiones Dei, per ipsum sunt Etiam, & per ipsum Amen, Deo ad gloriam per nos.* Et Christus multoties in historiā Evangelica *Amen Amen* ingeminasse legitur: inprimis verò cū de animo Patris nos certiores redderet, & exauditionem precum indubitanter credendam persuaderet, Johan. 16. v. 23. *Amen Amen dico vobis, quacunque petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis.*

II. Cæterum D. Apostolus ex eo, quòd Christus Amen dicitur, colligit, decere, ut & sermo noster sit Amen vel Etiam: hoc est, ut doctrina, quam profiteamur, fixa & stabilis persistat: non versatilis, non flexiloqua sit, aut instar Protei subinde transfiguretur: sicut nonnulli, perinde ac si pilum manu versarent, commutando ludunt, tantum ut acumen suum venditent, alii in hominum gratiam varias doctrinæ formas affingunt: alii quicquid uno die tradiderunt, metu postridiè retractant: Apud hos encomium Amen, sive veritatis solidæ in doctrina prorsus exulat: Caveamus autem, ne tam leves, & inconstantes simus: ne prædicatio nostra versatilis aut ad tempus composita, sed facta tecta appareat. Aliis quoque in rebus sermo noster sit *Etiam* & *Amen*, hoc est, fixus & constans, non polliceamur hodiè, cujus nos poeniteat postridiè, non dicamus aliquid hodie, & negemus id perendie, sed sermo noster sit *Etiam*, *Etiam*: vel *Non*, *Non*: monente Paulo 2. Corinth. 1. v. 18. & 19.

III. Inviçtum argumentum pro divinitate Christi contra Arianos est, quòd Filius Dei *ἀρχὴ*, principium creaturæ Dei, efficiens puta, hoc est, creator creaturæ Dei celebratur: unde Johannes in Evangelio quoque divinitatem Filii Dei adstruit, inquiens: Johan. 1. vers. 3. *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quòd factum est*: Huc pertinent verba Psalm. 102. v. 26. *Tu initio Domine terra fundamenta fecisti, & opera manuum tuarum sunt cœli*: quæ Paulus de Filio Dei loqui testatur, Hebr. 1. v. 8. *Similis locus extat Coloss. 1. v. 16. Per illum creata sunt omnia, quæ in cœlis sunt, & quæ in terra, visibilia & invisibilia, omnia per illum & in illum creata sunt. Et ipse est ante omnia, & omnia per illum consistunt.* Ex his scripturæ dictis irrefragabiliter evincitur, Christum esse principium omnis creaturæ, hoc est: 1. ante omnem creaturam, adeoque æternum: 2. deinde principalem causam efficien-

Matth. 3. 15.
Luc. 18. 31.

Luc. 24. 27.

Urbanus
Rhegius de
Colloq. E-
mauntico.

2. Cor. 1. 20.

Ioh. 16. 23.

Noster quo-
que sermo
sit Amen.

2. Cor. 1. 18.
& 19.

Ioh. 1. v. 3.

Ps. 102. 26.

Heb. 1. v. 8.
Col. 1. v. 16.

Qua ratio-
ne Christus
principium
omnis crea-
turæ dica-
tur.

tem omnium creaturarum: ergo non potest non verus & Patri æqualis Deus esse. Nec valet obiectio recentiorum Arrianorum, verba creationis, cum de Filio Dei dicuntur, nihil aliud, quam renovationem & reparationem notare: ut enim taceam, non minoris esse virtutis hominem reparare, quam creare, juxta Augustinum: ut taceam, omnes interpretes veteres hanc Arianam explicationem ignorare: ipsa certè litera clarissimè ostendit, non de reparatione vel redemptione, sed de *creatione* Apostolos loqui. Et sicut Augustinus contra sui seculi hæreticos, ita nos contra novos Samosatenarios & Arianos hoc acrius pugnamus: *Dii qui non fecerunt cælum & terram, pereant de terrâ, & de his, quæ sub cælo sunt*, Hierem. 10. v. 11. Ergo si CHRISTUS cælum & terram non fecit, exterminandus erit: Sed hoc nolunt hæretici. Itaque concedant oportet, CHRISTUM creaturarum principium efficiens, non minùs quam Patrem æternum esse. Ac observetur in primis, quòd hic Filius Dei non *instrumentum* vel ὄργανον nudum dicatur: sed ἀρχὴ, principium. Transylvani enim & Ariani, cum maximè premuntur, tandem ad hoc κρησφύζετον proripiunt, si debeat Christo aliquid concedi in opere creationis, non posse plus concedi, quam quòd instrumentum Patris fuerit: & quasi Patri in creatione ministrarit: Ita enim concilium Syrmienense can. 3. & can. postremo loqui affirmant: ea etiam loca, quibus per Christum omnia facta asseritur, in subsidium vocant: quin & Irenæi, Tertulliani, Eusebii, ipsiusque nostri B. Lutheri calculum magnopere jactant. Respondeo: Blasphemia est, Filium Dei ministrum vel instrumentum creationis appellari, nusquam in totâ scripturâ tale quid reperitur, sive Concilium Syrmienense, vel Tertullianus, Irenæus, Eusebius & alii ita habent, videant ipsi, quomodo olim coram tribunali Christi mentem suam explicare velint: non nescimus, Origenem doctissimum hac ipsa in causâ gravissimè lapsus, & ex scriptis ejus ad alios autores scandalum ortum esse. B. Lutherum quod attinet, manifestâ calumniâ ipsi imputatur ista assertio, cum constet, plus quam millicies Arianos hoc nomine, ab ipso, & reprehensos, & solidissimè confutatos. Illud verò primarium blasphemix Arianae fundamentum est, quòd vocula PER de Christo usurpata evincat, Filium Dei pro instrumento & organo creationis meritò reputari: verum nec ista ratiuncula quicquam valet, protulerunt eam olim Aetiani, & à Basilio dignè excepti fuerunt: quis tam stolidus & planè cæcus, qui non videat, infinities voculam, per, causæ efficientis infallibilem characterem esse? ut cum in scripturâ dicitur, Christum suscitatum à mortuis *per gloriam patris*, Rom. 6. v. 4. profectò particula *per*, non evincet, patrem vel gloriam ac virtutem patris, organon fuisse resurrectionis Christi: sic enim & Pater in censum organorum referretur, quod tamen Ariani nolunt: quemadmodum ergo non sequitur, patrem esse organon, cum per gloriam ejus filius resuscitatus dicitur, ita nec sequitur, Christum esse instrumentum, cum omnia per ipsum facta esse, passim in scriptura asseritur. Ulteriùs premi possunt inepti isti voculæ *Per* interpretes, cum ob oculos eis ponuntur illa N. Testamenti loca, quibus per Christum salus & redemptio facta, quibus per sanguinem Christi expiata esse

peccata affirmatur: Nolint, velint, fateantur necessum est, hisce in dictis Christum, & sanguinem Christi, pro causa redemptionis & salutis verè efficiente, & non pro nudo instrumento haberi: Quid? quòd usitata & cotidiana loquendi ratio, satis evidenter, falsam hanc interpretationem evertit, nunquid enim cum dicimus: Hic liber per Augustinum est conscriptus: Augustinus scriptionis organon duntaxat, & non potius causa efficiens esse intelligitur? Sed desino in rem manifestâ pluribus uti verbis: Remitto lectorem ad Concordantias latinas Biblicas: ubi sexcenties particulam PER, causam innuere principalem alicujus rei, reperiet. Auctarii & coronidis loco adjiciam, quid Theophylactus ad ejusmodi objectionem responderit: sic ille enarrat. in Joh. folio mihi 217. *Insurgunt Ariani, & dicunt: quòd sicut dicimus securi fabricari januam, quasi instrumento, & aliud esse fabrum, qui movet hoc organum, ita & per Filium fieri omnia, non quòd ipse sit factor, sed instrumentum, sicut securis Dei & Patris factoris, & utentis Filio tanquam organo: Et ita factura, ajunt, est Filius, ad hoc facta, ut per ipsum fiant omnia: sicut & securis ad hoc fit, ut per eam omnia edificia elaborentur. Et hæc sunt maligna Arrianugamenta: Nos autem quid illis dicemus? Simpliciter ac rectè: quòd si in hoc creavit (ut dicit) Pater filium, ut instrumentum haberet ad completionem creatura, indignior fuerit filius creaturis: Nam sicut securi, quæ est instrumentum, alia, quæ per eam fiunt, digniora sunt, (propter illa enim fit securis, non illa propter securim) ita & creatura dignior est Unigenito, propter illam enim (ut dicunt) ipse Pater creavit eum, & ita, ut si non fuisset omnia creaturus, neque unigenitum produxisset: Quid his verbis insipientius? Etiam, (inquit) & quomodo non dixit, quòd ipsum verbum fecerit omnia, sed usus est præpositione PER? Quomodo? ut ne suspiceris, illum Unigenitum, & absq. principio esse filium, & Deo adversarium, ejus gratiâ dixit, quòd Pater per verbum fecerit omnia: Finge enim Regem quendam, qui habet filium Regem, & conditurus est civitatem, & ei concedere illius extruccionem: sicut igitur dicens, quòd per filium Regis condita sit civitas, non servum dicit filium regis, sed monstrat, quòd hic filius habeat patrem, & non sit solus: sic etiam hoc loco Evangelista dicens: per filium facta omnia, manifestavit, quòd Pater mediatore illo ad conditionem rerum (ut sic dicam) usus fuerit, non se minore, sed æquali potestatis, & ut valente talia perficere. Insuper hoc tibi dixerim, quòd si te offendit Præpositio PER, & quæris in scriptura invenire sermonem quendam, qui dicat, quòd verbum ipsum fecerit omnia, audi David. Principio tu Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli. Vides quomodo non dixerit, quia per te facti sunt cæli, & fundata est terra: sed, tu fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli, quia & hæc de unigenito, & non de Patre dicit. Disces etiam hoc & ab ipso quidem Apostolo, qui utitur hoc dicto in Epistola ad Hebræos. Disces quoque ex eodem Psalmo, cum dicit: Dominus in terram aspexit, ut audiret gemitum, & ut solveret mortificatos, & ut annunciet in Sion nomen Domini. Nunquid alium significat, quam Filium Dei? Hic enim in terram aspexit, sive hanc dicas, quam inhabitamus, sive hanc nostram naturam, quæ terra involuta est, sive carnem, juxta illud, Terra es, quam & assumpsit, solvitq. nos compeditos peccatorum vinculis, & filios occisorum ab Adam & Eva, ut annunciet in Sion nomen Domini. Stans enim in templo do-*

Theophyl.
sup. 106. fol.
mihi 217.

Christus
non fuit nu-
dum Patris
ὄργανον
ac instru-
mentum
Concil. Syr-
mien. can.
3.

Error Ori-
genis cras-
sus.

Vocula
PER non
evincit,
Christum
esse creatio-
nis organon
& instru-
mentum.
Vocula
PER, sapif-
simè chara-
cter est in-
fallibilis
causæ effi-
cientis.
Rom. 6. v. 4

cuit de patre suo, quemadmodum & ipse dicit: Manifestavi nomen tuum hominibus. Hac igitur cui congruunt? Patrine, an Filio? Omnino Filio: nam ipse annuntiavit nomē Patris in Hierusalem docens. Itaque postquam hæc dixit David, subdit: Et tu ab initio Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli. Annon manifestè filium inducit factorem, & non instrumentum? Quod si præpositio PER diminutionem tibi inducere videtur, quid dicēs, cum Paulus apponat hanc Patri? Dicit enim fidelis Deus, per quem vocati sumus in societatem filii sui. Num instrumentum hoc loco facit patrem? Et iterum; Paulus Apostolus per voluntatem Dei: Et de his quidem satis.

Quia Christus nota sunt nostra opera, ideo in timore Domini servamus.

IV. Iterum testatur Christus, se probè agnoscere, quæ nostra sint opera, etiam mala & præceptis Dei adversa: Discamus igitur in timore Domini seriò ambulare, cum ubique præsentem habeamus Christum, Ecclesiæ caput, omnium eorum, quæ agimus, accuratum inspectorem & judicem. Non certè latebat ipsum fratricidiū Caini, non impietas Sodomæorum, non cædes & adulterium Davidis, non tyrannis Pharaonis, non incestus Herodis, non luxus Epulonis, non minæ & cædes Saulis, non peccata Jerosolymæ, nō malitia Phariseorum, non defectus fidei in hospite nuptiali, nec ergò nostra ipsum latent peccata, sed ea olim in faciem obtrudet, sicut hîc Laodicensibus, nisi maturè, ut tegantur, & in abyssum maris projiciantur, serià pœnitentiâ laboremus.

Tres distinctæ classes Christianorum.

V. Et si quoad externam formam, omnes Christiani planè judicantur uni & similimi: tamen à Filio Dei in tres distinctas & diversas classes dividuntur: Nonnulli enim sunt FRIGIDI, fide & omni devotione internâ prorsus destituti, de regno CHRISTI nihil solliciti, ad incrementum cognitionis spiritualis minimè attenti: Alii sunt TEPIDI & quasi intermedii: ex parte religiosos se simulant: ubi autem, & quando maxime opus est, fervorem pietatis debitum tergiversatione & meticulo sitate abnegantes. Utrumque ordinem detestatur Dominus, magis tamen hunc, quàm illum: quia frigidi citius & devotius resipiscunt, quàm hypocrita tepidi: itaque tepiditatem & hallucinationem in causa fidei seriò fugiamus: non ambidextros & versatiles nos exhibeamus: sed uni & soli veritati constanter insistentes, magno zelo eam per omnia pericula confiteamur & asseramus. Ita ex classe tertiâ, quæ est

Fervor Deo maximè placet, in pietate. Exempla fervidorū. Dan. 3. 17. & 18.

FERVIDORUM, erimus. Fervor enim utut hominibus & Pseudopoliticis displiceat, tamen maxime Deo probatur. Hinc exempla haud pauca fervoris istius in scripturâ & historiâ sacra legimus: Zelo fervebant Sadrach, Mesach & Abednego: cum Regi, idololatriam obtrudere volenti, dicerent, Dan. 3. v. 17. & 18. Deus noster, quem colimus, potest nos de camino ignis ardentis, & de manib⁹ tuis ô Rex liberare. Quod si noluerit, notum sit tibi Rex, quia Deos tuos non colimus, & statuam aureâ, quam erexisti, non adoramus. Zelo fervebat Daniel, non curans legem Darii, nec edictū, quod constituit, Dan. 6. v. 13. Zelo fervebant septem illi fratres Maccabæi, dicentes Antiocho: Parati sumus mori magis, quàm patrias leges prævaricari. Tu autem ô scelestè, & omnium hominum flagitiosissime, noli frustra extolli vanis spebus in servos ejus inflammatus, nondum enim Dei omnipotentis, & omnia in scientis judiciū effugisti. Tu iudicio Dei justas superbiam tuâ pœnas exolves, 2. Macc. 7. v. 2. & 34. Zelo fer-

Dan. 6. 13.

2. Mac. 7. 2. & 34.

vidissimo zelabat adversus Baalistas Elias: adversus Phariseos Johannes Baptista & Christus, adversus Pseudoapostolos Paulus, adversus Arianos Athanasius, adversus Manichæos & Pelagianos Augustinus, adversus Valentinianos & Marcionitas Tertullianus, adversus sui seculi tyrannos Polycarpus, & alii contra alios fervore summo zeli æstuabant: Horum vestigia preffit incomparabilis Theologus, Tertius ille, virtute & spiritu, Helias, B. Lutherus, & justum zeli sui divini fervorem, tum in publicis & œcumenicis ferè totiùs orbis comitiis, voce vivâ, præsertim W'ormatiæ, tum scriptis quoque omnium conspectui expositis, heroicè testatus est: Non terruit ipsum Papæ Romani asininus crepitus, non leoninus rugitus, non aulæ strepitus, non purpuratorum minæ, non retrahebant à zelo amplissimæ pollicitationes, non oblata dignitates, non aliud quicquam pusillanimum aut tepidum reddidit: sed mascule zelo ardentissimo imbutus vivere & mori ad extremum usque vitæ halitum perrexit: Cumque aliquando morti vicinus appareret, & à Collegis, Doctore Justo Jonâ cum primis quæreretur, quid legare ipsis decreverit; in hæc verba plenus Spiritu sancto prorupit: Habete hoc pro legato votum: Impleat vos Dominus odio Papæ. Legatur scriptum nobile de papatu Romano, à Satana instituto, deprehendemus, quanto fervore zeli Divinus iste & profundissimus Theologus flagravit. Malè habet, sat scio, fervor iste Pontificios, & cordolium ipsis perpetuū peperit: unde tot mendacia, tot criminationes, tot probra, tot calumnias, tot virulentissima convitia in Beatissimum Megalandrum evomunt: uti ex Serarii, Pistorii, Vetteri, Cochlei, Treboniani Cassii, Bellarmini, Gretseri & aliorum Sycophantarum scriptis luculenter apparet: Verum salva res est, non curat latratum canis, magnanimus Leo: Αἰὲς & ἄνθρωπος τὰς μύσας: non captat muscas Aquila: thripas aspiciat, non persequitur: si vel παρρησιῶν & συκοφαντικῶν τεγοῖ essent, non tamen laudem zeli divini, organo sacratissimæ Trinitatis electo derogabunt. Sed ecce pomposam Jesuitarum instantiam, quâ zelo Lutheri maculam inurere, & importunitatē, imò impietatem summam imputare cōtendunt, inde, quod jus Canonicum flammis aliquando consecravit; hîc nō zelo divino, sed furore diabolico percitum fuisse Lutherum clamant Pontificii: & præ aliis odiosè factum hoc allatrat Jacobus Gretserus, lib. 1. de jure & more prohibēdi libros malos, cap. 22. ubi breviter refutare conatur libellum, quo se purgavit Lutherus, ob jus Canonicum publicè exustum. Quia verò vanissimus blatero, ne nimium, quidem, quod soliditatis haberet speciem, protulit, idcirco non opus puto, hoc præsertim in loco, ubi non disputatoris, sed commentatoris & interpretis officio fungimur, operosius nugamenta Jesuitica refutare: sufficiant tria verba, etiam tunc, cum Lutherus Drecketalia Antichristi concremari curavit, Witebergæ (Anno Christi 1520. a. d. 10 Decembris) verè divinum & heroicum in ipso zelum ac fervorem apparuisse. Utinam verò omnes hodie Theologi, orthodoxorum & Lutheranorum splendido nomine superbientes, in Confessione veritatis se fervidos exhiberent! In Interimisticâ certè supp'at Laodicensis Angeli tepiditatem multi sunt secuti: & hodiè acie novaculæ non pauci terrentur, quò minùs ζῆλος ac fervidi existant.

Fervor Lutheri.

Tom. 8. l. 1. Germ.

Lutherus merito jus Pontificis canonicum flammis consecravisse. Jac. Gretserus, canis latrans.

Interimistici.

His perpetuo ob oculos sit seria Filii Dei comminationo: *Quoniam tepidus es, & nec frigidus nec fervidus, incipiam te movere ex ore meo:* Quod fulmen ad eos quoque pertinet, qui non iusto, & sobria modestiâ ac Christiana prudentiâ tincto zelo, in arguendis & corripiendis peccatis & sceleribus hominum utuntur.

VI. Ceterum attentionem meretur vocula, *incipiam*: ex qua colligitur, Deum non plenas iræ suæ cataractas super nos protinus effundere, sed gradatim in immittendis pœnis procedere: initio quasi auriculam vellicare, post aculeis acerbius pungere, tandem verò, si lenitate nihil proficit, exercitum totum adversus nos emitte-re, & funditus impœnites delere. Exemplum habemus clâssicum in Pharaone, quem non totali mox obruit perditione Dominus, sed multoties & vellicavit, & pupugit, num ad frugem se recipere, & à pravo instituto desistere vellet, Exod. 7. 8. 9. 10. Cum Hierosolymitanis similiter egit Dominus, uti ex historia Josephi apparet, & gradatim ad finale excidium processit: lento enim solet gradu ad vindictam ire Dominus: tandem autem tarditatem gravitate compensat. Quapropter initia & principia seu prodromos pœnæ divinæ, vellicationes aurium, & punctiones non aspernemur, ne demum ictus scorpionis & rabiem infernalis Leonis ac Draconis sustinere cogamur.

VII. Vivum exemplar & idea Papæ Romani, totiusque Papatus nobis proponitur, his verbis: *Dicis, dives sum, & ditatus sum, & nullius egeo*: De divitiis enim tanta est in Reguo Pontificio jactantia, ut majorem auris nulla audierit unquam. Et quidem geminâ ratione Papatui gloriatio ista superba competit: Primò quoad divitias corporales ac terrenas, quæ ad eò excreverunt in Regno Pontificio, ut Papa Romanus thesauros amplissimos præ Imperatoribus & Regibus quibusvis potentissimis hodiè possideat. Unde aulam splendidissimam, palatia augustissima, cohortes militares numerosissimas fovere, donaria pretiosissima offerre, ædificia magnifica extruere, bella gravissima facillè gerere, auri & argenti pondus innumerabile scortis pro mercede meretriciâ dare, & nihilominus aliquot tonnas auri clam reponere potest: Præsudet enim in urbe Imperii Romani, non tantum ut Episcopus, sed & ut Cæsar, & Prædominator terrenus, subjugat sibi populos innumeros, & mille artibus pecuniam emungit, numos extorquet, regna facultatibus suis spoliât & exuit, tantamque copiam divitiarum per fas nefasque corradit, ut qui Papam Romanum, veteratorem & impostorem maximum, furem ac expilatorem omnium bipedum longè nocentissimum vocat, ne minimum quidem peccet, nec injuriam aut contumeliam proferat, sed id quod res & aperta veritas est, manifestè dicat. Inter Canonistas enim sunt, qui ipsi insatiabilem illam avaritiam & rapacitatem detestantur, velut apud Gloss. in c. fundamenta, de elect. c. 6. ubi Johannes Monachus ait: Romam à prædonibus fundatam, adhuc de suis primordiis retinere, species singulas ærificationem istarum recensere, vix possibile est. Ex innumerabili copiâ hi præcipui nominantur. Tributum ex Annatis sive vacantiis, tributum ex præventionibus, resignationibus in favorem,

commendationibus, dispensationibus ætatis, *scationum* ordinis, irregularitatis, vitii corporalis. Item *papistica-* ex gratiis expectativis, ex devolutionibus, ex *rum.* beneficiis vocaturis, ex privilegiis, ex emptionibus non visitandi, vel per procuratorem visitandi, homologationibus concordatorum, transactionibus sub beneplacito Papæ factis, permutationibus beneficiorum cum dispensatione, mandatis Episcopalibus, expeditionibus in formâ ratione congrui, creandis protonotariis, & notariis Apostolicis, cum coadjutoribus literis majoris vel minoris justitiæ, dignitatibus secularibus Ecclesiasticis, novis fundationibus vel im-mutatione antiquarum, vel reductione regularium monasteriorum in secularem statum, vel restitutione in integrum, pro fructibus percipiendis in absentia, pro legitimationibus, pro non obstantis, pro indultis Clericorum secularium, pro revocationibus & reductionibus, pro Toleramus, sive tolerantis concubinarum, pro rescriptis ad lites, &c. Annon credas lector Christiane, ex medullis & visceribus miseræ plebis pecunias diripi, ex oculis & marsupiiis hominum numos extorqueri? Stante quondam Romano Imperio, tanta ex omnibus orbis terrarum partibus opum ac divitiarum copia, tanta auri argenti-que vis ex gentium populorumque penè omnium tributis ac vectigalibus Romam quotannis importabatur, ut civitas illa Epitome orbis terrarum dici solet. Papa verò Romanus suis technis, præstigiis, ac nefariis artibus, ex solâ Europâ, (quæ tantum pars orbis est tertia) non minùs auri argenti-que Romam elicit, quàm quantum Imperatores Romani, tot legionibus præsidio ubique impositis ex omnibus terrarum oris exigebant: teste Flavio Blondo, homine Italo, & Flavio summo Paparum assertore, in lib. Romæ instaurata III. Nunc, inquit, principes orbis terrarum Di-claiorem perpetuum, non Cæsaris, sed Piscatoris Petri successorem, & Imperatoris prædicti Vicarium, Pontificem summum adorant & colunt: Nunc orbis terrarum Cardinalium senatum in urbe Romanâ post Pontificem veneratur: Quid? quod majora, vel certè paria præcorum temporum vectigalibus Europa penè omni tributa Romam mittit, dum singula civitates à Romano Pontifice beneficia sacerdotalia accipiunt: Hæc Blondus. Non dicam quòd sola Gallia, triennali spatio, ad novies centena sex & quadraginta millia, sexcentos sex & sexaginta coronatos, & insuper unius coronati bessem, hoc est, duodetrecies centenum & quadragenum millium coronatorum, sive trium auri millionum, minùs centum sexaginta millibus, si-ve ut Germani loquuntur, ad octo ferè & viginti auri tonnas Papæ Romano tribuerit, ut senatus Parisiensis coram Rege Ludovico Undecimo, vehementer conquestus est. Adscribam Theodori Nihemii querimoniam, ex Tract. 6. c. 37. quæ sic sonat: Camera Apostolica assimilatur mari, in quod intrant omnia flumina, & non exundat, sic enim in istam portantur ex diversis mundi partibus, auri pondo millia, attamen non impletur: in qua est generatio, quæ pro dentibus gladios commutat, ut comedat inopes de terrâ, & pauperes ex hominibus, in qua sunt multe synagoga dicentes: Affer, affer: cujus quidem Camera officiales gentes Camera nuntiantur. Benè quidem: Gentes enim sunt barbare nationes, habentes ritus extraneos à moribus hominum, & iustissime gentes, rectè cum INFERNALIBUS FURIIS

Deus gradatim in immittendis pœnis procedit.

Exod. 7. 8.

Prodromos pœnæ divinæ non aspernemur.

Splendor & divitiæ incomparabiles in Papatu.

Papa Romanus Fur ac Expilator omnium bipedum nocentissimus.

Gloss. in c. fundam. de elect. in 6. Johannes Monachus.

Species præventiva arm-

Flavio Blondus lib. 3. Rom. instaur.

N.

Gallia spatio triennali viginti octo auri tonnas Pontifici Romano tribuit. Theod. Nihem. tract. 6 c. 37.

FURIS seu HARPIIS, & TANTALO sortem sitibundi posaturi, qui nunquam satiantur. Quid ceases lector Christiane, annon præ omnibus orbis totius Monarchis Papa de divitiis suis gloriatur? Hinc Franciscus Petrarcha, homo Italus, de Papa Johanne XXII. scriptum reliquit, in ejus ærario post mortem ab hæredibus reperta non minus viciis quinquies millena aureorum millia, hoc est, viginti quinque milliones, sive ducentas & quinquaginta auri tonnas. Verè ergò in Papam & curiam Romanam quadrat jactantia ista Thrasonica: *Dives sum, & ditatus, & nullius egeo.*

Deinde verò de divitiis spiritualibus magnopere gloriatur Pontifex Romanus: Dicit enim, se habere omnia jura in scrinio pectoris sui. Dicit, se impertire posse ex plenissimo marsupio indulgentias Apostolicas pro peccatis præteritis, præsentibus & futuris: unde in taxa Cancellariæ Apostolicæ ordine scelera enumerantur, quæ omnia Papæ indulgentiis pretio coemptis expiari queant. Sed & illa divitiarum est in Regno Antichristi amplitudo, ut homines cæci opinentur, se ditissimos esse bonis operibus, & habere opera supererogationis, se ita abundare meritis, ut aliis etiam ea communicare queant. Hinc Robertus Bellarminus libro 1. de indulg. cap. 3. disertè scribit, *Merita martyrum posse communicari pœnitentibus.* Et cap. 14. dicit, Suffragia viventium juvare posse defunctos, per modum meriti de congruo, per modum impetrationis, & per modum satisfactionis. Hem divitias & opes operum Papisticas! Sicut verò Laodicensis Episcopus ob insolentiam & falsam jactantiam corripitur: Ita & Pontificum mendacia, imposturas & fraudes Deo summopere displicere, nullum planè est dubium.

VIII. Papistæ enim ii ipsi sunt, qui cæci & miseri & miserabiles & pauperrimi vocari ac haberi debent. Cæcitatem enim quod attinet, dies nos deficeret, si præcipua saltem ejus argumenta recensere vellemus, toti sunt cæci & cæcorum Duces, Matth. 23. v. 16. & 24. scripturas ignorant, neque virtutem Dei sciunt, Matth. 22. vers. 29. Illud insigne & classicum cæcitatæ Pontificiæ documentum est, quòd scribunt, neminem de salute suâ certum esse, neque renatos, num fidem habeant vel non, num legi divinæ obtemperent vel non, num verè baptizati sint vel non, scire posse, ita enim Gretserus Jesuita contra Labyrinthum nostrum Papisticum primum manifestè scribit. Quis verò non videat ac deploret stupendam hanc cæcitatem! quæ augetur pertinacia, & contumaciâ obstinatâ, quòd ad veritatem non secus, ac bubo ad aspectum solis, cæcutiunt, quòd Antichristum pro Numine & Deo terreno colunt, quòd organon Satanæ pro vicario Christi & successore Petri adorant, summam totus papatus tenebræ est, & in umbra mortis profundissimè sedet. Hinc Papatus quoque miser & miserabilis est, quid enim miserius, quàm veritatem ignorare? quid miserius, quàm stramineo baculo inniti? quàm in brachio hominis spem collocare? quid miserius, quàm ab Antichristo ipso, regi & gubernari? quid miserius, quàm cælo privari? quàm Satanæ mancipari? sed hæc miseriarum species singulæ in Papatu vigent, ac florent: Merito igitur de Pontificiis asseritur, quòd cæci, miseri & miserabiles existant.

Paupertatis nota itidem in ipsos apprimè quædrat. Hic enim pauperes dicuntur, qui à virtutibus & bonis operibus planè sunt nudi, sicut Andreas Cæsariensis, & Gregorius lib. 30. Moralium c. 2. egestatem istam interpretantur. Tali modo non reperias pauperiores homines, quàm Pontifices Romanos, eorundemq; affeclas. Exulavit enim jamdudum, & proscripita est omnis vera pietas, in externam saltem hypocrisin commutata, vicissim ingressa iniquitas, impudicitia, latrocinium, nundinatio, sacrilegium, impostura, perfidia, blasphemia, & id genus scelera sexcenta alia, quemadmodum ante aliquot secula quærimoniæ non paucæ super istâ nequitia regni Pontificii à viris cordatis prolatae sunt, & in progressu libri Apocalyptici à nobis repetentur. Quapropter si verè bona, & juxta normam verbi instituta opera respicias, iis totus caret Papatus, & summa paupertas illic reperitur. Tot enim impenduntur electitiis & humanitùs inventis operibus curæ, tot horæ, ut non possint operibus à Deo præceptis vacare, immò fastidiunt ista vel hoc nomine, quòd non sicut opera supererogationis (si Deo placet) perfectionem tribuunt. Et hæc impræsentiarum, de applicatione querelæ Christi ad Papatum, dicta sufficiant.

IX. Jam sicut affectatâ tumiditate, cæcitate, miseriâ & paupertate laborant Pontificii, ita singuli homines innatâ & per peccatum originis impressâ. Somniamus haud rarò, nos perquam opulentos & prædivites esse naturæ bonitate, ingenii felicitate, & similibus aliis dotibus, sed in rei veritate, miseri, cæci ac pauperes sumus, quod vel solus Paulus sufficienter docet, cum semetipsum miserum hominem vocat. Rom. 7. v. 24. *Miser ego homo, quis me eripiet ex hoc corpore morti obnoxio?* Et Ephes. 2. v. 1. 2. 3. & 12. *Eramus aliquando mortui delictis ac peccatis, in quibus ambulamus, juxta seculum mundi hujus, juxta principem potestatis æris, spiritus nunc agentis in filiis contumacibus, inter quos & nos omnes conversabamur aliquando, in concupiscentiis carnis nostræ, facientes, quæ carni & menti libebant, & eramus naturâ filii iræ, eramus illo tempore sine Christo, ab alienati à Republica Israël, & extranei in testamentis promissionis, spem non habentes, Deoq; carentes in mundo.* Et cap. 4. v. 17. & 18. ulterius miserrimam nostram naturalem conditionem depingit, inquiens: *Gentes ambulant in vanitate mentis suæ (ἐν ματαιότητι τῆς νοῦς αὐτῶν) mentem habent obtenebratam (σκοτισμένον τὴν ἀγνοίαν) ab alienati à vita Dei, propter ignorantiam, quæ est in illis, & excitationem cordis eorum.* Hanc miseriam subinde meminisse oportet: non tantum ut ad humilitatem inde incitemur, sed & ut tantò majus appareat beneficium, quod Christus Jesus præstitit, dum ab hac cæcitate, & æterna nos morte liberavit, teste Zacharia, Luc. 1. v. 78. & 79. *Per viscera misericordie Dei visitavit nos & 79. oriens ex alto, illuminare his, qui in tenebris & in umbra mortis sedent.* Simul verò monemur, ne temerè cæcitatem & miseriam nobis denuò accersamus, adeoque gratiam acceptam prorsus irritam reddamus. Gravis enim hæc est jactura, & earum dispendium, nec sine magno periculo, quod leviter amissum, recuperari potest.

X. Propensa Christi erga lapso apparet voluntas, quòd consilium salutare suggerit, & quo pacto paupertas illa & miseria abigi queat: ostendit, prædicat bonitatem istam Psaltes Psal. 34. v. 9.

Papista sunt coram Deo pauperrimi.

Omnes homines naturæ cæci miseri, miserabiles, & pauperrimi existunt.

Rom. 7. 24.

Eph. 2. 1.

Eph. 4. 17.

Luc. 1. 78.

& 79.

Christus admodum bonus est. Psal. 34. 9.

Boni simus & vos, ac curam inprimis errantium diligentem habeamus. v.9. *Gustate & videte, quàm suavis sit Dominus.* Inprimis verò observetur, Filium Dei errantes in viam reducere, & rectius informare. Quod exemplo sit tùm Christianis quibusvis, tùm verò præcipuè fidei Ecclesiæ Doctores, ut curam errantium diligentem habeant, eosq; à viâ obliquâ ad rectam perducere laborent. *Si occurreris bovi inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum, si videris asinum odientis te jacere sub onere, non pertransibis, sed sublevabis eum, inquit Dominus, Exod. 23. v. 4. & 5.* Annon ergò magis decet, homini, proximo nostro, officium hoc exhibere? cùm præsertim promissione linculentiâ dotatum sit. *Jacob. 5. v. 19. & 20. Fratres, si quis erraverit inter vos à veritate, & converterit quis eum, sciat, quòd qui converti fecerit peccatorem ab errore via sue, salvam faciet animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum.* Christus quoq; jubet operam dare, ut lucremur fratrem nostrum, *Matth. 18. v. 15.* Non derogabo aliis, quod ipsis debetur præconium fidelitatis: interim omnis Angelica & humana lingua fateatur necesse est, Beatissimum virum D. Martinum Lutherum faciliè inter primos numerari, qui errantium infinitam multitudinem, pharo veritatis & scripturæ divinæ prælucente, ad rectam æternæ beatitudinis viam reduxit, cùm antea sicut oves essent errantes, & unusquisque in viam suam declinaret, *Esa. 53. v. 6.*

Refutantur Novatiani. XI. Simul autem apparet, lapsis restare gratiam, etiam si semel eâ exciderunt, contra Novatianos, qui omnem spem veniæ penitus semel peccantibus præciderunt. Repugnat isti errori universa scriptura, quæ infinities, ad pœnitentiam & conversionem, cum adjunctâ receptionis in gratiam promissione nos hortatur: triaria testimonia sunt hæc, *Ezech. 18. v. 21. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, vitam vivet, & non morietur, omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor amplius. Ose. 14. v. 3. 6. 7. 8. Convertimini ad Dominum, & dicite ei, omnem aufer iniquitatem, & sanabo contritiones vestras, diligam vos spontaneè, quia aversus est furor meus à vobis. Ero quasi ros Israël, germinabit quasi lilius, & erumpet radix ejus ut Libani. Ibunt rami ejus, & erit quasi oliva gloria ejus, & odor ejus ut Libani. Convertentur sedentes in umbra ejus, vivent tritico, & germinabunt quasi vinea. Zachar. 1. v. 3. Convertimini ad me, ait Dominus, & convertar ad vos, dicit Dominus exercituum. Luc. 15. vers. 10. Gaudium erit coram angelis Dei super peccatore, e pœnitentiam agente: quæ verba expendes Gregorius hom. 34. super Evangel. elegenter scribit: *Majus peccatore converso, quam de justo stante gaudium sit in cœlo, quia & dux in pralio plius eum diligit militem, qui post fugam reversus hostem fortiter peremit, quàm illum, qui nunquam terga præbuit, & nunquam aliquid fortiter fecit: sic Agricola illam amplius terram amat, quæ post spinas, uberes fruges profert, quàm eam, quæ nunquam spinas habuit, & nunquam fertilem messem produxit.**

XII. Sed videamus nunc, quibus mediis corrigi, & in melius emendari queamus. Hic præcipit Christus, ut à se emamus, & comparemus ea, quæ ad conversionem utilia sunt ac necessaria. Non opus puto fusiùs differere de significatione voculæ emendi, quæ non ea est, quam communiter obtinet, supra enim in scrupulis hæc de re locuti sumus. Illud potiùs attendendum venit, quid emendum & faciendum sit ad depellendam pau-

peratam five miseriam, ad tegendam nuditatem, & ad abigendam cœcitatem. Hic consultissimus in cœlo & in terra Dominus, Servator noster Jesus Christus, consilium suum ordine impertit, iniquiens: 1. *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum ex igni.* Et si autem interpretes variant, & aliqui per aurum istud sapientiâ, aliqui fidem, aliqui verbum, aliqui ipsum CHRISTUM intelligunt; tamen quamcunque explicationem sequaris, salutare consilium à Filio Dei datum esse deprehendes. Sapientia enim desiderabilior est omni auro & obrizo, neque in terris reperitur, sed à solo Domino confertur, teste Jacobo cap. 1. v. 5. *Si quis vestrum indiget sapentiâ, petat eam à Domino.* Et apud Jobem extat sententia longè pulcherrima cap. 28. v. 12. & multis seqq. *Sapientia ubi invenitur, & quis est locus intelligentiæ? Nescit homo pretium ejus, nec invenitur in terra suaviter viventium. Abyssus dicit, non est in me, & mare loquitur, non est meum. Non dabitur aurum obrizum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione ejus. Non conferetur tinctis India coloribus, nec lapidi Sardonycho pretiosissimo, nec Sapphiro. Non adæquabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri. Excelsa & eminentia non memorabuntur comparatione ejus. Non adæquabitur ei Topazius de Ethiopia, nec tinctura mundissima componetur. Unde ergò sapientia venit? & quis est locus intelligentiæ? Abscondita est ab oculis omnium viventium: volucres quoque cœli latet: Deus intelligit viam ejus, & ipse novit locum illius.* Hæc sapientiâ, quæ in timore Domini consistit, si ditati sumus, satis locupletes, & contra paupertatem ac miseriam sufficienter præmuniti sumus. *Iustorum enim sapientia, uti Gregor. lib. 30. Moral. cap. 27. ait, est nil per ostentationem fingere, sensum verbis aperire, vera ut sunt, diligere, falsa devitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare, quàm facere, nullam injuriæ ultionem querere, contumeliam lucrum putare, & Deum inprimis timere.* Quis ergò non magis cum Salomone, de sapientia, quàm de auro, argento, vel de aliis temporalibus thesauris sit sollicitus? Si FIDES per aurum ignitum intelligitur, optimè consuluit Dominus, scimus enim nos fide justos fieri, *Rom. 3. v. 28. id quod Christus etiam suâ voce confirmat, Joh. 3. v. 15. omnis, qui credit in Filium, non peribit, sed vitam æternam habebit.* Si VERBUM, quod in tribulationis igne micat fulgidissimè, per aurum ignitum notatur, iterum benè monuit Dei filius, ut illud nobis comparemus. Est enim verbum vitæ, *Joh. 6. v. 68. Verbum repromissionis, Act. 13. v. Potentia ad salutem, Rom. 1. v. 16.* Si denique per aurum ignitum CHRISTUS IPSE (uti Haymo explicat) igne passionis inflammatus innuitur, obsecro quod consilium potest esse salutaris? Utique æquum ac necessarium est, ut Christum Jesum per ordinaria media verbi, precum & Sacramentorum acquiramus, ut beneficiorum ejus participes fiamus. Ipse enim noster est desiderabilis, totus delectabilis: ipse est amor noster & gaudium, ipse unicus redemptor & Salvator, quem si habemus, non miseri, non pauperes, sed beatissimi & locupletissimi sumus. Nuditatem quod attinet, jubet Dominus, *ut vestimentis induamur albis, ne appareat dedecus nuditatis nostræ: sed ubi reperiuntur, & quæ sunt vestimenta illa alba? Apud ipsum Christum Jesum. Is induit nos indumento justitiæ, & vestit nos veste salutis, quasi sponsos decoratos coronis,*

Consilium Christi pro depellenda miseria & tegenda nuditate nostra.

Encomium sapientiæ.

1ac. 1. 5.

Job. 28. 12.

Sapientia iustorum quid? Gregor. lib. 30. Moral. c. 27.

Rom. 3. 28.

Job. 3. 15.

Comparemus nobis thesaurum verbi divini.

Job. 5. 68.

Rom. 1. 16.

nis, & quasi sponſas ornatas monilibus ſuis, Eſa. 61. v. 10. Tandem Collyrium contra cœcitatē ac lippitudinē oculorū adhiberi, Dominus ſuadet. De hac inunctione itidem variæ apud interpretes extant ſententiæ, quas ſuprà in Paraphraſi breviter attigimus. Præ aliis prolixè hanc materiam tractat Gregorius parte primâ curæ paſtoralis cap. 11. ubi de ratione & origine lippitudinis ſpiritualis, & collyrio ad eam ſanandam ſic ſcribit: *Lippus eſt, cujus ingenium ad agnitionem veritatis emicat, ſed hoc tamen carnalia opera obſcurant. In lippis quippè oculis, pupilla ſana ſunt, ſed humore defluente infirmata palpebra craſſeſcunt, quæ quia crebrâ infuſione attenuantur, & acies pupilla vitiat, ſunt nonnulli quorum ſenſum carnalis vita operatio ſanciat, qui videre recta ſubtiliter per ingenium poterant, ſed uſu pravorum actuum caligant. Lippus itaque eſt, cujus ſenſum natura ex acuit, ſed converſationis pravitas confundit, cui bene per Angelum dicitur: Collyrio inunge oculos tuos, ut videas. Collyrio enim oculos inungimus, ut videamus, cum ad cognoscendam veri luminis claritatem, intellectus noſtri aciem medicamine bona operationis purgamus. Albuginem verò habet in oculo, qui veritatis lucem videre non ſinitur, quoniam arrogantia ſapientia vel juſtitia exœcatur: Pupilla namque oculi nigra videt, albuginem verò habens, nihil videt, quia ſi quis ſtultum ſe peccatoremque intelligit, cognitionem intimæ claritatis apprehendit, ſin autem candorem ſibi vel juſtitia vel ſapientia attribuit, lucem à ſe ſuperna cognitionis excludit. Non improbo iſta, ſi ſano ſenſu intelligantur, plurimis enim præſumptionem propriæ & carnalis ſapientia obſtare, quò minùs lucem veritatis videant, quis non totâ die multoties experitur? Conveniens ergò medicamen & collyrium, ſi quam nobis ipsis imaginamur ſapientiam, valere jubeamus. Neque ineptum eſt, per collyrium pœnitentiam veram indicari, quòd eâ oculi mentis noſtri verè purgantur, & à lippitudine liberati redduntur. Sed & collyrio humilitatis licet inungere oculos, ita magnam videbimus lucem, & eximium acquiramus dignitatis ſplendorem, juxta illud Eccleſ. 11. v. 1. *Sapientia humiliati exaltabit caput ejus, & in medio magnatum conſedere iſpum faciet.* Optimum verò & longè præſentiſſimum ac ſaluberrimum, quo oculi noſtri inunguntur, collyrium eſt, SPIRITUS SANCTUS, ejus gratiam precibus aſſiduis exoremus, ita oculorū lippido abigetur, & intellectus veritatis dabitur. Ita claritas cognitionis aſfulgebit, & omnes tenebræ ac nebula penitus diſpellentur. Ac ut tantò certiores hujus inunctionis ſimus, in officina Spiritus ſancti, hoc eſt, in templo & conventu Eccleſiaſtico, ubi verbum annuntiatur, ubi ſacramenta diſpenſantur, frequentes compareamus. Non poteſt non irradiare eos, quos lumen verâ fide ſolicite animadvertit. Hæc ſunt membra conſilii fideliffimi, quod Filius Dei impertivit, contra paupertatem, contra nuditatem & cœcitatē. Mirum, cur non Miſſas, cur non indulgentiarum Romanarum ambitiones, cur non flagellationes, cur non ſanctorum invocationes, cur non vota monaſtica, cur non ſuffragiorum petitiones mandârit, niſi fortè, quia hæc ſingula nihil prodeſſe ad ſalutem vel temporalem vel æternam ſcivit. Itaque & nos non quid Papa præcipiat, ſed quid Chriſtus Eccleſiæ Præſul Maximus injungat, ſtudioſè obſervemus.*

XIII. Præterea tribus verbis monere lubet, ſicut nuditas ſpiritualis, ita & nuditatem corporalem dedecus parere, à corporalis enim *γυμνότης* dedecore ſimilitudinē capit Dominus ad ſpiritualē. Initio quidem, cum nondum lapſi erant protoplaſti, nuditas inſigne ornamentum fuit, ſed poſtquam deflexere à præcepto Domini, & perizomata conquiſivēre, ut tegerent *τὴν αἰσχύν* nuditatis ſuæ, Gen. 3. verſ. 7. neque tūc improbavit Deus, ut veſtibus induti incederent. Ipſe enim tunicas eis fecerat pelliceas, & induerat eos, Gen. 3. v. 21. Huc pertinent verba Apoſtoli, 1. Cor. 12. v. 23. & 24. Sed quorſum amabo hæc de nuditate nota, cum jam ferè pudor ſit, hujus materiæ mentionem facere? Non tantum contra impudentiſſimos quosdam homines, decus & dedecus ſuſque de quæ ferentes, ſed in primis ad cognoscendam extremam Pontificiorum blaſphemiam, qui *nuditati corporali, meritum vitæ æternæ* adſcribere non erubescunt. Incredible hoc fortassis alicui videatur: ſed paratus ſum ex Adverſariorum libello ad oculum demonſtrare. Editus eſt liber Franciſcanorum Monochorum, quem conformitatum vocant, Mediolani, Anno 1510. In eo inter cætera fol. 119. hoc horribile paradoxum legitur, quòd Franciſcus cuidam Fratri mandârit, ut Nudus concionaretur, cumque Frater de mercede quæreret, quam inde eſſet habiturus, reſponſiſſe Franciſcum, quòd pro eâ VITAM ÆTERNAM ſit accepturus. Hem tibi lector Chriſtiane modeſtiam & honeſtatem Paſtiſcam. Filius Dei non vult, ut appareat dedecus nuditatis noſtræ vel corporalis vel ſpiritualis. Pontificii contra *nuditati meritum vitæ æternæ* mercedis loco assignant. Quid tandem, ipſi etiam publicæ honeſtati contrarium erit, quòd ſalutem æternam mereri, à Pontificiis, non magnâ impietate dicatur?

XIV. Summa Chriſti lenitas apparet ac manuſuctudo, cum ait: *Ego quoscunque amo, arguo & caſtigo*: quâ mitigatione ideò utitur, ne ſe prorsus abjici putent, ac animum deſpondeant. Chriſtus enim arundinem quaſſatam non cupit confringere, nec linum fumigans extingui, Eſa. 42. v. 3. & Matth. 12. v. 20. Itaque non deſperemus, nec, prorsus inclementē & auſterum eſſe Filium Dei, cogitemus, ſimul verò virtutem *moderationis & manuſuctudinis* in corripiendo & corrigendo proximo diſcamus. Sic enim arguit & caſtigat Dominus, ut interim affectum amoris & dilectionis nō exuat, ſciens animi lenitate & *benignitate* plurimum profici. Hanc correctionis rationem Eccleſiæ Doctores communiter inculcant. Detrahendum eſt aliquid ſeveritati, ut majoribus etiam malis ſanandis charitas ſubveniat, inquit Auguſtinus ad Bonifacium. *Qui delinquentem ſuperbo vel odioſo animo corrigit, nō emendat ſed percutit. Quicquid enim protervus vel indignans animus protulerit, obſurgantis furor eſt, non dilectio corrigentis*, Bernh. tract. in Matth. cap. 23. Et eruditè Chryſoſtomus dial. lib. 2. ait: *Non uniformiter ſecundum inſerri ſed diligenter adſpuere eorum, qui deliquerunt, vires atque propoſitum: ne forte volens rupta ſarcire, majorem operetur diſruptionem, & cupiens erigere collapsa, caſum inferat gravioſorem. Si enim is, qui corrigere nititur, (juxta Gregorium, 26. moral.) irâ ſuperatur, opprimit antequam corrigit, nam*

Nuditas corporalis poſt lapſum parit dedecus.

Gen. 3. 7.

1. Cor. 12, 23
& 24.

Papiſta nuditati corporali meritum vitæ æternæ adſcribit.
Lib. Conformit fol. 189.

Maxima Chriſti lenitas & manuſuctudo.

Eſa 42, 3.
Matth 12, 20.

Ab ipſo moderationem & manuſuetudinem in corripiendo proximo diſcamus.

Auguſt. ad Bonifac.

Bernh. tract. in Matth. c. 23.

Gregor. lib. 26. moral. dum

dum plus, quàm debet, accenditur, sub iusta ultionis obiectu, ad immanitatem crudelitatis effrenatur. Regat disciplina vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem, & sic alterum commendetur ex altero, ut nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta. In corruptione quippe vitiorum subesse debet iracundia, non praeesse, ait idem Gregorius. Et Augustinus Tomo 10. inquit: Quicquid lacerato animo dixeris, punientis est impetus, non caritas corrigentis, dilige, & dic quicquid voles. Et de verbis Domini ita habet: Et si foris terribilis (nonnunquam) personet increpatio, intus tamen lenitatis teneatur dilectio, neque consentientes suis malis, ut approbetis, neque negligentes, ut non arguatis, neque superbientes, ut insultanter arguatis. D. Ambrosius super Lucam scribit: Plus proficit amica correctio, quàm turbulenta accusatio, illa pudorem incutit, hac indignationem movet. Et Hieron. Ep. ad Occanum. Quid necesse est bis punire non recalcitrantem, per se satis erubescens confundere amplius, cui sua ratio Magister est. cui propria conscientia virga, & ingeminata verecundia lex disciplina est. Plerumque, quos cruciamenta non corrigunt, (ait Gregor. in past. c. 38.) ab iniquis actibus lenia blandimenta compescunt, quia & agros, quos fortis pigmentorum potio curare non valuit, ad salutem pristinam tepens aqua revocavit. Minimè autem iustum & debitum zelum interdicti existimemus, sed id tantum monemur, ut zelus correptionis nostrae amore ac caritate tinctus, & ad proximi salutem directus sit.

XV. Porro diligenter assertionem Christi notemus, quâ ait: Ego quoscunque amo, arguo & castigo, testificans, licet calamitates nonnunquam immittat, & onus grave humeris imponat, non tamen odio nos ab ipso haberi, sed quicquid crucis ac tribulationis est, ex animo charitatis & dilectionis pleno verè proficisci. Similis extat locus ad Hebræos 12. cap. v. 4. & seqq. ubi ex Proverbiorum Salomonis c. 3 v. 12. sic Apostolus fatetur: Fili mi ne neglexeris disciplinam Domini, neque desicias, cum ab eo argueris, quem enim diligit Dominus, corripit, flagellat autem omnem filium, quem recipit: si castigationem sustinetis veluti filius vobis offert se Deus, quis enim est filius, quem non castigat Pater? Quod si alieni estis à castigatione, cuius participes sunt omnes, igitur spurii estis, & non filii. Itaque cum carnis nostra Patres habuerimus castigatores, & reveriti simus illos, annon multo magis subijciemur Patri spirituum, & vivemus? Atque illi quidem ad paucos dies pro arbitrio suo nos erudiebant, hic autem ad commodum nostrum, in hoc ut impertiat nobis sanctimoniam suam, omnis autem castigatio in praesens quidem non videtur esse gaudii, sed molestiae, at postea fructum tranquillum iustitiae reddit iis, qui per illam fuerunt exercitati. Rupertus eleganter mentem Domini affecutus est, cum sic scribit: Videtur Dominus his verbis voluisse dicere illi Episcopo Laodicensi: Ea, quae tibi loquor arguens & castigans te tanquam amantis gratiam & benevolentiam suscipe. Non enim est mos sapientiae, ut eum, quem diligit quasi filium, permittat juveniliter extolli & evanescere sed & amat, & ideo castigat, & lascivientem coercet, & quem infantem lacnavit, eum nimis verbosum & inconsultum verberat, & virga percutit. Dum itaque castigo, dum quasi clavis in alium confixis compungo, tunc profecto verius amo. Inde ergo sequitur crucem nobis non nocere, sed plurimum prodesse, cum sit quasi nota, & perpetuus character eorum, qui impensè à Domino diliguntur. Acute-

nucleatius caput hoc memorabile tractemus, operæ precium erit expendere causas & rationes, propter quas Deus dilectos suos sub cruce militare velit. Ea nec paucæ, nec parvæ sunt. 1. Nonnunquam enim Deus punit & castigat nos propter admissa peccata, sicut scriptum est 2. Samuel. 7. v. 14. Si iniquè aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum. Et Psal. 89. v. 32. 33. & 34. Si mandata mea non custodierint, visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Misericordiam autem meam non dispergam ab eo. Placet ergo Deo perditos mores etiam temporalium poenarum afflictione punire, uti D. Augustinus ait, lib. 1. de Civ. Dei cap. 9. 2. Et quidem hæc ipsa correptio paterna est, & indicium paterni erga nos animi, Ebr. 12. Ideo siquidem instituitur, ut peccata nostra agnoscamus, Jerem. 30. & ea in posterum vitemus, æternamque damnationem effugiamus, teste Paulo, 1. Cor. 11. v. 31. Cum iudicamur, à Domino corripimur, ne cum impio mundo condemnemur. Hinc D. Augustinus de castigatione divina ait, Eam magis esse emendatoriam, quàm intersectoriam, lib. 3. de liber. arbitr. cap. 25. Caro enim percutitur, ut anima sanetur, inquit S. Basilus, Tom. 1. fol. 355. Et homo per castigationem seipso melior efficitur, juxta Clem. Alexand. lib. 4. Strom. Divus Chrysostomus eleganter de hoc fine scribit, Epist. 1. ad Theod. laps. Tom. 5. fol. 975. Inducit Deus flagellum, nec id tantum velut ulior praeiudicium delicti, sed etiam, ut futura incommoda præscindat, & reliquam malitiam arceat: cum quo consentit illud Cypriani, lib. 4. Epist. 4. Diligit Deus, quando corripit, ad hoc corripit, ut emendet, emendat, ut servet. 3. Tertio immittit Deus nobis omnis generis afflictiones & persecutiones, ut loci perpeffionum Christi, 2. Cor. 1. Ut conformes imagini Filii Dei reddamur, Rom. 8. Oportet te simul crucifigi cum crucifixo, simul pati cum eo, qui passus est, ut ita simul glorificeris cum glorificato: inquit Macarius Ægypt. Hom. 12. 4. Quarto probationis causâ crucem Altissimus imponit. Et si enim ipse præscit, quales nos in afflictione exhibituri simus. Vult tamen etiam coram mundo edere nos documenta fidei & patientiæ, quemadmodum de Abrahamo scribitur, quod Deus tentaverit ipsum tentatione videlicet probationis, non reprobationis, uti eruditè distinxit Bernhardus fol. 216. 5. Porro novit Deus, per crucem excitari in nobis devotionem, & afflictos longè orare ardentius, cum premuntur tribulatione, sicut Esa. c. 26. legitur. Domine in angustia requisiverunt te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis. Baruch. 2. Anima, quæ tristis est super magnitudinem mali, & incedit curva & infirma, & oculi deficientes, & anima esuriens dat gloriam & iustitiam Domino. Insuper prodest crux ad hoc, ut fides & aliæ virtutes in nobis accendantur. De hac causâ scribit Chrysost. Ep. 5. col. 957. Poena, quam Deus irrogat, nihil damni dat, sed lucri facit, quod est inter bona omnium maximum. Solidam enim dat in Christum tenere fiduciam, & respicere à peccatis adversus illum commissis, ut ad virtutis viam nos reducat. Hinc Origenes, tribulationem, virtutis exercitium, & Augustin. eandem examen virtutis nominat, Orig. hom. 16. in Gen. August. lib. 4. de Civit. Dei c. 3. 6. Omnium autem maximè crux, desiderium in nobis excitat vitæ & beatitudinis æternæ, quo nomine D. Chrysost. ait, immitti nobis passiones & af-

August. Tomo 10.
Idem de v. D.

Ambros. sup. Lucam.

Hieronym. Epist. ad Occanum.

Gregor. in Past. c. 38.

Christus pius calamitates ex amoris affectu immittit.

Heb. 12. 4. & seqq. Prov. 3. 12.

Rupertus.

Cur Deus pios sub cruce militare velit? 2. Sam. 7. 14. Psal. 89. 32.

August. lib. 1. de civit. Dei c. 9.

Jerem. 30. 1. Cor. 11. 31.

August. lib. 3. de lib. arbitr. c. 25.

Basil. Tom. 1. fol. 355.

Clem. Alex. lib. 4. Strom. Chrysost. Epist. 1. ad Theod.

Tom. 5. fol. 975.

Cyprian. lib. 4. Epist. 4.

2. Cor. 1. Rom. 8.

Macarius Hom. 12.

Bernh. fol. 216.

Esa. 26.

Baruch. c. 2.

Chrysost. Ep. 5. col. 957.

Orig. hom. 16. in Gen.

August. lib. 4. de civit. Dei, c. 3.

& afflictiones à Deo, non ut se ulciscatur, sed ut nos ad se trahat. Hæc cum sit castigationis divinæ ratio & intentio, utiq; merito dicit Dominus, se augere, & castigare eos, quos diligit: sed recal- citrat nonnunquam caro, ac ut parceret omnino altissimus ejusmodi castigatione, optat: imò sæpius de felici eventu dubitat. Hic observanda Cypriani adhortatio. *Non sint tibi ista offendicula, sed prælia.* Et August. serm. 6. de verbis Domini. *Tu de illius sinu noli cadere, quicquid ibi passus fueris, ad salutem valebis, non ad perniciem.* Verba quoq; Tobia semper in cōspectu piis Crucifigeris sint, Tob. 3. v. 21. & 22. *Hoc pro certo habeat omnis, qui te Deum colit, quod vita ejus, si in probatione fuerit, coronabitur: si autem in tribulatione fuerit, liberabitur, & si in correptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit. Non enim delectaris in perditionibus nostris, quia post tempus statem tranquillum facis: & post lachrymationem & fletum, exultationem infundis.*

XVI. Non prætereunda est insignis Christi sententia: *Ecce sto ad ostium, & pulso: percipimus enim Christum stare, non fugere, quā voce standi, & præsentia ipsa, & propensitas præsentia notatur.* Magnum profectò est, stare in nostri gratiam, *Dominum*, quod Johannes Baptista quoque de eo affirmat inquit: *In medio vestrum stetit,* Joh. 1. v. 26. Haud rarò vix pedem immotum propter hominē homo tenet: longè verò benignior, humanior & officiosior Christus est, qui stare nō gravatur ad ostium cordis nostri, cum justè nos deferere, & procul recedere posset: Confirmemur proindè in fiducia erga ipsum, & certò credamus, quod fixo pede salutem nostram optet ac desideret, seque promotorem hæc in parte, cum stat ante ostium, clementer offerat. Simul autem innuitur, quā patienter præ foribus stans expectet conversionem Dominus. Deceret alioquin, ut nos præstolaremur gratiam ejus, verum ille prævenit. & partes nostras in se recipit, adeò quidem, ut extendat manum suam totā die, Esa. 65. v. 2. *O immensam Filii Dei erga nos misericordiam! Expendite abyssum bonitatis, carissimi, & ne frustra stet ante ostium, ne frustra conversionem vestram expectet, operam date.*

XVII. Insuper illud admiranda & incomparabilis Christi bonitatis documentum manifestū est, quod non stat tantum ante ostium, sed & pulsat, nostrum erat pulsare, & ipsius aperire, quia verò tardamus, & cor paternum precibus nostris pulsare non volumus, idcirco Filius Dei iterum ad nos se demittit, ac corda nostra pulsare non desistit: ut lucretur animas nostras, & salute hominū in intimis visceribus suis delectetur. Atque hic observandum venit, *variis modis* pulsare Dominum, & aliquando majorem, aliquando minorem campanam adhibere, prout animi nostri & aures vel facile vel difficulter moventur: *Pulsat clangore legis,* quæ malleus ferreus, conterens petram, Jer. 23. v. 29. & sceptrum exactoris dicitur, Esa. 9. v. 4. nec leviter pulsat, sed *tonitrua grandia emittit*, Ex. 19. v. 16. & rugitu vocis suæ omnino ossa nostra conterit, Esa. 38. v. 13. 2. Deinde pulsat corda plurimorum, *internā inspiratione*, quando eos deterret à peccatis, vel ingenti metu divini ac horrendi judicii, quod certò futurum conscientia cuivis dicitur. 3. vel *excitatione* singularis fiduciæ ac spei propter bona cœlestia, quæ pœnitentibus promittuntur. Prodigus filius Luc. 15. non ad frugem rediisset, nisi conscientia ejus toties pulsando, &

tremendū judicium Dei expectando perrexisset. Promissione boni commovebatur latro in cruce, ut Christum reciperet, & receptum constanti fide retineret, Luc. 23. 4. Cæterum *per publicam* *verbi predicationem in Ecclesia* itidem corda hominum acutissimè tanguntur, & aures nostræ crebrius pulsantur, per quod medium nō pauci quoque ad conversionem pervenisse leguntur. Inter alia eminet testimonium in Actis cap. 2. v. 41. ubi per prædicationem Petri ter mille animæ pulsæ percipere, & voluntati divinæ locum dedere. Istā ratione hodieque pulsat omnium hominum corda Dominus: & ea ad se flectere diligenter laborat. 5. Quintò pulsus rationem obtinet privata scripturarum & librorum utilium lectio: haud rarò enim pectora nostra percelluntur, ut quid faciendum vel non, probè ex pulsu aures personante intelligamus. Ejusmodi privata lectione pulsabatur cor Eunuchi, Regina Candaces, ut non prius quiesceret, quā vaticinium Esaiæ explicari audiret, Act. 8. vers. 32. immò baptismum acciperet, Act. 8. v. 38. 6. Sextò per hominum exhortationem, correptionem, admonitionem, dehortationem non infrequenter Deus corda nostra pulsare solet, & nisi pulsus hunc curemus, mandat, ut pro Ethnicis & Publicanis habeamur, Matth. 18. v. 17. 7. Septimò percellens pulsus est, *beneficiorum exhibitio.* Miramur nonnunquam, in quem finem Deus solem suum super injustos oriri sinat, eosq; beneficiis corporalibus benè multis afficiat, immò præ piis, vota ipsorum expleat. Hic respondet Dominus, se istorum beneficiorū collatione fortiter pulsare, num impiorum animos & corda lucrari queat, sicut & Paulus ait Rom. 2. v. 4. *An ignoras, quod bonitas Dei ad poenitentiam te invitat?* 8. Flagellis quoque & castigatione crucis uti cogitur nonnunquam Dominus, ut compellamur, Luc. 14. v. 23. quemadmodum tali pulsu Manassem & Nebucadnezarem permovit, ut resipiscerent, & Regulo Capernaitico ansa querendi Christum fuit calamitas, quā tum premebatur domestica, Joh. 4. 9. Quin & *exemplis* variis pulsantur corda hominum, ut ex aliorum periculis, cauti esse discant: Commemoratio immissi diluvii, de vastationis Sodomæ & Gomorrhæ, excidii Hierosolymæ, damnati peccantis Angeli, & alia id genus sexcenta eo fine proponuntur, ut ad resipiscentiam maturam permoveamur. 10. Tandem nemini ignotum est, miracula, signa, ostenta, portenta, chasmata, tonitrua, fulgura, fulmina, grandines, imbres, nihil aliud, quā *campanas Dei esse*, quibus pulsat & requirit, ut in tempore accepto lampades adornemus, & olim promptè ipsi obviamus. De miraculis tota historia Evangelica sexcenties testatur, plurimum pulsu eorum effectum esse. Multi enim crediderunt in Christum, quia tanta miracula ipsum facere animadverterunt. Quin & cum in cruce penderet, ac terræ motus ingens fieret, *Centurionis & aliorum* corda pulsu illo permota fuerunt, ut Christo testimonium innocentia præberent. Hi sunt decem præcipui modi, quibus pulsare cōsuevit Dominus.

XVIII. Cæterum non sufficit, ut pulset dumtaxat Dominus, sed requiritur etiam, ut nos vocem ejus audiamus, & pulsanti aperiāmus, h. e. ne pulsus iteratis præsertim vicibus repetitum aures prætervolare sinamus, & pro inani strepitu reputemus, sicut multoties hoc nomine in scripturis Dominus conqueritur: Pulsabat enim per Noachum

Luc. 23.

Act. 2, 41.

Act. 8, 32.

Matth. 18, 17

Rom. 2, 4.

Luc. 14, 23.

Joh. 4.

Vox pulsantis Domini attente audienda est.

Inobedientia Empe-
storum &

Cyp.
August.

Tob. 3, 21.
et 22.

Joh. 1, 16.

Christus of-
ficiosus stat
ad ostium
cordis no-
stri.

Esa. 65, 2.

Deus variis
modis pul-
sat.

Jer. 23, 29.

Esa. 9, 4.

Ex. 19, 16.

Esa. 38, 13.

Luc. 15.

impiorum. Gen. 6.3. *chum Antediluvianos, sed quid ipsi pulsum curârunt? noluerunt se corripî à spiritu, Gen. 6.v.3. cùm pulsaret Micheas, ilicò reclamârunt impii,*

Mich. 2. 6. Noli stillare, Mich. 2.v.6. Cùm pulsaret Amos, mox ei Amasias occidit: Abi Propheta, fuge in terram Juda, & ibi comede panem, ibi propheta-bis, in Bethel non adjicies, ut prophetae ultra, A-mos 7.v.12. Quid dicam de Jerosolymitanis, apud quos omnis pulsatio, & fidelissima commo-nefactio planè frustranea fuit? Ita surdas aures, ita adamantina corda habuere: sed non impunes finit Dominus illos, qui pulsanter non audiunt: pulsanti non aperiunt, gravissimis eos pœnis in-sequitur. Sicut exemplo Antediluvianorum Cai-nitarum & Hierosolymitanorum manifestè con-stat, & Amos respondit Amasias, propter pulsum recalcitranti: *Tu dicis, non propheta-bis super Israël, & non stillabis super domum idoli, propter hoc hac dicit Dominus. Uxor tua in civitate fornicabitur, & filii tui, & filiae tuae in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur. Et tu in terrâ pollutâ motieris,* Amos 7.v.16. Simili planè modo alloquetur nos olim Dominus, si vocem ejus pulsanter non au-diverimus. Ecce, totâ die expandi manus meas ad te, cum gradereris in viâ non bonâ post cogitationes tuas (Esa. 65.v.2.) Cecini tibi, & non salâsti, lamentavi, & non planxisti, Matth. 11.v.11. Quid est, quod ultra facere debui, & non feci, Esa. 5.v.4. Sed tu subinde in pejus profecisti: Iccirco laboravi sustinens, Esa. 1.v.14. Laboravi rogans: filii & taci semper, nunc sicut parturiens loquar, dissipabo & absorbebo simul, Jer. 15.v.6. Esa. 42.v.14. Quia vocavi & renuisti, extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret: Despexisti omne consilium meum, & increpationes meas neglexisti. Ego quoq; in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cùm vobis id, quod timebatis, adve-nerit. Cùm irruerit repentina calamitas, & quasi tempestas interitus ingruerit, quando venerit super vos tribulatio & angustia, tunc invocabunt me, & non exaudiam: manè consurgent, & non invenient me, eò quod exosam habuerint disciplinam, & timo-rem Domini non susceperint, nec acquieverint consi-lio meo, & detraxerint universæ correctioni meae. Co-medent igitur fructus viae suae, suisq; consiliis satura-buntur, aversio parvulorum interficiet eos, & pro-speritas stultorum perdet illos, Prov. 1.v.24. & seqq. Itaque hodie si vocem ejus sonantem ac pulsan-tem audierimus, ne obturemus aures nostras, sed præoccupemus faciem Domini in confessione, Psal. 95.v.2. & 8. sicut Ninivitæ aures patulas præ-buerunt, & in Deum crediderunt, Jon. 3.verf. 5. Matth. 12.v.41. Luc. 11.v.32. Sic nobis quoq; pul-santibus aperiatur, juxta promissionem Christi, quæ extat Matth. 7.v.7. Marc. 11.v.24. Luc. 11.v.9. 10. Joh. 14.v.1 & 16.v.23. Dico vobis, petite & dabi-tur vobis, querite & invenientis, pulsate & aperiatur vobis, omnis enim qui petit, accipit, & qui querit in-venit, & pulsanti aperiatur. Si verò nos hîc non a-perimus portas justitiæ Domino, neque ipse illic, tardantibus januam vitæ aperiatur, sed januam clau-det, ac licet clamemus, Domine Domine, aperi nobis, ipse tamen respondebit, non audio vos, nescio vos, Matth. 25.v.10. & 12.

Commina- *tio gravissi-* *ma.* Esa. 65.2. Matt. 11.11. Esa. 5.4. Esa. 1.14. Jer. 15.6. Esa. 42.14. Psal. 95.2. & 8. Jon. 3.5. Matt. 12.41. Luc. 11.32. Matt. 7.7. Marc. 11.24. Luc. 11.9. Joh. 14.1. Matt. 25.10. & 12.

XIX. Longè maximam consolationem parit

promissio Christi. Si quis aperuerit januam, intra-bo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. Non quidem digni sumus, ut hospes hic intret sub te-tum nostrum, Matth. 8.v.8. Tantus hospes, quem cœli cœlorum capere non possunt, 1. Reg. 8.v.27. Sed pro bonitate suâ dignatur nos Dominus, & templa ac vasa sibi grata reddit, suavissimè promittens, se habitaturum in nobis, Lev. 26.v.12.2. Cor. 6.v.16. Vos estis Templum Dei vivi, sicut dicit Dominus: In-habitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi in populum. Nec intrare solùm, sed cœnare nobiscum vult Dominus, suæque vi-cissim nos cœnæ participes reddere, insuper in thronum suum collocare. Hinc æstimari potest, quàm faveat creaturæ Creator, homini Deus, pœ-nitenti servo Dominus misericors. Singula enim membra diriguntur ad eum, qui supra pauper, cœcus, nudus dicebatur, sed sub hac conditione, ut divitias veras à Christo emat, nuditatem vesti-mentis albis operiat, & cœcitatem collyrio pel-lat. Ne ergò boatum Satanæ moremur, quasi ita æternum irascatur Deus peccatoribus, ut nun-quam se ipsis ullâ resipiscentiâ reconciliari patia-tur: Absit hæc à Domino austeritas, absit longis-simè: Immò prævenit ipse nos & salutari consilio, & exoptatissimo auxilio, tam amplas promissio-nes adjiciens, ut talpâ cœciores nos esse oporteat, nisi abyssum dilectionis ac misericordiæ di-vinæ hinc deprehendere velimus, pro quâ grati esse, & χάρις & ἔλεος debita persolvere tenemur.

XX. Simul verò cætera, quæ nostrarum sunt partium, diligenter exequamur, januam cordis nostri aperiamus, h.e. vocem Domini audiamus, adversitates & tentationes fide ac patientiâ vinca-mus. Non Satanæ, verum Domino locum con-cedamus, juxta illud Psaltis, Psal. 24.v.7. Attollite portas vestras, & elevate eas, ut introeat Rex gloria, qui est, Dominus virtutum, morem geramus illi prophetico & Johânitico præcepto: Parate viam Domino, & rectas facite semitas ejus, Esa. 40.v.3. Joh. 1.v.23. Sic intrabit ad nos non Julius Cæsar, non Augustus, non Alexand. Magnus, sed ipse Regum Rex, & Dominantium Dominus: neque vacuus intrabit, sed cum sacco pleno misericor-diæ, ut ait Bernh. aperiet nubes, aperiet antè clau-sum Paradisum, cœnam instituet opiperam, fer-cula apponet exquisitissima, & tandem nos con-sidere faciet in throno suo cum Angelis ac cæteris incolis cœlestibus, ubi implebimur lætitiâ vultus, & delectationibus dexteræ ejus, in secula seculorum, Amen.

Atque sic ultimo vale salutamus partem & vi-sionem Apocalypsis primam, illud, quod omnib. Epistolis annexum legimus commonitorium, le-ctori Christiano inculcantes: *Qui habet aures audiat, quid spiritus dicat Ecclesiis.*

Δ Ο Ε Α Τ Ω Θ Ε Ω.

*Soli DEO gloria, & Republica Christiana
salus sempiterna.*

Esa. LXV.

Electi mei non laborabunt frustra.

I. Corinth. XV.

Non labor in Domino vester inanis erit.

IN NOMINE JESU.
COMMENTARIORUM
IN APOCALYPSIN
Liber Secundus.

Summa
quatuor
segg. capi-
tuli.

Vis Ecclesiarum septem Asiaticarum status, quæ miscra earundem conditio tempore B. Johannis fuerit, ex visione primâ luculenter percepimus: sequitur nunc visio secunda, capitib⁹ proximis quatuor comprehensa: ubi prædicitur, eandem sortem universæ militanti in terris Ecclesiæ expectandâ esse: propterea calamitatum species aliquot ordine recensentur: Ne verò pii Christiani existiment, quasi fortuito & casu ista fiant: vel à Satanâ, inscio & invito Deo, immittantur, idcirco introducitur Deus ter optimus maximus omnium harum rerum probè conscius, & gubernator summè providus, judex oculatissimus, majestate tremendus, & ab Angelis ac hominibus devotè colendus. Etsi verò difficiliora explicatu videntur hæc, quam priora tria capita: non tamen de gratiâ Spiritus sancti, Ecclesiæ Doctoris fidelissimi, desperabimus: sed adminiculis precum ac meditationum usi, sensum visionis perspicuum, & scripturæ sacræ consonum trademus: Advertendum autem simul fuerit, sicut Johannes istam visionem non misit, nisi per primam correctis: Ita neminem habere gratiam rectè intelligendi hæc mysteria, nisi prius se à peccatis suis avertat. Quia sicut ille non est aptus, ut sit Dux exercitus, qui nondum didicit militare: nec altiore gradum conscendere, qui non inferiorem apprehendit: Ita cum præsens visio secunda, ad tolerandam & sustinendam crucem, quin & ipsam mortem cohortetur, quod certè longè difficilimum: vix ac ne vix isti commonefactioni satisfaciemus, nisi prius verè pœnituerimus. Quod itaque felix faustum ac fortunatum jubeat altissimus, Apocalypsis Johannitica partem secundam explicandam suscipiemus, non dubitantes, quin Spiritus sanctus, ille promptus ostiarius, ostium intelligentiæ aperturus, & oculos illuminaturus sit, ut dicamus ea, quæ cedant ad nominis divini gloriam, ad veritatis propagationem, ad Ecclesiæ incrementum, & salutare cujusvis pii emolumentum. Amen, Amen.

Adintelligenda hæc quatuor capita, opus est vera & seria pœnitentia.

CAPUT QVARTUM.

1. **M**ΕΤΑ ταύτα εἶδον, καὶ ἰδὲ θύρα ἡνεωγμένη ἐν τῷ ἔρειπῳ, καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη, ἣν ἤκουσα ὡς σάλπιγγος λαλήσας μετ' ἐμὲ, λέγουσα, Ἀνάβα ὧδε, καὶ δεῖξω σοι, ὅσα εἰ γενέσθαι μὲν ταύτα.

Posthæc vidi, & ecce ostium apertum in cælo, & vox prima, quam audiavi, tanquam tubæ loquentis mecum, dicens; Ascende huc, & ostendam tibi, quæ oportet fieri posthæc,

Καὶ εὐθέως ἐγενόμην ἐν πνεύματι· καὶ ἰδὲ θρόνον· καὶ ἐκεῖτο ἐν τῷ ἔρειπῳ, καὶ ἐπὶ τῷ θρόνῳ καθήμενον·

Et statim fui in spiritu: & ecce sedes posita est in cælo, & supra sedem sedens.

Καὶ ὁ καθήμενος ἦν ὁμοιος ὁράσθαι λίθῳ ἰάσπιδι καὶ σαρδίῳ· καὶ ἰεὺς κυκλόθεν τῷ θρόνῳ ὁμοιος ὁράσθαι σμαραγδίνῳ.

Et qui sedebat, similis erat aspectu lapidi Jaspidi & Sardio: & iris erat in circuitu sedis, similis aspectu Smaragdino.

Καὶ κυκλόθεν τῷ θρόνῳ θρόνοι εἴκοσι καὶ τέσσαρες· καὶ ἐπὶ τῶν θρόνων εἶδον τῶν εἴκοσι καὶ τέσσαρας πρεσβυτέρους καθημένους, περιβεβλημένους ἐν ἱματίοις λευκοῖς· καὶ ἔχον ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στέφανους χρυσοῦς.

Et in circuitu sedis, sedilia viginti quatuor: & super thronos vidi viginti quatuor seniores sedentes, circumamictos stolis albis: & habebant in capitibus suis coronas aureas.

Καὶ ἐν τῷ θρόνῳ ἐκπορεύοντα ἄστρα καὶ βρονταί, καὶ φωναί· καὶ ἐπὶ αὐτοὺς λαμπάδες πυρὸς καίόμεναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου, αἱ εἰσι τὰ ἐπὶ τῷ πνεύματι τῷ θεῷ.

Et de throno procedebant fulgura, & tonitrua, & voces: & septem lampades ignis ardentes ante thronum, quæ sunt septem spiritus Dei.

Καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου, θάλασσα ὑαλίνη, ὁμοία κρυστάλλῳ· καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου τέσσαρα ζῶα, γέμοντα ὀφθαλμῶν ἐμπροσθεν καὶ ὀπίσθεν.

Et in conspectu sedis tanquam mare vitreum simile crystallo: & in medio sedis, & in circuitu sedis quatuor animalia, plena oculis antè & retrò.

Καὶ τὸ ζῶον τὸ πρῶτον ὁμοίον λέοντι, καὶ τὸ δεύτερον ζῶον ὁμοίον μόσχῳ, καὶ τὸ τρίτον ζῶον ἔχον τὸ πρόσωπον ὡς ἄνθρωπον, καὶ τὸ τέταρτον ζῶον ὁμοίον ἀετὶ πετωμένῳ.

Et animal primum simile leoni: & secundum animal simile vitulo: & tertium animal habens faciem velut homo: & quartum animal simile aquilæ volanti.

Καὶ τέσσαρα ζῶα ἐν καθ' ἑαυτὸ ἔχον ἀναπλήρουσας ὅς κυκλόθεν, καὶ ἔσωθεν γέμοντα ὀφθαλμῶν· καὶ ἀνάπαυσιν ἐν ἑκαστῇ ἡμέρᾳ καὶ νυκτὸς λέγοντα, ἅγιοι, ἅγιοι.

αγιος, αγιος κύριος ο θεός ο παντοκράτωρ, ο ὢν, καὶ ὁ
ὢν, καὶ ὁ ἐρχόμενος.

Et quatuor animalia singula eorum habebant alas senas in circuitu, & intus plena erant oculis: & requiem non habent die ac nocte, dicentia, sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, Qui erat, & Qui est, & Qui venturus est.

9. Καὶ ὅταν δώσωσι τὰ ζῶα δόξαν καὶ τιμὴν καὶ εὐχα-
ριστίαν τῷ καθήμενῳ ἐπὶ τῆς θρόνῳ, τῷ ζῶντι εἰς τὰς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων.

Et quum darent illa animalia gloriam, & honorem, & benedictionem sedenti super thronum, viventi in secula seculorum.

10. Περὶ οἱ εἶκοσι καὶ τέσσαρες πρεσβύτεροι ἐνώπιον
τῷ καθήμενῳ ἐπὶ τῆς θρόνῳ, καὶ προσκυνῶσι τῷ ζῶντι εἰς
τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων, & βαλῶσι τὰς σφάντες αὐτῶν
ἐνώπιον τῆς θρόνῳ, λέγοντες·

Procidunt viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, & adorant viventem in secula seculorum, & abjiciunt coronas suas ante thronum, dicentes:

11. Ἀξιός ἐστι κύριε λαβεῖν πλὴν δόξαν, & πλὴν τιμὴν, πλὴν
δυναμιν, ὅτι σὺ ἐκτίσας τὰ πάντα, & διὰ τὸ θάλημα σου
εἰσὶ, & ἐκτίσθησαν.

Dignus es Domine accipere gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam sunt, & creata sunt.

ARGUMENTUM.

P Rincipium continetur hoc cap. 4. visionis secundæ; & describitur majestas ac providentia Domini Dei nostri, quomodo ea per externam speciem ac apparitionem Johanni objecta sit: ut inde, quis Ecclesiam regat, & quid cœtus cœlestis de gubernatione ista judicet, manifestum fiat. In partes quidem binas, vel membra duo dispesci posset, nimirum, in proœmium, quo Johannes ad attentionem excitatur, & in visionem ipsam, sed quia hiatus hoc in loco non gratus esse videtur, idcirco totum caput indivisè tractabimus, initio verba ipsa accuratè expendentes, deinde, si quæ occurrunt dubia, expedientes, tandem sylvam doctrinarum, & usum didascalicum adjicientes.

Sic ergò orditur secundam visionem Johannes Theologus: *Posthac vidi*: quæ particula non oscitanter & perfunctoriè legenda: sed diligentius perpendenda est, colligere enim quis posset, intervallum temporis satis longum intercessisse à revelatione visionis primæ, ad revelationem secundæ: Verùm hæc phrasis, *μετὰ ταῦτα*, non semper ad discernendum tempus, sed sæpius ad indicandum duntaxat ordinem usurpatur: communiter namque statuunt Doctores, sine longo intervallo, Johannem hæc visiones unâ illâ die Dominica accepisse: ita tamen ut non confusè uno momento, sed distinctè & horarum aliquot spatium oracula ista promulgata sint: Et confirmatur ista opinio inde, quod v. 2. sequente repetit Johannes, se statim in spiritu, hoc est, afflatum à spiritu fuisse: quod convenit cum versiculo decimo cap. 1. Hoc ergò sibi vult Johannes, postquam

prima visio expedita erat, protinus aliam oculis objectam fuisse: *Et ecce vidit ostium apertum in cœlo*: Hoc enim 1. Si clausum mansisset, tanta mysteria, & omnem captum humanum excedentia oracula, Johannes, nec videre, nec intelligere potuisset: quia verò ostium in cœlo aperuit Deus, idè clariorem rerum divinarum cognitionem consecutus fuit. 2. Testatur autem simul ostium hoc apertum, unde visiones Apocalypticæ proficiantur, nimirum è cœlis. 3. Insuper hinc percipimus, favere & reconciliatum esse nobis Dominum. Ex lapsu enim protoplastorum oriebatur occlusio januæ cœlestis. Ea cum referetur & aperiat, longè certissimum inde evadit, pacem instauratam esse, inter Deum & homines, in cœlo & in terrâ. 4. Sed & hoc evincitur, Deum non delectari perditione nostrâ, sed toto corde salutem desiderare. In hujus rei evidens testimoniū, aperitur cœli ostium, ne dubitemus ullo modo, quin cœli participes fieri queamus. Jam quis secundâ hanc visionē ei ostenderit, autoritatis conciliandæ gratiâ exponit: *Ecce vox prima, quam audivi, tanquam tubæ loquentis mecum*, dixit: Christum Jesum suprâ vocem vocavit, quod nomen respondet titulo *Verbi*, quo filius Dei in scriptura gaudet, è sinu enim patris sonorâ voce protulit nobis sermonem seu verbum Evangelii: *Vox ergò illa*, à quâ prima visio oritur, hanc secundam quoque revelavit, dicens: *Ascende huc, & ostendam tibi quæ oportet fieri posthac*: ex seipso non finxit ista Johannes Theologus: ex proprio cerebro tanta mysteria nō hausit: sed ex *ostensione Filii Dei*, is ex singulari gratiâ & clementiâ significavit, quæ oportet fieri posthæc. Sunt qui terminum, posthæc, à tempore Juliani Apostatæ incipiunt, & Anno Domini quingentesimo octogesimo sub imperio Justiniani vel Mauritii finiunt: sed nimis stricte: Materia visionis hujus luculenter ostendit, per verba *POSTHÆC* omnium ætatum, usque ad finem mundi tempora denotari: in primis nostra: ubi sub regno Antichristi verè ea eveniunt, quæ pii quivis ab Apostolo prædicta hîc inveniunt. Ne autem nullius momenti ista æstimetur oracula, sed ardua, ac gravitate rerum refertissima: idcirco jubetur Johannes *ascendere*, animo & spiritu, attentione & auscultatione, non corpore: quod factum esse testatur inquit: *Et statim fui in spiritu*, ἐν θένος ἐγενόμην ἐν πνεύματι: subito extra me quasi à spiritu rapiebar, ut à rebus terrenis alienus soli revelationi diligenter attenderem. Usq; huc proœmium: sequitur nunc ipsa visio, cujus verba singula ponderanda ac trutinanda erunt: mystica enim sunt pleaque & maximè abstrusa: nos numeris membra præcipua distinguemus. 1. Ait: *Ecce sedes posita erat in cœlo*. Sedis, solii & throni sæpius scriptura mentionem facit: & utile est in conspectu habere testimonia multa, ex quorum collatione, quid per sedem significetur, colligi queat, Psal. 11. v. 4. *Dominus in cœlo sedes ejus*. Psal. 45. v. 7. *Sedes tua Deus in seculum seculi*. Psal. 93. v. 1. & 2. *Dominus regnavit, decorè indutus est, indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se: Etenim firmavit orbem terræ, qui non commovebitur, parata sedes tua ex tunc: à seculo tu es*. Psal. 103. v. 19. *Dominus in cœlo paravit sedem suam, & regnum ipsius omnibus dominabitur*. Matt. 19. v. 28. *Cum sederit Filius hominis in sede majestatis sue, sedebitis & vos super sedes*

Apertum
cœli ostium
quid in-
nuat?

Visiones A-
pocalypica
è cœlis pro-
ficiantur.

Christus
vox dicitur.

Terminus
posthæc ubi
incipiat &
desinat.

Per sedem
in cœlo
quid signifi-
cetur?

Psal. 11, 4.
Psal. 45, 7.
Psal. 93, 1.
& 2.

Pf. 103, 19.

Matt. 19, 28

dno-

Visiones na
die Do-
minica ac-
cepisse Jo-
hannes cre-
ditur.

Apoc. 1, 10.

duodecim judicantes duodecim tribus Israël. Matt. 25. v. 31. *Cum venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes Angeli cum eo, tunc sedebit super thronum maiestatis sue.* Luc. 1. v. 32. *Dabit illi Dominus Deus sedem David patris eius.* Heb. 8. v. 1. & cap. 12. v. 2. *In dextera sedis Dei confedit.* Psal. 9. v. 5. *Sedisti super thronum qui iudicas.* Et v. 8. *Paravit in iudicio thronum suum.* Esa. 6. v. 1. *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum.* Et similia passim, in primis Ezech. 1. Dau. 7. & 10. leguntur. Jam itaque non immerito quaeritur, quid per sedem significetur. Non utiq; sedile quoddam vel ligneum, vel marmoreum, vel aliud manu factum: Deus enim Spiritus est, Johan. 4. v. 24. & corporali sede non indiget, neq; in manu factis habitat vel requiescit, Act. 7. vers. 49. Nec per sedem hic corda sanctorum proprie intelliguntur: uti quidem Andreas Caesariensis & Ambrosius volunt: nec ANGELI, uti Richardo placet: verum potius summa divina maiestas, & iudiciaria potestas: sumpta similitudine à regibus terrenis, qui in splendidissimis eburneis & marmoreis thronis, ad terrorem incutendum subditis, residere solent, & cum causas audiunt, & cum iudicant: propterea ferè semper, quando solii, sedis & throni Dei mentio fit, adjiuntur alia verba, ex quibus manifestè evincitur, nihil aliud nisi maiestatem cœlestem, gubernationem & iudicium Dei per sedem indicari. Itaque satis commoda est Lyræ interpretatio, qui sic ait: *Per sedem intelligitur auctoritas & potestas Dei Ecclesiam* (quæ sedes Dei est) *regentis.* Posito jam isto fundamento, facilius cætera membra explicari poterunt. Sequitur ergò 2. *Et supra sedem sedens:* non erat vacua sedes in cœlo posita: sed unus videbatur καθήμενος ἐπὶ τῆς θρόνου: quem nomine Theologus non exprimit: & ideo textus ista diversas sententias parit. Nonnulli enim putant, Deum trinum in personis hanc visionem apparuisse: & huc accommodant trinitatem lapidum, Jaspidis, Sardii & Smaragdi: ita assertivè statuit Lyranus: alii solam patris personam describi existimant, qui verè super sedem maiestatis sedeat in cœlo, & omnia ubique gubernet: hancq; ob causam nomen ejus non exprimi opinantur, quia nunquam ita visibiliter sicut Filius & Spiritus sanctus apparuerit. Etsi verò minimè opinioni istī refragor: tamen iudico, secundam quoque Trinitatis personam, Filium Dei intelligi posse. Primum enim sapius quàm Pater super sedem sedere legitur: imò sessio ista quasi propria Filii in scripturâ sacrâ, præsertim in N. Test. inducitur. Deinde quadrat præcipua capita visionis, uti in progressu audiemus. Tertiò præcipui Doctores in hoc consentiunt, istam visionem similitimam esse ei, quæ Ezech. 1. habetur. Atqui verò illic v. 26. expressè legitur: super similitudinē throni erat similitudo quasi aspectus hominis desuper: humanus autem iste aspectus non Patri, sed soli Filio competit. Ergò magis hīc Filium quàm patrem describi concluditur. Quartò moveor, ut istam opinionē amplectar, cantico viginti quatuor seniorum, quod sedenti in throno accinerūt, eumq; dignum prædicarunt, qui accipiat τὴν δυνάμιν, virtutem: sed τὸ λαβεῖν & ACCIPERE non Patri, non Spiritui sancto, soli autē Christo respectu humanitatis competit. Extra cōtroversiam enim est, Patrem nullo unquam modo accepisse virtutem: nec essentiali generatione: quia ingenuus est, nec ex gratuitā donatione, quia ab æterno Deus in se perfectissi-

mus est. Christus autem juxta carnem accepit in tempore gloriam & honorem, & virtutē, quemadmodum tota scriptura testatur. Hisce argumentis motus, non possum non affirmare, introduci hīc, sicut & capite primo, Filium Dei & hominis, Christum Jesum: neq; obstat, quod capite sequenti denuò sub Agni specie & nomine describatur. Liberrimè enim apparet Christus, modò sic, modò aliter, prout voluntati suæ placitum est. Immodò cap. 7. v. 10. Agnus & sedens super thronum Dei pro uno accipitur: salus ei, qui sedet super thronum Dei nostri & agno: ubi profectò per sedentem non potest Pater intelligi: quomodo enim constaret pronuntiatum, quod Deus Pater sedeat in throno Dei: sed Filius convenienter in throno Dei sedere dicitur.

Jam quomodo apparuerit sedens iste, dispiciamus: Dicit Johannes 3. *Qui sedebat, similis erat aspectu lapidi jaspidi: & Sardio: & iris erat in circuitu sedis similis aspectu Smaragdino.* Crebra pretiosorum lapidum fit mentio, in Bibliis, præsertim Exodi 28. vers. 17 & 18. Esa. 54. v. 11. & 12. *Sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in Sapphiris: ponam jaspidem propugnaculata, Ezech. 28. v. 13. & alibi.* Non ergò supervacaneum erit, si paulò altius de lapidibus istis differamus: & quidem naturalis eorum cognitio præmitti debet, ut Theologica accommodatio facilius institui queat. Jaspidem proinde quod attinet, varia ab autoribus genera ejus enumerantur. Habetur Cypria, colore glauco, substantiâ pingui, Gallis alba Jaspis dicta: visitur Persica æri similis, ἀἰεὶ ἔρσα nominata: conspicitur Thermoodontica, cœrulearum optima: habetur Cappadox, quæ ex purpureo cœruleum refert in materiâ opacâ, & ideo non fulget: commemoratur Phrygia, Thracica, Chalcidica: sunt & aliæ (autore Vincentio) peregrinæ Jaspidis species, ex Thete enumeratæ. Nam invenitur in Jaspide scutum habens in collo, & caspidem in manu, & sub pedibus serpentem, qui habeat cōtra omnes inimicos virtutem: Item & alius, in quo sit homo, habens fasciculum herbæ in collo, cujus virtus sit, omnes discernendi morbos, ac sanguinem restringendi, quem Galenus in digito gestasse fertur: deinde & cruce signatum viridem reperire est, ne quis submergatur, efficacem. Optima verò & princeps Jaspis est virens & Inda, quæ quod præ cæteris amuletum esse credatur, polygrammos nuncupata existimatur: celeberrima tamen asseritur, si ex viridi purpureum quiddam complexa, alba linea præcingatur. Unciis undecim magnam se vidisse Plinius lib. 37. testatur, indeque arte consculptam Neronis effigiem thoracatam. Hic ipse Plinius de virtute Jaspidis scribit, quod pro singulari adversus perniciosissima quæque venena amuleto toto oriente usurpetur: & ea, quæ crucem candidam effert, contra aquæ injurias adserere, & à submersione vindicare ferentem prædicatur. Sunt, qui Jaspidem phantasma pellere, ab adversis casibus liberare, & oculos ab omni sorde purgare scribunt. Placet Vincentii Lirinensis aliqua pauca verba adjicere ex libro decimo sexto speculi doctrinalis, c. 138. fol. 226. quæ sic habent: Jaspis est lapis virens, guttas tamen sanguineas habens: Ille per optimus est, qui magis translucet: Hujus genera plura sunt: Est autem quoddam genus valde rubens instar ignis, & translucidum: & hoc pretiosum est: Quod-

5.

Exo. 28. 17.
& 18.
Esa. 54. 11.
& 12.
Ezech. 28. 13.

De Jaspide:
quot ejus
genera.
Franciscus
Rubeus pag.
205.

Optima &
princeps
Jaspis.

Plin. lib. 37.

Virtus Jaspidis.

Vincent.
Lirinensis in
spec. Doctr.
lib. 16.
c. 138. fol.

226.

dam verò rubens non perlucidum: & hoc vilius est.

Lapis Sardius.

Ejus

1. Pretiositas.

2. Color.

3. Virtus seu efficacia.

Vincent. Lirin. lib. 16. c. 40.

Cautela Nicolai de Lyra, de applicatione apparitionum.

Inepta lapidum pretiosorum accommodationes.

Propria & genuina applicatio

gemmarum ad Christum.

Quomodo Christus lapidis assimilatur?

Esa. 63. 1. 2. 3.

Os. 13. v. 14.

Ioh. 14. 6.

Matt. 8. 26.

Pf. 110. 2.

Similia planè Hieronymus, Origenes & alii de Jaspide habent. Simul autem meminit Johannes lapidis Sardii, cui sedens in throno similis aspectu fuerit: & hic Sardius apud antiquos non infimo loco habebatur, colore cōspicitur rubro, sed sub obscuro: quasi quis imaginetur, terram rubricam pellucere quidem, sed sub obscurâ offundi nebula: & talis suo in genere optimus censetur. Timorem Sardio pelli, audaciam præstari, sanguinem è naribus fluentem compesci, animo lætitiā, & ingenio acumen conciliari perhibent. Vincentius Lirinensis libro prædicto, c. 40. sic de Sardio refert: Sardius rubei coloris est: sed atrius, ut rubea terra: hic sanguineum fluxum restringit, & est idem, quod lapis Cornelius: qui iras mitigat. Hæc naturaliter de Jaspide & Sardio ex Physicorum libris delibasse sufficiant: Nunc quomodo uterque lapis ad personam Christi, Ecclesiæ præsidis, & constituti à Deo iudicis quadret, dispiciendum venit: ubi non negligenda cautela Nicolai Lyræ, cum ait: *Tales apparitiones fiunt juxta convenientiam, ad id quod revelatur*: apparet autem hic Filius Dei, gloria illustris, Ecclesiæ militantis Rector, Consolator & Dux fidelis, propter quod natura Jaspidis & Sardii sic quoque accommodanda erit. Et extra scopum planè vagantur Primasius, Beda, Ticonius, & alii interpretes, dum per Jaspidem diluvium tempore Noæ factū: & per Sardium lapidem extremum iudicium intelligunt. Mollior Haymonis est explanatio: qui Ecclesiam militantem depingi autumat: virere enim eam instar Jaspidis: & pascuis æternæ divinitatis longè viridissimis inhaerere: sed & ruborem fragilitatis humanæ habere, quoties propaginis suæ, ex terrâ rubrâ, & peccatorum rubentium commone facta, convincitur. Sed adhuc propius ad rem accedendum est, si acu eam tangere cupimus. Dico igitur: Jaspidem figurare divinitatem, Sardium verò Christi humanitatem. Sicut enim 1. Jaspis pretiosissima gemma inter omnes est, unde & hic, & infra primo loco ponitur, ita & divinitas Christi primas tenet, in cœlo & in terrâ, quò respicere videntur usitati versiculi: *Auro quid melius? Jaspis: quid Jaspide? virtus: Quid virtute? Deus: quid Deitate? nihil.* Et sicut 2. Jaspis maximè fulget: ita & DIVINITAS habet splendorem incomprehensibilem. 3. Sicut Jaspis purpureum quiddam complectitur. Ita & Filius Dei unione personali complectitur humanitatem, secundum quam purpureâ veste indutus legitur Esa. 63. v. 1. 2. 3. Magis autè 4. propter virtutem vel virium consonantiam Jaspidi Filius Dei assimilatus est. Quis enim pro nobiliore amuleto censeatur, quis venenum mortis potentiùs pelleret, quis impetum aquarum, h. e. persecutionum fortius cohibere, quis inimicos felicius debellare & subjugare, quis phantasma, & ipsum Satanam certiùs abigere, quis liberationem citius præstare, quis oculos mentis nostræ melius illuminare posse credatur, quàm unus & solus Filius Dei, Dominus noster Jesus Christus? Utiq; sic ipse loquitur apud Os. c. 13. v. 14. *De manu mortis liberabo eos, & morte redimam eos, ero mors tua, o mors, pestis tua o inferne.* Utiq; sic apud Johannem ait c. 14. v. 6. *Ego sum via, veritas & vita.* Ipse tempestatem maris cohibuit, Mat. 8. v. 26. De ipso nomine Patris, dicit Propheta Pf. 110. v. 2. *Ponam inimicos scabellum pedum tuorum.* Ipse contrivit caput serpentis,

Gen. 3. v. 15. *Ejecit Daemonium*, Luc. 11. v. 14. *Vicit Draconem magnum, serpentem antiquum satanā & diabolum dictum*, Apo. 12. v. 14. *Ipse liberare & salvare potest, nec aliud nomē sub cœlo datum est hominibus in quo SALUS nobis contingat, quàm nomen JESU*, Act. 4. v. 12. *Ipse est lux, quæ venit illuminare omnem hominem venientem in hunc mundū*, Joh. 1. v. 9. Adeoq; virtutes Jaspidis naturales, spiritaliter satis superq; tum naturæ utriusq; tum officii sui respectu exhibet. Aptæ autem quoq; Sardii est applicatio. 1. Rubeus enim color, initio, & quidem *ὑπόρωτος*, naturam Christi humanam, delignat: quæ nostræ similima, h. e. ex limo terræ rubro, quoad substantiam, nō aliter, quàm Adæ natura, desumpta fuit. 2. deinde innuit S. San. colorē, qui in passione plurimum eminuit, sanguineum. 3. sed & virtutes Sardii bellè cum officio Christi congruunt. Hic enim verè timorem pellit: inquit Joh. 14. v. 1. *Non turbetur cor vestrum.* Et Apo. 1. v. 17. *Noli timere.* Hic audaciam, vel potiùs fiduciam præstat, dicēs Mat. 9. v. 2. *Confide fili.* Et v. 22. *Confide filia.* Hic peccatorum instar sanguinis fluentis copiam compescit, cum iniquitates delet, Esa. 43. v. 25. cum eas in profundū maris conjicit, Mich. 7. v. 19. cum obicē cordis nostri sanctæ gubernatione ponit. Hic animis affert lætitiā, est enim is de quo Esaias prædixit, cap. 9. v. 4. *Latabuntur coram te, sicut qui latantur in messe: sicut exultant victores capti prædā, quando dividunt spolia.* Est is, de quo dixit Angelus, Luc. 2. v. 10. *Annuntio vobis gaudium magnum, quod est, ut omni populo.* Et ita gavisi sunt discipuli viso hoc Domino. Joh. 20. v. 20. Iras tandem mitigat: zelum enim justum iræ Dei super nos ipse sustinuit: & gratiam ac dilectionem Dei paternam nobis cōciliavit, ut jam in ipso dilecto, nos quoq; dilecti simus: Eph. 1. v. 6. De Sardio nonnulli scribunt, quòd propter igneum colorē feris sit terrificus & formidabilis: ita licet Christus Jaspide amabilius erga pios: at tamen justus quoq; & acerrimus impietatis vindex est: oculos flammeos, & præ irâ quasi rubentes habens: quæ coloris consideratio apprimè ad providentiæ divinæ declarationem quadrat. Lyræ quoque verba, licet pauca, non inepta sunt, quibus per Jaspidis viriditatem *virtutem consolationis*, & per Sardium lapidem, incendium caritatis, ac donationem Spiritus S. posse intelligi statuit. Andreas Casariensis ita Sardium explicat: *Sardius ob terrorem cōfertur Deo: Habet enim Sardius ignis speciem. Quandoquidem ferri non potest Deus, si rigido nō vellet iustitia iudicio: merito elementis & bonis prabet argumentum Sardius, quippe cum & terrenis & ignis speciem præ se ferens (ut ajunt) lapis sit, quem non solum timore esse ferunt beluæ atque monstri, sed etiam vim habere curandi dolores ac molestias: quæ nostris corporibus innascuntur: Ait enim Magnus Epiphanius, ipsum, si applicetur, mederi tumoribus, ferroq; illatus vulneribus.* Sic ergò aspectus Jaspidis & Sardii explicatus est: sequitur nunc, ut 4. de Iride & aspectu ejus aliqua dicamus: *In circuitu enim sedis erat iris.* Primum iridis mentionem fecit Dominus post diluvium, ad Noam loquens, Gen. 9. v. 11. & multis seqq. *Statuam pactum meum vobiscum, & nequaquàm ultra interficietur omnis caro aquæ diluvii, neque erit deinceps diluvium dissipans terram.* Dixitq; Deus: *Hoc est signum fœderis, quod do inter me & vos, & ad omnem animam viventem, quæ est vobiscum in generationes sempiternas: Arcum meum ponam*

Sardii ad Christum applicatio.

Ioh. 14. 1. Apoc. 1. 17.

Matt. 9. 2.

Esa. 43. 25.

Mich. 7. 19.

Esa. 9. 14.

Luc. 2. 10.

Ioh. 20. 20.

Eph. 1. 6.

Lyra.

Andr. Casariensis.

Quartum visionis membrum, De Iride.

De natural
Smaragdi
Fran. Ruess
lib. 2 gemm.
c. 4. p. 210.
211.

Explicatio
Lyrani in-
commoda.

pturâ enim sacrâ, frequenter ponitur determinatus numerus, pro indeterminato: per 24 seniores sedentes, designatur universi Episcopi, in quibus debet esse ætatis & morum maturitas. Transeat sanè paulisper papizans hæc interpretatio: nos interea alias & incommodiores, & commodiores investigabimus. Andreas Cæsariensis per viginti quatuor seniores duodecim Patriarchas, vel duodecim filios Jacob veteris, & duodecim Apostolos Novi Testamenti intelligit: sed hæc *ἡλικία* non consistit. 1. Siquidem præter Josephum, nulli aut certè pauci Israëlitis filii, in scripturâ prædicantur. 2. Immo plerique graviter culpantur. 3. Neq; ratio adest ulla, cur Patriarchæ siue filii illi Jacob potius, quàm alii longè sanctiores & excellentiores sedilia circa thronum magnifica occupaverint. 4. Cumq; Johannes ex 12. Apostolis ipse unus sit, non potest subsistere numerus quoque Apostolorum in hac visione duodenarius, nisi quis absurdè dicat, Johannem semetipsum in sedili sedentem conspexisse. Rupertus per priores duodecim, existimat innui 12. Iudices, qui ante sedem David fuere, post Josuam, ab Othoniele usque ad Samuelem, per posteriores 12, censet idem Rupertus notari 12. Apostolos Christo Davidis filio temporaliter succedentes, utpote quibus dictum: Sedebitis super sedes duodecim, judicantes 12. tribus Israël, verum & hæc explicatio vacillat. 1. Primò enim non expressè habetur, quòd singuli illi iudices in cœleste confortium cooptati sint. 2. Deinde iniquum planè foret, ipsos pientissimis ac gloriosissimis aliis Patriarchis, Regibus ac Prophetis in hoc dignitatis folio anteferri. 3. Tertiò quoad Apostolos, eadem, quæ suprà, ratio fortissimè obstat. Maximè ridicula & stolidissima interpretatio quorundam Romanæ Thaidis assentatorum est ea, quæ dicunt, per sedem in cœlo positam denotari sedem Romanam, omnium Ecclesiarum caput: per itidem verò perpetuæ miserationis & benignitatis Dei erga sedem Romanam designari gratiam, per 24. sedilia universitatem Episcopaliū sedium, in Ecclesiâ Romanâ: per fulgura voces & tonitrua doctrinæ Pontificiæ lumen, virtutem & miracula, per septem lampades ardentes, sacramentum confirmationis, in quo detur gratia septiformis, per quatuor animalia, sedes quatuor Patriarchales, Antiochenam, Jerosolymitanam, Alexandrinam & Constantinopolitanam, à gubernatione sedis Romanæ pendentes: per indefessam & perpetuam, die ac nocte fieri solitam laudationem, horas Clericorum Canonicas, &c. Quis non rideat stupiditatem hominum, quam ipsi ceu novam ingeniositatem prædicare & admirari non erubescunt? Cur non priora quoque applicant, quòd nimirum sedens in throno Papa, quòd similitudo Jaspidis, Sardii & Smaragdi, Tiara siue infula Pontificalis, quòd Iris Cardinalium purpuratus chorus sit? Quis non doleat simul talem visionis divinæ temerariam *σπεκλότην* in proscenium Ecclesiæ Christianæ afferri? Non magis hæc visio ad interpretamentum Pontificium quadrat, quàm illud Innocentii ad textum Moysis, Fecit Deus duo luminaria magna, Solem & lunam: id est, fecit Papam & Cæsarem. Papam ut diei, Cæsarem ut nocti præfesset. Complures utiq; sedes Cathedralis à Romanâ Ecclesiâ, vel hisce postremis seculis defecere, de viginti quatuor autem senioribus sedilia totidem occupantibus affirmatur:

quòd perpetuo, sine defectione & intermissione, Deum sanctum ac honore dignissimum celebra-verint, quo vel unico nomine tota interpretatio Pontificia expirat, & magis ut conculcetur, quàm confutetur, digna apparet, nec juvat, quòd autoritatem Lyranı obijciunt, cujus explicatio supra proposita est. Ille enim de Romanæ sedis Ecclesiis non expressè & nominatim loquitur: & si maximè ita sensisset, nos tamen ejus verbis minimè tenemur: utpote quem haud rarò hallucinatum esse minimè ignoramus. Hucusq; incommodiores expositiones recensuimus, superest, ut molliores quasdam & aptiores audiamus. Ambrosius sic super istam visionis partem commentatur: *Viginti quatuor seniores hoc loco Patres V. Test. designant, qui viginti quatuor in sedilibus sedisse dicuntur: quando autem sedemus, à labore quiescimus: per 24. autem sedilia, 24. libri V. Test. figurantur, super quibus sedisse dicuntur seniores, quia Patres V. Test. à laboribus & curis hujus seculi in lectione & meditatione librorum divinorum quodammodo quiescebant: sed querendū nobis est, cum illa Dei sedes Ecclesiâ significaverit, cur in circuitu illius sedis, sedilia hæc esse disposita dicantur. sed in promptu responsio est, Quicunq; enim paterfamilias domum suam à latronibus & inimicis tutam esse cupiens, eam vel muro, vel sepe, vel pariete circumdat, similiter Ecclesia & contra hereticos & contra paganos, qui fidem Christi destruere conantur, Veteris Testamenti librorum doctrinis & testimoniis munivit.* Hæc seniorum & sedilium 24. interpretatio sobria quidè & sana, verum nisi fallor, non nihil à sensu proprio adhuc remota est, quapropter convenientius puto, si per 24. seniores totus chorus sanctorum V. & N. Testamenti intelligatur: assessores enim judicii divini erunt OMNES SANCTI, 1. Cor. 6. v. 2. & circa thronum Christi, beatorum animarum omnes sunt, aspectu principis sui Jesu mirificè exultantes. Alluditur autem simul, isto consortio, ad morem optimè instituti regni, ubi Reges ac principes, in re præsertim gravi, sententiam laturi, id non sine magnâ seniorum, rerum agendarum usu ac optimarum legum scientiâ pollentium, faciunt coronâ: ne suo quenquā videantur judicare arbitrio. Et quia alias per seniores in scripturis Patriarchæ, Prophetæ, Reges, Apostoli, Evangelistæ, Doctores & Pastores innuuntur, Exod. 24. v. 1. Num. 11. v. 24. Act. 20. v. 17. 1. Pet. 5. v. 1. 1. Thess. 5. v. 12. Ideo verisimile est, ad ejusmodi cœtum inprimis mentione 24. seniorum respici posse. Hoc pacto non opus est, ut anxie, quinâ nominatenus illi 24. & non plures sint, indagemus, quos aliqui temerè & audacter nominarunt: quasi in aurem ipsis nomina horum viginti quatuor seniorum cœlitus dicta fuissent. Ac ut solidior fiat sensus iste, explicandum erit, quomodo numerus 24. ad universalitatem sanctorum rectè accommodatur. Existimant enim aliqui, præcisè numero isti esse inhærendum, quia sæpius non repetatur: sed gnari scripturæ sacræ nōrunt: centies per numerum septenarium finitum, longè plures personas & res adeoque infinitas denotari: Ita ergò & in Apocalypsi nostrâ numerus iste 24. seniorum intelligendus erit? Nam duodenarius, non minùs quàm septenarius, centenarius & millenarius plenè consummataq; virtutis numerus est, uti Hieronymus lib. 16. commentar. in Ezech. Et Augustinus lib. 10. de Civ. Dei cap. 5. & in enarrat. Psal. 86. nec non Gregor. lib. 10. Moral. c. 29. testantur.

Hoc

Andr. Cæsariensis.
Per 24. seniores non intelligitur
12. Patriarchas, & 12. Apostoli.

Neq; 12. Iudices ante Davidem
& 12. Apostoli, ut vult
Rupertus.

Multò minus locum
habet Papæ
starum signum.

Quod magis explosio-
nem, quàm
confusatio-
nem mere-
tur.

Lyra non-
nunquam
hallucina-
tur.
Ambrosius.

Sententia
Auctoris de
24. Senioribus.

Exod. 24. 1.
Num. 11. 24.
Act. 20. 7.
1. Pet. 5. 1.
1. Thess. 5. 12.

Numerus
24. quomodo
ad uni-
versalita-
tem rectè
accommo-
datur?

Hieron. lib.
16. Com-
mentar. in
Ezech.

August. lib.
20. de Civ.
Dei c. 5. &
in Enarrat.
Psal. 86.
Gregor. lib.
10. Moral.
c. 29.

Hoc pacto per priorem duodenarium omnes omnium ordinum Sancti Veteris Testamenti, & per posteriorem omnes omnium ordinum fideles Novi Testamenti significabuntur. Hi enim omnes sunt in circuitu sedis Christi, ad hos omnes extendit se ejus imperiū, gubernatio & providentia. Atque huc inclinat Commentarius Augustino adscriptus, homil. 3. ubi hæc leguntur: *Seniores totam Ecclesiam* dicit: sicut Esaias dicit, cum in medio seniorum fuerit glorificatus. Hæc ibi. Proinde vel per 24. seniores, Ecclesiatriumphans & militans, tota, vel alterutra sola, vel seniorum quorundam cœtus, Ecclesiam triumphantem repræsentans, intelligitur, quæ tres intelligendi rationes nō contrariæ, sed tantum subalternæ, maximeq; sibi invicem propinquæ ac cognatæ sunt, ad postremam tamen convenientissimè quadrat appendix de *stolis albis*, & *coronis aureis*, quibus amicti in circuitu sedis Dominicæ triumphabant: si verò de militanti simul Ecclesia hæc visio explicatur, tum per stolas albas, juxta Commentatorem Anonymum, doctrina Evangelica, & per coronas aureas fides vera indicatur.

Sequitur versiculus quintus, suis itidem membris distinctus: *De throno procedebāt fulgura, & 2. tonitrua, & 3. voces: 4. Et septem lampades ignis ardent, ante thronum, quæ sunt septem spiritus Dei.* Singula verba sigillatim discutiamus. Per fulgura & tonitrua notari aliqui existimant *miracula*, quæ ejusmodi splendorem edere, & radios suos amplissimè emittere solent. Non ita sentientes reprehendo: neque eos, qui officium correptionis & redargutionis Spiritus sancti, fulminantis, intelligunt. Quia verò de providentiâ & judicio Dei hæc *ὁράτωρ* agitur, non video, quid obftet, quò minùs per fulgura & tonitrua, Dei judicia severa, tum quæ olim in diluvio, in Sodomis, in mari rubro, apud Ægyptum, in deserto, adversus Sennacherib atque alios exercuit, tum quæ etiamnum hodiè exercet, & usque ad finem mundi exercebit, accipiantur: ita enim iratus describitur Dominus, Psal. 8. vers. 8. Psal. 97. v. 3. & 4. Irascitur autem justè iis, qui patientiâ & mansuetudine ejus se emendari non patiuntur: eapropter non iris tantum, gratiæ Symbolum, in circuitu throni est: sed & fulgura ac tonitrua ex throno ceu signa iræ & justitiæ prodeunt. Huc & voces pertinent, tremorem incutientes, sicut in monte Sinai vox Domini populum perterrefecit. Exod. 19. v. 19. & David hanc vocem horrifonam depingit. Psal. 29. v. 3. & seqq. *Vox Domini super aquas: Deus majestatis intonuit. Dominus super aquas multas: Vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia, vox Domini confringens Cedros, vox Domini intercidens flammam ignis, vox Domini concutiens desertum.* Erudita est explicatio verborum istorum apud Ambrosium, qui sic habet: *Per fulgura significantur miracula, quæ per sanctos suos operatur Deus, per voces prædicatio verbi divini intelligitur: per tonitrua verò terror Gehennæ ignis designatur: sancti namq; prædicatores, quos amore cælestis patriæ revocare a vitis non queunt, eis tormenta æterna, quæ impiis preparata sunt, opponunt, ut quos blanditiis nequeunt, terroribus saltem compeſcant à vitis.* Sed quid sunt septem lampades ignis ardent, ante thronum? Respondet ipse Dominus: sunt septem Spiritus Dei. Quæritur autem ampliùs, quid sunt hi septem Spiritus

Dei? Communiter septem dona Spiritus sancti intelliguntur, quæ habeat CHRISTUS ante thronum, hoc est, semper in promptu, ut fidelibus suis ea impertiat. Aliqui tamen malunt hæc notari Angelicos Spiritus, qui alias lampades ignis ardent, nominantur, & ante thronum CHRISTI, sive ante faciem ejus sunt, prompti ac parati, ut jussa Domini fideliter exequantur, pios in militanti Ecclesia tueantur, & in cæteris quoque officii partibus fidelissimi reperiantur, juxta illud Davidis, Psalm. 103. vers. 21. *Benedicite Domino omnes Angeli ejus: potentes virtute, facientes verbum illius.* Et Psalm. 104. vers. 4. *Qui facis Angelos tuos Spiritus, & ministros tuos ignem urentem.* Utramvis explicationem arripias, nihil fidei & pietati adversum facies. Audiamus jam, quid ampliùs se vidisse Johannes dicat: *Et in conspectu sedis tanquam mare vitreum simile crystallino:* scilicet, vidi: ineptum foret, vel

1. Somnare, per mare istud, aquas supra firmamentum locatas cœlestes,
2. Vel naturam cœli crystallinam, vel simile quippiam indicari.
3. Nonnullis placet, mare hoc ad scripturæ volumen applicare, in quo Electi, faciem animæ suæ contemplantur, & invisibilia Dei, quasi per speculum, & in ænigmate cernant: sicut enim vitrum perspicuum est, ita & scriptura, & sicut Crystallus aqua est diu congelata: & in duriem lapidis consolidata. Eodem modo lex imprimis Mosaica, valdè est terribilis & rigida. Sed mihi hæc applicatio maris vitrei ac crystallini, minùs commoda videtur.
4. Rectius scopum tangunt, qui Baptismum intelligunt: sicut homil. 3. August. mare vitreum, baptismi fontem appellat, cui communiter ferè Doctores ad stipulantur: Meritò enim mare vocatur, quia omnibus populis & gentibus proponitur, quia aliàs quoq; *lavacrum* regenerationis indigitatur, Tit. 3. v. 5. unde & B. Paulus de Israëlitis ait, quòd in mari sint baptizati, 1. Cor. 10. v. 2. Vel fortè respexit visio hæc ad mare æneum à Salomone factum, in quo sacerdotes se lavabant. 1. Reg. 7. v. 23. Similitudinem vitri & crystalli quod attinet, eā nihil aliud, quàm illuminatio, quæ in Baptismo fit, indicatur: ita ut mare amplitudinem, vitrum autem & crystallus virtutem ac efficaciam Baptismi significet: quamvis & vitri respectus ad homines applicari potest, qui ceu vitrum fragiles sunt, & thesaurum cœlestem in vasis habent fictilibus & fragilibus, 2. Cor. 4. v. 7. Et sicut Crystallus fit ex aqua multo tempore congelata: sic fides in Baptismo suscepta, multo tempore & multis tribulationibus ad firmitatem perducitur. Congruit quoque ad Baptismum hæc particula, quòd mare in conspectu sedis sit in limine enim quasi Ecclesiæ, baptismus, vulgò sacramentum initiationis dictus, collocatur, & baptisterium plerumque in conspectu Templorum est: ita & Christus aspicit, suosque ante oculos semper habet, qui per Baptismum ei offeruntur, & quasi in album cœlestis consortii referuntur. Hanc *ἡλιουσι* maximè probabo: unam tamen adhuc non omninò improbare audeo, cum mare vitreum & crystallinum de mundo explicatur: 1. propter hominum multitudinem, quæ frequenter mare in scripturâ dicitur. 2. Quia sicut vitrum pellucidum est, & crystallus quoque, ita omnia dicta & facta hominum, quantumvis aliàs abscondita, in oculis Dei sunt manifesta

Vel septem dona Spiritus S. Vel sancti Angeli.

Psal. 103, 21.

Psal. 104, 4.

De significatione maris vitrei, simile crystallino, multa opinionones.

Per mare vitreum nō inepte Baptismus intelligitur.

Tit. 3, 5.

1. Cor. 10, 2.

1. Reg. 7, 23.

2. Cor. 4, 7.

Communis autem sententia est, mare vitreum mundum & mundi con-

Per fulgura & tonitrua commode judicia Dei intelliguntur.

Psal. 18, 8.
Psal. 97, 3.
& 4.

Exo. 19, 19.
Psal. 29, 3.

Ambrosius.

Septem Spiritus ante thronum Dei quid sunt?

ditio signifi-
catur.
Psal. 139, 11.
E. 12.

Heb. 4, 13.

1. Cor. 7, 31.

nifesta & clarissima, juxta illud Psaltis, Psal. 139. v. 11. & 12. Dixi, forsitan tenebra conculcabunt me, & nox illuminatio mea in deliciis meis: sed tenebra non obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur, sicut tenebra ejus, ita & lumen ejus. Et juxta illud Apostoli, Hebr. 4. v. 13. Non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus, omnia autem nuda & aperta sunt oculis ejus. 3. Mundus vitreus & crystallinus dicitur, propter splendorem fragilem & instabilem: de quo vetus habet proverbium: Fortuna mundi vitrea est, cum maximè splendet frangitur, de quâ fragilitate Paulus quoque loquitur, 1. Cor. 7. v. 31. παγὰ γὰρ τὸ ὅλημα τῶ κόσμου τὰύτου, transit gloria mundi hujus. Progreditur nunc Johannes ad descriptionem quatuor animalium: ubi plurimæ difficultates se offerunt, ideoque non nihil magis sudandum & laborandum nobis erit, verba textus sic habent: *Et in medio sedis, & in circuitu sedis, quatuor animalia plena oculis antè & retrò: Et animal primum simile leoni: Et secundum animal simile vitulo: Et tertium animal habens faciem velut homo: Et quartum animal simile aquile volanti. Et quatuor animalia singula eorum habebant alas senas in circuitu, & intus plena erant oculis: & requiem non habent die ac nocte, dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus DEVS omnipotens, Qui erat, Qui est, & Qui venturus est.* Majoris perspicuitatis gratiâ placet hanc visionis partem in membra sua dispescere, ut audiamus. 1. Quomodo animalia in medio & in circuitu sedis simul & semel esse potuerint. 2. An hæc visio una & eadem cum visione Ezechielis, vel pro diversa habenda sit. 3. De numero animalium. 4. Quid per animalia ista quatuor in genere. 5. Quid per singula ista quatuor in genere. 6. Quid per singula in specie. 7. Quid per oculos antè & retrò. 8. Quid per oculos internos. 9. Quid per alas senas in circuitu. 10. Quid per carentiam quietis. 11. Quid per τεισάγιοι in nuatur. Hisce decem sectionibus commodè explicatis, non dubito, quin magna lux ad rectam visionis intelligentiam accessura sit. Et quidem lector unius quadrantis horulæ spatio, ea cognoscere potest, quæ nos multorum dierum impendio, non sine ingenti defatigatione animi ac cerebri, indagare vix valuimus: **SED NIHIL MOLESTUM PRO ECCLESIA:** Itaq; nunc sigillatim recensenda membra evolvemus. 1. Absurdum apparet, quod de animalibus dicitur: ea in medio sedis, & in circuitu sedis visa esse. Et recurrunt hîc aliqui eò, non in omnibus interpretibus verba ista, ἐν τῷ μέσῳ, in medio sedis, reperiri. Vacillat verò hoc effugium: omnes enim authentici græci codices ita habere deprehenduntur. Melius est sic sentire, non dici in textu, animalia simul & semel uno & eodem momento in medio, & in circuitu sedis conspecta: sed ἀπλῶς tantum ac simpliciter affirmatur, quod viderit ea Johannes, ἐν μέσῳ καὶ ἐν κύκλῳ τῆ θρόνου: scilicet per intervalla temporum, ut mox circulariter sedem ambire, mox in medium sedis ambitum procedere ipsis libuerit. Nec repugno, si quis duo vel tria animalia in circuitu sedis hæsisse, quartum autem, nimirum Aquilam, in medium sedis, ante faciem sedentis in throno, volitasse existimat: priorem tamen isti posteriori interpreta-

1. Quomodo animalia in medio, & tamen etiam in circuitu sedis fuisse absque contradictione dicantur?

tionem longè præfero. 2. Nobilis autem & primaria quaestio diligentem tractationem meretur, utrum hæc quatuor animalium visio Johannitica eadem sit cum illa Ezechielis, an verò diversa, in utramque partem prostant argumenta satis probabilia: initio oportet textum Ezechielis in conspectu esse: & imprimis verba ea, quæ de animalibus quatuor loquuntur: Ezech. 1. v. 5. & seqq. *Ex medio similitudo quatuor animalium: & quatuor facies uni: & quatuor penna uni: Et pedes eorum pedes recti, & planta pedis eorum quasi planta pedis vituli, & scintille quasi aspectus aris candentis. Et manus hominis sub pennis eorum in quatuor partibus: & facies, & pennas, per quatuor partes habebant: junctæq; erant penna eorum alterius ad alterum, non revertebantur cum incederent: sed unumquodque ante faciem suam gradiebatur: similitudo autem vultus eorum, facies hominis, & facies leonis à dextris eorum quatuor: & facies Aquila desuper ipsorum facies, facies autem bovis à sinistris ipsorum quatuor.* Hîc extra controversiam ponitur: in Ezechielis plures, quàm in Johannis visione circumstantias poni: at exinde nulla adhuc discrepantia colligitur. Fortius diversitatem important hæc differentia: 1. quod Ezechiel quodlibet animalium vidit quadriforme, Johannes autem uniforme. 2. Hic multitudinem oculorum ipsis animalibus. Ille rotis attribuit. 3. Hic primò leonem, deinde vitulū, tertio hominem, quarto Aquilam: Ille primò vitulum, deinde hominem, 3. leonem, 4. Aquilam vidit, Ezech. 10. Ac exinde aliqui concludunt, toto cælo differre ἐκ τῆς ἀποστολῆς Apostoli à visione Prophetæ: Judicium verò hæc in parte sit penes lectorem, num rationes istæ sufficientes existant: an verò potius responsiones jam sequentes, ad singulas instantias locum habeant. Initio quadriformitas & uniformitas animalium non inter se pugnant: Johannes enim non negat, unumquodque horum animalium quadriforme fuisse: Uniforme autem introducit eâ ratione, quod in unoquoque una certa forma præminuerit & præcellerit: id quod ipse Ezechiel & c. 1. & c. 10. non diffitetur, cum subinde unius faciei in descriptione animalium mentionem facit: vide plura apud D. Hieronymum & Nicolaum Lyranum: prolixa enim eorum verba, in re satis per se manifestâ, repetere, non necessarium duxi. Deinde quod rotas attinet, eæ peculiaris sunt circumstantiæ in visione Ezechielis, ideo diversitatem non introducunt. Utrumque enim concedi potest, & rotas & animalia oculorum plena fuisse. Tandem inversio ordinis nihil prorsus valet. Primò enim ipse Ezechiel non accuratè ordinem observavit: sed mox homini, mox vitulo primum locum concessit, uti ex collatione capitis primi & decimi patet. Secundò respondet vetus ille interpretes: Ezechielem quatuor animalium descriptione ad Christum respexisse: qui prius ea, quæ hominis vel vituli sunt propria, facturus: post leonis mysterium impleturus esset: Johannem verò humana & vitulina impleta vidisset & quia resurrectio Domini, per leonem designata, præcipuum habendum fidei Christianæ fundamentum, ideo etiam leonem præposuisse. Sic mediocriter cribratas credo tres suprâ allatas instantias. Et hinc moveor, ut credam, Deum Johanni visionem exhibuisse, quæ planè similis est ei, quem Ezechiel vidit: pleræque enim concordant circumstantiæ, & in primis in cardine ac capite negotii, uti in studio

2. Virum hæc visio Johannis de 4. animalibus eadem sit cum visione Ezechielis.

Rationes pro negati-
va.

1.

2.

3.

Responsiones, quibus negantium ratiuncula confutatur.

1.

2.

3.

NB.

Affirmativam suam auctor.

Quomodo
nonnumquam
unius tan-
tum anima-
lis, nonnum-
quam vero
quatuor a-
nimalium
numerus
ponatur.

Resp.

Quid gene-
raliter per
4. anima-
lia innua-
tur.

Iustin. Mar-
tyr. respons.
ad 4. quæst.
Orthodox.

2. Opinio.

1. Opinio.

4. Opinio.

5. Opinio.

6. Opinio.

7. Opinio.

stadio τῆς συγγραφῆς diligēs lector animadvertet. 3. Jam si militat hęc assertio, non ineptē de numero animalium quæritur. Etsi enim Johannes expressē quatuor animalia ponit: Ezechiel quoque numerum istum aliquoties repetit, semel tamen atque iterum Propheta de quatuor animalibus verba faciēs, ea quasi unum quoddam introducit. *Ipsū est animal, quod videram juxta fluvium Chobar. Ipsū est animal, quod vidi subter Deum Israel, juxta fluvium Chobar*, Ezech. 10. v. 15. & 20. Ubi pro responsione sciendum, numericam distinctionem quatuor animalium salvam merito consistere: quantum autem singularem numerum unius animalis attinet, eum collectivē à Propheta poni: & illic digitum intendi, quod unumquodque animal quadriforme fuit, adeoq; omnia quasi unisformia, ita ut singularis numerus ad id respiciat, in quo animalia quatuor invicem concordabant, quā ratione, plurali, & distincto quatuor animalium numero, nihil penitus derogatur. Sed audiamus nunc. 4. Quid per ista quatuor animalia in genere innuatur. Hic locum verē habet vetus & tralaticium diverbium: Quot capita, tot sensus: variæ enim & diversissimæ explicationes passim reperiuntur, è quibus impertinentes segregare, commodiores autem expendendas eligere, & unam aliquam certam: salvo aliorum judicio, proponere conabimur. Inter maximē absurdas & à scopo vero prorsus alienas, refero 1. Quando aliqui per hęc animalia quatuor conditionem Nabuchodonosoris innui dicunt: qui ungues ut aquilæ, pilos ut leo habuerit: herbas cœ vitulus comederit: & corde humano præditus fuerit: miror quomodo Justinus Philosophus & Martyr respons. ad 44. quæst. orthodox. in hanc sententiam concesserit: cum ne per somnium quidem de Nebucadnezare loqui Apostolus voluerit. 2. Impertinenter dicitur: visionem istam ad populum Hebræum respicere: ita ut per hominē universus populus Israël, per leonem Regale sceptrum regiaq; majestas in tribu Juda, per bovem sacerdotium, in tribu Levi, per Aquilam vindicta divina super impietatem populi intelligatur. 3. Equè absonum est statuere, quatuor elementa hic describi, per leonem efficacitatem ignis, per bovem animal terræ laboribus accommodatum, Terram, per hominem Aërem, per Aquilam aquam. 4. Similis est illa explicatio, quā aliqui vires quatuor sive facultates Animæ humanæ præcipuas notari putant: & opinionis istius Nazianzenum ac Origenem patronos nominant: scilicet per hominem significari vim rationalem: per leonem vim irascibilem: per bovem vim concupiscibilem, per Aquilam mentem, rerum cœlestium contemplatricem. 5. Impertinens est & illa sub Ambrosii nomine venditata sententia, quatuor virtutes cardinales hic indicari, per leonem fortitudinem, per hominem prudentiam, per bovem justitiam, per Aquilam temperantiam. 6. Explosionem ferē meretur, & Lyræ ridicula opinio, quatuor animalia ad quatuor Patriarchatus præcipuos, leonem ad Jerosolymitanum, Bovem ad Antiochenum: Hominem ad Alexandrinum, Aquilam ad Constantinopolitanum referentis. Sex hæc interpretationes adeo impertinentes hoc loco esse existimo, ut nullam planē refutationem mereantur. Commodiores sunt aliæ, & scopo visionis propinquiores: 1. Quatuor animalia denotare quatuor Angelos: qui in circuitu & in me-

dio sedis fuerint: sicut enim leo est fortis: ita & Angeli Spiritus sunt potentes, Psal. 103. unde nomen Gabriel: sicut bos animal obediens, & in peragendis hominum operis sedulum, ita & Angeli obediētes sunt, ad explenda jussa & præcepta Dei: sicut homines blandi ac invicē propensi sunt, ita & Angeli amore erga nos singulari fervent: sicut Aquilæ aves sunt velocissimæ, ita velocitas & pernitas Angelis quoque attribuitur. Huic interpretationi nō parum adstipulor. 2. Alii ad providentiæ divinæ explicationem visionem hanc adhibent: quæ leoninam fortitudinem, humanam suavitatem, nostriq; fragilitati compatiētem amabilitatem, bovinam in tolerandis peccatis, & dilatione vindictæ longanimitatem, tandem aquilinam & penetrantissimam celeritatem exerat. Et quidem de providentiā divinā hęc aliās agi, negari non potest. 3. Alii ad Christum accommodant, qui sit leo ob resurrectionem: homo ob incarnationem: vitulus ob passionem, & sui ipsius loco sacrificii Deo grati oblationem: aquila ob ascensionem & ad dextram Dei exaltationem: Vel sic: quod sit leo, id est, Rex: homo, naturam enim humanam verē assumpsit: vitulus, id est, sacerdos: Aquila, id est, Deus. 4. Alii per hęc quatuor animalia quatuor monarchias significari volunt: Assyriis enim & Babylonis leonina crudelitas & ferocitas: Persis bovina opulentia: Græcis aquilina ingenii sublimitas: Romanis humana prudentia, patientia, constantia, placiditas, fragilitas competit. Et quidem si primā fronte explicationem hanc aspicimus, intentioni Filii Dei apprimē eam quadrare reperimus. Ipse enim in circuitu sedis, & in medio sedis, ante oculos suos habet quatuor monarchias, singulas gubernando & judicando, sequentia verò verba, quia incommode ad quatuor Monarchias accommodari possunt, idē interpretationem istam omnino hujus loci propriam esse & genuinam, affirmare non audeo. 5. Interpretes præcipui eō inclinant, per quatuor hęc animalia, quatuor Evangelistas ἀποστόλους & primariō significari, & proprietates sic accommodant: Matthæus Christum ut hominē, Marcus ut Leonem in deserto, Lucas ut sacerdotem, Johannes ut Deum manifestat. Ita Irenæus lib. 3. c. 11. B. Hieronymus in proemio super Matthæū hoc pacto applicat: Matthæus Evangelium suum inchoat à Christi humanitate, Marcus à leone in deserto, Johanne Baptistā, qui tanquam leo in deserto vixit, Lucas à Zachariā Sacerdote, Johannes autem instar aquilæ subvolat. D. Augustinus lib. 1. de Conf. Evangel. c. 6. itidem aliter applicationem format: Per leonem intelligi Matthæum, quia Christus à stirpe regiā genus ducit, & ut regem, qui à Magis adoretur, & ab Herode formidetur, describit: per hominem Marcum, per vitulum Lucam, per Aquilam Johannem. Quæris lector: quid de hęc explicatione sentiam? Apertē loquor: nec improbo eam: nec tamen præcisē (salvā autē auctorū existimatione) amplector: Tā receptæ enim & usitatæ sententiæ (cui omnes etiam pictores à multis jam seculis subscripsēre, cū unicuiq; Evangelistæ animal adjungerēt) reclamare, temerariū: vacillantem autem & hæsitantem pro certā agnoscere ac proponere iniquum foret. Ac ut videat Lector, me rationibus moveri, ut non præcisē & absolutā πληροφoρeā credam, propriissimē quatuor Evangelistas nominatos hic notari, profero sequen-

8. Opinio.

9. Opinio.

10. Opinio.

11. Opinio,
per 4. animalia designari 4. Evangelistas.

Iren. lib. 3. c. 11.
Hieron. in proem. sup. Matth.

August. lib. 1. de confid. Evangel. 6.

Sententia auctoris de 4. animalibus ad 4. Evangelistas applicatione.

Rationes auctoris, cur non planē credat, per 4.

animalia 4.
Evangelii
stus signifi-
cari.

1.

sequentia obstacula: *Primò si quatuor animalia de-
signat quatuor Evangelistas*, ergò designatur simul
Johannes Aquilæ comparatus: si hoc verum: ergò
Johannes Evangelista, non est autor hujus libri,
Autor enim hic de alio loquitur, quã ipse viderit,
& nõ de seipso: sed illud absurdũ est, uti in *πολε-
μομένοις* evicimus, aliũ præter Johannem Apoca-
lypsis fingere mediatũ Autorem: Ergò. *Deinde de*

2. Dilemma
invictum.

quatuor animalibus dicitur, quod in circuitu sedis
fuerint: neq; dubium, quin unã ratione, singula in
medio, & circuitu throni fuisse perhibeãtur. Jam,
vel respectu militantis, vel respectu triumphantis
Ecclesiæ, sic Apostolus loquitur: si respectu illi⁹,
tũ in circuitu sedis esse, idem erit, quod curam
habere Ecclesiæ, prædicare verbum: & Christum
in throno sedentem attendere, quomodo Evan-
gelistæ officio suo fungantur: sed hoc absurdum:
tres enim illi, Matthæus, Marcus & Lucas dudum
vitã exceſſerant, cũ hæc Johannes videret: si re-
spectu hujus, triumphantis nimirum cœtus, ani-
malia in circuitu throni ambulasse dicuntur, quo-
modo ad personam Johannis accommodabitur,

3.

qui adhuc in terris vagabatur? 3. Insuper cap. sexto
sequenti *Ἀγγέλων* habetur, singula animalia
separatim cũ Johanne locuta esse: inprimis ve-
rò quartum, Aquilæ simile, unde necessariò se-
quitur, per quartum animal nõ Johannem Theo-
logum & Evangelistam indicari, cũ illud diver-
sum, & distinctum ab ipso, in textu introducatur.
His rationibus impediatur, ne toto corde usitatam
explicationem amplectar: cui tamẽ aliàs, & com-
muniter non refragor: Ecquæ ergò tandem no-
bis placebit interpretatio: *Novitati non studeo: sed*

Sententia
Auctoris de
4. Animalibus:
innui
nimirum
per ea 4. hu-
mana vita
Hierarchias

veritati: Christiana simul judicandi libertati locum
libenter concedo: & qualis ego in aliorũ senten-
tiis sum, tales ut alii in mea vicissim sint, prom-
ptissimè patior. Paucis igitur mentem meam ex-
ponam: Fassus sum paulò antè, admodum mihi
arridere sententiam illorum, qui per quatuor a-
nimalia cœlestes Spiritus, beatos Angelos intel-
ligunt: infra enim hymnus ille, quem accinunt, si-
ue *τεσσαριων*, ex amissim respondet cum hymno il-
lo Cherubinorum & Seraphim Esa. 6. Ab hac ve-
rò si alii recedere maluerint opinione, planè ar-
bitror per quatuor hæc animalia, latè, sanctos ex
quatuor præcipuis humanæ vitæ ordinibus, Eccle-
siastico, politico, scholastico & Oeconomico, per qua-
tuor mundi angulos degentes: strictè verò, Eccle-
siarum Doctores, & verbi Præcones, in quatuor
classes sive ordines à Paulo Eph. 4. v. 11. distributos

Rationes
pro hac sen-
tentia.

1.

significari: Huic enim sententiæ quid repugnet,
non video: & tũ antecedentia tũ consequen-
tia bellè quadrare deprehendo: *primò enim totus*

2.

*mundus vitreo mari comparatus providentiæ di-
vinæ oculis objectus est.* Deinde speciatim ordi-
nes præcipui à Deo sancti, & homines in iis con-
stituti, Porro æquum est, ut Deus laudetur ab om-
nium ordinum hominibus religiosiis & piis. Et hæc
de quatuor animalibus in genere. 5. Inquiramus
jam, quid per singula in specie innuatur: vidit

3.

Johannes quatuor animalia, quorũ singula in suo
genere principatũ tenent: Leo enim est princeps
ferarum, Bos armentorum, Homo universorum
animalium, Aquila volucrum: non igitur dubitemus,
quin mysteria sub his animalibus lateant: & sanè
qui vires ingenii altius intendere cupiunt,
naturalem quatuor istorum animalium condi-
tionem indagant, ac eam Theologicè ad scopum
suprà positum applicent: Nobis sufficit, tribus

Quid ani-
malia sin-
gula in spe-
cie innuunt.

verbis indicare: per leonem animositatem, & vocis
vehementiam ac efficaciam, per bovem, indefessam
in labore vocationis diligentiam, & in devorandis
molestiis patientiam: per hominem, comitatem,
humanitatem & prudentiam: per Aquilam cœle-
stis Regni appetitionem & subditorum dilectio-
nem significari: quibus virtutibus omnium ordi-
num Exarchi, inprimis verò Evangelici ministri
præditi esse debeant: sicut in tractatione loco-
rum communium fusiùs percipiemus: Nunc usi-
tatos tantum adjiciam versiculos:

Sis ratione vicens Homo, Bos carnalis macians,

Sis leo prava domans, sis Aquila alta petens.

6. Quid verò sibi volunt multi oculi antè & retrò?
Ad Angelicam intelligentiam rerum præsentium
& futurarum referunt ii, qui per quatuor anima-
lia intelligunt Angelos, non reclamo: alii ad vi-
tam practicam & contemplativam accommo-
dant: alii contendunt, oculis hisce innui, quem-
libet fidelem officii administratorem oportere
esse oculatissimum, ut & antè, quid fiat, & retrò,
quid factum, omisſum vel commissum sit, respi-
ciat: inprimis verò attentionem, & *ὑποκρίαν*
Ecclesiæ Antistitem notari, sicut Ambrosius haud
ineptè his verbis explicat: Sancti prædicatores,
quorum animalia illa figuram gerebant, oculos
habent & antè & retrò, à dextris & à sinistris, in-
tus & foris, superiùs & inferiùs, & in circuitu: o-
culos habent antè, quia supplicia improborum,
& præmia justorum aspicientes, auditoribus suis,
quid timere, & quid desiderare debeant, osten-
dunt. Retrò oculos habent, quia præcedentium
Patrum virtutes & facta dum respiciunt, & ipsi
in eorum imitatione proficiunt, & eorum do-
ctrinam ac vitam suis auditoribus sequendam
atque imitandam proponunt: vel retrò oculos
habere dicuntur, quòd in eo laborant, ne in pec-
cata, quæ aliquando fecerunt, rursus relabantur:
eorumque recordentur assiduè, tum humilita-
tis, tum cautionis causã: A sinistris oculos ha-
bent quia omnes diaboli tentationes à suis men-
tibus repellunt: A dextris oculos habent: dum
cavent, ne propter bona opera, quæ faciunt, su-
perbè extollantur: ita ut nec adversis proſternan-
tur, nec secundis inflentur: inferiùs oculos ha-
bent, dum sollicitè carnalia desideria restringere
curant: superne oculos habent, cũ ad cœlestem
patriam toto mentis desiderio anhelant: Intus
oculos habent, quia vigilanter corda sua à sordi-
dis cogitationibus & desideriis custodiunt: Ex-
trà oculos habent, dum cavent, ne vel ipsi re ul-
lã offendant alios: neque ex aliis spirituale ali-
quod detrimentum capiant ipsi. Hæc oculorum
explicatio ad ceteros quoque hominum status
facilè transferri potest: & sic septimum quoque
membrum simul expeditimus, quid per oculos
internos Johannes intendat: nimirum decere, ut
quisque seipsum probet, examinet, ac internam
animæ suæ curam & inspectionem habeat: vel si
ad Angelos quis quatuor animalia refert, inter-
num illustrissimæ intelligentiæ lumen oculi in-
teriores innuunt. Sequuntur *εὐαγγέλιον* sex alas, quas
singula animalia habuisse non sine admiratione
scribuntur: quis enim quæso unquam au-
divit, leonem vel bovem, vel hominem sex alas
habere? Et licet Aquila alata sit, non tamen tot
alas habet, quod hic ei assignantur? Nescio num
liceat ita subtiliter argutari: animalia rō habuisse
alas in corporibus suis: *Sed circa se:* Textus enim

Oculi antè
& retrò in
4. animalibus.

Quomodo
animalia
quatuor a-

græcus

las & quide sex habuisse dicantur. *græcus expressè ait: κυκλόθεν, in circuitu, fuisse alas sex: sub jectio monitiunculam hanc meam censuræ candidi lectoris: nec mordicus eam defendere cogito: potius quid alæ sex innuant, dispicere laboro. Qui per eas Angelicam celeritatem, & in implendis Dei jussis agilitatem intelligi existimant, non peccant: verisimilior certè & longè certior est hæc interpretatio, quàm Nicolai Lyrani, qui miram absurditatem in commentario suo prodidit scribens: Ala prima est lex naturalis, secunda lex Mosaica, tertia Prophetarum oracula, quarta Evangelium consiliorum, quinta doctrina Apostolorum, sexta statuta generalium conciliorum. Istis enim alæ sex, viri Ecclesiastici debent ascendere sursum per contemplationem divinorum, & descendere deorsum ad adificationem proximorum: & volare ad dextram per gratiarum actionem, in prosperis: & ad sinistram per patientiam in adversis. Hæc Lyra: quid absurdius visioni huic, quàm commentum istud monasticum affingi potuisset? quis etiam stupidissimus credat, Deum exhibitione sex alarum ad legem naturalem, vel figmentum consiliorum Evangelicorum, vel statuta Papisticorum conciliorum respexisse: Valeat ergò textus Apocalyplici violentissima depravatio. Augustinus Tomo 9. fol. 663. ita alas sex interpretatur: In animalibus ostenduntur viginti quatuor seniores, nam senæ in quatuor animalibus, viginti & quatuor alæ sunt: Etenim per circuitum throni vidit animalia, ubi se dixerat seniores vidisse. Nam quomodo animal cum sex alis potest simile esse aquilæ, quæ habet duas alas: nisi quia quatuor animalia unum sunt, quæ habent viginti quatuor alas, in quibus viginti quatuor seniores intelligimus, qui sunt Ecclesia, quam similavit Aquila? Et aliter senæ alæ testimonia sunt Veteris Testamenti: sicut enim animal volare non potest, nisi habeat pennas: sic nec prædicatio Novi Testamenti fidem habet, nisi habeat Veteris Testamenti prænuntiata testimonia, per quæ tollitur à terra & volat: Semper enim quòd antè dictum est futurum, & postea factum invenitur, fidem facit indubitabilem. Nisi enim quæ prædixerunt Prophete, in Christo essent consummata, inanis esset prædicatio illorum: Hoc tenet Ecclesia Catholica, & ante prædicta & postea consummata. Merito volat & tollitur à terra unum animal in cælum. Hæc satis piè ac ingeniosè ille. Sed quid prohibet credere, per alas animalium (si ea ad quatuor status & ordines hominum referantur) innui curam, quæ Exarchi hierarchiarum pullos quasi suos fovent, ac tegunt: frequenter enim per alas protectio & defensio indicatur: uti Exod. cap. 19. Ps. 91. Matth. 23. & alibi scriptum reperitur. 9. Hæc alata quatuor animalia requiem non habent die ac nocte. Sunt, qui hîc tribulationes, quibus pii in terris subinde affliguntur, intelligunt, non omnino incommode, verè enim de cœtu Christianorum affirmatur: quòd requiem non habeant in hac vitâ, ærumnis & mileris plenissimâ, quòd careant pausâ pugnæ, quòd militia sit vita ipsorum super terram: & sicut dies mercenarii, dies eorum, Job. 7. v. 1. Ex ουνεπειτα verò textus concluditur, potius hîc de incessabili laudatione nominis divini sermonem fieri: animalia scilicet quatuor indefinenter in celebratione Dei occupata esse, unde hymnus vel ᾠδὴ ἁγίων, quod accinant, diserte ponitur: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, qui est, & qui venturus est. 10. Hæc trina vocis Sanctus iteratio quid sibi velit trina*

Non utique hîc tantum, sed & alibi ter ingeminata sanctitatis prædicatio legitur: Ariani perfectionem sanctitatis in Deo notari contendunt: juxta illud Poëtæ: Oterq; quaterq; beati: sed malitiosè: Aequius est, ut *mysterium Trinitatis, in unâ divinâ essentia celebrari statuamus: quemadmodum infra invictis demonstrationibus συνθεῶν probatum id reddemus. Et hæc de membris propositis decem brevissimè dicta sunt: pergamus ad finem capitis hujus, verbis sequentibus comprehensum: Cum darent illa animalia gloriam & honorem, & benedictionem sedenti super thronum, viventi in secula seculorum: Prociidunt viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, & adorant viventem in secula seculorum, & abjiciunt coronas suas ante thronum, dicentes: Dignus es Domine accipere gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam sunt, & creata sunt. Quia nihil difficultatis in se continet hic paragraphus, idcirco luculentiore explicatione lubens supersedeo: notetur id unum, abjicere coronas ante Dei thronum, idem esse ac victoriam soli unq; Deo tribuere, eiq; gloriam & honorem humilimo animo unice assignare.*

Scrupuli.

Exigit nunc ordo, ut scrupulos fortè injectos, animis lectorum eximamus.

I. Incommode videtur Deo tribui sessio: sedere enim requiem habere significat: Deus autem semper operatur, & perpetuò agit, nunquam quiescit: sedere ergò dici non potest? Respondetur, voculam sedere in scripturâ æquivocam & πολὺσημιον esse. Notat idem quod requiem habere, sed tunc cum de hominibus usurpatur, de Deo verò cum legimus, quòd sedeat, alia vocis hujus est significatio: primò idem quod Hebræum 3. w. habitare esse, existere notat: Psalm. 55. Audiat Deus & affligat eos *sedens ab initio*, hoc est, qui existit ab æterno. Deinde imperium ac regnum significat, quòd pertinet phrasis: sedere in solio vel in throno David, Luc. 1. Tertiò significat officio Regis aut gubernatoris fungi: ad quòd adeo requiritur sessio, ut leges negent esse ratam sententiam, quæ à Judice non sedente fertur. Prov. 20. *Rex sedens in solio judicii dissipat oculis suis omnem rem malâ.* Et de Messia Es. 16. *Preparabitur in misericordia solium, sedebitq; super illud in veritate in tabernaculo David: in primis per αὐθροπὸν ἀδειαν sedere Deus dicitur, cum regit & judicat, Psal. 9. Sedisti in solio Judex iuste: Dominus in seculum sedens & confirmans in iudicio solium suum. Ipse enim judicabit mundum in justitiâ. Psal. 47. Regnat Deus super gentes, Deus sedet super solium sanctitatis sue. Joëlis 3. Ascendunt gentes ad vallem Josaphat, quia ibi sedebo, ut judicem omnes gentes per circuitum. Psal. 29. Dominus sedet Rex in æternum. Matth. 25. Cum venerit Filius hominis in gloria suâ, & omnes Angeli ejus cum ipso, tunc sedebit in sede majestatis sue. Ergò & hîc in visione Apocalypicâ sessio Domini pro Actu judicii & gubernationis, rectè accipitur: nec opus est, ut otiosum per sessionem introduci Deum existimemus.*

II. Iris hîc in circuitu sedis Divinæ fuisse dicitur: jam verò affirmat Moses, quòd Deus iridem in nubi-

voci Sanctus iteratio

Sessio, cum Deo attribuitur, quid per eam notetur.

1. Existentiâ Psal. 55.

2. Imperiū ac regnum. Luc. 1.

3. Officio Regis vel Gubernatoris fungi. Prov. 20. Esa. 16.

Psal. 9.

Psal. 47.

Psal. 29.

Matth. 25.

Sententia Authoris de sex alis. Exod. 19. Psal. 91. Matth. 23. Quomodo 4. animalia requiem non habere dicantur.

Job. 7. v. 1.

Quid sibi velit trina

Gen. 9. 13.
An nubes
pro Dei sede
habenda
sint.
Negatur.

in nubibus collocaverit, Gen. 9. v. 13. Ergo nubes pro sede Dei habendæ erunt? Respondeo: Aliud est, cum Moses de ordinariâ Iridis sede, & aliud cum Spiritus sanctus de Dei sede, quam circumdedit Iris, loquitur. Iridem in nubibus ordinariè collocatam esse, nemo inficiatur: sedem verò Dei, de quâ hîc mentio fit, nubes esse, minimè concluditur: cum nihil obstat, quò minus in circuitu solii sui Dominus figuram vel formam Iridis formare potuerit: adeò ut nubes & sedes Dei longissimè à se invicem distent: nec pietas & religio Christiana admittit, Nubes pro sede Dei habere: Sedes enim Domini perstat in æternum, nubes autem olim in die extremi iudicii, non minùs, quàm cætera peribunt.

Iris num
circularis
fuerit?

III. Sed quid de hoc statuendum, quòd Iris in circuitu sedis fuisse affirmatur? num ergò Iris circulata fuit? vulgò certè arcus vocatur, (Kescheth) sumpta similitudine ab arcu jaculatorio, qui dimidio circulo vel segmento non major esse solet. Nec unquam Iris circularis prorsus conspicitur: Hîc verò in circuitu sedis ἐν κύκλῳ adeoque circularis fuisse iris Apocalyptica colligitur. Respondeo: Non latet me, quid Philosophi de Iridis consueto ac usitato schemate semicirculari differere soleant, scilicet Iridem rarissimè semicirculo majorem apparere: & demonstrant hoc optici istâ ratione, quia non potest effici à sole, nisi is sol in nostro hemisphærio, & supra nostrum horizontem, nec cernitur, nisi centra solis, oculi & Iridis in eadem lineâ consistent, quæ est axis pyramidis illuminationis nubis: ubi verò non existimandum, oportere omnia centra esse supra Horizontem, ut appareat Iris, nam centrum Iridis non est necesse extare supra Horizontem, sed demitti potest sub eum, servatâ tamen lineâ rectitudine, cum centro solis & oculi aspicientis. Tunc autem apparet tanta portio circuli, quanta eminet supra Horizontem, & quantò magis deprimatur centrum Iridis, tantò minor circuli portio nobis aspicienda relinquitur. Proinde cum omnia centra solis; oculi & Iridis supra Horizontem sunt, non major: quando vero ò sol altius ascendit, etiam minor, quàm semicirculus, apparet: Plura vide apud C. Plin. lib. 2. de Mundi historiâ, cap. 59. ubi ἐνδεστικῶς pulcherrima figuræ hujus semicircularis ponitur. Aristoteles quoque lib. 7. meteor. c. 5. & Seneca lib. 1. natur. quæst. cap. 8. ex opricis copiosè ostendunt, cur Iris, arcus, & non integri, circuli formam habeat. Ego voluntatem Architecti summi, qui arcum & non sphæram in nubibus collocavit, pro firmissimâ ratione habendam censeo. Sed nondum explicatus est nodus, quomodo intelligendum, quòd hîc Iridis circularis mentio fit? Geminò modo responderi potest. Primò hujus Iridis Apocalypticæ modum ἐξαίρετον planè, μονόχροτον & singularem fuisse: Cum enim alias bicolor & tricolor appareat, hîc Smaragdinus tantum color effulsisse perhibetur: Cujusmodi singulares & admirandæ apparitiones Iridis meritò habentur, quarum Lutherus & Cedrenus meminerunt: Ille quidem asseverat se, Iridem circulariter rotundam, & undique clausam, Whitebergæ vidisse. Hîc refert, tempore Constantini Pogonali, tam insolitæ figuræ Iridem fulsisse, ut vulgò diceretur *finis mundi instare: secutam verò Saracenorum in Thraciam irruptionem*. Cedr. fol. 359. Hâc ratione & ista Iris, in visione Johannicâ, ad classē miraculosæ apparitionis referri posset. Deinde liceret sic respondere: dici quidem, quòd Iris in circuitu sedis fuerit: sed non sequitur, sedem illam circulariter rotundam fuisse. Quævis enim ὁ κύκλος, cyclus & circuitus, latè sumpto vocabulo, dicitur, si maximè arcus tantum formam & figuram habeat. Sed & illud hîc non prætereundum, aliquibus, in primis recentioribus Philosophis, acutè & ingeniosè demonstrari. Iridem, quatenus in se consideratur, verè esse circularem & rotundam: nobis autem tantum portionem ejus apparere. Quæ explicatio si accipiat, protinus objici potest. Johannem hîc de Iride non in se consideratâ, sed itidem visâ & conspectâ loqui: verum facilis in promptu est responsio, quia Johannes in Spiritu fuit, & tunc Iridem, tunc cætera visionis membra oculis spiritualibus ac singulariter illuminatis vidit, ideò non incommodè credi, ipsum totam Iridis circularem rotunditatem beneficio illuminationis, vidisse, quem nos oculis corporeis & visu imbecilliore videre non possumus. Maximè autem absurdum foret, opinari, Halonem à Johanne innui, qui nihil aut parum ab Iride differat: primò enim expressè Iris in omnibus exemplaribus Græcis & Latinis, nusquam autem Halo ponitur. Deinde Iris & Halo plurimum differunt. 1. Iris (ordinariè) nunquam peripheriam integricirculi quoad aspectum absolvit: sed tantum est arcus circuli: qui vel æquat hemicyclum, vel paulum superat, vel eo minor est: Halo verò semper integrum circulum absolvit. 2. Iris semper fit ex adverso sole, Halo verò sub sole vel lunâ directè. 3. Halones crebrius sub lunâ quàm sub sole: Radius enim solaris materiam Halonis dissipat, Iris verò crebrius à sole, quàm à lunâ: radius enim lunaris debiliior est, quàm ut ad visum reflectatur. 4. Iridis materia est vapor roridus & disjunctus, Halonis verò vapor non divulsus, sed contiguus & leviter condensatus. 5. Iris fit ex refractione & reflexione luminis ad visum, Halo tantum ex refractione & ea quidem geminatâ, priorè ex aëre in vaporem, quæ fit ad perpendiculare, altera ex vapore in aërem contiguum, & per aërem ad visum, quæ fit à perpendiculari. 6. Halonis materia semper consistit intra lucidum corpus ad visum: cui forma Halonis offertur, refractione luminis, secundum perpendicularem à centro lucidi corporis, per centrum oculi demissam: & quanquam centrum corporum, luminis, vaporis & visus, in unâ consistent lineâ rectâ: bases tamen Pyramidis utriusque, non eandem corporis superficiem occupant. Iridis materia soli semper exposita facit, ut bases trium corporum cœant in eadem corporis superficie, quæ visui obversa est, non averfa, ut in Halone. Tanta igitur cum inter Iridem & Halonem sit differentia, quis tam bardus existat, ut Spiritum sanctum per Iridis nomen, Halonem significasse existimet? Satis suprâ explicavimus, quomodo circuitus, Iris & circulus Iridis intelligi debeat: si occurrunt quædam cum regulis Mathematicorum non examussim congruentia, cogitemus, Iridem aliàs Thaumantiam, seu τὸ θαύμαν, Dei admirabilis Filiam nuncupari, quia mirabilia & arcana multa Iridi usitata insunt, quæ null⁹ Philosophorum satis indagare valet: multò magis latet mysteria in Iride hâc singulari Apocalypticâ.

4. De colore Iridis refert Johannes, eum fuisse similem Smaragdo, hoc est, viridem. Inde quæstio oboritur, num Iris unicolor tantum sit? Iste enim

Iris à Johanne visa est, & non Halo.

Iris & Halo, quomodo differant.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Plin. lib. 2.
de mundi
hist. c. 59.
Aristot. lib.
7. meteor.
c. 5.
Seneca lib.
1. natur.
quæst. c. 8.

Lutherus,
Cedrenus,
fol. 359.

Nam Iris

senten-

uniculor
tantum sit.
Neg.

Syr. 43. 12.
Syr. 10. 8.
Eza. 1. 27.

Grego. Nyss.
fenns.

Aristoteles.
Basilus.

In Iride co-
lor viridis
præminet.

Luciani Di-
abolicus in
Deum Sar-
casticus.

Chryso-
st. hom. 28.

August.

D. Lutherus
Tom. 6.
Lat. Witeb.
fol. 114.

sententia textus Apocalypsicus favere videtur? Respondeo. Quot colores Iridis sint, scriptura exacte non numerat: plures tamen uno esse, vel solus Syracides testatur, cum admirabilem Iridis splendorem ad declarandam Onix Sacerdotis maiestatem, introducit, cap. 43. v. 12. & cap. 50. v. 8. Propheta Ezechiel c. 1. v. 27. & 28. ita de Iride loquitur, ut e verbis ejus duo colores, alter candidus, alter igneus seu purpureus ἐνδὸς αὐτοῦ colligi possint. Gregorius Nyssenus quinque colores Iridi tribuit: 1. glaucum, 2. flammeum, 3. purpureum, 4. electrinum, 5. Smaragdinum. Aristoteles satis confidenter asserit, necessario tricolorem Iridem esse: Basilus contra, non modò τριχρῶν, sed πολυχρῶν eam appellat: Quid? quod experientia ocularis, non tunc duntaxat, sed plures apparere colores, evidentissimè testatur. Non ergò statuendum, quod unus tantum sit color Iridis: Nec obstat visio Johannis, qui Iridem sibi oblatam vel oculis suis objectam similem aspectu fuisse refert lapidi Smaragdino: Inter multos enim & diversos colores semper unus principalis præluet & præminet: inprimis viridis, sicut quotidiana experientia suffragatur. Ita & in ista Iride, color Smaragdinus principatum obtinuit, interim aliis quoque eam fuisse ornatam coloribus minimè negatur.

5. Nondum finis: Ex Mose supra indicavimus, quod Deus Iridem in nubibus pro memoria patris collocaverit, & hoc ipso nomine Iris thronum sedentis circumdederit. Hinc notus ille impius legis & Prophetarum adversarius blasphemix enormis occasionem captavit petulanter inquis: Obliviosus Deus, & emortuâ memoriâ, arcum posuit in nubibus, qui iris dicitur, unde commoveatur, humanum genus non amplius delere diluvio: quid agat, omninò nesciens, idcirco affiduo monitore meritò opus habet: sed horrendæ isti blasphemix è textu potest occurrere: quod Deus arcum illum in nubibus velit conspici à nobis: Inde enim apparet, non se, sed nos hoc monumento indigere, sicut Chryl. hom. 28. ait: Deus non ad suam naturam spectat, sed ad nostram infirmitatem: Non quod ipse opus habeat recordatione sed ut nos ad illud signum respicientes nihil durius suspicemur, divinaque promissionis memores roboremur. Augustinus quoque hanc ἀνθρώπων παράδειξιν rectè explicat, cum ait, Deum esse sine misericordia miserantem, sine ira irascentem, sine zelo zelantem, sine oblivione obliviscentem, sine ignorantia nescientem, sine poenitentia poenitentem. Et porro sic infert: Ita dico Deum admoneri se voluisse, quamvis non sit oblitus: sicut Christus Johan. 11. doceri se vult, ubi Lazarus positus fuerat, quamvis non esset ignarus. Appendicis loco non molestum sit, sententiam legere Lutheri de Philosophicis hæc in materiâ argutis: quid & quantum iis sit tribuendum: Tomo 6. Lat. Witeberg fol. 114. sic habeat: Est nobis quoque necessaria hac consolatio hodie, ut in tantâ tempestatum varietate non dubitemus, quin verbo DEI cataractæ cæli & fontes abyssorum sint clausi. Ideo enim adhuc hodie apparet Iris, ut sit certum signum, universale diluvium posthac non venturum. Igitur hanc fidem etiam promissio hac à nobis exigit, ut credamus Deum esse misertum generis humani, generali diluvio posthac in nos non grassaturum.

Porro disputatur hic, num in Iride naturales cause sint, quæ hoc significant? Ac notum est, quid disputent Philosophi, præcipuè Aristoteles in meteoris, de colore Iridis, de qualitate nubis, in quâ gignitur, de rotunditate. Nec ineptè additur similitudo speculorum, in

quibus reflectitur imago, sicut radii solis reflectuntur, & faciunt Iridem, cum incidunt in nubem roridam & concavam. Vidit enim ratio in talibus, quid maxime sit verisimile, etsi veritatem ubique videre non potest. Hoc enim non creatura sed creatoris est. Sed ego nulli unquam libro minus credidi, quam illi de meteoris, quod hoc fundamento nititur, quasi omnia ex naturalibus causis oriantur.

De Iride autem certum est (etsi dicunt præsagium esse tri-duanæ tempestatis, quod facile permissio) quod significat, nullum diluvium venturum esse. Et tamen significat hoc non ex aliqua naturalis causa, sed tantum ex verbo Dei, quia Deus sic statuit & definiit per verbum suum. Sicut enim circumcisio signum fuit, quod ille populus, Dei esset populus. Significavit autem hoc circumcisio, non per se, sed tantum per verbum, quod additum fuit. Item sicut pelliceæ vestes significabant vitam & conservationem, non quod sua natura hoc præstare possent, sed quia Deus ita promiserat. Ita arcus in nubibus non ex naturali causa significat diluvium amplius non venturum, sed propter verbum Dei.

Cogitationes & speculationes naturales de his rebus non prorsus contemno, sed quia demonstrationes non sunt solidae, non nimium eis fido. Ac rationes, quas Aristoteles assignat de nube roridâ & cavâ, non sunt certa, quia possunt tales nubes existere, et si iris non fiat. Sicut ex medio vel crassiore vel subtiliore Iris aut major aut arctior fieri potest. Ac vidi ego hic Witeberga Iridem circulariter rotundam & undiq; clausam, non ita præcisâ in superficie terræ, sicut communiter apparet. Cur igitur alio modo aliter fiunt Irides? Exco-gitabit credo aliquid Philosophus, turpe enim sibi ducet, non omnium rerum reddere posse causas. Sed profecto mihi nunquâ persuadebit, ut credâ vera dicere.

Una firma & certissima demonstratio est, quod omnes illæ impressiones, ut vocant, sint opera Dei, vel etiam demonum. Sicut ego non dubito, saltantes capras, volantes dracones, lanceas & similia, esse effectum malorum spirituum in aëre sic ludentium, ut aut ter-reant, aut decipiant homines. Gentes flammæ in navibus apparentes judicârunt Castorem & Pollucem esse. Et apparet aliquando Luna super aures equorum.

Hæc omnia, certum est, esse ludibria demonum in aëre, quamquam Aristoteles censet, esse aërem incensum, sicut de Cometa quoque, disputat, esse incensum vaporem.

Mihi longè tutius & certius esse videtur, ut à priore definiamus ista, nempe, quod cum Deus vult, ardet Cometa in signum terroris. Sicut cum vult, refulget in cælo Iris signum gratiæ: quis enim causas omnes complecti poterit, cur tali pulchritudine mixtorum colorum, & tam absolutâ semicirculari rotunditate appareat Iris? Nubium dispositio profecto hæc non sic exactè finget. Stat igitur arcus hic ex divino beneplacito per voluntatem & promissionem Dei, ad certificandum tum hominem, tum bestias, quod diluvium nullum ulli unquam temporibus futurum sit.

At debebamus, hoc signo admoniti, Deo agere gratias, quoties enim Iris apparet, quasi vivâ voce con-cionatur toti mundo, de irâ, quâ Deus per diluvium totum mundum olim perdidit: Et consolatur, ut statuamus, Deum nobis porro bene velle, nec usurum posthac tam horribili pœna: Ita simul timorem DEI & fidem docet, summas virtutes, quas Philosophia ignorat, & tantam disputat de materiali & formali causâ, hanc finalem causam tam pulchra creatura non novit, sed Theologia eam ostendit.

Disputatur quoque hoc in loco, an fuerit arcus etiam ante diluvium? Et agitur negotium magno conatu. Quia enim supra scriptum est, Deum in diebus sex

creasse cœlum & terram, & postea quiescere ab omni opere, concludunt Iridem fuisse ab initio, alioqui sequeretur, Deum aliquid novi extra illos sex dies condidisse. Hoc autem tempore Noah factum esse, ut Deus Iridem apprehenderet à principio creatam, & novo verbo poneret eam in certum signum, cum antea fuisset quidem, sed nihil significasset. Atque ad huius sententia confirmationem etiam Salomonis dicto usi sunt. Nihil novi sub sole. Ergo post sex dies nullam creaturam de novo creatam dicunt.

Sed mihi contrarium videtur, quod Iris antea nunquam fuerit, & nunc primum creata sit, sicut tunica pellicea, quibus Deus vestivit primos homines, profecto non sunt condita in illis sex diebus, sed post lapsum primorum hominum, igitur fuerunt nova creatura. Non enim, quod Deus quiescere dicitur, ita intelligendum est, quod nihil post hac condiderit: nā Christus dicit, Pater meus operatur adhuc, & ego operor.

Sententia autem illa Salomonis: Nihil novum sub sole, etsi variè torfit Theologos, tamen quis non videt, eam non de operibus Dei loqui, sed de peccato originali: quod eadem ratio, quæ fuit in Adam post lapsum, eadē disputationes de moribus, de vitiis, de virtutibus, de alendis corporibus, de gubernandis negotiis, etiam nunc sit in hominibus, sicut in alia sententia Comicus dicit: Nihil dictum est, quod non dictum sit prius. Revera enim in operibus & studiis nihil novi est: eadem enim dicta, cogitata, studia, iidem affectus, dolores, amores, casus sunt, qui fuerunt semper. Ineptū igitur est, ad opera Dei & creaturas sententiā hanc referre.

Sentio igitur, Iridem fuisse novam creaturam, hætenus mundo non visam, ut admoneretur mundus de præterita ira, cuius Iris vestigia ostendit: confirmaretur etiam de misericordia Dei. Est enim tanquam liber, seu picta tabula, in quā & præterita ira, & præsens gratia ostenditur.

De coloribus quoque disputatur, quos aliqui quatuor faciunt, igneum, gilvum, viridem, & aqueum seu cœruleum. Sed ego tantum duos esse iudico, igneum & aqueum, ac igneus superior est, nisi cum reflectitur Iris, ibi enim, sicut in speculo, convertuntur superiora in inferiora. Ubi autem igneus & aqueus color cœunt seu miscentur, resultat gilvus color.

Colorum autem ratio à Deo sic ordinata est certo consilio, ut non solum aqueus color esset memoria præterite ira, sed etiam igneus nobis pingeret futurum iudicium. Interior superficies, quæ aqua colorem habet, finita est: sed exterior, quæ ignis colorem habet, est infinita. Sic primus mundus diluvio periiit, sed habuit modum iræ, nam reliquæ servatæ sunt, & extitit postea alius mundus, sed finitus tamen: Cum autem igni mundum perdet Deus, non restituetur hac corporalis vita, sed mali ferent æternum iudicium mortis in igne: pii autem excitabuntur in novam & æternam vitam, non corporalem, licet in corporibus, sed spiritualem. Discamus igitur hoc signo admoniti, Deum timere & confidere, ut sicut diluvii poenam effugimus, ita etiam illam ignis effugere possimus. Hac cogitatio utilior est, quam illa Philosophica disputationes de materiali causâ. Hac Lutherus.

6. Δυσὸν δὲ sunt illa verba: Sanctos non habere requiem die vel nocte: cur ergo aliàs dicitur, in vitam æternam meram requiem futuram, & omnem laborem ac molestiam cessaturam? Respondeo: Et si non negatur, quod requiescant sancti ab omni labore & opere: ista tamen requies de fine molestiarum corporalium intelligi debet. Interim animæ beatorum non sunt otiosæ in cœlis, sed suas habent operas, quæ ita comparatæ sunt, ut illis

non defatigentur, sed potius perficiantur, & suavissimè afficiantur, molestia enim & defatigatio tantum huius est vitæ: & poena peccati: sicut Deus dicit: In sudore vultus tui vesceris pane tuo: Gen. 3. v. 18. isthuc econtra, omnes lachrymæ ab oculis fidelium, omnesque sudores à frontibus illorum æterno refrigerio detergantur: non esuriunt amplius, neque sitiunt amplius, neque incidit in eos sol, neque ullus æstus, quia agnus, qui est in medio throno, pascit eos & deducet eos ad aquarum vivas scaturigines: Apo. 7. v. 16. Et. 2. v. 8. Mors non est ibi amplius, neque luctus, neque Labor erit ullus, Apoc. 21. v. 4. Proinde & λειτουργία illa indefessa, propter quam sancti requiem non habere dicuntur, sit sine omni molestia corporis & defatigatione animi, neque per verba hæc, requiem non habent, quicquam aliud, quam indefinens & incessabilis Dei celebratio intelligitur, quam beati cœlites nocte dieque & in omnia secula peragunt.

7. Porro Pontificii triarium se hinc habere argumentum opinantur, pro impugnandâ Ecclesiâ nostrâ: Ita enim colligunt: In verâ & orthodoxâ Ecclesiâ semper sunt ejusmodi animalia, quæ requiem non habent, quæ sonorâ & publicâ voce verum Deum laudant & concelebrant: Sed vos Lutherani non potestis demonstrare, in vestrâ Ecclesiâ semper, & à sedecim seculis id factum. Econtra nos Pontificii hoc nomine gloriari possumus: Ergo Romanæ & non Lutheranæ Ecclesiæ prærogativa orthodoxias attribuenda est. Mirum nisi classicum cani jubeant, & victoriam invictæ se obtinuisse juratò asserant: videamus verò brevissimè, quàm imbecille & inerme hoc sit argumentum: Initio eadem facilitate tota hæc visio ad triumphantem quàm militantem Ecclesiam accommodatur, quâ ratione nullus planè objectioni isti nervus inesse potest. Deinde præcipui Interpretes Ecclesiastici, quin & Doctores Pontificii, per quatuor animalia Angelos innui tradunt: Hæc interpretatio si locum habet, iterum prorsus collectio papistica evanescit, & non magis ad obtinendum propositum Jesuiticum facit, quàm si quis serenam fore diem ominetur, quia baculus stat in angulo: Quin & illud observetur, si de militante accipiantur verba hæc Ecclesiâ, tum exiguum quaternarium numerum, non quadrare Romanæ, quæ millenarium etiam parvi pendit, & infinita animalia jactitare consuevit, sed nostræ Ecclesiæ, quæ pusillus grex est, & paucis Individuis comprehenditur. Insuper cum nostra, non alia quàm sincera Apostolica sit Ecclesia, mentiuntur Pontificii, quod ajunt, à tempore demum Lutheri inter nos Deum celebratum esse. Habemus eam, quæ antecessit tempora Lutheri, Ecclesiam, Deo notam, pro nostra: & haud difficulter, quovis tempore quatuor animalia, nostram confessionem amplectentia extitisse probamus: quâ de re Catalogus testium veritatis videatur. Tandem de cantico isto dicitur, quod quatuor animalia id ante thronum Dei cantaverint: hoc dupliciter accipi potest: primò, quod ante Deum preces suas & hymnos, in cordium suorum penetralibus, sonorâ spiritus voce effuderunt: vel secundò, quod in cœlis ita omnipotentem glorificaverunt, utraq; explicatio, nugas Jesuiticas planissimè elidit, & fortissimè evincit, nullo etiam specioso prætextu, hymnum hunc quatuor animalium, ad impugnandam Ecclesiam nostram adhiberi posse.

8. Tandem despiciendum, num non hoc capite quarto

Virumque rectè dicitur: animas sanctorum requiescere & requiem non habere.

Gen. 3. 18.

Apo. 7. 16.

Esa. 25. 8.

Apo. 21. 4.

quarto Sanctorum invocatio stabilatur? Jesuitæ acumen suum, & ingenii excellentiam ostensuri, sic arguantur: Seniores & quatuor animalia in circuitu, & medio throni Dei sunt: coram Dei autem throno nihil est obscurum, & scientiæ non obvium: quin & animalia habent oculos antè & retrò, ut faciliè videre queant, quæcunq; fiunt, & in terra contingunt: Ergò non ineptè invocantur: quin potius ob scientiam istam idonei sunt, qui ut Intercessores adorentur. Hic sancto crucis signaculo mihi opus erit, si ex palæstrâ istâ illæsus abire voluero: signabo proinde frontem, & num militet Jesuitica instantia diligenter explorabo: Inprimis ἀντιλογίαν committere deprehenduntur adversarii, cum animalia nunc de beatis in cælo intelligunt: quæ in superiore proximâ objectione, ad membra Ecclesiæ in terris aptare laborarunt. Deinde fraudulenter entymematis formam usurpant, & propositionem majorem occultant: Ita enim alias formari deberet:

Quicunq; est in circuitu throni Dei: & habet oculos (terris antè & retrò, is gemitus clamantium in exaudire, & propterea adorari potest: Sed Sancti sunt in circuitu, imò in medio throni Dei;

Ergò

Ex latibulis si protrahatur sic fraudulenta Jesuitarum argumentatio, protinus apparet, quàm vehementer nervus ejus & virtus claudicet: Majoris enim connexio, turpi petitione principii laborat: ubi scriptum est, eos, qui consortes existunt vitæ æternæ, exaudire preces viventium in terris? Contraria habetur apud Esaiam sententia: Abraham nescit nos: Israël ignorat nos: scientiam quidem habent eximiam, quæ per oculos antè & retrò innuitur, sed hæc scientia magis & rectius, cognitio rerum cælestium, & mysteriorum divinorum, quàm exauditio precum esse creditur: neq; valet conclusio: coram Deo nihil est absconditum, quod in terris fit & accidit: Ergò & omnia sunt nota Angelis, vel cæteris beatis cæli inhabitatoribus: Gloria solius Dei est omniscientia, quam non dat alteri, vel Angelo, vel Homini, Esa. 42. Imò, si ex abundantia concederemus maximè, Sanctos in cælo, vel in genere, vel in specie, quid desideremus, ex intuitu omniscientis Dei nosse: nondum tamen sequeretur, eos invocandos vel adorandos esse: cum is, qui invocatur, non scire tantum, sed & quæ scit dare ac impertire posse debeat: Jam verò non sine sacrilegio de sanctis affirmatur, quòd petentibus quæcunq; dare queant: Ita enim non solus Deus fons bonitatis foret: ita illud Jacobi expiraret, à solo patre luminum descendere omne bonum perfectum, Jacobi 1. Ita Christi promissio correctionem mereretur, cum ait: Quæcunq; petieritis Patrem meo nomine, dabit vobis. Addendum enim fuisse: Quæcunq; petieritis Patrem & Sanctos, dabunt vobis. Vides Lector, quàm misera, elumbis & infirmissima sit Pontificiorum pro stabilienda Sanctorum adoratione argumentatio. Nos missis ejusmodi futilissimis ratiunculis, nunc ad locos doctrinarum, quæ ex capite quarto eruendæ, transitum faciemus, & tempus nobilissimum utiliori meditationi impendimus.

Doctrina.

I. Sicut non uno intuitu omnia simul & semel, sed successivè vidit Apostolus, quod testatur,

inquiens; μετὰ ταῦτα εἶδον, posthæc vidi, ita & nos gradatim in discendo progrediamur, nec opus esse arbitremur, ut omnia unâ vice discamus & apprehendamus: Ea enim humana est imbecillitas, ut nimiam multitudinem faciliè memoria nostra obruatur & confundatur: Christus ipse indies crevit, non ætate tantum: sed & sapientiâ & gratiâ apud Deum & homines, Luc. 2. v. 52. Nec pudeat Christianos quotidie in melius proficere, & ordine continuo in addiscendis doctrinæ cælestis capitibus pergere: Observent autem Doctores & verbi præcones, necessitatem requirere, ne nimium auditores fatigent, aut se uno die omnem scientiam infundere velle somnient, quales multi reperiuntur, qui in suggestu ad bihorii & trihorii spatium concionantur, non secus ac si unâ concione totum corpus doctrinæ Christianæ proponendum esset: Hi parum prolixitate istâ, & aurium defatigatione efficiunt. De Christo scribit Matthæus, quòd in monte summâ cum auctoritate docuerit, ita ut turbæ non tantum super doctrinâ ejus obstupuerint: sed & continuationem concionis desideraverint, Matth. 7. v. 28. Christus autem finem dicendi facit, & de monte descendit, Matth. 8. v. 1. Similiter Marcus de eo testatur cap. 8. v. 9. ἀπέλυσεν αὐτοὺς, dimisit illos: Nauta idoneus opportuno tempore ad portum appellit: quanto magis decet, ut præco & initium concionis, & finem ejusdem faciat: Totum spiritum suum profert stultus, sapiens autem differt, & reservat in posterum, uti Salomon ait, cap. 29. v. 11.

II. Prudentiæ Ecclesiasticæ convenit, ut in nutriendis ovibus Christianis, à lacte ad cibos solidos progrediamur: & jactis initio fundamentis instar pædagogi, cætera magis ardua discipulis Ecclesiæ proponamus: prima enim capitibustribus tractata & descripta visio, ad istam secundam & sequentes collata, verè lac dici & nominari potest: quam præmisit Dominus ideò, ut si eam rectè perceperimus, ad classem superiorem promoveri, & ad altiora progressum facere queamus: à facilioribus enim ad difficiliora deveniendum, & captus discipulorum maximè observandus est: Inde Apostolus inter λόγον τῆς ἀρχῆς, & τελειότητος discernit, Hebr. 6. v. 2. Et ad Corinthios scribens disertè affirmat, se prudentiam in docendo adhibuisse, & ad captum Corinthiorum se demisisse, 1. Cor. 3. v. 1. & 2. Ego, fratres, non potui vobis loqui ut spiritualibus, sed loquendum fuit, ut carnalibus, ut infantibus in Christo: Lactis potu vos alui, & non cibo: nondum enim poteratis: imò ne nunc quidem potestis. Et 1. Corinth. 2. v. 6. Sapientiam Dei loquimur inter perfectos: ἐν τοῖς τελείοις, hoc est, sublimiora illa non cuivis adhuc rudi & infanti, sed qui ex lacte percepto aliquantas vires acquisivit, proponimus, verum, hæc in parte, spiritus discretionis, consultor dexterrimus esse potest.

III. Ea & visionum harum, & aliorum quoque in scriptura mysteriorum, est majestas, ut ratio humana, ad accuratam & genuinam investigationem non sufficiat: immò non tantum non sufficiat, sed & nec quicquam valeat: aliis igitur mediis intelligentia in rebus sacris & Theologicis comparari debet. Et hæc quarto capite recenset Johannes Theologus, cum manifestat, quâ ratione ipse tanta mysteria viderit & cognoverit: 1. Apertum erat ei ostium in cælo, clavis Davidica cælitus ei ostium aperuit, ut objectam visionem perciperet. 2. Vex loquens, ipse vide-

In discendo gradatim progrediamur.

Luc. 2. 25.

Auditores nō nimium prolixis illis concionibus defatigantur.

Matt. 7. 28. Christus dicendi finem facit. Matth. 8. 1. Marc. 8. 9.

Prover. 29. v. 11.

In nutriendis & educandis ovibus Christianis, à lacte ad cibos solidos progrediamur.

Hebr. 6. 2.

1. Cor. 3. 1. & 2.

1. Cor. 2. 6.

Quibus modis & adminiculis Johannes tam sublimia mysteria cognoverit.

videlicet Filius Dei ostendit, quæ oportuit fieri posthæc. 3. Fuit in Spiritu, hoc est, Spiritus sanctus illuminavit ipsum singulari accensâ luce intelligentiæ in pectore ipsius: *Solius ergo Dei gratia & illuminatione res divinas cognoscimus: Animalis verò homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei, stultitia est ipsi.* Et si quicquam hujus generis sciimus, id Deus nobis revelavit per Spiritum suum, qui omnia scrutatur, etiam *τα βάθη & ὅτις*, profunditates Dei, 1. Cor. 2. v. 10. & 14. Hinc Prophetæ omnes se Dei inspiratione & illuminatione loqui profitentur: Et Jacobus monet, si cui nostrum desit sapientia, ut petamuseam à Domino, Jacobi 1. v. 5. Et David orat, Psal. 119. v. 18. *Revela Domine oculos meos, sic considerabo mirabilia de lege tua.* Pertinet huc effatum Irenæi lib. 4. cap. 10. *Impossibile est, Deum sine Deo discere.* Quapropter oremus diligenter, ut Dominus aperiat ostium, ut ipse ostendat mentem scripturæ, ut nos suo sancto Spiritu regat ac illustret: interim non cogitemus phanaticorum raptus, & jactatas inspirationes cœlestium (rectius scelestorum) prophetarum, probari: *Sacra scriptura enim unica manet norma & regula, ad quam omnes interpretationes exigenda sunt.*

IV. Non fastidiamus vocem Præconis, sed eam libenter & sapius audiamus: Ita enim Johannes testatur, se audivisse *vocem primam*, alterâ etiam vice loquentem: sed proh dolor, ea est, plerorumq; hominum levitas, ut mox, ex voce unâ, crebrius sonante, nauseam capiant, instar Israëlitarum, Manna fastidientium, Num. 16. Quotusquisq; hodie reperitur, qui non ex curiositate, *mutatas voces*, audire cupiat? sed nullo cum emolumento: si enim in aliis rebus mutatio periculosa censetur, quanto magis in tam arduo opere? delectet sanè varietas, non tamen prodest, Galatæ cum fastidirent vocem primam, Pauli videlicet Evangelium, mox ab aliâ fascinati, à veritate & gratia planè seducti fuerunt: idem accidit aliis Ecclesiis. Nihil siquidem minùs ferre Dominus potest, quàm si Legatos ipsius respuamus, & ex titillatione vanâ, crebras mutationes desideremus. Ingens profectui in artibus liberalibus objicitur impedimentum, si tam varias docentium voces discipulus audire cogitur: Eadem planè in Ecclesiasticâ scholâ est ratio. Quamobrem vox Pastoris sinceri teneatur, quæ habetur, ne serò nimis eum à sepulchro redivivum optemus, quem prius adeò vilem reputavimus. Eadem vobis scribere, me non piget, vobis autem tutum est, inquit Paulus, Phil. 3. v. 1. *Quod si promptè ascendit Johannes, ut primam vocem iterum atq; iterum audiret, cur non indies novam temerè cupiamus?* Hæc ipsa vero admonitio, in statu quoque politico & œconomico locum habet: ne vocem primam Regis, Principis, & aliorum, in inferiori gradu constitutorum, ex nauseâ merâ fastidiamus: ne vocem aliam novi mariti uxor, & novæ uxoris maritus, novorum parentum liberi, novi heri & heræ servi atq; ancillæ concupiscant: si præsertim, quod de primâ conquerantur, non habent. Omnis enim mutatio periculosa, grave utiq; si infans à lacte primo abstrahitur, & lacte alieno nutritur.

5. Porro non oscitanter vox Domini audienda est, quasi parùm nos attineat, sed exemplo Johannis sic æstimanda, quod nobiscum loquatur: *Ecce vox prima, quam audiavi, tanquam tuba loquentis Mecum.* Multi quidem aures

arrigunt, tubam clangentem audiunt, sed alios tantum, eam attinere statuunt: unde nec de emendandâ vitâ cogitationem suscipiunt, nec se corripere, vel doceri & erudiri credunt. Hi discant ita attendere, ut ad Sæ directum esse sermonem sciant: David utique tubam Nathanis secum loqui censuit, 2. Samuel. 12. Et ò felices Christianos, quibus contingit veram Domini vocem cum ipsis loquentem audire: si mica pietatis restat, non potuerunt non clangentis voluntati concedere.

6. De sede firmiter in cœlo fixâ & positâ plurimum gaudeamus: conatus est non rarò Satanæ, Ecclesiâ, quæ meritò sedes Domini dicitur, expugnare, & *παυτελὼς* evertere, nonnunquam per cuniculos, nonnunquam aperto Marte id egit, uti ex historiâ Biblicâ & Ecclesiasticâ luculenter patet. Huc spectant sequentia testimonia: Psal. 98. v. 1. *Dominus regnat, irascuntur populi: Dominus sedet super Cherubim, movetur terra.* Psal. 2. v. 1. *Fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania. Assiterunt Reges terra, & Principes convenerunt in unam, adversus Dominum & adversus Christum ejus.* Psal. 63. v. 4. *Exaceruerunt ut gladium linguas suas, intenderunt arcum, ut sagittent in occultis immaculatum. Firmaverunt sibi sermonem nequam, narraverunt, ut absconderent laqueos,* Psal. 82. v. 3. 4. 5. *Ecce Domine, inimici tui sonuerunt, & qui oderunt te, extulerunt caput: Super populum tuum malignaverunt consilium, & cogitaverunt adversus occultos tuos. Dixerunt: venite, & disperdamus eos de gente, & non memoretur ultra nomen Israël: quoniam cogitaverunt unanimiter, simul adversum te testamentum disposuerunt.* Huc respicit visio Johannis, infra cap. 12. Videt enim Draconem stantem ante mulierem, quæ erat paritura, ut cum peperisset, filium ejus devoraret. Et iratus Draco, abiit facere prælium cum reliquis de semine ejus, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium Jesu Christi. Eundem statum Ecclesiæ periculosum testantur typi & exempla: Quam primum ascendit Jesus in naviculam, ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus, Matth. 8. v. 24. Quid hîc aliud, quàm Ecclesiæ afflictio, præfiguratum fuit? Sanaballat, Tobias, Arabes, Ammonitæ, & Azotii, cum audissent, quod restaurarentur muri Jerusalem, irati fuerunt nimis, & congregati sunt pariter omnes, ut pugnarent contra Jerusalem, Nahum. 4. Ita convenere adversus Christum Herodes & Pontius Pilatus, cum gentibus & populis Israël, Actor. 4. Ita congregati principes Judæorum, seniores, scribæ in Jerusalem & Annas princeps Sacerdotum, contra Petrum & Johannem; ibidem. *Ut ut autem fremat & furis agitetur infernalis Satanæ, non tamen sedem in cœlo positam evertet, sed ea fixa manebit in secula seculorum: Deus enim irridet omnia fœdera, consilia & decreta ad expugnandam sedem Ecclesiæ directâ, stridebit peccator super justum dentibus suis: Dominus autem irridebit eum,* Psal. 36. v. 12. *dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manu eorum, quod cœperant: & confundantur, qui repugnaverunt,* Job. 5. v. 12. *Deus defendit sedem suam, juxta promissiones expressas.* Psal. 68. v. 36. *Deus salvam faciet Sion, & ædificabuntur civitates Juda: Et semen servorum ejus possidebit eam, & qui diligunt nomen ejus, habitabunt in eâ.* Psal. 30. v. 21. *Abcondes, qui sperant in te in abscondito facies tuas*

CONTIN.

1. Cor. 2. 10.
& 14.Jac. 1. 5.
Psal. 119. 18.Iren. lib. 4.
cap. 10.Præconis
nostri vocem
sine fastidio,
libenter &
sapè audia-
mus.

Num. 16.

Phil. 3. 1.

Domini vo-
cem loqui
nobiscum,

2. Sam. 12.

Psal. 98. 2.

Psal. 2. 14

Psal. 63. 4.

Psal. 82. 3. 4. 5.

NB. Videt
deine ver-
borgene
virtutis Lu-
theri: oc-
culti e-
nim idem
sunt in scri-
ptura, ac
invisibilis
Ecclesia.

Matt. 8. 24.

Nahum 4.

Actor. 4.

Psal. 36. v. 12.

Job. 5. v. 12.

Esa. 45. 25.

Psal. 68. 36.

Psal. 30. v. 21.

conturbatione hominum: proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum. Esa. 31. v. 4. Descendit Dominus exercituum, ut praelietur super montem Sion, & super collem ejus: sicut aves volantes, sic proteget Dominus exercituum Ierusalem, protegens & liberans, transiens & salvans. Prov. 14. v. 11. Tabernacula justorum germinabunt. Psal. 46. v. 5. & 6. Sanctificavit tabernaculum suum Altissimus: Deus in medio ejus, non commovebitur. Psal. 93. v. 14. Non repellet Dominus plebem suam, & hereditatem suam non derelinquet. Psal. 124. v. 2. Dominus in circuitu populi sui est, ex hoc nunc & usque in seculum. Ne ergo nimium ronchis Tyrannorum terreamur, mansura est sedes Dei, & portæ inferorum non prævalebunt adversus eam, Matth. 16. v. 18. Dies Israël innumerabiles sunt, Syr. 37. 28. Non poterit transferri tabernaculum, nec auferentur clavi ejus in æternum, Esa. 33. v. 20.

7. Notetur, unum & solum Deum, summum esse Rectorem & Præsidem Ecclesiæ, sicut Johannes ait, quod viderit sedentem in throno, eum, cui omnipotentia gloria à quatuor animalibus tributa sit: surripere conatur honorem hunc, & sibi vindicare Papa Romanus, non sine grandi sacrilegio: Passim enim per Canonistas jactat, immo in propriis bullis & diplomatibus affirmat, se esse Deum terrenum, se esse œcumenicum Ecclesiæ Episcopum: & quæ hujus fatinæ alia in scriptis Pontificis reperiuntur: ac ne quis ista Papæ affingi opinetur emblemata, placet pauca ex multis depromta, huc apponere. Dist. 96. c. satis, sic scriptum est: Satis ostenditur à seculari potestate, nec ligari prorsus, nec solvi posse Pontificem: quem constat à pio Principe Constantino Deum appellatum: cum nec Deum posse ab hominibus judicari manifestum sit. Istum paragraphum Augustinus

Steuchus, Papæ Patronus vehementissimus, lib. de donat. Constant pag. 141. laudat & comprobabat sequentibus verbis: Audi summum Pontificem à Constantino Deum appellatum, & habitum pro Deo: Hoc videlicet factum est, cum eum præclaro illo edicto decoravit, Adoravit vii Deum, vii Christi & Petri successorem: divinos honores ei, quoad ejus potuit, contulit, velut vivam Christi imaginem veneratus est. Quin eo usque extendit Papa regimen suum Ecclesiasticum, ut c. quoniam de immunit. in 6. Ecclesiam suam sponsam nominare non vereatur. Et quis nescit triviale illud, Tu es Petrus, unde Pontifex sibi plenariam sedis divinæ, seu Ecclesiæ potestatem arrogat? Verum nos merito resistimus, & Governatorem sedis unicum in cælis, Dominum Deum nostrum agnoscimus: utpotè qui καὶ πάντων ὁ κύριος, qui omnipotens & vivens est in secula: hæc enim ad verum Ecclesiæ præsidem requiruntur. Econtra Papa Romanus, homo est inficius, nescius, impotens & mortalis: se ipsum salvare non valens, quomodo igitur salvet alios? Hanc ob causam militet apud nos illud Apostoli, 1. Corinth. 3. v. 11.

Fundamentum aliud nemo ponere potest, præter hoc, quod positum est, quod est Iesus Christus. Et Ephes. 2. v. 20. Summus angularis lapis est, ipse Iesus Christus. In eo πᾶσα ἡ οἰκοδομὴ κυαρμολογούμενη. Eph. 1. v. 22. Christus constitutus est CAPUT super omnia Ecclesiæ, quæ est corpus ILLIUS. Valeat ergo Rhadamantus Romanus, & cum Satana agat, num bonâ ejus pace, in barathro infernali, prima sessionis subsellia occupare, & damnatis præesse possit.

VIII. Quin & gemmas nobilissimas, & alias quoque tum hîc, tum alibi Spiritus Sanctus introducit Dei creaturas: utpote Jaspidem, Sardonium, Smaragdum, Iridem: monemur, non tantum jucundè, sed & utiliter naturalia considerari: & quæ alias pretiosa ac speciosa apparent, diligentem investigationem efflagitare: Ita enim comparata sunt visibilia, ut inde invisibilis creatoris majestas, sapientia, & immensa potestas æstimari queat: & licet natura rerum vocem non emittit, tamen ὡς ὁ θεὸς ἔκτισεν τὸν κόσμον, ἵνα δι' αὐτῶν ἀναδράμῃς ὅτι τὴν ἐννοίαν τὴν μόνον ὡς, sicut testatur Apostolus, Rom. 1. v. 20. Quæ sunt visibilia illius, ex creatione mundi dum per opera intelliguntur, pervidentur, ipsaq; æternæ ejus potentia ac divinitas. Ita se videre fatetur cælos David, lunam quoque & stellas à Deo creatas, Psal. 8. v. 3. Cæli enim opus vastum latissimè extensum, aspectu jucundum, ornatu speciosum, tempore diuturnum, robore firmum, clamat se habere factorem omnipotentem Dominum: Luna luminis sui magnitudine, vicissitudine, diuturnitate; stellæ, splendore fulgidissimæ, magnitudine maximæ, numero plurimæ: Iridis colores pulcherrimi, iridem de Jehovah infinita gloria & potentia concionantur, ac ad celebrationem nominis divini occasionem abundanter largiuntur: Inde passim operum istorum Dei, scriptura mentionem disertam facit, & in iis opificem summum debito honore afficit: Psal. 104. v. 1. 2. 3. & seqq. Benedic anima mea Dominum, Deus meus magnificatus est vehementer: confessionem & decorem induisti: ponis nubem ascensum tuum, &c. Psal. 136. Consuemini Domino, quoniam in æternum misericordia ejus, qui facit mirabilia solus, quoniam in æternum misericordia ejus: qui fecit cælos, in intellectu, quoniam in æternum misericordia ejus: qui firmavit terram super aquas, quoniam in æternum misericordia ejus: qui fecit lumina magna, quoniam in æternum misericordia ejus: Solem in potestatem diei, quoniam in æternum misericordia ejus: Lunam & stellas in potestatem noctis, quoniam in æternum misericordia ejus. Psal. 148. Laudate Dominum Sol & Luna, laudate eum omnes stellæ, & lumen: Laudate eum cæli cælorum, & aquæ, quæ super cælos sunt, laudent nomen Domini: Quia ipse dixit & facta sunt: ipse mandavit & creata sunt, statuit ea in seculum & in seculum seculi, præceptum posuit, & non præteribit. Ita Jobus, quod Deus sit sapiens & robore potens, dicit, se scire inde, quia precipit soli & non oritur: stellas claudit quasi sub signaculo, extendit cælos solus, & graditur super fluctus maris. Facit Arcturum, & Orion, & Hyadas, & interiora Austri; facit magna & mirabilia; quorum non est numerus, Job. 9. v. 7. 8. 9. 10. Syracides toto capite quadragesimo tertio nihil aliud agit, quàm quod creaturas Dei in cælo, in terra & in mari sic considerat, ut majestas divina inde manifesta fiat: inter alia de Iride inquit, vers. 12. Vide arcum, & benedic eum, qui fecit illum, valde speciosus est in splendore suo: Gyravit cælum in circuitu gloriæ suæ, manus excelsi aperuerunt illum. In fine, postquam bene longo indice mirabilia opera digitorum Dei recensuit, sic usum meditationis istius describit, v. 29. 30. & seqq. Multa dicemus & deficiemus in verbis: consummatio autem sermonum ipse est in omnibus: Gloriantes ad quid valebimus? Ipse enim omnipotens super omnia opera sua. Terribilis Dominus & magnus vehementer, & mirabilis

Physicam. tiliter considerantur.

Ex visibilibus creaturis majestas Dei invisibilis cognosci potest.

Rom. 1. 20.

Psal. 8. 3.

Psal. 104. 1. 2. 3.

Psal. 136.

Psal. 148.

Job. 9. 7. 8. 9. 10.

Syr. 43. 12.

potentia ejus. *Glorificate Dominum, quantumcunque poteritis, supervalebit adhuc, & admirabilis magnificencia ejus. Benedicite Dominum, & exaltate illum, quantum potestis: major tamen est omni laude.* Sicut ergo cœlestia sidera gloriam Dei enarrant: ita & gemmæ ac metalla in subterraneis locis admirandam Dei potentiam declarant. Non enim caret miraculo, quod argentum venarum suarum habet principia, quod auro locus est, in quo conflatur, quod ferrum de terra tollitur: & lapis solutus calore in æs vertitur: non caret miraculo, quod locus Sapphiri lapides ejus, & glebæ illius aurum, Job. 28. v. 1. 2. & c. Quapropter & nos non pigeat, creaturas Dei nobilissimas penitus intueri, & meditari: longè melius sic multæ horæ & dies collocantur, quàm siludendo, potando, lasciviendo, & malè agendo, vel duo tantum momenta, insumuntur.

Licitum est, IX. Discimus verò simul, licere, ut creaturas ut creaturas ad expolitionem & explicationem rerum sacrarum & divinarum sobriè adhibeamus: Ideo enim Deus hîc sub figura Jaspidis, & Sardii, & Smaragdi, & Iridis, sanctitatem, justitiam, providentiam & misericordiam suam depinxit, sicut supra in paraphrastica interpretatione percepimus. Impressit nimirum latentia suæ divinitatis & bonitatis vestigia, creaturis creator, uti B. Lutherus ait: & accommodat se captui nostro humano Spiritus Sanctus, cum per notiora, ac quotidie obvia verba res divinas & abstrusas proponit. Sic de se testatur Paulus, Rom. 6. v. 19. *Ἀνθρώπων λέγω, ὅτι τὸ ἀδύνατον & ἄκαρπός ἐμῶν.* Et Gal. 3. v. 15 *Κατὰ ἀνθρώπων λέγω.* Sobriè verò & cautè agendum, ne ultra præfinitos limites similitudines hæc usurpemus: sed in terminis manifestatæ scripturæ unice perstemus: & pharo prælucente verbi divini, infinita ex finitis, creatorem ex creaturis intelligamus: quemadmodum B. Augustinus in libello de Essentia Dei eleganter & fidei ἀναλόγως declaravit, quid in sacro Bibliorum codice, per Dei caput, capillos, oculos, palpebras, nares, os, labia, linguam, cor, imaginem, uterum, manus, dextram, sinistram, digitum, brachium, alas, posteriora, pedes, iras, furorem, oblivionem, recordationem, pœnitentiam innuatur: quatenus similitudo membrorum istorum, Deo conveniat. Hâc ratione si & hodie mysteria divina explicentur, peccatum non committitur: secus autem faciunt tum Anthropomorphitæ, tum Sacramentarii & Calviniani, qui beneficio isto abutuntur, & errores suos figuratis locutionibus, malè ac in sinistram sensum detortis, palliare nituntur, quorum audacia & temeritas merito ab Ecclesia Dei compescenda est.

1. Jaspis speculum est X. Jam in specie & ὡς ἐν ὁρατῷ videamus, quid per Jaspidem commodè significetur: Initio speculum est summa perfectionis in Deo: sicut enim Jaspis pro gemma nobilissima, & ob perfectionem suam pretiosissima, quin & primaria habetur, cui nulla æquiparari potest: ita Deus unus & solus est perfectissimus, in se subsistit, habet omnia, nec indiget ullius, 2. Maccab. 14. v. 35. Deinde imago est immensa Dei potentia. Magnâ Jaspis valet virtute, longè majori Dominus noster, qui passim celebratur magnus, fortis & omnipotens: præter quem non est alius Deus in cœlo aut in terra, qui possit facere opera & comparari fortitudini ejus, Deut. 3. v. 24. *Ipsè est Dominus, Deus Deorum, & Dominus dominan-*

*tium, Deus magnus & potens, Deut. 10. v. 17. Fortis robore, faciens magna & incomparabilia, Job 9. v. 10. Dominus virtutum, Psal. 24. v. 10. Et magnitudinis ejus non est finis, Psal. 145. v. 3. neque similis est ei quis in fortibus, Exod. 15. v. 11. Jaspis tertio Philan. ὁρατῶν Dei innuit: singulari enim propensione ad homines inclinatur, & homines Jaspide multum juvari, manifestè constat. Ecquis verò insignem Dei erga nos clementiam & Philan. ὁρατῶν ignorat, quam tot laudibus scriptura extollit? Deut. 33. v. 3. *Deus dilexit populos. Proverb. 8. v. 31. Delicia mea sunt, esse cum filiis hominum.* Ezech. 34. v. ult. *Vos greges mei, greges pascuæ meæ homines estis, & ego Dominus Deus vester.* Psal. 144. v. 3. *Domine quid est homo, quia innotuit ei? aut filius hominis, quia reputas eum?* Tit. 3. v. 4. *ἡ Philan. ὁρατῶν ἐπεφάνη & ὡς ἡμῶν θεῶν.* Sic Jaspis bellè ad Dei proprietates accommodatur. Haud foret difficile, similem Sardii applicationem instituere, sed relinquo eam privatæ Lectoris industriæ, & qui χειραγωγὸν quandam desiderat, eum ad παραφρασιν nostram superiorem remitto.*

XI. Iris autem, quæ sedem five thronum Dei circumdare visa est, digna censeatur, ut diligentius observetur: diximus supra, per Iridem nihil aliud, juxta interpretum unanimem calculum, quàm misericordiam Dei intelligi: Cingit ergo sedem Dei, ejus misericordia, bonitas, gratia & immensâ clementia: quæ nobis magno solatio esse, & fiduciam conceptam confirmare debet: Conatur quidem, hominum juratus ille hostis, Satanas, persuadere teneris conscientiis, thronum Dei tantum zelo, irâ & strictâ ac tremendâ cingi justitia, nec misericordiam ullam restare: sed mentitur nequam, mentitur nequam, mentitur nequam nequissimè. Longè aliud & visio nostra ostendit, & tota scriptura sæpius asserit: Cumq; solâ misericordiâ divinâ sustentemur, operæ precium fuerit, in conspectu congeriem testimoniorum habere, quibus divinæ misericordiæ certitudo nobis proponitur. Exod. 34. v. 6. 7. transeunte Domino, Moses ait: *Dominator Domine, Deus misericors, & clemens, patiens & multa miserationis, ac verax, qui custodis misericordiam in millia, qui auferis iniquitatem & scelera atque peccata.* Psal. 25. v. 6. *Reminiscere miserationum tuarum Domine, & misericordiarum tuarum, quæ à seculo sunt.* Verf. 7. *Secundum misericordiam tuam memento mei, propter bonitatem tuam Domine.* Verf. 8. *Dulcis & rectus Dominus.* Verf. 10. *Universa via Domini misericordia & veritas.* Psal. 103. *Benedic anima mea Domino, & noli oblivisci omnes retributiones ejus.* Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis: qui sanat omnes infirmitates tuas. Qui redimit de interitu vitam tuam: qui coronat te in misericordia & miserationibus. Faciens misericordias Dominus, & judicium omnibus injuriam patientibus. Miserator & misericors Dominus, longanimus & multum misericors. Non in perpetuum irascetur, neque in æternum commovebitur. Quoniam secundum altitudinem cœli à terra, corroboravit misericordiam suam super timentes se. Quantum distat Orius ab occidente, longè fecit à nobis iniquitates nostras. Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se: Misericordia ejus ab æterno & usque in æternum, Psal. 145. v. 8. & 9. *Miserator & misericors Dominus, patiens & multum misericors: suavis Dominus universis, & miserationes ejus super omnia*

Thronum Dei cingit Dei misericordia,

Congeries testimoniorum de misericordia Dei.

Psal. 25, 6. 7, 8, 10.

Psal. 103, 1, 2. 3. & seqq.

Psal. 145, 8, 9.

omnia opera ejus. Verſ. 14. Allevat Dominus omnes
 Pſal. 147. 1. qui corruant, & erigit omnes elifos. Pſal. 147. v. 1.
 2. 3. Laudate Dominum, quoniam bonus eſt Pſal-
 mus Deo noſtro, ſit jucunda decoraq; laudatio. *Edi-
 ficans Jeruſalem Dominus: diſperſiones Iſraëlis
 congregabit. Qui ſanat contritos corde, & alligat
 Syr. 2. 23. contritiones eorum. Syr. 2. v. 23. Secundum ma-
 gnitudinem ipſius, ſic & miſericordia illius cum ipſo
 Syr. 18. 4. 9. eſt. Syr. 18. v. 4. Quis enarrabit miſericordiam e-
 jus? Verſ. 9. Patiens eſt Dominus, & effundit miſe-
 ricordiam ſuam. Verſ. 12. Miſeratio hominis circa
 Eſa. 2. 4. proximum ſuum, Miſericordia autem DEI ſuper o-
 mnem carnem. Ephes. 2. v. 4. Deus autem, qui de-
 ves eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem
 ſuam, quâ dilexit nos, cū eſſemus mortui peccatis,
 convivificavit nos in Chriſto. Et ſimilia ſexcenta
 paſſim in ſcripturis ſunt obvia: unde ſatis evi-
 denter percipimus, verè cingi ſedem gubernatio-
 nis divinæ, gratiâ, bonitate & miſericordiâ. Ne
 quis ergo noſtrum desperet: ne quis Novati &
 Aceſii dogma acceptet, quaſi procul ſit à ſede
 Dei miſericordia, Tripart. hiſt. lib. 2. cap. 13. Ni-
 ceph. hiſt. Eccleſ. lib. 8. c. 20. Neque verò ine-
 pte Iris ad Chriſtum quoque applicatur: ſicut e-
 nim 1. Iris quaſi teſtis eſt gratiæ Dei, ita Chri-
 ſtus teſtis fidelis dicitur, Apocal. 1. & 2. Teſta-
 tur tota ejus paſſio, quantâ gratiâ Deus mundum
 complectatur. 2. Sicut Iris benedictionem pro-
 mittit, ita Chriſtus verè eſt ſemen illud, in quo
 benedicuntur omnes gentes, Gen. 12. 17. 22.
 Gal. 3. v. 3. Iris pluvias plerumque nunciat: Qui
 Chriſtum Iridem agnoſcit, & fide apprehendit,
 tempeſtatibus & variis calamitatibus obnoxius
 erit. 4. Iris brachia quaſi extendit, non ſecus ac
 ſi terram ad ſe trahere cuperet: Chriſtus in cru-
 ce expanſis brachiis corda noſtra ſibi unire, & in
 ſocietatem cœleſtem cooptare, ardentiffimè ex-
 petit.*

XII. Sed libet breviter quoque adjicere il-
 luſtrationem miſericordiæ Dei per applicatio-
 nem Smaragdi: Iris enim dicitur ſimilis fuiſſe a-
 ſpectu lapidi Smaragdino: ſicut ergo Smaragdus
 inter omnes virides gemmas palmam obtinet, &
 viſum maximè reficit & acuit: Ita & miſericor-
 diâ divinâ ſummoperè vigemus, viremus, flore-
 mus, & oculi noſtri plurimùm eâ reficiuntur:
 non auri ſplendor, non honorum fervor tantas
 oculis affert delicias, quantas gratia & clementia
 Dei. Hâc bonitate recreabatur Jacob, quemad-
 modum ipſe fatetur: *Vidi Dominum de facie ad
 faciem, & ſalva facta eſt anima mea.* Deinde ſicut
 Smaragdus à morbis liberat periculoſiſſimis: ita
 miſericordia divina ſanitatē corpori ac animæ
 præſentiſſimam præſtat: hâc enim ſola Ezechias
 vitæ prorogationem & apoſtematis Epidemialis
 ſanationem impetravit: hanc mulier Cananæa
 miſericordiam imploravit, inquiens: *Domine ſi-
 li David, miſere mei. Sicut Smaragdus venena
 pellit: ita miſericordia Domini pellit toxicum pecca-
 ti,* Pſal. 103. v. 12. Quartò, ſicut ab aſpectu Sma-
 ragdi ſerpentis diſfluere oculi perhibentur: ita
 miſericordia Dei iētus infernalis ſerpentis à fide-
 libus arcet, ac validiſſimè diſpellit, dæmones fu-
 gat, Draconem illum & leonem rugientem li-
 gat, ne quicquam piis obefſe & nocere poſſit.
 Quintò, Smaragdus tempeſtates cohibere dici-
 tur: Quid furorem certius, quid tempeſtatem
 iræ ac pænæ divinæ fortiùs cohibet, ipſâ Dei mi-
 ſericordiâ, quam facit in millia diligentibus ipſum
 Exod. 20. 6. Exod. 20. v. 6.

XIII. Φιλανθρωπίας inſigne documentum Deus non
 eſt, quòd Deus non reſpuit conſortium in cœlis, reſpuit con-
 ſortium in
 cœlis.
 ſed viginti quatuor ſeniores circumſedere per-
 mittit: per ſe quidem non opus habet ejuſmodi
 ſocietatis collegio, ob abſolutiſſimam perfectio-
 nem: præſertim cū & innumerabili Angelorum
 multitudine cœlos repleverit. E ſola verò boni-
 tate, gratia & miſericordia adſciſcit nos ſibi co-
 habitatores, & viam intrandi in cœleſtem para-
 diſum aperit: quemadmodum in μεταμορφώσῃ
 Thaborinâ quoque præfiguratum fuit: ubi Chri-
 ſtus non ſolus erat, ſed Petrum, Jacobum & Jo-
 hannem ſecum aſſumpſerat, eoſque gaudii im-
 menſi, & ſpectaculi illuſtriſſimi, participes fece-
 rat, Matth. 17. Si dignitatem noſtram ſpecte-
 mus, utique ad æterna inferorum barathra detru-
 di, & dæmonum assignari conſortio mereremur:
 ſed non attendit eam Dominus, verùm pro inſi-
 gni & maximè propitiâ ſuâ voluntate commiſera-
 tione intimâ affectus, nos in contubernium &
 palatium ſuum non manu factum recipit: pro
 quo beneficio dignus eſt, ut perpetuâ gratiarum
 actione à nobis honoretur, & virtus incarnatio-
 nis, paſſionis, reſurrectionis ac aſcenſionis ejus,
 æternum prædicetur. Quanto labore complures
 hodie aularum ambiunt palatia, & enixè conten-
 dunt, num in claſſem aulicorum recipi poſſint:
 ſed quid ſunt aulæ pleræque? Petrus certè, cum
 in aulam ſummi Sacerdotis perveniret, & ab igni
 aulæ calere cuperet, malum ſibi ingens accerſivit,
 & periculum æternæ damnationis cervici ſuæ at-
 traxit. Talis contubernii & tabernaculi in cœlis
 ratio non eſt: quin potiùs pro ſumma felicitate
 reputemus, ſi ſedilia propè ſedem Domini, in
 cœlis occupare, & manſiones æternas poſſidere,
 per gratiam Altiffimi poſſumus. Hac ſpe refocil-
 lat animum ſuum David, inquiens, Pſal. 27. v. 13.
*Credo, me viſurum bona Domini in terra viven-
 tium.* Obiter monito: Futurum certè extremum
 judicium, denuò apparere tū ex ſede, tū ex ſe-
 dente, quin & ex Aſſeſſoribus judicii, viginti qua-
 tuor ſenioribus. Proinde ita vivamus, ne olim
 teſtimonium moleſtum à ſenioribus noſtris, hoc
 eſt, Paſtoribus, Magiſtratibus, Parentibus, He-
 ris, Præceptoribus, & aliis noſtris ſuperioribus re-
 portemus. Sed & qui ſeniorum titulo gaudent,
 diligenter contendant, ita vivere & agere, ut o-
 lim in numerum Aſſeſſorum cooptari queant.
 Nos quoque ſinguli, annis licet adhuc vegeti,
 bonos ſeniorum mores æmulemur, ſenes devoti
 eſſe ſolent, ſicut exemplis Simeonis & Hannæ li-
 quet: ſenes moderatos habent affectus: & quo-
 tidie mortalitatis noſtræ reminſcamur: Senes
 repuerascunt, niſi nos parvulis ſimiles reddamur,
 regnum Dei non intrabimus, Matth. 18.

XIV. Ut glorioſa beatorum in cœlis condi-
 tio aliquatenus adumbretur, de ſenioribus affir-
 mat Apoſtolus, quòd ſtolis albis & coronis aureis
 ornatī fuerint: pro captu enim humano, cœle-
 ſtia depinguntur: quemadmodum gloria, quam
 Chriſtus in monte Thaborino habuit, ſic deſcri-
 bitur: Facies ejus erat quaſi ſol, & veſtimenta e-
 jus alba ſicut nix, Matth. 17. v. 2. Non quaſi ſol
 juſtitia ſolis creati radios non longiſſimè ſuperâ-
 rit: ſed quia nobis ſole nihil ſplendidiùs, nobis
 nive nihil candidiùs: idcirco Θεολαμπὴν car-
 nem Domini, & βολιδας τῆς σεβότης, ſimilitudine
 nobis notâ & uſitatâ, Apoſtoli deſcribere volue-
 runt. Pari modo accipiamus hîc, & paſſim in A-
 poca-

Matth. 17.

Ratio ta-
 bernaculi
 & conſortii
 cœleſtis.

Pſal. 27. 13.

Matth. 18.
 Marc. 10.

Matth. 17. 2.

*Stola alba
Sanctorum
quid innu-
ant?*

pocalypsi, stolas albas, ac coronas aureas. Antiquitus in more positum fuit, ut ii, qui ad novum munus & honorem aspirabant, candidis vestibus ornarentur, unde candidorum etiamnum superest appellatio, colligitur ergo, nos honore & gloria eminentissimâ illic fuluros, & veste, non per fullonem quempiam in terris, sed per Christum Jesum, candidissimâ factâ, insuper coronâ, non sicut hîc in valle lachrymarum spineâ, sed è purissimo & nitidissimo auro præparatâ, triumphaturos. Quare licet hîc cilicium & tunicam miseræ, ad extremum usque vitæ halitum, circumportare cogimur, tamen sortem istam patienter feramus, & stolam gloriæ, ad alteram reservari vitam, sciamus: sic tamen, si non prorsus nudi reperti fuerimus, uti suprâ in caput 3. sub finem fusiùs dictum est. Honorum quoque fastigia, & coronæ debitæ, etsi à mundo ingrato nobis denegantur, tamen olim imponentur, teste

2. Tim. 4. 8. Paulo, **2. Timoth. 4. v. 8.** *Reposita est mihi justitia corona, quam reddet mihi Dominus in illo die: non solum autem mihi, sed & omnibus, qui diligunt adventum ipsius.* Et probè observetur, quod non coronam, sed coronas, adeoque non unam, sed plures numero Johannes meminit: videtur enim eas opponere multis coronis, quæ apud Gentiles, pro diversitate factorum & meritum, viris imponebantur. Nam alias atque alias distributas fuisse, memorix traditum legimus. **Triumphalem meminit coronam Livius, lib. 7. cap.**

14. & 16. quæ imponebatur iis, qui sine accepta clade, hostes numero multos, potentiaque fortes, debellarunt, & cum pompa magnifica, è castris in patriam redierunt. Alia corona fuit obsidionalis, **Plin. lib. 22. c. 5. & 6.** Alia erat corona muralis. **Alex. lib. 4. c. 18.** Alia castrensis, alia navalis, alia ovalis, **Plin. lib. 16. c. 4.** Sed hæc omnes coronæ nihil sunt, si cum coronâ justitiæ, vel coronis cœlestibus, comparentur: quare ad eas unice aspiremus, & ut olim sic coronemur, bonam malitiam militemus, retinentes fidem, & bonam conscientiam, **2. Tim. 4. 7.**

XV. Memorabile pronuntiatum est, quod è throno Dei procedant fulgura & tonitrua: & jucunditatem parit maximam, si naturalis, de meteororum istorum ratione, discursus, brevibus saltem verbis, instituatur. Initio itaque sciamus, unde procedant fulgura, tonitrua, & aliæ tempestates, non prorsus ineptè à Philosophis ostendi: Prolixè enim & eruditè differit Aristote-

Aristot. l. 1. Meteor. l. 2. c. 4. 5. 6. 7. 8. lib. 3. c. 1. & Plinius lib. 2. c. 107. Seneca lib. 2. de Fulminibus, c. 12. 16. 18. 22. E quorum omnium libris patet: duo esse genera, ἀναθυμιάσεων & exhalationum: è quibus omnia in una, media & summa aëris regione meteora oriuntur. Una exhalatio humida, Græcis ἀτμός, Altera verò sicca, Græcis πνέμα ἰώδες dicta. Gemina hæc exhalatio sic fulgura, tonitrua & fulmina parit: 1. Fulgur seu ἀσπράν (hæc enim voce utitur hîc Johannes, quæ Philosophis est usitatissima &

notissima) Fulgur inquam spiritus est tenuis è vapore terreno & sicco, nubibus inclusus, qui cum intra nubes dilatetur, exitum quærit, tandem quæ latera nubis perfrangit, ac elisus, partim quæ attritu, partim etiam concussione nubium everberatus, inflammatur. 2. Tonitru, ῥοιή, idem est ille spiritus, dum adhuc in nube continetur, magnoque impetu hinc inde discurret, ac quia nu-

bes alibi crassiores, alibi densiores sunt, ipseque spiritus aliàs subtilior, aliàs spissior est: inde fit, ut fragorem quoque, & diversum quidem, modò obtusorem & raucum, modò clariorem & sonorem, audiamus. Caterùm vocula ἀσπράν non fulgur tantum, sed & fulmen simul significat: inde non dubium est, quin Apostolus utrumque innuere voluerit, nisi quis per voces φωνάε fulmina indicari malit: idem autem est fulgur, tonitru & fulmen, quoad materiam.

Spiritus enim in nube discurrens & tumultuans est tonitru: accensus & elisus est fulguratio, in inferiora vi projectus est fulmen. Et hîc quidem variæ se offerunt miracula: utpotè quod oculis integris conflatur argentum, manente vaginâ gladius liquefit: stat aliàs fracto dolio vinum in diem usque tertium: aliàs dolio illæso vinum consumitur, uti legere est apud Senecam lib. 2. c. 3. **Plin. lib. 2. c. 51. & Aristot. lib. 3. Meteor. c. 1.** Ita de Meteoris hæc disputant Philosophi, adeoque causam eorum in natura collocant. Ubi verò tenendum, si maximè iis astipulemur, non tamen negari, quod fulgura, tonitrua & fulmina è throno procedant, & ad puniendos homines pravos divinitus immittantur. Causa enim suprema & princeps, non evertit causas inferiores, mediatas & proximas: possum glaciei, grandinis, pluviarum, nivis & aliorum meteororum causas naturales nominare: possum nihilominus eorum omnium causam supremam & primam Deum agnoscere: qui naturæ universæ, adeoque omnium è natura provenientium rerum creator est. Sed & distinctè loquamur de ejusmodi meteoris, quatenus naturalia sunt, & quatenus singulari decreto & fine extraordinario, vel ad consolationem piorum, vel ad correptionem impiorum, à Deo adhibentur. Jam quia affirmavimus, verè è throno procedere fulgura, tonitrua, fulmina, & alia hujus generis plura: protinus quæstio oritur non ignobilis gemina: 1. An non à diabolo quoque ejusque organis veneficis, empusis, lamiis, marmoliciis & strygibus tempestates plurimæ excitentur. 2. Et, si etiamnum Deus creator omnium meteororum asseritur, quo tempore ea producta sint, num ab initio mundi: an verò postea demum extiterint. Utrumque ζητήμα penitiùs expendere, operæ precium esse existimo. Quod igitur attinet quæstionem priorem: inconcussum sanè manet pronuntiatum, è throno DEI procedere, & in potestate solius Domini reposita esse omnia fulgura & tonitrua: si sic assertio intelligitur, quod nec Satanas, nec organa ejus, nivem, grandinem, pluviam, carbones, aut tonitrua & fulgura vera creare possint. Interim permissu Dei nonnunquam Satanas excitat tempestates, sicut in Hiobis hîstoria legimus, ubi Diabolus presterem, & ardentem procellam vel potiùs fulmen discurrens in gregem Hiobi ejaculabatur, & pecudum septem millia cum pastoribus consumebat: verum istud fulmen ibidem ignis Dei nominatur: ut proinde, quantum fulmen per se attinet, illud à Deo, quantum autem damnum attinet illatū, id ἐν ἐργον ἵνα ὦσιν à Satana, priùs tñ. permittente Deo, profectum fuerit: quâ ratione infrâ cap. 7. & 8. Angeli mali inducuntur, quibus facultas lædendi terram data est. Utrum verò Empusæ & Lamie quoque hac in parte aliquid præstare queant, frequenter à doctis disputatur: calculus profanorum Autorum affirmativam tenet: firmans.

Fulgur, tonitru & fulmen, quoad materiam idem sunt. Mirabilia.

Sen l. 1. c. 3. Plin. lib. 2. cap. 51. Arist. lib. 3. Meteor. c. 1.

Fulgura, tonitrua, & fulmina, quomodo à throno Dei procedant?

A Diabolo quoque permissu DEI, nonnunquam tempestates excitantur.

Utrum Empusæ & Lamie tempestates excitare queant? Gentiles affirmant.

*Carmina vel cælo possunt deducere lunam,
Carminibus Circe socios mutavit Ulyssis:*

*Theocrit. 1. Idill. 15. Aristoph. in nebulis, Hom. Odyss. 10. Tibull. lib. 1. eleg. 8. Et hanc artem Etrusci multum exercuerunt. Nuina quoque Rex Romanis eam tradidit, videatur Ludovicus Vives super August. lib. 10. de civit. Dei c. 16. Sed hæc opinio jure exploditur, cum verbo Dei *ἡ γὰρ πύλη* contrarietur: & miror reperiri homines in gremio Ecclesiæ, qui diversum statuere non erubescunt, si objicias, attamen experientia docet, multas tempestates à veneficis cieri. Respondeo: Ludere istis tempestatibus Satanam, & præstigias hominibus offundere: Quando enim illi à Deo pœnarum justissimarum executio mandata est, operam dat, ut supplicio isto impios non tantum evertat, sed & alios seducat, quasi per se tonitrua & fulgura quovis tempore per striges & empusas producere possit: cum non nisi ad certum finem, turbinem vel aliam cieri tempestatem ipsi concessum fuerit. Deinde prævidet diabolus ex sagacitate & acrimoniâ intelligentiæ suæ angelicæ, ac indagatione assiduâ, quando tempestates vel ex naturalibus causis orituræ, vel quando eas Deus concitaturus est, quin & longissima rerum experientia occultas naturæ omniumque rerum vires, probè cognitas habet. His instructus adminiculis, initio eventum talem prædicat, & quasi ipse omnia operaturus sit, prolixè recipit: postea, si vel ex naturali causa, vel ex singulari Dei ordinatione, quæ prædixerat, fiunt, admirationem sibi istâ deceptione parit: ut credant non pauci, opera Satanæ, & organorum ejus, tempestatem productam esse. Quid? quod haud rarò tempestatem oriri putamus, quæ vera tempestas non est, sed tantum ludificatio Diaboli. Nec miremur, hæc fieri & falli obtutus nostri aciem posse: cum à circulatoribus nobis sic imponatur, ut nisi à tali hominum genere agerentur, pro miraculis multi accepturi essent: ita qui edit panem, spueret cernitur farinam siccam: qui bibit vinum, per frontem id, aut etiam per jugulum remittit, magno spectatorum metu & horrore, gladii vorantur, & ingens vis evomitur acutum, zonularum, nummorum: unde & lunam cælo auferri sæpissimè rudes homines arbitrati sunt. Et quid mirum hoc, cum populus sit, qui lunam ab asino epotam crediderit: cum is asinus de fluxu biberet, qui lunæ speciem, ut fit, reddebat; illaque obtutu nubis subito se condidisset, asinusque in carcerem conjectus, & post legitimam quæstionem sectus esset, ut mundo lunam redderet. Ita apud Ethnicos in delubro quodam Veneris lampas suspensa, omnes in sui admirationem rapuit, eo quod inter diu noctuq; arderet oleo minimè affuso, cum tñ. id beneficiogenæ lucidæ, & ignitæ, sacrificuli fecissent: ut est apud Plinium lib. 37. cap. 10. Pro tali Satanæ illusione censetur sepulchrū Mahumetis in Mecha, qui Turcis persuadet, loculum cum corpore Mahumetis in aëre absque ullis vel columnarum vel funium adminiculis pensilem esse, cum interim fornices ejus templi, ex Magnete sint, & locus è ferro fabricatus, eaque Magneti vis insit, ut ferrum ad se pertrahat. Non ergo dubium, quin eadem præstigia in tempestatibus sæpè occurrant. Itaque fortiter negamus, Diabolum ejusque organa tempestates creare: Et rectè Lombardus sentit,*

Luna creditur ab asino epota. Asinus in carcerem conjicitur, & cogitur, ut mundo lunam reddat.

Plin. lib. 37. cap. 10. Sepulchrū Mahumetis in Mecha, merum est Satanae ludibrium.

Lombardus

libro 2. & 7. capite 10. inquiens: *Non est creator nisi qui principaliter ista format, nec quisquam hoc potest, nisi unus creator Deus: Aliud est enim ex initio ac summo causarum cardine condere ac ministrare creaturam, quod facit solus creator Deus: Aliud autem pro distributis ab eo viribus & facultatibus aliquam operationem forinsecus admovere, ut tunc vel tunc, sic vel sic exeat, quod creatur. Nolo plura addere: Id unicum appono, quàm falsè olim Seneca lib. 4. natural. quæst. irriserit eos, qui existimarunt, Magos fulgura, tonitrua, grandines, imbres, & similia meteorologica cieri, in agros, quos volunt immittere, & iterum sedare posse, verba ejus sic habent: Illud incredibile Cleonis fuisse præpositos publicè καλαζοφύλακας, speculatoris futura grandinis: Hec cum signum dedissent, adesse jam grandinem, quid expectas, ut homines ad penulas dicerent, aut ad storeas? Imò pro se quisque, aliud immolabat agnum, aliud pullum: protinus illæ nubes alio declinabant: cum aliquid gustassent sanguinis. Hoc rides? accipe, quod rideas magis, si quis nec agnum pullumve habebat, quod sine damno fieri poterat, manus sibi afferebat: & ne sic avidas aut crudeles existimes nubes, digitum suum benè acuto graphio pungebat, & hoc sanguine letabat. Nec minùs ab hujus agello se grandio avertebat, quàm ab illo, in quo majoribus hostiis exorata erat. Rationem hujus rei quidam quarunt: Alteri, ut homines sapientissimos decet, negant, posse fieri, ut cum grandine aliquis paciscatur, & tempestates munusculis redimat, quamvis munere & Deos vincant: Alteri suspicari ipsos aperiunt, esse in ipso sanguine vim quandam potentem avertenda nubis ac repellenda, sed quomodo in tam exiguo sanguine potest esse vis tanta, ut in altum penetraret, & illam sentiant nubes? Quanto expeditius erat dicere, mendacium & fabula est? At Cleona judicia reddebant in illos, quibus delegata erat curaprovidenda tempestatis, quod negligentia eorum vineæ vapulassent, aut segetes procidissent. Et apud nos in XI. tabulis caveatur, NE QVIS alienos FRUCTUS EXCANTASSIT. Rudis adhuc antiquitas credebatur, & attrahi imbres cantibus, & repellere; quorum nihil posse fieri, tam palam est, ut hujus rei causâ nullius Philosophi schola intranda sit. Hæc Seneca.*

Jam si assertio nostra militat, non incommode quaeritur, quo tempore fulmina, tonitrua, fulgura, & alia meteora creata sint: num statim ab initio mundi: an verò demum post. Ad hanc quæstionem expediendam, distinctione adhibita respondetur: Discernendum inter creaturas: Aliquarum enim individua, Deus in prima creatione produxit, iisque vim & facultatem prolificam indidit, ut similia de se procrearent, & ita speciem suam conservarent. Et hæc actu in primis individuis tempore creationis extiterunt. Aliæ verò Dei creaturæ, non ita ex individuis suæ speciei per *δύναμιν ἀντιπαλιν*, successivè & per traducem, generantur: sed ex elementorum vel ex corruptione & putrefactione, vel varia compositione oriuntur: & hæc quidem productis elementis potentia & facultate inerant. Ex hoc ordine sunt nubes, pluvia & reliqua omnia meteora. Quæ enim hodie sunt meteora, & nubes, ante mille annos certè non fuerunt: sed de novo è terræ vaporibus ortum traxerunt. Et quia in historia creationis nulla meteororum istorum mentio fit, non ineptè colligitur, ea tunc non actu ipso, sed potentia tantum fuisse. Et sic medio-

Quo tempore fulmina, tonitrua, fulgura, & alia meteora creata sint? Resp. Per distinctionem.

diocriter istud quoque *ζήτημα* expeditum dedimus.

Fulgura, tonitrua & fulmina sunt pars exercitus divini.

XVI. Ceterum, iræ divinæ characteres esse fulgura, tonitrua & voces, sciamus, quibus omnipotens, ceu exercitu quodam forti, & armis sive telis potentissimis vindictam ac pœnam suam exequi solet. Huc enim respicit Johannes noster, cum fulgura & tonitrua de throno Dei processisse affirmat: cingit quidem Iris thronum Dei, hoc est, misericordia: sed quia Deus iudex est omnium hominum, & eorum quidam impii sunt: idcirco iustitiâ quoque, & irâ opus habet. In gratia enim & iustitia omne regnum consistit, Ps. 101. v. 1. Et sanè de misericordia jam modò suprà luculenter percepimus: restat a. ut de ira quoque divina aliquid audiamus: proinde sciant Christiani, non statim ob quodvis peccatum, fulminare altissimum, longanimis enim valdè est, uti Ethnici ipsi fatentur:

*Si quoties peccant homines, sua fulmina mittat
Iuppiter, exiguo tempore inermis erit*

Si verò excandescit creator, si iram iustissimam manifestare, si impios coercere, ac pios defendere vult, tunc fulgura & tonitrua è throno procedere sinit: quam ob causam in libello Hiobis ista iræ signa vocantur arma, Hiob. 38. v. 22. *Nunquid ingressus es thesauros nivis, aut thesauros grandinis aspexisti? Quæ præparavi in tempus hostis, in diem pugnae & belli?* Respicit huc quoque vates regius Ps. 18. v. 13. 14. 15. *Propter fulgorẽ coram eo, nubes ejus transierunt, grando & carbones ignis. Et intonuit de cœlo Dominus, & Altissimus dedit vocem suam, grando & carbones ignis: Et misit sagittas suas, & dispersit eos, & fulgura projecit, & disperdidit eos.* Sic è throno procedebant grando & discurrentia fulgura, super

Hiob. 38, 22

Ps. 18, 13.

Exod. 9.

Jos. 10.

Quadi.

Affor. 38.

Exempla ira divina, quæ exercetur per fulgura, tonitrua & fulmina.

Legio fulminatrix.

August. l. 5. de civ. Dei, cap. 26.

Naclerus lib. 2. generat. 50.

Wolfgangus Bushner in Epitome sua refert historica: in Marchiæ pago, cui nomen Osemer, clericum & rusticos gnaviger potasse, saltasse, & Bac-

Pharaonem & Aegyptios, Exod. 9. Pugnantem Josuâ Deus in regulos Cananæorum immisit lapidosum imbrem & grandinem, quo plurimi occubuerunt, Jos. 10. Et cum Antoninus, dictus Philosophus, contra Quados (qui populi erant, ut ex Cornelio Tacito liquet, eas partes incolentes, ubi hodie Silesii & Moravi habitant) exercitum duxisset, habuit inter reliquas turmas, legionem ex Insula Melete (in qua Paulus concionatur Act. 28.) quæ precibus hostem repressit: & cum in gravissima siccitate pereundum fuisset exercitui, precibus suis à Deo impetravit Imperatori quidem frigidissimum imbrem: in hostes verò grandinem, mixtam fulminibus, ut sine mora sentirent, præstò esse invictam Dei omnipotentis opem, ut ipse Imperator in edicto suo retulit, quo Christianis postea liberum religionis exercitium concessit, eamque legionem deinceps *κεραυνόβολον*, fulminatricem appellavit: simile iudicium hostes Theodosii experti sunt, teste August. lib. 5. de civ. Dei, cap. 26. Circa annum Christi 1480. fulmine è throno Dei procedente, Mahometi locus in terram dejectus est. Anno 1440. Romæ sancta indulgentiarum capsula fulmine cœlesti consumebatur, An. 1487. Constantinopoli fulmina & tonitrua sic è throno Dei processerunt, ut 800. domus & ter mille homines comburerentur, Naclerus lib. 2. generat. 50. Ibidem An. 1542. à die 10. Junii, concubina Imperatoris Turcici Labella Brandina, ejusque pedissequæ, & mille ducenti equi à fulmine grandi perierunt. Memorabile iudicii divini exemplum Wolfgangus Bushner in Epitome sua refert historica: in Marchiæ pago, cui nomen Osemer, clericum & rusticos gnaviger potasse, saltasse, & Bac-

chanalia celebrasse, adeo, ut Pastor ipse Fidicen esse, quàm choreas à rusticis intermitteri, voluerit. Sed ecce dum maximè rustici helluantur, suum Deus pulsat tympanum, & tonitru grande emittit, quo dextra Pastoris amputatur, & 24. rustici celerrimè interficiuntur. Non ignotum est iudicium Dei super Monachos Milnenses, de cæso Electore impensè triumphantes, dum enim *Μηχασπέκας* illi intonant: Te Deum laudamus; mox tonat vicissim Dominus, & fulgure Templum incenditur, flammis ad horas quatuordecim integras circumcirca in aere volitantibus. Nec prætermittamus insignem illam de iudicio divino historiam, quæ apud Niceph. lib. 13. cap. 36. his verbis descripta extat. Tanta eo tempore hominum cædes facta est, quantam ætas nulla à seculo condito novit. Eam porrò cladem stella illa gladii formam referens obscurè portendit. Non etenim milites tantum interièrè, neque in aliqua orbis parte mala hæc constitèrè, sed omne genus hominum concisum est, & tota propè periit Europa. Asiæ quoque pars non exigua attrita est, plurima item Lybiæ, potissimum verò, quæ Romanis tributaria & subiecta fuit. Interitus namque multitudinem hostilis barbarorum demetuit ensis. Reliquam autem famas & pestilentia, nec non agrestium ferarum greges absumpsere. Præterea motus terræ ingentes, funditus urbes & domos evertentes permultos in inevitabile exitium conjecere. Multis etiam in locis terra hiatibus rupta, sepulchrum incolis * extemporaneum spontaneumque facta. Insuper aquarum pluvialium illuviones, & apud alios flammeæ siccitates, apud quosdam fulmina coniecta, variam & insustentabilem edidèrè calamitatem. Quinetiam pluribus in locis grando saxi manuarii major, & circiter octonarum librarum pondus trahens, deferri visa est. Denique nivium vis & frigoris immanitas, quos plagæ aliæ non præriperant, occupatos extinxere. Quæ omnia evidenter satis divinam deprædicarunt indignationem. De quibus singulatim commemorare, supra vires hominis fuerit. Tum verò tantum etiam solis deliquium fuit, ut stellæ etiam medio die refulserint, quod deinde tanta siccitas est subsequuta, ut more insolito multi mortales, & alia etiam animalia interierint. Cum autem sol defecit, fulgor quidam simul in cœlo apparuit, conii sive metæ speciem gerens: quem ineruditi quidam cometam crinitam quæ stellam esse duxerunt. Nichil enim, quæ in eo visa sunt, cometæ simile fuit. Nec fulgor is in comam abiit, neque stellæ prorsus speciem retulit: sed velut lucernæ cuiusdam magnæ flamma per ipsam subsistere visa est: nec radii ejus aliqui stellæ cuiusquam formam subièrè. Ipso quoque motu variavit. Nam ea parte, qua sol per æquinoctium oritur, fulgor is moveri cœpit: & inde juxta eam, quæ in Ursæ cauda sita est, stellam ultimam sensim evadens, ad Occidentem cursum tenuit. Postquam autem cœlum est dimensus, motu suo quatuor mensibus longius perfectò, disparuit. Vertex ejus aliquando quidem in magnam & acutam longitudinem abiit, ut conii rationem excederet: nonnunquam autem ad mensuram illius contractus est. Alia quoque monstrosa præbuit spectacula, quibus à natura solitarum apparitionum discessit. Videri autem cœpit ab æstate media, ferè usque ad autumnii finem. Id ipsum quoque miraculum ingen-

Totius orbis clades tanta prodigiosa stella prædicta.

*† ς φθονος πλιν-
δια.*

Tempestatis ejus clades: Bella, famas, pestis, terra motus chasmata.

** τὰ φθονος αὐτοχτ-
δια.*

Illuviones, Exustiones. Grando max. Vis nivium

*Eclipses Solis. Stella in cœlo medio die visa. Siccitas summa. Fulgor conii forma in cœlo appa-
rens.*

indi-

tium bellorum, & incredibilis hominum interitus indicium fuit. Dinceps verò terræ motus esse cœperant, qui non facile cum eis, qui antea extiterant, conferri possent. Cum terræ motibus ignis quoque cœlo quasi rupto delapsus, salutis spem omnem præcidit: cladem tamen hominibus non intulit. Divina namque benignitas vento vehementi demisso, & igne undequaque provoluto, in mare eum abiecit. Videre tunc erat spectaculum novum, fluctus ipsos perinde atque regiones quasdam marinas plurimum igni ardere, quoad usque flamma prorsus in undis extincta est. Cum in multis terræ locis tanti essent terræ motus, laquearia & tecta ædium, à seipsis ita magno cum sonitu & fragore dirimi visa sunt, ut qui intus in domibus erant, à clarè oculis cœlum conspicerent. Et post ejusmodi rupturam ita rursus sunt inter se aptè conjuncta, ut nemini tam novæ rei significationem aliquam præberent. b Idem etiam in navibus & domorum pavementis, multis in locis accidit. Quædam namque granaria in partibus inferioribus habitantes, frumento confertim & subito in eos per rimas patentes effuso suffocarunt, solumque ipsum tam commodè compactum reddiderunt, ut homines addubitarent, unde frumentum illud, quod cædem talem patrarit, profluxerit. Ad hæc, alia quoque ejus generis mala tum novo prorsus modo extiterent, & quæ satis ostenderunt, non naturali aliqua ratione hæc, sicuti Græcæ superstitionis sectatores delirantes dicunt, provenire, d sed divinæ indignationis flagella ea hominibus immitti. Multis certè quidem eo tempore visum est, irato ea Deo accidisse, propter tam apertam, quæ maximo illi Ecclesiæ luminari Johanni illata est, injuriam. + Siquidem & Imperatoris conjugem Eudoxiam tum vita excedere contingit, vermibus escam factam. e Et urnam, cui imposita est, moveri cernere erat: Deo videlicet eum, qui per illam in Ecclesia concitatus fuerat, motum ostendente. Et Theophilus paulo post laterum morbo correptus interit. Arsacius etiam, quemadmodum à me dictum est, parvo intercedente tempore fati concessit. Et Cyrinus Chalcedonis Episcopus, ex eo casu, quo in pede circumventus est, † utroque crute dissecto, miserabiliter vita est defunctus. Et alii aliter vitam finire. Antiochus & Severianus sectatoresque eorum malè quoque diem suum obièrunt, Deo ab ipsis pœnam sumente, propter sacra (proh dolor) inique prodita. Inter homines quoque esse Imperator Arcadius brevi desit. Verum Joannis primum, deinde etiam Arcadii obitu exposito, unà cum utriusque fine, decimo tertio quoque historiæ hujus libro, Deo adjuvante, imponam finem. Experientia igitur edocti & convicti, sciamus parata esse missilia Domini, & jacula, quibus è cœlo nos petat: parata esse fulmina & fulgura, quibus non terreat tantum, sed & gravissimè puniat.

XVII. Et ne præcipuus doctrinæ istius deficit usus, dignum est dispicere, quomodo Christianus homo, si fulgura, tonitrua & fulmina è throno Dei procedunt, se gerere debeat: Alioqui cyclopam barbariem imitantur: & nihil planè metuent, si maximè tonet altissimus: quemadmodum cyclops apud Euripidem dicit, se Jove tonante, in spelunca sua interim genio indulgere. Alii ex Epicurea securitate Deum autorem tempestatum non agnoscunt: sed naturalibus tantum causis adscribunt: unde & Seneca lib. 2. natur. quæst. c. 56. ait: *Hoc dico, fulmina non missi à Iove, sed sic omnino disposita, ut ea etiam, quæ ab illo non sunt, tamen sine ratione non fiant.* Et cap 41. idem Seneca ait: *Non existimo tam hebes fuisse majores, ut existimarint, à Iove mitti fulmina.* Hæc verò Epicurea levitas, non refutationem, sed explosionem meretur. Alii metuant quidem tempestates, sed superstitiosa, ridicula & haud rarò magica effugia querunt, ut abiectu fulminum immunes existant. Stesichorus & Pindarus dissonum crotalorum seu notarum strepitum excogitavit, teste Plin. lib. 2. cap. 12. qui mos in Papatu etiamnum viget, & Romanorum consuetudinem sapit. Ii enim tintu æris tempestates abigebant: uti in vita Æmylii Plutarchus annotavit. Alii ad naturalia consilia confugerunt, de quibus Plinius scribit, lib. 2. cap. 55. Fulmen lauri fruticem non igit: nec unquam quinq; pedibus altius in terram descendit. Ideò pavidī, altiores specus tutissimos parant, aut tabernacula è pellibus belluarum, quas vitulos marinos appellant. Suetonius de Augusto refert, quòd ob metum fulminis ubique pellem vituli circumtulit. Alii Achatem, Chelidoniam, & similes gemmas pretiosissimas pro amuletis adversus tempestates habent. Taceo incantamenta Pontificiorum, & idololatriam, quam exorta tempestate exercent, contra prohibitionem Juris Canonici p. 2. decretal. c. 16. quæst. 5. Taceo alias superstitiones Papisticas, ut cum Johannis Evangelium in collo gestari, herbas quasdam sub domorum tectis reponi, suadent. Quis ignorat Urbani Quinti Pontificis præsidium? Ille imaginem Agni Dei ceream imperatori misit cum istis versibus barbaris:

*Balsamus & munda cera, cum chrisimatis unda,
Conficiat Agnum, quod munus do tibi magnum,
Fonte velut natum, per mystica sanctificatum,
Fulgura desursum depellit, & omne malignum.*

Verum hisce modis & mediis parum proficimus, immò iram graviolem accersimus: aliter nos exhibeamus decet. Primò omnipotentia tonantis altissimi inde percipiatur; Si enim totus mundus omnes vires suas comportaret, non tamen tonitru tale in nubibus concitare posset: solus Deus mirabilia & terribilia facit. Deinde peccata, quibus tot provocamus fulmina, agnoscamus: & ne sapius procedant è throno Dei, omnem impietatem abnegemus. Tertio verò, precibus iratum Dominum flectamus, coram sacratissima maiestate nos humiliemus, orantes, ne arguat nos in ira, & non corripiat in furore suo, Plal. 6. v. 1. Ne meminerit iniquitatum nostrarum, sed misericordix suæ, Psal. 25. Ne herbam agri, ne arborem horti, ne fruges terræ, ne homines ipsos fulmine feriat & perdat: vitæ emendationem promittamus, & vera fide speremus, sic nos fulgura & tonitrua commodissimè effugere posse.

XVIII. Pergo jam ad voces horrifonas, quæ è throno Dei itidem procedere dicuntur. Et quidem non inepta interpretatio ea est, quæ per voces non tantum comminationes horrendas legis divinæ: sed & fulmina horribilia intelligit. Utraque species vocis è throno Dei provenit, & terrorem hominibus incutit: A voce enim Domini, ilicò protoplasti fugiunt: à voce Domini Cain expavescit: à voce Domini totus populus Israël in monte Sinai contremiscit: à voce Domini pestem immittente David: ab eadem voce mortem minitante Hiskias toto corde compungitur: à voce Domini Lictores, qui Christum capere, & Apostolos lædere cupierunt, exanimantur. Vox enim

ve, sed sic omnino disposita, ut ea etiam, quæ ab illo non sunt, tamen sine ratione non fiant. Et cap 41. idem Seneca ait: *Non existimo tam hebes fuisse majores, ut existimarint, à Iove mitti fulmina.* Hæc verò Epicurea levitas, non refutationem, sed explosionem meretur. Alii metuant quidem tempestates, sed superstitiosa, ridicula & haud rarò magica effugia querunt, ut abiectu fulminum immunes existant. Stesichorus & Pindarus dissonum crotalorum seu notarum strepitum excogitavit, teste Plin. lib. 2. cap. 12. qui mos in Papatu etiamnum viget, & Romanorum consuetudinem sapit. Ii enim tintu æris tempestates abigebant: uti in vita Æmylii Plutarchus annotavit. Alii ad naturalia consilia confugerunt, de quibus Plinius scribit, lib. 2. cap. 55. Fulmen lauri fruticem non igit: nec unquam quinq; pedibus altius in terram descendit. Ideò pavidī, altiores specus tutissimos parant, aut tabernacula è pellibus belluarum, quas vitulos marinos appellant. Suetonius de Augusto refert, quòd ob metum fulminis ubique pellem vituli circumtulit. Alii Achatem, Chelidoniam, & similes gemmas pretiosissimas pro amuletis adversus tempestates habent. Taceo incantamenta Pontificiorum, & idololatriam, quam exorta tempestate exercent, contra prohibitionem Juris Canonici p. 2. decretal. c. 16. quæst. 5. Taceo alias superstitiones Papisticas, ut cum Johannis Evangelium in collo gestari, herbas quasdam sub domorum tectis reponi, suadent. Quis ignorat Urbani Quinti Pontificis præsidium? Ille imaginem Agni Dei ceream imperatori misit cum istis versibus barbaris:

*Balsamus & munda cera, cum chrisimatis unda,
Conficiat Agnum, quod munus do tibi magnum,
Fonte velut natum, per mystica sanctificatum,
Fulgura desursum depellit, & omne malignum.*

Verum hisce modis & mediis parum proficimus, immò iram graviolem accersimus: aliter nos exhibeamus decet. Primò omnipotentia tonantis altissimi inde percipiatur; Si enim totus mundus omnes vires suas comportaret, non tamen tonitru tale in nubibus concitare posset: solus Deus mirabilia & terribilia facit. Deinde peccata, quibus tot provocamus fulmina, agnoscamus: & ne sapius procedant è throno Dei, omnem impietatem abnegemus. Tertio verò, precibus iratum Dominum flectamus, coram sacratissima maiestate nos humiliemus, orantes, ne arguat nos in ira, & non corripiat in furore suo, Plal. 6. v. 1. Ne meminerit iniquitatum nostrarum, sed misericordix suæ, Psal. 25. Ne herbam agri, ne arborem horti, ne fruges terræ, ne homines ipsos fulmine feriat & perdat: vitæ emendationem promittamus, & vera fide speremus, sic nos fulgura & tonitrua commodissimè effugere posse.

XVIII. Pergo jam ad voces horrifonas, quæ è throno Dei itidem procedere dicuntur. Et quidem non inepta interpretatio ea est, quæ per voces non tantum comminationes horrendas legis divinæ: sed & fulmina horribilia intelligit. Utraque species vocis è throno Dei provenit, & terrorem hominibus incutit: A voce enim Domini, ilicò protoplasti fugiunt: à voce Domini Cain expavescit: à voce Domini totus populus Israël in monte Sinai contremiscit: à voce Domini pestem immittente David: ab eadem voce mortem minitante Hiskias toto corde compungitur: à voce Domini Lictores, qui Christum capere, & Apostolos lædere cupierunt, exanimantur. Vox enim

2. Neg. magica & superstitiosa effugia querere.

Plin. lib. 2. cap. 12.

Plutarch. in vita Æm.

3. Nec ad naturalia media confugere.

Plin. lib. 2. cap. 55.

Suetonius.

4. Multo minus incantamenta

Pontificia adhibere,

& in superstitionibus

papisticis præsidium

ponere.

Sed decet, ut inde

1. Omnipotentiam Dei

tonantis percipiamus.

2. Peccata nostra agnoscamus.

3. Precibus

iratum flectamus.

Vox Domini tremenda.

Psal. 29, 4. nim

Psalm. 18, 16. nim Domini est in virtute, *Psalm. 29. v. 4.* A tonitru & fulmine commovebitur terra: apparent fundamenta orbis, propter increpationem Domini, propter flatum venti nasi ejus, *Psalm. 18. v. 16.* Quapropter vox ista tremenda, securos omnes excitet, ut expaveſcant, & à peccatis recedant: sicut scriptum est *Amos 3.* *Leorugiet, quis non timebit?* Dominus Deus locutus est, quis non propheta-
Amos 3. *tabit?* Si enim elementa crepant, si saxa diffiliunt, si cedri inhorrescunt, si præ timore ipsæ feræ in silvis abortiunt: quodnam hominis cortantam contraxerit duritiem & feritatem, ut vocem, immò voces crebriores creatoris sui, non attendat. Si ex aula vox procedit seria, diligenter observatur: nonne æquius est, ut vocem è throno Dei procedentem audiamus?

XIX. Ex hac autem appellatione & descriptione fulminum, consolatio hauriri potest: Si enim tonitrua, tempestates, & aliæ calamitates sunt vox Domini, ergo non possunt pro Satanæ libitu in nos sævire: sed æternus Pater illam ventorum vim, fortissima sua dextra, tam facile cōhibere potest, quàm aliquis vocem palato & ore concludere, eamq; sono mox clariore & validiore, mox tenuiore edere novit: uti in tempeſtatibus Ægyptiacis videre est. Ibi enim grando percussit agros, & pecudes Ægyptiorum: in terra verò Gosen, ubi Israëlita habitabant, intacta à grandine manserunt omnia, *Exod. 9. Sapient. 19.* Idem ex aliis patet exemplis: In diluvio, Noah cum suis, divinitus est conservatus. Sodomitico incendio, Lothus angelis comitibus, est extractus. Huc pertinent exempla Danielis & sociorum. Huc historia spectat Davidis, qui precibus impetravit, ut pestis triduo non amplius grassaretur. Consultissimum autem foret, vocem gratiæ in tempore opportuno non respuere, ne voces iræ magno cum tremore & horrore, tandem cogamur percipere:

Dan. 4, 28. qualis vox horribilis erat, *Dan. 4. v. 28.* vox de cælo ruit ad Nebucadnezarem, & dixit: *Transibit à te Rex regnum, & ab hominibus ejiciet te, & cum bestiis feris erit habitatio tua, fœnum quasi bos comedes:* cujusmodi tremenda vox illa quoque fuit, quam percepit Balthazar: Mene, Mene Tekel Upharsim, *Daniel. 5.* Qualis vox præcipue illa erit, cum Dominus dicet maledictis: *Recedite à me maledicti in ignem æternum: Nunquam novi vos, Matth. 25. v. 41. & cap. 7. vers. 23.*

XX. Quia mundus mari comparatur, inde quid mundus, & quæ illius sit conditio, luculenter cognoscimus: Mare enim magnum & latum est, ingentem aquarum continens cumulum, *Psalm. 104. v. 25.* Ita & mundus è multis myriadibus hominum consistit. 2. Mare fovet reptilia, absque numero animalia parva & magna, *Psalm. 104. vers. 25.* Sic & mundus fovet homines diversæ ætatis, staturæ, dignitatis, ordinis, fortunæ, naturæ. 3. In mari procellæ, fluctus & tempestates frequentissimè occurrunt: abyssus abyssum invocat, *Psalm. 42. v. 8.* Ita & in mundo multæ sunt tribulationes, præsertim justorum *Psalm. 34. v. 20.* Cibat nos Deus pane lachrymarum, & potum dat nobis in lachrymis in mensura, *Psalm. 80. v. 6.* 4. Qui in marinis versantur periculis, soli Deo acceptum ferunt, si inde liberantur, & in maximis fluctibus conservantur: agnoscunt ex protectione immensam Dei potentiam & gratiam: ita qui in mundo isto immundo immunis exit, à fluctibus perversorum hominum non absorberetur, & ad

portum vitæ æternæ appellit: habet utique pro quo æternas Deo gratias agit, juxta *Psalm. 107. à Ps. 107. 21. vers. 22. usque ad vers. 30.* *Sacrificenti sacrificium & sequ. laudis, & annuntient omnia opera ejus in exultatione. Qui descendunt mare in navibus, facientes operationem in aquis multis. Ipsi viderunt opera Domini, & mirabilia ejus in profundo. Dixit & stetit spiritus procella, & exaltati sunt fluctus ejus. Ascendunt usque ad cælos, & descendunt usque ad abyſſos, anima eorum tabescebat in malis. Turbati & moti sunt sicut ebrius, & omnis sapientia eorum devorata est: Et clamaverunt ad Dominum, cum tribularentur, & de necessitatibus eorum eduxit eos. Et statuit procellam ejus in antam, & siluerunt fluctus ejus, & latati sunt, quia siluerunt: & deduxit eos in portum voluntatis eorum. 5.* Sicut autem propter periculosissimam maris conditionem, navigantes vel maximè precibus opus habent: ita & nos in mundo precibus unicè fulcimur, & earum adminiculo à malis præservamur. 6. Variat in mari aura & fortuna: variant flatus & venti: nonnunquam magnus quæstus in mari comparatur, nonnunquam ingens damnum oboritur, accidit ut plausus, accidit ut & planctus causam mare det: similis planè mundana est conditio, sicut ocularis & quotidiana experientia testatur. 7. In mari sunt, fiunt & reperiuntur multa mirabilia, quæ homo ingenii sui indagine satis perscrutari & intelligere non potest. Ipsi enim Philosophi anxie inquirunt, cur mare non accrescat, cum tot flumina, ab initio mundi usque, in illud sese exonerarint. Seneca lib. 3. nat. quæst. Arist. lib. 2. meteor. cap. 2. Sed & historia piscium, à Philosophis scripta, ostendit, quanta sapientiæ divinæ profunditas in mari lateat: similiter, casus mundi, res & creaturæ in mundo existentes, tam sunt mirabiles, ut abyssum divinæ sapientiæ non satis percipere, & in hac caligine mentis investigare queamus, sed cum Apostolo exclamare necessum habeamus, *Rom. 11. v. 33.* *Os altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!*

XXI. Ceterum nec istud prætereundum, quod mundus mari vitreo & crystallino comparatur. Duo namque hac similitudine significantur: 1. Splendor & fulgor maximus: sicut enim vitra, inprimis crystallina, insigniter splendent, & lætities quasi oculorum creant: ita & mundi fulgor non est exiguus. Deinde verò periculosa fragilitas & vanitas pulcherrimè depingitur: quid enim fragilius & magis vanum est vitro? quàm facile illud frangitur? quanto labore integrum ad aliquod tempus asservatur? Et quo splendidius, tanto ad fragilitatem proclivius: similis planè conditio fortunæ mundanæ est, juxta usitatum illud & tralaticium diverbium: *Fortuna vitrea est, cum maximè splendet, frangitur: id quod Seneca eruditis versiculis expressit:*

Nunquam placidam sceptræ quietem

Certum sic tenere diem:

Alia ex aliis cura fatigat,

Vexatq; animos nova tempestas.

Et idem:

Volat ambiguus mobilis alis

Hora, nec ulli præstat velox

Fortuna sedem.

Huc pertinet distichon tritum Ovidij:

Passibus ambiguus fortuna volubilis errat,

Et manet in nullo certa tenaxq; loco.

Audia-

Seneca l. 3.
nat. quæst.
Aristot. l. 2.
Meteor. c. 2.

Rom. 11. 33.

Fortuna
mund. pla-
nè volubilis
est.

Exod. 9.
Sap. 19.

Ps. 104. 25.
Mundi con-
ditio per si-
militudinē
maris de-
scripta.

Psalm. 42. 8.
Ps. 34. 20.

Psalm. 80. 6.

Audiamus, quid Rex Salomon de mundo sentiat: Erat ipse opulentissimus, & crystallinus coram eo fulgebat splendor nitidissimus, sed cum vanitate mera conjunctus. Ita enim cap. 1. ait, vers. 1.

Eccles. 1. 1.
& cap. 2. 1.
2. & seqq.

Verba filii David Regis Ierusalem: vanitas vanitatum & omnia vanitas. Idem cap. 2. in principio: Dixi in corde meo, vadam & affluam deliciis, & fruor bonis: & vidi quod hoc quoque esset vanitas. Rixum reputavi errorem, & gaudio dixi: Quid frustra deciperis? Cogitavi in corde meo abstrahere à vino carnem meam, ut animam meam transferrem ad sapientiam, devitaremque stultitiam, donec viderem, quid esset utile filiis hominum, quo facto opus est sub sole, numero dierum vita sua. Magnificavi opera mea, & adificavi mihi domos, & plantavi vineas. feci hortos & pomaria, & conserui ea cuncti generis arboribus: Et extruxi mihi piscinas aquarum, ut irrigarem silvam lignorum germinantium. Possedi servos & ancillas, multamque familiam habui: armenta quoque, & magnos ovium greges ultra omnes, qui fuerunt ante me in Ierusalem. Conceruavi mihi argentum & aurum, & substantias regum & provinciarum. Feci mihi cantores & cantatrices, & delicias filiorum hominum, scyphos & urceolos in ministerio ad vina fundenda: Et supergressus sum opibus omnes, qui ante me fuerunt in Ierusalem: sapientia quoque perseveravit mecum. Et omnia quae desideraverunt oculi mei, non negavi eis: nec prohibui cor meum, quin omni voluptate fruere, & oblectaret se in his, quae prae paraveram: & hanc ratus sum partem meam, si interer labore meo: Cumque me convertissem ad universa opera, quae fecerant manus meae, & ad labores, in quibus frustra sudaveram, vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole. Quia ergo omnis gloria Salomonis vitrea, hoc est, instabilis planè & inanis censetur, utique nihil sub sole erit, quod non vanitati subijciatur, si caelestia tantum & aeterna bona excipiantur. Nemo igitur in fortunae aura nimium confidat: nemo superbiat & frenalientia laxet. Rotae eam similem Ethnici pinxerunt, quia saepe ad summum dignitatis apicem elati, ad ima dejiciuntur. Irus & est subito, qui modo Cræsus erat. Mox Haman triumphat, mox in arbore procera suspensus hæret. Cujusmodi exempla a libi passim reperiuntur: itaque in conspectu sint elegantes isti versiculi:

Fortunam reverenter habe, quicumque repenti

Dives ab exili progrediare loco.

Cautè semper agas, Christum, ut te diriget, ores,

Nescit enim praesens, quid ferat hora sequens.

Alioquin cum mundus mare sit, mox incautos ad se trahere, immergere, & prorsus absorbere potest.

XXII. Ne verò pii, omnino cæca ratione, casus mundi accidere existiment, en instructionem eruditam, & valde idoneam: dum Apostolus mare in conspectu sedis divinae esse testatur.

In conspectu
Dei sunt o-
mnia facta
nostra.

His enim verbis Dei providentia describitur, quæ tam accurata est, ut omnia in conspectu ejus extant, & ab ipso gubernentur, quaecunque facta, etiamnum fiunt, & porro futura sunt: Domini enim est terra, & omnis plenitudo ejus, Psal. 24. v. 1.

Psal. 24. 1.

Ipse fines mundi intuetur, & omnia quæ sub cælo sunt respicit, Job. 28. v. 24. Non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus, sed omnia τετραχλις ορατα &

Job. 28. 24.

resupinata oculis ejus, Hebr. 4. v. 13. Oculi ejus sunt super vias hominum, & omnes gressus eorum confide-

Job. 4. 13.

rat, Job. 34. v. 21. Oculi Domini discurrent in universam terram, Zach. 4. 11. Dominus ATTE N-

Job. 34. 21.

versam terram, Zach. 4. 11. Dominus ATTE N-

Zach. 4. 11.

versam terram, Zach. 4. 11. Dominus ATTE N-

Zach. 4. 11.

versam terram, Zach. 4. 11. Dominus ATTE N-

Zach. 4. 11.

versam terram, Zach. 4. 11. Dominus ATTE N-

Zach. 4. 11.

versam terram, Zach. 4. 11. Dominus ATTE N-

Zach. 4. 11.

versam terram, Zach. 4. 11. Dominus ATTE N-

Zach. 4. 11.

versam terram, Zach. 4. 11. Dominus ATTE N-

Zach. 4. 11.

versam terram, Zach. 4. 11. Dominus ATTE N-

Zach. 4. 11.

versam terram, Zach. 4. 11. Dominus ATTE N-

Zach. 4. 11.

versam terram, Zach. 4. 11. Dominus ATTE N-

Zach. 4. 11.

versam terram, Zach. 4. 11. Dominus ATTE N-

Zach. 4. 11.

versam terram, Zach. 4. 11. Dominus ATTE N-

D I T, & scriptus est liber monumenti coram eo, Malach. 3. v. 16 *Via hominum coram Deo sunt semper, non sunt absconsa ab oculis ejus: Omnia opera illorum velut sol, in conspectu Dei, oculi Domini multo plus sunt lucidiores super solem, circumspicientes omnes vias hominum, & intuentes in absconditis partibus, Syr. 17. v. 16. & cap. 23. v. 28. Et si ergo non nunquam talia fiunt, quæ nos, quomodo cum providentia Dei congruant, ignoramus: tamen certum est, nihil in mundo, summo Rectore nesciente accidere: sicut Apocalypsis nostra testatur, mare in conspectu sedis divinae versari. Et huc pertinet axioma Augustini: Judicia Dei occulta esse possunt, injusta esse non possunt. Unde Paulus ea ἀνεξεπεύνητα κείμενα, & ἀνεξιχνίαστα nominat, Rom. 11, v. 33.*

Mal. 3. 16.

Syr. 17. 16.

Syr. 23. 28.

Nihil in mundo ignorante Deo accidit.

Rom. 11. 33.

XXIII. Jam quatuor animalia penitus inspiciamus, & quomodo ad Hierarchias mundi præcipuas, in primis verò ad Ecclesiasticum ordinem commodè applicentur, investigemus. 1. Leo tremendum rugitum edere solet, ad vocem ejus & clamorem, ipsæ etiam bestiae contremiscunt, & & universi etiam homines attendunt. Potior meritò sit Pastorum, Magistratum, Parentum, & Præceptorum apud auditores, subditos, liberos & discipulos autoritas, ut si vocem eorum audiant, singuli reverenter attendant: vox enim in primis Ecclesiæ Doctorum, vox ipsius Dei est, qui se non rarò Leoni, & verba sua clamori sive rugitui leonino assimilat: Amos 1. v. 2. *Dominus de Sion rugiet, & de Ierusalem dabit vocem suam: unde lugebunt speciosa pastorum, & exiccabitur vertex Carmeli. Amos 3. v. 8. Leo rugiet, quis non timebit? Dominus Deus locutus est, quis non prophetabit? Et v. 4. Nunquid rugiet Leo in salis, nisi habuerit prædam, nunquid dabit catulus leonis vocem de cubili suo, nisi aliquid apprehenderit.*

Proprietates Leonis ad quatuor Hierarchias accommodata: 1.

Amos 1. 2.

Amos 3. 8.

2.

2. Leo intrepidus est, non timet occursum ferarum, non timet cornua bovis, non ululatum luporum, non hinnitum equorum: ita animosi existant omnes omnium ordinum Exarchi, & in mandato munere, non minas, non austeria verba, non odia, non quicquam aliud se terrere patiantur: quin potius masculè peccata arguant, & viam justitiæ doceant: sicuti Moysen, Josuam, Davidem, Samuelem, Nathanem, Micham, Eliam, Elisæum, Johannem Baptistam, & alios fecisse legimus. Nobilissimum leoninæ confidentiæ exemplum præbet D. Ambrosius, de quo Nicephorus lib. 12. cap. 41. admirandam παρρησίαν refert, quam erga Theodosium Imperatorem exercuerit: Et quia admodum memorabilis est, non piget, recitationem integram, licet longior & satis prolixam, apponere, quæ sic habet: Hanc tantam ærumnam (cujus autor erat Theodosius, præcipiti mandato ad septem millia hominum non habito delectu innocentum Thessalonicis occidi jubens) D. Ambrosius audierat. Et quum post Maximum devictum, Theodosius Mediolanum venisset, & in Ecclesiam, sicuti mos est, precatum iret, & jam ad fores ejus adesset, occurrens ei Ambrosius, & purpura ejus apprehensa, in multitudine media, ne sacrarum ædium vestibulum tangeret, prohibet. Resiste, inquit, virum enim impurum, & manus sanguine innocentium ferè adhuc periniquè stillantes circumferentem, fas non est, ante legitimam debitamque penitentiam, sacram ingredi ædem, aut divinorum mysteriorum participem fieri. Videris enim mihi,

Verbi pracones leonino in arguendis impiis sint animo.

Ambrosii insignis παρρησία erga Imper. Theodosium. Niceph. lib. 12. c. 41.

mihi, ô Imperator, non considerare animo tantum tot cœdium scelus. Neque postquam ira furor deferbuit, ratio ipsa tantum agnoscit facinus. Fortasse imperialis potestas impedimento tibi est, quò minus peccatum perspicias: & veluti nubes quædam potentia tanta rationi objecta est. Sed peropus est, naturam te tuam fatis obnoxiam, ut scilicet caduca sit simul & fluxa, & avitum atque à primo parente acceptum cinerem, ex quo constitimus, & in quem brevi diffuentes revertemur, considerare: nec purpuræ flore, qui luminibus mentis officit, in oblivionem ejus, quam illa obtegit, corporis imbecillitatis adduci. Agnosce igitur, te ejusdem naturæ & conditionis hominibus, atque adeò conservis tuis imperare. Communis enim omnium Dominus & Imperator est rerum conditor universarum. Quibus verò divinum intueberis oculis templum? Quilibet pedibus sanctum illud calcabis solum? Quomodo manus extolles, quæ cæde iniqua diffuunt? Quomodo etiam divinum Domini corporeis excipies? Quomodo sanguinem pretiosum ad os afferes, per quod ira transversum actus, tantum effudisti sanguinis? Quàm longissimè igitur absiste, neque tibi ipsi peccatum adaugendo, iniquitatem conduplica. Vinculum autem, quod Deus cœlitus calculo suo comprobavit, suscipe, quod tibi incolumitatem veram conciliabit. Imperator autem Antistitis dicendilibertatem admiratus, verbis ejus cessit. Nam in divinis legibus educatus fuerat, certoque sciebat, quænam Imperatorum, & quæ etiam Episcoporum essent munia. Et cogitabundus aliquandiu cum lachrymis pœnitentiæ aculeis ictus, in regiam est reversus. Et octo continuis mensibus elapsis, illustri natalium Christi advenit dies, atque Imperator in imperialibus ædibus sedebat lamentans & lacrymarum humore faciem rigans. Quem in tanto luctu vivere, ubi Rufinus Magister (hunc autem supra alios omnes, ille propter familiarem consuetudinem honorabat) vidit, placidè ad eum accessit, & lacrymarum causam inquisivit. Et ille, altius vehementi & acriducto suspirio, prolixius flevit. Deinde ad illum conversus. Tu quidem, inquit, Rufine, ludis, nequaquam enim malorum meorum sensus ad te pervenit. Mihi autem cur gemam & lugeam, causæ extant, qui tantam, quæ mihi accidit, ærumnam sentiam. Quomodo verò ego non affligar, quum servis & mendicis etiam absque metu omni, divinum templum ingrediendi libera sit potestas: mihi porro non modo id tangere non licet, verum etiam cœlum ipsum clausum est. Neque enim divini illius oraculi non memini, quod disertis verbis statuit: Quæcunque à Sacerdotibus Dei ligata fuerint in terris, ea etiam in cœlis certò esse ligata. Tum confestim ille: At si, ait, Celsitudini Tuæ videtur, conveniam quamprimum antistitem, & nihil non tentabo, ut vincula tua solvat. Verum non obsequetur, Imperator inquit, ille tibi, sat scio. Perspectam enim maximè habeo Ambrosii sententiæ æquitatem. Nunquam ille imperii amplitudinem divino præferret honori. Postquam autem multa prolocutus Rufinus, pollicitus est, se Ambrosium in sententiam suam adducturum: Imperator cum, quod constitisset, facere permisit. Abiit ille, & Theodosius ingentibus illius promissis adductus, paulo post eum est subse-

cutus. Cæterum, ubi Rufinus cum Ambrosio est collocutus, verba ejus interpellans vir divinus: Tu verò, inquit Rufine, canum impudentiam plurimum æmulari videris. Quum namque præter jus, ô divina vindicta, tantam cædem perpetraveritis, & tanta rabie in imaginem Dei sævieritis, neque metus vobis incessit, neque rubor in ore vestro efflorescit: sed verecundiæ pudore deterso, cum petitione tali advenitis. Ut verò Rufinus illi magis ac magis supplicando institit, & Imperatorem quoque jamjam advenire dixit, divino ardore incensus Ambrosius, cum clamore magno: Ego tibi prædico, Rufine, inquit, me iterum advenientem illum sacris ædibus prohibiturum esse. At si ille imperio æquo posthabito, tyrannidem exercere statuit, perlibenter ego hac de causa mortem adibo. His verbis auditis, Rufinus per internuntium, ne ædibus Imperatoriis progredieretur, Imperatori significavit. Atque ille, ubi inter eundem nuntium illum accepit: Eo, inquit, in merito meo objurgationem & contumeliam excepturus. Et ubi proximè ad templum accessit, ingredi id quidem ausus non fuit. Ubi autem ad Ambrosium, qui in æde saluatoria condecorat, venit, ut insolubilia vincula sua solveret, eum rogavit. Ambrosius verò illum sanctiones divinas proculcare arguit: & adventum ejus, qui ita Deo repugnaret, tyrannicum appellavit. Ibi Theodosius: At ego, inquit, non id studio habeo, ut cum temeraria confidentia sacrum ingrediar vestibulum. Te autem oro, ut vincula in ea solvas, & communem Domini benignitatem imitatus, non soli mihi in faciem misericordiæ fores claudas, quas communiter omnibus resipiscantibus, & pœnitentia multa utentibus, misericordiæ Dominus aperuit. Ambrosius verò, verum dicage, iquit, quæ tua fuerit, post tantam iniquitatem & effrenis iræ petulantiam, pœnitentia? Qualia tandem incurabilibus affectionibus adhibuisti remedia? Sub hæc placidè Imperator dixit: Tuæ verò, ô vir divine, id est operæ, indicare mihi, & temperare sacræ medicinæ remedia: meum autem fuerit ea suscipere, etiamsi multum habeant acrimoniæ & asperitatis. Ibi tum Ambrosius divino Spiritu plenus: Quandoquidem, ait, ira concitatus vindictam illam præcepisti, & sententiam illam non ratio in tranquillo statu suo consistens, sed furor insana & vecordi audacia productus tulit, ut legem & constitutionem promulges volo, quæ iræ calculos condemnet & jussionum tuarum administris injungat, ut publica judicia, & capitalium causarum pœnas ad trigessimam usque diem differant. Et ut sententiæ capitales in scriptum relatz, rectum pacatum rationis iudicium expectent. Porro diebus his elapsis, quibus iudiciorum cura commissa est, scriptum proferant, ut scilicet quum jam ira deferbuerit, & ratio sibi ipsi restituta fuerit, sententiam latam per disquisitionem perpendant, justane sit, an iniqua. Ac si quidem contra jus ea concepta fuerit, statim eam conscindet: sin contra, multò etiam magis confirmabit. Et dierum istorum numerus ad id, quod conducat maximè cognoscendum, proderit. Per æquum enim est, tempus id intercedere, quod quum Imperatoris iram placet, tum furore languescente humanitati & misericordiæ locum det. Imperator igitur divini Antistitis præscriptum suscepit, & optimum id esse dixit. Confestim etiam

etiam constitutionem conscripsit, & ut in sempiternum robur suum obtineret, manus suæ subscriptione eam confirmavit. Quo facto, vinculum quoque illius solutum est, quum quidem publicè prius Imperator peccatum suum in Ecclesia confessus fuisset, & libenter admodum constitutum poenitentiae tempus suscepisset. Quo tempore in luctu degens, imperialibus ornamentis usus non est. Deinde in sacri templi aedes admissus, non stans ille, neque genibus flexis, rerum universarum Dominum precibus placavit: sed supinus in solum abjectus, miserabilem illam Davidis emisit vocem: Adhæsit pavimento anima mea, vivifica me secundum verbum tuum. Et comam insuper vellens, frontemque diverberans, & solum lachrymis madefaciens, delicti veniam ad eum modum petiit. Postquam verò tempus advenit, quum cum more recepto, munus ad sacram mensam afferre oporteret, lacrymans surrexit, & divinum sacrarium ingressus est: & dono ex consuetudine oblato, intra sacros cancellos permansit, in sanctiore Sacerdotum loco, ubi antiquitus Imperatores consistere mos erat, propter dignitatis sublimitatem à plebe segregatos. Quam rem quod Ambrosius adulationis magis quam ordinis recti esse putabat, imperialis quoque stationis locum, ita ut par erat, in ordinem suum redegit, pro tabulatis seu cancellis sacrarii sede illi designata: ut Imperator honoratior quidem præ populo stationem haberet; præ illo autem sacerdos locum sublimiorem obtineret. Eum ordinem ut optimum Theodosius tum laudavit, posteri quoque confirmarunt: qui inde ad hæc usque tempora servatur. Ego verò semel annuo tempore nostræ ætatis Dei amantissimos principes, magni Sabbati die, sacra adyta maximi Dei sapientiae templi ingredi vidi, quum sub crucis forma, in sacra mensa nova adolerent aromata, & dona ei inferrent. Sed ad institutum revertamur. Postquam in sacrarium ingressus est Theodosius, blandè eum, si quid vellent, Ambrosius interrogavit. Illi verò, se ibi divinorum mysteriorum perceptionem expectaturum esse, respondit. Antistes primario diacono internuntio usus, ei significavit, sacrarium interius à solis adire Sacerdotibus, reliquos autem omnes se aditu ejus abstinere. Exeundum igitur sibi esse, & in communi cum aliis loco standum esse: Purpuram Imperatores, non Sacerdotes facere, dicens. Imperator divinus illi rursum renuntiari jussit, non temeritate se adductum, sed consuetudinem, quæ Constantinopoli servaretur, sequutum, intra sacrarii cancellos venisse. Magnas verò eo etiam nomine de tali institutione se illi gratias agere. Ad hunc scilicet modum & Imperator & Episcopus mirifica enituere virtute, ut mihi decernere facile, non sit, utrum alteri præferam. Plurimum sanè illius in dicendo libertatem, hujus autem in rebus divinis religionem: & item illius ardorem, hujus sinceram in Deum fidem admiror. Leges eas quas ab Ambrosio didicerat, etiam Constantinopolim reversus diligenter servavit. Quum enim & ibi die festo divinam ingressus ædem, donum suum mysticæ mensæ inferret, statim retrocedens inde exiit, Episcopo autem (Nectarius is numerat) factum id agrè ferente, & quam de causa ex sacratio abiret, inquit, cum quadam modestia. Vix aliquando tandem, inquit, quod discrimen sit inter Imperatorem & sacrorum an-

tistitem, cognovi. Vix veritatis doctorem inveni. Unum namque, qui pro dignitate sua episcopali nomine rectè utatur, Ambrosium reperi: quantum commoditatis objurgatio, affectione vitiosa carens, si in tempore à viro spectatæ virtutis & justitiæ adhibeatur, adferat, indicans Ambrosii hujus multa quoque alia sunt rectè facta, episcopali virtuti convenientia, quæ loci ejus incolis nota esse par est. Hæc Nicephorus. Ac ut tanto confidentiores sint, bonam habeant conscientiam: cujus respectu, justus leoni animoso comparatur, Proverb. 28. v. 1. *Fugit impius ne mine persequente: justus autem quasi leo confidens absque terrore erit.* Unde D. Hieronymus eleganter scribit: *In bestiarum occursum idcirco leo non trepidat, quia prevalere se omnibus non ignorat: unde viri justi securitas rectè leoni comparatur, quia, contra se cum quolibet insurgere suspicit, ad mentis suæ confidentiam redit, & scit, quia cunctos adversantes superat, quia illum solum diligit, quem invitus nullo modo amittit.* Hæc Hieronymus. Et sanè quotidiana testatur experientia, complures hodiè timidiusculè officium commissum administrare, quod reclamantem sentiunt stimulum conscientiae. Nonnunquam pastor tabernas cerevisiarias cupidius, quam cives vel rustici visitare, & avaritiæ totus deditus esse deprehenditur. Hic non audet confideret vel ebrietatem, vel *πλεονεξία* taxare: cor enim est tremulum, & recalcitrat propria culpa: quare summa ope niti decet, ut Ecclesiae Pastores, ab omni crimine immunes sint, si leonina fronte impiis occurrere velint. Non confundant opera tua sermonem tuum, ne cum in Ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat; Cur ergo hæc, quæ dicis, ipse non facis: uti Hieronymus ait. Hinc toties jubentur verbi ministri, ut exemplar sint gregis, Tit. 2. 2. Tim. 4. 1. Pet. 5. & alibi: quin & graviter increpantur, si aliter doceant, & aliter vivant, Psal. 50. Rom. 2. Similis ratio politici magistratus est: Caveat, ne quod in subditis culpat, ipse admittat: caveat, ne raucedinem vocis sibi per munera attrahat, ne virgam justitiæ per propria crimina flectat: ne cor ob malam conscientiam palpitet, & leporina timiditas magis, quam leonina animositas in ipso existat. In moralibus enim magis opera movent, quam verba, uti inquit Aristoteles: Et sic de economico & scholastico quoque ordine judicetur.

3. Leo catulos suos diligenter asserit ac defendit: Curam habeant & ministri auditorum, & Magistratus subditorum, parentes liberorum, & scholarum moderatores discipulorum, omnesque vires eo intendant, ne per incuriam & desidiam damnum aliquod ipsorum fidei commissis hominibus inferatur. Jam ad bovis progredior similitudinem, de qua Hieronymus brevissimè scribit: *Facies bovis tolerantiam laborum designat, quos ministerium requirit.* Enucleatius autem Hugo Cardinalis super Psalmum 8. inquit: *Prædicatores dicuntur boves, 1. propter ruminationem, id est, meditationem scripturarum: 2. propter ungula scissionem, id est, propter discretionem in agendis & discernendis: 3. propter incessus maturitatem: 4. propter laboris tolerantiam.* Chrysostomus itidem bovem triturantem Prædicatoribus & Præceptoribus assimilat, eosque monet, si velint, ne obligetur ipsis os, ut indefessè laborent: *Nisi quis fuerit bos triturans, & contra gelum & spinas jugum sustinens traxerit,*

Tit. 2.
2. Tim. 4.
1. Pet. 5.
Psal. 50.
Rom. 2.

32

Prædicator
bovis, com-
paratus.
Hieronym.
Hugo Car-
dinal.

Chrysost.

neque ante discesserit, dignus non est. Porro conditionem imprimis doctorum Ecclesiae similitudo ista innuit: sicut enim bos pabulo quotidiano pascitur, & abundantiam opum non sectatur: ita ministri Ecclesiae contenti esse debent, si victum & amictum comparare sibi queunt: nec decet ut secularia iniquè appetant, ac spiritualia interim amittant. Ego Ecclesiae praesules audenter dixerim, nil praeter victum & vestitum habere oportere, ne ad ista trahantur desiderio, ait Chrysostomus hom. 15. super 1. Tim. 5. Et super eadem verba Ambrosius: *Tanta merces debet esse Evangelizantis regnum Dei, quae neque contristetur, neque extollatur.* Pergo ad faciem hominis, quae in Hierarchiarum legitima gubernatione plurimum requiritur. Homo enim ideo ratione cetera animalia praecellit, ut rationabiliter agat: homo humanitatem colit: homo mansuetudini se dedit: universae hae virtutes docent eum, qui Ecclesiae praest, qui clavum Reipublicae tenet, qui oeconomicum agit, qui liberos alit, qui juventutem erudit ac instituit: imprimis verè prudentia & discretio pastori Ecclesiae necessaria est: quemadmodum Amphilo-chius valde commendatur, quod miro & ingeniosissimo artificio, Theodolii Imperatoris animum flexerit, ut Arianorum conventus in urbe Constantinopolitana inhiherentur. Nicephorus Callistus 12. cap. 9. sic de ipso refert: Hae cum ita fierent, ac ejus rei studium apud Arianos vigeret, magnus Amphilo-chius, de quo antea quoque mentionem fecimus, unus ex eis, qui tunc Constantinopolim advenerant Episcopis, non ille quidem in rebus agendis versatus, sed alioqui senex venerandus, atque in rebus divinis acriter prae-ditus, Imperatorem adiisse, ei que, ut Arianorum conventus ab urbibus semoveret, supplicasse dicitur. Imperator autem petitionem eam, quod durior inhumaniorque esse videretur, non comprobavit. At sapiens ille senex tum quidem tacitus abiit, & consilio deinde sapientiore facinus memoria dignum fecit. Quum namque rursum cum reliquis Episcopis in aulam venisset, & Imperatorem ita ut decet, atque ut alii Episcopi fecerant, pie & suaviter admodum consalutasset: filium ipsius Arcadium, qui nuper ad imperium lectus fuerat, non eadem illi impertita reverentiae observantia, inhonoratum reliquit. Verum ad eum accedens, & veluti cum puero colloquens, manuque eum demulcens, Salve & tu, o puer, inquit. Imperator, quod senem Amphilo-chium rudiori animo esse, & rusticius agere existimaret, quomodo filium salutare deberet, docuit. Atque ille, sufficere ei honorem talem, dixit. Imperator autem ira percitus, & veluti filius injuria affectus esset, graviter commotus, cum convicio Episcopum abduci iussit. Ille porro quamvis protruderetur, conversus tamen paululum, consiliumque in animo occultatum proferens. Videsne, inquit, o Imperator, quam tu procaciter filio illatam contumeliam non fers, sed amarulenter propter summissiorem compellationem, in nos excalescis? Sic scilicet existimare te oportuit, succensere etiam coelestem Imperatorem & patrem unigeniti, propter eos qui non communem illi tribuunt honorem, sed dissimilem & longè minorem Patre vocare audent. Imperator quum inde rem actam intelligeret, & verba ea admiraretur, quamprimum sacerdotem Dei ad se accersivit, & ad pedes ejus provolutus, veniam ab eo petiit. Neque aliter,

quam ipse dixisset, se rem habere professus est. Atque in ea sententia confirmatus, postea eos, qui aliter, quam Nicæa statutum fuerat, opinarentur, adversatus est. Contentiones in foro & inanes conventus inhibuit, disputationibus de Deo & natura ejus finem omnino imposuit: & constitutione publicè proposita, periculum qui ei non parent denuntiavit: poenam ei quoque, qui contravenire ausus esset, comminatus. Ita factum, ut Arianis & Eunomianis pulsus, & quousque consubstantialis fidei professores Ecclesias moderarentur. Hae Nicephorus. Talis prudentia plurimum efficit: unde Christus doctores Ecclesiae sapientes vocat, Matth. 23. v. 34. Ecce mitto ad vos Sapientes: innuens, sibi ruditatem, stupiditatem & amentiam irrationabilem in Ecclesiae ministris haudquaquam probari.

Tandem aquila consideretur, quomodo per eam praecones verbi innuere velit visio Apostoli: Gregorius lib. 31. cap. 34. & 35. moralium satis copiose applicationem tractat, inter alia haec habet: *Aquila nomine subtilis sanctorum intelligentia, & sublimis eorum contemplatio figuratur: 1. Cunctarum quippe avium acies Aquila superat, ita ut solis radius fixos in se ejus oculos, nulla lucis sua coruscatione reverberatus claudat: Ad praeceptum ergo Dei elevatur Aquila, dum iussionibus divinis obtemperans in supernis suspenditur fidelium vita. 2. Quae & in arduis nidum ponere dicitur, quae desideria terrena despicit, spe jam de caelestibus intrinset. In arduis nidum ponit, qui habitationem mentis suae in abjecta & firma conversatione non coarctat. Philip. 3. Nostra conversatio in caelis est, &c. 3. In petris manet. In sacri eloquio cum singulari numero petra nominatur, Christus accipitur: Cum vero petra pluraliter appellantur, membra ejus, videlicet sancti viri, qui illius robore solidati sunt, exprimuntur. Ista itaque Aquila in petris manere dicitur, quia in dictis antiquorum & fortium patrum mentis statione collocatur. Eorum quippe vitam, quos in vita Dei praevisse se conspicit, ad memoriam reducit, atque in celsitudine illorum fortitudinis studendo nidum construit sanctae meditationis. Cumque eorum acta dicta, & tacite cogitat, cum praesentis vitae gloriam in comparatione aeternae excellentiae, quam sit objecta, considerat, quasi sub se esse imae terrarum in petris residens observat. Vel, vir sanctus cum terrena despicit, more Aquila se ad altiora suspendit, & per contemplationis spiritum sublevis perennem angelorum gloriam praestolat, atque huic mando hospes, illa appetendo, quae aspicit, tam in sublimibus fingitur. Recte ergo dicitur, in petris manet, id est, in tentatione cordis inter illas caelestes virtutes residet, &c. 4. Oculi ejus de longè prospiciunt. Quantum libet enim in hac vita positus quisque profecerit, nec dum Deum per speciem, sed per aenigmati speculum videt. Eius vero autem cum respicimus, verius cernimus, cum verò longius aciem tendimus, sub incerto visu caligamus. Quia igitur sancti viri in alta se contemplatione erigunt, & tamen Deum, sicut est, videre non possunt, bene de hac Aquila dicitur, oculi ejus de longè prospiciunt, quasi dicerent, intentionis aciem fortiter tendunt, sed nec dum propinquum aspiciunt, cujus claritatis magnitudinem penetrare nequaquam possunt. A luce enim corruptibili caligo nos nostra corruptionis obscurat, cumque & videri aliquatenus potest, & tamen videri lux ipsa, sicut est, non potest, quam longè sit, indicat. 5. Unde & sancti praedicatores, cum auditores suos divinitatis verbum capere non posse conspiciunt, ad sola incarnationis Dominica verba*

Nota.

Hominis facies ad Hierarchiam applicata.

Amphilo-chii ingeniosum artificium, quo apud Imperatorem, Arianorum conventum inhiberi petiit. Niceph. lib. 12. cap. 9.

Mat. 23. 34

Aquila proprietates ad verbi praecones accommodata. Gregor. lib. 31. cap. 34. & 35.

verba descendunt. Unde bene & ilico subinfertur: Pulli ejus lambunt sanguinem, quasi dicerent: Ipsa quidem (Aquila) divinitatis contemplatione pascitur, sed quia auditores ejus divinitatis percipere arcana nequaquam possunt: cognito crucifixi Domini cruce satiantur: sanguinem quoque lambere est passionis Domini infirma penetrare. 6. Et ubicunque cadaver est, statim adest, cadaver quippe a casu dicitur: Et non immerito corpus Domini propter casum mortis cadaver vocatur. Quod autem hic de Aquila dicitur: Ubicunque cadaver erit, &c. hoc de egredientibus animabus fieri veritas spondet, dicens: Ubicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & Aquila, quasi diceret: Quia caelesti sede incarnatus Redemptor vester praesidio, electorum quoque animas cum carne solvero, ad caelestia sublevabo. Sed & aliter hoc intelligi potest: Omnis qui in peccati mortem ceciderit, non inconvenienter poterit cadaver vocari: quasi ex animis namque jacet, qui justitia spiritum vivificantem non habet. Quia ergo sanctus quisque predicator, ubi peccatores esse considerat, illuc anxie pervolat, ut in peccatis morte jacentibus lucem vivificationis ostendat, bene de hac Aquila dicitur: Ubicunque fuerit cadaver: id est, illuc tendit, ubi utilitatem predicationis prospicit, ut ex eo, quod jam spiritualiter vivit, aliis in morte sua jacentibus profit, quos conspiciendo quasi edut, sed ab antiquitate ad innocentiam permutando in sua membra, quasi de novo convertit. Hæc Gregorius. Hugo super Ezech. cap. 17. non tantum verbi pracones, sed in genere omnes justos & fideles per Aquilam depingi existimat: & tredecim capita comparationis affert: 1. Quia Aquila rostrum acut ad petram, & justus verbum & cibum ad exemplum Christi, qui nihil locutus est, nisi utile. 2. In actu solis deponit veteres plumas: ita justus in fervore desiderii deponit veterem hominem, cum actibus suis. 3. In fonte lavatur, ut novis plumis induatur, ita justus in fonte contritionis. 4. Famis est patiens, ita justus. 5. Ungues studiosè respicit, ita justus novissima sua. 6. Volat sublimius ceteris avibus, ita justus per contemplationem ad Dominum. 7. Brevius est sinistrum crus, ita justo brevior est cura temporalium, à quibus non quaerit, nisi necessitatem. 8. Nidificat in alto, ita justus per contemplationem cogitationum & desideriorum in æternis pullos collocat. 9. In nido ponit lapidem Hechilem, qui facilem partum, & exclusionem ovorum facit, & pullos custodit: Hæc est memoria crucis Christi. 10. Irreverberat à acie solem intueretur, ita justus solem justitiæ. 11. Pullos degeneres abjicit, & vigentes ad volandum erudit, sic justus de suis operibus vel subditis. 12. Aquila nigrae caudæ facilius cibatur pullos suos, sic justus considerans vitam præteritam, ardentior est in bonis operibus. 13. Aquila domestica brachata capit leporem, sic robusti in continentia possunt alios prædicari Domino. Hæc ex Hugone.

Aquila pro-
prietates ad
politicum
Magistratū
applicata.

Porro ad seculares quoque ista avis spectat, eosque officii sui commonefacit: Primò enim, sicut Aquila antecellit omnes aves reliquas: ita & domini potentes, virtute, dexteritate & experientia alios antecellere debent. Secundò, sicut Aquila inter genuinos & spurios pullos discernit: ita & Magistratui politico convenit, ut discrimen honestorum & turpium conservet: malos puniat, bonos autem protegat ac defendat. Tertiò, sicut Aquilæ perspicaces sunt: ita & eos,

quibus gubernatio demandata populi, oculatos & prudentes esse decet: ne cæco impetu, vel ad dextram, vel ad sinistram impingant. Quartò, sicut in Aquilis commendatur pernitas & celeritas: ita magistratui quoque ornamentum insignie conciliatur, si bene consulta & deliberata maturè exequitur: alioquin obtinet usitatum diverbium: Senatus consultum sine executione, est campana sine nolâ vel pistillo. Ceterum non nego, tum pios quosvis, tum in primis Ecclesiæ ministros Aquilæ assimilari, propter Christum Jesum, cui Aquilinæ proprietates admodum conveniunt. Brevitatis causâ lubet adscribere, quomodo Ambrosius vestigia Aquilæ, quorum Salomon mentionem fecit, ad Christum accomodat: lib. 1. de Salom. cap. 1. Aquilam in hoc loco Christum Dominum nostrum debemus accipere, qui post venerandam resurrectionem, quâ docuit, humanum genus in vitam redire post mortem, velut Aquila revolavit ad patrem, pradam secum referens, id est, hominem, quem rapuerat de faucibus inimici, &c. Hæc est Aquila, quæ regit nidum suum, id est, Christus Ecclesiam: Et renovabitur, sicut Aquila juvenis tua. Nam 1. Ut Aquila colona quasi, ita mater nidi semper unius est, nec ad procreandam sobolem aliud aliquando cubile perquirat. 2. Et cum primùm calidis ovibus maturo ortu foetus eruperit interior, pullos educit implumes: hos contra faciem ferri vidit solus opponit, ut qui agram & invalidam corusco radiorum appulsu submisserit aciem oculorum, materno damnatus arbitrio à fratrum consortio separatur & deiciatur in terram. 3. Et sicut avis ista inimica serpentum est, quos cum in aëre alarum remigio subvectando supportat, hos obunco rostro & armatis quasi quibusdam telis pedibus suis lacerat ac divellit, quos cum devorat, calore suo interno noxium illud virus extinguit. Ita ergo & Christus: 1. Unam diligit Ecclesiam, ut Aquila nidum suum, quam ab actu persecutionis alarum suarum defendit umbraculo. 2. Sic quoque, extra Ecclesiam proficit, in quibus fidelium lumen infirmum est, qui igneam Evangelii lucem vitiiis secularibus inquinati ferre non possunt: Et ut Aquila serpentes devorat, & eorum venena calore coquit interno: ita & Christus Dominus noster percussio Dracone, id est, diabolo lacerato, dum humanum sibi corpus assumit, peccatum illud, quod hominem tenebat obnoxium, tanquam perniciosum virus extinxit. Hoc est ergo quod ait, vestigia Aquila volantis, quia etsi post passionem & resurrectionem suam presentibus Apostolis Dominus noster ascendit in cælum, tamen cujus hominis tam altus sensus & tantus est, ut explicare posset, quomodo illa tanta majestas de cælo aut venire dignata fuerit, aut redire? Cum hoc solum nobis scire liceat, quod aut venit aut rediit. Quis enim cognoscere potest, quemadmodum VERBUM in virginem venerit, ut repente conceperit, ut tam felicem foetum partus virginalis effunderet, ut hominem Deus indueret, quem totus mundus non potest nec sufferre nec capere? Id est, quod ait vestigia Aquila volantis, id est, Christi Domini advenientis ad terram, aut redeuntis ad cælos vestigia comprehendendi enarrari, non posse. Hactenus Ambrosius. Atque hæc de quatuor animalibus dicta sufficiant.

Ambros. lib.
1. de Salom.
c. 1. vestigia
Aquila ad
Christum
applicat.

XXIV. Nunc oculi considerentur: scribit enim Johannes, animalia illa fuisse plena oculis antè & retrò, intus & extus. Hi oculi nihil aliud innuunt, quam attentionem, quâ tum ordinum præcipuorum Exarchi, tum omnes quoque pii ma-

Exarchi o-
mnes bene,
oculati sint.

Luc. 21. 28.
& 34.

ximè opus habent. Ea enim vitæ humanæ est conditio, ut nisi quis æterno cum dispendio offendere velit, diligentissimè circumspicere debeat: quapropter monet Christus, Luc. 21. v. 28. Respicite & attollite capita vestra. v. 34. attendite vobis. Et Paulus Ephes. 5. v. 15. *Videte fratres, quomodo circumspicite ambuletis, non quasi insipientes, sed ut sapientes redimentes tempus, quoniam dies mali sunt: propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes, quæ sit voluntas Dei.* Ac ut circumscriptio penitiùs nobis inculcetur, plenitudo oculorum antè & retrò introducitur: quâ de re Ambrosius eleganter scribit: *Videre oportet supra nos, id est, cognoscere Deum, & venturum iudicem de cælo: infra nos, infernum: retrò, tempus, quod inutiliter expendimus, & peccata, quæ commisimus: antiè, mortem nostram appropinquantem, à sinistris Demones & Damonum organa hereticos (Papam & hujus farinae alios) à dextris angelos, qui in die iudicii discurrent, & congregabunt de omni orbe terrarum eos, qui in gehennam ignis tradendi sunt ac suppliciiis æternis mandandi.* Vulgò circumfertur votum non ineruditum, & ad interpretationem oculorum multorum satis aptum: quod sic habet:

Utinam intelligerent, saperent & præviderent hominestria:	Præterita	Bonum omisum.
		Malum admissum.
		Tempus amissum.
	Præsentia	Vitæ brevitatem.
		Salvandi difficultatem.
		Salvandarum paucitatem.
Futura		Mortem, quâ nil miserius.
		Judicium, quo nil terribilius.
		Infernum, quo nil intolerabilius.

Huc adhibendi sunt oculi Christianorum, huc respiciendum, si absq; ingenti damno & æterno exitio vivere desideraverint.

XXV. Senæ alæ tribuuntur cuique animalium, de iis ut quoque non nihil audiamus, operæ precium foret: Non autem repetam, quæ supra in paraphrasi dicta, & ex Augustino de alis animalium prolata sunt. Illud duntaxat teneamus, primò per alas indicari celeritatem & felicitatem in obeundo munere: sicut enim Angeli idè alati describuntur, quia celeriter sua munera obeunt, & nulla eis impedimenta objici possunt, quò minus mandata faciant: Ita & ministri Ecclesiæ, Rectores Reipublicæ, fidi patres familiæ, & puero- rum informatores, nihil prius, nihil potius habent; quàm ut citissimè eâ, quæ ipsis incumbunt, officia expediant, nec sibi ob stare quicquam permittant: quæ celeritas & felicitas benedictione Domini fulcitur: & exemplum ejus tùm Apostoli, tùm Lutherus & Collegæ manifestissimum præbent, qui verè animalia alata fuerunt, & exiguo temporis spatio orbem totum cum Evangelio pervolarunt: ita ut exierit sonus eorum in omnem terram, Psal. 19. v. 5. Deinde, quia alæ hæ non ab invicem sejunctæ & divulsæ erant, sed cohærebant: uti ex Ezechiele patet c. 1. v. 11. idè conjunctio & concordia innuitur: quæ successus habet omni in officio longè prosperrimos & felicissimos. Econtra ubi discordia & dissensio animorum viget, ibi remora & obstaculum expediundis negotiis injicitur. Tertiò per alas cura & tutela indicatur: quotiescunq; enim scriptura Dei singularem protectionem describit, toties

ferè alas introducit: Exod. 19. v. 4. *Portavi vos super alas Aquilarum: & assumpsi mihi.* Psal. 17. v. 8. *Sub umbrâ alarum tuarum protege me.* Psal. 36. v. 8. *Psal. 36. 8. Filii hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt.* Psal. 57. v. 2. *In umbra alarum tuarum sperabo, donec transseat iniquitas.* Psal. 61. v. 5. *Protegar in velamento alarum tuarum.* Psal. 63. v. 8. *In velamento alarum tuarum exultabo.* Psal. 91. v. 4. *Scapulis suis obumbrabit tibi, & sub alis ejus sperabis.* Christus de gallina ait, quòd congreget pullos sub alas suas, Matth. 23. v. 37. Ita ergò omnes Exarchos decet curam habere, fovere & protegere eos, qui ipsis concredit sunt. Quartò peculiaris Augustini interpretatio alarum mihi incidit, quam lib. 2. de doctrin. Christ. cap. 11. habet, ubi Græcam & Hebræam linguam alas vocat, ad scripturæ intelligentiam necessarias. Hoc pacto non ineptè Doctores Ecclesiæ animalia alata dicuntur, quòd mediis & adminiculis requisitis instructi sint, adeòque volare queant: qui enim alis destituitur vel alis cereis utitur, volare nequaquâ potest: qui vocatione legitimâ, qui eruditione solidâ, qui pietate probatâ, qui patientiâ firmâ qui animi fortitudine infractâ, qui experienciâ debitâ caret, quomodo is feliciter vel Ecclesiæ vel Reipublicæ, vel domui propriæ, vel scholæ præsit? Darumb soll sich auch keiner in keinem Stand unterstehen/cher zu fliegen/bis ihm die Flügel gewachsen seyn / uti Germanorum vetus præceptum habet.

XXVI. Discamus perpetuâ *λειταργεία* celebrare nomen Domini, instar animalium quatuor, *λειταργεία* quæ requiem non habere, hoc est, incessabili voce Deum collaudare dicuntur: quâ in parte strenuum se gessit Regius Propheta David, uti ex Psal- miseus manifestè patet. Paulus verò etiam nos monet, ut similia agamus, Coloss. 3. v. 16. *Commone- rete vos invicem canticibus & laudibus, & cantilenis spiritualibus, cum gratiâ canentes in corde vestro Domino.* Et Ephes. 5. v. 19. *Impleamini spiritu, loquentes vobis ipsis per Psalmos, & hymnos, & canticones spirituales, canentes & psallentes in corde vestro Domino: Gratias agentes semper de omnibus, in nomine Domini nostri Jesu Christi, Deo & Patri.* Offeramus ipsi rhymia precatationis: offeramus sacrificium laudis, & ita præ sancto officio pietatis non requiescamus die vel nocte: exemplo ipsius Christi, Psal. 22. v. 3. *Ad te DEVS meus clamo per diem: & nocte non silentium mihi.* Sed proh DEUM, nunc usura noctis & lucis, ad impietatem à plerisque impenditur, debita devotio intermittitur, secularis tantum nequitia pensi habetur. Caveant isti, ne aliquando æternum ululare & ejulare cogantur, qui Deo psalmum in dulci jubilo canere gravantur.

XXVII. Sed & illud colligimus, in vitâ æternâ non fore otium, uti fortè rudiores sibi imaginantur: verum beati nominis divini celebratione occupabuntur: & quidem continuo, die ac nocte: à molestiis quidem requiescent, sed non à canticis: Ipse enim Angeli habent, quæ agant, stant coram Deo: ministrant ipsi, jussu Dei exequuntur, & certatim creatorem benedictum in omnia secula glorificant: similis planè nostra in cælis erit conditio, uti in sequentibus Apocalypseas capitibus iterum atque iterum audiemus.

XXVIII. Mysterium Trinitatis evidentissimè trisagio *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus DEVS Sebaoth*, continetur. Dicant enim universi Antitrinitarii, quare rex Deus dicitur san-
ctus

Celeres si-
mus in obe-
undo mu-
nere.

S. Apostoli,
B. Lutherus
& collegæ
ejus verè a-
nimalia a-
lata fuerunt.

Psal. 19. 5.

In vita æ-
terna non
erit otium:
sed in nomi-
nis divini
celebratione
occupabi-
mur.
Ipsi Angeli
non otian-
tur.

Perpetuâ
λειταργεία
celebramus
Deum.

Col. 3. 16.

Eph. 5. 19.

Psal. 22. 3.

ctus, si essentia & persona tantum unum est: Si obijciant, trinam repetitionem indicium esse perfectionis, eadem hoc facilitate negabimus, quia ipsi affirmant: inde enim sequeretur, quoties Deus se unum esse dicit, toties imperfectionem notari: vel si verax dicatur, non repetito ter hoc titulo, non perfectam veritatem Deo attribui: sed quid magis absurdum, impium & blasphemum foret, quam talia de Deo vel somnare, nedum affirmare? Itaque invictè asseritur, quia animalia ter acciunt sanctus, sanctus, sanctus, non ad unam, sed tres personas distinctas trisagium istud pertinere. Lux veritatis tam perspicua est, ut radii ad penetralia etiam Judæorum permearint: Rabbi enim Simeon expressè trisagion istud sic Hebraicè recitat:

קדוש ויהוה אלהינו קדוש ויהוה אחד קדוש ויהוה רוחו קדוש
Sanctus hic est Pater, sanctus hic est Filius, sanctus hic est Spiritus sanctus. Rabbi Jonathan similiter Chaldaicè sic recenset:

קדוש אבא קדוש בנא קדוש רוחא קדוש
Sanctus Pater, sanctus Filius, sanctus Spiritus Sanctus. Proinde indubitanter credamus, Deum esse essentia unum, personis trinum: sicut Johannes ait: Tres sunt, qui testimonium dant in celo, 1. Johan. 5. v. 9. & sicut se tùm in Baptismo suo, tùm in institutione nostri revelavit, quod sit Deus Pater, Filius, & Spiritus Sanctus.

XXIX. Quod sanctus celebratur Dominus, probè contra Manichæos & Sacramentarios notatur: si enim sancta est Deus essentia, non utiq; approbat, vel efficit ea, quæ sanctitati adversantur, utpote peccata, crimina, flagitia, adulteria, homicidia, furta, & quæ hujus generis sunt plura: quin potius ratione sanctitatis eos, qui iniquitatem operantur, punire decrevit: quemadmodum ex dictis innumeris & exemplis longè promptissimis patet: Hinc de Deo affirmat Psaltes: Non es Deus iniquitatem volens: non habitabit juxta te malignus, neq; permanebunt injusti ante oculos tuos: odisti omnes, qui operantur iniquitatem, perdes eos omnes. Psal. 5. v. 5. 6. 7. Hinc exigit Dominus, ut populus simus, splendore sanctitatis ornatus, Psal. 110. v. 3.

XXX. Diligentem verò considerationem quoque meretur, quod Deus παντοκρατωρ omnipotens, à quatuor animalibus celebratur: Et quidem passim in scripturis hoc ἰδιωμα Dei reperire licet: Paulus ait: Quod solus potens sit, 1. Tim. 6. v. 15. Quod super abundanter possit facere, Eph. 3. v. 20. Maria ait: Fecit mihi magna, qui potens est, Luc. 1. v. 49. Fecit potentiam in brachio suo, ibid. v. 51. Domini est magnificentia & potentia, & gloria, 1. Paralip. 29. v. 11. Apud ipsum non est impossibile omne verbum, Luc. 1. v. 37. Sicut Deus ipse inquit: Ecce ego Dominus DEVS universa carnis, nunquid difficile mihi erit omne verbum? Jerem. 32. v. 27. Ego Dominus omnipotens sum, Gen. 17. v. 1. Hæc omnipotentia ingens affert hominibus afflictis solatium, quocunque enim versentur in discrimine, non dubitant, quin juvare possit dexterâ suâ altissimus: quemadmodum fortitudinem & potentiam brachii sui in educatione Israël ex Aegypto, in conservatione Danielis & sociorum, & alibi infinities ostendit. Quæ ergo horrenda est audacia, Dei omnipotentiam in dubium vocare velle, quod Sacramentarii & Calvinistæ levissimi homines coram toto orbe Christiano factitare non verentur: Ac ne quis

hæc in parte injuriam fieri ipsis existimet, non gravabor aliqua loca annotare. P. Martyr in Dial. contra D. Brentium, p. 5. 6. 8. expressè negat, Deum suâ omnipotentia efficere posse, ut corpus humanum sit in pluribus locis, vel ubiq; in dispensatione cœna. Nullâ vi fieri posse, ut res creata sit ubiq; Lambertus Danæus, Leidenensis Reipublicæ in Hollandiâ quondam perturbator, ut illudat omnipotentem Deo, sic scribit: Non potest Deus omnia: Non enim potest montem sine valle facere, non factum infectum reddere, non potest se Christus ingenitum reddere. Theodorus Beza Omnipotentiam Deo tribuere recusat, inde, quia Deus non possit efficere, ut tria sint quatuor, ut effectum præeat causa efficiens: ut factum reddatur infectum. Et Tom. 1. oper. pag. 300. sic ait: Quadam sunt adeò in rebus ipsis, & ita in ipsis insita, ut si mutantur, rerum ipsarum interitum necessario secum trahant, quò fit, ut Deus illa mutare nec velit, NEC POSSIT. Idem in libro contra Doct. Selneccerum, fol. 115. Concludimus, Christum non modo nolle, verum etiam NON POSSE velle corpus illud suum verum & ἀειπαρτον multis simul in locis sistere. Homil. 2. de Cœnâ Domini, omnipotentiam Dei Beza fœdas omnipotentia latbras appellat, & ut blasphemus homo abundantiam impietatis prodat, sic Deo omnipotentiam absolutam derogat, pag. 72. Illud efficere, ut quod fuerit, non fuerit, vel ut aliquid simul sit, & non sit, vel simul tale sit, & tale non sit, id verò NON potest Deus. Et pag. 82. Deus non potest omnia, quia non potest efficere, ut qui vixerit non vixerit, ut bis dena non sint viginti. Curæus in Exeg. p. 88. & 129. asserit, Deum ne quidem per potentiam suam divinam efficere posse, ut corpus non habeat extensiones vel locationes dimensionum. Neostadiani in Admonit. suâ pag. 266. ita scribunt: Ne quidem ipse Deus, qui est infinitus, potest simul finitus & circumscriptus fieri, multo minus creaturam finitam simul & infinitam, ἀειπαρτον & ἀπεριπαρτον facere. Vide Lector Christiane, quàm falsè rideant prophani homines Dei omnipotentiam? Nonnulli id quoque asserunt, Deum non posse restituere florem amissum virgini, & similia: O impia labia impiorum! Haud judico dignos esse, quibus respondeatur, cùm blasphemiam eorum manifestam sui detestationem mereri deprehendatur: si quædam ex superioribus non potest Deus facere, id non impotentia, sed sanctæ immutabilisq; est constantia: ita autem coarctare omnipotentiam Dei, & certis limitibus circumscribere, ut præternaturale & supernaturale nihil facere possit, extremæ impietatis est. Annon infinitus Deus finitus factus est, cùm carnem humanam assumeret, cùm caro fieret, cùm in utero virginis conciperetur: Annon factum infectum reddit, cum omnia nostra peccata aufert, delet, ac in profundum maris abjicit? Et quis dubitet, mulierem peccatricem, Mariam Magdalenam, quæ non raro pudicitiam suam prostituit, in resurrectione mortuorum, corpore purissimo, & castitate integerrimâ, ac lucidissimâ apparituram? Sine omni certè dubitatione fœminis lapsis illâsam virginitatem, perjuriis veritatem atq; fidem, raptoribus justitiam, si modò pœnitentiam egerint, & in Christum Jesum crediderint, absq; omni scelerum cicatrice, Deus restituet: quemadmodum Augustinus pulchre scribit: Sicut non fuit impossibile Deo, quas voluit instituire: sic ei non est impossibile, quas instituit naturas mutare.

Trinitas sacrosanctæ ex scripturis asseritur.

1. Joh. 5. 9.

Deus est sanctus.

Et idè peccati.

Psal. 5. 6. 7.

Psal. 110. 3.

Deus omnipotens.

1. Timot. 6. v. 15.

Eph. 3. 20.

Luc. 1. 49.

1. Paralip. 29. v. 11.

Luc. 1. 37.

Jerem. 32. v. 27.

Gen. 17. 1.

Sacramentarii omnipotentiam Dei expressè negant.

P. Martyr in Dial. contra Brentiū.

Lamb. Danæus in Elencho Hæretic. p. 167.

Theod. Beza in Cœnophag. p. 151. Tom. 1. op. pag. 300.

Beza in lib. cont. D. Selneccerum, fol. 115.

Idem Homil. 2. de Cœna.

pag. 72.

pag. 82.

Curæus in Exeg. p. 88. & 129.

Neostad. in Admonit. pag. 266.

Deus infinitus, verò finitus est factus.

Deus facta infecta reddere potest.

XXXI. Bis vocatur hic *Deus vivens in secula*. Non sine singulari & maximè arduâ ratione: Inde enim primò æternitas ejus perspicitur: Deinde, toti Ecclesiæ, & omnibus membrisejusdem, eximia consolatio proponitur: præproperè nonnunquam videntur mori columnæ Ecclesiæ & Reipublicæ: præmaturè videntur sæpe eripi conjuges & parentes: id dolent, id queruntur effusis lachrymis oves, subditi, vidui, viduæ, orphani, sed parciùs tristemur: superest enim Deus benignissimus, qui *VIVIT in secula*, nec otiosus vivit, sed ita, ut nostri curam habeat diligentissimam? Hic si vivit, quid metuamus? Hic si vivit, cur non exulemus? Cur non impensè gaudeamus? Vivit Patronus fidus Ecclesiæ, vivit Dominus universæ Reipublicæ: vivit judex viduarum, vivit Pater orphanorum: vivit defensor innocentium: vivit protector piorum: vivit victor hostium: vivit exauditor precum: vivit curator pauperum: vivit paracletus afflictorum, vivit Salvator ægrotantium: vivit Redemptor peccatorum resipiscentium: vivit resurrectio mortuorum. Hic vivens in secula perpetuò ob oculos nostros versetur: quemadmodum respexit ad ipsum Job. cap. 19. v. 25. *Scio quòd Redemptor meus vivit*. Et Paulus Gal. 2. v. 20. *Vivit in me Christus*: quòd usitatum distichon pertinet:

*Vivit in excelsis Christus, nec vivere vellem,
Si non Immanuel viveret ille meus.*

Externus
venerentia
visus & cul-
tus DEO
non displice-
at.
Matth. 23.
v. 39.
Phil. 2. 10,

XXXII. Dum viginti quatuor seniores ante
sedentem in throno procidisse scribuntur, doce-
mur, externum reverentiæ ritum & cultum, Deo
non displicere: passim scriptura meminit, quòd
adorantes Deum prociderint: ipse Christus cum
precaretur, non dedignatus est procidere in faci-
em suam, Matth. 26. v. 29. Hoc ipsum innuit Pau-
lus, cum ait: *Flectendum in nomine Jesu omne ge-
nus, cœlestium, terrestrium & inferorum*, Philip. 2.
v. 10. Et si igitur devotio vera magis in corde,
quàm in corpore consistit: tamen non iniquum
est, ut corpus se coram creatore humiliet, & ad
nomen Domini caput aperiatur, poplitem flectat,
aliaq; reverentiæ signa exhibeat. Sic Theodosi-
um se supinum abjecisse in solum; & Davidis mi-
serabilem emisisse vocem: Adhæsit pavimento
anima mea, superius ex Nicephoro indicavimus.
Sacramentarii rident hunc externum cultum,
quia homines prorsus prophani sunt, neq; interno
affectu, neq; externo gestu creatorem honoran-
tes: digni clavis Draculæ, quibus pilei capitibus
arctius infingerentur. Nos verò fugiamus ipsorum
morositatem, & majestatis divinæ contemptum:
potius cum viginti quatuor senioribus debitam
Deo reverentiam exhibeamus.

Seniores
abjiciunt
coronas suas

XXXIII. Humilitatis quoque idem collegium seniorum exemplar luculentum edit, abjiciunt enim coronas suas ante thronum, & soli Deo gloriam, honorem & virtutem competere affirmant : sanè qui majestatem tremendam sacræ Trinitatis penitus considerat, non immeritò se coràm eâ humilitare pergit : Ipsi Seraphim præ humilitate alis facies suas & pedes suos tegunt, Esa. 6. v. 2. Si Lucifer ita se humiliare voluisset, utiq; in dignitatis & honoris Angeli solio, non minùs, quàm cæteri sancti Spiritus permanisset : proinde humiliemus nos, qui in domibus luteis, & corpore peccati habitamus, humiliemus, inquam sub potenti manu Dei, 1. Pet. 5. vers. 6. Ita humiliabar se Jacob, Genes. 32. v. 10. Domine,

Exa. 6. v. 2.

1. Per. 5 v. 6
Genes. 32.
v. 10.

minor sum cunctis miserationibus tuis, & veritate,
quam explevisti servo tuo. Ita David, Plal. 115. v. 1. *Ps. 115. v. 1.*
Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da glo-
riam, propter misericordiam & veritatem tuam. Et
Psal. 116. v. 16. O Domine, quia servus tuus, *Ps. 116. 16.*
ego servus tuus, & filius ancilla tue. Ita Daniel ab-
jecit coronam, cap. 9. v. 7. Tibi Domine justitia, no- *Dan. 9. v. 7.*
bis autem confusio faciei. Ita Theotorgis Maria, Luc. 1. *Luc. 1. 48.*
v. 48. Respexit Dominus humilitatem ancilla sue:
& vers. 38. Ecce ancilla Domini. Sic humiliabat se & 38.
Centurio Capernaiticus, Matth. 8 v. 8. Domine *Matth. 8. 8.*
non sum dignus, ut intres sub tectum meum. Sic co-
ronam tribuit Christo Johannes Baptista, inqui-
ens: Non sum dignus, solvere corrigia calceamen- *Ioh. 1. v. 27.*
torum ejus, Joh. 1. v. 27. Sic humiliavit se Petrus, *Luc. 5. v. 8.*
Luc. 5. v. 8. Exi a me Domine, homo peccator sum.
Præ humilitate Publicanus faciem attollere, &
oculos ad cælum levare verebatur, Luc. 18. v. 13. *Luc. 18. 13.*
Horum vestigiis insistamus, & nostras quoque
coronas ante thronum abjiciamus: Sed ecce insa-
niam Pontificiorum, qui non tantum coronas
non abjiciunt, sed proprio ausu capitibus in po-
nunt, seque coronam justitiæ, operibus electitiis
mereri planè statuunt. His eveniet olim, sicut præ-
dixit Dominus: Qui seipsum exaltat, humiliabitur.

XXXIV. Occurrit hîc locus de *Creatione*, *Deus Crea-*
 quæ soli Deo assignatur; *Tu Deus vivens in se* *tor est reus*
omnium.

Εἰ τις ἐρεῖ θεὸς εἰ μὴ παρ' ἐξ ἑνός, ἔτ' ὀφείλει
κόσμον ἴσον τῷ τωσὶν εἰπεῖν ἐμὸς ἔτ'.

Hoc est.

*Extra unum si fors sacri sua numina quisquam,
Debet & is merito talem sibi condere mundum,
Hic mens est, rectè tum dicat : & incolat orbem
Ipse suum, testans quo sit factore creatus
Et quâ de causâ.*

Quia

Deus Crea-
tor est rei
omnium.

Ἐλεγχ.
Manichaeo-
rum & Ba-
silidianorum.
Item Va-
lentiniano-
rum.

Gen. 1. v. 1.
Malach. 2.
v. 10.
Psal. 33. 6.

1. Cor. 8. 6.
Hebr. 1. 2.
Iohan. 1. 3.
Rom. 11. 36
v. 36.
Col. 1. 16.

AE 17. 24.
Eccles. 18. 1.

Hierem. 10.
v. 11.

*Iustitias in
Orat. ad
Antoninum
Pium.*

Et omnem creaturam, quæ in cælo est, & quæ super terram, & sub terrâ, & in mari, & quæ in eis sunt omnia, audiui dicentes: Sedit in throno, & Agno benedictio, & honor, & gloria, & potestas, in secula seculorum.

Καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα ἔλεγον, Ἀμήν· καὶ οἱ εἰκοσὶ τέσσαρες ἄγγελοι ἕπαιον, καὶ προσκυύησαν ζῶντι εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Et quatuor animalia dicebant, Amen: & viginti quatuor Seniores ceciderunt in facies suas, & adoraverunt viventem in secula seculorum.

ARGUMENTUM.

TRactatur hoc capite visionis secundæ pars altera: duobus constans membris: 1. agitur de libro septem sigillis ob signato, quem cum nemo nec in cælo, nec in terrâ, nec sub terrâ aperire posset, tandem *Agnus & Leo* de tribu Juda, hoc est, Christus Jesus, aperire dignus iudicatus est: deinde insignis *δοξολογία* describitur, & hymnus admodum eximius, quem viginti quatuor Seniores, cum universo Angelorum omnisque creaturæ exercitu, in honorem Agni summæ devotione & reverentiâ decantârunt. Utrumque membrum distinctè expendemus: Deum æternum suppliciter rogantes, ut Spiritus sui sancti gratiam clementer impertiat: & mysteria, quæ in hoc capite latent, per clavem Christi Davidicam aperiat, Amen.

Pars prior.

Majestatem sedentis in throno suprâ percepi-
mus: nunc quid sedens agat, & quod Christi sit
munus, itidem audiamus: *Vidi in dexterâ se-*
dentis super thronum librum scriptum intus
& in terga, signatum sigillis septem, inquit Jo-
hannes. Hic primò, quid per librum: deinde,
quid per scripturam intus & in tergo: tertio,
quid per sigilla septem innuatur, dispiciendum
venit. Equidem ipse propemodum, cui sententiæ
adstipuler, hæreo, cum ita variare interpretes de-
prehendo. Augustinus breviter scribit, Hom. 4.
Per librum intus & foris scriptum utrumque Testa-
mentum intelligi: A foris vetus, ab intus novum,
quod intra vetus latebat: signatum, id est, omni my-
steriorum plenitudine obscuratum, quod usq; ad pas-
sionem & resurrectionem Christi mansit signatum.
Nam quomodo Testamentum non dicitur, nisi quod
faciunt morituri, & signatur usq; ad mortem Testa-
toris, & post mortem ipsius aperitur: Ita & post Chri-
sti mortem omnia mysteria revelantur. Huic inter-
pretationi assentiunt Hieronymus, Ambrosius,
Beda, & alii complures: neq; moventur, quòd V.
ac N. Testamentum plures libros contineat, hic
verò unius tantum mentio fiat: sed respondent,
omnes eos libros sub numero unius libri à Johan-
ne introduci, quia uno Dei spiritu universa scri-
ptura inspirata & condita est, & quia mirificè in-
ter se consentiunt & concordant, adeòq; unum
unius Dei verbum constituunt. Hic liber in dex-
terâ est Filii Dei: Eos enim, qui ad dextram ali-
quando collocandi sunt, ad hunc ipsum librum
ablegat, Esa. 8. Immo sedens ad dextram, juxta
hunc librum judicare & pronunciare vult, Jo-
han. 12. Rom. 2. Ac ut acceptabilior fiat hæc

ἑπτασίδες, eruditè septem sigilla prænominati scri-
ptores interpretantur: Aliqui enim Judæorum in-
primis cœcitate nonari censent, qui manibus
quidem versent terantq; hunc librum, oculis sæ-
pè aspiciant, nec tamen quicquam intelligant: de
quâ cœcitate apud Esaiam & alibi plura reperun-
tur. Alii septem præcipua de Christo mysteria re-
citant, quæ in scriptura latitare, & hic sub nomi-
ne sigillorum septem proponi dicantur. 1. Vaticinia
de Messia generatione & passione. 2. Typus
& figuras tum sacrificiorum, tum personarum
maximè memorabiles: qui in plenitudine de-
mum temporis perspicui sunt facti. 3. Promissio-
nes eximie felicitatis, quæ corporalium quidem
bonorum speciem habuerint, reverâ tamen ad
spiritualia & æterna per Messiam donanda respe-
xerint. 4. Mysterium sacrosanctæ Trinitatis, &
inprimis Christi divinitatis. 5. Christi geminus &
humilis & sublimis adventus. 6. Sacerdotii Ju-
daici abrogatio, & Melchisedeciani instauratio.
7. Populi Israëliti repudiatio, & gentium ad
Ecclesiam ac regnum Messia, gratiosa vocatio.
Sic viri non minimi librum hunc & sigilla septem
intelligunt. Alii verò omnia ista membra ad pas-
sionem Salvatoris accommodant, dicentes,
quòd ipse Christus sit liber, scriptus foris, quoad
externa flagella, vulnera & cicatrices: intus quo-
ad animæ tormenta: septem verò sigillis opi-
nantur indicari septem eximia mysteria, quæ in
passione Domini, omnium hominum sensui,
iudicio & intelligentiæ contraria, penitusque
incomprehensibilia animadvertuntur: 1. enim
omnipotens DEI Filius, quasi impotens appa-
ret. 2. Is qui nativâ est impassibilis, du-
rissima patitur. 3. Fons sapientiæ insipienter e-
gisse, ab hominibus putatur. 4. Qui omnes the-
sauros possidet, pauperrimus conspicitur. 5. Glo-
riosisimus Dominus summâ ignominia afficitur.
6. Filius unigenitus carissimus, à Patre quasi to-
tus derelinquitur: uti ipse Messias in cruce que-
rulam voce testatur: Deus meus, Deus meus, qua-
re me dereliquisti? Tandem qui vita erat æterna,
morte temporali verè moritur. Addam interpre-
tationem adhuc aliam itidem non ineruditam,
ab eximio patre Bernhardo profectam: Is festo
Paschatos fol. mihi 36. & 37. integram de septem
ab Agno solutis signaculis hominam conscrip-
sit, ita me Deus amet, tam doctam & nervosam,
ut dubitem, num hoc in genere eruditorem sol-
viderit: inter alia quid de libro & signaculis sen-
tiat, apertè ostendit, inquit: *Mihi videtur Chri-*
stus est liber, qui non poterat aperiri. Quis enim di-
gnus inveniretur aperire hunc librum? Indignum
se proficetur & ipse Baptista Johannes, quo inter
naïos mulierum major nemo surrexit: Non sum,
inquit, dignus, solvere corrigiam calceamenti ejus.
Venerat enim ad nos calciata majestas: divinitas
incarnata: venerat Dei sapientia sed in libro clauso
utiq; & signato: Quod ligabat corrigia calceamen-
ti, hoc claudabant signacula libri. Sed quid dici-
mus super his septem? An forte triplex anima vir-
tutis, ratio, memoria & voluntas, & quadrifaria cor-
poris compositio ex elementis videlicet quatuor, in
his septem est intelligenda, ut nihil de veritate hu-
manitatis defuisse, noverimus Salvatori? An magis
humanitas ejus ipse est liber: & querenda sunt si-
gnacula septem? Septem enim quadam arb. tror in-
veniri: quibus maxime celabatur in carne presen-
tia majestatis, ut non posset aperiri liber & sapientia,
que

De libro, &
quem sedens
in throno
habuit,
quid sit,
varia opi-
niones.
fol. 664.

Esa. 8.
Iohan. 12.
Rom. 2.

Bernhard. 11.
Fest. Pasch.
fol. mihi 36.
& 37.

qua latebat agnoscere. Sunt autem, quae occurrunt in-
terim, matris desponsatio, quam partus virginis & con-
ceptionis puritas velabant: ita ut hominis fabri fili-
us, fabricator hominis putaretur. Infirmitas et-
iam corporis, quā nimirum plorans, vagiens, lactens,
& dormiens, & ceteris subjacens necessitatibus car-
nis, latebat inter hac virtus divinitatis. Sic & cir-
cumcisionis signum suscipiens, peccati remedium, &
gritudinis medicinam: qui morbum omnem tollere
venerat & peccatum. Et idem in Aegyptum fugiens
a facie Herodis reguli: nec Dei filius agnosci poterat,
nec rex cæli. Quid trina illa tentatio inimici, in de-
serto, in pinnaculo, supra montem? Si filius Dei, in-
quit, es, dic ut lapides isti panes fiant? Et idem: Mit-
te te deorsum. Nentrum Christus fecit, ut signa-
retur liber, & falleretur astutus: Denique, consp-
seductus est, ut haberet jam pro constanti hominem
esse purum; & in tantam vesaniam superbiā cecā
proruperat: ut non diceret ultra: Si Filius Dei es:
sed; Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraveris
me. Sextum est signaculum crucis, ubi pependit in-
ter latrones, & cum iniquis deputatus est Dominus
majestatis. Clausit & sepultura librum hunc, nec
ullum signaculum omnino sic obstruxit, sic occultavit
magnum pietatis Sacramentum. Sepulto nimirum
Domino, sola restare desperatio videbatur, adeo ut di-
scipuli dicerent: Quia nos sperabamus: quis non illo
fletet in tempore: clausum arctius librum, & non esse
qui aperiret? Sed ne fletueris ultra Johannes sancte:
etiam tu noli flere Maria. Procul sit luctus, tristitia
nebula dissipetur. Exultate iusti in Domino, & glo-
riamini omnes recti corde. Dignus est agnus, qui oc-
cisus est, leo qui resurrexit. Postremo liber ipse di-
gnus est aperire se ipsum: Resurgens nimirum a mor-
tuis: resurgens autem virtute propria, & post tres
dies, sicut prädixerat testimonium perhibentibus in-
imicis: & resurgens in tantā majestate & gloriā, indi-
cat manifeste quaecumque, prädiximus signacula velope-
rimenta voluntaria, non necessaria, nec conditionis
fuisse, sed dignitatis. Hæc Bernhardus. Inde elici-
tur, quod Christum per volumen istud sive li-
brum intellexerit. Alii memoriam Dei accuratissi-
mam, & ad omnia secreta penetrantem hinc in-
dicari statuunt. Et si verò singulas interpretatio-
nes adductas elegantes, pias, & jucundissimas ef-
se, nec contra articulum fidei impingere, libenter
fateor: præcipue primam illam, quā per librum
Scriptura sacra intelligitur: tamen ut titubem, &
non pleno Spiritu aditipuler, movet me initium
capitis quarti, ubi vox cum Johanne loquens ait,
se ostensuram ipsi, non propriè & κυρίως, quæ jam
facta sunt, sed quæ oporteat fieri citò, sive ut Græ-
ci codices legunt, quæ oporteat fieri posthac:
jam verò universa ea, quæ in V. Testamento de
Messiā latitabant mysteria, insuper quæ in passio-
ne ejus acciderunt mirabilia, ad classem futura-
rum rerum non referri possunt, sed præterita-
rum. Longè enim illa facta sunt prius, quā visio
hæc Johanni revelaretur. Itaque arbitror, vix
ullam inter superiores exactè consistere senten-
tiam, neque aliter, quā applicativè & anagogi-
cè admitti posse. Lyrani autem interpretatio
commodior mihi videtur, quā per librum intus
& foris scriptum, præsentiam & providentiam
Dei innui scribit: & huc tota textus Cuvierii bel-
lissimè quadrat: quod enim liber iste intus & fo-
ris scriptus fuit, nihil aliud indicatur, quā pro-
videntiam Dei esse absolutissimam, & circa in-
numerabiles res occupari: ita ut intus in libro

non sufficiat spatium, si consignantur, sed & fo-
ris adhuc plurima scribenda restent: vel per scri-
ptionem internam mysteriorum incomprehen-
sibilis majestas, per externam verò aliquarum
rerum perspicuitas, intelligi potest. Nonnulla
enim nobis manifesta & nota: nonnulla verò, &
imprimis specialia facta futura, abscondita, adeo-
que in dexterā sedentis in throno reposita sunt:
Hic omnia scit, gubernat, regit & administrat.
Majoris perspicuitatis gratiā sciamus, initio im-
propriè & sive ἀνῳπωναθῆς, sive μετὰ φρονῆς
Deo librum in scripturis assignari: quod Spiritus
Sanctus ad ingenii humani infirmiorē ὁρμη-
τικαίαν, æternam, certam, infallibilemque Dei no-
titiam & curam rerum & actionum humanarum
omnium exprimere cupit. Deinde cum Deus
non nudè & absolutè omnia sciat, sed & vi suæ
providentiæ singula ordinet ac disponat, & quidē
pro diversitate objectorum diversimodè: Hinc
non unum, sed plures Deo libros in scripturā tri-
bui teneamus. Infra enim cap. 20. v. 12. videt Jo-
hannes mortuos, parvos & magnos stantes in cō-
spectu Dei, & ecce LIBRI aperiuntur: & ALIUS li-
ber aperitur, &c. Suprà cap. 2. librum vitæ expen-
dimus, qui unus est inter libros Deo assignatos:
Alius judicii universalis haud ineptè nominatur,
quo Deus consignata habet singula & universa
hominum bona & mala facta, ut secundum ea ju-
dicentur: De hoc libro scribit Daniel cap. 7. v. 9.
& 10. *Aspiciebam, donec throni positi sunt, & An-*
tiquus dierum sedet: & libri aperti sunt, Johannes
quoque capite suprà citato 20. v. 12. ait: *Judicati*
sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris, secun-
dum opera ipsorum. Sed de hoc libro caput quin-
tum Apocalypsis non loquitur: quin potius de
tertio libro universalis providentiæ & governa-
tionis, quem & David Psal. 139. v. 16. prodidit, in-
quiens: *Informe meum* (me adhuc embryonem)
viderunt oculi tui: & in libro tuo scripti erant omnes
dies, qui futuri erant, & nondum unus extabat ex
illis. Ac ut certior evadat nostra interpretatio,
perpendat saltem Lector Christianus totam visio-
nis coherentiam, num non ex hoc libro sedentis
in throno, tanquam ex divite quādam scaturigine
promanarint, miranda illa Dei judicia, quæ capite
sequenti sexto describuntur. Postquam enim A-
gnus heptoceros, hoc est, Christus secundum as-
sumptam humanitatem, infinitā ac verè divinā
majestate & potentiā inunctus, è dextera Dei ac-
cepit librum illum arcanorum consiliorum gu-
bernationis divinæ, ejusdemque sigilla sex aperuit,
mox cædes, fames, pestis, Sanctorum querelæ,
terræ motus, & varia cæti prodigia oborta & cō-
specta fuere: sic aperto sigillo libri hujus septimo,
comparuerunt septem Angeli tubicines aut cor-
nicines, qui signum quasi dabant earum calami-
tatum, quæ sub Antichristo & Mahomete futuræ
erant: ita quidem ut vel inde luculenter pateat, li-
brum istum rectissimè de libro providentiæ &
gubernationis divinæ accipi. Nunc ergo progre-
diamur, & quomodo apertio libri expetita, &
expedita sit, audiamus.

Vidi Angelum fortem, prædicantem vo-
ce magnā: Quis est dignus aperire librum,
& solvere signacula ejus? Interrogatio hæc,
quasi ad mirabunda testatur, quā difficile opus
sit, in mysterium providentiæ divinæ prospicere:
Discrepant verò & hinc Interpretes, dum aliqui
per Angelicam hanc interrogationem, deside-
rium

Deo in scri-
pturis liber
ἀνθρωπο-
παθῶς as-
signatur.

Cur plures,
quā unus
libri DEO
tribuantur?
Apocal. 20
12.

Daniel. 7,
& 10.

Apocal. 20,
12.

Noster tex-
tus de libro
universalis
Dei provi-
dentiæ &
gubernatio-
nis agit.
Psal. 139, 16

Sententia
Lyrani, quæ
Auctori pro-
batur.

Ambrosius.
Rupertus.
Lyra.

rium Patriarcharum & Regum Veteris Testamenti pro missione Messiae: Alii verò Angelum Gabrielem (hæc enim vox fortitudinem Dei significat) Alii Johannem Baptistam, alii quemvis pium, & diligentem verbi Præconem notari existimant. Mihi consultissimum videtur, quia literalis sententia scripturæ non adversatur, ut juxta τὸ ῥητὸν *Angelus fortis*, sive Gabriel, sive alius fuerit, intelligatur: qui voce magnâ ideo prædicavit, ut animum Johannis ad consideranda mysteria vehementius inflammaret. Ita se habet Angelica scrutatio.

Jam sequitur: *Et nemo poterat, neq. in cælo, neq. in terrâ, neq. subter terram, aperire librum, neq. aspicere illum.* Per modum Amplificationis ista dicuntur, non existisse quendam sive in cælo, inter Angelos, sive inter homines in terrâ vivos, & subter terram jacentes mortuos, qui penetralia ima mysteriorum Dei ingredi, & ad profunditates illas pervenire potuerit. *Et ego flebam multum*, inquit Johannes, *quod nemo dignus inventus esset aperire & legere librum, nec videre eum.* Qualis tota fuit visio, talis & fuit Johannitica lachrymarum profusio. Flevit autem Apostolus tum præ dulcedine quas viderat rerum: tum præ summo cognoscendi desiderio, fletuq. suo, Patriarcharum in V. Testamento suspiria & desideria se nunc quoq. experiri, manifestavit: unde Rupertus, ipsum non minùs, quam Daniele, virum desideriorum nominari posse statuit. Quemadmodum verò aliàs suspiria piorum respicit Dominus, ita & hîc fletus Johannis (non ceu meritum, sed ut ordinarium medium) impetravit, ut dispositione Dei quamprimum *unus de Senioribus* (quem nonnulli Matthæum, nonnulli Petrum, nonnulli verò probabilius Jacobum Patriarcham fuisse opinantur, ob verba vaticinio Jacobitico prorsus convenientia) consternatum Apostolum erigeret, dicens: Μὴ κλαίῃς, *Ne fleveris*: Etsi enim nec Angeli nec homines huic operi sufficiunt, *vicit tamen Leo de tribu Juda, radix David, ut aperiat librum, & solvat septem signacula ejus.* Leo iste de tribu Juda, & surculus Davidis, Christus Jesus est, qui & in veteri Testamento nominabatur, Genes. 49. v. 9. *Caulus Leonis Juda ad pradam ascendisti; Fili mi requiescens accubisti, ut Leo & quasi leona.* Esa. 11. v. 1. *Prodibit virga ex trunco Jesse, & de radicibus ejus surculus fructus edet.* Hic Leo vicit, hoc est, prævaluit, & dignus fuit, qui librum aperiat, & signacula ejus solvat. Ortum ex tribu Juda Apostolus Hebr. 7. v. 12, 13-14. diligenter trutinat, & inde translationem Sacerdotii Levitici sive Aaronici ad illam tribum, de quâ nullus altari astitit, confirmat, inquiens: *Translato Sacerdotio necesse est, ut legis quoque translatio fiat.* In quo enim hæc dicuntur, *de alia tribu est, de quâ nullus altari præstò fuit.* Manifestum est enim, quod ex Juda ortus sit Dominus noster, in qua tribu nihil de Sacerdotio Moses locutus est. Quare autem Leo, & radix Davidis Christus nominetur, infra in tractatu locorum communium luculenter percipiemus. Jam attendite Christiani, quomodo Christus Johanni Apostolo protinus appareat, & id quod Senior ille dixit, certius reddat. *Et vidi*, ait Apostolus, *& ecce in medio throni & quatuor animalium, & in me-*

dio Seniorum, AGNVS stans tanquam occisus, habens cornua septem, & oculos septem, qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram; Et venit & accepit de dextera sedentis in throno librum. Quem supra Leonem dixerat, nunc AGNUM vocat, propter passionem, patientiam, mansuetudinem, & alias cum Agno dotes communes. Inter alia verò de Agno hoc commemorat, quod habuerit *cornua septem, & oculos septem.* Apud Zachariam non multum absimilis, cap. 3. & 4. habetur visio, de lapide, qui itidem visus erat heptoceros, & septem illi oculi discurrebant in universam terram. Per septem cornua indicatur omnipotentia: cornu enim pro scripturæ consuetudine robur ac fortitudinem notat: sumptâ metaphorâ à bobus, ut Thren. 2. v. 3. *Confregit in irâ furoris omne cornu Israël, id est, omnes vires & potentiam regni Israelis.* Luc. 1. v. 69. *Erexii nobis cornu salutis, hoc est, Salvatorem potentissimum.* Oculi verò septem, omnis sapientiam significant, & illuminationis gratiam: utraq. enim præditus est Christus, etiam juxta humanitatem: sic communiter Doctores sentiunt. Alii tamen dona Spiritus Sancti septem intelligere malunt: Alii majestatem per cornua, & amabilitatem per oculos innui statuunt: quod scilicet omnium oculi in ipsum intenti sint. Alii potentiam Christi super universa mundi regna: alii septem quædam præcipua Christi opera per cornua & oculos intendi arbitrantur: sed uti puto, plerâq. hæc sententiæ, longius à textu & *ῥωμεια* ejus recedunt. Nisi proinde fallor, cornua & oculi in Agno sibi hoc volunt: alios Agnos imbecilles admodum, simplices, incautos, & improvidos esse, qui nec lupis resistere; nec sibi à periculis cavere possunt: Christum verò præcellere virtute ac sapientiâ, quæ non expugnari nec decipi queat, quin potius longè potentissimus & oculatissimus existat: inde etiam cornua ac oculos septem, hoc est, spiritus Angelicos, potentes & intelligentes, in omnem terram emittat, ut voluntatem ejus expediant. Sic ego membrum istud interpretor. Et congruit huc apertio libri, quæ potentiâ & sapientiâ non tantum constat, sed & propagationem mysteriorum Dei postulat. Hoc quomodo melius, quàm per cornua, & per oculos, & quidem per emissionem eorundem, præfiguretur? Ita enim cornua & oculi introducuntur, quasi aliquid extra Agnum sint: quam orbem non ineptè de Angelis verba explicantur: illi enim sunt cornuti, hoc est, fortes. Ps. 103. v. 20. *Illi sunt oculati & sapientes, Illi mittuntur ad destruendas potestates adversarias in omnem terram.* Tandem non offendamur phrasi istâ, *AGNVS accepit librum de dextrâ sedentis in throno*: verbis etenim hisce nihil aliud dicitur, quàm Christum juxta humanitatem accepisse omnem potestatem, & omnem scientiam: adeoq. etiam potestatem aperiendi librum, neq. hinc evincitur, Agnū istum à sedente in throno distinctam esse personam: sed naturarū duntaxat distinctio, & tum intima earundem unio, tum plenissima totius divinitatis communicatio potentissimè stabilitur: roboro istam sententiam ex cap. Apoc. 7. v. 10. ubi Agnus & sedens in throno distinctè quidem nominatur: sed tamen pro uno accipitur: *Salus ei, qui sedet super thronum Dei nostri, & Agno.* Hîc profecto per seden-

Christus
AGNVS

Christus A-
gnus hepto-
ceros.

Zach. 3. &
4.

Quid cor-
nua notent?

Thren. 2, 3.

Luc. 1, 69.

Quid oculi
septem?

Eletus Jo-
hannis.

Johannes à
Ruperto vir
desideriorū
vocatur.

Christus
Leo est de
tribu Juda.
Gen. 49, 9.

Esa. 11, 1.

Heb. 7, 12.
& 14.

Angeli cor-
nuti.

Psalm. 103,
20.

NB.

sedentem non potest Pater intelligi, quomodo enim constaret pronunciatum: Patrem sedere in throno Dei. Quod idem inculcandum duxi, ne quis me enormiter impigisse existimet, quod supra cap. 4. v. 2. per sedentem in throno Filium Dei describi confidenter statui. Visio itaque hæc Johanni monstrat, quomodo Agnus, quatenus Agnus, hoc est, caro Fili Dei, ἀλφω, qui alias dextera Domini dicitur, gloriam & honorem acceperit. Hucusque pars capitis prima.

Scrupuli.

Addam verò quæstionum quarundam dubiarum explicationem, ut textus planior fiat.

I. Initio vehementer tripudiant Pontificii, se purgatorium invictè astruere ex vers. 3. *Nemo poterat aperire librum, neq; in cælo, neq; in terra, neq; subter terram.* Postrema hæc clausula, iniquiunt, *subter terram*, ad nullos alios, quam in purgatorio degentes homines referri potest: Purgatorii enim locus est subter terram: Ergo immeritò ob hanc doctrinam vapulant Papistæ, cum ipsum Johannem Patronum suæ sententiæ habeant? Enim verò, si ullum dogma in toto Papatu perpetuis implicatur labyrinthis & contradictionibus, si ullum & ambiguitatibus, & voragine plurimorum errorum scater, hoc certè primastenet, de purgatorio: neque etiamnum persuaderi possunt homines, ut doctrinæ isti valedicant: sciunt enim, Majores suos ante hæc fabulis hisce de Purgatorio totius mundi crumenas exhaustisse, & culinas suas egregiè calefecisse: quin & cætera præcipua doctrinæ Papisticæ axiomata, de meritis, de satisfactionibus, de perfectionibus, de propriâ justitia coram Deo, cultus quoque in templis, vigiliæ, missæ pro defunctis, anniversaria, oblationes pro mortuis, peregrinationes, animarum balnea, indulgentiæ, opera supererogationis, fraternitates, memoriæ, exequiæ, aqua lustralis, dedicationes cæmeteriorum, & similia aucupia, purgatorio, tanquam suo fundamento ita incumbunt, ut hoc destructo, omnia ista à fundamento simul evertantur: unde cælum potius, quam Purgatorium Papistæ sibi eripi patiuntur. Licet autem animus mihi non sit fusè & plenariè de foco hoc differere, placet tamen in gratiam simpliciorum aliqua memorabilia membra *ααχυλως* & brevissimè repetere, ut Helenæ forma, pro qua tam acriter dimicant, penitiùs aspici possit. 1. dicemus, quomodo generaliter Purgatorium definiatur. 2. Quomodo ab aliis, itidem inter cælum & infernum mediis carceribus, distinguatur. 3. Ubi nam locorum esse statuatur. 4. Quali igne anima in Purgatorio torqueatur. 5. Quantum temporis ad sustinendam pœnam decernatur. 6. Quonam Rectore carina ista infernalis utatur, si ve à quo cruciatus in Purgatorio exerceatur. 7. Quib⁹ iste locus intermedius attribuatur. 8. Quid ab animabus illic agatur. 9. Numin Purgatorio existentibus certa salutis spes affulgeat, vel potius adhuc dubitandum sit. 10. Si certæ sunt animæ de vitâ æternâ, unde certitudo illa dependeat. 11. Unde universum commentum de Purgatorio oriatur: quibus fundamentis ac probationibus, & quo temporis prætextu nitatur. Tandem quam aptè Apocalyptica nostra verba ad reborandum dogma illud adhibeantur: Ex hisce

Dogma Pontificiorum de Purgatorio meris scæter contradictionibus, fabulis, & erroribus.

membris, breviter discussis, summam doctrinam Pontificia de foco Purgatorio, cognosci potest.

I. Generaliter de Purgatorio scribunt Pontificii, quod locus sit subterraneus, inter cælum & terram medius: Gehennæ autem proximè vicinus, in quo homines non planè perfecti, ad satisfactionem absolutam pro peccatis torqueantur: tamdiu, donec digni beatâ sede à Deo judicentur. Bellarmini verba Tom. 1. part. 2. fol. 1962. sic habent: Vocatur Purgatorium, locus quidam, in quo, tanquam in carcere post hanc vitam purgantur animæ, quæ in hac non planè purgatæ fuerunt: ut nimirum sic purgatæ in cælum ingredi valeant, quò nihil intrabit coinquatum.

2. Differt igitur Purgatorium à limbo Patrum, à limbo infantum, & à prato seu viridario intermedio, tum loco, tum objecto, & subiecto. In limbum enim Patrum devenere animæ piorum, qui ab Adamo ad Christum usque defuncti sunt: & in hoc limbo pœnam damni talem per tulerunt, quòd visione divinâ, absque tamen ullo sensu, caruerunt. Quid censes Lector Christiane? Nonne Job se faciem Domini visurum certò credit, Job. 19. nonne & David, Psal. 17. v. ult. *Abraham gessit videre diem Domini*, inquit Christus, & vidit, & gavisus est, Johan. 8. Id factum est vel ante vel post mortem: si ante, & hæc in vitâ, quanto magis in alterâ? Si post mortem, ergò concidit figmentum istud de Purgatorio Papisticum. Patriarcha Jacob testatur, se vidisse Dominum de facie ad faciem, & salvam factam animam suam: se expectare salutare Domini: obsecro, si post mortem orbatus fuisset hæc visione, nonne vita præsens anteferenda foret: Cum tamen quivis Sancti periodum beatam vitæ hujus calamitosissimæ exoptaverint. Hortenda certè pœna, si Patres à luce & gaudio illo abrepti, in imas post mortem tenebras, relegati sunt. *Omnia gehennæ supplicia superaret, Deum non videre*, inquit Augustinus: quomodo igitur asserunt Pontificii, Patres in limbo pœnam damni absq; ullo sensu sustinuisse: Quis sanæ mentis homo credat hoc delirium? Ipsi Esauitæ, sui, ob spiritum vertiginis obliti, fatentur haud rarò, quanta pœna sit à faciei divinæ visione arceri: sic enim Bellarm. de Purgat. lib. 2. cap. 14. ex majoribus suis refert, *Mille gehennas nihil esse; si conferantur cum amissione divini aspectus.* Et cap. 10. *Non possunt non anima illa dolere, quòd videant se propter suas culpas impediri à fruitione summi boni.* Antoninus celebris scholasticus sic scribit, parte 4. Tit. 24. cap. 10. §. 4. *De hac ad tempus subtractione divinæ visionis maxime cruciatur plus quam de pœnâ ignis: scit enim se aptam esse ad videndum & fruendum summo bono: quo cum privetur, pro illo tempore maxime affligitur, propter quòd dicere valet anima illa: Fuerunt mihi lachrymæ meæ, id est, dolor, pænes die ac nocte, id est, continuè talis cibus amarus.* En Andabatas Pontificios: mox limbum à Purgatorio & inferno discernentes: mox cælum terræ miscntes, & unum cum altero confundentes. Jam ad limbum progredimur Infantum: cui quidâ Esauitæ locum ferè nullum assignare possunt, hoc tamen affirmant, Infantes in limbo ad perpetuum exilium & tenebras esse damnatos: sed itidem pœnam nullam sentire. Limbum enim puerorum altiore esse, ne à gehennæ ignibus accendi, neve aliqua infantibus vis inferri queat. Bellarm. de Purgat. lib. 2. cap. 6. & 8. Sic lu-

Purgatorium quomodo generaliter definiatur?

Bellarmin. Tom. 1. part. 2. fol. 1962.

Purgatorium quomodo ab aliis fidelis carceribus differre dicatur? Bellarm. lib. 2. de Purg. cap. 6.

Job. 19. Psal. 17. Iohan. 8.

Antoninus parte 4. Tit. 24. cap. 10. §. 4.

dere in rebus seriis Agyrtarum est : Quis enim limborum structuram vidit ? & si videre Jesuitæ, dicant, quis dimensus sit altitudinem & profunditatem ? qui fabri ? qui architecti ? ubi pilæ ? ubi fultura ? Dicant etiam, num inter exaltationem limbi puerorum, & Purgatorium, aliquod interjaceat inane seu vacuum ? si affirmant, necesse erit, ut ignis ille infernalis, utpotè juxta ipsorum somnia, elementaris, corporeus & sensibilis, vi suâ sursum penetret, suoque calore tum interpositum parietem, tum ipsos limbi fictitii incolas adurat & consumat : & sic concidit fabula vanissima. Coronidis loco lubet adjicere verba Davidis, 2. Sam. 12. v. 23. *Ego vadam ad infantem meum : ille verò non revertetur ad me.*

2. Sam. 12, 23.

Quid videtur vobis de hoc pronunciato Regis, viri Pontificii ? nonne David se & infantem demortuum, uno in loco post mortem congregari sperat ? Quomodo ergò peculiaris puerorum, & peculiaris adultorum locus sive limbus, cum verbis Prophetæ Regii conveniunt : Quod Pratum attinet, seu viridarium, quod Jesuitæ in inferno se habituros credunt, non molestum quæso sit Lectori, stupenda & admiranda nova ex Cardinali Bellarmino cognoscere : verba ejus lib. 2. de Purgat. cap. 7. col. 2056. ita sonant : *Difficultas est satis magna, an præter hæc loca sit aliquis alius, ubi retineantur animæ, antequam ad regnum cælorum perveniant : quia ex unâ parte omnes Theologi docent, non esse alia receptacula, præter quatuor numerata, & Concilium Florentinum Sess. ult. definit, animas, quæ nihil purgandum habent, mox recipi in cælum.* Ex altera parte narrat Beda lib. 5. histor. cap. 13. *Visionem VALDE PROBABLEM, cui ipse fidem adhuc bere non dubitavit Fuit autem in illâ ostensum cuâdam animæ, quæ ad corpus postea rediit, præter infernum & Purgatorium, & regnum cælorum, quoddam quasi PRATUM florentissimum, lucidissimum, odoratum, amœnum, in quo degebant animæ, quæ nihil patiebantur, sed tamen ibi manebant, quia nondum idoneæ erant visioni beata ; Cui revelationi multas alias conformes adducit Dionysius*

Beda lib. 5. histor. cap. 13.

Dionysius Carthusian. Ludovicus Bloisius.

Carthusianus, in dialogo de judicio particulari, art. 31. & Ludovicus Bloisius, moniti spiritali, cap. 13. *Videtur mihi dicendum, non esse improbabile, talem aliquem locum reperiri : & erit locus ille mutissimum Purgatorium, & quasi carcer quidam senatorius atque honoratus. Hoc tamen addendum est, animas, quæ in eo morantur, non solum carere beatitudine, sed etiam affligi ac torqueri ex illâ dilatione beatitudinis. Dixi autem, mihi non videri improbabile, talem aliquem locum reperiri : quia S. Thomas in 4. sent. dist. 21. q. 1. art. 1. scribit, in iis, quæ de Purgatorio non sunt determinata ab Ecclesiâ, standum esse iis, quæ sunt magis conformia dictis & revelationibus Sanctorum : movit me etiam auctoritas Johannis de Turrecrematæ, doctissimi atq; optimi Cardinalis, qui in Prologo, qui præmittitur Revelationibus S. Brigittæ, cum diligenter expendisset eas revelationes, affirmare non dubitavit, S. Brigittæ convenire id, quod dicitur Judith. 8. *Omnia, quæ locuta es, vera sunt, & non est in sermonibus tuis ulla reprehensio : scribit autem S. Brigitta, lib. 4. cap. 124. Animam quandam in Purgatorio nullam aliam pœnam habuisse, nisi dolorem ex desiderio dilate felicitatis. Hæc Bellarminus satis joculariter, in re tam seria : Quid est ineptire ? quid nugari ? si hoc non est ? Patet tamen lepidum inter Purgatorium immitte & mitissimum discrimen : Quid si pratum hoc odo-**

Thomas Aquino in 4. sent. dist. 21. quæst. 1. art. 1.

Johann. de Turrecrematæ.

ratum & amœnissimum pro Jesuitis loco collegii sit extractum ? Eo fine, ut in eo victitent, honoribus fruantur, de torquendis animabus, & aliis *τὰς τὰ ἀλφειὰ* facientibus rebus consultant, cum Dæmonibus aleâ & pilâ ludant, epulentur, & nasos suos perungant. Agite, Suitæ, agite, per nos licet, ut campo isto Elysio diu fruamini : nos contubernales vestri esse non cupimus.

3. Ubi verò locorum reperitur Purgatorium ? Respondet Robertus Bellarminus, lib. 2. cap. 6. fol. 2051. De hac quæstione nihil Ecclesiâ definitum est, sunt autem multæ opiniones. Prima quorundam, qui putant ibi animas purgari, ubi peccaverunt, id est, variis in locis : & quidem quod variis in locis animæ purgentur, satis probabiliter colligitur ex Gregorio lib. 4. Dial. cap. 40. & 55. qui refert, animam Paschasii, & cujusdam alterius in balneis quibusdam purgatas : Nec non ex Epist. Petri Damiani, de miraculis sui temporis, ubi describit visionem de purgatione animæ Severini, in quodam flumine : At quod omnes ibi puniantur, ubi peccaverunt, non est probabile : nam contingit, aliquem in multis locis peccasse, nec est verisimile, in omnibus illis purgandum. Præterea visiones prædictæ contrarium ostendunt : nam Paschasius Diaconus peccaverat Romæ in electione Pontificis, purgabatur autem in Thermis Puteolanis : & S. Severinus peccaverat in palatio Imperatoris, & purgabatur in flumine. Secunda opinio, loca animarum non esse corporalia. Tertia, loca pœnalia animarum esse hunc mundum, in quo animæ manent in corpore, tanquam in carcere. Quarta, infernum & Purgatorium (sunt enim loca vicina) fore in valle Josaphat. Sexta opinio est, infernum esse statum animæ extra corpus. Septima est, locum pœnalem animarum, non esse terram, sed aërem illum caliginosum, ubi Dæmones versantur. Octava est communis Scholasticorum, Purgatorium esse intra viscera terræ, inferno ipsi vicinum : cui ultimæ sententiæ Bellarminus se præ cæteris ascribere testatur : ac licet supra factus est, Ecclesiam Romanam adhuc hære & dubitare in hac quæstione : tamen audaculus iste, sententiam suam ita firmam arbitratur, ut & scripturæ dicta ad ejus confirmationem torquere non vereatur. Vide autem Lector Christiane, disiectam Pontificiorum tunicam : vide labyrinthos contradictionum irremeabiles : vide discordiam ejus Ecclesiæ, quæ distento gutture se unam gloriatur. Tot miseris animabus attribuunt hospitia & ergastula, ut ubi illa sint, tandem ipsi nesciant. Aliquæ, uti in legendis Papistarum narratur, relegantur & deportantur in vepres, aliæ in montes, aliæ in convalles, aliæ in puteos, aliæ sub umbras arborum, aliæ in aërem aliæ sub stillicidia, aliæ in glaciem, aliæ sunt instratæ equis atque circumvectæ, aliæ in specum Paticii missæ, aliæ aliò rejectæ. Ac ne quis temerè ipsos tam varia loca animabus purgandis attribueret existimet, rationes afferunt satis stolidas (solidas inquam) iisq; deploratam causam suam stabilire laborant. Cardinalis Bonaventura lib. 4. sent. distinct. 4. §. 34. sic scribit : *Diversis diversâ loca sunt concessa, vel propter eorum celeritatem liberationem, ut aliis possint suam indigentiam revelare : sicut docet exemplum de Paschasio : vel propter nostram instructionem, ut aliquando recogitemus, magnam post hanc viam pœnâ insigi peccatoribus :*

Vbi locus Purgatorii. NB. Si NIL definitum est, cur ergo tam violenter verba scripturæ SVB TERRA ad adstruendum Purgatorii detorqueant. (in balneis) forte ut balneatori in fricandâ scabiæ & abluendis sordib; suam locarent operam.

Varia animarum hospitia. à Pontificiis tributa. Antoninus p. 4. tit. 14. cap. 10. §. 8. Legend. 158.

Bonaventura.

vel

vel propter cuiusdam Sancti impetrationem, sicut legitur, quod S. Patritius impetravit cuidam, quod puniretur in quodam loco in terrâ. Constat ergo ex propria Romanensium Confessione, non cerio sciri, ubi sit locus Purgatorii, quod probè notetur. Cum enim alioquin omnia mysteria in scrinio cordis Papa habeat: nimirum cur hîc tot Pontifices nihil certi hætenus cognoverint: mirum, quod Spiritus Sanctus, quem omnia docere Romanam Ecclesiam jactitant, hic tam inclementem se exhibuerit: O tenebras mundi, plus quam Cimmerias!

Rob. Bellar.
lib. 1. de Purgat.
cap. 11.
Qualis ignis
sintatur esse
in Purgato-
rio.

4. Audiamus nunc, quid de igni Agyrtæ fabulentur: Certum enim esse ajunt, quod in Purgatorio, sicut etiam in inferno sit pœna ignis, sive iste ignis accipiat propriè, sive metaphoricè: & sive significet pœnam sensus, sive damni: utrum verò corporeus & elementaris sit, vel non, adhuc inter ipsos non constat. Bellarminus corporeum ignem in Purgatorio esse affirmat: nesciri tamen, quomodo animas (quæ Spiritus sunt) urat. Qualis qualis verò ignis sit, sive corporeus, sive infernalis, unus tamen ac idem est cum eo, in quo condemnati torquentur: unde Antoninus part. 4. tit. 14. cap. 10. §. 4. locum Matth. 10. accomodat Purgatorio: Timete illum, qui corpus & animam potest projicere in gehennam: ubi prodit, se Purgatorium & gehennam pro uno habere: hinc verò sequeretur, quia ex inferno nulla liberatio, ideò & animas è Purgatorio liberari non posse. De igni isto amplius scribunt, quod atrocissimè puniat animas, ita ut nullæ pœnæ hujus vitæ cum ipso comparandæ sint. Bellarminus lib. 2. de Purgat. cap. 14. Majoris exaggerationis causâ, tales addunt visiones & similitudines: Mutavit aliquando agrotus suum morbum pœnâ Purgatorii; at mox morbum eundem, licet acerbissimum, repetiit: tanto erant Purgatorii cruciatibus longè omnibus vita hujus doloribus intentiores.

Antoninus.

Antoninus loco suprâ citato: Si cui brevissimus tantum dies in Purgatorio transigendus esset, mallet is centum annos in acutissimis incedere spinis, pede nudo: nihil quàm atrum vorare panem, nihil quam felaceto mixtum potare, lapidemq; pro pulvinari habere. Discipulus de tempore serm. 60. Sicut caro fuit unita spiritui, ut ab ipso vitam hauriret: ita anima unitur igni, ut ab ipso sui purificationem pœnamq; participet: quo fit, ut dolores multo tunc sint potentiores, quàm cum adhuc in corpore esset anima. Mag. sent. lib. 4. D. 40. Patet igitur ignem Purgatorii esse corporeum, ejusdem cum gehenna generis & speciei, quo anima atrociter, immò atrocissimè torqueantur.

Discipul. de
temp. serm.
60.

Mag. sent.
lib. 4. D.
40.

5. Quamdiu
duret Pur-
gatio?

Dominicus
à Soto lib. 4.
sent. dist. 19
quæst. 3. ar-
tic. 2.

5. Quamdiu autem durat hæc Purgatio seu carnificina infernalis? Iterum Cadmæi fratres inter se prælia miscent. Aliqui animas intra decennium plenè purgari ajunt: quin & ante exactos decem annos: Sic scribit Dominicus à Soto, lib. 4. sentent. distinct. 19. quæst. 3. art. 2. Neminem manere in Purgatorio ad decem annos: quia si hic in terris aliquibus pœnis breviter liberari possumus ab omni pœnâ, quare non multò citius in Purgatorio, cum illa pœna sint pœna in infinitum graviores, & intensiores istis? Præterea hic sunt prolixæ pœnæ, quia non possunt esse multum intense, nam subiectum destruerent: at post hanc vitam possunt esse intensissime, quia subiectum est incorruptibile. Ergo credibile est, Deum illas animas, ad gloriam anhelantes, brevissimo tempore per intensissimas pœnas

purgare. Hæc Dominicus à Soto, qui mitior fuit erga animulas in Purgatorio vagas & afflictissimas. Antoninus quoque part. 4. tit. 14. cap. 10. §. 6. Unicusq; tempus purificationis ad illud, in quo peccavit, dimensus est. Sed reclamant totis viribus Jesuitæ: Sic enim sacrificulis in ipso hiatu præda interverteretur, & fame atque siti funestissimâ spongiosa helluonum gulæ arefierent. Quapropter in aliam se concedere, cum cæteris gregalibus Sui tics non diffiteretur Bellarminus lib. 2. cap. 19. sic adversum Dominicum à Soto insurgens: Repugnant huic sententiæ (scilicet Dominici à Soto) probatissimæ visiones Sanctorum. Scribit enim Beda lib. 5. histor. cap. 13. Cuidam ostensas fuisse Purgatorii pœnas dictumq; illi esse, animas, quæ in Purgatorio degunt, salvandas omnes in die judicii, licet aliqua orationibus, & eleemosynis viventium, & præcipue altaris beneficio juventur, ut etiam ante diem judicii liberentur: ubi clarè indicat, aliquos jam defunctos usq; ad diem judicii mansuros in Purgatorio: Similes visiones multas possemus afferre ex Dionysio Carthusiano, & aliis: Repugnat etiam Ecclesiæ consuetudo, quæ anniversaria sacra celebrat pro defunctis, etiam si constet, eos ante centum vel ducentos annos esse mortuos: quod certè non fieret, si Ecclesia crederet, non puniri animas ultra decem annos. Tàm belle Gausape suum astruunt Esauicolæ, ut miseris quidem hominibus pecuniam emungant, neque tamen spem liberationis ante extremum judicium faciant. Indè evidenter colligitur, decipi mundum à veteratoribus istis. Quid enim opus est, tot demurmurare missas, tot celebrare anniversarias pompas, tot recitare precatiunculas, & pro hisce operibus singulis, replere auro argentoq; sacrificulorum crumenas, si animæ non prius, quàm in die extremi judicii liberantur? Quæ ergò sacrificiorum pro defunctis mortuis efficacia? quæ virtus? quæ merita? Annon Pyrgopolæ isti, nequissimè plebi simplici imponunt?

Antoninus
part. 4. li. 4.
c. 10. §. 6.

Bellar. lib. 2.
de Purgat.
cap. 19.

Beda lib. 5.
hist. cap. 13.

Sed pergo ad membrum tractationis sextum: Quis Tortoris partes in Purgatorio sustineat? Hanc quæstionem inter secreta haberi Esauitæ volunt: si tamen alios Pontificios quæramus, quatuor eos fovere sententias deprehendimus: Aliqui enim ex relatione & apparitione Diaboli, putant animas sui duntaxat exilii vi, & ignis vehementiâ affligi: Spec. Exempl. 4. Ex. 44. ibid. dist. 6. Ex. 89. Alii ignem flatu omnipotentis excitari & accendi statuunt: Legenda Aur. leg. 158. Hîc id, quod infernalium ligarum opus est, Deo ter optimo non sine blasphemia tribuitur. Bonaventura Cardinalis in 4. sent. dist. 40. §. 29. dicit, Animas ab angelo bono in Purgatorium duci & educi. Tandem verò alli à Dæmonibus animas torqueri & purgari, probare laborant multis revelationibus, utpote Fursæi apud Bedam lib. 3. hist. c. 19. &c. Addam ego *Ἰνκλινῶν*, quia Purgatorium juxta Suias idem est cum gehenna, & ignis non alius quàm infernalis; cur alius tortor, quàm ipse Diabolus creditur? mirum tamen, quomodo ab impurissimo spiritu animæ purificari queant.

6. Quis tor-
toris partes
in Purgato-
rio sustineat?

Spec. Exempl.
dist. 4. ex 44.
& dist. 6.
ex 89.
Aur. leg.
leg. 158.
Bonavent.
in 4. sent.
dist. 40. §.
29.

Beda lib. 3.
hist. cap. 19.

7. Porro operæ precium fuerit, de inquilinis Purgatorii dispicere: non enim omnes indiscretim homines pœnâ & domicilio Purgatorii digni à Pontificiis quibusdam judicantur. Quibusdam dico: quia iterum bifurci sunt, mox omnes, mox al quos renatos per Purgatorii ignem perfectè purgandos esse statuunt: Et varias retrogradas

7. Inquilini
qui sint
Purgatorii?

das ambages, ac Perigæos, Epigæos, Diagæos, & Anagæos comminiscuntur, per quos animabus ad cœlestia regna penetrandum est. Excipiunt nonnulli Martyres, infantes, baptizatos, & homines perfectos, qui in isto infernali fluvio eliquandi non sint: cæteros verò omnes purgatorio obnoxios faciunt propter peccata venialia: quæ hîc, in vitâ præsentî, facile expiari potuissent, aquâ benedictâ, crucis signo, extremâ unctione, pectoris tunctione, & similibus remediis: si autem intermiserunt expiationem, illic in Purgatorio horrendissimæ pœnæ subeundæ sunt: si quæras, quæ ergo propriè dicantur venialia, tacent, atq; sic denuo laqueos conscientis hominum injiciunt. Nihil apud ipsos valet sanguis Christi, nihil Passio, nihil universum *λύτρον*, tanti valoris non æstimatur, ut peccata venialia purgare & delere queat. Alii jam omnes in Purgatorium detrudunt; adeo quid in ut scribere audeant, Mariam virginem etiam ipsorum tranâsse Acherontem, & Christum ex profundo lacu inferni prodîisse. Audiamus Bellarminum differentem: Videntur aliqui per ignem intelligere verum ignem Purgatorii, per quem dicant transire Sanctos sine ulla læsione, ita ut transeant per Purgatorium materialiter, non formaliter: Conformis est huic sententiæ visio B. Fursæ, quam describit Beda lib. 3. hist. c. 19. Ille enim vidit in via ad cœlum maximos ignes, per quos necessariò transeundum erat, sed vidit simul eos, qui nihil haberent combustibile, id est, nullum culpæ aut pœnæ reatum illæsostrâsire: alios verò magis minùsve exuri, prout plus minusve materiæ combustibilis afferebant: sanè hanc sententiam, quæ docet, omnes transituros per ignem, licet non omnes lædendi sint ab igne, nec audere in pro verâ asserere, nec ut errorem improbare. Si particulam *omnes*, de sacrificulis intelligunt, sicut in Eucharistiâ (BIBITE ex hoc OMNES) non repugno, omnes Monachos & Esauitas in Purgatorium, sive, quod juxta eos idem est, in gehennam devenire; unâ cum aliis Papicollis: sic enim Spiritus S. inquilinos istius domicilii infernalis describit, Apo. 14. *Si quis adoraverit Bestiam & imaginem ejus, & acceperit characterem in fronte suâ, aut in manu suâ, hic bibet de vino ira Dei, quod mixtum est mero, in calice ira ipsius: Et cruciabitur igne & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & ante conspectum Agni: & fumus tormentorum eorum ascendet in secula seculorum.* Satis de hoc quoque membro, quinam in Purgatorium perveniant.

Secundum Pontificios Maria quæ de ipsa Acherontem purgatorium tranavit.

Jesuita claudicat.

Bestiam (Pontif Roman) Characterem) acrament. confirmationis.

8 Quid agant anima in Purgatorio? 1. Finguntur edere.

Leg. 158. Spec. Exem. dist. 8. ex. 66. 2. Finguntur orare.

Bellarmin. de Purgat. lib. 2. cap. 6.

8. Nunc consideremus, *quid anima illic agant*: quæ opera præstent ac exercent? Si Deo placet, torbent ac conficiunt ea, quæ per uncta Sacerdotum colla trajecta sunt. Homo enim (uti fabula ipsorum habet) metallico operi deditus in cavernas montis decedit, & per viginti septem dies integros victitavit ex oblationibus panis & vini, quæ uxor Sacerdoti (quia maritum suspicabatur mortuum) voranda & deglutienda attulisset. Leg. 158. Spec. Exem. dist. ex. 66. Hem famelicæ in Purgatorio animas! mirum verò, quâ ratione, cum animæ spiritus sint, vorare & deglutire possint? Fortè, quia tam macilentæ sunt, & ab igne consumptæ. Deinde orant quoque animæ in Purgatorio pro *vivis*, quia pro iis sunt sollicitæ. Bellarminus de Purgat. lib. 2. cap. 6. O stupenda hominum cæcitas? Quomodo orant animæ, si nullo Dei fruuntur conspectu: si in

exilium sunt rejectæ; si catenis tenebrarum vincatæ tenentur: si speculum Dei, de quo fabulantur Pontificii, non habent, si diris cruciatibus & tormentis exquisitissimis subiguntur & excoquantur? Prætereā necessum fuerit, ut miseras nostras sciant, si vota pro nobis faciunt: Atqui verò juxta Thomam de Aquino, animæ in lavacro igneo Purgatorii bullientes, nec quicquam de rebus nostris noverunt: Ergo & hæc de oratione evertitur fabula. Sed occinunt Jesuitæ, se concedere & libenter largiri, quod sciant animæ nostram in terris conditionem, ex nunciatione nimirum quotidie noviter adventantium: Anima enim animæ refert, quæ in mundo aguntur: uti habet Legenda 158. Hinc illud in Spec. Exem. dist. 3. exem. 23. commentum de animâ, quæ subsultavit in Purgatorio, cum quæ ab animabus vicinis interrogaretur, quam orbem id faceret, respondit: Illâ ipsâ horâ sibi natum esse posthumum, qui in primâ suâ mîsâ ipsam liberaturus esset ex Purgatorio. Annon dignum patellâ operculum, ut similes habeant labra lactucas? Annon egregius iterum cacolicæ Ecclesiæ patet consensus? Annon suave somnium de animabus stridulis nugacib. & otiosis memoratur? Gratias agimus viris Pontificiis, qui tanta mysteria nobiscum communicare non gravantur.

9. Cupimus autem ulteriùs cognoscere, num animæ in foco Purgatorii existentes, de salute suâ certæ sint? an verò adhuc dubitare necessum habeant? Et quia non de joculari, sed serio negotio agitur, deceret utique, ut Papistæ invicem consentirent: Verum enim verò, sicut Papatus totus meris repletus est contradictionibus, ita & in hoc capite quamplurimum dissentiant: propria enim eorum in propatulo est confessio: ubi nempe Bellarm. lib. 2. cap. 4. ita scribit: Tertiâ quæstio nunc tractanda est, sint ne animæ in Purgatorio certæ de suâ salute, an incertæ. Non esse certas, docent quidam catholici, qui existimant, varias esse in Purgatorio pœnas, & unam esse omnium maximam, incertitudinem salutis, quâ dicunt quasdam solum animas multari, quæ licet revera certò salvandæ sint, tamen ipsas hoc ignorare, ita videtur sentire Dionysius Carthusianus ob quasdam visiones, quas ipse refert libro de quatuor novissimis, art. 47. Idem docet Michaël Baji lib. 2. de merit. operum, cap. 8. ubi probare volens, peccatum veniale mereri ex naturâ suâ mortem æternam, adducit id argumentum, quia aliqui sequeretur, animas in Purgatorio certas esse de salute suâ, quod absurdum ei esse videtur. Denique idem videtur deduci ex sententia Gersonis lectione 1. de vitâ spiritali, & Johannis Rossensis contra art. 32. Lutheri, qui admittunt, peccatum veniale non esse tale, nisi ex misericordiâ Dei, ac proinde justè posse puniri in æternum, si Deus velit. Hinc enim sequitur, animas, quæ habent venialia peccata, non posse certò scire, an non punientur in æternum, quanquam Rossensis in art. 38. Lutheri contendit, animas Purgatorii esse certas de sua salute, quod non video quomodo cohareat cum priore sententia. At communis Theologorum sententia est, omnes animas, quæ in Purgatorio sunt, habere certitudinem suæ salutis. Ut autem intelligatur, quantam habeant certitudinem, notandum est, tres esse gradus certitudinis. Primus est ille, qui excludit omnem spem,

Spec. Exem. dist. 3. ex. 23

Mera miracula: imprimis, subsultare animam in Purgatorio, quæ tamen igni infernali torquetur.

9. Vtrum anima in Purgatorio existentes, de salute suâ certæ sint?

Ignorant hoc ipsi Pontificii, sicut & de superior. membris signamenti istius nihil certi noverunt.

Bellar. lib. 2. Dionysius Carthusi. lib. de 4. noviss. art. 47. Michael Baji lib. 2. de merit. oper. cap. 8.

Gers. lect. 1. de vitâ spir. Iohan. Ros. sensis contra art. 32. Lutheri.

& o-

Qualis cer-
tudo salu-
is in gatu-
a Pontifi-
cis

omnem timorem, & talis est beatorum, quibus beatitudo non est futura, sed præsens. Secundus est ille, qui excludit omnem timorem, sed non omnem spem, & talis est in Purgatorio: nam beatitudo est illis futura, non præsens, & ideo non tollit expectationem, & rursus est ardua, quia per pœnas ad eam pervenient, & adeo illorum expectatio potest vocari spes, tamen non est contingens, sed necessaria, quia non possunt amplius ab eâ excidere, & ideo tollit omnem timorem. Tertius est ille, qui neque spem, neque timorem excludit, & dici potest conjecturalis certitudinis gradus, & talis est noster: nobis enim beatitudo est bonum futurum, non præsens, arduum, non facile, contingens, non necessarium vel impossibile, & ideo propriissimè speramus, & timemus, sumus enim adhuc in prælio, in stadio, in agone.

Videt Lector, fateri Bellarminum Ganeonem lupanaris Romani præcipuum, dissidere inter se, qui unitatem aliâs jactitant, doctores Pontificios, videt, asserere istum hominem, quod in vitâ præsenti conjecturaliter tantum de salute certi simus: neque vel Verbum Dei, vel Sacramenta, vel Fides, tantam habeant efficaciam, ut *αληγοφορία* inde oriatur: e contra in Purgatorio certas immo certissimas esse animas, de salute sempiternâ: Exhorresco & contremisco totus, dum ista animo penitus revolvō. Prodit se hîc spiritus bestiae ex inferno ascendens, quod laqueos dubitationis animabus miseris injicit & quasi strangulat, dum certitudinem ipsis in hac vita adimere, sibi proponit. Adeo autem captivantur laqueis Satanae, ut non videant, quàm enormiter sua propria effata impugnent: si enim status Christianorum viventium conjecturalis tantum est, ex fallibilibus conjecturis profectus, uti Cyclopes & Centauri isti eructunt: annon tota nundinatio indulgentiaria sic exploditur? annon vis & efficacia omnis adimitur? Impostores ergo estis ô Romani Pontifices, qui cœlum literis & bullis promittitis: mox tamen incertas de salute animas reddere præsumitis. Ecquis non dicet, vos ludificari & decipere miseros homines? Et quomodo consistet pronunciatum Antonini vestri, pag. 8. tit. 22. cap. 5. §. 6. Dubitandum etiam esse in Purgatorio, si maximè Papa Romanus omnes animas inde liberare, & ad salutem æternam promoveri velit, num istam misericordiae munificentiam Deus suo esset approbaturus judicio ac calculo: quomodo Bonaventurae verba consistent, qui ait 4. sent. distinct. 20. §. 39. Nemo scit certitudinaliter, quantum Deus exigat pœnae pro culpa. Insuper negant Suitæ plerique, animas in Purgatorio amplius mereri posse: inde sic infero.

Si juxta Romanenses, animæ conjunctæ corporibus, mereri quidem indies, non tamen salutis certæ esse possunt: utique multò minus certitudinaliter sperabunt felicitatem æternam, quando omnis merendi potestas ac facultas ipsis adempta est.

Sed verum juxta Papistas prius;

Ergo & posterius.

Infero amplius: Si Christiani vivi dubitare coguntur de salute, qui tamen in verbo vident Dominum: qui gaudent ac exultant in ipso: qui balthri flammis urentes non sentiunt: quanto magis animæ in Purgatorio dubitabunt? utpote

quæ exultant à facie & gratia Dei: quæ igni infernali torquentur: quæ immanissimos cruciatus sustinent; quæ ante judicium extremum vix ac ne vix quidem ex Purgatorio liberantur. Respondete, si viri estis, Calefactores furni Esauitici.

10. Cæterum, quia non pudet impudentissimos Blaterones, invictam & infallibilem animabus in Purgatorio degentibus, certitudinem salutis assignare, audiamus, unde *πεπολθοντες* & indubia ista spes oriatur. Hic deprehendat orbis Christianus, quantas profani homines ebuccinent blasphemias, quas efflare non desinant sannas, & in Christum calumniosas injurias. Totum enim deploratæ causæ præsidium in *Remediis animarum collocant*: illa remedia numerantur, 1. Meritum Christi. 2. Merita Sanctorum in cœlis triumphantium. 3. Merita & suffragia propria vivorum, quæ congrua, condigna & supererogatoria, vel una voce satisfactiones appellitant. 4. Indulgentiæ Romani Pontificis. 5. Sacrificium Missaticum. Hæc fulcra sunt illa insignia & immota, super quibus in igni Purgatorio certitudo salutis extruitur. Non possum abstinere, quin graviter doleam, Majores non tantum nostros ejusmodi imposturis, sed & adhuc haud paucos ista cœcitate implicatos esse: ut credant, ex hisce remediis infallibilem spem hæreditatis cœlestis concipi posse. Expendamus brevissimè tantum singula remedia:

I. Quod attinet meritum Christi, ob geminam rationem anima in Purgatorio existens eo niti non valet: 1. quia non solum Christi sanguinem pro *λύτρω* sufficere arbitratur: 2. quia nusquam in scripturis efficacia meriti Christi ad animas in Purgatorio delitescens extenditur: vacillat ergo, immò prorsus labascit omnis spes super sanguinem Christi, in furno Pontificio extructa.

II. Merita Sanctorum in cœlis nulla sunt, quæ defunctos juvent. Deficit enim hîc solida probatio: 1. ex Veteri, 2. ex Novo Testamento: 3. antiquitate puriori: 4. ex necessariis rationibus. Ergo nec sic consistit jactitata certitudo in igni Purgatorio.

III. Quod suffragia vivorum certas faciant animas de salute, longè est incertissimum. Unde enim resciscunt animæ, mereri pro ipsis vivos? Unde norunt, merita illa esse valida & sufficientia? Si dicunt, constare hoc ex trinatione Michaëlis Archangeli. Respondeo, somnium somnio probari, & incertum per æquè incertum demonstrari: Deinde, secundum Pontificios, Michaël non vivorum, sed vitâ egressorum merita ponderare, ad æquilibrium appendere solet: porro commentum de merito congrui & condigni tam est putidum, putridum & fœtidum, ut ipsorummet Romanensium gregalibus nonnullis sordeat: sicut in Tract. meo Tripart. adversus Suitam Ingolstadiensem Jacobum Gretserum, invictè per Dei gratiam, obtinui: mentiuntur itaq; crassissimè Monachi, cum vivos pro aliis defunctis satisfacere scribunt: Qui pro se satisfacere nequeunt, quomodo aliorum animas ex Purgatorio liberent? Falluntur ergo & hic animæ, si pro salute ipsarum vivos satisfacturos existimant.

IV. Classicum autem & decantatissimum remedium, Indulgentiæ scilicet Papales, magno quidem pretio venduntur, & passim prætextu illarum aurei & argentei thesauri colliguntur:

10. Vnde fingant Pontificii certitudinem salutis animabus in Purgatorio degentibus obtingere? Quatuor Remedia animarum.

Refutatio remedii primi.

Refutatio remedii secundi.

Refutatio remedii tertii.

Refutatio remedii quarti.

quasi certum sit, Papam sponsum esse, & Ecclesiam uxorem suam indulgentiis suis enutrire & pascere, tunc hinc in terris, tunc illic in Purgatorio: at verò si hæc quoque in parte diligentius rem intueamur, chaos immensum blasphemiarum, & manifestissimæ incertitudinis & desperationis voraginem contineri, animadvertemus: 1. Nonne enim impium dictum, indulgentias Rhadamanti Romani sacrosanctum & pretiosissimum Salvatoris Jesu Christi sanguinem superare? Licet enim eo, sanguine nimirum, in baptismi lavacro à peccatis abluamur: licet ipsi Christo per sanguinem implantemur: licet in Eucharistia corpore & sanguine Dominico pascamur: non tamen inde certos reddi de salute homines, Pontificii concedunt: sed pertinacissimè, nec verbum nec iuramentum Dei, nec baptismum, nec sanguinem Christi, certitudinem afferre, contendunt. Sequitur ergò, Indulgentiarum Papalium vim, multis parafangis virtutem salutiferam Evangelii, fidei, & universi meriti Christi antecellere: quod vel cogitatu blasphemum duci debet. 2. Quid? quod Jesuitæ perhibent, Pontifici defunctos non subijci, adeoque ad iussum ejus animam nullam ullo diplomate absolvi, & redimi, Bellarm. lib. 2. cap. 16. Ita ergò sibi met iterum contradicunt, & omnem virtutem indulgentiarum bullæ, quantumvis plumbeæ, quod animas in Purgatorio attinet, evertunt, simulque Plutonem Romanum Regno infernali exuunt. Nonne enim illic expirant indulgentiæ? nonne illico concidunt, Primæ, Septimæ, Trigesimæ, & anniversariæ pro animabus hostiæ, nonne protinus annihilantur aliæ harpagines & cochleæ, ad extrahendum animas purgatorio, inventæ, si Papa in defunctos jus nullum, & imperium nullum habet, sed fortè alii Monachi veterum sententiam retinebunt. Papæ scilicet subiectas etiam esse animas in Purgatorio: alioquin cogerentur fateri, nequissime Papas hæcenus universi mundi crumenas, horrea, vinaria, & ipsa ferè hominum viscera exhaustisse: cogerentur fateri, se obstrictos ad refundendum census, quos sub titulo Pontificiæ potestatis in inferos, deglutiverunt, sed & sic ibi premuntur, ut quò se vertant accipiant, in venire non possint: si enim omnes animas sanandi, & ex Purgatorio liberandi *ἐξουσίαν* Pontifex Romanus habet, Cur non miseretur omnium animarum? Cur tot & infinitas, quæ multis jam seculis crudellissimè igni Purgatorio excarnificatæ sunt, non tandem liberat? Cur viscera misericordiæ sanctissimus ille PATER, & universæ gratiæ Thesaurarius, non recludit? Ita jam olim quæsit Lutherus.

Respondet Bonaventura 4. sent. distinct. 20. §. 79. 80. 81. Fieri non oportere, ut omnes animæ in Purgatorio absolvantur: quia tantâ prodigalitate THESAUROS evacuaretur. Audis Grypes? Audis utricularios? Audis Simoniacos propolas? Itane tot animabus thesaurus Cameræ Romanæ, & Mercatura Pontificia præfertur? Itane potior ratio auri & argenti, quàm miserrimarum animarum habeatur? Olfaciunt Pyrgopolæ, non militare, quæ afferunt effugia: idcirco secreta mentis manifestius produnt, & ipsimet concedunt, ex indulgentiis, animas in Purgatorio certitudinaliter felicitatem cœlestem sperare non posse: Indulgentias enim nunquam tantundem valere, quantum promittunt: predicari tamen ab Ecclesia qua-

si illa dent, quæ promittunt, UT BONA DECEPTIONE Filios suos ad bonum alliciat: sicut mater Filio pomum promittat, quod tamen post nequaquam dat, neq. dare vult. Bonaventura 4. sent. distinct. 20. Huc pertinet egregium & lepidum exemplum, quod recensetur in speculo Exempl. dist. 9. Exem. 30. de Papa quodam, qui plenam suo sacellano potestatem fecit, ut ipsum, vi omnium indulgentiarum Jubilæi, absolveret. Hic ipse verò Papa, post mortem apparuit sacellano, & fassus est, omnem illum indulgentiarum cumulum inutilem sibi fuisse & frustraneum, quia summus ille iudex nihil approbare voluerit. Sorices ergò miseri non tantum ipsi produnt, nullam ab indulgentiis pendere certitudinem salutis, sed maximam inesse in certitudinem. Quapropter nos, non conjecturaliter, sed certitudinaliter statuimus, Pontificios datâ operâ & voluntariè imposturis se dedere. Tandem Eleusinum sacrum Missaticum quod attinet, alibi ostendimus, & ostendemus, quàm nullo planè in scripturis & orthodoxâ Ecclesiâ fundamento nitatur. Et hæc de membro decimo.

II. Tempus exigit, ut unde universum dogma de Purgatorio Papistæ hauserint, inquiramus: Non verò prolixè continuam seriem historiæ texemus, nec per secula ordine repetemus, quomodo subinde figmentum istud creverit, & tandem per visiones mendacissimas in Papatu vires immensas acquisiverit. Legant, qui volent, hæc de re, aureum Examen Chemnicii, parte tertiâ, ubi incomparabilis Theologus admirandâ soliditate & dexteritate universam Purgatorii ignis historiam describit. Hæc vice duntaxat ostendam, non tam ex Prophetis, quàm Gentilibus Poëtis, aliisque Scriptoribus Ethnicis, quin & ex anilibus fabulis, totam doctrinam de Purgatorio *ἡρώτως* & primum oriri: adeo quidem, ut Robertus Bellarminus ipse non dissimulet, Virgilium, Platonem, & alios Autores Ethnicos, congrua doctrinæ Papisticæ, de Purgatorio, scripsisse, lib. 1. de Purgatorio caput 2. fol. 1965. ita inquit: *Platoniorum fertur sententia fuisse nullam esse pœnam post hanc vitam, nisi Purgatoriam, & probatur ex illis Virgili veribus in 6. Aeneidos.*

Quin & supremo cum lumine vitæ reliquit:
Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes

Corporea excedunt pestes, penitusq. necesse est
Multa diu concreta modis inolescere miris,
Ergò exercentur pœnis, veterumq. malorum
Supplicia expendunt, alia panduntur inanes
Suspense ad ventos, aliis sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus: aut exuritur igni.
Quisq. suos patimur manes, exinde per amplum
Mittimur Elysium: & pauci lata arva tenemus,
Donec longa dies perfectæ temporis Orbe
Concretam exemit labem: purumq. reliquit
Ætherium sensum, atque auræ simplicis ignem.

Audis, Bellarminum non diffiteri, ex Platone & Virgilio caminum Pontificium oriri. Hoc ut planius fiat, age, ex Eusebio Platonis sententiam de fundamento Purgatorii cognoscemus. Ille igitur lib. 1. de Præparat. Evangel. cap. ult. Platonis prolixam disputationem, ex libro de anima transcribit, ubi fluviis internalibus ex Poëtarum traditione descriptis, tandem inquit: Qui videntur propter peccatorum magnitudinem, ut sunt sacri-

Bellarminus lib. 2. c. 16.

Bonaventura 4. sent. dist. 20.

Spec. Exem. dist. 9. ex. 30.

11. Purgatorium figmentum unde Pontificii hauserint.

Exam. Concil. Trident. D. Chemnicii.

Purgatorii figmentum ex Gentilismo oritur.

Euseb. lib. 1. de præparat. Evangel. c. ult.

sacrilegia, homicidia illegitima, & similia (ἀνίατοι ἐχέειν) insanabiles esse, illi conjiciuntur in Tartarum, unde nunquam possunt evadere: qui verò judicantur magna quidem peccata, sed iustitia, quæ medicabilia seu sanabilia sunt, perpetrasse, ut si ex iracundia eadem commiserunt, aut erga Parentes violenter aliquid designarunt, reliquam verò vitam (μεῖον βίωσι) in poenitentia exegerunt, illi pro ratione delicti, in diversa ignis flumina amburendi conjiciuntur. Tandem postremum & amplius appropinquant paludi Acherusiadi, ibi verò eos, quos laeserunt, inclamant, & suppliciter petunt, ut permittantur egredi, & recipiantur. Et si adversariis suis hoc persuaserint, egrediuntur & desinunt in poenis versari: sin minus, in ignitis istis fluviis, tam diu jactantur, donec ab eis, quos laeserunt, hoc impetrent. Qui verò excellenter sanctè vixerunt, suprà ascendunt in purissimas habitationes, ubi sine labore vivunt in futurum tempus. Qui verò mediocriter vixerunt, illi per Acheruntem in paludem igni ardentem deveniunt, ubi peccatorum poenas exolvunt, & καὶ ἐργασίῃ, hoc est, purgati, lustrati, seu expiati (ἀπολύεσθαι) absolviuntur, seu redimuntur, si quid deliquerunt: Deinde benefactorum premia recipiunt. Et lib. 12. Eusebius describit etiam locum ex Gorgia Platonis, ubi repetit: Eos, qui sanctè & justè vixerunt, quando moriuntur, in beatorum Insulas, ubi in omni felicitate extra mala vivunt, abire: Qui verò impiè & injustè vixerunt, eos dicit in carcerem supplicii, quem Tartarum nominant, abire. Et hæc sunt, inquit, quæ auditu ego percepi, & credo vera esse: Inde verò (pergit) ego ratiocinor tale quid evenire, cum quadam peccata sint curabilia, quod ex poenis in altero seculo quidam liberentur, quidam non. Planè ergo eadem Platonis, quæ Papistarum de medio loco est sententia: Rationes si quæris, ad alios Poetas Plato recurrit; ad Homerum, qui Tantalum, Sisyphum & Titium perpetuis cruciatibus in inferno subicit. Thersiten verò & alios pravos idiotas non item: deinde philosophicè sic argumentatur. Quemadmodum corpora notas & stigmata etiam post mortem retinent: ita vitia imprimere animæ notas & maculas: Radamantum igitur, quando animam corpore solutam, videt pravis maculis scædatam esse, justo judicio pronunciare, an sit ἰάσιμος, quæ juvari & sanari possit, an verò ἀνίατος incurabilis. Inde inquit Plato, ego studeo, ut coram judicio illo compaream, habens animam ὑγιεσάτην, prorsus sanam & mundam.

A Platone ad Poetarum Principem transeo, & quomodo Papistæ ex Virgilio Purgatorium suum fabricarint, breviter ostendo: suprà enim ex ore Bellarmini, Jesucidarum Aristarchi, percepimus, autoritatem Virgilio apud ipsos non parum valere. Is limbum Infantum, de quo garriunt Pontificii, sic describit: Æneid. 6.

*Continuò audite voces, vagitus & ingens,
Infantumq; animæ flentes in limine primo,
Quos dulcis vitæ exsortes, & ab ubere raptos
Abstulit atra dies, & funere merfit acerbo.*

De Prato Jesuitico in Inferno, sive ut Bellarmini verbis utar, carcere senatorio; sic Romanæ Ecclesiæ Propheta, Virgilius fatur:

*Devenere locos latos, & amœna vireta
Fortunatorum nemorum, sedesq; beatas.
Largior hic campos æther, & lumine vestit
Purpureo, solemq; suum, sua sidera nôrunt.
Pars in gramineis exercent membra palæstris.*

De cruciatibus, tormentis, & Tortore in furno Purgatorio ad hunc modum Virgilius papizat Æneid. 6.

*Hinc exaudiri gemitus, & sava sonare
Verbera, tum stridor ferri, trahæq; catena.*

Et iterum.

*Continuò fontes ultrix accincta flagello
Tisiphone quatit insulians, torvosq; sinistra.
Intentans ungues, vocat agmina dira sororum.*

Ibidem:

*Facilis descensus Averni,
Noctes atq; dies patet atri janua Ditis;
Sed revocare gradum superasque evadere ad
auras.*

*Hoc opus, hic labor est: pauci, quos æquus
amavit*

*Juppiter, aut ardens evexit ad æthera virtus
Diu geniti potuere: tenent media omnia sylva,
Cocyusq; sinu labens circumfluit atro.*

*Jupiter: id
est Papa
Romanus.*

Ibidem:

*Cnosus hæc Rhadamanthus habet durissima
Regna,*

*Castigatq; auditq; dolos: subigitq; fateri,
Quæ quis apud superos, furto latatus inani,
Distulit in feram commissa piacula mortem.*

Neq; suffragia Papistica pro relevatione & liberatione animarum ex Purgatorio ignoravit: sed suo jam tempore anniversarias celebrari luculenter indicavit, lib. 5. Æneid. sic scribens:

*Annus exactis completur mensibus Orbis,
Ex quo reliquias divinique ossa parentis
Condidimus terræ, mœstasque sacravimus aras.*

Et paulò post:

*Annua vota tamen, solennesq; ordine pompas
Exequeret, strueremque suis altaria donis.*

Num ovum ovo similis, quàm Gentilium doctrina, Jesuitarum & Pontificiorum de Purgatorio deliriis? Evicimus ergo, gentile figmentum esse, quicquid de Lacuna & Palude istâ Infernali Papistæ garriunt: Idem prorsus & dixit & scripsit Virgilius, uti ex suprà adductis versiculis manifestè patet.

Accedit autem pro stabiliendo hoc furno stygio, *anus* cujusdam autoritas: quæ in scriptis *Hermæ* inter alia Ecclesiam depingit, instar turris, in cujus ædificatione quidam lapides circumciduntur & aptantur, quidam verò rejiciuntur, quæ figura lapsi significantur: Hermas verò interrogat anum suam: an projectis illis lapidibus nulla restet poenitentia. Illa quasi ex tripode respondet: Habent quidem poenitentiam, sed in hac turre non possunt convenire: alio autem loco ponentur, multò inferiori, & hoc cum cruciati fuerint, & impleverint dies peccatorum suorum, & tunc illis continget transferri de poenis, si cogitarint, hoc est, poenitentiam egerint de peccatis: Ex hac revelatione vetulæ, cur non asseratur & mordicus adstruatur à Papicolis Purgatorium? Sufficiant ista, de origine & fundameneo habitaculi fictitii intermedii.

Visione 3.

Tandem, ut facum faciant impostores rudioribus, perizomata ex scripturis malè detortis more Infidelium, & ipsius Satanæ consunt, iisque nuditatem & ignominiam operire volunt: Et quidem aliquot loca, tum ex Apocryphis, tum ex Canonicis utriusque Testamenti libris proferre solent: ea verò nunc discutere non placet: præstitere antehac laudabilem operam Theologi multi excellentissimi: è quorum libris solutiones soli-

solidæ peti possunt. Nunc duntaxat dispiciemus, num verba Apocalyptica nostra, ipsorum furno patrocinentur, & dico tribus syllabis : NEQUA-
QUAM. Obsecro enim quomodo sequitur : ne-
mo subter terram inventus est, qui aperuisset li-
brum ; Ergo aliqui detruduntur in Purgatorium :
Ergo ibi torquentur igni infernali : Ergo ibi a Dæ-
mone affliguntur : Ergo ibi cibos & denaria vivo-
rum sorbent : Ergo ibi pro peccatis satisfaciunt :
Ergo ibi adventantes novas animulas excipiunt,
& statum ac conditionem viventium explorant :
Ergo suffragia sentiunt, &c. Quis vel per som-
nium ita ex verbis Apocalypticis ratiocinetur ?
Et tamen ita concludere, omniaque sic isto textu
probare debent Esayicolar, si pro Purgatorio
eum adhibere volunt. Insuper, quomodo fir-
miter hæc verba locum Purgatorii subterraneum
proben ? cum ipsi Papistæ non certi fuerint, nec
etiamnum sint, an Purgatorium sit sub terra, su-
pra terram, aut in aëre : Bellarminus certè lib.
2. cap. 6. disertè ait : *Ubi Purgatorium sit, non-
dum ab Ecclesiâ definitum esse.* Num valebit par-
ticula ista *subter terram*, tunc quoque, quando
Gregorius animas in thermis, in glacie, & in
umbrâ arborum purgari affirmat ? quando Al-
cuinus Purgatorium in aëre, inter cælum & ter-
ram collocat ? Malitiosè ergo & cauteriatâ fron-
te Apocalypsis verba ad *βιβλίον* istud Pontifi-
cium adhibentur. Nos per modum amplifica-
tionis & exaggerationis, sic scripsisse, & per ho-
mines subter terram, in sepulchris jacentes mor-
tuos intellexisse Johannem, à sensu quoque toti-
us complexi, & non à singulis ejusdem partibus
in ejusmodi loquendi generibus arguendum esse,
tantisper affirmare pergimus, quantisper Lojoli-
tæ interpretationem istam, solidis rationibus, &
ponderosis argumentis enervare non queunt.
Arque hæc diligentius datâ occasione, de *furno*
& *foco Pontificio* disserere placuit, ut *ἐν πυρὶ*
præcipua membra de figmento isto conspectu
haberentur.

*Quomodo
solus Agnus
aspicere li-
brum potu-
isse, & ni-
hilominus
Johannes
quoque li-
brum vi-
disse dica-
tur.*

II. *Εὐαγγέλιον* effata occurrunt, cum Johan-
nes ait : *Neminem, nisi solum Agnum, potuisse aspi-
cere & aperire librum* : & tamen in Principio dicit,
se vidisse librum, intus & foris scriptum, & signa-
culis septem signatum. Ambrosius sic extricare
nodum conatur : Veteris Testamenti libros ab A-
postolis quidem juxta literam visos, sed spiritua-
liter non intellectos. Hæc responsio durior est,
quàm ut simpliciter tolerari posse videatur : Illud
tamen non ineptè statui existimo, Johannem, de
nudâ visione, vel de objecto in visione libro lo-
qui, cum affirmat, se vidisse librum. Quando au-
tem dicit, *neminem alium aspicere potuisse*, intelli-
git accuratiorem mysteriorum de providentiâ
divinâ cognitionem : quæ tam sit ardua & pro-
funda, ut & ipsos Angelos in cælis multa adhuc
latuerint, & quidem eousque donec *Agnus* sigil-
la aperuit, hoc est, secretiora revelavit : vide-
tur ad stipulari nobis illud, quod distinctis utitur
Johannes vocabulis. De se enim loquens usur-
pat vocem *εἶδον* : quæ significat intueri aliquid :
de actiore autem diligentia angelorum & homi-
num verba faciens, adhibet voculam *βλέπειν*
εἶδεν ὁ ἄγιος & εὐρέθη ἀνοήτως, & ἀναγνώνας τὸ βιβλίον ;
εἶδεν βλέπειν αὐτό.

*Cur Chri-
stus dicatur
Agnus tan-*

III. In medio Throni, & quatuor animalium,
& in medio Seniorum vidit Johannes Agnum
stantem, TANQUAM occisum : offendi possent

aliqui, cur non simpliciter dicat occisum, sed ad-
dat TANQUAM : *ὡς ἐσφαγμένον*, num Christus
non verè occisus fuit ? Respondent varii inter-
pretes varia, ad unum tamen omnes consentiunt,
veram mortem Jesu Christi minimè hîc negari :
sed ad istum modum loqui Johannem : 1. quia
tunc, cum ista visio ipsius oculis objecta fuit,
Christus non ampliùs in sepulchro jacuit, sed du-
dum resurrexit : 2. vel quia mors ejus pro morte
non habenda, propter brevissimum tridui spati-
um, quo sub terrâ latuit, præcipuè, quia corru-
ptionem quoque non vidit : sed mihi præ istis, ad-
huc aliæ tres magis placent interpretationes : ni-
mirum. 1. particulam *ὡς*, QUASI, vel TAN-
QUAM, non similitudinem, sed certitudinem rei
significare sicut & alibi : Johan. 1. v. 14. *Vidimus*
gloriam ejus, gloriam TANQUAM unigeniti à
Patre. 2. Cor. 3. v. 18. *Nos TANQUAM à*
Domini Spiritu : & 2. Cor. 5. v. 20. *Pro Chri-*
sto legatione fungimur, TANQUAM Deo exhor-
tante per nos. Quibus in locis vocula, QUASI vel
TANQUAM, non assimilationem, sed indubiæ rei
notat certitudinem. Altera explicatio, est An-
dræ Cæsariensis & aliorum, qui Johannem par-
ticulâ TANQUAM ad insignia & stigmata ac ci-
catrices Christi respexisse, arbitrantur. Suprà
enim capite primo prælixè ostendi, non impiè à
nobis credi, quòd Christus, etiamnum, ad sem-
piternam victoriæ suæ admirandæ memoriam,
& hostium suorum convincendam nequitiam,
stigmata retineat. Tertia est hæc, quòd Johan-
nes idè similitudinis adverbio utatur, ut signifi-
caret, Christum morte minimè extinctum fuisse :
quanquam hoc in primis hostes ejus optabant,
quemadmodum hodieque fideles, qui ad mor-
tem pro Christi nomine quotidie rapiuntur, im-
probiorum quidem judicio prorsus extincti vi-
dentur, sed tamen reipsâ cum Christo vivunt,
quò respicit Paulus etiam, Rom. 8. v. 36. *Habiti*
sumus QUASI oves destinatae macellationi : & 2. Co-
inth. 6. v. 9. *QUASI morientes & tamen vivi-*
mus. Delirium, quod hîc Lyra, de incruentâ
occisione Christi in Missa, habet, explodendum,
non confutandum est : Quis enim non rideat,
fingi hîc, quòd Johannes viderit Christum, quo-
modo in Missatice sacrificio tanquam occisus re-
præsentetur : bellè huc viginti quatuor Seniores
quadrabunt : bellè animalia quatuor : unum
tamen quæro, num in Missa Pontificia Christus
cornutus quoque repræsentetur vel heptoceros :
ita enim hîc visus est Agnus à Johanne : vides Le-
ctor, quò rapiamur, si scripturam ad præconce-
pta paradoxa torquere nitimur. Hæc de partis
primæ scrupulis.

Doctrina.

Usum doctrinalem nunc, quo plurimi in pri-
mis adversariorum carent Commentarij, adji-
ciemus :

1. Iterum offert se hîc luculentum providen-
tiæ divinæ testimonium, nihil nobis in totâ vitâ
accidere, quod non accuratè in Libro Dei prius
consignatum sit. Ille enim liber tot & tanta
complectitur, ut intus ac foris eum scriptum esse,
Johannes testetur : Et magna inde ad afflictos
provenit consolatio : ut omnem sortem æquâ &
patienter mente perferte discant, cum nihil in-
scio & invito creatore nostro eveniat, qui
non

*Nihil in to-
tâ vitâ no-
bis accidis,
quod non
accuratè in
libro provi-
dentia di-
vina con-
signatū sit.*

non exordium & initium duntaxat, verum etiam finem & periodum afflictionis, in libro annotavit: Si enim omnes dies numerati sunt coram Deo: utiq; & id, quod diebus illis hominibus accidit, latere ipsum nequit: proinde sortes nostras Domino commendemus: curam nostram super ipsum jactemus: ipse faciet, quod in usum nostrum se facturum, religiosè recepit: Ita testatur David, Psal. 37. v. 5. *Commenda Domino viam tuam, & spera in eum: & ipse faciet.* Psal. 55. v. 23. *facta super Dominum curam tuam: non dabit in aeternum fluctuationem justo.*

2. Tàm referta sunt mysteriis opera Domini, tàm ardua, & sensum humanum maximè excedentia, ut nemo ea intelligere & cognoscere queat. Patet hoc inde, quia librum septem signatum sigillis Johannes fatetur. Non autem Papistarum sententiam probat, quasi scriptura sit, ut ne à literatis quidem sensus intelligi possit: neque enim *κρυπτός* hîc de libro scripturæ Apostolus loquitur, ut suprà indicatum est: verum de libro providentiæ, operationis & gubernationis divinæ affirmatur, quòd terque quaterque, sive septem sigillis clausus & obsignatus sit, adeoque abyssus & profunditas sapientiæ Dei à nobis non exauriri, in primis verò Futura Ecclesiæ conditio, absque singulari creatoris revelatione, sciri non possit: volumen hoc sive *βιβλίον καλεισφραγισµέον*, meritò compescere deberet audaciam ferocem plurimorum, qui in secreta Dei judicia irrumpunt, & signatum librum violento ausu aperire, quin & responsa in proprio cerebro nata, pro oraculis è libro illo desumptis vèditare haud erubescunt. Obsecro, annon impossibilia posse, & abditissima nosse, profani illi homines præsumunt? Nos autem à curiositate ista abstinemus, & monente Augustino, libenter nesciamus, quæ Deus nescire nos voluit: ne sapiamus ultra, quod oportet, Rom. 12. v. 3. *Μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δὲ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν.* Huc referantur quæstiones variæ, à curiosis agitatæ: quas non melius, si verbo expresso destituimur, expediemus, quàm si multa in libro Dei intus & foris scripta, eade mque adhuc signata esse, dicamus. Compescenda hîc quoque meritò sunt temeraria Astrologorum quorundam judicia, qui tàm audacter de sortibus hominum pronunciat, ac si librum sedenti in Throno è manibus raptum ipsi possiderent, & omnia ac universa in eo accuratissimè viderent. Non contemno Astronomiam sanam: sed ut artem nobilem & jucundissimam commendo: Judiciariam verò, quàm vocant Astrologiam, quanti æstimem, fermè hæreo. Succensent aliqui audaculi, si liberè hâc de re judicetur, verum amicus Plato, amicus Socrates, magis amica mihi veritas. Dico igitur disertè, judicia illa natalitia cum verbo Dei, cum libro obsignato divinæ providentiæ, cum scriptis Patrum, & orthodoxæ Ecclesiæ sententia prorsus pugnare: id quod alibi, præsertim in Commentario super Psal. 8. luculenter demonstravi. Placet hâc vice unius Chrysostomi verba apponere, qui Tom. 3. Commentar. cap. 1. homil. 1. fol. 176. sic commentatur: *Quid de cælestibus dicam? etiamsi terrena scrutemur, inveniemus ea fide, tanquam vinculo contineri: neq; enim commercia ulla, neq; artes, neq; aliud quippiam sine illa esse potest. Sin vero hic, ubi mendacii plena sunt omnia, ea opus est: multò magis in illis, quæ divina sunt.*

Hanc igitur arripiamus omnes, huic studeamus: ita enim omnia perniciofa dogmata, ex anima nostra procul eliminabimus, genesin scilicet ac fatum. Si enim resurrectionem credideris, atque judicium, omnia hujusmodi ex animo ejicere poteris. Crede Deum esse justum, nec credes esse injustam genesin. Crede Deum esse, qui cuncta provideat, nec credes esse genesin, quæ cuncta contineat. Crede supplicium esse, & regnum, & credere desistes esse aliquid genesin, quæ liberum arbitrium tollat, & nos violenter necessitati subjiciat. Ne semines, neque plantas, neq; milites, neq; aliud omnino aliud agas. Prorsus enim velis nolis, ventura sunt, quæ genesis ipsa præfixerit. Quid jam nobis orare opus est? Quid Christianus effici cupis, si genesis est? Neque enim nisi sis, crimineris obnoxius. Unde igitur artes? A genesi? Ita sane inquires. Sed illi fato præfixum est, ut sapiens cum laboribus fiat. Ostendas igitur aliquem, qui absq; laboribus didicerit artem, adeo non sunt ista genesi; sed laboribus ascribenda. Unde igitur ille dives est? inquires, quia sceleribus ac nequitia plenus, paternæ hereditati successit? Alius verò, cum quotidie innumeris laboribus exerceatur, in extrema perdurat inopia? Hac enim jugiter exercent omnes, solis de divitiis & paupertate verba morantur, nihil de vitiis atque virtutibus. Verum hoc interim omittamus, illud potius ostende an aliquis studiosus ac probus evaserit malus, sive negligens quispiam bonus per desidiam factus sit. Nempe enim, si quid habet virum fatum: in his quæ sunt maxima, quantum possit, oportebat ostendere, si licet in virtute ac vitiis, non in opibus ac paupertate. Sed unde inquires ille consenescit morbo, ille verò in sanitate perdurat? Unde ille probus, alter verò reprobus est? Unde illi res ex sententia provenit, alii verò innumera quotidie obstant impedimenta? A fato remove animum, & hæc omnia diligenter agnosces. Crede Deum esse, qui providentia sua cuncta disponit, & scies ista aperitissimè. Sed ne dicturus es. Non enim permittit rerum confusio suspicari providentia res humanas agi. An verò ista Dei opera dicenda sunt? Quo pacto credere possum, Deum, cum sit summè bonus, luxurioso inquinaoque sceleribus, & avaro pecunias largiter dare, & bono cuiq; subtrahere. Unde vis credam? Nempe enim ex rebus ipsis fides elicitur, rectè tu quidem. Non igitur illa genesis sunt? Ita inquires, fustè an injustè? Injustè prorsus. At hanc oro quis fecit? Deus? Non, inquires, sed infecta est: & quam ratione, infecta cum sit, ista operatur? Hæc enim contraria sunt. Non igitur ista Dei omnino sunt. Inquiramus ergo quis fecerit cælum. Genesis, inquires: quis terram, quis mare, quis anni tempora, quis deniq; hæc omnia? An verò quæ in his, quæ sine anima sunt, tantum ostendit ordinem, tantamq; congruentiam fecit: in nobis verò, quorum gratia cuncta creavit, tantam temeritatem inesse instituit? Velut si quis domum, ut sit præclaro opere atque honesto mirabilis, cautè provideat: eos verò qui hanc habitaturi sunt, negligat. Quis successionis seriem servat? Quis natura ordinatissimas imposuit leges? Quis diei noctisq; partium instituit cursum? Nonne ista genesi illa superiora sunt? Non, inquires, sed ultro atq; fortuito facta sunt. Et qua ratione tantus ordo, tam solers, fortuitò fieri potuit? Unde igitur divites ac sani, & virtute præstantes? Partim quidem ex immodica cupiditate, partim verò ex hereduatè, partim item vi aliqua adacti. Cur igitur, inquires, Deus ista permittit? Quia non est hujus meritum retri-

Joseph &c.
David ge-
dachte
nimmer-
mehr/ daß
er König
werden
solte. Im
nach Got-
tes aber
wäre ge-
schrieben.
Exemplum
Jeremia, 1.
rom. 1.

Rom. 12, 3.

Astrologia
judiciaria
improba-
tur.

Chrysost.
Thomo. III.
Comment
Id. 176.

retributio, sed futuri. Tunc velim mihi aliquid ostendas ejusmodi. Interim hac in vita mihi, inquires, da, & illic non requiro, idcirco, non accipis. Si enim, cum extra voluptatis sensum sis, ita illa inquires; quanto magis si voluptate ipsa pura ac liquida fruereris? Ex his igitur admoneris, nihil ista esse, minimumque expetenda, sed media: nisi enim illa essent media, nunquam profecto & reprobis ea dedisset. Dic enim aut nigrum esse, aut longum, aut brevem, nonne medium est? Ita & divitiæ media dicenda sunt. Nam profecto in his, quæ sunt præstantissima atque optima, ac salutis necessaria, nihil tale reperies, sed equaliter omnibus indulta sunt, puta habitus idoneus ad virtutem, spirituumque distributio munerum. Profecto si Dei beneficia scires, cum ea equaliter tibi, atque illis fruenda data sint, istarum rerum, quas medias diximus, non indigne ferres inopiam, neque earum te cupiditas obtraheret. Si equalitatem illam dignissimam totis animi medullis haurires, quemadmodum enim qui escas à Domino, & indumenta & habitacula. & alia omnia equaliter cum aliis accipit, si quos crines habet superfluos in capite, unguesque majores, plus aliquid se habere arbitratur: eodem modo, qui huiusmodi est, frustra inflatur, magnumque sapit: idcirco clementissimus Deus nos per inopiam huiusmodi à terrenis affectibus separat, ut hanc vesaniam prorsus extinguat, ut humanarum rerum desiderium ad cœlestia transferat. Nos autem ne sic quidem respicimus. Sicut enim parvulus, si quid habeat puerile, idque rebus necessariis præfert, pater ipsum puerilibus privat, ut vel invitum ad meliora traducat, ita & Deus omnia facit, cunctaque molitur, ut vota nostra, atque desideria ad cœlestia transferat. Cur igitur, inquires, pessimos quoque divitiis permittit affluere? Quia scilicet non aequa illi ipsorum, atque tui cura est. Quomodo igitur etiam iustos ditari permittit? Ut eos etiam per divitias probeat, atque ex illorum largitate ceteri ad miserationis provocentur exempla. Atque ista quidem nunc leviter attigisse sufficiat.

Angeli fortes & potentes sunt spiritus.

Psal. 103, 20.

Rom. 8, 38. Col. 1, 16. Eph. 1, 21.

3. Notetur, Angelum hinc quendam introduci ἰσχυρόν, FORTEM, ut sciamus, nostros Ministros Spiritus non esse impotentes, alioquin vinceret Diabolus, sed fortitudine maximā præditos: unde & nomen GABRIEL oritur: & scriptura alibi de ipsorum potentia manifestè testatur, Psal. 103. v. 20. *Benedicite Domino omnes Angeli ejus: POTENTES VIRTUTE: Benedicite Domino omnes VIRTUTES EIUS.* Hinc Potestates, Dominationes, Throni & Principatus vocantur, Rom. 8. v. 38. Coloss. 1. v. 16. Ephes. 1. v. 21. Neque ideo tantum robore valent, quia multi sunt: sed quilibet Angelus respectu naturæ suæ ἰσχυρός & fortis est: ut ex loco isto Apocalypico apparet. Esi proinde nos imbecilliores existimus, tamen Angelica cohors, & cœlestis militia pro nobis fortitudine validissimā præstat.

Dignitas ordinis Ecclesiastici.

4. Vidit Johannes Angelum istum fortem PRÆDICANTEM: Inde concluditur, Tam honoratum & sacrum esse ordinem Ecclesiasticum, ut Angelos non pudeat, prædicationis munus sustinere. Hinc enim disertè Angelus prædicavit: Et alibi passim in scripturâ Angelos natalitiam, Paschalem & Triumphalem conciones habuisse legimus. Immo ipse Deus Pater, Filius & Spiritus Sanctus officio isto prædicationis functus non rarò in utriusque Testamenti Pandectis deprehenditur. Quæ ergo Diabolica superbia moderni temporis,

ut splendidiore familia oriundi, non sine dedecore, & ignominia insigni, se PRÆDICATORES Evangelii esse posse existiment? Olim sub Papatu majores ipsorum Idolo Mazim servire non erubuerunt: nunc posterum Ministerium Deo præstare toti exhorrescant: O ingratitude filiorum seculi huius stupendam! pro quâ summo & potentissimo cœli terræque Domino rationem gravissimam reddere coguntur. Longè sanioris mentis fuere Georgius Princeps Anhaltinus, qui pro suggestu publicè concionari, qui adversarios veritatis, Pontificios & Sacramentarios, scriptis eruditis confutare, & Doctrinam Evangelicam masculè tueri, aliasque ministerii Ecclesiastici partes sustinere non dedignatus est. Johannes quoque, Dux Megapolitanus, qui S. Theol. Doctor, & solenniter renunciari & saluari, unice voluit. Nec quicquam auctoritati & generis splendori decessit, cum Nicolaus, Nobilis ab Ambsdorff, S. Theol. Licentiat, celebris quoque ille Theologus, & Lutheri Promotor primarius, Staupitius, è generosa stirpe à Staupitz oriundus, quin & Johannes à Bugenhagen, Pomernus dictus, Pastor Witebergenis, PRÆDICATORES fierent. Cur enim pilos caprarum Deo tantum offeramus, & non potius etiam aurum, argentum, hyacinthum, purpuram, coccum quæ bis tinctum & byssum, lapides item onychii, os & gemmas ad ornandum Ephod? sicut præcepit Dominus, Exod. 25. v. 3. 4. 5. 6. & 7. Sed eventus prohi dolor docet, nostro præsertim seculo, manifestè impleri verba Pauli, 1. Cor. 1. v. 26. & 27. Non multi sapientes secundum carnem, non multi (ἐν ᾧ κόσμῳ) claro genere nati, sed quæ ignobilia erant in mundo (τὰ ἀγνώστῳ τῷ κόσμῳ, καὶ τὰ ἐξ ἐνδομήδεα) contempta elegit Deus.

Exod. 25, 3. 4. 5. 6. & 7. 1. Cor. 1, 26. & 27.

5. Hoc ipsum nomen PRÆDICANTIS redarguit Pontificios Empæctas manifestæ impietatis, quod titulum istum, quasi probrosum centent. Quando enim odiofissime Evangelicos nos Ministros appellare, & coram suis exosos ac contemptos reddere volunt, non aliter, quam PRÆDICANTES, PRÆDICANTES, PRÆDICANTES ingeminant: Ita Jacobus Greiserus tantum non triumphat, si quempiam ex Theologis nostris Prædicantem nominat: sed salva res est. Nos gloriamur in Domino, quod tam splendido digni titulo ab ipsis hostibus judicamur: PRÆDICANTIS enim nomen adeò augustum est, ut in scripturis 1. Angelis, 2. Prophetis, 3. Christo, 4. & Apostolis frequentissime tribuatur.

Nomen PRÆDICANTIS non est probrosum.

Nomen Prædicantis tribuitur Angelis, Prophetis, Christo & apostolis.

De Angelis constat ex nostro hoc capite quinto Apocalypico: *Vidi Angelum fortem prædicantem.* Ad Prophetas haud rarò inquit Dominus: *Prædica verbum*, Jerem. 7. v. 2. *Prædicabis ibi verba*, Jerem. 19. v. 2. *Prædicare, & nolite celare*, Jerem. 50. v. 2. *Prædica in ea*, Jon. 1. v. 3. *Prædica prædicationem.* De Christo Sacerdote summo, notentur sequentia testimonia: *Sapientia foris prædicat*, Proverb. 1. v. 20. *Dominus misit me, ut prædicarem captivis annum placabilem*, Esa. 61. v. 2. Jesus cœpit prædicare, Matth. 4. v. 17. Prædicans Evangelium regni, Matth. 7. v. 23. Erat prædicans in Synagogis, Luc. 4. v. 44. Prædicans & evangelizans, Luc. 8. v. 1. Vocatur & Baptista Prædicans, Matth. 3. v. 1. Prædicans in deserto Judææ, Marci 1. v. 4. Prædicans baptismum pœnitentiæ. De Apostolis infi-

Jerem. 7, 2. Jer. 19, 2. Jer. 50, 2. Ion. 1, 3.

Prov. 1, 20.

Esa. 61, 2. Matt. 4, 17. Matt. 4, 23. Luc. 4, 44. Luc. 8, 1. Matt. 3, 1. Marc. 1, 4.

Matth. 10. 7. finities ferè hoc nomen extat, *Matth. 10. vers. 7.*
Marc. 16. v. 15. *Prædicare super tota. Marci 16. v. 15.* *Prædicare E-*
15. & 20. *vangelium omni creatura. Et vers. 20.* *Prædicave-*
Luc. 9. v. 2. *tunt ubiq; cooperante Domino. Lucæ 9. v. 2.* *Misit*
Act. 10. 42. *illos prædicare regnum Dei. Act. 10. v. 42.* *Præcepit*
Act. 13. 5. *nobis prædicare populo. Act. 13. v. 5.* *Prædicabunt*
Rom. 10. 8. *verbum DEI, Rom. 10. v. 8.* *Verbum fidei prædica-*
Rom. 15. 20. *mus. Rom. 15. v. 20.* *Prædicavi Evangelium, Rom.*
Rom. 10. 14. *10. v. 14.* *Quomodo audient sine prædicante? 1. Cor.*
1. Cor. 1. 23. *1. v. 23.* *Prædicamus Christum crucifixum. 1. Cor. 9.*
1. Cor. 9. 18. *v. 18.* *Ut Evangelium prædicans sine sumptu ponam*
1. Cor. 15. 1. *Evangelium. Et 1. Cor. 15. v. 1.* *Notum vobis facio*
Evangelium, quod PRÆDICAVI vobis, &c. *Attendite Pontificii, annon hono atissimi &*
maximi viri augustissimo PRÆDICANTIUM *titulo coronati sint? Gratias ergò habete, quòd*
in tam celebre nos Lutheranos prædicantes ado-
ptatis collegium, quod Antiquius longè, nobilius
longè, sanctius longè est, quàm Jesuitarum, Mo-
nachorum, Cappuzinorum, Prælatorum, ABBA-
TUM, Chor-Episcoporum, Metropolitanorum, Car-
dinalium & Paparum universa conciliabula. Ubi
enim vel Angeli, vel Christus, vel Prophetæ, vel
Apostoli in scripturâ Monachi, ubi Cappuzini,
ubi Prælati, ubi Abbates, ubi Cardinales, ubi Pa-
pæ vocantur? Nusquam. Ubi nomen Jesuitarum?
Nisi forte ratione conjugatorum, ab Esavo, vel
Gehasi, vel Jesubitis gentem istam oriri existi-
ment. Tandem igitur sacratissimum PRÆDI-
CANTIUM nomen, religiosè retineamus, & il-
lud longè coram Deo esse augustius sciamus,
quàm si ambitiosissimo Paparum & Oecumeni-
corum Præsulum titulo superbiremus.

6. Non ἀπλῶς & simpliciter, sed φωνῇ μεγάλῃ, voce magnâ prædicavit Angelus. Magnitudo hæc vocis, tùm rei gravitatem ostendit: tum quoq; Prædicatores Evangelicos instituit, ut ipsi etiam vocem intendant: & non tam delicati sint, qui vel minimam corpori creare molestiam graventur: Ipse Christus, sæpè voce magnâ exclamavisse legitur. Et sanè, ea aurium nostrarum est conditio, ut nisi fortiter sono vocis divinæ (non tamen planè stentoreo) excitentur, non percipiant nec audiant ea, quæ prædicantur: quemadmodum alibi fusiùs hac de re dictum est.

7. Summo desiderio tenentur Spiritus Angelici, ut ἀνακύψαι & introspicere queant Abyssum scientiæ & cognitionis Domini profundissimam: præsertim, quod statum Ecclesiæ militantis, cui summoperè favent, attinet: hinc enim Angelus iste anxius quærit: *Quis est dignus aperire li-*
brum, & solvere signacula ejus? Multò magis inquiramus nos, & operam demus, ut indies cognitione salutari repleamur: sicut Zachariæ quarto capite Propheta ex Angelo quærit, quid sibi duæ olivæ, & reliqua visionis membra velint: sic subinde interrogârunt discipuli Dominum, si prolatas Parabolas & absconditos sermones non protinus intellexerunt. Pulsemus ergò, & petamus, ut aperiatur nobis: petenti enim dabitur, & pulsanti aperiatur, *Matthæi 7. v. 7.* Scrutemur scripturas, hortante Christo, *Johan. 5. v. 39.* Nihil enim dignius quæritur, nihil suavius & melius invenitur. Audiamus, quomodo à sanctis Patribus ad meditationem hanc sacram alliciamur. Hieron. ad Demetr. Virg. *Sacratum scriptura-*
rum ardor nulla prorsus atate extinguatur: imò ut
singularis authoris utar sententia, magis ipsâ atate
inflammetur. Idem ibidem: Sint scriptura divina

Operam de-
mus, ut in-
dies salutari
cognitione
repleamur.

Matth. 7. 7.
Job. 5. 39.

Hieronymus
ad Demetr.
Virg.

semper in manibus, & jugiter mente volvantur.
Gregor. in Moral. Divinas scripturas sapius lege,
imò nunquam de manibus tuis sacra lectio deponatur,
in scripturis divinis, per quas solas potes planè Dei
intelligere voluntatem. B. Augustinus 2. Epist. ad
Volusian. eleganter scribit: Tanta est Christiano-
rum profunditas literarum, ut in eis quotidie profi-
cerem, si eas solas ab ineunte pueritiâ usq; ad decrepi-
tam senectutem, maximo otio, summo studio, meliore
ingenio conarer addiscere: in quibus lateat altitudo sa-
pientia, ut animosissimis, acutissimis, flagrantissimisq;
cupiditate discendi hoc contingat, quod eadem scri-
ptura alibi habet: Cùm consummaverit homo, in-
cipiet.

8. Deplorat Johannes, tùm propriam tùm communem cæcitatem & calamitatem, quòd nemo vel in terrâ, vel sub terrâ inveniat, qui librum & signacula septem aperire queat. Decet enim, ut pii luceant super contritione Joseph, *Amos 6. v. 6.* Juniores & Epicuræi sanè homines parum curant, sive intellectus oraculorum Dei pateat, sive lateat, non magnoperè salutem sibi Reipublicæ Christianæ cordi esse patiuntur: Pii verò & religiosi homines, ad lachrymas usque prorumpunt: & quòd multum interest, de eo multum quoque solliciti esse conantur: Habent tempus ridendi, habent & tempus flendi, tempus saltandi, & tempus plangendi, *Eccles. 3. v. 4.* Ita flevit Joseph, cùm meminisset, quàm crudeliter fratres ipsum in domo paternâ persecuti fuerint, *Gen. 42. v. 24.* Ita cùm Jacob vitâ excederet humanâ, flevit eum Ægyptus septuaginta diebus: vir enim erat sanctus, & Patriarcha, consilio, fide, ætate & experienciâ gravissimus. Aaronis quoque mors, non privata sed publica erat calamitas, propterea omnis multitudo flevit super eo triginta diebus, per cunctas familias suas, *Num. 20. vers. 79.* De Mose scriptum extat *Deut. 34. v. 8.* Fleverunt eum filii Israël in ca-pestribus Moab triginta diebus. Horum exemplis insistentes, non semper risum appetamus, sed & efflagitante necessitate fleamus. Plurima autem in vitâ humanâ accidunt, quæ nos ad lachrymarum profusionem incitare & compellere debent: Sic Angelus ipse Domini ad locum ascendit flentium, *Jud. 2. v. 1.* elaverunt enim ibi Israëlitarum vocem suam, & peccatum suum deploraverunt. Filia Jephthe duobus mensibus flevit virginitatem suam in montibus, *Jud. 11. v. 38.* Filii Israël fleverunt coram Domino fletu pœnitentiæ & humiliationis, *Jud. 20. v. 26.* In Siloh etiam magno ululatu cœperunt flere super interfectione unius tribus ex Israël, *Jud. 21. v. 2. & 15.* Cùmq; occubuisset Saul, flevere David, & omnes viri cum eo, *2. Reg. 1. v. 12.* Flevit Ezechias Rex fletu magno, postquam triste ex Esaia de morte sua percepit nuntium, *1. Reg. 20. v. 3.* Flevit amarè Petrus, *Luc. 22. v. 62.* Fleverunt viduæ, & Petrum circumsteterunt, *Act. 9. v. 39.* Flevit Christus mortem Lazari, *Joh. 11.* Flevit interitum Hierosolymitanum, *Luc. 19. v. 41.* Ploremus ergò & fleamus in tempore, præsertim lachrymas contritionis & conversionis largas effundamus; ne olim illic fletum & stridorem dentium experiri cogamur: quem minatur Dominus aliquoties, *Matth. 8. v. 12. & cap. 13. v. 42. cap. 22. vers. 13.* *Luc. 13. vers. 28.* ibi erit fletus & stridor dentium. Neque curemus sannas & illusiones Mundi, qui plerumq; irridet nos, si super calamitate vel pri-

Gregor. in
Moral.

Augustinus
2. Epist. ad
Volusian

Amos 6. 6.

Pios lugere
& flere de-
cet cùm flē-
di tempus
est.

Eccles. 3. 4.

Gen. 42. 24.

Num. 20.

v. 79.

Deuter. 34.

& 8.

Jud. 2. v. 1.

Jud. 11. 38.

Jud. 20. 26.

Jud. 21. 2.

& 15.

2. Reg. 1. 12.

1. Reg. 20. 3.

Luc. 22. 62.

Act. 9. 39.

Johan. 11.

Luc. 19. 41.

Christianis

utile est,

lachrymas

contritionis

& conver-

sionis effun-

dere.

vatâ vel publicâ afficiamur. Dabunt olim illusionis hujus poenas gravissimas: Deus enim & *μνη-εῖται*, Gal. 6. v. 7.

Gal. 6. 7.

Afflictis
non est ad-
denda af-
flictio.

Luc. 7. 14.

Ministri
Evangelii
incumbit e-
rigere &
consolari
afflictos.

Esa. 61. 3.

2. Cor. 7. 6.

Hebr. 10.

v. 25.

Gal. 3. v. 1.

Christus so-
lus refecto-
rium est a-
postolorum
postquam.

1. Cor. 3. 8.

Ps. 2. v. ult.

Christus
est Leo di-
citur.

Rupertus.

9. Discamus verò etiam Exemplo senioris, afflictos non magis affligendos, sed consolatione erigendos esse. Unus enim de senioribus hic recreat mœstissimum Johannis animum, inquiens: *Μὴ κλαῖν*, Ne flevieris: perinde ut Christus consolabatur viduam Naimiticam, Luc. 7. vers. 14. dicens: Noli flere. Partes istæ Evangelii ministris præcipuè incumbunt: quibus injungit Deus, Esa. 40. vers. 1. Consolamini consolamini populum meum, dicit Deus, vester: Loquimini ad cor Jerusalem, & advocate eam. Sic vestigia premunt summi Pastoris Jesu Christi, qui se idè missum & unctum fatetur, ut consolaretur omnes lugentes, & daret eis coronam pro cinere, Deum gaudii pro luctu, pallium laudis, pro spiritu mœroris, Esa. 61. vers. 3. Deus consolatur humiles, teste Paulo 2. Cor. 7. v. 6. & inde jubet, ut nos invicem consolemur, Hebr. 10. vers. 25. Sicut verò consolationis materiam ex officio & beneficio Christi senior ille desumpsit, cum diceret: *Vicit Leo de tribu Juda*: Ita & nos nihil solidius durare in cordibus credentium, nihil penitus refocillare animas afflictorum credamus, quam si Christus Jesus ipsis præ oculis pingatur, Gal. 3. v. 1. & propitia ejus voluntas exaggeretur: Extra Christum nihil omnino flentes reficit: propterea tanto cum fremitu complures in Papatu Spiritum suum exhalârunt: vero enim & vivo solatio, Servatore Christi Jesu in agone mortis orbat: e contra murmure de merito proprio, de satisfactione, de Sanctorum intercessione, de Pontificis Romani indulgentiariâ absolutione, de idoli Missatici celebratione, & similibus aliis, obruti fuerunt. Gratulemur proinde nostris Ecclesiis, in quibus Christus Jesus pro unico refectorio peccatorum habetur: Et Deo gratias ingentes agamus, qui lapide isto angulari summo nobis dedit inniti: Ipse enim est fundamentum fidei & spei nostra solidum, 1. Cor. 3. v. 8. Beati omnes, qui confidunt in eo, Psal. 2. v. ult. Comperti hoc Imperatores, Carolus, Ferdinandus, & Maximilianus Secundus, in agone mortis constituti, petiverunt, ut omnia consolationis Pontificiæ membra intermittantur, & solus Christi passio & merita sacrosancta prædicentur: se enim nullâ re aliâ, quàm mentione Christi crucifixi in intimis cordium penetrabilibus recreari.

10. Jam, cur Christus ab isto Seniore Leo vocetur, & quid nomine hoc innuatur, consideremus. Ruperti meditatio super hæc verba, non inepta est, cum scribit: Is, qui per mansuetudinem & patientiam in sua passione dignus erat, & sicut Agnus coram tondente se obmutescens non aperuerat os suum: Ipse consummatâ eadem passione, mox tanquam catulus Leonis ad prædam ascendens infernum spoliaverat, atq; in sepulchro requiescens, & accubans ut Leo, & quasi Leona ipsam quoque mortem corporis, & in semetipso & in nobis, tertio die, magno rugitu, magno cum terra motu contriverat: sanè multò amplius Leo iste tunc rugiet, quando ad judicandum veniens tempestate validâ circumsonante mortuos omnes, ac si dormientes, evigilare faciet! Hæc Rupertus. Dicitur itaq; Christus Leo ex hisce causis: 1. Sicut Leonis rugitus maximè sonorus est: Ita & Christi vox, passim in toto orbe auditur & celebratur. 2. Sicut Leo non solet rugire, nisi cum prædam unguibus suis certissimam tenet: Ita &

Dominus noster Christus Jesus, non prius, quàm post victam mortem, post superatum Satanam, post infernum destructum, Evangelii sui rugitum edidit, Apostolosq; in universum orbem exire, & Evangelium in nomine suo prædicare jussit. 3. Sicut Leo inter animalia præcipuum & fortissimum est: Ita Christus principatum tenet præ omnibus, & omniem potentiam humanam ac Angelicam longissimè superat. 4. Sicut ad Leonis rugitum ipsa etiam terra tremere videtur: Ita Jesus Christus, qui in Ecclesiâ colitur, impio mundo irascetur, atq; adventu suo cælum & terram commovebit, horrendamq; sententiam adversus omnes impios pronuntiabit. Cur Satan quoque Leoni assimiletur, alio loco convenientius indicatur.

11. Recepimus verò supra, nos explicaturos, quid sibi titulus *RADIX DAVID* (*ἡ ῥίζα Δαβὶδ*) Christo attributus velit? non dicit Johannes de *RADICE DAVID*, sicut dixerat, *Leo de tribu Juda*, sed *ἁπλῶς* ait, *Radix David*: non sine singulari quâdam ἐμφάσει: Etenim si ad humanitatem solum respexisset, verba sic formasset Apostolus: *Vicit Leo de tribu Juda*, & qui est de *Radice David*: sicut Esaias loquitur, cap. 11. v. 1. *Egredietur virga DE RADICE JESSE, & flos de Radice ejus ascendet*. Non licet, ut hic judaizemus, quasi pro more Hebræorum locutus sit Johannes, qui etiam germen ex radice succrescens, & virgam de radice prodeuntem, ipsam radicem vocare solent: neque assequimur scopum Apostoli, cum voculam *David* abjectivè hîc poni existimamus: majus longè innuitur mysterium, nempe *DIVINITAS Jesu Christi*: juxta quam *IPSE A RADIX*, adeòq; Creator & Dominus Davidis fuit: quemadmodum David ad *DIVINITATEM* hanc respiciens, fatetur, dixisse Dominum Domino suo, sede à dextris meis, Psal. 110. v. 1. Et hæc ratione non David tantum, sed & omnium hominum ac creaturarum *RADIX*, Christus rectissime dicitur; utpote per quem *Omnia facta sunt, & sine quo nihil factum est, quod factum est*, Joh. 1. v. 4. Nisi nostra *RADIX* esset Christus, non vel uno momento horæ vivi manere possemus (*RADIX* enim ista portat nos, Rom. 11. v. 1.) neque ad terrenam, multò minùs ad cœlestem gloriam exaltaremur: immò nec Davidi tot & tanta contigissent beneficia. Operam igitur demus, ut Christo, *RADICI* felicitatis implantemur, sic fructibus beatitudinis luculenter donabimur: Scitè D. Bernhard. serm. 1. de Resurrect. Dom. de hac Radice scribit. *Radix*, inquit, *David*: Non *David Radix ejus*, sed ipse *Radix David*, quod portat, & non portatur. Merito *David* sancte filium tuum vocas Dominum tuum, quod non tu Radicem portas, sed *Radix te*: *Radix fortitudinis tua & desiderii*: *Radix desiderabilis, radix fortis*.

12. Cæterum non oscitanter & perfunctoriè, sed diligentissimè, encomium victoriæ Christo attributæ consideremus: *VICIT LEO de tribu Juda, & Radix David, ut aperiat librum, & solvat septem signacula ejus*. Victoris hujus fuit typus Abraham, fuit typus David, qui ambo hostes suos vicerunt & debellarunt: Ita vicit quoque Christus, & absorpsit mortem in victoriam, 1. Cor. 15. vers. 54. vicit mundum, Johan. 16. vers. 33. vicit fortem armatum, Luc. 11. v. 22. Et hæc Victoriâ obtinuit, ut ipse solveret signacula septem

Cur & quomodo Christus RADIX DAVID dicatur?

Esa. 11. v. 1.

Christus respectu divinitatis est RADIX David. Ps. 110. v. 1.

Joh. 1. v. 4.

Rom. 11. v. 1.

Bernhard. serm. 1. de Resurrect. Dom.

1. Cor. 15. v. 54. Joh. 16. 33. Luc. 11. 22. septem

Victoria
Christi Leonis
pulchre
à D. Bern-
hardo de-
scripta.

septem. Suprà mentionem feci Homilia B. Bern-
hardi, ex eâ iterum placet aliqua adjicere, quæ ad
illustrationem verborum Johannis faciunt: Eru-
dite enim victoriam Leonis de tribu Juda expli-
cat, inquiens: *Vicit Leo de tribu Juda: vicit pla-*
ne malitiam sapientia: attingens à sine usq; ad fi-
nem fortiter, & suaviter universa disponens, sed pro
me fortiter: suaviter mihi: vicit Judæorum plaspue-
mmas in patibulo: fortem armatum alligavit in atrio,
& de ipso mortis imperio triumphavit: Ubi enim
sunt opprobria tua Judæe, ubi sunt Zabule vasa capti-
vitatis? Ubi est mors victoria tua? Confusus est ca-
lumnator: raptor spoliatus est: Novum genus poten-
tiae. Haftenus victoriosa mors obstupescit. Et
fol. 37. Ubi Leo de tribu Juda: suscitatus est, pa-
terna voce leonis catulus: clauso produitumulo, qui
de patibulo non descendit. An verò id majus sit, in-
imici nostri sint Judæes, qui tam curiose munerant
monumentum: signantes lapidem cum custodibus.
Et post pauca: *Confregit (Christus victor) ferreos*
vectes: repagula universa contrivit, ut liberè suos
edueret, quos redemerat de manu inimici: & plenis
egredierentur portis agmina Sanctorum dealbatorum,
qui laverunt stolas suas: & candidas eas fecerunt in
sanguine Agni. Et iterum: Est & aliud, in quo vi-
ctoria hujus innotescat gloria singularis. Quis enim
in ceteris omnibus suscitavit aliquando semetipsum?
Ineffabile istud est, ut a morte se excuset ipse qui dor-
mit: singulare est, non est qui faciat, non est usq; ad
unum. Ibidem: Occisus est Agnus, sed Leo vicit:
Leo rugiet, quis non pavebit? Leo inquam fortissi-
mus bestiarum, qui ad nullius pavebit occursum, sci-
licet Leo de tribu Juda. Paveant qui obnegaverunt,
qui dixerunt: Non habemus Regem, nisi Casarem.
Paveant qui dixerunt: Nolumus hunc regnare su-
per nos. Redit siquidem accepto regno, & ma os male
perdit. Vultis nosse, quod redit accepto regno? Data
est mihi, inquit, omnis potestas in celo & in terrâ.
Sicut & Pater in Psalmo, Postula à me, ait, & dabo
tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam
terminos terræ. Reges eos in virga ferrea, & tan-
quam vas figuli confringes eos. Fortis siquidem Leo
est, non crudelis: gravis tamen indignatio ejus: & in-
tollerabilis iracundia. Sicut pro suis Leo rugiet, non
in suos. Paveant alieni: tribus Juda magis exaltet.
Gaudeant qui induti sunt confessione, quorum omnia
ossa dicunt: Domine quis similis tibi? Leo de tribu
Juda: Radix David. Dicitur etiam David desidera-
bilis vel manus fortis, & item ait: Ante te omne d fide-
rium meum, & fortitudinem meam ad te custo uam.
Hæc Bernhardus.

Genes. 30.
Genes. 34.

13. Breviter & hoc attingo: Christum non
pudere suæ familiæ, licet in eâ peccatores multi
& magni extiterent: Juda enim (de cujus tribu hîc
Christus sortus dicitur) incestum cum Nuru Tha-
mar commisit, Genes. 30. Ruben frater Judæ
cum concubinâ fratris rem habuit, Gen. 34. Di-
na florem virginitatis & pudicitie turpiter perdi-
dit. Simeon & Levi homicidæ extiterunt: & ta-
men hi omnes cognati, secundum carnem, Christi
Jesu fuere. Sic & David tum in adulterium, tum
in homicidium incidit. & tamen alibi Christus
de radice David, & è lumbis ejus oriri dicitur.
Ideo enim in genealogia Christi recensentur tot
& tanti peccatores, ut iam, Christum non re-
pudiare eos, qui peccaverunt; modo pœnitenti-
am agant & terro relipiscant.

14. Tandem observanda venit insignis po-
tentia Christi, qui Agnus septem habens cornua

introducitur. nec non sapientia ejusdem, oculi
enim ipsius discunt per universam terram:
insuper clementia, quod occisus est pro peccatis
nostris: verum, quia ista membra singula, in partē
capitis hujus posteriore occurrunt; idcirco to-
tam tractationem eò reservamus, & sic partem
priorem concludimus.

Pars capitis posterior.

SEquitur hunc *δοξολογία*, quæ ab Ecclesiâ mili-
tante in honorem Agni decantatur: collau-
dans insignia beneficia Filii Dei, universis fide-
libus præstita; Itaque hymnum hunc, satis quoad
verba perspicuum, pressius perpendemus. Sic er-
gò scribit Apostolus: *Et cum accepisset librum,*
scilicet, Agnus ille stans, tanquam occisus habens
cornua septem, & oculos septem, *cecidērunt*
quatuor animalia, & viginti quatuor senio-
res coram Agno, habentes singuli citharas &
phialas aureas plenas odorum mentorum, quæ
sunt preces Sanctorum. Initio notetur, in
textu Græco haberi: *καὶ ὅτε ἔλαβε τὸ βιβλίον,*
Cum accepisset librum. Latinam autem versio-
nem sic enuntiare: *Cum aperuisset librum.* Po-
sterior vox aperiendi, si locum obtinet, scrupu-
lus ille confestim oritur, in quo eximendo Am-
brosius & alii Theologi desudârunt: quomodo
Agnus dicatur aperuisse librum, ante reformatio-
nem sigillorum, quibus liber clausus erat: & quæ
reformatio demum postea facta esse scribitur, ca-
pite sexto. Hic respondent nonnulli, per *antici-*
pationem sic loqui Apostolum: alii ad spirituales
quendam sensum confugiunt: alii mirabilem li-
bri compactionem fingunt, cujus respectu volu-
men etiam sine reformatione sigillorum aperiri po-
tuerit. Alii ajunt, verbum *aperiendi* hîc non *evē-*
geli usurpari, sed tantum notare *potestatem ape-*
riendi: sed quid opus quæso, hæc in parte tanto
labore interpretationem conquirere? cum fide-
tes Græci, non aperuisset, sed accepisset, habeant:
cum quibus Latini quoq; nonnulli Scriptores ve-
teres consentiunt.

Deinde, quod quatuor Animalia, & viginti
quatuor Seniores cecidisse dicuntur coram A-
gno, hîc e verbis nihil aliud, quàm eorum devo-
ta humilitas describitur. Decet enim, ut non in-
ternâ tantum pietate, sed & externâ reverentiâ
benefactorem nostrum cœlestem prosequamur:
quemadmodum suprà quoque indicatum est, ge-
nuflexionem & incurvationem ad civilitatem Ec-
clesiasticam maxime spectare.

Citharas quod attinet: haud difficulter colligi
potest, per eas laudem ac celebrationem nomi-
nis divini revera intelligi, quando cor contritum
& humiliatum sol Deo tribuit gloriam, in solo
Domino omnem suam collocat justitiam & ple-
tro linguæ, immensam creatoris celebrat mise-
ricordiam: Hoc opus est sacrificium laudis Deo
gratissimum, Psal. 51. v. 29. Nec verò in incohincne
per citharam lætitia insignis cœlicolarum intelli-
gitur: licutenim Musica instrumentalis ad exci-
tandum gaudium, & exhilarandum animum ad-
hibetur: ita quatuor animalia, & seniores viginti
quatuor, citharas habentes, in Domino exultasse,
& gaudia ineffabili perfusos fuisse à Johanne in-
nuitur: Quid aliàs propriè cithara sit, Josephus
lib. 7. antiquit. Judaic. cap. 12. breviter refert,

Joseph. lib. 7.
antiquit.
Judaic. c. 12.

inquiens: *Cithara decem chordas habet, & plectro percutitur.*

Phialarum creberrima est in Veteri Testamento mentio. In templo enim Judaico erant ante altare incensi plenae suavissimis & pretiosis-
Esdr. 1. v. 9. simis odoramentis phialae, aureae triginta, argenteae autem mille. Esdrae 1. v. 9. Inde corda fidelium ejusmodi phialae & vasa ore lato patentia, ac odoramentis referta, hoc est, in fundendis & offerendis Deo precationibus assidua nuncupantur: preces enim credentium, in nomine Jesu ad Patrem missae, pro gratissimo & jucundissimo
Psal. 141. 2. incenso habentur. Psal. 141. v. 2. *Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo.* Haecenus generali complexu *δοξολογία* cœlestem Apostolus indicavit: nunc specialius rem totam narrare incipit, dicens: *Et cantabant canticum novum, dicentes: Dignus es accipere librum, & aperire signacula ejus: quoniam occisus es, & redemisti nos Deo per sanguinem tuum, ex omnibus tribu, & lingua, & populo, & natione. Et fecisti nos Deo nostro reges, & sacerdotes, & regnabimus super terram.* Ita novi illi cœlites nova & stupenda beneficia ac opera Jesu Christi, novâ ratione concepti & nati, predicant: perspicua quidem satis verba sunt singula, sed simul admodum ponderosa: uti infra in Diexodo locorum doctrinalium fusiùs percipiemus: illud unicum nunc observetur, vocem Evangelii novum canticum vocari: 1. Quia novus tantum homo illam percipit ac intelligit: vetus Adam nihil prorsus de eâ percipere potest, 1. Cor. 2. Deinde, quia novum in nobis lumen agnitionis Christi & fidei, in ipsum accendit. 3. Quia novas creaturas efficit, ac ad novitatem vitæ nos allicit. 4. Quia canticum Moysis aliquantò antiquius est, utpotè in primâ creatione statim naturæ nostræ insitum & inditum: Evangelii verò doctrina post lapsum demum promulgata fuit. 5. Quia canticum Evangelii, nos ad novam habitationem in cœlis, & gloriam novam perducit, ut cœlum novum inhabitemus, Esa. 65.

Vox Evangelii cur novum canticum dicatur.
 1. Cor. 2.

Esa. 65.

Hæc de quatuor animalium & viginti quatuor seniorum cantico, sequitur nunc hymnus Angelorum, sic enim Johannes: *Et vidi, & audivi vocem angelorum multorum in circuitu throni & animalium & seniorum, & milliam millium. Dicentia voce magnâ: Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem & divitias, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.* Non occisi in cœlis degunt angeli, sed loquuntur cum Agno; quid autem dicant & quid loquantur, ex Apostolicâ visione luculenter patet: toti nimirum occupantur in laude & gloriâ Ejus, qui pro nobis mactatus, passus & crucifixus est. Placet verò adicere meditationem Rupertii super hæc verba, cum ille singula attributa diligenter explicet, sic scribens: *Septem numero insignia testificantes Angeli occiso assignant Agno: virtutem, divinitatem, sapientiam, fortitudinem, honorem, gloriam, benedictionem: & in hoc numero comprehendi intelligimus, alia quacunq; in sacris literis ejusdem Agni præconia commemorantur. Hac porro, quæ de Christo præannuntiata fuerant, legebant Judæi, sed indignum putabant istis præconiis IESUM, quem ipsi occiderant, & quem per con-*

Rupertus.

temptum & opprobrium vocabant filium fabri: sed contra cœlestes Angeli testificantur: Hic Agnus, qui putabatur filius Ioseph, qui vermis & non homo videbatur, qui crucifixus & occisus est, hic ipse Agnus dignus est, ut ista omnia laudum præconia & accipiat, & de ipso predicentur, & celebrentur ab omnibus. Dignus est itaq; Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, id est potentiam, per quam ejiciantur Demones, ex templis Gentium, & ex latebris simulacrorum, ubi colebantur, & dabant responsa fallacia sua, mentiendo se Deos esse: ut impleatur illud Psalmi 46. *In virtute brachii tui dispersisti inimicos tuos.* Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere divinitatem: ut expulsis de cordibus gentium falsis Diis, ipse solus adoretur, qui verus Deus est, ut fiat illud, quod est in Psalmo 45. *Regnabit Deus super gentes, & universus terrarum orbis decantet: Omnes Dei gentium demonia.* Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere sapientiam, ut neminem cultorum & servorum ejus seducere quispiam possit per Philosophiam, & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum ipsum. Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere fortitudinem simul cum sapientiâ, ut qua stulti sunt mundi eligens confundat sapientes, & infirma mundi eligens confundat fortia, & fiat illud quod scriptum est apud Iob: *Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentum reprobo & quod cecinit David in Psalmo 44. Accingere gladio super femur tuum potentissime, sagittæ tuæ acutæ (populi sub te cedent) in corda inimicorum Regis. Atq; ita fiet, ut nec Sapientia Philosophorum oculis Agni, nec fortitudo Regum, atq; Imperatorum cornubus Agni, qui occisus est, officere aut resistere queat, quò minus ipse agnus, qui occisus est, habeatur Deus sapiens & fortis, & audiant, & credant in eum omnes populi.* Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere honorem, ut corpora, ut corda hominum, quæ malignorum spirituum vitiorumq; omnibus prius fuerant receptacula, fiant Agni per ipsius gratiam munda habitacula & religiosa, & veneranda templa, ut in his dignè colatur & honorificetur ipse. Dignus est Agnus, qui occisus est, simul cum honore accipere gloriam, ut gentes, quæ benè vivendo honorant ipsum, etiam benè loquendo glorificent eum, nempe ipsum predicando Sanctum Sanctorum, meliorem Angelis, celsiorem cœlis, sedentem ad dexteram Majestatis Dei, & ita in nomine ejus omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus IESUS in gloria est Dei Patris. Deniq; dignus est Agnus, qui occisus est, accipere benedictionem, ut sciant omnes, in ipso completum esse illud Dei promissum ad Abraham: *In semine tuo benedicentur omnes gentes.* Quamobrem benedicant illi omnes Sancti, nec sibi, sed illi tribuant, quod sunt, & quicquid in ipsis boni est, gratias agentes Deo Patri per ipsum, ut omnes & singuli cantent illud Davidis. Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Et illud ejusdem: *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo. In Domino laudabitur anima mea. Audiant mansueti, & latentur. Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen ejus id ipsum.* Huc usque Rupertus. Nondum verò finis, sed accedunt insuper omnes creaturæ, & summi Agnum attollunt laudibus, ipsumq; unum panegyricis sermonibus & canticis honorant: quemadmodum Johannes sequenti prosopopœia pulcherrimâ testatur, inquiens: *Et omnem creaturam,*

qua

qua in cælo est, & qua super terram, & sub terrâ, & in mari, & quæ in eis sunt omnia, audiui, dicentes: Sedit in throno, & Agno benedictio, & honor, & gloria, & potestas, in secula seculorum.

Quomodo
rationales
creatura. A.
gnum celo.
brant?
Responsio
ex Lyra.

Ex Ro-
peru.

Es. 40.

Si miratur quis, quomodo creaturæ istæ, utpote irrationales, & linguâ carentes, Agnum concelebrent, eleganter respondet Lyra his verbis: Omnes creatura & irrationales & visa carentes dicuntur laudare Christum, in quantum sunt materia & occasio laudandi ipsum, quia intellectuales creatura per eas ascendunt ad cognoscendum Deum, & per consequens ad ipsum laudandum & glorificandum. Rupertus quoque non inerudite explicat hanc creaturarum panegyricum, cum sic scribit: Iste creatura irrationales dant honorem Deo, tanquam Domino domus magna, quam ipse condidit, tanta, tamq̃ speciosa, & usquequaque diffusa pulchritudine, fabricatori quippe domus, honor in eadem domo debetur; hæc autem mundi fabrica, quasi domus quadam Dei est, quam tanta creaturarum diversitas, tanquam familia quadam ejus inhabitat. Dant præterea Deo gloriam, ut pro tanto edificio gloriatur ipse, & dicat: Ego Deus creans cælos, & formans terram, quæ mensus est pugillo aquas, & cælos palmo ponderavit? Quis appendit tribus digitis molem terræ, & libavit in ponderem montes, & colles in statera? Deniq̃, dant ista creatura Deo potestatem æternam, ut cunctis evanescentibus mundi hujus potestatibus, solus qui sedet in throno, & Agnus, omnis creatura sue, uti decet, potestatem obtineat: & quidem sempiternam: sicut Daniels dictum est de eo: Dedit ei potestatem & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus & lingua servient ipsi: potestas ejus potestas æterna, quæ non auferetur, & regnum ejus, quod non corrumpetur. Similia plura vide apud Augustinum, Bedam, Andreæm Cæsariensem, & cæteros. Tandem meminit Johannes, quo modo succinere placuerit quatuor animalibus & senioribus: Et quatuor animalia dicebant, Amen: Viginti autem quatuor seniores ceciderunt in facies suas, & adoraverunt viventem in secula seculorum. Moti nimirum piâ creaturarum rerum meditatione & consideratione: unde ad colendum unum omnipotentem Deum incitamus. Eadem ferè hæc est clausula, cum versiculo decimo capitis quarti, ubi itidem quatuor animalia sedenti in throno honorem, gloriam & benedictionem dedisse, viginti quatuor autem seniores ante sedentem procidisse, & viventem in secula seculorum adorasse, scribuntur.

Scrulpuli.

Cæterum, ad penitentiorem & accuratiorem partis hujus secundæ intellectum, quasdam expedimus, quæ incidunt, quæstiones: antequam ad locos doctrinarum progrediamur.

1. Commemorat Johannes, tunc, cum visio ista ei objecta fuit, Christum accepisse librum, hoc est, scientiam eorum omnium, quæ futura sint: tunc quoque totum cælestem dixisse exercitum: Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & divitias, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem: Quæritur ergo, an tunc demum singula hæc Christus accepit? Respondetur: Non sic intelligenda sunt ista, quasi eo, quo visio hæc

An Christi
fuit demum
tempore vi-
sionis hujus.

Johanni objecta fuit, tempore, Christus omniscientiam & majestatem demum, sive secundum divinam, sive secundum humanam naturam accepit: ut Deus enim, ab æterno, fuit Pater sapiens, Proverb. 8. v. 23. Consiliarius, & EL G I B O R, DEUS fortis, Esa. 9. v. 6. Θεός ἰσχυρὸς πτόξιν secula, Rom. 9. v. 5. Ut homo autem, in ipso conceptionis momento & articulo, itidem gratiæ unionis personalis, factus est particeps totius plenitudinis Deitatis, corporaliter, Coloss. 2. vers. 9. Unde in tenerimâ Infantia, jacens adhuc in præsepio, à Magis adorabatur, Matth. 2. vers. 11. In pueritiâ quoq; mirabilia operabatur, Luc. 2. vers. 47. Stupebant omnes, qui eum (duodecennem) audiebant, super intelligentiâ, & responsis ejus: & viso eo admirati sunt. Hinc in statu exinanitionis ἡολιδας & ἑστότης, hoc est, radios divinitatis, non rarò exeruit, uti Damascenus ait. Quod verò attinet visionem istam, sciendum, sicut multa præsentem vidit Apostolus, quæ multis post seculis demum futura erant: juxta enuntiatum Christi, Apoc. 1. vers. 19. Ita Johanni non pauca quasi præsentia monstrabantur, quæ tamen dum facta erant.

virtutem
& reliqua
divina
ἀξιώματα
accepit
Resp. Non.
Prov. 8. 23.
Esa. 9. v. 6.
Rom. 9. v. 5.

Col. 2. v. 9.

Matth. 2. 11.

Luc. 2. 47.

Damascen.

Apoc. 1. 19.

2. De senioribus & quatuor animalibus affirmatur, quod habuerint phialas aureas, plenas odoremorum, quæ phialæ sint preces Sanctorum. Hinc Bellarminus & cæteri Suitæ universi colligunt: 1. Sanctos in cælis sigillatim pro uniuscujusq; necessitate, apud Deum intercedere. 2. Si hoc verum, sequi, eosdem Sanctos vivorum preces certò exaudire: aliâ enim ratione, non possent scire, quid viventes in militanti Ecclesiâ desiderent. 3. Si Sancti preces exaudiant, ergò rectè & meritò invocantur. O sancta Maria! succurre imbecillitati hujus argumenti. Metuo ne vos Jesuitas cum desperatione animam efflare, & lipothymiâ prorsus exanimari audiam: proinde ex Rosario vestro mox unanimiter mormurate & sic dicite: Ave plena gratia, virgo fecunda, mundi spes & gloria, mater illibata, peccatorum venia, sponsa consecrata, consolatrix hominum, amoris vinculum, purgatrix P E C C A M I N U M, melas vitiorum, Ave vas clementiæ, gratiæ P I S C I N A, portus indulgentiæ, veniæ P I N C E R N A, gratiæ lucerna, surge, veni, prospera, Regina superna. Si sic oraveritis, mitiorem me in responsione ad objectionem sentietis. Sed redeo ad scopum, & verba Apocalypsis à corruptelâ papisticâ sic libero. Primum extra controversiam pono, Sanctos in cælis ineffam coram Deo & Agno celebrare λειψυγίαν, Creatorem & Dominum suum unâ cum Angelis glorificantes. Deinde ne hoc negamus, Sanctos suspiria in genere pro militante Ecclesiâ totâ

An sancti
pro unius-
cujusq; ho-
minis neces-
sitate apud
Deum in-
tercedant?

An sancti in
cælis vivo-
rum in ter-
ris preces
exaudiant?

An sancti
etiam rectè
invocantur?
Nos negati-
vè respon-
demus ad
has tres
quæstiones.

Sancti in
cælis Deum
glorificant.

Sancti in
generis pro
Ecclesiâ mi-
litante benè
precantur.
Apoc. Aug.
Confess. ar-
tic. 21.

Sancti eti-
am in cælis
nos super-
stites amant.

Ebr. 12. 23.

Eph. 2. 19.

Gal. 4. 26.

emittere, & benè precari: uti in Apolog. Confess. Augustinæ, artic. 21. scriptum est. Neque enim Lethæo inebriatæ poculo ad sedem illam beatam transierunt, ita ut omnem nostri memoriam deposuerint, omnemque gratitudinis, quam suis debent Præceptoribus, Parentibus, Amicis & Patronis, sensum abjecerint: immò charitate, etiam in cælis, conjuncti nobis manent. Charitas enim ideò fidei & spei præponitur, quod in vitam usq; æternam perdurat, ibiq; demum absoluitur. Et societate insuper Ecclesiæ unius, licet in diverso statu, nobis devincti sunt, ut apparet ex testimoniis, Ebr. 12. vers. 23. Ephes. 2. vers. 19. Gal. 4. v. 26. Dei etenim Oeconomia ita com-

Ad famili- parata est, ideoq; ad omnia sese tempora exten-
am Christi, dit: In Dei familiam, omnes, siue in cælo sint,
triumphan- siue in terrâ, sub uno capite, Christo videlicet,
tiis & mili- tanquam membra colliguntur, Ephes. 1. vers. 10.
tantis Ec- Hinc autem nondum sequitur, Sanctos in cælo
clesia inco- la pertinent.

1er. 17. 10.
1. Reg. 8. 40.

D. August.
lib. de curâ
pro mortu-
is, cap. 13.

speciatim & sigillatim pro nobis orare, vel gemitus & suspiria nostra ad Deum deferre. Quomodo quæso sigillatim orarent, cum corda nostra introspicere, & gemitus nostros intelligere nequeant? id quod ex eo constat, quia solus Deus est *καρδιογνώστης*, qui scrutatur cor, & probat renes, Jerem. 17. v. 10. Unde Salomon 1. Reg. 8. v. 40. *Τὸν ΣΟΛΩΣ* nosti cor omnium filiorum hominum. Apud Esaiam populus clarè ac disertè ait: Tu Pater noster es: Abraham nescit nos, Israël ignorat nos: Tu Domine Pater noster & Redemptor noster, à seculo nomen tuum. Quam Prophetæ sententiam D. Augustinus vulgari Pontificiorum sententiæ, quasi opponit, & concludit, sanctorum defunctorum animas nec nobiscum esse in his terris, nec scire aut videre, quæcunque agantur aut eveniunt in istâ vitâ hominibus. Addit quoq; sententiam Psalmi 27. *Pater & mater mea dereliquerunt me: Dominus autem assumpsit me:* indeq; infert, si ergò dereliquerunt nos patres nostri, quomodo nostris curis & rebus intersunt? Si autem parentes non intersunt, qui sunt alii mortuorum, qui noverunt, quid agamus, quidve patiamur? Adjungit præterea Augustinus dictum ex libro secundo Regum, ubi Deus ad Josiam Regem ait: *Ecce ego apponam te ad patres tuos, & apponeris cum pace: & non videbunt oculi tui omnia mala, quæ ego induco in locum hunc, & qui commorantur in eo.* Ex quo infert Augustinus: Josias fit omnium malorum futurorum de properatura morte securus, quod ita requieturus esset in pace, & ille omnia non videret. Ibi ergo sunt spiritus defunctorum, ubi non vident, quæcunq; aguntur aut eveniunt in istâ vitâ. Hæc Augustinus. Ecclesiastes idem quod Esaias dicit cap. 9. v. 5. *Urventes sciunt se esse mortuos: mortui vero nihil novērunt amplius:* Et ne quis putet mortuos planè omni memoriâ destitui, subjungit restrictionem: *Nec habent partem in hoc seculo, & in opere, quod sub sole geritur.*

Diffensio
Papistarum
de cognitio-
ne Sancto-
rum, & ad-
miniculis
cognitionis.

Hæ scripturæ assertiones, Papistarum diffensione magis confirmantur: Nam etsi Pontificii præter & contra scripturam tradunt, Sanctos preces nostras audire & cognoscere: tamen explicare nondum potuerunt, qualis sit illa cognitio, & quibus adminiculis, quæve ratione comparata. Aliquibus enim placet, quod ex Angelorum relatu, de rebus nostris certiores reddantur: quod æquè dubium est ac illud prius: siquidem Angeli non sunt *καρδιογνώσται*, & nuspiam de Angelis scriptum est, quod tabellionum more, Sanctis, qui sunt in Paradiso, ea nuntient, quæ in terris geruntur: & si maxime nuntiarent cætera ipsorum cognitioni obvia: tamen suspiria cordium nuntiare minimè possunt: uti Bellarminus luce veritatis adactus, ipse fateri cogitur. Alii ergò Suite sentiunt, Sanctos in cælis à Deo erudiri, & certiores reddi: & hi ipsi quoq; inter se dissident: dum nonnulli volunt, Sanctos à principio beatitudinis suæ, semper & perpetuò omnia in Deo, quæ apud nos geruntur, habere obvia & exposita: reliquis verò placet, quod certis temporibus per intervalla, quando Deo visum est, Sancti ad cognitionem nostrarum precum admit-

tantur: ita in re incertâ incerti toti sunt isti homines: & haud obscure innuunt, conscientiam nostram ad credendum dogma hoc Pontificiorum, minimè obligatam esse.

Si enim, uti hætenus evictum, Sancti in cælis, quid speciatim nobis opus sit, ignorant: quomodo sigillatim pro necessitate hæc vel illa orare possunt? Et si gemitus cordium nostrorum non percipiunt, nec exaudiunt, cur ergò invocamus & adoramus ipsos? Et sic verba Apocalypsis de precationibus & odoramentis Sanctorum vindicavimus. Infrà, num invocatio Sanctorum Dei verbo consona vel adversa sit, fufius percipiemus.

3. In *δοξολογία* Sanctorum habetur in principio statim: *Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem & divitias, &c.* Ex hæc dignitate concludunt Pontificii, honorem divinitatis Christo ex merito Passionis, quia occisus est, attributum: & hunc ipsum Servatorem sibi operibus ac laboribus suis gloriam & exaltationem acquisivisse: Ita prolixè pugnat Robertus Bellarminus, Societatis Esaviticæ Rapsodus Tom. 1. controvers. lib. 5. cap. 9. & 10. fol. 587. §. 1. scribens: Theologi Doctores apud Mattheum in 3. sent. dist. 18. conveniunt inter se, atque uno consensu docent, Christum præter ea bona, quæ suis laboribus peperit nobis, meruisse etiam sibi corporis gloriam, & nominis exaltationem.

Hæc opinio Nestorianismum valdè respicit: sic enim Liberatus de Nestorio tribus verbis: *Nestorius honorem divinitatis Christo sensit esse collatum ex merito.* Mutuatus est Eсевita errorem hunc, ut ipse fatetur, à Lombardo, qui lib. 3. sententiarum, distinct. 18. fufissimè totum negotium pertractat: & pag. 248. disertè ait: Christum sibi immortalitatis gloriam meruisse: non tantum, quando Patri obediens usque ad crucem fuit, sed etiam ab ipsâ conceptione, ex quo homo factus est, per charitatem, justitiam, & alias virtutes, &c. Nos negativam tuemur, & Christum non ex merito, vel juxta divinam, vel juxta humanam naturam Sibi suâ nativitate, passione & morte meritum esse gloriam divinam, aperte profitemur. Ad stipulatur nobis Symbolum Nicenum, ubi de Christo hæc habentur: *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem, descendit de cælis. Suffragatur universa scriptura: Esa. 9. Puer natus est NOBIS, & Filius datus est NOBIS. Zach. 9. Gaudium magna Sion, quia ecce venit TIBI Rex TVVS. Matth. 9. v. 18. Venit Iesus in hunc mundum, salvos facere qui perierant. Luc. 2. Annuntio vobis gaudium magnum, quia natus est vobis hodie Salvator mundi. Rom. 4. Christus mortuus est pro peccatis nostris, & resurrexit propter justitiam nostram.* Hisce in locis ne verbum quidem habetur unum, quod Christus sibi quandam gloriam mereri voluerit, sed scopus universæ ejus passionis, immò & incarnationis, dicitur *Salus ac Redemptio nostra.*

Si ergò propter nos natus, passus, mortuus & sepultus est, utiq; non propter se.

Sed verum prius;

Ergo & posterius.

Deinde, non opuserat Christo Sibi aliquid mereri: Deus enim erat naturâ, à Patre suo ab æterno genitus: divinitatis itidem juxta humanam naturam *νωμονός*, gratiâ unionis personalis, ante-

Virum majestas divina, Christo ex merito quodâ proprio obstricta.
Rob. Bellarmin. Tom. 1. contro. vers. lit. 5. c. 9. & 10. fol. 587. §. 1. affirmat.

Lombardus lib. 3. sent. distinct. 18. pag. 248.

Nos negativam, ex sequentibus rationibus.

Esa. 9. Zac bar. 9.

Matth. 9. Luc. 2.

Rom. 4.

antequam lucem humanam aspiceret : Absurdum ergo iterum hoc dogma Pontificiorum.

3. Indubitatum planè & invictum manet, *Neminem hominum ullo merito gloriam & omnipotentiam divinam mereri posse, propter humilitatem naturæ.* Quilibet enim homo, adeoque & Christus, in quantum homo ratione suæ naturæ finitus est : omnipotentia verò & omni sapientia est planè infinita, & divinæ naturæ propria.

4. Insuper Christus manifestè ait Johan. 8. v. 50. *Εγὼ & ὁ πατήρ ὁμοῦ τιμῶμεν, Ego gloriam meam non quero.* At verò, si idem mortem subiisset, ut sibi gloriam cœlestem compararet, utique eam ambivisse dicendus esset : Jam quia se gloriam suam non querere religiosè affirmat, quis quæso palam & ὁποῦντον ei reclamabit ? Quis Christum propter suam gloriam meritorie aliquid passum esse affirmabit ? Verum obijciunt adversarii : & hic Apocal. 5. mentionem occisionis agni, & alibi humiliationis non aliam ob causam fieri, quàm ut significetur, Christo ex merito obtigisse gloriam. Et huc referunt verba Pauli, Philipp. 2. *Humiliavit seipsum, factus obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis : Propterea exaltavit eum Dominus, & dedit ei nomen, quod est supra omne nomen.* Item Heb. 1. *Videmus Iesum propter passionem mortis, gloria & honore coronatum.* Ergo (concludit Bellarminus cum Lombardo) Christus omnia illa meruit, quæ post passionem suam accepit. Respondetur autem : Apostolum non de causa exaltationis, sed de coherencia, connectione, ordine & consequentia tantum verba facere, ut sensus sit : *Posteaquam humiliationis & exinanitionis status consummabatur, nihil restabat aliud, quàm ut intraret Christus in gloriam :* utpote, quæ juxta prædictionem scripturæ, passionem sequitur : Proverb. 15. v. 33. *Gloriam præcedit humilitas,* ergò humilitatem sequitur sublimitas.

Theophylactus & alii, non imperitè gloriam istam de manifestatione & usurpatione gloriæ interpretantur : quasi Apostolus hoc innuere velit : post exantlatæ passionis ac mortis dolores, Christum, gloriam suam exeruisse, quam in statu exinanitionis κατ' ὁμολογίαν represserit : Et ne locus sit ulli merito hac in parte, Apostolus profecto vocula satis emphatica, ἐκ χάριτος ex gratia donavit, utitur :

Jam quicquid est ex gratia, illud non est ex merito :

Sed gloria Christi, juxta carnem, est ex gratia,

Ergò non ex merito.

Majorem confirmat Paulus Rom. 11. v. 6. *Si per gratiam, non jam ex operibus, quandoquidem gratia sic non est ex gratia.* Minorem itidem Apostolus stabilit, inquiens : Phil. 2. v. 9. *Ἐκείθεν ὁ κύριος ὁνομαζομενος :* perstat ergo & consistit inconcussa sic conclusio : quam δὲ ἡ ἀποστολὴ καὶ ὁ γρηγόριος testimonio Gregorii Nysseni, in libro contra Eunomium, finire lubet : *Dextera Dei omnium creatrix, per quam omnia facta sunt, & sine qua nihil factum est, ipsa hominem unitum evexit, per unionem ad propriam celsitudinem :*

Si unio hoc præstitit, utique non meritum aliquod :

Sed verum prius,

Ergò & posterius.

Loci Doctrinarum.

Expeditis hisce nodis, ad doctrinarum tractationem accessum facimus :

I. Ex quatuor animalium, & viginti quatuor Seniorum citharis, quas habuisse dicuntur, manifestè colligitur, summe tripudiare, lætari & exultare beatos cœlites : Citharæ enim sonus progaudivi habetur indicio, neque mirum est, lætari cœlicolas : habitant enim in terra viventium, & vident bona Domini, Psal. 27. v. 13. *Funes ceciderunt ipsis in præclaris, implemurque lætitia à vultu Domini, & delectationes habent in dextera Dei usque in finem,* Psal. 16. v. 6. & 11. De hac lætitia eleganter canit Psalter regius, Psal. 126. v. 2. & seqq. *Repletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra exultatione. Facti sumus lætantes. Seminant in lachrymis, cum exultatione metent. Venientes venient cum exultatione, portantes manipulos suos.* Et si igitur quoad præsentem vitam in valle oberramus lachrymarum : scimus tamen, nos olim gavissuros in cœlis, & citharam jubilationis pulsuros, juxta promissionem Christi, Johan. 16. v. 22. *Vos quidem tristitiam nunc habetis : gaudebit autem cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* Et paulò ante v. 20. *Mœstitia vestra vertetur in gaudium.* In historia Flamini, qui Græciam libertati restituit, Livius lib. 3. Decad. 4. fol. mihi 91. *gaudium ingens super exoptata victoria obortum* describit hisce verbis : *Audita voce præconis, majus gaudium fuit, quàm quod unumquemque homines caperent, vix satis credere se quisque audisse : alii alios intueri mirabundi, veluti somni vanam speciem, quòd ad quemque pertineret, & suarum aurium fidei minime credentes proximos interrogabant. Revocatus præco, cum unusquisque non audire, sed videre libertatis suæ nuntium averet, iterum prænuntiaret eadem, tum à certo jam gaudio tantus cum clamore plausus est ortus, totiesque repetitus, ut facile apparet, nihil omnium bonorum multitudini gratius esse libertate, nec præsens omnium modò effusa est lætitia, sed per multos dies gratis & cogitationibus & sermonibus revocata.* Hæc Livius. Obsecro si corporalis & instabilis libertas tantum peperit apud Græcos gaudium : quanta in nobis aliquando orietur lætitia, super libertate æterna ? Eam enim in cœlis consequemur, uti Paulus ait, Rom. 8. v. 22. D. Augustinus breviter & rotundè explicat, quo nomine tripudiatum simus, inquiens : *Electi Dei in altera vita gaudebunt supra se, de visione Dei, infra se de evasione inferni, circa se de Angelorum & beatorum associatione : intra se de corporis & animæ glorificatione.*

II. Ansa nobis perquam opportuna præbetur, differendi de usu Musicæ vocalis & instrumentalis : Utraque enim Deum celebrasse, beati cœlites hic perhibentur : *Cecinerunt canticum, & citharas pulsarunt.* Neque ergo vocalis, nec instrumentalis Deo Musica displicet : Canticiones enim quod attinet, nemo sanæ mentis eas aspernatur : immò ἀποστολῶν pro bobus magis quam pro hominibus habentur : Centies scriptura canticorum, cantorum, canticorum meminit : quin & Spiritus Sanctus, ut cantemus Domino, sæpius præcipit : quemadmodum ex Psalmis potissimum liquet. Psal. 18. v. 6. *Cantabo Domino, qui bona tribuit mihi.* Psal. 21. v. 14. *Cantabimus & psallemus Domino.*

Psal. 27. 6. Cantabo & psalmum dicam. Psal. 30. v. 13. Ut cantet tibi gloria mea. Ps. 33. v. 3. Cantate ei canticum novum. Psal. 68. v. 3. Cantate Deo, & psalmum dicite. Vers. 33. Regna terra cantate Deo. Psal. 75. 10. Cantabo Deo Jacob. Psal. 89. v. 2. Domino in aeternum cantabo. Psal. 96. 1. Cantate Domino canticum novum: Cantate Domino omnis terra: Cantate Domino & benedicite. Psal. 98. v. 4. Cantate, exultate & psallite. Psal. 105. v. 2. Cantate ei & psallite ei. Idem jubent Prophetae & Apostoli, Esa. 12. v. 5. Cantate Domino, quoniam magnificavit fecit. Esa. 38. v. 20. Domine saluum me fac, & Psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vite nostrae in domo Domini. Esa. 42. v. 10. Cantate Domino canticum novum, laus eius ab extremis terrarum. Jerem. 20. v. 13. Cantate Domino, laudate Dominum, quia liberavit animam pauperis, de manu malorum. Ephes. 5. v. 15. & Coloss. 3. v. 16. Cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino. Ita legimus 1. Reg. 18. v. 6. & 7. Cum David reverteretur percussio Philistaeo, & caput eius ferret in Jerusalem, egressae sunt mulieres de universis urbibus Israel, cantantes, chorosque ducentes in occursum Saul Regis in tympanis letitiae & in sistris: Et praeinebant Mulieres ludentes atque dicentes: Saul mille percussit, & David decem millia, 1. Paralip. 6. Constituantur certi Levitae super cantores Domus Domini, 1. Paralip. 9. v. 33. Principes cantorum aliqui nominantur: Josaphat quoque habuit cantores Domino, ut laudarent eum in turmis suis: Nullum igitur dubium, quin Musica etiam vocalis, & ea sive choralis sive figuralis, deus deus sit: hinc enim eam cultui suo adjunctam voluit Dominus. Apud gentes maximae stimabatur, adeo ut qui in Graecia ignoraret Musicam, non satis excultus, & indoctior putaretur. Quam ob causam hodieque in Ecclesiis nostris usum moderatum Musicae, ac religiose retinemus: utpote, qua animi ad devotionem singularem, ac attentionem seriam excitantur: loquor autem de cantu pio, modesto, gravi, & non lascivo: Inde in scholis quoque nostris, summa diligentia ars ista Angelica conservatur: Angelicam dico: In nulla enim Angeli arte sapientius se exercent, quam in Musica. Ad extimulandos animos ingenuorum sint in conspectu aliqua clarissimorum virorum encomia, quibus divinam Musicam exornarunt. Ita Poetae, Georgius Fabricius, Johannes Stigelius, Georgius Sabinus, & alii.

Genius beatus, id est, Angelus.

*Musica grata Deo est, Geniis quoque grata beatis,
Et quorum fingit pectora Diva Charis.
Musica tristitiam, depellit Musica curas,
Nonne satis magnum Musica robur habet?
Tempore nos pacis juvat, & nos munit in hostes,
Nosque docet placidas ire redire vias.
Si pietas adsit, cantu nil suavius usquam est,
Pragustius vita est Musica perpetua.*

*Mitigat humanas mentes, & numina flectit,
Unica Pieridum Musica, dulce decus.
Sollicito curas adimit, dat gaudia tristi,
Ingeniis non ars aptior ulla jocis.
Carminibus duri minuantur saepe labores,
Ac sine concinnis vox quoque muta modis.*

*Nil adeo humanas tanta dulcedine mentes
Afficit, ac Melica nobile vocis opus.*

*Artes hoc omnes mundo pereunte peribunt,
Musica sola polum scandet amica Dei.*

Divus Ferdinandus Imperator Augustissimus in privileg. Johan. Ott. ita Musicam artem commendat: *Inventus, Musicam, omnium suavissimam, & moribus etiam utilissimam artem, admirari & amplecti discant. B. Lutheri iudicium tale est: Quis canit, bis orat. Idem: Multa virtutum semina inesse arbitror, qui delectantur arte Musica: Truncis autem & lapidibus similes esse, qui non sufficiantur arte Musica. Scimus enim, Damonibus Musicam invisam ac intolerabilem esse: Non pudet me asserere, post Theologiam, artem esse nullam, qua possit Musica aequari, cum ipsa praestet, quod alioquin Theologia praestat, quietem nimirum, & animum latum.*

Theodosius certe Imperator, Urbi Antiochenae, non nisi per elegantem & jucundam Musicam, quam Episcopus Flavianus instituerat, reconciliatus est: uti habet Philippus Camerarius in opere suo horarum subseciv. cap. 18. Si quis vero de origine artis huius Musicae, quam Josephus Jubali tribuit (unde & eruditi vocem Jubili derivant) plura scire cupit, is legat Polydorum Virgilium, lib. 1. de Invent. rer. cap. 14. & 15. ubi perquam docte differit vagientes etiam in cunis infantes, suavissimis cantiunculis delectari, & a vagitu ac fletu protinus remittere.

Ceterum, non vocalis duntaxat Deo probatur Musica, sed & Instrumentalis, nimirum sonus citharae, tympani, organi, & aliorum instrumentorum. Hic utique citharis celebrasse Deum viginti quatuor Seniores dicuntur. David quoque citharae saepius meminit: Psal. 35. v. 2. Confitebor Domino in cithara. Psal. 57. v. 9. Exurge psalterium & cithara. Psal. 51. v. 22. Psallam tibi in cithara. Psal. 98. v. 5. Psallite Domino in cithara. Sed & alia Musica instrumenta ad celebrandum Dominum recensentur, Psal. 149. v. 3. Latetur Israel in eo, qui fecit eum, & filia Sion exultent in Rege suo: Laudent nomen eius in choro, in tympano & psalterio psallant ei. Et Psal. 150. v. 3. Laudate Dominum in Sono tube, Laudate eum in psalterio & cithara, Laudate eum in tympano & choro, Laudate eum in chordis & organo, Laudate eum in cymbalis bene sonantibus, Laudate eum in cymbalis jubilationis.

Faciunt haec ad compescendos Calvinianos, qui Musicam harmoniam in templis ferre non possunt, ut videre est in Locis Communibus Petri Martyris, classe tertia, cap. 15. ubi Musicam nostram fractam & confragosam vocat. Et Bezain Colloq. Mompelg. fol. 410. scribit: *Ubi harmonicè cantatur, quod mente non intelligitur, res ipsa ostendit, quid inde sequatur, nempe ut paulatim magna pars cultus Dei in cantiunculas mutetur, & non Dei verbo mentes pascantur, sed manibus sonis aures mulceantur. Verum rideant & ludant isti hypocritae, quam diu volent: nos Musicae harmoniae, natura quandam inesse vim scimus ad excitandos hominum animos, ab humanitate & pietate non alienos. Tamen si enim verba ab omnibus non intelligantur, nihilominus, ut clangore buccinae animantur milites: Ita in Ecclesiae congressu & Spirituali militia, ipsa vocum varietas, & organorum harmonia, pias mentes vehementer extimulat ad serias preces, & gratiarum actionem.*

Iudicium Imper. Ferdinandi, de Musica.

Encomium Musicae à B. Lutherotributum.

Philip. Camer. in horarum subseciv. cap. 18.

De origine Musicae artis, videatur Polydorus Virgilius lib. 1. de invent. rer.

in invent. rerum, cap. 14 & 15.

Instrumentalis quoque Deo placet Musica.

Psal. 35. 2. Psal. 57. 9. Psal. 51. 22.

Psal. 98. 5.

Psal. 149. 3.

Psal. 150. 3.

Psal. 150. 3.

Psal. 150. 3.

Psal. 150. 3.

Psal. 150. 3.

Psal. 150. 3.

Psal. 150. 3.

Psal. 150. 3.

Psal. 150. 3.

Psal. 150. 3.

Psal. 150. 3.

Psal. 150. 3.

Psal. 150. 3.

Psal. 150. 3.

Psal. 150. 3.

Quod.

ferias preces
excitat.
Spiritus S.
Musica ad
commoven-
dos animos
utitur.

2.Reg.3.

Quodque non saltem delectet Musica, & au-
res titillet, uti Beza opinatur, sed quod Spiritus
Sanctus, Musico etiam cantu, ad commovendos
animos utatur, exemplo Davidis manifestum est:
qui cum cithara caneret, malignus spiritus à Sau-
le recessit, 1.Samuel. 16. Itemque exemplo Eli-
sæi, 2. Reg. 3. qui cum vocatus esset à Joram &
Josaphato Regibus, ut de eventu belli contra
Moabitas vaticinaretur, Psalten, qui instrumen-
tum Musicum manu pulsaret, postulavit, eoque
insonante, Spiritu Sancto repletus est.

Interim haud negamus, non sufficere solum
clangorem vel citharæ, vel organi, vel aliorum
instrumentorum modulos, sed necessum esse, ut
animis devotis ea, quæ canuntur, audiamus &
percipiamus: juxta vetus illud distichon, quod
extat in J. Canon. distinct. 92. in glossa:

*Non vox, sed votum, non chordula Musica, sed cor,
Non clamans, sed amans, cantat in aure Dei.*

Hæc de Musica Instrumentali: quæ sine caute-
rio conscientiæ, tum in templis, tum in ædibus
privatis, & honoratis conviviis, justo tempore ac
modo exerceri potest.

Musica ne-
minem de-
debet.

Philo de A-
gricultura,
pag. 266.

Inde autem hoc oritur insectaneum, quod
Musica neminem, adeoque nec Principem dede-
ceat: præsertim in ætate tenera, sicut Philo in-
quit de Agricultura, pag. 266. *Anima suum lac
debetur, in ætate tenera, videlicet liberalis Musica re-
dimenta.*

Midden-
dorp. ad
quæst. 41.
Sueton. in
Nerone.

Cum Alexandro Magno Paridis cithara com-
muniter à vulgo honorata offerretur, ipse eam re-
pudiavit, inquit: Achillis non Paridis citha-
ram cupio: Middendorp. ad quæst. 41. Et Ne-
roni quasi probum objectum fuit, quod melior
modulator, quam Imperator esset, Sueton. in
Nerone. Philosophus quidem, de Musica quid
sentiret, interrogatus, nec Jovem canere respon-
debat, nec citharam pulsare, Langius in Flori-
legio.

Lang. in
Flori-leg.

Ismenias Tibicen, cum aliquando ita caneret,
ut cuncti, qui aderant, admirarentur, alius qui-
dam ἀμωσ, quem Aleam Plutarchus nominat,
hinnitum equi jucundiorē sibi esse juravit. Quæ
vox bovem, non hominem decet. Nos ex supra
positis Musicæ encomiis sciamus, artem hanc ita
esse nobilem, ut in primis principibus, & perso-
nis eminentioribus insigne decus conciliet: Ac
nescio sanè, quid dicat Patritius lib. 2. de Rege,
tit. 15. cum sic scribit: Aut nulla aut exigua sit
Regis Musica: præferenda quoque ea, quæ sit fi-
dibus. Plus salis inesse opinor dicto cujusdam ci-
tharædi, à quo, cum Alexander adhuc puer quæ-
reret, quam chordam & quomodo pulsare de-
beret: Si istud quæris, inquit, tanquam Rex fu-
turus, nihil refert: sin ut Artifex futurus, pluri-
mum interest. Erasmus in Apophtheg. lib. 8.
Hinc memini, cum in aula Electorali Saxonica
degerem, me Illustrissimos & Illustrissimas ali-
quot Principes vidisse ac audisse, Instrumenta
pulsare Musica, tam artificiosè & suaviter, ut cir-
cumstantes omnes in summam admirationem
raperentur.

Preces Deo
sunt thymi-
amata gra-
tissima.

IV. Quæ Deo sint thymiamata gratissima, ài
πρόσδχα nimirum, & preces, ex ver sicu-
lo 8. perspicuè intelligimus: magna in Veteri Te-
stamento diligentia in odoramentis offerendis

præcepta erat: etsi verò ceremoniale expiravit,
morale tamen etiamnum restat, ut preces precationibus
Deo serviamus: hæ enim sunt coram Domino
incensum suave, fragrans manè, Exod. 30. v. 7. si-
cut David quoque ait: Psal. 141. v. 2. *Dirigatur
oratio mea sicut incensum in conspectu suo, elevatio
manuum mearum sacrificium vespertinum.* Requi-
rit thymiamata hoc à nobis Dominus: Psal. 50. v.
14. 15. *Immola Deo sacrificium laudis, & redde al-
tissimo vota tua. Invoca me in die tribulationis, &
eruem te, & honorificabis me.* Luc. 18. v. 1. dixit
Christus parabolam, quod oportet semper orare,
& non deficere. 1. Thess. 5. v. 17. *Ἀδιαλείπτως ὀπο-
ρεύεσθε* Matth. 7. v. 7. *Petite & dabitur vobis,
querite, & invenietis: pulsate & aperietur vobis.*
Similia habentur Matth. 21. v. 22. Marci 11. v. 24.
Luc. 11. v. 9. Joh. 14. v. 13. & 16. v. 23. & alibi in-
finites.

Exod. 30, 7.

Psal. 141, 2.

Psal. 50, 14, 15

Luc. 18, 1.

1. Thess. 5, 17

Matt. 7, 7.

Causæ ad exercitium precationis urgentes sunt
pregnantissimæ: quarum prima, præcipientis
Domini autoritas, jam indicata. Altera est ex-
trema nostra necessitas: quæ ita premimur, tum
quoad corpus, tum quoad animam, ut meritò sin-
gulis horis ad genua procidere, sursumque suspi-
ria mittere, & auxilium divinum implorare de-
beamus. Tertia est immensa precum utilitas &
efficacitas: Ita enim sonant promissiones, Psal.
91. v. 15. *Quando clamaverit ad me, exaudiam
eum.* Psal. 145. v. 18. *Prope est Dominus omnibus
invocantibus eum: omnibus invocantibus eum in ve-
ritate. Voluntatem timentium se facit, & deprec-
ationem eorum exaudiet, & salvos faciet eos.* Esa. 65.
v. 24. *Antequam clament, ego exaudiam: adhuc vi-
lis loquentibus, ego audiam.* Ita docent exempla: Genes. 21.
Precibus Sara sobolem Isaacum, Genes. 21. Preci-
cus Hanna filium Samuelem, 1. Sam. 1. Precibus
redemptionem ex domo servitutis Pharaonis, po-
pulus Israël obtinuit, Exod. 14. Precibus Moses
Ameleitas vicit, precibus Philistæos Samuel de-
bellavit, 1. Reg. 7. & 9. Intercessione Prophetæ Je-
roboamus sanitatem dextræ recuperavit, 3. Reg.
13. & Hiskias prolongationem vitæ impetravit.
Odoramento orationis tres viri in fornace Baby-
lonica, à flammis illæsi extiterunt, Dan 3. Precatio-
ne Elias maximè frugiferam pluviam à Deo exo-
ravit, cum bene longo tempore caractæ cæli
clausæ essent, 3. Reg. 18. Et cujus unquam in Spi-
ritu & veritate petentis, confusa est facies? cujus
suspiria non audita? cujus desideria non imple-
ta? vide singula Novi Testamenti folia, & quàm
facilis fuerit Christus erga quosvis supplices, vix
quælibet pagina non testabitur. Nihil enim po-
tentius est homine orante, juxta Chrysosto-
mum, & oratio est oranti subsidium, Deo sacrifici-
um, Damonibus flagellum. Pulchrè de efficacia
precum Bernhardus: *Nemo nostrum parvi-
pendat eam: postquam egressa est ab ore nostro, ipse
scribit eam in libro suo, & unum ex duobus in-
dubitanter sperare possumus, quoniam aut dabit,
quod petimus, aut quod novit utilius.* Et eleganter
Augustinus Serm. 226. de Temp. *Oratio justis
est clavis cæli: Ascendit oratio, & descendit Dei mi-
seratio, licet alta sit terra, altum sit cælum, au-
dit tamen Deus hominis linguam, si mundam ha-
beat conscientiam.* Origines in Num. hom. 25. *Orig. in Num.
Plus valet unus sanctus orando, quàm peccatores in-
numeris præludando.* 25.

Causa qua
ad exerciti-
um preca-
tionis nos
excitare de-
bent.

Psal. 91, 15.

Psal. 145, 18

Esa. 65, 24.

Genes. 21.

1. Sam. 1.

Exod. 14.

1. Reg. 7, 9.

3. Reg. 13.

Esa. 38.

Daniel. 3.

3. Reg. 18.

Chrysost.

Bernhard.

August.

Sermon.

226. de

Temp.

Orig. in Num.

mer, homil.

25.

Exempla si ex veteri Ecclesiastica recensere
veli-

Zonaras.

velimus historia, nimis longum foret. Zonaras certè refert, Imperatoris Probi tempore, cum famem perpeffi essent Christiani maximam, fuis ad Deum ardentissimis precibus, cum pluviis ingentem cœlitus ipsis datam esse frumenti copiam, unde famem restinguerent, Postellus in Comp. Cosmogr. & M. Paulus Venetus lib. i. cap. 18. de Regionibus Orient. scribunt, in Persia, Saracenum quendam, cui nomen Caliphas, Christianis objecisse, ideo Christianam religionem si-
 bi suspectam haberi, quòd Christus dixerit, fide montes transponi: quòd tamen factu Christianis sit impossibile, & ideo periisse, ut nisi impleatur promissio hæc, Christianismo abnegato, Saracenis amplexantur. Ibi convenere Christiani turmatim, & Deum, ut cœptis benedicat, invocantes, monti dixere: Cede mons in nomine JESU CHRISTI: Et confestim montem loco motum esse: Unde plurimi Mahometistæ ad Christianam fidem convertebantur.

Postellus in
Comp. Cos-
mograph.
M. Paulus
Ven. lib. i. c.
18. de Reg.
Orient.
Argumen-
tum Sarace-
ni cuiusdā,
contra fi-
dem Chri-
stianam.
Christiani
precibus
montes
trasponunt.

D. Augusti-
nus lib. 22.
de civ. Dei,
cap. 8.

Placet unicum adhuc illud adjicere, de Innocentio Ex-Advocato vicariæ præfecturæ Carthaginensis, quantum ipsi preces piorum profuerint: Et quidem satis prolixè memorabile exemplum hoc describit D. Augustinus lib. 22. de Civitate Dei cap. 8. sic commemorans: Apud Carthaginem autem quis novit, præter admodum paucissimos, salutem, qua facta est Innocentio Ex-advocato vicariæ præfectura, ubi nos interfuimus, & oculis aspeximus nostris? Vementes enim de transmarinis, me & fratrem meum Alipium, nondum quidem clericos, sed jam Deo servientes, ut erat cum tota domo suareligiosissimus ipse susceperat, & apud eum tunc habitabamus. Curabatur à Medicis propter fistulas, quas numerosas atque perplexas habuit in posteriore atque ima corporis parte: Jam secuerant eum, & artis suæ cetera medicamentis agebant. Passus autem fuerat, in sectione illa, & diuturnos & acerbos dolores: Sed unus inter multos sinus fefellerat Medicos, atque ita latuerat, ut eum non tangerent, quem ferro aperire debuerant. Denique sanatis omnibus, qui aperta curabant, iste remanserat solus, cui frustra impendebatur labor.

Quas moras ille suspectas habens, multumq; formidans, ne iterum secaretur, quod ei prædixerat alius Medicus domesticus ejus, quem non admiserant illi, ut saltem videret, cum primum sectus est, quomodo id facerent, iratusq; illum domo abjecerat, vixq; receperat, atque ait: Iterum me secturi estis? Ad illius, quem noluit esse præsentem, verba venturus sum? Irridere illi Medicum imperitum, meumq; hominis bonis verbis promissionibusq; lenire. Præterierunt & alii dies plurimi, nihilq; proficiebat omne quod fiebat. Medici tamen in sua pollicitatione persistebant, non se illum sinum ferro, sed medicamentis esse clausuros. Adhibuerunt & alium grandævum jam Medicum, satisq; in illa arte laudatum, adhuc enim vivebat, Ammonium, qui loco inspecto, idem quod illi eorum diligentia peritūq; promisit. Cujus ille factus autoritate securus, domestico suo Medico, qui futuram prædixerat aliam sectionem, faceta hilaritate, velut jam saluus, elusit. Quid plura? Postea tot dies inaniter consumpti transierunt, ut fessi atque confusi fateantur, eum nisi ferro nullo modo posse sanari. Expavit, expalluit nimio timore inibat, atque ubi se collegit, fariq; potuit, abire illos iussit, & ad se amplius non accedere, nec aliud pcurrit saugato lachrymis, & illa jam necessitate constricto, nisi ut adhiberet Alexandrinum quendam, qui tunc Chirurgus mirabi-

lis habebatur: ut ipse faceret, quod ab illis fieri volebat iratus, sed posteaquam venit ille, laboremq; illorum in cicatricibus sicut artifice vidit, boni viri fundus officio, persuasit homini, ut illi potius, qui in eo tantum laboraverant, quantum ipse inspiciens mirabatur, curationis suæ sine fruerentur, adiciens, quòd revera, nisi sectus esset, saluus esse non posset: valde abhorrere à suis moribus, ut hominibus, quorum artificiosissimam operam, industriam, diligentiam admirans in cicatricibus ejus videret, propter exiguum, quod remansit, palmam tanti laboris auferret. Redditi sunt animo ejus, & placuit, ut eodem Alexandrino assistente ipsi sinum illum ferro, qui jam consensu omnium aliter insanabilis putabatur, aperirent. Quæ res dilata est in consequentem diem. Sed cum abissent illi, ex mænore nimio Domini, tantus est in domo illa exortus dolor, ut tanquam funeris planctus, vix comprimeretur à nobis: Visitabant eum quotidie sancti Viri, Episcopus tunc Uzalensis, beata memoria, Saturninus, Presbyter Gelosus, ac Diaconi Caribaginenfis Ecclesia. In quibus erat, & ex quibus solus est nunc in rebus humanis, jam Episcopus, cum honore à nobis debito nominandus Aurelius, cum quo recordantes mirabilia opera Dei, de hac re sæpè collocuti sumus, eumq; valde meminisse, quod commemoramus, invenimus. Qui cum eum sicut solebant vespere visitarent, rogavit eos miserabilibus lachrymis, ut manè dignarentur esse præsentem suo funeri potius quam dolori. Tanta enim eum metus ex prioribus invaserat pœnis, ut se inter Medicorum manus non dubitaret esse moriturum. Consolati sunt eum illi, & hortati, ut in Deo fideret, ejusq; voluntatem viriliter ferret. Inde ad orationem ingressi sumus. Ubi nobis ex more genua figentibus atque incumbentibus terra, ille se ita projecit, tanquam fuisset aliquo impellente graviter prostratus, & cœpit orare. Quibus modis, quo affectu, quo motu animi, quo fluxu lachrymarum, quibus gemitibus atque singultibus, succurrentibus omnia membra ejus, & penè intercludentibus Spiritum, quis ullis explicet verbis? Utrum orarent alii, nec in hac eorum averteretur intentio, nesciebam. Ego tamen prorsus orare nil poteram, hoc tantum modo breviter in corde meo dixi: Domine, quas tuorum preces exaudis, si has non exaudis? Nihil enim mihi videbatur addi jam posse, nisi ut expiraret orando. Surreximus, & accepta ab Episcopo benedictione discessimus, rogante illo, ut manè adessent, illisq; ut a quo animo esset hortantibus. Illuxit dies, qui meuebatur, aderant servi DEI, sicut se affecturos esse promiserant. Ingressi sunt Medici, parantur omnia, quæ hora illa poscebat, tremenda ferraamenta proferuntur, attonitis suspensiq; omnibus. Eis autem, quorum erat major autoritas, defectum animi ejus consolando eurgentibus, ad manus secturi membra in lectulo componuntur, solvuntur nodi ligamentorum, nudatur locus, inspicit Medicus, & secundum illum sinum armatus atque intentus inquirat. Scrutatur oculis, digitisq; contrectat. Tentat denique modis omnibus, invenit firmissimam cicatricem. Iam illa latitudo & laus atque gratiarum actio misericordie & omnipotentis Dei, qua fusa est ore omnium lachrymantibus gaudis, non est committenda meis verbis: cogitent potius, quàm dicatur. Hucusque Augustinus.

Tanta cum in ista Orationi vis & efficacia, utique ut oremus ardentem, & thymiamam istud Deo offeramus frequenter, æquum est. Discamus verò, nihil difficilius esse, uti Agathon dixit, quàm rectè orare: Rectè inquam orare. Ac ut ista quoque in parte, aliquo modo expectationi Lecto-

Agathon
Nihil diffi-
cilius quàm
rectè orare.

Requisita
recte ora-
tionis.

ris satisfiat, notetur: 1. Orationem ad solum Deum dirigere debere, ut infra audiemus. 2. Requiritur, ut precatio ex intimis animi & cordis visceribus ac penetralibus proficiatur: ideoque non merus & nudus linguae sit sonus & strepitus, sed interioris Spiritus quasi eructatio: *In Spiritu enim orare* praecipit Dominus, Johan. 4. v. 24. & labiis tantum appropinquantes respuit, Esa. 29. v. 13. Matth. 15. v. 8. David se in precatione animam effudisse: affirmat, Psal. 42. v. 5. quemadmodum de Hanna quoque scribitur, quod orans, locuta sit in corde suo, 1. Sam. 1. v. 13. & effuderit animam suam in conspectu Domini, 1. Sam. 1. v. 15. Huc spectat illud Psalms: *De profundis clama- vi ad te Domine*, Psal. 130. v. 1. de profundis, id est, ex cordis ima profunditate: Scitè ergo Augustinus: Hoc negotium plus gemitibus, quam sermonibus agitur, plus fletu, quam affatu. Cum ergo oras, clama non voce sed mente. Et Isidorus de summo bono lib. 3. cap. 8. *Oratio cordis est, non labiorum, neque enim verba deprecantis Deus intendit: Sedorantis cor aspicit, melius est cum silentio orare, corde, sine sono vocis, quam solis verbis, sine intuitu mentis.*

Ioh. 4. 24.

Esa. 29. 13.

Matth. 15. 8.

Psal. 42. 5.

1. Sam. 1. 13.

15.

Psal. 130. 1.

Augustinus

Isidorus.

Ioh. 9. 31.

Gregorius.

Bernhard.

Ambrosius.

Iac. 1. 6. 7.

Doctrina

Augustina

Confessionis

immerito

propter no-

vitatem

flagellatur.

Non omne

quod novum

est, malum

est.

3. Deinde ut exaudiamur, oremus sanctè & pœnitenter: Impœnitentes enim peccatores non exaudit Dominus, Johan. 9. v. 31. *Dignum profecto est* (ut Gregorius habet) *ut ab ejus beneficiis sit quisque extraneus, cuius iussionibus non vult esse subiectus. Et justè à Domino non auditur, juxta Bernardum, qui vocantem Dominum non audit. De-* spiciuntur orationes, inquit Ambrosius, *bonorum operum fructibus infœunde.* Hanc ob causam dicuntur hîc preces, odoramenta coram Deo fuisse grata, non quorumvis hominum, sed tantum Sanctorum, hoc est, piè, sanctè, & in præceptis Domini ambulantium.

4. Tandem oremus confidenter: monente Jacobo cap. 1. v. 6. & 7. *Postulat in fide nihil hesitans: qui enim hesitat, similis est fluctui maris, qui à vento movetur, & circumfertur: non ergo aestimet ille, quod accipiat aliquid à Domino.* Et hæc de odoramenti Precationum.

V. Valdè plausibili nos oppugnant Pontificii prætextu, subinde ingeminantes, doctrinam nostram esse novam: ipsorum verò pervetustam: Et hæc novitatis imputatione, confessionem nostram suspectam & exosam reddere conantur. Vulgariter enim antiquum pro meliori, novum verò pro deteriori sumitur: Verum hîc præmonendi sumus, ne decipi nos patiamur. Etenim hîc vers. 9. dicitur, *quatuor animalia, & viginti quatuor Seniores cecinisse canticum novum*, quod non ideo vel impium, vel Deo ingratum fuit, quia novum fuit: Unde sequitur, ineptè propter novitatem, doctrinam Ecclesiarum Augustanæ Confessionis ceu erroneam & hæreticam vituperari. Ac ut pressius Papistarum objectioni obviam eamus, lubet ostendere:

1. Non semper & simpliciter esse malum, quod est novum.

2. Doctrinam nostram juxta definitionem propriam, non esse novam.

3. Si tamen nova dicatur, quo respectu novitas ei assignetur.

Primum membrum facile astringitur. Quis enim probabit, novum, in seipso, ἀλλως, & natura sua malum esse? immò in rebus terrenis, plerumque nova habentur meliora: Omnes enim do-

trina, vestem, testam novam malumus, quàm vetustate consumptam & debilitatam: Neque in sacris simpliciter novitas mala judicatur. Christus namque doctrinam suam ipse comparat *vino novo*, Matth. 9. v. 17. Et alibi præceptum de dilectione vocat *Mandatum novum*: Johan. 13. v. 34. ἐν ὅλῃν καὶνὴν δίδωμι ὑμῖν, Præceptum novum do vobis. Jerem. 31. v. 22. Creabit Dominus *NOVVM* super terram: Fœmina circumdabit virum, Esa. 62. v. 2. Videbunt gentes justum tuum, & cuncti reges inclytum tuum, & vocabitur tibi *Nomen NOVVM*, quod os Domini nominabit. Ezech. 36. v. 26. Dabo vobis *Cor NOVVM*, & Spiritum *NOVVM* ponam in medio vestri. Marci 16. v. 17. Linguis loquentur *NOVIS*. Et quid novitas in scriptura censeatur mala? An non Testamentum, quod pepigit nobiscum Dominus, novum dicitur: Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus *NOVI* Testamenti. Et paulo post: Non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum *NOVVM* in regno Patris mei, Matth. 26. v. 28. & 29. Et annon jubet Apostolus: ut simus conspersio *nova*, 1. Cor. 5. v. 7. ut ambulemus in *novitate* vitæ, Rom. 6. v. 4. Ephes. 4. v. 23. Col. 3. v. 10. Ut simus creatura *nova*, Gal. 6. v. 15. Et quoties David hortatur, ut canamus *Canticum novum*: sicut & in capite nostro quinto ὡδὴ καὶνὴ in honorem Dei cantata fuit. Evicimus igitur, novitatem non tantum non esse simpliciter malam, sed sapissimè in scripturis præcipi & prædicari optimam.

Tunc autem novitas mala est, quando ea, quæ bona sunt, mero novandi studio tolluntur, sicut Judæorum religio *nova* fuit, qua verum Dei cultum abrogare, & Idolorum suorum cultum propagare laborarunt.

Jam II. utrùm doctrina nostra propriè loquendo *nova* sit, dispiciamus. Primò itaque definitio novitatis constituatur, quæ talis est: *Novum* propriè & ἀπὸ τῶς dicitur illud, quod antea nec extitit unquam: nec hæcenus visum & auditum fuit, sed jam primum cœpit, inque lucem emerfit. Differt *novatio* à *renovatione*: Novare enim dicuntur, qui res planè novas, & antea inusitatas, ac ignotas instituunt: *renovare* autem, qui antiquata pristino statui ac usui restituunt. Sic nova erat lex, quæ per Moysen Israël custodiendâ dabatur: cum primum in monte Sina proponeretur. Nova verò nequaquam erat lex, cum Regum piorum studio, ubi corrupta fuerat, restitueretur ac renovaretur, 2. Par. 15. 19. & 34. Juxta hanc definitionem bona asseveramus conscientia, nos doctrinam fovere minimè novam: si enim omnia religionis nostræ examinentur & inspiciantur capita, videbimus ea fuisse Christianis antea in ipsis Apostolicis Ecclesiis, immo tempore Prophetarum populo Dei tradita: adeoque vetustissimam à nobis recipi & doceri doctrinam: unde D. Johannes de B. Luthero vaticinans, ait: Apoc. 14. v. 6. *Vidi Angelum volantem per medium cœli, habentem evangelium æternum*, Evangelium æternum: doctrina ergo nostra æterna, & non nova est: neque apicem monstrabunt Esawitæ universi, quem vel in uno fidei nostræ articulo noviter introduxerimus: Neque docemus quicquam EXTRA ET PRÆTER scripturam sacram Propheticam & Apostolicam.

III. Quia vero omnino *nova* doctrina nostra passim dicitur: age, non repudiemus simpliciter &

Christus doctrinam suam vino novo com-

parat, Mat.

9. 17.

Ioh. 13. 34.

Ier. 31. 22.

Esa. 62. 2.

Ez. 36. 26.

Mar. 16. 17

Matth. 26,

28. 29.

1. Cor. 5. 7.

Rom. 6. 4.

Eph. 4. 23.

Col. 3. 10.

Gal. 6. 15.

Novitas quando mala sit.

An Lutheranorum, quos sic vocant, doctrina nova sit propriè loquendo?

Negatur.

Novatio & renovatio differunt.

2. Paral. 15.

29. 34.

Doctrina nostra est antiquissima.

Apoc. 14. 6.

Quo res-
pectu Ortho-
doxa nostra
doctrina,
nova dici
possit?

ter & hoc nomen: audiamus tamen, quo res-
pectu nova esse asseratur. Primò, respectu Adver-
sariorum errantium. Hi enim, cum inveteratis er-
roribus & hæresibus planè imbuti sint, veram do-
ctrinam pro nova habent: sicuti constat ex Mar-
co cap. 1. cum Evangelium de regno Dei prædi-
cetur, mox Judæi inter se conquirebant, dicen-
tes: Quid est hoc? quæ doctrina nova hæc? Mar-

Marc. 1. 23. Et sic Paulo objecerunt Athenienses,
Act. 17. 19. & 20. Possumusne scire quæ sit ista
nova, quæ à te refertur, doctrina: *Ἐνὶ ᾧ τὰ ὑποκρί-
νεται εἰς φέρετε εἰς τὰς ἀνομίας ἡμῶν*. Nova enim quæ-
dam ingeris auribus nostris. Sicut igitur Christi
& Pauli doctrina nihilominus sincerissima fuit,
licet ab errantibus nova nuncuparetur: Ita no-
stra quoque doctrina, faciliè eatenus nova esse per-
mittitur, quatenus veritas Adversariis res nova est.

Deinde NOVA appellatur, respectu Majo-
rum nostrorum. Propter eos enim sit, quòd No-
VA M doctrinam introducere videmur: quia ni-
mirum, Majores nostri, prurientes suas aures ab
auditū veritatis ad fabulas avertere, ac Magistros
sibi coacervare cœperunt: quam aversionem sic
ultus est justo suo judicio Dominus, ut quò ma-
gis lucem veritatis averfarentur, hoc crassioribus
errorum tenebris involverentur, ac crederent
mendaciis, quoniam veritati credere detracta-
bant, servirentque humanis præsumptionibus,
quandoquidem verbo Dei obedire volebant,
2. Thess. 2. v. 9. 10. 11. 12.

Per hanc occasionem obrepserunt in Eccle-
sias seductores ac novatores, qui eousq; suis pro-
gressi sunt ad inventionibus, ut obscurata ve-
ritate, regnare tandem cœperit diluvium illud
humanarum traditionum, constitutionum & su-
perstitionum, quibus sic assueta est multitudo, ut
quicquid ex verbo Dei in contrarium adfertur,
non antiqua veritas, sed nova quædam falsitas ac
seductio, esse videatur. Atque sic fit, ut antiqua
& apostolica religio, non agnoscat a suis filiis,
perinde ac si vera mater, olim domo sua pulsa, ac
tandem, exacto benè longo tempore, postlimi-
nio versa, non agnoscat a liberis, quos peperit,
sed pro aliena & exotica habeatur: vel si priscae
honestatis mores, jam olim collapsi, nunc resti-
tuantur, & pro novis ducantur. Cum tempori-
bus Josiæ regis, liber legis Dei in latebris templi
reptus ipse Regi offerretur, utique novum quid-
dam videri poterat illis, qui jam diu ἀνόμως vixe-
rant. Quorum verò culpa? annon majorum,
qui verba libri illius amplius audire noluerant?
Regum dico ac Sacerdotum, qui rejectis legali-
bus cultibus, ritus gentium secuti fuerant. Simi-
li planè modo, doctrina Evangelica nostra est no-
va, vel videtur potius nova, propter inveteratos
errores crassissimos, qui ad mille & plures annos,
in Papatu floruerunt. Nihilominus, si primam
spectes originem, doctrina hæc, nova æstima-
ta, longè est antiquissima & vetustissima. Vicis-
sim Papistarum dogmata sunt recentia, ideo-
que suspecta & adulterina. An non antiquius,
quòd nos solum Deum adoramus, quàm quòd
Pontificii invocant Sanctos? An non antiquius,
quòd Christus Jesus unicus mediator statuitur,
quàm quòd Sancti pro mediatoribus jactantur?
An non antiquius, quòd Eucharistia à nobis pro
Sacramento, quàm quòd à Papistis pro sacri-
ficio missatico propitiatorio habetur? An non an-
tiquius, quòd sub utraq; dispensatur parte, quàm

quòd calix laicis subtrahitur? An non antiquius,
quòd homo peccator ex gratia Dei, per solam fi-
dem Jesu Christi, quam quòd per opera electitia
salvos fieri statuitur? Vide lector Christiane,
utra doctrina nova, hoc est, noviter conficta sit,
an non Pontificia illa longè magis, quàm nostra
Evangelica. Auctarii loco, si nudam veterem
consuetudinem subinde objiciant Esavitar, note-
tur illud Cypriani in decretis Pontif. distinct. 8.
Canone consuet. *Consuetudo sine veritate, vetustas
erroris est.* Et quòd 1. Sam. 2. v. 3. scribitur: *Re-
cedant vetera de ore vestro: quia DEUS scientia-
rum Dominus est, & ipsi preparantur cogitationes.*
Hæc de observatione quæta.

VI. Titulus *Cantici novi* hoc quoque monet,
novum beneficium nova & peculiari glorifica-
tione dignum esse: quotiescunq; igitur novam in
nos Dei omnipotentis opem sentimus, toties no-
va Deum laude celebremus: & novis linguis Al-
tissimum psallamus: quemadmodum sæpius Psal-
tes regius, ad novum canendum canticum, se &
quosvis pios exhortatur.

VII. Inprimis vero insigne illud *Redemptionis*
opus, tum canticum novum, tum accuratissimam
considerationem meretur: consolatione enim
plenissima sunt verba: *Dignus es accipere li-
brum, & aperire signacula ejus: quoniam
occisus es, & redemisti nos Deo, per sangui-
nem tuum, ex omni tribu & lingua, & popu-
lo, & natione:* Quocirca membra isthæc ordi-
ne perpendemus: 1. quid sit redimere: 2. quis
sit Redemptor verus: 3. quinam: 4. unde re-
dempti sint: 5. quomodo redemptio facta: 6.
quando peracta: 7. cui & ad quid. Hæc mem-
bra si dilligenter discutiamus, totum negotium
arduum de salutifera redemptione satis accuratè
& absolutè discere possumus. Et quidem, non
operæ nullius precium esse existimemus, si mate-
riam hanc piè consideremus. Conjuncta est sua
vitas cum insigni utilitate.

I. Igitur, *Redimere* generaliore & specialio-
rem significationem in scriptura habet. Latius e-
nim sumpta vox, vi suæ compositionis sonat idem,
ac iterum emere, quòd ante à me in alienam po-
testatem aliqua ratione aut jure transivit. De-
inde, redimere idem est ac liberare: quocumque
etiam modo fiat liberatio: siue numeretur pre-
tium, siue miracula edantur: siue alia grandia
opera potenti brachio agantur. Specialius verò
& pressius sumpta vox significat, sic liberare, ut
detur pretium aliquod & λύτρον, sicut pro bello
captis certa pecunia numerabatur. Utraque si-
gnificatio perquam bene Christo Redemptori
congruit: ille enim iterum emit nos, jure postli-
minari, quòd respectu creationis in nos habebat:
Ille brachio potenti è manu inimicorum nostro-
rum nos liberavit: ille pretium sacratissimum &
pretiosissimum, sanguinem scilicet suum pro no-
bis solvit: adeoque satis caro pretio nos sibi ac-
quisivit, qua de re testantur dicta sequentia: Gal.
3. v. 13. *Christus nos redemit ab execratione legis, cum
factus est ipse execratio.* Gal. 4. v. 4. & 5. *Ubi ve-
nit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, fa-
ctum ex muliere, factum legi obnoxium, ut eos, qui
legi erant obnoxii, redimeret.* Tit. 2. v. 14. *Christus
Jesus dedit semetipsum pro nobis, ut redimeret nos ab
omni iniquitate (ἐκ παντὸς ὁμιλίας) 1. Pet. 1. v. 19. Sci-
tis, vos non caducis rebus, velut argento & auro, suis-
sera-*

simile.

Nostra do-
ctrina est
antiquissi-
ma: Ponti-
ficiorum
autem pla-
nè nova.

Dist. 8. Can.
consuet.

1. Sam. 2. 3.

Προδίδα-
σκαλία
vocabulo-
rum:

1. Redimere
quid in ge-
nere &
quid in spe-
cie notat.

1.
2.

3.
Accommo-
datio vocis
ad Christum.

Gal. 3. 13.

Gal. 4. 4. 5.

Tit. 2. 14.

1. Pet. 1. 19.

Christus
xueios
noster Re-
demptor.

se redemptor à vana conversatione vestra. quam per alium acceperatis traditione: sed pretioso sanguine agni immaculati & incontaminati Christi. Eadem ratio est (ex loco conjugatorum) vocis Redemptor, qui titulus xueios & propriè uni ac soli Christo competit: Ille enim se ut Redemptorem fidelissimum exhibuit: Ipse λύτρον & solutorium pro nobis numeravit: Ille vitam suam in Redemptionem nostram dedit, factus redemptio nostra. 1. Cor. 1.

1. Cor. 1, 30. v. 30. Ita ut habeamus in ipsa redemptionem per sanguinem ejus, Coloss. 1. v. 14. & quidem redemptionem aternam, Hebr. 9. v. 12. Hebraeis usitata est vox גאל Gaal, redemit vel vendicavit sibi aliquid jure propinquitatis redimendum: vel, recuperavit hæreditatem venditam seu obæratam. Levit.

Levit. 27, 13. 19. Si redimendo redemerit ipsum, adjiciet quintam ejus partem. Ruth. 4. v. 6. Redime tibi redemptionem meam: id est, jus propinquitatis meum. Similia habentur Lev. 25. v. 32. & 49. & 54. Esa. 52. v. 3. Jerem. 32. v. 7. Congruit vis verbi Hebraici cum facto ejus, qui nos redemit: frater enim est noster, juxta carnem: & sanguis de sanguine nostro: quapropter jure propinquitatis redemptionis officium & in se suscepit & perfecit. In novo Testamento duæ voces primum locum obtinent: 1. λύτρον, pretium redemptionis: Matt.

λύτρον. Matt. 20, 28. λυτρώμαι redimo. Luc. 24. v. 21. ἡμεῖς ὃ ἡλιζοιροῦ ὅτι αὐτὸς ὅστις ὁ μέλλων λυτρώσθαι τὸν Ἰσραὴλ. Tit. 2. v. 14. ἵνα λυτρώσῃται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας. Ita λυτρώσις & ἀπολύτρωσις quoque tam frequenter occurrit, ut haud opus sit testimonia cumulatè adducere. 2. Altera Græca vocula primaria est, ἀγοράζω, sive ἀγοράζομαι. 1. Cor. 6, 2.

ἀγοράζω. 1. Cor. 6, 2. ἡγοράσθητε γὰρ τιμῆς, exempti estis pretio. 1. Cor. 7. v. 23. τιμῆς ἡγοράσθητε, μὴ γίνεσθε δούλοι ἀνθρώπων. Gal. 3, 13. χεῖρος ἡμᾶς ἐξηγόρησεν ἐκ τοῦ κατάρacts νόμου, γυρόμενοι ὑπὲρ ἡμῶν κατάρacts. Et hic in Apocalypsi nostra, inquit Johannes de Redemptore: ἡγοράσας τὸ θεῶν ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματι σου. Est autem ἐξαγοράζειν propriè, ex foro judiciali seu ex processu à lege instituto ad damnandum, & ex cancellis condemnationi extremæ destinatis educere, eripere, liberare, asserere, tutos, salvos & incolumes servare eos, qui jam jam judicandi & damnandi, supplices: miseri, territi, omni consilio & auxilio destituti, accusati, convicti, producti, confusi, deserti, ab omnibus prostrati: carnifici mancipati: & tales eramus nos per peccatum redditi: gloriosè autem à Messia nostro liberati & redempti. Hoc ipsum vocabulum notat quoque emere in foro res promercales: ita nos quoque expositosemit Redemptor & Goel noster: non

1. Pet. 1, 19. auro & argento, sed pretiosiore pretio: suo nimirum sanguine sanctissimo. Hinc Nazianzenus: Μεγάλη τιμὴ ἡγοράζεσθαι νόμον. Ita quid in scripturis sit redimere, explicatum dedimus.

Requisita
Redemptio-
nis.

II. Quis verò ille Redemptor? Ille λυτρώτης; ille גאל Goel & vindex acerrimus? Non utique cuiusvis opus est redimere universum mundum, redemptione non temporali sed æterna: redimere à potestate non vulgari, sed potentissima: & sic non redimere, ut cum servitutis suæ captivi sint amantissimi, protinus corda eorum immutentur, & ipsi carnis suæ ingenium, ac peccati servitutem maximè detestentur. Requiritur proinde in Redemptore: 1. ut redimere possit: ut non destituatur viribus, quæ ad eripiendos captivos de potestate Tyranni pertinent: 2. ut habeat jus redemptionis: quod geminum est: 1. vel proprietatis,

juxta quod licitè redimit dominus servum: Rex & princeps ministros & populum suum: 2. vel propinquitatis: juxta quod rectè redimit pater filium, frater fratrem, cognatus cognatum Jam videamus quis ille sit, qui genus humanum sub peccato & Satana captivum redimere, & viribus & jure potuerit. Honorem hunc scriptura sacra uni & soli Deo, ac Domino nostro Jesu Christo tribuit: imò universi cælestes chori, viginti quatuor Seniores, & quatuor animalia agno occiso accinunt: Tu redemisti nos Deo per sanguinem tuum. Cumque salutis nostræ in hoc membro vertatur cardo, age lector Christiane, & cumulum audidi vinorum testimoniorum, & invictorum argumentorum:

A quo Sancti redemptionem flagitarunt, is pro Redemptore meritò haberi potest ac debet;

Sed à Domino & Messia nostro redemptionem unicè petiverunt,

Ergo.

Major sua luce lucet: Minorem probant sequentia vota: Psal. 26. v. 11. Redime me Domine DEVS. Psal. 26, 11. Psal. 44. v. 26. Redime nos Domine propter nomen tuum. Ps. 119. v. 134. Domine, redime me a calumniis hominum. v. 154. Iudica iudicium meum, & redime me. Ps. 130. v. 8. Dominus redimat Israel ex omni peccato suo.

Alterum Argumentum:

Cuiusque in scriptura opus redemptionis, & nomen Redemptoris tribuitur: Is Redemptor verus & genuinus haberi meritò debet;

Atqui vero, uni & soli Domino Deo ac Salvatori nostro tum opus, tum nomen istud adscribitur,

Ergò.

Propositio acceptatur per se: Subsumptioni fidem facit universa testimoniorum series, quæ in codice Biblico reperitur: unde supra aliquot loca apposuimus, & nunc ista majoris ἀσφαλείας causa adjicimus: Psal. 18. v. 15. Dominus Adjutor meus, & Redemptor meus. Psal. 77. v. 35. Deus excelsus Redemptor eorum. Esa. 41. v. 14. Hac dicit Dominus & Redemptor tuus. Esa. 43. v. 14. Dicit Dominus Redemptor vester. Esa. 47. v. 4. Redemptor noster Dominus. Esa. 58. v. 17. Redemptor tuus Sanctus Israel. Esa. 63. v. 16. Tu Domine Pater & Redemptor noster es. Ephes. 1. v. 7. & Coloss. 1. v. 14. In Christo habemus Redemptionem. 1. Tim. 2. v. 6. Christus dedit Redemptionem semetipsum. Heb. 9. v. 12. Ingressus est sanctum sanctorum semel, æterna redemptione inventa. Et quidem solus hic Christus opus istud redemptionis & salvationis peregit: non est vir de gentibus cum ipso, Esa. 63. v. 3. Non est aliud nomen sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri, quam solum nomen JESU, Act. 4. v. 12. Fundamentum aliud nemo ponere potest, præter id, quod positum est. Jesus Christus, 1. Cor. 3. v. 11. Et meritò Christus pro Redemptore unico habetur: Hic enim 1. ea valet potentia, quæ ad tantum opus est necessaria: Fortissimus, magnus & potens Deus, Jerem. 32. v. 18. cui non difficile ullum verbum, Jerem. 32. v. 27. Adeo potens, ut possit cumulatè facere ultra omnia, quæ cogitamus, Ephes. 3. v. 20. Data enim est ipsi, etiam juxta carnem, omnis potestas in cælo & in terra, Matth. 28. v. 18. 2. Deinde Christus jus habet redemptionis, & quidem geminum: Primò proprietatis: Dominus siquidem

Christum
Redempto-
rem esse vo-
rum, proba-
tur argu-
mentis, &
scriptura
pericis.
I. Argu-
mentum.

II. Argu-
mentum.

Psal. 18, 15.
Psal. 77, 35.
Esa. 41, 14.
Esa. 43, 14.
Esa. 47, 4.
Esa. 48, 17.
Esa. 63, 16.
Ephes. 1, 7.
Col. 1, 14.
1. Tim. 2, 6.
Hebr. 9, 12.

Act. 4, 12.
1. Cor. 3, 11.
Christus
merito uni-
cus Redem-
ptor.
Ier. 32, 18.
27.
Eph. 3, 20.
Matt. 28, 18.

Psal. 8, 1.
1. Cor. 8, 6.

dem est noster, Psal. 8. v. 1. idem unus & solus Dominus, uti inquit Apostolus, 1. Cor. 8. v. 6. Nobis est Deus Dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos in illum. Jure ergo dominii, jure creationis, merito redimit servos: merito redimit creaturas suas. Rex est noster: quidni ergo redimat populum? quidni redimat genus humanum subditum? Alterum quoque Christus jus habet, consanguinitatis: Caro enim est de carne nostra, & sanguis de sanguine nostro: sicut pueri commercium habent cum carne & sanguine, similiter & ipse particeps factus est eorumdem, Heb. 2. v. 14. absque tamen peccato, Heb. 7. v. 26. Unde frater est noster, φιλάδελφος & γνήσιος & germanus, quem ad-

Heb. 2, 14.
Heb. 7, 26.

Psal. 22, 23.
Iob. 20, 17.

modum se & nos vocat: Psal. 22. & 23. Narrabo nomen tuum fratribus meis. Joh. 20. v. 17. Vade ad fratres meos. Sicut ergo in Veteri Testamento licebat, ut frater fratrem redimeret: ita & hic jure propinquitatis Christus redimit nos fratres suos consanguineos: & sanè tam pretiosè redimit, ut similes ἀπολύτρωσις, nedum pretiosior, non legatur uspiam. Immo frater fratrem alius non redimit, nec pro eo dat placationem Deo, Psal. 49, 8. Hic verò frater noster Christus Jesus, nos verè cum Patre suo & Patre nostro reconciliavit, & ab omni malo gloriosissimè liberavit. Christus inquam, & non alius: non Alia. Quapropter blasphemie insignis, tum arguimus tum convincimus Papistas, qui partes Redemptionis uni & soli Christo non concedunt: sed Mariam quoque Redemptricem jactitant: & Filium Dei in opere hoc à matre Maria adjutum scribere non erubescunt. Grave ἐγκλημα fateor: sed satis certum & manifestum: In libro enim, quem Mariale vocant, & pro authentico habent, Argentorati Anno Domini 1493. per Martinum Sincium excuso, lib. 1. cap. 5. fol. 13, fac. b. sic legitur: Ad ultimum fuit Dominus cum ea (Maria) & ipsa cum Domino: IN EODEM LABORE, ET IN EODEM OPERE REDEMPTIONIS: Mater misericordia ADIVVIT Patrem misericordiarum in OPERE NOSTRÆ SALVTIS: unde prædictum est de prima muliere: Faciamus ei Adjutorium. Quid est ergo, quod Dominus dicit Esaia 63. Torcular calcavi solus, & de gentibus non fuit vir mecum: Verum est Domine, quod non fuit vir tecum: sed Mulier una tecum est: quæ omnia vulnera, quæ tu suscepisti in corpore, suscepit in corde. Et lib. 3. part. 2. Attendendum igitur, & jugiter recolendum, quod tam devota CO-

Psal. 49, 8.

Pontificii
Mariam
Christo in
opere Re-
demptionis
adjungunt.

Mariale, l. 1.
cap. 5. fol. 13.

ADIVTRIX extitit ad MVNDI REDEMPTIONEM, ut sicut non fuit dolor, sicut dolor ille, quem sustinuit Filius pro mundi redemptione: sic non esset dolor, sicut dolor ille, quem ipsa pertulit in corde, pro EADEM CAUSA. Vides lector Christiane, opus Redemptionis non soli Christo adscribi à Pontificiis: sed etiam virgini Mariæ, non absque horrenda blasphemia. Quid? quod Papi-

NB.

NB.

NB.

Pontificii
jubent ma-
gis & liben-
tius ad no-
men Maria,
quàm ad
nomen Iesu
confugere.

Horrenda
blasphemio.

colæ miseros peccatores jusserunt magis & libentius ad nomen Mariæ, quàm ad nomen Jesu confugere? Sic enim eodem in Mariali lib. 1. cap. 2. legitur: Peccator es, ad nomen Mariæ confugas: ipsum SOLVM ad medendum sufficit. Ibid. fol. 5. fac. 1. Sicut nomen IESV, secundum Bernhardum, mel in ore, in aure melos, in corde jubilus, sic & nomen Mariæ, et etiam amplius, si dicere audeamus: IESVS enim quasi SPPERBVM nomen est, & nimium potens, nostros humilium nomen decet affectus. Vnde si in IESV, aut DEITATIS, aut sexus virilis austeritatem aliquis vereatur, recur-

rat ad Mariam, in qua nihil horum est suspectum. Maria enim nomen muliebre est, mansuetudinem praeferens & commendans. Et lib. 2. part. 1. cap. 21. Sape, quos filii iustitia damnat, matris misericordia liberat. Ibid. cap. 24. Si Maria pro nobis, quis contra nos? & si ipsa est, quæ justificat, quis est, qui condemnet? Si ex ungue leonem: nonne ex verbis istis homines prophanos, & maxime blasphemos cognoscimus? Sufficiant verò hæc de membro secundo, quis Redemptor verus sit: nimirum Filius Dei Christus Jesus.

III. Sequitur jam, quinam redempti sint: Communiter, subjectum redemptionis, genus humanum dicitur: & rectè: Christus enim omnes omnino homines redemit: redemisti nos ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione, uti canticum nostrum Apocalypticum habet. Unde Christus Redemptor non aliquorum hominum, sed mundi totius, appellatur: & Apostolus disertè ait: Christus dedit semetipsum redemptionem PRO OMNIBVS, 1. Tim. 2. v. 6. Idem 1. Tim. 4. v. 10. ait, quod Christus Servator & Redemptor sit πάντων ἀνθρώπων, omnium Hominum. Quo pertinent alia testimonia quamplurima, quibus Christus Lux mundi, quibus pro omnibus mortuus & crucifixus, omnesque homines à peccatis redimere & emundare, insuper omnes ad se vocare & invitare affirmatur: Matth. 11. v. 28. Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, Ego allevabo v̄m̄as, reficiam vos. Luc. 2. v. 10. Annuntio vobis gaudium magnum, quod futurum est OMNI populo. Joh. 1. v. 9. Lux illa erat lux vera, quæ illuminat OMNEM hominem, venientem in hunc mundum. Joh. 1. v. 29. Ecce Agnus ille Dei, qui tollit peccata MVNDI. Joh. 3. v. 13. Non misit DEVS Filium suum in mundum, ut condemnet mundum, sed ut SERVETVR MVNDVS per eum. Joh. 4. v. 42. Scimus, quod hic est verè Servator MVNDI, Christus. Jam mundus non paucos quosdam homines, sed omnes ac universos notat: Ergo & Christus Servator ac Redemptor est, non aliquorum, sed omnium hominum. Huc & reliqua loca spectant: Rom. 5. v. 18. Sicut per unius hominis delictum propagatum est malum in omnes homines ad condemnationem: ita & per unius justificationem propagatur bonum in OMNES HOMINES ad justificationem vite. 2. Cor. 5. v. 14. Caritas Christi constringit nos, judicantes illud, quod unus pro OMNIBVS mortuus fuit, ergo omnes mortui fuerunt: & pro OMNIBVS mortuus est, ut qui vivunt, posthac non sibi vivant, sed ei, qui pro sp̄s mortuus est, & resurrexit. Tit. 2. v. 10. Illuxit gratia SALVTIFERA OMNIBVS HOMINIBVS. Et 1. Joh. 2. v. 2. Iesus Christus propitiatio est pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed pro peccatis totius MVNDI. Apparet sic, uti spero, redemptum esse à Christo totum genus humanum: & non minimam tantum ejus partem, quemadmodum Sacramentarii gartiunt. Nos Servatori gratias ingentes agamus, quod nulli populo, nulli genti & linguæ salutem invidit, sed ex omni gente acceptos sibi esse finit, qui timent ipsum, Actor. 10. v. 35. Neque jam est personarum respectus: Non est Iudeus, neque Græcus, non est servus neque liber, non est masculus ac fœmina: sed omnes unus sumus in Christo Iesu, Gal. 3. v. 28. Sed dicat aliquis: Si omnes sumus redempti, cur ergo non omnes homines salvantur, sed pereunt? Respondeo: Culpa non est in Deo Redemptore, sed in hominibus hæret, qui gratiam, qua

Subjectum
redemptionis
quod sit
Omnes ho-
mines.

1. Tim. 2, 6.
cap. 4, 10.

Matth. 11, 28

Luc. 2, 10.

Joh. 1, 9.

Joh. 1, 29.

Joh. 3, 13.

Joh. 4, 42.

Rom. 5, 18

1. Cor. 5, 14

Tit. 2, 10.

Joh. 2, 2.

Act. 10, 35.

Gal. 3, 28.

Cur non omnes homi-
nes salven-
tur?

qua

qua visitantur, respuunt & evacuant: adeoque semetipsos virtute & efficacia factæ redemptionis privant & defraudant. Nihilominus Redemptio per se, universalis est & manet, tum ratione virtutis & facti: Christus enim redemptionem TOTI MUNDO destinavit: Christus ita passus & mortuus est, ut pretium pro redimendo toto genere humano sufficiat: immò ipso facto totum mundum, & omnes homines DEO reconciliavit, Coloss. 1. v. 20. Nihilque magis optat, quam ut omnes omnino homines salventur, 1. Tim. 2. v. 4. Et ne unus quidem pereat, 2. Pet. 3. v. 9. Unde expressè in scriptura asseritur, quod Christus etiam pro his sit mortuus, qui sua culpa damnantur: Rom. 14. v. 15. Nec cibo tuo perdas illum, pro quo Christus mortuus est. 1. Cor. 8. v. 11. PERIBIT frater tuus, qui infirmus est, in scientia tua, propter QUEM Christus fuit mortuus. Ac similia habentur Hebr. 10. 2. Pet. 2. & alibi. Non ergo causa damnationis aliquorum hominum, Christo imputari potest, quasi non omnes redemerit: sed malitiæ hominum propriæ, qui thesaurum tanto pretio partum & oblatum, dextra fidei accipere, & sibi applicare noluerunt: cum tamen avidissimè hac gratia uti & frui debuissent: utpote longissimè prælati Angelis malis; quibus nulla contigit, neque in æternum continget Redemptio.

IV. Unde ergo nos homines, & à qua redemptioni sumus? Sicut in vivis non habet locum vivificatio: ita nec in liberis redemptio: Redimuntur propriè servi & captivi: Necessum igitur, ut & nos homines à servitute & captivitate liberati & redempti simus. Jam quæ illa sit servitus & captivitas, à qua redemit nos Dominus, accuratè consideremus. Et quidem varia sunt servitutis genera: Alia à Deo disposita: alia per Satanam introducta: alia per Christum acquisita. Divina sanctione serviunt subditi potestatibus supereminentibus, Rom. 13. v. 1. liberi Parentibus, famuli & ministri Heris. Ab hac servitute non liberavit neque redemit nos Christus: immò eandem & voce & facto præcepit, voce sic: Reddite *Cæsari, quæ sunt Cæsaris*, Matth. 22. v. 21. Quare vos transgredimini præceptum Dei propter traditionem vestram: Nam Deus præcepit: *Honora patrem & matrem*, Matth. 15. v. 3. & 4. Facto & exemplo servitutem hanc præstitit Christus, cum Petro præciperet, ut profectus ad mare hamum mittat, eumque piscem, qui primus prodierit, tollat, & staterem in ore piscis inventum, pro se & Christo solveret, Matth. 17. v. 27. Et cum Lucas de ipso scribit, cap. 2. v. 51. *Descendit Iesus cum Ioseph & Maria, venitq; Nazareth, eratq; SVBDITVS illis*. Species servitutis à Deo ordinatæ, ea quoque est, de qua Psaltes ait, Psal. 2. v. 11. *Servite Domino in timore*: & consistit ista servitus in legis divinæ observatione, à qua itidem non redempti sumus, uti Antinomi delirabant. Christus enim ipse eam urget: Joh. 14. v. 23. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit*: & Matth. 5. v. 17. *Ne existimetis, quod venerim ad destruendam Legem ac Prophetas: immò non veni Legem solvere, sed implere*. Perinde ut & Paulus protestatur, Rom. 3. v. 31. *Legem igitur irritam facimus per fidem? ABSIT: immò legem stabilimus*. Interim, quod à maledictione legis, à coactione quoque violenta, & iugo legis importabili redemerit nos Dominus, haud inficiamur. Sic enim legimus Esa. 9. v. 4. *Iu-*

gum oneris ejus, & virgam humeri ejus, & sceptrum exactoris ejus superasti, sicut in die Madian. Rom. 8. v. 1. *Nihil est amplius damnationis in his, qui sunt in Christo Iesu*. Gal. 4. v. 1. 2. 3. 4. 5. *Quanto tempore heres parvulus est, nihil differt à servo, licet Dominus sit omnium: sed sub Tutoribus & Actoribus est, usque ad præfinitum tempus à Patre: ita & nos, im essemus parvuli, sub elementis mundi eramus serviutes. At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum legi obnoxium, ut eos, qui legi erant obnoxii, redimeret, ut adoptione filiorum jus reciperemus*. Et ver. 7. *Itaque jam non est servus, sed filius*. Gal. 5. v. 1. *In libertate, in qua Christus nos liberavit, stete, & rursus iugo servitutis non implicemini*.

Servitus à Satana introducta, est in mente & citas, in voluntate contumacia, in corpore & omnibus membris ad peccandum summa propensitas, adeoque miserrima captivitas: qua sic constringimur, ut Deo grata præstare haudquaquam valeamus: immò captivi & servi ipsius Satanæ esse debeamus. Quiritatur super hac servitute Paulus: Rom. 7. v. 23. *Video aliam legem in membris meis, rebellantem legi menti meæ, & captivum redudentem me legi peccati, quæ est in membris meis*. Ab hac servitute redemit nos Christus Deus: *Venit enim in hunc mundum, ut destruat opera diaboli*, 1. Johan. 3. v. 8. *Et missus est à Domino, ut predicaret captivis redemptionem*, Esa. 61. v. 1. Apostolus servitutem istam peccati (à qua per Christum redempti sumus) & acquisitionem seu instaurationem novæ servitutis sic explicat: Rom. 6. v. 16. usq; ad 23. *An nescitis, quod cui accommodatis vos ipsos servos ad obediendum, ejus servi estis, cui obeditis, sive peccati ad mortem, sive obedientiæ ad justitiam? Gratia autem Deo, quod fuistis quidem servi peccati, obedistis autem ex animo in eam, in quam traducti estis formam doctrinæ. Caterum liberati à peccato, servi facti estis justitiæ. Humanum quiddam dico, propter infirmitatem carnis vestræ: quemadmodum enim præbuitis membra vestra SERVA IMMUNDITIÆ & iniquitatis, ad aliam atque aliam iniquitatem: sic & nunc præbete membra vestra SERVA JUSTITIÆ ad sanctificationem. Cum enim servi essetis peccati, liberi eratis justitiæ: Quem igitur fructum habebatis tunc in his, de quibus nunc erubescitis? nam finis illorum MORS. Nunc verò id obediens, manumissi & liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem. Sequenti capite septimo, itidem Apostolus de servitute per Christi gratiam acquisita, qua Deo servimus in Christo, dum voluntati ejus non coactè, sicut reprobi & dæmones, sed voluntariè & alacriter servimus, eleganter loquitur, ver. 4. 5. 6. *Fratres mei, vos mortificati estis legi per corpus Christi, ut jungamini alteri, nimirum ei, qui ex mortuis surrexit, ut fructificemus Deo. Cum enim essemus in carne, affectus peccatorum, qui sunt per legem, urgebant in membris nostris ad fructificandum morti: Nunc autem liberati sumus à lege, mortui ei, in qua detinebamur: ut serviamus per novitatem spiritus. Quapropter redemptionem à tanta servitute, quæ longè illam Ægyptiacam superavit, magni faciamus: & ne iterum ei implicemur, attendamus: memores sententiæ admodum notabilis D. Petri, 2. epist. cap. 2. v. 20. 21. 22. *Si posteaquam refugerunt ab inquinamento mundi, per agnitionem Domini & Servatoris Iesu Christi, tamen his rursus involuti superantur, facta sunt illis postrema pejora primis*. Sa-**

Rom. 8. 1.

Gal. 4. 1. 2. 3. 4. 5.

Gal. 5. 1.

2. A Satana introducta.

Rom. 7. 23.

1. Joh. 3. 8. Esa. 61. 1.

Rom. 6. 16. usq; ad 32.

Rom. 6. 4. 5. 6.

2. Pet. 2. 20. 21. 22.

tius enim fuisset illis, non cognovisse viam justitiae, quam ubi cognoverunt, converti ab eo, quod illi traditum fuit sancto praecepto: Verum accidit illis, id quod vero proverbio dici solet: Canis reversus ad suum ipsius vomitum, & Sus lotus ad volutabrum cœni.

Quo medio
facta sit Re-
demptio.
Morte ni-
mirum &
sanguine
Christi.

V. Sequitur jam, ut quomodo, sive quo medio facta sit Redemptio, investigemus: Et quidem magna labor hic caret molestia, cum textus noster perspicue habeat: Occisus es, & redemisti nos per sanguinem tuum: id significans, Christum morte sua, passione & sanguine nos redemisse, quod ipsum scriptura alibi millies testatur. Non enim aliam ob causam Filius Dei de cœlis descendit, humanam naturam induit, formam servi assumpsit, probra, flagella, tormenta & mortem in cruce ignominiosissimam pertulit, non aliam ob causam sanguinem pretiosum in circumcisione, in flagellatione, in lateris apertione effudit, & per sudorem guttas sanguinis emisit, quam ut ista cruenta passione, ab omni servitute peccati, æternæ mortis, Satanae & inferni, nos liberaret ac redimeret: suum peccatum non novit, 2. Cor. 5. v. 21. neque peccati, quod ipse commisisset, redargui vel convinci potuit, Joh. 8. v. 46. Ergo nec pro suis, sed pro alienis peccatis passus & occisus fuit: pro alienis inquam, hoc est, pro nostris: ut patet ex testimoniis sequentibus: Esa. 43. v. 24. & 25. Servire fecisti me in peccatis tuis, prabisti mihi laborem in iniquitatibus tuis: Ego sum, Ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas. Esa. 53. v. 4. Languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit. Verl. 5. Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras: attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostrae super eum: & LIVORE ejus sanati sumus. Verl. 12. Ipse peccata multorum tulit. Mich. 7. v. 18. Quis Deus similis tui, qui auferis iniquitatem, & transis peccatum reliquorum hereditatis tuae. Verl. 19. Deponit iniquitates nostras, & projicit in profundum maris. Matth. 26. v. 28. Bibite ex hoc omnes, hic est calix novi Testamenti, qui pro multis effunditur, in remissionem peccatorum. Rom. 4. v. 25. Christus mortuus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram. Rom. 5. v. 9. Cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. Verl. 10. Reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus. Ephes. 5. v. 25. Christus dilexit Ecclesiam, & TRADIDIT SE IPSUM pro ea. Hebr. 2. v. 14. Per mortem destruxit eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolum: Et liberavit eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti. Heb. 5. v. 9. Cum esset Filius, didicit ex iis, quae passus est, obedientiam, & consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis aeternae. Morte ergo, crucifixione & tota passione sua redemit nos Christus: non alio aliquo medio. In primis notetur vox viginti quatuor seniorum: Redemisti nos Deo tuo per SANGVINEM TVVM. Sanguis Jesu Christi eam habet efficaciam, ut mundet nos ab omni peccato, 1. Joh. 1. v. 7. In veteri Testamento praecepit Deus, ut sanguine aspergerentur postes & superliminaria in domibus Israelitarum, Exod. 12. v. 7. Et ibidem verl. 13. dicit Dominus: Erit sanguis vobis in signum foederis. Nimirum typus erat ille sanguis, pretiosissimi sanguinis Filii Dei, Domini nostri Jesu Christi, qui verè noster Sponsus est sanguinum, Exod. 4. v. 25. & ad sanguinem usque pro nobis zelavit: & à sanguineis ac coccineis peccatis, sanguine suo nos liberavit: quam obrem toties in novo Testa-

mento sanguini Jesu Chr. tanta virtus & efficacia adscribitur: & de Christo affirmatur, quod per aquam & sanguinem veniat, 1. Joh. 5. v. 6. quod lavet nos in sanguine suo, Apoc. 1. v. 5. quod sanguis ejus sit potus vitae aeternae, Johan. 6. v. 53. 54. 55. 56. Hinc Apostolus sapientissime Sanguinem tanquam medio justificationem, reconciliationem, pacificationem, redemptionem, & omnimodam salvationem adscribit, inquit: Rom. 13. v. 24. Justificamur per Sanguinem ipsius. Verl. 25. Deus proposuit nobis Christum *ἡγιασμένον* per fidem, interveniente ipsius Sanguine. Rom. 5. v. 9. Multo magis justificati nunc Sanguine ejus, servabimur per eum ab ira. Act. 20. v. 28. Deus Ecclesiam acquisivit Sanguine suo. Ephes. 1. v. 7. Per Christum habemus Redemptionem per Sanguinem ipsius. Ephes. 2. v. 13. Nunc vos, qui quondam eratis longinqui, facti estis propinqui per sanguinem Christi. Coloss. 1. v. 19. & 20. Complacitum est in illo Patri, universam plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare cuncta erga se, pacificatus per sanguinem crucis ejus, per eundem, siue quae in terra sunt, siue quae in cœlis. Heb. 9. v. 12. 13. 14. Non per sanguinem hircorum ac vitulorum, sed per proprium sanguinem ingressus est Christus semel in sancta, aeterna redemptione reperta. Nam si sanguis tantorum & hircorum, & cunctis juvenca, aspergens inquinatos sanctificat ad carnis purificationem, quanto magis sanguis Christi, qui per spiritum aeternum seipsum obtulit immaculatum Deo, purgabit conscientiam vestram à mortuis operibus ad serviendum Deo viventi. Hebr. 10. v. 19. Habemus libertatem adeundi in sancta per sanguinem Jesu. Hebr. 13. v. 12. Iesus, ut sanctificaret per proprium sanguinem populum, extra portam passus est. Et verl. 20. Deus pacis, qui eduxit à mortuis pastorem ovium illum magnum, per sanguinem testamenti aeterni, Dominum nostrum Iesum, absolutos vos reddet in omni opere bono, &c. Sic & Petrus, Nos pretioso sanguine incontaminati Agni redemptos esse, asserit, 1. epist. cap. 1. v. 19. Manifestatur hinc divina humanae Christi naturae majestas & potestas: Nulla enim finita potentia ad redimendum genus humanum sufficit: Jam quia sanguis Christi hoc praestat, omnino sequitur, sanguinem istum divinam & infinitam *ἁγιότητα* habere. Sed de hoc capite infra fusiùs. Illud nunc quoque observetur, dogma pontificium, quo nos per Christum MEDIAN- TIBUS MERITIS NOSTRIS redemptos docent, ceu fulmine grandi hic prosternti. Sancti enim cœlites non canunt: Redemisti nos Deo per missas, per vigiliis, per jejunia, per cilicia, per flagellationes, per alias nostras satisfactiones & propria merita: Nihil hujus omnino textus habet, sed passionem tantum & sanguinem solum Christi, tanquam medium redemptionis unicum, chorus cœlestis collaudat & concelebrat: Itaque & nos omne punctum salutis non nobis vel nostris meritis, sed uni & soli Christo, ejusque perfectissimae obedientiae, sanguini largiter profuso pretiosissimo, acceptum feramus: certi, consentire in articulo hoc tam arduo universam beatorum in cœlis multitudinem.

VI. Ostenso Redemptionis unico medio, DE TEMPORIS CIRCUMSTANTIA, aliquid nunc brevissime audiamus: Quando scilicet facta Redemptio: Consilium & voluntatem sanctissimae Trinitatis si spectes, ab aeterno redempti sumus: si enim isto respectu ante facta fundamenta, & ab

1. Joh. 5. 6.

Apoc. 1. 5.

Joh. 6. 53. 54

55. 56.

Rom. 13. 24

25.

Rom. 5. 9.

Act. 20. 28.

Ephes. 1. 7

Eph. 2. 13.

Col. 1. 19. 20

Heb. 9. 11 13

Heb. 10. 19.

Heb. 13. 12.

20.

1. Pet. 1. 19.

Natura hu-

mana in

Christo Ma-

jestas divi-

na.

Figmentum

papisticum

de meritis

nostris, grã-

di fulmina

hie proster-

nitur.

Solutus san-

guis Christi

medium est

redemptio-

nis nostra.

Quando

facta sit Re-

demptio.

Eph. 1, 4. & ab omni æternitate sumus electi: utique etiam redempti: Sed verum prius, *Ephes. 1. v. 4.* Ergo & posterius. Deus tamen non constituit tantum nos redimere, sed & juxta beneplacitum voluntatis suæ *certum tempus* præfixit, imò secundum hebdomadas, illud numeravit, *Dan. 9. v. 24.* & signa certa, utpote ablationem sceptri Judaici, *Gen. 49. v. 10.* partum virginis, *Esa. 7. v. 14.* & similia addidit, ne quis tempus id, quo redemptionis opus peragebatur, fortuitum putet, sed sapientissimè ab æterno determinatum esse sciat. Unde Paulus non dubitavit tempus hoc nominare *πλήρωμα τῶν καιρῶν*, *Ephes. 1. v. 10.* & *πλήρωμα τῆς ᾠκτινῆς*, *Gal. 4. v. 4.* plenitudinem temporis, nimirum innuens, tempus istud exactè à Deo præfixum & ad tantum opus præordinatum fuisse. Quod igitur erat? num primum, num medium, num ultimum? Absit quæstioni curiositas: si enim aliis arduis rebus magna temporis ratio habetur, quidni & in hoc sempiternæ salutis hominum negotio diligentissimè illud observemus? Proinde sciamus, Christum Redemptorem ad perficiendam redemptionem tempore vespertino venisse, hoc est, sub ultimo mundi cursu, cum dimidium superegressus ad occasum inclinare cœpisset. Ita enim tum ex historia *Luc. 2. v. 1.* tum ex descriptione temporis apparet, quod Paulus *τὰ τέλη τῶν αἰώνων*, terminos ætatum vocat, *1. Cor. 10. v. 11.* & à Divo Johanne 1. epist. 2. v. 18. *ἐρχέται ὁ πᾶς* nominatur: ad impletionem typi, *Gen. 8. v. 11.* ubi columba ad vespertinam venit ad Noachum, portans ramum olivæ virentibus foliis in ore suo: de qua allegoria vide Cyrillum in Genesin, lib. 3. Interim nos duas quæstiones alias expediemus: 1. Quare Christus non statim post lapsum Adæ & Evæ in mundum venerit, ac opus *σωτηρίας* perfecit? 2. Quid de illis actum sit, qui ante novissima tempora, & sic ante peractam redemptionem, jam inde ab initio mundi, per quatuor mille annos ex hac vita migrarunt: quomodo salvari potuerint, cum longè ante mortui sint, priusquam Redemptor Christus natus fuit? Ad prius *ζητήματα*, simpliciter responderi posset: Non prius venit hora ejus, *Johan. 2. v. 4.* Fecit sicut voluit, *Psal. 115. v. 3.* Juvit & apparuit opportuno tempore, *Psal. 9. v. 10.* Juvit bene: Ergo satis citò: juxta verum diverbium: Sat citò, lisat bene; sed quia vix hac responsione contenti sumus, ideo alius non nihil rem consideremus. Et mox causæ gravissimæ se offerent, ob quas Christus adventum suum in carnem distulit, & tot millenarios decurrere permisit.

Primò enim necessum erat, ut de magnitudine mali non duo vel tres, non ducenti vel sexcenti homines, sed multæ myriades hominum testarentur, & innumeris exemplis per multa secula exploratissimum redderetur, quàm graviter genus mortalium in ipsa natura corruptum & depravatum sit.

Deinde, declaranda erat immensa illa & stupenda bonitatis divinæ *tolerantia*, quod Deus, qui a lias ignis consumens est, *Deut. 4. v. 24.* & fortis zelotes, *Exod. 20. v. 5.* Tanto tamen tempore hominum peccantium malitiæ, nondum satisfactione præstita, parcere, & tempora ignorantie ac cœcitatatis dissimulare potuit, *Act. 17. v. 30.* Si statim post lapsum Christus venisset, ac mundum redemisset, utique longanimitas & *μακροθυμία* divina non tam luculenter nobis innotisset.

Tertiò, per moram istam redemptionis catholice gloria magis magisque illustrata est: Quia enim Christus ideo venit, ut peccatores salvos faceret, eo verò tempore, quo venit, peccatores plurimi, tum vita defuncti, tum ad huc vivi extiterent: Ergo inde patuit, quanta sit ista Redemptio, qua ingens hominum multitudo redimatur. Quemadmodum longe gloriosius est, si quis decem mille homines, quam si mille tantum è vinculis & carcere liberaverit: sicut & mulieres Israëlitarum in occursum Saulis egressæ præcinebant, dicentes: *Percussit Saul mille, & David decem millia*: super quo sermone Saul excaudit, *1. Reg. 18. v. 7.* Ita vehementissimè diabolus excaudit, quod Christus post tantum tempus tot millia hominum redemerit.

Quartò, nullum est dubium, quin Deus hoc pacto Satanæ gloriationem & triumphum inopinatò confundere voluerit. Existimavit enim Diabolus, quia missio Redemptoris per quadraginta secula facta non fuit, ideo nunc homines frustra prorsus liberationem & redemptionem sperare ac expectare: se habere in ipsos jus & imperium sempiternum: Et quot, putas, triumphos Diabolum hoc nomine in inferno celebrasse. Verum, en, tandem venientem liberatorem, & spem Satanæ penitus confundentem, egregiè insultantem: Eheu! quantus dolor! quantus ejulatus apud Dæmones tunc extitit! quod præda, quam irrevocabiler suam esse existimârunt, è faucibus ipsorum erepta, & promissio de mittendo Redemptore impleta fuit? Bellè autem hostem confudit Dominus, & tarditatem adventus satis luculenter compensavit.

Quintò, acuire voluit Deus ista longa protractione, in piis desiderium, pro semine mittendo: quamprimum enim receperat, se daturum semen mulieris, quod serpenti caput conterat, & benedictionem omnibus gentibus afferat, *Gen. 3. v. 15.* *Gen. 12. v. 3.* statim cœperunt sancti gemitibus sanctis sanctissimum illum Redemptorem desiderare: Adeo quidem, ut Eva Cainum enixa Messiam se peperisse existimaverit: ita enim exclamat: *Gen. 4. v. 1.* *Possedi virum Iehovam*. Lamech videns Cainum non esse hominum Redemptorem, sed fratris interfectorem, suscipiens filium, itidem se Messiae parentem putat, & desiderium suum satis perspicuè significat, tum nominis impositione, tum prædicatione, vocavit enim nomen ejus Noe, & dixit: *Iste consolabitur nos ab operibus & laboribus manuum nostrarum in terra, cui maledixit Dominus*, *Gen. 5. v. 29.* Ita cæteri quoque Patriarchæ indies adventum Servatoris exoptarunt & expectarunt: *Abraham exultavit, ut videret diem Domini*, *Joh. 8. v. 56.* Jacob et si animam ageret, tamen dicebat *Gen. 49. v. 10.* *Salutare meum expecto Domine*. Sic magis magisque desiderium sanctum propagatum est. Certè Moyses exclamat: *Mitte Domine, quem missurus es*, *Exod. 4. v. 13.* Et tota Ecclesia indefessis gemitibus superavit: *Quis dabit ex Sion salutare Israel? quando avertet Deus captivitatem plebis suæ?* *Psal. 14. v. 7.* *Domine inclina cælos tuos, & DESCENDE, tange montes, & fumigabunt*, *Psal. 144. v. 5.* *Rorate cæli de super, & nubes pluant justum: Aperiatur terra, & germinet SALVATOREM: & justitia oriatur simul*, *Esa. 45. v. 8.* *Utinam dirumperes cælos, & descenderes*, *Esa. 64. v. 1.* Hac ratione exercebatur fides Patriarcharum, qui in ista expectatione, spe & votis animam

nimam beatè exhalârunt: & à longè Messiam ore & osculo fidei salutârunt: Id quod mirificè Deo placuit, & vel ob hanc causam *Incarnationem* Filii tamdiu differre ipsi visum fuit. Et hæc de quæstione prima.

An periclitata fuerit salus eorū, qui in V. T. ante natum Christum ex hac vita migrarunt?

Alteram quod attinet, an periclitata fuerit salus eorum, qui in veteri Testamento ante nativitatem Salvatoris ex hac vita migrârunt, brevissimè respondemus: *Neutiquam*. Etli enim Incarnatio temporis determinationi obnoxia fuit, & citius, quàm Deus præfiniverat, fieri non potuit: non tamen effectus à tempore penderet, verum à gratiæ divinæ perpetuitate: ac cœpit inde ab initio, & extenditur usque ad finem mundi: Unde Christus in ara crucis utrumque extendit brachium, innuens, ad utriusq; Testamenti populum virtutem mortis ac passionis suæ pertinere. Et hoc volunt veteres illo dictione: Beneficia Filii Dei valent antrosum & retrorsum. Neq; desunt clara scripturæ sacræ testimonia: Hic enim chorus quatuor viginti Seniorum Redemptionem Filii Dei prædicat: Quis autem sub cœtu isto veteris quoq; Testamenti fideles homines & Patriarchas comprehendere dubitet: Fatentur ergo disertè & hi, se Redemptionis per Filium Dei factæ virtutem ac

Apo. 13, 8. efficaciam sensisse. Infra cap. 13. v. 8. Christus dicitur Agnus à mundi origine occisus: occisio sive mactatio ipsa à mundi initio non facta est, sed anno deimundi quater millesimo & quarto: olympiade ducentelima & tertia: virtus autem & efficacia jamdudum ad protoplastos, & omnes eorum posteros se extendit. Similis locus habetur

Hebr. 13, 8. *Hebr. 13. v. 8. Iesus Christus heri & hodie, idem est etiam in secula.* Nec non *Act. 15. v. 11.* Per gratiam Domini Iesu Christi credimus nos salvos futuros, quæ admodum & patres nostri. Classica Apostolus habet verba, *Heb. 9. v. 15.* Ob id Christus novi Testamenti mediator est, ut morte intercedente ad redemptionem earum pravaricationum, quæ fuerant sub priori Testamento, ii qui vocati sunt, promissionem accipiant æternæ hereditatis. Et vers. 12. Ingressus est semel in sancta, æterna Redemptione reperta. Si æterna est Redemptio, ergo non temporaria: Sed verum prius ex effato Apostoli, ergo & posterius.

Æternum vero propriè dicitur, quod nec præcedentibus, nec præsentibus, neq; futuris temporibus est alligatum: & sic redemptio quoq; æterna rectè appellatur: 1. propter consilium gratiæ Dei, quo proposita fuit ab æterno: deinde propter perpetuitatē illam, qua per cuncta secula à principio ad finem usq; mundi, & ultra in sempiternum sese virtus illa extendit. Quapropter eadem gratia, redemptio ac salus constat eorum, qui ante natum Christum defuncti sunt, qua nostra post natum & crucifixum Christum. Suffragantur hic nobis orthodoxi patres Ecclesiastici: August. lib. 3. contra duas Ep. Pel. Ex una eademq; fide, qua nos vivimus, vixerunt reliqui omnes iusti: Nisi quod incarnationem, passionem, resurrectionemq; Christi CREDERENT ILLI FVVRAM, quā nos credimus factam. Idem in Pl. 104 Abraham cupit videre diem meum & vidit & gavisus est: Non enim quisquam præter eam fidem, quæ est in Christo Iesu, sive ante eius incarnationem, sive postea, reconciliatus fuit Deo, cum sit ab Apostolo verissimè definitum: Unus Deus & unus Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus. Hieronymus in 2. cap. Gal. Sancti, qui antiquitus fuerunt, ex fide Christi iustificati sunt, &c. Et hæc de sexta, temporis nimirum, circumstantia.

VII. Tandem expediendum restat, Cui, & Cui & ad quid nos Christus redemerit? Non opus est, quid Christus nos redemerit? Textus noster perspicuè affirmat, Filium Dei nos redemisse Deo, & hac redemptione Reges & Sacerdotes fecisse: Si Deo redempti sumus, sequitur, 1. duplici jam nomine ad jus proprietatis ejus nos pertinere: creationis scilicet, ac redemptionis: sequitur 2. nobis non licere, ut juxta proprium carnis arbitrium & libitum vivamus: sed ad voluntatem Domini, quemadmodum in oratione fatemur Dominica, Matthæi 6. v. 10. Fiat voluntas tua: sequitur 3. decere nos, ne hominibus, multo minùs Satanæ grata officia præstemus: Nemo enim duobus dominis invicem contrariis servire potest, Matth. 6. v. 24. Quæ est concordia Christo cum Belial? 2. Cor. 6. v. 15. Itaque Deo vivamus, Gal. 2. v. 19. memores, quod Deo redempti simus, & ob hanc causam meritò ipsius nutum respiciamus. Ad quid vero redemit nos Christus? Non dominandi studio, ut tantum in nos aliquod imperium habeat: sic enim redemptio non nostro, sed ipsius bono cederet: sic non nostrum, sed suum commodum quævisset: sed aliter scriptura finem redemptionis explicat, inquiens: Fecisti nos Reges & Sacerdotes & regnabimus super terram: hoc est, manumissi, liberati, è servitute erepti, ad regiam dignitatem evecti, & hostium nostrorum domini, ex impiis homines pii, immo Sacerdotes religiosi facti sumus: & victoriam adversus diabolum & infernum virtute redemptionis hujus obtinemus, 1. Cor. 15. v. 57. Aliàs Apostolus finem, fructum & scopum redemptionis ita indicat: Tit. 2. v. 14. Dedit semetipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibi ipsi populum peculiarem, scilicet electorem bonorum operum. Vers. 12. Erudit nos, ut abnegata impietate, & mundanis concupiscentiis, sobriè, & iuste, & piè vivamus in presenti seculo. Quapropter gratias Deo pro redemptione agamus, & ne ad hostilia serpentis antiqui castra resiliamus, pristinaque servituti, unde sanguine Filii Dei redempti eramus, colla, corpora & animas nostras non subjiciamus: ne gratia & meritum Christi in nobis evacuetur: ne Christus peccati minister efficiatur: ne id, quod ædificatum est, depravetur: & crucifixum & sepultum peccatum resuscitetur, Gal. 2. v. 17. 18. 19. Ne testamentum sanguinis prophanetur, & Christus pedibus conculcetur, pessimis enim afficientur tales delinquentes suppliciiis, Hebr. 10. v. 29. Et sic totum de redemptione humani generis articulum, in quo cardo salutis nostræ vertitur, mediocri diligentia lectori pio fortè non ingrata, explicatum dedimus.

VIII. Ecclesiæ Christi amplitudo illis proponitur verbis, quibus nos Deo ex omni tribu, lingua, populo & natione redemptos esse, affirmatur. Hinc enim manifestum evadit, veram Ecclesiam non unius populi, non unius nationis, non unius urbis cancellis, non unius seculi periodis constringi, sed ex omnibus populis & nationibus ab exordio mundi, usque ad finem colligi, & hoc pacto verè catholicam fieri. Hanc ob causam iussit Christus discipulos suos, ire in orbem universum, & prædicare Evangelium omni creatura, & baptizare omnes gentes, Matth. 28. v. 19. Marc. 16. v. 15. Cui mandato obtemperantes Apostoli longè lateque profecti Ecclesiam Christi ex omni populo & natione collegerunt.

Augustinus lib. 3. contra duas Ep. Pelag.

August. in Psal. 104.

NB. HO. MINVM: sive novi, sive veteris Testamenti

Ecclesia Christi quanta amplitudo.

Matth. 28, 19. Marc. 16, 15.

tunt. Unde bonitatem Dei aestimemus, qui omnibus hominibus salutem impertire voluit, neque ullum quantumvis barbarum populum, & ullam quantumvis feram nationem contemnit. Simul verò mirabilis Dei virtus, & Evangelii potentia perspicitur, quòd tam diversas nationes, tam multos, & inter se maximè, locis, animis & moribus dissidentes populos, in unitatem fidei, mediante verbi Evangelici prædicatione, Dominus redigere, & ex tam dispersis ovibus unum

Ioh. 10, 16.

ovile conficere potest, Johan. 10. v. 16. Quis non manibus palpat, verè ab Apostolo dici, quòd Evangelium sit potentia Dei ad salutem omni credenti, Rom. 1. vers. 16. Inprimis verò observemus hanc notam contra Pontificios, qui Synagogæ suæ nomen & elogium Ecclesiæ Catholicæ attribunt: nihilominus eam ab unâ urbe Romanam dicunt: Romana autem Ecclesia & Catholica Ecclesia differunt, tam latè, quàm latè differt genus à specie, & populus unus imò urbs una ab omni sub sole populo: Hæc est Ecclesia

Rom. 1, 16.

Catholica (inquit Augustinus epist. 170. ad Severinum consanguineum suum) unde & καθολικὴ Græcè appellatur, quæ per totum orbem terrarum diffunditur. Huc pertinent sequentia scripturæ testimonia: Esa. 2. vers. 2. Erit in novissimis diebus preparatus mons domus domini in verticem montium, & elevabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes. Psal. 72. v. 8. 9. 10. 11. Dominabitur à mari usq; ad mare, & a flumine usq; ad terminos orbis terrarum: coram illo procident

Ecclesia Catholica quæ?

Augustinus

Epist. 170.

ad Severinum.

Esa. 2, 2.

Psal. 72, 8.

9. 10. 11.

Æthiopes, & inimici ejus terrā lingent: Reges Tharsis & Insula munera offerent: Reges Arabum & Saba dona adducent: & adorabunt eum omnes Reges, omnes gentes servient ei, &c. Quapropter ad Catholicam Ecclesiam pertinent omnes, omnium locorum, omnium temporum, omnium ætatum, omnium sexuum, omnium ordinum, omnium populorum, linguarum & tribuum, fideles homines: sive sub veteri Testamento, sive sub novo Testamento vixerint, sive etiamnum vivant, sive in posterum victuri sint: Quos omnes pro membris Ecclesiæ nostræ recensere & possumus & debemus. Expirat igitur commentum Papiſtarum, Romanæ Ecclesiæ titulum Catholicæ arrogantium, eandemque respectu summi Pontificis pro capite Catholicæ Ecclesiæ jactitantium. Non tam angustis Ecclesia coarctata est unius Romæ repagulis, sed per Galliam, Britanniam, Africam, Persidem, Orientem, Indiam, & omnes alias nationes dispersa, uti habet Hieronymus: Ex omni tribu, linguâ, populo & natione collecta, uti habet noster Johannes. Sed dicat quis: Cum tam latè se extendant Ecclesiæ Catholicæ pomeria, & passim inter Ecclesias particulares magna sit dissensio, quanam pro verâ, quanam pro falsa cenſeri debet? Respondeo: Magni quidem momenti est, hæc in parte verum discernere à falso: attendendum est autem, ne humano judicio de Ecclesiâ judicemus: neque ea, quæ magna sunt coram oculis hominum respiciamus. Non valet: Hæc communio collecta est ex populo Hispanico, Italico: Ergo est vera Ecclesia. Neque contrarium simpliciter valet: Hispanus est: Italus est: Gallus est: Ergo membrum Ecclesiæ veræ non est. In scripturis inquit Augustinus, epist. 166. didicimus Christum: in scripturis didicimus Ecclesiam. Hæc scripturas communiter habemus, quare non in eis & Christum

& Ecclesiam communiter retinemus? Pulcherrima sunt verba D. Chrysostomi super Matth. homil. 49. describentis: Quia in tempore hoc, ex quo obtinuit hæresis Ecclesias, nulla probatio potest esse vera Christianitatis, neque refugium potest esse Christianorum aliud, volentium cognoscere fidei veritatem, nisi scriptura divina. Antea enim multis modis ostendebatur, quæ esset Ecclesia Christi, & quæ gentilitas: nunc autem nullo modo cognoscitur, volentibus cognoscere, quæ sit vera Christi Ecclesia, nisi tantummodo per scripturas. Quare? quia omnia hæc, quæ sunt propriè Christi, in veritate habeat, & hæreses illa in schismate: similiter Ecclesias, & ipsas scripturas divinas: similiter Episcopos, ceterosq; ordines clericorum: similiter Baptismum: similiter Eucharistiam, & cetera omnia: deniq; ipsum Christum: volens ergo quis cognoscere, quæ sit vera Ecclesia Christi, unde cognoscat instantâ confusione similitudinis, nisi tantummodo per scripturas? Item ex moribus ipsis prius intelligebatur Ecclesia Christi, quando conversatio Christianorum aut omnium, aut multorum erat sancta, quæ apud impios non erat: nunc autem aut tales aut peiores facti sunt Christiani, quales sunt hæretici aut gentiles: Adhuc autem & MAJOR CONTINENTIA apud illos invenitur, quamvis in schismate, quàm apud Christianos. Qui ergo vult cognoscere, quæ sit vera Ecclesia Christi, unde cognoscat, nisi TANTUMMODO PER SCRIPTURAS. Hæc Chrysostomus.

Chrysost. homil. 49. super Mattheum.

Notate bene vos Pontifici, verba hæc

Chrysostomi, qui idè de seculi illius Christianis, quod B.

Lutherus de sui temporis hominibus conquestus est: Si unus non ideo vapulat, cur vapulet alter?

IX. Non planè in Novo Testamento nullum esse Sacerdotium, inde discimus, quòd hîc Johannes ait: Fecisti nos Reges & Sacerdotes: Quibus verbis significat, Christum Regem Regum, & summum Sacerdotem sua nobis communicasse regalia, & Sacerdotii participes fecisse. Considerentur autem in hæc doctrinâ sequentes circumstantiæ: 1. Quis sit in Novo Testamento solus summus Sacerdos? 2. Quibus Sacerdotum nomèn in Novo Testamento competat, sive communicetur? 3. Quæ sint Sacerdorum Novi Testamenti sacrificia, Deo grata & placentia. Hæc enim hîc membra coherent: neque aliàs vim verborum percipimus, factos nos esse à Christo Reges & Sacerdotes, nisi proposita puncta intelligamus.

Initiò autem, quis Novi Testamenti summus Sacerdos sit, in Textu nostro perspicuè asseritur: nimirum is, qui eâ potestate & autoritate valet, ut alios Sacerdotes ungere & constituere queat, Christus Jesus Dominus noster: id quod & alibi scriptura affirmat, Psal. 110. vers. 4. Juravit Dominus, & non pœnitebit eum, Tu (cui Dominus dicit: Sede à dextris meis) es Sacerdos, secundum ordinem Melchisedech, in æternum. Hebr. 2. vers. 17. Debit per omnia similis reddi fratribus, ut misericors esset, ac fidelis Pontifex in his, quæ apud Deum forent agenda, ad expiandum peccata populi: unde sic argumentamur:

Quis summus N. Test. Sacerdos?

Psal. 110, 4.

Hebr. 2, 17.

Summo sacerdoti incumbit misericordem, & in his, quæ apud Deum sunt agenda, fidem esse, peccata quoq; expiare populi: Sed hæc Christus Jesus præstat, Hebr. 2. v. 17. Ergo ipse & non alius summus Pontifex & Sacerdos habeatur.

Hebr. 3. vers. 1. Fratres sancti considerate Apostolum & summum Sacerdotem (Ap̄x̄eta) confessionis nostræ Christum Jesum, Hebr. 4. v. 14. Habemus summum Sacerdotem magnum, qui penetravit cælos, Jesum

Hebr. 3, 1.

Hebr. 4, 14.

Augustinus epist. 166.

cap. 5. v. 5. **Jesum Filium Dei, Hebræ. 5. vers. 9. Christus non semetipsum glorificavit, ut fieret summus Sacerdos, sedis, qui dixerat illi: Filius meus es tu, ego hodie genui te: qui præstata obedientiam perfectum reddidit, omnibus qui sibi obediunt, fuit causa salutis aterna: cognominatus à DEO summus Sacerdos, secundum ordinationem Melchisedec.** Capite septimo per totum de summo Sacerdote Christo agitur: inter alia vers. 26. proprietas summi Pontificis & Sacerdotis sic describitur: *Talis decebat, ut esset nobis Pontifex, pius, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & sublimior cælis factus: cui non sit quotidie necesse, quemadmodum illis Pontificibus, prius pro propriis peccatis victimas offerre, deinde pro peccatis populi, &c.* Christus ergo & non Aaron, vel alius nudus homo. Sacerdos summus est in N. Testamento: Quare cum grandi impietate & blasphemiâ Papistæ comminiscuntur, Romanum Episcopum esse Ecclesiæ Christi summum Sacerdotem: jugulatur blasphemum istud commentum tali, & quidem invicto argumento:

Cui non competit summi Sacerdotis definitio, ei nec competit definitum:

Quare Pontif. Rom. non sit summus Sacerdos.

Sed Pontifici Romano summi Sacerdotis definitio non competit;

Ergo nec definitum.

De maiore nullum hæret dubium: Minor sive assumptio ex requisitis summi Sacerdotis manifestè patet: oportet enim, ut Novi Testamenti ἀρχιεὺς sit Filius Dei, & administrator domus Dei Patris sui, Hebræ. 3. vers. 6. *misericors & fidelis*, Hebr. 2. vers. 17. *qui penetravit cælos*, Hebr. 4. vers. 14. *pius, innocens, impollutus, sublimior cælis factus, non opus habens sacrificio pro se*, Hebr. 7. v. 26. & 27. *confidens ad dextram throni maiestatis in cælis*, Hebr. 8. v. 1. *æternam redemptionem reprensens*, Hebr. 9. v. 12. Hæc & complura alia attributa omnino defunt Romano Pontifici: qui non est Filius Dei, sed filius τῆς ἀποδείας perditionis, imò adversarius Dei, 2. Thessal. 2. v. 3. *non fidelis, sed truculenta & fera bestia, ebria de sanguine Sanctorum, & de sanguine Martyrum Jesu*, Apocal. 17. v. 6. *non fidelis, sed servus nequam* πορνὸς & ὀνυγὸς, Matth. 23. v. 26. *exiens ex puteo abyssi*, Apoc. 9. v. 2. *homo peccati*, 2. Thessal. 2. v. 3. *habens poculum aureum in manu suâ, plenum abominationibus & immunditiâ*, Apocal. 17. vers. 4. Quis ergo ipsum pro summo Sacerdote Novi Testamenti agnoscat? nisi fortè summus Diaboli præsul habeatur? Nobis unus & solus ἀρχιεὺς & ἀρχιποιμὴν, est & manet Christus Jesus, in secula seculorum: qui sacrificio suo peccata nostra delevit & expiavit.

2. Hic ipse verò sacerdotium redemptis suis communicavit: Fecisti Nos Sacerdotes, inquit tota Catholica Ecclesia: quemadmodum 1. Petri 2. v. 5. Apoc. 1. vers. 6. & cap. 20. vers. 6. *itidem omnes Christiani & fideles, Sacerdotum titulo & nomine insigniuntur: ita ut omnes veri Christiani sint lapides vivi, supra Christum, tanquam vivum lapidem in fundamento locatum ædificati: omnes sint genus electum, gens sancta, populus acquisitionis, de tenebris ad lumen illud admirabile vocati: Quocirca iterum evanescet Pontificiorum dogma, qui solis Ecclesiasticis personis, & sacrificiis suis, nomen Sacerdotis competere, audacter ajunt: Non sic,*

viri optimi, parcus & tenax est Christus dominus: liberaliorem longè se exhibuit, & ad regale suum sacerdotium nos omnes verè in ipsum credentes ex omni populo, tribu, linguâ & natione admisit: sicut & sancti patres testantur: Augustin. lib. 2. quæst. Evangelic. cap. 40. *Sacerdotium Judæorum nemo ferè fidelium dubitat fuisse futuri Sacerdotii regali, quod est in Ecclesiâ, quo consecrantur omnes pertinentes ad corpus Christi, summi & veri principes Sacerdotum: Nam nunc & OMNES unguuntur, quod tunc Regibus tantum & Sacerdotibus fiebat: Et quod ait Petrus ad Christianum populum scribens: Regale sacerdotium utrumq; nomen illi populo convenire declaravit, quò illa unctio pertinebat. Idem in libro de vitâ Christianâ: Ex quo tempore credentes illi & baptizati illius sanctificatione purgati, non aliqui, sicut sub lege prius fuerant, sed omnes in Prophetas & Sacerdotes unguuntur: Cujus unctionis, quales esse debeamus, admonemur exemplo, ut in quibus tam sancta sit unctio, sit non minus conversatio.* Origen. super Levit. homil. 9. cap. 16. *Omnes, inquit, qui cunctis unguento sacri chrismae delibuit sunt, Sacerdotes effecti sunt: sicut & Petrus ad omnem dicit Ecclesiam: Vos autem genus electum, Regale sacerdotium, gens sancta: Estis ergo genus sacerdotale, & ideo acceditis ad sancta.* Beda in Epist. Petri, 2. *Omnes Ecclesiam, Sacerdotum sanctum appellat, quod sola domus Aaron, in lege, nomen & officium habuit: Quia nimirum, omnes summi Sacerdotii membra sumus, & cuncti oleo lætitie signamur.* Hieronymus in Malach. cap. 1. *Genus Sacerdotale & Regale sumus omnes, qui baptizati in Christo, Christi censemur nomine. Pro tanta liberalitate & communicatione sacerdotii Christo gratias perpetuas debemus.*

August. lib. 2. quæst. Evangelic. cap. 40.

Origenes super Levitic. homil. 9. cap. 16.

Beda in 1. Epist. Petri, cap. 2.

Hieronymus in Malach. cap. 1.

3. Jam verò, si omnes Christiani Sacerdotes sunt, consequens fuerit, ut sacrificium Deo, pro conditione Sacerdotii ipsorum, præstent & tale quidem sacrificium, quod ab omnibus Sacerdotibus, tam pauperibus, quam divitibus, tam fœminis, quam masculis, offerri queat. Itaque quæritur, *quoniam illa sint Christianorum sacrificia?* Papistæ Missam prætendunt: sed quia ipsi met fatentur, laicis non licitum esse, ut Missam celebrent: idè commentum ipsorum proprio gladio jugulatur: Aurum & argentum itidem non potest esse Christianorum Sacerdotum sacrificium. Defraudarentur enim pauperes: Aliæ proinde sunt oblationes spirituales, quæ Christianos Sacerdotes decent: à Petro hostiæ, acceptabiles Deo per Jesum Christum vocatæ: quales sunt sacrificium laudis & precum: spiritus contribulatus. Psalm. 50. vers. 14. & 23. *Immo la Deo sacrificium laudis: sacrificium laudis honorificabit me.* Psalm. 51. vers. 19. & 21. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non despicies: Tunc acceptatis sacrificium iustitia, oblationes & holocausta.* Unde Augustinus in orat. contra Judæos cap. 9. & lib. 2. orat. contra literas Petilianæ, cap. 86. & contra adversarium legis ac Prophetarum: lib. 1. cap. 20. Tertullianus quoque libro adversus Judæos verba Malachiæ, cap. 1. de hostia: quæ à solis ortu usque ad occasum in omni loco Deo offertur, ad sacrificium laudis accomodat: Apostolus sacrificare vel offerre Christianos Sacerdotes jubet, corpora sua in hostiam Deo acceptam, viventem & sanctam, Rom. 12. vers. 1. ita ut totus cultus divinus,

Quoniam Christianorum sacrificia sunt vera sacrificia?

Psalm. 50. 14. & 23. Psalm. 51. 19 & 21.

Augustinus orat. contra Jud. cap. 9. & lib. 2. contra lit. Petilianæ, cap. 86. Tertullianus.

Rom. 12. 1.

Phil. 4. 18.
2. Corint. 9.
v. 12.

vinus, & omnia pietatis exercitia Sacerdotum Christianorum sacrificia dicantur: in Epistola ad Philippenſes cap. 4. verſ. 18. Eleemoſynæ vocantur HOSTIA Deo accepta 2. Cor. 9. verſ. 12. vocantur *ἑσθία & λειψυγίας*: Et hæc talia ſunt ſacrificia, quæ à pauperibus & divitibus, à masculis & fœminis offerri poſſunt. De Miſſaticâ aliquâ oblatione tacet univerſa Scriptura: tacet tota Antiquitas veneranda: & eas ipſas, quas nunc recenſuimus, oblationes, Chriſtianis Sacerdotibus inculcat. Afferemus majoris fidei cauſâ, tantum aliquot exempla: Canon. 4. Concilii Maliconenſis ſic habet: *Decernimus, ut omnibus diebus Dominicis altaris oblatio ab omnibus VIRIS & MULIERIBUS offeratur tam panis, quam vini.* Quæ verba reſpiciunt ad primitivæ Eccleſiæ conſuetudinem: Solebant enim cœnæ Dominicæ participaturi panes & vinum & alia munera ad altare ſive menſam Domini offerre: unde pars quædam, quantum nimirum præſentibus communicandis ſufficere poterat, in Euchariftiâ conſecrabatur. Reliqua verò pars, in uſum & ſublevationem partim miniſtrorum, partim pauperum, distribuēbatur. Cyrill lib. 10. contra Julianum, ſacrificia N. Teſtamenti Sacerdotum ſic explicat: *Sacrificamus nunc multo melius, quam illi olim: Descendit enim cœlitus non ſenſibilis ignis, ſed ex Patre per Filium Spiritus Sancti illustrans Eccl. ſiam: Adhibemus autem & ſacrificia SPIRITUALIA ſcilicet & MENTALIA.* Nam illi quidem offerebant Deo boves, oves, turtures & cœmentale, ſed lumbas, & ex fructibus, & ſimilam oleo ſparſam, & lagana & thura: Nos autem tam crasso miniſterio relicto, præceptum habemus, ut tenue ac SPIRITUALE & ſubtile perſiciamus. Offerimus enim in odorem ſuavitatis DEO VIRTUTES omniſeras, FIDEM, SPERM, Charitatem, Juſtitiā, continentiam, perpetuas laudes & alias virtutes: *Iſtud enim Sacrificium minime carnale, & ſecundum naturam incorporeum decet Deum: & MENTALIS FRAGRANTIÆ ſunt vera honeſta vite modi.* D. Auguſt. lib. 10. de civit. Dei cap. 6. *Verum SACRIFICIUM EST OMNE OPVS BONVM, quod agitur, ut ſancta ſocietate inhereamus Deo.* Juſtinus Martyr in dialogo cum Triphone: *Supplicationes ſimul & gratiarum actiones, quæ à dignis peraguntur, SOLAS perfectas eſſe, & Deo charas VICTIMAS, ipſe quoq; affirmaverim: Has ſolas facere Chriſtiani didicerunt.* D. Baſilius in comment. ſuper cap. 1. Eſaiæ: *Quò mihi multitudinem victimarum veſtrarum? Repudiata tali multitudine, nānam requirit hoſtiam, nimirum ut quiſq; ſe conciliet & offerat Deo, ſeipſum ſiſtens Deo in hoſtiam viventem per rationale obſequium, immolans Deo ſacrificium laudationis.* Et hæc de tribus membris, in quibus Sacerdotium Novi Teſtamenti conſiſtit, dixiſſe ſufficiat.

Notate bene Pontificii: Miſſa non eſt ſacrificiū cœmentale, ſed lumbas, & ex fructibus, & ſimilam oleo ſparſam, & lagana & thura: Nos autem tam crasso miniſterio relicto, præceptum habemus, ut tenue ac SPIRITUALE & ſubtile perſiciamus.

Auguſt. lib. 10. de civ. Dei cap. 6. Juſtin. Mart. in dial. cum Triph.

Baſilius.

X. Solatio maximo ſit nobis cantici & verſiculi decimi, hæc particula, REGNABIMUS, indicatur enim his verbis: non perpetuò nos ſubjectos forte cruci & calamitatibus: neque prædominaturum, vel Satanam, vel infernum, vel etiam mundum: ſed fideles tandem Victores ac Triumphatores glorioſiſſimos, dominosque hoſtium ſuorum potentes, beneficio Redemptionis Chriſti, evaſuros. Inſultemus ergò Diabolo & ſquamis ejus confidenter: & quoties nobis ſervitutem ac captivitatem perpetuam minantur, maſculè regeramus: REGNABIMUS, REGNABI-

MUS: *ὡπερ νικῶμεν ὅτι & ἀγαπήσαντες ἡμᾶς: Longe ſuperamus per eum, qui diligit nos: & perſuaſum habemus, quòd neq; mors, neq; vita, neq; Angeli, neq; principatus, neq; poteſtates, neq; iſtantiā, neq; futura, neq; altitudo, neque profunditas, neque ulla creatura alia poterit nos ſeparare à dilectione Dei, quæ eſt in Chriſto Jeſu Domino noſtro, Rom. 8. verſ. 37. 38. 39.*

XI. Rationalis creatura eſt gemina: Angelica & humana: Illa tota ſpiritualis, hæc, ex parte ſpiritualis, ex parte corporalis: utraq; bona ad laudem & gloriam Dei condita. De Angelicâ nunc aliquid quoq; dicendum fuerit: ſatis enim hæcenus de homine, per Chriſtum redempto, & ad Regium Sacerdotium uncto, locuti ſumus. Jam meminit Apoſtolus etiam Angelorum verſ. 11. inquit: *Vidi, & audiui vocem Angelorum multorum in circuitu throni & animalium & ſeniorum, & millia millium.* Ubi non incommodè quaſtiones enaſcuntur iſtæ: 1. An ſint Angeli? 2. Unde: 3. Quando cœperint. 4. Quot, live cujus quantitatis? 5. Ubi? 6. Quales? 7. Quid agant?

1. Angelos eſſe, Sadducæi negârunt, Actor. 23. v. 8. & noſtro tempore Anabaptiſtæ finxerunt, nullam eſſe creaturam, quæ propriè dici & vocari poſſit Angelica: ſed quando Deus exerat potentiam ſuam ad nocendum vel puniendum, tunc hoc vocari Angelum malum: Si quando autem Deus nos cuſtodiat & conſervet, bonum appellari: Verum univerſa ſcriptura huic increpantia reclamat: & ſapientiſſimè Angelos tanquam ſubſtantiā peculiarem introducit: *Pſalm. 91. v. 11. Pſal. 91. 11. Angelis ſuis mandavit de te: & hîc Apoc. 5. v. 11. Apoc. 5. 11. Angeli circa thronum Dei fuiſſe, dicuntur. Alibi quoq; ſanctis Dei hominibus, & Chriſto ipſi apparuerunt: ut Abraham, Genes. 18. v. 2. Jacobo, Gen. 32. v. 1. Joſeph, Matth. 1. v. 20. Paſtoribus Luc. 2. v. 9. Chriſto, Matth. 4. v. 11. Luc. 22. v. 43. Luc. 2. 9. tot apparitiones invictè probant, Angelos eſſe. Hinc D. Auguſtinus Enarrat. Pſal. 103. col. 1181. Luc. 22. 43. & ſequentib. Quamvis non videamus apparitionem Angelorum, abſcondita eſt enim ab oculis noſtris, & eſt in quâdam Republicâ magni Imperatoris Dei: tamen Angelos eſſe novimus ex fide & multis apparuiſſe ſcriptum legimus & tenemus, nec inde dubitare fas nobis eſt.*

1. Num ſint Angeli?

Gen. 18. 2. Gen. 32. 1. Act. 1. 20. Luc. 2. 9. Matt. 4. 11. Luc. 22. 43. Auguſtinus enarrat Pſ. 103. colum. 1181.

2. Verum unde? & à quo exiſtunt Angeli? Fuere, qui Angelos quidem eſſe dixerunt: ſed in numero creaturarum recenſere noluerunt, imò ipſosmet Creatores eſſe aſſeruerunt: Ita Simon Magus Angelos mundi Fabricatores appellavit, teſte Irenæo libro 1. cap. 20. & lib. 2. cap. 9. Saturniani Angelos hominum conditores vocârunt: referente Tertulliano lib. de præſcript. adverſ. hæret. pag. 112. & ſeq. Manichæi contumaciter negârunt, Angelos à Deo eſſe creatos, uti teſtatur Auguſtinus lib. 2. contra Fauſtum Manich. cap. 4. Sed e contra verbum Dei perſpicuè indicat: Angelos non à ſeipſis exiſtere: verum à Deo æquè ac homines creatos ac conditos eſſe: *Pſalm. 104. verſ. 4. Qui facis Angelos tuos ſpiritus. Coloff. 1. v. 16. In ipſo CONDITA ſunt UNIVERſA in cœlis & in terrâ, viſibilia & inviſibilia, ſive Throni, ſive Dominattones, ſive Principatus, ſive Poteſtates. A Deo igitur Angeli creati ſunt.*

2. Angeli, unde & à quo exiſtunt?

Irenæ. lib. 1. cap. 20. & lib. 2. cap. 9. Tert. ull. lib. de præſcript. adv. hæret. pag. 112. Auguſt. lib. 2. cõtr. Fauſt.

Pſal. 104. 4. Col. 1. 16.

3. Quando autem? quo tempore? num antè omnes

3. *Quando Angeli creati sint?* Nazianzenus *κατ' ἑξῆς* dictus Theologus orat. 38. quæ est in Christi Nativit. pag. 587. & orat. 2. in Pasch. num. 42. pag. 666. ait : Invisibiles creaturas ante omnes visibiles creatas. Et ejus sententiam probat Damascenus, lib. 2. cap. 3. D. Chrysostomus, lib. 1. de providentiâ Dei, Tomo 5. fol. 600. scribit, quod Deus primum Angelos, deinde cælum & terram condiderit. Sed huic opinioni opponunt alii verba Moysis: Gen. 1. v. 1. *In principio creavit Deus cælum & terram*: Ergo non prius creavit Angelos. Hilarius & Hieronymus singulares sunt in hac quæstione: Ille contra Arian. & Anxent. pag. 296. sic scribit: *Non est negandum, ante tempora & secula Angelos & Diabolum fuisse*. Hic verò Tomo 9. sup. cap. 1. Epist. ad Titum, fol. 120. hæc habet verba: *Sex millia nec dum nostris orbis implentur anni, & quantas prius æternitates, quanta tempora, quantas seculorum origines fuisse arbitrandum est, in quibus Angeli, Throni, Dominationes, cateraq; Virtutes servierint Deo, absq; temporum vicibus atq; mensuris*. Ita dicit Hieronymus, sed nihil probat: Nobis Theodoretus quæst. 2. in Genes. modestia non displicet, qui scribit, *Haud opus esse de tempore creationis & ceteris inquirere, cum Scriptura sacro silentio id præterire voluerit*. Si tamen aliquid inter tot opiniones statuendum foret, Augustini sententia præ aliis omnibus plurimum placet, NIHIL OMNI-NO ante cælum & terram factum & creatum esse, adeoque nec Angelos, lib. 5. cap. 6. Et idem pulchrè ait, Tom. 3. lib. de Gen. ad tit. 5. cap. 19. *Nulla creatura creata est ante secula, sed à seculo, cum quibus cæpit*. Sic quoque lib. 11. de civitate Dei, cap. 9. Augustinus statuit, cum cælo & terrâ Deum Angelos condidisse: & argutè hoc colligitur ex Gen. 2. v. 1. *Perfecti sunt cæli & terra, & omnis exercitus illorum*: OMNIS EXERCITVS etiam Angelos comprehendit, quia & illi exercitus cælestis sunt & vocantur. Luc. 2. vers. 13. Astipulatur sententiæ isti Epiphanius contra hæres. 65. pag. 275. Et si quis aliis argutis conjecturis hæc in parte delectatur, consulat Thomam de Aquino, 1. part. quæst. 61. art. 3. & Alexandrum ab Ales, pag. 2. quæst. 19. memb. 1. Ceteros quoque Magistri sententiarum commendatores & commentatores, tum veteres, tum recentiores in lib. 2. distinct. 1. 2. 3. 4. & tandem hæc à nobis ita dici quivis statuatur, ut nulli aliter sentienti (modò non adversam scripturæ foveat sententiam) condemnationis severioris virgula à nobis metuenda sit.

4. *Quot sint Angeli?* Jam quantitatem Angelorum investigemus: Quot sunt Angeli? Pauci, an multi? Copiosus certè Angelorum numerus ex Apocalypsi nostrâ patet: *Audi vi vocem Angelorum multorum, & millia millium*. Alii alia exemplaria secuti vertunt: Numero millies centies mille, & decies centies mille: quemadmodum & alibi, magna illa Angelorum copia indicatur: utpotè, quod Daniel videt antiquo dierum millia ministrare millium, & decies centena millia assistere ei, Dan. 7. v. 11. quod Jacobo duo castra Angelorum apparuerunt, Gen. 32. vers. 2. Et si enim Rabbi Aben Ezra, & Rabbi Hiskuni contendunt, duo hæc castra constitisse dimidiâ parte ex Angelis, & dimidiâ parte ex Jacobi exercitu: Verior tamen est sententia Baalis Hadthu-

rim, tantum Angelos per hæc duo castra & Mahanaim indicari. De Nativitate Christi mundo gratulabatur *multitudo militum cælestis*, Luc. 2. vers. 13. Elisei famulus videt montem plenum equorum & curruum igneorum, 2. Reg. 6. vers. 17. Christus ait Matth. 26. vers. 53. *An putas, quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi plus quam duodecim legiones Angelorum? Hi duodecim legiones juxta calculum Vegetii, lib. 2. de re militari cap. 6. comprehendunt 73200. pedites, & 8760. equites: adeoque in unâ summa 81960. Angelos: & tunc nihilominus multi Angeli in cælis coram Deo stantes, & in terrâ pios circumdantes residui mansissent: ut non ineptè Gregorius Nyssenus lib. de Homin. opific. cap. 17. scribat, quod Angelorum copiarum numero quodammodo sint infinitæ. Et Cyrillus Jerosolymitanus, Catech. 15. pag. 244. in extremo olim Judicio plures apparituros Angelos, quam homines: cum tamen tot myriades hominum, à condito mundo vixerint. Unde Hierob. cap. 25. vers. 3. Nunquid est numerus militum ejus?*

5. Ubi sint Angeli, itidem ex textu nostro liquet: *In circuitu throni* stant, coram Domino: & vers. 13. vocantur creatura in cælo: quod ipsum innuit Christus in oratione quotidiana: *Fiat voluntas tua, sicut in cælo*, puta ab Angelis. Ibi ergo sunt Angeli, ubi Deus est: ibi servi, ubi dominus: ibi ministri, ubi thronus: immo ibi sunt, ubi & nos Fideles sumus: *Angelus enim Domini IN CIRCVITU iumentum Deum*, Psalm 34. v. 8. Id quod in maximam Christianorum consolationem vergit.

6. Restat, ut quales Angeli creaturæ sint, expendamus? Et hic quidem campus differendi offerret se latissimus, si exactè, quales Angeli creaturæ sint, discutere vellemus: sed hoc non est instituti nostri, idcirco primis tantum labris præcipua ad hoc membrum spectantia attingemus. 1. Creaturæ sunt spirituales, sive incorporeæ, Psalm 104. v. 4. *Qui facis Angelos tuos spiritus*. Spiritus autem carnem & ossa non habet, Luc. 24. v. 39. Et spiritus ac corpus *ἵνα ὁμοιωθῶν* differunt: quare per se manifestum evadit, quid de opinione quorundam statuendum, qui dicunt, Angelos omnes ante lapsum habuisse corpora aërea, de puriori ac superiore aëris parte formata, ad faciendum habilia, non ad patiendum: Angelisq; bonis talia asservata esse corpora, ut in eis facere & pati possint: tantæ enim esse tenuitatis, ut à mortalibus videri non valeant, nisi super vestita aliquâ grossiore formâ: Angelis verò malis mutata esse in casu corpora, in deteriorem qualitatem spissioris aëris: sicut enim à loco digniori in inferiorem locum, id est, caliginosum aërem, dejecti sint: ita tenuia illa corpora transformata esse, in deteriora & spissiora, in quibus à superiori elemento, hoc est, ab igne pati queant: nihil hujus universa scriptura habet: Ideo & nos Angelicam naturam esse spiritum incorporeum, etiamnum affirmamus. Nam licet non nunquam in carne verâ & solidâ apparuerint: uti Tertulianus scribit adversus Marcion. lib. 3. pag. 200. tamen per *ὁμοιωθῶν* tantum id factum est, uti idem Tertullianus innuit lib. 1. de carne Christi, pag. 26. *Constat Angelos carnem non propriam gessisse, utpotè naturâ substantiâ spirituales: In carnem autem humanam transfigurabiles*

Luc. 2, 13.

2. Reg. 6, 17.

Matt. 26, 53.

Veget. lib. 2.

de re milit.

cap. 6.

Gregor.

Nyssenus li.

de Homin.

opificio, cap.

17. Cyrill.

Jerosolymit.

Catech. 15.

pag. 244.

Hierob. 25, 3.

5.

Ubi sint An-

geli?

6.

Quales cre-

atura sint

Angeli?

1. Spiritua-

les seu in-

corporea.

Ps 104, 4.

Luc. 24, 39.

Tertull. ad

Marcion.

lib. 3. 200.

les ad tempus, ut videri & congregari cum hominibus possent. 2. Sunt spiritus cœlestes, Ephes. 3. v. 10. 3. Sancti. Sunt 3. sancti, Matth. 25. vers. 31. Sunt 4. spiritus sapientes, habentes oculos septem, Apocal. 5. v. 5. Sunt 5. spiritus claritate, luce & splendore præditi: *Facis Angelos tuos ignem urentem*, Psal. 104. v. 4. Unde Seraphim, die Brenner/ Esa. 6. v. 2. & Angeli lucis, 2. Cor. 11. v. 14. dicuntur. 6. Sunt spiritus potentes, habentes cornua septem, Apoc. 5. vers. 5. Unde Angeli potentes virtute, Plal. 103. vers. 20. Fortitudine & virtute magni, 2. Pet. 2. vers. 11. Potestates & Dominationes & Principatus, Ephes. 3. vers. 10. Rom. 8. vers. 38. Coloss. 1. v. 16. vocantur. Plura de Angelis in hac mortalitate vix scire, immò magis, quid non sint, quàm quid sint, dicere & discere possumus. Disputant hîc subtiles illi Doctores scholastici, de distinctis Angelorum ordinibus: quorum tres esse tradunt, & ternos in singulis ponunt: scilicet: Tres superiores: Seraphim, Cherubim, Thronos. Tres medios: Dominationes, Principatus & Potestates. Tres inferiores: Virtutes, Angelos, Archangelos. Et hanc distinctionem Dionysius lib. 1. de cœl. Hierarch. cap. 6. nec non Gregorius super cap. 15. Lucæ, homil. 34. referunt. Ambrosius Camaldulensis Beatissimum Paulum novem istos docuisse ordines. Dionysius Divinum sermonem sic distinxisse affirmat. Alii, unde Angelis hæc nomina obtigerint, an propter ipsos, an verò propter nos: nec non, utrum isti ordines, ab initio creationis ita distincti fuerint: & utrum omnes Angeli unius & ejusdem ordinis æquales sint, operose contendunt: sicut videre est apud Petrum Lombardum, lib. 2. distinct. 9. Verùm in hisce subtilitatibus non consistit Christianorum pietas: Largimur sanè haud gravatim, quòd in certos distributi ordines sint: sic enim loca Paulina jam citata, Ephes. 3. v. 10. Rom. 8. v. 38. Coloss. 1. v. 16. irrefragabiliter evincunt: quot autem & quales sint isti ordines, ignorare omnes Christianos, intrepidè fatentur: Neque fragilitatis humanæ est cœlorum secreta discutere: juxta Augustinum lib. de fide & symb. cap. 6. Gregorius Nazianzenus certè, Theologus alioquin insignis & præclarissimus Orat. de Theolog. pag. 77. ait, Ordines Angelicos ei soli, qui illos ordinavit, notos esse. Hieron. super cap. 1. epist. ad Ephes. asserere non dubitat, ipsum Paulum discrimen nominum & ordinum Angelicorum non satis intellexisse. Bernhardus serm. in festo S. Mart. col. 53. modestè ait, se quidem nomina distincta Angelorum scire; quid autem sibi propriè velint, nescire. D. Augustinus, cum in Enchirid. cap. 28. prolixè de discrimine ordinum discessuisset, tandem sic concludit: Dicant, qui possunt, si tamen possunt probare, quod dicunt: Ego me ista ignorare confiteor. Et contra Priscill. & Origen. cap. 11. argutè & graviter de hac questione loquitur, inquit: *In istis temeraria presumptio, quàm tanta ignoratio magis culpanda videtur.* Certè ait Apostolus: *Sive sedes, sive dominationes, sive principatus, sive potestates.* Et esse itaq; sedes, dominationes, principatus, potestates in cœlestibus apparentibus firmissimè credo: & differre inter se aliquid, indubitata fide teneo: Sed quò me contemnas, quem magnum putas esse Doctorem, quanam ista sint, & quid inter se differant, nescio. Proinde & nos accuratiorem hujus rei notitiam

ad cœlestem illam Academiam reservemus: & 7. Quid a nunc potius, quid agant Angeli, inquiramus: Apocalypsis nostra duo in præsentì capite quinto refert: 1. quòd mittantur in universam terram: nempe in præsidium & tutelam piorum, vers. 6. Deinde, quòd in circuitu throni sint, & cum senioribus agnum Dei, Christum Jesum, religiosissimè collaudent ac celebrent, vers. 11. & 12. Unde aliqui concludunt: non omnes Angelos mitti, sed aliquos tantùm foràs pro officio exire: ceteros autem semper intus assistere, & eos superiora agmina vocant: verùm hæc opinio valdè est lubrica. Apostolus disertè ait, Hebr. 1. v. 14. Nonne OMNES sunt administratores spiritus? qui in ministerium EMITTUNTUR propter eos, qui hæredes erunt salutis: Si omnes: Ergò non aliqui: Ergò non inferiora tantùm, sed & superiora agmina. Et cur indignum videatur, superiores Angelos mitti, cum Christus Jesus, summus cœli terræq; Dominus, in terram missus sit, Esa. 61. v. 1. & Spiritus Sanctus quoq; à Patre & Filio mittatur, Joh. 15. v. 26. Insuper Esa. 6. v. 6. legitur, quòd unus de Seraphim (qui ad superiorem ordinem referuntur) ad Esaiam missus sit: Ergò prædicta opinio non consistit. Licet enim haud negamus, Angelos Deo quoque assistere: non tamen sequitur, quòd tunc ab intimis Dei recedunt, quando mittuntur, sed Deo nihilominus præsentissimi manent, & faciem Patris vident, qui in cœlis est, Matth. 18. v. 10. Quid agant autem in terrâ, non magnopere amplius quærendum est: nimirum agunt id, ad quod expediendum cœlitus missi sunt: In Ecclesiâ verbi puritatem & ministerium juvant: Lex enim per Angelos data est, Gal. 3. v. 19. Gabriel Evangelium de conceptione Christi nuntiavit, Luc. 1. v. 31. Angeli nativitatem ejusdem manifestârunt, Luc. 2. v. 9. In Politia boni Angeli remanent circa Reges, Dan. 1. v. 13. ubi bonus Angelus circa Darium solus remansit: & 4. Reg. 6. v. 17. Esa. 37. vers. 36. cum Ezechias injustè peteretur, venit Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octaginta quinque millia. In Oeconomia custodit Lothum in ædibus suis, Genes. 19. Eliam pavit Angelus, 3. Reg. 19. vers. 5. Pia Judith in libello suo, cap. 13. v. 20. sic de custodia Angelicâ loquitur: Angelus custodivit me euntem, commorantem, revertentem. In summâ, Angeli portant nos in manibus suis, si tamen ambulemus in viis nostris, Psal. 91. v. 11. & faciunt voluntatem ejus, qui misit ipsos, Psal. 103. v. 20. In cœlo occupati sunt Angeli circa preces pro nobis, Zachar. 1. v. 12. Job. 33. v. 23. & circa celebrationem nominis divini: Deo enim semper assistunt, Dan. 7. v. 10. Deum *ἑκατόν* celebrant: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus DEUS Zebaoth, Esa. 6. v. 3. Redemptori generis humani accinunt: Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, divitias, sapientiam, fortitudinem, honorem, gloriam & benedictionem. Hæc sunt opera & officia sanctorum Angelorum, quæ administrant in cœlo & in terrâ. Et sic istam quoque doctrinam de Angelis concludimus.

XII. Cæterum exemplo triumphantis Ecclesiæ discamus de Christo *ἡγοµολόγησιν* & confessionem sinceram edere: Hic enim, quid de personâ & officio Christi sentiant, perspicuè, & sine flexiloquio publicè confitentur. Et quidem

7. Quid agant Angeli, inquiramus: *gant Angeli.*

An omnes Angeli mittantur?

Hebr. 1. 14.

Esa. 61. 1.

Joh. 15. 26.

Esa. 6. 6.

Matth. 18. v. 10.

Opera Angelorum in terris.

Gal. 3. 19.

Luc. 1. 31.

Luc. 1. 9.

Dan. 1. 13.

4. Reg. 6. 17.

Esa. 37. 36.

Genes. 19.

3. Reg. 19. 5.

Judith. 13. v. 20.

Psal. 91. 11.

Psal. 103. 20.

Opera Angelorum in cœlis.

Zach. 1. 12.

Job. 33. 23.

Dan. 7. 10.

Esa. 6. 3.

Ingenue confessionem nostram edamus.

dem à Christianis veris requiritur fidei ingenua Confessio: Corde creditur ad iustitiam, ore autem

Rom. 10. 10. *fit CONFESSIO ad salutem*, inquit Paulus, Rom. 10. 10. 32.

10. v. 10. Et Christus, Matth. 10. v. 32. *Omnis qui confiteretur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo caelesti.* Ita Christus palam in Templo & Synagogis veritatem testatus est: & coram Pilato confessionem bonam confessus

1. Tim. 6. 13 est, 1. Tim. 6. vers. 13. Reperiuntur haud pauci, qui animi sensa in capitibus doctrinae Christianae vel dissimulare, vel egregie occultare possunt: imò claudicationem & silentium in parte prudentiae insignis habere consueverunt, sed pessime: *Loquebar de testimoniis tuis in conspectu Regum*, inquit Psaltes, *& non confundebam*: *Loquebar*, inquit, non tacebam vel dissimulabam,

Ps. 119. 46. Psal. 119. v. 46. Et vers. 54. *Cantabiles mihi erant iustificationes tuae. Arduum vero opus est*, imò iuxta Luth. Tom. 4. Lat. fol. 408. *audacia super audaciam, virtus super virtutem, fortitudo super fortitudinem est, audere loqui in publico, & confiteri nomen Domini.* Etenim quando excelsi montes

Psal. 144. 1. tanguntur, facile fumigant, Psal. 144. v. 1. concitantur magnates contra nos, & quaerunt perditionem nostram. Decet autem Christianos, ut posthabitis periculis praesentissimis, intrepide veritatem confiteantur: Et hinc consideremus, quanam membra ad ingenuam & veram ἐξομολόγησιν pertineant: 1. Nimirum veritatis agnitio, & falsarum opinionum detestatio: Verbum namque Dei δῖς μοι est, quod ab unâ parte veritatem defendit, ab alterâ falsitatem incidit & destruit.

Requisita
ingenuae
confessionis.

1.

2. Claritas, perspicuitas, modestia & constantia: omnis fraudis & deceptionis absentia: Christus enim ipse ambiguitatem & λοξότητα omnem à confessione excludit, Matth. 11. vers. 7. & non nisi perseverantibus gloriam verè confidentium tribuit, Matth. 24. vers. 13. Pertinet

Matth. 11. 7.
Matth. 24.
v. 13.

3.

4.

3. ad rectam ἐξομολόγησιν, fides invicta. 4. Crucis & afflictionum tolerantia: Qui sic confiteatur Deum & orthodoxam doctrinam coram hominibus, is absque omni dubio, olim caelesti choro martyrum & confessorum aggregabitur, sicut in sequentibus capitibus pluribus audiemus.

Christus dicitur
AGNUS.

Joh. 1. v. 29.

quia pro-

prietates A-

gni Christo

competunt.

1.

Isa. 53. v. 9.

2. Cor. 5. 21.

Joh. 8. 46.

Luc. 23. 34.

3.

Matth. 11. 29

4.

5.

XIII. Amabile nomen AGNI perquam bene Christo Redemptori convenit; Neque in hoc tantum capite quinto, sed & alibi Christus AGNUS dicitur: In primis autem nota est vox & testimonium Baptistae: Johan. 1. v. 29. *Eccce AGNUS DEI, qui tollit peccata mundi.* 1. Sicut enim Agnus animal innocens & mundum: Ita Christus quoque homo sanctus & innocentissimus, in cuius ore non est inventus dolus ullus, *Et a. 53. v. 9. qui non novit peccatum.* 2. Cor. 5. v. 21. *quem nemo de peccato arguere potest.* Johan. 8. v. 46. Deinde 2. sicut Agnus balatum emittere solet: Ita & Agnus noster Christus, balatum emisit in cruce nobis gratissimum & utilissimum: Luc. 23. v. 34. *Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt.* 3. Sicut Agnus est simplex & mansuetus: Ita Christus quoque est longè placidissimus, mansuetissimus & optimus, Matth. 11. vers. 29. 4. Sicut Agnus totum se dat in usus humanos: Ita & Christus Jesus carnem suam dat in cibum: sanguinem in potum: lanam, id est, conversationem in vestimentum: pellem, id est, scripturam suam in documentum, & finem tandem, hoc est, temporalia in nutrimentum. 5. Agnus ma-

stem suam accuratè novit: Christus Jesus quoque in ipsa arâ crucis matrem suam non despexit, Joh. 19. vers. 26. & 27. 6. Agnus tener est, & facile læditur: Christus itidem per peccatum facile offenditur. 7. Agnus cum grege incedere delectatur: Christus quoque hinc in capite quinto Apocalyp. conspicitur esse in medio quatuor animalium, & viginti quatuor seniorum: In terris quoque delectatio ejuserat, incedere cum grege hominum, Proverb. 8. vers. 31. 8. Agnus patientissimum animal est: obmutescit coram tondente: Ita & Christus patientissimus fuit: os non aperuit, sicut Agnus, Es. 53. v. 7. 9. Agnus dentes habet non caninos, sed tantum maxillares: Ita Christus quoque non habuit verba detractio- nis, sed correctionis: 1. Petr. 2. v. 23. *cum malediceretur, non maledixit: cum pateretur, non comminabatur.* 10. De Agno fiebant non tantum sacrificia alia, sed & sacrificium iuge: Ita & Christus semper nostrum apud Deum est & manet in aeternum sacrificium, in perpetuum salvare potens qui accedunt per ipsum ad Deum, Hebr. 7. vers. 25. Ita Agni & Christi elegantissima comparatio instituitur.

XIV. De hoc ipso autem Agno celebrant caelicolae, quod OCCISUS sit: quâ vocalâ passionem & mortem Domini nostri Jesu Christi notant: Et sanè, glorificatione Deum esse dignum ob passionem & occisionem Agni, facile patet inde: 1. quia in passione Agni emicuit & apparuit ardentissima Dei iustitia: 2. ejusdem erga homines summa clementia: 3. inexhausta in reperto redemptionis modo sapientia: 4. Filii Dei in tolerandâ & sustentandâ tantâ tamque gravi & immensâ passione potentia: 5. incomparabilis patientia. Quibus nominibus singulis, Agnus & Pater ejus, meritò celebrantur. Quaeritur autem non ineptè: 1. Cur Agnus in cruce sive ligno crucis occidi voluerit? 2. Annon alio modo, quàm morte & passione, genus humanum redimere poterit. Priorem quaestionem quod attinet, diligenter eam tractarunt scriptores Ecclesiastici, & rationes haud contemnendas indicarunt, ob quas Christo libuerit in ligno mori. Eas mediocri diligentia repetamus. Iniriò generalius illud est, quod istam mortis rationem figuræ Veteris Testamenti praedixerunt: Quid enim aliud Isaac portans lignum in humeris suis ad maclationem, quàm typus Christi in ligno mortui? Et quid aliud terpens aeneus in deserto, Num. 21. vers. 9. quàm figura Christi exaltati? sicut ipse Dominus ait Johan. 3. vers. 14. *Quemadmodum Moses in deserto exaltavit serpentem: ita exaltari oportet Filium hominis.* Apud Ezechielem, cap. 9. vers. 4. jubet Dominus frontes gementium & dolentium super cunctis abominationibus Jerosolymae, quibus parcere constituit, literâ Thav signare, quâ litera cum formam crucis habeat, à Patribus ad eandem applicatur, & quasi vaticinium de crucifixione Christi habetur: sic enim Cyrillus Alexandrinus in Johan. cap. 17. *Ipsa crux, signum est Thav T signatum in frontibus virorum gementium, quo mun- niti ab interitu erepti sunt: ceteris omnibus interfici jussis.* Psaltes Regius, Christum de crucifixione suâ vaticinantem ita introducit: Psal. 22. v. 18. *Foderunt manus meas, & pedes meos.* Ad impletionem ergo istorum vaticiniorum & typorum, Agnus Dei in ligno crucis spiritum exhalare voluit:

Nam

Verf. Sibyllæ Nam quod alii oracula Sibyllæ proferunt, in re tantâ satis inconsideratè, nisi fallor, agunt. Alteram causam crucifixionis recitat D. Augustinus, *serm. 130. de temp.* Aëris purificationem: *Aër purgabatur*, inquit, *cùm in altitudine immolaretur ovis, Terra etiam purgabatur, quia stillabat sanguis Domini super eam.* Idem tertiam ponit Epist. 119. & 120. Christum voluisse crucem pro cathedra uti, ut in eâ, & ex eâ doceret nos, operum misericordiæ exercitationem, bonorum celestium diligentem acquisitionem. Quartam tradit hic ipse Augustinus, lib. de fide & symb. cap. 5. Idem elegisse Christum tam ignominiosum genus mortis, ut non horrerent Christiani ullam, quantumvis horribilem mortem: *Humiliavit se*, inquit Augustinus, *factus obediens usq; ad mortem: mortem autem crucis: ne quisquam nostrum, etiamsi mortem posset non timere, aliquod genus mortis, quod hominibus ignominiosum arbitratur, horreret.* Quintam recenset D. Athanasius, lib. de Incarnat. V. fol. mihi 51. *Si ideo venerat, ut nostra piacula execrationesq; portaret, quomodo aliâ ratione execratio aut piaculum fuisset, nisi execrabilem mortem in se reciperet.* Idem Sextam habet ibidem, his: *Christum ideo in cruce exaltatum, ut nobis viam ad cælum pararet.* D. Ambrosius de obedientia Theodol. Tom. 3. fol. mihi 53. Septimam præbet: Crucem habere ensis formam, itaque Christum hanc morte delectatum, ut ostenderet, crucem suam esse gladium illum, quo veri Goliathi caput est amputatum, & quo etiamnum serpens malignus pellatur. Lactantius Firmianus lib. 4. cap. 26. octavam causam sic proponit: *Quoniam is, qui patibulo suspenditur, & conspicuus est omnibus, & ceteris altior, crux potius electa est, quæ significaret, illum tam conspicuum, tamq; sublimem futurum, ut ad eum cognoscendum pariter & colendum cunctæ nationes ex omni orbe concurrerent.* Nonam idem Lactantius loco dicto his verbis suggerit: *Extendit Christus in passione manus suas, orbemq; dimensus est: ut jam tum ostenderet, ab ortu solis usq; ad occasum magnum populum ex omnibus linguis & tribubus congregatum, sub alas suas esse venturum, signumque illud maximum atque sublime frontibus suis suscepturum.* Decimam itidem Lactantius commemorat: *Elegisse Christum hanc speciem mortis, ne lasum ac diminutum corpus ad resurgendum inhabile redderetur: sed totam & integrum sepulchro includeretur.* Undecimam Clemens Alexandrinus orat. ad gentes pag. 36. tradit, ostendere voluisse Christum manibus extensis, hominem à peccatorum & Satanæ vinculis esse solutum. Irenæus duodecimam lib. 5. pag. mihi 115. hisce verbis innuit: *Quemadmodum per lignum debitores facti sumus Deo: ita per lignum accipimus debiti nostri remissionem.* Satis graves & ponderosas judico esse hæc rationes, neque opus habere ulteriori explanatione: quapropter rectâ ad alteram quæstionem pergo: *An DEVS non alio modo, quam passione & morte Filii unigeniti mundum redimere poterit?* Et respondetur: Deus mille modis aliis valuisset, si voluisset: Non autem facit semper, quod potest, sed quod vult, Psalm. 115. vers. 3. Interim ex posteriori fateri cogimur, modum alium sanandæ miseræ nostræ convenientiorem non fuisse, nec esse oportuisse. Quid enim mentes nostras magis reficit, & ad immortalitatis spem fortius allicit, quàm quod tanti nos se cit

Deus, ut Dei Filius immutabiliter bonus, in se manens, quod erat, & à nobis accipiens, quod non erat, non tantum in re nostrum consortium, sed & mala nostra moriendo perferre, & peccata in cruce expiare dignaretur. Tanta hîc bonitatis & misericordiæ se exeruit abyssus, ut & Angeli stupeant, nedum homines: vide plura apud D. Augustinum, lib. 13. de Trinit. cap. 10. 11. 12. & 14.

August. lib. 13. de Trinit. c. 10. 11. 12. & 14.

LOCUS DE PERSONA CHRISTI.

XV. Agnus sanè occisus, adeoq; maximè humiliatus & exinanitus, bis in hoc capite Christus dicitur: Vicissim verò dignus, qui aperiat librum, & solvat signacula ejus: dignus qui accipiat virtutem, divitias, sapientiam, fortitudinem, honorem, gloriam & benedictionem, dignus, qui ab omni creaturâ laudetur & adoretur, vers. 5. 9. 11. 14. judicatur. Et sic ansa de Majestate, omnipotentia, omniscientia & gloria divinâ Christi secundum carnem differendi, satis luculenta nobis præbetur. Quandoquidem ergo doctrina hæc, per ambitiosa ingenia, hodie atro carbone notatur, textus autem noster Apocalypiticus, pro canone fidei & tribunali veritatis apud orthodoxos habetur: & in articulo de personâ Jesu Christi cardo salutis nostræ vertitur: Agite carissimi, & mecum dispicite, quid de eo pie credendum, quibus fuleris pro asserendâ gloriâ Domini Jesu Christi, juxta carnem, innitendum, quibus armis contra adversarios Redemptoris pugnandum sit. Ordinis autem & perspicuitatis gratiâ, distinctis rem totam membris persequamur: audituri & dicturi: 1. quod Agnus noster non homo tantum, sed & verus Deus, & Dei Filius: 2. quod non Deus tantum, sed & verus homo: 3. & tamen unus tantum Christus & una tantum Persona sit: 4. unitatem istam Personæ oriri ex intimâ unione: 5. qualis unio illa non sit: 6. qualis sit: 7. in quo vera unio consistat: 8. quod propter unionem arctissimam inter duas naturas, idiomatum communicatio vera & realis locum habeat: 9. quod inde Christus juxta carnem, & secundum humanitatem, ex gratiâ totius plenitudinis Deitatis, omniumq; infinitarum Dei divitiarum, nominatim verò immensæ omnipotentia, omniscientia, virtutis vivificatricis, sessionis ad dextram, omnipræsentia, & religiosissimæ adorationis particeps fiat. 10. quod universa recalcitrantium hæreticorum turba adversus solidam, & fundamentis invictis munitissimam hanc doctrinam, ficulneis & stramineis suis argutationibus, nihil omnino obtineat.

Quantum igitur attinet. I. *Divinitatem Redemptoris nostri*: asserenda est illa propter complures hæreticos. Cerinthus enim & Marcion finxerunt, personam Christi non extitisse ante Mariam, sed totam ejus substantiam tunc demum cœpisse, quando in utero Mariæ verus homo conceptus, & ex eâ natus fuit: August. lib. 9. confels. cap. 19. Photinus verò blasphemavit, Christum per sanctæ conversationis meritum eximio divinitatis honore donatum, atq; actionum merito in Deum profecisse. Anabaptistæ etiam ac Antitrinitarii sentiunt, Christum vocari Deum non ratione divinæ naturæ personæ, sed ratione excellentiæ officii, &

Divinitas Christi, à quibus Hæreticis impugnata.

donorum divinatorum, sicut Magistratus Dii vocatur, & Moses Deus Aaronis vocatur. Carporatis & Basilidis asseclæ, præter humanam concesserunt quidem adhuc aliam quandam naturam: blasphemarunt tamen, eam non esse ejusdem cum Deo Patre substantiæ & essentiæ. Contra hos teneamus, Christum non hominem tantum, sed & verum æternum Deum, ac consubstantialem Patris esse Filium: 1. Expresse enim Deus dicitur: Esa. 9. v. 6. *Deus fortis, El Gabbor.* Esa. 7. vers. 14. *Emmanuel, id est, nobiscum Deus,* Psal. 45. v. 7. *Thronus tuus, o Deus, in seculum seculi, propterea unxit te, Deus, Deus tuus.* Act. 10. v. 28. *Deus acquisivit Ecclesiam sanguine suo.* Rom. 9. v. 5. *Deus in secula benedictus super omnia.* 1. Johan. 5. v. 20. *Hic Jesus est verus Deus.* Johan. 1. v. 1. *Verbum erat Deus.* 2. Tribuitur etiam Christo nomen Dei proprium & essenziale: *יהוה* Esa. 8. v. 13. *Erit יהוה vobis in sanctificationem & lapidem offensionis & petram scandali: Quæ verba Simeon instinctu Spiritus Sancti ad Christum refert, Lucæ. 2. v. 34.* Esa. 6. vers. 1. *Vidi יהוה sedentem super solium excelsum & elevatum.* De his verbis sic scribit Johannes, cap. 12. v. 41. *Hæc dicit Esaias, quando videt gloriam Christi, & locutus est de eo, 1. Cor. 10. v. 9. dicit Paulus, Judæos in deserto tentasse Christum. Moses vero ait, Judæos tentasse Dominum יהוה.* Similia testimonia extant, Esa. 45. v. 21. & Rom. 14. vers. 11. Hierem. 23. v. 6. & 1. Cor. 1. v. 30. Hoc argumentum adeo pro stabiliendâ Christi divinitate solidum & firmum est, ut ne à Judæis quidem debilitari & infirmari possit. Ipsimet enim fatentur, nomen Jehovah soli & uni vero Deo competere. 3. Porro, Filius quoque Dei sapissimè Christus appellatur, & non nuncupativè, sed ex essentiâ Patris genitus: Psal. 2. v. 7. *Filius meus es tu, Ego hodie genui te:* ubi vocua. *יהוה* usurpatur, quæ communi Hebraistarum sententiâ, significat, ex essentiâ gignere. 4. Insuper Propheta Micheas affirmat, quod sit Christus ab æterno genitus, Mich. 5. v. 7. *Egressus ejus ab initio à diebus æterni:* aris. 5. Evincitur hoc ipsum ex personâ Patris: Pater enim ab æterno Pater fuit: Pater autem non *ἀπλως*, sed respectu Filii dicitur: Ergo necesse est, Filium ab æterno esse, aliàs Pater, æternus Pater dici non posset: jam si ab æterno Filius, ergo ex nullo alio, quàm ex solo Patre genitus: quia ab æterno nihil quàm tantum Deus fuit: Et sane opus habuimus Deo Redemptore. Quomodo enim simplex homo consilium Dei æternum de salute nostrâ revelare, iram Dei portare, peccata mundi expiare, tantam pati, tot tantosque hostes debellare, & victoriam adeo gloriosam obtinere potuisset? Itaque gratias Deo agamus, qui non hominem tantum, sed & verum Deum, *μεσίτην* nostrum esse voluit, nihil curantes, quicquid Arriani & Mahometistæ adversus Deitatem Filii, blasphemis linguis evomant, quorum argumenta præcipue in commentario nostro super Epist. ad Galatas cap. 4. p. 182. & 183. refutavimus. Videatur etiam Nazianzen. orat. 5. de Filio, ubi omnia Arrianorum argumenta ad 10. refert capita. Cur autem Filius, non Pater vel Spiritus Sanctus, carnem assumpserit, nihil attinet magnopere exquirere: 1. Scimus enim, uti alia omnia, ita & hoc Deum in sapientia fecisse. 2. Adde, quod congruentius est mitti eum, qui est ab alio, quàm eum, qui est à nullo

Filius autem est à Patre, Pater à nullo: Ergo magis congruebat, mitti Filium quàm Patrem: qui ideò missus non est, ne si mitteretur, ab alio esse putaretur, uti inquit Augustinus lib. 4. de Trinitate cap. 20. Insuper Filius præ Spiritu Sancto etiam missus est, ut qui erat in Divinitate Filius, idem etiam in humanitate fieret hominis Filius: & sic non alius in divinitate, alius verò in humanitate esset Filius, & ne filii nomen transiret ad alium, qui non esset æternâ nativitate filius, juxta Augustinum in Ecclesiasticis Dogmatibus cap. 2. Interim, quin vel Pater vel Spiritus Sanctus incarnari potuissent, si voluissent, minime inficimur.

2. Hic ipse verò Dei Filius non tantum verus Deus est, sed & verus ac integer homo, nobis per omnia excepto peccato, secundum carnem similis: unde semen mulieris, Genes. 3. v. 15. & multoties homo ac Filius hominis in scripturâ nuncupatur: quod observandum venit contra hæresin Valentini & Marcionis, qui negarunt, Christum assumpsisse veram nobis consubstantialem humanitatem, sed affirmarunt, e cælo illum attulisse corpus sidereum, cæleste & elementare. Manes cum suis somniavit, Christum habuisse non verum corpus, sed imaginarium, & omnes actiones & passionis Christi *καὶ δόξαν* tantum *καὶ φαντασίαν* putativè & in phantasmate sic apparuisse, in ipsâ veritate nihil horum fuisse. Apollinaris Episcopus Laodiceæ in Syria, vir ob singularem eruditionem in omni genere doctrinæ etiam exteris Philosophis suspiciendus, in Ecclesiâ verò bonam operam navavit suis discipulis, legens quædam breviora *ἐκπονήματα* super universam scripturam. Et fuit unus ex præcipuis *τῶ ὁμοῦσι προμάχοις*. Arrium tantâ dexteritate refutans, ut affirmant historiæ Athanasium præ ipso *ὡς παῖδα κελθῆναι*. Ille tantus vir in ultimâ senectute docuit, Christum assumpsisse quidem corpus vivens, animâ vegetativâ præditum, sed non assumpsisse τὸ ἡγεμονικόν, mentem humanam sive animam rationalem: adeoq; non verè integrum hominem, sed præcipuâ nobilissimâq; parte hominem destitutum fuisse. Adversus ejusmodi erroneas opiniones, sciâmus, Christum verum hominem & fuisse, & etiamnum esse: unde Leo fortis de tribu Juda: unde semen Abraham, semen Isaac, semen Jacob, semen Davidis, &c. nuncupatur, quæ nomina quid aliud, quàm veram & integram humanitatem necessariò evincunt? Et quia tota natura humana vitio peccati corrupta fuit, ideò & Christus integram humanitatem assumpsit. Inde autem non sequitur, quod Christus secundum carnem *Persona* sit, sicut videre est apud Mag. sentent. lib. 3. distinct. 10. pag. mihi 234. & seq. 3. Etenim licet Christus ex duabus naturis constet, una tamen tantum est persona, unus tantum Christus, unus tantum Dominus, 1. Cor. 8. v. 6. Unus tantum mediator inter Deum & homines, homo Christus Jesus, 1. Tim. 2. v. 5. Unde fortissimè colligitur, verè & realiter de Christo pronunciari. Hic homo est Deus: & vicissim: Hic Deus est homo. Sacramentarii sanè verbalem tantum enunciationem vocant, & nescio, quam *ἀλυσίωσιν* horrendam, & à Satana profectam introducunt: Ita enim Neostadiensis in admonit. de lib. Concord. pag. 70. Prædicatio humanorum de Deo, & divinatorum de homine, quantum ad naturas, tantum verbalis est. Lambertus

Christus
verè est Pa-
tri consub-
stantialis
Filius, &
verus Deus.
Esa. 9. 6.
Esa. 7. 14.
Psal. 45. 7.
Act. 20. 28.
Rom. 9. 5.
1. Johan. 5.
v. 20.
Johan. 1. 1.

Esa. 8. 13.

Luc. 2. 34.
Esa. 6. 1.

Joh. 12. 41.

1. Cor. 10. 9.

Esa. 45. 21.

Rom. 14. 11.

Hierem. 23.

v. 6.

1. Cor. 1. 30.

Psal. 2. 7.

Mich. 5. 7.

Cur Re-
demptorem
nostrum esse
Deum o-
portuerit.

Cur Filius
& non Pa-
ter vel Spi-
ritus S. car-

Christus
verus est
& integer
homo.
Gen. 3. 15.

Christus se-
cundum
carnem per-
sona non est.

Neostad. in
admonit. de
Lib. Con-
cord. p. 70.

Lamb. Da- bertus Danæus in tract. contra Disputat. Jacob.
naus. Andr. Thes. 4. *Non Dei Filius, Deus & homo est,*
Anton. Sa- *sed idem, qui Dei Filius est, & homo est.* Antonius
dehl. Sadeel de verit. hum. nat. pag. 107. Si ὁ λόγος
æterni Dei Filius esset homo actu primo, & actus
primus ille dicatur respectu λόγου, certè humana
Beza. natura Christi esset æterna. Beza colloq. Mom-
pelg. pag. 366. Nos tropicam locutionem esse
dicimus, quam vos inusitatam esse dicitis, cum
Fort. Crell. enunciatur: Hic homo est Deus. Similia habet
Fortunatus Crellius in Isag. log. pag. 112. Quid
quæso ad Nestorianismum accedit propius,
quàm hæc Sacramentorum verba: quibus
Christum in unitate personæ non verè ac reali-
ter Deum ac hominem esse inficiantur? Quid ergo
fiet de verbis centurionis, Marci 15. vers. 40.
VERE HIC HOMO DEI FILIUS ERAT? Quid de
verbis Christi & Petri, Matth. 16. v. 16. *Quem*
vos dicitis esse me? **FILIUM HOMINIS?** Respon-
dens Petrus dixit: *Tues Christus FILIUS DEI*
VIVI? Quæso ampliùs, si homo non est reali-
ter Deus, & Deus non est realiter homo: Ergo
nunquam realiter verbum caro factum est: Si ve-
rò verbum verè caro factum est: Ergo verbum
verè caro erit, hoc est, Filius Dei verè homo erit.
Per Verbum enim utrinq; apud nos & Calvinia-
nos Dei Filius, & per carnem Homo intelligitur.
Theodoret. Theodoret. Dial. 1. sic ait: Qualis est unio, talis
Dial. 1. etiam est prædicatio. Inde sic arguo: Si prædica-
tio hæc, Deus est homo, & homo est Deus, tan-
tùm verbalis est: Ergo & unio tantùm verbalis
est: Atqui verò falsum & absurdum posterius.
Ergo & prius. Et nonne sequitur, Duos esse in
personâ Christi Filios: quorum alter verè Dei,
alter verè hominis Filius dicatur, uti Nestorius
contendit. Absurdissimè autem dicit Beza, enun-
tiationem hanc esse figuratam & tropicam: In
quâ ergo vincula hæret tropus? Num Deus im-
propriè de Christo prædicatur? Absit: Num ho-
mo? Absit: Sequeretur enim, Christum vel im-
propriè pro Deo, vel impropiè & figuratè pro
homine haberi: quorum utrumq; ἀσεβες & ἀθεό-
λογον esset asserere. Quid si copula EST tropum
in se contineret? Respondeo: Copula, peculia-
ris & quidem essentialis vel integralis enuncia-
tionis pars non est: quia non semper actu ponitur
in suo toto: deinde si copula, quando actu in
ternariis enunciationibus, quas vocant enuncia-
tiones tertii adjacentis, ponitur, esset peculiaris,
& sic tertia enunciationis pars, sequeretur, in
omni syllogismo esse quatuor terminos, nempe
subiectum & prædicatum conclusionis, copu-
lam & medium terminum: id quod absurdum in
ipsâ Philosophiâ. Nam copula, si actu ponitur,
tantùm pars prædicati, & non peculiaris pars
enunciationis est, unde & Arist. in sect. 3. libr.
1. *ἐκ μέρους* inquit: Copulam EST in enuncia-
tionibus tertii adjacentis προσκατηγορεῖται. Vide-
antur commentatores, Tataretus, Andreas Pla-
nerus, Schekius, Zabarella & alii. Quod adeò
verum, ut non tantùm Fortunatus Crellius in Isa-
gog. log. lib. 2. cap. 3. fateatur, Tropum in nullâ
enunciationis esse parte, sed & Beza non vereat-
ur asserere, Tropum esse in totâ enunciatione:
cujus absurdi Goclenius quoq; patronum agit.
Obsecro autem, Lector, annon & hic vides ma-
nifestam absurditatem & contradictionem?
Quod enim in nullâ est parte, quomodo id po-
test esse in toto? Cum totùm nihil aliud sit,

quàm suæ partes simul sumptæ. Jam subsumo:
Atqui in nullâ enunciationis parte est tropus: Er-
go nec in tota enunciatione. Olfacientes imbe-
cillitatem effugii istius nonnulli Calviniani, ad
aliud κρησφύγεον se recipiunt: affirmantes, enun-
tiationem hanc: Deus est homo, vel homo est
Deus, esse usitatam & regularem, in quâ homo
prædicetur univoce de Deo; & tanquam species
de suâ hypostasi, ubi verè evenit hominibus istis,
quod in versu usitato dicitur:

Incedit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim.

Accumulantur enim in hac propositione para-
doxa multa impiissima, quæ sic demonstro:

I.

Quicquid prædicatur univoce, id prædicatur es-
sentialiter, univoca enim juxta Aristote-
lem dicuntur, ὡν τὸ τε ὄνομα κενόν, καὶ ὁ
καὶ τὸ ὄνομα λόγος τῆς οὐσίας ὁ αὐτός, ὅτι
ζῶον, ὃ τε ἀνθρώπος, καὶ ὁ βῆς. Et Ga-
briel Biel lib. 3. distinct. 7. ait: Univoca-
cum est, quod de aliquibus prædicatur es-
sentialiter.

Jam secundum quosdam Calvinianos homo
prædicatur univoce de Deo;

Ergo juxta eosdem homo de Deo prædicatur es-
sentialiter: id quod impiū & Eutychianum.

II.

Quicquid prædicatur univoce, & tanquam spe-
cies, id prædicatur in Quid, per se primo
modo, & est de essentiâ subiecti.

Atqui verò homo prædicatur juxta Calvinianos
de Deo univoce, & tanquam species;

Ergo juxta eosdem prædicatur de Deo in quid,
per se primo modo, & est de Essentiâ Dei,
tanquam subiecti propositionis: Quod ite-
rum planè Eutychianum est & impiū.

Missis igitur omnibus Cinglianorum argutiis,
unicè in fidei simplicitate perseveremus, & certò
statuamus, Christum unum tantùm esse Domi-
num, ex duabus quidem naturis, una tamen tan-
tùm persona & hypostasi constantem.

4. Unitas verò ista personæ, ex intima unione
oritur, cujus ἐνώσεως beneficio non natura tantùm
naturæ arctissimè unita & copulata, sed & hu-
manitas per se ἀνυπόστατος in hypostasin Filii Dei
assumpta, adeoq; in unitatem personæ Trinita-
tis secundæ intimè cooptata est: ita ut gratia
unionis personalem subsistentiam, quâ per se ca-
rebat, nunc in Filii personâ habeat, & cum Filio
unam personam συνθεσθῇ constituat: Unitas enim
esse duas invicem naturas, & quidem intimè, vel
ex Johannis Evangelio patet, cum ait: **VER-**
BUM CARO FACTUM EST: ubi ἐκφαλικῶτα ὅτι
vocabulum ἐμπετο habetur, & per illud ἐνώσεως satis
ακριβῆς & arcta innuitur: ubi considerationem ac-
curatam meretur causa unionis hujus Finalis:
propter quam Filius Dei sibi humanam carnem
univerit, eamq; in hypostasin suam assumpserit.
Primus idemq; ultimus finis est, ἡ σωτηρία ἀνθρώ-
πων, juxta Symbolum: *Qui propter nos homines, &*
propter nostram salutem descendit de cælis, & homo
factus est, &c. Intermedii fines, cur Redemptor
noster Deus & homo in unitate personæ esse
voluerit, passim apud Scriptores Ecclesiasticos
veteres & recentiores reperiuntur. Summa eo-
rum hæc est: Homo per lapsum avulsus erat à
Deo tanquam capite: obnoxius morti factus &
captivus Diabolo: Opus igitur fuit servatore tali,
qui esset Mediator, Redemptor, Liberator, Pa-

Cur Filius
Dei huma-
nam sibi
carnem
univerit.

cificator : Mediator quidem ad Deum, qui erat laesus, Redemptor verò à reatu peccati & condemnatione mortis, idemq; justificator, impu-
tans meritum redemptionis suæ aliis : Liberator deniq; à tyrannide Diaboli, quam in hominem condemnatum propter peccatum exercebat. Ac proinde oportebat Mediatorem habere cognationem naturæ cum utroque, ut posset ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα, Ephes. 1. v. 10. Pulchrè scribit Irenæus orat. 2. adversus hæreses : Ἐδεῖ τὸν μεσίτην θεῷ τε & ἀνθρώπων ἀφ' ἑαυτοῦ ἰδίας πρὸς ἑκατέρου οἰκειότητι & εἰς φιλίαν & ὁμόνοιαν ἀμφοτέρους συνάγειν. Decuit insuper Mediatorem, perfectè nosse cor æterni Patris, & consciū esse voluntatis, & in arcano consilio Divinitatis inde usq; ab initio esse deprecatorē, & intercedere pro genere humano, ubiq; adesse Ecclesiæ suæ, introspicere invocantium corda, & exaudire eorum suspiria. Atq; ideò naturā omnipotens Dei Filius, imago Patris substantialis, factus est deprecator : idemq; κεκοινωνηκὲς σαρκὸς & αἱματός, ut imaginem Dei restitueret in nobis, & redderet jus Filiorum Dei, ut posset compati infirmitatibus nostris, ut pateret nobis aditus cum fiduciā ad hunc visibilem thronum gratiæ, Hebr. 2. vers. 4. Porro iustitiæ divinæ ordo postulavit, ut satisfactio fieret per hominem, quia homini dictum erat : morte morieris : quia verò mors hominis ψιλὴ non esset pretium sufficiens, sed meritum Redemptionis æquivalens, & ἀντίλυτρον tale, quod posset opponi iustitiæ divinæ ad placandam horribilem iram Dei, & applicari aliis, nisi esset infinitæ personæ, cum peccatum esset offensio infiniti boni : ideò Redemptorem istum simul Deum esse oportuit, uti eruditè Irenæus, Athanasius, Theodoretus & alii, causam hanc interpretantur.

Qualis unio naturarum duarum in Christo non sit.

5. Nunc, quia unionem aliquam inter duas Christi naturas esse statuimus, qualis illa non sit, audiamus. Et quidem sciendum est, nos non loqui de unione tali, quæ sit : 1. καὶ ὁμοφύσως ἢ ἀναλογισθῶμεν : neq; enim in unione hæc naturarum corruptio facta est. 2. Aut quæ fiat καὶ μετεβολή : neutra enim natura destructa est vel abolita, sed ambæ manent integræ. 3. Vel καὶ σύγκρυσιν, aut ἀνάκρασιν, καὶ φύσιν, vel συνάλωψιν : ut cum ex cera & pice fit unguentum : Absit talis naturarum unio, sed confusio. 4. Neq; unio hæc & ἐνσάρκωσις facta est καὶ σῶρον per coacervationem, ut quando diversa semina sine ordine coacervantur. 5. Neque solum καὶ παράστασιν, ut quando Angelus lateri Petri assistit. 6. Neque καὶ παράθεσιν vel σύνθεσιν, ut cum duo asseres compinguntur. 7. Multò minus καὶ χέσιν tantum, aut ὁμωνυμίαν aut ὁμοιμίαν, ut cum duo similes habent habitus eruditionis & prudentiæ ; aut cum duo ejusdem dignitatis & authoritatis sunt : longè longè profundior est duarum naturarum unio in Christo. 8. Nec facta ea est καθ' ἀρμονίαν aut ταυτοθελίαν : καὶ μετὰ χλοὴν ἢ χάριν, ut cum credentes unum sunt invicem cor & anima, quando sunt unus cum Deo Spiritus. 9. Minimè autem omnium unio incarnationis facta est καὶ δόκησιν, ut cum spectra uniuntur cum formis quibusdam : Absint hæc profanæ cogitationes à pectore Christianorum. 10. Porro nec ἐσιώδης hic unio locum habet : essentialiter enim duæ naturæ conjunctæ non sunt ; sed etiamnum in ipsâ unione inconfusæ manent : quælibet suas proprietates essentielles retinet. Di-

vina ab æterno & initio est, perfecta in se persona, & quidem ἀπρὸς πᾶσι, ἀπαθὴς, ἀπλῶς αὐλῶς, & τελειωμένη εἰς τὴν αἰῶνα. Humana verò secundum se non habet rationem personæ, propterea nec unio προσωπικὴ est : sed gestatur, sustentatur, & subsistit in hypostasi λόγῳ, ideoque assumpta certo tempore, ut in eâ & per eam consummari queat totum opus redemptionis & reparationis hominum, estque & manet per naturam, ἢ καθ' ἑαυτῶν, πρὸς πᾶσι, & ἐμπαθὴς αἰτή.

6. Qualis ergo tandem erit ac dicetur unio ? *Unio qualis sit.* Respondeo : *Personalis* : cujus respectu in Ecclesiâ asseritur ac docetur : ex naturâ divinâ & humanâ unum factum esse in persona τῷ λόγῳ ὑφιστάμενον, ita quidem, quod hæc ambæ naturæ invicem tam arctè ac profundissimè, absque tamen omni confusione, aut earundem abolitione, vel exequatione, unitæ sunt, ut nec divina natura extra humanam, neque humana sit extra divinam, sed ἀπρὸς πᾶσι & ἀδιασάτως inseparabiliter & *INDISTANTER* per omne ævum sint manentq; conjunctissimæ, habeantq; mutuam ἰδιωμάτων μετεχώρησιν participationem & communicationem. Unde Damascenus lib. 3. orthod. fid. cap. 2. eleganter inquit : Λόγῳ σαρκὶ ἐψυχωμένη, & ἐν αὐτῇ τὸ εἶναι λαχὼν ἑνώθεος καὶ ὑπόστασις, ἀσυγχύτως, ἀπρὸς πᾶσι, ἀναλλοιώτως, ἀδιαιρέτως, & ἀδιασάτως. Hoc est : Verbum carni animatæ, & in ipso verbo esse suum sortitæ, unitum est, secundum hypostasin, sine confusione, conversione & mutatione, sine divisione, separatione, absque intervallo seu distantia. Et capite 3. ait : Fatemur, in Christo salvas esse duas naturas, ἐκ ἰδίας & ἀνάμεικτοῦ τιθέντες ἑκάστην, ἀλλὰ ἡνωμένως ἀλλήλαις ἐν μιᾷ συνθέτω ὑπόστασι, hoc est, non ponentes unumquamque naturam seorsim, privatim & quasi ad partem, sed unitas invicem in unâ compositâ hypostasi seu personâ. Similia extant apud Evagrium, lib. 2. cap. 4. ubi Chalcedonen-
sis Synodi decretum piissimum recensetur, quod & Niceph. lib. 15. cap. 6. repetit, & satis prolixè per totum caput describit his maximè memorabilibus verbis : Dominus & Salvator noster Iesus Christus, fidei doctrinam discipulis confirmans, Pacem, inquit, meam do vobis, pacem meam relinquo vobis : ut nemo à vera pietatis dogmatibus dissonet, sed ex aquo omnes veritatis doctrinam prædicent. Et postea sancto Nicæno Symbolo, & centum atque quinquaginta sanctorum Patrum decreto lecto, intulerunt : Satis igitur ad perfectam veræ pietatis cognitionem & confirmationem est, sapienter conceptum, & salutare istud divinæ gratiæ Symbolum. De Patre enim, & Filio, & Spiritu Sancto absolutam doctrinam continet, & in humanationem Domini cum fide eam recipientibus astruit. Quandoquidem autem veritatis inimici, qui abolere per hæreses suas prædicationem contendunt, inaniloquentiam peperere : & nonnulli sacrosanctam Domini nostra gratia susceptam administrationem adulterare, & vocem hanc θεοτόκος, Dei genitrix, pernegare ausi sunt : aliqui verò confusionem mixtionemq; inducentes, unam esse carnis & divinitatis naturam inconsideratè fingunt, divinamque unigeniti naturam per confusionem perpeffioni obnoxiam prodigiosè asserunt : hac ipsa nunc sancta & magna universalis Synodus omnem illis fraudem & machinationem adversus veritatem præcludere volens, & integritatem firmitatemque veteris doctrinæ vindicans, imprimis statuit, ut sanctorum trecentorum Patrum fides

L. quoniam venerabilis, C. de Episc. & Cleric. L. quicunq; in hæc C. de Hæretic. & Manich.

fides inviolata constet. Deinde & eorum, qui in urbe Imperante adversus Spiritus Sancti hostes posterioribus temporibus convenerunt, centum quinquaginta Patrum, de Spiritus essentia doctrinam, auctoritate suâ confirmat: quam illi Patres omnibus notam esse voluerunt, non ut aliquid, quod majoribus ignotum fuisset, inducerent, sed ut Spiritus Sancti naturam, quadam de illius potestate obtinere volentes, testimoniis in scriptum relatis, clariùs promulgarent. Propter eos verò, qui œconomia & administrationis mysterium depravare audent, & qui ex Maria virgine natus est, merum hominem esse impudenter & convitiöse dicunt: Beati Cyrilli, qui Alexandria Ecclesie Pastor fuit, synodales epistolas ad Nestorium & Orientales Episcopos datas, quod recte scripta sint, cum ad Nestorii vesanam dementiam refutandam, tum ad sententiam salutaris Symboli eis, qui eam pro ardore requirunt, declarandam, recepit: quibus epistolam quoque maxime urbis veteris Romæ amittitis, beatissimi & sanctissimi Archiepiscopi Leonis, adeum, qui in sanctis est Archiepiscopus Flavianum, refellendæ Eutychetis malevolentia gratiâ scriptam, quæ beati Petri confessioni convenit, & adversus perperam & malè sentientes, quasi quadam communis & publica columna est, ad dogmata recta confirmanda, merito conjunxit. Nam adversus eos, qui administrationis mysterium in duos filios distrahere conantur, pugnat: & eos, qui unigeniti divinitatem perpeffioni obnoxiam esse dicere audent, sacris conventibus excludit. Tum autem eis quoque, qui in duabus Christi naturis mixtionem & confusionem comminiscuntur, resistit. Eos præterea, qui cœlestis aut alterius cujusquam essentia esse delirant, quam ex nobis sibi assumpsit servi formam, proscrit. Eos denique, qui duas quidem ante unionem Domini naturas profitentur, unam autem post unionem faciunt, anathemati subicit. Ita Patrum vestigiis insistentes, unum atq; eundem profiteamur esse Filium, Dominum nostrum Jesum Christum: & una voce omnes depradicamus perfectum eundem in divinitate, & perfectum eundem in humanitate, Deum verum & hominem verum, eundem ex rationali anima & corpore, consubstantiali Patri secundum divinitatem, & consubstantiali nobis, secundum humanitatem, per omnia nobis æqualem absq; peccato, ante secula quidem ex Patre secundum divinitatem, in extremis autem diebus eundem, propter nos, & propter nostram salutem, ex Maria virgine & Dei genitrice, secundum humanitatem genitum, unum & eundem Jesum Christum Filium & Dominum unigenitum in duabus naturis inconfuse, immutabiliter, indivise, in segregabiliter cognitum atq; depradicatum: haudquaquam naturarum differentiam unionetollente, sed proprietatem potius utriusq; naturæ conservante, quæ in personam unam & subsistentiam unam concurrit: non veluti in duas personas dispartitum aut divisum, sed unum & eundem Filium unigenitum, Deum Verbum, Dominum nostrum Jesum Christum: quemadmodum antiquitus Propheta, & ipse de seipso nos docuit Christus, & Symbolum Patrum nobis tradidit. Hæc Nicephorus.

In quibus capitibus unio personalis consistat.

7. Cæterum, ut planius fiat dogma hoc Ecclesiæ præcipuum, distincte consideremus, in quibus capitibus unio personalis consistat, quæ unionis quasi forma sit: Primò unio hæc in eo consistit, quod humanæ Christi naturæ propriâ personalitate carenti subsistentia personalis in ipsâ & λόγῳ personâ contingit, & humanitas in

ipsam Filii Dei hypostasin assumpta, adeoq; cum naturâ divinâ numero & reipsâ una persona facta sit: Sacramentarii totis viribus huic sententiæ reluctantur, & humanitati in personâ & λόγῳ nihil ampliùs quàm solam sustentationem attribuant: minimè verò concedunt quòd humanitas in ipsâ hypostasi Filii Dei verè ac ὄντως personetur: ex quâ inficiatione plurima perquam absurda sequuntur, & ἐξ ἀνάγκης concluduntur.

Quæcumq; enim natura non habet propriam hypostasin, cuiq; etiam realiter non est communicata hypostasis, illa est ἀνυπόστατος, & per consequens non subsistit.

Atqui humana natura non habet propriam hypostasin (quod utrinq; extra controversiam) neq; etiam realiter ei est communicata hypostasis Filii Dei, uti volunt Calviniani;

Ergo humanitas Christi planè est ἀνυπόστατος, adeoque planè non subsistit.

Quid magis impium & blasphemum Judaismo congruum quàm hoc? Antonius Sadeel, acutus Sacramentatorum coriphæus in volum. oper. Theol. p. 148. affirmat, humanitatem ratione sustentationis in loco localiter subsistere: & non in λόγῳ illocaliter: & subsistere in loco localiter, ac in λόγῳ personaliter, esse tantum verborum paranomasion, illud in λόγῳ personaliter tantundem valere, ac in loco localiter: caro enim non existit in loco, nisi subsisteret in λόγῳ, generali illâ scilicet subsistendi ratione, quâ omnes creaturæ in Filio Dei subsistunt: Hem pulchram personalem subsistentiam! Examinemus enim paulisper, & quid sequatur, consideremus:

Quicquid tantum est in loco localiter, id non subsistit ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ, quia ὁ λόγος non est locus: nec ἐν τῷ λόγῳ ullus est locus, cum sit incorporeus:

Atqui secundum Sadeelem & omnes Calvinianos, caro assumpta, tantum est in loco localiter;

Ego caro non subsistit ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ, contra Damascenum, lib. 3. de orthod. fid. cap. 10.

Porro:

Quicquid non subsistit ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ, id subsistit extra λόγον:

Caro non subsistit in ipso λόγῳ.

Ergo extra λόγον.

Si hoc, ergo infertur ampliùs:

Quicquid extra λόγον subsistit, id non est τῷ λόγῳ personaliter unitum, vera enim unio personalis παρυσία, non ἀπαρυσία requirit:

Sed ex mente Sacramentatorum, caro subsistit extra λόγον;

Ergo personaliter unita τῷ λόγῳ non est. Et hoc ipsum geminus Nestorianismus est.

Arguo Sadeelem ampliùs:

Si localiter in loco, & personaliter in λόγῳ subsistere, tantum paranomasia quadam verborum est, sequitur, quòd quicquid est in loco localiter, sit etiam in λόγῳ personaliter.

Atqui omnia corpora sublunaria sunt in loco localiter.

Ergo & in λόγῳ personaliter.

Absurdum & blasphemum.

Et quia Sadeel affirmat, inde corpus Christi existere

existere in loco localiter, quia unitum sit λόγῳ personaliter, adeoque unio personalis causa existentiae in loco sit: ergo inde emergit hæc conclusio:

Quicquid non subsistit in λόγῳ personaliter, id non est in loco localiter.

Sed nullum corpus naturale, excepto Christi solius corpore, subsistit in persona & λόγῳ personaliter.

Ergo nullū corpus naturale est in loco localiter.

Conclusio tam absurda est, ut oculi omnium hominum contradicant, & linguæ omnium populorum eam explodant.

Sed num non sufficit, ad constituendam unionis personalis formam, si dicatur, carnem Christi sustentari à Verbo? Ita quidem urgent Sacramentarii, autoritate Melanchthonis induti, qui in Examine Theolog. & Tom. 1. pag. 441. Tom. 2. pag. 220. in expositione Symboli Niceni itidem sic unionem personalem definit. Robertus quoque Bellarminus & tota cohors Esawitica cum Cinglianis hæc in parte consentit: verum utur pallietur, utur excusetur, utur urgeatur, non tamen hæc explicatio sufficiens est, immò planè je juna, incommoda & absurda deprehenditur:

Sic enim sustentari in DEO verbo nihil aliud est, quam unitum esse verbo personaliter, sequitur, omnes creaturas rationales & irracionales esse personaliter verbo unitas: omnes enim creaturae in Deo sunt, vivunt & moventur: omnes verbo potentiae portantur & sustentantur, Actorum. 17. Hebr. 1.

Atqui juxta Calvinianos verum prius;

Ergo & posterius: quod tamen auditu est absurdissimum.

Aut ergo concedant Adversarii, in ipsam & λόγῳ hypostasin carnem esse assumptam, & in eâ verè ac realiter personatam: aut concedant, se nullam planè unionem personalem credere, sed nudam tantum naturarum assistentiam, quam & Nestorius docuit. Prius cum nunquam faciant, manet posterius, Calvinianos verè esse sacrilegos & impios Nestorianos, quorum error tot legibus, etiam Imperatoriis & civilibus damnatus est.

Ceterum unio duarum naturarum in hoc quoque consistit, quod vigore ejus ita arctè copulatae ambæ naturæ sunt, ut caro nunquam & nusquam extra λόγον, λόγῳ vicissim nunquam & nusquam extra carnem suam sit: sed post ἐνσάρκωσιν totus Christus, ex duabus constans naturis, nullâ unquam vel uspiam sepositâ, exclusâ, disjunctâ existere soleat. Profunditatem istam ἐνσάρκωσιν extenuant iterum Sacramentarii, & disertè scribunt, carnem sanè Filio Dei unitam esse, verum ita, ut λόγῳ & totus sit in carne, & totus extra carnem: nec minus λόγον extra carnem sustentem, quam intra eam existentem ei unitam esse. Sic scribit Magistellus ille Josephus Græbius contra D. Hunnium, pag. 169. & 170. & in Isag. lit. S. & inter alia ait: λόγῳ propter essentialitatem suam immensitatem totus ubique est extra humanitatem suam, ita tamen, ut totus simul sit & maneat in humanitate suâ illi hypocasticè unitus. Quid censes Lector Christiane? ut placeat tibi hoc monstrum? Nonne necessario sic concluditur:

Si λόγῳ & totus simul est extra carnem, & totus in carne, erit λόγῳ & simul totus ἐνσάρκῳ, & totus ἀσάρκῳ, totus incarnatus, & totus non incarnatus:

Sed verum prius juxta Calvinianos;

Ergo & posterius, quod placet Nestorianis.

Quid? quod hoc pacto manifestè unio dirimitur & dissolvitur: Si enim λόγῳ est extra carnem, ergo carnem sibi non intimè & inseparabiliter unitam habet: quam sententiam universa Antiquitas & Scriptura ipsa sacra fortissimè damnat: Atqui verò, inquit Calviniani, nihilominus λόγῳ personaliter carni unitus est, licet extra eam existat? Respondeo: Committitur hîc petitio principii, & absurdum per æquè absurdum confirmatur: sequeretur enim, ἐν ὧσιν ἑαυτοὺς ἀντιπάλω non minùs absentiam quam mutuam naturarum præsentia definiri. In verâ autem unionem locum non habet ulla absentia, sed tantum intima & arctissima præsentia & immanentia: uti Damascenus ait lib. 3. de orthod. cap. 5. Oggerunt Adversarii, nisi statuatur λόγῳ esse extra carnem, necessum est, ut ambitu carnis λόγῳ contineatur: sed hoc à Spiritu, & quidem infinito alienum est: Ergo. Respondetur, ineptè extrui hanc consequentiam: ambitus ille omnino sequeretur, si unio essentialis, naturalis & localis statueretur: quia verò talis unio à nobis non asseritur, sed mystica, illocalis & præternaturalis, idcirco nulla hîc vel contractio in λόγῳ, vel extensio in carne, locum habet: cum λόγῳ non sit ποσόν τι & immensa aliqua moles Deitatis.

8. Tandem forma unionis in Christo personalis consistit in vera & reali idiomatum ac proprietatum communicatione, quæ, ut ad membrum pergamus octavum, potentissimè ex unionem tam arctâ oritur: qualis enim foret, si mutua inter naturas communicatio & κοινωνία non esset? Quia duæ naturæ una sunt persona, hinc utique sequitur, propria utriusque esse unius personæ ἀληθινῶς communia & κοινά, quia ob id ipsum facta est admirabilis unio, quod oportuit ad officium Mediatoris utramque concurrere: Sicut igitur post incarnationem persona est Θεανθρώπου, secundum Athanasii Symbolon, & λόγῳ & σαρκὶ κοινῶς, juxta Irenæum in Epist. ad Rom. & ὁὗτος Θεὸς ἐνσάρκῳ, juxta Hippolitum: Ita passio quoque & victoria est unius, & reliquæ ἐνέργειαι sunt Θεανδρική: quâ de re pulchrè scribit Damascenus lib. 3. cap. 15. Ὡς περὶ τὰς φύσεις ἡνωμένης γινώσκοντες, πλὴν ἐν ἀλλήλαις ἐχέσας κοινωνίαν, καὶ πλὴν τῶν ὁρίων διὰφορὰν ἐκ δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ δυνάμεως, & ἀδιαίρετες ταύτας γινώσκοντες, ἔτι καὶ τῶν Θελημάτων, & τῶν ἐργειῶν & τὸ ζῶντες γινώσκοντες, καὶ τὸ διάφορον ἐπιγινώσκοντες & ἀριθμῶμεν, & διαίρεσιν ἐκ εἰσάγομεν. Et cap. 19. Ἐνεργεῖ ἑκατέρα φύσις ἐν τῷ κοινῷ μὲν πατέρι κοινωνίᾳ. Et si ergo vel hæc vel illa actio unius naturæ propria est, non tamen ab alterius actione separata est. Non fit διὰ ἡ χωρὶς ἡ ἐτέρας φύσεως, sed semper adest altera natura agenti, non tantum socia, sed & in eadem hypostasi κοινωνὸς, & cooperatrix eorum, quæ & alterutri, & personæ sunt propria: quod significantius Græcè dicitur: utramque naturam alteri κοινωνεῖν τὰ ἴδια διὰ πλὴν ταυτότητάς τῆς ἑαυτοῦ φύσεως. Vetustas rationem communicationis concinnè expressit duobus verbis, quæ sunt, τὸ ἰδιοποιεῖν & ἡ οἰκειῶν, καὶ κοινοποιεῖν. Nam ὁ λόγῳ sicut ipsam carnem assumptam, ita omnes ejus pro-

De commun-
icatione I-
diomatum.

proprietas, actiones & passiones ιδιοποιείται, & οικειῖται, hoc est, proprias facit & suas, διὰ τὴν ἐνσάρκωσιν καὶ ἐνανθρώπησιν. Hinc auctor vitæ interfectus, Dominus gloriæ crucifixus, Jehova transfixus, & Deus ipse passus dicitur. Huc veterum pertinent illustria dicta: Damasc. lib. 3. cap. 3. Οικειῖται ὁ λόγος τὰ ἀνθρώπινα, ἀπὸ γὰρ ἐστὶ τὰ ἁγίας αὐτῆς σαρκὸς ὄντα, & μετέδιδωκε τῇ σαρκὶ τὴν ἰδίαν κατὰ τὸν τῆς ἀνιδόσεως τρόπον. B. Athanas. de Trinit. dial. 5. Ὡς περὶ τὸ σῶμα τὸ ἐκ μαρίας ἐαυτῷ σῶμα ἐλέγεν ὁ Θεὸς λόγος, & τὴν αὐτῆς ἐστίαν ὅν τῇ θεότητι, ἔτω καὶ τὰ πάθη, & τὴν αὐξήσιν τὴν ζωτικὴν καὶ λογιστικὴν ἐαυτῷ λέγει, ιδιοποιεῖται πάντα τὰ ἀνθρώπινα, τῇ ἐνδωκίᾳ τῆς χάριτος. Idem dial. 4. fol. 135. Ὡς τὴν ἑαυτῷ σῶμα, καὶ τὰ ἐνδύματα αὐτῆς, λέγει λόγος, & φύσιν θεότητι, ἀλλ' ἐνώσεως οἰκονομία· ἔτω & τὰς φωνὰς τὰς ψυχικάς, & τὰ πάθη τὰ ψυχικά ἀγωνιὰν & ὅλα τὰ αὐτῆς λέγειαι, καὶ αὐτῷ ἐν ἐυαγγελίοις, & Θεὸς λόγος λέγει & φύσιν θεότητι, ἀλλ' ἐνώσεως οἰκονομία. Ὡς περὶ τὸ σῶμα ιδιοποιεῖται, λέγων, ἐάν μὴ φάγη τὸ σῶμα μὴ ἔτω & ψυχὴν ιδιοποιεῖται, λέγων, τὴν ψυχὴν μὴ εἴδεις αἶψά ἐμῶν; ἔτω καὶ τὰ πάθη τὰ σωματικὰ οικειῖται, ὥς γὰρ αὐτῷ σῶμα οἰκονομικῶς, ἔτως αὐτῷ ταφὴ ἢ ἑαυτῷ τῷ σῶματι. Vicissim verò λόγος omnia sua αὐχίματα & ἐδύματα κοινοποιεῖται, hoc est, communia facit cum sua massa, non tantum sermone aut titulotenus, sed τῇ τῆς ἐνώσεως οἰκονομίᾳ ἢ τῇ τῆς σαρκὸς θεώσεϊ, hoc est, τῇ ἀκρᾷ ἐνώσεϊ. Respectu hujus κοινοποιήσεως, affirmat Damasc. lib. 3. cap. 4. rectè dici, Quod Filius virginis, quamvis πρόσφατος, sit παῖδον προαιώνιον. Et quod hic ipse Filius εὐαγγελιστὴς ὢν rectè dicatur ἀποστόλος. Hac doctrina iterum excluditur error Nestorii, contententis, ἄλλον εἶναι παρ' ἐαυτοῦ ἢ καθ' ἐαυτὸ τὸν ἡριστὸν, καὶ ἄλλον τὸν Θεὸν λόγον. Negavit Mariam esse Θεοτόκον. Non enim peperisse Deum, ἀλλ' ἀνθρώπου θεότητι ὄργανον: docuit quoque, ὅτι ἐκ ἐκτελειώσεως υἱὸς Θεοῦ ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς παρθένου, ἀλλὰ ἀνθρώπου φίλος ἡμνηθεὶς, ὑπερον ἔχει παρεπόμενον αὐτῷ τὸν Θεόν.

Cæterum ne excrescat nimium loci hujus tractatio, de ιδιοποιῖα verba plura non faciam: μετέποιήσιν autem, de qua tantopere inter nos & Sacramentarios certatur, pressius aliquanto diducam, & Christo Jesu, quatenus filius hominis est, sive juxta humanitatem, gratia unionis personalis, & inde emergentis realis communicationis, competere ιδιώματα divina, evidenter evincam: si tamen prius, quid per voculam κοινωνίας, sive communicationis intellectum velim, dicam.

Protestor itaque, per κοινωνίαν hoc loco non intelligi à me, κοινωνίαν τῆς ἐστίας ἐσώσθη, quæ alias vocatur κοινωνία καὶ μέθεξις, quando id, quod dicitur μετέχεν, recipit τὴν μετεχομένην definitionem: neque κοινωνίαν accidentis, qua accidens genere vel specie unum pluribus subjectis commune est, ut cum eruditio participatur à Platone & Aristotele, nigredo à corvo & Æthiope: neque intelligo κοινωνίαν proprii, καὶ σύγχυσιν, quando rebus duabus confusis, illud, quod alterius proprium erat, pro subjecto accipit eam rem, quæ à duabus vel pluribus illis confusis composita est, quæ accidit in meliorato: absit talis confusio, absit omnis in hoc mysterio physica, essentialis & subjectiva communicatio, quæ à nobis minimè statuitur vel docetur: sed tantum κοινωνία proprii κατὰ συνύστασιν, quæ intermedia est inter κοινωνίαν proprii κατὰ σύγχυσιν & κοινωνίαν accidentis: & quidem de ea κοινωνίᾳ καὶ συνύστασιν loquimur, non qua per μετ-

νομίαν subjecti pro adjuncto alterius subjecti proprium realiter non communicatur alteri, sed nomen illius tantum alteri tribuitur (qualem κοινωνίαν verbalem Calviniani statuunt, quæ in his accidit, in quibus totum συνδυασμὸν nec essentialiter, nec personaliter, sed τῷ πάθῃ aut τῇ συνεχείᾳ, & sic ὀνόματι duntaxat unum) verum talem κοινωνίαν κατὰ συνύστασιν intelligimus, qua ὁλως seu re ipsa proprium unius communicatur alteri, uti fieri solet in iis, ubi est totum συνδυασμὸν, ὑφίστασθαι unum. & τὸ δὲ τι unum, è diversis duabus rebus constans. Vocula REALIS, non significat essentialē Idiomatum transfusionem, sed tantum VERBALI communicationi, & ὁμιλογισμῷ nudo opponitur. Hisce præmissis, nunc probabimus, Christo secundum humanitatem omnia convenire per gratiam, quæcunque ipsi juxta divinitatem conveniunt per naturam, hoc est, Christo ut homini communicata esse idiomata divinitatis, qualia sunt omnipotentia, omniscientia, virtus vivificatrix, omnis cultus adorationis, & uno verbo TOTA PLENITUDO DIVINITATIS: qua ratione membrum nonum nostræ propositionis expediemus. Si quæras, unde evicturi hæc simus, respondeo, ex Scriptura: ex Apocalypsi nostra, & aliis clarissimis Prophetarum & Apostolorum, quin & totius orthodoxæ Antiquitatis testimoniis. Verba Apocalyptica nostra cap. 5. sic habent: *Audiui vocem Angelorum multorum in circuitu throni, & animalium & Seniorum, Et erat numerus illorum millia millium, dicentium voce magna: Dignus est AGNUS, QUI OCCISVS EST, accipere virtutem, & divinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem: & omnem creaturam, quæ in cælo est & super terram, & sub terra, & quæ sunt in mari, & quæ in eo, omnes audiui, dicentes: SEDENTI IN THRONO & AGNO, benedictio, honor, gloria & potestas in secula seculorum. Et quatuor animalia dicebant, Amen: & viginti quatuor Seniores ceciderunt in facies suas, & ADORAVERVNT VIVENTEM in secula seculorum:* Tam plana & perspicua de Majestate carnis Christi hæc sunt verba, ut penè affirmare ausim, ex illis solis gloriam Filii hominis divinam & infinitam evinci posse. Primò enim nec ipse Satan as inficiari audet, hic de infinita Dei potentia, virtute, fortitudine, sapientia, sessione ad dextram, vivificatione & adoratione verba fieri: ideo siquidem tot accumulatur epitheta: δυνάμις, πλῆτος, σοφία, ἰσχύς, τιμὴ, δόξα, εὐλογία, κράτος, &c. ut innuatur, dici hic de ea majestate & gloria, quæ verbis Angelorum multorum millium non exprimi queat: in cuius consideratione omnes stupeant cælestes exercitus, & ad celebrationem ac adorationem sedentis in Throno se convertant. Deinde longè certissimum est hoc, de Christo juxta humanitatem hymnum istum Angelicum concionari: ita enim habet textus: DIGNUS EST AGNUS, QUI OCCISVS EST, accipere virtutem, &c. ubi certè AGNI nomen Christo non respectu divinitatis, sed humanitatis competit, fatentibus ipsis adversariis: Ergo ea, quæ de Agno isto prædicantur, ad Christum respectu ejusdem humanitatis merito quoque referuntur.

Christo juxta cap. nem communicata esse omnia divinitatis idiomata, nunc præbatur.

Quid per κοινωνίαν vel communicationem intelligatur.

tur: fortius autem corroboratur conclusio nostra per adjunctam Agni descriptionem: AGNUS QUI OCCISUS EST, dignus est accipere: Jam si omnes ad unum quæras Sacramentarios, juxta quam naturam Agnus Dei occisus sit, responderunt, juxta humanam: id quod & nos affirmamus: concedant ergo & consequens illud, hoc est, eidem subiecto competere exaltationem, cujus hic describitur humiliatio & occisio: Non dicunt beati cœlites: Filius Dei, qui venit à cœlis, dignus est accipere virtutem: sed AGNUS, qui occisus est, dignus est accipere; ubi velut digito humanitatem Redemptoris indicant, & eam gloria divina & infinita tum dignam, tum ornatam esse, perspicue affirmant. Huc accedit vocula λαβῆν, ACCIPERE, quæ minimè omnium divinitati Filii competit: siquidem ea in tempore nihil accipere nec amittere potest: Quippe quod Deus est Ens perfectissimum: unde & vetustas hoc axioma inconcussum unanimi fide semper tenuit: Quæcunque legantur Christo tributa in tempore, non respectu divinitatis, sed respectu carnis tributa dici: Quapropter disjunctivè sic concludo:

Aut Christus accepit infinitam potestatem, & maiestatem in tempore, secundum divinam, aut secundum humanam naturam.

Non secundum divinam, alioquin Arianismus ex ore revocaretur.

Ergo secundum humanam. Id quod erat demonstrandum.

Respondent Sacramentarii: Christus accepit virtutem & gloriam in persona: Regerimus, neque nos extra personam Verbi, maiestatem divinam humanitati adscribimus: extra personam enim τὸ λόγος humanitas nusquam existit & subsistit, multo minus quicquam accipit: Nihilominus, quia Christus jam persona ὡς ἐστὶν est, duabus naturis constans, necesse fuit dicere: juxta quam naturam accepisse in tempore gloriam dicatur. Hic videas Sacramentarios ἰσχυρόν τι fovere, & Christo ratione personæ maiestatem divinam obtegisse sic statuere, ut soli divinitati adscribatur, & ab hac participatione humanitas omnino excludatur, quam prophanam, impiam & toti scripturæ contrariam sententiam, meritò damnamus, & sic contra eam insurgimus:

I. *Quæ natura in persona Christi propter naturam simplicissimam perfectionem & absolutissimam immutabilitatem, omnis prorsus mutationis, tam quoad statum meliorem, quam quoad deteriore est expers: ei etiam nihil vel exinanitionis, vel exaltationis, nihil vel gloria, vel infamia, respectu sui in tempore ullo modo obtingere potuit:*

At vero λόγος sive divina natura, in persona Christi propter naturæ suæ simplicissimam perfectionem, & absolutissimam immutabilitatem omni mutationis, tam quoad statum meliorem, quam deteriore, simplicissimè expers.

Ergo τὸ λόγος sive natura divina in persona Christi nihil vel exaltationis vel exinanitionis, nihil vel gloria vel infamia, respectu sui, in tempore, ullo modo obtingere potuit.

Majoris certitudinem ipsa ἀντιθέσις & contentionis ratio satis evidenter confirmat: Quicquid enim ulla ratione, respectu sui aliquid mutatio-

nis vel in melius vel in deterius recipit, illud simplicissimè perfectum, & absolutissimè immutabile esse, nemo nisi amens dixerit. Minoris veritas apud orthodoxos ita est αὐτόπαις, & extra omnem aleam dubitationis posita, ut qui λόγος, sive divinam Christi naturam, mutationibus vel in melius, vel in deterius ratione sui objicere velit: is cum Arrio divinitatem Filii negare statuatur: Quicquid enim Deus est, illud omnem prorsus mutationem, qualis etiam sive logica sive physica nominetur, respuit, juxta illud Num. 23. v. 19. *Deus ego, & non mutor*: Ergo sic constabit conclusioni suæ immota veritas. Jam si juxta divinam non obtigit: Ergo ἐξ ἀνάγκης consentaneum est, omnem gloriam, quam Christus in tempore accepisse dicitur, respectu humanitatis datam affirmari: sicut sinceriores Patres unanimiter asserunt: è quorum disputationibus, selectiores tantum duas sententias B. Athanasii placet huc referre, qui orat, contra Arianos 2. pag. 152. sic scribit: *Scriptura non intelligit substantiam verbi exaltatam: sed ad HUMANITATEM ejus hoc spectat, & PROPTER CARNEM EXALTARI dicitur: Cum enim ipse sit CORPUS, merito ipse, ut HOMO RATIONE CORPORIS HUMANITVS exaltari & accipere memoratur, eo quod CORPUS illa recipiat, quæ λόγος semper possidebat, secundum suam ex Patre Deitatem & perfectionem.* Et de susc. human. contra Apollinarium, fol. 534. *Quæcunque scriptura dicit Filium accepisse, RATIONE CORPORIS ACCEPTA intelligit.* Nota hoc, & applica Textum nostrum Apocalypticum subsumptionis loco, isto modo:

Atqui Apocalypsis ait: Agnum accipere virtutem, divitias, sapientiam, fortitudinem, robur, benedictionem, gloriam, &c.

Ergo hac, ratione corporis, accepta intelligit.

Præter locum autem hunc Johanniticum, alia adhuc alibi pro nobis facientia, extant testimonia: quæ ita adjiciemus, ut ordine, idiomata præcipua divina, Christo secundum humanitatem communicata probemus: Matth. 28. v. 18. inquit Christus: *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.* Hæc παντοκρατορία & omnis potestas, utiq; nihil exclusum habet, & nihil aliud est, quam infinita Dei omnipotentia: nam quod Beza cavillatur vocem ἐξουσίας, tantum auctoritatem & potestatem, non verò efficacem aliquam potentiam & δυνάμιν significare, absurdum planè ac impium est. Non quæda valet Christus auctoritate, absque potentia: & passim hæc vocula ἐξουσίας efficacissimam δυνάμιν notat, Matth. 9. v. 6. Joh. 5. v. 27. Marc. 1. v. 27. ubi solam auctoritatem interpretari, ne hostes quidem ipsi audent: immò, ut magis pateat vanitas elusionis Sacramentariæ, in hac ipsa controversia sæpius pro ἐξουσία ponitur vox δυνάμεις, quàm Sacramentarii desiderant, utpote, in nostro versiculo 12. Apocal. 5. item Matth. 26. v. 64. Marc. 14. v. 62. Luc. 22. v. 69. Insuper ἐξουσίας & δυνάμεις vocabula tanquam ἰσχυρά conjunguntur, Luc. 4. v. 36. & Luc. 9. v. 1. Alii Sacramentarii fingunt: hic Christum loqui de potentia media inter divinam & humanam, de potestate officii: alii ex Bonaventura sic verba Servatoris explicant: Triplicem esse potentiam, præsidendi, imperandi, & omnia faciendi: primam & secundam Amlingus in modesta sua respons. p. 53. Christo concedit: tertiam verò nequaquam: de prima & secunda Chri-

Num. 23, 19

Athanasii.

Matt. 28, 18

Matt. 9, 6.

Joh. 5, 27.

Marc. 1, 27.

Mat. 26, 64

Mar. 14, 62

Luc. 21, 69.

Christum loqui ait: de tertia minime: sed hæc effugia, & protoplastorum folia, nihil prorsus valent contra expressam verborum vim: OMNIS POTESTAS IN COELO ET IN TERRA: si omnis potestas, si *παντοκράτορ*, si *παντοδυναμία*, Ergo non circumscripta vel limitata, sed infinita potentia; si infinita, ergo non angelica, ergo non humana, ergo non media, sed summa & maxima, hoc est, DIVINA. Juxta quam autem naturam data est Christo? Respondetur à nobis: Juxta HUMANAM: & assertio ista sic probatur: 1. ex axiomatica Athanasii, & Leonis Epist. 81. ad Palæst. Quicquid in tempore accepit Christus, secundum hominem accepit, cui, quæ non habuit, conferuntur: 2. ex ipso Textu: *Mihi DATA est*: Dare 1. præsupponit tempus: 2. carentiam ejus, quod datur: Atqui verò nec tempus divinitati Christi congruit, quia est æterna, omnisque principii & finis expers. Nec carentia: quid enim est, quod Filius Dei non habeat? aut quo datore opus habet? Ergo necessario secundum carnem potestas omnis DATA Christo asseritur. Hoc argumentum cælo terraque firmiter esse scio, nec quicquam contra Sacramentarii afferre poterunt. Ad stipulatur nobis purior Antiquitas: D. Basilii lib. 4. contra Eunomium: Cum dicitur, data est mihi omnis potestas in cælo & in terra, de incarnatione, non de Deitate hoc intelligere oportet. Athanasius serm. 4. contra Arianos: Cum igitur verba ista Ariani depravant: Data est mihi omnis potestas, &c. hoc intellectu omnia ista interpretemur: Humanitus illum ob corpus suum ista omnia loqui, non quod necessitate adigeretur, sed ipse tamen, quasi data consisteret, quæ humanitas acceperat. Et paulo post: Dicitque se potestatem accepisse, ut HOMINEM, quam semper habebat ut DEVS. Chrysostomus citante Theophylacto in Joh. 3. Omnia Pater dedit in manum Filii, juxta HUMANITATEM. Cyrillus lib. 2. in Joh. cap. 73. Pater diligit Filium, cujus dilectionis signum est, quia omnium eorum tradidit dominium: Omnia enim, inquit ipse, tradita sunt à Patre meo. Et rursus: Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Nec quia sibi data potestas est, ideo dante Patre minor videbitur: Accipit enim ut HOMO. Augustinus lib. mediat. cap. 16. Secundum id, quod HOMO est, & ex qua parte minor Patre est, data est ei omnis potestas in cælo & in terra. Hæc de infinita omnipotentia.

Dignum verò etiam a jure Angeli AGNUM, qui accipiat GLORIAM, SAPIENTIAM, qua vocula idem divinam & INFINITAM OMNISCIENTIAM innunt: omnes enim thesauri sapientiæ & scientiæ sunt in Christo reconditi, Coloss. 2. v. 3. ubi vocula *συντηρημένοι*, reconditi, non congruit divinitati, sed toti humanitati.

Eadem ratio est VIRTUTIS VIVIFICANTIS, quæ proprietas quidem Deitatis, Christo autem juxta carnem verè & realiter communicata est. De carne enim sua expressè affirmat Servator: Joh. 6. v. 51. 54. 57. 58. Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi: si quis ederit ex hoc pane, vivet in æternum: & panis, quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro MUNDI VITA: Qui edit carnem meam, & bibit sanguinem meum, habet VITAM ÆTERNAM: Qui ederit me, VIVET IPSE quoque propter me: unde sic concludo: Quodcumque mundo vitam eternam dat & parit, id virtutem illam divinam & infinitam vivificandi habet.

Sed CARO Christi data est pro mundi vita, & qui carnem hanc edit, consequitur vitam æternam.

Ergo caro Christi verè est vivifica: & per consequens ei proprietas divina communicata.

Sessionem ad dexteram Dei quod attinet, mentionem ejus Johannes facit, cum AGNUM sedere in THRONO DEI dicit: Exaltatus est autem Agnus ad dexteram in tempore, Psal. 110. v. 1. Act. 2. v. 33. Ergo juxta humanitatem & non juxta divinitatem sessio hæc ipsi communicata est. Divinitas enim Ipsa est dextra Dei: & incommo- dissimè Filius Dei secundum Deitatem ad dextram Dei sedere, impiissimè autem juxta divinam naturam ad dextram & thronum Dei collocatus esse dicitur. Acclamant iterum omnes scriptores Ecclesiastici: Gregorius Nissenus contra Eunomium. Dextra itaque Dei exaltatus: Quis ergo exaltatus est? Humilis an excelsus: Quid autem humile nisi humanum? Quid verò aliud præter divinitatem excelsum est? Humanitatem igitur exaltatam dicit. Cyrillus dial. 6. Humanitatis parvitas in summa & excellentissima natura dignitatem pervenit, & ipsam in DIGNITATIS SOLIO collocavit, & cum carne Verbum, unigenitus Dei, dominatur omnibus non absque Patre. Cyprianus de symb. Sedere ad dextram Dei Patris CARNIS assumpta mysterium est. Neque enim incorporea illi natura conveniunt ista absque assumptione carnis & deitatis, neque sedis cælestis profectum divina natura conquirat. Ambrosius Hebr. 1. Sede à dextris meis: Hæc pertinent ad HUMANITATIS glorificationem: Victori enim Filio, & per sanctam incarnationem totius mundi Triumphatori, post resurrectionis gloriam, honorabilis confessus paternæ majestatis offertur, ut per hunc solum susceptæ humanitatis gloria declaratur, quæ deferrèmini Angelorum debuit. Idem de Fide, lib. 7. cap. 9. Propter RATIONEM CORPORIS dicit: SEDE ad dextram meam, donec ponam inimicos scabellum pedum tuorum. Leo epist. 95. HUMANÆ NATURÆ gratulandum est, eo quod sic assumpta est à Verbo unigenito, ut immortalis constitueretur in cælo, atque in terra sciret sublimis, ut INCORRUPIBILIS PVLVIS sederet ad DEXTRAM PATRIS. Damascenus lib. 3. cap. 6. Dicimus NATURAM NOSTRAM resurrexisse à mortuis, assumptam esse, & sedere ad dextram Patris. Idem lib. 4. contra Arianos: A dextris autem Dei Patris sedere dicimus Christum & equalitatem: Verum non localem dextram Patris dicimus, quo pacto enim, qui incircumscriptus est, localem habebit dextram? Localis enim dextra & sinistra eorum sunt, qui circumscribuntur. Dextram igitur Patris intelligimus gloriam & honorificentiam Deitatis, in qua Dei Filius ante secula existens, ut Deus, & Patri consubstantialis, in novissimis temporibus incarnatus est: & corporaliter sedet, conglorificata carne ejus: adoratur enim una adoratione cum sua carne, ab omni creatura. Et cap. 24. Resurgens à mortuis & apertis cælestibus portis, in dextra Patris sedet & equalitatem corporaliter.

Et hac sessione porro evincitur, rectè dici, Christo juxta humanitatem convenire OMNI-PRÆSENTIAM, quam Adversarii odiosè Ubiquitatem vocant: Dextra enim Dei nulli loco est inclusa, nulla exclusa: sed Ubique dominiū exercet, in cælo & in terra: verum de hac omnipræsentia cap. 14. forsan Deo bene favente luculentius differetur: nunc nolo Lectori nimium molestus esse: addo hoc unicum, quod AGNUS hic ab Angelis & cunctis cælicolis religiosissimè ADORATUR:

Omnipotencia Christi data est.

Juxta humanam naturam.

Basil. lib. 4. contra Eunom. Athanas. serm. 4. contra Arian.

Chrysost.

Cyrill. lib. 2. in Joh. c. 73.

Augustinus lib. mediat. cap. 16.

Christo data est omnis scientia.

Cel. 2. 3.

Et virtus vivificatrix.

Job. 6. 51.

Psal. 110. 1. Act. 2. 33. Christo

juxta carnem ad dextram Dei sedere, & collocatus esse dicitur.

Gregorius Nissenus.

Cyrill. dial. 6.

Cyprianus.

Ambrosius Hebr. 1.

Leo ep. 95.

Damascenus lib. 3. cap. 6.

Christo juxta carnem omnipotentis omni-præsentia.

Christo juxta carnem

competit
cultus ado-
rationis.

Locus Pau-
li Philipp. 2.
explicatur.

Athanas. de
fufc. nat.
hum.

Theophyl.

Aug. sup.
Pfal. 98.

RETUR: cultus autem adorationis divinum est
ιδίωμα: igitur manifestè sequitur, **CARNEM**
CHRISTI divinæ & infinitæ gloriæ participem
factam esse. Oggerunt Sacramentarii, se negare
id, quod affirmamus: respondetur autem, non
sufficere, si id negent, quod in veritatis est pro-
patulo. Dicant enim, si viri boni sunt, dicant, an
non **AGNI** titulus Christi propriè & πρώτως juxta
humanitatem competat: Si hoc, dicant porro, an
non hic **AGNUS** adoretur? an non multa millia
Angelorum, an non viginti quatuor Seniores co-
ram **AGNO** procident? Neutrum negare au-
dent, obstat enim expressa verborum litera: Fa-
teantur ergo, se contra conscientiam, os in cœ-
lum attollere, & Majestatem Christi Jesu oppu-
gnare. Facit pro tuenda nostra sententia in primis
locus Pauli, Philipp. 2. v. 9. *Quapropter Deus il-
lum in summam extulit sublimitatem* (καὶ ἑξαι-
σάτο) **DONAVIT ILLI NOMEN**, quod est su-
per omne nomen, ut in nomine **IESU** flectatur omne
genus. Rigantur licet Satan, orcus & orbis, ve-
rum enim inconcussum manet, Apostolum de
communicata adoratione, ad gloriam divinam
& infinitam exaltatione loqui: utitur enim valde
emphaticis verbis, inquiens: *ὑπερέψωσεν αὐτόν*,
SUPEREXALTAVIT ipsum: dedit illi nomen, quod
est ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, **SUPRA OMNE NOMEN**, ut
in nomine Jesu flectatur **OMNE GENUS**, & o-
mnis lingua fateatur, quod Christus sit **DOMINUS**
AD GLORIAM PATRIS. Quæso quis tam prodig-
iosè cæcus, qui non videat, verè de infinita ma-
jestate & gloria Paulum concionari. Jam verò
ait: quod Deus superexaltaverit eum, *qui humi-
liavit se usque ad mortem crucis*: qui formam servi
assumpsit, hoc est, qui servilia opera præstitit.
Arrigite aures Sacramentarii, annon hic Chri-
stum juxta **CARNEM** describi ipsimet fatebimini?
Insuper ait Apostolus: **DONAVIT**, & quidem ex
gratia donavit (ἐκ χάριτος) Ex gratia utique Christo
juxta divinitatem in tempore tribui & dari nihil
potest: Perfectissimus enim Deus est natura: Er-
go juxta humanitatem tantum verba intelligenda
sunt: quemadmodum amplius evincitur ex sa-
cratissimo nomine **JESU**, quod Servatori in cir-
cumcisione impositum est: circumcisionem au-
tem pertulit juxta carnem: Quid? quod particulæ
διὸ καὶ, ita connectunt prædicatum, ut ne portæ
quidem inferorum contra prævalere queant, sed
concedere necessum habeant quod, juxta quam
naturam Christo competit humiliatio, juxta ean-
dem attribatur ei exaltatio: sed illa **HUMANÆ**:
Ergo **EIDEM** & hæc. Subscribunt isti interpreta-
tioni Doctores Ecclesiastici: Athanasius de fusc.
nat. hum. **CARNI** excelsi donavit nomen, quod est
super omne nomen, & λόγος non accepit per gratiam
ut vocaretur **DEVS**, sed **CARO EIUS DEIFICA-
TA** est. Theophylactus super hunc locum: *Qua-
le nomen donatum est* **HUMANÆ NATURÆ**
CHRISTI? Filius DEI. D. Augustinus pulchrè
explicat, quomodo adoret Christum, non tan-
tum juxta divinam, sed & juxta humanam natu-
ram: in Psal. 98. *Fluctuans convertito me ad Chri-
stum, quia ipsum quero hic, & invenio, quo modo si-
ne impietate adoretur terra, & sine impietate adore-
tur scabellum pedum ejus*: suscepit enim de terra
terram, quia caro de terra est, & de carne Maria
carnem accepit: Et quia in ipsa carne hic ambulavit,
& ipsam carnem nobis manducandam ad salutem de-
dit, nemo autem carnem illam manducat, nisi prius

ADORAVERIT: Inventum est, quomodo adoretur
scabellum pedum Dei, ut non solum non peccemus ad-
orando: sed peccemus non adorando. Chrysosto-
mus Hebr. 7. hom. 5. *Revera magnum est & admi-
rabile & stupore plenum, CARNEM NOSTRAM*
*SURSVM SEDERE, ADORARI AB ANGE-
LIS ET ARCHANGELIS, ET CHERUBIN ET*
SERAPHIN. Damascenus lib. 3. cap. 8. *Timeo*
carbonem attingere propter ligno copulatum ignem:
ADORO Christi Dei mei simul utramq; naturam,
propter carnis unitam Deitatem. Itenunc Calvi-
niani & **AGNUM** ἀποσκύνοντες esse, ulterius dicit-
te, Summatim orthodoxè docetur, quod Christo
juxta **HUMANITATEM** **TOTA DIVINA MAIE-
STAS** ὁ λόγος realiter, hoc est ἀληθῶς & revera
communicata sit. Non enim vulgata tantum no-
stra versio: sed & alia exemplaria habent Apoc. 5.
v. 12. Dignus est **AGNUS** accipere divinitatem: neq;
tantum hoc ex idiomatis hætenus sigillatim ex-
plicitis, irrefutabiliter evincitur: sed & totidem
verbis à Paulo asseritur, Colos. 2. v. 9. *In ipso in-
habitat OMNIS PLENITUDO DEITATIS*
CORPORALITER. Plenitudo Deitatis quin in-
finitam illam & verè divinam majestatem, immo
æternam Filii Deitatem innuat, Adversarii negare
non audent: queritur tantum, juxta quam natu-
ram in Christo πᾶν πλήρωμα θεότητος inhabitet:
Respondemus: **Juxta HUMANAM**. Ea est Dei-
tatis δοκεῖον & receptaculum, ut Epiphanius lo-
quitur: neque ullis rationibus in æternum obti-
nebunt Sacramentarii, Paulum de Christo juxta
Deitatem loqui, quod in divina natura habiter
omnis plenitudo Deitatis corporaliter: quomo-
do enim vox σωματικῶς **CORPORALITER** di-
vinitati congrueret: *Deitas corporea* non est: ne-
que Deitatis plenitudo: Ergo per absurdum hic lo-
cus de Deitate Filii explicatur. Et alia adhuc e-
nasceretur absurditas, quod nimirum juxta glos-
sam Sacramentariorum, idem diceretur habitare
in seipso: aut Deitatem Filii reipsa à plenitudine
Deitatis distincta esse statueretur. Illud absur-
dum, hoc de Deo cogitare impium foret. Restat
ergo, ut credamus Apostolum affirmare, quod
IN CORPORE Christi habiter omnis plenitudo
Deitatis, adeoque Christo juxta **CARNEM** sive
corpus πᾶν πλήρωμα θεότητος **TOTA TOTA**
TOTA PLENITUDO Deitatis, propter unionem
personalem verè communicata sit. Sic interpre-
tatur verba Paulina D. Athanasius de hum. fusc.
nat. cont. Apollinar. *Cum dicit Apostolus, quod in*
Christo habiter omnis plenitudo Deitatis corporaliter,
plenitudinem illam habitare IN CARNE intelligen-
dum est. Et rursum: *In Christo, hoc est, in carne e-
jus, habitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter*.
In primis memorabilia sunt verba Cyrilli, poste-
riore libro ad Regin. quibus ex asse sententiam
nostram approbat, ac Adversariorum ceu absur-
dissimam improbat, inquiens: *In quo igitur ha-
bitavit omnis plenitudo Deitatis corporaliter?* Ita-
que propriè quidem & seorsim in natura verbi puta-
re hoc esse factum, **VALDE STULTVM FORET**.
Nam perinde esset, ac si diceret: quod ipse unigeni-
tus habitasset in seipso. Et lib. 12. Thessal. cap. 15.
Corpus Christi templum est verè, in ipso enim voluit
habitare tota plenitudo Deitatis: ut Paulus ait.
Hæc ille. Ergo ut membrum hoc antepenulti-
mum concludam, Scripturæ & purioris Antiqui-
tatis testimoniis luculenter evicimus, **AGNUM**
OCCISUM, cui δοξολογίας accinunt Angeli &
Archan-

Chrysost.
Hebr. 7.
hom. 5.

Damascen.
lib. 3. cap. 8.

Locus Pauli
Col. 2. v. 9.
de commu-
nicatione
totius divi-
nitatis ex-
penditur &
ponderatur.

Athanasius

Cyrillus.

Archangeli, verè & irrefragabiliter omnipotentia, omniscientia, virtutis vivificatricis, sessionis & ad dextram, omnipraesentia, adorationis, & uno verbo TOTIUS PLENITUDINIS DEITATIS, in unione personali, participem factam esse. Restat nunc, ut tela Sacramentarium, quibus Acropolin veritatis divinae petunt, animo infracto excipiamus & dispellamus: Et sanè im- perterriti sumus, hac in parte, nostraeque causae bonitati in Domino viriliter confidimus: quin & victoriam ac triumphum tandem nos gloriosissimè reportaturos, satis certò scimus: quia vero instituti nostri nunc non est, manus cum Sacramentariis, hoc in commentario conferere: Tractatio insuper praeter expectationem excrevit; jubeo Lectorem avidum accuratè attendere, quanto conatu adversus majestatem AGNI insurgat nobilis ille Sacramentarium Theologus, Antonius Sadeel Chandeus, qui inter omnes suae farinae homines, maximam in defendendo errore blasphemio navavit operam: attendat vero vicissim, quàm masculè cum ipso praelietur, in Sadeele Elenchomeno, Clarissimus Witebergæ Theologus D. Leonhartus Hutterus: Ejus prædictum libellum ceu pretiosum *κεφάλαιον* S. Theologiae Candidatis diligenter commendo: videbunt, Theologum nostrum aperto Marte, cum veritatis hoste, non tantum congredi, sed & judice sancto Spiritu, judice sacratissimo Dei prophetico & apostolico verbo: judice dominantium Domino Jesu Christo, suffragante toto orthodoxorum Patrum antiquissimæ Ecclesiae choro, ei, pro Sadeele, & contra Sadeelem palmam victoriæ & sertum Triumphi, unanimiter decerni: gloriamque AGNI NOSTRI Jesu Christi invictè asseri & defendi. Verè enim affirmare possum, me hoc in genere, scriptum vidisse nullum Elencticum accuratius, plenius & perfectius, quod tam undiquaque, voto & expectationi lectoris cupidi satisfaciatur. Nos propter tyrones Theologiae, excentris Adversariorum argumentis, duo tantum & quidem apud hostes veritatis triaria excerpemus: ut videant simpliciores, quanti cetera viliora & debiliora tela æstimanda sint. Sic ergo insurgunt in libro Staffortiano, pag. 109.

D. Hutter, in Sadeele Elenchomeno, per totum librum imprimis à pag. 344. usque ad finem, huc est, usque ad pag. 813.

1. Argum. Sacrament. cont. commun. Manifestat.

Quicquid non est subiectum essentialium Dei proprietatum, de eo realiter & verè essentialia Dei proprietates predicari nequeunt.

Atqui natura humana non est subiectum essentialium Dei proprietatum.

Ergo de humana natura realiter & verè essentialia Dei proprietates predicari nequeunt.

Hic Syllogismus, etsi prora & puppis est Calvinianæ classis, multipliciter tamen, tum absurditate tum impietate laborat: Si enim major sive propositio de subiecto inhaesionis physico, locum in Theologia obtinet authenticum, necessum est, ut eodem ariete tota majestas sacrae Trinitatis expugnetur: vipore enim majoris sic posset concludi:

Quicquid non est subiectum essentialium Dei proprietatum, de eo verè & realiter essentialia Dei proprietates predicari nequeunt:

Atqui vero Deus Pater, Filius & Spiritus Sanctus non sunt subiectum physicum (de quo loquuntur Calviniani) essentialium Dei proprietatum: alioquin enim tres personae Deitatis tanquam subiectum ab essentialibus differrens proprietatibus, & sic simpli-

cissima Essentia Divina simplicitas tolleretur.

Ergo de Deo Patre, Filio & Spiritu Sancto essentialia proprietates verè predicari nequeunt.

Hæc conclusio ab ipsismet hostibus impia & blasphemica judicatur: quia verò super majorem extracta est, & ex propositione Calviniana omnino sequitur; idcirco fateantur, axioma illud philosophicum, de subiecto inhaesionis, in mysterio tam tremendo & *ὁμολογούμενον* magno, locum obtinere prorsus nullum: licet enim proprietates corpori Christi non insunt subiectivè & physicè, insunt tamen mysticè & personaliter, nihilominus verè & realiter. Ad idem recidit responsio, cum argumentum jam expeditum aliter informant, hoc modo:

Dicit de aliquo requirit inesse:

Atqui verò plenitudo Deitatis non inest humanitati Christi, non inhaeret subiectivè,

Ergo nec de ea dicitur vel predicari potest.

Major sano Logicorum sensu intellecta, ex abundanti concedatur: Assumptio verò laborat paralogismo insufficientis enumerationis. Licet enim plenitudo Deitatis non insit humanitati subiectivè & inhaesivè: tamen inest personaliter & mysticè: & inde realiter de ea predicari potest & debet. Nam si putant Calviniani, nihil de aliquo predicari posse, nisi insit subiectivè, admodum falluntur, & turpissimè, praesertim in foro Theologico hallucinantur: id quod patet exemplis sequentibus: De Deo verè predicatur: quod sit creator; & tamen creatio non inest Deo subiectivè: Deus dicitur omnipraesens: nec tamen omnipraesentia inhaeret ei physicè: De homine credente predicatur, quod sit justitia Christi justus: Nec tamen inhaeret ei justitia subiectivè, alioquin victoriam obtinerent Pontificii. Explosum igitur sic est argumentum unum bifurcum primarium.

Alterum, de quo mirificè tum Sacramentarii, tum Esawitæ gloriantur, sic habet:

Quodcumque dogma introducit confusionem trium personarum divinitatis, id absurdum & impium est:

Sed hoc facit dogma de communicatione idiomatum.

Ergo.

Minorem sic probant:

Si AGNO, vel Christo, juxta humanitatem, verè communicata est plenitudo Deitatis, & nominatim omnipotentia, omniscientia, omnipraesentia, &c. hac verò attributa toti Trinitati sunt communia, certè sequitur, omnes tres personas esse incarnatas, & sic tum Trinitatis, tum Incarnationis articulus confunditur.

Sed utrumque verum prius.

Ergo & posterius.

Respondeo: Quanti quanti reputentur apud suos Adversarii, hic certè quovis tyrone & *ἀναλκάρτη* rudiores deprehenduntur, utpotè, qui personas Trinitatis ab invicem discernere non possunt: proinde ut erudiantur, opus habent: quam operam lubens præstabo. Fateor itaque initio, omnipotentiam, omniscientiam, omnipraesentiam & similia attributa, toti Trinitati communia esse, scilicet si in *εἰς* simplicissimè absque respectu personarum considerentur: vicissim verò fateri cogun-

Refutatio.

2. Argum. Sacrament.

Responsio.

coguntur Antagonistæ, quod sit omnipotentia, omniscientia & FILII propria, & hypostaticos determinata: hoc pacto, ut quemadmodum *ὡς αὖτε* Filii non est communis Trinitati, ita nec Filii omnipotentia & omnipræsentia, quatenus hypostaticos consideratur. Vocula enim Deus, essentia divina, attributa divina, &c. dupliciter considerantur, aut absolute, aut relative & determinate: priori modo sumpta tota Trinitati competunt: posteriori, singulis personis solis. Jam in quantum sunt communia, & ad essentiam *ὡς αὖτε* spectantia, non dicuntur AGNO DEI communicata: sed quatenus sunt hypostatica, solius Filii propria, & cæteris personis Trinitatis incommunicabilia: Qua ratione tota structura argumenti corrumpitur, & in fumos abit, quicquid Blaterones de incarnatione totius Trinitatis, & confusione trium personarum Deitatis garrunt. Si distinctionem allatam negent, vide quælo, quid hac negatione importent: Nisi enim quælibet persona sit omnipotens, omnisciens, omnipræsent, & quidem ita, ut omnipotentia Filii non sit omnipotentia Patris, vel Spiritus Sancti, sequeretur, Personam quælibet non verè esse Deum: sequeretur, Personas non esse realiter in Trinitate distinctas: sequeretur, hypostases divinas nomina tantum esse distincta, non verò *ὡς αὖτε* verè subsistentem divinam: sequeretur quaternitas in Trinitate: nimirum: 1. Persona Patris. 2. Persona Filii. 3. Persona Spiritus Sancti. 4. Omnipotentia & communis tota tribus personis essentia: Brevibus dico, Arianismus, Atheismus, Sabellianismus & Servetianismus totis plaustris in theatrum Ecclesiæ ex orco reduceretur.

9. Argum.
Sacramen-
tariorum,
& quidem
speciosissi-
mum.

Unum adhuc valdè classicum habent argumentum, quando sic incespitant:

Aut omnia idiomata Divinitatis Christo juxta carnem attributa sunt, aut quædam;

Non quædam: Deus enim est ἀμέριστος, & impartibilis:

Ergo omnia: Si omnia: Ergo natura humana facta est æterna & infinita: Inter attributa enim Dei numeratur æternitas, qua principio & fine caret: insuper Deus caret principio effectivo: Ergo & humanitas eo careere dicetur, quod absurdum est & impossibile.

Responsio.

Obiectio hæc fucata & satis speciosa est, ad fallendos hominum simpliciorum animos perquam apta: sed nos argutias istas *ἡδυνώμεν γνώσεως*, verbi divini adminiculo, facile contundemus: dico igitur primo, nos aperte fateri, non quædam, sed omnia idiomata, Christi carni communicata esse: juxta Pauli pronuntiatum, Coloss. 2. v. 9. *In ipso inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter*: si ergo λόγος totam plenitudinem Deitatis suæ personaliter communicavit assumptæ naturæ, nihil certè prætermisit incommunicatum. Et quia idiomata seu attributa æternitatis & immensitatis, &c. inseparabili nexu cum reliquis attributis divinis coherent, Divina enim potentia, quæ operationes suas per humanitatem assumptam exerit, est æterna, immensa & infinita potentia, idcirco nec æternitas nec infinitas, suo modo à communicatione excluduntur. Inde tamen non sequitur: Ergo humana natura est æterna, est infinita, immensa, essentia spiritualis, principio effectivo carens: uti enim ex reliquo-

rum attributorum communicatione humanitas Christi in seipsa aut secundum se essentialiter aut per essentiam, proprietate naturæ non est facta omnipotens, omniscia, vivifica, sed attributa illa divinitatis λόγος PERSONALITER SIBI unita habet: ita ut in illa & per illam operationes suas exerat: Ita hæc attributa, æternitas, immensitas non tribuuntur carni Christi essentialiter, ut ratione suæ naturæ fiat æterna, minimè gentium: sed in unione in persona, in attributis: per unionem enim habet, quod homo Jesus Christus est æternus, creator cæli & terræ, sine principio & fine, uti Lutherus noster, beatæ memoriæ, piissimè docet. Per unionem & inde descendentem communicationem habet, quod æterna, immensa & infinita majestatis personaliter particeps factus est: atque ita æternitatem & immensitatem implicite in idiomatibus accepit: unde tamen immensitas, vel natura ipsius æternitas non sequitur. Illustrabo rem exemplis, & secundum hominem loquar, uti Apostolus nonnunquam *ἀφενεῖας ἐν* *κα* factitare consuevit: Anima est essentia ἀμέριστος, non habens partem extra partem, cum sit in toto corpore tota, & in singulis partibus tota: potentias quidem suas communicat corpori, ut oculus videat, auris audiat, cor intelligat: non tamen ideo corpus fit inde substantia spiritualis & immortalis, sicut est anima: Ignis etiam se totum & facultates suas ignito ferro, non tamen inde protinus ferrum ignitum fit substantia elementaris levis, sursum tendens, sed nec vera & realis communicatio ignis ad ferrum ideo infringitur. Opinor sic dissolutum nodum, quem Sacramentarii & Jesuitæ arbitrantur indissolubilem: nempe, humanitati Christi æquè æternitatem & immensitatem, quàm cætera idiomata datam esse, non autem in natura, sed in persona, & implicite in communicatis attributis. Planè verò eandem esse rationem ipsorum idiomatum carni Christi personaliter inhabitantium non assero: æternitas enim & immensitas Deitatis λόγος, quia ad totam plenitudinem Deitatis pertinent, personaliter quidem inhabitant in assumpta carne, sed non peculiares pro se *ἐνεργείας* in assumpta natura & per eam proferunt & exerunt. Reliqua verò Deitatis Verbi attributa, ita personaliter inhabitant in assumpta natura, ut *ἐνεργείας* suas, in illa & per illam exerant, quibus tamen, ut dictum est, æternitas & immensitas individuo nexu coherent: Divina enim potentia *ὁ* λόγος, quæ operationes suas per assumptam carnem exerit, est æterna & immensa potentia. Insuper, *ἐκ* *θεωρίας* addam istud: si maximè fateremur, aliqua idiomata non esse communicata, quæ scriptura non *ἀφενεῖας* & *ἀντιλεξι* ponit: tamen non sequeretur inde, quod essentia divina vel Deitas Filii non maneret ἀμέριστος & impartibilis. ESSENTIA quidem DEI IN SE SE considerata est individua: ideo essentialia idiomata in DEO, absolute in sese considerata, non possunt esse à se invicem distincta: Neque enim alia sui parte Deus justus, alia sapiens, alia potens, alia bonus est: Nec alia tanquam qualitas in Deo est potentia, alia sapientia, alia vita, alia bonitas, sed individua, unica & simplicissima illa divina essentia, est ipsa potentia & sapientia divina. Quando verò individua illa divinitatis essentia ad creaturas refertur, atque ita non in Deo absolute, sed AD EXTRA RELATE consideratur, quod

Similitudines.

Distinguntur idiomata divinitatis Christo communicata, certo respectu.

quod scilicet in creaturis non eadem in omnibus, sed alia in aliis efficiat, quædam justitiâ sua, quædam bonitate, quædam potentiâ, quædam sapientiâ: In eâ relatione & consideratione distinctionem inter essentialia idioma- ta non sanè in se, sed RESPECTU CREATURARUM dari, vix negabunt Adversarii: qui si in lepra blasphemii erroris hære, quàm inde liberari malunt, faciant id suo cum damno & periculo: Nos homines profanos indignos judicamus, ut pluribus eis respondeatur. Impensè verò gaudemus & triumphamus, AGNUM in carne nobis similem ad dextram Patris in gloriâ sedere & majestate infinitâ: cujus nomen religiosum, quia tam protervè allatrant & prophanant Sacramentarii, haud dubiè olim coram tribunali ejus tremendo ejukabunt. Quid enim? si quis de Imperatoris Filio remissus, quàm par est, sentit, annon ipsum Cæsarem gravissimè offendit, & hoc nomine pœnam luit? quemadmodum Nicephorus lib. 12. c. 9. elegantem historiam describit, quam coronidis loco adjicere placet. Verba auctoris sic habent: *Magnus Amphilo- chius, unus ex eis, qui tùm Constantinopolin advenerant, Episcopis, non ille quidem in rebus agendis versatus, sed alioqui senex venerandus, atque in rebus divinis acrimente pradi- tus, Imperatorem Theodosium adiit, eique, ut Arianorum conventus ab urbibus semoveret, supplicavit, Imperator autem petitionem eam, quod durior inhumani- orque esse videretur, non comprobavit: At sapiens ille senex tùm quidem tacitus abiit, & consilio deinde sapientiore facinus memoriâ dignum fecit. Cùm namque rursus cum reliquis Episcopis in aulam venisset, & Imperatorem ita ut decet, atque ut alii Episcopi fecerant, piè & suaviter admodum con- saluasset: filium ipsius Arcadium, qui nuper ad Im- perium lectus fuerat, non eadem illi impertitâ reve- rentia observantiâ, in honoratum relinquit: Verùm ad eum accedens, & velut cum puero colloquens, manuque eum demulcens, salve & tu, ô puer, in- quit. Imperator, quod senem Amphilo- chium ru- diori animo esse, & rusticius agere existimaret, quo- modo filium salutare deberet, docuit. Atque ille suf- ficere ei honorem talem, dixit. Imperator autem irâ percitus, & velut filius injuriâ affectus esset, gravi- ter commotus, cum convicio Episcopum abduci jus- sit. Ille porrò quamvis protruderetur, conversus ta- men paululum, consiliumque in animo occultatum proferens: Videsne, inquit, ô Imperator, quàm tu procaciter filio illatam contumeliâ non fers, sed a- marulenter propter summissiorem compellationem in nos excandescis? Sic scilicet existimare te oportuit, succensere etiam cœlestem Imperatorem & Pa- trem unigeniti propter eos, qui non communem illi tribuunt honorem, sed dissimilem, & longè minorem Patre vocare audent. Imperator cùm inde rem a- ctam intelligeret, & verba ea admiraretur, quam- primum ad se Sacerdotem Dei accersivit, & ad pedes ejus provolutus, veniam ab eo petiit. Neque aliter, quàm ipse dixisset, se rem habere professus est. Atque in eâ sententiâ confirmatus, postea eos, qui aliter, quàm Nicæa statutum fuerat, opinarentur, aver- satus est. Contentiones in foro & inanes conventus in- hibuit, disputationibus de Deo & naturâ ejus finem omnino imposuit, & constitutione publicè proposi- tâ, periculum, qui ei non parerent, denuntiavit: pœ- nam ei quoque, qui contrâ venire ausus esset, com- minatus. Ita factum, ut Arianis & Eunnianis*

pulsis, τὸ ὁμολογεῖν consubstantialis fidei professores Ecclesias moderarentur. Hæc Nicephorus. Et sic doctrinam capituli hujus primum, de Maje- state Filii Dei & hominis Jesu Christi concludi- mus: Lectorem amicè orantes, ne prolixitatem ægrè ferat: Potius ea, quæ prolata sunt, ad incre- mentum agnitionis salutiferæ Jesu Christi, ad stabilimentum fidei, & tandem ad emolumen- tum vitæ æternæ directâ esse credat. Deoque æ- terno pro jubare veritatis cœlestis ex animo gra- tias nobiscum indefessas agat. In cæteris doctri- nis breviores erimus.

XVI. Quia Agnus noster coronatus est po- tentiâ, sapientiâ, divitiis, fortitudine, gloriâ, ho- nore & benedictione: idcirco si cui nostrum deest robur, oret Jesum, si deest sapientia, pe- tat eam ab Agno, si vitam anhelat æternam, ac- currat ad eum, qui est Deus vivens in secula secu- lorum. Ille enim infirmos roborare, lapsos erige- re, stantes levare, vulneratos sanare, rudes instru- re, egenis opem ferre, humiliatos exaltare, & ma- ledictos benedicere potest: siquidem in ipso be- nedicuntur omnes gentes terræ, uti passim scri- ptura testatur.

XVII. Cæterum & illud observationem me- retur, quod omnis creatura, quæ in cælo, quæ su- per terram, quæ sub terrâ & in mari, & quæ in eis, omnia coram AGNO se humiliant: bene- dictionem, honorem & gloriam ei accinunt. Est enim isthæc humiliatio & quasi homagium, evidentissimum majestatis infinitæ testimo- nium, ad quam AGNUM, hoc est, Christum juxta carnem evectum & exaltatum esse, supra- prolixè probavimus: In Spiritu vaticinabatur subjectionem hanc omnium creaturarum Da- vid, Psal. 8. v. 4. 5. 6. 7. 8. *Quid est HOMO quod memor es ejus? Aut Filius hominis, quod visitas eum? Si videris eum paulisper deficere à Deo: Sed glo- riâ & honore coronabis eum. Constituas eum su- per opera manuum tuarum; omnia subiecisti sub pe- dibus ejus: Oves & boves universos, insuper & pecora campi, volucres cæli & pisces maris, & qua perambulant semitas maris. Vaticinii hujus com- plementum vix alibi in toto novi Testamenti co- dice clariùs, vix planiùs & plenius, quàm hic, de- scriptum reperitur: ubi subiectio omnium crea- turarum cœlestium, terrestrium & marinarum, vel pueris perspicua, & quidem eleganti proso- fopopeiâ habetur. Quis ergo tam prophanæ mentis, ut de AGNI nostri sacratissimi divinâ Ma- jestate, vel tantillum ampliùs dubitare & halluci- nari velit?*

XVIII. Simul verò jucundum fuerit confide- rate, quâ ratione non tantum sancti homines, & cœlestia illa Angelorum agmina, sed & ir- rationabiles & mutæ cunctæ creaturæ Christum glorificent & honorent: Nimirum sic: quando juxta præscriptas sibi leges operantur & mo- ventur, dum ad nutum Domini dominantium præstò sunt, dum ad nutritionem piorum, neces- saria illis suppeditant: dum pro gloriâ Domini adversus impios decertant: ita David cœlos enarrare gloriam Domini, Psal. 19. vers. 1. & pul- los corvorum Dominum invocare, Psal. 147. vers. 9 affirmat. In primis verò octavi Psalms par- te primâ, nec non multis versiculis decimi o- ctavi, toto itidem centesimo quarto, centesi- mo, quadragesimo septimo, octavo & nono uni- versas creaturas Deum collaudantes, gloriam

Genes. 12.
Genes. 15.
Galat. 3.

Subiectio
humiliatio
omniū crea-
turarum, est
evidens, te-
stimonium
Majestatis
Christi di-
vinæ.
Psal. 8. 4. 5.
6. 7. 8.

Quâ ratio-
ne creatura
mutæ Chri-
stum glorifi-
care dicun-
tur?

Psal. 19. 1.
Psal. 147. 9.

Historia
pulchra ex
Nicephoro,
lib. 12. c. 9.

Syrac. 43.
Rom. 1.
Act. 17.

potentiae, sapientiae, bonitatis & divitiarum ejus testificantes introducit: quem in modum Syracides cap. 43. & Paulus Rom. 1. & Act. 17. affirmant, ex creaturis visibilibus, invisibilis Dei gloriam, majestatem & divinitatem manifestam reddi. Exempli gratia unam atque alteram creaturam perpendamus: utpote initio terram ipsam: annon ejus soliditas Dei creatoris omnipotentiam? annon structura splendida opificis sapientiam? annon animalia & omnes fructus terrae excelsi misericordiam luculenter attestantur? Enimvero, si quis terrae stabilitatem, & utramque fecunditatem, internam, quoad metalla auri, argenti, ferri, stanni, margaritas, &c. externam, quoad arbores innumeras, quoad ligna & aedificiis & hyemi utilia, quoad fruges varias, quoad medicamenta pro infirmis, quoad pabula hominum & jumentorum, &c. consideret, necessum habet, ut in admirationem creatoris rapiatur, & cum Davide exclamet: *Domine Deus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra.* Sic & cœli opus vastum, latissime extensum, aspectu jucundum, ornatu speciosum, tempore diuturnum, robore firmum, clamât se habere creatorem Deum, Dominum virtute & sapientiâ infinitum. Luna luminis sui magnitudine, vicissitudine, diuturnitate: nec non stellæ splendore fulgidissimæ, magnitudine maximæ, numero plurimæ, ortus & occasus vicissitudine, de gloriâ Jehovah infinitâ concionantur: unde & sanctus Hiobus cap. 9. vers. 7. 8. 9. 10. quod Deus corde sapiens, & robore potens sit, inde se habere affirmat, *precipit soli, & non oritur, stellas claudit quasi sub signaculo, extendit cœlos, & gradiuntur super fluctus maris. Facit Arcturum & Orionem, & Hyades & interiora Austri, facit magna & mirabilia, quorum non est numerus.* Huc pertinent illa Esaiæ verba, cap. 40. vers. 26. *Levate in excelsum oculos vestros & videte, quis creavit hæc, qui educit in numero militiam eorum, & omnes ex numero vocat.*

Hiob. cap. 9.
v. 7. 8. 9. 10.

Esa. 40. 26.

Syr. cap. 43.

Deum de-
voce celo-
bremus.

Psal. 115.

Daniel. 9.

XIX. Discamus verò ab Angelis, beatis electis, & ipsis irrationalibus creaturis, ut non nos, sed Deum nostrum devotè celebremus, gratiasque ei pro omnibus beneficiis corporali- bus & spiritualibus agamus, & tùm potentiam tùm bonitatem ejus prædicemus, sicut David Psal. 115. præit, *Non nobis Domine, inquit, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Et Daniel. cap. 9. *Tibi Domine gloria, nobis autem confusio faciei.* Inprimis verò in triumphanti Ecclesiâ opus Redemptionis Christi collaudatur, quantò magis hîc id factu opus est, in militanti? Sed quotusquisque nostrum invenitur, qui seria quotidie Redemptori suo pro passione, cruciату & morte acerbissimâ *χαριστήρια* solvat? Qui ex Agni occisione bonitatem & sapientiam Dei agnoscat? Agite ergo charissimi, & impostero, quæ hætenus neglecta sunt, indefesso studio & labore devotæ glorificationis compensare contendite: vitulos

labiorum sacrificate, & gratias Deo vestro indefinenter agite.

XX. Tandem in hoc capite quinto occurrit locus de Invocatione solius Dei viventis in secula: adversus multiplicem Pontificiorum idololatriam: Qui corde recedentes à Domino, sibi alia fingunt & proponunt Numina, quæ cultu adorationis & invocationis religiosæ venerantur, seque istâ idolomaniâ non peccare contra Dei verbum, falsò arbitrantur: Ut ergo & hæc in parte animi piorum rectè præmuniantur, lubet rem paulò considerare altius, & totam materiam certis membris ac circumstantiis comprehensam, ob oculos lectorum proponere.

Initio nullibi in totâ & universâ scripturâ: 1. vel mandatum, 2. vel promissio, 3. vel viri sancti exemplum habetur, unde Invocatio vel Angelorum vel beatorum hominum in cœlis, vel adoratio imaginum & statuarum, vel cultus religiosus reliquiarum probari & demonstrari queat, id quod talem Syllogismum parit:

Quicquid sit EXTRA Scripturam, id sit contra Scripturam:

Invocatio Sanctorum & adoratio imaginum sit extra Scripturam.

Ergo & contra.

Majoris connexio nititur verbis Apostoli, Galat. 1. v. 9. *Si quis aliud Evangelium predicaverit, Gal. 1. 9. PRÆTER ID,* (Nota bene, *Præter*, inquit Paulus, non contra) *quod prædicatum est, anathema sit.* Minor constat ex ipsâ Scripturâ, quæ talem idololatriam minimè vel præcipit, vel statuit: Ergo vera conclusio: Ac ut fortius premantur novelli Pontificii, audiant propriam Antecessoris ipsorum confessionem. Sic enim Johannes Eccius in Enchiridio locorum communium adversus Lutherum, pag. 106. *Explicite non est præcepta Sanctorum Invocatio in sacris literis: Non in Veteri Testamento, ubi populus alioquin erat propensus in idololatriam: & Patres erant in Limbo nondum beati. Esa. 63. Abraham nescivit nos, & Israël ignoravit nos: Sub Evangelio etiam non fuit præceptum, ut gentiles conversi crederent, se iterum induci ad cultum terrigenarum, ut pro veteri more Sanctos, non ut Patronos, sed ut Deos adorassent: sicut Lycaonia Paulo ac Barnabæ sacrificare volebant, Act. 13. Porro si Apostoli & Evangelistæ docuissent, Sanctos venerandos, arrogantia datum eis fuisset, ac si ipsi post mortem gloriam illam quasi vissent: Noluit ergo Spiritus Sanctus expressis scripturis docere venerationem Sanctorum.* Quid cupimus amplius? *Ex ore tuo, inquit Christus, justificaberis, & ex ore tuo condemnaberis, Matth. 12. vers. 37.* Quia igitur tantus apud Pontificios Doctor ipsemet fatetur, in sacris literis non esse explicite præceptam Invocationem Sanctorum, nullum de eâ vel in Veteri vel in Novo Testamento, sive apud Prophetas, sive apud Apostolos reperiri mandatum: Ergo impiè decrevit conciliabulum Tridentinum, Anno 1563. 3. Decembris, Episcopis mandans, ut doceant Sanctorum Invocationem & imaginum usus, & eos, qui aliter docent, impiè sentire prædicent: contra quod decretum sic arguo:

Ubi non est lex, ibi nulla est prævaricatio:

Sed de Invocatione Sanctorum, & c. fatente Eccio nulla extat in scripturis lex;

Ergo

Invocatio
Sanctorum
Papistica
refutatur
sequensibus
fundamen-
tis solidissi-
mis.

Joh. Eccius
in Enchirid.
loc. comm.
adv. Lutherum,
p. 106.

Invocatio
Sanctorum
in Scriptura
non est fun-
data.

Matt. 12. 37

Ergo nulla apud eos, qui invocationem Sanctorum non docent, potest esse pravaricatio.

Neq. in primitivâ Ecclesiâ fuit usitata.

Euseb. lib. 3. cap. 29. & lib. 5. cap. 7. Irenæ. lib. 2. adv. hæres. cap. 58.

Deinde, negare nequeunt Pontificii, Invocationem Sanctorum in primitivâ Ecclesiâ Catholicâ planè non usitatam fuisse. Et si enim mox post tempora Apostolorum, errores varii in Ecclesiam irrepererunt, teste Euseb. Histor. Eccles. lib. 3. cap. 29. & lib. 5. cap. 7. tamen Invocationem Sanctorum publicè traditam, in Actis primitivæ Ecclesiæ non legimus. Irenæus potius, Scriptor Antiquissimus, lib. 2. advers. hæres. cap. 58. ait, quòd Ecclesia suo tempore ne Angelos quidem adoraverit: sed orationes mundè & purè & manifestè direxit ad Dominum, qui omnia fecit, & nomen Domini nostri Jesu Christi. Et cum in Arabiâ inciperent colere B. virginem Mariam: eidemque sacrificarent (id quod & nunc in Papatu fit, ubi mulierculæ cereos, corollas, gallinas & similia ad statuas Mariæ deponunt) mox Epiphanius se opposuit, & tractatus duos contra Antidico-Marianitas, hæc. 78. & Collyridianos hæc. 79. scripsit:

Sed ab Antiquitate improbat.

In priori, fol. 342. hæc habentur verba: Offerre B. Mariæ est impium, nefarium ac blasphemum negotium, alienum à predicatione sancti Spiritus: totum diabolicum opus, & spiritus immundi doctrina, quâ impletur hoc: Deficient quidam à sanctâ doctrinâ attendentes fabulis & doctrinis Demoniorum: Erunt enim mortuis cultum divinum præstantes, quemadmodum etiam in Israël coluerunt. Et paulò post: Non convenit colere Sanctos ultra decorum, sed honorare ipsorum Dominum. Cesset igitur error seductorum: Neque enim Deus est Maria, neque de cælo habet corpus, sed ex conceptione viri & femina, secundum promissionem verò velut Isaac, disposita, ut nemo in hujus nomen offerat, suam enim animam perdit. Tract. poster. adv. Collyrid. pag. 344. ita scribit Epiphanius: Est ludibrium tota res, & anicula-rum fabula: Quæ Scriptura de hoc narravit? Quis Prophetarum præcepit hominem adorari, nedum mulierem? Eximium equidem est vas Maria, sed mulier, & nihil à naturâ immutata. Et iterum: Neque Helias adorandus est, etiam si in vivis sit: Neque Johannes adorandus est, quanquam per preces suas proprias dormitionem suam admirandam effecerit, imò potius ex Dei gratiâ acceperit. Sed

Nb.

neque Thecla, neque quisquam Sanctus adoratur: Non enim dominabitur nobis antiquus error, ut relinquamus VIVENTEM, & ADOREMUS ea, quæ facta sunt ab ipso: coluerunt enim & adoraverunt creaturam propter creatorem, & stulti facti sunt. Si enim Angelos adorari non vult, multò magis eam, quæ genita est ab Anna, quæ ex Joachim donata est Anna? Sit in honore Maria: Pater, Filius & Spiritus Sanctus adoretur: Mariam nemo adoret: non dico mulierem, imò neque virum: DEO debetur hoc mysterium. Neque Angeli cupiunt talem glorificationem. Ecce Epiphanius adversus adorationem Mariæ & aliorum hominum zelum acerrimum & ferventissimum. Sed neque Cyrilli Alexandrini tempore error hic in Ecclesia obtinuit: Anno enim Christi 430. sic Cyrillus scripsit: Sanctos Martyres neque Deos esse dicimus, neque adorare consuevimus: laudamus autem eos potius summis honoribus, quòd pro veritate strenuè certarunt, & fidei sinceritatem servarunt, ita, ut & suam animam contempserint, & mortis terroribus valedicentes, prævaluerint in summis pe-

Cyrillus.

riculis, tantæque fuerint fortitudinis, quasi statuas sibi sua vite excutaturi. Similiter Ambrosius Episcopus Mediolanensis, tom. 5. fol. 347. piè ait: Ad Deum suffragatore non opus est, sed mente devotâ. Idem docent Chrysostomus tom. 3. homil. de prof. Evangel. pag. 1048. & Augustinus Hippo-nensis Episcopus, tom. 1. de relig. verâ, cap. 55. Inde sic concludo:

Quodcunq. dogma ignotum, vel potius impium fuit habuim, in primitivâ catholicâ & orthodoxâ Ecclesiâ, illud quoq. nobis merito nunc tale habetur: non enim rectum temporis progressu fit, quod unquam pro errore justè habuim est.

Atqui verò dogma de Invocatione Sanctorum improbat a columnis præcipuis orthodoxæ & antiquissimæ Ecclesiæ.

Ergo & nunc illud merito à nobis improbat.

De majoris connexionione dubitat nemo, nisi planè vecors & vefanus: Minorem hætenus testimoniis clarissimis Patrum orthodoxorum demonstravimus. Salva igitur & inconcussa manet conclusionis firmitas.

3. Quando igitur, & quâ occasione irrepsit hæc idololatria in Ecclesiam? Durandus in rationali divinorum offic. lib. 4. cap. 35. fatetur ipse, quòd veneratio Sanctorum ante tempora Papæ Sylvestri usitata non fuerit: sed post tempora demum Sylvestri cœperit. Et patet ex monumentis scriptorum Ecclesiasticorum, Origenem aliquo modo semina invocationis Sanctorum sparsisse, nimis illis & valdè hyperbolicis defunctorum compellationibus, quavis nondum expressè cultum religiosæ Sanctorum adorationis statuit: progressu tamen temporis Satanas fictâ aliquâ apparitione virginis cujusdam Potamiænæ, imposuit: de quâ Eusebius lib. 6. cap. 4. sic scribit: FERTUR Basilides narrasse, quomodo Potamiæna triduo post martyrium, nocte sibi adstiterit, coronamque capiti suo imposuerit, ac dixerit: interpellasse se pro ipso Dominum, ac petita impetrasse: Ulbi tamen notandum est contra Pontificios, nihil etiam hoc in loco haberi de Invocatione Sanctorum. Sit enim ex abundanti verum, Potamiænam pro Basilide interpellasse: non tamen sequitur, immò nec dicitur, quòd Basilides eam hoc nomine invocaverit, sed potius, quòd virgo Potamiæna ante mortem suam id Basilidi sanctè promiserit. Quamvis tota narratio satis dubiæ fidei esse videtur, cum ipse Eusebius ad assertionem eam recitet, verum ita FERRI, dicat. Proinde & hanc ob causam dogma istud Pontificium, merito nobis maxime suspectum manet, quia videlicet super apparitionem supersticiosam, & fabulæ haud dissimilem extructum perhibetur. Ac ne diutius Lectorem detineamus, placet succinctâ seriè aliquot proferre rationes, quibus solum Deum adorandum, & per consequens invocationem Sanctorum erroneam esse, demonstratur:

Et tempore Sylvestri Papa demum introducta. Durand. in Ration. Divinor. offic. lib. 4. cap. 38. Origenes semina sparsisse invocationis Sanctorum.

Euseb. lib. 6. cap. 4.

Invocat. Sanctorum ex superstitione & fabulis orta. Nequaquâ Sanctos, sed Deum solū esse invocandum, probatur multis rationibus.

I.

Si scriptura adorationem Soli Deo competere affirmat, utique Sanctis competere non potest:

Atqui verum prius, Matth. 4. v. 10. & Deut. 6. v. 13. Deut. 10. v. 20. Dominū Deum tuum adorabis & illi soli servies. Psal. 50. v. 15. Invoca me.

Ergo & posterius: quod erat demonstrandum.

Matt. 4. 10. Deut. 6. 13. Deut. 10. 20. Psal. 50. 15.

II.

Ille invocandus est, qui invocantes exaudire,
 & opem eis ferre potest:

Psal. 4. 1.
 Psal. 45. 18.

Sed hoc solus Deus prestare solet ac potest: Psal.
 4. v. 1. Cum invocarem, exaudivit me
 DEUS. Psal. 145. v. 18. Propè est Do-
 minus omnibus invocantibus eum.
 Esa. 55. v. 6. Invocate Deum, dum est
 propinquus.

Esa. 55. 6.

Ergo & solus adorandus: Si solus: Ergo exclu-
 duntur ab adoratione & invocatione de-
 functi Sancti, utpote qui nobis non pro-
 pè sunt, qui gemitus nostros non audire,
 nec opem ferre possunt. Et hoc erat de-
 monstrandum.

III.

Rom. 10. 14.

In quem non credimus, eum nec invocamus,
 Rom. 10. v. 14. Quomodo invocabunt,
 in quem non credunt?
 Atqui verò in Sanctos non credimus, sed in
 solum Deum, quod & Pontificii conce-
 dere coguntur.

IV.

Esa. 40. 41.
 42. 44. 46.

Ergo quoque jure ipsos non invocamus.

IV.

Quicumq; non est verus Deus, is invocari non
 debet, Esa. 40. v. 41. 42. 44. 46.
 Sancti in cœlis non sunt Deus.
 Ergo non invocandi.

V.

1. Reg. 8. 7.

Qui nō potest introspicere cor hominis, & scru-
 tari tenes eorum, ille invocari nequit.
 Sancti non possunt introspicere corda viven-
 tium, dicitur enim expresse 1. Reg. 8. v.
 7. SOLUS DEUS novit cor hominis.
 Ergo nec invocari possunt.

VI.

VI.

Qui non est omnipotens, ei invocatio non
 competit.
 Sancti non sunt omnipotentes.
 Ergo eis invocatio non competit.

VII.

VII.

Qui non est infinitè misericors & benignus, ut
 aeterna & spiritalia bona impertire
 queat, is frustra invocatur.
 Sancti nō sunt infinitè misericordes & benigni.
 Ergo frustra invocantur.

VIII.

VIII.

Quacunq; invocatio Deo exosa est, ea pro im-
 piā meritò habetur.
 Talis est invocatio Pontificia Sanctorum: odit
 enim eam Dominus, quod gloria crea-
 toris creatura tribuitur, cum tamen di-
 fertè dixerit: Esa. 42. vers. 8. Gloriam
 meam alteri non dabo.
 Ergo invocatio Sanctorum meritò impia ha-
 betur.

Esa. 42. 8.

IX.

IX.

Quicquid à Deo ipso abstrahit, Deum esse ri-
 gidum & durum judicem, quem ipsum
 adire non liceat, fingit, meritum Christi
 obscurat, & homines ad varia genera
 superstitionis proclives reddit, id in Ec-
 clesiā approbati non debet.
 Sed hac singula facit Sanctorum invocatio: ab-
 strahuntur enim homines à Deo vivente
 in secula, qd defunctos, fingitur Deus
 valde austerus, & non alio medio, quàm
 intercessione Sanctorum placandus: ob-
 scuratur meritum intercessionis Jesu

Christi, quasi id non sufficiat: sed defun-
 ctorum quoque suffragia requirantur:
 insuper proclives animi ad superstitiones
 plurimas redduntur.

Ergo in Ecclesiā tolerari & approbati non de-
 bet. Quoderat demonstrandum.

X.

X.

Si ii bonā conscientia invocandi non sunt, de
 quibus certò constat, quod sancti sint:
 multò minùs adorari debent, de quorum
 salute ingens adhuc dubium.

Sed tales multi in Papatu adorantur, qui vel
 nunquam in rerum naturā existerunt,
 vel ad salutis aeternae hereditatem certò
 non pervenerunt.

Quis enim credat unquam, talem Georgium &
 talem Christophorum sive Polyphemum exti-
 tisse, quales Papicolæ pingunt? Et quis cre-
 dat vera esse, quæ de Sancto Longino fingun-
 tur? cui consecrata est in Calendario Grego-
 riano dies decima quarta Martii: & narratur
 à Vincentio libro septimo, capite quadragesi-
 mo septimo: à Petro de Natalibus, libro tertio,
 capite ducentesimo primo: à Jacobo de Vo-
 ragine Legenda quadragesima septima: quòd
 miles fuerit ille, qui Christi latus λόγγη ape-
 ruerit: & sanguine ex Christi latere effluen-
 te aspersus, à cœcitate mentis suæ liberatus, &
 ad Christum conversus fuerit: quis non videt,
 quia Johannes capite decimo nono, versu tri-
 gesimo quarto scribit, militem λόγγη latus
 Christi aperuisse, ex hac voce λόγγη rudes Asi-
 nos, Monachos, militem illum Longinum no-
 minasse, & hoc nomine invocasse? Absit au-
 tem à nobis talis superstitio: potius eā valere
 jussā: cum Angelis & Archangelis, omniq;ue
 cœlestium choro, invocemus SOLUM DEUM
 viventem in secula: Ei enim soli debetur
 hic honos, ei soli competit hæc gloria: Ipse
 solus benedictus Deus est & manet. Ipsi essen-
 tiā uni, & personis trino, Patri, Filio, &
 Spiritui Sancto, sit laus in omnia aeternitatis
 secula, AMEN.

Vincentius
 lib. 7. c. 47.
 Petr. de Na-
 talib. lib. 3.
 cap. 201.
 Jacob. de
 Vorag. Le-
 gend. 47.

Ioh. 15. 34.

CAPUT SEXTUM.

Καὶ εἶδον, ὅτε ἦν ὁ ἄγγελος μίαν ἐκ τῶν ὀφθαλ-
 μῶν, καὶ ἦν ὁ ἄγγελος ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων λέγοντι
 ὡς ὦν ὁ βροντῆς. Ἐρχε καὶ βλέπε.

1.

Et vidi, quum aperuisset Agnus unum
 de sigillis, & audiui unum de quatuor ani-
 malibus, dicens, tanquam vocem toni-
 trui: Veni & vide.

Καὶ εἶδον, καὶ ἰδὲ ἵπῳ λευκός, καὶ ὁ καθήμενος
 ἐπ' αὐτὸν ἔχων τόξον, καὶ εἶδον αὐτὸν ἑστάντα,
 καὶ ἐξῆλθεν
 νικῶν, καὶ ἵνα νικήσῃ.

2.

Et vidi, & ecce equus albus, & qui sede-
 bat super eum, habebat arcum, & data est
 ei corona, & exivit vincens, & ut vinceret.

Καὶ ὅτε ἦν ὁ πῦρ δυνάμειος ὀφθαλμοῦ, ἦν ὁ καθήμενος
 δυνάμειος ζώων λέγοντι. Ἐρχε καὶ βλέπε.

3.

Et cum aperuisset sigillum secundum,
 audiui secundum animal dicens: Veni &
 vide.

Καὶ ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος πυρρός, καὶ τὸ καθήμενος
 ἐπ' αὐτὸν εἶδον αὐτὸν λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ
 ἵνα ἀλλήλους φάγῃ, καὶ εἶδον αὐτὸν μάχαιρα μεγάλην.

4.

Et

Et exivit alius equus rufus, & qui sedebat super illum, datum est ei, ut tolleret pacem de terra, & ut invicem se interficiant, & datus est ei gladius magnus.

5. Καὶ ὅτε ἤνοιξε πλὴν τρίτῳ φραγίδα, ἤκουσα τῆς τρίτης ζωῆς ἐροῦν. Ἐρχε καὶ βλέπε. Καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππῳ μίλας, ὃ καὶ καθύμειν ἐπ' αὐτῶν ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ.

Et cum aperuisset sigillum tertium, audiui tertium animal dicens: Veni & vide. Et vidi, & ecce equus niger, & qui sedebat super illum, habebat staterem in manu sua.

6. Καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζώων λέγουσαν· Χοῖνιξ σίτη δλωαίει, ὅ τρεῖς χοίνικες κελεύει δλωαίει, ὅ τὸ ἐλαίον ὅ τὸν οἶνον μὴ ἀδικήσης.

Et audiui vocem in medio quatuor animalium, dicentem: Chœnix tritici denario uno: & tres chœnices hordei denario uno, & vinum & oleum ne læseris.

7. Καὶ ὅτε ἤνοιξε πλὴν φραγίδα πλὴν τετάρτῳ, ἤκουσα φωνὴν τῆς τετάρτης ζωῆς λέγουσαν· Ἐρχε καὶ βλέπε.

Et cum aperuisset sigillum quartum, audiui vocem quarti animalis, dicentem: Veni & vide.

8. Καὶ εἶδον, ὅτι ἰδοὺ ἵππῳ χλωρὸς, ὃ καὶ καθύμειν ἐπ' αὐτῶν ὄνομα αὐτοῦ ὁ θάνατος, ὃ ὁ ἄδης ἀκολουθεῖ μετ' αὐτοῦ, ὃ εἰδὸς αὐτοῖς ἐξουσία δοκλεῖναι ὅτι τὸ τετάρτον τῆς γῆς, ἐν ῥομφαίᾳ ὃ ἐν λιμῷ, ὃ ἐν θανάτῳ, ὃ ἐκ τῶν θηρίων τῆς γῆς.

Et vidi, & ecce equus pallidus, & qui sedebat super eum, nomen illi Mors: & Infernus sequitur eum: & data est illis potestas interficiendi super quartam partem terræ, gladio, & fame, & morte, & a bestiis terræ.

9. Καὶ ὅτε ἤνοιξε πλὴν πέμπτῳ φραγίδα, εἶδον ὑποκάτω τῆς θυσιάστηρος τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὃ διὰ πλὴν μαρτυρίαν ἦν εἶχον.

Et cum aperuisset sigillum quintum, vidi super altare animas interfectorum, propter verbum Dei & propter testimonium, quod habebant.

10. Καὶ ἔκραζον φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες· Ἐως πότε ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος, ὃ ὁ ἀληθινός, ὃ κτείνεις, ὃ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν, ὃ τὸ τῶν κατοικοῦντων ὅτι τῆς γῆς.

Et clamabant voce magna, dicentes: Usquequò Domine, qui es sanctus & verax, non judicas ac vindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra.

11. Καὶ εἰδόθῃσαν ἑκάστοις ὁλοαὶ λευκαὶ, καὶ ἐρέθη αὐτοῖς, ἀναπαύσονται ἔτι χρόνον μικρόν, ἕως ὃ πληρώσονται καὶ οἱ ζωῶντες αὐτῶν, ὃ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν, οἱ μελλόντες δοκλεῖν ὡς καὶ αὐτοί.

Et datæ sunt illis singulis stolæ albæ, & dictum est illis, ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec complerentur conservi eorum, & fratres eorum, qui interficiendi essent sicut & illi.

12. Καὶ εἶδον, ὅτε ἤνοιξε πλὴν φραγίδα πλὴν ἑκτῷ, καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο, καὶ ὁ ἥλιος ἐγένετο μέλας ὡς σάκκος τεύχιος, ὃ ἡ σελήνη ἐγένετο ὡς αἷμα.

Et vidi, quum aperuisset sigillum sextum, & ecce terræ motus magnus factus

est: & sol factus est niger tanquam sacculus cilicinus, & luna tota facta est sicut sanguis.

13. Καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ ὕδατος ἐπεσαν εἰς τὴν γῆν ὡς σόκη βάλλη τὰς ὁλώθεις αὐτῆς, καὶ ὑπὸ μεθάρμε ἀνέμῳ σειομένη.

Et stellæ de cœlo ceciderunt super terram, sicut ficus, & jicit grossos suos, cum à vento magno moveretur.

14. Καὶ ὕδατος ἀπεχωρίσθη ὡς βιβλίον ἐκτεταγμένον καὶ πᾶν ὕδωρ καὶ νῆος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν.

Et cœlum recessit sicut liber, qui circumvolvitur: & omnis mons & insulæ de locis suis motæ sunt.

15. Καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ μεγάλας καὶ οἱ πλεστοὶ καὶ οἱ χιλιάρχοι καὶ οἱ δυνάτοι, καὶ πᾶς δούλος, καὶ πᾶς ἐλεύθερος, ἐκρυψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια καὶ εἰς τὰς πέτρας τῶν ὀρέων.

Et reges terræ, principes & divites, & tribuni, & fortes, & omnis servus, & liber, absconderunt se in speluncas & in petras montium.

16. Καὶ λέγουσι τοῖς ἑρῶσι καὶ ταῖς πέτραις· Πέσθε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ κρύψατε ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ ποσώπου τοῦ καθεμένου ὅτι τῆς θρόνου, ὃ ὑπὸ τῇ ὀργῇ τοῦ ἀρνίου.

Et dicunt montibus & petris: Cadite super nos, abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab irâ Agni.

17. Ὅτι ἡλθεν ἡ ἡμέρα μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, ὃ τίς δύναται ὑστάτην;

Quoniam venit dies magnus iræ illius: & quis poterit stare?

ARGUMENTUM ET PARTITIO.

S Edentis super Thronum, liber intus & foris scriptus, ac sigillis septem signatus, hoc capite sexto aperitur: ordine enim recenset Johannes, quomodo AGNVS sex sigilla aperuerit: & quid inde prodierit, id cuius sigillo, verbis mysticis, adjicitur: Retinebimus itaque divisionem & partitionem ipsius Apostoli, ac sigilli cuiusvis apertionem distinctè perpendemus. Adsit nobis Deus, & impertiat gratiam Spiritus sui, per Christum Iesum Salvatorem nostrum, Amen.

Apertio sigilli primi.

D E sigillo primo sic sonant verba primi & secundi versiculi: Et vidi, cum aperuisset Agnus unum de sigillis, & audiui unum de quatuor animalibus, dicens, tanquam vocem tonitru: Veni & vide: Et vidi, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, habebat arcum, & data est ei corona, & exivit vincens, & ut vinceret. Vetus ille Interpres, per unum hoc quatuor animalium, intelligit Johannem ipsum Evangelistam ac Apostolum: neque aliter interpretari possunt, quicunque pertinaciter animalia ad quatuor

Per Animal hic Johannes non intelligitur.

tuor Evangelistarum personas accommodare solent, quàm verò violentè verba Johannis ad hanc opinionem torqueantur, suprâ cap. 4. luculenter disputavimus: & hîc satis apparet, alium innui, qui Johanni dixit: *Veni & vide*: & alium esse Johannem ipsum, qui venit & vidit: ut valde obfæ naris fuerit, qui hoc non olfecerit: Aut ergò per animal primum Angelus, aut ordo quidam Hierarchicus indicatur. Apertio-

Varia interpretum, de apertione sigilli primi, opiniones:

1. Ambros.

nem verò sigilli primi ipsam quod attinet, plurimum in explicandâ eâ variant interpretes: nos præcipuas opiniones recitabimus, & unam certam, quæ textui & scopo convenientissima videbitur, roborabimus. Initio igitur statuit Ambrosius, ex apertione primi sigilli prodisse insigniora illa, quæ ante Diluvium sunt gesta: Exempli gratiâ: de Paradiso terrestri: de arbore vitæ: de arbore scientiæ boni & mali: de creatione Adami; de formatione Evæ: de sacrificio Abelis & Caini diverso: de Caini fratricidio, & propter hoc divinitus ei immisso supplicio: de Henoch Patriarchâ in cœlos translato: hisce enim in rebus, cùm tot & tanta lateant mysteria, idcirco meritò ea esse ab Agno aperta: sed cùm visio Apostoli non præterita respiciat tempora, quid in iis actum sit: sed tantum præsentia & futura, non video, quâ ratione interpretatio hæc consistere queat. Ob eandem causam minùs aptè videntur sentire, qui hîc de Monarchiâ primâ agi existimant: Et quæ de Nimrodo venatore eximio, Genes. 10. habentur, huc accommodant. Dudum enim Monarchia illa Babylonica expiravit: neque apertio sigillorum sequentium, in primis tertii, ad tertiam Monarchiam accommodari potest.

2.

Sunt, qui sigillum primum apertum innuere putant *manifestationem* vaticiniorum de Incarnatione Filii Dei, à Prophetis in Veteri Testamento profectorum: quia verò impletio illorum oraculorum longo tempore ante Apocalypsin facta fuit: idcirco & hæc opinio locum non habet, quam & olim Methodius improbavit; sic scribens: *Nulla necessitas cogit, ut hac sigilla ad Christi mysteria pertinere arbitremur, siquidem incarnati verbi mysteria multo ante Apocalypsin editam tempore impleta fuerant: Johannes autem in hoc libro de rebus partim tunc presentibus, partim deinde futuris verba fecit.* Hæc ratio & temporis præteriti consideratio facit, ut & alias interpretationes minùs aptas esse judicemus. Et quia in recensione variarum sententiarum, neque pietas, neque Ecclesiæ salus consistit: ideò ad proximas & scopo visionis convenientissimas progrediemur. Certum autem est initio, Johanni per visionem & typos statum & conditionem Ecclesiæ Novi Testamenti depingi, quæ cùm habeat caput suum, Principem Vitæ Christum Jesum: non desunt sani Interpretes, qui per equum album Apostolos & verbi Doctores; per sessorem verò equi, Christum Jesum denotari putant: 1. Sicut enim equis in bello adversus hostes utimur: ita & Christus Apostolis & verbi fidis ministris in spiritali illo adversus mundum, Satanam & peccatum, certamine ceu equis utitur. 2. Et sicut equus sessori suo obsequitur, ut si currendum sit, currat, si quiescendum, quiescat: sic Apostoli quoque & Pastores jussis Christi implendis toti incumbunt: juxta illud, Matth. 21. v. 6. *Euntes discipuli*

fecerunt, sicut praeceperat illis Jesus. Jussit Dominus ire Apostolos, & prædicare Evangelium omni creaturæ, Marc. 16. v. 15. Præcepto isti obtemperarunt Apostoli, & egressi ubique prædicaverunt, Marc. 16. v. 20. 3. Adhæc sicut equus non quò vult, incedit, sed pro fessoris arbitrio regitur: sic Apostolorum quidam ad Judæos, alii ad remotas gentes missi, & à sessore directi sunt, ut quocunque ipse vellet, proficiscerentur. Sic Lucas de Paulo & Silâ narrat: *Actorum capite 16. versu 6. Cùm peragressent Phrygiam & Galaticam regionem, vetitum esset à Spiritu Sancto loqui sermonem in Asia, profecti in Mysiam tentabant ire in Bithyniam: & non permisi eos Spiritus.* 4. Insuper sicut equus interdum calcaribus pungitur, ut rectius ac diligentius suum munus præstet: ita Christus calcaribus nonnunquam præcones verbi excitat, ne in officio torpescant, Act. 9. v. 16. 2. Cor. 12. v. 7. Calcaria verò hoc in loco non tantum sunt calamitates, sed & promissa præmia; Sicut enim Cyrus vicinas sibi gentes subiecturus, milites amplis promissis allexit, inquit: *Quicumque militaverit mihi, si pedes est, faciam equitem, si eques, quadrigas addam: si villam possidet, dabo pagum: si pagum, urbem: si urbem, regionem: aurum porro præ pondere non numerabitur:* uti Plutarchus refert in Apophthegm. ita quoque Christus piis suis ex gratiâ promisit mercedem copiosam in cœlis, temporalia & æterna, corporalia & spiritalia, terrena & coelestia bona. 5. Præterea in prælio equorum nota est alacritas & ferocia, quam Jobus innuit, cap. 39. v. 24. *Exultat audacter, & in occursum pergit armatis: contemnit pavorem, nec cedit gladio: fervens & fremens serbet terram, nec reputat tuba sonare clangorem.* Tales fuerunt Apostoli, & sunt omnes genuini successores Apostolici intrepide atque invictè ad sanguinem usque præliantes, contra omnes veritatis & justitiæ potestates adversarios: non extimescentes rugitum leonis infernalem: non persecutiones Tyrannorum: non minas hominum ullorum: sed masculè & constanter in prædicatione & assertionem veritatis perseverantes. 6. Et sicut equus ad portanda onera gravissima adhibetur: ita & Apostoli portarunt nomen Christi coram gentibus, regibus & filiis Israël: multa quoque propter illud passi fuerunt, Act. 9. vers. 15. & 16. 7. Equus tractabilis est, & patientissimus erga sessorem suum: teste Jacobo cap. 3. vers. 3. *Equus frena in ora mittimus ad consentiendum nobis, etiam omne corpus illorum circumferimus:* Ita Apostoli patientes & tractabiles fuere erga Christum: quamprimum vocavit eos: protinus secuti sunt, & reliquerunt omnia. 8. Tandem, equo Apostoli assimilantur, propter miram agilitatem, & discurrendi in omnes partes velocitatem. Quis enim nescit, quàm velociter cucurrerit sermo Domini, quàm citò sonus exiverit in omnem terram, quàm citò ad omnem creaturam sonus Evangelii pervenerit? Euseb. lib. 2. histor. Ecclesiasticæ sic scribit: *Prædictio Evangelii sub Tiberio, Caio & Claudio, brevi hist. Eccles. tempore pervagata est universum orbem terrarum, nullum à prædictis Imperatoribus impedimentum accipiens: Divina enim providentia hoc Tiberii sensibus ingessit, ut comminaretur pœnam accusatoribus Christianorum, quò scilicet in exordio*

Marc. 16, 15.

20.

Act. 16, 6.

Act. 9, 16.

2. Cor. 12, 7

Plutarch. in

Apophtheg.

Jobus 39, 24

Act. 9, 15.

16.

Jacob. 3, 3.

Euseb. lib. 2.

hist. Eccles.

Andr. Ca-
sar. Rusp.

Methodium.

4.
Apostoli
quomodo
equis com-
parentur?
Et Christus
sessori super
equum?

Matth. 21, 6.

dio Evangelii sermo divinus inquequaque percurreret. & repente quasi lumen quoddam cœlitus ostensum, & tanquam radius solis effulgens, totum orbem terrarum veritate superni luminis collustraret: ut impleretur illa Davidis de predicatione Apostolorum prophetia: In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terra verba eorum: itaque per omnes civitates & vicos, tanquam messis tempore frumenta ad areas, sic in messe spiritali multitudo populorum conversorum ad Ecclesiam congregabantur. Et hæc de applicatione equi ad Apostolos.

Equus albus quid innuat?

Sessor Christi intro-ducitur: 1. Sedens.

2. Armatus & arcu instructus.

Psal. 7. 33.

Eph. 2. 13. 3. Coronatus.

4. Vincens & triumphans.

Nicolaus de Lyrâ.

Quod autem equus albus dicitur, per hanc albedinem, non vitæ duntaxat integritas, sed & potissimum doctrinæ sinceritas, indicatur:

Jam sessor CHRISTUS necessariò fuerit: qui in visione istâ quadrupliciter introducit: 1. Ut sessor, qui gratiâ suâ mentibus Apostolorum insedit: easque rexit & gubernavit, quin & torpescientes calcatribus nonnunquam pupugit.

2. Ut armatus ad ferendum: habebat enim arcum, juxta sanctissimam suam justitiam: potest verò arcus iste intelligi de lege, quâ ceu sagittis petuntur corda hominum, & ad quærendum medicum fortiter impelluntur: aliqui pœnas, quæ impiis infliguntur, per arcum innuunt: & verba Davidis huc accommodant:

Psal. 7. vers. 13. & 14. Nisi conversi fueritis, Dominus gladium suum vibravit, Arcum suum tetendit, & paravit illum, & in eo paravit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit. Alii per arcum intelligunt Evangelium, cujus prædicatio ad nutum Christi dispensetur: Et sicut arcu à longè jactis telis hostes sternuntur: ita prædicatione Evangelii gentes, quæ longè erant, subjiciuntur, Ephes. 2. vers. 13. Introducitur porro Christus, ut coronatus: Et data est ei corona: quemadmodum Psalter quoque ait: Gloriâ & honore coronabis eum. Tandem ut Victor & Triumphator: Exivit vincens & ut vinceret: Ubi Hebraismus notetur: vincens & ut vinceret: sic enim Hebræi loquuntur: cum vehementiam, assiduitatem, & certitudinem rei alicujus significare conantur. Vicit autem Christus peccatum, mortem, Satanam & infernum: & quidem in nostrum commodum, ac emolumentum: Hæc sigilli primi aperti interpretatio, plurimis veteris & recentioris Ecclesiæ Doctoribus perquam placet. Ad stipulatur eidem in primis Nicolaus de Lyrâ, qui opinionem falsam eruditè confutans, prædictam ἡπλυσιν tanquam certiore asserit ac proponit: verba ejus sic habent: Per equum album, ut dicunt expositores aliqui, designatur Gajus Imperator, qui successit immediatè Tyberio sub quo Christus passus fuerat, & designatur per equum album, eo quod non fuit Christianis molestus, sed magis consolabilis: Nam Pilatum misit in exilium, quod Christum iniquè judicavit: & similiter Herodem, quod decollaverat Johannem, & Christum in passione spreverat, Luc. 24. Ideò subditur, & exivit vincens, ut vinceret: scilicet adversarios Christi, ut dictum est: sed hoc non videtur mihi convenienter dictum. Nam iste Gajus interdum fuit elatus & perversus, quod misit statuam suam, ut in illa adoraretur, ut Deus: & quia habitantes in Judæâ renuerunt hæc facere, misit Petronium cum exercitu in Judæam, ut in templo poneret dictam statuam, & renuentes interficeret: ut dicit Josephus lib. Antiq. & de Judaico

bello. Tamen Petronius non dedit hoc executioni, quia Gajus fuit morte præventus: & in illo tempore Apostoli & alii Christiani habitabant in Hierusalem & Judæâ: & sic patet, quod Gajus non fuit eis consolabilis, sed magis horribilis: eo quod præ cæteris habitatoribus Judææ horridum erat eis mandatum Gaji, de dictâ adoratione: Licet autem ipse miser in exilium Herodem & Pilatum, hoc tamen non fuit propter Christum: sed pro aliis causis, ut refert Josephus, quas brevitate causâ omitto. Similiter quod subditur: Exivit vincens, ut vinceret: non videtur sibi convenienter applicari: Quia Roma fuit turpiter interfectus propter suas malitias: ut uxor ejus gladio confossa, & ejus unica filia parietibus allisa: propter quod videntur alii melius dicere, scilicet, quod per equum album intelligitur cœtus Apostolorum, dealbatus sanctitate vitæ, & quia beatus Jacobus Hierosolymitana Ecclesiæ Episcopus; ut dicit Hieronymus in cat. illustr. vir. dicitur usus fuisse tunc non vestibus laneis: sed lineis, & per consequens albis, & idem estimari potest probabiliter de aliis Apostolis: Unde & Machometus vocat eos viros dealbatos: per sedentem super equum illum intelligitur Christus sessor & ductor eorum, secundum illud Rom. 8. Quicumque Spiritu Dei aguntur, hi Filii Dei sunt. Et secundum hoc sic est litera exponenda: Et ecce equus albus) scilicet Apostolorum senatus: Et qui sedebat super illum) scilicet Christus: Habebat arcum in manu suâ) id est, verbum prædicationis in manu operationis, quod cœpi facere & docere, Act. 1. Sic fecerunt Apostoli per indistinctum & ductum ipsius: Et data est ei corona) in suâ Resurrectione & Ascensione: Et exivit) per effectum suum dando Apostolis in signo visibili Spiritum Sanctum: Vincens) adversus suos in Judæâ primò, nam eodem die conversi sunt ad eum prædicante Petro tria millia, Act. 2. & alterâ die quinque millia, Act. 3. Ut vinceret) per totum orbem, subjiciendo fidei suæ jugo colla gentium: Nam in brevi tempore per prædicationem Apostolorum & aliorum Christi discipulorum, Christo cooperante, & sermonem eorum signis sequentibus confirmante, prædicatum fuit Evangelium: nam vivente adhuc beato Petro, fides catholica diffusa fuit usque ad fines terra habitabilis. Hæc Nicolaus de Lyrâ. Unde patet superiorem

Rationes, cur Autor Lyrâ interpretationem non omnino propriam esse statuat.

primi sigilli interpretationem non esse novam: & quidem fateor, parum abesse, quin & ipse totus eam amplectar: & alios quoque omnes ad recipiendum istam explicationem adhorter: mirificè enim delector piâ equorum ad Apostolos, & sessoris ad Christum applicatione. Obstat verò illud, quod 1. ex συννεμία textus totâ apparet, hoc capite sexto de miseriâ & tribulationibus Ecclesiæ corporalibus, videlicet de persecutione, bello, fame & peste agi: capite sequenti vero, de spiritualibus angustiiis, nimirum de hæresibus: ita, ut superior explicatio sana quidem, sed scopo & contextui incongrua esse videatur: 2. quia si Christus is est, qui septem sigilla aperit, non utique demùm ex primo sigillo prodire potest: alioquin membra visionis confunderentur. 3. Unde factum, ut B. Lutherus equum album & sessorum coronatum, de oppressione subditorum, & tyrannide, quæ ab Imperatoribus erga eos exercetur in præfatione suâ interpretatus sit: Equo enim Reges Principes

1.

2.

3.

B. Lutheri Interpretatio.

Albedo e-
qui quid
innuat?

& Illustres magistratus maximè delectantur:
& per equum, autoritatem quasi præ aliis,
venantur: immò equis terrorem subditis incu-
tere conantur. Albedo equi, prætextum in-
nuit Tyrannorum, quem pro palliandâ exactio-
ne & suppressione adhibent: se nimirum esse ma-
gistratum: se gladium & potestatem accepisse
à Deo: deberi supereminenti potestati hono-
rem, censum, tributum, & intimam obedien-
tiam: hoc titulo & *ποροχήματι* utuntur crude-
les illi homines: abutuntur quoque coronâ
suâ, hoc est, dignitate & autoritate suâ: ac in id
intenti sunt solum, ut arcum telis repleant, &
iis pauperes petant: *exeunt vincentes, ut vin-
cant*: hoc est, victoriam sibi adversus subdi-
tos mox pollicentur, neque prius desinunt,
quàm eâ, sive per fas, sive per nefas potiantur.
Hæc est mens & sententia B. nostri Lutheri, de
equo albo: & video, eam, ex recentioribus
Clarissimo Theologo Dn. D. Andrea Osian-
dro, Cancellario & Præposito Tübingensi,
in annotationibus Biblicis marginalibus pro-
bari: cujus verba sic habent: *Per equum album
significantur ii magistratus, qui suâ potestate & di-
gnitate ad Evangelii persecutionem & priorum op-
pressionem abutuntur: Equo autem albo vehi di-
cuntur, quia in pace Reipublica pios persequuntur.*
Etsi igitur eam interpretationem, quæ sigilli pri-
mi apertionem ad Apostolos & Christum appli-
cat, non repudio: tamen hanc posteriorem pro-
pter contextus & scopi consonantiam illi antefe-
rendam statuo: interim cuilibet potestatem eli-
gendi & sentiendi, modò juxta *ἀναλογίαν* fiat fi-
dei, permitto.

Doctrina.

I. Et quidem, si per equum Apostolos, per
sessorem autem Christum, visio hæc innueret:
admodum gravis & suavis doctrinarum sylla-
bus inde emergeret: utpotè 1. de verbi præ-
conum obedientiâ erga CHRISTUM, in expe-
diendis omnibus jussis & mandatis officiis:
2. de attendendo nuto Archiepiscopi nostri: 3.
de alacritate & fortitudine animi debitâ: 4. de
constantia & perseverantiâ: 5. de patientiâ,
& laborum, onerum ac molestiarum toleran-
tiâ: 6. de velocitate & felicitate cursus Evan-
gelici per universum orbem: 7. de Christi sa-
gittis, quibus ad protectionem bonorum &
correctionem malorum utitur: 8. de corona-
tione Christi regiâ: 9. de gloriosâ ejus victo-
riâ. Hæ & similes doctrinæ admodum lucu-
lenter tractari possent: quia verò postremam
illam sententiam textui nostro convenientis-
simam asseruimus: ideo & proprios tantum
locos hæc vice: infra autem cap. 19. ubi citra
controversiam per sessorem equi albi Chri-
stus Jesus, testis verax ac fidelis, depingitur, me-
moratas doctrinas *Quæ & c.* decenter perpen-
demus.

II. Occurrit autem hæc mox in limine consi-
deranda commonitio animalis primi, *ad ve-
niendum & vivendum*: Veni & vide, inquit ani-
mal unum ad Johannem: nimirum docens, non
vili habendam hanc visionem, sed altâ mente re-
ponendam esse. Ea enim, quæ divinitus dicuntur,
merito quoque religiosâ aure percipiuntur: uti
supra cap. 1. fusiùs dictum est.

III. Majestas sedentis in Throno iterum ap-
paret ex voce tremendâ, quæ instar tonitru-
i edita fuit. Licet enim non à Christo, sed ab ani-
mali profecta dicatur: tamen non est dubium,
quin vis & virtus isti voci à Filio Dei data
sit: quapropter ad sonum illius aures non ob-
turemus, sed aperiamus: & undiquaque obe-
dientiam debitam exhibeamus. Graviter suc-
censuit Ahasverus conjugi suæ Vasthi, quòd
vocem ejus curare nollet, ex justâ irâ relega-
vit illam: Caveamus, ne, si vocem Sponsi nostri
negligamus, in eandem pœnam incurra-
mus. Sicut verò homines pro voce Principis
agnoscunt eam, quæ nomine Principis ad
ipsos per Cancellarium vel Secretarium, vel
alium quendam Mandatarium profertur: Ita
& nos præconum verba pro verbis ipsius
Domini habeamus: juxta illud Christi, Jo-
han. 10. *Qui vos audit, me audit*: & Pauli 2. Cor.
5. *Legatione pro Christo fungimur, Christushorta-
tur per nos.*

IV. Quia quatuor equorum in capite sexto
mentio fit, idcirco non abs re fuerit, si dicamus:
1. unde jumentis nomen jumentorum: 2. cur à
Deo equi & alia animalia creata sint, & adhuc
conserventur: 3. ubinam præcipuè equorum
mentio in scripturâ Veteris & Novi Testamenti
fiat: Et quid equi metaphoricè in Bibliis divinis
significent. 4. Quem usum *διδασκαλικόν* in Ec-
clesiâ Christiana præbeant.

Primum membrum quod attinet, notum est,
equos inter jumenta numerari: jumenta autem
à juvando nominantur: unde Augustinus su-
per Leviticum inquit: *Jumenta sunt ea animalia,
quorum laboribus adjuvamur in portandis oneri-
bus, sicut sunt equi, asini, muli, cameli, & si quid
hujusmodi.*

Inde ex parte alterum quoque membrum
concluditur: cur Deus equos & alia animalia
non tantum ante lapsum creârit, sed & nunc
omnes rerum species conservet: nimirum,
ut illis adjuvemur in portandis oneribus;
Quis enim hominum tanta onera portaret,
quanta Equus: & quidem continuo temporis,
ac maximè longinquo locorum spatio? Sunt ta-
men aliæ quoque conditorum jumentorum
causæ: inprimis gloria & magnificentia Pro-
toplastorum, quibus dictum erat: *Dominanti-
ni bestius terra*: ubi infandum planè, quantam
voluptatem & admirationem sanctissimam, pri-
mævi nostri parentes ex subjectione & subju-
gatione, tot, & tantæ tum varietatis, tum for-
titudinis animalium ceperint: nunc post la-
psum, quanta gloria hominis, omnium anima-
lium obedientia, fuerit, demum, sed præ
dolor, satis serò agnoscimus: juxta illud tri-
tum: Tunc denum homines nostra agnosci-
mus bona, cum ea, quæ in potestate habuimus,
amissimus: Eminebat verò ex creatione anima-
lium ipsius quoque Dei tum omnipotentia, tum
omnisapientia, quæ etiamnum meritò inde co-
gnosci & deprehendi debet: Job. 12. vers. 7. 8.
9. 10. Quid? quòd & bonitas sive misericordia
Dei inde elucescit, quâ motus jumenta in usum
nostrum conservat: ut carne eorum pascamur:
humeris relevemur: pedibusque illorum tra-
hamur & vehamur: Nonnunquam placuit con-
ditori rerum maximo, per equos & alia anima-
lia justitiam suam exercere, & impios hoc
medio

Ad sonum
vocis Chri-
sti aures no-
stras non ob-
turemus.

Præconum
Christi ver-
ba, pro ipso
Christi
verbo ha-
beamus.
Johan. 10.
2. Cor. 5.

Equi inter
jumenta
referuntur.

Jumentis
nomen un-
de?
Augustinus

Cur Deus
equos & a-
lia anima-
lia creârit,
& adhuc
conservet?

1.

2.

3.

Job. 12. 7. 8.
9. & 10.

4.

5.

medio punire : uti videre licet Deut.7.25.32. 1.Sam.17. Job.5.34.Esa.18.56.Jerem.7.12.15. 16.19.34.Ezech.5.14.29.32.33.39.Hose.2.13. Sap.11.12.16.17.

Equorum
ubi mentio
fiat in Scri-
pturâ?

Zachar.1,
8.9.10.

Zach.9.10.

Habac.3.8.

vers.15.

Hieronym.

Equi non-
nunquam
Angelos in
scripturâ si-
gnificant.

August. lib.
2. de mir-
abilib. S. Scri-
pturâ, c.22.
Ambros. ser.
87.

Epiph. lib.8.
Chrysost. to-
mo 2. ho-
mil.6. de
Ascens. Elia

1.Reg.6.17.

August. de
mirabilib. S.
script. c.26.

Membrum tertium quod attinet, nimis prolixum foret, si omnia loca Scripturæ adducamus, quæ nomen equorum continent: præcipua igitur tantum, & præ aliis memorabilia, servato Hierarchiarum ordine afferemus: Apud Zachariam cap.1. vers.8.9.&10. extat visio talis: *Vidi per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum: & ipse stabat inter myrteta, quæ erant in profundo: & post eum equi rufi, varii & albi: Ubi Filius Dei describitur, qui dispensationem carnis nostræ assumens, (juxta Hieronymum) audit in Esaiâ: Quare sunt rubra vestimenta tua? Apud eundem Prophetam equi pro vi externâ & corporali usurpantur, cum ait cap.9. vers. 10. *Disperdam quadrigam ex Ephraim, & Equum de Jerusalem, & dissipabitur arcus belli, & loquetur pacem gentibus: hoc est, Deus non equis, non armis externis bellicis, sed voce Evangelii, Regnum suum spirituale administrabit. Illustis locus extat Habac.3.v.8. Nunquid in fluminibus iratus es Domine, aut in fluminibus furor tuus, vel in mari indignatio tua: ascendens super Equos tuos, & quadriga tua salvatio. Et vers.15. *Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum. Super quæ verba D. Hieronymus scribit: Quæro equos, super equos ascendat Dominus, & puto, non esse alios quàm Sanctorum animas, super quas ascendit sermo divinus, ut & ipsas salvet, & alios per eas. Idem super versum 15. Superinducit Deus egregius eques, auriga præcipuus, Equos suos, Angelos videlicet, sublimesque virtutes super mare hujus seculi, ut turbent aquas multas, demonia & contrarias potestates. Equi ergò nonnunquam Angelos in Scripturâ significant: uti ex 2.Reg.2. capite luculenter patet, ubi de translatione Helia in cælos, versu 11. scribitur: *Currus igneus & equi ignei diviserunt Eliam & Elisæum: Ubi omnes Bibliorum Interpretes unanimiter equos igneos de Angelis interpretantur: videatur Augustinus lib.2. de mirabilib. S. Scripturæ, cap.22. Ambrosius serm.87. & Epiphanius lib.2. in panario: in primis Chrysostomus tom.2. homil.6. de Ascens. Elia, ubi inter alia eleganter exaltationem Elia explicat hisce verbis: *Apud quosdam Reges veteres moris erat, ut si quis pro Rege fortiter, fecisset in bello, & corpus & animam periculis non timuisset: curru atque aliis regia dignitatis insignibus donaretur. Igitur Reges terreni ac mortales ita sibi devotissimos remunerare consueverunt: Quanto magis omnipotens Deus, quia Rex regum, & Dominus dominantium est, Heliam suum tota se corporis & anima devotione zelantem, post multorum laborum sudores, post dirarum persecutionum gravissimas fatigationes, post tantorum bellorum magnas illustresque victorias, optima de mundo & diabolo spoliareferentem, igneo curru, atque EQVIS FLAMMANTIBUS impositum, triumphali victoriâ præfulgente, ad sua regna voluit pervenire. Similis locus extat 2.Reg.6.17. *Aperuit Dominus oculos pueri, & vidit, & ecce mons plenus EQVORUM & currum igneorum, in circuitu Elisei. Equos istos D. Augustinus lib.2. de mirabilib. S. Scripturæ cap.26. Angelorum vocat instructas phalanges.******

Alibi per Equos metaphoricè, Apostoli & sancti Dei homines innuuntur: utpote apud Zachariam cap.10.v.3. *Visitavit Dominus exercituum gregem suum, domum Juda, & posuit eos quasi equum gloria suæ in bello: ubi repetantur membra τῆς συζυγείας supra in ἀγγέλῳ luculenter explicata. Alibi Ecclesia Equitatu assimilatur: Cantic.1.vers.9. *Equitatu meo in curribus Pharaonis assimilavi te amica mea. Super quæ verba Orig.hom.2. sic scribit: Historicus sensus hoc videtur ostendere: sicut tunc in Ægypto, inquit, cum Pharaon persequens populum Israël processit in curribus & equitatu: & MEUS, hoc est, Domini mei Sponsi Equitatus longè præcellebat curribus Pharaonis, & præstantior erat, utpote qui illos superaverit, & in mare demerserit: Ita & in proxima mea Sponsa præcellis omnes mulieres, similis effecta equitatu meo, qui Pharaonis curribus comparatus potentior utique est & magnificentior. Abbas Wilramus sic accommodat: *Per mare salvatus veluti meus est Equitatus, Et meritis Pharaonis sic te quoque glorificabo. Baptismi lavacro te cunctâ sorde piabo, Et patriam certam viventem do tibi terram.* Beatus Lutherus aliam ponit rationem, ob quam Ecclesia equitatu assimilatur: Videris tibi, inquit, in tribulatione deserta & victa, Ego autem te assimilavi equitatu meo, id est, in meo conspectu es ceu vulturum cohors, quæ ad dimicandum est instructa: Et est consolatio fidei, quæ non sentitur, neque apparet. Porro equis comparantur ii, quos cruce Deus castigat, ac ad pietatem invitat, Psal.32.vers.8.&9. *Intellectum tibi dabo, & instruam te in viâ hanc, quâ gradieris, firmabo super te oculos meos. Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, in chamo & freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te. Sicut enim equi feroces coercentur frenis: ita sunt, qui aliter ad officium faciendum adduci nequeunt, nisi tribulationibus magnis, tanquam forti & duro freno regantur & cogantur. Et sicut fieri solet, ut quò magis os equi freno aut fischellâ capistrare conamur, eò magis calcitret ac retrocedat, propterea quòd non intelligit se frenari; ut ad humanos usus, ad quos divinitus est creatus, fiat accommodus: sed arbitratur potius, se hoc vinculo periturum: Ita etiam insipientes homines non intelligunt consilium Dei in adversis: Deus enim imponit hominibus ac præsertim piis, condemnatione peccati beatis, crucem, tanquam equo frenum, non ut opprimat ipsos multitudine ac magnitudine afflictionis, sed ut ipsos ad obedientiam assuefaciat, & in servitute Dei, quæ tamen est vera libertas, contineat. Tamen enim Deus immitit multos & magnos dolores, atque afflictiones etiam homini impio & declinanti à viâ: tamen & hoc facit non illo consilio, ut perdat ipsum, sed ut aut vocet aut revocet eum ad fidem, spem & obedientiam, ac perpetuâ salute servet. Apud Zachariam cap.14.v.20. extant hæc verba: *In die illâ (scilicet tempore Messia) erit, quod super frenum equi est, sanctum Domino: quæ verba quid sibi velint, docet D. Hieronymus, sic scribens: Intelligamus in freno sermonem Dei, qui equos insipientes libidine, & multos steriles atque lascivos refrenat à vitis & coercet: & non patitur tre per præceptis: Talis sermo auri & argenti.****

Per Equos
nonnunquam
Apostoli &
sancti Dei
homines in-
nuuntur.
Zach.10.3.
Ecclesia
quoque E-
quitatu as-
similatur.
Origen. ho-
mil.2.

Equi com-
parantur,
quos Deus
cruce casti-
gat.
Psal.32.8.
& 9.

Zachar.14.20.

argenti varietate compositus, feros equos Salvatori praparat ad sedendum, & sanctos facit, ac propriè illius cultui consecratos. Classicum illum Hiobi locum cap. 39. à v. 24. usque ad v. 28. non ineptè credo ad bonam & lætam conscientiam, applicari posse: quæ instar equi exultat audacter, in occursum armatis pergit: pavorem contemnit, gladio non cedit, nec reputat tubæ sonare clangorem: ubi audierit buccinam, dicit Vah, ita enim gentilis Poëta:

Conscia mens recti fama mendacia ridet.

Per equos
fastus, su-
perbia, &
ferocia in-
nuitur.

Præterea in scripturis innumerabilia occurrunt dicta, quibus per equos, fastus, superbia, ferocia, & in externis præfidiis summa confidentia innuitur: videant, qui volent, Davidem, Psal. 20. Psal. 76. Psal. 146. Esaiam cap. 30. 31. 43. Zachariam cap. 12. & 14. Amosum cap. 4. Jeremiam cap. 6. 8. 46. Ezechielem cap. 26. Joëlem cap. 2. & alios Prophetas alibi: fiduciam illam, rerum mundanarum cupiditatem, & animi summam superbiam graviter reprehendentes: Unde & Ecclesiastici Doctores peccata ista sic per equorum similitudinem arguunt:

August. sup. Psal. 147. *Equi est superbia: Videtur enim equus veluti ad suggestum hominis accommodatus, ut altior incedat: Et revera est in eo cervix, indicans quandam superbiam: Non se extollant homines in suis dignitatibus: Non se sublimes putent honoribus, caveant, ne in equo indomito præcipitentur. Idem: Qui sunt, qui ascendunt equos? Qui humiles esse noluerunt: Non in equis sedere peccatum est, sed cervicem potestatis contra Deum erigere, & putare se in aliquo honore esse.* Divus Hieronymus super Psal. 20. *Per currus voluptas mundi, sive mundanorum omnium cupiditas designatur: quia quasi rota, quæ instabiles sunt: sic ipsi in mente huc illucque discurrunt: per equos superbi & ipsi sunt cupidi.* B. Lutherus super Hoseam cap. 14. *Quod de Assyrio & equis dicit, est commune omnium Regnorum & Rerum publicarum peccatum, fiducia scilicet humanorum præfidorum, dignitatis, opum, potentia, gloria, &c. Sed hac fiducia cum contumelia Dei conjuncta est, antefertur enim creatura creatori, idè est infelix. Ecclesia ergo dicit, non ascendemus equos, hoc est, abjiciemus spem omnium humanorum præfidorum, & tantum superabimus in Dei bonitate. Etsi autem pius Magistratus curribus & equis utitur, tamen sperat divinitus victoriam, & tantum ab auxilio & benedictione Domini pendet, non ex equis aut appa-*

Equis hypo-
crita assimi-
latur: Sy-
rac. 33. v. 6.

tu bellico. Syracides hypocritas equis assimilatur, cap. 33. vers. 6. *Equus emissarius, sic & amicus subannator, sub omni supra sedente hinnit. Et hæc tunc præcipuè ea loca allegavimus, quæ ad Hierarchiam pertinent Ecclesiasticam. Obvia verò etiam sunt, quæ ad ordinem spectant politicum: inter ea tantum duo adducemus: Deut. 17. vers. 16. Cum fuerit novus constitutus Rex, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Egyptum, equitatus numero sublevatus. Interdixit ergò Deus magistratui copiam & numerum equorum: 1. ne inde occasionem sumant, ad exactiones majores à subditis extorquendas: 2. ne cristas nimium attollant: 3. ne in externis præfidiis confidant. De Salomone, 1. Reg. 4. vers. 26. & 2. Chron. 9. v. 25. scribitur: Habebat Salomon quadraginta millia præsepia equorum currilium, & duodecim millia eque-*

1. Reg. 4. 26.
& 2. Chron.
9. 25.

1. Reg. 4. 26. & 2. Chron. 9. v. 25. scribitur: Habebat Salomon quadraginta millia præsepia equorum currilium, & duodecim millia eque-

strum: Nutriebantque eos Regis præfecti. Quantos sumptus uno die, ne dum toto anno, ad alendos tot equos requiri putamus? D. Hieronymus non incommode statuit, Salomonem propter equos desiderasse amicitiam cum Rege Ægypti, cujus filiam deinde matrimonio sibi jungens, ut & alias exterar mulieres ambiens, ad idololatriam tandem delapsus sit, Ecclesiastes Salomon. cap. 10. vers. 5. iniquitatem & confusum illum ordinis politici cursum ducta ab equis similitudine depingit, inquiens:

Eccles. Sa-
lom. cap. 10
v. 5.

Est malum, quod vidi sub sole, quasi per errorem egrediens à facie principis: positum stultum in dignitate sublimi: & divites sedere deorsum: vidi servos in equis, & Principes ambulantes in terram, quasi servos. Super quæ verba D. Lutherus in suo commentario sic scribit: *Quos oportebat regi, illos video regnare, & esse positos in sublimi, servos videlicet & stultos illos: sapientissimos verò egere & vix habere panem. Quando vi-des ergo tales centauros & thraones regnare, qui tibi meritò servire debebant, noli mirari: Cogita hoc esse regnum mundi. Mundus autem est stultus, & regitur à stultis, & stultis opinionibus. Suf-ficient ista de membro tertio. Nunc progrediamur, & paucis, ad quid hæc inprovidentia pro-fit, inprimis verò, quid per equos Spiritus Sanctus docere velit, attendamus. Et quidem extra omne dubium est, quòd equus ingens contemplandæ divinæ Majestatis sit instrumentum. Est enim admirandæ fortitudinis à Deo inditæ: hinnitus sonori: nullâ manuum complosione terretur: tantum abest, ut formidet arma, ut olfactu narium gloriationem suam adversus bellorum strepitum demonstret, & si qua sonum procul arma dedere, stare loco nescit, micat auribus, & tremit artus, collectumque premens volvit sub naribus ignem, cavat tellurem, & solido graviter sonat ungula cornu: Inde quis non potentiam & sapientiam conditoris rectissime æstimet? Deinde vir-tutes equi ut imitemur, par est: Quod fiet, si fessoribus & rectoribus nostris obtemperemus: calcaria crucis ad cursum, & seriæ pœnitentiæ studium incitare nos sinamus: alacriter obeundis nostræ vocationis laboribus pergamus, & patienter onus à Deo impositum, feramus. Vicissim equorum decet fugiamus vitia: inprimis superbiam & ferociam, quæ vel maximè in viris principibus & nobilibus, coram Deo, est abominabilis. Hæc de apertione sigilli primi.*

Quas equo-
rum virtu-
tes imitari
nos debeat.

Quæ equo-
rum fugien-
da vitia.

Apertio sigilli secundi.

Secundum sigillum quod attinet, de eo verba Johannis Apostoli sic sonant: *Et cum aperuisset sigillum secundum, audiivi secundum animal dicens: Veni & vide. Et exivit alius equus rufus, & qui sedebat super illum, datum est ei, ut sumeret pacem de terra, & ut invicem se interficiant, & datus est ei gladius magnus.*

Exhortatio ad attentionem, eadem est cum superiori: nisi quòd animal hic secundum introducit, Bos videlicet: & id quidem perquam convenienter: Quia enim sigillum istud cruentas persecutiones proponit, in quibus

scopus si-
gilli secundi.

quibus vel maximè patientiâ opusest : Ideò & Bos animal patientissimum ad tolerantiam optimè adhortari potest. Puncta autem sigilli secundi pressius ponderanda, sunt hæc : 1. Quid equus denotet rufus. 2. Quid gladius magnus. 3. Quis sessor. 4. Per quos pax de terrâ sumenda & mutua jugulatio futura sit. 5. Quomodo cohæreat cum sigillo primo sigillum hoc secundum. De singulis brevissimè agemus.

De equorum
suppositiones
Dottoribus
varie.

1.
2.

3.

4.

Neronis
crudelitas
& servitia.

5.
Sententia
Auctoris.

Luc. 21, 10.

1. Equum rufum variè interpretantur Doctores : Rupertus de passione cruentâ Christi : Ita ut equus sit populus Judaicus à sessore diabolo ad necem Christo inferendam concitatus & inflammatus. Haymo equum rufum corpus vocat diaboli, peccatis coccineis cruentatum : malâ persuasione, pravâ suggestionem & iniquâ deceptione ad interficiendos homines armatum : utraque interpretatio cum incongrua & à scopo visionis aliena sit, luculentior differtationem non meretur. Commodo sentit Beda, & cum hoc Primasius : Per equum rufum notari populum Paganum, ad persecutionem populi fidelis à Satanâ allectum, & effundendi sanguinis cupidissimum. Neque à veritate nimium aberrat Nicolaus de Lyra, ostentum hoc de equo rufo, ad primam Christianorum persecutionem sub Nerone factam, referens : Neminem enim prius, quam Neronem Cæsariano gladio in Christianos ferocuisse, rectè Tertullianus scribit : Et inde equo rufo non incongruè comparari potest : Rufus enim erat Nero ex multâ & inhumanâ planè sanguinis effusione : inhumanâ inquam : neque enim matri, uxori, fratri, præceptori, crudelitate suâ pepercit : imò nec ipsi urbi Romanæ : cui verè ἡ πόλις ὁλοκαυτωμένη fuit : dum incendium horrendum & conflagrationem urbis exoptavit & spectavit : totam Rempublicam inquietavit ; bonos crudeli morte affecit : malos verò & improbos singulari gratia & favore complexus, ad summa honorum fastigia exaltavit. Utut autem probetur hæc explicatio viris aliquibus doctis, & præcipuè Lyrano : tamen propriam eam & genuinam hujus loci esse, non credo : quippe quòd & aliis Imperatoribus Romanis, cædes & bella adversus pios, æquè, immò longè magis, quam de Nerone, passim ab Historicis recensentur. Et nullum dubium est, quin equus iste rufus ad plures persecutores, adeoque non ad unicum Neronis individuum respiciat. Sentio igitur, per rufum equum notari afflictissimum Ecclesiæ statum, quem non tantum sub Herode, & sub Imperatoribus, Tyberio, Nerone, Domitiano, Trajano, Antonino Vero & Philosopho, Severo Septimio, Maximino, Decio, Aureliano, Valeriano, Diocletiano, Maximiano, Juliano experta est : sed & quem nunc experitur, & ad finem usque mundi expertura est : juxta

2. Hinc absque multo labore, quid gladius magnus sit, intelligi potest : nimirum sævitia gladii, qui in bellis adversus Christianos distringitur : Et rectè magnitudo ista gladii in-

nuit, 1. longum temporis, quo persecutio durat : 2. nec non amplissimum terræ & locorum terminum : 3. insuper personatum, in quas promiscuè, nullo vel ætatis vel sexus vel dignitatis vel cognationis habito respectu sævitur, numerum : 4. sed & crudelitatem ipsam tormentorum.

3. Sessor quis sit, facile patet, nimirum Satanæ, qui equum sibi subjugatum, organa sua, Tyrannos, pro nutu ac libitu regit ac gubernat : eosque ad hoc unicè impellit, ut sanguinem humanum fundant, seque ipsos mutuò confodiant.

4. Qui sint illi, qui pacem de terrâ sumunt, itidem ex jam dictis liquet : nimirum omnes & singuli Ecclesiæ Christianæ hostes, & truculenti Tyranni, sive Imperatorum, sive Regum, sive Principum nomine veniant : Illi pacem florentissimam turbant, qui bellum adversus Christum & Sanctum ejus movent : qui gladios suos sanguine justorum cruentant, sicut hodie à Turcis, ab Hispanis & aliis hostibus Ecclesia Dei vehementer affligi solet : Quin & intestinarum seditionum & motuum civilium autores hinc expressè per equum rufum innuntur. De his enim verè dicitur : *Invicem se interficiunt* : quia experientia testatur, in bellis civilibus patrem à filio, filium à patre, fratrem à fratre, generum à focero, & hunc vicissim ab illo occidi.

5. Tandem cohærentiam cum sigillo primo quod attinet, ea cuiusvis lectori obvia est : sicut enim bonis & facultatibus præsertim exuebantur à Tyrannis subditi, in superiore sigillo : Ita nunc iidem gladio sævitiam & crudelitatem experientur. Suprà violentia & Tyrannis quasi clandestina & quâdam *πορφύρεα* colorata fuit : nunc aperto Marte pii affliguntur : sine culpa prorsus vitâ suâ privantur. Si autem quis equum album de Christo & Apostolis intelligere mavult, is itidem cohærentiam statim animadvertit : Florentissimam enim & pacatissimam Ecclesiæ conditionem, nunc invidiâ Satanæ, turbulentissimus & inquietissimus status excipit. Et hæc de verborum explicatione dicta sufficiant.

Scrulpuli.

I. Obstat verò contra hanc sigilli secundi interpretationem, quòd Zachar. i. vers. 8. Christus Jesus super equum sedens rufum introducit, & nihilominus pacem afferre, immò & per cæteros rufos equos, hoc est, Apostolos pacem nuntiare dicitur, unde videtur sequi, & hoc loco sedentem super equum rufum, neminem alium, quam Christum esse intelligendum ? Respondetur autem, 1. Non negari, Christum rubicundo in Scripturâ describi colore : Sic enim de ipso Ecclesia in cantico Salomonis cap. 5. v. 10. *Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus.* Et Elaias cap. 63. vers. 2. *Quare rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua sicut calcantium in torculari ? Roseum enim Christus in passione suâ profudit sanguinem, in remissionem peccatorum nostrorum.* 2. Inde verò non sequitur, semper per sessorum super equum rufum denotari Christum, præsertim verò si antecedentia & consequentia aliud evincant. Jam verò in textu nostro

Num Christi
per sessorum
super
equum rufum
hic intelligi
pos-
sit ?

Cant. 5, 10.
Esa. 63, 2.

Negatur.

Rationes
ex negationis.

ex *συμπερίᾳ* facile patet. bella & cædes prædici: disertè enim affirmat Johannes, sessori datum esse, ut tollat pacem de terrâ, quod Christo non congruit, qui *Princeps pacis* salutatur ab Esaia, cap. 9. v. 6. Proinde ostenso hoc τῆς λέξεως sophismate, nodus objectus nullo negotio dissolvitur.

Esa. 9, 6.

Matt. 16, 16
Si Ecclesia
DEI bellis
est obnoxia,
quomodo
cõsistit pro-
missio Chri-
sti: Portas
inferorum
versus ip-
sam non
prævalitū-
ras esse.

II. Quia verò pax Ecclesiæ Christi passim in Veteri & Novo Testamento stabilis promittitur: idè incongruum videtur asserere, quasi bellis & tumultibus Ecclesia Dei obnoxia esse queat: sic enim portæ inferorum adversus eam prævalerent: contra cautionem Christi, Matth. 16. v. 16. *Portæ inferorum non prævalerunt adversus ipsam.* Respondetur: Promissiones Ecclesiæ de stabilitate pacis, *ῥῆσιν* & *ὑποσχεσίς* intelligendas, 1. de pace conscientie spirituali: 2. de pace æternâ in vitâ futurâ. Quoad temporalem verò pacem, nota sunt Christi vaticinia, quibus bella plurima & continua, præsertim extremis hisce mundi temporibus obrutura prædixit: Matth. 10. 24. 25. Luc. 21. Distinctione igitur inter pacem corporalem & spiritualementem: inter pacem temporalem ac æternam: & hic scrupulus facile expeditur. Roboratur hæc distinctio ex ipsi textus verbis: urgenter enim dicit Johannes: *Datum est ei pacem tollere de TERRA:* Ergo de terrenâ, & non cœlesti pace hæc verba fiunt: pacem interea conscientie, immò & sempiternam Ecclesiæ triumphalis, nulli tyranni tollere ac surripere queunt.

Quomodo
& Christus
& Satanas
pacem tol-
lere dica-
tur?

III. Hic sessori diabolo tribuitur pacem de terrâ tollere: Matthæi autem cap. 10. vers. 35. Christus hoc sibi tribuit, inquit: *Non veni mittere pacem, sed gladium:* Quæritur ergo, quomodo assertio Christi cum hac apertione secundi sigilli conveniat? Respondeo: Subalterna non pugnant: neque uno & eodem modo, uno eodemque respectu Christus & Satanas pacem tollere dicuntur, sed diverso: Satanas pacem tollit per se: summâ cum animi voluptate, & dissidia ac bella ἐνεργητικῶς movet: unicèque in id incumbit, ut lites, jurgia, cædes & bella passim audiantur. Ipse flabellum est strenuum, & frigidam suffundit: Christus verò κατὰ συμβεβηκός, & per accidens gladium mittere dicitur, non quasi bella pro pace malit, sed quòd prævideat, Mundum ex Evangelio suo ansam arrepturum, ut gladios acuant, & seditiones moveant: Ita frequenter in scriptura occurrit, unam & eandem rem Deo & diabolo, sed non uno eodemque modo assignari: sicut suprâ cap. 3. dissertatum est: Ita Psaltes conqueritur: *Tu Deus affluxisti populos.* Idem mox quiritatur: *Afflixit me inimicus.* Deus affligit respectu permissionis, & quatenus afflictionem ad salutarem usum ac finem pro infinitâ suâ sapientiâ reducit, Satan affligit activè & operativè: est enim Dei carnifex & instrumentum, quo mundus vel bello vel peste, vel alio modo affligi solet. Tollere ergo Christus pacem, suo Evangelio, de terrâ, non propriè dicitur, sed *συμβεβηκῶς*, quatenus hostes Evangelii bella movent: Satanas verò tollit pacem propriè, quatenus unicè id studet, ut omnis tranquillitas penitus subruatur & evertatur: non tamen pro lubitu sævire ipsi licet, idè textus noster habet: *Datum est ei, ut pacem*

Psal. 40.
Psal. 12 &
43.

tolleret, hoc est, permixtum fuit ipsi à Christo. qua de re infrâ in tractatione doctrinarum fusiùs dicemus.

Observationes.

Occurrit autem ante omnia locus illustris, de persecutione Ecclesiæ Christianæ: cui jam inde à primis incunabulis obnoxia fuit: Equus enim rufus ille, & sanguine justorum cruentatus, passim in omnes Ecclesiæ angulos excurrit: neque seculum à nato Christo vel cogitari vel nominari potest, quo non gravissimas persecutiones cœtus Christianus senserit. Statim enim, ut Jesus in hunc mundum natus est, immanis ab Herode Judæorum Rege persecutio erga eum exoritur: Metuebat enim Herodes, ne regnum suum in discrimen veniret, quod nuperrimè summis laboribus pacaverat: & expertus erat antehac Judæorum contumaciam & inconstantiam, qui facillimè ad res novas attendendas permoveri possent. Augebant ei insuper suspicionem Magi ex Oriente, quòd iussi ut reverterentur, aliâ viâ clàm domum profecti erant: præterea, teste Josepho lib. 17. cap. 3. Pharisei prædixerant, decretum esse Dei, ut regnum ab Herode auferatur. Metuens ergo Herodes, ne Christus Jesus de folio ipsum deturbaret, in ipsis cunis novum natum regem perimere cogitat, ac inaudita crudelitate omnes masculos infantes, bimulos & minoris ætatis, quotquot erant Bethlehem, & in eo agro circumquaque trucidari mandat: eo-que *ἀσσυρίαν* pervenit, ut filium proprium ex uxore de tribu Juda procreatum, interfici præceperit: quam *ἀσσυρίαν* cum Augustus Imperator audiret, dixisse à Macrobio scribitur: Melius est Herodis esse porcum, quàm filium. Prima hæc Ecclesiæ tenellæ propter Christum persecutio quàm crudelis fuerit, vix mente concipi, nedum verbis sufficienter explicari potest: Infantes enim ab uberibus matrum rapti, statim jugulati & occisi fuerunt: quas lachrymas profudisse existimemus parentes moestissimos? Evangelista profecto Matthæus scribit, in hac persecutione impletum esse vaticinium Jeremiæ, cap. 31. vers. 15. *Vox in Ramâ audita est, ploratus & ululatus multus: Rachel ploravit filios suos, & noluit consolari, quia non sunt,* Matth. 2. vers. 18.

Tempore
Augusti.Joseph. lib.
15. cap. 3.Crudelitas
Herodis.

Macrobius.

Super equum rufum sedit & Herodes Antipas, Tetrarcha Galilææ: qui cum fratris sui Philippi in Garbonitide & Traconitide constituti Tetrarchæ uxore consueverat, & incestum nefandum commiserat: Eum Johannes severiter taxabat, ac in faciem, præsentibus omnibus ac audientibus, pronuntiata sententiâ (uti Chrysostomus ait) dicebat: Non licet tibi habere fratris tui conjugem. Hanc atrocissimi peccati reprehensionem maximè necessariam Herodes agrè ferens, non verbis, sed ferro ac ense vindicat: initio enim Johannem carceri includit: deinde petitioni filie Salomæ annuit, missoque in carcerem spicatore, Johannem decollari, ejusque caput recenti sanguine madens ceu spectaculum in convivio natalitio apponi præcipit: Ita sessor equi rufi sanguinem præcursoris Dominici cupidissime litivit. Hoc ipso autem primo seculo, cum

Tempore
Tiberii.Joseph. li. 18.
Antiq. c. 7.

cum cresceret cœtus Ecclesiæ, tempestas etiam persecutionum indies crescere cœpit: Magistratus enim & alii impii Evangelico cursui crudeliter se opposuerunt: Pontifices ac præcipui gubernatores Ecclesiastici regiminis, Hierosolymis, non contenti erant, quod caput Ecclesiæ Christum Jesum immani ausu crucifigendum tradiderant: sed & insidiabantur cunctis, qui Christo nomen dederant, in primis verò Apostolis, quos in carcerem conjiciebant, ne in nomine Christi amplius prædicarent: quin & in exilium pellebant, virgis cædebant, capite plectebant, & lapidibus obruebant.

A.D. 40. Sessor super equum rufum, fuit Cajus Caligula, fœdum aliàs portentum, & stupratis sororibus, ac cruentis cædibus clarus: Is in tota Judæa & omnibus Imperii Romani locis statuam suam collocari & adorari jubebat, hoc inscripto titulo: JOVI ILLUSTRINO NOVO CAIO: & qui renitebantur, eos protinus ense trucidari mandabat: ubi nullum dubium, plurimos Christianos crudeliter interfectos esse.

A.D. 42. Cajum hunc secutus est Claudius, qui sanè edictis propriis cædes Christianorum non patrauit, per alios autem innocentem fidelium fundi sanguinem permisit: passim enim sub ejus Imperio, in Asiaticis Ecclesiis, Antiochiæ, Pisidiæ, Iconii, Lystris, in Galatia, Ephesi: nec non in Macedonia, Philippis, Thessalonicæ, Berrhoæ, Corinthi, aliisque in locis persecutiones grassatas esse, ex historiis luculenter patet: Ferocior autem, flagitiosior & immanior Tyrannus Claudius Domitius Nero ad Imperium Anno Domini 57. electus fuit, ita ut vix quisquam flagitiis ipsi inter Cæsares unquam par fuerit. Sub hoc Nerone Jacobus ad lapidationem condemnatus, de pinnâ templi præcipitatus, & fullonis instrumento prorsus necatus esse legitur. Sub hoc Nerone Marcus Evangelista interficitur: Petrus quoque, Paulus & Barnabas martyrio coronantur: & notetur, Neronem primum inter Cæsares publicis edictis per provincias Christianos mandasse excruciarî, hâc occasione. Jusserat clam accendi urbem, ut spectaret formam Trojani incendii, arsitq; Roma sex integros dies: Ista calamitas summam ei apud populum Romanum invidiam conflagavit, quam cum nullis beneficiis eluere posset, finxit, Christianos cladis ejus authores esse, ac statim in eos horribiliter furere cœpit: ubi non tantum miserè vitâ privati: sed pereuntibus etiam ludibria addita fuerunt: ut ferarum tergis contecti, laniatu canum, interirent: aut crucibus affixi aut flammamandi, atq; ubi dies defecisset, in usum nocturni luminis uterentur.

Tertull. in Apolog. & in Scorpiæo adv. Gnos. Tacit. lib. 15. hist. A.D. 83. Colophonem centuriæ primæ imposuit Flavius Domitianus, Vespasiani filius, tantâ superbia & crudelitate elatus, ut Deum se Dominumque à suis vocari voluerit: & circa annum Domini 97. atrocem contra Christianos publicis edictis persecutionem exercuerit: neque enim Flaviæ Domitillæ, ex sorore nepti parcere voluit, sed eam propter fidem Christianam in Insulam Pontianam relegavit. Hic ipse Domitianus patris insistentis vestigiis, Judæos è regio Davidis genere conqueri & interfici jussit. Sub hoc Domitiano Timotheus, Onesimus & Dionysius Areopagita crudeli morte affecti fuerunt. Et hæcenus de de equo rufo, qui tempore seculi primi & Christo nato undique circumcurritavit.

Euseb. lib. 3. cap. 16. & 20. Eusebius lib. 9. Tertius à Nerone inter hostes Christi & cruentos persecutores, qui pacem abstulit Ecclesiæ, numeratur M. Ulpus Trajanus: qui alioquin civiliter bonus ac laudatus Princeps erat, ob justitiam & humanitatem adeo clarus, ut postea lætæ acclamationis præbuerit formulam, quoties Cæsar crearetur: Sis felicior Augusto, & melior Trajano. Estque Argumentum non pessimæ naturæ, quod aliquando præfectum prætorii eligens & gladium tradens, dixisse fertur: Hoc ense contra meos hostes uteris, cum tibi iusta mandavero: quod si verò videris me injustè agere, contra me ipso utitur. Sed quia à teneris unguiculis superstitione ethnica imbutus, & consiliariis superstitionis stipatus fuit: inde nauscam & odium erga Christianos natura habebat: augmentibus hoc odium consiliariis & sacrificiis ethnicis, præsertim Publio Tarquinio & Mamertino, uti Naucerus refert: Ac numerarunt idolorum sacrificii præfectis pecuniam, ut Christianos è medio tollerent, testante id Freculpho lib. 2. cap. 20. Sub hoc Trajano equus rufus incredibiliter in Christianos, & præcipua Ecclesiæ lumina, tum per Asiam & Africam, tum per universam Europam per annos quatuordecim sæviit, uti prolixè videre est in cent. Magdeb. tert. cap. 3. fol. 12. 13. & seqq.

Historica de Trajano Imperatore Narratio. Freculphus lib. 2. c. 20. Cent. Magdeburg. 111. cap. 3. fol. 12. 13. & seqq.

Sub Ælio Hadriano, Trajani Successore, persecutiones recrudescabant: Is enim æquè à suffronibus persuasus, opinabatur, Christianos Romano Imperio exitiosos esse: & hoc nomine sanguinem innocentem multum profudit. Anno enim Imperii ejus altero Aurelius comes, Alexandrum Romanum Episcopum, cum Hermeto urbis præfecto, ejus uxore, liberis & tota familia, numero 1250. in carcerem conjecit, & volente Adriano tandem in furno ardenti cremavit. Similiter & Zeno Patricius Romanus, cum decem millibus, ducentis & tribus, pro Christo mortem subiit. Anno Imperii quinto, Eustachius, quem Trajanus contra Barbaros miserat, victoria parta domum redit: Ei Hadrianus lætabundus occurrit, & cum introduceret, confestim pro victoria Apollini Eustachium sacrificat. Vincent. lib. 11. cap. 82. Anno imperii nono, decem millia Christianorum in Armeniæ monte Ararat, propter Christi fidem crucifixa leguntur apud Heinricum Erfordensem.

Vincent. l. 11. cap. 82. Heinricus de Erfordia

Hadriano rebus humanis exempto, succedit T. Ælius Arrius, Antoninus Pius, Hadriano, quoad pacem Christianis ereptam, non multum absumilis: sub quo Felicitas cum septem filiis Braxedis, Romæ: Photinus & alii 49. in Galliis, Ptolemæus Lycius & alii multi Alexandriæ, necati fuerunt: videatur Justinus Martyr & Philosophus, Apologia 2.

Iustin. Phil. & Martyr Apol. 2.

Seculo tertio post natum Christum, tranquillitatem Ecclesiæ, quam sub Commodio medio-criter habebat, abstulit Severus, de quo Spartianus scribit, quod, Christianos fieri, sub pœna gravi vetuerit, & edicta adversus eos plurima promulgarit. Ministrorum persecutionis nomina Tertullianus ad Semp. recitat: Hadrianum Viggellium, Claudium, Hermianum, Cappadociæ Præfectum, Cecilium, Capellam, Vespronium. Videatur de hac persecutione Eusebius, lib. 6. cap. 1. & seqq.

Persecutiones seculi tertii, sub Severo.

Præcipuus fuit hujus seculi Persecutor Decius, alioqui Princeps laudatus, uti Pomponius Latius ait. Infensus erat ipse Philippo, homini Punicæ

Sub Decio

Niceph. l. 5.
cap. 29.

Specul. Vin-
cent. lib. 1.
cap. 43.
Dionys. A-
lexandr.

Cyprian.
lib. Episto-
lar. 3. Epist.
25.
Sub Vibio
Gallo.
Euseb. lib. 7.
cap. 1.

Sub Licinio
Valeriano.
Trebellius.

Euseb. lib. 7.
cap. 10.

nica fide deteriori, qui, uti Sabellic. & Bergomen-
sis referunt, thesauros suos Fabiano contulerat,
& propterea pacem turbavit. Niceph. lib. 5. cap.
29. scribit: tam non esse facile omnes homines
recensere, qui in persecutione illa interfecti sunt,
quàm arenam maris numerare. Videatur Specu-
lum Vincentii, lib. 1. cap. 43. & multis sequen-
tibus: nec non Epistolæ Dionysii, Alexandrini,
ubi prolixè persecutionis hujus Historia describi-
tur. Eusebius formas recenset: videlicet pi-
cem ferventem, lapidationes, calamos acutos in
facies & in oculos impulsos, tractationes per stra-
ta viarum, illisiones ad lapides, verbera, flagella-
tiones, exustiones, transverberationes viscerum
per fudes, gladium, post contracta membra è
sublimi præcipitationes. Vincentii Speculum
addit equuleum, lacerationes per ungues fer-
reos, lampades martyrum lateribus admotas: be-
stias, suspendia: fuit & damnatio ad metalla sup-
plicii forma, uti patet ex lib. Epistol. Cypriani
tertio, Epist. 25.

Post Decium in Barbarico bello interfectum,
adeptus est imperium Vibius Gallus, Anno Do-
mini 254. in quo sibi statim socium adjunxit fi-
lium Volusianum. De hoc Vibio multa pau-
cis dicit verbis Eusebius, lib. 7. cap. 1. *Neque
Gallus malum Decii cognovit, neque pravit,
quidnam illum seduxerit: sed ad eundem lapidem
ipsius oculis expositum iniegit: Cui cum imperium
prosperè succederet, sanctos viros pro pace ac sanitate
ipsius orantes profligavit.*

Gallo interfecto successit Æmilianus, igno-
bilis ille & tantum trimestris Imperator. Quo
rursus sublato imperii summa ad Licinium Va-
lerianum, favore omnium, augurationis me-
dio pervenit: Et quidem satis bonus ab initio
Valerianus hic fuit. Trebellius enim scribit,
cum olim authoritate Senatus censor create-
tur, in Senatusconsulto has de ipso voces fuisse:
*Valeriani vita censura est: ille de Senatu
iudicet, qui nullum habet crimen: ille de vi-
ta nostra sententiam ferat, cui nihil potest obijci:
Valerianus à prima pueritia censor fuit: Valerianus
in tota vita sua fuit censor, prudens censor, mode-
stus senator, gravis senator, amicus bonorum, ini-
micus tyrannorum, hostis criminum, hostis vitio-
rum.* Hunc censorem omnes accipimus, hunc
imitari omnes volumus: primus genere, nobilis
sanguine, emendatus vita, doctrina clarus, moribus
singularis, exemplum antiquitatis. Egredia certe de
hoc Imperatore sunt ista elogia: Verum omnia
sua ornamenta persecutione in Christianos peni-
tùs deformavit & amisit: uti Dionysius ad Her-
mam scribit, citante Euseb. lib. 7. cap. 10. Verba
Dionysii sic habent: *Considerandum est, quod præ
Antecessoribus suis Valerianus sic comparatus fuit ini-
tio, ut erga homines Dei placidus, & amico animo
præditus esset: Neque enim quisquam Imperato-
rum ante eum tam clementer ac placide erga eos
affectus fuit: ne illi quidem, qui palam Christia-
ni facti dicebantur: sic initio ille familiarissimè &
amantissimè, idq. palam nostros complētabatur, &
tota illius aula referta erat piis, & Ecclesia Dei sacra.
Verum Magister ille & Archisynagogus Ægyptiorum
Magorum persuasit illi postea, ut sinceros ac sanctos
viros tanquam adversarios & prohibitores impurissi-
morum ac detestabilium incantatorum occideret &
persequeretur, (tantum enim valebant, & valent
etiamnum Puilli, ut præsentis & conspectu suo tan-*

*tum, contra spirantes & verbo reluctantes scelestorum
demonum imposturas dissiparent) & ceremonias im-
puras, & incantationes execrabiles, ac sacrificia abo-
minanda perficeret, miseros pueros mactaret, infeli-
cium parentum liberos trucidaret, nuper nata visce-
ra scrutaretur, & figmenta Dei quasi ex hisce facino-
ribus fortunatus dirimeret ac rescinderet. Sed lon-
gum foret juxta seriem seculorum persecutiones
gravissimas recensere singulas, & bella omnia
enumerare cuncta. Qui delectatur historicæ
continuationis filo, evolvet in centuriis Magde-
burgensibus, caput semper tertium: consulat
centurias D. Osiandri: consulat Epitomen D.
Pappi: ubi luculenter habetur, quomodo ses-
sor super equum rufum per omnes mundi angu-
los equitaverit. Et nostro, proh dolor, tempo-
re, pax de terra per equum rufum planè sublata
est. Passim enim bella, & bellorum rumores
audiuntur: in Germania, Hungaria, Italia, Hi-
spania, Gallia, & ubi non? Tympana bellica
crepant: superiore elapso anno proximo 1608.
annon concitato cursu per meditullium Romani
Imperii equus iste curritavit: & qui sanguine e-
rant aliàs conjunctissimi Principes, ad intestina
bella incitavit, adeoque pacis illud aureum cli-
nodium tantum non è sinu Germaniæ penitus
sustulit? Consideremus verò, 1. cur Deus tan-
tam sanguinis humani, in bellis hætenus gestis
innumeris, profusionem permiserit, vel potius
gladii sævitiam immiserit? Non enim est malum
ullum in civitate, quod non faciat Dominus? 2.
Et cur pios, tumultibus istis implicari bellicis,
non raro siverit? Ad prius illud facilis est re-
sponsio, propter peccata nostra, propter verbi
divini contemptum, propter animi fastum, pro-
pter injustitiam, propter alia scelera Deum bel-
lis nos punire, & Tyrannis mactandos ac jugu-
landos tradere: ut justitiæ suæ severitatem de-
claret: sicuti passim per Moysen & cæteros Pro-
phetas sanctos minatus est, se ulticem gladium
super inobedientes & impiose vaginaturum. Le-
gatur caput Levitici vicesimum sextum, ubi in-
ter alia vers. 23. & seqq. sic habetur: *Quod si nec
sic volueritis recipere disciplinam, sed ambulaveritis
ex adverso mihi, ego quoque contra vos adversus in-
cedam, & percutiam vos septies PROPTER PEC-
CATA vestra: inducamq. gladium ultorem fœderis
mei super vos. Et v. 32. Disperdam terram vestram,
& stupebunt super ea inimici vestri, cum habitatores
illius fuerint: Vos autem dispergam in gentes, & e-
vaginabo post vos gladium, eritq. terra vestra deserta,
& civitatis vestrae diruta: Tunc placebunt terra sab-
bata sua cunctis diebus solitudinis suæ, eo quod non re-
quieverit in sabbatis vestris, quando habitabatis in ea:
Et qui de vobis remanserint, dabo pavorem in cordi-
bus eorum, in regionibus hostium, terrebit eos sonitus
folii volantis, & ita fugient quasi gladium, cadent
nullo persequente, & corruent singuli super Fratres
suos, quasi bella fugientes: nemo vestrum inimicis
audebit resistere: peribitis inter gentes, & hostilis vos
terra consumet. Quia ergo exulceratissimo hoc
seculo peccata accumuluntur, quid mirum, en-
sem quoque ultionis divinæ adversus nos vehe-
mentius stringi? Pios autem quod attinet, per-
mittit altissimus, ut ipsi quoque publicis ejus-
modi malis implicentur, non tantum, quia in
peccatis ipsi etiam concepti & nati, & cum Davi-
de ignorent, quoties peccent; sed & ideo, ut
quantum Dei donum pax sit, agnoscere discant:**

In bello

CUR DEVS
tantam
sanguinis
humani
profusio-
nem per-
mittat.

CUR DEVS
pios tumul-
tibus belli-
cis implica-
vi sinat?

In bello enim, quid pax sit, commodissime deprehenditur: nimirum elogio illo Poëta dignissima, quod sic habet:

Pax optimatrum,

*Quas homini novisse datum, pax una triumphis
Innumera melior.*

Psal. 133. Verè enim bonum & jucundum est, cum habitamus
Esa. 32. in unum: cum populus sedet in pulchritudine pacis,
in tabernaculis fiducia & requie opulenta: Ibi filii
Psal. 144. sunt, sicut novellæ plantationes: Filia compositæ, cir-
cumornatæ, promptuaria sunt plena, oves eorum fæto-
sa, abundantes in egressibus suis, boves crassa: Non
est ruina macerie, neque transitus neque clamor in
2. Reg. 4. plateis: sed populus habitat absque timore ullo, unus-
quisque sub vite sua, colit unusquisque terram suam
1. Mac. 14. cum pace, & terra dat fructus suos, & ligna campo-
rum fructum suum: cives in plateis sedent, & de bo-
nis terra trahunt: Agunt sine tumultu, & bono sunt
animo, propriisq; utilitatibus deserviunt: & absque
Ephes. 13. terrore vitam in silentio transigunt. Vocat vir ami-
cum suum subter vineam, & subter ficum: Sedent
Zachar. 8. senes & anus in plateis, complentur infantibus &
puellis ludentibus plateæ civitatis: Auditur vox dicen-
terem. 33. tium: Confitemini Domino exercituum, quoniam bo-
nus est Dominus: Auditur quoque vox Sponsi &
Sponse, vox gaudii & lætitiæ, vox citharæ adori & musi-
corum, & labia canentium: omnis artifex & ars flo-
ret: vox mole auditur, & lucerna lux lucet: Læ-
tantur in choro virgines & juvenes: lætantur homi-
nes in messe, egrediuntur cum tympanis vindemian-
tes. Adeoque pax optatissima est merito cunctis
mortalibus: Hoc verò insigne donum Dei haud
melius agnoscunt, quam tempore belli: ideo
ipsos altissimus miseras belli simul experiri per-
mittit, ut scientes, quàm pretiosum pax sit nequili-
um, pro conservanda ea Deum rer optimum ma-
ximum tantò ardentius orent, sicut Ezechias in-
geminavit: Domine, sit pax & veritas in diebus
2. Reg. 20. meis. Et sanctus Rex David: Fiat Domine, pax
Psal. 121. in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. Ita
Ecclesia tota Israelitica gemit, Syrac. 50. De
Syrac. 50 nobis Deus cor lætum, & pacem nostro tempore, &
ut illius gratia apud nos semper maneat, & redimat
nos quamdiu vivimus. Propter impios quoque si-
nit Deus pios affligi: ut si talia in ligno viridi fieri
illi videant, quid de arido futurum sit, coniciant:
insuper patientiam, devotionem, fidem & spem
pio um Deus exercere vult: & ideo bellorum
eos infelicem statum sentire permittit.

Ad effugi-
endus belli
molissimæ,
maturè pœ-
nitentiam
ut agamus,
opus est.

2. Cæterum monemur, nisi equum rufum in
plateis urbium patriæ nostræ habere velimus, ut
maturè pœnitentiam agamus, & voci omni-
potentis nostri creatoris obediamus: aliàs bella non
cessabunt, de quibus rectè Vergilius:

Nulla salus bello.

Habac. 1. Tempore enim belli hostes possident tabernacula no-
stra: ad prædæ veniunt, fruges terræ devorant: tri-
utum, vinum, oleum, armenta bouum, & greges o-
vinum non relinquunt, vineas in desertum ponunt, &
Esa. 16. ficus decortuant: Super vindemiam & messem ir-
ruit vox calcantium, atq; via vinum in torculari non
Esa. 16. calat, qui calcare consueverat: Ficus non floret, ger-
men non est in vineis, arva cibum non afferunt: Ab-
sconditur ab ovili pecus, & non est armentum in præ-
sepibus. Tunc dicitur civibus: Nolite exire ad agros,
Esa. 33. & in via non ambuletis, quoniam gladius inimici pa-
vor in circuitu: dissipantur viæ, cessat transiens per
Thren. 1. semitam: manus ad omnia desiderabilia mittitur, ar-
Nabuz 2. gentum & aurum diripitur, omnis vir, qui inventus

fuert, occiditur, ut non sit finis cadaverum, & cor-
ruat in corporibus, uxores violantur: parvuli sa-
gittis transiguntur: media pars civitatum in capti-
vitatem egreditur, & reliquum populi non auferitur:
urbes destruuntur, & igni incenduntur. Eheu, quàm
dirum bellinonien & omen? In illo enim seditio-
nibus & turbis iustitia premitur, leges silent, tem-
pla prophanantur, curiæ evertuntur, arva cultoribus
destituta deseruntur, matrimonia violantur,
œconomia dissipantur, parentes liberis orban-
tur, plebs expilatur, nobilitas excinditur, infinita
denique malorum seges enascitur: Oremus er-
go indefinenter: Da pacem Domine, in die-
bus nostris: & resipiscamus ab iniquitatibus
& peccatis, ne ampliùs Pater cœlestis indi-
gnetur nobis.

3. Consolationis vim in se habent verba ista: *Tyrannus
pro libitu
grassari non
licet.*
Datum est ei. Docemur enim, non posse tyran-
nos grassari latius, non posse nocere eos vehe-
mentius, quàm à Deo ipsis permittatur: id quod
ex sancti Hiobi historia vel maximè manifestum
evadit: Ei enim sine indultu & permissu divino
Satanas nec quicquam calamitatis inferre potuit.
Et huc pertinet vox Christi: *Non cadet capillus de
capite vestro, sine voluntate Patris mei.* Certos de-
stinat Deus bello Christi gregem ad orientibus fi-
nes, certum tempus, certam periodum, certas
vices: Si vult, mox conatus feros & immanes per-
secutorum cohibere & infringere valet: ut pacem
de terra pro libitu auferre non queant: sicut co-
hibuit Angelus Domini Abrahamum, ne Isaacum
feriret, Gen. 22. Labet ex historia Ecclesiastica
dictis fidem facere: Erat Imperator Hadrianus
persecutor Christianorum haud minimus, & per
decennium vexare fideles, ipsum non tædedit. Sed
ecce, cum Hadrianus libidinem grassandi exple-
re vult omnium maximè, seditionem tempesta-
tum largitur Dominus: Etenim pii quidam cor-
dati & docti viri tunc temporis divinitus excitantur,
qui videntes Imperatorem impiis quibusdam
furiis cinctum, animo ejus ad cædes tantum cru-
entia abutentibus, nec esse cognitam ei doctri-
nam aut causam Christianam, gravia scripta ad-
ornant, eaque Imperatori exhibent: quibus
declariant, quid doceant, quid Christiani profi-
teantur, & qualis sit eorum conversatio. Dege-
bat eo tempore Hadrianus Athenis: cumque
ibi Eleusinum invisens, omnibus penè sacris
Græcis initiatus esset, impunè permisit in Chri-
stianos sævire, quibuscunque id libitum esset:
Proinde Quadratus Atheniensis Antistes, Apo-
stolorumque discipulus, Imperatori librum pro
religione Christiana offerens, demonstrat, Chri-
stianos præter culpam meritumque tam indignis
modis tractari. Idem facit & Aristides Philoso-
phus Atheniensis, literis & eloquentia, in primis
verò pietate & fide præstans: Nam & coram Im-
peratore (qui ob hoc etiam celebrari volebat,
quod eruditus viris delectaretur) ipsemet lucu-
lentissimè peroravit, & Apologiam pro Chri-
stianis exhibuit: cujus libristantam, inquit Hie-
ronymus, inesse eloquentiam, ut philologis ad-
huc ingenii indicium sint. Huc accedit Le-
gatus Serenus Granius, vir apprimè nobilis, qui
litteras gravissimè scriptas ad Hadrianum mit-
tit: iniquissimum esse ostendens, clamoribus
vulgi innocentium hominum sanguinem conce-
di: & sine ullo crimine nominis tantum & sectæ
reos fieri: Euseb. lib. 4. cap. 8. Precibus igitur

Esa. 13.
Nabum 3.
Zachar. 14.
Jerem. 4.
2. Reg. 25.

Matth. 10.
Sed certos
ipsis Deus
fines consti-
tuit.

tur Ecclesiæ suæ permotus Deusefficax fuit, ut Hadriani animus de Christianorum rebus non nihil plenius edoctus, aliquantulum mitesceret, & Christianis æquior fieret. Protinus enim ad Minutium Fundanum Asiæ minoris Proconsulem, Hadrianus scripsit: *Nemini amplius liberum esse debere, Christianos sine certa objectione criminis politici, & probatione damnare.* Ita cohibuit Deus, & refrenavit equum Hadriani rufum: suæque Ecclesiæ Halcyonia clementer concessit, quod & sub Antonino Pio factum est. Justinus enim Philosophus Christianus, vir doctissimus excitatur, is ad Antoninum Imperatorem, ejus filios, ac Senatum Romanum Apologias pro Christianis ferventi zelo plenas scribit, apertè asseverans, Christianos in fontes plecti, ipsosque judices, non examinatis causis, affectu temerario, flagelloque furiarum percitos, occidere indemnatos, absque ullo respectu justitiæ, cum eam, quæ vera & sola sit, religionem Christiani profiteantur. Apologeticis istis tantum Deo cooperante obtinebatur, ut Imperator statim in Asiam literas de coerenda persecutione miserit, & Ephesi in publico Asiæ conventu proposuerit. Similia passim apud Eusebium, Socratem, Nephorum, Sozomenum, & alios leguntur. Ne ergo de auxilio Dei unquam desperemus: Opitulator est in tempore opportuno: Insuper in mediis fluctibus persecutionum pio stuetur, ne in fide deficient, sed indies magis magisque crescant: uti Justinus in Tryphone eleganter ait: *Quod nos in Iesum Christum credentes nemo terrere aut domare valeat, apparet quotidie. Cum enim obtruncemur, crucifigamur, bestiis obijciamur, ignibus aliisque tormentis tradamur, tamen à confessione non discedimus: sed quanto magis in nos savitur, tanto plures pietatem fidei, per nomen Iesu profiteantur, haud secus, quam si quis vitæ putatione provocet ad ubertatem: Nam vitis à Deo & Servatore Christo plantata, est ejus populus. Hæc Justinus. Nos illud Augustini addimus: Non sineret Deus fieri (vel accidere piis) malum, nisi inde bonum elicere scires.*

Apertio sigilli tertii.

Bella, fames & annonæ caritas plerumque comitari solet: ideò Spiritus Sanctus, postquam de tyrannide & ferocia passim grassatura vaticinatus est, subjungit prædictionem de penuria iniquiens: *Vidi, Et ecce Equus niger (μῆλας) & qui sedebat super eum, habebat stateram in manu sua. Et audivi vocem in medio quatuor animalium, dicentem: Chænix tritici denario uno: & tres chenices hordei denario uno.*

Andr. Cas. Sunt sanè aliorum aliæ sigilli hujus tertii interpretationes: quidam enim ἀντιχριστός ad Apostatas, sive eos, qui à Christo desciverunt & defecerunt: quidam ad mysterium resurrectionis; quidam ad reprobos, fœditate scelerum & peccatorum nigros, verba Johannis accommodant: quidam ad Diabolum sic applicant, quemadmodum Mercatores stateram in manu sua habere solent, ut quæ vendunt & emunt, justè appendant: ita Satanam esse nequissimum Mercatorem: & talem omnino, qui det vilia, & auferat pretiosa: qui venum exponat triticum, hoc est, Pastores & verbi Doctores. Hi enim instar tritici variis tri-

bulationibus moluntur, ut fiant, juxta Ignatium, panis Deo gratus: 2. hordeum, id est, plebem & populum Christi: notum enim, quomodo Adamo pomum dederit, & vicissim in Adamo universum genus humanum in potestatem suam, illo pomi esu redegerit. Sed hæc expositiones prima statim fronte nimis violentæ, contortæ, & criminibus quasi ad conceptas opiniones pertractæ esse apparent. Venerabilis Presbyter Beda, itidem suo sensu abundat: sic enim apertionem sigilli tertii exponit: *Equum niger falsorum caterva est fratrum, qui stateram rectæ professionis habent, sed fratres & socios suos ladunt per opera tenebrarum. Dum enim auditur vox de medio animalium, dicens: Ne laferis, satis ostenditur, esse illuc, qui ladat. Ergo quod ista voce dicitur, tale est, Cave, ne tuo exemplo pessimo fratrem tuum scandalizes, pro quo Christus mortuus est: & qui sacri sanguinis ac chrismatis portat insignia, &c. Sed & hæc Interpretatio minimè cum scopo Johannis: neque vel cum præcedentibus, vel sequentibus verbis congruit. Videamus, quid Nicolaus de Lyra super hoc sigillum scribat, sic verò glossæ ejus habent: Ecce equus niger) id est, exercitus Romanus, qui dicitur niger affectu, sicut sol dicitur calidus: Exercitus enim Romanus sub Tito in tantum affluxit habitantes Hierusalem, quod fuerunt fame denigrati, & aliis afflictionibus: secundum quod refert Iosephus libro de Iudaico bello. Et qui sedebat super eum) scilicet Titus regens illum exercitum: Habebat stateram in manu sua) id est, divinam justitiam, quam opere exequabatur: Nam ex ordine divina justitia processit, quod exercitus Romanus Iudeos partim occidit, & partim captivavit in vindictam mortis Christi: sicut manifestè prædixit Luc. 19. Ecce veniens dies in te, & circumdabunt te inimici tui, &c. Quod tamen erat præter intentionem Titi & exercitus sui, qui propter aliam causam venerunt contra Iudeos: utpote propter rebellionem ipsorum contra Romanum Imperium: ut patet per Iosephum libro de Iudaico bello. Ideo dicitur, quod habebat stateram in manu sua, & non in mente: nam exequabatur opus divina justitiæ, modo prædicto: per manum ejus opus intelligitur, quod per eam efficitur. Et audivi tanquam vocem de medio quatuor animalium) id est, de Throno Dei, in cuius circuitu erant quatuor animalia, ut dictum est supra cap. 4. & per hoc designatur, quod factum Titi contra Iudeos procedebat ex ordinatione divina, à qua procedit malum pœna, secundum quod dicitur Amos 3. Non est malum in civitate, quod non fecerit ei Dominus. Bilibris tritici denario uno) Ad intellectum hujus sciendum, quod Hugo Floriacensis dicit de fine belli Romanorum contra Iudeos. Fessi denique Romani multa cade, quarebant, quibus mancipia captiva venderent, sed quia plurimi venales, & pauci inveniebantur emptores, non defuere, qui triginta mancipia uno numismate mercarentur, ut sicut Dominum emerant triginta denariis: sic econverso denario uno triginta venderentur Iudei. Sunt autem numisma & denarius unum & idem: Matth. 22. dicente Domino: Ostendite mihi numisma census: subditur: At illi obtulerunt ei denarium: Dicitur autem denarius, eo, quod valebat decem nummos usuales: Item notandum quod bilibris est nomen compositum ex bis & libra: quod continet duas libras: quinque verò Iudei hic per unam libram designantur: eo quod quinque libri Moysi ab omnibus Iudeis recipiuntur: alios autem libros Iudei non recipiunt, qui Saddu-*

Beda.

Chrismatis, id est, Spiritus Sancti, 1. Joh. 2.

ducai

ducai dicuntur : Est igitur sensus : Bilibris tritici denario uno, &c. quod, sicut de venalibus Iudeis vi-
lioribus, qui per hordeum, quod est vile granum, de-
signantur, triginta pro uno denario dabantur, ut di-
ctum est : Ita decem de fortioribus & aptioribus ad
serviendum pro uno denario vendebantur. Et vinum
& oleum ne læseris) per vinum, quod est latificati-
vum, intelliguntur Christiani, qui replebantur gau-
dio spirituali, secundum quod dicitur Act. 13. Di-
scipuli verò replebantur gaudio & Spiritu Sancto. Et
similiter per oleum, propter pietatis & mutuæ chari-
tatis obsequium : secundum quod dicitur Act. 4.
Quotquot enim possessores domorum & agrorum e-
rant : vendebant offerentes pretia eorum, & pone-
bant ad pedes Apostolorum, qui dividebant singulis, prout
cuique opus erat : & isti non fuerunt lasi per exerci-
tium Iu. Nam ante ejus adventum Christiani habi-
tantes Ierusalem, & in Iudeam monitu angelico trans-
ierunt ultra Iordanem in civitatem nomine Pellam,
in regno Agrippæ existentem, qui confederatus erat
Romanis. Hæc Lyra. Ut autem videatur aliis
apposita hæc interpretatio : tamen mihi visionis
scopo consentanea minimè videtur. Etenim ex-
tra omnem controversiam ponitur, describi in
capite hoc afflictiones super Christianos, futuris
temporibus futuras. Excidium vero Hierosoly-
mitanum multis, & ferè vigintisex ante visionem
hanc annis factum erat : nimirum à nato Chri-
sto septuagesimo tertio anno : neque Christia-
ni, sed Judæi affligebantur, pœnamq; tum extre-
mæ impietatis, tum rebellionis suæ adversus Ro-
manos patiebantur : Lyram igitur hac in parte
nimis à scopo aberrare statuo. Alii propius se ac-
cedere ad veritatem opinantur, cum æquum ni-
grum de hæreticis interpretantur ; qui, cum à
Satana principe tenebrarum in orbem mittan-
tur, & tenebras ipsi inducere moliantur, rectè e-
quo nigro assimilantur : statera significari cen-
sent, impostores & magistros mendacii in pretio
esse apud populum, vel simulare singularem
quendam justitiæ zelum & fervorem : utpote
qui omnium dicta & facta ad trutinam appende-
re & diligenter exanimare, quin & stateram scri-
pturæ in manu habere solent, venditionem au-
tem tritici & hordei notare hoc, quod hæretici
impia sua dogmata pro sacro Dei verbo fameli-
cis offerant : & quidem non satis est Pontificiis
interpretibus, Ribera, Gagnejo, Pererio, ut in
genere equum nigrum de hæreticis intelligant :
sed & in specie, vel potius individuo, Lutherum,
magnum & fortissimum illum pro domo Dei
Athletam pungunt : quasi ille sessor super e-
quum nigrum, & tota visionis hujus particula ad
ipsum accommodanda sit. Etsi verò sine indi-
gnatione concedo, hæreticos equo haud ineptè
comparari posse, propter superbiam, ferociam,
insipientiam, pugnandi libidinem, & similia e-
quorum idiomata : nigredinem quoque haud
inconvenienter impostoribus hæreticis attribui :
sicut enim Nigredo inter omnes colores vel ma-
ximè à lucis claritate recepit : Ita & hæretici vel
maximè à luce cognitionis veræ Christi absunt :
& quadrat in illos pronuntiatum Nahumi : Fa-
cies omnium eorum sicut olla. Insuper per sta-
teram in manu licet intelligere abusum sacrosan-
ctæ Scripturæ. Tamen nec hunc proprium & ge-
nuum sigilli istius tertii esse sensum disertè pro-
nuntio : infra enim demum hæretici suis colo-
ribus depinguntur : & vers. 8. sequente ponitur

ὁ χῆνις perspicua sigilli hujus : de fame ni-
mirum & catioe annona agi, minimè omnium
verò ad Lutherum ejusque assecclas equi nigredo
pertinet : quin potius, si omnino hæreticorum
studia & conatus hic depingantur, Papatum Ro-
manum vivis coloribus exprimi vel talpa cæcio-
res viderint ac juraverint. Ubi enim regnat fastus
& equina superbia? Certè in cacolyca Romanen-
sium Synagoga. Quis Papa insolentior? Quis Car-
nalibus (Cardinalibus inquam) fastuosior?
Quis Pilatis (Prælatibus inquam) superbior?
Quis iisdem ferocior? Quis pugnacior? Et an-
non stateram habent in manu sua? Nonne scri-
pturis ad pallianda sua dogmata abutuntur?
Nonne de consensu Patrum & Scriptorum Ec-
clesiasticorum gloriantur? Nonne omnia dicta
& facta populi rigore ad examen trutinæ revo-
care conantur? Nonne triticum & hordeum i-
psis venale? Immò Deus ipse, uti Papista Man-
tuanus testatur, inquitens :

Sunt venalia Romæ

Templa, sacerdotes, altaria, thura, Deusq;.

In pretio utique sunt sacrifici Romanenses apud
rudem populum, & in id incumbunt toti, ut per-
petuam mercaturam agant : mox chænicem,
tritici denario uno, mox tres chænicos hordei
valore eodem vendant. Referate conscientia-
rum vestrarum repagula vos nigri Esavite, & rasi
unctique omnes sacrificuli, fat scio fatebimini,
non ovum ovo melius, quam vos sessori super e-
quum nigrum juxta vestrum interpretationis mo-
dum assimilari. Caterum, si tandem de propria
tertiæ sigilli sententia, animum meum aperire li-
cet, fateor, me existimare nihil aliud quam cala-
mitatem famis, & rerum penuriam, quæ super Ec-
clesiam ventura sit, prædici : infra enim vers. 8.
ὁ χῆνις fames inter prædictas afflictionum spe-
cies recensetur, & ab ipso Spiritu Sancto hæc vi-
sionis particula, quid sibi velit, quasi explicatur.
Adde, quod verborum quoque coherentia
haud obscure de sensu isto testatur : Nigredo
enim equi tristitiam notat, ac mœrorem homi-
num famelicorum : Gentiles ipsi, fami nigre-
dinem attribuerunt : & idem facit Jeremias,
Thren. cap. 4. v. 8. Candidiores Nazarae ejus nive :
denigrata est facies eorum super carbones. Quod
autem sessor stateram in manu sua habens, admo-
dum parcè, & juxta pondus dimetitur frumen-
tum, quis non videt, annonæ caritatem his ver-
bis disertè indicari : sicut apparet ex Levit. 26.
v. 26. ubi penuria itidem sic describitur, quod
mulieres panem ad pondus redditurae sint. Note-
tur autem, quid χῆνις vel chænix apud Autores
profanos & Ecclesiasticos significet : Chænix
vulgò habebatur ἡ μέτρος τοῦ σίτου, hoc est, pro
mensura tritici aut leguminis, quæ satis sit servo
in cibum diurnum : Putat Budæus lib. de asse,
chænicem pendere libras quatuor. Pollux ve-
rò chænicem dicit continere corylas duntaxat
tres : Agricola ait, chænicem continere uncias
viginti septem, hoc est, libras duas, & quartam
insuper libræ partem : unde vetus Interpres vo-
culam chænicis reddidit Bilibris. Fannius qua-
tuor chænici tribuit sextarios. Epiphanius de
mensuris & ponderibus Hyphen vocat duorum
sextariorum & aliquantulæ partis : Si quis ali-
ter vult mensuram chænicis cognoscere, sciat,
chænicem fuisse octavam partem modii, & qua-
dragessimam partem medimni Attici : Modius
autem,

Papistica
applicatio-
nis sigilli
tertiæ retor-
sio in Papa-
tum.

Genuinus
scopus sigil-
li tertii.

Thren 4. 8.
Quid sit,
frumentum
juxta pon-
dus dimeti-
ri.

Lev. 26. 26
Chænix
quid signifi-
cet.

Budæus.
Pollux.

R. Agricola

Fannius.
Epiphanius

autem, cujus mentionem Christus facit, Matth. 5. v. 15. aridorum mensura erat maxima, continens sextarios sedecim: sextarius autem continebat heminas duas, seu cyathos duodecim. **Syrus Paraphrastes.** Syrus Paraphrastes exponit per כֶּחָל, quam vocem Hieron. nunc satum, nunc modium interpretatur. Quidam tamen putant, satum esse selqui modium, id est, sextarios viginti quatuor: Antiquissimum sanè usum obtinet, cum in aridis, tum in liquidis mensuræ istud genus, quod dicitur כֶּחָל satum. Et divisa fuit hæc mensura in minores: minima autem fuit כֶּחָל Chachal, continens ovum commune, cum quinta ejus parte. Deinde כֶּחָל Kábh capiebat ova 24. Audiatur auctor apparatus Sac. Bibl. Reg. in tractatu, qui inscribitur Thabal Cain parte secunda, de Sato sic scribens: *Seminatur tritici Kabus unus, in arvi cubitis decem cum dimidio quadrantis. Hujusmodi etiam panis & ciborum quantitatem satis ad pastum hominis diurnum esse tradiderunt Antiqui, quandoquidem duodena ova satis sunt binos pastus singulis diebus. Porro sex Kabim unum Zicah efficiunt, hoc est, ova 144. Erat autem hæc mensura certa vasis forma, satis vulgo notabilis, in cujus modio signum erat expressum, quo dimidium mensura istius dignoscatur, &c.* Hæc ille. Concludimus ergo, chœnicem esse ἡμερήσιον τροφὸν, cibum diurnum, quia, uti Laertius & alii habent, olim juxta chœnicis mensuram servis cibus diurnus distribuebatur, ut illi vicissim operis pensum absolverent. (ὅτι παρὰ τοῦ Πυθαγόρου τοῦ Σωκράτους, &c. notetur Pythagoricum Symbolum: Chœnici ne infideas, quò significatur, non oportere per inertiam otium & cibum alienum sectari: sed sua quemque industria sibi parare facultates, quibus vitam sustentet. Parasiticum enim & fœdum, aliena vivere quadra, nec ullam artem callere, qua possis οἰκονομεῖν vivere, Erasmi in Chiliad.) Jam quanti chœnix tritici veneat, audiamus: χῶνιξ σίτου δυνάεισ, inquit Johannes. Denarius, Hebræis דִּנָּר di-
Tromellius. ctus, geminus in usu fuit, uti Elias in Thisbi: Erat autem numisma Hebræorum, propria appellatione Zuz vocatum, de quo legitur Luc. 15. v. 8. Continebat argenti pondus 96. granorum hordei, id est, æquivalerat sex drachmis. 24. Schilling: major scilicet denarios tot drachmas pendebat: minor autem propriè & communiter Zuz dictus, ejusdemque cum drachma pretii fuit. Philippus Melanchthon sic habet: *Denarius teste Plinio, fere drachma Attica pondus habet: Proinde in historia veteri scias, drachmam & denarium idem significare, & tantundem valere: Altera Romana appellatio fuit, altera Græca: Minorem illum denarium diurnum vocant, estq; is, qui aquarum rusticæ opera merces, fuisse in Evangelio perhibetur.* Hæc Philippus. Applicemus nos jam chœnicem & valorem & quomodo hic annonæ caritas prædicatur, excutiamus. Propheta Elisæus rei frumentariæ abundantiam significaturus, dicebat: *In tempore hoc, cras modius simile, uno statere erit, & duo modii hordei, statere uno, in porta Samaria, 2. Reg. 7. v. 1.* Sequitur ergo, magnam esse annonæ penuriam, si chœnix tritici denario, & tres chœnices hordei eodem pretio valeant. Faciliior collectionis ratio hæc est: Denarius latinus respondet, uti jam dictum, Drachmæ Græcæ, cujus pretium sunt asses decem, jam quia modius aliquando, teste Martiale, veneat ære quaterno, id est, assibus quatuor: erga ma-

gna fuerit annonæ caritas, si chœnix, id est, octava pars modii decem assibus veneat: Ita perspicuum evadit, quomodo Johannes penuriam & cariorem annonam prædicat. Solatium verò addit inquit: *Vinum & oleum ne laseris:* propter pios enim Deus mitigat ejusmodi calamitates, & omnino sic moderatur, ut præsentia ejus gratiosa in medio afflictionum cursu, luculenter deprehendi queat. Sicut hic vini oleique abundantia, tritici & hordei penuriam se levaturum promittit.

Observationes.

I. Utamur nos hac annonæ carioris prædictione, ad penitentiorem causæ considerationem: quare & hanc calamitatis speciem Deus immittere soleat: nimirum ut & isto modo ob peccata nos puniat: sicut minatus est, nisi vocem ejus audiamus, nisi verbo obtemperemus, famem & penuriam super nos venturam. Lev. 26. v. 18. & seqq. *Lex. 26, 18.* Sin nec sic obedieritis mihi, addam correptiones vestras septuplum propter peccata vestra: & conteram duritiæ vestra superbiam: daboq; vobis cælum desuper sicut ferrum, & terram anciam: consumetur incassum labor vester, non proferet germen terra, nec arbores poma præbunt: immittamq; bestias agri, quæ ad paucitatem cuncta redigant, desertaq; fiant viæ vestre: confringam baculum panis vestri, ita ut decem mulieres in uno clibano coquant panes, & reddant eos ad pondus, & comedetis, & non saturabimini: comedetis carnes filiorum vestrorum & filiarum vestrarum. Deut. 28. v. 15. & multis seqq. *Deut. 28, 15.* Quòd si audire nolueris vocem Domini Dei tui, ut custodias & facias omnia mandata ejus, venient super te omnes maledictiones istæ, & apprehendent te: Maledictus eris in civitate: maledictus in agro: maledictum horreum tuum: & maledicta reliquia tua. Mittet Dominus super te famem & esuriem: percutiet te Dominus egestate: cælum, quod supra te est, erit aneum, & terra, quam calcas, ferrea. Veri. 38. & seqq. Sementem multam facis in terram, & parum congregabis: quia locustæ devorabunt omnia: vineam plantabis & fodies, & vinum non bibes, nec colliges ex ea quippiam: quoniam vastabitur vermibus: omnes arbores tuas & fruges terræ tuæ rubigo consumet. Extat illustris locus apud Amos 4. *Amos 4.* mosum cap. 4. v. 4. & seqq. ubi Deus testatur, se puniisse filios Israel stupore dentium propter peccata, & tamen eos penitentiam non egisse: Venite ad Bethel, & impiè agite: ad Galgalam, & multiplicare pravaricationem, & offerite manè victimas vestras: & sacrificare de fermentato laudem, & vocare voluntarias oblationes, & annuntiate. Sic enim voluistis filii Israel, dicit Dominus DEVS: Unde & ego dedi vobis stuporem dentium in cunctis urbibus vestris: & indigentiam panum in omnibus locis vestris, & non estis reversi ad me, dicit Dominus. Et quidem exempla in scripturis obvia itidem famis & penuriam peccatorum esse pœnam divinam: propter idolomaniam & tyrannidem Achabi & Jesabelis per triennium totum carissimo vendebatur tritibum pretio, 1. Reg. 17. quàm grandis etiam tempore Jorami famis Israelitas exercuerit, 2. lib. Reg. cap. 5. & 7. luculenter legitur. Sub initium Novi Testamenti tanta famis & esuries passim homines afflixit, præsertim sub Claudio, ut Christiani è gentilissimo conversi, fratribus in Judæa opem ferre necessum

Cur Deus famem & annonam immitteret?

Lex. 26, 18.

Deut. 28, 15.

Amos 4.

Exempla famis & penuriae.

1. Reg. 17.

2. Reg. 5, 7.

cellum haberent : qua de re Act. 11. v. 28. & seqq. sic habetur : Surgens unus ex Prophetis, nomine Agabus, significabat famem magnam futuram in universo orbe terrarum, quæ facta est sub Claudio : Discipuli autem, prout quis habebat, proposuerunt singuli in ministerium mittere habitantibus in Iudæa fratribus, quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabæ & Saulis. Unde hæc fames, nisi quod passim reclamârunt Judæi & Ethnici sancto ab Apostolis prædicato Evangelio ? Quæ tempore Galieni, Maxentii & Gregorii fames grassata sit, vide apud Eusebium lib. 7. cap. 21. lib. 9. cap. 8. Et apud Evagrium lib. 2. cap. 6. Circa annum Domini 458. tanta per Italiam esuries desæviit, ut matres filiorum suorum carnes comederint. Anno 539. præ fame homines propria sua membra comedis-
 se, Matthæus Palmerius & Martinus Polonus testantur. Et quomodo equus niger nostro tempore mœrorem ac ejulatum magnum non rarò inter homines causatus sit, proh dolor, satis superq; scimus : neq; mirum, quia iisdem peccatis indulgemus, quod easdem quoq; pœnas sentimus : quàm paternè loquitur Dominus apud Davidem, Psal. 81. v. 14. & 17. Si populus meus audisset me, Israël si in viis meis ambulasset ; cibassem eos ex adipe frumenti, & de petrâ melle saturassem eos. Sannè promptus est & Schaddai, promus Condus : ut saturet nos adipe frumenti, si ipsum audiamus. Econtra justissimus zelotes est, scelerumq; vindex acerrimus, si in viis ejus non ambulamus : tunc immittit famem per loca : Apud Ezechielem cap. 4. v. 9. 10. & seqq. horrenda fames à Domino prædicatur, & Propheta jubetur, ut capiat sibi triticum, hordeum, fabas, lentes, milium & viciam, ponatq; ea in vase uno, & faciat ex eis sibi panem, & eo pane vescatur in pondere siclorum 20. indicans illo nimirum pondere, quod non vires tribuit, sed mortem tantum prohibet : addit insuper Dominus, tantâ fame homines laboraturos, ut pollutos etiam cibos sumpturi sint : & aquam bibituri in mensurâ & stupore : Ita pœnæ gravissimæ loco nobis Deus famem immittit : famem inquam crudelem, quâ sit, quod facies hominum denigratur : integritas virium debilitatur : mors præmatura & crudelis acceleratur : ejulatus & ululatus incredibilis grassatur : Unde non ineptè sævitiam famis sic describit Jeremias, Thren. cap. 4. v. 7. 8. 9. & 10. Candidiores ejus Nazarei nive, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, saphiro pulchriores : Denigrata est super carbones facies eorum : & non sunt cogniti in plateis : adhaesi cutis eorum ossibus : aruit & facta est quasi lignum : Melius est occisis gladio, quam interfectis fame : quoniam isti extabuerunt, consumpti à sterilitate terræ, Manus mulierum misericordium coxerunt filios suos, facti sunt cibus earum, in contritione filia populi mei. Complevit Dominus furorem suum, & effudit iram indignationis suæ. Inprimis autem maximus ille donorum & bonorum Dei abusus, videlicet, luxus, comestationes, ingratitude, avaritia & similia peccata, provocant hoc seculo famen sæpius, ita ut minetur Dominus, Osee 2. v. 8. & 9. sic inquit : Nescivit, quia ego dedi ei frumentum & vinum, & oleum, & argentum multiplicavi ei, & aurum, quæ fecerunt Baal : Idcirco convertar, & sumam frumentum meum in tempore suo, & vinum meum in tempore suo : & liberabo lanam meam & linum meum, quæ operiebant ignominiam ejus : cessare faciam omne gaudium ejus : corrumpam vineam ejus, &

ficum ejus : de quibus dixit : Mercedem hæc mea sunt, quas dederunt mihi amatores mei, & ponam eam in saltum, & comedet eam bestia agri. Propter abusum adeò Deus subtrahit bona sua, ut tandem querulari cogamur : Residuum eruca comedit locusta, residuum locusta comedit bruchus, residuum bruchi comedit rubigo : depopulata est regio : luxit humus, devastatum est triticum, confusum est vinum, elanguit oleum : perit messis agri, Joël. 1. vers. 4. 5. 6. & seqq. Creatura enim bona Dei, quia vanitati nolens subjacet, Cus evâles & Cuswâdiv, ut liberetur à servitute corruptionis, Rom. 4. v. 20. 21. & 22.

II. Paternè nos à Deo castigari, docemur iis verbis : Vinum & oleum ne laaseris. Non enim ad extremum nos affligit Dominus, sed in ira suâ simul memor est misericordiæ suæ : rigorem quæ & aciem gladii oleo miserationis lenit & ungit. Pater & misericors est Deus, & remittit in die tribulationis peccata, Syr. 2. v. 13. Secundum magnitudinem illius misericordia illius est, Syr. 2. v. 23. Patiens est Deus, & effundit misericordiam suam, Syr. 18. v. 9. Benignus & misericors, patiens, & multa misericordia est Dominus, & prestabilis super malitiâ : Quis scit, si convertatur & ignoscat, & relinquat post se benedictionem, & libamen, & sacrificium Domino Deo nostro, Joël. 2. v. 14. Misericordia sunt Domini, quia non sumus consumpti, & non defecerunt miserationes ejus, Thren. 3. v. 22. Certè quod triticum & hordeum emi adhuc potest, licet cariore pretio, id pro bonitatis divinæ argumento agnoscamus : longè gravius foret malum, si triticum ipsum deficeret : Quapropter credamus & speremus, Deum semper suorum rationem habere : & non finire tentari nos ultra vires nostras, 1. Cor. 10. v. 13. Ne fame periret Elias, corvi cibum attulere : Israëlita quoque Mannâ cœlitus pasti fuere : ut alios taceam innumeros, quorum egestatem El-Schaddai sublevavit. Turbæ profectò illius ex animo miseretur Christus, & miraculo insigni quinque millia hominum quinque panibus cibavit, Johan. 6. Pius ergo semper sit ab oculos Davidis pronuntiatum, Psal. 35. v. 25. Junior fui, & senui, neque vidi justum derelictum, vel semen ejus quarens panem.

III. Jucundum est exercitium, si quis rationem mensuratum, & valorem monetæ veteris, in scriptoribus prophanis pariter & Ecclesiasticis indagat : passim enim tum in Veteri, tum in Novo Testamento talia loca occurrunt, ad quorum pleniorē & planiorē intellectum requiritur, ut, quæ fuerit olim metiendi, tum in aridis, tum in liquidis ratio : quis monetæ argenteæ & aureæ valor, rectè sciamus : Moneo igitur Studiosos, ut diligentiam haud gravatim adhibeant, in discendis mensuris : ut nōrint, quid Chachat, quid Kabb, quid Zreah, quid Ephah, quid Corus, quid Homer, quid Lethech, quid Bathus, quid Mna-sis seu Medimnus, quid Modius, quid Chœnix, quid Drax, quid Artaba, quid Metreta, quid Gomon, quid Nebel, quid aquæ Campaces, quid Coryla, quid Cyathus, quid Tryblium, quid Aporryma, quid Sabetha, quid In, quid Congius contineat, quid Talentum, quid Siclus, quid Libra, quid Uncia, quid Stater, quid Holce, quid Obolus, quid Didrachmon, quid Acreolus, quid Mna, quid Numus, quid Dichryson, quid Pholes sive Talantium valeat. Epiphanius certè præclaram in hisce explicandis nominibus posuit operam, tractat. de mensuris & ponderi-

Matthæus
Palmerius.
Martinus
Polonus.

Psal. 81. v. 14. & 17.

Ezechiel. 4.
v. 9. & 10.

Descriptio
famis.
Thren. 4. v.
7. 8. 9. & 10.

Osee. 2. v. 8.
& 9.

Joël. 1. v. 4.
5. 6. & seqq.
Rom. 8. 20.
21. & 22.

Deus pater-
nè castigat
suos, & in
ira memor
est sue mi-
sericordiæ.

Syr. 2. v. 13.
& 23.
Syr. 18. v. 9.

Joël. 2. v. 14.

Thren. 3. v. 22.

1. Cor. 10. v. 13.

Johan. 6.

Psal. 37. v. 25.

deribus: quem, uti & Agricola, Suidam & alios, in primis Auctorem Apparatus Bibl. Reg. Lectori diligenter commendo. Et hæc de aperto sigillo tertio.

Apertio sigilli quarti.

FAmemè vestigio sequitur pestis: immò plerumque mala hæc duo conjuncta sunt: idè statim catori annonæ, visio de insequente peste, & aliis comitantibus flagellis adjungitur, cum inquit Johannes: *Cum aperuisset sigillum quartum, vidi, & ecce equus pallidus, & qui sedebat super eum, nomen illi Mors: & Infernus sequitur eum: & data est illis potestas interficiendi super quartam partem terræ, gladio, & fame, & morte, & à bestiis terræ.*

Antequam autem nostram explicationem per-
 texam, consuetus ordo noster flagitat, ut alio-
 rum Interpretationes perpendamus: Et eæ qui-
 dem rursus multæ sunt ac variæ: inter quas tan-
 tum præcipuas recensebimus. Sunt enim, qui
 equum pallidum interpretantur de hæreticis,
 quibus competat nomen mortis: quibus verè
 destinatus Infernus: quorum color ob invidiæ
 æstrum erga Ecclesiam Catholicam est pallidus:
 in primis verò ad Arrium accommodant totam
 hanc visionis partem: utpote qui blasphemiam suam
 omnes quatuor mundi plagas impleverit, & mul-
 tas myriades animarum horribiliter occiderit:
 quia verò hoc capite potissimum de afflictioni-
 bus Ecclesiæ corporalibus, & non spiritualibus
 agitur: insuper nulla urgens causa affertur, cur à
 literalis sensu recidatur, cum sessoris super equum
 pallidum, nomen, Mors esse dicitur: idè incon-
 gruam hanc esse interpretationem arbitramur.
 Alii ergò ad hypocritas eorumq; mores ac pœ-
 nas, membrum istud capitis referunt: sic accom-
 modant: Sub equi pallidi figurâ describuntur hy-
 pocritæ, in quibus nulla vis Spiritus S. viget: ni-
 hilq; vitæ spiritualis in eis apparet: occidunt &
 affligunt partem terræ quartam: & infernum pro
 præmio tandem accipiunt: gladium autem, fa-
 mem & mortem hypocrisis suæ aliis quoq; accer-
 sunt: & bestiis crudeliores evadunt. Hæc Inter-
 preratio itidem valde violenta & contorta esse,
 multumq; à capitis totius scopo recedere, palam
 prehenditur, & manibus ferè palpatur: idè à
 proluxa refutatione meritò abstinendum. Sunt,
 qui de crudeli Christianorum persecutione, quæ
 tempore Imperatorum Romanorum facta est,
 Johannem vaticinari opinantur. Et hi ipsi in di-
 versas abeunt sententias: Nicolaus enim de Ly-
 ra Domitianum depingi statuit: cum sic glossatur:
 Equus pallidus, id est Populus Romanus: Domitia-
 nus enim magnam partem Senatorum & aliorum
 Nobilium in exilium misit & interfecit, imponens
 eis crimina, ut sic raperet eorum bona: propter quod
 ceteri Romæ & alibi erant in magno timore positi, ne
 similiter eis fieret: timor autem facit exteriora mem-
 bra pallida, & potissimum faciem, propter quod
 Romanum Imperium pro tempore illo significatur,
 per Equum pallidum. Et qui sedebat desuper: sci-
 licet Domitianus Imperator: Nomen illi Mors:
 Activè & Passivè: quod multos innocentes inter-
 fecit, ut dictum est, potissimè Christianos: contra quos
 movit secundam persecutionem: & finaliter interfe-
 ctus fuit à Senatu Romano propter suam crudelitatem:

Sequebatur eum Infernus: quia post cursum vitæ
 præsentis statim raptus est ad pœnam gehennæ. Et data
 est illi potestas terræ super quatuor partes terræ:
 in quibus dilatatum erat Romanum Imperium: In-
 terficere gladio: nam in omnibus istis partibus multi
 Christiani gladiati fuerunt de mandato ejus: Fame:
 quia multi in carceribus fame cruciati mortui fue-
 runt: Et bestiis terræ: quod pars eorum bestiis de-
 voranda tradebatur: sicut patet in legendis plurimum
 Martyrum, & quia pluribus aliis modis aliqui mar-
 tyrizabantur: scilicet submersione, suspensione, com-
 bustione, & hujusmodi: idè interponitur, Et morte:
 ut omnis modus affligendi martyres includatur.
 Hæc Lyra. Alii calamitosum Ecclesiæ statum
 sub Maximino & Diocletiano, Alii sub Trajano
 factam persecutionem prædici statuunt: Et si ve-
 rò non ineptè verba textus ad sævitiam persecu-
 tionum illarum quadrant: tamen quia supra sub
 equi rufi formâ omnes Imperatorum Romano-
 rum persecutiones simul præfiguratas esse credo:
 idè utrum interpretationem istam amplectar,
 hæreo. Multò minùs Seraphini Firmiani, Cœlii,
 Panonii & aliorum opinioni adstipulor: quasi
 per sessoris super equum pallidum, Mahometes
 populi Saraceni Dux & Princeps, intelliga-
 tur. Rationes enim, quibus pro hac sententiâ
 militant, tanti momenti non sunt, ut præcon-
 ceptam imaginationem evincant: una sic ha-
 bet:

*Si minus memorabilia Spiritus Sanctus prædi-
 xit: utiq; & Mahometicam persecutionem;*

Sed illud:

Ergò & hoc.

Respondetur: Non negari, quod Spiritus San-
 ctus crudelitatem & impietatem Mahometicam
 prædixerit: sed inde tamen non sequitur, hoc lo-
 co & hoc visionis membro de Mahomete agi:
 habet infra certam suam sedem & classem, in
 quam à Spiritu Sancto collocatus est. Deinde am-
 plitudo Imperii Mahometici & odium impla-
 cabile adversus Ecclesiam Christi: nec non atro-
 cissima persecutionum sævitia, ut maximè suo lo-
 co, commode Saracenicum Imperium tribuitur: ta-
 men hîc prædici non evincitur: cum alia quoq;
 ratione impleri queat: quicquid calamitatis hîc
 præfiguratum extat: Quapropter, sepositis omni-
 bus recens opinionibus, quid nobis de equo isto
 pallido videatur, nunc tandem dicemus.

Initiò notetur, geminam quasi hanc visionis
 esse particulam: prior unam certam afflictionis
 speciem prædicit: posterior recensitas hætenus
 mortis species universas iterat, & eas omnes eun-
 dem sortiti eventum, videlicet mortis pallorem,
 significat. Quantum ergo attinet hæc verba:
Ecce equus pallidus, & qui sedebat super eum,
nomen illi Mors: & τὸ πρὸν ea de morbis &
 morte plurimorum hominum loqui, planè sta-
 tuo: Ipsi enim gentiles mortem pallidam pin-
 xere, quia in cadaveribus hominum pallor fre-
 quentissimus, & quasi proprius esse solet: Infer-
 nus potest hîc significare sepulchrum: Crebri-
 us enim in scripturis Scheol, & δνς, Infernus, pro
 sepulchro accipitur: ut Genes. 37. vers. 35. cum
 inquit Jacob: *Descendam ad Filium meum lugens*
in Infernum: ubi septuaginta Interpretes habent:
 καὶ ἐλθὼμαι εἰς τὸν ὕδν μὲν πένθων εἰς ἄδν Job. 17.
 v. 13. *Si sustinero (ἀδνς μὲν ὁ οἶκος) Infernus mea*
domus, & in caligine stratus est lectus meus. Psal. 141.
 v. 7. *Dissipata sunt ossa eorum, & τὸν ἄδν, secus*
infernum.

Sententia
 Auctoris de
 equo palli-
 do.

Horat.
 Pallidus mors
 aquo pede,
 &c.

Scheol.
 Genes. 37.
 v. 35.

Iob. 17, 13.

Ps. 141. 7.

Psal. 55. v. 16. Veniat mors super illos, & descendant in infernum viventes, eis & dñs & dñs. Sepulchrum enim mortem sequitur: & sic aptissime afflictio mortis seu pestis hñc descripta statuitur. Quoad alteram partem, affirmat Johannes, datam esse morti & inferno potestatem interficiendi super quartam partem terræ gladio & fame, & morte, & à bestiis terræ: hoc est, singulorum & omnium equitum, quos hæcenus vidit, scopum & effectum unum & eundem esse, nimirum interficere homines: & quidem terræ partem quartam, id est, satis copiosam & multam (numerus enim finitus pro infinito ponitur) eo modo saltem esse diversitatem: Alii enim mediante gladio, alii mediante fame, alii mediante morte, alii mediantibus bestiis terræ Christianos affligent: quantum scilicet à Deo potestatis & permissionis acceperint: sine quâ ne pilum quidem unius Christiani lædere possent. Ita planum & hoc quartum capitis membrum esse existimo.

Doctrina.

I. Nos autem oblatâ occasione, de cursu equi pallidi, hoc est, de peste, homines celeriter interficiente, aliquid dicemus & discemus. Ac initio notetur, non fortuito & temerè grassari pestem: sed permissione summi rerum, cæli terræq; Monarchæ: qui potestatem dat sessori super e- quum pallidum, ut aliquam partem terræ interficiat. Si enim ne passereulus quidem sine voluntate Patris in terram cadit, quanto minùs tot peste corripientur homines invito vel ignorante Deo? Tot inquam homines, propter quos cælum & terra creata sunt, qui ad imaginem Dei creati, pro quibus Dei Filius, Christus Jesus, mortem perpe- sus est. Et cur hñc dubitemus, an à Deo pestis im- mittatur? cùm satis constet, quòd subinde Deus peste afflictorum se inobedientes, in verbo suo minitetur. Videamus caput Levitici vicesimum sextum, & Deuteronomii vicesimum octavum: inde patebit, iudicio Dei iusto varios morbos & pestem subinde grassari: David utique, peste corripit, dicit esse idem, ac incidere in manus Do- mini, 2. Sam. 24. v. 14. *Ego pradio vobis libertatem, ait Dominus, ad gladium, ad pestem & ad famem, Jerem. 34. v. 17. Ego immittam pestilentiam super terram illam: quatuor iudicia mea pessima, gladium, famem, bestias malas & pestilentiam immittam in Jerusalem, ut interficiam de eâ hominem & pecus:* inquit Dominus apud Ezechielem, cap. 14. v. 21. Adeòq; sibi ipsi tribuit, quòd hoc pœnæ malum immittat: Si Arnobio credimus, Gentiles, suos pestilentiarum Deos habuerunt, & pestem non aliundè, quam à Deo oriri existimârunt. Si enim Satanas pro lubitu & voto grassari auderet, non partem orbis quartam, sed universos homines in- terficeret: potestas itaq; ipsi certa & limitata à Deo datur, ultra quam ne pilum quidem Chrl- stianorum tangere potest. Porro stante hæc thesi, Deo sciente & permittente homines peste affligi, mox variæ quæstiones emergunt, utpote, 1. num pestis malum verè contagiosum sit: 2. num pestis tempore liceat medicamentis præservativis uti, & fugâ vitæ suæ consulere: Num æquum sit, ferre Magistratus politici præscriptum ordinem: vita- re loca infecta, & homines quoq; morbo hoc lethali corruptos. Ad has quæstiones breviter respondebimus, antequam in cæteris doctrinis

progrediamur: 1. contagiosa non videtur esse pestis, si à Deo immittitur: ille enim non cæco impetu agit, sed quibus parcere, & quos hoc ma- lo castigare velit, optimè novit. Respondetur autem, pestem eo ipso, quòd pestis est, contagio- sam esse: Talem enim pœnam immittit Domi- nus, quâ non duo vel tres, sed per contagium haud rarò aliquot myriades hominum interfici- untur. Quia verò occultum nobis est, super quos afflictionem istam Dominus decreverit: & quia rationem valetudinis & corporis haberi vult De- us, nusquam improbat, si media legitima in affli- ctionibus nostris adhibeamus, ideo nihil obstat, quò minùs præservativis Christianus medicamen- tis utatur. Non enim sic Deo resistitur, uti nasuri quidem opinantur: aliàs illicitum foret, tempo- re famis, aliunde panem adducere, & opem pro- ximi implorare, quia & fames Dei pœna est: il- licitum foret, Turcam à cervice nostrâ repellere, quia & ipse Dei virga & flagellum est: sequere- tur etiam, non tantum à præservativa corporali, sed & spiritali, nimirum illo efficacissimo pre- cum suffimento abstinendum esse: quippe, quòd preces plurimum ad mitigandas pœnas divinitus immittas valent. Absit autem crassa hæc fatuitas, vult Dominus, ut virgam furoris ejus sentientes, quomodo cohiberi, & gladius vindictæ in vagi- nam iterum recondi queat, diligenter curemus. Cumque fugæ eorum, qui sui juris sunt, aptum existat medium, ne à corrupto aëre inficiamur: non video, cur illa vel prohibeatur, vel improbe- tur: Neq; enim ideò fugit Christianus, quasi De- us alibi ipsum castigare non possit: verum si qui- dem manet illud Davidis, Psal. 139. *Quòsibi Do- mine à spiritu tuo? &c.* Sed ideò, ut quantum in se est, à periculo communi sibi caveat: interim ni- hilominus se totum Dei clementissimæ voluntati committit: ut alibi prolixè ostendimus, & hanc assertionem nostram exemplis fugæ Christi & Apostolorum roboravimus: Hñc enim valet illud tralatitium: De similibus idem est iudicium: Et ex præmissis facile apparet, æquum esse, ut in tali calamitate Ordo à Magistratu præscriptus accu- ratè observetur: in quantum nempè caritas erga Deum & proximum, lege sanctâ, non violatur: Si enim mater & pater filios suos, vel liberi parentes peste decumbentes deserere juberentur, tunc vis præcepto divino fieret: certè cum pestilentia gravis Alexandriæ grassaretur, incolæ Christiani se mutuùm non deseruerunt: sed inviserunt, morbo infectis inservierunt, cadavera terræ man- dârunt, & intlmam dilectionem fraternam inter se exercuerunt, uti testatur Eusebius, lib. 7. c. 22. Hæc ad quæstiones inspersas brevissimè.

II. Nunc solatium inde efficacissimum petamus, quod à Deo pestis immittitur: Si enim offi- cii ratione infirmos visitare, & operas Christianâ caritate dignas præstare tenemur, non metuamus cuti nostræ, siquidem Deus mirabiliter, quos vult, in mediis periculis conservare, & vim pe- stilentis contagii cohibere potest, ne ab eo corri- piamur. Hinc in nostrâ visione dicitur: potesta- tem esse datam interficiendi partem terræ tan- tum quartam: cæteras tres partes Deus alis suæ misericordiæ protexit, & iis clementer pepercit. Ezechielis nono capite visionem Deus Prophetæ ob- jicit, & signare eos præcipit, quibus parcere cupit: Ita cum decem graves plagas Pharaoni atq; Egyptiis universis infligeret, tamen mira- bili-

*An pestis
contagiosa
malum sit?*

*An liceat
præservatis
uti tempore
pestis?*

*An fugere
liceat tem-
pore pestis?*

*Deus vim
pestilentis
contagii à
suis averti
facile potest.*

Ezech. 9.

Psal. 55. v. 16.

*Pestis non
grassatur
fortuito, vel
ignorante
Domino.*

*Sed immit-
tente Do-
mino.*

*Levit. 26.
Deut. 28.*

*2. Sam. 24.
v. 14.*

*Jerem. 34.
v. 17.*

*Ezech. 14.
v. 21.*

*Arnobius
ib. 7.*

*Satanas po-
testas certa
& limitata
à Deo da-
tur.*

biliter populum suum Israëliticum defendit, & ab illis malis, quibus Ægyptios vexabat, conservavit, ut sciamus, Deum non in quosvis obvios sine discrimine in irâ suâ impetum facere: sicuti Theodosius furore percitus, nemini Thessalonicensium, siue innocens siue nocens esset, pepercit. Ad preces quoque suorum non raro, statim Angelum, quoad interficiendos utebatur homines, cohercuit: quâ potestatem & voluntatem etiamnum salvam & integram habet: quapropter in tali casu Deus nostrum sit refugium, nostrum adiutorium. Dicamus cum vate regio, Ps. 91. v. 1. 2. & seqq. *Qui habitat in latibulo altissimi, in umbrâ omnipotentis hospitium habebit. Dicit Domino, praesidium meum & arx mea, mi DEVS, in ipsum sperabo. Quia ipse eripiet te de laqueo venantium, a peste noxia: Scapulis suis proteget te, & sub alis ejus sperabis. Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis, ad te autem non appropinquabit. Non appropinquabit ad te malum, & plaga non accedet ad tabernaculum tuum, quia altissimum constitisti propugnaculum tuum.*

Cur Deus pestem in terrâ grassari permittat? Peccata pestem provocant.

Exod. 5.

Exod. 9.

Num. 14. 2. Sam. 24.

Ezech. 5. 11. & cap. 6. v. 11. & 12.

1. Cor. 11. 30.

Oros. lib. 7.

III. Inquiramus verò penitiùs, cur Deus pestem in terrâ grassari permittat? cur Angelo affligenti, potestatem interficiendi homines, concedat? Ethnici priscis temporibus omnem culpam in Religionem Christianorum contulerunt, teste Cypriano contra Demetrianum, & D. August. lib. 3. de civit. Dei, c. 17. Si verò sacras diligenter perscrutemur literas, tunc alias flagelli istius causas reperiemus: inprimis verò patefcet, quòd Deus hac ferulâ idololatriam, scelera atq; flagitia hominum ulciscatur: quâ de re insigniora scripturæ testimonia diligenter observentur: Moses & Aaron Pharaonem Regem rogant, ut Israëlitas dimittat, quòd in deserto sacrificare Domino possint, ne ipsos peste & gladio perdat: Renuente autem Pharaone, Deus Ægyptiis hominibus & pecoribus gravia ulcera & morbos pestiferos immisit, Exod. 9. Cùm populus Israël indignaretur Moli, quasi in extremum vitæ periculum eos adduxisset, dicit Dominus: *Usquequò provocat me populus iste: percutiam eum peste, & delebo eum: & ita factum esse, historia testatur, Num. 14. David pestem suâ superbiam subditis accersivit, 2. Sam. 24. Propter sanctuarium meum, quod polluxisti in omnibus abominationibus tuis, & in cunctis execrationibus tuis, etiam ego te extirpaturus sum, ut non parcat oculus meus, neq; miserear ego: Nam tertâ pars memorietur peste: inquit Dominus, Ezech. 5. v. 11. & cap. 6. v. 11. & 12. In novo quoq; Testamento causa pestis recitantur peccata: inprimis cœnæ Dominicæ prophanatio: 1. Cor. 11. v. 30. Ideò inter vos imbecilles multi, & dormiunt multi. Et ex historiis veteribus idem colligimus: Refert Orosius lib. 7. quòd pestis grassata sit horribilis, L. Vero & Decio imperantibus, & crudeliter contra Dei Ecclesiam sævientibus, Sub Commodò quoq; Cesare, atq; Gallo Valeriano, ingens hominum multitudo peste consumpta, ab historicis Ecclesiasticis passim scribitur. Toto illo, quo Diocletianus persequabatur Ecclesiam decennio, pestis & annonæ caritas duravit: legatur Eusebius lib. 7. cap. 12. lib. 8. cap. 15. lib. 9. cap. 8. Propter peccata ergo permittit Deus, ut pestilentia & morbis multis homines corripiantur: jam cum scelera inter nos quoq; innumera vigeant, quid mirum, quòd eadem quoq; pœnæ nobis eveniant? Exempla pestis ferè innumera, vide in*

nucleo historiarum Samuelis Meigerii, lib. 6. c. 4. p. 14. 15. 16. Recentiora aliqua tantum hîc notemus: Tempore Henrici Quinti tertia pars hominum peste periit. Anno 1489. Bruxellis & Lovanii ultra quinquaginta millia hominum peste occubuerunt. Anno 1523. Romæ pestis ultra centena millia hominum absorpsit. Id. Uisperg. Anno 1529. tam horribiliter pestis in Germania grassata est, ut vix superfuerint homines, qui fruges terræ metere potuerint. Anno 1541. Viennæ Austria octodecim mille homines pestilentia extinxit. Anno 1566. concitato curia eques pallidus universum mundum pervagabatur: perire eo anno peste multitudo hominum plane ineffabilis & innumerabilis. Anno 1576. Romæ quotidie pestis decem millia hominum exanimavit. Hæc & alia complura exempla testantur, nondum cessare peccata & scelera: & ideò neq; Dei cessat vindicta: si verò cupimus, ut peste nobis parcat Dominus, parcamus nos priùs ipsi peccatis, ne ad vindictam severiorem provocetur.

IV. Porro non impij tantum, sed & pii quamplurimi ab equite pallido telis petuntur & interficiuntur: De his quid sentiendum, dispiciamus. Et quidem nullum est dubium, castigari nos à Deo Patre cœlesti, ferulâ hâc, non ut nos funditus extinguat, sed ad pœnitentiam vel agendam vel continuandam alliciat: sicuti Agricola ramos arborum rescant, non ut radicibus eas perdant, sed quòd in posterum majores uberioresq; fructus ferant: Aurifabri aurum in fornacem ponunt, non ut igne perdant, sed ut à scoriâ repurgent. Sic Deus hoc morbo & aliis malis nos exercet, ut à peccatis avocatos, ad bonas actiones accendat. Certissimum enim est, fideles tempore pestis, quantum per Dei gratiam possunt, vivere ad nutum & voluntatem Dei, abjicere, quæ pugnant cum lege Dei: majorem in audiendo verbo Dei diligentiam adhibere: liberaliùs pauperum inopiæ succurrere, ardentius orare, & jejunare, quàm tranquillioribus temporibus. Præterea Deus optimus maximus, peste constantiam in fide nostram, nec non spem, dilectionem, & patientiam explorat. Sed & mundi contemptum pestis docet: etenim si hominem, qui jam integris est viribus, mox vitâ excedere cernimus: & quomodo res nostræ sese habeant, cogitamus: Tunc nostri aperiuntur oculi, & quæ sit vitæ hujus miseria, demùm intelligimus. summisq; votis ad vitâ æternâ contendimus & adspiramus.

V. Non bello tantum, fame & peste homines affligit Dominus: sed & bestiis terræ, quas ceu partem exercitus sui adversus impios armat, adeòq; vindictam suam per animalia bruta exercet: sicut hîc & alibi Spiritus Sanctus testatur: Levit. 26. v. 21. *Si ex adverso ambulaveritis mihi, nec volueritis audire me, immittam in vos bestias agri, quæ consumant vos & pecora vestra, & ad paucitatem cuncta redigant, & fiant deserta via vestra. Deut. 28. v. 26. Si audire nolueris vocem Domini Dei tui, erit cadaver tuum in escam cunctis volatilibus cœlis & bestiis terræ, & non erit, qui abigat. Ezech. 14. vers. 15. Bestiam malam transire faciam per terram, & orbabit eam, & erit desolata absq; transeunte propter bestiam. Sapient. 11. v. 16. Quod quidem colebant multos serpentes, & bestias supervacuas, immisisti illis multitudinem mutuum animalium in vindictam, ut scirent, quia per quæ peccat quis, per hæc & torquetur: Non enim impossibilis erat omnipotens manus tua, quæ creavit orbem terrarum ex materia invisâ, immittere*

Vide Nuel. histor. Sam. Meigerii. Abbas Urspergensis.

Bestiis terræ Deus ad puniendos homines mittitur.

Lev. 26. 21.

Deut. 28. v. 26.

Ezech. 14. v. 15.

Sap. 11. 16.

tere illis multitudinem urforum aut audaces leones, aut novi generis irā plenas, aut ignotas bestias, aut vaporem ignium spirantes, aut fumi odorem proferentes, aut horrendas ab oculis scintillas emittentes: quarum non solum lasura poterat illos exterminare, sed & aspectus per timorem occidere. Sapient. 12. v. 8. *Hominibus pepercisti, & misisti antecessores exercitus tui vespas, ut illos paulatim exterminarent.* Syr. 39. v. 35. *Ignis, grando, fames & mors, omnia hac ad vindictam creata sunt: bestiarum dentes, & scorpis, & serpentes, & romphæa vindicans in exterminium impios.* Et Psal. 148. vers. 10. *Bestia & universa pecora terra, serpentes & volucres pennata, jubenter laudare nomen Domini, quia faciunt verbum ejus.* Et sanè gravissimam hanc esse plagam, ex plurimis historiarum exemplis luculenter patet: Salmanasser Rex Assyriorum, captā Samariā & vicinis oppidis, populum Israël abduxit, & suos homines in illas terras traduxit, qui cum Deum Israël non timerent, immissi, leonibus ab ipsis vexati sunt, 2. Reg. 17. Mittitur Propheta à Deo ad Jeroboamum, ille verò in via ad altum Prophetam contra Dei mandatum divertit, à leone jugulatur, 1. Reg. 13. Ac ut omnes viderent, non casu id accidisse, leo prope asinum & cadaver constitit. Cum hostes Danielis in foveam leonum precipitarentur, mox à leonibus discerpebantur, Daniel. 6. Illudunt 42. pueri Eliseo Prophetæ, hi à bestiis, duobus nimirum ursis occiduntur, 2. Reg. 2. Ita hodièq; bestiarum ferociam non rarò experimur: Ursi enim pecora laniant, lupi fame exagitati, non solum armenta & greges lædunt, sed etiam in homines impetum faciunt. Apri vineas, hortos & agros vastant: dentibusq; suis fulmineis homines lædunt. Adhæc animalia *κυανόδεντρα*, sæpenumero efferantur, & hominibus insidiantur: ab equis aliqui concultati & discerpti leguntur: Euripides à canibus laceratus est, sicut & Jesabel: Porci infantes in cunis vorasse, Tauri homines provocasse, aut cornibus in eos insillisse leguntur, à volatilibus cadavera hominum devorantur. Et pertinet huc dictum Salomonis, Proverb. 30. v. 17. Oculum, qui subfannat patrem, & qui despicit partum matris suæ, effodiant eum corvi de torrentibus, & comedant eum filii Aquilæ. Pisces marini, & alia aquatilia, sæpè naves everunt, & natantes deglutiunt. Diplades in deserto populum Israëliticum miserè vexabant, & interisset populus, nisi Deus remedium eis ostendisset. Serpens in Africâ multos occidit milites, neq; nocere desisset, nisi ab Attilio Regulo interfectus fuisset. Non solum vero Deus per magna, sed etiam per minutissima animalia vindictam suam exercet: Scorpiones enim, magno cruciatu, homines occidunt. Palæstinos, ferocissimam & bellicosissimam gentem, Deus per mures afflixit, 1. Sam. 5. Cuniculos Balearibus insulis, populatis messibus famem attulisse, & Balearicos adversus proventum ipsorum, auxilium militare ab Augusto Imperatore petisse, Strabo & Plinius testantur. Idem ex M. Varrone annotat, à cuniculis suffossum esse in Hispaniâ oppidum. Cristas Pharaonis quomodo Deus ranis, pediculis, tabanis, vespis, crabronibus & locustis contuderit, Exodus testatur: Antiochus, Herodes, Sylla & alii à vernibus & pediculis consumpti perierunt. Refert Salustius in Africa plures bestiarum & vermiculorum sævitiâ mori homines, quàm morbis & infirmitatibus. Horrendam Münsterus lib. 4.

Cosmogr. recitat historiam de Rege Polonorum, cui nomen erat P. mpilio: Is enim quòd fratres veneno necaret spurios viginti, hanc expertus est pœnam: Convivabatur aliquando cum Regina conjuge tuâ, & aliis magnatibus satis lautè & hilariter: mox verò adsunt, innumera, mures, multitudinis, & Regem, Reginam omnesq; ceteros mensæ assidentes invadunt: conabantur ministri vindicare Regem & Reginam ab incur-su isto murium variis modis, per ignem, per aquam, per excelsum turrem, per iter longinquum, sed frustra: Mures enim ubiq; Regem sequebantur, neque prius, quàm consumptis Rege & Regina factiebantur. Idem ferè de Hattone, crudeli illo Episcopo Moguntino passim recensetur, qui itidem à muribus se tutum præstare non potuit, pœnam verò hanc immisericordiâ suâ satis provocavit. Ex hisce colligimus, quanta sit exercitus divini potentia: Dominus enim Deus Zebaoth, non solum cœlis, stellis, elementis & magnis bestiis, sed & parvis bestiolis utitur. Videmus è diverso nostram Imbecillitatem, qui nullis viribus, nullo consilio, parvis illis animalibus, per quæ etiam fortissimæ & bellicosissimæ gentes debellantur, resistere possumus. Hæc cum ita se habeant, sub potenti manu Dei humiliemur, & pœnitentiam agamus, ut ab his bestiis, quin & à lupis & ursis Ecclesiam devastantibus, hoc est, à falsis Doctorebus, & inprimis à Diabolo, qui leoni, draconi & serpenti comparatur, incolumes conservemur. Absit hæc cordis duritia, quam Sapientia describit, cap. 16. v. 5. & seqq. *Superveniet illis sava bestiarum ira, morsibus perversorum colubrorum exterminabuntur. Illos locustarum & muscarum occiderunt morsus, & non est inventa sanitas animarum: qui digni erant ab hujusmodi exterminari.* Nos maturè relipiscamus, pœnas Dei non floccipendamus, sed ad emendationem vitæ observemus. & dominum oremus, ut sit mens sana in corpore sano. Et hæc de aperto sigillo quarto.

Apertio sigilli quinti.

Posteaquam de afflictionibus variis, quibus justī in hac vitā obnoxii sunt, prædixit per Angelum Dominus: nunc indicat, quæ amplissima sit omnibus iis merces reposita, qui animo constanti & infracto persecutiones & ærumnas vitæ hujus molestissimas pertulerunt: immò & sanguinem suum propter verbum Dei profuderunt. Et hoc sigillum consolationis ergo, ne fideles in tribulationibus deficiant, aperitur. Versiculi noni verba sic habent: *Cum aperuisset sigillum quintum, vidi super altare animas interfectorum, propter verbum Dei & propter testimonium, quod habebant.*

Hic explicandum venit: 1. quid per animas: 2. quid per altare innuatur: 3. de quorum animabus præsens textus loquatur:

1. Vocula ψυχή, anima, πούσημα est, interdum sumitur pro vita, Matth. 6. v. 25. & Luc. 12. v. 22. Interdum pro voluntate: anima enim voluntatis sedes est, & hoc sensu anima Jonathæ conglutinata animæ Davidis dicitur, 1. Sam. 18. v. 1. Ita Lucas quoq; dicit, multitudinis credentium animam unam, id est, voluntatis conjunctionem intimam fuisse, Act. 4. v. 32. Interdum anima pro toto homine sumitur, ut cum 76. animæ descendisse dicuntur cum Jacobo in Ægyptum, Gen.

Num. 21. 6.
Exod. 8. v.
24. & 10.
v. 14.

Vers 9.

Vocula
ψυχή seu
anima, quid
significet.
Matth. 6. 25.
Luc. 12. 22.
1. Sam. 18. 1.

Act. 4. 32.

Gen. 46.
v. 29.
Ezech. 18.
v. 20.
1. Pet. 3, 20.

1. Reg. 17.
v. 21.

Matth. 10.
v. 28.

46. v. 29. Et cum Propheta ait : *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur*, Ezech. 18. v. 20. Octo animæ per aquam servatæ sunt, 1. Pet. 3. v. 20. Interdum anima pro flatu, in quo vitalis motus corporis residet, quo spirant ac respirant homines, accipitur, 1. Reg. 17. vers. 21. Revertatur anima pueri intra viscera ejus. Usitatissimè verò sumitur anima pro nobiliore illa hominis parte, hoc est, pro immortalis spiritui, Matth. 10. v. 28. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus : animam autem non possunt occidere*. Et hæc postrema significatio in præsentis nostro textu locum habet, ubi animæ nihil aliud innuunt, quàm *spiritus hominum propter verbum Dei interfectorum*.

Quid per Aram intelligant Interpretes.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Commodissima de altari sententia.

Heb. 13, 15.

Heb. 13, 10.

Anima quomodo dicantur esse sub Christo ?

7.

Sententia Authoris.

2. Hæ autem animæ dicuntur conspectæ subter altari : *ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου*. Mirum, quàm variè Aram vel Altare, scriptores interpretantur Ecclesiastici : quidem opinantur : id velle Johannem Theologum : fuisse animas in loco subteraneo quodam, ubi conspectu Dei carentes cum desiderio delituerint. Ita Victorinus & Andreas Casariensis, Seraphinus Firmianus horrendâ insaniâ altare hîc Romanam notare Ecclesiam statuit. Alii, altaria, supra sepulchra martyrum condita, hîc notari putant, quasi dicat Johannes : *Vidi animas subter altari*, hoc est, in sepulchro, super quo altare extructum fuit : Ita Augustinus. Alii per hyperbaton sic verba explicant : Vidi animas interfectorum super altare, hoc est, eorum, qui propter confessionem veritatis, & devotionem cordis occisi sunt : ita ut Johannes non dicat, se animas subter altari vidisse requiescentes : sed particula, *subter altari*, referatur ad interfectionem. Ita venerabilis Beda, & quidem commodius, quàm priores. Idem verò Beda per altare hîc sacrarium vel secretarium laudis divinæ in Ecclesiâ triumphante intelligit, hoc est, locum cœlestis beatitudinis, in quo animæ perpetuas Deo laudes, ceu hostiam fragrantissimam offerunt : Neq; sanè video, quid absurditatis ista interpretatio contineat. Sunt tamen haud pauci, qui per *θυσιαστήριον*, ipsum mundi Servatorem Christum Jesum intelligunt : Ille enim Sacerdos, & altare, & victima, adeoq; omnia est in his omnibus : Sacerdos, quia per ipsum munera nostra Deo Patri : Altare quia in ipso nostra laudis sacrificia eidem offerimus : Hostia verò & victima in cœlo & in terrâ non est dignior & gratior, quàm Christus Jesus, qui in arâ crucis semel se in propitiationem generis humani obtulit, & redemptionem æternam invenit : Ita Ambrosius, Gregorius, Haymo, Ricardus, Bernhardus & alii, *θυσιαστήριον* interpretantur, & quadrat huc locus, Heb. 13. v. 15. Per ipsum offerimus hostiam laudis semper Deo. Et v. 10. Habemus altare, de quo non est fas edere iis, qui tabernaculo deserviunt : ubi itidem *θυσιαστήριον* de Christo pleriq; patres interpretantur. Ille enim est Altare, de quo non licet edere Judæis, ad ipsum non conversis. Jam quomodo sub altari vel sub Christo animæ interfectorum esse dicantur, dispiciamus : sub Christo sunt, hoc est, sub ipso quiescunt, ut capiti supposita membra : vel sub Christo sunt, hoc est, Christo Redemptori se per humilitatem submittunt : vel, sub custodiâ & protectione Christi vivunt : ita illi, qui per Altare Christum innui statuunt. Non refragor : addo tamen & meam sententiam, per Altare nimirum, sub quo animas se vidisse, testatur Johannes, non incommodè posse intelligi Thronum Dei, vel se-

dem æternæ beatitudinis : quæ in formâ altaris splendidissimi & magnificentissimi, Apostoli oculis objecta fuit : Moveor, ut sic sentiam per verba capitis sequentis septimi, v. 13. 14. 15. Illic enim istorum martyrum animæ denuò introducantur, & à senioribus quæritur : Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt, & unde venerunt ? Johannes dicit : Domine tu scis. Et Respondetur Johanni : Hi sunt, qui venerunt ex afflictione magnâ, &c. Idem sunt ante thronum Dei, & serviunt ei die ac nocte in templo ejus : & qui sedet in throno habitat super illos : pulcherrimè per hæc verba explicatur locus noster præsens de altari. Quæ enim animæ hîc subter altari visæ : ex capite septimo ante thronum Dei fuisse dicuntur : comparatur iste thronus Dei, templo, in quo primarium locum Ara obtinere solet : sicut ergo hîc in templo coram Arâ proni stant homines, & grata Deo officia, precando & laudando præstant : Ita & in cœlesti illo beatorum hebitaculo, animæ justorum sunt ante thronum Dei, vel ante Aram : vel quod perinde, *ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου* : & serviunt die ac nocte : sic scriptura ex scripturâ commodissimè explicatur : Qui tamen aliâ sententiâ delectatur, eâ per me, si fidei tantum est consona, liberrimâ fruatur. Jam qui sint illi interfecti, consideremus. Pleriq; martyres Veteris Testamenti intelligunt : Rupertus justos, à justo Abele, usq; ad Zachariam Barachiam filium, occisos notari hîc existimat : Quia verò Apocalypsis, præcipuè tractat ea, quæ futura erant, & non præterita : ita utur aliâ opinio illa non incommoda sit, tamen impropria & minùs genuina esse videtur, nisi quis animas martyrum Veteris Testamenti non solas, sed animabus martyrum Novi Testamenti conjunctas, à Johanne visas esse statuatur. Lyra de martyribus sub Trajano, Antonino, Severo, Maximino, Decio, Valeriano & Aureliano, interfectis Apostolum loqui arbitratur : Cur autem avellat, & cœtu isto clamantium animarum eximat, sub Nerone, Domitiano & Diocletiano occisos, non video. Cum horum eadem, & fere miserabilior, quàm illorum conditio fuerit : Ergò de omnium martyrum animabus, quotquot violentiâ persecutorum, in primis Romanorum, ergastulis corporum suorum expulsi & aliis modis afflicti sunt, Johannem loqui minimè dubitemus. Jam quid egerint animæ horum martyrum : attendite : *Clamabant voce magna, dicentes, Usquequò Domine, quies sanctus & verax : non judicas & vindicas sanguinem nostrum, de his, qui habitant in terrâ ?* Desiderio desiderant animæ justorum, ut tandem ad judicium veniat Dominus, & hostes eorum, prout meriti sunt, pœnis dignis afficiat : idem enim vocant ipsum veracem & sanctum, qui se vindicaturum sanguinem piorum receperit, & ad ultionem exercendam ratione sanctitatis suæ paratus sit. Hanc petitionem sequitur Dei Responsio : Et quidem ante omnia videt Johannes, quod datæ illis sunt singulæ stolæ albae : singulæ, non binæ : altera enim stola ad resurrectionem corporis differtur. Cæterum nomen *σολῆ* oritur ex voce græcâ *σῆλω*, quod significat amicio, vestimentis instruo & exorno : unde *σολῆ* generaliter significat amictum & vestimentum : Specialiùs stola, genus est vestimenti promissi Medisq; proprii : Latini eandem vocem usurpant. Hinc Lyricus : *Horatius.*

Qui per interfectos intelligantur.

Vers. 10.

Stola seu solæ unde?

Ad

Ad talos demissa stola, & circumdata palla. Syri item vocem Græcam retinent: *Νύμφη*. In Scripturâ sacra stolæ albæ gloriæ, festivitatis & gaudii sunt indicium: In veste enim albâ ipse Dominus conspicitur Danieli, Daniel. 7. v. 9. In stolâ albâ apparet ad sepulchrum mulieribus sanctus Angelus, Marci 16. v. 5. In stolâ albâ apparet discipulis Christus, Matth. 17. v. 2. In stolâ albâ apparent Angeli, cum in cælos ascendisset Dominus, Act. 1. v. 10. Ergo & hîc stolæ datæ, gloriam animabus dari divinitus, significant. Jam refert Johannes, quid responsi ad petitionem factam tulerint: *Et dictum est illis, ut requiescerent adhuc, ἔτι χρόνον μικρόν, tempus modicum, donec complerentur conservi eorum, & fratres eorum, qui interficiendi essent sicut & illi.* Jubentur animæ præstolari parumper, & hac beatitudinis parte contentæ esse, donec aggregentur cæteri superstites conservi, & fratres eorum: qui æquè ob veritatis confessionem & pietatis studium morte mactandi, & honore martyrii afficiendi sint (Novit enim Dominus omnium sortes hominum, etiam antequam in utero formantur matrum) Numerus ille martyrum si compleatur, tunc ad solenne judicium & pœnæ debitæ exercitium Christus appropere conabitur: uti ex versiculo undecimo luculenter apparet.

Quæstiones & Scrupuli.

Occurrunt verò hic quæstiones aliquot: quæ ad accuratorem textus explanationem merito expediuntur.

Animarum sine spiritibus. quomodo videri, & stolæ induci posse possint?
I. Anima est spiritualis, & quidem invisibilis: quomodo igitur Johannes animas interfectorum se vidisse, & quidem stolis vestitas affirmare audeat? utiq; oculi nostri spiritum vel animam non cernere, neq; animæ vestiri possunt. Respondetur autem: 1. Non de naturali hîc oculorum visu agi, sed de patefactione singulari divinâ: In spiritu cuncta vidit Apostolus, quæcunq; se vidisse affirmat. Et pertinet huc, quod suprà cap. 1. v. 10. dixit: *Εἶδον μὲν ἐν πνεύματι.* 2. Eadem ratio est stolarum, per quas non corporale aliquod indumentum intelligitur: eo enim animæ opus non habent, sed gloria nivea, lactea, candida, & instar albæ vestis fulgidissima.

An solæ martyrum animæ sub altari sint?
II. Num solæ martyrum animæ sub altari isto sunt? Nequaquam: sed omnium justorum animæ ante Thronum Dei quiescunt: quamvis juxta Ambrosium, omnes quoque justî complexu generali interfectorum comprehenduntur: Mundus enim infinitis modis pios persequitur, & continuè eos affligendo interficit: quâ de re loquitur Psaltes, Psal. 44. v. 23. *Propter te mortî tradimur totâ die, habitî sumus velut oves destinatae mactationi.* Et Gentium Doctor, 2. Tim. 3. vers. 12. *Omnes qui pie volunt vivere in Christo Jesu persecutionem patientur.* Certè haud rarò sic justî affligitur anima verbis, ut si gladio cor transverberaretur, vix pares, nedum majores inde dolores conciperentur.

Quomodo congruas animabus justorum, quod vindictam & ul-
III. Et patientiæ & caritati adversari videtur clamor animarum, quo sanguinis sui vindictam expetunt: Vox enim *Ὡς πότε*, innuit impatientiam, præ quâ diutius silere non possunt: petitio autem vindictæ, ex affectu quodam privato & residuo, erga persecutores in terrâ superstites, odio oriri, adeoque neutrum, animabus

justorum, super quas habitat Dominus, competere videtur: sed plana est responsio, clamare *tunt* animas, & desiderate adventum Christi Jesu ad extremum judicium: quò sanguinem piorum vindicaturum Dominum non nesciunt: Cum itaque *Ὡς πότε* clamant, id volunt: O Domine! accelera adventum tuum, & mox universum genus humanum judica: Tunc enim & sanguinem nostrum, de his, qui habitant in terrâ, vindicabis, non tantum persecutores nostros puniendo, sed & nos ornando & glorificando: quam gloriam si in nobis impii conspexerint, & se eâ orbari, immò confusione & ignominia affici deprehenderint: satis innocentiam nostram declarari, & eorum insaniam castigari, animadvertent. Nihil ergò amplius ex clamore isto concluditur, quam animas justorum, ubi ergastulis corporum suorum solutæ sunt, desiderare consummationem sæculi, ut corporibus iterum suis jungantur, & plenitudinem gloriæ consequantur. Quantis per enim corpora sepulta jacent: tantisper felicitas animarum absoluta, & omnibus numeris perfectæ esse non potest: ut autem tandem fiat, idèd clamare animas Theologus ait. Et hâc ratione clamor cum dominicâ oratione consentit, ubi dicitur, *Adveniat regnum tuum*: neq; dubitant animæ, quia Domino sanctitatis & veritatis laudem tribuunt: multò minus impatientes sunt, sed desiderio consummatæ beatitudinis repletæ: minime omniū ex odii erga persecutores affectu sic clamant: sed ex amore & zelo justitiæ, secundum quam non potest non sanguis innocentum à Deo vindicari. Ita clamorem interpretantur doctores communiter omnes. Audiamus Augustinum *Augustinus serm. 11. de Sanctis.* Super eo, quòd Johannes audiuit animas Sanctorum cum clamore magno vindictam petere suorum persecutorum, oritur quæstio: Cum Dominus in Evangelio jusserit diligere inimicos, & orare pro persequentibus, quomodo Sancti jam cum Deo manentes orent vindictam suorum inimicorum? Sed sciendum est, Sanctos in conspectu Dei consistentes videre voluntatem illius, & ab eo petere, quod ipsum facere velle noverunt: & de ipso bibere, quod de ipso sument. Et paulò post: Expetentes verò Sancti vindictam de suis inimicis, optant venire diem extremi judicii, & resurrectionem corporum suorum præstolantur. Audiamus & Gregorium *Gregor. sup. cap. 1. Job.* super caput primum Jobi sic scribentem: Quid est, animas Sanctorum à Deo vindictam petere? nisi diem extremi judicii & resurrectionem extinctorum corporum desiderare: Magnus quippe sanctorum animarum clamor magnum est earum desiderium earumque VERBA, ipsa sunt earum desideria: Si enim desiderium Sanctorum non esset sermo eorum apud Deum, non uique Propheta dixisset: Desiderium cordis eorum audivit auris tua. Sed cum Sanctorum anima sic in sinu interni secreti Dei inhereant, ut inharendorequiescant, quomodo dicantur petere & desiderare vindictam, quas voluntatem Dei certum est non ignorare? Verum nihil illa desiderant, quod ab ejus voluntate, quam cernunt, discordat: sed ab ipso petunt, quod eum facere velle noverunt. Discordarent potius à voluntate conditoris, si qua viderint Deum velle, non peterent, eiq; minus inhaerent, si dare volentem desiderio pigriore pulsarent. Accedat tertius, Nicolaus de Lyra, qui sic clamorem explicat: Iste clamor non est aliud, quam manifestatio nequitia Tyrannorum, coram Dei merito punienda, innocentia martyrum premianda, sicut dixit *Nicolaus de Lyra.* Domi-

Dominus ipsi Cain, Gen. 4. Ecce vox sanguinis fratris tui Abel, clamat ad me de terra, id est, ejus innocentia declarat tuam nequitiam puniendam in mortis ejus vindictam. Hæc Lyra.

Vtrum animæ beatorum, postquam corporibus excesserunt, ut ad visionem Dei etiam admittantur: an vero ab ea, usque ad extremum iudicium arceantur? Guli. Occa. Marfilus. Ioh. Gerson. P. Ioh. XXII

IV. Disceptatum vehementer fuit, sint ne piorum animæ ita beatæ, postquam corporibus excesserunt, ut ad visionem Dei etiam admittantur: an vero ab istâ visione usque ad extremum iudicium arceantur, & interea in cryptis & occultis receptaculis detineantur: Prius orthodoxi, postea hæretici, & inter hos cum primis Pontificii affirmarunt: Videatur Gulielmus Ockam in opere 93. dierum: Marfilus in 4. sent. quæst. 13. art. 3. Johannes Gerson Cancellarius Parisiensis, in serm. de Pascha, tom. 2. fol. 42. Immo Pontifex Johannes XXII. Parisiensibus mandavit Theologos, ne aliter docerent, nullumque ad gradum Doctoris promoverent, nisi prius sententiam illam de animabus visione Dei carentibus, approbârit: Fundamenta, si inquiras, triarium in nostro textu quærunt, & verba sub altari nec non stolas singulas ita explicant, quasi in tenebris animæ latitare, & quiete contentæ vivere dicantur. Mirum vero, inter Patres non paucos, eundem errorem fovere: Justinus enim quæst. 76. ait. latronem in Paradisum juxta animam receptum, id tantum consecutum, ut in cœtu justorum fuerit, seipsum, & quæ infra se, Angelos quoque & Dæmones, non autem Deum supra se vident. Theophyl. super cap. 11. Ep. ad Hebr. Sancti nihil adhuc cœlestium promissionum sunt assecuti. Aretas Cæsariensis Episcopus in cap. 6. Apoc. nec non Victorinus Martyr super eum locum, & Bernhardus serm. 4. de Sanctis, disertè dicunt, animas post resurrectionem corporum ad visionem Dei demum admitti: & non prius ad possessionem regni cœlestis vocari. D. Hieronymus ridet errorem hunc in Vigilantio, & sic ait: *Aut vel in sinu Abrahe, vel in loco refrigerii, vel subter Aram Dei, animas Apostolorum & Martyrum consedis, nec posse suis tumulis, & ubi voluerint, præsentibus esse: Senatoria videlicet dignitatis sunt, ut non inter homicidas teterimocarcere, sed in liberâ honestâque custodia, in fortunatorum insulis, & in campis Elysii includantur. Et sanè haud immetitò sententia hæc exploditur: Si enim animæ justorum, postquam corpore excesserunt, visione Dei privantur, tum pœnâ longè graviore, quàm gehennâ ipsâ, uti Augustinus scribit, afficiuntur. Et qualis hæc esset beatitudo animarum, si Deum non viderent: Beatæ autem sunt animæ justorum statim, cum corpore egrediuntur: Ergo & Deum vident. Adde, quod remora dari potest nulla, quæ visionem Dei impediatur: licet enim corporibus junctæ non sunt, tamen nihilominus Deum videre non possunt: siquidem ad beatificam Dei visionem anima non indiget corpore, cum visio illa non fiat per phantasmata, vel per mentis reflexionem ad phantasmata, quæ est naturalis modus intelligendi animæ humanæ, dum est in corpore: visio autem illa beatifica, naturalem intellectus nostri facultatem longissimè exuperat: Porro D. Paulus ait, Philip. 1. v. 23. *Cupio dissolvi, & esse cum Christo: obsecro, an cum Christo Paulus fuerit, & Christum tamen ipsum non viderit? Et annon animæ piorum longè miseriorem experirentur post mortem corporis conditionem ante Thronum Dei, quàm expertæ fuerunt in terrâ. Hic enim in verbo Deum viderunt, quasi per speculum:**

Iustinus quæst. 76.

Theophyl. super cap. 11. Ep. ad Hebr. Aretas Episcopus. Casar. Victorinus Martyr. Bernhard. serm. 4. de Sanctis. Hieronym.

Adstruitur, animas certò, & statim Deum videre.

Anima ad visionem Dei non indiget corpore.

Phil. 1. 23.

Illic autem longo tempore Deum planè non viderent. Quæ hæc opinionis dementia? Justorum animæ si in manu Dei sunt, quomodo Deum non videbunt? Sed verum prius, Sapient. 3. vers. 1. Sapient. 3. 1. Verum ergo & consentaneum posterius. Porro de Stephano scribitur, quod mortuus Christus Jesum & gloriam Dei vident: si mortuus, multò magis postquam mortuus, anima Christum vidit, in cuius manus devotè commendabatur, precante Stephano: *Domine Jesu, suscipe spiritum meum*, Act. 7. v. 59. Illustis extat locus Hebr. 12. vers. 22. & 23. ubi Apostolus inquit: *Accessistis ad montem Sion, & ad civitatem Dei viventis, Hierusalem cœlestem, & ad innumerabilem Angelorum cœtum: Et ad concionem primogenitorum, qui conscripti sunt in calce, & ad iudicem universorum Deum, & ad spiritus justorum perfectorum.* Unde evidenter colligitur, spiritus justorum ibi esse, ubi sunt Angeli: & eadem cum ipsis beatitudine frui: patet etiam, Deum à spiritibus justorum videri, quia hic expressè dicitur, accedere fideles non tantum ad innumerabilem Angelorum cœtum: Sed & ad Deum ipsum. Quapropter quin Dei visione quoque exhilarentur, nullum planè est dubium: Neque obstat, quod sub altari vidit Johannes animas: quid enim altare significet hoc, supra luculenter est explicatum. Et quia cap. 7. animæ istæ ante Thronum Dei esse dicuntur, ideò vel hinc apparet, eas videre Deum: quid enim est, esse ante Thronum Dei, quàm Deum videre, & visione istâ oblectari: Stola singula, quæ spiritibus martyrum dantur, nihil aliud evincunt, quàm animas ad supremum & ultimum illum felicitatis gradum, nondum pervenisse, quod libenter largimur: nimirum quatenus corporum resurrectionem præstolantur. Tunc enim gloria & beatitudo augebitur: 1. ex redundantia animæ in corpus: quando & corpus ad fruitionem visionis Divinæ promovebitur, & immarcescibile ac incorruptibile reddetur: 2. ex complemento electorum: quando universi & singuli justi congregabuntur: 3. ex vindictâ divinâ, quæ impiorum corpora & animæ simul æternæ damnationi mancipabuntur. Hæc tria cum animabus ante iudicium extremum desint, ideò diem quoque adventus Domini desiderio desiderare, & cum lætitiâ expectare pergunt.

V. Num vero interea animæ non torquentur, quod complementum fratrum suorum tamdiu expectare coguntur? Salomon enim Proverb. 13. v. 12. sic ait: *Spes, quæ differtur, affligit animam, lignum autem vite, desiderium veniens.* Et quia anima naturaliter desiderat jungi suo corpori, idcirco verisimile est, animas desiderio illo non parum torqueri. Sed respondetur: Tunc spem affligere homines, si, quæ citò cupiunt, tardè accipiunt: Ubi verò nōrunt, certum esse præfinitum tempus, hoc vel illud consequendi, tunc sani mente, absque ullo dolore, terminum præfixum expectant, & ubi in plenitudine temporis spes ipsorum impletur, impensius tripudiant. Similiter & animarum sciamus desiderium non esse cœcum, vel præposterum, sed ad voluntatem Dei attemperatum, ideòque etiam dolore vacuum: In nobis affectus plerumque non carent vitio: In animabus autem justis, & ab omni peccato liberis tale nihil suspicari decet. Hæc de quæstionibus.

Quomodo gloria animarum in extremo iudicio amplior & major futura sit?

An duntaxat animarum expectatio, & extremi iudicii desiderium, non sit ipsis tormentum?

Doctrina.

Listos doctrinarum, quod attinet, plures ex
isto quam cæteris apertis sigillis oriuntur: Eos
igitur ordine & breviter enumerabimus:

Anima sunt
immortales.

I. Apparet, animas non unâ cum corporibus
extingui, sed superstitas manere; adeoq; immor-
tales esse. Hic enim interfectorum sive marty-
rum animæ adventum Christi desiderantes in-
troducuntur: Et quidem ipse gentiles Philoso-
phi acumine suo ingenii eò pervenerunt, ut ani-
mam immortalem esse intelligerent: quemad-
modum ex Libris Platonis luculenter apparet.
Tullius certè in lib. 1. Tuscul. quæstionum, eru-
ditè animæ immortalitatem adstruit & velim bo-
narum literarum candidatos sæpius libellum
hunc Ciceronis pellegere, ut quousq; ethnici ve-
nerint, in istius materiæ tractatione, scire, & do-
ctrinam Ecclesiæ cum eâ comparare possint:
Acuta sanè & ingeniosa est gentilium dissertatio,
sed non satis firma: unde Atticus ait, se diligen-
ter & sæpius Platonis librum evoluisse, nescire
autem, quomodo, cum legit, assentiatur: cum au-
tem ponit librum, & de immortalitate animo-
rum cogitare incipit, omnis assensio illa elaba-
tur. Econtra nos firmissimis, invictisq; in Eccle-
siâ testimoniis immortalitatem animarum pro-
bamus. Primò enim dicitur, animam hominis
non ex eadem, ex quâ corpus materiâ creatam,
sed à Deo inspiratam esse: Reliquorum animan-
tium animæ, ex eadem materiâ, quâ ipsorum cor-
pora productæ, & ideò quoq; corruptibiles fuê-
re; hominis autem anima ex inspiratione Dei im-
mortalitatem simul accepit: quod magis patet
inde, cum Moses ait: Hominem ad imaginem
Dei creatum esse. Jam verò Deus immortalis
est: ergo & anima, tanquam pars hominis nobi-
lior, immortalis, alioquin similitudo in potissimo
capite claudicaret. Deinde hæc ipsa à *Savacia*
animæ ex conscientia hominum adstruitur: Nisi
enim anima superstes esset post mortem, cur de
futuris pœnis homines male sibi conscii vel tan-
tillum formidarent? Quia verò animæ interea
vis, utpote suæ immortalitatis sibi conscia, etiam
sceleratis & securis ejusmodi formidinem incu-
tere solet: Ideò animam non expirare cum cor-
pore, longè est certissimum. Patet idem ex animæ
humanæ excellentiâ, Reliquorum enim animan-
tium animæ, ultra res terrenas sibiq; objectas
non progrediuntur: anima verò hominis ratio-
nalis est, & terrena ac corporalia omnia transcen-
dit, resq; cælestes, divinas ac æternas admirando
acumine scrutatur: quis ergo animam tantis do-
tibus præditam funditus minimè extingui dubi-
tet? Quid? quòd passim Sanctos post mortem
ad patres tuos, & populum suum collectos legi-
mus? Quæ collectio locum utique habere non
posset, nisi anima hominum superstes esset. Insu-
per haud obscurum est, in scripturis sæpius affir-
mari, quod animæ ad Deum proficiscantur, ubi
corporibus solvuntur: & in migratione ex corpo-
ris ergastulo omnipotentis fideli custodiæ solli-
citè commendentur, Ecclesi. 1. v. 7. Spiritus redit
ad Deum, qui dedit illum, Sap. 3. v. 1. Anima justo-
rum in manu Dei sunt. Psal. 31. v. 6. In manus tuas
commendo spiritum meum, Luc. 22. v. 46. Domi-
nus Jesus ipse clamans voce magnâ, ait: Pater, in
manus tuas commendo spiritum meum. Actor. 7. v.
59. clamat Stephanus: Domine Jesu, suscipe spiritum

meum. Sed ex pastoralis officio Christi eadem ani-
marum immortalitas concluditur: Christus enim
Pastor & Episcopus animarum nostrarum dici-
tur, 1. Petr. 2. v. 25. Jam vel maximè post mortem
hominis fructum redemptionis Christi ad ani-
mam, & in novissimo die ad corpus redundare,
unanimitè creditur: Porro quis nescit, Præposi-
tis nostris incumbere, ut rationem reddant pro
animabus nostris, quomodo earum vel salutem,
vel perniciem promoverint. Hæc verò rationis
redditione prorsus non opus haberent Ecclesia-
rum ministri, si anima post extinctum corpus sta-
tim interiret. Quòd si corpora nostra olim ad im-
mortalitatem resuscitabuntur, & ab interitu sub-
stantiæ vindicabuntur, quantò magis anima, ut-
pote pars hominis nobilissima, immortalis esse
statuitur: Quia enim anima spiritus, & non ex ele-
mentari vel corruptibili materiâ, sed ex inspira-
tione singulari divinâ orta est: hinc fit, ut nun-
quam pereat, nunquam moriatur: & sic multis
parafangis corpori mortali & corruptibili præ-
feratur. Adde, quòd scriptura Deum vocat, De-
um Abraham, Deum Isaac & Deum Jacob, Exod.
3. v. 6. Deus autem non est Deus mortuorum, sed
viventium, Matth. 22. v. 32. Jam ex unâ parte ni-
mirum corporis, Abraham, Isaac & Jacob reverâ
mortui sunt: Ergo ex alterâ parte, animæ videlicet
vivunt: Si hoc: Ergo animæ cum corporibus
hominum non occidunt. Tandem à *Savacia* ani-
marum, probat non tantum piorum ad gaudii
fruitionem exaltatio: sed & impiis facta commi-
natio, & ad cruciatus condemnatio, ut cum in-
quit Christus, Matth. 10. vers. 28. Nolite timere eos,
qui occidunt corpus, animam autem occidere non
possunt: sed potius timete eum, qui potest & animam
& corpus perdere in gehennam. Quomodo autem
perderet Deus animam in gehennâ, si immortalis
non esset? Huc pertinet colophonis loco histo-
ria, de divite epulone & paupere Lazaro: hujus
anima ab Angelis in sinum Abraham, illius autem
anima à Diabolis in infernum portabatur, Lucæ.
16. Ex hisce argumentis invictè animarum im-
mortalitas adstruitur: Optatim verò, ut Le-
ctor haud gravatim pellegat D. Augustini tracta-
tum de Immortalitate animæ, qui extat Tomo
primo: nec non D. Ambrosii librum, de bono
mortis, ubi non tantum de animarum recepta-
culis, & beatis mansionibus agitur: sed & cap. 9.
ac 10. immortalitas animæ perquam eruditè &
elegantè asseritur: placet paucula tantum ver-
ba adscribere: Quis dubitet de bono mortis, cum id,
quod inquietum, id quod erubescendum, id quod ini-
micum nobis est, id quod violentum, id quod procel-
losum, & ad omnia vitia illecebrosus est, conquie-
scat & jaceat, & quasi fervida cavea claudatur se-
pulchri, relinquatur rabies ejus ex animis & emortua
compago viscerum in terram resolvatur. Id autem
quod familiare virtutibus, amicum disciplinis, stu-
diosum gloria, sequax boni, Deo subditum est, ad il-
lud sublime evolet, & cum illo puro & perpetuo bo-
no atq; immortalis maneat, ipsi adhæreat, & cum ipso
sit, de quo cognationem ducit, ut quidem ait: Cujus
& genus sumus? Non enim mori animam cum
corpore manifestum est, quia non est de corpore. Non
esse autem eam de corpore scriptura multis modis e-
docet. Nam & Adam à Domino Deo nostro acce-
pit spiritum vitæ, & factus est homo in animam vi-
ventem. Et David ait: Convertere anima mea in
requiem tuam, quia Dominus benefecit mihi. Et in quo

6. Ex Cbri-
sti redem-
ptione.
1. Petr. 2, 25.
7. Ex pasto-
rum ad red-
dendum ra-
tionem obli-
gatione.
Heb. 13, 17.
8. Ex corpo-
ris ad im-
mortalita-
tem resusci-
tatione.
9. Ex Det-
appellatio-
ne.
Exod. 3, 6.
Matth. 22.
v. 32.
10. Ex pio-
rum ad
gaudii frui-
tionem ex-
altatione:
& impiis
factâ ater-
nae damna-
tionis com-
minatione.

Argumenta
pro immor-
taliitate a-
nimæ:
1. Ex crea-
tione.

2. Ex con-
scientia ho-
minum.

3. Ex anima
humana
excellentiâ.

4. Ex colle-
ctione ani-
marum ad
patres.
5. Ex profe-
ctione ani-
marum ad
Deum.

Ecclesi. 12, 7.
Sap. 3, 1.
Psal. 31, 6.
Luc. 22, 46.
Act. 7, 59.

benefecerit, audi: Quia liberavit, inquit, pedes meos à lapsu. Vides gratulari eum mortis huius remedio, quia finis factus est erroris, quia culpa non natura defecit. Denique, quasi exulus & liber dicit: Placebo Domino in regione vivorum. Illa est enim vivorum regio. Denique, illam animarum requiem dicit, terram esse dicit viventium, quò peccata non penetrant, ubi virtutum vivit gloria. Ista autem regio plena est mortuorum, quia plena delictorum, meritoque dictum est: Relinque mortuos sepelire mortuos suos. Sed & supra similiter ait: Anima ejus in bonis demorabitur, & semen ejus hereditabit terram, hoc est: Anima timentis Deum habitabit in bonis, ut semper in eis sit & secundum ea. Hæc Ambrosius capite nono. Idem capite decimo: Vides igitur, quia non moritur cum corpore, quæ & ponitur & resumitur, & in manus Dei Patris commendatur. Sed ne forte dicas speciale esse, quod Christi est, & quamvis ille quæ sunt hominis, susceperit, tamen quia alterius est causa, & istud astruere, ne tempus crastinetur, audi dicentem: Quid scis an nocte hac à te tua anima reposcatur? Nunquid dixit, moriatur in te anima tua? Sed reposcatur à te. Quæ data est reposcitur, vel repetunt à te. Repetitur enim anima, non interimitur. Quod repetitur manet, quod interimitur non manet. Quomodo enim interimitur, de quâ dixit sapientia Dei: Non timendum quenquam, qui potest corpus occidere, animam autem non potest? De qua dicit Propheta: Anima mea in manibus tuis semper. Semper, inquit, non in tempore. Et tu commenda animam tuam in manus Domini. Non solum cum recedit à corpore, sed etiam, cum est in corpore, est in manibus Domini, quia non vides eam, unde veniat, aut quò vadat. Est & in te, & est cum Deo. Denique, cor Regis in manu Domini, ab eo regitur & gubernatur. Cor repletur mente, & mens anima principale est, & virtus anima est. Non eam virtutem dico, quæ in lacertis, sed quæ in consiliis, temperantia, pietate, atque justitia est. Si cor hominis in manu Domini, multo magis anima. Si anima in manu Dei est, non utique, anima nostra sepulcro simul cum corpore includitur: nec busto tenetur, sed quiete pia fungitur. Et ideo homines frustra pretiosa struunt sepulchra, quasi ea anima, & non solius corporis receptacula sint. Animarum autem superiora esse habitacula, scriptura testimoniis valde probatur. Quæ ergo impietas Pontificis Pauli Tertii, & aliorum huius farinae hominum, qui, num anima superstes sit post extinctionem corporis, dubitarunt: nimirum apprimè similes Epicuri porcis, quorum verba & studia describuntur Sapient. 2. v. 1. 2. 3. & seqq. hoc modo: Dixerunt cogitantes apud se, non rectè: Exiguum & cum radio est tempus vite nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, & non est, qui agnitus sit reversus ab inferis, quia ex nihilo nati sumus, & posthac erimus, tanquam non fuerimus: quoniam sumus status est in naribus nostris, & sermo scintilla ad commovendum cor nostrum: quia extinctus cinis erit corpus nostrum: & diffundetur spiritus tanquam mollis aer, & transibit vita nostra tanquam vestigium nubis: Venite ergo, & fruamur bonis, quæ sunt, & utamur creaturâ tantquam in juventute celeriter. Et 1. Cor. 15. v. 3. 2. Comedamus & bibamus, cras enim moriemur. Hi Epicuri corporeis voluptatibus immersi, unâ cum corpore ipsam quoque animam interire somniant: & tales, prohi dolor, plurimi hoc extremo mundi seculo passim extant, qui neque Deum, neque animas hominum superesse statuunt. Alii licet verbis animæ immortalitatem non negent:

ita tamen insani sunt, ut rebus terrenis nimium impliciti, æternam animæ salutem ac felicitatem turpiter negligant, minimeque accuratam ejusdem rationem habeant: quibus merito inculcatur quotidie illud Christi, Matth. 16. vers. 26. Quid prodest homini, si universum mundum lucretur, anima verò sua detrimentum patiatur? Scitè Divus Ambrosius Tomo primo fol. 253. Si volumus post mortem corporis huius in bonis esse, caveamus, ne agglutinetur anima nostra huic corpori, ne commisceatur, ne inhæreat, ne irahatur à corpore, tanquam ebria perturbationibus ejus vacillet & fluctet, nec ei credat, atque ejus delectationibus, ut committat se ejus sensibus. Et post pauca: Non laqueis nos credamus, & retibus his, quæ decipiunt & illudunt, quia corda tentantur, impediuntur cogitationes, quæ impediuntur visu, impediuntur auditu, odore, tactu, sapore. Non sequemur illecebrosa & seductoria, sed sequamur illud, quod bonum est, illi adhareamus, illud imitemur, illius presentia, illius communicatio nos meliores faciat, mores nostros colore, illius quadam nos societas informet.

II. Discamus autem porro: Ubi piorum animæ, postquam corporibus excesserunt, commorentur? Varia & ridicula commenti sunt hæc in parte Ethnici: & similia ab ipsis mutuati Pontificii: Inde enim tota limbi infantum, limbi patrum, nec non furni illius Proinfernalis, Purgatorii structura. Ex isto autem Apocalyptico textu apparet, animas sub altari, hoc est, ante Thronum DEI, vel quod idem est, apud DEUM in cælis esse: & ibi non *χρεῖσθαι* tantum debita persolvere, sed & appropinquationem regni gloriæ, diei, iudicio extremo destinati, desiderare. Alibi in scripturâ aliter sanè habitaculum animarum nominatur: nuspiam verò vel limbus, vel ignis, vel purgatorium vocatur: sub terrâ viventium, tabernacula Dei, manus Dei, cælum, paradysus, Abrahæ sinus, Patris domus, mansiones cælestes, tabernaculum non manufactum, æternum tabernaculum, & similiter. Beatus igitur animarum post hanc vitam status est: adimplentur ibi lætitiæ, & delectationes illis in dexterâ Domini, usque in finem, Psal. 16. v. 11.

III. Inprimis autem, sigillo hoc quinto, jugulatur eorum error, qui animas, usque ad novissimam diem dormire, hoc est, omni sensu beatitudinis carere somniarunt: qualem *ψυχὸν ἀνίστα* etiam veterum quidam finxerunt, ut de Arabicis testatur Eusebius lib. 6. cap. 26. & Augustinus lib. de hæresib. cap. 83. Diversum patet ex textu nostro: Animæ enim interfectorum clamant, & vindictam sanguinis sui sollicitant, dieque & nocte, ut infra cap. 7. dicitur, Deo serviunt: non ergo altum dormiunt, sed in Domino opera spiritualia & cælestia diligenter agunt.

IV. Perpetua hæc piorum forse est, quòd ob testimonium veritatis, & devotionem suæ pieratis, occiduntur: & martyrii pœna afficiuntur. Hic enim Johannes vidit animas interfectorum propter verbum Dei, & propter testimonium, quod habebant: Latissimus ergo se hîc offert campus, de martyriis differendi. Ubi primum notetur, omnibus ætatibus veram Dei Ecclesiam martyria piorum atque innocentum habuisse: quod testantur: 1. Scripturæ dicta: Genes. 3. vers. 15. Inimicitias ponam inter te & mulierem. Psalm. 44. vers. 23. Propter te mortificamur totâ die, aestimati sumus

Ambrosius
Tomo 1. fol.
2. 3.

Ubi piorum
anima com-
morentur?

Psal. 27.
Psal. 84.
Sapient. 3.
Luc. 13.
Luc. 16.
Iohan. 16.
2. Cor. 5.
Psal. 16.

Anima non
dormiunt.

Euseb. lib. 6.
cap. 26.
August. lib.
de hæresib.
cap. 83.

1. Omnibus
ætatibus mar-
tyria habuit
Ecclesia.
Gen. 3. 15.
Ps. 44. 23.

Sap. 2. 1. 2.
3. & seqq.

1. Cor. 15. 32.

Matth. 10. 18. *sumus velut oves occisionis*, Matth. 10. v. 18. *Tradent*

Matth. 24. 9. *vos in conciliis, & in synagogis flagellabunt vos*, Matth.

24. v. 9. *Tradent vos in tribulationem, & OCCI-*

DENT vos. 2. Testantur id exempla quoque

universalis experientiae omnium temporum post

lapsum: Cain propter sacrificium occidit fra-

trelem Abelem: Ita Patriarchae, Prophetæ & mul-

ti sancti viri, sub cruce semper militaverunt, &

martyres fuerunt: Christus ipse propter verbum

Dei trucidatur: & omnes ejus Apostoli marty-

riis coronantur: quæ fors piorum deinde fuit per-

petua: quis enim non continuam Christiano-

rum lanienam per sedecim secula, à Tyrannis im-

piis exercitam, in historiis Ecclesiasticis legit? vi-

deantur Centuriæ Magdeburgenses: videatur

epitome D. Johannis Pappi, ubi præcipuæ mar-

tyrum historiae recitantur. 2. Martyres autem

propriè dicuntur, qui insignes aliquas calamita-

tes propter verbum Dei patiuntur, ut carceres,

deportationes, exilia, tormenta, membrorum

mutilationes, vel deniq; mortem ipsam. 3. Vul-

gò martyria sic distinguuntur alia *avaiµaxæ* sive

incruenta, alia sanguinolenta: quædam clancu-

laria & occulta, quædam publica & manifesta:

quædam diuturna & lenta, quædam verò brevita-

te. *Avaiµaxæ* martyria sunt variae piorum af-

flictiones: nimirum mendacia ubiq; sparsa, pas-

quilli, subtractio victus, iniqua judicia, excessio

functionum, & incarcerationes in loca squalida

& foetida, exilia, relegationes, allegationes ad

remos, ad lapides effodiendos, & similia effici-

enda opera servilia. Cruenta quæ sunt martyria,

non possumus ignorare: Fiunt nostro etiam secu-

lo quotidie, sæviente Antichristo Romano, &

grassante in Italiâ, Galliâ, Hispaniâ, Belgio, Bava-

riâ, Austriâ, Styriâ, Carinthiâ & aliis Germaniæ

locis, ubi gladio, igne, vastationibus, aquâ, suspen-

diis, perfossionibus, aliisq; miris modis multa mil-

lia utriusq; sexus hominum horribiliter interfe-

cta, & adhuc hodie interficiuntur. Et hæc marty-

ria sine pavore fiunt publicè, ideò manifesta di-

cuntur: Nonnunquam verò, ne Tyranni crudeli-

tate suâ se nimium infament, clàm pii viri è medio

tolluntur. Lenta & diuturna martyria sunt, ubi diu

convitiis, obrectationibus, injuriis, vexationi-

bus, ita pii torquentur, ut tandem mœrore animi

contabescentis absumantur. Breviora sunt, quan-

do à Tyrannis citissimè innocentes ad supplicia

trahuntur: licet ergò non omnes propter Dei ver-

bum occidamur: tamen propterea honore mar-

tyrii non privamur, cum persecutiones fiant variis

modis: sicut Epistola ad Hebræos quoq; testatur,

cap. 11. v. 36. 37. 38. 39. 40. Alii ludibriis & flagris ex-

plorati sunt, insuper vinculis & carcere, lapidati sunt,

dissecti sunt, tentati sunt, occisione gladii occubuerunt,

oberrant in ovillis, & caprimis pellibus, destituti,

pressi, afflicti. Quibus indignus erat mundus, in deser-

tis errantes, & montibus & speluncis & cavernis ter-

ra, atque omnes hi testimonium consecuti (magister

divis) per fidem, non acceperant promissionem. S.

Paulus, 2. Cor. 11. v. 23. itidem varias afflictiones

recenset, quas propter verbum Dei perpessus est:

& 1. Cor. 4. vers. 9. & seqq. conditionem piorum

prolixè explicat: quomodo esuriant, sitiant, cola-

phis cædantur, incertis sedibus vagentur, convi-

tiis afficiantur, & veluti excrementa mundi ac re-

jectamenta omnium esse cogantur: quæ piorum

Christianorum afflictiones nihil aliud sunt, quàm

martyria.

V. Inprimis notæ observentur veri & genuini

Christianorum martyrii: habet enim & Satanas

suos martyres, unde Cyprianus: Non supplici-

um, sed causa facit martyrem: Martyri ergò cau-

sa, VERBUM DEI est, uti Johannes ait: vel NO-

MEN CHRISTI, Johan. 15. v. 22. Hæc omnia

facient vobis, propter Nomen meum. Psal 44. v. 23.

Propter te morti tradimur. Et ut breviter notas in-

dicemus: ad formam veri martyrii pertinent hæc

requisita: 1. causa Dei: 2. innocentia propria:

3. confessio veritatis legitima: 4. in confessione

ad finem usq; perseverantia: 5. afflictionum &

suppliciorum tolerantia. In his membris Mar-

tyrii Christianorum consistit forma: Vicissim

Martyris nomine dignus non est, qui pœnam

aliquam sub peccato meretur, ut latro suspensus

in cruce ad latus Christi, ille enim propter scele-

ra sua justè plectabatur: Neque Martyres sancti

sunt Servetus, Gentilis & alii, qui propter notori-

as in Deum blasphemias, legitimò à magistratu

judicio pœnis affecti fuerunt: Neque martyr di-

cendus est Thomas Monetarius, utpote non pro-

pter doctrinam, sed propter tumultus seditiosos

capite plexus. Spiera veritatem agnitam abne-

gans, conscientiae tandem morsibus horribiliter

periens, itidem martyr sanctus non est: Oporter

enim perseverare usque ad finem, immò usque ad

mortem, uti supra cap. 2. in Epistola ad Smyrnen-

sem Angelum fusiùs dictum fuit. Quapropter

Pseudomartyria diligenter à veris martyriis di-

scernamus: Quando enim homines vel propter

doctrinam falsam & hæreticam ex obstinato cor-

de exilium & mortem ipsam patiuntur, vel pro-

pter seditiones & flagitia in carcerantur, cædun-

tur, flagellantur, occiduntur: tum de martyrio ju-

re prorsus nullo gloriantur: sed pœnâ dignâ affe-

cti meritò judicantur. Copiosè tractat istam ma-

teriam Johannes Wigandus Doctor, Theolo-

gus, Episcopus Pomezaniensis in libello peculia-

riter edito, ille consulatur.

VI. Grave est affligere in terrâ homines pios

& religiosos: vitæq; & prosperitati eorum insidi-

as struere: clamant enim animæ innocentum et-

iam in alterâ vitâ, & vindictam justam indefinen-

ter flagrant: Sufficerent autem gemitus & suspi-

ria præsentis vitæ, quæ vacua non sunt, sed iram

Dei super impios persecutores accersunt. Quòd

si jam animarum clamor in cœlesti illâ curiâ ac-

cedit, quis dubitet, quin impetrent faciliè,

quod à Deo petunt: Et inde horribiles persecu-

torum pœnas passim legimus, quas certè clamor

ille animarum ex zelo justitiæ vindictam peten-

tium, exoravit: Ita sursum clamavit sanguis Abel,

& inde Cainum Deus leveriter ob fratricidium

castigavit: ut fixo nullibi loco consistere, læto

nunquam animo quenquam aspicere potuerit.

Audiamus, quantum animarum earum clamor

apud DEUM valuerit, quarum Persecutor

Nero ille flagitiosissimus fuit. Sententia Sena-

ius constitutum erat, inquit Eutropius libro

octavo, ut nudus per publicum ductus, furcâ collo

ejus inserta, virgis usque ad mortem caderetur:

atque ita è saxo precipitaretur. Igitur undique

desertus, è palatio fugit, & turpissimè periit. Do-

mitianus ne impunis propter persecutionem

hâc in vitâ evaderet, instinctu Domitiæ con-

jugis suæ à libertis interfectus fuit. Trajani

sævitiâ nemo non ex Historicis relationibus

novit: sed & super eum sanguis interfectorum

Nota veri

& genuini

Christiano-

rum mar-

tyrii.

Joh. 15, 22

Ps. 44, 23.

1. 2.

3. 4.

5.

Pseudomar-

tyres.

Lucæ 23.

Sleidanus,

lib. 25.

lib. 5.

lib. 21.

Pseudo-

martyria.

Caveamus

affligere

animas pio-

rum in hac

vitâ.

Illic enim

vindictam

clamant.

N. Tyrannorum

in vitâ.

Eutropius

de pœnis

Neroni im-

missis.

vindictam clamavit : quam reipsâ etiam sensit : resolutione enim membrorum & stupore corporis correptus , apud Setinuntem , Ciliæ urbem miserè periit. Maximus cum Filio in obsidione Aquiliensi à propriis militibus obtruncatur. Decius in Myliâ pugnans palustri voragine obruitur : & corpus ejus planè amittitur. Valerianus Persis bellum inferens , ab eis capitur , & scabellum Regi Persarum Equum ascensuro ordinatur. Aurelianus paucarum conspiratione interficitur. Diocletianus variis morbis vexatus , tandem sibi ipsi vim mente alienatus infert. Tantis justorum clamor est apud DEUM : ita pœnas super impios exorat : quapropter caveant quivis , ne unctos DOMINI lædant : ne pupillam oculorum DOMINI tangant , ne pios innocenter vel verbis vel fictis calumniis : vel factis violentis affligant : impunes enim non evadent , sed tùm hîc , tùm illic , quam meriti sunt , ultionem divinam , sentient. Pertinet huc dictum Psalmi 110. versu decimo sexto : DOMINUS regnabit in æternum , & in seculum seculi : peribitis gentes de terrâ illius : Desiderium pauperum exaudivit DOMINUS : preparationem cordis eorum audivit auris tua : & Psalmi 111. versu quinto & sexto : DOMINUS interrogat justum & impium : pluit super peccatores laqueos , ignis , sulphur , & spiritus procellarum pars calicis eorum.

VII. Non melioris nos postremis mundi seculis , quàm patres nostros fore conditionis , patet inde , quòd dicitur : Plures adhuc interficiendos. Lyra haud ineptè statuit , prædici atroces illas Antichristi persecutiones : idem censet Autor Anonymus ante annos ferè ducentos editus : Et congruit hæc explicatio cum vaticiniis Christi , & experientiâ ipsâ. Quis enim hodie minas & cædes magis adversus discipulos Domini spirat , quàm Saulus ille Romanus , Ecclesiæ orthodoxæ hostis , & persecutor acerrimus : Solatii verò insignis loco sit , quòd Deus non mortem tantum nostram , sed & mortis ipsam speciem prænoscit & prædicit , fore nimirum , ut æquè sicut majores nostri violentè à Tyrannis interficiamur. Non ergò vel inscio vel invito DEO talia patimur : quia ne capillus quidem de capite nostro in terram sine voluntate Patris cadere potest , Matthæi decimo , versu trigésimo. Quod pensi habentes sanctissimi illi omnium ætatum martyres , masculo & imperterrito animo quævis supplicia propter nomen Christi tolerarunt : Peramus ergo & patiamur nos quoque aculeos Romanæ synagogæ serpentinos , & non dubitemus , quin compatientes nos olim Christus glorificaturus , & ab omni ignominia , quâ ab hostibus affecti sumus , perfectè liberaturus sit. Hoc solatio instructi Johannes Huls , Hieronymus Savanorola , Johannes Hilten , & multi mille alii , se propter verbum Dei à famoso illo latrone , Pontifice Romano interfici libenter passi sunt : Quorum vestigia religiosi & pii homines innumeri quotidie premunt , & pro Christo , agros , ædes , omnesq; facultates terrenas , quin & vitam ipsam amittere , quàm ad subsellia Antichristi concedere malunt. Et hîc notetur , nullum ferè tormenti genus excogitari posse , quòd Confessores Evangelicæ veritatis , decernente Papa Romano experiri non cogantur. Olim sub Imperatori-

bus Romanis. Tyranni piorum manibus & pedibus pelles detraxere : aliorum capita à fronte usque ad mentum nudarunt cute : aliis dimidiatis arundinibus circumdedere , astrictis his arctissimis vinculis , ita quidem , ut quâ parte dissectæ essent arundines , nudo corpori applicarentur : atque inde vi extraxere arundines , dilacerantes per summum dolorem curam : multos lacubus accuratè obturatis ocludere : collecta gladium multitudine , à quibus corpora pugilum pietatis depascerentur , alligatis manibus ac pedibus , ne abigere bestias possent : at glires fame compulsi paulatim Sanctorum carnes , per diuturnum & vehementem cruciatum absumebant. His longè graviores pœnas excogitant hodie præfules Romani , magistro utentes , naturæ perversore , & veritatis hoste infensissimo , Satana , à quo toti agitantur. Pugnemus autem nos interea fortiter , & fideles maneamus usq; ad mortem , sic vitæ coronam tandem gloriosam accipiemus , Apoc. 2. v. 10.

VIII. Jucundum est lectu , quòd animæ pauperum expectare jubentur : Expectant autem diem judicii solennem , cum singulari & ineffabili gaudio : non sicut captivi liberationem : neq; enim animæ in furno purgatorio captivæ detinentur : sed sicut Sponsa expectat Sponsum , quem jam ad adventum suum se accingere novit : ô sanctum sanctarum animarum desiderium ! Nos hîc miseras , aut certè vanitates mundi expectamus , quantum beatorum est animarum & expectatio resurrectionis mortuorum : ubi consummatâ & perfectâ gloriâ , quâ corpus , & quâ animam , afficiemur ! Excita quæso in nobis , ô Domine Deus , misericors Pater , corda humi defixa , ut sursum elevata expectent venturum Christum in majestate & gloriâ , & olim expectationis beatum scopum consequantur.

IX. Jubentur autem animæ requiescere & expectare *ἐν τῷ χρόνῳ μικρῷ* tempus adhuc modicum : ut innuat , propediem judicem supremum appropinquaturum : sicut Propheta inquit : *Veniens veniet , & non tardabit* , Habac. 2. v. 3. Etsi autem à tempore Johannis Theologi sesquimille anni elapsi sunt : tamen & hi tempus breve ante oculos Domini conficiunt , quia mille anni apud ipsum , sunt dies unus , 2. Pet. 3. v. 8. Et hoc pacto crux nostra quoq; & afflictio ad modicum tempus durare , 1. Petr. 1. v. 6. Immodè momentanea esse dicitur , 2. Cor. 4. v. 17. Interim sciamus , quia tot secula à tempore visionis hujus editæ effluxerunt , idèò tempus nunc quindecim seculis brevius & per consequens , extremum judicium præforibus esse , præsertim quia signa prædicta satis evidenter impleta sunt omnia , uti infra audiemus.

X. Insignem delectationem anima fidelis capit ex eo , quòd olim omnes Sancti & pii congregandi & glorificandi sunt : Recreabantur in ipsâ morte Patriarchæ , cum se congregatum iri ad patres suos crederent. Longè major lætitia in cœlis erit , ubi numerus electorum omnium complebitur : quâ de re Apostolus ait , Hebr. 12. v. 22. *Accedimus ad Ecclesiam eorum , qui conscripti sunt in cœlis , & ad spiritus justorum perfectorum*. Hîc expressè dicitur , accedere nos ad communionem Ecclesiæ triumphantis in cœlis Idem innuit Apostolus Hebr. 11. v. 40. *DEUS de nobis melius quiddam providit , ne sine nobis consummarentur*. Ne ergo abjecto sumus & desperato animo , si in hac vitâ

qua Christi-
ani decreto
Imperatorii
& Pontifi-
cum Roma-
norum passi
sunt , hodieq;
patiuntur.

Quomodo
anima di-
em judi-
cii extremi
expectant ?

Habac. 2. v. 3.

2. Pet. 3. v. 8.

1. Pet. 1. v. 6.

2. Cor. 4. v. 17.

Dies extre-
mi judicii
præforibus
est.

Olim omnes
Sancti &
pii congre-
gabuntur.

Hebr. 12. v. 22.

Hebr. 11. v. 40.

Ps. 105. v. 15.
Zach. 2. v. 8.

Ps. 110. v. 16.

Psalm. 111. v. 5.
& 6.

Ecclesiæ
persecutio-
nes patitur
& patitur
sub Anti-
christo.

Matth. 10.
v. 30.

Horrenda
tormenta,

vita ab invicem disjungamur: Illic omnes iterum conveniemus, & ex Christi Jesu gratia unam æternæ beatitudinis gloriam conjunctim accipiemus. Eo usque enim distributionem absolutæ & perfectæ felicitatis differre placet Domino, donec omnes fideles compleantur. Eleganti rem similitudine declarat D. Augustinus, cum ait: *Tali modo loquitur DEVS Sanctus suis, qualiter paterfamilias habens multos filios, singulosq; de agro revertentibus, & rogantibus eum, ut cibum ipsis tribuat, respondet: Refectio quidem vestra parata est, sed expectate fratres vestros, ut cum in unum positi fueritis, omnes in commune comedatis & epulemini.* Hæc Augustinus, & quidem satis pulchrè: ut illustrior fiat similitudo, nos hæc addimus: 1. Paterfamilias bene cupit & favet filiis probis omnibus: ita & Pater noster cœlestis pari amore omnes complectitur, qui credunt & CREDITURI sunt in Filium ejus. 2. Patremfamilias numerus liberorum vehementer afficit: non minus delectatur Deus multitudine eorum, qui hæreditaturi sunt vitam æternam. 3. Paterfamilias, qui vel prandium solenne, vel cœnam paravit filiis refectoriâ, expectat, donec omnes conveniunt, & tunc jubet, ut quæ apponuntur, hilariter edant: similiter Pater cœlestis differt cœnam illam magnam, donec omnes in unum congregemur. 4. Interim, sicut pater non denegat singulis filiis cibum & potum, donec ad institutum convivium omnes simul compareant: ita æternus Pater singulis priorum animabus singulas dat stolas, ut facilius & felicius œcumenicam illam præmiorum distributionem expectare queant. Cæterum, quia pater, omnes aliquando pios uno in cœlo congregatum iri, quæ hæc est dementia, quod in hoc seculo invicem ita despiciere, & è confortio nostro sive apertis sive clanculariis molitionibus expellere solemus? Futura illa universalis omnium fidelium congregatio, pacis & concordie studium merito in nobis excitare deberet, ut quia apud Deum unâ habitatione fruemur, in terra quoque concorditer vivere conemur: ideo contiguas etiam pietas jussit habere domos.

XI. Orthodoxè, tum ab Augustino, tum à nobis docetur: DEO accuratè numerum Electorum sive salvandorum notum esse: *Novit enim Dominus, qui sint sui*, inquit Paulus 2. Tim. 2. v. 19. Cognovit Dominus omnes oves suas, Joh. 10. v. 14. Et quidem ita accuratè novit, ut cum D. Augustino asserere non vereamur, ratione infallibilis divinæ præscientiæ, Electorum numerum nec minui nec augeri posse: Etenim si vel plures vel pauciores salvandi unquam fuissent, utique & illos Deus omniscius prævidisset. Confirmatur hæc doctrina etiam ex Apocalypsi nostra: Hic namque dicitur animabus, ut requiescant adhuc paulum, donec cæteri conservi & fratres compleantur: novitergo Deus, quando Electorum numerus sit plenus, & quando non: Inde autem minimè sequitur Calvinianorum dogma, quasi Deus ex absoluto decreto fatalem quendam numerum prædestinatorum posuerit, propter quem multi, ut maximè ordinariis ad consecutionem salutis mediis utantur, salvari nequeant: Absit: plus est in conclusione, quàm fuit in præmissis. Præscit Deus universos & singulos electos: neq; præscit tantum, sed & ad vitam æternam eos solos ordinat ac prædestinat: sed quomodo? Num

confusa & absoluta aliqua voluntate? Minimè: quin potius sic, ut salvare constituat eos, qui credunt verè & perseveranter in filium ejus. Jam si totus mundus crederet, totus quoque mundus ad vitam præordinatus esset: quia vero præcipua pars mundi non credit, & hæc incredulitas Deo ab omni æternitate longè est notissima, ideo & certum scit numerum omnium eorum, qui hæreditaturi sunt felicitatem æternam. Neque impedit ipse, quo minùs & alii salventur: immo cupit, & serio omnium hominum salutem quærit, adversaturos autem ipsi plerosque, ideo pœnam damnationis sibi accersuros, itidem non nescit. Videat Lector, quæ in primo Commentariorum libro super cap. 1. Apocalypsi. de præscientia divina fusè disseruimus, ubi inter alia quæstionem nobilem, utrùm prævisio Dei rebus prævisis necessitatem afferat: explicatam dedimus.

XII. Quod superstites pii, defunctorum fratres, & conservi dicuntur, monemur, quo caritatis vinculo invicem astricti simus, tali nimirum, ut mutuo nos diligere, alter alteri officia exhibere, adeoque manibus & operis conjuncti invicem prodesse debeamus: simul vero fructus veræ fidei describitur: una enim illa fides diversissimarum gentium, linguarum, tribuum, populorum, ætatum homines, fraterno, & eo quidem arctissimo vinculo colligat, ita ut nec in altera vita rumpatur vel dissolvatur, sed potius magis magisque consolidetur. Simus ergo fratres & conservi, non verbo tantum & lingua, sed & opere ac veritate, 1. Joh. 3. v. 18. *Quoniam hæc est annuntiatio, quam Iesus dixit, ut diligamus nos invicem*, 1. Joh. 3. v. 11. *Quia charitas ex Deo est, & omnis qui diligit, ex Deo natus est, & cognoscit Deum: Qui autem non diligit, non novit Deum: quod si sic Deus dilexit nos, & nos debemus nos mutuo diligere: si diligamus nos invicem, Deus in nobis manet, & charitas ejus perfecta est in nobis: Si quis autem dixerit, diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est: qui enim non diligit fratrem suum, quem vidit, Deum, quem non vidit, quomodo potest diligere? Et hoc præceptum habemus ab eo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum*, 1. Johan. 4. v. 7. 8. 11. 12. 20. 21.

XIII. Refutatur hic absurda eorum opinio, qui pios olim pro impiis intercessuros somniarunt: Diversum patet ex clamore animarum, vindictam & ultionem à Deo efflagitantium: sciunt enim, Deum veracem & sanctum, ideoq; peccatorum vindicem acerrimum: quod si intercederent pro impiis, non congrueret ista petitio cum voluntate, sanctitate & veritate divina: Voluntas enim Dei est, ut impii puniantur in tertiam & quartam generationem, Ex. 20. v. 5. Et quia Deus est sanctus, ideo quicquid cum sanctitate pugnat, abominatio ipsi est, Psal. 5. v. 5. Hinc minatus ultionem impiis omnibus, Psal. 5. v. 6. 7. Psal. 7. v. 13. 14. 15. &c. Non igitur peribit vel jota unum de cunctis minis Domini: quod cum sciant beati, cur frustra, ut Deus impiis parcat, sollicitarent: quapropter nemo se piorum defunctorum precibus olim ab impendente æterna damnatione liberatum iri credat. *Hic locus misericordie, illic justitiæ: Hic vita aut amittitur aut retinetur.*

XIV. Tandem breviter considerandum restat, cur Deus Tyrannos non citò ad pœnas trahat, sed ultionem & vindictam severiorem ad longum sæpè tempus differat: Nimirum primò, quia

Superstites viri, defunctorum fratres & conservi eorum dicantur?

1. Joh. 3. 18. 1. Joh. 3. 11.

Joh 13. 24. 1. Joh. 15. 12.

Pii & Sancti in cœlis pro impiis non intercedunt, sed potius ultionem à Deo petunt.

Exod. 20. 5.

Psal. 5. 5.

Psal. 5. 6. 7.

Psal. 7. 13.

14. 15.

Cypr.

Cur Deus tyrannos non citò ad pœnas trahat, sed ultionem & vindictam severiorem ad longum non citò ad pœnas trahat?

Simile eruditum.

Similitudo Augustini ad Authorem amplificata

2 Tim. 2. 19. 1. Joh. 10. 14.

Deo numerum Electorum accuratè notum esse. Electorum numerus certe respiciendus, nec minui, nec augeri posse videtur. Confutatur dogma Calvinisticum, de fatali illo & Stoico salvandorum decreto.

bat, sed ul-
tionem &
vindictam
longius dif-
ferat?
Gen. 15, 16.
Esa. 30, 18.
Rom. 2, 4.
2. Pet. 3, 9.
Apo. 2, 21.
Rom. 2, 5.

nondum est completa ipsorum malitia: uti Deus Abrahamo de Amorrhæis hanc causam dicit, Gen. 15. v. 16. 2. Deinde longanimitatem suam manifestè declarat: satis quippe spatii & temporis indulget peccantibus, num resipiscere & pœnitentiam agere velint: quæ causa extat Esa. cap. 30. v. 18. *Expectat Dominus, ut misereatur vestri: & ideo exaltabitur parens vobis.* Rom. 2. v. 4. *Num o homo divitiis bonitatis Dei ac tolerantia lenitatisq, contemnis, ignorans, quod bonitas Dei ad pœnitentiam reinvitat?* 2. Pet. 3. v. 9. *Haud tardat Dominus, quemadmodum nonnulli tarditatem existimant: sed patiens est erga nos, dum non vult ullos perire sed omnes ad pœnitentiam recipere.* Hanc ob causam Pharaoni diu pepercit, & tempus satis longum ad pœnitentiam dedit. Et supra cap. 2. de Jezabele dixit, v. 21. *Dedi illi tempus ut resipiscat.* 3. Ita & nos protractione pœnarum Deus docet, ne nimium in vindicatione impietatis præcipites simus, sed lento gradu ad vindictam procedamus: ubi verò se oleum & operam perdidisse videt Deus, tum tarditatem pœnæ gravitate compensat: Neque enim iram ejus impii effugere possunt, Rom. 2. v. 5. Punit tandem severe, si non hic, ut Pharaonem, Saulem, Absolonem, Hamanum, Core, Dathan, Abyron, Judam & alios: tamen illic, ut epulonem, Luc. 16. Caveamus ergo impœnitenter vivere, ne plenas cataractas iræ divinæ super animas nostras in novissimo die, conspicientibus Angelis & Sanctis omnibus effundi sentiamus. Et hæc de notis sigilli quinti.

Apertio sigilli sexti.

SEquitur tandem in hoc capite apertio sigilli sexti, quæ explicatu præ cæteris omnibus videtur difficillima: cum ait Johannes:

Vers. 12.

Et vidi, cum aperuisset sigillum sextum, & ecce terra motus magnus factus est: & sol factus est niger tanquam saccus cilicinus, & luna tota facta est sicut sanguis:

13.

Et stella de cælo ceciderunt super terram, sicut ficus abjicit grossos suos, cum à vento magno movetur?

14.

Et cælum recessit, sicut liber, qui circumvolvitur: & omnis mons & insula de locis suis mota sunt:

15.

Et reges terra, principes & divites, & tribuni, & fortes, & omnis servus, & liber, absconderunt se in speluncis & in petris montium.

16.

Et dicunt montibus & petris: Cadite super nos, abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira Agni: Quoniam venit dies magnus iræ illius: & quis poterit stare?

17.

Super hæc verba variæ admodum & diversæ interpretationes passim reperiuntur: Tota autem explicatio summa consistit in his capitibus: 1. Utrum verba visionis literaliter, an verò non literaliter intelligenda sint. Deinde si vel priori vel posteriori modo accipiantur, ad quod tempus, num tunc, cum videret ista Johannes, elapsum & præteritum: num verò demum post visionem futurum, signata illa applicari debeant. 3. Si de tempore etiam constiterit: quid aper-

Explicatio
sigilli sexti,
in tribus
membris
præcipuis
consistit.

tione sigilli istius innuere Spiritus Sanctus tum noluerit, tum voluerit. De hisce membris jam ordine differemus.

Et quidem quod primum attinet, non desunt primarii aliqui Doctores, qui verba omnia & τὸ πρῶτον, & juxta apices literales intelligenda, adeoque Solem revera instar sacci cilicini denigratum, Lunam verè sanguinem reddi, stellas revera de cælo casum, & hæc universa vel paulo ante extremum judicium, vel ipso die impletum iri sentiunt: perinde ut vaticinia Christi literaliter accipiuntur, Matthæi 24. v. 29. *Statim post tribulationem dierum illorum Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum, & stella cadent de cælo, & virtutes cælorum commovebuntur.* Et Luc. 21. v. 25. *Erunt signa in Sole & Luna, & stellis, & in terris pressura gentium, præ confusione sonitus maris & fluctuum, arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ supervenient universo orbi: nam virtutes cælorum movebuntur.* Unde Interpretes colligunt, sicuti hic juxta literam omnia verba intelliguntur, & signa implenda creduntur: ita & in Apocalypsi nostra sensum literalem omnino retinendum esse: siquidem nihil absurditatis, multò minus impietatis ex literalis intellectu emergat: quin potius cum experientia, & aliis Christi vaticiniis apprimè consentiat. Esti autem perquam faveo interpretationibus, ex ipso scripturarum in- & textu de promptis: tamen num hic talis locum habere queat, vehementer hæreo. Quid enim ferè in tota sigilli sexti apertione occurrit, quod sine relictis multis arduisque scrupulis simpliciter explicari queat? Excipio primum dun-

taxat prodigium, de Terræ motu: Testantur enim passim historiae, post tempora Johannis, creberrimos terræ motus per diversa loca fuisse, quibus nobilissimæ urbes funditus corruerunt: inter quas Nicomedia: deinde post annos duodecim urbs Bithiniæ Nicæa: haud multo post partes Germæ civitatis in Hellesponto sitæ destructæ sunt, ut in historia tripartita libro 7. capite 15. & 22. Porro in Asia Laodicea, Hierapolis & Colossæ sub finem Imperii Neronis graviore terræ motu sunt concussæ, ac propemodum everse: Trajano imperante adeo horrendè terra mota est, ut montes convulsi confederint. Multæ præterea urbes penè ad excidium concussæ: sed omnium maximè Antiochia, ubi vis ingens mortalium ædificiorum ruinis periit. Sub Lucii Pontificis Romani exitum, terra in Syria horrendè mota est: tum Antiochia, Tripolis & Damascus magna ex parte conciderunt: Sed in Sicilia Catana urbs multò fœdiùs convulsa, quinque & viginti hominum milia ruinis oppressa. Bonifacii Octavi Pontificatus tam horrendè est mota, quam unquam aliàs hominum memoria: tenuit tremor plures dies, quò passim sunt ædificia multa & magna everla. Bonifacius tum Reatæ agens, sub dio habitavit, tectorum timens ruinam. Hactenus ex Enneadibus Sabellici. Similis terræ motus circiter annum Dom. 1356. in Germania contigit, ubi penè tota Basilea corruit: Argentini verò urbem exeuntes, sub dio habitaverunt. Anno Domini 1382. factus est terræ motus supra modum prodigiosus, quia simul tremuit tota terra, quod alioquin est contra naturam, & supra omnes physicas rationes. Anno Domini 1592. tam ingenti motu concussa est terra, ut non in Germania tantum, sed etiam in Tur-

1.
Vtrum ver-
ba Johannis
literaliter
accipienda.

Multi affir-
mant.

Mat. 24, 29

Luc. 21, 25.

Exempla
insignium
terrae mo-
tuum.

in Turcia præstantissimæ ædes corruerint: Vienne turris excellissima, in templo D. Stephani non parum se incl. nabit, uti etiamnum hodie videre est: Turris ad templum D. Michaëlis ibidem planè corruit: egrediebanturque tunc incolæ tum ædes, tum urbem ipsam: & in hortis suis, vel in agris & pratis, sub dio pernoctabant. Ipsi Archiduces serenissimi aula augustissima, impendentis metu ruinæ, hora noctis duodecima exire cogebantur. Præter istud primum vaticinii membrum vix unum amplius simpliciter & literaliter, uti supra dictum, explicari potest. Etenim dicant illi, qui tam intempestive hic τὸ πῶλον urgent, quid sit solis nigredo instar cilicini sacci? quomodo futura sit? si ajunt, obfuscationem vel eclipsin Solis innui, statim dico: minus esse, eclipsin pati vel obfascari, quàm instar cilicini sacci Solem nigrum fieri: Exponant deinde, quando Luna tota facta sit sicut sanguis. In eclipsi refert quidem Luna colorem sanguini aliquantum similem: sed non fit tota sicut sanguis: ἐμφασιν ergo & hujus prodigii, si verba accipiamus propriè & sicut sonant, non facile quisquam explicare potest. Minime omnium enarrabunt, quomodo stellæ de cælo casuræ dicantur: Si enim absque omni vel figurato vel mystico sensu verba hæc: *Et stellæ ceciderunt de cælo super terram*: ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ intelligas: necessum fuerit credere & statuere, stellæ licet in cælo arctissimè infixas, immò ipsius cæli partes continuas, revera in terram vel jam cecidisse, vel adhuc casuras esse: si dicant: Etiam, & non aliter credimus: Agite ergo, & amplius docete, quomodo stellæ, quæ cæli pars est continua, de suo loco deorsum cadere queat. Annon cæli compages necessariò discuteretur: Annon septem inferiores orbes cælestes necessariò dirumperentur? Et ubi satis foret in terra ad excipiendas stellæ spatii? Notum enim est, *vel mediocriter in Astronomia versatis*, unamquamque stellarum quindecim, magnitudinis primæ, centies & septies majorem, & stellam minimam in octava sphaera, æquè magnam esse, quàm totam terram: Quare si terra universo suo spatio ne unam quidem stellam capere potest: quomodo igitur simpliciter, & secundum τὸ πῶλον, adeoque sine violatione artis Astronomicæ, plures de cælo super terram cadere stellæ, dicentur? Et nùm pari modo ταχυλῶς accipient verba: *Cælum recessit sicut liber involutus*: edisserant ergo, quâ ratione & hic literalis sensus tradi & adstrui queat: Ego pro mea tenuitate sensum literalem, in hac visionis particula nec videre, nec defendere valeo. Quod loca ex Matthæo & Luca adducta attinet, breviter respondeo: Petitionem committi principii. Adhuc enim sub judice lis est, utrum & illa propriè, an verò figuratè vel mysticè explicanda sint: D. Hieronymus certè, Augustinus, Primasius, Ambrosius, Chrysostomus, Theophylactus, Hilarius, Beda, & alii tum veteres, tum recentiores Theologi multi, sensum in vaticiniis Christi malunt mysticum quàm literalem & proprium: & observationem meretur ratio, quam habet D. Augustinus epist. 80. ad Hesichium, ubi Epist. 80. ad sic ait: *Hæc prodigia, in Ecclesia melius existimo intelligi: ne Dominus appropinquante secundo adventu suo, ea pro magno prædixisse videatur, quæ huic mundo & ante primum ejus adventum consueverant evenire: & irrideamur ab eis, qui hæc, quæ velut*

novissima, & omnium maxima pertimescimus & horrescimus, in historiis gentium, & sæpius, & multo majora contigisse legunt. Hæc Augustinus. Ubi notetur, D. Augustinum affirmare, talia prodigia etiam ethnicorum tempore contigisse: nimirum qualia in Sole, Luna & stellis futura dicuntur: Et si enim ii, contra quos hactenus pugnavimus, strenuè de literalis sensu gloriantur: tamen nihil minùs quàm eundem tradere, deprehenduntur: quin potius ad præconceptam suam opinionem omnia torquere conantur. Inprimis verò hic Pontificii multum laborant, ut sensum literalem obtineant: sicuti ex Cajetani, Maldonati, Ribera, Jansennii, Claudii à monte martyrum, Blasii Viegatis, Benedicti Pererii, & aliorum commentis videre est: Causam quæris? ea in promptu est: metuunt, ne anxietatem & pressuram Ecclesiæ, sub Papa inprimis Romano, mysticè descriptam esse audiant. Quapropter postquam discussimus & evicimus, impossibile esse, ut in apertione sigilli hujus, verba propriè intelligantur, restat, ut dicamus, ea spiritualiter explicanda: ubi tamen nihil obstat, quò minùs & hyperbolicè D. Johannem loqui statuamus: Quia enim verba Apocalypsis, ὡς ἐπὶ τὸ πῶλον verba prophetiæ sunt, Apoc. 1. v. 3. Quid mirum, Johannem Prophetarum quoque consuetudinem sequi, & ex inspiratione Spiritus Sancti, calamitatis futuræ magnitudinem per usitatam hyperboles figuram exaggerare? Quid verò hyperbole, & quàm frequentissima in scripturis sit, videatur clavis scripturæ, parte secunda tract. 4. de tropis & schematicis, fol. 219. 220. & seqq. Nos ex ea, unam tantum vel alteram periodum, ad sigilli sexti explicationem facientem adscribemus: Sic autem fol. 219. legitur: *Locutiones hyperbolice in scripturis sunt frequentes, veluti quòd dicitur Deut. 9. Ut possideas civitates ingentes, & in cælum usque muratos. Num. 13. Vidimus civitates pertingentes usque ad cælos, vidimus viros, & eramus sicut locustæ coram eis. Item in Psal. 107. Ascendunt usque ad cælos, & descendunt usque ad abyssos: Vbi vehementem fluctuationem intelligi voluit Propheta: Sic enim absque mendacio profertur oratio, ut vehementior sit atque ardentior: Facilius est, camelum intrare per foramen acus, quàm divitem in regnum cælorum: nihil aliud intelligi voluit, quàm esse difficile, ut obtemperet dives Evangelica doctrina: Vbi Christus prohibet Apostolis, ne quem saluent in via: hortari vult, ut nihil committant, quod ob humanos affectus Evangelicum negotium illis dispendiis remoretur: ubi jubet præberi alteram maxillam, vult tantum, in illatis injuriis haberi uberantiam, ut pro illa custodienda etiam pro tempore & loco altera maxilla sit offerenda, & nunquam retaliendam esse injuriam. Sic, si Cyrillo & Chrysostomo credimus, per hyperbolen Iohannis ultimo dicitur: Multa quidem alia fecit Iesus, quæ si scribantur per singula, ipsum arbitror mundum non posse capere eos, qui scribendi sunt, libros. Hujus generis locutiones sunt. Multiplicabitur semen tuum sicut arena maris. Et item ea, quæ dicuntur Esaia 13. & 14. & Joel 2. & Soph. 1. de obtenebratione & concussione cæli: quibus in locis historicus sensus, quem intendit Spiritus Sanctus, est de captivitatibus, desolationibus & devastationibus regnorum & provinciarum. Sic Apocal. 6. & Matth. 24. legimus, stellæ cadere in terram: quod accipiendum est, non quod cælestia sunt lapsura de cælo: quippe cujus magnitudinē unius ex eis non sufficiat terra tota: sed intelligendum est, quòd aut*

Cur Pontificii hic ita literalis sensui inhærent?

De hyperbolicis locutionibus.

Respondet Author ad loca Matthæi & Lucæ.

D. August. Epist. 80. ad Hesichium.

videbuntur ignea impressiones tanquam stellæ cadentes: aut ipsa stella non dabunt lumen suum, Deo impediēte. Bisariam etiam possumus accipere, Lunam, Solem & stellas obtenebrari & cadere: vel ut in illis intelligantur homines in hoc mundo illustres, qui cadere & obscurari dicuntur, dum tribulationibus & angustiis & morte perire gloria eorum in hoc mundo, Antichristo & ejus satellitibus supra modum contra Ecclesiam savientibus: Homines etiam illustres deficient à pristina suā charitate: vel ut in illis intelligantur corpora illa cælestia, quæ obscurabuntur non in se, sed quia hominibus non fulgebunt ad ultimam consolationem. Hæc Illyricus, Hyperbolen ergo & nos hic agnoscimus, palam profitentes, per stupenda illa prodigia, magnitudinem calamitatis prædictæ exaggerari: Id quod ex consideratione locorum sequentium luculentius patet, Esa. 13. v. 10. & 11. Esa. 14. v. 7. 8. 9. Jerem. 4. v. 23. & seqq. Ezech. 32. v. 7. & 8. Joël 2. v. 10. & 30. Ubi si quis literalem semper sensum sequi velit, prodigiose absurdus erit. Si verò non juxta rō pñōv

Mythicè ergo
& spiritua-
liter sigil-
lum sextum
intelligi &
explicari
debet.
Rationes
affirmati.

hæc visionis particula accipiatur, necessum est, ut spiritualiter & mysticè eam interpretemur. Talis enim modus explicandi in omnibus ferè visionibus prophetis requiritur. Sunt autem & hæc visiones nihil aliud quàm prophetiæ, Apoc. 1. v. 3. & ideo quoque istum interpretationis rō pñōv exposcunt: insuper priorum quinque sigillorum apertio non nisi mysticum intellectum admisit: quæ ergo illorum sigillorum, eadem & hujus sexti est ratio: neque tam cito variat stylum sanctus Spiritus, ut à prophetia mystica ad proprium sermonem se convertat: & quidem in una tantum visionis particula: cujus antecedentia & consequentia membra omnia, singulari illa & sublimi ratione mystica sunt prolata. Cæterum, ordo nunc flagitat, ut ad quod tempus respiciat hoc sigillum, dispiciamus, ubi duæ interpretum se offerunt sententiæ: Quidam enim sigillum hoc ad præteritum, quidam verò ad futurum spectare existimant: & ideo in applicatione quoque plurimum inter se variant. Sicut autem antehac sæpius dictum est, disertè Johanni Apostolo annuntiarī ea, quæ futura sunt posthac: & non quæ facta sunt antehac, Apoc. 1. v. 1. Ita & isto in loco firmissimè credendum, per sigillum sextum notari ea, quæ post visionem istam demum futura sunt: ita ut & ad nostra præsentia tempora Spiritum Sanctum respexisse, nequaquam dubitemus. Hac præsupposita temporis circumstantia: Quid non per sigillum sextum innuere Deus voluerit, facili negotio cognoscemus. Arethas prodigia & miracula in passione Christi facta describi hic opinatur: Patientem enim Christo terra mota & conquassata, Sol obtenebratus, & luna tota in sanguinem quasi mutata fuit. Licet autem aliqua verba sic ad passionis historiam applicari queant, tamen cætera de complicatione cæli, de angustia regum, principum, divitum & aliorum istam interpretationem prorsus repudiant: & obstat præcipuè tempus præteritum: quod visionibus prophetis non congruit: illæ enim potissimum circa res futuras & non præteritas occupantur: eadem ratio obstat, quò minùs Ambrosii sententiæ subscribam. Is enim sigillo sexto, excidium regni Judaici, & pœnas atrocissimas, quas Iudæi ob interfectum vitæ Principem & gloriæ Dominum perpeffi sunt, describi censet: Ac sanè haud inficior, non incommode potissima verba ad de-

Sigillo sexto
non præse-
rita, sed FV-
TVRA no-
tantur.
Quid non
innuat per
sigillum
sextum.
1. Non Chri-
sti passionē.

2. Non exci-
dium regni
Judaici.

solationem istam Judaicam ab Ambrosio & aliis communiter applicata esse: quia verò historia excidii Jerosolymitani, utpote aliquod ante visionem annis facti, in toto orbe fuit decantatissima: non video, cur rem tam manifestam, & cunctis populis notissimam, verbis mysticis demum Spiritus Sanctus proponere voluerit: neque obstat, Johannem hic verba præteriti temporis usurpare. Certitudinis causa, Prophetæ sic stylum informant, & Hebræi frequenter præteritum pro futuro ponunt: Puer natus est nobis, & Filius datus est nobis, inquit Esaias: non quòd suo tempore jam Christus natus fuerit: illud enim septingentis annis post, demum factum est: sed quia certissimè nasciturus erat: Ita & hic Johannes certitudinem innuit: immò prodigia singula, in Spiritu, quasi jam facta, vidit. Quæ ergo sexti sigilli, si ad futurum tempus referatur, est sententia? Æquè hic, quàm suprâ, Doctores variant: Lyranus fortiter pugnat, depingi statum Ecclesiæ sub Diocletiano, qui decimam persecutionem movit contra Ecclesiam cum collega suo Maximiano: quia ista persecutio fuerit longè atrocior præcedentibus, in tantum, quòd intra 30 dies septendecim millia promiscui sexus leguntur martyrio coronati. Verba Lyræ porro sic sonant: Terra motus magnus est factus, quia in omnibus partibus Imperii Romani ex Imperio Diocletiani & Maximiani moti sunt iudices & potentes ad interfecionem populi Christiani: Et sol factus est niger: id est, Christus sol justus denigratus est, quantum ad famam nominis: & etiam in membris suis, quibus imponebatur, quòd essent malefici & magi, & in hoc à Christo edocti per Apostolos, aliosq; discipulos, quos docuerat de talibus, ut dicebantur infideles, & sic quantum erat in se, nomen Christi denigrabant: Et Luna tota facta est sicut sanguis: quia tunc Ecclesia tota fuit sanguine martyrum rubricata: Et stellæ de cælo: id est, multi eminentes in Ecclesia timore mortis inclinati fuerunt ad idololatræ animum, unde & Marcellus Papa tunc timore mortis idolis thurificavit, & per hoc conjicitur, quòd plures alii similiter fecerunt Veruntamen Marcellus penitentia ductus, postea martyrium pro Christo sustinuit, & cessavit Episcopatus Romanus septem annis & sex mensibus, propter immanitatem persecutionis illius: Sicut ficus emittit grossos suos: cum à malo vento movetur: dicuntur autem grossi ficus primi temporis, & immaturi, qui de facili cadunt à magno vento concussi: tunc autem flavit in Ecclesia turbo tempestuosa persecutionis: Et cælum recessit sicut liber involutus: Cælum hic dicitur Ecclesia præsentis temporis, sicut & Matthæ 13. Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro. Prout exponit Gregorius homil. 37. quòd Christiani tunc se occultabant, quantum poterant, exceptis valde paucis, qui ex maximo fervore se martyrio offerebant, &c. Nolo plura adscribere, videat cætera Lector apud Lyræ ipsum: Ego coactam & in pertinentem planè hanc applicationem dico, quæ sigilla, secundum, quintum & sextum confunduntur, & verba ad præconceptam opinionem violentè torquentur. Proinde ne diutius Lectorem, vero & genuino sensu detineam, arbitror, statum miserandum, quem sub Antichristo, & orientali, & potissimum occidentali Papa nimirum Romano, Ecclesia sic statum Dei habitura sit, hîc mysticè depingi. Cùm enim visione secunda Spiritus Sanctus Ecclesiæ maximas, & usque ad finem mundi futuras persecutiones prædicere constituerit: Ea verò per-

Cur Iohannes
verbis
præteriti
temporis
futura præ-
dicat?

9. Non per-
secutionem
sub Diocle-
tiano.

Quid innu-
at sigillum
sextum?
Resp. Eccle-
sia statum
sub Anti-
christo Ro-
mano mis-
erandum.
Confirma-
secutio,

secutio, quam & hactenus exercuit, & impo-
 rum quoque exercebit Antichristus Romanus,
 inter insigniores & atrocissimas merito numere-
 tur: quam ab æterno utique non minùs ac aliàs
 calamitates Deus prævidit, haud ulla dari potest
 ratio, cur tam horrendam & crudelem persecu-
 tionem Spiritus Sanctus omiserit, aliàs econtra
 longè minores & tolerabiliores prædixerit: Et
 quia ex sigillo demùm sexto mala ista egrediun-
 tur, inde ad novissimæ temporis Ecclesiam, digi-
 tum intendi, facillè observari potest: quo acce-
 dunt vaticinia Christi, apprimè cum isto oraculo
 tum quoad verba, tum quoad scopum conveni-
 entia. Certum autem est, Christum Matthæi
 24. itidem de statu Ecclesiæ sub Antichristo vati-
 cinari: quemadmodum communiter Doctores
 Ecclesiæ interpretantur: Ergo & hæc nihil aliud
 innui, cur non firmissimè statuatur? Sed hic la-
 bore opus fuerit, prodigia & cætera vaticinii
 membra congruè ad scopum prædictum accom-
 modare: quapropter sic sigillum sextum intelli-
 gamus: *Terra motus magnus factus est*: hoc
 est, vidi in spiritu magnas regionis & religionis
 mutationes, quæ non line ingenti motu & turbis
 fieri queunt: Quando enim mutationem vel rei
 alicujus novitatem scriptura proponit, tunc à ter-
 ræ motu similitudinem capit: Et quidem per-
 quam aptè, tragædias ab Antichristo, & ejus An-
 teambulonibus excitatas terræ motum Johannes
 nominat: universa enim terra conatibus Turcæ
 & Papæ conquassatur: Ingens præcipuè terræ
 motus ille censendus est, ubi Pontifex Romanus
 nactus à Phoca Cæsare super omnes orbis Eccle-
 sias primatum, initio ab obedientia Cæsaristorum
 occidentem abducit, Latinum constituens Im-
 peratorem Gallorum Regem Carolum, cui Ma-
 gno cognomentum, quem & sibi subditum reti-
 nuit. Deinde à Christi doctrina deflectens, ad sua
 dogmata & decreta, vi atque gladio occidentem
 cogit: quem secuti fideliter successores, summa i-
 mis miscere, & bene fundatas tum respublicas
 tum Ecclesias evertere ac destruere gnaviter la-
 borarunt: perinde ut terræ motu ædificia optimè
 extructa concutiuntur, evertuntur & destruun-
 tur: *Sol factus est niger sicut saccus cilicinus*: Sol ju-
 stitiæ Christus vocatur, Malach. 4. v. 2. De ejus
 persona, officio & voluntate horrendum in mo-
 dum doctrina obscurata & denigrata est, ab A-
 rianis, Nestorianis, Eutychianis, Mahomete,
 Papa, & similibus hæreticis: quæ Solis obscura-
 tio etiamnum hodie pro dolor satis superq; de-
 prehenditur: gloriam majestatis, & splendorem
 bonitatis, impia sua doctrina obfuscante & deni-
 grante tum Mahometico Alcorano, tum Ponti-
 fice Romano: *Luna quoque tota est sicut sanguis*:
 Luna autem propter vicissitudines suas Ecclesiam
 in scriptura denotat, Cant. 6. v. 9. quæ tunc sit in-
 star sanguinis, cum cruore suo propter persecuto-
 rum rabiem & sævitiam aspergitur: quid sit *stel-
 larum casus de cælo super terram*, haud difficile fue-
 rit conjectare. Supra enim cap. 1. dixit Aposto-
 lus, per stellas Ecclesiæ Doctores innui: qui ceu
 stellæ præ aliis lucere, doctrinæque & vitæ clari-
 tate præfulgere, quin & toti à Deo pendere, in
 cælo hære, hoc est, ad voluntatem Domini do-
 cere deberent, verum præ metu mortis & deside-
 rio carnalis honoris, haud raro de cælo super ter-
 ram cadunt, hoc est, à sana doctrina temerè defi-
 ciunt, & humi repunt, hoc est, temporalibus ac

terrenis mundi deliciis toros se dedunt: juxta
 prædictionem Apostoli 2. Tim. 4. v. 3. Erit tem-
 pus, cum sanam doctrinam non sustinebunt. Et
 huc pertinet similitudo ficus, abjicientis grossos
 suos, cum à vento magno concutitur. Quamprimum
 enim tales *ὄψοναυτοὶ* à magno aliquo ven-
 to, hoc est, à magnatibus per blanda & dura ver-
 ba, quin & oblatas dignitates & munera concu-
 tiuntur, protinus de cælo cadunt, & tempore
 tentationis omnem pristinum erga puritatem do-
 ctrinæ amorem abjiciunt: Ita fit, ut & *cælum re-
 cedat, sicut liber, qui involvitur*: hoc est, ut Eccle-
 siæ pomeria coarctentur & contrahantur: instar
 libri, qui involutus & complicatus minor est,
 quam apertus: & sic recessio cæli multitudinem
 eorum, qui defecturi essent à fide, & paucitatem
 fidelium innueret: sicut Christus de novissimo
 seculi dixit: Cum venerit Filius hominis, num
 putatis, quod fidem inveniet in terra? Quamvis
 non repugnaverim, per hyperbolen sic loqui Jo-
 hannem, & describere ingentem hominum angus-
 tiam & perturbationem, qua ipsis cælestia lumina
 extinguuntur, Sol obscurari, Luna instar sanguinis
 fieri, stellæ de cælo cadere, & ipsum cælum qua-
 si recedere videbuntur. R. Lutherus similem lo-
 cum, qui extat Esa. 34. sic explicat: *Cælum com-
 plicabitur sicut liber: significat perituum usum reli-
 gionis, cælum, quomodo expansum est, convolvitur, hoc
 est, sacerdotium omnino abolebitur*, Tom. 3. lat. Jen.
 fol. 355. Et hæc explicatio isto quoque in loco va-
 lere potest. Aliàs de libro complicato videatur
 Sixtus Senensis lib. 2. Biblioth. ubi de forma He-
 bræorum librorum, & nostrorum diversa differit.
 Habebant enim unum duntaxat folium, quod
 circa cylindrum circumplicabatur, instar lineæ
 telæ radio textorio circumvolutæ, & formam
 quasi cæli repræsentare videbantur: Ea etiam, quæ
 D. Hieronymus Stridonensis Tom. 5. fol. 64. de
 loco Apocalypico habet, ubi librum complica-
 tum de peccatorum deletionem totali interpreta-
 tur, videat Lector ipse & judicet: nos interim ad
 cætera sigilli sexti verba progrediamur: *Omni-
 mons & insula de locis suis mota sunt*. Per montes &
 insulas intelliguntur, in fide fortes & stabiles: sicut
 enim montes excelsi non moventur, & insulæ ma-
 rinis fluctibus non cedunt: ita & fideles firmissi-
 mè in doctrina puriore persistunt. Persecutio au-
 tem Antichristi tanta, & tam atrox futura est, ut
 & montes & insulæ de locis suis moveantur,
 hoc est, ut confessores illi strenui miseriam exilii
 ferre, & de locis suis cedere cogantur: vel, ut &
 illi metu afflictionis concussi, tandem veritati
 nuntium mittant: quemadmodum Christus quo-
 que vaticinatur, tantam fore Pseudopropheta-
 rum nequitiam, ut & Electi, si fieri posset, in er-
 rorem inducantur, Matth. 24. v. 24. Si quis verò
 per montes & insulas mavult imperia intelligere,
 quia in scripturis montes frequenter imperia si-
 gnificant, non refragabor, & tunc imperiorum
 mutationes & ruinæ denotarentur: quas causatus
 est Pontifex in primis Romanus, cum potestatem
 & spiritualem & corporalem absolutam super om-
 nes Imperatores & Reges affectaret: unde bella
 & regnorum ac imperiorum mutationes & con-
 fusiones tum in Oriente tum in Occidente orie-
 bantur, hodieque propter Papæ factum, πολυ-
 πραγμοσύνην & sævitiam continuantur, quin & i-
 pși magnates in magnas angustias non corpo-
 ris tantum, sed & animarum, per excommuni-
 cationis

Applica-
 tur prodigi-
 a & cæse.
 vaticinii
 membra,
 ad sensum
 Authoris.
 1. Prodigium.

2. Prodigium.
 Mal. 4. 2.

3. Prodigium.
 Cant. 6. 9.

4. Prodigium.

5. Prodigium.

R. Lutherus
 Tom. 3 lat.
 Jen. fol. 355.

Sixtus Se-
 nensis lib. 2.
 Biblioth.

6. Prodigium.

Mat. 24. 24

cationis illud fulmen Pontificium rediguntur, de quibus ita subjicit Apostolus: *Et reges terra, & principes, & divites, & tribuni, & fortes, & omnis servus, & liber, absconderunt se in speluncis & in petris montium. Et dicunt montibus & petris: Cadite super nos, abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira Agni: Quoniam venit dies magnus ira illius: & quis poterit stare?* Ex historiis enim & experientia quotidiana constat, quomodo in Papatu Regum, Principum & divitum peccata, quæ ipsis in vita obrepunt, exaggerentur: quomodo Principes, nisi ad nutum Papæ agant omnia, anathematis fulmine feriuntur: immò & vi gladii ad obedientiam devotam compellantur: unde haud raro in speluncis & petris montium absconditi latere, quàm tot angustis repleti vivere præoptant. Persuasi enim sunt miseri homines, iram Papæ, ipsius sedentis in throno Domini iram esse: Et ideo ne hiscere quidam audent. Etsi verò non negatur, ex ira justissima Deum tantam Antichristo tum Occidentali tum Orientali permittere persecutionem: quia nimirum homines verbum salutis & gratiæ respuerunt: tamen prætextus ille Pontificum Romanorum, & nominis divini in excommunicatione abusus, quem ad terrendas & strangulandas adhibent hominum conscientias, falsus est: siquidem non propter gloriam Dei, sed propter extorquendos nummos, & subjugandos potentes ita furunt & insaniunt. Atque sic sensus sexti sigilli satis, ut opinor, erit perspicuus: Et ad stipulatur isti explicationi, quoad scopum principalem, D. Augustinus Tom. 9. fol. 666. inquit: *Terra motus ille persecutio novissima est. Placet quoque propter Pontificios adjicere, quomodo vetus aliquis in Papatu interpret ante annos ducentos singula visionis hujus membra ad Antichristum & satellitium ejus Romanum applicaverit: in scopo enim principaliore acu rem tangit, & videre hinc licet, quid toto ante Lutherum natum seculo de Papa Romano sanioris judicii & religiosæ conscientiæ homines senserint. Sic autem ille: Si terra motus iste accipiat pro commotione terrenorum, non est possibile, majorem, quàm habemus, fieri terra motum. Primò ratione longæ durationis: Quia non est verisimile, istam commotionem divisionis propter hos (Pontifices) agitatum & continuatam, terminari nisi cum mundo: Quia quocunque illorum obeunte Cardinales remanentes novum Papam sibi eligerent in successorem. Secundo terra motus iste est maximus, ratione suæ generalitatis, cum tota Christianitas contra se sit divisa ad istam divisionem Paparum, ostendendo sextum statum Ecclesiæ, scilicet temporibus ANTICHRISTI, in quo statu jam sumus. Et hoc quasi commune est, secundam glossam, quod semper in signo, scilicet sexto candelabro, sexto angelo, sexta tuba, sexta phiala, & ceteris exprimaturs status Antichristi. Probare ergo secundam sententiam sanctorum Doctorum, & glossa ordinaria aut experimentaliter, quod ea, quæ in isto sigillo sunt contenta, implentur, est probare, ANTICHRISTVM REGNARE. Sol factus est niger*

D. Augustinus Tom. 9. fol. 666.

N. lam: ante Lutherum centum.

sicut etiam glossa hic innuit, qui ceteris eminet Prælati, sicut Sol Planetis, patet, quàm non modo niger sit factus, cum ferè tota ejus conversatio & doctrina, sit contra legem Solis justitiæ, Domini nostri Iesu Christi. Et Luna tota facta est sicut sanguis: Si Luna hic accipitur pro principatu terreno, sicut frequenter accipitur in scripturis, patet, quàm sit sanguinolentus, cum non sit regnum in tota Christianitate immune à praeliis, sed vacans effusioni sanguinis adversariorum suorum: Si autem accipiat, sicut hic dicit glossa inter linearis, pro universali Ecclesiæ, ex præmissis patet, quàm sit sanguinolenta. Si per stellas hic intelliguntur loca Apostolorum tenentes, id est, Episcopi, qui Ecclesiæ doctrina & vita Apostolica ornare deberent, sicut stella ornant cælum: jam nunc ceciderunt super terram, quod nulli plus ipsis terrenis incumbunt, & doctrinam Apostolicam & conversationem plus contemnunt. Si autem per stellas intelligantur hypocritæ, juxta quod infra dicitur: *cauda traherat tertiam partem stellarum, id est, hypocritarum. Religiosi enim nostri, qui tertiam partem cleri constituunt, ad paupertatem voluntariam voto solenni adstricti, tam ceciderunt super terram, circa cumulationem terrenorum insudantes, quod de paupertate Christi & Apostolorum quam profitentur, quasi nihil curent: Et propterea dicitur, quod stella ista ceciderunt à cælesti sua conversatione super terram, per conversationem terrenam & doctrinam, docentes, illum non posse errare, qui est adversarius legis Dei manifestus. Sicut ficus, &c.*

NB Papa est manifestus legis Dei adversarius.

Quia olim prælati Ecclesiæ & religiosi erant sicut per dulcedinem fructuum, vita & doctrina Evangelica, sed jam amiserunt fructus istos dulcissimos, & ficus portant malas, malas valde, sicut primitivi sancti ficus protulerunt bonas, bonas valde, quia erroribus Papæ Romani, id est, ANTICHRISTI favent in cunctis, non nisi vento avaritiæ, favoris vel honoris consequendi ad hac moti, &c. Hactenus Interpretes ille vetus: qui & præcedentia sigilla magno adversus Papatum Romanum accensus zelo, ad præfules Romanos ac universam Synagogam Pontificiam accommodavit. Nos jam vera verborum perspecta & percepta sententia, qui doctrinarum loci sint eruendi, breviter expendamus.

Doctrina.

I. Si nostro tempore Ecclesiæ tempestatibus obnoxiam, hoc est, persecutionibus Antichristi horrendis pressam esse videmus, non miremur, sed potius veritatem verbi divini inde æstimemus: ad unguem enim omnia eveniunt, prout à Spiritu Sancto prædicta sunt. In Imperio Romano, prohi dolor, innumeræ confusiones quotidie crescunt: odia intestina gliscunt: Papæ nervos Regno subtrahunt: pecuniam hominibus emungunt: jus sibi in principes terræ universos sumunt, uti vel ex negotio illo nuperrimo, quod Papa Paulus V. cum Duce & Republica Illustrissima Venetorum habuit, luculenter apparet: ad bella animos potentum accendunt, adeoque terræ motus horribiles passim fiunt: Sol justitiæ Christus Iesus blasphemias paganorum & hæreticorum obscuratur, & instar cilicini facci denigratur: Luna sive Ecclesiæ à proprio maderare sanguine cogitur: Stellæ, hoc est, illustres illi veritatis confessores in terram de cælo cadunt, hoc est, bonis temporalibus cum dispendio z-

Status Imperii Romani & Ecclesiæ nostro hoc tempore.

dio æternorum, se nimium addicunt; & turpi
ἀποσάφια à verbo Domini deficiunt, quem ad-
modum experientia luculenter testatur: immò
ipsum cælum recedere videtur, & communitio
Ecclesiæ in tantam angustiam redigitur, ut vix, ubi
unum aut duo membra lateant, sciatur: siquidem
multi Reges terræ, principes & divites, & tribu-
ni & fortes, & liber & servus in speluncis & petris
montium se abscondere, fugâ vitam redimere, &
compresso ore in tuguriolis delitescere cogun-
tur. Qui motus superiore aîno in Hungariâ & Au-
striâ fuerint, ac etiamnum sint, nemo ferè ampli-
us nescit, tubam inflante potissimum Papâ Roma-
no, qui sanguinem justorum vehementer sitit:
Neque dum ab ebrietate sua cruenta desistit: Et
longè certissimum est, nullam persecutionem per
omnia secula graviolem & crudeliorem fuisse,
nisi quam Ecclesia sub Antichristo magno, cacò-
dæmone illo Romano hæcenus sustinuit, Deum
immortalem, quâ fraude, quâ vi animas, & cor-
pora, & bona piorum invasere? qua audacia di-
gnitatibus suis, etiam principes viros exuere? quâ-
to zelo (sed cæco planè) cursum Evangelii impe-
dire conati fuere: videatur historia Sleidani, qui
bonâ fide rabiem Pontificum recenset: eam, cum
circa finem mundi sic grassari videamus, memo-
res simus vaticinii istius Apocalyplici, & pertur-
batos animos precibus ac patientia erigamus, il-
ludque solatii loco teneamus: non sine volunta-
te Patris nostri pilum de capitibus nostris cade-
re posse.

Statū hunc
Spiritus S.
prædixit.

Mutationes
& confusio-
nes cur ter-
ra motui
comparan-
tur.
Vide in sin-
gulis centu-
risin Magde-
burgensibus
cap. 16.

II. Quod autem mutationes & confusiones
illæ in Imperiis, terræ motui comparantur, non
fit in commodè: Sicut enim ex motu illo vehe-
menti homines valdè perterrefiunt, & pavidī red-
duntur: ita in tot tantisque turbis & confusioni-
bus pii gravissimè affliguntur & consternantur, ut
quid præ metu & formidine agant, invenire haud
possint: Et sicut motu illo terra non tantum con-
curritur, sed & ædes super terram extructæ labefa-
ctantur: nonnunquam planè destruantur, quin
& homines multi obruantur & occiduntur: Ita
in turbulentis illis motibus & violentis Ecclesiæ
persecutionibus Regna, Imperia & principatus,
flore pacis privantur, ædes sacræ prophanantur
& devastantur, veritatis illi confessores inno-
center partim in exilium relegantur, partim ceu
oves mactantur, ignique, aqua, ense, fame &
aliis modis mediisque vita orbantur.

III. Solis nomen Christo competere, supra di-
ctum est ex Malach. cap. 4. v. 2. ubi Sol justitiæ
Dominus vocatur: & congruit huc nomen ORI-
ENTIS, quod itidem Christo tributum legitur
Zach. 3. v. 8. & cap. 6. v. 12. Luc. 1. v. 78. Itaque
operæ precium esse arbitror, penitiùs considera-
re, quomodo proprietates & effecta Solis Chri-
sto competant. Primò, Unus tantum in cælo &
in terra Sol est: Ita unus tantum Christus Domi-
nus est, 1. Cor. 1. v. 30. & cap. 8. v. 6. Deinde, Sol
principatum obtinet inter omnia lumina: Chri-
stus quoque primas habet in omnibus: ἐν παντι
πρωτεύων ἀπαρχὴ καὶ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας,
Col. 1. v. 18. Tertio, Sol centies & sexagies sexies
major est, quàm terra: Christus quoque magni-
tudine majestatis, officii & bonitatis & terram &
cælum superat: major est, quàm ut à cælis cælo-
rum capiatur, 3. Reg. 8. v. 27. Major est omni-
bus Angelis, quantò διαφορώτερον nomen præ il-
lis sortitus est, Hebr. 1. v. 4. Adorare enim & ser-

Proprieta-
tes & effe-
cta Solis,
quomodo
competant
Christo?

Col. 1. 18.

3. Reg. 8. 27.

Heb. 1. 4.

vire illi tenentur omnes Angeli, Psal. 97. v. 7. Psal. 97, 7
Quartò, Sol in cælo sedem suam habet: Christus
quoque; sedet in cælis ad dexteram virtutis & ma-
jestatis, Luc. 22. v. 69. Hebr. 1. v. 3. Quintò, Sol
magnum illud luminare est, quo universi homi-
nes illuminantur: Christus quoque est illa lux ve-
ra, per quam illuminantur omnes homines, qui
veniunt in hunc mundum, Joh. 1. v. 9. Sextò, So-
lis splendor maximè nobis est necessarius: quo
magis Christiani opus habent, quàm Christo Je-
su? sine quo nihil omnino facere possunt, Joh. 15. v. 5. Lumen Solis (quod septimum est compara-
tionis membrum) videremus nunquam, nisi ab
ipso Sole illuminaremur: Ita & Christum lumen
illud paratum ad revelationem gentium, Luc. 2. v. 32. non videmus, nisi in ipsius lumine, uti Psal-
tes ait, Psal. 36. v. 10. In lumine tuo videmus lu-
men. Octavò, Solis radii currunt velocissimè:
Christi quoque sermo velociter currit, Psal. 147. v. 15. Sol, nonò, vapores, nubes & nebulas con-
sumit: Sol justitiæ Christus Jesus vapores, nubes
& nebulas miseriæ nostrarum abigit, & splen-
dore gratiæ suæ animas nostras reficit, Matth. 11. v. 28. Sol porro terram fructificat: Christus Sol
justitiæ in nobis manens efficit, ut feramus fru-
ctum multum, Johan. 15. v. 5. Solis radii exhila-
rant homines: Nemo est, qui majus gaudium
excitat, quàm Christus Jesus, Esa. 9. v. 3. Sol ca-
lore suo hortos flosculis pulcherrimis ornat & re-
plet: Christus Jesus in hortulis cordium nostro-
rum fragrantissimos itidem flores pietatis & ti-
moris Domini per Spiritum suum bonum gene-
rat, Psal. 143. v. 11. Sol diem & auspicatur & fi-
nit: Christus quoque est α & ω salutis nostræ: est
ἀρχὴ καὶ τέλος τῆς πίστεως, Hebræ. 12. v. 2. A Sole mutantur lumen, Luna & stellæ: A Chri-
sto & nos lumen mutuamur: & sine ipso in tene-
bris & umbra mortis sedere cogimur, Luc. 1. v. 79. Accedit autem non rarò, quòd Sol obscura-
tur, & Eclipsin patitur: quâ Eclipsi plerumque
vel pestis vel aliud malum portenditur: Obscu-
ratur & Sol justitiæ Christus, tùm fallâ doctrina,
tùm prava vita, ubi tamen nihil certius quàm pe-
stis desperationis sequitur. Sicut autem nun-
quam Solis Eclipsis in toto ac universo mundo
videtur: Ita nunquam Christus Jesus totaliter
in omnium hominum cordibus obscuratur, quin
aliqui adhuc supersint, qui ipsum amant, & in
quibus ceu Lucifer oriatur, 2. Petri 1. v. 19. Hæc
sedecim inter Solem & Christum comparisonis
membra diligenter observanda sunt, ut sciamus,
quàm commodè Solis nomen Christo tribua-
tur.

Luc. 22, 69
Hebr. 1, 3.

Johan. 1, 9.

Johan. 15, 5.

Luc. 2, 32.
Psal. 36, 10.

Psal. 147, 15.

Matth. 11,
28.

Joh. 15, 5.

Esa. 9, 3.

Psal. 143, 11.

Hebr. 2, 12.

Luc. 1, 79.

2. Pet. 1, 19.

IV. Lunæ quoque proprietates haud ineptè
ad statum Ecclesiæ quadrant: Uti enim Luna su-
um lumen à Sole mutuari necessum habet: ita &
Ecclesia, non suo proprio, sed mutuato à Sole
justitiæ lumine fulget: Et sicut Luna minor est
Sole: ita & Ecclesia minor est Christo Jesu. Ve-
hementer ergò peccat Ecclesia Romana, quæ ca-
put supra Christum extollit, & contra volunta-
tem Domini sui multa in Sacramentis, & aliàs di-
sponit. Sicut Luna mox crescit, mox decrescit:
ita Ecclesiam subinde vicissitudo excipit, mox
in flore & augmento, mox in mœrore & defe-
ctione est constituta: Uti Luna lumen suum ter-
ra interveniente amittit: ita si terrenæ cogitatio-
nes & opiniones obtrudantur, verum lumen ver-
bi divini in Ecclesiâ extinguitur. De stellarum si-

Luna pro-
prietates,
quomodo
Ecclesia ac-
commodari
possint.

militudine suprà libro commentariorum primo luculententer differuimus.

Defectio à fide & veritate est frequentissima.

Matth. 11, 8

Eph. 4, 14

Exod. 32.

Pœna Apostatarum

Matth. 24, 13.

Angustia Ecclesia terminis concluditur.

Argumenta & Testimonia Scriptura.

Luc. 18, 8.

1. Thessal. 2, 3. & 4.

V. Scandalosa quidem, sed proh dolor hoc tempore frequentissima est, à fide & veritate defectio, quam Johannes prædicit, inquit, se vidisse stellas de cœlo cadentes, sicut ficus abjicit grossos suos: ejusmodi leves homines Christus comparat arundini à vento agitatae, Matth. 11. v. 8. Paulus eos vocat pueros, qui fluctuant & circumferuntur quovis vento doctrinae per versutiam hominum, Ephes. 4. v. 14. Ita defecere à Deo Israëlita, & vitulo aureo honorem divinum exhibuere, Exod. 32. Ita vel metu pœnae & miseriae, vel amore mundanae felicitatis & gloriae innumeros ad Papatum deflectere homines quotidie videmus: Grande autem crimen est ἀποστασία. Et non tantum infamiam sibi accumulanti isti Metathemeni, sed & pœnas justas coacervant, stygiasque copias & δυνάμεις ἀποστασιασάς augment: quapropter ne veritatis confessionem ob ullam causam abjiciamus, sed potius firmiter in eâ persistamus: Qui enim perseveraverit usque ad finem, salvus erit, Matth. 24. vers. 13.

VI. Circa finem mundi cœlum recedet sicut liber, qui circumvolvitur, hoc est, Ecclesia vehementer affligetur, & ad miram paucitatem ac angustos terminos redigetur. Si historiam Novi Testamenti excutias, subinde talem Ecclesiae conditionem fuisse, reperies: Incunabula enim recentis Christi Ecclesiae arcta statim fuere: sicut temporibus Noë, ubi octo tantum animæ in arcâ vixere: Et sicut Elias suo tempore cœlum recessisse, hoc est, sanctos defecisse, & se solum Deo servire credebatur. Romanenses quidem fortissimè & pervicacissimè negant, Ecclesiam splendorem amplitudinis & latitudinis unquam amittere, & multa Ecclesiae membra à fide & veritate deficere posse. Econtra noster textus non recessionem tantum cœli, sed & causam recessionis indicat: nimirum, quia stellæ multæ cadent de cœlo, & sicut ficus abjiciunt grossos suos, ita ipsi deficient: Id quod & alibi scriptura luculenter testatur, ut cum Christus ait, Luc. 18. v. 8. *Filius hominis cum venerit, num reperturus est fidem in terra?* Innuens, Ecclesiam postremis temporibus in tantas redactam iri angustias, ut vix veram habentes fidem futuri sint: unde hæc extruitur ἀποδείξις. Si deficit fides, deficit quoque Ecclesia: At prius: Ergo & posterius. Ratio connexionis hæc est, quia fides forma est Ecclesiae, sine quâ Ecclesia consistere nequit: Assumptio autem pronuntiata Christi stabilitur: vera ergo manet conclusio: Præterea inquit Paulus, 2. Thessal. 2. v. 3. & 4. *Ne quis vos decipiat ullo modo, quoniam non adventiet Dominus, nisi venerit primum discessio, ἡ ἀποστασία, & revelatus fuerit homo ille sceleratus filius perditionis.* Ubi non ignoro, locum hunc nonnullos Patres, scilicet Ambrosium, Sedulium & Primasium de politicâ aliquâ & civili à Romano Imperio defectione interpretari: sed quia Interpretatio ista planè est contra mentem Apostoli, de Antichristo differentis, ideò Chrysostomi, Theodoret, Oecumenii, Theophylacti & Augustini sententiam præfero, qui discessionis nomine ipsum Antichristum putant intelligi, eumque μεταφυσικῶς sic appellari, quod futurus erat causa, ut multi à Christo discederent: in quam sententiam hæc sunt Oecumenii verba: Ἀποστασίαν, αὐτὸν λέγει τὸν Ἀντίχριστον, ὡς ἀφίσταν μέλλοντα πολλὰς ἀπὸ τοῦ Χρι-

58. Similis locus extat 1. Timoth. 4. v. 1. Spiritus certò loquitur, quod in posterioribus temporibus quidam desciscant à fide. Infra cap. 12. v. 2. 6. 13. 16. itidem satis perspicuè innuitur, eum fore, sub Antichristo in primis, Ecclesiae statum, ut ad dies 1260. in solitudinem fugere cogatur. *Et vidit Johannes, Ecclesiam dari alas aquilæ magnæ, quibus volaret in desertum, ut ibi aleretur per tempus, & tempora, & dimidium temporis à facie serpentis.* Apoc. 12. v. 14. Quis ergo non videt decrementum Ecclesiae prædici? Quod si tempore Imperatorum Romanorum tam angustis Ecclesia Dei cancellis conclusa fuit, quid mirum, idem fieri hodie, Papâ in Occidente, & Turcâ in Oriente eam persequentibus? Verum, de hac materiâ in progressu fusiùs differendum erit.

VII. Nunc unde tot & tanta malâ oriantur, breviter perpendamus: ubi notetur, ἁπλοῦς καὶ ἀπλοῦς nullum esse aliud, nisi contemptum verbi divini, & orthodoxi ministerii: sicut Paulus ait, 2. Cor. 4. v. 2. *Si opertum est Evangelium nostrum in his, qui pereunt, est opertum, in quibus Deus hujus seculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat illuminatio Evangelii gloria Christi, qui est imago Dei.* Et 2. Thessal. 2. v. 10. & 11. *Eo quod charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent: Ideò mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio.* Expertæ profectò sunt hanc pœnam Ecclesiae Asiaticæ nobilissimæ: Quamprimùm enim λόγος veritatis contemnere cœperunt, ilico doctrinam sinceram amiserunt. Id quod & Europæ universæ, superioribus seculis sub Antichristo Romano accidit. Et vereor, ut propediem GERMANIA dextram Domini ulttricem sentiat: cum à zelo & fervore pietatis, nimium, proh dolor, recedat. Quapropter si optamus, ne Sol apud nos obscuretur, ne Luna in sanguinem vertatur, ne stellæ de cœlo cadant, ne terræ motus fiant, ne Principes, Reges, Tribuni, fortes & divites, præ angustia se abscondant, operam demus, ut verbo DEI constanter adhæreamus, & vitam potius, quam veritatis confessionem ingenuam, deferamus.

Tandem luculenta se offerret occasio, de Politico differendi magistratu: Regum enim, Principum, Tribunorum, potentum & fortium mentionem Theologus facit: simulque innuit ordinem istum per se Deo non displicere; quippe, quod nulla est potestas nisi à Deo, Rom. 13. v. 1. Et per ipsum Reges regnant, & Principes iusta decernunt, Proverb. 8. v. 16. Immo arguuntur graviter, qui dominationes & magistratus contemnunt, 2. Petri 2. v. 10. Sed & Anabaptistarum furor compesci & oculariter demonstrari posset, homines ad communionem bonorum omnium temporalium minimè obligari. Hic enim DIVITUM meminit Johannes: Divites autem nulli essent, si bona omnia ad æquales partes communia essent: Insuper patet, distinctos hominum in hac vitâ quoad temporalia gradus & ordines haudquaquam Deo adversari: cum hic servus & liber distinctè nominentur: Quia verò à principali verborum Johannis scopo longius digredi aliquibus videri possem: ideò lubens tractationem prolixiorē intermitto: & capitis sexti ἐξήγησιν finiens, ad septimum in nomine sacratissimæ Trinitatis accessum facio.

CAPUT SEPTIMUM.

1. **Κ**ΑΙ μετὰ ταῦτα εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους ἐστῶτας ὅππῃ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς κρατοῦντες τὰς τέσσαρας ἀνέμους τῆς γῆς, ἵνα μὴ πνέῃ ἀνεμὸς ὅππῃ τῆς γῆς, μήτε ὅππῃ τῆς θαλάσσης, μήτε ὅππῃ πᾶν δένδρον.

Post hæc vidi quatuor angelos stantes super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne flaret ventus super terram, neque super mare, neque in ullam arborem.

2. Καὶ εἶδον ἄλλον ἀγγέλον ἀναβάντα ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου, ἔχοντα βραβίδα Θεοῦ ζώντον, ἃ ἐκραζέει φωνῇ μεγάλῃ τοῖς τέσσασιν ἀγγέλοις, οἷς ἐδόθη αὐτοῖς ἀδικῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν.

Et vidi alterum angelum ascendentem ab ortu solis, habentem sigillum Dei vivi, Et clamavit voce magna quatuor angelis, quibus datum est nocere terræ & mari.

3. Λέγων· Μὴ ἀδικήσῃτε τὴν γῆν μήτε τὴν θάλασσαν, μήτε τὰ δένδρα, ἄρχεις ἔσθε βραβίζοντες τὰς δόξας Θεοῦ ἡμῶν ὅππῃ τῶν μετῴπων αὐτῶν.

Dicens: Nolite nocere terræ, neq; mari, neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus suis.

4. Καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων, ἑ μὲν χιλιάδες ἐσφραγισμένοι ἐκ πάσης φυλῆς υἱῶν Ἰσραὴλ.

Et audiui numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati ex omni tribu filiorum Israel.

5. Ἐκ φυλῆς Ἰούδα, ἑ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ρουβὴν, ἑ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Γαδ, ἑ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι.

Ex tribu Juda, duodecim millia signati. Ex tribu Ruben, duodecim millia signati. Ex tribu Gad, duodecim millia signati.

6. Ἐκ φυλῆς Ἀσὴρ, ἑ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Νεφθαλὶμ, ἑ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Μανασσῆ, ἑ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι.

Ex tribu Aser, duodecim millia signati. Ex tribu Nephthali, duodecim millia signati. Ex tribu Manasse, duodecim millia signati.

7. Ἐκ φυλῆς Συμεὼν, ἑ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Λευὶ, ἑ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ἰσαχάρ, ἑ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι.

Ex tribu Simeon, duodecim millia signati. Ex tribu Levi, duodecim millia signati. Ex tribu Isachar, duodecim millia signati.

8. Ἐκ φυλῆς Ζαβουλὼν, ἑ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ἰωσήφ, ἑ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Βενιαμὴν, ἑ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι.

Ex tribu Zabulon, duodecim millia signati. Ex tribu Joseph, duodecim millia signati. Ex tribu Benjamin, duodecim millia signati.

9. Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ ὄχλος πολλὸς, ὃν ἀριθμῆσαι αὐτὸν οὐδεὶς ἠδυνάσθη, ἐκ παντὸς ἔθνους, καὶ λαῶν, καὶ γλωσσῶν, ἐστῶτες ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου, περιβεβλημένοι στολὰς λευκάς, καὶ φοίνικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν.

Post hæc vidi, & ecce turba multa, quam dinumerare nemo poterat, ex o-

mnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, stantes ante Thronum, & in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum.

Καὶ κράζοντες φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες· Ἡ σωτηρία τοῦ καὶ τοῦ ὅππῃ τῶν Θεῶν ἡμῶν, καὶ τοῦ θρόνου.

Et clamabant voce magna, dicentes: Salus ei, qui sedet super Thronum Dei nostri & Agno.

Καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι ἐξήκεσαν κύκλῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ θρόνου ὅππῃ προσώπον αὐτῶν, ἃ προσεκύνησαν τῷ Θεῷ.

Et omnes Angeli stabant in circuitu Throni, & Seniorum, & quatuor animalium: & procubuerunt in conspectu Throni in facies suas, & adoraverunt Deum.

Λέγοντες· Ἀμήν. ἡ εὐλογία, ἃ ἡ δόξα, καὶ ἡ κοφία, καὶ ἡ εὐχαριστία, καὶ ἡ τιμὴ, ἃ ἡ δυνάμις, καὶ ἡ ἰσχὺς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Dicentes: Amen: Benedictio & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor & virtus, & fortitudo Deo nostro, in secula seculorum, Amen.

Καὶ ἀπεκρίθη εἰς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, λέγων μοι· Οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς τὰς λευκάς, τίνες εἰσὶ, καὶ πόθεν ἦλθον;

Et respondit unus de Senioribus, & dixit mihi: Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt, & unde venerunt?

Καὶ εἶρηκα αὐτῷ· Κύριε, σὺ οἶδας. Καὶ εἶπέ μοι· Οὗτοι εἰσὶν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης, καὶ ἐπλυναν τὰς στολὰς αὐτῶν καὶ ἐλεύκαναν στολὰς αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τοῦ θρόνου.

Et dixi illi: Domine, tu scis. Et dixit mihi: Hi sunt, qui venerunt ex afflictione magna: & dilataverunt stolas suas, & dealbaverunt eas per sanguinem Agni.

Διὰ τὸ ἐῖσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ καὶ οὐ καθήκοντος ὅππῃ τοῦ θρόνου, σκηνώσας ἐπ' αὐτὸς.

Ideo sunt ante Thronum Dei, & servant ei die ac nocte in templo ejus: & qui sedet in Throno, habitabit super illos.

Οὐ πεινάσουσιν ἔτι, οὐδὲ διψήσουσιν ἔτι, οὐδὲ μὴ πῶς ἐπ' αὐτὸς ὁ ἥλιος, οὐδὲ πᾶν πᾶν μα.

Non esurient neque sitient amplius, nec cadet super illos Sol, neq; ullus æstus.

Ὅτι τὸ θρόνον τὸ ἀναμέσον τοῦ θρόνου ποιμανεὶ αὐτὸς, ἃ ὁ δὴ γῆσθ αὐτὸς ὅππῃ ζώσας πηγὰς ὑδάτων· καὶ ἐξαλείψῃ ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.

Quoniam Agnus, qui in medio Throni est, reget illos, & deducet eos ad vivos fontes aquarum: & abstersurus est Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.

ARGUMENTUM.

ET PARTITIO

Non mirum est, si in tantis turbis & motibus Ecclesia, homines multi perquam reddantur timidi: & tantum non ad desperationem delabantur: cui malo ut praeveniat Dominus, consolationem addit geminam longè suavissimam, quâ animi piorum erigantur.

Primò enim affirmat, non omnes ab Antichristo & aliis Pseudoprophetis corruptum: sed multos in frontibus suis signatum iri: qui membra vera, mundo quidem invisibilis, Deo autem visibilis Ecclesiæ, futuri sint. Deinde, si quis quærat, Quid autem sit de iis, qui propter veritatis divinæ confessionem interfecti sunt? Respondetur à versu 13. usq. ad finem, satis felicem & longè beatissimam eorum sortem ac conditionem esse: amicti enim stolis albis stant ante Thronum Dei, non amplius esuriunt, nec sitiunt, sed Deus habitat super illos, qui abstergit etiam lachrymas omnes ab oculis eorum. Vtramque partem breviter in timore Domini expendemus.

Prima Pars.

Prior octo versiculis absolvitur, & in eo tota occupatur, ut gratiam Dei innuat, quā pii multi, inter infinita pericula, ad salutem æternam servantur. Ac ut penitiùs verba intelligamus, singuli versus ordine explicandi sunt: Post hæc, inquit Johannes, vidi quatuor Angelos, stantes super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne flaret ventus super terram, neque super mare, neque in ullam arborem. Hic sciendum: 1. qui illi sint quatuor super angulos terræ stantes Angeli: 2. quid notent quatuor venti: 3. quid innuatur per flatum venti super terram, mare & arborem. Lyra sic exponit: Postquam descripta est acerbitas persecutionis, hic consequenter describitur suavitas consolationis, quæ facta est in Ecclesiâ Dei tempore Constantini ex Helena nati: Et dividitur in duas partes: Primò ponitur hic consolatio, quantum ad existentes in Ecclesiâ militante: Secundo, quantum ad existentes in Ecclesiâ triumphante. Prima adhuc in duas: primò præmittitur persecutionis brevis: scilicet quatuor Tyrannorum in diversis partibus Imperii Romani dominantium: secundo eorum repressio. Circa primum sciendum, quòd sicut dicitur in Ecclesiast. histor. lib. 9. Postquam Diocletianus & Maximianus deposuerunt insignia Imperii, constituti Imperatores duo, scilicet Galerius & Constantinus: Galerius autem duos Casares instituit, scilicet Severum in Italia, & Maximianum in Oriente. Constantinus autem ex Helena genuerat filium, nomine Constantium, qui mortuo patre factus est Imperator: & assumpsit in consortium Imperii Licinium, qui licet primò fuerit pacificus Christianis: tamen citò postea factus est persecutor, Maxentius verò Roma tyrannizabat. Et sic erant quatuor persecutores Ecclesiæ in quatuor partibus Imperii, scilicet Maximianus in Oriente: Severus in Italia, Maxentius Roma: Licinius Alexandria, quæ est in Ægypto. Quatuor ergo dicti persecutores Ecclesiæ, nominantur hic Angeli: Quia verò supra in apertione sigilli secundi, persecutiones Romanorum Imperatorum omnium, prædictas esse ostendimus: Ideò hic per quatuor Angelos, denuò eisdem Imperatores, & quidem ad unum eundemq. scopum introduci credibile non est: Ambrosius Romanum Imperium, quod mundi plagas quatuor occupabat, per Angelos quatuor notari putat: sed sine omni fundamento. Rectiusq. hic mali spiritus & dæmones eorumq. organa per Angelos in-

telliguntur: Illi enim verè omnes mundi angulos per vagantur: & tenent quatuor ventos terræ: hoc est, prædicatores Evangelii impediunt & remorantur: Per ventos enim ministerium Spiritus Sancti designatur: unde Johan. 3. v. 8. Christus ad Nicodemum ait: Spiritus, ubi vult, spirat, & vocem ejus audis, sed nescis, unde veniat, & quò vadat. Discipulis quoq. in sono vehementis venti apparuit Spiritus Sanctus, Act. 2. v. 2. & quædrant proprietates ventorum ad sacrum Ministerium. Quatuor autem venti nominantur, sicut quatuor Angeli: Deus enim Evangelium suum in quatuor mundi partibus sive in universo orbe prædicari iussit, Marc. 16. v. 16. Flatus ventorum super terram, in mare & arbores, quem Angeli quatuor prohibere nituntur, id innuit: homines miseros in terrâ, insulis & sylvis habitantes, lævitiam Angelorum quatuor flatu ventorum, hoc est, exercitio in pietate & religione privari, ac orâ fidis verbi præconibus sic obstrui, ut vix hiscere, nedum publicè sermonem Domini aliis annuntiare audeant. Anonymus ille Interpres ante annos ducentos sic scripsit: Dicuntur Angeli, quamvis Diaboli, secundum glossam, quia missi sunt à Deo ad probationem bonorum, & deceptionem malorum, & à principe Diabolo, quantum possunt, ad subversionem cunctorum: Stantes: id est, paratos ad nocendum Ecclesiæ: Super quatuor angulos terræ: id est, super omnem plagam mundi, Orientem, Occidentem, Boream & Austrum: Tenentes quatuor ventos terræ: id est, omnes veros Prædicatores & Doctores quatuor Evangelistarum: quia Diabolus bene novit, quòd tēpore persecutionis Antichristi, nihil esset magis necessarium, quàm prædicatio Evangelii. Et ideo nititur detinere in omni loco, quantum potest: Quod nemo jam ambigere potest impletum, dum pro nisu Prælatorum Ecclesiæ prohibentur omnes veri prædicatores Evangelii. Prædicet namq. aliquis Prælati nostris & Pseudoprophetis perfectionem, quam profitentur Apostolicam, tunc hereticum clamabunt, & Lolardum merito comburendum: Et tamen Christus & Apostoli sui Sancti eandem predicationem ipsis prædicarent, si adessent: Quia secundum Guilelmum Parisiensem. de Fide & Legibus, impossibile est, quēquam salvari nisi servando statū suæ vocationis, nec est lex possibilis ad salutem præter Evangelium: Patet ergo, quòd Prælati nostri Christum & Apostolos ejus pro predicationibus suis, si adessent, tanquam hereticos & Lolardos condemnarent. Ne flarent super terrâ: Quia sicut ventus nubes excitat, terram aperit & rigat, fructiferam facit faciem ejus floribus & fructibus hilarem reddit: Sic Evangelica prædicatio ab hæretica pravitate obumbrat, & conservat corda terrenorum, eaq. aperit ad compunctionem, & per viam reddit ad gratiæ susceptionem, fructificare facit in bonis operibus, & decorat in exemplis: Sed prohibetur jam hic flatus, ne flet super terram, id est, super inhabitantes terram: neq. super mare: id est, homines in mundo diversis vitiis fluctuantes: neq. in ullam arborem agri: id est, in eos, qui scilicet prius doctrina Evangelica erecti, parati erant ad fructificandum opera fidei & pietatis. Ita quòd omnia genera hominum defectum patiantur solida doctrina quatuor Evangelistarum. Quibus jam probatis non est difficile probare, Antichristum regnare, & ostendere, quis sit ille Ad quod sic arguo: illa septem signa, quæ prædicta sunt à Johanne, manifestanda solummodo temporibus Antichristi, jam implentur secundum omnem intel-

Per ventos
Ministeri-
um Spiritus
S. designa-
tur.

Johan. 3. 8.
Act. 2. 1.

Marc. 16. 16

Nota 1. A. M.
ante Luthere-
um natum
annis fere
centum.

Lolardus
comburen-
dus.

Per Angelos
qui nam in-
telligantur.

intellectum Catholicorum ipsos possibilem, ut in antecedentibus ostensum est: Ergo tempus ANTICHRISTUS Iadeſt veraciter, adest & jam ANTICHRISTUS, Ergo Antichristus regnat, quod erat probandum. Et quis sit ille, tam facile patet, quod Antichristus dicitur ab Anti, quod est contra, & Christus: quia tam vita quam doctrina impugnat Christum, Ergo Princeps talis est precipuus Antichristus: Ille ANTICHRISTUS EST PAPA ROMANUS, ut patet ex prædictis: Ergo ANTICHRISTUS ILLE MAGNUS IAM REGNAT. Hæc Anonymus, quæ capiant sibi Pontificii: Jam, quomodo Dominus electos suos afferat, & clementer à quatuor Angelis illis protegat, audiamus: Et vidi alterum angelum, inquit Johannes, ascendentem ab ortu solis, habentem sigillum Dei vivi, Et clamavit voce magna quatuor angelis, quibus datum est nocere terræ & mari, dicens: Nolite nocere terræ, neq; mari, neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei in frontibus suis.

Angelus hic
ascendens
ab ortu solis
num creatus
sit, an
verò incre-
atus?

Plana quidem & perspicua sunt pleraque: dileptatur autem inter Doctos, quis iste bonus sit angelus; num creatus, num increatus: nonnulli in illam, alii in hanc sententiam inclinant. Qui Angelum notari creatum sentiunt, itidem in diversas opiniones concedunt: Angelum enim hunc Constantinum esse dicunt, quam opinionem Brighmannus mordicus, sed satis insulse & stolidè defendit: Alii Eliam intelligunt, & sic metaphoricam vocis Angeli significationem esse credunt: Alii Spiritum bonum & sanctum Angelum illum fuisse statuunt, cujus opera in signandis frontibus electorum Deus uti voluerit: quæ postrema opinio nec contextui nec analogiæ fidei multum repugnat: & ideo à multis veteribus ac Neotericis Interpretibus approbata est. Præcipui autem per Angelum notari hic Christum contendunt: Ipse enim est Angelus magni consilii, Esa. 9. v. 6. Angelus emens de cunctis malis, Gen. 48. v. 15. Ipse ascendit ab ortu solis, est enim oriens ex alto, Luc. 1. v. 78. Zach. 3. v. 8. & cap. 6. v. 12. Est Sol justitiæ, Malach. 4. v. 2. Sigillum Dei vivi Christus verè habet, nimirum Patris luculentum de se, quod Filius Dei sit, Testimonium, Matth. 3. v. 17. Immo & opera sua miraculosa sufficienter testantur, quod Christus sit Deus vivus, si quidem alias nemo talia opera facere potest, nisi Deus sit cum ipso, Johan. 3. v. 2. Et ipsi congruit clamor magnus, quo Angelos quatuor compescit, ne vel terræ, vel mari, vel arboribus noceant. Vox enim Christi vox est potentissima & efficacissima: quæ statim hostes terrentur, sicuti ex historiâ passionis apparet, cum dixisset Christus: Sinite hos abire, protinus discipulis saluum præsidium paratum fuit. Signandi autem modus hic non exprimitur, & ideo quale signum sit, quo servi Dei in frontibus signentur, variè sentitur. In Veteri Testamento quatuor solenniores signaturas legimus: Prima per sanguinem Agni paschalis fiebat, quo signati Israelitæ, ab Angelo percussore illæsi præservabantur: Sic enim Moses refert Exod. 12. v. 12. 13. Transibo per terram Egypti nocte illâ, percutiamq; omne primogenitum in terra Egypti, ab homine usq; ad pecus, & in cunctis diis Egypti faciam judicium Ego Dominus. Erit autem vobis SANGUIS in SIGNUM in aedibus, in quibus eritis, & videbo sanguinem, & transibo vos: nec erit in vobis plaga disperdens, quan-

Sententia
Auctoris.
Esa. 9. 6.
Gen. 48. 15.
Luc. 1. 78.
Zach. 3. 8.
& c. 6. 12.
Malach. 4. 2.
Matth. 3. 17

Johan. 3. 2.

Quo signo
servi Dei in
frontibus
signentur?
Quatuor
solenniores
signatura in
V. Testam.

1.
Exod. 12. 12
13.

do percussero terram Egypti. De hoc ipso signo plura ibidem refert Moses, v. 21. 22. 23. Vocavit Viri. 21. 22. Moses omnes Seniores filiorum Israel, & dixit ad eos: Ite tollentes animal per familias vestras, & immolate Phasem: Fasciculumq; hyssopi lingue in sanguine, qui est in limine, & aspergite ex eo super liminare, & utrumque postem: nullus vestrum egrediatur ostium domus sue usq; mane. Transibit enim Dominus percutiens Egyptios, cumq; viderit sanguinem in superliminari & in utroque poste, transibit ostium domus, & non sinet percussorem ingredi domos vestras, & ledere. Alterum signum est lamina aurea, quæ in fronte summi Sacerdotis erat, de qua sic scribit Moses, Exod. 28. v. 26. & seqq. Facies & laminam de auro purissimo, in qua sculpes opere calatoris sanctum Domino: ligabisq; eam vitâ hyacinthina, & erit super tiaram: imminens fronte Pontificis. Erit autem lamina semper in fronte ejus, ut placatus sit ei Dominus. Tertia signatura habetur in libello Josuæ, cum enim Rahab opus misericordiæ exhibuisset missis à Josua exploratoribus, petiit, ut vicissim & Rahab & universæ domui ac cognationi parcerent, si Jerichum potiti essent. Recipiunt hoc Emissarii juramento sacro: & signari ades Rahab coccineo funiculo cupiunt, dicens, Jos. 2. v. 17. & 18. Innoxii erimus à juramento hoc, quo adjurasti nos, si ingredientibus nobis terram SIGNUM non fuerit funiculus iste coccineus, & ligaveris eum in fenestrâ, per quam dimisisti nos, & patrem tuum, ac matrem, fratresq; & omnem cognationem tuam congregaveris in domum tuam. Rahab ilico SIGNO HOC ades suas signavit, & funiculum coccineum in fenestrâ appendit, v. 21. ideo etiam ex periculo ingenti salva ac incolumis evasit, Jos. 6. v. 22. 23. & 25. Quarta solennior signatura habetur apud Ezechielem cap. 9. ubi à versu 1. usque ad vers. 7. sic legitur: Clamavit in auribus meis voce magna, dicens: Appropinquaverunt visitationes urbis, & unusquisque vas interfectionis habet in manu sua. Et ecce viri veniebant de via porta superioris, quæ respicit ad Aquilonem, & unusquisq; vas interitus in manu ejus. Vir quoq; unus in medio eorum vestitus erat lineis, & atramentarium scriptoris ad renes ejus, & ingressi sunt, & steterunt juxta altare areum, & gloria Domini Israel assumpta est de Cherub, quæ erat super eum ad limen domus, & vocavit virum, qui indutus erat lineis, & atramentarium scriptoris habebat in lumbis suis. Et dixit Dominus ad eum: Transiper mediam civitatem in medio Jerusalem, & SIGNA THAV super FRONTEM virorum gementium & dolentium super cunctis abominationibus, quæ sunt in medio ejus. Et illis dixit audiente me: Transite per civitatem, sequentes eum & percutite, non parcat oculus vester, neq; misereamini senem, adolescentulum, & virginem, parvulos & mulieres interficite usque ad internecionem: omnem autem, super quem videritis THAV, ne occidatis, & à sanctuario meo incipite. Ad hanc signaturam respicere hic Angelum, pleriq; Interpretes opinantur: & quia VIR ille indutus lineis nemo alius, quam Filius Dei fuit, ea propter & hic per Angelum neminem alium, quam Christum, notari arbitrantur. Formam verò signi THAV, olim similem apud Hebræos fuisse signo crucis, disertè affirmat D. Hieronymus Tom. 5. libro commentariorum supra Ezechielem tertio, fol. 189. fac. b. scribens: Præcipitur ei, qui indutus veste talari erat, sive lineæ, & sacerdotalet habitum præferebat: ut ponat signum super

II.

Exod. 28.
36.

III.

Jos. 2. 17. 18.

Jos. 6. 22.

IV.

Ezech. 9. 1.

seqq.

Nota: Gementes soli
Deo noti
sunt.

Hieronym.
Tom. 5. fol.
189.

per frontes virorum gementium & dolentium super cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio Ierusalem. Pro signo, quod LXX. Aquila & Symmachus transtulerunt, Theodotio ipsum verbum Hebraicum posuit: *וַיִּתֵּן* quæ extrema est apud Hebræos viginti & duarum litterarum, ut perfectam in viris gementibus & dolentibus scientiam demonstraret, sive ut Hebræi autumant, quia lex apud eos appellatur *תּוֹרָה*, quæ hac, in principio nominis sui, littera scribitur: illic hoc accepere signaculum, quæ legis præcepta compleverant: Et ut ad nostra veniamus, antiquis Hebræorum litteris, quibus usque utuntur Samaritani, extrema Thav littera, crucis habet similitudinem, quæ in Christianorum pingitur frontibus, & frequenti manus inscriptione signatur. Sunt, qui putant, ex eo, quod secundum Hebraicum Alphabetum ista extrema sit littera, demonstrari in multitudine peccantium, reliquias superesse Sanctorum. Hæc Hieronymus de signo Thav: cui non valde refragor: video enim nostrum Lexicographum D. Johannem Avenarium in eandem concedere sententiam, cum ait, folio 855. *וַיִּתֵּן* signavit, designavit, signum instar crucis seu litteræ *ו* posuit: cognationem habet. cum *וַיִּתֵּן* signavit: inde nomen *ו* signum: Hæc *ו* littera ultima scribatur ad formam crucis. Similia habet Santes Pagninus, Münsterus, & alii. D. Johannes Forsterus in Lexico suo, fol. 902. signum istud Thav ad nostrum signum Apocalypticum accomodat, sic scribens: *ו* Signum: Ezech. 9. Et signabis signum super frontem virorum. Et iterum: Super quocunque fuerit signum, ad hunc ne accesseritis: Ad imitationem hujus in Apocalypsi etiam legitur cap. 7. Si tamen, quid de signo isto apud Ezechielem sentiam, liberè fateri licet, non nego quidem contra tot Ecclesiæ Doctores, potuisse in frontibus tale signum, quod formam crucis haberet, poni. Certò autem vellitteram Thav, vel signum crucis impressum esse frontibus, non video, quâ ratione invictè affirmetur: Thav enim, quod in textu habetur Hebræo Signum in genere significat. Et hinc eadem facilitate, alio signo, quàm litterâ Thav ipsâ, signatos fuisse gementes: formam autem crucis representasse illud signum, piâ tantum conjecturâ, & non invictissimo urgente fundamento creditur. Jam quod nostrum signum Apocalypticum attinet, qualenam illud fuerit, cum scriptura taceat, quis temerè affirmabit? Externum aliquod signum apparens in frontibus, notari nunquam crediderim: sed figurata phrasi id innui statuerim: Servos Dei Spiritu Sancto sic signari & obsignari, ut omnes portæ inferorum salutem ipsorum æternam intervertere non possint: Et ideo *ἐσφραγισμένοι* dicuntur, quæ vox non nudam signationem, sed efficacem obsignationem significat. Nam si visibili quodam Electi notarentur signo, tunc utique certò nobis de hujus vel illius salute constaret: Jam verò quia hypocritæ plurimi pietatem summam simulant, ideo verè salvandi non nobis, sed Deo noti sunt, & in hoc mundo quasi carbonēs sub cinere delirescunt. Signum ergo Electorum ipse Deus est, sicut Job ait capite 31. v. 6. *SIGNUM meum est OMNIPOTENS, qui intelligit me.* Dicuntur autem signum hoc habere in frontibus suis, propter confessionem: Deum enim confitentur coram hominibus, Matth. 10. Matth. 10. v. 32. & de testimoniis ejus loquuntur coram Regibus: ideo quoque non pudefi-

unt, Psal. 119. v. 46. Cæterum, quia omnes salvandi vel ex Judæorum stirpe, vel ex gentibus prognati sunt: ideo nunc sequitur, quantam multitudinem, tunc ex Judæis, tunc ex gentibus signarit Deus: Et quidem à Judæis, à quibus Messias noster oritur, incipit, inquiens: *Audivi numerum, ἐσφραγισμένων, signatorum, centum quadraginta quatuor millia ex omni tribu filiorum Israel.* Neque contentus est Johānes, quod in unâ summâ numerum signatorum posuit: sed juxta Tribus pergit sigillatim recensere, quot ex singulis Tribubus signati sint: nimirum duodecim millia, qui duodecies multiplicari, numerum istum 144000. efficiunt. Nemini autem dubium sit, numerum hic finitum pro indefinito poni: quod præsertim ex æqualitate adeò exacta patet, ut nulla tribus vel uno signato alteram exluperet: Jam verò credibile haud est, præcisè duodecim millia ex quavis tribu, & non vel plures vel pauciores signatos esse: Ergo hic iterum attendenda erunt, quæ suprà cap. 4. cum de viginti quatuor ageretur Senioribus, de numero duodenario disputata sunt: qui hic vel ad duodecim Patriarchas, vel ad duodecim Apostolos respici putant, illi conjecturam tolerabilem adferunt: & simul mysticè numerum istum intelligendum concedunt. Habet aliqua de numero sacro duodenario Augustinus Marloratus, in expositione Matth. fol. 63. ex aliis congesta: qui volent, legat ea: Nos cum Johanne à Judæis ad gentes transeamus. Ex his enim itidem multi ad æternam felicitatem obsignantur: *Post hæc vidi, & ecce turba multa, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, stantes ante Thronum, & in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum, clamabant voce magna, dicentes: Salus ei, qui sedet super Thronum Dei nostri & Agno, &c.* Triumphant isti omnes & singuli, & voce & gestibus, quod à quatuor Angelis per dentibus & seducen- tibus non læsi, sed incolumes per Dei gratiam conservati fuerunt: & hoc nomine cum universo Angelorum, Seniorum, & quatuor animalium choro, devotas Christo agunt gratias, procumbentes in facies suas dicunt: *Salus ei, qui sedet super Thronum Dei nostri & Agno: Benedictio & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor & virtus, & fortitudo Deo nostro, in secula seculorum, Amen.* Quæ *δοξολογία* luculenter probat, Angelum illum ab ortu solis ascendentem, & sigillum Dei vivi habentem, non frustra clamasse, & circumvagantibus Angelis, ne læderent signatos, interdixisse. Fructus enim emergit ex hac voce Angeli uberrimus & longè maximus: cum tot myriades hominum illæ præserventur, & ad cape- sendam felicitatis æternæ gloriam, per Agnum Dei, Dominum nostrum Jesum Christum, ex- altentur. Hæc de parte capitis septimi primâ, quantum *ἐξήγησιν* & nudam interpretationem verborum attinet: Quia verò dubia quædam occurrunt, ea prius decenter expediemus: & postea ad usum *διδασκαλικόν*, transitum faciemus.

Seri-

Sententia
Authoris,
de signo a-
pud Eze-
chielem.

Et signo in
Apocalypsi
nostra.

Signum E-
lectorum
quod sit?
Job. 31, 6.

Matth. 10.
32.

Psal. 119, 46.

Vers. 4.

12000.

12.

144000.

Num pra-
cisè ex qua-
libet Tribu
tantum
12000. si-
gnati sint?

Scrumpuli.

I. Initio, jucunda quidem Angeli ascendentis ab ortu Solis, ad Christum orientem ex alto, est applicatio: sed videtur hic sensus ex ipso contextu facile impugnari & confutari posse: in numero enim non singulari, sed plurali loquitur, cum ait, *quoadusq; signemus*: & Deum quoque non Deum suum, sed Deum nostrum vocat. Unde haud ineptè colligitur, per Angelum hunc, creatum potius quendam Angelum quam Christum intelligi debere: Ad hanc objectionem respondeo: In ejusmodi visionibus non ita exactè singulas vocum syllabas, ad propriam & alias usitatam loquendi consuetudinem redigendas esse: variatur enim stylus subinde: & quantum istam phrasin in plurali numero attinet, alibi ea quoque occurrunt, Genes. 11. v. 7. *Venite & descendamus, & confundamus linguas eorum*, Johan. 14. v. 23. *Veniamus ad eum, & mansionem apud eum faciemus*. Si ergo præcipuus scopus per pleraque visionum verba patet, ob unam vel alteram syllabam alius certè scopus minimè fingendus est: uti benè monet D. Chrysostomus, de investigando parabolarum sensu scribens: *Non oportet ea, quæ in parabolis sunt secundum totum, quod dicitur, investigare, sed intentionem, propter quam composita est, & nihil ultra intelligere*. Quid? Quod æque hærent omnes illi, qui Angelum istum de Angelo creato interpretantur, & causam dare possunt omnino nullam, cum Angeli unius tantum mentio fiat, cur hic Angelus, sermonem & numerum varians, dicat: quoadusque signemus. Quocunque modo respondeant, tenentur largiri, eodem jure numerum pluralem de Christo, præsertim stipato suis Angelis, & cum Spiritu Sancto obsignante corda piorum, usurpari posse.

II. Superstitiosam SIGNI CRUCIS venerationem Pontificii stabiliunt ex hoc capite, quo Angelus signasse in frontibus Electos dicitur: sed deploranda ejus hominis est cæcitas, qui fuco Papistarum isto movetur: initio enim ne apice quidem, *signi crucis* mentio fit: deinde non signasse, sed potius obsignasse Electos Angelus dicitur. Et si in numerum recensendi essent Electorum omnes ii, qui frontem signo crucis signare solent, quot centenæ myriades eorum salvarentur, de quorum salute ipsimet desperant sacrificuli. Nonne enim externo hoc signo, in Papatu, plurimi utuntur etiam maximè impii? Proinde nugæ de nudis signi efficacia, quas Bellarminus habet, hoc loco lubens prætereo: & Lectorem ad commentarium meum super auream B. Pauli ad Galatas Epistolam remitto: ubi à pag. 423. usque ad pag. 429. copiosè & prolixè materiam istam contra Pontificios tractavi: & in unam quasi epitomen congesti, quæ alias sparsim de ea apud scriptores inveniuntur.

III. Tribus Israel confuso Johannes, & non accurato ordine recenset: cur id fiat, non rarò quæritur. Si enim recto numerasset ordine, tunc primo loco Ruben, secundo Simeon, tertio Levi, quarto Juda, quinto Dan, sexto Nephtholim, septimo Gad, octavo Aser, nono Maschar, decimo Zabulon, undecimo Joseph, & duodecimo Benjamin poni debuissent. E contra Johannes Judæ primum, Ruben secundum, Gad tertium, Aser quartum, Nephthali quintum, Manasse

sextum, Simeoni septimum, Levi octavum locum tribuit. Ut nodum hunc extricent nonnulli, ad mysticas nominum significationes confugiunt, & nescio quem ordinem spirituales fingunt. Alii Johannem id innuere statuunt, eo quo recensuit tribus ordine, eas aliquando convertendas esse. Verum hic enixè scrutari, est nodum in sci poquerere: Quid obstat, quò minus simpliciter credamus, quia in puncto salutis æternæ nulla est apud Deum, vel tribuum, vel personarum acceptio, præsertim verò in Novo Testamento jus illud *Prioritatis* apud Judæos planè expiravit: quin & in Veteri non rarò ordo contra seriem temporis & nativitatis Patriarcharum immutatus fuit: idcirco & hic Johannem, nullum carnalis tribuum Israel generationis respectum habuisse. Quod autem Judam primo loco collocavit, id datà operâ & singulari studio factum esse facilius crediderim: non tantum, quia propter incestum, quem commisit Ruben, Gen. 29. v. 33. primogenitura in Judam translata, Gen. 49. v. 4. & 1. Paral. 5. v. 1. sed potissimum propter Christum Jesum, qui ex istâ Tribu oriundus fuit.

IV. Acrior contentio est inter nos & Pontificios, cur hic tribus DAN omittatur. Præcipui Romanensium dicunt, ideo fieri, quia ex tribu DAN Antichristus oriturus sit: propter quem tota tribus adeò invisâ & exosa Deo sit, ut ne quidem nomen ejus vocare, & cæteris tribubus annumerare, vel certè ultimo demum loco, uti in partitione terræ factum est, adicere velit. Quid tibi viderur, Christiane Lector, de hisce Pontificiorum argutiis? Annon jam Papam Romanum, quia ex tribu DAN originem non trahit, haud quaquam Antichristum esse, firmiter & ex loco Apocalyptico nostro, ubi in odium Antichristi tribus DAN omittitur, irrefragabiliter probârunt? Ita certè Costerus, ita Caspar Schoppius, ita B. Pererius, ita Pistorius, ita Thyraeus, ita Distelmeyerus, ita innumeri alii Scriptores Pontificii disertè affirmant. Sed benè habet: res est in vado: nos ad Pontificiorum objectionem sic respondemus: Initio turpiter petunt principium, quando Antichristum ex tribu DAN ortum suum tracturum somniant: prius enim hoc probandum, quam pro dogmate fidei hominibus obtrudendum erat. Deinde spiritu vertiginis correpti subinde dubitare & ambigere pergunt. Distelmeyerus enim in suo de Antichristo tractatu, pag. 91. disertè ait: Non adeò invictè verum esse, quòd Antichristus natione Judæus futurus sit: & pag. 93. ait: Nunquam ab Ecclesiâ catholica certò definitum esse, quòd ex tribu DAN Antichristus oriundus sit: & infirmo conjecturâ istâ niti fundamento. Et si enim tribus DAN in cap. 7. Apocalypsis omittatur: tamen inde non sequi, ex odio Antichristi id fieri, cum tribus Ephraim celebratissima, itidem expressè non nominetur. Hæc Cleophas Distelmeyerus, & Petrus Thyraeus: nimirum longe aliter, quàm Caspar Schoppius, Apostata vaferrimus, qui in Syntagmate & Epistolâ de Antichristo, pag. 68. mentiri non erubuit, scribens: *Ex Dan Antichristum nasciturum, SEMPER in Ecclesiâ jam inde ab Apostolicis temporibus CREDITUM est*. Cui in os contradicit, Robertus Bellarm. lib. 3. de R. P. c. 12. inquiens: *Hæc sententia (de ortu Antichristi ex prosapia Dan) est valde probabilis propter Patrum tantorum auctoritatem: non tamen omnino certa est: tum quia pleriq; eorum Patrum nō dicunt, se scire, sed proba-*

bus numeret Israelitas? Varia Doctorum sententia.

Sententia Autorum.

Cur Johannes Tribum Iuda primo loco posuerit? Gen. 29. 32. Gen. 49. 4. 1. Paral. 5. 1.

Cur Tribus DAN hic omittatur? Sententia Pontificiorum.

Is. 19.

Confutatur Pontificiorum de Antichristo ex tribu DAN oriundo fabula. Labyrinthus contradictio, num Papistarum.

Regula in explicandis visionibus observata apprimè necessaria.

Gen. 11. 7. Ioh. 14. 23.

Chrysost.

An Papistica Signi crucis veneratione illa Angelica rectè adstruatur?

Cur Johannes confuso Tribuum ordine

probabile esse insinuant, tum quia nulla earum scripturarum convincit. Et post pauca: Cur Apoc. 7. omittatur DAN, non satis constat, præsertim, cum etiam Ephraim sit omissus, cujus Tribus una est ex maximis. Tantâ incertitudine cum labore adulatorum Romanensium opinio, non opus est ut pluribus confutetur. Alphonsus Tostatus Episcopus Abulensis Hispanus (quem Rainerus Bovossius Canonicus Regiæ congregationis S. Salvatoris incomparabili scientia & sanctimonia præditum fuisse laudat) in comment. super cap. 49. Genes. itidem ait: *Planè incertum esse, quod vulgo fertur de Antichristo ex tribu Dan futuro.* Et Hieronymus Oleaster, Scriptor apud Pontificios clarus, commentum istud fabulosum vocat, inquiens: *Qui Antichristum dicunt futurum ex tribu DAN, NIHIL DIGNUM AUCTORITATE AUT FIDE afferunt: Quocirca malo ignorantiam meam fateri, quam FABULOSARE ferre.* Cæterum, quod

Cur Tribus DAN in partitione terræ, ultimo loco numerata sit? Exech. 48, 2.

Jos. 18, 11.

Jud. 21, 3.

Judic. 13.
Exod. 31, 6.

tribus DAN in partitione terræ, ultimo loco numerata fuit, nec inde Deo vel exosam, vel Antichristo consecratam esse probatur: Nam Ezechielis 48. v. 1. in simili sortitione hæc ipsa Tribus DAN cæteris omnibus antepositur, & sic à suspitione pravæ Pontificiorum vindicatur. Omissio ista nihil quoque damnationis importat: alioquin, cum Tribus Levi in V. Testamento reliquis tribubus nunquam & nusquam annumerata, immò nec ad partem certam terræ capescendam admissa sit, sequeretur, & Leviticam tribum damnationi obnoxiam esse. Insuper si ex ordine vel numero de Tribuum excellentiâ & sanctitate judicandum foret, quot absurda inde orirentur? Notum enim, quod tribus Benjamin, Jos. 18. v. 11. primam sortem acceperit, num ergo hæc tribus ideò placuit Deo præ cæteris? minimè: immò reliquis improbiore etiam fuit, ita ut & stirpis excinderetur, Jud. 21. v. 3. Adeò tribus DAN exosa Deo non est, ut meritò una ex melioribus, & eo honore digna fuerit, cui in medio possessionis filiorum Israël pars daretur: quemadmodum ex Jos. 19. docuit Christianus Andrichomius in descript. terræ sanctæ, cap. 20. & ex qua Deus Samsonem heroem illum fortissimum, populi sui Salvatorem desideratissimum, & Christi victoris typum præclarissimum: nec non Oolabum, virum præstantissimum, in cujus corde posuit ipse sapientiam ad opus tabernaculi, excitavit, Jud. 13. Exod. 31. v. 6. Coronidis loco placeat ex interprete Pontificio adjicere, si pertinaciter Papistæ urgeant, Antichristum ex tribu DAN nasciturum, quomodo PAPA Romanus ex istâ tribu natus dici queat. Verba ejus pag. 72. sic habet:

Queritur: quare tribus DAN non numeratur inter alias? Respondetur in glossa dupliciter: Primò, quia ex genere DAN nascetur Antichristus, ideò hic prætermittitur, ut ex omni numero Sanctorum ostendatur ejiciendus Antichristus: sed non est hic accipiendum, sicut sonat prima facie ad literam, quòd de tribu DAN nascatur Antichristus, quia ex superioribus patet, quòd sensus mysticus utrobique intelligendus est in isto libro: Et hoc planius patebit infra, cum ad Enoch & filiam veniemus: Unde Hieronymus in Prologo magno dicit: Quòd liber iste, quot

habet verba, tot habet Sacramenta: Et propterea dicendum est, quòd Dan in dicitum interpretatur, & quia CURIA ROMANA est meta omnium litigiorum Ecclesie, quorum omnium ipse PAPA Judex creatur principalis a quibusdam: eo quòd magis caveret, quòd se præ cæteris Prælatibus reputat Apostolicum. Ideo PAPA

& Apostolicus & Antichristus rectè de tribu DAN natus, dicitur. Hæc datâ occasione in gratiam Romanensium, de tribu DAN, quam Antichristianam suspicantur, dicta sufficiant: si minus grata Suis dixi, meminerint, quòd trito fertur proverbio: Qui dicit ea, quæ vult, audiat ea, quæ non vult.

V. Sed cur omittitur tribus Ephraim? Respondent aliqui, propter Regem Jeroboamum ex istâ tribu oriundum, & idololatriæ auctorem impium, hoc fieri. Verum si hanc ob causam omittenda esset tribus: tunc aliæ multæ numerari & nominari non debuissent: Judas enim & Ruben incestus, Simeon & Levi latrociniis vel homicidiis immanis crimine polluti fuerunt. Rectius sentiunt, qui per tribum Joseph, hanc tribum Ephraemiticam comprehendere dicunt: Quia enim Tribus Manasse expresse nominatur: necessariò non sequitur, per Tribum Joseph non aliam intelligi posse, quam Tribum Ephraim, quæ alibi quoque in Scriptura sic appellatur: cumque Joseph insignis & sanctissimus Patriarcha fuerit, non dubium est, quin hæc oblata occasione, honorificam ejus mentionem Divus Johannes facere voluerit.

VI. Quia certus hic Judæorum salvandorum ponitur numerus, quæritur, annon plures, quam 144000. salutis æternæ participes futuri sint? Et respondetur, non præcisè hîc numerum multiplicatum duodenarium, sed uti supra dictum, per definitum esse intelligendum indefinitum: Quia enim Petrus una concione 3000. animas convertit, & deinde cum Paulo transigens, Judæis Evangelium passim prædicavit: cæteri quoque Apostolorum conversionem curæ cordique sibi esse passi sunt, & ad diem usque hodiernum subinde Judæi convertuntur: quis credet, Judæorum piorum multitudinem non longissimè istum numerum superare? Superstitibus vivunt Judæi in Oriente & Occidente, in Asia & Africa etiamnum innumeri, ex quibus dubio procul plures per Dei gratiam, quam 144000. ante extremum judicii diem ad Christum Jesum convertentur.

VII. Num ergo spes de Judæorum conversione & salute superest? Scio enim, quòd nonnulli de omnibus & singulis ferè Judæis desperarunt: Hîc verò contrarium affirmari audio. Respondetur: Quanta Judæorum plurimorum obstinata & pervicacissima sit cæcitas: quam crudeliter Christum Messiam nostrum blasphemant, quam diris execrationibus & imprecationibus Christianos persequantur, toti orbi manifestum est: & scripsit de hæc Judæorum impietate graviter, Reverendus Pater noster B. Lutherus. Adeò, ut qui omnes induratos Judæos Christo nomina sua daturus putat, contra & præter omnem scripturam, quin & oculatam quotidianam experientiam sentiat: Vicissim verò & hoc indubiâ fide tenendum, de omnium Judæorum conversione & salute indiscretim non esse desperandum. Memor enim hodieque est Deus fœderis, quòd pepigit cum Patribus eorum: ita ut quicumque ex Judæis resipiscunt, beneficiis æternis promissis perfruantur. Et huc pertinet locus maxime illustris, Rom. 11. v. 23. & seqq. Illi rursum, si non permanserint in incredulitate, inferentur: Potes enim Deus inserere illos: Etenim si tu ex naturali exitu es oleastro, & præter naturam insitus es in verâ oleam: quanto magis hi, qui naturales sunt, inferentur propria olea? Non enim volo vos ignorare fra-

Cur omittatur Tribus Ephraim?

Psal. 77.
Ezech. 37.
Amos 5.

Annon plures, quam 144000. Judæi salvandi sint?

Nam superest spes de conversione Judæorum?

Tom. 7 & 8.
Germ. 1em.

Rom. 11, 23.

NB. propria olea.

eres, mysterium hoc, ut ne sitis elati animo, quod ex-
cœcatio ex parte Israel accidit, donec plenitudo gen-
tium adveniat. Et sic totus Israel salvus erit: sicut scri-
ptum est: Adveniet ex Sion ille, qui liberat, & avertet
impietates à Jacob. Et hoc illis a me testamentum, cum
abstulero peccata ipsorum, secundum Evangelium
quidem inimici propter vos: secundum electionem
autem electi propter Patres. Nam dona quidem &
vocatio Dei ejusmodi sunt, ut eorum illum pœnitere
non possit. Hæc Pauli verba Sole clariùs ostendunt,
de Judæis residuam esse spem conversionis, utur
Joannes Calvinus cum sodalibus suis pervicaci-
ter hoc neget. Neque valet elusio, per Israëllem
hic non Judaicum populum, sed credentes quos-
vis notari: tota textus Cuncta reclamant: & Pau-
lum de Judæis, tum in antecedentibus, tum in
consequentibus loqui manifestè probat: ideò va-
ticinium quoque istud de conversione Iudæorum,
mysterium vocat: & gentiles, ut cautè agant, ex-
emplo excisi populi Judaici, admonet: Unde &
Chrysostomus hom. 12. in Marcum, solennem
ante Christi adventum gloriosam fore Judæorum
conversionem, disertè scribit: Idem D. Ambro-
sius tom. 5. fol. 222. sentit: & huc illud Prophe-
tæ accommodat: Revertentes ad me plantabo: ad-
dens, ut hoc scientes Christiani, non insultent Iudæis,
certi reservari illis, quasi lapsis misericordiam Dei.
Theophylactus similiter crebris vicibus hoc affe-
rit, & inter alia fol. 370. sic ait: Quodnam illud est
mysterium? Nimirum quod non in universum He-
bræi essent increduli: verum ex parte cœcitas eos, &
obduratio corripuit & invasit: multi enim credide-
runt, quos Deus præsceperat, ut supra dictum est, &
posthac MULTI CREDITURI sunt. Et post pau-
ca: Patres eorum jam olim ab initio sunt electi à Deo:
ideò non sinet Deus eos interire prorsus, sed si credide-
rint, recipiet eos, &c. Vide super hunc locum Ni-
colaum de Lyra, & alios, qui propter verborum
evidentiam non possunt inficiari, Judæorum hic
amplissimam conversionem, ante mundi finem
futuram, prædici. Cumque textus noster Apo-
calypcticus sententiam istam fortissimè corrobore-
ret, noseam quoque, utpote pietati, & Christi-
anæ charitati consonam, amplecti minimè gra-
vamur.

Chrysosto-
mus homil.
12. in Mar-
cum.

Ecclesia cū
alias pusil-
lus grex dis-
citur, cur
& quomo-
do hic inna-
mera mul-
titudine dica-
tur?

VIII. Sed quid ad illam objectionem rege-
rendum est, cum Ecclesia communiter pusillus
grex, & e contra, hic innumera multitudo esse di-
citur? Respondetur: Utrumque diverso re-
spectu verè de Ecclesia affirmari posse. Colla-
ta enim & comparata cum immensâ impiorum
colluvie, pusillus est grex: considerata autem in
se, innumera omnium ætatum, sexuum, loco-
rum, populorum & tribuum membra comple-
ctitur: quo distincto & diverso respectu observa-
to, facile EVANGELIO PHASEN loca Scripturæ, & Doctorum
Ecclesiæ conciliantur. Et hæc de Scrupulis
primæ partis dicta sint: Nunc Doctrinas præci-
puas eruemus.

Observationes.

Insidia Dia-
boli perpe-
tue ad re-
tardandum
cursum E-
vangelii

I. Indefesso studio Satanas semper cursum
Evangelii retardare, & per truculentos hostes se
veritati opponere conatur: sicut hic in visione
quatuor Angeli introducuntur, qui stantes super
quatuor angulos terræ, tenuerunt quatuor ven-
tos terræ, ne ventus flaret super terram, neq; super
mare, neque super arborem. Scit enim Diabolus,

per Præcones verbi Regnum suum indies debili-
tari, & multas myriades hominum è faucibus e-
juseripi. Ideò fremit & frendit, ideò persecutio-
nes & hæreses excitat, nullumque non lapidem,
in remoris & calamitatibus Regno Dei indefi-
nenter accumulandis movere: id quod ex perpe-
tuâ historiæ Ecclesiasticæ serie luculenter patet.
Judæi enim acerbissimarum insectationum æstu
adversus Messiam in carne apparentem efferve-
scentes, ei inter homines docenti, & miraculis ad
miraculum radianti, Regnumque Dei Judæis of-
ferenti, atrociter restiterunt & repugnârunt: ad-
eò ut nulla in terris natio, nulla gens obstinatio-
& crudelior hæc in parte, quam populus Judæi-
cus fuerit: Christum enim Satanicæ collusionis
insimularunt: conciones ejus improbarunt: e-
contra Sadducæis & Pharisæis auscaltarunt, suis-
que oblimatis cordibus, aggravatis animis, hebe-
tatisque oculis in malitiâ sua obstinaverunt, cor-
repti non doluerunt, admittere correctionem re-
cusarunt, obduratâ magis, quam est saxum, facie,
ad sanitatem redire, immò prius, quam Christo
Jesu crudelissimi supplicii genere affecto quie-
scere noluerunt: Et quia doctrina de Jesu Naza-
reno per Apostolos prædicabatur, ideò nec ab
ipsis abstinerunt: sed partim in custodiam de-
derunt, partim plagis macerarunt, vel vita mul-
ctarunt, vel exiliorum incommodis affligerunt,
Jacobum Apostolum obtruncarunt: Stephanum
Protomartyrem lapidibus obruerunt: Et inquisi-
tores sanguinolentos aluerunt, qui insidiis per Sy-
nagogas dispositis passim Christianæ Religioni
addictos perquisiverunt: perquisitos consigna-
runt, signatos ad tribunal Sacerdotum detule-
runt, examini subjecerunt, & truculentæ statim
morti adjudicarunt, in eum scilicet finem, ut pro-
pagationem Christianæ doctrinæ impediunt:
Neque æquiores Pagani & Ethnici fuerunt, ut-
pote superstitionibus ad sedecim penè secula im-
mersi: Etenim, sicut congeries sicca sarmento-
rum & spinarum, quamdiu manet à flammis
intacta, ventorum flatus & auras utcunque per-
fert, & involantibus vespis, crabronibus, muscis
& aliis insectis, facile hospitium præbet: correpta
autem levi igniculo: summas illicò & immanes
coorientium fumorum nebulas spargit, inque stri-
dorem acerrimum resolvitur: non desinens ad
extremam usque conflagrationem sonoro crepi-
tu frendere & ardere: ad eundem modum Paga-
nismus, dum nullo quateretur incommodo, faci-
lè omnis generis vitia pertulit, impunitate cynæ-
dis, adulteris, prædiconibus, veneficis, magis, &
diversis idololatricorum cultuum sectis benigna
concessa, simulque laudatis novarum supersti-
tionum cultoribus, quorum nomina inter Deos
retulit. Accensus autem Evangelicæ prædica-
tionis igni, confestim supra modum fremere,
tumultuari, insanire, & in regnum Immanuelis
nostri crudelissimè debacchari cœpit, non antè
quiescens, quam fidissimos verbi Doctores &
præcones exquisitissimis tormentis & suppliciis
necaret: Neque verò externâ tantum violen-
tiâ Satanas quatuor ventos tenere, sed & variis
horrendisque multorum hæreticorum & Anti-
christorum erroribus remorari tentavit, hodie-
que tentat, sicut capite sequenti, Cuius & c. fusius
audiemus. Inprimis verò notetur hic, quanto
conatu Satanas renascentem Evangelii lucem
extinguere, & ministerium Divi Lutheri ejus-
que

Horrendis-
sima Iudæo-
rum ad-
versus
Christum
rabies.

Rabies Gen-
tilium ad-
versus
Christum,
& Regnum
ejus.

que fidelium collegarum, partim fulminibus excommunicationis, à Pontifice Romano profectis, partim verò seculari & corporali tyrannide, impedire molitus fuerit: quæ oppugnatione evidentissimū veritatis doctrinæ nostræ est argumentum. Eandem enim fortunam experitur, quam doctrina Moſis, cui Joannes & Mambres reſtiterunt, 2. Timoth. 3. v. 8. doctrina Christi & Johannis Baptiſtæ, cui Scribæ, Phariſæi & Sadducæi recalitrabant: Ita etiamnum Pontificii Evangelio reſiſtunt, homines mente corrupti, καὶ φθαρμένοι τὸν νῦν, καὶ ἀδόκιμοι αὐτῶ τῶν αἰσιν, 2 Timoth. 3. v. 8. Ut ergo molitionibus Satanæ piis precibus ſubinde reſiſtamus, hoc præſertim exulceratiſſimo ſeculo, ſumma neceſſitas omnino eſſagitat, 1. Pet. 5. v. 9.

2. Tim. 3. 8.

1. Pet. 5. 9.

Ministerium vento aptissime comparatur.

II. Non ineptè ſanctum miniſterium VENTO comparatur: uti ſuprà in paraphraſi proprietates ventorum, ad Evangelicam prædicationem accommodatæ ſunt: Imprimis verò neceſſitas miniſterii inde apparet: ſicut enim ſine vento naturalis vita conſervari non poteſt: ita & ſine prædicato verbo ſpiritualis vita minimè perſiſtit. Deinde immenſa utilitas inde pateſcit: Quemadmodum enim ventus terram recreat, aperit, rigat, fructiferam, & faciem ejus floribus pulcherrimis hilarem facit: Ita & Evangelium corda contritorum reſcit, ad gratiæ perceptionem pervia, ad bonorum operum fructus fertilis reddit. Seneca lib. 5. Nat. Quæſt. cap. 18. utilitates ventorum ſic deſcribit: *Non ex una cauſa ventos aut invenit, aut per diverſa loca diſpoſuit Dei providentia: ſed primum, ut aerem non ſinerent pigreſcere, ſed aſſidua vexatione purum redderent, utilemque tracturus. Deinde, ut imbres neceſſarios terris ſubminiſtrarent, eosdemque nimios aut ſupervacuos compellerent: nam modo adducunt nubes, modo diducunt, ut per totum orbem pluvie dividi poſſint: Nec verò fruges percipi poſſent, niſi flatu ſupervacua & mixta ſervanda veniſſent, niſi eſſet, quod ſegetem excitaret, & latentem frugem ruris velamentis ſuis, quæ folliculos agricola vocant, adaperirent: omnibus præterea inter ſe populis beneſicio ventorum commercium dedit, junxit & miſcui gentes diſſipatas locis: dedit etiam ventos ad ulteriora noſcenda: fuiſſet enim imperitum animal, & ſine magna experientia rerum homo, ſi natalis ſui finibus circumſcriberetur. Hæc ſi quis ἀλγυγιῶς ad ſacrum miniſterium applicare vellet, in campum utique latiffimum excurrere poſſet: privatiæ igitur cuiusvis meditatiōi operam iſtam committo.*

Seneca lib. 5. Nat. Quæſt. cap. 18.

Satanæ haud licet graſſari pro lubitu.

Luc. 11. 22. Apoc. 5. 5.

Iohan. 16. 11.

III. Non licet Satanæ graſſari & tumultuari pro lubitu: ſiquidem Angelus aſcendens ab ortu Solis, habens ſigillum Dei vivi, compescit ipſum, & voce magnâ clamans, ſervos Dei à tyrannide ejus immunes præſtat: Hic Angelus eſt fortis ille ſupervenientiſ, qui vincit ſpiritum malignum: qui aufert univerſa arma ejus, in quibus confidit, & ſpolia ejus diſtribuit, Luc. 11. v. 22. Hic eſt Leo vincens de tribu Judâ, Apocal. 5. v. 5. qui judicat principem hujus mundi, Iohan. 16. v. 11. In ipſum igitur toto corde, in ſummis anguſtiis confidamus: & cum Davide dicamus: *DEUS noſter refugium & virtus, Adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis: Propterea non timebimus. Dum turbabitur terra, & transferuntur montes in cor maris. Sonuerunt & turbata ſunt aquæ eorum: conturbati ſunt montes in fortitudine ejus. Deus autem in medio ejus: ideo non commove-*

bitur. Deus arcum conterit, & confringit arma, ſcuta comburit igni, Pſal. 46. v. 1. 2. 3. & ſeqq. Ita Pſal. 46. 1. exurget tandem Dominus, ac diſſipabuntur inimici ejus, ſicut ſumus deſicit, ita deſiciunt: & ſicut fluſt cera à facie ignis: ita & peccatores peribunt à facie Dei, Pſal. 68. v. 2. & 3. Quâ de re infra cap. 12. Pſal. 68. 2. plura Deo benè favente dicemus.

IV. Notetur, ſervatorem noſtrum Jeſum Christum dici hîc Angelum: quod nomen de officio ejus concionatur. Ab initio enim mundi miſſuſ eſt ex decreto ſanctæ Trinitatis Filius Dei Orator ad Eccleſiam, patefaciens voluntatem æterni Patris, & repetens concionem Evangelii, in generis humani reparatione, & per ſemen benedictum benedictione: Et in plenitudine temporis miſſuſ eſt in carnem noſtram ad perficiendam generis humani redemptionem. Hinc Angelus Dei & Jehovah ſimul vocatur, Gen. 31. v. 11. Dixit Angelus Jehovah ad me in ſomnis, Gen. 48. v. 15. Deus qui pavit me ab adoleſcentiâ mea uſque in præſentem diem, Angelus qui eripuit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis: Solius enim Dei eſt, ex omnibus corporalibus & ſpiritualibus malis liberare, & benedictionem afferre. Sic Angelus Dei, qui præcedebat Iſraëlitas in deſerto, Exod. 23. v. 29. vocatur Jehovah, Exod. 13. v. 21. & hoc opus Chriſto tribuit D. Paulus, 1. Corinth. 10. v. 4. Hic eſt ille Angelus, qui apparuit Moſi in rubo ardenti: & eodem in textu Jehovah appellatur, Exod. 3. v. 2. Actor. 7. v. 32. Apud Malachiam Chriſtus vocatur Angelus fœderis, Dominus, Purificator & Munda-tor, Malach. 3. v. 1. & 2. Per ipſum enim fœdus inter Deum & homines, tanquam partes capitali odio propter peccatum diſſidentes, factum eſt: dum abolito peccato, & placatâ Patris ira homines Deo reconciliavit, Eſa. 9. v. 6. Angelus magni conſilii à LXX. Interpretibus vocatur. Hunc ergo Angelum ſanctiſſimum pariter ac potentiſſimum, à noſtris ſtare partibus, & Satanæ molitiones cohibere, nequaquam dubitemus, ipſe clamat voce magnâ, & dicit: *Nolite nocere terra, neque mari, neque arboribus:* & hac vocis ſuæ magnitudine, ſalutem ac incolumitatem ſervis Dei exoptatiſſimam præſtat.

V. De inviſibili Eccleſiâ oportune hîc diſſeritur: Ea enim per SIGNATOS ab Angelo inſtituitur. Dicitur autem Eccleſia inviſibilis cœtus eorum, qui non ratione ſubſtantiæ, vel perſonarum, ſed ratione veræ fidei, & non Deo, ſed nobis ſunt inviſibiles. Etſi enim una duntaxat numero eſt Eccleſia, ſicut & una ſpes, unus ſpiritus, una fides, unus Dominus, & unum Baptiſma, Ephes. 4. verſ. 4. 5. 6. Tamen gemina eſt ejus facies, una exterior, reſpectu tûm miniſterii, tûm hominum in oculos incurrentium: altera interior, reſpectu tûm fidei, quæ in corde latens, cerni humanis oculis haud poteſt: tûm ipſorum fidelium & electorum, qui etſi ut homines à nobis videri queunt, tamen ut fideles & electi non niſi à Deo certo cognoscuntur: juxta illud Apoſtoli, 2. Tim. 2. v. 19. *Dominus novit, qui ſint ſui:* & Chriſti, Iohan. 10. v. 14. & 27. *Ego cognosco oves meas.* Et hæc diſtinctio non eſt realis, ſed tantum, ut Scholaſtici loquuntur, formalis, quia inviſibilis in viſibili Eccleſiâ latet, & extra hanc nec quæri debet, nec inveniri poteſt: Romanenſes diſtinctionem hanc falſè rident, & doctrinam de inviſibili Eccleſiâ ſigmentum & cœmentum metaphyſicū & ma-

Christus cur Angelus dicatur?

Gen. 31. 11. Gen. 48. 15.

Exod. 23. 20. Exod. 13. 21.

1. Cor. 10. 4.

Exod. 3. 2. Act. 7. 32.

Malach. 3. 1. & 2.

Eſa. 9. 6.

Eccleſia, quæ & quomodo dicatur inviſibilis?

Eph. 4. 4. 5. 6.

Eccleſia facies gemina eſt.

2. Tim. 2. 19. Iohan. 10. 14. & 17.

& mathematicum vocant: perfrictè negantes, ul-
lo respectu Ecclesiam invisibilem dici: Bellarm.
lib. 3. de Eccl. mil. c. 11. 12. 15. Econtra nos disertè
adfirmamus, certo modo ac respectu Ecclesiam
Dei militantem, invisibilem dici: & hanc Θεσιν
nostram sic adstruimus: Si electi & verè creden-
tes, quâ tales, sunt invisibiles, utiq; & Ecclesia hoc
respectu invisibilis meritò nominatur: Electi en-
im: & verè credentes sunt κυρίως, καὶ καὶ πρῶτον
λόγον Ecclesia, ad quos etiam omnia illa, quæ in
scripturis magnificè de Ecclesiâ prædicantur, κυ-
ρίως & καὶ πρῶτον λόγον pertinent, ut quòd dicitur
Christi sponsa, dilecta amica, pulcherrima inter
mulieres, tota pulchra, perfecta, suavis, decora,
beatissima, Cant. 1. & seqq; item virgo casta, 2.
Cor. 11. v. 2. & gloriosa, non habens maculam aut
rugam, aut quicquam ejusmodi, Ephes. 5. v. 27.
Atqui verò electi & verè credentes, quatenus ta-
les, sunt nobis invisibiles: fidei enim sinceritas &
constantia, tanquam propriissima Electorum no-
ta, in corde latet, & à nullo hominum videtur, sed
à solo Deo, cujus est scrutari corda & renes, 1.
Reg. 8. v. 39. Ergò hoc respectu Ecclesia rectè
invisibilis nominatur. Alterum Argumentum
tale est: Quod in occulto est, id verè invisibile
dici potest: Atqui Ecclesia καὶ πρῶτον λόγον ita di-
cta, est in occulto: Ergo & verè invisibilis dici
potest. Propositionis veritas patet ex ἀντιθέσει
manifesti & occulti. Si enim id, quod manifestum
est, verè est ac dicitur visibile: utiq; ex naturâ
ἀντικειμένου etiam id, quod est occultum, verè est
ac dicitur invisibile. Assumptio probabitur ex eo,
quòd Apostolus dicit, Rom. 2. v. 8. *Non is, qui in
manifesto Judeus est, nec ea, quæ in manifesto carnis,
circumcisio est, sed qui in occulto Judeus, & cir-
cumcisio cordis, circumcisio est.* Tertiò sic argumen-
tor: Quicquid profitemur nos credere, illud ha-
ctenus invisibile sit; necessum est: Atqui Ecclesi-
am profitemur nos credere: Ergo Ecclesia hacten-
us invisibilis sit, necessum est. Major suâ luce lu-
cet, & roboratur dicto Apostoli, Hebr. 11. v. 1.
quòd fides sit earum rerum, quæ non videntur:
Unde & Gregorius homil. 26. in Evangel. Quod
videri potest, melius dicitur sciri, quàm credi.
Minor patet ex Symboli nostri Articulo, ubi di-
cimus: Credo Ecclesiam. Plura possem accumu-
lare argumenta, sed jubeo Lectorem petere ea ex
methodicis Theologorum nostrorum libris: &
præsertim ex tract. Clarissimi Theologi Dn. D.
Ægidii Hunnii, piæ memoriæ, de Ecclesiâ. Nos
addimus hîc quartum ex Apocalypsi: ubi signavit
Angelus servos Dei, tum in populo Judaico, tum
in gentibus, qui eâtenus, quatenus *servi Dei* erant,
nulli hominum noti fuerunt: perinde ut tempore
Eliæ reservabantur 7000. hominum, quorum
genua non curvarunt se coram Baal, 1. Reg. 19.
Illi tamen ne perspicacissimo Eliæ noti vel visi, sed
à solo Deo signati fuerunt: Ita & hic numerus
144000. ex populo Judaico signatorum, non no-
bis, sed Deo soli perspectus, & ab Archiepiscopo
animarum nostrarum cognitus manet. Quocirca
non morantes Pontificiorum obstrepentes lin-
guas suo, & certo respectu Ecclesiam fidelium &
electorum dici invisibilem constanter adfirma-
mus. In Epistolâ ad Galatas vocatur Jerusale, quæ
sursum, hoc est, Deo in cælis nota est, Gal. 4. 26.
VI. Ex signatione Electorum apparet, Deum
in deploratissimo rerum statu nunquam non sibi
suos electos ab exitio conservare. Et si enim

Judæi plerique per incredulitatem excisi sunt: ta-
men propter promissiones Patrum non in univer-
sum sunt abjecti, quin subindè aliqua supersint
reliquiæ: *Si enim radix sancta, sancti sunt & rami,
& si primitia illa Patrum sancta, sancta est & con-
spersio posteritatis, ut non penitus sit à Deo reprobata.*
Quâ de re vaticinatur Esaias cap. 4. v. 2. & 3. *Esai. 4. 2. & 3.*
*In die illa erit germen Domini in magnificentia &
gloriâ, & fructus terra sublimis, & exultatio his,
qui salvati fuerunt de Israel: Et erit omnis, qui re-
lictus fuerit in Sion, & residuus in Jerusalem sanctus
vocabitur omnis, qui scriptus est in vita in Jerusalem.*
Et cap. 6. v. 13. *Adhuc in ea decimatio, & conver-
tetur, & erit in ostensionem sicut terebinthus, & sicut
quercus, quæ expandit ramos suos: semen sanctum
erit id, quod steterit in ea.* Multò minùs autem Ec-
clesia vel abjicitur, vel tota intercidit, sed in ma-
ximis rerum confusionibus, sanctum sibi semen
reservat Dominus: Cujusmodi statum sub Regno
Antichristi quoque futurum Christus prædixit,
Matth. 24. tantam scilicet fore seductionem, ut
si possibile esset, in errorem etiam inducerentur
electi: sed propter electos decurtandos esse dies
tribulationum earum. Proinde nequidem in af-
flictissimo statu sub invalescente Pontificum Ro-
manorum tyrannide & hypocrisi, Dominus Ec-
clesiam suo præsidio destituit, quin omnibus
temporibus excitaret nonnullos, qui vel apertè
Romani Antichristi impietatem taxarent, vel
clam eam detestarentur, vel etiam circa finē vitæ,
abjectâ operum aliarumque rerum fiduciâ, in so-
lius Dei misericordiam Christi que passionem re-
cumbendo, feliciter morerentur. Quin infantes
quoque baptizati, qui morte abrepti sunt, prius-
quam malitia perverteret illorum intellectum,
non exigua pars sancti illius seminis & reliquia-
rum, adeoque veræ Ecclesiæ superiorum secu-
lorum fuerunt.

VII. Liqueat ex istâ Judæorum signatione &
hoc, Fædus Dei, quod semel iniit, semper respec-
tu Dei stare firmum, & inconcussum. Pactum
enim, quod olim cum Patribus Judæorum iniit,
non est factum irritum, sed omnes, qui ex Judæ-
is resipiscunt, promissis illis beneficiis perfruun-
tur: Inconcussum igitur & fædus manet, quod
in Baptismo nobiscum Deus pepigit: dona si-
quidem & vocatio Dei ἀμεταμέλητα, hoc est, ejus-
modi sunt, ut eorum illum pœnitere non possit,
Rom. 11. v. 29. *Fædus, quod nobiscum Deus pepigit, semper ex parte Dei firmum & inconcussum manet.*

VIII. Filios coram Deo non portare iniqui-
tatem patrum, Ezech. 18. v. 2. inde colligitur,
quòd propter Rubenum & Judam incestuosos, non pro-
pter Simeonem & Levi impetuosos, non pro-
tinus tota tribus eorum abjicit: sed quicunque
ex posteris illorum Deo serviunt, in gratiam su-
am recipit. Et quidem de Christo etiam novi-
mus, quòd in genealogiâ ejus multos peccatores
& peccatrices recensere Evangelistæ non erubu-
erunt: Venit enim Christus in mundum, ut pec-
catores salvos faciat, 1. Tim. 1. v. 15. Hanc ὁμιλίαν
nos imitemur, & liberos non persequamur inno-
centes, quorum patentibus exosi eramus. *Filii coram Deo non portant iniquitates Patrum.*

IX. Insigne Dei miraculum est, amplitudo
regni Christi, quæ ad omnes populos & gentes
in Novo Testamento se extendit, adeo ut nunc
omnia alia mundi regna latitudine & amplitudi-
ne suâ superet: sicut hîc Johannes testatur, vers. 9.
*Vidi & ecce turba multa, quam dinu-
merare nemo poterat, ex omnibus gentibus,
& tri-*

Fædus, quod nobiscum Deus pepigit, semper ex parte Dei firmum & inconcussum manet.

Rom. 11. 29.

Filii coram Deo non portant iniquitates Patrum.

1. Tim. 1. 15.

Regnum Christi longe est amplissimum, & amplitudo hæc insignis, & ingens Dei miraculū.

R. Bellarm.
lib. 3. de Ec-
cles. milit.
c. 11. 12. 15.
Argumentum
pro invisibi-
bili Ecclesiâ.

Cantic. 1.
1. Cor. 11. 2.

Eph. 5. 27.

1. Regum, 8.
39.

11.

III.

Hebr. 11. 1.

Gregor. ho-
mil. 26. in
Evangel.

IV.

V.
Gal. 4. 26.

Deus sem-
per suos sibi
electos ab

tribubus, & populis, & linguis, stabant ante Thonum: & in conspectu Agni. Hoc miraculum magis elucescet, si quàm exile & tenue Regni Christi fuerit initium recordemur: Floruit quidem Romana Monarchia opibus, potentia, emporiis, Regnis & Provinciis, viros aluit literatos, sapientes & virtutibus insignes, quorum prudentia solertiq; industria Imperium longe lateq; diffusum adauxit & defendit, cum Filius Dei ex Maria virgine homo nasceretur. E contra verò Ecclesia exilis erat & tenerrima, ex parva quorundam homuncionum apud Judæos accessione, quam in primo rudimento gens Judæorum odio crudeli infectata est, & ejus autorem in crucem latum, amplissimi Imperii consensu, sententiam ferente Pilato, morte acerbissima peremit, ut totus nunc Christianismus intercidisse putaretur. Quod si oratione quis aperta Romanis eo tempore vaticinatus esset, ruinam & occasum ipsorum imminere regno: hujus verò Nazareni crucifixi imperium, evolutis annis mille quingentis fore maximum, & nullis in orbe terrarum finibus circumscriptum, obsecro, an non talem Prophetam ut contumeliosum, turbulentum, seditiosum & nugigerulum tractassent, vel saltem subsannatum & derisum ejecissent? Et sane negari haud potest, informem, indecorum & contemptum fuisse Jesum, cum asinæ insidens, imperium suum ab ineffabili passione auspicaretur: Pusilli erant, qui adventanti obviam euntes, Osianna suum gratulatorium acclamarent: ceteri, qui autoritate valebant, vententem deriserunt, spineaque illi corona imposita ad crucem exaltatum, usque ad extremum vitæ halitum ludificarunt. Sed ecce mirandam Dei dextram, potentiam, & inde promantem vicissitudinem: Totus nunc ille quartæ Monarchiæ vigor penè emarcuit, & Parthorum quoque, qui id temporis cum Romanorum populo, de Imperio orbis terrarum contenderunt, robur degeneraverit & enectum est, & Monarchiæ omnes in regna concisa, & principatus humiles decreverunt, omniaque indies passim rapinis, bellis, odiis mutuis & exulceratis, lacerantur, conficiuntur, succiduntur & attenuantur. Interea autem præter omnem omnium sapientum opinionem & expectationem illud Christi tenuis exordii Regnum in Sione productum, omnia terrarum regna subegit, ut mirum sit, Christianam Religionem, quæ parè admodum, nonnullis Judæorum domunculis, ceu inter ergastula & septa angusta substitit, velocissimi torrentis instar in orbem universum exundasse, nec vehementissimorum cruciatuum, periculorum, cædium & hostilium insidiarum, velut objectis molibus & carceribus coerceri potuisse, sed per varios casus & summa pericula rerum ad gentes innumeras eluctatum esse. Quomodo enim apud populos septentrionales, in Mainlandia, Scothlandia, Insula Farenfi, Islandia, Gronlandia, Scandinavia, Orientali Japonia, adeoque apud extremos Hyperboreos, lampas Evangelii beatissima luceat: Quomodo apud Moscovitas, in Perzora, Borealiū Provinciarum Regni Moscovitici regione postrema, nec non in Soluce, in Regno Casaniæ, Astraganiæ, in montibus Zinnopois; & Tartaria magna, Christi Jesu nomen & professio vigeat: Quomodo in ipso Turcarum Imperio per Re-

giones Orientales clarissimas, per Thraciam, Macedoniam, Mysiam, Græciam, Asiam minorem, Syriam, partemque Arabiæ, nec non Ægyptum, Cyrenen, Aphricam & multas maris mediterranei Insulas, Religio Christiana in multis & præcipuis fidei articulis publicè doceatur: ex variis scriptoribus & historicis, præsertim Olao Magno, Davide Chytræo, Oderbornio, & Johanne Cantacuzeno manifestè apparet. Etsi enim (quod Turciam præcipuè attinet) passim falcata Mahometis delubra conspiciuntur, & crudeles Alcoranitæ ad rerum gubernacula adhibentur: totum tamen, quantumcunque hoc est Regnum, Christianæ professionis hominibus ita abundat & permiscetur, ut constans fama sit & publica narratio, si numero hominum certandum fuerit, Mahomericolas à Christianis superatum iri, & tribus Christianis vix unum Musulmannum opponi posse: immò facilinum fore nostris crudele Barbarorum jugum excutere, dummodo ipsi certaminum varietate & mutuis dissensionibus non scinderentur: Adde quod Psalterium Davidis, Novum Testamentum, Cathechensin Lutheri, Augustanam Confessionem, Formulam Concordiæ, & Postillam Lutheri, quam vocant domesticam, Primus Truberus Carniolanus, auspiciis & liberalitate Illustrissimi Ducis Wirtenbergici Christophori felicissimæ recordationis in linguam Henetam transtulit: ita ut librorum istorum in plurimis Turcicis provinciis, quin & in ipsâ aulâ Imperatoris Turcici (ubi Henetorum lingua maximè regnat) usus possit & soleat esse longè saluberrimus. Nec ignotum est, ex Tubingenſium Theologorum cum Patriarchâ Constantinopolitano publicatis actis, quæ Græcorum sit religio, & quid de Augustanâ Confessione, nec non Compendio D. Heerbrandi sentiant: Clarissimus Theologus D. Gerlachius, qui ante aliquot annos cum Generoso Domino Barone ab Ungnad (cum quo & matris meæ frater Germanus, Generosus & Magnificus Dominus Johannes Christophorus à Wolzogen, Liber Baro in Neuhaus / Sacræ Cæsareæ Majestatis Consiliarius erat) Byzantium profectus est, & cum Patriarchâ ipso Constantinopolitano, & ejusdem præcipuis familiaribus contulit: disertè scribit, se in articulo de personâ Christi, Græcos planè orthodoxos reperisse, ut taceam cætera Asiæ, Africæ, Americæ & Europæ loca, ad quæ fama de Christo Jesu dimanavit, & doctrina Evangelica permeavit. Nimis longum enim foret, si omnia Regno Christi subjugata loca, vel nominare tantum, nedum de conditione & statu eorundem plenius differere vellem: In epitomen eleganter hanc de Regni Christi amplitudine narrationem contraxit, & ex variis autoribus, Rauwolffio, Johanne Mendoza, Calcondyla, Haydone, Olorio, Johanne Matalio, Metello, Baptista, Montio, Chytræo & aliis collectam, pulcherrimè ob oculos Lectoris, posuit D. Philippus Nicolai lib. 1. Comment. de Regno Christi: unde qui volet, uberiores tractationem petat: revera inveniet, Regnum Christi (juxta visionem nostram Johanniticam) ex omnibus populis, regionibus & linguis constare: adeoque non angustis illis Romanæ urbis & sedis cancellis concludi. Mirum autem, quâ ratione animi barbarorum & obstinatorum expugnat, ac ad agnitionem Christi permoti, quo scuto, quâ cuspidē, quibus

Initia Regni
Christi exi-
lia.

Insuperata
Regni Christi
amplifi-
catio.

Quibus ar-
mis animi
Baro-
rum expa-
gnati sint &
frame-

Gladio Spi- frameis, hastis, tormentis & gladiis victi sint: Non
ritum Sancti. aliis certe armis, quam ancipiti & acuto Spiritus
Sancti gladio, tam ad ἐλεγχον, quam ad διδασκα-
λίαν utili: Hoc est sceptrum illud, quo Imanuel
ἐ Sione & Hierosolymis emissio, terrarum popu-
los subegit, gentes ferocissimas domuit, regna
obluetantia depreffit, tyrannos contudit, & Ad-
versariorum consilia disturbavit: Quis ergo non
credat, Evangelium esse δυνάμει τε Θεῷ, POTEN-
TIAM DEI, Rom. 1. v. 16. & vocem Domini
eam esse, quam Regius Propheta David graphi-
ci describit, Psal. 29. v. 3. 4. 5. & seqq. *Vox Domi-*
ni super aquas, Deus majestatis intonuit, Dominus
super aquas multas. Vox Domini in virtute: Vox
Domini in magnificentia: Vox Domini confringens
Cedros: Vox Domini intercідens flammam ignis:
Vox Domini concutiens desertum. Et Psalm. 68. v.
34. & 35. Regna terra cantate Deo, psallite Do-
mino, psallite Deo, qui ascendit super cælum cæli, ad
Orientem. Ecce dabit voci suæ vocem virtutis. Da-
te gloriam Deo, super Israel magnificentia ejus & vir-
tus ejus in nubibus.

Vocatio
Gentium
ad Regnum
Christi, in-
signe est be-
neficii. X. Porro, ista multitudo Candidatorum cœ-
lestium, stolis albis amictorum, & ex Gentibus o-
riundorum, de immenso, quod præstitit Domi-
nus, beneficio, Gentibus, nos commonefacit: Ipse enim ad consortium gratiæ nos vocavit, &
ad participationem sortis Sanctorum in lumi-
ne idoneos facit, eripiendo nos è potestate tene-
brarum, & transferendo in regnum Filii sibi dile-
cti: cujus beneficii magnitudo majorem in mō-
dum extollitur, si ad pristinam conditionem gen-
tilium conferatur: Fuimus enim olim, ut Paulus ait,
non naturales rami verae oleæ, sed infugiferi rami o-
leastris, & ad omne opus bonum reprobi, Rom. 11. v.

Rom. 11. v. 17. 17. Eramus mortui delictis ac peccatis, in quibus ali-
quando ambulabamus juxta seculum mundi huius,
juxta Principem, cui potestas est aeris, & spiritu nunc
agentis in filiis contumacibus: Eramus natura filii
ira sine Christo, ab alienati à Republica Israelis, &
extranei à testamenti promissionis, spem non habentes, Deoq; in mundo carentes, Ephes. 2. v. 1. 2. 3. 12.

Eph. 2. v. 12. 3. 11. Nunc verò olea vera insui, ad populum Dei, ad Hiero-
solyman cœlestem accessimus, adeoq; inter palmigeros
cœlestes per fidem Iesu Christi connumerati sumus. U-
bi iterum admiratione dignum, quod perripit,
& victoriam obtinuit Ecclesia Domini, Regnum-
que istud gentium tenebrarum (cui tot regna,
tot populi, tot nationes orbis terrarum, non tri-
teride una, non olympiade una, non seculo uno,
sed multis temporibus, multis seculis, & longis
ætatibus obsecundaverunt) quod inquam, hoc
Regnum, hunc cultum, & hanc potestatem Sa-
tanæ, ærumnosa, tristis, vaga, & inermis Ecclesia
potenter depreffit, vicit, dejecit, attrivit, ac in ni-
hilum redegit: & quidem non externis armatu-
ris, non pilis, glandibus, ensibus, hastis, pulvere
tormentario, arcubus, bombardis, & arietibus,
non equitum cataphractorum alis, non militum
turmis, non hastatorum & galeatorum exercitu,
neque ullo carnis & sanguinis adjumento: sed
solo oris divini gladio, verbo penetrantissimo, e-
jusque jugi exercitio. Hinc non potentiam tan-
tū Dei, virtutem hanc verbo suo dantis, sed &
immensam ejus misericordiam æstimemus, &
pro gratiosa nostrum ad Regnum Christi aggre-
gatione, gratias indefinenter agamus, in id etiam
atque etiam incumbentes, ne infrugiferi simus,
ne tanquam rami inutiles excindamur, & foras

Exaggera-
tio benefi-
cii istius.

protrusi in ignem conjiciamur, juxta verbum
Christi, Joh. 15. v. 6. *Si quis in me non manserit, e-*
jectus est foras, sicut palme, & exaruit, & colligunt
eos, & in ignem conjiciunt, & ardent. Joh. 15. 6.

XI. Et salvatio ipsa & hymnus tūm hominum *Tota salus*
salvandorum, tūm Angelorum beatorum lucu- *ex mera*
lenter testatur, omnē salutem ex gratia Dei, absq; *Dei gratia,*
nostris meritis & operib. provenire. Dicant enim *absque ope-*
Pontificii, quæ gentilium bona fuerint opera, *ribus & me-*
propter quæ ad participationem beneficiorum *ritis nostris*
cœlestium adoptati sint: Nulla prorsus: si se- *provenit.*
cundū merita cum ipsis egisset Deus, ad ima
Barathri loca universos & omnes relegasset. E-
git autem cum ipsis secundū divitias gratiæ suæ,
& secundū magnam suam misericordiam, atte-
stante Paulo, Ephes. 2. v. 5. & seqq. *Cum essemus*
mortui per delicta, convivificavit nos Deus, una cum
Christo (per gratiam estis servati) simulq; cum core-
suscitavit, & simul cum eo sedere fecit, inter cœ-
lestes in Christo Iesu, ut ostenderet in seculis super-
venientibus τὸν ὑπερέχοντα πλεόν τ' χάριτος:
eminentem opulentiam gratia suæ, benignitate erga
nos per Christum Iesum: Gratia enim estis serva-
ti per fidem. idq; non ex vobis, Dei donum est, non
ex operibus, ne quis gloriatur: Hinc universi cœ-
lites in Apocalypsi nostra exclamant: Salus (ἡ
σωτηρία) ei, qui sedet super Thronum Dei.
Et ideo hymnum gloriæ accinunt, dicentes:
Benedictio & claritas, & sapientia, & gra-
tiarum actio, honor & virtus, & fortitu-
do Deo nostro, in secula seculorum, Amen.
Qua Dei celebratione aliud nihil innunt, quam
Deo propter salvationem & benedictionem ho-
minum deberi gratitudinis & laudis præmium,
quo utique cœlestis Pater, & Filius quoq; Chri-
stus Iesus indignus esset, si juxta Papistarum opi-
nionem salus ab operibus & meritis nostris pro-
priis penderet.

XII. Tandem & hoc observetur: Candidatis
Regni Christi palmas attribui, quas in manibus *Iusti quo-*
habuerint. Scimus enim & alibi justos palmæ af- *modo & cur*
similari, cum præsertim Psaltes ait, Psal. 92. v. 12. *Palma assi-*
Justus ut palma florebit: qua similitudine multa *mi lentur?*
notatu dignissima innuntur: videatur Plinius *Plin. lib. 13.*
lib. 13. cap. 4. & lib. 16. cap. 20. ubi naturam & *cap. 4.*
propriatatem palmarum describit: Nos brevi- *lib. 16. c. 20.*
ter eam ad justorum conditionem accommode-
mus. Palma decus est Judææ: Justi quoque de-
cus ac ornamentum sunt eximium Ecclesiæ. Pal-
mæ folia non decidunt: Justi ad finem & ad mor-
tem usq; perseverant. Palma fructus parit dulcis-
simos: justus & beatus vir itidem similis est fru-
ctiferæ arbori, quæ ad ripam fluminis plantata &
confita est, quæ fructum suum adfert opportuno
tempore, cujus folia non marcescunt, Psal. 1. Pal-
mæ victores decet: Justi quoq; sunt victores, &
quidem longè gloriosissimi. Fide enim & verbo
mundum & Satanam vincunt. Palmæ ponderi
resistunt, & quo magis premuntur, eo magis cre-
scunt: Ita nec fideles ponderi tentationum ac
persecutionum cedunt, sed magis magisque in
pietate sua crescunt & proficiunt: sicut Hierony-
mus in vita Malchi testatur, inquit: *Christi Ec-*
clesia nata & adulta persecutionibus crevit, marty-
riis coronata est. Et Ambrosius lib. 2. de vocat.
Gent. cap. 5. ait: *Freuebant Gentes, irascebantur*
populi, saeviebant Reges, & potestates contradicebant,
superstitiones & totius mundi reluctabantur errores,

Y

sed

sed de resistentibus, furentibus, persequentibus populum suum Christus agebat, & per vincula & supplicia mortemq; Sanctorum roborabatur fides, vincebat veritas, perq; universum mundum Dominici agri segetes multiplicabatur ubertas. Tanta enim desuper prebebatur constantia fidei, fiducia spei, fortitudo tolerantia, ut ille ignis dilectionis, quem in cordibus fidelium Spiritus S. accenderat, nullo modo ab opprimentibus posset extinguere. Cum & qui cruciabantur, vehementius inardescerent, & qui saeviebant, eandem, quam persequabantur, flammam sapere conciperent. Hæc de parte capitis priore: Sequitur nunc

Pars posterior:

Ubi ex ordinatione Filii Dei ostenduntur Johanni Martyres, & alii Sancti, qui ex afflictionibus vitæ hujus liberati, ad perfectam beatitudinem pervenerunt: de iis audit Johanens quærentem unum ex Senioribus, & ipsi dicentem: *Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt, & unde venerunt?* Quasi dicat: Vide ne Johannes candidatos istos, qui stolis albis amicti sunt, & palmas in manibus gestant? Scisne, qui & quales sint, ac unde venerint? Quærit autem Senior, non discendi, sed docendi causa: Nam cum Johannes responderet: *Κύριε, οὐ οἶδας, Domine, tu scis*: ideoque ignorantiam suam profiteretur, mox Senior Johannem erudit, inquit: *Hi sunt, qui venerunt ex afflictione magna: & laverunt stolas suas, & dealbaverunt eas per sanguinem Agni*: innuens, licet in vita terrena multis & gravissimis obnoxii tribulationibus, angustiis & calamitatibus, coram mundo etiam omnium abjectissimi & despectissimi habiti fuerint, & de felicitate eorum multi ex carnali judicio desperarint: tamen passiones eorum, nunc in statum longè gloriosum converti: postquam ex magna Antichristi & cæterorum hostium afflictione venerunt: & stolas suas, utpote à peccato originali, & delictis quotidianis, in vita corporali, maculatas laverunt, & in sanguine Agni dealbaverunt: ideo ad tantam beatitudinem jam exaltantur: I. enim *sunt ante Thronum Dei*, & visione exoptata faciei ejus fruuntur, *1. Cor. 13. v. 12.* II. *Serviunt ei die ac nocte in templo ejus*: hoc est, dulcissimis illis recreantur operis, dum in interiore cœlorum sanctuario æternum Deum indefinenter die ac nocte collaudant & glorificant: sibi que gratulantur, quod cum universo Angelorum exercitu, in tabernaculo Domini coram facie ejus stare, & ipsi ad nutum servire ac ministrare possint. III. *Qui sedet in Throno, habitat super illos*: hoc est, Deus familiarissimè cum Sanctis conversatur: & ex cohabitatione illa, ingenti luce, lætitia, justitia & sanctitate beatiperfunduntur & explentur. IV. Ex Esaia cap. 49. v. 10. hanc felicitatis partem recitat: *Non esuriunt neque sument amplius*: hoc est, omnibus desideriiis abundè & perfectissimè potentur, adeo quidem, ut nihil amplius optaturi sint: cum se ad absolutissimum beatitudinis gradum pervenisse, intellexerint. V. *Non cadet super illos Sol, neque ullus aestus*: hoc est, nulla calamitate, nulla Dei ira, nullo gehennæ metu, nullo conscientie morfu, nulla Satanæ tentatione amplius affligentur. VI. *Quia Agnus, qui in medio Throni est, regit illos*: hoc est, in sanctitate & felicitate confirmabit. VII. *Et deducet illos ad vivos fontes aquarum*:

hoc est, manare faciet Dominus ad ipsos omnium rerum cœlestium exuberantiam: dabit honoris, gloriæ, gaudii que æternam, perennem ac absolutam possessionem. VIII. Et quia in terris ob multas variasque causas sæpius lachrymati sunt: nonnunquam suorum peccatorum: vel calamitatum: vel mundi pravitatis: vel aliorum malorum recordati: Idcirco & hac in parte Matris operam Dominus æmulabitur, abstersurus strophilo bonitatis suæ lachrymam, & quidem omnem (πᾶν δάκρυον) ab oculis eorum: sicut Esaia cap. 25. v. 8. prædixit. Et sic opinor, versiculorum quinque sensum satis esse perspicuum: nihil enim ferè difficultatis hic deprehenditur: Labet tamen B. Augustini meditationem suavissimam in Lectoris gratiam apponere: is Tomo decimo Serm. 11. de Sanctis, fol. 1189. sic scribit: *Dicit Johannes: Stabant ante Thronum in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palmas in manibus eorum*: stant enim modò ante Thronum Dei coronati, qui quondam ante thronum judicum terrenorum jacebant pœnis astricti. Stant in conspectu Agni, nulla ratione illic à contemplanda ejus gloria separandi, à cujus hic amore nec per supplicia poterant separari: stolis fulgent albis, & palmas in manibus habent, quia præmia in operibus habent, dum corpora, quæ pro Domino ignibus ustulari, à bestiis dilacerari, flagris absumi, per præcipitia dissolvi, ungulis abradi, omnimodo pœnarum genere passi sunt dissipari: per resurrectionem glorificata recipiunt. Et clamabant, inquit, voce magna, dicentes: *Salus Deo nostro, qui sedet super Thronum, & Agno*: Magna voce salutem Deo decantant, qui magna gratiarum actione recolunt, non sua se virtute, sed ipso auxiliante tribulationum impugnantium superasse certamina. Dicit iterum eorum & præteritos agones, & coronas describens perpetuas: *Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, & laverunt stolas suas, & dealbaverunt eas in sanguine Agni*: ideo sunt, inquit, ante Thronum Dei, & serviunt ei die ac nocte in templo ejus. Non est laboriosa, sed amabilis & optanda servitus in Dei laudibus perpetuo assistere. Dies quippe & nox, non vicissitudinem temporis propriè, sed perpetuitatem tropicè significant: Nox enim non erit illic, sed dies una melior in atris Christi, super millia: in qua non plorat Rachel filios suos, sed absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum: datq; vocem lætitiæ ac salutis æterna in tabernaculis justorum, qui vivit: & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

Scrupulus.

Quæritur autem, an hic de Martyribus tantum, hoc est, de iis, qui sanguinem suum pro veritate profuderunt: an verò de aliis etiam fidelibus Johannes loquatur: Variant enim interpretes: rō & alii Nonnulli ad Martyres, qui in Antichristi persecutione martyrio afficiuntur: nonnulli ad quosvis pios & fideles verba hæc respicere arbitrantur. Et si verò nulla opinio per se veritati divinæ adversatur: tamen non est dubium, quin beatitudinem istorum cœlicolarum pro solatio omnium piorum in hac vita afflictionibus obnoxiorum, Spiritus Sanctus hic depinxerit, & ad patientiam in ferendis tribulationibus quasi instigare & commonefacere nos voluerit: ut ut enim afflictio nostra in hoc mundo magna sit: majorem tamen longè recreationem & refocillationem fore in vita æterna: Ad omnes enim justos per-

Augustinus
Tom. 10.

Serm. 11. de
Sanctis, fol.
1189.

1. Cor. 13. v. 12.

Esa. 49. 10.

An felicitas
ista tantum
Martyri-
bus, an ve-
l aliis
fidelibus ex-
pectanda
sit?

Ps. 34. 20. Vincet illud vatis Regii, Psal. 34. v. 20. Multa tribulationes iustorum: & Apostoli Pauli, Actor. 14. v. 21. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei: & 2. Tim. 3. v. 12. OMNES, qui volunt pie vivere in Christo Iesu, persecutionem patientur. Et hoc modo omnes verè pii, ἐν πλάτῃ, Martyres dicuntur: Nam quòd à nonnullis urgentur verba: *Laverunt stolas in sanguine: & inde concluditur, hic de Martyribus κατ' ἐξοχὴν sic appellatis dici, qui hi stolas suas in sanguine lavare soleant.* Respondetur: Vacillare istam collectionem, quia non dicitur, quòd lavent stolas in sanguine suo, sed in sanguine Agni: Omnes verò pii & fideles in sanguine Agni lavant & mundant se: Ergo ad solos Martyres proprie sic dictos, pronuntiatum istud restringi non potest: Neque valet elusio, per sanguinem Agni hìc denotari sanguinem Martyrum: qui sanguis Agni ea ratione vocatur, quatenus Martyres membra sunt capitis Jesu Christi: & qua ratione Christus ad Saulum dicebat: *Saul, Saul, quid me persequeris?* cum tamen Ecclesiam tantum persequeretur. Nimis contorta & dura est hæc explicatio: immò potius singulari studio videtur Spiritus Sanctus lotionem stolarum SANGUINI AGNI tribuisse: ut congrueret ejus assertio cum universa scriptura, quæ hoc ipsum vel centies disertè fatetur. Adde, quòd ἐπεὶ ὁ Θεός ἐστι, statuere, quasi *Martyres per & propter sanguinis sui effusionem dealbentur ac mundentur*: Nullius hominis in terra sanguis immundum corpus dealbare & lavare, hoc est, peccata delere, & conscientiam sanctificare potest: *Solus sanguis Filii Dei Domini nostri Jesu Christi eam habet virtutem, ut emundet nos ab omni peccato, 1. Joh. 1. v. 7. 1. Pet. 1. v. 19. Hebr. v. 28. Et hæc de Quæstione, vel dubio Scrupulo, dicta sunt.*

Solus sanguis Christi stolas dealbare potest.

1. Joh. 1. 7. 1. Pet. 1. 19. Hebr. 9. 29.

Nota locorum communium.

I. Quòd Senior docendi causa quærit ex Johanne, qui illi sint, quos stolis albis amictos vidit, eo docemur, methodum istam auditores & lectores per Quæstiones & Responsiones informandi, perquam utilem & commodam omnibus iis esse, qui docendi munere publico funguntur: Christus certè sæpius interrogasse legitur discipulos suos, ut ansam & occasionem haberet, tum profectus ipsorum explorandi, tum plenius & planius erudiendi & informandi: perinde ut Pædagogus querendo commissos fidei suæ discipulos instruere solet: Joh. 6. v. 5 virtutem suam volens ostendere Christus, quærit: Vnde ememus panes, ut manducent isti? Cupidè ergo & nos profectum in cognitione Dei apud auditores nostros promoveamus, & nos ad captum eorum, methodo facili ac perspicua, accommodemus.

Per Quæstiones & Responsiones docere, perquam commodum & utile est.

Joh. 6. 5.

In cælis plerique articuli fidei, immò omnes, demum perficere discuntur.

Viamur in arduis quæstionibus,

scit. In articulo de Persona Christi, si quærant *responsione* Sacramentarii, quomodo Christus juxta utramque naturam verè ubique & omnibus in locis totius orbis, non tamen localiter, præsens esse potest: cum aliàs corpus humanum non nisi in uno loco præsens esse queat? Iterum rectè respondetur: *Dominus scit.* Et sic porro in omnibus articulis, præsertim si ratio humana interrogat: quomodo corpus hominis vel incendio in cineres redactum, vel à bestiis discerptum, vel à piscibus marinis absorptum: vel aliis modis corruptum, olim in novissimo die resurget, & quidem illud ipsum corpus quoad substantiam? Respondetur: *Dominus scit.* Dubitare autem & negare meritò cessò, cum vel dicentem vel facientem Deum cogito: qua de re notentur memorabiles Patrum sententiæ. D. Augustinus de hæresib. *Multum adjuvat cor fidele, nosse quid credendum sit: etiam si dispiciendi facultate, quæ contra obijciuntur, refutare non possit.* Fulgentius ad Donatum: *Hoc in te præmitis laudo, quia si tibi non fuit tanta respondendi facultas, permansit tamen in corde tuo firma veritatis credulitas: Non enim omnes, qui Christi participes sumus, etiam respondendo possunt defensare, quod credunt: sed etiam illa pars est victoria, ut quando quis sermone non potest defendere veritatem, fidei tamen corde devitet errorem.* Justinus in expositione fidei: *In certaminibus fidei profiteamur, nos ignorare τὴν ἐν ἀρχῇ γινώσκον veritatis, & hac potissima pars est victoria.* Ibidem: *Quando hesito, & respondere non possum, tunc mysterii Christianorum θαῦμα ἀναπαύω, τὰ ἡμέτερα ὑπὲρ νῦν, ὑπὲρ λόγον, ὑπὲρ κατὰ λόγον κτιστῆς φύσεως.* Idem: *Ἀποδείξας πίστις ὁπλιεύτω μὲν.* Et amplius: *Τὰ ὑπὲρ φύσιν, ἐν τῇ φύσει γινόμενα, καὶ τὴν θεῖαν δυνάμιν, ἀδυνατῶν, καὶ τὸν λόγον τῆς φύσεως ποιήσασθαι τὴν ἀδυνατίαν.* Theodoretus ex D. Ambrosio: *Nostrum est credere, Dei verò scire.*

Augustinus

Fulgentius

Justinus

III. Non oblivioni dantur afflictiones piorum, sed in altera etiam vita memorantur: absque omni tamen dolore: juxta illud: Meminisse dulce est, quod durum fuit pati. Hic enim de Sanctis affirmatur, quòd in afflictione magna fuerint: perinde sicut supra Dominus ad Angelum Ecclesiæ Smyrnenfis dixit: Scio afflictionem tuam, Ap. 2. v. 9. Ubi simul notetur, eam juxta voluntatem Dei, sortem esse piorum in hac vita, ut affligantur, plurima patiantur, conformes imagini Filii Dei reddantur, Rom. 8. v. 29. Adeoque passiones Christi in corporibus suis experiantur, Coloss. 1. v. 24. Hoc Paulus innuit, cum se stigmata Christi in corpore suo portare scribit: Gal. 6. v. 17. Quapropter, si Christum oportuit pati, & sic intrare in gloriam suam. Luc. 24. v. 26. Nobis etiam non molestum sit, crucem ipsius tollere, & eum sequi, Disertè enim loquitur apud Lucam cap. 14. v. 27. Qui non bajulat crucem suam, & sequitur me, non potest meus esse discipulus. Huc pertinet gravissima Apostoli ad Hebræos exhortatio, capite 12. v. 2. & seqq. Respicite ad fidei ducem & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio pertulit crucem, ignominia contempta, & ad dextram Throni Dei consedit. Reputate enim, quòd is talem sustinuerit à peccatoribus adversus se contradictionē: ne defatigemini animis defecti (μὴ νάμῃτε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυομένοι) oblii estis exhortationis, qua vobis tanquam filiis loquitur: Fili mi, ne neglexeris correptionem Domini, neque deficias, cum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit: Si castigationem sustinetis, vel-

Deus non obliviscitur afflictionem nostrarum.

Ap. 2. 9.

Rom. 8. 29.

Col. 1. 24.

Gal. 6. 17.

Luc. 24. 26

Luc. 14. 27.

Heb. 12. 2. 3

& seqq.

ut filius sese vobis offert Deus. Quis enim est filius, quem non castigat pater? Quod si alieni estis a castigatione, cuius participes sunt omnes, igitur spurii estis, & non filii. Itaque cum carnis nostrae patres habuerimus, πατέρες, castigatores, & reveriti sumus illos: annon multo magis subiciemur Patri spirituum, & vivemus? Atque illi quidem ad paucos dies pro arbitratu suo nos erudiebant, hic autem ad commodum, in hoc ut impertiat nobis sanctimoniam suam: omnis autem castigatio in praesens quidem non videtur esse gaudium, sed molestia: at postea fructum tranquillum reddit iustitiae iis, qui per illam fuerint exercitati. Hæc Apostolus. Roboratur solatium nostrum in cruce ex hoc etiam, quod Senior ait: Venerunt

Afflictiones
nostra finem
habent.

ex afflictione magna: & hisce verbis finem habere tandem afflictiones nostras innuit: Tunc enim nullus erit amplius dolor, nulla afflictio, nulla crux, nulla calamitas: Quin potius Crucigeri patientes in summam tandem veniunt requiem, ex miseria in gloriam, ex carcere in regnum, ex vinculis in libertatem, ex mortis in vitam: adeoque non tantum illud Prophetæ verum est, Psal. 34. v. 20. *Multa tribulationes iustorum*: sed & hoc, quod statim subiungit: *& de his omnibus liberabit eum Dominus*. Ratio quidem nostra & mundus infans derident spem nostram: nos autem scimus, ex visione ista Johannis, quod & hac in parte spes non confundat, Rom. 5. v. 5. *ἡ ἐλπίς καὶ καυχούμεναι*: olim serio, sed nimis sero impii agnoscent, calamitates, quas sustinimus, nihil obstitisse, quò minus ad beatitudinem æternam à Deo promoveremur: sicut libellus Sapientiae cap. 5. v. 1. & seqq. pulchrè testatur his verbis: *Tunc stabunt iusti in magna constantia adversus eos, qui se angustaverunt, & abstulerunt labores eorum: Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperata salutis, dicentes inter se, & poenitentiam agentes, & pra angustia spiritus gementes: Hi sunt, quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperii: Nos insensati vitam illorum aestimabamus insaniam, & finem illorum sine honore: ecce quomodo computati sunt in filios Dei, & inter Sanctos fors illorum est? Ergo erravimus à via veritatis, & iustitiae lumen non luxit nobis, & sol intelligentiae non est ortus nobis.*

Gemino re-
spectu o-
mnes homi-
nes coram
Deo im-
mundi sunt
& sordidi.

Psal. 51, 7.
Prov. 20, 9.

IV. Cum de Sanctis dicitur, lavisse eos stolas suas, & dealbasse in sanguine Agni: inde evidenter colligitur: nos immundos esse: & quidem ratione peccati originalis, ex immundo semine ipsi quoque immundi nascimur, fatente Regio vate, Psal. 51. v. 7. Et Salomone, Prov. 20. v. 9. *Quis potest dicere, mundum est cor meum?* Inquinamur verò peccatis etiam actualibus, sicut Davidis exemplo constat, qui vehementer se & homicidio & adulterio conspurcavit: unde & Esaias foeditatem ac immundiciem nostram sic describit, cap. 1. v. 6. *A planta pedis usque ad verticem, non est in eo sanitas: vulnus & livor, & plagatumens.* Et v. 18. *Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana dealbabuntur.* Et v. 15. *Manus vestra sanguine plenae sunt.* Et Ps. 51. v. 2. *peccata sua David quoque sordibus comparat, dum se ab iis mundari & lavari orat.* Ne ergo credamus iis, qui carni nostrae blandiuntur & adulantur, quasi nullae nobis in hac vita sordes adhærerent: sat pro dolor superest sordium: adeo quidem, ut omnes etiam iustitiae nostrae similes sint panno sordidissimo menstruatae mulieris, Esa. 64. v. 6. Facti su-

Errant ergo
Pontificii,
natura no-
stra mundi-
tatem tri-
buentes.

mus, ut immundi omnes, & quasi pannus menstruatae, universae iustitiae nostrae: Et obsecro, an non pracones illi nostrae naturae, Pontificii, seipsos confodiunt & jugulant, cum tot ablutiones, tot purgationes, tot satisfactiones, hominibus suis imponunt? Ad quid iis opus, si immundi non sunt? Si naturalia integra & pura remanserunt?

V. Discamus autem, quomodo verè & efficaciter à sordibus nostris purgari & lavari queamus, ita ut olim ad thronum Dei nostri admittamur, & ibi stolis albis amicti, æternæ beatitudinis participes redamur: Judæi aqua se & sanguine hircorum lavari putabant. Gentiles itidem peccatorum sordes aqua ablui posse somniabant: sicut Cicero pro Roscio ait: Quæ violata sunt, mari expiari. Et Euripides: *Θάλασσα κλύσῃ πάντα τὰ ἀνθρώπων κακὰ*. Mare abluit omnia hominum mala. Unde & Pilatus tradito Christo manus suas abluit, & se purgari hoc modo, planè statuit. Verum hæc lotiones omnes ac universae perquam sunt superstitiosae, & fundamento verbi divini planè destitutæ. Nos hinc emundationem & lotionem stolarum unicè sanguini Christi Jesu assignari percipimus: quod & alibi vel centies fit: præ aliis testimoniis eminent sequentia: Act. 20. v. 28. *Deus redemit Ecclesiam sanguine suo.* Rom. 3. v. 25. *Deus proposuit Christum propitiationem, per fidem in sanguine eius.* 1. Joh. 1. v. 7. *Sanguis Filii Dei emundat nos ab omni peccato.* Psal. 51. v. 4. *Domine Deus, lava me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me.*

Et vers. 9. *Aspergas me Domine hyssopo, & mundabor: Lavabis me, & super nivem dealbabor.* Heb. 9. v. 14. *Sanguis Iesu Christi, qui per Spiritum æternum se obtulit immaculatum Deo, emundat conscientiam vestram.* Credimus igitur firmissimè, nulla alia ratione à peccatorum sordibus nos purgari, quam per sanguinem Agni Dei, Domini Jesu Christi. Quo fundamento posito statim corrui & collabitur totus Pontificiorum furnus purgatorius: corrui omnes indulgentiæ, omnes satisfactiones poenitentiarum, & similia, quæ in Patu ad decipiendos homines ficta fuerunt. Inprimis verò blasphemum commentum est, de aqua benedicta, exorcizata & lustrali, quâ Papistæ peccata hominum ablui & deleri, adeoque stolas mundari & dealbari statuunt: sicut ex Gulielmi Durandi, Mimatensis Episcopi, Rationali lib. 4. cap. 4. num. 1. & 2. pag. 95. & 96. videre est, ubi sic ait: *Sacerdos in dominicis diebus celebraturus, alba & stola paratus, prius, quam planetam induat, ut liberius vacare possit, aquam ex institutione Alexandri Papæ Primi benedicit, Altare, Ecclesiam & populum aqua benedicta conspergit, ut omnis spirituum immundorum spurcitia, iam de habitaculo, quam de cordibus fidelium propellatur.* Hæc enim virtus, aquæ exorcizatae inest, & etiam, quia omnis Christianorum populus, baptismatis Sacramento renatus, ita ministerio aquæ tota renatorum corpora diluit, sicut sanguis Agni à prisco populo ad repellendum percussorem in postibus ponebatur: unde in Canone Alexandri sic legitur. *Aquam sale aspersam populis benedicimus, ut ea cuncti aspersi SANCTIFICENTVR & PURIFICENTVR: quod & omnibus Sacerdotibus faciendum esse mandamus: Nam si cinis vitulae aspersus sanctificabat populum atque mundabat, scilicet à venialibus, multo magis aqua, sale aspersa, divinisque precibus sacrata, populum sanctificat atque mundat à venialibus: & si sale aspersa per Eliseum sterilitas aquæ sanata est, quanto magis divinis precibus*

Solo sangui-
ne Christi à
sordibus no-
stris mun-
damur &
purgamur.
Act. 20, 28.
Rom. 3, 25.
1. Joh. 1, 7.
Psal. 51, 4, 9.

ἐλεγχῶ
adversus a-
quam Pon-
tificiorum
lustralem.

G. Durand.

bus sacratum sal sterilitatem auferit rerum humanarū & coinquinatos sanctificat & purgat, & cetera bona multiplicat, & insidias Diaboli avertit, & à phantasmatis versutis homines defendit. Hæc Durandus.

Obsecro Lector, annon prodigiosè blasphemus hic homo est in sacratissimum sanguinem Jesu Christi, cui in solidum purgatio & mundatio cordium nostrorum competit: eam verò adulator & parasitus ille Romanus, aquæ exorcizatae transferribit: Jam verò chorus cœlestium Candidatorum, à Seniore stolas suas lavasse dicitur, non aqua sale aspersa, sed sanguine Agni: Ideo & nos magis huic Seniori, quam vel Durando, vel aliis Papæ mancipiis credimus. Conatur quidem ex aspersione Judaicis, Num. 19. & Veteris Testamenti promissionibus evincere, virtutem sanctificandi aquæ ipsorum lustrali inesse, inprimis quia Ezechielis c. 36. dicatur: *Aspergam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus immunditiis vestris, & dabo vobis cor novum, & spiritum novum in vobis.* Verum à τὰ αἰδούτως planè ac infusè, ejusmodi loca, ad palliandam superstitionem Papisticam allegantur: purgationes enim quod attinet Leviticis, de iis valet Christi pronuntiatum, Matth. 11. v. 13. *Lex & Propheta usque ad Iohannem.* Et Apostoli ad Hebræos cap. 9. v. 9. & 10. *Cultus Mosaicus parabola est temporis instantis, juxta quam munera & hostia offeruntur, quæ non possunt juxta conscientiam perfectum facere servientem, solummodo in cibis & in potibus, & variis blasphematis, & iustitiis CAR-*

NIS usque ad tempus correctionis impositis. Et v. 12. inquit Apostolus: *Cinerem vitulae aspersum, inquinatos sanctificasse tantum ad emundationem carnis.* Cap. 10. v. 1. *Umbram habuit lex futurorum bonorum, non ipsam substantiam rerum.* A Leviticis ergo & corporalibus illis emundationibus ad spiritualem ablutionem ac sanctificationem perquam ineptè concluditur. Ad promissiones verò de aqua, mundante corda nostra, brevissimè respondetur: Spiritum S. nonnunquam aquæ mundæ comparari, nonnunquam verò ad Sacramentum Baptismi respici. De priori similis locus valdè illustris extat, apud Johan. 4. v. 13. & 14. ubi Christus ad mulierem Samaritanam ait: *Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: Et aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Ubi secundum omnes interpretes, Christus per aquam vivam, Spiritum Sanctum intelligit: sicut & Johan. 7. v. 38. dicit: *Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aqua viva. Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* De posteriori nemo dubitat inter orthodoxos, Baptismi sive lavacri aquæ virtutem & efficaciam esse eam, ut emundet nos à peccatis: & eò tùm Prophetarum oracula, tùm Apostolorum testimonia directæ sunt: Quod si Papistæ aquæ suæ exorcizatae & lustralis auctoritatem similiter ex perspicuis & solidis scripturarum fundamentis adstruere poterunt, protinus ad stipulantes nos ex asse habebunt: sin minùs, quòd fidem commentis ipsorum denegamus, haud succensebunt. Sed dicat quis, si aqua Baptismi mundare & lavare nos potest, nec tamen ista mundatione, sanguinis Christi virtuti quicquam derogatur, cur non & de aqua lustrali Pontificia idem statuitur? Respondeo ex Catechesi nostra: Baptismum non constare ex aqua nuda

& sola, sed ex aqua à Deo instituta, & cum ipsius verbo copulata: insuper nec aqua baptismi per se sanctificat: sed quantam quantam virtutem obtinet, ex sola Dei ordinatione, dispositione & institutione habet: quâ verò aqua lustralis Pontificia caret: Insuper synecdochicòs aqua in Baptismo sanctificare & lavare dicitur. Certum enim, quòd & Spiritus S. Johan. 3. v. 5. & sanguis quoque Jesu Christi pars sit baptismatis nostri essentialis, dicente Apostolo, 1. Joh. 5. v. 6. *Hic est, qui venit per aquam & sanguinem, Iesus Christus, non in aqua solum, sed in aqua & sanguine: adeo, ut in Baptismo sanguis Jesu Christi per organon seu elementum externum, aquam videllcet, nos purget ac emundet à peccatis nostris. Valeant ergo, & in malam crucem abeant, omnes commentitiæ illæ Romanensium purgationes & emundationes, sive hic per missas, vigiliis, flagellationes, indulgentias, vota monastica, aquæ lustralis asperionem: sive illic in Purgatorio per animarum passionem, per suffragia vivorum, sive per alia media fieri dicantur: Apud nos consistit invicta & inconcussa assertio: Sanguis Iesu Christi emundat nos ab omni peccato.*

VI. Monemur verò simul, ut non tantum ex hac stolarum lotionem & dealbationem horrendam peccatorum fœditatem agnoscamus, quæ non nisi ipso Agni Jesu Christi sanguine abluì potest: verum etiam, ne in posterum vestem nostram iniquitatibus contra conscientiam iterum inquinemus, non more porcorum in cœno rursus nos volutemus: aut canum instar ad vomitum redeamus, 2. Pet. 2. v. 22. Christus enim peccati minister non est, Gal. 2. v. 17. quin potius sanguine suo sic à peccatis nos mundat & liberat, ut imposterum justitiæ serviamus, & piè ac justè vivamus, juxta Pauli testimonium, Rom. 6. v. 19. *Liberati à peccato, servi facti estis justitiæ: Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestrae, sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibite membra vestra servire justitiæ in justificatione.* Et 1. Cor. 6. v. 11. *Immundi fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis, in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in Spiritu Dei nostri.* Et v. 20. *Empti estis pretio magno: Glorificate ergo & portate Deum in corpore vestro.*

VII. Lætissima & felicissima catastrophe, quam Sancti post exantlatas vitæ hujus ærumnas & miseras experiuntur, probè est observanda. In singulis enim verbis & membris, singula latent pondera, ad degustandam felicitatem summam vitæ æternæ commodissima. Et quidem status Sanctorum per similitudinem quandam adumbratur, ductam ab ovibus, quarum optima est conditio, & beatus quasi status, si à tali regantur pastore, qui eas nec esurire, nec sitire, nec Solis ardore, nec frigoris intemperie affligi, nec luporum aliarumve bestiarum incurfibus infestari sinat: sed optima & copiosa eis præbet pascua, & ad liquidas salubresque ducit aquas, ubi poterunt, abluantur & recreentur. Talem Sanctorum fore in cœlis felicitatem, Senior affirmat: & singula membra singulis humanarum afflictionum casibus, quasi opponit: Hic mundo ingrato, quin & peccato nonnunquam servivimus: illic Deo uni & soli servivimus: Hic lassus in cultu exhibendo fuimus, illic sine omni defatigatione in perpetuum Domino servivimus: Hic in tabernaculis

1. Joh. 3, 5.

1. Joh. 5, 6.

Ne inquinea-
mus tamen
vestem no-
stram.

2. Pet. 2, 22.

Gal. 2, 17.

Rom. 6, 19.

1. Cor. 6, 11.

Status bea-
torum in
vita æter-
na longè fe-
licissimus e-
rit.

Oppositio
status no-
stri terreni
& cœlestis.

Status bea-

pec-

Ezech. 36.

Quid de
Purgationi-
bus Leviti-
cis statuen-
dum.

Matth. 11, 13.

Heb. 9, 9. 10.

Quid per a-
quam mun-
dantem
scriptura
intelligat?

Joh. 4, 13.

Joh. 7, 38.

Ezech. 36.

Zach. 13.

Johan. 3.

Ephes. 5.

1. Pet. 3.

Tit. 3.

Obiectio
Pontificio-
rum.

Responsio.

corum de-
scriptus?
1. Privatis
vè.

peccatorum substitimus: Illic in atriis & palatiis Dei nostri augustissimi erimus: & ante Thronum Majestatis divinæ gloriosissimum, reverenter stabimus: Hic peregrinati quasi sumus à Domino, & visus ille fuit procul esse à nobis, illic habitabit super nos, & societate beatissima nos recreabit: Hic & panem corporalem & spiritua-lem esurientes desideravimus, illic non amplius esuriemus, non amplius sitiemus, sed omnium rerum perfectissimam abundantiam habebimus, Deus enim erit omnia in omnibus: Hic calore crucis & æstu calamitatum urebatur, illic non cadet super nos ullus æstus: nota bene: ullus æstus, adeoque nec æstus ficti Pontificiorum purgatorii, quod hisce verbis ceu fulmine potenti prosternitur. Et hæcenus privatione malorum omnium, quorum Sancti in cælo expertes sunt, & æternum erunt, beatitudinem ipsorum Senior proposuit: eandem verò per excellentiam quoque & copiam declarat bonorum, quibus in cælis fruuntur, inquit, quod Agnus eos pascit, ad fontes vivos aquarum deducat, & matris instar blandissimæ OMNEM lachrymam ab oculis eorum absterget, hoc est, omnem mœrorem in immarcescibile gaudium convertat. Quis non ex animo tripudiet, super hac æternæ vitæ beatitudine? Quis non summo desiderio eam exspectat? Quis non patienter omnem crucem & calami-

tatem ferat? Utique non condignæ sunt passionēs nostræ, tantæ gloriæ & felicitati, quæ tunc revelabitur in nobis, Rom. 8. v. 18. Non mirum igitur Paulum cupisse dissolvi, & esse cum Christo, Philip. 1. v. 23. Non mirum, Davidem ad domum Domini, sicut cervus ad fontes aquarum, anhelasse, Ps. 42. v. 1. & seqq. Illic enim omnium malorum absentia, & omnium bonorum affluentia: illic nihil deest, nihil obest: illic implentur vultus lætitiæ, & delectationes vigent in dextera, usque in finem, Psal. 16. v. ult. Illic repletur os nostrum gaudio, & lingua nostra exultatione. Illic, qui seminabant hic in lachrymis, in exultatione metent: & venientes venient, portantes manipulos suos, Psal. 126. v. 1. & seqq. O augustum tantæ societatis consortium! O desideratissimum pietatis præmium! O ineffabile paratum nobis gaudium!

Gratia sit Domino Jesu Christo, Pastori fidelissimo, qui aditum ad hanc felicitatem acerba sua passione, & gloriosa resurrectione impetravit. Is sancto suo Spiritu nos usque ad finem vitæ regat, & tandem beatitudinis hujus participes faciat: quam hominis mortalis oculus nondum vidit, auris non audivit, & quæ in cor hominis non venit. Ipsi, cum Patre & Spiritu Sancto, sit laus, honor & gloria, in secula seculorum, AMEN.

*Finis Libri secundi Commentariorum in Apocalypsin
B. Johannis Theologi.*

IN NOMINE JESU.

COMMENTARIORUM IN APOCALYPSIN BEATI JOHANNIS, Liber Tertius.

Aggressurus Commenta-
riorum partem tertiam, Te
Phosphore summe, **I E S V**
CHRISTE, humiliter pre-
cor, retege mihi oculos, ut
intuear, & rectè doceam mirabilia tua:
adesto tenuitati meae, & inter has συμπλήγα-
δας felicem cursum concede, indica seruo tuo
revelationem: & ne adversus mentem, vel
veritatem tuam, quicquam hic statuatur, ef-
ficace: hominem peccati, & filium perditio-
nis, Antichristum Romanum, ut penitissime
cognoscamus, ejusque hostes jurati manea-
mus, largire: per, & propter gloriam sacro-
sancti nominis tui, Amen.

CAPUT OCTAVUM.

1. **K**αὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν ὄψαν τὴν ἐκ δόμῳ· ἐξῆντο
σὺν τῇ ἐν τῷ θρόνῳ ὡς ἡμιώρον.

Et cum aperuisset sigillum septimum,
factum est silentium in cœlo, media fer-
mè hora.

2. **K**αὶ εἶδον τὰς ἐπὶ ἀγγέλους, οἱ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐστῆκα-
σι, & εἶδον αὐτοὺς ἐπὶ ἀσάλπιγας.

Et vidi septem Angelos stantes in con-
spectu Dei, & datae sunt illis septem tubæ.

3. **K**αὶ ἄλλος ἀγγελὸς ἦλθε, καὶ ἐστάνη ὑπὲρ τὸ θυ-
σιαστήριον, ἔχων λίβανωτὸν χρυσεόν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ
θυμιάματα πολλὰ, ἵνα δώσῃ ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγί-
ων πάντων ὑπὲρ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσεόν τὸ ἐνώπιον
τοῦ θρόνου.

Et alius Angelus venit, & stetit ante al-
tare habens thuribulum aureum & data
sunt illi incensa multa, ut daret de preca-
tionibus Sanctorum omnium super alta-
re aureum, quod est ante thronum.

4. **K**αὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν θυμιαμάτων ταῖς προσευ-
χαῖς τῶν ἁγίων, ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέλου, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Et ascendit fumus incensorum de pre-
cibus Sanctorum, è manu Angeli coràm
Deo.

5. **K**αὶ εἰληφεν ὁ ἀγγέλ· τὸ λίβανωτὸν, & ἐξέμισεν αὐ-
τὸ ἐκ τοῦ θυροῦ τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν
γῆν· καὶ ἐγένοντο φωναὶ & βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ
σεισμός.

Et accepit Angelus thuribulum, & im-
plevit illud de igne altaris, & misit in ter-
ram: & facta sunt tonitrua & voces & ful-
gura & terræ motus.

Kαὶ οἱ ἐπὶ ἀγγελοὶ ἔχοντες τὰς ἐπὶ ἀσάλπιγας, ἠτοί-
μασαν ἑαυτοὺς, ἵνα σαλπίσωσι.

Et septem Angeli, qui habebant septem
tubas, præparaverunt se, ut tuba canerent.

Kαὶ ὁ πρῶτος ἀγγέλ· ἐσαλπίσει, & ἐγένετο χάλα-
ζα καὶ πῦρ μεμιγμένα αἵματι, & ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν·
& τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκίθη, καὶ πᾶς χορτὸς
χλωρὸς κατεκίθη.

Et primus Angelus tuba cecinit, & fa-
cta est grando & ignis mixta sanguine, &
missa sunt in terram: & tertia pars arbo-
rum concremata est, & omne fœnum vi-
ride combustum est.

Kαὶ ὁ δεύτερος ἀγγέλ· ἐσαλπίσει, & ὡς ὄρος μέγα
πυρὶ καὶ ὀμίχρῳ ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν· & ἐγένετο τὸ
τρίτον τῆς θαλάσσης, αἷμα.

Et secundus Angelus tuba cecinit, &
tanquam mons magnus igne ardens pro-
jectus est in mare: & facta est tertia pars
maris, sanguis.

Kαὶ ἀπέθανε τὸ τρίτον τῶν κτισμάτων τῶν ἐν τῇ θα-
λάσσῃ, τὰ ἔχοντα ψυχὰς & τὸ τρίτον τῶν πλοίων διε-
φθάρη.

Et mortua est tertia pars creaturarum,
quæ erant in mari, quæ habebant animas:
& tertia pars navium interiit.

Kαὶ ὁ τρίτος ἀγγέλ· ἐσαλπίσει, καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ
ὕψους αἰὲρ μέγας καὶ ὀμίχρ· ὡς λαμπρὰ καὶ ἔπεσεν
ὑπὲρ τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν, καὶ ὑπὲρ τὰς πηγὰς ὑδά-
των.

Et tertius Angelus tuba cecinit, & ce-
cidit è cœlo stella magna ardens tanquam
facula, & cecidit in tertiam partem flumi-
num, & in fontes aquarum.

Kαὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ λέγεται, Ἀψινθ· & γίνε-
ται τὸ τρίτον εἰς ἄψινθον, & πολλοὶ ἀνθρώπων ἀπέθα-
νον ἐκ τῶν ὑδάτων, ὅτι ὕπικραν θύσαν.

Et nomen stellæ dicitur absinthium: &
versa est tertia pars in absinthium: & mul-
ti homines mortui sunt ex aquis, quia a-
maræ factæ sunt.

Kαὶ ὁ τέταρτος ἀγγέλ· ἐσαλπίσει, καὶ ἐπλήσῃ τὸ
τρίτον τῆς γῆς καὶ τὸ τρίτον τῆς θαλάσσης καὶ τὸ τρίτον τῶν
ἀσέρων, ἵνα σηγηθῇ τὸ τρίτον αὐτῶν, & ἡ ἡμέρα μὴ
φαίη τὸ τρίτον αὐτῆς, καὶ ἡ νύξ ὁμοίως.

Et quartus Angelus tuba cecinit: & per-
cussa est tertia pars Solis, & tertia pars Lu-
næ, & tertia pars stellarum, ita ut obscura-
retur tertia pars eorum, & diei non luce-
ret pars tertia, & noctis similiter.

13. Καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἀγγέλου πτωρὸς ἐν μεσση-
ρανήματι, λέγοντος· Φωνὴ μεγάλη· Οὐαὶ, οὐαὶ, οὐαὶ
τοῖς καὶ κεύθουσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν
τῆς σαλπιγγος τῶν τετῶν ἀγγέλων τῶν μελλόντων
σαλπίζειν.

Et vidi, & audiui unum Angelum vo-
lantem per medium cœli, dicentem voce
magna: Væ, væ, væ habitantibus in terra,
è cæteris vocibus tubæ trium angelorum,
qui erant tubæ canturi.

ARGUMENTUM ET PARTITIO.

Argumen-
tum libri
terti.

Argumen-
tum capitis
octavi.

Partitio ca-
pituli.

Incipit hic visio, & pars, Libri Iohanniti-
ci, tertia: quæ hæreses & abominationes va-
ria, in primis verò Papistica & Mahometi-
cæ, ob oculos Christianorum ponantur: Ad
hunc enim scopum, & Angelorum tubæ, &
Væ illa sive lamentationes, tendunt. Præsen-
ti capite octavo, septimum sigillum aperi-
tur: & mox in cœlo silentium: mox verò
ejusdem per tubas interruptio animadverti-
tur: prius tamen Angelus adstat, aureum thu-
ribulum habens, & preces Sanctorum ad
DEVM perferens. Nos, textus seriem, καὶ
πὸ δὲ observantes, distinctis membris, caput
istud persequemur: primum, de silentio: de-
indè, de Angelis stantibus in conspectu DEI:
tertiò, de interveniente Angelo illo cum au-
reo thuribulo: tandem de quatuor Angelis
tubicinibus, & singularum tubarum even-
tu, sigillatim dicturi & audituri: Benedicat
proposito nostro Altissimus, per Christum ꝑ E-
SVM, Filium suum dilectum A-
men.

Tractatio.

DE membro igitur primo sic habet textus:
Et cum aperuisset sigillum septimum, fa-
ctum est silentium in cœlo, mediâ ferme horâ.
De hoc silentio, plurimæ & diversissimæ apud In-
terpretes reperiuntur opiniones: ita, ut animus
Lectorum tantâ varietate magis ferè obruatur,
quàm genuinæ sententiæ certus reddatur: no-
strum erit omnia probare, & sensum optimum
retinere. Inter veteres, Ambrosius (quicumque
tandem hic, sive Mediolanensis Episcopus, sive
alius ὁμώνυμος sit) silentium istud, ad nativita-
tem Christi pessimè sic applicat: quia nimirum,
tunc, per Angelos, hominibus Pax & quies an-
nunciata sit: cùm canerent: Gloria in excelsis
DEO, & in terra pax hominibus bona voluntatis:
& quia tempore Incarnationis DEI, Ecclesiæ
pax apud paganos egregiè, ad spatium tamen
duntaxat semihoræ, floruit: idè silentium istud
in cœlo, nihil aliud, quàm mysterium nativitatis
indicare posse. Verum, ad ravim usque, incul-
catum hætenus fuit, Beato Johanni, non reve-
lata, quæ dudum facta & præterita, sed quæ futu-
ra erant. Gregorius & Haymo silentium in cœlo
ad Ecclesiam militantem ita accommodant: cùm
animus iustorum, à frequentia rerum corporalium
& mundanarum, quasi recessum petit, & ad inter-
na devotionis ac contemplationis solitudinem se reci-
pit: tunc fieri silentium quasi quoddam in cœlo, id

est, in Ecclesiâ: sed ad semihoram tantum, quia in
mortalibus hæc vita, animo, quamvis summè renitenti,
obtrudunt se varii cogitationum tumultus: & nulla
Sanctis in terra quies perfecta & continua concedi-
tur: juxta illud Sap. 9. v. 15. Corpus, quod corrumpitur,
aggravat animam, & terrena inhabitatio de-
primit sensum sublimia cogitantem: sed nimis my-
sticam esse hanc interpretationem & longius
quàm decet, à litera eam recedere, saniorum ne-
mo non facilimè deprehendit. Rupertus, per si-
lentium in cœlo, quietem post diem judicii sine fine
futuram indicari putat: ubi & impii quiescent,
hoc est, justos infestare desinent: & pii, plenissimâ
inimicorum suorum ultione factâ, sinem clamoribus
suis ponent. Hæc Explicatio solida non est, cùm
spatium silentii, semihoræ periodo absolvatur:
quies verò cœlestis in omnia secula seculorum
non finiatur: Beda, Anselmus, Ricardus, & alii, pe-
culiarem suam de silentio isto fovant sententi-
am: asserentes, quod requies post interfectum Anti-
christum, in Ecclesiâ militanti futura, hic innuitur:
opus enim habere homines tunc superstites, spa-
tio semihoræ: vel (juxta autorum prædictorum
verba) spatio dierum 45. (quos per semihor-
am notari putant) tùm ut justi, majorem in
modum à persecutore Antichristo afflictati, re-
focillentur: tùm ut ii, qui ab Antichristo dece-
pti, & seducti sunt, in viam revocentur. Per placet
hæc sententia Esauitis: quia tamen, nullo prorsus,
vel præsentis textus, vel aliorum scripturæ loco-
rum fundamento stabilitur: sed unico tantum
illo figmento, de Utopici Antichristi per mille
ducentos & nonaginta dies, tyrannide mittitur
(quod commentum infra suo loco convelle-
mus) idcirco & nos eam, non tantum erroneam,
sed & conculcatione potius, quàm refutatione
dignam judicamus. Superest ex veteribus Lyra,
qui contradicens Interpretibus ferè omnibus, per
silentium non quietem, vel tranquillitatem, sed
persecutionem clanculariam à Juliano Apostata fa-
ctam proponi, statuit. Ex historiis enim patet, quo-
modo Julianus Ecclesiam infectatus sit: nimi-
rùm non apertâ tormentorum & cruciatuum atro-
citate, sed sicut serpens mordere solet in silentio, Ec-
cles. 10. v. 11. Verba autem Lyra sic habent: Fa-
ctum est silentium in cœlo, id est, in Ecclesiâ militan-
te, quæ frequenter in hoc libro cælum nominatur, ut
prædictum est: Iste enim Julianus præcepit Ecclesias
claudere, prohibens divinum officium solenniter celebra-
ri: & si factum est silentium in cœlo, quia tamen Ju-
lianus Apostata parùm imperavit, scilicet anno uno &
sex mensibus, secundum Hieronymum: idè subditur
quasi mediâ horâ. Nam, ipso in bello Persarum inter-
fecto, aperta fuerunt Ecclesiæ, & cæpit religio Chri-
stiana gaudere. Hæc Lyra.

Fateor, silentium in cœlo, haud inconcinne,
ad prohibitionem divini cultus in Ecclesiâ ac-
commodari: Verum, quia persecutiones Paga-
norum, suprâ, peculiari visione, Johanni revela-
tæ sunt: & consequentia verba, de Angelis se-
ptem tubicinibus, nullam planè cùm Juliani ty-
rannide clanculariâ, convenientiam habent: Id-
circo Lyram scopum Dei & Apostoli haud teti-
gisse, credo. Videamus autem, quid recentio-
res, de silentio isto censeant: Nonnulli, Angeli-
cam quandam reverentiam & modestiam, erga tam
sublimia mysteria, per silentium hoc innui pu-
tant: alii, ad clamorem animarum sub altari, vin-
dictam sanguinis sui petentium, retrospiciunt: radi, p. 157.
& στυγν

1. Thess. 5.
Varia expli-
cationes. si-
lentii cœle-
stis.

1.
Ambrosius.

2.
Gregorii,
Haymonis.
Gregor. lib.
30. Moral.
sup. cap. 39.
lobis.

Sap. 9. 15.

3.
Rupertus.

5.
Beda, An-
selmi, Ri-
cardi &
Pontificio-
rum.

5.
Lyra.

Eccles. 10.
v. 11.

6.

7.
Alfonsi Com-
radi, p. 157.

8.
Jacobi Bro-
cardi, p. 115.

9.
Bright-
manni.

1. Sam. 10.
v. 11.
Ps. 107, 29.

Euseb. l. 10.
cap. 1.

Euseb. lib. 1.
cap. 5.

Aurel. Vi-
ctor. de Ca-
sar. part. 2.
Euseb. l. 10.
c. 8, 9. & in
vit. Const.
lib. 1.
Bright-
manni sen-
tentia ex-
cussur.

& οὕτως istam, ad ἡμῶν, de quiete aeterna intelli-
gunt : quæ ob gaudii immensitatem, vix ad se-
mihoræ spatium durare videatur. Ita habet
Alfonsus Conradus, pag. 157. & alii cum ipso multi.
Jacobus Brocardus pagina 115. sic habet: *Existi-*
mo silentium, quod fuit mediâ ferme horâ, fuisse
tempus à predicatione & contentione Savanarola ad
predicationem & contentionem coeptam in Luthero:
quæ desinens duravit, ut vidimus. Judicium esto
penes Lectorem. Brightmannus, recedens à suis
gregalibus, & communi Doctorum interpreta-
tione, Unam non sibi tantum imaginatur, sed &
aliis persuadere cupit, solam propriissimam senti-
am, hisce verbis: *Sigillum septimum sequitur, cujus*
effectum, quod ex apertione nascitur, silentium dicitur,
quod aliquando pro quâvis cessatione usurpatur, ut:
Quare vos siletis in reducendo Rege, id est, quiescitis,
2. Sam. 10. v. 11. nonnunquam tumultui opponitur:
unde sientes fluctus aquarum: Psal 107. v. 29. Cu-
jus generis est hoc silentium factum in cælo, id est, in
Ecclesia in terris, quæ sæpè vocatur à Christo Regnum
cælorum: spatium silentii est quasi semihora: nimi-
rùm admodum exiguum, quod simul penè desineret,
ac inchoaret. Quibus docetur usuram deinceps Ec-
clesiam ad exiguum aliquod tempus felici otio, post-
quam exigerentur aperiri hostes, & ille salutaris An-
gelus Constantinus Magnus ab Oriente exoriretur.
Conjunctum enim est hoc silentium illi crudelium ho-
stium subjugaliorum, quæ sextum caput concludeba-
tur. Communis enim typus, cujusmodi erat totum se-
ptimum caput, seriem rerum nihil interruptit. Atq;
hujusmodi quidem halcyonia tubas illas protinus
excipiebant: Nam Romæ devicto Maxentio per Con-
stantinum & Maximinum in Oriente per Licini-
um, quàm lata dies illuxit Ecclesia per totum terrarum
orbem? Quanta jucunditas erat omnium ordinum,
quanta lætitia, quantus triumphus? Quàm volupe
erat aperiri ergastula, revocari à metallis, solvi pedes
vinculis, cervices securi liberari? Neg, hac solùm,
sed etiam Imperatorem habere, quod nunquam antea
cuiquam vel per somnium cogitare subit: qui summo-
pere studeret, etiam insimul quemq; Christiani po-
minis, omnibus, quibus posset modis, ornare. Merito
triumphat Eusebius verbis psaltis canens: *Agite vi-*
dete opera Jehovæ, ut disponat desolationes in terrâ,
faciens, ut cessent bella usq; ad extremitatem terræ:
arcum perfringat, & truncet hastam, currus combu-
rat igne, lib. 10. cap. 1. Uterq; nunc Augustus tam
Licinius quàm Constantinus, conjunctis studiis, non
modò pacem Ecclesie, sed etiam ornamenta pacis dili-
genter curabat: ut constet ex edictis, editis utriusq;
nomine, Euseb. lib. 1. cap. 5. Sed brevis hæc pax fuit,
atq; revera quidem semihoraria. Nam primùm ipsi
Augusti vix unum triennium concordabant: deinde
statim post reconciliatam gratiam apertè grassaba-
tur Licinius in Christianos, & universam interne-
cionem moliebatur. Accessit intestinum bellum, quod
inter Præsides Ecclesie, ipsos Episcopos exarsit: qui
vacui ab omni metu communis hostis ruebant alii in
alios verborum telis, quasi caderet quietis, simul atq;
pravitate ejus vel primis labris gustassent. Vide
Aurel. Victor. de Cæsar. part. 2. Euseb. lib. 10.
cap. 8, 9. Et in Vit. Constant. lib. 1. ad finem, &
initium secundi. Hæc Anglus. Ego sanè, silentio
Apocalyptici silentii interpretationem istam
præterissem, nisi ita Canonicam, obrudi quasi,
universæ Ecclesie animadvertissem, ut piacu-
lum fuerit, aliter sentire. Largior, pulchrè semi-
horariam quidem, ad tranquillitatem Ecclesie,

sub Constantino qualemcunq; accommodari,
neque primus ita applicat Brightmannus: fecere
ante hæc id alii etiam, & quidem orthodoxi
Theologi: liberè tamen, & non nisi eâ ratione,
quâ alia loca scripturæ, ad scopum Autoribus
præfixum, per ἀναγωγὴν vel per ἀλλογεῖαν acco-
modari solent. Anglus verò, propriè silentium
istud ad Constantini tempora respicere asserit:
nullo planè alio, quàm imaginatione cerebri sui,
nixus fundamento. Novit Altissimus non odio
personæ hæc à me proferri: sed ut commonefa-
ciam duntaxat Theologiæ studiosos, ne omnia
Sacramentorum, & inter illos, hujus etiam
Angli dicta & pronuntiata, pro oraculis habe-
ant. Obsecro enim, quàm ob causam capi-
tis octavi initium, potius cum fine sexti capi-
tis, quàm cum præcedente septimo conjungit?
Annon hoc est invertere seriem visionum? An-
non hoc est distincta revelationum membra
confundere? Et quomodo congruit silentium
five quies Ecclesie militantis tempore Constan-
tini, cum clamore animarum, sub altari vindi-
ctam sanguinis sui, à Deo flagitantium? Nonne
sextum & septimum caput elegantissimè cohæ-
rent: postquam enim apertione sigilli sexti hor-
renda mala oritura indicavit Theologus, Apo-
cal. 6. vers. 12. 13. 14. 15. & 16. & cap. 7. v. 1. statim
inferit consolationem suavissimam, ut ut omnes
vires tentaturi sunt grassantes in orbe Angeli: non
tamen electos seductum, seu per Angelum illum
ab ortu Solis ascendentem, Christum Jesum pu-
ta (& non Constantinum, uti Brightmannus, ine-
ptè scribit) conservatum: quin & post exantla-
tas tribulationes ac angustias multas recreatum
iri. Jam quia capite octavo sequitur silenti-
um ad semihoram, quivis, non planè bardus fa-
cilè intelligit, incommodissimè illud de pace sub
Constantino explicari. Maxime genuinam igitur
nostrorum interpretationem esse judico, quæ
statuunt, silentium istud, vel innure, post interval-
lum semihorula, tertiam visionem oculis Apostoli obje-
ctam fuisse: quemadmodum suprâ cap. 4. visio-
nem secundam sic inchoavit: *μὲν ταῦτα εἶδον:*
POST HÆC vidi, innuens, non uno ictu oculi se
vidisse & audivisse omnia: vel silentio isto excitan-
dum esse, tum Johannem, tum alios quoq; homines ad
summam attentionem, admirationem ac expectatio-
nem excitari: Ita enim fieri solet, ut post moram
aliquam, animi hominum devotè, quid securu-
rum sit, expectent: sic nostrates silentium expli-
cant Theologi: cuilibet enim sigillorum aper-
tioni, præmissa ad attentionem fuit exhortatio:
De quatuor primis res adeò manifestè patet, ut
pigeat vel verbulum addere. In apertione sigilli
quinti, Animæ interfectorum μετὰ τὴν φωνὴν clami-
tantes, id ipsum, quod animalia quatuor, *Veni &*
vide, dicentia, voluerunt: Ita terræ motus in aper-
tione sigilli sexti id efficit, ut animi Johannis, &
cæterorum hominum, ad devotam auscultatio-
nem excitarentur. Optimè ergò, per silentium
semihorarium, expectatio & attentio summa
effici, vel etiam præparatio quasi ad sequentes
eventus præsignificandos indicari creditur. Ae-
ne Lutheranos tantum, vel Ubiquitistas, quos
ita odiosè vocat Sacramentarius, sic verba Jo-
hannis interpretari dicat: jubeo, ut gregalium
suorum commentarios inspiciat: dubio procul
mox reperiet, plerosque, & præcipuos eorum,
nostræ sententiæ ad stipulari. Placet unius *Henrici*
Bullin.

Fundamen-
tum Bright-
manni.

10.
Auroris.

Heinr. Bullingeri, quem Anglus magnificat, testimonium adscribere: quod concione in Apocal. 37. fol. 105. sic habet: De silentio hoc varia leguntur apud Interpretes: mihi simpliciter videntur auditores hoc silentio excitari ad accuratam auscultationem vel attentionem. Habet enim silentium admirationem & expectationem rerum maximarum. Salomon Eccles. 9. dicit: Verba sapientum audiuntur in silentio. Ac revera magni momenti sunt ea, quæ sequuntur, &c. Et hæc de silentio ad semihoram in cælo.

11. Mem-
brum.

Sequitur nunc silentii interpretatio: de quâ sic loquitur Johannes: *Et vidi septem Angelos stantes in conspectu DEI, & data sunt illis septem tubæ.* Per Angelos frequenter, tum ali- bi, tum in hoc libro *Ministros verbi* notari, aliquoties dictum est: Et quia Angeli isti septem, tubas inflant diffidiorum, hæreseon & blasphemiarum, idcirco non boni sed *mali Angeli*, sive Doctores, & buccinatores habentur: quibus datae sunt *tubæ*, non ad hominum salutem, sed extremam perniciem, uti infra latius patebit. De numero Angelorum & tubarum septenario, haud opus erit multa disserere. Opinantur aliqui precise Tubicines tantum septem hic notari. Alii per septem Angelos, Universos postremis hisce temporibus surgentes Pseudoprophetas & hæreticos præfigurari existimant: sæpe enim numerus septenarius in scripturâ multitudinem, & Universitatem significat: ut cum Christus Petro dicit: *Septuagies septies in die remittenda esse delicta proximo nostro*: cum Salomon ait: *Septies in die cadit justus, &c.* Ultravis sententiam accipias, parum peccabis: illam tamen, huic, isto in loco, præferendam puto: cum non ἀπλῶς septem tubas dicat: sed sigillatim eas referat, adeoque nec plures nec pauciores recenseat. Scopus Angelorum quis sit, infra patebit: nimirum accingunt & præparant se, ut tubâ canant, ut silentium in cælo, seu requiem Ecclesiæ interrompant: ut summa imis, & ima summis, pro viribus, misceant.

Audiat verò Lector Christianus, quis δὲ πο μὴ χανῆς interveniat, & remedium, sive prophylacticum Ecclesiæ præbeat: *Alius* (inquit Johannes) *Angelus venit, & stetit ante altare, habens thuribulum aureum.*

Quis Ange-
lus stans
ante altare,
cum thuri-
bulo aureo?
Beza.

Quis quæso hic Angelus? *Beza Spiritum bonum*, vel, ut ipse loquitur, Spiritus & Angelos bonos, intelligit, quorum ministerio preces piorum DEO offerantur: quale autem ministerium hoc sit, ignorare se, & multos alios, imò neminem certè explicare posse ait: satis profectò insipienter. Nuspiam enim in universâ Scripturâ tale ministerium Angelis tribuitur, quod preces nostras offerant: quod è manibus Angelorum, ascendat fumus incensorum de precibus Sanctorum. Quapropter, neq; hic Angelos creatos introduci existimo. Sunt, qui *fideles verbi ministros & Pracones*, Angelum hunc interpretantur, qui propter unanimitatem in veritate propugnanda, & hæresi oppugnandâ, uni Angelo assimilentur: sed, quia in applicatione attributorum Angeli, tandem hærent, ideò & hæc sententiâ mihi sâ piè, & simpliciter cum cordatis Lutheranis credo, per alium Angelum, Mediatorem & summum nostrum Pontificem, Jesum Christum, eleganter describi: Hic enim verè, tum naturâ & essen-

Genuina &
propria An-
geli istius
explicatio,
de Mediatore
nostro,

tiâ, tum officio & adfectu, *alius est* ab Angelis se-
ptem tubâ canentibus. Hic, auxilium laturus, *Christo*
venit, hic ante altare stetit, sedet enim ad dextram
DEI in throno Patris, in solio majestatis & po-
tentiae in Excelsis. Hic *λιβανωτὸν ἔχων* thuri-
bulum aureum habet, repletum incensis multis:
Summus enim Sacerdos etiam nunc est, & ma-
net in æternum: ideoque fungitur suo officio:
perfert preces Sanctorum, ad Patrem cœ-
lestem: intercedit & orat pro nobis, idque ef-
ficat, ut fumus devotionis fidei, & ardoris nostri è
manibus ipsius ad DEUM ascendat: Hic thuribu-
lum accepit, & de igne altaris, hoc est, Spiritu San-
cto implevit: inq; terram ignem hunc in die Penteco-
stes misit, hoc est, Spiritum Sanctum super Apo-
stolos effudit: Et tunc facta sunt tonitrua, sive, uti
Lucas refert, Actor. 2. v. 2. *sonitus repente factus est*
de cælo, tanquam impetu venientis flatus: voces, id
est, audiebantur variae linguæ: fulgura, id est, illu-
minatio & ipsorum Apostolorum, & multorum
aliorum credentium: *terra motus*, hoc est, com-
punctio & concussio cordium, de qua habetur,
Actor. 2. vers. 37 & 38. *His auditis compuncti sunt*
corde, & dixerunt ad Petrum & reliquos Apostolos:
Quid faciemus Viri fratres? Petrus ait ad illos:
Delictorum poenitentiam agite: Baptizetur unus-
quisq; vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem
peccatorum. Hæc interpretatio, tam apta, per-
spicua, pia, & orthodoxa est, ut quid textui con-
venientius dici aut proferri queat, nesciam. Val-
de ergò delirat *Nicolaus de Lyra*, cum Angelum
istum, *Papam Damasum* esse ridiculè asserit: ver-
ba ejus sic habent: *Alius Angelus est Papa Da-*
masus, qui fuit alius à septem prædictis. Venit & ste-
tit ante altare: quia præfuit Ecclesia Romana, habens
thuribulum aureum, id est, cor DEO devotum, &c.
Aretas & Andreas Cæsariensis, quem vis Papam
per Angelum istum notari existimant. Inter Sa-
cramentarios nuperrimus Apocalypsis Interpres,
Thomas Brightmannus Angelus, magnâ temeritate
nostram superiorem de Christo explicationem
negat, & impugnat suam vicissim, non aliter,
quàm si à Deo ipso accepisset, summâ contentio-
ne, Ecclesiæ Christi obtrudere, & potius Ange-
lum istum, esse *Constantinum Magnum*, quàm
Christum Jesum, obtinere conatur: Etsi verò, non
lubens Christiano Lectori, aliorum incommodis
& ex placito proprio desumptis interpretationi-
bus, molestiam creò, præsertim si prolixiores
sunt: tamen ut nostræ confessionis homines sci-
ant, quæ profunditas, altitudo & latitudo Calvi-
nianæ sit scientiæ: & ut tantò diligentius sibi à
turbidis illorum depravatorum commentis cave-
ant, placet hæc vice, Brightmanni verba attexere,
quæ, longâ satis serie, sic habent: *Unum istum*
Angelum non est existimandum aliquam esse substan-
tiam, quales sunt Angeli propriè sic dicti, puta Gabrie-
lem aut aliquem hujusmodi, ut vult Jesuita, sed ho-
minem secundum consuetudinem hujus libri, in quo
nihil est tritius, quàm Angeli nomen in homines con-
ferri. Deinde hoc cælum est sancta Ecclesia in terris.
Altare penitus ejusdem sacrarium, ministerium
summi Sacerdotis, quo nunquam funguntur
Angeli sic propriè dicti: sed cujus veritas solius
est Christi, typus ad unos homines pertinet, qui
naturam habent idoneam sacrificio, in quo præ-
cipue versatur munus Sacerdotis: cujus naturæ
cum expertes sint Angeli, neque speciem Sacerdo-
tis gerere possunt. Nec usquam in scripturis istæ
par-

Christo

Matth. 26.

Luc. 22.

Heb. 1. & 8

Psalm. 110.

Act. 2. v. 2.

Act. 2. v. 37.

Act. 2. v. 38.

Ridicula

Nicolai Ly-

rani inter-

pretatio.

Aretas,

Andr. Cæ-

sariens.

Th. Bright-

mannus.

partes ei tribuuntur. Præterea factum est ministerium ante thronum, ubi locus non est Angelis, sed in circuitu throni, & Seniorum, & Animalium: nimirum extremum ambitum Ecclesie cingunt, excubantes circumquaque pro salute ejus: quicquid versatur intra circuitum est summus Thronus, Agnus, Animalia, Lampades, Mare Crystalinum, Altare, &c. quorum necessarius est usus in cœtu fidelium. Non igitur dubito, quin hic Angelus idem est, qui priori capite dictus fuit ascendere ab ortu Solis, nempe Constantinus Magnus. Quod enim illic summum quatuor Angelos a nocendo prohibuit, donec Electos obsignasset, id videtur hoc loco sigillatim, qua ratione factum sit, explicari. Nec quid impedit, eundem variis modis describi, pro varia natura rerum gerendarum.

Et stetit ante aram: ὅτι τὸ θυσιαστήριον ad aram. Montanus ὅτι θυσιαστήριον, eadem sententia. Infra palam erit, cap. 11. Ecclesiam sub hoc tempus migrasse in Templum, & in ejus latebras se abdidisse: quapropter hic merito dicitur *Stare ante aram*: cum princeps eorum esset, qui elapsi ex mundi corruptelis in Templi latibulum secesserunt. Verum, non constitit hoc loco sicut unus è vulgo fidelium, sed ornatus Sacerdotis, thuribulum aureum habens, & datos illi multos suffitus, ut cum precibus Sanctorum offerret. Quæ hæc inquires, Constantino convenient? Nempe, ut typo summi Sacerdotis JESU CHRISTI, cujus gerere personam non est unius certi generis hominum nunc proprium, sed omnium fidelium commune; quos omnes CHRISTUS Sacerdotes efficit: nec secundarios, sed summos. Ad quidni ille in primis imaginem Sacerdotis præferret, in quo maximè lucebat effigies Regalis dignitatis? Rectè ipse de se in cœtu Episcoporum, *Et ego, inquit, tanquam unus è vobis adsum*, ἐγὼ ὡς ἀνθρώπων ἓν, ἐφ' ᾧ μάλιστα χαίρω, ὡς ἀπὸ πάντων ὑμῶν πεφουκέναι. Nec enim negarim, me vestrum conservum esse, quo nomine ego maximè gaudeo; Socrates lib. 1. cap. 7.

N B.
Constantinus dicitur
typus Christi.

N B.
Quasi non
rectè no-
strari pre-
cium suffitus
accipere, &
Patrisuo of-
ferre, Chri-
stus dica-
tur.

Contorta
suffituum
explicatio,
qui propri-
issime, &
simplicissi-
mè precati-
ones San-
ctorum si-
gnificant.

Habens thuribulum aureum: λιβάνωτον propriè thus significat, hic sumitur pro ipso thuribulo, ut manifestum est ex quinto versu, ubi impletur λιβάνωτον ex igne altaris. Aureum autem thuribulum instrumentum erat Sancti Sanctorum; Hebr. 9. v. 4. & ad summum duntaxat Sacerdotem pertinebat.

Et dati sunt ei suffitus: Non igitur hic Angelus est Christus, quia non accipit aliundè suffitus, sed ipse refertissimus thesaurus omnium gratiarum, largitur singulis, quantum opus est. Suffitus isti est ampla tum facultas tum voluntas conciliandæ pacis: qui finis Sacerdotis & adolendorum suffituum coram DEO. Qua ratione dicitur *Jehova odorari gratum odorem*, quando sacrificium acceptum habet, Gen. 8. 21.

Et offerret cum precibus: Dicuntur hæc juxta veterem consuetudinem Templi: ubi Sacerdote intus adolente suffitus super altare aureum: interea totus populus expectabat foris incumbens precationi, ut Lucæ 1. v. 10. Et tota multitudo populi foris precabatur tempore suffitus. Ex quo fit, ut illud hoc in loco dicatur, *dare precibus*, quod eodem momento conjungi simul cum iis olim solebat. Preces autem Sanctorum, sunt pia vota fidelium, qui summoperè cupiebant, aliquod re-

medium maturè parari, adversus impendentia mala, quæ multis præfensionibus portendi videbant. An enim fieri potuit, ut synceri animi, videntes lites, simultates & contentiones passim vigere, cunctaq; depascere (illas dico, quas modò ostendimus semihorarium silentium excepisse) non vehementer apud Deum contenderent, ne lineret veritatem de hostium tyrannide triumphantem domesticorum dissidiis, & altercationibus extinguere? Quis autem alius esse potuit, sedandi controversias, modus, atque discrepantes inter se partes una congregare, reque ultro citroque amicè disceptata, commoda decisione in unam sententiam pertrahere? Hoc igitur erat, quod desiderabant sancti viri, ut coacta Synodo præsentibus tollerentur controversiæ, futurisque malis occurreretur. Epiphanius refert Alexandrum Alexandrinum Episcopum sollicitasse Constantinum, & contendisse ab eo, ut Synodum indiceret, idque non ex se, sed ex communi sententia aliorum Episcoporum, quos hac de re consulisset, lib. 2. tom. 2. hæres. 68. Ruffinus lib. 1. cap. 1. Ex quibus perspicere licet quodnam erat commune votum omnium. Solus Constantinus secundum DEUM dare suffitus huic voto potuit, id est, ad aliquem optatum exitum perducere, ut inquit Eusebius: Penes erat solum omnipotentem DEUM, istis malis mederi, ἀγαθὸν δὲ ὑπὲρ πάντων αὐτῷ μόνῳ τῶν ὅτι γὰρ καὶ παλαιῶν χρόνων ἀπὸ τῆς ἀρχῆς. Administer autem horum bonorum solus omnium in terris apparebat Constantinus. In vita Constant. lib. 3.

Super altare aureum: Altare suffitus, quod erat ante velum, Exod. 30. 3. hic denotat selectum Sanctorum cœtum, ἀποθύια, primitias totius orbis, ut loquitur Eusebius: quatenus nimirum hic cœtus proximum sacrario locum tenebat, ut olim aureum altare positum ante velum. Ac jure quidem corona sanctissimorum victorum aureum altare vocetur, quorum frequentia proximè accedit ad DEI majestatem, & in qua visibilis DEI gloria maximè elucet. Ubi, inquit Christus, duo vel tres coacti fuerint in nomine meo, illic sum in medio eorum, Matth. 18. v. 19. Necessè est ergò, ut iste cœtus finitimum locum occuparet sancto sanctorum, in cujus medio resideret ipse Christus.

Quod est ante thronum: Intra ambitum Seniorum. Id enim dicitur & hic, & alias esse ante thronum. Quod totum spatium proprium vult esse Deu electorum in terris, qui proximè summo throno adherent, nec procul discluduntur Angelorum interventu.

Ascendit autem fumus suffituum: Hactenus apparatus Angelorum, nunc ministerium sequitur: atque primum quod attinet ad Electos hoc versu, respectu quorum fumus ascendere suffituum dicitur, id est, compotes fiebant rei, quam tanto perè desiderabant. Ratio loquendi sumitur ex eodem ritu Levitici Sacerdotis, cujus adhuc similitudine usus est. Semel quodannis inferendum erat thuribulum, intra velum, ut nubes suffitus tegeret operculum propitiatorium, quod est super testimonium, ne Sacerdos moreretur: Lev. 16. v. 12. 13. Suffitus etiam unoquoque mane adolendus erat, quando accenderetur lucerna. Exod. 30. v. 7. 8. Cujus densus ascendens halitus penetraret velum, & totum internum sacrarium jucundissimo perfunderet odore: visibile symbolum nostrarum precum, quæ cœlos penetrant, jucundoq; odore, quem spi-
rant

rant per Christum, auferunt à DEO, quod postulamus; unde Psalter: *Statuatur oratio mea, ut suffitus coram te*, Psal. 104. v. 2. *Ascendit igitur fumus suffituum*, quando venientes preces, in conspectum DEI, nobis impetrant: quod secundum voluntatem ejus petebamus. Cupientibus autem sanctis viris rationem aliquam iniri dirimendæ litis indicto concilio, istis docetur, tandem eis datum quod cupiebant. *Constantinus* enim videns se alia remedia frustra tentare, indicit concilium Nicææ, publicis jumentis: *Episcopos* uti jubet, & omnes ad dictum diem convenire. Quos deum congregatos suavissimè monet de studio inquirendæ veritatis: summa æquitate contrà disputantes audit: ea denique gravitate, prudentiaque toti negotio moderatur, ut tandem impia blasphemia communi consensu condemnata, sancta veritas obtineret. Quo quidem ejus facto *densa nubes suffituum* ascendebat è manu *Angeli* coram DEO, cum scilicet ejus cura, opera, diligentia, sumptibus totius negotii moderatione, tam salutaris res, & tam multum ab omnibus piis desiderata, suscepta, inchoata & perfecta est. Signaculum nunc impressit *electis in frontibus*, quo discernerebantur ab impia fece. *Constantinus* igitur est iste *Angelus*: *suffitus* illi dati, quos tribueret precibus Sanctorum, est potestas faciendi concilii. *Aureum altare* est ipse *Christus* in medio hujus sancti cœtus. *Nubes densa suffituum* ascendens, est res tota felicissimè ad exitum perducta. Atque hoc est illud tempus quousq; quatuor *Angeli* inducias agerent, de quibus cap. 7. v. 1.

Cum precibus Sanctorum, *ποροὶ χαῖς* precibus, forsan per Ellipsin participii, non præpositionis *ὡς*, quasi plena oratio foret. Et ascendit *fumus θυμιαμάτων δοθέντων ταῖς ποροῖς χαῖς τῶν ἁγίων*, *suffituum* qui dati fuerunt precibus Sanctorum, repetito vocabulo ex priori versu, ubi erat, *ὡς δὲ ταῖς ποροῖς χαῖς*, frequens apud Hebræos verbum semel positum in sequentibus intelligere. Sed hac ratione soli dati suffitus ascenderent, non etiam reliquæ Sanctorum preces, quæ suffitus quoque sunt, cap. 5. vers. 8. Igitur præpositionis Ellipsis congruentior, ac præpositionis *ὡς* cum Th. Beza, non De cum vulgata, & Jesuita, qui materialiter interpretatur, quod hic suffitus ascendens confectus erat ex orationibus Sanctorum, cum tamen supra dictum fuit, ut daret precibus Sanctorum. Nihil autem, quod datum est alicui, confectum est ex eadem re cui datur.

E manu Angeli: Quia thuribulum tenebat in manu: sed quod perinde est, ac si diceret, *Ministerio Angeli*, suppeditante *Constantino*, quicquid ad hanc rem opuserat.

Deinde accepit Angelus thuribulum, & implevit illud ex igne altaris: factum *Angeli*, quatenus ad improbos spectat. *Plenum autem thuribulum* magnitudinem mali indicat: *Ignis altaris*, genus. Egregia fuit illa fidei confessio, quam edidit sancta *Synodus* adversus hæreses: quæ quidem instar *prunarum altaris* fuit, quas cœlitus lapsus ignis in cordibus Sanctorum accendit, super quas adolere suavissimus suffitus poterant, invocando *unum verum trinumq; DEUM*. At hic idem ignis altaris abjectus in terram, id est, hæc pia confessio divulgata passim *Regis* edictis in impium mundum, vel saltem nominatenus Ec-

clesiam (sic enim significare terram aliquoties monui) quantas illic turbas excitavit? Equidem ut ille ignis projectus in terram à Christo simultatum, & tumultuum omnia plena fecit, dum ejus ardore pii flagrant in studium veritatis, exardescerent autem improbi odio; & invidia, Luc. 12. vers. 49. Sic sanctum hoc decretum, ejusdem cœlestis flammæ fax, ingens incendium contentionis excitavit in contrariis hominum voluntatibus. Cum *tuba* primum darentur, dissensione tantum opinionum *velitatum fuit*, sed crevit nunc *malum remedium*, ut *καρχινώματα* solent. Ab hoc enim concilio omne genus calumniarum, sycophantiarum, falsarumque delationum accesserunt: quæ summam hic indicata per voces, tonitrua & fulgura, sigillatim deinceps in primis tubis explicantur. Sic igitur quod pius sanctum & salutare fuit, improbis majori exitio, & irritationi vertit.

Et facta sunt tonitrua, & voces: quidam codices habent *φωναὶ καὶ βρονταί*. Aretas tantum *βρονταί καὶ ἀσπασαί*, omittis *φωναί* & *ἱεροὶς*: Universe hæc denotant, quis fructus illius Concilii in impium mundum redundaret: *Tonitrua* verò, & voces videntur hic dici, duo, pro uno, sonora scilicet tonitrua, ut Jer. 4. vers. 29. *Veniunt in ipsas nubes, & petras ascendunt*, id est, in petras nubilas, præ altitudine. Nisi forsan voces hic idem, quod cap. 4. v. 5.

Quis non juret istum hominem, ac rem inter omnes tum Veteres tum Neotericos tetigisse: Ut autem constet Lectori, Audaculum hunc, non nobis tantum, quos per calumniam sic vocat, Ubiquistis, sed & propriis gregalibus, & quidem præcipuis Antesignanis ac Patriarchis reclamare, non gravabor eorum explicationes *ἀντιλεγεῖν* adiacere. *Augustinus Marloratus* in Expositione Ecclesiastica Novi Testamenti fol. 632. sic scribit: *Hic Angelus Christus est*: à Patre missus in mundum: Et proponitur hic nobis Christus tanquam summus Sacerdos & Mediator, qui fidelium preces DEO Patri offert. (Et dati sunt ei suffitus multi.) Ergo proprium Christi munus est, efficere sua intercessione, ut orationes DEO acceptæ sint, &c. *Sebastianus Mejerus* fol. 29. in Apocal. sic ait: *Hunc Angelum Christum intelligunt* qui est Sacerdos in æternum: qui semetipsum per Spiritum Sanctum obulit DEO Patri pro nobis hostiam, in odorem suavitatis, Hebr. 9. Et data sunt ei incensa multa. Hic habes summum Sacerdotem & Mediatorem, per quem preces & oblationes DEO Patri gratae sunt, &c. *Alfonfus Conradus*, itidem Sacramentarius, super hæc verba sic commentatur, pag. 160. Hic Angelus est ille, quem Prophetæ Magni Consilii & Testamenti Angelum vocant: qui cum statim se prodit, & habitu & gestu præ se fert, quod nobis de illo promittere possumus, &c. Et pag. 161. *Christo dantur incensa multa*, cum ad illum piorum preces fidei, thuribulo diriguntur, ut eas coram DEO præsentet, exauditioneq; dignas efficiat: Quod tum fieri certum est, cum offeruntur super altare aureum, quod est ante thronum DEI, hoc est, cum petitur in nomine Christi, qui verè est altare aureum, immò & sacrificium, quo propitius redditur Deus: Et est ante thronum DEI, quatenus pro nobis apud Patrem Advocatum agit & Patronum. *Heinricus Bullingerus* fol. 105. similiter de Christo particulam hanc visionis interpretatur, sic inquit: Di-

Examen interpretationis Brightmanni.

Brightmannus à propriis suis gregalibus confutatur. *Augustinus Marloratus*.

Sebastianus Mejerus.

Alfonfus Conradus.

NB.

Heinricus Bullingerus.

ximus

ximus alibi aureum altare esse ipsum Christum Dominum, qui est & ara, & hostia, & Sacerdos, id quod Paulus testatur ad Hebræos: idem appellatur Angelus, nimirum ille, cujus & Isaias meminit cap. 9. & Malachias dicens: Ecce ego mitto Angelum meum, qui parabit viam ante me, subitoque ad templum suum veniet Dominus, quem vos quæritis, & Angelus fœderis, quem vos desideratis. Ecce venit, dicit Dominus exercituum. Prior Angelus, id est, Nuncius vel Legatus, erat Johannes Baptista, qui paravit viam Domino: Is posterior Angelus, mox à prædicatione Johannis venit, & fœdus illud æternum consummavit. Idem jam apparet in dextera Dei in cœlis. Duo autem de hoc commemorantur: Prius, quod stetit ante altare, vel in, aut super altare: Nihil hîc imaginandum corporaliter, sed cogitandum, hâc forma loquenda notari Sacerdotium Christi. Apparet ille semper in conspectu Patris pro nobis, quod & Paulus docuit Rom. 8. & ad Hebræos cap. 9. Agit ergo coram Deo causam suæ Ecclesiæ, & patrocinatur fœlibus. Idem, porrò stat ante altare, idem stat in medio throni: Nam Patri cœqualis est juxta divinitatem, secundum quam stat in throno: nobis autem secundum humanitatem est consubstantialis: secundum quam dispensationem legitur, veluti Pontifex & homo verus, astare ante altare. Posterius, quod observandum venit, illud est, Christum manu sua tenere thuribulum aureum. Nam assumpsit naturam nostram veram absq; peccato, ut intercedat pro nobis, & preces nostras Deo Patri offerat. Ne quis autem dubitaret, illum nostras preces suscipere, Deo offerre, deniq; ut appareret etiam verum Ecclesiæ officium, offerentis omnia per Christum, additur: *Data sunt illi incensamulta.* Sed in quem finem? Ut daret super altare aureum, idque ante thronum, quasi tu dicas, ut offerat in conspectu Dei, &c. Similia extant apud *Jacobum Brocardum*, pag. 215. *Martinum Borrhaum*, fol. 676. & 677. *Stephan. Szegedinum*, & apud alios. Credo autem satis pude fieri *Brightmannum*, ex jam recensitis Aristarchorum suorum testimoniis.

Nunc ad membrum capitis tertium de septem Angelis tubicinibus progrediamur: De iis conjunctim, in genere, sic refert Theologus:

Vidi septem Angelos stantes in conspectu DEI, & data sunt illis septem tubæ. Et septem Angeli, qui habebant septem tubas, præparaverunt se, ut tuba canerent.

Sunt isti septem Angeli in conspectu Dei, tanquam lictores & carnifices, ut Deo suam offerant operam in puniendis hominibus, erga Dei Verbum ingratiss: & præparant se accepta potestate, ut tuba canant, & omnis generis vitia, errores ac mendacia spargant.

Et primus Angelus tuba cecinit, & facta est grando & ignis mixto sanguine & missa sunt in terram & tertia pars arborum concremata est, & omne fœnum viride combustum est.

Ante omnia notetur, per Angelos septem, non præcisè indivisa tantum septem, sed hæreses tot notari: non enim per singulos Angelos, singulas per-

sonas, sed species errorum & hæreses Spiritus Sanctus depingit.

Angelus Primus.

Am quod attinet primum Tubicinem, vetus ille, & sub Papatu adhuc editus commentarius, ad Papam Romanum eum sic accommodat: Angelum Tubicinem, fuisse Angelum bonum, & quidem illum, qui primus Papam Romanum, aliàs Apostolicum dictum, vocare ausus fuerit Antichristum: quam ob causam Papa multos Evangelicos variis generibus mortis nefariè occidat.

Alii sic interpretantur: *Cecinisse tuba Angelum*, hoc est, *Prædicasse Ministros sinceros, purum Dei Verbum & Evangelium, sed prædicationi huic Satanam se statim opposuisse, & mundum malignum, grandinem & ignem adversus hanc prædicationem spirasse*: quo nomine mundus supplicio horrendo afficiendus, & contemptores Evangelii clade horribili è medio tollendi sint: quæ postea per combustionem & concremationem tertiæ partis terræ, & tertiæ partis arborum, & omnis fœni viridis innuatur. *Jac. Brocardus* acutè adnotat, *visissima nostra tempora visionem hanc accommodat*, pag. 219. & 220. sic scribens: Fuerunt parati à DEO LUTHERUS & alii deinceps, qui repeterent & promoverent prædicationem Evangelicam, ad quam SAVANAROLA nos præparaverat, ut fuerunt parati post Moysen alii Prophetæ, post Christum Apostoli, post hos alii prædicatores & doctores. Atque hîc intelligendum est, dum Angeli dicuntur tuba canere Spiritum Sanctum, Spiritum Christi canere suum Evangelium in suis membris, seu in suis ministris tanquam per instrumenta, & ita significari suum adventum in spiritu. Indicatur & in tuba, vox summi Regis adventantis & jubentis, & edicta sua promulgantis, per suum regnum, ab extremis terris, ad extremas terras. Ergo non est spectandum, quinam illi sint prædicatores, infirmi scilicet homines, sed qui prædicet in illis Evangelium, ex qua prædicatione virtus illa magna DEI conspicienda sit, qua justi salvabuntur, injusti perdentur, contra quos ira illa DEI revelatur, de qua loquitur Paulus Rom. 1. Fuerunt, quæ hæcenus in hoc capite dicta sunt, assumenda, ut prædicatio Evangelica, nunc in secundo adventu Domini repetita circumscriberetur, quæ videtur intelligenda in tubis septem Angelorum.

Et primus Angelus tuba cecinit. Quid cecinerit, non dicitur: quia signatum est. Nam Papistæ non intellexerunt eandem prædicationem nunc nuntiari à ministris verbi Evangelicis, quam Christus & Apostoli prædicarunt. Atque Evangelici quamvis noverint eandem esse prædicationem, non adverterunt tamen, præter admodum paucos, esse secundum adventum Domini: sed jam nobis constat, quid cecinerint, quæ scilicet erant signata sub altari, & sub thuribulo aureo, quæ nuntiavit Christus & Apostoli. Si non antè, at nunc, multi sciunt, adesse adventum Domini secundum; atque ipsum Christum esse, qui loquatur in prædicatoribus, qui locutus sit in Apostolis, in Prophetis, in Moysè, & tuba canentibus. *Et facta est grando, & ignis mixta sanguine*: Ut hæc fiunt in tempestate, quando venti concertantes grando descendit, & ignis fulgores apparent, ita videndum est, quidnam hæc sint in terris, quando inter Ecclesiasticos

Explicatio
Brocardi.

Rom. 1.

Jac. Brocardus.

Mart. Borrhaum.
Steph. Szegedinus.

III. Membrum.

Angeli septem quid notent?

est contentio de Evangelio. Scimus quid peperit prædicatio Lutheri, & aliorum: percussit papatum, fregit doctorum capita, ut nescirent quò se verterent: auctoritatem minuit Papæ: vastavit deinde & combussit fruges, & fructus copiosos ac uberes: vastavit pascua bestiarum, hoc est, Ecclesiasticorum ventri servientium: tollens indulgentias, Purgatorium, nundinas in festis Sanctorum, & talia vide Psal. 18. ubi de eadem tempestate agitur, ibi probatur hæc interpretatio, quam attuli, propria.

Mixta sanguine. Non solum bona amittunt Ecclesiastici Papæ, sed & vitam, dum non credunt Evangelio. Prætereo bella, quæ eodem tempore fuerunt. Et quoniam prophetia alludit variè, si quis hæc interpretabitur, & de prædicatoribus, & de credentibus, cognoscet gladium Christi, ex utraque parte acutum; & iudicium DEI, qui per Evangelium concitavit bellum inter Evangelicos & Papistas. Papistas passos, quæ dixi: Evangelicos fuisse percussos multis modis, dum quidam in Exilium profugerunt, quidam privati bonis fuerunt & commodis vitæ, quidam igne exusti, & mortui, hæc eadem evenerunt Apostolis & Martyribus: antè & Moses à filiis Chore, à Dathan & Abiron; & alii ab aliis mala & afflictiones sustinuerunt. Et hæc producuntur, usq; dum perficiatur iudicium.

Et tertia pars terra concremata est. In terra concremata, status videtur intelligi, sive Evangelicorum, sive Papistarum jacturam passus, & diminutus: illorum exustione credentium, horum defectione multitudinis hominum omnis generis à Papa, & ab Ecclesiâ Romanâ. In arboribus erunt intelligendi Principes, qui defecerunt à Papatu, seu qui mortui sint: ministri utriusque status sublatis. In fœno viridi exusto intelligo ipsam omnis generis bonorum copiam diminutam. Hæc Brocardus. Sunt qui Angelum primum, tubâ suâ, iudicium vel pœnam DEI cecinisse affirmant, quam Mundo originali, & Sodoma ac Gomorra inflavit. Eò grandinem, ignem, & combustionem accomodant: sed quia de præteritis in hoc libro non agitur, idè nec ista interpretatio approbatur. Alii ad Acta Nicenæ Concilii Johannem respicere existimant: ubi aliquot hæretici, fidei Nicenæ, & quibusdam Confessionis vocibus se opposuerunt: ac damnum maximum, Christianæ Religionis, sycophantiis, mendaciis & calumniis suis intulerunt: quod damnum grandini, sanguini, arborum & fœni combustionis assimilatur: fateor, si Acta Nicenæ Synodi, & eventum accuratè consideremus, non male sententiam hanc, ad verba Johannis, quadrare. Alii tamen, Tatianum, & Encratitas, hoc Angelo notari putant: quos suo sensu gaudere patimur. Nos Arrium cum hæresi suâ, & toto Affeclarum, hoc est, Anti-Trinitariorum, & personæ inprimis Christi hostium Manipulo, haud ineptè, per Angelum primum intelligi, omninò arbitramur: & hæc vice, Nicolao de Lyra, qui itidem sic ferè explicat, ad stipulamur. Si enim oculos & animos, ad tempora illa primâ intenderimus, faciliè, qui per Angelum hunc hæretici notentur, deprehendemus: nimirum omnes, qui vel Trinitatem, vel personam Christi impugnare non erubuerunt. Itaq; ordinis & perspicuitatis causâ, ad tubam hanc primam refero Cerinthum, Ebionem & Sabellium, qui horrendè Christi divinitatem allatarunt, & bla-

phemè negarunt. Damnabatur hæc blasphemia, Anno Christi 274. in Concilio Antiocheno: Deinde, in hac classe inprimis pono Arrium, grandem illum & impiissimum hæresiarcham: de quo plurimi Historici plurima referunt. Presbyter initio erat Alexandrinus, ingenio acutus, eruditione profundus: cumque Alexander in Electione Episcopati ipsi præferretur φιλαρχίας οἰστρονύγεμυϑο, & stimulo invidiæ ac ambitionis percitus Arrius, mox Samosateni hæresin, vix sopitam, resuscitat, & Christum, non esse DEO Patri coæqualem & coessentiallem Filium, apertè clamat, adeoq; grandine & igne hæresis suæ, infinitam hominum multitudinem lædit: sicut Nicephorus lib. 8. Eccles. histor. cap. 5. eleganter initium & occasionem clangoris istius Arriani describit, hisce verbis: *Religio nostra cum in tanta esset gloria & flore, pacem & quietem tantam intestinum turbavit bellum.* Nugæ namq; & disputationes contentiosæ veram pietatem perfectamque divini numinis cognitionem prætexentes, de quibus antea inquisitum non fuerat, ea in questionem deduxerunt, eaq; re ingentes turbas in Ecclesiis concitarunt. Siquidem generis nostri pestis, improbusq; prorsus & exitiosus hostis, navim Ecclesiasticam, tam placidè secundis ventis ferri, & ab universitatis hujus DEO gubernari videns, ferre id non potuit, & grave molestumq; sibi esse putavit, nisi submergendam eam curaret, quæ tam securum citra pravorum dogmatum fluctus & procellas teneret cursum. Ut enim Græcæ superstitionis præstigias proculcari, dolosq; laqueos ejus in apertum protrahi, & manifestò argui atque convinci, & creaturam quidem (ut ante hac) amplius non coli, creatorem verò ejus, sicuti convenit, laudibus vehi & adorari animadvertit: apertum rursùm contra DEUM movere bellum posthabuit, & rem dolo clandestinè admodum, & fraudulenter aggressus est. Repertis namq; quibusdam, qui Christianam quidem profiterentur fidem, arrogantia autem inaniqu; vanæ gloriæ ambitione, & dominandi cupiditate, quasi intemperis quibusdam agerentur, eis ipsis veluti instrumentis ad inventionis fraudisq; suæ utens, alio quodam modo rem in priorem reduxit errorem & seductionem, ut conditor scilicet rerum omnium DEUS, creaturis ipsis exæquatus & connumeratus, creatura rursùm, quemadmodum antea adoraretur, cultusq; divinus adorationi illius similis fieret. Verùm unde, quòve modo, & per quem zizania hæc facta sint, re altius repetita, ut potero, exponam. Alexandria, quæ primaria & præcipua inter Ægypti, Thebaidis & Libiæ urbes, civitas est, amplissima sanè & populosissima, post Theonem ut antea diximus, Petrus eximius veræ pietatis propugnator, Ecclesiam gubernavit: qui certaminis sacri cursu splendide sub impiis tyrannis peracto, Achillam brevi habuit successorem. Atque huic Ecclesiæ clavo dirigendo, Alexander suffectus est, Apostolica doctrina generosus defensor: qui in ea, quam diximus, tranquillitate & pace, divinis institutionibus quotidie Ecclesiam exhilaravit. Ea tempestate Arrius quidam erat, in rationem quidem ille sacri ordinis relatus, sed qui jam inde ab initio studium suum super dogmate suo satis declaraverat. Melitio namque, novas res molienti, primum adhæsit, atque eo relicto, se postea ad divinum, quem diximus,

Historia de Arrio.

Niceph. lib. 8. Eccles. histor. cap. 5.

Autoris sententia de Angelo primo.

ximus, Petrum contulit, à quo etiam Diaconus est factus. Sed ab eodem rursus Ecclesiâ exactus, eò quod Petrus Melitium sectatoresq; ejus excommunicavit, & baptismum ejus non recepit, propter nonnullas quidem causas, potissimum autem, quod ille persecutionis periculo non perlato, cultum divinum abjuravit, & demonibus sacrificavit. Ejus quippe rei gratiâ, in ordinem redactus, neq; aliam quampiam ob causam, quæ probari aut defendi posset, ab Ecclesia proscriptus Melitius, injuria se affectum esse dictitans, convitiis & maledictis Petrum proscidit. Et quum sectatores multos haberet, hæresiarcham se & ducem eorum constituit. Et Episcopali dignitate sibi arrogatâ, in oppido Lyco, quod ad Ægyptum est, quæcunq; sunt Episcopalis muneris, citra pudorem timoremq; omnem peregit, Petro prorsus præ se contempto. Itaq; unâ cum aliis Melitio faventibus, Arrius quoq; quiescere nolens, in Petrum est invecus. Ubi verò Petrus acceptâ Martyrii coronâ, vitæ cursum finiit, ab Achilla, successore ejus, Arrius veniam impetravit: & rursus Diaconi Ministerio fungi permissus, postea in Presbyterorum quoque ordinem est allectus. Apud Alexandrum quoque, proximum ab Achilla Episcopum, honesto loco fuit: & quod cavillationum dialecticarum non Imperitus, atque in ejusmodi disciplinis probè exercitatus esset, scripturarum interpretatio credita ei fuerat. Enim verò, cum non benè ferret, Alexandrum, Episcopi dignitatem obtinere, quod non ritè is quoque, neq; ordine lectus esset, dissidia adversus eum latenter & contentiones movit. Quumq; non haberet, quod in vita moribusq; Alexandri carperet, neque per sycophantiâ facile quicquam confingere posset, ea quidem in parte quietus fuit. Quæ verò ille, in Ecclesia pro concione, rectè pieq; doceret, in eis repugnare illi instituit: Episcopus namque, Filium, cum Patre *ὁμοῦτιμον*, hoc est, ejusdem honoris, atque ejusdem substantiæ, æqualemq; per omnia eidem, qui eum genuit, esse, ex divinarum scripturarum sententia & traditione docuit. Arrius autem, inter Presbyteros primas tenens, verboque veritatis prorsus repugnans, creaturam facturamq; Patris Filium vocavit, in absurdas opiniones prævolutus. Ex non existentibus siquidem genitum esse: & fuisse aliquando tempus, quum non fuerit, meraq; sententiæ & arbitrii libertate vitii & virtutis capacem esse: aliaque ejusce modi censuit, quæ opinari eum par erat, qui sibi de hujus generis rebus differendum atq; inquirendum esse constituisset. Et quum existimaret Episcopum Libyci Sabelli dogma asserere, contendendi & adversandi studio, in errorem ex diametro illi contrarium, decidit. Sanè quidem, permultos ad novas ejus dogmatis res pertraxit, & ex parvi igniculi scintilla ingens est & altum exitum incendium. Ab Alexandria enim doctrina hæc progressa, Ægyptum, Libiam & superiorem Thebaidem percurrit, mox etiam ad alias provincias & urbes pervenit. Quæstione tali jam in controversiam vocata, Alexander dissuadere eam est conatus. Sed jam non pauci Episcopi, & plurimi ex clero, rectè dicere Arrium affirmabant, sententiamque ejus complectentes, comprobabant. Postquam autem inter se non consenserunt, sed potius Arrius furis correptus, propalâ impietatem docuit: Alexander illum, &

cum eo qui partes ejus sequerentur, clericos omnes excommunicavit, & sacro ordine movit. Sentiebant porrò cum eo in Alexandrina paræcia, Aithalas, Achilles, Carponas, Sarmates & alter Arrius, Presbyteri & Euzoius, Macarius, Julius, Menas, & Helladius diaconi, multam etiam populi partem secum trahentes. Hæc Nicephorus dicto loco. Plura idem cap. 6. 7. 8. 9. 10. 11. & seqq. de Arrio habet: Unde, si verba Nicephori ad verba Johannis accommodemus, facile quid grando, quid ignis, quid sanguis, quid arborum combustio significet, cognoscemus. Sicut enim grando, fructus arborum & terræ nascentia, magnâ ex parte corrumpit: Ita etiam error Arrii perdidit homines, & ignis fuit incendens in toto orbe orthodoxas Ecclesias: miscebatur grando ista sanguine, quia Arriani multum sanguinis Christiani profuderunt, inprimis sub Constantino, Valente, Theoderico Bernensi, Genserico, Humerico, Gundamundo & Thrasimundo: grandinem missam in terram, cum ait Johannes, id vult, longè lateq; Arrianorum hæresin sparsam & propagatam esse, adeò, ut plebei etiam homines, eâ corrupti & correpti fuerint: Ita habet Nicephorus lib. 8. cap. 11. fol. 373. Hæresi hæc per Ægyptum, & alibi passim in Ecclesiis vulgatâ, dissidium ubique implacabile excitatum est: Et vulgus judicium earum rerum sibi sumebat. Agebatur de his publice in foro, aliis ad hanc, aliis ad illam partem, animi affectione inclinantibus. Eaque rerum facies, risum prorsus, tragicumque præbebat spectaculum: Siquidem non peregrini & Advenæ Ecclesias oppugnabant, sed cives ac tribules quotidianâ consuetudine inter se conjuncti bellum intestinum gerebant, linguis pro hastis utentes, & se ipsos invicem mordenes. Per tertiam partem arborum, quam concrematam ait Johannes, rectè intelliguntur, Imperatores & Potentes, qui errore isto Arrii fascinati, & hoc pacto concremati fuerunt. Apud Daniele enim: Principes & Reges, arbori procera assimilantur: Dan. 4. v. 7. Legimus autem, supra dictos Imperatores & Reges Arrianorum hæresi insigniter favisse, & eandem fovisse, ac defendisse. Constantius certè, Constantini Filius, multos morte affecit, & Hosium Cordubensem, venerandum illum senem, cui pater Constantinus multum honoris exhibuerat, ut Arriano dogmati assentiretur, tormentis coëgit. A Valente quoque in fideles Christicolas, omni genere & specie mortis sævitum fuit: Ex fructibus apparet satis, arbores istas, igni Arriano valde concrematas fuisse. Per fœnum viride, intelliguntur ab Interpretibus, Doctores Ecclesiæ, qui magno numero nomina sua, Arrianæ hæresi dederunt. Hinc in Cent. Magdeburg. 4. cap. 5. fol. 323. socii & promotores Arrianismi sic recensentur. Cum Arrio sensisse Socrates scripsit lib. 1. cap. 6. Achillam, Aithalum, Julianum, Carponum, Arrium alterum, Sarmatam, Euzoi-um, Lucium, Menam, Helladium, Cajum, Secundum & Theonam. Idem lib. eodem, capite octavo, ait in Synodo Nicena Arrii sententiam tutatos esse, Eusebium Nicomediensem, Theognidem Episcopum Nicææ, & Marem Chalcedonensem. Quibus lib. 2. c. 12. adnumerat Theodorem Heraclia, Thiaræ, Ursatium Singidonensem superioris Mysiæ, & Valentem Mursum superioris Pannoniæ Episcopum: item Nariscum Cilicem, & Marcum, Syrum, libro

zelus contra Arrium.

Applicatio historia Arriana ad tubam primam.

Niceph. lib. 8. cap. 11. fol. 373.

Dan. 4. 7.

Niceph. l. 8. cap. 12.

Doctores Ecclesiæ Arrianismo infecti. Cent. Magdeb. 4. c. 5. fol. 323.

Arrius in Graciam recipitur ab Achilla.

Arrii blasphemia in Christum.

Propagatio Arrianismi.

Alexandri

eodem, capite decimo octavo. Sozomenus libro primo, capite decimo quinto, Macrium quendam habet Arrianum: quem Nicephorus libro octavo, capite quinto, Macarium vocat. Theodoretus libro primo, capite septimo addit Menophantum Ephesium, & Patrophilum Scytopolitanum. Idem libro eodem, capite vigesimo primo: Arriani Eustathio Episcopo Antiochiæ in exilium pulso surrogarunt Eulalium, postea Euphronium & Placentium, quibus omnibus occultè inerat Arriana labes. Nicephorus lib. 8. cap. 31. ex professo Arrii opinionem amplexos esse scripsit, Leontium, Antiochenum, Antonium Varfi Siciliæ antistitem, Numenium, Eudoxium, Alexandrum, Asterium Cappadocem. Theodoretus lib. 2. cap. 23. ex Athanasio Demophilum recitat, & Placitum Antiochenum Episcopum, Aëtium & Eunomium Arrianos. Libro 5. cap. 7. habet Paulinum & Gregorium, Episcopos Phœnices: Theodotum Vaodicensem, Georgium, Athanasium quendam Episcopum, Cilices. Meminit eorum Victorinus libro primo adversus Arrium, & Athanasius ad solitariam vitam agentes. Quibus addit in Apologia secunda, Acatium à Cæsarea, Stephanum, Antiochenum, quos Synodus Sardicensis damnavit. Theophilus Judas plurimum Arrianismo additus fuit. Nicephorus lib. 9. cap. 18. Prebatus Eunuchus Arrianus habetur apud Sozomenum lib. 6. cap. 5. In Synodo Illyrica, hi non confessi Filium Dei & Spiritum Sanctum ex Patris esse essentia, abdicati sunt: Polychronius, Telemachus, Faustus, Asclepiades, Amantius, Cleopater. Theodoretus ex epistola ejus Synodi, libro 4. cap. 9. Hilarius collegio Ursatii & Valentis etiam Saturninum annumerat, in libro contra Constantium: & libro contra Arrianos, Auxentium, Mediolanensem Episcopum, & Germinium. Et hæc de Arriana hæresi, quæ præcipuè, per tubam primam significatur. Referri tamen etiam huc possent Marcionita, Manichæi, Apellita, Apollinarista, Valentini, nec non Nestoriani & Eutichiani: per quos singulos & universos, pestilentissima dogmata in orbem Christianum disseminata, & multæ myriades hominum spiritualiter perditæ sunt. Cumq; in Europa, Sacramentarii, ad hodiernum usque diem, non desinant Arrii & Nestorii hæreses damnatas, ex oco quasi revocare & magno conatu in proscenium Ecclesiæ reducere; sine piaculo, tubam istam, ad ipsos quoque applicare valeamus. Verè enim, doctrina Calviniana, similis est grandini, & igni in terram decidenti: verè sanguine mixta est: cum passim cruorem Evangelicorum Sacramentarii sitiant: verè combureret tertiam partem arborum. In plerisq; enim Aulis, præcipuorum Regum & Principum, doctrina ista primatum obtinet: & tum potentes ipsos, tum ministros comburit: neque gramine vel fœno viridi parcat, sed sine discretionem quosvis ad assensum, variis technis, & molitionibus allicit. Satis de Tubicine primo.

Angelus Secundus.

ET Angelus secundus tubæ cecinit, & tanquam mons magnus igne ardens projectus est in mare, &c. Errant qui hunc Angelum, tubam suam, pœnas Pharaoni, divinitus immixtas cecnisse statuant: contra scopum enim proprium

totius libri impingunt. Neq; tantum in genere, hic aliam erga contemptores Evangelii pœnam cœlestis immutendam describi puto, uti Aretas, & Andreas Casariensis, alique etiam recentiores, volunt. Jac. Brocardus institutum suum pertexens, sic commentatur: Postceptam predicationem & auctam, ecce præter populi multitudinem Reges & Respublica suscipiunt Christum, ut Danus, Sævus, & alii, quos historia docet: & hic progressus perseverabit, donec omnes Principes, qui resistunt Christo ac ejus Evangelio, ruant in mare cum Ecclesiasticis, pereant in Romana Ecclesia, &c. Scitè quidem, sed nisi fallor, hoc loco, improprie, sicut & Lyranius, qui Macedonium notari credit. Potius, cum Luthe- ro Montanum, cum Cataphrygibus vel Pepuzianis, & Manichæis intelligi statuerim: qui Enthusiasmos suos jactitantes, sine alis scripturarum, medii quasi inter cœlum & terram volitarunt: audiatur Nicephorus lib. 4. histor. Ecclesiast. capite 22. hæresin Montani sic describens: Montanus viro quodam, cui nomen est Ardaba ortus, hæresin, qua dicitur Cataphrygas, invenit: & ambitione honoris atq; dignitatis percitus, & arrogantia cupiditateq; PRIMATUS transversim actus, (ô absurdam & importunam blasphemiam) Paracletum se & divinum Spiritum nominavit. Mulierculas duas, conjuges suas, Priscillam & Maximillam, prophetissas suas vocavit, earumque scripta propheticos libros esse dixit. Maligno autem spiritu plenus, sicuti & duæ illæ mulieres, nova quædam & insolentia dicere cœpit, infania apertè & dæmonum intemperis actus. Cæterum ut adulterinus ille spiritus fidem sibi pararet, quædam, per illos conjecturis ductus, prædicabat & divina- bat, seducens plerosque, & à recta via avertens, promissionumque tumentis magnitudine inflans, beatosque eos pronuntians, qui de se quamvis absurde, magnificè tamen sentirent. Universalem porro, & quæ sub cœlo est Ecclesiam omnem, omni pudore abjecto, impudentissimus ille dæmon calumniis proscindere non cessavit. Ea hæresi passim vulgata, qui in Asia fuere fideles, sæpè multus in locis regionis ejus conventus egere, recens exortam peregrinamque inquirentes doctrinam: & tandem sectam eam, ut impiam & execrandam damnatam, à Catholica Ecclesia ejecerunt, atque à communione propulerunt. Idem Montanus novorum quoque jejuniorum, præter Ecclesiæ consuetudinem autor fuit; & de solvendis dirimendisque conjugis legem tulit. De divina autem Trinitate & Mundi creatione eadem nobiscum docuit. Nonnulli tamen ex sectatoribus ejus postea, tres divinitatis subsistentias unum esse, sunt opinati: eundem esse Patrem & Filium, & Spiritum Sanctum, dicentes, unde etiam Sabellium ex Libya, principia hæresis suæ sumpsisse ferunt. Porro, qui Montani disciplinam secuti sunt, Montanistæ ab eo dicuntur. Vocatur quoq; Cataphrygas, seu secundum Phryges hæresis, ab ipsa gente scilicet. Appellantur etiam Pepuziani, à vico quodam, quem ille Hierusalem vocare solitus erat.

Similiter quidem in Mysia Phrygiæ esse fertur, nomine Ardabai, in quo primum Montanum quendam, qui nuper ad fidem venerat, sub Grato Proconsule Asiæ, immodica primatus cupiditate captum, aditum ad se adversario præbuisse, lymphatumq; factum, ac subito in mentis obsessione & abalienatione constitutum infan-

Autoris de Angelo secundo sententia.

Niceph. lib. 4. c. 22. Historia & Hæresis Montani.

Tuba prima ad Sacramentarios applicata.

visse, ac insolita contra traditionem & consuetudinem antiquæ successionis, sub specie Prophetiæ, loqui cœpisse ferunt. Qui verò per id temporis illegitimarum prædicationum auditores erant, alii tanquam energumenum & dæmoni-
 acum, & spiritu seductionis occupatum corripiebant, & increpabant, ac loqui prohibebant, memores Dominicæ denuntiationis & comminationis ad hoc factæ, ut Pseudoprophetarum adventus vigilanter caveant: alii verò super illo, velut sancto Spiritu & Prophetico charismate prædico infollescebant; & haud modicè gloriabantur, ac Dominicæ denuntiationis obli-
 ti, dementem assentatorem & vulgi seductorem, Spiritum provocabant, à quò illicebantur ac seducebantur, ne amplius silendo prohiberetur. Arte verò quadam diabolus, imò hujusmodi versutiæ methodo, & immorigerorum perditionem machinatus, & præter dignitatem ab illis honoratus, mentem eorum à verà fide ob-
 soporatum excitavit & accendit, ita ut & duas quasdam mulierculas excitavit, & adulterino Spiritu repleverit, usque adeò, ut & ipse perindè atque illi insana, importuna & aliena loquerentur, & gaudentes ac gloriantes super se Spiritus ille beatos pronunciaret, & magnitudine promissionum inflaret. Quin aliquando etiam conjecturaliter ac vero similiter in faciem eos con-
 demnabat, ut castigatior videretur. Erant autem ex Phrygiis pauci quidam seducti, cum tamen omnem in universum, quæ cœlo est, Ecclesiam audax ille Spiritus blasphemare doceret, eò quod nec honorem illi exhiberet, nec accedere ad eum pseudopropheticus spiritus dignabatur. Etenim fideles per Asiam sæpenumero & multis Asiæ locis, ob hanc causam conveniebant, ac nuper natas doctrinas examinabant, & prophanas pronuntiabant, hæresimque istam reprobantes Ecclesia ejiciebant, & excommunicabant. His initio scriptis, & per totum illum commentarium elencho erroris eorum subjecto, in secundo de morte prædictorum ista dicit. Quemadmodum igitur nos etiam Prophetarum occisores vocarunt, quod insanos ipsorum Prophetas non recipimus (hosenim esse dicunt, quos se populo suo missurum pollicitus sit Dominus) responde-
 ant nobis, per Deum est ne, o optimi, quisquam eorum, qui à Montano & Mulieribus istis loqui cœperunt, à Judæis persecutionem passus, aut ab iniquis occisus? Nemo ex illis detentus & hoc nomine crucifixus est. Imò neque in Synagogis Judæorum aliqua Muliercula unquam est flagris cæsa, vel lapidibus omninò uspiam adobruta: Sed Montanus & Maximilla alio mortis genere interiisse dicuntur. Ajunt enim plurimi, istos utrosque ab insano spiritu motos seipsos, non quidem simul, sed quemque suæ mortis tempore, laqueo suspendisse, atque ita in morem Judæ proditoris vitam terminasse. Quemadmodum & egregium illum, velut primum prophetiæ illorum procuratorem, Theodotum, multus rumor tradit, ita aliquando factum amentem, ut se ipsum erroris spiritu persuaserit, in cœlos exaltari & assumi, atque ita in auras jactatum pessimè interisse. Hæc Eusebius. Manichæorum hæresis notissima est, jactitarunt & ipsi revelationes suas: & dogmata passim sparserunt, quo nomine misit Manes autor hæresis discipulos suos, in Ægyptum, Africam, Hispaniam: ut multi homines absurda

& impia doctrinâ deciperentur. Quid ni enim sic vocarem dogma eorum? Fabulati sunt de duobus Diis, & æternitate materiæ: Item, malo Deo subjectam esse propriam & peculiarem materiam, quam ὕλη καὶ σκότος appellârunt, & homines ab illo Deo, & ex tali materia factos, naturâ malos, & substantiam eorum esse adeò malam, ut nullo unquam tempore capax esse posset renovationis. Et huc torserunt illud, 1. Cor. 15. v. 47. Vocârunt enim tales homines χοῖνες, id est, terrenos. Ita enim finxerunt, bonum DEUM, habere peculiarem materiam, unde sua opera creârit. Illum vocarunt φῶς, lucem, & qui ortum suum habeant ex materia lucis, eos non esse capaces peccati. Aliquos verò homines dixerunt esse medios, in quibus substantia gentis adversæ, & substantia luminis, id est, DEI, commixta sit. Et fabulantur hoc sic contigisse: Cum bonus Deus vellet omnes homines de materia lucis creare, exortam fuisse pugnam inter bonum & malum DEUM. Et in illa pugna gentem adversam, (sic vocabant) aliquid de sua substantia admiscuisse creationi hominis, & illam substantiam peccare in homine (sicut mala arbor protrudit malos fructus) non voluntatem hominis. Augustinus contra Faustum de Manichæis dicit: Vos alium DEUM malum fingitis, cui tribuatur non solum quicquid facitis injustè, verum etiam quicquid patimini injustè. Duas ergo causas posuerunt peccati: 1. Malum DEUM. 2. Substantiam gentis adversæ, non nostram voluntatem. Dicti autem sunt Manichæi, sectatores Persæ cujusdam, cui nomen fuit Manes: & fuit hoc ipsum nomen, sicut multorum, planè fatale. Licet enim Persica linguâ, sicut annotavit Cælius, servile nomen sit: Græcis tamen ab infania deducitur. Non enim errores tantum, sed horribiles furores fuerunt, quos ab aliis per manus quasi acceptos, ipse latius sparsit. Et fuit fatale hoc nomen etiam ejus sectatoribus odiosum, ideò voluerunt dici μανιχαῖοι quasi fundentes cœlestem doctrinam, sicut Manna: Sed rectè hæsit appellatio μανιχαίων in illa secta, in qua nihil fuit sani, sed omnia plena horribilium furorum, adeò ut legentes nunc dubitemus, potueritne tanta infania cadere in homines sanos. De primo autem hujus sectæ autore memorabilis est historia, sicut apud Suidam recitatur, undè intelligi potest, quomodo ex corrupta Philosophia orti sint Manichæi. Terebinthus quidam fuit, qui nutritus in scholis Philosophorum, maximè probabat sententiam Empedoclis, qui ponebat duo principia rerum, inter se contraria, ψῆλον & φιλαν. Cumque postea doctrinam Ecclesiæ attigisset, voluit illud Empedoclis dogma, cum articulo creationis conciliare. Quia verò videbat sibi multos pios & verè eruditos in Ecclesia obstare, profectus in Persiam, simulatione sanctitatis, insinuavit se apud opulentam quandam viduam (sicut & Mahometh postea fecit) ibi suas prophanas, imò blasphemias delirationes conscripsit quatuor libris, quos in suo testamento viduæ commendavit. Hæc puerum quendam venalem septennem emit, Cubricum nomine, qui cum præclaram ingenii indolem præ se ferret, curavit vidua, eum liberaliter institui. Et moriens, instituit illum emptitium Cubricum, hæredem, præcipuè librorum illorum, inde hausit venenum suum Manes. Hoc enim nomen propter servilem conditionem ipsi adhæsit, & ipse

D. Chem-
 nic. loc. p. 1.
 pag. 115.

1. Cor. 15.
 v. 47.

Historia
 Manetis.

Mors Mon-
 tani & Ma-
 ximilla.

Mors Theo-
 doti.

Hæresis Ma-
 nichæorum.

forſan humilitatis prætextu, nomen illud uſurpavit. Pervagatus eſt autem primò Perſiam, ſpargens publicè Therebinthi ſui dogmata, pervenit deinde uſque ad terram Romanorum, immò Græcaſeriam Eccleſias turbavit, unde extiterunt turbæ. quæ ne 200. quidem annis ſedari potuerunt. Demùm reverſus in Perſiam, cum Regis Perſici filius gravi morbo decumberet, & medici plures accerſiti, ferè omnes deſperarent, ſuaſit Manes, Medicos reliquos omnes removendos, & ſua curæ tradendum filium Regium, pollicitus ipſi priſtinam valetudinem, ſivè miraculo forſan, ſivè ut ſemiphiloſophus, profitens artem medicam. Sed ægrotus deſtitutus curâ Medicorum, brevi mortuus eſt. Rex verò Manem, ut homicidam filii ſui comprehendere juſſit, & vivum arundine excoſari: atque ita canibus objici mandavit. Hæc fuerunt initia, hi progreſſus talis denique finis illius, qui Princeps & autor fuit ſectæ Manichæorum. Jam, quomodo verba textus noſtri ad nominatos hæreticos accommodari queant, diſpiciendum venit: 1. Comparantur monti magno, quia ſicut montes, metallis pretioſis ſcatent, & ex montibus aqua limpidiſſima, ac ad recreandos homines laſſos, aptiſſimæ promanant: Ita ſe hæretici illi, repletos eſſe omni ſcientia & ſapien-
tia, & doctrinam ſuam, longè eſſe ſaluberrimam & dulciſſimam, ſomniarunt & clamitarunt. 2. Sicut montes, propter excelſitatem, ſaſtigiis ſuis cœlos quaſi perſtingere, & omninò ſic videntur, ac ſi cœlos portarent: Ita hæretici illi ſeveriore jejunio, jactatione Enthufiaſmi, & revelationum, & aliis prætextibus, animos plurimorum fascinârunt. ut plebei, Cataphrygas & Manichæos, doctrinâ ſuâ ad cœlos perſtingere, & januam cœlorum quaſi reſerare crederent. 3. Sicut autem longe aberrant, qui montes altitudinem cœlorum æquare exiſtimant: Ita miſerè decepti ſunt, qui fabulis & Enthufiaſmi hæreticorum fidem adhibuerunt. Deinde monti igne ardenti comparantur: 1. Propter externum ſplendorem, & fucum, quem dogmati ſuo facere ſolebant. 2. Propter zeli fervorem, quicumque enim doctrinæ eorum repugnarunt, ilicò flammiſ Vulcaniſ ſeu infernalibus traditi, hoc eſt, gravi fulmine ab Hæreſiarchis excommunicati fuerunt. 3. Sed & ratione cauterii, quod habebat in conſcientiâ ſuâ, ignis ardens, non ineptè eis assignatur. Porro, cum montem iſtum in mare projectum ait Apoſtolus, nihil aliud, quàm hæreſin notatam latiſſimè propagatam, & diſſeminatam iri, innuit: ſuprà enim per mare frequenter in ſcriptura, vel mundum univerſum, vel certè ingentem hominum ac populorum multitudinem ſignificare oſtendimus: quemadmodum Propheta Nahum cap. 2. v. 8. Niniven populoliſſimam Urbem, ratione multitudinis incolarum pſcinam aquarum nominat: & infra cap. 17. Apoc. v. 11. Aqua itidem de multitudine populorum explicantur, cum Angelus Johanni dicit: Aqua, quas vidisti, populi ſunt, & turba, & gentes, & lingua. Et hæc interpretatio aptiſſimè quadrat ſcopo prædicto: Conſtat enim, quanto ſtudio, labore & conatu tum Montaniſtæ, tum Manichæi, errores ſuos longè lateq; diſſeminaverint. Et hæc de characteribus quali Angeli ſecundi. Nunc ſequuntur effecta: 1. Facta eſt tertia pars maris, ſanguis. Ex hiſtoriis enim patet, quantam profuſionem ſanguinis, Manichæi cumprimis, excitarint: qui volet, per ſanguinem, juxta ſtylum Curia cœleſtis, pecca-

tum rubicundum & coccineum intelligat, ut ſenſus ſit: Affeclas hæreſis iſtius calculo aſſenſus ſui, maculam ſanguinis ſive horrendi peccati animabus ſuis aſperſiſſe: (Durch den Beyfall dieſer Lehr / ſeyn die Menſchen in graufame Blutſchuld den für Gott gerathen.)

Et mortua eſt tertia pars creaturarum, quæ erant in mari, quæ habebant animas: ſcilicet rationales: notat enim homines, præſertim inferioris conditionis, quorum plurimi erroribus hæreticorum fascinati, & tubâ Angeli ſecundi decepti, adeoque ſpiritualiter occiſi fuerunt. Et tertia pars navium interiit: ſive Naves quid naufragium fecit. Per Naves aliqui Mercatores: vel etiam Magiſtratus & totas communitates intelligunt; 1. Navibus enim Mercatores ad merces ſuas tum emendas, tum vendendas, præ aliis, maximè utuntur: Ergò, per metonymiam, non ineptè negotiatores, tum ſeculares, tum ſpirituales ſignificari creduntur. 2. Sicut Naves & impositas merces, & homines quoque ab impetu maris, ne abſorbeantur, cuſtodiant: Ita Magiſtratus politici, & benè conſtitutæ Reſpublicæ, adverſus impetum & furorem ſeditioſæ plebis nos defendunt. 3. Sicut in unâ Navi multi ſæpè numero homines congregantur: Ita & communitates, non ex paucis, ſed multis hominibus conſtant: & de hiſce affirmat Theologus, quòd interiituri, ſive naufragium paſſuri ſint: aliud enim ex falſâ Pſeudoprophetarum doctrinâ præmiuſ fruſtra expectatur. 4. Sed quid ſi ego dicam, per interiitum navium, indicare hoc, impediviſſe hæreticos propagationem veritatis ad exterarum gentes: quia per naves in loginquas oras tranſfretare, & ſicut Paulus quoque feciſſe legitur, Evangelium propagare, immò ex navibus ad populum loqui poſſumus: Qui voluerit, interiitum tertia partis navium, ad particulares multas Eccleſias, quæ per hæreſin vaſtatæ fuerunt, accommodare poterit: Communiter enim Navi Eccleſia comparatur. Et hæc de Angelo ſecundo. Sequitur

Tubicen Tertius.

De quo Johannes: Et tertius Angelus tuba cecinit, & cecidit e cœlo ſtella magna ardens tanquam facula, &c. Video ſtellam hanc inſtar faculæ ardentem, interpretari quosdam de CONSTANTIO & VALENTE IMPERATORIBUS, qui in Arrianum errorem perducti, & hinc abſinthium perſecutionis, nec non infeſtioneſ ſalubrium aquarum, hoc eſt, depravationem ſcripturarum cauſati ſint: video, alios Doctores, cum Lyra, hinc intelligere Pelagium, celebrem in hiſtoriâ Eccleſiaſticâ hæreticum: quibus non valdè repugno: Aretas Diabolum ipſum, per ſtellam, cœlo cadentem, notari opinatur; quàm dextrè, Lector judicet: Non certè ad tertium locum reſervaviſſet hæreſeon autorem, ſi eum Apoſtolus inter ſeptem hoſce Angelos depingere voluiſſet. Qui Angelum iſtum tertium, exciſionem Gentis Cananæ prædiſcaſſe putant, vehementer errant: Non enim vidit Johannes, quæ aliquot mille annis antè facta ſunt. Video, ad Arrium verba de Angelo tertio à quibuſdam applicari, & fateor, quia hæreſes, licet diverſæ, multa tamen habent communia, Ideò, hanc explicationem, non omnino incongruam eſſe. Verum non deſunt inter

Mors horrenda Manetis.

Accommodatio Angeli ſecundi, ad hæreſin Montaniſtarum & Manichæorum.

Mons igne ardens.

Mons in mare projectus.

Nahum 2. v. 8.

Apocal. 17. v. 11.

Stella magna ardens tanquam facula quid ſit.

inter Veteres & Neotericos, qui sicut priores duas, & posteriores tubas quatuor, ita & hanc tertiam, de Papa interpretantur: J. B. sic habet: In Germania diversa habentur comitia, & conventus, ac disputationes multe: & in omnibus cadit authoritas Papae. Stella haec dicitur absinthium, quia conturbavit flumina scripturarum, & Evangelium ipsum, doctrinam Apostolicam, & Ecclesiae fecit Papa cum suis aquas divinarum scripturarum amaras, ut inde homines mortem haurirent, unde hauriri debuit vita. Id cepit facere Papa in Germania, ut potuit post ortam ibi predicationem Evangelii: fecit deinde in Concilio primo Tridentino Paulus Tertius, qui ut non potuit persistere in Ecclesia communi Christianorum, egit in Concilio illo, ut ibi & in certis locis ipse susciperetur: doctrinam illam, & decreta ibi pararet, per qua homines aeterna morte perirent. Idem peractum est in Concilio secundo Tridentino, in quo Papa tandem patuit AntiChristus, ut etiam apud suos patefactus esset ipse AntiChristus, nec jam esse ex Ecclesia Christi. Haec interpretatio sana quidem & orthodoxa est: sed quia cap. 9. AntiChristus Romanus ex professo depingitur, idcirco hic cum Lutero & aliis permultis Theologis, non Papam, sed Origenem, Lumen illud ingens Ecclesiae notari statuo. Origenes hic in principio seculi, post Christum natum, tertii, floruit, & in pueritia ac adolescentia sua statim egregia ingenii judicii que acrimoniae specimina edidit. Cum enim Pater Leonides, sub Imperat. Severo, Alexandriae, in carcerem conjectus esset, Origenes licet puer, tanta martyrii cupiditate flagrabat, ut se iis, qui propter confessionem Christi, ad mortis supplicium tolerandum adducebantur, socium adjungeret. A matre autem, astu ereptus, & domum abductus, patri consolationis plenissimam scripsit Epistolam, inter alia hortatus, ne liberos suos se à triumpho gloriosissimo, quem propediem ob Christi Jesu confessionem celebraturus sit, abstertere patiat. Quo facto tantam passim laudem & auctoritatem sibi comparavit, ut Catechetæ munus ipsi octodecenni imponeretur: cui felicissime praefuit, & subinde libros, numero copiosissimos plurimos edidit: ita ut Hieronymus non vereatur scribere: Vix quinquam, tot legere posse volumina, quot conscripsit Origenes: aliquot millia enim librorum edidit: & tot operum editione, in caelo Ecclesiae, instar stellæ fulgidissimæ splenduit: & apud præcipuos Doctores & Patres, in summa estimatione fuit. Unde & hic in Apocalypsi c. 8. v. 10. Stella magna, ardens ceu facula, nominatur. Laudabile enim fuit, quod in puerili ætate divinas & humanas literas didicit, quod adolescentulus martyrium affectavit, quod Patrem in carcere animavit, quod preces cum hæretico communicare noluit, quod Alexandriae gravem persecutionem sustinuit, quod Translationes scripturæ sacræ diligenter inquisivit, quod Ambrosium quendam à Valentini errore ad orthodoxiam perduxit, quod discipulos multos in liberalibus artibus exercuit, quod sacras literas, & voce, & calamo docuit, quod Commentarios multos in Biblia scripsit, quod Mammææ Alexandri Imperatoris Matri fidem Christianam exposuit, quod Beryllum Bostrensem, à prava opinione ad veram doctrinam convertit, quod Arabum hæresin de mortalitate animarum redarguit, Helcesai-tarum errorem repressit, vitam virtutibus conspicuam egit, labores innumeros patientissime

exantlavit, & libros instar prati floridissime vulgavit: quemadmodum hæc omnia latè commemorat Nicephorus, ferè per totum librum Ecclesiasticæ historiæ quintum: quod Lectorem Christianum remitto. Hic ipse verò ἀσὴρ μίσγας, καὶ ὁ μὲν ὡς λαμψὰς, Origenem dico. Cecidit è caelo: inquit Johannes: quibus verbis horrendus Origenis lapsus & perversissima ejus dogmata indicantur: ob quam causam, ut exaggeretur lapsus, addit Johannes memorabilissima verba, inquit: Cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum: hoc est, corripit, & in alienissimum sensum pervertit allegoricis suis interpretationibus, & bonam partem scripturarum, quæ & hic, & Proverb. 5. v. 16. Johan. 4. v. 10. & cap. 7. Prov. 5. 16. v. 38. fluminibus & fontibus assimilantur, quia ex doctrina divina rivuli sapientiæ, cogitationis DEI & vivificæ consolationis uberrimè promanant: addit Theologus: Et nomen stellæ dicitur, ἄστρον. Absinthium: & versa est tertia pars, videlicet fluminum & aquarum, sive scripturarum, in absinthium: id enim efficitur scripturæ sacræ depravatione, ut aquæ per se dulcissimæ, propter admixtas corruptelas fiant amarissimæ: sed & hoc consentaneum recensetur: Multi homines mortui sunt ex aquis, quia amara facta sunt. quæ particula itidem non ineptè Origeni congruit. Libri enim ejus instar pomi Eridos fuerunt, aliis acerrimè propugnantibus, adeoque semetipsum spiritualiter necantibus: aliis vero masculè & intrepidè oppugnantibus: Sed quinam illi errores? quæ impia, quærat aliquis, Origenis facta & dogmata? Audi Nicephorum, lib. 5. histor. Ecclesiast. cap. 33. & 34. sic differentem: Origenes quidem permultos fecit Martyres, sed cum omnibus suis copiis hostiliter Satanas bellum emoveret, omniq; vi & conatu adversus eum duceret, & acrius etiam quàm aliorum alicubi, infestiusq; inmineret, perfecta & absoluta virtute est destitutus: nimirum qui virtutum omnium parente summissione & humilitate, & quæ per illam provenit immobili & recta animi constitutione, atque indolentia excidisset. Ajunt enim Deciana persecutione, & ipsum comprehensum esse, & vinculis constrictum. Primum itaque tormentis gravibus corpore toto afflictus, mox deinde in acerbissimum demissus est carcerem. Ibi ingentis ponderis ferramentum eum distringebat, & insuper supplicium ignis ei intendebatur: aliæq; mala parum jam tum inferebantur, partim paulo post imminabant, ac diebus pluribus vinculorum catasta pedes ejus distinebantur. Quæ omnia generoso & fortis animo pertulit. Et ille quidem mortem obire paratus erat. Quæsitore autem contentiosa quadam crudelitate aliter visum est, hominem à sententiæ desiderio suo abducere. Ac gladio quidem in ipsum animadvertere noluit, aliis verò ærumnis paulatim vitam privare constituit. At postremum, cum se tormentis victum ab illo intelligeret, ad diabolicum prorsus consilium animum adiecit. Quod enim philosophicum planè animum castitatemq; viri nosset, ea parte oppugnare eum decrevit. Itaque è vinculis quidem eum dimisit, sed ad aram, apud quam obscenum impudicumq; Æthiopem collocarat, sacrificare & thura adolere jussit: quod nisi, ut faceret, animum induceret, fore minatus est, ut re detestanda dirigq; omnibus execranda, corpus ejus ab impudico illo contaminaretur.

Niceph. l. 5. hist. Eccles.

Prov. 5. 16. v. 38.

Scriptura fluminibus & fontibus comparata.

Mutatio fluminum in absinthium.

Niceph lib. 5. c. 33, 34. de Origenis impiis factis & dogmatibus.

Historia de Origene. Laudes Origenis.

6000. Libri.

retur. Et ille quidem hac ei intentavit. Origenes vero optione atque electione rei deterius, abjurare fidem maluit, animo prater utilitatem omnem conspurcato, quam sordes aliquas corpore excipere. Atque inde à divina sententia & gratia delapsus, alienas opiniones, Satana instigante, induxit: per quas multis à saniore sententia seductis longo post tempore ab Ecclesia Christi per excommunicationem est proscriptus, Quales autem (Eusebius inquit) postea reliquerit voces, easque plures, adeos, qui auxilio & utilitate indigerent receptionis in gratiam, quam plurima ejus testantur Epistola, veritatem ipsam certo satis complectentes. Ego vero non gravare faciam, & verba ejus apponam, per qua manifestè arguitur, eam finibus & constitutionibus Apostolicis non perstitisse. Atque ut alias ejus absurdas opiniones & blasphemias omittam, harum tantum verbis ipsis meminero. Sic enim scribit: Mentis, inquit, à principio erant, absque omni numero & nomine, ex unitate principium ducentibus & rationalibus existentibus omnibus substantia, efficacia & virtute eadem. Ut autem eas satiety cepit, divine charitatis & contemplationis, juxta proportionem cujusque propensionis in deterius, vel tenuiora vel crassiora sumpserunt corpora & nomina. Unde coelestes etiam & ministrantes substitere virtutes: ipse quoque Sol & Luna & Stella omnes ab unitate illa rationalium, ex propensione in deterius, sunt facta. Ea vero rationalia, quae à divina charitate magis refriguerant, animae sunt appellatae, & in crassiora corpora nostra coniecta. Quae vero ad summam malitiam & vitiositatis fuerant progressa, frigidus & caliginosis inclusa corporibus, demones & facti & nominati sunt. Adhac illa quoque negatur: Quod ex angelica quidem constitutione animata facta est constitutio, ex animata autem, demoniaca & humana. Unam porro mentem ex universa rationalium unitate, inconcussam & immotam à charitate & contemplatione divina permanere, quam mens & Christus, & Rex homo sit facta. Item, quod perfectus futurus sit corporum interitus: cum ipse Dominus, primum propriam deposuerit corpus, & reliqui item omnes. Prater ea, quod universi reversuri ad eandem illam unitatem, mentesque futuri sint, quales antea in praesistentia fuerint: ipso videlicet diabolo quoque & reliquis demonibus, atque etiam nefariis & impiis hominibus ad eandem unitatem restituendis, cum divinis priusque viris, & cum coelestibus virtutibus eandem unionem ad DEVM habiturus, quam & Christus habet, quemadmodum & antea eam habentes extiterint: ut Christus nihil prorsus sit habiturus praerationalibus praecipuum, neque substantia, neque intelligentia, neque virtute. Haec ille. Decius autem post duos imperii sui annos, adversus Scythas, qui Istrum transierant, & ditionem Romanam vastabant, progressus, supra triginta millia ex iis primum victor concidit. Secunda autem pugna cum illis congressus, victus una cum filio ab eis est interfectus. Sic imperium ad Gallum, & Volusianum pervenit. Gallus porro, quod non animadverteret, qua de causa Decius in tantam cladem inciderit, ad eundem impetit lapidem. Cum enim imperium pulchre staret, & res omnes ei ex sententia succederent, viros sanctos, qui preces ad DEVM propacata tranquillitate & valitudine ejus secunda fundebant, affixit. Quapropter in eis viris simul etiam vota, & quae pro eo fiebant orationes est persecutus. Sic duo isti statim, anno uno & mensibus quatuor imperio administrato, decesserunt. Quibus succedens Emilianus, quatuor imperavit menses, & rerum summam ad Valerianum & Gallienum moriens transmisit. Gallus sed enim post Decium

imperante, Origenes unde septuaginta annis peractis, miserabiliter infelix obiit. In quo & nos convenit finem suum libro huic imponere: cui quidem bonum initium Origenes praebuit, quamvis finis ejus principio non responderit. Habet autem hic tomus annos sexaginta & duos, cujus exordium à primo Severi anno incepit, finis autem in Valeriani & Gallieni imperium incidit: anno à mundo condito quinquies millesimo, septingentesimo, sexagesimo tertio, à natiuitate vero Christi ducentesimo, quinquagesimo octavo. Origenis industria & curiositas causa, ut fœde laboretur, & multis prater ea offendiculum exitus, occasio fuit. Cum enim nihil non in sacris literis exponere vellet, seipsum in errorem coniecit. Unde multa nefanda & exitiosa protulit verba. Ex quibus Arius, sectatoresque ejus inaequalem Patri Filium esse asserentes, & reliqui impii haeretici dogmatum suorum materiam sumpserunt. Profiteri enim est ausus, unigenitum Filium cernere Patrem non posse, neque Spiritum Sanctum ipsum Filium: sicut neque Angelos Spiritum, neque homines Angelos. Et Filium non esse ex substantia Patris, sed creaturam, eumque gratia tantum Filium dici, & animas hominum praeesistere. Atque alia item absurda, blasphema, & impia. Non ille Salomonem audit dicentem: Fili, cave multos componas libros & ore tuo properes. Cor tuum non sit velox ad proferendum sermonem coram DEO. DEVS namque in caelo sursum, & tu in terra deorsum. Proinde verba tua pauca sint. Multa enim verba multiplicanti vanitatem. Noli esse justus multum, nec plus sapias quam necesse est. Iustus enim disperit, in justificatione sua. Ab Ecclesia porro proscriptus, contumeliam eam non ferens, Alexandria relicta in Iudaeam est profectus. Et Hierosolyma cum venisset, ab ordine Sacerdotali, ut verba in Ecclesia faceret (erat enim Presbyter) rogatus primum, deinde etiam coactus, surrexit, & verba illa tantum recitavit: Peccatori vero dixit DEVS: Quidnam tu annuntias justificationes meas, & usurpas testamentum meum in ore tuo? Libroque complicato cum lachrymis, & ejulatu multo confedit, omnibus una cum eo plorantibus. Sepultus est autem Tyri Suid. Idem Niceph. lib. 17. c. 27. & 28. impia & Niceph. 17 c. 27. & 28. absurdissima Origenis dogmata, quin & Anathematismos, quibus à Synodo mactabatur, recenset: quae in gratiam eorum, qui Nicephorum non habent, & ne hiulca Angeli tertii reddatur interpretatio, lubens apponam. Sic autem habent: fol. 1090. & seqq. In secunda Sessione, postquam ab Ecclogio, Canone, Cyriaco & Pancratio, Monachis Ierosolymitanis libelli contra impia Origenis, qui & Adamantius dictus est, dogmata & contra impietatis, & seductionis ejus, sectatores oblatis & lecti sunt. Iustinianus rursus Synodum de eis rebus scripti erant, in medium prolatis. In quibus erat, Adamantio studio fuisse, ut Graecis nugamentis & Manichaeis zizaniis Apostolicorum dogmatum impleveret puritatem. Synodus itaque rem decernendam ad Iustinianum post exclamaciones in Origenem, & qui itidem in ille seducti essent, factas retulit. Quarum quaedam in hac concepta erant verba, sicut ea ex Commentariis Synodi istius excerptimus. Qui animum obtines coelestis participem generositatis, Christianissime Imperator. Et deinde: Effugimus igitur, effugimus istam, quam ignoramus, externam vocem, & tanquam furem atque praedonem ejusmodi hominem anathematis laqueis, arctè districtum atque suffocatum, extra sacra Ecclesiae moenia abjecimus. Et post pauca: Actorum vero nostrorum, ex eorum lectione, vim cognoscetis. Hisce conjunxerunt capitula, quacunque Origenis sectatores professi

professi sunt, quæ capitula consensionem simul & dis-
 sensionem eorum, atque etiam multiplicem errorem osten-
 dunt. Quintum ex iis capitulum est, blasphemiarum
 certarum quarundam ejus, quæ nova Laura dicta est
 Personarum hisce verbis scriptum. Theodorus Ascidus
 Capadox dixit: Quando nunc Apostoli & Martyres
 miracula edunt, & in tantum sunt honorem, si in re-
 stitutione & instauratione rerum Christo æquales non
 fuerint, qualis eorum restitutio futura est? Idem
 Monachi perquam diligenter etiam Didymi & Eva-
 grii & Theodori alias plures blasphemias ex eorum
 perpetam scriptis libris collectas, ad Synodum retulerunt:
 quas omnes anathemate conciderunt, ordineque
 omnes exposuerunt. Quibus capitalia addiderunt, quæ
 Origenis studiosi ex scriptis ejus excerpta profitentur:
 in quibus & hæc furiosus ille docet: Ante corpus ipsum
 anima est, quæ quidem in cælis peccata commiserit.
 Ad hæc, Cælum, Solem, Lunam, stellas, & aquas quæ
 supra cælos sunt, animatas, & rationales quasdam
 virtutes esse. Præterea quod in resurrectione, corpora
 hominum rotunda & orbiculari specie excitabun-
 tur. Et quod omnium impiorum hominum, ipsorumque
 etiam demonum tormenta, finem habebunt. Quodque
 impii & demones in priorem suum ordinem & statum
 restituentur. Insuper quod pro demonibus quoque
 Christum crucifigi, atque id ipsum sapius seculis futu-
 ris pati oportebit, à spiritibus malignis, qui in cæle-
 stibus sunt. Verum omnes illius blasphemias singilla-
 tim exponere, longum fuerit. Illud porro scire oportet,
 hunc ipsum esse, qui insano Maneti & Sabellio,
 Arrio & Eunomio, atque reliquo male sentientium cho-
 ro primus in scriptis eorum Zizania aspergendi, semi-
 nandi, author fuerit, ut qui finibus certis termina-
 tam vim DEVM habere, Filium Patre minorem,
 & rursum Spiritum Filio inferiorem: Filium crea-
 turæ & germen Patris, atque per omnia Filium Pa-
 tre minorem, eundemque, merum hominem & creatu-
 ras coeternas esse DEO, dixerit. Alia denique hujus
 generis absurda, prorsus & aliena impiè per blasphe-
 miam effutiit, Platonicis opinionibus simplicem Apo-
 stolicorum dogmatum sinceritatem miscens atque con-
 fundens. Sed ex ipsis anathematismis, quos in eum
 Synodus contorsit, qualis is vir fuerit, manifestò pate-
 bit. Qui de verbo ad verbum sic habent: Si quis di-
 cit, aut sentit, hominem animas veluti prius extantes,
 intellectuales mentes sive naturas & sanctas virtutes
 præexistere, contemplatione verò divina exsatiatas,
 atque in deterius prolapsas, & quod in eis charitas
 Dei refrigerit, inde luxuriam, id est, animas quasi refri-
 gescentes nominatas, & pœna gratia in corpora de-
 missas esse, anathema sit. Si quis dicit, aut sentit, a-
 nimam Domini præexistisse, unitamque esse DEO ver-
 bo ante incarnationem, & natiuitatem ex virgine,
 anathema sit. Si quis dicit, aut sentit, prius forma-
 tum esse corpus Domini nostri Iesu Christi in utero vir-
 ginis sanctæ, & deinceps unitum esse ei DEVM ver-
 bum atque animam, ut quæ prius existerit, anathe-
 ma sit. Si quis dicit, aut sentit, omnibus cælestibus or-
 dinibus assimilatum esse Dei verbum, ita ut ipsi Cheru-
 bin factus sit Cherubin, & ipsi Seraphin factus Se-
 raphin, omnibusque adeo supernis virutibus prorsus esse
 exæquatum, anathema sit. Si quis dicit, aut sentit,
 in resurrectione rotunda & orbicularis figura homi-
 num corpora exuscitatum, neque consuetur ere-
 ctos nos excitatum iri, anathema sit. Si quis
 dicit, cælum & Solem & Lunam & stellas & aquas,
 quæ supra cælos sunt, animatas quasdam esse & mate-
 riales virtutes, anathema sit. Si quis dicit, aut sentit,
 Dominum Christum in seculo futuro pro demonibus,

quemadmodum & pro hominibus, crucifixum iri,
 anathema sit. Si quis dicit, aut sentit, virtutem DEI
 terminatam esse, eamque tantum in creatione condi-
 disse, quantum complexa sit, anathema sit. Si quis di-
 cit, aut sentit, temporanea esse demonum & impio-
 rum hominum tormenta, finemque ea tempore aliquo
 habitura, siue restitutionem demonum aut impiorum
 hominum futuram, anathema sit. Anathema sit O-
 rigenes, qui & Adamantius dictus est, & hæc pro-
 mulgavit, una cum detestandis ejus & execrandis do-
 gmatibus, & homini omni, qui hæc sentit aut asserit,
 aut aliqua ex parte, quocunque prorsus tempore ea
 defendere audeat: In Christo Iesu Domino nostro, cui
 gloria in secula seculorum, Amen. Hæc Nice-
 phorus.

Quæro jam Lector Christiane, annon pulchrè
 verba Apocalypsis in Originem quadrent? An-
 non fulgidissima stella cecidit? Annon in ter-
 tiam partem sacrorum fluminum & voluminum
 cecidit? Annon dulcissimas aquas in absinthium
 amarissimum, & planè lethiferum commuta-
 vit? Affirmabis sat scio, & ideo nihil addam,
 sed ad quartum Angelum statim accessum fa-
 ciam.

Quartus Angelus.

De eo quis sit, non minùs inter doctos variè Angeli
 disceptatur: Aliqui hic notari ajunt, judi- quarti Tu-
ba quid sit?
 cium exploratorum, & populi in deserto propter mur-
 mur & impatientiam, propter seditionem adver-
 sus Moysen & Araonem, propter scortationem
 cum Medianitis, & propter peccatum vituli: Hi
 per Solem, Lunam & Stellas, Israeliticum populum
 ratione numerositatis & claritatis, intelligunt:
 sed nolo istam sententiam, quæ heterogenea pla-
 nè, & à scopo toto visionis alienissima est, refu-
 tare. Lyra Eutichen Archiniandritam intelligit:
 qui unam tantum in Christo esse vel remanuisse
 naturam, videlicet divinam, à quo absorpta sit
 humanitas, docuit: Aretas planè silet: sicut &
 Andreas Cæsariensis: Aliqui inter recentiores,
 tubam hanc quartam ad illud tempus referunt, quo
 Genfericus Vandalus à Bonifacio accersitus ab Hispa-
 niis in Africam trajecit. Tunc enim crudelissimè
 Sancti fuerunt afflicti, & non habito ætatis tenel-
 læ respectu, trucidati: partim saxis illisi, partim
 in duas partes à summo capite divisi. Neque par-
 cebatur verbi ministris: qui ceu jumenta ingen-
 tibus oneribus onusta, habebantur, & si præ lassitu-
 dine tardarent, stimulis ferreis ad properan-
 dum compellebantur: Ita ergo tunc percussam
 ajunt tertiam partem Solis, Lunæ & Stellarum,
 quia Vandali omnes Christianos radicitus excin-
 dere & extirpare voluerint. Verum non arbi-
 tror hic de persecutione agi: supra enim capite
 sexto, locus iste peculiariter à Spiritu Sancto tra-
 ctatus est: potius hæresiarcham quendam notari
 puto: sive is sit juxta Lutherum Novatus, sive
 gratiæ divinæ & sacrosancti meriti Iesu Christi
 juratus hostis, Pelagius: Eligat Lector, quam du-
 xerit aptissimam sententiam. Nos & Novati
 & Pelagii historiam, & hæresin breviter appone-
 mus: Historia Tripartita lib. 8. cap. 9. sic ha- Historia de
Novato,
Hist. Trip.
lib. 8. cap. 9.
 bet: Novatus Presbyter se ab Ecclesia Romana com-
 munionem subtraxit, quod Cornelius Episcopus fideles,
 qui sacrificaverant tempore facta persecutionis à De-
 cio, in communionem recepisset. Pro hac itaque cau-
 sa segregatus, & ad Episcopatum à consortibus suis
 Episcopis evocatus, scribebat Ecclesiis, ne eos, qui da-
 monibus

monibus immolaverant, ad Sacramenta suscipere, sed invitarent quidem ad poenitentiam, remissionem vero DEI relinquerent potestati, cuius solius est peccata remittere. Tales Epistolas suscipientes, in unaquaque provincia secundum proprios sensus responsa reddebant. Cum ergo ille mandaret, non oportere sacris interesse mysteriis eos, qui post baptismum peccatum commississent, quod ducit ad mortem; quibusdam quidem videbatur amara nimis & dura huiusmodi regula, alii vero velut justam rectamque suscipiebant. Inter hac mota quaestione venerunt litera Cornelii Romani Praesulis, quae remissionem peccantibus etiam post Baptisma promittebant. Sic ergo ambobus diversa scribentibus, & ex divinis eloquiis sua sensa firman-
 Niceph. lib. 6. cap. 3. 4. & 5. tentias. Nicephorus rem totam fufius narrat, lib. 6. cap. 3. 4. & 5. Cumque deceat Studiosos Theologiae, operam sedulam haerescologiae impendere, haud grave ipsis erit, narrationem accuratam de Novato, licet longiusculam, legere. Sic autem habet. Roma eis temporibus Presbyter erat, Novatus nomine, Is fastu & iactantia inani sublatu, omnem (ut in Proverbio est) moverat lapidem, ut Romana Ecclesia gubernationem consequeretur. Ubi autem omnia expertus, nihil egit (erat enim timore, ambitione, & gloria cupiditate immensa correptus) in desperationem incidit: tandem aliud, quod faceret, non habens, ab Ecclesia seipsum segregans, proprios coetus cogere, & novam quandam haesin per defecti-
 nem institueret: secessionis suae obtentum illum prae-
 textens, quod Episcopi eos, qui Deciana persecutio-
 ne diu sacrificassent, per condignam poenitentiam in gratiam recepissent. Brevis sane tempore, per multis seductis, suum sibi constituit conventiculum: & eorum, qui propter sordes Cathari sive puri nominantur, ducem se fecit. Cum autem eum Episcopali dignitate, quam tanto opere dudum adamaverat, potiri oportere, per duos quosdam sectae suae homines, qui salutem suam prorsus iam desperarent, eosque simplicibus, atque adeo rusticis moribus ad simulandum & dissimulan-
 dum, scilicet minime idoneos, pertrahit: illo splendido prae-
 textu usus, ut ipsi partibus suis interpositis, medica-
 tores inter se & Episcopos, veteres similitudines & ini-
 micitias componerent. Illi porro propter animorum simplicitatem nihil tale veriti, ad eum venerunt. Ibi eis in conclavi conclusis, quidam ex eis sodalitate, per animorum crapula & ebrietatis gravedinem, vim affecerunt, & imaginaria manuum impositione episcopalem dignitatem homini conferre cogunt. Quod sane illi, vel invitati, vi atque necessitate adducti, fecerunt. Et Novatus honorem eum, quem tam scelerate, ut videbatur, consecutus fuerat, usurpabat, eundemque contra obrectatores defendere parabat: homo, in quo Satanas domicilium habens, Christi nomen & fidem ad praetextum saltem uteretur. Cum enim ab exorcistis de fide institueretur, morbo est correptus gravi, cumque jam in expectatione mortis esset, aquam petit, qua in ipso lecto, ita ut decumbebat, perfusus, baptizatus scilicet est: siquidem tinctionem huiusmodi baptismum vocare licet. Sedenim ille postea reliquis Ecclesiae symbolis atque ceremoniis, quibus ad eum modum tincti juxta Ecclesiae sanctiones uti solent, minime dignus est habitus: neque cum convalesceret, signaculum ab Episcopo deinde recepit. Porro cum mystica huiusmodi symbola non sit sortitus, quo modo Spiritum Sanctum est affectus? Sed & persecutionis temporibus per timiditatem presbyteri honorem abjuravit. Postquam enim a diaconis rogatus est, ut periclitantibus fratribus, in tormentorum discrimine maxime auxi-

lio indigentibus, ita ut Sacerdotem deceret, praesidio adesset: tantum abest, ut illis sit obsecutus, ut cum indignatione magna se subduxerit, & de cetero Presbyter esse noluerit, aliud scilicet Philosophia genus secutus. Aliam quoque absurdam admodum rem in se admisit. Cum enim oblationes offerret, qui mos Sacerdotibus est, & iam ad distributionem panis pervenisset, data cuilibet parte sua, pro ea, quod cum gratiarum eam actione percipere debebant, jurare miseros coegit: utramque enim percipientium manum comprimens, non prius eas remisit, quam juratum ab eis esset: (utar autem verbis ejus conceptis) Adjura mihi per sanguinem, & corpus Domini nostri Iesu Christi, nunquam te a me discessurum, & ad Cornelium (Romanus hic fuit Episcopus) rediturum esse. Miseri autem illi non prius, quod acceperant, degustarunt, quam se illi devoverunt: & pro eo quod Amen, reversuros scilicet se ad Cornelium profuturos, dicere debebant, minime se redituros dixerunt. Hujus fraudem, malignitatem, & cacoetes haesin, Maximus Presbyter, & Urbanus, qui his liberrime pro Christo decertarunt, & ingentem ex confessione fructum tulerunt, praeterea Sidonius & Celerinus, qui in eodem stadio decurrerunt, primi deprehenderunt: primi quoque cum eo congressi, de eo triumphum in Ecclesia egerunt. Ex eis autem, qui suffragio & consecratione sua Novatum Episcopum ordinarant, unus non longe post ad Ecclesiam reversus, crimine per poenitentiam & luctum abolito, receptus quidem, sed laici tantum ei concessa fors est, ac in Episcoporum eorum locum alii sunt suffecti. Haesi ea longe lateque vulgata, ingens erat tumultus: & multi orationibus scriptis, multi etiam aliis modis aggressi sunt fundamenta ejus erroris evertere. Quae vero in Epistola quadam Alexandrinus Dionysius scripserit, audiamus. Divi ipsi apud non Martyres, Christi nunc assessores, regni quoque ejus participes, participes etiam iudicii, & pro tribunali cum eo sedentes, lapsos quosdam fratres, sacrificiorumque crimen sustinentes receperunt: conversionemque & poenitentiam eorum videntes: atque acceptam gratiamque fore ei existimantes, qui non vult mortem peccatoris, explorata ea atque comprobata in Ecclesiam admisserunt, & ad eum modum receptis locum suum dederunt, orationemque simul & cibum cum eis communicarunt. Quodnam igitur, fratres, nobis de eis consilium datus? quid faciendum putatis? suffragatores ne & subscriptores illorum sententiae erimus, iudiciumque & gratiam eorum servantes, benignos nos erga eos, quorum illi miserti sunt, exhibebimus? An iudicium eorum veluti iniquum reprobabimus, atque in eorum sententiam inquiremus, benignitatemque contristabimus? Hac Dionysius, de eis, qui per infinitam persecutionum temporibus lapsi fuerant, scripsit. Qualia vero & ad ipsum Novatum Ecclesiam Romam perturbantem scripserit, aequum est ut hic proferantur. Cum enim ille sub obtentu quodam, in nonnullos fratres schismatis & dissidii causam, perinde atque ab illis ad consilia ceptaque ejusmodi, per vim descendere coactus esset, conferret, vide quaso, quibus ad eum utatur verbis. Dionysius Novato fratri salutem. Si invitatus, ut inquis, hoc consilium cepisti, id ipsum, si voluntate & sponte tua in viam redieris, declarabis. Et non minoris martyrii laudis & gloria fuerat, imò meo iudicio etiam majoris, Ecclesiam non scindere, quam idolis non sacrificare. Hac enim parte alicubi de una, eaque sua ipsius anima, suscipitur certamen: in illa autem, de Ecclesia universa martyrii subeundus est agon. Proinde si vel persuaseris, vel coegeris fratres ad concordiam redire, illustrior tibi ipso lapsu fuerit resipiscencia:

scientia: & cum erratum tibi vitio minimè vertetur, tum castigatio maximè laudi erit. Quod si illos parum tibi obsequentes, in potestate tua non habes, tuam saltem ipsius animam servans servato, valere te, quatenus pacem consecutis, in Domino opto. Novatus autem animi arrogantia transversim actus, propatam & impudenter magna libertate pradicans docebat, nullam esse salutis spem reliquam eis, qui persecutionum temporibus lapsi essent, quamvis omnia, quae ad legitimam & veram pertinent conversionem & confessionem, perfecerint. Nec contemnendam ad se pertraxerat atque collegerat multitudinem, & plures ex viris celebribus ejus sequebantur errorem: per inflatas eorum mentes, catharos & puros seipsos vocabant, à Duce & Imperatore diabolici examinis Novato turpiter & impurè ducti. Talem autem Ecclesia cladem latius serpentem, cum Ecclesiarum Antistites, in primis vero Romani Cornelius, & Carthaginensis Cyprianus (nondum enim sacro martyrio coronatus fuerat) Episcopi viderent, ille quidem Romae, hic autem Carthagine Synodos, & conventus maximos egerunt: in quibus sexaginta fuere Episcopi, Presbyteri autem & Diaconi longè plures. Celebrata quoque alia seorsim in multis locis & regionibus concilia: quorum omnium calculo uno decretum est, Novatum quidem, adharentesque ei Episcopos, & quicumque praeterea in humaniore sententia opinionem illorum comprobarent, ab Ecclesia proscribendos prorsus: lapsos autem fratres admittendos, humaniterque tractandos esse, condignos poenitentia exhibentes fructus. Satis hoc ostendunt Romana Synodi, atque etiam eorum, qui ante eam in Italia & Africa (in qua sacrorum antistes, ut diximus, Cyprianus fuit,) coacti sunt, conventuum acta & decreta: nec non Cornelii Romani Episcopi, atque etiam Cypriani, aliorumque, cum eo fuere Episcoporum latine composita scripta: certò confirmantia, omnibus tum visum esse, ut & lapsi in persecutione subveniretur, debitumque auxilium impertiretur: & author hae res ita ut par erat, una cum omnibus Sectatoribus suis per excommunicationem proscriberetur. Pelagianam heresim & historiam, argutè descripsit, Magnus & Excellentissimus Theologus C. Martinus Chemnitius, parte 1. Loc. C. pag. 218. Ejus verba sic habent: Circa annum Domini

D. Chemn. 218. **Ejus verba sic habent:** Circa annum Domini part. 1. Loc. 410. **PELAGIVS** Brito ita coepit extollere vires liberi arbitrii, ut diceret, non opus esse gratia: & auxilio Spiritus Sancti, sed hominem suis naturalibus viribus posse omnia mandata Dei facere. Ita Augustinus recitat. Summa ergo sententia ipsius fuit, posse hominem inchoare & efficere omnes motus spirituales. Et diligenter consideranda est historia Pelagiani certaminis. Inde enim multa, quae de doctrina liberi arbitrii traduntur, rectius intelligi poterunt. Fuit autem Pelagius Monachus, & mores suos tam severa disciplina gubernabat, ut in magna esset apud omnes auctoritate: ita ut Augustinus primum suppresso ejus nomine, errores ipsius refutaret. Observetur etiam, quas occasiones habuerit movendi illius certaminis: 1. Volebat Manichaeos acriter refutare. 2. Enthusiatarum violentos raptus, quos fingeant, non probabant. 3. Erat amans disciplina, & videbat flagitiosam ignaviam inter Christianos. 4. Sine judicio arripiebat Patrum incommode dicta, in disputationibus contra Manichaeos: sicut patet in multis locis apud Augustinum. Hac occasione incidit in suum Pelagianismum. Praecipue vero consideranda est integra series illius certaminis, quomodo & quoties Pelagius aliter coeperit loqui. Et cum linguam saepe corrigeret: ipsos tamen nervos sua sententiae retinebat: 1. Planè

negavit necessariam esse gratiam Dei: cum affirmaret, Gentes per legem naturae salvatas esse. 2. Cum verò videret pios offendi, quia tota scriptura celebrat gratiam Dei, coepit verbis concedere necessariam esse gratiam Dei: sed illam interpretabatur tantum hoc Dei beneficium esse, quod in tantamentis nostra caligine, ipse in lege patefecit, quae facere, quae credere, quae sperare debeamus? Accepta vero cognitione, posse hominem facere, quae didicit esse faciendae. 3. Quia verò scriptura collocat gratiam Dei, non tantum in eo, quod in verbo Dei nobis praescribitur regula credendorum & faciendorum: sed quod DEVS operatur velle, &c. Dixit Pelagius, potentias animae, ut facultates mentis, voluntatis, locomotiva, quia sunt singularia dona Dei, vocari gratiam: quia sine ullis praecedentibus meritis creati, & rationis usu donati sumus. Item, Actor. 17. v. 28. In ipso vivimus, movemur & sumus. Et hoc velle Paulum, cum inquit: Quid habes, quod non accepisti? 1. Cor. 4. v. 7. 4. Sed cum & hac sententia ex scriptura refutaretur, dixit, Gratiam Dei ad hoc tantum valere, ut praeterita peccata remittantur: non autem, ut futura videntur, & repugnantia superentur. Illa enim facultatem naturalem esse August. de gra. & l. arb. cap. 13. 5. Cum verò opponerentur manifesta scripturae testimonia, dixit: Auxilium Spiritus Sancti ad hoc valere, ut quae homines per liberum arbitrium facere jubentur, facilius possint implere per gratiam. Hoc est, finxit talem distinctionem: Quosdam homines, qui serio conatu vires naturae exerant, posse sine adjutorio Dei efficere obedientiam placentem DEO: propter alios verò, qui remissiores & negligentiores sunt, promissum esse auxilium Spiritus Sancti. Postremo adeo callide coepit tegere suum errorem per modos loquendi, ut Augustinus dicat: Sine scrupulo acciperentur, si non ab illis, quorum sensus notus est, dicerentur. Ita enim loqui coepit, gratiam adjuvare bonum hominis propositum, non tamen invito & reluctanti studium virtutis immittere. Item, voluntatem in omni opere à gratia semper adjuvari. Intelligebat autem hominem sine motu Spiritus Sancti ex suis viribus posse concipere bonum propositum: & quando ipse per se inchoavit bonum opus, tunc demum adjuvari à Spiritu Sancto. Opposuit se autem Pelagio, Hieronymus jam senex. Sed languidior est ejus refutatio: & ipse Augustino in hac disputatione candidè palmam tribuit. Dicit enim Epist. 80. Catholici te conditorem antiquae rursus fidei venerantur atque suspiciunt. Idcirco dicatur, facile intelligit, cui nota est antiquitatis historia: quod scilicet apud omnes fere veteres scriptores nimis encomiis libertatis, obruta & sepulta fuerat doctrina de beneficiis Filii Dei. Est ergo praecipue Augustini voce & scriptis, quibus ostendit fontes refutationum, repressa hae res Pelagiana. Nec tam leve fuit certamen, sicut legentes jam imaginemur: 1. Illi, qui Pelagii partes defendendas susceperunt, non fuerunt obscuri viri. Celestius enim in adolescentia jam scriptis clarus fuerat. Iulianus Episcopus Campania opinione eruditioris clarus habebatur, & tempore famia omnia sua erogavit in pauperes. Unde plurimos, & nobiles & religiosos sibi adjunxit. Et Sepulcius Severus, magna auctoritatis vir, à Pelagio seductus est. Hac Antonius. 2. Extant Epistole Prosperi & Hilarii ad Augustinum, in quibus scribitur, quod multi, qui summi sacerdotii honore supereminebant, Augustinum reprehenderint, quasi sine causa nimis esset vehemens, & causam nimis acriter ageret. Plurimum quidem esse tribuendum gratiae Dei: posse tamen ali-

Series certaminis Pelagiani.

Hieronymus Pelagium senex se opposuit. Hieronymus in certamine Pelagiano palmam Divo Augustino tribuit.

Certamen Pelagianum non fuit leve.

quid

quid etiam concedi viribus liberi arbitrii. 3. Inter ipsos etiam Augustini auditores, non omnes doctrinam ejus de hoc loco rectè & dextrè accipiebant, sicut antea diximus, cur coactus sit Augustinus scribere libros, de gratia & libero arbitrio: item, de corrept. & gratia. Hæc historicaplus asserunt lucis, quàm proluxi commentarii.

Accommodatio verborum Apocalyp. ad hæresin Pelagianam, & Novatianam.

Hæc de Pelagio Chemnitius: quæ non ex suo ingenio finxit, sed ex Historiographis Ecclesiasticis fideliter transcripsit: Jam applicemus verba textus: ab effectu tantum ista hæresis describitur, cum Johannes ait: *Percussa est tertia pars Solis, & tertia pars Lune, & tertia pars stellarum: ita ut obscuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis similiter.* Sol Christus Jesus est, cujus sacrosancti officii pars tertia, verè obscurata & percussa fuit per Novatianam hæresin, quâ impiè statuebatur, Christum Jesum peccatoribus lapsis, & resipiscen- tibus, peccata non ignoscere, neque ipsos, ab Ecclesia, in gratiam recipiendos esse. Hæc tam fœda doctrina, pars Lune, id est, Ecclesiæ, pars etiam Stellarum, id est, verbi ministrorum percussa fuit: & Pelagianæ hæresis effectus talis extitit. Alii sic applicant: Per Solem, sanctum Evangelium, quod de Christo Jesu, Sole justitiæ, concionatur, & tripartitum quasi est, intelligunt. Tripartitum dico Evangelium, quia tres hæc in se partes continet: 1. testimonium perhibet de Christo Jesu, DEI & hominis, in una indivisa persona Filio: 2. docet, Christum pro nobis passum & crucifixum, Patrique suo sufficientissimè pro nobis satisfecisse: 3. disertè Evangelium affirmat, Christum Jesum etiamnum hodie, ad dextram sedere æterni Patris, orare pro nobis, & per verbum suum impertire peccatoribus pœnitentibus remissionem omnium peccatorum. Hoc tertium Evangelicæ doctrinæ membrum, quia negavit Novatus, ideo tertiam Solis partem esse percussam, rectè dicitur. Cæterorum verborum explicatio eadem est, quam supra tradidi: ut per Lunam videlicet Ecclesia, & per stellas Doctores intelligantur. Et hæc de Angelo quarto. Antequam autem tubam describat quintam Divus Apostolus, præmittit horrendum procœmium, inquiens: *Et vidi & audiavi unum Angelum volantem per medium cœli, dicentem voce magna: Væ, væ, væ, habitantibus in terra.* è cæteris vocibus tubæ, trium Angelorum, qui erant tuba canturi. Pro Angelo, habet versio vulgata: Vidi & audiavi Aquilam: Omnes verò Græci codices vetusti & novi Angelum volasse dicunt: qui si Christus Jesus ipse, Angelus nimirum magni consilii, fuisse statuatur, non absurdum erit. Diligenter autem observandum venit, clangorem tubæ nimis exiguum esse, ad præparandam attentionem: Ideo horrore plenum præmittitur procœmium: & indicatur, longè majora mala Tubicines residuos tres prædicturos esse: unde ter iteratur: *ἦ αἰ, ἦ αἰ, ἦ αἰ, ὅτι καὶ ἡμεῖς οὖν ὅτι τῆς γῆς: Væ, væ, væ, habitantibus in terra.* Quæ illa *Væ tria* sint, in Die xodo capitis 9. & 11. Quò θεῶς, audiemus. Nunc verò absoluta capitis hujus interpretatio-

ne, ad scrupulos & doctrinarum locos accessum faciemus.

Scrupuli.

Paucissima occurrunt, quæ in explicatione hujus capitis Lectorem dubium habere possunt:

I. Initio, Tubicines, potius boni, quàm mali Angeli, esse videntur, quia in conspectu DEI stetit, & tubas accepisse dicuntur: Mala autem Angeli non stant coram DEO, neq; tubas errorum suorum ab ipso accipiunt: Unde non pauci Interpretes per Angelos istos, fideles Dei Praecones intelligunt, qui pœnas horrendas ingrato mundo denunciant: Ubi sciendum, si ἀναλογίαν fidei solum attendamus, nihil ob stare, quo minus dicti Interpretes sensu suo abundare permittantur. Si verò, quid νεῖως & πρῶτως Spiritus Sanctus innuat, respiciamus, nimirum, quòd tubas hæresin prædicat, nullo modo bonos istos esse Angelos concedi potest. Neq; obstat, quòd steterunt in conspectu DEI: infra enim de Satana perhibetur, quòd sit καὶ ἡγοῦν, accusator noster, accusans nos ante conspectum DEI nostri, die ac nocte, Apoc. 12. v. 10. Et in historia Jobis disertè dicitur, Satanas stetit coram DEO, in medio filiorum DEI, Job 1. vers. 6. Ita & in Historia Achabi legitur: *Egressus est Spiritus, & stetit coram Domino.* & ait: *Ego decipiam illum.* *Egrediar, & ero Spiritus mendax in ore omnium Prophetarum,* 1. Reg. 22. v. 22. Jam quòd ait Apostolus, datas esse Angelis tubas, quibus cecinerunt, nihil aliud vult, quàm cum supra Filius DEI Angelo Ecclesiæ Philadelphiensis dixit: *Ecce do de Synagoga Satanae.* Inde petat Lector responsum, videbit, nos prolixè docuisse, quæ ratione Deus errores immittere, vel dare, in scriptura perhibeatur: nimirum, non quatenus errores, sed quatenus pœna sunt ingratitude, 2. Thess. 2. v. 11. ἐνέργειαν enim mala, nuspiam DEO, sed Satanae assignatur: unde Apostolus dicto loco, illusionis efficaciam nominat, ἐνέργειαν τῆς σατανᾶ ἐν πάσῃ δουλείᾳ, & ἡμεῖς οὖν, καὶ τέρωσι ψεύδοις. Et in Historia Achabi expressè apparet, Diabolum suam operam in mentiando offerre: adeoque mendacium sibi ipsi adscribere. Sed & hoc observandum, non dici in nostro textu, quòd Angelis tubæ à Deo datae sint: sed simpliciter: *Et data illis tubæ:* quas nimirum à Rhadamante & Principe tenebrarum, tanquam Legati & Emissarii ejus, acceperunt: non prius autem inflare eas, vel canere audebant, quàm stantes in conspectu DEI, permissionem impetrarent. Sed cur permisit hoc Deus? Num delectatur seductione & miseria hominum? Nequaquam: aliud testatur de se juramento sacro, Ezech. 18. v. 18. Permittit autem grassari nonnunquam Angelos, ratione justitiæ suæ, ut puniat, qui Evangelio non crediderunt, 2. Thess. 2. v. 12. Et ut manifestentur οἱ δόκιμοι, qui probati sunt, 1. Cor. 11. v. 19.

II. Ex præcationibus Sanctorum, de quibus vers. 3. & 4. loquitur Apostolus, conantur Invocationem Sanctorum probare Pontificii, ascendit enim fumus incensorum de precibus Sanctorum: Ergo intercessio Sanctorum apud Deum pondus maximum obtinet: ac per consequens Sancti merito invocari debent: Ita syllogizant Pontificii: sed valdè ἀπαίδευτος. Primò enim Sancti hi, non sunt mortui, sed vivi: qui precibus suis contra Satanam & organa ejus insurgunt, orantes, ne Dominus Deus hæreses, tam latè grassari sinat, quàm latè eas Diabolus deducere tentat.

Tubicines isti, an non boni potius, quàm mali Angeli sint?

Responsio.

Job 1, 6.

1. Reg. 22, 22.

2. Thess. 2, 11.

Cur Deus permisit, ut Tubis suis canerent Angeli? Ez. 18, 18. 2. Thess. 2, 12.

1. Cor. 11, 19 An Invocatio Sanctorum hic stabiliatur?

Num vi-
rentes in
terris pii,
Sancti pos-
sint dici?
1. Cor. 1, 2.

1. Cor. 1, 30.

Ecl. 3, 7.
Non nimio
sermone au-
res audito-
rum onerā-
da sunt.
Matth. 7.
Marc. 8.
Luc. 5.

Prov. 29.

Profunditas
mysteriorū
Dei.

Ingenū Sa-
tana ad-
versus nos
odium.

1. Pet. 5, 8.
¶ 9.

Si instas: Num pii, in terris adhuc, & vivi
existentes, Sancti nominari possunt? Respon-
deo: Quidni? Annon Corinthiis vivis Epistolam
inscribens Apostolus, sic ait: *ἡγιασμένοις ἐν Χριστῷ*
Ἰησοῦ, καὶ τοῖς ἀγαθῶς, 1. Cor. 1. v. 2. Sancti enim
sunt per & propter Sanctum Sanctorum, Chri-
stum Jesum, qui factus est nobis sanctificatio à
Deo, 1. Cor. 1. v. 30. Deinde confunduntur duæ
diversissimæ, & distinctissimæ quæstiones: 1. an
Sancti in cælis orent pro militanti Ecclesiâ: 2. an
propterea invocandi. Si prius maximè *ἐκ τῶν ἁγίων*
concederemus, non tamen posterius inde seque-
retur: & nulla extat in universo Bibliorum Codice
syllaba, qua preces nostras à Sanctis cælicolis
exaudiri, affirmaretur. Expirat ergo Pontifici-
orum violentia, quam verbis Apostoli non sine
impastoliditate inferunt.

Doctrina.

I. Cæterum, ut ad observationes doctrina-
les, vel tandem perveniamus: notetur initio, im-
pleri & hic, quod Ecclesiastes ait, cap. 3. v. 8.
Tempus est loquendi, & tempus est tacendi. Silen-
tium enim in cælo ad dimidiam horam factum
est, ut innuatur, non nimio sermone aures Audi-
torum onerandas & defatigandas esse. Hinc de
Christo sæpius affirmatur, quod loqui cessaverit,
quod populum dimiserit, quod finem dicendi
fecerit. Et valde odiosi sunt Præcones illi, qui
nunquam silere, vel colophonem orationi im-
ponere sciunt: *Totum spiritum profert stultus*, in-
quit Salomon, *sapiens autem differt in posterum.*
Artis est magnæ, inquit Lutherus, loqui ad popu-
lum, artis non minoris est, in tempore posse cessa-
re. Et certe omnino ad ruminandas doctrinas
spatium quietis indulgendum est.

II. De profunditate autem mysteriorum Dei
simul commonefacit nos silentium istud in cælo
semithorarium: probè verba Dei ponderanda,
probè pensitanda, & cum admiratione quasi at-
tendenda, immò avidissimè expetenda & expe-
ctanda sunt: Et quidem, si omnes omnium Præ-
conum tubæ ad tempus aliquod apud nos, in Mi-
sina, Saxonia, Thuringia, &c. silerent, sicut aliis
in regionibus justo Dei judicio, silentium nimis
taciturnum fuit, dubio procul & nos ad clango-
rem tubæ cælestis, longè avidiores, & attentiores
futuri essemus. Avertat autem tale silentium & al-
tissimus, & corda nostra suo sancto Spiritu sic gu-
bernet ac regat, ut summum, quo fruimur, bo-
num grati agnoscentes, nunquam non avidissi-
mas maximeque patulas aures verbo Domini-
co præbeamus: & sic rugitum Satanæ pestiferum
ὧν ὁ Θεός, effugiamus.

III. Quanto enim Satanæ adversus nos æstu-
et odio: quanto pios persequatur studio, vel hinc
manifestum evadit, quod cum gregalibus suis in
conspectu Dei stat, præparans se, ut tuba canat,
omnis generis mala Ecclesiæ Dei inferat. An-
tiqua ipsi hæc cura est: siquidem & protopla-
stis statim insidiabatur: neque prius cessabat,
quàm ubi homines sanctos, astutia sua seduxisset,
Gen. 3. Ac indefessus profecto etiamnum vigi-
lat die ac nocte: Idcirco obtemperemus com-
monefactioni Petrinæ, 1. Epist. 5. v. 8. & 9. *Sor-
brii estote & vigilate, quoniam adversarius vester*
*Diabolus tanquam Leo rugiens obambulat qua-
rens quem devoret: Cui RESISTITE.* Et Jaco-

bi 4. v. 7. *Subditi estote DEO, Resistite autem Dia-
bolo, & fugiet a vobis.*

IV. Amplitudo potestatis divinæ ex eo co-
gnoscitur, quod Satanæ cum Angelis suis, in con-
spectu Dei stare, & permissionem quasi petere
cogatur: Dominus ergo Satanæ & omnium squa-
marum ejus, est Deus noster: adeo ut in nomine
Jesu etiam inferorum genua flectantur, Philip. 2.
v. 10. Et quidem, nisi Deus infernales cohortes
sibi subjugatas & subjectas haberet, quomodo
mundus, quomodo Ecclesiæ, quomodo Politia,
quomodo Oeconomia tam diu subsistere potu-
isset. Gaudeamus ergo, Deum non hominum
duntaxat, & Angelorum, sed & omnium Diabo-
lorum, quin & omnium creaturarum esse Domi-
num, argum. Psalmi octavi, v. 9. & 8.

V. Mentione tubarum crebriore monemur:
ut quem in scriptura tubæ usum habuerint, accu-
ratè pensitemus. Extat verò de tubis locus satis
illustris, Numeror. 10. v. 1. usque ad v. 11. *Locu-
tus est Dominus ad Moysen, dicens: Fac tibi duas*
*tubas, argenteas ductiles, quibus convocare possis mul-
titudinem, quando movenda sunt castra: Cumq; in-
trepueris tubis, congregabitur ad te omnis turba ad*
*ostium tabernaculi soderis. Si semel clangueris, ve-
nient ad te Principes & capita multitudinis Israel.*
Si autem prolixior atq; concisus clangor intrepuerit,
movebunt castra primi, qui sunt ad Orientalem pla-
gam. In secundo autem sonitu & pari ululatu tubæ,
levabunt tentoria, qui habitant ad Meridiem, &
juxta hunc modum reliqui facient ululantibus tubis
in processione. Quando autem congregandus est
populus, simplex tubarum clangor erit, & non con-
cisus ululabunt: Filii autem Sacerdotis Aaron clan-
gent tubis, eritq; hoc legitimum sempiternum in ge-
nerationibus vestris. Si exieritis ad bellum de terra
vestra contra hostes, qui dimicant adversum vos,
clangetis ululantibus tubis, & erit recordatio vestri
coram Domino Deo vestro, ut eruamini de manibus
inimicorum vestrorum. Si quando habebitis epulæ,
& dies festos, & calendæ, canetis tubis super holo-
caustis, & pacificis victimis, ut sint vobis in recorda-
tionem Dei vestri. Ego Dominus Deus vester. Hinc
apparet tubas, & in castris, & in templis ad convo-
candum populum, quin & ad laudandum Deum
adhibitas fuisse. Unde in sono tubæ toties jubet
Deum laudare, David vates Regius, Pl. 47. v. 6.
Pl. 81. v. 4. Pl. 98. v. 6. Pl. 150. v. 3. Indicabatur
quoque tubæ festum jubilationis, Num. 24. v. 3. Et
1. Paral. 15. v. 24. tubæ coram arca Domini clan-
guisse, dicuntur. In Novo Testamento de Phari-
sæis legitur, quod, distributuri eleemosynas, si-
gnum pauperibus dederint, non tam ut egenos
convocarent, quàm ut eleemosynas suas ostenta-
rent: Matth. 6. v. 2. ubi Christus hunc morem im-
probat, inquit: Cum facis eleemosynam, noli tu-
bæ canere ante te, sicut hypocrita faciunt in Synagogis
& vicis, ut honorificentur ab hominibus. Quia verò
tubarum clangor Ministerii rationem & conditio-
nem adumbrat: exaltate enim jubemur vocem
nostram in stantibus, Esa. 58. v. 1. & in Veteri Te-
stamento, non aliis, quàm Sacerdotibus, tubas in-
flare licuit. Hic quoque Ministri verbi (quamvis
hæretici) tubicini bus assimilantur: idcirco, haud
pigeat auscultare, quomodo tubarum ratio, ad
conditionem, tum Ministrorum veritatis, tum
fallitatis ritè accommodetur. 1. Tuba per se non
est sonora: sed ab alio inflatur. Ita prædicator non
ex se, verum ex inspiratione Spiritus Sancti, ve-

Iac. 4, 7.

Deum in Sa-
tanam po-
testatem
habet.

Phil. 2, 10.

Vsus tubæ
rum in scri-
ptura mul-
tiplex.
Num. 10, 1.
& seq.

Num. 24, 3.
1. Paral. 15,
24.

Matth. 6, 2.

Tubarum
clangor ra-
tionem ad-
umbrat Mi-
nistrii.

Deprecatio quid? versæ simul species, in nostro textu Apocalyp-
co indicatæ esse, absque crimine creduntur. Nam
et si nonnihil ab invicem differunt, in fundamen-
to tamen pulcherrimè conveniunt: *ἑνός* seu de-
precatio, propriè dicitur, quando pœnitenti
corde, pro aversione malorum, pro remissione
peccatorum, pro condonatione pœnarum ora-
mus. Et huc pertinent Psalmi 3. 6. 35. 51. 130.
Davidici: deprecationes quoque Centurionis
& Leprosi, Matth. 8. Publicani, Luc. 18. Reguli,
Johan. 4. & aliorum. Precatio sive *προσευχή* di-
citur: cum bona positiva, à Deo petimus, utpo-
tè, illuminationem & sanctificationem: verbi con-
servationem, vitam æternam, corporis sanitatem,
pacem, bonum magistratum, & similia, quæ
corpus, quæ animam necessaria. *ἑνός* seu
interpellatio est, cum homo Christianus pro sa-
lute proximi sui apud Deum intercedit, sive pro-
ximus hic in Ecclesiastico, sive in Politico, sive
Oeconomico vel privato statu vivat: quod perti-
nent exempla, Abrahami pro Abimelecho, &
Sodomitis: Moysi pro Pharaone & Ægyptiis,
nec non Israelitis: & aliorum in terrâ existentium
Interpellationes: In primis pertinet huc tota
Litania, quæ pro salute Ecclesiæ, Reipublicæ &
Oeconomix conjunctis votis oramus. Quarta
species, *εὐχαριστία* nominatur: cum videlicet Deo
pro bonitate, quam exhibuit, gratias agimus, &
nomen sanctissimum ejus devotè celebramus:
sicut David in Psalmis facit solet plurimis,
præsertim Psalm. 98. 103. 104. 145. 147. 148.
149. & 150. Hæc species orationum non du-
bito, quin Spiritus Sanctus, hæc Apoc. 8. v. 3. &
4. unico precatum vocabulo comprehendit.
Videamus autem jam secundò, quid sit *προσευχή*,
vel precatio in genere: vulgò *Colloquium*
definitur cum Deo: & quidem rectissimè. O-
rantibus enim sermo est devotus & serius cum
conditore suo, exonerant animos suos, & quæ re
opus habeant, anxie exponunt: magnoque desi-
derio, quid responsi recepturi sint à Domino do-
minantium, expectant. Epicuræ preces pro in-
ani strepitu habent: & minimè valere eas in cœ-
lis credunt: sed pessimè. In textu nostro pre-
cationes sic definiuntur, quod sint odor D E O
gratissimus: quod, ceu fumus, ascendant è ma-
nu Angeli, coram Deo: quod veniant ante Thro-
num Dei: unde satis evidenter apparet, quantum
pondus precationes Sanctorum habeant: quan-
tum apud terræ cœliq; conditor efficiant. Non
sunt inania verba, quæ in aërem projecta evane-
scunt: sed instar fumi sursum ascendentis: unde
Syracides ait, cap. 35. v. 20. *Qui adorât Deum
in oblatione, suscipietur, & deprecatio illius, usq;
ad nubes propinquabit. Oratio humiliantis se nu-
bes penetrabit, & donec propinquat, non consolabi-
tur: & non discedet, donec Altissimus respiciat.*
Psalmes quoq; Regius infinites testatur, quomo-
dò fumus precationum nostrarum sursum ascen-
dat: Et sicut sufficit gratum odorem spargit: ita
coram Deo est piorum oratio, *cen incensum*, Psalm. 141.
v. 2. *cen odor suavitatis, quem odoratur Dominus,*
Gen. 8. v. 1. In primis, cum credula lachryma con-
tritionis accedunt, quæ non gratas preces Sancto-
rum reddere non possunt. Alias, *Clavis cœli*, jux-
ta Augustinum, Oratio dicitur, precibus enim suis
Elias cœlum claudere & referare potuit: Arma
quoque Ecclesiæ, preces rectissimè vocant, quia
his ab adversaria potestate tuti consistimus. Et hæc

quidem latissimus se offert Campus, de virtute
& efficacia precationum differendi: quàm ve-
rè scribat Johannes, ascendere fumum precatio-
num nostrarum coram Deo: cui pronunciatum in-
numera scripturæ, nec non historiæ Ecclesiasticæ,
quin & quotidianæ experientiæ exempla, fidem
luculenter faciunt: sed nos è multis pauca tantum
delibabimus, & pro consolatione nostra, memo-
riæ diligenter infigemus. Precatus est Abra-
ham, cum Sara uxore, Dominum, ut gignat hæ-
redem masculum, & ecce, *ascendit fumus preca-
tionis* hujus coram Deo, impetravit Patriarcha
quod petiit, Gen. 21. v. 18. Eliezer sponsam Heri
filio electurus, precatur Dominum, inquit: *Domine Deus,
Domini mei Abraham, occurre ob-
secro mihi hodie, & fac misericordiam cum Domino
meo Abraham*, Gen. 24. v. 12. Statim ascende-
bat fumus incensi hujus, & impetrabat Eliezer,
quod volebat, Gen. 24. v. 51. Ita recordatus quo-
que est Dominus Rachelis, *& exaudiens eam, ape-
ruit vulvam ejus*, Gen. 30. v. 22. Cum Jacobus o-
raret: *Domine Deus, erue me de manu fratris mei
Esau, ne forte veniens, percutiat matrem cum fili-
is: benedixit ei Dominus*, Gen. 32. v. 11. & 29. ut
non vel nutu adversari ipsi posset Esavus. Preces
fudit ad Dominum Joseph, populus Israël, Moyses,
Josua, Samuel, David, Elias, Elisæus, Daniel, E-
saïas, Sadrach, Mesach, Abednego, Hanna, Susan-
na, & precationum istarum fumus sursum ascen-
dit: *Propter fuit Dominus invocantibus ipsum: cum
clamarunt, exaudivit eos*, Psalm. 22. v. 3. & 6. *quia
multa est misericordia omnibus invocantibus ipsum.*
*Auribus percipit orationem nostram, & intendit
voci deprecationis nostræ*, Psalm. 146. v. 5. & 6. Ve-
rè ergo preces piorum cœlos penetrant: verè ma-
la abigunt, & bona corporis ac animæ impetrant.
Sed unde precationibus nostris tanta virtus & ef-
ficacia: Non ex opere operato, non ex interces-
sione Sanctorum, in cœlo triumphantium: illi
enim ignorant nos, sed tota virtus pendet ab in-
tercessione & interpellatione Angeli fœderis, su-
mi Sacerdotis nostri Jesu Christi: quod testatur
Spiritus Sanctus, cum v. 3. & 4. ait: *Angelum
habuisse thuribulum aureum: & data ipsi incen-
sa multa, ut daret de precationibus Sanctorum
omnium, super altare aureum: & ascendisse fu-
mum incensorum de precibus Sanctorum, è ma-
nu Angeli coram Deo.* Quid clarius dici queat?
Soli Filius Dei intercessionem pondus precibus
nostris impetrare? *Valeant ergo Pontificii*, qui fu-
mum incensorum è manibus Mariæ, vel aliorum
Cœlicolarum ascendere somniant: valdè fallunt
& falluntur miseri homines: *Unus* siquidem est
tantum Mediator inter Deum & homines, homo
Jesu Christus, 1. Tim. 2. v. 3. *Ipse est Pontifex, sem-
per vivens ad hoc, ut interpellat pro nobis*, Hebr. 1.
v. 25. *Ipse sedet ad dexteram Patris, & εὐλογεῖ
ὑμᾶς ὡς ἡμῶν, & intercedit pro nobis*, Rom. 8. v. 34. De
solo hoc Jesu Christo testatur Johannes, quod
sit *Advocatus noster* apud Patrem, 1. Joh. 2. v. 1.
Et ideo jubemur petere in nomine Jesu: *Quic-
quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis*,
Johan. 15. v. 16. Quam ob causam omnes in Ec-
clesia collectæ clausula hæc, *per & propter Jesum
Christum*, Filium tuum Dominum nostrum, fini-
ri solent. Christus enim os nostrum est, *per quem
loquimur ad Deum: manus nostra est, per quam
bona à Deo accipimus: Mediator noster est, propter
quem aliquid apud Deum obtinemus: Ille orat*

*Exempla il-
lustris effi-
cacissima-
rum precū.
Abraha.*

*Gen. 21. 18.
Eliezeris.*

*Genes. 24.
12.*

*Rachelis.
Jacobi.*

*Genes. 32.
11 & 29.*

*Psalm. 22. 3.
& 6.*

*Psalm. 145. 5.
& 6.*

*Vnde preca-
tionibus no-
stris virtus
& effica-
cia?
Esa. 64.*

*A solo Chri-
sto.*

*1. Tim. 2. 3.
Heb. 1. 25.*

*Rom. 8. 34.
1. Joh. 2. 1.*

Joh. 15. 16.

in nobis, & pro nobis. Idcirco omnis virtus & efficaciacia preces ipsi soli merito adscribitur. Et hinc discamus, si preces nostras ascendere velimus, cui dandæ, in cujus sinum effundendæ sint: nempe in sinum Christi Jesu: Huic dentur omnium Sanctorum preces: Proximus enim est Patri, & commodissime illas offerre efficacissimasque reddere potest. Porro notetur Sanctorum preces à Deo propter Christum exaudiri: Sanctorum inquam, & non impiorum. Qui enim in peccatis suis contra conscientiam perseverant: qui manus cruentas vel iniquas atrollunt: Eorum preces non odoratur, sed averfatur Dominus: audiamus scripturæ testimonia: Deut. 1. v. 43. sic exprobrat Moyses pertinaciam Israelitis. Cum instructi armis pergeretis in montem, ait mihi Dominus: Dis ad eos: Nolite ascendere, neque pugnetis, non enim sum vobiscum, ac cadatis coram inimicis vestris. Locutus sum, & non audistis, sed adversantes imperio Domini, & tumentes superbia ascendistis in montem. Itaque egressus Amorrhæus, qui habitabat in montibus, & obviam veniens persecutus est vos, sicut solent apes persequi. Cumque reversi ploraretis coram Domino, non audivit vos, nec voci vestra voluit acquiescere: Ita celaturum se faciem suam coram Idololatriis, dicit Dominus, Deut. 31. v. 18. & derelicturum se eos protestatur, qui de aliorum victimis adipem comederunt, & vinum libamentum aliorum biberunt, Deut. 32. v. 38. Cujus comminationis illustre extat exemplum in libro Judicum, cap. 10. v. 6. 11. 12. 13. & 14. ubi Israelitæ leguntur fecisse malum in conspectu Domini, & adorasse idola Baalim & Astaroth, & Deos Syriæ & Sidonis, & Moab, & filiorum Ammon & Philistinim: ob quod peccatum vehementer à Domino afflicti, & in manus Philistinorum traditi fuerant: Cumque postea clamarent ad Dominum, quem prius dereliquerant, respondit eis Dominus: Erunt vos de manu hostium vestrorum: Et tamen reliquistis me, & coluistis Deos alienos, idcirco non addam, ut ultra vos liberem: Ite & invocate Deos, quos elegistis: ipsi vos liberent in tempore angustie. Similiter minatur Dominus per Samuelem Israelitis, Samuelis judicium fastidientibus, & Regem petentibus: Clamabitis in die illa à facie Regis vestri, quem elegistis vobis, & non exaudiet vos Dominus, in die illa, quia petistis vobis Regem, hoc est, quia Magistratum vestrum enormiter offendistis, & adversus Deum ipsum, qui constituit me Judicem, deliquistis. Eleganter hæc de re loquitur Sytacides, cap. 34. v. 23. & seqq. Dona iniquorum non probat Altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum, nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis: Unus orans & unus maledicens, cujus vocem exaudiet Deus? quid proficit homo jejunans in peccatis suis? orationem illius quis exaudiet? David psalter Regius de impiorum precibus sic loquitur, Psal. 18. v. 40. & 44. Supplantasti insurgentes in me subitus me: clamaverunt, nec erat, qui salvos faceret, ad Dominum, nec exaudivit eos. Psal. 109. v. 7. Oratio impii fiat in peccatum. Apud Salomonem gravissima extat comminatio, Prov. 1. v. 24. & seqq. Quia vocavi, & renuistis, extendi manum meam & non fuit, qui aspiceret: despectistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis: ego quoque in interitu vestro ridebo. Invocabunt me, & non exaudiam, eo quod exosam habuerint disciplinam, & timorem Domini non susceperint, nec acquieverint consilio meo, & detraxerunt

universa corruptioni meæ. Et Prov. 15. v. 29. Longè est Dominus ab impiis. Idem testantur sancti Prophetæ: Esaias cap. 1. v. 15. Cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos à vobis: & cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam: manus enim vestra sanguine plena sunt. Jeremias cap. 7. v. 16. introducit ad se loquentem Dominum, hæc verbis: Noli orare pro populo hoc, nec assumes pro eis laudem & orationem, & non obfistas mihi, quia non exaudiam te. Nonne vides, quid isti faciunt in civitatibus Juda, & in plateis Jerusalem? Et cap. 14. dixit Dominus ad me: Noli orare pro populo isto in bonum. Et cap. 15. v. 1. minatur: Si etiam Moses & Samuel starent coram Domino, & intercederent pro Israelitis, non tamen propitium ipsis futurum esse Deum. Similia loca extant: Ezech. 8. v. 18. cap. 14. v. 20. Mich. 3. v. 4. Zach. 7. v. 13. Joh. 9. v. 11. Hebr. 12. v. 17. Quapropter, ut fumus preces nostrarum ascendat in cælum, oremus in spiritu & veritate, Johan. 4. v. 23. Oremus devotè, & magno cum ardore, ut ex interno cordis suspirio, & anhelitu, fumus quasi densus proveniat, & ad Dominum Deum nostrum perveniat: Ita incensum odorabitur Deus nostrum, & Christus Jesus virtute meriti sui, Effusus, vacans non sinit esse, preces.

IX. Aliud insigne beneficium de Christo Jesu, in hac visione indicatur, quod videlicet, non tantum preces Sanctorum exaudiat: sed & thuribulum aureum igne altaris impletum, in terram mittat: hoc est, Spiritu Sancto credentes repleat: & ignem zeli in eis accendat: Spiritus Sanctus enim in forma ignitarum linguarum apparuit, Actor. 2. v. 4. quia ignis proprietates ipsi congruit: 1. illuminat enim, 2. renovat, 3. purgat, 4. unit, 5. calefacit. Apud Esaiam similis ferè visio legitur, cap. 6. v. 6. & 7. ubi Propheta ait: Volavit unus ad me de Seraphim, & in manu ejus carbō ardens, quem forcipe tulerat de altari: Et tetigit os meum, & dixit: Ecce tetigi hoc labiatua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur. Per altare utrobique Christus innuitur, ob causas supra cap. 6. v. 9. allegatas: Ignis & carbō ardens, notat Spiritum Sanctum: quem in terram super credentes mittit Christus, ut labia nostra sanctificentur, iniquitates auferantur, & peccata nostra emundentur: quamvis per carbonem ardentem commodius verbum Dei intelligitur: Spiritus S. etiam missus super nos accendit ignem, cujus beneficio è tenebris eruamur, Johan. 1. v. 9. Lumen videlicet verbi sui, quod præluceat pedibus nostris, Psal. 119. v. 105. Pro hac cœlestis ignis in terram missione, ingentes Christo Servatori gratias agamus, & tanto dono non abutamur: Spiritum Sanctum peccatis nostris non repellamus: tenebras errorum luci veritatis non præferamus: Ita missionis hujus cœlestis non penitebit Dominum: & Spiritum suum sanctum non auferet à nobis unquam, Psal. 51. v. 13.

X. Sed dicat quis: Ad quid potest ignis in terram missio? Respondet Textus: Orii inde tonitrua, voces, fulgura, & terræ motus. Effectum istum horribilem & tremendum esse aliquis dicet: Verum si rectè mentem verborum percipiamus, consolationis textus iste est plenissimus: per voces enim innuitur confidentia, & apprehensio, quæ per gratiam Spiritus S. Evangelium de Christo intrepidè prædicatur: per tonitrua, fulgura & terræ motus, notatur efficacia verbi divini penetrantissimi:

Zachar. 13.

Sanctorum preces exaudiuntur.

Non impiorum.

Deut. 1. v. 43.

Deut. 31. v. 18.

Deut. 32. v. 38.

Jud. 10. v. 6.

11. 12. 13.

& 14.

Exemplis probatur.

Deum im-

pios non ex-

audire.

Syr. 34. v. 23.

Psal. 18. v. 40.

& 44.

Psal. 109. v. 7.

Prov. 1. v. 24.

Prov. 15. v. 29.

Prov. 15. v. 29.

Esa. 1. v. 15.

Esa. 1. v. 15.

Jerem. 7. v. 16.

Jerem. 7. v. 16.

Jer. 14. v. 11.

Jer. 15. v. 1.

Jer. 15. v. 1.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

Joh. 4. v. 23.

ma : Animi enim hominum, ad auditum verbi Dominici, non secus, quam ad tonitrua, fulgura & terræ motus obstupescunt, & hoc modo convertuntur: sicut exempla in Actis, cap. 2. 7. 8. 10. & 16. latis perspicue recensentur. Licet tamen, ut verba ista, cum aliis, de hostium verbi ronchis, blasphemis & insidiis, adversus Evangelium intelligamus. Non enim desunt, qui contra eloquium Domini insurgunt: qui voces horrendissimas edunt: qui præ ira tonant & fulminant: qui summa imis miscere tentant. De quorum tamen pœna, pro merito, Jehova Dominus exercituum, procul dubio disponit, ac igne æternæ damnationis hostes suos, tanquam iustissimus zelator, comburet: ut videat omnis caro, quam durum sit, contra stimulum calcitrare, Actor. 9. v. 5. quam grave peccatum sit, Spiritui Sancto resistere, Actor. 7. v. 51. & consilium Dei spernere, Luc. 9. v. 20.

XI. Ut errores & hæreses tantò diligentius caveamus & fugiamus, neque hæresin sive Arrii, sive Montani, sive aliorum Dogmatistarum vilipendamus, utile est, in uno quasi fasciculo collecta habere epitheta, quibus Angelorum quatuor hæreses, & earundem effecta describuntur. Nimirum comparantur *grandini*, & igni sanguine mixtis; comparantur *monti magno*, igne ardentis in mare projecto: & effecta assignantur ipsi talia: quod *tertia pars arborum concremetur*: omne *scænum viride comburatur*: *tertia pars maris sanguinea reddatur*: *tertia pars creaturarum moriatur*: *tertia pars navium naufragium patiatur*: *tertia pars fluminum in absinthium vertatur*: & multis hominibus propter amaritudinem aquarum mors accersatur: quod *tertia pars Solis, Luna & stellarum percutiatur*, obscuretur, & lumine suo privetur: quod *va, va, va, horrendum habitantibus in terrâ, inde enascatur*. Quid quæso dilucidius unquam contra hæreses lectum? Quid gravius auditum est? Quis non manibus palpat, quanta, error in fundamento doctrinæ, abominatio sit coram Deo? Quæ mala corporalia & ipiritualia, temporalia ac æterna, inde oriuntur? Enim verò, qui penitus hæc considerat, non molestè feret, si totis viribus hodie tum veteribus tum novis suppullantibus hæresibus resistamus: & Ecclesiam Dei, ne fascino *ψευδοδολίας* corripitur, fideliter præmoneamus. Opinantur quidem nasutuli quidam, & Pseudo-Politici, parum referre, si à Theologis scripta polemica planè intermitterentur: & hæreses pro libitu Dogmatistarum passim, spargerentur: sed prohibeat à cordatis tantam in luce hæc cæcitatem altissimus. Isti enim si consilio obtemperaremus, quantillo temporis spatio veritatis splendorem *παντέλως* amitteremus? Et ad quid opus fuisset, tam fædis coloribus hæreses à Spiritu Sancto depingi? Patres certè antiquissimi nihil perniciosius, nihil horribilius, quam hæreses & hæreticos esse statuerunt: & hanc ob causam hæresin variis rebus, morbis & animalibus compararunt: utpote *Perdici*, quia alienis ovis, hoc, est, Ecclesiæ incubat: *Simia*, quia Ecclesiæ gestus & verba imitatur: *Vulpi*, quia subdola & astuta est: *ErUCA*, quia licet specie tenuis apparet, longè tamen est nocentissima: *Serpenti* implicato, quia varias in se contradictiones habet, & vix deprehendi potest: *Viperæ*, quia matrem Ecclesiam occidit: *Zizaniis*, quia bonum semen veritatis divinæ enecat: *Lepræ*, quia totum hominem

inficit: *Veneno*, quia mortem hominibus, & quidem sempiternam affert: *Tempestati*, quia Ecclesiam turbat. Itaque cum tam damnifera res sit hæresis, quocunque & cujuscunque Autoris nomine veniat, eam manibus pedibusque fugiamus: tanquam malefictum opus carnis, Galat. 5. v. 20. tanquam radicem & sentinam omnium malorum, quæ in maxima copia inde oriuntur, uti ex metaphoricâ illâ descriptione Apocalypsis nostræ, luculenter patet: Cumque in *ἡ ἀποκάλυψις* metaphoras illas explicaverim, non opus putavi, ut hic repetitione nova Lectori molestiam crearem.

XII. Cæterum, non deesset occasio commodissima, de Arrianorum, Montanistarum & Manichæorum, Origenistarum, Pelagianorum & Novatianorum hæresibus, prolixè differendi: fundamenta dictorum Hæreticorum excutendi, & refellendi: ut pateret Christiano Lectori, quid absurditatis & impietatis dogmata illa foveant: sed remitto Studiosos Theologiæ, ad ordinaria tum Patrum, Athanasii, Augustini, Cyrilli Hieronymi, tum recentiorum Theologorum scripta: quibus prædictæ hæreses satis nervosè & solidè, verbi divini gladio jugularunt. Inde responsa ad objectiones Hæresiarcharum peti possunt: Nos Filium Dei, coessentialem cum Patre, coadorandum & conglorificandum esse credimus: nos verbo Dei unice adhærentes, Enthusiasmos fanaticorum valere jubeamus: sanum & proprium scripturæ sensum retineamus: & lapsis pœnitentibus gratiam à Deo minimè negari, immò omnes peccato oneratos, ut ad Christum Salvatorem veniant, vocari statuamus: ita grando nos non tanget: ita *tertia pars arborum* inter nos non concremabitur, neque *scænum viride* comburetur: ita non spiritualiter moriemur, vel naufragium patiemur.

XIII. Exemplo *Tertii Angeli*, qui *stella magna* prius fuit, & *cælo* autem cecidit, docemur, Magnos etiam & præclarissimos Viros lapsi ac erroribus obnoxios esse, præsertim si nimis ingenio suo confidant, à simplicitate fidei deficient, vel propter excellentiam donorum intolescant. Nota sunt exempla, Aaronis, Petri, Barnabæ, Angeli Ephefii, Sacerdotis & aliorum, qui licet autoritate & donis admodum claruerunt: tamen in errores delapsi fuerunt. Talia exempla in Historia quoque occurrunt Ecclesiastica: Et primum illud est, quod hic de Origene, viro citra controversiam, ad miraculum solertissimo, & in scientia Theologica profundissimo, habetur: Qui adeò graviter erravit, ut mellitissima scripturarum flumina, in absinthium convertisse, & sua doctrina amarissima plurimos spiritualiter occidisse scribatur. Ita verum manet, quod Psalter alicubi ait: *Vani sunt filii hominum, mendaces filii hominum in stateris, ut accipiant ipsi de vanitate in idipsum*, Psal. 62. v. 10. Ut autem luculentius pateat, non injuriam fieri Origene, si in censu eorum Tubicinum habeatur, qui errores & hæreses in perniciem Ecclesiæ sparserunt: Lubet ex Centuriæ Magdeburgensis tertiæ, capite decimo, apponere, quæ ibi de erroribus Origene diligentissimè collecta leguntur. Verba sic habent: *Scripta Origene & dogmata appellat Hieronymus venenata, aliena à scripturis sanctis (quod & Theophilus Alexandrinus de eo scripsit in libro Paschali) & vim scripturæ facientia. Horum igitur erro-*

Epitheta, quibus hæreses describuntur. Effecta hæreses.

Hæresibus gravissimè resistendū. Et Pseudo-Politici eorum consilium, omnino fugiendum.

Hæreses quib. rebus, morbis & animalibus, veteres assimilaverunt.

Magni etiā & præclarissimi viri, lapsi sunt obnoxii.

Lapsus horribilis Origene.

Ps. 62, 10.

Fol. 261. & seqq.

Errores
Origenis.

Blasphemia
Origenis in
Christum.

rum partim alii Doctores, partim propria ipsius eum scriptareum faciunt. Primum Pamphilus in Apologia sua indicat, à malevolis ei obiectum fuisse, quod in natura dixerit Filium Dei: item quod dixerit, eum per prolationem secundum Valentini fabulas in substantiam venisse. Quod secundum Artemam vel Paulum Samosatenum, purum hominem Christum dixerit: putativè tantum, per Allegoriam, non secundum ea, quæ juxta historiam referuntur, gesta esse omnia, quæ à Salvatore gesta sunt. Rursus, quod duos Christos predicavit, in qua parte Hieronymus in Epistola ad Pammachium & Oceanum, Arrii eum fontem: quemadmodum & Epiphanius in Epistola ad Joannem Episcopum Hierosolymitanum, Arrii partem vocat. Et in Apologia adversus Rufinum, lingua eum sacrilega blasphemare dicit, quod Filius Dei Patrem non videat: cuius erroris & Suidas meminit. Item, quod Filium Dei vocet creaturam, ut quem non natum, sed factum dicit, quam opinionem Epiphanius ita de eo retulit: Ex essentia Patris Filium inducit simul creatum: vult autem dicere, velut per gratiam Filium ipsum appellari. In Epistola vero ad Avitum, in qua hæretici insunt, ordine hunc de Deo Patre & Filio errorem, ex libro primo de principiis recitat: Filium (Origenes scripsit) qui sit imago invisibilis Patris, comparatum Patri, non esse veritatem, apud nos autem, qui Dei omnipotentis non possumus recipere veritatem, imaginariâ veritatem videri, ut majestas & magnitudo majoris quodammodo circumscripta sentiat in Filio. Deum Patrem esse lumen incomprehensibile: Christum, collatione Patris splendorem esse parvum, qui apud nos, pro imbecillitate nostra magnus esse videatur. Duarum statuarum, majoris & parvula, unius, quæ mundum impleat, & magnitudinis sua quodammodo invisibilis sit: & alterius, quæ sub oculis cadat, ponit exemplum: priori Patrem, posteriori Filium comparans. Deum Patrem omnipotentem appellat bonum, sed auram quandam & imaginem bonitatis, ut non dicatur absolute bonus, sed additamento Pastor bonus. Ibidem, cum dixisset juxta Iohannis Apocalypsin, Evangelium sempiternum, id est, futurum in cælis, tantum præcedere hoc nostrum Evangelium, quantum Christi prædicatio legis veteris Sacramenta: ad extremum intulit (quod & cogitasse sacrilegum est) pro salute Daemonum, Christum etiam in aere & in supernis locis esse passurum. Et licet ille non dixerit, tamen quod consequens sit intelligitur, sic ut pro hominibus homo factus est, ut homines liberaret: sic & pro salute demonum, Deum futurum, quod sunt hi, ad quos venturus est liberandos. Quod ne forsitan de nostro sensu putemur asserere, ipsius verba ponenda sunt: sicut enim per umbram Evangelii umbram legis implevit: sic, quia omnis lex exemplum & umbra est ceremoniarum celestium, diligentius requirendum, utrum rectè intelligamus legem quoque celestem, & ceremonias superni cultus plenitudinem non habere, sed indigere Evangelii veritate: quod in Iohannis Apocalypsi Evangelium legimus sempiternum, ad comparationem videlicet huius nostri Evangelii, quod temporale est, & in transituro mundo a seculo prædicatum. Quod quidem etiam, si usque ad Passionem Domini Salvatoris inquirere voluerimus, quanquam audax & temerarium sit in cælo eius querere passionem: tamen si spiritualia nequitia in celestibus sunt, & non erubescimus crucem Domini confiteri, propter destructionem eorum, quæ sua passione destruxit: cur timeamus etiam in supernis locis in consummatione seculorum aliquid simile suspicari, ut omnium locorum

gentes illius passione solvantur? Rursusque blasphemias de Filio sic locutus est: Si enim Patrem cognoscit Filius, videtur in eo, quod novit Patrem, posse eum comprehendere, ut si dicamus, artificis animum artis scire mensuram. Nec dubium, quin si Pater sit in Filio, & comprehendatur ab eo, in quo est. Sin autem comprehensionem eam dicimus, ut non solum sensu quis & sapientia, sed & virtute & potentia cuncta teneant, quæ cognovit: non possumus dicere, quod comprehendat Filius Patrem. Pater vero omnia comprehendit. Et ut sciremus causas, quibus Pater comprehendit Filium, & Filius Patrem non queat comprehendere, hæc verba subnectit: Curiosus Lector inquirat, utrum ita à semetipso cognoscatur Pater, quomodo cognoscitur à Filio, sciensque illud, quod scriptum est: Pater, qui me misit, major est omnibus, virum esse contendit, ut dicat, & in cognitione Filio Patrem esse majorem, dum perfectius & purius à semetipso cognoscitur, quam à Filio. Errorem hunc etiam ei Theophilus Alexandrinus tribuit, libro primo Paschali, quod dixerit, Filium Dei, id est, rationem & sermonem ac virtutem ejus, ad ea tantum, quæ rationabilia sunt, pervenire. Item ex dicto ad Philippenses secundis, seipsum exinanivit, formam servi accipiens. Affirmat Origenem ausum fuisse ratiocinari, animam Salvatoris se vacuasse, & formam servi accepisse, ut mentitus sit Iohannes, qui scripserit, & verbum carnem factum esse. Tale quiddam de Origenes & Hieronymus indicat in Apologia adversus Rufinum. Item dicit Origenes, animam Filii Dei, & Filium ipsum unum esse, sicut, & Pater & Filius unum sint. Lusi & blasphemus & periculosus opinionibus de Filio Dei, in aliis suis libris, ut Homilia octava in Genesin, ubi Christum inter Angelos habitu inventum, ut Angelum, quemadmodum inter homines, ut hominem, dixit. Afferuit & Christum hostiam pro celestibus oblata esse, & vitalem corporis sui virtutem, velut spirituale quoddam sacrificium immolasse. Homilia prima in Leviticum. In cælo vero, eum non pro peccato, sed pro munere oblatum, Homilia secunda in Leviticum. Mira etiam, de perpetua Christi navitate adstruxit, Homilia nona in Esaiam. Item Theophilus libro secundo Paschali ait Origenem asseverare, Filium non esse adorandum, neque cum Filio Patrem. Item, animam Salvatoris esse irrationalem, & absque mente: Theophilus libro primo Paschali.

De Spiritu Sancto errasse eum, seu potius blasphemasse, Hieronymus rursus testatur in Apologia adversus Rufinum, quod ministrum eum dixerit. In Epistola vero ad Avitum, hoc ex libro primo de principiis recitat: Tertium dignitate & honore post Patrem & Filium, asserit Spiritum Sanctum. De quo, cum ignorare se dicit, utrum factus sit, an infectus, in posterioribus quid de eo sentiret expressit, vel absque solo Deo Patre infectum esse confirmans. Item, Spiritum Sanctum inferiorem dixit Filio, in Sanctis quibusque versari. Majorem enim esse fortitudinem Filii, quam Spiritus Sancti, & consequenter, ipsius sancti Spiritus majorem esse virtutem ceteris, quæ sancta dicuntur. Theophilus Alexandrinus & hunc de Spiritu Sancto errorem ei tribuit: Dicit, inquit, Spiritum Sanctum non operari ea, quæ in anima sunt, nec ad irrationabilia pervenire.

De Creatione hunc ei navum Hieronymus impingit ex libro secundo de principiis, in Apologia & Epistola ad Avitum: Mundos asserit innumerabiles, non juxta Epicurum, uno tempore plurimos & sui similes, sed post alterius mundi finem, alterius esse prin-

Origenis
blasphemia
in Spiritum
Sanctum.

Errores
Origenis, de
Creatione.

cipium. Et ante hunc nostrum mundum, alium fuisse mundum, & post hunc alium esse futurum, & post illum alium, rursumq; ceteros post ceteros. Et dubitat, utrum futurus sit mundus alteri mundo ita ex omni parte consimilis, ut nullo inter se distare videantur: an verò nunquam mundus alteri mundo ex toto indifferens, & similis sit futurus. Item, Vis discernere, inquit, quod post corruptionem huius mundi alius sit futurus? Audi Esaiam loquentem: Erit cælum novum, & terra nova, quæ ego facio permanere in conspectu meo. Vis nosse, quod ante fabricam istius mundi, alii mundi in præterito fuerint? Ausculta Ecclesiasten: Quid est quod fuit? ipsum quod erit. Et quid est, quod factum est? ipsum quod futurum est. Et non est omne novum sub Sole, quod loquatur & dicat: Ecce hoc novum est. Iam igitur fuit in seculis pristinis, quæ fuerunt ante nos. Quod testimonium, non solum fuisse, sed futuros mundos esse testatur: non quod simul & pariter omnes fiant, sed alius post alium. Ibidem: Nititur approbare, & firmamentum, id est, cælum, ad comparationem superioris cæli esse inferos, & hanc terram, quam incolimus, collatione firmamenti inferos appellari: & rursum ad comparationem inferorum, qui subter nos sunt, nos cælum dici, ut quod aliis infernum est, aliis cælum sit. Mundum hunc fabricatum esse à Deo sentit, quod & Theophilus Alexandrinus de Origene retulit libro primo Paschali. Primo, propter Angelos lapsos, lib. 3. de principiis. Conductor, inquit, Deus fecit eis (creaturis rationalibus ruentibus in terram) congrua humilibus locis corpora, & mundum istum invisibilem fabricatus est: ministrosq; ob salutem & corruptionem eorum, qui ceciderunt, misit in mundum: ex quibus alii certa loca obtinerent, & mundi necessitatibus obedirent: alii injuncta sibi officia singulis quibusq; temporibus, quæ novit artifex Deus, sedula mente tractarent. Et ex his sublimiora mundi loca, Sol & Luna & stelle, quæ ab Apostolo creatura dicitur, acceperunt. Quæ creatura, vanitati subiecta est, eo quod crassis circumdata corporibus, & aspectui pateat.

De Angelis.

Et hac statim adjungit de Angelis: Alii in singulis locis atq; temporibus, quæ solus artifex novit, mundi gubernaculis serviunt, quos Angelos ejus esse credimus. Et post paululum: Quem rerum ordinem, & totam mundi providentiam, dum alia virtutes de sublimioribus corrunt, alia paulatim labuntur in terras: ista voluntarie descendunt, alia precipitantur in vita: hæ sponte suscipiunt ministeria, & ruentibus manum portigunt: illa coguntur ingratis, ut tanto tempore in suscepto officio perseverent. Et in Apologia adversus Rufinum: Angelos dicunt versos in animas hominum. Homilia undecima in Numeros, Angelos Origenes dicit futuros Reges eorum, quos converterunt: ut sit Christus non Rex, sed Rex Regum. Deinde sensit Angelos non tantum circa nos esse, sed etiam intra nos, quibus vel animarum vel corporum nostrorum cura permissa sit. Probat ex Psalmo 33. Omnia quæ intra me sunt, &c. Homilia vigesima in Iosueam.

Videtur & sentire, propter negligentiam & peccata Angelorum, cura & administrationi rerum terrarum præfectorum, incidere sterilitates. Homilia quarta in Ezechielem.

Sensisse deniq; Origenem, & tradidisse Diabolos quoque sicut & impios, adhuc salvandos, & post longa supplicia Angelis bonis denuo associandos esse: Augustinus, Hieronymus, & alii notant. Et habetur testimonium lib. 1. de principiis, cap. 6. & 8. Item, Homilia 9. in Hieremiam. Quamquam etiam diversum ex Origenis scriptis, supra protulimus.

De Diabolis
salvandis

De Animatum ruinâ de cælo, impia etiam eum protulisse, Hieronymus scribit in Epistola ad Pammachium. Et in Apologia adversus Rufinum, animas fuisse, dixit an te corpora, & egisse aliquid, quod sint crassis corporibus alligata. Quem errorem Origeni etiam Augustinus imputat, libro undecimo de civitate Dei, cap. 23. Et Epiphanius Tomo secundo, libro primo. Suidas item: & Nicephorus libro 5. capite 33. Qui & hoc Origenem sensisse ait: Ex angelica constitutione animatam factam esse constitutionem, ex animata autem demoniacam & humanam. Tribuit idem Hieronymus Origeni, in Apologia adversus Rufinum. In Epistola verò ad Avitum, affirmat eum in libro secundo de principiis sensisse, Animas, posteaquam salutem consecuta fuerint, amplius non futuras animas. Sicut enim, inquit, venit Dominus atq; Salvator, querere & salvum facere quod perierat, ut perditum esse desistat: sic anima quæ, perierat, & ob cuius salutem venit Dominus, cum salva facta fuerit, anima esse cessabit. Illud quoq; pariter requirendum, utrum sicut perditum, aliquando fuit perditum, & erit tempus, quando perditum non erit: sic & anima. Aliquando hoc intulit, vñ, id est, mens, corruens facta est anima: & rursum anima instructa virtutibus mens fiet. Quod & de anima Esau scrutantes possumus invenire: propter antiqua peccata eum deteriori vita esse damnatum.

De Providentia.

De Providentia sic eum censisse, Theophilus Alexandrinus indicat: quasi non ad omnes creaturas, & mundi inferiora Providentia Dei se demitteret, sed in cælorum tantum regionibus commoraretur.

Peccati originalis vim Origenem nunquam satis intellexisse, supra admonuimus. Hinc Sanctis post lapsum eam adhuc perfectionem tribuit, quam Adam habuit antequam laboraretur. Et filius Iob, libro primo in Iob, quin & omnibus nobis tantum tribuit, ut fomitem peccati possimus exterminare, Homilia vigesima in Numeros. Sensit item peccata alia hic curari posse, alia verò nobiscum transire ad alteram vitam, ubi ea partim purgari possint, Homilia octava in Leviticum. Penam verò peccatorum statuit esse purgatorium, in libris de principiis, citante Pamphilo in Apologia: Quomodo per necessaria, inquit, pena est, quam per ignem infert Deus. Esaias dicit: Abluet Dominus sordes filiorum ac filiarum Sion, & sanguinem expurgabit e medio ipsorum, Spiritu iudicii, & Spiritu adustionis.

De Legis
possibilitate

Legis deinde possibilitatem adserit, sicut liberi arbitrii in spiritalibus perfectionem. Hinc Homilia octava in Exodum. Baptizatos, inquit, per omnia posse legem implere. Item: Non est inordinatus sermo divinus, nec impossibilia præcipit, Homilia secunda in Canticum.

Ex hoc quasi fonte, & justificationis causam facit bona opera, & justum eum tantum intelligit, quis sit legaliter justus, libro primo in Iob. Sic & in habitationem DEI in nobis, nostris meritis tribuit, Homilia vigesima quarta & vigesima sexta in Iosueam. Item, si DEO offeramus iustitiam nostram, accipimus iustitiam DEI, Homilia vigesima quarta in Numeros. Sic Iob dicit: Sponte sua sanctum & justum factum fuisse, libro primo in Iob. Et Homilia prima in Ezechielem ait: Quare agere fers niti, laborare, contendere, & per bona opera te ipsum causam tuam fieri salutis? Hinc & in penitentia satisfactionem, lachrymas, contritionem, & bona opera causam sensit esse remissionis peccatorum, Homilia quarta in Psalmum trigessimum sextum.

De Iustifi-
catione.

Qua item de una tantum Pœnitentia in delictis gravioribus tradiderit, supra etiam ostendimus.

De Pœnitentia.

De Baptismo.

Quod Baptismum necessarium futurum post resurrectionem senserit, supra diximus: sed præter hoc, Spiritum Sanctum, qui in Baptismo confertur, meritis baptisati tribuit, Homilia tertia in Numeros. Non omnes, inquit, qui loti sunt aqua, continuo etiam Spiritu Sancto loti sunt. Cornelius Catechumenus erat: & antequam ad aquam veniret, meruit accipere Spiritum Sanctum. Utq; magis videas, cum Baptismi beneficium extenuare, etiam martyrium Baptismo præfert: & valere id ait ad remissionem futurorum peccatorum, cum Baptismus tantum presentia deleat, Homilia septima in Iudicium. Nuptiis præterea secundis aut tertiis parum æquus fuisse videtur, cujus opinionis testimonia ex libro eius supra adduximus.

Superstitio Origenis in exercitiis externis.

In exercitiis externis nimium superstitiosus fuit. Dormit enim cubans, non in lecto, sed in pavimento: una veste usus est, sine calceis, nihil de crastino sollicitudinis admittens. Sic enim omnia, quæ Dominus tradidisset, observanda esse dixit. Duravit in frigore & nuditate: cumq; extreme esset pauper, munera tamen ab amicis in subsidium sibi collata non accepit. Vino oleoq; abstinuit, corporis sui vigorem omnem subigens, ut tabidus & exhaustus incederet, quin & propter nimiam abstinentionem pectus ejus occidisse videtur.

Legens præterea illud, quod Dominus dixit, sunt Eunuchi, & cætera, ac simpliciter & juveniliter intelligens, simul & Servatoris verba se impleturum putans, in proprium corpus animadvertit, nervum sibi abscindens, ne aut voluptatibus aut libidinibus perturbaretur: aut apud mulieres aque & viros docens, occasionem aliquam suspicionis aut delationis praberet. Quamquam rem ferro non actam quidam putant, sed medica minibus exciandi vim habentibus, pudentis impositus, ut Suidas & Epiphanius scripsere. Inquit & ipse in Homilia in librum Regnorum, se visiones habuisse, miracula & signa implevisse, justitiamq; continentiam & virtutem omnino servasse. De morte delira finxit, animas in cælum ascendere, & descendere; & nunc proficere, nunc ad inferiora delabi: ut per ruinas innumerales sæpe moriatur, & Christi passio irrita fiat. Theophilus Alexandrinus libro secundo Paschali.

De Resurrectione.

De Resurrectione deniq; varie & inconstanter, ut in aliis plerisq; lufit, de quo Hieronymus in Apologia contra Rufinum ait: Resurrectionem corporum nostrorum sic futuram dixit, ut eadem membra non habeant. Et ibidem: Resurrectionem carnis verbo tantum confessus, assertionem ipsa destruxit. In Epistola verò ad Avitum, testimonia, quibus resurrectionem ex professo negant, ex libris profert: & ἐξ ὧν, è quibus nos unum adducimus, quod ex tertio libro ille protulit. E duobus alterum suscipere cogimur, ut aut desperemus similitudinem Dei, si eadem semper sumus corpora habituri: aut si beatitudo ejusdem cum Deo vitæ promittitur, eadem, qua vivit Deus, nobis conditione vivendum est. Ex quibus omnibus apparet, quid de Resurrectione sentiat: & quod omnia corpora interitura confirmet, ut simus absq; corporibus, quia prius fuimus, antequam crassis corporibus vestiremur. De hoc errore & Epiphanius ait: Mortuorum resurrectionem, defectuosam facit alibi verbis affirmans, hanc alicubi perfectissime negans, aliquando & partem ex ipsa resurgere asserens. Duplicem verò eum finxisse resurrectionem, Homilia ejus decima tertia in Esaiam probat, ubi ex dicto Apocalypsis: Beatus qui habet partem in Resurrectione prima, sic

inquit: Si quis servaverit lavacrum Spiritus sancti, iste in resurrectionis prima parte communicabit. Si quis verò in resurrectione secunda servatur, iste peccator est, qui ignis indiget Baptismo. Sed longè omnium monstruosissima de statu post resurrectionem nugatus est, ut Hieronymus indicat in Apologia contra Rufinum: Quod senserit scilicet, in restitutione omnium, quando indulgentia principalis venerit, Cherubin & Seraphin, thronos, principatus, dominationes, virtutes, potestates, archangelos, angelos, diabolum, demones, animas omnium hominum, tam Christianorum, quam Iudeorum & Gentilium, unius conditionis & mensura fore. Cumq; ad formam & libram æquitatis pervenerint, & rationabiles creaturas omni corporum fece deposita novus de mundi exilio populi evertentis monstraverit exercitus: tunc rursus ex alio principio fieri mundum alium & alia corpora, quibus labentes de cælo anima vestiantur: ut verendum nobis sit, ne, qui nunc viri sumus, postea nascamur in feminas: & qua hodie virgo, tunc prostibulum. Idem habet in Epistola ad Pammachium. In Epistola verò ad Avitum, hoc ex libro primo de principiis retulit. Corporales substantia penitus lapsura sunt: aut certè in fine omnium, hoc sunt futura corpora, quod nunc est æther & cælum, & si quod aliud corpus sincerius ac purius intelligi potest. Item ex libro secundo de principiis: Si omnia sine corpore vixerint, consumeitur corporali universa natura, & redigetur in nihilum, qua aliquando facta est de nihilo. Sin autem, ut ratione & scripturarum auctoritate monstratum est, corruptivum hoc induerit incorruptionem, &c. forsitan omnis corpore a natura tollitur è medio. Et paulo post: Si hac non sunt contraria fides, forsitan aliquando sine corporibus vivemus, &c.

Peculiare autem & hoc Origeni est, quod septuaginta hebdomades arbitratur esse quater mille & non-gentos annos, ab Adam, usq; ad septuaginta annos, quibus Danieli elapsi sunt post dispensationem Christi. Origenes in libro Mattheum, tractatu vigesimo nono.

Navo deniq; nec hoc caret, quod immodicis & in-tempestivis allegoriarum modum docendi sacras literas Origenes immutavit, variis opinionum portentis indulgens: quo exemplo & aliis occasionem præbuit in scriptura, somnia fingendi. Si enim & Paradisum (ut Hieronymus in Apologia ait) & ejus aquas, easq; qua sunt supra cælos, & tunicas pelliceas (ut Epiphanius ostendit) & desertum Johannis, & omnia quaecumq; ubi potest, allegorice interpretatur, & magis obscurat, quam explicat. Theophilus Alexandrinus libro secundo Paschali sic scribit: Equidem scire non possum, qua temeritate Origenes tanta consingens, & non scripturarum auctoritatem, sed suum errorem sequens, ausus sit cunctis in medium nocitura proferre: nec æstimaverit: illum usquam hominem fore, qui assertionibus contraret: quum Philosophorum argutias propriis tractatibus miscuisset, & malo exordio in fabulas quasdam & deliramenta procedens, Christianum dogma ludum & jocum faceret, nequaquam divina doctrina auctoritate utens, sed humana mentis arbitrio: & in tantam seipso magistro intumescens superbia, ut non imitaretur humilitatem Pauli, qui plenus Spiritu Sancto, contulit cum prioribus Apostolis Evangelium, ne forte in vacuum curreret, aut cucurrisset: sed ignorans, quod demoniaci spiritus esset instinctus, sophismata humanarum mentium sequi, & aliquid extra scripturarum auctoritatem putare divinum.

Hac de erroribus Origenis Centuriatores: quæ ideo

Error Origenis, de 70 hebdomadibus Danieli.

Allegorica scripturarum interpretatio.

NAVI &
ERRORS DI-
VITI
HIERONY-
MI.

IN ENARRA-
TIONIBUS
SCRIPTURA-
RUM.

DE AN-
GELIS.

DE HO-
MINE.

DE LIBE-
RO ARBI-
TRIO.

ideo apposui, ut verba Apocalypica penitus intelli-
gamus, quibus Origenes flumina scripturarum, in
nocentissimum absinthium convertisse dicitur. Di-
scamus autem alieno periculo sapere: & a verbis Pro-
phetarum ac Apostolorum, ne latum quidem un-
guem discedere. Alioquin si propria mentis cogitata
exosculamur, facile in errores multos prolabimur.
Pater id exemplis etiam aliis: Magnus & incompa-
rabilis vir fuit Divus Hieronymus: sed tamen suos
quoque, novos in dogmatibus fidei habuit: quos itidem
Centuriatores Magdeburg. Cent. 4. cap. 10. fol.
1247. & seqq. sic recensent.

Primum in scripturarum enarrationibus hac ei
nota impingitur, quemadmodum & Origeni, quod
scriptura simplicissima simplicissimos sensus in plures
partitus sit; quod mysterium iniquitatis Lutherus di-
xit, in expositione Psalmi vigesimi secundi. Item in
præfatione in Psalmos: & in præfatione in Esaiam,
pronunciat eam historiam frigidius tractare, ac sepe
nimium aberrare a Regula fidei.

DE ANGELIS dei spiritus sensisse videtur: exti-
tisse scilicet eos ante mundum conditum. Sic enim
ait in enarratione capitis primi Epistola ad Titum:
Sex millia non dum nostri orbis implentur anni, &
quantas prius æternitates, quanta tempora, quantas
seculorum origines fuisse arbitrandum est, in quibus
Angeli, throni, dominationes ceteraq; virtutes ser-
vaverint Deo, & absq; temporum vicibus atq; men-
suris Deo jubente subisterint? Libro primo Com-
mentariorum in Epistolam ad Ephesios, capite pri-
mo, & libro secundo Commentariorum ejusdem E-
pistola, capite quarto, sentit: non hominibus tantum,
sed & angelis profuisse crucem & sanguinem Domi-
ni. Neq; enim scire possumus, inquit, quomodo & an-
gelis, & his, qui in inferno erant, sanguis Christi pro-
fuerit, & tamen quin profuerit, nescire non possu-
mus. Libro secundo Commentariorum in Epistolam
ad Ephesios capite tertio sentit, angelos nunquam
cognovisse ad liquidum mysterium incarnationis
Christi, antequam fieret. Contra Augustinum in Ge-
nesi: Quia omnes angeli, statim ut conditi fuerunt,
cognoverunt in contemplatione Creatoris sui, quic-
quid ipse Creator facturum esset. Citat Haymo libro
tertio in Esaiam caput sexagesimum tertium.

DE HOMINE. Videatur & hoc non sat dixisse
commode in enarratione primi capitis Epistola ad
Galatas, explicans illud Pauli: Segregavit me de u-
tero matris meæ, & vocavit per gratiam suam, ut
revelaret Filium suum in me. Non est ipsum inquit:
Revelaret Filium suum in me, quod si diceret, reve-
laret Filium suum mihi. Cui enim quid revelatur,
huic illud potest revelari, quod ante in eo non erat. In
quo vero revelatur, illud revelatur, quod prius fuit
in eo, & postea revelatum est. Simile est illud in E-
vangelio: Medius in vobis stat, quem vos nescitis. Et
alibi: Erat lux vera, que illuminat omnem hominem ve-
nientem in hunc mundum. Ex quo perspicuum fit, na-
tura omnibus Dei inesse notitiam, nec quengquam si-
ne Christo nasci, & non habere semina in se sapien-
tia & justitia, reliquarumq; virtutum. Unde multi
absq; Fide & Evangelio Christi, vel sapienter faci-
unt aliqua, vel sancte.

DE LIBERO ARBITRIO. In primum caput
ad Ephesios: quia nullus absq; propria voluntate sal-
vatur, liberi enim sumus arbitrii, vult nos bonum
velle: ut cum voluerimus, velit in nobis & ipse su-
um implere consilium. Citatur à quibusdam & hoc
Hieronymi dictum, quo Papista ad stabiliendum li-
berum arbitrium strenue abusi sunt: Qui dixerit

Deum precepisse impossibilia, anathema sit. Quod à
Luthero prolixè confutatum est, Tomo secundo, ubi
& sic pronunciat: Cum in Novo Testamento proprie
regnare debeat ministerium Spiritus, id est, pradi-
catio gratia, ut Apostolus ait: Optandum fuit, ut
hoc verbum aut Hieronymus nunquam dixisset, aut
in tenebris sepultum mansisset. Christianis enim non
convenit, nisi gloriam Dei pradicare, & magnificare,
hoc est, confiteri nostram impossibilitatem, & Dei
possibilitatem.

DE PECCATO. In caput septimum ad Romanos. DE PEC-
CATO. Sicum lex non esset, peccatum in me mortuum est, CATO.
insaniunt, qui de Adam per traducem asserunt ad
nos venire peccatum. Propterea hic dicit, peccatum
mortuum est: quia in infantibus, qui sine lege sunt,
non vivit, id est, impune committitur. Libro quarto
Commentariorum in Ezechielem, capite decimo sex-
to: Anima nostra quamdiu in infantia constituta
est, peccato caret. Libro decimo sexto Commentario-
rum in ejusdem capite decimo octavo ait, stimulos co-
gitationum Deum non punire. Ibidem: Astra quoq;
non sunt munda in conspectu Dei. Ait & Lutherus
in Commentario in Epistolam Petri, hoc ipsum, quod
in doctrina Christiana certo statuendum sit, in San-
ctis scilicet remanere peccatum, ab Hieronymo nun-
quam fuisse intellectum.

DE LEGE ET JUSTIFICATIONE. In caput ter-
tium ad Galatas sentit: Cornelium Spiritum San-
ctum accepisse per opera legis naturalis, & per eam
quoq; Abraham & Moysen, & ceteros Sanctos justifi-
catos esse. Libro octavo Commentariorum in Eccle-
siast. caput vigesimum primum: Non sufficit mirum
habere fidei, nisi ipsa fides bonis operibus confirmetur.

DE BONIS OPERIBUS. In Epistola ad Deme-
tridem: Disparis sunt in regno celorum, per singu-
lorum merita mansiones. Diversitas enim operum,
diversitatem facit premiorum, quantumq; aliquis
hic in humilitate fulserit, tantum ibi fulgebit in ho-
nore. Libro secundo adversus Jovinianum: Revera
grandis iniustitia Dei, si tantum peccata puniret, &
bona opera non susciperet. Libro sexto Commenta-
riorum in Esaiam: Afflictio corporis peccatorum in-
dulgentiam deprecatur. In Epistola ad Rusticum ait:
Petrum trinam negationem amaritudine abluisse
lachrymarum. In doctrina de Pœnitentia, nimium
tribuit contritioni in Commentariis in orationem
Hieremias: Peccato commisso, inquit, & non per con-
dignam pœnitentiam & correctionem vite emendato;
merita vindicta successit: Quia quod homo pœniten-
do non corrigit, divina ultionis sententia expectabit.

Reprehendunt ob hoc etiam, quod Pœnitentiam
in Commentariis in Daniele secundam dixerit post
naufragium tabulam: quasi vero Baptismus non sit
Pœnitentia.

ECCLESIAM fundatam esse ait super Petrum, li-
bro primo adversus Jovinianum. Et libro duodecimo
Commentariorum in Ezechielem: Super Petrum A-
postolum, Dominus Ecclesia fundamenta solidavit.

CONIUGIO, pro virginitate nimium decertans,
iniquior est, omnem ei dignitatem prorsus adimens.
digamia vero, & nuptias secundas vel tertias, eodem
propè loco, quo scortationem habet, libro adversus
Jovinianum. Libro decimo octavo Commentario-
rum in Esaiam: Non est voluntas pura secundi ma-
trimonii; que fornicationis comparatione vilescit:
In explicatione septimi capitis Epistola prioris ad Co-
rinthios: Peccare ad eos condemnationem ait; qui
posteaquam Deo castitatem semel voverunt, postea
tamen nubant. Sic & ab iterandis nuptiis vehē-
menter

DE LEGE
ET JUSTI-
FICATIONE.

DE BONIS
OPERI-
BUS.

DE Pœ-
NITEN-
TIA.

DE EC-
CLESIA.

DE CON-
IUGIO.

DE HUMANIS
TRADITIONIBUS.

menter deterret Salvinam viduam, in Epistola ad Salvinam, & in Epistolis ad Turiam & Gerontiam.

DE HUMANIS TRADITIONIBUS. Libro secundo Commentariorum in lamentationes Hieroniam: Is verè & non ex parte perfectus est, qui & in eremo squalorem solitudinis, & in cœnobii infirmitates fratrum equali magnanimitate sustentat. In Epistola ad Demetriadem, precipit Demetriadi, ut in monasterium se abdat, nihil metuens parentum auctoritatem. Sic nimium extollit Monachatum in Epistola ad Julianum & Exuperantium. Quomodo etiam, non sine acerba multorum reprehensione & obrectatione nobiles feminas ad professionem monasticæ Romæ sollicitavit & adegit, quemadmodum suprâ retulimus.

DE IEIUNIO.

JEIUNIO NIMIUM TRIBUIT, ut libro secundo adversus Iovinianum. Quod ebrietas perdidit, inedia reperit. Ex quo ostenditur, posse nos per jeiunium redire in Paradisum, unde per saturitatem fueramus eiekti.

DE RELIQUIIS.

Opinionem de RELIQUIIS venerandis, nimis tueretur asperè in scripto contra Vigilantium.

DE INFERNIS.

INFERNUM ubiq, sensit in medio terra esse, ut in Commentariis in Iohannem, ubi ait: Quo malo cor animalis in medio est, ita & infernus in medio terra esse perhibetur.

DE ANTI-CHRISTO.

DE ANTI-CHRISTO. In Commentariis in Danieli, cap. 12. Anti-Christus tribus & semis annis, hoc est, mille ducentis nonaginta diebus Sanctos persecutus est, & postea corrumpitur in monte inclito & sancto.

DE SANCTIS.

SANCTOS contendit esse ubique, in Epistola adversus Vigilantium: sequuntur agnum quocunq, vadit. Si agnus ubique, ergo & si qui cum agno sunt (scilicet Sancti) ubique esse credendi sunt. In Commentariis in Iob, ait, Sanctos claros esse apud Deum, gloria meritorum suorum. In Commentariis in Ecclesiasten, exponens dictum hoc: Mortui nihil sciunt amplius, & non est in eis merces: male torquet eum locum ad mercedem mortuorum in purgatorio, ubi & ait: Mortuos, quamvis nihil sciant, qua aguntur in mundo, tamen scire, quid verum agatur in cœlo. Hæc de Hieronymo.

Possẽm simili ratione Augustini, Hilarii, Cypriani, Tertulliani, Ambrosii & aliorum naves recitare: sed parco Lectori, ne molesta nimis fiat hæc proluxa narratio: Ad tempora autem nostra non ineptè talia exempla accomodantur. Habemus enim & nos excellentes & doctrina maximè conspicuos Theologos: Philippum Melancthonem, Matthiam Flacium Illyricum, Andream Osiandrum & alios, qui instar stellarum splenduerunt: sed & hi defecere, flumina scripturarum turbavere, & sensu genuino relicto ad propria placita nimium se converterunt, unde & errores satis perniciosos in Ecclesia Dei sparserunt. Ne sapiamus ergo ultra quam oportet. Et non arroganter de nobis ipsis sentiamus, Rom. 12. v. 16. ne in similia Satanæ retia incidamus.

XIV. Elegantissimâ Metaphorâ, hic scriptura sacra, fluminibus & aquarum fontibus comparatur: quod & alibi fit, Psal. 36. v. 8. Fluvio deliciarum tuarum potabis eos. Psal. 49. v. 5. Fluminis rivuli ejus exhilarabunt civitatem Dei. Psal. 68. v. 26. In Ecclesiis benedicite Dominum Deum ex fonte Israel. Psal. 84. v. 6. Transientes per vallem lachrymarum, fontem ponent eam. Et pulcherrimè sanè quadrant proprietates fluminum & aquarum, ad sacram scripturam: 1. Ratione copie: non gut-

tulas enim, sed verè flumina scripturarum habemus, ex quibus abundantissimè aquas consolationis haurire possumus. 2. Ratione deliciarum: Jucundissimus est sonus aquarum & fluminum, juxta amœna cum primis prata sitorum: longè major delectatio nascitur ex fluminibus sacris, sicut exempla Davidis & aliorum religiosorum testantur. 3. Ratione refrigerationis: In igne enim tribulationis, in æstu calamitatis, nihil omnino est, quod magis refrigeret, quàm fons saliens aquæ vitæ, h. e. scriptura sacra: absq; hac si esset, perire cogeremur, Ps. 119. 4. Aquarum usus, summè & necessarius & utilis est ad sustentationem hominum: Pro salute animæ longè salubrior, & magis necessaria est scriptura sacra, Johan. 5. v. 39. 5. Insuper aquæ & fontes magno labore effodiuntur, & effossi in maximo pretio habentur: Ita non sine magno labore, fontes scripturarum fodiuntur, & si ad aquam tandem pervenerimus salientem, quis fontem istum non magnè æstimet? Ad hosce ergo fontes salutis accurramus, & cisternas turbidas, traditionibus humanis repletas, relinquamus.

XV. Tandem quod è τερροδοξία assimilatur absinthio, itidem prætereundum non est: Et quidem alibi etiam absinthii in scriptura fit mentio, utpotè Proverb. 5. v. 4. Jerem. 9. v. 15. & cap. 23. v. 15. Thren. 3. v. 15. Amos 5. v. 7. & cap. 6. v. 12. Absinthium quid sit, ex herbariis & quotidiano usu novimus: nimirum herba insigniter amara & acerba: Ita errores in doctrina sunt amarissimi, contrahunt labia hominum, & ad mœrorem, tristitiam, ac desperationem animos eorum tandem adigunt. Ne ergo amaritudinem absinthii, veritatis dulcedini præferamus: sed ab ore dulcissimi Servatoris nostri Jesu Christi, unicè pendeamus: Cui, cum Patre & Spiritu Sancto, sit laus, honor, & gratiarum actio, in secula seculorum, Amen.

ἐτεροδοξία
assimilatur
absinthio.

CAPUT NONUM.

Καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐβόησεν, ἔειδον δὲ ἕνα ἐκ τῶν ἑπτὰ πεπρωκότα εἰς τὴν γῆν, ἔειδεν αὐτὸν ἡ κλεις τῆς φρέας τῆς ἀβύσσου.

Et quintus angelus tuba cecinit: & vidi stellam de cœlo cecidisse in terram: & data est ei clavis putei abyssi.

καὶ ἤνοιξε τὸ φρέαρ τῆς ἀβύσσου. ἔ ανέβη καπνὸς ἐκ τῆς φρέας ὡς καπνὸς καμίνου μεγάλης. ἔ ἐκστράφη ἡ ἡλιος. ἔ ὁ αἶψ ἐκ τῆς καπνὸς τῆς φρέας.

Et aperuit puteum abyssi: & ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ: & obscuratus est Sol & aer à fumo putei.

καὶ ἐκ τῆς καπνὸς ἐξῆλθεν ἀπὸ ἰδὲς εἰς τὴν γῆν. καὶ ἔειδον αὐταῖς ἐξουσίαν, ὡς ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ σκορπίοι τῆς γῆς.

Et de fumo exierunt locustæ in terram: & data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terræ.

καὶ ἐρρέθη αὐταῖς, ἵνα μὴ ἀδικήσωσι τὸν χόρον τῆς γῆς, ὅς ἐ πάντες χλωρόν. ἔ δὲ πάντες δένδρον, εἰ μὴ τὰς ἀνθρώπους μόνους, οἵτινες ἔ κέχουσιν τὴν σφραγίδα τῆς θείας ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν.

Et præceptum est illis, ne læderent fœnum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem: nisi tantum homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis.

καὶ

Scriptura
elegantè
fluminibus,
& aquarum
fontibus
compara-
tur.
Ratio simi-
litudinis.

1.

5. καὶ ἐδόθη αὐταῖς, ἵνα μὴ δοκιμείωσιν αὐτὰς, ἀλλ' ἵνα βασανισθῶσι μῆνας πέντε· καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν ὡς βασανισμὸς σκορπίου, ὅταν παύσῃ ἄνθρωπον.

Et datum est illis, ne occiderent eos, sed ut cruciarentur mensibus quinque: & cruciatus eorum, ut cruciatus scorpion, quum percussisset hominem.

6. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ζητήσουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον, καὶ ἔχ' ευρήσωσιν αὐτόν· ὃ ὅτι θυμήσουσιν δοποθάνειν, καὶ φεύξεται ὁ θάνατος ἀπ' αὐτῶν.

Et in diebus illis quærent homines mortem, & non invenient eam: & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.

7. καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων ὅμοια ἵπποις ἢ τοῖς μασμυχοῖς εἰς πόλεμον· καὶ ὅτι τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς σέφανοι ὁμοιοῦχουσιν· καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων.

Et similitudines locustarum similes equis paratis in prælium: & super capita earum, tanquam coronæ similes auto: & facies earum, tanquam facies hominum.

8. καὶ εἶχον τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν· καὶ οἱ ὀδόντες αὐτῶν ὡς λέοντων ἦσαν.

Et habebant capillos, sicut capillos mulierum: & dentes earum, quasi leonum erant.

9. καὶ εἶχον θώρακας ὡς θώρακας σιδηρεῖς· καὶ ἡ φωνὴ τῶν περὶ γῶν αὐτῶν, ὡς φωνὴ ἀρμάτων ἵππων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον.

Et habebant loricas, sicut loricas ferreas, & vox alarum earum; sicut vox currum, equis multis currentibus ad bellum.

10. καὶ ἔχουσιν ὕδρας ὁμοίας σκορπίοις, καὶ κέντρα ὡς ἐν ταῖς ὕδραις αὐτῶν· καὶ ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἀδικῆσαι τὴν ἀνθρώπου μῆνας πέντε.

Et habentes caudas similes scorpio-num: & aculei erant in caudis earum: & potestas earum nocere hominibus, mensibus quinque.

11. καὶ ἔχουσιν ἐφ' αὐτῶν βασιλέα τὸν ἄγγελον τῆς ἀβύσσου, ὄνομα αὐτοῦ Ἑβραϊστὶ Ἀβaddon, καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει Ἀπολλύων.

Et habent super se regem angelum abyssi, cui nomē Hebraicē Abaddon, Græcè autem Apollyon, id est, perdens.

12. ἡ καὶ ἡ μία ἀπῆλθεν, ἰδὲ ἔρχονται ἔτι δύο καὶ μετὰ ταῦτα.

Væ unum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ post hæc.

13. καὶ ὁ ἐκ τῶν ἄγγέλων ἐσάλπισε, ὃς ἦκεν φωνῇ μίαν ἐκ τῶν τεσσάρων κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Et sextus angelus tuba cecinit, & audiui vocem unam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est ante oculos Dei.

14. λέγουσαν τοῦ ἐκ τῶν ἄγγέλων, ὃς εἶχε τὴν σάλπιγγα· λέγουσαν τὴν τέσσαρτος ἄγγέλους τὴν δεδεμμένην ὅτι τὸ ποταμὸν τοῦ μεγάλου Εὐφράτη.

Dicentem sexto angelo, qui habebat tubam: Solve quatuor angelos, qui alligati sunt in flumine magno Euphrate.

15. καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσσαρες ἄγγελοι οἱ ἡτοιμασμένοι· εἰς τὴν ὥραν ὃ ἡμέραν καὶ μῆνα ὃ ἐνιαυτὸν ἵνα δοκιμείωσιν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων.

Et soluti sunt quatuor angeli, qui paratierant in horam & diem & mensem & annum, ut occiderent tertiam partem hominum.

16. καὶ ὁ ἀριθμὸς στρατευμάτων ἱππικῶν, δύο μυριάδες μυριάδων· ὃ ἦκεν τὸν δόρυ αὐτῶν.

Et numerus equestris exercitus vicies millies decem millia, & audiui numerum eorum.

17. καὶ ἔτι εἶδον τὴν ἵππων ἐν τῇ ὁράσει, καὶ τὰς καθημνυμένας ὅτι αὐτῶν ἔχοντες δώρακας πυρίνους καὶ ὑακινθίνους καὶ θειώδεις· καὶ αἱ κεφαλὰς τῶν ἵππων ὡς κεφαλὰι λέοντων· καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπορεύεται πῦρ καὶ καπνὸς καὶ θεῖον.

Et ita vidi equos in visione, & qui sedebant super eos, habebant thoraces igneos & hyacinthinos & sulphureos: & capita equorum erant tanquam capita leonum: & de ore ipsorum procedebat ignis & fumus & sulphur.

18. ὑπὸ τῶν τριῶν τέτων ἀπεκρίνανθ' ἡσαν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων, ἐκ τοῦ πυρός καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ καὶ ἐκ τοῦ θεοῦ τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν.

Ab his tribus plagis, occisa est tertia pars hominum, de igne & de fumo & de sulphure, quæ procedebat ex ore ipsorum.

19. αἱ δὲ ἐξουσίαι αὐτῶν ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν καὶ ἐν ταῖς ὕδραις αὐτῶν εἰσιν· αἱ δὲ ὕδραι αὐτῶν ὅμοιαι ὄφεισιν, ἔχουσαι κεφαλὰς καὶ ἐν αὐταῖς ἀδικεῖσι.

Potestas enim eorum in ore eorum est, & in caudis eorum: nam caudæ eorum similes serpentibus, habentes capita: & per hæc nocens.

20. καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἐκ ἀπεκρίνανθ' ἡσαν ἐν ταῖς πληγαῖς ταύταις, ἔτι μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἵνα μὴ προσκυνήσωσι τὰ θαιμόνια, καὶ εἰδὼλα τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ὄρυρα καὶ τὰ χαλκᾶ καὶ τὰ λίθινα, καὶ τὰ ξύλινα, ἃ ἔτε βλέπειν δυνάτα, ἔτε ἀκρῶν, ἔτε περὶ πατεῖν.

Et cæteri homines, qui non sunt occisi his plagis, neq; resipuerunt ab operibus manuum suarum, ut non adorarent dæmonia & simulachra aurea & argentea & ærea & lapidea & lignea, quæ neque videre possunt, neque audire neq; ambulare.

21. καὶ ἔτι μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν, ἔτι ἐκ τῶν φαρμακειῶν αὐτῶν, ἔτι ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν, ἔτι ἐκ τῶν κλεμμάτων αὐτῶν.

Et non egerunt pænitentiam ab homicidiis suis, neque à veneficiis suis, neq; à fornicatione sua, neque à furtis suis.

ARGUMENTUM.

ET PARTITIO.

Postquam in fine capituli precedentis futura tria væ horrenda, Angelus per medium cæli volans, prædixit, nunc quæ duo priora sint, Apostolus describit. Primum ad clangorem oritur tubæ quintæ, ubi de cælo stella cadit in terram: datur clavis putei abyssi: aperitur puteus: & ascendit putei fumus: prodeunt tandem de fumo Locustæ vastatrices, quæ à versu 3. usque ad 12. elegantissima hypotyposi, tum in genere, tum membratim depin-

depinguntur. Secundum Væ horrendum, è tuba sexta nascitur: illa equites educit in maximacopia, ad nocendum generi humano, & instructissimos & paratissimos. Utrumq; Vapenitius considerabimus: E primariis enim taput hoc nonum est in tota Apocalypsi, rebus Ecclesiasticis & Politicis admodum fatale, quo Anti-Christus Occidentalis & Orientalis, coloribus vivis, & quasi indice quodam demonstratur: Ideo dignum quoque erit, ut singulari cum diligentia examinetur.

Pars prior, de Angelo Tubicine quinto.

UT sine longis ambagibus rem ipsam accedam, dudum creditum & statutum fuit, per tubam quintam, Papatum Romanum propriè & accurate figurari: Et si enim Lyra, Aretas, Andreas Casariensis, Beda & alii his antiquiores Interpretes, suo tempore antequam tuba publicè clanguit, & antequam puteus abyssi apertus fuit, nondum ita perspicue sensum ac mentem visionis tradiderunt: tamen posteriores, illuminati à sancto Spiritu, quàm hic accuratè Anti-Christus Romanus cum universo clero & dominio suo depingatur, non videre non potuerunt: Et quis inter tria illa Væ, non credat primum facile obtinere locum, quod Anti-Christus Magnus venenata sua doctrina, & crudelissima tyrannide excitat? Idcirco, ut captemus apud Papicolas aliquam in hac materiâ benevolentiam, & ne interpretationem nostram è cerebro Lutheranorum solum hausitam clamitent, sed ante ducentos annos talem extitisse sciant, non pigebit me, ex sæpè allegato interprete totam totius capitis noni paraphrasin, licet longiusculam adjicere: Ubi enim Monachi & Jesuitæ viderint, tanto ante Lutherum tempore, Papam pro Anti-Christo, pro stella è cælo in terram cadente, & Angelo perditionis habitum, dubio procul, si hodie nos eadem dicamus, mitiores se exhibebunt, cauti nimirum, ne si quid severius de ejusmodi Interpretibus decernant, Antecessores simul suos fulmine condemnationis feriant: sic igitur applicatio illa de verbo ad verbum habet:

Aperuit puteum abyssi. Quia hæreses prius latentes in cordibus hæreticorum, fundorum Anti-Christi palam omnibus se proferri fecerunt, de quibus in superioribus est discussum, & in sequentibus dicitur.

Et ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magna. Quia falsa & nociva doctrina hæreticorum, jam ascendit usque ad supremum gradum dignitatis & professionis Ecclesiæ. Sed sicut fornax aurum purgat, & ejus purgamentum redigit in cineres, sic ista doctrina hæreticorum electos exercet, & à reprobis discernit, juxta illud Augustini, in libro de vera Religione, super isto textu Apostoli, Oportet hæreses esse, ubi sic scribit: Invitamus isto divinæ providentiæ beneficio, ex his enim hominibus hæretici fiunt, qui si etiam essent in Ecclesia, nihilominus errarent. Cum autem foris sunt, plurimum profunt, non verum docendo quod nesciunt, sed ad verum quærendum carnales, & ad verum aperiendum spirituales catholicos excitando. Hæc August.

Et obscuratus est Sol. Id est, maximus prælatorum nostrorum militantis Ecclesiæ, qui cæteros doctrina Evangelica, præ omnibus ex statu Apostolico, quem proficetur, illuminaret.

Et aer, id est, populus Christianus, qui ab eo illuminaretur in doctrina Evangelica, sicut aer illustratur à Sole.

De fumo putei. Quia certum est, quod falsa doctrina procuratorum cruciatæ Papalis & aliorum, abusionum suarum, defensorum, est præcipua causa continuationis errorum Papalium & totius populi Christiani, quia non est eis verisimile, quod tam sancti homines & sapientes, ut fratres reputentur, quicquam præter catholicum docerent, cum tamen, ut in præmissis patet, & multiplicius in sequentibus patebit, ipsi sunt præcipui defensores omnium hæresium regnantium in Ecclesia.

Et de fumo putei exierunt locustæ in terram. Quia sicut de fumo corrupto nascitur locusta, sic ex perversa doctrina hæreticorum multi nascuntur discipuli Anti-Christi, ut ait glossa Bedæ: Discipuli (inquit) eorum locustis comparantur, quia neque volant in altum per contemplationem, nec infernè gradiuntur per bonam operationem, sed per superbiam saliant & in pejus recidunt. Et quia sunt corrosores bonorum, sicut locustæ herbarum.

Et data est illis potestas, scilicet discipulis Antichristi, sicut habent potestatem scorpiones terræ. Triplici ratione illi discipuli Anti-Christi scorpionibus comparantur: Primò, quia scorpio est blanda facie, sed cauda pungit occultè, sic isti coram hominibus simplicitatem ostendunt, sed diffamando lædunt à tergo. Secundo, quia sicut scorpio cauda lingit, sic isti discipuli Anti-Christi, spiritualia beneficia & merita professionis suæ, propter famositatem Anti-Christi, & lucra temporalia, postponunt. Tertiò, quia sicut cauda scorpionis cum pungit, non sentitur, sed postea paulatim diffunditur venenum: sic decepti ab istis hæreticis primò non sentiunt, sed tandem sentiunt. Et quia posset aliquis credere, ex quo homines tantæ reputationis, ut sunt fratres, tam turpiter decipiuntur ab Anti-Christo, multò magis simpliciores quique decipiuntur ab eodem, hoc removeret Propheta.

Et præceptum est illis, ne laderent fœnum terræ. Id est, rudes & simplices in fide, qui videntur faciles ad decipiendum, sicut facile exurit fœnum.

Neg, omne viride. Id est, aliquantulum viuentes in doctrina Evangelica.

Neg, omnem arborem. Id est, jam robustum; in fide operibus fructuosus effectum.

Nisi tantum homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis. Hoc est; qui non audent, vel qui nolunt aperte confiteri, quod credunt in corde, propter timorem aut favorem Anti-Christi.

Et datum est illis, ne occiderent, scilicet Anti-Christi discipuli, eos scilicet, quos pervertunt.

Sed ut cruciarentur mensibus quinque: Scilicet donec revocentur ab erroribus suis per præ-

Vetus de
Angelo Tu-
bicine quin-
to, senten-
tia.

cruciatæ
Papalis.

Beda.

Augustin.

prædicationem Evangelicam, cujus sensus in Pentateuco continetur, vel donec revocentur à peccatis, quæ mediantibus quinque sensibus commiserunt.

Et cruciatus eorum. Scilicet Discipulorum & Apostolorum Anti-Christi.

Ut cruciatus scorpion, cum percutit hominem. Quia hoc non faciunt publicè & per seipsum, cum affligunt aliquos suis hæresibus resistentes, sed privatè hoc procurant fieri à Principibus & Prælatibus Ecclesiæ, & tamen credunt hos dolos suos latere alios.

Et in diebus illis quærent homines mortem. Timentes perverti ab Anti-Christo, & intuentes fragilitatem suam, quia homines modo sunt fragiliores, quàm erant ab initio. Et propterea multi homines, videntes tot & tanta mala regnare in Ecclesia, quærent jam mortem, ne dolo & potestate prævalida Anti-Christi & suorum, aut fragilitate pervertantur à fide.

Et non invenient eam. Ut probatiores redantur.

Et desiderabunt mori. Propter dictas causas & consimiles.

Et fugiet mors ab eis. Quia Deus specialiter reservat eos ad dimicandum contra Anti-Christum & exercitum suum. Et ne liberta nobis tribuatur errandi facultas, circa dictas locustas, cæteros diffamantes, & occultè per Prælatos & Principes seculi insurgentes, ut scorpiones, tam aperte describuntur à Propheta, quod non oportet quenkam dubitare qui fuerint, dicente;

Et similitudines locustarum, similes equis paratis in prælium. Quia sunt veloces ad discurrendum & feroces ad pugnandum, nec prævident in quos incurrant, sive in majores, ipsos propter abusiones suas impugnantes, sive minores, sive cujuscunque conditionis fuerint, dum tamen impugnent errores suos.

Et super capita earum tanquam corona, similes auro. Tum, quia sicut aurum præstat cæteris metallis, sic se reputant cæteris in sanctitate & scientia præstantiores. Tum, quia meritò reputant se coronandos à Deo, & præ cæteris honorandos propter victorias de præcipitatis & incarcerationis & afflictis ab eis. Tum, quia reputant se aureolam mereri propter doctrinam, quæ ut ipsis apparet, præ cæteris Sanctis floret inter eos, cum tamen abusiones, hæreses, blasphemias Anti-Christi & ejus discipulorum foventes, meritò debet unusquisque fidelis, nisi resipiscant etiam à propriis erroribus, reputare eos condemnandos ibi, ubi nullus ordo, sed sempiternus horror est. Nam cum tanta deordinatio Ecclesiæ per eos nutriatur, non præmium in ordine regni cælorum sibi parant, sed nisi pœniteant, de ordinatissima justitia Dei, inordinatissimum locum inferiorum necessario sortientur.

Et facies earum, sicut facies hominum. Est enim homo animal mansuetum naturaliter, secundum Philosophum, sic isti in facie & in signis exterioribus se pios & humanos & mansuetos ostendunt, quanquam intus sint pleni dolo & omni fallacia, nec non & crudelitate supra quos possunt, tanquam feræ bestiales.

Et habebant capillos, sicut capillos mulie-

rum. Quia mores eorum sunt molles & flexibiles, nunc contra Prælatos insurgendo, nunc cum eis contra alios terrendo, ut modo contra istos instant, ut dicunt, auferendo eis temporalia, si tamen fideles fuissent, nihil movissent contra eos.

Habent capillos mulierum. Id est, molles consuetudines, prætendentes se non posse laborare manualiter pro victu & vestitu, cum tamen ex Apostolo labor (labor manualis) si mendicitati, apud incolumes mente & corpore, præferendus. Sed cum hoc eis objicitur, dicunt breviter, quod non tenentur imitari Apostolum, quò ad punctum istum, cum tamen dicant, se ejusdem professionis, quò ad perfectionem vitæ cum Aposto Paulo. Sed revera sic vertentes, quod Apostolus docuit, respuendo in doctrinâ suâ quod displicet, recipiendo quod placet, non professionis Apostolicæ, sed hæreticos Sectæ Manichæicæ se expressè produnt. Quia Manichæi secundum Augustinum in libro de hæresibus, quod placuit eis de scripturis divinis receperunt, & quod displicuit respuerunt. Paulus 2. Thessal. 3. postquam Anti-Christum induxit & descripsit ipsius discipulos, speciales inducit & describit in hæc verba: Denunciamus vobis fratres, in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundum traditionem, quam accepit à nobis, ipsi enim scitis, quomodo oporteat imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos, neque gratis panem accepimus à quoquam, sed cum labore & sudore nocte dieque operantes, nequem vestrum gravaremus. Non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. In quibus verbis tria luculenter re-
lucent contra istos fratres effœminatos: Primò Apostolus hic hortatur & docet, omnibus suæ professionis laborem manulem mendicitati præferendum, immò & ipsis esse gratis evangelizandum potius quàm ad gravamen viverent conferentium, alioquin non dixisset: Nequem vestrum gravaremus. Secundò, quia fideles Ecclesiæ tenentur subtrahere fratribus suffragia sua consueta, hujus doctrinæ Evangelicæ oppositum asserentibus, quod expresse patet cum præmisit: Denunciamus vobis, &c. Tertio, quod fratres dicentes se professionis Apostolicæ, tenentur Apostolum in hac doctrina, sicut in quibuscunque aliis perfectionis vitæ Apostolicæ, imitari, quod manifestè liquet, cum dicit: Ipsi enim scitis, quomodo oporteat imitari nos, &c. Non, quasi non haberemus potestatem vivere de Evangelio, sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos.

Manichæi-
ca Secta.

Et dentes earum, sicut dentes leonum erant. Quia sicut Leo solis prædis vacat, quibus vescitur, omnem indifferenter bestiam invadens, cum esurit, & ratione excessivi eius carnium dentes ejus fœtent, sic isti pro cadaveribus mortuorum inter eos sepeliendis præ cæteris incumbunt, omnem eos, pro injuria Curatis facta, in hac parte impugnantem, indifferenter invadunt, & suis adversariis jugiter detrahentes, se odibiles, fœtentes & abominabiles DEO reddunt.

Et habebant loricas, sicut loricas ferreas. Tum, quia corda habent tam obstinata, quod sagitta veritatis ea non penetrat, irrevocabiles existentes in singulis erroribus suis. Tum ratione tumultus disputationum, quas sophisticè faciunt contra adversarios suos, postquam ratione deficiunt. Tum, quia sicut lorica, non obstante sua duritia, multa habet foramina, sic doctrina eorum multiplicibus hæresibus maculatur.

Et vox alarum earum. Id est, tumultus hæreticarum sententiarum.

Sicut vox currum, equorum multorum eurrentium ad bellum. Diversi enim currus, diversis viis, & diversis equis ad idem bellum rapiuntur, sic isti, licet diversis & diversis hæresibus, unanimiter tamen Ecclesiam impugnant.

Et habebant caudas similes scorpionum. Quia postquam ratione & tumultu suæ vanæ doctrinæ & falsæ adversarios suos superare non possunt, quærunt auxilium Principum tam Ecclesiasticorum quàm secularium, quos sibi astringunt, eis adulando & blandiendo, ut persequantur adversarios suos. Vel caudæ istæ scorpionibus similes, sunt dolosæ sententiæ aliquando tenendo cum dotatione clericorum, prælatis, & pugnīs sacerdotum in præsentia eorum & seorsum inter se, sicut in libris eorum patet. Hæc omnia impugnant & contemnunt.

Et aculei erant in caudis earum. Quia sicut peccatum, ratione suæ delectationis placet, & jam perpetratum ratione remorsus conscientia, displicet: sic isti quamdiu prælatis blandiuntur, in erroribus suis placent. Sed post agnitam veritatem in fine multò amplius displicebunt.

Et potestas earum nocere hominibus, mensibus quinque. Q. d. Propheta, vos qui dimicatis contra Anti-Christum, ne desperetis de auxilio, nec desistatis ab incepto, quia tribulatio vestra in isto primo Væ contenta, non erit nisi parva respectivè, scilicet quasi mensium quinque. Unde Haymo quamdiu quinque sensus corporis subsistunt.

Et habebant super se regem angelum abyssi. Id est, Anti-Christum, à quo proteguntur & foventur in omnibus erroribus suis.

Cui nomen Hebraice Abaddon, Græce autem Apollyon, & Latine habens nomen exterminans. Exterminat enim Anti-Christus legem Evangelii, suam contrariam statuendo, ut in prædictis apparuit. Et quia sunt aliqui fideles in omni natione, quæ sub cælo est, Evangelio obediētes secundum portionem suam, per hoc, quod Propheta designat Anti-Christum Hebraicè, Græcè & Latine, quæ sunt principales lingue totius mundi, in ipsis omnes fideles præmunit, ut ab Anti-Christo caveant, & à discipulis suis, ne doctrinam eorum sequentes finaliter exterminentur à regno.

Væ unum abiit. Quia descriptum est, quantum malum fuerit per discipulos Anti-Christi executum.

Et ecce, veniunt adhuc duo Væ post hæc. Scilicet in tubis sexti & septimi Angeli aperienda. Hæc prædicta non exposuissē de fratribus, nisi quia facta eorum, etiam secundum glossam ordinariam, tam manifestè concordant. Qui mihi

non credit, videat glossam ordinariam, & sibi comparet facta fratrum, & vera sine ambiguitate inveniet, quæ prædixi.

Hæc commentator: Unde quomodo nobiscum visionis scopum proprium acutetigerit, hoc est, Papam Romanum, quem Anti-Christum subinde per totum librum vocat, egregiè depingi animadverterit, manifestum evadit. Missis itaque aliorum incongruis sententiis nos quoque tuba hæc quintâ non Satanam vel alium quempiam, sed notari Papam Romanum, rugios, propriè & primariò, intrepidè asseveramus: & verba Apostoli sic explicamus:

Vidi stellam de cælo cecidisse in terram.

Hoc est, vidi qui prius summè instar stellæ in cælo rutilantis refulgebat in Ecclesiâ, cecidisse de cælo in terram: *animum applicuisse ad res terrenas*: amore mundi captum, & secularibus curis, ac cogitationibus unicè mancipatum fuisse. Qui tamen casus non prius animadvertebatur, quàm ubi tuba quinta clanguisset: hoc est, impietas, fastus, & superbia universo mundo innotuisset. Et hæc circumstantia rectè ad Pontificem Romanum refertur. Ecclesiæ enim Romanæ ad annos trecentos præfuerunt, *Episcopi & Doctores, homines quidem*, at non pedo, non triplicata mitra insigniti, sed *in vinea Domini excolenda operarii industrii*, pii, religiosi & sancti, martyrio gloriosissimo coronati, hoc est, instar stellarum cælestium vitæ sanctimoniæ & doctrinæ fulgidissimi: à Lino Thasco usque ad Sylvestrum, enumerati: *Cl. Balas in Actis Pontific. Romanorum*, lib. 1. à pag. 1. usque ad pag. 26. *Georgius Nigrinus* in libro, cui titulum fecit: *Papistische Inquisition und gülden Fluß der Römischen Kirchen*: lib. 1. à fol. 1. usque ad fol. 92. Postea verò successerunt Præfules Romani *mitrati*, Episcopi, Archi-Episcopi

*Episcopi
Romani pii.*

& Patriarchæ, non pessimi quidem & corruptissimi, *Anti-Christiana* tamen *seductionis Prodrumi*: Donec tandem à Bonifacio Tertio, usque ad Modernum Papam, Pontifices Romani omnes, sedem Anti-Christi penitissimè occuparunt, seque supra omne, quod Deus est & dicitur, inaudita superbiâ extulerunt: *Bonifacius enim Tertius primus primatum*, sed pessimo titulo, Romanæ sedis, *impetravit.* Quod sic factum est: *Phocas* Mauritium Imperatorem nefariè occidit, Anno 604. Quem Phocam *Baptista Egnatius*, hominem *foecordem, ignavum, infamem, inertissimum & impurissimum dixit.* Cum autem Patriarcha Constantinopolitanus, tunc temporis propter sedem Imperatoriam quasi Oecumenicus, Phocæ crudelitatem ac immanissimum facinus improbare, furore iræ percitus Imperator, dignitate Primatus Constantinopolitanum exiit, & titulum Oecumenici Episcopi in Romanum, Bonifacium Tertium, transtulit. Hic enim effigies Phocæ Romanam miserat, & cruentum illud facinus instar prædecessoris Gregorii Magni, collaudabat, verbisque blandis & muneribus multis, tandem id efficiebat, ut decreto Imperatoris parricidæ, Rom. Episcopus universalis Ecclesiæ Pontifex salutaretur: quemadmodum præter Egnatium, Nauclerum & Cuspinianum, Blondus Flavius Fortiviensis Decad. 1. lib. 9. disertè testatur, his verbis: *Phocas ipsius Pontificis suafone publica: & ad universum orbem Christianum demissa sanctione constituit, ut Romana Ecclesia Romanog, Pontifici, omnes ORBIS Ecclesia obedirent.* Baptista Plati-

*Episcopi
Romani
mitrati.*

*Episcopi
Romani
ANTI-
CHRISTI.
Origo Pri-
matus Ro-
mani.*

*Blond. Fla-
vius.
Decad 1.
lib. 9.*

tina,

Plat fol. 75. tina, scriptor & adulator Pontificius, libro de vitis Pontificum, fol. 75. itidem disertè ait: *Bonifacius Tertius, patria Romanus, à Phocà Imperatore obtinuit, magnâ tamen contentione, ut sedes Beati Petri Apostoli, quæ caput est omnium Ecclesiarum, ita diceretur & haberetur ab omnibus.* Audis & vides Christiane Lector, à Cæsaricida infanti, Primatum Romani Pontificis oriri? Nihilominus utraque manu Successores omnes, ad hodiernum usque diem, impietate & fraude pessima impetratum privilegium asseruerunt, summaque contentione, fastu & insolentia, contra Deum & homines usurparunt: ita ut vel talpâ cæcior manibus palpare queat, quàm graviter stella splendens de cælo in terram ceciderit, & valere jussu Dei cultu, circa res tempotales ac mundanas, potissimum hæctenus occupata fuerit: sibi que summos honores Regios, immò divinos, & ferè plusquam divinos arrogaverit. Hinc illa Pontificiorum pulchra emblemata: *Consecrari Papam ut Sacerdotem, & coronari ut Regem: Imperare ipsum Regibus, tanquam suis Vasallis, suâque potestati subiectis: nec minus potestatem habere in Reges Turcarum, Paganorum, & omnium infidelium: precedere illum omnes dignitates mundi: sicut aurum excellit plumbum, sic dignitatem Papæ excedere Imperialem: & sicut Sol dicitur pater omnium Planetarum & Dominus, ita Papam esse patrem omnium dignitatum: & sicut Luna recipit lumen à Sole, ita imperialem dignitatem recipi à Papâ.* Et addunt: *Papam esse Regem Regum, & habere superioritatem ad imperium, ut vacante Imperio, Imperatori succedat: Accepisse enim illum jus utriusque gladii à Christo, adeoque ipsum Imperium, quod de necessitate salutis firmius credere oporteat: esse illum caput totius orbis: posse cum Turca fœdus inire: nulli ipsum mortalium reverentiam facere: sed Imperatori aliquantulum ad osculum oris assurgere: omnes mortales, cujuscunque sint dignitatis & præminentia, cum primum in conspectum Pontificis veniunt, distantibus spatii ter debere ante eum genua flectere, & ejus pedes osculari.* In nocte Nativitatis Domini, Papam variis solennitatibus benedicere ense, quem largitur alicui Principi, in signum infinitæ potentia, Pontifici, Christi in terris Vicarii, collata: juxta illud: *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.* Et alibi: *Dominabitur à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos orbis terrarum.* Si Papæ per scalam equum ascendat, Imperatoris esse scribunt, stapham equi papalis tenere, & deinde equum freno non nihil producere: Si verò Pontifex non equo, sed sella vehatur, tum ab Imperatore vel Rege, si adsuerint, sellam ipsam cum Pontifice suis humeris portandam esse: Imperatori quoque, intumbere, ut in convivio aquam Papæ ad manuum lavationem præbeat: & primum ferculum ad mensam portet: Papæ insuper juramentum fidelitatis & obedientia præstet. Quid est cælestia relinquere & in terram cadere, si hoc non est? Adde jam innumeras & incomparabiles Romanorum Pontificum divitias, quibus omnes Reges & Principes longissimè superant: ut suprâ cap. 3. copiosè ostendimus. Adde gravissima cum Imperatoribus & Principibus, ob solam terrenæ potestatis plenipotentiæ & præminentia affectationem, certamina. Quis execrabilem illam Hadriani Pontificis superbiam ignorat, quâ non reverebatur multoties asserere, Imperatores à Pontificibus Romanis imperialem dignitatem habere; & ex ipsorum gratiâ ac cle-

mentia imperare. Unde de Lothario in palatio Lateranensi, super picturam satis in Cæsares injuriosam non sine delectatione Hadrianus sæpè duos legit hodie versiculos:

*Rex venit ante fores, jurans prius Urbis honores,
Post homo sit Papæ, sumit quo dante Coronam.*

Huic tam sceleratæ impudentiæ Fridericus Imperator masculè restitit: publicas per universum imperii ambitum literas divulgando, quæ sic habebant:

Cum divina potentia, à qua omnis potestas in cælo & in terrâ, nobis Christo ejus Regnum & imperium regendum commiserit, & pacem Ecclesiarum imperialibus armis conservandam ordinaverit: non sine maximo dolore cordis conqueri cogimur dilectioni vestræ, quod à capite S. Ecclesiæ, cui Christus pacis ac dilectionis suæ characterem impressit, causæ dissensionum, seminatium malorum, pestiferi morbi, venenum manare videntur. De quibus, nisi Deus avertat, totum corpus Ecclesiæ commaculati, unitatem scindi, inter regnum & sacerdotium schisma fieri pertimescimus. Cum enim nuper in curia Bisuntii essemus, & de honore imperii & salute Ecclesiarum debitâ sollicitudine tractarem, venerunt legati Apostolici, asserentes se talem legationem nostræ afferre majestati, unde honor imperii non parvum accipere deberet incrementum. Quos, cum primâ die adventus sui honorificè suscepissemus, & secunda (ut mos est) ad audiendam legationem eorum, cum Principibus nostris confedissemus: ipsi quasi de mammona iniquitatis inflati de altitudine superbiæ, de fastu arrogantia, de execrabili tumidi cordis elatione legationem Apostolicis literis conscriptam, nobis præstiterunt: quatum tenor talis erat. Quod præ oculis mentis semper debemus habere, qualiter Dominus Papa insigne imperialis coronæ nobis contulerit, neque tamen poenitentia moveretur, si majora excellentia nostra ab Eo Beneficia suscepisset. Hæcerat illa paternæ dulcedinis legatio, quæ unitatem Ecclesiæ & imperii confovere debuit, quæ vinculo pacis utrumque colligare studuit, quæ ad utriusque concordiam & obedientiam animos audientium allexit.

Certè ad vocem illam Nefandam & omni veritate vacuum, non solum imperialis majestas debitam indignationem concepit, verum omnes Principes, qui aderant, tanto furore & ira sunt repleti, quod sine dubio illos duos iniquos Presbyteros mortis sententia damnassent, nisi hoc nostra intercepisset præsentia, (observa sequentes Romanistarum artes.) Porro, quia multa paria literarum apud eos reperta sunt, & schedula sigillatæ ad arbitrium eorum adhuc scribendæ, quibus, sicut hæctenus consuetudinis eorum fuit, per singulos Ecclesias Theutonici regni conceptum iniquitatis suæ virus respergere, altaria denudare, vasa domus Dei asportare, cruces excoiriare nitebantur: ne ultra procedendi facultas eis daretur, eadem, qua venerant via, ad urbem eos redire fecimus.

Cumque per electionem Principum à solo Deo regnum & Imperium nostrum sit, qui in Passione Christi, Filii sui, duobus gladiis necessariis, regendum orbem subjecit, cumque Petrus Apostolus hæc doctrina mundum informaverit, Deum timere, Regem honorificare; Quicunque

Fortè Christi-
stus, tempo-
re peregrina-
tionis suæ
similia
ab Augusto
& Tiberio
Imp. exce-
git servitia.

(Illyr. pag.
4. proleg.)

uos, imperialem coronam pro beneficio à domino Papa suscepisse dixerit, divinæ institutioni & doctrinæ Petri contrarius est, & mendacii reus erit. Quia verò hætenus honorem & libertatem Ecclesiarum, quæ jam diu indebitæ servitutis jugo depressa est, à manu Ægyptiorum (id est, Romanæ curiæ) studuimus eripere, & omnia eis dignitatum suarum jura conservare intendimus, universitatem vestram super tanta ignominia nobis & imperio condolare rogamus. Sperantes ne honorem imperii, qui à constitutione urbis & Christianæ religioni institutione, ad vestra gloriosus & non imminutus exitit, fidei vestræ indivisa sinceritas, tam inaudita novitate, tam præsumptuosa elatione imminui patiatur: sciens omni ambiguitate remota, quòd mortis periculum ante vellemus incurrere, quàm nostris temporibus tantæ confusionis opprobrium sustinere.

Manuelorus.

Hic ipse Fridericus ad Pontificem quoque tales misit literas: Fridericus Dei gratia, Rom. Imperator, semper Augustus, Hadriano Ecclesiæ Catholicæ Pontifici, omnibus illis adhærere, quæ cœpit Jesus facere & docere: Lex justitiæ unicuique, quod suum est, restituit. Non enim parentibus nostris derogamus, quibus in hoc regno nostro debitum exhibemus honorem, à quibus videlicet progenitoribus nostris & regni dignitatem suscepimus & coronam. Nunquid tempore Constantini, Sylvester regalis aliquid habuisse dinoscitur? Sede jus pietatis concessione libertas concessa est Ecclesiæ, pax restituta, & quicquid regalis Papatus vester habere dignoscitur, largitione Principum obtinet, unde cum Rom. Pontifici scribimus, jure & ex antiquo nomen præponimus, & ad justitiæ normam eidem nobis scribenti concedimus. Revolvite annales, & si lectum neglexistis, quod asserimus illic invenitur. Ab his autem, qui Dei sunt, per adoptionem, & regalia nostra tenent, cur homagium, ac regalia Sacramenta non exigemus, cum ille noster & vester institutor ab homine rege nihil accipiens, sed omnia bona omnibus conferens, qui pro se & Petro censum Cæsari persolvit, & exemplum vobis dedit, ut ita faciatis, docet vos: dicens: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Aut igitur regalia nobis dimittant, aut si hæc utilia curaverit, quæ Dei, Deo, quæ Cæsaris, Cæsari persolvant. Cardinalibus utique vestris clausæ sunt Ecclesiæ, & non patent civitates, quia non videmus eos prædicatores, sed prædatores: non pacis corroboratores, sed pecuniæ raptores: non orbis reparatores, sed auri insatiabiles corrosores. Cum autem viderimus eos, quales requirit Ecclesiæ, portantes pacem, illuminantes patriam, assistentes causæ humilium in æquitate, necessariis eos stipendiis, & com meatu sustentare non differemus. Humilitatis autem, quæ est custos virtutum, & mansuetudinis vestræ non minimam notam incurritis, cum hujusmodi questionibus religioni non multum conferentes, secularibus personis proponitis. Provideat itaque paternitas vestra, ne dum talia mover, quæ indigna ducimus, offendiculum ponat illis, qui velut ad imbrem serotinum ori vestro, aures suas atrigere festinant: non enim non possumus respondere auditis, cum superbiæ detestabilem bestiam usque ad sedem Petri, reptasse videmus. Paci Ecclesiæ benè semper providentes, benè semper valete.

Hæc & similia Imperat. rescripta satis luculenter testantur, quâ fraude, & incredibili impudentiâ Pontifices Romani TERRENA gubernacula, TERRENA Regalia, TERRENA vectigalia rapere conati sint. Quis ergò amplius dubitat, verè in Pontifices Romanos quadrare, quod hîc dicitur: cecidit stella de cœlo in terram? Nuspiam enim de Pontificibus à Gregorio Magno, usque ad eum, qui hodie Romæ sedet, legitur, quòd tantâ curâ & operâ pro cœlo, quàm pro TERRA, pugnaverint. Sequitur autem in textu:

Et data est ei clavis Abyssi. A quo, nisi à Satana? Clavis autem sumpta ab Oeconomis metaphora potestatem: & Abyssus aliàs profunditatem notans, hîc infernum significat: Data igitur *Clavigero Papa* (qui clavibus pro insignibus utitur) data inquam ipsi est à Satana clavis Abyssi, & facta potestas, ex infernali voragine omnis generis errores, blasphemias, & abominationes producendi: Christus alias itidem habet claves Abyssi: sed iis ad claudendam, non aperientdam Abyssum utitur: Papa verò, acceptis clavibus, *aperuit puteum abyssi*: referavit fores infernales, & quicquid est tenebrarum, per organa sua in orbem latissimè sparsit: *Puteus* enim iste infernalis (der *Good des höllischen Abgrunds*) vivo aquarum cœlestium fonti opponitur: ex eoque nihil, quàm impietas satanica ebullit & oritur. Statim enim post apertum puteum, *ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ*. Sunt, qui hæc verba ad Inquisitionem Hispanicam referunt, sicut & priora. Dari nimirum claves Papæ, ut quicquid satanicum & diabolicum est, agat, inde ascendere fumum putei, quia in Inquisitione est immanitas, crudelitas, ignis, & fornax comburens Evangelicos. Judicium inquisitionis est fornax: Hinc prodit fumus: Hinc fama crudelitatis & sceleris erumpit. *Alii puteum abyssi, de Purgatorio, & fumum exientem, de erroribus & abominationibus, quas Purgatorium exhalat, interpretantur.* Papa enim sibi soli vendicat ac arrogat potestatem Purgatorium accendendi & extinguendi: Et notum est, quam blasphemæ voces ac opiniones ex purgatorii fornace oriantur, de meritis elemosynarum, peregrinationum, jejuniorum, votorum monasticorum, missarum, & similium operum electionum: non displicet ista sententia: Satis enim appositè ad verba Apostolica accomodari potest. Verum, rectius *fumum illum densum & crassum è puteo abyssi ascendentem, in genere omnes errores, opiniones & dogmata Pontificia*, notare existimo: 1. Sicut enim fumus acredine suâ oculis nocet, & tenebras parit: ita & doctrina Papistica obest spiritualibus nostris oculis, fidei nimirum, quia non salutem credere, sed de ea dubitare jubemur. 2. Et sicut nihil magis evanescit, quam fumus, unde per metaphoram Fumivenduli vocantur ii, qui multa & magna pollicentes, nihil horum servant: ita & Papisticâ doctrinâ nihil vanius est: Et si enim pro vigiliis ipso missis, pro satisfactionibus Papa prolixè plurima hominibus miseris pollicetur: tamen nihil horum præstare potest: præsertim in agone, ubi omnia evanescunt: & præter solum Christum, nihil omnino animam peccatoris recreare, de quæ spe salutis æternæ certam reddere valet. 3. Sicut fumus splendorem Solis re-

1. *Putei aperti effectum, fumidensissimi exhalatio.*

I. B.

Doctrina Pontificia fumo comparatur.

pri-

primit : ita & Pontificis doctrina officium & meritum Christi horrendum in modum obtenebrat : uti in tractatione locorum communium uberius percipiemus. 4. Ut fumus incendii index est : ita errores Papistici maximarum calamitatum sunt Prodrōmī. Obscuratōnem Solis quod attinet, sunt, qui per Solem non ineptē Christum : sunt etiam, qui haud incommodē, selectissimos de Principibus intelligunt : Quis enim non videt optimos Carolos, Otthones, Heinricos, Sigismundos, Fridericos, à simplici Evangelii sensu in Papisticas obscuritates devolutos ? Non Solem verò obtenebrari tantum fumo Papistico asserit Theologus, sed & aërem : *Obscuratus est Sol & aer à fumo putei.* Per aërem intelligunt Interpretes auram Ecclesiasticam, fidem : sicut enim absque aëre corporaliter vivere non possumus : ita nec sine aura fidei spiritualiter : Sed Justus fide sua vivet, Habac. 2. Alii per aërem scripturam : alii populum Christianum intelligunt. Alii existimant innui hic, quàm latè vaporem abominationum suarum Pontifex Romanus exhalaret : quàm longè lateque fumus iste se diffuderit. Totum enim Occidentem occupavit : totam Italiam, Germaniam, & ut verbo dicam, universam Europam obruit : tam densus erat fumus, non secus ac si os Pontificis caminus vel accensa fornax fuisset.

Sequitur aliud putei aperti effectum : locustarum procreatio : *Et de fumo putei exierunt locustae in terram.* Non opus fuerit multis argumentis evincere, de animalibus illis venenatis, quæ locustæ aliàs vocantur, hîc non loqui Apostolum. Illæ enim locustæ ex fumo errorum non oriuntur : Illæ locustæ Regem non habent, Prov. 30. v. 29. Itaque aliud per locustas innui indubitatum est. Quid autem ? num diversorum ordinum Monachi ? num rasi illi & tonsi fraterculi, Esavitarum colluvies, & alii similes sacrificuli ? Ita profectò, & non aliter se res habet : examussum enim omnia locustarum Apocalypticarum ἰδιώματα Clericis Pontificiis congruunt : Primò enim scarabæi isti, non aliunde, quàm ex Papistico fumo errorum prodeunt : à Clavigero Papa ordinum suorum confirmationem accipiunt : Deinde, numero & copia locustarum multitudinem æquant. Si enim teste Sabellico, Ennead. 9. lib. 6. *Generalis quidē Minoritarum, Papæ in expeditionem Turcicam, ex sola seraphica Franciscanorum Monachorum familia promissit bellatorum triginta millia*, quò, nihil interpellato factorum cultu graviter bellica munera obire possent, facilè quanta in aliis erroribus extent locustarum talium agmina, conicere licet. Antequam verò ad reliqua membra comparationis inter locustas & sacrificulos progrediamur, placeat & apponere, quomodo ante aliquot secula Hugo Cardinalis omnino sicut nos locustas de Clero Pontificio interpretatus sit : Ejus verba sic habent : *Locustæ sunt EPISCOPI, ARCHIDIACONI & DIACONI, & hujusmodi, qui totum populum devorant, & labores eorum comedunt.* Quando locusta corrodit unam arborem, transit ad aliam, & de illa ad tertiam : sic faciunt isti MAIORES PRÆLATI, Episcopi, Archidiaconi, quando unam partem terræ consumserunt, transeunt ad aliam : Una nocte consumunt unum Sacerdotem, in crastina salunt ad alium. Parvula

autem locustæ circa se devorat : Ita isti MINORES & PAPALES DECANI circa se totum devorant, ubi audent extendere habenas suas : Hi sunt locustæ locustarum. Hæc Hugo. Nunc nos pergamus : 3. Locustæ neque ferunt neque laborant, sed ex rapru vivunt : ita Sacrificulis & Monachis, utpotè securis ac otiosis comestatoribus, totum genus ferè humanum obsonatores & coqui esse debent. Nihil enim uspiam amœni reperitur, quod non locustæ istæ illuc convolantes, omne devorent ac deglutiant : Ita, ut locum habeat de Monachis Comedonibus, quod Joelis cap. 1. scribitur : *Residuum erucæ comedunt locustæ.* 4. Sicut locustæ turmatim exeunt : Ita & Romanenses Sacrificuli, inprimis hodie Esavitæ in terram, in Provincias & Insulas longissimè distitas exeunt. 5. *Et data est illis potestas*, sicut habent potestatem scorpiones terræ, potius ictibus nocendi, immò scorpiones ferè superandi : quisenim non in corpore à terreno scorpione, quàm in anima ab hisce locustis ictus malit ? qui venenata sua doctrina, tam graviter homines lædunt, ut æternum ululare & perire cogantur. Terminus tamen locustis à Deo positus est, quod Johannes consolationis loco indicat, cùm ait : *Et præceptum est illis, ne laderent fœnum terræ, neq. omne viride, neq. omnem arborem.* Per fœnum terræ aliqui spirituale gramen, pascuum & pabulum ovicularum Christi, videlicet textum Scripturæ Vet. & N. Testam. Per viride autem, articulos fidei Christianæ, in prato illo Bibliorum latissimo virentes intelligunt. Alii sic interpretantur : Providentia Dei caveri, & potestatem locustarum ita limitari, ne omnibus noceant, inprimis verò, *ne ladan gramen* : hoc est, eos, qui retenta fidei simplicitate, in Papatu non planè emortui, sed in agone in solo Christo Jesu crucifixo confidentes, ad viam salutis perducti sunt : *neque viride*, hoc est, teneros infantes, quorum multi antequam à locustis & scorpionibus istis icerentur, in ætate innocentie vitæ defuncti sunt : *neque omnem arborem viridem*, hoc est, non omnes Imperatores, Principes & Reges, qui arboribus in scriptura assimulantur. Alii per fœnum, novitios in fide Christianâ, per viride, qui mediocres fecerunt progressus, per arbores verò, perfectos & in veritate confirmatos, intelligunt : quæ explicatio satis sana est & orthodoxa. Jam, si hujusmodi lædere non audent Monachi, quos ergo ? *Tantum homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis* : tantum profanos verbi divini contemptores, & doctrinæ humanæ admiratores : sed quomodo lædent ? num planè interficient ? Non : *Datum est illis, ne occiderent eos, sed ut cruciarentur mensibus quinque* : & cruciatus iste esset, sicut cruciatus scorpionis, cum percussisset hominem : Ita enim Monachi afflixerunt homines, quando moribundis assidentes partim minis purgatorii, partim spe futuræ liberationis, optima prædia, agros, pecuniam & alia extorserunt, non prius contenti, quàm nutu saltem de voluntate suâ agonizans testatus esset : Læserunt quoque instar scorpionis, quando necessitatem singula confitendi peccata imposuerunt, & laqueum afflictis conscientis iniecerunt : qui aculei quo-

Locustarum & Monachorum in Papatu, comparatio.

N. Ex Joele videtur hæc locustarum descriptio desumpta esse.

Quid per aërem intelligatur.

1.
3.
4.

2. Putei aperti affectum, locustarum procreatio. Quid locustæ innuant ? Prov. 30, 29

Locustæ Hebrais ארבה dicitur, à multiplicatōe, quod copiosissima turba scaturiat.

Hugo Cardinalis.

vis certè equuleo acerbiores fuerunt: ut non immeritò subjungat Apostolus: *Et in diebus illis quarent homines mortem, & non invenient eam, & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis*: Perterrefiebant enim homines minis excommunicationis, & purgatorii, expilabantur iniquissimis exactionibus: & sapius vitam cum morte commutare, quàm tales ictus locustarum & scorpionum sustinere præoptabant: Vicissim verò etiam post mortem se ad quietis portum non appellere: adeoque nec vivos se, nec mortuos, ab afflictione immunes, ex doctrina Purgatorii credebant. Quantisper verò durabit iste cruciatus? Respondet Theologus: *Quinque mensibus*: & in explicatione horum quinque mensium, credo plurimos Interpretes diutius, quàm quinque mensibus sudasse, & magnâ cum molestiâ se exercuisse. Varie enim varii sentiunt: Inprimis Pontifici τὸ πρῶτον hic urgent, & hoc pacto, Pontificis Romani tyrannidem non describi obtinere volunt. Ille enim diutius quàm quinque menses regnavit: sed frustra ante victoriam gloriantur: Non ineptè dicitur, hic de ἀρχῇ & ætate quasi calidissimâ afflictionis Anti-Christianæ Spiritum Sanctum loqui, ducta similitudine à locustis, quæ à mense Majo usque ad Septembrem, tanquam in mensibus quinque calidioribus maximè vigere solent: ut sensus sit: Habebunt locustæ infernales, non veris, vel autumnii, sed ætatis etiam tempus, & quinque suos menses: quibus acerbissimè pungant & affligant: ut quinque menses pro toto illo tempore sumantur, quo inprimis locustæ infernales sævierunt: vel per determinatum numerum quinque mensium consolatio proponatur Ecclesiæ, non perpetuo duraturam Anti-Christianam afflictionem: sed suo tempore cessaturam.

Alii putant Johannem hoc velle, quia tota hæc vita, sex ætatum articulis distincta peragitur, ideò per quinque menses innui, quòd ad extremam usque ætatem homines læsuri & afflictiuri sint. Alii Menses in dies 150. dividunt: & numero perfecto septenario multiplicatos, mille quinquaginta dies, hoc est, totidem annos (more Prophetico, secundum quem dies singuli pro annis singulis computantur) producant: indeque tot ab ortu annis Papalem tyrannidem duraturam, & absolutâ ista annorum periodo penitus expiraturam arguunt: quos sensu suo abundare permittimus: priorem verò explicationem Christianæ simplicitati convenientiorem, hæc vice præferimus.

Nunc cum Johanne ad locustarum descriptionem redeamus: Earum hypotyposis ita habet: τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀγρίων, similitudines seu figuræ locustarum, similes *equis in prælium*: certè tales sunt omnium ordinum & dignitatum Monachi: bellorum periti: & ad excitanda bella apprimè parati. Nemo sapius similtates & lites seminavit: nulli promptiores ad bella gerenda funales & buccinatores fuerunt, quàm Locustæ Romanenses: adeò, ut ipsi Monachi & Sacrificuli, in castra instar equorum paratissimorum se receperint, & Pontificis Romani hostes vi manumque armata extirparint: vide Polydorum Vergilium de Invent. Rerum, lib. 7. cap. 3. Imperterrita ergo alacritas, & Herculeus animus, nec

non bellorum cupiditas locustis infernalibus inesse dicitur:

2. *Super capita earum tanquam coronæ, similes auro*: Hæ coronæ, sunt verices Monachorum rasi, quos ipsimet coronas non tantum vocant, sed æque pretiosas, immò pretiosiores, quàm Regum & Imperatorum coronas aureas æstimant: Bellarm. lib. de Monach. cap. 40. Unde per tonsuram obtestationis & olim faciebant, & hodie etiam faciunt. Metaphoricè, si quis ad titulos, quibus sectæ & ordines triumphant, coronas referre velit, per me faciat licet.

3. *Et facies earum, tanquam facies hominum*: Humanitatem & Comitatem insigniter hypocritæ isti simulant: & blandidissimi sunt, callidi etiam & versuti, ut incautos facilius astutiâ, & blanditiis suis decipere & seducere queant.

4. *Et habebant capillos, sicut capillos mulierum*: Ornant se vestitu, & habitu splendidissimo instar mulierum, quæ in ornandis & comandis capillis plurimum operæ & sumptus imponunt: Ab Mariæ, mulieris benedictæ, nomine sibi etiam nomina imponunt, quemadmodum de Carmelitis, dicto supra libro & capite Polydorus Vergilius testatur. Immo, sicut mulieres capillis suis superbiunt, & haud rarò juvenes modestos ad amorem cæcum alliciunt: Ita & Meretrix Babylonica ostensione capillorum suorum, non paucis insidiatur: norunt insuper more muliercularum opiniones & doctrinæ suæ, comere, ornare, hominesque multis lachrymis muliebriter profusis flectere, & sese pro incorruptâ Sponsâ Christi, purissimæque Virgine venditare.

5. *Et dentes earum, sicut dentes leonum erant*: Hisce enim dentibus leoninis & satyricis, non personam tantum, officium, & universam Christi doctrinam Pontificii virulenter incessunt: sed & persecutiones multas moluntur, domosque Viduarum sub prætextu devotionis deglutiunt.

6. *Et habebant loricas, sicut loricas ferreas*: Nituntur brachio seculari, gaudent præclarissimis munitatibus & privilegiis: & sicut ansulæ in lorica, ita Monachi inter se, & cum totâ Pontificiâ cohorte connexi sunt: ob quam connexionem, ligam & conspirationem lorica ferrea induti, non immeritò dicuntur.

7. *Et vox alarum earum, sicut vox currum, equis multis currentibus ad bellum*: Per alas haud incommodè disputationes & libri, inprimis Jesuitarum intelliguntur, vel celeritas & alacritas eorum, quâ ad extremos orbis fines excurrere, & indefessi omnia sua agere non gravantur: simul autem conjuncta studia locustarum innuit textus, cum ait, vocem alarum esse, sicut vocem currum, *equis multis currentibus ad bellum*. Conspirant in unum, adversusque nos, & invicem suppetias ferunt.

8. *Et habebant caudas similes scorpionum*: Per caudas apud Esaiam cap. 9. v. 15. Pseudo-Doctores notantur: *Propheta docens mendacium est cauda*, inquit Esaias: Ita & sodales Pontificis Romani, Monachi & Lojolitæ, caudæ nominantur: vel caudis scorpionum assimilantur: quia ictu levissimo venenum securioribus infundunt.

9. Et

Periodus
quinque mensium
quæ sit?

Coronæ locustarum.

Facies locustarum humana.

Capilli mulierum locustarum.

Dentes locustarum leonini.

Lorica ferrea.

Vox locustarum.

Ala locustarum quid innuant?

Cauda locustarum.

Polyd. Vergil. lib. 7. cap. 3.

Aculei ca-
rundem.

9. *Et aculei erant in caudis earum* : Aculei puta insultuum, calumniarum, mendaciorum, scommatum, ludibriorum, sarcasmodrum & criminationum, quibus caudæ istæ sunt refertissimæ : *et potestas earum nocere hominibus, mensibus quinq;* : uti supra vers. 5. dictum est. Hæc de monstrosissimis locustis.

Tandem caput ac Regem locustarum describit Theologus, inquiens : *Et habent super se Regem, Angelum abyssi, cui nomen Hebraice Abaddon, Græce autem Apollyon*. Hisce verbis graphicè Anti-Christus Romanus depingitur. Jactitat enim se 1. Regem Regum, & Dominum Dominantium : Inprimis verò locustarum infernalium, hoc est, Sacrificulorum & Clericorum omnium, cujuscunque ordinis sint : Rex est : 2. jactat se Angelum : tum dignitate, tum virtutum & sanctitatis claritate : Angelus autem est Abyssi, ad consortium infernale referendus. Nomen Hebraicum אבaddon Abaddon, & Græcum Ἀπολλύων, apprimè cum Papa Romano convenit : & nihil aliud est, quàm αἰτιαίμενος & ὁ ὄντων ὁ δολύς, uti Anti-Christus vocatur, 2. Thessal. 2. v. 3. Perdens enim est, & vastat Ecclesiam : Turbator pacis, & sinceritatis Christianæ, quæ omnia per voculam Abaddon & Apollyon significantur. Et hæc clangor tubæ quintæ : seu *Vaunius*, quod sic finitur : *Et Va unum abijt* : quæ verba id volunt, Væ primum satis luculenter explicatum esse. Non enim citius Væ istud abit vel penitus cessat, donec adventu Christi ultimo, Filius perditionis planè conficiatur, & aboliatur. Et hæc de paraphrasticâ tubæ quintæ interpretatione dicta sufficiant. Quia verò in hoc capite inprimis multi ac gravissimi scrupuli occurrunt : operæ precium erit, probe ὑπὸ τῆς ἡμετέρας nostram adversus omnis generis objectiones munire, πορίσματα quæ occurrunt expedire, & veritatem prædictionis in victam, cumprimis contra Pontificios, asserere.

Scrupuli & Questiones.

I. In explicatione versiculi primi, dicebatur, Romanæ Ecclesiæ ad annos ferè trecentos præsedisse Episcopos, in vinea Domini excolendâ industrios, pios, religiosos, & martyrio gloriosissimo coronatos : adeoque longè alios, quàm superioribus seculis Romani Præsules fuerunt : Hoc pronunciatum nullo modo concedunt Pontificii, sed Episcopos Romanos in universum omnes, a primo usque ad ultimum sibi fuisse doctrinæ, & moribus similes, & Primatus œcumenici defensoras acerrimos, magna contentione dicunt. Et sanè haud parùm suffragari videntur Epistolæ & Decreta, quæ primis illis Romanæ Ecclesiæ Episcopis adscribuntur. Respondetur autem, plerasque illas Epistolas, Decreta & Canones sanctis Martyribus mala fide affingi : quod ex collatione aliorum Historicorum, qui planè de ejusmodi figmentis Pontificiis silent, nec non ex contradictionibus & absurditatibus, quas relationibus suis immiscent Papicolæ, manifestum evadit. Ut exempli causa Clementem successisse Petro, multi ajunt, multi negant : Et huic aliquot Decretales Epistolas adscribunt : quibus ferè totus Papatus continetur. Et simpliciores credunt, à quindecim seculis Pontificiam doctrinam, talem, qualis hodie est, fuisse.

De Epistolis & Decretis Romanorum quorundam Episcoporum.

Decretales Epistolæ Clementi adscriptæ, falsæ.

se. Verum, ut luce ipsa clarius luceat, supposititia scripta Clementi affingi, notetur, in epistola quadam ad Corinthios, à Clemente exaratâ, affirmari, Clementem Jacobo mortem Petri ac ultimam ejus voluntatem perscribere. Jam verò Jacobus plusquam septem annis prius ante mortem Petri, interfectus est, quomodo igitur Jacobo Clementis mortem Petri & novissima verba perscribere potuit? nisi fortè ei in purgatorium aut campos Elisios eam epistolam miserit. Sicut ergo epistolæ hujus vanitas deprehenditur : ita & cæteras plerasque epistolas piis Episcopis adscriptas, fictitias esse, minime dubitetur. Et apparet hinc, quàm sceleratè Anti-Christus Ecclesiam Dei tum adulterinis scriptis, tum aliis infinitis fraudibus circumvenerit. Adde, quod in epistola illâ Clementis, Primatus Romanæ sedis, per titulum validissimè impugnatur & enervatur, qui sic habet : *Clemens Jacobo, fratri Domini, & Episcopo Episcoporum* : regenti Hebræorum sanctam Ecclesiam Hierosolymis, sed & OMNES Ecclesias, quæ Ubi-que Dei providentia fundatæ sunt. Si hoc verum est, quod Clemens scribit : Ergo Clemens Pontifex Œcumenicus non fuit : Ergo non sicut moderni Papæ imperium in omnes totius orbis Christiani Ecclesias affectavit : pari ratione omnes cæterorum Episcoporum Romanorum Epistolas & Decreta, ordine ad amissim veritatis trutinare, & figmenta Pontificiorum crassissima, ad oculum ostendere possem, si temporis & instituti nostri ratio id ferret. Indicia tantum quædam, & notas apponam, ex quibus cordati lectores facillè colligant, epistolas illas decretales, quæ Clementi, Anacleto, Evaristo, Alexandro, Sixto, Telesphoro, Higyno, Pio, Aniceto, Soteri, Eleutherio, & Victori attribuantur, nequaquam ab his hoc seculo scribi potuisse, sed ab uno eodemque audaci, indoctoque Pontificiæ tyrannidis patrono, aut confectas, aut certè fœdissimè, longo temporis intervallo post, corruptas esse : Primò enim, habitus orationis : & totus contextus palam prodit, *Unum & Eundem omnium illarum Epistolarum esse Autorem, vel depravatorem* : siquidem impossibile fuit, tot Episcopos, si maximè de industria similitudinem styli æmulati fuissent, unam locutionis formam & rationem habuisse. Deinde omnium Epistolarum initia & argumenta ferè eadem sunt : de Primatu ac Regno Pontificis Romani, de appellatione ad sedem Apostolicam & similia. Tertio, Genus sermonis, Latini & Græci in Epistolis illis nimis barbarum, & iniusum est : qualiter certè eo seculo, quo Episcopi illi Romani vixere, quisquam non locutus est vel scripsit : uti ex scriptis doctissimorum ejus seculi virorum, Plinii, Svetonii, Taciti, Justinii & aliorum plurimorum, purissimè & elegantissimè loquentium, manifeste patet : occurrunt autem tales barbarissimi in fictitiis illis Decretalibus : Episcopi sunt obediendi, & non detrahendi vel lacerandi : Patres omnes sunt venerandi : non respuendi aut insidiandi. Item : A quibus omnes se fideles cavere debent : & alia sexcenta. Omitto ἀναλόγητα, & prorsus non coherentia, quæ in illis Epistolis consueuntur : Neque magno pere urgeo perplexa & contraria : ut cum Eleutherius plurima de Romano Ecclesiæ Primatu dixisset, quod sub finem addit : Hujus rei gratiâ vobis Gallis universalis à Christo Jesu commissa est Ecclesia : Si enim hoc verum, ergo falsum

Soluite nondum hunc, si viri estis Pontificii.

Indicia falsitatis quæ Pontificiis in affingendis Epistolis commiserunt.

1.

2.

3.

Evarist. Epist. 2. Theoph.

4.

erit: quod prius Romanæ Ecclesiæ primatum attribuit. Quis non Epistolas illas meritò suspectas habet, *propter citationes*. Anicetus citat literas Clementis, cum quidem teste Irenæo & Eusebio Anacletus à Petro Presbyter sit ordinatus, nec titularis fuerit Episcopus. Communis præterea formula est, quâ Anacletus, Evaristus, Alexander & alii, utuntur: juxta sanctorum Patrum & Canonum instituta: Hæc ab Antiquis, ab Apostolis, à sanctis Patribus accepimus: Anaclet. Epist. 1. Sed qui sancti Patres esse possunt, cum Anacletus à Petro secundus sit: Insuper *Materia & argumenta rerum*, quas hujus seculi status requirebat, citra controversiam arguunt, istarum Epistolarum non esse Auctores Romanos illos primos Episcopos. Nihil enim de persecutionibus: nihil de Ecclesiæ periculis, nihil de piorum quassationibus meminerunt: nihil de doctrinâ, nihil de cura gregis dicunt: Neque pios (quod utique pro temporis ratione decuisset) ad constantiam in confessione, ad tolerantiam sub cruce, ad veram pro mitigatione afflictionum invocationem, cohortantur. Ex hisce ergo & aliis argumentis firmissimè credimus, Epistolas illas, quæ hodie in Tomis Conciliorum extant, & primis Romanæ Ecclesiæ antistitibus attributæ sunt; ab illis minimè sic scriptas, sed vel totas à Gnathone quodam Romanensi, post aliquot secula confectas, vel fœdissimè adulteratas esse: Et evictò hoc pronunciato, jam ultrò concidit ac expirat penitus, quicquid pro stabiliendis erroribus suis, ex farragine illa Epistolarum, Pontificii allegare solent. Scimus enim, & probè scimus, in sæpè dictis Epistolis contineri, 1. conjugii prohibitionem: 2. ciborum prohibitionem, 3. Episcoporum & Sacerdotum super Principes & Magistratus majoritatem: 4. Judicii secularis Episcopis attributionem: 5. Ecclesiæ Romanæ Primatum. Scimus multa illic superstitiosa, multa de discrimine Vet. & N. Testam. de Pœnitentia, de Justificatione, de Oratione, de libertate Christiana, & aliis Articulis hæretica extare: quæ sententiam nostram roborant, illo seculo tam impia ab illis religiosis Episcopis proficisci minimè potuisse: Certum enim, quod Primatum Romanum in primis attinet, ante Nicenam Synodum, & multis annis post, de eo nullam fuisse questionem. Et omnes illæ fictæ Epistolæ, antiquissimis Scriptoribus planè ignota fuerunt: Unde factum credo, quod nonnulli Pontificii ipsi, de fide earum dubitarunt: ut vel ex Monachi cognomento Ralttheisen dicti testimonio luculenter patet: inter alia enim sic habet: *Epistola illa, S. Clementi & S. Anacleto attributa, & alia quædam longa & magna scripta, in quibus Pontifices Romani se fundant, omnino non videntur illorum Sanctorum esse, consideratis contentis in iis*. Hæc Ralttheisen/ qui ante annos sesquicentum hæreticæ pravitatis Inquisitorem egit. Et sic nondum assertionem nostram expugnarunt Pontificii, quâ primos Ecclesiæ Romanæ Anti-Christos, stellas, hoc est, Pastores & Doctores, pios, religiosos, doctrina & vita sancta præfulgidos diximus. Immo verò, si ne magno labore ostendamus, *Primos illos Romanæ Ecclesiæ Antistites, ob periculosissima tempora, non potuisse talem Primatum exercere*, qualem hodie exercet Pontifex Romanus: Ecclesia enim Christiana tunc *savissimis exagitata est persecutionibus*: ferè semper in cryptis, speluncis, & solitu-

dinibus habitaverunt: qui eo tempore Evangelium docuerunt, & didicerunt, ut manus scelertas carnificum effugerent. Lini tempore id factum esse, testatur Mantuanus l. 1. Fastorum:

*Nam cum Casarii gens sanguinolenta Tyranni
Prædaretur oves Christi, nullasq; liceret
Christigenis habitare Urbes impunè, ferarum
Consortes facti sine tenuere supremos
Orbis, & ardentes Cancrifer ventis arenas.*

Mantuanus
lib. 1. Fast.

Neque tamen Tyrannorum immanitatem effugere potuerunt. Nam Linus, & reliqui, tam Laici, quàm Clerici, quicumque se Christianos esse fatebantur, immanibus suppliciis, tanquam malefici mulctati sunt. At homo egenus, qui per sylvas & solitudines vitam trahit, quique singulorum injuriis expositus est, Monarcha non est: De ejus Successore Anacleto, idem Mantuanus:

Per spelæa diu traxit sylvatica vitam.

Et tandem à Domitiano occisus est. Hujus Successor Clemens primum in lapidicinam ablegatus, deinde à Trajano occisus est. Mantuanus:

*--- Roma procul ablegatus ab urbe,
Hellepontica petit confinia terra,
Pervenitq; Paron, lapides ubi multa secabant
Millia Christigenum Parios, quibus alta theatra,
Templa Deum, regumq; domos ornare solebant.*

Higinus eodem modo in solitudinibus vitam tranlegit. Mantuanus:

Hic nemoris vasti latebras habitavit, & umbras.
Neque tamen Tyranni manum effugere potuit. Ab Antonino enim Pio trucidatus est. Tempore Evaristi, Alexandri, & Sixti, tanta erat persecutionis crudelitas, ut Poeta dicat:

Urbibus antiquos Patres fugisse relictis.

Et tamen ab Adriano occisi sunt. Calixtus in quodam secreto loco trans Tyberim habitabat. Ea enim tempestate, ut inquit Platina, occulta erant omnia, ob crebras persecutiones; etiam ipsa sacella potius abdita, & subterranea fuerunt, quàm publicis in locis aperta. Neque tamen Alexandri Severi manus effugere potuit. Nam, ut Mantuanus canit:

*--- Urbanus jam grandior ævo,
Principe Alexandro viventis verbera plumbi
Pertulit, & jussus Marti dare thura, Deorum
Expuit in faciem, conflataq; polluit ara.
Mox secta cervice solum mutavit olympo.*

Pontianus in insulam deportatus est. De Cornelio Mantuanus:

Incidit in rigidos Prasul Cornelius enses.

Tempore Stephani res Ecclesiastica nihilo fuit melior. Mantuanus:

*Et quia tunc regnabat adhuc antiqua Deorum
Impietas, multi nostrum diversa ferebant
Supplicia, exilium, gladios, ignemq; ferasq;
Vincla famem, Plutone truces agitante Tyrannos.*

Quam ob causam à Galliano interfectus est. Sixtus Decius & Valerianus interfecerunt una cum Laurentio. Mantuanus:

*Hos Decius Sanctis florentes moribus inter
Christigenas jussit vinclis & carcere claudi.*

Idem in vita Basilii.

*Tunc plerique Patres sancti, cum tale viderent
Exitum, fugere urbes, & more ferarum,
Per deserti vagi cæcis latuere cavernis.*

Qui hunc secutus est Dionysius, etiam in solitudine vixit. Mantuanus.

Hic

Vide Cat.
Test. veri-
tatis, lib. 1.
p. 79.

7.

8.

9.

Ralttheisen.

Probat, quod primi Rom. Eccle. Antistites Papa-lem Prima-

*Hic erat occultus Christi de gente Sacerdos,
Grajus enim dudum Carmelo à monte profe-*
ctus.

Cajus sub Diocletiano in cryptis & cavernis delituit, non in imperiali palatio regnavit. Man-
ruanus:

*Tum Cajus, qui Præful erat Romanus in altis
Delituit cryptis.*

Marcellus relegatus, in Lucinæ viduæ domo de-
lituit, eique à Maximiniano in stabulum conver-
sæ Marcellinum præposuit, ac tandem occidit
eum. Et ut uno verbo dicam:

*Roma suos omnes mersos in sanguine vidit
Pontifices.*

Cum igitur omnes Episcopi Romani, usque ad
ætatem Constantini Magni, in latibulis, cryptis,
ac specubus habitarent, nec quicquam sub istis
Tyrannis, quàm crudeles cruciatus expectarent,
& experti sint: manifestum est ex iis omnibus,
qui ante Constantinum fuerunt, neminem ha-
buisset utriusque gladii potestatem, neque Reges
fuisse eorum Vasallos, neque quemquam eorum
potuisse Reges constituere & Regna transferre.
Nam aut non habuerunt istam potestatem, aut
fuerunt valde impii, quòd ista monstra Cajum,
Heliogabalum, Diocletianum, Maximinum, &
similes, vel admiserint ad imperium, vel non
deposuerint, & alios viros bonos ac Christia-
næ religionis amantes, in illorum loca consti-
tuerint. Sed neminem ex iis fuisse pium, aut
non fideliter functum esse suo officio, dictu hor-
rendum est, imò tum verum fuit, quòd de A-
postolis Bernardus dicit: *Stantes iudicatos legi-*
mus, non autem sedentes iudicasse. Tantum ab-
est, ut tum fuerint omnium hominum, etiam
Imperatorum & Regum iudices, & non potue-
rint à quoquam judicari. Hæc de scrupulo
primo,

II. Dictum est suprâ, à tempore Gregorii Ma-
gni & Bonifacii Tertii, Romanos Pontifices de
cælo cecidisse in terram. Hoc effatum, ut re-
ctius intelligatur, merito quæritur, an per stellam
cadentem solus Gregorius, vel Bonifacius no-
teretur, & an non prius terrena Pontifices Roma-
ni ambierint? vel, an potius casus iste stellæ prin-
cipium, progressum & summum tandem *Sonsa-*
ciæ Pontificiæ complectatur fastigium? Respon-
detur: Non ignoro, aliquos casum stellæ ad
Gregorium Magnum, aliquos ad Bonifacium
Tertium adcommode: & hi loquuntur de *an-
ti-
Sonsa-
ciæ*: quæ in duobus illis vel maximè ani-
madvertebatur. Errores enim & impia dogma-
ta ceu Cataclysmus, Ecclesiam, illo tempore, cum
tubâ clangerent Gregorius & Bonifacius, obru-
erant: sentio tamen (sed salvo aliorum iudicio)
respicere D. Johannem, vel potius Spiritum San-
ctum non ad unum inter Pontifices vel alterum
solum: sed ad omnes eos, qui ab aliquot seculis
continuis, non cælestia, sed terrestria cogita-
runt, & cupierunt respicere Romanos Episcopos.
Defectio enim ista sua habuit initia, & sua in-
crementa: adeò quidem, ut Paulus testetur, suo
jam tempore, Anti-Christum cœpisse agere my-
sterium iniquitatis: Unde certissimum evadit,
Episcopos Romanos subindè aliquid molitos, ut
potentiam suam super alias Ecclesias longissimè
extendere, & sicut ipsam urbem Romam ipsum-
que Imperatorem orbi terrarum politicè impe-
rate viderent, ut ita omnes Dei Ecclesias sub suo

jugo & imperio servientes cernere possent: Ex
quo conatu flagrantissima Papatum conditio e-
videnter conspicitur. Eiusdem illustre exem-
plum est, certamen inter D. Cyprianum Archi-
Episcopum Carthaginensem, & Cornelium Pa-
pam: Hic enim tunc jurisdictionem volebat
sibi in Africanas Ecclesias usurpare: Sed Cy-
prianus nullam planè Pontificis Romani superio-
ritatem super se & Ecclesias admisit: Similiter
quàm Pontifices jurisdictionem suam ampliare
laboraverint, ex historia Innocentii Primi, haud
obscurè colligitur: Ad eum miserat Synodus
Milevitana & Carthaginensis sua contra Pela-
gianos decreta (quæ ad alios quoque præcipuos
Episcopos mittebantur) petens eorundem sub-
scriptiones, & executiones. Innocentius in re-
sponsione dignitatem potentiamque suæ sedis
deprædicat, inter alia inquires, rectè eos facere,
quòd ad se decreta illa mittant. Nam nulla ne-
gotia Ecclesiastica, quæ etiam in remotissimis
Provinciis aguntur, prius finire debere, quàm ad
Romanam sedem examinanda & confirmanda
mitterentur. Cum tamen non eo, consilio missa
decreta fuerint, ut ab Innocentio confirmaren-
tur, sed ab ipso quoque observarentur. Licet
verò subinde suum plus ultra quæsiwerunt Ro-
mani Pontifices, tamen usque ad Nicænam Sy-
nodum, hoc est, usque ad annum Domini 340.
nihil admodum efficere potuerunt: quòd Pius
Secundus seu Aeneas Sylvius epist. 301. ipse te-
statur, inquires: *Ante Nicænam Synodum u-*
nusquisq; sibi vivebat, & parvus respectus ad Roma-
nam Ecclesiam habebatur. In illâ autem Syno-
do, occæpit *ἀλγυαχία*, cum constitutum esset, ut
singularum Provinciarum una aliqua Ecclesia, &
unus aliquis Episcopus primus ac supremus habe-
retur: qui & Metropolitanus vocaretur, quo
commodius omnia administrari possent Quare
factus est Romanus Episcopus primus suburba-
narum, seu circumjacentium, Antiochenus Sy-
riacarum, Constantinopolitanus Græcarum: Et
hic gradus fuit Romano Episcopo primus, ad al-
tiora ascendendi: Hæc qualicunque occasio-
ne non segniter usus est, verum mox Italicas Ec-
clesias suo imperio subiecit: & postea ulterius
limites imperii sui prorogare summo studio in-
stituit. Hinc enim in Concilio Carthaginensi
80. annis post Nicænum celebrato, cui præfedit
Aurelius Archi-Episcopus Carthaginensis, tres
Pontifices Romani, Zosimus, Bonifacius, & Ce-
lestinus, summa contentione Patres congregatos
orarunt, ut sibi in Africanas & alias exteras Ec-
clesias jurisdictionem concederent: nacti istam
occasionem, quòd quidam Africanus Sacerdos,
nomine *Apiarius*, Presbyter Ecclesiæ Suceñsis,
homo (ut ei illa sancta Synodus testimonium
præbet) *in finitibus sceleribus contaminatissimus*, à suo
Episcopo, & etiam ipsa Synodo excommunica-
tus, *Romam*, jam pridem omnium facinoroso-
rum perpetuum *Asylum*, confugerat; ubi à Zo-
simo statim in communionem, sine aliquo dili-
gentiori examine, tanquam *innocens receptus*, &
à sua accusatione absolutus est: nec tantum
ipse Zosimuseum recepit, sed & ab Africanis eum
in communionem recipi, præcepit. Cogitans
verò Zosimus se ea occasione aliquid eximium
ad stabiliendam suam jam diu optatam & tenta-
tam Monarchiam gerere posse, misit ad Syno-
dum Africanam Legatos, Faustinum Episcopum
Poten-

*Vide Catal.
Test. Verit.
L. 5. unde
hæc excor-
pta sunt.*

*Certamen
inter Cypri-
anum, &
Cornelium
Papam.
Historia In-
nocentii
Primi.*

*Aeneas Syl-
vius epist.
301.
Quousque
parvus Ro-
mana Ec-
clesia respec-
tus fuerit.*

*Gradus pri-
mus Rom.
Episcop. ad
Primum.*

Pag. 463.

*NB. Elogi-
um Roma.*

*Egregium
factum Zo-
simi.*

*Scopus Zo-
simi.*

Dilemma.

*An per ca-
sum stella
unius Pon-
tificis defe-
ctio, an ve-
ro totius
Papatus
ratio in-
nuatur?*

*Sententia
Authoris.*

*M. litiones
Episcopo-
rum Roma-
norum.*

Potentinum, præsentibus (ut ex factis ejus apparet) Legatis à latere, probitate, sapientia & modestia haud ita multum abfimilem: & duos Romanæ Ecclesiæ Presbyteros, nomine *Philippum & Asellum*, eisque mandatis tradidit, ut suprà dictum Apiarium curent, tanquam bonum scilicet ac innocentem Sacerdotem, in communionem quamprimum à tota Synodo recipi: & simul agant cum Synodo, ut Episcopis & Sacerdotibus liceat à sententia suorum Metropolitanorum, aut etiam Synodi, ad Rom. Episcopum appellare: sibi que etiam Legatos in Africam mittere, qui causas appellantium ad sedem Apostolicam ibi cognoscant: vel (ut summatim dicam) jurisdictionem ac imperium sibi super exteras Ecclesias flagitavit. Quò autem id facilius impetrare possent, tanquam jam olim debitum Romano Pontifici jus seu privilegium, dedit eis *Nicanam Synodum falsatam & corruptam*, in qua tale privilegium sibi in eo, suo arbitrio adscripserat. Hæc primum Zosimusegit.

Legati ad Synodum profecti exponunt sua mandata, cum magna quadam sanctitatis specie, dicunt: Rom. Episcopum petere tantum, ut Nicænæ Synodi decreta serventur. Patres in Synodo statim petunt, sibi literas & commonitorium memoriale seu instructionem ipsius Pontificis exhiberi. Leguntur literæ & commonitorium, in quo & suppositus ille Nicænus Canon. Hujus summa est, ut quisquis à Synodis judicatus fuerit, provocare possit ad Episcopum Rom. qui summus dissidiorum inter Clericos judex agnoscat. Intelligunt Patres, quatuor esse Papæ postulationes: Præcipue tamen prima, de appellationibus, quæ non obscure totam jurisdictionem in Africanas & alias peregrinas Ecclesias flagitabat, & Nicænæ Synodi decreto confirmata esse dicebatur, eos suâ novitate & absurditate obstupescit. *Absurdissimum enim eis esse videbatur, unum homuncionem omnibus Christi Ecclesiis per orbem terrarum sparsis imperare, easque regere* (quod tam multis Episcopis esset perdifficile) velle. Urebat eos non etiam leviter, quòd illum tam scelestum Apiarium, à se justissime damnatum, tam temere Papam in communionem recepisset & absolvisset, ac à se jam etiam recipi mandaret. Deliberant igitur quid faciendum sit. Justissimam esse petitionem videbant, ut Nicæni Concilii Canones serventur. Non meminerant autem se unquam quicquam tale in illius Synodi canonibus legisse: nec tamen poterant, aut audebant tantum scelus de tanto viro suspicari, quòd scilicet decreta Nicænæ Synodi ausus fuisset depravare. Quare pacis cupidi pollicentur, se secundum ejus petitionem facturos: sed tamen solum tamdiu, quoad authentica Nicænorum Canonum exemplaria nanciscerentur, quæ sedulo servare velent. Interea moritur Zosimus, cum unum tantum annum sedisset. Hic fuit *primus Actus hujus Tragædiæ*, in quo observandum est, *Zosimum non prætendisse jus divinum, scripturam, aut Christi ordinationem*, qui sedem Romanam omnibus Ecclesiis imperare voluerit, ut postea factum est, & jam in primis fit: non citasse etiam consuetudinem, quòd jam per 400. annos ea Ecclesia & sedes, aliis omnibus per orbem terrarum Christianis Ecclesiis imperavit: *sed tantum jus humanum*, id est, *decreta Nicæna*, eaque ipsa per scelus ac impietatem falsata. Unde apparet, nondum mo-

ris fuisse, ut Papa exteris imperaret, eoque morem seu consuetudinem, seu præscriptionem longi temporis citare non potuisset. Deinde observa inenarrabilem tum ambitionem & regnandi cupiditatem, tum & audacem vel temerariam potius impietatem Rom. Episcopi, quòd ausus sit, Nicænæ Synodi tam sanctæ (quam alioqui ipsimet Pontificii quatuor Evangelii autoritate in suis decretis æquant) Canones tam nefarie falsare, idque scribens ad tantam Synodum, ubi Augustinus cum tam multis aliis sanctissimis & doctissimis Episcopis fuit.

Zosimo successit *Bonifacius Primus*, qui magna contentione vix sedem Romanam contra Eulaliū (is enim simul, idque à majori parte cleri & populi, factus erat Episcopus Rom.) obtinuit: qui *Eulalius*, quando melior ac modestior Bonifacio fuerit, inde apparet, quòd cum post mortem sui competitoris ad sedem Romanam concorditer à populo & clero revocaretur, eam dignitatem ultro contempserit. Unde manifestum est, & ante eum non jure victum ab altero, sed illi sua modestia sponte cessisse. Bonifacius igitur, in sui Antecessoris consilio petendi jurisdictionem super exteras Ecclesias, & scelere corruptorum Canonum Nicænæ Synodi pervacaciter perstitit: per eosdemque Legatos, & novas literas, eodem modo à Synodo sibi imperiū super Christi Ecclesias postulavit. Res denuò tractata est, in Synodo diu, & maxima altercatione atq; labore, urgente nimirum Legato Romano, ut Nicænæ Synodi decreta servarentur, quæ ipse aiebat Bonifacio & Successoribus ejus imperium super omnes Ecclesias dare: & *resistentibus Patribus, ac negantibus quicquam tale in suis Nicænæ Synodi exemplaribus inveniri*. Testatur Synodus in Epistola ad Bonifacium, longis voluminibus comprehensas esse illas altercationes, seu disputationes, quæ o utinam extarent: Multa haud dubie ad lucem veritatis utilissima ibi inveniretur. Nam procul dubio multa utrinque dicta & allegata sunt, multa etiam constantius contra Rom. Episcoporum furiosam ambitionem ab illis sanctis Patribus longo illo certamine declamata. Tandem conclusum est, ut petantur authentica Nicænæ Synodi exemplaria Constantinopoli & Alexandria: & ut interea, quoad efferantur, Bonifacius suum commenticium jus, seu jurisdictionem exercere possit. In eandem sententiam & Bonifacio respondent: & Faustinum cum responso dimittunt. Ablegat quoque Synodus proprios Legatos cum literis, ad Constantinopolitanum & Alexandrinum Patriarcham, qui inde authentica exemplaria Nicænæ Synodi afferrent. Interim Bonifacius, cum triennium & menses octo, sua maleficia in sede Romanâ exercuisset, ad Patres suos abiit. Atque hic est *secundus hujus Tragædiæ Actus*.

Bonifacio huic primo successit *Celestinus Primus*. Hic oneravit Ecclesiam prolixo & inutili botatu, & multis aliis vanissimis traditionibus: cum antea tantum Epistolæ beati Pauli, & Evangelia, cum majori Ecclesiæ Dei ædificatione, legerentur. Hic in majorum suorum ambiciosa imperandi super Ecclesias Christi cupiditate, nefariaque decretorum Nicænorum falsificatione pertinaciter perseveravit: licet ab Africana Synodo veteriora exemplaria Nicænorum Canonum, Constantinopoli & Alexandria petita, suū tamen Antecessorem longè majori impudentia pertinaciter vicir.

Effrenia Rom. Pontific. in committendo crimine falsi audacia.

Bonifacius Primus.

Eulalius.

Bonifacius primus Primatum petiit.

Diligentia Synodi Chastaginis.

Celestinus Primus.

Dolus Legat. Romani Pontificis.

Patres Concilii Carthaginensis, fortiter Primatum Rom. Pontific. resistunt.

Zosimus ad probationem Primatus, non prætendit jus divinum, vel scripturam. Non Christi ordinationem. Nec consuetudinem. Sed tantum jus humanum.

vicit. Legati scientes jam fraudem corruptorem Canonum, in qua antea ferme sola spes victoriae reposuerant, detectam esse: statuentesque, nunc tantum audacia & impudentia esse pugnandum, tantò majore vi ac impetu contra sanctissimi Synodi Patres, insurgunt, urgentque scelestum illum Apiarium in communionem sine mora, recipiant, quem jamdudum Rom. Episcopus in communionem recepisset, & ab omni accusatione absolvisset. Instant quoque, ut Romanae sedis sese subjiciant, juxta priores petitiones, & sanctae Nicenae Synodi decreta.

In quam
maiusculis &
constanter
Primas
Rom. Epi-
scoporum
Carthagi-
nense Con-
cilium re-
stituit.

Contra, Patres proferunt authentica exemplaria, ab Alexandro & Constantinopolitana Ecclesia per suos legatos allata, Episcoporumque Romanorum ambitionem, & scelus falsatae Synodi redarguunt. Dicunt se jam antea illis ipsis legatis bis, cum prius à Zosimo, deinde à Bonifacio missi eadem de causa essent, indicasse, communia exemplaria longe aliter habere, ac Rom. Episcopus, & ipsi ejus Legati assererent; & tamen pacis studio consensisse in eorum petitionem, quò ad liquidius exploraretur, ex authenticis exemplaribus, an id decretum à Nicæna Synodo constitutum esset. Ad hæc, se jam dudum illa ipsa authentica exemplaria Bonifacio Papæ hujus Prædecessori, per Innocentium Presbyterum, & Marcellum Subdiaconum misisse, quia ea Constantinopoli & Alexandria attulerant, indicasseque ipsi, neque communes, neque authenticos Ecclesie Constantinopolitanae & Alexandrinae codices ita habere, si ut ipse & ejus Antecessor Zosimus, affirmaverant. Quare se maximopere mirari, & Episcopi Romani & Legatorum, præsertimque ipsius Faustini audaciam, qui adhuc velint illam suam ambitiosam tyrannidis flagitationem urgere, & Nicænis Canonibus tam sceleratè abuti. Negant igitur se Apiarium in gratiam recepturos, nisi ille aut purget se manifeste de objectis sibi criminibus, aut confessus ea supplex veniam petat. Negant etiam, se ullam juris dictionem aut potestatem Papæ in Africanas aut alias externas Ecclesias deinceps concessuros esse. Ibi Faustinus alique Legati plane impudenti audacia vociferari & protestari incipiunt, eos conari sacrosanctæ sedis Rom. privilegia imminuere, & Nicænae Synodi decreta irrita facere. Pugnatur & contenditur integrum triduum acerrime, huic sanctis Patribus Papæ jugum renuentibus, inde Romanensibus Legatis superbissime instantibus, ut id omninò accipiant. Tandem singulari Dei beneficio, improbus ille Apiarius, dissidens se per Legatos Romanos communionem ab Africanis Episcopis extorquere posse, & conscius sibi respondere ad objecta crimina non posse, proci dens in genua, objecta flagitia confitetur, supplexque veniam a Synodo petit. Et sancta Synodus decernit, ne cuiquam vel Sacerdoti vel Episcopo ex Africa, aut aliis Provinciis metropolitanos habentibus, ad Rom. Episcopum appellare liceat: sed sit prima cognitio causarum Ecclesiasticarum penes Provinciale Concilium, ultima penes universale: Item, ne ullum jus deinceps Romano Papæ super Africanas Ecclesias concedatur. Atque hac ratione illi sancti Patres jugum Papæ suis jam cervicibus imminens, penitus repellunt ac rejiciunt.

Das muß
den Pabst
inniglich
geschmer-
zet haben.

Ipsi quoque Celestino satis asperâ Epistolâ, Patres illi respondent: in qua primum graviter queruntur de maximis molestiis, quas sibi exhibuerit

Faustinus, ejus Legatus, instans ut Apiarium ab ipso absolutum in communionem recipiant, & urgens fictitia Romanæ Ecclesiæ privilegia corruptis Canonibus subnixa: cum tamen Apiarius tandem omnes illas, sibi objectas turpitudines ultro agnoverit, & in Nicænae Synodi decretis nihil tale reperiatur.

Summa E-
pistola Car-
thaginensis
Concilii, ad
Papam Ce-
lestinum.

Deinde accusant & ipsum Celestinum non obscure, quòd tam temere, illum nebulonem à se justissime excommunicatum & damnatum, in communionem receperit, sicque Ecclesiasticam disciplinam dissolverit.

Tertiò disputant de jure, quòd nulla Synodus ademerit jus Africanis Ecclesiis, finaliter & sine appellatione de suis controversiis pronuntiandi: quin potius ajunt, Nicenam Synodum omnes Sacerdotes & causas suis metropolitanis, & Synodis subjecisse, sine ulla ulteriore appellatione.

Quartò afferunt & rationes, quare singulæ causæ in suis Provinciis finire dæ sint, nec ad Romanum sit Pontificem appellandum: quia sit magna commoditas testium & aliarum circumstantiarum, ad cognoscendam causam in eo loco, ubi exorta est. Quæ contra omnia non tantum sint incommoda, sed & planè desint, si aliò procul, ut Romanam, controversiæ indicanda rejiciantur. Ad hæc dicunt, & divinum auxilium tum in judicando, tum inconstanter exequendo, non minus Africanis aliarumque gentium Sacerdotibus aut Episcopis, quam Romanis affuturum. Nec debere ipsum Celestinum, aut alium quemquam, cogitare, sibi quidem affuturum Deum in judicando, aliis verò Christianis non perindè. Qui locus de æquali divinæ gratiæ præsentia cum primis observatu dignus est, quandoquidem Pontificii Gnathones declamitant suo Pontifici esse traditas claves & scientiam pascendi oves Christi, Papam errare non posse, & habere omnia jura in scrinio pectoris sui.

NB.

→

Quintò negant authentica exemplaria Nicænae Synodi ita habere, ut ipse cum suis Antecessoribus in suis literis ac Nicænis exemplaribus ad se jam toties missis posuerant.

Sextò monent Papam, ne ullos à se ad ipsum appellantes admittat, ne ullos à se excommunicatos in communionem accipiat: ne ullos Legatos in Africam mittat, qui de ulla re ibi judicare præsumant. Monent etiam, ut illum suum Legatum Faustinum, ex Africa protinus revocet. Demum, gravi admodum Epiphonemate concludunt, ac Celestinum monent, ne fumosum (recito ipsorum verba) typum seculi hujus in Ecclesiam Dei inducat, quæ lucem simplicitatis, & diem humilitatis, Deum videre cupientibus præferat: id est, ne perinde fœvis ac sceleratis consiliis, pessimis artibus in Ecclesia Dei imperium ambitiosè quarat, sicut impii homines in politis per fas & nefas potentiam, regna, & tyrannides quærere affectareque solent. Piorum enim hominum in Ecclesia officium esse, ut simplici veritati studeant, & humilitate ac modestia inter sese decertent, omnibusque officiis ac honore sese mutuò præveniant. Atque hic sit tertius Actus, tunc quidem non infelix, nec sancto Augustino, aliisque tam multis præclarissimis Viris & Episcopis, qui ei Synodo interfuerunt, indignus. Ne quis autem putet, immerito Romanis Episcopis falsationem Nicænorum Canonum objectam esse, primum Romanis id ipsius sacrosanctæ Carthaginensis Synodi

Romanis
Episcopis
testi-

merito falsationem
Nicanorum
Canonum
objectam
esse, probatur.

testimonium probat, quod profectò à piis contempti minimè debet. Deindè *Pontificum & aliorum Romanistarum silentium*, quod nimirum falsi sunt, se objectum crimen refellere non posse. Tertio ipsa *propria Romana Ecclesia exemplaria Conciliorum*, quæ ne hodie quidem illum supposititium Canonem inter Nicæna decreta numerant, aut ponunt. Quin etiam contrarium Canonem, de æqualitate authoritatis Metropolitanorum, sexto loco ponunt, quem tantoperè Carthaginensis Synodi Patres pro se citant. Eadem porro *prohibitio* (ut ad propositum redeam) appellandi *ultra mare*, id est, ad Episcopum Romanum, fuerat etiam facta paulò ante in Synodo *Mileviana*, ubi itidem Augustinus Synodo interfuit. In hac, aut alia Carthaginensi Synodo etiam illud decretum statutum est, quod distinct.

99. recitatur in hæc verba : *Primæ sedis Episcopus non appelletur Princeps Sacerdotum, vel summus Sacerdos, aut aliquid aliud huiusmodi, sed tantum primæ sedis Episcopus. Universalis autem, nec etiam Romanus Pontifex appelletur.* Quod admodum bellè cum præcedenti historia convenit, & ambitionem Episcoporum coercet.

Prædicto Celestino successit *Sixtus*, cui *Leo Primus*, cujus non pauca scripta adhuc extant. Hujus tempore *Chalcedonensis Synodus* celebrata est : in eadem natus est *Eutyches*. In eadem & *Anatolius, Constantinopolitanus Archi-Episcopus*, volebat sibi subicere Alexandrinam, Antiochenam, & alias Orientales Ecclesias : id est, supremus & universalis Episcopus, ut nunc se Romanus esse jactat, totius Ecclesiæ fieri. Ad eam rem obtinendam citabat *Decretum Constantinopolitanae Synodi*, quæ 80. annis antè, *Macedonium damnauerat*, ubi eam dignitas Constantinopolitano Archi-Episcopo erat concessa. Et sanè etiam ea ipsa Chalcedonensis Synodus unanimiter ei talem dignitatem spontè ac ultrò concedebat, ut ex XVI. ejus actione clarè apparet. Ob id vel Anatolii vel Synodi ipsius factum, tragædias in suis scriptis ciet Leo, clamitans sacrosanctam Nicænam Synodum constituisse, per singulas Provincias Metropolitanos Episcopos, quibus omnes alii subiecti essent : & nullus planè imperaret, nisi Synodi vel Provinciales, vel etiam Universales. Pro iis vociferatur, se vitam suam profusurum : ac nequaquam passurum, ut ulla ex parte violentur, aut quisquam omnino Episcopus sibi Metropolitanos Episcopos subiciat. Neminem enim debere in Ecclesia Dei imperandi cupiditate, & aliorum Episcoporum oppressione ; potentiam quærere. Unde apparet sceleratus planè Pontificum Romanorum animus. Hic enim declamitat pro libertate & jure Metropolitanorum. At Antecessores ejus) imò & ipsemet postea, ut mox indicabo) idem planè egerunt, quod tunc Constantinopolitanus agebat, ut scilicet sibi Metropolitanos omnes subicerent, ac per omnes Ecclesias, & quidem ipsi Romani Episcopi, tantò majore scelere, quòd simul etiam falsaverant Nicænae Synodi (quam Leo sacrosanctam esse vult) decreta : item, quòd invito Concilio id extorquere voluerant, quod Anatolio Synodus libenter concedebat. Leo vociferatur Nicænam Synodum statuisse, ut nullus unus Episcopus præsit, seu imperet Metropolitanis. At illi tres superiores pertinacissimè, & contra conscientiam, admissio etiam crimine falsi asseverarant, Ni-

cænam Synodum sibi, id est, Romanis Episcopis, omnes Metropolitanos cum suis coEpiscopis subjecisse. Ita videmus, quanto furore sint acti Romani Pontifices, & quomodo prohibitu & sua utilitate, jam hoc jam illo modo jura torserint : eosque Conciliorum Canones, quos ab aliis tanquam sacrosanctos observari voluerant, scientes ac volentes violaverint. Quin & hujus ipsius Leonis Legati in prædicta Chalcedonensi Synodo Nicænum Canonem sextum subtili ac planè Romanistica arte falsarant. Nam cum illud Decretum, Archi-Episcopum Alexandrinum & Antiochenum, disertè æquet Romano, aliisque Metropolitanis : illi cum decretum recitandum præfidentibus offerrent, præposuerunt Canonem talem summam : Quòd Romanus Episcopus semper primatum habuerit. Quod illi latius accipi voluerant, quàm Canonis sententia ferebat : tanquam si præ aliis omnibus metropolitanis Primatum Romanus Episcopus semper habuisset, cum Canon tantum de sua Provincia, videlicet circumvicina Italia loqueretur, & alios Metropolitanos ei nequaquam subiceret, sed planè æquaret. Sic videmus istos semper falsandis sacrosanctis Conciliis, & aliis sanctorum Patrum scriptis assuetos fuisse. Sed nondum hujus tristic Tragicæ hic finis fuit. Nam idem Leo, postquam vidit Anatolium desisse ambire Primatum, cœpit cogitare, jam tempus esse, ut ipse tantam dignitatem, veluti vacuum quandam possessionem, sibi vendicaret. Quare sciens jam obiisse Augustinum, & alios multos Patres, qui sextæ Carthaginensi Synodo interfuerant : denuo tentat quasdam tantum Africanas Ecclesiolas, non eas, ubi erat Metropolitanus, quem tentare parum tutum esse sciebat : sed modestè nihil, vel timidè potius. Scribit enim ad Episcopos Mauritaniam ; & non amplius sicut priores Episcopi Romani, petit, ut ad se liceat cuiquam appellare, aut ut Romæ causæ finiantur : sed tantum dicit, se misisse Sacerdotem quendam in Mauritaniam, qui cognosceret illarum Ecclesiarum statum : eumque sibi quædam retulisse, quæ parum rectè fierent. Debere verò eos omnia secundum veteres Canones agere, & præsertim in Episcoporum ordinatione. Quod si quæ lites & controversiæ oriantur, eos debere in sua Provincia eas cognoscere, dijudicare & finire : sed tamen & sibi de eis aliquid scribere, & ut ipse possit suum suffragium adjicere. Antea voluerant Papæ soli esse Domini, & totum jus finiendi ultima sententia causas sibi vindicare : nunc, cum id non successerit, cupiunt saltem in aliqua parte ejus potestatis hære, donec plus per occasionem rapiant. In alia epistola ad Thessalonicensem Episcopum scribens, jubet sibi omnes controversias indicari, ut ipse de eis statuere & pronunciare possit : Ubi paulo plus sibi rapit, quàm in proxima Epistola ad Africanos. In eadem Epistola objurgat Thessalonicensem Episcopum, quod nescio quid durius in Alticum Nicopoleos metropolitanum Episcopum, quem ipsemet ei antea subjecerat, statuerit : Eumque denuò ejus potestate liberat hisce verbis, quæ ex Epistola ipsius Leonis adscribam. Igitur secundum sanctorum Patrum Canones, spiritu Dei conditos (intelligit Nicænos) & totius mundi reverentia consecratos, Metropolitanos singularum Provinciarum Episcopus (quibus ex delegatione nostra fraternitatis tuæ cura præ-

Astutia
Leonis.

Leo affectat
Primum,
sed oblique.

Mox plus
bi rapit po-
testatem.

Conatus
Anatoli.

præstenditur) justraditæ sibi antiquitus dignitatis intemeratum habere decernimus, ita ut à regulis præstitutis nulla aut negligentia, aut præsumptione discedant, &c. Hic disertè Papa iste indicat, se illi Metropolitanò suum verus jus ac dignitatem restituere: quod ei, aliisque Metropolitanis sacrosancti Canones Nicæni antecum & amplius annos tribuerant, atque ita eum Thessalonicensis Episcopi jure à se concessio liberare.

Cur igitur antea, & quo jure eundem Metropolitanum sua dignitate privaverat, & alteri subjecerat, atque ita sacrosanctæ Nicænæ Synodi decreta violaverat? pro quibus tantoperè contra Anatolii conatum declamavit? Curetiam non meminerat Leo suarum declamationum de Anatolio: quòd Episcopi non ambitione, sed humilitate crescant? quòd Christus venerit, non ministrari, sed ministrare? quòd qui velit esse supremus, ille omnium servus esse debeat?

Successores
Leonis.

Qui Leoni successerunt Africanos Episcopos, & præcipuè Metropolitanum Carthaginensem, eique adhaerentes tum Clericos tum Laicos, excommunicaverunt, ac pro excommunicatis ab omnibus haberi jusserunt: & tum duris, tum bonis verbis ac factis denuò ad parendum sibi sollicitarunt, & utserunt. Res ac causa hæc haud dubiè variè sursum ac deorsum jactata est. Sed tamen *centum integris annis à supra dicta sexta Africana Synodo libera fuerunt illæ Ecclesiæ à tyrannide Papæ*: tamen illi, ut eis mos est, subinde aliquid sibi juris in eos, quantum per occasionem potuerunt, usurparunt. Cæterum centum annis postquam Episcopi Romani tam duriter (ut superius dictum est) cum sua Primatus affectatione, & sacrorum Nicænæ Synodi Canonum falsatione ab Africana Synodo repulsi fuerant, obtinuerunt imperium super Episcopos Africæ. Et Metropolitanus Carthaginensis, qui præcipuè autoritatis in tota Africa esse solebant, sese eis subjecit: procul dubio improbantibus id factum multis bonis ac piis viris, in Africanis Ecclesiis, is, qui tunc cum hoc accidit, erat Metropolitanus, vocabatur Eulalius, Papa verò erat Bonifacius Secundus. Fuit sanè & hic Bonifacius Secundus primo illi (de quo supra diximus) non ita absimilis. Nam & ipse perinde ut ille, magno conatu vix obtinuit, ut aliqua pars cleri & populi se in Episcopum eligeret, & cum circiter mensem illud schisma durasset, ac alter, qui à majori parte erat electus, nomine Dioscorus, vita decessisset: is Bonifacius protinus ira, dolo, ac grandi amaritudine (ut liber Pontificalis testatur) collecto concilio cleri, id egit, ut ille etiam defunctus damnaretur: ipseque cum publico scripto (quod & in Archivo Ecclesiæ tanquam ad æternam rei memoriam collocavit) damnavit. Cæterum clerus ei damnationi subscribere noluit, eo quòd multi cum Dioscoro senserant, & iniquum esse putabant, etiam in manes mortui sævire.

Bonifacius
Secundus.

Bonifacius
Secundus à
Carthagi-
nensi Metro-
politano, &
aliis Afri-
canis Epi-
scopis con-
sensum ex-
torquet.

Hic igitur Bonifacius Secundus, extorsit à Carthaginensi Metropolitanò, aliisque quibusdam Africanis Episcopis, consensum in suam Monarchiam & damnationem decreti sextæ Carthaginensis Synodi, de qua supra prolixius dictum est. Triste autem est vel cogitare solum, quàm diris ac nefariis verbis isti duo, Eulalius & Bonifacius, illam sanctissimam Synodum, totque do-

ctissimos & pientissimos Patres damnent ac proscindant: tamen eam nominare non audent. Nam Eulalius Metropolitanus Carthaginensis, in sua Epistola ad Bonifacium dicit, se damnare suos Antecessores & Successores, ac omnes planè, qui sanctæ Romanæ Ecclesiæ privilegia tollere nituntur. Item dicit, se cum suis Collegis seu Episcopis, anathematizare omnes, qui contra sanctam Romanam & Apostolicam Ecclesiam superbiendo suas erigunt cervices, & se sequi in omnibus Apostolicam sedem, ejusque prædicare decreta seu traditiones. Dicit se eos pro excommunicatis habiturum, qui non consentiunt per omnia Apostolicæ sedi, id est, Episcopo Romano. Obligat se etiam ac obstringit ad servandam istam impiam promissionem seu consensum hisce verbis: Quòd si in aliquo à professione mea deviare tentavero, horum, quos damnavi, complicem mea sententia me esse profiteor.

Eulalius
adulatur
Pontif. Ro-
mano, & in
Synodum
Carthagi-
nensem de-
bachatur.

Omnino fuit quædam abjuratio & execratio istis, quas jam scelerati pravitatis hæreticæ inquisitores miseris Christianis proponunt, non dissimilis: nisi quòd, qui jam revocant, se potissimum execrantur, suamque fidem damnant, idque metu periculi: ille verò veritatis ac Ecclesiæ Dei proditor Eulalius, omnes & Antecessores & Successores, & tot sanctissimos Patres, inter quos & Augustinum jam in Domino dormientes, totamque illam sacrosanctam Carthaginensem Synodum, extra omne periculum existens, contra conscientiam damnavit, & impio ore anathematizavit.

Cæterum ipse Bonifacius, utpote Choragus & author tanti sceleris, etiam impudentius in illam sacrosanctam Synodum debacchatur. Nam in Epistola ad Eulaliū Alexandrinum Archiepiscopum, seu Metropolitanum, in qua suum ipse triumphum de Ecclesiis Africanis, & de ipsa veritate recenset, sic scribit: Aurelius præfatæ Carthaginensis Ecclesiæ olim Episcopus (is fuerat Metropolitanus, & toties Africæ primas, & in prædicta sexta Synodo præfederal) cum collegis suis (id est, tota sexta Carthaginensi Synodo) instigante diabolo superbire temporibus prædecessorum nostrorum Bonifacii atque Celestini, contra sanctam Romanam Ecclesiam cœpit. Sed videns se modo peccatis Aurelii Eulalii à Romanæ Ecclesiæ communione segregatum, humilians recognovit se, pacem & communionem Romanæ Ecclesiæ petens, subscribendo unà cum collegis suis, damnavit Apostolica autoritate omnes scripturas, quæ adversus Romanæ Ecclesiæ privilegia factæ quoquo ingenio fuerunt.

Quomodo
Bonifacius
in Synodum
Carthagi-
nensem de-
bachatur.

Hortatur præterea Alexandrinum, ut illum suum triumphum etiam aliis vicinis Episcopis significet, & pudendam revocationem Eulalii Carthaginensis omnibus ostendet. Indicat quoque ei, & alios multos Episcopos per Orientem, similiter se ipsi subicere. Quæ nimirum omnia Alexandrino Episcopo ideo significat, ut & triumphos suos omnibus ambitiosè ostendet, & illum ad subjiendum se Romanæ sedi eò magis invitet. Quæso te, Christiane Lector, an satis sana mente præditos fuisse putes istos duos nequissimos nebulones, Eulaliū puta & Bonifacium, quòd ausi sunt tam petulanti ore illam sacrosanctam Synodum conspuere? Quippe cum

Examina-
tur factum
Eulalii &
Bonifacii.

cum Eulalius dicat, se anathematizare suos Successores & Antecessores, illumque sacrosanctum cœtum accuset, quod Romanæ Ecclesiæ privilegia tollere voluerint, quodque superbiendo suas contra eam cervices erexerint, & Bonifacius Romanus clamet Aurelium ejusque collegas, id est, totam sextam Carthaginensem Synodum, olim instigante Diabolo, contra Sanctam Romanam Ecclesiam superbivisse, multaque scripta coram universa Christi Ecclesia ostentare ac circumferre curet & jubeat. Nec tamen tunc statim tyrannidem suam, ut cupivit Romanus Anti-Christus, validè obtinere potuit. Nam nec iste ipse proditor veritatis Eulalius Carthaginensis Metropolitanus, ei simpliciter summam absolutamque potestatem dat: nec in posterum Constantinopolitani Patriarchæ quievere, qui sibi itidem universalis seu Oecumenici Episcopi nomen rapiebant, nec id solis Romanis concedere volebant. Quare plurimæ eis cum Romanis, de isto præclaro Anti-Christi Palladio contentiones fuere: ut ex conciliorum libro, Pontificiislibusque Epistolis apparet. *Pelagius* certè acerrimè cum Johanne Constantinopolitano Patriarcha, de hoc titulo contendit: nec tamen tam contendit, quàm *eum titulum*, eamque ambitiosam dignitatem *penitus damnat*. Idem agit & *Gregorius Magnus*, ejus Successor, etiam magis: vehementiusque illam plusquam Ethnicam tyrannidis affectationem damnat ac vituperat multis admodum Epistolis, quæ in ejus Registro legi possunt. Sæpè dicit, *illam cupiditatem effe-*
rendi sese super alios Episcopos, esse idem quod Luciferi peccatum, qui reliquis se Angelis aequalem esse
contentus non fuit. Addit, *id esse Anti-Christi factum*. Item dicit, *consentire ut aliquis sit supremus seu uni-*
versalis Episcopus, esse idem, quod fidem abnegare. Dicit, *eum titulum esse novum, stultum, superbum, perversum, scelestum & prophanum*. Sæpè etiam repetit, *pugnare cum Evangelio, & omnibus Patrum Canonibus*. Testatur etiam, nunquam quenquam suorum Antecessorum eam dignitatem, potentiam seu titulum habuisse. Vide ejus Epistolarum libro 4. epist. 31. 35. & lib. 6. epist. 30. & alias. Ex quibus omnibus testimoniis clarè apparet, revera Roman. Episcopos usque ad illa tempora, nondum istam tyrannicam potestatem ita firmam ac ratam habuisse, ut nunc habent: tamen si eam sæpissimè haudquam dissimulanter affectaverint, ut superius prolixius dictum est. Sedit autem Gregorius Primus post Bonifacium Secundum, qui Africanas Ecclesias, ut superius diximus, oppresserat, circiter annis exaginta.

Bonifacius
Tertius.

Gregorio Magno successit Sabinus, cui *Bonifacius Tertius*. Is à seditioso & parricida Tyranno *Phoca impetravit, ut Papa Romanus Primatum super omnes Ecclesias & Episcopos haberet*. Hoc sese fundatore suæ potentiae non immeritò Episcopi Romani jactare debent: ut simile habeat, seque dignum patella operculum, quod sicut ille in Politia præter omne fas & justyrannidem per parricidium prioris Imperatoris ac sui domini invaserat, ita Papa ejus favore adjutus Ecclesiam oppressit. Nam non minimum ab eo, si non longè maximum, stabilimentum suæ dominationis habuerunt. Cæpit sanè tunc eorum regnum egregiè crescere, ut etiam si multi & in Occidente & in Oriente eis contradicerent, tamen id planè frustra

Fundator
Romani Pa-
patus. Pho-
cas Cæsari-
cida.

facerent. Secuta est paulò post Imperii translatio, qua astutè in suum commodum Papæ abusi sunt. Egregiè etiam sunt abusi simplici ac imperito zelo, incautaque devotione illorum barbaricorum Cæsarum (sic enim eos isti terræ filii Pontificum adulatores vocitant, qui Romanarum fraudum parum gnari expertique fuerunt) Demùm cum *Henricum IV.* circiter ante annos quingentos, per proprium ejus filium Papæ cum suis Episcopis & Clericis oppressissent, tunc tandem plenum imperium non tantum in omnes Ecclesias, sed & ipsum imperium sibi arripuerunt & asseruerunt, ut ab aliis prolixius explicatum est.

Ex hac commemoratione historica, videt Lector, non tantum, quod per gradus quosdam Pontifices Romani ad Primatus summum fastigium pervenerint: sed & quibus artibus, quibus fraudibus & machinationibus eminentiam illam cor secuti sint. Et hinc facilius credet, *verè à Satana Monarchiam Papalem oriri*: utpote, quæ nefariis sceleribus, mendaciis, Canonum falsationibus, Ecclesiarum sincerarum excommunicationibus, & aliis mille fraudibus acquiescit. Ac de his omnibus Tragediæ totius Papisticæ actibus ac scenis intelligatur, quicquid de Romano Anti-Christo in Apocalypsi nostra dicitur. Et hæc de quæstione secunda: ubi non molestè ferat Lector, nos prolixiores in describendis Papisticæ tyrannidis initiis, & progressibus fuisse: Id enim rei necessitas postulavit: Et scio, non ubique seriem istam historicam Lectori, imprimis pauperculo, & multitudine ac varietate librorum destituto, obviam esse.

III. Cæterum aliquoties repetivimus, Papam esse Angelum Abyssii, & ortum suum, quatenus Anti-Christus est, à Satana, Dracone infernali habere: sicut & B. Lutherus in libro suo testatur, cui titulum fecit: *Vom Papstumb zu Rom / vom Teufel gestiftet* / Tomo 8. Jenensi. Verùm Pontificii planè contrarium asserunt, & *Papam Romanum Christi Jesu esse Vicarium, ejusque loco, Ecclesia caput summum*, contendunt. Aut ergo nostra illorum, aut illorum nostræ assertioni cedere cogetur. Respondeo: quid Pontificii de Vicariatu Christi gloriantur, minimè ignoramus, immo potius gloriationem istam, utpote grandem & horrendam blasphemiam ac Satanae boarum vehementer execramur. Num enim adeo impotens Christus est, vel adeo piger, ut sine tali misello Vicario, Ecclesiam sanguine suo fundatam, ipse regere aut non velit: aut non possit? Num ergo jam securus in cœlis oritur? quod utique sequitur, si Pontifex Romanus, iis, quæ Christo aliàs competerent, partibus fungi dicitur. Anti-Christus est, & non Christi in terris Vicarius: Væ Ecclesiæ, si tali capite niteretur Vicario: nonne tandem *Menstrum biceps fieret Ecclesia*, si caput Christum, & caput Vicarium Pontificem Romanum haberet? Ac ut evidentius cognoscamus, Papam non esse Christi Vicarium, sed Adversarium, conferamus tantum aliquas utriusque voces & sententias: Christus ait: *Ego sum Pastor ille bonus*: Romanus Pontifex reclamatione: Non tu Christe, sed ego sum Pastor Oecumenicus. Christus ait: *Nemo venit ad Patrem, nisi per me*: Papa reboat: *Nemo venit ad Patrem, nisi per B. Mariam &*

Quando & qua occasione Romani Pontifices plenum imperium in omnes Ecclesias, & ipsum imperium sibi arripuerunt.

Vide tractationis hujus historicæ.

An Papa Rom. Christi sit Vicarius?

Negatur.

1.

2.

3.

4.

1ob. 10. Collatio inter Christum & Papam Anti-

Christum, quomodo ab invicem dissentiant.
Ioh. 14.
1. Ioh. 1.
Matth. 26.
Matth. 15.
Ioh. 3. & 6.
Matth. 9.
Apo. 14.
Ioh. 5.
Luc. 16.
Ioh. 2.
Luc. 2.
Matth. 17.
Matth. 8.
Ioh. 8.
Ioh. 14.
2. Cor. 6.
An Petrus Romani Papae Fundator sit?
Negatur.

ceteros Sanctos. Christus ait: Sanguinem suum, qui effusus est, delere peccata nostra, Pontifex Romanus obloquitur, & virtutem hanc aquæ lustrali, sanguini Martyrum proprio, nec non aliis operibus electitiis innumeris assignat. Christus mandat: *Bibite ex hoc omnes*: Papa prohibet: *Non bibite omnes*. Christus corpus suum edi, & sanguinem suum bibi præcipit: Papa utrumque in Missa offerri, & in festo corporis cum pompa ridicula circumgestari indicit. Christus, quod os intrat, non coinquinare hominem asserit: Pontifex esum carniū sub pœna damnationis æternæ certis diebus interdicit. Christus his, qui in *Eum credunt*, vitam æternam promittit: Papa non credentibus, sed opera meritoria sufficienter præstantibus salutem expectandam esse contendit. Christus confidere, & *indubitato* credere mandat: Pontifex confidentiam verat ac vituperat: econtra dubitationem, ceu modestiam Christianam collaudat ac prædicat. Christus se fidei corde recipientibus ilico beatitudinem, si in Domino moriantur, tribuit: Papa ejusmodi, donec Purgatorii flammæ sustinuerit, suspendit. Christus ad Scripturas, ad Legem, Psalmos & Prophetas nos remittit: Papa suos Canones, Decreta & Concilia proponit: immo sacræ Scripturæ præponit. Christus conjugii ordinem præsentia sua, & natiuitate quoque ex virgine desponsata insigniter honorat: Papa impiis sententiis ac vocibus deonestat. Christus Magistratus Politici sanctionibus se submittit: Pontifex Romanus omnes Imperatores, Reges & Principes, pedibus suis subjectos esse debere contendit. Christus pauperrimè & miserrimè in terris vixit: Papa splendore & opulentia sua potentissimis Principibus præit. Christus sanctam vitam egit: Pontifex Romanus, homo & peccator est flagitiosissimus, & impiissimus. Christus veritatem annuntiavit: Papa meros errores, & mendacia spargit. Vides Lector Christiane, quàm bellè Christo cum Papa conveniat: quæ communicatio sit Christo cum Belialè, luci cum tenebris? Quis ergo credat, Romanum Pontificem, Christi se esse Vicarium, verè gloriari?

IV. Sed quid si *Petrus Papae Romani fundatorem* esse prætendant, nonne sic Boni Primatus & totius Regni Pontificiū Possessores, & nequaquam Angeli ex Abyſſo infernali prodeuntes erunt? Respondeo: Non sufficit prætendere, sed opus est id, quod prætenditur, invictè probatum dare: *Iam olim Petrum Apostolum Papae suus fundatorem jactitarunt*, & ut hoc obtineant, varia finxerunt: sed pueris etiam in trivio notum est, quantoperè fallant & fallantur miserrimi homines. Petrum enim Monarchiam & Papam Oecumenicam Romæ fuisse, & talem 250 annis Romæ præsedisse, tam putidum & obsoletum est mendacium, ut ipsos Scriptores Pontificios nunc ferme pudere incipiat: Nos in capite secundo Commentarii nostri, super Epist. Pauli ad Galatas, invictissimis argumentis stolidum & rancidum hoc figmentum jugulavimus. Si enim Romæ omnino Petrus, cum crucifigetur fuit (quod tamen Hieronymus & Lyra negant) num inde Papam ipsum fuisse Romanum, sequitur? Dudum *pri aliquot Patres*, Petrum Episcopum primum fuisse Romanum, ex mera simplicitate, crediderunt. Sed quid inten-

dat hoc figmento Satanas, non animadvertunt: nunc verò, quo fine Diabolus ejusmodi mendacium sparserit, manifestum evadit, nempe ut sub pallio & prætextu Petri, virus suum seminaret in Ecclesia: Quod si Pontifices Romani Successores Petri haberi cupiunt, non video quibus in rebus ipsi succedant melius, quàm in hisce capitibus.

1. Petrus humilis generis & conditionis planeq; illiteratus fuit: Sic & Papa plerumque ex infima sece paulatim malis artibus ad eam tyrannidem pervenerunt, & plerumque indoctissimi fuerunt. Non turpe quidem illud Petro fuit, nec ei exprobandum: quandoquidem Deus nullius momenti homines, amplissimis donis ornare, & ad prædicationem Evangelii idoneos facere potest ac solet. Et Apostoli non ad hujusmodi opes, potentiam ac regnum vocabantur: Turpe autem Papis est, quod illiterati indoctiq; ad totam functionem regiminis totius Ecclesiæ, & ignobilis ad imperium orbis terrarum sibi rapiendum ambitione præcipiti ferantur: Turpe etiam, quod obliti penitus suorum incunabulorum, suarumque sordium, mox ut triplicem illam coronam susceperunt, in tantum fastum superbiamque erumpunt, ut etiam Cæsaribus ac Regibus, pedes suos foetidos exosculandos obtrudere non vereantur.

2. Petrus ambitione & cupiditate potentia aliquoties laboravit: Ita & Pontifices Romani & quidem infinitis partibus magis ambitione insigni laborantes deprehenduntur.

3. Petrus, cum videret Christum in mari non secus ac in terra ambulante, ipse quoque Christum emulari, & in mari ambulare præsumit, mox tamen, cum venti flatum sibi adversari animadverteret, viribus suis diffidit: Ita Pontifex Romanus & terra & mari imperare cupit: se tamen nimis huic ferundo oneri imparem esse, tandem in conscientia convictus agnoscit.

4. Sicut Petrus Christo exprobrans, se omnia reliquisse, quærit, quid retributionis loco accepturus sit: & hoc modo evidenter, se tantum, propter humanas & corporales divitias Christo nomen suum dedisse, ostendit: Ita Papa supertatem verbis quidem jurat, sed Primatu suo nihil aliud, quàm externum mundanum splendorem & latissimum dominium spectat.

5. Petrus plerumque *idiotissimus* fuit, & Christo multoties recalcitravit: In hoc capite fideles sunt Petri Successores, Romani Pontifices. Illi enim Christo obloqui frequentissime solent.

6. Ad Petrum dicit Christus: *Apage Satana*. Non intelligis ea, quæ divina sunt: istam increpationem non immerito ad se applicat Pontifex Romanus, utpote *Satana totus*, & a Satana totus obsessus & occæcatus.

7. Petrus non vult a Christo lavari in Passione: Ita Papa Romanus quoque recusat lavari a Christo: sed suis propriis lotionibus & meritis justificari cupit.

8. Petrus in Passione Christi parat gladios, & ferro pugnare pro Christi Regno conatur. Ita & Papa Romanus Petrum imitatur, gladium utrumque sibi rapiens, quemadmodum de Bonifacio VIII. constat, qui una die Cæsaris, altera proprio habitu, cum duobus gladiis sese spectandum præbuit, & proclamari jussit: *Ecce duo gladii hic*.

9. Petrus Christum grandi perjurio ter abnegavit:

Quibus in rebus Rom. Pontifices B. Petro succedant.

vit. Eundem horrendè & quidem non tam verbis, quàm re ipsa abnegat Pontifex Romanus: cum in electiis operibus spem collocare firmam, præcipit.

Papa non est vigilans, sed Dormilius. 10. Petrus ne unicam quidem horam cum Christo vigilavit, qui tamen prius tam grandia de suo erga Christum amore jactavit: Quas obsecro Papa Romanus propter Christum excubias agit? Nul- las omnino: Dormit securus, & æquè ac Petrus, in tali casu insignis est Dormilius.

In quibus D. Petro Pont. Rom. non succedat.

Hic in capitibus, per nos licet, ut Romani Pontifices se Petri Successores glorientur. Alias verò minimè D. Petro succedunt: utpote, qui inter Iudaos passim dispersos ministerio functus est, Gal. 2. v. 9. Papa verò sedet affixus Roma, & ibi non ministerium, sed dominium & imperium exercet. Petrus publicè concionatur, Actor. 2. Papa nugatur, gesticulatur. Petrus se argentum & aurum non habere dicit, Actor. 3. Papa incomparabiles auti argenti que thesauros, pessimis artibus colligit. Petrus nihilo majorem ceteris collegis se esse statuit: Papa Romanus se omnibus Episcopis & Anti-Episcopis longissimè præponit. Petrus conjugatus fuit, & mansit: Papæ non placet conjugium, sed impurus coelibatus, & concubinatus. Summatim tanta est inter Petrum & Pontifices Romanos, quanta inter lucem & tenebras, bonum & malum, diem & noctem, convenientia. Injuriam ergo faciunt Apostolo, quòd Primatus Anti-Christiani fundatorem illum esse affirmant: neque dubium, quin olim ob grande hoc falsi crimen, D. Petrus Romanos Pontifices graviter coram tribunali Iesu Christi accusaturus, & ipsi digne ac promerito vapulaturi sint.

V. Dejecti autem ab hoc etiam præsidio, ad aliud confugiunt, & sic argumentantur:

Si Pontifex Romanus terrenum Dominium suum, & Primatum totum, quo ab aliquot inde seculis usus est, ex libera, clementi & plenaria Imperatoris Romani concessione & donatione habet: utique non ex puteo abyssi Exarchatum accepit:

Sed prius verum; ut testatur Donatio Constantini Imperatoris. Distinct. 66. c. Constantinus.

Ergo & posterius.

An ex Donatione Constantini Pont. Rom. Primatum suum habeat?

Ad triarium hoc Argumentum respondetur, initio: Mendaces oportere esse memores: Cum enim jam pridem Christi voce Petro ejusque Successoribus Primatum istum datum fuisse, contenderint, quis sana mente præditos dixerit eos, quòd Christi autoritate sacrosancta relictæ, ad hominis voluntatem stultè confugiunt? In jure aliàs severè cautum legimus, ne actor intentionis sue causas alleget inter se contrarias: L. Si quis 7. D. de petit. hæred. l. 1. C. de sunt. L. Titius 99. D. de cond. & demonstrat.

Repugnant autem inter se, Christum dedisse Papæ principatum in omnes Ecclesias: & eundem principatum eidem à Constantino donatum, quia quod suum cujusque est, pluribus ac præsertim contrariis ex causis suum esse non potest, L. & an eadem 14. §. penult. D. de except. rei judicatæ. L. non ut ex pluribus 159. de Reg. Juris. Deinde quod commentum ipsum de Donat. Constantini attinet, Lectori rem non ingratam facturam confido, si edictum illud supposititium, super quo Exarchatus fundatur Romanus, apponam. Id verò, sicut à Bartholomæo Pi-

cerno, de Monte arduo, totum expressum est, sic habet:

In nomine sanctæ & individue Trinitatis, Patris videlicet, & Filii, & Spiritus S. Imperator Cesar Flavius Constantinus in Christo Iesu unico ejusdem Trinitatis Salvatore Domino & DEO nostro, fidelis, misericors, beneficus, Alemanicus, Gothicus, Sarmaticus, Germanicus, Britannicus, Hunnicus, pius, felix, Victor ac Triumphator, semper Augustus: Sanctissimo & beaissimo Patri Patrum, Sylvestro Episcopo, & Papa, magnæ urbis Roma, & omnibus Pontificibus Successoribus ejus, in cathedra beati Petri, usque ad consummationem seculi sedentibus: Item omnibus Reverendissimis & religiosis Catholicis Episcopis, huic sacra & sancta Romana Ecclesia, per hanc nostram imperialem constitutionem subiectis: Gratia, Pax & Amor, letitia, magnanimitas, misericordia ab omnipotente DEO & Patre, & Iesu Christo Filio ejus, & Spiritu Sancto cum omnibus vobis. Quæ à Redemptore & Salvatore nostro Domino Iesu Christo, qui est Filius altissimi Patris, per sanctos Apostolos ejus, Petrum & Paulum medianie patre nostro Sylvestro summo Pontifice & Catholico Papa, admirabiliter circa nos miserationibus illius facta sunt, manifesta narratione per hanc imperialem nostram Scripturam, demceps omnibus studuimus tradere, ad cognitionem omnium, qui sunt in orbe terrarum, populorum. Mansuetissime enim nostræ apparitionis ab initio, & ab ipso corde procedit confessio. Primum quidem nostram fidem præ se fert, quam à prædicto beaissimo Patre & Intercessore nostro Sylvestro Catholico hierarcha, didicimus, ad documentum intelligentie omnium nostrum. Deinde effusam super nos DEI misericordiam omnibus nuntiat. Scire enim vos omnes volumus, sicut per prædictam nostram pragmaticam constitutionem vobis declaravimus, nos ab Idolorum cultu, quæ muta & surda, & manufacta sunt, diabolisq; fictionibus, & ab omni Satana pompa desilisse, & ad integram Christianorum fidem, quæ lux vera est & vita aterna, descendisse: sicut nos ipse excelsus & Summus Pater noster & Magister Sylvester admonuit, in D E V M Patrem omnipotentem, factorem cæli & terre, visibilium omnium & invisibilium: Et in Iesum Christum, Filium ejus unigenitum, Dominum nostrum, per quem omnia facta sunt: Et in Spiritum Sanctum, Dominum & vivificantem, omnem creationem præcipiens credere.

Nos Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum sic confitemur, tanquam in perfecta Trinitate, & perfectionem Divinitatis esse, & unitatem potentia, D E V S Pater, D E V S Filius, D E V S Spiritus Sanctus, & tres unum sunt: tres igitur forma, sed una potentia. Perfectis igitur cælestibus virtutibus & omnibus terrenis materiis, misericordie nutu ipsius sapientia, primò ex limo terra hominem formans, secundum imaginem & similitudinem sui ipsius, in paradiso hunc posuit deliciarum: cui invidens serpens antiquus inimicus & diabolus, amarissimo gustu in experti ligni exulem fecit letitia illius. Illumq; cum expulisset, non cessat sui ipsius mortiferis sagittis multis modis alios sagittare, ut abstrahens humanum genus à via veritatis, idolorum cultui, videlicet creatura, & non Creatori, servire omnes persuadeat: ut quos possibilis fuit sui ipsius machinationibus colligare, hos aeterno supplicio tradat puniendos. Sed D E V S propria formationis miserationem capiens, misit sanctos ejus Prophetas, & per hos vita lucem, adventum videlicet filii ejus, Domini autem nostri

Catal. Test. Verit. lib. 4. pag. 244.

Donatio Constantini.

Titulus Pontificis.

Conversio Constantini.

Confessio Constantini.

fr̃i & Salvatoris DEI Iesu Christi, annuntians. No-
viffimè autem misit & unigenitum ejus Filium, &
Verbum sapientia; qui à cœlis descendit propter no-
stram salutem, & genitus est ex Spiritu Sancto, ex
Maria virgine. Verbum caro factum est, & habita-
vit in nobis: non deponens quod fuit, sed incipiens esse,
quod non fuit: DEVS perfectus, & Homo perfectus:
tanquam DEVS miracula perficiens, & tanquam
Homo humanas passiones ferens: Sic verbum homi-
nem, & Deus verbum intelligimus. Doctrinis nostri
Patris Sylvestri summi Pontificis, tanquam DEVM
verum, & hominem verum eundem esse, nequaquam
est ambigendum. Eligens igitur duodecim Aposto-
los, hosq; innumerabiles populos antea supernaturali-
bus miraculis illustravit.

Consuemur ipsum Dominum nostrum Iesum Chri-
stum, adimplevisse Leges & Prophetas, passum & cru-
cifixum esse, secundum scripturas, tertia die à mor-
tuis resurrexisse, assumptum esse in cœlos, sedere à
dextris Patris, illinc venturum, judicare vivos &
mortuos, cujus regni non erit finis. Hæc est nostra or-
thodoxa fides, à beatissimo Patre nostro Sylvestro no-
bis antea lata.

Adhortatio
Constanti-
ni.

Admonemus igitur omnem populum, & diversa
gentium genera, hanc fidem detinere, colere, predica-
re, & in sancta Trinitatis nomine Baptismatis gratiam
assequi: & Dominum nostrum & Salvatorem Iesum
Christum, qui cum Patre & Spiritu Sancto, in infini-
ta secula regnat, reverenti corde adorare: quem
beatissimus Pater noster Sylvester Catholicus hierar-
cha predicat. Ipse enim Dominus noster, mei pecca-
toris misertus, misit sanctos Apostolos, nos visitaturos,
& luce splendoris ejus nos illustravit, & tenebras at-
trahens ad veritatis cognitionem me pervenire digna-
tus est. Quoniam gravis turpitudine lepra omni mei
corporis carni insiluit: multisq; convenientibus medi-
cis cura mihi adhibita est, & horum nullius studio
sanitatem assequi potui. Ad hæc accesserunt & Sa-
cerdotes Capitolii, oportere mihi dicentes Cisternam in
Capitolio fieri, & hanc innocenti sanguine & calido
impleri, illisq; lavari, sic mundationem assequi posse.
Secundum documenta igitur ipsorum, cum multi in-
nocentes infantes congregati essent, & vellent impii &
sacrilegi, Sacerdotes ipsos jugulare, & illorum san-
guine cisternam implere: lachrymis matrum illo-
rum nostra serenitas intendens, statim rem nephan-
dam exhorruit. Illasq; tunc ego miseratus, matribus
tradidit filios jussi, vehiculâq; exhibens, & dona conce-
dens, gaudentes ad propria remisi. Hic dies cum præ-
terisset, & nocturna quies succederet, & ad so-
mnium opportunitas invitaret, adsunt sancti Aposto-
li Petrus & Paulus, mihi dicentes: Quoniam
ad peccata procedere non permisisti, & innocentis
sanguinis effusionem es abominatus: à Christo Do-
mino & Deo nostro missi sumus, dantes tibi con-
siliu, per quod sanitatem resumes. Audi igitur
nostrum mandatu, & fac, quod te admonemus.
Hujus urbis Episcopus Sylvester tuas persecutiones su-
giens, in cavernis lapidum cum propriis Clericis oc-
cultatur in monte Soracte: hunc ad te ipsum accer-
sens, demonstrante illo, veram religionis cisternam ad-
disces: in qua cum tertio immersus fueris: omnis
vis lepræ te derelinquet. Quo facto, hanc retributio-
nem econtra metire Salvatori tuo, ut tuis mandatis
omnes in orbe terrarum Ecclesias renoves, & tum hac
parte te ipsum purga, ut omnem idolorum infeli-
tatem relinquens, solum viventem & verum DEVM,
qui solus est verus DEVS, colas & adores, & illius vo-
luntatem adimpleas. Expergefactus igitur, secundum

Apparitio
Apostolo-
rum Con-
stantino
facta.
Lepra Con-
stantini.

Remedium
contra le-
pram à Sa-
cerdotibus
Rom. Con-
stantino di-
ctatum.

Miseratio
Constanti-
ni.

Consiliu
Petri &
Pauli.

Colloqui-
um Con.

qua ordinata fuerant ab Apostolis, operatus sum: ac-
censentesq; precipuum & præclarum Patrem Sylve-
strum Catholicum Papam, qui nos illuminavit, o-
mnia ipsi à sanctis Apostolis mandata mihi verba de-
claravi, quævisq; ab ipso, qui Dii essent, Petrus &
Paulus qui appellantur. Dixitq; ille: Non verè
Deos hos appellari, Apostolos autem Salvatoris nostri
& Domini Iesu Christi, esse asseveravit. Rursus in-
cæpi interrogare beatissimum Papam, si quæ manife-
ste horum Apostolorum essent imagines, ut ex pictura
igitur possumus cognoscere, si possibile est, illos esse,
quos à relatione didicimus. Tunc ille omni reverentia
dignus Pater, divinorum horum Apostolorum ima-
gines per proprium Diaconum afferri jussit: quas a-
spiciens, & aspectus illorum, quos in somnis videram,
in imaginibus perdiscens, magna voce coram meis sa-
trapis confessus sum, hos illos esse in somnis mihi
visos. Ad hæc beatissimus hic Pater noster Sylvester,
urbis Romæ Episcopus, tempus nobis poenitentia ter-
minavit in uno cilicio, intra nostrum Lateranense pa-
latium: ut omnia, quæ à nobis impiè operata sunt, &
injustè perpetrata, jejuniis, vigiliis, lachrymis & ora-
tionibus, apud Dominum DEVM & Salvatorem
nostrum placaremur. Deinde Clericis imponentibus
mihi manus, usque ad ipsum Pontificem perveni. Il-
lic autem renuntians Satana pompas, & opera ejus,
& omnia idola manufacta, credere in unum Deum
Patrem omnipotentem, factorem cœli & terre, visi-
bilibus omnium & invisibilibus: Et in unum Domi-
num Iesum Christum Filium Dei unigenitum, Do-
minum nostrum, qui genitus est ex Spiritu Sancto, &
Maria virgine, spontanea voluntate coram omni po-
pulo confessus sum. Benedicto autem lavacro, illic
mensurabili demersione salutarem aquam mundavit.
In sinu autem lavacri positus, manum tangentem me
à cœlo propriis oculis aspexi: sub qua mundus resur-
gens ab omni lepræ turpitudine, me ipsum mundatum
esse cognovi: oblatum autem me à venerando lava-
cro, albis palliis induerunt, septiformeq; Spiritus San-
cti signaculum præbuit beati chrismaus unctione, &
signum sancta crucis, mea fronti signavit, dicens: Si-
gillat te Deus fidei ejus signaculo, in nomine Patris,
& Filii, & Spiritus Sancti: omniq; Clerus respondit:
Amen. Et addidit Pontifex: Pax tibi. Primo igitur
die, postquam cæpi mysterium divini Baptisma-
tis, & post medelam mei corporis à lepra, cognovi, non
esse alium Deum, præter Patrem, & Filium, & Spi-
ritum Sanctum: quem beatissimus Pater Sylve-
ster predicat, Trinitatem in Unitate, Unitatem in
Trinitate. Omnes enim Dii gentium, quos superius
colui, demonia & opera manuum hominum mani-
feste demonstrantur. Ad hæc, quantam potestatem
ipse Salvator noster proprio Apostolo beato Petro præ-
buit in cœlo & in terra, manifestè nobis ipse veneran-
dus Pater exposuit, quando illum fidelem inveniens in
interrogatione, dixit: Tu es Petrus, & super hanc
petram ædificabo Ecclesiam meam, & porte inferi
non prævalebunt adversus eam. Considerate poten-
tes, & auribus cordis attendite, quid bonus Magi-
ster & Dominus proprio discipulo adjunxit, di-
cens: Et tibi dabo claves regni cœlorum, & quod-
cunque ligaveris super terram, erit ligatum & in
cœlis. Admirabile verbum & gloriosum & super
terram ligare & solvere, & in cœlis ligatum esse &
solutum. Hæc igitur beato Sylvestro docente, co-
gnoscens, & beneficiis ipsius beati Petri integerrimè
sanitatem sentiens corpori redeuntem, dignum judi-
cavimus, cum omnibus nostris satrapis, & universo
senatu & optimatibus & cuncto Romani imperii sub.

Constanti-
nus ex ima-
ginibus a-
gnoscit, si-
bi Petrum
& Paulum
apparuisse.
Si credens
falsus est.

Baptismus
Constanti-
ni.
Miraculum
quod in Ba-
ptismo Con-
stantini
contigerit.

Impulsus
jacentis

causa Do-
nationis
Constanti-
niana.

jacenti populo: ut sicut beatus Petrus Vicarius appa-
ret constitutus in terra, à Filio Dei, sic à nobis & à
nostro regno locum tenentes principis Apostolorum su-
scipiant, datum ipsis potestatem principatum mayo-
rem, quam nostra in terra serenitas, & regnum ab o-
mnibus habere cognoscitur.

Donatio
ipsa.

Primatus
Ecclesiasti-
cus.

Elegimus enim ipsum Apostolorum Principem &
ejus Successores proprios nobis ipsis ad Deum esse pa-
tronos: & sicut nostram in terra imperialem potesta-
tem, sic & illius sacram & sanctam Ecclesiam Roma-
nam decrevimus colere cum reverentia: & sacratis-
simam cathedram beati Petri magis, quam nostrum
regnum & terrenam sedem exaltare: tradentes ipsi
potestatem & gloria dignitatem, vigorem & effica-
ciam, & honorificentiam imperialem. Atque de-
cernentes sancimus, principatum habere super qua-
tuor principales sedes, Antiochia, Alexandria, Con-
stantinopoleos, & Hierosolymorum. Item super o-
mnes in universo orbe terrarum Dei Ecclesias: &
Pontificem pro temporibus existentem, ipsius sacra &
sancta Romana Ecclesia excelsiorem esse, & principem
omnium Sacerdotum, qui sunt in universo orbe terra-
rum. Et omnia, quorum curam habere oportet ad di-
vinum cultum, vel robur Christianorum fidei, hu-
jus iudicio gubernari. Iustum enim est, caput prin-
cipatus sanctam habere Legem, ubi sanctarum Le-
gum Legislator Salvator noster beatum Petrum
mandavit Apostolatus habere cathedram, ubi crucis
lignum & ipse sustinens beatae mortis piaculum bibit,
imitator proprii Magistri & Domini factus. Illic
usque ad finem, & continuè Magistrum quarant, ubi
sanctum Magistri corpus quiescit. Illic gentes
pro confessione nominis Christi colla inclinent, ubi
horum Magister beatus Paulus Apostolus, pro Chri-
sto collum extendens corona Martyrii coronatus est.
Illic supini & humiliati caelestis Regis & DEI &
Salvatoris nostri Iesu Christi officio servant, ubi
superba terreni Regis potestati serviebant. Quorum
gratia scire volumus omnes in orbe terrarum Gen-
tium populos, quod nos intra Lateranense nostrum
palatium templum ereximus ipsi Salvatori nostro, &
DEO & Domino Iesu Christo, ab ipsis fundamentis
cum baptisterio.

Dotatio Ec-
clesiarum.

Sciatisq; & duodecim cophinos terrae illinc nos pro-
priis humeris extulisse, aequales numero duodecim A-
postolis: adificavimusq; Ecclesias, & beatis Petro &
Paulo primis Apostolis, quas argento & auro decen-
tes & ornatas constituimus: ubi & sacratissima ipso-
rum corpora sepelientes magna cum reverentia the-
cas ipsis ex electo, cuius nulla elementi potentia est
fortior, construximus: crucemq; auri purissimi, &
ex Margaritis pretiosis factam per utramque the-
cam imposuimus, aureis clavis affigentes: quibus
Ecclesiis pro continuatione luminariarum possessiones
& agros contulimus, & nostro Imperiali & Me-
ridionali climate, in Iudaea videlicet, Asia, Thra-
cia, Graecia, Aethiopia, Italia, & in diversis in-
sulis nostram ipsis libertatem concessimus: Sic vi-
delicet, ut per manus beatissimi Patris nostri Ponti-
ficis Sylvestri & ejus Successores, omnia disponan-
tur. Exultet igitur nobiscum omnis populus, o-
mnia in orbe terrarum Gentium genera admone-
mus, ut nobiscum & Salvatori nostro Iesu Chri-
sto, infinitas gratias confiteatur: quoniam ipse
DEVS in caelo superius, & in terra inferius,
per sanctos Apostolos cum nos visitasset, sanctum
mysterium Baptismatis & corporis sanitatem nos
dignos fecit suscipere. Pro quibus etiam praebeamus
ipsis sanctis Apostolis, & Dominis meis beaussi-

Tales ma-
nus pauper-
culus Pe-
trus non
habuit.

mis Petro & Paulo, & per hos, beato Sylvestro
nostro Patri, & summo Pontifici, & Catholico
urbis Roma Papa, & omnibus Pontificibus Succes-
soribus ejus, usque ad consummationem mundi, in
cathedra B. Petri sedentibus: & in praesentiarum
tradimus, primum quidem Lateranense nostri Regni
palatium, quod omnibus in orbe terrarum palatiis
praefertur & eminet.

Donatio La-
teranensis
Palatii.

Deinceps diadema, id est coronam capitis nostri.
Similiter autem & Phrygium, id est, muram, nec
non super humerale, videlicet lorum, quod impe-
riale collum circumdare consuevit. Item, purpuream
chlamydem & coccineam tunicam, & imperialia o-
mnia indumenta, & imperialium praesidentium e-
quitum dignitatem, conferentes ei imperialia scripta,
simulq; cuncta signa atque banna, & diversa orna-
menta imperialia, & omnem in processibus impe-
rialis culminis gloriam & potestatem.

Diadema-
tis Casarj.
Phrygii.

Purpurea
chlamydis.
Sceptorum
imperiali-
um.
Et omnium
ornamento-
rum.

Reverendissimis autem viris Clericis secundum di-
versos ordines huius sacra & sancta Romana Ecclesia
servientibus, illam circumspeditionem & proprietate-
tem potentia, & praexcellencia habere sancimus, cu-
jus amplissimus Senatus noster videtur gloria adorna-
ri, id est, patricios & consules ipsos effici, nec non &
ceteris dignitatibus imperialibus eos promulgamus
decorari, & sicut imperialem exercitum, sic & Cle-
ricum Romanae S. Ecclesiae adornari decrevimus. Et manens
quemadmodum imperialis potentia diversis officiis,
cubiculariorum, ostiariarum, & excubitorum de-
coratur, ita & sanctam Romanam Ecclesiam decora-
ri volumus, & ut amplissime Pontificiale decus pra-
fulgeatur, decernimus, & ut Clerici ejusdem sancta
Romana Ecclesia mappulis & lintheaminibus, id est,
candidissimo colore decoratos equos equitent: Et sic
ut noster Senatus calceamentis utitur cum uloni-
bus, id est, candidissimo lintheamine illustrentur, &
ita caelestia, sicut terrena, ad laudem Dei decorentur.
Prae omnibus autem licentiam tribuimus ipsi sanctis-
simo Patri nostro Sylvestro, Urbis Roma Episcopo Pa-
pa, & omnibus post ipsum in ejus successionem ven-
turi per supervenientia secula beatissimis Pontifici-
bus, pro honore & gloria Domini nostri Iesu Christi,
in magna hac Catholica potestate, si aliquem circum-
specti nostri Senatus voluerit inter religiosos Clericos
connumerare, nullum eorum, qui ad hoc vocantur,
excusare.

Exaltatio
Cleri Ro-
mani.

Dignitates
Ecclesiasti-
corum Ro-
manensium.

Privilegia
pro iisdem.

Sancimus etiam hoc omni reverentia dignum pa-
terem Sylvestrum summum Pontificem, & omnes
Pontifices, successores ejus, Diademate, videlicet co-
rona, quam ex capite nostro ipsi praebeamus, ex auro pu-
rissimo, & lapidibus pretiosis, & Margaritis constru-
ctam, uti debere, & in capite gestare, ad gloriam Dei,
pro beati Petri reverentia.

impositio
Diadema-
tis.

Quoniam autem ipse beatissimus Papa, in corona
clericatus, in tonsura capitis, quam pro reverentia
beati Petri habet, non verecundatus est ex auro uti
corona: nos Phrygium in hoc candidissimo colore
splendidam Domini resurrectionem signantes sacratis-
simo ejus vertici propriis manibus imposuimus, &
frena equi huius detinentes pro reverentia beati Pe-
tri, stratoris officium illi exhibuimus, statuen-
tes eodem Phrygio omnes ejus Successores singula-
riter uti in processibus ad imitationem imperii
nostri.

Impositio
Phrygii.

Subiectio
humiliatio
Imperatoris
erga Ponti-
ficem.

Unde ne pontificalis apex vilescat, sed magis Vrbs Roma,
quam terrenum regnum ipse dignus, & gloria & tota Italia,
potentia decoretur, ecce palatium nostrum (ut
ante dictum est) & urbem Romam, & totius Italiae
& Occidentalium Regionum provincias, loca, civita-
tium Pro-

tes,

vincia & loca Pontifici donant. Scilicet. Imperator propter donationem istam ad Orientales regiones imperium transulisse fingitur.

tes, saepenumero praedicto beatissimo Patre nostro Sylvestro Catholico Papa tradentes, & cedentes hujus & Successoribus eius Pontificibus potestati & iudicio, & per divinum nostrum pragmatum edictum decrevimus disponenda, atque iura sancta Romana Ecclesia concedimus permanenda. Unde congruum iudicavimus nostrum regnum & hujus gloriam ad Orientales regiones transferre: & in urbe Bizanito, optimo loco, in nostro nomine, urbem edificantes, illi nostrum imperium constituere: ubi Sacerdotum principatus, & Christianae religionis caput à caelesti Rege est constitutum, non esse justum illic potestatem habere terrenum Regem. Hac igitur per hanc nostram sacram scripturam & alia divalia decreta determinata & roborata, usque ad mundi consummationem illibata, & inconcussa permanente decrevimus. Unde coram vivente Deo, qui nos regnare praecepit, & coram terribili eius iudicio obtestamur omnes nostros Successores Imperatores, vel cunctos optimates, satrapas, etiam amplissimum Senatum & universum populum in toto orbe terrarum, nunc & imposterum, nulli eorum, quoquo modo licere, aut confringere, vel in quoquam convelli. Si quis autem (quod non credimus) in hoc temerarius aut contemptor extiterit, aeternis condemnationibus subiaceat innodatus, sentiatque sibi ipsi contrarios Sanctos Dei & Principes Apostolorum Petrum & Paulum, in infimo inferno cruciandos: deficiatque cum Diabolo & omnibus impiis. Hujus autem Imperiali Decreti paginam propriis manibus roborantes, super venerandum corpus Principis Apostolorum beati Petri manibus propriis imposuimus. Illic Dei Apostolo promittentes, illibata nos hac omnia conservare, & nostris Successoribus & Imperatoribus per nostra mandata conservanda relinquere: & beato patri nostro Sylvestro, & Catholico Papa, & per ipsum omnibus eius Successoribus Pontificibus, Domino & Deo & Salvatore nostro Jesu Christo placide annuente, aeternae & felicitatis hac in possessionem futura, imperiali subscriptione, divinitas vos conservet in multis annis, sanctissimi & beatissimi Patres. Datum Roma, tertio Calendas Aprilis, domino nostro Flavio, Constantino, Augusto & Gallicano, viris consulis & clarissimis.

Invisae rationes, quibus probatur donationem hanc Constantini, cridum & merum figmentum esse.

1. Praecipui Historici planè tacent.

2. Nec ejus Pontifices ipsi mentionem ullam faciunt.

3. Aliqui Pontificis dona-

Hucusque Instrumentum illud fictum, & ementitum, quo solo Paparum dominatus sustentatur. Nos fidem fabulae istius non habemus, & totum Diploma à Papa aliquo, sub augustissimi Constantini nomine fictum esse, indubitanter statuimus: moti rationibus non paucis gravissimis, è quibus sequentes in medium proferre libet:

1. Praecipui Historici, qui res Constantini literis mandarunt, donationis hujus Constantinianae nullam prorsus mentionem faciunt: videlicet Eusebius, qui tamen libros quinque de vita Constant. conscripsit: Socrates, Theodoretus, Evagrius, Rufinus, Eutropius, Paulus Diaconus, Orosius, Beda, Zonaras, Nicephorus. Hæc donatio autem, si vera fuisset, quis credat, tantos historicos, rem tantam silentio prætermitturos fuisse?

2. Ipsi Pontifices Romani, licet sæpè multumque de sua potentiâ, & amplitudine, cum aliis Episcopis contenderent, tamen in suo jure persequendo, nullum unquam de ista Constantini donatione fecisse verbum leguntur. Quod autem commodius ad componendas controversias inter se & alios Episcopos, quàm hoc ipsum Instrumentum (si certitudo ejus non vacillaret) habere potuissent?

3. Non pauci Romanae sedis Assentatores,

fulgore veritatis adacti, perspicue testantur, totum illud caput de Constantini donatione, à primis & antiquis Gratiani Decreti codicibus abesse: utpotè Antoninus Florent. Episcop. primæ partis historialis lib. 8. cap. 21. & Volaterranus, ubi de Constant. commemorat: Caput illud, inquit Antoninus, non habetur in antiquis Decretis: quid ergo, & quantum Constantinus donavit, non est bene certum. Nicolaus Cusanus, lib. de Concord. Cathol. 3. inquit: Absque dubio, si non fuisset illud documentum Apocryphum, Gratianus in veteribus codicibus, & Canonum collectionibus invenisset: & quia non invenit, non posuit. Aeneas Sylvius, postea dictus Papa Pius Secundus, in Dialogo quodam, aperte istam donationem falsitatis arguit, & legistas stolidos dicit, qui tantopere sudarint, an ea donatio valeat, quæ nunquam facta fuit.

4. Eusebius lib. 4. de vita Constant. prodidit, Impetorem Constantinum per exiguo ante obitum tempore, hanc Imperii sui divisionem inter filios suos fecisse, ut natus maximo Occidentem: Secundum Orientem: Tertio interjectam regionem assignaret. Socrates quoque lib. 3. histor. Eccles. cap. ult. inquit: Cum tres filios haberet, singulos eorum Imperium sui participes esse constituit: Primum quidem filium, sui nominis Constantinum, Occidentalem partem: Secundum Avii nomine, Constantium, in Oriente: Inferiorem vero, Constantem, in media Regione ordinavit: Eadem refert, Sext. Aurel. Victor. & Zosimus hist. part. 2.

5. Si posteriorum temporum historiam consideramus, constat inter omnes Historicos, non tantum Italiae, verum etiam Urbis Romæ, Imperium penes Constantini Successores, per annos cxi. permansisse, usque ad annum Christi d. cccc. quo tempore Imperium illud Occidentis vexari ceptum à Gotthis, Francis, Alanis, Burgundis, Vandalis, nihilominus semper in jure Imperatorum Romanorum mansit, usque ad Imperat. Augustulum: quem Otto Gotthorum Rex, Urbe Roma potitus, Italia expulit anno cccclxxvi. quo tempore, Barbaris Romæ & in Italia regnantibus Rom. Imperium in Occidente defecit: Regium enim Romanorum nomen, penes Odoacri posteros ac Successores, per annos cccxxv. permansit. Unde manifestum sit, Italiam & ipsam Urbem Romam, sub Gotthorum Regum imperio Papam pro Domino minime agnovisse. Post Longobardis, quorum Regnum exortum est, anno 10 lxxviii. universam Italiam, præter Urbem Romam, per annos ducentos & sex, hoc est, usque ad annum septingentesimum quadragesimum quartum, tenuerunt: quæ omnia ex Procopio, Jordanis, Marcellini, Pauli Diaconi, & aliorum scriptis, intelliguntur. Perspicuum ergo evadit, falsum esse, quod Papæ contendunt, majores suos vel in Italia, vel in Urbe Romæ nominatum, ex Constantini donatione obtinuisse.

6. Reclamant donationi Constantinianæ Scriptores illi Pontificii, qui Exarchatum Papalem circa annum salutis 800. ex donatione & liberalitate Pipini, & Caroli Magni initium habuisse, ajunt: uti Platina, Volaterranus & alii complures testantur: præsertim Sabellicus Enead. 8. lib. 8.

7. Ipsimet Papæ inter se admodum pugnantia loquuntur: Nam modò totius Italiae & Occidentis Imperium Constantino acceptum referunt

tionem istam à primis Gratiani decreti codicibus abesse fatentur.

Antonin. lib. 8. part. 1. Historiat. cap. 1. Nic. Cusan. lib. de Concord. Cathol. 3. Aeneas Sylvius in Dialogo.

4. Repugnat hac Donationi divisioni Imperii à Constantino facta. Euseb. lib. 4. de vit. Constant. Socr. lib. 3. hist. Eccles. cap. ult.

Sext. Aurel. Victor. Zosimus.

5. Et Italia, & ipsa Urbs Roma, Imperium per annos cxi. penes Successores Constantini, Ergo non penes Papam fuit.

Nec Roma sub Gotthis Papam pro Domino imperii habuit. Neque sub Longobardis.

6. Contrariantur donationi huic nonnulli Pontificii.

7. Ipsimet Papæ pugnantia inter se proferunt.

An. Ch. 338. runt; modo *Ludovicum Pium, Caroli Magni fili-*
An. Ch. 835. um, donasse ipsis Primatum contendunt: & do-
 nationis hujus Ludovici itidem instrumenta duo
 inter se maximè discrepantia fingunt: Atqui verò
 scriptura diversa, & fidem sibi invicem derogantes,
 nihil habere firmitatis possunt: L. scripturæ 14. cap.
 de fide Instrum. L. si is, qui 13. §. utrum. ff. de
 reb. dub. L. ubi pugnantia. 168. ff. de R. I. Huc
 pertinet & ista contrarietas, quòd in eodem Gra-
 tiani Decreto, 12. q. 1. cap. futuram, Melchiadis
 Papæ testimonium extat, qui Melchiades licet
 prior esset Sylvestro, tamen ante suum Papatum
 donationem Constantini factam esse aperte di-
 cit. Quam contrarietatem in æternum concilia-
 re nequeunt Pontificii. Si enim ante Melchiadis
 tempora Constantinus illam donationem fecit,
 quid argumenti hæc Sylvestri fabula habere po-
 terit, affirmantis, se ab illo, tanto imperio dona-
 tum fuisse.

8. Privilegi-
um Græcè
scriptum es-
se, fingitur:
etiam tamen
dubium, an
Constanti-
nus Græ-
cæm linguā
sciverit.
 8. Et quæ sit, quòd Privilegium illud Græcè
 scriptum fuisse dicitur? Num credis, Lector,
 Constantinum Græcè ad Episcopum Romanum
 locutum esse? Ego dubito, num Græcè sciverit,
 quia Eusebius lib. 3. de vita Constant. testatur,
 quòd in Synodo Nicæna Latino sermone usus fuerit:
 Idem Eusebius lib. histor. 10. cap. 4. testatur, se
 Epistolas Constantini & Decreta, ex lingua Ro-
 mana in Græcam translata adscribere.

9. Lepre
nulli Histo-
vici mentio-
nem faci-
unt.
 9. Verùm ad ipsum diploma accedamus, & quæ
 in eò continentur, accuratius dispiciamus: Mox
 in limine dicitur, quòd Constantinus *Leprâ infe-*
ctus fuerit: at hoc non scribit Eusebius, qui ta-
 men vitam ejus accuratissime libris quinque com-
 plexus est: neque Zosimus, qui tamen alias, odio
 Religionis, Constantinum, quibus potest, contu-
 meliis exagitat; neque Paulus Diaconus, nec ali-
 us quisquam. Immo Baptista Mantuanus, Scri-
 ptor Pontificius, cum lib. 1. de patient. cap. 30,
 ex Plinii, lib. 21. c. 5. docuisset, genus illud morbi,
 lepram puto, jam pridem in Italia restinctum fu-
 isse, sic infert: *Si ergo tempore Plinii, qui sub Vespas-*
fiano floruit, erat jam restinctus hic morbus in Italia,
verisimile non est, Constantinum eo laborasse, qui post
longum tempus imperavit.

10. Appari-
rio Petri &
Pauli meras
olæ fabulas.
 10. Somnium illud, de Petro & Paulo appa-
 rentibus, & consilium Constantino suggerenti-
 bus, meram olet fabulam: quæ dubio procul ex
 eadem officinâ prodiit, ex quâ alia similia & in-
 numerabilia Papatus commenta & mendacia
 prodierunt: quale est illud apud Antoninum
 part. 3. lib. 24. §. 3. Cùm Dominicus esset Roma, &
 in Basilica S. Petri suam orationem, pro consecratione
 & dilatazione ordinis sui effunderet, facta manu Do-
 mini super eum, gloriosos Principes Petrum & Pau-
 lum, ad se statim venientes aspexit, quorum Petrus
 baculum, Paulus vero librum tradere, videbatur: ad-
 debantq; dicentes: *Vade, prædica: quoniam à DEO*
ad hoc Ministerium electus es. Ita & Papa Stepha-
 nus Secundus apud Regionem in Chronic. An-
 no 15. ccliii. fabulatur, se cùm in monasterio S.
 Dionysii apud pagum Parisiacum, subter campanis
 dormiret, vidisse ante altare D. Petrum & Magi-
 strum Gentium Paulum, quos de illorum sicariis co-
 gnovit. B. Dionysium subtilem & longiorem: dixit-
 seq; Dominum Petrum: Hic frater noster postulat
 sanitatem. Et D. Paulum respondisse: *Modò sana-*
bitur, & appropinquantem misisse manum suam ad
pectus Dionysii amabiliter, & dixisse D. Petrum ad
Dom. Dionysium hilariter: Tua gratia est sanitas ejus.

Commenta
aliqua Pa-
pistica, de
apparitione
Apostol.
Antoninus
lib. 24. par-
tes 5. §. 3.

Et statim Dom. Dionysium thuribulum incensi, &
palmam in manu tenentem, Presbytero & Diacono di-
xisse prælibato Stephano Papa: Pax tecum frater, noli
timere, surge sanus. Et mox, inquit Papa, factus sum
sanus: & volebam implere, quod mihi præceptum
erat, & dicebant qui ibi aderant, quod dementabam.
 Ita in lib. Conformit. pag. 51. fingitur, quòd Fran-
 ciscus Romam pergens, à Petro & Paulo Aposto-
 lis dulciter fuerit amplexatus: & quòd Petrus ac
 Paulus rogat à Francisco, Regulæ Minorum con-
 firmationem impetraverint. Quæ exempla pla-
 cuit addere, ut similitudo figmentorum Papisti-
 corum deprehendi inde queat.

11. Quis verò credat, Sylvestrum Papam vel
 Diaconos ipsius tam inconsultos fuisse, ut statim
 Constantino, Christianorum, & in primis Roma-
 na Ecclesia hosti insensissimo ad somni nudi recitatio-
 nem baptismum contulerint: & non prius cate-
 chumeno eum erudiendum commendarent? Vel
 si factum, quis non stolidissimè eos egisse ani-
 madvertit?

12. Quid verò Pontificii respondebunt, ad id,
 quòd præcipui Auctores & Historici testantur,
 Constantinum, non nisi paulo ante mortem, & an-
 no demum ætatis LXV. baptizatum fuisse: neq; id
 Romæ vel à Sylvestro Papa (qui propè quinque an-
 nis antè vitâ excesserat) sed Nicomediæ ab Epi-
 scopo Nicomediensi, in magna Episcoporum
 frequentia. Ita cerè habet Euseb. in lib. 4. de vi-
 ta Constant. Hieronymus in Chron. Rufinus lib.
 1. cap. 11. Socrates lib. 1. cap. 39. Theodor. lib. 1.
 cap. 31. Ambrosius lib. de obitu Theodosii. Vin-
 cent. lib. Histor. 24. Tot probatis Autoribus cur
 non majorem, quàm commentitio Instrumento
 fidem habeamus?

13. Suspectum enim, vel inde etiam nobis red-
 ditur, quòd Constantinus introducitur planè,
 quid Petrus vel Paulus sit, ignorasse: & eos pro
 Diis venditasse. Non nescivit, pro Apostolis apud
 Christianos utrumque haberi: nec se, vel Petrus vel
 Paulus, in somnio illo (si maximè in veritate con-
 tigisset) pro Diis venditassent.

14. Mendacium spissum est, quòd fingitur
 Constantinus, de sententia omnium satraparum
 suorum, (quòd verbum in Legibus & monimen-
 tis Imp. planè novum & insolens est) & universi
 Senatus, & optimatum, & cuncti Populi, qui Rom.
 Imperio subiacebat, dimidiam Imperii sui par-
 tem, pauperculo Sacerdoti donasse: cùm inter omnes
 constet, Senatum Rom. non tantum eo tempo-
 re, verum etiam usque ad Valentiniiani Imperato-
 ris imperium, Gentiles suas superstitiones acerrimè
 retinuisse, nihilq; planè cum Episcopis Roma-
 nis commercii, in primis nec quicquam amoris
 aut favoris erga ipsos habuisse.

15. Aequè absurdum est, quòd scribitur Con-
 stantinus, non modò parem Imperiali suæ pote-
 statem Sylvestro, sed etiam majorem potestatem prin-
 cipatum, quam ipse Imperator habuit, tribuisse.
 Num hoc Episcopos, Christi se Vicarios jactantes
 decet, ut potestate seculari, ipsos Imperatores su-
 perent.

16. Insignis itidem nota commenti occurrit,
 cùm in illo Diplomate scribitur, Constantinum tri-
 buere principatum Papa super quatuor præcipuas
 sedes, Antiochiæ, Alexandriæ, Constantinopo-
 lis, & Hierosolymorum: quis non ridiculam
 hinc falsitatem agnoscit, cùm ne ulla quidem tunc
 Constantinopolis adhuc extiterit: sed anno demum
 impe-

Lib. Con-
formit. p. 51.

11. Non est
verisimile,
ad nudi so-
mnii recita-
tionem Con-
stantino
Baptismum
collatum
esse.

12. Non con-
gruit narra-
tio donatio-
nis cum eo,
quòd Con-
stant. paulo
ante mor-
tem bapti-
zatus scri-
bitur: non
à Sylvestro,
nec Roma.

13. Constan-
tinus intro-
ducitur pla-
nè nescivisse,
quòd Pet-
rus &
Paulus A-
postoli fue-
runt.

14. Menda-
cium cras-
sum, quòd
universi con-
sensu Se-
natus Im-
perator di-
midiam
partem im-
perii Syl-
vestro do-
naverit.

15. Neq; Im-
perator ma-
jorem, quàm
ipsum ha-
bit, Sylve-
stro potesta-
tem dare
potuit.

16. Multò
minus super
4. illas sedes
potestatem
assignare
Imperator
valuit, cùm
illo tempore
nulla Con-

Constantinopolis adhuc extiterit.

imperii Constantini decimo ædificari cœpta sit, teste Nicephoro lib. 8. cap. 4. & cives plerique omnes idolorum cultui addicti, adeoque nullæ prorsus Ecclesiæ vel Metropolitanæ prærogativæ illic fuerint.

17. Decem muneribus a Papam fasti & diaboliciam superbiæ arguunt.

17. Insuper figmentum de decem muneribus, quibus Papa se à Constantino donatum asserit, nimirum 1. Palatio Lateranensi. 2. Diadema te aureo. 3. Mitra. 4. Collari Imperatorio. 5. Purpurea chlamyde. 6. Coccineâ tunica. 7. Indumentis Imperatoriis. 8. Pompa præcedentium. 9. Imperiali sceptro. 10. Cunctis signis, bannis & vexillis. Quis non, ex abyssu Satanæ prodixisse, manifestè agnoscit? Annon hoc est de cœlo in terram cadere, & terrena omnia sibi arrogare? Num sic incedebat Christus. Num sic Petrus, quorum tamen Papa Successor vult esse & Vicarius? Audiat Papa, quid D. Bernhardus ante aliquot secula ad Eugenium Rom. Pontif. lib. 2. de consideratione scripserit: *Disce exemplo Prophetarum præsidere non tam ad imperitandum, quam ad faciendum, quod tempus requirit: Disce sarculo tibi opus esse. & non sceptro: ut non facias opus Prophetæ. Item: Esto ut aliâ quacumq; ratione hac tibi vendices: sed non Apostolico jure: Nec tibi Petrus dare potuit, quod non habuit: quod habuit, hoc dedit, sollicitudinem super Ecclesias: Nunquid dominationem. Audi ipsum: Non dominantes, inquit, in Clero, sed forma facti gregis.*

D. Bernhardus lib. 2. de Considerat. ad Papam Eugenium.

Bernhardus lib. 4.

Idem Bernhardus lib. 4. de Considerat. ad Papam Eugenium sic scribit: *Petrus nescitur processisse aliquando vel gemmis ornatus, vel sericis: non tectus auro: non vectus equo albo: nec stipatus milite: nec circumstrepentibus septus ministris. Absq; his & credidit satis posse impleri salutare mandatum: Si amas me, pasce oves meas.* Et Serm. 33. in Cant. Cantic. hæc verba habet Bernhardus: *Honorati incedunt de bonis Domini, cui Domino honorem non deferunt: Inde is, quem quotidie vides, MERETRICIS nitor: histrionicus habitus Regius apparatus: Inde aurum in frans, sellis & calcaribus, & plus calcaria, quam altaria fulgent: Inde splendida mensæ, & cibi, & scyphi: Inde commessationes & ebrietates: Inde Cythara & Lyra, & Tibia: Inde redundantia torcularia, & promptuarii plena, eructantia ex hoc in illud: Inde dolia pigmentaria: Inde referta marsupia. Pro hujusmodi volunt esse, & sunt, Ecclesiarum Præpositi, Decani, Archi-Decani, Episcopi, Archi-Episcopi. Nec enim hac cedunt illi negotio, quod perambulat in tenebris: Ipse enim est Anti-Christus.*

Bernhardus Serm. 33. in Cant. Cantic.

N B.

18. Quis credat. imperatoris officio functum, & frenum equi papalis tenuisse.

18. Taceo, clausulam illam fastus papalis testem luculentissimum, quâ Imperator frenum equi papalis manu tenuisse, & ipsi stratoris officium exhibuisse, dicitur: Quis credat verba ista à Magno Constantino scripta, & volente ipso ad posteritatem propagata esse? Annon pudet Meretricem Babylonicam, talia tanto Imperatori affingere?

19. Pugnat hac Donatio Constantini, cum Testamento ejus.

19. Cæterum, ut penitiùs appareat, quam planè commentitium sit hoc Instrumentum, observetur, quod Constantinus, suum Palatium & Urbem Romam, & totius Italiæ, & Occidentalium Regionum Provincias, loca & civitatis Romanis Papis ad mundi usque finem donasse, & planè cessisse ac Sylvestro tradidisse, scribitur. Si hoc verum, non potuit igitur Constantinus illius Regionis possessionem in suo Testamento relinquere Constantio filio: cum alienatio rei inter vivos facta, nullum de ea Testamenti factioni locum

relinquat, l. 6. C. de testam. l. sequens, § 2. ff. de Leg. Vel si subjiciant Pontificii Donationem post illam inter filios partitionem factam esse. Ergo sequitur, quod tantum fuerit lusoria: quia patris partitio inter liberos, Testamenti ac proinde ultimæ voluntatis vim obtinet. l. pen. & l. ult. C. fam. l. Herioscundæ, cum similibus. Immò non sine grandi crimine Constantinus Magnus liberis suis, nimirum filiis tribus, & filiabus duabus tantam injuriam facere, dimidia hæreditatis parte privare, & eam in extraneum aliquem homunculum vilem & abjectum transferre potuisset. Scitum enim est illud Augustini: *Quicumque vult exheredato filio, Ecclesiam heredem facere, quarat alterum qui suscipiat quàm Augustinum*, 17. q. ult. c. ult. ubi etiam laudatur Augustini factum, quo testatori cuidam, à quo, liberos non habente, bona sua Ecclesiæ relicta fuerant, postquam liberos præter spem & opinionem susceperat, omnia restituerat: uti legitur 13. q. c. Si quis irascitur.

Non sine grandi crimine Constantinus tot & tanta Papa donare potuit.

20. Et quid sibi vult Ratio illa, quæ fingitur: Ideò Constantinum Romæ cessisse, & Bizantium se contulisse, quia iniquum sit Regem terrenum in ea Regione potestatem habere, ubi Christiana Religio caput, & Sacerdotum Principatus, à cœlesti Rege constitutus est. Væ ergo Salomoni, Azæ, Josiæ, & aliis piis Regibus Israëlitis, qui sui domicilii ac Regni sedem Hierosolymis collocarunt.

20. Ratio, quod Constantinus Roma discesserit, incepta planè est.

21. Tandem, si ita de translatione & donatione Constantini gloriantur Pontificii, quid respondent ad hoc, quod Constantius Constantini filius, ex Testamento Patris, non tantum Romæ summum imperium & jurisdictionem exercuit, verum etiam Papam Liberium, propter suspectum Magi ac Sacrilegi cujusdam Anastasii patrociniū, papatu suo exautoravit, & Urbe Roma exterminavit?

21. Repugnat hac donatio Altiæ & Imperio Constantii, qui Pap. Liberium. Româ expulit.

Hæc & similia multa, evidenter probant, merum & putum esse figmentum, quicquid de Donatione Constantini Papicolæ garriunt: Ideò commentum hoc publicis scriptis aliquot refutarunt Viri: nempe Dantes Aligerius in suâ Monarchia: Marsilius Patavinus in suo defensorio Pacis: Antoninus Archi-Episcopus Florentinus, in suâ Historiâ: Nicolaus Cusanus Cardinalis: Papa Pius Secundus: Hieronymus Paulus Catalanus: Raphael Volaterranus, & alii. Inprimis diligenter in hac in parte navavit operam, Laurentius Valla, Vir eruditissimus, peculiari scripto libro, in quo accuratè disserit, & evincit: 1. Non tales fuisse Constantinum Sylvestrumque: Illum quidem, qui donare vellet, quod jure donare posset; qui ut in manum alteri ea traderet, in sua haberet potestate. Hunc autem, qui vellet accipere, quique jure accepturus foret: 2. si hæc non essent, quæ verissima atque clarissima sunt: neq; hunc acceptasse, neq; illum tradidisse possessionem rerum, quæ dicuntur donata, sed eas semper in arbitrio & imperio Cesarum permansisse, 3. Nihil datum Sylvestro à Constantino, sed priori Pontifici, ante quem & Baptismum acceperat, & dona illa mediocria fuisse, quibus Papa vitam degere posset. 4. Falsò dici donationis exemplum, aut apud decreta reperi, aut ex historia Sylvestri esse sumptum: quod neque in illa, neque in ulla historia invenitur: In eo quædam contraria impossibilia, stulta, barbara, ridicula contineri. 5. Loquitur de quorundam aliorum Cesarum

Quinam Donat. Constantini publicè refutarunt.

Laurentius Valla.

farum, vel simulatâ vel frivola donatione. 6. Adjicit, si Sylvester possedisset, tamen sive illo, sive quovis alio Pontifice à possessione dejecto, post tantam tempotis intercapedinem, nec jure divino, nec humano posse repeti. 7. Postremò probat: Ea, quæ à summo Pontifice tenentur, nullius temporis longitudine posse præscribi. Hic Laurentii Vallæ Tractatus, cum valdè eruditus & solidus, & Tractatui Matthiæ Flacii Illyrici, de Translatione Romani Imperii ad Germanos, adjectus sit; hortor Lectores, ut illum sibi comparent, & diligenter evolvant. Et sic ab hoc etiam titulo possessionis suæ iniquæ Pontifices dejectimus. Quò se tandem miselli recipere velint, ipsi viderint.

Controver-
siam Ro-
bert. Bellar-
mino, qui
lib. 3. de Pon-
tif. c. 23. &
Tom. 3. in
Præfat. Tu-
bam quin-
tam nō Pa-
pæ, sed Lu-
thero con-
gruè con-
dendit.

VI. Interim nos in tuendâ nostra, adversus certum quendam Antagonistam, Robertum Bellarminum Cardinalem, explicatione, progrediemur. Ineptissimus hic, & impudentissimus Bellator, Tubam quintam Tom. I. Controv. lib. 3. de Pontif. Rom. c. 23. & Tom. III. in Oratione peculiari in scholis habitâ, fol. 1516. & multis seqq. ex professo ita tractavit: ut primò perfritè negaverit, Papatum Romanum Tubâ ista quintâ describi: deinde miris verborum lenociniis, apertis item & impudentissimis mendaciis, totam tubam ad Lutherum & Lutheranos applicaverit: & quidem tam Thraſonicâ gloriatione, ut ne vel nutu contrariantem, ferri & tolerari vèlit. Dignus itaque est, cui os probè oppiletur, & contundatur. Proindè & *ὡδὲ*, Esautam insequemur, audituri, quomodo explicationem nostram de Papa Romano refellat, & suam e contra de Luthero fulciat. Prius membrum quod attinet, sic scribit Jesuita: *Lutherani vaticinium Tube quintæ in catholicos retorquere nullo modo queunt, nisi quintam & sextam Tubam ita confundant, ut unam efficiant ex duabus, & sacrum ac mysticum numerum tubarum penitus destruant. Quis sic? Quia Lutherani Ecclesiæ nostræ, non ullam certam hæresin notam inurunt, sed eam in Anti-Christi Regnum degenerasse mentiuntur. Regnum autem & tempora Anti-Christi ad sextam tubam, & non ad quintam pertinere, & res ipsa loquitur, & Interpretes ejus loci summâ consensione testantur.*

An tuba
quinta,
cum sexta à
nobis con-
fundatur?

Respondeo: Nequaquam interpretatione nostra tuba quinta cum sextâ confunditur: sed una ab altera maximè & diligentissimè notis suis distinguitur: ita ut tubâ quinta ANTI-CHRISTUM Occidentalem, Papam Romanum: & tubâ sextâ Anti-Christum Orientalem, Mahometem describi, firmissimè statuamus: quo pacto nunquam Jesuita à nobis quintam & sextam tubas confundi evicerit. *Papistis nullam certam hæresin à nobis imputari, secundum quid, verè dicitur: quia non una hæresis, sed multæ, & ferè infinitæ apud ipsos grata & acceptæ reperiuntur: Unde & Anti-christiana Synagoga, nomen ac titulum omni jure sortiuntur. Anti-Christi Regnum, ad sextam tubam pertinere, & nos fatemur, si de Anti-Christo Orientali verba faciamus: Occidentalis verò Anti-Christi Regnum, ad quintam propriè pertinet, & optaremus, ut Jesuita consensionem summam illam Interpretum nobis refragantium, in arenam produxisset: sed credo fucum ipsum duntaxat pomposis suis, de summa consensione, verbis, facere voluisse: qui dissensum de hoc capite inter Doctores manifestum occurrere, alibi ingenuè fatetur, immò Patrum, Scholasticorum, Pontifi-*

Quomodo
Papistis non
una aliqua
hæresis im-
putetur?

cum, & ipsius Bernhardi ac Gregorii opinionem de tempore Anti-Christi, falsam esse, affirmare non veretur: si de Rom. Glycerii Pamphilis rivalibus suis, Bellarminus gloriatur, sciat, initio valdè ipsi difficile fore, si eorum unanimum consensum producere à Papâ Romano juberetur: 2. nos parùm Pseudo-Interpretum istorum placita curare: Itaque ne uno quidem probabili argumento nostram tubæ quintæ, de Rom. Pontifice Anti-Christo Magno, explicationem infringere potest: nam quòd stellam de cælo cadentem, & puteum abyssi aperiens de Diabolo, interpretatur, in eo insigniter hallucinatur: quomodo enim scopus visionis Johannitæ consisteret, quâ præcipui & primarii Hæresiarchæ depinguntur? Et cur autem omnium hæresium Satanam, quinto demum loco Sp. S. posuisset? Sed & quomodo Satanæ ex aperture sigilli septimi, prodisse dicitur? Et quomodo ipsorum Pontificiorum Interpretum MAXIMA consister, per tubas septem, sicut & per sigilla septem, non præterita, sed tantum FUTURA, significari? Casus autem Satanæ de cælo, inter res præteritas omnium confessione, meritò recensetur. Adde, quòd nondum Jesuita dixit: Si hîc de Satanæ calu ageretur, cur potius ex cælo in terram, quam in infernum cecidisse, diceretur. Dicat porrò, à quo Satanæ clavem putei abyssi acceperit, ut inde fumus errorum produceret: & Solem ac aëtem, hoc est, juxta ipsum Bellarminum, Christum & Scripturam obscuraret: Itaque immota prorsus, & invicta perstat nostra de Anti-Christo Romano, tubæ quintæ interpretatio.

Pergamus nunc ad membrum secundum, & quomodo totam visionem ad Lutherum & Lutheranos Jesuita applicet, dispiciamus. Et quidem initio pro Conscientiæ cauterio habemus, quòd Oedipus iste, in suo de hoc vaticinio, generali judicio, adeò fluctuat ac vagatur, ut quomodo id Luthero & Lutheranis affingi queat, certi nihil reperire possit. Modò enim ait: *Quintam tubam esse hæresin Lutheranam multi valde probabiliter conspiciunt. Item: Non ego solus vel primus, sed plurimi ante me, ex conjecturis non levibus docuerunt. Modò affirmat: Johannem in suâ tubâ quintâ, Lutherum & Lutheranos, ita suis coloribus, ita ad vivum, ita luculenter expressisse, ut nihil dici potuisse videatur apertius. Item: Nos in vos Lutheranos convenire, non solum dicimus, sed etiam apertissimè comprobamus. Item: Nunc breviter DEMONSTRANDUM erit, ipsam Johannis visionem in Lutherum & Lutheranos optimè quadrare. Et mox tamen resilit, inquiens: Sed quicquid sit, de proprio sensu verborum Johannis: Neque enim audeo de vaticinio obscurissimo quicquam temerè pronuntiare. Quæ ergo tandem ex commento Jesuitico expectanda veritas? Non scientifica, vel demonstrativa: obstat enim probabilitas: obstat conjecturæ, pronuntiabitur temerè: Neque probabilis. Hujus enim non est demonstrare, non apertissimè comprobare, non in S. prophetia ita ad vivum, ita suis coloribus, ita luculenter expressum esse, ut nihil dici potuisse videatur apertius. Qualis ergò prodibit veritas. Nulla nisi Mo-nachali & Esautica, hoc est, nuga, lusus, fabula. Id quod in singularum quoque partium accommoda-tione satis videre licet: Quam mirificè enim mirificas excogitat conjecturas: non secus ac si puellulis ad stamina solvat ængmata: Jam locustis ea, quæ stella tribuuntur, obtrudit: jam vice*

An per stel-
lam de cælo
cadentem,
Diabolus
intelligi
possit?
Negatur, ex
multis, quas
Auctor affert
rationibus.

Bellarmini
in ap-
plicatione
tuba quinta
ad Lutherum
valdè titu-
bat, & fu-
bit.

Nulla po-
test à Bel-
larmine ex-
pectari ve-
ritas.

Conscientia
Bellarmini
valde lu-
brica.

vice versâ, quæ ad locustas pertinent, ad stellam tor-
quet: modò, ubi Spiritus sanctus fumum notat,
à stella ex puteo abyssi productum, Jesuita inter-
pretatur fumum ex ore locustarum exurgentem:
& quæ sunt hujus generis alia: Unde quam lu-
bricam habeat Suita conscientiam, manifestè li-
quet. Excutiamus verò nunc singula Bellarmi-
nianæ ad nos applicationis membra: quæ ordine
sic habent:

I. Quid aliud (ut à stella cadente exordiar) vo-
bis esse videtur stellam de cælo cadere, nisi hominem
cælesti vitæ addictum, à terrâ longissimo intervallo re-
motum, sacri cælibatus ac monastica professionis
splendore, & puritate micantem, subito ad terrenas
delicias, atq; ad negotia hujus mundi delabi; mortali
conjugio implicari, in carne & sanguine volutari?
Lutherum autem quis tandem ignorat, cum aliquan-
do monasticam vitam, perfectam, pauperem, conti-
nentem, cælestem planè ac divinam, in clarissimo quo-
dam ordine proficeretur, repentino atq; horribili casu
ex Sacerdote Laicum, ex paupere divitem, ex conti-
nente maritum, ex Monacho Politicum factum? Mo-
nasterium in Palatium, pannosam vestem in sericam,
victum sobrium, ac tenuem in opiparas cœnas &
prandia commutasse? Deniq; qui propter Christum,
uxorem, liberos, agros, nummosq; contempserit; ite-
rùm propter uxorem & liberos, propter agros & num-
mos Christum reliquisse?

Respondeo: Quot verba, tot proferre Bellar-
minum mendacia, opinari fortasse simpliciores
possent, Jesuitam rem acu tetigisse, sed faxo, ut
ineptias & nugas evidentes animadvertant: per
stellam notari in Scriptura Monachum, quis un-
quam legit, quis fando audivit? de cælo cadere
in terram idem esse, ac cælibatu valere jussu, uxo-
rem legitimam ducere, & Monachatu relicto,
Doctorem sacre Theologiæ orthodoxum age-
re, quis unquam præter Bellarminum asseruit?
Monachatum, cælibatum, paupertatem volun-
tariam, & vitam Regularem Monasticam, Jesui-
ta vitam cælestem vocat, sed non probat: Quis
tantas proferre tantum Suitam nugas existimal-
set? Notentur autem ordine impia quædam Je-
suitæ absurda: primò si conjugio quis implica-
tur, eum in carne & sanguine volutari, eum in-
continenter vivere, eum relinquere Christum
dicit: secus quàm Paphnutius, qui summam in
conjugio vivere castitatem in Concilio Nicæno
obtinebat, & scriptura docere prohibentes matri-
monium, doctrinam dæmoniorum ait, 1. Ti-
moth. 4. Si enim Bellarmini impium militaret
judicium, atro carbone profectò sancti Patriar-
chæ, sancti Apostoli & Evangelistæ notarentur:

Hi enim ipsi quoque in matrimonio, sanctè &
castè vixerunt, liberos genuerunt, & ad gloriam
DEI educarunt: quia nimirum τὴν καὶ τὴν
ἐν αὐτοῖς, Hebr. 13. vers. 4. & Spiritu Sancto in-
spirante, dixit Paulus Apostolus, 1. Timoth. 3. v. 2.
Oportet Episcopum esse unius uxoris maritum, qui li-
beros habeat in subjectione, cum omni reverentia,

1. Cor. 7. v. 2.

Quisque suam uxorem habeat: si incontinens
vita è cælo in terram dejicit homines, non certè
Maritos, sed Scottatores, Cynædos, Sodomitas,
Pontifices Romanos & cæteros Sacrificulos de
cælo cecidisse omnis creatura affirmabit, quia
apud hos nimia scortatio, & impudicitia incredi-
bilis vigere & florere solet: uti in progressu Com-
mentariorum fusiùs audiemus. Deinde ex pau-

pere divitem factum esse Lutherum, & hoc etiam
nomine de cælo cecidisse, ait Jesuita: O stupide
homo: num non ita ostendis, in Pontifices ve-
stros casum de cælo quadrare: quia divitiis suis
Cræsi ferè opes superant: uti suprâ cap. 3. Apoc.
luculenter demonstravimus: quas possedit quæ-
so pauper Lutherus divitias? num tantas, quan-
tas Baronius, quantas Bellarminus, quantas Pi-
storius, quantas Klefelius, quantas alii Sacrificuli
Romanenses innumeri? Immò ne ter millesi-
mam partem: paucas uxori & liberis facultates
terrenas, & vix ac ne vix quidem ἀγαθοφάρμακον
οὐκ ἐπὶ δόματι reliquit. Posito autem, si maximè ho-
nestâ ratione, Lutherus ex paupere dives evasis-
set, nùm propterea Christi desertor factus, nùm
ideò de cælo ipsum cecidisse dicendum esset?
Haud opinor: Aliàs enim idem statuendum fo-
ret de Abrahamo, Isaac, Jacobo, Josepho, Da-
niële, qui itidem ex paupertate eluctati, ad ma-
gnas divitias aspirarunt: neque tamen DEUM
suum deseruerunt: inter impia ergò, & hypocri-
tica absurda numeratur, quòd Jesuita neminem
sine peccato ex paupere divitem fieri opinatur:
Licet aliud ipsi & propria conscientia, & quoti-
diana experientia testetur. Tertiò pannosam ve-
stem Lutherum mutasse in sericam Suita mentitur:
inspiciat Epistolam Lutheri ad Electorem scri-
ptam, ubi pro pannosa veste à Principe donatâ
gratias quidem agit: sed simul se cumulata ista
dona illibenter accipere ait: fortassis erravit Ro-
bertus, & sericas, coccineas ac purpureas vestes
Pontificum, Cardinalium, Episcoporum, & alio-
rum hujus farinae hominum, superbia in Romana
Ecclesia maximæ indicium esse innuere voluit:
sicut & cum opiparæ cœnæ & prandii lauti men-
tionem facit. Lautius enim non edere & bibere
Imperatores ac Principes, immò non tam lautè,
quàm Pontif. Rom. cum suis Rivalibus, ventri-
cosi & buccis benè inflati Parasiti, ipsimet testan-
tur: potiùs ergò, si victum tenuem in opiparas
cœnas & prandia: habitum vilem, in pretiosum
commutare, est de cælo in terram cadere, potiùs
è Johanne Romani Flamines, quàm miser & pau-
per Lutherus, notati fuerunt.

Sed pergit Robertus, & sic II. ait: Quia Luthe-
rus precipuum studium suum in Apostolicâ sede op-
pugnandâ positurus erat, seque Christi Vicario Anta-
gonistam singularem professurus, pulchrè Johannes di-
cit stellam de cælo cadenti clavem Abyssi datam: quâ
infernalem puteum aperiret, ac tetros inde errores an-
tiquarum hæreseum colluviem dogmata perniciose
tartareaque diduceret.

Respondeo: Quæ monstra nova audio? Di-
citur Romana Synagoga Sedes Apostolica: quæ veri-
tatis dici meretur Apostolica: Apostolicum enim
esse & sedem simul esse, quomodo verè dicatur,
hæreo: Si præsertim de tali Satana Synagoga fiat
sermo, Apocal. 3. v. 9. Romana enim Sedes ta-
lem se jactat, quòd penes eam solam sit spiritualis
& temporalis Reipub. Majestas, penes eam sit
in utraque uberrimè disponere & dispensare:
quòd à nemine possit judicari, quòd ab eâ sola
pendeat omnis Episcoporum & Imperatorum
creatio & confirmatio: Talem Sedem dici san-
ctam Apostolicam annon intolerabile nefas? Si-
militer monstrum novum producit Jesuita, cum
Papam ANTI-CHRISTUM MAGNUM, Christi Vica-
rium, impudentissimâ fronte appellat: nihil mi-
nùs enim Papa est, quàm Christi Vicarius:
immò

An Luth-
rus ex pau-
pere dives
factus sit, &
ideò de cæ-
lo in terram
cecidit?

1. Tim. 6, 8.

An Luth-
rus panno-
sam vestem
in sericam
mutaverit?

Βλασφημία
Retorsio in
Pont. Rom.

An Sedes
Rom. dici
possit Apo-
stolica.

Apoc. 3, 9.

Papa nihil
minus est,
quàm Chri-
sti Vicarius.

An per stel-
lam ullibi
Monachus
notetur?

Vita Mona-
stica non est
vita cæle-
stis.

Convitiis
Bellarmini
in conjugio
uxoris & uxo-
ratos san-
ctos.

Summi et.
Test. Sacer-
dotes &
Propheta.
Ebr. 13, 4.
2. Tim. 3, 2.

1. Cor. 7, 2.
An uxores
de cælo in
terram ca-
dant, an ve-
rò alii.

immò Christi juratus hostis, ἀντιμέτωπος & ADVERSARIUS; uti supra ostensum est. Per se ergo expirat calumnia, quod Lutherus, oppugnans Sedem impiam Romanam, oppugnasse Sedem Apostolicam: quod Lutherus lingularem se Anti-Christi professus Antagonistam, Christi Vicarii Adversarius fuisse, & clavem infernalem, ad deducendos ex puteo Abyssi errores accepisse dicitur: In re enim tanti momenti, non sufficit ex malitiâ tam sancto Doctore talia affingere, si præsertim videas DEUM, & rem ipsam aliud comprobare.

Fumum, quomodo Bellarm. ad Lutherum applicet?

Cape tibi hoc Regnum Boëmia.

An Pontificii verè de Unitate & Concordia gloriari possint? Negatur.

Discordia quanta in Papatu?

An ex Unitate iudicium de doctrina fieri possit veritate?

III. Fumum è puteo ascendentem, ad Lutherum ita torquet. Fumum istum, qui Lutheri casum consecutus est, planè est cæcus & stupidus, qui non sentit: *Antequam enim stella ista laberetur è cælo, totus ferme Occidens, vel potius Latina Ecclesia universa, Uno Boëmia angulo excepto, ejusdem fidei, & religionis erat, & quocumq; aliquis tres, fratres suos continuè agnoscebat. Una erat omnium fides, eadem prædicatio: idem Sacramentorum ritus, eadem jejuniorum festorumq; observatio, &c. At posteaquam stella hujus fulgor in tenebras est plangenda conversione mutatus, & abyssi clave puteum tenebrarum aperuit; tantus est fumus hæresium, schismatum, sectarum exortus, ut jam nec in eadem civitate vel domo, unus alium internoscat.*

Respondeo: Nugatur tantum Fumivendulus, & jocatur: Scit enim frustra Pontificios de unitate suâ gloriari: uti in Labyrintho primo Papistico nostro, & in Tractatu adversus Jac. Gretserum, Tripartito evicimus. Scit quæ olim Academiæ Parisiensis & Lovaniensis, quæ Doctorum, quæ ordinum Monasticorum, quæ Pontificum Romanorum acerbissimæ inter se fuerint lites & digladiationes: Neque unquam dissensiones Conciliorum, Scholasticorum, Juris Canonici, Academiæ, & Pontificum Bellarminus negare poterit: Scit enim ex Platino suo, Sabinianum Primum, Papam Antecessori suo Gregorio Magno ita infensum fuisse, ut parum abfuerit, quin libros ejus Vulcano tradidisset: Scit Stephanus VI. Antecessoris sui Formosi I. cadaver sepulcro effusum, Papali vestimento & habitu exuisse, & Politico vestitu in Laicorum sepulcro recondi mandasse, immò duos dextræ digitos, quos ad consecrationem adhibuit, absissos in Tybrim coniecisse: Scit quod Soter Pontifex de Consecrat. dist. 2. cap. 17. & Papa Gelasius, ibidem Can. 11. Sacramentum Cænæ sub utraque specie concesserit, immò divisionem Sacramenti à Gelasio grande sacrilegium vocatam esse, quibus moderni Præsules expressè contradicunt: Qualis ergo hæc de Unitate Pontificia est gloriatio? Imò si ex Unitate doctrinæ, iudicium fit de ejusdem veritate, actum erit de ipsiusmet Christi doctrina: Quæ non ubique sola prædicabatur, sed passim multæ hæreses grassabantur: ita ut tempore Christi & Apostolorum, altare contra altare, & proximus contra proximum fuerit: hic Christo, alius Pharisæis, tertius Sadducæis, quartus Essæis, & alii aliis Dogmatistis ac Sectarum nomina dederint: Elias quoq; Judice Bellarmino, stella de cælo cadens, dicendus esset: quia antequam se Baalitis opponeret, una ferè omnium erat fides, unus omnium de Baale sermo: & solus Elias videbatur adherere Domino: Nihilominus Baalitarum universi, Synagoga malignantium fuerunt: & stoppea collecta; quem in modum &

Romanenses unitatis vinculo colliguntur: ut de ipsis locum habeat, quod Job ait cap. 41. *Corpus Leviathan, quasi scuta fusilia: compactum squamis se prementibus: altera alteri conjungitur, & ne spiraculum quidem intrat per eas.* Quemadmodum verò Christus & Elias licet segregaverint se animo & Doctrina à Pharisæis & Baalitis, tamen ideò fumum hæresis alicujus produxisse incusari non possunt: ita nequissima fronte, Bellarminus Lutherum flagellat, quasi fumum errorum ac hæreseon excitaverit: quia Clavis Davidica gratiâ fontem veritatis aperuit, & quem fumum blasphemiarum furnus exhalet Pontificius ostendit.

IV. Pergit Jesuita hoc modo: *Obscuravit quoq; hic fumus Solem & Aërem: De Sole testis est Transylvania, & finitimæ Regiones, ubi à novis Samosatenis, & Arrianis, qui omnes è Lutheri Gymnasio prodierant, Christi divinitas palam ac sine ulla ambagibus abnegatur: Testis Moravia, Hollandia, & nescio, quot alie nationes, ubi Anabaptista, qui de Luthero si non parente, certè avo & majore gloriantur: Christo veram carnem atq; animam suis erroribus admunt, &c. Adeo ut nulli hæretici unquam liberiùs, nulli impudentiùs, nulli horribiliùs Christum Solem justitiæ obscuraverint, quàm ii, quos mundo Lutheri j. hola produxit.*

Resp. Gratiassagimus Jesuitæ, quod Solem justitiæ non ab ipso Luthero, sed ab iis obscurati ait, quos ipse è Gymnasio & Schola Lutheri produxisse, & de Luthero, tanquam Avo suo gloriari, ait: convictus enim in conscientia, non audeat, nec potest dicere, quod Lutherus Christum Deum vel hominem esse, quod Lutherus DEUM in essentia Unum, & in personis Trinum negaverit: Scit enim libros Lutheri pro Trinitate sacra, & Divinitate Filii DEI sanctissimos. Cæterum, quod novos Ebionitas, Arrianos, Anabaptistas, & alios è Schola Lutheri produxisse dicit, in eo impudentissimi mendacis partes agit: Non enim talis doctrina Lutheri reddit discipulos, sed odio hæreticorum omnium repletos: Neque Ebionitarum, vel Arrianorum dogmata Lutherus docuit: si maximè ex nobis aliqui exierunt, sicut & Apostolis contigit, qui de nobis non fuerunt: non tamen ideò culpa errorum, in quos seducti à Satana inciderunt, Luthero imputanda erit: Neque sufficit, jactare Lutherum, Patrem vel Avum: instar Judæorum de Abrahamo, & Pontificiorum de Petro glorantium. Nunquam pro filiis suis prædictos hæreticos agnovit, sed gladio spirituali egregiè eos confodit, & jugulavit: In spiritu quoque hoc ipsum, quod jam tanto clamore & strepitu à Pontificiis objicitur, futurum Lutherus prævidit, & aversus sycophantarum morsus sic se defendit, in parænesi ad sacros ordines, in Comitibus Augustanis, Anno 1530. congregatos, Tomo 5. fol. 78. *Dicent verò aliqui: Totum hoc tua culpa factum est, tu Auctores, & hi sunt doctrinæ tuæ fructus. Hoc sane mihi ferendum est, & novi sane, ista de me spargi, sed & hoc novi, quàm plures vestrum viros optimos probè scire, quàm falso ista spargantur: Res est in propatulo, adsunt testes fide digni, quod fanatici isti doctrinam meam semper adsperserint, graviusq; persecuti fuerint, quàm vestram: Et multo fortius mihi adversus hos pugnandum fuit, quàm adversus Papam: Quomodo igitur ex doctrinâ meâ orirentur: Vel quid sit, quod ejusmodi lues inter meos non exorta est, quos inter ipse quotidie docui, ubi tamen primum*

Vaitas Pontificia qualis.

An hæretici à schola Lutheri prodierint?

omni-

omnium, malum illud extitisse consentaneum est, si quod ex doctrinâ meâ provenisset. Hæc Lutherus.

Luth. Tom. 4 fol. 319.

Possem ulterius addere, quàm graviter contra Anabaptistas, & nominatim contra celebrem illum Balthasarum Hubmohe, aliàs Pedemontanum dictum, qui sub fictitiò Lutheri consensu, hæresin suam palliare, vel exornate voluit, Megalander noster Tom. 4. fol. 319. & seqq. scripserit: sed quia neminem latet, injuriam maximam ei fieri, cum prædictos hæreticos produxisse dicitur, idèò labore isto lubens meritoq; supersedeo, & ad reliqua Suitæ membra accedo: qui sic dicit:

V. Porro scripturas, quæ per aërem significantur, incredibile dictu est, quàm densis tenebris hic fumis involverit, &c. ita ut quæ olim clarissima omnibus erunt, nunc obscurissima, ac veluti anigmata quadam esse videantur.

An obscuritas scripturæ à Lutheri oritur?

Respond. Quid audio? Num olim, immò num unquam scriptura omnibus clarissima fuit? Deleantur ergo & expugnantur omnes omnium scriptorum Pontificiorum tractatus, qui scripturam totam obscurissimam esse jam dudum contenderunt: Dele tu quoque Roberte præcipuam librorum tuorum de verbo DEI partem. Magno enim conatu obtinere cupis, Scripturam absque elucidario Pontificis, & Rom. Ecclesiæ esse, & manere obscurissimam. Si hoc verum (quod tu & tui similes blasphemè dicunt) quomodo ergo scripturam hîc ais fuisse antehac omnibus clarissimam? Si scriptura ob alias rationes, quas magno numero coacervas, obscurissima est, cur nunc obscuritatis culpa in Lutherum transfertur? Mendacem oportet esse memorem. Rem ipsam quod attinet, scimus per DEI gratiam, B. Lutherum talem scripturarum Interpretem extitisse, ut summis illis Luminaribus, Augustino & Hieronymo non tantum æquiparari: sed & præferri possit: Quâ in parte, ad ipsorummet saniorum Pontificiorum testimonia intrepidè provocare audeo. Nunc ad locustas cum Jesuita pergamus.

Quantas scripturæ Interpretes B. Lutherus fuit?

VI. Locusta sordidum atque ventrosus est animal, totum siquidem ejus corpus nihil ferè est, nisi venter: Quocirca nec incedere, nec volare rectè potest: sed salutando erigit se in sublime, quasi volatura, & mox nimio ventris pondere ad terram depressa turpiter cadit. Tales omnino sunt hæretici Lutherani, homines ventri addicti, hostes jejuniorum, continentia inimici: & eâ de causâ nec possunt rectè vivendo per viam mandatorum incedere, neq; pennis contemplationis sese ad res cœlestes ac divinas intuendas erigere. Nituntur quidem interdum sese attollere, & mores emendare, sed more locustarum continuo iterum cadunt, ac deprimuntur ad terram.

Lutherani quomodo locustis affimilentur?

Respond. Mendacia mendaciis Jesuita addit: & de nobis ait, quæ Monachis & Pontificiis sacrificulis competere novit: Venti non nos, sed Romanenses Parasiti addicti sunt: & unicè gula suæ consulunt: unde tam ventrosi (ut verbo Jesuitæ utar) ad formam Bacchi existunt: Jejunia sobrietatis non improbamus, sed tantum hypocritica illa Papistarum jejunia, quæ cum clausula meriti condigni, certis diebus, & cum prohibitione aliquorum ciborum, præcipiuntur. Qualia jejunia nemo Prophetarum, nemo Apostolorum unquam stabilivit: continentiam conjugalem, incontinenti & impurissimo Papicolarum coelibatu longissimè anteponendam, quis dubitat: inique ergo nos incontinentiæ Jesuita inculat. Mores, pro gratia divinitus concessâ, ita emenda-

Quæ jejunia improbamus?

mus, ut Deum pro sua Misericordia naves, & lapsus quotidianos deprecantibus nobis ignoscere omnino & firmissimè statuamus. Alpicere contra trabes in oculis vestrorum hominum, & tunc festucam ex oculis Lutheranorum extrahere.

VII. Conantur plerique Lutheranorum per contemplationem volare, & scribunt jam passim libros de tribus personis, de duabus naturis, de Christi divinitate, deque aliis summis fidei nostræ mysteriis, sed interim ita cadunt, ut non tibi tantum, sed etiam caput ad terram allidant. Rari enim admodum sunt apud Lutheranos, qui in libris de Christo editis, vel Ebionem, vel Arium, vel Nestorium, vel Eutichetem non sapiant.

Respondeo tribus verbis, non tantum Rari sunt, apud nos, qui dictas hæreses in libris suis fovent, sed omnino nulli. Quicumq; enim vel Ebionis, vel Arii, vel Nestorii, vel Eutichis dogmata diderit, non Lutheranus, sed Anathema esto; Et nomen Robertus vel unum Lutheranum, qui hæreseon istarum, vel unam in libris suis tradiderit. Econtra vestros Tomos, & Scripta, Pelagianorum, Montanistarum, Nestorionorum, Encratitarum, Tatianorum, Donatistarum, & aliorum Hæreticorum erroribus sectare, nemo si vel talpâ cæciq; esset, videre non potest.

Calumpniare audacter Roberte: scis enim, semper esse quod habeas.

Sentina hæreseon in Papam.

VIII. Locusta etsi Rege carent, tamen turmatim incedunt. Sic etiam regem Lutherani non habent, neque Apostoli Petri Successorem pro capite & Christi Vicario agnoscunt, nihilominus turmatim ingenti agmine progrediuntur: Quod quidem nonnulli non mediocriter admirantur.

Respondeo: Regem Regum, & Dominum Dominantium, cujus Regni non erit finis, qui Rex Sionis à Patre constitutus est, nos quoque Lutherani pro Rege habemus, & idèò falsum illum Christi Vicarium, Pontificem Romanum, pro capite meritò non agnoscimus. Unum enim Ecclesiæ caput tantum esse scimus & fundamentum, præter quod aliud poni non potest, Christum Jesum: Eventus olim docebit, qui nam inter eos, num Locustæ Romanenses, Anti-Christum pro Rege, an verò Lutherani Orthodoxi, Christum pro unico sponso & capite agnoscentes, rectius fecerint. De multitudine Lutheranorum nihil attinet respondere: nisi quod sibi iterum Jesuita contradicit, qui alibi sapè nos pusillo gregi comparavit: & Pontificiæ Synagogæ multitudinem ceu locustarum innumeram prædicavit: Et fateamur quidem, nostræ doctrinæ adherere paucos, si affeclas Pontificiorum errorum consideres: Si tamen aliqua credentium fit accessio, ea soli Deo à nobis unicè assignatur. Quod Lutheranos Jesuita cum Mahometanis confert, ex eo insignis petulantia & malitia evidenter patescit. Hoc unum autem respondeo: Me nondum LUTHERO TURCISMUM, sed TURCO PAPISMUM publicè extantem vidisse. Videamus autem, quid porro Jesuita garriat.

Apocal. 19. Luca 1. Psal. 2. Eph. 1. & 4. 1. Cor. 3.

In Iudic suo de lib. Concord.

IX. MAHVME TI & LV THER I doctrinam nihil est mirum & facile & in multis locum reperisse, multa enim eaque difficilima fidei nostræ mysteria sustulit: & simul frena libidinibus laxavit, & omnibus scelestis hominibus aditum patefecit.

Respondeo: Quæ sunt ista difficilima fidei vestræ mysteria? ea fortassis, quæ de Limbo, quæ de Purgatorii loco, de igne, de statu animarum, de

Quæ apud Pontificios difficilima

*fidei sine
mysteria?*

*Quo respo-
du hac do-
gmasa dici
possint diffi-
cilia.*

*An frena li-
bidinis à no-
stris laxen-
tur.*

*Continen-
tia, non in-
continentia
in Ecclesiis
nostris pra-
cipitur.*

prato earundem, in quo cum delectatione spaci-
antur: de novis, quæ animæ recens defuncto-
rum, iis quæ dudum evolârunt nunciare soleant:
de meritis, & suffragiis, de missis, & vigiliis, qui-
bus animas è purgatorio liberari asserunt: aut
fortè dogmata illa putabit, de invocatione San-
ctorum: de primatu Romani Pontificis: de sa-
tisfactionibus propriis: de merito congrui &
condigni: de Missatice, incruento, & tamen pro-
pitiatório sacrificio: de circumgestaltunge: de
adoratione Sacramenti: de subtractione calicis,
& sexcenta similia plura. Fateor, difficilia hæc esse
creditu dogmata: neque difficilia tantum, sed &
Christianis impossibilia, quia scriptura & verbo
DEI non nituntur: immò DEI verbo expressè
contrariantur: Quod ergo talia Romanæ Eccle-
siæ placita, quæ ipsi pro mysteriis fidei sua vendi-
tant, ex nostris Ecclesiis relegamus, non tantum
non vituperium, sed laudem potius nos coram
Sanctis omnibus mereri, omninò arbitramur.
Numerus quoque rectè sentientium, apud nos
non immeritò per DEI gratiam inde augetur,
quia nos mendaciis & erroribus valere iussis, ve-
ritatem sincerissimam docemus, & profiteamur.
Alterum membri huius noni ἐγκλημα, quod frena
libidinibus laxemus, & omnibus scelestis ho-
minibus aditum patefaciamus, probare Jesuita
conatur multis, sed inanibus verbis: *Aspicite*, in-
quit, qui sint, qui ad Lutheranos plerumque deficiunt:
*Gula addicti ad eos accurrunt, quod non sint apud eos
stata jejunia: incontinentes, quod apud eos etiam Mo-
nachis & Monialibus matrimonia concedantur, de-
sertores monasteriorum, quod omnia apud eos vota la-
xentur, omnia claustra referentur, continentia cum
conjugio, cum divitis paupertas, obedientia cum li-
centia commutetur: homines avari & ambitiosi,
quod eis Lutherani non solum opes Ecclesiæ, sed etiam
personas & fidem ac religionem ipsam, inaudita adu-
latione subiciant: itemque otiosi, quod LUTHERI
religio solâ fide contenta, opera non requirat: Denique
improbi & scelerati omnes, quod nec peccata Sacer-
dotibus confiteri, nec ulli hominum vita sua rationem
reddere teneantur.*

Respondeo: Non mirari me, organon Satanæ,
ex instinctu huius, talia adversus nos effutire, &
sancto Dei gregi tam virulenta scommata obji-
cere: Spiritus enim ille mendax in ore omnium
Jesuitarum, in Bellarmini quoque ore alius esse
nec valuit, nec voluit: si Gulæ addicti sunt omnes
ii, apud quos non sunt Pontificia stata jejunia,
quibus opinio meriti, & cultus affingitur, neces-
sum est, ut Gulosi fuerint omnes omnium secu-
lorum sinceri Christiani: qui superstitiosa talia
jejunia nunquam observarunt: e contra sobrie-
tatem à Christo & Apostolis præceptam pensi
habuerunt: quàm & nos diligenter urgemus, &
ideò iniquè Gulæ addictis frena laxare, à Bellar-
mino traducimur: sicut & præter omnem culpam
vapulamur, quod Sacerdotibus matrimonium
sanctum, minimè verò scortationem & fornicationem
vagam concedimus. Hoc ipsum enim
universa Dei scriptura permittit, & ne apice
quidem ullo Sp. S. unquam interdixit: imò, qui
continentes esse volunt, ad nos accurrunt, & le-
gitimo continentia servanda remedio, liberè,
& sine fulminis Pontificii metu uti queant: Vota
non pia, sed impia apud nos pro irritis habentur:
Monasteria referantur: & inde scholæ, Acade-
miæ & Gymnasia conduntur. Avaritiam tùm

in aliis, tùm etiam in Principibus severè dete-
stamur: Ope tamen Ecclesiæ, piis Magistratibus
tuendas, & personas quoque nostras, adversus
mundi injurias defendendas, & asserendas, re-
ctè Potestatibus supereminentibus subijcimus: Rom. 13, 1.
cùm omnis anima subiecta esse teneatur pote-
stati, omnis inquam anima, sive, juxta Chrysosto-
mum sit Sacerdos, sive Episcopus. Sed hæc de re
agat Jesuita cum Republ. Illustrissima Veneto-
rum: audit hæcenus, & audiet porro, num Ec-
clesiasticæ personæ, jurisdictioni Magistratus se-
cularis se subtrahere & eximere possint: fidem ac
religionem, nullius hominis, adeoque nec cùm
Papistis, Pontificis Romani imperio, sed DEI so-
lis iudicio, in scriptura patefacto, submittimus:
interim, ut fidem & religionem Christiani Prin-
cipes diligenter promoveant & propagent, de-
center petimus. Otiosos in foro stantes, non to-
leramus, etsi enim fide solâ justificari hominem
docemus: tamen bona quoque opera, tanquam
fidei testimonia, necessaria à piis facienda, & sub
pœnâ æternæ damnationis minimè omittenda
esse statuimus, & requirimus, peccata Sacerdoti-
bus confiteri, & se cum leprosis ostendere Sacer-
dotibus, non tantum non vetamus, sed ipsi facti-
tare, vitæque rationem accuratam Pastoribus
nostris reddere solemus, & improbos Ministe-
rii contemptores, severè, ut pœnitentiam agant,
monemus. Quid tibi videtur Roberte? num
adhuc in mentiendi libidine perseveras, & talia,
quæ nunquam probare potes, nobis imputas?
Longè rectius singula verba in Pontificios retor-
querentur. Cùm enim indulgentias Papa concedat
ad annos mille omnium peccatorum præterito-
rum & futurorum, quid tandem est sceleris & fla-
gitii, quod homo tam opulenti indulgentiis dita-
tus factitare non auit? Et ubi gulosi plures, quàm
in Romana Ecclesiâ, ubi plures incontinentes, quàm
Roma, ubi publica Lupanaria pro certo tributo, à
Pontif. Romano, tolerantur: ubi major avaritia
& ambitio? ubi major viget adulatio? nullibi cer-
tè, quàm apud Pontificios. Et hæc de membro
nono.

X. Facies locustarum humana, blanda, muliebris, De facie
designat initium hæreticæ predicationis. Nihil enim se
docturos affirmant, nisi simplicem veritatem, &c. *humanâ &
muliebri.*

Respondeo: Si tantum sic à nobis prætende-
retur, & non ipsa veritas sincerissima prædicare-
tur, tum fortassis aliquo modo sic faciem huma-
nam ad Lutheranos Jesuita applicare posset: sed
quia verè orthodoxam Dei doctrinam Lutherus
cum collegis docuit, veritatem à fermento Pon-
tificio repurgavit, & ad fontes purissimos revo-
cavit, ideò calumnia grandis est, quod faciem lo-
custarum humanam, notare nostrorum Docto-
rum quandam astutiam, comminiscitur.

XI. Cauda Scorpionis significat exitum Lethife-
rum ac Venenatum: Nam posteaquam Dei Verbum pioni-
Lutheranus Minister proposuit, continuo illud perversâ
interpretatione depravat.

Respondeo: Probetur quod dicitur: Nam
duo illa testimonia: 1. de distributione calicis,
ex verbis: *Bibite ex hoc omnes*: 2. de conjugio Sa-
cerdotibus non interdicto, ex Hebr. 13. *Honorabile
conjugium sit in omnibus*: non evincunt, quod ver-
ba Jesuitæ tradunt: Si enim intentionem no-
stram ex illis, neque corruptis, neque contortis
ostendimus, utique depravatores scripturæ dici
possumus. Econtra, offerret se hîc occasio, asse-
rendi

rendi inauditas scripturarum torturas Pontificias : de Sole, per quem Papa ; de Luna , per quam Cæsar, notetur : de duobus gladiis : de aspidē & basilisco : de Psalmi octavi, ovibus, bobus, cæli volucris & marinis piscibus, & sexcenta immo sex mille alia : sed Lectori parco, & operam hanc in aliud tempus reservo.

Dentes Leonum.

XII. *Dentes Leonum detractationes sunt, quibus assidue & literis & sermonibus Lutherani famam lacerant, Monachorum, Sacerdotum, Pontificum, ipsorum etiam Sanctorum, qui cum Deo feliciter regnant,*

Respondeo : Famam non lacerarunt, Christus & Apostoli, cum Pseudoprophetas lupos rapaces, canes, hypocritas, malos operarios, Satanæ ministros, genimina viperarum, &c. vocarunt : Ita nec nos famam laceramus, si mores, studia, etiores : & abominationes Pontificiæ cohortis ad oculum vivis coloribus depingimus : Rom. Pontificem, magnum esse Occidentalem Anti-Christum, & reliquos rastos sacrificulos, satellites ejus esse fidos, dicimus. De Sanctis cum Deo feliciter regnantibus, quod addit Jesuita, eorum famæ nos detrudere, constanter negatur. Verè Sanctos decen-ter honoramus : non tamen adoramus : quâ adorationis & invocationis detractione, nequaquam ipsorum famam laceramus : uti alibi copiosè differtur. E contra, quid singula Orationis hujus Bellarminæ verba, & syllabæ, quid inquam, nisi dentes Leonum nobis exhibent : Quales omnium Suitarum dentes, uti ex ipsorum libris & concionibus apparet, existunt.

An fama calicolarum detraximus?

Corona in capite.

XIII. *Per coronam in capite superbiam & arrogantiam Lutheri notari ait : quæ se supra alios extulerit, cum se inter omnes optimè conscientias secularium statuum confirmasse, & tam clarè ac Apostolos Evangelium Dei prædicasse scripsit.*

Lutherus in Domino de orthodoxia sua gloria-tus est : sicut Paulus quoque fatis-tavit.

Respondeo : Verè in honorem Dei ter maximè sic Lutherus gloriari potuit : neq; inde superbia vel arrogantia æstimanda erit : Quod si etiam humani aliquid maximè passus fuisset Lutherus, num Sp. S. imbecillitatem istam per coronam auream indicasse vel somniaveris ? Romani Flamines, superbiæ & arrogantia sunt exemplum, toti Mundo clarissimum & decantatissimum.

Pectus lorica armatum.

XIV. *Pectus lorica ferrea armatum obstinationem designat : quia verò inprimis hanc ad Calvinistas & Anabaptistas accommodat, ideò quàm lubricet, & quàm tremula conscientia Lutherum pungat, facile videre licet : sed cædat vincla propria, & ubi magis ferrea floreat pectora, quàm in Papatu, ubiq; dispiciat.*

Equi ad bellum parati.

XV. *Equos ad bellum paratos de audacia Lutheri interpretatur : qui omnes Papistas tanquam Goliath Philistæus provocaverit.*

Respondeo : Zelum Heroicum Lutheri impiè à Jesuita audaciam & temeritatem vocari : & quâ Bellarminus adducit, eadem autoritate, interpretationem istam reprobari.

Currus volantes.

XVI. *Per volantes currus ait, indicari velocitatem, qua Lutheri religio per varias Regiones se effuderit : ita ut ad Occidentem, Orientem, & Meridiem pervenerit.*

Respondeo : Velocitas & felicitas cursus nostri Evangelii, quod Lutherus prædicavit, à sola Dei benedictione manavit : & ideò mentitur Bellarminus, cum felicitatem istam per currus volantes notari affirmat.

Rex locustarum.

Tandem Lutheranos Regem super se habere Angelum Abyssis, hoc est, juxta Bellarminum, Diabo-

lum : & hujus opera omnia, in cælo terra, Purgatorio, & Gehennâ exterminare, per quam ridiculè simul tamen sceleratè pugnat.

Respondetur autem, nos supra in *Apocalypsis* quid Angelus iste Abyssis notet, satis luculenter ostendisse. Et quia iterum aggregat Lutherum & Winglianos, Anabaptistas, Libertinos, Samosatenos, Arianos, quorum respectu exterminare vel perdere dicatur : Lutherus autem nihil cum hæreticis istis unquam habuit in doctrinâ commercii, ideò Jesuitam ulterioce responso planè indignum existimavi : firmissimè credens, universæ Christi Ecclesiæ nunc constare, quàm futilia & ludicra Tantus Thrafo pro obscurando Johannis vaticinio, pro deformando B. Lutheri, pro viridicando Pontifice Romano, in medium attulerit : Non dubito, quin multos inter Pontificios Ipsos nugarum, & ineptiarum Bellarmini pudeat : in quibus tamen homo gloriabundus, adeò triumphat. Et hæc de Scrupulis partis primæ, plus satis. Nunc Cui & ad locos doctrinarum pergamus.

Observationes.

I. Et quidem præcipua de ANTI-CHRISTO MAGNO OCCIDENTALI occurrit doctrina : cujus notas, proprietates, & effecta egregiè Spiritus Sanctus, hoc capite describit : cum 1. de cælo ipsum cecidisse in terram : cum 2. clavem eum putei Abyssis accepisse : cum 3. puteum aperuisse : 4. Solem, 5. & aërem obscurasse : 6. Locustas nocentissimas genuisse : 7. Eisque potestatem lædendi dedisse, dicit : quæ omnia Pontifici Romano congruere in *Apocalypsis* ostendimus : Et hinc Romanum Papam verè ipsissimum esse ANTI-CHRISTUM, indubitanter statuimus. Cælo enim relicto tantum terrenis rebus inhiat, & potestatem ac Monarchiam terrenam studiosissimè affectat : immemor ejus, quod Christus Apostolis dixit : *Reges gentium dominantur : Vos autem non sic*, Neque simpliciter *Majestatem summam* in terris appetit : sed ea pessimè abutens, omnes alios terræ Principes, Reges, Imperatores præ se contemnit, & pro Vassallis, imò pro vilissimis mancipiis suis habere satagit. Cujus furiosæ superbiæ testimonia adsunt plurima : Primum in c. unam sanctam, Extravag. de major. & obed. De necessitate salutis credendum est, Papæ Romano creaturam omnem subjacere. Deinde, quod Imperatorib. & Regib. hoc famulitii imponit, ut Papæ per scalam equum ascendenti, stapham equi teneant, & equum aliquantulum freno ducant : si verò Pontifex sella veheretur, ut sellam ipsam cum Pontifice humeris aliquantum portent ac sustineant : ut in convivio Papæ ad lotionem manuum aquam præbeant. Tertium Testimonium, ex commento illo Donationis Constantinianæ, facile cognoscitur. Adsunt verò & alia, itidem non vulgaria, ut quod de Friderico Abenobardo Helmoldus Chronic. Scl. cap. 8. Naucerus generat. 39. Barnus de vit. Pontif. commemorant : Cum inter Fridericum, & Papam Adrianum convenisset, ut ipse Papæ, tanquam B. Petri Successori, quantam posset, maximam reverentiam exhiberet : denique ut ei ex equo descendenti strepam teneret, Imperatorem ad latus dextrum extitisse, & strepam dextram contigisse : quo facto Papam indignatum, Imperatorem increpuisse : sed hunc illi respondisse : factum id tenendarum streparum inscitiam.

Papam de cælo in terram cecidisse, probatur evidentissimè. Et hinc sequitur, ipsi esse Anti-Christum.

cum eo primum tempore, munus tenendarum streparum obierit. Quintum Pontificis superbiae Testimonium hoc sit: Cum Adriani Successor Alexander supra dictum Imperatorem Fridericum, in illis tetrīs Ecclesiae nubibus, usitatā excommunicatione tenuisset; Fridericus autem, illorum temporum superstitione imbutus, absolvisse, ab illā excommunicatione postulasset: diem ei Papa praefixit, quā se Venetiis in summo Templo sisteret: Ubi eō ventum est, adstante magnā Cardinalium & Episcoporum copiā, tūm Papa negavit, se gratiam ei suae proscriptionis facturum, nisi prius ad pedes ipsius prostratus, ac supplex veniam ab ipso deprecaretur: Quod ubi factum est, tūm Papa, altero pede sublato, & collo prostrati Imperatoris imposito, versiculum ex Psalmo Davidico à sacrificulis suis cantari iussit: Super Aspidem & Basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem. Annon hæc Cyclopica est superbia & immanitas? Insignia quoque sua, hoc est, claves, Romanus Pontifex ad tyrannidem in Ecclesia occupandam adhibet: & sic apertē se non claves Christi, sed claves Abyssi, non claves genuinas, sed adulterinas habere docet: sibi enim omnem in Ecclesia potestatem & jurisdictionem: sibi etiam super & contra scripturam aliquid disponendi auctoritatem ac licentiam arrogat: sibi, ut mutet sacramenta, ut cultus divinos novos instituat, licere affirmat, neque verbis tantum talia dicit, sed pro auctoritate clavium Abyssi disponit & ordinat: unde fornax & puteus Abyssi aperitur, & fumus crassus ac densus, detestandae impietatis & errorum inde producit. Annon enim extremē impium, quod Papa sibi divinitatem arrogat: seque DEVM vocari gaudet, gloriatur, & triumphat? Dist. 96. c. satis. Augustinus Steuchus in lib. de donat. Constant. pag. 141. Papa canonice dictus est Deus, c. inter corporalia, de translat. praelat. Papa gerit vicem in terris, non puri hominis sed veri DEI. Felinus in c. Ego N. de iure iur. Papa est Deus, inquit Bald. in L. ult. C. sentent. rescind. qua Papa facit, facit ut Deus, non ut homo, c. inter incorp. de translat. praelat. Papa est quasi quoddam numen, & quasi visibilem quendam Deum praeseferens: ut ait Ludov. Gomef. in Reg. Cancell. Papa potest contra Apostolum dispensare, 38. distinct. c. Licet. Papa est supra ius, c. proposuit, de concess. praebend. Papa est omnia, & super omnia, Bald. in L. Barbarius de offic. praelat. Papa supra ius, contra ius, & extra ius omnia potest. Bald. in c. cum super de caus. prop. & pos. Papa mutare potest quadrata rotundis, Hostiens. in c. cum venisset, de iudic. Hæc & similia plura enumerat Philip. Decius in Consil. 137. & Jason in Consil. 145. cum 3. Volum. 1. nec non Consil. 95. colum. penult. Volum. 4. Annon & hoc impium ac nefarium, quod Papa religionem quasi ludibrio & iurifui habet? De Gregorio enim Secundo sic refert Beno Cardinalis: Imperator Henricus III. solitus erat frequenter ire ad orationem, ad Ecclesiam S. Mariae, quae est in Monte Aventino. Hildebrandus autem, qui postea Papa factus; Gregorius Septimus appellatus est, cum per exploratores suos omnia eius opera sollicitè inquireret, locum, in quo frequentius Imperator orabat, notari fecit, & quendam promissa pecunia ad hoc induxit, ut supra trabes Ecclesiae occultè lapides magnos collocaret, & ita aptaret, ut de alto supra caput

orantis demitteret, & ipsum contereret. Quod minister tanti sceleris, cum festinaret implere, & lapidem magni ponderis super trabes aptare vellet, lapis pondere suo eum traxit: & fracta sub trabibus tabulā & lapidis, & ille miser homo, DEI iudicio, in pavimentum Ecclesiae cecidit, & eodem lapide penitus contritus est. Annon domum precationis Papa proprietate suā speluncam Latronum facere novit? Sed hoc non sufficit, ad impietatem Pontificis ostendendam. Aliud proferam argumentum, ex quo impietas Romana luculenter demonstrari potest: Omnium sermone celebratur, moris esse Romae, quoties Papae peregrè proficiscuntur, ut Eucharistia equo alicui strigoso & exili imposita, cuius ex collo tintinnabulum propendeat, agasoni cuiusdam committatur, & inter lixas & calones ceteraque impedimenta, quasi adventus Papae praenuntia, praemittatur. Nam in lib. Ceremon. Pontifical. 1. sect. cap. 3. ita scriptum est: Post eos ducitur per familiarem sacrista rubro indutus, & baculum in sinistra habentem equus albus, mansuetus, portans Sacramentum corporis Christi, habens ad collum tintinnabulum bene tinniens: Post Sacramentum equitatoris immediatè sacrista, qui ut ceteri Praelati, habet equum totum coopertum vocasino. Et sect. 12. cap. 1. Ducitur post hos equus albus, phaleratus, mansuetus & pulcher, cum tintinnabulo ad collum bene sonante, qui capsulam vehit cum sacratissimo Christi corpore, &c. Placet autem hanc ipsam de re addere, quae Scriptor habet Pontificius, Johannes Monlutus, Episcopus Valentinus, ejus verba sic sonant: Quoties Papa peregrè proficiscitur, neminum honorem Eucharistia sua praebeere videatur, non illam manibus suis gestat: sed eam triduo, vel quadriduo ante suum ex urbe egressum praemittit, equi tergo impositam, cui comites adiungit, cantores, mulcones, agasones ceteraque aulae sua impedimenta, hoc est, calones, lixas, & lurtisanas. Tūm Papa, qui se ipsius Vicarium esse praedicat, sequitur, stipatus Cardinalibus, Episcopis, & aliis ejusdem generis primatibus. Ubi ad oppidum adveniat, tūm id, quod appellat corpus Christi, quod aliquandiu ibi quievit, extra oppidum ei obviam offertur: statimque nutu inter se, sine ulla voce consalutant, simul illud iterum ante se praemittit, sed quanto cum honore? Papa sub limbone honorifico in urbem introitur: Corpus Christi sub dio defertur: Quid opus fuerat illud Roma efferre: & in alterum oppidum deportare? Cum Parœcia nulla sit, quae hoc genere non abundet? Quid necesse est illud praemittere, quarto, sexto, decimo ante Papa adventum die? Si eo consilio Papa istud instituit, ut sibi obviam ad comitandum & cohonestandum suum in urbem ingressum referatur, nullum tam tenue est oppidulum; ubi non ejusmodi corpora reperiuntur, si Roma efferri oportet, quidni Papa ipse apportat, aut certe secum deportari jubet potius, quam inter jumenta sarcinaria, & calones illud praemittit? Atqui si ad pluviam caelitus impetrandam (ut Lutetia & alius locis fieri consuevit) signum alicujus Sancti Sanctaeve ex uno Templo in alterum deportetur, moris est, ut magna pompa & celebritate hominum id fiat: ut cruces, vexilla, tecta ardentes, & alia ornamenta praferantur. Quinetiam plerumque, ii, qui simulacra illa deportant, corpore nudi, ac linteis tantum amicti, aut certe nudis pedibus ingrediuntur. Et Papam non pudebit praemittere id, quod credi vult esse corpus Christi, cum parvulā laternulā, & in capsulā inclusum, equi tergo impositum, stipatum aulae suae secibus? Cui verisimile sit, eum, qui se caput Ecclesiae profi-

Cyclopica
Papa super-
bia & im-
manitas.

Claves A-
byssi Papa
habet.

Papa divi-
nitatem sibi
arrogat.
Dist. 96. c.
satis.
Augustinus
Steuchus in
lib. de Do-
nat. Const.
pag. 141.
Felinus in c.
Ego.
Baldus in
L. ult. C.
sent. rescind.
Ludov. Gomef.
in Reg. Cancell.

Philippus
Decius.
Jason.

Beno. Card.

Papa domū
precationis
speluncam
Latronum
facere po-
test.

Impietas
Papa de-
monstratur
in viciis suis.

Ceremon.
Pont. 1. sect.
cap. 3.

Sect. 12. c. 1.

Joh. Mon-
lutus.

Profitetur, tantum in se facinus admissurum fuisse, si verè credidisset Jesu Christi corpus sub illo Sacramento corporaliter fuisse. Hæc Monlucius. Addam autem & hæc duo ex libro Conformit. B. Francisci, fol. 72. Frater Franciscus dicendo missam, in calice araneam invenit: quam nolens projicere, bibit eam sanguine: postea fricans crus, & scalpens: ubi pruritus sentiebat, ipsa aranea à cruce exiit, sine læsione fratris. Et fol. 67. Quidam nomine Bonelus, noluit credere, quod hostia consecrata esset corpus Domini: & dixit, quod sua Asina comederet hostias: quod audiens B. Antonius, missam celebravit, & hostiam consecratam Asinæ detulit & ostendit: statim Asina genu flexit, & capite inclinato reverentiam exhibuit, quod videns Bonelus, Catholicus est factus. Audis Lector Christiane, quanti Papistæ suam Eucharistiam facere soleant: quos jocos, sales & nugas de eâ fingant, in quâ tamen circumgestandâ & veneranda, omnem aliâs Christianam Religionem positam esse volunt? Quod si jam ad sententiam & cloacam innumerabilium Papæ errorum deveniendum esset: DEUM immortalem, quis finem verborum expectaret: Tot enim & tam crassi errores ex puteo Abyssi prodierunt, ut aures & oculi Lectorum, nedum calami scribingentium plus nimio, vel solâ recitatione defatigentur. Extat libellus Heshusii de sexcentis Papistarum erroribus, quem post tantum temporis intervallum, ne unus quidem ex Adversariis refutare ausus est. Satis longum quoque texuit D. Plazius in ludo succiso errorum Romanensium Indicem & Catalogum: quo Lectores, uti & ad Fulmen Brutum, nec non ad Apiarium, remissos volo: luculenter intelligent verba Johannis, quàm verè, Papæ Abyssi puteum aperuisse, fumum abominationis horrendæ, & errorum exhalasse, Solem & aërem obscurasse, & locustarum innumerabilium multitudinem genuisse dicatur: & nolentes volentes affirmabunt, ingenti suo merito Papam Romanum, Anti-Christum magnum haberi.

II. Non Pontifex tantum Romanus, sed & colluvies ejus graphicè ac eleganter depingitur: cum Johannes Theologus, Locustis genimina illa Papæ comparat; Et quidem supra satis perspicuè ostendimus, quàm aptè omnia verba Apostoli ad Monachos & Esauitas applicentur: nunc paucis potissima tantum repetemus: 1. Sicut Locustæ ex fumo corruptio nascuntur: Ita ex perversâ hæreticorum doctrinâ, nascuntur discipuli illi Anti-Christi: Nam à Judæis, ferias, delectum ciborum, unctiones, consecrationes, jejunia, templi vasa pretiosa & vestes atque reliquas id genus ceremonias mutuatus est, & Ecclesiæ Dei junxit: sic & à gentibus idola, anathemata, peregrinationes ad statuas, capitis rasuras, Monachorum sectas, vestales Nonnas, cœlibatum Clericorum, & similia. A Tatianis, conjugii prohibitionem, à Pelagianis, liberi arbitrii assertionem: ab aliis alios errores reassumpfit, & in proscenium Ecclesiæ produxit: adeò quidem ut nulla tam sit pestilens hæresis, cui Papatus Patrocini-um non ferat. 2. Locustæ nec rectè volitant, nec infernè gradiuntur, sed in altum sublatae, mox in terram decidunt, & potius saltitare quàm volitare consueverunt: Ita & sacrificuli, de variis quidem fidei articulis differere nituntur: sed tamen ad manifestissimas subindè speculationes & futilitates (subtilitates inquam) relabuntur: ut cum disputant de Angelis, num differant specie, vel

solo numero, quo pacto superioris ordinis Angelus Angelo inferioris ordinis loquatur: quis Angelorum sit locus, quis motus, quæ eorum operatio. Similiter de incarnationis mysterio miros saltus Pontificiorum videas: altercantur enim, num *ἐνδραχιδος* facta sit in instanti: num virgo Mater in instanti potuerit cooperari Spiritui Sancto ad formationem corporis Christi: num VERBUM potuerit suppositare lapidem: num fœminam, num asinum, num peccatum, num denique Dæmonem. Quomodo insuper saltitant in re Eucharistica: de transubstantiatione: de accidentibus sine subiecto remanentibus: de illorum actione & passione: de actione & passione corporis Christi: de periculis & cantionibus circa Missam, nec non de animarum pœna in Purgatorio: de suffragio quibus juvantur: de conjuratione animarum apparentium: de casibus conscientiarum reservatis, & non reservatis, & sexcentis aliis, ut quoad saltum, hoc est, *dubiam religionis & doctrinæ suæ incertitudinem*, non locustæ locustis, quàm sacrificuli locustis similes esse deprehendantur. 3. Plinius lib. 11. cap. 29. testatur, *Locustas non nasci, nisi in planis*, & rimosis locis, transire eas maria, plurium dierum fame continuata. Quis nescit, *Sacrificulos nidum sibi querere, in optimis pascuis*: in regionibus planis, & pacatis: Aliquos autem inter eos, præsertim Esauitas, maria multa transfretare, & famem haud raro sustinere, ut virus tantum suum, in remotissimas Insulas transplantent, & hominibus rudioribus instillent. 4. Locustæ grandiores tanto stridore pennarum volitant, ut aliæ alites esse credantur: Ita & Pontificii stridore pennarum, hoc est, calamo scripturiente volitant, libros multos in publicum emittunt: perindè ac si & ipsi aves mundæ, quorum sacrificia DEO probarentur, essent. 5. Locustæ Solem obumbrant, Romanenses Monachi itidem Solem justitiæ Christum, obscurant, & obtenebrant, sive, ut planius loquar, doctrinæ cœlesti, de officio & merito Christi, non sine Ecclipses prodigio insigni, tenebras offundunt. 6. Locustæ immensos tractus permeant: Idem faciunt Jesuitæ satis strenuè. 7. *Segetem pulchram contactu suo Locustæ adurunt*: Annon & Parasiti Romanenses; *segetem Evangelii & Scripturæ sacre*, contactu suorum glossematum & depravationum sophisticarum, venenatissimo pestilenter adurunt. Huc refer & cæteras Locustarum proprietates, quæ suprâ explicatae sunt: & apparebit, sine injuria, Locustas de satellitibus Romani Pontificis, nempe Sacrificulis, Monachis & Jesucidis, explicari.

III. Non Locustis verò tantum, sed & Scorpionibus satellites Anti-Christi comparantur, obsequentes rationes: 1. Sicut Scorpio, cum blandus sit in speciem, tandem occultè venenatis moribus icit: Ita & illi coram hominibus lenitatem, humanitatem, & simplicitatem ostendunt, à tergo autem ladunt: hoc est, sub pelle ovium veniunt, intus autem lupi rapaces sunt. 2. Sicut Scorpio *candalingit*: Ita Romanenses Parasiti, beneficia spiritualia, temporali lucro postponunt: & cum conscientias juvare pollicentur, eas lethaliter vulnerant. 3. Sicut cum Scorpio cauda pungit, initio non sentitur: sed paulatim postea venenum diffunditur: Ita decepti à Pontificiis, initio vulnus non sentiunt: sed postquam

Lib. Conformit. Francisci, p. 72.

2. Br. à pag. 15. n. 9. ad 37.

Locustarum & Monachorum comparatio.

1.

Origo Pontificiæ doctrinæ.

2.

Saltus Pontificiorum

Plin lib. 11. cap. 29.

4.

5.

6.

7.

Romanenses Sacrificuli Scorpionibus sunt similissimi.

Matth. 7. Rom. 16, 18.

interiores partes virus invasit, tunc tandem ictos se percipiunt. 4. Scorpiones talia sunt animalia, quibus ad exercendam iram suam DEUS utitur: Syr. 40. Similiter & Satellites Romanos, tanquam *virgas & baculos* correptionis suae DEUS adhibet: Esa. 10. ut vindictam ob veritatis Evangelicæ contemptum exercent. Caveamus ergo nobis ab ictu Scorpionum: & quia habitantes in medio illorum illæsi conservamur: gratias DEO ingentes pro beneficio isto agamus.

Locustis nō licet signatos lacerare.

IV. Pro singulari & immensâ misericordiâ suâ, *inhibet Dominus*, ne in universum omnes homines, in primis verò signum DEI in frontibus habentes, hoc est, electos DEI, Locustæ lacerent: Alioquin enim, si res ex voto Anti-Christi Romanis succederet; ne unus quidem illæsus & immunis evaderet. Cavet autem diligenter Dominus, & nunquam non sibi particulam aliquam conservat, cui damnum ab hoste infensissimo inferri lethale, multò magis eam radicitus extirpari, non patitur: sic tempore Eliæ, ubi occupati erant plerique idololatriâ Baaliticâ, septem milia sibi reservavit Altissimus, quæ genua sua coram Baale non curvaverunt, 3. Reg. 19. vers. 18. Rom. 11. v. 4. Neque defuerunt tempore Christi, qui Messiam verum agnoverunt. Et pertinent huc multa consolationis plenissima Eliæ testimonia, ex quibus evidenter patet; *conservare sibi DEUM semen & reliquias, in mediis turbis & tribulationibus*, Esa. 1. v. 9. *Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma & Gomorrha facti fuissetus*, Esa. 11. v. 11. *Dominus adjicit manum ad possidendum residuum populi sui*, Esa. 16. v. 14. *Relinquitur in eo, sicut racemus parvus, & modicus, & nequaquam multus*, Esa. 28. v. 5. *In die illa erit Dominus exercituum corona gloriae, & sertum exaltationis residuo populi sui*, Esa. 37. v. 31. *Mittit id, quod salvatum fuerit, & quod reliquum est radicem deorsum: & faciet fructum sursum, quia de Jerusalem exhibunt reliquia & salvatio de monte Zion; zelus Domini exercituum faciet istud. Simili planè modo de reliquiis in Papatu concionatur noster Apostolus, vers. 4. Præceptum est Locustis, ne laderent fœnum terra, neque omne viride, neque omnem arborem.* Et hinc

Num omnes qui sub Papatu vixerunt aeternæ damnationi adjudicandi sint.

patet, quid respondendum sit ad quæstionem illam maximè arduam: *Num omnes sub PAPATU degentes homines, aeternæ damnationi adjudicandi sunt.* Quamprimùm enim nos asserimus, doctrinam Papisticam esse Anti-Christianam, protinus Adversarii ajunt, hanc affirmationem omnes Majores & Antecessores nostros damnari. Respondetur autem: Primò, extra omnem controversiam periisse eos, qui nomina sua Anti-Christi doctrinæ & idololatriæ dederunt, juxta expressum D. Johannis Testimonium, Apoc. 14. v. 9. & 10. *Si quis adoraverit bestiam & imaginem ejus, & acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua, Et hic bibet de vino ira DEI, quod mixtum est auro in calice ira ipsius, & cruciabitur igne & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & ante conspectum Agni, & fumus tormenti eorum ascendet in secula seculorum.* Deinde verò notetur hoc, non omnes, qui tempore Antichristi Romani vixerunt, Characterem Bestiæ accepisse: 1. Papisticum enim Regnum non ubique, simul & semel pari gradu floruit: sed apud Gentes & Provincias quasdam maturè, apud aliquos serò vigere & florere incepit. 2. Neque omnibus in locis, uno & eodem fervore doctrina

Non omnes sub Papatu Characterem Bestiæ acceperunt.

Pontificia propagabatur, sed in illis tantum, ubi magnifica & speciosa Tempia, ubi sedes Episcopales, ubi reditus multi expectandi, ubi incolæ insigniter emungendi erant: relictis interim oppidulis & pagis, quorum incolæ, *simpliciter articulis Symboli Christiani adhaeserunt.* 3. Immò in locis longè celeberrimis semper extiterunt, qui doctrinæ Romanæ & Anti-Christianæ masculo animo reclamaverunt: quâ de re legantur Centuriæ Magdeburgenses, & liber, qui Catalogus Testium veritatis inscribitur, aureus, longeque utilissimus: Manibus palpabit Lector pius, omnibus seculis reservasse sibi Dominum *residuos*, qui Characterem Bestiæ non tantum non acceperunt, sed & ex verbo DEI intrepidè impugnaverunt & damnaverunt. 4. Ubi autem unus Doctor rectè sentiens fuit, quis non credat, illic plurimos quoque auditores rectè sentientes extitisse, quorum nomina, etsi literis non mandata, in cœlis tamen scripta sunt, Lucæ decimo, versiculo vicesimo. 5. Et quia Pontifices Romani plerumque veritatis ingenuos confessores mortis supplicio affecerunt, hinc, & ipso hoc medio *sedem suam Romanam*, passim viris & cordibus piis, exosam reddiderunt multis, super tyrannide & crudelitate eorum, ingemiscuntibus, & accuratiore confessionis, ob quam tot Martyres occisi fuerunt, consideratione, se quoque toto pectore doctrinæ puriori addicuntibus. 6. Et quot putet Lector Christianus extitisse in Papatu homines, qui apertè quidem Pontifici Romano restiterunt: libri autem eorum utpotè à Papa aboliti, ad posteritatis oculos non pervenerunt. 7. Illud indubitatum planè est, *pejorè Romani Pontificis sedem*, & ipsum Papam, *apud Majores nostros audisse*: Ab illis enim multa promanarunt de Romanâ sede proverbia, quæ etiamnum in viridi observantiâ meritò habentur. 8. Et quis ignorat *querelas Imperatorum, Principum, & totarum Provinciarum*, quas in publicis comitiis & solennissimis Conventibus, contra Papam Romanum instituerunt: tanta *παρρησία*, ut *Anti-Christum, & nequissimum, rapacissimum, pessimumque Simoniacum* vocare Eum non metuerint. Et hæc omnia multis seculis, ante Lutherum Pontificibus Romanis contigerunt: Unde Sole meridiano clarius apparet, multos sibi DEUM in medio Papatu conservasse *residuos*, qui Anti-Christianam idololatriam calculo suo non approbârunt, sed vestem sinceritatis puram ac immaculatam retinuerunt. Quærat verò aliquis, quomodo fieri potuerit, ut in tam tetra Papisticorum errorum confusione, aliqui à DEO conservati sint. Et re-

Quomodo fieri potuerit, ut in tam tetra Papisticorum errorum confusione, aliqui à DEO conservati sint?

spondetur, *facilimum hoc factu fuisse ei, cui impossibile non fuit quicquam*: Etenim sub Regno Pontificio, *verus & integer administrabatur Baptismus*, quo tangebantur innumeri infantes, quorum plurimi ex vitâ hanc evocati & abrepti fuerunt, antequam Anti-Christiana nequitia sensum & intellectum ipsorum perverteret. Tam multæ ergo myriades infantum, non postremam Ecclesiæ Electorum partem, superioribus seculis constituerunt. Adultos verò quod attinet, quia Evangelia Dominicalia, Epistolæ item, & alia dicta Biblica, rudi populo prælegebantur, non dubium est, quin DEUS virtutem & efficaciam verbo suo dederit: & simplicium animos ex auditu Evangeliorum, ad veram fidem promoverit. Semper enim *solet sapientiam suam revolvere par-*

Matth. 11, 25 parvulis, Matth. 11. v. 25. *Quem docebit scientiam?* (quærit Isaias) & quem intelligere faciet auditum? Ablactatos à lacte (respondet) & avulsos ab hiberibus: hoc est, simplices & humiles. Insuper & hoc affirmamus: Apud multos, fatali superstitionum inundatione in communes opiniones abreptos, in agone mortis, tanquam in ultimo examine, existiales illas errorum, de propria iustitia, de merito bonorum operum, de virtute indulgentiarum Pontificiarum, tenebras evanuisse, & tanquam inanes novissimæ tentationis stipulas, igni consumptas, ipsos verò, inter eas angustias, prehenso lapide angulari Iesu Christo, & in hunc solum omni fiducia defixa, ad æterna vita beatitudinem conservatos fuisse. Gravissima enim illa, de ira DEI adversus peccata tentatio, moribundos non potuit non docere, ut omnem operum fiduciam, tanquam coronam severissimo tribunali iudicii divini, prorsus invalidam, inutilem, & exitiosam abjiciant. Miranda quoque DEI providentia, in agone mortis constituti homines, ex hortulo anime in quæstionibus ad id peculiariter elaboratis, non ad operum fiduciam, non ad ulla præsidia salutis alia, sed ad unicam Servatoris Iesu Christi sacrosanctam passionem & mortem, fide firma apprehendendam diligenter à sacrificulis admonentur: qua ratione, dubio procul, multi, in ipsis propè faucibus inferorum hærentes erepti, & in misericordiam DEI, meritumque Filii unigeniti, affectu fiduciali recumbentes, feliciter emigrarunt: vide hac de re B. Lutherum, Tomo 7. Jenens. de Conciliis, fol. 257. eleganter differentem. Ac, ut sciat Lector, cujusmodi quæstiones moribundis propositæ fuerint, adjiciam exhortationem Anselmi, ad fratrem montanum scriptam, unde novissimæ quæstiones desumebantur: Ea sic habet: Cum frater aliquis laborare videtur, in extremis, pium est & consulem, eum per Prælatum, sive alium Sacerdotem, subscriptis interrogationibus & exhortationibus exerceri: & interrogetur primò: Frater, letaris quòd in fide morieris? Et respondeat: Etiam. Fateris te non tam bene vixisse, sicut debuisses: Fateor. Pœnitet te? Etiam. Habes voluntatem emendandi te, si spatium vivendi haberes? Etiam. Credis, quòd propter te mortuus est Dominus noster Iesus Christus, Filius DEI? Etiam. Credis, non posse salvari, nisi per mortem ejus? Etiam. Agis ei de hoc ex corde gratias? Etiam. Age ergo, dum in te est anima tua, ei semper gratias, & in hac sola morte totam fiduciam constitue. Hunc mortem te totum committe: hac morte te totum contege, eiq; te totum involve. Et si Dominus te voluerit iudicare, dic: Domine, mortem Domini nostri Iesu Christi, objicio inter me & te, & iudicium tuum: aliter tecum non contendo. Si dixerit, quòd merueris damnationem; Dic: Mortem Domini nostri Iesu Christi, objicio inter me & mala merita mea, ipsiq; dignissima passionis meritum affero pro merito, quod ego habere debuisssem, & non habeo. Dicat iterum: Mortem Domini nostri Iesu Christi, pono inter me & iram tuam. Deinde dicat ter: In manus tuas Domine, commendo spiritum meum. Et conventus sui adstantes respondeant: In manus tuas Domine, commendamus spiritum ejus: Et securus morietur, nec videbit mortem in æternum. Hæc Anselmus. Solebant verò morituris exempla etiam Bernardi & Anselmi proponere, ut abjecto omni humano solatio in Christum Jesum confidere, & omnem fiduciam suam collocare discerent. De

De Bernhardo in vita ejus cap. 12. sic legitur: Cum extremum jam spiritum trahere videretur, in excessu mentis suæ, ante tribunal Domini sui visus est representari. Affuit autem & Satan ex adverso, improbis eum accusationibus pulsans. Ubi autem ille omnia fuerat prosecutus, & viro DEI pro sua fuit parte dicendum. Nihil terribius aut turbatius ait: Fateor, Non sum dignus ego, nec propriis possum meritis regnum obtinere cælorum. Caterum duplici jure illud obtinens Dominus meus, hæreditate scilicet Patris, & merito passionis: altero ipse contentus, alterum mihi donat, ex cuius dono, jure illud mihi vendicans non confundor. In hoc verbo confusus est inimicus. Anselmi verò hypothesis in Meditationibus suis sic sonat: Terret me, inquit, vita mea. Namque diligenter discussa, apparet mihi aut peccatum, aut sterilitas tota vita mea. Et si quis fructus in ea videtur, sic est aut simulatum, aut imperfectum, aut aliquo modo corruptum: ut possit aut placere, aut displicere DEO. Certe tota aut in peccato est & damnabilis: aut infructuosa, & contemptibilis. Sed quid separe infructuosam à damnabili: utique si est infructuosa, est damnabilis. Omnis enim arbor, qui non facit fructum bonum, in ignem projicietur, & ergo lignum aridum & inutile, æternis ignibus dignum. Quid respondebis in illa die, cum exigitur à te usq; ad ultimum oculi omne tempus vivendi tibi impensum, qualiter à te fuerit expensum? O angustia. Hinc erunt peccata accusantia, inde terrenis iustitia: subitus patens horrendum chaos inferni, de super iratus iudex: intus conscientia urens, foris mundus ardens. Vix iustus salvabitur: peccator sic deprehensus, in quam partem se premet? latere ei est impossibile, apparere intolerabile. Unde mihi consilium? unde salus? Quis est, qui dicitur magni consilii Angelus? Ipse est Iesus, idem est iudex, inter cuius manus tremo. Respira o peccator, ne desperes, spera in eo, quem times, refuge ad eum, à quo confugisti, Iesu Christe, propter hoc nomen tuum; fac mihi, secundum hoc nomen tuum, respice miserum, invocantem nomen tuum. Ergo Iesu, esto mihi Iesus, propter nomen tuum. Si me admiseris, intra latissimum sinum misericordie tue, non erit angustior propter me. Verum est, conscientia mea meruit damnationem, & pœnitentia mea non sufficit ad satisfactionem: sed certum est, quòd misericordia tua superat omnem offensionem. Ita credo evictum, non omnes, ante Lutheri tempora, sub Papatu mortuos, æternum periisse: Qui plura cupit, legat præfationem B. Lutheri, super cap. 12. Danielis, ubi pulcherrimè ostendit, quomodo Edom, Moab, & filii Ammon, in medio Papatu conservati sint. Neque tenemur vel nominare, vel certò numerare candidatos illos: sufficit, quòd nomina & numerum eorum novit Dominus, teste Apostolo, 2. Tim. 2. v. 19. Firmum stat fundamentum DEI, habens signaculum hoc: Novit Dominus, qui sint sui. Infra cap. 14. v. 1. numerantur centum & quadraginta quatuor millia, habentia nomen Patris scriptum in frontibus suis. Qui verò in individuo illi sint, nostrum non est prolixè inquirere.

V. Quàm horrenda sit afflictio & tribulatio, quam pii sub Regno Anti-Christi sustinere coguntur, docet Apostolus, cum ait, v. 6. In diebus illis quærent homines mortem, & non invenient eam: & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. In tantas enim angustias, Papa redegit homines carnificina sua spiritali, ut milles mortem præ vita elegerint. Injuria enim

Quomodo D. Bernardus ex-
piravit

Nos non te-
nemur no-
minare eos,
qui sub Pa-
pato salva-
ti sunt.

2. Tim. 2, 19
Apoc. 14, 1.

Quàm hor-
renda sub
Anti-Chri-
sto sit tribu-
latio?

seculi factum est, quod Fulmen Pontificis, & Bullam, quibus excommunicationem minabatur, non plebei tantum, sed & viri Principes vehementer veriti fuerunt: Et nisi ex voto Pontificum, satis facerent, laqueis desperationis irreti capiebantur. Deerat misellis vivum solatium: eripiebatur doctrina falsa omne divinum praesidium: promittebatur Sanctorum in caelis auxilium: finge batur Purgatorii focus, commune animarum iustorum asyllum, & exoptatum Receptaculum: Indulgentiarum Roma jactabatur Emporium: Et quae sexcenta vel potius infinita alia fuerunt: quorum respectu anima horribiliter afflicta merito dicatur. Ut taceam supplicia horrenda, quibus in Christianos simplices & bonos saevitum est. Cumque eadem fata, hodie Ecclesiam Christi, sub jugo Pontificis pressam affligant, orandum est, ut molliat ea Dominus, & Halcyonia grata Ecclesiae suae concedat.

Terminus
affligendi
Locustis &
Scorpionibus
à DEO
ponitur.

VI. Terminum ponit Dominus Scorpionibus & Locustis, quem transgredi non poterunt: & exacto eo, revertetur Deus ad nos, immensa sua misericordia, & liberationem diu efflagitam praestabit: ne tam lethaliter amplius Pontificii Scorpiones vulnerent, uti ad tempus, permittente DEO, saevierunt. Et quidem non obscurum est, quomodo subinde jugulum Anti-Christi confodere, & aculeos caudis ejus eximere Altissimus coeperit: per Johannem Huls: per Hieronymum Savonarolam: Hieronymum Pragensem, imprimis verò per Beatissimum Lutherum: uti in progressu Cui Deus fufius percipiemus.

VII. Nunc de Angelo Abyssi, Pontifice Romano, aliquid adhuc differendum venit: Vocatur Angelus Abyssi, quia dominium exercet in Regno suo: & instat Angeli, seu Capitis, & Rectoris Ecclesiarum omnium Oecumenici habetur: re ipsa verò nihil aliud, quam Angelus Abyssi esse deprehenditur: qui puteum Abyssi aperit, & fumum, inde blasphemiae, idololatriae, & superstitionum multarum producit. Notetur autem nomen, quod ratione intentionis, & operationis suae, Abaddon, Hebraice, Ἀπολλύων Græcè, Perdens vel VASTATOR, Latine, à Spiritu Sancto vocatur. Habet quidem alibi alia nomina, utpotè quod Antiochus, quod homo peccati, Filius perditionis, Anti-Christus, Adversarius DEI, Draco, Bestia dicitur: sed hoc nomen adeo est appositum, & proprium Romani Pontificis, ut omnia facta, & scelera ejus, quibus animas, corpora, Regiones & Provincias, famam denique & honestatem omnem hominum perdidit & vastavit, apertissime innuat. Triumphat alioquin papa, & Ἀπολλύων propter indulgentias suas salutare cupit, sed Sp. S. prænoscens Anti-Christum in intimis fibris & visceribus, Ἀπολλύων eum vocat: perdentem seu VASTANTEM: quod ne per calumniam Romano Pontifici imputari Romanenses conquerantur, agant & audiant, quomodo ad oculum, optimo jure, & multis nominibus hoc nomen Rom. Pontif. tribui, demonstretur: Argumentum primum tale est:

Probatum,
quod Papa
Ἀπολλύων
& Vastator
optimo jure
dicatur.

Quicumque horrendis mendaciis & erroribus hominum animas affligit, adeoque eas spiritualiter perdit & occidit, is Ἀπολλύων & Perdens seu Vastator merito nuncupari potest & debet:

Sed Pontifex Romanus mendacia & errores

tanto numero sparsit & spargit in Ecclesia, ut iis multae myriades hominum inquinentur & perdantur.

Ergo Ἀπολλύων merito nominari potest & debet.

Propositionem & Conclusionem cum ultro nobis largiantur ipsi Adversarii, de sola assumptione laborandum erit: Et quidem ejus probatio haud difficilis erit, si recta via rem aggrediamur: Pono enim utrinque credi: Christum Jesum esse veritatem ipsam, Joh. 14. v. 5. Christum loqui veritatem, Joh. 8. v. 46. Verbum quoque scriptum in sacro Bibliorum codice, puram & incorruptam esse veritatem, Joh. 17. v. 17. Pono utrinque ἐξ ἀνάγκης credi & statui, quicumque contra Christum vel verbum DEI aliquid docet, etiamsi Angelus à caelo esset, illum mendacia proferre, & mendaciis suis animabus hominum lethaliter nocere. Hisce necessario praesuppositis, irrefutabiliter sequitur, Papam perdere animarum myriades, quibus errores & mendacia sua propinat. Sed quae tu inquis mendacia: quae rat aliquis, & quos errores? Dies deficeret, si omnes & singulos recensere tantum cogerer: in propatulo sunt doctrinae, quas tradit Pont. Rom. demoniorum, 1. Tim. 4. v. 1. quas venenum & absinthium esse, quo pereunt animae hominum, supra cap. 8. diximus. Nemo enim Romanensium blasphemias, de verbi Dei sive scripturae sacrae imperfectione, obscuritate, ambiguitate, lectionis, si Laicis concedatur, periculo, blasphemias ignorat, neque alios nescimus errores crassissimos: puta idolum missaticum: transsubstantiationis portentum, panis adorationem, inclusionem, circumgestionem, calicis oblatae sacrilegium: invocationem defunctorum: Adorationem Angelorum & Divae Mariae virginis, cultum imaginum & statuarum: confirmationis Sacramentum in fraudem Baptismi introductum: campanarum Baptismum, in summam sacratissimae Majestatis divinae ignominiam, inventum: Deificationem Papae, supra omne quod Deus est & dicitur: mille vias consequendi remissionem peccatorum, & vitam aeternam: per contritionem videlicet cordis, confessionem oris, satisfactionem operis, per meritum condigni, per meritum congrui, per merita dilectionis erga Deum, & proximum: per merita propria & aliena, vivorum & defunctorum, per merita fraternitatum, merita cucullarum & regularum, per jejunia, peregrinationes, spontaneam paupertatem, vigiliis, eleemosynas, castigationes corporis, asperisionem aquae lustralis, ignem purgatorii, aedificationes coenobiorum: extructiones Templorum & Altarium: per imposturas indulgentiarum (quas ipsimet in suis conventiculis PIA S FRAUDES nominant) & quis immensum illud Chaos turpissimorum, foedissimorum & mendacissimorum errorum, mendaciorum, falsitatum, haeresium, & abominationum Pontificiarum, non dicam satis dignè verbis exaggerare, sed enumerando saltem percensere queat? quibus veritatem Christi & sacrae scripturae Papa Romanus destruit, & hoc pacto infinitas animas miserrimè perdit: quia enim characterem Bestiae Romanae accipiunt, in fronte vel manu sua, ideo calicem irae Dei bibere, & ignem aeternae damnationis sustinere coguntur. Prabavi ergo, nisi fallor, sufficienter, primum Argumentum, quo Papa Romanus Abaddon vel Ἀπολλύων, & quidem

Præsuppo-
sita.
Joh. 14, 5.
Joh. 8, 46.

Joh. 17, 17.

Sylva men-
daciatorum
& errorum
Rom. Pon-
tificis.
1. Tim. 4, 1.

quidem omnium nocentissimus esse, evincitur. Neque minus perspicuum est alterum, ex cadibus & sanguinis humani profusione desumptum Argumentum, quod sic habet:

Ex cadibus
& sanguinis
humani
profusione
probat,
quid Papa
Rom. verè
sit abad-
don vel
antichristus.

Quicumque vel propter doctrinam suam falsam, vel alias, præter justam causam, sive bella publica, pacem vastantia, movet: sive immani truculentia, ense, fune, veneno, igne, rota, & aliis suppliciis, homines perdit, adeoque Regna & Imperia suis Imperatoribus, uxores maritis, & liberos parentibus privat & spoliat: is VASTATOR & Antichristus, merito dicitur:

Sed illa omnia egit & agit Pontif. Romanus; Ergo.

Minorem universa de Rom. Pontificum gestis historia probat: Quoties enim doctrinam suam idololatricam gladio corporali propagarunt? quot myriades hominum, in Inquisitione, quam vocant Hispanica, si Romanensium errores non amplexi sunt, horrendis suppliciis necarunt? quod Imperium, quod Regnum, quod Principis territorium nominari potest, cui non aperto Marte, vel clandestinis insidiis molestiam summam crearunt? Præsertim, ubi à Cæsaricida Phoca, Oecumenici Episcopatus privilegium, sedi Romanæ concessum fuit. B. Lutherus Tom. 8. f. 140. verissimè scribit, ab aliquot seculis Pontifices Romanos nihil prius, nihil antiquius habuisse, quam ut bella excitarent: & sanguinem humanum largiter vel per se, vel oblique per alios profunderent: immo cædes adeo illis erant vulgares, ut ipsimet Pontifices mutuis erga se invicem bellis exardescerent. Guicciardinus lib. II. expresse scribit: Pontificum munus magis judicatum fuisse, armis & Christianorum sanguine Pontificia sedis imperium augere, quam ad illorum salutem, cujus gratia ipsi se à Christo in terris Vicarios constitutos jactitant, vitæ exemplo, & depravatis moribus corrigendis atque medicandis operam dare. Ita de Johanne X. scribunt Historici, potius eum militem, quam Episcopum fuisse: cujus farinae erant & alii. Lucius II. qui in pugna lapide petitus occubuit. Leo XI. Paschalis II. Innocentius II. Bonifacius, & cæteri ferè omnes, qui libentius castra quam templâ visitarunt, & sapinus arma sua inspicere, quam Biblia legere consueverunt. Julius II. ipsemet publicis pugnis interfuit, & aliquando clavibus in Tybrim projectis dixit: Si claves Petri non juvant, juvet gladius Pauli. Hujus Julii tempore ultra 1000000. hominum occubuisse scribuntur: quos omnes Romanus Pontifex damnata sua bellandi libidine perdidit. Quid dicam de immani & inaudita planè Hispanica Inquisitionis crudelitate, quam Pontif. Romani exercuerunt? Quid dicam de cadibus, quas in interficiendis viris sanctis religiosis, imò Imperatoribus, Regibus & Principibus perpetrarunt? quibus familia Illustrissimæ non tantum vehementer perturbabantur, sed & tum quò ad nervos rerum gerendarum, nummos, tum quò ad hæredes & stirpis Propagatores, masculos, penitus perdebantur. Cùm Regnum Siciliae & Neapolis, nec non Ducatus Sueviæ, unicum aliquando Successorem haberet hæreditarium, juniorem Conradinum, mox Clemens IV. occasione arrepta, insidias ipsi struit, & in carcerem coniecto Principi caput fulcone amputari præcipit: ut hoc pacto, Regnum Siciliae in suam potestatem redigere posset. Notum est,

B. Luth.
Tomo 8. f.
140.

Guicciard.
lib. II.

Pape bella-
tores.

Egregium
factum Julii
II.

quid de Henrico Quarto, Imperatore optimo, scribant Historici: Excommunicationis fulmine ferlebatur à Pontifice Romano: quo facto, non obstante intensissima hyeme Imperator ad 40. milliaria iter suscipit, Papæ Romano præsentem se sistit: & pro impetranda remissione peccatorum, se lubenter ad genua Papæ procidere velle promittit. Sed audi, quid fiat? Imperator ad portam Palatii per totum triduum anxie expectat, num Papa ipsum auditurus, & ad deprecationem humilissimam admissurus sit: Papa verò Romanus fornicationibus continuis ita districtus & occupatus erat, ut Imperatori significari curaret, se non posse hac vice aures Cæsari, multo minus veniam, & Absolutionem concedere. Quin cum ignominia summa dimisso Cæsare, non desijt Papa prius, quam filio mandaret, ut parentem Henricum IV. carceris squalido inclusum, MOERORE & fœtore occideret. Alexander III. insidiabatur Imp. Friderico Barbarossa, cumque in Germania nec ferro, nec veneno Cæsarem tollere posset: fœdus iniecit cum Turca, effigiem Imperatoris ipsi misit, ut si fortè Cæsarem in pugna caperent, personam suam dissimulare vel negare non posset. Henricum IV. Imperatorem è vivis sublatum cupiens Pontifex, Monachum nequissimum instruit, ut hostia veneno tincta Cæsarem necaret: quod & Ludovico Imperatori Pontificis instinctu accidit. Quid dicam, quam crudeliter se invicem Pontifices Romani trucidarint? De voluntate Henrici II. Imperatoris, Clemens Secundus Papa creabatur, natione Germanus, & antehac Bambergensis Episcopus, vir, in comparatione reliquorum, bonus & probus: sed Successore ejus Damasus II. cæstro odii percitus, mox hostiam veneno aspersam ipsi potrigi curat, & hac ratione Antecessorem necat. Annon hoc est perdere homines? Quis jam recenseat, quantam multitudinem hominum Romani Pontifices per decem secula interfecerint: tantam videlicet, ut eam, quæ sub persecutionibus ethnicis per annos 300. occisa est, non solum æquet, sed & longissimè superet: adeoque ultra tricies & bis millia millium, octuagies quinque centena millia hominum, de voluntate Pontif. Rom. crudeliter trucidati sint. Ab anno enim 1550. usque ad annum 1580. recensentur interfecti à Pontif. Rom. novies centeni mille homines: inter quos 39. Principes, 148. Comites, 235. Barones, 147515. Nobiles, 70060. plebeji fuerunt. Solæ Parisienses nuptiæ, Anno 1572. ultra 30000. homines vita sceleratè privarunt: Et scribitur de Duce de Alba (mancipio Pont. Rom.) cùm aliquando Belgio valedicturus, convivium lautissimum cognatis & familiaribus suis faceret, inter alia memoriæ sempiternæ loco istud credidisse, si interrogentur, quid Dux de Alba brevi temporis spatio in Belgio effecerit? respondere eos posse, jussu suo per Carnificem 18000. homines, Pontificiæ doctrinæ non assentientes, interfectos esse. Ex his omnibus nonne Sole meridiano clarius apparet, optimo jure Pontif. Rom. PERDENTEM vocari, qui tot myriades hominum, præter omne jus & fas, ense, funibus, igne, & aliis mille modis interfecit: ut Homicidas Pontifices Romanos non immeritò dicamus omnium, quos Sol unquam vidit, maximos, & truculentissimos.

Balaam.

Horrendum
Papa factum

Vide profligatam
Pontificum impietatem.

Quot myriades
hominum, de
voluntate
Pont. Rom.
trucidata.

D. Sacconi.

Egregium
& primarium
factum Ducis
de Alba.

Non sufficit autem, quòd perditionem animabus

Quomodo
omnem pu-
dicitiam
vastet Ro-
man Pontif.
2. Pet. 2. 12.

mabus & corporibus hominum Pontifices Rom. intulerunt, siquidem amplius progressi, & nefario planè ausu omnem pudicitiam, honestatem, & castitatem è medio tollere totis viribus contenderunt: nimirum ut ostenderent, se bruta esse illa anima-
lia, genita in perniciem hominum, oculos habere ple-
nos adulterii, & via recta relicta, sequi viam Balaam
filii Bosor, 2. Pet. 2. v. 12. & 15. Verè enim de Pon-
tificibus Roman. affirmatur, quòd non tantum
ipsimet extremè impudici, fornicatores & adulteri
fuerunt, sed & in communi lascivia, impudicitia,
fornicationi, adulterii, & Sodomia fores ac fenestras
bipatentes aperuerunt: scortatio simplex, quam
vocant, levisculum in Papatu peccatum habe-
tur: Et in multis celeberrimis, præsertim Ita-
liæ, civitatibus, publica lupanaria eriguntur, ut in
iis impunè libidinis vagæ exerceantur: Roma cer-
tè, ubi Pontifex Romanus residet, innumeri
scortatores, & scorta reperiuntur, immò, si tribu-
tum suum Papæ menstruum solvant, sine ulla in-
dignatione tolerantur. Cùm enim in Tridentino
Conciliabulo, Anno 1552. congregati essent
Romanenses aliquot Episcopi, unanimi con-
sensu decreverunt, accuratè numerum scire
scortorum, quæ Pontifici Romæ vestigal me-
retriciū solvant, & inquisitione habita, com-
pertum erat, tunc ulra 24000. scorta Romæ habi-
tare. De Corintho scribitur, tempore Genti-
lismi, propè Templum Veneris, bis & ter mil-
le meretrices habitasse, & ex fornicatione con-
tinua victum sibi & amictum comparasse. Sed
quid Corinthus, erga Romam: de qua dudum
pii scriptitarunt:

Vivere qui sanctè cupitis, discedite Roma:

Omnia cùm liceant, non licet esse pium.

Passim profecto tanta floruit indultu Pontificis
Romani impudicitia, ut in cœnobiis etiam, in-
ter Monachos & Mōiales, non minima, sed
maxima reperiretur: immò ex hac immani la-
scivia, innumerabilium infantum trucidatio ori-
retur: quod olim in novissimo die coram uni-
verso mundo notissimum & manifestissimum e-
vadet. De Ulrico Episcopo Augustano constat,
cùm aliquando cœnobia Monialium visitari cu-
rasset, in piscina ad 6000. infantum reperta fuisse.
Sed de hoc scelere, uti & de Simonia & inexpli-
bili Pontificum avaritia, in capite secundo &
tertio prolixè disseruimus: ideoque prolixa re-
petitione Lectori, meritò hac vice parcimus, &
summatim sic colligimus:

Argumen-
tū tertium,
quo Pontif.
Rom. esse
VASTA-
TQREM
probatur.

*Qui omnem tollit pudicitiam: qui omnem ad
se rapit pecuniam: qui Regna, Imperia,
Principatus, Provincias, thesauris omnibus
privat & spoliat, is Αὐτοκράτωρ rectissime ap-
pellatur:*

*Sed hæc omnia agit Pontifex Romanus, ut hæte-
nus abundè ostensum;*

Ergo.

Et hæc ad genuinum intellectum Apocalyptici
textus nostri faciunt: ut sciamus, quàm acutè &
accuratè Sp. S. Rom. Pontif. depinxerit: pos-
sem uberius loqui, de aliis Pontificum sceleribus,
de fastu, de perfidia, de Nigromantia, de artibus ve-
nificis, &c. sed vereor, ut tractatio nimium excre-
scat: Hoc unicum colophonis loco notetur.
Cum Papa Rom. à Johanne Rex Locustarum
dicitur, nomine isto Primatum & Exarchatum il-
lum, quem Papa affectat, haud obscurè indica-
ri. Et hic quidem iterum occasio se offerret, di-

Nomen Re-
gis, quid hic
significet?

cendi de *etatibus* Pontificis Romani, quarum in-
tervallo ad *ἀπαρχήν* Regiæ suæ Majestatis, & pote-
statis pervenit. Sicut enim homo non statim in-
perfectum virum post nativitatem evadit, sed suc-
cessivè per certam annorum periodum ætatem
virilem requirit: Ita & Pontifices Romani, non
unius, sed aliquot seculorum spatio ad tantum e-
minentia & potestatis fastigium pervenerunt. Vul-
go quatuor ætates ipsi tribuuntur, & singulis æta-
tibus tria circiter secula assignantur: 1. *Ætas*
Superbia. 2. *Potentia.* 3. *Avaritia.* 4. *Ignorantia*,
rectissimè appellatur. Ab anno enim
Christi 600. usque ad 900. id ferè unum Pontifi-
ces Romani egerunt, ut juxta privilegium à Cæ-
saricida Phoca impetratum, Romana sedes præ-
al is omnibus eminere, Ecclesiis omnibus im-
perare, quin & ipsis Imperatoribus & Principi-
bus se præferre, adeoque insigniter superbire lice-
ret. Hujus rei causa tot cogeantur concilia, &
in iis id unicè summo studio agebatur, ut omnes o-
mnium Regnorum & Provinciarum incola Roma-
na sedes se subjicerent. Hinc ad tantum fastum pro-
gredebantur Pontifices, Episcopi, Prælati, & cæ-
teri Clerici, ut Imperatores luxum illum vestium
severissimis decretis compescere, & certum or-
natus ordinem personis Ecclesiasticis præscribere
necessum habuerint: Ita enim de Carolo Ma-
gno, & Ludovico Caroli filio, Historici referunt.
Ethic quidem *Ludovicus*, etsi aliàs sedis fuit Ro-
manæ cultor devotissimus, tamen, quia incre-
mento superbiæ Romanæ adversabatur, mox in-
sidias Pontificis expertus, studio Gregorii Quarti
in carcerem conjectus, & decreto Concilii coro-
nam deponere, & sceptrum Imperiale jussus est.
Circa annum 700. superbiæ suam augere cœ-
perunt Romani Pontifices, cùm more Diocletia-
ni Imperatoris ethnici impiissimi, pedes suos foeti-
dos de osculando exhibuerunt: adeo quidem, ut
Constantinus Primus Pontifex Romanus, Justi-
niano Secundo, Imperatori, pedes suos osculo hono-
randos porrexerit. Octavo ab incarnatione verbi
seculo, ex mera superbia, nomina sua in Baptismo
accepta, Pontifices Romani in alia nova com-
mutarunt: & iis assumptiis, tanquam elogiis
quidusdam, superbierunt: Dicebantur enim
Felices, Formosi, Clementes, S. Bonifacii, Pii, Inno-
centii, Leones, &c. Ab anno 900. usque ad 1200.
in id præcipuè cogitationes & molitiones suas,
Rom. Pontifices intenderunt, ut *Potentia* cresce-
rent: Quo fine, jus Electionis Episcoporum,
Prælatorum & Abbatum Romani Pontifices,
Imperatoribus nefariè eripuerunt: ut propter
reditus ingentes, invitarent viros illustres & po-
tentes, qui sedi Romanæ blandirentur: cumque
per aliquot secula penes Imperatores esset, Epi-
scopos recipere, & remove, investire, & deve-
stire, hac quoque potestate, Præsules Romani
Imperatores exuerunt. Renitebatur quidem to-
tis viribus Henricus IV. Cæsar potentissimus,
sed prævalebat Rex Locustarum: qui concita-
tis, adversus Imperat. omnibus Locustis infer-
nalibus, violentè, quod jure non poterat, electio-
nem & introductionem Episcoporum obtinuit. Hoc
bolo atrepto, fauces suas dilatavit Pontifex am-
plius, & in electione Imperatorum partes sibi
non postremas vendicavit: non ignarus, olim
non plus juris Episcopum Romanum, quàm
nunc vilissimum plebanum, in creatione Im-
peratoris habuisse: sed potentia augenda de-
siderium

Vide L. Elia
Reusneri
Isagogen hi-
storiæ,
qui Anti-
Christum
Embryonè,
ejusdem in-
fantiam, a-
dolescentiæ,
juventu-
tem, ætatem
gravio-
rem, & senectu-
tem, ordine
Chronologi-
co pulchrè
delineat.
Quatuor
præcipua
Rom. Pont.
ætates:
1. *Ætas Su-
perbia.*
Imperato-
res luxum
Rom. sedis
compescere
debuerunt.

Joseph Spa-
nanus Val-
pus, de oscu-
lar. ped. Ro.
Pontif. Col.
1. 80.
Naucler.
fol. 2. gen. 9.
Volaterran.
lib. 22. f. 22.
Polyd. Vir-
gil. de In-
vent. Re-
rum, lib. 4.
c. 10.
2. *Ætas Po-
tentia.*

Ausus Pontificum nefarius.

Pontifices qui convocandi Concilia Imperatoribus ademerunt.

Ioh. Major, fol. 76.

Controversia Friderici Barbarossae cum Papa Alexandro Tertio, de iure convocandi Concilia.

Quomodo à Pontif. Rom. potentia Principum immixta & enervata sit. Egregium profecto hoc est inventum.

3. Etas Avaritia.

siderium eo Pontifices permovit, ut nihil non contra jus & fas ausi fuerint. Hinc à Principibus Imperii electos Cæsares, tantum Reges, à Papa autem coronatos, Imperatores nominandos statuerunt. Hinc Romanos Imperatores, sine praescripto & voto Papæ electos, à sede Imperiali deiecerunt: fulmine excommunicationis teruerunt, & alios pro lubitu suo surrogarunt. Quod certe non exiguum Pontificalis potentiae fulcrum fuit. Insuper sibi *solis convocandorum Conciliorum potestatem arrogarunt*, utut praecedentibus seculis, partes istas Imperatorum fuisse, plus satis noverint. Concilia enim Constantinus Magnus, Theodosius, Martianus & alii Imperatores coegerunt, nec sine successu: Ita enim inprimis Romanos Praesules coercere, & de cetero Conciliorum castigare potuerunt: Verum Pontifices hoc quoque jugum excutiendum, & ius cogendi Concilia, eaque regendi, solis Pontificibus arrogandum & acquirendum esse iudicarunt. Legantur Historiae, quod dissidium inter Fridericum Barbarossam, optimum Imperatorem, & Papam Alexandrum Tertium, de iure convocandi Concilia fuerit. Cæsar annorum 17. spatio quatuor coegit Concilia, (Tunc enim & cum primis 1180. salus Christianorum extreme periclitabatur.) Et obtulit Imperator Pontifici Romano transactionem controversiae placidam: quo nomine universos quoque proceres Imperii convocavit: Pontifex autem Romanus comparere noluit: rescribens Imperatori, non licere, ut cogat Concilia: Et æstuans odio Papa adversus Cæsarem, tantas in orbe Christiano turbas excitavit, ut Ierosolyma, quæ tunc in potestate adhuc erat Christianorum, amplius defendi & asseri non potuerit: Fractus ergo Imperator tot Papæ insidiis, bannis, decretis, fulminibus, minis, bellis, prodicionibus, tandem & hoc jus Rom. Pontifici concessit: quo vaferrimè abutens, non facile Concilium ullum liberum coegit, ne conquerentes omnes de Pontif. Romanorum fastu & nequitia audire cogetetur. Et quia potentia Principum imperii illis seculis maxima erat, miris consiliis enervare, & minuire eam conabantur: concitante subditos adversus Principes: cum quibus bella cruenta gesserunt: & Principes suos tum facultatibus, tum vita adeo privarunt, ut nullus penè sanguis generosus & illustri superfuisset. Deinde comiti sunt Pontifices, quia Ierosolyma & tota Palaestina in Saracenorum manus pervenerint, ideo incumbere Imperatoribus & Imperii Principibus, ut eam recuperent. Fidem ergo habentes Pontifici Romano Principes, bella diuturna adversus Saracenos, pro recuperanda Ierosolyma gesserunt, sumptus multos impenderunt, & id tandem effecere, ut *nervis*, hoc est, pecunia, *exhaurirentur*, & *procul absentibus ipsis, Romani Pontifices, per fas & nefas, potentiam suæ sedis corroborare & augere, non morarentur* (denn wenn die Kasse weg ist / haben die Mäuse gut spielen.) Ita ergo potentia Romani Pontifices ætate secunda creverunt. Ab anno autem Christi 1200. coeperunt inexplabili avaritia laborare, & omnes Provincias ac Regna tributaria sibi reddere: adeo ut ex omnibus locis census annui Romam mitti, immo & de redditibus Episcopatum & parochiarum, certiquid Rom. Pontifici erogari debuerit: unde Papa Eugenius quorundam ex sola Gallia decem ton-

nas auri accepisse, Papa Pius verò, totam Galliam exhaustisse, & Papa Martinus V. (uti Archi-Episcopus *Leonensis*, in Concilio Basiliensi retulit) 9000000. coronatos itidem ex Gallia sola collegisse, scribuntur: Judicent timorati, quæ hæc sit vorago, inquit Historici. Postrema Pontificum ætas *ignominia* atas ideo dicitur, quia ob fastum, superbiam, tyrannidem & avaritiam non tantum passim piis exosi facti, sed & pro ANTI-CHRISTIS publicè habiti, proclamati, & inprimis per prædicationem Lutheri, ad summam *ignominiam & infamiam*, utpote Magi, Idololatæ, Lenones, Homicidæ, Parricidæ, Sodomitæ, reducti sunt: juxta illud Esaia cap. 43. v. 27. & 28. *Parentes tui peccaverunt, & interpretes tui pravaricati sunt in me: Et contaminavi ideo Principes, & dedi ad internecionem & ignominiam Iacob.* Et hæc de Rege Locustarum, Pontifice Romano. Plura alibi fortassis commodius: Interea bolo isto contentus sit: si porro esurierit, faxo, ut bellaria ipsi largè apponantur: *Abiit Væ unum.* Audivimus Angelum clangentem quintum: Audiamus nunc Væ alterum, sive Angelum clangentem sextum.

4. Etas Ignominia.

Es. 43. 27. 28.

Der Pabst hat noch bey dem Authore eine stattliche Anwartsung.

Pars posterior Capitis noni, de Angelo, Tubicini sexto.

Sextus Angelus tuba cecinit, & audivi vocem unam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est ante oculos DEI, dicentem sexto Angelo, qui habebat tubam: *Solve quatuor Angelos, qui alligati sunt in flumine magno Euphrate.* Væ tuba sexta describitur secundum; & quidem quod attinet *ὑποψυσιον*, per altare aureum nihil aliud, quàm Christus Jesus innuitur, qui altare nostrum est pretiosissimum, super quo holocausta & sacrificia nostra offerimus: Ille jubet solvi quatuor Angelos, qui alligati sunt in flumine magno Euphrate. Lubens omitto, quæ varii Interpretes, variè super hæc verba habent: Lubens prætereo planè ridiculum Nicolai de Lyra commentum, qui Væ istud, ad certamen, quod inter Paschasium & Laurentium fuit, adeo ridiculè applicat, ut Lector sibi à cachinno vix temperare possit. Lubens non assero opinionem Aretæ, & Andrea Cæsariensis: neque aliorum recentium, qui hic, de Barbarorum irruptionibus & incursionibus Romanum Imperium, quibus, seculi unius periodo, Roma quater capta, & tandem à Totila penitus destructa fuit: vel de Papatus brachio Ecclesiastico, Centaurorum novo illo genere, agitant: sed rectè scopum genuinum Tubæ hujus sextæ significo: nimirum hic *Væ illud magnum à se sexta Turca Anti-Christo Orientali* introducendum, immò nunc prohi dolor introductum indicari: Per Angelos enim quatuor, qui supra cap. 7. quatuor terræ angulis insistere dicebantur, nunc autem, postquam servi DEI in frontibus SIGNATI sunt, solvuntur; per hos inquam Angelos quatuor, notantur *quatuor Regna sive Reges, Assyrii, Babylonii, Medi, & Persæ*, qui in flumine Euphrate, quasi alligati, hoc est, submersi, sepulti & aboliti videbantur, quandoquidem verò altare aureum in Occidente & Oriente, falsa doctrina, horribiliter conspurcatum fuit, ideo DEUS ex justa indignatione, iterum orbis vastatores Orientales, utrinque sopitos, quasi

Scopus tubæ sextæ.

Per Angelos quatuor quid innuat Sp. S.

Confirmatur expositio Autho-
ris.
Dan. 10, 13.
20.

De fluviis
Euphrate.

quasi flagella sua excitavit: Arabes videlicet, Saracenos, Turcas & Tartaros, qui propter peccata orbem atterant, & Væ ingens tubis suis Christiano populo afferant: Neque novum est, per Angelos Regna vel gentes intelligi: ita enim Daniel quoque loquitur, cap. 10. v. 13. & 20. *Euphrates fluvijs est Asia famosissimus*, ad quem sita fuit Babylon, sedes Monarchiæ Orientalis: effundit sese hic fluvijs in Mare Persicum, una parte, Persiam, altera Arabiam respiciens: Ad Mare Persicum sita est celeberrima & magna illa urbs Mecha, ubi Mahometis sepulchrum est, & quæ loca Mahometes cum suis Saracenis occupavit.

Pergamus nunc, & quomodo secundum varias circumstantias, gentes Orientis vastissimas, Spiritus Sanctus describat, penitiùs attendamus:

Simplificissima temporis distincti-
explicatio.

1. ait: *Et solati sunt quatuor angeli, qui parati erant, in horam & diem & mensem & annum, ut occiderent tertiam partem hominum.* Sunt, qui hic venantur sensum temporis mysticum, uti infra audiemus: Sed nos salva eorum autoritate simpliciter id velle Spiritum sanctum credimus; *singulis horis, diebus & momentis expeditos esse hostes, ad cludes Christiano populo inferendas: ita ut nunquam non ab ipsis metuendum sit: (Man hat sich wol für ihnen für zu sehen / und keine Stunde ihnen zu trauen / denn sie alle Augenblick fast fertig und bereit / zu würgen und zu morden.)*

Hostium
quantitas
numerata
est.

2. post celeritatem recensetur numerus, v. 16. *Et numerus equestris exercitus, vicies milia decem millia:* hoc est, innumerabilis multitudo exercitus Turcici erit: finitus enim numerus pro infinito, ut alibi, ita & hic ponitur. Et constat, nunquam ulla ætate, aut memoria, à gente quadam, numerosiores, quàm à Turcis, Saracenis & Tartaris, ductos exercitus: quod verò additur: *Et audiui numerum eorum*, id fortè à *αὐτῶν ἀριθμῶς* significat numeratos esse hostes, & fixam illis esse in cælis quantitatem, quam Johannes in Spiritu audiit, & ideo, finem aliquando habiturum Regnum Turcicum, consolationis loco innuit.

Ignis Tur-
carum.

3. A numero pergit Apostolus ad potentiam, arma, & mores hostium: *Vidi equos in visione, & qui sedebant super eos, habebant thoraces igneos, & hyacinthinos & sulphureos:* Per ignem notat Apostolus, instructos fore Turcas ad facienda incendia, ad oppida, regiones & urbes igne vastandas: per *Hyacinthum sanguinolentia* indicatur: Crudeles enim sunt populi, & sanguinem humanum avidissimè sitiunt. Per sulphur indicatur libido: sicut enim sulphur facile concipit flammam, & accensum edit fœtorem: Ita & isti vehementer libidinibus ardent, & immanem prorsus libidinem exercere solent.

Thoraces
Hyacinthi-
ni quid in-
nuant?
Quid sul-
phur?

Capita leo-
nina.

4. *Capita equorum tanquam capita erant Leonum:* Principes enim eorum Leoninam in gubernatione adhibent truculentiam, & ferociam.

5. *Et de ore ipsorum procedebat ignis & fumus & sulphur:* Spiritualiter ratione Alcorani, & religionis Mahometicæ: corporaliter: quia tantum spirant incendia & vastationes, quomodo scilicet, regiones, civitates, & oppida in fumum mittant.

6. *Ab his tribus plagis, occisa est tertia pars hominum, de igne & de fumo & de sulphure, quæ procedebant ex ore ipsorum:* hoc est, pseudodoctrinam suam Mahometes longè lateque propagavit: eaque tertiam partem hominum infecit, cædibus quoque suis tertiam, hoc est, magnam partem hominum, interemit.

Propagatio
Mahometismi.

7. *Potestas enim eorum in ore eorum est, & in caudis quoque: Nam cauda eorum similes serpentibus, habentes capita: & per hæc nocent.* Per potestatem oris, non ineptè intelligitur gloriatio Turcæ, de revelationibus divinis, de victoriis suis, de eventus bellici felicitate: quæ gloriatio innumeris persuadet, solam Mahometicam Religionem esse inter omnes Deo gratissimam: Serpentibus ideo Turcæ assimilantur, quia licet fœdus cum Principibus vel Christianis ineant, tamen à tergo lædunt, & caudis suis nocere pergunt. Hæc de Saracenis.

Turca cur
serpentibus
assimilen-
tur.

Nunc coronidis loco addit Spiritus Sanctus, cæteros, qui non cum tertia parte hominum hisce plagis afficiuntur, nihilominus non impunè peccaturos: ubi secundum nonnullos propter ellipticam orationem, verborum defectus sarcindendus est, ex totius Scripturæ sacre catholico consensu, qui habet, omnes impœnitentes pœnas gravissimas luisse. Existimo autem, si, uti textus habet, verba legantur, sensum prodire simplicissimum, cæteros homines, ex cladibus Turcicis superstitēs, nihil planè calamitatibus illis fuisse commotos, ut mores emendarent suos: sed indolentia prorsus stupida & pudenda laborasse. Verba Johannis sic habent: *Et ceteri homines, qui non sunt occisi his plagis, neque respuerunt ab operibus manuum suarum, ut non adorarent demonia & simulachra aurea & argentea & area & lapidea & lignea, quæ neque videre possunt, neque audire neque ambulare. Et non egerunt pœnitentiam ab homicidiis suis, neque à veneficiis suis, neque à fornicatione sua, neque à furtis suis.* Non repugno iis, qui hic obstinatam, in primis Pontificum, & gregalium ejus duritiem & impœnitentiam notari putant. Stupor enim crassus, & indolentia detestanda apud Italos, Gallos, Britannos, & Germanos deprehenditur.

Author
nullam
hic concedit
Ellipsin.

Cæterum, antequam finem paraphrastice Angelicæ sexti interpretationi imponam, placet ex lib. 2. de Regno Christi, pag. 164. & seqq. Clarissimi & Eximii Theologi D. Philippi Nicolai, p. m. explicationem & sententiam licet prolixiorē adjicere. Non enim omnibus liber ille ad manus: neque fortasse quivis sensum & judicium prædicti Theologi, de hac tuba accuratè animadverterunt: Sic ergo commentatur: Divus Johannes ad sextæ tubæ clangorem audit vocem unam, ex quatuor cornibus altaris, cujus mandato solvantur quatuor Angeli, in flumine magno Euphrate alligati, exercitum producentes numerosissimorum equitum: qui intra spatium horæ, diei, mensis, & anni, tertiam hominum partem jugulant, & equis insident, habentibus leonina capita (quæ nil, nisi ignem, fumum & sulphur spirant) nec non caudas serpentinas, humano generi maximè nocentes.

Stupor &
indolentia
apud quos
populos?

Quo fine
hæc divisio-
nis explicatio
afferatur, doctiores facile
divina-
bunt.

Nova visio
D. Iohanni
exhibita
Apoc. 9.

Quam

Visio ex-
plicatio.

Altare au-
reum est
Christus.

Cur altare
dicatur o-
culu Dei ex-
positum.
Cur sit au-
reum.

Quid sint
cornua al-
taris qua-
tuor.

Vox una
quatuor
cornuum.

Quid Eu-
phrates sa-
gnificet.

Quatuor
Euphratis
Angeli, sunt
quatuor O-
rientales
Patriarcha.

Contentio
Patriar-
charum O-

Quam Visionem plerique Interpretes, rectè & convenienter de vastatione & calamitatibus Ecclesiæ, (quas à Mahumetanis illa sustinet) intelligendam docent. Nam quadricornis ara, Mediatorem nostrum Jesum Christum adumbrat, altare vivum, super quo jubemur assidue Deo offerre sacrificium laudis, id est, fructum labiorum, confidentium nomini ejus, Hebr. 13. Et ante oculos Dei posita dicitur, eò, quòd sublimior cælis factus Servator, Heb. 7. Semper pro nobis, in conspectu Dei apparet, Heb. 9. Præterea aureum est altare, ratione pretii, cum in unico Christo, tanquam cælesti auro & margarita, optimè complacitum sit Patri, Matth. 17. Habet autem cornua quatuor, & quidem non muta, sed vocalia, sermonem perspicuum edentia, quæ haud dubiè quatuor Evangelia, sive quatuor Evangelistarum scripta (quorum sonus instar validorum cornuum, in omnes terrarum fines perripit) significatione mystica denotant. Et horum quatuor cornuum, una tantum vox est, primum, ut hoc ipso suavis quatuor Evangelistarum harmonia commendetur, qua Christo, ut Regi & Sacerdoti summo, simul testimonium perhibent: deinde ut admoneamur, nullibi vocem Christi, præterquam in verbo ejus revelato esse querendam, & illum ex quatuor Evangelis, ut sede verbi sui propria, Christianum orbem alloqui.

Euphrates fluvius est, Babylonem ducens: Babylon autem in Apocalypsi, non illam veteris Chaldaæ metropolim, in valle Sennaar constitutæ, sed sensu mystico, Romam septicollem, filii perditionis sedem, repræsentat, Apoc. 17. Quare Euphrati nomine, fluctus sive motus ingens fervidarum altercationum de Babylonico primatu subindicatur, quo filius perditionis, Romæ sedens, supra modum turget, inexplabiliq; ambitione & rapacitate, regna mundi universa sedi & imperio suo subjugare connititur: Quo fine subjectos & obstrictos sibi voluit omnes orbis Christiani Patriarchas, Metropolitanas, Primates, Episcopos, Χωρεπισκόπους, Presbyteros, Diaconos, Hypodiaconos, Ἀναγνώστας, ψαλτάς, ὑμνητάς, numerosissimæque Monachorum & Sacrificulorum agmina, ut illorum omnium operâ distinctisque officiorum & dignitatum gradibus, tanquam rapidissimo Euphrate, omnia Romam devolvende, omnium Ecclesiarum & Regionum supremam jurisdictionem ad se pertraheret, & attractis Pontificali autoritate dominaretur.

Quatuor Euphratis Angeli, sunt quatuor Orientales Patriarchæ, Constantinopolitanus, Antiochenus, Hierosolymitanus, & Alexandrinus: quorum primus Ionicas & reliquas Asiæ littoralis Ecclesias, alter Asiaticas, & tertius Phœnicias & Palestinæ, quartus Libycas & Aegyptias διακονήσας vocatus procuravit. Hi in flumine magno Euphrate propterea dicuntur alligati, quòd cum hierarchia & imperio filii perditionis communicaverunt, & sicut Euphrates Babylonem ducit, ita & illi suis immoderate potestatis tumidatæ ambitionum fluctibus, Babyloniam Romanæ sedis rapacitatem, ut plurimum rigarunt & fecundaverunt.

Quemadmodum enim Roman. Pontifex in Occidente, sic & Patriarchæ quatuor in Oriente, non semel de obtinendo primatu & seculari

dignitate dimicarunt. Nam Polychronius Hierosolymitanus Patriarcha (sicut in Catalogo restitutum veritatis commemoratur) ob urbis suæ primariam dignitatem (unde sceptrum Regni Christi in omnes terrarum fines emissum notat) se jure merito, summum in Ecclesia Dei Episcopum esse affirmavit, sibiq; ceteros dicto obediētes & subiectos esse voluit. Alexandrinus verò, Papam sese & judicem orbis universi proclamans, de fastigio honoris & ipse laboravit, Nicephor. lib. 14. cap. 34. & 14. Deinde Alexandrino inferior videri noluit Antiochenus, Socrates lib. 7. cap. 33. Et potuit Antiochenus, non nihil fuci & coloris, suo inducere primatu, ex eo, quòd Apostolorum temporibus, discipuli fideles, omnium primo Antiochiæ, Christiani cœpissent vocari, Actor. 11. adeoque ipse Paulus & Petrus, ejus Ecclesiæ Doctores egissent, Actor. 13. Gal. 2. Secutus postea Constantinopolitanus Patriarcha, Oecumenici titulum, studio & ambitione non minore affectavit, præsertim Mauriti Imperatoris suffragio & autoritate fretus, Centur. Eccles. Magdeburg. 6. cap. 10.

Cum autem in fatis esset, ut non Constantino- poli, non Antiochiæ, non Hierosolymis, neque Alexandriæ, sed Romæ, sive Babylone septicolli, filius perditionis, folio Regali, supra omne nomen, & adversus Deorum Deum, sibi arrogato superbiret, Apocal. 17. Ideo frustranei fuerunt quatuor Patriarcharum conatus, irritæque contentiones de Primatu. Romanus enim Pontifex, hac istorum ambitione, regiminisq; cupidine extimulatus, prætextu sedis Apostolicæ & clavium cælestium, Petro Apostolo, ejusque Successoribus, in Ecclesia Romana commissarum, majores Spiritus hausit, & se unum cunctis anteposuit.

Porro quòd ad altaris aurei vocem & mandatum, quatuor Angeli solvuntur: rectè hoc ipso Spiritus S. præsignificare voluit, Ecclesias quatuor Orientalium Patriarcharum, ex contentionibus & certaminibus, de Christi cælestis aræ persona & officio, miserrimè solutum, distractum, & dilaceratum iri. Non enim venit Christus, pacem mittere, sed dissidium, Luc. 12. & gladium, Math. 10. adeoque ignem, qui accendatur, Luc. 12. cum sit petra offendiculi, Matth. 12. & lapis reprobationis, Psal. 118. constitutus in ruinam & resurrectionem, nec non in signum contradictionis, Luc. 2.

Quare cum in Provinciis Orientalibus, ab initio & antiquato cæcæ gentilitatis & paganarum superstitionum cultu, vox Evangelii publica sonaret: statim diœceses Byzantino, Antiocheno, Hierosolymitano & Alexandrino Patriarchis subiectæ, cœperunt publicis & turbulentis Ariano-vationum, Nestorianorum, Eutychianorum, Monothelitarum & similium controversiis, de Christi persona & cognitione vera distrahi, multisq; inextricabilium sophismatum & perplexarum quæstionum anfractibus involvi. Et diversa fuerunt Patriarcharum studia, testibus Socrate, Sozomeno, Theodoret, Evagrio, Historia tripartita, &c. quandoquidem fusa hæreticarum opinionum incendia, alii dissimulando grassari permiserunt, alii promoverunt, & ad captandam singularis scientiæ laudem, lites

orientalium
de Primatu.

Orientalium
Patriarcharum
amulatione
infelici,
Pontificis
Romani au-
thoritas
crevit, &
incrementum
sumpsit.

Christus in
Orientalibus
Ecclesiis
factus est in
signum con-
tradictionis

Ut in impe-
rio Orienta-
li per secta-
rios erroneos
dissoluta &
distincta
sint Eccle-
siæ.

veteres litibus novis, maximo cum Ecclesiarum detrimento & offendiculo simpliciorum adauxerunt.

Quomodo Hoc modo, aureum altare, quod est ante o-
Orientales culos Dei, voce & verbo suo palam in Orientali-
quatuor Pa- bus imperii Romani Provinciis evasit in mate-
triarcha per riam litis & petram dissensionis, qua soluti & dis-
hæreticos tracti sunt quatuor Angeli, in flumine magno Eu-
apparati phrate alligati: adhuc per hæreticos Mahumetu-
sunt, ut oc- rientes eò redacti & apparati, ut occiderent ter-
ciderent tiam hominum partem. Qua præparatione, nihil
tertiam ho- aliud significatur, nisi fructus fanaticarum opinio-
minum par- num, quas excæcati orientales in Scholis & Ec-
tem. clesiis suis tolerarunt & foverunt. Nempe pro-
creatus est hac dissolutione Mahumetismus, quem Arius, Macedonius, Apollinaris, Acrius, Nestorius, Eutyches, Dioscurus, & alii antecur- sores hæretici, lento quasi semine conceptum in- formaverunt, ac tandem maturum ediderunt.

Descriptio Videt igitur D. Johannes produci truculen-
typica Ma- torum equitum & crudelium equorum exerci-
humetana tum terribilem, quo agrestium Mahumeticola-
factionis. rum colluvies, graphicè depingitur, & vi-
Equites. vis coloribus illustratur. Nam equitum typo, proceres sive ductores Gogiticorum agminum exprimuntur. Per equos autem, intelligo vulgus indomitum Saracenorum, Arabum, Maurorum, Turcarum & Tartarorum, qui, sicut equus & mulus, Christo approximate renuunt, Psal. 32. Capita equorum leonina, adun brant Sultanos, Reges & Principes barbarorum hominum rabidos, & leonina crudelitate formidabiles. Et spirant isti ore suo, ignem, fumum & sulphur, id est, ardentes bellorum faces, nec non piceum superstitionis impiæ fumum, & sordidas vitæ morumque corruptelas, ad quævis seditionum incendia proclives. Caudæ equorum serpentinae, sunt venenatissimi Mahumeticolarum Sacerdotes, concionibus & vociferationibus turbulentis, populum ad arma, adversus Christianos sumenda concitantes: cujusmodi Sacerdotes Scriptura caudas vocat, Esa. 9.

Hierarchia Leonclavius ex Ludovico Bassano Jadrensi, hos Turcicorum Sacerdotum gradus describit. **& gradus** Primum Muphtim dicit esse, inter ipsos, instar **Mahumeti-** Papæ nostri, vel Patriarchæ Græcorum. Huic **corum fla-** proximi sunt Cadelescheri, quos cum Archi-Epi- **minum &** scopis nostris comparat. Sequuntur Cadii, velut **Sacerdotii.** proximum post Archi-Episcopum locum obtinentes Episcopi. Secundum hos, sunt Hoggia, qui seniores dicuntur, ut Græcis & nostris Presbyteri. Excipiunt Hoggias Talismani, ceu Presbyteros Diaconi. Ultimi sunt Dervisii, qui Calogeris Græcorum & Monachis nostris respondent.

Ordo Tur- Caterum ex monasticis ordinibus alii Dervis-
carum mo- larii vocantur, qui nullos in capite pilos, nullas co-
nasticus. mas habent, ubique tonsi. Alii Calenderes sunt, qui continentiae præcipuam sibi laudem vendicant, insignem præ se ferentes sanctimoniam. Alii porro Huggiemales nuncupantur, qui plerique divites, robusti juvenes, Africam, Ægyptum, Arabiam, Persiam, Turciam omnem, alieno sumptu, sub prætextu Religionis pervagantur, Regionum & Urbium situs & intervalla notant, cum iis, quæ ipsis in itineribus occurrunt. Denique Torlaces alios vocant, qui ovillis caprinisque pellibus, Dervisiorum more vestiuntur.

Pergit autem Apostolus, & Angelos sive Patriarchas quatuor, ex suborta illorum distractione, intervenientibus hæreticorum turbis, apparatos fuisse testificatur, in horam, diem, mensem & annum, ut occiderent tertiam hominum partem. Ubi diligenter considerandum venit, quid in sacro codice sit dies cœlestis, quid cœlestis hora, quid mensis angelicus, & quid annus vulgaris. De mystico die Petrus ait: Mille anni, apud Dominum sunt, ut dies unus, 2. Petr. 3. Ergo hora cœlestis, ut vigesima quarta ejus millenarii, sive cœlestis diei portio, annos quadraginta & semi duos, facta partitione completitur. Mensis verò angelicus, ab angelicis diebus triginta, id est, ab annis triginta æstimetur, Dan. 9. & annus vulgaris, esto annus Solaris, sive Julianus. Proinde, ex anno, mense angelico, nec non die cœlesti & hora mystica, anni solares mille cum septuaginta tribus, excepto dimidio, resultant.

Jam ut de constitutione hujus periodi agamus, terminentur isti mille & septuaginta tres anni, anno temporis gentium ultimo, videlicet, millesimo, sexcentesimo, septuagesimo, & exordium illorum ab anno Christi, quingentesimo, nonagesimo septimo, non inconvenienti vaticinii & rerum gestarum analogia ducetur.

Vaticinatur enim Apostolus, & non obscure docet, quatuor Euphratis Angelos, hæreticis certaminibus incendi & apparari, ad Gogiticam hominum lanienam, quæ duratura sit per horam, diem, mensem & annum. Unde colligitur, indubitatum mystici hujus temporis principium, ab eo trahendum esse anno, quo præparatio illa hæretica, nimirum factio Ariana, viam Mahumetismo parans, & in quatuor Patriarcharum orientalium, diæcesibus & territoriis grassata, tandem in gentibus publicè regnare desiit, adhuc quatuor orientales Angeli, ab Euphrate Babylonico, id est, ab inflata & tumida, Primatus Ecclesiastici, sive potius Babylonici in Ecclesia obtinendi spe & expectatione, per filii perditionis rugitum prævalentem, sunt avulsi, & sola Babylon, sola Roma, ejusque solus Pontifex, turgido ambitionis Euphrate fluctuans, præminentiam & imperium in Ecclesias, ab urbe Roma procul distitas affectavit.

Ad hæc omnia evenire, anno Christi 597. **Assumptio.** quo (ut Kranzheimii Chronologia commemorat) Richardus Visio Gothorum Rex in Hispania, Synodo septuaginta duorum Episcoporum convocata, sectam Arianam, recepta fide orthodoxa, unà cum subditis suis abjuravit, & referente Tarapha, ab Hispaniorum finibus exterminari curavit. Addit Vassæus, Regem post conversionem suam, munera ad Pontificem Gregorium Magnum transmisisse, pro quibus ille, clave ferrea, ex Divi Petri catena, honorarii loco remissa gratias egerit.

Desavit igitur huc usque furor Arianus in Ecclesiam Christi, & annis penè trecentis, nunc in hisce locis, nunc in aliis imperii Romani Provinciis, Anti-Christo Arabico, ut fœtui propediem edendo, fomenta subministravit. Nam ex Imperatoribus Orientis, non pauci extiterunt, qui hæresin apertè defendebant, Scholisque & Ecclesiis universis implantare, partimque armorum comminatione, partim blanditiis ingerere conabantur. Ac licet Imperatores alii, de extirpandis

De mysterio
horæ, diei,
mensis &
anni effi-
ciente perio-
dum mille
& septua-
ginta trium
penè anno-
rum.

Periodus
1073. anno-
rum, ab an-
no 597. in-
choanda.

Constitu-
tionis Chro-
nologica de-
monstratio
Propositio.

Assumptio.

Furor Arianus, anno
597. expi-
ravit.

stirpandis zizaniis & evellendo hoc lolio consul-
tarent, tamen aliæ gentes imperio Romano non
subiectæ, Gothi scilicet & Vandali & Alani, pa-
trocinium ejus acerrimum, in Italia, Hispania &
Africa susceperunt, excitatis subinde persecutio-
nibus, quas Ecclesia ab illis sustinuit continuas,
donec Regnis Gothorum & Vandalorum, in Ita-
lia & Africa sublati excisissque, tandem & Visio-
Gothi in Hispania resipiscerent, & hæresis Aria-
na, hoc anno, sub Richardo collapsa, vim om-
nem amitteret, publicoque regimine & autho-
ritate penitus exueretur.

Mahumetes
anno 597. *egit juven-*
tutis suæ
florem. Præterea ipse jam Mahumetes, in vivis exi-
stens, annum ætatis suæ 26. agebat, spiritus altos
hauriens, & iis monstrosarum opinionum, tu-
multuumque monstris intentus, quæ postea sum-
mo cum Ecclesiarum Orientalium detrimento,
in lucem manifestam eruperunt.

Gregorii
Magni fa-
stus & ra-
pacitas. Nec minùs hoc anno fastuosæ turgidæque am-
bitionis Euphrates, in Gregorio Magno, Euro-
pææ Babylonis Episcopo tumuit & exundavit,
cùm de fugitanda œcumenici primatus gloria
scriptitans, gloriam ipse captaret geminam,
quodque in Constantinopolitano Patriarcha ta-
xavit, ejus semetipsum reum & sectatorem gna-
vum strenuumque exhiberet. Execrabatur enim
Oecumenici titulum in Byzantino Patriarcha, li-
terisque hoc anno, teste Krantzhemio, ad Mau-
ritium Imperatorem datis: Ego, inquit, fide-
liter dico, quod quisquis se universalem Sacerdo-
tem vocat, vel vocari desiderat, in elatione sua
Anti-Christum præcurrit: quia superbiendo, se
cæteris præponit, nec dispare superbia, ad erro-
rem ducitur. Quia sicut perversus ille, Deus vi-
deri vult, super omnes homines: ita, quisquis
iste est, qui solus Sacerdos appellari appetit, supra
cæteros Sacerdotes.

Hypocri-
sis Grego-
rii Magni. Hæc ille prætextu, ut apparet, humilitatis val-
de plausibili & specioso, ac si nulla in ipso nullus
fastus vel superbiæ guttula resedisset, cùm tamen
eodem hoc anno, turgidos summæ ambitionis
& rapacitatis fluctus despumavit, nullis perinde
negotiis, atque peregrinarum regionum Eccle-
siis sub jugum suum mittendis occupatus & di-
strictus.

Gregorius
tentat sub-
jacere sibi
Ecclesias
Britonum. Venerunt enim hoc anno, teste Chronologia
Bucholceri, à Gregorio in Angliam Legati, ut
Britannos Ecclesiæ Pontificiæ subjiceret, Reli-
gionemque novam, mandatis & traditionibus
hominem refertam, (sicut Povelus in Itinerario
Cambriæ Giraldino commemorat) eisdem ob-
truderet. Amplexi autem fuerant Britanni, lon-
gè ante à Josepho Arimathienfi, & ab Asiaticis
Ecclesiis, puriorem Christi doctrinam, quæ huc-
usque concionibus orthodoxis, vivaque fide
& puro Dei cultu, ab ipsis Apostolis tradito,
inter eos effulset. Quamobrem petitionem Gre-
gorii Pontificis, non dubitarunt superbiæ infi-
mulare, fastumque Romanum dicere, & ejus
Legato confidenter obloqui: præsertim, cùm
audirent sibi exprobrari, quod Romanensis Ec-
clesiæ consuetudini, in celebratione Paschatis,
ministerio Baptismi, officio prædicationis, &
similibus contraria gererent, satisque arroganter,
& contumeliosè ritibus & moribus Romanen-
sium adflescere juberentur. Hic illi nihil ho-
rum se facturos, neque illum pro Archi-Epi-
scopo habituros esse respondebant. Quibus
ille futura bella denuntiavit, mortisque sup-

plicium (quod mox secutum est) minitabatur.
Vide Bedam in Historia Ecclesiastica gentis An-
golorum, lib. 2. cap. 2. & Galfridum Itinerarii
Cambriæ, lib. 2. cap. 1. De his ita Mantuan.
in Fast.

Adde, quod & Patres ausi taxare Latinos,
Causabantur eos stultè, imprudenter & aquo
Durum, ad ritum Romæ, voluisse Britannos
Cogere, & antiquum tam præcipitanter amorem
Tam stolido temerasse ausu. Concedere Roma
Debit, agebant, potius quam rumpere pacem,
Humani quæ juris erant, modo salva maneret,
Lex divina, fides Christi doctrina, senatus
Quam primus tulit ore suo, quia tradita ab ipso
Christo erat, humano doctore & lumine vita.

Quomodo
Britones Pa-
pistis con-
tradixerint.

Statim verò secuta est atra persecutio, qua ex Britonum
Britonibus Monachis, Papalem hierarchiam re-
spuentibus & adversantibus, uno die, mille du-
centi, ab Edelfrido Northumbrorum Rege con-
trucidati occubuerunt. Et hoc modo Grego-
rius, Byzantini primatus insectator, dominium
ipse & primatum satis tyrannicum & inflatum, in
Ecclesias Britannicas arripuit. Adhæc & Sicu-
lis Sacerdotibus laqueum Pontificii cœlibatus
injecit: nec non ad Johannem Constantinopo-
litani, ad Eulogium Alexandrinum, & ad A-
nastasium Antiochenum Episcopos, literas de-
dit, quibus nugatur, universitatis nomen, à
Chalcedonenſi Synodo oblatum esse Roma-
no Pontifici, quod nullo testimonio, nullo
historiarum apice, & authoribus nullis demon-
strat.

Quare cùm ad hunc modum Ariana Mahume-
tismi parascève, suum finem, hoc 597. anno sit
consecuta, cùmque ipse Mahumetes, tunc in ju-
ventutis flore positus, Satanicas cogitationes,
de Religione nova, novoque Regno sensim con-
dendo præconceperit & agitarit: cùm porro eo-
dem hoc anno, cristas erexerit filius perditio-
nis, ex subjectione Hispaniorum, & jugo
Britonibus violenter obtruso, fastumque suum,
conficto humilitatis integumento, servum ser-
vorum sese appellitando, & Oecumenici ti-
tulum in aliis carpando palliarit: denique
cùm quatuor orientales Angeli, animadverso
Babylonici Papatus fastu, superbia, rapacita-
te & arrogantia, tandem ab ejus sese Euphrate
disjunxerint & alienarint: ideo percommode
ab hoc anno, series horæ, diei, mensis, & anni, id
est, periodus annorum mille & septuaginta
trium suum capit initium; convenienterque e-
jusdem finis, cum fine temporis gentium, in an-
num Servatoris 1670. elabetur. Sed nunc
ipsa Divi Johannis verba, de toto hoc myste-
rio sonantia, brevibus intermixta Scholiis in-
tueamur:

Conclusio.

Et sextus (inquit) Angelus (quem in
visione hac contemplabar) tuba cecinit, (ali-
quid manifestavit, quodque ignotum & abditum
erat, in publicum attulit) & audiivi vocem unam
(non vocem multorum numinum, sed unius
Christi) ex quatuor cornibus, (ex quatuor E
vangelis, non cornibus politicis, sed vocalibus,
potenterque in omnes terrarum fines prorumpentibus.
Vocem igitur audiivi, ex his cor-
nibus, ut sede revelata) altaris aurei (Do-
mini & Servatoris nostri Jesu Christi, altaris
nostri pretiosissimi & verè aurei Mediatoris)

Explicatio
tubæ sextæ.

Vox una 4.
cornuum
aurei alta-
ris.

dicentem sexto Angelo, qui habebat tubam (cui vaticinandi, & sonora voce, res venturas explicandi munus commissum erat :) *Solve quatuor Angelos* (Ignem veni mittere in terram, ut inardescente meo verbo dissuuantur hominum animi. Quare vaticinare, & dic solum iri Ecclesiasticis contentionebus, quatuor orientis Patriarchatus, Constantinopolitanum, Antiochenum, Hierosolymitanum & Alexandrinum) *qui alligati sunt in flumine magno Euphrate* (qui Babylonicæ ambitionis fluctibus communicant, & cum filii perditionis Regno commercium habent.)

Quatuor
Orientales
Patriar-
chatus con-
vertuntur
in latro-
num di-
verticula.

Et soluti sunt quatuor Angeli (super voce, verbo, doctrina, persona & officio altaris aurei, sive Mediatoris & Servatoris Christi, miserabiliter dissecti, lacerati, & divulli sunt quatuor Patriarchatus) *qui parati erant* (infecti, dispositi & apparati, per admissas sectariorum pestilentium hæreses) *in horam & diem & mensem & annum* (in finalem mille & septuaginta trium annorum periodum) *ut occiderent tertiam hominum partem* (ut durante ista periodo, inauditam generis humani stragem ederent.

Multitudo
Cogitarum.

Et numerus equestris exercitus, vices millies decem millia (tanta erat belligerantium Mahometicolarum multitudo, nimirum duæ myriades myriadam, sive bis millies centena millia,) *Et audiui numerum eorum* (copias numero plurimas audiui, quibus ferociunt, & supra modum tumultuantur Alcoranitarum.)

Vulgus Ma-
hometanum,
simile bru-
tis anima-
libus.

Et ita vidi (sic in multitudine animadverti & observavi) *equos in visione* (homines Mahumeticolas, penè brutos, instar equorum & mulorum, quibus non est intellectus, Psal. 32.) *& qui sedebant super eos* (Sultani, Caliphæ, Bassæ, Sangiachi, & similes magnates, qui populo agresti, Mahumeticisque deliriis infatuato, dominabantur, hi inquam) *habebant loricas* (præcordia, mentes & affectus præfractos, contumaces, instarque loricarum duos, & quidem) *igneas* (bellorum flammis ardentes) *& hyacinthinas* (hyacinthino, sive cæruleo colore, id est, fumis & nubibus horridarum superstitionum squallescentes, adeoque nigro funestæ impietatis & spiritualium tenebrarum velo obductas) *& sulphureas* (fœtore barbarorum turpiumque morum, sordidas, supraque modum tetras, & instar sulphuris graveolentes, nec non concipiendis alendisque bellorum, certaminum, contentionum & discordiarum igniculis, maximopere deditas.)

Sultana-
rum, Re-
gum & Pro-
cerum Ma-
hometicorum
descriptio.

Et capita equorum (Principes, Reges & Duces barbarorum hominum) *erant, ut capita Leonum*, (Leonina efferbuerunt truculentia, immanitateque aspera & indomita) *& de ore ipsorum* (de lege à Mahumete prodita, quod est commune Saracenorum, Turcarum, Tartarorum, Persarum, atque Mauritanorum os & confessio) *procedebat ignis* (ardentissima bellorum cupiditas, quandoquidem Mahometes se, non prodigiorum facultate, sed potestate gladii, à Deo missum dicebat, ut legem suam armis defenderet) *& fumus* (superstitio,

contumeliis in Deum fumans, & regni Christi gloriam obscurans) *& sulphur* (fœtor & turpitudine morum corruptissimorum, cujusmodi sunt, fœdæ libidines, polygamia, divortia, juri-um scriptorum contemptus, rapinæ, exactiones tyrannicæ, & similia, quibus, tanquam sulphure, perpetua accenduntur jurgia, contentiones & dissidia.)

Ab his tribus plagis, occisa est tertia pars hominum (innumerosum certè mortalium copia, in celeberrimis istis, quatuor Patriarcharum orientalium, Provinciis, sic est oppressa, dejecta & attrita,) *de igne & de fumo & de sulphure* (tribus istis plagis, nimirum bellis, superstitionibus, & moribus corruptis) *qua procedebant* (quæ suam habebant originem) *ex ore ipsorum* (ex ore omnium Mahometicolarum publico, & communi, quod est, lex à Mahomete lata, nihil aliud spirans, præterquam, ut dixi, ignem, fumum & sulphur, id est, bella, religionem profanam & morum corruptelas.)

Potestas enim eorum (vis, robur & fiducia) *in ore eorum est* (in Mahumetis dogmate, rigidè observato, quod est os, doctrina & confessio omnium) *& in caudis eorum* (nititur & suis Sacerdotibus, falsisque Doctoribus, quos Scriptura caudas vocat, Esai. 9.) *Nam cauda eorum* (Doctores & Assertores illi Mahumeticæ impietatis sunt) *similes serpentibus* (rursi Draconis & antiqui Serpentis organa venenata, & affeclæ perdit) *habentes capita* (Patronos, Caliphas, Sultanos, Scachos, Bassas, Begos, Sanchiachos, & similia Gubernatorum monstra potius, quam lumina, quibus confidunt) *& per hæc nocent.* (Quid enim aliud sunt Sacerdotes Musulmani, nisi rudissimi stipites, indocti ventres, trunci, lapides & caudæ? Sed istæ caudæ habent capita, habent suos defensores, scuta & brachia politica, quibus obsepuntur, & per quæ nocent plurimum, inferentes vastitatem calamitosissimam Ecclesiis & Scholis orientalibus, ubi quondam nobilissimi Patriarchæ, Byzantinus, Antiochenus, Hierosolymitanus & Alexandrinus regnabant.)

Et ceteri homines (superfuerunt enim & supersunt adhuc complures, Christiani nominis populi, nimirum, Itali, Galli, Germani, Poloni, Britanni, & ex Arabica servitute liberati Hispani) *qui non sunt occisi his plagis* (quos Mahumetana superstitio, tyrannis & barbaries intactos reliquit) *neque resipuerunt ab operibus manuum suarum* (pepercit illis Deus, & Turcicam crudelitatem, eminus tantum, in terrorem eis posuit, ut resipiscerent ab idolomania sua. At neutiquam resipuerunt) *ut non adorarent demonia* (ut Satanam fœdis erroribus tenebrisque Pontificiis involutum, non venerarentur) *& simulachra aurea & argentea & area & lapidea & lignea*, (omnis generis Divos tutelares, statuis & imaginibus representatos, adeoque scuptilia ipsa) *qua neque videre possunt, neque audire, neque ambulare* (quæ nullis sensibus, nullo intellectu, neque rationalibus animis prædita sunt, quemadmodum

Mahumeti-
carum su-
perstitionum, anno-
rum & barbariei vis
& efficacia.

Nititur po-
testas Ma-
hometico-
larum, non
verbo Dei,
sed legibus à
Mahumete
latis, nec
non seditioni-
bus istarum
interpreti-
bus & de-
fensoribus.

Mahumeti-
smus est
pœna idolo-
latræ, sed
Pontificii
occidentales
propterea
tamen non
resipiscunt.

modum minùs ignorant Pontificii, & tamen cœcis idolorum cultibus, contumaciter insistent.

Flagello Turcico, quare Deus, ut sint concordes Christiani, & ab idololatria, hæresibus, bellis civilibus, & avaritia imposturis, aliisq; vitiis desistant, verum surdus fabula.

Quid plura?) *Et non egerunt pœnitentiam ab homicidiis suis* (à bellis civilibus & armis domesticis, dum Turca, in orbis Christiani viscera grassaretur, non abstinerunt) *neque à veneficiis suis* (à venenatis omnium penè capitum, Christianæ fidei corruptelis, hæresibusq; sacramentariis, Calvinianis, Anabaptisticis, Synergisticis, Flaccianis & similibus) *neque à fornicatione sua* (ab idolomania, quæ est spiritalis fornicatio, quemadmodum & Adiaphoristica, nec non Epicuræa, quorundam Evangelicorum, cum Pontificiis collusio. Sic neque ab externa & carnali fornicatione sua impuri sacerdotes, Moniales, Episcopi, Cardinales & Prælati Romanensis Ecclesiæ, recedunt) *neque à furtis suis* (ab insigni rapacitate, & avaritia, qua sub prætextu spiritualium bonorum hæreditatisque Christi locupletandæ & adaugendæ, à multis Regibus & Principibus terrarum, dominia politica & Provincias Regionum amplissimas, extorserunt & suffurati sunt : Tum porro territoria acquisita, Episcopatum, Abbatiarum & Ecclesiasticarum dignitatum titulis coronarunt : adhuc indulgentiarum, Missarum, annatarum, palliorum & similibus imposturarum retibus, tantam piscaturam quæstumque exercuerunt, ut multi tum procerum, tum plebejorum, suis opibus exhaurirentur, & ingentes thesauri, quotannis, ad curiæ Romanæ ærarium redirent.

Hæc est visionis interpretatio, & talis temporum, horæ, scilicet, & diei, & mensis, & anni series, quam tamen ego totam eventui committito, nihil pugnaciter, sive præfractius quid asseverans, nisi quod indubitanter concludere licet, si annus à nato Christo 1670. finem attulerit Mahometanorum furori & crudelitati, tum hoc ipso eventu, fore clarum perspicuum & evidens, sententiam nostram de hoc mysterio, quàm proximè, ad Apocalypseos mentem genuinam accessisse, neque Spiritum Sanctum, aliud quicquam, cœlesti verborum suorum arcano, nisi periodum mille & septuaginta trium annorum solarium subindicasse. Hæc supra nominatus Excellens Theologus. Quæ non ideo addidi, quasi omnia & singula explicationis membra, ipse quoque affirmarem : aliud enim Lector ex nostro Commentario percipit : sed ut liberum relinquerem, num quis opinioni illi, de mystico Gogiticorum temporum numero ad stipulari velit. Cumque pleraque in *παράφρασις* satis eruditè & eleganter à Theologo dicantur, cur non ea in gratiam Lectoris, si nondum legit, apponerem? Si legit autem, cur non in memoriam ei revocarem?

Scrupulus.

An Christus sit causa latrociniorum Turcicorum, quia Angeli quatuor

Æterum, dictum est suprâ, voce Christi solutos esse quatuor Angelos, qui Christianos affligerint : id quod nimis durè de tam clementi & benigno Servatore dictum videtur. Ita enim causa eadum & latrociniorum Turcicorum statuendus foret? Respondeo autem : Accuratè distinguendum esse, inter id, quod per Mahumeta-

missionem, tyrannidiq; usurpationem: odium enim illud, quo Mahometani perciti, Christianos persequuntur, minime à Deo ortum habet, sed & à Diabolo instillatur. Interim DEVS permittit immanissimo hosti, ut orbem Christianum invadat, & sicut olim in populum suum, Philistinos, Canaanæos, Medianitas, Moabitas, Syros, Assyrios, sua nativa malitia Iudæis infestos adduxit : ita hodie Turca flagellum DEI est, qui nos castigat : & quidem, Deo permittente, ac metas certas constituyente : sic enim Esaias ait, cap. 7. vers. 18. Sibilabit Dominus musca, quæ est in extremo fluminum Egypti : & Api, quæ est in terra Assur : & ventient, &c. Causas ad immissionem Turcæ impulsivas, manibus palpare licet : accuratissimè tractavit & recitavit eas Johan. Aventinus, Tractatu de rebus Turcicis : inde petantur : nos summatim impietatem, idololatriam, blasphemias, perjuriam, cædes, rebelliones, scortationes, adulteria, furta, rapinas, & similia peccata horrenda, non posse non iram Dei provocare, affirmamus : atque utinam initio, antequam Turca adeo crevit, virgam Dei Majores nostri non vilipendissent : quia verò securi fuere, & mansere, quid mirum, hodie tanta ferocia Mahometanos in Ecclesiam Christi sævire? quid mirum, Angelos voce ac permissione Christi solvi, & eos populum Christianum ita affligere? Neque hoc in ignominiam Domini nostri cedit, utpote qui non clemens tantum, sed & justus ac zelotes, vindexque peccatorum acerrimus perhibetur.

Doctrina.

I. De Turca igitur & Regno ejus Mahometico, cum vaticinetur hic instinctu Spiritus Sancti Theologus, necesse est, ut nos quoque *συνωπλιωσ* de eo agamus, & initio nomina, ortum vel originem Turcarum : deinde odii erga imperium Romanum & Christianos immensi occasionem : tertio, & politiæ & Ecclesiæ Turcicæ rationem : & si quæ sunt ad hanc materiam pertinentia plura capita, expendamus.

1. Vocantur ergo vulgariter *Saraceni*, qui aliàs dicuntur *Arabes* : prius *Agareni* (quia ab Ismaele Agar filio, ortum ducere creduntur) deinde *Saraceni*, *instinctu Mahumetis* (quod *Saraceni præstantior & eminentior, quàm Agar ancilla fuit*) nominati. De his populis referunt Historici, quod *gens prædatrix semper fuerint* : inprimis Christianos cum Religione sua vehementer odio habuerint. Unde factum, ut persequerentur Armenos Christicolæ (referente Zonara Tomo tertio :) Christianos quoque in Arabia (Paulus Diaconus lib. 18.) Circa seculum à Christo nato septimum, atrocissimè sævierunt : Hierosolymis cœperant extruere templum : sed quia structura subinde collaberetur, suasu cujusdam *Iudæi* (Judæorum enim erant *secti*) crux, quæ in templo montis olivarum stetit, est sublata : & postea constitit ædificium : de crudelitate autem, quam Hierosolymis illo tempore exercuerunt, admodum conqueritur Sophronius, in Epistola ad Sergium, inquiens : *Omnia eos sacra & profana diripuisse : crudeli feratq; proposito : & impia prophanaq; audacia.* Iidem, porro, diffidio Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ cognito, in Aphricam classe trajiciunt & magnam partem ejus occupant : indeque cum maximo tumultu Rhodum perveniunt : urbem expugnant,

Nomina varia Gentis Turcicæ. Cur dicantur Saraceni?

Saraceni quales populi fuerint? Zonaras Tom. 3. Paul. Diacon. lib. 18.

Crudelitas Saracenorum. Sophron. in Epist. ad Sergium. Syn. 6. Constitant. act. 11.

ibi que *Colossus*, qui 1360. annos steterat, demoluntur: cuius ære nongentos camelos onerant: Postea *Cyprum* & *Constantiam* vastant: *Aradum* porro civitatem incendunt, & Insulam illam, trucidatis hominibus, everfis urbibus, & agris, inhabitabilem reddunt. In *Isauriam* postea delati, occisis plurimis, & captis quinque millibus, præter centum & quinquaginta millia hominum, quos in his tumultibus interemerant, pacem cum Imperatore Romano, ad annos duos faciunt: uti commemorant Paulus Diaconus, Henricus de Erphordia, Chronicon Jasonis de Constante, & supplementum Chronicorum, libro 10. pag. 247

Nomen Turca unde?

Dicuntur deinde, hi populi, *Turca*: de cuius appellationis origine, ingens inter doctos diversitas, & controversia deprehenditur. Turcose enim, vel à *Tyras*, filio Japhetis, vel à *Zeucris* Regione Asia, vel à *Zeucris* populis, vel à *Turcano* Herculis filio, vel à *Turco* Troili filio, Priami nepote, vel à *Turca* Persiæ emporio, vel à *Tyrk* fluvio, vel à *Trux*, vel à *Tortura*, dici contendunt: Alii *Ebraum* vel *Tharahi*, vel à *Tzor*, vel à *Racha*, derivari malunt: Alii Græcum malunt vocabulum: & vel quasi *Θευκός*, vel quasi *Θυπαί*, quæ vox alludit ad nomen Hebræum *HAGAR*: vel quasi *ἡπαρ* seu *ἡπαρ*: Alii ita quaerunt Etymologiam: *Thurci* seu *Scythæ*, *Caucasii* olim *Cyrus* dicti sunt: ea appellatio corrupta est, per Metathesin, *Synaresin*, & *Antistochon*. Nam *κῦρτος* per *Antistochon* redditum fuit *Curcius*: postea per *Synaresin* *κῦρτος* *Curtos* dictos: & tandem per *Metathesin* *Turcos* pro *Curtos* appellatos. *Turcarum* lingua, *Turci*, vel ut ipsi pronuntiant *Tzurthi*, vel *Iurichi*, *ρόμας*, Pastores oberrones, Planetas & Stelliones, mapalibus hinc inde, à depasto, ad depascendum solum, oberrantes, significat. Primarium inter alia, quo populi isti vocantur, nomen est: *Mahumetani*, vel *Mahometistæ*, à *Mahomete*, quem Turci pro Deo quasi suo habent, & venerantur. Natus ille scribitur, anno Christi 597. vel juxta alios, anno 621. (circa idem tempus, quo Papa Romanus de cælo in terram decidit) Patre Abdella Arabe: Mare Emina, Judæa: quibus parentibus in conflictu quodam occisis, ipse à prædonibus Scenitis captus, & præditi cuidam Mercatori Ismaelitæ, cui nomen erat *Abdime-neples*, venditus fuit. Hic Mercator, *Mahometem*, ob singularem industriam, formæ elegantiam, & in curandis negotiis dexteritatem, filii quasi loco habuit: & ad Camelos pascendos adhibuit. Post mortem Domini sui, *Hedigiam*, vel, ut alii vocant, *Eadigam* viduam, ante Heram suam, longè opulentissimam ducit: & hac defuncta omnium bonorum & facultatum hæres, adeoque vir ditissimus & maximè potens evadit: animum militia addicit, & adeo autoritate ac eminentia crescit, ut *Aissam* Principis Arabici *Bubacri* filiam ducens, præcipuos & potentes sibi amicos conciliaverit: præsertim cum fingeret crebra colloquia Angelorum, & se Prophetam eximium Dei jactitaret: Unde plurimorum oculi in ipsum defixi, & animi ac voluntates in eum propenderunt. Totam de *Mahomete* Historiam, vide Cent. 7. Magd. c. 15.

Quomodo Turca ad tantam cont. Imper.

exercendam sævitiam permoti sint, paucis audiamus. Romanorum Imperator *Heraclius*, reperit Rempubicam & Ecclesiam valde dispersam. *Chosroes* enim Rex Persarum, Rom. Imperium infestans, passim Christianos duriter afflixit, & expulsa Hierosolyma 90000. hominum Judæis trucidanda commisit: *Zachariam* Patriarcham, & numerosam civium multitudinem, nec non crucis dominicæ vexillum secum abduxit: immani que erga Christum odio, & inexplebili cupiditate fundendi sanguinis flagrans, ipsam etiam *Ægyptum* adoritur, *Alexandriam* & *Lybiam*, usque ad *Æthiopiam* vastat: neque pacis ullam conditionem se amplexurum *Heraclio* respondet, nisi prius Christo abnegato Solem se adoraturus Christiani promittant. *Heraclius* igitur, ut Christianorum religionem, & Rom. Imperii dignitatem tueretur, copiis omnibus contractis in Asiam trajecit, atque in hostes exercitum suum movet: eosque ad fortitudinem Oratione pia & memorabilissima exhortatur. Progreffi deinde, in Persidem irruunt, & ad *Gazacrocen* *Chosrois* exercitum concidunt, & ipsum in fugam versum, ex uno loco in alium insectantur. Pugnatur ad annos sex: Persa in Christianos nihilominus crudelis existit, & *Nestorianam* hæresin, in odium Imperatoris amplecti cogit. Tandem ducibus omnibus Persarum cum militibus cæsis, novissimo prælio superatus *Chosroes*, ad *Ctesiphontem* fugit, ibique à *Syroë* filio interceptus, occidit: quia *Medersen*, natu juniorem, in regno successorem declaravit: Et quidem *Heraclius* pacem cum *Syroë* firmavit: ita ut tranquillitatem tunc speraret Ecclesia: sed ecce quid præter omnem opinionem accidit: *Heraclii* *Præfælus*, jubetur ab Imperatore, militibus numerare stipendia. Ipse autem Arabes ignominiosè canes appellat. Hoc indignè ferunt homines barbati, & freti multitudine, ac viribus suis in Syriam, à Constantinopoli secedunt, *Damascum* & *Phœniciam* occupant, & *Mahometum* illum, nacti ducem, novæ religionis architectum, in Christianos crudeliter sæviunt, ac aliquoties copias *Heraclii* profligantes, à Romano Imperio *Phœniciam*, *Syriam*, *Mesopotamiam* & *Ægyptum* avellunt, Ecclesias evertunt, & Christi nomen delere penitus, summis viribus contendunt. Deinde etiam Persas adorti, illud imperium totum, regia stirpe funditus excisa, sibi subjiciunt, ita ut ab eo usque tempore, ad pristinam libertatem, non redierint: Toto autem illo tempore, Christiani quotidie, instar ovium, magno agmine mactati fuerunt, teste *Paulo Diacono* lib. 18. & *Simone* talib. 1. epist. 4. Ita habes Lector, qua occasione Angeli quatuor soluti sint, & se, ad accidendam tertiam partem hominum, in horam, diem, mensem & annum, præparaverint. Neque progressu temporis desierunt, sed indies majori erga Christianos odio, Ita instigante *Mahomete*, & Successoribus, astuarunt, adeo, ut per annos ferè millenos, Ecclesia Christi, & Romani Imperii Aula, horribiliter à barbaris hinc gentibus afflicta, & vexata sit, quemadmodum plagas illas Spiritus Sanctus hoc capite nono, versibus 16. 17. 18. 19. prædixit, & graphicè depinxit.

3. Rationem Politicæ Turcicæ quod attinet, descriptio ejus, uti & Ecclesiæ, ac doctrinæ Mahumeticæ, ex aliis libris petatur: in primis confulo,

Rom. exerc. cendam sævitiam permoti sint? Paul. Diacon. lib. 18.

Zonares T. m. 3. Adon Vienn. atate 6. Centur. 7. c. 3. fol. 47. & seqq.

Mahumetani. Historia Mahumetis. Die heyden / Zwisling / Pabst und Türck / sind zu etner Zeit jung worden.

Quo pacto Mahumetes potens esse coepit. Quomodo potentia creverit?

Paul. Diacon. lib. 18. Simone. lib. 1. epist. 4. Odium Mahometistarum indies erga Christianos crevit.

sulo, ut cupidi Lectores diligenter legant libellum Bartholomæi Georgiawitz: nec non Centur. 7. c. 15. à fol. 595. usq; ad fol. 668. ubi prolixè & accuratè Mahometistarum crudelitatem, sævitiam, bella, victorias, cædes, prælia, Politicæ & Oeconomiz rationem, doctrinam, hæreses, scelera, flagitia, mores, ceremonias, & sexcenta alia describi reperient. Singula enim huc apponere nimis logum, & fortè Lectori molestum foret. Extant conciones nostræ Anti-Turcicæ sex, quas qui volet evolvere, & quæ ibi de Turcis disseruimus, legere potest: In cæteris quoq; & subsequentibus Centuriis, cap. 3. & 15. & 16. multa à *ἱστορικὸν* & invenire licebit: ut taceam historicos alios, qui luculenter de Mahometistis, vel Turcis scripserunt: inter quos *Philippum Lonicum*, vel maxime commendo: nec non *Risebergum*, qui postremus breviter quidem, sed nervosè, præcipuas res Turcicas septem capitibus comprehendit. Sufficiat nunc, antequam doctrinæ primæ finem imponamus, adjicere Tabellam, cujus beneficio *Termini Imperii Turcici*, ex *Beglerbegatibus* innotescant. Tabula ista sic habet:

1. Beglerbegatus Asia sunt 30.

1. Natoliæ residet in Gutato Phrygiæ urbe parentei 12. Sangiaci. (giacis imperat.
2. Caramantæ in Cæsarea Ciliciæ urbe. 7. Sangiaci.
3. Sebastia in Sebastia in Asia minore.
4. Cappadociæ in Amasiâ, 5. Sangiacis præest.
5. al. Dulgadir, 4. Sangiacis imperat.
6. Berrhææ in Alepo urbe.
7. Damasci in Damasco Syriæ.
8. Tripolens in Tripoli Syriæ.
9. al. Maras ad Arminiæ fines.
10. Mesopotamiæ in urbe Edessa, 12. Sangiacos habet.
11. Babyloniz in Babylone.
12. al. Balsaræ ad sinum Persicum.
13. al. Laxa.
14. Arabiæ felicis in Aden ad mare rubrum.
15. al. Chebetz ad sinum Arabicum ad limites Preto Chani seu Pretogiani.
16. Egypti in Alcairo, 22. Sangiacis imperat.
17. Cypri in Famagusta residet.
18. Assyriæ, Persis vicinus.
19. al. Wan. circa Midiam & Armeniam.
20. Armeniæ majoris.
21. Itreriæ in Tifflis, urbe Georgianorum.
22. Mediæ.
23. al. Temircapi ad Caspinum mare.
24. al. Carsad Armeniam majorem.
25. al. Tschildit ad Gregorianorum fines.
26. Colchidis, seu Mengretiæ in Fassa urbe residet.
27. al. Sochum.
28. al. Batin.
29. al. Revan.
30. al. Somachiæ.

Decem posteriores sunt ut recentiores, ita minores illos viginti præcis.

II. In Africa.

Rex	Fæsanus.
	Maracco.
Beglerbegus seu Bassa.	Casaw in urbe Algefair.
	Tunisi in Tunis.
	Tripolis in Tripoli.

III. In Europa.

1. Græciæ al. Thraciæ seu Romanolæ	residet Sophia. præsidet 21. Sangiacibus, qui sunt in	Thracia. Macedonia. Thessalia. Peloponnese. Ætolia. Achaja. Albania. Servia.
2. Denirum al. Maritimorū.	residet Calliopoli. præest 14. Sangiacibus, qui sunt in	Archipelagi insulis. Mediterraneo mari.
3. Budanus vel Ungariæ.	residet Budæ. præest 15. Sangiacis, qui sedent in	Novigard. Filech. Setschyn. Zobnock. Gran. Segedin. Stukreiffenburg. Sixard. Simonterna. Coran. Mulatz. Sigeth. Sunffirch. Srimcen. Simendoi.
4. Timesiensis al. Timesevar.	residet Temesiæ in urbe Temeswar. imperat 8. Sangiacis, videlicet in	Temebent. Midana. Vilarfmar. Ziana. Vurzitirni. Jula. Vidia. Lipa.
5. Bosims vel Bosniæ	residet in urbe Bagnia Luca. habet sub se 9. Sangiacos.	
6. Caphæ	residet Caphæ in urbe Tauricæ Cherfonesi. nuper Beglerbegus creatur, non habet Sangiacos.	

Hucusq; Tabella: quantis cædibus putas, Lector Christiane, Ottomannicum Imperium, ad tantos terminos pervenisse: quam sævitiam & crudelitatem putas ipsos, antequam tot Regna & Provincias occuparunt, exercuisse?

II. Certos suos habet Diabolus Angelos, quos ad excitandas turbas, confusiones, cædes, & exercendam tyrannidem certis regionibus præficit, quemadmodum hic quatuor Angeli, in flumine magno Euphrate, occasionem & tempus turbarum avidè expectarunt: Ita & Dan. 10. Angeli Persiæ & Græciæ mentio fit, cui Angelus bonus fortissimè restitit. Cognoscimus ergo hinc ingenium Satanae & satellitum ejus, quod diligenter de damno hominibus inferendo cogitant: Atq; utinam nos diligentiam ipsorum æmulemur, & pari studio, quid è re nostra sit, quid animabus & corporibus nostris, tum hic, tum illic conducat, pensitemus: Ita meliora & tranquilliora forent secula nostra, quæ ob affectatam cæcitatem longè sunt calamitosissima.

III. Consolatione autem plenissimum est, Ec 4 quod

*Satanas al-
ligatus est.*

Phil. 2. 10.

Matth. 8. v.

28. 29. 30. 31

*Satanas ab-
que permif-
sione Chri-
sti, nullam
in nos pote-
statem ha-
bet.*

*Matth. 10.
v. 30.*

Iob. 1. 12.

Thren. 3.

v. 37.

*Cur Deus
Satanam per-
mittat, ut
in homines
grassetur?*

Thren. 3. v.

33.

Esa. 28. 21.

*Turca ani-
madverte-*

quod Satanam cum Angelis suis in flumine Eu-
phrate alligatum fuisse, & nihil planè adversus
Christianos potuisse dicitur, antequam vox cap.
4. cornibus aurei altaris audiretur: Christus enim
non hominum duntaxat & Angelorum, sed &
Diabolorum est Dominus: *In nomine ejus flectun-
tur genua coelestium, terrestrium & inferorum,*
Philip. 2. v. 10. Adeò, ut sine permissione Christi,
Satanas, ne in porcos quidem ullam potestatem ha-
beat: sic enim refert Matthæus, cap. 8. v. 28. 29.
30. 31. *Cùm venisset Iesus ad ulteriorem ripam in re-
gionem Gergesenorum, occurrerunt ei duo demoniaci
e monumentis egressi, qui erant sævi supra modum,
adeò, ut nemo posset transire per viam illam. Et ecce
vociferabantur, dicentes: Quid rei nobis tecum est Je-
su Filii Dei? venisti huc, ad cruciandum nos ante tem-
pus? Erat autem procul ab illis grex porcorum multo-
rum pascens: Demones verò ROGAVANT eum, di-
centes, Si ejicis nos, PERMITTE nobis, ut demigre-
mus in gregem porcorum. Et ait illis: Abite. Si ergò,
absq; permissione Christi, ne in porcos quidem
Satanas potestatem habet: quanto minùs in ho-
mines, pro quibus Dei Filius natus & mortuus est?
Huc pertinet vox Christi: *Non cadit capillus de ca-
pite sine voluntate Patris vestri,* Matth. 10. v. 39. Il-
lustratur hæc doctrina pulcherrimè, exemplo Hi-
obis, cuine tantillum nocere potuit Satan, ante-
quam Dominus ipsi diceret: *Ecce universa, quæ
habet Iob, in manu tua sunt,* Job. 1. v. 12. Pertinet
huc locus Thren. 3. v. 37. & 38. *Quis est iste qui di-
xit, ut fieret, Domino non jubente: Ex ore Altissimi
non egredientur bona nec mala? Agnoscamus ergò
hinc Domini Dei nostri, tùm potentiam, quâ sub-
jugat sibi Diabolos, & eorum malitiam coercet,
ne pro lubitu sævire valeant: tùm clementiam,
quâ tuetur homines, & Satanæ conatus adversus
ipsos reprimat. Operam verò simul demus, ne De-
um ad permissionem plagæ alicujus à Diabolo infligendæ,
peccatis nostris, & impœnitentiâ incitemus. Ubi enim
potestatem in homines à Deo accipit Satan, quàm
duriter & inclementer ipsos tractet, sacra historia, &
quotidiana experientia luculenter testatur.**

IV. Sed quærat aliquis? Cur permittit Domi-
nus Satanæ haud rarò, ut grassetur? Et cur vox de
quatuor cornibus aurei altaris Angelos quatuor alli-
gatos solvi jussit? Respondeo: *Non humiliat Deus ex
corde suo, nec delectatur pœna hominum,* Thren. 3. v.
33. Si verò permittit mala pœnæ, opus facit, quasi
alienum, ut faciat proprium, Esa. 28. v. 21. Neq; non
potuit permittere sævitiam, & tyrannidem Scy-
thicam, propter peccata hominum plurima, &
atrocissima: Justus enim est Dominus, & ratione
justitiæ suæ vindex scelerum acerrimus: quod si
parcius homines peccassent, & non tam audacter
DEUM ad immittendas pœnas provocassent: utiq;
nec Majores, nec homines nostri, per tot secula, usq;
huc tantas plagas à barbaris gentib. acceperunt. Quia
verò hæreses, simulachrorum cultus, blasphemiar
in DEUM, & Filium ejus Jesum Christum, & deo-
thronisationes, nec non comestationes, fornicationes,
adulteria, cædes, veneficia, perjuria, rapinæ, & id
genus alia flagitia horrenda admodum creverunt:
quid mirum, Turcam ceu flagellum & virgam Dei,
cervicibus nostris divinitus immisissum, & potesta-
tem ipsi latrocinandi, rapiendi, occidendi per-
missione Altissimi, factam esse? Ita enim ultimum
se peccata, semper Zebaoth comminatus est. Ipsi-
met Turcæ animadverterunt, se ad ultionem di-

vinam exercendam adhiberi: Cùm enim Maho-
metes potentissimâ urbe Mecha & reliquis
circumjacentibus oppidis ac civitatibus potire-
tur: quatuor supremos præfecit Capitaneos, & eos
quatuor Dei gladios acutissimos nominavit: seriorq;
præcepit, ut in quatuor orbis teriæ partes profe-
cti, universos homines ad recipiendum Alcora-
num adigerent, & refractarios, quibuscunq; que-
ant modis, vitâ fortunisque privarent. Ita Attilas se
flagellum Dei esse ingenuè affirmavit: & sanè vir-
gas, ejusmodi Tyrannos, ipsa Scriptura vocat, Za-
char. 11. v. 7. & Esa. 10. v. 3. & 6. *Assur virga furo-
ris mei, & baculus ipse est, in manu eorum indignatio
mea: Ad gentem fallacem mittam eum, & contra po-
pulum furoris mei mandabo illi, ut auferat spolia: &
diripiat prædam, & ponat illum in conculcationem,
quasi lutum platearum: ad conterendum erit cor ejus,
& ad internecionem gentium non paucarum. Consi-
militer planè, in irâ furoris milit Dominus Tur-
cas, & Mahometistas, qui pro dolor itidem po-
pulum Dei in conculcationem, quasi lutum po-
suerunt: novacula quoq; conductæ assimilantur
Tyranni, quâ raduntur impii, Esa. 7. v. 20. sed non
injustè agit Deus: Dūdum enim se ita puniturum
malitiam nostram prædixit, & diligenter præca-
vit. Lev. 26. v. 2. 5. 26. & seqq. *Si non volueritis reci-
pere disciplinam, sed ambulaveritis ex adverso mihi, justissime
ego quoq; contra vos adversus incedam: & percutiam
vos septies, propter peccata vestra: Inducamq; super
vos gladium ultorem fœderis mei. Vers. 17. Corruetis
coram hostibus vestris, & subiciemini his, qui oderunt
vos. Vers. 33. Dispergam vos in gentes, & eviganabo
post vos gladium, eritq; terra vestra deserta. Vers. 38.
Peribitis inter gentes, & hostilis vos terra consumet.*
Obsecro, an non impleta sunt hæc comminatio-
nis verba hisce seculis, quibus Turca in Christia-
nos Dei permissu sævit? Agnoscamus ergò, Tur-
cicâ tyrannide nos divinitus, tanquam flagello a-
cerbo, ob admissa peccata corripi & puniri. Nisi
enim ita visum esset Domino, utiq; tantam contra
nos sævitiam, Turca, minimè exercere posset. Pla-
cet, de Tamerlane aliquid referre: *Tamerlanes
Scytharègni atque exercitus magnitudine, Xerxe ma-
jor fuisse creditur: & suis quidem virtutibus conspi-
cuus & clarissimus fuit: Inprimis justitiâ & disci-
plinâ se veriore bellicâ, quæ tamen à crudelitate
nonnunquam haud multum abfuit. Cùm enim
semel exercitum per minorè Asiam duceret (quæ
nunc Turchia dicitur) occurrit ei lachrymabun-
da mulier, quærens, ab ejus milite, nullo dato pre-
tio, coctum lac, parumq; casei erepta esse: ibi sta-
tim Tamerlanes jubet consistere exercitum: atq;
inde agmen ordinatim incedere, ut mulieri facul-
tas esset eum agnoscendi, qui vim fecerat: Agni-
to; Rex, perpectus, se præsentem, corpus aperiri jus-
sit, in cujus stomacho lac, quod mulieri eripuerat,
fuit inventum: Et huic supplicio designabatur
mulier, nisi ejus rei, qua se spoliata quæsta erat,
signa inventa fuissent. Insigne quoq; exemplum
abstinentiæ, Campo Fulgoso, & Petrus Peroninus,
de eo referunt: Nam quodam tempore, cum iter
per Syriam faceret, obtulit se ei arator: qui tunc
in ingens vas aureæ monetæ arando impeggerat.
Cùm verò omnes, qui cum Rege erant, Regis au-
rum illud esse, dicerent: quoniam inventi, qui oc-
cultantur thesauri, fisci putantur: jussit Rex Agri-
colam ad se deferre monetam, qui jam omni spe
retinendi auri deciderat: Inspecta moneta Rex,
ab astantibus petiit, putarentne Patris imaginem
esse**

*runt, se ad
ultionem
exercen-
dam divi-
nam adhi-
beri.*

*Quatuor
acutissimi
Dei gladii.*

*Zachar. 11
v. 7.*

Esa. 10. 3.

*Nota: Alia
est intentio
Dei & alia
Tyranno-
rum.*

*Esa. 7. 20.
Deum im-
mittens Tur-
cam cervi-
cibus nostris,
agit.*

*Diligenter
nos dudum
præmonuit.
Levit. 26.
v. 2. 5. & 6.*

*Turcicâ ty-
rannide, ob
peccata com-
missa corri-
piuntur.
Historia pul-
chra, & mi-
morabilis,
de Tamer-
lane.*

*Horrendum
factum Ta-
merlanis.*

esse, quam pecunia impressam habebat: Cui, cum respondissent, Romanorum Principum effigiem esse, Rex dixit: Si ergo hac pecunia majorum meorum non fuit, aratori eam relinquamus, ad quem Deus eam detulit: quæ abstinencia profecto singularis fuit. Taceo animositatem, fortitudinem, & alias virtutes, quibus claruit: Simul autem sævo planè, truculento, & prorsus inexorabili ingenio fuit: id quod inde apparet, si quam urbem oppugnaret, tentoriis primo die candidis usus est, quibus salutis spem deditibus faciebat: Altero die coccineis, quibus cunctationis pœnas morte datum iri significabat: Tertio die atrii coloris erecto tentorio, urbi extremam calamitatem omnibusq; omni exclusâ misericordiâ immanissimum denunciabat interitum. Distulerat igitur civitas quædam deditiorem in alterum usq; diem: mox cives sævitiam ejus metuentes, hosti obviam misere, pueros & puellas, candido amictu vestitos omnes, ramosq; oleæ manibus prætendentes, spem concepta, eos innocentia suâ Tamerlanis iracundiam mitigaturos: Verum ille, immisissis in eos equitibus, omnes immaniter conculcavit, & civitatem incensam in cineres redigi præcepit. Aliud horrendæ immanitatis & truculentia Testimonium recitat D. Philippus Lonicerus libro 1. Turcicarum Histor. fol. 13. & 14. his verbis: Tamerlanes obscuris ortus parentibus, qui in propinquis Samarcandæ, quæ metropolis est Zagatajorum Tartarorum, montibus atq; abditis nemorum saltibus inter pastores dux electus, brevi cō potentia progressus est, ut secundo victoriarum cursu totius Orientis imperium, fati idipsum quasi despondentibus sibi vendicaret? Ejus auxilia in extrema rerum desperatione constitutus Emanuel Paleologus, cum adversus Bajazethem imploreret, ut Petrus Peronidius tradit, facile ipsius animum, aliqui inflexibilem atq; inexorabilem, ad commiserationem commovit. Imperatoris igitur adversa fortuna fluctibus jactati misertus Tamerlanes, ex Parthia Armeniam versus iter flexit, Euphratemq; ponte ratibus factis, copias innumeras trajecit. Sequebantur eum Aracossii, Sogdiani, Bactriani, Agreani, Comagena, Parthi, Medi, Persæ, Massageta, & cum iis insulana gentes, ex rubro mari & Caspio. Hanc tot gentium coluviam centum myriades equitum & pedum effecisse auctores prodiderunt. Quæ re audita Turcorum Imperator Bajazethes, statim soluta obsidione, cum ingentibus copiis, ad stellam montem Pompeji Magni, de Mithridate victoria celebrem, Tamerlani factus obviam, haudquaquam repentino tanti exercitus adventu, animo fractus, castra metatus est. Expugnata jam Sebastia Tamerlanes Bajazethis filium Orthobulem captum interemerat, tantamq; in captivos sævitiam exercuerat, ut omnem promiscuè multitudinem, quam affirmant penè numerum duodecim myriadum aquasse, equis conculcandam objecerit. Fuisse in exercitu Bajazethis trecenta equitum millia, & bis centena pedum millia, quos sequebatur colonorum & gregariorum turba multa, ducum ac belli procerum servitio destinata. Cum hoc igitur valentissimo Asia militum exercitu Bajazethes in Tamerlanis conspectum venire non dubitavit. Dimicatum & inter hos, Anno Christi 1397. tanto animorum ardore, ut Tartarorum bis centena millia: Turcorum vero supra 140000. in pralio extincta ceciderint, Euphratesq; majore sanguinis quam aquarum vi ad mare rubrum volvi visus sit. Pugnatum fuit diu ancipiti pralio, donec tandem inclinante Sole ad occasum Bajazethis acies penitus inclinaret, & ispe ab equo sagittis confixo decideret, cum

extrema suimet & suorum clade, & internecione, vivusq; in Tamerlani potestatem deveniret, totiq; Asia fortuna ludentis miserabile spectaculū praberet. Nam catenis vinctus aureis, inq; cavea ferrea cancellata, per Asiam circumductus, & passim ostentatus victori equum ascendenti, dorso subdito scabelli usum præbuit, prudenti verò & comessanti, quo magis ridiculo foret & despicatui, micæ & frustilla sub mensam tripodi alligatus canis in modum colligere, inque famem sedare cogebatur. Quen & uxor ejus Lazari despotæ filia, quam unice dilexerat, quam unacum ipsa captivam traxerat, crepidulis tantum calcata, sagoque brevissimo, induta militari, denudatis obscenis & decorose anicæ Bajazethis oculos, Scytharūq; proceribus unâ discumbentibus pocula ministrare cogebatur. Quod indignissimè ferens Bajazethes iræ percussus, mororeque confectus, mortem sibi met dire imprecabatur, qui nulla vi voti compos factus, animum inexorabili obstinatione despondens, capite innumeris icibus ferreis cavea clathris perfracto, illosq; cerebro, altero à captivitate anno vita excessit. Ajunt Tamerlanem cuidam pro Bajazethis deprecanti, & claritatem nominis ex tot præclaris victoriis commemoranti, respondisse, se non Regem rebus gestis aut nobilitate clarum, sed hominem improbum & nefarium, fratris natu minoris parricidam punire. Hac Bajazethis clade, Ottomanicæ familiæ Turcorumq; nomen facile momentoradecitus extirpari potuisse videbatur. Verū fatales pœnæ Christiano orbi impendentes id prohibuerunt. Hæc ex Lonicerō.

Audis Lector, hominum malitiam obsticisse, quò minùs Turcica tyrannis, per Tamerlanem repressa fuerit: indubitatum ergò manet, ejusmodi hostes, à quibus affligimur, pro scutica & flagello Dei habendos, quemadmodum de hoc ipso Tamerlane scribit Lonicerus, fol. 15. fac. b. quòd cuidam roganti, cur in omnes adeò sæviret, torvo aspectu, retortisque oculis responderit: *Ante me hominem putas, & non DEI IRAMPOTIVS, ad hominum perniciem in terris agentem?* Talis ira DEI Turcæ est, talis ira DEI Papa, & alii truculenti hostes: Talis ira DEI fuerunt Romani illi Imperatores, qui primis seculis tot persecutionibus Ecclesiam Christi presserunt. Contremiscamus ergò ad vocem & minas Domini, easque non vilipendamus: ne tandem in pœnas maximè horrendas securitate nostrâ incidamus.

V. Sed dicat aliquis, non impij tantum homines à Turcis affliguntur, sed pii quoque & Sancti. Cur igitur in hos, permittit Deus, gentes tam ferociter sævire? Respondeo: Innocens, coram Deo non est innocens: & nemo inter omnes homines, quantumvis Sanctos, reperitur, qui non pœnas corporales quotidianis suis delictis mereatur: Ve ergo & hi ex animo discant se humialare, & peccata sua agnoscere, non immeritò pœnis DEI simul implicantur. Deinde pressurâ istâ Turcicâ, pii ad preces ardentius fundendas: ad spem liberationis & opis divinæ alacrius concipiendam: ad patientiam quoque in communi calamitate habendam, excitantur: insuper à peccatis absterrentur, & ad operationem salutis cum timore & tremore quasi compelluntur. Adeò verum manet, quod D. Augustinus monet: *Non sineret DEVS fieri malum, nisi inde bonum elicere sciret.* Et quia tandem vim Turcæ penitus cohibebit, & reprimet Dominus, non dubium est, quin complures ex medio hostium mirabiliter conversurus, & ad ovile Ecclesiæ suæ adducturus sit. Ita enim vaticinatur Ezech. c. 38. v. 16. *In novissimis diebus adducam*

N B.

Cur Deus in pios permittat afflictionem?

1.

2.

Ezech. 38. v. 16.

te super terram meam, ut sciant gentes me: cum sanctificatus fuero in te, in oculis eorum, o Gog. Facile enim fieri potest, ut victorias tandem obtinentibus Christianis, Turcæ & Pagani fateantur, Christum illum verè cæli, terræque esse Dominum, quem hæcenus blasphemarint. Ita tempore Iosue factum legimus, quod Gabaonitæ de Israëlitis in terram Canaan à Josuâ introductis aggregarint, & una cum ipsis Deum Israëlitis, relicta idololatriâ, confessi fuerint, Josue 9. Similiter in exitu Israëlitis, multi Egyptii simul exiisse scribuntur: Ostendet quoque tandem Dominus in deletione Turcarum potentiam & gloriam suam, sicuti in submersione Pharaonis, se Deum esse potentissimum, manifestè declaravit, Exod. 14. & 15.

Turcarum descriptio, secundum præcipuas circumstantias.

1. Parati sunt.

2. Numero summi sunt.

3. Habent distinctos ordines.

4. Suam habent peculiarem Religionem, ex variis hæresibus congestam.

5. Astutissimi sunt.

VI. Descriptio Turcarum juxta præcipuas circumstantias, sicuti habetur in Apocalypsi nostra, vers. 15. 16. 17. 18. 19. silentio non planè involvenda est: Primò enim dicit Johannes Theologus, quod parati sint in horam, diem, mensem & annum, ut occidant: cunctis suis cogitationibus, in id feruntur, ut damnum hominibus inferant. 2. Ingentem numerum equestris eorum exercitus ponit: nulli enim unquam populi numerosiore exercitu equestri in arenam cum hostibus, quàm Turci & Tartari descenderunt: Bajazethes enim, uti suprâ audivimus, trecenta millia equitum in aciem produxit. 3. Vulgaris & plebejæ sortis Turcas Johannes vocat Equos, Bassas & Præfectos ac Beglerbegos, à quibus reguntur, & ducuntur, vocat sedentes super equos, & ait, quod sedentes isti habeant thoraces igneos, hyacinthinos, & sulphureos: hoc est, quod flagrent ac æstuent incomparabili vindictæ, ferociæ & crudelitatis libidine. Ottomannos autem, sive Imperatores Turcarum, vocat capita equorum, & assimilât ipsos, propter crudelitatem, capitibus Leonum, 4. Ad Alcoranum digitum intendit Theologus, cum ait: Potestas eorum in ore eorum. Alcorani enim doctrina rationi humanæ perquam est grata & accepta: ex variis hæresibus, astu Mahometis, & operâ impii Monachi Sergii, qui Alcoranum calculo suo comprobarent. Habuere enim Judæi, quæ cum dogmatibus ipsorum convenirent: repererunt Arriani, quæ mirifice ipsis in Alcorano placuerunt: vestigia erroris sui luculentissima Nestoriani deprehenderunt. Leviores quoque inter eos, qui in Baptismo nomina sua Christo dederunt, cum in Alcorano Christum Prophetam prædicari magnum cognoscerent, confessionem istam amplecti non detrectarunt. Tandem Venerei & Libidinosi de licentia carni data mirificè sibi gratulati fuerunt. Et hisce technis ab insidiis favorem & consensum infinitæ multitudinis hominum Mahometes impetravit, istoque medio ad tantam potentiam emerfit. Rectè igitur potestas eorum in ore eorum esse, dicitur. 5. Astutiam & noxiam ac fraudulentam hypocrisin Turcarum innuit Apostolus, cum ait: Cauda eorum similes serpentibus habentes capita: & per hæc nocent: in vestitu ovium miram devotionem, pietatem, & probitatem simulant. Victorias suas felicissimas insigniter jactant: & inde Mahometicam Religionem omnium esse sincerissimam & optimam colligunt: sed in recessu virus fovēt serpentinum: ita ut si quis Alcoranum amplectatur, æternis tandem animæ

cruciatibus obnoxius fiat: Neque serpentinam astutiam in propagandâ tantum doctrinâ suâ Mahometicâ exerceat: sed & in Politicis causis & actionibus, quâ in parte memorabile est factum Amurathis Primi, Turcorum Imperatoris tertii, qui astu mirando, Græciam occupavit. Sic enim de ipso Lonicerus, fol. 11. Orchanes duos reliquit filios, Solymannum & Amurathem: Solymannus patri non diu superses, cum rebus gerendis in Europa intentus esset, morbo implicatus moritur, & in Chersonesi Isthmo sepelitur. Imperium itaq; cepit Amurathes, vir robore animi, ut Nicolaus Euboeicus scribit, laborum tolerantia, disciplina rei militaris, industria & ambuione, superioribus haud inferior, vafricie quadam & calliditate longe superior, quippe qui simulandi, dissimulandiq; egregius esset artifex, & fallendi Magister, Constantinopolitanum Imperium intestinis labefactatum dissidus ita frigit, ut Imperatoribus nihil prater nomen, reliquum maneret. Conspirant adversus Imperatorem Palæologum Græciæ proceres, subnixi viribus Marci Crajovici Mysiæ inferioris, quæ nunc Bulgaria est, Principis, adversus quos, cum viribus ipsorum impar esset, Turcici Tyranni Amurathis implorat Palæologus auxilia, eò quod fœdere & amicitia juncti essent. Pergratum hoc Amurathi accidit, qui validum exercitum in Græciam transmisit, cujus opera victor Palæologus hostes suos facili momento apprehendit. Quæ sanè res Græcorum imperio exitialis fuit. Edoctus enim à militibus Amurathes de statu Græciæ, quod regio esset peramœna & fertilis, ipsiusq; Principes adversus Regem suum rebelles turbulentis agitantur consiliis, ipse sub prætextu vindicandi seditiones cives & Principes & ex fœdere Imperatori Græcorum auxiliaria arma ferendi, cum instructo exercitu in Græciam circiter annum 1363. trajecit, usus opera duarum navium onerariarum, quarum præfectus Ligur de singulis capitibus singulos aureos nummos accepit, Turcico Imperatore haud invito pretium, ut transvectio esset expeditior, numerante. Feruntur sexaginta Turcorum millia transvecta esse. Hæc copie mox Calliopolim in Chersoneso, & aliquot vicina Hellepontii oppida ut expugnarunt, moxq; virib. confirmatis, & adin ad Hellepontum præmunitiones etiam construxerunt, quibus & supplementa exercitui, & res necessarias alias ex Asia in Græciam transportarent, quoties opus esset. Arce belli constituta, mox assiduus excursionibus Thraciam pervagata Philippopolim occuparunt, & quæ supra Hebrum est Adrianopolim, ex ruinis Orestiadis instauratam, frustra Palæologo intum cum infido hoste fœdus & res perditas deplorante. Inde conversa in Marcum Bulgaria, & Lazarum Serviam in Mysia superiore, & Triballorum Regione Despotas & aliquot Albaniam in Dalmatia & Epiro proceres, qui vires convinxerant: hos quanquam victoriis ac successu hostium consternatos, aperto tamen Marte congregi ausos, fuderunt ac deleverunt. Lazarus eo prælio captus vitam in carcere finit, hujus indignam necem servus natione Triballus, ejus cliens vindicare ingenti animo ausus, quanquam se sciret certam mortem adire, Amurathem tamen pugione transfodit.

Pari astutia Solymannus Turcarum Imperator XI. bonam partem Hungariæ sibi subjugavit: Et certè nihil aliud quàm fraus, mora est, quod nunc Turca ab Imperatore Romano pacem ad annos 20. immò perpetuam petit: nimirum vires suas recolligere, & non nihil respirare cupit, ut postea multis copiis Christianos adoriri queat: astutè Legationem anno 1609. ad Invictis. Rudolph. II. magnificentissimam, cum honorariis amplissimis

Quam fraudulentè Turca nunc pacem cum Imp. Rom feriat.

mittis milti, ut de conditione Romani Imperii per Proditores istos certissimus reddatur. Et hæc præcipua sunt membra, descriptionis Turcarum.

Querela
Sp. S. de im-
penitentia
hominum,
qui pœnis
divinis
immissis,
non morven-
tur.

VII. Notetur querela Spiritus Sancti, de extrema hominum summe obstinatorum pertinacia & impenitentia: Omnes merito contremiscere, & sibi metuere ab hoste immanissimo hoc deberent homines: ad quorum aures fama tantum de crudelitate ejus pertingit: Et eam ob causam, ut convertantur peccatores & resipiscant, immittit ejusmodi Tyrannos Dominus. Sed audi, quid dicat Spiritus Sanctus: *Ceteri homines, qui non sunt occisi his plagis, non resipuerunt ab operibus manuum suarum, ut non adorarent damonia & simulachra aurea & argentea, & ærea, & lapidea, & lignea, quæ neque videre possunt, neque audire, neque ambulare: Et non egerunt pœnitentiam ab homicidiis suis, neque à veneficiis suis, neque à fornicatione sua, neque à furtis suis.* Videtur Spiritus Sanctus non tantum in genere conqueri, de obstinacia hominum malitia, qui per flagellum istud se ad pœnitentiam permovere non patiuntur: sed quasi in specie ad Papatum digitum intendere, quod Papa cum gregalibus suis adeo cæcus, adeo durus, & obstinatus sit, ut necquicquam pœnâ istâ, quam tamen Papa in primis accersit, emendetur: sed pergit adorare damonia, & Satana se devovere: pergit cum suis simulachra colere: pergit homicidia, veneficia, fornicationem, & furta exercere. Hæc enim esse bona Papæ & gregalium ejus opera, in parte capituli hujus primâ luculenter ostendimus.

Impeniten-
tia Papæ.

Exclamatio
Auctoris, ex
Script. com-
texta super
seculi hujus
obstinatâ
malitiâ.

Esa. 5. 4.

Esa. 48. 4.

Esa. 53. 1.

Ier. 2. 30.

Ier. 6. v. 10.

et 29.

Ier. 8. 6.

Ier. 9. 5.

Idololatriâ
severè Deus
prohibet.

Lev. 26. 1.

Ier. 10. 8.

Psalm. 16. 4.

Deut. 17. v.

5. 6. 7.

O ferrea! ô faxea hominum pectora! ô cæcos mortalium oculos! ô insanos eorum animos! ô cervicem meretriciam, & erubescere nesciam Nimirum ita semper impii noluerunt pœnitere: ita semper duri & obstinati extiterunt: ut necessum habuerit Dominus conqueri: *Expectavi, ut faceret vinea mea uvas, & fecit labruscas, Esa. 5. vers. 4. Scio quod durus es tu, & nervus ferreus cervix tua, & frons tua ærea, Esa. 48. v. 4. Quis credit auditui nostro, & cui brachium Domini revelatum est, Esa. 53. v. 1. Frustra percussi filios vestros, disciplinam non receperunt, Jerem. 2. v. 30. Incircumcisa sunt aures eorum, Jerem. 6. v. 10. Malitia eorum non sunt consumpta. v. 29. Attendi & auscultavi, inquit Dominus: Nemo, quod bonum est, loquitur: nullus est, qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens: Quid feci? omnes conversi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens ad prælum, Jerem. 8. v. 6. Laborant, ut iniquè agant, Jerem. 9. v. 5. & similes querelas Dei sexcentas in Bibliis legimus. Ita quæ non mirum, sequitur tam horrendas pœnas, quibus ob impenitentiam & cordis duritiem Dominus severè homines castigat. Nostro seculo pauci & ferè nulli resipiscunt, minas Dei, pœnas & plagas suscipiunt: quæ faxea duritia interitum Germaniæ, opinione citius, accelerabit.*

VIII. Præter impenitentiam, vitari etiam vult Dominus idololatriam: quâ honor soli Dei competens tribuitur creaturæ: prohibet eam Dominus, & severè interdicit, ne quisquam idolum faciat, Lev. 26. v. 1. Idola enim noxia sunt plurimum, Jerem. 10. v. 8. Et nomina eorum abominabilia, Psalm. 16. vers. 4. Ideo pœna capitalis designata idololatriæ fuit, Deut. 17. v. 5. 6. 7. Videant,

quomodo judicium Dei Pontificii evadant, qui tam fortiter idololatriæ se addicunt. Ut enim taceam, quod confidunt in suis meritis, in Cap-pa Francisci, in Missa, in peregrinationibus, in flagellis, quis nescit, quantâ cæcitate & devotione adorent imagines, quomodo cultum latriæ eis exhibeant, & gentili more venerentur, suffitu, cereis, ipsasque imagines in se & propriè ita adorent, ut iis affectus misericordiæ & clementiæ, aliaque effecta divina, exauditio precum, miracula, & similia tribuantur. Negare quidem hoc cupit spermologus ille Pistorius, sed vincitur clarissimis Pontificiorum scriptorum testimoniis. Sic enim Promachus factionis Suiticæ Rob. Bellarm. parte 2. Tom. 1. lib. 2. de sanct. imag. cap. 24. col. 1267. *Imagines Christi & Sanctorum veneranda sunt, non solum per accidens, vel improprie, sed etiam per se, & proprie: ita ut ipsa terminent venerationem, ut in se considerantur: & non solum, ut vicem gerunt Exemplaris.* Costerus in Enchiridio, p. 458. *Non alius in imagine honoratur, quam ipsum prototypum. Ex quo non obscure consequitur, omnem honorem, qui prototypo debetur, etiam exhiberi imagini posse.* Thomas de Aquino, Antesignanus Scholasticorum, ita inquit, parte 3. quæst. 25. art. 3. *Omnis imago est veneranda, sicut illud cuius est imago, cum ergo Christus adoretur adoratione latriæ.* Bonaventura super Sent. lib. 3. D. 9. q. 2. *Quoniam imago Christi introducta est ad representandum eum, qui pro nobis crucifixus est, nec offert se pro nobis pro se, sed pro illis deo omnis reverentia, quæ ei offertur, offertur Christo, & propterea imagini Christi debet cultus latriæ exhiberi.* Similia habet Gregorius de Valentia lib. 2. de Idololatr. cap. 7. Nicolaus Sanderus, libro 2. cap. ult. de Imaginibus. Gabriel Biel, in dist. 9. q. unica. Martinus Peresius, tractatu de Imaginibus & alii. Immo ipsa quotidiana praxis in Papatu luculentum subministrat testimonium, imagines ligneas & lapideas adorari, cultum latriæ eis exhiberi, & miracula insignia assignari, sicut de Maria Loretana & Oetingensi vanissimæ nugæ notæ sunt. Vider jam Christianus Lector, num non vel hoc etiam nomine Papatus damnabilis sit, quia tanta in eo idololatria regnat: quam fulmine grandi Jehovah proster-nit, per os Apostoli dicens, quod nullus simulachrorum cultor, regnum Dei hæreditabit. Neque juvat, quod aliqui solent distinguere, inter imaginem, idolum, & simulachrum, sicut Bellarminus facit, lib. 2. de reliquis Sanct. cap. 5. Etsi enim imago per se ab idolo differt: tamen si imago cultu aliquo divino afficitur, hoc ipso idolum fit, & abominabilis coram Domino existit: Nos fugiamus idola, & corde nostro soli adhæreamus Domino, non auro, non argento, non lignis, non lapidibus, non hominibus, non Sanctis, non Angelis: Dominum Deum unicè adoremus, & ei soli serviamus.

Papista,
quanti ido-
latria.

Rob. Bel-
larm. Tom.
1. lib. 2. de
Sanct. Imago
cap. 24. col.
1267.

Costerus in
Enchirid.
controverf.
pag. 458.

Thomas de
Aquino p. 3.
q. 25. art. 3.

Bonavent.
sup. lib. 3.
Sent. D. 9.
q. 2.

Responsio
ad effugium
lesuitarum,
quo idolola-
triam à se
declinare
volunt.

Cædes ab-
ominatio
sunt coram
Deo.

Exod. 23.
v. 14.

Gen. 4. 11.

XI. Cædes, Spiritus Sanctus, æquè abominabilem ac alia peccata coram Deo esse luculenter hîc testatur: Et quidni sic sentiat? Cum ipsa conscientia, non temerè occidendum hominem dicat: Et Scriptura, ne proximum occidamus, disertè vetet, Exod. 23. v. 14. Neque later nos, quam vehementer Spiritus Sanctus homicidia execretur. Certe, cum Cain fratricidium commisisset, dixit ad eum Dominus: *Maledictus eris super terram.* Gen. 4. v. 11. Et post Diluvium disertè inquit Deus: *Qui effuderit sanguinem huma-*

num,

* Gen. 9. 6. num. fundatur sanguis ejus, Gen. 9. v. 6. Expendit hoc Patriarcha Jacob, cum inter ultima sua verba, in hæc etiam prorumperet: *Non veniat in Consilium Simeonis & Levi anima mea, & in cætu illorum non sit gloria mea, quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt virum: Maledictus furor eorum, quia pertinax & indignatio eorum, quia dura*, Gen. 49. v. 6. Virum sanguinum abominabitur Dominus, Psal. 5. v. 7. Maledictus qui percussit proximum suum clam, & omnis populus dicat Amen, Deut. 27. v. 27. Manus effundentes innoxium sanguinem, odit Dominus, Proverb. 6. v. 17. Qui percussit & ceciderit hominem, morte moriatur, Levit. 24. v. 17. Hinc Joab homicida vicissim occisus est, 1 Reg. 2. v. 34. Per quæ enim quis peccat, per eadem puniatur, Sapient. 11. v. 5. Et qui gladio occidit, in gladio peribit, Apoc. 17. v. 10. Et scimus, quod omnis homicida non habebit vitam æternam manentem in se, 1. Joh. 3. v. 15. Demus proinde operam, ne vel verbis, vel factis proximum occidamus, ne in causa criminali falsum testimonium perhibeamus: *faciens enim & consentiens digni sunt eadem pœnâ*, Rom. 1. v. 32.

X. Proximum, post cædes, locum veneficiis tribuit Apostolus, & ab iis pœnitentiam non agi, quaeritur. Discamus igitur fugere *φαρμακείαν*, quæ opus est, quo homines creaturâ contra ordinationem divinam, ad hoc vel illud superstitiosè abutuntur: ut cum in Papatu trifolium in Missa consecratum contra ictum gladii: herbae quædam vel lumina accensa ad effugandos dæmones, & expellendos eos è puerperis adhibebantur. Quando Evangelium Johannis contra febrim collo gestatur, & similia, de quibus rectè D. Augustinus ait: *Omnes tales observationes, quæ non habent causam, vel in naturâ, vel in institutione divinâ, ex quâdam pestifera hominum & dæmonum societate quasi pacta, infidelis & dolose amicitie esse constitutas & exortas*. Hoc quia scivit D. Augustinus, meritò superstitiones illas damnare, & non tam meticolosus esse debuisset: Inquit enim Epist. 119. Multa hujusmodi, propter nonnullarum, vel sanctarum, vel turbulentarum personarum scandala devitanda, liberius improbare non audeo. Imò Homil. 7. in Johana it: *Cum caput tibi dolet, laudamus, si Evangelium ad caput posueris*. Secus fecit Divus Chrysostomus, qui 23. super Matth. longâ oratione superstitiones istas reprehendit, hæc allatâ ratione: *Quia virtus Evangelii est in intellectu, non in figuris*: Notet hoc Pistorius Apostata, cujus Dæmonomaniam, Doctissimus Theologus, Dn. Heilbrunnerus, erudito scripto manifestavit, & certum est frequentissimè *φαρμακείαν* in Papatu exerceri: Eam verò damnat Apostolus, & cum ipso Scriptura sacra alibi, omnesque eos, qui Magorum istorum operâ & consilio uti solent, Deuter. 18. v. 10. & 11. Levit. 20. v. 26. & 20. v. 6. 1. Reg. 28. v. 7. 4. Reg. 1. v. 3. 2. Paral. 33. v. 6. Actor. 19. v. 13. Hinc familia Ahab deleta fuit, 2. Regem. 9. Hinc Babylon subvertenda dicitur, quia multitudinem incantatorum continebat, Esa. 47. Proinde rectè & juxta verbi divini creaturas Dei ad finem ordinatum usurpemus, omnem *φαρμακείαν*, superstitionem magiam, veneficium, &c. missum faciamus, cum non tantum à Satanâ introductum, sed & Pontificiis quasi proprium sit, ut se magiæ veneficiis, & Necromantiæ dedant: sicut de Johanne XII. legimus, quod Diabolum in aleâ invocavit, eiq; vinum libaverit. Benedictus VIII.

Augustinus in damnandis superstitionibus meticolosus fuit.

Φαρμακεία in scripturis prohibetur.

Pontifices multi Necromantiæ addicti fuerunt.

& IX. Diaboli operâ multas præstigias fecerunt: & post mortem horribili specie apparuerunt. Gregorium Septimum Synodus Briginensis Magum & Necromanticum pronuntiavit: Magicos enim libros circumferre solitus est, & post incantationes magicas ex Sacramento altaris responsum petiit.

XI. Fornicationem quod attinet, quia prolixè de peccato isto parte Commentariorum super Apocal. primâ egimus, ideò hîc nihil repetimus.

XII. Furta displicere Deo, ex præcepto septimo patet. Obtemperent ergo fures, & raptores Regula Apostolicæ, Eph. 4. v. 28. *ὁ κλέπτης μὴ κλέπῃτω*: *Qui furabatur, non amplius furetur, magis autem laboret operando manibus, quod bonum est*. In primis caveamus, ne sacrilegia cum Papa & Episcopis committamus: ne Simoniam exerceamus: alioquin sententiæ Dei obnoxii reddemur: *Va tibi qui spoliās, quoniam spoliaberis ipse*.

XII. Tandem antequam capiti huic nono finem imponamus, quia Anti-Christus Occidentalis cum Orientali conjungitur, paucis, quomodo Papa & Turca inter se conveniant, coronidis loco, dispiciamus.

Præpono Papam: quia & Spiritus Sanctos hoc capite Papam primò, deinde Turcam descripsit, & illum hoc longè nocentiorum esse dubio procul innuit. Quomodo autem, & quibus in membris inter se uterque conveniant, jam attendamus: nimirum

1. *Ratione originis*: Circa idem enim ferè tempus, & Papa, & Mahometes emerfit: uti historiæ testantur: Nam Bonifacius Tertius à Phocâ, anno 606. Primatum obtinuit (Platina in Bonifac. 3.) similiter, οἱ Σαρακῆνοι, inquit Euthymius Zigabenus, in Elench. Ismaëlitis. *μέχρι τῶν ἡρακλείων βασιλέως ἔχοντων εἰς οὐλομένην. τότε δὲ ψευδοπροφήτης αὐτοῖς ἀνέστη μωάμεθ, ὁ ταῖς βλασφημίαις μέγας, καὶ ἀπειλῶν*. Natus fuit, inquit Breidenbachius, in histor. suæ peregrinat. *ille perditionis filius, Mahomet, currente jam anno 606. temporibus Heraclii Imperatoris. Eum & ducem Arabum factum, & legem suam promulgasse, scribit Vincentius Belvacensis lib. 23. cap. 39. Specul. histor. Laonicus etiam Chalcondilas, imperium Mahometi, temporibus Heraclii cœpisse, scribit, lib. 3. de rebus Turcicis. Hinc etiam subscribunt Blondus, Naclerus, Lonicus, & alii. Tempora igitur Papismi & Mahometismi rectè conveniunt.*

2. *Ex eisdem etiam causis pestes istæ profectæ sunt, & vires acquisiverunt*: Nam postquam singulis hæresibus Diabolus Christianæ fidei lucem extinguere se non posse animadvertisset: Mahometismum & Papismum moliri cœpit, qui universam simul religionem opprimerent.

3. *Eisdem artibus Papa & Mahometes sibi famam apud imperitum populum comparaverunt*. Mahometes enim, cum cerneret se Regnum Arabiæ per vim consequi non posse, per simulatam sanctitatem id tentavit, fingens se Prophetam & nuncium Dei: unde Vincentius Belvacensis cum imposturis suis credulos Arabes decipisse ait lib. 23. suæ histor. cap. 41. & 42. Et Arabes, inquit Naclerus, Generat. 22. *præstigiis Mahometi acceptis, apud Persas, ut eandem legem reciperent institere*. Similiter Pontifices Romani, cum tenues initio opes & exiguas facultates haberent, per fraudes tamen & imposturas postea amplissimū regnum adepti sunt: comminiscens varia miracula, Christi, & Petri

Furta Deo displicent. Regula pro Furibus. Eph. 4. 28. Ne furemur. Muldò minus sacrilegia committamus.

Comparatio synoptica, inter Papatum, & Turcismum. Papa Turca rectè præponitur.

Unde fœderes Pabstis und Türcken Mord.

1. Ratione temporis.

Der Teufel hat Pabst und Türcke zu einer Zeit aufgebracht.

2. Ratione causarum, ex quibus orti.

3. Eisdem artibus famam sibi comparaverunt.

Vinc. Belvacensis lib. 23. hist. cap. 41. 42. Nacl. Generat. 22.

autoritatem callidè ad potestatem suam stabilien-
dam adhibentes, & sic innumeris populis ac ho-
minibus astutè & callidè imponentes.

4. *Ab eodem autore, Diabolo nimirum, Patre mendacii, Papismus & Mahometismus ortus est, Diabolo inspirante hanc legem Mahometi subito e-*
meruisse, inquit Vincentius: quod & effectus clarè ostendit: neq; enim aliundè, quàm ex humani generis hoste tot cædes, tot incendia, tot calami-
tates, quæ per hanc Mahometi perfidiam intro-
ductæ sunt, proficisci potuerunt. Ex eodem fonte fluxit Papismus, qui ex multis, Manichæorum scilicet, Marcitarum, Montanistarum, Nazaræorum, Audæanorum, & aliorum hæresibus, nec non ex puris mendaciis conflatus est: quod itidem cædes, incendia, tot regnorum clades, & aliæ calamitates luculenter docent. Quid? quod Pontifices Rom. quorum ministerio supersticio Papi-
stica propagata est, Diaboli erant Ministri? Johannes enim XIII. diabolo homagium fecit: & eum invocavit: Sylvester II. diaboli operâ in multis usus tandem ab ipso interfectus est. Benedictus IX. per sylvas dæmones invocare consuevit. Gregorius Septimus, se, suadente diabolo, contra genus humanum, Dei iram & odium concitasse, dixit.

5. *Conveniunt Papismus & Turcismus, ratione sceleratissimorum hominum, quorum utrobique operâ diabolus ad propagationem impietatis usus est. Mahometes ad componendum Alcoranum suum adhibuit Nestorianos, Arianos, & Judæos: inprimis Jacobitam quendam, & Monachum, dictum Sergium, Judaizans & Gentilizans totus est Papatus: & non nisi organa Satanæ celebria, ad propagationem Papisticæ doctrinæ usurpantur.*

6. *Conveniunt etiam ratione jactantia: Papa enim & Mahometes pariter gloriantur, suam doctrinam à Deo per Angelos & revelationes ac visiones prodiisse: & hoc ita esse, miraculis pariter docere cupiunt: Cum populus signum Apostolatus à Mahomete flagitaret: Observate, dixit, ejulationes astrorum, quando Satanæ ascendit ad audiendum ea, quæ in cælo dicuntur: columbam mansuefactam ad aurem suam advolare docuit, & eam pro Sp. S. venditavit: Taurus quoque ab eo erat edoctus, qui in mediam turbam Alcoranum cornibus suis alligatum intulit: Lupos etiam & boves loquutos esse finxit. Ejusmodi miraculis fictis adeò scatet Papismus, ut tædeat vel unum ex tot myriadibus proferre.*

7. *Doctrina quoque Papistica & Turcica maxima & incredibilis est similitudo.*

8. *Nec non fidei & morum, utriusque.*

9. *Insuper in ritibus, ceremoniis, diebus festis, & ad sepulchra mortuorum peregrinationibus, apprimè, inter se, & Papistæ, & Turcæ conveniunt.*

10. *Quemadmodum & in diversis Monachorum sectis ac ordinibus.*

11. *Neq; latet, utramq; gentem à priscâ Ecclesiâ Christi longè simè recessisse.*

Et si quæ sunt similitudinis, & comparationis membra alia. Verùm nimis excreseceret tractatio ista: id circò Lectorem remitto, ad librum primum de Regno Christi, D. Philippi Nicolai, pag. m. 145. & seqq. ad libellum, qui Anno 1604. Londini excusus prodiit, hoc ornatus titulo: DE TURCO PAPISMO: Hoc est, de Turcarum &

Papistarum adversus Christi Ecclesiam & fidem conjuratione, eorumque in religione & moribus confessione, & similitudine, Liber unus. Reperiet ibi Lector multa maximè memorabilia, & cum primis manifesta documenta, Papistas in multis rebus, ipsis Turcis longè peiores & nocentiores esse: longius à fide, quàm Turcas recessisse: Turcas clementiores se Christianis, quàm Papistas præbere: reperiet probari, Turcas religiosius fidem, quàm Papistas colere, & servare. Tanta igitur, cum inter utrumq; Anti-Christum sit convenientia, non mirum videbitur cuiquam, à Sp. S. ipsos gemellos in hoc capite conjunctos esse.

Exurgat aliquando Deus præpotens maximus, & hostium istorum truculentiam penitus conterat. Væ primum & secundum clementer à gremio Ecclesiæ avertat, & nos Regni sui cælestis participes ac hæredes faciat. Per Christum Jesum Dominum nostrum: cui pro explicatione mediocri capitis istius noni, sicut & antecedentium, sit laus, honor & gloria, in secula seculorum, Amen.

CAPUT X.

Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἰσχυρὸν καθ'αἰνοῦντα ἐν τῷ ἔρανῳ, ὡς ἐβέλτη μύροι νεφέλην, καὶ ἰεὺς ὅτι τῇ κεφαλῇ, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, & οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς σύλοι πυρός.

Et vidi alium Angelum fortem descendentem de cælo, amictum nube, & iris in capite ejus, & facies ejus erat ut Sol, & pedes ejus tanquam columnæ ignis.

Καὶ ἔχεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλαρίδιον ἀνεῳγμένον, & ἔθηκε τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ὅτι πλὴν θάλασσαν, τὸν δὲ ἐὼνυμον ὅτι πλὴν γῆν.

Et habebat in manu sua libellum apertum, & posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum autem super terram.

Καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, ὡς περ λέων μυκάται· & ὅτε ἔκραξεν, ἐλάλησαν αἱ ἐπὶ τὰ βρονταὶ τὰς ἐαυτῶν φωνάς.

Et clamavit voce magna, quemadmodum quum Leo rugit: & quum clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces suas.

Καὶ ὅτε ἐλάλησαν αἱ ἐπὶ τὰ βρονταὶ τὰς φωνάς ἐαυτῶν, ἔμελλον γράφειν· ἡ ἡκούσα φωνὴ ἐκ τῷ ἔρανῳ, λέγουσάν μοι· Σφράγισον, ἀελάλησαν αἱ ἐπὶ τὰ βρονταὶ, & μὴ ταῦτα γράψῃς.

Et quum locuta fuissent septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram: & audiui vocem de cælo, dicentem mihi: Obsigna, quæ locuta sunt septem tonitrua, & ne ea scribas.

Καὶ ὁ ἄγγελος, ὃν εἶδον ἐς ὧτα ὅτι τῇ θαλάσῃ καὶ ὅτι τῇ γῇ, ἤρε πλὴν χειρὰ αὐτοῦ εἰς τὸν ἔρανόν.

Et Angelus, quem vidi stantem super mare & super terram, levavit manum suam ad cælum.

Καὶ ὡμοσεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὅς ἐστις τὸν ἔρανόν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. & πλὴν γῆς καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, & πλὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ὅτι ἡρόν· καὶ ἐσαί ἔτι.

Et juravit per viventem in secula seculorum, qui creavit cælum & ea quæ in illo sunt, & terram & ea quæ in ea sunt, & mare & ea, quæ in eo sunt, tempus non fore ampliùs.

7. Ἀλλὰ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς τῆς ἐξόδου ἀγγέλου, ὅταν μέλλῃ λαλῆσαι, καὶ τελεσθῇ τὸ μυστήριον τῆς Θεοῦ, ὡς ἐναγγέλισε τοῖς ἑαυτῶν δούλοις τοῖς Προφήταις.

Sed in diebus vocis septimi Angeli, quum cœperit tuba canere, consummandum esse mysterium DEI, sicut evangelizavit servis suis Prophetis.

8. Καὶ ἡ φωνὴ ἡ ἥκουσα ἐκ τοῦ ὕψους, πάλιν λαλῶσα μετ' ἐμῆς, καὶ λέγουσα· Ὑπάγε, λάβε τὸ βιβλαρίδιον, τὸ ἠνεωγμένον ἐν τῇ χειρὶ ἀγγέλου, τῆς ἐξόδου· ὅτι τὸ θαλάσσης, καὶ ὅτι τῆς γῆς.

Et audiavi vocem de cœlo iterum loquentem mecum, & dicentem: Vade, & accipe libellum apertum in manu Angeli, stantis super mare & terram.

9. Καὶ ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἀγγέλου, λέγων αὐτῷ· Δός μοι τὸ βιβλαρίδιον. Καὶ λέγει μοι· Λάβε, καὶ ἀφαγε αὐτό· καὶ σικρανεῖ σε πλὴν κριλίου, ἀλλ' ἐν τῷ στόματί σου ἔσται γλυκύ ὡς μέλι.

Et abii ad Angelum, dicens ei, ut daret mihi libellum; & dixit mihi: Accipe libellum, & devora illum; & faciet amaricari ventrem tuum: sed in ore tuo erit dulcis, tanquam mel.

10. Καὶ ἔλαβον τὸ βιβλαρίδιον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου, καὶ κατέφαγον αὐτό· καὶ ἦν ἐν τῷ στόματί μου ὡς μέλι γλυκύ· καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτό, ὁ πικρὰν θῆναι κριλίαν.

Et accepi libellum de manu Angeli, & devoravi illum: & erat in ore meo, tanquam mel dulce: & cum devorassem eum, amaricatus est venter meus.

11. Καὶ λέγει μοι· Δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι ὅτι λαοίς, καὶ ἔθνεσι, καὶ γλώσσαις, καὶ βασιλείαις πολλοῖς.

Et dicit mihi: Oportet te iterum prophetare, in populis, gentibus, & linguis, & Regibus multis.

ARGUMENTUM.

Ingens & planè miserabilis Ecclesia Christi afflictio, quam ab utroque, Occidentali nimirum & Orientali Anti-Christo, hoc est, à Papa & Turca perpeffura sit, hæcenus, à Spiritu Sancto graphicè, primo, tubæ sextæ, membro, depicta & descripta fuit. Ne verò misellus grex animum omninò despondeat, & in desperationem extremam incidat: nunc altero tubæ sextæ membro, inseritur efficacissima consolatio; Promittitur enim Angelus fortis, descensurus de cœlo, & opem in mediis tribulationibus presentissimam laturus. Scio quidem summæ existimationis Interpretes, qui hic aliâ formâ Romanum Anti-Christum describi putant: verum, uti in progressu, & in ipsâ diexodo audiemus, singula penè verba evincunt, isto capite, Christum, & non Anti-Christum, describi, adeò quidem, ut per αἰτίθισιν, quasi Anti-Christo Romano, & afflictioni Anti-Christiane Angelus opponatur. In duas caput totum partes disparti posset: Primâ enim Angeli descriptio, secundâ vocis cœlestis mandatum continetur. Nos verò indivisim (attamen

membratim) verba textus expendamus; & extricatis, si qui occurrunt, scrupulis, doctrinales observationes attendamus.

Εξήγησις.

Hæreo autem, num operæ precium sit, vati-
as, & diversas capitis hujus interpretatio-
nes in medium afferre. Aliquæ enim nimis in-
congruæ sunt: præsertim Nicolai de Lyra, qui
Angelum fortem de Justino Imperatore explicat, *Lyra incon-*
& sic scribit: In hoc capite ponitur primò conso-
latio per Justinum Imperatorem: secundò ejus
continuatio, per Justinianum nepotem suum.
Circa primum sciendum est, quòd Justinus seni-
or post Anastasium hæreticum annis decem &
cœpit imperare anno Domini 518. qui amore
Religionis Christianæ fervens, voluit in partibus
Orientis Ecclesias Arianorum eis auferre, & per
Episcopos Catholicos consecrari: sed non perfe-
cit, impeditus precibus Johannis Papæ, ne occa-
sione hujus omnes Christiani de Italiâ occide-
rentur gladio, per Theodoricum Regem Aria-
num, qui tamen postea interfecit Sanctum Jo-
hannem. Igitur de Justino dicitur hîc: *Et vidi*
aliu Angelu fortem: propter imperialem
potestatem: *descendentem de cœlo*: scilicet
militantis Ecclesiæ, per regenerationem baptizan-
tem: *amictum nube*: baptismatis gratiæ: *& iris*
in capite ejus: quòd annunciavit pacem Ec-
clesiæ. Est enim *iris* signum fœderis, Genes. 9.
Et facies ejus erat ut Sol, propter fidei splendo-
rem. *Et pedes ejus, tanquam columna ignis*.
Per pedes intelliguntur affectiones: quòd sicut
corpus movetur pedibus, sic animus affectibus.
Habuit autem iste Justinus affectiones accensas
igne charitatis, ad promotionem Christianitatis.
Et habebat in manu sua libellu apertu:
quòd scripsit & misit Epistolas per totum impe-
rium suum in favorem Christianorum: Et quæ
plura Tomo 4. habet Lyranus.

Στρεβλότης hæc est scripturæ, & non ὀπίλνοσις, An per An-
Nullum enim planè fundamentum additur, quo
gelum istu
hîc de Justino Imperatore agi probaretur: sed
Justinianu
propriu duntaxat placitum, & ut quod res est
parator in-
loquar, somnium affertur. Longè minor est Ju-
stinius, quàm ut gloriosissimi illi tituli, & epithe-
ta, quæ in textu nostro extant ipsi competant:
Laudatur ab Historicis, quòd Christianæ Reli-
gionis fuerit observantissimus, & zelotes adver-
sus Arianos longè ferventissimus. Cæsar Baro-
nius etiam, ipsum invitum ad imperii gubernacu-
la tractum scribit: sed contra fidem aliorum Hi-
storicorum. Referunt enim Justinum hunc
ignobilem armentarium, & initio suum, dein-
de boum custodem, ad militiam se contulisse,
in quâ promptè & fortiter versatus est, adeò,
ut tandem Princeps ordinis effectus, & mira
quadam calliditate imperium adeptus fuerit.
Amantius enim vir ditissimus, ad hunc Justi-
num venit, magnam pecuniarum vim secum fe-
rens, oravitque, ut eam in toto exercitu ductori-
bus & præcipuis militibus partiretur: promisit in-
super Justino multa, si se Imperatorem milites
eligerent. Quid sit? Justinus pecuniam accepit, Ovis lupo
& non ad Amantii, sed suum votum impendit, commissa.
illâque pro se Imperatore eligendo, suffragia astu-
tè emit: Cumque Amantius omnem moveret
lapi-

lapidem, factum hoc ulciscendi, Justinus ipsum & socios omnes interfici jussit. Non ergo credibile, talem Imperatorem hinc à Spiritu Sancto tantis encomiis, & elogiis ornari.

An Angelus hic creatum notat Angelum? Aretas, Episcopus, & Andreas Archi-Episcopus Cæsariensis, Angelum istum de creato Angelo interpretantur: Sed quia Angelus hic, super mare & terram stetit, vers. 2. & 8. dicitur: ideo non facile credo, creatum quendam Angelum hoc capite describi.

An per Angelum istum Anti-Christum recte intelligatur? Ad Anti-Christum Romanum, quomodo nonnulli visionem istam accommodent, ex libris, qui prostant publicè, luculenter peti potest. Angelum Papam dici ajunt, quia in Angelum lucis se transformat: & quia Angelus in Apocalypsi Episcopum notat: fortem, quia fortitudine & potentia potentissimus terræ Reges exsuperet: descendere de cælo Papam idem notare volunt, ac ex Ecclesiâ & cælo Ecclesiæ militantis prodire: per Nubem obscuratorem doctrinæ: per Iridem varias & splendidas Papatus ceremonias: per splendorem Solis, jactantiam Papæ, quod Christi sit Vicarius: per pedes, amplissimum Pontificis Romani imperium: per vocem magnam, fulmina excommunicationis, quibus Reges & Principes terruit: per prohibitionem Scripturæ, veritatis oppressionem: per librum, doctrinam Papisticam: per juramentum, Papæ & Papicolarum fervorem & zelum intelligunt. Et sic porro.

Non vitupero hanc sententiam: sed Lectoris judicio, libenter eam commendo. Interim autem piâ simplicitate credo, commodius & melius visionem istam de Christo Jesu, Angelo illo magni consilii, explicari.

Utitur enim vidimus fuisse Spiritui Sancto, postquam calamitates & tribulationes prædixit, inferere solatia: Ita ergo & nunc miseria Ecclesiæ extrema requirit, postquam Angeli Tubicines sex impetuosas grandinis procellas, cadentes stellas, arduos montes, obtenebratum Solem, fumum infernalem putei, locustarum catervas, & Amphibænas eructantes flammæ attulerunt, quibus Ecclesia miserè affligenda sit: ut vel tandem, ad aversionem desperationis, consolatio quædam proponatur. Opportunè ergo de cælo potentissimus opitulator Jesus Christus, descendere scribitur.

2. Quod si pulcherrimam quoque textus ad Christum applicationem expendis, non potest non & hoc nomine sententia nostra, cæteris plurimum prævalere.

3. Neque novâ illa est, sed vetus, & antiquitati accepta: uti in Tomo Augustini nono videre licet, ubi homilia super Apocalypsin septima & octava, fol. 673. & 674. totum caput decimum de Christo explicatur. Anonymus etiam ille interpretes, ante annos ducentos, ad Christum singula penè verba retulit: gustus & consensus testandi gratiâ, placet aliquos ex Commentario isto apponere paragraphos, sic igitur habent: pag. 93. Posita descriptione Anti-Christi & membrorum suorum, ne fideles impatientiâ fracti, desistant dimicare contra Anti-Christum, & exercitum suum, ostendit in isto textu remedium Christi adesse speciale, & ipsis opportunum, cujus virtutem considerantes, spiritualiter consolentur, & robusti efficiantur contra Anti-Christum. Dicit ergo: Et vidi alium Angelum: scilicet Christum, dictis Angelis contrarium: fortem: quia ipse est

ille armatus, qui diabolum fortem in ipsa carnis infirmitate superavit: *descendentem*: id est, in istâ persecutione Anti-Christi condescendentem suis pro eo afflictis. *Amictum nube*: scilicet carnis suæ, vel nondum plenè, sed ænigmaticè se manifestantem electis, &c.

Recentiores insuper Interpretes plerique; (perpaucos enim dissentientes reperi) ὁμοθυμαδόν, Christum hinc describi & introduci statuunt: Itaque vestigiis ipsorum insistentes, tandem ad explanationem nostram verborum Paraphrasticam, accessum faciemus.

Videbatur longissimo plurimorum annorum spatio ab Ecclesiâ suâ abfuisse, Christus Jesus: Jam igitur *præsentia sua* vel tandem facere incipit copiam:

1. *Descendens de cælo*: non ut Anti-Christus ex abyssi puteo, non ad perniciem, sed ad opem ferendam Ecclesiæ suæ promptus & paratus.

Hic verò Angelus 2. *nube amictus* esse dicitur: vel ad similitudinem apparitionis illius in Veteri Testamento, ubi in nube præsentiam suam Israëlitis exhibuit Dominus, & dixit: *Sciens dolorem populi, descendi, ut liberem eum*, Exod. 3. v. 8. vel quia in nubibus venire filius hominis dicitur, Matth. 26. v. 64. vel nube hinc innuitur, quod non visibiliter de cælo descendat: sed præsentiam suam coram impiis & Ecclesiæ Adversariis non nihil occultet, vel nubes hinc, *fontem bonitatis*, Christi notat: quod ad refrigerandum, & fecundandum electos suos ex nube, rorem sive pluviam salutarem depluat: Ita enim apud Esaiam legimus, cap. 45. v. 8. *Rorate cæli desuper, & nubes pluant justum. Papa fumo amictus fuit: Christus autem nube clarâ*, quæ pluviam salutaris fundat Evangelii.

Christus nube amictus.

Exod. 3. 8.

Matth. 26. v. 64.

Esa. 45. 8.

3. *Et iris in capite Angeli*: Iris, uti notum, est *signum gratiæ divinæ*, Gen. 9. v. 13. Gestat igitur Christus iridem in capite suo, ut in se uno placatum esse nobis Patrem doceat: ut tutos esse credentes in Christum ab ira venturâ, innuat: ut se Regem & Principem esse pacis, qui Deum nobis, & nos Deo reconciliet, ostendat: Iridem enim in capite pro coronâ gerit, & eâ Papam tricoronatum, & tricornutum longissimè præcellit.

Gen. 9. 13.

4. *Et facies ejus erat ut Sol*: Ratione tum majestatis, tum radiorum bonitatis, quibus afflictam Ecclesiam exhilaravit: & vultum suum benignissimum ac jucundissimum ipsi patefecit Angelus abyssi, fumo suo *Solem obscuravit*, & hanc ratione magnam orbi molestiam intulit. Nostri autem *Angeli facies serenissima* est, & ineffabilem jucunditatem, lucem & animorum tranquillitatem, spiritualiter eam contuentibus affert.

5. *Et pedes Angeli tanquam columnæ ignis*: Pedes hinc, caudis Scorpionum, quas Anti-Christus habet, venenatis opponitur. Quid sibi volunt autem pedes Christi: Nimirum hoc: adeo firmis pedibus esse Christum, ut non solum non ab hostibus prosternatur: sed adversus illos firmissimè stet, illos potius conculcaturus, quàm ab illis aliqua ex parte conculcandus. Pedes enim sunt, qui totum corpus gestant: Pedes ergo Christi sunt, qui Christum per verbi ministerium gestant: Qui quàm firmi sint ad Christum gestandum, & Ecclesiam sustentandam, adversariosque conterendos, ostendit, cum dicit eos esse, ut est columna ignis, nempe fortes, & qui convelli

non possint, imò qui sint Adversarios conculcaturi, & vastaturi. In hunc modum vetus quoque ille Interpres Anonymus, pedes explicat, inquiens: *Pedes eius, id est, ultimi fideles in isto tempore Anti-Christi, firmi in doctrinâ Evangelicâ & catervos per eandem sustentantes: tanquam columna ignis, qui sunt Spiritu Sancto accensi, & alios illuminant doctrinis & exemplis.* Vel sic verba Johannis accipiat Lector: In columnis proponitur robur: in pedibus, conculcatio: in igne, vastatio: Christus ergo accinctus fortitudine, hostes suos scabellum vult ponere pedum suorum, & aliquando in gehennam ignis detrudere.

6. Et habebat Angelus in manu sua βιβλίον ἀντὶ τοῦ ὄψεσθαι, libellum apertum: Anti-Christus Scripturam claudere, & obsignare cupit: ac impiis Scriptura clausa, & obsignata manet: ut licet oculos habeant, non tamen, præ affectatâ cordis cœcitate veritatem videant: Christus autem piis *Librum Scriptura* aperit: & ut doctrina Evangelii publicè doceatur, ac legatur, pro immensâ suâ potentiâ efficit: rumpatur maximè Papa, & ringat cum eo orbis & orbis: Ita & nostrorum Majorum tempore, solus Christus librum aperuit, & veritatem animis piorum notissimam fecit: Pontifex autem, sophisticis & impiis suis traditionibus, librum veritatis cœlestis, planè extirpare conatus fuit.

7. Videbatur quoque ex tubis Angelorum sex, Christus ab hostibus & hæreticis, suâ veluti possessione omnino ejectus esse: Verùm hîc, quæ terrâ marique erepta putabantur, recuperare incipit: *Cum pedem suum dextrum super mare, & sinistrum super terram ponit:* adeoque ubi vis locorum fideles suos colligit, & in universum orbem, in remotissimas usque maris insulas, Evangelium suum propagari efficit: præsertim, quia Anti-Christus Romanus tyrannidem suam terrâ marique, & in universo mundo exercere præsumit.

8. Et clamavit Angelus voce magna, quemadmodum cum Leo rugit: ὡς περ λέων μυκάται, propriè aliàs μυκάται bobus competit: Boves enim μυκάδζ mugire, Leones autem βρύχιδζ, ὠρυέδζ, ἐρωγέδζ dicuntur: Hîc autem singulari fortassis studio mugitum bovinum Spiritus Sanctus Christo tribuit: ut *bovinam* in ipso mansuetudinem & tolerantiam respectu piorum: & *leoninam fortitudinem* respectu impiorum, concurrere inuatur. Rem ipsam quod attinet, vox Angeli clara & magna significat, Evangelium Christi intrepidè & cum insigni παρρησίᾳ, in terrorem hostium & Anti-Christi prædicatum iri: id quod tempore nostro luculenter impletum fuit, hodieque impletur.

9. Simul autem ac rugitus Leonis increbescit, locuta etiam sunt septem tonitrua voces suas: Quæ tanquam Echo rugitui vel mugitui huic respondebant: quemadmodum enim Echo à se ipsa vocalis non est, sed tantum vocem, quàm accepit, refert: sic & tonitrua ista non nisi ad Angeli clamorem loqui inducuntur. Per tonitrua verò septem intelligo Doctores, Confessores, & Prædicatores Evangelii, adversus Anti-Christum acres, strenuos, & tremendos, qui contra Anti-Christum, & dogmata ejus, repleti zelo domus Domini, quasi tonare videbantur. Cujusmodi tonantes Doctores postremis sæculis complures divinitus

excitados esse novimus. Brocardus septem tonitrua, de septem tumultibus, adversus prædicationem Evangelii, bellicis explicat: sed uti puto, incongruè. Melius est, ut hîc fulminantes & tonantes verbi Doctores intelligamus: quemadmodum Jacobus & Johannes, filii Tonitruui vel Bonanetges dicti sunt, Marci 3. v. 17. de quo nomine, doctissimus Chemnicus, libro Harmon. Evangel. tertio, capite 50. pag. 269. pulcherrimè sic scribit: *Rationem appellationis hujus, Hieronymus hanc tradit, quod assumpti sint, ut audirent vocem Patris, per nubem de Filio tonantis, Matth. 17. v. 5. Vocem enim Dei tanquam tonitruum sonare, ostendit historia, Johan. 12. v. 29. ubi, audita voce Dei, turba dicunt, tonitruum esse factum.* Chrysostomus verò tradit, ideò duobus Apostolis appellationem tonitruui impostam, quod magna, sublimia, & stupenda divinitatis edicta debebant per orbem terræ diffundere vocem tam sonorâ, quæ in toto orbe quasi tonaret, ut ita vis & efficacia prædicationis ipsorum, appellatione tonitruui designetur: sicut Psal. 29. v. 3. & seqq. & Psal. 68. v. 34. Efficacia Evangelii, metaphorâ tonitruui describitur. Existimo autem & hanc posse rationem appellationis assignari: sicut tonitruum seu vox Domini, juxta psalmum 29. Concutit, movet, terret: Ita Jacobo & Johanni impostam esse hanc appellationem, quia futurum erat, ut præceteris acris & vehementius Adversarius Evangelii se opponerent, & illos tonitruum suæ prædicationis reprimerent. Ideò enim Herodes Agrippa, Act. 12. v. 2. Judæis gratificaturus, ante omnes alios Apostolos, Jacobum interfecit: postea verò demum, Petrum comprehendit. Jacobus igitur sine dubio præ reliquis Apostolis, vehementiâ suâ Judæis molestus fuit: Johannes verò, quomodo post obitum reliquorum Apostolorum, portis inferorum eructantibus innumerabilibus & prodigiosis hæreses opposuerit, tonitruum suæ prædicationis & scripturæ, sonora ejus vox adhuc hodie in Ecclesiâ tonans testatur. Hæc Chemnicus. Unde quomodo per Tonitrua septem, hîc stupendi illi veritatis divinæ assertores & vindices intelligantur, facili negotio colligere licet.

Optârint verò dubio procul haud pauci, ut quid locuta sint septem illa tonitrua, accuratè scirent: Et quidem Johannes Theologus paratus erat consignare, quæ in Visione istâ audierat: *Cum locuta essent septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram:* Prohibebatur autem, ne id faceret, cœlesti voce: & *audivi*, inquit, *vocem de cælo, dicentem mihi: Obsigna, quæ locuta sunt septem tonitrua, & ne ea scribas.* Acutè nonnulli hîc arguunt, quasi inter alia, septem tonitrua Imperio Romano interitum prædixerint: quæ prædictio & prædication, sapienti Dei consilio, non tam apertè illo tempore conscribenda fuerit: quemadmodum & D. Paulus, non apertè, sed quasi sphyngeos hanc de re loqui putatur, 2. Thessal. 2. vers. 2. & 3. Quicquid verò obsignandum illud sit, tamen ex eo, quod obsignare jubetur hæc voces Theologus, apparet, eas non parvi, sed maximi momenti, ut occultas & obsignatas censendas, & æstimandas esse. Ea enim, quæ pretiosa & maximè authentica sunt, obsignari solent: addo tamen, in aliquibus excusis codicibus, pro: *μὴ ταῦτα γράψῃς* legi: & *μὴ ταῦτα γράψῃς*: Et post hæc scribes, ita ut sensus sit, nondum tempus esse, ut scribat has voces Apostolus, sed laborem istum in aliud tempus reservandum, sicut Danieli dicitur: Tu Dani-

Quid locuta sint septem tonitrua. Conjectura aliquorum jatis arguta.

2. Thessal. 2. v. 2. & 3.

Cur hic mugitus bovinus Christo tribuatur?

Tonitrua septem quid notent.

Dan. 12. 4.

Daniel, claudere sermones, & signa librum, usque ad tempus statutum, Dan. 12. v. 4. Et quidem facile in $\mu\eta$ potuit migrare, mutata solum vocali primâ & ultima particulâ amputatâ. Sed num conjectura ista aliquid ponderis hoc in loco habere queat, Lector solers judicet: Nos absurdi nihil contineri arbitramur, si maximè Johannes obfignare, & sibi soli ac uni, auditas voces secretas habere, jussus fuisse statuatur.

Manus elevatio in juramentis præstandis usitata fuit.

Sequitur jam Angeli fortis juramentum, quo electi Dei, de fide promissionum divinarum confirmantur: *Et Angelus, quem vidi stantem super mare & super terram, levavit manum suam ad cælum*: Forma seu ceremonia Angeli jurantis hîc describitur: Solenne enim & usitatum apud veteres fuit, in juramentis præstandis, manum elevare: unde & in Scripturâ manum levare, pro jurare, sæpè sumitur, Gen. 14. vers. 22. Num. 14. v. 30. Ezech. 20. v. 5. Verba juramenti solennia describuntur hoc modo: *Et juravit per viventem in secula seculorum, qui creavit cælum & ea quæ in illo sunt, & terram & ea quæ in ea sunt, & mare & ea quæ in eo sunt.* Quibus verbis nihil aliud, quàm infinita majestas describitur. DEUS enim is est, qui cælum, terram, mare, & omnia, quæ in iis sunt, pro immensâ suâ potentiâ condidit & creavit. Sed quid juravit Dominus? *Tempus vel moram non fore amplius: Sed in diebus vocis septimi Angeli, quum cœperit tuba canere, consummandum esse mysterium DEI, sicut evangelizavit servis suis Prophetis.* Non philosophatur hîc Angelus, de cessatione motus cœli, & syderum, quasi Sol & reliqua sydera cœlestia annuos orbes post judicium ultimum non amplius contectura sint, quemadmodum *Aretas*, & cum ipso complures ita verba Angeli interpretantur: neque hîc de restitutione Judæorum loquitur, uti *Brightmannus* operosè contendit: sed hoc unicum innuit, post vocem sexti Angeli, nullam fore amplius persecutionem, sed quam primam Angelus septimus tubâ cœperit canere, consummandum esse mysterium DEI, hoc est, venturum finem rerum omnium corruptibilium: & seculum successurum felix ac perpetuum, quo Christus ad judicium venturus, Anti-Christum aboliturus, & cum omnibus manipulis suis penitus perditurus sit: consummationem enim seculi Paulus quoque *mysterium* vocat, 1. Cor. 15. vers. 51. Interea igitur moram aliqualem patienter ferri vult Angelus: & juramento asserit, post tubam sextam *mysterium* gloriosi adventus Christi, & abolitionis Anti-Christi consummandum esse. Sic enim olim etiam Prophetis & servis suis DEUS evangelizavit: uti textus noster habet: quæ verba hoc innuunt, Prophetarum scripta, cum libro isto Apocalypico in multis convenire, & Apocalypsin vel eo nomine meritò canonicam & authenticam habendam, quia & cum scriptis Prophetarum verissimè & certissimè consentiat.

Prophetarum scripta cum libro Apocalypico in multis conveniunt.

Mandatum vocis cœlestis.

Haftenus Angeli juramentum: Sequitur nunc vocis cœlestis mandatum, simile omnino ei, quod Ezechielî DEUS dedit, cap. 2. & 3. de quo Johannes sic scribit: *Audi vi vocem de cœlo iterum loquentem mecum, & dicentem: Vade & accipe libellum apertum in manu Angeli, stantis super mare & super terram.*

Offertur Johanni beneficium, ut vadat, & libellum apertum ex manu Angeli accipiat. Hoc beneficium Johannes non se recusasse scribit: *Et abiit ad Angelum, dicens ei, ut daret mihi libellum*: Petit reverenter Johannes, ut detur ipsi $\beta\iota\beta\lambda\alpha\epsilon\iota\delta\iota\omicron\nu$. *Et dixit ei Angelus: Accipe libellum, & non obiter lege, sed præ cupiditate & amore, quasi devora illum, & faciet amaricari ventrem tuum: in ore tuo autem, erit dulcis, tanquam mel.* Ad significandam Evangelii conditionem sic facere jubetur Apostolus: illud enim postremis hisce temporibus, ab esurientibus miscellis hominibus, quasi devoratur, & cupidissimè deprehenditur: Et quidem dulci ori est, instar mellis: consolatur laborantes & oneratos: amaricari autem facit ventrem, quia crucem & tribulationes comites ac individuas pedissequas habet.

Evangelii mellitum.

Mandato Angeli obtemperat D. Johannes: Sic enim de eo testatur: *Et accepi libellum de manu Angeli, neque me amaritudinem prædictam ab obedientia abstertere permisi, verum libellum devoravi, & erat, secundum verba Angeli, in ore meo, tanquam mel dulce: & cum devorassẽ meum, & $\beta\alpha\tau\iota\sigma\tau\epsilon\iota\mu\epsilon\upsilon\mu$ η $\kappa\alpha\iota$ $\lambda\iota\alpha$ $\mu\epsilon$, amaricatus est venter meus.*

Evangelii facit amaricari ventrem.

Tandem nova quasi videtur imponi Johanni sustinenda & administranda provincia, cum ad ipsam dicitur: *Oportet te iterum prophetare, in populis, gentibus, & linguis, & Regibus multis*: hoc est, sicuti usque huc strenuè operam tuam in Prophetiis sacris navasti, ita & imposterum perges, neque amaritudinem libelli, à tam sancto opere te avocare patieris. Bono potius esto animo, viriliter age, & cætera quoque, quæ ostensus tibi sum, contra Anti-Christum, vaticinia diligenter configna, & propaga, sive tangas populos, gentes, linguas, sive Reges & Magnates offendas, non cura auram mundanam: sed vocationis tuæ partes, debitâ sedullitate pertracta: id, quod D. Johannes sequentibus Apocalypsis capitibus gnaviter factitasse, satis deprehenditur.

Hæc de explicatione paraphrasticâ capitis decimi.

Dubia.

Sed vellicant fortassis Lectorem acutiorẽ & accuratiorẽ nonnulli scrupuli: Eos itaque, ut animis bonorum piâ simplicitate eximam, diligenter laborabo.

I. Το $\beta\iota\beta\lambda\alpha\epsilon\iota\delta\iota\omicron\nu$ non videtur commodè ad scripturam referri: Ea enim potius liber ($\beta\iota\beta\lambda\iota\omicron\nu$) quàm libellus, nominatur: Verum, dubio procul $\alpha\iota\tau\iota$ $\delta\epsilon\lambda\iota\kappa\omega\varsigma$ voculam hanc Spiritus Sanctus, imensis illis Romani Anti-Christi Voluminibus & Librorum plaustris opposuit: quorum consideratione & comparatione, Scriptura sacra vix libellus dici & vocari potest. Ratione etiam $\beta\iota\beta\lambda\alpha\epsilon\iota\delta\iota\omicron\nu$ & summæ Bibliçi voluminis, non immeritò scriptura $\beta\iota\beta\lambda\alpha\epsilon\iota\delta\iota\omicron\nu$ vocatur. In paucissimas enim pagellas redigi potest, quicquid ad salutem nostram DEUS ter Opt. Maximus prodidit necessarium.

An scriptura $\beta\iota\beta\lambda\alpha\epsilon\iota\delta\iota\omicron\nu$ dici commodè possit.

II. Non parùm fulciri videtur, Pontificiorum prætenso, de Scripturæ sacre imperfectione, ex hoc capite, quod vers. 4. Johannes ea, quæ se-

An ex obfignatione eorum, quæ

Septem toni-
trua locuta
sunt, scri-
ptura im-
perfectio se-
quatur?
Negatur.

ptem tonitrua locuta sunt; obsignare, & non re-
velare jubetur. Ergo non omnia in scripturis com-
prehensa sunt: & hanc ob causam traditiones
Pontificiae omnino sunt necessariae, ut per eas re-
sarciantur, & suppleantur, quod in Scriptura defice-
re deprehenditur. Talis est Pontificiorum col-
lectio. Respondetur, ineptissime sic ab Adver-
sariis colligi: supra enim in Paraphrasi dictum
est, non ἀπὸ τῶν interdici hic, ne scribantur ea, quae
septem tonitrua locuta sunt, sed καὶ ἱ, & respe-
ctu illius temporis: neque omnino non scriben-
da, sed tantum obsignanda dicuntur. Insuper, si
maximè nunquam ea revelasset Apostolus, non
tamen sequeretur, necessaria illa ad salutem no-
stram fuisse, quin potius contrarium rectè hinc
colligeretur, quia in vocibus illis, τῶν ἐπιτῶν non
reposita fuerit salus nostra, ideò ne publicaret eas,
Johannem praeonitum fuisse. Alioquin enim
dicant Pontificii, an non DEO invidentiae nota
impingeretur, si in vocibus illis salus hominum
constitisset, & eas nobis revelari prohibuisset? Ab-
sit verò talem invidentiam de clementissimo DEO
cogitare nedum affirmare.

Ceterum non immeritò quaeritur, si voces illae
obsignatae, & tamen scitu Christianis necessariae
fuerunt, quomodo Pontifex Romanus eas sup-
plere, & resarcire queat? num ipsi clam fortas-
sis, & privatim revelavit eas Sanctus Spiritus?
Aut num Johannes rediit, & in auriculam vel
dextram vel sinistram, quid locuta sint septem
tonitrua, susurravit? Edicant ergo & nobis pro-
fundi isti Doctores, quænam verba illa fuerint?
Sed hæreo, num Spiritus Sanctus hominibus
ejusmodi vel multa vel pauca secreta revelet, qui
Satanæ & maligno spiritui se totos manciparunt:
uti alibi ex historiis Pontificum Romanorum
oculariter ostendimus. Nonne verò & Augusti-
ni illud tract. 97. in Johannem hic valet? *Omnes
resipientissimi heretici, qui se Christianos vocari vo-
lunt, audacias figmentorum suorum occasione Evan-
gelicæ sententiae colorare conantur, ubi Dominus ait:
Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis por-
tare NVNC: Cum verò Christus tacuerit (vel tacere
Johannem praeceperit) quis nostrum dicat; ista vel ista
sunt? Aut si dicere audebit, unde probabit? Temera-
rium est, velle presumere & dicere, quænam sint ista,
quæ ipse non dixit: Quis ergo tam vanus aut temera-
rius, qui cum dixerit etiam verà, quibus voluerit, quæ
voluerit, sine ullo testimonio divino affirmet ea esse, quæ
Dominus tunc dicere (vel dici) noluit. Quis hoc no-
strum faciat, & non maximam culpam temeritatis in-
currat, in quo nec Prophetica nec Apostolica auctoritas
excellit? Hæc olim Augustinus hæreticis, hæc &
nos hodie Pontificiis.*

III. Enascitur verò & alia adeoq; duplex quasi
quaestio: an alibi quoque legatur, quod Deus,
Prophetis & Apostolis, ad certum tempus aliqua
non revelaverit: & an etiam uni vel alteri priva-
tim quædam Deus vel dixerit vel ostenderit, quæ
omnes indiscretim scire noluerit: tertium insuper
quaestiois hujus membrum addi posset, si certis
quibusdam personis aliqua Deus manifestavit, &
non omnibus, num propterea προσωπολήπτης di-
cendus & habendus sit.

Ad primam quaestionem respondeo affirmati-
vè: Sic enim apud Daniele cap. 12. v. 4. legitur:
*Tu Daniel claudes sermones, & signa librum, usq; ad
tempus statutum.* Ergo suo demum tempore ser-
mones istos, & librum Deus aperiri, & aliis ma-

nifestari voluit, si de causa quaeras, sapientissima & Dan. 12, 4.
liberrima voluntas Dei sola sufficit: Ita enim placu-
it, & visum fuit Altissimo, ita ex usu nostro fore
scivit. Huc pertinet vox Christi: *Non potestis porta-
re nunc, quæ dicenda vobis habeo.* Ergo prætolari
debent Apostoli, usq; dum suo tempore, à Spi-
ritu Sancto, ea, quæ prius captum ipsorum supe-
rabant, proponerentur. Hinc & D. Paulus non
statim omnia Corinthiis suis se prædicasse ait: 1.
Cor. 3. v. 1. *Ego fratres, non potui loqui vobis, ut spi- 1. Cor. 3, 1.
ritualibus, sed loquendum fuit, ut carnalibus, ut in fan-
tibus in Christo, lactis potius vos alui, & non cibo: non-
dum enim poteratis: immò ne nunc quidem potestis.*
Videmus ergo, cur non statim omnia Deus reve-
laverit: nimirum, quia homines non statim omni-
um mysteriorum capaces fuerunt: Et respexit
Deus ad ordinem certum, qui in dicendo est ob-
servandus: ne nimium abstrusa rudibus adhuc,
proponantur: sed ut per gradus quasi in traden-
dis religionis Christi nae capitibus, procedatur:
In Epistola enim ad Hebræos, cap. 6. v. 1. itidem Hebr. 6, 1.
inter sermonem pro rudibus, & inter sermonem
pro perfectis distinguitur: *Omissio, qui in Christo
rudes inchoat, sermone, ad perfectionem feramur.*
Hinc apud Hebræos lege cautum fuisse D. Hiero-
nymus, lib. 1. Comment in Ezechielem comme-
morat, ne quis ante annum ætatis suæ trige-
simum, priora capita libri Geneseos, Canticum
Canticorum, caput primum, & octo postre-
ma Ezechielis legeret: quam legem Nazianzenus Nazianz. in
insignis ille Theologus, in Apologetico suo pro-
bat, & collaudat, quia in populo fidelium, qui-
dam, per ætatem scripturarum mysticarum non-
dum sint capaces, quamvis clarioribus & eviden-
tioribus legendis idonei existant.

Ad secundam quaestionem itidem affirmativè An Deus se-
respondeo, Deum separatim uni quædam revela-
re, quæ aliis non communicat. Notissimum enim paratim
est, quod Prophetis visiones quædam obtigerunt, unquam
quæ ad ipsos solos spectarunt: ut vocationis, vel reveles, quæ
præsentiae, vel voluntatis divinæ, vel solatii & de- statim com-
fensionis certi redderentur. Ita Paulus præ omni-
bus aliis Apostolis, in tertium cælum raptus fuit, municat?
& illic audivit, ἀρρητὰ ῥήματα, ἀκατάληκτον ἀνδρώπων λα-
λῆσαι, arcana verba, quæ fas non sit homini loqui, 2.
Cor. 12. v. 4. Et quid aliud sibi volunt verba Apo- 2. Cor. 12, 4.
stoli, 1. Cor. 12. v. 4. 5. 6. 7. & seqq. Divisiones dono- 1. Cor. 12.
rum sunt: sed idem Spiritus: Vnicuique datur mani- 7. 4. 5. 6.
festatio Spiritus, ad id quod expedit, &c.

Sed nonne sic videtur Deus προσωπολήπτης a- An Deus
gere? Nequaquam: προσωπολήπτης enim ille dici non sit
meretur, qui, quæ omnibus, vel debet, vel summè προσωπο-
necessaria sunt, aliquibus subtrahit, & inæqualiter λήπτης?
distribuit. Jam verò Deus non tenetur, omnia re-
velare omnibus: neq; cunctis sunt necessaria, di-
xerim ferè utilia. Idcirco sapientissime agit Do-
minus, quod mysteriorum capacibus mysteria
concredit: rudioribus autem sublimitate parcit.
Quis προσωποληψίας arguit Christum, quod ali-
quot actuum spectatores præsentis tantum tres il-
los, Petrum, Jacobum & Johannem Apostolos, 1. Cor. 13
habere voluit? Imò olim in vita æterna gradus erunt 7. 41.
gloria, & stella à stella differet in gloria, 1. Cor. 15 v.
41. neque tamen inde, nisi velanus planè homo, 7. 41.
Deum προσωπολήπτην dixerit: Multo igitur minùs
προσωποληψία ipsi imputari potest, si vel uni vel
alteri hæc in terrâ prærogativam quandam,
hoc est, vel sublimiorem aliquam notitiam: vel
prophetiam, vel divinam revelationem, vel
aliud

An Deus a-
liis quorū
nonnulla
obsignata
esse volue-
rit?

Num. 11, 35.

aliud donum impertiat: sapientia potius divina, quam *πρωτοπολησίας* inæqualitatis argumentum est: quemadmodum flores in hortis de elegantiâ & pulchritudine invicem quasi certare, summa cum voluptate deprehendimus. Si curiosus nondum in hac piis sufficientissima responsione acquiescit, illud unicum ei occinendum puto: *Tu quid prior dedisti Deo, ut reddatur tibi*, Roman. 11. vers. 35.

An recte colligatur, Joannem in terris perpetuo visum? vel in terris reditum?

Quomodo Joannes iterum, post hanc oblationem visionem prædicaverit?

IV. Aretas Cæsariensis Episcopus, refert, ex hoc Apocalypsis capite exortam esse vulgi opinionem, quasi beatus Johannes ad finem usque mundi victurus sit, venturusque una cum Enocho & Helia, tempore Anti-Christi, ut simul cum eis homines qui tunc erunt, corrigat; & ab ipso denique Anti-Christo interimendus sit: quia hic versu ultimo dicitur: *Oportet te iterum prophetare*. Quæritur ergo, an non rectè vulgus inde judicaverit, & si non, quomodo Johannes prædicationi huic satisfecerit, & iterum prædicaverit: quid per verba ista innuatur, & doceatur? Respondeo, Pueriliter colligi ex his verbis somnium illud Pontificium, de redituris Johanne, Henocho & Elia: uti in capite sequenti undecimo fusiùs ostendemus: ne verbulo enim mentio sit, quòd Johannes ad finem mundi usque victurus sit: neque factum hoc est, sed anno ætatis 99. piè ex hac lacrymarum valle migravit. Quid verò verba: *Oportet te iterum prophetare vel prædicare*, innuant, & quomodo impleta sint, ex paraphrasi nostra constare arbitror. Uberioris autem & majoris certitudinis causa, non piget aliqua addere, ut omnis Lectori dubio scrupulus eximatur. In exilio fuit constitutus Johannes, cum Apocalypsin istam exhibuit ei Dominus: itaque sani Interpretes omnes *πρότερος* ista de Johannis persona explicant, quòd innuat Dominus: Johannem ab exilio liberandum, & tunc denuò ipsum prædicaturum esse: Id quòd & factum legimus: sub Nerva enim ab exilio reductus est in Asiam, & per annos quinque aut circiter, rursus Evangelium prædicavit: atque sic verba ista Johannes *αὐτοπροσώπως* implevit: deinde *μετ᾽ ἑαυτὸν* & *δὲ τέρως* verba hæc de omnibus prædicatoribus ante ultimum judicium spiritu & doctrina Johannes præditis, constanter Christum contra Anti-Christum prædicantibus, intelliguntur. Ita habet Primasius super Apocalypsin, inquiens: *Ad Johannem quidem intentio certa dirigitur, quem adhuc oportebat de exilio libertatum, non tantum hanc revelationem in notitiam Ecclesiæ Christi deferre, sed etiam Evangelium in populos, in nationes, in linguas, & apud Reges multos alius prædicare, verum tamen omni quoque Ecclesiæ hanc vocem nullus ambigit convenire, quæ nunquam debet à prædicatione desistere*. Nicolaus de Lyra sic ait: *Johanni dicitur: Oportet te iterum prophetare, gentibus & populis, &c. quod POSTEA de multis gentibus & populis, Johannes prophetice scripsit IN HOC LIBRO*. Vetus ille Anonymus commentator, ita habet: *Oportet te iterum prophetare: quia ex his de carcere ad prædicandum, populis unius Regni, & gentibus, & linguis diversarum nationum, & Regibus multis: quia PROPHETIA ISTA sic declarata, contra Anti-Christum dilatabitur, & audietur fama illa apud omnes Reges terræ*. Thomas de Aquino: *In ipso Johanne intelliguntur alii prædicatores, quos Dominus ad tempus Anti-Christi vult instanter prædicare maioribus, & minoribus*. Apparet ergo, quod verè

iterum post hanc visionem prophetaverit Johannes: primò, cum ipsemet ex Patmo liberatus, usque ad tempora Trajani, prædicavit: deinde, cum istam prophetiam suam posteritati reliquit, & hæcenus ea in toto orbe lecta & audita fuit: adeo quidem, ut licet hic liber aliquando nonnihil delituerit, tamen subinde, & ad hunc usque diem à piis excolatur, & doctrina Johannis, vel invito, & renitente mundo, reparetur, & propagetur. Versa enim est Apocalypsis ista Johannis, in linguam Syram, Æthiopicam, Ægyptiam, Germanicam, Hispanicam, Gallicam, Anglicanam, Italianam; Hæ linguæ omnes, & populi, & nationes audiunt doctrinam Johannis: ut nihil opus sit, fingere, Johannem circa finem mundi reditum & *παλιν* prædicaturum: Cum alia ratione id & hæcenus egerit, & ad finem usque mundi acturus sit. Tandem non inepta eorum est sententia: qui Johannem hisce verbis, *Oportet te iterum prophetare*, tantum admoneri putant, ut gnaviter, graviter & strenuè in perficiendo cursu prædicationis suæ pergat: quemadmodum Esaias cap. 6. v. 9. & Paulus, Act. 18. v. 9. ad ministerii strenuè subeundas partes, nova visione confirmabantur. Hæc de capitis decimi Scrupulis: Nunc aliqua etiam dicemus de notis, sive doctrinis.

Esai. 6, 9. Act. 18, 9.

Loci doctrinarum.

I. Et quidem non repetam prolixè, cur Filius Dei Angelus hic dicatur: supra enim cap. 7. & 8. luculenter id explicavimus. Usitatè in Scriptura Angelus, & quidem *Angelus eripiens ac salvans*, Gen. 32. & 48. Esai. 64. *Angelus fœderis*, Malach. 3. *Angelus magni Consilii*, Esai. 9. vocatur: non quod Angelicam naturam assumpserit: semen enim assumpsit Abraham, Hebr. 2. sed ratione officii: Missus enim est à Patre, ad redemptionem generis humani perficiendam.

Christus frequenter in Scriptura Angelus vocatur. Genes. 32. & 48. Esai. 64. Malach. 3. Esai. 9. Hebr. 2.

II. Jucundum verò, quòd *Angelus fortis* Christus vocatur. Non impotens sanè est Diabolus: sed instar *Behemoth*: cujus fortitudo in lumbis, & virtus in umbilico: stringit caudam suam quasi cedrum, ossa ejus velut fistulæ æris: cartilago ejus quasi laminæ ferreæ: per gyrum dentium ejus formido: corpus illius, quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus: sternutatio ejus splendor ignis: de ore ejus lampades procidunt, sicut tedæ ignis accensæ atque ferventis: halitus ejus prunas ardere facit, & flamma de ore ejus egreditur: in collo ejus moratur fortitudo, Job. 40. v. 11. 12. 13. & cap. 41. v. 5. 6. 9. 10. 11. 12. 13. Fortior autem est ipso, Christus Iesus, & Gibbor, Esai. 9. Hic vincit Satanam, universa arma, in quibus confidit, aufert, & spolia ejus distribuit, Luc. 11. v. 22. In hunc potentissimum Dominum speremus, & omnem fiduciam reponamus, certè nos minimè confundi: etenim universi, qui sustinent ipsum, non confunduntur: confunduntur autem omnes iniquè agentes supervacue, Psal. 25. v. 3. Absque hoc certè fortitudinis Angelo, Christo Jesu si fuisset, quomodo inter tot cruentas Turcæ & Pontif. Rom. persecutiones Ecclesia Christi consistere potuisset?

Christus est Angelus fortis: & fortior Diabolo.

Job. 40. v. 11. 12. 13. & c. 41. v. 5. 6. 9. 10. 11. 12. 13. Esai. 9. Luc. 11. 22.

Psal. 25, 3.

III. Et ne de præsentia Salvatoris hujus dubitemus, ideo de cælo ad nos descendere dicitur: non quòd localiter descendat, vel visibiliter: sed quòd gratiosam & auxiliatricem suam in omnibus nostris necessitatibus præsentiam exhibeat, & re ipsa ostendat, se non longè abfuisse: sed

Christus de cælo ad nos descendit, opem la-turæ.

cœlitus quasi & *ἐκ τοῦ οὐρανοῦ* ad opem ferendam nobis appropinquasse: Ita videns Dominus dolorem & afflictionem Israëlitarum, descendit, ut liberaret eos de manibus Ægyptiorum, & educeret eos, de terra illa, in terram bonam, Exod. 3. v. 8. Ita descendit Dominus in monte Horeb, cum se hostes Israëlitarum, Amorrhæos, Chananæos, Hethæos, Phereſitas, Hevæos & Jebusitas, deleretur promitteret, Exod. 3. v. 5. & 11. Ita descendisse dicitur Dominus, vindicans injuriam Moſi illatam, Num. 12. v. 5. Pari modo, inquit Eſaias, descendet Dominus exercituum, ut praelietur super montem Sion, & super collem ejus, Eſa. 31. v. 4. Descendit hic Angelus cum Azaria & sociis ejus in fornacem, & excussit flammam ignis de fornace, Dan. 3. v. 49. Itaque cum Regulo invocemus & oremus hunc Dominum, dicentes: Descende Domine, Johan. 4. v. 49. Et subito descendet ad nos gratia Domini: subito reficiet nos panis iste de cœlo descendens, Johan. 6. v. 33. 38. 41. 50. Descendet Dominus, & dissipabit inimicos nostros, Psal. 67. v. 2. dissipabit gentes, Psal. 143. v. 6. & consilia gentium, Psal. 32. v. 10. Sicuti descendit Dominus, cum Sodomam & Gomorrhæam dignis pœnis afficeret, Gen. 18. v. 21. Hostium enim & impiorum confusio & dissipatio, piis & credentibus pro maximo est solatio. Demus autem operam, ut ad descensum Domini debitâ pietate & religiositate nos præparemus: Ubi duo aut tres in nomine Domini congregati sunt, in medio ipsorum est, Matth. 18. v. 20.

IV. Non raro accidit, quod Christus nobis amictus, & quasi occultatus nube videatur: cum scilicet auxilium differt, cum opem, quam citò desideramus, non nihil retardat, cum se instar Parentum blandientium occultat & abscondit. Est enim dilectus ille, qui stat post parietem, qui respicit per fenestras, qui prospicit per cancellos, Cantic. 2. v. 9. Est Deus ille absconditus, de quo legitur, Eſa. 45. v. 15. Verè tu es Deus absconditus, Deus Israël Saluator: nube amictus videbatur Abraham, nec non Jacobo Patriarchis, antequam ipsorum gemitus & vota impleret: nube amictus toto juvenutis tempore Josepho videbatur: uti & Davidi, in persecutione Saulis, in persecutione filii Absolonis. Hinc ita exclamavit Psal. 13. v. 2. Usquequo Domine abscondis faciem tuam à me? Et Psal. 30. v. 8. Abscondisti Domine faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Et filii Core lamentando quærent: Psal. 44. v. 25. Domine, quare faciem tuam abscondis, oblivisceris inopia nostra, & tribulationis nostræ? humiliata est anima nostra. Psal. 87. v. 15. Et quid Domine repellis orationem meam, abscondis faciem tuam à me? Et Psal. 88. v. 47. Usquequo Domine abscondis te in sinem? Ita diu abscondebatur Gratiam suam, à Syrophœnissâ Matth. 15, & hodiè non paucis sub nube latere & ferè prorsus preces nostras non audire videtur: nimirum ita nostram compensare vel punire potius vult inobedientiam, quod longo tempore facies nostras ab ipso avertimus: ita nostram vult probare fidem, devotionem, zelum, & patientiam: ita incitare nos cupit, ut subindè ingeminemus. Exurge, Exurge Domine Deus miserator, ne abscondas faciem tuam à me, Psal. 27. v. 9. & Psal. 69. vers. 18. & Psalm 102. v. 3. Psal. 143. v. 7. Averte potius iram tuam à nobis, Psal. 84. v. 5. Ita, qui ad tempus sub nube latitavit, tandem Iridis fulgore, & Solis cœlesti splendore, comitibus, ad nos redit: præsentiam,

bonitatem & gratiam suam ostendit: & fixis apud nos pedibus persistit, animas conturbatas reficit, captivitatem nostram avertit: & planctum in plausum ac gaudium convertit, Psal. 126. v. 4. Ps. 126. 4. Quæramus modo diligenter, cum Sponsâ illâ, dilectum nostrum, ubi pasciat, ubi cubet, in meridie, Cant. 1. v. 7. & veniet mox saliens in montibus, transiens colles, Cant. 2. v. 8. affert fructus secum, qui dulces sint gutturi nostro, introducit nos in cellam vinariam: ordinabit in nos charitatem, vers. 3. Et si sic venerit, pessulum ostii nostri aperiamus, Cantic. 5. vers. 6. amplexemur eum, inter ubera nostra commoretur, Cant. 1. v. 13. favo, melle, & vino suo fruatur, Cant. 5. v. 4.

V. Primarium Christi, quod in nos confert, beneficium, est libri apertio, vel Scripturæ sacræ revelatio. Habet enim Christus clavem Davidis, & solus est dignus, qui aperiat nobis librum, & signacula ejus, Apocal. 5. vers. 5. & 9. Dignus, qui aperiat nobis Scripturam & Prophetas, Luc. 24. vers. 45. Aperit autem eam Parvulis, Matth. 11. v. 25. aperit Pulsantibus, Luc. 11. v. 9. aperit quærentibus & perentibus, Matth. 8. v. 10. Sed quomodo aperitur à Christo Scriptura? Non *ἀνεῳγας*, sed *ἐμνεῳγας*: aperuit enim Scripturam prædicatione suâ propriâ, Luc. 24. v. 32. Aperuit eam prædicatione & expositione Apostolicâ, Actor. 8. v. 35. Aperuit & aperit etiamnum hodie eam, vaticiniumum impletione oculari & manifestâ: nec non Ministrorum verbi operâ & voce quotidianâ: ut sensum & mentem Christi rectè percipiamus, 1. Cor. 2. v. ult. & in lumine veritatis indubitata ambulemus. Itaque ad Christum hunc humiliter accedamus, & cum Davide oremus, Psal. 119. v. 18. Revela Domine oculos meos, & docebo mirabilia de lege tua. Vers. 34. Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam: & custodiam illam in toto corde meo. Et cum D. Paulo, 2. Timoth. 2. v. 7. Δὲν ἐμοὶ ὁ κύριος (ὡς οὐκ ἐστὶν ἐν ᾧ αὐτὸν) 2. Tim. 2. 7. Det mihi Dominus intellectum in omnibus.

VI. Acerrimè Anti-Christus conatur claudere sacrosanctum Evangelii librum, & fontes gratiæ Christi largissimè fluentes obstruere, sed vanâ prorsus & irritâ operâ: Christus enim librum apertum in manu suâ tenet: ex quâ illum ne Sathanas quidem rapere potest. Christus si aperit, nemo claudere potest, Apoc. 3. v. 7. Sciamus ergo, gaudeamus, τὸ βιβλακίδιον in manu Christi teneri: Fremat & ringat orcus & orbis, manebit tamen Bibliorum codex sacerrimus: manebit thesaurus Scripturæ pretiosissimus: manebit pharmacum, pro animabus nostris, saluberrimum, Lucæ 21. v. 33.

VII. Latitudo Regni Christi, & propagatio veritatis Evangelicæ, perquam elegantet describitur, dum Christus pedes suos super mare & terram posuisse dicitur. Nimirum non patitur amplius, sibi & verbo suo denegari hospitia: sed potentissimè virtute vocis suæ in toto orbe prærumpit: & Ecclesiæ suæ de hospitibus tutis prospicit: id quod alibi hisce verbis promisit, Matthæi 24. vers. 44. Prædicabitur Evangelium Regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio. Sanè similia prædicationis hujus, circa hæc extrema tempora consideremus, eadem planè sunt, quæ Apostolorum erant, nimirum tenuia, & angusta: sicut verò Apostolis fortioribus factis, in universum orbem diffundebatur vox Evangelii, Marc. 16. v. 15. ita & nunc indies in variis orbis nationes veritas Evangelica pervadit. Quot

Quot enim Regnis quæso, quot Ducatibus, quot Provinciis, quot linguis, quot populis Augustana Confessio, vel in Comitibus illis solennibus Augustanis, ne dum sequentibus annis innotuit? Et annon Deus ex singulari gratiâ, subindè verbo suo ostium aperuit? Annon sonus veritatis sinceræ in innumeras Regiones, quin & Insulas marinas dimanavit? Verè ergò Christum pedes suos super mare & terram posuisse, Johannes scribit. Et pro hoc beneficio dignus est, ut laudetur in omnia seculorum secula infinita: *cùm præsertim in nostris quoq; terris pedem suum posuerit.*

VIII. Hinc verò non tantum Christi clementia sed & immensa potentia & omnipræsentia firmissimè colligitur. Et quidem *respectu naturæ humanæ*: juxta quam pedem dextrum & sinistram habere, juxta quam propriè utrumq; pedem super mare & terram ponere dicitur. Quod universale dominium de Christo, Spiritus Sanctus prædixit:

Universale Christi Dominium.

Zach. 9. 10. Psal. 72. 8. 9. 10. 11.

Psal. 2. 8.

Psal. 8. 8. Psal. 110. 7. 1. & 2.

Matt. 28. 8.

Christus etiam juxta humanam naturam dominatur omnipræsentem, & omnipotentem.

Col. 2. 9.

Eph. 1. 20. 21. & 22.

Undamontem & rationes, quod Paulus majestatem Christi, secundum humanitatem, attribuat.

Zach. 9. v. 10. Potestas ejus à mari usq; ad mare, & à fluminibus usq; ad fines terre, Psal. 72. v. 8. 9. 10. 11. Dominabitur à mari usq; ad mare, & à flumine usq; ad terminos orbis terrarum. Coram illo procident Æthiopes: Et inimici ejus lingent terram. Reges Tharsis & Insula munera offerent: Reges Arabum & Saba dona adducent. Et adorabunt eum omnes Reges, & omnes gentes servient ei. Psal. 2. vers. 8. Dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Psal. 8. v. 8. Omnia subjecisti sub pedibus ejus. Psal. 110. v. 1. & 2. Sede à dextris meis, & dominare in medio inimicorum tuorum. Christus ipse de universali hoc suo dominio loquitur, Matthæi 28. v. 8. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terrâ. Tot muniti perspicuis testimoniis, non dubitamus credere & asserere, Christum juxta humanam etiam naturam omnipræsentem & omnipotentem dominari in cælo, mari & terrâ: non quidem localiter, sed illocaliter, & modo sibi optimè cognito: nobis autem in hac mortalitate prorsus incomprehensibili, & ab omni scientiâ humanâ longissimè remoto: adeoque ut paucis dicam, sessioni ad dextram illocali & incomprehensibili proprio: Et quidni sic Christus ubiq; etiam, quâ homo est, dominaretur? Cùm ratione unionis intimæ, & sessionis ad dextram admirandæ, in ipso habiteret omnis plenitudo Deitatis CORPORALITER, Coloss. 2. v. 9. Paulus certè hoc universale Christo dominium juxta humanitatem expressè attribuit, inquit, Ephes. 1. v. 20. 21. & 22. Deus suscitavit Christum à mortuis, & constituit illum ad dextram suam in cælestibus, supra omnem potestatem & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro. Et omnia subjecit sub pedibus ejus, & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius, plenitudo ejus, qui omnia in omnibus implet. Vel talpâ cæcior videre potest, hinc de universali verum omnium dominio, & infinita Christi potentiâ Apostolum differere. Neque verò dubium est, quin majestatem istam Christo, non secundum divinitatem, ut volunt Sacramentarii, sed juxta humanitatem attribuat. Ducit enim istam Salvatoris exaltationem factam esse, cùm à mortuis jam esset resuscitatus: Christus verò quia Deus, omnem suam Majestatem divinam, ex ineffabili generatione ex Patre, jam inde AB ÆTERNO, communione essentiali, possidet: neque illa se abdicavit unquam, secundum Deitatem, ut eam post resurrectionem resumpsisse dici posset: Quandoquidem essen-

tialis illa *ἡγεμονία* inter personas Trinitatis, omnem alterationem æternâ suâ immutabilitate respuit & eludit: juxta illud Malachiæ: *DEVS ego sum, non mutor*: Ergò si Christus in tempore constitutus est ad dextram Dei in cælestibus, si constitutus est supra omnem potestatem & dominationem: si omnia pedibus ejus, post resurrectionem, subjecta, irrefutabiliter sequitur, Juxta CARNEM, Juxta HUMANITATEM Christum plenissimum illud super omnes creaturas dominium, accepisse: Atqui verum prius, ex verbis perspicuis Apostoli: Verum igitur & posterius. Id quod & inde luculentius apparet, cùm Christus caput Ecclesiæ constitutus dicitur: ubi profecto, non assumptis *λόγος*, sed assumpta natura humana glorificatio designatur: Siquidem caput ad corpus suum debet esse proportionabile, ita ut inter utrumque, aliqua natura interveniat communio: Quæ communio non reperitur in Christi Deitate, sed in assumptâ & exaltata humanitate, juxta quam est Ecclesiæ suæ per omnia consubstantialis. Ideo etiam Pater & Spiritus S. quia non naturam humanam, sed tantum divinam habent, appellantur quidem Ecclesiæ Deus, Proiectior, Clypeus, Turris, Auxilium, Fortitudo, Dominus: Caput autem Ecclesiæ dicuntur nuppiam, cùm inter Patrem & Spiritum Sanctum, non incarnatum, & inter Ecclesiam, nulla sit natura communio. Hæc & similia rationum momenta, vetustas pia penâ habuit, & ideo locum hunc, Ephes. 1. de dominio Christi, juxta humanam naturam universali, unanimiter explicavit: adeoque longè rectius, quàm Sacramentariorum, de folio Majestatis & domini Christum hominem deturbare conantium, impia turba sensit. Sicenim eorum sonant testimonia.

Malach. 3.

Pater & Spiritus S. nuppiam vocantur Ecclesiæ CAPUT.

Ambrosius lib. 5. de Fide: Discenunc, quod *SECUNDVM CARNEM* omnia subiecta accipiat, sicut scriptum est: Qui operatus est in Christo, suscitans eum à mortuis, & constituens eum ad dextram suam in cælestibus, supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur, non solum in hoc, sed etiam in futuro seculo. Et omnia subjecit sub pedibus ejus *SECUNDVM CARNEM*, itaq; ei omnia subiecta traduntur, secundum quam & à mortuis resuscitatus est.

Ambrosius libro 5. de Fide.

Oecumenius super istum locum Ephes. 1. *ὡς ἐγὼ πᾶσις ἐξ ἡνὶς καὶ ἐξ ὅσας* sic commentatur: Non simpliciter dicit *αὐτῷ*, sed *ὑπεράνω*: Non enim unum, aut alterum, aut tertium gradum transcendit, sed ipsum, qui ex nobis est, in supremum principatum subvexit, ultra quem non est alius quispiam honor. Et hoc dicit de eo, qui ex mortuis resuscitatus est, ad quod admiratione dignum est.

Oecumenius.

Theophylactus Ephes. 1. Supra autem dixit, ut summam ostenderet sublimitatem: Ab infimo namq; ad celsissimum gradum *HUMANAM*, quæ Christo inerat, *NATURAM* subvexit. De hac quippe non differit. Siquidem divina illa neq; mortua fuit, neque suscitata, neq; in sublime evecta, quippe quæ semper omnem excedat altitudinem, neq; alterius egeat adjumento: Univerſa igitur Angelica potestati *HUMANAM* præſedit *NATURA*, quæ fuerat tantoperè paulò antè despecta.

Theophylactus.

Leo Epist. 22. de loco ad Ephes. 1. Dicant adversarii veritatis, quomodo omnipotens Pater, vel *SECUNDVM QVAM NATURAM* Filium suum super universa provexerit, vel *CVI NATURÆ* cuncta subjecerit? Deitas enim verbi par in omnibus, & *ἡγεμονία*

Leo Epist. 22.

ὁμοῖσι. *Est Patri, atque intemporaliter una eademque potentia est genitoris & geniti Creator, quippe omnium naturarum, quoniam per ipsum facta sunt omnia, & sine ipso factum est nihil, superest omnibus, quæ creavit, nec unquam creatori suo non fuerunt non subiecta, quæ condidit, cui proprium ac sempiternum est, nec aliunde quam de Patre, nec aliud esse, quàm Pater est.*

Huic Creatori filio, si addita potestas est, si illustrata dignitas, si exaltata sublimitas: minor erat provehente, qui crevit, nec habeat divitias ejus nature, cujus indiguit largitate, sed talia sentientem in societatem suam Arius rapit. Cuius per versitatem multum hæc suffragatur impietas.

Damascenus lib. 3. cap. 6.

Damascenus lib. 3. cap. 6. Dicimus Naturam nostram resurrexisse à mortuis, assumptam esse & sedere ad dextram Patris. Sed ulius: Omnia subiecit sub pedibus ejus, id est, sub dominatione humanitatis ejus.

Hæc de universali Servatoris nostri super omnes creaturas dominio, pia vetustas: quæ planè congruunt cum verbis Apocalypticiis, quòd Christus pedes suos super mare & terram posuerit, hoc est, terra marique præsentissimè dominatus sit. Quæ Sacramentarii de diffusionem humanitatis Christi nobis obijciunt vix responsione ulteriore digna sunt. Non enim localiter, & crasso illo hominum more Christum pedes suos ponere & diffundere, sed virtute sessionis ad illocalem & omnipræsentem dexteram Dei ubique illocaliter quidem, verè tamen, & ἀλιδώς regnare statuimus: & hoc respectus creaturæ omnes, loca, & intervalla tum marina tum terrestria omnia, ad eas angustias reducta, & contracta sunt, ut assumptæ humanitatis parvitas, ratione suæ quantitatis, indiffusa permaneat, & divino modo pedes suos super terram & mare ponat, hoc est, vastissimam hanc cœli terræque machinam sibi subiectam habeat: non obstantibus locorum spatiis & intervallis, quæ ipsa quoque Christo RATIONE CARNIS, uti cætera omnia, subiecta sunt: adeoque Christi VBIQUE regnantis & dominantis præsentiam, in terris vel alibi intervertere nequeunt.

IX. Insignis autem ex hac doctrina emergit pro Ecclesia tota, & singulis piis consolatio. Si enim Christus etiam, quæ FRATER NOSTER est, VBIQUE in terra marique pedes præsentia sua ponit: Ergo nuspiam locorum deserti, nuspiam ab illo avulsi & separati, sed UBIQUE longè ipsi sumus præsentissimi: id quod tota scriptura unanimiter ait: Exod. 20. v. 24. In omni loco, in quo memoria fuerit nominis mei, veniam ad te, & benedicam tibi, Jerem. 23. v. 23. Nonne Deus è propinquo ego sum, dicit Dominus, & non Deus de longè: Si occulta bitur vir in absconditis, & ego non videbo eum, dicit Dominus? Nunquid non cœlum & terram ego impleo, dicit Dominus? Ubi notetur Dominum hunc, eodem isto capite, germen Davidis justum Salvatorem Israël, & Dominum justitiam nostram dictum esse, v. 5. & 6. Vbi duo aut tres in nomine meo congregati fuerint, IN MEDIO eorum sum, Matth. 18. v. 20. EGO VOBIS SUM SVM omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi, Matth. 28. v. ult. Medius vestrum stat Christus, inquit Baptista, Johan. 1. v. 26. Non relinquam vos orphanos, sed veniam ad vos, Johan. 14. v. 18. Ego & Pater ad diligentem verbum veniemus, & mansionem apud eum faciemus, Joh. 14. v. 24. Dominus cooperabatur VBIQUE,

A Christo nuspiam deserimur.

Exod. 20. v. 24.

Jerem. 23. v. 23.

Matth. 18. v. 20.

Matth. 28. v. ult.

Johan. 1. v. 26.

Johan. 14. v. 18. & 24.

Marci. 16. v. 20. Vbi ubi ergo, sive terra sive mari, ope Christi egeamus, quin pedem illic suum habeat, quin illic gemitus nostros Frater noster audiat, & exaudiat, nequaquam dubitemus.

X. Vox Evangelii pulchrè vox magna, & clamor magnus Christi instar rugitus Leonini vocatur. Permeat enim multorum hominum corda, quamvis saxea: & ea efficit carnea, Ezech. 11. vers. 19. clamor iste corda aperit, Actor. 16. vers. 14. Cedros confringit, & tanquam vitulum Libani comminuit, Psalm. 29. vers. 5. & 6. Ecce certè experientia testatur, quomodo sonus clamoris Evangelici postremis hisce seculis ad aures Pontif. Rom. & multarum gentium ac regionum pervenerit: quomodo Adversarios & hostes suos perterrefecerit: quot impii, cum se clamorem istum Christum contempnisset & sprevisse reminiscerentur, tandem planè desperaverint: quot homines, alias justissimas pœnas, ob spretum rugitum Christi dederint: quot e contra myriades hominum colla sua Christo clamanti, promptissimè subjugarint: Non ergo cum Enthusiasticis raptus expectemus: non cum Swencofeldianis Verbum Dei pro nudo, & inefficaci sono, & quasi literâ mortuâ habeamus, sed Evangelium, seu vocem Christi, potentiam esse divinam, ad salutem omni credenti, sciamus, Rom. 1. v. 16. & clamori ejus obediamus, cum inquit: Qui aures habet, audiat, quod Spiritus dicat Ecclesiis, Apoc. 2.

Vox Evangelii quare vox magna dicatur, & Leonino rugitui comparetur.

Rom. 1. 16.

Apoc. 2.

XI. Simul verò, desiderium quasi salutis nostræ, quo Christus flagrat, clamore isto indicatur. Nisi enim ardentissimè eam promotam cuperet, utique nec vocem adeò intenderet: surdis nobis voluntatem suam non ita inculcarer. Ut autem pro virili, & quantum in se est, æternam felicitatem nostram promoveat, ecce fortiter clamat, & longè à se absentes ad se clementissimè vocat, immò instar Leonis rugit. Leo enim cum prædam appetit, rugire consuevit: Ita & Christus Leo de tribu Juda rugit, istoque rugitu prædam ex Judæis & gentibus se esurire ostendit: juxta prophetiam Jacobi, Genes. 49. v. 9. Sacrum hoc salutis nostræ desiderium, in cruce Salvator innuit, inquiens: Satio, Johan. 19. v. 29. Et ne jam ad dextram majestatis sedens, nos negligere velle videatur, ideò Johannes, quòd tanquam Leo prædam, cupiens CHRISTUS rugiat, testatur.

Christus ardentissimè salutem nostram promotam cupit.

Gen. 49. 9.

Joh. 19. 29.

XII. Ac ne media nobis & organa desint necessaria, pro bonitate immensa propitius Dominus prædicatores industrios excitat, donis Spiritus Sancti ipsos ornat, fortitudine, & infra cœcorde animat, linguasque eorum regit & gubernat, ut Satanæ & ministris ejus masculè resistant: ut peccantem mundum intrepidè fulminibus legis arguant, adeoque animas ex faucibus inferni quasi retractas, ad hæreditatem æternæ beatitudinis capeßendam per prædicationem sedulam promoveant: Isto enim fine, tonitrua septem, voces suas locuta, hic introducuntur: Et omnino decet, ne alium sibi Prædicatores, quàm Salutem populi & gregis, scopum præfixum habeant, 1. Timoth. 4. vers. 16. si ministerium suum ad plenum probatum reddere, & opus Evangelistarum peragere velint, 2. Timoth. 4. v. 5. Proprium quætere lucrum, & commodum, divinam mendaciam, decipere populum, consuere pulvillos sub omni cubito manuum facere cervicalia sub capite anversa carnis, verbum Domini violare, propter fragmen panis

Scopus Præconum verbi qui esse debeat.

Nota infidelium Ministrorum.

Ezech. 13.

panis & hordei pugillum, non fidelium est Christi ministrorum, sed impiorum Pseudoprophetarum: qui hoc modo interficiunt animas hominum: uti videre est Ezechielis capite decimo tertio, per totum. Et tales hypocritas non mittit Dominus sed tonantes, & vocem ceu tonitru edentes: uti textus noster habet.

XIII. Discant verò fidi omnes Ministri & Præcones, decere ipsos, ut non mustitent, vel taceant, sed ut voces suas loquantur: & quidem voces ceu tonitrua edant, hoc est, ut zelo domus Domini pro gloria Christi, pro salute Hominum, adversus Satanam, & impietatem mundi flagrantis, tonantis Dei iram minitari, & ad penitentiam tempestivè ac intempestivè hortari strenuè pergant: non attendentes, quòd impii torvum videant, & placentia sibi prædicari petant, Esa. 39. vers. 10. Aliud enim mandat in Prophetarum & Apostolorum scriptis Dominus: Clama, ne cesses, exalta quasi tuba vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum, & domui Jacob peccata eorum, Esa. 58. v. 1. Ecce constitui te hodie super gentes & regna, ut evellas & destruas, & disperdas, & dissipes, & aedifices, & plantes. Accinge ergo lumbos tuos, & surge, & loquere omnia, quæ præcipio tibi, Jerem. 1. v. 10. & 17. Quod vobis dico in tenebris, prædicate in lumine, & quod in aurem auditis, prædicate super tella, Matth. 10. vers. 27. Prædica sermonem, in stas iuxta pænes & anapænes: argue, increpa, exhortare, 2. Timoth. 4. vers. 2. Rationem enim tenentur præpositi reddere de animabus auditorum; Hebr. 13. vers. 17. Præpositi vigilant pro animabus vestris, ut loquar de vobis tanquam rationem reddituri: Et nisi loquantur ceu tonitrua, voces impiis, sic minatur ipsis Dominus, Ezech. 3. v. 18. Si dicente me ad impium, morte morieris, non annuntiaveris ei, neque locutus fueris, ut avertatur à via sua impia, & vivat: Ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Ejusmodi tonantes præcones fuere, Moses, Elias, Esaias, Jeremias, Ezechiel, Amos, Micheas, Johannes, Jacobus, Paulus, & nostro seculo D. Lutherus, Mörlinus, Jacobus, Andreas, Hunnius, Mylius, & alii complures, qui intrepidè Rom. Antichristum aggressi, errores ejus impios, & alias hæreses pullulantes gladio verbi cœlestis jugularunt, adversus peccata quoque mundi spiritu insigni fulminarunt. Horum insistamus vestigiis & voces nostras ceu tonitrua & fulmina proloquamur: certi de præsidio Domini, quod nobis passim promisit, Jer. 1. v. 19. Bellabunt adversum te, & non prevalebunt, quia ego tecum sum ait Dominus, ut liberem te, Ezech. 3. v. 8. Dedi faciem tuam valentiorē faciebuis eorum, & frontem tuam duriorē frontibus eorum, ut adamantem & ut silicem dedi faciem tuam: ne timeas eos, neq. metuas à facie eorum, quia domus exasperans est, Luc. 21. v. 15. Dabo vobis os & sapientiam, Actor. 18. v. 9. Noli timere, sed loquere, & ne taceas, propterea, quòd ego tecum sum. Quis vel pilum de capite B. Lutheri tollere potuit, qui tamen verba ceu mera tonitrua adversus Papam & regnum ejus, dixit & scripsit? Ita etiam num hodie defender pios Præcones Dominus, & non nos in manus incidere hostium permittet.

XIV. Non quovis tempore, quævis mysteria, quibusvis revelari inde luculenter discimus: quòd hîc vers. 4. vox cœlestis, Johannem ea, quæ audivit, obsignare jussit. Causas si scire cupis, in-

ter multas sunt & istæ: 1. Multorum legentium vel audientium imbecillitas: Johan. 16. v. 12. Non potestis portare hunc, Hebr. 5. v. 12. Pro temporis ratione deberetis esse Doctores, sed rursum opus habetis, ut doceamus vos, quæ sint elementa initiu eloquiorum Dei: factique estis ii, quibus lacte sit opus, & non cibo solido. 2. Multorum contemptus & blasphemia: ubi locum obtinet vox Servatoris, Matth. 7. vers. 6. Ne detis sanctum canibus, nec projeceritis margaritas vestras ante porcos, ne quando hi conculcent eas pedibus suis. 3. Excitare vult nonnunquam nos Deus, ut pro revelatione ipsum humiliter oremus, & cum discipulis rogemus: Si enim omnia protinus obvia nobis essent, nunquam vel verbulo fores Doctoris nostri cœlestis pulsaremus. 4. Adde, quòd haud rarò impios sic punit, cùm revelationes mysteriorum suorum ab ipsis abscondit, & econtra errores varios grassare sinit, 2. Thessal. 1. v. 8. & 1. Petr. 4. v. 17. Interim piis, quærentibus, & rogantibus, omnia ad salutem necessaria manifestari, ex totâ scripturâ longè est certissimum: uti libro in Apocalypsin primo & secundo fusè demonstravimus.

XV. Occurrit hîc locus de Juramentis: Ipse enim Dei Filius certis adhibitis ceremoniis per viventem in secula seculorum jurasse dicitur. Doctrinam hanc, ut plenius percipiamus, hisce eam capitibus ordine proponemus: 1. dicturi, quid sit juramentum: 2. quotuplex: 3. num liceat jurare: 4. quando, & quomodo: 5. cur, & in quem finem: & an juramenta vim habeant obligandi & adstringendi ad servandum id, quod juratum fuit: 6. cur Filius Dei, & an sæpius quàm hîc juraverit: 7. de ritu jurantis Christi: 8. num in semetipsis, an verò in nomine Patris jurarit. Hæc capita si ordine discussimus, præcipua doctrinæ de juramentis membra sciemus.

Initio igitur juramentum rectè definitur, quòd sit invocatio nominis divini, quâ petimus, ut Deus sit testis, de nostro animo, quòd non velimus fallere homines, ea in re, de qua asseveramus, & simul petimus, ut Deus sit vindex, si sefellereimus, & nos ipso teste ad pœnam obligamus, secundum ipsius comminationem.

2. Multifariam autem juramentum distinguitur: & variæ juramentorum species recensentur: Juramentum enim aliud est assertorium, quando negatur aliquid aut asseritur de re præsentis vel præteriti: Aliud promissorium: Et hoc vel voluntarium vel coactum: Utrumque iterum differt: aut enim agit de re impia & illicitâ: aut de re licitâ quidem, sed impossibili, aut de re dubia & incerta: juramentum quoque aliud dicitur ἐπικλόν, & impositum, aliud arbitrium, vel ex vocatione meritò susceptum. Et similes juramentorum divisiones in libellis methodicis occurrunt plures.

3. Num autem licet jurare? Anabaptistæ omninò statuunt, non licere Christianis, ut jurent: Perinde ut Manichæi olim eo nomine Verus Testam. rejecerunt, quòd juramenta probet ac usurpet, opinione ipsorum, πᾶσι λέως prohibita. Martyres quoq; aliqui circa annum Christi 200. ἐπικλόν, & à Magistratu impositum juramentum præstare noluerunt, opinantes, non fas esse, ut Christiani jurent, cùm Servator dicat: Matth. 5. v. 34. Non jurate omninò: qui locus Theophylactum quoque eò permovit, ut in Novo Testa-

bus vis re-
velantur.
Causa cur
id non fiat.

1.
Ioh. 16. 12.
Hebr. 5. 12.
2.
Matth. 7. 6.

3.

4.

2. Thess. 1. 8.
1. Petri 4.
v. 17.

LOCVS DE
IURA-
MENTIS.

Varia jura-
mentorum
species.

An liceat
jurare?
Error Ana-
baptista-
rum.
Manicheo-
rum.
Quorun-
dam Mar-
tyrum.
Matth. 5.
v. 34.

Fidis verbi
Præconibus
incumbit.
ut adversus
mundi im-
pietatem ze-
lo flagrent
ardentissi-
mo.

Esa. 58. 1.

Jerem. 1. v. 10.
& 17.

Matth. 10.
v. 27.
2. Tim. 4. 2.

Hebr. 13. 17.
Pena infi-
delium mi-
nistrorum.
Ezech. 3. v. 18.

Exempla
tonantium
ministro-
rum.

Præsidium
divinū Præ-
conibus fi-
du promit-
titur.
Jer. 1. v. 19.
Ezech. 3. 8.

Luc. 21. 15.
Act. 18. 9.

Non quovis
tempore,
quævis my-
steria qui-

Quorundam Patrum.

Testam. jurare æquè ac circumcidi malum esse, & non Christianos, sed tantum Judæos decere dixerit, fol. 14.

Probat, quod juramenta legitima non sint illicita. Deut. 6, 13. Exod. 22, v. 11.

Respondetur autem econtra legitima juramenta congruere cum verbo Dei, & omnino licita esse: Præcipitur enim ut juremus in nomine Domini, Deuter. 6, v. 13. ut in rebus dubiis jusjurandum interponatur, Exod. 22, v. 11. & timentes Dominum ac servientes ipsi, in nomine ejus jurare dicuntur, Deuter. 10, v. 20. Psaltes quoque ait: Lau-

Ps. 36, v. ult. dabuntur omnes, qui jurant in eo, Psal. 63, v. ult. Mi-

Esa. 45, 23. hi jurabit omnis lingua, ait Dominus, Esa. 45, v. 23.

Et huc pertinet dictum Hieronymi: Qui jurat,

aut diligit eum, aut veneratur eum, per quem jurat.

Ita jurant Jephthæ Israëlita, Judic. 11, vers. 10.

Ita jurant Domino filii Israël, 2. Paral. 15, vers. 14.

Juravit Abraham Regi Sodomorum, Genes. 14,

vers. 22. & ab Oeconomo suo exigit juramen-

tum, Genes. 24, v. 15. Ita jurat in N. Testamento

Apostolus, 2. Cor. 1, v. 23. Philip. 1, v. 8. Roman. 9,

v. 1. Immo Deus ipse jurat, Jerem. 44, vers. 26.

Amos 4, v. 2. Luc. 1, vers. 72. ut taceam quoties

Christus juravit: infra enim de hoc uberius disse-

rendum erit. Jurare ergo, simpliciter non est pro-

hibitum, sed licitum, & verbo Dei opus con-

sentaneum. Neque obstat vox Christi, Matth. 5,

vers. 34. Ego dico vobis, ne juretis omnino. Agit

enim illic contra Phariseos, qui uti alios locos, ita

& doctrinam de juramentis fœdissime corruperunt,

& propriis suis speculationibus conspurcârunt:

jurantes de re quavis leviculâ, & pejerantes: & qui-

dem non in solo, uti decebat, nomine divino, sed &

per creaturas Dei jurabant. Christus igitur gemi-

num hunc errorem taxavit, & docuit, non lice-

re ipsis, ut tam temerè, immò & idololatricè ju-

rent: sed ad jutamentum legitimum requiri,

ut vel ex mandato vel vocatione, vel necessitate

aliâ suscipiatur, ut religiosè observetur, & non

per creaturas fiat, ne illis aliquid divinitatis tri-

buatur: adeoque omnino sic non jurare vult Do-

minus Phariseos: Nam particula OMNINO ad

propositam & subjectam materiam est restrin-

genda, sicut & aliis in locis fieri oportet, ut cum

Paulus suâ certâ in materiâ ait: Omnia mihi li-

cent: nemo tam bardus vel profanus erit, qui vo-

culam hanc eò etiam extendat, quasi Paulo, ho-

mucidam, furem, adulterum, &c. agereliceret

quocirca rectè D. August. de hoc loco ad Publi-

colam scribit: Ne juremus omnino, propterea mihi

dictum esse videtur: non quia jurare peccatum est, sed

pejerare: A quo (perjurio scilicet) longè nos esse vo-

luit, qui ne juremus omnino commonuit. Et lib. de

mendacio ad Crescent. c. 15. ait: Dictum est à Do-

mino ne omnino juretis: ne scilicet jurando ad facili-

tatem jurandi veniatur, & facilitate ad consuetudinē:

atq; ita ex consuetudine in perjurium decidatur: quod

etiam Jacobus dicit: Ne in condemnationem incidatis.

Luculentius explicat verba ista Lyranus in

glossis suis, inquit: Ego dico vobis, non juretis o-

mnino, id est, ex quacunque causâ, quod hæc est in-

cauta juratio: per hoc tamen non excluditur juratio

in necessitate, quia negatio ibi præponitur signo uni-

versali affirmativo, quod æquipollet suo contradictorio:

postposita autem, æquipollet suo contrario: Unde, non

omnis, valet, quidam non: omnis non, valet, nullus.

Hic autem non dicitur omnino non jurare, quasi esset

sensus, quod in nullo casu esset jurandum, quod est fal-

sum: quia quilibet tenetur superiori requirenti per ju-

ramentum dicere veritatem, aliter periret veritas ju-

sticia in multis, sed dicitur hic: Non jurare omnino: & ideo non est sensus, quod in nullo casu esset jurandum: sed quodcumque deest necessitas, non tamen excluditur omne juramentum, ut visum est: sed excluditur juramentum incantum, & quod non solum incaute jurare per nomen Domini est illicitum, sed etiam jurare per creaturas eodem modo est illicitum in quantum in eis relucet virtus divina. Hæc Lyranus. Apparet ergo non ἀπλῶς & simpliciter omnia juramenta interdicta esse.

4. Quando ergo jurare licet? & quomodo legitime juratur: Tunc cum Magistratus imponit: cum vocatio nostra hæc requirit: cum vel gloria Dei, vel salus proximi vel nostra etiam salus id exigat: Jurandum autem est RECTE: Et hic ex Jerem. cap. 5, v. 2. D. Hieronymus eleganter colligit, in juramento legitimo requiri tres conditiones, quæ si defuerint, non juramentum, sed perjurium esse: 1. Ut juretur in veritate, illud scilicet, quod conscientia dicat esse verum. 2. In judicio, ut scilicet de re incerta & incomperta non juretur, sed adhibeatur judicium, ut animo fiat deliberato, & consideretur, quæ jurisjurandi sit religio. 3. In justitia, ut in juramento promissorio de re justâ, licitâ, & possibili juretur, quæ non pugnet, vel cum fide, vel cum veritate. Huc pertinet quartum quoque requisitum: ut in nomine Dei nostri, & non per creaturas juretur: alioquin indignatur Dominus & inquit: Jerem. 5, 7. 5, vers. 7. Jurant in his, qui non sunt Dei: ideo quoque prohibuit severè, Exod. 23, v. 13. ne per nomen externorum Deorum juretur. 5. Sed & Pietas ac timor Domini in juramento requiritur: uti patet ex Deuter. cap. 10, v. 20. Dominum Deum tuum timebis, & ei servies, & adhærebis: Jurabisque in nomine ejus. Unde Jerem. 44, v. 26. & Ose. 4, v. 15. Deus ab impiis & Apostolis, non vult fieri juramentum.

5. Sequitur, ut dicamus, cur & in quem finem juramenta præstari vel possint vel debeant? Et quidem paulò antè non nihil hæc de re attigimus. Hic autem plenius & planius quæstionem istam expediemus: Primò igitur juramenta legitima præstantur meritò, cum sint pars cultus divini: cum ad honorem & gloriam Dei cedant. Scriptura enim manifestè ait, jurare in nomine Dei, esse cultum Dei, Esa. 19, v. 18. & Esa. 45, vers. 23. & cap. 65, vers. 16. Nam juramentum est confessio illum esse verum Deum, per quem juramus: Et in juramenti tribuitur Deo laus veritatis, tribuitur ei potentia puniendi, & quod sit judex ac inspector cordium. Est & juramentum professio timoris nostri erga Deum, quod credimus comminationes veras esse, & non velle nos in eas incidere. Testimonium quoque est, charum nobis esse nomen Dei, quod non vellemus nobis malè propitium esse: Itaque cum legitimum juramentum sit pars cultus divini, non immeritò illud propter gloriam Dei, præstari potest & debet. Sunt verò & alii fines respectu hominum: videlicet, controversiarum finitio, Hebr. 6, vers. 16. τὰς ἀντιλογίας τῶν ἐν ἐσθλῶν εἰς βελαιῶσιν ὁ ὅρκος: Hominibus omnis controversia finis est, si accedat jurisjurandi confirmatio. Cum enim Magistratus veritatem inquirat, & eam alia ratione indagare non potest, nisi quando juramentum uni vel alteri parti imponit, tunc juramentum illud est quasi ἀμυντήριον partis innocentis, & meritò hunc in finem præstatur, ut rei veritas cognoscatur. Et tale juramentum pro-

Quando licet jurare, & quomodo legitime juretur? Jerem. 4, 2. Conditions legitimi juramenti.

Jerem. 5, 7. Exod. 23, v. 13. Sed & Pietas ac timor Domini in juramento requiritur: uti patet ex Deuter. 10, v. 20. Dominum Deum tuum timebis, & ei servies, & adhærebis: Jurabisque in nomine ejus. Unde Jerem. 44, v. 26. & Ose. 4, v. 15.

Deuter. 10, v. 20. Jer. 44, 26. Ose. 4, 15.

In quam finem juramenta fieri possint vel debeant.

Esa. 19, v. 18. 45, v. 23. 65, v. 16.

Hebr. 6, 16.

Ad verba Christi. Matth. 5, v. 34. Ne juretis omnino respondetur.

August. ad Publicolam.

Idem Libro de mendacio ad Crescent. c. 15.

Lyranus.

proprie Suidas vocat *ἐπὶ τὸν*, *impositum seu imperatum*: Aliquando opus est juramento *inter Magistratum & subditos*, cum se invicem ad fidelitatem obligant: subditus Magistratui obedientiam & culturam, magistratus verò subditis amorem, fidem & defensionem promittit: quemadmodum in Homagiis, & coronationibus quoque Regum, immò ipsius Imperatoris, fieri consuevit. Hoc juramento utraque pars certa redditur, quid imposterum utrinque ab invicem expectare & sperare debeant: Ita Jephthæ promittebatur fidelitas, Jud. 11. v. 10. Huc referri potest obtestatio illa Paulina, qua de sua erga Philippenses fide & affectione testatur, Philip. 1. v. 8. *Testis mihi Deus est, quod vos omnes esse cupiam in visceribus Iesu Christi*. Et talem obtestationem Suidas *ἐπὶ τὸν* vocat: Haud raro in pactis & fœderibus juramenta adhibentur, ut tantò certius pacta utrinque servantur: qua ratione publica non rarò tranquillitati juramenta inserviunt: sic juramento confirmabatur pactum seu fœdus inter Abrahamum & Abimelechum, Gen. 21. v. 30. Inter Isaacum & Abimelechum, Gen. 26. v. 31. Inter Jacobum & Labanum, Gen. 31. v. 53. Inter Jonathan & Davidem, 1. Sam. 20. v. 3. Et tale juramentum Demosthenes *ἐπὶ τὸν*, Suidas *κατὰ τὸν*, Latini *juramentum calumnia* vocant: sæpe salus proximi periclitatur: cui suppetias ferunt requisiti piè jurantes, & veritatem jurato proferentes: Insuper juramenta ad explorandam in articulis fidei & doctrinæ sententiam, & ad promovendam religionem sinceram magna cum utilitate usurpantur: Ita fœdus cum Deo inierunt Israelitæ, Deut. 29. v. 10. & 11. Et erga Josuam juratò affirmant iidem, se Deo fideliter & non alienis Diis adhæsuros, Jos. 24. v. 25. Ita confessionem suam tempore Asæ juramento edidit populus, & juravit Domino voce magna, cum jubilo, & execratione scilicet idolomania, 2. Paral. 15. v. 12. Ita Josias prælecto Legis volumine, cujus multo tempore usus non fuerat, fœdus percussit coram Domino, ut ambularent in præceptis ejus, populus verò omnis in fœdere acquievit, 2. Reg. 23. v. 3. Ita Jojada Sacerdos, cum Regem Joas inauguraret, pepigit fœdus inter se, universumque populum & Regem, ut esset populus Domini, 2. Paral. 23. v. 16. Tale etiam juramentum Religionis legitur Nehemiæ cap. 16. v. 29. Atque hoc est homagium illud, quod Filio suo Pater præstari jubet, inquiens: *Servite Domino in timore, & osculamini Filium*, Psal. 2. v. 12. Habes Lector, quam obrem, & in quem finem juramenta præstentur: Unde quod cum præceptis primæ & secundæ tabulæ, ejusmodi juramenta congruant, manifestè colligitur. Ceterum non ineptè quæritur, an juramenta vim habeant obligatoriam: & utrum teneantur jurantes re ipsa præstare id, quod jurato promiserunt? Ad hanc quæstionem distinctè respondendum est: Nimirum si juramenta legitima sunt, legitima inquam, præstita ab his, qui jurare possunt, præstita de re licita, possibili, & non impia, tunc necessario obstringunt in conscientia hominem, ut re ipsa id, quod juravit, comprobet ac impleat: & ut id certò verum sit, quod verum esse juravit: juramentum enim non tantum continet *φάσιν* seu nudam asseverationem: sed & *ἐκ μαρτυρίας*, testimonium numinis divini, & quod præcipuum est, *κατὰ τὸν*, execrationem sumptus, vel vindictæ divinæ evoca-

tionem, si jurans fallat: quas ob causas juramenta apud pios semper religiosissima habita fuerunt, *ille enim habitabit in tabernaculo Domini, qui jurat proximo & servat*, Pl. 15. v. 4. Licet suo aliquo servet ac impleat cum damno & dispendio: immo, licet dolo proximi circumventus juramentum præstiterit: Exemplum illustre habetur Josuæ nono, ubi Gabaonitæ callido dolo impetrant fœdus & pacem à Josua, cum viderent eum esse victorem & exterminatorem gentium, ideoque sibi metuerent, & mitterent ad eum, significantes, se celebritate virtutum ejus motos, de terra longinqua, (cum tamen essent vicinissimi) accedere, & fœdus cum eo inire velle: Sic deceptus Josua, fœdus cum Gabaonitis facit, & non delet eos, cum tamen lex divina jussisset omnes Cananæos deleri. Et si igitur propter fraudem Gabaonitarum, & errorem Josuæ, juramentum videbatur esse irritum, tamen Josua non mutat promissa, sed antefert juramenti reverentiam mandato, in quo sciebat hanc interpretationem comprehensam esse, ut parceretur supplicibus, Deut. 20. Interim Gabaonitæ propter dolum, servitute puniuntur: Ita ob reverentiam juramenti, si quis jurato Latroni pecuniam promittat, juramentum hoc præstandum esse judicant Theologi: Electio enim res est libera, aut vitæ amissio, aut jactura pecuniæ: Et jurans, etsi coactus jurat, tamen cum damnum minus, & rem talem sciens eligat, quæ sui juris est, cumque voluntas coacta etiam voluntas sit, tenetur juramento satisfacere, ne perjurio vel vitam, vel pecuniam redimat: Non enim est redimenda salus corporis cum divini contumelia nominis. Quin & hostibus juramenta servanda esse, ex 4. Reg. 25. v. 6. & Ezech. 17. v. 13. Ita David, quia Jonathæ & semini ejus jurarat, hostem suum Si- mei occidere noluit, 2. Reg. 15. Expresse enim Num. 30. v. 2. dicitur: *Si quis virorum votum fecerit Domino, aut se constrinxerit juramento, non faciet irritum verbum suum, sed omne quod promissit implebit*. Ercertum manet, quod Dominus ait, Exod. 20. v. 7. *Non insontem habebit Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini in vanum*. Nota enim sunt exempla pœnarum perjurii: Inprimis horribile exemplum illud est, de clade Varnensi, Anno 1444. Absolverat Pontifex Romanus Uladislauum Regem Hungariæ, & Poloniæ, à fœdere inito, cum Amurathe Imperatore Turcico, & jusserat eum bello Turcam petere. Huic consilio obtemperans Uladislauus juvenis, natus annos viginti duos, miserabiliter perimitur, cum universo Christianorum exercitu: Et Turca ad Crucem fortè conspectam exclamasse fertur: *Christe, si es verus Dei Filius, ostende tibi non placere perjurium populi tui*. Secus verò habet res, quando illegitima sunt juramenta: vel respectu jurantium, qui ad jurandum inhabiles sunt: vel respectu rei juratò promissæ: quæ est verbo Dei contraria, illicita, inhonesta, impia, vel impossibilis: In tali casu, quemadmodum injustè homines jurant: ita non sine grandi peccato, quod jurarunt, præstant: ut cum liberi infcis parentibus sic matrimonium contrahunt, ut juramenta & dias devotiones addant quibus conscientias suas onerant, conspectum Dei ejerant, & Satanæ totos se dedunt. Ejusmodi juramenta impia sunt, & quarto præcepto Dei vehementer repugnant: Impiè juravit, & juramen-

Psal. 15. 4.

105.9.

Latronibus juramenta sunt servanda.

Hostibus juramenta sunt servanda.

Num. 30. 2.

Exod. 20. 7.

An illegitima juramenta sunt servanda?

Herodes

impie juravit.
Matth. 14.
Juramentum Iephtha.
Jud. 11, 30.
 31.

Vota in Papatu.

tum impium implevit Herodes, Matth. 14. Pessimè quoque egit Jephtha sine iudicio sic vovens & jurans, Judic. 11. v. 30. & 31. Si traderis filios Ammon in manus meas, quicumque primus fuerit egressus de foribus domus mea, mihiq; occurrerit revertenti cum pace à filiis Ammon, eum holocaustum offeram Domino. Peccatum autem peccato Jephtha cumulavit, quod cum filia ei unigenita primum occurrerat, eam mactavit, & bimestri spatio non melius, quid voverit, & quam malè agat, si votum impleat, consideravit. Hinc quid de votis, quibus in Papatu impuberes obstringuntur judicandum sit, facile æstimatur. Præterquam enim, quod sapenúmerò ab invitis, & rem tanti momenti non satis expendentibus extorquentur: in super in materia gravissimè peccant, quod ordinem à Deo institutum, id est, conjugium abjurant, seque ad talia obstringunt, de quibus in conscientia sunt convicti, quod servare ea non possint: atque sic & inhonesta & ordinationi Dei contraria, sibi que ipsis impossibilia jurant, sine iudicio sine ad sensu, repugante sæpe voluntate atq; conscientia. Tale ergo votum meritò rescinditur: & juramentum non attenditur: simile iudicium est de aliis quoque injustis & impiis juramentis, de quibus vulgata illa sonant verba: *In malis promissis rescinde fidem: In turpi voto muta decretum: Impia promissio, qua scelere adimpletur: Non est iurandum, quod nec ius nec iurandum est: Non est obligatorium, contra bonos mores præstitum iuramentum.* Item: *Iuramenta calore iracundia facta, & sequentem injustitiam habentia, auctoritatem non habent.* Rectè igitur iuramentum suum neglexit Hippolytus Euripidis: Is, cum Noverca ægrotañs eum rogasset, ut juraret se facturum ea, quæ juberet, & ipse iuramento promississet, illa postea petente incertam consuetudinem, respondit: ἢ γλῶσσαι ὁμῶμορον ἢ ὃ φησὶ ἀνῶμος. Sic David etsi juravit se interfectorum Nabalem, & familiam ejus, 1. Sam. 25. tamen ad intercessionem Abigailis scæminæ placidissimæ, sanctæ, & sapientis, mutat iuramentum & consilium suum, vidit enim secururam esse inde summam injustitiam: interfecisset uxorem Abigaelem scæminam sanctam, interfecisset servos, quorum aliqui certè iusti, & in hoc casu innocentes fuerunt. Et hæc de membro quinto.

Lingua iuravit, mentem injuravit teneo.
 1. Sam. 25.

Cur Christus juravit?

Philo libro de Cain & Abel.

Nunc ad jurantem nostrum Angelum accedamus, & cur juraverit, ac num sæpius, quam hac vice, jurasse legatur, audiamus: Respectu sui, nec hic, nec aliàs juravit Dominus: Deus enim est, ac mentiri non potest: ipsa veritas est, & in ore ejus non inventus est dolus unquam. Respectu autem nostri, & propter nos jurat, sive jurare dicitur Altissimus. Nam, uti Philo doctissimus habet libro de Cain & Abel, quia maxima ex parte ad fines sumus rerum mortalium, nec sine harum admixtione cogitare quicquam possumus: sed induti rebus mortalibus, tanquam cohibea, eiq; in morem earum involuti, easdem de illa beata immortalisq; natura, quas de nobis notiones habemus, verbis quidem negantes Deum humana forma & affectu esse, reipsa autem humanos affectus & mores exhibuimus. Nam & manus ei assignamus, & pedes, & surgere, & stare, & ambulare, & odium, & iram, & furorem, & poenitentiam, affectus profecto nihil ad auctorem istum summum pertingentes, in quibus & JUSTURANDUM est, quo nostra sublevatur infirmitas. Hæc Philo. Ob nostram ergo fidei imbecillitatem, jurat Dominus:

ut tantò minus de veritate verborum & sermone ejus dubitemus. Causam hanc pulchrè explicat Apostolus, & Deum jurantem se nobis accommodasse, ait, Heb. 6. v. 17. Deus cum eximie vellet heredibus promissionis ostendere firmitatem consilii sui, interposuit iusjurandum, ut per duas res immutabiles, in quibus fieri non posset, ut mentiretur Deus, validam consolationem haberemus.

O Beatos ergo, inquit Tertullianus, quorum causa jurat Dominus: & damnatos, sine juranti quidem Domino credimus. Non verò hic solum juravit Dominus, sed & aliàs multoties, Gen. 22. v. 16. Ezech. 33. v. 11. Joh. 16. v. 20. & 23. Joh. 14. v. 12. Matth. 5. v. 18. Marc. 3. v. 28. ubi formula Amen, amen, dico vobis usus est: juxta illud Esa. 65. v. 16. Qui juraverit, jurabit in Deo, Amen.

7. Singulari autem ritu jurat hic Dominus, levans manum suam ad cælum: quæ consuetudo vetus fuit jurantium, & ad vim ac naturam iurandi exprimendam valde appositæ fuit. Ita enim & Deus ὁ ὤψωντο αὐτῶς in dextera sua, & in brachio fortitudinis sue jurasse dicitur, Esa. 62. v. 8. Ostenditur autem hoc ritu, quem & Abraham Gen. 14. & Angelus Dan. 12. jurantes adhibuerunt, quoniam manum, & mentem intendere jurantes debeant, videlicet sursum, ad conditorem cæli ac terræ: ostenditur, simul nos Deum testem invocare, & simul ultorem, si fallimus.

8. Restat, ut de formula jurantis nostri Domini aliquid dicamus: Johannes enim ait, quod juraverit per viventem secula seculorum, qui creavit cælum & terram: quaeritur ergo, an Christus per Patrem, an verò per seipsum jurarit: Et respondetur, utrumque dici posse: juravit per Patrem, tanquam majorem se, juxta humanitatem, aut juravit in semetipso: sicut Gen. 22. ut se Deum esse verum, & non habere majorem se, juxta Deitatem ostendat. Ipse enim est vivens in secula seculorum, Apoc. 1. v. 18. Mors illi non amplius dominatur, Rom. 6. v. 9. Ipse est Creator cæli & terra: VERBO enim Domini cæli creati sunt, Psal. 33. v. 6. & omnia per ipsum facta sunt, Joh. 1. v. 3. In ipso condita sunt universa, in cælis & in terra, visibilia & invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive Principatus, sive potestates, omnia per ipsam, & in ipso creata sunt, Col. 1. v. 16. & 17.

Tandem colophonis loco, sciamus doctrinam istam de juramentis rectè explicatam esse utilissimam: Facit enim πρὸς ἐλεγχον, adversus ESSENOES & Basilideos, nec non Anabaptistas nostros, qui simpliciter juramenta omnia impia dixere, & dicunt: facit πρὸς διδασκαλίαν, ut quæ nam sint juramenta licita & legitima discamus: Et sanè omnia requisita juramenti iusti in iuramento Angelii nostri summi Jesu Christi luculenter reperiuntur: non enim temerè jurat: sed in re gravi, & ratione officii sui: non per creaturas jurat, sed in nomine suo: non rem illicitam jurat, vel impossibilem, sed mysterium sanctum, & certissimè futurum: Inprimis verò facit hæc doctrina, πρὸς παράκλησιν, ad nostri consolationem.

Prævidens enim Deus, sub Anti-Christi regno gravissimè tentanda corda fidelium, ac plurimos propter Anti-Christi utriusque, & aliorum hostium prosperrimam fortunam, difficiles quasi fore, ad credendum promissionibus Dei, visum fuit ipsi promissiones suas jurejurando, eoque solenni, per unigenitum Filium nobis confirmare.

Christus aliquoties jurasse, in Scriptura legitur.

Esa. 65, 16. Ritus levationis dextera ad cælum, quid innuat?
 Esa. 62, 8.

Gen. 14, Dan. 12.

An Christus per Patrem, an verò per seipsum juravit?

Apoc. 1, 18. Rom. 6, 9. Psal. 33, 6. Joh. 1, 3.

Vide Euseb. lib. 9. præparat. Evangel. cap. 11. & lib. 6. histor. Eccl. 4.

Cur Deus juravit.

firmare: ut qui sapere volent cogitent: Si vir honestus & verax jurejurando tibi pollicitationem suam confirmaret, indignum putares addubitare de ejus promissis: quanto ergo minus licebit tibi de Filii Dei promissionibus, & omnibus ejus verbis solenni juramento confirmatis dubitare? Credamus ergo Monarchæ cæli terræque rer Opt. Maximo: credamus sacratissimo ejus Evangelio: credamus religiosissimo ejus juramento. Mentiri enim non potest Deus, qui veritas est: cælum prius & terra dehiscat, quam vel jota unum de promissionibus Christi pereat. Et hæc oblata occasione de Juramentis.

XVI. Porro, quod Johannes libellum ex manu Angeli accipere & deoroare jubetur, quin & devorat, hinc apparet, Deum pro libertina sua & sapientissima voluntate, interdum Chrias verbo suo addere: quemadmodum in V. Testam. ejusmodi Chrias frequenter adhibitas fuisse legimus: Ita Ezechiel, cap. 2. v. 8. 9. 10. & cap. 3. v. 1. 2. jubetur volumen edere: cui mandato paret, & βιβλαρίδιον in viscera transmittit: Jubet idem Deus Prophetam statum obsessæ urbis in latere delineare: jubet eum in dextro & sinistro latere, multorum dierum spatio jacere: jubet eum panes parare, & pro lignis stercore, primum humano, deinde bovillo, uti: jubet Deus Ezechielem, petasum, peram, calceos, & baculum instar viatoris sumere. Solet autem Deus, ejusmodi Chriis & actionibus uti, ut homines, quantumvis stupidi ad sua Oracula, tamen rebus illis inusitatis, & admirandis excitentur, & omnia animis eorum penitus insigantur: Ita Helisæus Joam Regem Israelis, qui eum in morbo suo invisebat, jubet corripere arcum & sagittam, sic ei victoriam de Syris prædicens, 2. Reg. 13. Ita Esaias jubetur discalceatus per urbem ambulare, Esa. 20. Jeremias nunc jugum gestat: nunc hydriam confringit, nunc catenas profert, cap. 27. & hisce actionibus mysticè prædicat, urbem nullo negotio capiendam, & populum in extremam servitutem trahendum esse. In novo quoque Testamento Servator noster non nudis tantum verbis, sed & adjunctis externis factis docuit, ut cum ambitionem discipulorum suorum, adducto in medium puero, retudit, Matth. 18. cum humilitatis & charitatis inculcandæ gratia, discipulis suis pedes lavit, Johan. 13. cum Apostolos excutere pedum pulverem, urbibus quæ Evangelium repellunt, jussit, Matth. 10. Unde Paulus Actor. 13. & 18. cum Judæi Evangelio, quod prædicarat, contradicerent, excussis pedibus & vestimentis suis ad gentes se contulit. Agabus Paulo vincula prædixit, & ut magis eum permoveret, cingulo manus & pedes ejus ligavit, Actor. 21. Ejusmodi Chriæ ad docendum & movendum sunt commodissimæ, & propterea divinitus quoque adhibitæ.

XVII. Pulcherrimè depingitur ratio fidelium verbi divini adversus Anti-Christum & doctrinam illius impiam, Præconum, quales eos esse oporteat: & quibus instructi facultatibus esse debeant. Initio Johannes voce delata cælitus, vocatur: & ei dicitur: *ὦ αἰε, vade.* Legitima enim vocatio in primis requiritur, si quis cum fructu prædicare conatur. Quomodo predicabunt, nisi missi fuerint? inquit Apostolus, Rom. 10. v. 15. Currebant, & non mittebam eos, inquit Dominus, Je-

rem. 23. v. 21. Ideo Apostolus ad Hebræos cap. 5. v. 4. dicit: *Nemo sibi ipsi rapit honorem, sed qui vocatur à Deo, quemadmodum & Aâron.* Vocatio divina requiritur: quæ gemina est. Alia immediata sicut Prophetæ & Apostoli, non ab hominibus, neque per homines, sed immediate à Deo vocabantur: Alia mediata, quemadmodum Presbyteri illi, à Tito oppidatim constituti. Nisi ergo à Domino quis legitime per media vocatus sit, bono titulo officio Præconis fungi nequit. Magnum profectò legitima vocatio, in multis adversitatibus, quæ Ecclesiæ ministro obtingunt, est solatium: Olim, (inquit B. Luth. Tomo 4. Lat. Jenens. fol. 8.) cum essem novus Theologus & Doctor, videbatur mihi Paulus ineptire, quod in omnibus Epistolis toties gloriaretur de sua vocatione: Non intelligebam ipsius consilium, ignorabam enim tantam rem esse ministerium verbi: Nihil sciebam de doctrina Fidei, & conscientia vera: Quia nihil certi docebatur, neque in scholis, neque in templis, sed omnia plena erant sophisticis perplexitatibus, & nugis Canonistarum & Sententiariorum. Ideo nemo potuit intelligere dignitatem, & vim istius sanctæ, & spiritualis jactantia de vocatione: Quæ primum valet ad gloriam Dei, deinde ad honorem ministerii nostri: Item ad nostram & populi salutem. Non enim ambimus per istam jactantiam aliquid esse in mundo, non quærimus gloriam apud homines, non pecuniam, non voluptates, non favorem mundi: sed quia sumus in vocatione divina, & opere Dei, & populus maxime opus habet certitudine nostræ vocationis, ut sciat nostrum verbum esse Dei verbum: ideo superbe eam jactamus: Quare non est vana, sed sanctissima superbia contra diabolum & mundum, & vera humilitas coram Deo.

Multum autem interest, ut legitime & justè quis vocatus sit: Pauci enim per casus rectos: *casus rectos* Nominativum puta, & Vocativum functiones Ecclesiasticas adipiscuntur: sed ut plurimum per obliquos utpote vel per Genitivum, ratione cognitionis, generis, patriæ: vel per Dativum, per munera, & honoraria, sicut de Jafone & Menelao legitur, 2. Maccab. 4 qui modus in Papatu nunquam non fuit & erit usitatissimus, ut propter sanctum denarium indignissimis hominibus præcipue Parochia, & Provinciæ primariæ administrandæ committantur. Aliqui per Accusativum ministri fiunt, calumniis alium proscindentes, ut ipsi in locum ejus surrogentur: sicut Gregorius nunquam fortassis Episcopus factus, nisi Athanasius Sanctus, mendaciis & calumniis ab officio suo Episcopali dejectus fuisset: Adde, quod per Ablativum aliqui officiis Ecclesiasticis se ingerunt, quando videlicet vi Parochiam quandam occupant, uti de Cnophæo Nicephorus scribit, libro Eccles. histor. 15. cap. 28. Væ autem hujusmodi Ministris: omnes enim eorum operæ, divina benedictione privantur: & ipsimet, non pro veris Prophetis, sed pro Pseudoprophetis in cælesti Consistorio habentur: Itaque, ut legitima via prædicandi instructi simus, operam demus. Non sufficit autem, ut Vocatio nobis certa offeratur, sed opus est, ut à nobis quoque ea acceptetur: quemadmodum Johannes hic de se dicit: *Et abii.* Non reluctemur Deo vocanti, sicut Moses, Exod. 4. sicut Jeremias, cap. 1. sicut Jonas Nivitis concionari nolens, & ideo mari se committens, Jon. 1. Qui enim sic renuit, inobediens Deo Creatori & Domino suo existit: tetramque

Chrias Deus verbo suo solat addere.

Ez. 2. 9. 10. Ez. 3. 1. 2.

vsus Chriarum.

2. Reg. 13. Esa. 20.

Esa. 27.

Christus quoque signis externis docuit.

Matth. 18.

Ioh. 13.

Matth. 10. Act. 13. 18.

Act. 21.

Verbi divi- Præcones quales esse debeant?

Rom. 10. 15.

Vocationis divinae modus est duplex.

casus rectos functiones Ecclesiasticas adipiscuntur, sed ut plurimum per obliquos.

Niceph. lib. Eccles. Hist. 15. cap. 28.

Vocationibus divinis non deces reluctari. Exod. 4. Jerem. 1. Ion. 1.

Niceph. lib.
11. Eccles.
Hist. c. 37.

maculam duri & obstinati cordis sibi ipse inurit: Nemo certe pius sine indignatione legit, quæ Nicephorus de Ammonio, autem sibi prius rejuncte, quam Episcopale munus obire volente, nec non de Evagrio scribit, lib. 11. Ecclesiast. histor. cap. 37. his verbis: Ammonius, cum ad Episcopalem aliquando consecrationem abducendus esset, & ad eos multa, qui illum ejus rei gratia convenerant, dixisset, neque tamen eis, quod volebat, persuasisset, amputata sibi auricula dextra: Vel nunc denuum, inquit, abite, quandoquidem deinceps etiam volentem Ecclesia constitutio non recipit. Sacerdotem namque integrum atque immutatum esse oportet. Atque ubi, qui ex precipuis ad ipsum missi erant, ab eo discederent: & à Iudeis quidem talia observari & magnificari, Ecclesiam autem Dei parvipendere, si modo animo & moribus salvis commodusq; sit Episcopus, inter se dicerent: ad eum reversi, comprehendere tentarunt. Ibi ille, si vim ei inferre pergerent, linguam quoque sibi recisurum esse adjuravit. Quibus minis perpensis, in loco suo virum magnum reliquerunt. Et ex eo tempore Ammonius παπῶντις, quasi aure carentem dicas, cognominatus est. Hoc idem in Evagrio Philosopho accidit. Nam cum à Theophilo Alexandrino ad Episcopatum traheretur, ubi artibus variis se excusando usus esset sacerdotali dignitati, sibi ea interdicens, nuntium remisit, non tamen summo aliquo corporis membro resecto. Atque is, ubi in Ammonium istum incidisset, urbanè eum carpsit, malè admodum fecisse, Deoq; ob membrum resectum pœnas daturum esse, inquit. Ad quem subinfernens Ammonius: Tu verò, inquit, ô Evagri, an non condignas persolves pœnas, qui propter φιλαυλίαν, hoc est, nimium tui ipsius amorem, linguam resecueris, & ea, quæ tibi ad utilitatem multorum concessa est gratia, usus non fueris.

Niceph. lib.
13. cap. 17.

Idem Nicephorus de Nilammonem historiam recitat, lib. 13. cap. 17. Theophilus una cum Isaacio Monacho hyeme ineunte Alexandriam venit. Accidit autem, ut Geras appellerei, oppidum circiter quinquaginta stadia à Pelusio situm. Quod autem ibi tunc Episcopus mortuus esset, incolæ & cives in locum ejus Nilammonem legerunt, virum bonum & propter virtutem percelebrem, monasticâq; Philosophia præclarum. Degebat autem ante oppidum parva casa inclusus, cuius aditum saxis obstruxerat, & cum Episcopalem dignitatem suscipere detrectaret, Theophilus, ei, ut à se consecrationem susciperet, suavit. Postquam verò eum sapius pernegantem non expugnavit: Cras, ille tandem inquit, si ita placet, ô Pater, quod constitueris facito: me autem res meas hodie agere atque disponere sine. Ubi postridie Theophilus, ad eum venit, pro eo, atque inter eos convenerat, & fores aperire iussit, Nilammon: Age verò, inquit, Deo primum precationem offeramus. Approbavit hoc Theophilus, & orationem peregit. Nilammon autem inter precandum vitam finit: idq; cum Theophilus, & qui cum eo foris stabant, ignorabant. Atque ubi plurima diei pars præterit, & clamorem eorum Nilammon non exaudivit, revolutis ab ostio saxis, mortuum illum repperunt: eumq;, sicuti convenit, coopertum atque compositum magnificè sepelierunt. Hæc Nicephorus. Et si verò Nilammon à Nicephoro laudatur, propter modestiam & animi submissiōnem, tamen quin intempestiva planè fuerit hæc humilitas, & magis pro inobedientia apud Deum habita, nequaquam dubito: Tenemur, & obstricti ac devincti sumus, vocanti parere Domino, cum operariis illis, ilicò in vineam exeuntibus, Matth. 20. Ita Paulus quoque, licet Domi-

Matth. 20.

nus prædicaret, quanta ipsum oporteat propter Christum pati, nihilominus non consultavit cum carne & sanguine, sed vocationi divinæ obtemperavit, Act. 9. & Gal. 1. v. 16. Cæterum offeritur Johanni βιβλαεῖδιον ἡνεωγμένον, Libellus apertus: quo nihil aliud innuitur, quam libello aperto Scripturæ faciæ, contra Anti-Christum feliciter pugnari: & non clausum oportere ut habeant Præcones Volumen divinum: sed apertum: quo facilius ignita tela disjicere & propellere queant. Pontif. Rom. cum clero suo non libellum, sed aurum & argentum, ac Regna mundi curant: Fidis autem Christi Jesu Ministris, Bibliorum volumen, è manu Angeli accipiendum offertur: & quidem apertum, ut cum fructu mysteria non tantum ipsi intelligere, sed & aliis proponere queant. Quamprimum verò Johannes accipere libellum, & vadere jubetur, statim abit, & de manu Angeli τὸ βιβλαεῖδιον petit, inquit: Δός μοι τὸ βιβλαεῖδιον, Da mihi libellum. Hac petitione, modestia & reverentia Johannis innuitur: qui non vi extorquere, sed precibus libellum obtinere cupit. Inprimis verò docentur Evangelii Præcones, ut Angelum diligenter orent & invocent: & hoc medio Orationis, intelligentiam mysteriorum, defensionem quoque in officio, & auxilium in necessitatibus impetrent: Cæli enim clavus est oratio: Ascendit oratio, & descendit Dei miseratio: inquit Augustinus. Petite, & dabitur vobis, Matth. 7. v. 7. David profectò in tantum Theologum & Prophetam nunquam evasisset, nisi tot precibus aures præpotentis Dei, quasi fatigasset. Et notum est consilium B. Lutheri, Tom. 1. Lat. ubi Theologum vel maxime suadet incumbere, & insistere orationi: addens: Wol gebetet / ist halb studieret. Et hoc consilium impertit Jacobus cap. 1. v. 5. Si cui vestrum deest, postulet ab eo, qui dat, Deo, qui dat, nec exprobrat, & dabitur ei: postulet autem cum fiducia, nihil hesitans. Insuper libellum devorare Johannes jubetur, & patet iussui, devorat libellum: qua devoratione innuitur, diligens rerum sacrarum meditatio, & consideratio, quæ itidem fidos Evangelii Ministros maxime decet: Ita enim Ambrosius: Devorare librum est Scripturarum intelligentiam secretis recondere visceribus. Devoramus enim magno cum desiderio, quæ singulariter, & diu, cupiebamus edere: Et devorasse librum vel Authorem vulgo dicuntur, qui diligentissime eum legerunt & tractarunt: ut Germani sic ajunt: Er hat die Bibel oder den Galenum fast gefressen: id est, exactissime nota sibi Bibliorum vel Galeni fecit scripta. Devoremus ergo τὸ βιβλαεῖδιον, & res Scripturæ præcipuas reddamus nobis familiares, ut ex recessu cordium nostrorum, cum usus postulat, eas ad utilitatem Ecclesiæ proferre possimus, jubet hoc Apostolus, inquit: 1. Tim. 4. v. 13. & 16. Attende tibi ipsi & doctrina: Attende lectioni, & persiste in his. Optandum autem foret, ut cupiditate pari æstuant omnes Christiani, erga sacram scripturam: quò, si aliquando confligendum ipsis fuerit cum morte, & Satanas librum suum intus & foris scriptum objecerit, ex libello sacro, consolationibus vivis se munire, & adversus insidias Satanae, defendere queant. Porro ad statum Evangelii Ministrorum, & hoc pertinet, quod Johannes ait: Amaricatus est venter meus: Indicatur enim, Præconibus amaritudinem crucis

Act. 9.
Gal. 1. v. 16.
Libellus apertus, verbi Ministris, perquam est necessarius.

Oratio quæque admodum est necessaria.

Mat.

Ministros Evangelii diligens rerum sacrarum meditatio decet

1. Tim. 4. v. 13. 15.

CAPUT XI.

Præconibus crucis perferendam esse, Magnatū odia, injurias, exilia, carceres, famem, sitim, & sexcentas molestias alias. Simus autem fortes & intrepidi, ad perferendam crucem: sicuti Paulus & alii Apostoli & Prophetæ libenter pertulerunt, quæcunque ipsis toleranda, divinitus imposita fuerunt.
*Syr. 34. Non enim tentatus qualia scit? Syr. 34. Olim qui seminavimus in lachrymis, in exultatione metemus, Psal. 126. Tandem requiritur à Johanne, ut iterum prophetet, linguis, gentibus, populis & Regibus: Et quidem hoc primum est fidi ministri officii, ut portet nomen Domini, quocunque locorum, & ad quoscunque homines missus ac vocatus fuerit: non parcendum est Magnatibus, non totis populis, sed his veritas proponenda. Talis undiquaque & examulsi-
Psal. 126. Tandem requiritur à Johanne, ut iterum prophetet, linguis, gentibus, populis & Regibus: Et quidem hoc primum est fidi ministri officii, ut portet nomen Domini, quocunque locorum, & ad quoscunque homines missus ac vocatus fuerit: non parcendum est Magnatibus, non totis populis, sed his veritas proponenda. Talis undiquaque & examulsi-
*sim Præco fuit Lutherus, qui prophetavit populis & Regibus: instar Eliæ, Jeremiæ, Ezechielis, Micheæ, Johannis Baptistæ, & aliorum, qui ipsi quoque Regibus verbum Domini prædicare non timuerunt: uti ex libris eorum, & singulis ferè capitibus Prophetarum, luculenter apparet.**

*Vox Evangelii mellissima est. XVIII. Coronidis loco, elegans Evangelii descriptio, ab effectu petita observetur: Vox enim libri divini Evangelica, dulcis est in ore nostro, cœ-
mel: respectu consolationum efficacissimarum, de salutari officio Jesu Christi: de gratuita remissione peccatorum: de vitæ æternæ promissione, & innumeris aliis. Hæc verba & eloquia Dei, animabus afflictis melius & dulcius, quàm mel sapiunt, Psal. 119. v. 11. dulciora eloquia tua super mel & favum: atque utinam utinam dulcedo ista mellea, homines ad appetitum ardentem, & amorem, erga libellum Scripturæ sacre alliceret: Ipsorum enim lætitia, ipsorum salus, & prosperitas inde proveniret. Simul verò devoratus libellus facit amaricari ventrem, cum per verbum mortificatur caro, cum comitatur pietatem & devotionem crux, cum prohibentur vanitates & peccata mundi, & alia innumera: sed ut ut in ventre amarescat, nihilominus ob summam ejus dulcedinem & suavitatem, ob gravissimam virtutem & efficaciam, libellum istum animitus amemus, deosculemur, cupidè devoremus, die nocteque versemus. Comprehendit enim & habet verba vitæ, Joh. 5. v. 39. verba, quæ sunt potentia Dei ad salutem, Rom. 1. 16. Inest libro huic verbum gratiæ & salutis, Act. 13. v. 26. Inest ipsi odor vitæ ad vitam, 2. Cor. 2. v. 16. Inest ipsi tale verbum, de quo Christus ait: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea, Luc. 10. v. 42. Et alibi: Si quis verbum meum servaverit, non videbit mortem in æternum, Joh. 8. v. 52.
*Quomodo Evangelium faciat amaricari ventrem?**

O benignissime Iesu, rege nos universos sancto tuo Spiritu, ut libellum sacrum, è manu tua, & non è manu Satana, vel organorum ejus, petamus, accipiamus: fac, ut dulcescat nobis sermo tuus, & amaritudo crucis vires nostras non exuperet: Da propie Iesu, fidem veram, quare solum & unicum esse Salvatorem, & sancte Iuramento æternam nobis promittentem vitam, firmiter statuamus, finemq; fides, hoc est, salutem & beatitudinem exoptatam, consequamur, Amen, Amen, benignissime Iesu, Amen. Simul autem, quod in libello tuo, & hanc capitis decimi Apocalyplici pagellam apertam, & intelligentiam ejus rectam exhibuisti, Laus tibi sit, & gloria, cum Patre & Spiritu Sancto, in omnia seculorum secula, Amen.

Καὶ ἐδόθη μοι κάλαμος ὁμοιοῦν ῥάβδῳ λέγων, ἔγειραι, καὶ μέτρησον τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ τὰς προσκυνητάς ἐν αὐτῷ.

Et datus est mihi calamus, similis virgæ, & dictum est mihi: Surge, & metire Templum Dei, & Altare, & adorantes in eo.

Καὶ πάλιν αὐτῷ πάλιν ἔσωθεν τὸ ναὸν ἐκβαλεῖ ἔξω, καὶ μὴ αὐτὸν μετρήσῃς· ὅτι ἐδόθη τοῖς ἔθνεσι· καὶ πάλιν πάλιν αὐτῷ ἀγίαν πατήσῃς μῆνας τεσσαράκοντα δύο.

Et atrium, quod intra templum est, ejice foras, & ne metiaris illud: quoniam datum est Gentibus: & civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus.

Καὶ δώσω τοῖς θυσιῶν μάρτυσι μου, καὶ προσκυτεῦσιν ἡμέρας χιλίας ὀξακοσίας ἐξήκοντα, καὶ ἐκείνοι οὐ σάπηουσιν.

Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis.

Οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι, καὶ δύο λυχνίαι αἱ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τῆς γῆς ἐστῆσαι.

Hi sunt duo olivæ, & duo candelabra in conspectu Dei terræ stantia.

Καὶ εἰτις αὐτὰς θέλη ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ κατεσθίει τὰς ἐχθρὰς αὐτῶν· καὶ εἰ τις αὐτὰς θέλη ἀδικῆσαι, ἔτιω δέει αὐτὸν δάπανθαι.

Et si quis voluerit eis nocere, ignis exit de ore eorum, & devorat inimicos eorum: & si quis voluerit eos lædere, sic oportet eum occidi.

Οὗτοι ἔχουσιν ἐξουσίαν κλεῖσαι τὸν ἔρανόν, ἵνα μὴ βρέχῃ ὑετὸς ἐν ἡμέραις αὐτῶν τὸ τροφικόν, καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ὅτι τῶν ὑδάτων, σπρέψιν αὐτὰ εἰς αἶμα, καὶ πατάξαι πάλιν γῆν πάσῃ πληγῇ, ὅσακις ἐὰν θέλῃσωσι.

Hi habent potestatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum: & potestatem habent super aquas, convertendi eas in sanguinem, & percutiendi terram omni plaga, quotiescunq; voluerint.

Καὶ ὅταν τελώσωσι τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τὸ θῆλον τοῦ ἀναβαῖνον ἐκ τοῦ ἀβύσσου ποιήσει πόλεμον μετ' αὐτῶν, καὶ δυνήσονται αὐτὰς.

Et cum finierint testimonium suum, bestia quæ ascendit de abyssu faciet adversus eos bellum, & vincet illos, & occidet eos.

Καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν ὅτι τὸ πάλαιας πόλεως ἢ μεγάλης, ἥτις καλεῖται πνύματικὸς Σόδομα καὶ Αἴγυπτος, ὅπου καὶ κύριος ἡμῶν ἐσαυρώθη.

Et corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Ægyptus, ubi & Dominus noster crucifixus est.

Καὶ βλέψουσιν ἐκ τῶν λαῶν, καὶ φυλῶν, καὶ γλωσσῶν, καὶ ἐθνῶν τὰ πτώματα αὐτῶν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἡμισυ, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐ ἀφήσουσι τεθῆναι εἰς μνήματα.

Et videbunt de tribubus, & populis, & linguis, & Gentibus corpora eorum, per tres dies & dimidium, & corpora eorum non finent poni in monumentis.

Καὶ οἱ κατὰ κέντρον ἐπὶ τῆς γῆς χαρῶσιν ἐπ' αὐτοῖς.

καὶ εὐφρανθήσονται, καὶ δῶρα πέμψουσιν ἀλλήλοις, ὅτι ἔσται ὁ δὺο προφῆται ἐβασίλευντες κατὰ τὴν ὁρμήν τῆς γῆς.

Et inhabitantes terram gaudebunt super illis, & lætabuntur, & munera mittent invicem: quoniam hi duo Prophetæ cruciaverunt eos, qui habitant super terram.

11. Καὶ μετὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας καὶ ἡμισυ, πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐβλήθη ἐπὶ αὐτούς, καὶ ἔστησαν ὑπὲρ τὰς πόδας αὐτῶν, καὶ φέροντες μέγας ἔπαινον ὅτι τὰς θειοποιῦντας αὐτούς.

Et post dies tres & dimidium, spiritus vitæ à Deo intravit in eos, & steterunt super pedes suos, & timor magnus cecidit super eos, qui viderunt eos.

12. Καὶ ἤκουσαν φωνὴν μεγάλην ἐκ τοῦ ἑβρανῆ, λέγουσαν αὐτοῖς. Ἀνάβητε ὧδε. Καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν ἑβρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ, καὶ ἐθεώρουν αὐτούς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν.

Et audierunt vocem magnam de cælo, dicentem ipsis: Ascendite huc. Et ascenderunt in cælum in nube: & viderunt illos inimici eorum.

13. Καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐγένετο σεισμός μέγας, καὶ τὸ δέκατον μέρος πόλεως ἔπεσε, καὶ ἀπεκρίθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα ἀνθρώπων χιλιάδες ἑπτὰ, καὶ οἱ λοιποὶ ἐμφοβοῖ ἐγένοντο, καὶ ἐδῶκαν δόξαν τῷ Θεῷ τῷ ἑβρανῇ.

Et in illa hora factus est terræ motus magnus, & decima pars civitatis cecidit, & occisa sunt in terræ motu nomina hominum septem millia: & reliqui territi sunt, & dederunt gloriam Deo cæli.

14. Ἡ καὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλθεν, ἰδὲ ἡ καὶ ἡ τρίτη ἔρχεται ταχύ.

Væ secundum abiit, & ecce Væ tertium veniet citò.

15. Καὶ ὁ ἑβραῖος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐγένετο φωνὴ μεγάλα ἐν τῷ ἑβρανῷ, λέγουσα. Ἐγένετο αἱ βασιλεῖαι τοῦ κόσμου, τὰ κύρια ἡμῶν, καὶ τὰ χειρὸς αὐτῶν, καὶ βασιλεύσιν εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Et septimus angelus tuba cecinit, & factæ sunt voces magnæ in cælo, dicentes: Facta sunt regna hujus mundi Domini nostri & Christi ejus, & regnabit in secula seculorum, Amen.

16. Καὶ οἱ εἴκοσι καὶ τέσσαρες πρεσβύτεροι οἱ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καθήμενοι ἐπὶ τὰς θρόνους αὐτῶν, ἔπεσαν ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν τῷ Θεῷ.

Et viginti quatuor Seniores, qui in conspectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, & adoraverunt Deum.

17. Λέγοντες. Εὐχαριστοῦμεν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς παντοκράτωρ, ὁ ὢν, καὶ ὁ ὢν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὅτι ἐληψας τὴν δαυαμὴν σου τὴν μεγάλην, καὶ ἐβασίλευσας.

Dicentes: Gratias agamus tibi, Domine Deus omnipotens, Qui es, & Qui eras, & Qui venturus es: quia accepisti virtutem tuam magnam, & regnasti.

18. Καὶ τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν, καὶ ἦλθεν ἡ ὁρμή σου, καὶ ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν κειθλιῖναι, καὶ δῆναι τὸν μισθὸν τοῖς δούλοις σου τοῖς προφῆταις καὶ τοῖς ἁγίοις καὶ τοῖς φοβερχοῖς τὸ ὄνομα σου, τοῖς μικροῖς καὶ τοῖς μεγάλοις, καὶ δαφθεῖραι τὰς δαφθεῖροντας τὴν γῆν.

Et iratæ sunt Gentes, & advenit ira tua, & tempus mortuorum, ut judicentur, & reddas mercedem servis tuis Prophetis &

Sanctis, & timentibus nomen tuum, pusillis & magnis, & perdas eos, qui perdunt terram.

Καὶ ἡνοίγη ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἑβρανῷ, καὶ ὤφθη ἡ κίβωτος τοῦ διαθήκης αὐτῶν ἐν τῷ ναῷ αὐτῶν, καὶ ἐγένετο ἀσπασμός, καὶ φωναί, καὶ βρονταί, καὶ σεισμός, καὶ χάλαζα μεγάλη.

Et apertum est templum Dei in cælo, & visa est Arca testamenti ejus in templo ejus: & facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræ motus, & grando magna.

ARGUMENTUM ET PARTITIO.

Posteaquam audiit Johannes, quod iterum pradicaturus sit populis, gentibus, linguis, & Regibus multis, jubetur metiri Templum Dei, altare, & adorantes in eo: atrium autem Templi interius, metiri prohibetur, v. 1. & 2. Et hanc quidem particulam B. Lutherus sapienti consilio, in versione sua Germanica, precedenti cum capite conjunxit.

Deinde excitantur duo testes, quorum varia conditio & vicissitudo à v. 3. usque ad 14. mysticè describitur: & sic tuba sexti Angeli finitur. Tandem incipit clangor tube septimæ, & Væ tertium, ubi extremum judicium pulcherrimè depingitur. Pertinet ergo materia capitis hujus, ad tempora præteritum, præsens, & futurum, uti in diexodo, & explicatione luculenter percipiemus: Ea ut sana, expedita, & orthodoxa sit, supernè faxit ac benedicat Altissimus, per Christum Iesum, Doctorem Ecclesiæ summum, Dominum ac Servatorem nostrum unicum, Amen.

Pars prima.

Ad primam itaque partem ut accessum faciamus, sic in capitis initio Johannes ait: Et datus est mihi calamus, similis virgæ, & dictum est mihi: Surge & metire Templum Dei, & altare, & adorantes in eo. Per cala-

Per cala-
mum quid
significatur.

1.
2.

3.

In Hebræo
habetur
vox וַיִּמְדָּ
significat
virgam gu-
bernatri-
cem, &
juxta Na-
zianzenū.

Quid innuitur autem hac Templi mensuratione? primò vult Dominus ostendere, non perituram omninò Ecclesiam, utut Anti-Christus Orientalis & Occidentalis tumultuatur, sed super futurum Templum, nec non altare, quod hic commodè per mensu-
cul-

Scipionem,
vim ful-
ciendi ha-
bentem.

Per mensu-
cul-

rationem cultum, qui in ara, Deo exhibetur, notat; insuper remansuros etiam adorantes in Templo: eosque scvitia Anti-Christi non omnes deletum & extirpatum iri. Deinde ostendit Dominus, quomodo & organo verum Dei templum mensurari & agnosci possit ac debeat: nimirum, calamo Scriptura sacra: ad quam, ceu lydium lapidem, & amussim, veritas Ecclesiae Dei exigenda, & si congruat cum regula hac, recipienda, & approbanda sit, ἐν παρόδῳ notetur, suspectam in hoc versiculo esse vulgatam Græcorum codicum lectionem: sic enim habent: ἐδόθη μοι κάλαμος & ὁμοίᾳ ῥάβδῳ, λέγων: quasi calamus dixisset & locutus fuisset, quod absurdum: Rectius ergo habet editio Complutensis: ubi hæc verba addantur: καὶ εἰς ἡμέραν ὁ ἄγγελος λέγων. Et stabat Angelus dicens. Alibi enim etiam Angelus, in simili negotio, adfuisse scribitur, Ezech. 40. v. 3. & infra Apoc. 21. v. 6. Observavit defectum istum vulgata versio Latina: ideo non calamum dixisse Johanni; sed ipsi, ab alio videlicet, dictum & mandatum fuisse reddidit. Jam in interpretatione verborum pergamus: *Atrium, quod intra templum est, ejice foras, & ne metiaris illud:*

Iterum autem hic variat Lectio: Multi enim Latini & Græci codices habent: *Atrium quod extra est* (ἐξωθεν) *ejice foras.* E contra probatioribus codices legunt: *Atrium quod intra est*, ἐσωθεν, *ejice foras:* Neutra Lectio analogiæ fidei repugnat: posterior tamen priori ideo præferenda videtur, quod commodius id, quod intra est, quam id, quod jam ante extra est, foras ejici dicitur.

Atrium interius quid notet. Sed quid *Atrium* istud interius notat? & quid ejectio ejus. Sunt qui de vera Ecclesia *Atrium* interpretantur, quia Ecclesia, intus, non extra, Deo, non hominibus, Ecclesia vera apparet: sed quam aptè, ipsi dispiciant, & respondeant. Olim, *Atrium Templi* interius, fuit, area sacerdotum, representans Ministros Ecclesiæ, quibus Oeconomia Evangelii & Sacramentorum demandata fuit: In *Papatu* autem tale *Atrium Templi*, nihil fuit, nisi colluvies sacrilegiorum, missificorum, libidinosorum Flaminum, & Monachorum, qui valere jussa Evangelii predicatione, & ministerio Sacramentorum legitimo turpiter neglecto, civitatem Dei sanctam, superstitionibus, cultibus, ceremoniisque, gentilibus, profanis, impiis, & idololatricis pessumderunt.

Atrium ejiciendum est foras. Hoc atrium non vult Dominus mensurari, hoc est, calculo Scripturarum approbare: & calamo, seu caduceo verbi, homines ad illud vocari ac allici: sed præcipit ejici, respui, & foras eliminari: docendo, atrium istud scdissimè erroribus Anti-Christianis conspurcatum & inquinatum esse: Et quidem causas ejectionis duas adjicit Apostolus: 1. quia atrium hoc datum est Gentibus. Gentes, Anti-Christicolæ dicuntur, quia Gentilismum & Paganismum in orbem Christianum revehant: 2. & civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus: seu, quod idem est, diebus mille ducentis, & sexaginta. Calcatio ista civitatis sanctæ, scvitiæ & crudelitatem Anti-Christi notat, qui & errores pertinaciter spargendo, & sinceriores Christianos πολυμερῶς & πολυτρόπως affligendo, torquendo, persequendo, trucidando, verè sanctam civitatem calcare dicitur. Quis ergo non totus horreat *Atrium* istud crudele & cruentum,

Calcatio civitatis sanctæ quid sit?

quod ἐσωθεν τὸ ναὸν esse dicitur (quia Anti-Christus in medio Templi Dei sedet, & primatum obtinet, 2. Thess. 2. v. 4.)

Hæc simplex est partis primæ explicatio: cum qua in plerisque pulcherrimè convenit ea, quam Anonymus Interpres, ante ducentos annos scripsit, his verbis: *Metire Templum Dei: id est, populum Dei, vel Ecclesiam Catholicam, in qua habitat Deus, & eam secundum capacitatem uniuscujusque existentis in ea, tua predicatione informa. Et altare: id est Christum, secundum exigentiam vocationis uniuscujusque ipsum adopta, ut clerus perfectionem Apostolicam, vidua continentiam, conjugati hujus Sacramenti fidem, & virtutem, juxta Christi institutum, servent ordines. Atrium autem quod est foris Templum: id est, Anti-Christum, & complices suos, qui præforibus Ecclesiæ, avaritia student, & sua dignitatis vana ostentationi, falsos etiam Christianos, & notorios sive manifestos transgressores status sui, qui se Ecclesiam verbis simulant, sed facti abnegant, Ejice foras: id est, è consortio fidelium ejectos infirma. Et ne metiaris illud: id est, omnino subtrahere predicationem tuam ad tempus ab eis, quia ipsi de justitia Dei dati sunt in reprobum sensum: Et sic quo magis audierint veritatem, eo magis contemnent. Quoniam datum est gentibus: Hoc est, quia ipsi conformes facti sunt gentibus incredulis, immo peiores sunt illis: Quia melius erat ipsis, non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitam retro converti ab eo, quod traditum eis est, sancto mandato, 2. Pet. 2. Et civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus: id est, tribus annis cum dimidio: Quia furor persecutionis Anti-Christi, & suorum, calcantium fideles Ecclesiæ (præcipuè defensores Evangelicæ veritatis) contra eos per tantum tempus durabit. Hæc ille.*

Scrupulus.

Ceterum, diligenter extricandus est nodus ille, de quadraginta duobus mensibus: quæritur enim, qualis sit numerus, quantum temporis complectatur: quando incipiat: & quando desinat. Hæc membra breviter discutiemus, & quantum poterimus, verba textus, intelligibilia simplicioribus reddemus.

Numerus 42. mensium idem est cum numero 1260. dierum: quorum in hoc capite vers. 3. & cap. 12. v. 6. mentio fit: menses enim quadraginta duo, in dies resoluti, præcise sunt dies 1260. ita tamen, ut 30. dies pro mense sumuntur: Jam quæritur, quantum temporis numerus iste complectatur?

Pontificii vulgares menses intelligunt, & inde fingunt, Anti-Christum tribus annis & dimidio regnaturum, ut sic obtineant, Papam Anti-Christum non esse: Verùm huic opinioni, præter scripturam, & experientia refragatur, secundum quam constat, Anti-Christum per annos mille Primatum suum & scvitiæ Anti-Christianam exercuisse. Et D. Pauli testimonium, qui de Anti-Christo loquens expresse scribit, quod suo tempore mysterium iniquitatis agere incipiat, & tyrannis ejus ad mundi usque finem duratura sit, 2. Thess. 2. v. 4. Et sanè, si quæ facta, & opera de Anti-Christo vaticinatur scriptura, expendamus, facile quadraginta hosce duos menses, in angustias nativæ significationis, non compingendos esse deprehendemus. Nisi forte in Anti-Christo, quem Pontificii fingunt, Utopico, statuat reviviscere Thera-

Per menses 42. quantum temporis intelligatur.

Menses isti vulgares non sunt.

2. Thess. 2. 4

pontigonum, Platagidorum, qui dimidiam partem nationum intra viginti dies solus subegisse scribitur. Ac ut pateat, Anti-Christianæ tyrannidi, multò longius spatium, quam 42. vulgarium mensium tribui, observetur tantum, quod Apoc. 20. v. 4. dicitur; Bestiæ, Anti-Christo videlicet, repugnaturus fideles per mille annos; si tam diu resistent Anti-Christo, Ergo & Anti-Christus tam diu existet: Atque sic expirat figmentum de 42. vulgaribus mensibus, Pontificiorum.

Inde verò ulterius sequitur, si calculus iste vulgaris non sit, sed singularis, necessum esse, ut menses, juxta morem cæterarum scripturarum, numerentur: pleraque enim in Apocalypsi, ad veterum Typorum rationem exprimuntur: jam nullum in universa scriptura invenitur exemplum, quòd mensis pro anno sumatur: sed dies potius: & quidem hic dies singulos numerandos, disertè docet Angelus, cum ipsemet menses in dies 1260. resolvit: Ergo si Angelici dies intelligantur, sequetur Anti-Christum annis 1260. sanctam civitatem calcaturum esse: Et quidnā tales dies intelligamus? quales etiam Angelus apud Daniele, prædicens hebdomadas 70. intellexit: cujusmodi Christus quoque dies innuit, ad Herodem inquit: *Oportet me hodie, & cras, & perendie ambulare*, Luc. 13, 33. Notetur vero, hic menses non lunares vel Julianos intelligendos, hi enim dies 1278. efficiunt: sed menses Ægyptios, quorum singuli ex triginta constant diebus: & numero 42. multiplicati, præcisè 1260. dies faciunt. Neque mirum, quòd ex hujus gentis instituto menses Spiritus Sanctus numerari voluerit: cum infra Anti-Christianum Regnum *πνδμάλι-ως* Ægyptum vocari dicat, Apoc. 11. v. 8.

Habemus spatium, quo menses 42. completuntur: Restat, ut, *quando tempus istud incipiat, & quando finiat*, dispiciamus: Et hic quidem variè se torquent Interpretes.

Rupertus Tuitiensis omiſſa certi temporis supputatione, philosophatur de numeris abundantibus, perfectis & diminutis: Cumque Johannes duos numeros abundantes seu superfluos 42. mensium, & 1260. dierum posuerit, hoc solum significari existimat, sub *Anti-Christi Regno* abundanturam esse iniquitatem. Dicitur autem numerus abundans, cujus partes omnes simul sumptæ, majores sunt toto, ut 42.

Media	21.
Tertia	14.
Sexta	7.
Pars Septima	6.
14	3.
21	2.
42	1.

Hæ partes simul sumptæ, efficiunt 54. numerum multò majorem quam 42.

Sic alterius numeri, dierum 1260. partes singulæ simul collectæ, efficiunt 3108. qui 1848. unitatibus supra totum abundat.

Media	630.
Tertia	420.
Quarta	315.
5	252.
6	210.
7	180.
8	140.
9	126.
10	105.

Numeri 1260.	14	90.
pars	15	84.
	18	70.
	20	63.
	21	60.
	28	45.
	30	42.
	35	36.
	36	35.
	42	30.
	45	28.
	60	21.
	63	20.
	70	18.
	84	15.
	90	14.
	105	12.
	126	10.
	140	9.
	180	7.
	210	6.
	252	5.
	315	4.
	420	3.
	630	2.
	1260	1.

Hæ partes simul collectæ, coacervant 3108. numerum ferè triplo majorem toto 1260.

Perfectus numerus est, qui omnibus suis partibus simul sumptis est æqualis, ut, 6. 28. 496.

Media	3.
Senarii pars	Tertia 2.
	Sexta 1.

Viginti octo pars	Media	14.
	Quarta	7.
	7	4.
	14	2.
	28	1.

Hæ partes collectæ efficiunt præcisè 28.

Quis verò credat, ad *hasce ineptias* digitum intendere Spiritum Sanctum?

Alii igitur, qui præcitè numerum hunc observant, initium ejus in annum Christi 257. & finem in annum 1517. quo D. Lutherus indulgentias Papales impugnare cœpit, ponunt: Alii incipiunt ab anno Christi 261. quo Paulus Samosatenus, Antiochiæ, blasphemam suam linguam adversus Christi Deitatem exeruit, homo inflatus, Anti-Christi Præcursor verus, quem deinde Arius & Alcoranus Turcicus secuti sunt: Unde conculcatio Ecclesiæ orta fuit: sic finis caderet in annum Christi 412. vel 414. quando civitas S. Romana scilicet à Gotthis vastata fuit duce Alaricho, qui Honorii cepit sororem: Et hæc conculcatio continuata est per Gotthos, Vandalos, Hunnos, Longobardos, postea per Saracenos, Turcos, Tartaros, & ipsum Anti-Christum Romanum: qui omnes tum propter idololatriam, tum propter Epicureismum gentibus similes habentur: Excurreret verò numerus usq; ad annum Christi 1672. vel 1674.

Alii ab anno Christi 606. numerationem incipiunt: Cum videlicet Phocas Romano Pontifici Primatum confirmavit: juxta hunc calculum, duratura esset Anti-Christi tyrannis, usque ad annum 1866.

7. Brocardus aliam sententiam refert, inquit: 1. Brocardus. Propheta novi, & pietate doctrinæ, insignis ille Petrararcha,

trarcha, numerant illos 1260. dies positos pro annis, ab anno 313. usque ad illud tempus, quando cum potestate & virtute educet Christus Ecclesiam e deserto: Ergo si illis 1260. addes 313. quo anno Sylvester suscepit tunicam vestem pro nigra, erunt anni 1573. Quando & in Gallia, & in Hollandia & Zelandia conculcati, oppressi, mactati, combusti, & trucidati exerunt se Evangelici, & post timorem iniecerunt Adversarius.

D. Philip.
Nic. lib. 2.
de R. C.
pag. 303.

D. Philippus Nicolai lib. 2. de R. C. pag. 303. de initio & fine annorum istorum sic disserit: Convenienter annorum istorum initium copulabitur, cum anno Christi trecentesimo sexagesimo sexto, quo Ecclesia Christi, civitas illa sancta mutuo & sanguinolento Romanorum Pontificum conflictu, primum Anti-Christiana degladiationis impetum sustinuit: & duo veteris noviq; Testamenti codices, ex invalescente Pontificum ambitione, dominandi cupiditate, turpiter negligi, posthaberi, & quasi sacris induci ceperunt. Certaverunt enim Damasus & Ursinus de Papatu, remq; ferro disceptarunt, quemadmodum Ammianus Marcellinus his verbis, libro 26. commemorat: Damasus & Ursinus, supra humanum modum, ad rapiendum Episcopalem sedem ardentes, scissis studiis, asperissime conflictabantur, adusque mortis vulnerumq; discrimina, adiutoribus utriusque progressis: quae nec corrigere sufficiens Videntius, nec molire, vi magna coactus, secessit in suburbanum: & in concertatione superaverat Damasus, parte, qua ei favebat, instante. Constatq; in Basilica Sacerdotum, ubi ritus Christiani est conventiculum, uno die, centum triginta septem reperta cadavera peremptorum, effera tamque diu plebem postea delinitam. Neque ego ab uno ostentationem rerum considerans urbanarum, huius rei cupidos ob impetrandum, quod appetunt omni contentione laterum iurgari debere: cum id adepti futuri sint ita securi, ut dicuntur oblationibus matronarum procedantq; vehiculis insidentes, circumspiciente vestitu, epulas curantes profusas, adeo, ut earum convivio, regales superant menses: qui esse poterant revera beati, si magnitudine urbis despecta, quam vitis opponunt, ad imitationem Antistiti quorundam provincialium viverent: quos tenuitas edendi potandiq; parcissime, utilitas etiam indumentorum; & superciliosa humum spectantia, perpetuo numini veruq; cultoribus, ut plures commodant & verecundos.

Hac Marcellinus: unde colligi potest, quomodo hoc tempore, civitas Dei sancta (ut Apocalypsis ait) a gentibus conculcari, & duo testes Jehovah, saccis induci ceperint. Hinc vero inchoata mille ducentorum, & sexaginta annorum periodus, terminatur anno Christi millesimo, sexcentesimo, vigesimo quinto, quo & tempora Gogitarum abominationum, magna ex parte, videlicet, annos mille, ducentos nonaginta, in Daniele consignatos, absolutum iri, superius commonstratum est. Quare fieri potest (dummodo conjecturis nostris corresponsdeat eventus) ut anno Christi 1625. filius perditionis, novissimam exerat tyrannidem, & duos Dei testes, nimirum Veteris & Novi Testamenti codices, sic jugulet, ut in Ecclesia Romanensi, nullam illis auctoritatem ulterius concedat: adhuc crudelissime persequatur ministros verbi, & quosvis de Lutheranismis suspectos perimat, ut nemo deinceps prodeat, qui adversus Papatum hiscere vel mutire quicquam ausit.

Quemadmodum enim candela lumen sevo consumpto, ante plenum sui obitum, semel adhuc inardescit, totam domum, ita brevi momento collustrans, ac si vires splendoris omnes recollegisse videretur, cum tamen mox evanescat: adhuc, sicut Paganismus bre-

vi, ante Constantini Magni tempora, vicinus occasui persecutionem in Christianos, sub Diocletiano, omnium maximam, tanto rigore excitavit, ac si plenam veterum tenebrarum potestatem recuperasset, cum tamen princeps ejus ruina confestim insequeretur: ad eundem modum extrema omnia pertentabit Anti-Christus Romanus (priusquam ejus regnum penitus desoletur) & vicinus ruinae, sic fremet, sic bacchabitur, sic insolescet, ac si decem septentrionis regna (quae a Papatu defecerunt) faucibus divaricatis resorbuisse, & sub jugum pristinum revocasse videretur. Et nunc sese ad novissimam hanc Tyrannidem magis atque magis preparat. Animadvertit enim superstitionum suarum fumos, verbo DEI lucidissimo, scriptis Prophetis & Apostolicis comprehenso, potenter dispelli, videt regnare passim sacrosancta Biblia, eaq; in Germanicam, Gallicam, Anglicam, Danicam, aliasq; linguas traducta, tam Laicorum simplicium, quam doctorum hominum manibus diligenter teri: adhuc sentit se in Germanis, Gallis, Anglis, Scotis, Norvegis, Danis, Suedis, Polonis, Bohemis & Ungaris, captivitate Babylonica restituendis, nihil quicquam proficere posse, quam diu, duo illi veteris & novi Testamenti codices palmam obtinent, & auctoritatem habent.

Conabitur igitur & adnitetur totis viribus, quantum in ipso fuerit, ut duobus istis testibus omnis auctoritas derogetur, & locus in Ecclesia Romanensi nullus relinquatur. Quae ratio est, cur hodie lefucidarum colluvies, aliq; satellites Anti-Christi, omne acumen & ingenium robur, in Articulum de Ecclesia Romana, ejusq; praeminentiam conferant: quod nimirum collinescat sacra scriptura dignitas, & bestia de abyso descendens, duobus Dei testibus praedominetur, eosq; temporis progressu, omni auctoritate, tanquam vita spoliatos, in spiritualis Sodoma plateas abiciat. Et quoniam flaccescit apud nos pietatis studium, multiq; Theologorum, a scripturae textu, in veterum & recentium argutiarum, pelagus vorticosum semetipsos praecipitant, meraq; ostentationis causa, majorem navant operam perlustrandis scholasticarum contentionum, sophismatum & questionum nodosarum, objectionum inextricabilium vepretis, quam addiscendis Bibliorum oraculis: ideo permissu Dei omnipotentis, Anti-Christo Romano nonnihil conatus ex voto succedet, ut scriptura sacra bellum cruentum movens, omnem illi auctoritatem adimat, & quasi vitam depradetur. Durabit insolens & Acherontica hac ejus victoria annis semiquatuor, ab anno scilicet millesimo, sexcentesimo, vigesimo quinto, usque ad annum millesimum, sexcentesium, vigesimum nonum.

Ubique per proscriptionem inhumanam, persecutionemq; horrendam, Ecclesia fidelium, ab immani & crudeli perditionis filio sustinebit sanguineq; confessorum orthodoxa veritatis uberrimo rigabitur: adhuc videbuntur duo Testamentorum libri, ex sui despectu, vita carere, & velut exanimis, inq; plateis jacentes, transennium omnium pedibus conculcari: licet interim de populo, tribubus, linguis & gentibus futuri sint, qui martyrum Evangelicorum vicem calamitosissimam dolentes corpora sive volumina duorum testium, non patientur inhumari, penitus ve sub caelo deleri, obliterari & e medio tolli: sed ea in suo conspectu retinebunt, tacitoq; favore prosequuntur, sicut olim Christum in cruce mortuum, Maria mater Domini, sororq; matris ejus Maria Cleopa, & Maria Magdalena, aliq; procul stantes, maestis intuebantur & deamare non cessaverunt, Iohan. 19. Tandem vero ab anno millesimo, sexcentesimo, vigesimo nono,

no, usque ad millesimum sexcentisimum septuagesimum, toto cœlestis hore, sive quadraginta & semiduum annorum spatio palam rearscens Bibliorum authoritas, rediit in verbum in corruptum ministerio, latog, priorum omnium júbilo, acclamatione & testificatione publica, tanquam nubibus atheris obsepta in cœlos ascendet, magnificabitur & alta petet, Papistis idipsum conspicantibus, præsertim cum resuscitatam sacrarum literarum dignitatem, non amplius pessundare, neque suis anathematibus & persecutionum crudelissimarum fulminibus, animos hominum, ab ejus lectione & meditatione sedula deinceps avellere, abstergere vel abalienare poterint.

Quin orietur terra motus adeo magnus, ut τὸ δέκα-
τὸν πέντε, id est, decimum civitatis magna, sive decem hierarchiæ Papalis regna concidant. Nempe commovebuntur decem Septentrionis regna, Germani, Bohemi, Ungari, Poloni, Suedi, Dani, Norvegi, Scoti, Angli & Franci, factaq; conspiratione penitus & omnimodè ab omni Papistarum commercio dissepabuntur: præterea intolerabilem superbissimæ Pontificis crudelitatem in Christianos truiulenter effusam, serio testantes: Italiam petent, ipsamq; Romam, Babylonem septicollem incendio vastabunt & excindunt. Hæc ille.

Alii in sexto sigillo initium ponunt: ibi enim scribitur, quod cœlum recesserit, sicut liber involutus, Apoc. 6. v. 14. Quia enim tunc pristina sedes abierunt, & evanuerunt, quidni mulier, de novis sedibus cogitaret? Ita habet Brighmanmannus, mirificè sibi nova hac sententia, sed ut credo TANTUM SIBI, & præterea NEMINI placens.

Taceo opiniones Lyræ, Ticonii, Bedæ, Andree Casatienis, nec non Recentiorum, Martini Borrhæi, Mejeri, & aliorum. Vereor enim, ut tot tamque diversis allatis sententiis, ac interpretationibus, Lector magis turbetur, quàm de genuino sensu certus reddatur.

Εἰς τέλος nostram si quis expectat, meritò eam hac vice suspendere possemus. Nihilominus ne dica nobis scribatur, salva tamen judicii & assensus libertate, paucis dicemus, quid nobis de numero isto 42. mensium videatur. Non improbamus menses 42. in dies 1260. resolvi: neque negamus, per hosce dies 1260. totidem annos, pro more scripturæ indicari: Insuper & hoc damus, Deo ter opt. max. certam temporis & conculcationis hujus initium ac finem notissimum esse: Nobis verò, si non impossibile, difficilimum tamen fore credo, certò, vel hoc, vel illud initium statuere, & quicquid à multis in hanc faciem profertur, non nisi conjecturis meris niti planè arbitramur. Et quæso, in quem articulum fidei impingimus, si in hujusmodi numeris, quædam, & præsertim articulos ac periodos temporum, latere nos, voluisse Deum dicamus? Adeoque ignorantiam apud scrupulosè quærentes eam, quæ nobis cum universo hominum cœtu communis sit, ad exemplum B. Augustini, Nazianzeni, & aliorum Patrum, prætendamus? Enimverò, haud opinor, multum vel errare, vel peccare, qui numero hoc finito, indefinitum innuunt arbitrantur: duo enim numeri sacri quasi, & in scriptura satis decantati, sex & septem conjunguntur: sexies enim septem menses, 42. mensium efficiunt: Ac ideo definitum poni tempus reor: ut certum furoribus istis Anti-Christians terminum à Deo constitutum esse sciamus. Mensium

quoque & dierum numero, tempus conculcationis describere voluit Dominus, ut facilius afflictionem istam homines perferrent: Longè enim magis propensi sumus ad patientiam, cum id, quod ferendum omnino est, non nisi aliquot mensium vel dierum spatium duraturum intelligimus. Ultimum ergo temporis hujus articulum, SOLI DEO esse notissimum, planissimè credo. Et non inconvenienter curiosis annorum indagatoribus, illud Christi respondetur: *οὐκ ἔμελλεν ὁ κύριος ἰσθῆναι τὰς ἡμέρας, ὅτε ἔρχεται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου*, Actor. 1. v. 7. Adde quod Christus de afflictione sub Anti-Christo loquens, expressè ait: Propter electos decurtabuntur dies: nisi enim decurtarentur dies, non fieret salva omnis caro. Quis ergo dicat, annon & de his 1260. diebus, aliquot decurtari queant? Et si fieri posse putat, quis ergo accuratè finem & exitum dierum istorum definiat? Quapropter pia simplicitate, verba Johannis indefinitè intelligamus, quasi dicere voluerit, sanctam civitatem, certo, & satis longo, apud Deum tamen definito tempore, à gentibus & hostibus illis conculcatum iri.

Ita ante annos ducentos, molestè numerum istum explicavit, Author ille Anonymus, pag. 99. inquit: Utrum anni isti sint solummodo usuales, embolismales sive multo longiores, an non, Deus novit: quoniam hoc absconditum est ab omni doctore exponente textum istum: Sed quod factum persecutionis Ecclesiæ, ab Anti-Christo, multo longius erit, docet ipsa experientia: Et propterea Daniel designat tempus Anti-Christi indefinitè, scilicet per tempus, & tempora & dimidium temporis, per hoc tradens, quod quantum in toto debeat regnare Anti-Christus, non debeat nec possit subducta spiritali revelatione, ab aliquo Doctore assignari.

Et rectè Borrhæus, fol. 689. De annorum istorum 1260. initio viderint docti Messia spiritu homines: hoc est, quibus tale quid singulariter à Deo revelatum est.

Et hæc ideo fusiùs deducenda fuerunt, cum numerus hic, & in isto capite, & sequentibus de nouo occurrat.

Loci doctrinarum.

I. Pulchra metaphora, hic tali calamo, Scriptura sacra assimilatur, quo mensuratio fieri solet. Ali-
bi enim etiam Scriptura Canon seu norma & regula vocatur: Psalmo nimirum decimo nono, v. 5. Exiit LINEA eorum in omnem terram. Et Gal. 6. v. 16. Quicumque juxta REGULAM HANC incedunt: pax super eos & misericordia. Super quæ verba D. Hieronymus Tom. 9. fol. 100. sic commentatur: Ad normam omnia diriguntur, & utrum prava recta ve sint, cum regula appositum fuerit, arguuntur: Ita & doctrina Dei, quædam quasi NORMA sermonis est, quod inter iusta judicat, & iniusta: Quam qui secutus fuerit, habebit pacem in semetipso.

Et quidem si accuratè rem pensare velimus, certum evadit, Scripturam sacram merito Canonem seu Normam, & Regulam, ac calami mensurationis appellari, cum ei proprietates Canonis, appositè congruant. Quemadmodum enim Canon, norma, & regula publicæ auctoritatis est, neque licet cuivis pro lubitu normam mutare: Ita & Scriptura sacra, divinam habet auctoritatem & eminentiam: Si quidem *ὁ λόγος* est, 2. Tim. 3. v. 16. & non licet ulli homi-
ni,

Sententia
Authoris
de numero
42. mensium.

Quomodo
Scriptura
conveniant
proprietates
calami, quo
mensuratio
fieri solet.
Hieronym.
Tom. 9 fol.
100.

Scriptura
sacra, Ca-
non & nor-
mam rectè
appellatur.

ni, vel minimum addere vel demere, Deut. 4. v. 1. Deut. 12. v. 32. Proverb. 30. v. 6. Deinde, quemadmodum κακὸν ἀσφαλὴς certus & infallibilis est: Ita scriptura quoque suam habet fidem indubitatam, 1. Timoth. 1. v. 1. v. suam βεβαιώτηται, 2. Pet. 1. v. 19. suam ἀσφάλειαν, Luc. 1. v. 4. Et sicut norma generalis est, vimque habet principii, ad quod omnia in illo genere referuntur: Ita & scriptura sacra, principium est primum, & generale: ad quod omnes doctrinae referri debent: neque ulla doctrina acceptatur, nisi accuratissime ad normam istam congruat, Gal. 1. v. 9. Has ob causas, scripturam sacram, merito, pro norma doctrinarum & controversiarum omnium vera, perfecta, solida & unica habemus: statuentes, quicquid cum ea congruit, rectum esse & verum: quicquid discrepat, falsum esse, & propterea rejiciendum.

Inculcat hoc ipsum Spiritus sanctus, passim in sacro sancto Bibliorum codice: quando testatur, scripturam esse λόγον κελικόν, Heb. 4. v. 12. utilem ad redargutionem, ut perfectus sit homo, ad omne opus bonum ἐξηρισμένον, PERFECTE INSTRUCTUS, 2. Tim. 3. v. 17. quando monet, ut Mosen & Prophetas audiamus, Luc. 16. v. 29. ut ad legem & testimonium recurramus, Esa. 8. v. 20. Et consentit veneranda antiquitas. Sic enim B. August. lib. 2. cap. 23. de nupt. & concupisc. *Ista controversia judicem requirunt. Iudicet ergo Christus, iudicet cum illo & Apostolus Paulus, quia in Apostolo ipso loquitur Christus.* Et S. Basil. Magnus Epist. 80. ad Eustach. Magnum ait: *DI-VINA SCRIPTURA nobis iudex esto: & apud utros dogmata in venerimus divinis consona literis, his omni pacto suffragium veritatis tribuatur.* S. Chrys. in 2. Cor. 7. homil. 13. scribit: *Habemus omnium exactissimam Trutinam, Gnomonem, & REGVLAM, divinarum inquam legum assertionem. Ideo oro & obsecro vos omnes, ut relinquatis, quidnam huic aut illi videatur, deq; his à scripturis hæc omnia inquireite & veras divitias discentes, eas secutemur, ut æterna possideamus bona.*

His ita se habentibus, impudens merito & impiiissima vox est Roberti Bellarmini, lib. 4. de V. Dei, cap. 12. dicentis: *Scriptura finis proprius non est, ut sit REGULA FIDEI: sed ut sit quoddam commonitorium, utile ad conservandam & fovendam doctrinam ex predicatione acceptam.* Impia quoque positio fuit Suitarum, in colloquio nupero Ratisbonensi, quod idoli Tarpeji, Pompificis nimirum Romani, vocem, pro norma infallibili, generali, suprema & absoluta statuerunt. Bone Deus, qua autoritate Anti-Christus sibi hoc ar-roget? quibus fundamentis Suitæ assertionem hanc nequam defenserit? Nos certi sumus, neque Concilia, neque Patres, neque Traditiones, neque decreta Ecclesiæ, neque responsa & Senatusconsulta Romana, sed SOLAM scripturam pro perfectissimo canone, & controversiarum omnium absolutissima NORMA haberi posse & debere, quicquid contra mugiant, rugiant, & coaxent Pontificii.

II. Et si angusta est vera Christi Ecclesiæ, & variis calamitatibus ac persecutionibus pressa: tamen non planè peribit, sed templum, altare & adorantes in eo remanebunt: quod innuitur evidenter, cum Johannes calamo templum Dei & altare metiri jubetur. Quomodo enim metiri posset, si templum Dei nullum esset: Fremant ergo, & tumultuentur licet, Reges terræ, & Prin-

cipes conveniant in unum, & congregentur, adversus Dominum, & Sanctum ejus: Turbetur licet terra, & transferantur montes in cor maris; tamen in cælis habitans, irridebit eos, & Dominus subsannabit eos: tanquam Vas figuli confringet eos: & in furore suo conturbabit eos, Psal. 2. v. 4. 5. & 9. Flammis impetus latificabunt civitatem Dei: quia sanctificavit tabernaculum suum Altissimus. Deus in medio ejus: non commovebitur: adjuvabit eam Deus manè dyluculo, Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Jacob, Pl. 46. v. 3. 4. 5. 6. 8. Sed hæc doctrina sæpius in Apocalypsi occurrit, & post hæc occurret: ideo non diutius immorabimur.

III. Non est de nihilo, quod aliqui Interpretes initium capituli hujus undecimi, cum Ezechielis Prophetæ capite 40. & seqq. comparare nituntur. Ibi enim itidem, de mensuratione templi agitur: & videt Ezechiel virum, cujus erat species, quasi species æris, & funiculus lineus in manu ejus: & calamus mensuræ in manu ejus: & hic vir mensus erat templum, atria, portas, & similia. Hæc ἀλλοιοεικώς de Ecclesiæ, quæ Christi templum est, 1. Tim. 2. 2. Cor. 6. commodissime explicantur: Mensuratio enim templi id innuit, quod Deus omnia sicut alias & alibi, ita & in Ecclesiæ sua, in mensura, pondere & numero ordinavit, Sapient. 11. v. 22. Christus enim per Spiritum Sanctum, spiritualis suæ domus longitudinem, altitudinem, & latitudinem sapientissime disponit: Et cur Ecclesiæ suam, nunc angustio-rem, nunc latiore existere velit, solus novit, Applicationem cæterarum partium templi ad capitis vicesimi primi interpretationem reservamus: Ibi enim luculenter materia ista pertractanda erit.

IV. De Banno, seu Excommunicatione Anti-Christi Romani passiva, perquam notabilis occurrit hic locus: Papa enim cum grege suo Cardinalitio, cum Episcopis, Prælati, & reliquis suis Sacrificulis, atrium templi occupat interius, & atrium templi vocari cupit interius. Inde tanta præ-eminentia, tantus Primatus & Exarchatus Ordinis Ecclesiastici in Ecclesiæ Romana. Quid verò de atrio isto interiori dicit Dominus: Εὐκαλεῖ ἔγω, & μὴ ἀντιὸ μετήσῃς: Ejice foras, & ne metiaris illud. Gravis profecto sententia, qua Excommunicatio & Bannus Cleri Romani indicatur. Ejice enim hic idem sonat, ac ejectum & rejectum à Deo declarare, & anathematis reum pronuntiare: Ac melius mens Domini patefceret, si alia testimonia de significato vocis Ejicere, breviter expendamus. De Adamo scribitur, quod è Paradiso ejectus fuerit, Genes. 3. v. 24. De Agare: Ejice ancillam, & filium ejus, Gen. 21. v. 10. De Cananæis & Amorrhæis: Ejiciam eos ante faciem tuam, Exod. 33. v. 2. & cap. 34. v. 11. Levit. 18. v. 24. De puella, quæ se virginem mentita, & puella virginitatis non inventa est, sic præcipit Dominus: Ejicient eam extra fores domus patris sui, Deut. 22. v. 21. De impiis: Ejice derisorem, Proverb. 22. v. 10. de Abiathare: Ejecit Salomon Abiathar, ut non esset Sacerdos Domini, 3. Reg. 2. v. 27. Ejecit Christus ementes & vendentes è templo, Luc. 19. v. 45. & Joh. 2. v. 15. In his, & similibus locis, vox ejicere, vel ejici, significat, Deo exosum: pœnis gravissimis destinatum esse: ex-hæreditari à communione, separari, segregari, excommunicari, à consortio bonorum arceri, & excludi: facta impia Deo improbari, & ob ipsa

Ecclesiæ
conser-
vatur.

Ps. 2. 4. 5.

Psal. 46. 3.
4. 5. 6. 8.

Templi ad
Ecclesiæ
accommo-
datio.

Sap. 11. 22

Papatus ex-
communi-
catur.

Ejicere,
quid in scri-
ptura signi-
ficet.

Gen. 3. 24.
Gen. 21. 10

Exod. 33. 2.
cap. 34. 11.
Lev. 18. 24.

Deut. 22. 21
Prov. 22. 10

3. Reg. 2. 27.
Luc. 19. 45
Joh. 2. 15.

Augustinus
lib. 2. c. 23.
de nupt. &
concupisc.
Basil. Ma-
gnus Ep. 8.
ad Eustach.
Magnum.
S. Chrysost.
in 2. Cor. 7.
Homil. 13.

Impia vox
Iesuitæ Ro-
berti. Bel-
larmi. lib. 4.
de V. Dei,
cap. 12.

Ecclesiæ Dei
non planè
peribit.

ipsa vehementer altissimum offendi: adeo ut ejiciat impios, & extrudat, non in temporales tantum miseras, sed & in tenebras aternas, ubi est fletus & stridor dentium, Matth. 22. v. 13. Tali ejectioni adjudicatur quoque à Spiritu Sancto Atrium interius Templi Romanum, hoc est, Papa cum suis Sacrificulis: merito enim in Paradisum caelestem non intramittuntur: qui tot sibi arbores arbitrarias, & idololatrias eligere conantur: merito è Paradiso spirituali ejiciuntur, qui ab innocentia, puritate, & orthodoxiâ Apostolicâ recedere non verentur.

Papa alter

Cainus.

Alter Ismael.

Cananeus

& Amor-

rhaus.

Lepo pesti-

mus

Derisor pie-

tatis.

Caupo &

impostor.

Papa cum suis alter Cainus est, plenus odiis, & cædibus cruentis: alter Ismael, cujus manus contra omnes: æquè profanus & crudelis, quàm Cananæi & Amorrhæi: Papa de virginitate suâ gloriatur: Leno autem & Fornicator corporaliter & spiritualiter pessimus deprehenditur. Papa derisor pietatis impudentissimus: Papa & Sacrificuli verè sunt ementes & vendentes in templis: Caupones & impostores vaferrimi: quidni igitur dignos censeamus, ut ejiciantur, hoc est, ut in numero piorum & Deo placentium non habeantur, ut diris devoveantur, ut anathemate feriuntur, ut fugiantur, ut excommunicationis fulmine excludantur, à Spiritu Sancto præcipiantur? Eodem certè jure, quo Paulus Elymam excæcavit Magum, quo Petrus interfecit Ananiam & Saphiram: quo Paulus anathema dixit omnibus, qui aliud Evangelium annunciant, eodem inquam jure, & nos, Pontificem Romanum execrari, detestari, & excommunicationis fulmine ferire possumus & debemus. Ejusmodi enim ejectio vel excommunicatio, testimonium est divinæ justitiæ & severitatis, adversus impios, & præfractos hæreticos, de quibus Johannes Apostolus ait: Si quis venerit ad vos, & non adfert doctrinam hanc, ne auge ei dixeritis, Epist. 2. Et si obtemperandum est Domino, cum per Mo-

Deut. 13. 5.

sen ait: Deuter. 13. vers. 5. Ausfer malum de medio tui. Utiue vel hujus præcepti respectu, ut ejiciatur Rhadamantus Romanus, meretur. Ut taceam alias rationes, quibus Sole meridiano clariùs probatur, Sacrificulos Romanos pœnam excommunicationis incurrisse: & nullam omninò fieri ipsis injuriam, si ejiciantur, anathematizentur, & pro excommunicatis habeantur. Ubi tamen observari velim, ipsosmet Flamines, sibi ejectionem hanc accersere: & exclusionem non præcedere, sed ipsorum impietatem sequi: 1. ratione doctrinæ, quam pervertunt, corrumpunt, & Veritati contrariam tradunt: 2. ratione vitæ, quia blasphemi, cultus contemptores, Mœchi, Adulteri, Parricidæ, Facinorosi, Avari, & peccatores maximi sunt: de quibus inquit Apostolus:

1. Cor. 6.

1. Cor. 6. Quod qui talia agunt, Regnum Dei non possidebunt. Neque est, quod de intermissis admonitionum conquerantur gradibus. Tot enim seculis innumerabiles, sed frustra audire admonitiones: Locum ergò habet Apostoli præceptum: Tit. 3. v. 10. *αἰρεῖτε τὸν ἀνὴρ ὁρῶν μὴ μίαν καὶ δύο τέραις νεκρῶσαν παραγὰς*: & illud Christi, Matth. 18. v. 17. *Sic & Ecclesiam non audierit, sit tibi velut Ethnicus & Publicanus.*

Quis excommunicet Papam? Resp. Ipse Deus, in scriptura.

Si quærant Romanenses, quis excommunicatione ipsos feriat? Respondemus: Deus potentissimus in scripturâ sacra, cui πάντες dogmatibus suis repugnant. Ac ne alia conquiramus testimonia, sufficit, atrium interius Romanum hic, in Apocalypsi nostra ejici, & reprobari. Ac-

cedit huc vox sanctæ, purioris & orthodoxæ Ecclesiæ: quæ judicii hujus quasi interpret; & cui claves ligandi in terris, divinitus commissæ sunt. Ea Papam Romanum, & totam Monachorum colluviem jam dudum anathematizavit: impietatem, idololatriam, hæreses, superbiam, latrocinia, cædes, rapinas, & alia flagitia Romani atrii interioris, non sine lacrymarum profusione deploravit: & pro potestate, quam à Christo accepit, Papam, cum suis paterculis, & fraterculis, spe omni felicitatis æternæ privavit: uti suo loco satis luculenter & copiosè ostendemus. Neq; hoc in casu, ex affectu fortassis humano, tanta severitas exercetur: Dei siquidem causam concernit, cujus honor & gloria, excommunicatione istâ sic vindicatur. Quapropter sanctus planè & Heroicus ille motus fuit, quo Beatus Lutherus non ipse tantum Præsulem Romanum, & reliquos atrii interioris contubernales ejecit, & excommunicationis fulmine occidit, sed & omnes Christianos, ut Papam execrarentur, detestarentur, & pro Excommunicato, Extorre, Ejecto, Rejecto, Excluso, Damnato, Exhæreditato, Reprobato, haberent, constanter exhortatus est.

Patet autem inde, quàm bruta censenda sint excommunicationum fulmina, quibus Flamines Romani alios, & quidem innocentes, omnium ordinum Christianos, ferire hætenus non erubuerunt. Si enim ipse Papa, & sodales excommunicati sunt: quomodo ergò alios illi ejicere & excommunicare queunt? Qui volet, Brutum Fulmen legat, ac nullitatem Pontificiæ excommunicationis (Activæ) inde cognoscat: O utinam, utinam, Fridericis, Henricis, Leonibus & aliis Imperatoribus laudatissimis, penitus de Banno Pontificis Romani passivo constitisset: dubiò procul fulmina, quibus Cæcodæmonille, eos ferire consuevit, non ita formidassent, sed pro crepitu Sathanae, cum B. Luthero, & aliquot Galliæ Regibus, habuissent. Nos quotannis Romæ, & quidem absentes (contra παράξιν veteris Ecclesiæ, ubi contra absentem aliquid decernere non licebat) à Papa & Cardinalibus, publicè excommunicamur: parùm tamen fulmina illa è pelvi moramur, scientes, istam excommunicationem, inefficacem & invalidam esse: perinde uti invalidus erat bannus, cum Judæi Christum *δοκίμαζόντων* fecerunt. Excommunicent ergo nos, quamdiu volent: nos non timemus, quin potius certò scimus, ejusmodi impias & injustas excommunicationes piis minimè fraudi esse: impiis autem, & excommunicationis Authoribus: maximè nocere: utpote qui perversè agendo, Deum, Christum, Ecclesiam & seipsos lædunt: oviculasq; lupis projiciendo, crudeliter agunt: Et cur nos multum excommunicationis Papalis fulmina curemus, cum ii, qui aliàs sedi Romanæ addicti sunt, nullitatem Banni Pontificii agnoscere incipiant: Ne tantillum quidem ante triennium excommunicatione terrebantur Veneti: & Rex Galliæ, utur erga Papam devotus, tamen cum legatus Pontificius, Bullam fulminatricem afferret, coëgit illum nuper, ut ipsemet, coram viginti hominum multitudine, excommunicationis literas Papales combureret, ac Vulcano consecraret. Quidni ergò & nos excommunicati Papæ, excommunicationes vilipendamus?

VI. Gentilismum Spiritus Sanctus Papatui imputat,

Et orthodoxa Christi Ecclesia.

Papa cum excommunicatus ipse sit, fulmina in alios mittere non potest.

Fulmen Brutum.

putat, cum atrium templi interius datum esse gentibus affirmat. Edidit quidem scriptum maledicum, Pontificius quidam, qui se *Franciscum Burchardum*. V. 7. Doctorem & Cancellarium Coloniensem vocat, de Augustana Confessione, eamque Paganismi & Gentilismi multoties, sed cauteriatâ fronte, & pessimâ fide insinuat. Meliori jure Papatum, Ethnicismo assimilari, ex Apocalypsi nostrâ manifestissimè constat: Et lanè haud difficile foret, invictis ad oculum ostendere demonstrationibus, quàm bellè Papatus gentilismum respiciat: si præsertim in doctrina gentilium & Pontificiorum comparatio instituat.

De Concupiscentia enim Concilium Tridentinum Sess. 5. ait: *Eam post baptismum non amplius esse peccatum: adeo quidem, ut juxta Bellarminum L. de Amis. grat. lib. 5. cap. 8. non opus habeamus, ut pro remissione culpæ, quæ ex concupiscentia oritur, Deum invocemus.* Unde hæc doctrina? utique non ex scripturâ: Illic enim concupiscentia hominis, mala, & peccatum esse, dicitur, Gen. 8. vers. 21. Rom. 7. vers. 7. Sed ex Aristotele, qui lib. 2. Ethic. cap. 3. 4. 5. & lib. 3. cap. 1. lib. 5. cap. 18. ait: *Peccatum, quod contra voluntatem sit, non est peccatum, nisi sola denominatione.* Si quæras, cur concupiscentia non est peccatum? Respondet Bellarminus, lib. 5. de Amis. grat. cap. 14. *Quia concupiscere non est in nostrâ potestate.* Et Johannes à Daventria in Harmoniâ suâ: *Quia concupiscentia legem ponere perinde esset, ac si quis Soli præcipiat, ne luceat.* Hæc ratio apud Aristotelem quoque reperitur, lib. 4. Ethic. cap. 3.

De peccatis venialibus docent Pontificii, ea non perfectè peccata dici posse: & sine omni fide in Christum, tam in piis, quàm in impiis, venialia esse: minimeque æternam damnationem mereri: nisi Deus, non ut judex, sed ut Dominus & Tyrannus, nobiscum agere velit: Bellarm. de Amis. grat. lib. 3. cap. 9. 10. 11. Idem docet Philosophus, quod ii, qui fortè itacundiâ vel aliis affectibus præoccupantur, non ἀπλῶς φαῦλοι, sed tantum ἡμιπρόηροι & ἡμιμόχθιροι sint. Acutissimus quoque Plato in Phædone ἰασίμα vocat quædam peccata, ob quæ animabus æternum exitium decerni non queat.

In Articulo de *Justificatione Hominis*, prorsus Pontificii gentilizant: Ita enim Robertus Bellarm. lib. 2. de Justificat. cap. 11. *Quod unus sit justus, quia alius est justus, est omnino inauditum, & non tam supra, quàm contra omnem rationem.* Intelligis Lector, quid velit Suita? Justificationem nimirum nostram, non consistere in imputatione justitiæ Christi: non pendere à justitiâ Christi: inauditum, & contra omnem rationem esse, ut propter alium justum, videlicet, Christum, nos justus esse possimus: jam si inquiras, apud quos doctrina hæc inaudita sit, non alios, quàm gentiles reperies. Apud veros enim Christianos nihil decantatius est, quàm per & propter Christum Jesum nos justos reddi: Ita enim habent multa scripturæ testimonia: In semine tuo benedicentur omnes gentes, Gen. 12. vers. 3. cap. 18. vers. 18. cap. 22. vers. 18. Galat. 3. vers. 14. & 16. *Servus meus justus in scientiâ sua justificabit multos: Vulneratus enim est propter iniquitates nostras: Attritus propter scelera nostra, disciplina pacis nostræ suscepit eum: & lavore ejus sanati sumus,* Esa. 53. vers. 5. & 11. *Hoc est nomen, quod vocabunt eum, Jehovah Zedekenu: Dominus justitia nostra,* Jerem. 33. v. 16.

Christus factus est nobis à Deo sapientia, justitia, sanctificatio, & redemptio, 1. Cor. 1. v. 30. *Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur JUSTITIA Dei in ipso,* 2. Cor. 5. v. 21. An non in his, & aliis sexcentis scripturæ testimoniis per & propter justum Christum justificari dicimur: An non D. Paulus disertè ait: *Si unius delicto multi mortui sunt: multo magis gratia Dei, & donum per gratiam, quæ fuit unius hominis, per Christum, in multos exuberavit: Et sicut per unius delictum propagatur malum in omnes homines ad condemnationem: Ita & per unius justificationem propagatur bonum in omnes homines ad justificationem vitæ,* Rom. 5. v. 15. & 18. Contra rationem humanam esse hanc doctrinam, ultro largimur: qui autem idè eam non recipit, gentilis est; gentiles enim & soli Ethnici ea pro veris tantum habuerunt, quæ rationi consona: & ea improbârunt, quæ rationi adversa fuerunt: in hoc præsertim articulo, uti jam olim de illis scripsit Apostolus, 1. Corinth. 1. v. 18. 19. 20. 21. 22. 23. *Sermo crucis iis quidem qui pereunt, stultitia est: at nobis, qui salutem consequimur, potentia Dei est: Scriptum est enim: Perdam sapientiam sapientum, & intelligentiam intelligentum rejiciam: Vbi sapiens? ubi scriba? ubi disputator seculi hujus? Nonne infatuavit Deus sapientiam mundi hujus? Nam postquam in sapientia Dei, non cognovit mundus per sapientiam Deum, visum est Deo, per stultitiam predicationis salvos facere credentes: Quandoquidem & Judæi signum postulant, & Græci sapientiam querunt. Nos autem prædicamus Christum crucifixum: Judæis quidem offendiculum; Græcis verò stultitiam.* Sed audi porrò: τὸ μωρὸν τῆ θεῆς σοφίας τῶν ἀνθρώπων ἔστι. Ergo vel talpâ cæcior videt, Papistas incredulitate suâ Ethnicis similimos esse, cum in tam arduo articulo, magis ad rationem, quàm ad scripturam respiciant. Et hinc Apologia Augustanæ Confessionis rectè ipsis tribuit, quod *justitiam rationis* tradant & doceant.

Enucleatius autem dispiciamus, quàm bellè Pontificii, in hoc doctrinæ Christianæ capite Primario, cum Ethnicis consentiant: Gentiles etsi verbum Dei non audierunt, felices tamen & beatos se fore sperârunt. Jacobus Andradius Orthodox. Explicat. lib. 3. pag. 294. idem docet, iniquiens: *Sine lege Moysis & Evangelicâ nobis per Jesum Christum datâ solâ lege naturæ permulti fuerunt Dei gratiâ justificati & salvati.* Gentiles, ex creaturarum consideratione, potentiam Dei cognoverunt: & inde salutem sibi contingere sperarunt. Pontificii opinionem istam probant: Sic enim Andradius, pag. 288. *Fides verag, Dei cognitio, quæ fundamentum justitiæ est, non ex sacris tantum literis, diviniq, oraculis: sed ex rebus etiam iis, quæ sensibus subiiciuntur, haberi potest.* Et pag. 289. *Non meministi Davidem dierum nocturnumq, vicissitudinem, & admirabilem ordinem Dei voces appellasse: quas nulla sit tam barbara & inculta gens, quæ non percipere queat, &c. Eas voces ad homines instituendos conflatas, tam absconditas, & fuscas, tamque inanes putabis, ut qui illis fuerit mirabiliter Dei beneficio instructus, fide tamen præditus & vera Dei cognitione: quin satis ad salutem exornatus dici nullo modo debeat. Quin & adèd gentilibus patrocinator Andradius, ut non vereatur asserere, gentiles non prorsus Christum ignorasse: Ita enim pag. 292. & 293. *Fuisti quidem Christi cognitionem omnibus ante seculis ad salutem necessariam: quamvis obscuram &**

involutam fateor: sed qui diligenter consideraverit, quam latè pateat Dei providentia, & quanta cum diligentia provideat rebus humanis, satis intelliget humani generis redemptionem in divinâ procuratio- ne implicatè & absconditè contineri. Quare qui Dei providentiam perspectam habebant & exploratam: simul sanè intelligebant, nihil Deum pratermissu- rum, ut homines sempiterna salute perfruerentur. Ae- que ita non prorsus ignorasse Christum Jesum dicendi sunt, & si rationem, quam Deus esset inturus, huma- na salutis curanda, compertam minimè habuissent, qua fides, & cognitio Dei, satis erat ad salutem, & abundè satis. Quid est gentilizare, si hoc non est?

Pontificii
crassiores
sunt genti-
libus, in do-
ctrina de
FIDE.
Franc. Co-
sterus in
Enchirid.
c. 4. p. 198.

Crassiores autem ipsis gentilibus sunt Pontifi- cii, cum de FIDE tradunt, quod vera fides etiam cum pravis & malis operibus conjuncta esse possit. Sic enim Franciscus Costerus in Enchiridio suo cap. 4. pag. 198. Sicut optimi nobilissimiq; Medici, cum non ignorantia sed fragilitate natura, præcepta artis quam callent, intemperanter vivendo violant (juxta illud: doceo meliora probòq; deteriora sequor) scientiam medendi non amittunt: Ita Christianus, qui contra conscientia dictamen in leges fidei peccat, nec fidem amittit, nec desinit esse Christianus. Nam hoc ipsum conscientia dictamen, qui peccare, metu ge- hen- na terretur, est opus fidei, sicut interna Medici admo-

Rob. Bellar-
min. de Justifi-
cat. cap. 3.

nitio ab arte proficiscitur. Robertus Bellarminus lib. 1. de Justificat. cap. 3. sic gentilizat: Nos asseri-

Adem ibid.
cap. 15.

mus, fidem etiam à CHARITATE DISJUNCTAM, alicujus esse pretii, & vim habere justificandi, per mo- dum dispositionis, & impetrationis. Eodem libro cap. 15. palàm contendit, & argumentis obtinere nititur, FIDEM VERAM posse re ipsa à dilectione aliisq; virtutibus separari. Hic enim est titulus ejus capituli: & hanc propositionem illic multo- ties iteratam Lectoribus ex poculo propinat me- retricis Babylonicæ. Et in præfatione Tomi Pri- mi, sic ex eo poculo Romanæ Babylonise brius incespitat: Si Catholicus quispiam labitur in pec- catum, si furtum, si adulterium, si homicidium fortè committit: miserè certè cum illo agitur. At nihil- ominus, quoniam adhuc aliquis vitæ sensus, adhuc ad- ficit fundamentum, adhuc lumen aurora, id est, FIDES in ipso est, multa & magna præsidia ad salutem æter- nam habet: non ambulat in tenebris, novit medicum suum, potest adhuc ex FIDE QUAM HABET, ad Deum clamare, super fundamentum edificare, com- munem liberatorem appellare, clementiam ejus, & misericordiam implorare. De paganismo isto nihil scit universa scriptura: quin potius luculenter docet, per peccata mortalia excuti & Spiritum San- ctum, & ipsam quoq; fidem. Itaque suâ fide Eth- nicâ, suo periculo nitantur Pontificii; nos de tali somnio nihil prorsus novimus, uti nec de illo, quod Alphonsus Vervefius in Harmonia sua, art. 6. profert, inquiens: Justitia sita est in fide & cha- ritate, si dixeris, non modo perfecte respondisti, sed propemodum superflue: Charitas enim est, non Fides; quâ justii differunt ab iniquis, quos sapè contingit ha- bere fidem. Ad stipulatur bellè Thomas de Aquino, 1. secundæ, q. 114. artic. 7. scribens: Omnis actus charitatis absolute meretur vitam æternam. Hinc infert Andradius, Orthod. Explicat. lib. 3. pag. 293. de Gentilibus: Si charitatem habuerint, nihil esse, quod justos illos fuisse dubitari queat: Et sanè charitatem Ethnicis defuisse non facile dixerit, nisi qui librorum & historiæ gentilium planè rudis, & ignarus sit: multi enim ex amore & charitate, vitam suam pro amicis & pro patria posuerunt: Un-

Alphonsus
Vervefius in
Harmonia
sua, art. 6.

Thomas de
Aquino, 1. sec.
q. 114. art. 7.

Andr. Or-
thod. Expli-
cat. lib. 3.
pag. 293.

Virgil. Æ-
neid. 9.
Valer. Max.
lib. 5. c. 6.

de à Doctore Johanne Fickler, in assertione ca- tholicæ fidei, pag. 75. pii & beati ex Cicerone, se- de cælesti, gaudioq; æterno digni, dicuntur. Ha- bes iterum Papisticæ religionis cum gentilium doctrinâ convenientiam.

D. Johan-
Fickler, in
Assert. fidei
Catholica,
pag. 75.

Pergamus ulteriùs Campanas magnâ devotio- ne baptizant Pontificii, neque hanc operam ulli alii, quàm Episcopi competere affirmant: per ba- ptizatas autem campanas, diaboli potestatem compesci, spectra Satanæ abigi, fulmina, grandines, turbines, & omnis generis tempestates, immò ipsa infernalis hostis agmina pelli affirmant. Si quæras, unde talia de pulsu campanarum homi- nes isti somnient? respondetur: Ex gentilium & Paganorum nugis commentum istud oriri: Ita enim Antonius Mizaldus Centur. 8. Memorabi- li 26. inquit: Sunt qui obortu fulminibus & toni- trui, ad cymbala, & notas confestim advolant, THRA- CYM MORE. Thraces verò adeò infideles fuê- re, ut ab ipsis superstitionem in linguâ græca no- men accepisse Nazianzenus in Epiph. pag. 233. scribat: superstitio enim nihil est aliud, ὁρμητικὴ ἀσκησία: & refert de Mulieribus in Thracia Stra- bo, lib. 7. quod fuerint σεῖσθ' ἀσμονίας ἀρχηγοί: Ita- que non dubito, quin à gentilibus didicerint Pon- tificii, ut obortâ tempestate, pulsus campanarum adhibeatur. Sed & consecratio sive baptismus Campanarum, ex Ethnicismo ortum habet. Gen- tiles enim in hunc finem æs lustrarunt, ut spectra & veneficia abigerent: Romæ quotannis die 23. Martii celebrarunt Ethnici Festum, quod Tubi- lustrium vocarunt, ubi Tubas suas, quas olim campanarum loco adhibitas fuisse, novimus, lu- strarunt: uti M. Varro de linguâ latinâ, & Servius Æneid. 5. testantur.

De bapti-
simo Cam-
panarum
& pulsu ca-
rundem.

Ordo Ro-
manus de
Consecrat.
campan.
p. 92. 93.
Ant. Mi-
zaldus
Centur. 8.
Memorabil.
26.

Nazianz.
in Epiph.
p. 233.
Strabolib.
7. Cno.

Tibul. lib.
1. Ovid. l. 2.
Fast.

M. Varro de
linguâ lat.
Serv. Æn. 5
De Confes-
sione auri-
culari.

Plutarchus.

De Confessione auriculari accuratâ, & exquisi- tissimâ, quid doceant Pontificii, neminem latet: urgent eam, & ad salutem fingunt omninò esse utilem ac necessariam: Fortè & hoc ab Ethni- cis mutuati sunt: Plutarchus enim adversus Cloconem refert, quod οἱ τὸ θεῖον πλημμελῆσαν- τες soliti sint ἐξαγορεύειν τὰ ἑαυτῶν κακὰ. Inprimis verò in more erat Ethnicis, si Cereris cultum ex- hiberent; vel ex oraculo in Samothracia con- silium explorare vellent, ut Flamini Ethnico quisque τὰ ἑαυτῶν κακὰ, & ad minimum ἀνομιώτα- τας ἔργων, quod in vitâ suâ perpetrârat, confite- retur.

De Pœnitentia, non erubescit Thomas de Aquino sic loqui, ut Aristotelem Gentilium Pa- triarcham loqui deprehendit. Sic enim Thomas in summâ Theologia, 3. p. q. 85. Pœnitentia, in- quit, est Virtus (artic. 1.) specialis (art. 2.) pars equi- justitiæ, de qua Aristoteles agit, 1. 5. Ethic. cap. 6. (art. 3.) quâ quis non modo secundum rectam rationem, quæ moderatrix est omnium virtutum, teste Aristotele Ethicor. lib. 2. cap. 6. (artic. 1.) de malo perpetrato & peccato, in quantum est offensa Dei, dolet; sed etiam de emendatione cum proposito re compensationis: qualis inter illos esse solet, quorum unus est sub potestate al- terius, sicut servus sub Domino, Filius sub Patre est, de quâ Aristoteles Ethicorum lib. 5. cap. 6. De tri- bus Pœnitentiæ partibus sic in Compendio The- olog. Veritatis lib. 6. cap. 23. legitur: Quod tres partes Pœnitentiæ sint, sic ostenditur: Pœnitentia, est quasi quadam citatio, ubi sequitur Rei ante judicem spontanea Confessio: deinde sequitur apud judicem imposita pœna solutio. Non aliter de Pœnitentiâ scripsit & docuit gentilis Seneca: Ejus enim verba lib.

De Pœni-
tentia.

Thom de
Aquino, in
summâ The-
olog. 3. part.
q. 85.
Arist. lib. 5.
Eth cap. 6.
artic. 3.
Arist. lib. 2.
c. 6. Ethic.

Id. lib. 5. c. 6.

Compend.
Theolog.
verit. lib. 3.
cap. 23.

Senec. lib. 3. Epist. 28. lib. 3. Epistola 28. sic habent: *Quantum potes, te ipsum coargue: Inquire in te accusatoris primum partibus fungere: deinde Judicis, novissime deprecatoris, aliquando te offende.* Nulla hinc fidei in Christum, vel apud Pontificios, vel apud gentiles mentio: sed nuda tantum præcipitur cordis contritio, oris confessio, & operis satisfactio.

De Satisfac- tione. Et quidem ut de *Satisfactione* aliquid addam, mirè in isto quoque capite, Pontificii consentiunt cum Ethnicis: Illi enim docent, *Opera electi- tia, quæ ad satisfaciendum pro peccatis fiunt, videli- cet, peregrinationes ad loca & reliquias Sanctorum, jejunia, lotiones, flagellationes, & similia præterito- rum scelerum esse compensationes & emundationes.* Et si enim secundum rigorem justitiæ opera no- stra non prorsus sint æquivalentia: ea tamen DEO nihilominus grata esse, & peccata expia- re, quia Deus non ut severus iudex, sed ut ami- cus bonus cum hominibus agit. Idem per omnia docent Ethnici: quod nec ipsi Papistæ dis- simulant: sed hæc in parte doctrinam suam, ex Gentilium libris & sententiâ confirmant: Sic enim Thomas de Aquino sup. 3. part. q. 12. art. 2. q. 13. art. 1. *Satisfactio est, cum poena culpæ aqua- tur: qui justitia est idem, quod contra passum: ut Py- thagorei dixerunt.* Et Antonius de Bitonto serm. 49. sic scribit: *Homo per se non potest Deo aequale reddere, nec hoc ab eo exigitur, sed si fecerit famulando illud, quod potest, plus ab eo non requiritur. Nam se- cundum Philosophum in libro Ethicorum, in his ho- noribus, qui sunt ad Deos & parentes, non tenetur ho- mo ad æquivalentem, sed ad possibile.* Hæc Antonius de Bitonto.

Plutarch. de def. Orac. Celsus Antiq. lib. 12. c. 1. & 2. Jam quod opera ipsa satisfactoria attinet, non aliter gentiles de iis, quam Pontificii senserunt. Plutarchus enim de defectu Oraculorum, & Cel- sius Antiq. lib. 12. cap. 1. & 2. referunt, *genti- les lacrymis, jejunio, & continuo fletu condemnationem culpæ à Diis impetrare conatos esse:* Si quis Tur- carum inscius, & fortuito hominem occidit, ex lege Alcorani, ad bimestre jejunium obligatur.

Suidas, in doro d'is epila ku- m'at'w. Comes de Nat. Rhenanus. Apud Ethnicos homicida ad bis septem Undas, Ajax ad mare damnabatur, ut pro peccatis satis- facerent: Ita & hodie in Papatu ad expianda pec- cata homines ad peregrina loca excurrere tenen- tur. De Sacerdote quodam refert B. Rhenanus, quod ob matrem à se occisam, ad Pontif. Nico- laum missus fuerit: cujus peregrinatio tantum momenti & ponderis habuerit, ut Pontifex illa satisfactum esse pro parricidio statuerit: & Ra- chobodo Episcopo Argentoratensi scripserit, ne majori poena parricidam afficiat. De Roberto Duce in Normania scribit Æmilius Vero, lib. 3. in Vita Heinrici I. quod fratricidium abs se com- missum, devotâ ad sepulchrum sanctum peregrina- tione expiare voluerit.

M. Minuti- us Felix in Octavio. Pausanias in Laconi- cis. Flagellatio quoque in Papatu, ad satisfactio- nem pro peccatis usitata, prorsus est Ethnica. *Gentiles enim vulneribus suis supplicarunt,* inquit M. Minutius Felix in Octavio: & sparsim in festo Diana Taurica se & alios opinione cultus & meriti flagellarunt: uti Pausanias in Laconicis habet: Luperci quoque anni ultimo Mense pro expia- tione omnium peccatorum, quæ totius anni cur- riculo commiserant, flagellis se Romæ vulnera- runt. Quis ergo hinc gentilizantes Papistas non reprehendit? Improbatur autem meritò hæc impiè jactata satisfactio: utpotè in meritum Jesu Christi maximè blasphemia. *Albertus Crantz in*

in Metropoli lib. 9. cap. 41. de ordine Flagellan- tium scribit, quod Fratres isti Flagellantes Anno Christi 1260. sub Carolo Quarto in Germani- am venerint: Et addit, *ad inventionem ipsorum demoniacam, & ipsos Diaboli Martyres esse.* In Fasciculo Temporum cap. 6. Flagellantium se- cta, Pestifera secta vocatur: Unde factum, ut à Carolo Quarto ex Germania relegati fuerint: re- ferente Johanne Cuspiniano, in vita Caroli: & in Polonia, uti refert Matthias de Michovia, lib. 3. cap. 55. *Flagellantium secta additi, instar facinoroso- rum hominum, carcere & aliis severissimis poenis af- fecti sunt: nihil aliud enim est talis flagellatio, quam mera carnificina, uti Apulejus Scriptor Ethnicus lib. 8. & Erasmus in Ichthophagia, non ineptè ar- bitrantur.*

Ad expianda peccata adhibent Pontificii pre- ces, non ut medium, sed ut meritum & opus opera- tum: unde certus precum numerus constituitur: Johannes Beleth enim in Ration. Divin. officior. cap. 52. & 53. scribit, requiri, ut in qualibet vespera, quinq; decantentur Psalmi, ut expientur peccata, per sensus quinq; commissa. De duobus Monachis Ci- sterciensibus, commemorat Vincentius in Spe- culo, lib. 25. cap. 95. quod ad satisfactionem pro delictis quotidie Psalterium integrè orare & can- tare debuerint. In multitudine ergo verbo- rum & precum spem ac fiduciam suam collo- cant Pontificii, quod ipsum faciunt quoque Eth- nici, teste Christo, Matth. 6. v. 7. *Orantes, nolite multum loqui, sicut Ethnic: putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis.* In Papatu multi Monachi, & plurimæ Mo- niales latina lingua Psalmos cantant, & demur- murant: quos tamen uti Imperator Ferdinan- dus ipsemet ad Concil. Tridentinum scripsit, non intelligunt: nihilominus sic gratum & acceptum Deo præstari cultum putant. Similiter de Ethni- cis scribit Jamblichus de Mysteriorum, pag. 10. & 34. *Etiam ignorata sacra, Deo accepta esse.* Et sicut de Mulieribus Ethnicis Q. Curtius lib. 4. cap. 76. refert, quod incondito carmine Jovem propitiare vo- luerint: ita & nos de Pontificiorum murmure in- condito, & nonnunquam satis barbaro dicere possemus.

Sed & locum unum ad preces præ alio Ponti- ficii eligunt, & in certis templis feliciter vota orantium exaudiri statuunt: quæ loci electio itidem Gentilismum sapit. Nam de Samaritanis constat, quod in monte certo orarint, Johannis 4. Et de Persis Strabo refert Geograph. lib. 7. quod mon- tem sibi ad preces sanctum quandam elegerint: Ita in monte tantum Olympoïda, Jupiter, preces certè exaudire à gentilibus credebatur, uti Justi- nus scribit lib. 44. & Maximus Tyrius, Philoso- phus Platonicus. serm. 48.

De Sacramento Ordinis, quæ comminiscantur Pontificii, passim nota sunt: Memorabile autem hoc inprimis est, quod ipsimet distinctos gradus ab Ethnicis se mutuos fatentur: Præter Onuphri- um Panvinium enim, Hugo de S. Victore, sic ex- pressè scribit: *Isti ordines in sancta Ecclesia dispo- nuntur, non solum voluntariâ ordinatione spiritali- um Patrum: sed ex ipso quoq; gentilitatis usu, convè- nienti ratione assumpta.* Consentit Guilhelmus Durandus, in Rationali officior. divin. lib. 2. à cap. 4. usque ad cap. 9. *Ostiatii, inquit, imitantur adituros, qui apud gentiles erant, & idem custodie- bant: Lectores idem sunt, quod Carminum Relatores,*

Ioh. Belet.
in Ration.
capite 14. quierant apud GENTILES. Exorcistas representare Quastores Romanos, ait Elavius Vopiscus in Aureliano. Similia habet Johannes Beletus Theologus Parisiensis, cujus *Rationale Cornelius Laurimannus* edidit, capite 14. ubi disertè officia ista distincta respondere Ministris & Officiariis Ethnicis affirmat. Ibidem Presbyteros cum *Ædilibus Romanis* comparat: *Ædilibus* verò incubuit, ut Comœdias instituerent: ita *ædiles Pontificii in Missa*, tanquam in scena quadam Theatrica, meram Comœdiam agunt, & ipsum ferè S. Roscium antecellunt. De *Ædilibus* referunt, Corn. Tacitus Annal. lib. 2. & Dionysius Halicarnass. lib. 6. absque illorum præscitu & permissu non licuisse *Meretrici ulli*, ut Romæ viveret: Ita in Papatu nulla ferè vel in oppidis vel in Pagis toleratur *Meretrix*, nisi prius ad *Sacrificulos* nomen suum profiteatur, & operam ac benevolentiam suam ipsis offerat.

De rasura Clericorum
Durandus lib. 2. cap. 1. num. 26.
Amarlar. l. 2. c. 5.
Hieron. in Ezech. capite 44.
Levit. 21.
Æmil. Veronen. in Hist. Caroli Magni.
Herodot. in Euterpe Plin. lib. 8. cap. 40.
De aqua lustrali.
Durandus lib. 4. cap. 4.
De Corona, seu rasura & tonsura Clericorum multa habet Durandus, lib. 2. cap. 1. num. 26. & seqq. variaque conquirunt perizomata, quibus abrasionem illam palliat: sed tandem, re probè discussâ, verum apparet, quod Amalarius scribit, tonsuram istam introductam, MAGISTRA RATIONE: sive uti Hieron. in Ezech. cap. 44. scribit, ex imitatione Gentilium, contra Dei verbum, qui severè caput rasuram Sacerdotibus interdixit, Levit. 21. ut ab Ægyptiis Flaminibus discernerentur: Qui, referente Æmilio Veronensi, in hist. Caroli Magni, in honorem Isis, & Serapidis, ex singulari devotione, capillos detondi sibi curaverunt. Alii etiam Ethnicæ Flamines, decoris causâ, rasuram adhibuerunt: teste Herodoto in Euterpe, & Plinio lib. 8. cap. 46. Ergo & hæc in parte Sacrificuli cum gentilibus bellè conveniunt.

De aqua lustrali, seu exorcizatâ, & benedictâ, scribit Durandus lib. 4. cap. 4. Sacerdos in Dominicis diebus celebraturus, alba & stolâ paratus, prius, quàm Planetam induat, ut liberius vacare possit, aquam ex Institutione Alexandri Papæ primi benedictâ, altare, Ecclesiam, & populum aqua benedictâ conspergit, ut omnis spirituum immundorum spurcitia, tam de habitaculo, quàm de cordibus fidelium propellatur: Hæc enim virtus aquæ exorcizatæ inest, &c. Merus iterum hîc est gentilismus. Ethnicæ enim aquam lustralem, summâ reverentiâ coluerunt: eaque Tempia sua, ædes, pagos, & urbes asperse- runt: uti apud Virgilium Æneid. 6. & Amm. Marcellinum lib. 29. nec non Plinium lib. 25. cap. 9. videre licet. Recensetur inter alia de Valentino Imperatore, quod aliquando Templum Ethnicorum ingressus, aqua lustrali aspersus fuerit: pro quo officio Janitori vel Ædituo alapam impexit: Theodoretus lib. 3. cap. 16. Sozomenus lib. 6. cap. 6.

A Gentilibus ortum in Papatu traxit, idololatrica Templorum consecratio & dedicatio: cui tantam virtutem assignant, ut si quis Templum tale ex devotione ingrediatur, propter ingressum peccata in eo venialia deleantur. Durandus lib. 1. cap. 6. Ubi simul ait, dedicationem Templorum fieri in Papatu ad exemplum Nabuchodonosoris Ethnicæ Babylonis Regis, qui vocavit omnes Satrapas, omnes Optimates, & Tyrannos ad dedicationem statuæ aureæ, quam fecerat, Dan. 3. Ita & Gregorius Magnus lib. 9. Epist. 71. dedicationem ex gentilismo oriri testatur: Et hîc concordant

ceremoniæ ac circumstantiæ. Sicut enim apud Gentiles non cuivis Flamini, sed Pontificibus tantum dedicare Tempia licebat, Ita & in Papatu solus Pontifex potest Ecclesias dedicare: 26. q. 5. 26. q. 5. de consecrat. dist. 1. c. Nemo, extra de consecr. Eccles. In consecratione adhibebant Pontifices Ethnicæ mitram cum Redimiculis, & Lituum loco sceptri: Ita & Pontifex seu Episcopus consecrans Templum, ostentat se mitra splendidissima, & superbit baculo seu sceptro suo Episcopali: undique auro argento, & gemmis pretiosissimis insigniter ornato. Gentiles Tempia sua, in honorem Martis, Junonis, Veneris, Apollinis, Herculis, consecrarunt: ut non tantum se Numini horum Deorum in perpetuum colendo obligarent: sed & ut Dii sibi suisque essent volentes, & propitii: Ita & Pontificii Tempia sua diversis Diis suis Tutelaribus dedicarunt: Romæ, ut & Corinthi, Templum fuit, Pantheum juxta Pausaniam, dictum: Pontificii pro hoc nomine aliud substituerunt, æquivalens: & Templum illud, Templum omnium Sanctorum vocarunt. Bonfinius Dec. 4. l. 10. in Hungarica Historia refert, Ladislaum Regem, Clomucii Templum exædificasse, & illud nomine gentili Pantheum vocasse.

De festis diebus: & ritibus, ceremoniis ac operibus Pontificiorum, si dicere vellem, ex Durando, ex Alcuino, ex Polydoro, ex Athenæo, ex Calendario Romano, ex Martino Polono, ex Wolfgango Lazio, ex Lampridio, ex Paulo Diacono, ex Paulino, ex Macrobio, ex Micrologo, ex Walfrido, ex Vergerio, ex Matthæo Parisio, ex Sigeberto, ex Goropio, ex Julio Firmico, ex Solino, Cælio Rhodigino, Alexandro ab Alex. ex Gyraldo, ex Orosio, ex Balæo, ex Bodino, ex Mantuano, Paulo Jovio, Laurentio Valla, ex Platina, ex Cuicciardino, ex Jacobo Sanazario, ex L. Marineo, ex Zosimo, & aliis Authoribus sexcentis. Si inquam dicere vellem, quàm per omnia in cunctis ferè totius anni festis, & omnium festorum ceremoniis, ritibus, ac operibus Pontificii cum Ethnicis seu gentilibus conveniant, tempus, & Lectoris fortasse etiam patientia, deficeret: idcirco ad alia comparationis membra, quæ residua sunt, me conferam.

De Evangelio Johannis, fingitur in Papatu, si in collo scriptum gestetur, valere id contra febrim, tonitrua, fulgura, & Magiam. Didicere hoc amuletum gentiles Turci: qui ipsi quoque in scripto Evangelio Johannis maximè confidunt. Pontificii autem & Turci, à gentilibus morem istum mutuati sunt: de iis enim Clem. Alexandr. Strom. lib. 7. sic scribit: *Suspensas quoque, timent scripturas, domibus quadam verba inscribunt, & putant ideo malum non ingressurum esse.*

Jubileos suos celebrant Pontificii: si quæras, unde hanc solennitatem didicerint? respondent illic, Wolfgangus Lazius de Rep. Rom. lib. 10. cap. 6. & Polyd. Virgil. lib. 8. c. 1. ex *Jubilæis gentiliis*: qui magna solennitate Ludos suos seculares instituerunt: & notandum, quod Onuphrius Panvinus disertè scribat: *Erant apud Ethnicos Ludis seculares: perinde ac est apud nos (Pontificios) annus Jubilæus.*

Sancti demortui in Papatu religiosè invocantur: & pro Patronis ac Diis tutelaribus habentur: Idem fecere Ethnicæ. Illi enim colendas & sanctas animas, uti Trismegistus, & P. Apianus referunt, sic

26. q. 5. de consecrat. dist. 1. c. Nemo extra de consecr. Eccles.

Arnobius. Georg. Fabric. lib. 1. Antiq.

Bonfinius Dec. 4. l. 10. in Hungar. Histor.

Alem. Alex. Strom. l. 7.

De Jubilæis. Wolffg. Lazius de Rep. Rom. lib. 10. cap. 6. Polyd. Virgil. lib. 8. c. 1. Onuphrius Panvin.

Trismeg. & P. Apianus sic

Lud. Vives in *august. de civ. Dei*, lib. 8. c. 27. sic compellârunt: *Peto vos, manes Sanctissimi, commendate nos: Dii nobis indulgentissimi esse velint.* Unde Ludov. Vives, Scriptor Pontificius, in August. de Civit. Dei, lib. 8. cap. 27. non veretur sic scribere: *Multi Christiani Divos Divasque non aliter venerantur, quam Deum: Nec video in multis, quod sit discrimen inter eorum opinionem de Sanctis & id, quod GENTILES putabant de suis Diis.* Gentilium idololatriam Paulus vocat *ἰδωλολατρίαν*, Gal. 4. v. 8. & 9. Eodem nomine & Pontificii utuntur, cum cultum, quem defunctis exhibent, palliare nituntur.

Canonizatio Sanctorum, quæ in Papatu etiamnum floret, tota ex Gentilitate desumpta est: Apud Ethnicos enim solebant Pontifices, bene meritos vel metitas, in numerum Deorum tutelarium referre, & nomina eorum Festis inserere, ut quo die colendi essent, sciri posset: vide Cicer. de Nat. Deor. libro 2. Gell. lib. 1. cap. 28. Herodian. l. 4. Tacitum Annal. 4. Q. Curtium lib. 8. Lactant. lib. 1. cap. 15. Athanas. cont. Idola. Ethnicos mox æmulati sunt Romani Flamines, & quia Romulos, Julios, Augustos, & alios ab Ethnicis sic honoratos legerunt: protinus & ipsi Sanctulis suis honorem talem exhibere cœperunt.

Distincte classes Sanctorum. In certas autem classes Ethnici Deos suos distinxerunt: in summos videlicet, medios & infimos: & pro discrimine Deorum, in cultu quoque discrimen observatum fuit: unde Juno prima Dearum: & Juppiter primus Deorum vocabatur. Pari ratione Deos suos & Deas discernunt Pontificii: & quosdam Divos, quosdam verò tantum Beatos nominant. Gentiles ex Diis suis quosdam Procurantes, Præsides, & Præfectos dixerunt: quos Græci *προσώτας* & Archægetas (Goltius in Thesaur. *ταμίαι, δεσπότες, διέποντες, ἐπόπται, διοικούντες, μεδόντες* (Plutarch. in vit. Themist.) *χώραν ἔχοντες* (Demosth. de coronâ) *οἰκητορας* (Xenoph. lib. 3. Cyrip.) *ἐγχωρίαις, πατριώταις, πολίταις* (Herod. in Clio) *ἐφόροις* vocarunt: iisq; tutelam & defensionem Regionum, urbium & hominum assignârunt: Et quidem singuli loci singulos Deos & Patronos habebant, Italorum Præsides erant Romulus & Remus: Græcorum Hercules, & Liber: Germanorum, Sol, Luna, Vulcanus & Mars, Suevorum Isis: Gallorum Mercurius. Morem istum Pontificii feliciter æmulati, Italici Petrum & Paulum: Græci Andream: Germani Martinum, Valerium, & Eucherium: Galli Irenæum, pro Diis tutelaribus commendarunt.

Minutius. Ethnici Penates & Lares suos habuere: Cæs. Julius Venerem: Cicero Minervam: Ita & apud Pontificios, Lojola Petrum: Edmundus Campianus Johannem, & alii alios tanquam Lares suos coluere.

Penates & Lares. Singulis membris Ethnici, singulos Deos præfecerunt: Capiti Jovem, Plutonem humeris, Venerem ventri, residuis membris Thelidem & Minervam. Eadem membra Pontificii S. Ottiliæ, S. Blasii, S. Laurentio, Erasmo, Apollinari, Burcharto, Rocho, & Quirino commendârunt.

Dii membrorum. Artium quoque Dii certi apud Gentiles erant, septem Artium, septem Musæ: A medicis Æsculapius, à Figulis Juppiter, à Nautis Neptunus, Castor & Pollux, à Fabris Vulcanus, à Textoribus Minerva, à Venatoribus Diana, à Rusticis Ceres,

Dii Artium. à Militibus Mars, celebratur. In horum Deorum locum succedere apud Pontificios, Gregorius, Catharina, Cosmus, Damianus, Goar, Nicolaus, Christophorus, Severinus, Eustachius, Georgius, Urbanus, Martinus.

Ex Varrone refert August. lib. 6. de Civit. Dei, cap. 9. quod Gentiles singulis morbis singulos Deos, vel opitulatores præfecerint: Idem omnino fecerunt Pontificii: Pestem enim à Rocho & Sebastino: Febrim à Petronella: Odontalgiam ab Apollonia: Calculum à Liberto, curari finxerunt. Ratio, propter quam Dii isti fictitii sic coluntur, utrobique una & eadem est. Gregor. de Valent. Apol. 2. de Idol. c. 6. Ideo Catholicos pro diversis beneficiis adorare Sanctos ait, quia devotionis hoc genus, eventu atq; utilitate, divinitus sæpe comprobatum est. Pari ratione Cicero in Verrina sexta cultum Cereris defendit, inquiens: *Quia multa sæpe prodigia vim Cereris Numenque declarant.*

Imaginum cultus, qui in Papatu exercetur, plane est Ethnicus: Etsi enim initio memoria tantum, & gratitudinis ergo, statuas Ethnici erexerunt, uti apud Salustium in Jugurthâ, & apud Strabonem libro 15. Geogr. videre licet: tamen progressu temporis, easdem coluerunt: & ex ligno, ære, marmore, imò ex purissimo auro & argento, imagines fabricarunt, pretiosissimis margaritis, & vestibus pulcherrimis easdem ornârunt: & cœlis imagines illas venisse finxerunt: Ita in Papatu vides idola splendidissima, & pretiosissima: habes homines, qui ea cœlis venire credunt; Imaginem enim Christi Lateranensem: Imaginem Veronicæ in Monasterio Petri, ab Angelis in cœlo fabricatas Pontificii dicunt: Imperator Heraclius imagunculam Mariæ in collo gestavit, eâ opinione deceptus, quod cœlis imago illa venerit.

Ethnici imagines & statuas suas multis ceremoniis consecrarunt, & ex hac consecratione magnam accipere imagines virtutem & efficaciam somniarunt: ita ut Ælius Spartianus in Quinto scribat: *Juvare in omni actu suo, qui Alexandrum expressum vel auro gestitant vel argento: quin & alibi exorto aliquo contagio, mox Ethnici, de loco ad locum statuas consecratas portari, & deferri curârunt: iisq; contagium pelli existimarunt. Obsecro, annon & hac in parte Pontificii Gentilibus sunt similes?*

Idolorum cultum Gentiles ex historiis vel actibus quibusdam miraculosis adstruunt. Frequenter enim apud ipsos evenit, quod imagines idololatricæ sanguinem sudârunt, plorârunt: quærentibus, nutu & sermone responderunt: uti de Æsculapii imagine constat: Et idolum Memnon, quotidie circa Solis ortum & occasum, humana voce edidisse scribitur. Meminit Tacitus imaginis cujusdam, quæ cum navi avehenda esset, ipsamet ad navem properarit, & navis cursum citissimum promoverit: Aliquæ imagines, in incendiis magnis, salvæ manserunt, Ægyptiorum statua, instar bovis formata, bovinum mugitum edidit: Et sexcenta hujusmodi passim reperiuntur: de quibus Trismegistus in Asclepio summum dicit: *Statue colende sunt, quia talia & tanta faciunt:* Ita ergo immundi Spiritus præstigiis illis, homines, in suam societatem redigendo, miserabiliter captivarunt, uti Augusti. ait, lib. 8. de civ. Dei, cap. 24. Eadem captivitas in Papatu passim

Cultus imaginum. Salust. in Jugurthâ. Strabo l. 15. in Geogr. Diodorus Siculus libro 17. L. Marinus Siculus, de Reb. Hist. Sigebertus. Ælius Spartianus. Suidas. Valer. Max. lib. 1. cap. 6. Cor. Tacit. Ann. lib. 2. Tacitus. Trismegistus.

August. l. 8. de civ. Dei, cap. 24.

passim viget : Romæ enim fertur statua quædam Mariana ad Pontificem dixisse Cœlestinum : Cur Cœlestine non salutas me : In templo Lateranensi imago sanguinem sudasse , & de pariete ad parietem migrasse perhibetur : De Maria Loreta-na fingunt, quod ex Judæa, primum, per aërem in Austriam: deinde per mare Venetianum in Re-gionē Bicenū, & hinc Loretum tandem venerit.

Coram Idolis Ethnici ad genua prociderunt : & cum iis, quasi aures oculosque haberent, locu-ti sunt, uti gentilium idololatria describitur, Sapi-ent. 13. v. 18. Non erubescit loqui cum illo, qui sine anima est : & pro sanitate quidem infirmum depre-catur : & pro vitâ rogat mortuum : & pro iuvene ro-gat eum, qui ambulare non potest : & de acquirendo, & de operando, & de rerum omnium eventu petit ab eo, qui in omnibus est inutilis. Talis idololatria in Papatu quoque exercetur : ubi ad statuum seu truncum dicunt : O crux Spes unica, auge piis iusti-tiam, dona reis veniam. Et quamvis excipiant Pontificii, se in hoc differre à gentium idolola-tria, quod non ipsis imaginibus, sed iis, qui per imagines repræsentantur, honorem & cultum exhibeant : tamen exceptio hæc ipsa, merum gentilismum sapit. Ethnici enim saniores, itidem fortiter negarunt, se ipsas imagines colere : Non ipsa, inquit, simulacra timemus, sed eos, ad quo-rum imaginem facta sunt : & quorum nomina ius consecrata sunt. Ignem Persæ pro Deo coluerunt, & subinde sic compellarunt : πῦρ θεοῦ ἐστίν, Ignis Domine Ede : non verò ipsum ignem Deum esse credidēre, sed ignem ἀγαλμα tantum θεῦ & σύμβολον τῆς θεῶν τιμῆς esse dixēre, uti habet Maxi-mus Tyrius, Philosophus Platonicus, ferm. 38. Vides Lector, ad unguem Pontificios cum gen-tilibus tūm in exercenda, tūm in defendendâ & palliandâ idololatria convenire, quid quod cras-siores nonnunquam Ethnicis sunt Pontificii ? Bellarminus enim de Imagin. lib. 2. cap. 21. di-fertē scribit : Si quis Imaginem Christi crucifixi adoret, tunc adorationem, non in eo, quem Imago seu lignum repræsentat, sed verē ac propriē in ipsâ ima-gine terminari.

Porro apud gentiles usitatum fuit, ut peregrin-antes ad statuas, nudo corpore & crudâ hyeme excurrent, seque ipsi flagellarent : Unde & apud Turcas mos iste, cum ad sepulchrum Mahome-tis excurrunt, religiosē observatur. Tales se ge-runt per omnia Pontificii : τὸ μὴ ἄλλο σῶμα γυ-mνοὶ τὸ δὲ θεῖον πλὴν αἰδῶ καλυπτόμενοι : Ita Aeneas Sylvius, postea Pius II. dictus, nudis pedibus, cru-dâ hyeme, ad Sanctorum imagines excurret, & sic podagricus factus fuit. Papa Leo Nonus, quo-vis triduo nudipes in Vaticanum ivit. Boleslaus Dux Poloniæ, Hungariam, & Galliam nudis pe-dibus peragravit.

In Sacramento Cœnæ, quod calicem aufe-runt Laicis Pontificii, non aliundē oritur, quàm quod consuetudinem antiquam pro lege haben-dam esse clamitant : Sic enim Johannes à Daven-tria : Consuetudo, longævo tempore observata, pro lege habenda est. Idem fundamentum ab aliis Scripto-ribus Pontificiis urgetur : Consuetudinem verò in causâ fidei & religionis pro lege & norma habere, nihil aliud est, quàm gentilizare. Gentiles enim sic asserere sacra sua solebant : καὶ τὰ πάτρια, dixit Plato Epist. 7. Patrio more Deus colatur, statuē-re Romani, fatente Livio Dec. 1. lib. 4. Dec. 3. lib. 4. Pythius Apollo cum de vero Deorum cultu

quæreretur, respondit rectē coli Deos, ἀπορρογῶν δὲ παρὰ τὴν ἐν νόμῳ πόλιν. Et de Turcis Joh. Cu-spinianus refert : *Mysteria, Sacramenta, ceremoni-asq; Legis suæ, nullâ ratione confirmare possunt, inni-xi solis consuetudinibus* : Ita apud Papistas con-suetudo militat, & sacra Scriptura ad tempus adapatur, uti Nicolaus Cusanus Cardinalis in-quit.

Solenne in Papatu feriâ quinta post Trinit. ce-lebratur Festum, quod corporis Christi Festum appellant, ubi triticeus Deus circumgestatur, à procumbentibus adoratur & honoratur, uti Thomas Cantipratenſis inquit. Honoratur au-tem cum processionibus, facibus, vexillis, conq-pœis, Missarum (solennitatibus, octavis, & in-dulgentiarum applicationibus. De origine Fe-sti huius si quæras, Onuphrius, Arnoldus, Bosti-us, & Petrus Præmonstratenſis ingenuē faten-tur, Anno 1264. revelationem fœminæ cuidam Evæ Urbano Quarto, Pontifici Romano, an-tea familiariter notæ super hoc Sacramento fa-ctam, & Urbano per literas significatam esse : ad quas Pontifex sic responderit : *Urbanus Episco-pus, Servus Servorum DEI, dilecta in Christo Filia Evæ salutem & Apostolicam benedictionem. Scri-mus ô Filia, quod magno desiderio desideravit ani-ma tua, ut solenne Festum corporis Domini nostri Je-su Christi institueretur in Ecclesia Dei, à Christi fide-libus perpetuis temporibus celebrandum. Et ideo tibi significamus ad gaudium, quod nos ad corroboratio-nem Catholica fidei, dignum duximus statuendum, ut de tam mirabili Sacramento præter quotidianam commemorationem, quam de ipso facit Ecclesia, spe-cialior & solennior memoria celebretur, certum ad hoc designantes diem, videlicet feriam quintam proxi-mam post Dominicam Festi Pentecostes proximē se-quentem, ut ipsa feria quinta devotē, turba fidelium, propter hoc ad Ecclesias affectuosē concurrant. Sitque dies ille universis Christicolis nova festivitate iucun-dus, & ampla iucunditate festivus, pro ut in literis Apostolicis, quas per universum mundum super hoc direximus, ad plenus continetur. Et scias, quod nos huiusmodi Festum, cum omnibus nostris fratribus Rom. videlicet Ecclesia Cardinalibus, nec non cum omnibus Archi-Episcopis, Episcopis, ceteriq; Eccle-siarum Prelatis, tunc apud sedem Apostolicam commo-rantibus ad hoc, ut vidētibz & audientibus de tanti Festi celebritate, præberetur exemplum, duximus cele-brandum. Magnificet igitur anima tua Dominum, & exultet spiritus tuus in Deo salutari tuo. Quia viderunt oculi tui salutare tuum (horrendum Ido-dolum) quod paravimus, (ô execrabilis Anti-Christe & Abaddon) ante faciem omnium popu-lorum. Latere insuper, quia omnipotens Dominus tribuit tibi desiderium cordis tui, & voluntate labio-rum non fraudavit te cœlestis gratiæ plenitudo. Et quia quaternum, in quo totum ipsius Festi habetur of-ficium, tibi sub Bulla nostra per laborem præsentium destinamus, volumus, & per Apostolica scripta tibi mandamus, quatenus quaternum ipsum cum devo-tione recipias, & ejus copiam personis illis petentibus exhibeas liberaliter. Et libenter istes devotis suppli-cationibus apud illum, qui memoriale tam salutife-rum de seipso reliquit, in terris, ut nobis tribuat ex alto gratiam, commissam nostro regimini Ecclesiam suam regendi utiliter, ad laudem & gloriam sui nominis & salubriter gubernandam. Datum apud urbem ve-terem, sexto Idus Septembris, Pontificatus nostri anno tertio.*

Nicol. Cu-sanus.

Festum cor-poris Chri-sti. Thomas Cantiprat.

Origo Fe-sti corporis Christi.

Ioh. Baleus, libro 6. de Rom. Pon-tif. actis, pag. 276.

Flexio ge-nium co-rum Ima-nibus. Sapient. 13. v. 18.

Athanasius cont. Idola. Ambrosius lib. 6.

Maxim. Ty-rius, sermo. ne 38.

Bellarmin. de Imag. lib. 2. cap. 21.

Peregrina-tio ad sta-tuas. Plin. lib. 22. cap. 1. Halicarnas-sus lib. 7. Minu-tius Felix, Ioh. Cuspi-nianus. Ioh. Anto-nius, in vita Aen. Sylvii. Sigonius de R. Italia. l. 8. Cromerus lib. 5. Anti-machiæ vel lus. Surreptio calicis. Ioh. à Da-ventria in Harm. Ar-tic. 10.

Plato Epi. 7. Liv. Dec. 1. lib. 4. Dec. 3. lib. 5.

Ha-

Habes, quomodo ex revelatione illa diabolica, Urbanus, hostiam circumforaneam coli & honorari præceperit. Quid obstat, quæso, quò minus dicam, visionem istam Evæ, perquam bellè cum illa T. Latini convenire: de quo sic habet

T. Livius, Dec. 1. lib. 2. pag. mihi 92. Tito Latinio de plebe hominum somnium fuit. Visus Juppiter dicere, sibi ludis Præfultorem displicuisse, nisi magnificè instaurarentur hi ludi, periculum urbi fore, iret, ea consulibus nuntiaret. Quamquam haud sanè liber erat religione animus, veretundia tamen majestatis magistratuum timorem vicit, ne in ora hominum pro ludibrio abiret, magno illi ea cunctatio stetit, filium namque intra paucos dies amisit, cuius repentina cladis ne causa dubia esset, agro animi eadem illa in somnis observata species, visa est rogare, sat in magnam spreti numinis haberet mercedem: Majorem instare, ne eat properè, ac nunciet consulibus. Jam præsentior res erat: cunctantem tamen ac prolatan-tem, ingens vis morbi adorta est debilitate subita, tum enim vero Deorum ira admonuit: fessus igitur malis præteritis instantibusque consilio propinquorum adhibito, cum visa atq; audita, & observatum toties somno fovem, minas irasq; cælestis representatas casibus suis exposuisset, consensu inde haud dubio omnium qui aderant, in forum ad consules lectica defertur, inde in curiam jussu consulum delatus, eadem illa cum patribus ingenti omnium admiratione enarrasset, ecce aliud miraculum, qui captus omnibus membris delatus in curiam esset, eum sanctum officio pedibus suis domum rediisse, traditum memoria est. Quid censes Lector? Annon pulchra inter revelationem vel somnium Evæ & Latini convenientia?

Sed & quis nescit Ethnicos olim Circumforaneam hostiam habuisse, eamque solenni ritu, & splendidissimo ornatu circumgestasse, prorsus sicut nunc triticus Deus in Papatu circumgestatur, & processio solennis, quæ in omnium oculos incurrit, instituitur: quin & hostia illa adoratur: eo ferè modo, quo Persæ olim ignem coluerunt: Illum enim equo albo impositum, per plateas circumduxere & adoravere: vel, quo Romani imaginem Aquilæ inclusam ædiculæ venerati sunt.

Cælibatus Sacerdotum solâ sanè Pontificum tyrannide introductus est: statuerunt enim non posse Sacerdotes Deo servire, & in conjugio vivere. Ex hoc Cælibatu sentina omnium malorum orta est, ut non immeritò scripserit Polyd. Vergil. lib. 5. de Invent. R. cap. 3. Tantum absuit ut ista coacta castitas, illam conjugalem vicerit, ut etiam nullius delicti crimine, majus ordini dedecus, plus mali religioni, plus doloris omnibus bonis impreserit, attulerit, quam Sacerdotum libidinum Sabes. Proinde forsitan iam è Republ. Christiana, quam ex usu ordinis esset, ut tandem aliquando ius publici Matrimonii Sacerdotibus restitueretur. Quo jure attem interdictum est Matrimonium Sacerdotibus? non divino; Scriptura enim & Vet. & Novi Testamenti & dictis & exemplis illud concedit: Ergò tantum humano, & proprio Pontificum placito: vel si malis, ex Gentilium delirio. Ethnici enim Essæos cælibes admirati sunt: & scribit de ipsis Plinius lib. 5. cap. 17. Essæos esse gentem in toto orbe miram, sine ulla femina. Flamines Athenienses cælibes manere, & hoc sine herbâ quâdam vesci oportebat: Idem observabant Ægyptii, qui semper erant contrarii. Apud Romanos Vestales ex voluntate Numæ Pompilii, cælibes esse

tenebantur. Delphicum Oraculum, non nisi per Euripides cælibes *ἑποδῶδες* responsa edere voluit. Apud in Phœnissæ Persas Sacerdotes Dianæ Ecbatanæ, procul à virili contagio, & in perpetua virginitate vivere debebant. Hinc dubio procul Pontifices Romani ansam arripuerunt, ut & ipsi Sacerdotibus conjugium interdicerent, & hoc interdicto Ethnicas libidines introducerent.

Sed quis tandem Finis foret, si omnia capita recenserem duntaxat, in quibus Pontificii se GENTES & ETHNICOS esse ostendunt: Si vitam Deus mihi prorogaverit, & otium fuerit, peculiari libello PAGANO-PAPISMUM, seu PAPO-GEN-TILISMUM tractabo. Nunc coronidis loco addam, duo ex Polydoro Virgilio, Scriptore Pontificio, capita, quibus itidem multa Papietas à Gentilibus accepisse scribit. Verba ejus lib. 5. cap. 1. & 2. sic habent: Superiore volumine, quo denique pacto Christiana religio propagata fuerit, inter mortales & de initio Sacerdotum apud Hebræos & Romanos ac novissimè apud nos, & illud in quot officiorum gradus abiverit, abundè explicavimus: nunc autem peregrinos ritus AB ETHNICIS, id est, GENTIBUS NON CHRISTIANIS (ES & enim gens dicitur) acceptos atq; reliqua persequemur, quæ nostri jam suscepti sunt muneris. Cum igitur multa ab Hebræis, & non pauca ab Romanis CÆTERISQUE ETHNICIS AD NOS INSTITUTA MANAVERINT, poscit locus, ut appositè ea perinde commemoremus, quæ ab his acceperimus: atque minimè convenit tacita relinquere, quæ ab illis sumus mutuati, cum præsertim illa ipsa meliora fecerimus, ad melioremque usum adhibuerimus. Sunt itaq; multi ritus propè Germani ex quibus & hic est.

Porro apud nos festis diebus templa & domus nuptiales auleis exornantur: lauro, hedera, aliisque festis frondibus vestiuntur fores, ac vestibula vestiuntur coronis, spargunturque floribus. Quæ hæc omnia ipsi idolorum cultores antea servabant. Vergilius:

Nos delubra Deum miseri quibus ultimus esset
Ille dies, festa velamus fronde per orbem.

Et alibi.

— Et variis florentia limina fertis,

Item Juvenalis testatur:

Postibus & densos per limina tendecorymbos,
Creta tumq; bovem.

Tradit idem Tertull. Quid quod Martinus primus Romanus Pontifex hac eadem quæ in canonicis decretis, can. 26. quæst. septima scripta leges, & testatur, & vetat? Consimiliter ritus offerendi cereas imagines ab isdem est profectus: Cum enim Pelasgi, teste Dionysio Halicarn. quem etiam alibi super hac recitavimus, sedibus pulsi Dodonam pervenissent, ibi accepto responso, quo admoniti sunt, ut Siculorum continentem terram quærerent, in Latium demum post multos errores venientes in Lacu Cutiliensi enatam deprehenderunt insulam, quam Cotilliam nominarunt. Hoc igitur, quasi nomine suscepto has sibi prædictas esse sedes didicerunt, pulsique inde Siciliensibus incolis regionem ipsi tenuerunt: decima præda secundum responsam Apollini consecrata, erectoque Diti sacello, & Saturno ara, illum humanis capitibus, hunc virorum victimis placare se existimabant, propter Oraculum, in quo erat:

Et capita inferno, & patri transmittite lutem.
Saturni sacra, ut quidam volunt, Saturnalia nominantes posthac fuerunt, Herculem cum Geryonis pecore per Italiam redeuntem, suasisse illorum posteris, ut faustis sacrificiis, infausta mutarent, offerentes Diti

Hb 4

non

non hominum capita, sed oscilla ad humanam effigiem formata, quasi parva ora, ut pars pro toto foret: & Saturni aras non mactatis viris, sed accensis cereis excolentes, quia $\Phi\omega\varsigma$ non solum virum, sed etiam lumen significat. Inde ergo valuit consuetudo, ut Saturnalibus & cerei missitarentur, quae homines pro se ac suis piaculis Diti & Saturno offerrent. Hac quodammodo nostra vaticinabantur sacra: nam sic & nos eadem ex cera sigillaria, hoc est, imaginuculas templis offerimus, & oscilla: quoties enim pars aliqua corporis laesa fuerit, ut puta manus, pes, mamilla, statim vota facimus Deo, & ejus Divis, quibus mox recuperata sanitate: illam manum, illum pedem, illam mamillam, ex cera formatam offerimus. Quae consuetudo sic increbuit haecenus, ut istiusmodi sigillaria ab hominibus ad reliqua animalia transierint: Sanè sic pro bove, sic pro equo, sic pro ove oscilla templis ponimus: in quare quispiam verècundè scrupulosus fortassis dicet, se plane nescire, an nos priscorum religionem potius vel superstitionem amulemur: cum talia Christiana Ecclesia rectores etiamnum admittant: quando, auctore Catone de Re rustica, sic Romanorum moris fuit, pro bobus, ut valerent, vota facere, cujus rei modum valde mehercule ridiculum ille ibidem ponit. Hinc etiam consentaneum est fluxisse, ut nos quoque cereos offeramus, illisque accensis caelicolae colamus, sicuti ad Saturni aram est factitatum, quod praesertim in festo Purgationis virginis die observatur, ut quasi ipsi cerei sint apud nos loco agni anniculi, columbarum & turturum: quae munera Moses constituit, à puerperis lastrico die ad Templum deferenda. At usus pensilium lychnorum, sive ut Servio placet, lychnorum, hoc est, lucernorum vel lampadum, quas vocant, à lucernis venisse videtur, quas Moses in tabernaculo accensas servari instituerat. Quod verò tabellae in templis affigimus, quibus miracula inscripta sunt, ut ea ad posteros testatoria sint, hoc ex Graecis est, apud quos teste Strabone libro Geogr. 8. mos fuit, in templo ejus Dei, qui auxiliatus esset, & praesertim Aesculapii, quod Epidauri insigne erat, tabellas appendere, in quibus morbi erant inscripti. Sic à Romanis sumptum est, ut & Sacerdotes pariter atque profani diebus festis convivium non ternis, aut senis ferculis, sed vicenis, si fieri possit, suis praebeant amicis. Quin etiam jam ita usu venit, ut non censeatur esse festa ac solennis dies, nisi sit opiparo comitata convivio. Est & illud ab iisdem Ethnicis, ut Sacerdotes nostri, cum primam rem divinam faciunt, hoc est, primam celebrant Missam, consacerdotes & amicos convivio accipiant, eundemque diem non minus religiose, quam natalem colant, uti auspiciato sacerdotalem introitum advenientes: & id quidem non immerito, quoniam ex illo vita tantum, ex hoc verò vita sancta producit. Ita apud veteres idem dies, quo quis sacris initiabatur, natalis sacrorum appellabatur, religiosusque jentaculo celebrabatur. Virumque Apulejus libro Asini 11. testificatur, cum ita scribit: Exhinc festissimum celebravi natalem sacrorum, & suaves fuerunt epulae, & faceta convivium, dies etiam tertius pari ceremoniarum ritu celebratus, & jentaculum religiosum. Caeterum nostri jam inde à principio consueverunt in templis die Coena Domini epulari: testis Tertullianus, qui in Apologetico & lib. ad uxorem 2. de Ethnico ait: Quis enim conjugem suam ad dominicum convivium dimittet? Sed de ritu hoc plura mox infra lib. sexto cap. 4. commemorabuntur. Cap. 2. Praeter ea, quae proxime exposuimus, EX EODEM ETHNICORVM LXV. RIÆ FONTE manavit, ut cum corona redimitur Romanus Pontifex, Imperator & Rex, alivè Prin-

cipes aliquo insigni honestantur honore, mos sit spargere in populum non vestes, non unguenta, id quod Romanos Imperatores fecisse, superiori ostendimus, sed nummos argenteos vel aureos, quo sic futura liberalitatis signum ab inita statim dignitate appareat. Solent simul epulum, hoc est, publicum convivium civibus & praesertim in nuptiis dare: quod veteres praesertim Romani, sive in triumphis, sive in ludis, sive in funere ad sepulchrum, pro hereditatum facultatibus facere consueverunt. Juvenalis. Vnde epulum possis centum dare Pythagoreus. Et Tranquillus idem passim attestatur: Est haud dubio procul & ab iisdem usus dandi strenam, id est, munus, quod in principio anni, boni ominis gratia datur: quando idem Tranquillus scribit, equites Romanos solitos fuisse, quotannis strenam Augusto Caesari in Capitolio etiam absenti Cal. Januar. conferre, quod hodie etiamnum apud nos ubique servatur, diverso tamen modo. Itali enim summi viri dant infimis, in Anglia verò inferiores deferunt strenam superioribus, & Regi cuncti Principes, qui tamen dantibus aliquid contra donat, quo liberalitas ut boni ominis nuntiatio mutuo communicetur. Quod etiam sine munere, eum primi anni incipientis diem, more veterum, ut est testis Plin. latius precibus nobis vicissim generatim ominamur: Item imitamur & gnaviter ipsos priscos in psallendo saltandoque: nam illi ita in stativis feriis factitabant, testis Vergilius:

Pars pedibus plaudunt choreas & carmina dicunt. Idem:

Immemores nostri festas ducere choreas.

Morem autem ejusmodi choreas ducendi Livius ab Hetruscis ad Romanos profectum dicit: Sed & hac omnia Zacharias Pontifex simul testatur, simul prohibet: Si quis Cal. Januarii ritu Ethnicorum colere, vel aliquid plus novi facere propter novum annum, aut mensas cum lampadibus vel epulas in domibus praeferat, & per vicos & plateas cantatores & choreas ducere ausus fuerit, anathema sit. Scriptum leges hoc praescriptum in decretis canonic. caus. quam belle servetur, ex eo licet existimare, quod nunc nulla alia causa sit gravior festus dies juventuti, quam ut otium sit ad choreas ducendas, & id cumprimis apud Italos. Solemus vel more priscorum, spectacula edere populo, ut ludos, venationes, palastras, cursus hastarum equorumque, ad metam è carceribus, recitare comedias, item in templis vitas divorum ac martyria representare, in quibus, ut cunctis par sit voluptas, qui recitant, vernaculam linguam tantum usurpant. Sic olim apud Romanos in primis, in theatris Poëtarum recitabantur poemata, in amphitheatris bestiarum gladiatorumve ludicra fiebant, variisque per urbem ludis, quibus plebs oblectaretur. Est item consuetudinis, ut juvenis promiscui sexus latabunda Cal. Marti exeat in agros, & cantans inde virides reportet arborum ramos, eosque ante domorum fores ponat, & denique unusquisque eo die aliquid viridis ramusculi vel herbae ferat, quod non fecisse poena est, praesertim apud Italos ut madescat. Hac vel à Romanis accepta videntur, apud quos sic Flora cunctorum fructuum dea Mense Majo lascivè colebatur, sicut supra diximus: vel ab Atheniensibus sunt, quod illi in fame in templo Delphico εἰσιόνων, id est, irersionem ponebant, hoc est, ramum olivae, sive lauri plenum variis fructibus: auctor Herodotus. Sit nos tunc eo anni tempore, cum virent omnia, quasi per hunc modum, fructuum ubertatem ominamur, ac benè precamur. Item in Umbria praesertim insigni regione Italia, unde nos oriundi sumus, consuetudo est, ut quotannis pridie Cal. Martias, id est, eà nocte, qua primum diem mensis Mar-

Martii praecedit, crebros passim faciant ignes, & pueri facibus, quae ex arundinibus iam aridis ut plurimum sunt, accensis per arva currant, ut peccantes fecunditatem agrorum, cum terra jam foetum parturiente. Quod acceptum dixerim ab ipsis quoque Romanis, qui quasi per manus talia nobis sacra, seu celebritates, vel observationes tradiderunt: illi enim, ut ostendimus, Cerealia Cereri sacra colentes, cum facibus noctu currebant, quod Ceres ipsa gerendis fructibus, pro ut Ciceroni placet, & nos alibi docuimus, praesit, & quasi Ceres nominata sit. Est & illud ab iisdem ad Posterorū profectum, quamobrem nunc per dominica natalia, nostri ministri potestatem in dominos habeant, atque unus eorum dominus creetur, cui cuncti domestici simul lascivi & hilares pareant, una cum ipsis dominis, hoc est, patribus familiis: Siquidem hanc libertatem servi apud Romanos, ut in Iustini Epitome est, Saturnalibus habebant. Institutum hoc apud Anglos praecipue custoditur. Sed aliud fuit olim apud gentes servorum nomen, qui bellorum leges attulerant, ubi capti essent: nos autem Dei benignitate ac providentia liberi ferē omnes ac fratres, auctore Christo, unusque civitatis Dei cives sumus, ac propterea quos habemus dominos, servi appellandi non sunt, ne dum habendi, quod permulti impudenter faciunt. Atque hoc libertatis munus uni Christianae religioni duntaxat acceptum referre debemus. Post hunc alius pariter prope lascivia ludus ad nos transit: nam ut illi in quinquaginta minoribus, & Megalensibus personat per urbem ludendo incedebant, ita nostri morem induendi personas, non uno vel altero die, nec sacrorum causa, sed turpi insaniendi studio duos continuos menses ante quadragesimam initium stolidē servant, sub quibus inveterata jam delirandi licentia, sexcenta flagitia quotidie faciunt, & illud impune, perinde quasi eo modo cuique liceat, esse scelerato, nihilve maleficii credatur, committit, si vera facies hominis non videatur, perinde ac non pateamus etiam Deo, quem nemo ambigit fandi atque nefandi iustum esse iudicem, qui & improbos poena, & probos premio afficiat. Vna omnium regionum Anglia ejusmodi personatas belluas hactenus non vidit, nec quidem vult videre: quando apud Anglos in re hac praeter alios certe sapientiores lex est, ut capitale sit, si quis personas induerit. Et quia sub idem tempus illud jejunium quadragesimae sex dierum nobis anniversarium indicitur, ideo quot annis cuncti ubique gentium in nostro Christiano orbe, studiosius solito adipatis vescuntur cibis, & non parum multi, quibus praecipua ventris cura est, ad vomitum saturantur, quasi expleuri futuram famem, cum tamen eorum etiam intemperantior futura sit abstinencia: nam quamvis ab esu panis & carniū abstineant, bellariis se farciunt, & azymum panem pro fermentato devorantes, de jejuniis gloriuntur. Sic peccata undique accumulāt, ne adventante Pascha vacui aut frustra ad suos Sacerdotes adeant: à quibus per confessionem malefactorum onere levandi sunt. Et haec omnia ex ROMANORVM BACCHANALIBVS AD NOS fluxisse dixerim.

Hæc Polydorus Vergilius, Scriptor Ponticius: Et hæc nos quoque de PAPOGENTILISMO accuratius dicere voluimus, ut constaret non nobis, sed Pontificiis Ethnicismum imputari posse & debere.

VII. Inter notas Anti-Christi Romani, meritò & hæc recensetur, quod civitatem sanctam calcare, torquere, & variis calamitatibus afficere non desinit: cumque infra cap. 17. v. 6. Romana bestia dicatur, mulier ebria de sanguine Sancto-

rum, & illic propria sedes sit de tyrannide & crudelitate Pontif. Romanorum differendi: ideo hinc tacebimus, & totam tractationem, ad librum 12. & 13. sextum reservabimus. Nunc ad partem capitis undecimi secundam pergamus.

Pars Secunda.

Hic testium duorum, qui divinitus excitantur, varia conditio, à vers. 3. usque ad vers. 14. *μύςκως* describitur: & sic tuba sexti Angeli finitur: *Et dabo, inquit Dominus, duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis. Hi sunt duae olive, & duo candelabra in conspectu Dei terrae stantia.*

Ne quis enim putet, omnem veritatis praedicationem sub Anti-Christo cessaturam, ideo consolationis loco subjungitur promissio, de conservando veritatis sono, & orthodoxo Ministerio. Testes enim DEI nulli alii hinc sunt, quam sinceri sint? Ecclesiarum Pastores & Ministri: qui ideo testes Dei nominantur, quia à Deo excitantur, à Deo ad testandum vocantur: de Dei voluntate genuinā testantur. Duorum autem duntaxat testium mentio fit, non quod non plures futuri sint: sed ad indicandam paucitatem orthodoxorum Doctorum, respectu Romanensium Flaminum, qui turmatim, & catervatim conspiciendi erunt: perinde est, cum hinc dicitur, duobus testibus meis, ac si diceretur, *Uni & alteri Testi, qui supererunt, dabo:* sed quid nam? *Μεσς* est, & subinde intelligitur, sapientia & virtus ad functionem propheticae necessaria, quam se daturum testibus suis Dominus promittit. Hi igitur, induiti virtute ex alto prophetabunt, id est, praedicabunt, & Scripturam sacram *ὁπθῶς* explicabunt, (ita enim vox prophetandi in Novo Testamento sumitur, uti supra cap. 10. diximus, & porro videre licet. 1. Cor. 14. vers. 4.) prophetabunt, inquam, *diebus mille ducentis sexaginta*: tot enim dies conficiunt menses quadraginta duos, quibus Anti-Christus civitatem sanctam calcaturus supra vers. 2. dicebatur: Sensus igitur est: *Toto illo Anti-Christianae persecutionis tempore, sibi reservaturum DEUM, Testes aliquos Veritatis, qui se Bestiae Romanae opponant, & sinceræ doctrinae testimonium perhibeant: amicti verò erunt saccis:* Induti habitu *Ποenitentium*: quia ad poenitentiam homines cohortabuntur. Induti erunt habitu *Λυγντων*: quia vehementer, tantam Scripturis sanctis, tantam Christianis inferri violentiam, adeoque Deum blasphemari, & doctrinam sanam profligari plorabunt: sed & praepaupertate, non mollia vestimenta instar Pontificum, Cardinalium & Praelatorum, sed saccos & cilicia quasi gestabunt: deque vestitu splendido & magnifico non multum solliciti erunt. Hi duo Testes, *sunt duae olive, & duo candelabra in conspectu Dei terrae stantia:* quae verba ex Zachariae cap. 4. v. 2. 3. 4. 11. 12. 13. 14. 15. desumpta videntur: ibi enim Zacharias vidit candelabrum aureum totum, & lampas ejus erat super caput ipsius: & septem lucernae ejus super illud: & septem infusoria lucernis, quae erant super caput ejus: Et duae olive super illud. Cumque Propheta quæreretur, quid sibi hæc visio vellet? Respondet Dominus: *Septem isti oculi sunt Domini, qui discurrunt in universam Terram.* Et respondit & dixit ad eum: *Quid sunt duae olive istae ad dextram candelabri, & ad sinistram ejus? Et respondit secundo, & dixit ad eum: Quid sunt duae spicae olivearum,*

Testes qui sint?

Cur duo tantum Testes dicantur?

Quid dare velit Deus Testibus suis?

Prophetare in N. Testamento quid significet?

Sacci, qualis habitus? 1. Poenitentium.

2. Luyentium.

3. Pauperum.

Zach. 4. v. 2. 3. 4. 11. 12. 13. 14. 15.

varum,

varum, quæ sunt juxta duo rostra aurea, in quibus sunt suffusoria ex auro? Et ait ad me, dicens: Nunquid nescis, quid sunt hæc? Et dixi: Non, Domine mi, Et dixit: Isti sunt duo filii olei splendoris, qui assistunt Dominatori universæ Terræ. Zorobabel ergo, & Jehosua, duæ olivæ à Zachariâ dicuntur: sic & hîc Testes veritatis nominantur: Et quidem appositè Sp. S. digitum hîc ad Prophetiam Zachariæ intendit: Quemadmodum enim tunc impossibile Judaico populo videbatur: ut Templum Hierosolymitanum tam exulceratò, & planè desperato rerum statu reedificaretur: quia duo tantum illi viri, Zorobabel & Jehosua, opus Domini urgebant: Ita & nobis valde mirum, & quasi incredibile videtur, sub Anti-Christianâ persecutione, Ecclesiolam Dei salvam & incolumem manere potuisse. Olivæ dicuntur Testes, 1. quia gratiam inveniunt apud Deum (quæ per oleam significatur Genes. 8.) 2. quia pacem conscientiarum prædicant: 3. quia doctrinam fovant, cui proprietates olivarum competunt. Olei enim natura est, exhilarare, reficere, sanare, & roborare: Ita Testes duo, prædicatione Evangelii, conscientias tristes & turbatas exhilararunt: lassas & languidas refecerunt: vulneratas sanarunt: infirmas & debilitatas roborarunt & consolidarunt: quin & hodie Testes, hîc agere, & operari fideliter pergunt. Candelabris cur Præcones verbis assimilantur, in Commentariorum nostrorum super Apocalypsin Libro primo, capite primo explicavimus: duo cur candelabra tantum hîc nominantur, cum supra septem candelabrorum Johannes meminerit, paulo post audiemus. Hi duo Testes, stant in conspectu Dei Terræ: tanquam fideles ministri, & ad voluntatem faciendam Domini semper prompti & parati: Stant & in conspectu DEI, ratione tutelæ, quia à Domino defenduntur, & adversus omnes inferorum portas fortissime asservantur.

Nunc ad Arma Testium, Apostolus progreditur, inquit: Si quis voluerit eis nocere, ignis exit de ore eorum, & devorat inimicos eorum: & si quis voluerit, eos ledere, sic oportet eum occidi. Iteratur hæc comminatio, ne quis temerè impingat, & vindictam Dei incurrat. Alludit autem textus ad historiam Eliæ, 2. Reg. 1. vers. 10. Et licet hodie igni corporali non perantur veritatis Adversarii, tamen Testes igni spirituali sunt armati, nimirum verbo: Sic enim verbum Domini vocatur Jerem. 5. vers. 14. Ecce ego do verba mea in ore tuo in ignem: & populum istum ignem, & vorabit eos. Et Jerem. 23. vers. 29. Nonne verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus? & quasi malleus conterens petram? Hisce armis instructi Testes pullati, conscientias hostium exurunt: ut ab hoc igni majus graviusque impij patiantur incendium, quam si corporalibus focis ustulandi traditi fuissent. Verbo enim suo magnam Deus indidit virtutem & efficaciam, unde sermo Domini acutior & penetrantior quovis ancipite gladio dicitur, Hebr. 4. vers. 12. Et hoc gladio spiritus occiduntur, qui Testes veritatis persequuntur, uti Apocalypsis nostra habet. Porro ait Johannes: Hi potestatem habent claudendi cælum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum. Iterum ad historiam Eliæ digitus intenditur: Elias enim ad annos tres & dimidium, clausit cælum, ne plueret, & ne terra ullo imbre madesceret, 1. Reg. 17.

vers. 1. & Luc. 4. vers. 25. Ita & Testes dicuntur clausuri contemptoribus Agni cælum, ne eis pluviam, & rorem Evangelii cælum pluat: neque ex eo lucis spiritus ad illos vivificandos spiraret. Claudent verò inprimis cælum, testantes, quod per solum Christum cum Adversarii respuant, idcirco meritò ipsis quoque divinam gratiam, & cæli inhabitationem negari: ut taceam, pios Doctores sic claudere cælum impiis, si pœnas, ipsis à Deo precibus suis impetrant: unde refractarii fame, siccitate, & roris spiritualis penuria, pro merito suo laborant: Potestatem verò etiam habent Testes, super aquas, convertendi eas in sanguinem. Hisce verbis respicitur ad historiam Mosaicam, Exod. 7. v. 20. ubi legitur, cum Pharaon populum Judaicum diutius vi detineret, & dimittere nollet, Deum aquas convertisse in sanguinem: Eadem pœna denunciatur impiis verbi divini contemptoribus: corporali, & spiritali modo ipsis infligenda: quod tunc fit, cum ob verbi sui contemptum pluviam matutinam & serotinam, (quam suis cultoribus in lege promittit) aut prorsus negat, aut intempestivè impertit, cum etiam strages hominum permittit maximas, quorum cruore in ruborem flumina vertuntur. Inprimis verò versione aquarum in sanguinem, innuitur vindicta & pœna severissima, quam Deus impiis immissurus, & rorem aquarum, hoc est, rorem bonitatis suæ subtrahit: Et quemadmodum variis pœnis percussit Deus Pharaonem, quod populum dimittere nollet: Ita ob captivitatem miserandam habebunt Testes potestatem percutiendi Terram, videlicet Romaniam: (Papatus enim terra est, quia terrena tantum tractat) omni plagâ, quotiescunque voluerint: Per omnem plagam, intelliguntur variæ illæ plagæ divinæ, bellum, pestis, famines, annonæ caritas, & similes, quarum mentio fit Levitici 26. & Deuteronomii 28. Percutiunt autem Testes Terram, hoc modo: Sciunt Deum odisse impios, & illis pœnas in lege suâ gravissimas comminatum esse: Ideò ex animo precantur, ut Deus gloriam suam vindicet, ac potentiam suam adversus contemptores verbi plagis illos afficiendo, exerat: Deus verò & justus, & verax est. Ac proinde non parcat Empæctis, & impiis illis hominibus: sed pœnas meritas infligit, quibus Testes terram percussisse leguntur: quia precibus suis & ardentissimis votis ac suspiriis vindictam gloria divina exorârunt. Hæc de armis & potestate Testium.

Nunc de sorte & conditione eorundem: quomodo excepturus sit ipsos Anti-Christus Romanus, quam crudeliter eos sit oppugnaturus: Cum finierint testimonium suum, bestia, quæ ascendit de abyssò, faciet adversus eos bellum, & vincet illos, & occidet. Bestiam vocat Johannes, Pontificem Romanum: & eam quidem bestiam, quæ ex abyssò ascendit, ut deinde quasi innuat & ostendat; Bestiam hanc, Angelum esse illum, qui ex abyssò prodixit supra dictus fuit, Apocal. 9. v. 1. 2. Et congruit nomen Bestiæ perquam pulchrè: uti infra in tractatione Locorum communium audiemus. Hæc itaque Bestia bellum factura adversus Testes, eosque occisura dicitur: quod experientia luculenter comprobavit: ut ex hac violentâ ac cruentâ victoria oritur, quod Apostolus porro scribit: Corpora Testi-

Locus Zachariæ quæ appositè huc accomodetur.

Cur Testes dicantur olivæ?

Gen. 8.

Cur Præcones Verbi candelabris assimilantur?

Testes in conspectu Dei stant.

Arma Testium.

2. Reg. 1. 10.

Verbum ignis dicitur, 1. Reg. 5. 14. Jerem. 23. v. 26.

Heb. 4. 12.

Anni tres & dimidius efficiunt dies 1260. 1. Reg. 17. 1.

Quomodo cælum Testes claudere dicantur?

Exod. 7. 20.

Quomodo aqua in sanguinem converti dicatur?

Testes quomodo terram percutere dicantur?

Sorte & conditione Testium.

Pont. Rom. Bestia vocatur?

Apocal. 9. v. 1. & 2.

Horrenda
Pont. Rom.
tyrannis.

Testium jacere in plateis civitatis magnæ, puta Romæ, quæ non quidem propriè, sed πνευματικῶς & SPIRITUALITER vocatur Sodomæ & Egyptus, ubi & Dominus noster crucifixus est. Horrenda hæc est Bestiæ tyrannis, quod non tantum Testes probrosâ morte afficit, sed & sepulchro eos imponi renuit, & ceu spectaculum ac testimonium victoriæ, in plateis cadavera Sanctorum jacere sinit. Atrocitas tantæ persecutionis, ad alias perveniet nationes, quæ horrebunt & stupebunt ad famam istam. Sic enim Johannes ait: *Et videbunt de tribubus, & populis & linguis, & Gentibus corpora eorum, per tres dies & dimidium, nec sinent poni in monumentis.* Impii verò & ἡμιχριστιανοὶ triumphabunt: mirificeque super hanc crudelitatem gaudebunt: grave enim erat illis, quod Testes illi duo, cum in visissent, de ira Dei adversus peccata, & contemptum Evangelii testati sint: *Inhabitantes terram, inquit Johannes, gaudebunt super illis, & letabuntur, & munera mittent invicem, quoniam hi duo Propheta cruciaverunt eos, qui habitant super terram.* Cruciaverunt, doctrina videlicet suâ, cum magnitudinem peccatorum, & zelum iræ Domini exaggerarunt. Et hæc quidem de bello ac conatu hostium, adversus Testes Christi.

Premia Testium celestia vel divina.

Quomodo spiritus vita intret in testes occisos.

Matth. 14.

Attexitur autem jucunda consolatio, conatus Anti-Christi in extirpandis prædicatoribus vanissimos esse. Deum enim Testes in vitam revocaturum: præmiis amplis ornaturum, hostes verò & impios severè puniturum. Verba textus sic habent: *Et post tres dies, & dimidium, spiritus vita à Deo intravit in eos, & steterunt super pedes suos.* Hoc est, Breve tempore, impii gaudiis suis sanguinolentis fruuntur. In defunctorum enim locum, subibunt alii Prædicatorum, quos Deus excitabit, ut perinde futurum sit, ac si Deus illos ipsos Prophetas, quos Anti-Christus trucidavit, in vitam revocasset: quemadmodum Helias rediisse putabatur, cum Baptista prædicaret: qui in spiritu & virtute Helias, à Christo, venisse dicitur, Matth. 14. Videntes igitur hostes, in cætorum locum, Prædicatorum subire alios, pavore consternuntur: *& timor magnus cecidit super eos, qui viderunt eos: & audierunt vocem magnam de cælo, dicentem ipsis: Audite, & Ascendite huc.* Exaltabuntur enim Testes, & in cælum à Deo vocabuntur: Ac ne de eventu quis dubitet, statim additur: *Et ascenderunt in cælum in nube: & viderunt illos inimici eorum.* En præmia fidelium Christi præconum, qui licet ab Anti-Christo fulmine excommunicationis feriantur, & diris devoveantur: tamen à Deo in cælos recipiuntur: in nube tamen afflictionum: videntibus ipsos honoratos, & præmiis insignibus affectos, hostibus, & præ horrore conscientie, æternum super hanc Testium gloriâ, trepidantibus, & ejulantibus. Et quia Deus impietatem Anti-Christianorum satellitum impunitam non relinquit, nec hic, nec illic, ideo de calamitatibus, quibus afficiet eos Dominus, nonnulla S. Apostolus addit, inquit: *Et in illa hora factus est terræ motus magnus, & decima pars civitatis cecidit, & occisa sunt in terra motu nomina ho-*

minum septem millia: pro ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, Aretas, Codex, Complutensis & alii rectius habent: ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ: per terræ motus significari insignes mutationes, supra ad cap. 6. v. 12. observavimus: & qui historias ad verba hæc adhibet facile videt, quam verè Spiritus Sanctus varias Papæ pœnas, mutationes, & à Papatu defectiones prædixerit: defecisse enim 7000. nomina hominum, hoc est, multa millia nomina hominum occisa dicuntur. Sed & postrema verba versiculi hujus decimi tertii, de defectione à Papatu, perspicue loquuntur, cum ait Apostolus: *& reliqui territi sunt,* terræ motu nimirum, & pœnis, quas Testes idololatriæ Pontificiis prædixerunt: *& dederunt gloriam Deo cæli:* non amplius Papam, & statuas, sed solum Deum honorarunt, & adorarunt. *Væ secundum sic abiit, & ecce Væ tertium veniet citò:* de quo infra. Nos prius hic aliquos Scrupulos, ad pleniorē & pleniorem textus Apocalyplici intelligentiam enodabimus: locosq; doctrinarum præcipuos proponemus.

Defectio à Papatu.

Scrulpuli.

I De duobus Testibus varia à variis disputantur, & nodi nodis cumulantur: idcirco ut accuratius verba Johannis ponderemus, necessitas requirit.

Initiò autem quæritur, an per duos Testes duo intelligat Apostolus certa individua? Et respondetur: Quod non.

Unde statim emergitalter Scrupulus: Annon per Testes illos duos, Elias & Enochus, intelligantur. Ita enim pertinaciter contendunt Pontificii, uti ex Rob. Bellarm. in primis videre est lib. 3. de Rom. Pontif. cap. 6. quem imitatus Caspar Schoppius, itidem acerrimè pugnat, notari hic Enochum & Eliam: qui redituri sint in terram: Anti-Christo se opposituri: Evangelium prædicaturi: & tandem Romani Anti-Christi sævitiam experturi. Hic contra fabulas Pontificias disputandi latissimus se offert campus. Ut autem pateat Lectori, non cum larvis nos dimicare, & nullam Adversariis injuriam facere, placet verba ipsa Cardinalis apponere, quæ sic habent: Tom. 1. fol. 876. Tertia demonstratio (Anti-Christum nondum venisse) sumitur ex Adventu Henochi & Helias: qui adhuc vivunt, & ad hoc vivunt, ut venienti Anti-Christo se opponant & conservent Electos in fide Christi, & tandem Judæos convertant: quod tamen certum est, nondum esse impletum: Quatuor scripturæ loca extant de hac re: PRIMA, Malach. 3. Ecce ego mittam vobis Heliam Prophetam. SECUNDA, Ecclesiast. 48. ubi de Helia legimus: Qui receptus est in turbine ignis, in turbine equorum igneorum, &c. TERTIA, Matth. 17. Helias quidem venturus est, & restituet omnia, QUARTA, Apoc. 11. Dabo duobus Testibus meis, & prophetabunt diebus M. CC. LX. Et nobis non puerilis imaginatio, sed verissima sententia videtur, Henoch & Heliam in suis personis venturos: & contrariam, vel esse hæresin, vel errorem hæresi proximum. Hæc Bellarminus.

An, uti Pontificia vehementer contendunt, per duos Testes, Elias & Enoch intelligantur. Rob. Bellarm. in lib. 3. de Pontific. cap. 6.

Vides Lector Christiane, pro articulo fidei: Helias & Henochi reditum, pugnam cum Anti-Christo, & mortem quoque, à Bellarmino haberi: fol. enim 879. lit. D. expressè ait, quod Henoch & Helias certè morituri sint. Nos Bellarminiana

Bellarminus novos addit articulos fidei.

na hæc fundamenta stolidi (solida inquam) excutiemus.

Excutitur
fabula, de
reditu He-
lia & He-
noch, & lo-
cus Apoca-
lypticus à
corruptelâ
Iesuiticâ
vindicatur.

Et quidem initio statim palam profiteamur opinionem illam de Henochi & Heliae reditu, tempore Anti-Christi, de eorundem prædicatione, occisione, pro nullo fidei articulo, sed somnio potius Judaico & Papistico, à nabis haberi, neque in Scripturâ sacrâ fundari. Etenim, quod loca à Bellarmino adducta attinet, ut Apocalypica verba nostra initio à torturâ Esauitica vindicemus, ubi quæso vel apex, vel jota unum, de Helia, ubi jota unum, de Henoch, reperitur? Quænam est argumenti structura:

Dominus dicit: Ego dabo duobus Testibus meis, & prophetabunt;

Ergo Helias & Henochus tempore Anti-Christi in terras redibunt: Ergo cum Anti-Christo belligerabunt: Ergo ab Anti-Christo occidentur, &c.

ἀλλ' οὐ: Itane in rebus seriis ludere oportet? Dicant Iesuitæ, cur duo isti Testes, Elias & Enochus, & nulli alii esse possint? Dicant verò amplius, quomodo ad personas Enochi & Eliæ verba, quæ de Testibus duobus in Apocalypsi habentur, quadrent: dicitur enim primum, quod amicti lint futuri saccis: vestitus hic, quomodo conveniat Sanctis cœlicolis, oppidò scire desidero: dicitur deinde, quod Testes illos duos Bestia vincet, & occidet: quod corpora eorum jacebunt in plateis, sed num talia tam Sanctis competunt? qui corpora habent ἀθάνατα, impassibilia, immortalia, nulli amplius tormento, nullis ærumnis, nulli dolori, nedum morti obnoxia, Sapient. 3. vers. 1. Perpendant insuper Pontifici, quæ absurda oriantur, si verba Johannis, de Elia & Enoch, & quidem literaliter, uti contendunt, intelligantur: Unus enim & idem ponitur terminus, tum Regni Anti-Christi, tum prædicationis duorum Testium: mentes nimirum 42. siue dies 1260. v. 2 & 3. quibus finitis, *Mundi finis futurus est*: fragmentum itaque istud Suiticum, si haberet locum, tunc sequeretur, quod interficiendi sint hi duo Testes, ab Anti-Christo, post mortem Anti-Christi. Prædicabunt usque ad finem mundi: porro si cadavera illorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, diebus tribus & dimidio, sequitur: *post finem mundi*, consumptis omnibus elementis, superstitem adhuc fore civitatem illam magnam, siue Roma ea sit, siue Hierosolyma: & Enochum ac Eliam diebus tribus, cum dimidio *POST novissimum diem resurrectionis*: & sic novissimum diem non fore novissimum. Insuper, si duo isti testes præcisè, diebus tribus & dimidio, postquam resurrexerunt, prædicaturi sunt: & exacto hoc spatio dierum, finis mundi futurus: annon certissimus poterit dari dies, immò exactum momentum adventus Domini, ad iudicium, istis præsertim hominibus, qui tamen in vivis futuri sunt. Atqui verò hoc, & Angelis, & ipsi Christo, Homini Filio, in statu exanitionis suæ non fuisse cognitum, ex sacris literis constat, Marci 13. vers. 32. Immo tempus illud ignorare nos vult Dominus, Matth. 24. vers. 44. Actor. 1. v. 7. Et sicut fur venturus est Dominus, Apocalyp. 3. v. 8. & 16. v. 15. Manibus ergo palpari potest, quam ludicra hæc somni Pontificii de reditu Enochi & Eliæ, ex nostra Apocalypsi sit probatio.

Rectius super hæc verba, Anonymi illius ha-

bet Commentarius, ubi sic legitur: Et dabo duobus Testibus meis: Hoc à quibusdam SUPERFICIALITER insipientibus exponitur, de Enoch & Elia, mittendus a Deo contra Anti-Christum. Sed istud à Hieronymo reprobatur in Epistola quadam ad Marcellam, de quinque questionibus, questione tertia, ubi sic ait: De Enoch autem & Elia, quos venturos Apocalypsis refert, non est istius temporis disputatio, cum omnis ille liber spiritaliter intelligendus sit, ut nos existimamus, aut si carnalem interpretationem requiramus, Judaicus fabulis acquiescendum sit, ut rursum adificetur Jerusalem, & hostia offerantur in templo, & spiritalis cultus immutato, carnales obtineantur ceremonia. Haftenus Hieronymus: Ergo secundum eum, inconveniens est, literam istam intelligere de personis Enoch & Elia, & ut hostia offerantur in templo Hierosolymis à Judeis. Sed hoc est manifestè falsum, ut patet Hagges secundo: Ergo textus iste non est exponendus de personis Enoch & Elia. Est ergo sensus literæ: Et dabo duobus Testibus meis, in sanctitate Enoch, & in virtute, & in spiritu Elia, prædicantibus contra Anti-Christum. Hæc Anonymus. Et hæc nos de loco Apocalypico.

Verba Malachiae quod attinet, ea sic habent: *Locus Malach. 4. v. 5. Ecce ego mittam vobis Eliam Prophe- tam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis, & convertet cor patrum ad filios: & cor filiorum ad patres eorum.* In hoc loco principaliter quaeritur: Quis Elias intelligatur, an Thesbytes ille, qui igneo curru in cœlos è rebus humanis, raptus est? Ad quam quaestionem Judæi, & secundum Hieronymum judaizantes quoque hæretici affirmativè respondent: Illi enim putant, Messiam non venturum, nisi Elias in propria persona ipsum præcedat: hi autem existimant, Eliam ante adventum Messiae secundum, rediturum esse: Accedunt & Pontificii, qui ex hoc loco evincere cupiunt, Eliam Thesbytem, ante novissimum diem rediturum, & sese una cum Enoch, Anti-Christo oppositurum, Judæosque conversurum. His omnibus nos refragamur, & verba Malachiae jam dudum impleta esse, affirmamus, videlicet in persona Johannis Baptista, qui Elias hic dicitur, quia in spiritu & virtute Elia se exhibuit: & ante Dominum præcessit. Hanc interpretationem non in proprio cerebro comminiscimur, sed ex ore Christi & Angeli Gabrielis desumimus. Uterque enim verba Malachiae, de Johanne Baptista interpretantur: Christus quidem, cum inquit Matth. 11. vers. 14. *Si vultis recipere, Johannes Baptista est Elias ille, qui venturus erat*: quasi dicat, Johannes est Elias ille, quem Malachias cap. 4. vers. 5. venturum prædixit, & Matth. 17. vers. 10. 11. 12. 13. *Interrogaverunt discipuli lesum, dicentes: Cur Scriba dicunt, quod Eliam venire oporteat prius? Iesus respondens, dixit illis: Elias quidem veniet prius & restituet omnia: Caterum dico vobis, Eliam jam venisse, & non agnoverunt eum, sed fecerant in eo, quæcunque voluerunt, sic & Filius hominis passurus est ab illis. Tunc intellexerunt discipuli, quod de Johanne Baptista dixisset ipsis.* Gabrielis verba sic habent, Luc. 1. vers. 16. & 17. *Johannes multos filiorum Israël convertet ad Dominum Deum ipsorum: Et ipse præcedet ante illum, cum spiritu & virtute Elia, ut convertat corda patrum in filios, & inobedientes ad pruden- tum: ut pareat Domino plebem perfectam.* Quis non videt, hic & à Christo & ab Angelo, vaticinium Malachiae, de Johanne Baptista, propriè explicari: Ergo

Marc. 13.
v. 32.

Matth. 24.

v. 44.

Act. 1. v. 7.

Apoc. 3. v. 8.

& 16. v. 15.

Matth. 11.
v. 14.

Matth. 15.

v. 20 21.

12 13.

Luc. 1. v. 16.

& 17.

Ergo vanum est, quod Pontificii sua ratione, & prout ipsi somniant, vaticinium hoc implendum existimant. Et notetur, quod in omnibus, etiam antiquissimis, quæ ad manus habui, Bibliorum exemplaribus, locus Malachiae in margine notatus reperiatur, tum apud Matthæum, tum apud Lucam: neque aliter Catholica Ecclesia unquam credidit, quàm Johannem Baptistam esse Eliam illum, quem venturum Malachias prædixit: Ipsi enim discipuli etiam hoc intellexerunt, uti refert Matthæus, cap. 17.

Matth. 17, 13. vers. 13.

Sed audiamus nunc, quid Jesuita ogganniat. Quod verba Malachiae (inquit) non possint intelligi de Iohanne ad literam: sed solum de Helia, patet: Quia Malachias loquitur de secundo adventu Domini, qui erit ad iudicandum. Sic enim ait: Antequam dies veniat Domini magnus & horribilis. Primus enim adventus, non vocatur dies magnus & horribilis, sed tempus acceptabile, & dies salutis: Unde etiam subditur, ne forte veniens feriam terram anathemate: Id est, ne veniens ad iudicium, & inveniens omnes iniquos, omnem terram condemnem: ideo mittam Heliam, ut habeam aliquos, quos salvem: At in primo adventu Dominus non venit iudicare, sed iudicari: non perdere sed salvare. Hæc Robertus. Respondemus verò, incertum per aquæ incertum à Jesuita probari. Nequaquam enim largimur, quod Malachias de adventu Domini secundo loquatur: Neque evincunt hoc rationes Bellarmini. Nam quod ait, diem adventus Domini non fuisse magnum & terribilem; Respondemus,

Sibr. Lub. 1. non necessario verti verbum Hebræum הַיָּמִים terribilem, sed reddi etiam posse, venerandum, seu honorabilem. Radix enim מַחַיִּים non significat tantum, timuit serviliter: sed etiam, timuit & veneratus est filialiter, cum religione quadam reverentius est: ut Jos. 4. v. ult. Ideo timebitis יהוה Iehovah Deum vestrum, cunctis diebus, Psal. 34. v. 10. Timeate, יִרְאוּ (id est, reveremini seu honorate). Dominum Sancti ejus: ubi non timor servilis ille præcipitur, qui in impiis olim erit, cum Christus ad iudicandum venerit: sed cultus filialis. Ita & Malachiae 4. v. 5. dies adventus Domini Magnus, & honorabilis reddi potest, vel si majoris, tremendus, propter tremendum mysterium incarnationis Christi: quod ὁμολογούμεως, magnum mysterium à Paulo vocatur, 1. Timoth.

3. v. 16. Deinde cum ad primum diem adventus Domini, Passio quoque ejus pertineat, rectè sereniss. Angliæ & Scotiæ Rex Jacobus I. contra Bellarminum disputat, propter horribilem & terribilem historiam Passionis, adventum Christi primum, meritò terribilem dici: quippe, quod tam horribilis fuit, ut & Sol universalem ad trihorium pateretur Ecclipsin: ut velum Templi, in duas partes à summo usque ad imum scinderetur: ut terra mota, & petra scissæ, ut monumenta aperta, & multa Sanctorum corpora egressa fuerint. Hic dies nisi terribilis & הַיָּמִים fuerit, vix ullus dies terribilis fuisse dici poterit: uti solidissimè Regia Angliæ Majestas, ad omnes Christianos Reges & Principes scribit.

Adde 3. quod Iohannes Ferus Scriptor Pontificius, diem illum horribilem, intelligit de iudicio Dei, quo, tempore Titi & Vespasiani terram Judæorum percussit, quia prædicationi Iohannis Baptistæ credere noluerint. Sed si omnino pertina-

citer insistant Pontificii, diem Incarnationis debere dici terribilem & horribilem, si verba ista Malachiae de primo Christi adventu accipienda sint, respondemus Quarto: diem Incarnationis Christi & salutarem & horribilem, sed diverso respectu fuisse: salutaris apparuit hominibus, Tit. 2. v. 11. Terribilis autem fuit Diabolis, ad quorum opera Jesus destruenda venit, 1. Johan. 3. v. 8. unde passim idola corruisse scribuntur: unde & ipsi Diaboli dixerunt: Ut quid venisti huc, Iesu Fili Dei, torquere nos ante tempus? Matth. 8. v. 29. Salutaris fuit nomen Domini timentibus, Zachar. 3. v. 8. Terribilis autem incredulis Iudeis: Nam cum adventu Christi in carnem, perditio simul gentis Iudaica adveniebat, propter stupendam contumaciam, quæ excæcati, noluerunt salutem mundi recipere: quam ob causam ipsi rejecti, & in locum ipsorum gentiles recepti fuerunt. Insuper Christus ac Iohannes Baptista, præfractis gratiæ contemptoribus, imprimis Sacerdotibus, Scribis & Phariseis, iram Dei, & temporales atque æternas pœnas denuntiaverunt: ut vel hoc nomine adventus etiam primus Christi Terribilis vocari queat. Atque sic de adventu Messiae Esaias etiam loquitur, cap. 35. v. 5. Deus ipse veniet, ULTOR venit, retribuens Dominus ipse veniet & salvabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, &c. Rectè ergo Sebast. Münsterus super Malach. verba, fol. 590. scribit: Dicitur primus Christi adventus, dies terribilis, propter excæcationem Iehudæorum: quæ excæcatio hic מַחַיִּים anathema & abolitio vocatur. Hæc de loco Malach. 4.

Nunc ad verba Syracidis cap. 48. v. 9. quæ sic habent: Tu Elia destinatus fuisti, à Deo, ut punires & sedares iram, priusquam illa erumperet, & ut cor patrum converteres ad filios, & ut tribus Iacob restitueres, Et cap. 44. v. 16. Enoch placuit Deo, & translatus est in Paradisum ut exemplum esset pœnitentia generationibus: Ergo, infert Bellarminus, Enoch & Elias in terram redituri, & cum Anti-Christo pugnaturi: adeoque Testes illi duo, de quibus loquitur Apocalypsis cap. 11. futuri sunt. Respondeo: Primò, liber Syracidis Apocryphus est, & non Canonicus, quia ab Esra in Canonem non receptus: 2. quia à Christo & Apostolis nunquam citatus, nunquam allegatus est: 3. quia errores continet, à quibus eloquia Dei Canonica longissimè absunt. Error enim classicus continetur cap. 46. v. 23. de Samuele, qui scribitur post obitum suum vaticinatus, & Regi Saul finem vitæ notum fecisse: cum tamen non Samuel, sed diabolica apparitio & diabolicum φάντασμα fuerit. Errat etiam Author, si hic Eliam Thesbiten reditum existimat: cum Dominus Malach. 4. non alium, quàm Johannem, qui in spiritu & virtute Eliæ venturus sit, innuat. Deinde notetur, Iansenium Episcopum Pontificium, differtè Bellarmini argumentum negare, improbare, & infirmare, cum inquit: Etiam si opinio veterum est, Eliam venturum: tamen non convincitur id ex hoc loco: Dicit enim potest, Ecclesiasticum hoc scripsisse, secundum receptam suo tempore opinionem, qua creditum fuit ex verbis Malachiae Heliam verè in sua persona venturum, ante Messiam, cum id non esset implendum, in propria ejus persona, sed in eo, qui venturus erat, in spiritu & virtute Helia. Hæc Iansenius: & quidem ita aptè, ut nihil addi opus sit. Verba de Enocho, minimè reditum

Dies incarnat. Christi & salutaris & terribilis fuit. Tit. 2, 11.

Matt. 8, 29. Zach. 3, 8.

Esa. 35, 5.

Seb. Münster. fol. 590.

Locus Syracidis c. 48, 9.

Quare liber Syracidis Canonicus non sit?

Iansenius.

D. Heer-
brandus.

Enochi pollicentur : sed id tantum testantur, Enochum in cœlos translatum, in omnes gentes pœnitentiam agere, & vera ac salutaris pœnitentia, ipsæ quoque se cœlum inhabitaturas, sperare discerent. Eleganter D. Heerbrandus locum istum explicat, scribens : *Sunt qui hinc colligunt, Enoch in mundi fine rediturum, in suo corpore facturum officium, & de Anti-Christo cavendo homines admoniturum. Verum non promittitur corporalis ipsius ante novissimum diem reditus : sed sententia est, quod Enoch re ipsa docuerit pœnitentiam suam, exemplo, in cœlum quippe raptus docuerit, post hanc vitam calamitosam, aliam vitam beatam restare, qua non nisi pœnitentibus ac Deum timentibus pateat. Sic ergo nec ex Syracide sententiam suam Jesuita obtinuit.*

Locus Mat-
thæi 17, 11.
à corrupte-
la Suetica
vindicatur

Locus Matth. 17. v. 11. *Elias venturus est, & restituet omnia* : itidem non tantum opinionem Jesuitæ, non confirmat : sed fortissime contundit, & jugulat. Bellarminus quidem sic arguitur, fol. 877. *Quod verba Domini, Matth. 17. intelligantur de vero Helia, non de Iohanne, planum est : quia Iohannes jam venerat, & absolverat cursum suum, & tamen Dominus ait : Helias VENTURUS est : secundo idem patet ex illis verbis : & restituet omnia. Idem non fecit Iohannes Baptista, nec ullus alius : Nam restituere omnia, est omnes Iudeos & hereticos, & FORTE multos Catholicos ab Anti-Christo deceptos, revocare ad veram fidem. Hæc Bellarminus. Respondemus nos ad duas rationes ejus : primò insignis temeritas Jesuitæ est, quod ita palam Christo & Spiritui Sancto, quin & Archangelo Gabrieli, obloqui audeat : Ab his enim Iohannes pro Elia venturo concorditer habetur : Secundò, quod in tempore futuro Christus dicit : *Elias venturus est* : non alio fine facit, quam ut innuat, se non negare fidem illam, qua antiquitus creditum fuerit, Eliam venturum esse : Itatim autem subjungit : *Ipse jam venit* : ille Elia, quem venturum Prophetæ dixerunt, jam venit : Iohannes nimirum Baptista : Ita & Matth. 11. v. 14. de hoc ipso Iohanne loquitur Christus, inquit : *Ipse est Elias ille venturus, ὁ μέλλων ἔρχεσθαι* : cum tamen jam Iohannes, ab Herode conjectus in carcerem, Ministerii sui cursum confecisset. Similis planè ratio loquendi habetur, Matth. 11. v. 2. & 3. ubi ablegat Iohannes discipulos suos ad Christum, & mandat, ut sic quærant, *Tu es ille, ὁ ἐρχόμενος, qui venturus est* ? Respiciens nimirum ad Prophetarum prædictiones, quibus Christus venturus promittebatur. Sicut ergo, Christus, hoc respectu & ex sensu Prophetarum rectè venturus tunc dicebatur : cum jam venisset : ita & Iohannes, venturus Elia ille, rectè ex sensu Malachia dici potuit, etsi tunc, cum hæc dicerentur, venit : unde protinus Christus addit : *Dico vobis, Eliam jam venisse*. Et sicut Judæis exprobrat : quod Iohannem non agnoverint pro Helia : Ita & Pontificiis hæc ipsa crassa incredulitas merito exprobrari potest : siquidem & hi cum Judæis antè ἡλεεινότητος suum Heliam venturum, & omnia restitutum esse putant.*

Restitutionem tandem omnium, quod attinet, miror, qua fronte Cardinalis *voculam restituere* sic torquere, & sine rubore, suum FORTE inferere audeat : Num fungos & stipites nos somniat, qui protinus verbis ejus fidem habituri, qui fraudes, dolos & imposturas hominis non animadversuri, qui FORTE illud, in rebus Theologi-

eis, fidei præsertim articulis, prorsus intolerabile, non pro merito explosuri simus ? Pudeat effrontem Suitam, pudeat, terque quaterque pudeat : Ubina scriptum extat ; restituere omnia, idem esse, ac omnes Iudeos, hereticos, & fortè etiam multos Catholicos ab Anti-Christo deceptos, ad veram fidem revocare ?

Nos missis nugis Papisticis Johannem verè restituisse omnia dicimus : 1. cum totam doctrinam Legis & Evangelii de Messia, à Pharisæorum & Sadducæorum corruptelis vindicavit, & puram tradidit : 2. Cum vitam & mores dissolutos redarguit, populumque ad pœnitentiam hortatus fuit : 3. Cum populum ad ipsum Messiam remisit, illique eum erudiendum & salvandum, in manus quasi tradidit. Et sic ne tantillum quidem, Robertus, allegatis suis Scripturæ locis ad adstruendum de reditu Eliæ & Enoch somnium effecit.

Conatur autem thema suum obtinere ex Patribus, cum sic scribit, fol. 879. *Probatum secundo verè in suis personis Heliam & Henochum venturos tempore Anti-Christi, ex consensu Patrum : Nam de Helia id adserunt Hilarius, Hieronymus, Origenes, Chrysostomus, & alii omnes Matthæi Interpretes in cap. 17. Item Lactant. lib. 7. c. 17. & Theodoretus in cap. ult. Malachia : & Augustinus tractatu 4. in Iohannem, & Primasius in cap. 11. Apocalypsis. De Henoch & Helia simul, id adserunt multi, qui scribunt in Apocalypsin : ut Beda, Richardus, & Arethas : ex quibus Arethas etiam addit, invariabiliter à tota Ecclesia credi, Henoch & Heliam venturos, ut se Anti-Christo opponant. Item Damascenus lib. 4. cap. 28. Hippolytus Martyr in Oratione de Mundi consummatione : nec non B. Gregorius, lib. 14. c. 11. vel 12. & lib. 9. c. 4. Moralium : & B. Augustinus, lib. 9. c. 6. de Genes. ad Literam. Et post pauca : Et quod tam Henoch, quam Helias mortui non sint, & tamen morituri sint, clarè docent, præter supra citatos, Irenæus, Tertullianus, Hieronymus, Augustinus, & Epiphanius. IRENÆVS lib. 5. loquens de Henoch & Helia : Dicunt, inquit, Presbyteri, qui sunt Apostolorum discipuli, eos, qui translati sunt, illuc (in Paradisum terrestrem) translatos esse, & ibi manere usque ad consummationem, conspicantes incorruptionem. TERTULLIANVS libro contra Iudeos c. 2. de Henoch sic ait : Qui nec dum mortem gustavit, ut aternitatis Candidatus. EPIPHANIUS in Ancorato de Henoch & Helia sic ait : Hi duo permanent in corpore & anima, propter spem. HIERONYMVS in Epistola ad Pamachium, contra Iohannem Hierosolymitanam : Henoch, inquit, translatus est in carne, Elia carneus raptus est in cœlum, nec dum mortui, & Paradisi jam coloni. AVGVSTINVS libro de peccato originali, cap. 23. Henoch, inquit, & Heliam non dubitamus, in quibus nati sunt corporibus, vivere. Hæc ex Patribus Jesuita.*

Respondemus initio, non mirum, si Anti-quiore illi Patres, multa oracula Apocalyptica non intellexerint : & somniis quibusdam seu traditionibus præoccupati fuerint. Talis enim erat tunc conditio temporum : commiseratione potius, quam admiratione digna. Deinde, nos non ad Patres, sed ad Scripturam, Joh. 5. v. 39. ad Moysen & Prophetas, Luc. 16. ad Legem & ad Testimonium relegamur : Antiquitas nostra Christus & Scriptura est. Tertiò fallit Jesuita, cum Patronos causæ suæ morbidæ, & opinionis Jesuiticæ, Patres adducit : Hilarius enim, nec de reditu, nec pugna

Quomodo
Iohannes o-
mnia resti-
tuerit ?

1.

2.

3.

Cur Chri-
stus de Io-
hanne in
futuro tem-
pore loqua-
tur ?

Matth. 1, 2, 3.

Responde-
tur ad loca
Patrum.

Ioh. 839.

Luc. 16.

pugna Heliae cum Anti-Christo verbum habet. Hieronymus quid de sententia ista statuatur, supra diximus, nimirum Judaeos, & haereticos eos vocat, qui Eliam in persona redituro putant: si aliter sentit in Matth. cap. 17. nihil sequitur aliud, quam quod sibi non constet. Origenes ne quidem horum omnium habet: uti nec Lactantius, qui Eliam & Enochum, ne quidem nominat: imo unum tantum Prophetam venturum, eumque non cum Anti-Christo, sed cum Rege ex Syria nascituro pugnaturum esse affirmat. Chrysostomus opinatur quidem, in secundo Christi adventu Eliam redituro esse: sed non dicit, quod venturus sit tempore Anti-Christi: quod pugnaturus cum Anti-Christo, non dicit, quod occidendus ab eo: & in hoc seculo vitam recepturus sit. Augustinus tract. 4. in Joh. Prophetiam Eliam in Johanne impletam esse dicit. Et lib. 9. cap. 6. de Gen. ad litteram, ne verbum habet, quod Elias & Enochus tempore Anti-Christi redituri, & cum eo praeliaturi sint. Caeteri, utpote Gregorius, Damascenus, Aretas, Richardus, &c. opinionem quidem istam foverunt: fidei vero & puritati doctrinae, nihil praedjudicare potuerunt. Quinque testes postremi membri patronos, quod attinet, nihil prorsus illi ad probationem mentis Jesuiticae faciunt. In hoc consentiunt, quod Elias & Enoch vivant: sed quis nostrum hoc negat? Quod autem morituri aliquando sint, non tantum Irenaeus & Tertullianus non affirmant, sed etiam fortissimè negant: Si enim in Paradiso (non autem terrestri, ut fabulatur Bellarminus) manebunt: Ergo in terram non redibunt: Et si incorruptionem non conspicabuntur, quomodo ergo morientur? Si Enochus Candidatus est aternitatis, utique in temporalem vitam non revocabitur, nec temporaliter morietur? Epiphanius, Hieronymus & Augustinus nihil aliud dicunt, quam Enochum & Eliam nunquam mortuos, sed etiamnum vivere: atqui tempore Anti-Christi, vel unquam, alio tempore, ipsos morituros, ne per febrim quidem vel Hieronymo vel Augustino in mentem venit. Et sic planè Robertus noster causam suam cecidit. Locus verò noster Apocalypcticus incontaminatus à glossa fabulosa permansit.

II. Explosa hac interpretatione, non inutile erit, si quaeratur, quid de aliis, de testibus duobus, sententiis, statuendum sit? Ubi responsionis loco sciendum, non quaeri hic de absurdis quibusdam, & semetipsas refellentibus sententiis, qualis est Nicolai de Lyra, à quo per duos testes Silverius & Mennas intelliguntur, qui constanter steterunt, contra Fautores haereticis Eutychianae veritatem praedicando: inter quos Silverius quoque, veste Papali spoliatus, & Monachali indutus fuerat: Quis enim non rideat, talia hoc loco figmenta proponi? sed quaeritur de aliis non planè incongruis & ineptis interpretationibus, utpote, quod aliqui, per duos testes, scripturam duorum Testamentorum, Veteris & Novi intelligunt: de hac interpretatione, quid statuendum est? Respondeo: Cum articulis fidei non repugnet, haud video, quomodo à quodquam reprehendi vel improbari queat: praesertim, quia textus verba singula, per pulcherrimam Allegoriam, ad hunc sensum applicari queunt: Neque obstat, quod Scripturis Persona tribuitur. Hac enim ratione nihil est usitatus, nihil in Scri-

ptura frequentius: Scriptura igitur amictus facis dicuntur, ob corruptam simplicem earundem puritatem: ob depravationes, quas ab haereticis perpessae sunt: Supra enim cap. 8. v. 11. tertiam partem fluminum & fontium absinthio infectam accepimus: Cilicium ergo sacrae litterae induerunt tum, cum ad sensum planè alienum detortae fuerunt: & secundum magis ac minus, toga sordida, sordidior, & sordidissima fuit, prout corruptio, & depravatio indies incrementa sumpsit. Respectu benignitatis suae oleis & candelabris Scripturae assimilantur: recreant enim, molliunt & sanant hominum afflictas, duras, & aegrotas conscientias: illuminant quoque corda hominum: ut oriatur in illis Lucifer, 2. Pet. 1. v. 19. Potestas Scripturarum in hostes manifesta est: Verbum enim Dei terret, ac instar ignis devorat & consumit hostes suos: minas & poenas gravissimas in omnem impletatem & transgressionem pronuntiat, & quasi ignem ex ore respirat. Et sic caetera quoque textus verba *μυσικῶς*, live *πνευμαλῶς*, & explicari & applicari possunt. Ad litteram enim visionem istam, & *κατὰ τὸ πνεῦμα* intelligi debere, nemo nisi bardus, & judicio planè hebes, affirmaverit. Imo ipse textus noster, palam *πνευμαλῶς* hic loqui Spiritum Sanctum, v. 8. innuit. Amplectantur ergo hanc explicationem Testium duorum qui volent, nos tamen eam, cum Serenissimo Rege Angliae & doctissimis Theologis praeferrimus, quae verba Apocalypsis, de fidelibus & sinceribus Doctoribus intelligit, iis nimirum, qui tempore Anti-Christi pro veritate pugnaturi, & quicquid, propter eam, masculè ac intrepidè perpessuri sunt: quia enim Testes ut personas loquentes, vindictam exercentes, miracula edentes, morientes, & resurgentes Sp. S. introducit: idcirco aptius, & convenientius, ad praedicationes verbi, quam ad verbum ipsum, visio haec accommodatur: & facilius singula membra ad personas testantes, quam ad scripturam applicantur: uti ex collatione patet.

III. Sed si Praedicationes verbi, & quidem ii omnes, qui tempore Anti-Christi veritatem asseruerunt, asserunt & asserturi sunt, intelliguntur: Cur duo tantum introducuntur? Cur numerus binarius usurpatur? De nihilo certè non est, quod numerus binarius sit alicujus notae & significationis. In lege enim divina sancitum fuit, ut in rebus gravioribus, testimonium non nisi ex ore duorum aut trium Testium ratum haberetur, Deut. 17. v. 6. & cap. 19. v. 15. Innuit ergo Spiritus Sanctus numero hoc binario: I. Paucitatem Testium veritatis, tempore Anti-Christi. II. Sufficiens tamen eorundem, quasi dicat, se daturum, tempore Anti-Christi, quantum satis est, Testium: ut nunquam planè veritas suppressenda vel opprimenda sit. III. Ad Legem & Evangelium respicit Dominus, ex quibus ceu verbi divini partibus geminis, testimonium Testes adversus Anti-Christum desumpturi sint. IV. Sed & propter duos magnos Anti-Christos, Orientalem & Occidentalem, Turcam & Papam, duos poni, & introduci Testes, non dubito. V. Insuper, quia ad historiam, vel Prophetiam Zachariae veterem, Spiritus Sanctus alludere voluit, ubi itidem duo tantum Israelis Praesides, Zorobabel, & Jehoschuah introducuntur: Ideo vel hanc ob causam duorum duntaxat Testium numerus ab ipso ponitur. VI. Adde quod numerus binarius commo-

Augustinus tract. 4. in Joh. Et lib. 9. c. 6. de Gen. ad litteram.

Verba Irenaei.

Apoc. 8. 11.

1. Pet. 1. 19.

Epiphanius Ha. de hirc. sept. 7.

Cur duo tantum Testes hic introducuntur?

Deut. 17. 6. cap. 19. 15.

1. 2.

3.

4.

5.

6.

An per duos Testes, Scriptura sacra Vet. & Nova. Testam. intelligi possit.

7.

diffimus esse judicatur: In turba enim & multitudine, vitari strepitum, dissensiones, & alia incommoda, perquam difficile est: duorum verò societas, nec solatio, nec subsidio caret: & ab obstrepero tumultu sibi nihil metuit. VII. Videmus insuper, in sacra Scriptura, passim exempla varia, *observati quasi studiosè binarii numeri*, in ablegatione magnorum virorum, ad res magnas conficiendas. Sic olim à Domino Deo in Ægypto ad Pharaonem ablegati fuere duo, Moyses & Aaron: Sic ad explorandam terram Canaan mittebantur duo, Josua & Caleb: Ad instaurandum Dei cultum & Templum, post captivitatem Babylonicam adhibebantur duo, Josua & Zorobabel. In Novo Testamento prædicant Testes duo, Christus & Johannes Baptista: Ad prædicandum, per diversas Judææ partes, Evangelium, binos & binos emittit Christus discipulos, Matth. 10. v. 2. Luc. 10. v. 1. Ad adducendam Asinam, immittuntur duo, Matth. 21. Ad ultimam cœnam adornandam itidem ablegantur duo, Petrus & Johannes, Luc. 22. Tandem VIII. numerus hic binarius facit ad commendationem fraternæ charitatis, inter verbi ministros, ad mutuam custodiam operum & doctrinæ, ad consolationem item, & mutuam auxilium in adversis. Salomon enim dicit: *Frater, qui adjuvatur à fratre, quasi civitas firma*, Proverb. 18. v. 19. Quod verò Jesuitæ hinc morem suum desumunt, quo & ipsi semper bini per plateas deambulant, *hypocriticum*. Sin plures verò eorum simul prodeant, mysticum & ominosum est, juxta illud vulgatum:

*Jesuitæ sunt semper bini,
Si verò sunt trini,
Tertius est generis Fæminini.*

Rationes,
cur per duos
testes non
præcisè duo
individua
intelligi pos-
sint?

Habes hic Lector Christiane, cur duorum duntaxat Testium, Johannes mentionem faciat: & tamen longè plures intelligat: Neque dubito, quin satis perspicuum sit cuivis, non præcisè, de duobus tantum individuis Apostolum hic loqui: quomodo enim duorum hominum cadaveribus applicari posset, quod hic dicitur, *Ea jacere in plateis urbis magna?* quot inquam plateas duo cadavera replebunt, & quâ ratione de duorum hominum cadaveribus intelligetur, quod hic dicitur: Ea à tribubus, Populis, Linguis & Nationibus spectari? Ut vel hinc vanitas somnii Pontificii, de reditu Enoch & Eliæ pateat.

Cur hic duo
tantum, &
non septem
candelabra
inducantur

Exod. 25, 31

IV. Testes hi duo, vocantur vers. 4. *duo candelabra*. Supra autem cap. 1. v. 12. & 20. candelabrorum septem Johannes meminit. Quæritur ergo, cur hic duo tantum candelabra ponantur? Et respondeo paucis, propter Ecclesiæ faciem miserabilem, id factum: Primo enim capite, septem fuerunt candelabra, totidem videlicet, quot unius candelabri rami sunt, Exod. 25. v. 31. Et hæc septem candelabra numero suo integro, docebant, *florentissimam tunc fuisse Ecclesiam*, quam diu in ea Apostoli, & Successores ipsorum proximi, ceu lucernæ splenduerunt. Hoc autem tempore, quo Testes duo habitu lugubri, & pullati incedunt, duo tantum sunt candelabra, ut innuatur, sub Anti-Christo, Ecclesiæ amplitudinem valde diminutum, & ad ultimam pene fortunam redactum iri.

V. De Testibus dicit inter alia Apostolus, quod potestatem habeant *πατάξαι τὴν γῆν πάσῃ*

πληγῇ, ὅσαυτὲς εἰς τὴν θείαν κρίσιν, percutiendi terram omni plaga, quotiescunque voluerint: ubi quæritur, an hic LICENTIA IMMODERATA stabilia-
tur, vel innuatur? Ita ut liceat ministro verbi *pro lubitu*, & *authoritate propria*, nullo vel loci, vel temporis, vel personarum habito respectu, quidvis agere? Et Respondetur, *Negative*. Indiscreta enim, immoderata & iniqua talis voluntas: licentia talis, non cadit in γνησίους & genuinos Testes Christi Jesu: sed in Anti-Christum Romanum, in Pontifices Romanos, quibus, si de causis factorum quærentur, solemne est, ut dicant:

Sic volo, sic jubeo: sit pro ratione VOLUNTAS.

De hac voluntate non loquitur Johannes: sed de justa, nimirum ea, quæ verbo Dei, & voluntati Jehovæ est consona: aliter enim, & sæpius Testes Jesu nunquam volent.

VI. De bello Bestiæ, quod adversus Testes faciet, sic scribit Theologus: *Cum finierint testimonium suum, Bestia, quæ ascendit ex abyssu, faciet adversus eos bellum*. Et quæritur, An tum primum Bestia ad arma clamatura & bellum testibus Jesu illatura sit, cum testimonium suum finierint? Respondetur: Quod Anti-Christus se testibus istis, totis mille ducentis & sexaginta annis vehementer oppositurus sit, ex verbis capitis hujus, & decimi tertii, quin & ex historia, & quotidiana experientia, luculenter patet. Quia verò Sp. S. ad *furorem Anti-Christi maximum quendam*, adversus Orthodoxos Præcones respicit, quo, circa finem propemodum mundi, percitus, extrema quæque violentiæ suæ media adhibere conaturus: & illa Tyrannis καὶ ἐξοχλὸν belli nomen, respectu acerbis hostilis, & extremæ cladis meritura sit: ideo hic conatum illum Anti-Christi ultimum & savissimum, belli nomine proponit: Cæteras interim cruentas molitiones, insidias & afflictiones non negat, sed potius disertè indicat, cum ait: Si quis voluerit Testibus nocere: ἀδικήσας: quod idem est, ac, præter jus aliquem affligere: innuens: Testes, annis illis 1260. subinde à Rom. Bestiæ satellitibus, præter jus & fas afflictum & læsum: tandem verò, circa finem mundi, *bello acerbissimo occisum iri*: quia nimirum, ultimo mundi seculo, Testes Jesu, longè fortius & confidentius, Bestiam Romanam oppugnabunt: adeoque zelo suo & insigni παρρησίᾳ, omnium Bestiæ asseclarum furorem, eumque vehementissimum in se concitabunt.

VII. Sed quia Testes illi, tanta dicuntur edituri miracula, v. 5. & 6. quomodo congruit cum potestate illorum, quod à Bestia *vincentur & occidentur*? v. 7. Respondetur: Nullam hic esse ἀντιλογίαν: Vincent enim Testes Anti-Christum, *spiritualiter*: vincentur autem vicissim ab Anti-Christo, *corporaliter*: & licet tandem sic succumbant Testes, tamen, & hac ratione gloriosi victores evadunt, à morte reviviscunt, in cælos ascendant, & retributionem largissimam ex gratia Dei, in cœlestium mansionum Palatio, accipiunt.

VIII. In paraphrasi dictum est supra, quod corpora occisorum Testium jaceant in plateis civitatis magnæ, quæ πνύματικῶς Sodoma & Ægyptus vocatur: & quod hæc urbs magna, hæc Sodoma & Ægyptus verè urbs Roma, sive ut magis propriè loquar, Sedes ac Regnum Bestiæ Romanæ vel Pontificis seu Anti-Christi Romani sit.

Concessum
ne sit mini-
stris pro lu-
bitu omnia
agere?

Quando Be-
stia bellum
testib. Chri-
sti illatura
dicatur?

Quomodo
Testes &
vincere &
vinci di-
cantur.

Testes etiam
cùm vin-
centur, glo-
riosè vin-
cent.

An per urbem magnam Hierosolymam, quam Roma intelligatur?

Rob. Bell. Tom. 1. lib. 3. de Pontif. Rom. c. 13.

fit. Jesuitæ verò & alii Parasiti Romani, ut pal-
pum faciant Thaidi Romanæ, admodum de ine-
ptia interpretationis hujus nostræ gloriantur, di-
centes: Non posse his verbis *Romam* innui, cum
statim sequatur: *Ubi & Dominus noster crucifixus*
est: ideo potius Hierosolymam intelligi debere,
illic enim Christum crucifixum esse. Et hinc ad-
struere conantur commentum suum, de Anti-
Christo Utopico, quòd sedem suam non *Roma*, sed
Hierosolymis habiturus sit. Audiamus Rob. Bel-
larminum Tom. 1. lib. 3. de Rom. Pontif. cap. 13.
ubi sic scribit: *Venio nunc ad scripturas, quibus pro-*
batur, sedem Anti-Christi HIERUSALEM futu-
ram esse, non ROMAM. PRIMÆ est in capite
II. Apocalypsis, ubi Iohannes dicit, Henoch & Eliam,
pugnaturus, cum Anti-Christo in Hierusalem: & ibi
occidendos ab eodem Anti-Christo: Et corpora, in-
quit, eorum, jacebunt in plateis civitatis magnæ, quæ
vocatur spiritualiter Sodoma, & Ægyptus, ubi &
Dominus eorum crucifixus est: In quem locum A-
RETHAS: Corpora ipsorum, inquit, insepulta proji-
ciet in plateis Hierusalem: In ea enim regnabit tan-
quam Rex Iudaorum. Similiter exponunt omnes alii
Interpretes, & sanè hac de Hierusalem dici, nullo
modo negari potest: Quæ enim est civitas, ubi Domi-
nus crucifixus est, nisi Hierusalem: Et paulo ante
sic scribit idem Bellarminus: Vera sententia est,
Anti-Christi sedem fore Hierusalem, non Romam, &
Templum Salomonis, ac solium David, non Templum
S. Petri, aut sedem Apostolicam. Hæc Robertus.

Respondetur autem, multis modis ineptire,
& mentiri Suitam: 1. enim mendacium putidum
est, Apoc. 11. dici, quòd *Enoch & Elias* cum An-
ti-Christo pugnaturi sint: ubi hac de pugna *E-*
nochi & Elie vel apex? ubi nomen eorum in toto
undecimo capite Apocalypseos, 2. mentitur etiam
Suita, quòd ait; Apocalypsin cap. 11. dicere,
pugnaturum Anti-Christum HIEROSOLYMIS,
& sedem ibi suam habiturum. Ne jota quidem
unum hac de re habetur: non meminit D. Jo-
hannes Hierosolymæ, in toto hoc capite: sed
id tantum dicit, quòd corpora occisorum Testi-
um jacebunt in plateis *urbis magnæ*, quæ vocatur
Sodoma, Ægyptus: & ea *urbs*, ubi Christus cru-
cifixus est. Vocatur autem sic, non propriè, & u-
sitatè, sed *πνευματικῶς* sive SPIRITUALITER. Jam
quæritur, quæ hæc *urbs magna* sit, *Roma* an *Hiero-*
solyma? nos *Romam* innui dicimus, non *Hiero-*
solymā: *Roma* enim, verè est *civitas illa magna*, quæ
& *infra* sic vocatur, quia imperium habuit super

Apoc. 17. 18.

Reges terræ, Apoc. 17. v. 18. Et notandum hic,
quòd *ipsimet Pontifices fatentur*, per civitatem il-
lam magnam, Apoc. 17. v. 18. non aliam, quàm
urbem *Romam* indicari: uti suo loco testimo-
nia eorum allegabimus: nec dissentit ipse Bel-
larminus, sed rectissimè *Romam* intelligi ait. Un-
de colligo: Si illic *civitas magna* Johanni per
Antonomasian est *Roma*, cur non & hic, Apo-
cal. 11. v. 8. Sed illic est: Ergo & hic. Confir-
matur collectio, quia utrobique de Bestia agitur,
& de eadem materia. Quis ergo, vel per somni-
um, hic civitatem magnam aliam esse, quàm A-
poc. 17. putet:

Quomodo Christus Roma crucifigi dica-
tur.

Objicit Robertus: ob stare verba, *ubi Chri-*
stus crucifixus est: quæ ad aliam civitatem, quàm
Hierosolymitanam accommodari non queant:
nullibi enim, quàm Hierosolymis, Christum
crucifixum esse. Respondeo: Primò, quòd non
de ipsa *urbe Hierosolymitana* Spiritus Sanctus lo-

quatur, vel cæcus videt, quia civitatem istam
dicit SPIRITUALITER vocari, *Sodomam, Ægy-*
ptum, & eam urbem, ubi Christus crucifixus est: Er-
go spirituale Hierosolymam Johannes notat,
sicut & spirituale Ægyptum & Sodomam: Si
urbem spiritualiter sic dictam innuit, quis ergo
mysticè dicta ab Apostolo, propriè & corporali-
ter sine grandi temeritate intelliget? præsertim
cùm ipse Author protestetur, se non aliter quàm
πνευματικῶς seu *μυσικῶς* civitatem illam sic voca-
re. Crucifixionem Christi quòd attinet: gemi-
no respectu ea *Roma* facta esse rectissimè dicitur:
primò, quia *sub Regni Romani potestate* crucifixus
est Dominus: uti ipsemet prædixit, *Filius homi-*
nis tradetur gentibus, Luc. 18. v. 32. *Judeis enim non*
licebat occidere quemquam, Joh. 18. v. 31. Pilatus
Prætor Romanus, & Romanam in Judæa exer-
cens potestatem, Christum Hierosolymis, in spi-
rituali Ægypto crucifixit: Et in eadem spiritua-
li Ægypto, non autem eadem Ægypti spiritualis
urbe, occidendi Testes hi duo dicuntur: ad spi-
ritualem autem Ægyptum & Roma pertinet: lic-
ut civitates multæ ad unum aliquod Regnum,
seu unam quandam Provinciam: Deinde Ro-
mæ Christus crucifixus dicitur: *In membris suis*:
Sic enim Scriptura loqui consuevit, ut quæ mem-
bris adversa accidunt, ipsi capiti accidisse dicat,
Zachar. 2. v. 8. *Qui vos tetigerit, tanget pupillam*
Dei, Luc. 10. v. 16. *Qui vos spernit, me spernit*,
Matth. 25. v. 40. *Quicquid fecistis uni ex fratribus*
meis minimis, mihi fecistis. Et vers. 45. *Quicquid*
non fecistis uni de minoribus, nec mihi fecistis. Act.
9. v. 4. *Saul, Saul*, inquit Christus, *quid ME per-*
sequeris? Ad Assyrios varia contra populum Dei
molientes inquit Propheta: *Quid cogitatis con-*
tra Dominum? Nahum cap. 1. v. 9. Ita & E-
saïas refert Ezechia Regi, Sennacheribum non
Hierosolymæ, sed ipsi Domino restitisse: *Cui*
exprobrasti & quem blasphemasti, & super quem ex-
altasti vocem, & levasti altitudinem oculorum tuo-
rum? AD SANCTVM ISRAEL: *In manu ser-*
vorum tuorum exprobrasti DOMINO, Esa. 37. v.
24. Ad Samuelem dixit quoque Dominus: *Non*
te rejecerunt, sed me, 1. Sam. 8. v. 7. Et cùm Danie-
li loqueretur Angelus, de persecutione Antiochi
Epiphanis, & Anti-Christi Romani: (Scriptu-
ra enim sæpè res duas cognatas, per unam Pro-
phetiam exprimit) inter alia his verbis utitur: *In-*
terficiet populum Sanctorum, contra Principem Prin-
cipum consurget, Dan. 8. v. 25. innuens, cùm po-
pulus Dei interficitur, ipsum Principem Prin-
cipum tangi & lædi. Similis locus extat Apoc. 17.
v. 14. cùm ait Johannes de Anti-Christiano con-
sortio: *Hic cum agno pugnabunt*: non quòd cum
ipso Agno pugnaturi sint: sed quòd Christus
Agnus merito judicat, sibi bellum illud inferri,
quòd membris suis, propter Agnum, infertur:
Ita enim & veteres: *Ignominia servo illata, ipsi*
Domino illata censetur. Huc pertinent Origenis
homil. 11. in Jerem. sequentia verba: *Si Chri-*
stianus condemnatur, pro hoc tantum quòd Christia-
nus est, Christus est, qui condemnatur. Subsume: Sed
Romæ multi & innumeri Christiani, quia Chri-
stiani erant, condemnabantur, & occidebantur:
Ergo ipse Christus condemnatus & occisus est, &
quidem *Romæ*: ubi etiamnum hodie sic in mem-
bris suis crucifigitur, & occiditur. Enimverò qui
considerat, quot Ethnicorum Imperatorum per-
secutiones, quot Romanorum Pontificum
cruen,

Luc. 18. 32.
Joh. 18. 31.

Zach. 2. 8.

Luc. 10. 16.

Mat. 25. 40.

Act. 9. 4.

Nah. 1. 9.

Esa. 37. 24.

1. Sam. 8. 7.

Dan. 8. 25.

Ap. 17. 14.

cruentæ Inquisitiones, quot Christianorum cædes Romæ factæ sint, abique omni dubio mox animadvertet; non immerito *R. mam* spiritualiter alteram hic in Apoc. cap. 11. vocati Hierosolymam, ubi Christus crucifixus est, & hodie crucifigitur. Colophonis loco, ut Arethæ & aliis testimonium aliquod antiquitatis opponamus, notentur verba D. Hieronymi ad Marcellam, qui inquit: *Si carnalem interpretationem hic sequamur, Indaicis fabulis acquiescendum & statuendum fore, quod rursus edificabuntur Hierosolyma, & hostia offerantur in Templo, & spirituali cultu imminuto carnales obtineant ceremonia.* Hæc Hieronymus. Vera igitur sententia non est, Anti-Christi sedem fore Hierosolymam.

Per tres dies & dimidium, quid innuatur? IX. Mentionem facit D. Johannes *trium dierum, & dimidii*: quo spatio de tribubus, linguis, populis & gentibus, corpora Testium occisorum visuri sint. Per hos tres dies & dimidium, quid innuatur, non ineptè quæritur? Et sanè à plerisque triennium cum dimidio hic intelligi non ignoro: Neque etiam latet me applicatio aliquorum, videlicet, quod à die 8. Aprilis, Anni Christi 1546. usque ad diem Novembris, Anni Christi 1549. vaticinium hoc impletum putant: cum capitalis quasi in Scripturam sententia lata: mutua inter Pontificios congratulatio exorta esset: verum penes Lectorem iudicium de hac sententia esto. Nos ad explicandam hanc periodum, monemus initio, observandum esse, quod

Nota bend. tres in hoc capite sint temporis notationes: Harum prima habet 42. menses, qui Gentium petulantia, quæ exterius illud templi atrium conculcabunt, præstituuntur. Secunda habet 1260. dies, per quos duo Testes suo testandi officio defungi debent. Tertia denique tres habet dies cum dimidio, qui miserandæ istius cladis durationi præfiguntur: quâ hi Testes circa finem à Bestia afficientur. Et quidem priores duas inter se convenire, supra dictum, & ut spero edictum est: de tertia verò temporis notatione, nunc aliquid dicendum. Ubi sanè fatemur, eam superioribus duabus obscuriorem esse: Videtur tamen Spiritus Sanctus respicere ad historiam Christi, ad cœnam se parantis, cœnantis, valedicentis, immo patientis, morientis & resurgentis: Videtur etiam simul respicere ad festivum illud Iudeorum Pascha, qui super occiso Christo, super crucifixo Rege suo Nazareno, non aliter triumpharunt, quam si pessimum & sceleratissimum hominem è medio sustulissent. Et hæc omnia trium dierum & dimidii spatio peracta sunt: Cumq; Antiochus Epiphanes ultimo quadriennio (quod tamen non complevit) in Templum ejusque cultum, & pios ac religiosos Judæos enormiter sævierit: uti Daniel. 11. v. 31. & 32. prædictum, & 1. Macc. 1. 2. 3. 4. 5. 6. luculenter descriptum est: ille autem Antiochus verè Anti-Christi typus fuerit, quod tum veteres tum Neoterici Scriptores, & quidem ipsimet præcipui Pontificii fatentur: idcirco non dubito, quin ad istum quoque typum Spiritus Sanctus respexerit, adeoque certum quendam eventum prædixerit, qui Testibus illis, post exactos annos 1260. accideret: ubi id, quod hæcenus sparsim quasi & per partes impletum fuit, plenariè & universaliter perficitur; ad eum planè modum; quo Antiochus Epiphanes, ultimo suo quadriennio in Ecclesiam Judaicam sæviit: ita ut (quod & B. Lutherus propter ingratitudinem hominum fore præ-

dixit) passim præpotentes, adversus Evangelii Ministros consurrecturi, Testes & Præcones in exilium pulsuri, imò occisuri: Tempia & Scholas occupaturi: exercitium veritatis catholicæ penitus erepturi, & gravissimis minis interdicturi: pacem Religionis, quam vocant, sublaturi, adeoque faciem miserabilem Ecclesiæ Dei inducturi sint. Quo autem mundi anno hæc fient, quis præcisè affirmabit, nostrum non est nosse tempora & articulos temporum. Attollamus tamen corda & oculos: ita videbimus, præ foribus fortassis esse JAM HODIE, hoc ipsum Anti-Christianæ persecutionis tempus: & Deum oremus, ut pœnas, quas promeriti sumus, clementissimè mitigare dignetur, per Christum Jesum Dominum nostrum, Amen. Hæc moderatis ingeniis sufficere & satisfacere credo: Qui altiora spirant, suo id periculo faciant. Nos præter piam & veritati consentaneam simplicitatem, in hujusmodi vaticiniis, libenter nescimus quicquam.

X. Cum Johannes gaudii triumphalis mentionem facit, quod Anti-Christiani socii super occisis Testibus celebraturi sunt: causam addit gaudii istius, sic scribens: *Quoniam hi duo Prophetæ cruciaverunt eos, qui habitant super terram.* Quæritur ergo, an Testibus Christi conveniat, quod homines cruciant? An non Locustarum magis proprium sit, affligere, lædere & cruciare homines? Respondetur: Testes Christi cruciari non per se, sed per accidens. Attribuitur enim ipsis cruciatus, non quod cupiant lædere seu cruciare? sed quod impii pro cruciatu habent; si veritas prædicatur: si à Testibus ultio divina super ingratitudine impiorum, prædicatur: Hac ergo ratione Testium Christi testimonium cruciatu Anti-Christi gregem. Deinde respectu legis divine, cujus fulmina adversus habitatores terræ tonabunt Testes, cruciare dicuntur. Maledictiones enim Dei exaggeratæ, tormenta sunt impiis, & ægerimè ab ipsis feruntur: ita ut si inculcentur auribus eorum, ad rabiem quasi & furorem insanissimum redigantur. Adde quod inter eum cruciatum, quem impii Testibus, & eum, quem Testes impiis cient, maximum discrimen invenitur: de exercitu enim Bestiæ Romanæ dicitur, quod solent *ἀδικῶσαι*, hoc est, præter jus affligere. Hæc enim est vis vocis *ἀδικῶ*, unde Aristot. Rhet. ad Theod. 4. *ἀδικεῖν ὅτι τὸ βλάπτειν ἐκόντα κατὰ τὸν νόμον*: Unde quid? *ἀδικήματα* injusta actio, injuriæ illatio. Tale *ἀδικήματα* Bestiæ satellitio imputatur: Testibus verò *βασανισμός* assignatur: *ἀβασανίζω*: quod idem *βασανίζω*, est, ac exploro, probō, examino, de injuria illata quid? expostulo, authorem in jus voco: unde *βασανισμός*, exploratio: *βασανιστής*, explorator: *βασανιστήριον*, instrumentum ad explorandum. Indicatur ergo, quod Testes Jesu de injuria sibi illata expostularint: rationes & causas petierint: injuria afficientes in jus vocarint, seu ad examen conscientia, imò ad tribunal Jesu Christi, Judicis vivorum & mortuorum severissimi eos citarint: & hac ratione conscientias impiorum cruciaverint. Talis verò *βασανισμός*, multum ab *ἀδικία* Anti-Christiana differt: quapropter perspicue patet, commodissimè cruciatum istum imperterritis Christi Testibus, à Spiritu Sancto attribui potuisse.

Et hæc de Scrupulis partis secundæ: progrediamur

diamur nunc ad doctrinales observationes præcipuas, & eas quoque diligenter ex textu eruamus.

Nota.

I. Etsi Anti-Christi Romani tyrannis magna hætenus fuit: & in posterum quoque permisso Dei maxima erit: tamen nunquam planè deseretur Ecclesia Christi: sed subinde habebit Testes suos, & Præcones veritatis, sicut & hætenus, per Dei gratiam, sub media, & extrema Anti-Christi sævitia, eos habuit: ita enim expressè hic legitur: quemadmodum Anti-Christi satellites mensibus 42. civitatem sanctam calcaturi sunt: ita & diebus mille ducentis sexaginta, hoc est totidem mensibus, Testes duos Christi prophetaturos. Et quidem haud difficile foret, ostendere ex Centuriis Magdeburgensibus, & Catalogo Testium veritatis, quomodo singulis ætatibus excitaverit Deus Prophetas seu Testes, qui sub Anti-Christi Regno erroribus Synagogæ Pontificiæ reclamarent: neque dubium est quin præter eos, quorum nomina & libri extant, plurimi alii fuerint, qui vel metu scribere, & monumentis tradere, ob maxima pericula nihil ausi sunt: vel si etiam quid scripserunt, id ipsum temporum injuria, vel Adversariorum fraude ac tyrannide perierit: sicut in multis adhuc extantibus libellis legitur, Adversarios summo studio id egisse, ut omnia scripta, contra suos errores, tyrannidem, & vitæ impuritatem edita, penitus abolerent. Sed nimis longum foret, si accuratè juxta seriem seculorum nomina & historias testium Christo apponderemus: idcirco aliquorum duntaxat *παρρησιας* ob oculos Lectoris ponemus.

Sub Regno Anti-Christi semper Testes extiterunt, qui Pontificia idolomania reclamant.

Anno Domini 858. Episcopus Colonienfis, & Trevirensis, Papam Nicolaum Primum (teste Aventino lib. 4. Annalium) sic allocuti sunt: *Tu Pontificis quidem personam præ te fers, at Tyrannum agitas. Sub habitu & cultu Pastoris LUPVM sentiens. Titulus parentem mentitur, tute factis IOVEM ostentas. Cum sis servus servorum, DOMINVS DOMINORVM ESSE contendis. Juxta disciplinam Servatoris nostri infimus es omnium Ministrorum Templi Dei: Tu vero libidine dominandi non in princeps abis. QVICQV ID TIBI LIBET, LICET. FVCVS factus est Christianis.*

Anno Domini 991. Arnolphus Aurelianensis ad Synodum Remensem de Papa differens, his verbis utitur: *Quid hunc, Reverendi Patres, in sublimi solio residentem, veste purpurea & aurea radiantem, quid hunc, inquam, esse censetis? nimirum si caritate destituatur, solaq; scientia inflatur & extollitur, ANTI-CHRISTVS EST, IN TEMPLO DEI SEDENS ET SE OSTENDENS, TANQVAM SIT DEVS. Videmus, quòd jam tum optimi quiq; Primatum illum Pontificis pro Anti-Christi nota ex verbis Paulinis, 2. Thess. 2. agnoverint.*

Aventinus Hildebrandi, seu Gregorii Septimi historiam referens, inter cætera scribit hunc in modum: *Plerique OMNES BONI, aperti, justi, ingenui, simplices, tum Imperium ANTI CHRISTI cœpisse, quòdeam, quæ Christus Servator noster tot annos ante nobis cantavit, evenisse eo tempore cernebant, memorialiterarum prodidère. Ergo fuit tum CATHOLICUS per orbem Christianum consensus plerorumque OMNIUM BONORUM hominum, Hildebrandum Papam esse ipsissimum Anti-Christum. Et nota diligenter, quòd Aveni-*

Gæpiti Hildebrandus sedere anno 1074.

nus innuat, hanc censuram de Anti-Christi Imperio sub Pontifice Hildebrando non fuisse positam, in tacito quodam murmure, sed literarum memoriæ esse proditam. Sicut crebra istius Hildebrandi fit mentio apud superiorum temporum historicos, neque dubium est, quin talia scripta aliquàm multa, quibus Papa declaratus Anti-Christus est, à Pontificum assentatoribus suppressa sint.

Rupertus Episcopus Lynconienfis, anno 1250. ait: *Cum principale opus Christi, propter quod ipse venit in mundum, sit animarum vivificatio: & Satanæ opus proprium & maxime ab eo inventum, ut pote homicida ab initio, sit animarum occisio & mortificatio: ipsi pastores personam Iesu Christi induit, verbum Dei non annuntiantes, etsi non super adderent malitias alias, sunt ANTI-CHRISTI, & Satanas transfiguratus in Angelum lucis, fures & latrones, mactatores ovium & perditores, facientes domum orationis speluncam latronum.*

Rupertus Episcopus Lynconienfis. Hæc allegat Johannes Hussus.

D. Bernhardus circa annum 1130. citante Hugone Cardinale in Postillis super 1. Johannis ait: *Videtur, bone Iesu, adversus te conspirasse universitas Christianorum, & illi in tua persecutione primi sunt, qui in Ecclesia tua videntur PRIMATVM tenere, & gerere principatum.*

Idem Bernhardus circa finem lib. 4. de confid. ad Eugenium Papam: *Inter hæc tu Pastor procedis multo & pretioso circumdatus ornatu. Si auderem dicere; DEMONVM MAGIS, QVAM OVIVM PASCHA HÆC. Scilicet sic factitabat Petrus, sic Paulus ludebat. Curia tua recipere bonos magis, quam facere consuevit.*

Et libro tertio, de considerat. ad Eugenium: *Communis Murmur loquor & querimoniam COMMVNEM ECCLESIA RV M. Truncari se clamitant & dimembrari. Vel NVLLÆ vel pauca admodum sunt, quæ plagam istam aut non timeant, aut non doleant.*

Communis Ecclesiarum querimonia.

Libro secundo, de confid. ad Papam Eugenium: *Planum est, Apostolis interdictum dominatum. I. ergo tu, & tibi usurpare aude, aut dominans Apostolatam, aut Apostolicum dominatum. Planè ab alterutro prohiberi. Si utrumq; similiter habere voles, perdes utrumq;. Et paulo post: Forma Apostolica hæc est, dominatio interdictur, indicitur ministratio.*

Cur ergo Papa utrumque gladium sibi vendicasse

De Arnolpho Archi-Episcopo Lugdunensi, qui ante annos 450. floruit, sic scribit Trithemius in Chronico Hirfaviensi: *His temporibus, sub Honorio Papa Secundo, venit Romam quidam Presbyter Arnolphus, vir magna devotionis & prædicator egregius, qui cum inter annuntiandum verbum Dei Clericorum lasciviam, libidinem, avaritiam, & nimium fastum reprehenderet, & paupertatem Christi & Apostolorum ejus, integerrimamq; vitam ad imitationem omnibus proponeret: à Romana quidem nobilitate ut verus Christi discipulus laudatus est; sed Cardinalium & Clericorum odio nimium est habitus, à quibus & noctis captus, occulio est interfectus. Hoc suum martyrium antea, cum adhuc esset in eremo, divinitus sibi fuit revelatum, cum per Angelum ad prædicandum Romam mitteretur. Vnde & publicè dixit: Scio, quòd animam meam queritis: scio, quòd me brevi clam occidetis. Sed quare? Veritatem vobis dico: fastum, superbiam, avaritiam, luxuriam, nimiumq; studium, quòd comparandis divitiis miserimpenditis, reprehendo: propterea vobis non placeo. Ego testem invoco cælum & terram, quòd annuntiaverim vobis ea, quæ mihi Dominus præcepit.*

Trithemius in Chron. Hirfavi. Arnolphus hic divinitus excitatus ad redarguendum Anti-Christum.

Nota. Vos autem contemnitis & me & creatorem vestrum, qui vos per unigenitum Filium suum redemit. Nec mirum, si hominem me peccatorem vobis veritatem annuntiantem morti tradidistis: cum etiam si sanctus Petrus hodie resurgeret, & vitia vestra, quæ nimis multiplicata sunt, reprehenderet, ei minimè parceretis. Cumq; hac alta voce clamasset, subjunxit: Ego quidem mortem subire pro veritate non timeo: vobis autem in verbo Dominico prædico, quod omnipotens Deus non parcat impunitatibus vestris. Vos enim omni spurcitia pleni, plebem vobis commissam præceditis ad infernum. Deus vindex est. Cumq; odium Cleri propter veritatem in eum favire cœpisset, eorum insidiis captus, submersus est.

Papa & Clerici ejus duces populi ad infernum. Anno 1150. vixit Johannes Saresburienſis & Episcopus Carnotensis. Is in suo Polycratio sic scribit: Sedent in Ecclesia Romana Scriba & PHARISÆI, ponentes onera importabilia in humeros hominum. Pontifex magnus, omnibus gravis, ac penè intolerabilis est. Ita debachantur ejus legati, ac si ad Ecclesiam flagellandam egressus sit Satan à facie Domini. Nocent sapius, & in eo sunt DIABOLO per similes. Apud eos judicium nihil est, nisi publica merces. Quasum omnem reputant pietatem. Inſtificant pro munibus impium, afflictae gravant conscientias, argento & auro mensas ornant, & EXULTANT IN REBUS PESSIMIS. Siquidem PECCATA POPULI COMEDUNT, eis vestiuntur, & in eis multipliciter luxuriantur, dum veri adoratores in Spiritu adorant Patrem. Qui ab eorum DISSENTIT DOCTRINA, AUT HÆRETICUS JUDICATUR, aut schismaticus. Manifestet ergo seipsum Christus, & palam faciat viam, qua nobis est incedendum.

Petrus Bleſensis. Petrus Bleſensis, qui ante annos 450. circiter vixit, ita quendam officialem Episcopi per Epistolam hortatur. Quia te affectuosissime diligo in visceribus Iesu Christi, proposui te salutaribus monitionibus adhortari, ut de Vr Chaldaeorum, & DE MEDIO BABYLONIS tempestive exeat, ut ministerium damnatissima villicationis amittas.

Molinæus. Circa annum Christi 1119. cum Pontifex Paschalis Secundus in Ecclesiam Ravennatem faviret, cœpit concionari Episcopus Fluentinus, seu (ut Molinæus illum nominat) Florentinus, ANTI-CHRISTUM advenisse. Quo dicto cum Pontifex Romanus se peti, non abique causa, sentiret, ipsemet ad illum profectus silentium ei imposuit.

Honorius Augustodunensis. Honorius Augustodunensis, qui sub annum Dom. 1120. floruit, his gravissimis verbis Romam & in ea Episcopos, sub appellatione Babylonis & sedis Bestiæ perstringit: Verte te ad cives BABYLONIÆ, & vide, quales sint, & per quas tendant plateas. Vide, veni hic ad supercilium montis, ut cuncta possis adificia cernere DAMNATÆ CIVITATIS. Intuere Principes & Iudices: ecce posita est in eis BESTIÆ SEDES. Omni tempore ad malum sunt intenti, semper negotiis iniquitatis inexplēbiliter occupati, flagitia non solum faciunt, sed & alios facere instruunt: sancta vendunt, scelera emunt, totis viribus laborant, ne soli ad tartara veniant.

Per Principes, Papam & Cardinales intellegit. Anno Domini 1230. Abbas Joachimus Calaber in rythmis suis Germanicis Pontificem ejusque Clericos Anti-Christos pronuntiavit. Cujus etiam picturæ super Apocalypsin extant, cum Italicis expositionibus, ut itidem Papam & Clericos ejus accusat.

Sub annum 1210. Petrus Cantor Parisiensis in suis libris passim accusat ac reprehendit Papam & Prælatos ejus: inter cætera dicit, abusus in Ecclesia ac religione in immensum excrevisse, & omnia oppressisse, ut verè possit dici, à CAPITATE usque ad plantam pedis sanitatem in ea non esse.

Wilhelmus Parisiensis Episcopus. Sed & Wilhelmus Parisiensis Episcopus in libello suo de collatione beneficiorum scribit de statu Ecclesiæ illorum temporum, & peccata Prælatorum ac Sacerdotum dicit non simpliciter peccata esse, sed peccatorum monstra terribilissima, eos non Ecclesiam, sed BABYLONEM, Ægyptum & Sodomam esse: Prælatos non edificare Ecclesiam, sed destruere ac Deo illudere.

Monachus Cisterciensis. Citatur etiam à Johanne Hufſo quidam Cisterciensis Monachus, qui ante annos ferme trecentos vixit, dicens, factum esse in Clero abominabile monstrum super terram, quia sit gradus SUMMUS, animus infimus, SEDES PRIMA, vita ima, lingua magniloqua, manus otiosa, sermo multus, fructus nullus, vultus gravis, actus levis, ingens authoritas, nutans stabilitas, speculator cæcus, praco mutus, pugil mancus, præcursor lentus, medicus morbi ignarus.

Probus Episcopus Tullensis, memorante Aventino, ad Collegas suos talem orationem habuit circa annum 1280. Quousque, Collegæ charissimi, Romulei isti vultures patientia nostra, ne diu am stultitia, abutentur? quousque eorum flagitia, avaritiam, superbiam, luxum telerabimus? Non cessabit hoc genus Archi-Synagoga PESSIMUM, nisi omnes ad egestatem & SERVITUTEM DURISSIMAM redegerit. Discordia nostra hocce malum crevit, discordia nostra ILLI NEBULONES usi sunt. Nec unquam, quam diu illi salvi fuerint, Christianis festam pacem servare, ab armis ferriari, pietatem inter se colere licebit. Nuper Saxones atque Suevos inter se commiserunt: deinde Divum Fridericum Secundum, Reipublicæ Christianæ utilissimum, Cunradum Quartum, Suevos atque optimos Principes, imperio simul atque vita privarunt. In Germania discordia mala, Satana & ANTI-CHRISTI satrapæ semina-

Nota vocabulum Anti-Christi. runt. Cunradum postea inſontissimum, immeritissimum, & optima indolis adolescentem, prolem divorum, jure gentium hereditatem majorum repetentem, fraude, dolo interceperunt ac crudelissime necarunt. Suevos atque Francos Vestriacos inter se armis, veluti spectaculum sibi ac paria componentes commiserunt. Deinde adversus hos, Hispanos concitarunt. Nunc nos adversus Gallia atque Hispania proceres, cognatos nostros ex Germania quondam profectos, concitare nituntur. In memoria habete, quid ante duodecim annos ille sanè egregius decimus cum decimis egerit: idem quartus cum quartis aget. Ut illas Gregorius vigilantissimus à nobis emungeret, Scythas, Arabes, TURCAS in nos armavit. Mentiar, nisi hosce (nempe maximum veſtigal) MAGIS SALVOS QUAM NOS, esse velint, & c.

In hac serie Testium, qui Papæ superioribus seculis reclamarunt, non postremi sunt Waldenses, quorum historia, etsi satis prolixa est, mirificè tamen illustrat vaticinium nostrum Apocalypticum, quomodo, sub Papatu, semper Testes suos habuerit Dominus, cumque non omnibus ad manus sit Catalogus Testium veritatis (cariore enim venditur pretio) placet ex eo pulcherriam de Waldensibus, licet luculentiozem, apponere historiam: quæ lib. 15. pag. 535. & seqq. habet: Cum diligentius pro mei tenuitate judi-

Veritatis &

Mendacii
mirus con-
filius hoc
12. seculo.

ei rem perpendo, videor mihi animadvertere, & Deum, & Satanam, sub idem tempus, eadem consilia instaurandi confirmandiq; suum cœtum & religionem agitasse. Nam ante quadringentos annos, & Satan veluti quatuor sua impietatis columnas excitavit, qui suum Anti-Christum ejusq; abominationes egregie confirmarunt, stabilieruntq; : & Christus suam religionem Anti-Christi abominationibus mundatam, mundo, denuo exhibuit, ac ostendit. Quatuor illi Satanae satellites, qui hoc seculo Papatum egregie confirmarunt, ac veluti à fundamentis instaurarunt, fuerunt primùm Gratianus decreti collector, & Petrus Lombardus, qui Magister sententiarum vulgo à Sophistis vocatur: quorum uterque partim ex sacris litteris, partim & multo magis ex patribus ac conciliis mala fide collectis, pejoriq; interpretatis ac detortis sententiis, Papisticam religionem probare, stabilireq; sunt conati. Deinde Franciscus & Dominicus, qui instituta nova hypocrisis monachatus, homines etiam magis quam quisquam ante, superstitionibus ausi sunt dementare. Porro Christus potissimum per quendam Petrum Valdum Lugduni primarium civem, suam veritatem, depulsis Anti-Christi tenebris, (ut postea clarius apparebit) illustravit. Accidit autem ea doctrina religionis Christiana instauratio, ut multi historici testantur, hoc modo:

Waldenses
ad v. mona-
chorum,
sententia-
riorum &
canonista-
rum hypo-
crisis & er-
rores exci-
tati.

Circa annum Domini 1160. fuerunt Lugduni aliquot optimates, quodam loco congregati, conferentes de variis rebus: ut solent sepe, praesertim aestatis tempore, in Italia & Gallia in porticibus Magnates convenire dispellendi tadii, fallendiq; otii causa, ac colloquendi cum aliis sui ordinis viris. Ibi dum illi otiosi sermones cedunt, accidit, ut subito unus spectantibus omnibus aliis mortuus corrueret. Eo tam tristi exemplo fragilitatis humanae divinaq; ira perterritus ac commotus unus ex illis nomine Valdis, homo praedives, haud dubie impellente eum etiam Dei Spiritu, coepit cogitare de emendanda vita, placandoq; Deo, ac vera pietate aliquanto magis serio colenda, quam ante fecerat. Coepit igitur & eleemosynas largius distribuere, & se suamq; domum, ac eos, qui eum aliquando quacunque occasione accedebant, docere & admonere depœnitentia, sincero Dei cultu, ac vera pietate.

Progrediente paulatim tum beneficentia ejus in egenos, tum ipsius studio docendi, aliorumq; discendi, jam etiam frequentior cœtus ad eum confluere coepit: & ipse eis non suas aliquas regulas, suiq; capitis somnia dictare, sed sacras litteras tum explicando declarare, tum in vulgarem Gallicam linguam transferre. Fuit enim homo doctus, ut ex vetustis membranis cognosco: & non curavit sibi ab aliis verti, ut quidam veritatis inimici mentiuntur.

Episcopus porro & Praelati, qui, ut Christus inquit, claves regni cœlorum abstulerunt, ac nec ipsi intrare, nec alios intrmittere volunt, agere ferentes, hominem laicum & secularem (ut isti spiritualis clericatusq; nomine gloriantes, tumentesq;, alios Christianos praese contemnunt) sacras litteras in vulgarem sermonem vertere, docendo declarare, & jam etiam quasi cœtus quosdam domi sua habere, eisq; concionari: primùm monuerunt eum, ejusq; sectatores, ut ab instituto desisterent: addita etiam excommunicationis comminatione. Verùm nec ipsius studium promovenda gloria Dei, salutisq; proximi: nec fames verbi Dei, qua pusilli Christi, nemine aliquo in templis verbum Dei sincere docente, laborabant, talibus Phariseorum & Pontificum mandatis cohiberi poterat. Dicebant enim & doctor & auditores: Deo magis quam hominibus

obediendum esse. Esse verò Dei praeceptum mandatum, vocem Dei audire.

Quare neglectis impiorum mandatis; coepit etiam Valdensem diligentius esurientes Christianos non tantum re familiari, qua nimia largitate paulatim magis ac magis extenuabatur, quam verbo Dei, salutaribusq; monitis ac documentis pascere. Data quoque Valdo, eiq; adherentibus occasio est, illa praelatorum tyrannide, injustiq; mandatis, quibus simplicem innocuamq; predicationem verbi Dei opprimere ac extinguere conabantur, ut paulo diligentius de Sacerdoti eorum religione ac instituto cogitarent, & paulo liberius loquerentur: atque ita crescente etiam certamine cum Sacerdotibus, subinde plures errores ac superstitiones Papisticae religionis animadvertenter & taxarent. Sicut & hoc tempore accidisse vidimus, ut cum Papa ejusq; mancipia in Luthero ferre nollent solam indulgentiarum reprehensionem, darent ipsi occasionem pervestigandi ac redarguendi plures ipsorum errores. Eodem etiam tempore collegii Valdis patrum testimonia vulgari sermone, ut suos non tantum scriptura, sed etiam veterum testimoniis contra adversarios veritatis communiret. Cernentes itaque Pharisei & Scribae Valdi ejusq; sectatorum in docendo ac discendo Dei verbo constantiam, quam illi pertinaciam esse calumniabantur, dolentes etiam suas turpitudines, inscitiam, negligentiam in docendo, & aliquos etiam errores ab eis taxari, excommunicaverunt eos omnes simul. Aliquanto verò post, cum illos ne excommunicatione quidem moveri cernerent, ut à suo proposito desisterent, etiam exilio, carceribus, ferro demum ac igni persequi, & crudeliter vexare coeperunt: ut necessitate, praesentiq; periculo coacti sint Lugduno discedere, ac in varias terras diffugere & dilabi.

Credibile est aliquot annis, fortè quatuor aut quinque, eum cœtum durasse, ac Valdum docuisse, primamquam planè Lugduno pellèrentur ac dissiparentur: Nam & Valdis vir potens fuit, multosq; eum amicos ac cognatos habuisse verisimile est: eoq; non tam facile opprimi potuit, nec etiam initio statim durius sacrificulos Papa vexavit: denique nondum erat induta in Christianitatem ista plusquàm barbarica & ethnica crudelitas, in pios tam atrociter grassandi, quam nunc inquisitores passim exercent, quamq; potissimum immitissimis istis lupis, pellibus ovium indutis, qui se Monachos vocant, debemus: ut taceam illud, quod in hac re praeceptum est, quod Deus suis, ante persecutionem, discendi spatium ac commoditatem benignè solet concedere. Quo tempore procul dubio Valdis & discipulos aliquot egregios ita edocuit ac erudit, ut ei collegae esse, officioq; docendi rectè fungi possent: & doctrinam suam constituit, seu, (ut rectius dicam) Christi doctrinam ac religionem Pharisaico Anti-Christi fermento repurgavit, erroresq; ac superstitiones Papae ac Papistarum notavit, indicavit & refutavit. Appellati porro sunt non tantum Valdenses illi homines, sed etiam pauperes de Lugduno, Leonista, & insabbati: varia enim illis nomina ab Adversariis indita sunt. Atque hac de ortu, seu potius instaurazione hujus verae Christi religionis ac doctrinae. Nam etiam Adversarii quidam eorum scribunt, alios dicere, inde à Sylvestro perpetuo fuisse similium dogmatum sectatores: alios verò etiam inde ab Apostolis. Jam de ipsis eorum articulis, seu dogmatibus.

Valdensium
nomina ab
Adversariis
confi-
cta.

ARTICULI VALDEN-

SIV M.

1. Solis sacris litteris credendum esse in iis, qua ad salutem pertinent, & nulli praeerea homini aut scripro,

Eorundem
doctrina
paucis com-
prehensa.

pro firmiter sentiunt. 2. Sacras literas integrè conser-
nere omnia ea, quæ ad salutem sunt necessaria: eorū
nihil penitus recipiendum aut admittendum in reli-
gione esse, nisi id solum, quod nobis Deus in sacris lit-
teris precepit, indubitanter credunt. 3. Unum esse
tantum mediatorem, nec esse invocandos sanctos ulla
ratione, statuunt. 4. Purgatorium nullum esse, sed
omnes homines vel per Christum justificatos in vitam
eternam, vel non credentes in æternum exitum abire:
tertium aut quartum locum superesse nullum, ajunt.
5. Tantum duo Sacramenta, Baptismum ac Commu-
nionem, recipiunt ac probant. 6. Omnes Missas, &
precipue eas, quæ pro mortuis canuntur, impias, eorū
abolendas penitus esse affirmant. 7. Omnes traditio-
nes humanas rejiciendas, vel certe pro necessariis ad
salutem nequaquam habendas esse, eorū tollendum esse
cantum ac recitationem officii, jejunia ad dies certos
alligata, superflua festa, discrimen ciborum, tam va-
rios gradus ac ordines Sacerdotum, Monachorum ac
Monacharum, varias benedictiones seu consecra-
tiones creaturarum, vota, peregrinationes, & aliam
omnem turbari rituum ac ceremoniarum ab homini-
bus inventarum seu excogitatarum antiquandam es-
se. 8. Primatum Papæ super omnes Ecclesias, in pri-
mis potestatem ejus supra omnes politias, seu utrum-
que ejus gladium, penitus pernegant, nec censent al-
ios gradus sacerdotales in Ecclesia retinendos esse, præ-
ter Sacerdotum, Diaconorum & Episcoporum. 9.
Communione sub utraque specie & piam esse & ne-
cessariam, utpote à Christo ordinatam, & præceptam
asserunt. 10. Rom. Eccles. esse Babylonem, de qua in Apoc.
Papam esse omnium errorū fontem, & verum Anti-
Christum contendunt. 11. Indulgentias quoque reji-
ciunt: tametsi illa intra quadringentos annos, nem-
pe ante 250. primum à Bonifacio Octavo excogitata
sunt. 12. Conjugium sacerdotum primum ac necessa-
rium in Ecclesia esse docent. 13. Verbum Dei au-
dientes, ac rectè sentientes, Ecclesiam ejus esse, eorū Ec-
clesia claves à Christo datas, eorū eam posse, ac etiam
debere lupos fugare, & veros bonosq; Christi pastores
vocare, & eorum vocem audire, ac ab illis Sacramen-
ta percipere. Hi ferme sunt Valdensium Articuli, ta-
metsi alii eos per species latius diducant, pluresq; fa-
tiant.

Valdenses
per varias
mundi re-
giones dis-
sipantur.

Constituta igitur jam, seu potius repurgata Chri-
sti doctrina ac religione, instructisq; ac edoctis non
paucis, qui ad docendum jam & ipsi idonei essent, ac-
cidit procul dubio non tantum humana aut diabolica
persecutorum malitia, sed multo magis divino con-
silio, sicut Apostolorum tempore, ut crudelitate impio-
rum Lugduno pellerentur, ac per varias mundi regio-
nes dissiparentur, quo scilicet in omnem terram sonus
eorum exiret, & veritatis lux dispergeretur. Aufu-
gerunt igitur Lugduno, partim in varias Gallia par-
tes, & præsertim in Narbonensem Provinciam: par-
tim, & quidem plures, in Lombardiam, Gallia Pro-
vinciam, quam Romani citeriorem Galliam vocarunt,
Habeo consultationes Iurisperitorum Avinionensium,
item Archi-Episcoporum Narbonensis, Arelatensis, &
Aguensis, item ordinationem Albensis Episcopi, de
extirpandis Valdensibus, jam ante annos 340. scrip-
tas: ex quibus apparet, plurimos passim in tota
Gallia fuisse. Fuit & integrum Concilium Tolosa
contra Valdenses celebratum, circiter ante annos 385.
sed prius in alio Roma celebrato damnati fuere. Am-
plissimum verò numerum fuisse jam olim Valdensium,
gravissimasq; contra eos persecutiones institutas, fa-
cile ex prædicta trium Archi-Episcoporum Gallico-
rum consultatione ante annos 340. scripta apparet.

Nam sub finem ejus ita scribunt: Quis enim est so-
lus ille peregrinus, qui condemnationem hereticorum
Valdensium ignoret, à longis retro annis tam justissime
factam, tam famosam, tam publicam, tot & tantis
laboribus, expensis, & sudoribus fidelium insecutam,
& tot mortibus ipsorum infidelium solenniter damna-
torum, publiceq; punitorum, tam fortiter sigillatam?
Ex quibus verbis facile apparet, & multos Valdenses
jam olim ante 350. annos in multis locis fuisse, & ma-
gnam tetramq; eorum lanienam Anti-Christum cum
suis exercuisse.

Lucet porro magno studio Gallici prelati ac inqui- Valdensium
sitores hosce miseros Christianos investigaverint, & eximia re-
sint persecuti: tamen non ita eos extirpare potuerunt, liqua et-
quin usque ad nostra tempora circa Massiliam potissi- iam nostro
mum, & alii non pauci superfuerint. Nam nostris persunt.
quoque temporibus propria & publica templa habue-
runt, publiceq; suas Conciones, Sacramenta, & Cere-
monias peregerunt. Curarunt quoque Biblia sua
dialecto eleganter imprimi, & fidei sue confessionem,
quæ extat, ediderunt.

Ceterum ipsi homines demum anno 1545. fue-
runt à Rege Gallia Francisco, gravissime ac crudelissi-
mè afflicti. Quæ illorum bonorum virorum mise-
randa calamitas, adversariorumq; plusquam Turci-
ca crudelitas, est ium separatim quodam Gallico li-
bello exposita, tum & à Sleidano Compendio compre-
hensa, cujus locum adscribam: Sunt in Provincia Sleidani de
Gallia, qui dicuntur Valdenses, hi vetusta consuetudi- Valdensibus
ne, neque Pontificem Romanum agnoscunt, & ali- historica
quanto puriorem semper habuere doctrinam: & post- relatio.
quam Lutherus innotuit, ampliorem cognitionem a-
vide sibi parant. Ad Regem verò sape fuerant
hoc nomine delati, quasi magistratum contemnerent,
ac rebellionem facerent. Hac enim criminatione ple-
rique nunc utuntur, invidiosa magis quam vera. Con-
tinentur autem aliquot oppida atque vicus, inter quos
est Merindolum. In hos ante annum quintum, nem-
pe circa annum 1540. lata sententia fuerat, Aquis,
quod est Provincia summum tribunal, ut opprimeren-
tur omnes promiscue, ut dirutis adificiis aquaretur vi-
cus ille solo, refecarentur etiam arbores omnes, & locus
redderetur desertus omnino, sicut libro 13. attigimus.

Porro quanquam sic erat pronuntiatum, non ta-
men ea vis tunc adhibita fuit, Regem admonentibus
nonnullis, & in his, Gulielmo Bellaio Langeo, qui
tum Prorex erat in Taurinis, ut de causa prius cogno-
sceret: sed hoc demum anno, judicii atque Senatus A-
guensis Præfectus, Iohannes Minerius, per idoneum
solicitatorem Philippum Cortinum. Cum igitur eas
mense Ianuario accepisset, non statim protulit, sed in
tempus rei gerenda commodum reservabat. Iis reci-
tatis literis, delecti sunt e Senatu, qui rem exequan-
tur. His adiutorem sese præferebatur Minerius, eo
quod absente Griniano Provincia præfecto, rem publi-
cam gerebat. Iam ante verò mandato Regis passim con-
duxerat copias, Anglici belli causa: verum his ad
suum hoc institutum est usus, adhuc Massilia, Aquis,
Arelate, ceterisq; in locis frequentioribus, militiam o-
mnibus imperaverat, qui possent arma ferre, gravi
denuntiata pœna: deinde ex Avinionensis agri fini-
bus, ditionis Pontificie, missa quoque fuerunt auxilia.

Primus igitur impetus factus est non in Merindola. Persecutio
nos, verum in agrum, oppido Pertusio vicinum. I- cruenta in
dibus autem Aprilis, Minerius, turba Procerum atque Valdenses,
Ducum stipatus, Cadenetum venit: sed interea cen- nostro secu-
turiones aliquot, in unum & alterum vicum, ad lo excitata.
Druentiam flumen, irruunt: & cadibus, direptioni-
bus, incendiis grassati magnam vim pecoris abigunt:
idem

idem fit aliis etiam in locis, eodem tempore. Merindolani, cum ardere omnia circum aspicerent, relictis sedibus in sylvas confugiunt, & ad vicum Sanfalesum maximam cum formidine pernoctant. Hujus autem loci incolae jam & ipsi fugam parabant. Cavallonenſis enim Episcopus, Pontifici legati Vicarius, negotium dederat nonnullis Ducibus, ipsos contrucidandi. Postridie, paulo progrediuntur longius, tectis sylvis, nam undique periculum erat: & Minerius capite sanxerat, ne quis eos ulla re juvaret, sed ut promiscue caderentur omnes, quocumque loco deprehensi, valebat idem editum in locis finitimis Pontificia ditionis, & Episcopi quidam ejus regionis ferebantur alere magnam copiarum partem.

Ibant ergo difficili & molesto itinere, gestantes pueros in humeris & brachiis, inque cunis, & quidem mulieres aliquot gravidae: cumque ad constitutum locum venirent, iamque confluxerant multi, qui rebus perditis fuga salutem quasiverant. Non multo post nuntiatum, Minerium aggregare simul omnes copias, ut ipsos invadat, fuit hoc sub vespertinum; itaque re deliberata, consilium ex tempore capiunt, & quoniam iter faciendum erat per loca impedita & aspera, mulieres, puellas & infantes ibi relinquunt, paucis quibusdam adhibitis, & in his, Ecclesia ministro: ceteri, sicut constitutum erat, Mossium oppidum petunt: hoc autem caspe faciebant, fore ut hostis in imbellem turbam, & omni praesidio destitutam, uteretur misericordia. Quis ibi fuerit excitatus gemitus, qui complexus, qua lamentatio, facile quisvis intelligit. Ubi totam noctem iussent, superato monte Leberone, multos ardere vicos atque pradia conspiciunt. Minerius deinde bipartito agmine, rem aggreditur: & quia per indicium acceperat, in quam partem Merindolani sese recepissent, ipse Merindolum petit, reliquas vero copias ad illos investigandos mittit. Antequam hi pervenirent in sylvam, ex militibus quidam, impulsus commiseratione, praecurrit, & e summo cacumine rupis, qua parte suspicabatur profugos consedisſe, duo saxa dejicit: deinde per intervallum illis acclamat, licet eos non conspiceret, ut fuga sibi statim consulant, & in hoc ipso temporis puncto, ex iis, qui Mussium iuverant, duo quidam interveniunt: & hostium adventu nuntiato, ministrum Ecclesiae, ceterosque custodes, qui pauci numero foeminis erant relictis, sicut diximus, abire cogunt, via quadam ardua commonstrata per sylvam, qua fugientes periculum evaderent. Vix hi discesserant, cum ecce milites adsunt, pleni furoris, & eductis gladiis ad cadem omnia poscunt, magno cum ululatu: verum tamen a cade sibi temperant, & cum insolenter multa fecissent, omni argento & alimonia spoliatas abducunt. Erat ipsorum propositum, foedius illas tractare: sed a Centurione quodam equite interpellatis, qui forte superveniens poenam eis minabatur, & ad Minerium recta contendere jubebat, ab incepto desistunt: iisque relictis pradam & pecus abigunt. Erant mulieres numero circiter quingenta.

Pontificia
crudelitas
exempla.

Minerius interim venit Merindolum, & cum vacuum habitatoribus reperisset, diripit ac incendit, edito prius exemplo valde crudeli. Nam adolescentem unicum ibi nactus, religari jubet ad oleam, & tormentis occidi: post, Cabrieram oppidum petit, & machinis concutit: & administrante Polino Duce, persuadet oppidanis, ut portam patefaciant, pollicitus immunitatem: verum intromisso milite post aliquam moram, concisi fuerunt omnes, neque vel aetatis vel sexus ulla fuit habitatio. Multi ad eadem sacram alii alio, quidam in cellam vinariam arcis confugerant: sed producti foras in pratum, vestibusque nudati, truci-

dantur ad unum fere omnes, non viri tantum, sed & mulieres, pleraque gravidae. Minerius etiam ad quadraginta circiter foeminas in horreum straminis atque foeni plenum includit, post ignem subjicit & incendit: cum illa vestibus exutis conarentur flammam nascentem restinguere, neque possent, ad majorem fenestram, qua foenum recondi solet in horreum, advolant, ut sese ejiciant: sed ibi repulsa telis & hastis, conflagrant omnes: fuit hoc Aprilis die 20. Post hac Minerius partem copiarum mittit, qui Costam oppidum oppugnent: iis jam ingressis iter, deprehenduntur illi, quos paulo ante in cellam vinariam confugisse diximus. Excitato igitur clamore, quasi laterent insidia, revocantur milites, & ad internecionem illos interficiunt. Casorum numerus repertus est tam in oppido quam foris, numero ad octingentos: qui superstites erant infantes, ab eo favore, plerique rebaptizati fuerunt ab hoste. Rebus ad Gabrieram expeditis, copia mittuntur Costam. Ejus oppidi dominus jam ante cum civibus egerat, ut in arcem arma sua conferrent, & quatuor diversis locis murum disjicerent: id si facerent, se pro sua gratia facile perfecturum apud Minerium pollicebatur, ut a maleficio temperetur. Persuasi, morem gerunt. Post ille discedit, quasi deprecaturus: & longe progressus, obvium habet milites, hi quum nihilo secius procederent, & impetu primo nihilefficerent, altera luce vehementius oppugnant, & incensis circum edificiis omnibus suburbanis, facili manu capiunt: eo quod superiori nocte plerique deserta statione profugerant, delapsi funibus. Post editam vero cadem, & oppidum direptum, decurrunt in hortum castello vicinum: & mulieres atque puellas, qua trepidantes eo confugerant, promiscue consumunt: & quum diem unum atque noctem inclusas detinuisſent, adeo tractarunt inhumaniter, ut illa, qua gerebant uterum, & natu minores puella non multo post exstinguerentur. Interea Merindolani, & his adjuncti complures alii, qui per sylvas atque rupes oberrabant, intercepti, vel ad triremes mittebantur, vel confodiebantur, multi etiam inedia perierunt. Deinde non procul ab oppido Mussio, quod ante diximus, quidam ingressi cavernam, sub rupe latitabant, numero ad viginti quinque: sed prodiſi, fumo fuerunt omnes & igni enecati. Sic adeo nullum sevitiae genus fuit pratermissum. Nonnulli tamen, qui lanienam hanc effugerant, Genevam, & ad loca vicina pervenerunt.

Hujus ergo rei fama, cum in Germaniam emanasset, plurimorum animos offendit: & Helvetii quidem, qui non sunt Pontificia Religionis, intercedebant ad Regem, ut in eos, qui profugisſent, uteretur misericordia. Rex autem & justas esse causas, cur ita fecerit, & quid suis in finibus agat, aut quomodo in fontes animadvertat, non magis illos oportere sollicitos esse de eo dicit, quam sit ipse de illorum negotiis. Anno superiore miserant Valdenses Regi doctrina sua Confessionem, scripto comprehensam, quo suam docerent innocentiam. Ejus Doctrina capita sunt: De Deo Patre, Creatore omnium rerum: de Filio, Intercessore & Advocato generis humani: de Spiritu Sancto, Consolatore & Commonstratore veritatis: de Ecclesia, quam ajunt esse coetum omnino Electorum, & caput habere Iesum Christum: de Ministris Ecclesiae, quos loco removendos esse dicunt, nisi faciant officium: de Magistratu, quem institutum a Deo fatentur, ut bonos defendat, fontes vero puniat: deinde non honorem modo, sed tributum etiam illis & vectigalia deberi, nec ullum ordinem hic excipi oportere, nimirum exemplo Christi, qui vectigal ipse solvit: de Baptismo, quem

Valdensium
doctrina &
innocentia
variis rationibus
testata.

quem signum esse visibile dicunt, & externum, quod nobis & renovationem & mortificationem membrorum representet: De Cœna Domini, quam ajunt esse gratiarum actionem, & beneficii per Christum accepti commemorationem: de Matrimonio, quod cum sanctum sit, & institutum à Deo, nemini prohibendum esse judicant: de bonis operibus, quæ nobis colenda docent, & exercenda, sicut sacra litera demonstrant: de falsis dogmatibus, quæ quoniam à vero cultu nos abducunt, vitanda esse pronuntiant. In summa, fidei suæ normam & regulam esse dicunt, Vetus & Novum Testamentum, seq. credere profitentur iis omnibus, quæ in Apostolorum Symbolo continentur. Postremo Regem orant, ut narrationi fidem habeat: etenim si quid forte sit delatum aliter, id falsum esse, velle se demonstrare dicunt, si modo audiantur. Bello tum Rex erat implicatus, itaque conquievit actio: sed facta pace, recruduit: & instigantibus nonnullis in hanc tantam exarsit immanitatem. Hæc Genus Sleidanus.

Valdensium Ceterum illi, qui in Longobardiam profecti sunt, multo plures mortales ad veram Religionis sententiam **disperſio** perduxerunt, latiusq. suam doctrinam disseminarunt. **fructuosa**: Nam inde per totam Italiam usque in Siciliam suum dogma sparserunt, ut Fridericus Secundus Imperator, in suo contra ipsos mandato testatur. Inde etiam in Germaniam, præsertim in Alsatiæ, & circa Rhenum, item in Bohemiam, unde porro in Saxoniam, Silesiam, Moraviam, & Poloniam ea doctrina est ante annos 300. disseminata.

Bohemiam. Fuerunt enim in Longobardia veluti Schola seu Academia quadam hujus vera Christi Theologia. Quæ omnia ex inquisitionum libris, alijsq. minime obscuris testimoniis probare possum. Habeo inquisitionem in Bohemia & Polonia contra Valdenses, sub Rege Johanne, circa 1330. Domini annum factam, ubi inter alia disertè fit mentio collectarum, quas fratribus & præceptoribus suis in Lombardiam soliti sunt mittere, & in alia inquisitione invenio, eos esse solitos ex Bohemia, causa discendi Theologiam, ad suos præceptores Valdenses, in Lombardiam proficisci, veluti ad Scholam seu Academiam quandam.

Germaniam. Hermannus Mutius in sua Germania historia dicit, circa annum Domini 1212. fuisse multos in Alsatiâ nobiles & ignobiles, qui affirmaverint licitum esse usum ciborum, quorumvis quavis die, nec minorem esse in piscibus quam carnibus luxum: licitum etiam esse sacerdotum conjugium: damnaſſe eos etiam Papam, qui talia prohiberet. Ob quam causam, ait Papam & Episcopos, ita in eos se viſſe, ut aliquando centum una die interficerentur. Naclerus narrat, eodem tempore etiam Mediolani & circa, fuisse ejusdem sententia & doctrina homines, misisseq. Alsatos Mediolanensibus, tanquam præceptoribus, suas collectas, sive eleemosynas. Unde licet conſpicere, utroſq. fuisse Valdenses.

Eusebius in sua Monasteriorum historia narrat, circa idem tempus 35. cives Moguntinos Bingham adductos, ac ibi exstos, propter Valdensium doctrinam. Habeo etiam brevem quandam Inquisitionem in Episcopatu Moguntinensi, contra Valdenses factam. Valdenses opinor & illos fuisse, de quibus Crantzius scribit, libro 8. capite 78. Metropoleos, quod sub Friderico Secundo contra Papam & Monachos in Hala Suevia sint concionati.

Pomeraniam. Habeo quoque magnum processuum Volumen, in quo 443. Valdenses nominatim examinati sunt, in Pomerania, Marchia, & vicinis locis, circa annum Domini 1391. & supra dictos articulos sunt con-

fessi. Multi eorum testantur, se 20. & 30. annos in ea secta fuisse: multi etiam affirmant, suos majores quoque sic sensisse. Subindicant tamen, subinde doctores suos, ex Bohemia, ad se venire solere. Unde apparet, etiam istas Saxonicas Regiones jam ante ducentos annos & amplius, id est, longè ante Huss, plenas Valdensibus, id est, Orthodoxis seu rectè sentientibus Christianis, fuisse. Nam ubi 443. nominatim sunt examinati, ibi facile est ratiocinari, etiam alios plurimos fuisse, qui non sunt examinati, qui vellatitaverint, vel fuga sibi consuluerint: & sanè illi, qui examinantur, subinde plures ejusdem sententia homines, qui non aderant, nominant. Fasciculus temporum indicat, eos etiam progressu temporis doctos ac subtiles doctores, dogmatumq. suorum propugnatores habuisse, & non pauca scripsisse. Idem sanè solidis sacrarum literarum argumentis sese defenderunt, ut ex Alani refutatione apparet, quibus nos hodie contra Pontificios utimur. Hæc de Valdensibus.

Inter Testes veritatis adversus Anti-Christum refertur, & Hieronymus Pragensis, Hieronymus Savanarola, Johannes Hussus, Johannes Hilten, & alii complures, unde Sole meridiano clariùs apparet, nunquam omnino & penitus Ecclesiam orthodoxam Testibus veritatis caruisse: & si maximè tacuissent Ministri omnes, duo tamen illi Prophetarum & Apostolorum Chori, adversus Anti-Christum clamaverunt: Supra enim diximus, singulari bonitate Dei remanſisse in Papatu, & à Ministris Ecclesiarum tradita fuisse capita doctrinæ Christianæ catechetica, Decalogum, Symbolum Apostolicum: Orationem Dominicam, Baptismum, Historiam Passionis, pericopas Epistolares & Evangelicas, ut & hoc respectu, suos servos, in medio Papatu, habuerit Dominus. Ceterum, videtur obstare assertioni nostræ illud, quicunque Ministerium superioribus seculis obierunt, illos Anti-Christi servos, & in album Ecclesiæ Romanæ relatos fuisse. Jam, quia impossibile est, ut quis serviat duobus dominis contrariis, ideo & impossibile fuisse, ut Christo & Anti-Christo simul servierint. Et respondetur, incon-

Quomodo Ministeria Ecclesiæ simul Christi servare possent, & dici potuerint? Matth. 6.

culsum manere pronuntiatum Domini: Neminem duobus Dominis servire posse. Ceterum, quod ministros illos attinet, sub Papatu, iniis quidem, quæ propria sunt regni Pontificii, mancipia Anti-Christi fuerunt: Quando verò baptizantur, textum Evangelicum prælegerunt, & quædam scripturis consentienter explicarunt: tunc ordinarium ipsius Dei ministerium sustinuerunt: Efficacia enim ministerii non est persona Ministri, sed ab instituyente Deo pendet: Ita Sacerdotes tempore Christi servierunt Diabolo, doctrinam Legis corrumpentes, & verbum Evangelii hostiliter impugnantes. Nihilominus verò per agentes a-

Pharisæi, quomodo & Satana, & Deo simul servierint?

liquis partes cultus secundum Legem, servierunt Deo & Ecclesiæ: quorum sacra in templo solenniter administrata, statim & consuetis festis, ipse Christus frequentare non dubitavit. Et Pharisæi ac Scribæ, quatenus suas & majorum ad inventiones inculcarunt populo, utique Diabolo servierunt: ac hæc tenus dicit Christus: Cavete vobis à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum. Matth. 16. Et rursum: Omittite illos, cæci enim sunt, & cæcorum duces. Quatenus autem sedebant super cathedram Moſis, ejusque libros prælegebant populo, hac ratione sustinebant Dei ministerium, & sic audiri jubentur, dicente Christo: In cathedra Moſis ſedent Scribæ & Phariſæi: O-

Matth. 23.

omnia ergo, quaecumque jufferint vos servare, servate & facite. Hæc oblata occasione, de loco isto satis apud nos & Pontificios classico. Addo hoc unum: Licet Præcones veritatis, superiorum seculorum (quorum supra meminimus) non ex omnibus erroribus *παλαιοῦς* eluctari potuerint: quod D. Johannes *μυσικὸς* innuere videtur, cum ait, eos saccis & ciliciis amictos fuisse: tamen nullum planè est dubium, quin iis ignorantia temporibus, Deus illis, ut infirmitates reliquas, ita & errores residuos clementer condonaret, cum præsertim fundamentum fidei inconcussum retinuerint: ita sperare & sentire nos docet Apostolus, 1. Cor. 3. vers. 12. 13. 14. 15. Si quis super fundamentum superstruit, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam: Cujusq; opus manifestum fiet, dies enim declarabit, quod in igne revelabitur: & cujusq; opus quale sit, ignis probabit: Si cuius opus manserit, quod superstruxit, mercedem accipiet: Si cuius opus exustum fuerit, damnum patietur, sed sic, tanquam per ignem.

1. Cor. 3. v. 12. 13. 14. 15.

Non quantitas, sed qualitas Præconum attendenda est.

Deut. 19.

Vota in casu confess. non numeranda, sed ponderanda.

II. Quod duo tantum promittuntur Testes, qui se Anti-Christo opponant, docemur, non quantitatem, sed qualitatem Præconum verbi attendendam esse: & paucitatem Orthodoxorum, ipsi veritati nequaquam præjudicium parere posse: In ore enim duorum vel trium, consistit omne verum, Deuter. 19. Et notum est illud Christi: Vbi duo aut tres in nomine meo congregati sunt, in medio eorum sum. Vota, in casu confessionis, non numeranda, sed ponderanda sunt: alioquin enim vix unquam Ecclesia vera non succubisset: Multitudine prævaluerunt Cainitæ: prævaluerunt Egyptii: solus Moses & Aaron ipsis resistere: solus Elias habebat aliquot centurias Adversariorum: Ita & tempore Christi, si multitudinem spectes, & colluviem Phariseorum, Scribarum, & Sadducæorum, vix respectu illorum duo fuerunt, qui veritati testimonium perhibuerunt: sed ea fata Ecclesiam semper ferè habuisse, exlectione historiarum tum Biblicarum tum Ecclesiasticarum reminiscamur.

Mirum verò, quod pauci quidam audeant se tantæ multitudini opponere? Mirum, si tantam colluviem possint errorum convincere? Unde illis hæc dona? Unde hæc *μυζαλοφυχία*? Ex carnis utique consilio oriri nequit. Unde ergo? Ex donatione Domini: ita enim inquit: Ego dabo duobus testibus meis: daturum se testibus pollicetur Dominus: sed quid? num aurum? num argentum? num ferrum? num cataphractos? Non: sed dona intellige, ad opus prædicationis summâ necessaria: magnitudinem animi: Spiritum sapientie & scientiæ: spiritum consilii: spiritum fortitudinis, Esa. 11. v. 1. quemadmodum Christus ipsemet promisit, Matth. 10. v. 19. Cum tradent vos, nolite cogitare, quomodo, aut quid loquamini, DABITUR enim vobis in illâ horâ, quid loquamini: Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. Si quis ergo nostrum indiget sapientiâ, petat eam à Domino, qui dat omnibus affluenter, nec exprobrat: ac dabitur ei, Jacob. 1. v. 5. Et ô beatus ille homo, quem erudierit Dominus, & de Lege sua docuerit eum, Psal. 93. v. 12. Paratus autem est, ut doceat nos, & det hominibus dona, ad ædificationem Ecclesiæ necessaria: paratus est, ut det sapientiam salutis, ut doceat nos justificationes suas, Psal. 174. vers. 19. Ipse docet nos super jumenta terræ, & super volucres

Esa. 11. v. 1. Matth. 10. v. 19.

Deus necessariis donis ornat & instruit doctores. Psal. 147. v. 19.

cæli erudit nos, Job. 35. v. 11. Nullus ei similis inter doctores, Job. 36. v. 22. Summus enim est Doctor Justitiæ, Joël. 2. v. 23. Hic Doctor, qui in essentia Unus, in personis verò Trinus est, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus dedit Mosi, quæ loqueretur coram Pharaone, Exod. 4. v. 12. Ego ero in ore tuo, doceboque te, quid loquaris. Docuit hic Dominus Davidem, 2. Sam. 23. v. 1. docuit Prophetas omnes, 2. Petr. 1. v. 19. Spiritu Sancto inspirante, locuti sunt Sancti Dei homines: docuit Apostolos, & omnes eorum Orthodoxos Successores. Notandum verò, quod gemina ratione dona sua conferat Dominus Testibus suis: nimirum immediate, absq; externis adminiculis: solâ occultâ rerum spiritualium inspiratione, & immediatâ illâ ac miraculosâ illuminatione: quâ ratione Prophetæ & Apostoli instituti fuerunt: Deinde & mediate confert Deus dona & bona sua, se timentibus: Initium enim sapientia, timor Domini, Proverb. 1. Media illa, sunt Scholæ: sunt pulpita, & Templorum cathedra, sunt Præceptores, sunt Præcones, sunt seria preces, & similia. Quocumque verò modo obtingat nobis sive scientia salutis, sive animi fiducia, à solo certè Deo provenit: Quapropter cum Davide ingeminemus? Domine labia mea aperi: & os meum annuntiabit laudem tuam, Psalm. 51. v. 17. Doce me justificationes tuas Domine, Psalm. 119. v. 12. Revela oculos meos, & docebo mirabilia de lege tua, vers. 18. Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam. Deduc me in semita mandatorum tuorum, statue servo tuo eloquium tuum in timore tuo, Psal. 119. v. 34. 35. 38. Oremus cum Salomone: Mitte sapientiam de cælis sanctis tuis, & a sede magnitudinis tue, ut mecum laboret, Sap. 9. v. 10. Ita dabit nobis Dominus intellectum in omnibus, 2. Tim. 2. v. 7.

Job. 35. 11. Job. 36. 22. Joël. 2. 23. Exod. 4. 12. 2. Sam. 23. v. 1. 2. Petr. 1. v. 19.

Deus geminâ ratione Testibus suis dona confert.

Prov. 1.

A Deo oremus dona nobis necessaria.

Psal. 51. 17. Psal. 119. 12.

Psal. 119. v. 34. 35. 38.

Sap. 9. 10.

2. Tim. 2. 7.

IV. Sacci, quibus induti Testes duo dicuntur, *μυσικὸς* quidem stipulas illas opinionum, quarundam erronearum notare possunt: ita enim saccos interpretari, doctis placet: puto autem convenientius & aptius tempora calamitosissima indicari, quibus sancti Prophetæ saccis induere se solebant: & sic externo ritu ac habitu fata tragica temporis, populo suo in memoriam refricabant. Hodie exulcerata florent ista secula, & nihil nisi *miseriarum* Ilias passim deprehenditur. Necessum igitur fuerit, ut in cinere & saccis singuli pœnitentiam agamus: & alter alterum ad resipiscentiam seriam, tum verbis, tum ritibus incitemus. Fortassis verò & *luxus vestium* in Papatu, saccis istis, pungitur: quasi dicat Dominus: Testes mei non Purpura, non sindone, non mitrâ, non auro gemmisq; decorato ornatu vestiti incedent: sed pullati, lugubri habitu amicti: vili panno: sicut olim Prophetæ splendorem & luxum istum fugerunt: e contra cilicium induerunt. Sic enim de illis scribit Apostolus ad Hebræos cap. 11. v. 37. Circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustii, afflicti, in solitudinibus errantes, in montibus & speluncis, in cavernis terræ. Exempla inculti amictus habes, in Jona, cap. 3. v. 5. In Elia, 2. Reg. 1. v. 8. In Johanne Baptista, qui vestimentum de pilis Camelorum gestasse legitur, Matth. 3. v. 4. E contra Pseudoprophetæ, in domo Regis, vestiti mollibus, & vescentes cibo regio degebant, 1. Regum 19. vers. 4. Etsi verò non præcisè mandatur, ut Præcones Evangelii saccis induti officio suo fungantur, tamen *ἡμιμύδιον* illud enascitur, neglectiorem amictum verbi neglectior ver-

Luxus vestium taxatur.

Habitus Prophetarum.

Hebr. 11. 37.

Jon. 3. 5. 2. Reg. 1. 8.

Matth. 3. 4.

Amictus ne-

bi Praeones
ducet.

Ministros decere, & ipsis sufficere: ideoque eos illo Sybaritico & Romanensi purpuratorum Cardinalium luxu abstinere debere: sed & simul innuitur, genuinos Christi Testes, de splendido vestitu, non fore sollicitos, sed contentos, si maxime sacco induti officio suo fungantur: juxta illud Pauli: *Nihil intulimus in mundum, nec efferre quicquam possumus, ἔχοντες ὁ δὲ ἀποφάσις, & συνεπείμα-
τα τῶν τοις ἀναγκαῖον ἔχοντες: habentes alimenta, & qui-*

1. Tim. 6. v.
7. & 8.

V. Eleganti similitudine, Testes Jesu, olivis comparantur: *Hi sunt*, inquit Johannes, *duae olivae*: quo nomine triumphare quasi David Yates Regius videtur, cum ait, Psal. 52. v. 10. *Ego sum, sicut oliva fructifera in domo Dei.* Et hic quidem observandum, olivas semper maximo in pretio habitas, quin & ad coronationes victorum triumphantium adhibitas fuisse. Ita enim refert

Plin. lib. 15.
natur. hist.
cap. 4.

Plinius, lib. 15. natural. histor. cap. 4. inquit: *Olea honorem Romanae majestatis magnum prae-
buit: turmas Equitum Idibus Julis ex ea coronando: item
minoribus triumphis ovantes: Athena quoque victo-
res olea coronabant.* Ita & Testes veritatis non in

Zachar. 2.

parvo apud sacram caelestem Majestatem habentur pretio; sunt enim pupilla oculorum ejus, Zachar. 2. Insuper Victores ac Triumphatores dici merentur: Victoriā enim adversus Satanam, & Satanā in terris Vicarium Anti-Christum Romanum gloriosissime reportant. Sicut autem olivarum genera sunt diversa & distincta: Virgilius enim tria earum genera ponit: Orchites, ra-

Andr. Mat-
thiolus in
Comment.
sup. lib. 1.
Dioscoridis
cap. 120.

dios, & paulias. Andreas verò Matthiolus, in Comment. suis, super lib. 1. Dioscoridis, cap. 120. refert, se reperire, quod olivarum genera decem in antiquorum notitiā pervenerint: videlicet, algianæ, licinianæ, sergiæ, neviæ, culminæ, orchites, regiæ, circites, murteæ: Ita & inter Te-

Theophras-
tus.
Fabianus.
Fenestella.

stes ac praecones veritatis respectu donorum magna reperitur differentia, 1. Corinth. 12. Olivæ non ubique extant: quā de re videatur Theophrastus, Fabianus, Fenestella & alii: ita & Praecones sinceri non ubique terrarum inveniuntur. Et sicut loca illa celebria redduntur, ubi olea nascuntur: ita & impensè ovant urbes & oppida, si praecone veritatis fido, & industrio divinitus donentur: olivarum & olei nonnunquam maxima fuit caritas & raritas: Idem accidit cum olivis spiritualibus, fidei Christi Ministris: qui rarissimi haud rarò fuere: Olea non sentit cariem: neque folia olea decidunt: fidei Testes Jesu Christi à veritate non deficiunt: ut ut longævi & μακρόβιοι fiant: quemadmodum exemplo Johannis Apostoli, & Martyris Polycarpi, luculenter constat. Oliva maxime est fructifera. Tales arbores sunt & Praecones veritatis: fructus minimū ferentes, in tempore suo, Psal. 1. v. 5. qualis oliva fructifera fuerunt, Paulus, Johannes, Athanasius, Cyrillus, Lutherus & alii. Ex olivis succus oritur saluberrimus: Ita oleum lætitiæ seu vox sancta Evangelica, longè est hominibus miseris saluberrima: refocillat lassos & oneratos: pellit frigus tremoris servilis: pellit calorem desperationis, lenit dolores vulnerum, & sanat sauciata corda hominum.

Psal. 1. 5.

Benè ergò urbi, in quā tales fructiferae extant olivæ.

VI. Pulchra quoque est appellatio, quā Testes Christi, *Candelabra* dicuntur. Et quidem libro Commentariorum super Apocalypsin primo,

per aliquot pag. luculenter rationem similitudinis hujus explicavimus: illic enim Ecclesiae candelabra aurea dicebantur: unde facile, cur ipsi Ecclesiarum Antistites candelabra nominentur, æstimari potest. Suprà autem in paraphrasi dictum fuit, respicere hic Johannem ad verba Zachariæ, cap. 4. ubi Josua & Serubabel itidem candelabra duo nominantur. Testium enim Christi ministerio, veritas in multorum cordibus lucet, & Anti-Christi tenebras errorum depellit: Unde Apostoli à Christo vocantur lux mundi, Matth. 5. v. 14. faciunt enim prædicatione suā, *diem elucescere, & luciferum oriri in cordibus nostris*, 2. Petr. 1. v. 19. Hic verò Prophetica cum Johannes in describendis Testibus utatur similitudine, operæ precium fuerit, ipsa verba Zachariæ penitus ponderare, & quale candelabrum fuerit, perpendere. Sic autem ea habent, Zachar. 4. v. 2. *Vidi, & ecce candelabrum aureum totum, & lampas ejus super caput ipsius: & septem lucernae ejus super illud: & septem infusoria lucernis, quae erant super caput ejus. Et duae olivae super illud: una à dextris lampadis, & una à sinistris ejus.* Allegoricam interpretationem B. Lutherus habet, Tomo 4. Jenensi, & ait: *Candelabrum aureum est, & non figuratum, aut terrenum, quia per ministerium non sapientia terrena, sed caelestis, & varia Dei sapientia hominibus patet, septem lucernae varietatem donorum Spiritus Sancti indicant, Rom. 12. 1. Corinth. 12. Lumen est verbum Dei, quod quilibet pro mensura donationis Christi, instar lucernae praefert: Oleum gratia Spiritus Sancti est, praesentis verbo, & per illud efficacis: Infusoria sunt Prophetae & Apostoli, à quibus ceteri Doctores verbum accipiunt. Infusoria pluries septem sunt, quia multos Prophetas olim Dominus dedit populo Iudaico: & tandem etiam Apostolos. Hæc Lutherus. Alii aliter exponunt, videlicet per septem lucernas, intelligi distinctos ordines, & simul statum seu qualitatem Ecclesiae Ministrorum: quod sint Lucernae, quod divinā cognitione sint illustrati, & aliis lucem communicent: Sicut verò benignissimus Deus, populo suo dat lucernas, & Doctores, ita & doctoribus gratiam & virtutem Evangelizandi per Spiritum Sanctum, minimè negat: id quod ex fusoriis liquet: Infundibula & canaliculi in candelabro, sunt Scripturae prædicationes & Sacramenta. Illis enim Spiritus Sancti gratia nobis communicatur, & inde vasa gratiae, & vehicula Spiritus Sancti appellantur. Hæc de candelabro.*

Quo respo-
su Testes
Christi can-
delabra di-
cantur?
Matth. 5.
v. 14.
2. Pet. 1. 19.

Zach. 4. 2.

Luth. Tom.
4. l. 1.

VII. Notetur autem, quod de Testibus duobus dicat Johannes: *Stare eos in conspectu DEI*: (ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ) quæ verba Activè & Passivè explicari possunt: Activè, quod instar Angelorum semper parati sint, obtemperare voluntati sanctæ Altissimi, ita enim in conspectu Herorum, fideles stare solent Ministri, expectantes, quid jubeantur & si quid jussi fuerint, cum gaudio expedientes. Ita steterunt in conspectu Dei, Prophetae, Apostoli, Martyres, & alii fidei Ecclesiarum Doctores, qui nullas molestias, nullos labores, nulla pericula subterfugerunt, sed examussim præceptis divinis, & jussui Dei obtemperarunt. Passivè autem Testes Christi in conspectu stare Dei dicuntur, quod Deo grati & accepti sint, quod Jehovah eos in oculis suis habeat, quod in dextra sua eos teneat, quod adversus omnis generis insidias potentissime eos defendat, & undiq; prospiciat, ne candelabris suis damnum inferatur.

Quomodo
Testes in
conspectu
Dei stare
dicantur?
Activè.

Quomodo
stent Testes
in conspectu
Dei.

Passivè,
quomodo
stent in con-
spectu ejus.
Videlib. 1.
in Apocal.

Si-

Deus Mini-
sterii supre-
mus est Epi-
scopus &
Superattens-
dens.

Apoc. 5. 6.

Zach. 4. 10.

Apoc. 2. 9.

2. 9. 13. 19.

Apoc. 3. 7. 1.

8. 15.

Matt. 5. 12.

Arma Te-
stium quæ
sunt ?

2. Cor. 10.

v. 4.

Rom. 1. 16.

2. Cor. 2. 9.

16.

Ier. 5. 18.

Ierem. 23. 9.

19. 29.

Psal. 119.

v. 40.

2. Reg. 1.

v. 10.

Simul verò hæc phrasi notatur, Deum summum esse Ministrorum verbi Episcopum & Superatendentem, qui diligentissime videat, quid agant Testes veritatis, quales se in administratione commissi officii gerant, supra enim cap. 2. & 3. omniscientissimus hic Dominus, accuratissime novit opera omnium Angelorum, seu Doctorum in Asia. Est enim Agnus, habens ὀφθαλμοὺς ἐν τῇ κεφαλῇ, oculos septem, Apoc. 5. v. 6. Et oculi ejus septem discurrunt in universam terram, Zachar. 4. v. 10. Accurata hæc Archi-Episcopi nostri inspectio, meritò excitare nos debet, ad fidelitatem, pietatem, indefessam diligentiam, & alias Ministros Ecclesiæ decentes virtutes. Si enim maximè occulta quædam manent coram hominibus, non tamen clam esse possunt coram Deo, qui scit, & videt omnia opera nostra, Apoc. 2. v. 2. 9. 13. 19. Apoc. 3. v. 1. 8. 15. Quòd si mundus ingratus vel dona, quæ concessit Deus, non agnoscit, vel industriam & fidem nostram non intendit, quia tamen in conspectu Dei stamus, non dubium est, quin ille hæc omnia ἀνεκὼς sciat, & ut mercedem olim copiosam retribuatur, paratus existat. Sic enim se facturum recepit, Matth. 5. v. 13.

VIII. Quia Testes Christi cum Bestia dimicare necessum habent, idè & armis instructi esse debent. Quæ autem illa? Non utique terrena, non corporalia, non qualia Romani Præsules adhibere solent: sed spiritualia, & divina, juxta illud, 2. Cor. 10. v. 4. τὰ ὑπὸ τῆς ἐπαλειᾶς ἡμῶν, Arma militiæ nostræ, non carnalia sunt, sed potentia Deo ad demolitionem munitionum, quibus consilia demolimur, & omnem celsitudinem (καὶ ὕψος) quæ extollitur adversus cognitionem Dei. Quæ ergo sunt arma illa? Respondetur: Ignis exiens ex ore eorum, & devorans inimicos eorum, ubi per ignem, notatur virtus & efficacia verbi prædicati, quod in conscientias hostium impiorum, ignis est devorans, & excitat incendiū ingens, quo conflagent animæ eorum. Talem enim indidit verbo suo Deus ἐνέργειαν, ut, sicut pœnitentibus, & credulis potentia est ad salutem, Rom. 1. v. 16. & odor vitæ ad vitam, ita impiis & incredulis odor sit mortis ad mortem, 2. Cor. 2. v. 16. De hæc verbi sui efficacia loquitur Dominus, Jerem. 5. v. 18. Hæc dicit Dominus Deus exercituum: Quia locuti estis verbum istud, ecce, ego do verba mea in ore tuo, IN IGNEM, & populum istum ligna, & vorabit eos. Et Jerem. 23. v. 19. & 29. Ecce turbo dominicæ indignationis egredietur, & tempestas erumpens super caput impiorum veniet: Nunquid non verba mea sunt, quasi ignis, dicit Dominus, & quasi malleus conterens petram? Huc respicit David, Psal. 119. v. 40. inquit: IGNIS Melosquium tuum Domine vehementer. Illustratur hæc vis divini verbi historiâ illâ pulcherrimâ, quæ extat, 2. Reg. 1. v. 10. Cum enim Ochozias per tœnaculi sui cancellos cecidisset, misit nuntios, ut consulerent Beelzebub Deum Accaron, num vivere queat de illa infirmitate. Angelus autem Domini loquitur ad Eliam dicens: Surge, & ascende in occursum nuntiorum Regis Samaria, & dices: Nunquid non est Deus in Israel, ut consulatis Beelzebub, idè dicit Dominus, de lectulo suo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. Elias stat ante conspectum, & jussu exequitur Domini, redeuntibus autem nuntiis & Regi hoc referentibus, protinus Rex mittit ad Eliam, principem quinquagenarium, & quinquaginta viros, qui erant sub eo, mandans, ut vocarent Eliam: Propheta jussus descen-

dere ad Regem, respondet Legatis: Si homo Dei sum, descendat ignis de cœlo, & devoret te, & 50. tuos. Descenditq; ignis Dei de cœlo, & devoravit illos. Hæc potestate præditus erat Elias: Etsi verò corporaliter talia non præstare possunt Testes Christi, nihilominus ignem verbi spirant ex ore, qui conscientias impiorum gravius exurit, quàm si flammis corporalibus eos ustulandos tradidissent. Valeat ergo faror Enthusiastarum, & Stenckfeldianorum, qui nullam verbo Dei inesse virtutem & ἐνέργειαν, sed mortuam tantum esse literam, blasphemè vociferantur. Vox Domini, inquit David, super aquas, Deus majestatis intonat: Vox Domini in virtute, Vox Domini in magnificentia, Vox Domini confringens Cedros, confringens Dominus Cedros Libani: Vox Domini intercidentis flammam ignis, Psal. 29. vers. 3. 4. 5. 6. 7.

IX. Ad exaggerandam autoritatem Sacrosancti Ministerii, & Testium Jesu Christi, graphicè describitur potestas illa, quâ divinitus præditi sunt. Habent enim ἐξουσίαν κλείσαι τὸν οὐρανόν, potestatem claudendi cœlum: ne pluat diebus prophetia ipsorum, habent potestatem super aquas, convertendi eas in sanguinem, & percutiendi terram omni plagâ. Hæc potestas per virgâ innuitur, 1. Corinth. 4. vers. 21. Quid vultis, ἐν ῥάβδῳ, in virgâ veniam ad vos, an cum charitate & spiritu lenitatis? Alibi ἐξουσίαν hanc, Paulus rigorem vel rigiditatem vocat, 2. Corinth. 13. vers. 10. Hæc absens scribo, ne cùm præsens fuero rigidus sim, juxta potestatem, quam dedit mihi Dominus.

Clauditur autem cœlum, reptione peccatorum, Matth. 16. v. 19. & cap. 18. v. 18. Johan. 20. v. 23. Habent enim Testes Christi potestatem excommunicationis, quâ usus legitur Paulus, 1. Cor. 5. vers. 4. & 5. ubi incestuosum Satana jussit tradi ad carnis interitum, & 1. Tim. 1. v. 20, ait, se Hymenaum & Alexandrum tradidisse Satana, ut discant non maledicere. Pari prorsus ratione clauditur hodie cœlum à verbi Ministris, cum ex Paulo æterna perditio furibus, avaris, ebriosis, maledicis, rapacibus, scortatoribus, simulachrorum cultoribus, adulteris, & hujus furfuris aliis impiis annuntiatur, 1. Cor. 6. v. 9. quæ annuntiatio non fulgur est ex pelvi, sed tata habetur ab ipso Deo, Matth. 16. vers. 19. Plagas quod attrinet, quibus Testes Christi terram percutiunt, innuit Apostolus preces præconum, quæ sursum ad Jehovah surgunt, & omnis generis pœnas ac supplicia, super impios, pro meritis ipsorum accersunt. In primis verò subtrahitur ipsis pluvia saluteri Evangelii, quâ corda eorum non irrigantur: Quod cùm ita se habeat, nemo nostrum potestatem Testium Christi contemnat & vilipendat, ne illam adversus contemptorem exerceant, & cœlum fortissimè claudant, sicut Elias ob ingratitudinem Achabi, dixit, & juravit: Ita vivit Dominus, in cuius conspectu sto, non erit annis his ros & pluvia, nisi juxta oris mei verba, 1. Regum 17. v. 1. Quæ verba ad Apocalyptica nostra pulcherrimè congruunt.

X. Cæterum sicco pede prætereundum non est, quòd Evangelii prædicatio, pluvia hîc comparatur. Sicut enim pluvia cœlitus descendit, ita & vox Evangelii prolata est ex sinu Patris cœlestis, Johan. 1. v. 18. Deinde, sicut pluvia maximè est necessaria, ut terra irrigetur, ita & Evangelio extremè ad irriganda corda nostra, opus habemus. Tertiò, sicut pluvia irrigat terram, ut fructificet, ita & Evangelio, corda sterilia, fertilia

Psal. 29. v. 3. 4. 5. 6. 7.

1. Cor. 4. 21.

2. Cor. 13. v. 10.

Quomodo
Testes cœ-
lum impiis
claudant?
1. Cor. 5. v. 4. & 5.
1. Tim. 1. v. 20.

1. Cor. 6. 9.
Matth. 16. v. 19.

Evangelii
prædicatio
pluvia ele-
ganter com-
paratur.

1.
2.
3.

redduntur. Et sicut quartò pluvia seu imber non vacuus venit: Ita & verbum Domini non redibit vacuum, sed efficiet id, cuius causâ missum fuit, Esa. 55. v. 10. Oremus ergò diligenter pro hac spiritali pluvia, ut rorent cœli, & nubes pluant iustitiam, ut descendat imber gratiæ de cœlo, ut inebriet terram cordis nostri, & panem vitæ, animæ esurienti.

Qui Testes Christi in iura afficiunt, impunes non evadent. XI. Non impunè ferre eos, qui conantur Testes veritatis ἀδικῶσαι, & eis nocere, ex v. 5. & 6. luculenter patet. Expresè enim Apostolus ait: *Si quis voluerit eis nocere, eum ab igne devorari, & occidi, cœlum ipsi claudi, & omnibus plagis percuti.* Et non immeritò: Committitur namq; crimen læsæ Majestatis, tùm Legati Dei læduntur, & contumelia servis illata, ipsi Domino illata fuisse censetur. Præmonuit antè Deus severè, ne servos ejus lædamus: Nolite, inquit, tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari, Psal. 105. v. 15.

Huic admonitioni qui non obtemperarunt, rarò pœnas externas, & nisi resipuerint nunquam æternas effugerunt, vide exempla: Ante diluvianorum, qui Præconi iustitiæ, Noacho molestias magnas crearunt, an non diluvio universali omnes absorpti fuerunt? Sodomitarum, qui Lothum irriserunt, annon sulphure & igni cœlitus delapso perierunt? Egyptiorum, qui Mosi Prophetæ, & Aaroni Sacerdoti resisterunt, annon plagas decem, easque gravissimas senserunt? Recogita, quomodo Ahabus & Isebel vitam suam finierint, quia Prophetas Domini toties afflixerunt, 1. Regum 18. & 22. Et de Ierosolymitanis sic scribitur, 2. Chronic. 36. v. 15. 16. 17. 18. *Mittebat Dominus Deus Patrum suorum ad illos, per manum nuntiorum suorum, de noctu confurgens, & quotidie commonens, eo quod parceret populo & habitaculo suo. At illi subsannabant nuntios Dei, & parvipendebant sermones ejus, illudebantq; Prophetis, donec ascenderet furor Domini in populum ejus, & esset nulla curatio. Adduxit enim super eos Regem Chaldaeorum, & interfecit juvenes eorum gladio, in domo Sanctuarii sui, non est misertus adolescentis & virginis & senis, ne decrepiti quidem, sed omnes tradidit in manibus ejus, &c. O Ierusalem, Ierusalem, exclamat Christus, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt: Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta, Matth. 23. v. 37. Veniet super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti, usq; ad sanguinem Zachariæ, filii Barachia, quem occidistis inter templum & altare, Matth. 23. v. 35. Vindicat ergo Dominus graviter injurias & contumelias omnes, servis suis illatas, quod Christus prolixè inculcat, Matth. 21. v. 33. 34. & seqq. Matthæi 22. capite itidem docemur, quæ ultio veniat super eos, qui servos Regis, ad nuptias filii invitantes, vel tenuerunt, vel contumeliis affecerunt, vel omnino occiderunt: Nimirum Rex irascitur ipsis, mittit exercitus suos, & perdit homicidas illos: Civitates etiam eorum succendit, Matth. 22. v. 7. Quapropter cautè agamus oportet, ne cum implis empectis, & Ministerii illusoribus hac in parte impingamus, potiùs eos, qui benè præsent nobis, in duplici honore habeamus, 1. Timoth. 5. vers. 17. & cen Angelos Dei suscipiamus, parati, ut & oculos nostros effossos, si possibile & opus esset, ipsis daremus, Gal. 4. v. 15.*

Qui Testes Christi in iura afficiunt, impunes non evadent. XII. Genuina Præconum veritatis nota est, ut testimonium suum finiant, uti hîc innuitur, cum Johannes ait: ὅταν τελῶσι τὸ μαρτυρίαν αὐ-

τῶν: quando finierint testimonium suum. Constantia nimirum requiritur, ut eâ Testes sint præditi, ut fideles existant usque ad mortem, Apocal. 2. v. 10. ut charitatem primam non relinquunt, Apocal. 2. v. 4. ut ad finem usq; perseverent, Matth. 24. v. 13. ut cursum consumment, quò reddatur ipsis corona iustitiæ, 2. Tim. 4. v. 8. & 8. de qua observatione sæpius dictum est.

XIII. Pergamus nunc, & quomodo Anti-Christus Romanus hic describatur penitiùs consideremus. Primò vocat eum Johannes, τὸ θνητὸν τὸ ἀνακαίνον ἐκ τῆς ἀβύσσου, Bestiam illam, quæ ascendit ex abyssò, innuens, hanc Bestiam satis esse notam & celebrem, etiam antequam expresè & plenariè de eâ scribat, (id enim infra demùm fit, cap. 17.) Quòd autem Anti-Christus Romanus Bestia vocatur, non fit sine causâ: Sicut enim Bestia animal est, expers omnis rationis, expers omnis devotionis, ita & Romanus Anti-Christus destituitur omni sensu spiritali, expers est omnis pietatis, & humanitatis, instar quoq; Bestiæ irrationalis cultum irrationalem & externum, in stultis adeoq; superstitiosis ceremoniis, adversus Christi institutum invexit. Sed & Bestialem Præsul Romanus cum Clericis & Religiosis suis degit vitam, si videas & perpendas summam lasciviam, libidines nefandas, congressus Sodomiticos, & sexcenta alia, quibus se magis bruta animalia, quàm homines esse testantur. Quemadmodum etiam Bestiæ quædam sunt truculentissimæ, in primis Lupi, Ursi, Leones, Dracones, Serpentes, &c. Ita & Pontifices Romanos sævitia & truculentia nobilitat maxima, ut truculentiores Bestias Romanis Anti-Christis non viderit, orbis non habuerit, neq; enim vel Parentibus, vel liberis, vel cognatis bestiali suâ truculentia parcunt: Bestiæ loca omnia fœdare, inquinare, & conspurcare solent, qui nam magis omnem puritatem vitæ, fidei & veritatis, quàm Rom. Præsules inquinant & conspurcant? Et sicut Bestiæ tantùm ea, quæ ventrem replent, enixè quærunt ac appetunt? Ita & Romani Pontifices, cœlestibus longissime posthabitis, tantùm terrenis opibus & iis, unde venter saginatur, inhiant. Quid enim aliud sunt, venetricosi, & buccis inflati illi paterculi, quàm porci saginati? Bellè ergò Bestia vocantur à Johanne Theologo, ut jures, de his ipsis loqui B. Petram, 2. Epist. 2. v. v. 12. & seqq. *Isti ὡς ἀλογα ζῶα, tantquam bruta animalia, natura genita in captivam, & in perniciem in his, quæ non intelligunt, maledicentes, in perditione suâ peribunt. Reportantes mercedem injustitiæ, pro voluptate sibi ducentes, si in diem delictis fruuntur, labes ac macula, qui convivantes, in erroribus suis insultant vobis. Oculos habentes plenos adulterii, & qui à peccando cessare nesciant, inescantes animas instabiles, cor habentes exercitatum rapinis execrabiles filii.*

Ac ut aliquas bestias nominemus, similes cerpæ sunt Romani Pontifices canibus, tùm quia instar canum latrant & lacerant, Jerem. 15. vers. 3. tùm quia, ut canes, ad vomitum redeunt, 2. Petr. 2. vers. 21. Similes sunt Suibus & porcis, in quos introierunt dæmones, Matthæi 8. vers. 32. & Luc. 8. v. 33. Sunt Lupi rapaces, Matth. 7. v. 15. Sunt Equi & Muli, Psal. 32. v. 9. Sunt Equi fallaces ad salutem, Psal. 33. v. 17. Sunt similes Leonibus: Latent enim ut Leones in spelunca, ut noceant piis, Psal. 10. v. 8. Parati sunt ut leones ad prædam, Psal. 17. v. 12. Sunt sicut Leo rapiens & rugiens Psal. 22. v. 14. Et sicut Leo

bestia.

Pontifices Romani similes sunt: Canibus. 2. Petr. 2. v. 21. Porcis. Matt. 8. v. 32. Lupis. Matt. 7. v. 15. Equis & Mulis. Psal. 32. v. 9. Leonibus. Psal. 10. v. 8. Psal. 17. v. 12. Psal. 22. v. 14.

Pontifices Romani similes sunt: Canibus. 2. Petr. 2. v. 21. Porcis. Matt. 8. v. 32. Lupis. Matt. 7. v. 15. Equis & Mulis. Psal. 32. v. 9. Leonibus. Psal. 10. v. 8. Psal. 17. v. 12. Psal. 22. v. 14.

Pontifices Romani similes sunt: Canibus. 2. Petr. 2. v. 21. Porcis. Matt. 8. v. 32. Lupis. Matt. 7. v. 15. Equis & Mulis. Psal. 32. v. 9. Leonibus. Psal. 10. v. 8. Psal. 17. v. 12. Psal. 22. v. 14.

Pontifices Romani similes sunt: Canibus. 2. Petr. 2. v. 21. Porcis. Matt. 8. v. 32. Lupis. Matt. 7. v. 15. Equis & Mulis. Psal. 32. v. 9. Leonibus. Psal. 10. v. 8. Psal. 17. v. 12. Psal. 22. v. 14.

Pontifices Romani similes sunt: Canibus. 2. Petr. 2. v. 21. Porcis. Matt. 8. v. 32. Lupis. Matt. 7. v. 15. Equis & Mulis. Psal. 32. v. 9. Leonibus. Psal. 10. v. 8. Psal. 17. v. 12. Psal. 22. v. 14.

Apoc. 2. v. 10. Apoc. 2. v. 4. Matth. 24. v. 13. 2. Tim. 4. v. 8. 7. & 8.

Descriptio Anti Christi Romani. Vocatur Bestia. I.

2.

3.

4.

2. Petr. 2. v. 12. & seqq.

2. Petr. 2. v. 12. & seqq.

2. Petr. 2. v. 12. & seqq.

2. Petr. 2. v. 12. & seqq.

2. Petr. 2. v. 12. & seqq.

2. Petr. 2. v. 12. & seqq.

2. Petr. 2. v. 12. & seqq.

2. Petr. 2. v. 12. & seqq.

Proverb. bestiarum est fortissimus, *Proverb.* 30. v. 30. Ita & Pontifices Romani fortitudine præ Mundi Regibus maximè valent. Vastant quoque, instar Leonum, *Jerem.* 2. v. 30. habent dentes Leonum, *Apoc.* 9. v. 8. habent caudas *Scorpionum*, *Apoc.* 9. v. 10. sunt instar *Serpentum*, acuunt enim linguas suas sicut *Serpentes*, *Psal.* 140 v. 4. mordent sicut *Serpentes*, *Eccles.* 10. v. 11. sunt genimina *Viperarum*, *Matth.* 3. v. 33. Et quibus Bestiis non assimilentur Flamines Romani? Patet ergo injuriam ipsis non fieri, si *Bestia* vocantur, cum sic ab ipso Dei Spiritu hîc, & in sequentibus capitibus appellentur.

Anti-Chri-
stus abys-
so ascendit. XIV. Non verò Bestiam Rom. Antichristum, simpliciter Johannes vocat: sed Bestiam *ex abyssu ascendentem*, innuens, quod Rhadamantus Romanus ex Diabolo sit prognatus, adeoque ex ipsis intimis inferni penetralibus profilierit, & eò dementiæ ac impietatis quasi devenerit, ut quem admodum Gigantes olim Jovem suum cælo conati sunt pellere (ut in fabulis habetur) ita & ille Christum Regem Regum, solio & regno suo deturbare velle videretur. De ortu autem hoc Pontificum Romanorum ex abyssu, supra cap. 9. luculenter disseruimus.

Anti-Chri-
stus Roma-
nus Bellator
est crudelis. XV. Insuper ut *Bellator crudelis*, Romanus Anti-Christus hîc describitur, bellum videlicet gesturus, adversus Testes Christi, eosque occisurus. Et quidem rem non aliter se habere, omnes norunt, qui velle minus statum Regni Anti-Christiani norunt. Quid enim Magistri hæreticæ pravitatis, seu Inquisitores illi, sunt aliud, quàm milites, qui spirituale cum servis Christi bellum gerunt? Et quoties sævè ac hostiliter bellatum est à Præsulibus Romanis, adversus Dei filios? quot mille homines combusti, gladiis jugulati, aquis suffocati, & aliis generibus mortis affecti & enecti sunt? sed de crudelitate istâ, non literarum apices, quin potius sancti illi, & præter jus ac fas trucidati Martyres, rectius testantur. Obsecro enim an non Anti-Christus Romanus sævitiam & tyrannidem suam clarissimè probavit, cum *Johannem Huss* & *Hieronymum Pragensem*, utrumq; veritatis Evangelicæ assertorem, in *Concilio Constantiensi* contra fidem datam flammis exuri decrevit? Et an non crudelissimè occisus fuit *Hieronymus Savanarola*, Monachus Dominicanus, qui nihil omnino unquam mali commisit, quàm quòd articulum gratuitæ justificationis per fidem in Christum, ex Scriptura Prophetica & Apostolica, solidissimè adversus errores Pontificios tractavit: Communionem sub utraq; specie, à Christo sic institutam, defendit: Indulgentias Papales damnavit, vitam sceleratam Pontificis, & reliquorum spiritualium, nec non officii neglectiorem gravissimè accusavit & eum, qui Papæ impias excommunicationes timet ac fugit, in Dei excommunicationem incidere affirmavit: adeoq; se Præconem veritatis fidelissimum præbuit: ita ut & hostes honorificè de ipso senserint: à *Johanne* enim *Pico*, *Comite Mirandula*, Sanctus Propheta appellatur, & proprio scripto contra Papam defenditur. Magnificè eum celebrat *Marsilius Ficinus*, & *Philippus Comineus*, Gallicus Historicus, qui cum eo locutus est, sanctum Virum, & planè prophetici Spiritus fuisse ipsum testatur, nihilominus Florentiæ, Vir hic sanctus, jussu Bestiæ Romanæ exustus est. Cumq; supra cap. 9. de homicidiis & latrociniis Papæ dixerim, nolo hîc re-

Sævitia Pö-
tif. Rom. in
Testes veri-
tatis.
Vide Johan.
Foxum c. 11.
in Apocal.
ubi histori-
am Johan.
Hussi fuisse
tractat.

Marsil. Fi-
cinus.
Philip. Co-
mineus.

petere innumeras cædes, quas Rom. Pontifices patrarunt. Hoc unum addo, non esse crudeliorem orbi formidandum Anti-Christum, & belligeratorem, quàm *Cacodæmonem Romanum*, quamvis non supra modum metuendus est, prohibet enim talem metum Christus Servator, inquit: *Nolite metuere ab eis, qui occidunt corpus, animam autem occidere non possunt*, *Matth.* 10. v. 28.

Non nîmî-
um metuen-
du est An-
ti Chr. Ro-
man.

Matth. 10.
v. 28.
Qualis An-
ti-Chr. Ro-
mani sit vi-
ctoria?

XVI. Patet inde, qualis Romani Anti-Christi sit victoria? de quâ hîc dicitur: *Faciet adversus illos bellum, & vincet illos, & occidet eos: Cruenta nimirum, injusta, & violentissima*: qualiter *Æneas* vicit *Turnum*, qualiter *Cain* vicit *ma-* *litiâ* & *nequitia* *Abelem*, qualiter *David* vicisse legitur *Uriam*, qualiter latrones vincere solent eos, quos in viis incautos obruunt, facultatibus exuunt, & nequissimè occidunt. Quale obsecro victoribus ejusmodi debetur, & dabitur *βραβεῖον*? *βραβεῖον* nonnè iterum jugulabuntur? nonne suâ quoque vitâ privabuntur? Omnino, & quidem vita non tantum corporali, sed & æterna, adjudicandi nimirum gehennæ, & flammis ultricibus, quo tales egregii (si *DEO* placent) bellatores, seu ut cum Scriptura loquar, *Canes*, *venefici* *impudici*, & *homicidæ* pertinent, *Apocalyp.* 21. vers. 15. Caveamus ergo, ne violentam istam victoriam quasi laudabilem, & gloriosam habeamus, sed potius *pro nota Anti-Christi* eam censeamus, certi, ut ex ungue Leonem, ita ex hac crudelitate & sævitia, Anti-Christum Romanum, *Leonem & Lenonem nequissimum*, agnosci.

βραβεῖον
Pont. Rom.

Apocal. 21.
v. 15.

XVII. Quia Testium duorum fata prolixè describit Apostolus, ideò placet ea secundum Prophetiæ tramitem ulterius persequi? Ulterius inquam, quòd enim bellis, quòd furori belluino, quòd morti violentæ obnoxii sint, ob Papæ tyrannidem, jam satis superq; audivimus. Adduntur verò & alia fata, quæ ex vers. 5. 7. 7. 8. 9. 10. colligemus, & in unam *Cuvō* *Invredacta*, ob oculos piorum Christi Ministrorum ponemus. 1. Conatur Anti-Christus nocere Testibus: 2. conatur eosdem lادere: 3. corpora occisorum in plateis civitatis magnæ sinit jacere, & non poni in monumentis, ut videantur à tribubus, populis & gentibus: 4. inhabitantes super terram gaudent super occisis, devictis, & debellatis Testibus, & in signum plausus publici, munera invicem mittunt: Triumphos super hac malitiâ & sævitia agunt.

Fata Testi-
um Christi.

Enim verò non est, qui meliore & accuratiore penicillo Romani Anti-Christi Synagogam depingere potuisset, quàm quo hic à Spiritu Sancto depingitur. Ut noceant enim nobis, ut lædant, ut injuriis, & contumeliis ac ignominiâ publicè nos afficiant, summâ ope nituntur, sepulturâ non tantum nos non dignantur, cineres enim *Johannis Hussi* & *Hieronymi Pragensis*, in flumina abjecti sunt, sed & sepultos monumentis suis extrahi, & post longum temporis intervallum, in cineres redigi, præcipiunt, ita enim superioribus annis, in persecutione Styriacâ factitatum esse, quis est, qui nesciat, Quid dicam de *Triumphis*, quos Pontificii celebrant, si quando vel veritatis Confessores aliquos jugularunt, vel aliis modis sævitiam in ipsos exercuerunt: Infandum dictu, quàm exultaverint, quàm impensè sibi hoc nomine gratulati fuerint? Nota esse debet *Meldensis persecutio in Gallis*, quæ anno Christi 1546. contigit: Eam *Sleidanus* lib. 18. *Sleid. lib. 11.* histo.

Triumphis
Romanensium,
super
jugulatis di-
vinis veri-
tatis Confes-
soribus.

histor. pag.
554. de Per-
secutione
Meldenfi.

historia, pag. 154. sic describit: *Per hoc tempus re-
cruduerunt in Gallis persecutiones. Est iis locis melda,
decem à Parisiorum Lutetia miliaribus, ejus oppidi
superioribus annis fuerat Episcopus, Guilielmus Bris-
sonetus, qui cum doctrina purioris admodum esset stu-
diosus, idoneos etiam Doctores populo praefecit: exclu-
sis Monachis: cum autem hoc nomine periculum ei
crearent Theologi Sorbonista, non praestitit constanti-
am, & ab incepto desistit, veruntamen remanserunt
in animis multorum ejus doctrinae reliquiae, & hoc de-
mum anno circiter 60. oppidani, re deliberata verbi
ministerium sibi deligunt: & in adibus privatis colle-
cti, finita concione, certis diebus, Coenam Domini, juxta
praescriptum Evangelii, & institutum Christi perci-
piunt. Eares non diu potuit esse occulta, praesertim cum
ex agris etiam nonnulli se conjungerent: itaque capii
cum simul essent omnes, in carcerem conduntur: &
habita quaestione, carnis impositi, Lutetiam pertra-
huntur, ibi damnati capiti, domumque repositi, qua-
tuordecim ex illis, alligati singulis palis, eodem tempo-
re vivi cremantur: reliqui partim virgis, & fustua-
rio: partim exilio fuerunt mulctati. Cum Lutetia do-
mum reduceremur, in via quidam illis occurrit, è pro-
ximo vico, & ad perseverantiam hortatur, itaque
comprehensus, idem, quod illi, supplicium adiit. Sancti
verò hi Martyres, cum invicem se Hymnis & Psalmis
erigerent, ac ad perseverantiam cohortarentur: Mo-
nachi preces ipsorum interpellarunt, & suum illud
Salve Regina, magno boatu & clamore intonarunt.
Sequenti die Processionem instituerunt publicam: &
valde solennem, in signum rei praclarissime gesta. Pi-
cardus quoque, Doctor Pontificius, pro suggestu
prolixè disseruit, quam gratum Deo praestiterint
cultum & officium, quod Meldenenses illos Con-
fessores vitam privarint, immò impudentissimus
nebulo asserere non erubuit, necessarium esse ad
vitam aeternam, ut credatur, Martyres illos recta ad
inferni barathrum migrasse: & Deum non esse De-
um, nisi illos aeterna damnationi adjudicaret. Hem
plausum & jubilationes Anti-Christi satellitum,
super occisis testibus Christi. Nonne hæc *ἡνυχαι-
σεναντα* planè est infernalis & diabolica: sed talia
praedixit Dominus Ministrorum verbi fata. Talia
fuerunt Prophetarum, talia Apostolorum, talia
ferè ipsius Christi: Lege Acta Passionis Domini-
ca: Lege Acta & verba Apostolica, Actor. 21.
v. 24. Luc. 15. & 16. Lege Acta & verba Aposto-
lica, Actor. 4. 9. 11. & 12. 1. Cor. 4. 2. Cor. 11. 12.
& c. Videbis, non aliam conditionem fuisse præ-
conum veritatis, quam qualis hinc prædicitur: FI-
DE ergo vincamus tribulationes omnes, & PA-
TIENTIA, Hebr. 6. v. 12.*

XVIII. Et si verò extremas vires Anti-Chri-
stiani satellites tentaturi dicuntur, ut Testes Chri-
sti opprimant, & occidant: non tamen prius vo-
to suo potentur, donec pracones Evangelii cur-
sum, sibi à Deo constitutum, perficiant: ita enim
hic dicit Apostolus. Cum Pharisei quidam Chri-
sto dicerent: *Exi & vade hinc, quia Herodes vult
te occidere*: Respondet ipsis Christus: *Ite, dicite
vulpi illi: Ecce, ejicio demonia, & sanitates perficio
hodie & cras, & tertia die consummor*: quasi dicat,
ante tempus constitutum vitam mihi Herodes
non auferret, Luc. 13. vers. 32. Oportet enim me
operari opera ejus, qui misit me, donec dies est, Actor.
20. vers. 24. Neque vita mea chara est mihi, inquit
Paulus, ut consummem cursum meum cum gaudio,
& ministerium, quod accepi à Domino. Quoties
insidiabantur Adversarii vitae B. Pauli? quoties

vita B. Apostoli Johannis? neque tamen quie-
quam, donec permisit Deus, efficere potuerunt.
Vita enim nostra non in hostium, sed Dei est ma-
nibus: Ille saturat suos longitudine vitae, Psal. 91. Ps 91. v. ult.
v. ult. Paulus certè satis perspicue ait, se cursum
consummasse, 2. Tim. 4. vers. 7. Jam immolor, jam
tempus resolutionis meae instat: Certamen bonum de-
certavi, CVRSVM CONSUMMAVI. Ita & B.
Lutherus, non nisi cursu felicissimè consummato,
vitam suam placidè clausit: etsi Satanas per orga-
na sua, mille & decies mille insidias struxit. Ne
ergò minas praeposteras hostium nimis formide-
mus: sed à Deo, à quo omnes nostrae pendent
fortuna, protectionem clementissimam sperem-
us & expectemus. Certi, numeratos esse o-
mnes capillos nostros, & ne unum quidem ex iis
in terram cadere, sine voluntate Patris cœlestis,
Matth. 10.

XIX. Regnum Anti-Christi Romani, & sedes
ejus primaria, graphicè hic depingitur. Ut enim
taceam, quòd *Urbs magna* vocatur: *Babylon* vide-
licet, quòd nomen in sequentibus multoties re-
petitur capitibus, ubi de eo accuratè *ὡς ὁ θεὸς* age-
mus: non est nihil, quòd hanc ipsam *πόλιν* *μεγα-
λὴν* Spiritus Sanctus *Sodomam* spiritualiter dici, af-
firmat: cujus nominis ratio in applicatione ad
Regnum Anti-Christianum minimè est obscura.
Sodoma enim, omni impietate & flagitiis stupen-
dis, maximeq; nefandis, fuit refertissima: Peccata
Sodomorum, sursum clamaverunt ad Dominum, Ge-
nes. 18. v. 20. Dixit Dominus: *Clamor Sodomorum
& Gomorrhæorum multiplicatus: & peccatum eo-
rum aggravatum est nimis*. Immo adeò Sodoma
impia fuit, ut ne decem quidem justi inibi reperirentur,
Gen. 18. v. 32. Ezechiel enumerat, quæ fue-
runt peccata Sodoma: *Ecce hæc fuit iniquitas So-
domæ, sororis tuæ: Superbia, saturitas panis & abun-
dantia, & otium ipsius, & fultura ejus, & manum
egeno & pauperi non porrigebant. Et elevata sunt, &
fecerunt abominationes coram me: & abstuli eas, sicut
vidisti*, Ezech. 16. v. 49. & 50.

Tanta cum superbia, securitas, crudelitas, &
abominationes apud Sodomos floruerint, horri-
bili ultione divinâ, puniti sunt: ita quidem, ut
passim scriptura, conflagrationem illam Sodo-
mæ, in exemplum iræ & vindictæ divinæ propo-
nat. Deuter. 29. v. 24. expressè dicitur: *Dominum
in exemplum, in ira & furore Sodomam subvertisse*.
Esaias Babylonem à Deo instar Sodoma & Go-
morrhæ subvertendam prædicit, cap. 13. vers. 19.
Idumæis idem minatur Dominus per Jeremiam,
cap. 49. v. 18. per Amosum, cap. 4. vers. 11. per So-
phoniam, cap. 2. v. 9. dicit Dominus: *Moab ut So-
doma erit*. Hæc de Sodoma veteri.

Sodoma nova, si credimus Spiritui Sancto, est
ROMA: ejus enim etiam clamor multiplicatus
est, & peccata aggravata nimis: viget hic *Superbia*
& elatio adversus omne, quòd Deus dicitur, ex-
tollit enim se Papa, *ὁ πᾶν τὸ λεγόμενον θεὸν*: & in
Templo Dei sedet, ostentans se ipsum esse Deum, 2. 2. Thessal.
Thessal. 2. vers. 4. Securitas & saturitas quanta sit
Romæ, neminem latet: de crudelitate jam ali-
quoties diximus: Abominandas quoque libidines
& SODOMIAM Papatus execrandam, libro
Commentariorum nostrorum primo, per ali-
quot paginas luculentissimè ob oculos Lecto-
rum posuimus, & oro, ut pagellas istas eruditi re-
petant, invenient, quam verè à Spiritu Sancto,
Roma spiritualiter altera Sodoma nominetur.

Neq;

Ludov. Ra-
bus libro 5.
Martyrol.
cap. 30.

Act. 21, 24.
Luc. 15, 16.
Act. 4, 9, 11.
12.

1. Cor. 4.
2. Cor. 11, 12.

Heb. 6, 12.

Pracones
in vitis ho-
stibus cur-
sum sibi à
Deo consti-
tutum per-
ficiant.

Luc. 13, 32.

Act. 10, 24.

Matth. 10.

Pictura &
descriptio
Regni An-
ti-Christia-
ni.

Regnum
Pontificium
Sodoma as-
simulatur.

Gen. 18, 20.

Gen. 18, 33.
Peccata So-
domæ.
Ezech. 16.
49. & 50.

Deut. 29.
v. 24.

Esa. 13, 19.
Jer. 49, 18.
Amos 4.
v. 11.
Sophon. 2.
v. 9.

2. Thessal.
2. v. 4.

Exempla
Testimonia
Sodomie
Papistica.
Platina.

Balaus.

Pantaleon.
Vergerius.
Sleidanus.

Neque negant ipsimet Scriptores Pontificii, libidinem planè infandam & Sodomiticam in Papatu & Romæ præsertim florere. Platina in Sergio III. scribit: Pontifices eo tempore securè voluptates suas explēse: Johannem XIII. in adulterio confossum idem Platina ait: de Sodomia Romana legantur Cynedici libelli Hieronymi Zeged Mutii, nec non Johannis de La Casa, Archi-Episcopi Beneventani: qui id celebrant laudibus, cujus fetē ipsam Sodomam puduisset: Cūq; Balæus in historia Julii Tertii Sodomitica scelera sedis Romanæ, ex fide dignis Autoribus, Pantaleone, Vergerio, Platina, Sleidano, & aliis congesta pulchrè descripserit; non pigeat eum hac de re loquentem audire. Inter alia pag. 456. sic habet: Constituerat Julius creare Cardinalem, nescio quem, Innocentium nomine, adolescentem non modò obscurissimis parentibus & nulla virtute, sed vita & moribus pravis: quare cum ad Senatum Cardinalem id deferret, & nemo esset qui non resisteret, imò cū ex Cardinalibus quidam paulo liberius dixisset: Quid, obsecro, vides in hoc adolescente, quod tanto hoc purpureo splendore debeas exornare? Tum Julius: Quid, obsecro, vos in me vidistis, quod Pontificia dignitate ornaretis? Quemadmodum ergo, cū iste sit fortuna ludus, ut quos ipsa velit evehat, me immeritum evehitis: evehamus hunc puerum quoque, & Cardinalem creemus. Dum in conclavi res ageretur de hoc Julio creando, interceptæ fuerunt literæ, quas ex Cardinalis Mantuani familiaribus quidam, Camillus Olivius, ad quendam suum Hannibalem Continuum, Januarii die vigesima sexta scripsisse ferebatur, & simul carmen lingua populari scriptum, ubi de sua locutus affectione, & absentis desiderio, tam pudendis utebatur verbis, ut sine flagitio vix ea recitare liceat. Hinc locus illorum, qui Pontificem dicebant aliquem obscenum prænuntiari, qui proditurus esset ex eo conclavi, quod ejusmodi literas daret. His quidem literis se nulla memoria unquam vidisse obsceniores, sceleratiores, aut horridiores, dicebant illi, qui in Italia & Germania eas legerunt. Nudis enim ac nefandissimis verbis illic agitur (salvo honore) cum cinado. Ex his videre potes optime Lector, qualis sit ille spiritus, quem Papicola jactitant ex missis se habere in electionibus suorum Pontificum. Spiritus quidem ille est, at non sanctus, sed Sodomiticus. Ita ut verissimum sit, quod Vultejus de Roma scripsit:

Roma quid est? Quod te docuit præposterus ordo.

Quid docuit? Fungas versa elementa scies.

Roma amor est. Amor est? qualis? Præposterus.

Unde hoc?

Roma mares. Noli dicere plura, scio.

Cū aliqui (quales sunt Paulus Vergerius, Berrardinus Ochinus, ac Hieronymus Marius) ingentes hujus Julii Tertii blasphemias & horrenda scelera stylo infestarentur, subornavit sibi similem, Sodomita Sodomitam, Hieronymum videlicet Mutium, qui hæc omnia editis libris tueretur atq; defenderet. Quem & ipse suis bullis approbavit, non solum, ut hos insigniter doctos & pio traduceret viros, sed etiam, ut Germanorum Principum ac Christianissimarum civitatum nomen (quantum in se est) diffamaret, aut Theonino dente roderet. Quis ergo non videt, Papam horribilia hæc vitia, & crimina plusquam diabolica, quæ jam nunc recitata sunt, suis diplomatibus approbasse? De illo præterea, prædilectus Vergerius in quodam scripto, inter cetera sic habet: Cū Julius Tertius (inquit) valde malè audiat, in hoc ipso genere (prædierastia scilicet) quod nunc attigi, ita ut neq; à Cardinalibus abstineat (quam sancta est hæc Rom. Ecclesia!) tamen ego illi

peperci hac usq; quod ad ieterrimam illam libidinem attinet. Verum cum omnes affirmant, eum solere sapissime illis ipsis blasphemias uti, quibus spurcissimi leones & reliqui nebulones in contemptum Dei uti solent, deberent tam scdissimum idolum ac diabolicum monstrum damnare, non Christianos. Sub hoc hircoso diabolo floruit, atq; ex illius latere sancto prodit, ejusdem generis legatus apostaticus, nempe Johannes à Casa, Florentinus, Archi-Episcopus Beneventanus, Camera Apostolica Decanus, & in toto Venetorum dominio nunciatus summus, cum plenitudine potestatis: qui & brevi futurus erat Cardinalis: Magnificus ille Papistici cælibatus Professor, mitratus, rufus & unctus, atque insignis Catholica Rom. Ecclesie columna, rhythmis Italicis Poëma scripsit, in quo opere Sodomia Papistarum Dianæ laudes celebravit, illamque appellavit divinum opus, atq; affirmavit se ea plurimum delectari, immo aliam venerem non cognoscere. Proh pudor! opus est Venetiis impressum, apud Trojanum Navum. An hi non sunt egregii Archi-Episcopi? His iudiciis utuntur Papa & diabolus in suis Consistoriis. Nam hic potestatem habebat, Christianos doctores pro hæreticis damnare.

Vidi ego Catalogum, quem fecit in sua Legatione, in quo non alios connumerat, quam qui puritatem Evangelicæ doctrinæ profitebantur. Annon te pudet (inquit Vergerius) infelix Archi-Episcopo? Tu qui Poëma scripsisti, qui execrandissimum Sodomie scelus extulisti tanquam divinum opus? Fateor (alibi inquit) hæc & longè plura me adversus eum scripsisse. &c. Hujus Babylonici carnificis tyrannidem metuens Francisc. Spira, homo forensis & causidicus, Christi veritatem abnegavit, & in summa desperatione decessit, ejusq; carnificinam vix Petrus Paulus Vergelius, Justinopolitanus Episcopus, vir multæ eruditionis evasit. Viramq; historiam Sleidanus habet, qui & Cynedici ejus libelli mentionem facit. Hæc Balæus.

Idem verò manifestius Romanam Sodomiam, descripsit, in Præfatione super Acta Pontif. Rom. & ex Breviario compertorum in Monasteriis, Conventibus & Collegiis, facinora illa egregia congestit. Sic autem verba ejus habent: Occasionem, quæ primum me movit, hanc accipe: A.D. 1554. post vigesimum suæ liberationis per Dei misericordiam annum, Anglia nostra, ut canis ad vomitum, sacrosanctum Christi Evangelium, quod robur ac virtus Dei est in salutem omni credenti, contemptibiliter reliquit, & magno Dei adversario, Romano Diabolo & Anti-Christo, novam professionem fecit, de quo execrabilis factus, inter Appendices in hujus operis calce, plura reperies. Partim etiam me provocabant horrenda vitia, quæ secum trahit tam horridum monstrum, quorum est expertus prudentissimus Rex Henricus Octavius, dum Cuculligerorum cænobia, & sacrificiorum collegia per venerabiles legum Doctores, Thomam Laum, Ricardum Laytonum, Thomam Bedillum Archi-Diaco-num Cornubiensem, Thomam Barthelitem Notarium publicum, & alios, visitari in suo regno fecisset ante exitum eorum dissolutionem, quæ fiebat anno à Christi nativitate 1538. in quibus tanto numero reperti sunt Scortatores, Cynadi, Gancones, Pradicones, Puerarii, Pederaste, Sodomite, ganymedes, votarii tamen ac cælibes omnes, ut in unoquoque eorum credideris novam adesse Gomorriam. Liber eorum vocatur Breviarium Compertorum in Monasteriis, Conventibus, Collegiis, &c. Ex quo libro, unum & alterum, ad gustum insipidum, pro exemplo, locum monstrabo.

In Monasterio Bellensi, quod alio nomine Battel Nota.

Die Mün-
che werden
in zwei
Classes di-
stribuirt:
1. Der So-
domiten.
2. Deren so-
mit Weib-
personenzu-
gehörenden.

vocatur, Cisterciensis Diœcesis, hi sunt SODEMITÆ, in ipsa Visitatione reperti: Johannes Abbas, Ricardus Salchurst, Thomas Cuthbert, Guilhelmus Marche, Johannes Hastings, Gregorius Champion, Clemens Westphelde, Johannes Crösse, Thomas Crambrocke, Thomas Basyll, Johannes Austyn. INCONTINENTES. Thomas Lyvet cum una MARITATA, & alia soluta: Thomas Crambrocke, cum eisdem, Ac PLVRIBVS, & cetera.

In Ecclesia Christi Cantuaria, inter Monachos etiam Benedictinos, hi quoq; reperiuntur SODEMITÆ: Ricardus Godmersham, Guilhelmus Lichfeld, Christophorus Lamys, Johannes Goldmyston, Nicolaus Clement, Guilhelmus Canuston, Johannes Ambrose, Thomas Farlegk, & Thomas Morton. INCONTINENTES, Christophorus Lamys prædictus cum tribus Conjugatis, & Nicolaus Clement cum una soluta.

In Monasterio S. Augustini (Angelorum Apostoli) ejusdem urbis & ordinis, incontinentes isti inveniebantur: Johannes Abbas, cum una tantum, Johannes Langdon cum duabus, Johannes Langport cum una, Ricardus Compton cum una, Guilhelmus Reynesforth cum una, Robertus Soltuvode cum una, Laurentius Goldston cum una, Guilhelmus Holingborne cum una, Guilhelmus Mylien cum una, Johannes Strevvesberis cum una, & Thomas Barham Sodomita.

In Bathoniensi Monasterio inter alios plures, Ricardus Lycombe, septem Meretrices habebat, quatuor solutas, & tres conjugatas, eratq; Sodomita. Guilhelmus Beunshon undecim Scorta quoque habebat, præter Sodomisimi varium genus.

In Monkenfarlegensi cœnobio Sarisburiensis diœcesis, Ludovicus Prior novem habuit Meretrices, & conventus adhuc plures. Ricardus Prior de Mayden Bradley, quinque Meretrices & sex Spurijs habuit. Guilhelmus Abbas Bristollensis, quatuor Meretrices habuit, tres solutas, & unam conjugatam. Thomas Abbas Abindonensis, præter sororem naturalem, ex qua duas procreavit soboles, tres alias Meretrices habuit: Et hinc patet multorum Sodomitarum fuit.

In Cœnobio de Schtulbrede Cicestriensis diœcesis, Georgius Valder Prior, septem Meretrices habuit. Johannes Standney septem, Nicolaus Duke quinque, Henricus Seluode duas, præter reliquos & reliquas. Johannes Blancke Prior de Bermondsey, viginti Meretrices habuit, ut ad sacrificulorum collegia veniamus.

In Castro de Vindefora Henricus Vlodvuarde Succentor, plures Meretrices habuit: Nicolaus Vhyden quatuor, Georgius Whittehorne quinque, Nicolaus Spoke quinque, Robertus Hunne quinque, Simon Todde unam, Nicolaus Valcker duas, Guilhelmus Vause unam, Robertus Danyson sex, Petrus Bough multas, & alii alias.

In Ecclesia Cathedrali Cicestria: Johannes Champion Præbendarius de Valtam duas Meretrices habuit, Guilhelmus Crosse Maritatam unam, Thomas Parker duas solutas, Ricardus Bustolde solutam unam, de qua suscitavit sobolem. Bartholomæus Cokuley solutam unam, Robertus Hunt plures. Thomas Goffe duas conjugatas, Johannes Hylle tredecim Meretrices, Robertus More plures, Rogerus Barham plures, Johannes Bedfelde plures, & alii alias, inter quos etiam prædicti Rogerus Barham & Johannes Champion reperti sunt SODEMITÆ.

Habes Lector, quàm verè altera Sodoma Papatus seu Papiſticum Regnum dici mereatur, & credo

tolerabiliorem fore Sodomorum pœnam, in extremo judicio, quàm Pontificiorum.

XX. Hæc ipsa verò Sodoma, *μυσινὰς* etiam Ægyptus à Spiritu Sancto appellatur, quia nimirum bellissimè omnia cum Synagoga Romanâ conveniunt.

Membra comparationis ferè hæc sunt: 1. Sicut Ægyptus abundabat idololatria, sic & Papatus. 2. Sicut Ægyptus dominandi extremâ laborabat libidine: Ita & Papatus. 3. Sicut Israëlita in Ægypto, posteaquam Josephus pius mortem oppetit, durissimè pressi, & crudeliter tractati, adque omnis generis onera adacti fuerunt: Ita & spiritualis illa Ægyptus, veros Israëlitas, defunctis pijs & religiosi Ecclesiarum Patribus & Ministris, mirum in modum pressit, afflixit, latereque & luto oneravit. 4. Et sicut Ægyptus Israëlitas captivos detinuit: Ita & Papatus multa millia hominum miserrimè captitavit. 5. Sicut Ægyptus indulgere noluit, ut Israëlita unum, quem agnoscerent, Deum Sacrificiis suis colerent: Ita & Papatus acerrimè & fortissimè, impedit ac resistit, quò minus Deum nostrum ritè & rectè colamus, prohibet hoc igne, aqua, ense, fune, uti quotidiana adhuc experientia testatur. 6. Sicut Ægyptus mirificè sibi cultu Deorum suorum placuit: Ita & Ægyptus spiritualis. 7. Sicut Ægyptus Israëlitarum infantes aquis suffocavit: Ita & Papatus myriades infantum infinitas, aquis corruptellarum immerſit, & submersit. 8. Sicut verò in *ἀγῶν* persecutionis Ægyptiacæ, inter infantes plurimos, Moyses mirabiliter servatus, immò in aulâ Regis educatus fuit, Exod. 2. Hebr. 11. qui Mosès postea filios Israël, Ægypto eduxit, & ex servitute Ægyptiaca liberavit: Ita & in medio Papatu mirabiliter educatus, & in aula quasi Pontificis Romani nutritus fuit B. Lutherus, Populi Dei ex Furno & Camino servitutis Ægyptiacæ, Liberator gloriosissimus. 9. Sicut Pharaon Rex Ægypti ad salutare consilium Moſis cor suum induravit: Ita & Pharaon Romanus. 10. Et sicut Israëlitas Ægyptii ad mare usque rubrum persecuti fuerunt: Ita & Ægyptii Romanenses B. Luthero & gregi doctrinam ejus amplectenti ad sanguinem ulque insidiati sunt. 11. Quemadmodum verò Israëlitarum causa Deo cara & curæ fuit: Ita & nostra, unde factum, quòd tanto tempore doctrina Lutheri floruit, quòd applausum passim per omnes Orbis CHRISTIANI angulos, apud diversos populos, nationes, provincias & linguas, obtinuit, quòd *pacta publicâ*, *Cæsarium augustissimorum* rescriptis, & privilegijs, donata fuit. 12. Sicut in Ægypto tenebræ prævaluerunt plusquam Cimmeriæ: adeò excœcati enim erant, ut jubar salutis clarissimum non viderent, unde Ægyptus nomen habet, *tenebras* enim notat: Ita & in Papatu meræ, meræ regnant tenebræ, & dolendum omninò est, quòd talpæ cœciores ibi homines etiamnum hodie, in tanta veritatis luce reperiantur. 13. Sicut Ægyptum totam, ipsumque Regem Ægyptiorum Pharaonem, varijs plagis justissimè Deus obruit, & Regem cum toto exercitu in mari rubro delevit, quo nomine Moſes, & filii Israel oppidò exultarunt, & præ gaudio carmen Deo *ὕμναις* cecinerunt, Exod. 14. & 15. Ita non est dubium, quin ex miseriis omnibus Lutherani, quos vocant, Dei gratia eluctaturi, econtra verò Persecutores, & Idololatæ Pontificii, pœnas meritas, easque gravissimas

Regnum Pa-
pale. Ægy-
ptus rectè
dicitur.
Rationes
compara-
tionis.

Exod. 2.
Hebr. 11.

Exod. 14.
& 15.

Wenn der
Abt Würf-
fel leget/so
hat das
Convent
macht zu
spielen.

Nota.

vissimas suo tempore sensuri, & experturi sint, cumque jam jam cœperit iræ suæ phialas, super Regem Abyssi effundere Dominus, & regnum gratiæ suæ inter nos, B. Lutheri, & Symmistarum operâ, instauraverit, idcirco manibus plaudit Christianus populus, hymnos Deo liberatori psallit, psalletque eos, in secula seculorum, Amen. 14. Tandem: sicut Ægyptus fecundissima quidem & opulentissima terra fuit, pessimè verò in Scriptura Prophetarum audit: Ita etsi Papatus amplitudine, etsi fecunditate & opulentia Regnorum ac Regionum floret, pessimè tamen ordo & status ejus coram Deo olet, & in Scriptura passim ita depingitur, ut quid aliud Papatus sit, quàm sentina & cloaca errorum ac abominationum, nemo non videat. Hæc de nomine seu titulo Ægypti, quo Papatus spiritualiter à Johanne appellatur.

Papatus spiritualiter Hierosolyma vocatur
XXI. Sed & eam civitatem vocat Johannes Papatum, ubi Dominus noster crucifixus est, quæ crucifixio Hierosolymis contigit, uti notum est. Et notandum, itidem non ipsam Hierosolymam hîc notari, sed Romam, quæ est spiritualiter talis Hierosolyma. Respondet enim sedes Romana, Urbi Hierosolymitanæ in multis capitibus. 1. quoad splendorem. 2. quoad famam. 3. quoad jactantiam & superbiam. 4. quoad securitatem. 5. quoad extremam impietatem. 6. quoad odium & tyrannidem adversus Christum & Sanctos ejus, uti enim Hierosolyma occidit Prophetas, & qui eo missi erant, Matth. 23. ita & in Papatu tantum carnificina exercetur, & corpora & animæ torquentur. 7. quoad eventum, sicut enim Hierosolyma tandem, impletâ peccatorum suorum mensurâ, funditus vastata fuit: Ita & Sedes Romana, illustri adventu summi judicis, suo tempore, penitus perdetur, & igni æterno consummetur. Habes brevissimè & hujus nominis, seu urbis Hierosolymitanæ, ad Papatum applicationem, maximè propriam.

Quibus in rebus sedes Romana urbi Hierosolymitanæ respondeat?
Matth. 23.

XXII. Offerret se quidem dicendi occasio de Stoicâ & inhumanâ illâ impiorum Romanensium erga Testes veritatis anathemâ, & crudeli planè immiserordia, quod cadavera mortuorum in plateis jacere, & minimè in monumentis poni sinunt, uti & de diabolicâ impietate, quod super occisis Testibus adeò gaudent, latantur, & munera gratulatoria invicem mittunt, sed quia cum de Fatis testium suprâ ageremus, hæc quoque attigimus, ideò brevitate causâ, nihil ampliùs hîc addimus, præter unicum istud Salomonis Proverb. 2. v. 13. & 14. Impii relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebrosas, letantur cum malis fecerint, & exultant in rebus pessimis, nimirum, similes iis, de quibus Jeremias ait, cap. 11. v. 15. quod gloriantur in peccatis suis, & quos David alloquitur, Psal. 52. v. 3. 4. & 5. Quid gloriaris in malitia tua, qui potens es in iniquitate? Totâ die injustitiam cogitavit lingua, sicut novacula acuta fecisti dolium: Dilexisti malitiam super benignitatem.

Impii in malitiâ sua exultare solent.
Prov. 2. v. 13. & 14.
Jer. 11. v. 15.
Psal. 52. v. 3. 4. 5.
Prædicatio Evangelii apud Pontificios habetur pro cruciatu.
Es tunc et den Pabst/ unschmerzt seine Creaturen grau-

XXIII. Egrediè prodit Spiritus Sanctus, quo loco testimonium Evangelii, apud Pontificios censeat, nimirum, pro onere, admodum, & planè intolerabili, & pro cruciatu horrendo, habetur, immensum enim dicitur hîc: Hi duo Propheta cruciaverunt eos, qui habitant super terram, non quod intendant vel cogitent Testes, cruciare eos, sed quia vox veritatis in tormentum impiis vertitur, videlicet respectu odii, quo adver-

sus testimonium Evangelicum fervent & flagrant.

Consideremus autem paululum, quid sit Anti-Christi satellitibus cruciare: Nimirum, si Præcones veritatis doctrinam Propheticam & Apostolicam incorruptè tradunt, si animas sitientes, ad unicum fontem justitiæ & salutis, Jesum Christum, & non ad paludes turbidas vel cisternas, vacuas priorum meritorum, mittunt, si unum Deum, & non Sanctos, rectè invocari: Si nullum esse Purgatorium, in quo torquentur animæ, si nihil valere papales indulgentias, si Papam Romanum errare, immò ipsum esse Anti Christum magnum, intrepidè asserunt. Hæc urunt, hæc pessimè habent veritatis Adversarios. Hinc illæ lachrymæ. Et hinc de Cruciatu quiritantur, præsertim si accedant minæ, nisi resipuerint, nisi papatum deseruerint, fore, ut temporales, & æternæ pœnæ ipsis immittantur. Tales conciones, mera sunt in animis impiorum tormenta, meri cruciatus, quod si calamitates ingruunt publicæ, bella, famæ, pestis, & alia mala, ibi videas homines in rabiem verti, & omnem culpam in nos transferre quasi doctrina nostra, tales pœnas provocet. Usitatum enim fuit impiis, sic traducere, & calumniari Testes Christi, eosque omnium seditionum, defectionum, motuum, & in genere omnium malorum authores proclamare. Legatur caput Jeremiæ 44. quod elegantissimè doctrinam seu observationem hanc illustrat: Ita Christus certè traducebatur à Judæis clamantibus: Commovet populum, prohibet tributa dare Cæsari, Luc. 23. vers. 2. Et Eliæ obiciebat Rex Achab: Tu es ille, qui disturbas Israel, 1. Reg. 1. v. 17. Sed beati nos, cum hujusmodi probra in nos jaciunt MENTIENTES, Matthæi 5. v. 11. Interim notemus, magnates multos in Papatu, licet suis fruantur deliciis & voluptatibus, tamen non carere suis quoque in animis & conscientiis, cruciatibus & tormentis. Ita Basiliensis hic incipit, & illic durabit, in omnes omnium ævorum æternitates.

sam / idem
sie gewahr
werden/
daß das
Evangelium
reim und
lauter ge-
prediget
wird.

Calumniæ
Romanen-
sium in E-
vangelicos.
Jerem. 44.

Luc. 23. 2.
1. Reg. 1. 17.

Matth. 5. 11.

XXIV. Hactenus de Testium fati tragicis, nunc quomodo reviviscant, quomodo vires quasi novas acquirant, quomodo à Principe Principum defendantur, & injuriæ ipsis illatæ vindicentur, audiamus. Postres dies & dimidium, Spiritus vita à Deo intravit in eos, & steterunt super pedes suos, inquit Johannes: quasi dicat, etsi videntur Præcones veritatis penitus extincti, & cum ipsâ prædicatione Evangelii sepulti, fiet tamen mirandâ bonitate Christi, ut brevi, sublati è Medio Tyrannis, reviviscant, hoc est, ut prædicatores ab exilio revocentur, è vinculis liberentur, à calumniis & sycophantiis absolvantur, & exauthorati functioni suæ restituantur, fiet, ut in demortuorum locum alii non minus strenui & idonei prædicatores excitentur, in quos idem intret vitæ Spiritus, quo cum præditi sint, videntur occisi illi Testes. quasi revixisse. Hæc consolationem afferunt nobis maximam, ne ob lævitiâ Anti-Christi animos planè despondeamus, sed Dei auxilium in mediis calamitatum fluctibus expectemus.

Resurrectio
Præconum,
sive re-
ditus eo-
rum.

Athanasius certè aliquoties quasi mortuus erat, cum Ariani ipsum adeò calumniarentur, & persequerentur, sed quàm mirabiliter revixit? quàm mirabiliter innocens repertus, officioque & auctoritati suæ restitutus fuit? Apud Imperatorem

Athanasius
quomodo
revixit?

Niceph. l. 8.
hist. Eccles.
cap. 48.

torem Constantinum, Eessione, Eudamone, & Callinico, Melitiani Episcopi calumniantibus primam illam accusationem sustinuit, quod Ægypto lineam vestem Alexandrina Ecclesia pendendam imperasset, & tributum exegisset: Quam calumniam apud Imperatorem Alypius & Macurius Presbyteri falsam esse coarguerunt. Eusebiani aliud crimen Athanasio intendere, mentientes, insidias eum clam Principi tendentem, Philumeno cuidam, arcam auro repletam misisse, quam rem Imperator meram itidem esse sycophantiam manifestò deprehendit, & hinc Athanasium cum ingenti honore Alexandriam remisit, literis datis, quibus omnia, quæ in hominem dicta fuerunt, e mentita esse ostendebat: & insuper testificabatur, per humanum eum ac rectè credentem, planeque divinum esse virum, qui propter invidiam crimen sustinuerit, & superior tamen Accusatoribus evaserit. Nihilominus Melitiani & Ariani crimina alia adversus Athanasium instituerunt: Quorum unum erat mysticum, eum comminuisse poculum, sacram mentem evertisse, & divinos quosdam libros combussisse: Alterum verò, Arsenii cujusdam Melitianorum hæresis Episcopi, quam ei amputaverit, manum secum habere, per quam prodigia edat. Ut autem calumniæ suæ fidem facerent, Arsenium mortuum esse finxerunt, quem tamen, apud Presbyterum quendam, Patrinen nomine, in Monasterio quodam, cum curâ & diligentia occultabant. His calumniis quasi necabatur Athanasius: Imperator enim Censori Dalmatio, res Antiochenas in Syria administranti, scripsit, ut de rebus istis judicet, justasque exigat pœnas: Cum verò Athanasius innocentiam suam Censori probaret, & Arsenium adhuc vivere Adversarii ejus fatebantur, revixit Athanasius. Ei enim Imperator mox, ubi rem audiret, rescripsit, ut cum cura Episcopatum retineret, atque administraret, Melitianorumque delationes non metueret.

Niceph. l. 8.
hist. Eccles.
cap. 49.

Sed nondum quies concessa fuit Athanasio, gravissimè enim porro apud Imperatorem delatus & traductus fuit, unde Tyri Synodum Imperator cogi, & causam Athanasii diligenter cognosci iussit: inter alia autem accusabatur, quasi mulierculam quandam, mulieribus datis invitans, noctu vitiasset: deinde mendacium illud repetebatur, quod Athanasius Arsenio manum amputaverit, eumque vitâ hâc ratione privarit. Athanasius, utramque criminationem ridiculam esse ostendit: 1. enim, cum mulier in medio consilio, assistens Athanasio incusaret, Presbyter quidam Alexandrinus Timotheus, qui ibi aderat, sicuti ei cum Athanasio clam convenerat, causam scilicet, perinde atque propriam in se recipiens. Itane, tandem inquit mulier, à me tibi oblatum esse vitium dicis? Atque illa: An verò non te? (ipsum digito demonstrans) dixit: tempore quoque & modo, ut vis ea illata esset, adjecto: Et sic crimen istud, vel ridiculum, facile fuit refutatum. 2. Deinde manus producebatur ab Accusatoribus Arsenii, & accusatio non jam verbis, sed factis instituebatur. Illi criminationi Athanasius dextrè admodum & prudenter obviam ivit. Interrogavit namque, an ex præsentibus quisquam Arsenium nosset: Atque nonnullis, nosse se eum dicentibus, Arsenium in concilium adduxit, sub veste utramque manum tegentem. Et tandem: En vobis, inquit, mortuus præsto adest: atque una illius, mox quoque altera producta manu, En, ait, Arsenium ha-

beris, manus duas habentem: tertia autem locum, ubi quis inveniat, accusatores mihi ostendant: Deus siquidem conditor, in principio hominem prorsus trimanum non creavit. Ita Athanasius vitam, quam objectis criminibus amisisse putabatur, recuperavit: & novus quasi vitæ spiritus in ipsum intravit, qui tamen statim iterum emittendus videbatur. Eusebiani enim convitiabantur, in aula mansuetudinis Constantinæ, qui se germanum Dei famulum tunc dixerat, Athanasium minatum esse, sua suasionem inhibituos Ægyptios esse, ne frumentum pro eo, atque Constantinus sanxerat, quotannis Alexandria Constantinopolim subveheretur: eaque verba audivisse Adamantium, Annubionem, Arbathionem, & Petrum Episcopos. Hæc allegantes, causam calumniis obtinere: ἰσχυρὸν δὲ πωλλὰ καὶ τὸ πένθος, ὅταν ὁ Ἀθανάσιος τὸ ἀξίωμα ἔχῃ: sæpe numeronamque mendacium vincit, cum is, qui calumniam struit, bonæ fidei opinionem consequitur. Confestim igitur Imperator iracundiâ correptus in Galliam ad Treviros virum proscribit: Unde tamen literis Constantini Imperatoris revocabatur, & ab Alexandrinis suaviter suscipiebatur. Niceph. lib. 9. hist. c. 3. Verum Eusebius cum gregalibus, reditu Athanasii non secus, quam telo quodam icti, tantis sycophantiis denuò ipsum oppugnarunt, ut se de tandem Episcopali deturbarent: accusarunt enim, quod sanctiones Ecclesiasticas transgressus esset, prius scilicet thronum eum recepisset, quam ei à Synodali Episcoporum conventu id permissum esset: Et quod multis mortis causa extitisset, seditione in ingressu ejus coorta, in qua nonnulli cæsi, nonnulli iudicum quaestioni traditi, pecuniæque multati essent. Athanasius ergò Alexandria eicitur, & militari manu Gregorius ipsi surrogatur, Niceph. lib. 9. cap. 6.

Et si verò Adversarii, de victoria & sepultura quasi Athanasii tunc gloriati sunt, mirificè tamen factum, ut literis Julii, Romanorum Antistitis, sedem suam Alexandria reciperet Athanasius, Niceph. lib. 9. c. 8. Quia verò ob calumniam Paulum Constantinopolitanum Episcopum, ex mandato Imperatoris, solum iniqui exilii gratia verte re coactum fuisse cognovit, minas Constantii veritus, fugâ sibi Athanasius consuluit. Capite enim Imperator in eum se animadversurum denuntiaverat, quod obrectatores ejus & insidiatores eum, ut seditiosum, detulerant, reditu ejus ex urbe Romanâ in Ecclesiam multitudinem ingentem conculcatam interiisse allegantes: Maximè verò Constantium in eum incitaverat calumnia, ab Arianis ei intentata: veluti annonam Pauperum, quam Imperatoris Pater Constantinus Alexandria in egenorum alimenta distribuendam, sanxerat, Athanasius vendidisset, atque in pecuniam redegisset, Nicephorus lib. 9. cap. 9.

Quis hîc non victum, quis non occisum hîc putet Athanasium? sed rediisse cœpit famæ, adeoque vitæ spiritus, cum Julius Pontifex Romanus pro ipso scriberet: cum Constantio Fratri, Occidentis Imperator Constans ad recipiendum Athanasium hortator fieret, Niceph. lib. 9. cap. 10. Immo rediit Spiritus, cum Constans Imperator Occidentis Sardicenses Actis cognitis, duobus Episcopis & Saliano duce quodam, pietate & justitia claro viro ad fratrem missis, per litteras quæ Sardicæ essent gesta, ei declaravit. Et Paulo atque Athanasio, qui injuria affecti fuerant:

Eccle-

Niceph. l. 8.
cap. 59.

Ecclesias suas, sub comminatione belli, quòd, nisi recipiantur, Constans Constantio intendere velit, reddere jussit. Literæ Constantis Laconice scriptæ erant his verbis: *Venit ad nos Athanasius, & ad se Episcopatum pertinere probavit. Quapropter illum fac ope tua consequatur: Alioqui namq, armis eum meis recuperabit.* Hisce literis adactus Constantius, Athanasium publica disposita vettura ad se vocavit: eumque integrum statum suum recipere, & in ea, quæ juris ejus fuerunt, restitui curavit, quin & Alexandrinis commendavit: Niceph. lib. 9. cap. 21. 24. 25.

Cumq; historiam Athanasianam semel cœperim, placet eam, hoc in membro pertexere: Sedi suæ restitutus Athanasius, pedibus suis iterum stetit, uti Apocalypsis nostra loquitur: sed ecce novas insidias sectæ adversantis. Suggesterunt enim Constantio Imperatori; Athanasium rursum Ægyptum & Lybiam turbare. Addiderunt; eum in parœciis, quæ jurisdictionis ejus non essent, Episcopos & Presbyteros designasse: & quod omnium maximum foret, ipsum quoq; fratrem Constantem ad inimicitias adversus eum concitasse. Hæc calumnia Athanasio apud Imperatorem intentata, tantum valuit, ut is quendam summiserit, qui caput Athanasio ubicunq; reperto amputaret. Quam rem ubi Athanasius præsensit, minis Constantii cedens, fugâ sibi consuluit, Niceph. lib. 9. cap. 29.

Audi verò, quomodo reditum quasi ejus in vitam describat Nicephorus, lib. 10. cap. 6. Verba ejus sic habent: *Athanasius, qui multis annis latuerat, Constantii morte cognita, noctu Alexandria in Ecclesiâ apparuit, & miraculo derepentè, quasi mortuus quissiam ab inferis reversus fuit:* (Nota, quàm bellè hæc verba cum textu nostro Apocalypico conveniant, ubi spiritus vitæ in testes iterum intrasse, & testes veritatis super pedes suos iterum stetisse dicuntur) *Ex quo enim Georgii insidiis, & Constantis jussu, Ægypti præfectus eum non cœpit, atq; ipse fuga sibi consuluit, ad Juliani usque imperium, apud mulierem quandam virginem Alexandria occultatus latuit, quæ tantum forma excelluisse traditur, ut stuporem prorsus ea spectantibus incuteret, & nemo eorum, qui castiorem vitam sectari constituisset, in colloquium ejus veniret, ne scilicet eo nomine reprehensione non careret. Atq; illa tamen si ita florens & vivida esset, pudicitia tamen & sanctitate vitæ non excidit. Athanasius quidem divina providentia ad hanc virginem deductus, atq; apud eam servatus est. Et si quis eventum rei considerare velit, divinam prorsus dispositionem esse reperiet. Ut enim nihil molestia & negotii Athanasio, & familiaribus ejus exhiberetur, si quis tentare, aut juramento cogere quenkam ex illis, ad eum scilicet prodendum, voluisset: rectè hoc sic institutum, ut latens apud mulierem occultaretur, quam nemo id perlaturam esse putavit. Propter formam verò venustatem, neq; in suspicionem cuidam incidit, apud eam Episcopum occultari. At illa virili planè animo virum eum ad se recepit, & prudentia mira ad finem usque thesaurum tantum servavit. Tanta autem in eum honestis præstandis ministeriis fuit fide, ut & pedibus lavandis, & cibo aliisque natura nostræ necessariis utilibusque rebus exhibendis, una ipsa ritè ei inservierit, & de libris, quibus opus habuit, commodaverit. Atque id, quum longo tempore fecisset, nemo tamen, qui Alexandrinam incoluit urbem, cognovit. Athanasius, qui ita subito apparuit, ab universa multitudine receptus, in Ecclesias est deductus. Hæc Nicepho-*

rus, qui lib. 9. cap. 34. *Ἐκπλητὴς* narravit, quas Athanasius Magnus pertulerit calamitates, & quomodo ipsum DEUS è maximis sæpè liberârit periculis.

Puto autem pulchrè, vicissitudine ista fati, verba Johannis illustrari, quibus spiritum vitæ iterum intrare in Testes veritatis, hoc est, novas ipsos recipere & acquirere vires asserit. Revocat verò etiam Testes in vitam Deus, cum alios in locum beatè mortuorum surrogat: quemadmodum Elias in Elisao, vel potius in Johanne Baptista, & novissimè in Beato Luthero redivit: Ita in Apostolis Christum Adversarii revivisse existimabant: Ita & Johannes Huss, etsi in cinerem redactus est, tamen revixit in multis Doctoribus: qui eodem spiritu fervoris donati, masculè Anti-Christum Romanum instar Hussi oppugnarunt, ut ipsum Hussum, ipsum Savanarolam spiritus suos resumpsisse, resurrexisse, & Ἰπὶ τὰς πόδας αὐτῶν stetisse existimes. Ita ab interitu suos vindicare novit Dominus.

XXV. Quemadmodum verò hoc, beneficii summi loco, pii meritò existimant, & Deo impensè gratias maximas agunt, quòd doctrinæ suæ lumen non penitus extingui passus sit, sed subinde alios atque alios idoneos veritatis Testes excitaverit: Ita vides adversarios timore magno super his novis obrui. Sic enim habet Johannes: *Timor magnus cecidit super eos, qui viderunt eos.*

Eventum exactè respondere verbis, vel nostrorum temporum historia, & experientia, luculentissimè testatur. Postquam enim Pontificii piissimos veritatis Confessores, Hieronymum Pragensem, Hussum, Savanarolam, & alios è medio sustulerunt, jam jam se victoriam, adversus Testes & Testimonium Christi reportasse putarunt, & securi fuerunt, cum verò Hussum & Savanarolam in Luthero, Collegis & Successoribus reviviscere, & quasi Spiritus suos reassumere deprehenderent, Deum immortalem, quanta ubique trapidatio apud ipsos oborta fuit? Viderunt enim se relegando, comburendo, occidendo, nihil prorsus efficere, & cursum Evangelii violentis istis mediis inhibere ac retrahere non posse: quin potius sanguinem Martyrum, semen Ecclesiæ esse, ut quòd plures veritatis Testes comburantur, & occiduntur, eò plures indies nascantur, & oriantur. Tanta videlicet est Dei potentia, ut audaculos etiam audacissimos, ad tremorem desperationis quasi, & extremum pavorem adigere possit, id quod vel ex solâ Passionis historiam manifestè patet.

Achodiè admodum sibi metuent Pontificii, ne Metus Pontificiorum. Regni sui majus detrimentum patiantur, vident enim, quàm velociter & feliciter sermo currat Domini, quàm latè hinc inde Evangelium in Nationibus & Provinciis propageretur. Addam episodii loco unum trepidationis Pontificiæ exemplum valde classicum. Heros ille magnanimus & fortissimus, Saxonix Dux Mauritius, cum partim foceri sui Landgrafii liberandi, partim veritatis vindicandæ, ejusq; liberæ copix faciendæ gratiâ, arma pararet, quantus quæso tunc Pontificios invasit metus? quanta trepidatio? Nonne Tridentini Areopagita illicò fuga sibi consuluerunt? nonne & Cæsar ipse, & Frater Rex Romanorum, itidem celerrimè avolarunt? & à Mauritiï conspectu, cui pridem omnes illudebant, profugerunt? Sed

*Elias inquis-
bus vel quo-
modo redi-
verit?*

*Adversarii
timore ma-
gno obrui-
untur, cum
vident Te-
stes verita-
tis subinde
excitari,
novos.*

Sed valeant ista, quippe odiosa: potius pergamus ad alia.

XXVI. Insigne solatium ex Ascensione Testium in cœlos oritur. Hic enim Johannes ait: *Et audierunt vocem magnam de cœlo, dicentem ipsis: Ascendite huc. Et ascenderunt in cœlum in nube.* Quamvis igitur fideles Ministri, quos Tyranni persequuntur, anima & corpore simul, ac æternum perire, à multis putantur: afflictiones tamen eorum, non posse cœlestem impedire beatitudinem, expressè hic docemur: Præmii enim & gratiæ remunerationis loco, ascensio in cœlos promittitur, quæ ascensio nihil aliud notat, quàm Testes occisos, quoad animas, in cœlum ascendere, & illic honore ac gloria coronari: Perinde uti Christus per passionem suam in gloriam intravisse legitur, Luc. 24. Ac ne dubitemus, de istâ promissione, non simpliciter ea proponitur, sed, quòd *Vox de cœlo magna* jubeat Testes ascendere, dicitur. Magna enim vox est Christi Servatoris, Apocal. 10. v. 2. Magnus est Prophetarum & Apostolorum cum Filio DEI consensus, qui unanimiter testantur, eos, qui ob confessionem veritatis occiduntur, anima & corpore servari: corpore, in vitam, suo tempore, revocari: animam verò in Paradisum, seu cœlestem mansionem Electorum suscipi. Ne ergo de beatitudine nostrâ desperemus, sed subinde promissionem istam gloriosæ nostræ futuræ ascensionis recogitemus: & si maximè ob sævitiam Anti-Christi, nullus nobis in terra vel locus vel locus conceditur, πολίτευμα tamen nos habituros sciamus in cœlo, unde expectamus Jesum Christum, qui transfigurabit corpora nostra humilia, & conformia reddet corpori suo glorioso, secundum efficaciam, quâ potest etiam subicere sibi omnia, Philip. 3. v. 20. Ita hanc cœli Regiam certò ascendemus, vocante, exaltante, & ad se trahente nos Christo, uti promisit Johan. 12. v. 32. *Cum exaltatus fuero, omnes traham ad me.* Sentiant de nobis Adversarii, quicquid velint: æternis nos suppliciis, & tartareis pœnis torquendos mancipent: nihil refert. Nos voce magna Christi Jesu, cum omnium Sanctorum applausu in cœlos ascendemus: hostibus Evangelii, ad ima æternæ gehennæ barathra detrusis. Propter indubitatam enim ἀσφάλειαν, & certitudinem invictam, additur in Textu: *Et ascenderunt*: ut sciamus, non pro re futura, ascensionem istam Testium haberi: sed pro tali re, quæ ob immutabilem Dei promittentis veritatem, actu ipso jam facta: licet respectu temporis, aliquot post demum seculis futura sit. Hanc exaltationem, videntes inimici eorum, plangent: sicut Epulo, cum Lazarum in sinu videret recumbentem Abraham, Luc. 16. & in conscientiis convicti, fatebuntur, se in corpora tantum potuisse sævire Sanctorum, animas verò ab Angelis rectà in cœlos portatas esse. De hac visione eleganter loquitur Autor libelli Sapientiæ, cap. 3. v. 1. 2. 3. & seqq. *Iustorum animæ in manu Dei sunt, & non tangit illos tormentum mortis: visi sunt oculis insipientium mori, & æstimata est afflictio exitus illorum, & ab itinere iusto abierunt in exterminium, & quod à nobis est iter exterminii: illi autem sunt in pace. Et sic coram hominibus tormenta passi sunt, spes tamen illorum in mortalitate plena est: In paucis vexati, in multis benè disponentur: quoniam Deus tentavit eos, & invenit illos dignos se: Tanquam aurum in fornace*

probat illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos, & in tempore erit respectus illorum. Fulgebunt iusti tanquam scintilla: judicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum. Et capite toto quinto pulcherrius, ac ceu commentario quodam verba nostra Apocalypica illustrantur. Sic enim autor libelli habet: *Tunc stabunt iusti in magnâ constantia adversus eos, qui se angustia verunt, & qui abstulerunt labores eorum. Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione in sperata salutis, dicentes intra se, pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes. Hi sunt, quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperii. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore, ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter Sanctos fors illorum est: Ergo erravimus à via veritatis, & iustitia lumen non luxit nobis, & Sol intelligentiæ non est ortus nobis. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulavimus vias difficiles, viam autem Domini ignoravimus. Quid nobis profuit superbia? aut divitiarum jactantia, quid contulit nobis? transierunt omnia illa tanquam umbra, & tanquam nuncius præcurrens: & tanquam navis, quæ pertransit fluctuantem aquam, cujus, cum præterierit, non est vestigium invenire, neq; semitam carinæ illius in fluctibus, ut avis, quæ transvolat in aère, cujus nullum invenitur argumentum itineris illius, sed tantum sonitus alarum verberans levem ventum, & scindens per vim itineris aërem, commotis aliis transvolavit, & post hoc nullum signum invenitur itineris illius, aut tanquam sagitta emissâ in locum destinatum, divisus aër continuo in se reclusus est, ut ignoretur transitus illius. Sic & nos nati continuo desivimus esse, & virtutis quidem nullum signum voluimus ostendere, in malignitate autem nostra consumpti sumus. Talia dixerunt in inferno hi, qui peccaverunt, quoniam spes impii tanquam lanugo est, quæ à vento tollitur, & tanquam spuma gracilis, quæ à procella dispergitur: & tanquam fumus, qui à vento diffusus est: & tanquam memoria hospitis unius diei prætereuntis: iusti autem in perpetuum vivant, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio illorum apud Altissimum. Idcirco accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini, quoniam dextera sua regit eos, & in brachio sancto suo defendet illos.*

XXVII. Observationem meretur accuratam, quòd nunc fata etiam Anti-Christianorum tragica subiungit Dominus: ita enim docet, non perpetuo merigaudi flore ipsos abundaturos, sed gaudium aliquando in mœrorem vertendum esse: *In illa enim hora, quâ videlicet Prophetas affligerint, fiet magnus terræ motus: quo decima pars cadat civitatis magnæ, & occidantur nomina hominum septem millia.* Toties verò cum terra motuum in Apocalypsi nostra fiat mentio, haud ineptè facturum me spero, si vel tandem accuratius de terræ motibus aliquid dicam. Decet enim tales natura passionis studiosè contemplari, nisi ob negligentiam & securitatem nostram, gravissimis huiusmodi pœnis succumbere velimus.

Ac initio quidem notandum, imperfectius de terræ motu loqui Philosophos, quàm Theologos: Illi enim definiunt, quòd terræ motus sit tremor factus à vento incluso: & violenter sese extendente per cavernas, cum exitus negetur: in quâ definitione tantum naturales causæ recitantur: ita-

Sapient. 5.

Anti-Christiani satel-
litii fata
tragica.Doctrina
de terra
motu.

Definit. ter-
ra motus
Theologica.

itaque Theologi terræ motum definiunt, tremo-
rem seu concussionem terræ : quæ concussio à
Deo omnipotente, & arbitrio ejus, ad pœnas de-
lictorum meritas declarandas, regatur, & guber-
netur.

Dubia cau-
sa efficientis
terra motu-
um, apud
Philosophos,
explicatio.

Deinde notandum, valde Philosophos, in ex-
plicatione causæ efficientis terræ motuum, inter
se variare. Thales enim Milesius, *terram aquis*
innatare opinans, aquam esse causam efficientem di-
xit : Ejus sectatores planius rem explicare volen-
tes, aquas terram subingredi, illicque mare ab-
sconditum, flumina subterranea & pelagus infe-
rum effici, cujus motu incumbens terra agitur.
De igni Anaxagoras item philosophatus est, qui
terræ inclusus viam quærat, & dum non datur,
vix exitum aperiat. Unde sunt, qui subterranea
loca sua habere dicunt incendia, quæ ex esis rupi-
bus, ruinam aliquando faciant : & sanè haud ne-
gari potest, quin in visceribus terræ ignis ferveat :
ex quo etiam consequitur, vaporem densum &
validum illic congregari : adeo, ut tandem vi
sua vel discutiat terram incumbentem, vel ean-
dem saltem moveat. Anaximenes hoc totum
ad terram traxit, quodd scilicet ipsa sibi sit causa
motuum : Nam intra ejus viscera partes quas-
dam corruere dicit, vel vetustate exelas, vel
igni labefactas : vel violentia spirituum, quæ
partes cadentes cum magnæ sint, magno etiam
motu ejus, à quo absciuntur, cadunt. Quan-
to enim plus habent ponderis, tanto tremor erit
major : Nihil siquidem magnum sine motu lo-
ci vicini magno cadit. Tandem ad ventos de-
ventum est, qui cum natura mobiles sint, & vali-
dissime moveant objecta, celerrimi quoque : hinc
tandem magno consensu Philosophi terræ mo-
tum, ventos, causam esse dixerunt : in eo ta-
men dissensere, quodd alii ventos frigidos, alii
calidos, alii humidos, alii siccos magis pro-
barunt. Epicurus, ut minus erraret, vestigia se-
cutus Democriti, jam spiritu, jam igne, aliàs a-
quis, nunc terræ lapsu motum terræ effici dixit.
Etsi verò hæc Philosophica minimè improba-
mus : meritò tamen, quodd non altius ascendunt,
quodd Dei & Numinis nullius mentionem faci-
unt, immò, quodd aliqui Deum in hisce motibus
providentia sua concurrere negarunt, desidera-
mus. Seneca enim impie dixit : *Nihil horum fa-
cere Deum, nec ira Numinum convulsi, vel cælum*
vel terram. Itaque in Theologia plenius & rectius
de hac materia dicendum est : Initio autem
quotuplices sint terræ motus, quæ species : dein-
de, à quo oriantur : tertio, de causa terræ motu-
um irritatrice : quarto, de fine & effectu eorum
dicemus.

Quotuplices
sint terra
motus ?
Plin. lib. 2.
cap. 82.

Membrum primum quodd attinet : variè spe-
cies variæ à Philosophis recensentur : Plinius
lib. 2. c. 82. in *duo genera* omnes digessit terræ mo-
tum species : Primum genus vocat *Tutus* :
qualis est vibratio, cum motus vibrat, crispante
ædificorum crepitu : & cum intumescit assur-
gens : alternoque motu residet innoxium, &
cum currentia tecta contrario ictu arietant,
quoniam alter motus alteri renititur. Alte-
rum vocat Plinius, *Periculosus*, qualis est incli-
natio & impulsio in unam partem. Seneca ex
Possidonio inclinationem & successionem reci-
tat : tertiamque speciem, Tremorem, addit. A-
pud Philosophorum Principem Aristotelem plu-
res sunt species.

Aristot. in
lib. de Muni-
do.

1. *Ἐπικλίνας*, Inclinatio, quando in unam par-
tem vis mali se impellit : ita quidem, ut urbes
prosternantur, & flumina avertantur. Talis e-
nim inclinatio fiebat, tempore belli Punici, ubi
quidem ad Thrasimenum lacum, Pœni dimi-
cantes & Romanorum motum non senserunt, cum
tamen eo per Italiam integræ civitates everse, &
cursu rapidi amnes averfi fuerint, ipsique mon-
tes ingenti lapsu proruerint.

2. *Βρασὴ*, Motus fervescens sursum & deor-
sum, instar aquæ bullientis.

3. *Χασμαίνης*, Hiatus, quando terra de-
hiscit.

4. *Ῥυτὴς*, Ruptor, cum terra subsidet, vel
instar montis intumescit : qua specie Liparco-
rum urbs in cineres redacta, & Hiera Insula con-
cussa est.

5. *Ωσῆς*, Trusor, pulsor, qui evertit uno im-
pulsu in unam partem omnia.

6. *Παλματίας*, Concussor, vibratio est, cum
instar hastæ ædificia concutiuntur, & in diver-
sas species dissipat vel restituit : quam speciem
Seneca tremorem vocat.

7. *Μυκητίας*, Mugitus, cum valido sonitu
terra quatitur, quanquam sæpe fit terræ mugitus
sine motu : cum videlicet Spiritus debilior est,
quàm ut moveat : volvitur tamen in ejus vi-
sceribus, & impingit ad cavernas valido im-
petu. Sic à forma terræ motus distinxit Aristo-
teles.

Nos arctius rem constringemus, dicentes,
Terræ motum esse duplicem : Alium *naturalem*,
in quibus causæ naturales monstrari possunt : qua-
rum opera, Deus certas terræ partes, certo tamen
itidem consilio movet : Alium *singularem*, &
præternaturalem, adeoque quasi *miraculosum* :
quando nimirum *sine mediis* Deus æternus *funda-
menta terræ* movet : quo pertinent plerique ter-
ræ motus, qui in Scriptura recensentur, ple-
rumque enim *singulari de causa*, facti fuisse legun-
tur.

Non verò hi tantum præternaturales, sed & il-
li naturales terræ motus à Deo efficiuntur : Deus
inquam omnipotens solidissima quæque poten-
ter movet : & hac terræ concussione, quantæ
sit potentia, luculenter ostendit. Et sanè si rem
altius pensitemus, facile à Deo oriri terræ motus
omnes intelligimus : Quis enim terram condi-
dit immotam & firmissimam ? utique Deus : quis
ergò eandem movebit ? Ille ipse Deus. Cumque
in hoc motu servetur certus ordo, locorum &
temporis : cum appareat concinnitas admira-
bilis : cum adsint præagia : utpote ad spectus
mali Martis & Saturni : Tranquillitas aeris (vis
enim spirituum inferna sede detinetur) suffrigi-
dior aer : tenuis sub vesperam nubecula : aquæ
in puteis turbidiores : caligo Solis : pavor avi-
um, & similia : unde Pherecides motum præ-
dixit, & Anaximander quoque Lacedæmonios
præmonuit, ut custodirent urbem & tecta : Im-
minere enim terræ motum longè gravissimum,
qui & contigit, eoque motu urbs tota, mon-
tisque Taygeri pars bona corruit. Talia ergò cum
adsint prognostica & præagia : fines cum sequan-
tur certi : idcirco Sole clarius elucet, non inhæ-
rendum esse causis tantum naturalibus, sed ne-
cessario statuendum, terræ motus à Deo sapien-
tissimo & potentissimo certissime regi, & regi.
Huc pertinent multa Scripturæ testimonia, quæ
discr-

Terra mo-
tus à Deo
efficiuntur.

disertè à Deo commoveri terram asserunt: Job. 9. v. 6. Psal. 18. v. 8. Psal. 29. v. 8. Psal. 60. v. 3. Pl. 66. v. 19. Psal. 97. v. 4. Jerem. 10. v. 10. & alia alibi complura extant dicta, unde evidenter, à Deo moveri terram, evincitur.

Causa terræ motuum Jam de causa irritatrice, quam Græci αἰτίον τῆς σεισμικῆς vocant, si quæras, eam peccatum imprimis esse, dicimus: vel potius peccata: quibus justissimus Deus ad omnis generis pœnas mortalibus infligendas, irritatur: inter pœnas autem & terræ motus recenset Zacharias cap. 14. Ita peccatum Judaicum in Passione Domini, ingentem & magnum illum terræ motum, indignationis divinæ testem luculentissimum provocavit: quemadmodum & Athalia, quod idola in domum inferret Domini, terræ motus causa impulsiva exitit: Cumque Uzias in domo Domini jus offerendi sibi potestatem arriperet, mox terræ motus, signum iræ divinæ, sequebatur. Peccata ergo, impœnitentiam, veritatis oblatæ contemptum, cordis duritiam, idololatriam, scortationem, adulteria, & alia scelera fugiamus, ne iis terræ motus graviores provocemus.

Finis & effectus terræ motuum Finis & effectus terræ motuum varius est, & multiplex: Unius enim rei fines possunt esse multi, sed subordinati: nonnunquam enim tali terræ concussione suam Deus ostendit majestatem & potentiam: quemadmodum in Resurrectione Domini, terræ motus divinitatis Christi resurgentis luculentissimus testis fuit, Matthæi 28. Nonnunquam Dei severissimam iram & indignationem ex terræ motibus evidenter perspicimus: ubi præsertim effectus tragici concurrunt: utpote, si civitates, si templa, si arces corruunt, si homines & jumenta in tanto motu pereunt: quemadmodum Senecæ tempore, motus terræ in Pompejis factus, sexcentarum ovium, greges exanimavit: Imprimis verò finis bonus est terræ motuum, ut discamus Deum timere, & ei dare gloriam: sicuti nostra Apocalypsis finem seu effectum talem notat, cum ait: *Et territi sunt, & deriderunt gloriam Deo.* Damus autem Deo gloriam, cum juxta verbum & præceptum ejus pœnitentiam agimus, peccata nostra agnoscimus, & Deum in his terræ motibus agere credimus: cum pœnas subsequetas graviores metuimus. Nunquam enim ejusmodi repentina concussiones effectu suo caruerunt: sed plerumque, vel pestem, vel bella, vel alias calamitates portenderunt, & attulerunt. Et hæc de isto loco dicta sufficiant.

XXVIII. Ad fata verò Anti-Christianorum Tragica, pertinent & hæc verba: *Decima pars civitatis cecidit, & occisa sunt in terra motu nomina hominum septem millia.* Apparet, terræ motum hic pro insigni bello seu tumultu accipi, & id innui, magnam cladem, in illo motu experturos Pontificios Anti-Christi satellites: decima pars enim civitatis cadet: puta 1. corporaliter: plagis enim meritis à Deo percutientur, quia sanguinem sitierunt, in sanguine morientur: 2. spiritualiter: imminuetur enim ejus authoritas: cadet potentia: cadet opulentia: cadet formido apud multos populos & nationes: cadet obedientia: cadet omnis erga sedem Romanam observantia: ita ut qui prius toti Regno Papistico addicti fuerunt: ei-

dem fortissimè se opposituri sint. Vide, quam graviter Deus injurias servis suis illatas, ulcisci velit & valeat: omnia hæc, si cum historiis conferantur, clariora & illustriora fient: Annon cum Hieronymus Pragensis, & Johannes Hussius Constantiæ concremarentur, statim secuta est magna populorum commotio? Bohemi certè, gravissimo bello, Romanenses infestarunt, & horrendum in modum afflixerunt: sicut ipse Aeneas Sylvius Pontif. Rom. totam commotionis illius Bohemiæ historiam descripsit, & minimè negavit, occisa esse in illo motu multa hominum millia: plurimos quoque à Papatu defecisse, & Deo gloriam dedisse: Sed & cum nostra memoria, instinctu sedis Anti-Christianæ, sæva in Christianos moveretur persecutio, præter omnium omnem expectationem, Roma capta est (Anno 1527.) & ita afflicta ac direpta, ut ea calamitas cum veteribus & maximis illis Romæ ruinis & calamitatibus conferri possit. Legantur libri historiarum Sleidani postremi septem, illi pulcherrimè, periodum hanc, de fatis Anti-Christianorum, interpretabuntur: quod autem præcisè partem casuram urbis decimam, & occisum iri septem hominum millia, dicit Apostolus; inde non cæco furore, & instar Andabatarum ferire Deum homines discimus, sed quasi nominatim designari, quos flagellis suis velit cædi. Quisque ergo oculos maturè aperiatur, & ne lenociniis Meretricis Anti-Christianæ decipiatur, adeoque cum aliis Anti-Christicis à Deo ad pœnas justas trahatur, diligenter videatur.

XXIX. Quod superiori ætate Majorum nostrorum, tot à Papatu defecere homines, tot Potentes, tot Principes, tot Regiones, tot Urbes, hodieque indies magno numero à sede Romana deficiunt, id hic à Spiritu Sancto prædictum fuit. Veritati ergo verbi divini luculentum sic perhibetur testimonium: quo permoti, & aliis prædictionibus firmissimè credamus: certi, & eas indubiè implendas esse. Ipsa in verò defectionem à Papatu quod attinet, cum de ea in capite præsertim decimo octavo Spiritus Sanctus, quasi ex professo agat, ideo totam tractationem eo differamus.

XXX. Interim, non ignominiosum esse opus, defecere à Papatu, notemus: Hic enim apartè dicitur, defecere illud, nihil aliud esse, quam dare Deo cæli gloriam. Gloria enim Dei multis modis in Papatu periclitatur: siquidem in sanctis mortuis, in statuis & lapidibus, in propriis suis adinventionibus & meritis, in jejuniis, in vigiliis, in missis, in flagellis, in cucullis, in Regulis, in sexcentis hujusmodi aliis, & non in SOLO DEO, non in SOLO Christi merito confidunt: qua ratione gloriæ Dei insigniter detrahunt: Ubi autem ad nostras Ecclesias aliqui ex Papatu se recipiunt: protinus Deo dare timoris, & fiduciam gloriam, & omne salutis punctum unice ipsi ascribere discunt: Judicent ergo hostes de defectione ista, prout volent: nos Deo gratias agimus, quod bonitate ejus, Roma seu Babylone exivimus: quod vale ultimum sedi Anti-Christianæ diximus: quod cum R. Luthero onus & jugum importabile excussimus: quod ad pomeria rectè sentientis Ecclesiæ pervenimus: Eundem ter Maximum Deum ardentissimè orantes, ut & alias adhuc, quas habet oves, adducat; adeoque Regnum suum

Eodem Syl-
vius.

Quid hic
numerus
certus in-
nuat?

Defectio à
Papatu, in
Scriptura
sacra præ-
dicta est.

A Papatu
deficere, o-
pus ignomi-
niosum non
est.

Imo, qui à
Papatu de-
ficit, DEO
gloriam da-
re dicitur.

Pœna Pa-
patus infli-
genda.

applicatio
verborum
ad B. Lu-
therum &
symmistas.

uum indies ampliet & augeat, per Jesum Chri-
stum Dominum nostrum, Amen.

XXXI. Tandem brevissimè placet monstra-
re, quàm argutè & concinne totus iste textus de
B. Luthero, & collegis, eorumque tempore, actis
& historia explicari, vel potius ad ipsos applicari
queat. Paucis enim verbis, multa sanctus com-
prehendit spiritus: juxta illud Danielis, cap. 12.

Dan. 12, 4

vers. 3.

v. 4. *Multiplex erit libri scientia*: Initio igitur B.
Lutherum & collegas rectè Christi vocari Tes-
tes, nemo Piorum negaverit: de Christo enim
coram Regibus & toto mundo ingenuè, & legi-
timè ad hoc vocati, ratione qualitarum quo-
que idonei, testati sunt: saccis quoque a-
micti fuerunt, primis præsertim Reformationis
annis, ubi nonnullas adhuc stipulas Pontificias
retinuerunt: & ex iis ita festinanter se extricare

v. 4.

v. 5.

non potuerunt, sed & saccis luctum suum super
tenebris Papatus ediderunt. B. Luthero elogia
olivæ & candelabri, nemo nisi hostis & invidus
detrahit: potestas ejus quanta fuerit, res etiam-
num hodie loquitur: annon ignis verbi divini
ex ore ejus exiit? annon ignis iste, multos hosti-
um devoravit, & spiritualiter occidit, utique plu-
res quàm triginta hæreticos unico hoc verbi igni-
to gladio se jugulasse scribit B. Lutherus? annon
omnis generis plagas & pœnas Anti-Christiano
gregi prædixit? & vindictam nominis divini fe-
liciter precibus suis impetravit: ita ut pluvia &
rore cœlesti hostes veritatis carere, ut aquam in
sanguinem conversam, & tertiam omni plaga per-
cussam videre debuerint. *Finit* verò etiam te-
stimonium suum Lutherus, & ad ultimum usque

v. 6.

v. 7.

vita halitum in zelo & odio adversus Papam per-
severavit. E contra toto Ministerii sui curriculo
persecutiones Anti-Christi sensit: *Bestia enim Ro-
mana*, quæ ascendit ex abyssu, adversus ipsum a-
cerrimè bellavit: & quamvis aperta vi Thavma-
siandrum istum occidere non potuit, crebris ta-
men suis proscriptionibus, calumniis, molitioni-
bus, & aliis hujusmodi mediis, Virum Dei sanctum,
præmaturè vita sua privavit, cumque mors
Lutheri innotesceret, infandum, quàm Bestia il-
la hoc nomine exultaverit: quàm inhabitantes
terram, præ gaudio latati, quomodo munera
congrulatoria invicem miserint: quòd Pro-
pheta ille diem obiit, qui tantopere sedem Anti-
Christi cruciavit. Et si verò se penitus victores
Lutheri evasisse existimarunt: & Lutheri me-
moriæ ac doctrinæ plane sepultam fore, so-
mniant: tamen mirificè ipse sua exciderunt:

v. 8.

v. 9.

v. 10.

Spiritus enim vitæ à Deo intravit in ipsum: Ste-
titque in Discipulis & Successoribus fides super
pedes suos: ita, ut cum viderent Pontificii, per
succeedentes Theologos tanto spiritu doctrinam
Lutheri propagari, timore admodum magno ob-
ruti fuerint: Et quanquam ipsi, Lutherum, Ca-
codæmoni, brutis suis fulminibus, manciparunt,
videre tamen, & satis cognovère, quòd cum
fide collegis in cælum ascenderit, quia & o-
lim Lutherum in sinu Dei recumbentem, ma-
gno stridore dentium impii Romanenses vi-
debunt. De terræ motu, de casu civitatis, de
defectione à Papatu, nihil attinet amplius di-
cere: parietes nostri testantur, hæc omnia
majorum nostrorum memoria, super sancti
Lutheri doctrina contigisse, hodieque contin-
gere, neque juvat, historica nunc attexere,
cum in Sleidano, & decima sexta D. Osiandri

v. 11.

v. 12.

v. 13.

Centuria sufficienter descripta sint. Colopho-
nem ergo sic imponimus *Va secundo*, seu Ange-
lo Tubicini sexto, & ad *Va tertium*, sive Angelum
Tubicinem septimum, cum Johanne nostro pro-
gredimur.

PARS TERTIA.

Sic autem ille: *Va secundum abiit, & ecce
Va tertium veniet citò. Et septimus an-
gelus tubæ cecinit, & facta sunt voces magnæ
in cælo, dicentes: Facta sunt regna hujus
mundi Domini nostri & Christi ejus, & re-
gnabit in secula seculorum.* Tria in hoc versi-
culo observanda sunt: 1. cum ait Johannes:
Abiit Va secundum, non abrumpi hoc locutionis
genere ipsas res: sed ordinari tantum sermonem:
supra enim, cum *Va* proponeret secundum, iti-
dem dixit: *Va unum abiit*, neque tamen sequi-
tur, quòd papisticum *Va* tunc desierit, quando
Turcicum ingruit: utrumque enim simul Eccle-
siam afflixit: ita & nunc tertium à secundo di-
stinguitur: & sensus verborum talis redditur:
*Dictum hætenus est de Va primo: dictum de Va se-
cundo: audiamus nunc porro etiam de Va tertio &
ultimo.* 2. Nihilominus significanter vocula *abiit*
se utitur Theologus, ut innuat, tyrannides istas
maximas, vel tandem suum finem habituras. 3. *Scopus Tib-
æ septimæ
qui sit?* Notandus est scopus Tubæ septimæ, qui à ple-
risque & præcipuis Interpretibus is statuitur,
quòd hic finale Anti-Christi Orientalis & Occi-
dentalis excidium describatur, hoc est, *extremum
Judicium*: ubi *Thyrio* psallent beati cœlicolæ:
Et sanè verba ferè singula urgent, ut de extremo
judicio particulam istam capitis intelligamus: de-
scribitur enim Judex gloriosissimus & potentissi-
mus, Christus Jesus: introducuntur Assessores
Judicii, viginti quatuor Seniores: exprimitur
perspicuè, advenisse *tempus mortuorum*, ut judi-
centur: quòd utique in novissimo die fiet. Re-
ceptam ergo hanc, & multorum calculo appro-
batam interpretationem, nos minimè rejicimus,
sed libenter amplectimur: Interim non dubi-
tantes, quin propter connexionem, aliqua ex his,
judicium extremum seu, ut clarius loquar, ipsum
actum judicii extremi præcessura, omnino pu-
tanda sint. *Voces enim magna in cælo factæ,
de tripudiis Ecclesiæ militantis, quæ in articu-
lo ferè adventantis extremi habebit judicii, a-
deoque de vocibus Regni cælorum, seu Regni
gratiæ incolarum intelligi possunt. Siquidem
nihil certius est, quàm Anti-Christum utrum-
que adventu Christi abolitum, & potentiam
ac sævitiam utriusque penitus extinctum iri: ita
tamen, ut ante resurrectionem mortuorum ho-
stes impii palmam victoriæ Christo quamvis ini-
viti, & invidi concessuri sint: & super hac vi-
ctoria ovabunt ac exultabunt justi, dicentes:
Facta sunt Regna hujus mundi, Domini no-
stri, & regnabit in secula seculorum, Amen.*

Voces in
cælo.

His concinent beati cœlites, & viginti qua-
tuor Seniores, qui in sedibus suis circa Thro-
num Dei, & in conspectu ejus sedent, in fa-
cies suas cadent, & adorabunt Deum, dicentes:
*Gratias agimus tibi, Domine Deus omni-
potens, Qui es, & Qui eras, & qui venturus
es: quia accepisti*, hoc est, quia deletione Anti-
Christi

Christi declarasti *virtutem tuam magnam & regnasti*, Regem te esse ostendisti: ἐλατρίσας, *Regnum adeptus es, & regnum occupasti*, quod nomine *iratae sunt Gentes*, impii illi, & pessimè ipsos habet, quod tam potenti brachio eos perdidisti: præ nimio furore ceperunt extremè persequi Testestuos: sed tu vicisti & nunc advenit irata tua, & tempus mortuorum, quod multis desideriis multi hætenus expectarunt: advenit tempus, ut judicentur, scilicet mortui & vivi, & reddas mercedem servis tuis Prophetis & Sanctis, & timentibus nomen tuum, pusillis & magnis: (copiosam enim his omnibus mercedem & retributionem promisti) & vicissim perdas eos, qui perdunt terram: impios verbi tui osiores, Anti-Christos, qui gregem tuum crudelissimè tractarunt. Tandem adjicitur versiculus de aperto templo Dei, cum sic ait Johannes: *Et apertum est templum Dei in cælo*: in quod scilicet cæleste Templum congregantur servi Dei, Prophetæ, Sancti, & timentes nomen Domini: ut in Apoc. 7, 15. Templo isto serviant Deo die ac nocte: & ut habitet Dominus super illos, Apoc. 7, v. 15. ubi compensatur, quod in terris coram piis Tempora sæpius clausa fuerunt. In hoc Templo DEI visa est Johanni Arca Testamenti DEI: fœdus enim pepigit Deus cum fidelibus, quod ipsorum copiarum cornu, & omnis bonitatis ac felicitatis mare inexhaustum esse velit. Hanc fœderis arcam aperiet Deus, & bona cælestia filiis ac filiabus suis charissimis, largissimè ex ea distribuet. Concinna est interpretatio Patrum, qui per Arcam Testamenti seu fœderis, Christum Jesum describi dicunt. In hoc enim Deus æternum fœdus cum hominibus iniit: in hoc Christo omnes thesauri, sapientiæ, scientiæ, quin & bonitatis, sunt reconditi, tanquam in arca Dei pretiosissima. Et hæc arca aperta est, in cælo Ecclesiæ militantis, 1. cum Pater de cælo testaretur: Hic est Filius meus dilectus, in quo complacuit: 2. prædicatione, & miraculis: aperietur verò in cælo etiam Ecclesiæ triumphantis, ubi perfectè in cor Christi introspeciemus: & omnes thesauros bonitatis ejus ex gratia percipiemus. Econtra in cælo adversus impios audientur, & fient fulgura, & voces, & tonitrua, & terra motus, & grando magna, hoc est, maximis suppliciis afficientur, Es wird alles im Himmel wider die Anti-Christische Rotten donnern / hageln / und blißen: Feuer / Schwefel / Bech / Donner / Hagel / Blitz / Wetter wird ihr Lohn und Erntegeld seyn / daß sie die Frommen hie auff Erden so unschuldiger weise geplaget haben. Hæc simplicissima partis hujus tertiæ in capite undecimo est sententia.

Scrulpuli.

Respondendum verò etiam est ad Scrupulos nonnullos, qui ex accuratiore verborum consideratione oriuntur.

I. Mirum videatur alicui, cum Tuba ista ultima, plenam Ecclesiæ Dei refocillationem datura sit, cur Væ dicatur: Anne enim Væ erit illud beatorum in cælis ἡδυνία? anne Væ erit, merces illa, quam Dominus tunc dabit servis suis, Prophetis & Sanctis, & timentibus nomen ejus? Respondetur: Non respectu piorum, sed respectu

impiorum, tubam istam Væ appellari: adeoque à potiori sic denominari: quia enim pauci electi, ergo multi æternæ erunt tunc damnationis obnoxii; & plures peribunt, quam salvabuntur: id quod multoties scriptura innuit, cum paucos esse electos, cum gregem Christi pusillum gregem esse, cum multos Domino olim ignotos fore ait: Inprimis verò confirmatur multitudo ista damnandorum, ex verbis Christi, qui expressè dicit: *Lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem: & multi sunt, qui intrant per eam. Angusta verò porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam: & pauci sunt, qui inveniunt eam*, Matth. 7, v. 13. & 14. Matth. 7, 20. Luc. 12.

II. Citò venturum Væ dicitur tertium: ideoque citò appropinquaturus Domini vostri adventus ultimus: sed num CITO id fit, quod per secula sedecim nondum impletum fuit; Tot enim secula à vaticinio Johannitico ferè effluxerunt: Nonne vacillare videtur autoritas oraculi Apostolici? Respondetur: Primo, respicere Johannem ad horas Dei, de quibus dicit Moyses Psal. 90, v. 4. *Mille anni ante OCVLOS TVOS tanquam dies hesternæ, quæ præterit*: unde & D. Petrus diligentissimè Deum excusat, ne de veritate verbi ejus, hoc in capite, dubitemus, inquiens: *Unum hoc ne lateat vos dilecti: quòd unus dies apud Dominum perinde est, ut mille anni, & mille anni, ut dies unus. Haud tardat Dominus, qui promisit: quemadmodum nonnulli tarditatem existimant: verum patiens est erga nos, dum non vult ullos perire, sed omnes ad poenitentiam recipere. Veniet autem dies Domini sicut FUR IN NOCTE, quo cæli procellæ in morem transibunt: elementa verò æstuantia solventur: terraq; & quæ in ea sunt opera, exurentur: Quapropter dilecti, τὴν κτίσιν ἡμῶν μαρτυρεῖτε, σωτηρίαν ἡμετέραν, Domini nostri patientiam salutem arburemini*, 2. Pet. 3, v. 8-9. 10. 2. Pet. 3, 8, 14. Deinde notandum, quando Væ tertium CITO venturum Johannes dicit, respicere eum ad Væ secundum: quasi dicat: Cum Væ secundum abierit, CITO, ætutum, ilico, sine longiore mora, sequatur Væ tertium: ita ut hoc respectu rectissimè CITO venturum Væ istud postremum Apostolus dixerit: Sua ergo & hic oraculo constat immota planè & invicta veritas.

III. Inter verba Hymni, quem cælicolæ cantaturi dicuntur, & hæc inter alia habentur: *Facta sunt Regna hujus mundi, Domini nostri, & Christi ejus*: unde conjici videtur, quasi, Tunc demùm Regna Domini facta, beati cælitæ fateantur. Jam verò Christum semper, etiam in medio inimicorum suorum regnasse credimus: quomodo igitur verba ista intelligenda sunt? Respondetur: De manifestatione Regiæ Christi potentiæ, quæ, etsi in hisce terris luculenter patuit, nonnunquam tamen, ob varios casus, in dubium quasi tum apud pios, tum apud impios vocata fuit: visus enim Dominus noster haud rarò, quasi succumbere; ubi præsertim Anti-Christus ita validè in gregem ejus sævit: Tunc dicatur: ergo non erit amplius nube amictus Dominus, Apoc. 10, v. 1 sed PALAM faciet omnibus, se Regnum habere: sibi regendi & judicandi partes commissas esse, etiam qua Filius hominis est, Johan. 5, v. 27. Cumque UNIVERSALITER vivos omnes & mortuos judicaturus sit tunc Dominus, hinc adeo, REGNA MUNDI, plenariè quasi

Tuba septima, quomodo Væ dici possit?

Quo respectu Christi in judicio ultimo, demum, Regna mundi accepturus dicatur?

Apoc. 10, 1.

Iob. 5, 27.

quasi tunc ejus FACTA esse dicuntur, quia nimirum OMNIA subjugabuntur: quæ hinc interris prævalere, & Christum pro Domino non agnoscere videbantur.

Quo respiciant beati Cœlites sua exclamatione?
IV Quod si & illa verba v. 17. *Accepisti virtutem magnam*, καὶ ἰσχυρὰς, dubium Lectori tenent, quomodo accipienda sint: idem respondetur, quod ad superiora: Christum videlicet toto, & passionis suæ, & passionis Ecclesiæ tempore, visum fuisse, imbecilem, infirmum, & omni quasi robore destitutum: tunc verò ad clangorem tubæ septimæ, suam potentiam & majestatem infinitam eminentissimè ostensurum: adeo, ut & impii fateri cogantur: Accepisse Christum potentiam magnam, qui antehac Dominum hunc parvipenderunt, ejusque potentiam aculeatissimis, & maximè venenatis verbis pupugerunt. Respectu ergo SOLEMNIS ILLIUS MANIFESTATIONIS, virtutem magnam accipere Christus perhibetur.

Quo respiciant beati Cœlites sua exclamatione?
V. Sed cur quæso cœlestis exercitus ita exclamat, & Regna Mundi hujus Domini Dei nostri facta esse, tam operosa protestatione contendit? Num quis hoc unquam negavit: Otiosa certè isthæc videtur asseveratio: Respond. non sine gravissima causa hæc cœlicolis attribuuntur de Christo elogia: Respicitur enim à Spiritu Sancto, ad Anti-Christum: qui tantam in mundo exeruit ac exercuit potentiam, ut simplices, omnia in hunc Anti-Christum translata esse Regalia, & Christum regno suo se penitus abdicasse, putare potuerint: immo & consueverint. Et quidni? cùm Papa se Christi Vicarium, sibi que omnem in cœlo & in terra potestatem datam esse jactitet? Verùm, heus bone vir (occlamat Spiritus Sanctus) præstolare, usque dum clangor audiat Tubæ septimæ: ibi manifestum fiet OMNI CARNI: an tu sis cœli terræque Dominus: an verò potius omnis potestas & majestas unius sit Domini nostri, & Christi ejus. Hæc est beatorum Cœlitum in tam sancta protestatione & asseveratione genuina intentio.

An arca fœderis Moysi adhuc resistat sit, & aliquando à ludæis invenienda?
VI Apostata quidam Caspar Schoppius, in Syntagmate & Epistola de Anti-Christo, inter alia habet fabulam de arca fœderis, quæ à Jeremia in speluncam abscondita, & tempore Anti-Christianæ persecutionis in terra Moabitarum, in monte Nebo vel Sinai à religiosis Judæis inveniendâ sit: atque ut fucum faciat Lectori, ad palliandum figmentum suum verba nostra ex Apocalypsis capite undecimo, v. 19. alligat, inquiens: Impletio Prophetiæ hujus legitur Apocal. 11. ubi cùm narrasset Prophetiam Eliæ & Enochii fuisse finitam: & Judæorum conversionem ad Christum factam; subiicit: Et apertum est Templum Dei in cœlo, & visa est arca testimonii ejus in templo ejus. Dispiciendum igitur erit, num Spiritus Sanctus fabulam istam Pontificiam innuerit, vel confirmarit. Initio sciendum, singulari Dei consilio & jussu arcam testimonii seu fœderis fabricatam esse. Sic enim ait Dominus, Exod. 25. v. 10. 11. & seqq. Facite etiam arcam è lignis Sittim duorum cubitorum, & semis erit longitudo ejus: cubitus vero, & semis latitudo ejus: cubitus item & semis, altitudo ejus: operiesq; eam coronam auream in circuitu, &c. ponesq; in arca Testimonium, quod dabo tibi. Unde, quis

arca istius fuerit destinatus à Deo usus, luculentè patet: nimirum, ut tabulas fœderis contineret: & simul præsentia Dei in populo suo symbolum esset. Hinc enim ita tripudiat Rex David, quod arca fœderis ex domo Obed Edom in civitatem suam adducta esset. Hinc nomen Jehovah exercituum arca tributum legitur, & ab Augustino asseritur, 2. Sam. 6. v. 2. August. lib. de civitate Dei 10. cap. 17. Aliqui doctiores, ex Heb. cap. 9. v. 4. colligunt, in arca Testimonii fuisse quoque Manna, & virgam Aaronis germinantem: quod repugnare videtur aliis scripturæ locis, ubi tantum duas tabulas lapideas in arca fuisse repositas, dicitur, 1. Reg. 8. v. 9. & 2. Paral. 5. v. 10. sed enodatio hujus scrupuli, non est præsentis, vel loci vel temporis. Tribus verbis dico, Apostolum Hebr. 9. v. 4. non propriè de arca, sed οὐρανῷ seu tabernaculo loqui: quod in eo ista simul fuerint omnia, uti de Man. Ex. 16. v. 34. & de virga Aaronis, Num. 17. x. 4. legitur.

Cumq; ad hanc materiam pervenerimus, non inutile & injucundum foret, ὡς ἐν παράδειγμα aliquid de Allegorica arca fœderis designatione inferere. Et quidem hic, uti & in allegoriis, Interpretes maximè variant, & discrepant. Aliqui arcam ad beatos cœlites accommodant: illi enim instar lignorum Sittim, sunt imputribiles, sunt pulchri, sunt immortales: Et sicut arca auro circumtectâ erat: ita & animæ beatorum ineffabili divinæ visionis claritate, quin & corpora admirabili splendore fulgebunt, Matth. 13. Corona arcæ, coronas notat Sanctorum, quas fidelibus cunctis, utpote victoribus gloriosis, redditurus est Dominus, 2. Timoth. 4. Hæc una arcæ fœderis est explicatio. Beda venerabilis arcam designatione ait Salvatoris nostri incarnationem, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi: Arcam de lignis Sittim factam, significare, ait corpus Dominicum, ex membris constans, omni vitiorum labe carentibus: Ligna enim Sittim nec cariem sentiunt, nec putrescunt: Longitudo arcæ, longanimitatem Servatoris patientiam: latitudo, charitatis, qua ad nos venire, interque nos habitare voluit, amplitudinem: altitudo, futuræ sublimitatis spem significat. Rupertus observavit, eam esse mensuram arcæ, quæ hominis staturam non excedat, & quam homines porrectis manibus in longitudine amplecti queant: ut ostendatur accessibilem esse atq; attractabilem, intus & foris. Similiter Christus Servator accessibilis est: immo cum fiducia ad ipsum accedere possumus: & gratiam invenimus, εἰς εὐκαιρίαν βοηθείαν, Heb. 4. v. 16. Gregorius in Pastoralibus pag. 2. c. 1. Ecclesia imaginem dicit fuisse arcam: cujus quatuor annuli aurei per quatuor angulos ducti, figurarint quatuor Evangeliorum libros. Vectes verò Doctores ipsos, qui velut imputribilia ligna, instructioni Librorum sacrorum semper inhæreant: arcam portent, & ipsi splendore vitæ fulgescant. Similes vide Allegorias apud Ambrosium, lib. de fuga seculi, cap. 3. apud Cyrillum, lib. 4. sup. Johan. cap. 28. apud Bernhardum, in serm. de B. Maria, Brevissimè inter arcam fœderis, & Ecclesiam, comparatio sic institui potest: 1. Arca fuit incorruptibilis: Talis est & Ecclesia, utpote generata ex incorruptibili semine verbi Dei: nec non ex incorruptibili sanguine Jesu Christi, 1. Petr. 1. v. 19. & 23. Deinde arca fuit τετραγωνική: Talis & est Ecclesia,

fœderis ad
Ecclesiam.

Ecclesia, per omnes quatuor Mundi angulos dispersa. 3. Arca fuit auro pretioso induta: Ecclesia est induta merito sacrosancto Jesu Christi. 4. Arca ornata fuit: Ecclesia ornata est donis Sp. S. 5. Arca nusquam sedem certam habuit: sed de loco in locum portata & translata fuit: id eo enim annulos aureos, & vectes habuit: ad portandam arcam idoneos: ita & Ecclesia uno & eodem loco nec semper substitit: nec porro substitutura est. 6. Arca fuit Custos tabularum DEI: Ecclesia itidem est Custos librorum Prophetarum & Apostolicorum: *על* est Ecclesia, *על* *האבות* & *אבות* 1. Timoth. 3. vers. 16.

Mons Nebos
& mons Si-
nai distin-
ctissimi sunt
montes.

Sed jam ad fabulam Papisticam, & quid de ea statuendum sit, videamus. Primò igitur notetur, quàm incertus sit Author suæ sententiæ: arcam enim scribit apparituram in monte Nebo, vel in monte Sinai, qui duo montes longissimo discrimine & intervallo ab invicem distant: Sina enim in Judæa, Nebo autem mons est in terra Moabica, sed rectè facit Apostata, quod in re incerta & ficta, mentis & sententiæ suæ incertitudinem prodit. Deinde, notetur & hoc: In scriptura Canonica nihil omnino de arca abscondita reperiri: Excusias licet libros Regum, Paralipomenon, Nehemiæ, Esdræ, Jeremiæ, Ezechielis, ne *שם* tamen hac de re inventes: In 2. Maccab. 2. v. 4. legitur sanè, quomodo Jeremias tabernaculum unâ cum incenso in speluncam tulerit, & postquam aliqui accesserunt, notantes sibi locum, eos reprehenderit: sed librum hunc Ecclesia Catholica inter Canonicas scripturas non recepit, uti rectissimè B. Hieronymus ait: Si in Canonicis libris tale quid confirmaretur, & nos fidem dictis firmissimam adhiberetur essemus. 3. Cæterum quis verisimile credat, Chaldaeos in obsidione & expugnatione Hierosolymæ, arcam in templo reliquisse intactam: quippe auro purissimo obductam: nonne (ut vicissim ex libro Apocrypho, & ut ipse Belarminus vocat, fabuloso, confutemus Pontificios) nonne inquam Judæi, post captivitatem Babyloniam, ipsimet quiritantur. 4. Esdræ 10. v. 22. lumen lychnuchi esse extinctum, arcam fœderis direptam, & sancta loca contaminata esse.

Petr. Galat.
lib. 4. Ca-
thol. Verit.
c. 9 fol. 211.

4. Insuper Petrus Galatinus lib. 4. Cathol. Verit. cap. 9. ex Sanhedrin Hierosolymitano, & aliis Judæorum Commentariis clarissimè probat: In Templo secundo arcam quoque fœderis, cum aliis rebus quatuor, defuisse. Verba ejus sic habent: fol. 211. In libro Sanhedrin Hierosolymitano, in cap. Ellu ben Haggolin, id est, isti sunt captivi, sic dicitur: Ait Rabbi Semuel: Quinque res defuerunt in ultimo Templo; quæ in primo fuerunt: Et unde probatur? Ex eo, quod dictum est Haggaï primo capite, והבאתם עז יהוה ובני הבית וארצהו ואת כבודו אל ארץ ארם Hoc est: Ascendite in montem, & afferte lignum, & adificate domum, & delectabor in ea, & honorabor, dixit Deus: ואכבד Veecabda, id est, & honorabor, vel honorabo, scilicet eam diminutè scriptum est sine litera *ה* He, quæ quinque designat, ad significandum quinque res, in quibus ultimum Sanctuarium fuit à primo diminutum: videlicet: Ignem, ARCAM, Urim Ver humim, id est, lumina & simplicitates, hoc est, rationale judicii, oleum unctiois, & Spiritum Sanctum. Glossa autem Rabbi Selomonis, super verbo Veecabda, id est: Et honorabo eum, sic dicit: Deest hic litera *ה* He, quæ quin-

que significat, ob quinque res, quæ in Templo secundo defuerunt, & in primo fuerant: videlicet Urim Ver humim, id est, lumina & simplicitates, hoc est, rationale judicii, & ARCA, & ignis, & divinitas, & Spiritus. Item in libro Ioma, id est, Dierum, sic legitur: Dixit Rabbi Aha: Quid est, quod in verbo Veecabda deest litera *ה* He? Quia per ipsam quinque designantur res, quæ fuerunt in primo Templo, & defuerunt in ultimo. He autem sunt: ARCA cum Propitiatorio: Cherub Ignis: Sechina, id est, Divinitas seu DEI gloria: Spiritus S. & Urim Ver humim. Et post pauca ibidem scribit Galatinus: In libro Ioma insuper sic dicitur: In Sanctuario secundo non fuit Arca: Traditio enim est, quod ex quo ABSCISSA EST ARCA, abscissa est cum ea, Urna manna, & lenticula olei unctiois, & virga Aharon, & Amygdala ejus, & flores ejus, & capsula, quam miserunt Philistai, Munus DEO Israel. Hæc Galatinus, Scriptor Pontificius. Unde colligitur, istum Galatinum vel nescivisse, vel non credidisse fabulam istam de arca fœderis, tempore persecutionis Antichristianæ demum inveniendæ: Si enim arca abscissa est, ergo non est abscondita. 5. Et obsecro, quid juvat ad confirmationem Fabellæ hujus allegatio Apocalyptica? Ubi enim de prædicatione Eliæ & Enochi agitur? Ubi de conversione Judæorum? Et num arcam illam Leviticam ex ligno auroque confectam, in cælo visam fuisse opinabimur? Num ergo spelunca illa, in quam Jeremias arcam reposuit, in cælo fuit: & triennio tantum ante finem mundi aperienda erit: tunc videlicet, cum Enochus & Elias prædica-bunt: cum Judæos ad Christum convertent: Ita quidem dicitur, sed ubi vel apex, ubi vel jota unum de nugis & figmentis istis omnibus, non in Apocalypsi tantum nostra, sed & in universa Scriptura? Idcirco facessant tales ineptiæ, de quibus rectè πολυσπῆλαιον illud dicitur: Dignum patella operculum, ut similes habeant labra lactucas. Nos, quid per Arcam Testamenti, in cælo visam, Sp. S. innuat supra, in textus expositione, indicavimus.

VII. Tandem contrariari sibi invicem videntur al. quot in Apocalypsi loca: Hic enim cap. 11. v. 19. dicitur, Visam esse arcam *τὴν ἁγίαν* in Templo Dei: Ita & cap. 15. v. 5. dicitur. Apertum fuisse Templum Tabernaculi Testimonii in cælo. In capite verò Apoc. 21. v. 22. ait Johannes: Templum non vidi in ea: Dominus enim Deus omnipotens, Templum illius est, & Agnus. Quæritur ergo, quomodo hæc loca concilianda sint? Et respondetur: 1. Cum Templum Dei in cælo esse dicitur, de Templo suffigurato sermo habetur. Id enim innuere vult Sp. S. sanctissimè Deum Hymnis & Psalmis coli, sicut in Templis celebrari solet: unde ipsum quoque cælum, Dei Templum vocatur: μεταφορικῶς videlicet, uti jam dictum est, Psal. 11. v. 4. Dominus in Templo sancto suo. Psal. 18. v. 7. Exaudivit de Templo sancto. Psal. 48. v. 10. Deus in medio Templi tui. Psal. 66. v. 5. Sanctum est Templum tuum: quando verò Johannes ait: In civitate Dei, non vidisse se Templum, de Templo propriè sic dicto & sumpto loquitur, atque *μυστικῶς* id innuit, non opus esse in vita æterna tali Templo: Deus enim in cælo Beatis longè præsentior, hoc est, longè sublimiori gradu præsentior est, quàm ipsis hic fuit in Templis, ubi præsentiam suam promittit, & Tempora suæ præsentiae signa quasi esse voluit, Exod. 20. v. 24.

Quomodo in
cælo tem-
plum esse,
& non esse,
dicatur.
Ap. 15. 5.
Ap. 21. 22.
An & qua-
le in cælo
Templum
sit?
Accommo-
datio templi
ad statum
Beatorum
in cælis.

Psal. 11. 4.
Psal. 18. 7.
Psal. 48. 10.
Psal. 66. 5.

Ex. 20. 24

Deinde

Deinde illic non amplius ex ministris verbi discimus, quid sit Deus, quid Agnus, quæ & qualia sint divina mysteria, sicut hic, in Templis ex ore ministrorum didicimus, immò discere debuimus: quin potius ipsum Jehovah videbimus perfectè,

1. Cor. 13. 12.
1. Ioh. 3. 2.

13. v. 12. Et illic ὁμοιοῦντες εὐόμμεθα, καὶ ὁψώμεθα αὐ-
τὸν καθὼς ἐστίν, 1. Johan. 3. v. 2. Ergo & hac ratione, quia cessabit doctrina & institutio illa, Templum in cœlis nullum esse amplius, rectè affirmatur. Insuper Tempia, domus seu ædes precationum sunt, eo fine extructa & ædificata, ut in loco ab operis secularibus & terrenis remoto, pro aver- tendis malis ardentè Deum invocare, nec non ad fidei confirmationem Sacramenta usurpare possimus: In cœlo autem, nec Sacramenta, nec ejusmodi preces, præsertim ubi fratres omnes ag- gregati, & mortui è sepulchris evocati ac resusci- tati fuerint, locum habent. Adde, quòd in vitâ æterna, nulla amplius impedimenta, nulla am- plius obijciuntur obstacula, quibus in exhiben- do cultu Dei eucharistico impediamur, & pro- pter quæ locum quendam ab ejusmodi objectis & obstaculis remotum quærere teneamur, siqui- dem nihil omnino illic erit, nihil omnino agetur, nisi quod conditioni Beatorum sit consentaneum. Expirabunt omnes cogitationes, cessabunt omnes operæ mundanæ, & corporales: Deus- quæ unicam omnium sensuum nostrorum obje- ctum, adeoque ipsi Templum nostrum, seu, ut Apostolus loquitur, omnia in omnibus erit, 1.

1. Cor. 15. 28.

Cor. 15. v. 28. Ergo & isto respectu nullum ta- le Templum in cœlo inveniri Sp. S. testatur: Et sic loca ἐναλίσιμα, seu quæ pugnare invicem vi- debantur, mediocri simplicitate conciliata es- se arbitror. Ab aliis, qui in his non ac- quiescunt, aliæ plura, & doctiora, avidè expectantes: Interea nos ad doctrinas transi- tum faciamus.

Loci doctrinarum.

Tyrannides
Anti Chri-
sti Romani
& Maho-
metica, ali-
quando su-
um suum
habitura
sunt.
Deus ter-
minum ho-
stibus ponit.

I. Dum Væ primum & secundum abiisse, di- cit Theologus, significanter innuit, Tyrannides Anti-Christi Romani, & Mahometicas, utut ma- ximas & gravissimas, suum aliquando finem ha- bituras: Prescripsit enim illis Deus certos terminos, quos minime transilient; neque ultra vires nosten- tari & affligi permittet: quin potius faciet cum tentatione eventum, ut possimus ὑπερβῆναι, 1. Cor. 10. v. 13. Ita certam annorum, 70. nimirum captivitati Babylonice præfixit Deus periodum, & illam ipsam hostes populi Dei transilire non potuerunt: quemadmodum nec Pharaò diutius Israelem tenere & affligere poterat, quam ipsi di- vinitus concessum & permissum erat. Patienter ergo finem calamitatum, & pressuræ Anti-Chri- stianæ expectemus, cum venerit hora Domini, qui suos ex tentatione eripere novit, veniens Do- minus Auxiliator veniet, & non tardabit, Ha- bac. 2. v. 3.

Hab. 2. 3.

Non vult
Deus, ut
exacitè diem
& tempus
extremi ju-
dicii scia-
mus.
Act. 1. 7.

II. Quòd Væ tertium Cito quidem venturum dicitur, non verò tempus accuratè exprimitur, inde discimus nolle Deum, ut curiosè articulos temporum, præsertim in loco extremi judicii seu ultimi adventus Domini indagemus: hoc enim ceu ἀγίασμα Deus unicè potestati suæ reservavit, Actor. 1. v. 7. Et placet ipsi, ut nos lateat ultimus

dies, quo timeatur omnis dies, juxta Augustinum. Inde patet, quid de quorundam audacia, an potius temeritate dicam, statuendum sit, qui in adyta Dei, & secretarium quasi ejus irrumpentes, annum & diem ultimi judicii indicare, investigare, quin & sententias suas mordicus ferè tueri & de- fensare, non veriti fuerunt: Mitto conjecturam illam, qua Patres nonnulli, ex traditione veteri do- mus Elia permoti, Mundum annos sex mille, & non ultra duraturum putarunt: uti legitur a- pud Lactantium lib. 7. divin. Institut. cap. 14. a- pud Hieronymum in explan. Psal. 89. Tom. 4. fol. 44. apud Gregorium Romanum, Enar- rat. cap. 9. lib. 1. Reg. Tom. 2. Col. 1415. Hæc enim moderatiore animo ab ipsis dicta sunt: illam pungo audaciam, qua nonnulli certum an- num definierunt: inter quos fuit Stiffelius, qui diem ultimum 18. die Octobris, Anno Chri- sti 1533. certò venturum prædixit: Ita Joachi- mus Abbas ex Calabria etiam Pontif. Urbano Tertio affirmavit, diem extremum Anno 1258. futurum. Arnoldus de Villa nova, Astronomus insignis, mundum certò, Anno Christi 1345. interitum statuit. Johannes Regiomontanus, Anno Domini 1689. ad extremum Christum ait venturum judicium. Johannes Picus Mirandu- la, qui anno Christi 1490. sic scripsit. Si qua est de novissimis temporibus humana conjectura, investi- gare possumus per secretissimam viam Cabale, futu- ram esse consummationem seculi, hinc ad annos quin- gentos, & quatuordecim, & dies viginti quinque. Tales profecto divinationes, non credo decere Christianos, nedum cordatos Theologos. Et in- cidit nunc, quid D. Augustinus lib. 18. de Civit. Dei, cap. 53. de ejusmodi prædictionibus scribat. Verba ejus sic habent: Hic quæri solet, quando Christus Anti-Christum spiritu oris sui interfeciturus sit? quando istud erit? Importune omnino. Si enim hoc nobis nosse prodesset, à quo melius, quàm ab ipso Deo magistro interrogantibus discipulis diceretur? Non enim siluerunt inde apud eum, sed à presente quæsierunt, dicentes: Domine, si in hoc tempore re- presentabis Regnum Israel? At ille: non est, in- quit, vestrum nosse tempora, quæ Pater in sua posuit potestate: Non utique illi de hora, vel die, vel anno, sed de tempore interrogaverunt, quando illud accepe- re responsum. Frustra igitur annos, qui huic seculo remanent, computare, ac definire conamur: cum hoc scire, non esse nostrum, ex ore Veritatis audia- mus: Quos tamen alii 400. alii 500. alii etiam mil- le ab ascensione Domini, usque ad ejus ultimum ad- ventum compleri posse dixerunt. Quemadmodum autem quisque eorum adstruat opinionem suam, lon- gume est demonstrare, & non necessarium. Conjectu- ris quippe utuntur humanis, non ab eis certum ali- quod de Scripturæ Canonica auctoritate profertur. omnium verò de hac re calculantium digitos re- solvit, & quiescere jubet ille, qui dicit: Non est ve- strum scire tempora, quæ pater in sua posuit potestate. Super quæ verba Augustini, Ludovicus Vives sic commentatur: Curiositates supervacaneas, & ni- hil profuturas hominibus, Christus refellit: sibi quæ, so- li futurorum cognitionem reservat: Eant nunc, si- ve Mathematici, si ve Divinaculi quilibet, & pa- vide plebecula, crassiq. purpuratis admirabundis de- finiant tempora, & articulos: quibus hic cursus re- rum, ordoq. cessaturus est: atque etiam, si Deus pla- cet, Christo ipso docente, sed id profiteantur facere, qui

Contra au-
diciam eo-
rum, qui di-
em certum
ultimi ju-
dicii indi-
care & præ-
dicere ausi
sunt.
Lactant. l. 8
divin. In-
stit. cap. 14.
Hieron. in
explan. Ps.
89. Tom. 4.
fol. 44.
Greg. Rom.
Enarrat. c.
9. lib. 1. Reg.
Tom. 2. Col.
1415.

Augustinus
lib. 18. de
Civit. Dei,
cap. 53.

Ludovicus
Vives.

charissimis discipulis severè responderit nihil hominibus, cum scientia tam reconditi & arcani. Et tamen nulla res est, de qua liberius homines mentiantur, quam de venturis: quoniam nihil nos audimus libentius, etiam si mentiri sciamus: ita favor in eos noster, qui futura jactant prædicere, licentiam eorum irritat & alit: usque adeo in remirabili, vel voluisse dicere, mirandum ducimus. Hæc Ludovicus Vives. Caveamus ergo, velle scire, id quod nescire nos Deus voluit.

Cur Deus
non expresse
diem & ho-
ram adven-
tus judicis
manifesta-
verit?

1.

2.

Augustinus
Epist. 80.
col. 351.

3.

Hilar. lib. 9.
de Trinit.
pag. 194.

Luc. 21, 28.

Causas, si quis nosse desideret, cur non expresse prædixit: in promptu illa principalis est, quia noluit, & hæc ratio piis mentibus sola sufficit. Ad sunt verò & aliæ: nimirum, 1. quia scire hoc, nobis non est necessarium: æquè etenim Christiani sumus, etiam si diem novissimi judicii ignoramus: 2. quia noluit Deus prædicari, quod videbat non utilis sciri: uti Augustinus habet Epist. 80. col. 351. Ad horam enim usque ultimam differemus poenitentiam nostram, si horam judicii exactè sciremus: 3. Utilius itaque est, quod nescimus: ita enim indies vigilare, & ad adventum Domini nos preparare discimus: quod innuit Hilarius, lib. 9. de Trinit. pag. 194. sic scribens: Ignoratio, non ad errorem fuit necessaria, sed ad perseverantiam. Nec negatum id ad detrimentum est, quod ignoratum tribuit incrementum: ne scientia securitas negligentiam fidei dissimulata non exerceret, sed præparationem irremissam expectatio indefinita retineret. Interim non prohibemur, attendere signa, quæ, ceu Prodromos sui adventus, prædixit Dominus, futura in cælo, in terra, in mari, & in nobis ipsis. Hæc si fieri incipiunt, immo, quia fieri quotidie magis magisque pergunt, attollamus capita nostra, Luc. 21. vers. 28.

III. Etenim, quia hic tā exata proponit Ecclesiæ Spiritus Sanctus, ideo conjicitur, velle ipsum, ut ea quoque diligenter animo nostro perpendamus: juxta illud Syracidis, capite 7. versu 40. In omnibus operibus tuis memorare novissima, & in æternum non peccabis. Tā exata verò, seu novissima nostra, dicuntur vulgo tria:

Novissima
diligenter
& semper
considera-
mus.

Basil. Tom.
1. fol. 363.

Bapt. Cam-
po-Fulgosus
lib. 7. cap. 2.
Rhodiginus
lib. 10. Lect.
Antiq. c. 37

Primum Mors, cujus Lex est irrefragabilis: juxta Basilium, Sermon. de grat. Deo agendis, Tom. 1. fol. 363. Ita meminit mortis suæ Saladinus, jubens sibi vestem præferri sepulchralem, uti testatur Baptista Campo-Fulgosus, lib. 7. cap. 2. Ita meminit mortis suæ Philippus, Rex Macedonum, curans, ut quotidie puer ipsi diceret: Memento Rex, te hominem esse. Unde & Perseus inculcavit illud notum: Vive memor lethi: & Philosophi suam Philosophiam nihil aliud, quam meditationem mortis dixerunt. Quod si ergo hæc fecerunt Gentiles, quanto magis decet nos Christianos, ut mortem præmeditemur. Facile enim omnia contemnit, qui se moriturum esse cogitat: uti inquit Hieronymus, Epist. ad Paulin. Tom. 4.

Hieronym.
Epist. ad
Paulin To-
mo 4.

Alterum novissimum est, Mortuorum resurrectio, & omnium hominum ad tribunal Christi citatio: de qua Matth. 25. Luc. 21. Johan. 5. & 11. 1. Corinth. 15. 1. Thessal. 4. & alibi prolixè describitur.

Tertium novissimum est, Sententia Christi judicaria quotidiana recordatio, qua aliquos exal-

tabit ad vitam: aliquos verò, & quidem longè plures, detrudet ad gehennam æternam. Hæc in omnibus meminisse optat Chrysostomus convivis: in singulis conventibus: inprimis verò, quàm atrox supplicium sit, ignis gehennæ æternæ. Cumque aliqui sint, qui horrent ad nomen inferni, nedum, ut de eo loquantur, responder talibus eruditè idem Chrysost. sup. 2. ad Thessal. hom. 2. inquit: Num si de gehenna taceris, hinc illam extinxisse? an incendiisti, si de illa locutus fueris: mil. 2. Sive locutus fueris de illa, sive minus, fervet omnino incendium, immo si perpetuo gehennam recogitaremus, in illam non incideremus. De gehenna enim (ut idem habet sup. Matth. 24.) verba, ne in gehennam devenias, efficiunt. Et hoc novissimum in nostro quoque textu satis graphicè describitur: ut in progressu audiemus?

Considera-
tio gehenna.
Chrysost.
sup. 2. ad
Thess. ho.
mil. 2.

IV. De conditione Regni Christi monemur, cum beati cœlites Christi accinunt: Facta sunt regna hujus mundi Domini nostri, & Christi ejus. Innuitur enim primo, Christum regnare quidem, his in terris, & dominari in medio inimicorum suorum, sed regnum ejus ob adversarios & hostes infensissimos, non ita illustre, non ita potens videri, sed quemadmodum obscurari, & cohiberi: virga enim impietatis in hoc mundo adhuc requiescit supra sortem justorum, Psal. 125. v. 3. Unde tot impii jactarunt usque huc, & etiamnum jactant victorias, suamque felicitatem plenis buccis prædicant: posteaquam vero Satanas, Mundi Princeps, cum aboleverit omnem Principatum, & omnem potestatem ac virtutem: cum abolebitur hostis novissimus, Mors, tunc longè alia erit Regni Christi ratio, quam hic Spiritus Sanctus innuit, nimirum talis, ut plenariè, & non amplius à serpente in calcaneo morsus, sed tranquille, in cælo & inferno dominaturus, ac sententiam judicariam non tantum ferens, sed & potentissimè exequens, Papam cæterosque hostes omnes omni jure, potentia & potestate privaturus, immò in gehennam ignis detrusurus sit, ubi vermis ipsorum non moritur, & ignis eorum non exstinguitur, Esa. 66. vers. 24.

Quomodo
in Ecclesia
militante
regnet Do-
minus?

Psal. 125. 3.

Qualis ra-
tio Regni
Gloria?

Esa. 66. 24.

Pulchrè geminus hic Regni Christi status, in historia Davidis adumbratur: Ille enim in Regem sanè inungitur, & Regis officio fungitur: sed quomodo? multis expositus calamitatibus, multis ærumnis, multis Adversariorum insultibus. Ubi vero hostes suos debellavit, & gloriosas de ipsis reportavit victorias: tum demum verè REGNAVIT, & Regnum ipsius factum fuit. Ne ergo miremur, si & nostales Reges in hoc mundo existamus, si nonnunquam violentiæ hostium quasi succumbamus. Tunc Tunc revelabitur in nobis Regia potentia, Regia eminentia: Tunc fulgebimus ut Sol, in Regno Patris nostri, Matth. 13. v. 43. Interea igitur omnes, quæ immittuntur, afflictiones, nec non Ecclesiæ publicas calamitates patienter feramus, certi, quo tempore, Christum, se REGEM potentissimum, certo declaraturum, & injurias omnes nobis illatas, vindicaturum esse. Non enim succumbet, non cadet in seculum: sed REGNABIT IN ÆTERNUM: Iò Iò exultemus, & lætemur in hac voce! Tunc pleno ore lætum illud præna canemus. Factum est regnum hu-

Typus ge-
mini status
regni Chri-
sti.

Matth. 13. 43

jus

jus mundi Domini, & Dei nostri. Et illud Paulinum: *Ubi mors aculeus tuus? Ubi inferne victoria tua? Gratia Deo, qui dedit nobis victoriam, per Dominum nostrum Jesum Christum, 1. Cor. 15, 57.*

V. Exemplo viginti quatuor Seniorum discamus, pro ingentibus ingentes Deo agere gratias beneficiis. *Magnum enim beneficium, magnam requirit gratiam.* Inprimis nos decet, ut propter sancte Reformationis sanctissimum opus Deum celebremus, ei que psallemus: & quidem, uti David ait, *maskil*, hoc est, *sapienter*, Psal. 47. v. 8. Si enim audit gemitus nostros Dominus, par est, ut & ipsum glorificemus: juxta mandatum Psal. 50. v. 15. Sed de hac doctrina, in capite 4. & 5. fusius egimus: ideo repetitione proluxa, Lectori hic, molesti esse non volumus.

VI. Et si pœnitentes, & qui in vera cordis re-sipiscencia functi vita sunt, gratia Dei in extremo judicio circumdabit: tamen & impios ira Dei gravissima, in pœnam talionis, obruet. Ita namque hic dicitur: *Et irata sunt gentes, & advenit iratura.* Ira gentium, hoc est, tyrannis & sævitia impiorum, iram Dei provocat: quam in extremo inprimis judicio plenis Deus catractis super impios effundet. Est enim Dominus Deus noster fortis Zelotes, visitans iniquitatem, Exod. 20. v. 5. Est Deus ignis consumens, Deut. 4. v. 24. Testes sunt cœlum & terra, si patratum malum coram Deo, & ad iracundiam ipse provocatur, Cito perituros esse homines, Deut. 4. v. 26. Sed & quam

iratum gravis est res habuisse Deum.

Ira enim Dei, est ira furoris, Deut. 13. v. 17. & 19. v. 28. Ira ejus est magna, 4. Reg. 22. v. 13. & furor magnus, 2. Reg. 23. v. 34. Ira ejus nemo resistit, Job. 9. v. 13. In ira sua conterit Dominus, Psal. 21. v. 10. Ascendit fumus in ira ejus, Psal. 18. v. 9. A facie ira Domini, non est pax, Psal. 38. v. 27. nemo enim satis novit potestatem iræ Domini, Psal. 89. v. 11. quæ ira grandis dicitur, Jerem. 2. v. 5. Testatur enim de se Deus apud Zachariam, cap. 1. v. 15. Ira magna ego irasior. Qui verbis non credit, factis credat: Nonne enim iram suam in protoplastorum ex Paradiso ejectione: in universali totius mundi inundatione: in Sodoma & Gomorrha conflagratione: in Pharaonis deletione: in punita Israelitarum fornicatione: in Hierosolyma devastatione: immo in Filii Dei crucifixione, æternus Deus luculenter ostendit? Nonne de irato talia vates dicit Domino? Irascitur per singulos dies, intravit gladium suum: Arcum suum tetendit, & paravit illum: Et in eo paravit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit, Psal. 7. v. 14. Dominus pluit super peccatores, laqueos, ignis & sulphur: Et spiritus procellarum pars calicis eorum. Psal. 11. v. 6. Nonne de hoc irato Domino loquitur Propheta Nahum, inquiens: cap. 1. v. 2. 3. 4. 5. 6. Deus amulator, & ulciscens Dominus, ulciscens Dominus, & habens furorem: Ulciscens Dominus in hostes suos, & irascens inimicis suis: Dominus in tempestate & turbine via ejus, & nebula pulvis pedum ejus: Increpans mare, & exiccans illud, & omnia flumina ad desertum deducens. Infirmatus est Busan, & Carmelus, & flos Libani elanguit. Montes commoti sunt ab eo, & colles desolati sunt: & contremuit terra a facie ejus, & orbis, & omnes habitantes in eo:

Antefaciem indignationis ejus, quis stabit? & quis resistet in ira furoris ejus? Indignatio ejus effusa est in ignis, & petra sunt dissoluta ab eo. Caveamus ergo, ne peccatis nostris iram Dei super nos & filios nostros, provocemus: potius cum Davide intimis animi suspiriis oremus: Domine ne in ira tua corripas me: nec in furore tuo arguas me, Psal. 6. v. 1. Averte iram tuam a nobis, Psal. 85. v. 5. Ne declines in ira a servo tuo, Psal. 27. v. 9. Usque quo irasceris Domine in finem: exardescet velut ignis Zelus tuus? Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt: & in Regna, quæ nomen tuum non invocaverunt, Psal. 79. v. 6. & 7. Ita avertetur a nobis ira, & indignatio Domini: & hic, & illic. Impiis verò, dies inprimis judicii, erit dies crudelis, plenus indignationis, ira & furoris, Esa. 13. v. 10. Dies Domini veniet impiis, quasi Vastitas, Esa. 13. v. 6. Dies illa, dies ira erit impiis; erit dies tribulationis & angustia: dies tenebrarum & caliginis: dies nebula & turbine: dies tubæ & clangoris: & in igne Zeli Domini, devorabitur omnis impiorum terra, Sophon. 1. v. 15. & 16. Summatim, quid de impiis illis futurum sit, noster textus exponit, v. 18. Perdentur a iudice: perdet Dominus illos, qui perdidit terram. Adstipulatur huic testimonio universa Scriptura: quæ tamen & hoc addit, perditionis illius culpam, non Deo, sed ipsis hominibus imputandam esse, Os. 13. v. 9. Vocant enim Dominum non audierunt: sed renuerunt, manus extendentem non aspexerunt, omne consilium Dei despexerunt, increpationes ejus neglexerunt, Prov. 1. v. 24. & 25. Dominum spreverunt, & Sanctum Israel blasphemarunt, argentum verterunt in scoriam, vinum miscuerunt aqua, Esa. 1. v. 2. 4. & 22. congregari se a Domino noluerunt, Math. 23. v. 37. tempusque visitationis gratiosæ non agnoverunt, Lucæ 19. v. 44. Quid ergo mirum, illic perdi, & perire tam impios, & præfractæ cervicis homines? Quid mirum, fulgura, voces, & tonitrua in cœlo, adversus ipsos fieri? Quid mirum, æternis ipsos suppliciorum torqueri?

VII. Quia verò, in die judicii, Judex Christus Jesus, justissimus pariter, & veracissimus est futurus: ideo non tantum impiis reddet juxta opera eorum, uti nunc audivimus: sed & suorum accuratam & diligentem rationem habebit: memor promissionum, quas hoc nomine edidit. Et hinc textus noster sic hebet: *Advenit tempus, ut reddas mercedem servis tuis Prophetis & Sanctis, & timentibus nomen tuum pusillis & magnis.* Quibus verbis consolatio in lignis proponitur omnibus, qui in hac vita pietatis læ præmia se non satis animadvertisse putant. Sit ergo, distulerit gratiosam compensationem Dominus, non abstulit, sed in tempore illo, cum resurgent mortui, reddet mercedem, & quidem, uti Christus ait, copiosam, Matth. 5. vers. 12. Neque verò opus est, nugas Pontificias, hic de meritis operum attendere: quasi vita æterna merces dicatur operum. Et si enim, quid usitatæ merces sit vel dicatur, non ignoramus: quando tamen Deus mercedem nobis illic se daturum promittit, tunc omnem hic meriti rationem, & laborum compensationem expirare, omnino statuimus. Necessum enim foret ex sententia Pontificiorum, eam inter opera

Oremus, ne ira Dei super nos veniat.

Psal. 6, 1.

Psal. 85, 5.

Psal. 27, 9.

Psal. 79, 6.

Esa. 13, 10.

Esa. 13, 6.

Dies judicii impiis erit dies horrendus.

Sophon. 1, 15.

Os. 13, 9.

Pr. 1, 24, 25.

Esa. 1, 2, 4, 22.

Matt. 23, 37.

Luc. 19, 44.

Deus in vita æterna, piis mercedem dignam tribuet.

Matth. 5, 12.

Merces non ex merito, sed ex gratia piis obtinget.

pera nostra, & vitę sempiternę gloriam intercede-
re harmoniam, quę aliās solet esse inter laborem
& mercedem. Jam verò Scriptura expressè ait:
Non ex merito: sed ex gratia & ex dono Dei vitam
ęternam nobis obtingere: immò merita operum
propria in articulo justificationis penitissimè ex-
cludit, uti Rom. 3. 4. & 11. Gal. 2. 3. 4. Ephes. 2.
Tit. 3. Philip. 3. & alibi, legitur: ergo vox mer-
cedis non propriè, sed metaphoricè, de vita ęter-
na, & pręmiis illis cęlestibus usurpatur: Ita qui-
dem, ut non significet compensationem debi-
tam: sed retributionem ex gratuita Dei misericor-
dia profectam: quemadmodum & aliis in locis
ita vox hęc usurpata legitur: utpote Psal. 127.
v. 3. Donum Dei, Liberi, & MERCES fructus ven-
tris: ubi, quòd posteriore membro versiculi
merces nominatur, priore donum Dei appellita-
tur. Sic Gen. 15. v. 1. Deus ad Abrahamum di-
cit: Ego protector tuus sum, & merces tua magnani-
mis. Quis quęso tam absurdus, quis tam profa-
nus est, ut existimet, Abrahamum, ut maxime in-
effabilia opera sanctitatis pręstitisset, iis meritum
fuisse mercedem tantam ex debito, quę est Deus
ipse? Perpendant modo Pontificii, quid sit,
Denm esse mercedem, operibus hominis debi-
tam: omnis certè hic proportio, omnis hic com-
paratio deficit: ideoque vox mercedis hoc in
loco indebitam, ac merè gratuitam Dei compen-
sationem notat, quę alibi retributio hęreditatis
nominatur, Col. 3. v. 24. Nemo igitur simplicio-
rum, cùm audit, quòd Deus mercedem nobis
reddere velit, nemo inquam putet, nos, licet vi-
tam etiam pro Evangelio fuderimus, posse quic-
quam apud Deum mereri, vel facere aliquid, cui
Deus quicquam debeat: Antea siquidem Dei
toti sumus. Ipse nos, & bona nostra omnia, ex
nihilo finxit: ipse operatur in nobis velle & per-
ficere, Philip. 2. v. 13. Hactenus tamen, quę do-
nat immerentibus, mercedem Scriptura vocat,
quòd labores & opera sequantur, sicut merces o-
peras sequi solet: ubi tamen Deus ceu pater
cum filiis agere consuevit. Pater enim filio di-
cit: Da gnaviter operam literis: referes egre-
giam à me mercedem: novam videlicet vestem,
vel quippiam aliud: hic vestis merces dicitur,
quę tamen liberopatris dono unice obtigit: Et
notemus nomen mercedis, non absolutè, nec et-
iam propter opera, sed in comparatione ad libe-
ralitatem promittentis, in scriptura usurpari: ver-
bi gratia: si herus servo emptio, qui totus Do-
mini est, adeoque omnis illius opera Domini est,
ex liberalitate polliceatur, quidpiam sic donatu-
rum, si fidelem ac strenuum in perficienda ope-
ra se exhibuerit: donum certè hoc verius, quàm
merces est: sed pollicitatio nomen mercedis
imponit: Ita & hęc nobis, qui servi sumus Chri-
sti emptitii (empti enim sumus pretioso ejus san-
guine) vita ęterna promittitur, & respectu pro-
missionis merces nominatur: non quasi meriti
simus beatitudinem cęlestem: sed quia sequi-
tur fidem nostram, & quia ceu merces gratuita,
sanctissimè nobis promissa fuit. Sufficiant hęc
contra Pontificios, nunc pergamus in applica-
tione consolationis, scientes, etsi hęc afflictio-
nes pati cogimur: etsi hic pietas nostra non cu-
mulatè compensetur, olim tamen & quidem IL-
LIC in extremo iudicio daturum Christum Mer-
cedem, & benedictione nos coronaturum in se-
cula.

VIII. Jucundum verò, quòd non tantum
mercedis mentio fit, sed & quòd nominantur,
qui mercedem illam gratuitam accepturi sint: nimi-
um servi Domini, Propheta Sancti, timentes Domi-
num: & quidem pusilli ac magni: sive fidem ma-
gnam, sive pusillum fidei habuerunt, tantum in-
star grani sinapis: sive statura magni, sive pusil-
li: sive dignitate magni, sive, cum Lazaro, pusil-
li: modò in vita hac existant sancti servi Domi-
ni, hoc est, modò cultum pręstent Domino: mo-
do serviant ei in sanctitate & justitia, quę placet
ipsi, Luc. 1. v. 6. & 75. Et profectò, si nullam a-
liam sciremus causam, ad pietatem & timorem
Domini nos impellentem: sufficeret hęc sola,
quòd audimus, pietatem habere promissionem
vitę ęternę, quòd & Paulus affirmat, 1. Tim. 4.
vers. 8.

Agite ergo carissimi, agite, & in via timoris Do-
mini strenuè currite: pietatem colite: afflictio-
nes infractò animo sustinete: mercedem lar-
gam & copiosam in cęlis, à liberalissimo Re-
muneratore Jesu Christo indubitanter expecta-
te: Ita enim de fructu timoris Domini loqui-
tur Syracides, cap. 1. vers. 11. & seqq. *Timor*
Domini gloria, & gloriatio, & letitia, & corona
exultationis. Timor Domini delectabit cor: & da-
bit letitiam, & gaudium, in longitudinem dierum.
Timenti Dominum bene erit in extremis: & in die
defunctionis sue benedicetur: plenitudo sapientia est,
timere Deum, & plenitudo à fructibus illius. Timor
Domini replet pacem & salutis fructum. Non ergo
in vanum currimus, non in vanum bene opera-
mur: non frustra Deum timemus: promissa
sunt timentibus Dominum pręmia: quę certò
in vita ęterna ipsis reddentur.

IX. Pro Testibus veritatis & sanctis Prophe-
tis, specialiter hic consolatio habetur, quòd mer-
cedem suam in cęlis à iudice mortuorum acce-
pturi sint. *Duplex ergo Prophetarum merces est:*
mundi una, Dei altera, illa: plerumque, & potissi-
ma ex parte satis iniqua: injurię nimirum, odia,
criminationes, mendacia, convitia, flagella, mi-
nę, insidię, contemptus, cędes: hęc enim mer-
cedis loco Prophetis numerat mundus: econtra
Dei merces longè est gratiosissima: Docti enim ful-
gebunt ut Sol: & qui erudierunt multos ad justitiam,
ceu firmamentum stellarum in perpetuas æternitates,
Dan. 12. v. 3. Benedictionibus coronabitur Doctor:
gratiam & gloriam dabit Dominus, Psal. 84. v. 8. &
12. Fremat ergo orbis & orcus: fulminent ho-
stes: excommunicent, maledicant: immò oc-
cidant nos, usque dum satis est: Nihil planè cu-
ramus. Afflictiones hujus mundi non sunt condi-
gnę ad futuram gloriam, quę revelabitur erga
nos, Rom. 8. v. 18. Non ergo nos separet à dile-
ctione Christi ulla afflictio, non angustia, non
persecutio, non fames, non nuditas, non pericu-
lum, non gladius, non mos, non vita, non Ange-
li, non Principatus, non potestates, non instan-
tia, non futura, non altitudo, non profunditas,
non ulla alia creatura separabit nos à dilectione
Dei, quę est in Christo Jesu Domino nostro,
Rom. 8. v. 33. & seqq.

X. Quòd sub arca scēderis seu Testamenti,
Christus notetur, supra dictum est: perquam
verò jucundum sic describi Servatorem nostrum
Dominum: *In eo enim ceu in arca, habitat tota*
plenitudo divinitatis corporaliter, Coloss. 2. v. 9. In
Christo

Merces in
Scriptura
gratuitum
donum si-
gnificat.

Gen. 15, 1.

Col. 3, 24.

Nos nihil
mereri pos-
sumus, a-
pud Deum.

Phil. 2, 13.

Luc. 1, 6. 75

1. Tim. 4, 8

Fructus Ti-
moris Do-
mini.
Syr. 1, 11. &
seqq.

Prophetarū
merces du-
plex est.

Rom. 8, 18.

Rom. 3, 25.
1. Joh. 2, 2.

Christus an
caest fœde
ric.

Illyr. P. I.
Cl. Script.

Ford 144 1473
de.

Berich.

sit ratum, cum ille id sua morte confirmavit. Quo
 quidem & Paulus Galatis tertio respexisse videtur.
 Ceterum tum vox, tum res ipsa, multo melius intelli-
 getur & explicabitur, si pro fœdere, quàm si pro Testa-
 mento accipiat. Nam revera pãctio quædam est,
 qua certa quadam ratione duæ diversa partes conve-
 niunt, & inter sese per ceterum Mediatorem, certisq;
 conditionibus ac pãctis fœdus incunt, quibus utraq;
 sese alteri obligat. Deus enim promittit, se velle esse
 nostrum Deum, ac nobis certa ratione propitium: &
 nos vicissim illi, quod eum solum pro nostro Deo agno-
 scere, colere; & ab eo omnia bona petere ac expecta-
 re velimus. Ceterum, quod non solum Hebræa vox
 Berith, significet fœdus (de quo nullum prorsus dubi-
 um est) sed & Græca *διαθήκη*, bonis authoribus pro-
 bari potest. Nam Phavorinus ita scribit de ea: Est
διαθήκη numero singulari pãctum, & conveniunt, &
 pollicitatio, hoc est, *ἐπαγγελία*, ex quo factum est, ut
 Testamentum in sacri monumentis vocetur pollicita-
 tio divini, Abrahamo Patriarcha facta, de qua inquit
 Apostolus in tertio Actuum: ἡμεῖς δ' ἐσ' ἐν τοῖς
 πατέρας ὑμῶν. Quibus verbis non tam Testamentum,
 quàm pãctum significatur, quod Deus pãctus est cum
 maioribus, de Servatore ex eo genere nascituro. Cum
 autem Testamentum significat, plerumque pluraliter
 enuntiatur: ut apud Isaiam: *οὗτοι τὰ κλεινόνεκαθή-
 ρη ἡδὴ ὁ ἀδελφὼν ταύτῃ τῷ νόθῳ, ἐξ ἧς ἐτελεύτησεν,
 ἐβελήθη ταύτας τὰς διαθήκας ἀμελεῖν.* Idem: Πρῶ-
 τον μὲν ἐν ὑμῖν παρέξομαι μάρτυρας, ὡς ἐχ' ὑμῖν ἐγκα-
 λῶν, ἀλλὰ δευτέρῃ πολεμῶν ταύτας τὰς διαθήκας διέ-
 θετο. Demosthenes in secundo *Ἐπὶ τῷ Ἀρόβου· ἀλλὰ ἰ-
 δεὴν, ἐπειδὴ τὰς αἰτίας ἐτελεύτησεν ὁ πατὴρ εἰσκαλέ-
 σαι μάρτυρας πολλὰς ἐπιδεικνύμεναι καλεῖσθαι τὰς
 διαθήκας.* licet in singulari numero *διαθήκη* bis lega-
 tur. Hactenus ille. Nec tamen malè in prædictis
 duobus locis, Galatis tertio, & Hebræorum nono, et-
 iam vox ac res Testamenti, fœderi adiungitur. Habe-
 enim omnino istud fœdus Dei nobiscum initum, et-
 iam quandam naturam proprietatesve Testamenti:
 nempe primum, quod morte Testatoris, & qui nobis
 hæc relicta bona acquisivit, confirmatur. Secundo,
 quod in isto fœdere non tantum nos aliquid Deo offe-
 rimus, aut magnum quid pollicemur, sed pendè tan-
 tum accipimus: sicut in Testamento non tam Testa-
 toris, quàm heredum commodum agitur. Sed de
 hac re in voce TESTAMENTI prolixius. Fiunt au-
 tem & instaurantur ista pãctiones aut fœdera cum
 Deo propriè in Sacramentis: quin & ipsa Sacramen-
 ta propriè sunt fœdera. Ibi enim Deus nobiscum agit
 per Mediatorem: ibi certe ac mutue professiones ac
 promissiones ab utraque parte proponuntur, & etiam
 vicissim accipiuntur: & denique etiam simul exter-
 no signo confirmantur ac obsignantur. Rectè ergo di-
 citur in verbis cœnæ, quod illud datum in potum, sic
 Christi mediatoris sanguis novi Testamenti: quia sci-
 licet ea haustione, tanquam externare, novum Testa-
 mentum, aut fœdus, quod ibi initur, aut instauratur,
 sancitur, confirmaturq;, & vicissim rectè affirmatur,
 illud esse novum Testamentum in sanguine Christi:
 quia ibi revera novum fœdus in aut per sanguinem
 illic distributum feritur ac confirmatur, ut in libello
 de verbis cœnæ prolixius hæc duas locutiones contuli
 ac exposui. Sanè autem sacra Cœna, quin & Bapti-
 smus, multo rectius intelligitur, si expendatur ut fœ-
 dus, quàm ut Testamentum, sicut ibidem ostendi.
 Nam si communicantes cogitabunt, se veluti ad thro-
 num gratiæ una cum suo Pontifice & Mediatore stantes,

Ὑπαθήκη
 vox Græcæ,
 fœdus si-
 gnificat.

Isam.

Demosthe.

cum Deo coram agere, atque fœdus ferire, aut certe subinde instaurare & renovare: nec solum ab eo ipsius promissiones, bonaq; in eis contenta audere sibi fide stipulari (ut Petrus de ἐπισημασίᾳ & ἐποροtemate, id est, stipulatione Baptismi, prima capite tertio disserit) & accipere, quod tamen in hoc fœdere primum est: sed etiam vicissim suas quasdam obligationes ac promissiones Deo offerre ac spondere, ut in fœderibus fieri solet: quarum promissionum illa maxima & penè sola est, quod velimus ab hoc solo Deo omnia bona mendicare fide per Christum, ab eoq; solo pendere. Hieremias capite trigesimo primo videtur novum Testamentum vocare ipsamet beneficia, nempe remissio-

nem peccatorum, & renovationem: sicut & Epistola Hebræorum octavo, cum tamen ille id propriè non faciat, dicatve. Inde factum est, ut aliqui recentiores Scriptores ipsam remissionem peccatorum, aliq; beneficia, vocent novum Testamentum, non sine gravi ac noxia sacrosanctæ istius pactionis obscuratio-
ne: cum hac spiritualia bona nequaquam sint ipsum Testamentum aut fœdus, sed tantum fructus aut bona nobis ibi promissa, & inde ad nos provenientia. In omni enim fœdere aliud & ipsum fœdus, pactio, aut Conventio: aliud, bona & commoda alterutri parti inde provenientia. Hæc de voce ac natura fœderis.

Finis Libri Tertii.

IN NOMINE JESU.

COMMENTARIORUM SUPER APOCALYPSIN BEATI APOSTOLI ET EVANGELISTÆ JOHANNIS, Liber Quartus.

Psal. 51. v. 14. 15. 16.

אֱלֹהִים רוּחַ נְדִי בְּהַ חֶם מְכַנִּי :
אֱלֹהֵי תְשׁוּעָתִי תִרְבֵּן לְשׁוֹנִי צִדְקָתְךָ :
אֲרֹנִי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ :

Domine Spiritu principali confirma me:

Deus salutis meæ, laudabit lingua mea justitiam tuam:

Domine labia mea adaperias: & os meum annuntiabit laudem tuam.

*T*a meritò ordior visionem Apocalypsis nostræ quartam: Sine Dei enim numine nihil est vel in me, vel ullo in homine: præsertim quod mysteriorum & oraculorum Dei genuinam interpretationem attinet: Ea enim tanta sunt; tamq; ardua, in Apocalypsi præsertim nostra, ut ad intellectum germanum absque Ductore & Doctore Sancto Spiritu, via nobis omnino maneat in via: Idcirco ut ventis, velis, remisq; vel velocius, & felicius, ad portum contendamus, cum B. Fulgentio, Ruspensi Episcopo, sic ingemiscimus:

Fulgent. ad
Monim. lib.
1. cap. 4.

Hoc à vero Domino ac Magistro nostro Jesu Christo, in cujus Schola positus

sum, postulare non desino: ut ea quæ vera, justa, casta, sancta atque amabilia sunt, me, sive per scripturarum suarum eloquia, sive per fratrum meorum manu-
ctionem, & sermocinationem, sive etiam per inspirationis suæ internam suaviorem doctrinam docere dignetur: quæ sic proponam, sic asseram, ut in propositionibus atque assertionibus meis, veritati, (quæ nec fallit, nec fallitur) semper inhæream: semper obediens consentiensq; reperiar: Quoniam ut veritati obedire atque consentire valeam, ipsa veritas illuminat, ipsa adjuvat, ipsa confirmat: Ab ipsa postulo DOCERI multo plura quæ nescio, à qua accepi pauca, quæ scio: Ipsam rogo, ut præveniente & subsequente misericordia, quæcunque salubriter scienda nescio, doceat me: in his, quæ vera novi, custodiat me: in quibus ut homo fallor, corrigat me: in quibus verò titubo, confirmet me, & à falsis ac noxiis eripiat me, ut in cogitationibus ac sermonibus meis, quod salubriter donat, inveniat, & ea faciat de ore meo procedere, quæ sint coram ipso principaliter grata, ac ficiant Auditoribus fidelibus cunctis accepta, & salutaria, Amen.

Hæc

Hac præmissâ precatone, caput duodecimum Apocalypsis explicandum sumimus, quod sic habet.

CAPUT XII.

1. **Κ**Αὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τοῖς ὕραν, γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν πόδων αὐτῆς, καὶ ὅτι τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ὡς ἑρῶν δώδεκα.

Et signum magnum apparuit in cœlo: Mulier amicta sole, & luna sub pedibus ejus, & in capite ejus corona stellarum duodecim.

2. Καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα κράζει ὠδίνουσα καὶ βασανίζομένη τεκεῖν.

Et in utero habens, clamat parturiens, & cruciatur, ut pariat.

3. Καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τοῖς ὕραν, καὶ ἰδὲ δράκων μέγας πυρρός, ἔχων κεφαλὰς ἐπὶ ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα, καὶ ὅτι τὰς κεφαλὰς αὐτῆς ὁρᾷ δὴ μακάριος ἐπὶ αὐτῇ.

Et visum est aliud signum in cœlo, & Ecce draco magnus rufus, habens capita septem, & cornua decem, & in capitibus suis diademata septem.

4. Καὶ ἡ ῥά αὐτῆς σύρει τὸ τρίτον τῶν ἁερῶν τῶν ὕραν, καὶ ἔβαλεν αὐτὴς εἰς πλὴν γῆς. καὶ ὁ δράκων ἐστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς μελλούσης τεκεῖν, ἵνα ὅταν τέκῃ τὸ τέκνον αὐτῆς, καταφάγῃ.

Et cauda ejus trahit tertiam partem stellarum cœli, & misit eas in terram, & draco stetit ante mulierem, quæ erat paritura, ut quum peperisset filium ejus, devoraret.

5. Καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄρρενα, ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ, καὶ ἡ ῥά αὐτῆς τὸ τέκνον αὐτῆς ᾗρος τὸν Θεὸν καὶ τὸν θρόνον αὐτῆς.

Et peperit filium masculum, qui recturus erat omnes gentes in virga ferrea, & raptus est filius ejus ad Deum & ad Thronum ejus.

6. Καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς πλὴν ἔρημον, ὅπου ἔχει τόπον ἡτοιμασμένον ᾧς τῆς Θεοῦ, ἵνα ἐκεῖ τρέφωσιν αὐτὴν ἡμέρας χιλίας & ἑξήκοντα καὶ ὅτι.

Et mulier fugit in solitudinem, ubi habet locum paratum à DEO, ut ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta.

7. Καὶ ἐλθὼν πόλεμος ἐν τοῖς ὕραν ὁ Μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτῆς ἐπολέμησαν κατὰ τὸν δράκοντα, καὶ ὁ δράκων ἐπολέμησε κατὰ τοὺς ἄγγελους αὐτῆς.

Et factum est prælium magnum in cœlo: Michael & Angeli ejus præliabantur cum dracone, & draco pugnabat & angeli ejus.

8. Καὶ ἐκίχουσιν, ὅτε τόπος εὐρέσθῃ αὐτῶν ἐν τοῖς ὕραν.

Et non valuerunt, neq; locus inventus est eorum amplius in cœlo.

9. Καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας, ὁ ὄφις ὁ ῥέχων, ὁ καλεῖται ὁ διάβολος καὶ ὁ σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκονομίαν ὅλην ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτῆς μετ' αὐτῆς ἐβλήθησαν.

Et projectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur Diabolus & satanas, qui seducit totum terrarum orbem,

& projectus est in terram, & angeli ejus cum illo projecti sunt.

Καὶ ἤκουσα φωνὴν μεγάλην λέγουσαν· ἐν τοῖς ὕραν ὁ ἀρχιὲς ἤλυτο ἡ σωτηρία καὶ ἡ δυνάμις καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ Χριστοῦ αὐτῆς, ὅτι κατεβλήθη ὁ καταγορεῶν αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας & νυκτός.

Et audiivi vocem magnam dicentem, in cœlo nunc facta est salus & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus, quia projectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte.

Καὶ αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀγαπῶντος τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν, καὶ ἐκ ἡγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἕως θανάτου.

Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni, & propter sermonem testimonii sui, & non dilexerunt animam suam usque ad mortem.

Διὰ τὸ τοῦτο εὐφραίνεσθε οἱ ὕανοι καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνῶντες. Οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, ὅτι κατέβη ὁ διάβολος ὁ παρὸς ὑμᾶς ἔχων θυμὸν μέγαν, εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει.

Propterea lætamini cœli, & qui habitatis in eis. Væ habitatoribus terræ & maris, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet.

Καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων, ὅτι ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν ἐδίωξε τὴν γυναῖκα ἥτις ἔτεκε τὸν ἄρρενα.

Et postquam vidit draco, quod projectus esset in terram, persequutus est mulierem quæ peperit masculum.

Καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικὶ δύο πτέρυγες αὐτῇ τὰς μέγας, ἵνα πέτηται εἰς τὴν ἔρημον εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅπου τρέφεται ἐκεῖ καιρὸν καὶ καιρὸς καὶ ἡμισυ καιρῶν, ᾧς τὸ προσωπὸν τῆς ὄψεως.

Et datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret in desertum in locum suum, ubi alitur per tempus & tempora & dimidium temporis à facie serpentis.

Καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ὀπίσω τῆς γυναικὸς, ἐκ τῆς ὀμῆτος αὐτῆς ὡς ποταμὸν, ἵνα ταύτην ποταμοφόρητον ποιῇ.

Et ejecit serpens ex ore suo post mulierem, aquam tanquam flumen, ut eam faceret rari à flumine.

Καὶ ἐβόησεν ἡ γῆ τῇ γυναικὶ καὶ ἡ οἰκὸς ἡ γῆ τὸ σῶμα αὐτῆς, καὶ κατέπεσε τὸν ποταμὸν, ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τῆς ὀμῆτος αὐτῆς.

Et adjuvit terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absorbuit flumen, quod ejecerat draco ex ore suo.

Καὶ ὡρίσθη ὁ δράκων ὅτι τῇ γυναικὶ καὶ ἀπῆλθε ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν τῶν ἀπὸ τῆς αὐτῆς, τῶν τηρούντων τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔχοντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Et iratus est draco adversus mulierem, & abiit ut faceret prælium cum reliquis de semine ejus, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium Jesu Christi.

Καὶ ἐσθλὴν ὅτι τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης. Et stetit super arenam maris.

ARGUMENTUM.

Describitur in hac visione, dissidium & bellum illud ἀπορροή, inter Ecclesiam & Diabolum, ejusque organa, à quibus, præsertim ab Antichristo, aperte & occultè grex Domini infestatur, & oppugnatur, vincit tamen Ecclesia semper, & hac ratione fideles animat, ne in persecutione & bello desperent, sed auxilium à Michaelè Angelo fortissimo, nunquam non paratissimum expectent.

Ανάλυσις
cap. 12,

In capite duodecimo, primis sex versiculis, continetur descriptio signi magni, & quidem gemini, primò de muliere parturiente. 2. de Dracone rufo, mulieris filio insidiante, à v. 7. autem aperti belli pictura incipit, & ejus itidem gemini, unius, in cælo, ubi Duces invicem pugnantes, & copiae nec non clades ac victoria commemorantur. Alterius: In terra, ubi Draco persequitur mulierem, quæ tamen alis aquilinis in desertum volat, à terra adjuvatur, & ab insidiis Draconis defenditur, v. 13. 14. 15. 16. Veramque partem capitis in timore Domini expendemus: Communicatio Sp. S. sit & maneat nobiscum in secula seculorum, Amen.

Pars Prior.

Et signum magnum apparuit in cælo: inquit Johannes, quibus verbis tum nova visio describitur, sicut & infra cap. 15. itidem alia visio istâ ratione inchoatur, tum quoque attentio excitatur, magna enim signa, & portenta, seu prodigia cupide & videre & audire homines consueverunt, præsertim, si in cælo appareant, quemadmodum hîc tale signum sive prodigium & portentum, in cælo apparuisse scribitur. Audiamus ergo & nos, quale signum fuerit, & quid signo illo Deus innuere voluerit. Mulier amicta Sole & Luna sub pedibus ejus, & in capite ejus corona stellarum duodecim, &c. Quænam ista mulier? Utiq; non B. Maria, uti insulli quidam Pontificii verba ista torquent, sed sancta illa, & Deo dilectissima Sponsa, ECCLESIA, quæ sæpius mulier dicitur, quia nimirum infirmior est, perinde ut Petrus mulieres infirmiora vasa nominat, 1. Pet. 3. v. 7. Mulier autem conjugata hîc Introducitur, propter virum unicum, cui desponsata est, Christum Jesum, 2. Cor. 11. v. 2. & quidem non sterilis, sed gravida: ἐν γαστρὶ ἔχουσα & PUERPERA, subinde enim, ex conceptione seminis illius ἀποδίδτε, τὰ λόγια ζῶντος Θεοῦ, 1. Pet. 1. v. 23. imprægnata, gignit & edit filios & filias, 1. Cor. 4. 15. eadem tamen ratione, quâ aliæ mulieres pariunt, βασανιστομένην scilicet, h. e. cruciatum, angustiam & dolores habens, ut pariat: Hæc mulier visa est amicta Sole: Christo Jesu videlicet, qui solus est Sol justitiæ, Malach. 4. v. 2. Eo inducta & circumdata est Ecclesia, Gal. 4. v. 27. Lunam habuit mulier ista sub pedibus suis, ubi per Lunam vel intelliguntur res mundanæ & corporales, Lunæ instar mutabiles, quas non curat sed pedibus quasi conculcat vera Christi Ecclesia, quæ interpretatio placuit Gregorio, qui libro 34. Moral. cap. 7. sic scribit: In Sole illustrato veritatis, in Luna verò, quæ mensuris suppletionibus deficit, mutabilitas temporalitatis accipitur. Sancta autem Ecclesia, quia super-

niluminis splendore protegitur, quasi Sole vestitur: Quia vero cuncta temporalia despicit, idè Lunam sub pedibus premit. Rectè ergo per Lunam intelliguntur res mundanæ, vel, ut aliqui malunt, sacra scriptura, quam sub pedibus suis, h. e. pro lucerna, semita, & norma pedum sive gressuum & morum suorum Ecclesia habere dicitur. In capite gestat coronam ἀστέρων δώδεκα, duodecim stellarum, quæ nihil aliud innuunt, quàm 12. Apostolos, & Apostolicæ doctrinæ propagatores: Hos enim stellis comparari in explanat. cap. primi & sexti luculenter percepimus. Etsi verò neminem mulier ista offendit, nec ad odium erga ipsam tantillum causæ præbet: Tamen infandum, quàm immanes & truculenti hostes Mulieri huic infirmæ insidientur: Audi enim lector Christiane signum aliud: Draco magnus rufus, habens capita septem, & cornua decem, & in capitibus suis diademata septem. Antagonista iste non alius est, quàm Satan

Adversarius
us mulieris.

Draco.

Rufus.

Septiceps.

Cornutus

& Coronatus.

Effectus

Draconis.

1. In stellis.

2. In mulierem.

adversus Ecclesiam persecutio

Scrumpuli.

Quid hic
per mulierem
innuitur.

Vide Rib-
bam Com-
ment. in A-
poc. p. 228.
1. Pet. 3. 7.

2. Cor. 11. 2.

1. Pet. 1. 23.
2. Cor. 4. 15.

Quid Sol?
Mal. 4. 2.
Gal. 3. 27.

Quid Luna?

Scrumpuli.

An Filius,
quem mulier
 peperisse
 dicitur, sit
 Christus, an
 vero alius
 veritatis
 assertor.

Sententia
Aretia, &
 aliorum.

Rationes
cur mulier
Apocalypsi-
ca de B. vir-
gine Maria
intelligi non
possit.

D. Ambros.

Tom. 5. f. 24.

August. in
serm. de
tempore.

Tom. 10.
serm. 16.
fol. 572.
Serm. 0.
fol. 593.
Serm. 11.
fol. 593.

AD exactiorem verò visionis seu Prodigii & signi huius intellectum, non immeritò expenditur, quis Filius ille masculus sit, num Christus ipse, an vero alius veritatis assertor strenuus & magnanimus, sive is sit secularis, sive Ecclesiasticus? Pro utraque enim sententia rationes militare videntur. Præsertim verò pro priore: singula enim quasi verba ad personam Filii Dei digitum intendunt: Hunc enim Draco devorare on nino gestiit: Huic Rectura omnium gentium in virga ferrea competit: Hic ad DEUM raptus seu susceptus, & ad Thronum ejus exaltatus fuit: Si verò sic verba Johannis accipiantur, quæ erit mulier illa, partens Filium? nonne B. Virgo Maria? Hæc enim Christum peperit: Ergo explicatio de Ecclesia penitissimè corrumpit, vel B. Maria Typus tantum Ecclesiæ hîc fuit? Respondeo, ut ut *ἐκ τῆς οἰκίας* largiri possemus de B. Mariâ Deiparâ Johannem loqui, tamen quo minus largiamur id Pontificiis, obitare mihi videntur sequentia.

1. Nuspiam vel in vet. vel in Novo Testamento sic descripta & coronata introducitur Deipara:
2. Neque in Novo Testamento nomen B. Mariæ supprimitur vel occultatur.
3. Nulla quoque dari potest ratio, cur B. Johannes nomen virginis Benedictæ filuisset.
4. Sed & non pater ex historia N. Testam. quòd Draco *gravidâ virgini* ita insidiatus sit: Neque enim Satanam scivisse, quòd hæc desponsata virgo, Messiae mater futura sit, communiter à Patribus creditur, & statuitur.
5. Inprimis verò moveor verbis istis, *clamat parturiens & cruciatur ut pariat*, quòd minus muliere hâc, Beatam Deiparam intelligi posse, credam: Impius enim planè fuerit, qui B. Mariam parturientem *clamasse & cruciatu sustinuisse*, statuatur, quippe quòd à multis seculis *θεοτόκον* sine omni *βαρυνισμῷ* & cruciatu peperisse, imò nunquam hilariorem, quàm in partu fuisse creditum fuit. Tertullianus sanè, B. Mariam, virginem quantum à viro, non quantum à partu fuisse dicit lib. de carne Christi, fol. 36. sed nullo nisi Phyfico utens fundamento: Sic enim arguit: Respondeant obstetrices, Medici & Physici, de liberorum naturâ, an aliter manare soleant, sine valvæ genitalis passione? verùm pudeat eos, in tanto, & *ὁμολογεῖν* magno pietatis mysterio, ad obstetrices, Medicos & Physicos recurrere, & regularationis ac naturæ tantam generationem metiri, rectiùs longè D. habet Ambrosius: Impossibile est generationis scire secretum, mens deficit, vox silet, non meatantum, sed & Angelorum suprapotestates, supra Cherubin & Seraphim: & supra omnem sensum est: Et Tom. 5. fol. 24. idem ait: Nupta peperit, sed virgo concepit: Nupta concepit, sed virgo generavit. B. August. in serm. suis de Temp. de portâ illâ, Ezech. 44. loquens ait: Quid est, clausa erit porta in æternum? nisi quia Maria virgo, ante partum, virgo in partu, virgo post partum, & serm. 16. fol. 572. Non est violata partu, quæ magis est sanctificata conceptu, Serm. 10. fol. 593. Tanta est divina illa potentia, ut & matrem reddat fecundam, & virginitatem servet illasam, Et serm. 11. fol. 593. Qui venerat triste lasificare seculum, ventris non contristavit hospitium, virginitas ampliata est potius, quàm fugata: Et si verò cogitatione assequi non possumus, quomodo sine dolore infans edi queat, natura enim, & quotidiana experientia recla-

mat, quin & illud Servatoris effatum obstat: *Mulier cum parit, λυπνὴ ἔχει, dolorem habet*, Johan. 16. v. 21. Fide tamen comprehendi, & id ponderari debet, quòd generatio Christi non secundum leges & consuetudinem vulgarem naturæ (de quâ locus Johan. 16. v. 21. sonat) sed supra leges naturæ facta fuerit, ut non immeritò ad eam verba Prophetæ referantur. Generationes ejus quis enarrabit: Et valet hîc illud August. Serm. 5. de Temp. fol. 571. Cogitemus si valemus, si non valemus credamus. In vetusto cantico, per similitudinem res illustratur:

*Virginitas non leditur,
Sole penetrante:
Sic illasa creditur,
Post partum & ante,
Virgo hac puerpera.*

Sic ergo constat, Mulierem, quam describit Johannes, de persona B. Deiparæ Maria exponi minimè posse: Mulier enim cum cruciatu peperisse dicitur, B. autem Maria, ab omni cruciatu libera fuisse unanimiter à nobis creditur. 6. Et quomodo congruunt sequentia verba ad illam sententiam, de fuga in solitudinem ad dies 1260? ubi tale quid de B. virgine legitur? ubi, & quando alas accepisse scribitur?

II. Cæterum sublimi ex prædictis videtur, si mulier parens non est B. Maria, neque Filium mulieris istius statui posse Christum. Solius enim Mariæ juxta carnem, Christus est Filius: Respondetur: Hanc rationem urgent ii, qui hîc per Filium masculum, *θεῶν υἱὸν* quendam, & Heroem insignem intelligunt, cui potestatem dederit Deus regendi gentes in virgâ ferrea, Apocalyp. 2. v. 27. quales *Μα-
sculi Filii Ecclesiæ fuerunt*, post Apostolos, Iræ-
nus, Athanasius, Augustinus, Ambrosius, Bernhar-
dus, Johannes Huls, Hieronymus Savanarola, B. Lutherus, & alii. Ex recentioribus, aliqui per Filium masculum, intelligunt CONSTANTINUM MAGNUM, qui intrepido animo Hæreticis se opposuerit, & hospitium Ecclesiæ commodum ac tutum præbuerit, vel Filium Masculum de multis piis Regibus ac Principibus, Ecclesiæ nimirum Patronis & Nutritius, exponunt. Nos explicationem istam non planè rejicimus, sed piam & jucundam esse statuimus: Interim tamen & hæc addendum putamus, si maxime mulier illa non de B. virgine Maria explicatur, nihilominus tamen per Filium Masculum, Servatorem nostrum intelligi posse: quem Ecclesia parit, *πνέμα ἁγίου*, per Filium masculum liter: Et ne incongruam quis opinetur nostram sententiam, perpendat velim, an non tota visio ista spiritualiter intelligenda sit, affirmabit scio, quid ergo obstat, quò minus & partum Filii spirituallem nominemus? Cujus partus quæ sit ratio & analogia, in tractatione doctrinarum fusiùs audiemus.

Doctrina.

I. De signis occurrit locus amplissimus: Signum autem (definiente Augustino, de Doctr. Christ. lib. 2. cap. 1.) est res præter speciem quam ingerit sensibus, aliud aliquid ex se faciens in cogitationem venire, sicut vestigio viso transisse animal, cujus vestigium est, cogitamus, & fumo viso ignem subesse cognoscimus, & voce animalis audita, affectionem animi ejus animadvertimus. Hæc & plura Beatus Augustinus. Nomen signi variis & diversissi-

Ioh. 16. 21.

Aug. serm. 5. de temp. fol. 572.

Ansbertus.

Haymo.

Ambrosius.

Apo. 2, 27.

Sententia

Autoris,

quomodo

per Filium

masculum

Christum in-

telligi queat

Generatio

Christi spi-

ritualis.

πολυμα-

σία vocula

SIGNA.

mis planè rebus tribuitur. 1. In creatione Soli & Lunæ, Genes. 1. vers. 14. Deinde in Caino posuisse Deus dicitur *Signum*, ne occideretur, Genes. 4. vers. 15. In nubibus pro gratiæ Signo posuit iridem, Genes. 9. vers. 12. Sacramentum circumcisionis itidem DEUS vocat *Signum* & quidem fœderis *Signum*, Genes. 17. vers. 11. Cum Moses ad Pharaonem mitteretur, dicit ei Dominus: *Hoc videbis signum, quod miserim te: Cum eduxeris populum meum de Ægypto, immolabis DEO super montem istum*, Exod. 3. vers. 12. miracula quoque à Mose in Ægypto edenda & edita, signa vocantur, Exod. 4. v. 17. Exod. 7. v. 3. 9. cap. 8. v. 23. cap. 10. v. 1. 2. Agnus Paschalis alterum V. Testam. Sacramentum, itidem *Signum* vocatur, Genes. 13. vers. 16. quemadmodum & *serpens aneus*, Num. 21. v. 8. & 9. Sic Lex Domini debebat esse *signum in manu*, ut semper versaretur ob oculos Israëlitarum, Deuter. 6. v. 8. & cap. 11. vers. 8. Ponite hæc verba mea in cordibus, & in animis vestris, & suspendite ea pro signo, in manibus vestris, & inter oculos vestros collocate: Scribes super postes & januas domus tue: Pœna, quæ Coræh & sociis infligebatur, *signum & monumentum Israëlitarum* appellatur, Num. 16. vers. 38. Signi nomen creberrimè Evangelio etiam tribuitur, eo enim ceu sublato & erecto vexillo gentes omnes ad Christum convocantur & conscribuntur, Esa. 5. v. 26. cap. 11. v. 10. cap. 18. v. 3. cap. 62. vers. 10. Jerem. 4. vers. 6. Nonnunquam in *signum dati* Prophetæ dicuntur, cum videlicet aliquid portentose, Dei tamen jussu, egerunt & eventus plerumque tragicos, actionibus suis præfigurarunt, in novo Testamento *Signa* pro *miraculis* à Christo editis usurpantur, Johan. 2. v. 11. & 23. Johan. 4. vers. 54. cap. 6. vers. 2. & 14. Johan. 11. vers. 47. cap. 12. v. 18. & 37. Joh. 20. v. 30. Circumstantias, quas de nato Servatore, Pastoribus Bethlehemiticis, Angelus dixit, *Signum* vocavit, Luc. 2. v. 12. Ipse Christus *signum* cōtradictionis à Simeone vocatus fuit, Luc. 2. v. 34. & aliquoties se *signum* appellat, Matth. 12. v. 39. Matth. 16. vers. 4. Matth. 24. v. 30. Luc. 21. v. 29. quo ipso nomine ab Esaia quoque insignitus fuit, Esa. 7. v. 14. sed & portenta in Sole, Luna, stellis, in cœlo, terra, mari & hominibus, ante extremi diem judicii eventura, Christus signa nominat, Luc. 21. v. 25. Præstigiæ quoque Diaboli & organorum ejus *signa* à Paulo vocantur, 2. Thessal. 2. vers. 9. Idem Apostolus, electitii cujusdam signi mentionem facit, inquit, 2. Thessal. 3. vers. 17. *Salutatio mea manu Pauli, quod est signum in omni Epistola: Ita scribo.* Ex his & aliis scripturæ locis, signa variè & multipliciter distinguì possunt, ita ut sint signa quadam divina, quadam humana, quadam diabolica. Divina, quæ Deus vel olim in natura posuit, vel inter homines edidit, tum mediata, tum immediata: Nonnunquam signa divina clementiam Dei, nonnunquam ejusdem iram, pœnam & vindictam declararunt: Humana signa licita quadam sunt, ut *signum Pauli* Epistolare, 2. Thessal. 3. v. 17. Et tale signum humanum, ac licitum fuit, quod Jonathas Davidi dedit, 1. Sam. 20. v. 19. 20. & seqq. quadam illicita, si præfertim animo tentandi Deum, aut animo decipiendi proximum, aut instigante & adjuvante Diabolo fiunt, qualia signa Magi ediderunt Ægyptii, & porro edituri dicuntur Pseudo-Apostoli, 2. Thessal. 2. 9. Diabolica signa voco, quæ Satan as operatur per Magos, per hypocritas, Imposto-

res, Pseudo-Prophetas, & alia organa, ut seducat homines, corumpat, & in æternam damnationem pertrahat, sic ergo signa quadam bona, quadam mala rectè dicuntur, quadam item vera, quadam fallacia, quadam *certa*, quadam *ambigua*: In Apocalypsi nostra, *signum*, pro re admodum notabili & maximè memorabili usurpatur. Cæterum an signa tantum vim habeant aliquid innuendi vel significandi, adeoque tantum sint *σημαντικά*: an verò etiam vim habeant exhibendi, adeoque sint *exhibitiva*, *προσφύρομενα καὶ διαδογμένα*, acerrimè inter nos, & Sacramentarios discipatur: Et possemus sanè occasionem inde luculentam arripere, ut & nos hoc in loco aliquid de istâ quæstione differeremus: sed quia in cap. 15. infra, denuò signi mentio fit, eò quæstionem istam differemus, & nunc illud unicum breviter examinabimus *ζητήματα*, An signa observare, & magnificare liceat, an verò eadem spernere & nunci facere deceat? Ratio dubitandi, vix iis, qui non obsecratis sunt, ignota est: Si enim observanda sunt signa, cur petere signum, dicitur idem esse, ac tentare Dominum? (Esa. 7. v. 13.) cur Christus increpavit Phariseos signum petentes? cur Regulo objecit: Nisi signa & prodigia videritis, non creditis? cur ne à signis metueremus, per Jeremiam cap. 10. vers. 2. prohibuit? Si verò non sunt observanda, cur signa Deus dedit, cur in cœlo & in terrâ, signa posuit, cur signa edidit, cur Achazum signum petere jussit, & cum petitionem recusaret, cur eundem reprehendit? cur etiam si signa fiant oculos nos attollere Christus Luc. 21. jussit? Ad scrupulos commodius referri quæstio ista potuisset, sed quia nunc demum in tractatione locorum doctrinalium incidit, quid obstat, quò minus hic eam breviter perstringamus? Notandum ergò, peccare, & non peccare eos, qui vel petunt vel observant signa, peccant, si fallacia signa observant, si superstitiosè à signis cœli ita sibi metuunt, ut fiduciam omnem, in Deum prorsus abiciant, peccant si signa eo respectu petunt, quòd soli verbo Dei fidem nullam habent, qua ratione signum petierunt Israëlita in deserto, Bethusii, Nazaræi, Pharisei, & alii: Non peccant, qui signa à Deo oblata & posita animis gratis amplectuntur, qui signa gratiæ & misericordiæ divinæ exosculantur, qui signa iræ, vindictæ & justitiæ divinæ reverentur, qui non ex diffidentiâ sed ad *πληροφορίαν* fidei signum aliquod debitâ cum reverentiâ petunt, quemadmodum servus Abrahæ signum à Deo petiit, quò certo sciret, quam Heri sui Filio Deus sponsum selegerit: Ita & Gedeon miraculum petiit; Ita & Ezechias, & alii. Neque sic tentatur Dominus, uti Achaz Esa. 7. hypocriticè dixit, sed spernitur potius & floccipenditur, cum verbo & omnibus signis ac miraculis suis, si ea usurpare, & grato animo acceptare recusemus. In nostrum enim commodum Deus signa posuit ac edidit, ut *σφραγίδες* quasi essent verbi sui, h. e. promissionum & comminationum suarum. Hæc qui non observat, Deum ludibrio habet, & sibi ipsi pœnam contemptu isto signorum gravissimam accersit: Pulchrè hâc de re differit Beatus Luherus Tom. 6. Lat. Witeberg. fol. 56. fac. 6. sic scribens:

Hoc omnes fidei historia comprobant, quod misericors Deus per superabundantem suam gratiam, semper juxta verbum constituit aliquod externum & visibile signum suæ gratiæ, ut homines externo signo & opere

Quæstio il-
lustris, An
liceat signa
observare,
& magni-
ficere?

Esa. 7. 13.

Joh. 4.
Jer. 10. 2.

Luc. 21.

Gen. 24.
Jud. 6.
Esa. 58.

Graviss. ju-
dicium B.
Lutheri de
signis.

cen Sacramento admoniti, certius crederent, Deum favere & misericordem esse, sic post diluvium irus in id apparuit, ut esset certum argumentum: Deum post hoc simili poena non grassaturum in mundo. Abrahæ data est circumcisio, sicut audiemus, ut statueret Deum fore sibi Deum, & daturum semen, in quo benedicerentur omnes gentes. Nobis in N. Testamento Baptismus & Eucharistia tanquam visibilia gratiæ signa data sunt, ut statueremus peccata nostra per Christi passionem sublata esse, nosque morte ejus redemptos esse. Sic Ecclesia nunquam ita destituta fuit externis signis, ut non posset sciri, ubi Deus certò inveniretur.

Et si autem mundus ferè Cain imitatur, & illis signis gratiæ abutitur ad hypocrisin, tamen profectò ineffabilis misericordia est, quòd Deus tam multifariam se nobis ostendit. Sicut enim magnificè hoc ipsum donum commendatur, Proverb. 8. Delectabar per singulos dies, ludens coram eo, ludens in orbe terrarum, & delicia meæ esse cum filiis hominum. Sed Ebraum verbum Sagah, non rectè redditur per vocabulum lusus. Hoc enim Sapientia prædicat, quòd habuerit respectum suum ad homines, quòd se hominibus revelaverit, quasi dicat: Ego me semper ita in hominum oculos atq; aures ingessi, ut me præsentem intelligerent in sacrificiis, in circumcissione, in incensionibus, in nube, in mari rubro, in manna, in aëneo serpente, in tabernaculo Moysi, in templo Salomonis: in nebula, ac fuerunt delicia meæ, ut sic me ostenderem & revelarem filiis hominum.

Ac Adæ magna consolationi fuit, quòd amissa Paradiso, arbore vitæ & aliis commoditatibus, quæ erant signa gratiæ, aliud signum gratiæ, nempe sacrificia, ei datum esset, per quòd intelligeret, se à Deo non abjectum, sed Deo adhuc curæ esse, & à Deo respici. Hoc enim significabat Deus, cum sacrificia & oblationes flamma cœlesti accenderet & absumeret, sicut de sacrificio Moysi & Helia legimus. Hæc enim erant veræ ostensiones diviniæ misericordiæ, quibus opus habebant miseri homines, ne essent sine aliqua luce gratiæ Dei.

Sic hodie ipsam verbum, Baptismus, Eucharistia sunt Luciferi nostri, ad quos respicimus, tanquam ad certos indices solis gratiæ. Certò enim possumus definire, quòd ubi est Eucharistia, Baptismus, verbum, ibi sit Christus, remissio peccatorum, & vita æterna. Contra ubi hæc signa gratiæ non sunt, vel ubi contemnuntur ab hominibus, ibi non solum non est gratia, sed etiam fœdi errores sequuntur, ut homines alios cultus & alia signa ipsi sibi constituent. Sicut Græci Apollinem, & alii alios demones coluerunt, Egyptii Anubin, Seraphin, Crocodylos, Allium, Cepe, Romani Jovem, Quirinum, & fœda illa simulachra, Priapum, Venerem, &c.

Idem in Papatu accidit, postquam enim illa vera gratiæ signa cœperunt vilescere & contemni, superstitio non potuit quiescere, sed quæsiit alia signa, vota, ordines, peregrinationes ad sanctorum loca, intercessionem sanctorum, & alia. Hæc omnia & errorum plena, & cum impietate conjuncta sunt, & tamen miseri homines ea amplectuntur, tanquam certa diviniæ gratiæ signa. Hic nullum Episcopum, Scholam nullam audias, quæ reclamet hisce blasphemis, quæ saniora doceat, amissa enim luce verbi, & his gratiæ signis, à Deo exhibitis, necessario corrumpunt homines post desideria cordium suorum, sicut Judæi contempto tabernaculo & templo, sacrificabant sub arboribus in lucis, donec tandem liberos suos crudeles parentes mactarent.

Hæc tam varia & vaga Idololatria ostendit, quan-

tum sit donum, habere verbum & signa illa gratiæ à Deo ostensa & mandata. Quòd si gentes Judæorum vestigiis insistere voluissent, neminam ad portenta illa essent prolapsi. Sic Judæi si verbo attendissent, ista blasphemia sacra nunquam tentassent. Nos si baptismum & sacram Eucharistiam eo loco habuissimus, quò debemus, non essemus facti Monachi, nihil de Purgatorio, nihil de Sacrificio Missæ, nihil de aliis impietatibus in Ecclesia esset traditum. Sed postquam lux verbi per impios Pontifices extincta est, facile fuit obtrudere hominibus omnes istas abominationes.

Ineffabile igitur hoc donum est, quòd Deus non solum dignatur loqui per verbum hominibus, sed etiam addit verbo visibilia signa gratiæ, sicut in novo Testamento sunt Baptismus, Eucharistia, Absolutio. Hæc qui contemnunt aut indignè tractant, nonne digni sunt, qui Papæ stercora pro balsamo emant, adorent, prædicent? Cur enim contemnunt benignitatem diviniæ Majestatis? Possent habere certissimum signum gratiæ domi suæ, sine sumptibus, sine labore ullo. Eo contempto eunt Romam, Compostellam, & consumunt pecuniam, affligunt corpus, & tandem amittunt animam, merito. Deus sit benedictus in secula, qui hodie nos per verbum suum revocavit, à magnis istis erroribus & Idololatriis, & sic nos signis gratiæ suæ ditavit, ut ea ante fores nostras, imò domi nostræ, & in lectulo habere possimus.

Ad hunc modum Deus statim à primordio mundi, confirmaturus promissionem de salute nostra hoc egit, ut haberent homines signa, quibus se consolarentur in peccatis suis, & erigerent fiducia gratiæ diviniæ. Non enim operis ipsius dignitas, sed misericordiæ & promissionis diviniæ virtus in sacrificio valet, quòd Deus hunc cultum ordinat, & promittit sibi cum gratum fore. Quòd igitur nobis Baptismus & cœna Domini est, hoc Adæ fuit, post promissionem, sacrificium & oblatio. Revelavit enim Deus in sacrificiis gratiam suam, & probavit ea, incendendo & absumendo ea per ignem.

Ad hos cultus etiam filios instituit pater, ut hoc modo gratias agant Deo, Deum benedicant, de Dei misericordia certam spem concipiant. Hæc B. Lutherus.

Habet & aliqua D. Chemnicus, qui in lib. 1. Harmon. Evangel. cap. 2. explicat, cur Deus Zachariam puniverit signum desiderantem, cum tamen in aliis hoc ipsum tulerit? Verba ejus p. 89. sic habent: Angeli legatione audita, Zacharias respondit & τὴν, quasi dicat, quòd argumentum ostendes, aut quòd signum dabis, unde statuere possim, hæc ita eventura? Germanicè ad verbum hoc exprimimus: Wo bey kan ich das wissen? Et Abraham quidem,

Genes. 15. vers. 8. ysdem plane verbis signum postulat, unde sciri in quo sciam? Sed Abraham non facit illud ex diffidentia: (præcedit enim 6. vers. credidit Abraham Deo) sed in confirmationem promissionis, apud posteros præsertim. Ita Gedeon Jud. 6. vers. 17. sine reprehensione petit signum, unde certus reddatur, esse Angelum Domini qui loquebatur. Non enim omni spiritui credendum est, 1. Johan. 4. vers. 1. Po-

stea cap. 6. vers. 36. hic petit signum in vellere, non

ex incredulitate, fides enim ejus commendatur, 1. Ioh. 4. 1.

Hebr. 11. vers. 32. sed ad majorem confirmationem

animi, & in se, & in militibus suis. Eadem etiam

fuit ratio signi, Ezechia 4. Reg. 20. vers. 8. Zachari-

am verò ex diffidentia hæc loquutum & Angelus ex-

preste indicat, cum inquit: (eò quòd non credidisti

verbis meis) Et ex Zachariæ verbis idem colligi potest.

Cum enim non dubitaret verum Angelum esse, indicat

Mm 3

se

se ideo, quæ nuntiabat, credere non posse, quia iudicaret, propter profectionem suam ætatem & propter sterilitatem ac senium uxoris suæ, illa fieri non posse. Hæc Chemnicus.

Quemadmodum igitur cavendum, ne ex sepia, tantum signis & prodigiis inhiemus, ita si Deus signa nobis offert, ex quibus voluntatis ejus certiores reddimur, vigilandum omnino est, ne ea leviter contemnamus, adeoque necessum erit, ut & hoc signum de muliere parturiente & Dracone mulieri insidiane accuratius observetur.

Ecclesia
quomodo
mulieri as-
similetur.
Esa. 54.
Cant. Cant.
Gal. 4.

II. Initio autem in signo isto, sub forma & sexu MULIERIS proponitur & depingitur nobis Ecclesia, quod quidem novum non est, alibi enim etiam MULIERI Ecclesia assimilatur, præsertim Esa. cap. 54. & in toto Cantico Cantorum Salomonis. D. Paulus etiam Galat. 4. sub Typo Saræ Ecclesiam adumbratam esse innuit: Quomodo autem membra similitudinis congruant, tribus verbis indicabimus. 1. Mulier non à se ipsa extitit, sed ex costa Mariti ædificata fuit: Ita Ecclesia, tantum ex latere Christi Jesu aperto provenit, & ex se originem non traxit. 2. Mulier copulatur viro: Ecclesia copulatur & arctissime unitur Christo. 3. A viro accipit radios Mulier: A Christo derivantur radii sapientiæ & intellectus ad Ecclesiam. 4. Mulier vas infirmum est: Tenera quoque est Ecclesia, & infirma, quippe ex hominibus infirmis tota consistens. 5. Mulier doloribus & anxietatibus est obnoxia, eadem habet fata Christi Sponsa, Ecclesia. 6. Mulier à marito defenditur & regitur, à Christo quoque regitur & protegitur, adversus omnes inferorum portas Ecclesia. 7. Mulier timidiuscula esse solet: Ita & Ecclesia. 8. Mulier solatio opus habet, ita & Ecclesia. 9. Mulier ex se infœcunda & sterilis est, sterilitate spiritali laborat quoque ex se Ecclesia. 10. Fœcunda tamen Mulier à Deo reddi potest, uti Exempla Saræ, Rachelis, Hannæ & Elisabethæ testantur: Ita & Ecclesia à Christo Jesu fœcundatur. 11. Mulier pro delicio mariti habetur: Gaudet quoque super Ecclesiam tanquam super sponsa sua Servator benignissimus. 12. Mulier à nutu & voluntate pendet Sponsi, à nutu quoque pendet Christi vera Ecclesia. 13. Mulier portat crucem Mariti, & fit particeps afflictionis ejus, vera quoque Christi Ecclesia tollit crucem suam, & sequitur Christum.

Matth. 10.
v. 38.
Matth. 16.
Luc. 10, 23.
Gal. 4, v. 27.

III. Quod vero Mulier ista Sole amicta dicitur, consideratione longè est dignissimum: Ita n. CHRISTUS vestimentum erit in utero virginis contextum, & in cruce sanguine aspersum, ibidemque expassum ac exiccatum, ut eo se ornet ac tegat Ecclesia, juxta illud Pauli, Galat. 3. v. 27. Quicunque baptizati estis, Christum induistis, nec incongruè, Christus fide apprehensus & applicatus vestimentum illud salutis, & indumentum justitiæ dicitur, cujus mentionem Esaias facit, cap. 61. v. 10. Rectè splendor quoque Christus dicitur sanctorum, cujus David meminit, Psal. 110. v. 4. & vestitus Ecclesiæ aureus Psal. 45. v. 10. seu quod idem, vestu illa sponsæ suæ nuptialis, Matth. 22. vers. 13. Ita enim passim beati Patres de Christo loqui consueverunt: Et congruit huc, quod mulier Sole amicta esse scribitur: Sol autem iste CHRISTUS JESUS est, Dominus & Servator noster benignissimus: Qui comparatur indumento qua-

tuor de causis. 1. Quod sicut vestimentum ordinis, status, & gradus hominum discernit: Ita solus Christus, fide applicatus, differentiam inter pios & impios, inter salvandos, & damnandos constituit. 2. Sicut vestimentum nuditatem tegit, ita vellus agni immaculati, omne delet crimen peccati. 3. Sicut indumentum contra frigus, & æstum nimium facit: Ita Christus Jesus, unicè frigus æternum seu stridorem dentium, & ignem gehennæ sempiternæ abigit. 4. Sicut vestimenta in arculis reposita & asservata esse solent, ita Christus se quoque in arculis Sacramentorum nobis offert, ut in usu devoto, reſeratis & apertis iis arculis, ipsum ceu vestem pretiosissimam illicò invenire possimus. Induamus ergo Christum Jesum, Rom. 13. v. 14. qui verè novus homo est, Ephes. 4. v. 24: vel si malumus, Homos secundus, Dominus de celo, 1. Corinth. 15. v. 47. Hæc enim veste ornati, coram Tribunali Judicis melius consistemus, quàm si mille cappis Francisci, & ciliciis Monasticis induti essemus.

cur Chri-
stus indu-
mento com-
paretur.

IV. Lunam quod attinet, quam Mulier sub pedibus habere dicitur, si per eam res & opes mundanæ intelligantur, uti in paraphrasi textus innuimus, pulcherrima inde allegoria enascitur: Sicut enim Lunam DEUS condidit, ita & opum mundanarum Deus idem, Fons & Autor est, Proverb. 10. vers. 22. Syrac. 11. vers. 14. Deinde sicut Luna egregiè splendet, suæque luce multum magnumque commodum affert: Ita & opes mundanæ coram oculis nostris insigniter splendent, & utilitatem non exiguam, si recte collocentur, præbent, immò æquè, ac lumen ipsum Lunæ, ad victum quotidianum, ad erogandas elemosynas, ad artium continuanda studia, necessaria existunt. 3. Sicut autem Luna vicissitudines suas, hoc est, mox incrementa, mox decrementa habet, adeoque mutationi obnoxia est: Ita & hæc hujus mundi admodum variant, nutant, fluctuant, mox accrescunt, mox decrescunt, uti vel sola Jobis historia perspicuè testatur. 4. Sicut porro Luna, non ut nobis dominetur, sed inserviat, à Deo creata est, ita sanè, nihil minùs, quàm imperium in nos, facultatibus terrenis concessit Dominus, ut deploranda & miserrima sit servitus eorum, qui se mammonæ mancipant, qui cor ad divitias apponunt, Matth. 6. vers. 24. & Psal. 62. v. 11. Luna sit sub pedibus nostris, hoc est, infimum locum apud nos terrena obtineant, non supremum, non medium, non maceretur curis hujus mundi, cor, Luc. 21. vers. 34. non obruatur cogitationibus hujusmodi, caput, sed SURSUM CORDA, ubi sedet ad dextram Dei Dominus, Coloss. 3. vers. 1. Transit enim hæc hujus mundi, 1. Cor. 7. v. 31. Thesaurizemus itaq; nobis thesauros in celo, ubi neq; arugo, neq; tineæ demolitur, & ubi fures non effodiunt, nec furantur, Matth. 6. v. 20. Huc pertinet illud Pauli, 1. Cor. 7. v. 31. Qui utuntur mundo, sint tanquam non utentes, & Johannes, 1. Johan. 2. v. 15. Ne diligatis mundum, neq; ea, quæ in mundo sunt: Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.

Comparatio
opum mun-
danarum
cum Luna.

1.
Prov. 10.
v. 22.
Syr. 11, 14.
2.

3.

4.

Matth. 6, 24.
Ps. 62, 11.

Luc. 21, 34.

Col. 3, 1.

1. Cor. 7, 35.

1. Matt. 6, 10.

1. Cor. 7, 31.

1. Ioh. 2, 15.

Gestemus
coronam in
capite

Gal. 3, 27.
Christus
vestimen-
tum & or-
natus est
Ecclesia.

Psal. 110, 4.
Psal. 45, 10.
Matth. 22.
v. 13.

V. Sicut verò Lunam habere sub pedibus, ita Gestemus coronam stellarum duodecim gestare in capite jubemur: Quæ verò illa corona? nimirum ex doctrinâ & scriptis sanctorum Apostolorum contexta: Hæc prævaleat, hæc caput ornet: Hæc tristes exhilaret, ac refocillet, hæc corona, odorem gratum nobis præbeat, vites animi & animæ auge-

augeat, hæc è carâ manu profecta corolla, nobiscum eat, nobiscum maneat, digna enim est, quæ in deliciis Christianorum habeatur, & omnibus mundi vanitatibus, longissimè præferatur, gignit enim aliam, eamque immarcescibilem, justitiæ CO-

2. Tim. 4, 8.

RONAM, 2. Tim. 4. v. 8.
VI. In honorem Matrimonii vergit, quod statum Ecclesiæ, Spiritus sanctus, similitudine à fœminis gravidis & parturientibus desumptâ describit: Hinc enim hæc ipsa opera; gravidam reddi, parturire, in partu clamare, & tandem parere, Deo nequaquam adversari, luculenter percipimus, alioquin enim ad tantorum mysteriorum explanationem minimè illa adhiberet: Ipse Christus formâ hâc loquendi usus est, Johan. 16. v. 21. in-
quiens? *Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora ejus, cum autem peperit puerum, non amplius meminit pressuræ, propter gaudium*: Et quid ni de talibus loqueretur operibus Dominus? Cum ipsemet ea naturæ humanæ indiderit: conjugii, & quæ ex conjugali consuetudine consequuntur, autor extiterit, parturientes & gravidas juverit, singulari clementiâ Mulieres steriles fœcundavit, infantes uteris maternis extraxerit, ac ad hodiernam usque horam sanctissimum Conjugii statum clementissimè conservavit. Obscœna hæc sunt impurissimis & maximè obscœnis Monachis: Nos autem honorem matrimonii, & generationis liberorum, ad illustrandam Dei gloriam, ad ostendendam ejus bonitatem & potentiam summam plurimum facere, piâ simplicitate statuimus.

LOCUS INSIGNIS DE REGENERATIONE.

Mysterium
Regenerati-
onis Chri-
stianorum.

Ioh. 1, 13.

1. Ioh. 2, 29.

1. Ioh. 3, 9.

1. Ioh. 4, 7.

1. Cor. 4, 15.

Iac. 1, 18.

1. Pet. 2, 2.

1. Ioh. 5, 1.

1. Pet. 1, 3.

Tit. 3, 5.

Gal. 4, 19.

VII. Perquàm verò eleganter, *mysterium regenerationis nostræ*, hâc mulieris gravidæ & parturientis similitudine proponitur: Alibi enim etiam Christiani nasci, gigni, generari, & regenerari dicuntur, Johan. 1. vers. 13. *Qui ex Deo nati sunt, Joh. 3. v. 7. oportet vos denuo nasci: Sic est omnis qui natus est ex spiritu, 1. Joh. 2. vers. 29. 1. Joh. 3. v. 9. qui facit justitiam, ex Deo natus est, 1. Joh. 4. v. 7. Qui diligit, ex Deo natus est, 1. Cor. 4. v. 15. per Evangelium ego vos genui, Jacob. 1. v. 18. Voluntarie genuit nos verbo, 1. Pet. 2. v. 2. Vi modo nati infantes, lac illud non corporis, sed animi, quod dolum nescit, appetite, ut per illud adolescat, 1. Joh. 5. v. 1. Omnis qui credit Jesum esse Christum, ex Deo natus est, & omnis, qui diligit eum, qui genuit, diligit & eum, qui natus est ex eo, 1. Pet. 1. v. 3. regeneravit nos in spem vivam, Tit. 3. v. 5. Salvos nos fecit, per lavacrum regenerationis, Gal. 4. v. 19. Filioli quos iterum parturio, donec formetur in vobis Christus. Hæc & similia dicta, de Spirituali Filiorum & Filiarum Dei generatione, perspicuè loquuntur: Non autem de nihilo est, rationem hujus generationis expendere, cum multa & magna in opere isto mysteria comprehendantur: Si enim miratur David, corporalem suam generationem, inquit, Psal. 139. v. 13. 14. *Tu possedisti renes meos, suscepisti me de utero matris meæ, non est occultatum os meum à te, quod fecisti in occulto, & substantia mea in inferioribus terræ: Imperfectum meum viderunt oculi tui, quanto magis miremur generationem spiritualem, quæ meritò immensum & ardentem Dei gignentis amorem, quæ meritò nuptias illas Christi cum Sponsâ Ecclesiâ, adeoque arctissimam copulationem, & suavissimam cohabitationem præsupponit: Et**

Psal. 139. v. 13-14.

quamvis difficulter arduum hoc opus explicari potest, balbutiemus tamen, & tantum dicemus, quantum dicere valemus.

Initio sciendum, *Patrem regenerationis nostræ* non esse Angelum, non imperatorem, non Regem, non alium Monarcham, sed CHRISTUM DEI FILIUM, quem Esaias PATREM æternitatis, Esa. 9. vers. 6. D. Paulus verò secundum Adam nominat, Rom. 5. vers. 14. & 1. Corinth. 15. vers. 47. Sicut itaque ex Adam tota oritur & propagatur corporalis: Ita & ex Christo tota pendet, tanquam à Patre, Spiritus generatio: Patri quidem & Spiritui sancto quoque adscribitur regeneratio, cum opera Trinitatis ad extra sint indivisa: Interim peculiari respectu, SOLUS FILIUS regenerationis nostræ Pater, dici meretur, quia ipse solus, non vel Pater vel Spiritus Sanctus *Alter Adam* vocatur: Deus Pater Rex ille est, qui nuptias facit Patri nostro, Filio suo, hâc intentione, ut Filius cum Sponsâ suâ gignat liberos, quos ipse Pater Filii liberos vocat, Psalm. 89. vers. 28. & seqq. inquit: *Ego primogenitum ponam illum, excelsum præ Regibus Terræ: In æternum servabo illi misericordiam meam, & testamentum meum fidele ipsi, & ponam in seculum seculi SEMEN ejus, & Thronum ejus sicut dies cæli: Si autem dereliquerint FILII EIUS legem meam, & in iudiciis meis non ambula-verint, visitabo in virga iniquitates eorum: audis hîc, nos semen Filii, & Filios Filii Dei, ab ipso DEO nominari? Ergo invictè sequitur Dei Filium, Christum Jesum, pro Patre regenerationis nostræ agnoscendum esse: De hoc enim idem David alibi scribit, Psalm. 110. vers. 3. *De utero ante auroram tibi ros nati-vitatis tuæ*, quod B. Lutherus pulchrè reddidit: *Deine Kinder werden dir geboren / wie der Thau auß der Morgenröte*: Et hæc est causa, cur à matrimonio corporali abstinuerit Christus, cum videlicet à Deo, non ad corporalem, sed spirituales regenerationem, ordinatus fuerit. De causâ impulsivâ, quæ Filium ad regenerationem istam permoverit, si quæras, non nostræ ea est dignitas, sed sola gignentis & regenerantis bonitas, qui peccato nos videns mortuos, non potuit non pro immensâ suâ misericordiâ ad vitam regenerare nos spirituales, & convivificare, ut à morte æternâ erepti, in posterum per ipsum, & in ipso æternum viveremus. Hæc de Patre nostro.*

Pater regenerationis nostræ quis sit?

Esa. 9, 6. Rom. 5, 14. 1. Cor. 15, 47.

Psal. 89, 28.

Cur à Matrimonio corporali Christus abstinuerit? Causa impulsivâ regenerationis

Mater regenerationis.

Gal. 4, 26.

Gal. 3, 28.

Jam, quæ sit Mater regenerationis hujus, dispiciamus: Non utique Eva, non Regina quædam, sed sola Christi in terris hisce militans Ecclesia, de quâ sic Paulus scribit, Gal. 4. v. 26. *Quæ sursum est Jerusalem, libera est, quæ est MATER OMNIUM NOSTRUM*: Sicut verò sponsa quædam intimè quidem adhæret sponso suo, interim tamen suas infirmitates habet: Ita & Ecclesia, licet toto animo sit addicta Marito Christo, tamen hisce in terris macula & infirmitate non caret: Et sicut Mater corporalis à Marito imprægnatur: Ita & Ecclesia, Mater spiritualis, gravis fit ex uno viro Christo, & parit liberos ex omni natione, linguâ & populo, ut non sit respectus Judæi vel Græci, liberi vel servi, masculi vel fœminæ, Galat. 3. v. 28. *Sed in Sion dicitur homo & homo natus est in eâ* (daß allerley Leute darinnen geboren werden) Psalm. 87. vers. 5.

Sicut porro Mater uterum habet, in quo liberos gestat, & portam, per quam ingrediatur quasi factus: Ita & Ecclesiæ nec uterus, nec porta Spiritus

uteri & porta.

tualis deest : Uterus quidem est REGNUM FIDEI & pactum illud cum Christo *Conjugale*, ita ut quousque se extendit REGNUM fidei, eo usque etiam se extendat uterus spiritualis Ecclesiae, adeoque universum quasi orbem Christianum ambiat, id quod innuit Dominus apud Esaiam, sic inquit, Esa. 54. vers. 2. *Multi Filii deserti magis, quam ejus quae habet virum, dicit Dominus. Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, longos fac funiculos tuos, & clavos tuos consolida : Ad dextram enim & ad lavam penetrabis, & seminum gentes hereditabit, & civitates desertas inhabitabit.* Et Esa. 60. v. 4. 5. *Leva in circuitu oculos tuos & vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi, Filii tui de longe venient, & Filia tua de latere surgent, tunc videbis & afflues, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum, quando conversa fuerit ad te multitudo maris, & fortitudo gentium venerit tibi : Similis locus extat, Esa. 49. v. 18. 19. 20. & seqq. Leva in circuitu oculos tuos & vide, omnes isti congregati venerunt tibi, vivo ego dicit Dominus, quia his omnibus velut ornamento vestieris, & circumdabis tibi eos, quasi Sponsa : Quia deserti tui & solitudines tuae, & terra ruinae tuae nunc angusta erunt, praehabitoribus, & longè fugabuntur, qui absorbebant te : Adhuc dicent in auribus tuis, filii sterilitatis tuae : Angustus est mihi locus, fac spatium mihi, ut habitem : Et dices in corde tuo, quis genuit mihi istos? ego sterilis & non pariens, transinigrata, & captiva, & istos quis enutrivit : Ego destituta, & sola, & isti ubi hic erant? Haec dicit Dominus Deus, Ecce leva bo ad gentes manum meam, & ad populos exaltabo signum meum, Et afferent Filios tuos in ulnis, & Filias tuas super humeros portabunt. Tanta est uteri spiritualis latitudo, ut tantae multitudinis filios & filias complecti & comprehendere queat. Non incommodè verò & VERBUM uterus dicitur : In verbo enim Dei, ceu foetus in alvo Materno nutrimentum attrahens umbilico & cotylidonibus, nos quoque sedemus inclusi, & attrahimus cognitionem Dei, & vitam ex verbo Dei, ut eum invocemus, & adoremus, unde notus ille versiculus.*

Vivimus in verbo, velut Embryo clausus in alvo.

Baptismus
Ianna.

Janua vero seu porta, per quam ingrediuntur liberi in uterum & gremium Ecclesiae, BAPTISMUS est : Cui, nomen JANUAE, crebro à Patribus tributum legitur : Et sanè ipse Christus eo digitum intendit inquit : Johan. 3. v. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum caelorum :* Spiritualiter ergo in Baptismo Christus cum Ecclesia quasi concumbit, & carnaliter natos infantes, Spiritualiter regenerat : Unde à caelesti Sponso concepit Ecclesia liberos, spirituali cum voluptate & desiderio : Ac sicut in Baptismo Christi caelum apertum fuit, ita in Baptismo nostro uterus Ecclesiae seu Regnum fidei se aperit, a videque Filios & Filias concipit, ut tandem ex Regno gratiae, ad Regnum gloriae generari possint : Resurrectionem autem & glorificationem filiorum Dei, ipse Christus *παλις* *seve-
σιαν* nominat, Matth. 19. vers. 28. *In regeneratione cum sederit filius hominis in sede majestatis suae, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.* Haec de matre ejusque utero generationis spiritualis.

Materia re-
generatio-
nis.

Ordo postulat, ut de Semine etiam aliquid dicamus : ex semine enim fit conceptio : Semen itaque est *verbum Dei*, uti Christus disertè ait,

Luc. 8. vers. 11. & Jacobus cap. 1. v. 18. nec non D. Petrus, 1. Ep. 1. v. 23. *Renati non ex semine mortali, sed ex immortali, per sermonem Dei viventis, & manentis in secula :* Hoc semen fecundum & prolificum reddit Deus ipse, benedictionem suam & Sp. S. gratiam largiens, ut fructum ferat, quemadmodum, Esa. 55. v. 10. & 11. scribitur : *Sicut descendit imber & nix de caelo, & illuc ultra non revertitur, sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen serenti, & panem comedenti : Sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo, non revertetur ad me vacuum, sed faciet quaecunque volui, & prosperabitur in his, ad quae misi illud.* Pro salunca ascendet abies, & pro urtica crescet myrtus : Et Esaia 44. vers. 3. *Effundam super sitientem aquas, & fluenta super aridam, effundam SPIRITUM meum SUPER SEMEN TVVM, & benedictionem meam super stirpem tuam.* Notandum verò geminam seminis hujus esse operationem : primò enim, respectu legis, terret, mortem ac aeternam damnationem comminatur, & adeò vires hominis omnes exugit ac prostermit, ut cadaveri, quam homini vivo, similior reddatur : Deinde verò respectu Evangelii erigit, consolatur, reficit, lætificat, & novas vires quasi generat, ut in Domino viriliter & hilariter exultemus, seu, ut prius mortui, voce Evangelii reviviscamus, innuitur utraque hæc seminis divini operario, verbis Regii Prophetæ, Psalm. 51. vers. 10. *Auditui meo dabis gaudium & lætitiā (per Evangelium videlicet) & exultabunt ossa (per fulmen legis) humiliata.*

Sicut verò in generatione, causæ sunt ministræ, Cotylidones præsertim, seu umbilici quos vocant veneris, quorum adminiculo infantes in utero nutriuntur : Ita eadem ministræ causæ in Regeneratione occurrunt : Sanctum videlicet Ministerium, quod Cotyledonum locum, in hoc opere obtinet : Præcones enim verbi sunt organa Præpotentis DEI, ejusque traduces, & Cotylidones quasi, ut per ipsos, seu per verbum, quod prædicant, & Sacramenta, quæ dispensant, ad nos alimentum spirituale, & conservatio vitæ spiritualis derivetur. Hanc ob causam scriptura ipsa, verbi Doctores nomine Parentum insignit, & spiritualement generationem ipsis attribuit, 1. Corinth. 4. vers. 15. *Etiā si innumeros padagogos habeatis in Christo, non multos tamen habetis Patres, siquidem in CHRISTO JESU per Evangelium ego vos genui,* Galat. 4. vers. 19. *Filioli mei, & παλιν ὡς διῶ, quos iterum parturio :* Et hisce Præconibus rectè à B. Luthero, tum Pii parentes, tum fideles præceptores accensentur. Honoremus ergo ista Spiritus Sancti organa, tanquam canales, & Traduces, per quos sua nobis largiri decrevit DEUS spiritualia beneficia.

Porro, Forma quoque Regenerationis, probè excutienda erit, ubi quidem, si ratione metiri & indagare velimus hoc mysterium, nihilo rectius, nihilo melius de eo, quam Nicodemus, Johan. tertio, sentiemus : Valet enim hîc illud Ecclesiast. cap. 11. vers. 5. *Quemadmodum ignoras, quæ sit via Spiritus, & quæ ratione compingantur ossa in ventre prægnantis, si nescis opera DEI, qui fabricator est omnium, (adeoque etiam regenerationis) Itaque non ex carnis judicio sed ex scripturæ sacræ calculo, de regenerationis formâ differendum est. Et sanè, ex Bibliis pater, vocem verbi*

Esa. 55, 10.
& 11.

Esa. 44, 3.

Operatio se-
minis spiri-
tualis du-
plex.

Pf. 51, 10.

Causæ rege-
nerationis
ministræ.

1. Cor. 4, 15.

Gal. 4, 19.

Forma Re-
generatio-
nis.

Ecl. 11, 5.

verbi publicam, esse instar venti sonantis, & hominem in campo seu agro vitæ hujus ita arctè comprehendentis, ut quis, vel ubi sit, ipse nesciat, fulmine enim legis concutitur & conquassatur, Evangelii voce iterum erigitur, mox denuò cruce & calamitate premitur, & in his omnibus, nihil aliud, quàm sic velle Deum, eruditur, interium certissimum est, experiri hominem, quàm efficaciter in ipso operetur Sp. S. quàm mirabiliter cor renovet, ac hominem ereptum è Potestate Satanæ ad Deum, è tenebris ad lucem, è peccato ad justitiam, à morte ad vitam perducatur & convertatur: In hoc enim forma regenerationis consistit, quod homines ex immensâ Dei gratiâ & misericordiâ per externum verbi sinum, & diligentem auditum, efficaciter vocantur, colliguntur, illuminantur, & quasi ex morte ad vitam suscitantur, ut olim in cœlis etiam, inter Beatos reperiantur. *Nova erga quasi creatio, gratuita nostra regeneratio:* Et huc pertinent ea dicta universa, quæ formam regenerationis hujus innuunt, qualia sunt cum pluribus aliis, ista, Jerem. 31. v. 18. *Converte me Domine & convertere, Psal. 51. vers. 12. Cor mundum crea in me Deus, & Spiritum rectum innova in visceribus, Ose. 1. v. 10.* Erit in loco ubi dicitur: *Non populus meus vos, dicitur eis: Filii Dei vivitis, Coloss. 1. v. 12. Gratias agimus Deo & Patri, qui dignos nos fecit (in regeneratione) In partem sortis sanctorum in lumine, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum Filii dilectionis sue, Eph. 2. v. 10. Dei opus sumus, conditi in Christo Jesu, 2. Tim. 1. v. 9. Evangelio suo salvos fecit nos, & vocavit vocatione sanctâ, 1. Petr. 2. v. 9. 10. Vos genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus, qui in lucrum accessit, ut virtutes prædicetis illius, qui è tenebris vos vocavit in admirabilem suam lucem: Qui quondam eratis, non populus, nunc populus Dei, qui quondam non consecuti misericordiam, nunc estis misericordiam consecuti.* Ex his & similibus dictis patet, quæ forma sit regenerationis: Ac ut pressius res explanetur, sciendum, Regenerationem hominis consistere in spiritali mortificatione, & vivificatione, juxta aliquot scripturæ dicta, 1. Sam. 2. v. 16. *Dominus mortificat & vivificat, deducit ad inferos & reducit, Deut. 32. v. 39. Ego occidam, & ego vivere faciam, percutiam, & ego sanabo, Tob. 13. v. 2. & Sap. 16. v. 13. Tu flagellas, & salvas, deducis ad inferos, & reducis, mortificat verò Deus, fulminis legalis immisione, mortificat, cum peccata ob oculos ponit, cum debita 10000. talentorum à nobis severè exigit, cum omnem humanam justitiam planè reiicit, cum peccatum originis notum nobis reddit, cum pœnas graves immittit, cum denique animam hominis ita constringit, ut quò se vertat, vel recipiat, maximè hæreat. His telis quasi & jaculis, DEUS homines petit, ac spiritaliter occidit, ut trituratæ & mortificatæ conscientiæ, consolationis Evangelicæ rore, tantò melius & felicius vivificentur, non secus ac si grana tritici probè triturrata terræ mandentur, & illic moriantur, ut fructum multum deinde ferant. Johan. 12. vers. 25. Fit autem vivificatio illa tunc, cum impius ex gratiâ justificatur, cum in Filium Dei adoptatur, quando cum cœlesti Sponso Christo Jesu copulatur, à Deo inhabitatur, ad sacerdotium Regale exaltatur, totusq; à Spiritu Sancto illuminatur & renovatur. His enim quasi amuletis, mors illa spiritalis pellitur, & vita spiritalis, in Christo, promovetur.*

Causam Regenerationis finalem quod attinet, quis, nisi planè cæcus, non videat, deò nos à Deo regenerari, ut simus Filii Dei, populus Dei, peculium DEI, hæreditas Dei, Fratres & sorores CHRISTI, oves, membra & amici DEI, concives sanctorum & domestici DEI: Sacerdotes Dei, Reges sancti, creaturæ novæ, homines novi, justi, sancti, liberi, spirituales à DEO docti, Patris cœlestis benedicti, arbores bonæ, & templa Spiritus Sancti. Sed & effectus Regenerationis meritò consideratur: Generationis corporalis effectus proprius & primarius est, VITA, quæ, etsi una tantum, gemino tamen modo consideratur. 1. quidem in utero Matris, & sic rectè dicitur *occulta*: deinde, post editum factum, & hoc respectu commodè vocatur *VITA manifesta*: Idem effectus est Regenerationis spiritalis, nimirum VITA: quam in utero Ecclesiæ Filiis suis impertit Dominus: Et in hoc quidem utero latet toto tempore conversationis terrenæ VITA illi *πνευματική*: ceu Embryo in utero latitare solet, sanctorum enim in Ecclesia militante vita, est VITA DEI, hoc est, quasi *occulta*: ubi verò ad sedem beatam in cœlis pervenerint, vita est manifesta, & aspectui publico obvia, quod innuit Apostolus, cum ait: *ἡ ζωὴ ἡμῶν ἀποκρυβέντη ἐν Χριστῷ, 2. Corinth. 5. vers. 7. VITA vestra abscondita est cum Christo, in Deo, Coloss. 3. vers. 3. Nunc cernimus per speculum in enigmate, tunc autem de facie ad faciem, 1. Corinth. 13. vers. 12.*

Habet vera vita Christianorum in utero Ecclesiæ sua certa *ιδιότης*: inter quæ locum primum obtinet humilitas, ex agnitione & seriâ peccatorum deploratione orta, quâ cum Daniele in terram prostrati, & cum publicano pectus tundentes subinde ex Davide ingemiscunt: *Miserere mei Domine secundum magnam misericordiam tuam, Psalm. 51. vers. 1. Ne argue me Domine in irâ tuâ, & in furore tuo non corripe me, Psalm. 6. vers. 1.* Altera proprietas vitæ hujus FIDES est in Christum, cujus respectu cor humilitate contritum, refocillatur, & recreatur, quia nimirum plenaria & consummata satisfactionis Christi pro peccatis hominum, ex scripturâ sacrâ certum redditur, 1. Johan. 1. & 2. 1. Petr. 1. Actor. 4. & 10. 1. Corinth. 1. & c. Tertia proprietas vitæ hujus, est SPES, quæ expectant beatam illam spem, & illustrationem gloria magni DEI, & Servatoris nostri JESU CHRISTI, Tit. 2. vers. 13. Spem sequitur Charitas non ficta, tum erga DEUM, tum erga proximum: Si enim linguis hominum & Angelorum loqueremur, charitatem autem non haberemus, instar æris resonantis, & cymbali tinnientis essemus, 1. Corinth. 13. v. 1. Vita quoque spiritalis ex novâ dignoscitur obedientiâ, juxta quam *in spiritu vivimus, & cupiditates carnis crucifigimus, impietatem omnem & injustitiam abnegamus, Gal. 5. 6. Tit. 2.* Insuper spiritalis militia, ad vitam quoq; spiritualem pertinet, induere enim decet Christianum, *πανοπλίαν* seu totam armaturam Dei, ut possit stare adversus insultus Diaboli, Ephes. 6. vers. 11. 12. & multis seqq. Inprimis verò opera danda est militi Christiano, ut cum se Adversarium simulat ipse Deus, fide & constantia masculè vincat, fructumque victoriæ, hoc est, benedictionem & opem divinam, cum Jacobo Patriarcha & muliere Syrophœnissa,

Regeneratio est quasi nova creatio.

Jer. 31. 18. Psal. 51. 12.

Ose. 1. 10.

Col. 1. 12.

Eph. 2. 10. 2. Tim. 1. 9. 1. Petr. 2. 9. & 10.

Regeneratio hominis consistit in spiritali mortificatione & vivificatione. 1. Sam. 2. 16. Deut. 32. 39. Tob. 13. 2. Sap. 16. 13.

Joh. 12. 25. Rom. 4. Rom. 8.

Ose. 2. 2. Cor. 6. 1. Petr. 2. Apoc. 5.

Regeneratio causa finalis. Actor. 13. Deuter. 7. 2. Cor. 5. Galat. 6. Col. 3. 1. Cor. 3. Joh. 8. 10. 15. Eph. 2. Matt. 7. & 23. Apoc. 1. & 5. Effectus Regenerationis

2. Cor. 5. 7. Col. 3. v. 3.

1. Cor. 13. 12.

Proprietates vitæ Christianorum. Dan. 9. Luc. 18.

Psal. 51. Psal. 6.

Tit. 2. 13. 1. Cor. 13. 1.

Gal. 5. & 6. Tit. 2.

Gen. 32. Matth. 15.

nissa, reportare queat. Tandem vita spiritualis probatur, verâ in cruce, tribulatione & calamitatibus à Deo immissis patientiâ, ut cum Micheâ dicamus, *iram Domini portabo, quoniam peccavi: Et Donec causam meam judicet, & faciat judicium meum*, Micheâ. 7. v. 9. Ad hanc patientiam hortatur Syracides, inquit: *Sustine sustentationes Dei, conjungere Deo & sustine, ut crescat in novissimo vita tua, omne quod tibi accidit, accipe, & in dolore sustine & in humilitate tuâ, patientiam habe, quoniam in igne probatur aurum & argentum, homines verò receptibiles, in camino humiliationis*, Syr. 2. v. 3. & seqq. Hæc de regenerationis effectu. Restat, ut objectum regenerationis quoque expendamus, quid nam illud sit, quod in nobis Deus regenerare dignatur? Ubi in scripturâ animam & corpus hominis regenerari disertè reperimus, non tamen ita, ut ipsa corporis ac animæ essentia in aliam essentiam trasformetur, sed quod ab omni immunditiâ & malo tam corpus tam anima liberatur, purgatur, nova salute ornatur, multitudine bonitatis divinæ operitur & repletur. Olim enim in statu integritatis, anima protoplastorum, sancta, justa, intelligentia cœlesti prædita, Templum Dei, & amore erga DEUM ardentissimo plena erat, ab hac cum per lapsum defecerit innocentia, nunc ad pristinum statum à Deo regeneratur, sicut & corpus primâ gloriâ per lapsum meritò privatum est, vii tute regenerationis divinæ, ad primitivam conditionem beatam divinitus reparatur: Hic quidem in utero Ecclesiæ militantis inchoativè: Illic verò, in cœlesti habitaculo consummativè.

*Accidentia
& concomitantia
Regenerationis.*

Sed quænam *Regenerationis* hujus accidentia & concomitantia? De benedictione corporali, nunc non loquar, quæ tamen & ipsa inter *τὰ ὀποθέματα* Regenerationis meritò recensetur, *crucem, dolorem, angustiam, tribulationes, & afflictiones tantum nomino*, quæ verè & quotidie Christiani hominis regenerationem committantur: Scit enim Dominus luxuriare homines rebus plerumque secundis, quod exempla docent Israëlitarum, de quibus Moses Deut. 32. vers 13. 14. 15. & seqq. *Constituit Dominus populum super excelsum terram, ut comederet fructus agrorum, ut sugeret mel de petra, & oleum de saxo durissimo: Butyrum de armento, & lac de ovibus cum adipe agnorum, & arietum Filiorum Basan, & hircos cum medulla tritici, & sanguinem uvæ biberet meracissimum: Incrassatus vero est dilectus, & recalitravit, incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum Factorem suum, & recessit à Deo salutaris suo.* Ose. 13. v. 5. 6. *juxta pascua sua adimpleti sunt, & saturati sunt, elevarunt cor suum, & obliti sunt mei:* Ita & David in pace florentissimâ constitutus luxuriare cœpit, & homicidium ac adulterium perpetravit, 2. Sam. 12. Samuel. 12. Salomon quoque Rex sapientissimus tranquillitate ad Idololatriam abusus est, 1. Reg. 11. Syr. 48. & cum Rehabeamo Regnum confirmaretur, mox à lege recessit Domini, 2. Chron. 12. Sicut & Josaphat, opibus suis eò se deduci passus est, ut cum Idololatra Rege Ahab familiaritatem iniret, 2. Chron. 18. Et tale omnium ferè nostrum est ingenium, ut rebus secundis, frena pietatis & obedientiæ erga DEUM excutiamus: Idcirco immittit DEUS, sapienti consilio, dolores, cruciatus, angustias & tribulationes, per quas nos vult ingredi in Regnum cœlorum, novit enim, quàm salutaris sit crux homini-

Deut 32. v. 13. 14. & 15.

Ose. 13. v. 5. 6.

2. Sam. 12.

1. Reg. 11. Syr. 48.

2. Chr. 12.

2. Chr. 18.

1. Cor. 14. Psal. 44.

bus, ne videlicet ita temere à Deo deficient, ne in peccatis pergant, ne à precibus desistant, ne cum impio mundo damnentur, sed ut justificationes Domini Dei discant, & in stadio pietatis se contineant. Olim in vitâ æternâ expirabunt omnia hæc Regenerationis accidentia, non amplius angustabitur Mulier, non amplius cruciabitur puerpera, non amplius dolores ullos sentiet, sed erit lætitia copiosa, ad dextram Dei in æternum, Psal. 16.

Tandem quæ sint *Regenerationis ἀντικείμενα* & *Adversantia*, breviter dispiciemus: Apocalypsis enim nostra *ἀπαρῶν* ait, *resistere & adversari* Mulieri parturienti *Draconem magnum, rufum, habentem capita septem, ut Filium Mulieris deglutiret ac devoraret.* Diabolus ergo extremè *Regenerationis* nostræ adversatur, & pro Adversario ac hoste jurato Christianorum meritò habetur. Geminâ verò ratione, odium suum exercet. 1. per insidias & technas. 2. aperto Marte & bello, de hoc infra in parte secunda agitur, de illis nunc pauca dicemus. Ante omnia verò, quæ sit materia funestæ hujus inimicitiae Diabolicæ, attendamus: Nostra Apocalypsis, pulchrè eam describit, quod nimirum Ecclesiam videat Satanas Sole amictam & sub pedibus ejus Lunam, super caput verò ejus, stellarum duodecim coronam. Hunc splendorem è Sole, è Luna, & ex stellis micantem ferre non potest Diabolus, multò minus, Mulieris uterum gravidum, quod indies Filios & Filias ad vitam æternam parit ac generat; Eapropter totis viribus resistit Ecclesiæ Diabolus, & calcaneum sponsi, Domini JESU Christi, mordet, in id conatum suum intendens, ut Filium devoret, & Matrem ipsam deglutiat. Ac ut voti sui compos reddatur, mendaciis suis Ecclesiæ insidiatur, sperans, sicut Hevam mendacio seduxit, ita & Ecclesiam se mendaciis sparsis facillè seducturum esse: Hinc errores & hæreses Pseudopropheta inspirat, & Spiritus mendax est in ore omnium eorum: Zizania homo iste inimicus spargit, & eo laborare pergit, ut *semen verbi*, quo regenerantur homines, adulterare, vimque ei prolificam, corruptelis ac mendaciis suis, adimere possit. Testantur de his insidiis exempla hæreticorum, tum veterum, tum Neotericorum, quibus vasserimus nequam mendaciis suis ita imposuit: Alios ad contemptum verbi & Sacramentorum allicere & persuadere contendit, non nescius, si eo rem perducatur, se voti sui, hoc est, perditionis hominum, jam jam compotem factum esse: Et hinc ludicra sæpe obicit impedimenta hominibus, per quæ ab auditu verbi, & usu Sacramentorum detineantur: Unus villam emit, alter quinque juga boum: Tertius uxorem duxit, & quæ alia ejusmodi obstacula prætendi solent plura. Nonnunquam simultates, lites, rixas & jurgia inter Ministros Ecclesiæ excitat, num hac ratione Mulieri parturienti nocere, & fecunditatem spirituales impedire possit. Aliàs amorem rerum terrenarum ipsis suggerit, & die noctuque laborare pergit, ut è cœlo in terram prolabantur, hoc est, ut curâ doctrinæ puræ, penitus abjectâ, & relictâ, de solis opibus mundanis Ecclesiarum ministri sint solliciti: Unde legimus, quod cum Constantinus Magnus in Orientem profecturus, Ecclesiam Romanam, & Sylvestrum Romanum Episcopum, donatione amplissimorum mune-

Psal. 16.

Regenerationis ἀντικείμενα.

Materia inimicitiae Diabolicæ.

2. Cor. 11.

Technæ & molitiones Diaboli vicia.

1. Reg. 21. Matth. 13.

Luc. 14.

rum locupletasset, Satan in aëre vocem istam ediderit, *hodie seminavi virus in Ecclesia*. Et hoc innuit noster quoque textus, cum de Dracone dicitur, quod caudâ suâ, tertiam trahat stellarum cœli partem, easque in terram mittat, Apoc. 12, 4. calyp. 12. vers. 4. Sic Draco verbi Præcones adoritur. Auditoribus quoque vehementer insidiatur, dum vel aures eorum occludit, ne cum fructu verbum DEI percipiant, vel ad quævis vitia & peccata occasiones varias ipsis obicit, & sive ad desperationem, sive ad securitatem, eos machinis ac technis suis infernalibus abducit, adjutus videlicet in hoc conatu suo, carnis nostræ pravitate: Mundi allicientis sedulitate, precum raritate, & extirpatâ mutuâ inter Christianos charitate. His adminiculis ceu per cuniculos salutis nostræ insidias struit, & æternam perditionem, nisi masculè ei resistamus, accersit. Et notatu digna vox STANDI, (Draco stetit ante mulierem) quo Emphaticè ponitur, ac si diceretur: Diligenter Draco observat, nusquam discedit, aperto ore inhiat, & in hoc totus est, ut vel Mulier abortiat, vel ipse Filium recens natum, priusquam in fide adolescat, devoret. Habes Lector Christiane, locum insignem de hominum regeneratione, Methodicâ brevitate tractatum: Habes Ecclesiæ militantis juratum, & infensissimum Adversarium: Draconem videlicet magnum, & rufum, Satanam seu Diabolum malignissimum.

Satanas
Draco est
magnus.

Rufus.

Ioh. 8, 44.
Septiceps.
Deci cornu.

VIII. Ut autem penitus hostem nostrum agnoscamus, Primò Epitheta, quæ ipsi hîc tribuntur percurramus. 1. Vocatur *magnus*, propter malitiam, sævitiam & nocendi libidinem magnam, magnus, propter innumeram impiorum multitudinem, quæ corpus quasi ejus habetur. 2. Vocatur *Rufus*, quia sanguine innocentium totus cruentus est, homicida videlicet ab initio, Johan. 8. vers. 44. 3. *Septem habet capita & cornua decem*, quæ nihil aliud innuunt, quàm Draconis (qui mundi princeps vel Deus est, Ephes. 6. v. 12. 2. Corinth. 4. vers. 4. Matth. 4. v. 6.) super Regna omnia mundi potestatem amplissimam: Septem enim & decem universitatis sunt numeri. 4. Habet & in capitibus suis *septem Diademata*, quæ nihil aliud, quàm vel Draconis plurimas de potentissimis Regibus partas victorias denotant, vel quod Satanus videri velit, par cum CHRISTO habere imperium: (qui supra cap. 5. vers. 6. septem habere cornua, & oculos septem dictus est) Ita enim Draconis organum præcipuum, Antichristus Romanus jactitat, se imperare posse Angelis cœlestibus, quemadmodum de Papa Clemente constat, qui ausus est Angelis præcipere indulgentias à pœnâ & à culpâ publicare, jactitat quoque, se imperium habere in principibus terræ potentissimos, & in eos, qui sub terris degunt, hoc est, in ficto illo Purgatorio. Ita ex Epithetis liquet, quantus hostis Diabolus sit, & quàm non hominis ullius viribus vinci possit: Ad ulteriorem verò HOSTIS istius cognitionem, nunc Draconis proprietates, quomodo ipsi competant, breviter expendere libet: Dei quidem creatura Draco est, sed non nisi ob peccata nostra hominibus nocet: Ita & Satanus Dei creatura est, sed non ita malus initio creatus, proprio enim motu à Deo defecit, & malitiam illam assumpsit, cumq; nos itidem inobedientes erga Creatorem fuerimus, idèò Satanæ quoq; ut no-

Draconis
proprietates,
quomodo
Satanæ
competant.

ceat nobis permittitur. Chrysostomus Tom. 2. in Psal. 91. sic applicat similitudinem. *Quia Diabolus in mari hujus sæculi negotia damnoſa agit, Draco dictus est, qui illud mundo, & conculcatus est à Domino nostro Jesu Christo*. Hugo Cardinalis in Psal. 73. proprietates Draconis sic recenset:

*Sibilat ignivomus, Eremitæ, Babylonis arena,
Et maris incubitor, cristatus edax, volat ingens,
Os breve, cauda ligans Elephantem, pervigil astu,
Aspicrens, pugnans, sensus petit, est capitosus.*

Hæ proprietates Draconis commodè ad Satanam applicantur: Diabolus enim verè, *sibilat suggerendo*, 2. verè est *ignivomus* Draco sæviendo. 3. *Habitator Eremitæ, seu clauſtri*, ut facilius homines tentare possit. 4. Est & *Satanas habitator Babylonis*, hoc est, Mundi impii. 5. Est *habitor arena*, hoc est, infructuosorum & otiosorum, 6. *habitor maris*, 7. *Incubitor*, quia in medio cubare solet, Ezech. 19. 8. *Cristatus*, seu galeatus & fortiter armatus, Luc. 11. 9. *Edax*, Daniel. 14. 10. *Volat*: Inde volucris cœli Diabolus assimilatur, Luc. 8. 11. *Ingens*, potentiâ videlicet ac viribus, unde *Draco magnus* vocatur, Ezech. 29. 12. *Cauda ligat Elephantem*, h. e. homines castos & magnos illaqueat. 13. *pervigil*, non enim dormit, sed continuò circumit, 1. Pet. 5. Job. 30. 14. *Astu & fraude decipit*, 15. *Accuratè hominum facta attingit & aspicit*, 16. cum sanctus prælium gerit, 17. *sensus insuper petit*, h. e. aures & oculos hominum operit, 18. Tandemq; *capitosus est*, habens capita septem, uti hîc in textu nostro de rufo isto Dracone dicitur: Coronas verò & capita infernalis hujus Draconis D. Lucas Osiander benè sic explicat iniquens: *Tot capita & corona Draconi tribuntur, quia Reges, & Principes, atq; Magistratus, Pontifices Romanos atq; adeo tota imperia per cornua designata impellit, ut Christi Evangelium, & Christum in membris suis persequantur: In specie autem septem capita, designant Romanum Imperium, propter Romam, qua septem colles seu montes habet, septem capita deinde significant Romanum Imperium habuisse, diversis tamen temporibus, omnes formas Reipublicæ: Decem cornua, præcipuas provincias designant: Romanum enim & postea Pontificium imperium horribiliter sevit in Christianos, & multa millia martyrio affecit*. Hæc ille.

Sap. 17.
Sap. 11.
Matth. 4.
Jerem. 9.
Ezech. 32.
Psal. 103.
Luc. 11.
Ezech. 19.
Luc. 11.
Dan. 14.
Luc. 8.
Ezech. 29.

1. Pet. 5.
Job. 30.

IX. Cæterum quia anſam de Dracone discernendi satis amplam habemus, notetur & hoc diligenter, certo respectu pios Magistratus Dracones dici: Apud Eſaiam enim cap. 14. v. 29. ita Deus dicit: *Ne lateris Philistæa omnis tu, quoniam comminuta est virga percussoris tui, de radice enim colubri, egredietur regulus, & semen ejus absorbens volucrem, quæ verba Divus Lutherus sic reddidit: Aus der Wurzel der Schlangen wird ein Basiliscus kommen / und ihre Frucht wird ein feuriger fliegender Drach seyn*: Sebastianus Munſterus consentit cum hac versione, verba Hebræa sic reddens: *De radice serpentis egredietur Aspis, & fructus ejus erit serpens urens, & volans*: Hebræa enim vox שׂרָפָה serpentem ignitum & volantem, hoc est, Draconem notat, à radice שׂרָפָה igni combussit, Jer. 52. v. 13. Jam sic pientissimum Regem Ezechiam vocari extra omnem est dubitationem: Quæritur ergò, qua ratione Draco Ezechias dicatur: Et responderetur, fieri hoc, non respectu sui ipsius, vel naturæ suæ & ingenii, quasi Draconis instar sæviret, sed ratione hostium populi Dei, Philistæorum, lis fuit præter, serpens, coluber Draco, utpote qui

Quo respectu
pius
magistratus
Draco dicitur.
Esa. 14, 29.

1. Cor. 2.

Tom. 3. Lat. Ienenfis in c. 14. Esai. qui vindictam divinam adversus illos exercuit, B. Lutherus recte exemplo Christi, qui mors & peccatis vocatur, rem istam illustrat.

Eph. 10. Esa. 51, 10. Frequentius autem impii Tyranni Dracones dicuntur, utpote qui organa sunt rufi illius Draconis Diaboli: Ita in libello Esther cap. 10. *Haman Draconi* assimilatur, Et Esa. 51. vers. 10. Pharaon, qui Israelitas afflixit, *Dracone vocatur*. Hæc cum audimus, ad preces serias incitamus, ut ab ejusmodi serpentibus ignitis divinitus præservemur: Magna enim poena est, cum Deus Dracones immittit, immò vastitatem & delolationem Regionum hæc animalia non tam portendunt, quam afferunt, Esa. 13. Jerem. 51. Ne verò pii animis omnino frangantur, solatii loco illud Psalms observandum est, Psal. 91. v. 13. *Super aspidem & Basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem*: Fortior enim est Dracone Dominus, uti infra fusiùs ostendetur. Hæc de Dracone.

Esa. 13. Jerem. 51. X. Redeamus nunc ad mulierem: Quæ dum gravida nobis depingitur, illud docet, Ecclesiam veram CHRISTUM in utero suo semper gestare: Etsi enim Christus Pater noster est, certo tamen respectu, spiritali nimirum, Filius quoque noster est, quem ex gratia Spiritus Sancti conceptum sub cordibus nostris gestamus. Probet ergo Christianus quivis, num Filium hunc in corde suo habitare sentiat, an verò potius cor peccatis, malis cogitationibus, mundano splendori & opibus locum concedat. Hoc si fit, membrum Ecclesiæ talis esse nequit: Illud si fit, non nisi felicitas & salus sempiterna inde provenit. Gravidus ergo sumus instar mulieris hujus, & Christum mellitissimum in cordibus nostris cum Davide Psal. 25. & 24. & Asapho, Psalm. 73. gestare non desinamus. Etsi enim concurrat dolor, pressura & anxietas, nihilominus tamen corda nostra ad conceptionem Filii hujus prompta & parata offeramus, scientes mærorem certò verti in gaudium & quidem in gaudium sempiternum, Johan. 16.

Christum non concipere tantum, sed & parere decet. XI. Non sufficit verò concipere CHRISTUM, & gravidum ex conceptione ejus Christianum reddi, sed & requiritur tò parere, ut pariamus & in lucem frætum hunc sanctum edamus, hoc est, ut in quem corde credimus, eundem & ore coram toto mundo intrepidè confiteamur: Corde enim creditur ad justitiam: Ore autem fit confessio ad salutem, Roman. 10. vers. 10. Et qui confessus fuerit CHRISTUM coram hominibus: Eundem vicissim confitebitur Filius coram Patre suo cælesti, Matth. 10. vers. 32.

Pensantes habentes hoc pii sub Anti-Christi jugo passim latitantes Doctores, cum præsentissimo vitæ suæ periculo Christum pepererunt, seu quod idem, Confessionem suam de ipso ediderunt, imitantes *primitivæ Ecclesiæ fervidos Christianos*, qui ipsi quoq; posthabito Tyrannorum terrore & violentiâ, Christum intrepidè confessi, & ob confessionem suam multas tribulationes fortissimis animis perpassi sunt, quemadmodum supra in cap. 2. 6. & 11. prolixè ex historiis Ecclesiasticis exempla illa celebria adduximus.

XII. Ac ne animum planè despondeamus, oportune hîc solatium additur, quòd Ecclesiam utut partu, impedire Satanas voluerit, tamen Filium masculinum peperit. Habemus enim *παρυσάτην* fidelem, Christum Jesum, qui *caput serpentis*

conterit, Gen. 3. v. 15. qui *Rex est potens & Fortis* in Gen. 3. 15. *prælio*, Psal. 24. v. 8. qui & nos fortes reddit, 1. Joh. 2. Psal. 24. 8. v. 14. Hujus opitulatoris viribus & gratiâ freti, certò sciamus, si in timore Domini ambulaverimus, nequaquam nos à Dracone devoratum iri.

XIII. Ad ampliandum solatium istud, probè observetur, quòd Christus, *Filius masculinus* vocatur, non tam sexus, quam potentiæ & roboris respectu, masculè enim se Draconi opposuit, masculè prælium & quidem cruentum cum ipso gessit, masculè (ut infra audiemus) vicit: Masculè ergo & nos hodie defendere, masculè hostes omnes bellum nobis inferentes, cum copiis & organis suis, contere potèrit, quo nomine *virga tribuitur ipsi hic ferrea*: Etsi enim aliàs mitissimus & suavissimus est Christus, piis videlicet, ac pœnitentibus, tamen & improbis, qui furunt, fremunt, calcitrant, severissimus est, eosque virgâ regit ac conterit ferreâ, uti Psaltes eleganter scribit, Psal. 2. v. 5. 9. *Qui habitat in cælis iridebit eos, & Dominus subsannabit eos, loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos: Reget eos in virgâ ferrea. & tanquam vas figuli confringet eos*, & Psalm. 110. vers. 2. 5. 6. *Ponam inimicos scabellum pedum tuorum, virgam virtutis immittet Dominus ex Sion, Dominare in medio inimicorum tuorum: Dominus à dextris tuis, confringet in die ira sua Reges. Judicabit in nationibus, & implebit ruinas, conquassabit capita in terrâ multorum*. In hoc itaque speremus Domino, ipsum habeamus pro Refugio, Psal. 46. v. 1. & Psal. 122. v. 1.

XIV. Necessarium simpliciter non esse, ut Ecclesia in splendidis semper conspicua sit urbibus & Palatiis, docemur inde, quòd hîc de Muliere dicitur, *fugisse eam in solitudinem*: Ea enim est piorum conditio, ut impetiti ab hostibus, fugâ sibi consulere, & in solitudine oberrare cogantur, & hæc fuga licita est: neque ullo modo prohibita: Sic enim & Moses fugit iram Pharaonis, & apud Jethro socerum suum annis 40. clàm commoratur, Exod. 2. vers. 21. David pertimescens iram Saulis, montium cavernas incolit, 1. Sam. 19. vers. 12. Ita in solitudine Elias tres annos & semis delituit, 1. Reg. 19. vers. 3. Et Obadias centum Prophetas in speluncis abscondidit, 1. Reg. 18. 4. 18. vers. 4. quò respicere videtur Epistola ad Hebræos cap. 11. vers. 38. inquit: *In desertis erant, & montibus ac speluncis, & cavernis terra*. Eadem fors fuit piorum in Novo Testamento, foribus certè clausis, latent aliquandiu Apostoli, Johan. 20. vers. 19. & Divus Paulus Damasci sportâ per Fratres demissus, in Arabiam secedit, Actor. 9. v. 25. Athanasii fugam crebriorem, quam Ariani calumniis suis apud Imperatorem causati sunt, quis ignorat? supra cap. 11. nonnulla ex Nicephoro, de Patre hoc sancto recensuimus: Et in explicatione capitis noni, quomodo Ecclesiæ Romanæ primitivi Doctores in speluncis latârunt, docuimus. Etsi ergo & hodiè in solitudine quasi, Ecclesia oberrare videtur, tamen vera est & manet Ecclesia. Gratia verò præpotenti D E O, qui in excelso satis eam novissimo hoc tempore posuit loco: Eundem oramus, ut in hac felicitate nos, nostrosque posteros clementer conservare, aut si omninò ob peccata in solitudinem aliquando iterum fugiendum & discedendum sit, ut Ecclesiæ miseræ per fideles veritatis testes, pabulum animæ necessarium benignè suppeditare velit, per Christum

Jesum

Jesum Dominum nostrum, Amen. Hæc de parte capitis prima. Sequitur nunc

Pars Posterior.

IN qua, aperti belli inter Christum & Draconem pictura, continetur: verba sic habent:

Et factum est prælium magnum in cælo. Michael. & Angeli ejus præliabantur cum Dracone, & Draco pugnabat, & Angeli ejus.

Locus prælii seu belli istius, cælum dicitur: non verò cælum illud, quod beati Spiritus & Angeli incolunt: ibi enim nulla ampliusest pugna: nulla concertatio, sed pax summa viget ac concordia. Dicitur autem cælum eodem modo & respectu, quo sæpè in scriptura N. Testamenti, Ecclesia *Regnum cælorum*: Matth. 13. 18. 20. 22. & Jerusalem quæ *SURSUM* est, Galat. 4. vocatur: Ecclesiæ enim membra *πολιτεια*, & cogitationes suas habent in cælis, Phil. 3. v. 20. Coloss. 3. v. 1. & 2. Per cælum ergo non locus aliquis superius, sed vera Ecclesia, quæ dicto respectu cælum vocatur, commodè intelligitur: quemadmodum & terra hic non propriè globum illum terrenum, quem Mathematici totius universi centrum constituunt, sed res & negotia terrena, quæ inter terræ filios & habitatores super possessione ejusdem exoriuntur, immo & impios terræ nimium defixos, significat. Cumque Johanni visio non aliter, quam si in cælo ita res contingeret, objecta fuerit: ideo, & visionis respectu in cælo prælium factum esse rectissimè dicitur. *Magnum* verò, quod vocatur prælium, ratione evidenti non caret: Magni enim sunt belli Duces, invicem congregientes. Magnæ utriusque partis vires & copię: Magna temporis, quo bellum hoc duravit, periodus: Magnus præliantium pro obtinenda victoria fervor & zelus: Ipsos antesignanos quod attinet, Draco quis sit, jam satis ex superioribus constat: Hujus verò Antagonista nominatur MICHAEL: quod nomen *similem Deo* notat, & Dan. 12. v. 1 ubi itidem de custodia Ecclesiæ veræ, (à Pontificiis Lutheranae dictæ) agitur, CHRISTO Principi magno, & unico populi sui Defensori ac Salvatori tribuitur: Hic quem Spiritus Sanctus per nomen Michaelis innuat, non immerito quæritur: Et sanè haud pauci de *Heraclio* Imperatore, qui adversus Cosroem pro Christianis pugnavit, *Michael*em *hic intelligunt*, quam sententiam & Lyra mordicus amplectitur. Alii, recentiores præsertim, de *Constantino Imperatore* interpretantur: quasi ille hic Michael dicatur, Draco verò Maxentius, Maximinus, & Licinius. Etsi verò animus mihi nunquam fuit, nec etiam nunc est, cavillari alios interpretes: tamen salva compage fidei, in ejusmodi capitibus dissentire me à multis posse, omnino statuo. Itaque hic per Michael, nec Heraclium, nec Constantinum innui reor, siquidem ex toto contextu luculenter patet, continuari capite isto duodecimo narrationem capitis undecimi, ubi de Anti-Christi Tyrannide Sp. S. agere cœpit: Quæ posita thesi, nequaquam ad Heraclium vel Constantinum verba Apostolica referri possunt: sed commodius ad Christum ipsum: qui verè Archangelus ille est MICHAEL: qui verè servientes ipsi habet Angelos: *ἐμφανιστάς* enim dicitur: *Michael & Angeli ejus*: Dicuntur autem Angeli isti, Angeli Michaelis, non

vulgari, sed singulari & eminenti quodam respectu, quod nimirum à Michael, sint conditi, & ad servitia Michaelis destinati: Quid? quod v. 10. τὸ θῆνικον cæleste, haud obscuris verbis testatur, per Michael, non alium, quàm Christum ipsum notari: Ita enim vox sonuit: *In cælo nunc facta est salus, & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus*; quasi dicant, ex victoria, quam Michael contra Draconem obtinuit, luculenter potestas, *δυναμὶς καὶ ἡ ἐξουσία Christi* patet: Unde necessario Michael, non alium, quàm Christum esse ipsum, sequitur. Adde quod vulgo & communiter, Angeli Michaelis, tum de Spiritibus bonis, tum de fidis verbi ministris, & Magistratibus piis: Angeli verò Draconis, tum de copiis infernalibus, tum de Pseudoprophetis & impiis principibus intelliguntur, quæ sententia locum habere non posset, si hic per Michael, Imperator quidam innui diceretur, immo Christus & Angeli planè invicem confunderentur. Insuper si per Draconem, non alius, quàm *Satanas* seu *Diabolus*, & nequaquam vel *Perfarum Rex* *Cosroes*, vel *Maxentius*, *Maximinus*, *Licinius* intelligitur, infallibiliter sequitur, Michael, quoque non alium, quàm Christum ipsum intelligi posse: Atqui verum illud: Ergo & hoc. Assumptio constat, ex iteratis & toties mutatis *Satanæ* nominibus seu epithetis, quæ in æternum organis ejus tantum attribui nequeunt: Non enim *Draco* duntaxat vocatur *Magnus*, sed & *Diabolus*, & *Satanas*, & *SERPENS ANTIQVVS*, *qui seducit totum terrarum orbem*: Quid obsecro ad descriptionem ipsius *Satanæ*, generis humani hostis infensissimi, adferri posset dilucidius? Et quis sanè mentis, Draconem hic non de ipso *Satana*, sed tantum de *Organis* ejus interpretetur? nonne cum v. 12. dicit Johannes: *Diabolus descendit ad vos, habens iram magnam: sciens quod modicum tempus habet*: & cum vers. 10. Draco iste dicitur *κατὰ τὸν ἀδελφόν*, nonne inquam, vel pueri manibus palpant, ipsum *Satanam*, & non vel *Cosroem*, vel *Maxentium*, vel alium quendam Tyrannum describi? Evictio igitur hoc, simul evictum est, non alium quàm ipsum Christum per Michael, denotari. Et congruit huc, quod v. 5. Michael iste Filius *Masculi* dicebatur, *qui regat gentes omnes in virga ferrea, & ad Thronum Descriptus sit*. Hæc de prælii magni Ducibus Adversariis. *Modus pugnae* corporalis non est, sed, ut pugna ipsa, *spiritualis*, cujus typum quasi, vel exemplar, in trino illo *Christi cum Diabolo congressu* videas, Matth. 4. Neque latet, *quam ob causam* invicem Christus & Belial præliantur: *Satanas* ad sinistram, Christus ad dextrum homines latus deducere: *Satanas* infernalem ex iis prædam, Christus habitatores cæli efficere: *Satanas* damnare & perdere: Christus salvare, *Satanas* seducere, Christus ad viam rectam, tum vitæ tum fidei reducere conatur: Hæc belli illius mutui & magni causa, unde, non de lana dimicari caprina, manifestum evadit. Sequitur nunc eventus, καὶ ἐν ἰσχυρῶν: *Et non prevaluerunt, neque locus eorum inventus est amplius in cælo*. Antehac quidem, ad tempus, penes Draconem & Angelos ejus, satellites inprimis Anti-Christianos victoria esse videbatur: Cum videlicet civitatem sanctam calcarent, cum testes *Jesu* occiderent, cum corpora co-

Matth. 13.
18. 20. 22.
Gal. 4.

Phil. 3. 20.
Coloss. 3. 1.
& 2.

Prælium
cur magnū
dicatur.

Dan. 12. 1.

Per Michael
quis
hic intelli-
gatur?

Sententia
Authoris de
Michael.

Matth. 4.

Ap. 11, 2. 7. 8. rum in plateis publicis ludibrio exponerent, Apoc. 11. v. 2. 7. 8. Sed tandem alius accidit, & hostibus quidem planè insperatus belli hujus eventus: prævalent enim Michael & Angeli ejus, adeoque prævalent, ut locus Draconis & Angelorum ipsius in cælo, hoc est, in cordibus piorum, non amplius inventus sit: ejectus enim est foras, Johan. 12. vers. 31. judicatus est, ut potestatem in cæli hæredes amplius non habeat, Johan. 16. vers. 11. sed & in cælos redire non audet, quin potius ex arena discedere, locumque pugne deferere debuit. Porro ad eventum belli, seu effectum victoriae pertinent etiam verba versiculi noni, quæ sic habent:

Et projectus est Draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur Diabolus & Satan: qui seducit totum terrarum orbem: & projectus est in terram: & Angeli ejus cum illo projecti sunt. Ubi initio repetitur descriptio victoriae, vel confusio Satanæ: illud tamen additur, quorsum projectus sit Satan: nimirum è cælo in Terram: quæ locutio nihil aliud innuit, quàm Satanæ in terrenis tantum & carnalia sectantes potestatem residuam mansisse. Deinde observandi sunt tituli, quibus exornatur noster juratus Adversarius: 1. vocatur *Draco*, ob causas supra commemoratas: 2. *Serpens antiquus*. Per serpentem enim protoplastos, & per eos universum mundum decepit, Gen. 3. Rom. 5. 3. vocatur *Diabolum*: quod idem ac Criminatorem, Calumniatorem, & Delatorem denotat: *διαβάλλω* enim significat *calumniator, obrecto*: uti apud Lucianum videre est, qui librum integrum *περὶ διαβολῆς* conscripsit: Notat enim idem ac *συγκρῶν*, invidiam conflo: in odium adduco: odiosum reddo: Unde Plato libi 6. de Reg. *μὴ διαβάλλω ἐμὲ, καὶ Θρασύμαλον ἄρτι φίλης γεροντίας*: Hinc *διαβολῶν*, *Calumniator, criminator, obrectator* apud Athenæum: & *διαβολώτατος* in superlativo, apud Aristophanem in Equit. Utraque significatio Draconi infernali competit: Calumniator enim & criminator est Dei: mendax Spiritus & blasphemus in Creatorem suum: quod exempla à Diabolo obsessorum hominum perspicue monstrant. Deinde odiosos quoque nos reddere cupit, & hanc ob causam die nocteque ante conspectum Dei nostri nos accusare pergit, Apoc. 12. v. 10.

Nomen Satanæ unde sit, & quid notet? Quartum nomen, est origine Hebræum, *Satanas*: quo & Christus aliquoties usus legitur: in primis Matth. 4. v. 10. & Luc. 10. v. 18. Est autem Satanus idem ac *Adversarius*: à radice *שׂטן* adversarius fuit, seu adversatus est: (quæ vox cognitionem habet cum *שׂטן* odio prosequutus est: hostiliter cum aliquo egit, & cum *שׂטן* cum adversatione & odio deflexit) Inde nomen *שׂטן* quo Jobis cap. 1. v. 6. Diabolus vocatur: adversatur enim Deo & hominibus: odit Deum & homines: hostiliter agit cum hominibus: & cum adversatione à Deo deflexit. Quintò vocatur hic ipse Satanus *πλανῶν*, & talis quidem, quod seducat *πλὴν οὐκ ἐκ μένιν ὄλην*: *πλανῶν* à *πλανάομαι* erro, non descendit, sed à *πλανάω*, seduco, errare facio, in errorem impello, à recto itinere vel via abduco: Ita enim sonat vox ista, apud scriptores profanos: Herodot. in Melpom. *πλανῶν μνηκῆτι πέρσας*: In scriptura quoque novi

Testamenti crebro hæc vox ita usurpatur: Matth. 24. v. 4. *βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ*, & vers. 11. *πολλοὶ ψευδοπροφῆται πλανήσουσι πολλὰς*: 1. Joh. 2. 1. *ἰοβ. 2, 26.* vers. 26. *ταῦτα ἐγραψα ὑμῖν, ὅτι τῶν πλανῶντων ὑμᾶς*: Ita in cap. 13. Apocalypsis vers. 14. de Anti-Christo Magno dicitur: *πλανᾷ τὰς κατοικούντας ἐπὶ τῆς γῆς*: Et in 1. Tim. 4. v. 1. Anti-Christiani Doctores itidem hoc nomine vocantur: *Desciscunt quidam à fide, attendentes πνεύμασι πλάνοις*, quos ipsos innuit Johannes 2. Epist. vers. 7. in- quiens: *πολλοὶ πλάνοι εἰσῆλθαν εἰς τὸν κόσμον*: Satanus ergo *πλανῶν* est, seu quod idem, *impostor & seductor*: qui totum orbem seducit, qui errare facit, in errorem impellit: & à recta via abducit: quemadmodum facta ejus, & complura exempla hominum à Satana seductorum prohi- dolor satis perspicue testantur. Sextum, quod Satanæ hic tribuitur nomen, est *κατήγορος* τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν: vel ὁ κατηγορῶν: *accusator fratrum nostrorum*: qui accusat eos coram Deo: qui reprehendit eos: Hæc enim vis est vocis *κατηγορέω, κατηγορεῖω*, quæ significat, accuso, reprehendo, adversus aliquem loquor: Ita apud Aeschinem, Xenophontem, & alios usurpatur: in novo Testamento aliquoties etiam reperitur: & de hostibus præsertim Christi, qui accusarunt eum, aliquoties usurpata legitur. Probè autem observandum, quòd Christus Johan. 5. vers. 45. expressè dicat: *μὴ δοκεῖτε, ὅτι ἐγὼ κατηγορῶ ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα*: ubi renuit Christus audire *κατήγορος*, vel *κατηγορῶν*: Mosis enim hoc esse officium, ut ob prævaricationem legis Judæos accuset: Hæc de præcipuis nominibus seu titulis Diabolo attributis.

Post eventum prælii, & victoriam Michaelis gloriosam, describitur lætum illud beatorum & credentium *ὑμνικόν*: quod sic habet: *Et audi- vi vocem magnam dicentem: in cælo nunc facta est salus, & virginitas, & Regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus: quia projectus est accusator Fratrum nostrorum: qui accusabat illos ante conspectum DEI nostri, die ac nocte: Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni: & propter sermonem testimonii sui, & non dilexerunt animam suam usque ad mortem: Propterea latamini cæli, & qui habitatis in eis. Væ autem habitatoribus terræ & Maris, quia descendit ad vos Diabolus, habens iram magnam, sciens, quòd modicum tempus habet: In hoc victoriam carmine, observanda est initio, summa ejusdem, quæ ista est: *Vicisse Christum & cum ipso vicisse quoque Fideles*: idcirco lætandum esse & congratulandum cælis ipsis, omnibusque cælum incolentibus: Deinde notandum, per quem facta sit salus, & obtigerit victoria: nimirum per Christum Jesum: cui soli unicè & salus, & virtus & potentia hic adscribitur. 3. Modus victoriae eleganter descriptus proponitur: nimirum, quòd credentes in *sanguine Agni*, & sermone Testimonii ejus, hoc est, in sancto Evangelio, & gratuitis promissionibus fiduciam suam omnem reposuerint: vitaque citius & lubentius quam fide in Christum privari maluerint. 4. Et dum væ habitatoribus terræ in carmine isto denuntiatur, inde, in quibus locum Satanus habeat, evidenter colligitur. 5. Aptè autem in fine carminis additur Diabolo tempus residuum esse breve: ut consolationem inde Ecclesia tempore Anti-Christi pressa & afflicta hauriat, non in æternum, furorem Satanæ duraturum,*

Gen. 3.
Rom. 5.
διαβολῶν,
quid signifi-
cet.

**Nomen Sa-
tanæ unde
sit, & quid
notet?**
Matth. 4, 10.
Luc. 10, 18.

Iob. 1, 6.

πλανῶν.

Matth. 12.
Marc. 13.
Luc. 11.
23.
Ioh. 5, 45.

**Ἑσθινικόν
cæleste.**
v. 10.

v. 11.

v. 12.

rum, sed post breve tempus cessaturum esse. 6. Inprimis notetur, cum de brevitate temporis, quod Satanæ restat, Sp. S. loquitur, non usurpant ab eo vocem χρόνος: sed καιρός: id quod singulari studio, & de industria factum esse, nemo ambigat: Differunt enim hæ duæ voces, sicut apud Latinos: *tempus* & *oportunitas*: χρόνος simpliciter tempus: καιρός autem, *oportunitum tempus*, apud Græcos denotat: καιρός τῶν πραγμάτων: apud Demosthenem: Oportunitas rerum gerendarum: καιρόν τυρεῖν apud Aristotelem, *occasionem opportunam* observare: καιρὸν λαβεῖν, *occasionem* nancisci: καιρὸν ἔχουσα χάρις: apud Thucididem, *beneficium opportunè collocatum*: Innuitur ergo Diabolum *presentem occasionem arripere*, cum sciat, paulo post *illam oportunitatem*, & εὐχαιρίαν sibi defuturam. Quid ergo agit: Projectus sanè est, & victus: nihilominus omnes suas vires porro intendit, ut ægrè Mulieri facere & eam persequi possit. Quod Divus Johannes indicat hisce verbis: *Postquam vidit Dracō, quod projectus esset in terram, persecutus est Mulierem, quæ peperit masculum*. Mulier autem sive Ecclesia à Deo derelicta, & deserta omnino non fuit: quin potius *data sunt ei alæ duæ: aquila magnæ, ut volaret in desertum*, quæ verba protectionem divinam innuunt, & ex Moysi Exodo ac Deuteronomio transumpta videntur: Exodi enim 19. v. 4. cum defensionem miraculosam Israelitis in memoriam revocat Dominus, sic loquitur: *Vos ipsi nostis, quomodo portaverim vos super alas aquilarum, & assumpserim mihî: Et Deut. 32. v. 9. 10. 11. Pars Domini populus ejus, Jacob funiculus hereditatis ejus, invenit eum in terra deserta, in loco horroris, & vastæ solitudinis: circumdedit eum, & docuit, & custodivit quasi pupillam oculi sui: sicut AQUILA provocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans, expandit ALAS SUAS, & assumpsit eum, & portavit eum in humeris suis*. Ita & Psal. 91. v. 4. defensio Domini promittitur: *Scapulis suis obumbrabit tibi, & sub alis ejus sperabis*. Sensus ergo verborum textus nostri est, defendi Ecclesiam ab incurso & infidiis Satanæ, & ali in deserto eam mirabiliter: sicut olim Israelitas cœlitus pavit Dominus: latet autem in loco suo *per tempus, & tempora, & dimidium temporis*: quæ locutio iterum anigmatica est, & ex Daniele desumpta: qui cap. 7. v. 25. & cap. 12. v. 7. temporis, temporum, & dimidii temporis mentionem itidem facit: Alludere verò tantum Johannem ad locutionem Danielis, & non allegare eum arbitror: cum Daniel de populo Judaico agat: Johannes autem de gentibus: Interim, quomodo applicetur locutio Danielis, ad propositum Johannis, non immerito indagatur: Et quidem extra dubium est, Daniele, res visionis suæ, in tres quasi classes distribuere: 1. Nempe in descriptionem status & conditionis populi Dei: à captivitate Babylonica, usque ad Christum: ubi præ aliis, *Anti-Christi typus eminet Antiochus*. 2. In ipsam Anti-Christi tum exurgentis, tum regnantis, & dominantis historiam. 3. In ejusdem ruinam: Partitioni verò rerum, temporis etiam distributionem consultò sic accommodat Propheta, ut primæ classi, unam periodum, (*tempus*) secundæ classi, duas, (*tempora*) tertiæ classi dimidiam (*dimidium temporis*) assignet: similiratione, & nos, tum res tum *tempus* Johannis partiri possumus: 1. enim

quemadmodum apud Danielem, *Tempus* de illa temporis intercapedine interpretamur, quæ à finita captivitate Babylonica usque ad Christum intercessit: Ita & duæ periodi, *Tempus* videlicet ac tempora, Anti-Christiano Regno, ejusque prodigiis fallacibus non ineptè assignantur: & in suas quasi classes respectu ortus & incrementi dispescuntur: supra enim c. 9. distinctas Papatus Romani ætates non nihil explicavimus: Quod si jam finis *temporis* & *temporum* in initio decimi sexti à nato Christo secuti poneretur, ubi magna ruina & inclinatio Papatus fieri cœpit, profectò perquam commode dimidium temporis diceretur id, quod hodie transigimus: ubi indies magis magisq; *Papatum* multis in regnis & provinciis ruere, Dei gratia experimur. Et sic facile scopus Divi Johannis patet, quid velit, cum ait: *alitur Mulier per tempus, & tempora, & dimidium temporis*: nimirum illud: *Defendi & sustentari* mirabiliter Ecclesiam, toto illo tempore, tum quo Anti-Christus arrepta occasione, ex donis amplissimis, & Barbarorum incurfionibus, & aliis sibi opportunis factis, exortus fuit, tum quo *extremam suam tyrannidem exercuit*, quin etiam & inprimis eo tempore, quo *regnum ejus ruere ac inclinare cœpit*. Sic fortassis conjecturaliter *tempus anigmaticum* explicari posset: sed quid si illa sententia præferatur, *Tempus, & Tempora, & dimidium Temporis*, nihil aliud esse, quàm menses quadraginta duos, vel dies mille ducentos sexaginta: quorum supra capite undecimo, & in hoc ipso capite duodecimo versu sexto, mentionem Johannes fecit. Eadem certè cum in materia versetur Spiritus Sanctus, non incredibile, idem *Tempus*, vel eandem periodum temporis ab ipso observari. Confirmatur ista conjectura vel ratiocinatio inde, quòd tum Menses, tum dies, in tres illas distinctas temporis periodos dividi possunt: Si enim quis quærat: Quid est *Tempus*? rectè responderi posset: *Menses duodecim: vel dies trecenti sexaginta*: Quid *Tempora*? Menses bis totidem, viginti quatuor vel dies quoque bis totidem, septingenti, & viginti: Quid *dimidium Temporis*? Menses sex: vel dies centum & octoginta: Menses enim

6. &

12. &

24.

præcisè menses 42. efficiunt: Ita & dies,

180

360

720

} infallibiliter dies constituunt 1260.

1260.

Nec confusè unum & idem tempus variè Sp. S. proponit: sed concinnè ac pulchro ordine: Quando enim de Bestia loquitur, *mensibus*; quando de Testibus agit, *diebus* nunc cum fata mulieris describit, *tum diebus, tum temporibus*, spatium illud proponit: alludens in Mulere, dies illos 1260. non unius fore tenoris: sed quasi triplicis: *sub tempore enim recedet quidam Mulier* sed non longè: *sub Temporibus verò recessus ejus innuitur remotior: sub dimidio tandem, denuò reditum quasi, & appropinquationem meditat*. Hæc παχυλὸς de periodo temporis. Sequitur nunc, quomodo *fugatam Mulierem Dracō persequi non cessaverit*: Et *ejecit serpens ex ore suo post*

v. 15.

Nn 2

Mulie-

Mulierem aquam, tanquam flumen, ut faceret eam ποταμοφόρον τῆς ἀπὸ τοῦ ὕδατος : (dass er die Kirch gleichsam hinweg schwemmen oder ersäuffen möchte) quā aqua cen fluminis ejectione, nihil aliud innuitur, quā quod *Draco mare malorum*, hæresæon, schismaticum, turbarum, contentionum, & persecutionum, in Ecclesiam effuderit, & totum quasi orbem fluminibus hæreticorum & persecutorum inundaverit, eo proposito, ut omnem pietatem, & Christianos universos radicibus extirpare, delere & in profundum mergere possit: Hæc metaphorâ David utitur, cum de infensissimorum hostium virulento adversus Ecclesiam conatu

Psal. 124. 3. 4. 5. homines in nos, forte viros deglutissent nos: cum irasceretur furor eorum, forsitan aqua absorbuisset nos: torrentem pertransiit anima nostra, forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem. Sed

audi vicissim opportunum, quod Mulieri præstatur, præsidium: *Et adjuvit TERRA Mulierem, & aperuit terra os suum, & absorbuit Flumen, quod eiecerat Draco ex ore suo.* Vox Terræ, variè à variis exponitur: Hærent enim plerique Interpretes, quomodo Terra Ecclesiam adjuvare possit: Ac ne impingant in Dominum, qui solus aliàs Ecclesiæ auxiliator habetur, Terram de Christo intelligunt: qui ratione suæ humanitatis, è Terra ortus fuit: & alibi à Psaltes sic vocatur, *Psal. 99. v. 5. Adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est:* per quod scabellum pedum, Patres

Vox terra, quā variè à variis explicetur. Psal. 99. 5.

Esa. 66. 1.

Terram (juxta illud *Esa. 66. v. 1. Terra scabellum pedum meorum*) per terram verò sanctam Christi carnem intelligunt: sed nimis hæc impropria est ista explicatio: nec congruunt verba vel præcedentia vel sequentia: Adde, quod in toto N. Testamento nusquam Christus ita simpliciter Terra nominatur. Hoc animadvertentes alii per Terram, impios, qui terrena tantum spectant ac curant, intelligere malunt: Hi verò ipsi, in applicatione verborum, vehementer dissentiunt. Nonnulli enim reprobos in Ecclesiam juvare statuunt, quod eorum lapsu & perditione Ecclesia inonetur, & sibi cavere discit, ne cum eis seducatur. Alii impios conversos indicari putant: qui recipientes se ad religionem Christianam, quam in occupatis Regionibus florere deprehendebant, multum opis Ecclesiæ attulerunt. Alii sic interpretantur, Deum Ecclesiæ hostium consilia & de rebus suis terrenis certamina, haud raro ita turbare & disponere, ut contra hostium intentionem, ad Ecclesiæ commodum dirigantur: Id quod experientia nostri temporis testari & confirmare videtur: Dum enim Reges & Principes Catholici de provinciis, dignitatibus, privilegiis & aliis rebus terrenis inter se dissident, & dimicant, arma sua & gladios unanimiter in Ecclesiam nostram stringere non possunt: quippe

Vide Hag. gaum cap. 2 sub finem, ubi mutuum hostium conflictus Ecclesia in bonum prædicatur.

satis habentes, quod domi ad defendendam regionem suam agant. Ita hætenus TERRA HUNGARICA Ecclesiam adjuvisse creditur: In ea enim ab incurso & devastatione Tyranni Turcici, ita occupati fuere Reges & Principes, ut ad oppugnandum Ecclesiam nostram, vix tempus vel sumptus superfuerit: utat sæpè hostes contra nos unionis fœdus arctissimum inierint. Adde quod Magnates quidam, nisi perdere velint Regionem, hospitium coguntur concedere Mulieri, vel Religioni: quemadmodum superiore anno proximo Hungaria, Bohemia,

Austria, Moravia & Silesia luculenter docuerunt: Hoc ergo pacto TERRA adjuvare dicitur Ecclesiam: sunt qui verba hæc de Conciliis interpretantur, ad quæ ex omni Terra viri sancti convocati, & in iis multæ hæreses confutatae ac damnatae fuerunt: Verum simplicior & planior videtur esse sententia eorum, qui verba Johannis explicant vel de ope inopinata & insperata, quam haud raro ii afferunt, de quibus spes nulla fuit, vel de interitu impiorum & Tyrannorum: quos absorbet vel Terra sepulchri sicut de Herode infanticida crudelissimo *Matth. 2. v. 19. & altero illo Herode Apostolicida Actorum 12. vers. 23.* *Matth. 2. 19. Act. 12. 23.* qui præmatura morte in mediis conatibus Tyrannidis suæ abrepti fuerunt: vel quos absorbet ea Terra divinæ ultionis, quæ Core, Dathan & Abyron, absorpsit, *Num. decimo sexto versu trigésimo secundo.* Huc enim digitum fortè intendit Spiritus Sanctus, & consolationem præbet nobis efficacissimam, suo tempore satellites Draconis atrociter puniendos, ad imbarathri infernalis loca detrudendos esse. Quod olfaciens Draco, dum spirat, insidiari & inimicari Ecclesiæ pergit: *Iratus enim Draco, v. 17. inquit Johannes, adversus Mulierem, abiit, ut faceret prælum cum reliquis de semine ejus, qui custodiunt mandata DEI, & habent Testimonium IESU CHRISTI:* adeo ἀπορροή est bellum istud inter Draconem & Ecclesiam, ut turbas Diabolus turbis, & insidias insidiis cumplet: inprimis verò custodientibus mandata Dei, & habentibus Testimonium Jesu Christi subinde periculum creare tentet.

Sequitur tandem conclusio capitis: *Et stetit super arenam Maris:* ubi notandum aliqua tantum exemplaria sic: alia verò aliter habere, & in persona prima dicere: *Steti super arenam Maris:* quæ posterior Lectio, in *Areta*, in editione Complutensi, & græcis codicibus ferè omnibus reperitur: Eri enim ad Draconem referri non incommodè potest, quod *in arenam maris steterit:* in loco videlicet satis mobili, & periculis maxime obnoxio, *Matth. 7. v. 26.* Tamen Spiritui tam inquieto *τὸ* STARE haud congruere videtur: utpote, qui præ summo furore, certo in loco, non potest consistere: sed instar volucris omnia loca circumvolitat, & sicut Leo CIRCUMIT, quærens, quem devoret, ideo ad Johannem, rectius hæc clausula refertur, qui stetit super arenam maris, eo consilio, ut Bestiam, ex *Mari* ascendentem, conspiceret: verba enim ultimi hujus versiculi, cum capitis sequentis initio, planè jungenda esse, apparent: Quo nomine B. Lutherus quoque in versione sua Germanica 13. caput sic orditur: *Et steti super arenam Maris: Et vidi Bestiam è mari ascendentem:* Præparatio itaque fit ad visionem sequentem, cum in arena Maris se steterit Johannes dicit, eo fine, ut bestiam contempletur: quemadmodum infra *ὁ αὐτὸς* *Θεὸς* audiemus, si prius hic occurrentes scrupulos & doctrinarum locos explicaverimus.

Scrulpuli.

I. Non repetam verò, quā durum & cœlesti conditioni planè contrarium videatur, quod Draco, cum Michaele in cœlis prælum gessisse dicitur: Suprà enim, vocem cœli, non de sanctorum

rum habitaculo, sed de Ecclesia in terris militante usurpari, indicavimus.

Quomodo
affirmari
queat, lo-
cum Dra-
conis in cœ-
lo non am-
plius repe-
riri?

II. Illud mirè sonat, *Draconis & Angelorum ejus locum, non amplius in cœlo reperiri*: Licet enim de Ecclesia cœlum intelligatur: attamen haud ignotum est, quantoperè in Ecclesia adhuc sæviat Diabolus, quàm horrendè grassetur, quàm diligenter hominibus insidietur. Quomodo ergo affirmari potest, locum Draconis in cœlo non amplius reperiri? Cùm præsertim in hoc ipso capite, Draconem prælium iterasse aliquoties dicatur: Et Respondetur: Aliud esse, cum locum nullum Draco in cœlo, hoc est, in Ecclesia vera & invisibili illa, seu, quod idem, in cordibus piorum, habere dicitur: Et cùm Satanæ Ecclesiæ se opponere, Ecclesiam oppugnare, in Ecclesia visibili turbas excitare, scribitur: utrumque concedi, utrumque affirmari potest: non enim invicem contrariantur: Ademptum quidem est Draconi in pios & fideles imperium: ita ut pro lubitu amplius perdere vel damnare eos non possit: interim tamen, totis viribus conatur eis nocere: & hoc est, quod in prima statim promissione Deus dixit: Semen mulieris conteret caput serpentis: Serpens autem mordebit calcaneum seminis, Gen. 3. v. 15. Ille morsus tantisper durat, quantisper hic mundus durat: Illic, in novissimo judicio plenariè, omnis etiam morsus serpentinus cessabit: Conatur ergo Satanæ pristino more obesse fidelibus, sed non valet: Conatur locum habere, & habitare in cordibus hominum, sed frustraneus hic est conatus, non reperitur locus ejus in cœlo: sed exautoratur, & profligatur longissimè.

Explicatur
nodus, an
fideles pro-
prio suo me-
rito Sata-
nam vice-
runt?

III. De Fratribus, seu Fidelibus dicit Apostolus, quòd Draconem vicerint, *propter sanguinem Agni, & propter sermonem testimonii sui: & non dilexerint animam suam usque ad mortem*. Illud sanè, quod de sanguine & testimonio Agni dicitur, scrupulo caret: hoc verò *papismus* olere videtur, quòd posthabita dilectione animarum suarum, vicisse affirmantur: si enim constantia sua Draconem vicerunt, utique meriti rationem constantia obtinet: Sed verum prius, ex textu nostro: Ergo & posterius. Respondetur, committi hic initio fallaciam compositionis & divisionis: præpositio enim *quia*, PROPTER, non ad postremum membrum, sed priora duo tantum ad sanguinem, & testimonium videlicet Agni pertinet: id quod verba ipsa, & positio eorum, expressè demonstrat: distinctè enim, & quasi novo commate ponitur, quòd Fratres non ad mortem usque animas suas dilexerint: neque ulla inferitur particula vel vocula rationalis, *quia*, vel *Nam* non dilexerunt animam suam, &c. Deinde præpositio *quia* non semper Propter, sed & PER significat, uti innumera exempla apud profanos & Ecclesiasticos scriptores testantur: unde & hîc multi Codices & Interpretes Latini legunt: *per sanguinem Agni, & per sermonem testimonii*: ita ut non tam dicatur: *quo merito vicerint, sed quo modo*: jam, si urgeas, eandem esse rationem postremæ assertionis, de posthabita dilectione animarum suarum, quæ prioris de sanguine & testimonio Agni: (quod tamen in æternum obtineri, & rationibus evinci non potest) nihil absurdi inde colligitur, sed *constantiam ad modum victoriæ* necessariò pertinere, ultra conceditur. Quoties enim supra capite secundo

& tertio, modus iste vincendi inculcatus est? Et annon ipse Dominus ait: se non dignum esse, qui plus Patrem, Matrem, aut animam etiam propriam quàm Christum dilexerit, Matthæi 19. Johan. 12. Ita & Passiones seu afflictiones *MODUS* sunt, quo intrare debemus in regnum cœlorum, Actorum decimo quarto. Nec tamen inde meritum aliquod de condigno rectè colligitur. Et hæc de scrupulo tertio.

Matth. 19.
Ioh. 12.
Actor. 14.

IV. Fortassis autem & hæc nonnullos vellicat, quòd *Va* ingeminatur super habitantes terræ: anne ergo *væ* istud, nos omnes: an verò aliquos tantum homines attingit? Si omnes, cur prius ut exulemus super victoria Michaelis acclamatum fuit? Si non omnes, qui ergo illi? an non omnes terra habitantes sumus? & unde *væ* istud habitantibus super Terram? Terram utique Deus fundavit, & adhuc Domini est terra ac tota plenitudo ejus, Psal. 24. v. 1. Respondetur: Terram, hic non notare *ὁπότερος*, & *κρείων*, *globum terrenum*, sed usurpari metaphoricè: ita ut habitantes in terra dicantur ii, qui corde suo terrena tantum versant, in terrenis fixi hærent, terrestria & carnalia tantum curant. Habitanter ergo super terram, opponuntur incolis cœli, hoc est, iis, qui in cœlo cogitationes suas universas habent, qui corda sursum erigunt, qui thesaurum suum in cœlo repositum esse credunt, qui cœlestem mansionem devotè ambiunt, & in Regnum cœlestis gloria, per media divinitus ordinata, per verbi audium, per Sacramentorum usum legitimum, per fidem in *CHRISTUM* pervenire contendunt. Et si ipsi quidem in terris habitant corpore: non autem anima & corde: ideo, propter inhabitationem terræ illam, *væ* ipsis metuendum non est, ut maximè amplissimos terræ terminos, & ambitus possideant: alioquin enim nemo hominum, *væ* istud effugeret, minimè omnium Reges & Principes, qui Domini Terræ divinitus ordinati sunt: Et ex hac oppositione apparet, qui, per habitantes super terram, hic innuantur, nimirum, qui non tam corpore, quàm anima, curis, cogitationibus, desiderio, affectu, & corde in terra habitant: Qui Terræ mores sibi arridere permittunt: Qui Terræ soli insistant: *cœlestia*, & justitiam gratuitam, mediaque divinitus ordinata, verbum & Sacramenta penitissimè contemnunt, vilipendunt, & rejiciunt. Tales terra habitantes, *væ* istud attinet: qui in primis, cum de Christo veritatem confiteri & hoc nomine animam suam seu vitam terrenam postponere deberent: plus se, quàm Christum: plus Terram cum quiesciliis suis, quàm cœlum, & cœlestem gloriam diligunt. Ita & huic quæstioni mediocriter satisfactum puto.

An *væ* om-
nes omni-
no homines
atingat.

Psal. 24. v. 1.

Habitanter
in terra quæ
dicantur

V. Unicum hoc restat, an commodè dicatur, *Satanam* scire, quòd breve seu modicum tempus habeat? Num Satanæ futura, & præsertim temporis periodos, præscire potest? & num modicum tempus hoc dicendum, quod annis mille sexcentis nondum finem suum habuit? Respondetur: An Satanæ aliquid, & quantum, ac unde præscire queat, infra dicemus. Nunc sufficit, non simpliciter affirmari de Satana, quod temporis terminos & periodos noverit: sed tantum, quod sciat, superesse *ὀλίγον καιρόν* *πρὸς τὴν ὁλοκλήραν* *οὐρανίου*: Et hoc non à priori, sed posteriori Satanæ nequissimus novit: *quia* nimirum

An Satanæ
futura, &
præsertim
temporis pe-
riodos præ-
sciat?

rum se projectum esse scit in terram, hoc est, prostratum, & devictum, suisque viribus spoliatum: & propediem juxta *comminationes divinas* (quas utique non ignorat) æternis suppliciis adjudicandum esse. Deinde, si maximè de *Tempore modico* verba intelligantur, falsitate non laborant: quandoquidem verè modicum tempus restat, si horas Dei consideres, coram quo anni mille instat dies, qui heri præterit: & si residuum conferas cum eo quod præterlapsum: Per sex enim ferè miliarios sævit Diabolus: Tantum autem temporis ipsi amplius non restat: sed paulo post, uti certo speramus, judicium novissimum præforibus instat. Hæc de scrupulis partis secundæ: Nunc ad Doctrinas præcipuas progrediamur.

Loci doctrinarum.

I. Initio observari velim, etsi hæc belli visio ad priora N. Testam. Tempora per applicationis consuetæ modum, haud ineptè referri potest ac solet: Tamen *proprie, & principaliter, eam ad nostra tempora novissima pertinere*: ad hæc videlicet tempora, quibus Anti-Christiana sævitia & malitia viget: Hoc enim manifestum evadit, ex connexione, cum capite priori, quod ipsum inprimis, ad nostra tempora dictum esse, suo loco audivimus: pertinet huc, quod *cauda sua*, Draco, tertiam partem stellarum cæli traxisse dicitur: *cauda* vero novissima pars est Draconis: & ideo conatus *cauda* ad novissima quoque tempora, ab interpretibus refertur: sed & cum de Dracone dicitur, quod *modicum ipsi restat tempus*, ante diem videlicet novissimum, hinc adeo manifestum fit, de postremis temporibus nostris, visionem Johanniticam sermocinari: Et huc appositè congruunt verba textus omnia: Verè enim *partum mulieris* expectavit Draco, ut Evangelium in ipso flore primo, & quamprimum lucem aspexerit, extinguat: simulans se quasi condoleret parturienti: ideo enim *ante mulierem stat*, opem quasi suam offerens: quemadmodum eo prætextu Comitæ Augustæ & Wormatiæ indicta, & confusio illa interimistica sancita fuit, quasi mulieri parturienti, hoc est, Ecclesiæ teneræ succurrere, ac opem ferre velint: sed revera devorare hac simulatione, Draco filium voluit, quod facta & attentata Anti-Christianorum satellitum, luculenter confirmarunt. Jam si prælium spectes, inter Draconem & Michaellem: non alio magis arduum & serium, quàm nostro tempore fait: ut totis viribus Satanæ veritati relucescenti se opposuit, & *aquam* ex ore suo, tanquam flumen, post mulierem eiecit: num eam à flumine rapi facere posset: Adjutus in hoc proposito copiis multorum Magnatum, qui Angeli quasi Draconis extiterent. Vicissim, nec auxilium divinum unquam majus, unquam evidentius fuit, quàm hoc nostro desperatissimo seculo: ubi *Satanæ* quasi Archangelus Michael, mulierem miseram defendit, victoriam adversus Satanæ insidias ac furorem gloriosissimè obtinuit, ut nunc cum exultatione lætum præcanamus: *Facta est virtus, & salus, & Regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus*. Quæ cum ita sint, merito visionem istam magnificamus: Ea enim semper, *qua nos attinent*, iis, quæ ad alios spectant, præferre consuevimus.

II. Nunc Ecclesiam veram, bellis & tempestati-

bus multis magnisq; obnoxio esse, discamus. De-
scribitur enim *prælium magnum*, quod in cælo factum est: inter Michaellem & Angelos suos ex una: & Draconem ac Angelos ejus ex altera parte. Ne videlicet somniemus, *naviculam* istam Ecclesiæ, ad portum beatitudinis, absq; ullo aquarum impetu, & iterato fluctu, appellere posse. Placuit potius, rerum omnium Moderatori sapientissimo, procellis & calamitatibus eam obnoxiam reddere. Et sanè talis fuit Ecclesiæ Dei conditio, à primo statim ejus initio: quæ sequentibus seculis in Veteri & Novo Testamento sic continuata fuit: Ecclesiola angustissimis Adami & Evæ parietibus coarctata, ab ipso filio Caino hostili fratricidio vehementissimè affligitur: quid dicam de populo Israelitico, quem tot hostes innumerari, Ægyptii, Chananæi, Pheresæi, Hethitæ, Philistæi, Ammonitæ, Moabitæ, Edomitæ, Assyrii, & plures horrendum in modum affligerunt: Persecutiones illas insigniores, quas Ecclesia N. Testam. sub Ethnicis Imperatoribus, & Anti-Christis duobus magnis, Papa & Turca, per aliquot multa hæcenus secula sustinuit, supra cap. 6. & 9. commemoravimus. Huc pertinent conflictus inter Michaellem & Draconem spirituales, quando nimirum gravissima semper certamina, de virtute Religionis, non gliscere duntaxat cœperunt, sed & grassari perrexerunt: quod bellum longè difficilimum, Christus & Apostoli multoties prædixere: Antistites verò Ecclesiæ, ad hæc usque tempora, satis superque experti fuere: Si enim accuratè rem trutinemus, myriadem hæc seculi, in historia Ecclesiastica reperiri, haud ineptè credimus: ne ergo tranquilla nobis tempora imaginemur, sed Deo sic visum esse statuamus, ut nunquam bella piis, nunquam certamina desint, sed quo cum certet mens pia semper habeat.

III. In hoc autem bello, primarium considerationis locum, duo Archistrategi, seu adversarii mutui, obtinent: Michael, & Draco: de Michaelle Archangelo varia fingunt Pontificii: initio creatum esse ipsum Angelum tradunt: quæ tamen opinio vera non est: nomen enim Hebræum, Deo similem notat: similis autem & æqualis Deo, non nisi magni consilii Angelus, Christus Jesus est, splendor gloriæ, & imago Patris sui, Angelus ille fœderis, qui Jacobum eruit ex omni malo: Deinde & hoc fingunt Pontificii, Michaellem creaturam esse, non spiritualement, sed corpoream: habere alas, habere pennas, (instar anseris) ita quidem, ut in duello isto, quod hic in Apocalypsi describitur, Draco Michaeli aliquid pennas ex alis evulserit: Unde & impostor ille nequissimus, Johannes Tezelius, pennam unam circumportavit, eamq; pro penna Michaelis, à Dracone evulsa, jactitare non erubuit: Hem Lector proterviam & impietatem papisticam: an non Angeli sunt Spiritus? Psal. 104. si spiritus, utique nec carnem, nec ossa, nec pennas, nec alas habebunt: Tertiò, pro Trutinatore venditant Michaellem Papistæ: Stateram enim ipsi assignant, quæ animas hominum, an dignæ sint vita æterna, trutinet.

Quod si justum æquilibrii pondus superant, opera illa supererogationis, aliis communicari, vel pretio ac ære vendi posse: sin deficiat, quò minus anima Lanci Michaelitæ, ex asse respondeat, tunc jubere Michaellem, ut defectus iste, oratio-

Psalm. 90.
2. Pet. 3.

Prophetur
fatis per
cui, & evi
denter, vi
sionem ista
ad novissi
ma nostra
tempora
pertinere.

tempestati-
bus mul-
tis ac ma-
gnis est ob-
noxia.

Gen. 4.

Ioh. 15.

Matth. 24.

Luc. 21.

Act. 20.

1. Tim. 4.

2. Thess. 2.

2. Pet. 2.

Apoc. 8. & 9.

Figmenta
Pontificio-
rum de Mi-
chaele.

An Michael
Angelus
creatus sit.

Esa. 9.

Heb. 1.

Col. 1.

Malach. 1.

Gen. 28.

An Michael
sit creatura
corporalis?

Psalm. 104.

Luc. 24.

Michael an

Trutinator

animarum

sit?

Ecclesia ve.

Antonius Bonaventura Bernardus Roscius, Petrus à Soto.
 orationibus, ad Deum & sanctam virginem Deiparam, cereis, aqua lustrali, peregrinationibus, Missis, Vigiliis; & aliis hujusmodi operibus suppleatur: donec merita ad justum pondus Michaelis perveniant, adeoque animæ vita æterna dignæ fiant. Ejusmodi fabellis & blasphemis, oculum aures hominum Pseudo-Doctores illi Papistici onerarunt: Nihilque de Christo: nihil de sanguine ejus, nihil de sacrificio, quod in ara crucis oblatum est, Propitiatorio: sed tantum de meritis Electiis, pro concione dixerunt: Nos figmenta ista relinquentes, solum ac unicum Dei Filium Dominum Jesum Christum pro vero Michaelis, & Archiduce nostro agnoscimus: Hic enim est Dominus potens in praelio: & magnitudinis ejus non est numerus: Hic instar Angeli custodit nos, non dormit vel dormitat, sed excubias agit pro grege suo fidelissimas. Plura de Angelo vel Archangelo isto, supra cap. 7. & 8. diximus: eoque Lectorem piū remittimus.

Psal. 24. Psal. 147. Psal. 123.
 IV. De copiis quoque cœlestibus, hoc est, Angelis beatis, quibus pro exercitu Michael utitur, supra cap. 5. prolixè differuimus: Nunc id solum breviter repetimus, à nostris stare & excubere Angelos partibus, seque ut ministros piorum, promptos ac assiduos præstare. Exequuntur autem officium suum. 1. Pugnando: Unde *Gen. 32. Luc. 2. Psal. 103.* militia & exercitus cœlestis, & Angeli fortes (starcke Helden) in scriptura vocantur: Ita adversus Dæmonem Perficum pugnavit Angelus. *Dan. 10. Tob. 8. Zach. 3.* Ita adversus Asmodeum pugnat Raphael, Tobie 8. ubi tamen notandum, non præliari Angelos sanctos armis corporalibus: æquè enim arma militiæ ipsorum non sunt *Gen. 32. 2. Cor. 10. 4.* *ἡ δὲ πλὴν τοῦ θεοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων δύναμις* 2. Cor. 10. v. 4. pugnant potius, potenter imperando, uti ex Zacharia videre est, ubi Angelus Domini ita Satanam alloquitur: *Incepet te Dominus Satan: Incepet te Dominus, qui elegit Jerusalem.* In Epistola Judæ v. 9. itidem modus iste pugne Angelicæ ostenditur: *Michael Archangelus cum adversus Diabolum certans, disceptaret de corpore Moysi, non ausus est illi impingere notam maledicti, sed dixit: Incepet te Dominus.* 2. Annuntiando: Evangelizare enim & læta hominibus, vel summè necessaria ac utilia annuntiare Angeli consueverunt: uti exempla Jacobi, Abrahamæ, Manoah, Danielis, Zachariæ, Joseph, Mariæ, pastorum Bethlehemiticorum, & aliorum testantur. 3. Exequuntur officium suum prohibendo, ne videlicet contra verbum Dei impingatur: Ita prohibuit Angelus Agarem fugitivam: ne fugere pergeret: ac author fuit, ut ad Heram redieret, *Gen. 16.* Sic cum Bileam maledicere vellet populo, prohibetur ab Angelo, *Num. 22.* Similiter & Lothus ab Angelis monebatur, ne Sodomam retrospiceret, *Gen. 19.* Ab incredulitate Zachariam, à pavore B. Mariam dehortatur *Luc. 1. & 2.* Insuper 4. Angeli officii sui partes præstant, custodiendo: Custodierunt enim Eliam, *1. Regum 19.* custodierunt Elisæum, *2. Reg. 6.* custodierunt Petrum, *Act. 12.* Paulum *Act. 27.* Custodierunt aulam Perficam, Daniel 10, piū Regem Ezechiam, *2. Chron. 32.* Constantinum Magnum, *Sozom. lib. 1. cap. 3. & Niceph. lib. 8. cap. 3.* Custodierunt (in œconomia) Lothum, Juditam, Joseph & Mariam, & quos non? In manibus siquidem nos portant, & custodiunt in omnibus viis nostris, uti David

Psal. 91. v. 11. testatur. 5. Sed & vindicant Angelis inobedientiam DEO exhibitam: quod notetur adversus eos, qui malos tantum, & non bonos etiam Angelos vindictam exercere statuunt: scriptura aliud docet: Angelus enim bonus protoplastos Paradiso exturbavit. Angeli boni, & quidem illi ipsi, quos pridie Abraham hospitio exceperat, Sodomam & Gomorram vastarunt: Angelus bonus Bileamo restitit: Angelus bonus Zachariam ob incredulitatem punivit: Angelus bonus Herodem percussit: Sennacheribi exercitum profligavit; & Davidis populum peste puniit. Hinc votum illud vatis: *Psal. 35. vers. 5. & 6. Fiant tanquam pulvis ante faciem venti, & Angelus Domini coarctet eos: Fiat lux illorum tenebræ, & Angelus Domini persequatur eos.*

Hæc de Angelis bonis breviter dicta sufficiant: Alibi plura differuimus.

V. De Dracone nunc, & Angelis ejus aliquid dicendum est: Et quidem supra ex Hugone, idiomata Draconis, Satanæ applicavimus: nunc ex Plinio aliqua tantum de Draconis natura adjiciemus: Sic autem ille, libro 8. cap. 11. & 12. *Elephantes fert Africa ultra Syrticas solitudines, & in Mauritania; ferunt Aethiopes & Troglodite, ut dictum est: sed maximos India, bellantesq; cum eis perpetua discordia Dracones tanta magnitudinis, ut & ipsos circumflexu facili ambient, nexuq; nodi præstringant. Commoritur ea dimicatio: victusq; corruens, complexum elidit pondere. Mira animalium pro se cuique solertia est, ut iis una scandendi in tantam altitudinem difficultas. Draco itaque iter ad pabula specularis, ab excelsa se arbore inspicit. Scit ille imparem sibi luctatum contra nexus, itaque arborum aut rupium attritum querit. Cavent hoc Dracones, ob idq; gressus primum alligant cauda. Resolvunt illi nodos manu: At hi in ipsa, nate caput condunt, pariterq; spiritum præcludunt, & molliissimas lancinant partes. Idem obvii d. prehensi, in adversos erigunt se, oculosq; maxime petunt. Ita fit, ut plerumque cæci ac fame & mororistabe confecti periantur. Quam quis altam tanta discordie causam attulerit, nisi natura spectaculum, sibi paria componentis? Est & alia dimicationis hujus fama. Elephantis frigidissimum esse sanguinem: ob id astu vorrente præcipue à Draconibus expeti. Quamobrem in amnes merfos insidiari bibentibus: arctatisq; illigata manu in aurem morsum desigere: quoniam ut tantum locus defendi non possit manu. Dracones esse tantos, ut totum sanguinem capiant. Itaque Elephantes ab iis ebibi, siccatisq; concidere: & Dracones inebriatos opprimi, commoriturque. Hæc pulchrè ad Satanam accommodari possunt: uti enim Draco sanguinem vehementer sitit: Ita & Satan sanguinem sitit Christianorum: sicut Draco excæcare conatur Elephantes: Ita & Satan homines: Cæterum, non ineptè hic, præcipua membra de Angelis malis, adjicimus: 1. quomodo definiantur Diaboli, 2. an sint, 3. an creati: 4. quales creaturæ: 5. à quo creati: 6. quomodo creati: 7. ad quid creati: 8. unde mali dicantur: & an voluntariè lapsi sint: 9. quæ mala sint lapsi ipsorum secuta: 10. quod discrimen inter Angelorum & hominum lapsum sit: 11. quæ opera & conatus Diabolorum: 12. quanta ipsorum potentia: 13. quanta sapientia & scientia: 14. quæ præcipua nomina & Epitheta: 15. Quid profit hæc, de malis spiritibus, novisse membra.*

Definitio Primum quod attinet, eleganter definit D. Augustinus libro octavo, de civit. Dei, cap. 22. Diabolos, inquit: *Dæmones esse, credendum est, Spiritus, nocendi cupidissimos, à justitia penitus alienos, August. lib. 8. de civit. Dei, cap. 22. superbia tumidos, invidentia lividos, fallacia callidos, qui in hoc quidem aere habitant, quia de cæli superioris sublimitate dejecti, merito irremissibilis transgressionis in hoc sibi congruo, velut carcere prædammati sunt. Nec tamen, quia super terram & aquas aeri locus est, ideo & ipsi sunt meritis superiores hominibus, qui eos non terreno corpore, sed electo in auxilium, Deo verò pia mente facillimè superant. Sed multis planè participatione veræ religionis indigni, tanquam capitis subditi, & dominantur: quorum maxima pars mirabilibus & fallacibus signis, sive factorum, sive prædictorum, Deos se esse persuaserunt. Item contra Judæos, Paganos & Arrianos, capite 2. Quid est Diabolus? Angelus per superbiam separatus à Deo, qui in veritate non stetit, author mendacii, à semetipso deceptus, alterum decipere concupivit: Item ad Julianum Comitem: Diabolus est Angelus per superbiam separatus à Deo, qui in veritate non stetit: & doctor mendacii, quia ab ipso primum inventum est mendacium. Ipse est Adversarius effectus generis nostri, inventor mortis, superbia institutor, radix malitiae, scelerum caput, princeps omnium vitiorum, persuasor voluptatum.*

An sit Diabolus. Deinde quætionem, an sit Diabolus, quod attinet, haud immerito ea à nobis attingitur: fuere enim, qui insanissima impudencia, Dæmones esse, negarunt: & cum urgerentur locis illis, quibus commemoratur, quod Christus ejecerit spiritus imundos, responderunt, intelligi ejecta peccata, vel cogitationes malas in hominibus: sed absurdissimam hanc opinionem nemo sanæ mentis non respuit: Diabolos enim esse peculiare substantias, vel inde patet, quod de Juda scribitur: *Intravit in eum Satanas, & de Maria Magdalena, septem spiritus ejeci dicuntur: quod & ejeci Dæmones, in porcos involarunt, eosque in mare præcipitarunt, id quod certè de cogitationibus malis intelligi nequit. Saniores fuerunt Ethnici, qui, uti ex Platone & Socrate videre licet, Dæmones esse intellexerunt. Plato enim naturas Dæmonum in symposio exponere conatus est. Et Socrates esse circa se assiduum Dæmonem loquebatur: Scriptura infinities, & Apocalypsis nostra, præsertim capite hoc duodecimo, aliquoties, Diabolorum mentionem facit, eosque satis graphicè depingit: Unde, si in primis experientiam & contestantem propriam conscientiam adjungamus, Diabolos esse manifestum evadit.*

An Diaboli creati sint? 3. Creatine verò sunt Diaboli: an verò creati? *Sunt creati: increatum enim nihil est, quàm Deus: & quia Diaboli initio fuerunt Angeli, inde creatos ipsos & conditos esse satis apparet, (Coloss. 1.) nolo hic testimonia Patrum, Augustini, Athanasii, Epiphani, Methodii, Eucherii, Gregorii, Lutheri, & aliarum adducere, cum per se res longè sit clarissima.*

An Diaboli corporeæ, an verò incorporeæ creaturae sint? 4. Quales verò Diaboli sunt creaturæ: num corporeæ, quod videtur sensisse Augustinus, qui Dæmones facit corporatos: an verò incorporeæ: Et respondetur: Cum sacrae literæ toties Dæmones appellent spiritus, ideo, incorporeas illas creaturas esse, & corporibus non opus habere, planissimè statuo. Quatuor autem sunt genera spirituum in scripturis: Primum Deus ipse est spiritus: Non enim opus habet corpore, nec ut sit,

nec ut aliquid agat. Proximi sunt, Angeli, tam boni, quam mali. Ne illi quidem opus habent corpore, quod attinet ad actiones ipsorum proprias, opus autem habent ad actiones nobiscum communicandas. Sunt enim *administratores spiritus, ut scribitur ad Hebræos. Deinde humani spiritus, ut sint quidem, non egent corporibus. Existunt enim & vivunt, etiam disjunctæ à corporibus. Tamen ad opera propria, qualia sunt, sentire & vegetare, non possunt carere corporibus. Ultimi sunt spiritus brutorum, qui nec esse possunt, nec aliquid facere, sine corporibus. Ex hac distributione videmus, Dæmonibus nihil opus esse corporibus. Nam etiam sine illis & esse possunt, & opera sua exercere. Amant enim, cupiunt, intelligunt, etiam sine corporibus. Hæc Martyr.*

Cæterum paulo antè audivimus, Augustinum facere Dæmones corporatos, id quidem facit is author, de spiritu & anima, cap. 18. verum sua ratione. Quare ejus quoque verba adscribenda duximus: *Omnis, inquit, rationalis creatura corporea est, angeli & omnes virtutes corporeæ sunt, licet non carne subsistant. Et ex eo intellectuales naturas corporeas esse dicimus, quia loca circumscribuntur: sicut & anima humana, quæ carne clauditur, quæ idcirco in loco & localis esse dicitur. In loco, quia hic alicubi præsens est, localis, quia quod alicubi præsens est totum, alibi non est. Non habet tamen corporalem dimensionem nec corporalem circumscriptionem, quoniam corporalis quantitatis expertus est: Sed quia per præsentiam & operationem in loco concluditur, localis & ipsa dicitur: veruntamen non sicut corpus, cui secundum locum, principium, medium, & finis assignatur. Circumscriptum est, quodcum alicubi est totum, non potest simul esse alibi: quod de solis corporeis naturis cernitur. Incircumscriptum verò est, quod simul ubique est totum, quod de solo Deo intelligitur. Circumscriptum autem simul & incircumscriptum est, quodcum alicubi sit totum, potest simul alibi esse totum, non tamen ubique, quod de creatis spiritibus cognoscitur. Ista Augustinus. Ista & nos de membro quarto.*

Sequitur 5. ut dicamus, à quo Diaboli creati sint: ubi plana est responsio: à DEO creatos esse: qui solus omnium visibilium & invisibilium creator rectè dicitur: *Ipse enim creavit Angelos suos, spiritus, & Pater spirituum ab Apostolo vocatur, quod notandum, adversus eos, qui duo finxerunt rerum omnium principia: bonum unum, alterum malum, quales, annotantibus Eusebio, & Philastrio, Marcion, Cerdon, & Manes fuerunt.*

6. Quomodo autem Diaboli à Deo creati sunt? 1. Utrique *ex nihilo*: sicut reliquæ creaturæ omnes, uti Patres omnes unanimiter sentiunt: 2. creati sunt boni, & mundi, non quales nunc existunt: mali: Diabolus (inquit Augustinus lib. 6. contra Julianum, c. 9.) spiritus est immundus: Et utique bonum, quod spiritus: Malum, quod immundus: quoniam spiritus est natura, immundus est vitio: Quorum duorum illud à Deo est, hoc ab ipso. Basilii: Diabolus non statim creatus est Diabolus, sed à semetipso factus iniquus Dæmon. Creatus est, inquit Epiphani. Tom. 2. lib. 2. una cum omnibus bene. Creatus erat initio, juxta Tertullianum lib. 2. contra Marcionem, sapientissimus: juxta Origenem (homil. 1. in Ezech.) veracissimus: juxta Haymonem in 81. Psal. inter principes cælestes Orig. Hæc maxime

August. de spiritu & anima, c. 18.

A quo Diaboli sint creati?

Quomodo Diaboli creati sint?

August. l. 6. contra Julian. cap. 9.

Epiph. lib. 2. Tom. 2.

Tertull. l. 2. contra Marcionem.

Orig. Hom. maxime

mil. 1. in
Ezech. *maximè principalis, juxta Justinum in colloq. cum
Triph. liberrimus, juxta Theodolum, in cap. 9. ad
Rom. pulcherrimus, juxta Faustinum lib. de Fide,
sanctissimus, quemadmodum ii, qui in beatitudi-
nis luce perstiterunt Angeli, satis perspicuè & lu-
culenter testantur. Habes, quales Deus Diabo-
los initio creaverit.*

Ad quid An-
geli creati
sint?
Gieg. lib. 2.
Moral. in
Hiob. c. 16.
*7. Inde non obscurum erit, ad quid creati fue-
runt, nimirum, ad Dei gloriam & hominum sum-
mam utilitatem: adeo quidem ut & nunc, licet
invisi, Deo & hominibus ministrare cogantur.
Notabilia sunt hac de re Doctorum & Patrum
testimonia: Gregorius lib. 2. Moral. in Hiob.
cap. 16. sic scribit: Non ministrant Deo solummo-
do boni Angeli, qui adjuvant, sed etiam mali, qui pro-
bent. Non solum, qui à culpa redeunt sublevent, sed
etiam, qui redire nolentes gravent. Nec quod celi
exercitus dicitur, Angelorum pars reproba in eo intel-
ligi posse prohibetur. Et Beda in Psal. 77. Angeli ma-
li, inquit, sunt ministri ira Dei. Albinus in proœ-
mio, lib. 3. de sancta Trinitate, Duas creaturas na-
turales condidit Creator: Unam celestem, Alteram
terrestrem, & utramque liberi arbitrii potestate no-
bilitavit, ut voluntariè in dilectione Dei & divina po-
tentia laude perpetuè, atque beatè permanerent.*

Beda in Ps.
77.
Albinus in
Proœm. lib.
3. de S. Tri-
ni.
*Eucherius in lib. 1. Regum, Utitur Deus ministris
etiam spiritibus malis, ad vindictam malorum,
vel ad bonorum probationem, alio modo ad illam rem,
alio ad istam. Item: Malo spiritu utitur Deus ad
ministerium judicii sui. Appellatur etiam ipse spiri-
tus Dei ad vindictam malorum, & disciplinam vel
probationem bonorum. Quomodo Diabolus hominibus
serviant. Augustinus de civitate Dei, lib. 5. cap. 9.
Itaque fecit, ut Diabolus institutione illius bonus, vo-
luntate sua malus, in inferioribus ordinatus, illudere-
tur ab angelis ejus, id est, ut prosint tentationes ejus
Sanctis, quibus eas obesse desiderat. Et quoniam Deus,
quum eum conderet, futura malignitatis ejus non erat
utique ignarus, & praevidebat, quæ bona de malo ejus
erat ipse factururus, propterea Psalmus ait: Draco hic,
quem finxisti ad illudendum ei, ut in eo ipso, quod eum
finxit, licet per suam bonitatem, bonum jam per suam
praesentiam preparasse intelligatur, quomodo illo ute-
retur & malo. Pertinet huc illud Prudentii in Ha-
martigenia:*

*Sed factus de stirpe bonus, bonitatis in usum
Proditus, & primo generis de fonte serenus.
Deterior mox sponte sua, dum decolor illum
Inficit invidia, stimulisq; instigat amaris.*

Vnde Dia-
bolus mali-
tia?
Ioh. 8. 44.
45.
*8. Unde ergo Diabolus hæc, quæ nunc inest
ipsis, malitia: Responsio, sibi ipsis malitiam la-
psu suo spontaneo attraxerunt: Initio enim omnes
Angelos in veritate Deus condidit, Johan. 8. v. 44.
Sed Diabolus in veritate non stetit, Johan. 8. v. 45.
τιν ἐαυτὸν δὲ πλὴν non servavit, quin potius ἰδιον
ὄντων ἐξ ὧν reliquit: Epist. Judæ vers. 6. unde pec-
cato ex veritate in mendacium, ex sanctitate in
immundiciem, ex justitia in homicidium, ex luce
in tenebras, ex libertate in catenas cecidit.*

Quo pecca-
to se Diabo-
lus à cælo i-
pse deturba-
verit?
Iustinus.
Clemens.
*Quodnam verò propriè peccatum illud sit, quo
se Diabolus à cælo ipse deturbavit, Doctores
valde variant. Nonnulli ajunt, ex libidine &
ardentissima erga muliebres concupiscentia Sa-
tanam lapsum esse: qua de opinione absurdissi-
ma, satis prolixè disputat Iustinus in Apolog. &
eandem quoque de se Clemens in Stromat. lib. 3.
& 5. prodidit: quin & hoc addidit, lib. 3. pæda-
gog. cap. 2. Diabolus mulieres in meretrices trans-
formare, interque eas fungi Lenonis officio. Ter-*

tullianus quoque in libro de habitu mulierum
ait: Angeli ad filias hominum de cælo ruerunt. Si-
milis habet Lactantius & alii. Cyprianus, in
serm. de zelo, & bono patient. lapsum esse ait Sa-
tanam, propter zelum & livorem, quo persecutus est
hominem. ad imaginem Dei factam, nec non pro-
pter ambitionem aff. Et ita dominationis. Alii ex im-
patientia, alii ex mutuo, quod inter Angelos or-
tum sit, dissidio & bello, lapsos aliquos Angelos sta-
tuunt: Aliqui, ut Athanasius in quæstionibus te-
statur, fabulabantur, quod Diabolus eo deciderit,
quia Adamum adorare voluerit: præcipuè verò
ex superbia, quam omnis peccati Syracides vocat
Initium. Satanam cecidisse, & cælo exturbatum
esse, communiter Doctores ex verbis Esa. 14. de
Lucifero, statuunt: Neque pigebit, collecta ali-
quot antiquitatis testimonia, de ista quæstione,
appondere. Augustinus quæst. V. & N. Testam.
quæst. 98. Nemo fidelium dubitet, Diabolum Apo-
stasia sua aurborem non habere. Ipse enim totius erro-
ris Princeps est. Qui videns à Deo factum se non me-
diocris potentia, ausus est præsumere divinitatem, ut
quia ceteros vidit inferiores, seipsum præferret De-
um. Chrysostomus homil. 15. in primum caput
Johannis: Initium superbia non cognoscere Domi-
num. Non esset à cælo ejectus, neque in Diabolum
versus cecidisset Angelus, nisi hoc se scelere coinqui-
nasset. Hoc eum præcipitem dedit, hoc in gehennam
intrusit, hoc malorum omnium ei causa fuit: hoc tan-
tarum virium est, ut omnem animi virtutem, eleemo-
synam, orationes, jejunium, & cetera animi bona cor-
rumpat. Cyrillus in Dialogo, de adoratione in
Spiritu, Satanas, qui è cælorum summis tanquam
fulgur præcipitatus est: videbatur enim admodum
pueriliter gessisse, quod voluerat esse Deus, imaginan-
do ea, quæ super naturam suam sunt, sua esse. Atha-
nasia in libro de Virginitate, Satanas non ob scor-
racionem, aut adulterium, aut furtum dejectus est à
cælo: sed superbia ipsum præcipitavit infra abyssum,
cujus hæc verba fuerunt: Ascendam & ponam solium
è regione Dei, & ero equalis Altissimo, ob hæc verba
dejectus est. Ambrosius lib. 10. Epistolarum, E-
pist. 84. Superbia à Diabolo sumpsit exordium, qui
quoniam sua, quam à Creatore acceperat, potentia &
dignitate sibi placuit, seq. authoris sui gloria compara-
vit, cum iis Angelis, quos in consensum impietatis
sue taxerat, à cælesti sublimitate dejectus est. Hiero-
nymus in Epistola ad Antonium, de modestia,
Satanas ex angelico fastigio, non aliam ob causam, ni-
si ob contrariam humilitati superbiam ruit. Grego-
rius Nazianzenus, oratione prima, de reconcilia-
tione Monachorum, Ex Angelis u, qui deficere &
supra dignitatem se attollere est ausus, ac contra Do-
minum omnipotentem rebellare, & cathedram super
nubes verbi instar ponere, dignas arrogantia sue pæ-
nas dedit, condemnatus, ut pro luce caligo esset, seu
(ut verius dicam) à semetipso caligo effectus. Pri-
masius in primum caput ad Romanos, Diabolus
per superbiam id, quod habuit, perdidit. Leo ser-
mone 4. de collectis Eleemosynis, Invenior nam-
que ille auctorq; peccati, primum superbus, ut ca-
deret: deinde invidus, ut noceret: quia in verita-
te non stetit, totam vim suam in mendacio collocavit,
omniaq; deceptionum genera de hoc venenatissimo ar-
tis sue fonte produxit, ut ab illo bono, quod ipsa pro-
pria elatione perdiderat, spem humana devotionis ex-
cluderet, eosq; in consortium damnationis sue trahere-
ret, ad quorum ipse reconciliationem pervenire non
posset. Et libro secundo, in 2. cap. primi Regum, lib. 1. Reg.

Immundi spiritus, qui à cœlesti gloria superbiendo ceciderunt, aptè elatis doctoribus ad terrorem proponuntur, ut de se tantò jam humiliter sentiant, quanto etiam angelos à superna gloria lapsos per appetitum vanæ gloriæ contemplantur. Siquidem Deus Apostatarum spirituum superbia restitit, de cœlo præcipitavit, conditionali gloria virtutis exiit, ut in lapsis angelis homo disceret, quid timeret. Fulgentius lib. 1. ad Monim. ad Monimum, Superbia tum initium sumpsit, cum Angelus adversus Deum elatus, & ipsa elatione prostratus, per concupiscentiam (quæ est radix omnium malorum) volens usurpare, quod illi datum à DEO non fuit, à Deo discessit & cecidit: in quo si stetit, non cecidisset. Sed per concupiscentiam malam, qua concupivit plus extra se, minus factus est in se. Quam concupiscentiam licet explere nequiverit, opere tamen retinuit voluntatem, sic ipse sibi jam factus est poena, ut supplicium semper esset malo voluntas mala, tanquam cæco ipsa cæcitas sua. Similia habent, Prosper, Sedulius, Beda, Isychius, Haymo, Johannes Cassianus, Albinus, Gregorius Magnus, Rabanus, Angelomus, Idiota, & alii: Lutherus quoque super cap. 1. Gen. inter alia sic ait: *Necessario sequitur, Malos Angelos esse lapsos, & non stetit in veritate: Quomodo autem id sit factum, nescitur: verisimile tamen est, ex superbia esse lapsos, quòd verbum, seu Filium Dei contempserunt: & se ei anteferre potuerunt.* Cæterum, ad lapsum istum non coactos fuisse Angelos, sed propria voluntate defecerunt. Damones, inquit Hieronymus de err. Johan. Hierosol. proprio arbitrio, cum principe suo Diabolo Dei ministerio recesserunt, Chrysostom. in hom. de Adam & Eva: *Sine præcepto ita cecidit irreparabiliter, ut consequentes sibi hodie hodieq. occidat.* Theodoret. in Epil. divin. decret. *suapte sententia, & sponte malus est Demon.* Origen. lib. 2. in Hiob. *Diabolus exiit voluntate,* Damasc. lib. 2. Orthod. Damasc. lib. 2. fid. cap. 4. *Diabolus libera voluntate potestate temerè factus est,* & lib. 4. c. 21. *Voluntariè Diabolus à virtute secundum naturam discessit.* Beda in cap. 8. Joh. *Diabolus per seipsum malus factus est.* Hincmarus, c. 44. in Epist. ad H. Laudunens. *Divina ordinationis dispositionem servare, & vitam socialem in cœlo tenere LUCIFER NON VOLUIT.* Hæc de quaestione octava.

9. Attendamus verò nunc, quæ mala Angelorum lapsum secuta fuerint: Ubi ex jam dictis responsio facilè desumi potest. Nimirum secuta sunt. 1. Horribilis naturæ ipsorum depravatio: ut qui non possint aliud, quàm semper horribiliter peccare: Non enim est veritas in ipsis, Joh. 8. v. 44. Deinde secuta est miserrima servitus, & captivitas: Cum enim antea essent liberi, nunc perpetuis vinculis constricti tenentur, & sunt malefici, carceris atrocitate, dimidium pœnæ sustinent, donec ad ultimum supplicium trahantur. 3. Sed & partem quidem antea habebant sortis sanctorum in lumine, Col. 1. v. 12. nunc verò non ita mixti sunt ut pii & impii, sed ne videant faciem patris cœlestis, in perpetuas tenebras demersi sunt. D. Petrus utitur verbo ταρταρώσας: quod Suidas annotavit, esse κατότερον ἐν ἀδῆ τοῦ πῦρος, vel ἐν τῇ νέφει τοῦ πῦρος: Unde Christum Dæmones rogant, ne imperet illis, ut in Abyssum abeant, Luc. 8. v. 31. Hæc de malis, quæ ex lapso Diabolorum orta sunt.

10. Et si verò & homines à Deo defecerunt, ta-

men magna inter horum, & Angelorum lapsum est differentia: primo siquidem Angelica natura non tota est corrupta: sed plures steterunt: 2. Non unus tamen tantum vel alter cecidit: sicut Adam & Eva, sed complures simul: unde Legionis Diabolorum mentio sit, Marci 5. vers. 19. Luc. 8. v. 30. Tertio, homines lapsi reparationis spem, immo veritatem in Christo certissimam habent: Angeli autem absque omni spe reparationis ceciderunt, & catenis tenebrarum æternis tenentur, Epist. Judæ v. 6. Non enim Angelos assumpsit Christus, sed juxta Apostoli verba, Heb. 2. v. 16. semen Abraham: ubi valet illud Nazianzeni decantatum: τὸ ἀποράσσειον, ἀθεράπευτον: *Quod non assumpsit, non redemit: sed angelos non assumpsit, Ergo nec redemit.*

11. Opera Diabolorum quod attinet: in id toti incumbunt, ut in Ecclesia, politica, & Oeconomia hominibus damnum inferant: cursum Evangelii impediunt, Præconibus verbi insidias struant, Magistratui molestias facestant, & alia mala in ædibus Patrum familias causari pergant: Ita Zizania seu lolium seminasse dicitur Satanas, Matth. 13. v. 27. & 28. Ita doctrinas demoniorum memorat Apostolus, 1. Timoth. 4. v. 1. & 2. Et quòd Anti-Christus signis suis fallacibus tot homines seducit, id unice operationi Satanae Apostolus adscribit, 2. Thess. 2. v. 8. & 9. Ipse enim operam suam offerre consuevit, inquit: *Ero Spiritus mendax in ore omnium Prophetarum,* 1. Reg. 22. v. 22. Ideo causam primam idololatricæ, Epistola Judæ vers. 9. assignat Diabolo: Quod quæ odio erga Ecclesiam æstuet maximo, vel inde evidenter patet, quia Satan à dextris Pontificis stetit, Zach. 3. v. 1. & Paulum, quò minus ad Thessalonicenses venire potuerit, impedivisse scribitur, 1. Thess. 2. v. 18.

Non minùs verò POLITICÆ infensus est Diabolus, in Aula enim Persica resistit Bono Angelo, & mala universa aulica causatur, Dan. 10. v. 13. neque dubium, quin ex instinctu Satanae, qui invidiam instillavit Aulicis, Daniel vir justus & sanctus, Leonibus objectus fuerit, Dan. 6. Ita, quòd Deus numerando populum, plagas illas toti populo accersivit, non aliunde, quàm ex Satanae impulsu provenit: disertè enim scribitur: *Et Satanas incitavit Davidem, ut numeraret populum,* 1. Paral. 21. v. 1. Certè quòd Judices multi pessimè officio suo fungantur, quòd personas respiciunt, δωροδοκίας vitio laborant, justos condemnant, injustos absolvant, coram pupillis, peregrinis, viduis, aliisque afflictis aures occludunt: Unde hæc omnia, quàm ab hoste generis humani acerrimo, Diabolo? Insuper miseriæ illæ æconomicae, nec casu, nec Mulierum culpa sed ex Satanae odio & insidiis plerumque accidunt: Ex historia enim Tobiae apparet, peculiarem esse Diabolum, qui Oeconomiam turbare studeat, Tob. 5. v. 8. & c. 8. v. 3. Hic lites & jurgia inter conjuges, hic ἀσπογία excitat erga liberos: Hic infidelitatem servis & ancillis: hic impatientiam, furta, libidinem, & similia inspirat hominibus: Cumque alii impii, alii dicantur pii, in utrisque otiosus non est, illos quidem laqueis suis pro lubitu captivat, 2. Tim. 2. v. ult. & operationem suam in ipsis habet, Eph. 2. v. 2. Horum verò, Credentium puta, Adversarius quoque est longè juratissimus: neque vel ætatem, vel conditionem eorundem curat: Parvulos certè Bethlehemiticis, Satans per

qua sit inter lapsum Diaboli & hominum.

Marc. 5. 19. Luc. 8. 30.

Heb. 2. 16.

Opera Diabolorum quæ sint?

Rirchen- tensel.

Matth. 13. 27, 28.

1. Tim. 4. 1. 2.

1. Thess. 2. 8.

1. Reg. 22. 22

Zach. 3. 1.

1. Thess. 2. 18.

Hofstentel.

Dan. 10. 13.

Dan. 6.

1. Par. 21. 1.

Haupten- fel.

Tob. 6. 8. & c. 8. 3.

ἀνανήψων h. e. sicut e- brii non cogitantes, à Satana ducuntur.

Matth. 2. per organa sua necavit, *Matth. 2.* Adultis ita infidias struit, ut opus habeamus Angelis, qui nos custodiant in viis nostris, *Psal. 91. v. 11.* Corpora hominum infirmat, *Luc. 11. v. 14.* eosque visu, auditu, & loquela privat, *ibid.* & *Marci 7.* Bona quoque externa auferre nobis cogitat: dum vel turbinem vel incendium sufflat, vel tempestates alias excitat, *Job 1. Psal. 78. v. 49.* Potissimum verò anima in spiritualibus nocere contendit: excœcans multos, ne veritatem Evangelii videant, *2. Corinth. 4. vers. 4.* verbum rapiens ex cordibus, *Luc. 8. vers. 12.* à simplicitate Christi seducens, *2. Corinth. 11. v. 3.* ut retrò vertantur homines post Satanam, *1. Timoth. 5. v. 15.* ut instinctu ejus instar Davidis, Petri & aliorum peccata committant horrendissima: intrat enim in Judam Satanas, & ad proditionem eum incitavit, *Joh. 3. v. 2. & 27.* Implevit cor Ananiæ Satanas, ut mentiretur spiritui Sancto, *Act. 5. v. 3.* Quid? quòd occultos sæpè Diabolus ponit laqueos, in quos incauti incidunt, & in exitium ac interitum ruunt, *1. Tim. 6. v. 9.* Hæc illa sunt maligni spiritus opera præcipua: Unde non Truculentiorum generis humani esse hostem, quam Diabolum luculenter percipimus, eleganti autem effigie & imagine, ex antithesi decem præceptorum Dei, B. Lutherus, Satanae truculentiam & negligentiam depinxit, quam Poeta Christianus, Johannes Lauterbachius, latinis versibus eruditè sic comprehendit:

*Dum nunc orbis in ultima senecta,
Tam tristes, scelerum Satan magister
Ardenti studio ciet tumultus:
Et gentes modo turbat universas,
Emitte Erebo suos sodales,
Qui cœtum stimulis pium molestant,
Rixas, jurgia, bellaq; inferentes.
In primis quia comperitur usu
Sancta Ecclesia, sponsa fida Christi,
Hunc hostem sibi semper esse acerbum
Lotis omnibus est opus sacro
In Baptismate, qui Deum verentur
Et de sanguine filii redemptos
Nostris temporibus fatentur ore,
Ut discant Satana notare formam,
Ut motos fugiant procul furores,
Ne nos illecebris suis inescat,
Ne nos pertrahat, ad lacus Averni,
Ex undis veluti trahuntur hamo
Pisces, quum rapiunt cibos tenaces.*

*Ergo nunc celeri venito gressu
Synceri fidei gravis professor.
Quod sit Tartarei CAPVT Draconis
Te Lex, antithesin DEI recensens
Jussus, in tabula docet priori.
Quod CORPVS teneat, tibi in secunda
Lex paucis eadem refert tabella.
Non illi tribuit, velut periti
Pictores faciunt, nigram figuram.
Ut vultus piceo coruscat igne,
Hirsutis rigeant comaq; setis.
Non caudam tribuit trucis Leonis,
Non corpus tumidum gravi veneno,
Non illi tribuit manus pedesq;
Latos ungibus, anseres sonori
Quales in fluviis habent natantes,
Et quod præterea solet peritis
A pictoribus, ut parergon, addi
Qui multas faciunt ei figuras.*

*Sed ponit melius suo colore
Lex illum ante oculos tibi v. dendum.*

*Est torum Satana CAPVT furentis,
Nullo fidere, nec timere pacto
Non vero quoque prosequi favore
Deum, qui nihilo creavit istum,
Quo nil pulchrius aliisq; mundum.*

*Os, & LINGVA DEI sonare nomen
In causis levibusq; frivolisq;
Non hoc in dubiis vocare rebus,
Non huic dicere gratias secundis,
Illud conspuere atque summè abuti.
Pravis moribus, impiaq; vita
Non divina sequi per omne jussa
Sed contemnere vocibus petulis,
Blasphemare, malumq; comprecari.*

*Sunt AVRES rigida coma fluentes,
Et collum Stygia tepens palude,
Non audire sacra libenter ade,
Vel quocunque loco docetur unquam
Verbum, salvissimè in sinu parentis
Quod Christo duce venit hunc in orbem.
Sed caligine nubilare densa
Ut non turba rudis videre possit
Quæ doctrina Dei sit intuenda
Defraudare pios bonis ministros
Doctores opera juvare nulla,
Omnes ut pereant fame studere,
Omnes innumeris adire technis,
De vita ut miserè periclitentur.*

*Est PECTVS patulum bonam per orbem
Pacem solvere, prælia excitare
Rixis scindere conjuges sinistris,
Perturbare bonos male parentes
Ob morbos, obitumq; filiorum.
Matronasq; senesq; non venerari,
Justos spernere civium magistros,
Qui sceptrumq; tenent nihil timere.*

*Hoc COR est tumidum dolisq; plenum.
Livore atque odio nocere cunctis,
Famam ledere proximis honestam,
Litis spargere semen inter omnes,
Non cade innocuas habere palmas,
Illatum subito malum furore
Ulcisci ravidam fovere bilem,
Et causam dare pluribus doloris.*

*Est VENTER stolidum replere corpus
Et Bichum, & Cererem gulamq; amare,
Mollem vivere, & esse sumptuosum
Flagrare illicitis ubique flammis.*

*Sunt MANVS hominem juvare nullum,
Furto vivere, vi, dolis & astu,
Injustum dare pondus, ac iniquum,
Fœdus frangere, pacta non inire,
Merces vendere pro bonis repulsas,
Atque externa suos referre in usus.*

*Illi est sensibus intimis VOLUNTAS,
Ad celsum puteal tacere verum,
Nec non innocuum pia clientem
In causa nocuum calumniari.
Illi est sensibus intimis VOLUNTAS,
Vicini famulos domumq; habere,
Constuprare thorum suum jugalemq;
Et, quod præterea benigna pleno
Sors cornu dedit, illud invidere.*

*Postremo Stygii PEDES Draconis,
Sunt secedere prorsus à salubri
Mandati Domini Dei tenore,
Et descendere tristis ad profundam*

*Aulam Persephones, ubi perennes
Sunt luctus, lachryma, metus dolorq;
Ignorantia, dentiumq; stridor.*

*Hic est Tartarei typus Tyranni,
Quem vera fidei tibi professor
Depinxi, videas ut usque & usque,
Ne te deliciis suis inescat,
Et tales quoque cogitationes
In mentem ferat, ut Deo rebellem
Te summo facias, eiq; fias
In forma similis, suaq; turba,
Quod verè solet evenire multis,
Si nos criminibus crebro gravamur.
Hanc ergo effigiem diu videto,
Et discè a vitiis tibi cavere,
Ut Christum moriens videre possis
Cum sanctisq; bona frui salute.*

Quanta Sa-
tana poten-
tia.

2. Thess. 2.

Diaboli po-
tentia non
est infinita,
sed limita-
ta.

Tertull. lib.
de fuga in
persecut.

Gregor. l. 14
in Hiob c. 18

12. Quanta ergo ejus potentia? num finita, an infinita? An omnino nulla? Fuere enim, qui Diabolos eorumque organa nihil: fuere, qui eos omnia posse, statuerunt: Ut ergo media via incedamus, sciendum, Satanam, nec nihil, nec omnia, sed aliqua, & sanè multa, præstare posse. Hinc enim adventus Satanae in potestate & signis futurus dicitur, 2. Thess. 2. Et annon vires ingentes exeruit Diabolus, cum in historia Jobis, igni de cælis deducto, greges perdidit? ventisque excitatis, quatuor domus Angulos, & Jobi Filios oppressit? Certè miracula Dæmonum, apud Ethnicos facta, potentiam Satanae manifestam reddunt. In historiis enim Ethnicorum invenias, simulachrum Fortune bis esse locutum: semel, quod rectè collocatum: deinde, quod rectè cultum sit. Tuccia quoque Festalis, ut suspicionem stupri dilueret, aquam in cribro gessit. Claudia, ea ipsa de causa, navem, in qua vehebatur Bona Dea, haerentem in arena, ut nulla vi humana moveri posset, Zona tantum commovit: & ad ripam attraxit. Serpens, Romam usque secutus est Æsculapium; Actius Navius novacula cotem dissecuit. Magna ergo, & miranda potest Diabolus: non tamen plura, quam Præpotentissimus Deus concedit: Hic enim terminos fixit Diabolicæ potestati & potentia, ne quantum volunt, agere valeant. Unde in Jobis historia licentiam nocendi petere Satanas cogitur, Job 1. & 2. Neque sine permissio- ne servatoris singulari, porcos invadere, Dæmones ausi fuerunt, Matth. 8. Pulchrè de hac quæstione scribunt Patres Ecclesiastici: Tertullianus lib. de fuga in persecut. Nihil Satana in servos Dei vivi licebit, nisi permiserit Dominus, ut aut ipsum destruat per fidem electorum in tentatione victricem, aut homines fuisse traducat, qui defecerint ad illum. Habes exemplum in Hiob, cui Diabolus nullam potuit incutere tentationem, nisi à Deo accepisset potestatem, nec in substantiam quidem ejus, nisi Dominus, Ecce, dixisset, omnia quæ sunt ei, in manu tua do, in ipsum autem ne extenderis manum. Denique nec extendit, nisi posteaquam & hoc postulanti, Dominus, Ecce, dixisset, trado tibi illum, tantum animam ejus custodi. Sic & in Apostolos facultatem tentationis postulavit, non habens eam, nisi ex permissu. Siquidem Dominus in Evangelio ad Petrum: Ecce, inquit, postulavit Satanas, ut discerneres vos velut frumentum: verum ego rogavi pro te, ne deficeret fides tua, id est, ne tantum Diabolo permitteretur, ut fides periclitaretur. Gregorius in 19. caput Hiob, lib. 14. cap. 18. Maligni spiritus ad nocendum nos incessabiliter anhelant: sed quum pravam voluntatem ex semetipsis habeant,

potestatem tamen nocendi non habent, nisi ejus voluntas summa permittat. Et cum ipsi quidem injustè nos ladere appetunt, quemlibet tamen ladere non nisi justè à Domino permittuntur. Item lib. 2. Moral. Gregor. l. 2. cap. 6. Satanae voluntas semper iniqua est, sed nunquam potestas injusta: quia à semetipso voluntatem habet, sed à Domino potestatem. Quod enim ipse facere inique appetit, hoc Deus fieri non nisi justè permittit. Formidari ergo non debet Satan, qui nihil nisi permissus valet. Et Dial. lib. 3. Absque omnipotentis Dei concessione nullam habet potestatem contra homines malignus Spiritus, qui etiam in porcos transire non potuit, nisi permissus. Beda in Plal. 77. Angelos malos non dubium est vocari illos, quibus æternus ignis paratur: per quos Deus non solum damnat malos, sed etiam probat pios, ut beatum Hiob. Veruntamen aliam potestatem habent in malos, aliam in bonos. In bonos autem nihil operari possunt, nisi permissi. In malis vero, quia jam in jus & arbitrium eorum venerunt, quidlibet agere possunt, etiam non permissi. Unde potentiam Diaboli non ullam, sed magnam, non absolutam, sed limitatam esse constat.

13. Quanta verò Dæmonum est sapientia? Utique non minor quam potentia: Ratione enim intelligentiæ dæmone, juxta Platonem in Cratylo, & Lactantium, lib. 2. divin. Instit. c. 15. nec non Augustinum lib. 9. de Civit. Dei cap. 2. dicuntur: & notum est de ipsis, quod multa præsciant, prævideant, & prædicant: non tamen ea, qua Deus, ratione. Neque enim futura præsciunt, quasi præsentia: cum solus Deus sic futura cognoscat, & solus omnia in intuitu suo, absque temporis discrimine habeat: neque infallibiliter & necessario, sed tantum collectivè & verisimiliter præsciunt: tum ex causis necessariis, tum non necessariis? Et sanè haud mirum, multò plura, quam nos, scire, ac præscire Diabolos: utpote, qui non instar hominum, hebetudine, ac carnis mole impediuntur: quo accedit longa experientiæ diuturnitas: Nam si senes plura multò videant, quam juvenes, profecto Dæmones, qui tanto tempore vixerunt, & in æternum vivent, novisse plurima debebunt: adde, quod brevissimo temporis articulo, undique circumvolitare, & ea, quæ mandata aliis dicunt, & pro suis prædictionibus jactitare consuecunt.

Notandum verò, quam sæpè Diaboli in prædictionibus suis decipiantur: Primò enim Deus necessarias etiam in natura causas impedire potest: exempli gratia: si Dæmones prædixissent, tres in fornacem Babylonicam coniectos pueros, igni absumptum iri: necessario quidem id prædixissent: ignis enim, ratione suæ naturæ necessariò ad motam materiam exurit, sed hanc necessitatem mirabiliter Deus impedivit, & pueros in mediis flammis illæsos conservavit, Dan. 3. Deinde si maximè ex mandato quod acceperunt divino vastationes regionum prædicant, falli tamen & hic possunt, cum, si respiciat populus, repente poeniteat Dominum Mali, quod immittere decreverat, Jerem. 18. Differt ergo scientia Satanae vel his nominibus plurimum, à scientia & sapientia Dei, quòd 1. creata, 2. acquisita, 3. limitata, seu finita, 4. & tandem quoque dubia sit: quæ adjuncta increata illi, aeterna, infinita, & longè certissima Dei sapientia ac præscientia, nequaquam competunt: Hoc unum de hoc membro, ventilandum restat, an tanta Diaboli sit scientia, ut cogitationes etiam hominum perspicere queat: Sic enim

Idem Dial. lib. 3.

Beda in Ps. 77.

Quanta Dæmonum sapientia.

Diaboli a-
lia, quam
Deus ratio-
ne, futura
prævident.

Diaboli sæpè in prædictionibus suis decipiuntur.

An Diabolus enim

enim multi vulgò opinantur: Et respondetur, si infinite de omnibus consiliis ac cogitationibus nostris quæritur, tribus syllabis, *NE QVA QVA M*: Solus enim Deus scrutatur corda & renes: solus Deus est *καρδιογνωστος*: Nemo novit, quid sit in homine, quam Spiritus Dei, qui est in eo: Interim verò, ut est sagacissimus, è vultu, è sermone, è gestu, & aliis signis ac circumstantiis, multa potest colligere, & impuras atque impias cogitationes, quas ipse suggerit ac inspirat, non ignorat: Quis enim dubitet, scivisse Diabolum, proditoris Christi, in Juda, consilium: cum omnes illæ cogitationes, hoc nomine conceptæ, non nisi ab ipso Cademone promanaverint. Hæc de membro decimo tertio.

14. Nunc, quæ præcipua maligno Spiritui assignentur nomina & Epitheta, breviter consideremus: In hoc textu nostro Apocalypico nominatur Draco magnus, & rufus vocatur serpens antiquus, vocatur Satan, vocatur Diabolus, accusator piorum, seductor totius orbis, iratus valde, Michaelis & Angelorum ejus Adversarius, 1. Reg. 22. vers. 22. vocatur Spiritus mendax, à Christo, Johannis 8. v. 44. itidem vocatur mendax & homicida ab initio, vocatur & serpens vetus, (Esa. 27.) eo quod prolongata sit ejus malitia, ab initio mundi usque ad finem: vocatur ibidem serpens tortuosus, ob fraudum varietatem vocatur, Spiritus malignus, dæmon, fortis armatus, *Belzebul*, Spiritus immundus, Spiritus nequior, Luc. 11. 21. 23. 24. assimilatur Behemoth, & ingenti balena, Job 40. & 41. assimilatur Leon rugienti, 1. Petr. 5. v. 8. vocatur Princeps, potestas, *κοινοκράτωρ*, Ephes. 6. v. 12. vocatur princeps potestatis in aere, Eph. 2. v. 2. princeps mundi, Joh. 12. 14. 16. vocatur inimicus, Matth. 13. v. 27. vocatur Deus hujus sæculi, 2. Cor. 4. v. 4. & Tentator, Matt. 4. v. 3. David ultorem inimicum, Psal. 8. & satanam aspidem ac basiliscum appellat, Psal. 91. v. 13. Salomon Satanam Angelum crudelem, Pr. 17. vocat: alibi Spiritus Domini, 1. Sam. 19. nominatur, propter ministerium, quod à Deo ipsi imponitur: uti Augustinus & Angelomus interpretantur. Oseas mentionem facit Spiritus fornicationis, Os. 4. Esaias Spiritus vertiginis, & soporis, (c. 13. & 29.) vocatur & spirituales astutia, Eph. 6. Impostor, 1. Tim. 4. Tim. 4. Legio, Luc. 8. Scorpio, Luc. 10. Volucris cæli, Matth. 13. Belial, 2. Cor. 6. Viri pilosi demones, ab Esaiâ c. 13. & 34. dicuntur: quia sic sæpè apparuerunt: Ex his nominibus apparet, qualis sit Satanicum, quo indies dimicandum nobis est, Spiritus. Ac ne vanum quis putet laborem, de Diabolo talia differere, notemus ultimum, usum hujus doctrinæ: qui in hisce membris consistit:

1. Ut agnoscamus severam Dei justitiam, cuius respectu ne Angelis quidem lapsis pepercit: sed igni æterno eos adjudicavit: Unde facile colligitur, nec nostra peccata inulta fore.

2. Discamus etiam hinc, Deum non esse peccati causam: sed Diabolum, qui Protoplastos seduxit: seque ipsum *Σοφιστής* sua, in gehennam præcipitavit.

3. Cumq; nobis lapsis ad Deum reditus concessus, Diabolus autem negatus sit, inde insignem Dei erga homines misericordiam æstimemus, gratisque animis, in omnia sæcula sæculorum eam prædicemus.

4. Potentiam & astutiam Diaboli ejusque adversus Deum & homines odium ideo ob oculos

nobis poni voluit Dominus, ut societatem, commercia & pacta cum Diabolis excremur, ne etiam securi reddamur, ac ut insidias eorum summa vigilantia fugere, eisq; viriliter, precibus, fide, & reliquis armis spiritualibus resistere studeamus, Eph. 4. v. 27. & c. 6. v. 11. 1. Petr. 5. v. 9.

Eph. 4, 27.
Eph. 6, 11.
1. Petr. 5, 9.

5. Quod si impares nos ad resistendum sentimus: maturè imbecillitatem istam agnoscamus, & Agonothetam nostrum, Jesum Christum, in subsidium vocemus, certi, nequaquam hos ab ipso desertum, vel derelictum iri.

6. Et quia sine nutu ac voluntate Patris nostri cœlestis, nihil adversus nos posse malos Spiritus audivimus, ideo in patientia, & spe victoriæ, constanter perseveremus, subinde memores consolationis Apostolicæ, Rom. 16. v. 20. Deus pacis conteret Satanam sub pedes vestros, *ἐν τάχῃ*, CITO: Et quod hic Apocal. 12. v. 8. & 9. dicitur: Non valuerunt, sed projectus est Draco ille magnus, & Angeli ejus cum illo projecti sunt. Efficiat hoc gratia Domini nostri Jesu Christi, quæ sit ac maneat nobiscum, in sæcula, Amen.

Rom. 16, 20

VI. Cæterum valde opus est, ut ex cordibus nostris projiciatur & expellatur Diabolus: Subinde enim tentat nos: & licet nonnunquam cedere cogatur, mox tamen redit, ac septem Spiritibus nequiores sectum assumit: Quapropter scutica seu ense verbi divini ipsum expellamus: suggestionibusque & consiliis ejus locum non relinquamus, ne in æternum nos exitium præcipitet: Ubi enim locum & hospitium in corde hominis occupaverit, difficile amplius eliminari & profligari potest. Verum o profanos & impios homines, qui diris imprecationibus, flagitiis & peccatis contra conscientiam, cervici suæ Satanam accersunt, immemores abrenuntiationis, in Baptismo factæ, immemores horrendæ Diaboli sævitæ, immemores severissimæ Dei æterni ultionis ac vindictæ.

Diabolum
expellere
studeamus.

VII. Sed dicat aliquis, annon Deum deceret, nihil omnino in Homines Diabolo permittere, ut maxime execrationibus se Dæmoni devoverent: & peccata multa committerent: Respondetur, temerarium & impium esse, Deo præscribere quid ipsum deceat, quid non? Solus quippe est sapiens, & nostra instructione opus non habet: Scit in quæm, quare, & quatenus aliquid Satanæ permittat: Scit suos credentes, qui nonnunquam à Satana non minus, quam impii, tentantur, è tentatione eripere. Video in explicanda hac quæstione, & Patres sudasse, idcirco non grave sit, eorum audire judicia: quantum, & quare Diabolo Deus aliquid, in homines permittat: quatenus se Deus in tentatione Satana, erga pios exhibeat. B. August. in Psal. 61. sic habet: Diabolus per vasa sua impellit quasi pavietem inclinatam, sed tantum impellit, quantum accepit potestatem. Ut autem non cadat paries, Dominus suscipiet, quoniam qui dat potestatem tentatori, ipse tentato præbet misericordiam. Ad mensuram enim permittitur tentare Diabolus, & potabit nos, inquit, in lachrymis, in mensura. Nolite ergo timere, nisi permissum aliquid facere Tentatorem. Habes enim misericordissimum Salvatorem. Tantum permittitur illi tentare, quantum tibi prodest, ut exercearis, ut proberis, ut qui te nesciebas à te ipso inventaris. Et lib. 2. de Sermone Domini in monte: Fiunt tentationes per Satanam, non potestate ejus, sed permissu Domini ad homines, aut pro peccatis suis puniendos,

Deum non
deceat,
Diabolo
potestatem
in
impios
homines
concedere.

August. in
Psal. 61.

dos, pro Domini misericordia probandos & exercendos. Sumpsit eam sententiam ex scripturis Augustinus, de incredulis enim dicit ad Thessalonicenses Apostolus: Mittit illis Deus efficacem illusionem, ut credant mendacio, ut sic judicentur, quia non crediderunt veritati, &c. De probis in promptu est evidens exemplum Hiobi, & Apostoli Pauli, cui datus legitur angelus satana, qui colaphis caderet. De ea ipsa tentatione, qua bonis usu venit, idem ille, Fidelis est Deus, inquit, non finit vos tentari supra id, quod potestis, imò faciet una cum tentatione eventum, quò possitis sufferre. Et iterum: Te rogavi Dominum, ait, ut discederet à me Satanas, & dixit mihi Dominus, sufficit tibi gratia mea. Nam Apostolus Iacobus dixit, Beatus vir, qui suffert tentationem, quoniam cum probatus erit, accipiet coronam vita. Proinde ut diligentibus Deum omnia in bonum cedunt, ita & tentationes qua fiunt à Diabolo, ipsis in bonum fiunt. Tertullianus lib. de fuga in persecut. Ceterum in domesticos Dei, inquit, nihil illi licet ex propria potestate, quia quando liceat, id est, ex quibus causis, exempla in scripturis signata demonstrant. Aut enim ex causa probationis conceditur ei ius tentationis provocato vel provocanti, ut in superioribus. Aut ex causa reprobationis traditur ei peccator, quasi carnifici in poenam, ut Saul. Et abscessit, inquit, Spiritus Domini à Saule, & concutiebatur eum Spiritus nequam à Domino, & suffocabatur eum. Aut ex causa cohibitionis, ut Apostolus refert, Datum sibi sudem angelum Satana, ut colaphizetur. Nec hanc speciem permitti Diabolo in sanctos humiliandos per carnis vexationem, simul ut & virtus tolerantia scilicet in infirmitate perfici possit. Chrysostomus lib. 1. de Providentia Dei.

Chrysost. t. 1.
de Provid.
Dei.

Quando malignus ille perterret nos atque perturbat, tunc frugi efficiamur, tunc nos ipsos agnoscimus, tunc ad Deum omni studio recurrimus. Quòd si deletus ab initio nequam ille fuisset, atque sublati à medio, fortasse nec praterita cecidissent plurimi, puta quod hominem illum fessisset, quod bonis innumeris illum eiecisset, Deumq; hac invidia & livore commotum fecisse arbitrantur. Quando enim ne modo quidem desunt, qui post tanta illius seductionis indicia id audent dicere, si non illius nequitia & astus experimenta cepissent, quid non dixissent! quid non allocuti, &c. Vide autem si placet totum illum librum.

B. Luth. in
annotat.
sup. 17. cap.
Matth. de
Lunatico.

B. Lutherus in annot. super 17. cap. Matth. de Lunatico. Horribile est, inquit, audiri, permissione Dei tantum audere & posse Demones, ut unum homunculum tot potentissimi, pessimi, astutissimi Spiritus occupent & divexent, quasi si unam cervam vel capream venientur multi Leones, seu Lupi, seu alia bestia hostiles. Sicut vulgo dicitur, à novem crabronibus seu astris occidi equum. Hoc finit fieri illa infinita bonitas, & ob oculos poni, ut discamus metuerre, & ad ipsius auxilium confugere. Quia sine istis miseriis & calamitatibus nos efficeremur securi contempiores Dei & omnis benignitatis ejus. Ideo sicut fames panem, sitis aquam facit pretiosiora, ita ista ira Dei & furores Satana faciunt nobis gratiorem misericordiam Dei. Ideo cogitur Deus ita horribiliter irasci, ut locum suae misericordiae paret, &c. Et cap. 8. de duobus Daemoniacis: Merito queri potest, cur Deus permittat Daemonibus tantam virtutem, ut nobilissimam creaturam hominem, tam horribilibus & indignissimis modis, obsidere & vexare possint, cum interim nec porcum, nec muscam possint vexare aut turbare? Respondetur autem, Deus odit incredulitatem, & diligit fidem vehementissimè. Ideo permittit Diabolo tan-

tam vim in homine, ut percutiantur increduli & impii & indurati homines, discantq; timere & credere, & invocare, nisi enim hoc faceret, homo non putaret se Deo indigere, sed beatum se fingeret, & diceret Pax, pax & securitas. Ideo ostendit eis, quàm invictus sit Diabolus, (si desit ejus manus & gratia) ut terreat & humiliet, humiliatos autem liberet & salvet. Sicut pater ostendit filio rebelli lictorem aut aliud horribile, ut filio terrefacto & humiliato, eo plus beneficiat fidenti & Patrem invocanti. Hæc illi. Non ergo injustè Deus agit, cum aliquid Satanae in homines permittit: peccata potius nostra nonnunquam sic punit, potentiamque suam in coercedis Satanae conatibus ostendit, ad vigilantiam, & timorem perpetuum filialem nos sic allicit: Superbiam nostram deprimat, constantiam nostram mundo notam reddit: quàm fortiter tela Diaboli & excipiamus, & excuriamus. Quapropter hic & illud Davidis valet: Justus es Domine, & iusta judicia tua.

Psal. 110.

VIII. Antiquus, dum Satan, serpens vocatur, discimus, eum antiquum obtinere, & sicut in principio Protoplastis fecerat, ita semper eum hominibus veneno suo antiquo insidiari, non autem ἀπλῶς Antiquus vocatur, sicut Deus, quem Daniel antiquum nominat dierum, Dan. 7. v. 9. Dan. 7. 9. Solus enim Deus, κατ' ἐξοχὴν Antiquus dicitur, utpote, qui principio & fine caret, qui nullo unquam tempore esse cœpit, sed æternus est ac manet in omnia infinita seculorum secula. Ceterum quia serpens antiquus est Diabolus, hinc quàm callidus, quàm versutus sit hostis, conjicere possumus: Tot enim mille annis, quid Satanas non tentavit? quid non expertus fuit? antiquus certè est ejus morsus, antiqua inimicitia, antiquus dolus: simul autem, quid de sola Antiquitate censendum sit, æstimare licet; nimirum in ea, bonitatem & sanctitatem nequaquam consistere. A Pontificiis sanè, nihil incalcatur sæpius, nihil jactatur fortius, quàm solus Antiquitatis prætextus: Hic verò si militare debeat, quidni & Antiquus serpens victoriam obtineat? Pharisei itidem de Antiquis gloriabantur: sed suum antiquitati illi opponit Christus verbum: Matth. 5. v. 27. ostendens, veritati cœlesti nequaquam antiquitatis seu vetustatis præjudicare prætextum: Unde & Hanna, 1. Sam. 2. v. 3. ait: Recedant vetera de ore vestro, & Dominus Ezech. 20. v. 20. inquit: In præceptis meis ambulate, non in præceptis (antiquorum) Patrum vestrorum.

De sola antiquitate
quid censendum?

1. Sam. 2. 3.
Ezech. 20. 20.

IX. Unde Seductio? & quidem non paucorum, sed totius ferè orbis terrarum, ex Apocalypsi nostra luculenter constat: nimirum à Diabolo, qui πλανῶν & seductor appellatur: præstigiis enim, & mendaciis id unicè agit, ut seducat, & imponat, eapropter Paulus, 2. Corinth. 11. v. 3. ait: 2. Cor. 11. 2. Metuo, ne quafi fiat, ut quemadmodum serpens Evam versutia sua decepit: ita & sensus vestri corrumpantur à simplicitate, quæ erat erga Christum, & 2. Thessal. 2. v. 6. sic de Anti-Christo scribit Apostolus: Adventus ejus est secundum operationem satanae, cum potentia, signis ac prodigiis mendacibus, & cum omni deceptione, injustitia, in iis, qui pereunt. Caveamus ergo nobis ab Impostore & seductore Diabolo: caveamus ab Organise ejus: & quotidie, ne Deus in tentationem nos inducat, devotè oremus.

Unde seductio totius ferè orbis
orientatur.

2. Thess. 2. 6.

X. Inprimis verò, terræ animis nostris non adhærea-

Terrenis
non adhae-
ramus.

hæreamus : Diabolus enim in terram projectus est, & in iis, qui terrena tantum sapiunt, qui terram comedunt, qui pectore in terra repunt, qui in terrenis fiduciam suam ponunt, potentissimè operatur : In cælo potius *πολιτεία* nostrarum curarum & cogitationum habeamus, uti supra fideliter admonuimus.

Rebus spiri-
tualibus
prosperè
succedenti-
bus, late-
mur & ex-
ultemus.
Euseb. lib. 9.
cap. 9.

XI. Ex Epinicio Beatorum cœlitum mone-
mur, ut grato animo agnoscamus & celebremus,
si quando Satanam confusum, & victoriam ad-
versus molitiones ejus, verbo & precibus obten-
tam esse percipimus. Ita exultarunt Christiani sub
Constantino, cum ejectis persecutoribus Eccle-
siæ pax fuit reddita: Audiamus Eusebium lib. 9.
c. 9. sic victoriam & Triumphum Constantini re-
censentem: Itaque Constantino, quem Imperato-
rem, ex Imperatore piū ex pientissimo & per omnia
modestissimo prognatum diximus, à summo rege, o-
mnium Deo & servatore, contra impiissimos tyrannos
excitato, ad jure belli dimicante, Deiq; auxilio sufful-
to, Maxentius Roma miraculosè prostratus cecidit.
Maximinus verò in Oriente, cum parumper post hu-
jus interitum vixisset, turpissima morte & ipse, à Li-
cino tum temporis nondum insaniente, sublatus est.
Prior autem Constantinus, qui & honore ac majesta-
te imperii primus erat, Romanorum, quos tyrannus op-
presserat, misertus, Deo cœlorum illiusq; verbo, ipso o-
mnium servatore Jesu Christo, auxilio gratia precibus
invocato, ut Romanis libertatem, quam à progenito-
ribus habuerant, assereret, cum toto exercitu ad bel-
lum accingitur, dum interea Maxentius magicis ar-
tibus magis quàm subditorum benevolentia, confusus,
ne extra portas quidem urbis progredi auderet, omnem
verò locum, regionemq; & civitatem innumerabili
armatarum multitudine, & mille insidiosis agmini-
bus quaqua versum circumquaque per omnem Ita-
liam & reliqua ipsi subjecta communiret: Constanti-
nus autem imperator auxilio divino adjuvus, primam,
secundam ac tertiam aciem tyranni aggressus, cun-
ctas præclare devicit, atque ita maxima Italia parte
potitus, ipsi jam Roma imminet. Ne verò propter ty-
rannum Romanos oppugnare cogere, tyrannum ip-
sum Deus veluti quibusdam vinculis constrictum
quàm longissimè extra urbis portas protrahit: & pri-
scam illam virtutem contra impios, plurimis quidem
fabula loco habitam, incredibilem, fidelibus verò cer-
tam & sacris literis insertam, re ipsa cunctis, ut
breviter dicam, fidelibus & infidelibus, ipsis o-
culis mirabili modo visendam objicit, & denuo con-
firmat. Quemadmodum igitur sub Mose, & prisca
illa ac pia Ebraeorum gente curvus Pharaonis & exer-
citus ejus in mare projecit, & electos ascensores ac sa-
tellites in mari rubro submersos aquoreis fluctibus ope-
rui: ita & Maxentius, & qui cum eo erant arma-
ti, & satellites descenderunt ad fundum fluvii veluti
lapis, cum virtuti Dei, qua munitus erat Constanti-
nus, tergum obvertisset, & fluvium transire vellet,
quem ipse scaphis instar pontis adunatis studiosè obie-
xerat, inq; suum ipsius exitium paraverat. Qua-
propter tum quoque dici poterat: Lacum aperuit &
effodit eum, & incidit in foveam quam fecit. Rever-
tatur labor ejus in caput ejus, & in verticem ejus in-
stetia ejus descendat. Ponte namque fluvii destructo,
ipse transitus subiecit, & scapha confestim una cum
transseuntibus viris ad fundum cesserunt, & primus
ipse impiissimus tyrannus, deinde satellites quoque qui
cum eo erant, sicut divina prædixerunt oracula, sub-
mersi sunt velut plumbum in aquis vehementibus: ita
ut rectè hac victoria contra tyrannum auxilio Dei ac-

quisita, etiamsi non verbis, re ipsa tamen perinde ut-
que illi, qui cum magno servo Dei Mose erant, eadem
quæ olim contra impium tyrannum, ad hunc modum
cani diciq; potuerint: Cantemus Domino, gloriosè e-
nim magnificatus est: Equum & ascensorem proje-
cit in mare: Adjutor & protector factus est mihi ad
salutem. Et quis similis tibi in diis Domine, quis si-
milis tibi, glorificatus in sancto, mirabilis, & gloriosè
faciens mirabilia. Cum hac & alia cognata & simi-
lia Constantinus Deo omnium principi & victoria au-
thor ipsis operibus decantasset, Romam victor perve-
nit, ubi confestim ab omnibus una cum admodum
parvulis & mulieribus, & senatoribus aliisq; nobili-
bus, cum omni Romano populo, vultu alacri, ex ani-
mo, tanquam liberator, servator & benefactor letis
acclamationibus & insatiabili gaudio exceptus est. Ipse
verò, utpote insitam erga Deum pietatem nactus, haud
quaquam triumphabilibus acclamationibus motus,
nec laudibus inflatus, sed abundè divini auxilii con-
sciens, mox Dominica passionis trophæum dextera i-
maginis suæ adpingi jubet. Statuerunt igitur eum sa-
lutare crucis signum dextera manu tenentem in loco
Romæ omnium celeberrimo, cui hanc scripturam Ro-
manis verbis subiici præcepit: Hoc salutare signo, ve-
raci fortitudinis in acie, civitatem nostram jugo ty-
ranni ereptam liberavi. Et S. P. Q. R. liberatum
prisco splendore & claritate restitui. Præterea cum ip-
se Constantinus, tum & Licinius Imperator cum eo,
nondum ad insaniam relapsus, cui postea factus est ob-
noxius, Deum bonorum omnium autorem utrique
placantes, una sententia ac voluntate legem pro Chri-
stianis perfectissimam ac plenissimam constituunt, &
qua cum ipsis a Deo stupenda gesta erant, victoriamq;
contra Tyrannum, ac ipsam legem Maximino, qui
adhuc Orienti dominabatur, & amicitiam erga ipsos
prætexebat, mittunt. Idem Eusebius lib. 10. c. 1. 2. Euseb. l. 10.
& 3. ostendit, quàm vehementer tum Christiani, c. 1. 2. 3. & 4.
tum etiam Ethnicæ, de victoria Michaelis adver-
sus Draconem exultaverint: quàm læta Encæ-
nia & Panegyricos passim celebraverint: Et cap. 4.
oratione gratulabunda gaudium suum & totius
Ecclesiæ eleganter exponit, inter alia sic exclamans:
Vos sacri greges, Christi Alumni, bonarum
doctrinarum domus, sapientia schola, honestum ac pi-
um pietatis auditorium, jam olim quidem nobis, qui
stupenda miracula Dei, & admirandam Domini be-
neficientiam erga mortales declararam, ex divinis le-
ctionibus auditu percepimus, hymnis & canticis Deum
laudare licuit, ad hoc instructus, ut diceremus: Deus
auribus nostris audivimus, patres nostri annuntiave-
runt nobis, opus quod operatus es in diebus illorum,
in diebus antiquis: verum jam non auditu, neque ex
narratione ac rumore, de sublimi brachio, cœlestiq;
dextra optimi ac supremi regis Dei nostri accipimus,
sed operibus, & ut sic dicam ipsis oculis, quæ olim tra-
dita sunt, certa ac vera esse videntes, alterum victo-
rialem hymnum canere diserteq; exclamare ac dicere
possumus, sicut audivimus, sic etiam vidimus, in ci-
vitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. In
qua civitate alia quàm hac recens structa & a Deo
condita, quæ est Ecclesia Dei viventis, columna & ba-
sis veritatis, de qua & aliud quoddam divinum ora-
culum sic evangelizat: Gloriosa de te dicta sunt ci-
vitas Dei. Cum ad hanc, optimi Dei beneficio, per
unigeniti gratiam, congregati simus, quisque ex con-
vocatione Deum laudet, ac tantum non clamet & dicat:
Letatus sum super his qui dixerunt mihi, ad domum
Domini ibimus. Et, Domine, dilexi decorem domus
tuae, & locum tabernaculi gloriae tuae. Et non is modo

qui sedet, sed & cuncti cumulatim, uno spiritu & anima una, Dominum honorantes laudamus ac dicamus: Magnus Dominus & laudabilis valde, in civitate Dei nostri, in monte sancto eius. Nam & ipse revera magnus est, & magna domus eius: excelsa, & ampla, & pulchritudine decora, prae filiis hominum. Magnus Dominus, qui facit mirabilia solus, magnus faciens magnifica, inscrutabilia, gloriosa & excellentia, quorum non est numerus, magnus mutans momenta & tempora, transferens ac constituens Reges, suscitans e terra pauperem, & e stercore extollens egenum: deposuit potentes de sedibus, & e terra exaltavit humiles, esurientes implevit bonis, & brachia superborum contrivit, atque ita non modo fidelibus, sed & infidelibus priscarum narrationum memoriam confirmavit, qui magna facit, Dominus omnium totius mundi opifex, omnipotens, optimus, unus ac solus Deus, cui obediunt novum canticum canimus, ei qui solus mirabilia facit, quoniam in seculum misericordia eius: qui percussit reges magnos, & occidit reges potentes, quoniam in seculum misericordia eius: quoniam in humilitate nostra memor fuit nostri Dominus, & liberavit nos ab inimicis nostris. Hisce encomiis Deum quidem omnium patrem celebrare non desinamus, alterum vero bonorum nobis exhibitorum autorem, divina cognitionis introductorem, vera pietatis doctorem, impiorum exterminatorem, tyrannorum interemptorem, vita nostra moderatorem, nostrumque qui deplorati fueramus, servatorem Jesum resonantes, honoramus. Solus enim ille, solus optimi patris optimus filius, secundum voluntatem paternam philanthropia naturam nostram, qui quasi in fundo quodam perditionis jacebamus, propensissime velut optimus propter agrotantium salutem subit, quorum & aspectus gravis, & contractus injucundus erat, & ex alienis arumnis sibi ipsi molestias contraxit, nec agrotantes modo sevisque ulceribus ac purulentis vulneribus occupatos, sed & inter mortuos jacentes, ex ipsis nos mortis cavernis ipse per seipsum servavit. Neque enim alii cuiquam celestium tantum erat virtutis, ut tot perditorum salutem inoffense dispensare posset, sed solus ipse perditionem nostram gravibus passionibus obnoxiam suscepit, solus labores nostros sustinuit, solus multam impietatum nostrarum in se recepit, nosque non semimortuos tantum, sed & prorsus in ipsis monumentis ac sepulchris abominabiles jam & fetentes repertos, olim & nunc studio benevolentiae suae praeferat cujuspiam, etiam nostram, spem servat, & abundantiam paternorum bonorum tradit, vivificator, lucifer, magnus noster medicus, rex & Dominus, Christus Dei. Cum totum humanum genus, tum quidem caliginosa prorsus nocte & tenebris profundis, seductorum demonum imposturis, & Deo oasibilibus spirituum operationibus defossum esset, solus ipse apparens lucis suae radiis nodos impietatum nostrarum catenas dissolvit: nunc vero posteaquam propter tantam gratiam & beneficentiam invidentia omnibus bonis infensa, & omnis mali studiosus demon tantum non dolere ruptus, cunctis leihiferis viribus suis bellum contra nos movit, & primum quidem in morem rabidi canis, qui lapides contra se jactos dentibus remordet, & furore ulciscendi jaculis inanimatis infert, ferale rabie lapides oratoriorum, & inanimatas materias domorum invasit, ut solitudinem Ecclesiarum, sicut putabat, introduceret: deinde atros fremitus ac serpentinae voces partim per impiorum tyrannorum minas, partim per prophanorum principum constitutiones emisit: adhuc & mortem suam eructans, virulento ac letifero veneno animas a se captas infecit, & tantum non mortiferis mortuorum simulacrorum sacrificiis

occidit, & quasvis bestias humana forma tectas, omnisque generis feritatem contra nos excitavit: denuo angelus ille magni consilii, magnus Archidux Dei, post sufficiens certamina, qua fortissimi regni milites infracta per omnia patientia & tolerantia sustinuerunt, confestim atque apparuit, inimica & hostilia destruxit, & in nihilum redegit, ita ut ne nominata quidem unquam fuisse videantur, ipsi vero grata & propria supra omnem gloriam apud cunctos non mortales modo, sed ipsas jam caelestes virtutes, solem, lunam & stellas, & universum caelum pariter & mundum evexit, ita ut jam, quod nunquam alias est usquam factum, excellentissimi imperatores honorem ab ipso acceptum considerantes mortuorum simulacrorum aspectum execrati sint, & illicitos demonum ritus proculcaverint, priscam seductionem a majoribus acceptam ludibrio habuerint, & unum solum Deum communem omnium ipsorumque benefactorem cognoverint, ac Christum filium Dei supremum omnium regem confessi, servatorem eum columnis inscripserint, & virtutes illius victoriasque contra impios, in media urbe terris imperante, ad imperialia insignia fixerint, ut solus ex omnibus a seculo mortalibus Jesus Christus servator noster etiam a supremis orbis principibus, non velut communis quidam rex ex hominibus creatus, celebratus sit, sed tanquam Dei omnium germanus filius & ipsi Deus adoratus. Et merito: Quis enim ex omnibus regibus, qui unquam fuerunt, tantum virtutum attulit, ut nominis sui appellatione omnium ubique terrarum mortalium aures & linguas repleverit? Quis rex ita pius ac sapientes leges a se constituit firmavit, ut a finibus terra ad ipsos totius orbis terminos, ad cunctorum mortalium auditum sufficienter & durabiliter legi potuerint? Quis barbaros & immites gentium mores placidis suis & humanissimis legibus dissolvit? Quis ita per omnia secula a cunctis impugnatus, virtutem humanam majorem ostendit, ut quotidie flere, & per omnem vitam juvenescere visus sit? Quis gentem, ne auditam quidem a seculo, non in angulo aliquo terra latenter, sed & per universam terram, qua sub caelo est, constituit ac fundavit? Quis pietatis armatura milites suos ita communivit, ut in certaminibus contra adversarios animis quovis adamante firmioribus apparuerint? Quis rex usque adeo post mortem dominatur ac belligeratur, trophaeaque contra hostes ponit, & omnem locum, regionem & civitatem, tam Graecam quam barbaram regalibus suis palatiis, divinarum templorum consecrationibus adimplet, sicut ista sunt splendida templi hujus ornamenta & anathemata, qua & ipsa angusta quidem & revera magnifica, stuporeque & admiratione digna, & veluti conspicienda quadam servatoris nostri specimina (Nam & nunc, ipse dixit, & facta sunt, ipse mandavit, & creata sunt. Quis enim supremi regis & dominatoris omnium verbiq; Dei nutus resisteret?) qua peculiare otium requirunt, ut accurate considerentur & exponantur, ne dum quanti momenti judicata sit alacritas eorum, qui laboraverunt, coram eo, quem divinitatis encomiis celebramus, qui spirituale omnium nostrum templum considerat, & domum ex vivis & crescentibus lapidibus structam inspicit, qua recte ac secure supra fundamenta Apostolorum & Prophetarum fundata, angularem lapidem habet ipsum Jesum Christum, quem reprobarunt quidem non modo veteris illius & jam non existentis amplius, sed & ejus structurae, qua adhuc multorum est hominum, mali malorum architecti, verum pater & ius & jam quoque in caput anguli communis nostrae Ecclesiae constituit. Hæc

Theodori-
tus c. 27.

Eusebius. Simile Tripudium de Antiochenis fervidissime universarum rerum amantibus Dominum refert Theodorus, cap. 27. qui cognita morte Juliani persecutoris summe exaltarunt. Verba Theodori. sic habent: Antiocheni cognita ca-
de Juliani, publicis epulis & festis indulgebant, neque in Ecclesiis solum atque ad Martyrum monumenta, choreas agebant; sed in theatris predicabant crucis victoriam, & vaticinia maxime chachinnis prosequerantur: Ponam etiam dignam admiratione Antiochenorum vocem, ut illius memoria, ad posteritatem quoque conservetur: communiter enim clamabant universi: Ubi sunt vaticinia tua, o Maxime, o stulte. Vixit Deus & Christus ejus. Infandum, quanta exultatione nostris temporibus oborta fuerit, ubi feliciter cursus Evangelii in multis Regnis, Ducatibus & provinciis, praesertim in Bohemia, Hungaria & Austria successit. Ac dignus sane Deus, qui perpetuis laudibus ob benedictionem istam spirituales celebretur, cui subinde a fidelibus accinatur: Facta est ex caelo salus, & virtus, & Regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus, qui projectus est hostis noster in terram, & Angeli ejus cum illo projecti sunt.

Quomodo
Diabolus
projiciatur.

XII. Istam autem projectionem Angelorum Draconis, tunc quoque fieri sciamus, cum Deus vel Tyrannos, vel haereticos, & errorum Duces, e medio tollit, aliisque poenis gravissimis ira punit, ut a saevitia sua desistere, & palmam victoriae Deo, vindictae tyrannidis & blasphemiae acerrimo, concedere cogantur: Et sane haud desunt exempla plurima, e quibus projectio ista Angelorum Draconis, perspicue cognosci potest: Non repetam Biblica illa de Pharaone, de Saule, de Sennacheribo, de Hamano, de Herode & aliis: Ex historiis tantum Ecclesiasticis aliqua decerpam, & oculis Lectorum proponam. De Maximino refert Euseb. lib. 8. c. 14. quod turpissima morte perierit, & primus fuerit, cui justituli, statua, & quaecunque alia ad honorem ipsius pertinere videbantur, tanquam prophani & impiissimi Imperatoris insignia dejecta sunt. Et cap. 17. genus mortis Maximini sic describit: Corripuit igitur Maximinum supplicium, divinitus illatum, initio ex ipsa illius carne sumpto, & progressu ad animam usque facto: Etenim subita illi accidit in mediis corporis arcana supputatio, deinde in imis illorum ulcus fistulosum, & ex his vis quadam mali, interiora viscera depascens, & indicibilis multitudo vermium ebulliens, & lethiferum factorem exhalans, toto alioquin corporis tumore, ex abundantia cibi etiam ante morbum, in nimiam pinguedinem mutato, quae tum supputata, intolerabile & horrendissimum appropinquantibus spectaculum praebuit. Tantis igitur malis cum adsisteretur, sentire tandem coepit, quae contra pios Dei cultores temere gesserat, & ad se ipsum reversus, sine mora praecepit, ut a persecutione Christianorum cessaretur, & Ecclesiae illorum restaurarentur. Ita debellatus est a Michaeli Maximinus: Occisi vero & ceteri sunt, qui Maximino faverunt: utpote Peucetius, τὸν καθόλου λόγων ἐ-
ταρχε, quem Maximinus pra omnibus honoratissimum, venerandissimum, & amicorum germanissimum habuerat, bisq; ac tertio consulens, & omnium rerum supremum praefectum constituerat: deinde & Culcianus omnis generis potestate potius, qui & ipse innumerorum Christianorum sanguine per Aegyptum fuso, insignis factus fuerat: praeterea & alii non pauci, per quos potissimum Maximini tyrannis invaluerat projectaq; fuerat. Quin & Theotecnus

Euseb. 8. lib.
cap. 14.

Idem c. 17.

ultio corripuit, haudquaquam oblita eorum, quae contra Christianos perpetraverat. Propter statnam enim, quam Antiochia erexerat, gloriosus factus, etiam praeses fuerat a Maximino constitutus. Licinius enim cum Antiochiam venisset, ut incantatores deprehenderet, statua nuper erecta prophetas & sacerdotes tormentis punivit, & quae ratione seductionem illam palliassent, inquisivit. Cum autem veritatem illi tormentis adacti celare non possent, totum mysterium seductionem esse artibus Theotegni structam, patefecerunt. Quapropter cunctos meritis supplicii affectu, & primum Theotecnus ipsum, deinde & reliquos incantationis socios plurimis supplicii primum affectos mortis tradidit. His omnibus adjecti sunt etiam liberi Maximini, quos jam imperialis honoris, tabularumq; & insignium publicorum socios reddiderat. Deinde & cognati tyranni, qui antea per insolentiam cunctos mortales oppresserant, jam supplicia cum supra dictis extrema cum ignominia sunt perpassi. Disciplinam enim non receperant, nec admonitionem illam cognoverant & intellexerant, quae in sacris literis dicebatur. Nolite confidere principibus, filiis hominum, in quibus non est salus. Exhibuit spiritus ejus, & reverteretur in terram suam, in illa die peribunt omnia consilia eorum. Impis itaque adhuc modum deletis, solis Constantino & Licinio competens imperium firmum, & ab omni invidia alienum permansit. Hi ante omnia inimici Dei e vita humana expunctis, bonis divinitus collatis cum gaudio potiti, studium virtutis ac Dei, pietatemq; & animi gratitudinem erga Deum, constitutione pro Christianis publicata declararunt. De Arrio, Nestorio, Montano, Manete, & aliis haereticis supra cap. 8. & alibi diximus: Ideo praeteritis veteribus exemplis, nunc quomodo nostra aetate Fortissimus Michael Draconis Angelos & organa superaverit, paucis dicemus. Angelo Michaeli, per medium caeli volanti, Beato Thoma, Thoma Lutheri, fortiter se opposuit Primus, Johannes Tezelius, horrendissima de Indulgentiis papalibus spargens, & Deum blasphemis maximis afficiens: Hic cum tandem peccata sua animo volveret, in desperationem prolabitur, & licet B. Lutherus solatus ipsum esset, non tamen ullam consolationem recipit, sed miserimè in desperatione perit. L. Hieronymus Emserus itidem Michaeli Angelo contradixit, cumque Dresdae, librum invektivum adversus Lutherum meditaretur, mox Apoplexia praeter omnem opinionem suam abripitur, adeoque a Michaeli prosternitur. De Doctore Eccio, quem Lutherus hominem totum gloriaeum, glorianum, gloriosum, & gloriosum appellavit, similiter constat, quam miserè vitam suam finierit: Et cui ignotum est exemplum Latomi, qui ob veritatem abnegatam, totus desperavit, seque non hominem amplius, vel Latomum, sed Diabolum esse, & rectè descensurum in gehennam, coram omnibus, lecto assistentibus, creberrimè affirmavit: tandemque vitam cum gemitu & fremitu horrendo clausit. Licentiatus Johannes Kess, Lutheri Evangelium nigrum & Diabolicum Evangelium nominavit. Cumque aliquando totus zelo adversus Lutherum pro concione aestuaret, subito in suggestu aegrotare incipit, & domum deportatus, boati ac ululatu horrendo animam exhalare pergit. Urbanus quidam Pastor Kunewaldensis, Apostata factus, pro concione imprecatur, si Lutheri dogma denuo recipiet, ut fulmine ictus pereat: Quid sit? Eo ipso die vehementissima au-

diuntur & videntur tonitrua & fulgura : Pastor hic execrationis suæ memor, in Templum se confert : cumque coram ara procideret, fulmine cœlesti petitur, & ob abnegatam Michaelis doctrinam severissime punitur. Quid dicam de Pontificibus è solio dejectis? Leo certè X. non sine Dei providentia, veneno interimitur: dignus hac pœna, quod tantoperè Angelum Michaelis Lutherum afflixit: Papa Adrianus Sextus, vix anni unius spatio servit, & mox è vita hac evocatus fuit, Papa Clemens Septimus, Lutheri Caiphas, itidem veneno abreptus perit. Paulus Tertius, Sodomita horrendus, pugione vulneratur cum à Nicolao Quercio, cum Laura Farnesia, ex Filio nepte, incestum committens deprehenderetur. Similia exempla plura, in concionibus nostris decem, de B. Luthero reperiuntur. Intrepidè ergo etiamnum hodie speremus & credamus, hostes veritatis divinitus absumptum, & cum Dracone cœlo Ecclesiæ exterminatum iri.

XIII. Cùm de Satana dicatur, quòd accuset pios, coram Deo, adeoque per calumniam & insignem impudentiam nomina ipsorum deferat: (uti exemplo Jobis, cap. I. v. 9. constat) Inde, non tantùm Satanam impudentem calumniatorem, sed & calumniatores omnes & impudentes mendaces, organa Diaboli viva esse, discimus: Ex Satanæ enim inspiratione criminationes suas, & calumnias hauriunt. Tales erant, qui de Stephano impudenti fronte dicebant, Actor. 6. v. 13. Homo iste non cessat loqui verba contumeliosa, adversus locum sanctum hunc, & legem: Talis effrons Calumniator erat Tertullus, qui Paulum Apostolum apud Felicem, insigni crimine gravare voluit, inquiens: Nacti sumus hunc pestiferum & concitantem seditionem omnibus Judæis in universo orbe, & authorem sectæ Nazarenorum: qui etiam Templum profanare conatus est, Act. 24. v. 5. Tales Diaboli erant, qui Paulum & Silam in forum trahentes, dixerunt Magistratibus: Hi homines conturbant civitatem nostram, Actor. 16. v. 20. Egregii in effutiendis criminationibus artifices erant Judæi: obsecro enim quæ convitia in Christum non eructarunt? Venit Johannes, neque manducans, neque bibens, & dixerunt: Daemonium habet: Venit & Filius hominis, manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus, Matth. 11. v. 19. Nonne bene dicimus, quod Samaritanus es tu, & demonium habes? Joh. 8. v. 48. Hic Christus blasphemavit Deum inquit Pharisæi, Matth. 9. v. 4. Princeps sacerdotum & omne consilium, querebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti traderent, Matth. 26. v. 59. Quidam surgentes falsum testimonium ferebant, adversus Jesum, dicentes: Audivimus eum dicentem: Ego dissolvam templum hoc manu factum, & post triduum aliud non manu factum adificabo, Marci 14. vers. 57. Alii accusarunt Christum, per calumniam dicentes: Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dare Cæsari, & dicentem, se Christum Regem esse, Luc. 23. v. 2. Vah, quam horrenda hæc fuerunt convitia & mendacia, quàm horrendæ calumniæ, ut mirum, qua fronte impii illi homines talia proloqui ausi fuerint: Eadem impudentia calumniabantur duo illi Presbyteri iudices, quasi Susanna cum adolescente fornicata sit. Criminationes, quibus B. Athanasium onerarunt impii complures, supra cap. 11. recensuimus: Certè ab hoc malo sanctissimi, si passionem

spectes, immunes non fuerunt: Josephum insigni calumnia Heri uxor onerat, quasi adulterium cum ea committere voluerit: & calumniis suis id obtinet, ut innocentissimus Joseph in carcerem conjiciatur. Genes. 39. Ita criminantur Israelitæ Mosen, quasi in perniciem ipsorum Egypto eos eduxerit: Criminatus Davidem Simeonem, & ait ipsi: Egrederere Egrederere vir sanguinum, & vir Belial: Reddidit tibi Dominus universum sanguinem domus Saul, quoniam invasisti regnum pro eo, & dedit Dominus Regnum in manu Absolon Filii tui: Et ecce premunt te mala tua, quoniam vir sanguinum es, 2. Reg. 16. v. 8.

Tales calumniæ & criminationes, à Satana oriuntur, qui Pater est mendacii, Johan. 8. vers. 44. & eum in finem ab ipso per organa sua effutuntur, ut mœrore pii afficiantur, vel toti absumantur: Lingua enim mendax, quasi arcus est, & sicut sagitta Potentis acuta, cum carbonibus desolatorius, Psal. 120. v. 4. os mentiens occidit animam, & lingua immoderata conterit spiritum, Sap. 1. v. 11. & Proverb. 15. v. 4. Quapropter sceditatem & turpitudinem Calumniæ ac mendaciorum diabolicorum scientes, crimina ista fugiamus, prohibentes labia nostra, ne mendacium loquantur: Lingua enim nostræ mancipantur Diabolo, si calumniis eructandis addicuntur.

XIV. Valde memorabilia sunt Sp. S. verba: Vicerunt Draconem propter sanguinem Agni: & propter sermonem testimonii sui: Hinc enim discimus, non pugnandum tantùm adversus Draconem, sed & pugnam, usque dum vincamus, continuandam esse: ut enim pugnemus, necessitas extrema postulat: provocamur & offendimur multis modis à Satana, jam verò non nisi impiissimus palmam victoriæ cedit Diabolo: sed potius resistit, prout in stipulatione baptismali pollicitus fuit: Ipem autem victoriæ quod attinet, ea longè est certissima, quippe victoriam suam nobis impertit, 1. Cor. 15. v. 37. Ita ut in ipso adversus omnem altitudinem & profunditatem vincamus, (ὡς ἐπὶ νικῶμεν,) Rom. 8. v. 37. Hanc ipsam ob causam docet manus nostras praliari, & redemit nos de gladio maligno: Eruit nos de manu filiorum alienorum, Psal. 144. v. 1. & 11. Quod si exempla consideremus eorum, qui Draconem & Angelos ejus vicerunt, quid obstat, quo minus & nobis certam victoriam polliceamur? Simul autem ex verbis textus nostri apparet, quo merito vincamus, nimirum merito sanguinis Jesu Christi: qui solus eam habet virtutem & efficaciam, ut victoriam obtineat: & nos è potestate Satanæ eripiat: uti c. 5. prolixè demonstravimus. Insuper & hoc sequitur, sanguinem Christi non aliter nobis fieri utilem, quàm si ejus sermoni credamus, extra & contra testimonium Agni, non contingit in sanguine Agni victoria, sed solo fidei scuto, & verbi Dei gladio potestates Diabolicæ fugantur, Ephes. 6. v. 17. 1. Johan. 5. v. 4. Unde & Christus ipse verbo divino fugasse legitur Diabolum, Matth. 4. Valeant ergo Exorcismi Pontificii, incantationes salis, ovorum, carnis, aquæ lustralis, & similia: quibus à Papistis virtus fugandi demones adscribitur: Nihil omnino valent hæc ad expellendum Satanam media: In sanguine & testimonio Agni fit victoria, ut Spirit. S. hic expressè testatur.

XV. Adversus securitatem notentur verba sequentia: Descendit Diabolus ad vos, habens iram magnam,

Iob. 1. 9.
De calu-
mnia &
calumnia-
toribus
quid sta-
tuendum.
Act. 6. 13.

Act. 24. 5.

Matth. 11. 19.

Iob. 8. 48.

Matth. 9. 4.

Marci. 14. 57

Luc. 23. 3.

Gen. 39.

2. Reg. 16. 8

Iob. 8. 44.

Ps. 120. 4.

Sap. 1. 11.

Prov. 15. 4.

Pugnandum est, us-

que dum

vincamus,

1. Cor. 15. 37

Rom. 7. 38.

Ps. 144. 1. 11

Eph. 6. 17.

1. Iob. 5. 4.

Matth. 4.

Securita-
tem fugia-
m.

magnam, & v. 17. Iratus est Draco adversus Mulie-
rem, & abiit ut faceret praelium cum reliquis de semi-
ne ejus, qui custodiunt mandata, & habent testimoni-
um Jesu Christi: Hinc enim percipimus, licet non
valeat quoquo modo Satanas Ecclesiam supera-
re, subindè tamen vires ipsum omnes exerere, &
novum certamen instituere quod Reges & Ma-
gnates haud rarò ad persecutionem instigat, num
metu suppliciorum fideles à veritate fidei seduci
possint: Circumspectè ergò ambulemus, & victori-
am semel per sanguinem Christi partam diligen-
ter asseramus, firmissimè retineamus, memores
triti illius:

Non minor est virtus quàm querere partatueri.

Ira quidem sine viribus vana est, at Diaboli ira
viribus instructa est: Multa enim versutus Spiri-
tus moliri valet, ut ægrè credentibus faciat, eiicit
ex ore suo post mulierem, aquam tanquam flumen, ut
rapi eam faciat à flumine: Ne ergò securi simus, ne
Diabolum pro gregario hoste habeamus, sed
furere ipsum horribiliter, turbas indies renova-
re & cumulare, ac Principem esse potentem, scia-
mus.

Causa odii
& furoris
Diabolici,
qua sit?

XVI. Causam odii & furoris Diabolici ne
ignoremus, additur in textu: persequi satanam
mulierem, quæ peperit masculum, persequi sata-
nam eos, qui custodiunt mandata & testimonia
Christi: Nimirum pessimè habet Nebulonem,
quod Deus rite colitur, quod Regnum Christi
ampliatur, quod novi subinde Filii & Filiae spiri-
tualiter generantur, quod confessio de Christo
publica editur, & eà alii quoque ad consortium
Ecclesiae invitantur: Irascitur Draco, quod man-
data Dei observamus, & inspirationibus ejus ma-
lis resistimus, sed benè res habet: Si hoc nomine
ita excandescit, si non alia subest causa, nihil ex-
timescendum nobis fuerit: Tandem enim bona
causa triumphat: Et si maximè Terram Diabolus
putat nocituram nobis, cogitur tamen invita
quali adjuvare Mulierem Ecclesiam, uti vers. 16.
affirmatur.

Conemur,
ut semen
Ecclesiae ve-
ra, simus.

XVII. Interea operam demus, ut semen vera
Ecclesia, h. e. Filii obedientes simus, ut mandata Dei
custodiamus, & testimonium Jesu Christi, tum hic in
corde & conscientia, tum illic in iudicio habea-
mus: Felix enim & beatus ille est, qui honorifico
à Servatore ornabitur testimonio, tali nimirum:
Enge serve bone, & fidelis, super pauca fuisti fidelis,
constituam te super multa, Matth. 25. v. 21. Item,
Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis
Regnum ab initio mundi: Esurivi enim, & dedistis
mihi manducare, sitivi, & dedistis mihi bibere, hospes
eram, & collegistis me, nudus eram, & venistis ad me,
Matth. 25. v. 34. 35. vel tali elogio: Hi Pater, tui
erant, & mihi eos dedisti, & sermonem tuum serva-
verunt: Verba, quæ dedisti mihi, dedi eis, & ipsi acce-
perunt, & cognoverunt verè, quia à te exivi, & credi-
derunt, quia tu me misisti: Ego rogo pro eis, ut habe-
ant gaudium, ut serves eos à malo: Pater, quos dedisti
mihi, volo, ut ubi sum ego, & illi sint mecum, ut vide-
ant claritatem meam, quam dedisti mihi, Johan. 17.
v. 7. 8. 13. 14 15. 24. Hoc testimonium quod im-
pertiet credentibus Christus, omni auro est pre-
tiosius: Idcirco diligenter fidei & pietati studea-
mus, ne nudi hoc testimonio & indigni reperia-
mur. Illud obiter observetur, non odisse Diabo-
lum eos, qui Missas audiunt, qui Indulgentias Pa-
pales ambiunt, qui ad colendas sanctorum reli-
quias excurrunt, qui in Monasteriis electio cul-

Matth. 25.
34. & 35.

Ioh. 17, 7. 8.
13. 14. 15. 24

Quos Dia-
bolus odio
non prose-
quatur?

tu Deum afficiunt, qui Cereos accendunt, qui eu-
cullo Francisci se induunt: Hujusmodi homines
non persequitur Draco, ad nutum enim ejus vi-
tam suam & opera illa instituunt, sed & idcirco
iste Pontificia Testimonio Christi haud-
quaquam inferentur: Verum si solum elogio
Christi ornabuntur, qui mandata ejus custodierunt,
qui sermonem ejus servaverunt, hoc est, qui in ipsum
verè crediderunt. Hoc enim est Præceptum ejus, ut
credamus nomini Filii ejus, Jesu Christi, 1. Johan. 3. vers. 23. Id quod contra supersticiosos Ponti-
ficios, & alios hypocritas probè observandum
venit.

1. Ioh. 3, 23

Et hæc de capite duodecimo dicta sufficiant:
Cæteras enim doctrinas de extremo judicio, quod
ante fores est, de fuga, de protectione Ecclesiae,
& quæ sunt generis hujus plures, alibi satis pro-
lixè tradidimus, ut nunc à repetitione earun-
dem, ne molesti simus Lectori, metitò abstinea-
mus.

Vigilet, ac militet, pro nobis, adversus omnes
insultus Draconis, sanctissimus Michael,
CHRISTVS IESVS, cui cum Patre, &
Spiritu sancto, sit Laus, Honor, & gloria, in
secula seculorum, Amen.

CAPUT XIII.

Καὶ εἶδον ἐν τῇς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖον, ἔχον
κεφαλὰς ἐπὶ ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα, & ἐπὶ τῶν κερά-
των αὐτοῦ δέκα θρόνους, & ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ
ὄνομα βλασφημίας.

1.

Et vidi de mari bestiam ascendentem,
habentem capita septem & cornua de-
cem, & super cornua ejus, decem diade-
mata: & super capita ejus, nomen blasphe-
miæ.

Καὶ τὸ θηρίον ὃ εἶδον, ὡς ὅμοιον παρδάλι, καὶ οἱ πό-
δες αὐτοῦ ὡς ἀρνέως, & τὸ σῶμα αὐτοῦ ὡς σῶμα λέοντος.
Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ δράκων πλὴν δυνάμειν αὐτοῦ & τὸν θρό-
νον αὐτοῦ & ἐξουσίαν μεγάλην.

2.

Et bestia, quam vidi, similis erat pardo, &
pedes ejus sicut pedes ursi, & os ejus sicut
os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam
& sedem suam, & potestatem magnam.

Καὶ εἶδον μίαν τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ ὡς ἐσφαγμένον
εἰς θάνατον, & ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐθεραπεύθη, &
ἐθαυμάσθη ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ὅπως τὸ θηρίον.

3.

Et vidi unum de capitibus ejus quasi
occisum in mortem, & plaga mortis ejus
curata est: & admiratio fuit in universa
terra post bestiam.

Καὶ προσκυῖνσαν τὸν δράκοντα, ὃς ἔδωκεν ἐξουσίαν
τῷ θηρίῳ, & προσκυῖνσαν τὸ θηρίον, λέγοντες, τίς ὁ-
μοιωτὶ τῷ θηρίῳ, τίς δυνάται πολεμεῖν μετ' αὐτοῦ?

4.

Et adoraverunt draconem, qui dedit
potestatem bestiae, & adoraverunt be-
stiam, dicentes, Quis similis bestiae? quis
poterit pugnare cum ea?

Καὶ ἐδόθη αὐτῷ σῶμα λαλοῦν μεγάλη & βλασφη-
μίας, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ποιῆσαι μὲν τὰς τεσσάρων
ἀνέμων.

5.

Et datum est ei os loquens magna &
blasphemias, & data est ei potestas facien-
di menses quadraginta duos.

6. Καὶ ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν πρὸς τὸν Θεόν, βλασφημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἔτι καὶ σκένω αὐτὸν, καὶ τὰς ἐν τῷ ὕδατι σκένωντας.

Et aperuit os suum in convitia ad Deum, ut convitiis afficeret nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in caelo habitant.

7. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ πόλεμον ποιῆσαι μετὰ τῶν ἁγίων, καὶ νικῆσαι αὐτούς, ἔτι δόθη αὐτῷ ἐξουσία ὅτι πᾶσαν φυλὴν, καὶ γλῶσσαν καὶ ἔθνος.

Et est datum illi bellum facere cum Sanctis, & vincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem.

8. Καὶ προσκυνοῦσιν αὐτῷ πάντες οἱ κατοικοῦντες ὅτι τῷ γῆς ὡς γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς. ὁ δὲ ἐσφαγμένος ἀπὸ καὶ βολῆς κόσμου.

Et adorabunt eam omnes, qui inhabitant terram, quorum non sunt scripta nomina in Libro vitæ Agni, qui occisus est ab origine mundi.

9. Ἐάν τις ἔχη ὄρα, ἀκούσάτω.

Si quis habet aurem, audiat.

10. Ἐάν τις αἰχμαλωσίαν συνάγῃ, εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπάγῃ, εἰ τις ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτενεῖ, δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτενεῖσθαι, ὡς ἐστιν ἡ ὑπόμνησις καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων.

Qui in captivitatem ducit, in captivitatem vadit, qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia & fides sanctorum.

11. Καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς, ἔτι ἔχε κέρατα ὅμοια θηρίῳ, ἔτι ἀλάλως δρακόντων.

Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra, & habebat cornua duo similia Agni, & loquebatur sicut draco.

12. Καὶ τὴν ἐξουσίαν τῆς πρώτης θηρίας πᾶσαν ποιεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ, ἔτι ποιεῖ τὴν γῆν ἔτι τὰς κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ, ἵνα προσκυνοῦσιν τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, ὃ ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ τῆς θανάτου αὐτοῦ.

Et potestatem prioris bestię omnem facit in conspectu ejus, & facit terram, & inhabitantes in ea, adorare bestiam primam, cujus curata est plaga mortis.

13. Καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, ἵνα ἔτι πῦρ ποιῇ καὶ βαίνει ἐκ τῶν ὕδατων εἰς τὴν γῆν, ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων.

Et facit signa magna, ut etiam ignem faceret de caelo descendere in terram in conspectu hominum.

14. Καὶ πλανᾷ τὰς κατοικοῦντας ὅτι τῷ γῆς ὡς τὰ σημεῖα, ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τῆς θηρίας, λέγων τοῖς κατοικοῦσιν ὅτι τῆς γῆς, ποιῆσαι εἰκόνα τῆς θηρίας ὃ ἔχει τὴν πληγὴν τῆς μαχαίρας, καὶ ἔζησε.

Et seducit habitantes in terra, propter signa, quæ data sunt illi, ut faceret in conspectu bestię, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem bestię, quæ habet plagam gladii, & vixit.

15. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ δῶναι πνεῦμα τῇ εἰκόني τῆς θηρίας, ἵνα ἔτι ἀλάλησῃ ἡ εἰκὼν τῆς θηρίας, καὶ ποιήσῃ, ὅσοι ἀντὶ τῆς προσκυνοῦσιν τὴν εἰκόνα τῆς θηρίας ἵνα ἀποκτενεθῶσι.

Et datum est illi, ut daret spiritum imagini bestię, & ut loquatur imago bestię, & faciat, ut quicumque non adoraverint imaginem bestię, occidantur.

Καὶ ποιεῖ πάντας, τὰς μικρὰς, ἔτι τὰς μεγάλας, καὶ τὰς πλεούσας, ἔτι τὰς πτωχὰς, καὶ τὰς ἐλεύθερας, ἔτι τὰς δούλους, ἵνα δώσῃ αὐτοῖς χάραγμα ὅτι τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς, ἢ ὅτι τῶν μετώπων αὐτῶν.

Et facit omnes, pusillos & magnos, & divites & pauperes, & liberos & servos accipere characterem in manu sua dextera, aut in frontibus suis.

Καὶ ἵνα μή τις δυνήται ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα, ἢ τὸ ὄνομα τῆς θηρίας, ἢ τὸν θρόνον τῆς ὀνόματι αὐτοῦ.

Et ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habeat characterem, aut nomen bestię, aut numerum nominis ejus.

Ὡς ἡ σοφία ἐστίν, ὁ ἔχων τὸν νοῦν ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τῆς θηρίας. ὁ ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ὅστις, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ ἑξήκοντ'.

Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestię, numerus enim hominis est, & numerus ejus sexcenti sexaginta sex.

ARGUMENTUM.

Quam iratus sit Draco, & quo furore adversus Ecclesiam astuet, nisi prius nobis pateat, ex capite profecto presenti decimo tertio satis perspicuum evadet. Duas enim bestias Archidraco ille infensissimus, in suum quasi locum surrogat, & per eas, orbi Christiano calamitates ac misérias ingentes & longè maximas creat: Prior Bestia à v. 1. usq. ad 11. describitur: Hujusq. monstri horrendi, 1. ortus. 2. Partes integrales, capita, cornua, os, pedes. 3. Ornatus, decem diademata. 4. Crescens & decrescens autoritas proponuntur: Altera bestia, quæ prioris potestatem exercet, ita depingitur, ut 1. Externus ejus habitus, deinde generales illæ technæ ac artes, quibus Regnum suum confirmat ac stabilit, & tandem singulare aliquod artificium, quo ad corroborationem sedis suæ utitur, describantur. Prior Bestia Romanum propriè notat imperium, Christi & Ecclesiæ infensum, simul tamen etiam τυπικῶς ANTI-CHRISTUM, quem secunda Bestia plenius & planius pingit, veramq. effigiem ejus, ob oculos Christianorum ponit. Viramq. non lip-pis, sed acutis oculis intueamur: Cumque præ aliis caput istud longè sit difficilissimum, idcirco, ut oculos nostros gratia sua sanctus illuminet Spiritus, per & propter solem justitiæ, & LUCIFERUM cordium nostrorum Jesum Christum, devotè precamur, Amen.

Pars Prior.

Cum itaq. super arenam maris staret Theologus, in spiritu vidit de mari ascendentem bestiam, habentem capita septem, & cornua decem, & super cornua ejus decem diademata, & super caput ejus, nomen blasphemię. Per hanc bestiam quid intelligatur, acerrimè inter doctos contenditur. Nicolaus de Lyra, per bestiam Filium Cosroe Persarum Regis intelligit, & sic scribit: Vidi de mari, id est, de Regno Persidis, Bestiam, id est, Filium Cosroe

De Bestia
septicipite
& decicor-
ni, varia in-
terpretum
sententia.

16.

17.

18.

Malach. 4.
2. Pet. 1.

Cosroa bestialiter viventem : Ascendentem ad Regni Perfidis potestatem : *Habentem capita septem*, id est, *Reges sex sibi subditos, & ipse erat septimus* : *Et cornua decem*, id est, *decem acies in suo exercitu*, unde 1. Maccab. *Acies ordinata ad bellandum*, vocatur *cornu*, ubi dicitur, *Bachides autem erat in dextro cornu*: aliter exponitur ab aliquibus, ut per 7. capita intelligatur universitas Principum sibi subditorum, per decem cornua universitas suorum bellatorum, nam per septenarium universitas aliquando intelligitur, eò quod totum tempus septem diebus replicando comprehenditur, & similiter per denarium, eò quod sequentes numeri sunt replicationes denarum, & ejus partium, ut dicitur 3. *Phisicorum* : *Et super cornua ejus decem diademata*, quod capitaneis suarum acierum impendit quasi honorem Regium, ut fortius decertarent contra Heraclium, *Et super capita ejus nomen blasphemiae*, quia dicti capitanei prorumpabant in blasphemiam Christi, sicut & Princeps eorum.

Hæc & plura hujusmodi Lyranus. Etsi verò haud negaverim, istâ ratione ad Cosroæ filium applicari & accommodari verba Apocalyptica posse, tamen non de nudâ applicatione, sed scopo proprio & genuino visionis hujus disquiritur, qui nequaquam ille est, quem Lyra opinatur : Cum enim uti infra ostendemus, hæc bestia eadem sit cum quarta Bestia Danielis, de qua Danielis c. 7. legitur, & verò Bestiæ illius Regnum usque ad finem Mundi duraturum dicatur, Daniel. 7. vers. 9. econtrâ Cosroæ potestas dudum expirârit, (nisi forte in Turcia, superesse eam quis obiciat) in primis verò Cosroæ dominium, peculiarem Monarchiam non constituit, hinc adeò explicatio ista Lyra nequaquam militare potest. *Pontifici nonnulli*, per bestiam hanc, *MAHOMETEM*, *Anti-Christum Orientalem intelligunt*; *Alfonsus enim Salmeron*, è Jesuitarum ordine Primus, & præcipuus, Tom. ult. fol. 365. disertè scribit, Bestiam Apocalypsis 13. cap. descriptam notare Mahometum, ob bestialem legem, quam tulit, & mores ejus barbaros & belluinos: capita septem & cornua decem notare ait Reges Arrianos, qui illam sectam foverunt : Cumque Mahometes varias sectas amplexatus fuerit, ideò bestiam hanc, Pardo diversicolori assimilari dicit. Quid? quod Johannes *Annius Viterbiensis*, qui circa annum Christi vixit 1480. nec non Johannes *Anthenius* prolixè demonstrare conantur, bestiam, de quâ hîc Johannes loquitur, *Pseudo-prophetam Mahometem*, & hunc Anti-Christum, aliumque nullum porro expectandum, vel venturum esse, quorum opinionem Jacobus Clichtovæus in Commentar. in Damasc. nec non Gabriel Prateoles, & in sua Chronolog. Genebrardus, strictè sequuntur. Causam, cur isti per bestiam Mahometum intelligunt, facile olfacimus, nimirum, ne Pontificem Romanum, insignem illum Anti-Christum, per Bestiam priorem præfigurari, & per Bestiam posteriorem clarissimè depingi statuamus. Verum adeò lubrica & inepta hæc est interpretatio, ut superioribus proximis annis *Benedictus Pererius* societatis Esauiticae Theologus Primarius, viginti tribus disputationibus, in publicum editis, eam ipse refutaverit, quo nomine ut nos prolixè eam confutemus, operæ precium esse non ducimus. Ex nostris, aliqui sunt, qui pio zelo & fervore utramque be-

stiam de Romano Anti Christo interpretantur : Neq; meo judicio errant, modò illud observetur, *Bestiam primam*, præter typum Anti-Christi Romani, etiam aliud quippiam innuere, vel potius proponere. Quodnam verò illud? Tribus verbis dicam, *Monarchiam veterem Romanam*, seu *vetus Romanum Imperium*, quæ sententia, si excutiamus interpretes, plurimos inter doctiores habet *Assennatur* *clas* : Quorum tamen vota & suffragia, non tàm numeravi, quàm ponderavi : Ac ut sciat Lector, quibus rationibus adducar, ut hîc de vet. Rom. Imperio Sp. sanctum agere existimem, non gravabor eas perspicuè explicare, & judicio piorum, reverenter submittere.

Initiò igitur, pro fundamento, hanc assertio- nem pono : Bestiam istam septicipitem & decicornem, è mari ascendentem, illam ipsam esse, quæ Danielis septimo capite, versiculo septimo describitur : Jam verò illic Bestia Danielis citra omnem controversiam *Romanum* designat Imperium : Ergò & hîc. Atque ut constet, per bestiam quartam Danielis, Romanam Monarchiam notari, observandum est, illic quatuor præcipuas Monarchias introduci, primam *Babylonicam* sub specie *Leone*, alas habentis *Aquila*, evulsas tamen aliquando, donec iursum erigeretur aquila de terra, & super pedes staret, corq; humanum reciperet, quæ ad Nebucadnezarem pulchrè applicantur : Leo enim notat ferociam, alæ tùm opum abundantiam, tùm armorum peritiam, quibus se mirificè extollebat, evulsio alarum, defectio- nem Regni, & furorem, in quem versus erat, erectio, & cordis humani restitutio ipsum Nebucadnezaris restitutionem significat : Tunc enim demum, hominem, & non Deum se esse agnoscebat, posteaquam Dei ultionem severam ad tempus sustinebat. *Altera Monarchia Persica*, sub specie *Vrsi* proponitur : Sicut enim *Ursus Leone* minus crudelis est : Ita & Persicum Imperium erga Judæos mitius fuit, quod vel inde patet, quia *Cyrus* captivitatem Judæorum remisit, & Templi reedificationem præcepit, *Esdra* cap. 1. *Etsicut Vrsus* est potentissimus ad labores, & verbera, & parvo contentus cibo, ita ut pro magna parte anni nihil sumat : Sic *Persæ infrangibiles erant laboribus & insuperabiles bellis*, & adeò parci victus, ut penè sicco pane uterentur, nisi gratia hospitum vel Festi, ut dicit *Trogus Pompejus Historiographus*. *Tertia Monarchia Græcorum* sub specie *Pardi* depingitur : *Pardus* enim est animal velocissimum : Ita & *Alexander Græcorum Monarcha*, totum Orientem mira celeritate sibi subjecit, annisq; septem, *Europæ partem & totam Asiam obtinuit* : *Varietates autem Pardi*, Regna diversa significant, & Potestates, quas Alexander sibi subjecit : *Reges enim Terræ & Tyrannos obtinuit*, & Terra in conspectu ejus siluit. *Huc ala quatuor* pertinent, per quas aliqui robur corporis, animositatem, largitatem, & industriam Alexandri, quibus ad victorias quasi volabat, aliqui *Ptolomæum Lagi*, *Selencum*, *Antigonum*, & *Philippum Aridaum*, quibus in consiliis usus fuit, & *Ægypto*, *Syriæ* ac *Macedoniæ* præfecit, intelligunt : Hisce tribus Monarchiis subjungitur tandem *Quarta, Romana*, de qua sic loquitur Daniel, *Ecce Bestia 4. terribilis, atq; mirabilis, & fortis nimis, dentes ferreos habebat magnos, comedens atq; comminuens, & reliqua pedibus suis concilians, dissimilis autem erat cæteris bestiis, quas videram ante eam, & habebat cornua decem* : Considerabam cornua

Sententia
Auctoris,
quid per
Bestiam
hanc in-
nuatur

Probationes
huius san-
tentia.
Dan. 7, 7.

Nic. de Ly-
ra.

1. Maccab. 8.

Confutatur
sententia
Lyra.

Dan. 7, 9.

Alfonsus
Salmeron.
Tom. ult.
fol. 365.

Vide etiam
Calium
Pannonium
in Apoc.

& ecce cornu aliud parvulum ortum est de medio eorum, & tria de cornibus primis evulsa sunt à facie ejus, & ecce oculi quasi oculi hominis erant in cornu isto, & os loquens horrenda. Hic si veteres & Neotericos Interpretes evolvas, plerisque bestiam quartam hanc, non nisi de Romano invenias interpretari imperio. Tremellius quidem, novitatis, vel potius Porphyrianæ impietatis studiosus, ad Asiaticum imperium Seleucitarum traducit, sed perperam: Regnum enim istud quartæ bestiae, usque ad extremum durat iudicium, sicut v. 9. sequitur, & Angelus vers. 17. disertè testatur, *quatuor bestias exhibere quatuor regna, quæ surrectura sint de Terra, usque dum sancti Dei altissimi regnum suscipiant.*

Cum autem Seleucitarum Regnum ante primum Christi adventum in carnem finitum fuerit, nullo modo potest per hanc bestiam, cujus imperium usque ad alterum Christi adventum durare debet, intelligi. Ac tamen si Regnum, quod Sancti Dei altissimi de populo Judaico, & collectione Ecclesiæ Nov. Testam. exponi potest, magis tamen arguta quam vera est hæc interpretatio: Quod enim hic non de flebili conditione Ecclesiæ militantis in terrâ, sed de glorioso statu Triumphantis in cælo agatur, ex verbis Angeliper spicuum est, qui illud Regnum sanctorum Dei, ab æternitate describit, cum ait: *Et obtinebunt Regnum usque in seculum, & seculorum seculum:* Quapropter, cum interpretibus Orthodoxis, indubitato Bestiam hanc imperium denotare Romanum, concludimus: Bestiales enim proprietates ipsi aptissime quadrant. 1. *Terribilitas*, quia Rom. Imperium, sua potentia, & viribus, totum terrarum orbem perterritum. 2. *Mirabilitas*, quia Romanorum virtus, res gesta, & nonnunquam crudelitas etiam Romanorum Imperatorum, præcipue *Neronis, Decii, Diocletiani, Juliani*, & similium, in toto orbe decantata fuit. 3. *Fortitudo & robur*: Quod in Julio Cæsare, Pompejo, Carolo Magno & aliis conspicuum fuit. 4. *Dentes ferrei*, crudelitatem notant, & sævitiam Romani Imperii. 5. *Voracitas bellæ comedentis & comminuentis*, id innuit, Rom. Imperium nullis opibus, nullaque potentiâ expleri potuisse, sed quod plus comedit, eò plus esurisse, sicut historia Romana testatur, quod non Græcorum vel Asiaticorum Regnis saturati, sed potestatis super universum terrarum orbem cupidissimi fuerint. 6. *Per pedes reliqua conculcantes, Noxia Rom. Imperii petulantia designatur*: Non enim modò opes aliorum rapit, sed præ ferociâ, & luxuriâ, quicquid reliquum est, inaniter prodigit, sicut bestia saturæ factitare solent. Regna certè, quæ Romanis se sponte dederunt, ab illis spoliata sunt, quæ verò deditio-nem detrectarunt, vel quæ Romani absque molestia retinere non potuerunt, ea tantopere ab illis devastata & protrita sunt, ut ad repugnandum nulla ipsis vires amplius suppeterent. 7. *Dis-similitudinem Bestia hujus*, à reliquis tribus bestiis quod attinet, hæc nota id significatur, quod varia sit futura in Imperio Romano gubernationis forma, siquidem à principio Respublica fuit sub Regibus, deinde sub Consulibus: Tandem summa rerum ad unum quendam Imperatorem rediit: Et imperii fastigium aliàs penes Romanos, aliàs penes Græcos fuit, usque dum ad germanos pervenit, ut de Vandalorum & Gottorum in Italia irruptionibus nihil interim dicatur. Unde ap-

paret, cur hoc regnum non possit unius alicujus notæ animalis faciem repræsentare, sicut præcedentia. 8. *Cornua decem hujus bestia*, decem præcipua florentis Imperii Romani Regna denotant, videlicet, *Syriam, Egyptum, Asiam, Græciam, Africam, Hispaniam, Galliam, Italiam, Germaniam, Angliam, vel finem Sarmatiam sive Poloniam, & vicina Septentrionalia loca.* 9. *Undecimum cornu, parvulum illud, quod è medio decem cornuum ortum est*, non Antichristum innuit Pontificiorum *Utopicum*, qui paucis ante extremum iudicium annis venturus ab ipsis fingitur: Sed Mahometem Tyrannum Turcicum, qui spretum & abjectum ortum habuit, unde & parvulum cornu hic nominatus fuit, sed & è medio decem cornuum ortus Mahometis descendit: Uti enim historici ferè omnes, & inter eos præcipue Pomponius Laetus Egnatius, Cedrenus, Abbas Vrspergensis, Laonicus Chalcondylas, Sigebertus, Cælius Augustinus Cicerio, & c. testantur, Mahometes latunculorum exercitum, qui se rapinis, ex more Scenitharum & Nomadum in Arabia alebant, duxit: Et cum Heraclius Roman. Imperator adversus Cosroën Persarum Regem bellum gereret, Arabes quoque sub ejus signis militarunt, remque præclare gesserunt: Cum autem stipendia à Quæstoribus exigere, Canes dicebantur Arabici, & indigni qui pecuniam accipiant: Quod convitium ulciscentes Arabes Mahometum sibi ducem præfecerunt, qui illico Mecham Metropolim Arabiæ expugnavit, totiusque Arabiæ Principatum invasit, uti supra cap. 9. fusiùs ostendimus. Manifestum igitur & hinc, bestiam quartam de Romano Imperio intelligendum, cum corniculum è medio ejus ortum fuerit. Arabes enim, Romano Imperio, priùs quam deficerent, paruerunt. Jam ostendendum erit, de hac ipsa Bestiâ, Johannis Theologi verba sonare: Quod ex eo præcipue colligitur, quia Johannes in illius descriptione magnam partem verborum Danielis repetit: Sicut enim Daniel Bestia quarta ortum ex maribusuit: Ita eandem rationem ortus in describendâ bestiâ sua Johannes ponit, inquiens: *Vidi bestiam ascendentem è mari*, eadem certè verba, eandem utrobique materiam haud obscure innuunt: Huc accedunt cornua decem, quæ æquè D. Johannes suæ bestia, quam Daniel bestia quartæ, assignat: Et cum bestia huic trium priorum bestiarum à Daniele descriptarum symbola tribuit, quod nimirum ex parte sit similis Pardo, ex parte Urso, ex parte Leoni; nonne vel digito Spiritus sanctus se priscam illam visionem Danieli exhibitam, hic per compendium quasi repetere, & formam monstrat? Bestia quartæ penitus explicare ostendit? Et hoc ipsum est, quod Daniel quartæ Bestia nomen expressum non indidit, quia nimirum non unius alicujus certæ bestia specificam & uniformem, sed multiformem bestialitatem in ea agnovit: Quæ varietas à Johanne per trium priorum Monarchiarum symbola explicatur: Insuper Bestia Apocalypticæ, eadem ferè operatio, quæ Bestia quartæ à Daniele, assignatur, apertio nimirum oris ad blasphemandum Deum, potestas ad debellandos sanctos, & similia. Ex quibus rationibus, sole meridiano clariùs apparere existimo, hæc bestiâ Apocalypticâ, agi de Romano Imperio, quod Lector tum firmiter credet, si quam bellè omnia membra, prædicto scopo convenient, animad-

Regni Tur-

Ostenditur
Danielem
de eadem
loqui Bestiâ
de qua hic
Johannes.

Bestia nomen
Romanis,
quod

Proprietates
bestiales
Roman.
Imperii,

quomodo
quare con-
gruat?
Infin. l. 38.

Principum
& Impera-
torum mo-
res quam
belluini
fuerint?

Anno ab
V. G. 710.

Hubert.
Golz. in
viv. Imper.
Imag.

Sextus Au-
rel. Victor.
in Histor.
Rom Brevi-
ario pag 98.
& seqq.
Andreas
Schottus de
Vit. & Mor.
Imper. Rom.

NB.

quod ferociâ & moribus bestias retulerunt: Unde *Mithridates*, Rex Ponti gloriosissimus, de Romanis apud Justinum lib. 38. verba faciens, inquit: *Ut ipsi fuerunt, conditores suos Lupæ uberibus alitos, sic omnem illum populum, luporum animos habere, in- explebiles sanguinis atq; imperii, divitiarumq; avidos ac jejunos.*: Videantur ipsorum historici, Suetonius, & reliqui, quam fœda belluæ pleriq; Principes Romani fuerint, quam belluinam sævitiam Romanitum inter semetipsos, tum erga alios exercuerint: *Julius Cæsar*, (sub quo Monarchia quarta cœpisse vulgo fertur) Imperator fuit strenuus, qui signis collatis quinquagesies pugnavit, & bis uno die cum centies mille hostibus dimicavit, sed quodnam ejus erat præmium? Verè belluinum. A Bruto enim Cassio & Metello, in Capitolio, viginti quatuor vulneribus confossus est, hanc solam ob causam, quòd inhonestum sit Senatui Romano superiorem se in Imperio Dominum ferre, annon belluina hæc in Imperatorem crudelitas? Tiberius, Augusti Privignus, T. Claudii Neronis Filius, tantum luxuria, immanissimisq; cadibus, in Insula Capreas, vacavit, usque adeò, ut & proprias proles veneno extinxerit, quæ immanitas plusquam bestiali, dici meretur. Atroci autem crudelitate Tiberium hunc longè superasse, & totus in monstrum quasi versus scribitur Cæsar *Cajus Germanicus*, luxuriæ & libidini sic addictus, ut cum omnibus sororibus suis, Agrippina, Drusilla, & Julia stupri consuetudinem habuerit, donec justo Dei judicio Germanicus triginta accepsis vulneribus, & discissâ maxillâ confectus, uxor quoque ejus Cæsonia gladio confossa, & Filia patet illi fuit, *Titus Claudius Germanici* successor adeò pronus ad Tyrannidem fuit, ut plebsque parvâ de causâ Bestiis dilandandos objecerit: Messalinam concubinam suam strangulari curavit, & cum Agrippinæ nuptias celebraret, senatores triginta quinque & nobiles ultra trecentos, vario suppliciorum genere interemit, idque tantum, ut ex eâ cæde, animum suum oblectaret. De Nerone quid attinet multa dicere, cum plusquam belluina ejus ferocia & crudelitas vel pueris decennibus nota sit: Verè Neronem hunc Urso, Leoni, Cani, immò & Porco assimilaveris. A. Vitellius itidem totus sceleratus fuit. Similiter & Domitianus, qui Johannem nostrum Theologum in dolium ferventis olei plenum conjecisse, & in Insulam Pathmos ablegasse scribitur. De M. *Ælio Aurelio commode* referunt Historici: Eum totum libidinosum & adeò quidem fuisse, ut Vestales omnes constupravit, ac ne à sorore quidem propria Fadilla cohibere se potuerit: Nudus ludos frequentabat omnes & gymnasia, & talem se gessit, ut hostis generis humani, & qui ad omnem malitiam, impudentiam, impudicitiam, impurulentiam, libidinem ac crudelitatem natus sit, judicatus, & operâ Martiæ concubinæ, in somno laqueo strangulatus sit: M. Didius Severus Julianus, ex lreconsulto Imperator factus, hominum omnium, quos terra alat, nequissimus & impudicissimus, vocatus scribitur. M. Aurelium Antoninum alias *Eleagabulum* appellatum, Animal indomitum, seu Bestiam indomitam vocant: Inter alia enim facinora ejus probrosissima & libidinosissima, hoc etiam recensetur, quod aliquando Romæ convocaverit omnes meretrices ac lenones, atq; in concione publica, orationem prolixam de laude artis meretriciæ coram iis habuerit, jactans, sese omnes matronas artem doctu-

rum meretriciam: nihil enim feminis Nobilibus ac formosis honestius esse, quàm si se publicè prostituant, honestius esse meretricari publicè quàm privatim. Tum ex homine BESTIA impudica efficiebatur, nullamq; probitatis rationem penitus habebat: Virgines Vestales vivas terrâ obruebat, sæpius ipse nudus aut in curru, aut in lectica insigniter exculta sedebat, perq; totam civitatem à formosissimis mulieribus, quæ & ipsa nuda erant, vehebatur, &c. Ut reliquos Imperatores taceam, qui non minus Bestias se moribus ostenderunt: Nimis enim longum foret, omnium acta & historias recensere, videantur vitæ Cæsarum à Dione Cassio Nicæo, Ælio Spartiano, Julio Capitolino, Ælio Lampridio, Vulcasio Gallicano, Trebellio Pollione, Flavio Vopisco, Sexto Aurelio Victore, & Pomponio Laeto conscriptæ, ibi exempla bestialium morum inveniemus plurima. Populus verò etiam Romanus, quàm belluinis moribus scatuerit, ex Paulo Apostolo patet, qui tale ipsis impertit Testimonium, Rom. i. vers. 23. 24. 25. 26. 27. & seqq. Mutaverunt gloriam immortalis DEI, per imaginem non solum ad mortalis hominis similitudinem effictam, verum etiam volatilium, & quadrupedum, & reptilium: Quapropter tradidit illos Deus per cupiditates cordium suorum in immunditiam, ut ignominia afficiant corpora sua inter se mutuo: Qui commutaverunt veritatem ejus mendacio, & venerati sunt colueruntq; ea quæ condita sunt, super eum qui condidit, qui est laudandus in secula, Amen. Quamobrem tradidit eos Deus in cupiditates ignominiosas, nam & fœmina illorum mutaverunt naturalem usum, in eum, qui est præter naturam: Similiterq; & masculi, relicto naturali usu fœmina, exarserunt per appetentiam sui alius in alium, masculi in masculos fœditatem perpetrantes, & præmiis, quod oportuit erroris sui, in sese recipientes. Et quemadmodum non probaverunt ut Deum agnoscerent, ita tradidit eos Deus in reprobam mentem, ut facerent quæ non conveniebant: Repleti omni injustitia, correctione, versutia, avaritia, malitia, pleni invidia, cæde, contentione, dolo, malis præditi moribus, susurriones, obrectatores, Dei osiores, contumeliosi, elati, gloriosi, excogitatores malorum, parentibus immorigeri, expertes intelligentiæ, pactorum hand quaquam tenaces, alieni à Charitatis affectu, nescii fœderis, immiserordes. Qui quum Dei justitiam noverint, nempe quod is, qui talia faciunt, digni sunt morte, non solum ea faciunt, verum etiam assentiuntur iis qui faciunt. Quorsum hæc inquis tam prolixa de Romanis moribus narratio: Eò nimirum ut constet, quàm congruè Monarchia Romana, tum à Daniele, tum à Johanne BESTIA dicta fuerit. Jam verò ortum ejus quod attinet, è mari ascendentem hanc bestiam Johannes vidit, quod nihil aliud est, quam imperium Romanum ex colluvie multorum populorum constare, qui tanquam aquæ multe confluerunt: A Romulo sanè, uti Livius, seu colluvie Plutarchus, Dionysius, Halicarnassæus, Messala Corvinus, Bartholomæus Martianus, & alii testantur, & Urbi Romæ, & populo quoque Romano nomen inditum fuit: Cumque Romani bella plurima ac insignia gesserint, (passim enim mentio fit Belli Samnitici, Belli Tarentini, Belli Punici primi, secundi, tertii, Belli Cisalpini Gallici, Belli Philippici, Belli Antiochini, Belli Persici, Belli Cimbrici, Belli Inguartini, Belli Marfici) & populos plurimos tum terrore, tum victoriâ sibi subjugarint. Hinc illi omnes postea, respectu Romani Imperii, cui suberant, Romani fue-

Golz. fol. 28. fac. 6.

Populi Romani mores belluini. Rom. i. 23. & seqq.

Ortus Bestia Romana ex mari, seu colluvie multorum populorum.

fuerunt, de Origine autem & incremento gentis Romanæ consultat Lector libellum eruditum Sexti Aurelii Victoris, qui compendiosè omnia recenset: Cæterum de hac bestia è mari ascendente, & in altum, propter populorum multitudinem subjugatam, emergente, Apostolus ait, quod habuerit capita septem, quæ quid notent, Apocal. decimo septimo, versu nono, dicitur, nimirum septem montes: Roma enim ἐπὶ ἑπτὰ ὄρεσιν, seu septem collis dicta fuit, quia septem montes muris suis conclusit: Montem videlicet 1. Palatinum. 2. Capitolinum, alias Tarpejum & Saturninum dictum. 3. Collem Quirinalem, olim Agona vocatum. 4. Montem Cælium. 5. Montem Esquilinum. 6. Viminalem. 7. Aventinum, de quorum nominum origine, nec non de causis, cur pomeria urbis Romanæ subinde magis magisque dilatata sint, cur tot montes ambitu suo comprehenderint, vide Johannem Rosinum, libro antiquit. Romanarum primo, cap. 2. & sequentibus. Cumque Johannes non tantum per septem capita, montes septem, sed etiam Reges septem intelligi dicat, Apoc. 17. v. 9. hic ipse Regum Romanorum numerus exactè in historiâ Romana reperitur: Respublica enim Romana, primò à Regibus gubernata fuit, uti omnes testantur, qui ejus populi historiam conscripserunt: peculiarem morem Romani in electione Regum observarunt, uti videre est apud Dionysium Halicarnasæum, lib. 4. & 1. Ros. lib. 7. cap. 4. præfuerunt autem Reges ordine septem: Romulus, Numa, Tullius, Hostilius, Ancus Martius, Tarquinius Superbus, quò propter constupratam à Filio Regis Lucretiam, ejecto, & re cum Patribus universoq; populo deliberatâ per Coss. Decem viros, & Dictatores regnatum est usque ad Julium, qui primus diadema Regium sibi iterum sumpsit, postquam regnarunt, Antonius, & Octavianus, Augustus dictus, Tiberius, Cæsar, Claudius & Nero, rursus septem: In Nerone imperium plagam accepit, ideo inde rursus septem numerantur, Otho, Galba, Vellius, Vespasianus, Titus, Domitianus & Nerva: Ergo & ex hac notâ septem Regum, hic de Romano Imperio loqui Apostolum, perspicue patet: Cornua bestia decem sunt Regna decem, quæ imperio Romano, cum adhuc in flore esset subiecta, & supra, ordine recensita fuerunt: Vulgare enim est in scripturis, per cornua, Regna notare & potentiam: Decem diademata super decem cornua, haud ineptè videntur indicare, quodlibet Regnum suo peculiari diademate jurisdictione ab aliis distinctum esse, & singula Regna singulas habere coronas & Diademata, id quod in Germaniâ, Bohemiâ, Hungariâ, & cæteris Regnis experientia ocularis testatur. Vox διάδημα alioquin græca est, ex verbo ἀγείνω, id est, revincio, redimio, cingo, ex quo διάδημα, redimiculum: Peculiariter autem dictum fuit de regio redimiculo capitis, fascia videlicet quâdam, quàm Cælius Rhodig. lib. 24. cap. 6. Candidam fuisse docet, ut Regum capitibus obligaretur. Primus hujus inventor, Auctore Plinio, Liber Pater: Regina quoque eo insigni ornabantur, Plutarch. in Lucullo. Hinc διάδημα τὸν, diademate ornatus, ut Apollo, Plin. lib. 34. cap. 8. Super cornua erant διάδηματα, super capita verò bestia ὄνομα βλασφημίας, nomen Blasphemia, q. d. Quicquid uspiam & unquam est blasphemiarum, id totum in hoc imperio, & imprimis capitibus ejus reperitur conspicuum. Si enim per capita intelligas Montes, certè ipsis ine-

rat nomen Blasphemie, quando enim alieni Dii coluntur, tunc Deus blasphemari dicitur. Infandum autem, quæ idololatria, & superstitio in collibus Romanis viguerit, in monte præsertim Capitolino, quia à Cicerone Deorum vocatus est Domitium, quia Pantheon omnium ferè Deorum statuas continebat, quemadmodum & in reliquis collibus innumera Tempia, Fana, Delubra, Ediculæ, Aræ, & similia in honorem Deorum Romanorum visebantur. Antiquissimus Deus, & Deorum Deus, Janus celebratur, cujus simulachrum in monte Capitolino ad cultum prostabat, & in cujus honorem aliquot templa condita erant, uti in Quinti Fabii Pictoris, Macrobij, Xenonis, Plinii, Athenæi, Draconis Corcyrei, Plutarchi & aliorum libris manifestè patescit: Saturnus (quod nomen Thuscum esse Josephus Scaliger ait) pro Cæli & Hecatis Filio censebatur, & in simulachro homo senex, canus, proluxa barba, curvus, tristis & pallidus, recto capite, colore glauco, & qui manu dextra falcem tenebat, & in eadem ferpentis portabat imaginem, qui caudam propriam dentibus commordebat, pingebatur: Ei in monte Capitolino ædem primus vovit & extruxit, T. Tatius Sabinorum Rex, uti Dionysius Halicarnasæus, Marcus Varro, & Divus Augustinus testantur. Vovit & Tullius Hostilius fanum Saturni, cum bis de Albanis triumphavit: Cumque regnante Saturno furtum omnino fingeretur commissum nullum, locus quoque ille munitus, & ab insidiis tutus fuerit, hinc Templum Saturni P. Valer. Publicola ærarium fecit, si Plutarcho credimus. De Jove quanta extant apud gentiles commenta? Varro alibi scribit, se ex varia lectione Joves CCC. invenisse, qui hinc inde in collibus Romanis, & aliis terrarum locis culti fuerint: Vocabatur Jupiter Inventor, quia Boves invenit, unde & aram ei Hercules erexit, vocabatur Jupiter Feretrius, sic à feriendo hostem vel ferendo pacem dictus, cui in monte Capitolino Romulus Templum insigne extruxit, dicebatur Jupiter Stator, quod ejus beneficio stent omnia, & ideo ipsi à Romulo in monte Palatino Templum, vel ut alii habent delubrum dedicatum fuit, in quo nonnunquam Senatusconsulta fiebant, uti Vitruvius, Martianus, & Cicero testantur: colebatur & Jupiter Elicius ab eliciendo dictus, de quo Ovidius 3. Fastor.

Elicium cælo se Jupiter, unde minores

Nunc quoq; te celebrant, Eliciumq; vocant.

Ei aram in monte Aventino Numa Pompilius Rex II. dicavit: celebratur & Jupiter Capitolinus, optimus Maximus dictus, cui Templum Tarquinij Priscus, Rex in monte Capitolino extruxit splendidissimum, quod posteri Servus Tullius & Tarquin. Superbus magis exornarunt: Hic ipse Jupiter Latialis dicebatur, quia nimirum communiter à Latinis & Romanis devotè colebatur: erat ei & nomen Jupiter Pistor, à pinsendo, cui ara itidem in Capitolino Monte extructa fuit: Cognominabatur & Jupiter Victor, ob victorias, cui L. Papyrius Cursor ædem vovit, & in Palatino construxit: Et quis omnia Jovis Sponsoris, Imperatoris, Lucetii, Vejovis, Lapidis Jovis Tonantis, Utoris Conservatoris, Solis, Fagutalis Viminis, Arbitratoris, Prædatoris, Mariani, Pompejini, Propugnatoris, Pugnantis, Opitulantis, & Principis Deorum epitheta, Fana, Tempia & Delubra, passim in montibus Romanis & aliis locis extructa recenscat? quis

Apoc. 17. 9.
Roma septi-
collis.

Virgil.
Qua una
sibi septem
muro cir-
cumdedit
arces.

Propert.
Septem urbs
alta jugis
rosi quæ præ-
sides orbi.
Ioh. Ros. lib.
Antiq. Rom.
primo c. 2.
& seqq.
NB.

Decem Dia-
demata.

Vox διάδη-
μα.

blasphemia
in montibus
Romanorum.

Janus.

Ioh. Gorp.
lib. 4. Orig.
Ant. verp.

Lib. 6. c. 11.

Jupiter.

Liv. lib. 1.

Arnobius
lib. 2. Hist.
Antiquit.
Tacitus lib.
4. Histor.

Nomina Iu- quis etiam repetat, quot *Janoni Moneta, Janoni*
nonis varia. *Sospita, Janoni Lucina, Juge, Calendari, Februati, Ju-*
noni Fluonia, Opigena, Populona, quot Apollini Palati-
Nomina *no, Actiaco, Norati, Paratonio, Sandalsario, Sotiano,*
aria A- *Tortori, Thuscanio, Apollini Diadematum, quot so-*
pollinis. *rori ejus DIANÆ, quot Soli, quot Luna, quot Mi-*
nerva live Pallidi, quot Marti & Veneri, quot Bellona,
Victoria, Nemese, Cupidini, Baccho, Cereri, Vulcano, Ve-
sta, Neptuno, Genio, Plutoni, Herculi, Fortuna, Car-
menta, Evandro, Esculapio, & aliis sexcentis Diis
ac Deabus selectis pœnatibus, Laribus, indigetibus, Fa-
na, ades, aras, altaria, delubra & Tempia, tum in col-
libus, tum aliis in locis erecta & exstructa tantum
recenseat, nedum explicet? Adeo verum est,
Blasphemia *quod Johannes hic ait, nomen blasphemie super ca-*
Regum Ro- *pitibus Romani Imperii, hoc est, super montibus Ro-*
manorum. *manis fuisse: Quod si vero per capita Reges intel-*
ligamus, nec sic deest ratio, cur ipsis nomen Blasphe-
mia tribuatur: Primò enim Reges Romani post
obtentas victorias subinde novos Deos finxerunt,
& cultus eorum idololatricos auxerunt, quod
coram Deo pro ingenti habetur blasphemiam. De-
inde ipsimet Reges, divinos cultus affectarunt:
Cajus certè, statuas suas in Templis collocari, &
per nomen suum, Jurari voluit, cum tamen in so-
lius Dei nostri nomine jurandum sit: Quis in hoc
capite, blasphemiam non animadvertit? De Ne-
rone etiam constat, quàm extremè blasphemus
in Christum extiterit, quàm horrendè, nomen
& Evangelium Christi blasphemaverit: Domitia-
nus eò blasphemiam pervenit, ut se Dominum &
Deum appellari, & coli jufferit. Habes Lector in
capitibus Bestia, hoc est, in Regibus Romanis, no-
men blasphemie: Quò fortassis haud incommo-
dè retuleris & illud, quod Sybillarum libros Ro-
mani pro Dei oraculis, econtra Patriarcharum &
Prophetarum scripta ludibrio habuerunt. Nar-
rat enim Dionysius Halicarnassæus, singulari qua-
dam Pop. Roman. felicitate factum esse, ut ad
Tarq. Superbum tùm regnantem, venerit mulier
quædam ignota, quæ tamen ipso vultu nescio
quid venerandum præ se tulerit: Illa Tarquino
obtulit novem Sybillarum libros, pro tali pre-
tio, quod ei tum justo majus videbatur: Cùm
itaque emptionem recusasset, Mulier abiens tres
ex eis combussit. Mox reversa ad Regem resi-
duos sex ei pro eodem pretio obtulit, quia verò
Rex Mulierem pro insana quasi habuit, ideo abi-
ens iterum tres igne combussit: Tandemque ad
Tarquiniū rediit, eidemque se tres reliquos pro
dicto pretio, libros venditurum, significavit. Tar-
quinius mulieris iteratum reditum miratus, rem
altius perpendit, & conventis Auguribus, de
consilio illorum libros coëmit: Quos ipsos po-
stea sic Antiqua Roma coluit, ut iis nihil carius,
nihil pretiosius, nihil augustius habuerit, immò
libros istos pro fundamento totius cultus, & re-
ligionis Romanorum jactitavit: Ad hos enim in
rebus dubiis ceu ad sacram anchoram confuge-
runt: Ex his de futuro statu Reipublicæ oracula
petebant: Ex his, quæ templa adeunda, quæ nu-
mina, quibus sacrificiis placanda, quæ Festa cele-
branda, quibus modis & mediis ira Deorum &
Dearum præcavenda, discabant. Annon autem in
Deum Blasphemia hæc insignis est, Verbum ejus
sacro sanctum spernere, & ejusmodi libros Diaboli-
cos, pro sacris & sanctis venerari & colere? sed
sufficiant hæc de Blasphemia.

Nunc de miranda & monstrosa Bestia hujus

forma dicendum erit: Sic enim Apostolus per-
git: Et bestia, quam vidi, similis erat Pardo, & pedes
ejus sicut pedes ursi, & os ejus sicut os Leonis, quasi di-
cat Theologus, à singulis Monarchiis, quarta hæc
Romana aliquid mutuatur malitiæ, ita ut quæ si-
gillatim fuerunt illic in singulis, in hac bestia con-
currant conjunctim omnia: Pardi enim seu Pan-
theræ, ursi quoq; & Leonis, hoc est, Regni Ale-
xandrini, Persici, & Babylonici similitudinem
omnino, sed certis & distinctis respectibus refert:
Primò enim Pardum quod attinet, cujus imagine
Monarchia Alexandri Magni & successorum o-
stenditur, ejus proprietates Bestiæ seu Monarchiæ
Romanæ aptissimè congruunt: Est enim Pardus
animal ferum, pellem habens brevibus macula-
rum oculis variegatam, & odorem, cujus suavita-
te bestias allicit, easq; devorat, longè præstantissi-
mum spirans, Plin. lib. 8. cap. 17. inter alia sic de
Pardo scribit: Ferunt odore earum mirè solitari
quadrupes cunctos, sed capitis torvitate terri:
Quamobrem occultato eo, reliqua dulcedine invita-
tas corripunt. Aristot. Lib. 9. Histor. Animal. cap.
6. Pardu ὀρνέον quandam tribuit. Applicemus
nunc Pardum ad Imperium Romanum. 1. Sicut
Panthera suavem odorem spirat, ita Romanorum
fama ob tot victorias & Triumphos passim gra-
tissima fuit. 2. Sicut Panthera bestias fragrantia
suâ attrahit: Ita Romani victoriis suis, & nominis
celebritate plurimos populos attraxerunt. 3. Sicut
Panthera variis macularum oculis conspicua est,
ita & in Romanis Imperatoribus varia tùm vir-
tutum, tum inprimis etiam vitiorum maculæ de-
prehendebantur. 4. Pardu animal est velocissi-
mum, & ὀρνέον, quod præceps ruit in sanguinem,
uti Hieronymus ait, idemque ex Jeremia capite
quinto, versu sexto, & Habac. cap. 1. vers. 8. patet.
Talis profectò pernicitas, & strenua alacritas, in
Romanis etiam conspicitur, qui brevi temporis
spatio potentissimi orbis Domini evaserunt, Ori-
entem & Occidentem sibi subjugarunt: Caterum
& Urso, (qui imago est Monarchiæ Persicæ) præ-
sertim quoad pedes, hæc bestia assimilatur: Urso
animal immane est & sævum: Ita & Romani sæ-
vis & immanes extiterunt. De urso inter alia
inquit Plinius, libro octavo cap. 36. Nulli animali-
um in maleficio astutia solertior, quod de Romanis
quoq; optimo jure affirmaverit: Urso rapacissimi
sunt: Tales & Romani: Urso perquam libidinosi,
tales & Romani extiterunt, uti supra ostendimus:
Urso pedibus feriunt, & prædam rapiunt: Ita &
Romani, nihil aliud quàm ferire, pugnare & rape-
re consueverunt. Os deniq; Leoninum Babylonici
cam tùm Tyrannidem, tùm blasphemiam & su-
perbiam denotat. Qualia enim Nebucadnezar, Leo
ille Babylonius, ore suo prolocutus sit, quæ impia
& blasphema mandaverit, quàm superbè se Baby-
lonis extructorem jactitaverit, ex historia Danie-
lis, c. 2. 3. & 4. luculenter apparet: Et hoc respectu,
os Leoninum, Romanæ quoq; Bestiæ tribuitur;
Nihil enim minis crudelibus, edictis impis, pro-
fanis & blasphemis, nihil superbia & insolentia, in
historiis Romanorum est frequentius, nihil usita-
tius: Fortitudo tamen etiam Romana, sicut & sæ-
rida scelerum sentina, per Leonis os & similitudi-
nem haud ineptè fortassis adumbrata esse vide-
tur. Hac ratione trium bestiarum notæ Hierogly-
phicæ, Bestiæ competunt nostræ Johanniticæ, h.
e. Monarchiæ veteri Romanæ. Sed & illud innue-
re haud dubiè voluit Sp. S. Bestiam hanc, ceteras

Forma ba-
stia mon-
strofa &
miranda.

Pardus.

Plin. lib. 8.
cap. 17.
Aristot. l. 9.
Histor. Ani-
mal. c. 6.

Applicatio,
Pardi ad
imperium
Romanum.

ter. 5. 6.
Habac. 1. 8.

Applicatio
ursi.

Urso.
NB. Persa
habuerunt
7. Principes
primarios
sicut &
Rom. imper.
7. Electores.
Plin lib. 8.
cap. 36.

Applicatio
oris Leo-
nini.

Dan 2. 3.
& 4.

Romana
Monarchia.

tres, Pardam videlicet, Ursam & Leonem, h. est, Græcam, Persicam & Babylonicam potentiâ suâ oppressuram esse: Id quod revera sic contigisse experientia docuit, Romani enim Monarchiis illis deletis, gentes prædictas sibi subiectas reddiderunt: Orientem maximè per Lucullum, Pompejum & Crassum: Macedoniam totamque Græciam per Scipionem & Marium: Ægyptum per Octavianum Augustum, & sic porro, ut dubium vel obscurum amplius non sit, cur uni Romanæ Bestiæ, cæterarum notas Sp. S. attribuerit. Sequitur nunc in textu: *Et dedit illi draco virtutem suam*, animavit Satanas Tyrannos illos truculentos, & feroces, ad bella Christianis inferenda, & dedit Bestiæ *sedem suam*, septicollem Romam intellige: Ubi non minus Satanas, quàm Pergami, sedem suam habuit, seu sceleribus & flagitiis multis habitavit:

SEDES.

NB. quavariatione verba ista ad tempora nostra accommodari queant, scire potius, quàm dicere & proloqui auctori licet.

Unum tamen de capitibus eius, quasi in mortem occisum Johannes vidit: Cujus plagam mortis iterum curata fuit. Verba hæc aliqui interpretantur de Julio, primo Monarchiæ Romanæ Cæsare, quo 23. vulneribus trucidato penitus peritura videbatur Monarchia Cæsarum: Eam enim delere & populum Romanum in pristinam libertatem reducere totis viribus Cicero conabatur. Curata autem hæc plaga per Augustum Imperatorem fuit: Verum quia ante Johannis tempora, occisio illa capitis contigit, ideo istam sententiam hujus loci propriam non esse puto: Alii de Nerone intelligunt, qui primus primam in Christianos persecutionem movit, & manu sese propria jugulavit, imperiumque adeò afflictum reliquit, ut multis jam jam penitus ruiturum videretur: Defecerunt enim Provinciæ aliquot: Et conflixerunt inter se civilibus bellis, Galba, Ottho & Vitellius: Hic præterea Sabinum Vespasiani Fratrem nihil mali suspicantem, unâ cum Flaviis cæteris in Capitolium compulsi, succensoque templo, & juxta simulacrum ac ruina, omnes in unum pariter interitum ac tumulum dedit: Commodissima verò videtur explicatio, de ea dilaceratione Romani Imperii, quæ per Francos, Gothos, ac Vandalos post annû Christi quadringentesimum facta est. Honorii enim Imperatoris tempore, *Franci Rhenum transgressi*, Gallias occupare cæperunt: Gothi Panoniam, Illyriam & Italiam vastarunt, & quidem urbem ipsam Romam ceperunt: Westgothi & Vandali Hispanias ab imperio avulserunt: Et Vandali trajecto freto Herculeo Africam possederunt, ut Bestia Romana hoc vulnere accepto, multis plane extincta & occisa fuisse visa fuerit, donec sensim vires recollegerit, præsertim cum Imperium ad Carolum Magnum, adeoque ad Germanos translatum fuit. Hæc sententia verbis Apostoli maximè est congrua: Verè enim Bestia tunc ab Hunnis, Gothis & Vandalis lethaliter vulnerata fuit: Quod verò *unum caput* duntaxat plagam accepisse mortis scribitur, id haud ineptè ad ITALIÆ & URBIS ROMÆ finalem destructionem & devastationem accommodatur: In hac enim provinciâ, Cor quasi, & *Vita periculabatur Imperii*: In hoc etiam unico membro, Bestia illa lethaliter sauciari poterat. Sunt qui caput hoc unum, de regno intelligunt Hispanico, quod à Sarracenis lethaliter vulneratum, protritum, subactum, & septingentis annis obtentum, denique per Ferdinandum, Magnum Arragoniæ Regem, recuperatum fuit: Sed num quis istam sententiam amplecti, an verò nostræ suffragari, an

etiam tacitè tenere velit, nos liberum relinquitur, interea ad reliquorum verborum explicationem accessum facimus. Describit enim Johannes, quid & plagam & plagæ curationem secutum sit: Et admiratio fuit in universâ terrâ post bestiam: Et adoraverunt Draconem, qui dedit potestatem bestie, & adoraverunt bestiam dicentes: Quis similis bestia? quis poterit pugnare cum ea? Duo recensentur in Græcâ. 1. insignis super Bestiâ admiratio. 2. Draconi & Bestiæ exhibita adoratio: Utrumque sic explicatur, quod ob recuperatas vires, & splendidas partas victorias, Major pars hominum Romanam bestiam admirata, & ad mandatum hujus Bestiæ, Religionem Romanam amplexata fuerit, h. e. imagines, statuas, lapides, & innumeros fictos Deos, seu, si veram Idololatriæ spectes rationem, ipsum Draconem adoravit & coluerit: Romani enim sub Diis suis, non alium, quam ipsum Draconem, in scii licet, coluerunt: Cum omnis cultus præter & contra præscriptum Dei, aliis Diis exhibitus, non nisi ipsi Draconi exhiberi in Dei curiâ judicetur. Atque hæc est Draconis malitia, quod cum in cælis nihil efficere potuerit, in terris Idololatriam Romanam partim præstigiis, & mellitis verborum lenociniis, partim verò Imperatorum Anti-Christianorum severioribus præceptis obtinuit, instar Regis Babylonii, qui itidem sævitiâ, idololatriam instaurare voluit. Colligitur hoc ex verbis illis: *Quis similis bestia, quis poterit pugnare cum ea?* quasi dicat Spiritus Sanctus: Ne hîscere quidem ausi fuerunt homines, adversus bestiam Romanam, sed tùm ad ipsos Imperatores tùm ad Deos ipsorum colendos, coacti fuerunt: Ab his eventis ad operationes bestiæ, progreditur Johannes, inquit: *Et datum est ei os, loquens magna & blasphemias, & data est ei potestas faciendi, menses quadraginta duos*: Facultas operationis, & tempus concessæ facultatis illius, verbis istis describitur. Facultas ortum habet à Dracone, & consistit, in loquendo & faciendo: Loqui Bestia dicitur, *magna & blasphemias*, magna illa seu *μεγάλα* jactationes Romanorum notant, subindè enim se Orbis totius domitores jactitarunt, & alias hyperbolas de victoriis suis frequenter in ore habuerunt, blasphemias quæ fuerint, supra dictum est, cum de nomine blasphemias differuimus. Tempus quadraginta duorum mensium, itidem & cap. 11. & 12. luculenter explicatum est, nihil ergo attinet iterum id cum tædio hîc repetere. Potius notetur, haud obscure Spiritum Sanctum innuere, tùm Anti-Christi Romani, tùm Mahometis quoque ex Bestia istâ Romanâ, generationem: *Grandiloquus* enim introducit, Daniel. 7. Mahometes, & Blasphemus maximè, Dan. 11. introducit Papa Romanus: Utriusque enim Anti-Christi familia, ex collapsis Bestiæ rudibus, seu ex Vet. Romani Imperii ruina prodiit. *Faciendi* facultas, innuit potentiam Romanorum, quod cogitata sua perficere, in actum deducere, & proposito suo ac insolentiâ feliciter perumpere potuerit: (*Sie haben es tapffer können hinauß führen/und vollbringen*) sed non in perpetuum: Finis enim determinatur, menses videlicet quadraginta duo, quorum absolutâ periodo, & insolentia Bestiæ expirabit, ac in alium, Anti-Christum puta, commigrabit.

Sequitur nunc, quomodo collatâ potestate, Bestia hæc utatur: *Et aperuit os suum in convitiis ad Deum, ut convitiis afficeret nomen ejus, & tabernaculum*

NB. Nec hic tutum nunc est, quæ fortassis innuuntur, aperit proloqui: Fict tamen cum Deo & Die. Interim Lectori divinare, & alius verba singula pensare licet.

Generatio Antichristi Orientalis & Occidentalis.

Vtuo potestatis Bestia.

lam ejus, & eos qui in cælo habitant: Et est datum illi bellum facere cum Sanctis & vincere eos: Exercet ergo potestatem hanc Romana Bestia, primò autem, nomen, tabernaculum, & sanctos Dei. Nomen quidem ipsum Dei blasphemarunt Romani, cum Deos suos falsos, & superstitiones suas, vero Deo & Religioni sanctæ prætulērunt, omniumq; gentium Deos, præter solum Israelitarum Deum, facile receperunt: Horribiliter sanè olim blasphemabatur nomen Dei, cum Raplaces, ac Sennacherib, Deum convitiarentur: Non minor verò blasphemia Romanorum fuit, quâ Christum crucifixum affecerunt, ejusq; nomen sacrosanctum, horrendis convitiis prosciderunt: Specimen si habere cupis facti hujus, lege celebratum de Vrbe sanctâ excisâ triumphum, quomodo vasa Templi sacra, publicè Romani circumgestaverint, ut Deus Judæorum veluti victus & vinctus, in Capitolium ductus, & ibi Jovi Opt. Max. Romanorum Deo supplicaturus esse videretur. Blasphemarunt etiam Tabernaculum Dei, hoc est, cultum totum à Christianis Deo exhibitum, & imitati nonnunquam pravâ καὶ ἡλικία, populi Dei sacrificia, & alios ritus, tanquam blasphemias erga Deum cumularunt: Per Tabernaculum Dei, aliqui, & haud ineptè, FIDELES, ac PIOS intelligunt, qui corde ac fide ab uno & solo Christo pendent, ii enim templum Dei vocantur, 1. Corinth. 3. v. 16. 1. Cor. 6. v. 19. & 2. Cor. 6. v. 16. Hos quibus convitiis Romani affecerint, obscurum non est: Impios nimirum, stultos, seductores, pacis turbatores, blasphemos, execrandos, piaculares, & planè intolerabiles rationes vocarunt, quemadmodum & sanctos Dei cœlicolas, hoc est, Prophetas, Patriarchas & alios similibus convitiis adobruerunt. Sunt qui opinantur, sanctos à Romanis cultos & in Deorum classem relatos esse, mutatis tamen eorundem nominibus, utpote sub Jano, putant honore affectum fuisse Noachum, vini inventorem, deducto nomine Jani ab Hebræo יָנוֹ unde & Italia Tellus Oenotria dicitur: Cumque Janus, alio nomine Saturnus vocatus sit, hinc Goropius, & alii, iterum suspicionem suam confirmant, & Saturnum istum, itidem de Noacho explicant, derivantes nomen ab Hebræo שַׁטְרֵן abscondit, quia natales ejus propter nimiam longævitatē absconditi quasi fuerint: adde, quod picturam Bifrontis Jani, ad Noachum sic accommodant: Quia utrumque Mundum, antediluvianum & postdiluvianum noverit, ac inter utriusque Mundi homines vixerit, ideo Bifrontem Noachum à gentilibus, sub persona Jani, habitum esse. Similia multa passim apud doctiores occurrunt, & quidem illud extra omnem ponitur controversiam, Patriarchas, post dispersionem gentium, hinc inde nationibus præfuisse, & gentes illas, propter collata in se beneficia Sanctos illos viros, in Deorum numerum retulisse, aliaque nomina & Epitheta gentilia ipsis tribuisse: Totus autem iste honor tantum convitium fuit in sanctos Dei cœlicolas, qui ejusmodi cultu non honorantur, sed grandi contumeliâ afficiuntur, & pro blasphemias habentur, quasi cultum divinum ambiant, & gloriam soli Deo competentem blasphemè appetant. Ita aperuerunt os suum Romani, adversus Deum, adversus Tabernaculum, & adversus Sanctos cœlicolas ejus: Porro bellum etiam sanctis intulerunt: Incitati enim à Dracone, bellum fecerunt cum san-

ctis, & vicerunt eos, corporaliter putâ, sic enim historia persecutionum Ethnicarum luculenter testatur, & sic supra cap. 11. vers. 7. Bestia de Abyssò ascendens, bellum adversus duos testes facere & vincere ac occidere eos dicebatur. Ne verò quis miretur, unde Bestiæ tanta adversus sanctos victoria, additur appositè, potentiæ descriptio, cum ait Theologus: Et data est illi potestas in omnem tribum, & linguam, & gentem, quasi dicat: Potentissimum erit Romanum Imperium, & potentior orbis totius pars, Europa ferè universa, nec non Aphrica & Asia ei parebat, præterita enim, ut alibi monuimus, certitudinis significandæ causâ, pro futuris ponuntur. Tanta majestate & viribus cum floreat Imperium, & quidē in exsultatione (data enim est illi hæc potestas, divinitus scilicet) quis miretur victoriam ab eo adversus sanctos, facile obtentam esse. Hac profecto majestate, id impetravit Bestia, ut adorarent eam omnes qui inhabitant terram, quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ Agni, qui occisus est ab origine mundi, adoraturi bestiam hanc ita describuntur, ut satis pateat, incredulos, & impios notari: Hi enim inhabitant terram, hoc est, nullâ cœlestium vel gloriæ, quæ ibi est, curâ tanguntur, uti Aretas explicat: Horum nomina, non sunt scripta in libro vitæ Agni, neque enim Agnum Dei, cultu fidei & invocationis honorarunt, sed nomina sua in terris vocaverunt, Psal. 49. vers. 12. Cumque venam aquarum viventium, hoc est Dominum, dereliquerint, suoque corde ab ipso recesserint, hinc non in libro vitæ Agni, sed in terrâ scribuntur, juxta Jeremiam testimonium, cap. 17. vers. 6. & 7. Hæc de Rom. Imper. ortu, potentia, majestate, factis, blasphemias & peccatis: Nunc interitum ejusdem & decrementum Sp. S. prædicit: prius tamen ad attentionem, usitatissimâ illâ Christi exclamatione, Lectorem excitat, cum inquit: Si quis habet aurem, audiat, innuens rem se mirandam & planè stupendam, nunc indicare velle; quæ etsi ferè incredulis appareat, verissimè tamen eventura sit, ideoq; mereatur, ut probè observetur: Sic autem particula vaticinii hujus habet: Qui in captivitatem ducit, in captivitatem vadit: Qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi: Verba ex Gen. 9. v. 6. & Esa. 33. v. 1. ex Jer. quoq; cap. 43. v. 11. nec non ex ore Christi Matt. 26. v. 52. transsumuntur: Sensus autem emergit iste, Penam Talionis Rom. Imperium experturum esse: Pro eo enim, quod in captivitatem duxit, quod gladio occidit, oportet vicissim illud captivari, & occidi, expectandum est, ut ea ipsi pœna irrogetur, quam antehac aliis intulit, sic enim Deus justissimus, justissimè decrevit. Et sanè ruinam istam Imperii Romani quod attinet, quis eam ex Historiis, immò ex oculari & quotidianâ experientiâ non intelligit? Spatio certè annorum 136. Roma septies in alienas manus venit, ac crudelissimè direpta est, gladioq; cecidit, & in captivitatem abducta est, quæ diu gentes plurimas gladio percussit, & in captivitatem abduxit: ut interim alias Romani Imperii turbas, & calamitates maximas taceam, quas infra fufius recensendi, & exaggerandi, occasio postulabit. Inter funestas verò mutationes istas, Christianis opus erit Patientia & FIDE: Patientia enim seu perseverantia fortiter abnegationi ex metu proveniente resistit: Fides verò auxilium DEI præsentissimum, infallibiliter credit. Atque hæc est Bestia prioris è mari ascendens.

Bestia ad
Anti Chri-
stum Roma-
num typica
applicatio.

dentis, ad statum Imperii Romani, perspicua explicatio, neque dubium mihi est, quin accuratius Oracula Johannotica expendentes, ob causas supra allegatas, interpretationem istam lubenter, ut Orthodoxam & genuinam, arrepturi sint. Interim non negamus, simul τυπικὴς Romam Anti-Christianam seu Papatum Romanum hic depingi: Verè enim vetus Roma, Anti-Christiana Bestia typum gessit, quemadmodum in Daniele, unum & idem vaticinium, primò & propriè de Antiocho Epiphane, secundario verò & τυπικὸς de Romano Pontifice agit: Scriptura enim profunda est, & ad multa sæpè respicit: Quapropter, nunc operæ precium fuerit, ut quomodo, Bestia hæc prior, conditionem Anti-Christiane sedis Romanæ gerat, paucis dispiciamus, Bestia, Anti-Christus, ob sævitiam, & feritatem, rectè comparatur: Septiceps & decicornis propter amplitudinem, diadematis ornatus, propter maiestatem regni sui vocatur: Blasphemia tanta tamque cumulata in Papatu viget, ut vix lingua vel calamo recenseri queat, Panthera, indomitæ feræ ob furorem, Urfinis pedibus ob stabilitatem: Leoni ob crudelitatem commodè assimilatur. Virtutem quoque sedem, & potestatem à Dracone accepisse, perquam congruè dicitur: Neq; deficit occisio capituli unius, quod vel ad regnum Hispaniæ, vel ad illas provincias accommodatur, ubi Pontifex Romanus pro Christi in terris Vicario non agnoscebatur, tandem verò à Phocæ parricida ad hoc culmen honoris evehebatur, quod per curatam plagam Johannes innuere voluit, admiratio universi orbis super Bestiæ Romanæ felici successu itidem est notissima: Universas enim ferè Regiones olim Pontif. Roman. in obsequium suum per emissarios redegit, ut remotissimi etiam populi tanquam DEUM quendam ipsam susciperent: Imò sancti viri splendore Bestiæ hujus, & externâ hypocritâ sanctitate, ac eminentia Papæ decepti, plus ipsum admirati & venerati sunt: Hinc illa apud veteres Paparum elogia: Hinc hyperbolica planè eorundem encomia; stupeo certè, cum stupenda illa lego, utpote, quod divus Bernhardus, qui tamen haud ratò satis masculè Pontificum superbiam, Simoniam, & impietatem redarguit, alibi, in hæc verba erumpit: Tu (Papa Romane) sacerdos es magnus, summus Pontifex, Tu Princeps Episcoporum, Tu haeres Apostolorum, Tu primatu Abel, gubernatu Noe, Patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, autoritate Moses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, unctione Christus. Tu es, cui claves tradita, cui oves credita sunt. Sunt & alii cæli fanitores, & gregum Pastores, sed in tanto gloriosius, quanto & differentius utrumq; præ cæteris nomen hereditasti; Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos, Tibi universi crediti, uni unus: Nec modo ovium sed & pastorum: Tu unus omnium Pastor: Unde id probem quæris? Ex verbo Domini: Cui enim non dico Episcoporum, sed etiam Apostolorum, sic & absolute, & indiscrete tota commissa sunt oves? Si me amas Petre, pasce oves meas. Quid est admirari Bestiam Romanam, si hoc non est? Ambrosius certè, Gregorius & alii, in primis Canonistæ, itidem stupenda de Pontif. Rom. elogia prædicarunt: Refert Æmilii lib. 7. Imperatori, Siciliæ Legatos, humi jacentes, clamasse: Qui tollis peccata mundi, miserere nostri, Qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem: Simo Begnius, Episcopus Modruensis, non veritus est ad Leonem Papam ac-

Æmil. l. 7.

commodate verba Apocal. 5. & vocare illum, Leonem de Tribu Juda, ac Radicem David, & similia Concil. Lateran. sess. 6. Plura suo tempore allegabimus, quod videlicet Papa sint tradita omnia, quod sit vivus fons justitiæ, Lumen fidei, Sol veritatis, Autoritate Major Angelo: Summus Præsul, supremus Dei vicarius, quod sit quasi visibilis quidam Deus, quod omnia possit facere, quæ Deus facit, quod possit immutare rerum naturam, & sexcenta alia, quæ certè omnia non nisi ex admiratione Bestiæ Quis poterit pugnare cum ea? Ipsi profectò Imperatores veriti sunt, pugnare cum bestia ista: edocti, quàm miserè à Pontificibus Romanis, qui ipsis resistunt, tractari soleant: Leo Isauricus Imperator Constantinopolitanus, pugnans cum Gregorio secundo, fulmine excommunicationis percussus, & Imperio Occidentali exutus fuit. Childericus quoque Gallorum Rex, metuit, ut cum Zacharia bellum gereret, potius Regno cesseret Pipino: supra capite nono historiam Heinrichi quarti attigimus, qui sæva hyeme, nudis pedibus, & planè jejunos, per totum triduum sententiam Papæ præstolatus, nec tamen consecutus, quin potius instinctu Papæ, à Filio proprio, & imperiali auctoritate, & vitâ ipsâ, privatus est. Hæc vestigia alios terruerunt, ne cum Bestia hæc dimicare præsumerent. De ore Blasphemo, quo Pontifex Romanus per Gnathones suos horrendas evomit blasphemias, jam supra dictum est: potestas autem illa faciendi, adeò in Pontif. Rom. perspicuè deprehenditur, ut liberam eam, & nullis legibus coercitam seu coarctatâ esse, omnis lingua ultro confiteatur: Et hanc potestatem suam ἀντιθεὶς οὐρανὸν exercuit, hodieq; exercet Bestia Romana, aperiens os suum in convitia ad Deum, ut convitiis afficiat ipsum Deum, cum se supra Deum extollit. 2. Ut convitiis afficiat Tabernaculum Dei, seu veros credentes: Quæ n. in nos convitia non evomit Romana Synagoga. 3. Convitiis etiam afficit Sanctos Dei, qui in cælo ejus habitant, cum ea, quæ solius Dei sunt propria, utpote præsentiam, exauditionem precum, confusionem hostium & alia ipsis tribuunt, magis sanctos dehonestantes, quàm honorantes. Bellum quod Bestia gerit cum sanctis, per aliquot centurias annorum continuatum est, & quidem victoriam, ac potestatem in omnem tribum & gentem obtinuit, ut ob ullam victoriam externam ab omnibus reprobis, & terræ amatoribus Bestia illa adoraretur: Paratum tamen & illi est divinæ ultionis iudicium: Oportet enim post menses quadraginta duos, ipsam vicissim spoliari, captivam duci, & gladio spiritus occidi, quod nostro seculo per Dei gratiam feliciter cœptum est. Ita videt Lector Christianus, secundario egregiè Anti-Christum Romanum per bestiam hanc depingi: Animadvertit typum istum Commentator ille Anonymus, qui ante secula duo Apocalypsin interpretatus est. Cujus explicationem, in gratiam, Antiquitatis studiosissimi Paparum, ne novam à nobis fingi clamarent interpretationem, placet apponere, quæ, ne mutato quidem apice, sic habet, p. 116. & seqq. Et vidi de mari Bestiam ascendentem, i. e. Anti-Christum asperitatem conversationis Evangelicæ & amaritudinem persecutionis pro Christi nomine refugientem. Ascendit etiam de mari, fluidis & circumductis temporalium rerum summum fastigium obtinens & defendens. Bestiâ ascendentem, i. e. Anti-Christum ad modum bestiæ sævientem & nihil secund. ratione operantē. Per hoc

hoc etiam significatur, quod cito cadet, quia de instabili & fluido fundamento venit. *Habentem capita septem*, id est, universos principes & praelatos Ecclesie suis abusionibus faventes. *Et cornua decem*, id est, omnia genera, quibus nititur impugnare legem Evangelicam, homines ad perfectam decalogi observantiam reducentem. *Et super cornua ejus decem diademata*, id est, victorias, quibus cum suis invaluit contra legem Evangelicam, statuendo suum pecuniarium lucrum, quod vetat Evangelium, suos per hoc reprehensores jugiter opprimendo.

Notatur impietas papistarum dicentium, Evangelium non sufficere sine decretis papae, &c. Et super capita ejus nomina blasphemiae, dicendo legem Evangelicam non sufficere pro regimine Ecclesiae absque decretis Paparum & decretalibus Epistolis, quarum nonnullae doctrinam Evangelicam impugnant expresse, ut illa, in qua dicitur, Ecclesia non valuit, sine decretis absque dotatione Constantini & aliorum dominorum terra, quod est summè blasphemum & haeticum.

Quia tunc sequeretur, quod Ecclesia primitiva sanctissima, ante dotationem istam, nullius fuit valoris, & sic Christus nihil valuit, & Apostoli ejus & martyres & Confessores & virgines illius Ecclesiae nihil valuerunt. Est etiam illud ante dictum, nempe quod lex Evangelica non sufficiat pro regimine Ecclesiae sine jure Canonico, summè blasphemum, cum unum contineatur in lege Evangelica, quod est impletio legis & Prophetarum, & quo servato, superflueret statutum humanum quodcunque, sicut Matth. 7. habetur, *Omnia quaecumque vultis ut faciant vobis homines & vos facite illis, Hac enim est lex & Propheta.* Unde est Catholicè tenendum, & sub poena maledictionis aeternae defendendum, quod nulla ordinatio humana debet esse alicujus reputationis Christianae, nisi directa ad legem Evangelicam observantiam & declarationem. Et bestia, id est, Anti-Christus, quam vidi, similis est pardus. Variis haeresibus maculatus, est etiam pardus, quia dicit se vicarium Christi in terris, licet Christi legem praecunctis oppugnet, & sic adulterinus est, simul Apostolicus appellatione & Apostaticus re ipsa existens, sicut pardus & Leo coeuntes leopardum gignunt adulterinum.

Pardus.

Papa Apostaticus.

Pedes ursi.

Oculus Leonis.

Voracitas papae.

Presbyter Johannes in India.

Et pedes ejus sicut pedes ursi. Quia licet ursus quatuor pedibus super terram incedat, sicut aliae bestiae, pedes tamen ipsius, praecipue anteriores, effigiem repraesentant manuum humanarum. Sic Papa, qui praeceteris esse debet operationis spiritualis, totis tamen affectionibus circa cumulationem terrenorum incumbit praecunctis, ut quasi ex manibus cum urso pedes effecerit, Evangelica paupertate contempta. Et os ejus sicut os leonis. Quia sicut os leonis praereliquis est latum, cruentum & foetidum, devorando carnes, sic nihil est quod voracitatem Papae satiare potest, nec certè patrimonium Petri, nec dotatio Constantini, nec omnia spiritualia sibi appropriata, quin insuper per sequestratores respectu honorum eorum, quos Capellanos appellando exemit, & per alios procuratores omnium (opum) Christianissimi vendicando primos fructus. Et tamen Graecos & Arabicos schismaticos reputat, & excommunicandos decernit, qui libertate Evangelica a se eiiciunt pondus tam miserabilis servitutis, habet etiam os leonis, quo se jactat dominum urbis & orbis. Et tamen presbyter Johannes in India superiori & interiori, tota Graecia & Arabia, & breviter tota Orientis Ecclesia, benè novit (nec à nobis occiduis est ignotum) quod in hoc planissimè

Papa mentitur, imò tam contemnitur ab eis suum imperium, quam à nobis vilipenditur imperium magni canis ac Zoldani Babyloniae. Et dedit illi. Scilicet Anti-Christo. *Draco virtutem suam.* Quia quod Papa tantam Simoniam & avaritiam committit in Ecclesia, quod sit supremus spoliator egenorum, non à Christo, sed à Diabolo habet. Et potestatem magnam. Scilicet occidendi omnes adversarios gladio materiali, & coercendi Christianos, quod faveant abusionibus, sacrilegiis & blasphemis suis. Quia quando consideramus, quam pauperes fuerunt & sancti primitivi Papae, facilè videtur, quod ex tanta paupertate & vilitate, non potuit surgere tam nociva potestas, nisi operante Diabolo. Et vidi unum de capitibus suis. Id est, de praelatis suis Anti-Christianis. *Quasi occisum in mortem.* Quod dupliciter exponitur. Uno modo de executore Cruciatæ papalis contra Flandrenses, cum suis multis occiso & fugato à Rege Franciae cum verecundia magna. Alio modo de Papa Urbano sexto, Cruciatam illam, mandante jam mortuo. Et plaga mortis ejus curata est. Quia dictus executor Cruciatæ papalis Nicanor, potestatem obtinuit à Papa post factum, quam ante habebat. Et Papa Urbano sexto obeunte, alius statim eligitur, sibi à Cardinalibus in successorem, gladio materiali defendens imperium suum, sic etiam ante eum fecit praedecessor suus Urbanus, quod à Christo non obtinet, quia hoc sibi prohibetur in Petro, sed à Diabolo, qui perfectionem Apostolicam & hominum occisionem, in eadem persona, impossibiliter fabricare non formidat. Quia si quis perfectionem servat Apostolicam, homines corporaliter non occidit aut spiritualiter, imò nec malo resistit, sed in causa Ecclesiae subit mortem, si occurrat, aut si est persecutio personalis, fugit de civitate in civitatem, ut testimonium accipiat à doctrina Christi, & omnibus sanctis exponentibus eam ab initio Ecclesiae.

Papa supremus egenorum.

Cruciatæ contra Flandrenses.

Papa non est defendere suum regnum sed mori pro Ecclesia.

Apostolicus est apostaticus.

Germani bestiales.

Diabolum adorantes in Papa.

Papa sacrilegus & Tyrannus.

Et admirata est universa terra post bestiam. Zelatores legis Evangelicae mirantur post bestiam, id est, Anti-Christum, dicentem se praeceteris Apostolicum, neminem eo magis Apostaticum agnoscere. Tota Ecclesia Orientalis miratur post bestiam, reputantes nos supra modum bestiales, quod tantae ejus bestialibus conditionibus assentimus. Omnes Pagani & Judaei mirantur post bestiam, de quibus, omnes CHRISTUM respuentes, putant ejus doctrinam frivolam & falsam, cujus professorem praecipuum sibi vident praecunctis adversantem. Omnes de secta Christianorum per Anti-Christum decepti mirantur post eum, quod quisquam tantum dominum & tam sanctum patrem appellatum audeat impugnare, & sic cum admiratio eorum super eum non fiat intuitu conversationis & doctrinae Evangelicae (quamvis haec in eo non percipiunt) sed temporalis commodi gratia, favoris, timoris & ignaviae, pater quod DEUM relinquentes diabolum adorant in Papa. Et hoc est quod sequitur.

Et adoraverunt draconem, qui dedit potestatem bestiae. Quia papa non à Deo habet, quod sit sacrilegus & tyrannus, bona pauperum in se & suis consumendo, & homines pro stercorebus suis jugulando, & sic cum sit tantus hypocrita, se Apostolicum appellans, praec omnibus hominibus, tamen conversationem Apostolicam contemnens,

sed hoc à Dracone illo falsissimo; qui tantas hæreses in facie totius Ecclesiæ advocare non veretur. Et adoraverunt bestiam. Non solum ejus doctorem diabolum, sed ejus discipulum Anti-Christum, tot blasphemias eructantem, *Dicentes, quis similis bestia? id est, Anti-Christo. Et quis poterit pugnare cum illa?* Ejus voluntati resistendo, ratione du-

Eminentia potestas Papæ imperialis & sacerdotalis.

publicis potestatis supremæ, imperialis & sacerdotalis, quas prætendit in Ecclesia militante, quarum utraque in tanto fastigio caret omnis princeps alius, tam secularis quam Ecclesiasticus, neminem itaque reputant illi in potestate cœquandum. Et datum est ei os loquens magna & blasphemias. Quod sit de jure Dominus totius mundi. Et blasphemias. Dicens se esse æqualis jurisdictionis cum Christo ex plenitudine potestatis collatæ: Et tamen ultra possit ex potestate sua imperiali, scilicet regna & divitias mundi, ad beneplacitum suum distribuere, ex potestate sua sacerdotali, omnia beneficia Ecclesiæ dividere ut libet; Quæ sibi Christus non exemplavit, sed eorum opposita, ut patet in Evangelio suo sacro. Pater ergo, quando Papa se extollit supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, in templo Dei sedens, quod ostendat se tanquam sit Deus, Et consequenter filium perditionis se prodigit & vulgarem illum Anti-Christum. Quod autem primum dictum sit falsum & blasphemum, scilicet quod dicit se paris potestatis cum Christo in Ecclesia militante, facile patet. Primum, Quia ipse non est superioris potestatis in Ecclesia quam fuit patronus summus Petrus, sed Petri potestas fuit inferior potestate Christi in Ecclesia militante, ergo vellet nollet sic esse, potestas Papæ Romani minor est Christi potestate. Pater I. Corinth. I. Ubi Apostolus probat, non tam seipsum quam Petrum, sed & quemlibet ministrorum Ecclesiæ, inferioris potestatis ad Christum esse, quia ipsi solum ministerialiter evangelizant aut sacramenta ministrant, Christus autem Effectualiter & ex propria auctoritate.

Et data est ei potestas. Id est, permissa à Deo. Facere; Id est, furorem suum exercere. Menses quadraginta duos. In superiori capite designatur tempus regiminis Anti-Christi per dies mille ducentos sexaginta, item per tempus & tempora & dimidium temporis. Hic autem & alibi designatur per menses quadraginta duos, per quod datur intelligi incertitudo persecutionis suæ, cum sic variè, nunc per dies, nunc per tempus designetur regimen, ut fideles, sive plus persecutione sua sive minus Evangelicè instructi, semper sint prætenuiti contra eum. Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum. Præmissis hæresibus suis & blasphemias ac aliis, etiam addendo, quod errare non possit. Blasphemare nomen ejus. Id est, institutionem ejus Evangelicam, in qua præ cunctis scripturis relucet laus & bonitas Dei nostri. Et tabernaculum ejus. Id est, legis Evangelicæ servatores, & eam sibi prædicantes prophanos reputans & excommunicandos à tota Ecclesia. Et eos qui in cælo habitant. Id est, omnes illos, qui in doctrinis talium perseverant, quia ut falsi Lolardi per totam Ecclesiam diffamantur.

Papa errare non potest.

Lolardi.

Et datum illi bellum facere cum sanctis. Legem Evangelicam in se sanctificantibus, & in omnibus, quibus possunt eam sanctam, & præ omnibus legibus observandam præconisantibus.

Et vincere eos. Quia non obstante veritate do-

ctrinæ suæ, prævalet cum Anti-Christo doctrina contraria. Et data est illi potestas in omnem tribum & populum & linguam & gentem. Quia in omni secta plures habet fautores quam impugnatores apud Christianos. Et adoraverunt eam: scilicet suis blasphemias assentiendo. Omnes qui inhabitant terram. Scilicet cælestibus contemptis. Quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ agni. Id est, totus numerus damnatorum. Qui scilicet Agnus. Occisus est ab origine mundi. Scilicet in suis, ut Habel, Zacharia, Jeseia, Ezechia, Johanne Baptista, & in aliis, & in seipso secundum dispositionem totius Trinitatis ab æterno. Si quis habet aures, Scilicet credendo Evangelio, Audiat. Scilicet obediendo. Qui in captivitatem duxerit. Sic homines captivando à fide & doctrina Evangelica, sicut jam facit Anti-Christus. In captivitatem. Scilicet æternæ damnationis. Vadit. Nisi hic pœnituerit. Qui gladio occiderit. Sicut Anti-Christus facit, tam gladio materiali quam persuasione Evangelio contraria. Gladio oportet eum occidi. Scilicet damnationis æternæ, nisi finaliter pœnituerit.

Hic est patientia & fides sanctorum. Id est, respectus peccatorum Anti-Christi & suorum, Evangelium impugnantium, & remuneratio Evangelicorum tam conversatione quam doctrina contra Anti-Christum & exercitum suum Evangelium defendentium. Hæc Anonymus magno spiritu ante annos ferè ducentos, nondum nato Luthero, adversus Pontifices Romanos commentatus est: Cujus sententiæ & nos suffragamur, ita tamen, ut priorem illam de Romano Imperio primam seu primariam: Hanc verò de Pontifice, seu Anti-Christo Romano, secundariam, utramque autem, intentioni & menti Spiritus sancti vaticinantis, omnino congruam æstimeamus: Mixtum itaque est hoc vaticinium, & propter mixturam istam fit, ut nonnulla uni, nonnulli alteri sententiæ videretur & propriè accommodanda esse videantur, mentes præsertim 42. propriissime ad Pontificem Romanum, seu Anti-Christum illum occidentalem reserunt: Ei enim & supra cap. 11. & 12. à Sp. Sancto attributa fuerunt: Quamvis & de Rom. Imperio rectè ipatium istud intelligitur, si duratio primæ ab urbe Roma condita dominationis consideratur. Tot enim annos Bestiæ hujus quartæ Imperium stetit, usque ad eam vastationem, quâ Gothi, Duce Gensericho Romano vastarunt, opibus ejus Carthaginem, à Vandalis tunc occupatam, translatis. Et hoc tempore adeò concidit occidentale Imperium Romæ, ut ne nomine quidem usque ad Carolum Magnum, Regem Francorum, Cæsar vel Augustus Imperator esset. Hæc de paraphrasi partis primæ.

Vaticinium hoc est mixtum.

Scrupuli.

Cæterum, haud exigui in explicatione partis hujus prioris occurrunt scrupuli, qui omnino prius, quam ad doctrinas progrediamur, animis nostris eximendi sunt: Videas enim nonnullos πικρὰ καὶ λυγρὰ nostræ sententiæ recalcitrare, & nullo modo concedere, Bestiam hanc priorem de Romano Imperio intelligendam esse; freti Argumentis haud omnino nullis, quæ ad eruendam veritatem penitus excutienda erunt. Objectio prima sic habet:

Si Romano Imperio non competat tempus, quo Bestia oriri dicitur, utique per Bestiam Rom. civile Imperium non denotatur.

Sed verum prius;

Ergo & posterius.

Majoris connexio extra dubium omne versatur: Assumptio inde stabilitur, quod Johannes Bestiam oriri vel ascendere vidit, ex mari, unde loquitur, post Johannis tempora, demum ascendisse Bestiam istam ex mari: Jam verò Imperium Romanum longè prius, quàm ipsi Christi vel Johannis natales, exiit: Ergo ad illud, vaticinium Johannis minimè respexit. Respondeo: futura in primis in Apocalypsi prædicti, nequaquam negatur, id ipsum enim multoties hæcenus inculcavimus: Quod verò ortum Bestiæ hujus attinet, non tam tempus hic à Spiritu Sancto innuitur, quàm ipsa bestia secundum circumstantias præcipuas describitur, ut tanto citius & facilius constet, quæ de re Apostolus loquatur: de ea nimirum Bestia, quæ ortum ex mari habuit, quæ ex mari, suo putata tempore, ascendit, & cujus ortum ad accuratorem cognitionem, Deus Johanni ostendit: Et hic nihil refert, dudum ante visionem Johanniticam Rom. Imperium extitisse. Multa enim ipsi, in libro hoc sacratissimo ostensa sunt, quæ dudum vel extiterunt, vel facta fuerunt: Vidit Johannes in medio Candelabrorum aureorum, Esurum hominis, Apoc. 1. Vidit sedem positam in cælo, vidit supra eam sedentem, quod similis aspectu lapidi fuerit fassidi & Sardio. Apoc. 4. vidit Agnum quasi occisum stantem in medio Seniorum, habentem cornua septem, & oculos septem, & plura vidit Johannes alia, quæ omnia non nisi bardus ita intelliget, quasi dum demum existere illa cœperint, cum Johannes in spiritu ista hoc vel illo modo apparere vidit: Consi nilliter, licet Johannes Rom. Imperii statum & inter alia etiam ortum ejus viderit, non tamen inde sequitur, quod tunc demum Rom. Imperium existere cœperit, sed tantum hoc colligitur quod, ut alia, ita etiam Rom. Imperii ortum Sp. S. Johanni ostendere voluerit. Instantia ergo hæc prima, nostram explicationem minimè infringit.

II. Sed urgeatur obiectio ista, hoc pacto: Si expressè dicitur, Bestiam demum ascensuram ex mari, seu, quod idem, demum orituram esse, & nondum fuisse, utique responsio allata vacillabit.

Sed verum prius ex Apoc. 17. v. 8. 10. & 11. ubi de bestia ista ait Johannes, quod erat, & non sit, & tamen sit, &c.

Ergo & posterius.

Respondeo, turpi petitione principii laborare hoc argumentum: Hoc ipsum enim adhuc quaeritur, an non eadem illa bestia Apoc. 17. v. 8. 10. & 11. Romanum Imperium designet? ubi nos itidem affirmativam nostram, suo loco & tempore probatam dabimus: Neque obstant verba, quod bestia non fuisse dicitur, nihil siquidem aliud Spiritus Sanctus ænigmatica illa locutione innuit, quàm Romani Imperii mutata fata, & vicissitudines: Erat enim sanè adhuc Romanum Imperium regnante Domitiano: sed tale non amplius, quale antea, non hereditarium, non in potestate unius familia erat, sicut à Julio Cæsare usque ad Neronem: Insuper Imperium vetus Romanum, testantibus historiis, fuit deletum, & in ejus locum aliud emerit, quod tamen & ipsum Imperium Romanum appellatum fuit, ut & hoc respe-

ctu fuisse & non esse rectè dicatur: Perinde ac si hodie Romanum Imperium esse, & non esse, diceretur, est enim, nomine quidem & appellatione Imperium Romanum: Sed non est RE illud ipsum amplissimum & potentissimum, quod olim erat, utpote à Papa & Turca mirificè debilitatum. Sufficiant ista ad objectionem secundam, plura Deo volente infra dicemus, ubi ad capitulum 17. explicationem pervenerimus.

III. Sed fortius instant alii ex versu secundo, ubi dicitur, quod Draco Bestiæ virtutem suam & sedem suam, & potestatem magnam dederit, unde sic colligitur:

Si Imperia sunt omnia à Deo, utique & Romanum:

Sed verum prius: ex confessione universalis omnium piorum & testimoniis scripturae multis;

Ergo & posterius.

Si hoc: Ergo ex natura oppositorum sequitur, Romanum Imperium non esse à Dracone: Si non à Dracone: Ergo & per Bestiam istam, quæ à dracone accepit virtutem, sedem, & potestatem suam, Romanum Imperium intelligi non potest.

Respondetur: 1. Concedi, Imperia esse ordinationes divinas: & non esse potestatem, nisi à Deo, Rom. 13. v. 1. Dominus siquidem transfert regna & dat, cui vult: Dan. 4. v. 14. Per ipsum Reges regnant, Prov. 8. v. 15. Unde & ad Pilatum dicit Christus: Non haberes potestatem, adversum me, ullam, nisi tibi datum esset de super, Joh. 19. v. 11. Unde & Imperium Romanum verè à Deo ortum est, & quatenus habet respectum potestatis seu magistratus, eatenus subditos ad obedientiam non tantum obligat, dicente Christo: Reddite Cæsari, videlicet Romano, quæ sunt Cæsaris, Matth. 22. v. 21. sed & divina ordinatio, rectissime ac nequaquam à Dracone oriundum, dicitur: Quia verò, in imperiis, præter & contra Dei ordinationem, grassantur cædes, expilationes, tyrannides, rapinæ, & alia flagitia, ideo talem potestatem Draco dare dicitur, & perinde est, ac si Spiritus Sanctus dicat: Diabolus totus in Romanis regnavit, & quacunque Romani impia egerunt, ea ex instinctu Draconis profecta fuerunt. Itaque distinguendum est, inter potestatem bestię, alia est divina, & consistit in Regimine legitimo, cujus respectu nemo læditur, sed jus suum cuique tribuitur, nocens & reus punitur, innocens verò defenditur: Alia est Diabolica, quæ consistit in impietate & iniquè agendo, in sæviendo, in blasphemando, id quod Apocalypsis nostra disertè ipsamet explicat: Cum enim vers. 2. diceret Apostolus, Dedit illi Draco virtutem suam, mox v. 5. & 6. exponit, quænam illa sit virtus & potestas, nimirum, Os loquens magna, & blasphemias, & convitia in Deum, in Tabernaculum, & in sanctos ejus: Quæ utique, non nisi à Dracone, seu Diabolo, imperiorum hoste infensissimo, oriuntur: Unde tamen non sequitur, ipsa Imperia à Diabolo ordinata esse. Illustremus rem simili perspicuo: Conjugii & Oeconomix status, à Deo ter Opt. Max. unice oritur: In hac ipsa autem Hierarchia, accidunt multa, utpote prava suspiciones, lites, jurgia, adulteria, furta, rapinæ, mendacia, blasphemix, liberorum, servorum & ancillarum inobedientia, & similia: Si quaeras, unde hæc virtus & potestas vel Marito, vel uxori, vel liberis, vel ser-

Imperia divina sunt à Deo.

Dan 4. 14. Prov. 8. 15.

Joh. 19. 11.

Matth. 22. 22

Qualem potestatem Draco Romanus dat.

Monarchia.

vis ac ancillis, unde inquam hæc virtus litigandi, suspicandi, rixandi, adulterandi, rapiendi, mentiendi, blasphemandi, recalcitrandi, convitiandi, reluctandi, &c. commodè Respondetur: à *Dracone*, à Diabolo, nihilominus tamen ipsa Oeconomia, per se ordinatio est manetque sancti Dei sanctissima. Hoc pacto apparet, quomodo Rom. Imperium *potestatem suam* à Dracone acceperit, quatenus videlicet secundum voluntatem Diaboli principis hujus mundi regnavit, quatenus religiones, ac cultus Idolorum, aliasque blasphemias, pertinacissimè defendit, quatenus Christum & Ecclesiam ejus opprimere, penitusque delere, omnibus viribus contendit. Alioquin, quatenus est Imperium, honestis legibus & judiciis ordinatum, non à Satana sed à Deo ipso institutum, juxta scripturæ testimonia, rectè creditur. Et sic ab istis objectionibus mediocriter sententiam nostram de Romano Imperio, per Bestiam hanc designato, vindicavimus.

IV. Mirum autem, cum D. Johannes sub hoc imperio vixerit, quod talia de Romanis scribere ausus fuerit: Vix enim verisimile videtur, hoc ab ipso factum: Quia Reges & Proceres Romani talia non tolerassent: Respondetur autem sine discrimine quidem vitæ præsentissimo nequaquam Johannem hæc oracula scripsisse, neque tamen ipsum potentiam & sævitiam Romanorum formidasse, verum *mandatum speciale Dei*, quo, ut scriberet, *ac iterum regibus & populo multis prophetaret, jubebatur, omnibus minis & periculis longissimè proutisse*: Ita enim & olim Prophetæ factitabant, cum juberentur regna & gentes evellere, destruere, & dissipare, freti solatii plenissima promissione Dei: *Bellabunt adversum te, & non prevalebunt, quia ego tecum sum, ut liberem te,* Jer. 1. 10. 19 ait Dominus, Jerem. 1. v. 10. & 19.

V. *Paradoxa* Locutio videtur, quod Agnus Dei, Christus Jesus, *ab origine mundi occisus* dicitur: Si enim ab origine mundi occisus, utique & ab origine mundi homo natus est, utrumque autem in Theologia novum est, ac absurdissimum: Respondetur, initio largimur, *τὸ πρῶτον*, verba ista intelligi non posse: Certum enim, quod anno ætatis tricesimo quarto, Christus à Judæis occisus & crucifixus sit: Si hoc, ergo non est occisus ab origine mundi: Figuratè tamen potest dici, ab origine mundi occisus, primo, respectu participationis, qui enim pios innocenter lædit & occidit, ipsum Christum lædere in scriptura multoties dicitur: Atque sic in Abele & omnibus sanctis occisus est Christus. Deinde vero occisus dicitur ab origine mundi, *respectu decreti divini*, 3. respectu Typorum Vet. Test. qui *occisionem Agni hujus*, uti Epistola testatur ad Hebræos, præfigurarunt, qua ratione sub occisis agnis, & aliis sacrificiis immolatis ipse Christus *τυφιν* occisus & immolatus fuit, 4. respectu perspicuarum prædictionum, quæ in primis Psal. 22. & Esa. 53. reperiuntur: Tandem & in primis respectu efficaciarum ac virtutis, quæ ex occisione *AGNI* hujus antrosum & retrorsum provenit: antrosum quidem, usque ad finem sæculi: retrorsum, usque ad Protoplastos, ita ut salvatis & salvandis nulla salus vel unquam obtigerit, vel in posterum obtingere queat, nisi per & propter Agnum occisum, in quem occidendum, Patres veteris Testamenti, fiduciam suam, æquè ac nos, & posteri nostri in occisum, collocarunt: Occidendus

autem ille agnus, in oculis ipsorum spiritualibus, quasi jam propter peccata nostra occisus erat, respectu puta fidei, quæ futura habet, ut præsentissima: Hinc & Esaias ita loquitur, capite 53. *Attributus est propter peccata nostra, Et Livore ejus sanati sumus*: Huc pertinet locus Actorum decimo quinto, ubi eadem ratione, qua Patres nostri, salvi fieri dicimur. Et Hebræorum decimo tertio, ubi Christus *HERI & HODIE* Christus esse asseritur, quia nimirum *HERI*, hoc est, ab origine mundi, in se credentes salvavit, idque etiam *HODIE* præstat, & in omnia secula, uti infra in locis doctrinarum audiemus.

Observationes.

I. Et sanè doctrinarum meritò initium facimus à consideratione quatuor *Monarchiarum*, quæ in hoc capite à Spiritu Sancto nobis proponuntur: unde, quàm utile sit ac dignum historiarum studium, facillè intelligimus: Ad illud profectò incitatur, mentione *Pardi, Ursi, Leonis & hujus quartæ Bestiæ*: per quas bestias nihil aliud, quàm Monarchias seu summa imperia quatuor, tum hinc, tum apud Daniele capite septimo notari, suprà ostendimus: Quo autem fine alio, historica illa in scripturis proponuntur, quàm eo, ut historias imperiorum & Regnorum, ut fata & vicissitudines eorum, ut Dei mirandam in translatione vel defensione, in incrementis & decrementis Regnorum, discamus & cognoscamus Providentiam? Ea certè *Historici studii* est necessitas, ut qui hospes est in historia, hospes quoque omnino sit in potissima sacra scripturâ, ubi subinde talia occurrunt, quæ sine historicâ scientiâ intelligi vel explicari non possunt: In Genesi, in Exodo, in Numeris, in libro Josuæ, Ruth, Judicum, in libris Samuelis, in libris Regum, in Chronicis, in Esdra, in Nehemia, in Esther, in Maccabæis, quid aliud tractatur, quàm HISTORIA: Et quis vel unum, quis inquam vel unum Prophetam, sive ex Majoribus, sive ex Minoribus, rectè explicabit, sine cognita *Historiâ*: De Regibus enim Babylo- niis, Ægyptiacis, Assyriis, Persicis, Medis, Græcis, ubique occurrunt, & continuantur tum loca historica, tum vaticinia: Quemadmodum & varia, de Imperio Romano, passim extant Prophetica oracula, quæ sine adhibitâ historiâ, nec intelligi, nec explicari possunt: Autor itaque sum Theologiæ studiosis, ut historicum studium, quod per se est longè jucundissimum, diligenter tractent, considerantes cum fructu insigni, & utilitate maxima illud conjunctum esse, quo illustria illa historiarum spectant elogia, & encomia, quæ ad studii istius amorem instillandum non piget apponere: Cic. in secundo de Orat. ait: *Historia est testis temporum: Lux veritatis, vita memoria, magistra vitæ, nuntia vetustatis*: Thucydides initio libri primi de bello Peloponnesiaco: *Ideo conscribitur Historia, ut sit thesaurus ad omnem posteritatem potius, quam ludicrum quiddam, quo ad præsens tantum tempus aures demulceantur*: Idem historiam nominat expressam imaginem, & quasi speculum quoddam vitæ humanæ, & rationem addit, quia talia vel similia semper possunt in mundo audere: Xenophon scribit, Cyprum moriturum inter alia præcepisse Filiis suis, ut historiam discant, quæ optima doctrina sunt. Polybii ver-

Act 15.

Hebr. 13.

Commen-
datio studii
Historici.Elogia hi-
storiarum.
Cic in Sec.
de Orat.Thucyd. i.
nitio libri
primi de
bello Pela-
pones.

Xenophona.

Polybii.

ba

bas habent: Nulla hominibus facilior ad vitam institutionem via est, quam rerum ante gestarum cognitio: Idem, ἡ ἐκ τῆς ἱστορίας μάθησις ἐτοιμοτάτη διόρθωσις, καὶ ἀληθινοτάτη παιδεία, καὶ γυμνασία, καὶ εὐεργεσία, καὶ μὴν διδάσκαλος. ἡ ἐκ τῆς ἱστορίας πρὸς γινωσκὴν ἐμπειρία: Historia cognitio iustissima institutio, & preparatio est ad actiones Politicas, & illustris magistra ad perferendas fortune vires. Idem lib.

3. Histor. Historia est μεγίστη ὑπὸ πνεύματι κοινῇ & ἰδίᾳ. Hoc est, Historia maximum auxilium & praesidium

Dionys. Halicarn. lib. 1. δὲ χαριολογίας ῥωμαϊκῆς historia definitur esse δὲ χαρὴ φρονήσεως, καὶ σοφίας. Pulchrè historiam commendat Plutarchus, in Libro de instit. Puer.

inquiens: ἡ τῶν γενημένων πράξεων μνήμη τῆς πρὸς τῶν μελλόντων εὐεχίας γίνετα, παράδειγμα:

Scitum & illud Divi Nazianzeni, Theologi excellentissimi elogium, cum in vita D. Basilii ait:

Historia res generi humano admodum utilis ac necessaria, planam ad sapientiam per varia praeclara rerum exempla viam monstrat: Idem in Poemate quodam suo: ἱστορία φρὴν ἐμπλεῖ, συμφερτὴ σοφία, πολλῶν τε νόμος.

Ex his & similibus elogiis praestantia apparet studii Historici: quod aliqui peculiaribus tractatibus & orationibus commendare ac exornare non gravati fuerunt, distinguuntur autem historiae, In universales & particulares: Illae res Ecclesiae & quatuor Monarchiarum: Hae particularia gesta diversorum Regnorum & rerum publicarum complectuntur:

1. Distinguntur porro in sacras ac Ecclesiasticas, & in profanas, quae distinctio partim ab efficiente, partim à materia oritur: Scriptores enim historici, aut sunt Sacri, aut Profani: Illi aut indubiae aut dubiae fidei: Indubiae, Moses, Josua, Samuel, Esras, & ceterorum Canonicorum librorum Authores: Dubiae, qui Apocryphas historias conscripserunt, utpote historiam de Bele & Dracone, de Susanna, de Judith ac Holoferne, de Tobia, de Maccabaeis: Quibus annumerare licet Authores historiae Ecclesiasticae, Eusebium, Socratem, Nicephorum, Sozomenum, Rufinum, & ceteros, qui talia nonnunquam referunt, de quibus haud immerito dubitari potest. Profani dicuntur, qui vel è Judaeis, vel è gentilibus historias conscripserunt: quorum nomina quis numerabit: Tractantur verò in historiis etiam, vel sacra vel Ecclesiastica, vel Profana vel Politica: Illa quin candidato Theologiae scitu sint necessaria, haud negari ab ullo arbitror: Hae itidem non prorsus nesciri debent: Aliquando enim faciunt, ad explicationem prophetarum oraculorum, aliquando simul latet in iis descripta Ecclesiae conditio, si praesertim historias Monarchiarum pensitemus, quarum omnium creberrima occurrit in scripturis mentio: Non ergo oberit, si horis subsecivis, de Babylonica Monarchia praeter Prophetas, Berosus, Manetho, Diodorus Siculus, Herodotus, Justinus ex Trogo Pompejo, de Persica verò, Metaphenes, Ctesiae fragmentum, Herodotus, Diodorus, Xenophon, Orosius, Justinus, Plutarchus, legantur: Quibus adjungi poterunt, Arrianus, Quintus Curtius, Polybius, Appianus Livius, Julius Caesar, Dion, Dionysius Halicarnassensis, Zonaras, Nicetas, Chalcondyles, Suetonius, Cornelius Tacitus, & alii, qui Monarchiam Graecam & Romanam pulchrè descripserunt: Extant & Isagoga seu compendia Historica, Sleidani, Cario-

nis, Bullingeri, Urspergensis, Dresseri, Neandri, Bucholceri, & aliorum. Unde generalis quasi quaedam Idea & synopsis historica luculenter peti potest. Incredibile, quantum hic lectio historica, animum & reficiat, & scripturam in plurimis locis perspicuam reddat: ubi tamen observandum, 1. attentè historias legendas, 2. deinde delectum inter ipsas habendum, 3. Chronologiam non negligendam, 4. scopum praecipuum attendendum, 5. & tandem ad usum lectionem illam transferendam esse: Consignavit Hyperius in Methodo sua Theologica observationes duodecim, quas in lectione Historiarum necessarias statuit: Eas lib. 2. cap. 29. legat qui volet, fortassis multa non displicebunt. Palmam obtinent inter plerosque omnes, Centuriae Magdeburgenses, Item Osiandri, & Catalogus Testium veritatis: ubi praecipuae non tantum historiae tractantur, sed & ad capita certa ac usum certum applicantur: Apparet ergo, Historiae studium apprimè Theologis & utile, & necessarium esse, nisi innumera scripturae loca ignorare velint.

II. Inprimis verò Monarchias quatuor per Pardum, Ursum, Leonem, & bestiam mon-

Doctrina de Monarchia.

strosam descriptas, atque hic in Apocalypsi de-

nuo inculcatas, ut ob oculos habeamus, necessum est: neque enim piguit Spiritum S. accuratè eas aliquoties depingere, & latebunt verba Apoc-

alyptica, si, quae Monarchiarum quatuor fuerit conditio, ignoramus. Etsi verò instituti nostri ratio non fert, commentarios scribere historicos,

tamen oblata hac luculentissima in textu nostro occasione, operae precium facturos puto nos, si

1. quid Monarchia sit & unde metienda, 2. quibus Regnis Monarchia nomen competat, 3. quid praecipue in cuiusvis Monarchiae historia, obser-

vandum veniat, dispiciamus. Monarchia igitur vulgo dicitur Regnum, quod omnia suo comple-

Monarchia quid sit?

xu continet ac coercet, qualia à Daniele quatuor, aureum, argenteum, aereum & ferreum, recensentur: differt ergo Monarchia ab Aristocratia, ubi

Quomodo differat ab Aristocratia.

imperii potestas non est penes unum, sed plures, & quidem optimates, qui ex reliquo populo eliguntur. Differt & à Democratia, ubi rerum

à Democratia.

summa penes populum consistit, qualem multitudinem Monarchia non fert: utpote ideo dicta Monarchia, quod potestas, & quidem sum-

Monarchiae requisita quae sint.

ma ac universalis potestas, penes unum quendam esse soleat. Ac ut penitus rem istam trutinemus, observanda sunt Monarchiae requisita: Unde nimirum Monarchiae eminentia dependeat, quibusque in rebus Monarchia verè consistat: ubi non rectius, quam ex ductu Spiritus sancti in historia Danielis, quaestio ista expediri potest: capite enim secundo, cum Nabuchodonosori explicatur somnium, simul conditio indicatur quatuor Monarchiarum, dicente ad Regem Deo per Danielelem: Tu es Rex Regum, cui Deus potentiam, firmitatem, & gloriam dedit, & omnia in quibus habitant Filii hominum, & bestia agri, volucres quoque caeli dedit in manu tua, & sub ditione tua universa constituit. Nota ergo Monarchiarum prima est, quod Deus eas aliis Regnis omnibus praeposit, & titulum istum seu eminentiam ipsis tribuit: pendet sanè alia quoque Regna ab ordinatione Dei, sed non sunt talia, quibus omnia regna ex Dei voluntate subiecta esse teneantur: altera nota est, ut Monarcha sit Rex, non rusticorum dun-

Prima Monarchiarum nota.

Altera nota.

taxat,

Distinctio historiarum.

1.

2.

3.

taxat, vel civium, vel nobilium, vel Principum, sed ut sit *Rex Regum*, qui de Regibus triumphet, Habac. I. v. 9. qui alios Reges catenis constringat: Jer. 27. v. 3. Tertium requisitum est *Potentia*, cujus respectu, Monarchæ leges absolute in suo & aliorum Regum Regnis, ex plenitudine potestatis & condere, & eas exequi possunt. Respicitur etiam hac potentia, ad imperium seu dominium, quod Monarchiæ habent, amplissimum. 4. *Firmitas*. 5. *Majestas* seu gloria, & supereminens dignitas ad Monarchias pertinet: *Firma* enim ideo fuerunt Monarchiæ, ut non citius quàm finita à Deo ipsis constituta periodo extirpare potuerint: *Majestatis* nomen solis Monarchis ab omnibus etiam regibus tribuitur: Hæc de membro primo. Jam quibus Regnis hæc competant requisita dispiciamus: Non utique pluribus quàm *quatuor*: Babylonico videlicet, Persico, Græco, & Romano: Tot enim & non plures Monarchias agnoscit scriptura, sed obstreper *Johannes Bodinus*, *Gallus*, & hæc Regna Monarchias dici non posse contendit, quia alia regna itidem potentia, imo potentiora & firmitiora fuerint, hodieque sint, quàm ea quibus *Monarchia* dignitas assignatur: cui responderetur, non ex humano judicio, sed Dei calculo, rem metiendam esse: Neque valere, quod nā homines Regnum admirentur ac suspiciant: sed quod Deus robore ac potentia stabiliat, hic enim etiam, in infirmitate virtutem suam perficere potest: insuper mirabiliter Deus imperiū suū administrat, & penè omnia ejus opera in contrariis mediis finit: quid ergo mirum si ratio alicubi errèt, ac ad vadium veluti & scopulum appulsa, extricare satis se nequeat. De *universali* Monarchiarū imperio ac dominio, quod objicitur, nullum unquam fuisse Regnum, quod ex æquo in omnes omnino homines, potestatem exercuerit, sciendum, si exiliter nimis ad calculum hoc revocemus, concedi, hac ratione, nec Assyriorum, nec Persarum, nec Græcorum, nec Romanorum Monarchiam consistere posse: Babylonis enim Monarchiam in mundo obtinentibus, regnarunt nihilominus in Ægypto, in Israele, in Græcia, & apud Latinos, aliasque gentes, Reges potentissimi, & præclarissimi: Ita Persis rerum summam obtinentibus, regnarunt tamen Macedones, atque Romani: quemadmodum & Græcis ac Romanis Imperantibus factum est, ut simul alii Reges alibi suis provinciis præfuerint: Nihilominus apud Monarchas summa in orbe fuit potestas: & Monarchia semper præ omnibus aliis Regnis eminebat, omnibusque terrori fuit: unde & scriptura sic de Monarchiis loquitur, quod, ratione videlicet terroris, in universo mundo imperium obtineant, uti supra ex cap. 2. Danielis de Babylonica Monarchia allegavimus: Ergo plus verbi divini valeat testimonium, quàm vanum omnium nostrum judicium: *A potiori sit denominatio*: tum hic tum alibi: utpote cum Scriptura ait, Omnes de Saba venturos: omnes à Deo doctos futuros: non præcisè omnia vel Sabæorum vel omnium hominum constringit individua: Sic & Cicero de Rom. loquens Republ. orbis terræ eam vocat imperium, sicut & Ovid. Fastorum 2. inquires.

*Gentibus est aliis tellus data limite certo,
Romana spatium est urbis & orbis idem.*

Ita & Cyrus, in sepulchro inscriptum habuit versiculum istum, quem Strabo recitat:

Ενθα δ' ἐγὼ κεῖμαι κύριος βασιλεὺς βασιλῶν.

Ubi satis est, si particula universalitatis, de præcipuis gentibus & nationibus intelligatur: Constantiter ergo asseveramus, quatuor illa à Daniele cap. 2. & 7. descripta Imperia, *Monarchias* rectissime nominari: Prima enim illa Babylonica à Deo ordinata fuit, cum Nimrodus fortis venator coram Domino fuisse dicitur: & Nebucadnezar omnes gentes servisse dicuntur: unde & Rex Regum vocatur, quo augustissimo nomine majestas Monarchica satis evidenter indicatur: Ita & Persicum Regnum, quod ex deleta Monarchia Babylonica prodiit, Monarchia dici mereatur: Babylonem enim vastavit: Esa. 21. & à Domino Deo cæli, omnia Regna terra accepit: posteaquam verò Alexander Magnus copias Darii ultimi Persarum Regis fudit, & Asiæ Imperio potitus fuit, tunc *Monarchiam* seu imperiale fastigium à Persis ad Græcos transtulit: adeoque Monarchia, Dominus & victor orbis, terrorque omnium gentium factus fuit, vel, ut verbis Prophetæ loquar, *universa terra imperavit*: Quo accidit summa Alexandri Majestas & ex victoriis felicissimis orta famæ celebritas: cujus respectu æri maximè inter omnia metalla tinnienti comparatur: Ab Adriatico enim mari usque ad Indicum Oceanum & Gangem fluvium percurrit, ac sex annorum spatio partem Europæ omnemque Asiam sibi subjugavit. *Romanum* Imperium non minus *Monarchia* nomen meretur: quippe, quod tum olim potentia, robore, viribus omnia quasi regna superavit: tum hodie etiam, quamvis luteis incedens pedibus singulari Præpotentis Dei gratia insigniter antecellit: neque video, quid obstat, quo minus æquè ac priores tres, *Monarchia*, dici & nominari queat. Ut enim alios Reges ac Principes taceam, modernus certè Imperator, Divus Rodolphus II. semper Augustus, Cæsar gloriosissimus, septem sibi Electores subjectos habet: quorum singuli, ratione privilegiorum in sacro Rom. Imp. non minoris, quàm Reges, conditionis & status sunt: ita ut vel hoc respectu: Rex Regum, omni jure nominari queat: quod si jus feudale respicias, eo nomine & alios Reges sibi subjectos, & obligatos habet: sed de hac Monarchia mox in specie fusius dicendum erit. Nunc, quid potissimum in *Monarchia* historia observandum sit, paucis indicabimus: 1. nimirum Tempus, quo cœperit: quo durarit: & quo expirarit: 2. qui præcipui Reges seu *Monarchæ* extiterint in Monarchiis, præsertim tribus illis, quæ in historia Veteris Testamenti subinde recensentur.

Primum quod attinet, *Monarchia* prima cœpit, Anno mundi 1788. seu ut alii numerant, Anno mundi 2130. duravit annis, Diodoro teste, 1360. & expiravit anno mundi 3148. ubi cœpit Monarchia Persica, durans annos 207. usque ad An. M. 3642. quo initium sumpsit Græca Monarchia, florens annis 282. usque ad An. M. 3922. quo sub Julio Cæsare Romana Monarchia exorta fuit: Hinc autem discimus, quàm nihil omnino in universo orbe sublunari sit stabile: juxta dictum Esaïæ: *Omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus quasi flos agri, exiccatur fœnum, & cecidit flos: verbum autem Domini manet in æternum.* Quid enim in mundo est augustius Monarchiis: Et tamen illa occidunt, ac pereunt: ita ut nulla Domus

Hab. I. 9.
Jer. 27. 3.
Tertia nota.

Quarta nota.

Quinta.

Quot regnis nota ista competant.

Bodinus.

Monarchia Babylonica Jerem. 17.

Monarchia Persica. Dan. 7. 2. Par. 36.

Monarchia Græca.

Monarchia Romana.

Initium, duratio & periodus singularium Monarchiarum. Dress. Sleid. Neander.

Domus, nulla familia, nullus principatus, nullum Regnum sibi quicquam stabile, firmum, constans & perpetuum in hisce Monarchiis polliceri queat:

Summa felicitas humana in stabilitate inconstantia, multis memorabilibus exemplis probatur.

quemadmodum & olim Palæstina terra fuit lacte & melle fluens, terra frumenti, hordei, & vinearum, in qua ficus & malogranata, & oliveta; Hodie autem, sic maledictio Dei terram illam premit, ut vix quicquam virens in illa inveniri a peregrinantibus dicatur. Si hoc Regnis integris & Regionibus accidit, quid de misellis nobis hominibus statuendum? nimirum illud, quod David jam olim pronuntiavit: *Homo vanitatis similis factus est: Dies ejus sicut umbra prætereunt*, Psal. 144.

Ps. 144. 4.

v. 4. Facili certè momento, è sublimi dignitatis fastigio, homo, ad privatam fortunam redigi potest. Dionysius, Rex fuit Syraculis, sed Regno pulsus, Corinthi pueros literas & Musicam mercede docuit. Undè adagium natum: *Διότι οὐκ ἐν Κορυθαίῳ*: quo pungi & modestiæ admoneri possunt omnes, qui ob splendidiorem fortunam ferociunt, & aliis minantur. In historia Vandali legimus de Gelimero Vandalorum rege potentissimo, rei militaris peritissimo, atque aliena invadendi promptissimo, quomodo vel tandem à Justiniani imp. belli duce Bellisario victus, in montem conclusus, atque ad eas fortunæ angustias reductus fuerit, ut ab amico, sibi panem unum, spongiam, & citharam mitri petierit. Significavit nimirum, se optare videre & gustare unum integrum panem, quod diu nullum coctum vidisset: spongiam ei esse necessariam, ad abstergendas lachrymas. Citharam verò, ut præsentem calamitatem flebilibus numeris leniret. Tandem se dedit Bellisario, qui illum captivum Constantino-

Cic. ad Atticum lib. 6.

polin duxit: Ubi cum in Hippodromo unà cum consanguineis ac Vandalis, proceritate ac pulchritudine corporum præstantibus, coram Imperatore in alta sede collocato, constitisset, nec flevit, nec aliud quicquam dixit, quàm illud Salomonis: Vanitas vanitatum & omnia vanitas. Tum demum considerans, in quam miseriam, justo Dei judicio, devenisset. Quatamen voce, Justinianus, ad commiserationem motus, ipsum vita donavit, eumque in Gallia non contemnenda prædia inhabitare jussit. Usus fortuna non multum ab simili Cæsi, qui jam in rogo sedens, Solonem in clamavit, à quo audierat, neminem de sua beatitudine gloriari posse, dum in humanis ageret, cum nemo novisse queat, quid serus vespertinus ad-

Procop. Vandal.

fecturus.

Ecclesi. 1. 1.

Vanitas vanitatum & omnia vanitas. Tum demum considerans, in quam miseriam, justo Dei judicio, devenisset. Quatamen voce, Justinianus, ad commiserationem motus, ipsum vita donavit, eumque in Gallia non contemnenda prædia inhabitare jussit. Usus fortuna non multum ab simili Cæsi, qui jam in rogo sedens, Solonem in clamavit, à quo audierat, neminem de sua beatitudine gloriari posse, dum in humanis ageret, cum nemo novisse queat, quid serus vespertinus ad-

fecturus.

Vanitas vanitatum & omnia vanitas. Tum demum considerans, in quam miseriam, justo Dei judicio, devenisset. Quatamen voce, Justinianus, ad commiserationem motus, ipsum vita donavit, eumque in Gallia non contemnenda prædia inhabitare jussit. Usus fortuna non multum ab simili Cæsi, qui jam in rogo sedens, Solonem in clamavit, à quo audierat, neminem de sua beatitudine gloriari posse, dum in humanis ageret, cum nemo novisse queat, quid serus vespertinus ad-

fecturus.

Vanitas vanitatum & omnia vanitas. Tum demum considerans, in quam miseriam, justo Dei judicio, devenisset. Quatamen voce, Justinianus, ad commiserationem motus, ipsum vita donavit, eumque in Gallia non contemnenda prædia inhabitare jussit. Usus fortuna non multum ab simili Cæsi, qui jam in rogo sedens, Solonem in clamavit, à quo audierat, neminem de sua beatitudine gloriari posse, dum in humanis ageret, cum nemo novisse queat, quid serus vespertinus ad-

fecturus.

Vanitas vanitatum & omnia vanitas. Tum demum considerans, in quam miseriam, justo Dei judicio, devenisset. Quatamen voce, Justinianus, ad commiserationem motus, ipsum vita donavit, eumque in Gallia non contemnenda prædia inhabitare jussit. Usus fortuna non multum ab simili Cæsi, qui jam in rogo sedens, Solonem in clamavit, à quo audierat, neminem de sua beatitudine gloriari posse, dum in humanis ageret, cum nemo novisse queat, quid serus vespertinus ad-

fecturus.

Vanitas vanitatum & omnia vanitas. Tum demum considerans, in quam miseriam, justo Dei judicio, devenisset. Quatamen voce, Justinianus, ad commiserationem motus, ipsum vita donavit, eumque in Gallia non contemnenda prædia inhabitare jussit. Usus fortuna non multum ab simili Cæsi, qui jam in rogo sedens, Solonem in clamavit, à quo audierat, neminem de sua beatitudine gloriari posse, dum in humanis ageret, cum nemo novisse queat, quid serus vespertinus ad-

fecturus.

Vanitas vanitatum & omnia vanitas. Tum demum considerans, in quam miseriam, justo Dei judicio, devenisset. Quatamen voce, Justinianus, ad commiserationem motus, ipsum vita donavit, eumque in Gallia non contemnenda prædia inhabitare jussit. Usus fortuna non multum ab simili Cæsi, qui jam in rogo sedens, Solonem in clamavit, à quo audierat, neminem de sua beatitudine gloriari posse, dum in humanis ageret, cum nemo novisse queat, quid serus vespertinus ad-

fecturus.

ter Romanos maximas, & in his aliquot maxima & periculosissima bella contexit, aliquoties triumphavit, & Magni nomen adeptus est. Sed postquam superatâ Syriâ, Hierosolymis sanctum sanctorum ingressus est, mox inclinâtâ fortunâ, hostes suos superiores sensit: tandem ad Pharâ, à Julio Cæsare pugna victus, ad Ptolomæum Auletæ Filium (cujus patrem regno expulsum & exulantem Senatui commendaverat, regnumque eidem summa cum fide restituerat) supplex confugit: sed mox ibi, cum ad Pelusium oppidum è majori navigio in minorem scapham exceptus fuisset, à regis familiaribus, in conspectu Corneliæ conjugis & Sexti filii, obtruncatus est, 30. Septembris, eodem die, quo aliquot annis ante, triumphum de Mithridate & piratis duxerat. Julius tamen Cæsar, cum amputatum caput Alexandria ipsi offerretur, cum lachrymis ingemuit, humanarum rerum inconstantiam considerans, & honorificè sepeliit, percussoribus non tantum non laudatis, sed etiam è mediis sublatis. Usque adeo verum est, quod Poeta cecinit:

Omnia sunt hominum tenui pendencia filo:

Et subito casu, qua valere, ruunt.

Hæc consideremus, cum in historiis translationes Imperiorum, & Monarchiarum legimus.

Præcipuos *Monarchas* singularum Monarchiarum quod attinet, nimis longum foret, si omnes vel recensere, nedum penitus depingere vellemus: Idcirco aliquorum tantum, in scriptura & historiis maximè celebrium, mentionem faciemus.

Monarchiæ primæ instaurator fuit *Nimrodus*, fortis venator coram Domino, Gen. 10. cui successit Filius *Jupiter Belus*: qui ad occidentem solem occupasse dicitur, omnem agrum in Sarmatiam, usque Europæam: Filius ejus *Ninus* insigniter quoque Monarchiam propagavit: quo defuncto *Uxor* ejus *Semiramis* regnavit, de qua à scriptoribus mirabilia planè scribuntur: nos ea, quæ in commentariis super Sleid. l. 3. de Monarchiis de Semiramide, ex Neandro & aliis collecta sunt, huc apponemus. Exposita fuit infans & ab avibus educata, quæ alis eam fovantes enutrierunt, coagulato lacte è proximis pastorum mapalibus raptis. Pastores tandem repertam præfidi Regio donarunt, qui liberis carens, filia loco eam suscepit, & ab avibus lingua Syra, Semiramidem appellavit: nuptui verò elocavit Menoni, supremo Syriæ præfecto. Hic cum securus esset Ninus in bello contra Bactrianos, Semiramis maritum insecuta, Nino innotuit ex eo, quod arcis Regiæ Zoroastris munitissimæ capiendæ consilium reperisset. Transtulit ergo Ninus eam ad se, & ubi formæ elegantiam & ingenii & leporis excellentiam delicatissimè habuit, & supra modum dilexit. Itaque astuta & ambitiosa mulier, aliquando inter cæteros sermones, hunc quoque iniecit apud Regem, teneri se miro cujusdam rei desiderio, quam nec exponere, nec sperare ob magnitudinem ausit. Rex non metuens insidias, protinus eam proloqui jubet, quid optet. Illa petiit stolam Regiam, & Asiæ Imperium ad quinque dies: Quo impetrato, sceptro regni, stolaque Regia sumptis, prima die splendidum convivium paravit, ac Principes omnes adegit, Nino sic volente, ut sibi tanquam Regiæ parerent; secunda die cum populares jam & primarii eam ut Reginam co-

Golexius.

Præcipui Monarchæ Babylonii. Gen. 10.

Historia Semiramidis.

Id quæ hic habetur de Psal. 23. miramidis.

dat

dat satellitibus, ut Regem ipsum compræhendant; comprehenditur: ut vinciant; vincitur: ut interficiant; interficitur: eo igitur occiso, Assyriorum Regno Semiramis potita est.

Tantos autem spiritus sibi Semiramis sumpsit; ut masculo animo bella gereret, & res maximas felicissimè perficeret. In exercitu duxit terdecies centena millia peditum & 50000. equitum: Currus ad millia centum. Valerius Maximus de ea hoc quoque narrat; cum ei citra cultum capitis occupatæ nuntiaretur; Babylonem defecisse: altera parte crinium adhuc soluta, protinus ad eam expugnandam accurrisse: Nec prius capillos in ordinem, quàm tantam urbem in suam potestatem, redegisse: Ideoque, statua ejus, Babylonem posita est, illo habitu, quo ad ultionem exigendam præcipiti celeritate contendit.

Inter opera ejus, celebratur urbis Babylonis amplificatio, ad quam opifices & architectos undiquaque accersivit; & ut Diodorus narrat, hominum millia terdecies centena, ex omni regione, ad id opus perficiendum adhibuit. Urbs autem ædificata est, ab utroque latere Euphratis, sic, ut amnis medius interfluat. Mœnia in ambitu trecenta sexaginta stadia complexa sunt.

Hæc ex lateribus coctis, asphaltis intermixto, facta, & unico anno absoluta sunt. Pons etiam constructus, in quo lapides ædificii, uncis ferreis, immixto juncturis liquefacto plumbo conjuncti fuerunt. Media in urbe, templum Jovi Belo erexit. Semiramis post Nini interitum, marito alii nubere noluit, verita, ne imperio privaretur: sed pudicitia adeo nullam rationem habuit, ut viros hinc inde conquereret, quorum turpi concubitu abuteretur. Quos quidem clam postea necavit, ne flagitium emanaret. Tandem turpitudine eo usque progressa est, ut filium quoque suum de concubitu compellarit: Idque ut minus inhonestè facere videretur, legem tulit, teste Orosio, ut cognati cognatos in uxores ducerent. Sepulchro suo Semiramis inscribi iussit: *Quiunque Rex pecunia indignerit, aperto sepulchro, quantum opus est, capiat.* Aperuit primus Rex Persarum Darius: sed pecuniam non invenit. Reperit autem ejusmodi aliquid scriptum: *NISI VIR MALUS ESSES, ET PECUNIÆ DESIDERIO INEXPLEBILI ARDERES; HAUD SANE MORTUORUM LOCULOS COMMOVISSES.* Hoc Stobæus recitat. Simile aliquid habet Herodotus libro 1. de Nitocri Regina, quæ diu post Semiramidem vixit. Post Semiramidem celebris est impietate & improbitate Sardanapalus, de quo notus extat versiculus:

Non homo sed porcus Sardanapalus erat.

Interitum ejus sic describit Diodorus Siculus lib. 2. c. 7. Arbaces Medus & Beleser (seu Belochus) Babylonius Præfectus contra Sardanapalum conspiravit. Adversus hoc Sardanapalus talenta auri ducenta per præconem constituit ei qui occidisset; Qui autem vivos tradidisset, duplex præmium, ac Mediæ præfecturam pollicitus est. Verùm nullum ea præmia moverunt; Aliquot verò præliis iis infelicitè contra Sardanapalum pugnavit Arbaces & Beleser Babylonius. Ad extremum tandem vicerunt, fuitque adeo ingens numerus occisorum, ut fluvius, redundante ho-

minum sanguine, colorem mutaret. Erat autem prædictum, nunquam capi posse Ninum urbem, nisi fluvius hostis urbi fieret. Quod nunquam fore ratus Sardanapalus, toleravit obsidionem in annum tertium. Sed ex continuis imbris supra modum fluvius excrevens cum partem urbis inundasset, muros dejecit ad stadia viginti.

Hic Sardanapalus existimans tempus Oraculi venisse, desperata salute, ne in hostium potestatem veniret, pyram in regia ingentem extruxit, superque eam auro argentoque omni, veste insuper Regia impositis, uxoribus quoque & Eunuchis in medio pyræ inclusis, se cremandum una cum his in ignem conjecit. Cumque post Sardanapalum divisio regni fieret, Primus novæ Monarchiæ Rex fuit Belochus, quem scriptura vocat Phul, 4. Regum 15. Cui successit Phul 4. Reg. 15. Assur cognomento Tiglath Pileser, qui urbes aliquot Judææ cepit, & populum in Assyrios captivum abduxit, quem ipsum Ahas Rex Juda, adversus Regem Syriæ ad suppetias ferendas impensè sollicitavit, 4. Reg. 15. 2. Chronic. cap. 28. Esa. 7. & 8. Ipsum secutus est Salmanasser, qui Samariam post trium annorum obsidionem cepit, & Hoseam Regem Israelis, nec non decem tribus Israelis abduxit, 4. Regum 18. Hunc excepit Sennacherib, qui urbem Niniven inhabitavit, Ezechiam Regem Juda pecuniis multavit, & deinde cum ingenti exercitu Hierosolymam obsedit, missisque legatis populum ad defectionem hortatus fuit: Regem quoque auxilium à Deo suo sperantem, irrisit, & Deum horrendè blasphemavit: Quo nomine pœnas Dei incurrit percutiente Angelo in castris Sennacheribi una nocte ad 185000. hominum, 4. Reg. 18. & 19. 1. Paralip. 32. Esaia 36. & 37. Post Sennacheribum, enumeratur Morodach, cujus mentio fit Esaia 39. & Jerem. 50. post hunc Nabuchodonosor seu Nebucadnezar Magnus, ex historia Danielis, & abductionis Tribus Judæ, in captivitatem Babylonicam, celebratissimus: videatur Daniel capite 1. 2. 3. 4. nec non liber 4. Reg. cap. 23. 2. Paral. 32. Jerem. 23. Successit ei Filius Evilmerodach, qui liberavit Zechoniam ex carcere, & Regium honorem ac victum ei tribuit, Jeremiæ ultimo, & quarto Regum vigesimo quinto. Ultimus Babylonicorum Regum fuit Belshazer, ab Herodoto Labynetus dictus, de quo insignis narratio habetur Danielis capite quinto, ubi simul quod periodus seu numerus fatalis annorum Imperii Babylonicum elapsus sit, manifestè ostenditur. Hactenus Monarchas præcipuos Babylonicos recensuimus. In Monarchia Persica præcipui primus Monarcha fuit Darius Medus (quem Scriptores Cyaxaren vocant) Filius Astyagis, seu iuxta Danielelem Assueri, octavi Medorum Regis: mentionem ejus facit Daniel cap. 6. inquiens: *Interfecto Balthasare Rege Chaldaeo Darius Medus successit in Regnum, cum esset annorum 62.* Et rursus cap. 9. *Anno primo Darii, Filius Ahasveri, ex semine Medorum, qui imperavit super Regnum Chaldaeorum: A morte Darii, summa rerum ad Cyrum Generum Cambysis & Mandanæ Filium delata fuit, qui anno Monarchiæ suæ primo Judæis edito publico libertatem in patriam redeundi, & facultatem Templum reædificandi concessit, 2. Paralip. 36. lib. 1. Esdræ, c. 1. lib. Ed. cap. 2. quod ipsum Deus per Esaia, seculis aliquot ante, quàm nasce*

Esa. 44, 45. nasceretur Cyrus, nominatim prænuntiavit, Esa. 44. & 45. Cyrus hic in oraculo, quod datum fuit Cræso, *Mulus* dictus fuit, quia ex duabus gentibus oriundus esset, generosiore patre, quam Matre: Nam cum Cræsus quæsiuisset, quam diu regnaturus esset, respondit ei oraculum; tunc finē regni Cræsi fore, quando mulus potitus esset sede regis Medorum. Herodotus autem peculiariter narrat de occasione collocatæ Mandanes, in matrimonium viri Persæ, videlicet, propter somnium, quod Astyages per quietem viderat: *Illam tantum urinam facere, ut omnem ipsius urbem impleret, & Asiam universam inundaret.* Idem quoque Herodotus, quemadmodum & Justinus lib. 1. alterum somnium Astyagis recitat, quo ex genitalibus filia videbatur ipsi dormienti enasci vitis, quæ omnem Asiam occuparet; Qua de causa Mandanen prægnantem ad se recepit Astyages, & infantem natum interfici per Harpagum iussit, qui negotium id pastori severissimè commendans, abjici infantem in sylvam præcepit: Verum pastor persuasus ab uxore sua, quæ mortuum fœtum ediderat, infantem Regium domi suæ servavit, exposito in ejus locum fœtu suo jam ante mortuo.

Educatus igitur Cyrus, inter Pastores, indolem Regiam puer adhuc ostendit: Ac in Astyagis notitiam pervenit tandem, cum iussus causam dicere, cur durius verberasset Satrapæ cujusdam filium puerum: Responderet, *se ab aequalibus suis regem factum: illum verò propter contumaciam iustas pœnas dedisse.*

Quod cum Magi interpretati essent in eam partem, ut dicerent, completam jam esse somnii significationem, vitam Nepoti Astyages donavit: Sed neglecti mandati sui ultionem sumpsit ab Harpago, cui carnes filii epulandas proposuit: ac post epulas caput, brachia, & crura monstravit, interrogans num agnosceret, filii sui carnibus se epulatum esse, & num quid factum hoc ipsi placeret? Cui Harpagus dissimulato dolore: *Et agnoscere se id respondit, & sibi placere, quodcunque Regi placuisset.*

Cyrus hic bella quinque gravissima gessit: & postremum quidem cum *Massagetis* Scythiæ populis, infelicissimè: Dissuasit hoc Cyro bellum Cræsus: affirmans *παθήματα* sua sibi *παθήματα* fuisse: Verba Cræsi Herodotus sic describit: *Si tu vel ipse immortalis esses, vel immortalem exercitum duceres, nihil opus esset meo consilio tibi: Sed si agnoscis, te hominem & hominibus imperare, cogita, humanarum rerum orbem quendam seu circulum esse, qui rotatus semper eosdem fortunatos esse non finit.* Eventum verò belli infelicem, Justinus cum Herodoto iterum consentiens, his verbis descripsit: Erat, inquit, eo tempore Scytharum regina Tomyris, quæ non mullebriter adventu hostium territa, cum prohibere prorsus posset, vadum Araxis fluminis transire permisit, & sibi feliciorē pugnam intra regni sui terminos rata, & hostibus objectu fluminis fugam difficiliorem. Itaque Cyrus trajectis copiis, cum aliquantum in Scythiam processisset, castra metatus est. Deinde postero die, cum simulato metu, & quasi refugiens, castra deseruisset, vinum affatim, & ea quæ erant epulis necessaria, reliquit. Quod cum nuntiatum reginæ esset, adolescentulum filium ad insequendum eum cum tertia parte copiarum mittit. Cum ventum ad Cyri castra esset, ignarus rei militaris adolescens, veluti ad

epulas, non ad prælium venisset, omisissis hostibus, insuetos barbaros vino onerare se patitur. Prius igitur Scythæ ebrietate, quam bello vincuntur. Nam cognitis his Cyrus reversus securos opprimat, omnesque Scythas cum Reginæ filio interficit. Herodotus tamen Spargabisen filium Tomyris mortem sibi ipsi conscivisse scribit: Ubi enim vino laxatus cognovit se in malo esse, exoravit à Cyro, ut vinculis solveretur, statimque cum solutus est, ac manuum compos effectus, seipsum interemit.

Amisso tanto exercitu, & quod gravius dolendum, unico filio, Tomyris, dolorem orbitatis non in lachrymas effundit, sed in solatia ultionis intendit, hostesque recenti victoria exultantes pari insidiarum fraude circumdedit.

Quippe simulata diffidentia propter vulnus acceptum, refugiens, Cyrum usque ad angustias perduxit. Ubi compositis in montibus insidiis, ducenta millia Persarum cum ipso Rege trucidavit, neque tantæ cladis nuntius superfuit. Caput Cyri amputatum in utrem humano sanguine impletum conjici regina iussit, cum hac exprobratione crudelitatis:

Satia te sanguine, quem siviisti, cujusve insatiabilis semper fuisti. Hæc Justinus. Philostratus autem in Heroicis consentiens de Tragico exitu Cyri cum Herodoto & Justino, narrat, Cyro majori roganti in Lesbo caput Orphei, quod ibi oracula dabat, de vitæ suæ exitu responsum fuisse:

Κῦρε τὰ ἐμὰ, καὶ τὰ. Mea & tua sunt similia: id est, ut ego Orpheus perii olim discerptus à mulieribus Thracensibus: Ita te perdet fœmina, hoc est, Tomyris Scytharum regina. Huic Cyro successit Filius Cambyzes, qui expeditionem suscepit in Ægyptios: Psammenitum Regem Ægyptiorum captum, occupata urbe regia Memphi, ignominia causa, cum aliis Ægyptiis eum in suburbanis collocavit: postea Filiam ipsius inter alias summorum virorum filias servili habitu cum Hydria duci iussit: Filium quoque Psammeniti vincam fune cervicem, & os frenatum habentem, cum aliis bis mille captivis duci mandavit: ut animum Psammeniti exploraret: omnes autem cum Ægyptii calamitates liberorum suorum deplorarent, solus Psammenitus defixis in terram oculis tacitus sedit: nec quicquam ploravit: Cum verò Familiaris quidam ejus affligeretur, plorare & caput ferire cœpit, ac per internuntios Cambysis quæsitus, cur visa Filia indignè affectâ, & viso Filio ad mortem eunte non fleverit: Respondit: Domestica mala majora esse, quam ut ea deslere possit. Cambyzes iste totus incestuosus fuit: duas enim sorores conjuges habuit: totus homicida fuit: Smerden enim Fratrem, & Sororem, nec non Prexaspen Filium interfecit: impatiens, si vel ebrietatis, vel aliorum vitiorum nomine amicè ac placide corriperebatur. Successit Cambysi *Darius Histaspis Filius*: quem Esdras *Assuerum* nominat, sub hoc Historia Esther, quæ conjux *Assueri* erat, contigit. Darii istius Successor fuit *Xerxes*, Rex in historiis Herodoti, Justinii, Diodori Siculi, & aliorum longè celeberrimus: Tantas enim copias adversus hostes eduxit, quantas vix numerare quis queat, & quas Græcia tota vix capere potuit. Flumina enim ab exercitu ejus exiccata scribuntur. Illud memorabile est, quod cum tantam multitudinem Xerxes propè Abydum

contemplaretur, beatum quidem se jactitavit, sed lachrymas tñ. simul fuderit, & Artabano quærenti cur fleret, responderit: Reputantem me, quam brevis sit omnis humana vita, subit horum miseratione, quorum cum tot sint, nemo ad centesimum annum supererit: Huic Xerxi successit Filius Artaxerxes Longimanus, seu μακρόχερς dictus (quia manum unam longiorem altera habuit) Et hic existimatur esse is, quem sacræ literæ prædicant decretum Cyri, de instauratione Templi Hierosolymitani, cujus executio hætenus dilata fuerat, renovasse, ac in aula sua Esdræ & Nehemiam habuisse: quos in patriam redeuntes, & sumptu & literis, ad Judææ Satrapas instuxit. A Longomano regnavit Darius Nothus, qui sororem ejus habuit in matrimonio: post Darium, Ochus: in cujus regni tempora res gestæ Philippi Macedonis & bellum sacrum in Græcia, Phocense dictum, incidit: sub ipso etiam clades illa insignis Sidoniorum contigit, quam Esai. c. 23. prædixit: Ochi successor fuit Arsaces: & hujus Darius postremus: sub quo Monarchia secunda deliit, & ad Græcos translata fuit: inter quos Alexander verè Magnus Monarchiam tertiam Græcam constituit: quem Daniel capite inprimis septimo elegantissimè depinxit. De hoc Alexandro Magno quot quantaque passim extant historiæ? annos regnavit 12. & menses 8. Miraculum orbis, ut uno verbo omnia dicam, Alexander Magnus fuit: immò non Magnus, sed ob facta Heroica, & multas virtutes præclarissimas, Maximus jure optimo vocari meretur: Hoc extincto Alexandro, bella, tum extra Græciam, tum intestina & civilia inter successores ejus coorta & gesta sunt: Quibus, utpote diuturnis, cum magnopere afflictæ essent Regiones, in populi Romani ditionem paulatim venerunt: qui longe lateque rerum potitus, Quartam Monarchiam sub Julio Cæsare, Monarcha Romano Primo effecit: quæ ad hodiernum usque diem, Dei gratia per tot secula, & varia exantlata pericula duravit: Et si verò opinari quis posset, quia Græcorum regnum post Alexandri obitum in quatuor Regna distractum fuit: Seleucus enim in Syria, Ptolemæus in Ægypto, Antigonus in Asia, Antipater in Macedonia dominatum tenuit: ideo Monarchiam non amplius dici potuisse: tamen hæc distractio ea de causa non obstat, quia in Daniele per varias pardi maculas, qui quatuor alas, & quatuor capita habebat, expressè præfigurata fuit. Cæterum hoc miretur quispiam, cur Deus Majestatem Monarchicam penes incredulos & Dei ignaros gentiles, & non potius penes populum suum electum esse voluerit: Neque enim vel David, vel Salomon, vel Josias, vel Ezechias, vel Josaphat, Imperii totius orbis majestate condècorati fuerunt: qui tamen hac gloria longè quàm Belsazar in Babylonica, Cambyfes in Persica, Antiochus in Græcia, & Nero in Romana Monarchia, digniores fuisse videntur? Ad hanc quæstionem simpliciter respondere possemus, ideo Deum & Imperii sui olim extra populum suum collocasse, quia sic voluit: sed addimus & hoc: docuisse Deum procul dubio, Regnum Filii sui non esse de hoc mundo, & sufficere Ecclesiæ, si ipsi hospitium atque locus habitandi, à summis Terræ Monarchis, præbeatur: quemadmodum populus Dei sub omnibus quatuor Monarchiis latitavit, & hospitium invenit: Quartam

Monarchiam Deus ista felicitate beavit, ut nunc baptizati Christiani, ad summa rerum gubernacula sedent: Et quamvis purum de Christo Evangelium non recipiunt, tum tamen Religioni nostræ hospitium, & pacem publicam, quin & exercitium publicum clementissimè concedunt, quo nomine sibi animos nostros meritò addictissimos reddunt, & vota pro longævitate vitæ quotidiana ac ardentissima eliciunt. Hæc summatim de quatuor Bestiis seu Monarchiis, quarum Johannes in textu nostro mentionem facit, differere libuit: ut studiosis Theologiæ gustum aliquem præberem, quàm & jucundum, & simul utile sit Historiarum studium: ostendi etiam, quidnam de Monarchiis quatuor præcipuè observandum sit.

III. Nunc de Quarta Monarchia, quam Divus Johannes accuratissimè, & satis prolixè describit, dicendum restat: Et sanè ortum ejus marinum fuisse ait: vidi bestiam ascendentem è mari, quæ verba nihil aliud innuunt, quàm ex turbis, motibus & bellis variis Imperium istud oriri: Quod ipsum etiam ex historiis manifestè liquet: Illæ enim, quàm varia & gravissima Romani terrarumque bella gesserint, quàm præclaras victorias adversus hostes obtinuerint, copiosè testantur: cum Italiæ populis per annos ferè quingentos præliis concertarunt. Iis de victis exortum fuit bellum Charchaginense gravissimum. Quo vix composito novis bellis implicabantur Romani adversus Faliscos, Ligures, Illyros, Gallos, Bojos, Insuæres: renovatur & bellum Punicum: Capiuntur Syracusæ, urbs Græcarum urbium maxima: subjugatur Sicilia, Compania, Aphrica, Syria, & quæ Regna non? uti ex Livio, Eutropio, Orosio, & aliis sexcentis Historiographis videre licet: verè ergo è mari Bestia quarta ascendisse à Daniele & Johanne dicitur.

IV. Quod verò Pardo assimilatur, causa in promptu est: Varia nimirum gubernationis forma & ratio: quæ ut quibusdam placet, per variegatum Pardi colorem, & varias maculas indicatur: Mox enim Reges, mox Consules, mox Decemviri, mox dictatores, mox iterum Reges Romanæ Reipublicæ præfuerunt: cumque boni ac laudati & pessimi quoque inter Duces Romæ extiterint, ideo vel hanc ob causam, Pardi haud ineptè comparari queunt: ut taceam fati vicissitudinem, quæ Romanos exercuit: Mox enim victos, mox victores legis ipsos. Ad Cannas certè ingentem populus Romanus cladem accepit: quæ tantam in urbe trepidationem excitavit, ut plerique potentiores de fuga & relinquenda Italia cogitarent: ex summis verò angustiis suis, cum tenuissimo filo omnis ipsorum fortuna per aliquot annos penderet, tandem feliciter emerferunt: in fati quippe erat, ut vim omnem atque calamitatem superarent, & Domini Orbis terrarum universi fierent: Unde nec clade illa à Numantinis accepta extirpari poterant: sed Numantiam, terrorem Imperii, opera P. Scipionis Africani occupabant: immò indies ita autoritate, opibus, potentia, Regnis & terrore crescebant, ut deleta Græcorum Monarchia, in ejus locum Romani successerint, & Julio Cæsare primo Monarcha, Quartam Romanam videlicet Monarchiam inchoaverint: Sunt qui Monarchiam istam Pardo Multicolori ideo assimilant, quia non ex una sed ex pluribus nationibus conflata sit: sed rectius puto hoc referri

Ortus Monarchia Romana qualis fuerit

A.P.C. 43.

Varia Romana gubernationis forma & ratio.

Fati Romani vicissitudines. De pralio Cannensi videatur Livius l. 22.

Cur Deus potestatem Monarchicam penes incredulos, & Dei ignaros gentiles, & non potius penes populum suum electum esse voluerit?

Rom. Monarch. sola avwvμ& introduci.
ferri ad nominis certi carentiam, quā Bestia hæc laborat: Cæteræ enim Monarchiæ suis certis descriptæ sunt nominibus: Hæc *avwvμ&* introducit: Imperatores enim Romani non ex una natione, aut gente, aut familia orti sunt, sed augmentum illud Imperii decus, ad homines dispari conditione, ex diversissimis nationibus, admirabili commutatione atque vicissitudine, translatum est: Cū vix 69. annos steteret Romana Monarchia, deficiebat Cæsarum progenies, & extincto Nerone, successio Imperii in alias familias transferebatur: Ac Trajanus quidem, primus, ex peregrinis, extra Italiam, in Hispania natus, Imperii dignitatem consecutus est: Post eum, nunc ex Pannonia, nunc ex Cacia, nunc ex Dardania, nunc ex Dalmatia, nunc ex Gallia, nunc ex Thracia, nunc ex Cappadocia Imperatores electi sunt: donec tandem ad Germanos hoc tantum Imperii fastigium pervenit.

Rom. Monarchia ferrea dicitur.
V. *Pedes Ursini*, ferociam ac crudelitatem Romanorum, nec non potentiam ipsorum, perspicue innuunt: & sanè quomodo pedibus suis Romani omnia conculcaverint, vel sola excidii Hierosolymitani historia abundè testatur: istud autem efficere nunquam potuissent, nisi magna potentia armati, hoc est, ut Danielis verbo utar, nisi ferrei fuissent: *Ferrum* enim Daniel Romanæ Monarchiæ ad indicandam ejus potentiam tribuit: Ferrum omnia metalla robore & duritie superat: Sic Monarchiæ Romanæ robur & majestas invicta est, invicta quæ à Græcorum imperio, usque ad præsentem diem remansit, adeo quæ tres Monarchias firmitudine & perpetuitate longissimè superavit. Primum enim Christi Servatoris adventum, Incarnationis dictum, anticipavit, & nunc in senecta mundi, ad interitum inclinati, ejusdem adventum secundum gloriosum expectare pergit: quæ duratio ferreum utique Monarchiæ hujus robur præsupponit: quam ob causam veteres Romani, in manibus ferreos gestasse scribuntur annulos, & Cæsaribus in hodiernum usque diem ferrea primum (quæ Aquisgrani asservatur) corona imponitur, ut ferrei hujus seu potentissimi imperii, à Daniele prædicti, decus retineatur: Ferrea erat Romanæ Monarchiæ potentia sub Augusto, qui totius orbis censum exegit: ferrea sub Constantino Magno: ferrea sub Theodosio: Ferrea sub Carolo Magno, & aliis: Ferrea enim potentia Romani subjecerunt sibi versus Meridiem Carthaginenses, tunc Imperio potentes, cum Aphrica: versus ortum, Græcos, sapientia, prudentia & gloria majorum, præstantissimos: versus Septentrionē Germanos & Gallos bellicosissimos: versus occasum Hispanos, robore clarissimos: immo etiam remotiores subjugarunt: Macedoniam circa tempora Maccabæorum, capto Rege Perse, per Paulum Æmylum: Syriam & Asiam per Lucillum & Pompejum, superato Mithridate, & Trigane: Ægyptum per Augustum, superata Cleopatra, quæ postrema fuit ex Lagidarum familia: Ut taceam Judæos, Cappadoces, Armenos, Iberos, Albanos, Scythas, Insulas, & toto terrarum orbe disjunctos Britannos: qui omnes Ursinos Bestiæ hujus seu Monarchiæ Romanæ pedes, ferreamque potentiam experti fuerunt. Huc respiciunt verba textus nostri: *Quis similis est bestia, & quis poterit pugnare cum ea?* Potentissimi enim populi sædus ferre pacis cum Romanis voluerunt: eorum-

que potentiam vehementer hortuerunt: Neque dum per Dei gratiam ferrea hæc seu Ursina potentia expiravit: Octodecenni bello proximo Hungarico, quot victorias Augustissimus noster Cæsar Rodolphus II. adversus Turcam reportavit? Ipsum Turcicum profectò Imperatorem eo angustia redegit, ut ipsemet cum exercitu ingenti proficisceretur, periculum faciens, num ferream Romani Imperii potentiam infringere penitusque delere posset: Quid? quòd ferream Monarchiæ Romanæ potentiam veritus, toties pacificationem non ad annos tantum 20. sed & plures, instantissimè petiit, eoque nomine legatos illustres, quin & honoraria amplissima sacræ Romanæ Majestati misit: & inter alia, se Romanum Monarchiam seu Patrem culturum, sponte ac ultro obtulit. Rex Persarum, qui longè est potentissimus, paucorum annorum spatio aliquoties Romanum Cæsarem nostrum per Legatos adiit, se venerari & agnoscere Majestatem seu Diadema Imperii Romani, declaravit, & ut pro amico recipere-tur, reverenter petiit. Nimirum sic Deus Monarchiæ istius Majestatem, usque ad Filii Dei gloriosissimum adventum conservare decrevit. Ne ergo in turbulentis adversus Monarchiam istam motibus, qui vel hodie sunt, vel porro concitabuntur, desperemus: quin potius Bestiæ Romanæ pedes superesse sciamus, quibus adversarios omnes fortiter contritura & conculcatura sit.

VI. Simul verò fati vicissitudo maxima, quæ in Monarchia Romana apparet, probè observanda venit: Eam enim innuere videtur Johannes, cū ait: *Vidi unum de capitibus bestia lethali-ter occisum: plaga verò mortis ejus curata est: & admiratio fuit in universa terra.* Admiratione enim digna est vicissitudo ista, in Regno Romano, qualis non in ulla alia historia facile reperitur: quod nimirum mox vivere, mox mori, mox vul-nerari, mox curari, seu quod idem, *sam ferreos, jam luteos habere pedes Bestia videbatur*: Sic enim tum in Apocalypsi nostra, tum in Daniele describitur. Et hæc fati mutatio, ex eventu luculenter probatur: Nam præterquam quod imperatores plurimi nefariè trucidati sunt, ut sanguine maduisse Imperium Romanum videretur: variis etiam casibus seu fortunæ telis expositum fuit. Vix anni abierant à Christo nato 162. cū duos Augustos simul habere cepit, Antoninum Philosophum, & Lucium Aurellum Verum. Deinde interfecto Maximino, peste illa Reipublicæ, duo Gordiani, Pater & Filius simul imperarunt: & post eos satis longo tempore, identidem duo Imperii consortes extiterunt. Sub Gallo verò & Volusiano Imperatoribus exteris & barbaris gentibus tributum etiam pendere annum populus Romanus coactus fuit. Non multo post. Valerianus à Sapore Persarum Rege victus, in servitutem perpetuam datus est, & scabelli loco habitus, quo nixus Sapo Equum conscendit. Mox sub Gallieno inventi sunt Tyranni triginta, qui imperium invaserunt, & sese pro Imperatoribus gesserunt: Sub Constantino Magno unum idemque imperium inter quatuor Principes divisum, sedes quoque Regni hujus ab Occidente in Orientem translata fuit, adeoque Romana Monarchia penitus sublata videbatur: Imperante Theodosio juniore, 456. annis post initium

Admiran-da Rom. Monarchiæ mutatio & vicissitudo.

Vulnera & plaga mortifera Romani Imperii.

Monarchiæ, Gothi duce Alaricho infusi sunt Italiam, & Româ captâ Imperium Occidentis lethali-
liter vulnerarunt: ita ut Hieronymus in proem. Ezech. sic de plaga ista Bestiæ inflicta scripserit: Clarissimum terrarum omnium lumen extin-
ctum est, imo Romani Imperii truncatum caput: & ut verius dicam, in una urbe totus orbis interiit; Deinde ab Athaulpho Romæ tanta plaga mortifera inferebatur, ut Gotthia, novo nomine, urbs appellata ferè fuisset, nisi Gothum Galla, Placidia, Honorii Filia ab hoc proposito retraxisset, (Procop. lib. 1. de bello Vandal. Diacon. lib. 13. Oros. lib. 7. cap. 43.) paulo post, Imperante Maximo, Gothis successerunt Vandali, qui Duce Godefrido Romam Imperialibus ornamentis spoliarunt, eaque in Africam traduxerunt: annon hoc est, plagam lethalem accipere? Imò res eo tandem devenit, ut postremus Imperator Occidentis Augustulus non Augustus dictus, totumque Imperium labefactari passus fuerit: unde in Occidente Imperii sedes ad annos 300. vacavit: Lethaliter ergo Caput unum, Romanum videlicet, seu Occidentale tunc vulneratum fuit: Et memorabile, quod Totilas etiam, ad tantam redegerit, Romam caput bestiæ primarium, solitudinem, ut nec vir, nec Mulier quæpiam, per totos 40. dies in ea amplius reperiretur: juxta illud Sybillæ: *ῥώμη μὲν ῥύμη ἔσεται, καὶ δὴλ' ὁ ἀδὴλ' ὅ:*

Sabellicus
Enneade 8.
lib. 4.

Plaga le-
thalis Rom.
Monarchiæ
quomodo
curata.

Roma ruina perennis erit, nec visa videnda.

Curatam tamen plagam mortis, similiter ait noster Apostolus, quod ex Historiis itidem evidenter constat: Imperator enim Justinianus, virtute Bellisarii, & Narsetis, in Italia Gothos delevit: & Roma depulit: Carthaginem Vandalis eripuit, adeoque vulnus inflictum curavit: sic & Carolus Magnus, medelam adhibuit, cum à Longobardis Imperium sauciaturum esset: Sanitatem Imperii cum admiratione universæ terræ conservarunt Friderici, Conradi, Othones, Heinrici, ut legens quis illorum historias, summa cum animi oblectatione videat, quomodo, gubernante Deo, plaga Imperio inflicta curata fuerit: Henricus certè IV. sexagies bis, cum hoste conflixit, & semper superior mansit: & quamquam sub Venceslao Ignavo, circa An. C. 1378. in summas angustias redierit, magna tamen parte iterum eluctatum est, virtute & industria serenissimæ Domus Austriacæ: sub cujus felicissima, & incomparabili gubernatione, ultra annos ducentos, Imperium Romanum floruit, & maxima ex parte salvum permansit: quin & sub Carolo Quinto insigniter adauctum & locupletatum fuit.

1. Sam. 2.

Quemadmodum verò vulnera infligit, ita & sanat quoque ea Dominus: ideo non humi tantum repamus, sed legentes fatorum istam vicissitudinem, animos oculosque ad Deum erigamus: qui Regna de gente ad gentem transfert, & nunc occasum, nunc verò victoriam decernit: quemadmodum ex historia Israelitarum apparet, qui itidem nunc succubuerunt, nunc victores evaserunt: succumbere & vulnerari permittit Dominus, peccatis gentium & populorum irritatus, ac provocatus: Victoriæ verò largitur, pœnitentia & precibus piorum flexus ac reconciliatus. Ne ergo succumbamus, opera danda est, ut conversi ad Deum pœnarum mitigationem votis seriis peramus: Ita qui vulneravit, vicissim

1. Sam. 2.

sanabit, & qui occidit, benignè vivificabit nos Dominus laudatus Deus in secula seculorum, Amen.

VII. In bestias solent degenerare homines, cum instar belluarum, vel luxui & libidini, vel ferociæ & crudelitati, vel omnis generis vitiorum cœno se dedunt: quemadmodum complures Romanæ Monarchiæ Principes, ejusmodi bestiæ tum quo ad vitam, tum quo ad animum extiterunt: uti supra in Paraphrasi, aliquot illustria exempla adduximus: & hanc ob causam Bestiis quoque Tyranni & profani Principes assimilantur: passimque Leones, Boves, Canes rabiosi, Ursi, Porci, &c. vocantur: Unde & Nebucadnezar cum bestiis agri vivere cogebarur, ut disceret, ejusmodi Regem ac Monarcham, qualis antea erat, non nili pro Bestia, apud Deum reputari: Cambysem, Sardanapalum, Heliogabalum, Neronem, & alios, quis non bestias ipsas superare dixerit? Adeo tarpiter vixerunt: adeo crudeles se erga proprium sanguinem gesserunt: adeo inconsideratè & irrationabiliter imperium suum administrarunt: Caveant proinde Magnates, ne bestiis evadant similes: Cogitent potius, se homines natos: & quidem tales, qui hominibus plurimis præesse omnibusque iis, quæ in hominem cadere possunt, virtutibus præluere debeant:

Omnis enim virtus, tanto conspectius in se Lumen habet, quanto Major, qui præstat, habetur.

Econtra

Omne animi vitium tanto conspectius in se Crimen habet, quanto Major, qui peccat, habetur.

VIII. Vulgatè quidem, sed perquam horrendum in Monarchia Romana, peccatum est. Blasphemia, de qua Apocalypsis nostra ait, cap. 13. versu primo: *Super capita bestia, nomen erat blasphemia*, versu quinto: *Data est ei os loquens magna & blasphemias*, versu 6. *Et aperuit os suum in convitiis ad DEUM* (eis βλασφημίαν πρὸς τὸν Θεόν) *ut convitiis affligeret nomen ejus*, βλασφημίῃσαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ.) *& Tabernaculum ejus, & eos qui in cælo habitant.* Toties cum Blasphemiæ fiat hic mentio, non inutile erit, si accuratius locum istum, περὶ τῆς βλασφημίας, tractaverimus: Subinde enim in Novo præsertim Testamento Blasphemandi scelus occurrit, vel quod id aliqui patrarunt: vel quod innocenter aliqui hoc nomine accusati, & gravati fuerunt, Matth. 9. v. 3. *ἰδοὺ τινες τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς: ἔτι βλασφημεῖ:* ubi Christo Blasphemia imputatur, quia Paralítico peccata remiserat: Ita cum se Filium Dei coram Caipha Principe Sacerdotum diceret: mox hic discidit vestimenta sua, & de Christo dixit: *ὅτι ἐβλασφήμησεν, & ἴδε, νῦν ἠκέσαστε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ*, ecce nunc audivisti blasphemiam ejus, Matth. 26. v. 65. sed & de crucifixo Christo scriptura testatur, quod prætereuntes convitiis in ipsum jece-
runt: *ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς εἶπεν: ἔτι βλασφημεῖτε*, Matth. 27. v. 39. quemadmodum & Stephano crimen blasphemias objectum legitur, Act. 6. v. 13. *ἄνθρωπος οὗτος ἐβλάσφημα λέγει κατὰ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ*, Homo iste non cessat ῥήματα βλάσφημα loqui adversus locum sanctum hunc, & legem: infinita alla loca in Concordantiis vide, & in Bibliis observa Græcis: Dicitur autem βλασφημία ὁ πρὸς τὸ βλάπτεν τὴν φήμην, hoc est, *quia ledit alterius famam & Nomen*: seu quia est φήμη βλάπτινσα τὴν δόξαν ἐτέρου, sermo ledens alterius existimationem: adeoque βλασφημία idem est, quod κακολογία, & αἰσχρο-

Psal. 22.

Psal. 80.

Dan. 2.

Locus de
Blasphemi-

Matth. 9. 3.

Matth. 26. 65

Mat. 27. 39

Act. 6. 13.

μία unde

Βλασφημία *extrema.* **καχολογία:** Peccat crimen istud tum ἐλλειπτικῶς, tum αὐξητικῶς, seu in ἁλλείφει, & αὐξήσει: In defectu, quia bona in eo, qui blasphematur, deprimunt: nec tanti, quanta sunt, facit: in excessu, quæ bona a laudabilia sunt, in vitia convertit: insuper abusus sermonis accedit, qui benefacta in execrationes convertere consuevit: qualis sermo blasphemus eorum est, qui vulnera, passionem, crucem, & sanguinem Christi in formulas jurandi convertunt: Unde apud Græcos blasphemία ἀρα vel κατὰρα, execratio dicitur: sicut & apud Hebræos talia blasphemiae tribuuntur nomina, quæ studium maledicendi perspicue exprimunt: Præcipua vocabula Hebræa, quibus blasphemia in scripturis notatur, sunt hæc: Primo **אָרָא** in Piel, convitiatus est in aliquem vel in vectus verbis atrocissimis, 2. Reg. 19. v. 6. Ne timeas a verbis, quæ audivisti, quod blasphemarint **אָרָא** Et v. 23. Quem blasphemasti **אָרָא** Ezech. 20. v. 27. In hoc blasphemarunt me **אָרָא** Patres vestri, Num. 15. v. 30. Anima quæ blasphemat Deum **אָרָא** extirpabitur e populo ejus, Plal. 44. v. 16. Propter vocem **אָרָא** blasphemantis, Sophon. 2. v. 8. **אָרָא** Audivi probrum Moab & convitia Filiorum Ammon; Usurpatur & vox **נָאָז** Naaz vel in Piel **נָאָז** unde nomen **נָאָז** blasphemia, Neh. 9. v. 18. & Ezech. 35. v. 12. Scies quod ego Dominus audiverim omnes **תְּהִינָא** blasphemias tuas: Reperitur & in Bibliis usurpata vox **הָלַךְ** quæ itidem significat, blasphemiam afficere, Deut. 21. v. 21. sicut & **הָלַךְ** & **הָלַךְ** 2. Reg. 2. v. antepenult. Ex his vocabulis apparet, quomodo blasphemia definienda, nimirum quod sit maledicentia species, quæ Dei gloriæ, vel proximi famæ, quantum in ipsa est, derogat. Sciendum verò, Blasphemiam falsò nonnunquam sic appellari: quando nimirum id blasphemiam dicitur, quod & pietati & veritati est congruum: utpote cum Pharisei dicunt, blasphemare Christum, quia remissionem peccatorum Paralytico annuntiaverit: cum Princeps Sacerdotum blasphemiam Christo imputat, quia se filium Dei confessus fuerit: Et sic Joh. 10. v. 36. Christus dicit Judæis: *Dictis me blasphemare*, quia dixi, Filius Dei sum. Hic præter meritum veritas blasphemia appellatur: per inversionem autem ejusmodi convitium, blasphemia fit: verè enim, cum Judæi & Pharisei Christum blasphemiae arguerunt, ipsimet blasphemiae rei facti fuerunt. Triplex vulgo statuitur pro diversitate objectorum blasphemia: nimirum quod dicatur vel in DEUM ipsum: vel in homines Pios divinitus commendatos Sanctos & Beatos: vel denique in doctrinam orthodoxam: quæ definitio, ne humano cerebro facta & introducta putetur, in nostro textu evidentissimè stabilitur: Versiculo enim sexto de Bestia ait Johannes: *Aperuit os suum in convitia ad Deum, ut convitiis afficeret nomen ejus, & Tabernaculum ejus, & eos qui in cælo habitant*: Habes hic blasphemiam 1. in ipsum DEUM & nomen ejus sacrosanctum, 2. in Sanctos, 3. in doctrinam, quæ per Tabernaculum Dei innuitur, in Tabernaculo enim Deus sermone ac prædicatione veritatis colitur: Blasphemia in Deum, variè committitur: 1. Cum Deo tribuimus, quæ vel essentiæ, vel voluntati ejus, quæ sanctitati, misericordiae, veritati, & justitiæ ejus adversantur: ut cum dicimus Deum

esse causam peccati: quæ blasphemia à Sacramentariis adversus Deum eructatur: Hi enim distento ore, & calamo publico loqui ac scribere non verentur, Deum incitasse Protoplastos, ut peccarent: Deum hodieque causam peccatorum esse: Ac ut pateat, quàm blasphemii in Deum ipsum Sacramentarii sint, placet verba ipsorum propria apponere, quæ βλασφημίας hujus reos ipsos peragant, & convincant. Johannes Calvinus super Gen. c. 3. apertè scribit: Deum ad tentationem hominis Diabolo linguam serpentis, præter ordinarium usum commodasse, quemadmodum si quis alteri gladium & arma suppeditat. Idem in Institutionibus affirmat: *Lapsus esse hominem, quia Deus ita censuerit, adeoque Dei providentia sic ORDINANTE cecidisse hominem*: Et iterum: *Rursum nonne ad eam, qua nunc pro damnationis causa obtenditur, corruptionem DEI ORDINATIONE PRÆDESTINATI ante fuerant*: Cum ergo in sua corruptione pereunt, nihil aliud quam poenas luunt ejus calamitatis, in quam ipsius PRÆDESTINATIONE lapsus est Adam, aut posteros suos præcipites secum traxit. Annon itaque injustus, qui creaturis suis tam crudeliter illudit? Fateor sanè, in hanc, qua nunc alligati sunt, conditionis miseriam DEI VOLUNTATE decidisse universos Filios Adam: atque id est, quod principio dicebam, redeundum tandem semper esse ad SOLUM DIVINÆ VOLUNTATIS ARBITRIUM, cujus causa in ipso abscondita. Et mox: Dico cum Augustino, esse à Domino creatos, quos in exitium ituros sine dubitatione sciebat: idque ita factum, QUIA SIC VOLUIT.

Et rursus: Iterum quæro, unde factum est, ut tot gentes unà cum liberis eorum infantibus æternæ morti involveret LAPSUS absque remedio, nisi QUIA DEO ITA VISUM EST. DECRETUM quidem HORRIBILE, fateor: inficiari tamen nemo poterit, quin præsciverit Deus, quem exitum esset habiturus homo, antequam ipsum conderet: & adeo præsciverit, QUIA DECRETO SUO SIC ORDINARAT.

Æquè horridè scriptitat de hoc negotio Discipulus Calvini, Beza, volumine primo operum ipsius, fol. 417. his verbis: Quod subjecis, Deum non tantum ad DAMNATIONEM, sed etiam ad CAUSAS DAMNATIONIS PRÆDESTINASSE, quoscunque libuerit: VERUM ESSE AGNOSCIMUS.

Petrus Martyr in Epistolam ad Romanos capite 1. Non possumus inficiari, Deum quoque modo esse CAUSAM peccati, sive consideremus actionem, quæ naturalis est, sive gratiæ ac virium subductionem, licet ea non accidat nisi culpa nostra.

Idem repetit super cap. 9. Cum Deus destituit homines suo auxilio, eosque relinquit in tam depravato statu, si postea objecerit occasiones, quibus animus irriteretur: negari non potest, esse eum aliquo modo, non tamen propriè, CAUSAM erumpentium actionum. Hæc quomodo velit intellecta, planius sese explicat, scribens: Quoniam in nostro genere aliqui liberati sunt, & gratia spirituque redempti à corruptione ejus massæ, quæ contaminata est in Adamo, alii autem, cum relictæ sint in peccatis, & vitio sint obnoxii, idcirco Deus, cum perpetua agitatione omnia incitet, utrumque istud genus hominum ad agendum IMPELLIT, nec alterutrum finit esse otiosum.

Sacramentarii sunt in Deum blasphemii.

Calv. instit. lib. 3. c. 23. sect. 7.

Beza vol. 1. fol. 417.

Petrus Martyr in Epist. ad Rom. c. 1.

Idem super 9.

Paulo post : Cum audimus, Deum indurare, nihil aliud intelligere debemus, quam EFFECTUM iræ & ultionis Dei: sive ea A DEO IP SO, ut loqui solent, IMMEDIATE, sive per diabolum, sive per homines exerceatur.

Rursum: Gloriantur absurdum esse Deum ponere CAUSAM indurationis: at velim ex ipsis audire, in quem articulum fidei hoc absurdum incurrat.

Mox iterum: Cujus vult miseretur, & quem vult indurat. UTRUMQUE EFFECTUM est à VOLUNTATE DEI.

Ait ibidem: Deum INCITARE Diabolum ad mentiendum. Item, DURITIEM dici nostram: quoniam initia illius habemus in nobis ipsis, etsi ea non se prodant & in actum non erumpat, nisi Dei motu INCITEMUR. Item, pravitatem naturæ & effrenes cupiditates non posse exerceri, nisi Deo summo & Principe MOVENTE & IMPELENTE.

Boquinus. Boquinus in disputatione Heidelbergensi affirmat, Deum reprobos non solum ad eas peccatorum pœnas ORDINASSE, quæ peccata non sunt, sed etiam ad eas, QUÆ SUNT PECCATA.

Cingl. in El. Cinglius in Elencho contra Anabaptistarum strophas: Cùm ergo à ferali tandem Esau mente, discimus virum à Deo repudiatum esse, jam frustra dicimus, utinam infans mortuus esset: mori enim non potuit, quem divina providentia in hoc CREAVIT, ut viveret, atque IMPIE VIVERET.

Ioh. Piscat. Johannes Piscator in præfat. disputat. de prædestin. Sanct. p. 8. Sancte igitur ad flagitia impellit Deus, ut flagitia flagitis puniat: Ibid. pag. 11. Interim tamen condidit eos, (primos parentes) hoc consilio, ut permitteret eos tentari à Diabolo, & ad peccandum induci, cujus consilii VI aliter fieri non poterat, quin peccarent: Et Thesi 27. Deus volens tales condidit, ut LABI POSSENT: imò HOC CONSILIO CONDIDIT, UT REIPSA LABERENTUR.

Herm. Rennecherus. Hermannus Rennecherus in Aurea salutis catena, pag. 32. inter alia sic blasphematur: Deus impios arcana VI tanquam OCCULTO FUNE, alioquin nescios ad eos fines, quos ipsi minime spectant, consequendos TRAHIT: sic Impie occulta Dei manu SINE ULLO SUO PROPOSITO & conatu, ad finem ipsis incognitum, non secus diriguntur, quam sagitte ad emittentis scopum sine ullo suo sensu perveniunt. Hæc blasphemæ de Deo dici, extra omnem est controversiam: Unde nonnulli, qui naris tinctioris inter ipsosmet Sacramentarios esse cupiunt, Deum, blasphemæ causam peccati, dici vel statui ajunt: Aretius in Locis fol. 405. Blasphemia in Deum committitur, cùm ipsum mali auctorem dicimus: L. Bartholomæus Keckermannus, vir nomine & omine satis aliàs audaculus & blasphemiarum Calvinisticarum Patronus maxime strenuus, hic eo audacitæ progredi non vult, ut Deum causam peccati asserat: quin potius libro secundo Systematis Logici, cap. 4. pag. 249. sic ait: Deus causa efficiens peccati, ut BLASPHEMIE dicitur, ita stultè cogitatur: contra nimirum disertum Canonem Logicum, firmissimis rationibus subnixum, quod efficiens causa tantum sit Rerum Bonarum, &c. Habes Lector censuram Aretii & Keckermanni, unde sic concludo:

Quicumque Deum causam peccati statuunt, illi stultè & blasphemè in Deum agunt: c. 4. p. 249.

Sed hoc Calvinus, Beza, Martyr, Piscator, Rennecherus, & alii Sacramentarii faciunt,

Ergo blasphemia in Deum merito rei sunt.

Ad hanc blasphemiam speciem, pertinent illa Calvinianorum horrenda convitia, quibus Deum ab æterno, potissimam partem hominum, ad exitum prædestinasse ajunt: quando Deum non omnia posse, contendunt, quando præsentiam Christi in cœna pertinacissimè negare pergunt; Oceanus blasphemiarum passim in libris istorum hominum deprehenditur: quare pii studiosi, ut cautè commenta illorum legant, diligenter monentur.

Secundo committitur blasphemia in Deum, cùm ea, quæ ipsi tribuenda sunt, impiè negantur: Ut pote cùm Cain ait: Major est iniquitas mea, quàm ut remitti possit: quibus verbis blasphemavit Deum, quasi Dei misericordia non major esset, quàm omnium hominum, nedum Caini, omnis miseria. In Deum tertio blasphemia redundat, & quidem horrenda, cùm vel essentia Divina Unitas, vel Personarum Trinitas, vel Christi & Spiritus Sancti Divinitas oppugnatur: cùm impiè vivitur: hinc illud apud Esaiam: Tota die nomen meum blasphematur: quæ verba allegat Apostolus Rom. 2. v. 24. Inprimis verò blasphemii in Deum sunt, qui nomine ejus, ad execrationes & pejerationes abuti consueverunt: qua levitate & protervia, quid vulgarius est nunc inter homines? Blasphemiam in sanctos, & divinitus commendatos homines quod attinet, hæc ipsa quoque notior est, quàm ut operosa explicatione cegeat: Piorum enim fors ea semper fuit, ut pro excrementis & rejectamentis haberentur: Unde cùm de probis, quibus affecti Apostoli, scribitur; probra illa, blasphemiam dicuntur, i. Cor. 4. v. 13. βλασφημέμενοι ὡς ἀκαθάρτοι & κοσμη. Blasphemiam affecti obsecramus, ita & Filius Papha blasphemasse Israel dicitur, i. Par. 20. i. Par. 20. Ad hanc classem pertinent convitia in Presbyteros, Magistratos, Parentes, in Ecclesiam & viros pios ac religiosos: quin & in Beatos cœlites blasphemiam multæ evomuntur, præsertim à Papistis, qui illos invocant, & cultum istum soli creatori debitum, creaturis exhibent: Ita Blasphemia imputatur Sanctis, quasi honorem sibi non competentem arrogent: quasi Deus preces solus velex audire & opem ferre non valeat, vel non velit: Quotiescunque etiam, vel sancti Prophetæ, vel Apostoli, ad palliandos errores & hæreses allegantur, toties blasphemantur. Et hæc de specie secunda.

Nunc de tertia, quæ in doctrinam sinceram & Christianam committitur: Sed prohi Deum im mortalem, quis vel mentè assequi, nedum lingua proloqui possit, cataractas blasphemiarum, quas Hæretici veteres & recentiores adversus doctrinam puriorem effuderunt? Horresco totus, cùm paulo altius plaustro blasphemiarum istarum, in memoriam mihi revoco: & animi pendeo, num consultum sit, quæ de cerebro tricipite, de Trifurcato Deo, de epulis Thyesteis, de adoratione asinini capitis, de Ecclesia Mathematica, de compta Dalila & Diana, de Monstro Ubiquitatis, de præsentia Christi in cœna fecibus fœtidis, de verbis Christi infirmis, & instar oleti olentibus asinini, de sex millibus aliis passim in hæreticorum inprimis Sacramentariorum libris leguntur, huc congregare: vereor enim, ut mentes piæ non nihil offendantur.

dantur. Ne verò quis putet, à nobis pro blasphemia haberi, si doctrina veritatis impugnatur, vel vitiatur, idcirco notentur loca sequentia; Apoc. 2. v. 9. inquit Filius Dei in Epistola ad Antistitem Smyrnam, Divum Polycarpum: Scio blasphemiam eorum, qui se dicunt Judaeos esse, & non sunt, quasi dicat, scio, quàm blasphemè doceant ii, qui doctrinam jactant se tradere Judaicam, hoc est, Legi Moisaicæ congruam, cum δὲς ἄλλοι πασῶν ab ea dissentiant: Ita & divus Petrus, vaticinans de Blasphemis Jesuitis, fœtidis illis Satanæ excrementis & Papæ fulcimentis, inter alia sic ait, 2. Petr. 2. vers. 2. Plerique sequentur illorum exitia, δὲς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημῆσεται, per quos via veritatis BLASPHEMABITUR: Similis extrat locus in Epistola Jacobi cap. 2. v. 7. Αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸ καλὸν ὄνομα, iidem blasphemant bonum nomen, quod invocatum est super vos, nomen videlicet veritatis & doctrinæ Christianæ. Bifariam verò hæc ipsa blasphemia committitur, directè & indirectè: Directè, cum doctrina orthodoxa falsis erroribus postponitur, cum ab Hæreticis & Impiis hominibus irridetur, oppugnatur, expellitur, proscrbitur, Anathematis fulmine feritur, uti tum à Judæis, Turcis, & aliis, tum à Pontificiis quoque, in conciliabulo Tridentino, factum, hodieque fieri novimus: Indirectè blasphematur doctrina Christiana, si impiè ab iis, qui nomine se addictos veritati profitentur, si inquam ab his impiè vivitur: Ita enim Paulus ait, Rom. 2. v. 24. Propter hoc nomen Domini blasphematur inter gentes, propter hoc, inquit, morumque corruptelam, & vitam planè impiam innuit, vult enim Deus Sponsam suam pulchrè & exquisitè ornatam, quemadmodum ex Psalmo quadragelimo quinto, & Psalm 116. lucculenter apparet: Quod si verò inquinat & conspuat se peccatis & iniquitatibus, nonnè ignominia in ipsum Deum, & in doctrinam præsertim redundat, quasi talis vitæ impietas à doctrinâ illâ probaretur?

Cæterum & aliter blasphemia in doctrinâ commissa distinguitur: Aut enim fit ex proposito & voluntaria malitia, ac conjungitur cum insigni contumaciâ, cum execratione, & detestatione, & tunc irremissibilis blasphemia dicitur, aut fit ex ignorantia, & levi quodam impetu, nec conjunctam habet malitiosam perseverantiam: Et tunc blasphemia Remissibilis dicitur, de illâ extant loca aliquot, Matth. 12. v. 31. & 32. Dico vobis; omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, Spiritus autem blasphemia non remittetur: Et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei, qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neq; in hoc seculo, neq; in futuro, 1. Joh. 5. vers. 17. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut roges, Hebr. 6. vers. 4. Fieri non potest, ut qui semel fuerint illuminati, gustaverintq; donum cœlestē, & participes facti fuerint Sp. Sancti, gustaverintq; bonum Dei verbum, & virtutes futuri seculi, si prolabantur, ut denuò renoventur per pœnitentiam, ab integro crucifigentes sibi metipsis Filium Dei, & ludibrio exponentes, Hebr. 10. v. 26. & seqq. si volentes (ἐκ προθέσεως) peccaverimus, post acceptam cognitionem veritatis, non ultra pro peccatis reliqua est hostia, sed formidabilis quadam expectatio judicii, & ignis vehementia, qui devoraturus est Adversarios; Qui aspernatus fuerit Moysi Legem absq; misericordia, sub duobus aut tribus Testibus moritur, quanto putatis peioribus afficietur supplicis, qui Filium Dei conculca-

rit, & sanguinem Testamenti seu rem prophanam habuerit, per quem fuerat sanctificatus, & spiritum gratia contumelia affecerit? Novimus enim eum qui dixit: Meum est ulcisci: Ego rependam, dicit Dominus: Et rursum, Dominus judicabit populum suum: Horrendum est incidere in manus Dei viventis. Hæc loca de irremissibili blasphemiâ, quæ aliâs blasphemia seu peccatum in Sp. S. dicitur, perspicuè loquuntur, cumque ardua quæstio sit, quid sit blasphemia hæc, idcirco & hic aliqua de capite hoc dicemus, & sanè vehementer doctos exercuit, quid per blasphemiam in Spiritum sanctum intelligi possit: Origines in caput duodecimum, Matth. definivit, esse quodcunque grave, enorme, ac ἀναπολόγητον delictum, post baptismum commissum: Quam opinionem, postea sub annum Christi 213. Novitiani, postliminio quasi, in Ecclesiam reduxerunt, affirmantes, μὴ τὸ λῆπτον μνησέμεν δύνασθαι, ἐλπίδα τὸν ἐπιλωκῆσαι: ut Epiphanius loquitur, post lavacrum regenerationis, non posse misericordiam consequi amplius eum, qui lapsus fuerit, propterea quod omnes Christianorum lapsus, peccata sint in Spiritum sanctum, uti divus Hieronymus in Epistola ad Marcellam testatur: Petrus Lombardus libro secundo sentent. dist. 43. lit. 2. & Thomas de Aquino, in 2. secundæ q. 14. dist. 43. blasphemiam in Spiritum Sanctum voluerunt esse peccatum ex malitiâ commissum. Divus Augustinus olim statuit in Spiritum Sanctum blasphemos esse, qui gratiæ in fratrem collatæ invident, sed hanc sententiam postea correxit libro primo Retract. cap. 19. & blasphemiam in Spirit. S. finalem esse impœnitentiam statuit; Serm. 11. de verbis Dom. Epist. 50. ad Bonifac. libro quarto contra Crescen. cap. 8. Divus Hieronymus in Epist. ad Marcellâ, blasphemiam irremissibilem committit putat, si quis ante tribunal Judicis constitutus, non solum Deum neget, sed eum etiâ dicat esse Beelzebub: Alii solâ incredulitate peccatum hoc definiunt: Alii, præsertim Scholastici, sex peccata seu blasphemias in Spiritum Sanctum constituerunt, desperationem, presumptionem, obstinationem, finalem impœnitentiam, invidiam fraternæ gratiæ, impugnationem veritatis: Cæterum nos Unum tantum peccatum, blasphemiam in Sp. S. dici, merito credimus: Unius enim tantum in scripturâ mentio fit, & illud non nisi accuratissimè definiendum est; ita nimirum, ut proprietates hujus peccati exactè inspiciamus, & eas omnes ac singulas, in definienda istâ blasphemia, aggregemus: Una enim si deficiat, mox definitio blasphemiae in Sp. S. vacillat: Attributa verò sunt præcipuè hæc. 1. quod in doctrina & non in moribus consistit. 2. quod circa Evangelii doctrinam potissimum occupatur. 3. quod vel totam Evangelii doctrinam oppugnat, vel ejus aliquam insignem partem. 4. quod requiritur veritatis agnitio: 5. ejusdem agnitæ veritatis abnegatio. 6. ut abnegatio ista, non ex infirmitate fiat carnis, aut metu periculi, sed ut sit planè voluntaria, spontanea, & orta ex destinato proposito. 7. ut ad abnegationem hanc voluntariam, accedat insuper hostilis oppugnatio, & execratio: Unde talis emergit blasphemiae istius definitio, quod sit veritatis cœlestis agnitæ, voluntaria abnegatio, cum hostili & pertinaci oppugnatione blasphemiaeque conjuncta. Confer definitionem istam cum exemplo Phariseorum, quos peccati hujus reos Christus arguit: Animos utique eorum fax aliqua agnitionis irradiaverat, ut ignora-

Varia sententia de Blasphemiâ in Sp. S. Origines in 2. 12. Matth.

Epiphanius.

Hieronymus. Lombard. 2. sentent. dist. 43.

August. lib. 1. de Serm. Dom. in Montec. 436

Scotus. Gabriel. Bonavent. 1. 2. sent. dist. 43. q. 1.

Idiomata vel attributa peccati in Sp. S.

Matth. 23.

2. Petr. 2. 2.

1ac. 2. 7.

Blasphemia in doctrinam veram directè & indirectè committitur.

Rom. 2. 24.

Alia blasphemia distinctio.

Blasphemia ignorantia, & levi quodam impetu, nec conjunctam habet malitiosam perseverantiam.

Deut. 9. 15. Matth. 18. 16. 1oh. 8. 21

re non potuerint, miracula à Christo edita, verè esse divina, & plurimum ad certitudinem doctrinæ Christi facientia: Nicodemus enim disertè non de se tantum, sed de collegis quoque suis ait: *Scimus quod à Deo veneris Magister, nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit I & s cum eo*: Dum ergo jam sic agnitam veritatem hostiliter oppugnant, & per horribilem blasphemiam, Principi Dæmoniorum, Beelzebub voluntariè, sine omni metu periculi acceptum ferunt id, quod à Sp. Sancto profectum noverant, rectè in Sp. S. peccasse dicuntur: Ejusdem peccati Judæorum Pontifices rei sunt, qui plusquam Diabolico odio in Christum perciti, ut veritatem agnitam obruerent, Christique gloriam omnibus modis opprimerent, eò proruperunt impietatis & malitiæ, ut custodes sepulchri Domini, Resurrectionem Christi ex mortuis nuntiantes, largitionibus corrumpere, & egregiis mendaciis instruere ac subornare non dubitarent, Matt. 28. v. 11. & seqq. Sic peccarunt Judæi apud Jeremiam Prophetam, cap. 34. v. 16. & 17. & nonnulli ex illis, qui cum resistere Spiritui sancto per Stephanum loquenti haud possent, malitiosè tamen, & doctrinam, quam à Deo esse non nesciebant, oppugnare, & ipsum Stephanum interimere maluerunt, Act. 6. v. 10 & 11. Eodem modo peccat tota fermè hodierna Judæorum fax, quæ de præsentissimo Messia adventu, plus millies, vel proprio etiam cordis Ipsorum testimonio convicta, & personam & doctrinam Christi, diris ac horrendis blasphemias, perulantiaque plusquam Diabolicâ persequitur: Pertinent huc Hæretici: Jesuitæ cum primis, & Sacramentarii, qui erroris vel centies convicti, blasphemias tamen calamo veritatem cognitam acerbissimè perstringere pergunt: In primis verò *Apostata* peccatum in Spiritum sanctum committunt, illi videlicet, quos Epistola ad Hebræos scribit, *Toti de Toto in Totum decedentes*, seu quod idem, qui 1. ἐκ τῶτος & voluntariè, ex deliberato proposito peccant. 2. qui veritatem cælestem agnoverunt. 3. qui non in moribus sed in doctrinâ peccant. 4. qui Filium Dei conculcant, & sanguinem Testamenti polluant, adeoque meritum Christi contemnunt. 5. qui Sp. S. contumeliam faciunt, Hebr. 10. vers. 26. & seqq. cujusmodi Apostatas complures exulceratum nostrum hætenus tulit seculum: Celebrem enim se hoc nomine reddidit Johannes Pistorius Niddanus, celebres quoque sunt D. Pezelius, & D. Urbanus Prierius, qui agnitam veritatem ἐκ τῶτος abnegarunt: Majestatem Christi Jesu horrendè blasphemarunt: Unde nullum planè dubium, quin peccati istius reos se reddiderint. Hæc de blasphemia in Sp. S. Alia est, quæ dicitur *blasphemiam in filium hominis*: Ea committitur, 1. *Incredulitate per ignorantiam*, quando quis veritatem Evangelicam, nondum agnitam, oppugnat, quale peccatum fuit, in persecutore Paulo, ipsomet disertè fatente, quod prius *blasphemus & persecutor*, misericordiam verò consecutus fuerit, qui ignorans in incredulitate peccavit, 1. Tim. 1. v. 13. Et sic peccarunt nonnulli Judæi, qui offensi humili Christi formâ, Messiam eum non ignoraverunt, nec in eum crediderunt, sed per ignorantiam in crucem egerunt, de quibus pronuntiat Apostolus, quod si Dominum gloria cognovissent, non crucifixissent, 1. Cor. 2. vers. 8. Deinde blasphemiam in Filium hominis dicitur, abnegatio ex infirmitate, doctrinæ Evangelicæ,

prius agnitæ, sine hostili tamen, & ex proæressi suscepti ejusdem oppugnatione: Qualis fuit in Apostolo Petro, qui tribus vicibus Christum, metu periculi adductus, abnegavit: Et in Francisco Spira, qui Venetiis coram Legato Pontificis, Archiepiscopo Beneventano, agnitam doctrinæ Evangelicæ veritatem abnegavit, & in summâ desperatione animam suam efflavit. Hæc de speciebus blasphemiarum: Nunc de pœniscarundem: Et quidem *Capitalis pœnam* olim blasphemias inflatam fuisse, ex Lev. 24. v. 15. & 16. constat, ubi sic legitur: *Homo, qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum, & qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur: Lapidibus opprimit eum omnis multitudo populi, sive ille civis, sive peregrinus fuerit: Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur: Et v. 23. Locutusq; est Moses ad Filios Israel, & eduxerunt eum, qui blasphemaverat, extra castra, ac lapidibus oppresserunt: Feceruntq; Filii Israel, sicut præceperat Dominus Moysi*: Hinc quia blasphemii putabantur sancti Prophetæ (sed falso) lapidati & occisi leguntur: Ex Chrysost. quoq; apparet, quanto zelo blasphemiam religiosi homines execrati sint: Sic enim homilia primâ Antiochiæ habitâ, scribit: *Si quempiam in bivio aut foro blasphemantem audieris, avide increpa, & si verbera infligere oporteat, ne recuses, ipsius faciem a lapidâ percutere, contemere os ipsius, percussione manuum tuam sanctifica: Et si ulli accusaverint, & si in carcerem traxerint, sequere, & si pœnas iudex pro Tribunali repoposcerit, dic cum libertate, quod Angelorum Regem blasphemaverit. Jura civilia præcisione linguæ puniverunt aliquando, ut membrum, quod peccasset in conditorem suum, daret pœnas, & hujusmodi pœna in constitutionibus nostris Saxonis, decernitur, immo & capitis amputatio, iis, qui in blasphemias eructandis perrexerint: alii ad incutiendum terrorem, per occiput linguas eximi insisterunt: In jure Canonico Blasphemias decernitur, ut septem diebus Dominicis præ foribus templi stent, sine calceis & pallio, in pane & aquâ jejunent, missâ abstineant, pauperes aliquot reficiant, 40. solidos insuper solvant, aut sepulturâ post obitum careant: Omnium verò maxima pœna hæc est, quod blasphemii æternum Regni Dei extorres & maledictioni divinæ obnoxii esse coguntur: Hi enim sunt βδελυγμένοι illi, quorum pars erit in stagno ardenti igne & sulphure, Apocal. 21. v. 8. In primis verò blasphemiam in Spiritum sanctum est *irremissibilis*, non quidem, quasi magnitudine & atrocitate sua, vel misericordiam æterni Patris, vel meritum Christi Servatoris excedat, absit absit longissimè, sed quia hoc modo peccantes, ab ipso Christo, extra quem nulla pro peccato hoc reliqua est hostia, deficiunt, & universa organa ac media salutis, sine quibus Deus conversionem nunquam ordinariè operatur, directè & voluntariè proiciunt, & pedibus conculcant, & quia peccatum hoc individuum quasi habet adjunctam comitem, finalem cordis indurationem & impenitentiam, ut obfirmato postea quodam proposito, scientes volentes, veritatem agnitam horribiliter impugnare & blasphemare pergant, unde evenit tandem ipsis, quod Christus Servator hunc in modum peccantibus eventurum prædixit, Matt. 12. v. 43. 44. 45. *Cum demon expulsus fuerit ab homine, perambulat loca arida, quarens requiem, & non invenit: Tunc dicit, Revertar in domum meam, unde exivi: Et veniens invenit eam securam, tunc vadit & assu-**

Anno 1549

Pœna blasphemiarum
Levit. 24.
v. 15. & 16.

D

Apoc. 21. 8

Pœna peccati in Sp. S.

Blasphemia
in Filium
hominis.

1. Tim. 1. 23.

1. Cor. 2. 8.

assu-

assumit septem alios spiritus secum, nequiores se, & intrantes habitant ibi, & sunt novissima hominis illius deteriora prioribus. Quapropter, ut tandem concludam, caveamus serid, ne blasphemias in Deum ipsum, nec in Sanctos, nec in Tabernaculum & doctrinam ejus eructemus; peccatum potius hoc grande fugiamus, Deumq; ac nomen ejus sanctum religiosè colamus.

Monarcha
peccantes,
graviter à
Deo puni-
untur.

IX. Et si ordo Monarchicus à Deo ipso ortum suum habet: Si tamen Monarchæ & Potentes, adversus Deum graviter delinquant, pœnis gravissimis pro merito afficiuntur: Hinc bestia ista lethale vulnus accepisse scribitur: aliquoties enim jam diximus, quàm miserè à Gothis, Longobardis & aliis gentibus Imperium Romanum laceratum sit: Easdem pœnas in cæteris quoque Monarchiis videre licet: Cùm enim Leo Babylonius elatis alis aquilinis nimium insolesceret, Regesque Babylonij populum Dei miserandâ captivitate, ipsum verò Deum blasphemias horrendis afficerent, ecce Dominus Deus ursum excitavit adversus eos Persicum, qui alas evulsit: Cumque Persicus Ursus in vorandis carnibus modum excederet, ecce subito advenit Pardus ille Græcus, qui dentes ei effregit. Cùm verò & hic nimium superbiret, vim expertus est bestiæ quatræ monstratæ atque formidabilis, Dan. 7. Sed & Monarchæ Romani, pœnas blasphemie, impietatis & truculentie dederunt. Nero enim sibi ipsi mortem conscivit, Lucius Aurelius Ferus Appoplexiâ extinctus est, Maximinus cum Filiis à militibus jugularis, & cadavera ad ludibria canibus & volucris lanianda objecta sunt: Valerianus à Sapore Persico Rege captus est, qui conscensurus Equum, dorso ejus pro scabello usus est. Decius cum toto exercitu cæsus est à Gothis, corpusque ejus paludis voragine absorptum, inventi non potuit: Maximilianus jussu Constantini strangu- latus est, Galerius & Maximinus scdissimo morbo & acutissimis cruciatibus absumpti & extincti sunt; Et talia exempla sexcenta occurrunt in historiis profanis & Ecclesiasticis: Reges ergò discant, & erudiantur qui judicant Terram: Serviant Domino in timore, & exultent ei cum tremore, osu- lenter Filium, ne quando irascetur Dominus, & ipsi pereant de viâ justâ: Citò enim exardescit ira ejus, secundum quam conturbat, & tanquam vas Figuli confringit Reges, Psal. 2. v. 9. 11. 12. contineant coram Christo Reges ora sua, Esa. 52. v. 15. proci- dant coram illo, & munita offerant, Psal. 72. vers. 10. congregentur cum Deo Abraham & operam dent, ut Rex Gloria, Christus, vehementer apud ipsos elevatus sit, Psal. 47. v. 10.

Dan. 7.

X. De merito Christi, cujus virtus ad fideles Vet. etiam Testam. se extendit, nunc non dicam, suprâ enim cap. Apocal. 5. prolixè totum articulum de Redemptione tractavimus.

De pœna
Talionis.

Gen. 9. 6.
Exo. 21. 23.

XI. Nunc de Talionis pœnâ, quam redditurum se minatur Dominus, paticula dicemus. Verba Textus nostri sic habent: Qui in captivitatem ducit, in captivitatem vadit, qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi: De hac ultionis formâ sic alibi habetur, Gen. 9. v. 6. qui sanguinem humanum fuderit, fundetur sanguis ejus. Exod. 21. vers. 23. Si mors fuerit subsecuta, reddet animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, adustionem pro adustione, vulnus pro vulnere, livorem pro livore; Levit. 24. vers. 19. Qui irrogaverit maculam cuilibet civium suorum, sicut

Lev. 24. 19.

fecit, sic fiet ei, fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente restituet, qualem inflixerit maculam, talem sustinere cogitur. Deut. 19. vers. 19. & 21. Reddent sicut Fratri suo facere cogitavit, non miseraberis ei, sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges. Esa. 33. versu primo. Va qui pradaris, quia & ipse praderis, qui spernis, quia & ipse sperneris, cùm consummaveris depredationem, depredaberis, cùm fatigatus desieris contemnere, contemneris. Sapient. undecimo versu decimo septimo, Per quam quis peccat, per eadem torquetur. Matth. 26. v. 52. Qui gladium accepit, gladio peribit: Hæc dicta de Talionis pœna sonant: Est autem Talio, definitio Isidoro, libro quinto capite vigesimo septimo, similitudo vindictæ, ut taliter patiat, quis, sicut fecit: (Aristoteles ἀντιπεπονθὸς vocat, πολιτ. β. inquit, ἴσον ἀντιπεπονθὸς σῶζει τὰς πόλεις.) In legibus quoque XII. Tabularum Talionis pœna sancitur his verbis: SI MEMBRUM RUPE- RIT, NICUM EO PARCIT, TALIO ESTO: Legem hanc explicuit Sex. Cæcilius apud Gellium, libro vigesimo, capite primo. Huc pertinet illud Tritum: Quod quisq; fecit patitur, autorem scelus reperit, suôq; premittit exemplo nocens: Noti etiam sunt de æqualitate istâ pœnarum Euripidis versiculi:

Deut. 19. v.
19. & 21.

Sap. 11. 16.
Nat. 26. 52.

Talio quid?
Isid. l. 5. cap.
27.

Festus l. 18.

Gell. l. 20.
cap. 1.

Ἰσότης ἴμας, ἢ φίλος αἰεὶ φίλοις
Πόλεις τε πόλεις, συμμάχους τε ξωμάχους
Συνοδεῖ, τὸ γὰρ ἴσον νόμιμον ἀνθρώποις ἔσθαι.

Eurip.

Discamus autem, 1. in quem finem Talionis pœnam Deus ordinaverit, 2. quibus competat eam exercere, 3. An & hodie locum habere possit, seu quod idem, An non in N. Testam. Christus Talionem abrogaverit?

Initiò igitur Lege hæc Deus indicavit, æquali- tatem in distribuendis seu exercendis pœnis, à Magi- stratu esse servandam: Neque enim vult Deus, ut modum excedant puniendo, vel nimia indulgentiâ ferociam impiorum augeant, vel ita fontes puniant, ut damnum acceptum non satciatur: atque ut scire possint Judices, quales se in injuria- rum casibus gerere debeant, Ideò Legem hanc Legi naturæ maximè consentaneam, disertè sancivit, Et ceu Normam & Regulam Magistratui proposuit: Deinde severitate Legis hujus, terro- rem impiis & profanis hominibus incutere Deus voluit, quemadmodum Moïsis verba perspicuè testantur, Deut. 19. v. 19. auferes malum de medio tui, ut audientes ceteri, timorem habeant, & nequaquam talia facere audeant: Non misereberis ejus, sed animam pro anima &c. exiges: Audis hîc, ad com- petendam hominum malitiam, & effrenem li- centiam, DEUM legem istam sancivisse. II. Sed quibus data est Lex Talionis, ut eam exerceant? Non privatis hominibus, quibus vindicta privata in solidum interdicitur, ne reddant malum pro malo, sed ultionem Deo, Tempori & magistratui committant: Siquidem & ipse Christus, λοιδορούμενος ἐπὶ ἀντιλόδοις ὁρῶν, παχύνει ἢ πείλει πα- ρεδίδωκε τὸ πρῖνον τὴν δικαίωσιν, 1. Pet. 2. v. 23. sed Ma- gistratibus & Judicibus: Iis judicia sua commisit & leges forenses præscripsit Dominus, ut secundum normam præscriptam, officio sibi demandato fungerentur: Quod probè observandum, ne quis cum Pharisæorum colluvie opinetur, cuius lici- tum & injunctum fuisse, ut oculus pro oculo à proximo exigeret: Nequaquam, cædes inde ori- tentur

In quem fi-
nem Deus
pœnam Ta-
lionis ordi-
naverit?

Pœnes quos
sit rationem
reddere.

Rom. 12. v.
17. & 18.

μὴ ἐνὶ κα-
κόν ἀντι-
κακῶ ἀπο-
διδόντες.
μὴ ἐαυτοὺς
ἐκδικεῖν
τες.

centur tantum temerariae & promiscuae, quas tamen Deus non approbat sed improbat, ac, si alicui injuria inferatur, vindictam legitimam Magistratui mandat. III. Verum dicat aliquis, se de Vet. Testam. largiri licitum fuisse, poenae illius seu Talionis severitatem: Nunc vero penitus in Novo Testamento abrogata, verbis praecipue Christi dicentis, Matth. 5. v. 38. 39. *Audistis quia dictum est, oculum pro oculo, & dentem pro dente, Ego autem dico vobis, non resistite malo, sed si quis te percusserit in maxillam dextram tuam, praebe illi & alteram, &c.*

An Talionem Deus in N. Testamento plane abrogavit?
Matt. 5. 38. 39.

Ex his Christi verbis concludunt aliqui tum Jurisconsulti, tum Haeretici, Talionis poenam παντελώς in Novo Testamento interdici: Verum insigniter falluntur: Cum enim ratio, ob quam lata haec est Lex, etiam hodie vigeat, 1. nimia videlicet hominum Licentia, 2. & ut formidine talionis, à damno inferendo abstineamus, utique & lex ipsa non expirat, 3. praesertim quia Legi naturae est consentanea, & ex illa quasi deprompta, 4. immò & ipsius Dei mori congrua: Qui hodieque poena Talionis delinquentes afficit, eademq; mensura re-

Luc. 6. 38.

metitur, Luc. 6. v. 38. adde 5. quod Christus nequaquam venit legem divinitus latam, & sapientissimo quidem consilio latam, tollere Matth. 5. v. 17. im-

Matt. 5. 17.

mò ad eam respexit, Matth. 10. v. 33. inquit: *Qui me negaverit coram hominibus, negabo ego eum coram Patre meo caelesti.* 6. minimè vero omnium venit POLITIAE judicariam potestatem imminuere, sed potius confirmare dicens: *Reddite Caesari quae sunt Caesaris, & Deo quae sunt Dei,* Matth. 22. v. 21. Ex his

Mat. 22. 21.

& aliis rationibus manifestè patet, Poenam Talionis in N. Testam. non esse abrogatam: verba verò Christi quod attinet, directæ ea sunt unice ad redarguendum Pharisaicum abusum: Pharisei enim & Scribae, legem de Talione perversa suâ glossâ penitus depravarunt, & statutum de publicâ Magistratus ordinarii vindictâ expresse sonans, ad vindictam privatam approbandam insulse & impie detorserunt: Sicut ergò à cæteris corruptelis, ita & ab hac legem divinam vindicavit Dominus, inquit: *Ego dico vobis: Ne resistatis malo,* quibus verbis nihil aliud vult, quàm quod prohibet, ne quisquam illegitimè & per privatam seu propriam vindictam malum illatum propulsare tentet: Nec loquitur Christus hinc cum Magistratu, sed privatim hominibus, quos fideliter admonet, ne ob injurias sibi illatas, vindictæ cupiditati indulgeant, neve nocere volentibus per media illicita resistent: Est enim *modus resistendi duplex.* 1. Legitimus, quando nullâ nocendi cupiditate accensi, aliorum improbitati resistimus, & injurias mediis licitis, à nobis aut nostræ fidei creditis propulsamus: Eo utuntur Ecclesiarum Doctores, haereticis masculè resistentes, uti de Mose, Elia, Jeremia, Paulo & aliis constat: Utuntur eo & pii Parentes, dum innata vitiositatis germina in liberis suis, justâ severitate & disciplinâ resistunt: Eundem modum Scholarum Magistri adhibent, ut discipulorum petulantiam coerceant: Modus verò legitimus vindictæ etiam ille est, quo Magistratus & Judices utuntur, & de hoc non loquitur Christus: Alter modus resistendi est *Illegitimus*, cum ex vindictæ cupiditate & pravo nocendi studio iis resistimus, qui nos læserunt vel lædere conantur, de hoc modo loquitur Christus, & jubet, ut ab eo Christiani sint alienissimi, cum 1. non semper necesse sit vim vi repellere. 2. cum ejusmodi homines Dei partes sibi sumant, qui per Mosen diserte in-

Modus resistendi duplex.

quit: *Mihi vindicta & ego retribuam.* 3. cum charitatis lex privatâ vindictâ violetur. Ea enim ne proximo noceamus gravissimè prohibet, cum animus vindictæ cupidus, modum omnem excedat, & peccata peccatis, cædes cædibus cumulet, quemadmodum exempla passim testantur, inprimis verò in historia Xerxis luculenter apparet, quæ malorum Ilias, ex vindictæ privatæ cupiditate oriatur. Herodotus lib. 9. sub finem hæc refert: *Fratri sui Masiſthi uxorem amare cepit Xerxes, quæ cum potiri non posset, in omnes occasiones explenda libidinis intentus, Filio Dario, mulieris ejus & Masiſthi filiam in matrimonium dedit, existimans, si hoc fecisset, commodius se illa potiturum; verum permutatis amoris vicibus, juvenula hujus, nurus sua, amore exarsit, eaq; ex assidua familiaritate potitus, vitare non potuit, quin res patefieret. Nam Amestris uxor Xerxis, amiculum, quod ipsa texerat, spectatu dignum viro donaverat: Quodcum Artayntia (id enim nomen erat filia Masiſthi) dari sibi postulasset (nam Xerxes ultro eam jusserat esse petere, quæ fieri sibi optaret in remunerationem obsequii, & juramento se ei obstrinxerat, omnia, quæ peteret, impetraturum) dono hoc illa supra modum læta, eo gestando gestiebat.*

Dent. 32.

Amestris ubi mulierem habere amiculum rescivit, in matrem ejus, exitium machinata, quam rei hujus auctorem esse credebatur, observata temporis opportunitate, quo Xerxes regalem cenam instruere quotannis, Persisq; strenas donare solebat, in memoriam ejus diei, quo rex creatus esset, petiit à Xerxe, ut se Masiſthi uxorem donaret, quod ei si indignum factu ille putabat, precibus tamen ejus victus & instituto, quod nefas erat, regia cenâ proposita, orantem non exorare, invitum tandem annui. Accersitum postea Masiſthen, cum uxorem volens dimitteret, frustra persuadere conatus fuisset, quantumvis filiam suam in matrimonium offerret, ad extremum minis terruit iratus, cum diceret; *Ita ejus res deinceps comparatas fore, ut neq; ipse jam ei filiam suam nuptum daturus, neque ille consuetudine uxoris suæ diutius fructurus sit, ut discat accipere oblata.*

Vindicta muliebri.

Interea Amestris accitis satellitibus Xerxis, uxorem Masiſtha excruciat, mamillas praeclit & canibus obicit, praeclit & nares, aures, labia, linguam, atque ita excarnificatam, mutilatamq; domum remittit. Quam contumeliam uxori suæ illatam, cum vidisset Masiſthes, inuito cum liberis consilio, quia & sibi ipsi mali aliquid metuebat, ad Bactrianos fugere, eosque ad defectionem incitare cogitabat, utpote quorum praefectus diu fuisset, & à quibus diligere se sciebat. Sed Xerxes missis adversus eum copiis, & ipsum, & liberos, & quoscunque habebat secum, in itinere trucidavit.

Post hac paritidâ, cum Xerxes & bello in Græcia infelicitè gesto, suis contempto, esse cœpisset, Artabanus, qui plurimum apud regem poterat, & stipatorum ejus princeps erat, deficiente quotidie regis majestate: in spem regni adductus, consilium inivit Xerxis necandi, regniq; in se transferendi. Eam rem cum Mithridate cognato suo, & regis cubiculario communicat, & ab hoc, noctu clam intromissus in regium cubiculum, & septem robustissimis filiis suis stipatus, Xerxen obtruncat. Erant autem filii Xerxis tres tum superstites: Darius natus major, & Artaxerxes, qui ambo in regia versabantur: Tertius Hystaspis, qui absens tunc Satrapiam Bactrianam gerebat. Dolo igitur & fraude duos illos Artabanus aggreditur, ne quis voto suo obsteret: Ac de Artaxerxe adhuc puero securior, trucidato jam Xerxe, ad eum properat, eique nuntiat, à Dario fratre patrem necatum, regnumq; ab eo occupatum

Iust. lib. 3. Diod. lib. 11.

Xerxes obtruncatus ab Artabano.

Fratrium
parricidia
autore Ar-
tabano.

Artabani
interitum.

Exempla
Talionis
pœna.

2. Sam. 16.
v. 22.

1. Sam. 15.
33.

2. Macc. 5.

patum iri: Itaq; hortari, ut antequam principatum frater adeat, rei sua mature consulat; simul ad vindicandum scelus fratris parricide, regios stipatores ei pollicetur adjuutores. Repente igitur Artaxerxes zelo ultionis, confecti parricide incantamento, fratrem dormientem repertum, quasi somnum fingeret, se presente interim curavit. Tum Artabanus stricto gladio, ut narrat Diodorus, Artaxerxen invadens vulnerat. Hic percussus, cum vulnus lethale non esset, fuga se ocyus subripit, & Artabanum postea insectari, & meritis supplicis afficere pergit, eumq; torura cruciatibus discerpium tandem necavit. Vide quæso, quot cædes & parricidia ex vindictæ cupiditate orta sint. Ob has ergo, & plures alias causas, ne malo resistamus, sed patientiâ potius muniti vindictam Deo & Magistratui committamus, Christus præcipit. Et huc pertinent verba: Si quis te percusserit in maxillam dextram, porrige ei & sinistram, ubi comparatè & non absolute Christum loqui sciendum est: Si enim strictè hîc literam servari vellemus, Christus ipse in reprehensionem veniret, quod percussus à servo sacerdotis, non præbuit maxillam alteram, sed dixit: Si male locutus sum, testificare de malo, sin benè, cur me cedis? Proinde sermo Christi huc redit, quod homo Christianus potius ferre debeat, ut in se conduplicetur injuria, quam ut malum malo rependat, & citius ipsum debere esse paratum, ad alteram alapam patienter excipiendam, quam ad priorem illam privatim vindicandam. Concludimus ergo, Magistratum in Novo Testamento optimâ, & maxime tranquillâ conscientia, æquissimam illam Talionis pœnam decernere & exercere posse. Quis exempla numeret, quibus docetur, singulari, Deum ipsum, studio, peccata hominum retaliasse? Attingamus unum saltem, vel alterum: De Adonibezeko commemorat historia Judicum cap. 1. vers. 6. 7. Comprebenderunt Adonibezek, cassis summitatibus manuum ejus, ac pedum, duxitq; Adonibezek: Septuaginta Reges, amputatus manuum ac pedum summitatibus, colligebant sub mensâ meareliquas, sicut fecisti reddidit mihi Deus. Item Rex Ethnicus ex lumine naturæ agnoscit, Deum talionis pœnam immittere. De Philistæis inquit Simson, sicut fecerunt mihi, sic feci eis, indicans se divino instinctu Philistæorum factum nefarium retaliasse, Jud. 15. vers. 11. Sic & Salomon Talionis pœnam luit: Uti enim ipse cultum sacrum partitus erat, eum partim Deo, partim Idolis concedendo: Ita & Regnum ejus divisum est, & pars Filio, pars verò Jeroboamo cessit: In Davide luculentum quoque pœnæ hujus extat exemplum: Quia enim cum alterius uxore, Bathseba illâ rem habuit, ideò ut uxores ejus vicissim à Filio Absolone vitarentur, justissimè Deus permisit, 2. Sam. 16. vers. 22. Adducto Agag ait Samuel: Sicut fecit absq; liberis mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua: Et in frustra concidit eum Samuel, coram Domino in Galgalis, 1. Sam. 15. vers. 33. Impius ille & crudelis homo JASON, cum multos homines in sepulchros abjecisset, ipse demùm divinam Talionis ultionem sentiens, vicissim sine sepulturâ abjectus est, 2. Maccab. 5. Ita nimirum unicuique secundum opera sua reddit Dominus. Et hæc de Talione, cujus mentionem facit Spiritus sanctus in textu nostro, inquit: Qui in captivitatem ducit, in captivitatem vadit, & qui gladio occiderit, gladio peribit: Quam ipsam pœnam aliquando

Rom. Antichristus experietur, Apoc. 18. vers. 6. Reddite illi sicut & ipsa reddidit vobis, & duplicare ei duplicia, secundum opera ejus, in poculo quo miscuit, miscere illi duplum.

XII. Quandoquidem satis diu duraturam afflictionem piorum sub Bestiâ hâc prædixit Dominus, ideo arma quoque Christianorum indicat, quibus tela quarumvis calamitatum propulsare, & in fluctibus illis magnis consistere possint: FIDEM NIMIRUM & PATIENTIAM. Sic enim habet textus: HIC EST PATIENTIA ET FIDES SANCTORUM. Et sanè haud tutius est præsidium in afflictionibus tantis ullum, quam ut eas patienter feramus, ac indubia fide liberationem opportunam à DEO ter Opt. Max. expectemus. De patientiâ libro commentariorum nostrorum in Apocalypsin primo, paginis pluribus prolixè egimus, & exempla scripturæ illustra adduximus: Nunc moneo lectorem, ut C. Septimii Florentii Tertulliani libellum sanctissimum de Patientia, qui primum inter opera ejus locum obtinet, diligenter perlegat, inveniet, quam pulchrè Patientia commendata & illustrata sit: Nos particulam tantum excerpemus, pag. 10. sic ait: O felicissimum illum, qui omnem patientia speciem, adversus omnem Diaboli vim expugnabit; Quem non abacti greges, non illa in pecore divitiarum, non filii uno ruina impetu adempti, non ipsius denique corporis in vulnere cruciatu, à patientia (fide domino deducta) exclusit, quem diabolus totis viribus frustra cecidit. Neque enim à respectu Dei tot doloribus advocatus ille est, sed constituit nobis in exemplum & testimonium, tam spiritum quam carne, tam animo quam corpore, patientia perpetranda, ut neq; damnis secularium, nec amissionibus charissimorum, nec corporis quidem conficiationibus succedamus. Quale in illo viro feretrum Deus diabolo extruxit? quale vexillum de inimico gloria sua extulit, cum ille homo ad omnem acervum nuntiorum, nihil ex ore premeret, nisi Deo gratias, cum uxorem jam malis delassatam, & ad prava remedia suadentem execraretur? Quid? ridebat Deus, quid? dissecabatur Malus, cum Job immundam ulceris sui redundantiam, magna equanimitate destringeret, cum erumpentes bestiolas inde, in eosdem specus, & pastus foraminosa carnis ludendo revocaret. Itaq; operarius ille victoria Dei, retusis omnibus jaculis tentationum, lorica clypeoq; patientia, & integritate mox corporis à Deo recuperavit, & quæ amiserat conduplicata possedit. Et si filios quoq; restitui voluisset, pater iterum vocaretur. Sed maluit in illo di reddi sibi tantum gaudii, securus sic de Domino, distulit, sustinuit tam voluntariam orbitatem, ne sine aliqua patientia viveret, Adeo satis idoneus patientia sequeretur, Deus. Si injuriam deposueris penes eum, ultor est, si damnum, restitutor est, si dolorem, medicus est, si mortem, resuscitator est. Quantum patientia licet, ut Deum habeat debitorem. Nec immerito enim: Omnia enim placita ejus tuetur, omnibus mandatu ejus intervenit, Fidem munis, pacem gubernat, dilectionem adjuvat, humilitatem instruit, pœnitentiam expectat, ex hominibus adsignat, carnem regit, spiritum servat, linguam frenat, manum continet, tentationes inculcat, scandalum pellit, martyria consumit, pauperem consolatur, divitem temperat, infirmum non extendit, valentem non consumit, fidelem delectat, gentilem invitat, servum Domino, Dominum Deo commendat, faminam res in usu exornat, virum approbat, amatur in puero, laudatur fuit, habet in juvene, suspicitur in sene, in omni sexu, in omni aetate formosa est. Age jam si effigiem, habitumq;

Arma Christi-
stianorum
ad propul-
sandas &
vincendas
calamitates

Iob.

idoneus pa-
tientia se-
queretur,
Deus.

De ex homo-
logesi, id est,
confessione
Ecclesiasti-
ca, quæ
apud vete-
res in usu
in libro de
pœnitentia
est

Effigies pa-
tientia.

ejus comprehendamus. Vultus illi tranquillus & placidus, frons pura, nulla mororis aut iræ rugositate contracta, remissa æque in latum modum supercilia, oculis humilitate, non infelicitate dejectis. Os taciturnitatis honore signatum. Color, qualis securis & innoxius. Motus frequens capitis in diabolum, & minax risus. Caterum amictus circum pectora candens, & corpori impressus, ut qui nec inflatur, nec inquietatur. Sedet enim in throno Spiritus ejus mitissimi & mansuetissimi, qui non turbine glomeratur, non nubi'o livet, sed est tenera serenitatis, apertus & simplex, quem tertio vidit Helias. Nam ubi Deus, ibidem & alumna ejus, patientia scilicet. Cum ergo Spiritus Dei descendit, individua patientia committatur eum. Si nos cum spiritu admiserimus, in nobis morabitur semper, imò nescio an diutius perseveret sine sua comite ac ministra.

Habitusp-
tientia.

Omni loco ac tempore tangatur necesse est, quodcumque inimicus ejus inflixerit, solus sustinere non poterit, carens instrumento sustinendi. Hæc patientia ratio, hæc disciplina, hæc operæ celestis & vera, scilicet Christiana, non ut illa patientia gentium terra, falsa, probrosa. Hæc Tertullianus. Quem feliciter imitatus Cyprianus, Sermone de Bono Patientiæ itidem scripsit eruditissimum, ubi à CHRISTO incipiens, per plurima discurret totius scripturæ exempla, & quantum impatientia sit malum, Patientia vero Bonum, quàmque latè se extendat, egregiè describit; Ex hoc prolixo B. Cypriani Sermonem, aliqua tantum etiam placet adjicere, & sanctis hujus Martyris autoritate, ad Patientiam, carnem impatientissimam allicere: Sic ergo habet:

Cypr. vol. I.

Ad varia carnis incommoda, & crebros corporis duosque cruciatus, quibus humanum genus quotidie fatigatur & patitur, patientia necessaria est. Nam cum in illa prima transgressione præcepti firmitas corporis cum immortalitate discesserit, & cum morte infirmitas venerit, nec possit firmitas recipi, nisi cum recepta & immortalitas fuerit, oportet in hac fragilitate atque infirmitate corporea luctari semper & congregi, quæ luctatio & congressio non nisi patientia viribus potest sustineri.

Examinandis autem nobis atque explorandis diversi importantur labores, & multiplex temptationum qualitas irrogatur, de jacturis facultatum, de ardoribus febrium, de cruciatu vulnerum, de amissione charorum. Nec aliud magis injustos discernit & justos, quàm quod in adversis per impatientiam queritur & blasphematur injustus, patientia justus probatur, sicut scriptum est: In dolore sustine, & in humilitate tua patientiam habe, quoniam igne probatur aurum atq; argentum.

Sic Job examinatus est & probatus est, ad summum fastigium patientiæ laudis virtute proventus. Quanta adversus eum jacula Zabuli emissa, quanta admoda tormenta, jactura rei familiaris infligitur, numerosa sobolis orbitas irrogatur, dives in censu dominus, & in liberis pater ditor, nec dominus repente, nec pater est, accedit vulnerum vastitas, & tabescentes ac desolantes artus vermium quoque edax pœna consumit. Ac ne quid omnino remaneret, quod non Job in suis temptationibus experiretur, armat Zabulus & uxorem illo antiquo nequitia sua usus ingenio, quasi omnes per mulierem decipere posset & fallere, quod fecit in origine: nec tamen Job gravibus ac densis fluctuationibus frangitur, quo minus inter illas angustias & pressuras suas DEI benedictio victrice patientia prædicetur. Tobias quoque post justitiam & mi-

sericordia sua opera magnifica, luminum amissione tentatus, in quantum patienter cæcitatem pertulit, in tantum granditer Deum patientia laude promeruit. Atque ut magis fratres dilectissimi patientia bonum luceat, quid mali e contrario impatientia importet consideremus. Nam ut patientia bonum Christi est, sic e contra impatientia Zabuli malum, & sicut in quo habitat & manet CHRISTVS patiens invenitur, ita impatiens semper existit, cujus mentem Zabuli nequitia possidet. Exordia denique ipsa videamus. Zabulus hominem ad imaginem Dei factum impatienter tulit, inde & perit primus & perdidit. Adam contra præceptum cælestis cibi lethalis impatiens in mortem cecidit, nec acceptam divinitus gratiam patientia custode servavit, & ut fratrem Chaim perimeret, sacrificii ejus & muneris impatiens fuit, & quod Esau de majoribus ad minora descendit, primatus suos per impatientiam lentis amisit.

Quid Judaicus populus circa beneficia divina perfidus & ingratus? nonne quod à Deo primum recessit, impatientia crimen fuit? dum Moysicum Deo loquentis moras non potest ferre, profanos Deos ausus est postulare, ut itineris sui duces nuncuparet caput bubulum & terrestre figmentum, nec unquam ab eadem impatientia destitit, quo minus semper docilitatis, & divina admonitionis impatiens Prophetas suos & justos quosque perimendo ad crucem quoque & sanguinem domini profiliret. Impatientia etiam in Ecclesia hæreticos facit, & ad Judæorum similitudinem contra Christi pacem & charitatem rebelles ad hostilia & furiosa odia compellit. Et ne longum sit singulatim recensere, omnia omnino, quæ patientia ædificat ad gloriam, impatientia destruit ad ruinam, quare fratres dilectissimi, & bonis patientiæ & impatientiæ malis diligenter expensis, patientiam, per quam in Christo manemus, ut venire cum Christo ad Deum possimus, plena observatione teneamus, quæ copiosa & multiplex non angusto fine concluditur, nec brevibus terminis coercetur. Latè patet patientiæ virtus & ubertas ejus ac largitas de unius quidem nominis fonte proficiscitur, sed exundantibus venis per multa gloriarum itinera diffunditur, nec proficere aliquid in actionibus nostris potest ad consummandam laudem, nisi inde consummationis accipiat firmitatem. Patientia est, quæ nos Deo & commendat & servat: Ipsa est, quæ iram temperat, quæ linguam frenat, mentem gubernat, pacem custodit, disciplinam regit, libidinis impetum frangit, tumoris violentiam comprimit, incendium simularis extinguit; coercet potentiam divitum, inopiam pauperum refovet, tucur in virginibus beatam integritatem, in viduis laboriosam castitatem, in conjunctis & maritatis individuum charitatem, facit humiles in prosperis, in adversis fortes, contra injurias & contumelias mites, docet delinquentibus cito ignoscere, si ipse delinquas, diu & multum rogare, tentationes expugnat, persecutiones tolerat, passiones & martyria consummat. Ipsa est, quæ fidei nostræ fundamenta firmiter ponit, ipsa est, quæ incrementa spei sublimiter provehit, ipsa actum dirigit, ut tenere possimus viam CHRISTI, dum per ejus tolerantiam gradimur, ipsa efficit, ut perseveremus filii DEI, dum patientiam patris imitamur.

Et quoniam plurimos scio fratres dilectissimi vel pondere injuriarum ingentium, vel dolore de iis, qui adversum se grassantur & saviunt, vindicare velociter cupere, nec illud in extrema parte reticendum est, ut in istis fluctuantis mundi turbinibus, & Judæorum sive gentilium & hæreticorum quoque persecutionibus constituti, patienter expectemus ultionis diem, nec

nec ad vindictam doloris nostri querula festinatione properemus, cum scriptum sit: *Exspecta me*, dicit dominus, & diem resurrectionis mea testimonium, quoniam iudicium meum est ad congregationes gentium, ut excipiam reges, & effundam super eos iram meam. *Exspectare nos jubet Dominus, & futura ultionis diem forti patientia sustinere.* Hæc B. Cyprianus. Tot ergo cum ornatur Patientia elogiis, & encomiis, agite Charissimi, eam nobis commendatam habeamus: Deumque ut corda nostra ad *ὁμολογίαν* veram ac seriam flectat, indefinenter oremus.

Fide vincimur.

Esa. 30. 15.

Patientia & fides coniungantur.

XIII. Opus autem & Fide est, sine qua nec consistit, nec Deo placet Patientia, ideo & alibi fides cum Patientia coniungitur, Esa. 30. vers. 15. *In silentio & S P E erit fortitudo vestra*, quæ verba nihil aliud volunt, quam Patientia & Fide nos victoriam obtenturos: Patientes enim silent, ora & linguas cohibent, nec contra Deum murmurant: Fidentes vero spem amplissimam de auxilio divino concipiunt: In textu Hebræo sic sonant verba:

בְּשׁוּבָה וּנְחִימָה תִּשְׁכַּח בְּהַשְׁקָה
וּבְבִטָּחָה תִּהְיֶה גְבוּרַת חַבִּים

Hic *בְּהַשְׁקָה* vulgò quidem explicatur pro silentio, sed in Hebræo significat propriè. *Quietem & tranquillitatem*, à radice *שָׁקַט* (quæ cognitionem habet cum verbo *שָׁקַט* stetit placidus & tranquillus) ita & voculam *וּבְבִטָּחָה* vulgariter de spe interpretes exponunt, propriè autem notat fiduciam à *בָּטַח* *fisus est, confisus est, fiduciam habuit*, unde *πειθω, πειδομαι, πισέω, πιστεύω, πισεύω* apud Græcos, & FIDO apud Latinos oriri creduntur: Apparet ergo sic PATIENTIAM & FIDEM apud Esaiam quoque conjungi: Has ipsas sorores coniungit Apostolus, in Epist. ad Hebr. cap. 6. v. 13. inquit: *Ne sitis imbecilles, sed imitatores eorum, qui per Fidem ac Patientiam, hereditatem accipiunt promissionis.* Sicut ergo Patientia opus est, in adversis, ita & FIDE, seu FIDUCIA. Quicquid enim non est ex fide peccatum est, Rom. 14. v. 23. *Et sine fide impossibile est placere Deo*, Hebr. 11. v. 6. *Si non credideritis, non permanebitis.* Esa. 7. v. 9. *Beati vero qui confidunt in Deo*, Psal. 2. v. ult. Jam si hic excurremus in campum illum latissimum, & tùm dicta, tùm exempla adduceremus, de FIDE, & quidem MAGNA in adversissimis rebus: Deum immortalem! quanta series quantaque copia FIDELIUM, undique & usque, in scriptura nobis obveniret? Legat pietatis studiosus Epitomen illam, quæ continetur in Epistolæ ad Hebræos capite undecimo, & quæ Paulus habet de fide Abrahæ, Rom. 4. v. 19. 20. 21. *Non infirmatus fide, haud consideravit suum ipsius corpus, jam emortuum, verum ad promissionem Dei, non hesitabat ob incredulitatem, sed robustus est factus FIDE, tribuens gloriam Deo, certâ persuasionem concepta, quod is, qui promiserat, idem potens esset & prestare.* Cùmque fides non sit omnium, 2. Thef. 3. v. 2. sed singulare Dei donum, quod per certa media, auditum nempe verbi & usum Sacramentorum impettit, deò simplices Deo fiamus, Fidemque veram ac constantem seriis precibus impetremus, impetratam foveamus, & conservemus, ita ut omni tempore cum Apostolo dicere possimus, Rom. 8. v. 35. 36. 37. 38. 39. *Quis nos separabit à dilectione Christi? num afflictio? num angustia? num persecutio? num fames? num nuditas? num periculum? num gladius?* (Quemadmodum scri-

Rom. 4. v. 19. 20. 21.

2. Thef. 3. 2.

Rom. 8. 35. 36. 37. 38. 39.

ptum est, propter te morti tradimur, totâ die habiti sumus, velut oves destinatae macellationi) verum in his omnibus superamus per eum, qui dilexit nos: Nam mihi persuasum habeo, quod neq. mors, neq. vita, neque Angeli, neq. Principatus, neq. potestates, neq. instantia, neq. futura, neq. altitudo, neq. profunditas, neque ulla creatura alia poterit nos separare à dilectione Dei, quæ est in Christo Jesu, Domino nostro.

XIV. Tandem, quia in Paraphrastica verborum expositione diximus, per bestiam hanc priorem, Romanum quoq. Antichristum, notari, idcirco, ut membra singula accuratè ad ipsum applicemus, operæ precium videtur: Ac initio non dubium est, quin Monarchia Papalis è mari ascendit, Bellis enim motibus, & continuis tumultibus Papa emergere cœpit, præsertim cùm ad annos 324. Imperator nullus Romæ resideret: Hæc occasione arrepta, Flamines Romani cristas erigere, & quasi Monarchæ Romani essent, se extollere cœperunt. Nota quoq. potestas Papæ, quam super decem cornua seu regna præcipua affectavit, ita ut sibi jus coronandi Reges, eosque investendi & divestiendi arripuerit. Nomen Blasphemiae, quod aliud putabimus, quam nomen summi Pontificis, quod nefario sacrilegio, sibi Papa Romanus tribuit, adeoque gloriosissimum istud nomen, soli Christo competens, ausu proprio rapuit, blasphemiam blasphemias cumulans, cum se Sponsum Ecclesiæ, cum se sanctissimum, cùm se caput Ecclesiæ, Christi vicarium, Deum terrenum appellitari & haberi contendit, ita ut verè de Papa Romano affirmare liceat, aperuisse eum os suum in convitia ad Deum, habere ipsum os loquens *μεγάλα, magna & blasphemias.* Nonne enim magna hæc sunt, quod Maximus Episcoporum Papa Romanus dicitur? Antoninus part. 3. summ. Tit. 22. cap. 4. quæst. 1. *Hanc jurisdictionem, e si Apostoli omnes habuerunt à Christo, tamen ut essent sub Petro, Ipse autem Petrus immediatè, à Christo accepit omnem plenitudinem jurisdictionis, Et sic omnis ejus successor, id est, Papa plenitudinem potestatis habet à Christo, alii autem Episcopi & Prælati in parte habent, & omnes à Papa.* Nonne *μεγάλα* hæc sunt de Pontif. Roman. emblemata? Anton. pag. 3. summa, Tit. 22. cap. 6. §. 1. *Dicere Pontificem Romanum, non habere universali Ecclesiæ Primatum, est error similis errori dicentium, Spiritum Sanctum à filio non procedere.* Et §. 3. *Papa qui obtinet vicem veri sponsi in Ecclesiâ, universali sponsus Ecclesiæ dicitur.* Et mox. *Vnde Christus, Papa, Episcopus & Sacerdos non computantur, nisi unus sponsus Ecclesiæ.* Nonne magna sunt, quæ idem habet, Tit. 23. cap. 3. §. 2. inquit: *Primum summi Pontificis Romani privilegium est, quod Romanus Pontifex est caput summum, & unicum universalis Ecclesiæ, habens Primatum & Principatum, super totam Ecclesiâ, & nullus est eo major, vel superior, & ipsa Romana Ecclesiâ: Et per hoc etiam dicitur caput, & mater, & Princeps omnium Ecclesiarum.* Grande & hoc, quod Stephanus Bertrand. Volum. 3. Part. 1. Consil. 165. n. 2. ait, *Papa Christi est Vicarius, cum omnimoda potestate in Terris: Et Angelus de Clavasio in sua summa, voce Papa, n. 2. Firmiter credo, quod si aliquis petens dispensationem in aliquo casu, contra legem Dei non interponat importunitatē manerum vel precum, sed simpliciter ponat se in manibus Papæ, exprimendo casum suum, quod DEVS non permittat errare vicarium suum in dispensando.* Et annon grande ac blasphemum est, quod in Rosella casuum legitur in

Monarchia papalis è mari ascendit.

Potestas Papa.

Nomen Papalis blasphemias. Heb. 7. 23.

Anton. part. 3. sum. Tit. 22. c. 4. q. 1.

NB Contra Legem Dei.

voce Papa, 2. q. 6. Papa potest ex toto liberare, quem admodum potest ipse Deus: Quia verisimile est, quod Deus ex causa dederit potestatem suam inter homines, vicario suo, alias non fuisset bonus Paterfamilias, si dimisisset gregem suum sine Pastore, qui ex causa posset omnibus consulere, ut dicit Innocentius, in c. super his, de voto. Unde & Hostiensis in c. quando, de Translatione Prælati, dicit: Quod cum idem sit DEI & Vicarii sui Consistorium, potest PAPA ferre omnia facere, quæ Deus facit, Et num. 3. Secundum multos, non vetatur, Papam contra Evangelia dispensare, ex causa: Grandia profecto & magna loquitur Archi-Episcopus Florentinus, Os illud creperum Bestiæ Romanæ, part. 3. sum. Tit. 22. cap. 6. §. 5. inquiens: Queritur, an sit de necessitate salutis, subesse Romano Pontifici? ad quod respondet Beatus Thomas affirmativè, in libro de erroribus Græcorum, cap. 72. ubi sic ait: Ostenditur etiam, quod subesse Pontifici Romano sit DE NECESSITATE SALVTIS: Et §. 4. Queritur, utrum Reges & Principes Christiani, & per consequens omnes Fideles teneantur esse subditi Romano Pontifici? Ad quod Beatus Thomas affirmativè in Tractatu suo de Rege & Regno, ad Regem Cypri ita ait: Huiusmodi Regni mysterium, ut a terrenis spiritualia essent discretæ, non Terrenis Regibus, sed Sacerdotibus est commissum: Ita præcipue summo Sacerdoti, Christi vicario, Romano Pontifici, cui omnes Reges Christianos oportet esse subiectos, sicut ipse Domino Iesu Christo: Quam magna quæso sunt, quæ Dist. 40. habentur? Si Papa sua & fraternæ salutis negligens, deprehenditur inutilis & remissus in operibus suis, & insuper a Bono taciturnus, quod magis officit sibi & omnibus, nihilominus innumerabiles populos catervatim secum ducit primo mancipio gehennæ, (id est Diabolo) cum ipso plagis multis in æternum vapulaturus, huiusmodi culpam isthic redarguere nullus mortalium præsumit. Quia cunctos ipse iudicaturus, a nemine est iudicandus, nisi deprehendatur a fide devius: Habes bestiam magna loquentem: Habes os bestię Leoninum: Sed & Pardi macula non desunt Romano Pontifici, variis enim fraudibus dominiuum suum impetravit, & dilavit, variis coloribus causam suam pessimam pinxit, & instar Pardi velocissimè currentis, brevi spatio ad summum illud eminentiæ fastigium pertigit: Insuper & Pedes Urfini satis manifestè in Pontif. Rom. apparent, fortiter enim instar Urfi conterit, quos Ungulis suis comprehendit, pedibus certè ipsos Imperatores concutere Anti-Christus non erubuit, quod vel ex solius Alexandri Terti historici luculenter patet, quam copiosè descripsit Balæus, in Actis Rom. Pontif. lib. 5. pag. 121. & seqq. Et post multa, hæc quoque retulit: Imperator Fridericus Barbarossa audiens Venetiis esse Papam, a Venetis postulabat, ut suum hostem, hominem Reipublicæ perniciosum, sibi restituerent. Quod cum Veneti denegarent, Othonem Filium suum cum armata classe, nisi ad reposcendum Alexandrum, interdicens tamen illi, ne quid armorum attentaret, priusquam ipse veniret: Otho autem juvenis Princeps, fervens, & gloriæ cupidus, neglecto Patris mandato, cum Venetis congregiebat, vivus capiebatur, vinculoque inclusus Venetias deducebatur. Creverunt ex eâre cornua Alexandro Papa, qui pacem inire cum Friderico noluit, nisi prius veniret Venetias, accepturus ab eo præscriptas Pacis conditiones: Unde Pater, mala Fortune Filii consultaturus, pollicebatur, se statuto tempore venturum. Indicebatur illi dies, advenit: Conveniebantque de conditionibus pacis; Sed

Papa non prius absolvit Imperatorem, à vinculo excommunicationis, quam Templum D. Marci accesserat. Quò cum ventum esset, astante universo populo, Alexander iussit Imperatorem (ò ipso Turca crudelior Antichriste,) ut humi se prosterneret, ac veniam peteret. Imperator mox iussa fecit: Tum immanis BESTIA, PAPA, prostrati Imperatoris (supremi mundi Monarchæ) COLLVM PEDIBVS CONCVLCANS ait: scriptum est, super Aspidem & Basiliscum ambulabis, & conculeabis Leonem ac Draconem: Caesar indigne ferens hanc contumeliam respondit: Non tibi, sed Petro. At PAPA RVRSVS DEPRIMENS COLLVM IMPERATORIS, dixit, & mihi & Petro: Hæc Balæus ex Naucleri volum. 2. Generat. 10. Platinam pudet Urfinum hoc seu crudele facinus, eo quo factum est modo, recensere, ideò tantum ait, fol. 177. Alexandrum in vestibulo S. Marci, Pontifici pedes exosculatum, sed quas pro osculo isto Pontifex rependerit gratias, Platina reticet. Nihilominus de crudelitate Gregorii Septimierga Imperatorem Henricum IV. ea refert Platina, quæ vel sola fidem faciunt Lectori, pedes Urfi Romano Pontifici aptissimè congruere. Quem admodum & ob fulmina illa excommunicationis, ac degradationis, rectè os Leoninum, horribilem edens rugitum, Anti-Christo Romano tribuitur: Sicut enim Leo rugitu suo omnes alias feras, & homines terrere solet: Ita & Pontifex Romanus fulminibus suis, terrorem potentissimus etiam principibus & Imperatoribus incussit, eoque ipsos adigit, ut coram ipso se humiliare, immò & jurejurando obedientiam sedi Romanæ polliceri deberent. Audiamus tantum, quid de abrogatione Henrici IV. Platina fol. 149. scribat: Verba ejus sic habent: Gregorius Pontifex, Sigisfredum aliosque Clericos cum Henrico Imperatore sentientes, dignitatibus ac beneficiis privavit, & Imperatorem ipsum Anathemate notavit: Privatum prius omni Regia administratione: Abrogationis autem Pontificiæ, ferè hæc est formula: Beate Petre Apostolorum Princeps, inclina quæso aures tuas, & me servum tuum (vel quasi) exaudi (quomodo exaudiet Petrus, cum aures ejus dudum in cineres redactæ & nondum resuscitæ sint?) quem & ab infantia educaisti, (quot ergo annorum Papam hunc fuisse oportet, si à Petro educatus est) & usque ad hunc diem ab iniquorum manibus vindicasti: (egregia verò hæc vindictio, quæ tantum in cerebro Idololatæ Pontificis fingitur & somniatur) qui me promeant Te Fide oderunt, & persecuti sunt, (en Gregorium non propter Fidem in Deum, sed propter Fidem in Petrum, insignem Martyrem) Tu mihi testis es optimus (nec tamen autòntus, nec autònticus) & pia Iesu Christumater (quæ æquè ac B. Petrus Helibrandum non novit) & frater tuus Paulus, tecum Martyrii particeps, (ille nimirum Paulus, qui non esset in vivis, honorem divinum respuit) me non sponte, sed invitum Pontificatus gubernacula suscepisse, (invitum, pro more fortassis puellularum, amotes singulis horis meditantium, & tamen non nunquam eos dissimulantium: Quomodo invitum suscepisse is dicetur Pontificatum, qui armis & fulminibus ob Tiaram Pontificalem Imperatori se opposuit? uti ipse Platina fatetur,) non quod raptinam arbitratus sim, sedem tuam legitimè conscendere, sed mallebam vitam meam in peregrinatione degere quam locum tuum profama tantum & gloria occupare, (Quis aliter credat, cum humilitas summa Pont. Roman. quemvis lateat, cuiusvis inquam pateat)

Fateor

Pardi macula, ad Pont. Rom. accommodata.

Pedes Urfini ejusdem.

Balæus in Actis Pont. lib. 5. p. 121. & seqq.

Rom. Pontif. os Leoninum.

Formula abrog. Pontificiæ cum Scholiis Autorum.

En Idololatricam Pontificis, de functione Re. vocanti.

Fateor ego, & merito quidem, mihi tuā gratiā, non meritis meis populi Christiani curam demandatam esse, concessamque ligandi & solvendi potestatem: (Fortassis juxta illud, Christus ascendit super omnes cœlos, ut daret alios Apostolos, alios Doctores, &c. ubi quælo in universis Bibliis habetur vel apex, de GRATIA PETRI, & eā quidem, secundum quam illi potestatem clavium concedat? Annon hoc est, gratiam & ἀξίωμα Christi, in peccatorem Petrum transferre? Non à Petro Potestatem suam habet Papa, sed à Dracone, Apocalypsi 13. v. 4.) Hæc itaque fiducia fretus, pro dignitate & tutela Ecclesie sue sanctæ, omnipotentis DEO nomine, Patris, Filii & Spiritus sancti. (Non assumes nomen Domini DEI tui invanum) & HEINRICUM REGEM Heinrici quondam Imperatoris Filium, qui audacter nimirum & temerariè in Ecclesiam tuam manus injecit, (mentiris Cain, neque est Ecclesia sub Sole, quæ Ecclesia Petri vocatur) Imperatoriā administratione regniq; dejectione: (nimirum præter jus & fas. Tali enim potestate, ne Angeli quidem in cœlis præditi sunt, ut Imperatores dignitate & Imperio pro lubitu privare & spoliare queant, solius DEI est transferre Regna de gente in gentem, & deponere potentes de sede suā: Hanc ergo potestatem cum sibi arrogat Romanus Pontifex, sacrilegus Fur, & blasphemus reperitur) & Christianos omnes imperio subiectos, juramento illo absolvo, quo fidem veris Regibus præstare consueverunt: (fortassis juxta illud Apostoli, Rom. 13. versu primo, Omnis anima subiecta sit potestatibus: & Petri, cujus successorem se mentitur Papa. 1. Epist. 2. v. 13. Subditi estote cuiusvis humane creature, propter Dominum, sive REGI tanquam præcellenti, sive præsidibus, ut qui per eum mittantur, ad vindictam quidem nocentium, ad laudem verò rectè agentium: O perjurum hominem, Papam Romanum, qui ausu tam nefario subditos, à tam religioso obedientie debitæ sacramento absolvere non veretur) Dignum est enim, ut is dignitate careat, qui majestatem Ecclesie imminuere conatur: (observa stylum Curie Romanæ: Imperatori, summo in terris Monarchæ, dignitatem: Ecclesie verò, seu potius Synagogæ Romanæ, Majestatem Papa tribuit, cum tamen nusquam in universa scriptura pugnat: Posito enim, quod Imperator Heinricus, veræ Ecclesie statum tranquillum turbaverit, num propterea Majestate sua, à Papa spoliandus? Cur ergo Christus, cur Apostoli ejus sancti, talem vindictam non exercuerunt? Cur primi illi Episcopi Romani, Majestatem Imperatorum Gentilium, qui crudeliter Ecclesiam persecuti sunt, non modò tolerarunt, sed & timuerunt ac tremuerunt? Ubi scriptum extat hoc jus, quod Anti-Christus Romanus sibi in Imperatores & Reges, nequiter sumit?) Præterea verò, quia monita mea, imò tua ad sui ipsius populorumq; salutem pertinentia, (qualia verò illa? ut videlicet Papam istum pro Domino suo agnosceret) contempsit, (quid nū? Dignus est Papa, qui à cunctis mortalibus contemnatur.) Et se ab Ecclesia Dei, quam seditionibus pessundare cupit, separavit, (affingitur hoc Imperatori Laudatissimo) eum Anathematis vinculo colligo: (egregiam profectò ob causam, patet tamen inde Leonina Paparum, in animas etiam Magnatum & Imperatorum, crudelitas.) Hucusque formula abrogationis Pontificiæ, cujus effectum fuit, timor & angustia Imperatoris, fulmine illo Excommunicationis territi,

nec non cautio juratoria, ad quam à Pontifice adactus fuit, Plat. fol. 150. Qua non contentus Rhadamantus Romanus, ex summâ vindictæ cupiditate, horrendam denuò in Imperatorem execrationem evomuit, & talem Leoninum seu infernalem potius rugitum edidit, quem ipse Pontificius scriptor Platina sic describit:

Beate Petre Apostolorum Princeps (a) & Tu Pauli gentium Doctor, vestras quæso aures (b) mihi paululum prabete, meque clementer (c) exaudite: Nam veritatis discipuli & amatores estis. (d) Quæ dicam, vera sunt: (e) Hanc causam suscipio veritatis (f) gratia, ut fratres mei, quorum salutem (g) exopto, mihi obsequentius acquiescant, sciant, intelligant, quod vestro auxilio (h) fretus post Christum & matrem ejus semper virginem, flagitiosis & iniquis (i) resisto, fidelibus autem (k) præsto adsum, & auxilium fero: Non enim volens & libens hanc sedem conscendi, sed invitatus & lachrymans, quod me indignum judicabam, qui in tam excelso throno sederem (l) Hac autem dico, quia non ego vos, sed vos me elegistis, & gravissimum pondus humeris nostris imposuistis, (m) In me autem vestro jussu (vel quasi) montem ipsum conscendentem clamantem, & annuntiantem populis eorum scelera, & Filius Ecclesie peccata (n) membra Diaboli (o) consurrexere, & ad sanguinem usque (p) manus suas in me conijcere, Astiterunt enim Reges terra, & Principes seculi, cum his conjugarunt Ecclesiastici quidam, & vulgares; in Dominum & Nos Christo ejus, (q) dicentes: Dirumpamus vincula eorum, & prouiciamus à nobis jugum ipsorum: Hoc autem fecerunt, ut me (r) vel morte, vel exilio mulctarent, quorum de numero fuit Heinricus, quem Regem vocant: Heinricus inquam Heinrici Imperatoris Filius, qui cornua & calcem contra Ecclesiam Dei (s) superbe nimium erexit, facta conjuratione cum multis Episcopis, Italici, Gallici, Germanicique nominis (t) cujus superbie vestra adhuc resistit autoritas, qui fructus potius, quam ad sanitatem redactus, ad me in Cisalpinam veniens, absolutionem anathematis suppliciter quaesivit, &c.

a) juxta illud Petri, 1. Epist. 5. v. 1. Ego cum vobis cōtemp-

b) Dudum in cineres redactas.

c) Ipsimet clementi exauditione opus habuerunt.

d) Ideò mendacem Papam oderunt.

e) Scilicet.

f) Tyrannidis stabiliende gratia.

g) Infernalem puta, juxta illud Dist. 40. Si Papa, &c.

h) Mortui quid præstare possunt auxilium?

i) His titulus honorat Regem contemptor iste κρυβότης &c., 2. Petr. 2. v. 10.

k) Hoc est, iis qui pedes Papæ osculantur.

l) Nequam iste 6. aut 8. Pontifices veneno sustulit, ut sibi ad Papatum viam sterneret: Et tamen incantator ac prestigiator iste Diabolicus, invitum se factum Papam gloriatur.

m) NB. à Deo non dicit se electum Papa.

n) Nunquam Hellebrandus iste concionem habuit, vel scelera sic annuntiavit.

o) Sic Imperat. Diabolicus homo vocat.

p) exclusivè.

q) Mancipium Satane pro unctō Christi se venditat.

r) non sine causâ, patibulum funes forcipes, rotas, ignem & alia supplicia incantator iste meritus fuit.

s) Synagogam putat Romanam.

t) quibus omnibus nequitia extrema Papa nota fuit.

Hanc obrem, fidens in Dei judicio, & misericordia, Horrendus inq; Patrocinio Beata virginis, fultus etiam autoritate vestra ipsum Henricum ejusque Fautores vinculo anathematis colligo, eique iterum Regiam potestatem adimo, interdicōq; Christianis omnibus illo juramento absolutis, quo fides Regibus dari consuevit, ne Henrico ulla in re obtemperent, &c. Ex his & similibus lucu-

Rom. 13. 1.

1. Pet. 2. 13.

lenter patet, quàm verè omnia membra, bestia nostræ Apocalypticæ prioris Rom. Anti-Christo competant, utpote qui se Pardum, Ursu & Leonem esse reipsâ commonstrat, qui DEUM, sanctos & Ecclesiam ejus blasphematur, qui cum sanctis bella gerit, eosque tyrannide suâ corporaliter vincit: De vulnere, quod accepit, supra diximus, admiratio quoque universæ terræ aptissimè Anti-Christo Romano competit, quis enim non miretur, *Episcopum Romanum* tantum esse *Monarcham*, cujus potestas ad omnes creaturas in cælo, terra & inferno se extendat, cum tamen Antecessores ejus permulti, æquè ac Petrus, miseri, calamitosi, afflicti, & ob confessionem veritatis vel in exilium pulsi, vel proisus trucidati fuerint: *Quis* non miretur fictitium istum Christi Vicarium tantis abundare opibus, cum CHRISTUS non habuerit, ubi caput reponeret: Matth. 8. vers. 20. *Quis* non miretur *Papam Tricoronatum* & quidem coronâ ex auro purissimo & gemmis pretiosissimis contextâ superbire, cum CHRISTO corona de spinis imposita fuerit. *Quis* non miretur *Papam* in solio majestatis residere, cum Christus in patibulo pependit? *Quis* non miretur *Papam Equo* splendidissimo triumphare, immo in manibus portari, cum Christus Asino infidens pauper Jerosolymam venerit? *Quis* non miretur *subitam & ingentem Patrimonii Petri auctoritatem*, cum olim Petrus nec aurum nec argentum habuerit, Actor. 3. vers. 6. Et quis non porro miretur *Bestiam*, quæ olim omnia contrivit, ita infirmam & enervatam esse? *Papa* enim Romanus *Monarchia vires omnes* ferè abstulit, & ipsam Metropolim Rom. Imperii ad se rapuit. *Quis* non miretur, ex eo, qui se dicit servum servorum, factum esse *Dominum Dominantium*? Talia *ἡδύα*, talem *μεταμόρφωσιν* nonne meritò miratur universa terra & ait: *Quis similis est Papa, & quis potest pugnare cum eo?* *Adorationem Bestia* quod attinet, si quis de ea dubitat, illa tantum loca adeat, ubi Papatus viget, videbit; quàm devotè colatur & adoretur pontifex Romanus, quàm religiosè metuatur, quanto zelo mandatum Papale cberservetur: In Italia præsertim, Gallia & Hispaniâ. infandum, quanta sit apud incolashorum Regnorum & provinciarum, Papæ autoritas. Miselli enim putant, Papam à Deo potestatem & majestatem suam accepisse: Ideò in Papa Deo se exhibere honorem existimant, cum tamen Regnum Papæ à Dracone ortum sit, adeoque cultus Papæ exhibitus, ipsi Draconi seu Diabolo exhibeatur: Apocalyp. 13. versu quarto. *Latitudo* insuper *Regni*, quam *Bestia* textus noster tribuit, egregiè in Anti-Christum Romanum quadrat: Quot enim Regna, quot Principatus, quot Provincias & Regiones *Papæ* doctrina occupat? ita ut meritò ex Apocalypsi dicamus: *Et data est illi potestas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem.* Tandem per verba illa, *Quis poterit pugnare cum Bestia?* indicatur invictum esse Anti-Christum, & tantâ potentiâ vigere, ut nemo ei resistere, nemo cum ipso pugnare, nemo fraude & vi ereptum, legitimè repetere, nemo ferè contra ipsum hiscere audeat: Id quod cum historiâ superiorum seculorum bellissime quadrat: *Henricus* enim *Quartus Bellicosissimus & Fortissimus Heros Papæ*, uti supra dictum, cessit: Leo quoque Isauricus, Imperator Constantinopolitanus, ubi Gregorio Secundo resistere cœpit, mox ab illo

excommunicatus, & omni Occidentali Imperio exutus fuit. *Childericus* quoque *Gallorum Rex* infirmior erat, quàm ut cum Zacharia Papâ confingere auderet: Regno itaque cessit Pipino. Et sicut corporaliter nemo facillè Bestiæ Anti-Christianæ resistit: Ita & spiritualiter nemo resistere ausus fuit. Gemuere multi ob servitutem Ægyptiacam, dolière multi captivitatem Babylonicam, optavère multi reformationem papatus publicam, sed animi sensa proloqui non licebat. Quod si qui sussurru duntaxat edidère, mox excommunicati, mox flammis, & rogo adjudicati, mox dignitatibus & ipsâ vitâ privati fuerunt, quemadmodum exempla Hieronymi Pragensis, Hieronymi Savanarolæ, Johannis Husi, & sexcentorum plurium Martyrum testantur: Nostro seculo B. Lutherus hæc de re testari potest. Fatetur ille, se eo animo nequaquam Tezelii nundinationem impugnasse, quòd *Papa resistere velit*, immò pro Papa ipsum fuisse, & *autoritatem sedis Romanæ* asserere voluisse: Lutherus enim initio summè admirabatur Papam, adorabat istum Draconem, & cogitabat: *Quis similis est Papa, & quis poterit pugnare cum eo*, quemadmodum ipsemet scribit in præfat. Tom. 1. Lat. Jen. his verbis: *Sciat lector, me fuisse aliquando Monachum insanissimum, cum istam causam aggressus sum, ita ebrium, ita submersum in dogmatibus Papæ, ut paratissimus fuero, omnes, si potuissem, occidere, aut occidentibus cooperari & consentire, qui PAPÆ VEL VNASTLLABÆ obediētiā detrectarent: Tantus eram Saulus, ut sunt adhuc multi. Non eram ita glacies & frigus ipsum in defendendo Papatu, sicut fuit Eccius, & sui similes, qui mihi verius propter suum ventrem Papam defendere videbantur, quàm quòd seriò rem agerent, ego seriò rem agebam, & post pauca: Pro honore Papæ agebam.* Vides ipsum Lutherum initio adorasse & metuuisse Papam, & certè nisi heroico plane spiritu virum hunc induisset Dominus, nunquam ita masculè & viriliter Papam Roman. aggressus fuisset, ut ovum proinde ovo non tam sit simile, quàm Romanus *Papa Bestia* huic *Apocalypticæ*.

XV. Coronidis loco observetur, quid de argumento illo Pontificiorum sit sentiendum, quo Ecclesiæ Romanæ autoritatem probare conantur, dicentes, Eam esse veram Ecclesiam, quæ latissimè se ad multos populos, linguas & gentes extendat: Falsam verò quæ paucis tantum & angustis angulis coarctetur: Jam Romanam Ecclesiam, ambitu suo plurima Regna & Provincias comprehendere, nostram autem in angulis tantum Germaniæ latitare. Ergo illam pro verâ & hanc pro falsâ habendam.

Respondemus, negari totum argumentum, & omnem ejus consequentiam. Et si enim non negamus amplitudinem Ecclesiæ in scripturâ prædictam esse, ea tamen dudum impleta fuit, cum Evangelium ab Apostolis prædicaretur universæ creaturæ, & fructificaret apud omnem creaturam, Coloss. 1. v. 23. Posteaquam verò in Ecclesia hæreses & sectæ extiterunt, ita, ut multa Regiones & populi à veritate desciverint, multitudo credentium & rectè sentientium valdè imminuta fuit, factumque ut Falsa Ecclesia latius se plerumque quàm vera, extenderet: In veteri certè etiam Testamento, *Vera Dei Ecclesia* ad miras redacti fuit angustias, & Regnum Israël potentissimum & florentissimum, Idololatriæ maximam partem se dedidit: In N. autem Test. quis nescit, quàm PUSILLUS

In Papa,
qua omnes
mirentur
homines.
Majestas &
opulentia
Papæ.

Matth. 8, 20.

Act. 3, 6.

Adoratio
Bestia Ro-
mana.

Apoc. 13, 4.

Potentia
Antichristi
Romani.

Gemitus
multorum
sub Papatu.

Luth. Tom.
1. Lat. Jen.

An ex mul-
titudine
Romanam
doctrinam
amplecten-
tium veritas
Ecclesiæ re-
cte colliga-
tur.

Col. 1, 23.

LUS GREX Christo ad hæserit? Quanta & innumera multitudo hominum *Arrianam sectam* amplexa fuerit, quam pauci Doctores, & ferè solus Athanasius & Liberius Arrianis se opposuerint: Quod si tunc ex *multitudine asseclarum veritas Ecclesia* estimanda fuisset, Liberius certè Episcopus Romanus, cum pusillo suo, rectius quam Arriani, sentientium grege, totus causâ cecidisset: Memorabile recitat Theodoretus lib. 2. Histor. Ecclesiast. cap. 16. *Imperatoris Constantii*, cum Liberio Romano colloquium, cujus particulam tantum lubet apponere: *Constantius Imperator* inquit: Nos, quod Christianus esses, dignum te judicavimus *Episcopatu Urbis nostræ*: Et ideo accersivimus, ut hortaremur Te, nefaria dementia Impii Athanasii abnegare societatem: Hoc enim Orbis terrarum comprobavit: Item: Totus Orbis condemnavit Athanasium, & post pauca: Athanasius condemnatus est, ab Episcopis omnibus totius orbis terrarum: Liberius respondit: Coram ille nunquam condemnatus est: Quotquot enim tunc convenerunt, & eum damnaverunt, fecere hoc nullâ ratione, cum ille de judicio recessisset: &c. Tunc Imperator Liberio: Quota pars tu es orbis Terrarum? Qui solus facis cum homine scelerato, & orbis terrarum, ac mundi totius pacem dissolvis? Liberius: Non diminuitur solitudine mea verbum fidei. Nam & olim Tres solum inventi fuere, qui edicto resisterent. Vides Lector Christiane, jam olim Ecclesiam hæreticam de *multitudine asseclarum* gloriatam, neque tamen ob illam ingentem adhærentium copiam Ecclesiam veram fuisse: Ita & hodie Ecclesia Romana non potest ideò pro verâ & orthodoxa haberi, quia latè diffunditur, cum præsertim *Falsæ & Anti-Christiane Ecclesiæ* nota quasi propria semper extiterit *Multitudo adherentium*, plures utiq; Caino, quam Abeli, vel Enoch, plures Baalitis, quam Eliæ, plures Antiocho, quam Malthia, plures Nebucadnezari, quam Sadrach, Mesach & Abednego, plures Dario, quam Danieli, plures Phariseis, quam Christo & Apostolis adhæserunt: Unde & de Anti-Christo Romano prædicit scriptura, quod potestatem habiturus sit in omnem *Tribum, & linguam, & gentem*, Apoc. 13. v. 7. quod adoraturi sint Bestiam istam omnes, qui inhabitant terram, quorum nomina non sunt scripta in Libro vite Agni, versu octavo. Quapropter sicut multitudo causam Pontificiorum non juvat, nec veritatem Ecclesiæ probat: Ita & paucitas sive solitudo, nostræ Ecclesiæ ac doctrinæ non præjudicat: Non enim novum est, quod Ecclesia vera angustis coarctata fuit angulis. Aliquando, inquit Augustinus, Tom. 8. in Psal. 128. Column. 1489. in solo Abel Ecclesia erat, & expugnatus est a Fratre malo & perduto Cain: Aliquando in solo Enoch Ecclesia erat, & translatus est ab iniquis: Aliquando in solâ domo Noë Ecclesia erat, & pertulit omnes, qui diluvio perierunt, & sola arca natavit in fluctibus & evasit ad siccum, aliquando in solo Abraham Ecclesia erat, & quanta pertulit ab iniquis novimus. In solo Filio Fratris ejus, Loth, & in domo ejus in Sodomis Ecclesia erat, & pertulit Sodomorum iniquitates, & perveritates, quousque Deus eum de medio ipsorum liberavit. Hæc de Bestia, & parte capitis primâ, dicta sufficiant.

Secunda Pars.

Progredivimur, nunc ad secundam, quam Apostolus sic oritur: *Et vidi aliam Bestiam ascendentem de terrâ, habentem cornua duo, si-*

milia Agni, & loquebatur sicut Draco. Hanc Bestiam de Mahomete interpretatur Lyra, inquit: *Et vidi aliam Bestiam*, id est Mahometum, vitam voluptuosam ducentem, quæ bestialis dicitur, id est, Ethnica: Nam fuit luxuriosus, & libidinis ardore succensus, super omnes homines orientalis regionis, jactans, se solum super 40. homines, ex divino munere virtutem generativam & potestatem coeundi habere, ut scribitur Orient. Eccles. lib. 1. cap. 5. *Ascendentem de terrâ*, quia per mercationes & rapinas ascendit de paupertate ad divitias, &c. Non sufficit autem, verbis qualemcunque sensum præconceptum affingere, sed videndum est, quis scopus genuinus? quæ cohærentia? de Mahomete non nisi maximè contorta & planè à principali Sp. S. scopo aliena hîc adfertur interpretatio. *Jacobus Brocardus* pag. 294. 295. Bestiam hanc de *Carolo Magno* interpretatur, scribens: *Carolus Magnus* dicitur Bestia ascendens è terrâ, ut dicebatur *Papa Bestia ascendens è mari*, ut in terrestri intelligas Politicum, & in maritima Ecclesiasticum, & habebat cornua duo similia Agni: Per hæc cornua existimo signari duplicem vim ac facultatem verbi & doctrinæ, atq; vim bellicam, & potestatem Regiam de facultate & potestate bellicâ & regiâ, manifestum est ex his, quæ egi, & consecutus est: De vi verbi hic docet Johannes, & ait: *Et loquebatur ut Draco*: Doctus à Schola Parisina loquebatur, quæ status Papisticus docebat, quæ Papa cum omnibus suis, &c. Cæterum non video, ullibi per Bestiam, *Vnum quendam Regem* vel imperatorem designari, sed potius Regnum seu Imperium: Unde nec istam Bestiam, de uno certo individuo sonare arbitror, quid? quod per istam Bestiam è terrâ ascendentem non nisi ipsum *Anti-Christum Romanum* vivis depingi coloribus planissimè sentio: De Anti-Christo enim loqui Spiritum Sanctum, præter Augustinum, Hieronymum, Irenæum, etiam Aretas & Andreas Cæsariensis testantur, his verbis: *Multis excursibus factis ab his principibus, & ad præcedentes reversus, ad id, quod tendebat, pervenit, quod equidem nihil aliud dixerim, quam Adventum Anti-Christi enarrare.* Ecquid jam de eo dicat expende, quod videlicet è terra, unde & reliquis hominibus ortus est, ascendat. Homo quippe & ipse erit, per efficiam & operationem Satana, quemadmodum *Divo Paulo* quoque videtur, &c. Et observandum, quod ipsimet Pontificii ad unum ferè omnes fatentur, de Anti-Christo hîc loqui Johannem Theologum: fingunt enim, ex hac bestie descriptione, Anti-Christum eum fore, qui mortuum suscitaret, qui ignem è cælo descendere, & imaginem quandam seu statuam loqui faciat: Bene se res habet: *Vtrinq;* in confesso est, *Anti-Christi definitionem* hîc contineri: Inde sic argumentor:

Cui convenit Anti-Christi definitio, ei & competit definitum:

Sed Romana Bestia, seu Pontif. Rom. competit Anti-Christi definitio;

Ergo & definitum.

Major suâ luce lucet: Assumptio tunc manifestissima evadit, si omnia & singula membra hujus Bestie secunda, examussim & παντελώς Romano Papæ cui quadrare, ostenderimus: Et quidem, satis solidè satisque firmiter hoc præstare possumus. Initio nomen Bestie perquam apposite Papatui congruit, uti supra cap. 11. prolixè ostendimus. 2. Tempus quoque ortus benè eidem respondet:

Theodoret.
lib. 2. histor.
Ecl. c. 16.

Apoc. 3. 7.

Aug. Tom.
8. in Ps. 128.

De altera
Bestia va-

ria senten-
tia.
Nicol. de
Lyra.

Lac. Brocar.

Sententia
Antioris.

Pag. 172.

Tota secundum
da bestia
descriptio,
Papatui
Romano ac-
commoda-
tur.
Tempus.

Ortus.

Anti-Christianismum enim, post laceratum & quasi sublatum Romanum Imperium, seu post enormiter debilitatam majestatem Imperii, ortum esse ostendit, id quod & ex historiis manifestè liquet: Cum enim circa annum Domini 480. Odoacer Romam occuparet, per annos 300. & amplius, nullus Occidentis vel Romanus Imperator fuit: Et hac occasione arcepta, Romani Flamines cristas suas erigere, de quibus novo Regno cogitare, seque aliis plurimis præferre cœperunt. 3. Hæc Anti-Christiana Bestia, ex terrâ ascendit, h. e. sordidissima & tenuissima tantæ potestatis initia habuit, adeo ut vix à mundi creatione humanus aliquis status, è tam patvis ac tenuibus principiis ad tantum incrementum evaserit, quam Papatus Romanus, præterea Origo Bestiæ terrena id innuit, Papatum non esse è cœlo, nec deducere ad cœlum, sed è terrâ, id est, ex malis artibus, ambitione, avaritiâ, proditione & crudelitate; immò & PRIMATUS SECULARIS, seu Cæsaro Papatus verbis istis innuitur, quod enim è terra ascendit, id super terram effertur, & terram ipsam pedibus suis subjectam habet: Talis elatio, & terræ possessio, Pontifici Romano verè congruit, præsertim si incipias ab anno Christi 727. ubi Gregorius II. Longobardorum auxilio fretus, Leonem Isaurum, Imperatorem, & Anathematis fulmine percussit, & ipsam Romam, Italiam, totamque Hispaniam ab ejus obedientiâ & fide abduxit: Quem feliciter, succedentes Papæ, æmulati fuerunt, Terrâque seu terrenâ potestate, majores ac superiores evaserunt, imò & terram seu terrenas ditio-
nes, agtorumque possessiones Principibus ac Imperatoribus eripuerunt, ut planum sit, quàm verè Bestia hac è terrâ ascendisse dicatur. 4. Cornua duo quod attinet, multis modis ea Pontificibus Romanis applicari possunt. Mitto, quæ D. Philippus Nicolai de Italiâ & Hispaniâ habet, gaudeat hac cornuum interpretatione, qui volet: Nos per agnina cornua commodè 1. fraudulentiam & imposturam Romani Anti-Christi intelligi statui-
mus: Imperium enim vetus Romanum, super capita habuit scriptum nomen Blasphemiam, ita ut facile Ethnicismus & impietas ejus agnosci potuerit: Hæc autem Bestia agninam assumit pellem, agninam simulat sanctitatem, & religionem, seque ovillâ hac egregiè tegit, ne tam facile impietas ejus dignosci queat. 2. Per duo hac agnina cornua non ineptè Vetus & Novum Testamenta intelliguntur, per scripturas enim Papa imponit, & in falsum detortis sensum verbis, incautiores vehementer fallit. 3. Inprimis verò placet hæc sententia Beati Megalandri Lutheri, qui per cornua duo potestatem geminam Pontificis Romani, Spiritualem & Politicam, (utramque enim affectat, & ab Agno CHRISTO se habere jactat,) (das Kaysersliche Pabstthumb und Pabstliche Kaysersthumb) indicari sentit, ita ut per cornu unum sacerdotialis, per cornu alterum Regia & Terrena potestas innuatur. Et hæc cornua jactat Anti-Christus similia esse Agni cornibus: Christus enim & Sacerdos, & Rex fuit: Unde necessario sequi putat, utrumque jus, Ecclesiasticum & Politicum, ad Papam Romanum merito pertinere. 5. Ut ut verò Agnina jactet cornua, sermone tamen Draconem imitatur Anti-Christus, & verba sua instar Diaboli seu Draconis imperat, ea enim quæ certa sunt in dubium vocat & figmentum suum verbo Dei è diametro opponit, opumque mundanarum pollicitatione ad idolo-

latriam & Somnolentiam plurimos allicit: Sic enim olim Draco in Paradiso & deserto loquebatur, uti historia Genes. 3. & Matth. 4. perspicue ostendit: Rectè ergo adversus Anti-Christum scripsit Hilarius: Sub specie Evangelica prædicationis Christo contrarius erit, ut Dominus Jesus denegetur, quando prædicari creditur. Et ex hac loquutione Bestiæ, interna ejus malitia apparet, quam sub pelle agnina & cucullo religioso tegere vehementer laborat. Hæc de generali Bestiæ hujus habitu: sequuntur nunc ejusdem operationes, quas itidem Papa Romani operationes esse dicimus. Verba sic habent: Et potestatem omnem prioris Bestiæ facit in Antichristi. conspectu ejus, & facit terram, & inhabitantes in ea, adorare bestiam primam, cujus curata est plaga mortis. Remittitur ad considerationem potestatis Bestiæ primæ, quæ supra luculenter descripta est, & innuitur Romanum Imperium verè Typum Anti-Christi Romani fuisse: Habet enim Avineijus iste sua capita, sua diademata, sua cornua: similis est Pardo, Urso & Leoni, infert sanctis bellum, potestatem habet in omnem tribum, linguam, populum & gentem, ideoque similis est Bestiæ primæ: Sicut enim Romani Imperatores omnia Regna & provincias omnes ad se pertinere existimarunt: Ita & Pontifices Romani omnia Regna sua esse jactitant: Inde libellus Augustini Steuchi sedis Romanæ Bibliothecarii prodit, qui ex Registro quodam Gregorii, Pontificis, omnia Europa Regna recitat, eaque ad sedem Romanam pertinere affirmat. Hinc Occidente non contenti, Orientis etiam Regna sibi sedique suæ, sub prætextu Belli sacri, & recuperandi sepulchri Dominici subjicere conati fuerunt, opinantes, Orientis quoque se esse Dominos. Et sicut Romani perpetuis bellis gentes fatigarunt, quæ Aquilæ Romanæ parère volebant: Ita & Pontifices Romani crudelissima bella Regnis & gentibus multis intulerunt, si Regna illa à sede Romanâ defecerunt, & cornua illa duo agnoscere noluerunt: Testantur hæc de re Bohemia, Anglia & Germania: Sicut porrò vetus Rom. Imper. edicta de Religione evulgavit: Ita & Anti-Christus Rom. indefessum se hoc nomine exhibuit. Ac quemadmodum Bestia prima omnes propè provincias evacuavit, tot imponens tributa, & pendenda vectigalia: Ita & Bestia hæc Anti-Christiana facultatibus suis præcipua Regna & provincias evacuavit, uti supra cap. 9. furta & expilationes Pontificum prolixè ostendimus. Insuper sicut Rom. Imper. os suum in convivia aperuit ad Deum. Ita & blasphemias horrendas Bestia Anti-Christiana eructavit: Hæc de potestate, quam Anti-Christus exercere dicitur. Addit autem textus, quod faciat omnem potestatem, ἐν ὅπῳ αὐτοῦ: in conspectu primæ Bestiæ, hoc est, Monarchiæ Romanæ. Quid hæc sibi verba volunt? Aretas sic explicat, p. 172. In conspectu ejus, hoc est, è vestigio illum subsequendo, adeoque imitando, nulla in re, a præsentia, & adventu primi illius Satana differens, sed rectius dicitur, verba ista innuere, quod Papa non clam, sed in conspectu & cum consensu Imperatorum, suam potestatem exerceat, Cæsaresque triumphos agat, vel, Hebraismum verba ista resipere, idque innuere, quod Papa Rom. potestatem suam exerceat, in gratiam & favorem Bestiæ primæ, ut Imperatores Romanos sibi devinciat, aliisque commendabiles reddat: Hebræi enim ita loqui solent, uti ex 2. Sam. 6. cap. aliquoties apparet: Illic enim dict-

Sermo Draconis.

dicitur v. 5. *David & omnis domus Israel tudentes, & ad facies seu in conspectu Domini*: versu sexto. *Et vidit Michol Regem David viriliter agentem & saltantem* *in conspectu Domini* v. 17. iterum dicitur: *Et ascendere fecit David* *in conspectu Domini*: ubi semper innuitur, Davidem in gratiam & favorem Dei sui, seu ad placitum Dei coram arca psallisse & saltasse. Ita & Pontifex Romanus, cum potestatem Romani Imperii imitatur, homines plurimos ei admiratione & adoratione Imperii illius detinet: id quod Bestiæ primæ mirificè placet. Ac sanè sensum hunc esse verborum Johannis, ex statim subsequenti particula apparet: ubi Apostolus ait: *facit terram & habitantes in ea adorare Bestiam primam, cujus curata est plaga mortis*. Gemino autem modo operatur istud Anti-Christus: 1. cum auctoritatem Romano Imperio parat tremendam, idque augustum, divinum & sacrosanctum appellat: eo etiam nomine ad auream suscipiendam coronam Imperatores Romanam invitat: Hoc modo haud parva apud homines bestiae primæ conciliatur auctoritas: & sanatur quasi per ipsos Pontifices, plaga mortis accepta: Noverunt enim artes singulares, quarum beneficio vulnera lethalia sanare queant: 2. facit Papa adorare Bestiam primam, cum Ethnicismum & paganam idololatriam reducit: Sic enim eandem bestiam adorant miseri homines, sed imperio bestiae secundæ: & quidem in principio capititis undecimi, luculenter Papogentilismum explicavimus: Eo itaque lectorem remittimus. Sequitur nunc in textu: *Et facit signa magna, ut etiam ignem faceret de caelo descendere in terram, in conspectu hominum*: signa fallacia & mendacia Anti-Christi in 2. Epist. ad Thessalonic. cap. 2. versu nono & decimo expresse assignantur: Ita enim illic Apostolus: *Adventus Anti-Christi secundum operationem erit Satana, cum omni potentia, & signis & prodigiis mendacibus*: & *in omni iniquitate in his qui pereunt*: idem omnino asserit Johannes Theologus: Anti-Christum enim signa magna (*σημεῖα μεγάλα*) facturum praedicat: inter quæ primo loco refert, quod ignem de caelo descendere faciat in terram, quæ verba Anonymus ille vetus Interpres sic explicat, pagina 123. *Sicut sanctis Apostolis datus est Spiritus sanctus in specie ignis, sic isti Pseudo-Apostoli falsissimas denuntiant indulgentias Papales, quas dicunt à Spiritu Sancto, procedentes, sed veraciter à Spiritu maligno: cum ad hoc dentur, ut colligant pecunias pro stipendiis exercitus Anti-Christi, ut sacerdotes sui gradus sanctitatis relicta, occidant fideles*. Primarii verba super hunc locum ita sonant: *Non mirum est, si illa bestia, quæ sibi simulatè Agni occisi, & viventis nomen usurpat, hanc etiam sancti Spiritus per imitationem vendicet specietenus largitatem, suisque ministris simulet dationem*: Sicut Simonem quendam affectasse, nec potuisse memin-

Ignem quid sit de caelo devocare.

inde pateat, Papam illam esse bestiam, quæ hic describitur: In conspectu certè hominum, ignem hunc devocare solet: Et probè notandum, quod Papa Hildebrandus, cum Henricum excommunicatione percussisset, in sua Epistola ad Germanos scribit: *Henricum fulmine affiatum esse*: Aliqui hic proverbium Hebraicum agnoscere, & non propriè descensum ignis, sed miracula magna & insolentia notari malunt: Quod enim Elias ignem de caelo descendere fecit, qui viros illos quinquaginta cum praefecto consumpsit, 2. Reg. 1. id Hebraei pro tanto habent miraculo, ut proverbialiter illud de omnibus stupendis factis usurpent: dicentes: *Si quis ignem faciat descendere de caelo, & Legem Moysi neget, maledictus sit*: proverbiali ergo locutione Anti-Christus, ignem facere ut de caelo descendat, dicere potest, cum alia stupenda miracula & prodigia edit: de quibus extant Sybillini quidam versus, ubi nonnulla recitantur miracula, quæ Anti-Christus editurus sit. Versus sic sonant;

Εκ δὲ θαλάσσης ἡγεῖ βαλίας μετόπισθ' αὐτῶν,
καὶ σὺν ὅτεσσιν ὁ πῦρ, σὺν δὲ θαλάσσης
Ἡέλιον πυροῦντα μέγαν, λαμπρύντε σελήνην,
καὶ νέκυας σὺν δὲ, & σημεῖα πολλὰ ποιήσῃ
ἀνθρώποις, ἃ μὴ ἔτι τέλεισθ' ἔσεται ἐν αὐτῇ.

Peculiarem reperio Ignis huius interpretationem, apud D. Nicolai, lib. 1. de R. C. pag. 288. 289. cujus verba non piget apponere:

Facit signa magna: (res stupendas, & admiratione magna dignas) ut etiam ignem faceret descendere de caelo: (ignem veni missurus in terram, inquit Filius Dei Luc. 12.) *Et quid volo, nisi ut accendatur*: ubi de Religione Christiana loquitur, per omnem terram propaganda, qua tanquam incendio flammante Paganismus gentilium deslagavit: Jam & Bestia bicornis huiusmodi signa operatur, ignemque caelo devocat, & Religionem Christiani nominis, Symbolum Apostolicum, Orationem Dominicam, nec non Baptismi sacramentum, & Evangeliorum textum successu prospero & feliciter Americam, & Indiam Orientalem Insulasque plurimas, & Africana littora, inter paganos, & Mahometicos propagat: *In conspectu hominum*: (ut propagationem illam incredibili cum celeritate & successibus pro voto optatis conjunctam videant, & admirentur omnes Terrarum Incolæ.) Hæc ille: Quæ ut magis quàm ceteræ interpretationes alicui arrideant, per nos facilimè licet. Porro finem seu effectum signorum Anti-Christi, Johannes describit, v. 14. *Et seducit habitantes in terra*: incitatus nimirum à Satana, qui cap. 12. v. 9. *ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην, ὃς ἐστὶν ὁ ὀφθαλμοφανὴς ὁ ἀρχὴν τοῦ κόσμου* *Seducitor totius orbis dictus est*: seducit autem, διὰ τὰ σημεῖα, propter signa quæ data sunt illi, Diabolo videlicet, ut faceret in conspectu Bestiæ, scilicet primæ, *dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem Bestiæ, quæ habet plagam gladii & vixit*: Per habitantes in terra, Principes aliqui, aliqui etiam subditos Romani Imperii intelligunt: verba, ut faciant: necessariò sic non sonant: ad ipsam enim bestiam referri potest in Græco, quod faciat imaginem Bestiæ: Ita enim habet textus: λέγων τοῖς κατὰ τὴν γῆν, ποιῆσαι εἰκόνα τῷ θυνείω: quæ sic reddi possunt: *dicens habitantibus in terra Facere, scilicet se, imaginem Bestiæ*: Et congruit sensus cum eventu: Papa enim Imaginem Romani Imperii excitavit: & Regnum quasi novum Romanum condidit: quod Imago dicitur, καὶ λόγος τῆς συγκρίσεως, in comparatione

Effectus signorum Anti-Christi.

ratione cum Vet. Imperio, ad quod *collatum*, *vix umbra*, *vix imago* dici meretur: Neque verò & hæc *Imago Bestia* esset, nisi eam Papa Romanus fecisset: Hic enim Magnatibus Romanum Imperium commendavit, idque modo *augustum*, modo sacrum nuncupari voluit: Hic *auræam coronam* Romanis Regibus imponit, & titulum *Imperatoris coronati* esse tribuit: Hic mandatis & bullis obedientiam erga Romanum Imperium præcipit: & huc pertinent verba versiculi 15. *datum est illi* (Bestiæ videlicet secundæ) *ut daret spiritum imagini bestia*: Novo illo Romano Imperio: quod factum creditur, in coronatione Carolina: in affectata Imperatorum confirmatione: in Episcoporum & Archi-Episcoporum associatione: ut enim majorem obtineret Romanum Imperium auctoritatem, Tres Archi-Episcopos *Collegas* Imperatori Papa adjunxit: Moguntinensem, Coloniensem & Trevirensensem: per eos, ut per legatos suos, *Spiritum* dat imagini *Bestia*, seu quod idem, *animal imaginem*, roburque ei reddit: quin & inspirat, ut loquatur *imago Bestia*, quæ Anti-Christo placent, (ex Jure enim Canonico, quot Leges in Romano Imperio sunt conditæ?) fecit quoque *Bestia* Anti-Christiana, ut qui non adoraverint imaginem Bestiæ, occidantur; Hic sensus emergit inde, si per *Imaginem novum* Imperium intelligatur: Si verò quis per *Imaginem*, *Monarchiam Romani Pontificis* intelligat, (quæ imago *Bestia prima* dicitur, quia ad *formam* Romani Imperii majestatem suam instauravit) tum planior fit sensus, *Papam* nimirum *magno spiritu* negotia sua aggressum: magno spiritu, quæcunque placuerunt, locutum esse, & sanxisse, ut qui imaginem Bestiæ (*Papo-Cæsariatum istum*) non adoraverint, qui genua sua coram Baal non curvaverint, qui Papam pro Domino seculari totius Imperii non agnoverint, *occidantur*: supplicii enim de inobedientibus erga sedem Romanam sumptis, spiritum dedit Papa imagini suæ: & primatum suum auxit: quemadmodum infra in locorum doctrinalium serie exempla audiemus, quomodo multi imaginem istam adorare noluerint: & qualia adversus ipsos Romani Pontifices attentaverint. Cum hac interpretatione perquam commodè congruere videntur verba sequentis capitis decimi quarti, vers. 9. & 10. ubi pœna denuntiatur iis, qui bestiam & imaginem ejus adoraverunt: hoc est, qui Papam & Monarchiam ejus spirituales amplexi sunt: de Romano enim Imperio illic non videtur agere Johannes Theologus.

Sequitur nunc singulare quoddam artificium, quod Papa seu Anti-Christiana Bestia, ad stabilendum Regnum suum usurpare consuevit, Textus sic habet: *Et facit omnes pusillos & magnos, & divites, & pauperes, & liberos, & servos, accipere χάρισμα Characterem in manu sua dextra, aut in frontibus suis: Et ne quis possit emere, aut vendere, nisi qui habeat Characterem aut nomen Bestia, aut numerum nominis ejus*. Observa ordine: 1. quàm afflictim Papa omnes homines indiscriminatum, & nullo vel ætatis, vel qualitatis ac conditionis habito respectu, suæ cupiat subjicere potestati: 2. quàm artificiosè opus hoc aggrediatur, nimirum prohibens, ne quis vel

emat, vel vendat aliquid, neve aliis beneficiis etiam civilibus gaudeat, nisi *Characterem Bestia*, vel nomen ejus, vel numerum nominis in fronte, aut in dextra habeat: 3. unde apparet, Bestiam hanc longè fortiori vinculo sibi mancipare & obstringere suos, quàm Christus domesticos Ecclesiæ suæ obstrinxit: Hic enim sigillo ad summam cutem levi aliquo signo afficiendam, contentus erat, Apoc. 7. *Bestia verò Characterem* urget ipsam carnem altissimè penetrantem: *χάρισμα* enim notam vulgo significat, quam impressit ὁ χαράσων, vestigium & veluti sulcum, quit fit διὰ τῆς χαράσεως, (Sophocl. in Phil. & in Epigramm.) μεταφορικῶς ergo id innuitur, Pontificem Romanum talem urgere & exigere professionem & confessionem, quæ non in verbis tantum, sed etiam in factis & ritibus externis consistat: & unde statim, hunc vel illum bestia adherere Romanæ, pateat. 4. Observatur, non sine causa notari, in qua parte signandi sint devoti adoratores Bestiæ: per dextram enim innuuntur inprimis *Pugiles Romani Anti-Christi*: qui in dextra, *juramento* quod tenentur præstare, tanquam in membro expeditissimo signantur, ideo, ut ex caractere impresso sciant, sibi pro auctoritate Bestiæ, si tempus & necessitas ita tulerint, strenuè fortiterque pugnandum esse: In dextra ergo characterem accipiunt, Imperatores, Reges, principes, & seculares omnes: nec non Ecclesiastici illi, Canonistæ, Leguleji, Professores, Episcopi, Archi-Episcopi, Cardinales, & universi Clerici, utpote præ aliis, fideles Anti-Christi milites & satellites: quibus incumbit, dextra sua Romanæ Bestiæ primatum asserere, quo nomine dextra juramentum fidelitatis præstare, & Characterem indelebilem, Clerici præsertim accipere solent: In frontè verò signantur vulgares reliqui, ut ex caractere isto, publicè fronti inscripto, & impresso pateat, cujus potestati isti subiaceant, in cujus clientelam se dedant: quem pro Domino suo summo agnoscant: *In illis ergo character defensionem*: In his professionem notat: 5. Cæterum οὐκ ἔστι χάρισμα vel de caractere ipso, frontibus impresso, non levis oritur quæstio: *quis vel qualis iste character sit*, quo omnes signantur: Nos uno verbo CHRISMA pontificium apertè hic notari, intrepide dicimus: Si enim οὐκ ἔστιν papisticam respicias, Pontifex ad sacras præbendas, & ad officia publica, admittit neminem, nisi qui in ficto confirmationis Sacramento, Chrismate exorcisato inunctus in fronte, characterem in anima accepisset indelebilem; Ita & ex Martini V. diplomate apparet, quod præceperit, nisi quis *Characterem Bestia Romana* habeat, ne domicilia quidem tenere, nec larem fovere, nec contractus inire, nec negotiationes & mercantias ullas exercere, aut solatia cum Christi fidelibus communia habere permittatur. Hodie profecto inquisitores Hæreticæ pravitate, præsertim in Hispania, non concedunt, ut quis loca illa adeat, nedum vel emat vel vendat, nisi *Characterem bestia*, vel nomen ejus, vel numerum ejus habeat, hoc est, nisi Romanæ sedi se addictum vel ostendere vel tantum egregiè simulare queat: quin potius, si vel character, vel nomen, vel numerus nominis deficiat, mox in vincula quis conjicitur, mox vel corporis, vel fortunatum suppliciis afficitur: qua de re ab authore detectarum artium Hispanicæ

Quis vel qualis character bestia sit.

D. N. L. I.
D. R. G.

spanicæ inquisitionis duo hæc exempla commemorantur: 1. In portum Gaditanum appulisse navem Anglam, quam cum Familiares inquisitionis (priusquam ex ea ullus in terram descenderet) pro more, religionis ergo visitarent, nonnullos ex Anglis ob adita Evangelicæ pietatis ac melioris institutionis certa indicia, comprehensos in carcerem Hispalim secum abduxisse, navi interim cum mercimoniis omnibus in sequestri rationes redacta. Captus est inter cæteros quidam puellus, decem aut ad summum duodecim annorum, Angli (ad quem mercium præcipua pars spectabat) prædivitis filius, qui in arce inquisitoria sex aut octo menses exigens, cum crebro, sicut à piis parentibus edoctus erat, sed manè in primis ac vespere, ocellis in cælum sublatis, preces funderet, ac interdum Psalmum aliquem Anglicè alta voce recitaret: conspicatus illum carceris custos, iste (inquit) in magnum hæreticulum jam evalit. Puer verò ex humiditate carceris, pessimaque victus ratione, in adversam valetudinem graviter incidit: ideoque jussu inquisitorum in Xenodochium deportatus est, ubi ambobus cruribus obriguit: neque quid postea de ipso actum sit, scitur.

Venit eodem tempore Hispalim, Procurator Anglus, à negotiatore quodam Londinensi (cujus merces sequestraræ erant) ablegatus, ut sequestrata repeteret. Is cum quatuor menses precibus assiduis & inanibus obsecrationibus de oblato restituendo apud Dominos inquisitores, flexis ad terram genibus, insumpsisset, tandem in audientiam (ut vocant) admissus est, ubi cum res suas repeteret, Inquisitores absque ulla præfatione, Ave Maria, recitare eum jubent. Recitat ille simpliciter in hunc modum: Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum, Benedicta tu in mulieribus & benedictus fructus ventris tui Jesus, Amen. Excipiuntur scripto omnia, & de repetundis rebus, omni sermone omisso, hominem carceri includunt, & actionem adversus eum, ut hæreticum, instituunt, qui juxta Rom. Ecclesiæ morem, Ave Mariam non recitaret, quin potius in suspecto loco eam finiret, debuisse enim addere, Sancta Maria, mater Dei, ora pro nobis peccatoribus. Qua præcisa cauda, divorum intercessionem non probare, haud obscure videretur. Eductus igitur postea fuit in triumphum paludatus, fortunis omnibus, pro quibus, licet non suis, utique certabatur, exutus & insuper ad annum carcerem damnatus. Vide Lector Christiane, quam belle omnia verba cum Bestiæ Romanæ conatibus & actis congruant. Sed unus adhuc restat versiculus, qui vel maximè interpretatione opus habet, sic sonans: Hic sapientia est: Qui habet intellectum, computet numerum Bestiæ, numerus enim hominis est, & numerus ejus sexcenti sexaginta sex: Non omnino vult Sp. S. latere nomen Romanæ bestię: ænigmaticè tamen illud proponit: innuens, non consultum fuisse, ut tunc expressè nomen ejus poneret: cum aliàs satis superque Romani, fidei Christianæ infensi fuerint: Paulus certè eandem ob causam reticet nomen Anti-Christi, & ait: Scitis quid nunc obstat, 2. Thess. 2. v 6. Interim tam vivis coloribus depingit, ut nunc facillè, quis ille homo peccati & Filius perditionis sit, cognoscere queamus: Similiter & noster Johannes, Bestiam adeo graphicè depinxit, ut talpa cæciorem esse oporteat,

qui Romanum Anti-Christum per eam notari, non deprehendat: Numerum verò Bestiæ quod attingit, dicitur is esse numerus hominis, vel eo respectu, quod homines, adhibitâ diligentia mediocri, eum investigare possint: vel, quod Homo quidam isto numero notetur: Pontifex nimirum Romanus, quem & D. Paulus Hominem vocare consuevit; innuens, utut se pro Deo venditet: merum tamen ipsum, & caducum esse hominem. Cæterum, de numero ipso innu-meræ extant ferè interpretum sententiæ: Aliqui enim numerum hunc intelligunt, de tempore; quo insignis ille Anti-Christus mundo manifestabitur: & dicunt annum 666. ab eo tempore, quo scripsit hoc Johannes, Anno nimirum Domini 95. ita, ut terminus incidat in annum Christi 761, quo tempore Pipinus, Rex Francorum, Pontificem Romanum ad summam dignitatem extulit: Alii per numerum istum nihil aliud indicari putant, quàm, Regnum Romani Anti-Christi, non fore æternum, sed aliquando finem suum habiturum: ideo numerum hominis apponi ajunt, ut innuatur, numeratum esse tempus Bestiæ, quemadmodum ad Regem Babylonicum, Deus inquit, Dan. 5. vers. 26. Numeravit Deus Regnum tuum: Alii per numerum istum perfectam Anti-Christi malitiam designari putant: quod omnium, qui unquam fuerit, vel futuri sint, vanitatem & mendacium in se uno Anti-Christus comprehendat, perinde ac si dixisset, sexcenties sexagies sexies, & plusquam verbis consequi possit, illum esse improbum & mendacem: Et hæc sententia Alfonsi Mantuani, Alfonso Salmeroni, Jesuitæ Hispano etiam placet: Ille enim in prælud. suis super Apocalypsin, Tom. ult. inter alia sic habet: Cum senarius numerus sit perfectus, & sex anni & sexaginta, & sex centenaria annorum computentur: hoc triplo senario ostenditur Anti-Christus ter perfectus in malitia, & iniquitate & fraudibus: Transeat sanè hæc numeri interpretatio: & lingua omnis confitebitur. Ter perfectum illum hominem in malitia, iniquitate & fraudibus, sub sole alium non reperiri, quàm Pontificem, seu quod idem Anti-Christum Romanum. Quam Johannes Balæus de hoc numero foveat sententiam, ex libello ejus pag. 51. & 52. luculenter patet: Singularis planè, uti alibi, ita & hîc est, Jacobus Brocardus: verba ejus pag. 299. & seqq. sic habent: Propono illud primum, Papam Paulum Quartum mihi videri hic significari, quod ipse veniat in numerum sextum ducto primo à Leone X. in quo Paulo Quartum vis Anti-Christi exarsit maxime: quam retinuerunt illi quatuor qui secuti sunt, & ejus opus peregerunt, ut veniant in numerum eundem sextum, numerum mundanum. Et antequam computus fiat numeri, constructio verborum est attendenda. Ubi ergo dicitur: computet numerum bestię; existimo proponi, ut cognoscamus, erit spectandus numerus hominis, quod idem sit numerus bestię & hominis. Ut verò scias numerum hominis, attende numerum ejus. Si jam habebis quid sit intelligendum per numerum ejus, habebis & numerum hominis, & numerum bestię: & ita tres numeros, qui hic ponuntur. In numero ejus est attendendum, ad quidnam illud ejus referatur: videtur verò referendum ad numerum sextum, ad sextum Papam ducto primo à Leone X. ut videbimus capite 16: sextus verò numerus est quoque in Paulo, & in Papa, quia P. retinet numerum 60. in lingua Latina, quod apud Latinos vigerit Papatus.

Numerus hominis.

Numerus ipse Bestiæ.

varias sententias de numero Bestiæ.

Dan. 5. 26.

A Mantua.

Alfonsus Mantuanus p. 327.

Cur anigmaticè Sp. S. nomen Bestiæ proposuerit.

NB. Ita & hoc seculo ut causa loquatur, opus est.

ius. Ergo dum dicitur numerus ejus, significatur numerus 6. à Leone X. item sit simul numerus hominis, Pauli scilicet, item sit numerus Papa, qui est bestia, & ita erunt tres numeri seni, qui simul ducti efficiunt 666. nec ad alium Papam propriè referes hunc numerum, nisi quòd alii Papa veniunt generatim in idem opus Anti-Christicum, nam numerus sextus venit in Paulum quartum, qui fuit à Leone, cujus Pauli tempore fuit effusa phiala sexta. Papa ergo ille qui fuit, restitutus in tyrannidem à Carolo Magno, item alii qui secuti sunt, cognoscuntur tempore judicii fuisse Anti-Christi eadem agentes, quando in Paulo quarto, & in his, qui post fuerunt, patet Papatus Regnum Anti-Christi. Et hic mihi videtur contineri proprius computus numeri 666. verum quia in Anti-Christum excurret impietas, & scelus priorum adversariorum, & oppugnationum divini cultus, adhuc magis universa computabimus numerum Anti-Christi: ut in sexto Papa à Leone X. (ut dicebamus) cognoscamus opus Anti-Christi, & Antitheï: quod tempus est tempus predicationis in secundo adventu Domini, minus scilicet tempus: majus tempus sit papatus sexta aetatis, quando Papa erexit suum Decretale: & adhuc majus sit, quando Episcopus Romanus cepit deficere à Christo, nomine Papæ voluit esse caput Episcoporum & Ecclesiarum: quando Antipas martyr venit contra Papæ mores, & vitam, & doctrinam. Ac ita erunt quoque tria tempora signata in numero 666. siue etiam quia tyrannus, & impietas eadem superiorum temporum currit usque ad Anti-Christum patefactum. Major numerus 600. ducet Sodomaeos, & alios, qui deinde secuti sunt, usque ad eundem patefactum Anti-Christum, oppugnatores divini cultus, & priorum virorum. Minor numerus 60. ducet opus Papisticum aut à Constantino, aut ab aetate sexta, usque ad eundem Anti-Christum ductum ad finem aetatis sextæ. Minimus numerus 6. sit tempus à Leone decimo usque ad Paulum quartum, sextum à Leone. Ut enim sex aetates fuerunt secundum distinctionem Mosaicam ab Abrahamo usque ad finem Anti-Christi, qui debuit ipse cessasse, & non ingredi in aetatem septimam: item ductæ sunt aliter sex à Johanne, ab Apostolis usque ad finem sextæ: item sex tempora breviora in fine sextæ aetatis: ita quoque videtur fuisse computandus hic numerus, ut Papa Anti-Christus ferat primas inter omnes filios superbia, ut vidimus in Jobo capite quadragésimo primo, in ipso finiatur opus Cain, ut vidimus capite quarto Genes. finem habeat successio Papatus: restituatur Ecclesia sexta aetate elapsa. Et cum ita cognoscendum fuerit opus Anti-Christicum, debuit etiam separatim cognosci in certo homine, & certis hominibus, ut vidimus in Paulo quarto, & in his qui post ipsum consecuti sunt, & cum ipso unum fuerunt: quiq; dicti sunt cauda certaratione à novis Prophetis, qui fuerunt tota aetate sextæ. Nam quia dictum est, Qui habet intellectum, in quo verbo significatur ratio Prophetica, ut vidimus in proverbis Salomonis; ita mihi videor debuisse interpretari numerum 666. ut quemadmodum per septenum numerum secundum tres rationes sumptum, ut vidimus in argumento libri, & in toto libro, opus Ecclesia deducebatur, atque in sexto opus mundanum, & tyrannicum, & Anti-Christicum; ita debuerit Papa fuisse significatus Anti-Christus, præsertim vero quia propositus fuit nobis in Dracone, Serpente antiquo, trahente in suum corpus omnes ab Adamo primum, deinde à Sylvestro, non parentes Deo, ac servos Dei persequentes. Hæc Brocardus: judicium sit penes Lectorem: Plerique ferè omnes in hoc consentiunt, Johan-

nem, digitum intendere ad certum aliquod nomen Anti-Christi, in quo numerus iste comprehendatur: Unde varia ab Hippolyto, Ruperto, & aliis nomina, partim propria, partim appellativa, investigata fuerunt; Audiamus quid Aretas dicat: Quod verò numerus hominis nomen sit, id est familiare, neque insolitum, & occultatum, & ambiguum: sed consuetus calculus, & hominibus cognitus. Numerus autem nominis calculi est sexcenta sexaginta sex. Sed nequaquam manifestè nomen ipsum prodidit, quòd indignum esset, quod in libro scriberetur. Quamobrem non fuerit importunum exercitationis gratia huc resolvere nomina tam propria quam appellativa, quæ calculum hunc conficiant, propria quidem, ut Λαμπίτις, Tertā: & à futuro τενῶ λατεῖν per diphthongum, perinde ac à αἰετῶ, αἰόρ. Appellativa verò, ὁ νικητής; forsitan enim sese appellabit, & κακὸς ὁ δυνάστης, id est, pravus dux: & εὐλαβὴς βλαβερός, hoc est, verè nocuus: & πάλαι βιάσαν, id est, jam olim invidus: nec non ἀμνὸς ἀδιν, hoc est, agnus noxius, quibus se ex contrariis appellabit, propriam gloriam per dedecus colligens. ALITER, ex commentariis Andrea: Exactum quidem calculum ac numeri supputationem, sicut & cetera, quæ de illo scripta sunt, temporis patefaciet opportunitas & ipsa experientia iis qui vigilaverint. Si enim necessarium esset, ut quidam doctorum volunt, ut manifestè nomen hoc cognosceretur, qui ipsum vidit, utique revelasset. Sed divina gratia non approbavit, ut in divino libro nomen hujus pestiferi recenseretur. Veruntamen exercitationis gratia, complura inveniri possunt, juxta beatum Hippolytum multosq; alios, nomina hunc numerum completentia, tum appellativa, tum propria: Hæc Aretas: Et sanè, jam olim in nominibus numeros annorum investigatos fuisse, ex Juliano & Augustino manifestè patet: Ille enim Julianus in Dialogo, qui inscribitur Ἀλέξανδρῳ ἡ ψευδομάντις, testatur, ex literis & numeris, quæ nomen Alexandri continet, tale editum oraculum:

Εὐζόινς πόντοιο παρ' ἡλίου ἄτχι Σινόπης
Ἑξαι, τίς κ' ἔτ' ὅσον ὑπ' Αὐσονισι προφῆτης
Ἐκ πρώτης δεκάδος μονάδ' ἑκατὼν δεκάδων τε
Περὶ ἑτέρας μονάδας, καὶ εἰκοσάδα τρισδεκάμον
Ἀνδρὸς ἀλεξάντρῳ ὁμωνυμῆν τετρακλυσσόν.
Ad maris Euxini Pontum, juxtaq; Sinopem
Tyride erit quidam Romana ex gente Propheta,
Qui primam ex Monade tribus ac Decadis referabit,

Quinque alias monadas, vicinaq; ter repetita,
Qua arohem numerum, referentem nomina Divi,

Qui veniet laturus opem mortalibus agris.

Primæ enim literæ ΑΛΕΞ continent unam Monadem: deinde λ tres Decades: & ε valet 5. Decades: ξ verò valet 6. decades: & hic est quadrobis numerus.

B. Augustinus Tract. 9. & 10. in Johannem, super verba cap. 2. v. 20. quadraginta & sex annis extructum est Templum hoc; ex vocula ADAM numerum istum 46. jam olim collectum scribit: & ipsemet inde colligit: verba ejus fol. 94. & 95. sic habent: Quid sibi vult numerus quadragenarius senarius? Interim ipse Adam, quia per totum orbem terrarum est, audisti jam hesternò die, in quatuor literis Græcis, quatuor græcorum verborum: Si enim ista verba quatuor scribas sub invicem, id est, nomina quatuor partium mundi, Orientis, Occidentis, Aquilonis, & Meridiani, quod est Torus orbis: Unde dicit Dominus, à quatuor ventis collectu-

Notandus
modus, qui
Græcinu-
merum su-
um ex lue-
rie seu ele-
mentis con-
ficiunt, ut
ex singulis
horum no-
minum
sexaginta
sex elicia-
tur.

Augustinus
com. 9 f. 14.
& 15.

rum se electos suos, cum venerit ad iudicium: Si enim facias ista quatuor nomina Græca, Ἀνατολή, quod est Oriens, Δύσις, quod est Occidens, Ἀπὸ τοῦ ἑσπέρου, quod est Septentrio, Μέσημερος, quod est Meridies, Ἀνατολή, Dysis, Ἀρκτος, Μεσημβρία: capita verborum, Adam habent: Quomodo ergo ibi inveniemus, & quadragenarium senarium numerum? Quia caro Christi de Adam erat: Ad literas numeros computant Græci. Quod nos facimus Aliteram, ipsi lingua sua ponunt α alpha, & vocatur α alpha unum. Ubi autem in numeris scribunt β Beta, quod est b ipsorum, vocatur in numeris ipsorum duo: Ubi scribitur γ gamma, vocatur in numeris ipsorum tria: Ubi scribitur δ delta, vocatur in numeris ipsorum quatuor: & sic per omnes literas numeros habent: M quod nos dicimus, & illi dicunt μ mi, quadraginta significat. Dicunt enim τεσσαράκοντα. Jam videte, ista litera, quem numerum habent: Et ibi inveniatis, quadraginta sex annis edificatum Templum: Habet enim Adam α alpha, quod est unum: Habet δ delta, quod sunt quatuor, habes quinque: Habet iterum α alpha, quod est unum, habes sex: Habet & μ mi, quod est 1. quadraginta, habes quadraginta sex: Hæc Fratres d. 4. mei etiam ab ANTERIORIBVS MAIORIBVS a. 1. NOSTRIS dicta sunt & inventus est iste numerus in μ. 40. literis quadragenarius Senarius. Hæc August. Unde apparet, jam olim in nominibus numeros quæ μ. 46. sitos ac inventos esse: Licebit ergo, & hic, debita tamen cum modestia, tale nomen investigare, in quo numerus 666. vel χξς exactè inveniatur, ita enim monet Sp. S. Qui habet intellectum, computet numerum bestia: numerus enim est hominis, sexcentis sexaginta sex: Ego sane is non sum, qui proprii ingenii vomere, tale aliquid audeam: potius, quæ computatio maximè mihi placeat, significabo.

Iren. lib. 5. ad v. hæres. pag. 615. & seqq. Initio valde placet illa, quæ apud Irenæum, libro quinto de Hæresib. extat: Cum quæ sæpius allegetur, verba autem Irenæi ipsa nulpam ferè recitentur, lubet, & majoris fidei, & uberioris ac perfectioris cognitionis causa, huc apponere: Sic autem habent: In Bestia veniente, recapitulatio fit universæ iniquitatis, & omnis doli: ut in ea confluens, & conclusa omnis virtus Apostatica, in caminum mittatur ignis. Congruenter autem, & nomen ejus habebit numerum: Sexcentos sexaginta sex, recapitulans in semetipso omnem, quæ fuit ante diluvium, malitiæ commixtionem, quæ facta est angelica apostasia. Noe enim fuit annorum sexcentorum, & diluvium advenit terræ, delens in resurrectionem terræ propter nequissimam generationem, quæ fuit temporibus Noe. Recapitulans autem & omnem, qui fuit à diluvio, errorem, commentatorem idolorum, & Prophetarum interfec-tionem, & succensionem iustorum. Illa enim quæ fuit à Nebuchodonosor instituta imago, altitudinem quidem habuit cubitorum sexaginta, latitudinem autem sex, propter quæ & Ananias, & Azarias, & Misael, non adorantes eam, in caminū missi sunt ignis: per id quod evenit prophetantes eam, quæ in finem futura est iustorum succensio. Universa enim imago illa præfiguratio fuit hujus adventus ab omnibus omnino hominibus ipsum solum decernens adorari. Sexcenti itaque anni Noe, sub quo fuit diluvium, propter Apostasian, & numerus cubitorum imaginis, propter quam iusti in caminum ignis missi sunt, numerum nominis significat illius, in quem recapit-

tulabitur sex millium annorum omnis apostasia, & injustitia, & nequitia, & pseudopropheta, & dolus, propter quæ diluvium superveniet ignis. His autem sic se habentibus, & in omnibus antiquis & probatissimis & veteribus scriptis numero hoc posito, & testimonium perhibentibus qui facie ad faciem Johannem viderunt, & ratione docentibus, quoniam numerus nominis bestia secundum Græcorum computationem per literas, quæ in eo sunt, sexcentos habebit, & sexaginta, & sex, hoc est, decades æquales hecatontasin & hecatontadas æquales monasin: Numerus enim qui digitos sex similiter custoditus recapitulationes ostendit universæ apostasiae ejus, quæ initio, & quæ mediis temporibus, & quæ in fine erit: Ignoro quomodo erraverunt quidam sequentes idiotissimum, & medium frustrantes numerum nominis, quinquaginta numeros deducentes, pro sex decades unam decadem volentes esse. Hoc autem arbitror scriptorum peccatum fuisse, ut solet fieri, quoniam & per literas numeri ponuntur, facile literam Græcam, quæ sexaginta nuntiat numerum, in jota Græcorum literam expansam. Post deinde quidam sinequisitione hoc acceperunt. Alii quidem simpliciter & idioticè usurpaverunt denarium numerum: quidam autem & per ignorantiam ausi sunt & nomina exquirere, habentia falsum erroris numerum. Sed his quidem, qui simpliciter, & sine malitia hoc fecerunt, arbitramur veniam dari à Deo. Quotquot autem secundum inanem gloriam statuunt nomina, continentia falsum numerum, & quod à se fuerit adinventum nomen definierint esse illius qui venturus est, non sine damno tales exient: quippe qui & semetipsos, & credentes sibi seduxerunt. Et primum quidem damnum est excidere à veritate, & quod non sit arbitrari: post deinde apponenti vel aufertenti de scriptura, pœnam non modicam fore, in quam incidere necesse est eum qui fit talis. Subsequetur autem & aliud non quodlibet periculum eis, qui falsò præsumunt scire nomen ejus. Si enim aliud quidem hi putant, aliud autem ille habens adveniet, facile seducatur ab eo, quasi nec dum adsit ille, quem caveri convenit.

Oportet itaque tales discere, & ad verum recurrere nominis numerum, ut non in pseudoprophetarum loco deputentur: sed scientes firmum numerum, qui à scriptura annuntiatus est, id est, sexcentorum sexaginta sex, sustineant primum quidem divisionem regni in decem: post deinde illis regnantibus & incipientibus corrigere sua negotia, & augere suum regnum, qui de improviso adveniet regnum sibi vindicans, & terribit prædictos, habens nomen continens prædictum numerum, hunc vere cognoscere esse abominationem desolationis. Hoc & Apostolus ait: Cum dixerint pax & munitio, tunc subitaneus illis superveniet interitus. Hieremias autem non solum subitaneum ejus adventum, sed & tribum ex qua veniet manifestavit, dicens: Ex Dan audivimus vocem velocitatis equorum ejus, à voce hinnitus decursionis equorum ejus commovebitur rota terra, & veniet & manducabit terram & plenitudinem ejus, & civitatem, & qui inhabitant in ea, & propter hoc non annumeratur tribus hæc in Apocalypsi cum his quæ salvan-

decem, & sexaginta.

vantur. Certius ergo & sine periculo est, sustinere adimpletionem prophetiæ, quam suspicari, & divinare nomina quælibet, quando multa nomina inveniri possunt habentia prædictum numerum. Et nihilominus quidem erit hæc eadem quæstio. Si enim multa sunt quæ inveniuntur nomina habentia numerum hunc, quod ex ipsis portabit qui veniet quæritur.

Evan.

Latentus.

Titan.

Quoniam autem non propter inopiam nominum, habentium numerum nominis ejus dicimus hæc, sed propter timorem erga DEUM, & zelum veritatis: Evan enim nomen habet numerum de quo quæritur, sed nihil de eo affirmamus. Sed & Latinos nomen sexcentorum sexaginta sex numerum, valde verisimile est, quoniam verissimum regnum hoc habet vocabulum. Latini enim sunt qui nunc regnant: sed non in hoc nos gloriabimur. Sed & Titan, prima syllaba per duas Græcas vocales & scripta, omnium nominum, quæ apud nos inveniuntur magis fide dignum est. Etenim prædictum numerum habet in se, & literarum etiam sex, singulis syllabis externis literis constantibus, & vetus & semotum: neque eorum regum, qui secundum nos sunt, aliquis vocatus est Titan. Namque eorum quæ publicè adorantur idolorum apud Græcos & barbaros habet vocabulum: & divinum putatur apud multos esse hoc nomen, ut etiam Sol Titan vocetur, ab his qui nunc tenent: & ostentationem quandam continet ultionis, & vindictam inferentis, quod ille simulat se malè tractatos vindicare.

Tale autem & antiquum, & fide dignum, & regale, magis autem & tyrannicum nomen. Cum igitur tantum suasionum habeat hoc nomen Titan, tamen habet verisimilitudinem, ut ex multis colligamus, ne fortè Titan vocetur qui veniet: nos tamen non periclitabimur in eo, nec asseverantes pronuntiabimus, hoc eum nomen habiturum, scientes quoniam si oportet manifestè præsentis tempore præconari nomen ejus, per ipsum utique editum fuisset, qui & Apocalypsin viderat. Neque enim ante multum temporis visum est, sed penè sub nostro seculo, ad finem Domitiani imperii. Hunc autem numerum nominis ostendit, ut caveamus illum venientem, scientes quis est: Nomen autem ejus tacuit, quoniam dignum non est præconari à Spiritu sancto. Si enim præconatum ab eo fuisset, fortassis & in multum permaneret. Nunc autem quoniam fuit, & non est, & ascendit abyssus, & in perditionem vadit, quasi qui non sit: sic nec nomen ejus præconatum est: ejus enim quod non est, nomen non præconatur. Hæc Irenæus: unde liquet, *Tita* ipsum producere nomina, quæ singula sanè, Pontifici Romano, ejusque Regno Anti-Christiano apprimè congruunt, illumque numerum exactè continent: I. est *Εὐάνθας*, quod idem est, ac pulchrè feliciterque florens: quid autem pulchrius, quid felicius, quam Regnum Papale, per tot annorum centurias floruit! Alterum nomen est *Τῆταν*, Solem significans, qui à Barbaris adoratur: Nonne verò Papa Romanus se SOLI, & Imperatorem LUNÆ comparat? nonne SOL iste à mancipiis suis adoratur: III. Nomen est *λατεῖν*: nomen gentis; quod vel maximè Pontifici Romano congruit: literæ nominis hujus numerum præcisè efficiunt:

λ	30
α	1
τ	300
ε	5
ι	10
ν	50
ο	70
ς	200

Summa 666.

Jam Pontifices sunt Latini, 1. gente, 2. Imperio: In Latio enim resident: Latinis imperant, 3. Nomine, 4. in cultu divino, omnia enim *Latina* peraguntur in Templis lingua: Audias hic Romæ, & alibi in Papatu, Latinas celebrari missas: Latinos decantari Psalmos: Latinas demurmurari Epistolas: Latine recitari Evangelia: Latinas dari indulgentias: & summam omnia Latine peragi: adeo quidem, ut & *Latina Biblia*, Hebræis & Græcis fontibus præferre soleant, 5. Huc pertinet stylus Curie seu Bestiæ Romanæ, qui tantum est *Latinus*: omnia enim diplomata, omnia rescripta, omnes dispensationes, inhibitiones, gratiæ, excommunicationes, & sexcenta alia, Latine conscribuntur: Latine evulgantur: ut sub Sole hominem non invenias, qui rectius *λατεῖν*, quam Pontifex Romanus dicatur: Ipsi certè Irenæo hoc nomen præ cæteris valdè placuit: cumque Irenæus Polycarpi, Polycarpus verò Johannis Theologi discipulus fuerit, facile fieri potuit, ut per manuum traditionem Bestia illa Apocalyptica, nomen istud habitura, credita fuerit. Præ hoc tamen nomine, arripet aliquibus vox Hebræa *Romiith*, Romana: Eadem enim, præcisè numerum istum 666. exprimit:

ר	200
י	6
מ	40
י	10
י	10
ח	400

Summa 666.

Et causam tradunt, cur *Romiith* potius, quam *Romah*, dicatur: quia videlicet Spiritus sanctus non ad urbem Romam, sed ad Romanam sedem, & Ecclesiam respiciat: Fateor, cum altius rem perpendo, non displicere mihi istam sententiam: ob quinque potissimum causas, & rationes gravissimas: quas à Domino Deo, precum & meditationum adminiculo acceptas, non gravabor cum benevolis Lectoribus communicare: Probatur ergo mihi nomen istud Bestiæ Hebræum, 1. quod intentioni Johannis benè congruit: Quia enim nomen suo tempore occultum esse voluit, utique *Hebraum* istud difficilius, quam Græcum, indagari potuit: occultavit autem nomen Spiritus sancti, ne Prophetia hæc in tanto versaret periculo: quod non evitasset, si nomen *Romiith*, vel *λατεῖν* *αὐτολεξι* expressisset, 2. quod nomen istud ex parte *ἰσραφον* esse, & adminiculum investigationis in scriptura ipsa occurrere videtur: Cum enim Daniel capite undecimo versu trigésimo sexto de Anti-Christo vaticinatur, ac inter alia, fastum ac superbiam ejus prædicat, reperies, ibi ita legi Hebraicè: *דָּמָה וְיָתִיב* *Ve-jith Romem*, & exaltabit se: hoc enim de Bestia quoque

Pontifex
Rom. multis
nominibus,
& plurimis
de causis
Latinus di-
citur.

Apocalypsin
quando vi-
derit Iohan-
nes.

Authora
sententia,
& rationes.

quoque Romana & Anti-Christiana in Apocalypsi nostra, capite decimo octavo versu septimo, expressè dicitur: Nomen ergo istud, descenderet à radice ראם Raam, vel רומ Rom, *altus fuit, exaltatus est*: unde Romam quasi Urbem exaltatam dici rectè in Lexico suo, fol. 721. statuit, clarissimus Avenarius: & hinc Romiith quoque, *se-dem exaltatam* innuit: Papa enim se extulit supra omne, quod numen aut DEUS dicitur, 2. Thess. 2. v. 4. secunda est ratio. Tertiam do, ex secunda hac promanantem, quod si ex investigatione scripturæ sacræ, nomen tale aliquod resultat, ilicò veritas verborum Johannis, qui numerum istum computari posse ab iis, qui intelligentiam habent, ait, manifestissima fiat. Quam tu enim intelligentiam dices aliam, quam scripturæ, & cum in veteri Testamento solus Daniel accuratè bestiam hanc depinxerit, nonne vel palpes, *Intelligentiam Danielis*, à Spiritu Sancto verbis illis notari.

Accedit huc quarta Ratio, quod nimirum Divus Johannes, alibi quoque HEBRÆO NOMINE Bestiam hanc descripsit: Supra enim capite nono versu undecimo, nomen Hebræum Abaddon Anti-Christo imposuit: Et quamvis illic nomen istud interpretatus sit, quæ explicatio hic deest, ratio tamen diversitatis in promptu est, quod minori periculo ANTI-CHRISTUS ab ipso, Abaddon vel vastator, quam Romiith, Romana scilicet Bestia appellari potuerit: Tale enim quid si Latini vel Romani in libro reperissent, ilico utique flammis ultatricibus omnia in toto orbe latitantia exemplaria consecrassent.

5. Ut taceam, propter Pontificios, perquam memorabile hoc esse nomen: qui subinde, Johannem non ad Græcum, sed ad Hebræum respexisse nomen clamitant: Sit ergo, requirant à nobis Pontificii nomen Hebræum, in quo numerus iste 666. reperiat: dedimus, damus, & dabimus nomen Romiith, quod ex amussim Bestiæ Romanæ congruit.

Ex his omnibus tandem sequitur, verè nos supra in principio partihujus secundæ conclusisse, quod Papa Romanus, ille sit Anti-Christus, quem per bestiam secundam Spiritus sanctus descripsit, omnia enim & singula verba ad unguem ipsi congruunt, uti jam per totum textum luculenter demonstratum est: Unde & Ultricus Episcopus Augustanus, circa annum Domini 1321. Johannem XXII. Bestiam Apocalypsicam appellare consuevit.

Scrupuli.

Sed hic videas Pontificios totis viribus nostræ Applicationi reclamare: & causas allegare aliquot, cur Romanus Pontifex, ANTI-CHRISTUS hic descriptus, dici non queat: De Anti-Christo enim loqui Spiritum sanctum fatentur ferè omnes unanimiter: In hoc duntaxat quæstionis cardo vertitur, an Pontifex Romanus ille Anti-Christus sit, an non, affirmativam nos hætenus invictè probavimus: Negativam tuentur Adversarii, ob hæc in primis causas: 1. quod Pontifici Romano operationes seu miracula illa non congruunt, quæ hic Bestiæ tribuuntur: 2. quod Character certus, 3. quod nomen numerale certum dari nequeat, quæ tria cum desint Pontifici Romano, inde sequi ajunt, ipsum non esse

bestiam, quæ à Johanne describitur. Et largior sanè, si vera essent, quæ Pontificii fingunt, immerito Papam Anti-Christum vocari, sed contrarium tunc patebit, si rancidas & putidas Romanensium exceptiunculas, pressius consideraverimus.

Robertus Bellarminus, Jesuitarum Promachus lib. 3. de Pontif. Rom. cap. 15. sic ait: De miraculis Anti-Christi tria habentur in scriptura, I. multa miracula cum facturum, II. qualia illa erunt, III. Ponuntur tria exempla, Apoc. 13. Unum, quod ignem de cælo descendere faciat: Alterum, quod faciet, ut imago Bestiæ loquatur: Tertium, quod se finget mori & resurgere: Et post pauca: Hinc sequitur Pontificem non esse Anti-Christum, nullus enim Pontifex finxit se mori & resurgere, nec vel ipse, vel ullus ejus minister fecit ignem de cælo descendere, vel imaginem loqui.

Ad hoc argumentum respondeo: primo gratias nos habere ingentes: quod fatetur Suita, Apoc. 13. ANTI-CHRISTUM depingi, 2. quod pro iisdem habet, siue Anti-Christus ipse, siue ejus ministri signa illa & miracula operentur, 3. Ac etsi opinatur Robertus, tria illa signa Pontifici non congruere, tamen aliter rem se habere mox ostendemus, 4. Illud initio longè est certissimum, miraculis, totum refertum esse Papatum, (es wimmert und wudelt alles von Wunderwerken) Unde Vetus ille Interpretes ait: Bestia fecit signa magna, id est, falsa miracula, seminando de eo, quomodo videlicet pars adversa in quadam generali processione, erexit imaginem quandam deformem, & asino insidentem, Urbani Sexti apud Avinionenses, Et imaginem splendide ornatam, equo sup-

positam, Clementis Abionensis, sed per totum spatium, quo vecta est imago Clementis, facta sunt tonitrua horribilia, coruscationes & pluvie: ubique autem, quò vecta est imago Urbani Sexti mansit semper aura clara & serena. Quæ omnia postmodum à fide dignis divulgata sunt, falsa fuisse imposuerunt etiam sibi, quod ipse habuisset spiritum prophetie, predicando unum terra motum, qui factus fuisset proxima estate elapsa Anno Domini 1389. quo tamen anno nullus terræ motus contingebat. Hæc ille. Similia miracula Pontificia innumera passim recensentur: De protectione admiranda Christianorum, in Templo Sanctæ Mariæ Rotundæ, quod veteres Pantheon dixerunt: quia Cybeli & omnibus Diis commune fuit: De successore ejus Deus dedit

vel Theodato scribit Platina: ferunt hunc tanta sanctitatis fuisse, ut quendam obvium Elephantia morbo laborantem, osculo suo, lepra statim liberaverit. De Gregorio II. scribunt, quod cui in Eudonis numero to exercitu, vel frustulum spongiæ à Pontifice consecratæ contigerit: is in prælio adversus Saracenos nec interitici nec vulnerari potuerit. De Formoso Primo fingunt, cum corpus ejus è Tiberi, in S. Petri Templum portatum esset, ilico id ab imaginibus & statuis, magna reverentia salutatam, exceptum, & cultum fuisse: cum ad Fuldense Monasterium, Bonifacii cada-

ver esset perlatum ex Frisia, omnes campanas, sine ullius hominis agitatione aut impulsu, solito clarius sonuisse ait Wernerus in Falc. Temp. & Mutius lib. 7. de Germania. De Urbano Secundo refertur, cum mulier clauda, aquam portaret, qua Pontifex manus suas post missam abluerat, statim eam sanitati restitutam esse: quæ non de Bennone Episcopo Misnensi scribuntur

Objectio prima.

Tom. 1. Controvers. l. 3. de Pontif. Rom. c. 15 f. 914. & 916

Responsio.

Imago Urbani.

Clementis.

Farrago miraculorum fidei in Papatu.

Plat. f. 76.

Admiranda efficiacia osculi Papalis.

Excusantur objectiones tres Pontificiorum.

tar miracula? Hoc ipso mercatu in librorum Catalogo reperi *duorum* Canonizationem Romæ Papam meditari, ob *miracula plurima*, quæ à Cardinalibus lecta & Canonizatione dignissima iudicia fuerint. Legat, qui volet, Gregorium Magnum, de miraculis, & plaustra prodigiorum talium inveniet, vel, qui volet, Centuriæ Magdeburg. octavæ cap. legat 13. ubi plurima commemorantur Pontificia miracula, quæ facta sint pro confirmando imaginum cultu, pro reliquiarum cultu, pro confirmatione vitæ monasticæ, pro cœlibatu, pro purgatorio & similibus aliis. Rectissime ergo Papa Anti-Christus dicitur: cum nulli alii hæc nota *miraculosa* operationis, quàm ipsi, ita congruat. 5. Quod verò special a illa signa attinet, sciendum *non literaliter* verba Johannis intelligenda esse: Tota enim Apocalypsis scaturit mysteriis, & ideo magis spiritualiter, quàm literaliter est intelligenda: cum tot ei insint Sacramenta, quot verba, si Divo Hieronymo credimus: Hoc præsupposito etsi corporaliter Papa non facit ignem descendere de cœlo; alio tamen modo id facit, uti *supra* prolixè ostendimus: neque moramur *Martinum Becanum*, qui in disputatione sua de Anti-Christo reformato pag. 16. 17. & seqq. eos ridet, qui non literaliter verba Johannis, de igne è cœlis devocando, intelligunt: Talionem reddimus, & vicissim ridemus hominem, qui necessitate nulla urgente, ita mordicus literæ inhæret: cum non nesciat, plurima extare in Daniele, & alibi loca, quæ non nisi mysticè explicari queant: quemadmodum hac de re, supra cap. 6. Apocal. fusiusegimus. 6. Verum, ne ob hoc unum, Jesuitæ Papam pro Anti-Christo non agnoscant, videamus, annon talia miracula extent, quæ cum literalis sensu verborum Johannis congruant? De *Zacharia* Pontifice scribitur, cum *Ravennam proficisceretur*, interdiu nube protectum ipsum fuisse, contra ardorem Solis: *noctu autem processisse igneas acies in nubibus*: Ignem ergo Pontifex iste fecit descendere de cœlo, ut incolumis & sine periculo manere posset: Hæc Ranulphus refert, in Polychronico, libro quinto cap. 25.

Et nonne *Hildebrandus* ignem è cœlo descendere fecit, cum Episcopum quendam *ignea catena constrictum ad inferos trahi & fulmine peti curavit*? eam ob causam, quòd Episcopus ille Imperatorem Heinricum, injustè à Papa affligi statuit? Eant nunc Pontificii, & amplius dicant, de Papa nullo extare, quòd ignem è cœlo descendere fecerit.

II. Anti-Christus verò *imaginem* quandam *Bestiæ* loqui faciet: hoc non facit Pontifex Romanus. Ergo non est Anti-Christus.

Respondetur: vitandæ *ταυτολογίας* causa, nos non repetere, quæ supra diximus, quo pacto *bestia* dederit, ut *imago Bestiæ* loquatur. Eo certè respectu non est dubium, quin & hæc nota in Pontif. Romanum aptissime quadret: Ipse enim vel *novo Imperio*, vel *sua imagini Monarchica* spiritum dat, ut loquatur: ipse præscribit, quid loquatur: Errat ergo Bellarminus, quòd *Imaginis* voculam, de *Imaginem* quadam seu statua, lapidea, lignea, aurea vel argentea intelligit: Longè aliud *imago bestiæ*, quam ejusmodi statuam significat: Quod si tamen iterum *τὸ πρῶτον* urgent Pontificii, quærimus, annon *Idololatæ* illi Pon-

tificii, artibus suis Diabolicis sæpius id effecerint, ut articulatis vocibus *Idola* fuderint oracula? De Anastasio referunt Pontificii, quòd apparuerit Mulieri cuidam Paralyticæ, & dixerit: *Descende ad Tetrapylum*: Sanctique Anastasii intercessionem apud Deum posce, quæ ad templum illud delata, cum sancti imaginem conspiceretur, dixit: *Hic est, qui in somnis mihi apparuit: & interram se prosternens, & Martyrem flebilibus orationibus placans, ab imagine Anastasii sanata, surrexit*. In Sophronio tale miraculum recitatur: Ingressi Templum, vidimus picturam, repræsentantem in medio imaginem Christi, Mariam à sinistris, & à dextris Baptistam: Præterea cœtus sanctorum, qui ante imaginem procedebant, & intercedebant: *CHRISTUS* verò *commiseratus*, annuit, & inquit: *Illi Date*: Et sancti ad me ajunt: *Ece gratiam Deus tibi dedit*. Plura alia alibi recitantur, quomodo pictæ imagines invocantibus toris guttas & unguentorum guttas distillaverint: quomodo læsæ vindictam erga contemptores suos exercuerint: quomodo cultæ, responsa clara & sonora ediderint: Hæc autem omnia *Bestiæ* sunt miracula: & pro suis Papa hæc agnoscit: Ergo sibi competere quoque notam istam sciat, quòd *Imaginem* loqui faciat, si ita strictè sensum hunc ex verbis Apostoli elicere velit.

III. Tertium, quòd Anti-Christum editurum comminiscuntur Pontificii signum, *figendo se* mortis, & tamen resurrecturum, cassâ nuce vanius est: nullibi enim tale quid in tota Apocalypsi prædicitur: Allegant quidem verba Apocal. 13. v. 3. *Vidi unum de capitibus ejus quasi occisum in mortem, & plaga mortis ejus curata est*. Sed obsecro, an non pudet Esavitas talia ex his verbis fingere?

Primo confunduntur *Bestiæ*, quarum prima Romanum Imperium, altera Romanum Anti-Christum denotat; & quòd de illa dicitur, ad hanc secundam ineptissime transfertur, 2. ne jota quidem in textu habetur, de simulatione mortis ac resurrectionis, sed id tantum dicitur: Romanum Imperium vehementer debilitatum, mox tamen plagam ejus curatum, & pristinae potentia ac dignitati restitutum iri: Hoc cene igitur, num idem est ac si dicatur? *Anti-Christus simulabit se mortuum esse, & mox resurget*: Haud credo sanæ mentis hominem sic verba ista interpretari posse. Ita ergo adhuc inconcussum relinquitur, Papæ omnia Apocalypsis nostræ verba, in hoc capite congruere.

IV. Nunc de caractere, litem Esaviticam expendamus, in eo enim occupati sunt, ut ostendant, caracterem Apocalypticum, Pontifici Romano non congruere, ideoque ipsum Anti-Christum non esse: Valde hic sudat Bellarminus, lib. 3. de Pontif. Rom. c. 11. & initio sic ait:

Apocalypsis unius tantum characteris, quem habiturus est Anti-Christus, vel affectis suis impressurus, mentionem facit: E contra Lutherani Characteres multiplicant, & unum certum aliquem, Pontifici Romano competentem, nominare non possunt.

Ergo.

Respondetur: *χαραγμα* unum duntaxat à nobis statui, obligationem nimirum & devotionem erga sedem Romanam: Hic unus verò caracter variè imprimitur: modo per chrismam, & unctionem: modo per juramentum: modo per

exter-

Papa ignem de cœlo devocare præsumit.

Respondetur ad objectionem secundam.

Vide. annon Imago hic annuere: annon loqui possit. Sancti) li- gnet nimirum illi sancti sic agebant.

Resp. ad objectionem tertiam.

Controversia de Characterem Roman. Bestiæ tractatur.

externam, & in ritibus ac ceremoniis consistentem professionem: Quam veritatem Sp. S. expressè innuit, cum non characteris tantum Bestiæ, sed & nominis ejus, & numeri nominis mentionem facit: indicans, variè signari Anti-Christicolos: & ex aliquot signis ipsos facilimè dignosci: Explicamus rem exemplo: Piorum & fidelium character unus est, obligatio ad Christum: Hic verò unus character, per varia media, nempe per baptismum, per cœnam, per fidem, per agnitionem, per confessionem, &c. imprimitur: Unde fit, ut media ipsa, characteris nomine insigniantur: & ille character mox baptismus, mox cœna, mox fides, nunc crucis tolerantia, & Confessio, nunc aliter vocetur: ubi tamen unus tantum character principalis manet. Eadem ergo & characteris Pontificii est ratio: qui unus quidem manet: per varia autem media imprimi solet. Et ita in fumos abit prima Bellarmini argutatio.

Altera sic habet: Character ille omnibus hominibus communis erit, in Anti-Christi Regno: At juramentum obedientiæ & unctio sacerdotalis, paucis tantum conveniunt. Respondetur: Negari, quod unctio & obedientiæ promissio, paucis tantum conveniat: Omnes siquidem parvuli in Baptismo, & in Confirmationis Sacramento, chrismate inunguntur: omnes sine discrimine ullo, ad obedientiam erga sedem Romanam, character illo adstringuntur: ita ut hæc characteris universalitas, notior sit, quotidiana experientia, quàm ulteriore probatione indigeat.

3. Instat Bellarminus: Scriptura indicat, characterem ejusmodi fore, ut sine discrimine in manu dextra, vel in fronte, geri possit: Nihil verò eorum, quæ Adversarii proferunt, tale est: Nam Chrismatis unctio, in manu dextra accipi non potest. Professio Romana fidei, nec in manu, nec in fronte: sed in ore per confessionem, & in corde per fidem habetur. Juramentum fidelitatis, manu & ore præstatur: sed in fronte gestari nullo modo potest. Unctio sacerdotalis, neque in dextra manu propriè, nec in fronte accipitur, sed supra caput, & in digitis utriusque manus. Denique interesse missis, funeribus, procumbere ad statuas, & Eucharistiam, non sunt frontis, aut manuum officia, sed corporis totius, ac præcipuè cernuntur in genibus. Hæc Bellarminus.

Respondemus: 1. Ineptè Metaphoricam locutionem, propriè explicari: Hoc enim in visionibus præsertim prophetis, si valere debet, Deum immortalem! quæ miræ interpretationes & sententiæ oraculorum Prophetarum prodibunt?

2. Ignorat Suita, quod varia illa characteris media, variè quoque applicari soleant: prout nimirum vel ætatis, vel conditionis fert ratio: neque opus est, ut singula media characteristica, in fronte & in manu simul applicentur: Infantibus character imprimitur per chrisma, sacrificulis per unctionem, illis in fronte, his in capite & manibus. Idem verò Character Regibus & Imperatoribus per juramentum fidelitatis ac obedientiæ imprimitur: Quemadmodum & unus ille Christi Character omnibus quidem communis est, sed non indiscretè omnibus per eadem media applicatur: Infantibus enim per baptismum, Adultis verò per cœnam, per auditum fidei, per confessionem, &c. imprimitur. Cumque de materiali aliquo non loquatur Character Theologus, qui præcisè in fronte

& dextra imprimatur: hinc utique quàm e-lumbis sit Jesuitæ exceptio, manifestissimè patet.

Quarta instantia Bellarmini sic habet: Scriptura eadem dicit, in Regno Anti-Christi neminem permittendum emere, aut vendere, nisi characterem ostenderit, aut numerum nominis ejus: At quot emunt & vendunt in ditione pontificis Romani, qui nec dum sunt chrismate inuncti: nec juramentum præstiterunt fidelitatis, nec sunt Sacerdotes. Nonne in ipsa urbe Romana, ubi Romanus Pontifex sedem suam habet, plurimi Judæi publicè negotiantur, emunt, & vendunt, cum tamen nullum habeant eorum signorum? Respondeo: ut maxime dicat Bellarminus, multos in ditione Pontificis liberè mercari, qui nec characterem, nec nomen, nec numerum nominis bestiæ habeant, aliud tamen experientia oculariter testatur: si qui in ditione Bestiæ, absque characteris isto negotiantur, clam id faciant oportet, & paucissimi erunt: Spiritus Sanctus ως ἐπὶ τὸ πολὺ de bestiæ tyrannide loquitur, cum ait, eam nulli jus emptionis vel venditionis concedere, nisi bestiæ huc se adherere, signo aliquo evidenti & probabili testetur: Observandum verò, cum emptionis & venditionis mentionem Sp. S. facit, ipsum ad ea loca imprimis respicere, quæ pro omnibus aliis mercaturæ & negotiationum sunt Emporia. Quæ verò illa alia, quàm provinciæ regni Hispaniæ? annon universi fateamur oportet, Hispaniam, quia emporia Oceani subegit nobiliora, emptionum & venditionum nunc esse Dominam, & ob navigationem Oceani perpetuam, quæstum ex oriente, meridie & occidentè agere uberrimum, adeo ut primariæ ejus urbes, *Hispalis & Ulyxipona*, inter cætera Hispaniarum emporia, assidue mittendis & excipiendis terrarum mercibus exerceantur: Omnia enim Indiarum commercia, Hispania Regnum sibi adseruit, Venetiæque non sine Europæ magno incommodo præripuit ac ademit: Veneti enim brevioris via aromata & merces lucrosissimas, ex sinu Arabico, Alexandriam, Emporium Ægypti maritimum advectas, & Alexandria Venetias ante hac attulerunt: unde in singulas orbis Christiani partes minori pretio, ac longè incorruptiores distribuebantur: Portugalensium enim aromata remotissima navigationis incommodo, vitisquæ sentinæ admodum corrumpuntur, nec non istorum vis & sapor, odoratusque spiritus, multa demum mora in Ulyssiponenfibus conditoriis promer-calibus evanescunt, & expirant, dum asservatis semper recentioribus vetera tantum, & multo quidem situ mucida, venundantur, ut ut verò & Ægyptius Sultanus Lusitanos ab Indica navigatione deterri voluerit: Genuensibus ac Belgæ vias novas Aquilonem versus ad Indos reperire tentaverint, ut Indiæ merces per Indiam adverso flumine, & hinc Imai faucibus, currum adminiculo superatis, per Oxam amnem, in mare Caspium, inde Volga flumine in Moscoviam, & è Sarmatia, per mare Germanicum ad nos pervenirent: frustranei tamen & irriti omnes isti fuerunt conatus, & Hispania fatalem suam in mercatura felicitatem hæcenus invictè retinuit, ita ut etiamnum merces pretiosissimæ ex America, Insulisque Occidentalibus, & Regnis Nigritarum in Hispaniam devehantur, qua de re Damianus

*Hispania
emtionum
& vendi-
tionum est
Domina.*

à Goes, Portugalensis, in libello, cui Hispaniæ titulum fecit, copiosè scribit, inquiens: *Nunc temporis Hispalim, (quodemporium est Hispaniæ celeberrimum) ex America & occidentalibus Insulis, magna vis auri deportatur, adhuc argentum, aurea vasa, & argentea, mira dexteritate operata, uniones, Smaragdi, casia, dactyli, margarite, Cyanos, vulgo Turquina, Guajacum lignum. Indidem ex insulis Canariæ, & aliis locis, saccharum, coria bubula & hircina, psitaci, simia, atque vestes pennis avium miro artificio contexta & alia admiratione digna: Ex Nigritarum regnis, singulis annis deducuntur Ulyssiponem, 10. 12. milliaria mancipiorum, præter alia ex Mauritania, India, Brasiliâ, advecta, quæ singula passim, 10. 20. 40. 50. aureis ducatis venduntur. Præterea ex Nigritarum provincia apportatur magna auri copia, gossipium, ebur, ex eodemq; vasa non ineleganter exsculpta, atque imagines, hebenum, mala Getulica, vulgo paradisi grana, seu malageta, coria boum, hircorumq; panni mira arte ex palmarum foliis contexta, nec non ex gossipio, piper longum, oriza, Zibelli, ut vocant, musiones vel feles, dactyli palmarum. Ex Brasilia, lignum, quod Brasil vocatur, & vestes avium pennis contexta, ac lecti pensiles, ex gossipio, instar retium connodati, & saccharum optimum.*

Ex India Orientali & Cathajo advehuntur piperis annuè tricies, quadragesq; centena millia pondo, cujus centum libra venduntur. Ulyssipone 34. ducatis, supra quartam ducati partem, quæ summa minimum est, duodecim, aut tredecim, aut quatuordecim centenum millium aureorum ducatorum: Zingiber, muscata myristica atque eorum flores, cynamomum, gariophyllon, reubarbarum, myrobolani, omnium generum dactyli Indici, sive Tamurindi & omnia aromatum genera, crocum Indicum, lignum aloes, sandali rubri & albi, lacha, hebenum. Item gemma omnium generum pretiosissima, uniones, vasa aurea & argentea, mira industria facta, panni serici & aurei, tela gossipina, sericum, styrax, sive styrace, storax vulgo, laserpitium, ambargris, ut vocant, muschus, nuces Indica, scutella mira arte ex calce concharum fieta, quas procellanas vocant, quarum nonnulla pretio 50. & 60. & 100. ducatorum venduntur, & alia infinita adportantur, quæ ob prolixitatem omittuntur. Ex Insulis Medera, Hesperidum, sancti Thomæ principis, atque aliis magna sacchari copia. Ex Brasilia ac Nigritarum provincia, psittacorum, cercopithecorum, simiarum, aliorumq; miraculorum ingens turba adportatur. Hæc Damianus à Goes. Quorsum verò ista à nobis dicuntur: Eo nimirum, ut manifestum evadat, in Hispania emptiones & venditiones nat' ἐφορν' vigere: Cumque Hispania Bestiam bicornem, Pontificem Romanum, adoret, (utpote in memoriam sibi revocans, quod Alexander Sextus Papa Romanus anno Christi 1493. omnes in Occidente Insulas, & Americane continentis provincias sub prætextu & larvâ authoritatis Apostolicæ, Regibus Castellanis assignaverit) hinc adeo verum, immò verissimum, quod Bestia alios Mercatores non patiat, nisi qui habeant characterem bestie, in manu sua dextra, aut in frontibus suis. Nonne enim Esavita per omnia Regna latissimè dispersi studiosissimè cavent, ne in Italia, Sicilia, Sardinia, Insulis Balearibus Regnisque Hispaniarum celeberrimis, ulli tollerentur Christiani & mercatores, nisi qui publicam fidei Romanensis confessionem, (quæ in Concilio Tridentino, sub præ-

*na Anathematis recipienda proponitur) ceu characterem Bestie: tum aperta fronte, id est ore vocali & ingenuo, tum manu dextra, id est, fuste armata, & ad dimicandum prompta testatam faciant? Quo nomine Hispanica inquisitio diligentissimè exercetur, & qui ex nostris ad ea loca excurrit, accuratè, num nomen suum apud Jesuitas profiteatur, & qualem se in esu, ceremoniis, & aliis rebus exhibeat, observatur. Et certum est, Mercatores Anglos, Gallos & Germanos, petentes Hispaniam, navigiisque vel Ulyssiponem, vel Hispalim delatos, casses, & retia Inquisitorum evitare & subterfugere, ac illas redire non posse, nisi Romano Papatui vel Confessione Tridentinæ assentiri, & sacra Pontificia collusoriè venerari dignentur: Constat quoque, in Hispaniæ Regno ne Judæi quidem emere vel vendere, propter inquisitionem accuratam, & defectum characteris bestie, licitum fuisse vel esse: Siquidem in omnes Bestia desaviiit, qui characterem accipere & inquisitioni se submittere noluerunt: catenis, torturis, restibus lupatis, sambenitis, fasciculis, Judæos, Mahumetanos, & omnes Christianos eo adegerunt, ut vel characterem bestie acciperent, vel fortunatum, & vitæ ipsius, jacturam facerent. I. Roberte, & amplius quiritare, immeritò Tyrannidem istam Romano Pontifici imputari: nec est, quod regerat, à Rege Hispaniarum, & magnatibus hanc sævitiam exerceri: Novitenim, Reges, hoc ipso nomine, Pontifici devinctos, & sacramento religioso addictos esse: Unde Sixtus Quartus, Pontifex Romanus, ipsemet disposuit, ut in characterem istum Bestie, per Hispaniam, Galliam, aliaque regna & provincias accuratissimè inquiratur. Ac licet Romæ tolerentur Judæi: nihil tamen hoc causam Esavitæ juvat, cum Anti-Christus, non Judæos, sed Christianos potissimum opprimat: nec cum Judæis, sed cum semine mulieris, cum rectè credentibus Christianis bellum gerat. Quid si verò Spiritum sanctum ad Ecclesiasticam etiam emptionem & venditionem respicere credamus? Nullum profectò subest periculum: & optimè verba Pontifici Romano congruunt: Hic enim solus, & illi, qui Papæ addicti sunt, spiritualia vendunt: peccatorum videlicet remissiones, sepulturas, sacramenta, altaria, præbendas, prioratus, Abbatias, Episcopatus, Archi-Episcopatus, Papatus, cæterum, ipsumque Deum, uti Mantuanus habet: Ac pulchre scribit Erasmus in Adagiis Chiliad. 1. cent. 9. ad 12. *Non datur Baptismus, id est, non licet fieri Christianum, nisi numeres. Non comprobant matrimonium, nisi numeres: non audiunt pœnitentium commissæ, nisi sperent premium. Sacrificant condueli. Non psallunt gratis, non orant gratis, non imponunt nomen gratis. Non consecrant saxum aut calicem, nisi data mercede. Non impertiunt corpus Christi, nisi numeres. Quin vendunt sepulturam, idq; in alieno solo. Idem ex litibus, dispensationibus, reservationibus, condonationibus, collationibus sacerdotiorum, confirmationibus Episcoporum, annatibus, palliis, constat. Nec cuiquam ista vendere licet, nisi habeat characterem Papæ. 1. nisi certo vivendi modo, secundum Papæ leges, sit Papæ addictus. Nec cuiquam ista emere licet, nisi habeat characterem Papæ. Neminem vel peccata remittunt, vel sacerdotia, vel sacramenta, vel sepulturas vendunt, nisi agnoscat Papam Romanum. Nam ipse Imperator Romanorum Hen-**

Spiritualium bonorum mercatura in Papatu.

Erasmus in Chiliad.

Henricus Quartus, quia Papam agnoscere nolebat, sepultura caruit, & septem integros annos inhumatus fuit. Hæc ad exceptionem Bellarmini quartam, dicta sufficient.

Pergit quinto sic incespitare: *Omnia* (quæ Adversarii media characteris Anti-Christiani vocent) *Anti-Christo antiquiora sunt: Anti-Christus enim, adversariorum sententia, non venit ante annum Domini D. C. VI.* Atqui chrismatism mentionem faciunt, Tertullianus, & Cyprianus, qui circa annum Domini 200. & 250. vixerunt: adhære quoque Romanæ Ecclesiæ tempore Augustini, (qui circa annum Domini floruit 300.) character fuit hominis verè Catholici: Unctionis quoque Sacerdotalis, Nazianzenus, (qui circa annum 380. vixit) in Apologetico suo ad patrem meminit: Quemadmodum & mos sacrificandi pro defunctis, & adorandi imagines ante annum Domini 606. in Ecclesia extitit: Cum igitur ista omnia, quæ adversarii characteres Anti-Christi esse volunt, in usu Ecclesiæ catholicæ fuerint, multis annis, antequam Anti-Christus nasceretur; oportet necessariò, aut Anti-Christum, ea ab Ecclesia didicisse: & hoc dicere, est Anti-Christum cum Christo confundere, aut nihil eorum ad Anti-Christi Characterem pertinere: Et hoc est, quod nos contendimus.

Quid sciendum de chrismate, unctione, & aliis ceremoniis, quæ apud patres reperiuntur.

Respondetur: 1. Concedi à nobis, chrisma, unctionem, & alias ceremonias, apud veteres Patres reperi: sed illi ipsi æquè, ac Pontificii, autoritate scripturæ in usurpandis illis signis destituti, aliquidque humani passi fuerunt: quæ *σφάλαρα* & errata Patrum, pallio caritatis tegere, & non imitari decet.

2. Deinde magna differentia est inter usum signorum istorum, qui fuit apud Patres, & qui nunc est apud Pontificios: Illi ad obligationem, nec chrisma, nec unctionem, nec aliud quid adhibuerunt: Pontificii verò mediis istis homines sibi manciant, & devinciunt, totosque sibi subiectos reddunt. Associationem Romanæ Ecclesiæ quod attinet, licitum sanè olim fuit Romana Ecclesiæ adherere, cum nimirum illa adhuc in flore & virginitate doctrinæ Apostolicæ vigeret: Nunc verò deficit, & Synagoga malignantium, cathedraque pestilentiae facta est: ut taceam, olim, nunquam Christianos Adactos fuisse, quò se Romanæ Ecclesiæ associarent: Nunc verò, qui se Romanensem negat, illicò pro hæretico habetur, & anathemate dignus censetur. Explodendus ergo Bellarminus est cum nugis suis: quibus nihil omnino effecit, nec characterem, Bestiæ seu Anti-Christo assignatum, in capite suo carissimo, Papa videlicet Romano, amoliri potuit.

V. A characterē, ad nomen Anti-Christi transeundum est: Et nos quidem geminum supra apposuimus. Græcum videlicet *λατῆιν*, & Hebræum *Romith*: utrumque enim, & numerum 666. exprimit, & Anti-Christo Romano egregiè congruit: Bellarminus verò lib. 3. de pontifice Rom. cap. 10. opinionem istam planè temerariam esse ait: & initio contra nomen *λατῆιν* excipit: Irenæum præferre nomini huic, vculam *τετταν*: Respondemus 1. aliud patere ex verbis Irenæi, quæ supra fideliter apposuimus. 2. Conjecturam Irenæi nunc esse nullam: putasse enim Irenæum, quòd Anti-Christus potentissima Regna, Latium videlicet, quod tunc erat potentissi-

mum, occupaturus, & totius orbis dominium affectaturus sit: sed Latini jam non amplius regnant in toto orbe terrarum: nec pontifex Romanus potentissima regna occupavit: Ergo nomen istud ipsi non convenit. Respond. Quid audio? nonne pontifex Romanus Latium, & Latini imperii urbem primariam, ipsam Romam occupavit? Nonne pontifex Romanus se Dominum totius orbis & omnes Imperatores, Reges ac principes Vasallos suos vocare: nonne Regna potentissima huic eripere, & alteri dare: nonne Imperatores de sede imperiali deponere consuevit? Nonne Regnum Angliæ, Regina Elizabethæ ademit, & Hispano dedit? nonne Regnum Galliæ Heinricho Navarrao, & Heinricho Borbonio eripere, aliisque vendere voluit? Qua ergo fronte hic Bellarminus pontificis Romani auctoritatem imminuit, quam aliàs tanto conatu ampliare, & augere contendit? sed videt Lector, cur id fiat: videt simul, quàm nihil omnino Jesuita hoc *σὺ φησὶ Πατριάρχης* efficiat. 3. ait: Nomen Latini, ut significat Romanum, non scribitur per *ei*, sed per simplex jota: Et tunc non reddit illud numerum: Orude caput in antiquitate Romana: si I. Lipsii libellum de pronuntiatione antiqua, cap. 8. legisset, fortassis, Veteres Romanos longum *j* ut *ei* scripsisse, & pronuntiasse, reperisset: Verùm condonemus hanc imperitiam Jesuitæ, qui circa res magis serias, circa persecutiones nimirum Christianorum, circa honorum ambitionem, ita occupatus est, ut antiquitatis studio, & ludicris istis, quæ nil faciunt *πρὸς τὰ ἀλφειά*, vacare nequeat.

Vide Falsum Brutum.

VI. Porro & Hebræum *רומית* Bellarminus refellere tentat, inquit: *Romanus non potest terminari in ר cum sit nomen Masculinum: Illa enim Fœmininorum terminatio apud Hebræos est: remota autem litera ר defunt CCCC. ad numerum Anti-Christi.* Resp. Salva res est, mi Bellarmine: De industria vculam fœminini generis retineamus: Vis scire causam? Non reticebo: videlicet, quia Anti-Christus Bestia vocatur, cui vox *Romith*, in genere fœminino, rectissimè congruit: Et quia, uti scis, Anti-Christianam sedem, Fœmina aliquando, Gilberta dicta, occupavit: Unde fataliter factum credo, ut Anti-Christus Romanus, subinde Meretrix Babylonica, & Bestia Romana, in genere fœminino dictus fuerit: Johannes enim VIII. verè Mulier *Romith* vel Romana fuit: Si negant hoc Jesuitæ, impudenter & contra omnem fidem historicam negant: Et possem sane ex Valentino Muntzero, Dominico Jacobatio, Leandro Alberto, Platina, Raphaelè Valaterrano, Stephano Blanck, Johanne Marcoville Gallo, Martino Polono, Sigeberto, Mariano Scoto, & aliis luculenter probatum dare, rem se non aliter habere: sed reservabo hanc operam ad caput Apocal. 17. Interim, nunc pignoris tantum loco adjiciam, quod Don piero di Mexia, in libello suo quem Inviçiss. Imperat. Carolo V. lingua inscripsit Iberica, de hac historia habet: Verba latino induta habitu sic sonant:

Romith.

Cur vculam generis fœminini retineamus.

Fuit fœmella natione Angla, quæ à crepundis cum viro quodam singulariter eruditorem exercuerat veneream, unde habitum virilem sumpta, ac nomen Johannis induta, Athenas patria commigravit, celebrem tum temporis in Græcia Academiâ, ubi ob studium & ingenium tantum profecit in scien-

Historia de Johan. VII.

tiis, ut Romam habitu virili adducta, magnos habuerit Magistros Auditores, & publice disputando, in magna ac singulari fuerit existimatione.

Leone IV. Pontifice Anno Christi 852. demortuo, cum quilibet eam pro viro haberet, in Pontificem eligitur, cujus vicem cum biennium, & per 32. sustinisset dies, in superbia vitium declinando, pudicitia non satis consuluit, sed à quodam Sclava, sive Ministro, cui multum secreti crediderat, impragnatur, insciis omnibus, præter dictum facti Authorem. Cæterum, sic DEO omnia occulta in apricum producente, cum certo quodam die in solenni versaretur processione, patiendi doloribus angustiat inter S. Clementem & Colossam, in magno presentium terrore, & propria vite dispendio, infantem enititur, sepulta cum foetu sine omni pompa ac honore. Qui casus Janè horribilis, ex communi rumore, tantum apud successores effecit, ut basilicam Lateranensem visitaturi, viam obliquant, & detestandi facinoris gratia consilio declinent. Et ne imposturum à femina in sedem Romanam tantus redundaret dolus, ad hunc usque diem, sella habetur perforata, in quam collocati Pontifices de sexu testantur.

Cæterum de hoc ultimo, scilicet, de sella perforata, licet multi scribant, nihil certi tamen affirmant. Platina scribit representare sedem stercorariam ea de causa, ut constitutus in tanto honoris fastigio, sciat, se non Deum (audis Papa) sed hominem esse, & necessitatibus, utpote egerendi, &c. subiectum. Hæc ille.

Num libet porro Bellarmine, voculam Romiith ideo rejicere, quod genus Fœmininum Anti-Christo Romano non competat?

Cætera, quæ addit Jesuita, examen vel responsionem prolixam non merentur: etsi enim plura alia nomina hunc numerum exprimunt: non tamen inde sequitur, ideo nec nomen λατῆν, nec nomen Romiith Anti-Christi illud nomen esse: In qua Logica sic didicisti argumentari Bellarmine? In qua forma hæc est collectio? Si totum Organon Aristotelis centies evolvam, non invenio hanc probari conclusionis rationem. Sed & in Theologia quantæ enascèrentur absurditates, si more Jesuitico liceret colligere: Ita enim argumentari quis posset: Si plura sunt organa fidei, utique Baptismus propriè organon tale dici non potest. Sed verum prius. Ergo & posterius.

Item, si voculæ Spiritus multæ insunt significationes: utique hæc ad Tertiam personam SS. Trinitatis certò applicari non potest: Sed verum prius: Ergo & posterius: Vide Jesuita & ride, tam absurda tua est collectio. Insuper non sufficit, ut nomen aliquod numerum istum 666. in se exactè contineat, sed requiritur quoque, ut cætera membra omnia ad scopum præfixum, & Johanni propositum congruant: adeoque nomen illud, ejusmodi Bestiam innuere oportet, quæ ascendat à terra, quæ agnina habeat cornua: quæ loquatur sicut Draco: Quæ potestatem prioris Bestiæ, id est, Imperii Romani faciat: quæ Terram & incolas Terra ad adorationem Bestiæ primæ adigat: quæ signa magna ignemq; de cælo descendere faciat: quæ in omnes pusillos & magnos, & divites & pauperes, & servos & liberos ita se viat, ut nisi characterem Bestiæ hujus, vel in dextra habeat, ipsis nec emere nec vendere liceat: Hæc omnia & universa exactè in illum quadrare debent, cujas

nomen numerum 666. exprimit: Jam neque Lutherus, neque Chytræus tales fuerunt, ipsimet Pontificis fatentibus, in quos verba hæc Apocalyptica quadrent: neuter enim potestatem Bestiæ prioris vel habuit vel exercuit: neuter talia signa & miracula edidit: Hinc enim objiciunt Pontificii, nostram doctrinam carere miraculis, &c. Ergo ineptissimè numerus iste, in illorum nominibus indagatur: Sed fallacia compositionis & divisionis committitur, cum nomen & numerum nominis, à reliquis præcipuis Bestiæ hujus notis divellitur: Neque enim sufficit, numerum istum aliquo nomine exprimi: sed tali nomine exprimatur necesse est, quod Bestiæ παρρηλός, & propriissimè congruat: Ubi tamen notandum, nos non affirmare, quod nomen Romanus vel Latinus, Anti-Christi sit nomen proprium, uti pueriliter nugatur Bellarminus, sed nomen Appellativum: nomen Bestiæ: nomen omnibus Anti-Christianam sedem occupantibus commune: sive illi Pontifices, aliàs Eugenii, Sylvestri, Innocentii, Formosi, Benedicti, sive Leones, Bonifacii, Clementes, Hadriani, Gregorii, Pii, Pauli sive alio nomine vocentur: Atque hæc contra φλυασίας Roberti Bellarmini dicenda, adeoque interpretationes nostræ, à strophis Esaviticis vindicandæ fuerunt: non dubitans, quin si recentiorum, Gregorii de Valentia, Distelmeieri, Schoppij, Bécani, Serarii, & aliorum scripta de Anti-Christo quis legerit, facile beneficio meditationum nostrarum ex variis scrupulis & quæstionibus se extricare potuerit: Eadem enim isti omnes cum Bellarmino, & ex illo profecerunt: etsi sexcenties ea conculcata & protrita esse noverunt.

Doctrina.

Doctrinas quod attinet è textu isto emergentes, passim sanè in explicatione Textus illæ inspersæ sunt: dignæ autem videntur, quæ enucleatius tractentur.

I. Ac initio ex tota descriptione manifestum evadit, Anti-Christum Magnum jam dudum venisse, Pontificem videlicet Romanum: in quo omnia ea videre licet, quæ hic de Anti-Christiana Bestia prædicuntur: Frustra ergo alium expectant judaizantes Pontificii, qui paulò ante extremum judicium venturus sit.

II. De hoc autem Anti-Christo Romano observandum est, quia ascendisse dicitur, cum non uno volatu & impetu, sed ἀνὰ βῆδον & per gradus quasi è terra, ad tantum culmen honoris ac potentiae pervenisse: qui enim ascendit, gradatim pergit, donec ad summitatem præfixam pertingat: Ita & Pontifices Romani pædetenim ivère, donec Primatum istum consequerentur: nunc auctoritatem: mox opulentiam: deinde potentiam aucupabantur: & miris technis ac fraudibus id agebant, ut sedem Romanam ad Majestatem Imperatoria majorem eveherent: Nimirum novit Satanas, cautè in rebus seriis, ne impingamus, agendum esse: Initio igitur Romanam cathedram sub prætextu B. Petri extulerunt: fingentes B. Petrum Romæ ad annos 25. Episcopum fuisse: & ideo Romanam Ecclesiam meritò omnibus aliis præferendam esse: cunctibus huc trahentes verba Christi: Tu es Petrus, & super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam: quasi Archi-Episcopus noster Christus Jesus,

Pont. Romæ per gradus ad culmen honoris ascendit.

Fallac. composit. & divisionis.

Matth. 16.

ius, Petrum Papam, & Petri sedem Papalem, adeoque Romam matrem omnium Ecclesiarum sententia ista pronuntiaverit: Inde ulterius progredientes, in alias Ecclesias imperium affectarunt: Imperatoribus blandientes, dona amplissima accipientes, & non prius desistentes, quam è Phoca Pontifex Romanus omnium Ecclesiarum Oecumenicus Præsul constitueretur, quemadmodum supra cap. 9. prolixè initia & incrementa Papatus ex historiis ostendimus: Maturè ergo Bestia isti resistendum fuisset. Et apparet inde, quantum mali sæpè oriat: si serpens non ilicò, cum apparuerit, conteratur.

Quomodo
Papa
ascenderit.

III. Ita autem *Αναβαίνων* iste ascendit, ut ipsos etiam Terræ Monarchas, Reges & Principes sibi subjugaverit, tantamq; sævitiam erga nos exercuerit, quantam vix Turcæ ipsi exercere vel valuissent vel voluissent: Hinc Henricus IV. Imperator, pedibus à Papâ conculcatus fuit: Hinc constitutum est, si Papa per scalam ascendit equum, ut Major Princeps, qui adest præsens, etiam si Rex esset, aut ipse Imperator, stapham Equi Papalis teneat, & Equum freno aliquantum ducat: Si verò Pontifex non Equo, sed sella veheretur, etiam si Imperator, aut Rex adesset, ut sellam ipsam cum Pontifice humeris aliquantulum portent: In convivio quoque Imperator Pontifici aquam ad lotionem manuum præbeat, & primum ferculum portet, uti expressè scribitur, in Cerem. Pontif. sect. 3. & 12. cap. 3. & 5. Hinc eò progressi sunt, ut apertè scriberent: *De necessitate salutis credendum est, Papæ Romano omnem creaturam subesse.* De Majorit. cap. unam sanctam: Quam ob causam Papa non ampliùs ab Imperatore, seu Imperatorem à Papâ confirmari voluit, omnesque Reges, Cæsares & totum terrarum orbem suo Imperio subjecit. Annon hoc est egregiè *ἀναβαίνων*? & ad summum emergere fastigium: Talia ergo cum de Papa Roman. legimus, dudum à Spiritu Sancto prædicta sciamus.

Rom. Pont.
Bicornis, b.
s. potestate
gemina
præditus.

IV. Inprimis autem observandum venit, Bicornem introduci Pontificem Romanum, & per hæc *δύο κέρατα* utramque potestatem, Terrenam & spirituales, quam affectat Anti-Christus, apertè indicari: Neque verò opus esse puto probatione prolixâ, quod Pontifex Romanus utramque potestatem in spiritualibus & terrenis, & quidem summam, arroget, adeoque geminus Monarcha, Terrenus & Ecclesiasticus, esse cupiat: Nemo enim inter Pontificios facillè hoc negat, ac nullus inter nostros ignorat: diximus etiam aliqua in explicatione capitis primi: Bellarminus operosè contendit. 1. quod Regimen Ecclesiasticum præcipuè Monarchicum esse debeat, lib. 1. de Pontif. Roman. cap. 9. deinde, quod Petrus Monarcha Ecclesiasticus fuerit, cap. 16. Tertiò contendit, quod Pontifex Romanus Petro in Monarchia Ecclesiastica succederet, lib. 2. de P. R. cap. 12. 13. 14. & multis seqq. Hinc quartò asserere pergit, quod Papa summus sit. Judex in dijudicandis fidei & morum controversiis, lib. 4. de P. R. cap. 1. & hæc de cornu uno, de cornu altero ait Bellarminus, Papam esse Principem Ecclesiasticum & Politicum simul, nec pugnare hoc cum verbo Dei, lib. 5. de Pontif. Roman. cap. 9. & 10. Quid quæso hoc aliud est, quam Papam bicornem vocare Bestiam? Sed excusatum habeo Esavitam, cum ipsimet Pontifices *duo hæc cornua* jactare non erubuerint: Hinc *claves illæ duæ*, quas pro sigillo ha-

bent, hinc Abbatum & Episcoporum Pontificiorum Bicornes pilei, seu *Insula*: Hinc de Bonifacio Octavo (qui intravit ut vulpes, regnavit ut Leo, exivit ut canis) Historiæ memorant ferè omnes, *Stella*, quod Jubilæum Anno 1300. propter sanctum instituens denarium, tantam coegerit hominum multitudinem, ut vix alicui per urbem incedere licuerit, ubi verò ad Jubilæum tanta hominum frequentia convenit, Roma primo die Pontificaliter indutus, populo benedixit: Altero autem die *juxta illud* *paludatus & Imperio habitu ac coronâ redimitus*, in *Luc. 22. Vos autem non* publicum prodiit, gladium, & vaginâ vacuum sibi præferri curavit, sic exclamans: *Eccè duo gladii hic.* *sic.* Unde non contentus *eminentia* seu cornu in spiritualibus, Temporale quoque seu seculare Imperium summâ vi effectavit, ac exercuit: Petebat Albertus Archidux Austria, pro seculi illius more, confirmationem à Bonifacio ad Imperium, sed Bonifacius recusavit, & Albertum confirmare prorsus noluit, donec tandem certâ conditione, assensum suum Alberto præbuit. Philippo Francorum Rege in generali concilio, postea etiam reliquis & cruce, quod extra suum Regnum pecunias ferri non voluit, ad quartam usq; generationem maledixit, & Regnum Philippi, Alberto Imperatori tradidit, eaque lege ac conditione, Albertum, ut Regnum Franciæ occuparet, confirmavit: Hinc illa in Jure Canonico emblemata: *Papæ superioratum habet in Imperium, & vacante Imperio Imperatori succedit.* De consuet. c. 1. *Papæ potest transferre Imperium de gente in gentem:* De re judicat. c. Pastor in Clement. *Papæ habet utriusq; potestatis Temporalis & Spiritualis Monarchiam:* De re judicatâ capite secundo: Annon, obsecro, hoc est, *duo habere cornua*? Quidni ergo & Gnaithones ac Parasiti Pontificii, utramque potestatem Papæ, propter buccellam panis, (umb einer Partecken willen) vel lautorem præbendam, mordicus defendant? Immo gratias nos ipsis agimus ingentes, quod *δύο hæc κέρατα* in Pontifice Romano tam apertè cognoscant: Inde enim nos, verè ipsum Bestiam esse bicornem, vel manibus palpare debemus: dicant & ostendant Jesuitæ alium, quam Pontificem Romanum, cui ista adeò exquisitè congruant.

V. Insuper, æternâ memoriâ dignum, quod D. Johannes ait: Bestiam hanc cornua sua venditare pro Agnis, pro cornibus Agni, seu, quod ab *Prætextus* *agno heptocerotæ, CHRISTO JESU*, utramque hanc *Papæ agnitionis.* eminentiam, potestatem & Monarchiam accipit: Neque enim Papa aliter Primatum suum asserere consuevit? Certè si quæras ex Pontificiis: *Vnde Papæ geminum hoc Imperium? Vnde ipsi duo hæc cornua?* proxime respondent: Ab Agno, à Christo: Hic enim Petro Claves tradidit: Hic Petrum Monarcham esse, & Petro in Monarchiâ Pontifices Romanos succedere voluit: Si pergas, ibi nam talia de Petro extant, ad verba Agni recurrunt, Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Quin & agnita illa verba Agni pro fundamento usurpant, Johan. vigesimo primo; *Pasce oves meas.* Per Deum ego precor lectorem, dicat, annon examullim hæc etiam particula Bestiæ Romana congruat? Ut autem constet, quam falsò AGNI autoritatem ad Monarchiæ suæ Anti-Christianæ affectionem adhibeant, necessarium arbitror, prætextum istum nonnihil ad trutinam examinis revocare, & Loca allegata, à depravatione Pontificiorum, solidè vindicare.

Afferitur
locus Matt.
16. contra
Pontificio-
rum
Φλυαρίας.
Luc. 22, 25.

Ac initio, in Ecclesiâ nullam vel posse, vel debe-
re extare Monarchiam, longe est certissimum:
Christus enim Luc. 22. vers. 25. cum de Primatu,
& quidem Temporalis etiam, inter se contende-
rent Apostoli, expressè dixit: *Reges gentium do-*
minantur, vos autem non sic, sed maximus inter vos
(hoc est, qui se maximum esse opinatur) sit sicut re-
liquorum minister, quasi dicat: Ex vobis nemo do-
minetur: Ex vobis nemo vel sit, vel fiat Monar-
cha: Vno enim Ministerio fungimini, & aequales
in eo estis universi: At ministerium non est spiritu-
ale & temporale Dominium: Et ubi plures ejusdem
sunt officii, honoris, auctoritatis & potestatis, ibi
nulla locum habet Monarchia: Apostoli omnes
fuere unius officii & potestatis: Ergo. Hinc Cy-
prianus de Unitate Ecclesiæ, cap. 3. Christus
omnibus Apostolis post resurrectionem parem Pote-
statem tribuit, & hoc utique erant & ceteri Apostoli,
quod fuit Petrus: P A R I C O N S O R T I O præditi
HONORIS ET POTESTATIS. In primitiva cer-
tè ECCLESIA, nihil omninò sanctis Patribus &
Episcopis de Monarcha quodam constabat Ec-
clesiastico, sed priusquam diaboli instinctu, studia in
religione fierent, communi Presbyterorum consilio Ec-
clesiæ gubernantur, inquit Hieronymus, ad Tit.
cap. 1. Unde omnes in primitiva Ecclesia Episco-
pi, se mutuo Fratres, collegas, comministros, compres-
byteros, & Coepiscopos vocabant: Ac propter hanc
summam æqualitatem scribit Hieronymus ad
Evagrium: Ubiqueq; fuerit Episcopus, sive Romæ, sive
Engubii, sive Constantinopoli, sive Regii, sive Alexan-
driæ, sive Tanis, ejusdem meriti est, & ejusdem sacerdo-
tis. Pulchra etiam sunt hæc de re verba D. Basilii
in Asceticis cap. 22. Πέτρον ποιμένα μὲν ἑαυτὸν τῆς
ἐκκλησίας ἑαυτὴ καθίστησι, & πᾶσι δὲ τοῖς ἐφεξῆς ποι-
μῖσι, & διδασκάλοις, τὴν ἰσὴν παρέχει ἐξουσίαν: Ma-
nifestum igitur evadit, nec Apostolorum, nec suc-
cessorum tempore Monarchiam Ecclesiasticam
extitisse: Quod si verò tunc Ecclesia Catholica
verè catholica mansit, etsi Monarchiam talem non
habuit, quidnā & hodiè Monarcha illo, Pontifice
Romano carere queat? Caterum ad prætextum
Agninum jam devenimus, disquisituri: An Petrus
ex ordinatione Christi, Monarcha fuerit, & An
P A P A Petro in Monarchia successerit: Primum
quod attinet membrum, sanæ mentis Christianis
ridiculum auditu est, disputari de Monarchia Pe-
tri, sciunt enim Petrum piscatorem, hominem
misellum, peccatorem grandem, pauperem, abje-
ctum & Apostolum quidem, nulla tamen in re
cæteris Co Apostolis majorem fuisse, sciunt, cum
Petrus Sacerdotis ministro auriculam amputa-
ret, & politicam quandam jurisdictionem vel
vindictam affectaret, graviter eum à Christo in-
crepatum, & hoc præceptum, adjecta commina-
tione, audiisse. Reconde gladium tuum in vaginam:
Qui enim gladium acceperit, gladio peribit: Quibus
verbis apertè id dicitur, non decere Petrum, ut
vel in minimis civilem seu temporale potestatem
exerceat, nedum ut Monarchiam in temporalibus
appetatur: Regnum enim Christi non est de hoc mundo,
Johan. 18. v. 36. Et ideò nec Christus ipse Monar-
cha vel Princeps secularis esse voluit, quin potius,
cum eligeretur Rex, in montem aufugit, Joh. 6.
vers. 15. Jam verò Christus expressè ad Petrum &
cæteros ait Apostolos, Johan. 20. v. 21. Sicut me
misit Pater, ita & mitto vos. Unde sic concludo:

Si Christus non est missus ad Monarchiam
secularem, utiq; nec Petrus:

Sed illud, uti patet ex dictis,

Ergo & hoc.

Poriò ne apex quidem in universa scripturâ ex-
tat, quòd Petrus Princeps vel Monarcha secularis
fuerit, neque historia sacra commemorat, quòd
seculares actus exercuerit, nullum, instar Pontifi-
cis Romani, Imperatorem coronavit, nullum
confirmavit, nullum deposuit: Regna & provin-
cias nullas, aurum & argentum nullum habuit,
defuit ipsi aula, defuit corona, concomitabatur
eum undique sæpius à Christo prædicta crux, &
misericordia. Sed & in spiritualibus quoque Monarcha
nequaquam Petrus fuit: Nam etsi Christus di-
xit: Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ec-
clesiam meam, daboq; tibi claves Regni cælorum, non
tamen inde sequitur, Petro Monarchiam Eccle-
siasticam vel promissam, vel concessam esse:
Cumque bicornis bestia, Agni nostri Jesu Chri-
sti verba ad palliandam tyrannidem suam adhi-
beat, quod & prævidisse, & prædixisse videtur Sp.
S. cum ait: Bestiam hanc habere cornua duo,
διμοια ἀγνῶ, idcirco necessum est, ut ad detrahen-
dam pellem agninam, pressius illa expendamus:
In hæc itaque membra totam tractationem re-
solvemus: Primò, an Petrus fundamentum Ecclesiæ
universæ statuatur, vel an super Petrum ædificata
sit Ecclesia, an verò super alium. 3. An soli Petro
claves Regni cælorum sint concessæ. 2. Quid claves
regni cælorum significant.

Super Petrum igitur ædificatam esse Eccle-
siam, Pontificii per annos mille clamitarunt, sic
argumentantes.

Super quo fundatur Ecclesia, vel qui est Pe-
tra & fundamentum Ecclesiæ, is etiam est in Ec-
clesiasticis Monarcha.

Atqui Petrus est Ecclesiæ fundamentum &
Petra illa, super quam ædificavit Christus Ec-
clesiam;

Ergo etiam est Monarcha.

Nos si cæcæ & insensibilis Majorem paulisper militare
sinamus, Minorem tamen falsissimam & impiissi-
mam esse asserimus:

Sic enim solus Christus est Fundamentum, &
tale quidem, ut aliud præter eum poni non que-
at, utique nec Petrum nec alium pro θεμελίῳ re-
cipere licet.

Sed verum prius, 1. Corinth. 3. v. 11. Fun-
damentum aliud nemo potest ponere, præter hoc
quod positum est, quod est Jesus Christus, Eph.
2. v. 20. Summus angularis Lapis est Chr. Ies.

Verum ergo & posterius.

Pontificii autem, & in primis Bellarminus, pro-
baturi Petrum esse fundamentum Ecclesiæ, sic
colligunt: Christus dixit, Super Petram hanc ædifi-
cabo Ecclesiam meam: Sed Petra hæc est Petrus, id
quod innuit particula HANC, quæ demonstrat ali-
quam Petram, de qua Dominus paulò antè locu-
tuserat, proximè autem Dominus Petrum voca-
verat Petram, sequitur ergò voculam HANC non
nisi ad Petrum referri posse: Si hoc: Ergò super
Petrum fundatam esse Ecclesiam, demonstratum
est. Respondetur, aeno sum valde hoc esse argu-
mentum: λήμμα enim illud Esayiticum, quod
Pronomē HANC ad Petram proximè anteceden-
tem respiciat, prorsus falsum est, siquidem prono-
men ὅς, αὕτη, τὸτο, Hic, hæc, hoc, non est Re-
lativum à præcedente dependens, sed demonstra-
tivum, rem præsentem ostendens, ita ergo funda-
mentum Jesuitæ præcipuum corrui. Deinde
fal-

An super
Pet. ædifica-
ta sit Eccle-
sia?
Pontificii
affirm.

Nos nega-
mus.

Bell lib. 1. de
Pont. c. 10.

Vide crua-
disp. D.
Gesneri su-
per h. dict.

N. πᾶσι.
NB. τὴν
ἰσὴν.

An Petrus
ex ordina-
tione Chri-
sti Monar-
cha fuerit.

An Christus Petrum Petram vocaverit. falsissimum & hoc est, quod Christus Petrum Petram vocaverit, inquit, *Tu es Petrus*, aliud enim est Petrus, aliud Petra, conatur tamen Bellarminus ostendere, quod Christus Petrum Petram vocaverit, hoc pacto: Christus Syriacè dubio procul locutus est: Syriacè verò lingua Petrus Cephas vocatur, uti habemus Johan. 1. Cephas autem Petram significat: Cepha autem latine saxum seu rupem significat: Ergo nomine Cepha, Christus Petrum verè Petram appellat: Cepha enim in Syriaca lingua, & appellativum est & proprium. Ad has argutias, quid miselli respondeant Evangelici? videbimus, an & hunc *arietem* repellere queamus: Primò igitur, etsi Christum Syriacè locutum fatemur, tamen, quia N. Testamentum non Syriacè, sed Græcè ab Apostolis conscriptum est, ideo autoritate *Syriacæ versionis*, vel ipso Bellarmino teste, lib. 2. de V. Dei cap. 4. in rebus dubiis, non tenemur: Deinde insigniter fallit adversarius, cum asserit: Cepham, in linguâ Syriacâ, indiscretim Petrum & Petram significare: Apud Syros enim Appellativum etiam, à proprio, expresse distinguitur, & propositio Christi, *Tu es Petrus*, in versione Syriacâ sic exprimitur *אתה הוּ כֶּפֶה* appposito ad nomen *כֶּפֶה* pro nomine masculino, *הוּ*. At si vera esset sententia Bellarmini, dicendum fuisset in genere fœminino *אתה הִיא כֶּפֶה* Tu es ILLA PETRA: Jam autem non dicit Christus: Dant Hi Cepha: *Tu es illa Petra*: sed Dant Hu Cepha: *Tu es ille Petrus*: ac ut appareat, in Syriacâ etiam versione, Petram à Petro distingui, cum dicitur: Dant Hu Cepha mox additur, in genere fœminino: *כֶּפֶה הִיא* Et super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam.

An non satis superque ratiunculam Esaviticam confutavimus? per *βλατον* profectò sic concludere licet:

Si pronomēn הִיא Hanc, esset Relativum & ad proximè antecedens nomēn respiceret, utique necessario in genere cum illo consentiret.

Atqui nomen Antecedens Hu Cepha non consentit genere cum Hadah Cepha, vel Hadah Cepha non est ejusdem generis cum Hu Cepha.

Ergo pronomēn HANC ad Petrum non respiciat, sed longè aliam Petram Christum videlicet innuit.

Hanc ob causam nec in Græco textu legitur, *οὗ ἐστὶν Πέτρα*, & *ἐν τῇ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω τὴν ἐκκλησίαν μου*: sic enim omninò vertendum fuisset, si una eademque Res, per *πέτρον*, & *πέτραν* utrobi- que persona nimirum Petri significata fuisset. Regerit autem Jesuita: Interpreti Græco visum commodius, masculinum *πέτρος* Homini masculo, quàm fœmininum *πέτρα* tribuere, præsertim, quia *πέτρος* idem quod *πέτρα* aliàs, apud Græcos significet: Respondemus nos: Si vocula *πέτρος* in propositione Christi appellativa esset, tunc diceret aliquid Jesuita; Jam verò *πέτρος* hic non appellativum, sed proprium nomen Simonis est, quod evidentissimè colligitur inde, quia Christus jam dudum ante hoc colloquium Petro hoc ipsum nomen indiderat, cum ad Apostolatū vocaret ipsum, Matth. 10. v. 2. Marc. 3. v. 16. Luc. 6. vers. 14. *Καὶ ἐπέθηκε τὸ Σίμωνι ὄνομα πέτρος*: Et imposuit Simoni nomen Petri, inquit Marcus. Ergo & in hac propositione, Christus Simonem Petrum vocans, nomen ejus individuale appellavit. Adde

quod si Petrum Christus pro Petra haberi voluisset, sine omni dubio aliquando Petram ipsum vocasset: Sed nullibi Simonem Petram seu lapidem appellavit: Ergo nec hîc: vel si hîc *πέτρος* appellativè accipitur, & Petra intelligitur, non video, quid obstat, quò minus & alibi semper sic accipiat, vel cum Christus ait: *Petre amas me*: idem sit, ac si dicat: *Saxum amas me*: &c. Pudeat verò Jesuitas, in re tam seriâ, tantique momenti quæ tot Imperatorum, Regum, Principum & Martyrum sanguine constitit, ita pueriliter ludere, nugari & fronte impudenti, verba AGNI nostri Jesu Christi, ad præconceptam sententiam detorquere, cum non textus tantum ipse, verum etiam Tota purior Antiquitas reclamet, quæ per Petram, minimè Petrum, sed vel confessionem Petrinam, vel Christum ipsum intelligit, uti ex sequentibus apparet testimoniis, quæ lectori ad retundendos clamores Esavitarum stentoreos, non debent non esse gratissima: Basiliius serm. de pœ- *Basiliius.* nitent, *Christus est revera in concussa Petra*: Nazianzenus in serm. de fide, *Christus dicitur Petra*: *quia credentibus fortitudinem præstat*: Hilarius de *Hilarius.* Trinit. lib. 2. *Unum hoc est immobile fundamentum, una hæc est felix fidei Petra*: *Petri ore concessa, Tu es Filius Dei*. Chrysostom. serm. 13. de Pentecoste: *Non super Petrum, non enim super hominem ædificavit Ecclesiam*. Divus Augustinus quoque totus hæc *Augustinus* in parte noster est: Hic n. serm. 13. de V. D. sic inquit: *Petra principale nomen est, id est Petrus à Petra, & non Petra à Petro, quomodo non à Christiano Christus, sed à Christo Christianus vocatur*: Tu es ergo, inquit Petrus, & super hanc Petram, quam confessus es, super hanc Petram, quam cognovisti, dicens: Tu es Christus Filius Dei vivi, ædificabo Ecclesiam meam: Super me ædificabo te: Non super te ædificabo me. Nam volentes homines ædificare super homines, dicebant: Ego quidem sum Pauli: Ego Cepha, & alii, qui volebant ædificari super Petrum sed super Petram, dicebant: Ego autem sum Christi: Idem Augustinus tract. in Johan. 124. Ideo quippe ait Dominus, super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, quia dixerat Petrus: Tu es Christus Filius Dei vivi, super hanc ergo inquit Petram, quam confessus es, ædificabo Ecclesiam meam: Petra erat Christus, super quod fundamentum etiam ipse ædificatus est Petrus. In primis observetur locus Augustini, qui lib. Retract. cap. 21 extat, & sic habet: *In hoc libro (quem contra Epistolam Donati scripserat) dixi in quodam loco, de Apostolo Petro, quod in illo tanquam in Petra fundata sit Ecclesia, qui sensus etiam cantatur ore multorum in versibus beatissimi Ambrosii, ubi de Gallo Gallinaceo ait: Hoc ipsa Petra Ecclesia canente culpam diluit, sed scio me postea sæpius sic exposuisse, quod à Domino dictum est: Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, ut super hanc intelligeretur, quem confessus est Petrus dicens: Tu es ille Christus, Filius Dei vivi: Ac si Petrus ab hac Petra appellatus personam Ecclesia figuraret, quæ super hanc Petram ædificatur, & accepit claves Regni cælorum: Non enim dictum est illi, Tu es Petra, sed tu es Petrus: Petra autem erat Christus, quem confessus Simon, sicut etiam tota Ecclesia confitetur, dictus est Petrus. Hæc de primo membro, ubi evictum, Petrum non esse Ecclesiæ Fundamentum, ideoque nec Monarcham, hoc enim ex illo sequi ajunt Pontificii, destructo ergo illo, corrui & hoc.*

Ab hoc dejecti præsidio, ad aliud confugiunt Adversarii, prætendentes, *Per claves Regni cælo-*

rum, quas Christus Petro dedit Monarchiam Ecclesiasticam evinci:

An tradi-
tione cla-
vis Petrus
Monarcha
factus sit?
Cui enim soli immediate claves dedit Chri-
stus, ille Monarcha merito habetur:
Sed Petro soli data sunt claves;
Ergo.

De majore, an vera sit, & num claves Monar-
chiam importent, mox videbimus, in membro
tertio: Nunc Assumptionem expendamus, quæ
falsissima est, & sic refutatur.

Si claves multis, immo omnibus Apostolis, ac
veris Ecclesiarum ministris concessæ sunt, utiq;
non ad solum Petrum spectabunt:

Sed illud;

Ergo & hoc.

Claves non
soli Petro,
sed omnibus
Apostolis
data sunt.
Major sua luce lucet: Minorem probamus. 1.
Testimoniis scripturæ: Christus enim Claves re-
gni cælorum explicat, esse potestatem solvendi, &
ligandi peccata, hanc ipsam verò potestatem ex
æquo omnibus dat Apostolis, Matth. 18. v. 18. &
Johan. 20. v. 23. dat & immediate nullo siquidem
medio usus legitur, cum claves istas Apostolis lar-
giretur. 2. Testimoniis Ecclesiæ, seu Antiquita-
tis orthodoxæ: Hieronymus enim contra Jovi-
nianum ait: *Cuncti claves Regni cælorum accipiunt,*
Et Orig. tract. 1. in Matth. *Hoc dictum: Tibi dabo*
claves Regni cælorum; ceteris quoq; est commune:
Augustinus Tract. 124. in Johan. *Quando Petro*
dictum est, Tibi dabo claves, universam significabat Ec-
clesiam. Cyprianus de simplicit. prælat. *Hoc utique*
erant & ceteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari confor-
tio præditi & honoris & potestatis. Hilarius ad omnes
Apostolos sermonem intendens, lib. 6. de Trinit.
sic ait: *Vos o Sancti & beati viri, ob fidei vestra meri-*
tum, claves Regni cælorum sortiti, & ligandi atq; sol-
vendi in cælo & in terrâ jus adepti. Manet ergo in-
victum, fallere Jesuitas, & falli, cum claves SOLI
PETRO datas esse existimant. Non minus verò
commentum Anti-Christianum est, per claves
significari summam potestatem vel Monarchiam in
universam Christi Ecclesiam, dicentes:

Quo omnia ligantur & solvuntur, id sum-
ma est potestas:

Sed clavibus Petri omnia ligantur, & sol-
vuntur;

Ergo claves Petri summa sunt potestas.

Claves non
evincunt
Monarchi-
am.
Quasi verò particula *Quicquid*, ἀπλῶς & non
potius restrictè καὶ ὑποκειμένην ὕλην & secundum
subjectam materiam, intelligenda sit, non enim
de aliis quàm Regni cælorum clavibus loquitur
Christus Matth. 16. v. 19. Jam Regnum cælorum
non est de hoc mundo, Johan. 18. v. 36. Ergo per cla-
ves Regni cælorum non datur Potestas summa in
mundanis, utpotè à quibus Christus ipse abstinu-
it, Luc. 12. v. 14. Neque claves istæ versantur circa
omnes res Ecclesiasticas, sed ὑποσώζειν καὶ ὀφθαλμοὺς, & præci-
puè circa peccata, quod in Matthæo ostendunt
verba præcedentia, si peccaverit in te Frater tuus, &
in Johanne scrupulum omnem eximit Christus,
inquiens: *Quorum remiseritis vel retinueritis pecca-*
ta, Johan. 20. v. 23. Stultè ergo, per claves Regni
cælorum, Monarchia intelligitur, & si militaret hic
sensus, cum claves omnibus ministris, qui legitime
præfunt, concessas supra ostenderimus, nonne &
omnes ministri Monarchæ efficerentur? quo tamen
nil dicitur absurdus. Sed Jesuita Bellarminus,
ut confirmet sententiam suam, has probationes
affert: Apocal. 3. Christus dicitur habere clavem
Davidis, & ibi clavis significat Monarchiam, Er-

go idem significant claves, quæ Petro datæ fue-
runt: Respondemus: A Domino ad servum, non va-
let consequentia. Alius est Christus, & alius ser-
vus: Ille omnem potestatem habet in cælo & in ter-
ra, Matth. 28. Hic non item. Possemus & sic ar-
gumentari: Spiritum sanctum accepit Christus:
Eundem accipere & Apostoli, sed Christus ac-
cepit τὸ πνεῦμα ἐκ ἐν μέτρῳ, Ergo & Apostoli si-
ne mensurâ acceperunt, sic si quis concluderet,
illicò Jesuita responsurus esset: Aliam esse Chri-
sti, aliam Apostolorum rationem: Sciat ergo &
hic maximam esse inter clavem Christi Davidi-
cam, & inter claves Regni cælorum Apostolis
datas, differentiam. Instat similitudine geminâ:
Claves ab urbe se deditur à Principi Oblatæ, significant
Principem habere in urbem summum imperium,
quemadmodum & Claves Oeconomo datæ: Ergo
& claves Petro datæ, Imperium summum impor-
tant: Respondemus, valdè utrumque claudicare
exemplum: Urbs enim, quæ claves tradit Princi-
pi, in signum subjectionis eas tradit, seque Prin-
cipi illi humiliter submittit: Jam si eadem est ra-
tio clavium, quas Christus Petro, & Apostolis cæ-
teris dedit, necessario sequitur, Christum se Petro
subjecisse & submitisse. Quâ assertionem quid ma-
gis blasphemum audias unquam? Alterum simile
ne teruncium quidem valet: Tradit Herus claves
Oeconomo, sed idè ab Imperio non discedit:
Accepit Joseph ab Hero claves, nihilominus ta-
men Potiphar Herus & Dominus, quemadmo-
dum & Pharaon Rex, Josephi mansit: Adde, quòd
Oeconomus rationem Domino suo reddere, & juxta
leges præscriptas, ad nutum Regis vel Domini sui
œconomiam administrare teneatur: Quæ ergo
hæc est Oeconomi Monarchia. Hæc de loco
Matth. 16. Verba Christi Johan. 21. *Pasce oves me-*
as, vel pueri in triviis norunt, Monarchiam nullam
Petro concessam probare: Non enim solus Petrus
Pastor fuit ovium, sed alii quoq; ministri, quibus
ipse Petrus præcipit, 1. Pet. 5. v. 2. Pascite gregem
qui vobis commissus est, quemadmodum & D. Pau-
lus ait, Act. 20. v. 28. Attendite vobis ipsis, & toti gre-
gi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, ad pa-
scendum Ecclesiam Dei, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τῆς
θεοῦ. Non igitur Monarcha est, qui oves Christi
pascit, alioquin tot Monarchas haberemus, quot
Ministros. Neque juvat morbidam Jesuitæ cau-
sam, trina mandati Christi repetitio: Ter enim,
ut pascat oves Christi, Petrus jubebatur, non pro-
pter Monarchiam, sed propter ternam abnegatio-
nem, quâ Apostolatu suo exciderat: Itaque ut in in-
tegrum restitueretur, ter illi dictum fuit: Pasce
oves meas: Hanc sancti Patres trina repetitionis
causam statuunt: Nazianzenus pag. 292. orat. in
sancta Epiphaniarum lumina: Trina interrogatio-
ne & confessione trinam reparavit negationem. Au-
gustinus tract. 123. in Johan. Redditur negationi
trina trina confessio, & de utilitate pœnit. cap. 1. Nu-
merus legitimus impleatur. Ter conficiatur per amo-
rem, qui ter negaverat per timorem. Idem serm. 149.
de Temp. Impletur numerus dilectionis, & deletur
numerus negationis: Similia dicit Cyrillus libro
duodecimo cap. 44. in Johan. Alius quiddam hæc
oratio parturit. Nam cum ab aliis Apostolatus nomi-
ne, Petrus ab ipso Christo decoratus, Ter in tempore
passionis negavit, jure nunc terna ab eo confessio peti-
tur, ut terna negatio, aequali confessionis numero
compensetur. Ex his omnibus Petrum ex ordina-
tione Christi, Monarcham non fuisse: Et cornua,
quæ

Explicatur
locus Joh. 21.
Bellarm. l. 1.
de P. R. cap.
14. 15. 16.

Nazianz.
p. 292.

Augustinus.

Cyrillus.

Object. Bel-
larm. ex
Apoc. 3.

An jure di-
vino Papa
Petro suc-
cedat.
Et quidem
in Monar-
chia.

quæ Papa Romanus ab AGNO Christo se habere jactitat, agnina minimè esse, apparet. Eiusdem valoris censeatur alter prætextus, quod nimirum *de jure divino, Romanus Pontifex, Petro in Ecclesiastica Monarchia succedat*, uti operose contendit Bellarm. lib. 2. de Pontif. Rom. c. 12. 13. 14. & multissequentibus: Si enim Petrus Monarcha non fuit, quomodo Pontif. ei in Monarchia succedere poterit? Et si de jure divino, Pontifex Petro succedat, ubi vel unum Jota de successionem ista scriptum extat? Typis res tanti momenti non probatur: In locum enim Sacerdotis, qui erat in veteri Testamento, successit in novo Testamento Unicus ille Pontifex summus, Servator noster Jesus Christus, qui est *Sacerdos in æternum*: & manet quoque Ecclesiæ suæ Pastor, ac Pontifex, *eis ætèrnus*: ita ut Ecclesiæ corpori non desit caput: Christus enim caput est Ecclesiæ, Ephes. 1. non vel Petrus, vel Papa, quorum neutri augustum hoc nomen scriptura sacra tribuit. Porro, Papa Divo Petro non succedit, quia non est Apostolus: non immediatè vocatus: non in universum orbem à Christo missus: Ac ut appareat fucum duntaxat esse, cum Pontificii Monarchiam Papalem, in jure divino, fundari ajunt, consideremus, quid Can. 24. Concil. Chalcedonenfis dicatur: verba sic habent: *Καὶ ὁ τῶν ὁρίων τῶν πρεσβυτέρων Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκεῖνην, ἡ πατρὶς εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα.* Considerentur etiam, quæ Platina & alii de privilegio Primatus, quod Phocas Episcopo Romano impertit, nec non de donatione Caroli & Constantini Magni scribunt: patebit inde, jure humano Monarchiam istam Papalem, immo ex Donatione Draconis, introductam esse:

Videlibrum
Authoris in
Ap. 3. sup.
c. 9.

Quicquid ergo ab hominibus datur & conceditur, id jure divino gaudere non potest.

Monarchia Papalis à Patribus Concilii Chalcedonenfis, nec non à Phoca Imperatore, à Constantino Magno, (uti ipsimet Pontificii fatentur,) Pontificibus Romanis concessa est.

Ergo in jure divino minimè fundatur.

Sufficiant hæc de quinta doctrina: Ubi necessariò ostendendum fuit, licet Bestia se cornua sua ab AGNO habere gloriatur: minimè tamen hoc ex veteris vel novi Testamenti pandectis probari posse.

VI. Jam de voce Draconis, seu Diaboli aliquid dicendum: Aitenim Johannes, *Bestia loquebatur ὡς δράκων*: quasi dicat: Non loquitur sicut Agnus, sed sicut Draco: seu quod idem, instar diaboli: neque hoc novum: Paulus enim etiam doctrinam demoniorum Anti-Christo tribuit, 1. Tim. 4. v. 1. Atque hîc conferatur sermo Draconis, cum sermone Pontificis Romani, intima utriusque palpabitur convenientia.

Intima in-
ter Pontif.
Rom. &
Draconem
convenientia.

Primo igitur ea loqui Draconem deprehendimus, quæ verba Dei in dubium vocant: ita loquebatur ad protoplastos: qui cæperunt dubitare, num se res sic habeat, ut si de verita arbore fructus decerpant, mortis reatum incurrant: Idem sermo est Pontificis Romani, qui jubet Christianos dubitare de promissa gratia, & salute æterna: sic enim Concil. Trident. Sess. 6. cap. 9. *Dicendum est, nemini fiduciam & certitudinem remissionis peccatorum suorum jactanti, & in ea sola quiescenti, peccata dimitti, vel dimissa esse: Ibidem Fides, vana & ab omni pietate remota vocatur Fiducia.* Lovanienses Art. 9. sic scribunt: *Fides, qua quis*

Concil. Tri-
dent. Sess. 6.
c. 9.

& firmiter credit, & certo statuit, propter Christum sibi remissa esse peccata, seq. possessurum vitam æternam, nullum habet in scriptura testimonium, imo eis adversatur. Quo fine sic loquatur Draco Romanus, divinatione haude eget: Nimirum, ut verbum Dei in dubium vocent homines: & talia non credant, qualia Deum dicere & testari audiunt.

Deinde non veritus est Satan, apertè obloqui Deo & contrarium hominibus inculcare in quiens: *NEQUA QUAM moriemini*: Hæc sola particula *&* Nequaquam, plus obtinet apud Protoplastos autoritatis, quàm verbum Dei, qui affirmaverat; quacunque die comederint, morte eos morituros: & notandum, quod Satan iste, Deo sic contradicens, expressè etiam bestia vocatur, Gen. 3. v. 1. Hæc bestia infernalis, per bestiam Romanam, suum *&* Nequaquam, Dei verbo in plurimis articulis opposuit: Si enim Deus scripturam suam 1. perspicuam, 2. perfectam & ad dijudicanda fidei dogmata sufficientem, 3. Sicandem Regulam esse & normam asserit: Draco Romanus suum Nequaquam oggannit, sacramque scripturam obscuritatis & imperfectionis arguit: Si Deus se gratis propter Christum homines in gratiam recipere ait: Bestia Romana statim contradicit, & per merita propria nos justificari debere contendit: Christus omnes fideles ad usum calicis in cœna admittit: Bestia se institutioni Servatoris opponens, omnes Laicos à potu sanguinis arceat: & quæ sexcenta sunt hujusmodi alia.

Tertiò de Satana constat, cum loquitur, eum ad superbiam tantum incitare homines, & grandia loqui: Anne ovum ovo similis est, quàm Satanæ hac in parte ille *ωὕψ* (quem verè sic dixerim) Papa? annon merito ipsam eum superbiam vocaveris? Diabolus quartò impudentissimè loquitur: quid enim magis impudens, quàm cum se daturum omnia regna Christi pollicetur? quid magis impudens, quàm cum à Christo adorationem expetit? Eodem modo loquitur per Anti-Christum Romanum Draco impudentissima quæque, videlicet Papam esse terrenum Deum: habere omnem potestatem in cœlis & in terra: majorem esse omnibus hominibus in toto orbe Christiano: idem habere cum Deo consistorium: contra Pauli Epistolas posse Papam statuere, & contra jus divinum dispensare. Et quis vel blasphemias, vel impudentissimam Draconis hujus Romani verba omnia recenseat, vel repetat? Horret profecto animus, cum impietates & impudentiam Bestiæ illustius considero.

VII. Et si præcipuas provincias & reditus in-
signes Romano Imperio Papa eripuit, sæpius ta-
men, egregiè Imperatoribus adulari novit: ut as-
sentatione sua tanto facilius cornua erigere, &
primatum obtinere posset: ita blandiebatur Pa-
pa, Carolum Magnum Imperatorem Romanum pu-
blicè renuntians, & dignitatem Cæsaream ad Ger-
manos transferens: quam adulationem Bestiæ,
videtur innuere Sp. S. cum ait: quod Bestia faciat
incolas terra adorare Bestiam primam, cujus plaga
mortis curata est. Ita accuratè omnes apices in
Pontif. Rom. quadrant.

Adulatio
Rom. Pont.
erga Impe-
ratores Ro-
manos.

VIII. Primarius doctrina locus occurrit de Miraculis: quorum cum mentio hic fiat crebra, nostrum quoque erit, de capite hoc aliqua differere: Aliqua dico: non multa, nec omnia: nimis enim excresceret tractatio, cum de miraculis dici possent ferè infinita. Primo autem nomina quædam, quibus signa

Nomina
miraculo-
rum varia.

signa & miracula in scripturis vocantur, præmit-
tam: Apud Hebræos usitata sunt פֶּלֶא seu פֶּלֶא &
מִוֶּלֶא ac מִוֶּלֶא מִוֶּלֶא miracula seu miracula, Pl. 119.
Dan. 12. v. 6. Job. 27. v. 16. à radice פֶּלֶא vela-
tus vel absconditus fuit: abscondita enim no-
bis mira & mirifica videntur: vocantur quoque
מִוֶּלֶא Dan. 4. v. 2. & cap. 6. vers. 27. à radice מִוֶּלֶא
miratus est, Psal. 48. v. 6. Apud Græcos θαύμα
& θαυμάσιον, σημεῖα & τέρατα in primis usurpan-
tur: Apud Latinos, signum, prodigium, miracu-
lum: Est autem miraculum seu signum, quicquid
arduum, aut insolitum supra spem vel facultatem
mirantis apparet: uti Augustinus definit contra
Epist. Manich. cap. 16. Distinguntur miracula
in divina, humana & diabolica: in vera item &
falsa: miracula divina dicuntur, Dei omnipotentis
stupenda & admiranda opera, Psal. 72. v. 18. Jo-
han. 6. v. 14. 1. Cor. 12. v. 11. Omnibus creaturis
& hominibus ἀμύμητα, Exod. 8. v. 18. Marc. 2. v.
12. Johan. 3. v. 2. Act. 19. v. 14. & ad finem bo-
num directa, Dan. 13. v. 96. Marc. 7. v. 37. Joh. 4.
v. 48. adeoque Ecclesiæ Dei propria: Et quidem
tum in veteri, tum in novo Testamento Eccle-
siam suam miraculis nobilitasse Deus legitur. Sub
Mose celebris est stupenda illa populi per mare
rubrum traductio, Exod. 14. v. 22. fluor aqua ex
Petra, baculo percussa, Exod. 17. v. 6. Manna vi-
ctus per annos 40. è cœlis datus, Exod. 16. v. 15.
& similia: sub Josua itidem contigerunt mira-
bilia: utpote quod Jordan cessit, & exiccatus
fuit, ut populo Israelis siccus præberetur transi-
tus: Jos. 3. vers. 16. quod Hiericho sine ulla vi,
sola populi acclamatione & tubarum sonitu e-
vertitur Jos. 6. v. 20. quod præliante Josua cur-
sus solaris reprimatur, Jos. 10. vers. 13. Quemad-
modum & hæc miranda sunt opera, quod ad pre-
ces Eliæ cœlum & clauditur, & adaperitur, 1.
Reg. 17. vers. 1. & 1. Reg. 18. v. 5. quod Filium
viduæ Sareptana mortuus resuscitatur, 1. Reg. 17.
v. 22. quod sub Esaia decumbente Hiskia sol re-
trograditur, Esa. 38. v. 8. In primis vero novum
scatet Testamentum miraculis à Christo ipso &
Apostolis frequentissimè editis: quorum tanta
fuit evidentia, ut & gentiles ipsi ea intuentes obstu-
pescerent, Matth. 9. v. 3. Act. 3. v. 11. & Deos inter-
ram delapsos arbitrarentur, Act. 4. v. 11. Solo enim
verbo curarunt Surdos, Marc. 7. v. 32. Cæcos, Matth.
9. v. 30. Claudos, Matth. 21. v. 14. Act. 3. v. 7. & 14. 10. Fe-
bricitantes, Matt. 8. v. 15. Paralyticos, Matt. 8. v. 13. & 9. v. 5
Leprosos, Matt. 8. v. 3. Fugarunt Demones, Matt. 8. v. 16. c.
9. v. 33. cap. 12. v. 22. Marc. 3. v. 11. cap. 5. v. 8.
cap. 7. v. 29. cap. 9. v. 25. Luc. 6. v. 18. cap. 8. v. 2.
cap. 9. v. 42. cap. 11. v. 14. Act. 16. v. 18. Excita-
runt mortuos, Matth. 9. v. 25. Luc. 7. v. 15. Johan.
11. v. 44. Act. 9. v. 40. & cap. 20. v. 10. Hæc, & si-
milia opera, verè dicuntur divina miracula: Et si
enim Prophetæ & Apostoli nonnulla ediderunt,
non tamen propria virtute, sed in nomine Jesu, & in
virtute Dei, illa fecerunt: Hinc de miraculis,
quæ Moses ediderat in Ægypto, Deus ait: Ego
percutiam Ægyptum in cunctis mirabilibus meis,
quæ facturus sum, in medio eorum, Exod. 3. v. 20.
Ita & Christus in novo Testamento ait: In nomi-
ne meo demonia ejicient, Marc. 16. v. 17. Ita &
Claudus in nomine Jesu sanabatur, Act. 3. v. 7. Hu-
mana miracula dicuntur, facta hominum inusi-
tata & insolita, quæ mira quadam agilitate, vel et-
iam ex naturalibus communiter ignotis causis ef-
ficere possunt: de his nihil opera dignum est,

Miracula
Humana.

Miracula
Diabolica.

quod disquiratur. Diabolica dicuntur, quæ Sa-
tanæ, Spiritus versutus, astutus, sapiens, callidus,
potens, edit: sic tamen comparata, ut multis
modis miraculis divinis postponantur: plerum-
que enim sunt prestigia, & impostura, & ad fines
prohibitos ac impios, ab organis Satanae dirigun-
tur: Unde altera quoque miraculorum divi-
sio oritur, quod alia vera, alia falsa dicuntur: Vera
proprie sunt, divina illa miracula, Dei Prophe-
tarum & Apostolorum: Falsa dicuntur, diabo-
lica opera: non quod non verè fiant, sed quod
non sint miracula, & ad finem falsum ac spurium
dirigantur: Atque hic observandum est discrim-
men, quod vulgo, inter vera & falsa miracula sta-
tuitur.

Primo enim, vera, virtute & potentia Dei fi-
unt: cujus solius proprium est facere mirabilia: Exod. 15. vers. 11. Jos. 3. versu quinto, Psalm. 86.
vers. 11. & 136. versu quarto: quod adeo ve-
rum, ut de miraculis divinis ipsi doctrinæ cœlestis
hostes, publicè professi sint, non humanis ea viri-
bus, sed Dei virtute perfici. Ægyptii enim, Ma-
gi, Jannes, Jambres intuentes stupenda illa co-
ram Pharaone edita miracula, impulsu Satanae si-
milia quidem attentarunt, sed successu non re-
spondente, facti sunt, Dei virtutem & potentiam
in miraculis Mosaicis refulsisse, Exod. 8. v. 19. Di-
gitus Dei est hic: Cumque una nocte, omnes Æ-
gyptiorum primogeniti trucidarentur: Israelita-
rum autem salvi illæsi que conservarentur, non
potuerunt non agnoscere stragem hanc cœlitus
immissam esse, Exod. 12. v. 31. Unde & Phara-
o ipse, cum justo Dei judicio fluctibus maris cum u-
niverso populo suo suffocaretur, non sine indi-
gatione, cum Ægyptiis exclamavit:

אֲכִסָּה מִפְּנֵי יְהוָה כִּי יִהְיֶה נֶלְהֶם לָהֶם בְּטַעֲרֵם

Fugiam à facie Israel, quia Dominus Deus (Jeho-
vah) pugnat pro eis, in Ægyptios, Ex. 14. vers. 25.
Vera igitur miracula, verè Dei sunt opera, & vir-
tute omnipotentis Dei perficiuntur: Econtra
autem falsa fiunt Satanae efficacia, permittente id-
ipsum Deo, propter hominum obliuam impiet-
tatem & malitiam: Talia fuere Magorum Ægy-
ptiorum, Exod. 7. vers. 11. & 22. Exod. 8. vers. 7.
Talia Pseudoprophetarum sunt, de quibus ait
Christus Matth. 7. vers. 22. 23. & 24. Talia Anti-
Christus scribitur editurus, 2. Thess. 2. v. 9. Hæc
signa admirationem quidem pariunt, propriè ta-
men miracula non sunt, non quod opera ipsa non
verè fiant, quis enim hoc facile affirmaverit? in-
quit Augustinus, sed quod nomen miraculi impu-
tos & κρυβίτος DEI admirandis operibus compe-
tat. Ac observandum, Diaboli signa non ex vir-
tute Divinâ provenire: Alioquin non defice-
ret vis in ipsâ ἀρχῇ, quemadmodum in Magis
defecisse vim legimus, cum non amplius face-
re possent, quæ Moses potentia DEI facie-
bat.

Alterum discrimen, ex materiâ oritur: Vera
enim illa & divina miracula, causis naturalibus
destituuntur: Unde à Justino Philosopho &
Martyre, τὰ ὑπὲρ φύσιν, ἐν τῇ φύσει, κατὰ τὴν θεί-
αν δύναμιν γινόμενα vocantur, quod contra com-
munem naturæ ordinem fieri soleant, interim
tamen in natura fiant: Huc referri possunt, fecun-
datio Sarae & Elisabethæ, Genes. 21. versu septimo,
Luc. 1. v. 57, mora Solis, tempore Josuæ, & umbra
illius conversio sub Ezechia, Jos. 10. v. 13. Esa. 38. v.
8. Pertinent huc, germinatio florum & fructuum
virgæ

Discrimen
inter vera
& falsa mi-
racula.
1. Respectu
efficientis.

2. Respectu
materiæ

virgæ Aaronis, compressio orum Leonum, cohibito flammæ in fornace Babylonicâ, tonitrua Samuelis, conversio aquæ in vinum, & similia, quæ ἐν τῇ φύσει quidem, sed tamen ἐκ ἐκ φύσει, & tantum ἐκ τῆς θείας δύναμιν fiebant: Falsa verò signa, vel nudæ sunt Dæmonum præstigiæ, ut cum Pythonissæ, artificio Diabolico, spectrum quoddam, Samuelis representans formam, producit, 1. Sam. 28. v. 14. vel ex causis naturalibus existunt, quarum ignorantia, in animis rudiorum admirationem parit: Ita norunt Dæmones, ranas, vermes, aut serpentes aliquos, ex rebus putrefactis gigni, modò calor gradibus quibusdam adhibeatur, cumq; ista simul copulare, non sit Diabolo difficile, hinc non rarò talia facit, quæ homines pro magnis miraculis habent, cum tamen ex naturalibus causis, signa illa proveniant: Et hæc ratione D. Augustinus lib. 3. de Trinit. Magos Pharaonis, eadem quandoque cum Mose fecisse, existimat.

3. Respectu
Formæ.

Tertiò miracula divina & vera à falsis, forma respectu, differunt: Illa enim fide simplici, ut ait Augustinus, lib. 10. de civit Dei cap. 9. sine incantationibus, & carminibus nefariæ artis curiositate compositis, sine impiis & magicis superstitionibus fiunt: Expendat Lector miracula Christi, quàm simpliciter & nudè illa facta sint, resuscitans Filium Naimiticæ viduæ loculum tangit, & ait: *Adolescens dico tibi surge*, Luc. 7. v. 14. & Lazarum voce magnâ è sepulchro vocat, inquit: *Lazare veni foras*, & statim prodit, qui fuerat mortuus, Johan. 11. v. 44. Hydropicum manu tantum apprehendit, & sanat, Luc. 14. vers. 4. Paralytico his verbis sanitatem restituit: *Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam*, Matth. 9. v. 6. Filium Reguli absens sanat, ita patri dicens: *Vade, Filius tuus vivit*, Johan. 4. v. 49. Unde Centurio ad Christum ait: *Domine, dic tantum verbum, & sanabitur puer meus*, Matth. 8. v. 8. innuens, Christum nec solere, nec opus habere, ut multas ceremonias in edendis suis miraculis adhibeat: Falsa verò illa miracula, sine omni fide, cum horrenda impietate, adoratione Dæmonum, multis incantationibus & superstitionibus fiunt: Ex privato enim contractu; quo Magi Diabolo, & Diabolus Magis se obstrinxit, oriuntur: Unde & Diabolus ad perficienda illa opera, omnis generis superstitiones & impietates suggerit. Eleganter discrimen hoc cognoscitur ex historiâ Eliæ: Elias enim probaturus suum sacrificium Deo placere, altare construit, & sacrificium, simplici fide, invocans duntaxat Dominum, imponit: ilicò cecidit ignis Domini, & voravit holocaustum, & ligna & lapides, &c. ita ut omnis populus acclamaret: *Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus*: Baalitarum autem, de mane usque ad meridiem, clamitabant: Baal exaudi nos: postea incidebant secultris, & lanceolis, donec sanguine perfunderentur, opinantes istis superstitionibus effici posse, ut sacrificium ipsorum miraculosè incenderetur, 1. Reg. 18. vers. 36. & 37.

4. Respectu
finis & effectus.

Tandem fine & effectû miracula vera à falsis differunt: Illa enim directâ sunt ad glorificationem & cultum veri DEI, ut inde potentia Dei, & divinitas Jesu Christi agnoscat, Exod. 9. v. 16. Dan. 3. v. 96. & cap. 4. v. 43. Dan. 6. vers. 27. Matth. 9. v. 8. Marc. 7. v. 37. Joh. 6. v. 14. & 11. v. 46. directâ quoq; sunt ad confirmationem fidei, Joh. 4. v. 56. & cap. 20. v. 3. nec non ad confirmationem doctrinæ divinitus tradita, Marc. 16. v. 17. Falsa au-

tem signa eduntur, ad erroris manifestè implii, blasphemii, & in Deum contumeliosi, Deut. 13. v. 12. vel sceleris alicujus, utpote Idolomania, injustarum cædium, & aliarum turpitudinum confirmationem, in quem finem gentilium & Pontificiorum signa fieri consueverunt, quæ nec gloriam Dei illustrarunt, nec proximò verè profuerunt: Quapropter, cautè attendenda sunt signa & miracula, ne falsa pro veris habeamus: Passim enim scriptura Pseudoprophetae etiam assignat prodigia. Edidit signa Magi Ægyptii, ut supra audivimus, & Moses Deut. 13. v. 1. 2. 3. ait: *Si surrexerit in medio tui Prophetes, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum alicui, portentum (σημειον) & venerit quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus & sequamur Deos alienos, quos ignoras, & serviamus eis: Non audies verba prophetae illius aut somniatoris.* Huc pertinent verba Christi, Matth. 21. v. 24. *Surgent Pseudo-Chræsti & Pseudo-prophetae, & dabunt signa magna, & prodigia magna, ita ut in errorem inducantur, si fieri posset, etiam electi, cum quo consentit vaticiniû B. Pauli, 2. Thess. 2. v. 9. Adventus Anti-Chræsti secundum operationem Satanae, cum omnipotentia & signis, ac prodigiis mendacibus: Mendacia verò dicuntur hæc signa, inquit Augustinus, quia nihil aliud queret Anti-Chræstus, nisi ut fallat homines, & ad credenda mendacia deducat. Quod ipsum nostra Apocalypsis disertè etiam de Anti-Chræsto Romano affirmat, inquit: *Et facit signa magna, quo fine? Et seducit habitantes in terrâ, propter signa quæ data sunt illi.* Satanas enim, quia miracula divina, verbi Dei arram quasi esse novit, κακῶς ἔργα suâ, & signis mendacibus imponere & homines inducere, itidem satagit: Neque sanè res caruit hæc successu: Plerasq; enim abominationes suas, miraculis illis & prodigiis Diabolicis Anti-Chræstus Romanus introduxit, admirantibus incolis terræ, tanta Bestiam hanc edere signa, & ea pro infallibili veritatis ac ἐκ θεοῦ ἔργα, caractere habentibus: Proinde, cum non cujusvis sit, miracula discernere, non decet quoq; ut quilibet ex miraculis doctrinam æstimet: Ac ut penitus rem percipiamus, primo dicemus, quando miracula pro arrâ & confirmatione veritatis cælestis haberi, & quando non talia recipi debeant. 2. Unde constat, Anti-Chræsti Romani σημεῖα & τέρατα, non vera, vel divina, sed falsa potius, & diabolica esse. 3. Cur Deuster Opt. Max. permittat, ut tanta signa à falsis Prophetis, & Anti-Chræsto inprimis, quibus seducuntur homines, edantur.*

Primum quod attinet membrum, sciamus, probè notas divinorum miraculorum observandas esse, si enim vel immediatè à Deo, vel per organa sancta, Prophetas & Apostolos, Doctores & Martyres pios ac religiosos miracula edantur, si de simplici, & absque omni superstitione, si non ad nova & Dei verbo contraria dogmata vel ad prohibita scelera confirmanda edantur, tunc pro veris & divinis signis ea habere licet. Si verò talia sint, quæ suspecti & Impii edunt Pythones, vel Pythonissæ, Magi, Arioli, Incantatores, Pseudoprophetae; si porro signa illa magis sunt præstigiæ, & illusiones, si adhibentur superstitionis ritus, invocationis Sanctorum, adoratio imaginum, vigiliæ, missæ & similia, si novum dogma vel PRÆTER vel contra scripturam signis illis introduci-tur, & confirmatur, tunc non immeritò pro falsis, & Diabolicis σημεῖοις habentur: ac consilio Divi Augustini obtemperatur, qui lib. 10. de Civ.

Quomodo
miracula
pro veritate
divina ar-
râ haberi
possint?

Quomodo
miraculis cre-
dendum
non sit?

Dei cap. 16. eruditè scribit, *ne angelis quidem, si miraculis Dei verbo contrarium cultum instaurare vellent, credendum esse*, cumque B. Augustinus pulchrè quæstionem illam dissentiat, placet verba ejus hic apponere, quæ sic habent: *Quibus Angelis de beatâ & sempiterna vita credendum esse censemus? Utrum eis, qui se religionis ritibus coli volunt, sibi sacra & sacrificia flagrantis à mortalibus exhiberi, an eis, qui hunc omnem cultum uni DEO creatori omnium deberi dicunt, eiq; reddendum verè pietate præcipiunt, cuius & ipsi contemplatione beati sunt, & nos futuros esse promittunt? Illa namq; visio Dei, tanta pulchritudinis visio est, & tanto amore dignissima, ut sine hac, quibuslibet aliis bonis præditum atq; abundantem, non dubitet Plotinus in felicissimum dicere. Cum ergò ad hunc unum quidam Angeli, quidam verò ad seipsos latræ colendos signis mirabilibus excitent, & hoc ita, ut illi istos coli prohibeant, isti autem illum prohibere non audeant, quibus potius sit credendum, respondeant Platonicis, respondeant quicunq; Philosophi, respondeant theurgi, vel potius perjurgi. Hoc enim sunt illa omnes artes vocabulo digna. Postremò respondeant homines, si ullus natura sua sensus, quoquo rationales creati sunt, ex aliqua parte vivit in eis. Respondeant, inquam, ei ne sacrificandum sit diis, vel Angelis, qui sibi sacrificari jubent, an illi uni, cui jubent hi, qui & sibi & istis prohibent. Si nec isti nec illi ulla miracula facerent, sed tantum præciperent, alii quidem ut sibi sacrificaretur, alii verò id vetarent, sed uni tantum juberent Deo, satis deberet pietas ipsa discernere, quid horum de fastu superbiæ, quid de vera religione descenderet. Plus etiam dicam, si tantum hi mirabilibus factis humanas animas permoverent, qui sacrificia sibi expetunt, illi autem, qui hoc prohibent, & uni tantum Deo sacrificari jubent, nequaquam ista visibilia miracula facere dignarentur, profectò non sensu corporis, sed ratione mentis præponenda eorum esset autoritas. Cum verò Deus id egerit ad commendanda eloquia veritatis suæ, ut per istos immortales nuntios, non sui fastum, sed majestatem illius prædicantes, faceret majora, certiora, claviora miracula, ne infirmis piis illi, qui sacrificia sibi expetunt, falsam religionem facilius persuaderent, eò quòd sensibus eorum quadam stupenda monstrarent, quem tandem ita desipere libeat, ut non vera eligat, quæ seletur, ubi & ampliora invenit, quæ miretur. Hæc & plura ibidem B. Augustinus.*

Cur miracula Romanensium pro divinis & genuinis habere non possimus?

Jam secundò miracula Romanensium expendamus, cur ea pro genuinis & divinis, habere non possimus? Utique plures causæ in promptu sunt, quas breviter recensebimus. Initio ipse Deus in scripturâ sacra Anti-Christi *omnē mendacia* vocavit, 2. Thess. 2. v. 9. Non ergo fas est, nos servos aliter loqui, quàm locutus est noster Dominus, cumque satis constet vel ex hoc solo 13. capite Apocalypsis: Papam esse Anti-Christum, obsecrò, annon meritò verbis Spiritus sancti in hoc etiam membro inhæremus: Deinde suspecta nobis sunt Pontificiorum miracula, quia nullus eorum finis animadvertitur: Jam verò virtutem illam miracula faciendi, jam dudum expirasse, & finem suum habuisse, Orthodoxi Patres rectè existimant: vel eam potissimum ob causam, quia seculis postremis, non fideles, sed Pseudopropheta magna edituri signa dicuntur: Insuper si efficientes in Papatu causas consideres, aut statuas & imagines, aut Anti-Christi Satellites signa fecisse leguntur: Forma non divinis, sed falsis mi-

raculis digna, multis nimirum superstitionis, & idololatricis ritibus: Finis præsertim miraculorum Papisticorum planè est spurius, impius & Anti-Christianus: Siquidem signis suis aliud nihil egere, quàm ut *nova dogmata*, verbo DEI contraria, cuderent, marsupia hominum expilarent, idololatriam & cultum imaginum, sanctorum, reliquiarum, nec non figmentum indulgentiarum, Missæ, Purgatorii &c. confirmarent, adeoq; *homines deciperent, & seducerent*, uti Johannes noster testatur: Quod ne ex privato forsan erga Pontificios odio & affectu loqui videar, remitto Lectorem ad auream ligendam sanctorum, emoriar, nisi innumera, partim planè ficta, & nunquam facta, partim verò planè impia & superstitionis, quibus tamen insigniter triumphant Pontificii, reperiat miracula.

Nunc inter myriades multas, aliqua tantum recensere placet, ut quàm verè nota hæc *Anti-Christiana Bestia*, ac sedi Romana congruat, Lectori pio, aliquantum innotescat. Gregorius Turonensis (qui totus in hoc est, ut sanctorum defunctorum miracula, summis laudibus in cælum evehat) inter alia, de Gregorio Episcopo Romano refert, quòd nocte, ad preces faciendas solitus sit surgere, insciis omnibus, & quòd ei ostium baptisterii divinitus sit apertum, ac audire sibi voces psallentium trium horarum spatio, psallentes autem defunctos fuisse, qui sese psallenti Gregorio adjunxerint. De eodem Gregorio refert, quòd victos, in carcere ipsum invocantes, cum ipsius funus deduceretur, mirabiliter in conspectu omnium liberaverit, disruptis vinculis, & ostio carceris aperto: Idem Turonensis, de Nicetio Episcopo Lugdunensi refert, quòd Diacono suo dederit casulam, quâ pro vestimento uti solebat, qui *scindens partem de capsâ, fasciolam inde sibi faciebat*, quâ pedes contereret: Quamprimum verò pedes ea cooperisset Diaconus, à Diabolo prostratus est in terram, sanguinem evomens, ac extendens ad focum pedes, eos ab igne devorari passus est. En quod miraculum casula Nicetii ediderit, sed & herbis super tumulum Nicetii sparsis, vis miranda inerat: Cum enim *Aigulphus Diaconus Roma veniens*, de hisce herbis, sacerdote porrigente, secum asportaret, ac febricitantibus cum haustu aquæ frigidæ exhiberet, è vestigio ægrotos sanitati restituit. De Medardo Fortunatus scribit, quòd Cæco visum restituerit, quòd turem in vinea uvæ rapientem ita ligaverit, ut inde exire, nisi de ipsius voluntate nequiverit: item, quòd cæcum illuminaverit tunc, cum corpus ipsius sepeliebatur. Gregorius quoq; Magnus in suis Dialogis plurima recenset miracula: Libro secundo c. 28. refert: *Benedictò jubente*, vas vitreum continens pauxillum olei, fuisse foras in saxa projectum, nec tamen confectum: Eodem libro c. 38. narrat, mulierem quandam mente captam, in specu Benedicti sanatam. Libro quarto Dialog. cap. 16. de Turfillâ amitâ suâ, Gregorius narrat, *Felicem atavum suum*, Romanæ Ecclesiæ Antistitem, per visionem, Tarfillæ mansionem perpetuò ostendisse, accepisse: *Veni, quia in hac te lucis mansione recipiam*, &c. recitat: Mariam matrem Christi, cinctam choro puellarum, albis vestibus induto, Musæ Puellæ in visione dixisse: Si velit ad hunc cœtum augustissimum trigesimo die post pervenire, ut nihil ultra leve & puellare agat. Johannes

Catalogus miraculorum Papisticorum: à quibus, per quæ media, quæq; forma, & quo sine ea edita sint.

Gregorius.

Joh. Diac. in Vit. Gregor. lib. 2. c. 41.

scribit, *Gregorium* panem mysticum, oratione suâ, ut confunderet mulierculam, quæ nolebat credere sibi exhiberi verum corpus in Cœna, in carnem vertisse. De Marcellino Papa in historia Lombardica, vel Aurea legenda (uti vulgò vocatur) legitur, quòd cum corpus ejus insepultum 35. diebus remaneret, *B. Petrus Apostolus, Marcellus successor ejus apparuerit, dicens: Frater Marcellus, quare non sepelis me. Cui ille: Nonne dudum sepultus es Domine. Cui Apostolus: Me insepultum reputo, quamdiu Marcellinum insepultum videro. Cui ille: Nonne Domine nosti, quod ille omnes, qui eum sepelirent, excommunicari;* Cui Petrus: Nonne scriptum est, *qui se humiliat exaltabitur*: Ita & de Petro, *novo Martyre*, Legenda 61. plurima recenset miracula: Cum apud Mediolanum quendam Episcopum hæreticorum in fidelibus captum B. Petrus examinaret, & multi Episcopi, & religiosi, & maxima Pars civitatis illuc convenisset, & dies tùm prædicatione, tùm examinatione in longum protracta fuisset, & maximus æstus cunctos affligeret, dixit hæresiarcha coram omnibus. O Petre perverse, si tu es ita sanctus, sicut hic stultus populus te esse affirmat, cur cum æstu mori permittis, & non rogas Dominum, ut nubem aliquam interponat, ut non moriatur hic stultus populus, tanto æstu. Ad quem B. Petrus respondet: si vis promittere te abnegaturum hæresim tuam, & fidem catholicam recepturum, rogabo Dominum, & faciet, quod dixisti. Tunc fautores hæreticorum conclamantes, hæresiarchæ dixerunt: Promitte, promitte. Credebant enim, quòd fieri non posset, quòd beatus se facturum coram omnibus sponderet, & maximè, cum nulla vel minima nubecula in aëre appareret. Catholici autem super promissione B. Petri tristati ceperunt, timentes ne fides catholica, ex hac, confusioni pateret. Cum ergo hæreticus se obligare nollet, B. Petrus cum magna fiducia dixit: Ad hoc quòd verus Deus visibilium & invisibilium creator monstretur, & ad consolationem fidelium & ad confusionem hæreticorum, rogo Deum, ut aliqua nubecula ascendat, & se inter solem & populum interponat. Quòd mox, præmissò crucis signaculo, factum fuit, per magnam horam, in modum papilionis, populum nubecula protegente. Contractus quidam nomine, cum per quinque annos mansisset contractus, ita quòd per terram in sextario traheretur; Mediolanum ad B. Petrum ductus fuit. Quem cum B. Petrus signasset, continuo sanatus surrexit. Quædam etiam miracula, quæ per eum Dominus dum viveret fecit, Innocentius in prædicta epistola recitat dicens. Cujusdam nobilis filium præ nimio & horribili totius gulæ tumore nec loqui nec spirare valentem levatis ad Dominum manibus & crucis in eo facto signaculo, illoq; accipiente ipsius cappam & infirmo supponente, eum illico sanavit. Idem nobilis vehementi postmodum corporis torsione gravatus, credens & metuens, exinde sibi mortis imminere discrimen, cappam ipsam, quam ex tunc conservaverat, reverenter fecit afferi, quam suo apposita pectori mox vermem quendam: duo habentem capita, & pilorum densitate villosum evomuit, plena liberatione secuta. Cuidam juveni muto, immisso in os ejus digito, suâq; linguæ soluto ligamine, beneficium loquelæ concessit. Sed molestus sum mihi & Lectori, fabularum & miraculorum Bestiæ Romanæ men-

Gewisse
Brieff und
Siegel
sünd wol
den dieser
Histori.

Diese Rapp
hätte man
billig mit
Gleiß auff
beden/ bal
samiren/
und nicht
verderben
lassen sol
len.

dacium, recensione: Qui in Beda, Sigeberto Palmerio, Roberto Ganguino, Paulo Diacono, Gregorio Magno, Ivone, Historia Lombardicâ, & aliis hujusmodi libris legunt, myriades aliquot talium miraculorum Pontificiorum reperient: Et magnâ diligentia in centuriis Magdeburgensibus cap. cujusvis centuriæ decimo tertio congesta sunt miracula illa mendacia, quæ vel ad *κρολατρείαν*, vel *δοτολατρείαν*, vel ad alia dogmata impia confirmanda, partim ficta, partim facta fuerunt: Subinde in examine etiam Concil. Tridentini C. L. Theologus, D. Chemnicus, *τέρας* Anti-Christiana commemorat: Ex his igitur Lector Christianus libris plura, si volet, capiat. Sufficit pauca nos adduxisse, & ex iis, tùm, quàm multa figmenta & mendacia pro miraculis in papatu venditentur, tùm quo fine ficta vel facta scribantur, percepisse: Nimirum ut reliquiæ defunctorum colerentur, ipsi defuncti invocarentur, vigiliis & sacrificiis placarentur, purgatorium crederetur, vita monastica, & coelibatus voveretur, superstitiosa signi crucis cultura stabiliretur, & aliæ doctrinæ dæmoniorum, in proscenium Ecclesiæ inveherentur: Nisi ergò Talpæ cœciores simus, facile signa Romani Anti-Christi, & mancipiorum ejus, illa ipsa, quæ Christus prædixit, falsa esse signa, seu Romani Pontificis *παρυσίαν* esse καὶ ἐνέργειαν τῆ σατανᾶ ἐν πᾶσιν δυνάμει, & σημείοις, & τέρασιν ψεύδοις, καὶ ἐν πᾶσιν ἀπάτη τῆς ἀδικίας, videbimus. Restat ut breviter explicemus, cur permittat Deus Satanæ & organis ejus, signis tot mendacibus veritati prævalere, & homines seducere? Si enim vellet, prohibere utique & cohibere ea posset: Verum non opus est, responsionem longius petere: Apostolus Paulus perspicuè causam exponit, inquit: Regnare Anti-Christum signis suis, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, h. e. apud quos multum valet *Ἀπολλύων* ille, Apoc. 9. vers. 11. seu *qui pereunt*, culpâ suâ propria, ἀνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο: pro eo, quòd dilectionem veritatis non receperunt: *Ἀλλ' ὅτι το πέμψαι αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐνέργειαν πλάνης, εἰς τὸ πειθεῖσθαι αὐτοῖς τῷ ψεύδει*: Justo nimirum judicio sic punit Deus mundi ingratitudinem, & contemptum veritatis divinæ, ita ut ANTI-CHRISTUS Romanus *Flagellum* quasi, & *Carnifex Dei*, æquè ac Turca sit, quo ad puniendos ingratos, & *κλυδονιζομένους, καὶ παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας περιφερομένους*, utitur. Quapropter nisi & nos vel posteros nostros, in tenebras istas errorum, & seductionem Romanæ bestiæ relabi velimus, necessum est, ut Evangelio credamus, portas cordis aperiamus, aures patulas præbeamus, & propter illud, quascunque Deus immiserit calamitates, humiliter patiamur: Ita, si præsertim seriæ ac frequentes accedant preces, *Bestia Romana*, nec nos, nec liberos nostros, signis suis seducere poterit. Atque hæc de miraculis dicta sunt.

Cur Deus
permittat
fieri signa
mendacia.

2. Thess. 2.
v. 10. 11.

IX. Quibus mediis Anti-Christus homines sibi devincturus sit, Spiritus Sanctus apertè prædicat: nimirum Coactivis, ita, ut qui vel imaginem Bestiæ adorare, vel characterem recipere nolint, supplicium vitæ & fortunarum experiantur: Et hæc in Papatu manifesta sunt, Pœnâ enim capitali afficiuntur complures, qui nomen Bestiæ non habent, confiscatione etiam bonorum, prohibitione contractuum, ac juramentis ita adiunguntur, ut non possint non sedi Romanæ adhærere: Videantur Acta Reformationum Pontificiarum, quæ annis superioribus institutæ fue-

Anti-Christi
mediis
coactivis
sibi homines
devincturus
dicitur.

Probatur,
quod ad fi-
dem nemo
sogi debeat.

runt, nonne flamma, ense, funibus & fustibus, miselli homines, ad recipiendum Characterem vel nomen Romanæ Bestiæ adigebantur? Si quæris, an liceat ad fidem homines cogere? illic respondet Pontificii affirmativè: incumbere hanc coactionem Principibus, & Episcopis, quæ assertio & scripturæ, & praxi Ecclesiasticæ ἀσφάδην adversatur: Si enim spiritum requirit Deus à nobis spontaneum, utique non coactum, sed requirit spontaneum, Psal. 110. vers. 3. עַמֶּה נִרְבּוֹת: *Populus tuus spontaneus in die fortitudinis tuæ.* Etsi enim versio fulgata habet: *Tecum principium in die virtutis tuæ*, tamen Hebrææ linguæ vel mediocriter periti norunt, quantopere à fonte isthæc versio aberrat: Verbum enim נִרְבּ idem ac *spontaneus* fuit, notat, quod adeò verum, ut & Bened. Arias Montanus sic vertere maluerit: *Populus tuus sponte venit*: Ac apparet hoc ex similibus dictis, Ps. 51. v. 14. orat David: *spiritu נִרְבּה* spontaneo seu voluntario & prompto, suffulcies me, Ps. 54. v. penult. *In spontaneitate נִרְבּה* sacrificabo tibi, vel sacrificium spontaneum & voluntarium dabo tibi, ἐκασίως θύσω, Deut. 16. v. 10. *Contributionem נִרְבּה* spontis manus tuæ, (seu voluntariam) dabis, & Psal. 119. in נִרְבּ sic orat David:

וְהוּא נִרְבּוֹת פִּי רָצָה נָא יְהוָה Hoc est, *voluntaria oris mei accepta quæso Domine*, ita enim & vulgata versio habet, & LXX. interpretes: τὰ ἐκασίως τὸ εὐδοκίαν μου εὐδοκίαν δὴ κύει: Audis ubique voluntarium cultum à Deo requiri, & Deo à sanctis præstari, quomodo igitur placere potest Deo, quod non est ἐκασίως? quod coactè fit, & recalcitrante quasi conscientia? ἀποστρέφει Apostolicam si respicias, nec Petrus, nec Paulus, nec cæteri Apostoli quenquam ad recipiendum Evangelium ferro, vel aliâ vi corporali, adegerunt, sed precibus, miraculis, ac concionibus, quæ officium ipsorum requirebat, fideliter instantes, eventum conversionis Dei unicè commiserunt. *Arma enim nostra non debent esse corporalia, sed spiritualia*, ut Apostolus ait, 2. Cor. 10. Et sufficit ad conversionem sermo Dei, qui est *potentia Dei* ad salutem omni credenti, Rom. 1. v. 16. Hic sermo ταμιότερον est ὡς ἐπὶ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ δειννέμενον ἀγχιμειομένης ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἀρμὼν τε καὶ μελέων: Hebr. quarto versu duodecimo. Obijciunt sanè Pontificii, verba Christi, *compelle intrare*: sed ex iis coactio ad recipiendam fidem vel confessionem ἀπαιδεύτως planè colligitur primò enim parabolicè Christus loquitur, ergo verbum ἀνάγκαςον propriè de coactione, vel compulsionem, intelligi non potest, id quod vel inde etiam perspicitur, quia uni servo præcipitur, ut in vias & sepes exiens, compellet intrare: At externo modo servus unus multos compellere non potuisset: *Compulsio itaq; longè alia à Christo præcipitur*, nimirum quæ fit exaggeratione coelestis cœnæ, & instantis contemptoribus pœnæ: Quid? quod aliqui inter Patres per servum istum, Christum ipsum intelligunt: At num Christum scutica vel gladio coegisse homines, ut cœnam ejus accedant, opinabimur? Rectius mentem Servatoris affecutus est Theophylactus, qui sic fol. 172. scribit: *Ve sciamus magnæ virtutis Dei esse, credidisse gentes in tanta versantes ignorantia; ideo dixit, compell.* Nisi enim magna fuisset ejus, qui predicabatur, virtus, & magna verbi veritas, quomodo persuasif-

sent homines in idolorum cultu insanientes, & fœda operantes, ut repente agnoscerent verum DEVM & spirituales diligere vitam? Igitur admirabilem translationem significare volens, necessitatem nominavit, quasi diceret quia, Gentiles etiam Idola & delicias relinquere nolentes, à predicatione tamen veritatis ea relinquere coacti sunt. Vel aliter, virtus signorum magnam afferebat necessitatem, ut transferrentur ad fidem Christi. Et quotidie cœna illa præparatur, & vocamur omnes ad regnum, quod DEVS præparavit ante mundi originem hominibus, sed alii quidem propter sapientiæ curiositatem, alii verò propter rerum terrenarum cupiditatem, alii autem propter carnalitatem, non meremur illud. At DEI misericordia aliis peccatoribus hoc largitur, qui cæci mentalibus oculis sunt, & non intelligunt, quæ sit voluntas DEI, vel intelligunt quidem, sed claudi sunt, & ad operandum tardi ac immobiles, & omnino debiles ac pauperes, eò quod superna gloria exciderint, neq; immaculata vita conspici fuerint. Illis igitur peccatoribus in latius ac spaciosius peccatorum viis errantibus mittit pater filium suum ad cœnam invitantem, qui secundum carnem servus fuit, qui non venit ut vocet justos, sed peccatores, invitansq; eos liberaliter præ doctis illis & divitibus, & carni indulgentibus. Multis autem morbos & pericula immitendo, facit eos etiam involuntarios renuntiare huic vitæ, quibus iudiciis solet inducere illos ad cœnam suam, necessitatem eis faciens periculationem, & huius exempla multa sunt.

Ita & D. Bernhard. in sentent. fol. 128. eleganter explicat, quomodo Deus compellere nonnunquam homines soleat, compelluntur multi variis necessitatibus & oppressionibus amicti, qui mirâ Dei providentiâ temporalem pœnam si non libenter, tamen patienter sustinent, vitam consequuntur æternâ. Audis, nec Theophylactum nec Bernhardum de coactione externâ, vel verbum loqui: Dum ergò Pontif. Rom. homines ad recipiendum characterem vel nomen ejus cogit, eo ipso Bestiam se esse Bicornè, & Antichristum magnū revera ostendit.

X. Cæterum, per characterem in manu, juramenta notari diximus, quibus Bestia Romana, tum ipsos Imperatores, & Principes, tum alios etiam homines devincire sibi consuevit: In Libro enim Pontificali, conceptis verbis, sic jurare jubetur Imperator, se spondere, promittere, polliceri, ac jurare coram Deo, & B. Petro se de cætero protectorem, procuratorem, & defensorcm fore summæ Pontificis, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, Clement. 1. 2. Sic jurasse legitur, Otto Primus, Papæ Johanni XII. se sanctam Romanam Ecclesiam & Johannem Rectorem ejus, exaltaturum, secundum posse suum, distinct. 63. Ita & Heinricum IV. Gregorius Septimus jurejurando sibi astrinxit: Platina fol. 150. Ac ut eo facilius hoc obtineret, Coronationem Imperatorum & Regum sibi vendicavit, ad quam nemo prius admittebatur, quàm juramentum fidelitatis & obedientiæ erga sedem Romanam præstisset. Ac eadem ratio est Episcoporum, Archi-Episcoporum, Cardinalium, Abbatum, Doctorum & Professorum in Academiis, qui omnes & singuli characterem Bestia in manu recipere, h. e. juramento se Pont. Rom. obligare tenentur: Quin & iis, qui ad abnegationem veritatis Evangelicæ, vel persuasi, vel tyrannide & sævitiâ Satellitum Romanensium coacti fuerunt, juramentum imponitur, in hanc formam: Ego miser peccator, confiteor venerande Domine, tibi & B. virgini Mariæ, omnibusq; san-

Bernhard. in
sent. fol. 128.

Juramen-
tum, quo
Imperatores
Papæ sibi
obstringit.

Anno 942.

Juramen-
tum Apo-
statum.

Luce. 14, 23.

Theophyl.
fol. 172.

German.
Becken-
brod /
schlechten
wein in et
hem Gäß.

Item. 4.

sanctis, me tot annorum spatio haeretica, damnata & impia doctrina Lutheranorum adhæsisse erroribus horrendis immersum, nihil aliud in Sacramento ipsorum quam panem vulgarem, & vulgare vinum percepisse: Hos errores impios in praesentia revoco, & me in æternum doctrinam illam non amplexurum, juro: Ita me Deus adjuvet, & omnes sancti ejus. Quid censes, Lector Christiane, an non exquisitum hoc Romanæ Bestiæ, ad ampliandum Regnum suum est compendium? an non verò impium etiam est factum? Siquidem nec in judicio, nec in sanctitate, nec in veritate jurant, qui sic Pontifici jurare coguntur: Et potius jactura vitæ, fortunarumque omnium facienda, quam tale idololatricum & impium juramentum præstandum esset: Prædunt sanè aliqui, se non sponte sic jurare, sed juramentum à superioribus imponi: quibus resistere non liceat: Parum autem hæc excusatio relevat, cum notum sit, magis esse obediendum Deo, quam hominibus, Actor. 5. v. 29. & dandum quidem Cæsari, quæ sunt Cæsaris, dandum verò etiam in primis Deo, quæ sunt Dei, Matth. 22. v. 23. Unde Polycarpus ad Smirneneses: sic instituti sumus, ut Principatibus ac potestatibus à Deo ordinatis, honorem, qui competit, nec nobis obsit, exhibeamus. Et D. Basil. I. in Ethic. Potestatibus eminentioribus obediendum est, in quibus mandatum Dei non impeditur: cum quo consentit & Ignatius Ep. ad Antioch. scribens. Cæsari subditi estote in iis, in quibus sine periculo est ipsa subjectio. Subsume: Atqui in præstando tali juramento impio, & Idololatrico, non est sine periculo subjectio: Ergo nec Papæ, nec Cæsari, nec Angelo è Cælis, (si tale urgeret ac proponeret juramentum) est obediendum.

XI. Nunc de Characterè & Chrismate, aliquid etiam est differendum: In Papatu enim, character anima jactatur indelebilis, plenus abominationum, & impietatum: ita ut spiritus sanctus digito quasi non ipsam tantum confessionem Pontificiam, qualiter præsertim in Conciliabulo Tridentino est proposita, sed & particulam doctrinæ illius videlicet characterem istum, monstrasse videatur, cum toties characteris Bestiæ in distinctis capitibus mentionem facit. Ut igitur pateat, quid *ὁ τοῦ χαρακτήρος* Pontificii scribant, consideretur, primò Canon undecimus sess. 7. Concil. Tridentini, qui sic habet: Si quis dixerit in tribus sacramentis, Baptismo scilicet, confirmatione, & ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale & indelebile, unde ea iterari non possunt, anathema sit. Res profecto seria & ardua agitur, cum propter characterem istum anathema dicitur.

Doctrina
Pontificiorum
de chara-
cteris.

Nomina &
Epitheta,
qua chara-
cteris à Pon-
tificiis tri-
buntur.

Vocant autem characterem 1. Signum in existentis gratiæ, 2. Signum Christo configurativum, 3. Signum distinctivum ab aliis, characterem non habentibus, 4. Signum dispositivum, ad gratiam Sacramenti, gratum facientem, 5. Signum rememorativum per quod suscipiens, reducit in memoriam sacramenti suscepti, 6. Signum obligativum, ad observantiam Divinæ Legis: Et hunc characterem per tria Sacramenta imprimi statuunt, in baptismo, confirmatione, & ordine. De medio, si quæras? Chrisma, respondent, recens, seu oleum olivæ cum balsamo, certa proportionem seu *δosis* mixtum, & ab Episcopo exorcizatum. Quanta chrismati huic effecta Groppe-
rus, Durandus, Concilium Aurelianense, Con-

cil. Turonense, Compendium Theologiæ; Gerson & alii attribuant, D. Chemnicus prolixè recenset, parte 2. Exam. Concil. Trident. fol. 58. Rob. Bellarm. lib. 2. de Sacram. confirm. c. 11. sic scribit: Duplex est Sacramenti huius effectus: Unus, quod gratiam confert gratum facientem, & quidem majorem quam ipse Baptismus, in ordine ad roborandam animam contra Diaboli impetum: Alter effectus est, character quo adscribimur in Christi militiam, sicut per Baptismum in Christi familiam. Ceremonias quoque, tum quæ in consecratione Chrismatis feria V. in Cæna Domini, tum quæ in ipsa collatione huius Sacramenti adhibentur, itidem Bellarminus prolixè recitat, cap. 13. Tom. 11. fol. 444. & seqq. Jam an character iste & chrisma, *λόγον ὑπερεμμενον*, vel fundamentum *ὑψιστον* habeat, & quamdiu in Papatu viguerit, haud immerito disquiritur. Qua in parte propria Adversariorum in promptu est confessio. Alexander enim ab Alex. parte 4. q. 24. membro primo publicè disputavit, Sacramentum istud confirmationis Pontificiæ, & impressionem characteris nec Christum, nec Apostolos, sed Concilium Meldense instituisse, quam sententiam & Bonaventura sequitur, libro quarto dist. 7. q. 2. In primis notetur, quid Gabriel Biel de characteris scribat: nimirum *vocabulum characteris, nec in scriptura nec in vetustis Ecclesiasticis scriptoribus, in hac quidem significatione extare*: Ita ut nec ipse Lombardus in tali significatione characteris mentionem faciat: Nec rationem necessariam demonstrare, nec evidentem auctoritatem Patrum probare, ponendum esse talem characterem. Omnia enim, quæ attribuantur characteri, posse solvi æquè sine characteris, sicut cum characteris, siquidem omnia operetur Sacramentum ipsum sine characteris: Tandemque concludit, omnes rationes, quæ adducuntur, esse persuasiones non procedentes ex necessariis, & modico fundamento fulciri, excepta hac ratione una, quod extra de Bapt. & ejus effectu cap. Majores, Innocentius Tertium videatur de impressione characteris in baptismo loqui, quamvis & ille ipse locus aliter intelligi queat: Hæc Gabriel Biel: Unde apparet, quid præcipui è Pontificiorum grege de dogmate isto sentiant: ut mirum, quâ conscientia, Areopagita Tridentini, sub pœna Anathematis illud decernere, & credendum proponere potuerint. Innocentius enim, qui fundasse quali characterem statuitur, homo fuit impius, & ille, qui decretales edidit, ut correctio Principum In secularibus ad Papam referatur, ut ille Imperator sit, quem Papa coronari jusserit: Hic est qui contra Philippum Imperatorem, alium curavit creati Othonem, quem tamen ipsum etiam postea fulmine excommunicationis ab Imperio proturbare molitus est: Hic Innocentius est, qui dixit: Aut Pontifex Philippo diadema regium, aut Philippus Pontifici insigne Apostolicum adimat: Hic Innocentius annis mille ducentis, post Christum vixit, ita ut character iste, si omnino Innocentii verba de illo sonant, non vetustus, sed novus sit, & rectè facto accidere putat D. Chemnicus, quod adeo mordicus nostri Esavitæ pro hoc characteris dimicare pergant, ut videlicet manifestum sit, apud quos sit & reperiatur character illa Bestia, cuius D. Chemn. multa mentio sit, Apoc. 13. 14. 15. 16. 19. & 20. Bellarminus cerè, nomen Latinum characteris, nullo libi, quàm in Apocalypsi capite decimo tertio extare, manifestissimè scribit; Tom. 2. Lib. 2. de Sacramentis, cap. 19, f. 217. & de probatione

Character
Pontificis
an funda-
mentis scri-
ptura nitatur.
Propria Ad-
versario-
rum de cha-
racteris Con-
fessio.

Quis fun-
dator sit
characteris.

D. Chemn.
p. 2. Exam.
fol. 29.

Fundamen-
ta Rob. Bel-
lar pro as-
serendo
charactere.
Lib. 2. de
Sacram.
Effect. c. 20.

Lib. 2. de
confirma-
tione c. 2.
f. 402.

ex scripturis ipsemet ferè desperat, inquiens : Non inveniuntur tot testimonia, & tam expressa de charactere, ut inveniuntur de gratia: non desunt tamen loca, ex quibus character colligi possit: Præsertim adjuncta explicatione Patrum & Ecclesiæ, scilicet Cæcolycæ Romanæ. En quàm trepidè probationem ex scriptura aggrediatur Monachus: ne tamen nihil afferat, tris loca ad characteris probationem adducit: Primum ex 2. Corinth. 1. Qui unxit nos Deus, & signavit nos: & dedit pignus spiritus in cordibus nostris: Alterum ex Epist. ad Ephes. capite primo, In quo & credentes signati estis, Spiritu promissionis sancto, qui pignus est hereditatis: Tertium ex eadem Epistola ad Ephes. capite quarto, Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis, in diem Redemptionis. Cum verò Sacramentum confirmationis probare ex scriptura nititur, hic videas Jesuitam insigniter sudare: 1. ait, Sacramentum confirmationis promississe Christum, dicentem: Luc. ultimo, Sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto: Deinde exemplū recenset ex Act. 8, Tunc imponebant manum super illos, & accipiebant Spiritum sanctum. Ex his locis necessum est, ut probetur, imprimi in baptismo & confirmationis ficto Sacramento, characterem indelebilem: & quidem mediante chrismate, seu oleo consecrato: & significatione crucis: in nomine Patris, Filii, & Spiritus sancti. Enimverò pudet me, nugas istas recitare: In qua forma cudantur oportet Syllogismi, si αὐτὴ ματὰ Pontificia ex citatis locis colligi debeant? Christus utique de visibili effusione Spiritus sancti locutus est, Lucæ ultimo, & promissionem illam in festo Pentecostes adimplevit, Act. 2. Apostoli imposuerunt manus ex singulari dispositione Dei: quid verò impositio manuum ad probandum characterem Pontificium? nisi manus imponere idem forsitan sit, ac alapam impingere, vel alapis cedere, quod in Actu confirmationis apud Pontificios fieri solet. Loca Paulina, ut & alia, quæ unctionis in Johanne mentionem faciunt, de efficacia & virtute Spiritus sancti loquuntur, qui in cordibus nostris certitudinem fidei insculpit: non verò per chrismate Pontificium: sed per alia à se ordinata media. Et quid multis opus est? cælum citius & terra peribit, quàm ex adductis locis Character Pontificius probari, vel per consequentiam tantum colligi poterit. Quæ ex Patribus ad præconceptum suum errorem detorquent, itidem areoso planè fundamento nituntur: cumque D. D. Chemnicus præclaram in explicandis Patrum testimoniis operam posuerit, ejusque examen aureum passim in manibus studioforum teri consueverit; ideo nos nihil inde repetere, sed Lectorem ad prædictum opus planè divinum, brevitate causa, remissum volumus: vel eam ob causam, quòd sine ullo errore, per Characterem Bestiæ, illud ipsum Conciliabulum Tridentinum intelligere quis possit: Verè enim doctrina inibi tradita hodie Totius Papatus CHARACTER est: ita ut qui hunc recipere, & decreto concilii Tridentini amplecti nolit, protinus pro hæretico habeatur. Omni dignitate indignus & excommunicationem meritis censeatur. Hunc ergo characterem probè examinavit D. Chemnicus, fideliter dehortans, ne illum recipiamus, ut Angelus ipse Tertius videatur dici posse, qui infra describitur, Apocal. 14. v. 9.

Mysteria di-

XII. Restat & ista adhuc observatio, quàm cau-

tè sacra mysteria & oracula tractanda sint: Neque, vix cautè enim cuivis permittit Sp. S. ut numerum nominis Bestiæ computet: sed ei tantum, qui habet intelligentiam, vel intellectum: ὁ ἔχων τὸν νοῦν, inquit Johannes: perinde ut & Christus: Vobis datum est nosse mysteria Dei, Matth. 13. v. 14. Luc. 8. v. 10. Divisiones enim operationum & donorum sunt: & huic quidem datur per spiritum sermo sapientiæ, alii verò sermo scientiæ, 1 Cor. 12. v. 8. Unde autem intelligentia nisi à Deo? qui per scripturæ sacræ assiduam & piam meditationem, intelligentiam dat invocantibus. Quapropter, qui vel scripturas sacras non diligenter didicit: vel ad scripturatum explicationem se nec idoneum, nec à Deo vocatum esse sentit: is à tam arduis potius mysteriis absteineat, quàm Orbi temeritatem suam publicè notam reddat: Attem, quàm quicquid didicèr, hanc exerceant: Novi ego Jureconsultum, qui dies noctesque in conscribendis commentariis super Danielis & Apocalypseos visionibus insumpsit: multa quæ mira, nova, absurda & ridicula immiscuit. Neque mirum: Quid enim Saul inter Prophetas? 1. Sam. 10. v. 12. Non facile πολυπραγμοσύνη bene cessisse, aut benedictionem Dei sensisse legitur. Incumbamus igitur in hoc, ut quieti simus, & (τὰ ἴδια) PROPRIA agamus, 1. Thess. quarto, versu undecimo.

Præpotenti Deo Patri, Filio & Spiritui sancto, pro concessa, in hoc etiam capite, interpretationis gratia, sit laus, honor & gloria, in secula seculorum, Amen.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

Καὶ εἶδον, καὶ ἰδὼς Ἀγνὸν ἐστῆκός ἐπὶ τὸ ὄρος Σιών, καὶ μετ' αὐτῶν ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες ἔχουσιν τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτῶν γεγραμμένον ἐπὶ τῶν αὐτῶν.

1.

Et vidi, & ecce Agnus stans super montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia habentia nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis.

καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ θρόνου ὡς φωνὴν ὕδατων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς μεγάλης: & φωνὴν ἤκουσα κιθαρῶν δῶν κιθαριζόντων ἐν ταῖς κιθάραις αὐτῶν.

Et audiui vocem de cælo, tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam vocem tonitruum magni: & vocem audiui citharædorum citharizantium citharis suis.

καὶ ᾄδουσιν ὡς ᾠδὴν καινὴν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τῶν τεσσαρῶν ζώων, & τῶν πνευμάτων: & οὐδεὶς ἠδύνατο μαθεῖν πλὴν ὧν, εἰ μὴ αἱ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες, οἱ ἠγορασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς.

3.

Et cantant quasi canticum novum ante sedem, & ante quatuor animalia, & seniores: & nemo poterat discere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, qui empti sunt de terra.

οὗτοί εἰσιν οἱ μὲν γυναικῶν ἐκ ἐκκλησίᾳ: παρθένοι γὰρ εἰσιν: ἅτοι εἰσιν οἱ ἀκολούθῳι τοῦ θρόνου ὅπως ἂν ὑπάγῃ: ἅτοι ἠγοράσθησαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρχὴ τοῦ θένος & τῶν ἀρνίων.

4.

Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati: virgines enim sunt: hi sequun-

quantur Agnum quocumq; ierit: hi empti sunt ex hominibus, primitiæ Deo & Agno.

5. καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐκ εὗρέθη δόλος: ἁμῶ-
μοι γὰρ εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ.

Et in ore eorum non est inventus dolus: sine macula enim sunt ante thronum Dei.

6. καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον πετόμενον ἐν μεσσηρανίμα-
τι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον, εὐαγγελίσαι τὰς κατοι-
κοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πᾶν ἔθνος, καὶ φυλὴν, καὶ
γλῶσσαν, καὶ λαόν.

Et vidi alterum angelum volentem per medium cœli, habentem Evangelium æternum, ut evangelizaret habitantibus super terram, & omni genti, & tribui, & linguæ, & populo.

7. λέγοντα ἐν φωνῇ μεγάλῃ, φοβήθητε τὸν Θεόν, καὶ δότε
αὐτῷ δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ ἄρα τῆς κείσεως αὐτῆς, καὶ πο-
ροσκινήσατε τὰ ποιεῖσάν τι τὸν ἔρανον καὶ τὴν γῆν καὶ θά-
λασσαν καὶ πηγὰς ὑδάτων.

Dicentem magna voce: Timete Deum, & date illi honorem: quia venit hora iudicii ejus: & adorete eum, qui fecit cœlum & terram, & mare & fontes aquarum.

8. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἠκολούθησεν, λέγων, Ἐπεσεν ἑπε-
σε Βαβυλὼν ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ὅτι ἐκ τῶν οἶνων τοῦ θυμῆ τῆς
πορνείας αὐτῆς πεπότηκε πᾶν τὸ ἔθνος.

Et alius Angelus sequutus est, dicens, Cecidit, cecidit Babylon, civitas illa magna, quia à vino iræ fornicationis suæ potavit omnes gentes.

9. καὶ τρίτος ἄγγελος ἠκολούθησεν αὐτοῖς, λέγων ἐν
φωνῇ μεγάλῃ, Εἴ τις τὸ θηεῖον προσκυνεῖ καὶ τὴν εἰκόνα
αὐτῆς, καὶ λαμβάνῃ χάραγμα ἐπὶ τῆς μετώπῃς αὐτῆς ἢ ἐπὶ
τῇ χειρὶ αὐτῆς.

Et tertius Angelus sequutus est illos, dicens voce magna, Si quis adoraverit bestiam & imaginem ejus, & acceperit characterem in fronte sua aut in manu sua.

10. καὶ αὐτὸς πῖεται ἐκ τοῦ οἶνου τοῦ θυμῆ τοῦ Θεοῦ, καὶ κεκε-
ρασμένον ἀκρατὲς ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς αὐτῆς, καὶ βα-
σανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ ἐνώπιον τῶν ἁγίων ἀγγέ-
λων καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου.

Et hic bibet de vino iræ Dei, quod mixtum est mero in calice iræ ipsius, & cruciabitur igne & sulphure in conspectu angelorum sanctorum, & ante conspectum agni.

11. καὶ ὁ καπνὸς τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν ἀναβαίῃ εἰς αἰῶνας
αἰώνων, καὶ οἱ ἔχοντες ἀνάπαυσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς οἱ πο-
ροσκυνούντες τὸ θηεῖον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτῆς, καὶ εἴ τις λαμ-
βάνῃ τὸ χάραγμα τῆς ὀνόματι αὐτῆς.

Et fumus tormenti eorum ascendit in secula seculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adorant Bestiam & imaginem ejus, & si quis acceperit caractere nominis ejus.

12. Ὡς ἡ ὑπομονὴ τῶν ἁγίων ὅστιν: ὡς οἱ τηρῶντες τὰς
ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν πίσιν Ἰησοῦ.

Hic patientia sanctorum est: hic qui custodiunt mandata Dei, & fidem Jesu.

καὶ ἦκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ ἔρανος, λέγουσας μοι, γράψον.
Μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπάρτι.
Ναί, λέγει τὸ πνεῦμα, ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων
αὐτῶν, τὰ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν.

Et audiavi vocem de cœlo, dicentem mihi, scribe: Beati mortui, qui in Domino moriuntur amodo. Etiam, dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis, sed opera illorum sequuntur illos.

καὶ εἶδον, καὶ εἶδεν νεφέλη λευκή, καὶ ἐπὶ τὴν νεφέλῃν
καθήμενος ὅμοιος ὡς ἀνθρώπου, ἔχων ἐπὶ τῆς κε-
φαλῆς αὐτοῦ στέφανον χρυσοῦν, καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ δρέ-
πανον ὀξύ.

Et vidi, & ecce nubem candidam, & super nubem, sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.

καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ, κρᾶζων ἐν
μεγάλῃ φωνῇ πρὸς καθήμενόν ἐπὶ τῆς νεφέλης. Πέμψον
τὸ δρέπανόν σου, καὶ θέρισον, ὅτι ἦλθε σοὶ ἡ ἄρα τοῦ θε-
ρίσαι, ὅτι ἐξηράνθη ὁ θείσιμος τῆς γῆς.

Et alius Angelus exivit de templo, clamans voce magna ad sedentem super nubem: mitte falcem tuam, & mete: quia venit tibi hora ut metas, quoniam aruit messis terræ.

καὶ ἔβαλεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τὴν νεφέλῃν τὸ δρέπα-
νον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐθερίσθη ἡ γῆ.

Et misit, qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & demessa est terra.

καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ καὶ ἐκ τοῦ ἔρα-
νος, ἔχων καὶ αὐτὸς δρέπανον ὀξύ.

Et alius angelus exivit de templo quod est in cœlo, habens & ipse falcem acutam.

καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου ἔ-
χων ἑξοστὴν ἐπὶ τῇ πυρὶ, καὶ ἐφώνησε κραυγῇ μεγα-
λῇ πρὸς ἔχοντα τὸ δρέπανον τὸ ὀξύ, λέγων, Πέμψον σου τὸ
δρέπανον τὸ ὀξύ, καὶ τρύγησον τὰς βότρυας τῆς γῆς, ὅτι
ἡμεῖς αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς.

Et alius angelus exivit de altari, qui habebat potestatem supra ignem, & clama- vit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam, dicens, mitte falcem acutam, & vindemia botros terræ: quoniam maturæ sunt uvæ ejus.

καὶ ἔβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν,
καὶ ἐτρύγησε πλὴν ἀμπελον τῆς γῆς, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν
λίαν τοῦ θυμῆ τοῦ Θεοῦ πλὴν μεγάλην.

Et misit angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiavit vineam terræ, & misit in lacum iræ Dei magnum.

καὶ ἐπατήθη ἡ ληνὸς ἔξω τοῦ πόλεως, καὶ ἐξῆλθεν αἶ-
μα ἐκ τοῦ ληνῆς ἀπὸς τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων διὰ στα-
δίῳ χιλίῳ ἑξακοσίων.

Et calcatus est lacus extra civita- tem, & exivit sanguis de lacu usque ad frenos equorum, per stadia mille sex- centa.

IN CAPUT DECIMUM QUARTUM ARGUMENTUM.

Dura & grandia, hactenus de Dracone, & bicorni Bestia, ex Johanne audi-
mus: ita ut dubitare quis posset, an inter tot
persecutiones gravissimas, Ecclesia remansura
sit: Ad quem eximendum scrupulum, intro-
ducitur hic Protector Ecclesiæ, Christus
Jesús, cum cætu suo Electorum, emittens An-
gelos, quorum unus Evangelium nuntiat: Al-
ter Babylonis casum prædicit: Tertius be-
stiam vitari monet. Huc accedit vox cælestis,
docens, quando & quomodo beatitudo contin-
gat morientibus. Idem verò Christus depingi-
tur, ut Judex contra Anti-Christianos: &
hoc judicium sub parabolis messis & vindemia
proponitur: ita ut totum caput ἐκκλησίαν
sit, & insignem pro militante in terris Eccle-
sia consolationem contineat. Utamq; Chri-
sti formam sigillatim expendemus. Adsit
gratia sua sanctus Spiritus, Deus benedictus
in secula seculorum, Amen.

Prima Pars.

Initio igitur ait Apostolus: Et vidi, scilicet in
Spiritu, Et ecce agnus stans super montem Sion: qua-
si dicat: Etsi videtur Ecclesia Christi penitus di-
serta, propter extremam bestię Anti-Christianę
tyrannidem, (Tale enim miserorum hominum
est judicium) tamen ex revelatione divina hoc
percepi, non obstantibus impiorum adversus E-
vangelii possessores insultibus, Christum Jesum sta-
re in monte Sion: hoc est, Ecclesiam suam fide-
liter afferere, & à malorum oppressionibus defen-
dere: Mons enim Sion Regni Christi & Ecclesię
typus est: ideo psalter Regius de Agno hoc ait:
Psal. 2. v. 6. Ego constitui Regem meum, super Sion
montem sanctum meum: Ubi notandum, mon-
tem Sion illum fuisse montem, quem Hierosoly-
ma complectebatur, & in quo arx Davidis & Sa-
lomonis posita erat, 2. Reg. 5. v. 7. Psal. 47. v. 12.
Hunc igitur montem συνεδριχικῶς scriptura pro
regno Christi seu Ecclesia accipit, eò quod ex ur-
be Hierosolyma vox Evangelii prodiit, juxta il-
lud Esai. 2. v. 2. Erit in novissimis diebus preparatus
mons Domini in vertice montium, & elevabitur su-
per colles, & fluent ad eum omnes gentes: quia de
Sion exhibit lex, & verbum Domini de Jerusalem.
Hic Sion nova, hoc est, Ecclesia innuitur, de qua
Apostolus, Heb. 12. v. 22. Accessistis ad Sion mon-
tem & civitatem Dei viventis, Jerusalem cælestem
& multorum millium Angelorum frequentiam, & ad
concionem primogenitorum, qui conscripti sunt in cæ-
lis. Dum ergo Agnus stare dicitur super montem
Sion, innuitur, in procinctu stare Christum, ex-
cubias ceu in specula excelsa agere, & Ecclesię
ita assistere, ut instar montis Sionis invicta maneat,
juxta illud vatis Regii: Qui confidunt in Domino,
sicut mons Sion non commovebuntur, Psal. 125. v. 1.
Non autem solus stat Agnus: sed cum eo centum
quadraginta quatuor millia: habentia nomen Pa-
tris ejus scriptum in frontibus suis, quibus verbis E-
lecti describuntur, & ob signati illi, quorum supra
mentionem fecit Apostolus, cap. 7. v. 4. Hi e-
nim meritò conjunguntur cum Christo, quia my-
stici corporis & capitis membra sunt: & quia u-
sitatum est, ubi cadaver, ut ibi quoque sint aquila,

Matth. 24. v. 29. nomen Patris, quod habent scri-
ptum in frontibus opponitur characteri Anti-
Christi, quo ejus asseclę signantur: & hoc innui-
tur, Electos, satis superque dignosci posse, ab im-
piis, quia in frontibus suis nomen Patris Agni scri-
ptum habeant: hoc est, qui uni & soli Deo Pa-
tri, ejusque Filio Domino Jesu Christo in unita-
te Spiritus Sancti cultum exhibeant: seque in
solo Deo Patre, in sola ejus misericordia omnem
spem suam reponere, aperta fronte dicant: Vul-
gata versio sic habet: Habentes nomen ejus, (sci-
licet Agni) & nomen Patris ejus scriptum in fronti-
bus suis: Andreas Casariensis & Aretas itidem sic
legunt: quemadmodum & vetus ille interpres:
in exemplari etiam Complutensi, quod maxime
Authenticum putatur, sic legitur: ἔχοντες τὸ ὄνομα
αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ γεγραμμένον ἐπὶ
τῶν μετώπων αὐτῶν: Similiter in Parisiensi illo,
opera Rober. Steph. An. 1550. excuso exemplari,
ad marginem posterior hæc apponitur, & illi al-
teri præfertur, Lectio: ut non dubitem, rectius
legi: nomen Agni & Patris: quàm, nomen Patris
ejus: Per Christum enim, & propter Christum,
nobis Deus Pater est: ac ita recte Christus cum
Patre est conjunctus, ut nemo veniat ad Patrem,
ideoque nec nomen Patris accipiat, nisi per Filium,
Joh. 14. v. 6. Hoc nomen quomodo in frontibus
habuerint Electi, h. e. quomodo spem & fiduciam
suam publicè manifestarint, nunc luculentius de-
scribit B. Johannes, inquiens: Et audiui vocem
de cælo, tanquam vocem aquarum multarum, &
tanquam vocem tonitruus magni, quasi dicat, non
pauci, sed multi, (aquæ enim multæ, multitudi-
nem hominum & populorum, in scriptura deno-
tant, uti sæpius dictum est) voces sonora celebrant
Dominum, & sonitus quidem longè lateque in-
stat tonitruus percrebuit, audiui & vocem Citha-
redorum, & Citharæ antium citharis suis, h. e. vo-
cem longè suavisissimam & jucundissimam: Bea-
torum videlicet cælitum, qui præ gaudio congra-
tulati sunt Ecclesię, de tam potenti in mediis An-
ti-Christianis persecutionibus defensione, & de
tam felici Evangelii puri ac sinceri prædicatione,
Cantabant enim canticum, quasi novum (ὡς ὡδὴν
καινὴν) ante sedem & ante quatuor animalia & senio-
res: Tam amœna enim & jucunda est sanctis o-
mnibus sincera Evangelii prædicatione, ut suavis ejus
odor, cælestes etiam Spiritus mirum in modum
reficiat, utpote, qui πολυποικίλον σοφίαν & δεῖ
inde perspiciunt, Eph. 3. v. 10. & si Evangelio con-
vertantur homines, ingens gaudium inde perci-
punt, Luc. 15. v. 7. Sequitur: Et nemo poterat di-
scere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor
millia: Siquidem electi tantum, & fideles, tenent
mentem Domini, 1. Cor. 2. v. 16. reliquis, Evan-
gelii canticum est, stultitia, 1. Cor. 1. v. 18. Digre-
ditur autem Sp. S. nonnihil, & notas 144000. h.
e. omnium Electorum, describit, quales sint, &
quales se exhibituri, primo ait, οἱ ἡγορασμένοι ὑπὸ
τῆς γῆς, qui empti sunt de terra: pretioso nimirum
sanguine Agni, qui ideo eos redemit, ut terrenis
cogitationibus & vitiis valere jussis, sursum corda
elevant, oculosque in cælum attollant. 2. Hi sunt
qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines e-
nim sunt, h. e. per thorum spirituales illibatum
tenuerunt, & illicito concubitu, seu idololatria se
non inquinaverunt. 3. Hi sequuntur Agnum quocumque
ierit, quia enim virgines manent, ideo Agnum se-
quantur necessum est: siquidem huic soli despon-
fati,

Mons Sion,
quis, & ubi.

Quid per
montem Si-
on scriptura
innuat.

Joh. 14. 6.

Eph. 3. 10.

Luc. 15. 7.

1. Cor. 2. 16.

1. Cor. 1. 18.

Nota Ele-
ctorum.

1.

2.

3.

4. sati & addicti sunt, sequuntur itaque Agnum. 1. respectu doctrinæ. 2. respectu vitæ. 3. respectu crucis & patientiæ, quo præit Christus, eo sequuntur Electi. 4. *Hi empti sunt ex hominibus primitiæ DEO & Agno*, hoc est, hi electi sunt, ante mundi jacta fundamenta, ut primitiæ essent Dei & Agni, ut tanquam munere selectissimo summè delectaretur iis Deus, & Agnus, Christus Jesus, quemadmodum olim primitus oblati summi sacerdotes delectari solebant. 5. *Et in ore eorum non est inventus dolus*, quin potius, quod corde credebant, ore profitebantur, nec hypocriticè Christo se adherere simulabant: sed toto pectore & ore ipsi addicti erant ita quidem, ut ἀμωμοί & sine macula ante thronum Dei consistant. Cum enim in sanguine Agni laverint stolas suas, cur non πανάμωμοι dicentur, & tales Candidati, qui omni reprehensione careant, præsertim, ante thronum Dei? hoc est, posteaquam in futuro seculo, ante thronum Dei apparuerint: Ibi siquidem omnes Electi perfectè ἀμώμητοι erunt. Hactenus digressiuncula: Nunc, quâ felicitate successura sit Evangelii prædicatio, quam ruinam Synagoga Anti-Christiana passura, eleganter describit, dicit enim, *volantem se vidisse Angelum*, hoc est, insignem quendam Prædicatorem, & Evangelistam: *volantem* doctrina suâ, absque omni impedimento: *per medium cæli*, per potissimam partem orbis Christiani, habentem æternum Evangelium, non venditantem doctrinas hominum, neque doctrinas dæmoniorum, sed instructum æterno Evangelio, hoc est, eo verbo, quod omnes sancti Patriarchæ & fideles ab initio usque audierunt: *Et hoc Evangelion non abscondidit, sed annuntiavit habitantibus super terram, & omni genti, & tribui, & linguæ, & populo: dicens magnâ voce*, ex Psalmo 146. v. 6. *Time Deum non Anti-Christum, & date illi honorem: non idolo Maozim, non statuis: non defunctis: non reliquiis: quia venit seu in propinquo est*, (certò enim futura per præterita prædicere solet scriptura) *dies judicii ejus: ubi ratio reddenda est, quâ fide Deum nostrum coluerimus: & adorate eum, qui fecit cælum & terram, & mare & fontes aquarum: Apparet, Angelum istum, Heroa fuisse fortissimum, divinitus ad reformationis opus excitatum, qui incredibili & velocitate, & felicitate, rem aggressus sit, & ad exoptatissimum finem perduxerit: Cumque omnes circumstantiæ, ex amussim B. Luthero congruant, non dubito affirmare, per Angelum istum, vix ullum alium, quàm Theandrum nostrum, Doctorem Martinum Lutherum notari, ideoque à Spiritu sancto, quasi reformatorem hunc, insigniter commendari. Verè enim Ἀγγελος & sacrosanctæ Trinitatis Legatus, verè à Deo ad arduum istud opus selectus, & extrusus fuit: Verè Evangelium æternum habuit, & doctrinam Orthodoxam è tenebris Papatus erutam, in proscenium Ecclesiæ reduxit, verè hoc Evangelio per medium cæli volavit: Quâ enim celeritate, doctrina B. Lutheri ad totum orbem Christianorum dimanaverit, ipsimet Adversarii plus satis noverunt. Ac licet multis modis cursum Evangelii cohibere & reprimere, immo & ipsum Angelum Evangelizantem è medio tollere voluerint, non tamen valuerunt, sed impræditus volavit per medium cæli, & magna voce clamavit: *Time Deum, & date illi honorem: uti ex actis Reformationis luculenter videre licet.**

Angelus per medium cæli volans, Lutherus est.

Cum hâc explicatione eleganter congruit prædicatio Angeli secundi, de quo sic Johannes: *Et alius Angelus sequutus est, dicens: Cecidit cecidit Babylon, civitas illa magna: quia à vino ira fornicationis suæ potavit omnes gentes*: posteaquam enim Beatus Lutherus Anti-Christum Romanum fundâ verbi divini petiit, Regnumque ejus vehementer debilitavit, ἐὼς τὴν συντριβὴν istud à Collegis & successoribus auditum fuit: *Cecidit cecidit Babylon, civitas illa magna, cecidit cecidit Anti-Christiana Roma, interfecta est gladio Spiritus, Bestia bicornis Romana confusa est, & in summam ignominiam redacta, omnes cataractæ iræ divinæ effusæ sunt super eam*, utpote quæ vino fornicationis tot gentes potavit, quæ tot myriades hominum seduxit: Nunc talionis pœnam sentit, nunc iram Dei vicissim experitur, per *Babylonem enim* ma Anti-Christiana. *& magnam civitatem illam*, à Spiritu Sancto Romanam, & quidem non veterem, sed Anti-Christianam, & quatenus sedes Papæ facta est, notari, manifestius ac notius est, quàm ut prolixâ probatione indigeat, nos tamen οὐν θεῶν infra ad oculum hoc ostendemus. Et sic convenienter Tertius sequitur Angelus, magnâ voce dicens: *Si quis adoraverit Bestiam, & imaginem ejus, & acceperit characterem in fronte suâ, aut in manu suâ: Et hic bibet de vino ira Dei, quod mixtum est mero in calice iræ ipsius, & cruciabitur igne & sulphure, in conspectu Angelorum sanctorum, & ante conspectum Agni, & fumus tormenti eorum ascendit in secula seculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adorant bestiam & imaginem ejus, & si quis acceperit characterem nominis ejus.*

Angeli ergò hujus Tertii, scopus hic est, ut Scopus Angeli Tertii. *vitari moneat Bestiam, ostendendo: 1. Characteres bestialis vel Romani impietatem: Deinde* *quæ sit?* *pœnarum super Antichristicolas gravitatem, bibent enim illi de vino iræ Dei, cruciabuntur igne & sulphure, non privatim sed publicè, in omnium Angelorum, & ipsius Agni conspectu, nec ad aliquantulum temporis, sed in secula seculorum, torquendi ita horribiliter, ut fumus tormenti eorum ascensurus sit, ipsique requiem, nec die, nec nocte, ullam habituri sint. Quid obstat, quominus cum aliis, & præ aliis, per Angelum hunc, Theologus ille insignis, D. Chemnitius intelligatur? qui characteres Bestiæ, hoc est, Concilii Tridentini impietates detexit, & seridè, ne quis piorum characterem hunc recipiat, præmonuit? Tanta profecto organi hujus divini in Ecclesiam extiterè merita, ut locum inter præcipuos Angelos Anti-Papisticos non minimum, sed præcipuum jure obtineat.*

Per Parenthesin inserit nunc Sp. S. clausulam in turbis illis summè necessariam, inquiens: *Hic patientia sanctorum est, Hic qui custodiunt mandata Dei, & fidem Jesu*. Quasi dicat: Melius est, ut Bestiæ furorem ad tempus pii ferant: ac nihilo minus mandata & fidem Jesu custodiant, quàm ut accepto characterē bestię, tot pœnas, cruciatus & tormenta, εἰς αἰῶνας, & in omnia secula seculorum sustineant. Inprimis verò Beati mortui a modo, qui in Domino moriuntur, etiam dicit Spiritus, ut requiescant à laboribus suis, & opera illo-

rum sequuntur eos: Hæc consolatio voce publicâ è cœlis prolata est eo fine, ut si mortem ipsam Anti-Christus piis inferat, propterea non desperent, sed beatè se in Domino mori, & ex omnibus malis plenè liberari sciant.

Th. Bright-
man. p. 388.
& seqq.

Hæc de Trigâ Angelorum, quos alii aliter interpretantur, ita ut per primum Angelum Wiclefium, per alterum Johannem Hussum, & Hieronymum Pragensem, per tertium denique Beatum Lutherum intelligant, nos hæc in parte nemini litem movemus, sperantes, nec nostram ὁπίου vel analogiæ fidei, vel scopo Sp. S. contrariam esse.

Scrulpuli.

Quo respo-
dit aliqui
tantum po-
tuerint di-
scere canti-
cum.

EXpediamus verò nunc, quæ occurrunt dubia: I. Calvinianorum sententiæ videtur patrociniari, quòd dicitur, neminem canticum illud, nisi centum quadraginta quatuor millia discere potuisse, si non discere potuerunt, ergo divino quasi fato retracti & impediti fuerunt: Unde sequitur, Absolutâ voluntate Deum quibusdam salutem invidere, in scientiâ enim cantici illius seu Evangelii vita consistit aeterna, Esa. 53. Luc. 1.

Respondetur, eandem esse sententiam istorum verborum, quæ est verborum Christi: Vobis datum est, nosse mysteria, illis autem non est datum, Matth. 13. v. 11. videlicet iis nota fieri mysteria, & eos discere canticum, qui ut discant, seriò petunt, qui media discendi non negligunt, qui Spiritui docenti & ducenti non resistunt, qui se dociles exhibent, doctrinæ salutari prætractâ suâ malitiâ, & affectatâ cœcitate obicem non ponunt, qui in mysteriis divinis se naturâ parvulos, ὑπὲρ, & insipientes esse agnoscunt, Matth. 11. v. 25. Νῦν γὰρ enim significat stultum & infantem, qui ratione suâ, per infirmitatem ætatis nondum utitur: Intelligit ergo Salvator eos, qui rationem suam sub verbi obsequium captivant, fideque simplici Evangelium recipiunt. Jam si quæretur, cur non omnes, sed aliqua tantum mysteria sciunt, & discere queant, Respondetur, Non in Deum esse culpam transferendam: Deus enim absolutâ & fatali necessitate nulli hoc invidet, vult potius seriò, ut omnes homines ad agnitionem veritatis perveniant? Quid ergo hîc obstat? Ipsorummet hominum malitia, induratio, inobedientia, Evangelii contemptus, rerum temporalium nimius amor, fuga vel horror crucis: Quò accedit Diaboli conatus, qui contendit efficaciter illudere, & in errorem homines perducere, ut credant mendacio, & approbent injustitiam, 2. Thess. 2. vers. 11. & 12. Hinc illud Apostoli, manifestatione veritatis (τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας) commendavimus nos ipsos apud omnem conscientiam hominum, in conspectu Dei: Si autem velatum est Evangelium nostrum (hoc est, si qui istum canticum discere non potuerunt) in his, qui pereunt, velatum est: In quibus Deus sæculi huius, (id est Diabolus) excæcavit τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, sensus incredulorum, ne illucesceret illis lumen Evangelii gloriæ Christi, 2. Corinth. 4. v. 2. 3. 4. Videt ergo Lector, culpam non in Deum, sed vel in homines ipsos, vel in Satanam transferri, quòd non omnes canticum Evangelii discere possunt: Adeoq; hæc ratione Calvinianorum collectio absurda & impia, planè expirat.

Probat, quod Cal-

II. Sed aliud doctrinæ Calvinianæ caput itidem hîc fundari videtur: Docent illi, Christum

non redemisse omnes homines, nec pro omnibus mortuum, sed tantum pro Electis, hæc enim illorum sunt emblemata:

Theod. Beza, in brevi explicat. totius Christianismi cap. 4. Aphor. 5. volum. 1. p. 181. Deniq; (designavit Deus filium suum) ut una sui ipsius oblatione eligendos omnes sanctificaret, peccatum in ipsis, mortis suæ ac sepultura communicatione perimens & sepeliens.

viniani de-
ceant Chri-
stum pro
soli Electis
mortuum
esse.

Aphorif. 6. Ne verò frustraneum hoc remedium esset, simul etiam decrevit Dominus filium illum suum iis, quos, uti diximus, saluti ab aeterno destinavit, ipsosq; vicissim filio suo donare, ut cum ipse in illis, & illi in ipso fuerint, in unum consumentur, iis, qui deinceps subsequuntur, gradibus.

Idem cum Affectis in Colloquio Mompelg. ad Thef. 7. VVirtemb. de Prædest. Et certè nobis intolerabilis vox vestra visa est, CHRISTI M esse mortuum pro damnatis, pagina 514.

Idem Beza, in Respons. alt. ad Colloquium Mompelgartense, sicut ab aeterno Deus immutabiliter constituit, quos ipsi libuit per iustas in ipsis hærentes causas perdere, non minùs quàm alios, quos itidem ipsi libuit, (quamvis & ipsos in seipsos exilio dignos) pro misericordia servare, sic etiam solis suis servandis Christum Filium, qui & illorum caput, olim per Prophetas promissum, suo tandem tempore exhibuit, & pag. 14. Hæc in re tam turpiter hallucinatum esse D. Andreæ, mirum non est, quàm paulò post audimus manifestè contendere, Christum pro omnibus singulorum peccatis satisfecisse.

Et Fol. 222. Iterum dico, & coram tota Ecclesia profiteor, falsum, Blasphemum, impium, esse, dicere, Christum, sive quod ad DEI CONSILIUM attinet, sive quod ad effectum non minùs pro damnandorum & aeterno iudicio adjudicandorum peccatis passum, crucifixum, mortuum esse, & satisfecisse, quam pro peccatis Petri, Pauli, & omnium sanctorum, ut totidem verbis D. Andreæ non puduit ore & scriptis affirmare. Idem: In illa Phrasi, Christus mortuus est pro omnibus hominibus sufficienter non efficienter, ἀνυπόλογα esse videtur: sive enim consilium Dei, sive Passionis effectum, sive utrumq; spectaveris: pro impiis nullo modo est mortuus. Alias fatemur, tanti esse hanc oblationem, ut potuerit pro infinitis Mundis, si tot essent, satisfacere: nedum pro singulis hominibus unius: Si Deus eorum omnium voluisset misereri, & pro omnibus Filium misisset.

Hæc Calviniani: Si de fundamentis quæras hujus sententiæ, multa quidem adducunt scripturæ loca: inter ea verò & hic Apocalypticus reperitur: ubi de obsignatis tantum seu Electis dicitur, quod empti sint de terra: quod empti sint ex hominibus primitia Deo & Agno, Apo. 14. v. 3. & 4. Si ergo soli 144000. seu Electi redempti sunt, utiq; non omnes: sed illi soli ἡ ὑποστασίς, ὁπὸ τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων dicuntur. Ergo. Ad hanc penitus cognoscendam, & solidius dirimendam controversiam, initio statuimus, CHRISTI M esse Redemptorem totius generis humani: & pro omnibus hominib., nemine excepto, ne impio quidem, satisfecisse. Istamq; thesin confirmant, tum perspicua scripturæ sacræ testimonia, tum etiam invicta argumenta: Scripturæ loca sic habet, Luc. 1. v. 10. Annuntio vobis gaudium magnum, quod futurum est omni populo, Tit. 2. v. 11. Illuxit gratia Dei Salvatoris nostri omnib. hominib. Joh. 1. v. 9. Christus erat Lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem

Refutatur
dogma Cal-
vinisticum.

nientem in hunc mundum, (id est, qua ordinata sit ad illuminandum omnem hominem) Esa. 53. v. 6. Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit, & posuit Dominus in eo iniquitates omnium nostrum, Heb. 2. v. 9. Videmus Jesum propter passionem mortis gloria & honore coronatum, ut gratia Dei pro omnibus mortem gustaret. 2. Corinth. 4. v. 14. & 15. Charitas Christi constrinxit nos, judicantes illud, quod si unus pro omnibus mortuus fuerit, ergo omnes mortui fuerunt, & pro omnibus mortuus est, ut qui vivunt, posthac non sibi vivant, &c. 1. Timoth. 2. v. 6. Unus Deus, unus Mediator Dei, & hominum, Homo Jesus Christus, qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus, Johan. 1. v. 29. Ecce Agnus Dei, Ecce qui tollit peccatum mundi? Joh. 3. v. 16. Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum daret unigenitum, &c. Et v. 17. Non misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut mundus serveat per eum &c. Johan. 4. v. 42. Ipsi nos audivimus & scimus, quod hic vere est Servator Mundi Christus. Joh. 12. v. 47. Non venit ut judicet mundum, sed ut salvificet Mundum. Joh. 6. v. 51. Panis, quem ego dabo, Caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita. 1. Johan. 4. v. 14. Nos vidimus & testificamur, quoniam Pater misit Filium suum Salvatorem mundi. Et notandum, voculam Mundi apud Johannem nunquam solos Electos significat. Vocula mundi apud Johannem nunquam solos Electos significat. 1. Johan. 2. 2. Epistolâ primâ cap. 2. v. 2. inquit, Jesus Christus justus est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro peccatis totius mundi. Ac ut fortius thesin nostram corroboremus, sic argumentamur:

Quibuscumque Evangelium de propitiatione Christi jubetur annuntiari, pro iis omnibus propitiatio ipsa sit praestita, necessum fuerit.

Atqui Evangelium de propitiatione Christi jubetur annuntiari toti & universo mundo;

Ergo propitiatio ipsa pro universo mundo ut sit facta necessum est.

Majorem pietas & religio negare prohibet, minor itidem in scripturis est manifestissima, Marc. 16. v. 15. Exeuntes in mundum universum, predicate Evangelium omni creature. Secundum argumentum tale est.

Si impii in die novissimo hanc ob causam condemnabuntur, quod beneficia in Evangelio oblata non apprehenderunt fide: sequitur certè, beneficia illa ipsis parta fuisse:

Sed propter hoc ipsum Impii in judicio novissimo condemnabuntur;

Ergo.

Connexio majoris suâ veritate stat verissima: Minor itidem magno numero in scripturis fundata reperitur, Marc. 16. v. 15. Qui non credit condemnabitur. Johan. 3. v. 18. qui non credit jam judicatus est, quia non credit in nomen unigeniti Filii Dei. Johan. 3. v. 36. Qui non credit Filio, manet ira Dei super eum. Johan. 12. v. 48. Qui spernit me, & non accepit verba mea, habet qui judicet eum: Sermo quem locutus sum, ille judicabit eum in novissimo die, Marc. 16. v. 16. Idem Johan. 3. v. 19. Hoc est judicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem: Erant enim eorum opera mala. Johan. 16. v. 9. Spiritus sanctus

arguet mundum de peccato, quia non credunt in me, sc. Christum. 2. Thess. 2. v. 10. 11. Propterea quod 2. Thess. 2. v. 20. charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent, ideo mitti illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut judicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. Tertium Argumentum hoc est:

Quicumque perierunt, eos salvare venit Christus:

Sed omnes homines in Adamo perierunt;

Ergo omnes homines Christus salvare venit. Et per consequens salutem suam ac meritum pro omnibus perieruntibus praestitit.

Major est ipsius Christi, Matt. 18. v. 10. & Luc. 19. vers. 10. Venit Filius hominis salvare quod perierat. Minor habetur apud Apostolum Paulum, Rom. 5. v. 12. 18. 19. Quartum argumentum sic habet:

Quicumque baptizati sunt, in mortem Christi baptizati sunt:

Sed multi impii, & damnabiles ac damnati, qui videlicet à fide verâ defecerant, baptizati sunt;

Ergo in mortem Christi olim in baptismo baptizati sunt: si in mortem Christi, Ergo Christus mortem illam pro ipsis sustinere necessum habuit, immò revera sustinuit.

Major est ex verbis Pauli descripta, Rom. 6. v. 3. & 4. Minorem probat ocularis quotidiana experientia. Firma igitur & rata erit conclusio. Ob-

jiciunt autem Sacramentarii, scripturæ illa dicta, de universalitate, nihil aliud innuere: quàm Christum mortuum esse & satisfecisse pro omnibus hominibus sufficienter, ita ut sufficiens esset salutem, si Deus modo omnibus hominibus destinasset, non verò satisfecisse Christum efficienter. Ad quam futilem objectionem Respondemus, distinctionem istam non sano sensu intellectam, in suo sensu relinquere: depravationem autem ejus Calvinisticam, nequaquam admittimus, ex rationibus enim & scripturæ locis supra adductis manifestè patet, Deum voluisse, ut & efficienter Christus pro omnibus hominibus, & omnibus eorundem peccatis satisfaceret. Sed instant:

Si Christus Deo omnia reconciliavit & pro omnibus hominibus satisfecit, Ergo omnes homines salvantur: ubi Respondemus, committi ab Adversariis & ἀλλοτρίων τῆς φράσεως, reconciliare enim omnia, & pro omnibus hominibus satisfacere Christus dicitur, quando pro totius mundi peccatis ἀντὶ πάντων pretiosissimum Patri suo cœlesti offert, & sacrificium mortis ac crucis suæ exhibet, quo sacrificio ita æternæ justitiæ ad plenum satisfecit, sic pro peccatis singulorum hominum singulis semetipsum in arâ crucis obtulit, ut si jam omnes homines in hunc crucifixum Jesum Nazarenum crederent, omnes etiam salvarentur, quia hostia illa fragrantissima ipsis destinata erat. Cæterum, quia hoc non fit, & non omnes homines credunt, ideo etiam non omnes salvantur: quamvis revera quoad meritum CHRISTI DEO reconciliati sunt: Ad actum enim salvationis, non solum requiritur reconciliationis per CHRISTUM factæ acquisitionis, sed & ejusdem per fidem factæ applicatio. Sicut id videre licet 2. Corinth. 5. vers. 18. & 20. ubi utraque reconciliatio evidentissimè adstruitur. Ab hoc praesidio ratiocinationis dejecti, ad scripturas Sacramentarii confugiunt, urgentes, CHRISTUM in scriptura prædicari, quod

Effugium Sacramentarii.

2. Cor. 5. 18. & 20.

Vocula mundi apud Johannem nunquam solos Electos significat.

1. Joh. 2. 2.

Marc. 16. v. 15.

Johan. 3. 18.

Joh. 12. 48.

Joh. 3. 19.

Johan. 16. 9.

Probat
vocalum
multitudi-
nis sapē uni-
versalitātē
in scriptu-
rā denotare.
Dan. 12, 2.
Rom. 5, 19.

1. Tim. 2, v.
6. 7.

An soli Ele-
cti de terra
empti di-
cantur.

quod pro multis satisfecerit, & pro multis sanguinem suum effuderit: Si pro multis, Ergo non pro omnibus: Sed verum prius, ex Esa cap. 53. v. 12. & Matth. cap. 26. v. 28. Respondemus: Vocem multitudinis, sapissimè in Bibliis universalitatem denotare, ut Daniel. 12. v. 2. *Multi, qui dormiunt in sepulchris terra, resurgent, alii in vitam æternam, alii in opprobrium æternum.* Certum autem est, omnes homines resurrecturos, ita Rom. 5. vers. 19. *Sicut per unius hominis in obedientiā peccatores constituentur multi, ita per unius hominis obedientiam iusti constituentur multi, ut manifestissimum est, omnes homines per Adam inobedientiam peccatores constitutos esse, sicut ex illo ipso capite videre licet.* Ita ergo in hoc capite doctrinæ, vox multitudinis pro universalitate sumitur, & Esaias se ipsum explicat, vers. 6. Posuit Dominus in eo iniquitates omnium nostrum, & effusionem pro multis, traditionem animæ pro multis, Apostoli ipsi universaliter explicaverunt, 1. Timoth. 2. vers. 6. 7. *Unus est Deus, & unus Mediator Dei & hominum, Homo Iesus Christus, qui dedit semetipsum pretium redemptionis pro omnibus.* Et 1. Johan. 1. v. 7. *Sanguis Iesu Christi emundat nos ab omni peccato.* 1. Johan. 2. vers. 2. *Christus est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum, sed pro peccatis totius mundi.* Sed quid tandem, ad Apocalypsis nostræ verba respondendum? Hic certè soli obfignati, seu Electi, de terra empti dicuntur: Respondeo: Scripturam de redemptione dupliciter loqui: primò, quatenus consideratur intentio Dei, & redimentis Christi: & tunc acquisitio salutis, seu Redemptio est universalis: secundo quatenus consideratur applicatio: & tunc est Particularis: Ex hac autem non sequitur, illam esse falsam: quemadmodum & dilectio Dei, gemino modo in scriptura proponitur: primò Universaliter, quod Deus diligit totum mundum, Johan. 3. Deinde Specialiter, quatenus singulariter diligit in dilecto Filio *Credentes, & in fide perseverantes*, Eph. 1. & Rom. 8. Et si ergo Electi hic de terra empti dicuntur, non tamen sequitur, Christum solos electos redemisse: neque video, qua soliditate hæc consequentia inde extrui possit: possum sanè dicere:

Glorificandi sunt redempti:

Sed inde non sequitur: Solos glorificandos esse redemptos: nisi quis redemptionem hic non tantum quoad meritum, sed & quoad acceptationem seu applicationem intelligit: Hoc solo enim modo, soli electi de terra empti, seu à Christo redempti dicuntur: si verò queritur de redemptione extra applicationem considerata, tunc ex supra adductis testimoniis & argumentis invictissimè patet, omnes homines à Christo pretiosissimo redemptos esse. Et sic sufficienter locus iste Apocalypsicus à depravatione Calvinistica vindicatus est: Addo autem, quod vel maxime observandum venit, phrasin istam, *de terra empti sunt*, vel *ex hominibus primitia Deo empti sunt*, non tam latè patere, quam redemptionem generis humani, sed solis Electis competere, qui beneficium redemptionis in Evangelio oblatum fide recipiunt, quique huic seculo malo, terrenisque studiis abrenuntiantes, totos sese Christo addicunt. Quo respectu solos electos de terra emptos facillimè largimur, nihilominus autem omnes homines, ipsosque etiam impios, sanguine

Christi esse redemptos, ductu scripturæ sacræ fateamur.

III. Ex verbis versiculi 4. *Hic cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt:* Pontificii, cœlibatum solum, & virginitatis statum adstruunt, dicentes: Eos solos Deo placere, qui cum mulieribus coinquinati, hoc est, in matrimoniali statu non sint, De hac materia cum lite in nobis Adversarii quæstionibus multis moveant non minimam, operæ precium erit, eam ad eximendos omnis generis, qui incidunt, scrupulos, penitus excutere, & membris sequentibus distinctis ita proponere, ut audiamus, 1. quid Pontificii de virginitate, continentia, castitate & cœlibatu doceant? 2. An castitas rectè distinguatur contra matrimonium? seu quod idem, an conjuges casti non sint? 3. An non conjugium certo respectu cœlibatui & æquandum, & anteferendum sit? 4. Quo respectu vicissim cœlibatus conjugio præferendus? 5. Quibus conveniat cœlibatus? num omnibus indifferenter? num præsertim necessario conveniat Sacerdotibus? adeoque licitum non sit, ut Sacerdotes in matrimonio vivant? 6. An liceat Virginitatem vovere, & propter votum, opus sit ac summè necessarium, à Conjugio abstinere? 7. Quomodo & quò fine cœlibatum Pontificii voveant, & quid de voto illo sentiendum? 8. Quando pestifera hæc doctrina de cœlibatu, in Ecclesiâ gliscere, & quomodo tandem indies magis magisque crescere, & incrementa capere cœperit? 9. Qui fructus ex impuro cœlibatu promanarint? 10. An non semper & in ipso Papatu cœlibatus ille obtrusus, multis saniore mente præditis, displicuerit? Tandem an doctrinam Pontificiam locus noster Apocalypsicus approbaverit? operæ precium facturos nos arbitramur, si compendiosè, in gratiam Lectoris, proposita hæc membra, expendamus.

Pontificiorum itaque doctrinam quod attinet, impia profectò planè, & ut cum Apostolo Paulo ex 1. Tim. 4. capite, loquar, Diabolica est: Sic enim in Sessione 24, Canone 9. legitur: *Si quis dixerit, clericos in sacris ordinibus constitutos vel regulares, castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica vel voto, & oppositum nil aliud esse, quam damnare matrimonium, posseque omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis (etiamsi eam voverint) habere donum, anathema sit, cum Deus id rectè petentibus non deneget, nec patiatur nos, supra id, quod possumus, tentari.* Et Canon. X. sic sonat: *Si quis dixerit statum conjugalem anteponendum esse statui virginitatis vel cœlibatus, & non esse melius ac beatius, manere in virginitate, aut cœlibatu, quam jungi matrimonio, anathema sit.* Docent etiam, virginitatem esse meritariam, & satisfacere pro peccatis nostris. In forma enim absolutionis sic legitur: *Rigor Religionis, meritum ordinis, (cujus pars etiam est cœlibatus) cedat tibi in remissione peccatorum, & in præmiis vite æternæ.* Ita & in Rosatio hæc Thomæ allegatur sententia: *Religiosus tantum facit donum Deo in suâ professione, quod per id consequitur indulgentiam plenariam omnium suorum peccatorum, à pœna & culpa.* Addit Author Rosarii Bernhardinus: *Religiosus semper, quando recordatur se fecisse professionem, & de hoc est contentus, & de novo eam faceret, si non fecisset.*

Rob. Bellar.
lib. 2. de Mo-
nach. c. 9. f.
1727. Pisto-
rum im
Wegweiser
per pag. 651.

Quid de
cœlibatu
doceant
Pontificii?

cisset, qualibet vice consequitur indulgentiam plenariam omnium peccatorum.

Albertus Pighius contr. 14. de votis Monasticis, ita ait: *Vota illa tria Monachatus, eligimus & facimus, ea opinione & confidentia, quia existimamus illis nos provocare Dei erga nos misericordiam, gratiam & benevolentiam promereri. Item. Monasticè assumitur, à profitentibus, quia creditur valere ad satisfaciendum pro peccatis: utque per eam impetremus divinam gratiam & misericordiam.*

Petrus à Soto in Confess. sua Catholica, apertè scribit: *Virginitatem seu cœlibatum coram Dei tribunali magni meriti excellentioremq; & sanctiorem esse conjugio, quia scilicet sit satisfactio peccatorum maxima, & meritum vite eterne. Noti quoque & decantati sunt, in Papatu versiculi:*

*Inclita virginitas, cœlos quæ dote mereris,
Cum thalamis Christi consocianda places.*

Siricus Papa, ad Episcopos Africanos loquens, verba Pauli Rom. 8. v. 8. *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt, ad conjugium applicat, sic enim ait: Præterea quod dignum & pudicum, & honestum est, suademus, ut Sacerdotes & Levitæ cum uxoribus suis non coeant, quia in ministerio divino, quotidianis necessitatibus occupantur. Ad Corinthios namque sic Paulus scribit, dicens: Abstinete vos, ut vester orationi. Si ergo Laicis abstinentia imperatur, ut possint deprecantes audiri, quanto magis sacerdos, utique omni momento paratus esse debet, munditia puritate securus, ne aut sacrificium offerat, aut baptizare cogatur? Quis si contaminatus est carnali concupiscentia, quid faciet? Excusabitur? Quo pudore, qua mente usurpabitur? Qua conscientia, quo merito hic exaudiri se credit, cum dictum sit: Omnia munda mundis: Coquinatis autem & infidelibus nihil mundum, &c. Et post pauca: Et apertius declarat (Paulus) dicens: Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt, Vos autem jam non estis in carne, sed in Spiritu.*

Franciscus Costerus in Enchirid. contr. 6. 15. p. 547. 548. Ac ne quis novellos doctores rectius sentire existimet, obsecro, audiamus, quid **Franciscus Costerus Jesuita**, apud suos autoritate non minimus, in Enchiridio suo Controversiarum præcipuarum cap. 15. pag. 547. 548. scribat, verba ejus sic habent: *Qui fidem Deo dederunt, & solenni voto sese pudicitia consecraverunt, sine incestu, aut adulterio (sic vocat B. Hieronym.) vel potius sine gravi sacrilegio fidem frangere, templumq; sui corporis Deo sacratum, quibuscumque nuptiis violare non possunt. Ideo namque à Scriptura appellantur Eunuchi & propter regnum cœlorum castrati, quia sicut Eunuchi ad matrimonium prorsus inepti sunt, prolesq; procreanda facultate privati: Ita, qui voto castitatis sibi potestatem ademerunt experiunda voluptatis, impossibiles sibi fecerunt nuptias, quas sine peccato mortali inire non possunt. Hoc enim verè est impossibile, quod sine peccato nequit præstari.*

Nona Propositio: Sacerdos si fornicetur, aut domi concubinam foveat, tametsi gravi sacrilegio sese obstringat, gravius tamen peccat, si contrahat matrimonium, sicut est levius peccatum, si maritus neglecta uxore, vel vaga libidine se polluat, vel cum stabili scorto adulterium committat, quam si dimissa uxore, aliam sibi publico matrimonio jungat. Gravitatis namque hujus peccati in eo cernitur: Primo, quod injuria fiat priori matrimonio. Secundo, quod uxor per insuper inductam aliam gravius ledatur. Tertiò, quia per publicum hunc contractum, cum adultera in verecundius, majoriq; aliorum offensione & scandalo

peccatur. Quariò, quia publica ista fides & promissio indicat animum in peccato obstinatè confirmatum, qui non per imbecillitatem, sed deliberatè immane scelus committit: Pari modo Sacerdotes, qui nuptias in eunt. Primo, voto soleuni castitatis injuriam faciunt. Secundo, Ecclesiam gravius vulnerant, cum quæ tanquam sponsi sunt copulati. Tertiò, in verecundius scortantur cum ea, quam pro sua haberi volunt. Quariò, obstinata perfectaq; voluntate in peccato perseverant. Quiniò, hæresi vitiatum habent intellectum, quod arbitrentur esse nuptias, quæ non sunt nuptiæ, sed pejora omnibus adulterii sacrilegia. Hæc quæso expendant impuri hæreticorum ministri, qui Sacerdotium, quod in Catholica Ecclesia susceperunt, incestis nuptiis fœdant; & eorum aliqui non solum per sacros Ordines castitatem professi, sed per solennia etiam castitatis monastica vota Deo consecrati, sacrilega matrimonia ineunt, plerique etiam cum virginibus Deo sacratis, & solenni benedictione professis atque velatis, qui Christo sponsas impiè & sceleratè eripiunt. Grave est adulterium, si maritus rejecta sua, aliam ducat; gravius, si alterius sibi uxorem cum viri infamia & dedecore matrimonio jungat, & gravius adhuc est crimen, si spretus maritus altiori dignitate & loco emineat. Quam grave ergo flagitium committit Sacerdos, & Monachus, qui virginem Deo sacram ex monasterio abductam sibi matrimonio copulat? De Diacono, qui sanctimonialem corruperat, loquens B. Hieronymus, Rogo, inquit, quantum crimen est, ubi stuprum & adulterium parum est? Decima propositio, ex antecedentibus sequitur: Sacerdotibus nullo modo permittenda sunt matrimonia, tum quia id ab Ecclesia consuetudine semper fuit alienum, tum quia non desunt rationes servanda castitatis ei, qui serio animum adjicit ad perficiendum illud, ad quod voti religione obligatus tenetur. Hæc Costerus. Audis Lector, minus peccare eos sacerdotes, qui scortantur, quàm qui in matrimonio vivunt. Idem **Petrus à Soto** docuit, meliusque Sacerdoti esse centum fovere scorta, quàm uni adherere uxori, dixit. Accedat verò & robustus ac Bellus ille Jesuitarum armiger, **Robertus Bellarminus**, qui virginitatem seu continentiam sic extollit, ut lib. 2. de Monachis, cap. 9. fol. 1713. in hæc verba erumpat: *Quod continentia non solum sit utilis in hac vita, ut Adversarii dicunt, sed sit verè meritoria gloria singularis, quod tanquam blasphemiam horrent, patet ex illis verbis Esaia cap. 6. Nomen æternum dabo eis, quod non peribit. Et fol. 1728. verba ex Apocalypsi nostra Bellar-*

minus allegat, inquiens: Ex hoc testimonio apparet, singulare præmium habere virgines, quandoquidem canunt canticum, quod nulli alii Beatorum canere possunt.

Ex his paucis Pontificiorum testimoniis patere puto, quæ sit doctrina ipsorum de virginitate, cœlibatu & matrimonio: nimirum statuunt, non inesse castitatem conjugio, virginitatem multis modis conjugio antefereendam: necessarium esse, ut cœlibes maneat, qui cœlibatam voverunt, in primis verò sacerdotes, qui minus peccent, si fornicentur, quàm si in conjugio vivant, patet etiam, virginitati & cœlibatui meritum vitæ æternæ, & satisfactionem pro peccatis omnibus, non sine summa ignominia pretiosissimi meriti Christi, assignari. Quapropter necessitas flagitat, ut doctrinam istam Pontificiam non-nihil ad examen veritatis seu scripturæ divinæ revocemus,

Secundum ergo caput quod attinet, de castitate, consentimus cum Pontificiis in hoc, quicquid cum castitate pugnat, summopere Deo displicere, vagas nimirum libidines, quarum flammis animos Satanas facile excœcat, ut in scortationem, adulteria & alia scelera ruant: Ita enim

Eph. 4. 19.

D. Paulus de gentilibus loquitur, Eph. 5. v. 19. *De dolentes se ipsos tradiderunt impudicitia, in operationem omnis immundicia.* Vocat autem ἀπλῆγκότα, qui nec Dei, nec hominum iudicia, nec propriæ conscientia accusationes curant, sed impetu belluino in scelera ruunt: Hisce libidinibus resistendum, & omnia cum castitate pugnantia peccata, serio fugienda esse, palam testamur: De hoc

An cum
castitate
pugnet Con-
jugium?

quæritur, *An cum castitate pugnet conjugium*: In concilio enim Tridentino castitas matrimonio opponitur, & id innuitur, qui in conjugio vivunt, *immunde & impudice vivere*: adeoque in ordine castitati contrario constitutos esse. Hac doctrina veteres Hæreticorum, qui conjugio iniquiores fuerunt hæreses, ac errores ex orco quasi, in proscenium Ecclesiæ revocantur: Jam olim enim

Clem.

Marcion, *sexuum commixtionem in conjugio peccatum & ipsum opus generationis à contrario Deo profectum esse dixit*: Secundus, quoque Mulierem totam, opus diaboli, sicut & viri partes ab umbilico inferiores ejusdem Satana esse creationem, & ideo utentes conjugio, Satana opus implere asseruit: Referente Epiphanio Tom. 3. lib. 1. hæresi 45.

Quam hæresin planè horrendam Tatianus, Encratitæ, Montanistæ, & alii longius deinde propagarunt: opinantes, *quia cum castitate pugnet conjugium*: ideo neminem illas conscientia, in hoc statu vivere posse. Et ex horum lacunis hauerunt errorem suum Areopagitæ Tridentini: Nos igitur dicimus, pessimè, & iniquissimè castitatem conjugio opponi: Conjuges enim æquè ac cœlibes, coram Deo casti sunt, nec in tali statu, qui cum castitate pugnet, vivunt: Alioquin enim si impudicus & immundus esset ordo conjugii, si cum castitate à Deo præcepta pugnaret, nonne immundiciæ culpa in ipsum Deum redundaret? Nonne sequeretur?

Absurda ex
Pontificio-
rum doctri-
na resul-
tantis.

1. Deum ejusmodi immundum & cum castitate pugnantem statum instituisse?
2. Deum talem statum, benedictione sua confirmasse?
3. Deum immundiciem & impuritatem istam carnalem, hætenus conservasse, & in N. T. confirmasse.
4. Nonne sequeretur, Christum præsentia sua, eum, qui cum castitate pugnet, ordinem ordinasse?
5. Et conjugatos omnes Patriarchas, Prophetas, Reges, ac Apostolos, in statu immundo & impudico vixisse?

Hæc & complura alia absurda, necessariò sequuntur, si castitas conjugio non inesse contenditur: Sed quis quæso, nisi qui cerebrum vel in oreis vel in calcaneo habet, absurda illa admitti posse dicat? quapropter falsissimè docent Pontificii, *quod cum castitate pugnet conjugium*: Nos sic concludimus:

Probat, quod conjugium cum castitate non pugnet.

Quicquid scriptura ipsa expressè vocat sanctum, mundum & honorabile, quodq; Deus approbat, & optimè cum timore Dei, dilectione & fide consistit: id sine contumelia Dei immundum, & castitati contrarium dici non potest.

Atqui piorum hominum Conjugium, in ipso usu conjugali, scriptura sacra expressè vocat sanctum, mundum, & honorabile, & conjugalis consuetudo vocatur ἀγνεία, σωφροσύνη, ἀγίασμός, ἀμίαντος, & τιμή. 1. Tim. 2. v. ult. 1. Thessal. 4. v. 4. 1. Cor. 7. v. 14. 1. Pet. 3. v. 12. Tit. 2. v. 4. Heb. 13. v. 4.

Elogia conjugii.

Ergo conjugium, sine contumelia Dei, immundum, vel castitati contrarium, dici non potest.

Huc pertinet memorabile exemplum Synodi Nicenæ: Quæ cum veller novam legem statuere, ac Clerici consuetudinem haberent cum uxoribus propriis, Paphnutius confessor, qui erat expertus nuptiarum surgens, apertè contradixit, & consuetudinem cum propria uxore, σωφροσύνη seu pudicitiam & castitatem esse in concilio obtinuit, & evicit: Ac etsi nunc post lapsum in ipso conjugio, aliqua ἀταξία accedat, propter lepram libidinis, quo nobilissimum illud opus generationis infectum est: Non tamen obstant *marcales illa* (quas sic Lutherus vocat,) *ineptia*, quo minus *cubile* fidelium conjugum, mundum & castum dicatur, & habeatur: (vide B. Lutherum Tom. 6. lat. Witeb. fol. 58. 345. 384. & alibi) Conjugium enim est *umbraculum* quasi, quo accessoria illa ἀταξία tegitur: ut credentibus non imputetur. Ostensum ergo est, castitatem conjugio non rectè opponi, cum Sp. S. affirmet, in ipso conjugio esse castitatem, pudicitiam & sanctimoniam.

3. Unde fieri arbitror quòd conjugium cœlibatui certo respectu & æquatur, & nonnunquam antepositur, non quidem ratione meriti, vel satisfactionis cujusdam: Hic enim ex scriptura nec conjugium, nec cœlibatum, sed solum solus Filius Dei sanguinem propitiationem esse pro peccatis nostris, scimus, & docemus: Et sicut contumeliosum est in Christum, cum Pontificii cœlibatui satisfactionem & vitæ æternæ meritum tribuunt, Ita & summè ignominiosum foret, si tale quid conjugio tribueretur.

Quo ergo in casu, vel quibus respectibus conjugium cœlibatui æquatur? Respondeo: si æquationem istam fieri, 1. Sicut cœlibatus purus Deo placet: Ita & conjugium. 2. Sicut cœlibes, si in Christum credant, non obstante cœlibatu salvantur, ita & conjuges propter conjugium à vita æterna arceri non possunt: Et hanc æquationem urgere cogimur contra Adversarios, qui multa scripturæ dicta, cōmuniter & ex æquo, ad omnes fideles pertinentia, ad solos cœlibes detorqueant: & fideles conjuges inde excludunt: utpote 2. Cor. 11. *Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo.* Os. 2. *Desponsabo Te mihi in sem-* 2. Cor. 11.
pternum in iustitia & iudicio. Matth. 25. *Virgines* Os. 2.
intran cum sponso ad nuptias Agni, &c. Cum ta- Matth. 25.
men Sp. S. in hisce dictis, nihil minus agat, quàm ut conjuges à vita æterna, vel amore ac misericordia Dei excludat.

Sed quærat aliquis, quo respectu conjugium cœlibatui antepositur? Respondemus, isto respectu, si cœlibes in cœlibatu suo adversus conjugatos gloriantur: Si cœlibes se cœlibatu suo gratiam & vitam æternam mereri opinantur: Si contra conjugati fide sola in Christum se Deo placere arbitrantur: Tunc non dubium est, quin isto respectu, conjugati fideles, superbi illis in cœlibatu vivunt.

Quo respectu conjugium cœlibatui antepositur.

viventibus sanctulis, longissime anteferendi sint. Jam non latet nos, ex supra adductis Testimoniis, quod nomine sanctitatis, meriti & satisfactionis conjugio cœlibatum Pontificii præferant. Et in Rosario Bernhardini valde contenditur, Opera, quæ in religione monastica fiunt, etiam minima, ut stare, dormire, sedere, comedere, & quæ comestionem sequuntur, meliora & præstantiora esse coram Deo, quam maxima opera vel primæ vel secundæ tabulæ, quæ a conjugatis etiam in fide fiunt. Unde necessario colligitur, si Monachorum sedere, edere, & quæ comestionem sequuntur, opera, tantæ sunt præstantiæ, Monachi crepitum (salvo honore) meliorem coram Deo, quam orationem fidelis conjugati fore. Intelligit ergo Lector, non sine causa Conjugium cœlibatui præponi: Si nimirum tanta cœlibatus vis meritoria affingitur, conjugii vero ea ratio, quæ in scripturis proponitur, unice retinetur.

Quomodo jam olim conjugium piorum & fidelium, cœlibatui impiorum præpositum fuerit. Conc. Gangrenf. Can. 10. & 12.

Et sanè, jam olim reclamatum fuit iis, qui cœlibatum adversus conjugium extulerunt: Jam olim conjugium piorum & fidelium, cœlibatui impiorum præpositum fuit: sic enim in concilio Gangrensi legitur, Canone 10. Si quis ex his, qui virginitatem propter Dominum servant, extollitur, adversus conjugatos, Anathema sit: Et Canone 12. Si quis virorum propter continentiam, quæ putatur, amictu pallii nititur, quasi per hoc habere se justitiam credens, Anathema sit. Unde & Divus Augustinus, etsi in libro de sancta virginitate, multa de cœlibatus disputat præcellentia, virginum tamen contra conjugatos se efferentium superbiam gravissimè reprehendit: Inprimis memorabilia sunt verba Augustini, in libro de virginit. cap. 44. quæ sic habent: Quis nesciat obedientem mulierem inobedienti virgini præponendam? sed quando sunt ambæ obediens præceptis Dei, itane trepidabit sanctam virginitatem, etiam castis nuptiis, & continentiam præferre connubio? Imo vero non dubitet hanc rem illi rei præponere. Hic tamen vel hac virgo obediens, & Deum timens, illi vel illi mulieri obediens & Deum timens, se anteferre non audeat: alioquin non erit humilis, & Deus superbis resistit. Et cap. 51. idem Augustinus ait: Fidenter dico, nec mihi ne irascantur timeo, quos ut mecum sibi timeant, sollicitus moneo: Facilius sequuntur agnum, si non quocunque ierit, certè quousque potuerint, conjugati humiles, quam superbientes virgines. Hæc Augustinus.

Quibus respectibus præferatur conjugio cœlibatus? 1. Cor. 7, 1. & 7, 8.

4. Negari tamen non potest, certis respectibus cœlibatum quoque conjugio præferri: in hoc enim totus est D. Paulus 1. Corinth. 7. cum ait vers. 1. Bonum est homini uxorem non attingere, v. 7. velim omnes homines esse, ut ipse sum, vers. 8. dico in conjugatis (ἀγαπᾶτε) & viduis, bonum eis est, si manserint, ut & ego, vers. 38. Qui elocat nuptum, bene facit: attamen qui non elocat nuptum, melius facit: vers. 46. Beatior est, si sic maneant.

Ex his Divi Pauli sententiis, cum manifestum evadat, cœlibatum conjugio præferendum esse, jam quæritur: quo respectu, & quas ob causas cœlibatus præferatur? Si Patres Tridentinos, si Bellarminum, Stapletonum, Gregorium de Valentia, Doct. Costerum, Georgium Schererum, & alios hujus fufuris homines, quæras, ilicò respondent: Coram Deo sanctiores, justiores & perfectiores esse cœlibes conjugatis: immo cœlibes mereri vitam æternam & cœlibatu suo satisfacere pro peccatis suis, quale meritum desit conjugio. Et hanc pri-

mariam causam, uti supra audivimus, statuunt, quod cœlibatus Conjugio præferendus sit. Nostrum erit, scopum Paulinum rectè, & ex ipsis videretur textus explicare, ut animi nostri adversus strophas Pontificiorum probè præmuniatur.

Initio igitur notandum, quod Paulus & cœlibatum & conjugium vocatiopem divinam nominat, vers. 20. quod neutrum, siue qui cœlebs manet, siue qui matrimonium luit, peccare affirmat, v. 28.

Deinde observetur, sicut in reliquis donis Dei, donum dono præstat: ita virginitatis quoque donum conjugio præferri: sed non eo respectu, quod virginitas cultus Dei meritorius sit, Deoque gravior, & quam conjugium acceptior: Minimè gentium: Neque enim conjugium, nec virginitas articulum cultus DEI, multo minus articulum justificationis & salvationis, ingreditur: Sed alios ob fines & causas cœlibatus conjugio præfertur: quæ ad locum utilitatis referuntur: Quæ, dicis, illæ? Respondet Paulus ipse, versiculo 26. Arbitror hoc bonum esse, διὰ τὴν ἐν ἐμοὶ ὥσαν ἀνάγκην, PROPTER PRÆSENTEM NECESSITATEM: ἐν ἐμοὶ ὥσα verò ἀνάγκη non alia tunc fuit, quam pericula persecutionum, propter Evangelium: & alia adversitates, quæ in vita communi obijciuntur: In maximo enim Judæorum & Ethnicorum adversus Evangelion odio singulis momentis cervicibus Christianorum ejectio, proscriptio, facultatum direptio, vincula, infamiae, & ilias malorum imminabant: quemadmodum & hodie is status est Evangelii, quod manet verbum crucis: In tali ergo necessitate, & coactione hostili, cœlibatum ad perferenda exilia & vinculorum onera, longè, quam statum conjugalem, expeditiorem esse, Apostolus affirmat: quippe, quod sæpe animi recordatione uxoris, liberorum & familiæ franguntur, & remissiores ad confessionem ingenuam redduntur. Deinde, extra controversiam est, in conjugio longè plures ærumnas, sollicitudines, curas, difficultates & molestias se offerre, in liberorum generatione & educatione, in familiæ gubernatione, & in re familiari vel acquirenda, vel conservanda, quam in cœlibatu: Cumque molestiæ illæ nonnullis sint occasio ruinæ, ut lapsu aliquo præoccupentur, ideo cœlibes, qui donum continentiae habent, hoc respectu feliciores esse conjugatis putat Apostolus: Et huc respicit, inquiens, v. 28. Afflictionem habebant in carne: Ego autem vobis parco: Et vers. 22. Velim autem vos esse ἀμειψύς, sine solitudine. His respectibus præferri genuinum cœlibatum conjugio minimè diffitemur.

Sed regerunt Pontificii, in spiritualibus etiam cœlibatus prærogativam maximam esse: Ita enim D. Paulus ait, v. 32. 33. 34. Qui cœlebs est, curat ea, quæ sunt Domini, quomodo placiturus sit Domino: At qui duxit uxorem, sollicitus est de his, quomodo placiturus sit uxori: divisa sunt hæc duo, mulier & virgo: innupta curat ea, quæ sunt Domini, ut sit sancta, cum corpore, cum spiritu: contra quæ nupta est, curat ea, quæ sunt mundi, quomodo placitura sit viro. Quid ad hæc Pauli dicemus verba? An non idem, quod Pontificii, de cœlibatu apertissimè docet? nonne v. 5. abstinendum ὡς καὶ ἡ πόλις jubet, ut vacare possimus jejuniis & precationibus? Innuens, in conjugio preces ad Deum ferias impediri.

NB.

diri. Et hinc immundum esse conjugium Pontificii concludunt.

Responsio ad
verba Pau-
lina à Pon-
tificiis obje-
cta.

Respondetur autem, nequaquam Paulum à Papicolarum partibus stare: Expresse enim protestatur, se hæc non ideo dicere, ut injiciat βρῦχον laqueum: sed ut sequantur Corinthii τὸ εὐχρημον, καὶ εὐποροῦσθον, & ut adhæreant Domino ἀπείσπαςως, sine ulla distractione: Abeant ergo Pontificii, qui hic laqueum conscientis injicere volunt, quod B. Paulus minimè fecit: nec suggillat nuptias: nec cœlibatui meritum aliquod vel satisfactionem pro peccatis tribuit: multò minùs conjugium carnale & pollutum opus nominat: ut sic minimè pro Pontificiis faciat: Quod verò verba illa adducta attinet, sciendum, non absolute Paulum, nec simpliciter affirmare, ἃ γὰμὺς curare ea, quæ sunt Domini: γὰμὺς αὐτὰς verò, quæ sunt mundi: Alioquin enim necessum foret sequi: Tantum cœlibes curare τὰ τῷ κυρίῳ, & quomodo placituri sint Domino: Qui verò in matrimonio vivant, tantum curare ea, quæ mundi sunt, & Domino minime adherere. Utrumque autem longè est falsissimum: Quis enim nescit: sæpius præscribi etiam conjugatis, ut agant τὰ τῷ κυρίῳ, ut placere studeant Domino? Jam si ἀπλῶς & παντελῶς verum esset, conjugatos non posse curare divina, utique nec illis ea facienda præciperentur: Deinde, quis tam crudelis erit, ut Adamum, Noachum, Abrahamum, Isaacum, Jacobum, Josephum, Moysen, Aaronem, & innumeros alios sanctos, tantum curasse affirmet, τὰ τῷ κόσμῳ? Quis hoc de Sara, de Rebecca, de Rahele affirmabit, quas constat mulieres fuisse pientissimas? Quid dicent Pontificii ad testimonia Patrum? utpote cùm

Conjugati
jubentur
curare divi-
na.

Clemens 3.
Strom.

Nazianz.
in orat. de
funere sor-
oris sue.

Luc. 1. 6.

1. Tim. 5. 6.

ἐρηνιάω.

Clemens 3. Strom. ait, Etiam nuptia, & de iis quæ sunt mariti, & de iis quæ sunt Domini, sollicita est, in Domino, ut sit sancta & corpore & spiritu. Nazianz. in orat. de funere sororis suæ dicit: Carni conglutinari nequaquam separat à Spiritu: Item, Nuptia parumper mundo ministrat, & natura, seu illi potius, qui natura legem hanc tulit, Deo, & c. Et quid ad Exemplum respondebunt Pontificii Zacharia & Elisabetha? conjuges utique fuerunt: filiolum genuerunt, & tamen quæ Domini erant, curarunt: Tale enim ipsis datur à Spiritu Sancto testimonium, Luc. 1. v. 6. Erant justi ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & justificationib. Dom. sine querela. Arrigite aures Pontificii, & quid de CONIUGIBUS dicat Sp. S. attendite: Justi fuerunt, & quidem ante Deum in omnibus mandatis: in omnibus justificationibus Domini incesse- runt, sine ulla querela. Dicite quæso, num justus quis esse possit ante Deum, qui non curat ea, quæ sunt Dei? num possit quis in omnibus mandatis & justificationibus Domini incedere, qui non curat ea quæ sunt Domini? Quapropter nequaquam statuit Paulus, conjuges τὰ τῷ κυρίῳ non curare, vel Domino Deo non adherere: sicut & hoc non vult, omnes & solos cœlibes, quæ Dei sunt, curare, & Deo ἀπείσπαςως adherere. Contrarium enim non experientia tantum, sed & ipse Paulus docet, cùm de viduis quibusdam, (quas inter cœlibes numerant Pontificii) affirmat, quod sint ἀσπλάττωσαι, in deliciis versantes & viventes mortuæ, 1. Tim. 5. v. 6. De junioribus quoque viduis dicit Paulus ibidem: Juniores viduas rejice: cùm enim lascivire cœperint adversus Christum, nubere volunt: ἐρηνιάω non simpliciter lascivire, sed cum immani petulantia quasi ferocire significat. Ita & vir-

gines quædam à Christo introducuntur Fatua, Matth. 25. quæ tam circa mundana occupatæ fuerunt, ut salutem suam neglexerint. Quis ergo verborum Pauli sensus? Non alius quàm iste: pauciora cœlibi advocamenta objici, in exercitio pietatis, quàm conjugato: Loquitur autem de tali cœlibe, qui donum habet continentia: & eum expeditius ac liberius curare posse quæ sunt Domini, innuit. Non enim tam incendium, & flammæ, quàm sollicitudo & cogitationes pro uxore, pro liberis, pro avertendis variis in conjugio accidentibus malis & ærumnis, curam divinorum nonnunquam impediunt: Quo respectu cœlibatum ita conjugio præfert Apostolus, ut nihilominus conjugium non carpat, nec cœlibatui ullam coram Deo, respectu gratiæ, vel meriti ullius, prærogativam attribuat.

Sed dicat aliquis, cùm Author sit Apostolus, An conjugum preces impediat, ut conjuges aliquando ad tempus, mutuo consensu abstineant, quo orationibus vacare possint, se- qui omnino, conjugio preces impediri: & ideo conjugium non immerito à Pontificiis parvi æstimari.

Ad hoc respondeo, 1. in conjugio preces plerumque acui: crux enim & calamitas καὶ πόδα πios conjuges comitatur: In Afflictionibus ergo precibus discunt instare, & magnis gemitibus opem divinam expetere: Unde conjugium eleganter Gymnasium & Schola pietatis vocatur, in quo fides, patientia, dilectio, spes & constantia egregie exerceantur: Deinde notetur, Paulum non de quibusvis precibus, sed de solemnibus illis, quæ certo tempore, nonnunquam necessitate efflagitante, institui & per aliquot dies continuari consueverant: Eo igitur tempore, si utrinque conjuges consenserint, ut à copula conjugali abstineant, non quidem præcipere, attamen consulere se ait Apost. Quare autem hoc? Non quod consuetudo conjugalis inquinet, aut prophanet orationem, ne exaudiat: aut quod contristet spiritum gratiæ & precum: Absit, expresse enim Heb. 13. v. 4. ait Apostolus, ἡ κοίτη ἀμίανται: cubile est impollutum: (κοίτη autem consuetudinem conjugalem notat, ut videre est ex loco Rom. 9. 10. Ριζέκκα Rom. 9. 10. ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα Ἰσαακ: Rebecca ex uno conceperat Isaac) Sed ἵνα ἀπολαύετε inquit, h. e. ut postpositis omnibus aliis negotiis, totos vos intentionibus affectibus illo tempore, orationi dedatis, vel juxta Chrysost. ut καὶ πλείονα ἀσπάζεσθαι & majori intentione orare & jejunare possitis. Et observandum, respicere Paulum ad consuetudinem illam, quæ in solemnibus Pœnitentiæ actibus recepta erat, ut homines ab iis etiam rebus, quæ per se non vitiosæ erant, aliquid autem deliciarum præ se ferebant, utpote, à cibo, potu, somno, & sic etiam, à conjugali consuetudine, abstinerent. Hæc ex visceribus verborum Pauli desumpta esse, cordatus Lector facile intelligit: Addo, si preces per κοίτην impedirentur, non dicturum fuisse Paulum, ut conjuges per αὐτό illo tempore, πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ convenient: jubet autem hoc disertè, & causam apponit: ne tentet διὰ πλεονεξίαν Satanas, 1. Cor. 7. vers. 5. Jam huic præcepto obtemperandum esse, nemo piorum negaverit: Idem verò Paulus alibi jubet, 1. Thess. 5. v. 1. ORATE INDESINENTER: cui ipsi quoque præcepto accuratè & exactè tam à cœlibe, quàm conjugato obediendum est: Itaque si omnes conjuges indesinenter orare teneantur: si conjugum quoque preces exaudiuntur,

Matth. 25.

An conjugum preces impediat,

Esa. 26.

Conjugium humana quedam est Academia vita.

Rom. 9. 10.

tur, necessum est *notum* & consuetudinem conjugalem preces non impedire. Et hæc de quaestione quarta.

Quosnam debeat & oporteat esse cœlibes. Sequitur nunc, quos oporteat esse cœlibes? Si scripturæ desideramus responsum, tale illud est: Benefacere eum, si cœlebs maneat, qui necessitatem non habet: sed voluntatis propria potestatem: ut virginitatem suam servet, 1. Cor. 7. v. 37. Hoc est, qui dono continentiae divinitus est præditus: qui ad cœlibatum à Deo vocatus est, qui animo suo solutus est ab uxore, 1. Cor. 7. v. 20. & 27. *Qui capit verbum hoc, & cui datum est,* Matth. 19. v. 11. Alioquin nemo tenetur, ut cœlebs maneat, sed libertatem habet, cum conjugium honorabile sit in omnibus, Hebr. 13. v. 4. Pontificii verò, si ad hanc quaestionem respondent, ita dicunt: Necessario cœlibes manere, 1. votarios, qui voto se ad virginitatis statum addixerunt, 2. Sacerdotes, qui ministerio funguntur, & in ordine Ecclesiastico sunt constituti: Et his quidem tanta necessitate imponunt cœlibatum, ut si conjugio quis animum suum applicaret, officio & dignitate penitus exueretur, quin & anathemate publico percuteretur. De votariis paulo post dicemus: Nunc de cœlibatu Sacerdotum aliqua audiemus, 1. Cur non peccent Evangelici ministri in conjugio viventes? 2. quid de cœlibatu papistico statuendum?

1. Dicimus ergo, irreprehensibiliter Ministros Ecclesiarum, uxores ducere: ob has rationes.

1. Si conjugium honorabile est in omnibus, utique & in Ecclesia Ministris.

Sed illud, Heb. 13. v. 4. Ergo & hoc.

2. Si conjugium non obfuit Sanctis Patriarchis, Sacerdotibus & Prophetis, quò minus Deo servire, & officio suo ad placitum Altissimi fungi potuerint, utiq; nec nobis oberit.

Sed illis non obfuit; Ergo nec nobis.

Minor probatur, exemplis, *Enochi*, qui etfi genuit liberos, dicitur tamen ambulasse coram Deo (*habe ein Göttlich Leben geführt*) Genes. 5. v. 21. *Nohe*, qui perfectus & justus vocatur, Gen. 6. v. 9. De his Chrysostomus hom. 24. in Gen. ita scribit: *Audiant mariti & uxores, & discant justi*

virtutem, nec putent nuptias in causa esse, quò minus quis Deo placeat. Nam idcirco divina scriptura semel atque iterum id significavit, dicens: genuit Methusala, & tunc placuit. Et idem ingeminat ac repetit, dicens: Et placuit postquam genuit, ut ne quis arbitretur obstaculum virtutis esse conjugium. Probatur exemplis *Melchisedeci*, vel *Semi*, Genes. 11. v. 10. *Abrahæ*, Gen. 22. v. 7. & cæterorum Patriarcharum: *Mosis* quoque, *Aaronis*, *Levitarum*, *Ezechielis*, *Oseæ*, & aliorum, qui omnes viri sancti, & tamen Mariti fuerunt: Immo 1. Paral. 7. viginti tres numerantur sacerdotes summi, qui omnes conjugati fuerunt: quid quòd Deus legem pro Levitis tulit, ut virginem ducant, & non vitiatam, vel viduam, Lev. 21. v. 13. Huc pertinet testimonium Chrysostomi Homil. 36. in Matth. ubi sic ait: *Propheta omnes, & uxores, & Domos habebant: sicut Esaias & Ezechiel, & eximius ille Moses, & nihil hinc virtuti illorum fuit impedimento.* Si vetus Testamentum se non curare objiciant Pontificii, quamvis causas recitare non possunt, ob quas Test. vetus rejiciunt, mox tamen ita regerere poterimus:

2. Si Christus ea, quæ Apostolis & discipulis suis fuerunt necessaria, fidelissimè revelavit, Joh. 15. v. 15. utique nec præceptum de cœlibatu reticisset, si necessarium fuisset.

Sed reticuit, & ne verbulo præcepit, ut à conjugio abstineant discipuli & Apostoli. Ergo præceptum hoc necessarium non fuit.

4. Addo: Si Apostoli à Christo conjugati ad Apostolatam vocati sunt: utiq; matrimonium eorum Christo non displicuit.

Sed tales vocati fuerunt, Matth. 8. v. 14. 1. Cor. 9. v. 5. Ambros. Tom. 5. fol. 310. qui omnes Apostolos, excepto Johanne & Paulo Maritos fuisse scribit.

Ergo. Huc pertinet testimonium Eusebii hist. Eccles. lib. 3. cap. 24. & Nicephori, lib. 2. cap. 44. qui sic scribunt: *An isti (oppugnatores conjugii) tandem Apostolos quoque rejicient? Petrus siquidem & Philippus liberis creandis operam dederunt. Philippus porro Filias etiam suas viris in matrimonium locavit.*

5. Si conjugium Apostolis non tantum non Episcopis & Diaconis prohibitum, sed potius indultum, & expressè concessum fuit: utiq; in conjugio reprehensibiliter Ecclesiarum ministri vivunt.

Sed illud 1. Cor. 7. v. 2. Heb. 13. v. 4. 1. Tim. 3. v. 2. 4. 12. Tit. 1. v. 5. Ergo.

6. In primis hoc opponimus modernis Pontificiis, Pistorio, Bellarmino, & aliis argumentum, quo eorum nos petere credimus jugulum: Summa enim devotione Antiquitatem venerantur.

Si conjugium in prima, Antiquissima & Apostolica Ecclesia, verbi ministris non interdictum sed concessum fuit: utique nec nunc interdici, sed concedi decet.

Atqui illud. Ergo & hoc. Cumque Pistorius magno clamore contendat, impossibile esse, ut minorem probemus, age Lector Christiane, & audi, annon pudere vel exuvias hominis deceat.

In initio probationis loco repeto illa testimonia, quæ in argumento quinto adducta: ad quæ solidè non respondebunt universi Adversarii. Deinde sic probo: In Jure Canonico apud Pontificios authentico, 26. q. 20. can. 1. ita legitur: *Antequam Evangelium claresceret, multa permittebantur, quæ tempore perfectioris disciplina penitus sunt eliminata. Copula namque conjugalis nec Legali, nec Evangelica, nec Apostolica auctoritate prohibetur: Distinct. 33. cap. 3. Hic igitur inter alia sic Ecclesiasticis personis præcipitur: Contubernia extranearum feminarum nullatenus appetant: castimoniam quoque inviolati corporis perpetuò conservare studeant: aut certe unius matrimonii vinculo faderentur. Idem testantur Canones, dicti Apostolici, distinct. 15. & 16. Can. 5. sic sonat: Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, uxorem suam prætexit religionis non abjicito: si abjicit, segregator à communione: si perseverat, deponitur. Et Can. 50. Si quis Episcopus, aut presbyter, aut Diaconus, aut quisvis omnino de sacerdotali consortio, nuptiis & carnibus, & vino abstinerit, non propterea quo mens ad cultum pietatis reddatur exercitator, sed propter*

2. Si Christus ea, quæ Apostolis & discipulis suis fuerunt necessaria, fidelissimè revelavit, Joh. 15. v. 15. utique nec præceptum de cœlibatu reticisset, si necessarium fuisset.

Joh. 15. 15.

Sed reticuit, & ne verbulo præcepit, ut à conjugio abstineant discipuli & Apostoli. Ergo præceptum hoc necessarium non fuit.

4. Addo: Si Apostoli à Christo conjugati ad Apostolatam vocati sunt: utiq; matrimonium eorum Christo non displicuit.

Sed tales vocati fuerunt, Matth. 8. v. 14. 1. Cor. 9. v. 5. Ambros. Tom. 5. fol. 310. qui omnes Apostolos, excepto Johanne & Paulo Maritos fuisse scribit.

Ergo.

Huc pertinet testimonium Eusebii hist. Eccles. lib. 3. cap. 24. & Nicephori, lib. 2. cap. 44. qui sic scribunt: *An isti (oppugnatores conjugii) tandem Apostolos quoque rejicient? Petrus siquidem & Philippus liberis creandis operam dederunt. Philippus porro Filias etiam suas viris in matrimonium locavit.*

Euseb. hist. Eccles. lib. 3. c. 24.

5. Si conjugium Apostolis non tantum non Episcopis & Diaconis prohibitum, sed potius indultum, & expressè concessum fuit: utiq; in conjugio reprehensibiliter Ecclesiarum ministri vivunt.

Sed illud 1. Cor. 7. v. 2. Heb. 13. v. 4. 1. Tim. 3. v. 2. 4. 12. Tit. 1. v. 5.

Ergo.

6. In primis hoc opponimus modernis Pontificiis, Pistorio, Bellarmino, & aliis argumentum, quo eorum nos petere credimus jugulum: Summa enim devotione Antiquitatem venerantur.

Si conjugium in prima, Antiquissima & Apostolica Ecclesia, verbi ministris non interdictum sed concessum fuit: utique nec nunc interdici, sed concedi decet.

Atqui illud.

Ergo & hoc.

Cumque Pistorius magno clamore contendat, impossibile esse, ut minorem probemus, age Lector Christiane, & audi, annon pudere vel exuvias hominis deceat.

In initio probationis loco repeto illa testimonia, quæ in argumento quinto adducta: ad quæ solidè non respondebunt universi Adversarii. Deinde sic probo: In Jure Canonico apud Pontificios authentico, 26. q. 20. can. 1. ita legitur: *Antequam Evangelium claresceret, multa permittebantur, quæ tempore perfectioris disciplina penitus sunt eliminata. Copula namque conjugalis nec Legali, nec Evangelica, nec Apostolica auctoritate prohibetur: Distinct. 33. cap. 3. Hic igitur inter alia sic Ecclesiasticis personis præcipitur: Contubernia extranearum feminarum nullatenus appetant: castimoniam quoque inviolati corporis perpetuò conservare studeant: aut certe unius matrimonii vinculo faderentur. Idem testantur Canones, dicti Apostolici, distinct. 15. & 16. Can. 5. sic sonat: Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, uxorem suam prætexit religionis non abjicito: si abjicit, segregator à communione: si perseverat, deponitur. Et Can. 50. Si quis Episcopus, aut presbyter, aut Diaconus, aut quisvis omnino de sacerdotali consortio, nuptiis & carnibus, & vino abstinerit, non propterea quo mens ad cultum pietatis reddatur exercitator, sed propter*

Probatur, quod in prima & antiquissima Ecclesia, conjugium Sacerdotibus interdictum non fuerit, sed potius concessum.

abominationem, oblitus, quod omnia pulchra valde, & quod masculum & feminam Deus creavit hominem, sed diffamationibus laceffens creationem Dei, vocat ad calumniam, aut corrigitur, & ex Ecclesia rejicitur, confimiliter Laicus. Audiamus quid concilium Ancyranum Anno Christi 308. celebratum, & à Leone IV. dist. 20. approbatum dicat: Canon 9. ita habet: *Diaconi quicunque cum ordinentur, si in ipsa ordinatione protestati sunt, dicentes: velle se habere uxores, nec posse se continere, hi postea si ad nuptias venerint, maneat in ministerio, propterea quod his Episcopus licentiam dederit. Quicunque sanè tacuerunt, & susceperunt manus impositionem, professi continentiam, si postea ad nuptias venerint, à ministerio cessare debeant.* Hinc apparet etiam post susceptum Diaconatum licuisse Diaconis inire matrimonium. Digna etiam est Niceni Concilii historia, quæ describitur à Socrate, lib. 1. cap. 8. Sozom. lib. 1. cap. 22. Niceph. lib. 8. cap. 19. 42. Tripart. lib. 2. cap. 14. & in iure etiam Pontificio Dist. 31. Canon 12. reperitur hisce verbis: *Nicena Synodus corrigere volens hominum vitam in Ecclesia commorantium, posuit leges, quas Canones vocant, in quorum tractatu videbatur aliquibus introducere legem, ut Episcopi, presbyteri, diaconi & subdiaconi, cum conjugibus, quas ante consecrationem duxerant, non dormirent. Surgens autem in medio Paphnutius confessor, contraxit, Honorabiles confessus nuptias, & castitatem esse dicens, cum propria conjugē concubitu, suavitq, concilio, ne talem poneret legem, gravem esse asserens causam, quæ in ipsis aut in eorum conjugibus, occasio fornicationis existeret. Et hæc quidem Paphnutius, licet nuptiarum esset in expertus, exposuit. Synodusq, laudavit sententiam ejus, & nihil ex hac parte sanxit, sed hoc in uniuscujusque voluntate, non in necessitate dimisit. Utinam decretum hoc saluum in Papatu perstitisset: Sed damnavit illud Gregorius VII. Hildebrandus dictus, Anno Domini 1079. uti testatur Berthold. Constant. in Append. Chron. Hermanni contracti.*

Concilii Gangrensis Anno Domini 324. celebrati Canon 4. sic sonat: *Si quis discernit Presbyterum conjugatum, tanquam occasione nuptiarum, quod offerre non debeat, & ejus oblatione ideo se abstinere, Anathema sit.* Sed & circa annum Domini 423. Cælestinus I. Papa ad Episcopos in Gallia scripsit, ut *unius uxoris vitam ordinarent: veluti iis, qui juxta formam Apostolicam conjugati sunt, manus imponant: Tom. 1. Concil. Colon. pag. 327.* Quid? quod circa annum Domini 678. in Synodo Constantinopolitana sexta Generali, Can. 13. decretum fuit, ne Presbyteris Diaconis, & Subdiaconis, propterea quod uxorati sint, ordinationis ritus & manuum impositio denegetur: neque consuetudo conjugalitatis interdicatur: uti in Tomo 3. Concil. pag. 395. & apud Barthol. Carranzam in summa Concil. fol. 285. habetur: Sed & decretum hoc Juri Canonico, dist. 31. insertum est. Sic enim ibi legitur:

Quoniam in Romani ordine canonis esse cognovimus traditum, eos, qui ordinati sunt diaconi vel presbyteri debere confiteri, quod jam suis non copulentur uxoribus: Nos antiquum sequentes Canonem, Apostolica diligentia, & constitutiones sacrarum virorum, legales nuptias à modo valere volumus, nullo modo cum uxoribus suis eorum connubia dissolventes, aut privantes eos familiaritate ad invicem, in tempore opportuno. Quicunque ergo diligens inventus

fuert in subdiaconali ordinatione aut diaconali, aut sacerdotali: hic nullo modo prohibeatur ad talem ascendere gradum pro uxoris sua legitima cohabitatione. Nec etiam tempore ordinationis sue profiteri cogatur, quod abstinere debeat à legali propria uxoris familiaritate. Item: Si quis ergo præsumpserit CONTRA APOSTOLICOS CANONES aliquos presbyterorum & Diaconorum privare contactu & communionem legalis uxoris, deponatur. Similiter & presbyter aut Diaconus, qui religionis causa uxorem suam expellit, excommunicetur: si vero in hoc permanserit, deponatur. Ita mediocriter credo satisfactum negantibus Pontificiis: ut autem opere supererogationis, gratiam apud ipsos merear: non gravabor alia testimonia adducere, ex quibus manifestum evadat, olim licitum fuisse, ut Sacerdotes seu Ecclesiastici in conjugio viverent: & liberos generarent. Spiridion Episcopus Cypri vir fuit sanctus & religiosus: de eo sic habet Sozom. in Hist. Eccles. libro primo capite undecimo *Tame si uxorem haberet, & liberos, non tamen propterea fuit rā δεινὰ χείρω, non res divinas negligentius oblit.* Chyremonis Episcopi, Eusebius libro sexto cap. 34. meminit, quod in persecutione Decii cum uxore sua in montem Arabiæ se contulerit. De Gregorio Episcopo Nysseno, Basilii Magni Germano refert Nicephorus libro undecimo cap. 19. *Quamvis conjugem habuerit: rebus tamen aliis Fratri minime cessit.* Sic & de Hilario Pictaviensi Episcopo canit Mantuanus in Fastis lib. 1.

*Non nocuit tibi progenies, non obstitit uxor
Legitimo conjuncta thoro: non horruit illa
Tempestate Deus thalamos, cunabula, tadas.
Sola erat in pretio, qua nunc incognita, virtus
Sordet, & attrito, vivit cum plebe cucullo.*

De Episcopis Orientalibus Socrates libro 5. hist. Eccles. cap. 21. ita scribit: *Non pauci illorum, dum Episcopatum gerunt, etiam liberos ex uxore legitima procreant: Gregorius III. qui anno 731. electus fuit, Bavaris hanc legem dedit: Nemo scortum aut concubinam alat: quisque aut castè vivat, aut uxorem ducat: quam deserere fas non esto.* Johannes Nauclerus Tom. 2. Generat. 36. fol. 160. & hoc refert: Cum Gregorius VII. Anno 1074. sermone ageret, ut Ecclesiasticis personis in Italia, Germania & Gallia cælibatum injungeret, Othone Episcopum Constantiensem restitisse, & conjugium indulgisse: In Gallia quoque admodum, Clericos quos vocant, Pontifici, reclamasse: verba Naucl. sic habent: *Adversus hoc decretum, infremuit tota factio Clericorum, hominem planè hæreticum, & vesani dogmatis esse clamitans, qui oblitus sermonis Domini, qui ait: non omnes capiunt verbum hoc: Qui potest capere capiat, & Apostolus: Qui se non continet, nubat: melius est enim nubere quàm uri: quod violenta exactione homines vivere cogeret ritu angelorum, & dum consuetum cursum natura negaret, fornicationi & immundicia frena laxare: Quod si pergeret sententiam confirmare, malle se sacerdotium quam conjugium deserere: & tunc visurum eum, cui homines sorderent, unde gubernandis per Ecclesiam De plebibus, angelos comparaturus esset.* Audis Lector Christiane, quanto tempore conjugium verbi ministrorum à rectè sentientibus approbatum sit.

2. Quid ergo de cælibatu isto Pontificio statuendum? Utrique nihil aliud, quàm instinctu Satanæ cum ab Anti-Christo introductum esse: Prohibendum.

Sozom. in
hist. Ec-
cles. l. 1. c. 11.

Euseb. l. 6.
c. 34.

Niceph. l. 11
c. 19.
Mantuan.
in Fastis l. 1

Socrates l. 5.
hist. Eccles.
c. 21.

Aven. l. 3.
pag. 214.

Joh. Naucl.
Tom. 2. ge-
nerat. 36. f.
160.

Quid de cæ-
libatu Pon-
tificio sta-
tuendum.

Prohibentes enim nubere, doctrinam fovere Dæmoniorum dicuntur, 1. Tim. 4. v. 1. & de Anti-Christo prædixit Sp. S. Dan. 11. v. 37. *Super desiderium mulierum non adjiciet animum*: ubi per mulieres, honestæ uxores necessario intelliguntur: alioquin enim si scorta innueret S. Spiritus, minime ignominiosum foret Anti-Christo, quod illorum concupiscentia non trahatur.

Argumenta, quæ pro stabiliendo cœlibatu Sacerdotum Pontificii afferunt, responsione vix digna, & passim à nostris confutata sunt: quare isto labore potius superfedendum puto: cum alia ratione & occasione id fieri queat.

6. Nunc ad quæstionem propero sextam: *An liceat virginitatem seu cœlibatum vovere: & num propter votum opus ac summè necessarium sit, à conjugio abstinere?* Pontificii simpliciter affirmativè respondent: Nos aliter: Nimirum *virginitatem vel cœlibatum vovere, nullo planè modo esse necessarium*, D. Paulus enim expressè 1. Cor. 7. ait, Si quis donum continentiae habeat, non tamen obligari, ut cœlebs maneat, sed licere, ut matrimonium ineat. Unde sic arguimus:

Si nullaneccessitas, vel mandati divini, vel conscientia vel salutis votum cœlibatus urget, utiq; nec votum istud necessarium esse potest.

Sed nulla hic talis necessitas: Nuspiam enim mandatum est vel UNI, ut cœlibatum voveat: nec si non vovet, conscientia vel tantum læditur: multò minùs æterna salus periclitatur.

Ergo.

Uno hoc ariete universa doctrina de voto cœlibatus evertitur: Si regerant Pontificii, necessarium esse, vovere castitatem, respondemas, aliud esse, vovere castitatem, qui in conjugio vivunt, quàm ἀγαμοὶ & cœlibes: Et inde iterum sic arguimus:

Quod semel Christianus vovit, & sine repetitione voti observare tenetur, id ut denuo voveat necessarium non est.

Atqui verò *castitatem* in fœdere Baptismali Christianus vovit, cum se Dei ministrum fore per susceptores pollicitus fuit, hancque ipsam castitatem, ratione Christianismi, servare tenetur.

Ergo, ut denuo castitatem voveat, necessarium non est.

Contra falsam quoque castitatis interpretationem, qua Pontificii *castitatem* conjugio opponunt, sic insurgimus:

Quicumque ita castitatem vovet, ut conjugium abjuret, is conjugii statum, quod castus non sit, insinuat.

Pontificii sic castitatem vovent.

Ergo.

Jam verò:

Quicumq; à conjugio, castitatem abesse dicit, is & Authorem conjugii Deum horrendè blasphematur, & multis scripturæ testimoniis supra adductis repugnat.

Pontificii illud dicunt.

Ergo & hoc faciunt.

Amplius se arguo:

Quod in potestate hominis situm non est, id solenniter Deo vovere temerarium fuerit.

At castè extra conjugium vivere, in potestate nostra non est, (si excipias paucos illos,

qui ex dono singulari divino verbum istud capiunt.)

Ergo.

Quæcunque spontaneo spiritu nec voventur, nec servari possunt, ea nequaquam Deo placent.

Talia verò sunt vota cœlibum Monachorum, & Monialium, propter præbendas & redditus, cœlibatus ordinem invito & reluctante animo voventium.

Ergo.

Satis de primo quæstionis sextæ membro: an liceat & necessarium sit, castitatem vel cœlibatum vovere.

Si quis autem de facto vovit, nonne tunc *ἀνάγκη*, ut votum strictè servet, tenetur?

Respondeo. Si eo animo vovit, ut voto isto aliquid gratiæ divinæ mereri, Deum placare, & pro peccatis satisfacere velit, tunc impium istud votum penitus abrogandum, & venia facti à Deo petenda est: Si verò honestos ob fines cœlibatum vovit nondum satis explorata natura sua, & difficile sibi animadverterit, ut sine peccato cœlebs vivat, omnino votū illud rescindere licet: utpote ex incogitantia & errore factum: & tale omnino, quod sine læsione conscientiae, sine flammis libidinum, adeoq; sine peccato servari non posset. D. Paulus enim seriò cupit, *ne cœlibatus laqueus sit*, 1. Cor. 7. v. 35. *Hac dico, non ut laqueum vobis injiciam*: Laqueum vocat βρόχον, quæ vox Grammaticis significat funem, qui alicui injicitur, ut restringatur & teneatur: Varinus dicit βρόχον significare *foramen corrigiæ*, per quod ferramentum trajicitur, ut constringat: Metaphoricè ait significare *πάντα τὸν τισὶν ἀπρεμαρτύρον κίνδυνον*: Ita Suidas inquit, significare τὸ τῆς ἀγχοῦς χοῖνον, *illam partem laquei, qua ad strangulationem parata est*. Colligitur ergo inde, Paulum hoc velle, cœlibatum alicui non esse injiciendum, tanquam laqueum, quo constrictus teneatur, ita ut ex illo laqueo, per conjugium liberari non possit. Atqui verò Pontificii τὸ εἶναι in cœlibatu, & τὸ μένειν, præsertim in votariis arctè conjungunt, ut si Votarius, post votum conjux fiat, horribilius eum peccare statuant, quàm si centum scorta fovisset, & æternam damnationem incurrere. Quod quid aliud est, quàm βρόχον conscientiae injicere?

Quæ ex scriptura adducunt Papistæ testimonia, vota reddenda esse Domino: ea huc nihil faciunt: de illis enim votis loquitur scriptura, quæ fiunt circa res à Deo præceptas, & divinæ ordinationi non contrarias: Votum autem cœlibatus Pontificium, & præcepto, & approbatione divina caret, immo & ordinationi divinæ repugnat. Ergo ab illis votis sanctorum, ad votum cœlibatus Pontificium pessimè concluditur.

Primarium pro obtinenda sua sententia urgent argumentum ex 1. Tim. 5. v. 12. ubi de viduis dicitur, *quod damnationem habeant, quia primam fidem irritam fecerunt*, hoc est, juxta Pontificios, quia contra votum cœlibatus nupserunt. Sed responderetur: Fatuos sic colligere: ubi enim scriptum est, viduas illas cœlibatum vovisse? Et ubi *fides prima* idem in scriptura, ac votum cœlibatus significat? Ubi si vidua honestè in Domino iterum nubit, ubi inquam nuptiæ istæ damnantur? Longè aliud est, cujus causa viduas

Qui cœlibatum vovit, an votum hoc strictè servare teneatur.

1. Cor. 7, 35.

Vindicatur locus 1. Timoth. 5, 12. ab interpretatione Pontificia.

illas damnationem incurrere dicit Apostolus: nimirum, quia *lasciunt* contra Christum: conversæ retrò sunt post Satanam: dant occasionem maledictionis Adversariis, sunt otiosæ, verbosæ, curiosæ, loquaces. Hæc sunt, quæ fidem primam, Baptismi puta, excutiunt: Sicut enim in desponsatione, ita & in baptismo fides datur & accipitur: Unde & D. Athanasius ait: *Væ vobis, qui primam fidem baptismi irritam facitis.* Concludo quæstionem sextam: etsi Lutherus & uxor ejus Catharina, Nobilis à Bora cœlibatum vovère: illa tamen conscientia votum istud impium rescindere potuerunt.

Athanasius

7. Sed quid quæso erroris, quid impietatis inest voto cœlibatus Pontificio? Breviter tantum recensebo.

Quid insit erroris & impietatis, voto cœlibatus Pontificio.

1. Errant, quod votum cœlibatus pro cultu Dei jactant, cum tamen votum istud à Deo nulli mandatum vel præceptum sit, & frustra colatur Deus mandatis hominum.

2. Errant impiissimè, quod cœlibatum, qui Deo vovetur, multò gratiorem esse Deo, & magis mereri remissionem peccatorum fingunt, quàm si liberè, & eo modo, quem Christus & Paulus tradunt, suscipiatur. Ita enim votum propria intentione factum omnibus Dei præceptis longissimè antefertur.

3. Gravissimè errant, Campegius, Eccius, Pighius, Osius, Costerus, Gretserus, Cunrad Better & alii, quod statuunt, illos, qui cœlibatum vovère, si continere non possint, potius debere scortari, quàm legitimum matrimonium contrahere. Impiissimam hanc doctrinam &

Bellarmin. l. 2. de monach. c. 10.

Bellarminus tradit, lib. 2. de Monach. c. 10. iniquiens, Monialibus post votum non competere verba Pauli: *Melius est nubere quàm uri: Pejuse se si nubant: Quæ nubit, illa magis peccat quàm quæ fornicatur.* Hanc sententiam Gretserus in Histor. Ord. Jesuit. pag. 113. VERISSIMAM esse contendit. Horrenda profecto est sententia, pugnat enim:

Gretserus in hist. ord. Jesuit.

1. Cum sexto præcepto.

2. Cum Paulino illo: *Ad vitandam fornicationem, unusquisque propriam suam uxorem habeat,* 1. Cor. 7.

3. Cum honestate publica. Ipsi enim saniores gentiles Impudicitiam & scortationem pro crimine habuerunt.

4. Cum canonibus: In decreto enim dist. 28. Concilii Neo Cæsariensis Canon talis recitatur: *Presbyter, si uxorem duxerit, ab ordine suo illum deponi debere, quod si fornicatus fuerit, vel adulterium commiserit, eum extra Ecclesiam abjici oportere.* Patet inde, etsi tunc prohibitum fuit, ne presbyteri uxores ducerent, fornicationem tamen, pro grandiori scelere & peccato, habitam fuisse.

5. Pugnat quintò, *παράδοξον* hoc impium, cum consensu antiquitatis, ita enim Cyprianus lib. 1. Epist. 11. scribit: *si perseverare (in virginitate, quam prius voverunt) nolunt, aut non possunt, melius est, ut nubant, quàm in ignem delictis suis cadant.* Epiphanius Tom. 1. lib. 2. hæc. 61. pro peccato quidem habet, post decretam virginitatem ad nuptias redire: Melius tamen esse statuit, ut talis Votarîus uxorem ducat, quàm clam scortetur: *Athleta, inquit, qui certamen corrumpit, flagris casus ex certamine ejicitur, & qui virginitatem corrumpit, ex tali cursu rejicitur, & corona ac brachio privatur. Sed melius est iudicium, quàm condemnatio.*

Cyprian. lib. 1. Epist. 11.

Epiphanius Tom. 1. lib. 2. hæc. 61.

Qui enim, ut ne confundantur apud homines, occultè scortantur, & sub solitudinis & continentia specie, libidinem exercent, non apud homines habent confessionem, sed apud Deum, qui novit occulta, & redarguit omnem carnem in suo adventu; prout quisque peccavit. Melius est itaque unum peccatum habere, & non plura. Melius est lapsum à cursu palam sibi uxorem ducere secundum legem, & à virginitate multo tempore pœnitentiam agere, & sic rursus ad Ecclesiam induci, velut qui mala operatus est, velut lapsum & fractum, & obligatione opus habentem, & non quotidie occultis jaculis sauciari ab improbitate, quæ à Diabolo ipsi infertur. Sic novit Ecclesia predicare: hæc sunt sanationis medicamenta.

Ejusdem erat cum Epiphanio sententiæ D. Hieronymus, qui Tom. 1. ad Demetriad. Virg. pag. 71. sic ait: *Sanctum virginum propositum, & cœlestis angelorum q̃q̃ familia gloriam quarundam non bene se agentium, nomen infamat: quibus aperte dicendum, ut aut nubant, si se non possunt continere, aut contineant, si nolunt nubere.*

Hieronymus Tom. 1. ad Demetriad. Virg. p. 71.

4. Errant Votarîi in Papatu in definitione castitatis & virginitatis: virginem enim esse putant, etiam si quis incendio libidinis, intus totus flagret ac ardeat: cum Paulus veram virginitatem eum habere dicat, qui *virgo est*, Corpore & Spiritu.

5. Errant vehementer, quod in contumeliam & ignominiam conjugii cœlibatum vovent.

6. Errant, quod votum ab iis, qui ad *æpualat* ætatem nondum pervenère, exigunt.

7. Errant, quod voto isto gratiam mereri, & uti supra in quæst. 1. audivimus, pro peccatis satisfacere, cupiunt.

8. Imo contra totam doctrinam Evangelii, & omnia præcepta Dei gravissimè impingunt: quemadmodum B. Lutherus, in *libello de votis monastii is venuste ostendit*. Istud scriptum, Tomo secundo *Jenensi* Latino insertum, & Johanni Luthero Parenti dedicatum, valde commendo studiosis Theologiæ: Gravissimum enim est, & accuratissimum: magno zelo, & spiritu verè divino concinnatum: Examina ibi fundamenta devotariorum, fol. 481. in specie differit de virginitate, fol. 482. & seqq. probatque vota adversari *Fidei*, fol. 485. & aliquot seqq. *adversari quoque Libertati Christianæ*, pag. 490. nec non præceptis Dei, fol. 495. ut & charitati, fol. 497. *quoniam & ipsi rationi*, fol. 499. &c. Non pœnitebit, sat scio, Lectorem, si aliquot horas lectioni Tractatus hujus impenderit. Arroderet tantum & allatrare, non autem confutare argumenta Lutheri, Bellarminus potuit.

Luth. in libello de votis Monastii.

9. Sed quando cœlibatus lex tentata, introducta, & obtrusa est? Fateor Divi Pauli tempore cœpisse hanc controversiam, ut & in tempore Johannis: qui adversus Nicolaitas graviter insurgit, Apocal. 2. (Nicolaitarum autem opinio ipsissima cœlibatus Pontificii fuit imago) Ita & progressu temporis sub prætextu traditionis Apostolicæ, lex de cœlibatu obtrudi cœpit, inprimis circa annum Domini 170. apud Gnosios in Creta Insula, ubi Perytus, Paræciæ illius Episcopus, cœlibatum, Fratribus, tanquam necessarium, imposuit: quod imitatus Montanus, cum sociis, itidem conjugio iniquior fuit, & in suam sententiam, Origenem, Tertullianum, Cyprianum, aliosque viros non infimæ authoritatis, pertraxit: eo que res tandem devenit, ut in Synodo Nicena

Quando Lex cœlibatus tentata, introducta, & obtrusa fuerit. Epiph. Tom. 2. lib. hæc. 25.

Epi-

Episcopi congregati, *κατὰ τὸν νόμον*, NOVAM LEGEM, in Ecclesiam inferre conarentur, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi & Subdiaconi, *μὴ συγκαθεύδουσιν* non concumberent cum uxoribus suis:

Euseb. lib. 1. demonstr. c. 9. Quod Nicenæ Synodi propositum Eusebio in primis placuit, qui lib. 1. demonstr. cap. 9. prolixè disputat, cur in Novo Testamento non tam studiosè, liberorum generationi opera danda sit, quàm in Veteri: Eustachius etiam Episcopus, in *Socr. l. 3. c. 14.* Paphlagonia, *καμειν ἐκώλυε*, & multis mulieribus, ut à conjugali consuetudine abstinerent, persuasit: præsertim verò, preces & Sacramenta uxorati Presbyteri, *ὡς μύσος* tanquam pollutionem & piaculum fugere iussit. Et quanquam Gangrense Concilium graviter restitit: tamen hæc ipsa Lex cœlibatus, tempore Hieronymi & Ambrosii, in Ecclesia Latina, caput exerere cœpit. Dum enim Charybdim Joviniani, virginitatem nimis abjectè habentis, vitare vellent; in Scyllam inciderunt: & virginitatem ita extulere, ut matrimonium planè despicerent. Unde & Epiphanius, insitens Latinorum vestigiis, mox in Ecclesia Græca cœlibatus legem defendit, & *τεκνογονία* Presbyterum ab officio arcere cœpit: Huic ipsi verò Epiphanio, Chrysostomus egregiè se, ut ex scriptis ejus apparet, opposuit.

Epiph. Tom. 1. lib. 2. Hæres. 59. contra Constantinos.

Syricius Episcopus. Et ad Episc. Africanos. c. 8. Distinct. 82. Rom. 8. 8.

Animadvertens ergo Satanas, Conjugii hostis acerrimus, se nondum Legem de cœlibatu, illis mediis in Ecclesiam introducere posse: alia viam aggressus est, nimirum usus opera Pontificum Romanorum, qui tunc eminere, potentia crescere, & in alias sibi Ecclesias imperium vendicare cœperunt: Hinc Syricius Papa, Sacerdotibus in Occidentali Ecclesia, conjugium severè interdixit, & conjugium pro statu carnali habuit, accomodans eò verba Pauli, Rom. 8. v. 8. *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt: quin & uxoratos presbyteros, sectatores libidinum & præceptores vitiorum vocat: & insuper, non aliter ac si in cacumine montis Sinai sederet, comminatione gravissima fulminat, inquiens: Si quis ab hac ratione canonis voluerit evagari, sciat se & à nostra communione seclusum, & Gehennæ pœnas habiturum.*

Probat, quod Syricius primus legem cœlibatus in occidentali Ecclesia invexit. Polyd. Vergil. lib. 5. c. 4. de Invent. Ber.

Negat quidem Pistorius Apostata, & cum ipso alii recentiores Jesuitæ, quòd Syricius Papa, primus inter omnes Pontifices Romanos legem hanc tulerit: sed perfricta fronte negatur. Non nescio Clarissimum D. Chemnitium nostrum, ægrè adduci potuisse, ut Syricium Authorem legis hujus crederet, cum Syricio historiæ meliora tribuere testimonia videantur: sed ipsimet Pontificii, aliter se rem non habere, disertis verbis exponunt: Gratianus enim & Glossator Syricium, & non alium Authorem nominant, dist. 82. Can. 2. Et Polydori Vergilii libro quinto, capite quarto de Inventar. Rerum hæc sunt verba: *Occidentalibus paulatim est conjugium abrogatum, Syricius enim PRIMUS Sacerdotibus & Diaconis, ut ait Gratianus dist. 82. conjugio interdixit, qui circiter annum salutis humanæ CCCLXXXVII. sedere cœpit.* Si ergo novelli Monachi negant Syricium authorem primum fuisse, necessum erit, ut Gratianum & Jus Canonicum mendacii arguant, quod sanè pace nostra omnino licet. Ante Syricium certè, adeo grande fulmen pro cœlibatu Sacerdotum non legitur à quoquam editum: unde suspicor, haud immeritò Syricium,

pro Authore Primo haberi: & quidem successores ejus ferè omnes circa illam legem unicè occupati fuerunt: conantes ut illis provinciis cœlibatum primo obtruderent, in quibus sparsa quædam ejus esse semina intellexerunt: *Hispanis nimirum, & Gallis*, ubi antea per Concil. *Elberinum & Arelatense*, Lex illa tentata fuit: *Africanis* quoque, ad quos ex monachatu Essæorum, aliquid contagii transiit: Cumq; Gallias & Hispanias sub jugum cœlibatus ferè misissent, sensim alias etiam provincias aggressi fuerunt: Circa annum enim 585. Ecclesia Syracusana, Episcopum uxoratum elegerat: quem Pelagius confirmare noluit. Neque Occidentalibus tantum Ecclesiis, verum etiam in Orientalibus in Thesalia præsertim & Macedonia, cœlibatum obtrudere voluerunt: non prius desinentes, quàm aliquid in Ecclesias illas irreperet: uti ex actis Synodi Constantinopolit. Can. 6. 12. 13. & 48. luculenter apparet. Inprimis verò in Occidente in defessis conatibus cœlibatum obtruserunt: in Britannia, Hibernia, Danla, Polonia, Bohemia, Suecia, Germania: *nonnunquam aperta vi, nonnunquam dolis & imposturis rem agentes.* In Anglia enim, cum nec Britwaldus nec Odo Cantuariensis, vi quicquam efficerent, Monachi fabulam sparserunt. Gabrielem Angelum, in charta quadam 12. articulos signatos detulisse, quod conjugium Sacerdotum non esset tolerandum: Dunstanus ergo Odonis successor, fabellam hanc narrat, Pontifici Johanni 13. & Bullæ ejus ornatus, valde horribili, brachium sibi adjungitulare, Edgari Regis, ut vi & fraude propositum suum in actum perduceret. Verum, ne excrescat tractatio, audiamus paucis, quando & per quos, & quibus mediis Lex cœlibatus in Germania nostra à Papistis tentata, & tandem non sine totius imperii concussionibus intrusa sit. *Vinofridus*, postea dictus Bonifacius, Germanis à Gregorio Secundo Pontifice datus Apostolus: Languebat enim ulcus Sacerdotum, & pessimam ipsorum vitam Pontifici narrabat; qui mox Vinofridum diplomate ornavit: & Germanis præfecit: (Avent. lib. 3. Annal. Bojorum, fol. 211. 212. 213.) Bonifacius igitur, in Germaniam proficiscitur & Clerum reformat: Sacerdotes falsos, avaros, impudicos, superbos, sordidi quæstus, libidinis, popularis gloriolæ mancipia, fabularumq; præcones, & hujusce factionis capita expellit: (Avent. lib. 3. fol. 213.) In hac reformatione simul per annos 36. variis modis Bonifacius cœlibatum in Germaniæ Ecclesiis attentaret: ubi Gregorius II. & Zacharias, Papæ, omni studio, suas quoque operas, gnaviter introducendo hoc cœlibatu locarunt, circa annum verò 860. exorta est contentio inter Papam Nicolaum Primum, & Udalricum Episcopum Augustanum: Ille enim dist. 32. cap. de illo Clerico decretum fecerat, *Nulli unquam Clericorum exceptis Lectoribus & Cantoribus uxorem habendi licentiam dandam esse:* Et hoc decretum ad Germanicas Ecclesias misit, ejusq; executionem Episcopis mandavit. Qui initio rogarunt clericos, ut continentia studeant: mox verò Episcopi plerique imperiosâ auctoritate præceperunt, & Sacerdotes coegerunt, ut à Conjugio abstinerent. Et quanquam resistente Ulrico Augustano, per annos ferme ducentos, libertas conjugii Sacerdotum, inter-

Lex cœlibatus quomodo in Germaniam intrusa sit.

Avent. lib. 3. Annal. Bojorum fol. 211. 212. 213.

merata

Balam 2.
Centur. 12.

merata & illæsa mansit, ita ut annotante Bruschio, circa annum Domini 950. plures Monachi Fuldenfis cœnobii, sub Abbate Hademano, conjugia contraxerint: Non tamen destiterunt Romani Pontifices, sed conjugium Sacerdotum Italicis suis practicis, amplius insectati sunt: circa annum millesimum, subornantes Brunonem, Augustensem Episcopum, ut is Epistolam Ulrici, contrario cœlibatus decreto, irritam faceret: Postea circa An. D. 1050. cum haberent Pontificem, natione Germanum, Leonem Nonum, hominem simplicem, instigarunt eum, ut in Synodo Moguntinensi cum 40. Episcopis conjugia Sacerdotum prohiberet & damnaret. Secutus hunc Nicolaus II. itidem, Presbyterorum nuptias, fornicationes esse judicavit: cumque videret homines magis erudito aliquo scripto, quam violento mandato moveri, Petro Damiano, Episcopo Hostiensi injunxit, ut is scripto aliquo publico Sacerdotum conjugium damnaret: sed nec ista ratione apud Germanos obtineri illud poterat: Hildebrandus ergo, seu Hillebrandus, alias Gregorius dictus Septimus, cum prius principes summos folio deiecisset, ac Imperium totum perfidia, bellis, rapinis, incendiis, & cædibus turbasset, oportuno & fatale hoc tempus judicavit esse, quo miseram Sacerdotum turbam ex possessione sancti, casti & honorabilis conjugii, quam usurpatione annorum ferè mille præscripserant, in perpetuum deturbare posset. Statim igitur inito pontificatu, circa annum 1072. Antecessorum suorum Leonis & Nicolai decreta de lege cœlibatus urgere cœpit: Deinde Anno 1074. Concilium Romæ Episcoporum 110. congregans, decretum illud de cœlibatu renovavit, & Sacerdotes conjugatos Nicolaitas vocavit, Laicis Missas eorum audire interdixit, Magnates etiam, ut Sacerdotes conjugatos ceu homines sceleratos fugiant, sollicitavit. Unde factum, ut multi Sacerdotes uxorati passim expellerentur, & in eorum locum alii cœlibes substituerentur. Hillebrando ad inferni baratrum detruso, Urbanus Papa, conjugium Sacerdotum circa annum Domini 1090. denuò damnavit: Quod & Paschalis successor ejus fecit: Cumque Henricum Quintum, in parricidium contra parentem Imperatorem armasset, facilè apud illum obtinuit, ut in comitiis Northufanis, conjugia Sacerdotum, sub titulo hæresis Nicolaitarum, Politico etiam Imperii decreto, damnaret, & quo tempore factum, ut Principes brachio seculari, decretum Calixti (quod circa annum 1120. factum dist. 27. reperitur) strenuè sibi exequendum sumpserint. Henricus ergo V. Pontificis mancipium, vi Sacerdotum nuptias honestas in Germania sustulit. Et ab eo tempore, magis magisque cœlibatus ille impurus Pontificius, tum in Germania, tum aliis quoque in provinciis invaluit: fructusque pessimos edidit.

9. Etenim ut & de fructibus aliquid dicamus, Infandum, quæ Ilias malorum, ex lege ista cœlibatus pro venerit. Nos aliqua tantum recensebimus.

Initio, ex orco quasi, veteres hæreses & errores revocabantur: quæ enim ἀνάπληστος ille Spiritus Diabolus inter gentiles seminavit zizania, ut nimirum flamines, Hierophantæ in primis Athenienses, à nuptiis abstinerent, ea inter Christianos quoque spargebantur: (Clem. lib. 3.

Strom. Hieron. lib. 2. contra Jovinium) Præterquam enim, quod arcebantur ab aris, qui cum uxore ducere presbyteri vetabantur: & Vestales virgines, voto cœlibatus obligatæ reddebantur, perinde ut Sacerdotes Dianæ, Vestales Romanorum, Hierophantæ Ægyptiorum facere coacti fuerunt. Lege ergo ista, Gentilismus in Ecclesiam irrepsit.

Sed & Essæorum hæresis hoc pacto recrudit: Esseni enim sectæ suæ rationem mutati sunt ab illa vivendi ratione, quam Pythagoras Græcis monstravit: Primarium verò sectæ illius caput fuit, ὡποψία γάμου, contemptus conjugii: Uxores enim averfabantur, inquit Philo, & Eusebius lib. 18. de præpar. multas ex Philone recitat contumelias, quibus Esseni conjugium affecerunt: quod factum alii collaudantes, Essæos rectè facere dixerunt, τὸν γάμον παραιτήσαντες, quod conjugium averfarentur.

Insuper Nicolaitarum quoque hæresis damnata, per legem cœlibatus in Ecclesiam rediit. Nicolaus enim, teste Epiphanio, lib. 1. hæres. 25. admiratione cœlibatus consuetudini conjugali in perpetuum renuntiavit: cumque unctionem incontinentiæ diutius reprimere non posset, ad promiscuam Venerem, & quidem contra naturam, se convertere, quam legitimo conjugio uti maluit. Ubi ovum ovo non magis quam cœlibatus Papiasticus sectæ huic Nicolaitarum assimilari potest.

Non dicam de fabulis Teclæ, de scriptis Apocryphis, & adulterinis, quæ ad obtinendum cœlibatum, pro Canonicis venditabantur: quamvis fructus hic longè sit nocentissimus.

Quis scortationes, & libidines horrendas, quis Sodomiam, quis cædes, quis perjuria recenseat, quæ ex lege cœlibatus subinde prodierunt? Anno certè 1077. ad Anselmum perferentebatur, loco prohibiti conjugii cœpisse per totam Angliam regnare vitium Sodomiticum, & ex clero contagium illud etiam ad Laicos serpere. In Historia Hillebrandi ait Aventinus, fol. 564. Ex interdicto sacerdotum conjugio gravissima seditio gregem Christi percussit, nec unquam talis lues populum Christi afflixit. Sacerdotes adversus Pontifices, populus adversus sacerdotes saevire, omnia divina permisceri cœperunt, viri Muliercula, levi suspiciuncula excitati, Sacerdoti suo resistebant, bona templi diripiebant, populares Sacerdotulos, qui uxores habebant, floccifaciebant, sacrosanctam hostiam à Sacerdotibus, qui conjuges habebant, consecratam, in lutum abjiciebant, pedibusque consulcabant, &c. Idem Aventinus fol. 573. ita habet: Gratum fuit scortatoribus, quibus pro una uxore, sexcentas jam mulierculas habere licebat. Hinc occasione accepta multi falsi Prophetae, nebulas offundebant fabulis, miraculis, quæ exempla vocantur, à veritate plebem Christi avertiebant, sacras literas interpretando suo negotio servire cogeant. Porro paucissimis Veneri bellum indicentibus, quibusdam castitatis jactantiam, Quæstus ergo, simulantibus, maxima pars, sub honesto castimonie nomine, stupra, incestus, adulteria, passim & impune committebant. Hæc de fructu Pontificii cœlibatus, Aventinus. Ex Divi Bernhardi quoque querela colligi potest, quæ cœlibum vita fuerit: Sic enim in serm. de convers. ad cleric. c. 29. inquit:

Alex. ab Alexandro l. 4. c. 17. & l. 5. c. 12.

Joseph. l. 15. c. 13. l. 18. c. 2. De Monachatu ab Essenis in Ægyptum introducto, legatur Philo de vita contemplat. Sox. l. 1. c. 12. Sophronius in vita Marci.

Aventin. fol. 564. & 603. Vincentius lib. 29. c. 45. Hirsfeldensis Naucleus.

NB. Polyd. Virgil. lib. 5. de Inv. Rer. Sacerdotum nuptia vi in Germania sublata.

Avent. in hist. Hillebrandi fol. 564.

Bernhard. serm. de convers. ad cler. c. 29.

Si juxta Ezechielis prophetiam parietem fodiamus, ut in domo Dei videamus horrendum, pessima forte apparebit inter parietes abominatio. Siquidem post fornicationes, adulteria, post incestus, ne ipsa quidem apud aliquos ignominia passiones & turpitudinis opera desunt. Utinam nec Apostolum hac scribere, nec nos dicere oporteret, ut nec dicentibus crederetur, quod humanum aliquando occupaverit animum tam abominanda cupido, heu execrabili Sodomorum cinere inimicus hominum, Ecclesia corpus aspersit, & ipsorum etiam ministrorum ejus nonnullos, sanè foedissima & spurcissima respersit, &c. Et in fine inquit: Multi, non quidem omnes, sed tamen multi, certum est, nec latere possunt præ multitudinem, nec præ impudentiam quarunt: Multi utique libertatem in occasionem carnis dedisse videntur, abstinentes remedio nuptiali, & in omni deinceps flagitium effluentes: Utinam qui continere non valent, cælibatus nomina dare verentur. Effet sine dubio melius nubere, quam uri, & salvari in humili gradu fidelis populi, quam in Cleri sublimitate & deterius vivere, & districtius judicari. Et alibi inquit: Tolle de Ecclesia honorabile conjugium, & thorum immaculatum, nonne replet eam concubinariis, cestuosis, seminis suis, mollibus, masculorum concubitoribus, & omni denique genere immundorum.

In memoriam quoque revoco Lectori, quæ de scortationibus Pontificum, & horrenda Sodomia, in libro commentariorum nostrorum primo, super cap. 2. & lib. 3. super cap. 11. commentati sumus. Noti sunt versus Nigelli, Mantuani, & aliorum, quibus horrenda scelera Pontificiorum describuntur.

Jam ergo superest, ut explicemus, annon cælibatus isti, omnibus temporibus, aliqui saniores restiterint, & reclamarent?

Annon omnibus temporibus impuro cælibatus Pontificio, à sanioris mentis hominibus reclamatum sit.

1. Cor. 6. 7.
1. Tim. 4.
2. Pet. 2.
Apoc. 2.
Ep. 6. in orthodoxo-graphia, fol. 34.
can. 8.
Syn. Antisid. can. 21.

Et si verò sparsim attigimus, quod nonnunquam Satanæ conatus, per organa Dei, cohibitus fuerit, operæ tamen precium fore credo, si accuratius, nonnihil hoc ipsum ostendam, ne Suiæ clament, solos nos à Lutheri tempore, cælibatus legem improbare. Et quidem D. Paulum, D. Petrum, & D. Johannem impuro isti cælibatus gravissimè restituisse, scripta eorum oculariter attestantur: Fecere autem hoc, & alii saniore mente præditi: Utpote Ignatius, qui in Epistola ad Philadelphienfes, de cælibatu & conjugio sic loquitur: Gratulor vobis virgines sanctimoniam, ut Elia, Josua, Melchisedech, Elisas, Jeremia, Baptista, Johannis, Timothei, Titus, Evodius, Clementis, qui cælibes vixerunt: horum verò, inquit Ignatius, mentionem feci, non vituperans reliquos sanctos, οτι γάμοις προσκολλησαν: eo quod in consuetudine conjugali vixerunt: Opto enim Deo dignus in ipsorum vestigiis inveniri, in Regno Dei, ut Abrahami, Isaaci, Jacobi, Josephi, Isaac, & aliorum Prophetarum: Item, ut Petri & Pauli, ut aliorum Apostolorum τῶν γάμοις προσκολλησάντων, hoc est, qui matrimonium & contraxerunt & consuetudine conjugali usi fuerunt. Et in eadem Epistola dicit: Si quis Deum & Christum constituit, corruptionem vero seu labem & coinquinationem vocat τὸ νόμιμον μίξιον, legitimam conjugum commixtionem, & liberorum procreationem, aut cibos quosdam abominabiles, Talis habet εὐνοικον inhabitantem Draconem illum Apostatam. Inter Canones quoque dictos Apostolicos, quintus sic habebat: Episcopus aut Presbyter, aut Diaconus, τὸν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκκαλέτω προφάσει εὐλαβείας, si

verò abjecerit, ἀποεχέτω: si perseveraverit κατὰ πρόβλεπον. Hic Canon expressè cælibatus Legi repugnat.

Supra de Pinyto diximus, quod tempore Dionysii, Corinthiorum Episcopi, legem de cælibatu introducere voluerit: sed ejus conatui Dionysius restitit, monens Pinytum, μὴ παρὰ πολλοὶ ἐπαύχης, τὸ πρὸς ἀγνείας, τοῖς ἀδελφοῖς ἐπιβέναι, & δὲ τῶν πολλῶν κατὰ ὁρὰς ἀδελφείας, h. e. Ne grave illud onus de cælibatu Fratibus tanquam necessarium imponat. Autoritate ergo sua Dionysius Legem cælibatus ex Ecclesia tunc profligavit, ita ut conjugium Sacerdotum ab eo tempore ferias ab hostium insectationibus habuerit: Multi enim Episcopi & Presbyteri conjugati, vel ab ipso Vicelio recensentur: Et honestum fuit eo Vicelio tempore, si quis ex Episcoporum linea ortus esset: Unde Polycrates apud Eusebium lib. 5. c. 25. *Euseb. lib. 5. c. 25.* contra Victorem gloriatur, septem suorum συνελόντων cognatorum, ordine Ephesino Episcopatu præfuisse. Inprimis Legi cælibatus, à Paphnutio, in Synodo Nicena reclamatum, & ibi tandem Lex illa planè abrogata fuit, ex hoc fundamento, quod plus detrimenti quam commodi Ecclesia allatura, & impuritati ordinis Ecclesiastici causa futura esset. Ac quemadmodum scriptis & verbis cælibatus Niceæ improbatum fuit, ita & facto ipso multi celebres Episcopi, qui post Nicenam Synodum uxori erant, restiterunt: utpote Hilarius Pater Basilii Magni, Greg. Nyssenus, Spyridion & alii.

Eustachio etiam, Sacerdotum conjugia interdicens, in Armenia, Concilium Gangrense, magno zelo reclamavit, (Sozom. lib. 3. cap. 14.) & can. 4. legem illam cælibatus anathematizavit. Cumque Epiphanius in Græca Ecclesia legem illam defenderet, mox divinus Chrysostomus matrimonii sacerdotum adversus Epiphanium suscepit patrocinium, sed & Syricii fulmen posthabuit: adeo quidem, ut ducentis post ipsum annis, uxori adhuc presbyteri & Sacerdotes fuerint. Et Salvianus, Massiliensis Episcopus, circa annum 480. legem de cælibatu expressè reprehendit libro quinto de providentia Dei. Eodem pacto, legi Syricii reclamavit in Hispaniis, Episcopus Tarraconensis, in Synodo quoque Toletana Patronus Episcopus. Et Isidorus Hispalensis Episcopus de vita Clericorum regulam edidit, in qua inter cætera dist. 23. inquit: Clerici castimoniam non violati corporis perpetuò observare studeant, aut certè unius matrimonii vinculo fœderentur. De Orientalibus constat, quod legem cælibatus planè averlatæ sint: conveniente enim in Trullo Regii Palatii 227. Patres, & inter reliquos canones, decimum tertium hac de re posuerunt, quod st. 31. repetitur, & sic juxta ἑμφορὴν Græcam habet: Quoniam in Romana Ecclesia loco Canonis seu decreti, traditum esse cognovimus (μὲλλοντας ἀξιοῦν) ut ii, qui digni habendi sunt ordinatione Diaconi vel Presbyteri (καθομολογεῖν) profiteantur, se deinceps cum uxoribus suis non congressuros seu concubituros (συνάπλωνται) Nos sequentes (δεχόμενοι) veterem Canonem (ὑποτάσσοντες ἀνεκείνῃ καὶ τῷ ἁγίῳ) Apostolica, sincera, exquisita & ordinata constitutionis, legitimas sacrorum virorum (συνωμεία) cohabitationes conjugales etiam ex hodierno die in posterum (καὶ ἀπὸ τῆ νῦν) valere ratas & firmas esse (ἐπβεβηκέναι). Nullo modo eorum cum uxoribus propriis (συνάπλωνται).

(συζωειαν) conjunctionem seu copulationem dissolventes, aut (ὑποσπέρτις) fraudantes eos (καὶ κατὰ τὴν κοινότητα ἐμυδία) consuetudine conjugali, qua convenienti tempore fiat. Itaque si quis dignus invenitur Hypodiconi, Diaconi aut Presbyteri, ordinatione, is minime prohibendus est ad hunc gradum ascendere, sed eo quod cum legitima uxore (συζωὴν) cohabitaret: Nec tempore ordinationis suae (ἀπαρτίσθω) postuletur ab eo, seu cogatur, ut prostetur (ὡς ὑποσπέρτις) quod abstinere vellet aut debeat legitimo congressu cum propria uxore, non autem indiscriminatim cum uxoribus suis conjunctionem habebunt, sed vicis sua tempore abstinebunt. Si quis igitur presumpserit contra Apostolicos canones. Diaconos & Sacerdotes post ordinationem consuetudine cum legitimis suis uxoribus privare deponatur: Similiter & qui ordinantur, si uxores suas prae textu pietatis obiciant, excommunicentur. Ita ergo Orientalis Ecclesia legi de cœlibatu reclamavit, & observandum, quod Papa Stephanus Dist. 31. Can. 14. testatur, veterem in Orientalibus Ecclesiis fuisse morem ac consuetudinem, quod matrimonio Sacerdotes eorum copularentur, verba sic habent: *Aliter se Orientalium traditio habet Ecclesiarum, aliter hujus sancta Romana Ecclesia. Nam earum Sacerdotes, Diaconi & Subdiaconi Matrimonio copulantur. Istius autem Ecclesiae vel Occidentalium, nullus Sacerdotum à Subdiacono, usque ad Episcopum licentiam habet conjugium sortiendi. Quin & hodie talis est mens Orientalium de cœlibatu Sacerdotum, quam explicat Ieremias Patriarcha Constantinopolitani, in Actis Constantinop. Witebergae impressis pag. 129. Secundo dicitur, melius esse matrimonium contrahere, quam uri, secundum illud, unius mulieris virum & cetera D. Pauli praecepta. Ideo nos quoque illis Sacerdotibus, qui continere non possunt, Conjugii usum permittimus: Deus enim conjugium praecepit: Nec ignoramus, conjugio interdito Sacerdotibus, turpia ab ipsis committi. Hæc Patriarcha. Sed audiamus, quomodo in Germania reclamatum fuerit cœlibatui: Et sanè, cum per annos ferme sexcentos Germania fidem Christi professæ esset, legem cœlibatus ignoravit: uxorati enim in Germania fuerunt præcipui Episcopi: Gerbilio Episcopus Moguntiacus, Geraldum Patrem, itidem Episcopum ibidem, habuit: Paschalis quoque Episcopus Curia Rhetorum circa annum Christi 760. in ipso Episcopatu uxorem suam habuit, ejusque nomen in principio quorundam diplomatum addi voluit. Et Advent. lib. 5. fol. 564. de tempore Hellebrandi scribens, inquit circa annum Domini 1075. Sacerdotes Germania publicè uxores instar cæterorum Christianorum habuisse, & filios procreasse, imo & Hieronymus Gebvilerus, Scriptor Pontificius, expressè dicit, in Galliis & Germania circiter 24. Episcopatus fuisse, in quorum dîœcesi, à superioribus ordinibus, usque ad infimum clericum, conjugati fuerint. In primis verò memorabilis est Epistola Ulrici Episcopi Augustani, ad Nicolaum Primum Pontificem: in qua pro matrimonio Sacerdotum contra legem cœlibatus, ceu pro aris & focis, dimicat. Epistola illa admodum est pulchra, & longè gravissima: Non à nostris conficta: sed dudum ab Ænea Sylvio, seu Pio Secundo, expolita, & in Bibliotheca quadam Hollandiæ reperta, in qua tredecim rationibus & fundamentis solidissimis Sacerdotum nuptias defendit, & ad objectiones Nicolai ac Sociorum*

masculè responderet. Videatur Epistola hæc, D. Chemn. in Paralipom. Urspergensis, pag. 413: in Exem- plari quod Basileæ excusum est, Anno 1569. Minor autem vehementer, qua fronte Pistorius A- postata, (im Begreiffen pag. 663.) dicere ausus fuerit, Epistolam hanc Ulrici, fabulam esse, cum Papa Nicolaus, tempore Ulrici non vixerit. Pa- rum sanè refert, an verè, an falsè, Ulrico assignetur: neque enim super hac Epistola, fundatur nostra confessio: interim vix temeritatis notam effugere poterit Pistorius, si Epistolam hanc pro FABULA habuerit: Papa enim Pius II. in Germania sua, S. Huldericum Augustanum, Authorem Epistolæ hujus nominat: idem facit, Bertholdus, Presbyter Constantiensis, Roma- næ Ecclesiæ addictissimus, in appendice Chronici Hermanni contracti: ubi inter alia narrat, Papam Gregorium Septimum, Anno 1079. Roma in synodo, scriptum Udalrici, ad Papam Nicolaum, de nuptiis Presbyterorum anathematis fulmine condemnasse. Et hæc ante annos quingentos, Bertholdus ille asseruit: Sux ergo fari- næ homines, Pistorius fabulosi commenti & non nos arguere debet. Rationem quod attinet, ob quam Pistorius Epistolam ab Udalrico scriptam non esse existimat, parvi illa & ferè nullius momenti est: Unde enim probatur, Nicolaum Papam 20. annis propemodum prius mortuum esse, quàm S. Huldericus natus fuerit? Sunt qui Nicolaum, ad Papale solium, Anno Domini 858. alii, Anno 862. electum & novem annis sedem Romanæ præfuisse, scribunt: Tom. 3. Concil. Venet. pag. 897. Ita ergo Nicolai mors, in annum Domini 871. incideret. Jam verò S. Huldericus, Anno Domini 900. mortuus est. ætatis anno octuagesimo tertio, uti Pius II. Papa in sua Germania, & Jacobus de Voragine in Aur. Legenda cap. 202. expressè testantur. Judicet nunc Lector, quàm crassè mentiat Pistorius, inquit, Ulricum, post Papæ Nicolai mortem, demum natum esse: cum Ulricus quinquaginta & quatuor annorum, moriente Nicolao, fuerit.

Tempore Leonis Noni, cum denuò cœlibatus Lex, Germaniæ obtruderetur, Nicetas, Abbas Græcus, edito scripto, conjugium Sacerdotum contra Pontificias illas damnationes defendit non quidem in Græcia, vel pro Græcis, sed in Germania vel Occidentali aliquo loco, quod inde patet, quia cohors Pontificia, Nicetam hunc, hæreticum declaravit, distinct. 31. Non verò audebant Pontif. Græcos in Orientali Ecclesia existentes proclamare hæreticos: Latine etiam Leo IX. Nicetæ respondit: Ergo vel hinc apparet, Nicetam illum, non pro Orientalibus Græcè, sed pro Occidentalibus Latine scripsisse. Et quid opus fuisset, conjugium sacerdotum contra Græcos defendere, cum in Orientali Ecclesia cœlibatus ille explosus sit? Petro Damiano Episcopo Hostiensi contra conjugium disputanti, Auxentius Mediolanensis se opposuit: Heldebrando Episcopi complures restitère, in primis verò Constantiensis, & Argentoratensis: Clerus quoque Præcursores ipsum Anti-Christi, hominemque vesanum & hæreticum esse, clamitavit.

Summatim, quotiescunque Lex ista cœlibatus à Pontificibus tentata fuit, nunquam defuere, qui publicè reclamarent: adeo quidem ut in medius captivitatibus hujus Babylonica tenebris, multi præstan-

Dist. 31.
Can. 14.

Ieremias
Patriarcha
Constanti-
nopolit.

Hedo.
Paschalis.

Aventin.
l. 5. fol. 564.

Hier. Geb-
vilerus.

Ulric. Episc.
August.

Æneas Syl-
vius in Ger-
mania.
Hedio in
Hist. Eccl.
3. c. 12.

D. Chemn.
parte 3. Ex-
am. concil.
Trident. fol.
70. & 71.
Paralipom.
Urspergensis
pag. 413.
asseritur &
pist. Ulric.
Episc. Aug.
loh. Pistor.

Bertholdus,
Presb. Con-
stant.

Tom. 3. Con-
cil. f. 897.

præstantes viri fuerint, qui suafores extiterunt, ut iniqua illa Lege antiquata, Sacerdotibus legitimi conjugii libertas restitueretur. Tales erant Valenses in Gallia circa annum 1160. exorti. Durandus circa annum DOMINI 1320. in libro de modo celebr. Concil. ex multis rationibus disputat, consultum fore, ut in concilio Generali libertas conjugii sacerdotibus restituatur. Idem fecere, Marsilius Patavinus, Dantes Florentinus, Franciscus Petrarca, & alii. Baleus pag. 421. annotat circa Annum Domini 1340. publicè magna de conjugio Sacerdotum fuisse certamina, & Viclefsum, ac Purveum contra impurum Sacerdotum cœlibatum, libellos edidisse. Circa Annum Domini 1430. Sigismundus Imperator, imminente Concilio Basiliensi, curavit formulam reformationis Cleri conscribi, in qua fuit & hoc caput: Quia plus mali, quam boni ex Calixti decreto in Ecclesia secutum, ideo melius & animæ tutius esse, ut juxta ritum Ecclesia Orientalis, Clericis licentia concedatur contrahendi honesta matrimonia. Audiamus, quid Aeneas Sylvius, Papa aliàs Pius Secundus, dictus, scribat: Fortasse non esset pejus, Sacerdotes quam plures uxori, quoniam multi salvarentur in Sacerdotio conjugato, qui in sterili Presbyteratu damnantur. Idem Epistola 321. Romæ anno 1457. ad Johannem Frundt scripta, sic inquit: Credimus te consilio uti non insulso, si, cum nequeas continere, uxorem quaris, quam vis id prius cogitandum fuisset, antequam sacris initiareris ordinibus. Sed non sumus Diu, qui futura prospicere valeamus: Quando huc ventum est, ut legi carnis resistere nequeamus, melius est nubere quam uri. Similia habent Panormitanus Abbas Siculus, Stephanus Aufrerius, Franciscus Rodolphus Agricola, Johannes de Vesalia, Erasmus Roterodamus & alii. Adolphus quoque Episcopus Merseburgensis, referente Illustriss. Principe Georgio Anhaltino, sæpè dixit: Si concilium futurum esset, se suaforem & Authorem futurum, ut sacerdotibus jus conjugii restitueretur. Quæ Lindani, Oratoris Bavarici, & aliorum de cœlibatu fuerint judicia, brevitatis causâ reticeo, & unicum illud Mantuani l. i. Fast. de Hilario Pictaviensi addo: Qui sic habet:

Non nocuit tibi progenies, non obstitit uxor
Legitimo conjuncta thoro, non horruit illa
Tempestate Deus thalamos, cunabula, tadas,
Sola erat in pretio, quæ nunc incognita virtus
Sordet, & attrito vivit cum plebe cucullo,
Propterea leges, quæ sunt connubia contra,
Esse malas quidem perhibent: prudentia Patrum
Non satis advertit, dicunt, quid ferre recuset,
Quid valeat natura pati. Cervicibus, ajunt,
Hoc insuave jugum nostris imponere Christus
Noluit: istud onus quod adhuc quam plurima
monstra

Fecit, ab audaci dicunt pietate repertum,
Tutius esse volunt, quæ lex divina sinebat,
Isse via, veterumque sequi vestigia Patrum.
Quorum vita fuit melior cum conjuge, quam
nunc

Nostra sit, exclusis thalamis & conjugis usu.

Ex his ergo omnibus luculenter apparet, nullo non tempore saniori mente præditos impuro Pontificiorum cœlibatui gravissimè restitisse. Et si vero ad ratiunculas Papistarum, & ad testimonia scripturæ, quæ adducunt, faciliè respondere possem, tamen, quia hic locus nobis non est, neque animus, exactè materiam istam ventilandi,

sed unicum propositum, quæstiones præcipuas explicandi, & verba nostra Apocalypica, a corruptelis Pontificiis vindicandi, idcirco tandem dicimus, In nostra Apocalypsi impurum illum cœlibatum nequaquam commendari vel fundari.

Sequeretur enim conjugium esse conquinatorem ante thronum Dei, quo quid magis contra Deum blasphemum dici posset? Sequeretur solos cœlibes signaculum Patris in fronte gerere: quo quid dici potest absurdius? Sequeretur solos cœlibes de terra emptos, & primitias Deo factos esse, cum tamen de omnibus fidelibus, quod pretio empti, quod primitia Deo facti sint, passim in scripturâ sacrâ disertè dicatur, quid, quod sequeretur, SOLOS MASCULOS pretio emptos, & Christum sequi: Adeoque omnes mulieres, quin & ipsæ Moniales, penitus excluderentur. Quapropter, sine ingenti absurditate, locus iste per virgines castas, Ecclesia credentium intelligitur, quæ metaphora passim est usitatissima: Ecclesia enim Esaiæ 37. v. 22. & cap. 47. v. 1. Virgo filia Sion, Amos 5. vers. 2. Virgo Israel, Thren. 1. v. 15. Virgo Filia Juda vocatur, Psal. 45. per totum, Ecclesia, Christi sponsa, tanquam virgo ornata & pulcherrima describitur: Unde & Matth. 25. v. 1. Regnum cœlorum virginibus comparatur. Et ratio metaphoræ est, quod fideles, in conscientia non sunt maculati, vel falsa doctrina, vel impiis cultibus, vel peccatis conscientiam inquinantibus, sed fides est sana, cultus sinceri, obedientia vera, stolæ lotæ sanguine Christi: hinc Paulus de tota Ecclesiâ Corinthiorum, inter quos erant conjugati & cœlibes, imò qui ex scortationibus & adulteriis conversierant, dicit: Despondi vos virginem castam exhibere Christo, 2. Cor. 11. vers. 2. Ex manifestis itaque textus circumstantiis, ex perpetuâ scripturæ phrasi, & ex fidei analogiâ, certum & evidentissimum est, verba nostra Apocalypica, non uti Bellarminus, Pistorius, & alii torquent, de cœlibatu carnali, sed de virginitate spiritali, quæ omnibus credentibus, viris pariter & mulieribus, conjugatis & in cœlibatu purè viventibus, communis est, loqui. Et eleganter Aretas pag. 178. ait: Hec minime ad vituperandum matrimonium proferuntur: (honorabile namque est conjugium) neque virginitatis digna laude indignum redditur conjugium. Et D. Augustinus Tom. 9. Homil. 9. in Apocal. fol. 680. sic habet: Quod dixit, Hi sunt qui cum mulieribus non conquinaverunt, virgines hoc loco, non solum corpore castos intelligamus, sed maxime omnem Ecclesiam, quæ fidem puram tenet, sicut dicit Apostolus, Desponsavi vos uni viro, virginem castam exhibere Christo; nulla adulterina hæreticorum commixtione pollutam, nec in malè blandis, & mortiferis hujus mundi voluptatibus usque ad exitum vitæ suæ, absque remedio penitentia in felici perseverantia colligatam. Hæc Augustinus. Cui cum mulieribus non conquinari, idem est, ac nulla hæresis pollui, & voluptatibus mundi non perseveranter involvi. Scriptura enim vocula fornicationis, Idololatriam frequentissimè describit. Fornicabantur post Deos eorum. Exod. 34. v. 14. Fornicata es cum Filio Egypti, id est, Deos coluisti Egyptiorum, Ezech. 23. v. 3. Similes loci complures exstant: Fornicati sunt post Deos alienos. 1. Paral. 5. v. 25. fornicari fecisti Judam, 2. Paral. 21. v. 13. Tu fornicata es cum aliis, Jer. 3. v. 1. fornicata es cum idolis suis, Ezech. 23. v. 45. for-

1. Cor. 6.

1. Cor. 7.

1. Cor. 7.

Eph. 1. & 5.

Colos. 1.

Ecclesia
virgo dicitur.

Matth. 25, 1.

2. Cor. 11, 2.

Aretas pag.
178.

Aug. Tom.
6 Homil. 9.
in Apocal.
fol. 680.

Form. Re-
form. Editæ
Argentorati
Anno 1520.

Lib. 2. in
A. Concil.
Basil.

Æn. Sylv.
Epist. 321.

macati sunt à Deo suo, Ose. 4. v. 12. *Israel tu fornicaris, Ose. 4. v. 14. fornicatus es à Deo tuo, Ose. 9. v. 1.* Ita de Anti-Christo infra dicitur, *fornicari cum Bestia Reges terræ, Apoc. 17. v. 2. & cap. 18. v. 3. & 9.* E sensu igitur contrario sequitur: *non fornicari, vel cum mulieribus non coquinari, idem esse, ac in idololatriam non consentire, & Deos mulierum non colere, quarum verò inquis mulierum? Earum videlicet, quæ supra Locustæ, & capillos, instar mulierum, habere dicebantur, Apoc. 9. v. 8.* Hæc, occasione oblata, de cœlibatu & virginitate fusiùs diducere placuit.

Apoc. 9. 8. **Hiero. Tom. 2. adv. Vigilant.** **An sancti ubiq. esse, in textu nostro dicantur.** **Job. 17. 24.** **Quomodo Electi dicantur immaculati?** **Hebr. 12. 1.** **Rom. 7. 19.** **Psal. 143. 2.** **IV. Ex verbis: Hi sequuntur agnum quocunq. ierit, Hieronymus Tom. 2. adversus Vigilantium concludit, sanctos ubiq. esse: Verba ejus sic habent: Tu Apostolis vincula injicies, ut usq. ad diem judicii teneantur custodia? nec sint cum Domino suo? de quibus scriptum est, Sequuntur agnum, quocunq. vadit: Si agnus ubique est, ergo & hi, qui cum agnoscunt, ubique esse credendi sunt. Rectè nam Hieronymus colligat, non immeritò quæritur? Et respondemus, Nequaquam. Nihil enim locus iste Apocalypticus, ad sanctorum omnipræsentiam stabiliendam facit, & verba: & τὸι εἰσιν οἱ ἄγγελοι θύοντες τὸν Ἀβρῆλ, ὅπως αὐτὸν ὑπάγῃ: nihil aliud volunt, quàm Electos sub Regno Anti-Christi, non Pontificis Rom. falsa dogmata, sed præeuntis agni verbiq. divini ductum sequi, in eodem etiam cœlestis beatitudinis Regno cum Christo conversari, juxta illud: Pater volo, ut ubi ego sum, sint & illi, quos dedisti mihi, ut videant gloriam meam, quam dedisti mihi, Joban. 17. vers. 24. ubi probè notandum, non dicere Christum, ut habeant gloriam meam, Sic enim verè omnipræsentia essent, sed ait: ἵνα θεωρῶσι, UT VIDEANT gloriam meam. Et sic verba ista interpretantur etiam Aretas, Rupertus Gregorius, Beda & alii.**

V. De signatis 144000. dicitur, quòd in ore eorum inventus non sit dolus, & quòd ἄμωμοι ac sine macula sint ante thronum Dei, Apocal. 14. v. 5. Jam verò alibi nos omnes maculati perhibemur ante Deum, sic enim habet scriptura, non est homo qui non peccet, 1. Paralip. 6. v. 36. 3. Reg. 8. v. 46. 1. Joh. 1. v. 8. Inter sanctos Dei, nemo ἄμωμος, irreprehensibilis, Job. 15. v. 15. Quis potest dicere, mundum est cor meum, putus sum à peccato, Proverb. 20. vers. 9. Justus in die cadit septies, Proverb. 24. v. 16. Quin & solius Christi ἀξίωμα censetur, quod non sit dolus inventus in ore ejus, Esa. 53. vers. 9. omnis siquidem homo mendax, Psal. 116. v. 11. Quâ igitur ratione ἐναντιοφανῆ hæc loca possint conciliari, non immeritò quæritur? Et respondemus, non pugnare invicem isthæc scripturæ loca: Homo enim & inquinatus & immaculatus dicitur, diverso respectu: Peccator & immundus est, 1. ratione immundæ conceptionis, & generationis, Psal. 51. v. 9 Job. 14. v. 4. Deinde respectu legalis condemnationis. Qui enim non permanet in sermonibus legis omnibus, nec eos opere perficit, is pro immundo & maledicto habetur, Deut. 27. versu vigesimo sexto. Et quamvis renati Spiritus sancti gratiâ bonis operibus student, malum tamen istud ἀπειράτο, Heb. duodecimo versu primo, ita adhæret (παράκειται) ut non quod volunt, faciant bonum, sed quod non volunt, malum hoc agant, Rom. 7. v. 19. Itaque si pro justitia sue rigore nobiscum agit Dominus, non justus vel mundus invenitur ullus vivens, Psal. 143. v. 2.

Respectu verò Gratia Dei immensa, & munda-

tionis per Christum Jesum factæ non amplius immundi, sed mundati & abluti, adeoque ἄμωμοι habentur: Gratia enim Dei, peccata ipsorum teguntur, Psal. 32. v. 1. & longe projiciuntur, Ps. 103. v. 12. in profundum videlicet maris, Mich. 6. v. 19. sanguine etiam & merito Christi, credentes mundantur, Psal. 51. v. 9. ab omnibus peccatis suis, 1. Johan. 1. vers. 7. Lavantur stola eorum, ut alba fiant, Apocal. 7. v. 14. & propter hanc à Christo factam dealbationem & mundationem, Credentes immaculati ante thronum Dei esse dicuntur, imputativè nimirum, non inhæsi vè aut habitualiter. Alii nodum sic solvunt. ILLIC in vitâ æternâ ἄμωμοι nos esse: Hic verò maculatos, sed scriptura sancta, ratione Imputatæ sanctitatis, & hic ita immaculatos nos pronuntiat, ut gloriosi, sancti, & ἄμωμοι simus, non habentes σπιλον ἢ ρυτίδα, ἢ τι τὸν τοιέτων, Ephes. 5. v. 27. Et sic immaculatos nos reddi Baptismo & verbo, eadem scriptura ait, Eph. 5. v. 26. Axioma Christo soli competens, saluum ipsi manet: natura enim dolus in ore ejus non est, & perfectè ac καλῶς ἐχοχῆν elogium istud ipsi attribuitur: Credentibus verò ex Spiritus sancti gratia contingit, ut ingenuè & sincere Christum confiteantur, & hypocrisin omnem ac dolum in exhibendo cultu divino execrentur, quin & ἐκ μέτρως hoc est, pro eâ quæ hominibus in hac miseriarum valle viventibus, competere potest, proportionem, ἄδολοι dicuntur, ita ut gradu longè sublimiori & excellentiori Christus experts doli sit. Expresè enim hæc sinceritas credentium, de qua hic Apocalypsis loquitur, determinata est, & dolosæ ac fraudulentæ simulationi opponitur, quin & æquè ac sanctitas imputativè credentibus tribuitur, ut propter ἄδολώτατον Christum, & nos fide ἄδολοι dicamur, modò in confessione δοκίοντα omnem, procul esse patiamur. Quemadmodum à sanctitate & justitia CHRISTI nobis imputata, sancti & justii appellitari solemus.

VI. Angelum volantem per medium cœli, de Beato nostro Lutero explicavimus, quam Ὀπίλουσι vel maximè Pontificii rident, & sannis ac sarcasmis virulentissimis excipiunt, dicentes, non prius se hoc credituros donec nomen Lutheri appositum ostenderimus. Quia verò nullibi in Bibliis nomen istud extet, ideò vaticiniorum ad Lutherum applicationem pro fabulâ se habituros ajunt. Ad hanc objectionem quid respondendum sit, paucis dispiciemus.

Initiò verissimum est, quod Amos ait, cap. 3. v. 8. Non faciet Dominus Deus verbum, nisi re velaverit secretum suum ad servos suos Prophetas: Unde & alterum resultat, Reformationem Papatus, & instaurationem veritatis Evangelicæ & audum & exp. esse à Deo prædictam esse. Quemadmodum vaticinia Esa. 11. Dan. 8. & 12. 2. Thess. 2. Apoc. 11. v. 14. & alia irrefragabiliter testantur: Notandum verò & hoc tertium theorema: quod vaticiniorum non prius sit perspicua claritas, quàm ubi impletionis luculenta adest veritas: Seu quod idem: Eam esse oraculorum conditionem, ut ante impletionem obscuriora, in impletionis autem ἀκμῇ, & post eam, lucidissima existant. Sed & quarta Regula irrefragabiliter vera est: Deum, si organa in quibusdam magni momenti operibus adhibere decrevit, non nomina eorum semper prædixisse, verum ita descripsisse, ut cum opus illud aggrederentur, intelligentibus patet fieret, non alium quàm

Amos 3. 4. **An necesse sit, ut Deus nomen Lutheri in scriptura expresserit si de eo prædixit.** **NB.**

eum adesse, quem Deus adsumum, & opus hoc perfecturum pradiixerit.

Exempli causâ : De Paulo Apostolo, multi Patres Jacobum Patriarcham in spiritu vaticinatum statuunt, Gen. 49. vers. 9. Sed nullus inter omnes, antequam Paulus Apostolatu suo fungeretur, oraculum illud de Paulo explicare potuisset. Ita & de Johanne Baptista Esaias c. 40. & Malach. c. 4. expresse vaticinabantur : Angelum autem illum, Johannem Baptistam vocatum iri, nullus omnium Prophetarum scripsit. Quod si igitur Judæi Papistis dicant, non credere se, quod Johannes fuerit vox clamantis in deserto, quod fuerit Prodromus Messiae, quod missus fuerit ad reformatum Israel, quia nullibi in prophetis Johannis Baptistæ nomen reperiatur, annon obsecro Pontificii ilico respondebunt, non opus esse, ut nomen αὐτολεξι extet, sufficere, quod ipsum τὸ ἔργον & opus autorem commendat, ac omnes circumstantiæ evincant, non alium, quam Johannem Baptistam illum esse, quem septingentis annis antè, Esaias venturum prænuñtiavit. Idem ergo & nos dicimus Pontificiis, quia ad unum omnes omnino circumstantiæ, & singula vaticinii hujus verba, *Luthero* conveniunt, ideò rectissime, & solidissime, illud ad ipsum applicari. Vere enim fuit Angelus, hoc est, ad prædicandum missus : verè volavit : & velocissimo cursu, prædicatione suâ, Orbem Christianum seu medium cœli, occupavit : verè Evangelium æternum prædicavit : verè ad timendum Deum, ad dandum illi honorem omnes homines invitavit, & id Reformatione sua effecit, ut cum plausu canere, tum Symmista, tum Successores potuerint? *Cecidit cecidit Babylon, civitas magna.* Ita ut vix apicem videam, qui non exactè & propriissime B. *Luthero* congruere videatur. Quod si ergo scopi, temporis, & hostium, cum quibus dimicavit *Lutherus*, rerumq; omnium, quas gesturus prædicebatur, & verè ac gloriosissime gessit, circumstantiæ, ad amissum cum *Lutheri* tempore, hostibus, & actis congruunt, quidni oraculum istud de *Luthero* nostro interpretemur?

VII. Sed hic summo conatu opponit se *Tribonianus Cassius*, à *Seestervurt D. in Pseudojubileo Viteb.* Moguntia edito, Anno 1603. Hic tot eructat horrendissima in *Lutherum* convitia, ut terra ipsa repetitionem eorum exhorrescat. Inter alia verò pag. 307. sic ait : *Lutherus Angelus Evangelium æternum annuntians esse non potest. I. quia Roma nostra Christiana, quam illi falso Babylonem fingunt, nondum cecidit, nec facta est habitatio demoniorum, aut Satyrorum, aut omnis volucris immunda : Nec sicut lapis molaris missa est in profundum maris, ut jam ultra non inveniatur, quod Angelus ait, Apoc. 18. v. 21. sed per Dei gratiam adhuc stat, & floret, Christumq; mundi unicum Salvatorem constanter profutur : Putrescente interim Luthero, & ad finem properante.* Vah mi *Cassi*, quàm casâ nuce cassior est hæc tua ratiocinatio, mendacis maximâ parte referta : De Roma enim Christianâ nunc nihil novimus, sed Anti-Christianâ, & eam verè Babylonem, item demoniorum habitationem dici, & miserè cecidisse, infra ostendemus : (non enim de casu vel ruina ipsius urbis Romæ sed de ruina spirituali, h. e. de imminutione Regni Papistici Sp. S. loquitur) Mendacium quoq; spissum est, quod ROMANA Ecclesia Christum UNICUM Salvatorem profiteatur : Nos

tum alibi, tum in Libro commentariorum super Apocalypsin secundo, per aliquot pag. aliud ostendimus. Ex putredine quoque *Lutheri* nihil concludi potest, quod Angelus Evangelizans non fuerit : Sicut enim putruit Paulus, & Johannes Baptista, & quem fingunt Pontificii, sed falso, Papam primum, Petrus, ita & putrescit *Lutherus*, nihilominus floret doctrina eorum omnium, neq; aliter ad finem, nisi eâ ratione, quâ finis mundo imminere dicitur, decurrit, sic expirat prima *Cassi* ratiuncula. Altera sic habet : Cum Angelus ille volans per medium cœli, Evangelium æternum non uni alicui provincie, sed omnibus sedentibus super terram, & super omnem gentem, & tribum, & linguam, & populum annuntiet, quemadmodum expressis verbis extat, Apocal. 14. v. 6. *Lutherus* verò, super totius Germaniæ Horizontem novam spargere doctrinam molus sit, quæ ratio aut sensus patitur, huic tenebrioni tam illustris, tamq; ampli Angel. officium committere, terramq; ejus heresin Evangelium æternum nuncupare? Nempe igitur ipse omnium vaticiniorum certissimus & locupletissimus Interpres. Eventus palam testatur, nulla vel minimâ significatione Apocalypsin Johannis *Lutherum* præmonstrasse, totamq; adeo hanc divinationem frivolum nugatoriumq; esse. Ut vis ratiocinationis hujus pateat, sic eam Syllogismo comprehendimus.

Si Lutherus soli Germaniæ prædicavit Evangelium, & non omni genti, lingua, ac populo, utiq; Angelus ille in Apocalypsi cap. 14. descriptus dici non potest.

*Sed soli Germaniæ Evangelium suum annuntia-
Ergo. (tiavit.*

Ad hanc objectionem breviter respondemus : *Negari Minorem* : Initio quidem supra Germaniæ Horizontem doctrinam puram spargere cœpit, sed ea ipsa doctrina, ad omnes gentes, populos, & linguas, h. e. ad universum orbem Christianum, propagata fuit, ita, ut non tantum in Germaniâ, sed & in Italia Gallia, Anglia, Scotia, Dania, Bohemia, Hungaria Polonia, & ubi non locum invenerit, usq; adeò, ut & in Islandiâ septentrionali, aliisque remotissimis Insulis & provinciis, doctrina *Lutheri* orthodoxa, mente gratissimâ suscipiatur. In quot enim Regna & provincias Augustana dimanavit confessio? nonne certatim in varias linguas trans versa, & à multis populis avidissime lecta fuit? Eventus ergo clarissimus, nostram explicationem non tantum non infirmat, sed potius fortissime confirmat. Si verò Jecur ita talem Angelum, cui oraculum congruat, desiderant, qui per medium cœli ita volaverit, ut nulla omnino, nulla inquam omnino gens sit, quæ prædicatione suâ non pervenerit, certissimum est, talem Angelum neq; fuisse, nec vivere, nec unquam futurum esse. Et mirum nisi alas quoq; in *Luthero* desiderant, si volatus ipsi competere debeat.

VIII. Occurrit verò & alius scrupulus : Angelum in Apocalypsi descriptum, certissimum est, ad prædicandum Evangelium legitimè à Deo missum & vocatum esse : Jam *Lutherus* nullam ad prædicandum vocationem habuit, uti Pontificii dicunt : Ita enim *Jodocus Clichthoræus* in propugnaculo Ecclesiæ contra lib. *Luth. de formula Missæ* : Unde venis *Martine Luthere*, quæ te misit? quæ tibi mandatum dedit concinandi? ubi habes sigilla & literas, quod ab hominibus missus sis? ubi sunt miracula tua, quod te Deus miserit? Et *Tribonia-*

An *Lutherus* soli Germaniæ Evangelium prædicaverit?

An *Lutherus* à quo legitimè vocatus sit?

nianus noster Cassius hæc addit, pag. 230. 231. *Iura quidem Casarea sanciant, neminem mandata imperatoria, qualicunq; dignitate pretendente, admittendum esse, nisi Imperatoris literas in testimonia exhibeat, l. unica, C. de mandat. Princip. & l. prohibitum est C. de jure fisci, lib. 10. Ipse vero scribis, Deum quotiescunq; ordinarium mutare modum velit, semper miracula adicere solet. Scribit Achates tuus Philippus: Nunquam in magnis tenebris Deum novos vocare Doctores, quin semper eis addat testimonium miraculorum, ut certò sciamus à Deo missos esse. Deniq; ipse fassus es olim, Anno 23. (Concione Ascensionis Domini, quæ tamen postea misere interpolata est) flagitante necessitate atq; hostibus Evangelii urgentibus, tibi omnino periculum faciendum, ac signa edenda, potius quàm Evangelium premi ac contemni sinas. Age ergò, fac nunc signa, ut te à Deo missum sentiamus: Et flagitat necessitas, urgent hostes, postulat Christi gloria, & multorum hominum salus, qui de vocatione tua dubii Evangelium tuum fraudes, & imposturas meras esse sentiunt. Juva hos, ostende te, quam jactas D. N. Jesu Christi Evangelistam, Tom. 6. Wittenb. f. 165. Evangelistam Wittebergensem, Tom. 9. Wittenb. fol. 169. b. tom. 2. Jenens. fol. 119. a. Prophetam, Tom. 7. Jenens. fol. 446. Apostolum, Sympol. fol. 296. tomo 2. Jenens. fol. 92. b. Sanctum Domini Dei, Tom. 2. Jenens. fol. 92. tom. Jenens. fol. 353. Angelum, Tom. 2. Jenens. f. 49. a. Deniq; os Christi, Ibidem fol. 68. a. Et Eliam Thesbiten, Symp. fol. 492. De quo sanè prædictum est, quòd adversus Anti-Christum venimus igni prodituro ex ore suo, devoraturus sit inimicos suos, potestatemq; habiturus claudendi cælum, ne pluatur diebus prophetiæ suæ, & aquas convertendi in sanguinem, & percutiendi terram omni plaga quotiescunq; voluerit. En habes virtutem Eliæ, cujus locum si tueri voles Luthere, necesse est elumbes istos ac segnes digitos abscicias. Et pag. 250. ita habet: Quæro ex te Luthere, cum, ut supra fuisse demonstravimus, extraordinaria & immediata Dei voluntate gloriari non possis, utrum fortè hac medietate & ordinaria ad reformandum veneris, ut honos ministerio tuo constet, neq; à nobis Impostor, Falsarius, Pseudopropheta, qui ut apud Prophetam est, cucurrerit antequam vocaretur, habere. Quod si hic præsidium tuum figere statueris, dic nobis, quo Episcopo, quo loco, quo tempore ad prædicandum missus sis: sigilla & literas tuas exhibe, quemadmodum hoc ipse supra à novis subreptitiis Doctoribus summo jure flagitandum docuisti. At tibi iterum hic aqua hæret, sat scio. Et pag. 254. Neq; ab Ecclesia, id est, à populo aut senatu Wittenb. Lutherum institutum esse, aut saltem institui potuisse ac debuisse (quamvis ipse hoc nomine non semel gloriatur, Tom. 2. Jenens. fol. 259. & tom. 2. f. 70. & 73.) haud difficile est probatu. Nam primum nihil ejusmodi Acta ipsius commemorant, quæ docent potius, inconsulta eum temeritate, levitate, ambitione atq; odio adversus familiam Dominicanorum, quam jussu alicujus aut officii commissi ratione, ad indulgentias oppugnandas venisse.*

Hinc ergo colligit Cassius: si neq; immediate vel extraordinarie, neq; medietate & ordinarie, Lutherus missus est, Ergo omni legitimâ vocatione caruit, & per consequens, Doctor sincerus haberi non potest. Sed verum prius, Ergo & posterius. Respondeo autem, parum nos curare, quæ Pontificii calumniosè in Lutherum nostrum eruant: sepositis igitur convitiis, de re ipsa agam:

ubi apertè dico, Lutherum Ἀγέλον & legatum Dei, adeoq; ad officium suum partim immediate ac rit vocatio extraordinarie, partim medietate & ordinarie vocatum, ac proinde vocationem ejus mixtam quasi ex ordinaria & extraordinaria fuisse. Qui diversus vocationis modus, ex distinctis officiis, quòd Lutherus fungebatur, partibus oritur: primò enim ad docendum ordinariè vocatus, in ipso Papatu consecratus, & ex Staupitii consilio, Illustrissimi-que Electoris Saxonie consensu, ad professionem Academicam postulatus est: eo nimirum tempore, cum in Papatu adhuc hæreret, & Papista non minimus, sed maximus esset.

Dic ergo jam Cassi, si Lutherus non legitimè & ordinariè Wittebergam ad ministerii partes obeundas vocatus fuit, in quem culpa redundet? Nonne in Vestram Ecclesiam? quæ Lutherum non vocatum docere permisit? Sed figmentum est merum, quòd Lutherus ordinariè non vocatus fuerit. Habuit suas vocationis ordinariæ literas: potuit proferre Academiae & Ecclesiæ vocantis, quin & Electoris vocationem clementissimè approbantis & confirmantis sigilla: Unde verbis disertis desperandum sibi fuisse ait, nisi vocatum se legitimè scrivisset. Tom. 5. Jenens. fol. 553. Præter hoc autem, singulari consilio, Deo Ter. Opt. Max. ad reformationis mirandum opus, ipsum adhibere decrevit: ad quod sanè Lutherus non ab hominibus, neque per homines, sed à Deo extraordinariè vocatus fuit, & ut tantum opus perficere posset, donis eximiiis & zelo planè Heroico Theandrum hunc ornavit: & spiritu oris sui Filium perditionis, Anti-Christum Romanum, interfecit. Quòd verò Cassius & alii extraordinariam hanc Lutheri vocationem inde negant, quia miraculis nullis eam probaverit, sciendum, non opus esse, ut talis vocatio signis & miraculis semper confirmetur: qui enim quæso, Prophetæ miraculis suam vocationem docuerunt? Nulli ferè: aut certè paucissimi. In N. Testam. Johannes Baptista extraordinariè ad munus Ecclesiasticum, & novum planè opus à Deo vocatus erat: nimirum ut doctrinam à fermento Phariseorum repurgaret, & novum Sacramentum, in circumcisionis locum, videlicet sacrum Baptismum, administraret. Hic si Cassius, Clichthoveus, Eccius, & alii vixissent, acerbè ex Baptista quæliissent: Unde venis Johannes Baptista? quis te misit? quis tibi mandatum dedit reformandi & baptizandi? ubi habes sigilla & literas, quòd ab hominibus missus sis? Ubi sunt miracula tua, quòd te Deus miserit. Age fac nunc signa, ut te à Deo missum sentiamus. En flagitat necessitas, postulat Christi gloria, & multorum hominum salus, qui de vocatione tua dubii, Evangelium & Baptismum tuum fraudes & imposturas meras esse sentiunt, juva hos, ostende te esse Christi prodromum: Te esse Angelum parantem viam Domino: Te esse Eliam: Hæc importunitate si Johannem Pontificii petissent, utiq; nec literas vocationis ab hominibus ordinariè ulla: nec miracula, vocationi extraordinarie fidem facientia, ostendere potuisset. Sic enim de Baptista Johannes Apostolus testatur cap. 10. v. 41. Ἰωάννης σημεῖον ἐποίησεν ἐν δέῳ: Johannes signum edidit nullum, & additur: Omnia autem quæcunq; dixit Johannes de Christo, vera erant: q. d. etiamsi Johannes miracula non edidit: nihilominus tamen Præco veritatis, & Angelus pacis fuit. Quare nec ad probationem vocationis extraordinariæ B. non dicat, sed Lutherus σημεῖον, vel τίς ἔργον opus habet. Do-

An opus habuerit B. Lutherus, ad confirmationem vocationis sue miraculis.

Baptista nullum edidit miraculum, & tamen præco veritatis, & Angelus pacis fuit.

natistas

August. lib.
de vni.
Eccl. c. 6.

Res B. Lu-
theri stu-
penda.

P. 173, 238.

natistas imitantur Pontificii, tum in aliis capitibus, tum etiam in hoc, quod ex miraculis de veritate Ecclesiae & doctrinae iudicium facere cupiunt: digni autem, quibus ex Augustino, lib. de Unit. Eccl. cap. 6. sic respondeatur: *Remotis omnibus, Ecclesiam suam demonstrent, non in signis & prodigiis fallacibus, quia etiam contra ista verbo Domini preparati & cauti redditi sumus, sed in scripto legis, in Prophetarum praeclis, in Psalmorum cantibus, in ipsius Pastoris vocibus, in Evangelistarum predicationibus, hoc est, in omnibus Canonici sanctorum librorum autoritatibus.* Et quid opus habuit Lutherus miraculis? cum non novam doctrinam, sed Evangelium aeternum, tot miraculis jam dudum à Christo & Apostolis confirmatum, praedicaverit. Si tamen usque adeo omnia urgent Pontificii, edisserant, annon ingens miraculum merito habendum, quod Lutherus non cohorte militari stipatus, sed solus, non armis corporalibus, sed ORE & CALAMO, Bestiam Romanam non duntaxat aggressus fuit, sed & tam lethale vulnus ei inflixerit, ut nec dum sanari, vel pristinae valetudini, hoc est, pristinae potentiae, & auctoritati restitui poterit. Ingens certe hoc & mirandum opus, quod universa sua potentia multi Imperatores perficere non potuerunt. Et si mirando facto Israelis ex Aegypto habetureductio: utiq; & Lutherus Thaumasiander dici debet, qui populum afflictum ex spirituali Aegypto felicissimè eduxit: Hic ipse Lutherus fundà verbi divini Goliathum prostravit. Totius mundi molitiones & vim evasit, doctrinaq; sua passim in multis Provinciis, & infinita multitudinis hominum animis, locum invenit: Hujus Lutheri ex ore ignis precum & verbi exiit. Hic inimicos devoravit, & gladio Spiritus occidit, Apoc. 11. v. 5. Lutherus ergo instar Moysis, instar Simsonis, Davidis, & Eliae, miranda praestitit. Verum Cassius sic incepsitare pergit: *Suppetunt alia causa nostra patrocinia: Quanam illa? Lutheri ipsius ad miracula patrandi conatus, infelix successus, turpissima jactura, qui si solius Anti-Christi miracula duxisset propria, qua fronte eorum gloriam affectare ausus fuisset? At non solum Wilhelmum Nefenum Poëtam ac Padotribam Francosurd. Postea Witeberg. in Albi submersum, vanis immurmurationibus ad vitam revocare conatus est, quemadmodum Cochleus in Actis Lutheri Anno 23. pag. 76. Laurentius Surius comment. rerum in orbe gestarum, Anno 1546. pag. 415. Wilhelmus Lindanus Dialogo 3. cap. 1. Dubitanti Tilmannus Bredenbachius lib. septimo collat. sacrarum cap. 5. referunt. Verum etiam altero exorcismi frustraneo conatu vanitatem Evangelii sui evidenter omnibus prodidit, quemadmodum illi ipsi authores locis jam commemoratis testantur: Sed placeat hanc historiam oculati potius testis auctoritate firmare, clarissimi nempe viri, FRIDERICI STAPHYLLI, qui in absoluta Responsione contra Jacobum Schmidelinum pag. 404. hunc in modum scribit: Possum ego redigere mihi in memoriam Anno 1545. daemoniacam quandam puellam è Misniae ditione adductam Wittebergam ad Lutherum, ea spe, quod Lutherus ceu tertius Elias, puellam istam à malo Dæmone liberaturus esset. Quamvis autem Lutherus ad hoc admirandum & magni momenti opus initio non parum difficilem se ostenderet, at tandem tamen iussit puellam duci in Parochianae Ecclesiae Wittebergenfis sacrarium, illicq; coram aliis plerisque doctoribus*

& eruditis viris (inter quos ego tum quoq; juvenis Magister aderam) daemonem coepit adjurare & exorcizare, sed id tamen more suo, non eo qui apud Catholicos receptus & usitatus est. Cum autem diu multumq; ille conjurasset daemonem, cedere ille noluit, sed eas in angustias, sit venia verbo, Lutheri caligas redegit, ut is quamprimum è sacrario se proripere vellet. At quid accidit? Malignus ille daemon usq; adeò fores Sacrarum obstruxerat, ut neque forinsecus, neq; intrinsecus aperiri possent. Quae res Lutherum in majores etiam angustias adduxit, ita ut jam ad fenestram properaret, sperans per eam se posse effugere, & exilire. Verum obstabant illi Cancelli ferrei, sicque compulsus est una nobiscum tantisper inclusus haerere, donec per cancellos ferreos ab aedituo nobis esset oblata securis, mihiq; ceu juveni viro tradita, ut ea fores effringerem: quod equidem tum conatus sum, & ad effectum perduxit: interea verò visu admirandum erat, ut Lutherus angoribus correptus sursum deorsumq; cursitaret, atque instar ovis parturientis huc illucq; sese inverteret.

Non dissimilia his duo exempla alia de Lutheri quoque discipulis commemorat Tilmannus Bredenbachius, collation. sacrarum libro septimo, cap. 42. & 43. quae in lectoris gratiam & novorum Prophetarum opprobrium ascribere liberet, nisi nimis longa essent.

Hæc Tribonianus Cassius, quibus ut fidem faceret, fortissimas & robustissimas fide dignissimorum Testium asseverationes in medium adducit: & quidem complurium, quod sciret, *Testi uni etiam in magna dignitate posito, regulariter non credendum. L. jurisjurandi C. de Testib. & in c. licet ex quadam, extra de Testibus. In ore autem duorum aut trium stare omne verbum, Num. 35. cap. 30. Deut. 17. v. 6. Deut. 19. v. 15. Matth. 18. v. 16.* Sed multum interest, quàm legitimi testes sint, citati, jurati, & qui, non inimici: *Nam Testi injusso non creditur: Barthol. in L. post legatum, §. his verò ff. de his quibus ut indign. nec alteri parti inimico: c. per tuas, & ibi gloss. sup. verbo inimicitias capitales, ex. de Simon. & c. accusat. & ibid. Gl. 3. q. 5. argum. l. licet ff. de arbitrio, & in auth. de Testib. §. si vero dicatur, ver. si vero quis dicat, facit l. 1. §. præterea. ff. de quaest. Neg. etiam Testi creditur injurato, L. jurisjurandi, C. de Testibus, & in C. tuis ext. de Testib. & attestat. cum similibus. Multo minus ejusdem causa vel criminis socio, c. veniens l. 1. de Testib. & in c. 1. de confess. & in c. Nemini, 15. q. 3. & not. gloss. in c. cum oporteat, de accusationibus cum similibus. Quae omnia cum in Cassii testibus desiderantur, palam est, quo à nobis loco haberi possint ac debeant.* Simpliciter ergo Testes allegatos omnes, utpote Lutheri hostes juratissimos & capitales rejicimus, & mera ab iis mendacia, de conatibus Lutheri in patrandis miraculis, proferri intrepidè dicimus. Alia necessum est hujus rei edant documenta, si fidem apud nos obtinere voluerint.

Et hæc de vocatione Lutheri tum ordinariâ, tum extraordinariâ, adversus phœneas Pontificiorum, dicta sufficiant: ubi evicimus, Lutherum verè ad docendum, quin & ad Papatum reformandum divinitus vocatum fuisse: etiamsi miracula nulla, in sensus externos incurrentia, ediderit: cum virtus illa miraculosa nec vocationis ordinariæ, nec extraordinariæ *neither*

essentiale sit. Simul tamen quàm miranda & θαυμάσια opera B. noster Megalander Lutherus fecerit, breviter ostendimus.

IX. Restat unus adhuc, & quidem omnium in hac materia maximus scrupulus: Tribonianus enim Cassius sic argumentatur:

Qui Evangelium verum, sincerum & æternum non annuntiavit, is Angelus ille in Apocalypsi cap. 14. descriptus dici non poterit:

*Sed Lutherus tale Evangelium non prædica-
vit: quin potius hæreses damnatas ex orco
revocavit;*

Ergo Angelus ille Apocalypticus dici non poterit.

Hic vel puer è trivio minoris probationem requirit: neq; omittit illam Cassius, sed per aliquot pagellas deducit: & id unum agit, ut totam Lutheri doctrinam hæreticissimam, & ex variorum hæreticorum lacunis depromptam, & rescriptam fuisse, persuadere simplicioribus possit. Etsi verò longior futura videtur tractatio, quàm ut commentario conveniat: quia tamen hic, non de lanâ caprinâ, non de rebus leviculis, sed de doctrina Lutheri, adeoq; nostrâ doctrinâ agitur, non gravabuntur φιλόθεοι & λυθηρόφιλοι aliquid temporis lectioni impendere, & mecum tam arduam controversiam penitiùs ac exactiùs examinare, in primis verò quam miserè & stolidè, tanti momenti causam probet Adversarius, attentius considerare. Initio igitur, ipsius Antagonistæ verba & convitia apponam, quæ pag. 174. 175. & seqq. sic habent: Nos illud tribus verbis profiteamur, Lutherum Dei atq; omnis divini cultus acerbissimum hostem, quicquid ad religionis Christianæ excidium conducere potuit, summo studio in scholam suam coegisse: ac primum quidem fidei sinceritatem turpissimarum hæreseon admixtione adulterasse: Postea etiam profugata omni vitæ sanctimonia, profanissima ac sceleratissima vitæ licentiam invexisse: ut penes suos nullam Christianæ religionis partem salvam & incolumen reliquerit. De fidei adulteriis nemo dubitare potest, si, quot lacunas veterum hæresiarcharum hic homo exhausserit, æquo secum animo lector reputet. Videtur enim in Lutheranismum tanquam commune impietatis receptaculum omnis illa prisca dudum ad orcum projecta sentina confluisse. Id quod brevi inductione manifestum reddere conabor.

Docet Lutherus, libero hominem arbitrio destitui, omnia fato fieri, certa stare omnia lege L. de servo arb. Item in assert. art. 36. Unde hoc hausit? unde didicit? ex penu Simonis Magi, cujus eandem hæresin fuisse testatur Clemens lib. 3. Recognit. Vel Manicheorum, de quibus hoc refert Hieron. Dial. advers. Pelag. August. cont. Faust. Chrysost. in Joh. Hom. 45.

Docet Lutherus: hominem sola fide absque operibus coram Deo justificari: lib. de capt. Babyl. & serm. de Piscat. Petri. Quod ita Amsdorffius auxit, ut & bona opera perniciofa ad salutem diceret. Unde hoc hausit? Unde didicit? ex penu Simonis Magi, qui liberum esse hominibus docebat, ut agerent quæcunq; vellent. Secundum enim gratiam ipsius salvari homines, non secundum operas justas: justam esse servitutem, quod homines debeant bonis & honestis operibus vacare. Irenæus lib. 1. c. 20. Theodor. de hæret. fabulis. Vel ex penu Eunomii, qui adeo bonis operibus fuit inimicus, ut asseveraret, nihil cuiquam quorumlibet perpetrationem, aut perseveranti-

am peccatorum obesse, modò suæ fidei particeps esset, August. hæres. 54.

Docet Lutherus, non placari Deum multo murmure recitandarum precum, aut horarum canonicarum, lib. 1. de piis Ecclesiæ ceremon. Quod ita auxit Monhemius ex Ludimagistro Theologus factus, ut scriberet Dialogo 6. Deum planè non nostras exigere preces. Unde hoc hausit? unde didicit? Ex penu Prodicti hæretici, qui similiter non orandum esse contendebat, Clemens Alexand. l. 5. Stromat.

Docet Lutherus, Deum etiam mala impiis opera operari, ac neminem negare debere, se etiam in malis operibus sæpe coactum aliud facere, quam cogitarit: In assert. art. 36. Et l. de ser. arb. Si inquit præscivit Deus Judam fore proditorem, necessariò Judas fiebat proditor: nec erat in manu Judæ, aut ullius creaturæ aliter facere, aut voluntatem mutare, licet id fecerit volendo non coactus: sed velle erat opus illius, quod omnipotentia sua movebat Deus, sicut & omnia alia. Unde hoc hausit? unde didicit? ex penu Florini, qui expressè Deum autorem mali professus est, Euseb. lib. 5. c. 19. Aut ex penu Seleucianorum, qui itidem malum à Deo esse dicebant, Aug. hæres. 59.

Docet Lutherus, pœnitentiæ sacramentum nullum esse, nec peccata Sacerdoti confitenda. Postilla Dom. Reminis. Et in assert. art. 8. & 9. & Concion. de Confess. Unde hoc hausit? unde didicit? ex penu Montanistarum, & Novatianorum: Quorum illi pœnitentiæ virtutem velut nimium rigidi sustulerunt, erubescens confiteri quasi iusti. Hieron. ad Marcellum. Hioris confessionem & Sacerdotis Sacramentalem absolutionem penitus abstulerunt, Cypr. libro quarto Epist. 2.

Docet Lutherus, omnia quæ præter scripturam, maximè in eis quæ Deum spectant, fiunt, à Diabolo provenire, nil præter sacras scripturas recipiendum, adeoq; animam suam odisse vocem homouision. De abusu Missæ Tom. 7. Germ. fol. 290. De servo arbitrio. Et lib. contr. Jacob. Latomum. Unde hoc hausit? unde didicit? ex penu Arianorum, qui posthabitis patrum Conciliis & sententiis, negabant Filium Patri esse homouision, quod illud nomen in sacris literis nusquam inveniretur. Unde Constantius Imperator Arrianus Synodum in Seleucia congregans præcepit, ut Episcopi nihil præter divinas scripturas Ecclesiasticæ fidei adderent. Quamobrem & Synodus ibi desinivit in hac verba: Coessentialis vocem rejicimus velut à scripturis alienam. Epiphan. hæres. 73. Vel ex penu Pelagianorum, qui Augustino: credamus, inquit, quod legimus, & quod non legimus, nefas credamus astruere, l. de natur. & gratia c. 39.

Docet Lutherus, Romanam Ecclesiam meretricem esse Babylonicam, Catholicam Ecclesiam toto orbe intermorituram à se resuscitatam, in Germania caput erigere. Quicquid in Papatu existit, à summo vertice usq; ad imum pedis Diabolicam imposturam esse. Postill. Eccl. Domin. 2. Advent. Admonit. ad dilectos Germ. & alibi passim. Præterea Sacerdotes, & Chrisma, & ordinationem, nihili faciendâ, quæ nec tibi nec Ecclesiæ proflu, lib. de Missa angulari. Unde hoc hausit? unde didicit? ex penu Donatistarum, qui Catholicam Ecclesiam apud se esse, antea toto terrarum orbe periisse, in sola parte Donati remansisse, nullam rationem Episcoporum aut Galliæ, aut Italiæ, aut ubis Romæ habendam esse: Euchari-

stiam

Quas hæ-
ses D. Cassi-
us B. Lu-
thero impu-
tet.

stiam jubebant canibus fundi : ampullam Chrismatis per fenestram, ut frangerent, jactabant : altaria evertabant : calices frangebant : pallas abjiciebant : capita sacerdotum, ut sacram unctionem auferrent, radebant : virginum velata capita nudabant. Optatus Milevitanus l. 1. 2. & 6. August. hæres. 69. *vel expenn Luciferianorum, qui suos tantum sectatores Ecclesiam orthodoxam nominabant, Romanam v. Lupan.* Hier. c. c. 1. cont. Lucif.

Docet Lutherus, Sanctorum templa, memorias & Basilicas nullius momenti esse. Evang. in die Nativ. Maria. *Unde hoc hausit? unde didicit? Expenn Eustachii, qui loca sanctorum Martyrum & Basilicas despectui habebat, & jejunia præscripta averfabatur, Socrates lib. 2. cap. 35.*

Docet Lutherus, Orationes & Missas pro defunctis nihil valere, Gregorio in Dialogis de purgatorio non credendum, lib. de abroganda Missa privata. Præterea jejunia & abstinenciam tanquam superstitiosam irridet, lib. advers. Ambros. Cathar. & term. de simulachris, & de delectu ciborum. *Unde hoc hausit? unde didicit? expenn Aërii, Presbyteri, qui ambitu Episcopatus frustratus ab Ecclesia defecit, docuitq, viventium sacrificia, orationes, Eleemosynas, & jejunia defunctis nihil prodesse, Jejunium 4. & 6. feriæ & Sabbati & quadragesimæ nihil ducendum, jejunandumque cum quis voluerit, ne videatur esse sub lege, August. Epiphan. & Damascen. de Aërianis. Quem errorem paulo post Joviniano quoq, communem fuisse, docet Augustin. Hæres. 82. Et Manichæis. lib. 30. cont. Faustum c. 4. qui eandem calumniam doctrina Demoniorum de abstinentia & celibatu Catholicis objiciebant, quam hodie toties frustra hæretici ingeminant.*

Docet Lutherus, Virginitatem præ vita conjugali nullam laudem aut præmium mereri, omnes ordines, regulas, cœnobias, foundationes, ut Diaboli sectas & errores damnat, lib. de vita conjugali & adversus Ambros. Cathar. & Confess. de cœna Domini. *Unde hoc hausit? unde didicit? expenn Joviniani, qui virginitatem sanctimonialium & continentiam sexus virilis in sanctis exigentibus vitam cœlibem, conjugiorum atque fidelium meritis æquabat, teste Augustin. hæres. 82. Vel expenn Helvidii, qui virgines & Maritatas ejusdem esse gloriæ volebat, Teste Hieron. advers. Helvidium capite decimo : vel denique Manichæorum Officina, qui inquit, August. l. 30. contra Faustum, c. 4. Certatim ad virginitatis Professionem virgines incitatis, ut pene jam major in Ecclesiis omnibus virginum apud vos, quam mulierum numerositas habeatur. Quid multa, nullus unquam tam absurdus hæreticus fuit, cujus sacra non delibavit Lutherus, atq, aliqua saltem ex parte veneratus sit. Eutyches asseribat divinitatem verbi natam, passam, mortuam & sepultam fuisse. Leo. Epist. 97. Repetit id Lutherus ac confirmat lib. 2. de conciliis. Xenias Persa primus sanctorum imagines venerandas negabat : Nicephorus lib. 16. cap. 27. Iconomachi easdem deiciebant & comburebant. Sanctam crucem Pauliciani non adorabant. Euthymius in Panoplia. Bogomili Basilium, Nazianzenum, Chrysostomum, & Patres omnes, qui sanctorum imagines probassent, reprobos & idolatras vocabant, crucem despiciebant, namque fictæ à demonibus fallendi causa fugi asseriebant, ut eam homines velut demonum expultricem majori cultu afficiant. Re-*

petit ista ferme singula ac probat Lutherus in Postil. die exal. S. Crucis : atq, alibi passim. Petrobrusiani & Pseudoapostolici Eucharistiæ consecrationem & veritatem negabant, dies festos tollebant, Chrismatis & olei consecrationes, ignem Purgatorium, orationes pro defunctis impugnabant, Bernh. Hom. 66. in cantica Lollardi S. Missæ Sacrificium improbant, hostiam consecratam Deum fictitium appellabant : Sacramentum Pœnitentiæ negabant : Extremam unctionem irridebant : creaturarum omnem consecrationem nihili faciebant : Romanam Ecclesiam & omnia ejus decreta cotemnebant : Jejunia irridebant : quovis tempore carnibus vesciebantur, dies festos negligebant : sanctorum invocationem, & merita contemnebant, Joh. Truhemius in Chronico Hirsaugiensi de Anno 1315. Repetit eadem universa ac probat Lutherus, totaq, ejus religio hisce tanquam fulcris insignioribus nititur. Denique si de Waldensibus, Albigenis, Fratricellis, Becardis, Flagellantibus, Abailardo, Almarico, Wiclevo, Husso, & similibus monstris quis considerationem instituat, videbit eos omnes & singulos in uno Luthero revixisse : Huncq, unum hominem ex pluribus bestiis consarcinatam Chimæram esse, non secus atq, illa apud Poetam :

Prima Leo : Postrema Draco : media ipsa Chimæra.

Aut illa altera :

Quoq, Chimæra jugo mediis in partibus hircum Pectus & ora Leæ, caudam serpentis habebat.

At deniq, illa tertia :

Humano capiti cervicem pictor equinam Jungere si velit, & varias inducere plumas Undiq, collatis membris : ut turpiter Atrum Desinat in piscem mulier formosa superne, & c.

Pergat itaq, nunc jactare Hunnius, Lutherum D. Hunnius mundi solem esse, qui novam doctrinam Christi inter mortuæ lucem accenderit, qui Sacrosanctæ Theologiæ pristinum decus restituerit, eamq, ex horrendis erroribus regni Pontificii paulatim ad primævam illam ac nativam primitivæ Ecclesiæ Apostolicæ faciem longè nitidissimam revocaverit. Immortalem Deum, quos hic Apostolos fingit? quam lucem? quod decus? quem nitorem. Scilicet Simon Magus, & Prodicus, & Florinus, & Monranus, & Manes, & Arrius, & Donatus, & Eunomius, & Aërius, & Jovinianus, & Helvidius, & Pelagius, & Eutyches, & c. Apostoli fuerunt, quorum nitorem restituere Lutherus, atq, ex inferis revocatum abominabilem Spiritum, Evangelii loco venerandum proponere conatus est. Apagere tenebrosam lucem, sordidum decus, terribilem faciem, aterrimum nitorem, reformationem contaminatissimam. Quam si adhuc mirari Lutherani & sectari, & tanquam Dei inenarrabile beneficium predicare pergent : sensu non tantum divino sed & humano privatos dicam : eorumque classi ascribam, de quibus Dominus : Auditum inquit audietis, & non intelligetis : & videntes videbitis, & non videbitis Incrassatum est enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos suos clausurunt, ne quando videant oculis, & aurib. audiant, & corde intelligant, & convertantur, & sanem eos.

Venio ad alteram Christianæ religionis partem, bonorum nempe operum studium : quod ita per Lutherum in hominum mentibus exaruit, ut ne ipsi quidem Lutherani, quamvis maxime velint, omni

suo conatu & molimine hunc intermortuum suscitare spiritum possint.

Hæc contra Organon Dei selectum Tribonianus Cassius. Videt utique Lector Acropolin nostram pati, & universam Lutheri ac Ecclesiarum nostrarum confessionem, atro tetrerrimarum hæreseon carbone notari: Sanè si talis extitit hæreticus, qualis à Cassio proclamatur, nos ipsi ultrò, falsissime per Angelum primum Evangelium habentem æternum, intelligi Lutherum, & proinde explicationem nostram unâ liturâ totam meritò expungi debere, largimur. Sed salva uti spero res est: Aliud dicitur & sequens luculenter evincet: Sepositis enim innumeris illis convitiis, calumniis, sarcasmis, sannis, Ironiis, Anathematismis in Lutherum eructatis, & unguibus Satanicis, Beati Lutheri manibus innocentissimis, nequiter inhærentibus, (ex quibus tantum Autor Libelli Cassiani *διαβολα* dignoscitur) ipsa duntaxat doctrina capita examinabimus, & Evangelium à Lutherò prædicatum, à notis hæreseon, qua fieri poterit, brevitate simul & soliditate, vindicabimus. Recordor sanè, quid ipse Lutherus Tomo sexto Jenens. fol. 510. scripserit: *se non posse omnium Diabolorum venenata ora obturare, præsertim eorum, qui non attendunt quid scripserit, sed eò tantum omnem operam impendunt, ut omnia verba, verborumque syllabas, & literas depravando pervertant, quibus tandem Diabolus respondeat, vel ira Dei, quam in se concitarunt*: ne tamen simpliciores suspectam Lutheri doctrinam ob imputatas hæreses habeant, operæ præcium existimavi, si breviter responsiunculam quandam hîc infererem.

Tom. 6. Jenens. fol. 510.

De servo arbitrio.

Servum itaq; arbitrium in spiritualibus rebus ante regenerationem, nequaquam ex penu Simonis Magi, vel Manichæorum Lutherus hausit: sed ex penu scripturæ sacræ: quæ testatur, hominem *ψυχικόν* & animale, non esse idoneum cogitare aliquid ex seipso, 2. Corinth. 3. vers. 5. *nec percipere ea, quæ sunt spiritus Dei*, 1. Corinth. 2. vers. 14. *mortuus siquidem est delictis & peccatis*, Ephes. 2. v. 1. Coloss. 2. v. 13. *Et servus peccati*, Johan. 8. v. 34. Unde Christus Johan. 15. v. 5. ait: *Sine me nihil potestis facere*: super quæ verba D. Augustin. *Non dicit, sine me parum potestis facere: nec dicit non potestis ardui aliquid sine me facere: vel difficulter: sed, nihil sine me potestis*: Nec dicit, *sine me non potestis perficere, sed nihil potestis facere sine me*. Et huc pertinent emphases verborum, quibus hominum non renatorum Captivitas describitur, quod videlicet sint *ἐσθλίσμενοι*, Ephes. 4. vers. 18. quod *ἐματαιώθησαν* in cogitationibus suis, Rom. 1. v. 21. quod sint *κατεφθαρμένοι*, 2. Timoth. 3. v. 8. *ἀνόντοι*, Luc. 24. v. 25. quod oculos suos *ἐκάλυψαν* compresserunt, Act. 28. v. 26. quod *ἡ καρδία* eorum sit *πεπρωμένη*, Marc. 6. v. 52. summatim, quod sint in peccatis MORTUI, Eph. 2. vers. 1. ubi quæ sint MORTUI vires, nemo sanè mentis non intelligit. Ita & non aliter de Servo arbitrio docuit Lutherus: non verò sic docuit Simon Magus, vel Manes, quod historiæ Ecclesiasticæ vel mediocriter gnaris, longè est notissimum.

De iustificatione.

De iustificatione, rectè docuit Lutherus, *Hominem sola fide absque operibus coram Deo justificari: & hoc non hausit aliunde, quam ex scriptura*, Gal. 2. v. 16. cap. 3. v. 8. Rom. 3. v. 22. & 29. cap. 4. v. 5. Simonis Magi hæresin quod attinet, qui docuit liberum esse hominibus, ut agerent, quacumq; vellent:

nihil cum eâ commercii habuit Lutherus, sed cum Paulo, ita per fidem justificari nos docuit, ne Lex abrogaretur, Rom. 3. v. ult. quin potius, ut fidem per bona opera probarent homines, severe monuit; falsò igitur vel Magi vel Eunomii hæresis Lutherò imputata fuit.

De murmure precationum & horarum canonicarum quæ habet Lutherus, ea operi operato opponit: docens: parum placere Deo, si Monachi & Moniales propter precum suarum demurmurationes, quæ sine fide & cordis devotione fiant, exaudiri se putent: Alioquin, *Ut orent Christiani*, & quidem seriò ac indefinenter, in nomine Christi Jesu, non tam verbis quàm facto Lutherus docuit: utpote qui totus seriis precibus deditus, & dono precum singulari ornatus fuit. Quid ergo commercii Lutherò cum Prodicto, qui non orandum esse contendit? Quis credat talia Lutherò affingi, nisi hîc in verbis Cassii ea reperiret. Monstret unum apicem, ex quo Lutherum serias & devotas, vel prohibuisse, vel improbasse preces, pateat.

Quod Deum causam peccati esse statuerit Lutherus, nunquam ex libris ejus Cassius ostendet: *De Causa Peccati*. Invitus sanè, & coactus quasi, homo aliud non nunquam facit, quàm cogitat, non verè cogente ipsum Deo: sed propter reluctanter carnem, quæ repugnat spiritui. Ita Judæ proditio rectè necessaria fuisse eo respectu dicitur, quod impossibile fuerit DEI præscientiam falli, necessitatem tamen peccandi prævisio illa Judæ non attulit, neq; Lutherus in DEUM, culpam proditionis Judæ, transtulit. Et si enim dicat, Deum Opus illud *Necessitate consequentia, non com-movisse, sicut & omnia alia*: non tamen inde sequitur, quod Lutherus DEUM causam peccati statuerit, sed de generali tantum DEI actione B. Lutherus loquitur, quæ etiam suo modo in malis actionibus concurrat. In peccato enim duo sunt considerata. 1. Subjectum in quo hæret peccatum: ut est natura, vel substantia, *Vel ipsa ACTIO, QUATENUS EST MOTUS QUIDAM*, cui annexus est defectus: Et has res conditas à DEO conservari, sustentari, & vivificari à DEO, nullum est dubium: Idq; ipsum B. Lutherus innuit, cum DEUM omnia movere omnipotentia sua, scribit. 2. Deinde considerata est in illa actione conturbatio, quæ aut hæret in substantia, aut annexa est actioni: istam à *τὰ ἑξω* & corruptionem à Deo esse, nunquam sensit, nunquam docuit, nunquam scripsit Lutherus. *Deus peccatum non creavit*, ait Lutherus Tom. 6. Lat. Witteb. fol. 25. *Diabolus est autor peccati*, Tom. eod. fol. 49. *Deus non est Deus volens peccatum*: Tom. 3. Jen. Germ. fol. 102. *permittit tamen illud*, ibidem: *Causa peccati Diabolus est, & propria hominis voluntas*: Tom. 6. Jen. fol. 366. Longè ergo alia Lutheri, quàm Florini, vel Selvirianorum, vel Manichæorum, vel Sacramentariorum, de causâ peccati est doctrina.

De Pœnitentiâ, malè quidem Montanistæ, & Novatiani docuerunt: sed Lutherus nihil de doctrinâ ipsorum, in hoc capite participavit: Pœnitentiam siquidem, *summè esse necessariam*, usque ad finem vitæ docuit & subindè Christianis, cum Baptista, ut agant pœnitentiam, inculcavit, Tomo quarto Jenens. Germ. fol. 335. & fol. 341. 342. Tom. 7. fol. 435. ita quidem ut dixerit, *sine pœnitentia, non remitti peccata*, Tom. 4. fol. 335. & ubi non est pœnitentia, ibi imminere pœnas DEI gravissimas, Tom. 5. fol. 84. imò *Impœnitentia*.

tem pro Christiano minimè esse habendum, Tom. 7. fol. 62. Pontificiam vero illam Pœnitentiam, gravissimè confutavit, & errores detexit, Tomo sexto. fol. 517. & seq. Tomo septimo fol. 292. Tomo primo fol. 49. 412. Tomo quinto f. 81. adeoq; eam *Turcica* similem esse ostendit, Tomo 7. fol.

De Confessione.

294. Confessionem verò peccatorum coram Sacerdote, non simpliciter & ἀπλῶς rejecit: sed tantum, quòd auricularis Confessio in scripturis mandata non sit, undè sic aufſ Pelag. Ermeln und Butterfüssen stehe, docuit, Tom. 1. fol. 509. & 554. item quòd confessio libera esse debeat, Tomo sexto fol. 189. quòd impossibile sit omnia confiteri peccata, Tomo primo fol. 525. Tomo sexto fol. 419. 428. contendit, ac, summam ut rem dicam, non ut Montanus vel Novatus, sed ut Divus Augustinus & D. Chrysostomus, de Confessione docuit. Ille enim lib. 10. de Confess. cap. 2. sic scribit: *Quid mihi est cum hominibus, ut audiant Confessiones meas, quasi ipsi sanaturi sint omnes languores meos: Curiosum genus ad cognoscendam vitam alienam: desidiosum ad corrigendam suam.* Hic verò Serm. 5. de incomp. Dei natura scribit: *Non te in Theatrum conservorum duco: non hominibus peccata tua detegere cogo, repete coram Deo conscientiam tuam: Ostende Medico prastantiss. vulnera tua, & pete ab eo medicamentum.*

August. lib. 20. de Confessione.

Chrysost. Serm. 5. de Inc. D. Nat.

De traditione.

Traditionum, præter & contra scripturam, neglectum, quòd Luthero tribuit Cassius, in eo rectè ipsum agere asserimus: sed quòd *Pelagianum* hoc esse ait, in eo contradicimus: Non enim Pelagius, sed Deus dixit: *Quod ego tibi precipio, hoc tantum facio*, Deut. 6. & 12. *In præceptis meis ambulate, non in præceptis Patrum*, Ezech. 20. *Si quis aliud Evangelium predicaverit præter id quod prædicatum est, Anathema sit*, Galat. 1. de vocula ὁμοῖσι, quam se odisse scribit Lutherus, cassam litem Cassius movet. Æmulatur verò Bellarminum, qui in præfatione lib. de CHRISTO ait: *Martinus Lutherus odit hoc verbum ὁμοῖσι. Quid queso vel sentiet, vel diceret Arrius aliud, si ab inferis nunc existeret.* Respondemus autem, cum differit Lutherus, contra Latomum, de vitanda prophanâ vocum novitate, juxta admonitionem Apostoli, 1. Tim. 6. v. 20. 2. Timoth. 2. v. 16. καὶ ὁ λόγος ἦν ita inquit: *Nec est quòd mihi homouision illud obiectes, adversus Arrianos receptum. Non fuit receptum à multis, iisq; præclarissimis.* Et paulò post: *Et si maximè exemplum valeret, non esset trahendum in consequentiam, sed indulgendum Patribus, qui semel extra scripturam posuissent vocem profanam: Alioquin si exemplum statuas, totam scripturam licebit in alias voces mutare, sicut Sophistæ fecerunt. Quod si odit anima mea vocem Homouision, & nolim ea uti, non ero hæreticus. Quis enim me coget uti, modo rem teneam, quæ in concilio per scripturas definita est.*

De vocula ὁμοῖσι.

Peccat ergo Tribonianus noster. 1. Crimen falsi manifestissimum committendo: dum mutilatè truncateque verba Lutheri allegat: 2. Dum quod ἡ ὑποθήσεως dicit Lutherus, ac conditionatè, id Cassius ἀπλῶς & absolutè Ei tribuit. 3. Res ipsas cum peregrinorum vocabulorum usurpatione confundendo: quando quidem rebus iisdem sincerè καὶ ἀκρίβειαν retentis, nemo temerè hæreses damnari neque potest, neque debet: Si maximè quorumvis nova vocabula, aut phrasæ novè excogitatas, non amplectatur. 4. Insuper, quid de vocis hujus & aliarum usurpatione, sen-

serit Lutherus, ex illo ipso, quem Cassius citat loco, planius evadit: Sic enim Tom. 7. fol. 251. fac. a. & b. daß man nicht soll brauchen mehr oder andere Wort/weder in der Schrift stehen / das kan man nicht halten: Sonderlich im Zanck / und wann die Keger die Sachen mit blinden Griffen wollen falsch machen / und der Schrift Wort verkehren: (uti videlicet factitabant Arjani) da war vonnöthen / daß man die Meinung der Schrift / so mit vielen Sprüchen gesetzt / in ein kurtz und Summarien Wort fasset und fraget / ob sie EHN JEUM homouision hielten / wie der Schrift Meinung in allen Worten ist / &c. In hunc sensum videantur ibidem plura, quæ brevitatis causâ huc transcribere non licet.

De Ecclesia Romana, quòd meretrix sit Babylonica, suo loco infra audiemus, de Chrismate, supra cap. 13. prolixè egimus: Qui magis Ecclesiam suam jactent, & omnes alias altissimè despiciant, nosne, an verò Romanenses, adeoque, ultra pars Donatistis & Luciferianis, hæc in parte similior appareat, penes Lectorem judicium esto.

De Templis sanctorum, quæ scripsit Lutherus, non pugnant cum scripturis, vanum & impium est, Sanctis templa dedicare, vanum est, ex hac templorum dedicatione, meritum aliquod conficere: Si verò in honorem Dei, & ad commoditatem exercendi cultus divini, absque opinione meriti, Templa ædificentur, non tantum Lutherus factum hoc minimè improbavit, sed ipsemet, nova templa, solenniter dedicavit.

De Templis sanctorum.

Orationes & Missas pro defunctis, jejunii & abstinentiæ jacta merita, & cultum iis affectum divinum, rectè B. Lutherus confutavit: nullibi enim in scripturâ universa Canonicâ legitur. *Orandum esse, vel sacrificandum pro mortuis*: Item: *Jejunium esse meritorium, & satisfactionem pro peccatis*: Neq; hæc doctrinâ vel in Arrii, vel Joviniani, vel Manichæorum castra Lutherus concessit: utpote, qui nunquam ab orthodoxis Patribus, vel Conciliis, eo nomine, vel reprehensi, vel pro hæreticis habiti fuerunt, quòd pro mortuis non orandum vel sacrificandum, quòd sub opinione cultus & meriti non jejunandum docerent: Et loca à Cassio allegata evidentissimè evincunt, longè aliam Arrii, Joviniani, & Manichæorum, quam Lutheri de his capitibus doctrinam fuisse.

Virginitatem seu Cœlibatum non cum Joviniano Lutherus contempsit, sed matrimonii honorem vindicavit: & cum Ignatio, tam uxoratos, quam cœlibes, Deo placere, si pii sunt, asseruit: quemadmodum paulò antè universam hanc de cœlibatu doctrinam, & Lutheri nostri confessionem tractavimus.

De Cœlibatu.

Eutythis doctrina quæ fuerit, nondum Cassius novit: videat Evagrium lib. 1. hist. Eccles. c. 9. Niceph. lib. 14. cap. 47. & lib. 18. cap. 52. & Acta Concilii Chalcedonensis.

Quod Lutherus Eutythis doctrinam foverit, & divinitatem passam ac mortuam esse, lib. 2. de Concil. dixerit, *Cruda est calumnia*: Illo ipse enim in loco & libro, ingenti zelo Eutychianismum eliminat, confutat, & ex Ecclesiâ profligat: quin & Tom. 7. de Concil. lib. 2. fol. 250. & 252. disertè divinitatem pati nullo modo posse affirmat.

De Euty-chianismo.

Cultum & adorationem imaginum, non Xenajas Persa primum improbavit, sed Deus ipse, tum

Exod. 20. Deut. 5.

*Psal. 115.
Psal. 135.
Sap. 13.
1. Cor. 8.*

in Vet. tum in N. Testam. uti aliquoties in Apocalypsi nostra hoc ostendimus.

Crucem sive Pauliciani adorarint, sive non, nec nos certè eam adoramus: quin & ob hanc causam Paulicianos nunquam ab orthodoxa Ecclesia pro hæreticis habitos, asserimus. Sed & de hac materiâ alibi, super cap. nimirum 6. Epist. ad Galat. & sup. c. 7. Apocalypsis prolixè egimus.

Cætera, quæ addit Cassius, ludicra, & vanissima sunt, vix digna quæ legantur, nedum confutentur: Decebat hominem, ut *Evangelium æternum* à Lutherò non prædicatum fuisse, probaret, sed nihil minus, quàm hoc agit, & causæ suæ diffidens, ad convitia mera & calumnias horrendas se convertit. Quâ in parte Ecclesiæ nostræ idem fermè accidere puto, quod olim Israelitis, in terram promissam tendentibus accidit: Hi enim, cum jam feliciter adversus Amorrhæos, aliosque hostes suos decertassent, Rex Moabiticus Balac, rerum suarum diffusus, ut illum Dei populum, quem armis repellere non poterat, maledictus & convitiis, hominibus suis, undiqueque invisum redderet, tandem Bileamum prece pretioque ex Bethoræa ditione evocavit, ut sanctissimo Dei populo malediceret: Ita nunc, ubi per DEI gratiam in nostra Germania Principes terræ pandas fecere portas suas, per quas Rex gloriæ prædicatione Evangelii sui ingreditur: indoluit Monachorum rafa caterva, & cum universis armis suis Ecclesiæ arcem, super Petram Christum ædificatam, expugnare nequeant, Bileamum subinde aliquem evocant, qui scurrili suo sermone, populo Dei malediceret, ac Lutherum nostrum, horrendis convitiis proscinderet, eumque non ostracismo Atheniensium Repub. Christianâ pelleret, sed furore plusquam Moabiticò ad Orcum omninò relegaret. Verùm, uti Bileami maledictio nihil nocuit, quin potius, in singularem benedictionem divinam conversa fuit: Ita & Lutherò nostro, nihil execrationes ac convitia nocebunt, quin potius universæ minæ & comminationes, non secus ac truculentæ illæ Esavi, à Jacobi, ita & hæc à Lutheri capite innocenti, protelabuntur: Deusque olim, quàm dilexerit organon suum, Lutherum, quàm orthodoxè Angelus hic Evangelium æternum prædicaverit, ipso facto, frementibus licet & freudentibus Adversariis, in conspectu omnium Angelorum & beatorum cœlitum, demonstrabit. Sic & hunc Arietem propulsavimus. Neque dum obtinuerè vel evicere Pontificii, quod Lutherum *Evangelium æternum* non prædicarit. Infra fortassis *κατασκευασθῶς* veritatem doctrinæ Lutheri probabimus.

X. Ogganniunt quidem & mussitant nonnulli, haud credibile, Deum vaticinio & oraculo tam illustri, Lutherum ornasse, quia initio vilioris conditionis homo: 2. quia grandis hæreticus & Papista fuerit: 3. quia in ipso Reformationis opere annis primis hallucinatus sit, sed singula hæc auctoritatem Lutheri nostri nequaquam extenuant, neque interpretationem nostram enervant.

vilis Lutheri persona conditioni nihil impedit, quo minus Evangelium æternum prædicaverit.

Primo enim humilibus gratiam dare Deum consuevisse, & ex pulvere nos extulisse, tum exemplis Josephi, Davidis, Danielis, Esther, Mariæ, tum etiam testimoniis, Psal. 113. Luc. 2. 1. Pet. 5. Lucæ. 14. manifestissimè liquet.

Deinde, sicut non obstitit Deo animus Saulis, iræ, minarumque plenus, & meras Christianorum cædes spirans, quo minus eligeret ipsum sin-

gulare suum Organon: qui portaret nomen Jesu coram gentibus, & Regibus, & Filiis Israel, Act. 9. v. 15. & quo minus juxta sanctos patres de hoc ipso Saule, postea Paulo dicto, per Jacobum vaticinaretur: Ita nec Papismus Lutheri obesse Deo potuit, quo minus conversum eum, immò & CONVERTENTEM, nobis eximiè commendaret: Non siquidem secundum dignitatem, sed ex gratiâ agit Deus: & ex hostibus suis infensis, Patronos ac vindices veritatis acerrimos, clementissimè reddit, sicut & exemplo Divi Augustini patet: qui initio hæresin Manichæam fortissimè amplexus, postea singulari Dei bonitate, Lumen Ecclesiæ Orthodoxæ præclarissimum evaluit: Et talia exempla, Patrum nostrorum memoria, aliquot acciderunt: unde & miranda Dei potentia, & ineffabilis clementia, pulcherri-
Nec obstat, quod prius Papista fuit
*1. Cor. 15.
1. Tim. 1.*

Hallucinationes verò quod attinet, non negamus, Lutherum non ilico uno momento ex omnibus Papatus erroribus extricare se potuisse, verùm proficienter, ut de se testatur Divus Augustinus scripsisse: Atqui & hoc nihil auctoritati ejus præjudicat: cum & de sancto Petro, Paulus, post acceptum in festo Pentecostes, Spir. S. expressè dicat, quod non reclo pede ad Evangelii veritatem incesse, Gal. 2. v. 14. Errare humanum est, in errore autem perseverare Diabolicum: Sufficit, quod ab Anno 22. & 25. vix aliquid amplius scriptum ostendi poterit, quod vel Papismus, vel aliam hæresin redoluerit. Sed abrumpo vel tandem hanc materiam, satis copiosè tractatam, & ad eximendum scrupulum undecimum, seu postremum me converto.

XI. Diximus supra, per *Babylonem* intelligi Romam, & quidem non Ethnicam illam, sed quæ se Christianam, & matrem Ecclesiarum omnium jactat: Hoc postremum verò non concedunt, Pontificii: Quapropter quæstio nobilis oritur, an satis & invictè sententia nostra probari, fundari & stabiliri possit.

Et respondemus affirmativè, ut autem plenius & planius hæc controversia tractetur, dicemus primo: Jam olim à Patribus, Romam pro Babylonem habitam, deinde hoc ipsum ab Adversariis nostris Pontificiis, non negari ostendimus. Tertio verò, in quo ipsorum à nostra discrepet sententia: & quarto quæ opinionis Pontificiæ sint fundamenta, audiemus. Tandem errore Jesuitico probè correcto, & correpto, interpretationem nostram solidè roborabimus.

Primum membrum quod attinet, per Babylonem, in Novo Testamento, non aliam Urbem, quàm Romam, ab interpretibus vetustis intelligi, longè est notissimum: Videantur commentatores super Epist. Petri I. ubi ferè omnes per Babylonem, Romam intelligunt: videatur Occumenius: videatur lib. 2. cap. 15. Eusebius, & lib. 2. cap. 15. Nicephorus: Beda in fine Epist. prior. Petri, & alii. Hieronymus sæpissimè Romam Babylonem vocat: in Epist. ad Marcellam sic scribit: *Fugite de medio Babylonis, & salvate unusquisque animam suam. Cecidit enim, cecidit Babylon magna, & facta est habitatio Dæmonum & custodia spiritus immundi. Est quidem ibi sancta Ecclesia, sunt trophæa Apostolorum & Martyrum: Est Christi vera confessio: est ab Apostolo prædicata fides, & gentilitate calcata in sublime se quotidie erigens vocabulum Christianum, sed ipsa ambitio, potentia, magnitudo*
An per Babylonem, Roma Papalis, verè & invictè intelligatur?
Patrum Testimonia.
Hieron. Epist. 17. ad Marcell.

gnitudo urbis, videri & videre: Talia idem habet, in prologo librorum Didymi de Sp. S. ad Paulinianum: In Epist. 151. ad Algasiam, quæst. 11. & in fine 2. libri contra Jovinianum, nec non in vitâ S. Marci, &c. Occumenius consentit, & sup. 1. Petr. 5. inquit: *Babylonem hic Romam vocat, ob excellentiam Imperii, & claritatem, id quod olim multo tempore Roma obtinuit.* Tertullianus libro adv. Judæos hæc habet: *Sic & Babylon apud Johannem nostrum Roma urbis figuram potat, proinde. & magna, & regno superba & sanctorum debellatrix.* Idem eadem habet lib. 3. contra Marcionem. Nec Augustinus aliter sentit, cum lib. 18. de Civit. Dei, cap. 22. sic scribit: *Ne multis morer, condita est Roma velut altera Babylon, & velut prioris filia Babylonis.* Non ergo nos primi sumus, qui per Babylonem *μυστικῶς* ROMAM intelligimus. Quid? quod ipsimet Pontificii hoc inficias ire non possunt. Vide enim *Alfonsum Salmeronem in præludiis Apocalypticis*, qui apertè ait, per Babylonem Romam à Johanne notari? Et carnalis noster Robert. Bellarm. lib. 3. de Pontif. Rom. c. 13. cum prius dixisset, per Babylonem, & meretricem super colles 7. sedentem intelligi posse cum Aretha, Haymone, Beda, & Ruperto, universam Diaboli civitatem. mox subjungit: *meo iudicio melius dici potest, per meretricem intelligi Romam.* Idem disertis verbis fatentur Lindanus, lib. 4. Panopliæ cap. 82. Franciscus Horantius lib. 6. Loc. Catholic. cap. 12. Marianus Victorius in Schol. Ep. 17. Hieron. Sixtus Senensis, lib. 2. Bibliothecæ, sub titulo: *Meretricis magna inscriptio.* Franciscus Ribera Villa Castinensis infinities ferè fatetur per Babylonem necessariò hinc Romam intelligi debere.

Pontificio-
rum Testi-
monia.

An per Ba-
bylonem
Roma Eth-
nica intelli-
gatur.

Observandum verò quòd distinguant Adversarii, & Romam notari dicant, non Christianam sed ETHNICAM: Ita enim ait loco citato Bellarminus, intelligunt Romam Ethnicam regnantem, idola colentem, & Christianos persequentem, non autem Romam Christianam, &c. Et hæc communis est Adversariorum ad sanandam causam morbidam distinctio. Franciscus Ribera comment. sup. Apocal. 282. nova subtilitate succurrit suis gregalibus, inquit: *Pono quòd verissimum est, in omnibus, quæ de Babylone, id est, de Roma, ab Apostolo nostro dicta sunt, nihil, non solum de Ecclesia Romana, aut sede Apostolicâ dictum esse, verum neque de ipsâ civitate, qualis sub Apostolicâ sede ante annos plurimos fuit, & nunc est, & qualis Romano Pontifice, ac moderatore, semper est futura. Babylon, quæ casura prædicitur, Babylon meretrix purpurata, Babylon mater fornicationum, & abominationum terra, quæ vino ira fornicationis suæ, potavit omnes gentes. Roma quidem est, at non Roma Christiana, non Romano Pontifici obtemperans, non sedem Petri Apostoli in se retinens, & servans, (hæc enim non mater abominationum aut fornicationum est, sed mater pietatis, columen fidei Catholica, magistra sanctitatis) sed Roma illa superstitionum & impietatum autor, & conservatrix, idololatriæ princeps, scelerum omnium sentina, Christiani nominis hostis terribilissima, sanctorum persecutrix atq; interfecitrix, qualis sub Ethnicis Imperatoribus olim fuit, & qualis, postquam à Romano Pontifice defecerit, in fine sæculi futura est.* Et pag. 286. idem Ribera scribit: *Itaque quicquid mali de Roma scribitur in hac Apocalypsi, vel ad tempus illud spectat, quo gentilibus Imperatoribus serviebat, vel quo Pontificem suum à se eiecerit, pag. 289. summa omnium, est, Johannem in*

omnibus quæ de Babylone loquitur, adversus urbem Romam vaticinari, postquam & Pontificis maximi obedientiam, & omnem pietatem abjecerit.

Habemus ergo testimonia Romanensium, quòd per Babylonem, Roma, rectissimè intelligatur: Hic autem, tertio accuratè, differentia inter nostram & Pontificiorum sententiam observanda venit: Utrinque in confesso est, per Babylonem, verè notari Romam, & quidem Romam impiam: Dissentimus verò, quòd nos eam Romam intelligimus, quæ hodie est, & quatenus Pontifici obedientiam præstat, quatenus decreta & mandata ejus recipit, quatenus eos, qui Papam pro capite non agnoscunt, nec statutis ejus obediunt, temerè & furiosè damnat, quatenus poculum superstitionis & idolomanie Papistice propinat: Sic enim Roma describitur, ut mox fusius percipiemus. Pontificii autem Romam intelligunt Ethnicam, qualis fuit tempore gentilium Imperatorum, aut qualis juxta novum somnium Jesuiticum, olim futura est, cum à Pontifice Romano deficiet: Neque enim certò sciunt miseri, quò tandem confugiant, & quomodò clarissima vaticinia, de meretrice Romanâ elidere & eludere queant, ideo nova subinde interpretamenta & figmenta excogitant, ut mediocriter saltem suis hominibus satisfacere possint. Sed quomodò sententiam suam Pontificii probant? Hic mireris, quàm sudent, quanto labore, aliquid dicam, an potius nihil, præstent. Bellarminus sic argumentatur, Tom. 1. fol. 9. cap. 6.

Si & Johannes & Patres per Babylonem intelligunt tantum Romam Ethnicam, nullo prorsus jure dicta illa ad Romanam nostram Ecclesiam, accommodantur.

Concedimus consequentiam.

Sed verum prius pergunt Pontificii.

Respondemus autem nos, sed falsum prius.

Ergo & posterius.

Instat Bellarminus.

Sinon de Ethnica; Ergo de Christiana Roma sonabunt oracula.

Atqui inde sequitur necessariò, jam tum Romanam Ecclesiam degenerasse, & jam tunc Anti-Christum regnasse, quod ne ipsi quidem Evangelici concedunt.

Respondeo: Cur hoc *ἐξ ἀνάγκης* sequatur, nondum video, etsi enim verbis præsentis, & præteriti temporis Johannes utitur, notum tamen est, & in confesso apud ipsosmet Jesuitas, futura sic à Sp. S. prædici, & nihil aliud, quàm certitudinem rei denotari, quæ tam certo futura sit, ut eam Johannes quasi præsentem, vel præteritum viderit. Ignorantiâ igitur phariseus errat Jesuita: Et hoc esto primum.

Deinde si maximè *ἐκ θεολογίας* fateremur, jam tunc cœpisse Romam degenerare, & defletere, quid inde? quæ enascetur hinc absurditas? *Ἀποστασίας* certè hanc, jam suo tempore cœpisse, B. Paulus disertè ait. 2. Thess. 2. vers. 11. Figmentum itaq; est, à nobis negari, tam subito Romam degenerare cœpisse.

Diffidens argumento huic Bellarminus, aliud substernit:

Johannes dicit, se loqui de illâ Roma, quæ imperium tenebat super Reges terra, & quæ erat ebria sanguine sanctorum, & de sanguine martyrum Jesu;

Atqui

Atqui hac non habent locum, nisi in eâ Româ, quæ regnantibus Nerone & Domitiano martyres trucidabat.

Ergo ineptè verba Johannis ad Romam nostram, qualis nunc est, applicantur.

Respondeo: Nihil planè impedit, quò minus hæc verba ad Romam Pontificiam accommodentur: Quis enim nescit, etiamnum Imperium Romæ exerceri super Reges terræ? Annon Reges & Principes pro vasallis Papæ habentur? annon Papam, ut superiorem recognoscere coguntur? Et quis Romam sanguine sanctorum ebriam esse negabit? Quot strenuos Christi milites trucidavit? Quot pios Christianos occidi curavit? Remitto Lectorem ad caput sextum, nonum, & undecimū, ubi fusè hæc de re egimus. Corruente itaq; assumptione Jesuiticâ tanquam fundamento primario, mox totum quoq; corrui argumentum: Et sic, Babylonem, de Roma Ethnica tantum sonare, nondum Bellarminus evicit.

Riberæ opinionem quod attinet, Romæ tribui nomen Babylonis, & meretricis purpuratæ, propter ultimam illam à Romano Pontifice *δογματισα*, & propter scelera horrenda, quæ extremo tempore commissura sit, ne uno quidem evidenti argumento hæc sententia nititur: Ubi enim vel unum jota scriptum est, quod Roma aliquando à Pontifice Romano deficiet. Et num congruit hoc cum doctrinâ Pontificia, secundum quam Ecclesia Romana errare non potest. Quantum autem error futurus hic esset, si Roma ipsum Pontificem ejiceret, & uti ominatur Riberæ penitus exterminaret?

Insuper, si licet Riberæ, verba Johannis, ut ut tempus vel præsens vel præteritum primâ fronte præ se ferant, ad futura accommodare, quidni & nobis id liceat? qui longè meliori jure & ratione statum Romanopapisticæ Ecclesiæ per Babylonem indicari docemus? Opus profecto habent hac in re Papistæ suppetiis, & grandi auxilio, ita ut nisi intercessionem sanctorum, argumenta acquirant fortiora, planè de causâ istâ actum fuerit. Interim ergo, errorem Jesuiticum corrigimus, & thesin istam supponimus, *Babylonis nomine non Romam Ethnicam, sed primariò Romano-Papisticam Ecclesiam ejusque pessimam, & impiam conditionem, significari*: Utrumq; membrum solidè nunc probabimus. Et primò quidem sic infurgimus:

Cuiuscunq; non competunt Babylonis illius attributa, tum singula, tum universa, ea Babylon illa, & Fornicatrix illa, dici non potest.

At verò Ethnica Roma nequaquam competit attributa, & idiomata Babylonis Mystica, à Johanne notata.

Ergo Roma Ethnica, Babylon illa dici non potest.

In majore prorsus desiderari potest nihil: Minorem longâ serie sic probamus.

1. De Babylone ista dicitur, quod habeat *Bestiam suam*, & talem quidem, quæ *Characterem* doctrinæ seu fidei hominibus præscribit & proponit. Hoc quis ad *Ethnicam Romam* applicabit? Nominetur enim vel Imperator, vel Sacerdos Ethnicus, qui *Romæ* sic sederit, ut *spiritualia decreta* illic conderet, eaque orbi obtruderet, ut *characterem doctrinæ suæ* homines sibi devinctos, & obligatos redderet.

2. *Babylon illa, mysterium habet in fronte suâ,*

quod aliquando revelandum, & simul *δογματισα* Apoc. 17. v. 5. 6. 7. ejus patefacienda dicitur, Apocal. 17. vers. 5. 6. 7. Hic dicant Pontificii, quodnam sit in Ethnica Roma mysterium? Non enim clam vel sub integumento: sed **PUBLICÈ, & ABSQUE OMNI MYSTERIO**, crucis Christi hostes infensissimi extiterunt, & quam attribuent Ethnicæ **ROMÆ** *δογματισα*, quæ nunquam in Christo stetit, nunquam eum recepit, nunquam in ipsum credidit?

3. De Babylone illa dicitur, quòd *ἐν τῷ οἴνῳ τῷ θυμῷ τῆς πορνείας αὐτῆς περιέλαβεν τὰς ἐθνάς*, hoc est, quòd *vino ira fornicationis suæ potaverit gentes*. Propria ergo & peculiaris quædam fornicatio Babyloni isti attribuitur, cujus respectu, vino suæ *πορνείας* potare dicitur: Jam certissimum est, quod nemo Cæsarum Ethnicorum, poculo suo omnes gentes potare, aut peculiares Deos ipsis obtrudere tentavit: Omnes enim gentium **Dii ROMÆ** culti sunt, propter Senatusconsultum illud Romanum: *Sapienti omnes Dii colendi*: cui ita obtemperarunt, ut & gentium, quas Romani subjugarunt & vicerunt, Deos coluerint, eorumque sacra susceperint, teste Augustino de consensu Evangelist. lib. 1. cap. 12. & 17. Ethnica ergo Roma *suum* quoddam fornicationis poculum non habuit, quod cæteris gentibus propinaret, sed communes cum aliis gentibus Deos & ab ipsis mutuatos coluit: Ergo verba ista de Babylone magna, Apoc. 14. v. 8. in æternum *Romæ* Ethnicæ competere non possunt. Si regerant Jesuitæ, *Idololatriam Romanam*, quam tunc Ethnici exercuerunt, hic notari: Respondemus nos, si *Roma* peculiarem habuisset Idololatriam, ad quam recipiendam alias gentes invitarit, tunc nos facile explicationem istam admissuros, quia vero idololatria Romana non alia fuit, quàm alibi, apud diversas gentes, idèò inconcussum manet, per Babylonem Apocalypticam, non Ethnicam Romam denotari. Immo, si propter idololatriam suam, Roma, Babylon diceretur, eodem statim jure, omnes aliæ civitates, Carthago, Athenæ, &c. pro Babylone habendæ essent, quippè, quòd iis in civitatibus eadem omnino, quæ Romæ, idololatria, eadem dico, & una floruit.

4. Certum est, *Babylonis caput* in Apocalypsi *Bestiam* illam dici, quæ ascendit è terra, & cornua duo habet, similia *Agni*, Apoc. 13. v. 11. Jam verò, status Imperii Romani vetus, sub gentilismo, per bestiam indicatur, non bicornem, sed *decicornem, habentem capita septem & cornua decem*, Apoc. 13. v. 1. ita ut vel cæcus videat, *bestiam bicornem & decicornem* unam & eandem numero dici non posse, cum præsertim de bestia bicorni legatur, vidi **ALIAM BESTIAM**, si alia est, ergo & aliud significat: Si aliud, ergo non Romam Ethnicam, illam enim Bestia decicornis depinxit: Sequitur ergo, pessime *Babylonem Bestia bicornis sedem, de Roma Ethnicâ* explicari.

5. Sed & illud in propatulo est, de *bestia bicorni*, quæ mysterium suum in Babylone illa peragit, expresse dici, quòd *faciat signa magna*, adeò, ut *etiam ignem faciat descendere de cælo, super terram, in conspectu hominum*, Apoc. 13. v. 13. Hoc quâ ratione ad *Romam Ethnicam*, & Imperatores Ethnicos transferre velint & valeant Pontificii, oppidò audire & cognoscere gestio. Nulla enim Imperatores illi edidisse leguntur miracula, itaq;

Probat, quod per Babylonem Ethnica Roma intelligi non possit.

Apoc. 13. v. 11.

August. de conf. Evan. lib. 1. c. 12. & 17.

vel hanc ob causam, Babylon ista, Romam Ethnicam innuere potest.

6. De Babylone inter alia & hoc dicitur, quod suam Idololatriam exinde demum in orbem propagatura, & velut è calice populis ac gentibus propinata sit, Apoc. 14. v. 8. cap. 17. v. 3. cap. 18. v. 3. Jam quæritur, anne temporibus Imperatorum gentium è Roma demum, idololatria Ethnica ad gentes dimanaverit? Nemo omnium hoc affirmabit: Ethnica enim superstitio jam inde à multis seculis inter omnes gentes recepta, & Romæ à Numa Pompilio dudum inuenta fuit. Quia ergo de Roma Ethnica dici non potest, quod Idololatriam in orbem propagarit, ideo nec per *Babylonem Roma Ethnica intelligi potest.*

Probatur, quod Babylon Romam denotet, quatenus Pontificis sedes est.

Sufficiant hæc argumenta, ad enervandam Pontificiorum sententiam: Nunc ad posterius membrum me converto: probaturus, quod Babylon, de qua Johannes loquitur, Romam denotet, quatenus *sedes est Pontificis Romani*: quatenus nunc *Conscientiis hominum imperat*, & *leges dictat*: quatenus sub titulo Christianæ & Catholicæ religionis regnat: Probationem istam tali syllogismo inclusam propono:

Cui competit definitio Babylonis Mystica, ei competit & definitum.

Atqui verò Romæ Papali competit definitio Babylonis.

Ergo competit ei etiam definitum.

Minor demonstratur applicatione eorum omnium, quæ de Babylone dicuntur:

Cecidit enim Babylon: & quidem non vi externa sed VOCE ANGELI, VOLANTIS, & ÆTERNUM EVANGELIUM HABENTIS: quod Romana congruere Ecclesiæ sani omnes fatebuntur. Immunita enim est potentia Papalis: & vehementer voce Evangelii debilitata.

Babylon poculum habet fornicationis proprium. Annon convenit hoc Ecclesiæ Romanæ Pontificiæ, quæ poculo suo Missatice facile ab aliis omnibus discernitur & dignoscitur religionibus.

Babylon propinat poculum aliis: Ita omnino facere consuevit Romana Ecclesiæ, quæ omnes populos & gentes ad amplectendam doctrinam Pontificiam, seu ad bibendum ex poculo isto, incitat ac invitat.

Et quidem innumera multitudo potari dicitur à Babylone, quod quid aliud est, quàm descriptio multitudinis eorum, qui Romanæ bestię ex amussim ad stipulantur?

Vinum autem, quod proponit & propinat Babylon, VINUM IRÆ dicitur: non alio nomine doctrina Pontificia vocari potest: ea enim EX JUSTA DEI IRA, PROPTER CONTEMPTUM VERITATIS, tot populis à bestia bicorni obtruditur.

Dicitur & vinum MIXTUM: Babylon enim Romano-Pontificia, ex multis erroribus conflata religionem fovet: ita ut si propriè doctrinam Papisticam nominare velis, vinum mixtum vel mixturam commodissimè appellaveris. Babylon mystica artificiosè seductura gentes, introducit: splendore fictæ sanctimonię, Pompa ceremoniarum oculos ferientium: Hoc enim per aurum, gemmas, purpuram, coccinum, hoc est, per ornatum innuitur meretricium, quo Babylon magna, mentes populorum, Regum & Principum perstringit. Annon verò in Papatu omnia exquisitissimè ad seducendos homi-

nes comparata esse, novimus, videmus, palpamus? annon prostat Thais Romana, Idolum illud Missaticum, splendens auro, & margaritis? annon miris illecebris ad amorem sui conciliandum, Babylon Pontificia utitur? Annon hisce modis, philtis & veneficiis apud innumeros id efficitur, ut amor Babylonis furtim in animos hominum illabatur, & character ejus in fronte ac manu accipiatur?

Porro si Babylonicæ meretricis Regnum negotiationi & mercaturæ comparari consideraverimus, ad Papatum exquisitissimè applicari luculenter percipiemus. Totum enim Regnum Pontificum mera fuit mercatura, ubi negotiabatur Pontifex ipse, Venditione indulgentiarum, celebratione Jubilæorum, Annatis, bullis, privilegiis, immunitatibus & sexcentis modis ac mercibus aliis: Negotiabantur & Monachi, sacrificuli, & mercaturam exercebant, in venditandis Missis, & Sanctorum, uti vocabant, reliquiis: ubi pro sanctorum ossibus venditabant ossa nuper ex ædiculis cœmiteriorum desumpta: pro capillis Mariæ, crines impuræ alicujus sceminæ: lac item virginis: scenum, super quo jacuit puer Jesus: crepidas Andreæ, caligas Josephi, & innumeras alias, datâ operâ confictas reliquias.

Ex his ergo omnibus perspicuè apparet, quàm verè & commodè Roma Papalis, Babylon dicatur: immò quàm verè propter Papatum nomen Babylonis sortiatur. Unde factum, ut subinde Roma, ubi Pontifex summus rerum hæcenus potitur, Babylon, & meretrix Babylonica, dicta fuerit. Neque enim vel Johannes Hussus, vel Divus Lutherus, primum, Romam sic appellarunt.

Cum antè annos sexcentos, Leodiensis Ecclesiæ Paschali II. responsum daret, vocavit Romam Babylonem: & addidit, D. Petrum Prophetico Spiritu nomen istud Romæ indidisse: cujus omen & tunc se exerebat, cum Papa Ecclesiæ Leodiensem ferro & igni vastandam Roberto Comiti Flandrensi tradidit, ob hoc solum, quod Imperatori suo Henrico Quarto Leodiensis fidem datam servabant. Petrus quoque Blesensis, qui ante annos 450. circiter vixit, officialem quendam Episcopi sic per Epistolam hortatur: *Quia te affectuosissime diligo, in visceribus Jesu Christi, proposui te salutaribus monitionibus adhortari, ut de Ur Chaldaeorum, & de medio Babylonis tempestivè ex eas, ut ministerium damnatissima villicationis amittas.*

Honorius Augustodunensis, qui circa annum Domini 1120. floruit, Romam itidem Babylonem apertè dixit: *Vertete ad Cives Babylonia: & vide, quales sint, & per quas plateas tendant. Vide, veni huc ad supercilium montis, ut cuncta possis edificia cernere DAMNATÆ CIVITATIS. Intueri Principes & Judices: Ecce posita est in eis BESTIÆ SEDES: Omni tempore ad malum sunt intenti, semper negotiis iniquitatis inexplebiliter occupati, flagitia non solum faciunt, sed & alios facere instruunt: sancta vendunt, scelera emunt, totis viribus laborant, ne soli ad tartara veniant.*

Ita & Wilhelmus Parisiensis Episcopus, in libello de collatione beneficiorum, de statu Ecclesiæ illorum temporum scribit, & peccata Prælatorum ac sacerdotum non simpliciter peccata esse dicit, sed peccatorum monstra terribilissima, eosq. non Ecclesiæ, sed BABYLONEM.

ÆGYPTUM, & SODOMAM esse: *Prelatos non adificare Ecclesiam, sed destruere, ac Deo illudere. Gerhardus Sagareti Parmensis, & Dulcinus Navarenfis* itidem ante annos ducentos, Ecclesiam Romanam, illam esse scripserunt *meretricem Babyloniam, quæ in Apocalypsi notetur.* Pari modo Franciscus Petrarcha ante annos 250. Curiam Papalem Romanam *Babylonem magnam esse pronuntiavit.* Quem secutus Cæsarius, Generalis Minoritarum, eundem in modum Ecclesiam Romanam *Babyloniam sanguine piorum ebriam esse dixit.* Similia habent, Wilhelmus Aurifex, Wilhelmus de S. amore, Hermannus Ried, Volquinus, Georgius Heimburchensis, Thomas Rhedonensis, Petrus de Luna, Dominicus Brixienfis, Antonius Rosellus, Rodericus Zamorensis, & alii. Eant nunc Pontifici, & Lutheranos, primos Romanam Curiam *Babylonicam meretricem appellasse, dicant.*

Nec quicquam hic juvat σοφὸν illud φάσμακον Riberæ, si maximè omnia Epitheta ista *Roma* etiam hodie competant, non tamen ea Pontificem Romanum vel Ecclesiam Romanam attinere: urbem enim ab Episcopatu secernendam esse: jam verò non Episcopatum, sed urbem tantum, *Babylonem* nominari: itaque ἀπαιδέυτως inferri, quia *Roma* dicitur *Babylon*, ideo & Ecclesiam, seu Episcopatum, *Babyloni* assimilari. Respondemus, fallaciam hic committi compositionis & divisionis: distinguit enim hic Jesuita, ubi minimè distinguendum est: quippe, quòd Urbs & Anti-Christianus Papatus ab invicem separari non possunt: Neque enim Bestia est sine sua *Babylone*, neque *Babylon* sine sua Bestia: Immo non ædificia, non ædes, non tecta, non palatia, non lapides, non tegulæ, non ligna, non portæ, non fenestræ, *Babylon* vocantur: sed propter Episcopatum, vel Primatum Romanum, in quo Idololatrica, & impia opera exercentur, Urbs hæc nomen *Babylonis* sortitur: uti ex adductis Interpretum testimoniis luculentissimè apparet. Atque hæc de scrupulo undecimo & ultimo dicta sufficiant.

Nunc ad doctrinas ex hac prima parte resultantes, progrediemur.

Doctrina.

De omni-
præsentia
Christi.

I. Initio tractanda occurrit, CHRISTI Θεω-
πρωτης, PRÆSENTIA, quam Ecclesiæ suæ præstat. Ille enim est AGNUS, qui stat super montem Sion: Et quidem suprâ cap. 5. luculentam doctrinæ hujus tractationem promississe me recordor: quia verò interea caput decimum ansam & occasionem mihi præbuit, ut articulum de Omnipræsentia fusius explicare necessum habuerim: hic utique prius dicta non repetenda, sed Lectorem potius, ad Tomum commentariorum nostrorum Tertium, ubi prolixè de hac materia egimus, remittendum esse duxi. Hoc unicum observari hic volo, de Christo non dici, quod juxta carnem à terra absit, quòd certo cœli loco inclusus vel alligatus sit, quemadmodum Sacramentarii impiè nugantur: quorum verba adscribere juvat, ne injuriam nos ipsis facere videamur. Cinglius in Epist. ad Theobald. Bill. Christus quoad humanam naturam, in cœlis tantum est. Anton. Sadeel Nobilis Chandæus, Tom. 2. pag. 75. Cum ea, quæ in terris præstanda erat in Christi carne, plene & perfecte fuerint suis temporibus præ-

Doctrina
Sacramen-
tariorum,
de præsentia
Christi.
Cinglius.
Anton. Sa-
deel.

stita, nunc ipsius præsentia in terris perperam requiritur. Beza volum. 1. fol. 206. Sicut corpus Christi, dum versaretur in terris, aberat à cœlo, ita nunc fel. 206. illud ipsum corpus, post ascensionem abesse à terra, & supra cœlos evectum, ibi comprehendi, credimus. I. bid. fol. 209. q. 9. Affirmamus corpus Christi verè nunc à Mundo abesse, & absuturum, donec veniat ad judicandum vivos & mortuos. Idem Beza in Quæst. fol. 658. Quanto spatium abest à terris, ubi nos sumus, id quod est supra omnes cœlos, tanto spatium abest à nobis Christus secundum humanitatem. Similia habet Danaus in operibus p. 1523. & alii. Horrenda utique hæc auditu sunt, Christum hominem planè relegari ex terris, & omnem ipsi præsentiam in terris adimi. Nos sic contra inferimus.

Qui in medio septem candelabrorum aureorum, seu Ecclesiarum in his terris militantium ambulat: qui super montem Sion stat, is revera in terris præsens est.

Christus Θεωπρωτης ita ambulat, Apoc. 1. v. 13, & 2. v. 1. Christus Agnus super montem sanctum Sion stat, Apoc. 14. v. 1.

Ergo Christus quæ Deus & homo in terra præsens est,

Huc accedit ratio evidentissima & invictissima: quæ sic habet:

Caput à suo corpore, citra vitæ, quam ex illo haurit, iacturam, abesse nequit: Id quod vel ipse Wolfgangus Musculus, homo aliquin Sacramentarius, in locis pag. 795. expressè statuit.

Jam Christus Jesus caput est Ecclesiæ suæ, & quidem respectu Humanitatis, propriè caput Ecclesiæ dicitur, uti supra, in exegesi c. 10. ex Epist. ad Eph. c. 1. luculenter ostendimus.

Sequitur ergo, non posse vitæ abesse à suis palmitibus, non posse Christum abesse à membris suis, hominibus in terra existentibus.

Premiti cum se vident hac ratione Adversarii, ajunt se concedere, Christum caput adesse Ecclesiæ suæ, præsentia Gratia & ἐνεργειας. Ita enim scribit Sadeel, Tom. 2. pag. 218. Aretius parte 2. Problem. pag. 121. Et Zwinglius, in Ratione fidei ad Carol. lect. 8. hoc simile adducit: Solis Corpus in uno loco est, virtus tamen omnia pervadit; Humanus animus astra superat, & inferos penetrat: attamen corpus in uno loco est. Respondemus autem ineptissimè similia ista ad evertendam Christi in terris præsentiam, allegari: Quæ enim comparatio solis cum Christo? Nonne Christus Deus simul & homo est? Demus ergo mille & iterum mille, solem præstare non posse, animum hominis præstare non posse: num inde eadem Christo impossibilia esse concludemus: Falluntur quoque Adversarii, & fallunt, cum Localem præsentiam cum illocali confundunt. Neque evictum est, sicut sol uno in loco est, ita & corpus Christi uno tantum in loco esse. Obstat Unio cum λόγῳ arctissima Personalis: propter quam fieri non potest, ut alicubi λόγος sit sine assumpta carne: Jam v. λόγος ubiq. est, ergo & corpus, quod sibi intimè, indistinctè, & indivulsè unitum habet. Quid? quod nec sol aliter virtutem suam in terra exercit, quam per radiorum præsentiam, quos in terram porrigit, ut simile hoc magis pro nobis, quam pro Sacramentariis faciat. Animum humanum quod attinet, inferos sanè ille penetrat, ac cœlos ipsos superat, sed non operando, verum duntaxat cogitando. Quod si in cœlis vel

Danaus.
Præsentia
CHRISTI
θεωπρωτης
in terra præ-
batur.

vel in inferno animus humanus quicquam ageret, vel operaretur, utiq; ut illic ipse animus præsens esset, necessarium foret. Incommodè itaque Christus, membris suis, tantum respectu gratiæ adesse dicitur: Hæc enim gratiæ præsentia substantia præsentiam necessariò præsupponit, & prærequirit: Hinc Divus Paulus, Gal. 2. v. 2. *Vivit in me Christus.* 2. Corinth. 13. versu 13. *Iesus Christus in vobis est.* Ephes. 13. v. 17. *Christus habitat in cordibus vestris.* Obsecro, num quis absentem in nobis vivere, in nobis esse, & absentem in nobis habitare Christum, quis dicat? Et si dicit, nonne apertissimè verbis scripturæ repugnat? *Non video causam, cur non ibi verè adesse possit, ubi verè aliquid Christus efficit,* uti Philippus Melancthon ad Myconium eleganter scribit.

Respondetur ad loca, quæ falso ab Adversariis ad negandam omnipræsentiam Christi, allegantur.

Explicatur locus Act. 3. v. 21.

Tripudiant quidem Adversarii, & spem victoriæ adversus nos, in dictis quibusdam, sed malè intellectis, collocant: utpote, quòd Christus Joh. 16. v. 8. *se mundum relinquere ait,* quòd Matth. 26. v. 11. dicit, *Me non semper habetis, &c.* Verum, toties à nostris hæc explicata & extricata sunt, ut vel puer decennis norit, Christum de Locali tantum præsentia, & conversatione locutum esse: nequaquam verò præsentiam substantiæ, & operationis suæ sustulisse. Duo primaria urgent loca, quibus præsentiam Agni in terra, eludere & ecludere conantur: Initio proferunt locum Act. 3. v. 21. *Ὁν οὗτοι ἐπαύον δεῦναι:* Quem sic vertunt: *Quem oportet cælo capi.* Sohn. Tom. 2. pag. 505. Jodoc. Naum, in Concion. pag. 469. Anton. Sadeel, Tom. 2. pag. 7. Ursinus in Catech. p. 337. Johan. Piscator in Quæst. Illustr. pag. 6. Polanus, pag. 271. Beza Resp. 1. ad Selnec. vol. 2. fol. 236. Et hic quidem Beza operosissimè contendit, verba Divi Petri non aliter intelligenda esse, quàm quòd Christus à cælo raptus & inclusus sit: Unde & hoc sequi putat, propter inclusionem istam, Christum nobis in terra corpore suo præsentem esse non posse. Videatur glossa ejus in N. Test. majori super hæc verba.

Respondemus verò, mirari nos, unde Beza, & gregalibus quibusdam ejus, major, quàm Calvinus & aliis Sacramentariis audacia? Calvinus enim, præcipuus ipsorum Patronus & antesignanus, ambiguum quidem reddere locutionem tentavit, ut tam, quòd Christus cælo capiatur, quàm quòd ipse cælum cæperit, intelligi possit: Non tamen ausus fuit, tam prætoriam auctoritatem priorem sensum obtrudere: quin potius, *verbum dubia significationis, non esse urgendum,* expressè dixit. Ita & Tigurini, verborum Petri ordinem retinent, quòd Christus cælum acceperit: & num per inversionem verba intelligi queant, quòd Christus à cælo captus sit, se disputare non velle, dicunt.

Beza autem dissoluta levitate, verborum ordinem invertit, sensum pervertit, & ex hac perversa interpretatione, novum dogma cudit, summo opere contendens, Christum à cælo captum, & cælo inclusum esse. Quidni autem eadem facilitate ἐξήγησις ista rejiciatur, qua adducitur? Fundamenti enim nullis planè nititur. Nos verbis ipsis inhæremus, docentes, quòd Christus cælum cæperit, hoc est, quòd gloriam, majestatem, potentiam, imperium, Regnum & Dominationem cælestem acceperit: quòd enim Petrus dicit, *cælum capere*, id David explicat, *per sessionem ad dextram*, Psalm. 110. & Paulus

Cælum capere quid Psal. 110.

per regnare, 1. Cor. 15. Neque nova phrasis est, 1. Cor. 15. uti Beza garrit, *quæ cælum capere, pro cælorum imperium accipere dicitur.* Immo quid frequentius, quidve usitatus in scripturis est, quàm quòd inhabitatione, possessione & solio cæli, divina potentia & Dominatio Dei describitur? Si ergo per cælum, quòd Christus accepit, majestas, juxta stylum scripturæ significatur, utique verba Petri non innuent, Christum loco certo inclusum, sed ad majestatem divinam & infinitam exaltatum esse: Et hæc sufficerent, contra objectionem istam. Placet autem addere, quæ Clariss. Theologus D. Chemnicus, contra Bezam, hoc nomine scripsit, Ea lib. 3. loc. Theol. p. 198. sic habent: *Non multum momenti ad hanc disputationem affert, quòd Beza operosè disputat, verbum δεῦναι eo differre à λαμβάνειν, quòd illud de iis dicatur, quæ aliunde oblata quispiam recipiat. Quis enim ita insanit, ut fingat, Christum ut hostem patris accepisse cælum, sicut quondam terrigenæ finguntur tentasse expugnationem cæli, aut sicut Jupiter deturbato patre Saturno fingitur cælum invasisse. Sed quòd Pater Filio secundum assumptam naturam donat aut tradit, hoc Filius dicitur λαμβάνειν καὶ δεῦναι.* Extant enim in scriptura tales correlativæ phrasæ multæ, ut quòd scribitur Dan. 7. *filio hominis ab antiquo dierum traditam esse dominationem æternam, quæ non auferetur, honorem & regnum, quòd non destrueretur.* Matth. 28. *data est tibi omnis potestas in cælo & in terra,* Matth. 11. Johan. 3. & 13. *Pater omnia tradidit Filio in manus.* Eph. 1. *Omnia subiecit sub pedibus ejus.* Joh. 3. *Dat ipsi spiritum non ad mensuram, &c.* Hoc alibi correlativè per verbum λαμβάνειν & δεῦναι describitur, ut Luc. 19. in parabola, *profectus est λαβὼν ἐαυτοῦ βασιλείαν, accipere sibi regnum.* Item rediit accepto regno. Act. 3. *Dextera Dei exaltatus, & λαβὼν accipiens promissionem spiritus à patre, effudit hoc, quòd videtis & auditis, Apoc. 5. Dignus est agnus, qui occisus est, λαβὼν, accipere potestatem, divitias, sapientiam, fortitudinem, gloriam, honorem & benedictionem.* Apoc. 11. *ἐλάβας, accepisti potentiam tuam magnam, & regnasti.* Et in eandem sententiam. Act. 3. *Oportet ipsum δεῦναι accipere cælum.* Eodem modo & Græci loquuntur. Apud Plutarchum enim Romanum, cum Numam in regem elegerent, mittunt ad ipsum legatos, orantes, ἵνα καὶ λαβὼν τὴν βασιλείαν, ut veniret Romam & acciperet regnum.

Dan 7.

Matth. 28.

Matth. 11.

Joh. 3. & 13.

Eph. 1.

Joh. 3.

Luc. 19.

Act. 3.

Apoc. 5.

Apoc. 11.

Cumq; Numas varias prætenderet recusationes, ipsi insisterunt variis persuasionibus δεῦναι imperium tanquam divinum donum. Ita ad Camillum mittunt orantes δεῦναι τὴν δόξαν, ut reciperet in se imperium. Et Fabius electus dictator dicitur ἀναδεῦναι τὴν πόλιν. Quod igitur ad vocabulum cæli, & verbum δεῦναι attinet, res planissima est.

Illa vero cavillatio tenuis est, quòd Beza contendit, si Petrus intellexisset, accipere cælum, pro accipere gloriam, dominationem & potestatem cælestem; non fuisse dicendum δεῦναι, sed εἶναι, vel non dicendum fuisse, accipere sed accepisse. Eo enim tempore, quo Petrus hac loquebatur, Christus jam ingressus erat gloriam patris. Sed eadem est forma orationis, sicut Apoc. 5. *angeli de Christo jam in cælo regnante, dicunt: Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere potestatem, fortitudinem, &c. pro eo, quòd capite undecimo dicunt: Accepisti potentiam tuam magnam, & regnasti.* Et Occumenius scribit illud Petri, Act. 3. *ita dictum esse, sicut 2. Pet. 1. de præterita historia clarificationis Christi dicit λαβὼν pro ὄταν ἐλάβῃ gloriam & honorem.* Et præterea notum est,

Yy 2 vel

vel pueris, cuius temporis sit verbum $\delta\epsilon\chi\alpha\delta\varsigma$ in Grammatica, ut sensus recte esse possit: Oportet ut CHRISTUS acceperit cælum, & illud possideat. Et verbum $\delta\epsilon\iota$ hoc loco pro eo, quod secundum scripturam sit, ponitur eo sensu, sicut Lucæ vigesimo quarto in eandem sententiam scriptum est: Nonne hac oportuit Christum pati, & intrare in gloriam suam. Sicut enim ibi Christus scripturas de se loquentes interpretatur, ita Petrus Act. 3. mox scripturas de suscitatione Prophetæ magni, & de regno ipsius subicit.

In tertia Apologia Beza, cum sententiam nostram rejicere non possit, dicit, particulam $\alpha\gamma\epsilon\iota$, id est, usque ad tempora restitutionis omnium, ob stare, quo minus de dominatione cæli accipi possit dictum illud Petri, cum tempore restitutionis omnium maxime patefacienda sit illa dominatio Christi. Mirantur verò homines graves, Beza in hac re seria tam pueriliter ludere, cum significatio particularum $\alpha\gamma\epsilon\iota$ & $\epsilon\omega\varsigma$, ipsi non sit ignota, & solutionem huius sue objectionis, inter disputandum ipse non obscure ostendat: Notum enim est, quid scribat Nazianzenus Oratione 2. de filio, quod scilicet particula $\alpha\gamma\epsilon\iota$ vel $\epsilon\omega\varsigma$, & $\pi\alpha\upsilon\tau\omega\varsigma$ ἀντιδιαρείται τῷ μίλλοντι. ἀλλὰ τὸ μὲν γὰρ ἔχει τὸ δὲ τίθεται, τὸ μετὰ τὸ τοῦ $\delta\epsilon\iota$ ἐκ ἀναλείπειται, hoc est, particula Donec vel usque, non simpliciter futuro tempori opponitur, sed ita interjectum tempus statuit, ut interim sequens tempus non neget vel excludat.

Quando enim Christus dicit, ero vobiscum usque ad consummationem sæculi, non est sensus, quasi postea minimè futurus sit cum electis. Deinde Beza fatetur, particulam illam poni, Pl. 110. & 1. Cor. 15. ubi de ipsa dominatione Christi, quæ sine fine æterna est, agitur. Et non malè dicit, utrobique in propria significatione accipi, ita videlicet, ut tunc non quidem regnare, sed eo modo, quo tunc regnat, desiturus sit Christus regnare, per verbum scilicet & fidem, in medio inimicorum. Ipse igitur Beza offert solutionem suæ objectionis, & eo ipso ostendit, se contra conscientiam agere, quando scribit particulam $\alpha\gamma\epsilon\iota$ sibi ob stare, quo minus dictum illud Petri de dominatione, quam Christus accepit, intelligat. Nec verum est, Christum ita cælo contineri, ut ante extremum diem corpore suo non possit, quando vult, alibi adesse. Nam Act. 23. Christus Paulo noctu in castris assistit.

Non autem existimo Beza ita insanire, ut quod alii quidam non verentur, ipse etiam ausu fingere, non Christum ipsum, sed Phantasma seu spectrum Christi Paulo assistisse. Ita Paulus tempore conversionis suæ Christum in via vidit, ita ut resurrectionem ejus inde probet, Act. 9. 1. Cor. 15. Nec verò tunc in via Damascena, sed postea raptus fuit in tertium cælum. Raptum enim illum ante annos 14. cum posterior Epistola ad Corinthios scriberetur, contigisse, ipse affirmat,

2. Cor. 12. 2. Cor. 12.

Quod verò in Syriaca versione dicitur, cælos cepisse Christum, vel, ut apud Nazianzenum legitur, Christum à cælis receptum, licet ordo contextus non ex rivulis, nec ex peregrinis cisternis, sed ex ipsis fontibus Petrinis sit petendus, sicut hæcenus ostendimus: Tamen ne illa quidem paraphrases Beza, interpretationem & sententiam de locali inclusione, sicut vasa liquorem capiunt, stabiliunt. Nam & ingrata lingua communi, subditi, quando superiorum imperium sponte admittunt & recipiunt, dicuntur $\delta\epsilon\chi\alpha\delta\varsigma$ regem. Et cum Solon electus esset ἀρχων, ἐδέξατο ipsum prompti, tam pauperes, quam divites. Et in Publicola,

Porfenna mittit legatos Romam, κειεύων δὲ $\delta\epsilon\chi\alpha\delta\varsigma$ Tarquinium, non ut ipsum loco aliquo includerent, sed ut tanquam regem ipsum reciperent. Ibidem de Solone dicitur, τῶν πολιτῶν ἐκ ἀκροῖως δεχομένων regium ipsius imperium. Et de Camillo dicitur, πᾶσι δὲ $\delta\epsilon\chi\alpha\delta\varsigma$ ipsum tanquam imperatorem. Ita, quia exercitus cælorum, & beatorum in cælis, Christum ascendentem ut Dominum, Principem & Regem, sponte & demissa reverentia omnes receperunt, cum in terris in medio inimicorum dominetur, hoc sensu non male dicitur, cælos Christum suscepisse & Christum à cælis receptum. Sed tamen inde nequaquam stabilitur localis inclusio Beza, neque etiam si locus Petri simpliciter pro ascensione Christi in cælum accipiat, sicut de Articulo ascensionis mox dicemus.

Hæc, quæ de loco illo Petri cum multis doctis sapius contuli, prolixius aliquanto recitare volui, utile enim est, extare ad posteritatem, quæ de loco illo certamina fuerint, ex quibus fundamentis, & quibus argumentis agitata. Cumq; Beza, Sacramentario dogmati, de locali conclusione Christi in cælo, & de absentia corporis ipsius in cæna, voluerit in illo loco Petri certum (quod dicitur) textum facere & constituere, quomodo ex ipso contextu concionis Petri, ex analogia aliorum equipollentium scriptura locorum, & ex ipsa phrasi imaginarium illud præsidium sit Beza ereptum, verba Petri simplici & genuino ordini restituta, & textus scriptura in loco illo salvis & corruptis conservatus. Nam & Beza ipse hanc sententiam loci Petri, quem hæcenus exposuimus, de cælesti dominatione Christi, quam in exaltatione secundum humanam naturam accepit, nec potest nec audeat rejicere, licet varias, sed ne quicquam, conquirat cavillationes. Cumq; Witebergæ novi quidam Theologi, quorum unus à Beza Bezelius dici vult, locum illum Act. 3. juxta Beza versionem, in forma quadam catechetica, & allegassent & exposuissent, à reliquis in ducatu Electoris Saxonici Theologis, coacti fuerunt hanc declarationem publicè addere. Etiam si passivo dicendi genere Christus dicatur cælo susceptus, nequaquam tamen ita intelligendum hoc esse, quasi Christus corpore suo non possit etiam alibi, ubicunque vult, adesse. Sed ita Christum ascendisse in cælum, & cælo susceptum, ut nihilominus, ubicunque vult, corpore suo adesse possit. Et hoc illud ipsum est, propter quod de loco illo Petri dimicandum fuit.

Excidit igitur Beza spe sua, quæ existimavit, se universæ Ecclesiæ, atque adeo toti terrarum orbi, interpretationem & sententiam suam de loco illo Petri, tanquam canonicam & catholicam obtrudere & imponere posse.

Alter locus, quem Sacramentarii adducunt, *Explicatur* Heb. 8. versu quarto extat, Si esset $\delta\theta\eta\iota$ γῆς, ne Sa- *locus Hebr.* cerdos quidem esset. Audis, inquit, Christum *8, 4* non esse in terra. Respondemus, & hæc verba ineptè ad destruendam præsentiam CHRISTI in terris, adhiberi. Totus enim contextus evidenter ostendit, nihil aliud, Apostolum velle, quàm quod Christus non Terrenus vel Leviticus Sacerdos, & quod non DE TERRA sit: alioquin enim Sacerdos summus esse non posset: Committitur ergo $\alpha\delta\epsilon\lambda\omicron\gamma\iota\sigma\mu\epsilon\varsigma$ τῷ $\chi\eta\mu\alpha$ τῆς λέξεως, quod adeo manifestum, ut & Calvinus ipse Marloratus & alii $\delta\theta\eta\iota$ γῆς esse, hic non aliter, quàm TERRENUM agere Sacerdotem interpretentur. Dari enim ratio nulla potest, cur CHRISTUS Sacerdos esse nequeat, si in Terris præsens existat: Cum constet, IN TERRA ipsum præstantissimas muneris

muneris sui Sacerdotalis partes obisse, quando in terra passus & crucifixus fuit: quando in terra sanguinem suum effudit: quando preces ad Deum, pro nobis, in terra ardentissimas misit. Expirat ergo & hæc, contra præsentiam Christi, in terris objectio. Cæterum quia in textu nostro dicitur, *stare Agnum super montem Sion*: per Sionem verò Ecclesia intelligitur, uti in paraphrasi ostensum est, videtur omnino sequi, quod præsentia Christi in terris, *solum Ecclesia terminis finiat, & non etiam reliquas creaturas complectatur*: Sed facilis est responsio, præsentiam Christi in Ecclesia, non tollere dominium ejus, quod in universas habet creaturas: quæ omnes, inquam, pedibus ejus subjectæ sunt, Psal. 8. Cuique Ecclesia per totum orbem dispersa sit, nescio, quàm bene certis eam concludere & comprehendere angulis quis possit. Sed hanc ipsam controversiam suprâ cap. 10 perspicuè & luculenter tractavi; quo Lectorem remissum volo. *Credamus nos simpliciter Christum Θεον & υἱον*, non quidem localiter, vel per expansionem, & extensionem, verè tamen, omnibus creaturis adesse, easque regere, fovere, & conservare. Credamus inquam hoc, & Calvinianorum dogmata ac emblemata contra omnipræsentiam Christi impia, fugiamus. Qualia sunt, quod Beza omnipræsentiam Christi *Satanae excrementum, dogma Nestorianum, Eutichianum, & omnibus modis abominabile*, vol. 1. fol. 212. 213. & Epist. 70. nec non fol. 644. quod Zanchius, doctrinam nostram, de omnipræsentia, dogma portentosum, Deo, & Ecclesia invisum, quin & Manichæorum figmentum vocat, In Confess. pag. 178. in disput. Resurrect. th. 49. *Dabunt olim pœnas iudici vivorum & mortuorum iustissimas. & pro meritis vapulabunt*. Hæc brevissimè de præsentia Christi hoc in loco dicta sufficiant.

Compilavit quidem nuper scurra quidam, Johannes Beckmannus, pagellas quasdam adversus me, quibus me ubiquitarium & omnipræsentiarium vocat, & doctrinam de omnipræsentia Christi horrendum in modum blasphematur: qui verò homo rudis & stupidus est, dignum responsione in materiis theologicis nemo sapiens ipsum judicat. Cumque Apologia mea publicè extet, ad eam Lectorem remitto.

II. Emergit verò inde consolatio suavissima, quòd, utut furibundus æstuet Diabolus, non tamen Christum à nobis repellere queat. *STAT enim Christus, immotis apud nos pedibus: stat inquam, non fugit, non recedit*. Derelinquant igitur licet nos Pater & Mater, fugiant à nobis, *Christus tamen stat, & suscipit nos*, Psal. 27. Excubiasque agit pro nobis, Psal. 123. Vigillum enim est STARE, & è specula quasi in omnes angulos prospicere: Id quod & noster AGNUS fidelissimè facit. Augetur consolatio, ex eorum, qui cum Agno steterisse dicuntur, numero. Suprà enim cap. 13. utriusque bestię potestatem & sævitiam magnam retulit: tantam quidem, ut eam universus orbis admiretur: ne verò frangantur tot adversis pii, nec planè in desperationem incidant, commodè introducit Sp. S. ingentem Electorum copiam: contestans maximam ab Agno & cum Agno stare multitudinem, quam Agnus ipse adversus omnium hostium insultus potenter asserat, ac defendat, ut nemo eos ex manibus suis rapere; Johan. 10. v. 28. & ne portæ

quidem inferorum adversus eos prævalere queant, Matth. 16. v. 18. hoc ipsum solatium Eliam olim erexit, qui solum se superesse existimavit ex universo Israhel, qui in cultum Baaliticum non consensisset. Respondit autem ei Dominus, reliqua esse adhuc septem millia, hoc est, ingentem piorum multitudinem, quibus Idololatria & impietas Achabi maximè displiceret, 1. Reg. 19. v. 18. & Rom. 11. v. 4. Ita & Ezech. 9. v. 4. signantur frontes eorum, qui propter maximas abominationes Hierosolymæ tunc grassantes, vehementer ingemuerunt, & clamarunt, istoque clamore sibi impietatem illam displicere contestati fuerunt. Speremus igitur, imo sciamus, non omnes Bestiæ adhæsusos: semper erunt aliqui, qui Agno se aggregent: qui in Christum credant, seque ei totos & totaliter dedant.

III. Insignis planè habetur hic doctrina, de notis & characteribus fidelium, seu Electorum. Primo enim dicitur de iis, quod cum Agno sint, vel Agno in monte Sion adstent, & assistant, quod nihil aliud est, quàm veros Christianos omnem suam in Agno reponere fiduciam, in Christum credere, seque ejus gratiæ unicè commendare. Agnoscunt enim Agni bonitatem, & mansuetudinem: agnoscunt *gentem* & clementiam ejus, juxta quam peccatores recipit, à peccatis eos absolvit, Deoque reconciliatos sistit. Agnoscunt suam ejus potentiam, qua ipsius Diaboli opera destruere, serpentem conculcare, captivitatem captivam ducere, arcum contere, arma confringere, scuta igni comburere, civitatem suam in æternum fundare, inimicos scabellum pedum facere, Reges in die ira sua confringere, in nationibus judicare, ruinas implere, capita multorum in terra conquassare, animam à persequentibus salvare queat. Considerantes igitur tantam Agni potentiam & clementiam, cur non in eum omnem animorum suorum fiduciam Electi reponant: Agnus quidem exiguae aliàs videtur esse potentiæ, sed hic Agnus non vulgaris est, verum *Agnus Dei*, Joh. 1. v. 29. & quidem ille ipse Agnus, qui accipit honorem, potentiam & fortitudinem, Ap. 4 & 5. Altera fidelium nota est, quod in monte Sion, ceu in specula stare, & undique, ne quid damni accipiant, circumspicere solent. In montibus enim commodè oculos circumcirca flectimus, & sic ab insidis hostium tutiores manemus, id quod Christus ipse indicat, inquit: *Qui in Judea sunt, fugiant ad montes*, Matth. 24. v. 16. Undiquaque enim latitant fures & latrones, qui vitæ ac animæ nostræ insidiantur: Diabolus ipsemet circumit ut *Leo rugiens, quarens, quem devoret*, 1. Pet. 5. v. 8. Itaque prudenti consilio Dominus, ut in montes nos recipiamus, præcipit, sed quoniam illi montes? Hic sanè gremium Ecclesiæ, extra quam non est salus, eleganter per montem Sion intelligitur. Non inepta tamen & illorum est sententia, qui per montes, in quibus Electi commodissimè stare possunt, S. Scripturam notari dicunt, quemadmodum pulchrè explicat D. Chrys. sup. c. 24. Matth. scribens: *Cum videritis hæresin impiam, quæ est exercitus Anti-Christi, stantem in locis Ecclesiæ sanctis, Tum qui in Judea sunt, conferant se ad montes, hoc est, qui in Christianitate sunt, conferant se ad scripturas. Vera enim Judea Christianitas est, montes autem sunt scriptura Prophetarum & Apostolorum. Sciens ergo Dominus, tantam confusionem rerum in novissimis diebus futuram: ideo mandat, ut CHRISTIANI, qui sunt in Christianitate, volentes firmi-*

Nota Fidelium seu Electorum.

Tit. 1. & 2. Luc. 4. Matth. 9. 1. Joh. 3. Gen. 3. Psal. 68. Psal. 46. Psal. 48. Psal. 110. Psal. 109.

Chrys. sup. e. 24. Matth.

Diabolus Christum à nobis repellere non potest.

Apoc. 13.

mitatem accipere fidei ad nullam rem fugiant, nisi ad scripturas. Alioquin, si ad alia respexerint, scandalizabuntur, & peribunt non intelligentes, quæ sit Ecclesia, & per hoc incident in abominationem desolationis, quæ stat in locis Ecclesia sanctis. Hæc Chrysostomus. Tertia electorum nota est, quod nomen Patris, *ὅτι τῶν μετώπων αὐτῶν γράμματα ἔσονται*, hoc est, in frontibus suis scriptum habent. Non externi hic notantur characteres, frontibus imprimendi, sed pura, ingenua, & intrepida veritatis confessio, ita, ut ex fronte ac ex omnibus actibus appareat, cui vel hic vel ille Christianus confessioni adhæreat. Sic nomen patris in fronte scriptum erat, Davidis, qui de se dicit, Psal. 116. vers. 1. *Credidi propter quod locutus sum: humiliatus autem sum nimis*, & Psal. 119. *Loquebar in testimonio tuo in conspectu Regum, & non confundebar.* Ore enim Confessio fit ad salutem, Roman. 10. & Christus expressè ait: *Qui me confitebitur coram hominibus*, (hoc est, qui nomen meum & Patris mei in fronte sua scriptum habet) confitebor ego eum coram patre meo cœlesti, Matth. 10.

Exempla passim in scripturis & historiis sacris occurrunt plurima: Ex quibus luculenter patet, quàm masculè & ingenuè fideles Deum confessi sint: nihil vel simulantur vel dissimulantur, nihil vel expectantes vel formidantes. Expendamus saltem, Danielis & sociorum, nec non septem fratrum Maccabæorum historiam. Illi si in corde tantum nomen Patris scriptum retinere, & non simul in fronte apparere voluissent, quantas quæso calamitates effugere potuissent. Pat fuit ratio Johannis Baptistæ: Christi coram Caiapha & Pilato: Pauli coram Agrippa: Lutheri coram toto Romano Imperio. Et quot mille Martyres sanctissimi, hac sola de causa, trucidati, decollati, excoriati, suspensi, & innumeris modis aliis crudeliter tractati sunt, quia nomen Patris, & Agni, in fronte gestarunt? Valeant ergo, qui hypocrisin, simulationem, & dissimulationem, in causa fidei approbant; quique, ut fidem nostram occultemus, & non palam profiteamur, licere existimant. Non sic sentit Sanctus Dei Spiritus, sed characterem fidelibus istum præscribit, ut nomen Patris in frontibus scriptum gestent: omnemque eventum Deo soli unicè commendent. Et quidni fideles sic se exhibeant, cum Anti-Christicolæ nomen & characterem bestię in manu & frontibus suis gestent? Quemadmodum verò omnes omnino Christianos, Ita imprimis, qui publico docendi Ministerio & officio funguntur, ingenua & aperta Confessio decet.

Quam ob causam, Summus Sacerdos in veteri Testamento, de Lamina faciendâ, seu ornamento frontali (das Stirnblat) mandatum à Domino accepit, ut semper esset supra frontem Aaronis, Exod. 28. v. 36. Innuit indubiè Dominus, se ingenuam à summo Sacerdote, & omnibus sacra administrantibus, confessionem requirere. Utinam rectius hoc, tum multi doctores, tum etiam Auditores pensitarent: profecto sæpius se alios exhibituri, & mitius de cordatis Evangelicæ veritatis confessoribus, judicaturi essent. Audias enim, qui *ἱερομαλόνισιν* inter *ἀδιάφορα* recensent: audias, qui confessores tempore persecutionis temerarios dicunt, & sub prætextu moderaminis seu moderationis candorem Christia-

næ confessionis improbare contendunt, nescii de verè fidelibus hic dici, quod nomen Patris & Agni, eo ipso tempore, quo persecutio Anti-Christiana saevitura sit, in frontibus scriptum habere, & vocem sonoram, instar aquarum multarum & *ὡς φωνὴν ὁποῖός μετ' αὐτοῦ* edere dicuntur. Fugiamus igitur perniciosa illa carnis, & mundanorum hominum consilia: vocemque claram, quotiescunque & ubicunque opus fuerit, edamus. Quartus character fidelium, spiritualis videtur esse cordis hilaritas. Citharædorum enim citharizantium citharis suis vocem, Johannes audivit. Multæ quidem sunt tribulationes justorum, Psal. 34. sed in his ipsis, exultant Christiani, sicut de Apostolis legitur, postquam cædebantur, ibant gaudentes à conspectu Concilii, quod digni habiti essent pro Christo contumeliâ pati, Act. 5. vers. 41. Gaudent quoque fideles in Domino semper, Philip. 4. v. 4. *Exultat Spiritus eorum in Deo Salvatore suo*, Luc. 1. v. 47. *Sicut letantur qui metunt, sicut exultant victores captâ præda, qui dividunt spolia, sic letantur Electi in Christo & super Christo, jugum enim oneris & virgam humeri & sceptrum exaltoris superavit*, Es. 9. v. 4. & 5.

Perpulchrè ad gaudium hortatur David, recensens causas, cur fideles lætis animis esse ducat: *Cantate*, inquit, *Domino canticum novum, quia mirabilia fecit, salvat dextera sua, & brachio sancto suo. Notum fecit Dominus salutare suum, in conspectu gentium revelavit iustitiam suam.*

Recordatus est misericordie sue, & veritatis sue domui Israel. *Viderunt omnes termini terra salutare Dei nostri. Jubilate Domino omnis terra, cantate & exultate, & psallite. Psallite Domino in Cithara, Cithara & voce Psalmi. In buccinis & voce tubæ, jubilate in conspectu regis Domini. Perstrepat mare & plenitudo ejus, orbis terrarum, & qui habitant in eo. Flumina plaudunt manu, simul montes exultabunt coram Domino, quoniam venit judicare terram in iustitia, & populos in æquitate.* Et Psal. 100. idem David sic canit; *Jubilate Deo omnis terra, servite Domino in lætitia. Introite in conspectu ejus in exultatione. Scitote, quoniam Dominus ipse est Deus, ipse fecit nos, & non ipsi nos. Populus ejus, & oves pascuæ ejus. Introite portas ejus in confessione, atria ejus in hymnis, consistimini illi, laudate nomen ejus. Quoniam suavis est Dominus, æternam misericordiam ejus, & usque in generationem & generationem veritas ejus.* Pil ergo propter pacatam conscientiam exultant, & citharis suis citharizant. Impii in conscientia suis anguntur, & premuntur: ideoque perperuis terroribus & pavoribus obruantur. Quinta nota fidelium, vera est & pura virginitas. Ita enim verba sonant: *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati; Virgines enim sunt.* Quos per virgines Sp. S. noter, supra adversus Pontificium cœlibatum luculenter & invictè demonstravimus, nimirum eos, qui virginalem cordum pudorem, & castitatem, quique aliis virtutibus se virginibus puris & immaculatis similes exhibent. Hic virginitatis hujus rationem & applicationem breviter persequemur, 1. *Virgo quæ Domini sunt curat, quomodo Domino sit placitura*, 1. Cor. 7. v. 22. Ita & fideles animi, studiis ac cogitationibus suis, Deo addicti sunt, suæque corda sursum erigunt, & superna quærunt, Coloss. 3. v. 1. Deinde virginum virtutes sunt, præcum assiduitas: vitata curiositas, inque cibo & potu temperantia, seu mediocritas. His mediis conservatur vera virginitas: Fideles

Spiritualis-
cor dia hila-
ritas.

Pf. 116, 1.
Pf. 119.

Rom. 10.

Matth. 10.

Dan. 3.
Dan. 6.
2. Macc. 7.

Ex. 28, 36.

deleat idem decet diligenter & indefinenter orare, occasionem peccandi omnem vitare, & sibi à temulentia cavere, ne corda eorum graventur, Luc. 21. Virgines ardenter Sponso suos amare, & cum desiderio eos expectare solent. Fideles itidem ardentissimo erga Christum sponsum amore flagrant: quemadmodum insignis iste ardor & amor, in cantico canticorum Salomonis pulcherrimè descriptus est. *Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis. Oleum effusum nomen tuum: ideo adolescentula dilexerunt te. Trahe me post te: curremus in odorem unguentorum tuorum, introduxit me Rex in cellaria sua, exultabimus & latabimur in te, memores uberum tuorum super vinum: Recti diligunt te: Indica mihi quem diligit anima mea: ubi pascas, ubi cubes in meridie: ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum. Dum esset Rex in acubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Fasciculus myrrha, dilectus meus, inter ubera mea commorabitur. Botrus Cypri dilectus meus mihi: in vineis Engaddi: Ecce tu pulcher es, dilecte mi: Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore ejus langueo: Lava ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me, Cant. 1. & 2. Pudica virgines, non nisi unum sponsum amant: Fideles veri, unice uni Christo Jesu adherent. 2. Cor. 11. Virgines verbis & gestibus castis delectantur: idem animus & affectus exerit se in fidelibus. Virgines ab inquinamenti mulierum liberae sunt: Fideles itidem cum mulieribus non coinquinantur. Præsertim verò, si per mulieres, Locusta illa Pontificia accipiantur, quæ supra cap. 9. v. 8. habentes *τετρας, ως τετρας γυναικῶν*, adeoque non ut virgines, sed ut mulieres descriptæ fuerunt. Veri enim Christiani nullum planè cum Anti-Christo, & sordibus ejus habent commercium: Nec ullum est consortium vel communio Luci cum tenebris: Non convenit templo Dei, cum simulachris, 2. Cor. 6. 15. 2. Corinth. 6. v. 15. & 16. Quem in modam pulchrè D. Bernhardus in sententiis, fol. 133. scribit: *Inter Babylonem & Hierusalem nulla pax est sed guerra continua: Habet unaquaque civitas Regem suum: Rex Hierusalem Christus Dominus est: Rex Babylonis, Diabolus, &c. Sextum ἰδιώμα & γνώριμα Fidelium est, quod agnum sequuntur, quocunque ierit. Non sequuntur ductum carnis sue, non rationis suæ, non ductum mundi, non Satanæ, non Synagogæ, sed AGNUM sequuntur: juxta illud: Qui vult esse meus discipulus, sequatur me, & oves meæ vocem meam audiunt, Joh. 10. Unde sæpius de discipulis Domini dicitur, quod Christum secuti sint, & omnia reliquerint: Omnia, videlicet, impedimenta carnalia & mundana: Utinam carissimi, utinam vocem agni sequeremur, in fidei articulis & in doctrinæ capitibus! Utinam Christi, & non Anti-Christi vox militaret! Utinam Christi vox, & non vel consuetudinis, vel conciliabuli Tridentini decreta prævalerent! Ita integer Sacramenti usus consisteret: Ita omne de satisfactione propria figmentum expiraret: ita opinio de Sanctorum invocatione, de cultu reliquiarum, de Purgatorio, & sexcentis aliis exularet: Enimverò, nisi Christi vocem secuti fuimus, in tenebris pervicaciter hærebimus. Eadem ratio est vita, quam fideles ad normam vitæ Christi instituere, omnino decet: Ille ætate, sapientia & gratia apud Deum & homines crevit: aliena negotia & πολυπραγμοσύνη fugit & vita-**

vit, mansuetudine, commiseratione, & aliis virtutibus conspicuum se exhibuit. Discamus hæc à Christo, & sanctis ejus vestigiis insistamus. Insuper & patientiam Christi sequi fas est: Afflictus siquidem est, *relinquens nobis exemplum, ut insequamur vestigia ejus*, 1. Pet. 2. v. 21. Unde jubet nos Paulus *mori cum Christo*, Rom. 6. v. 8. & passiones suas *stigmata Jesu Christi vocat*, quæ in corpore suo portet, Galat. 6. vers. 17. Ita secuti sunt Christum, innumerabiles sancti, qui propter sermonem testimonii sui non dilexerunt *animam suam usque ad mortem*, Apocal. 12. vers. 11. Licet ergo mundus rideat sortem & crucem nostram, scimus tamen nos, ita sequi agnum & affectum ejus sequi, Philip. 2. versu quinto. Multoties scriptura prohibet, ne Deos sequamur alienos, Deuter. 8. vers. 19. & 13. vers. 22. cap. 28. v. 14. ne sequamur Pseudopphetas, Deut. 13. versu quarto, ne sequamur *cogitationes nostras*, Num. 15. vers. 39. Obtemperemus ergo, & Dominum Deum nostrum sequamur, Deut. 13. versu quinto: Agnum sequamur, dicentes ei, *sequar te, quocunque ieris*, Matth. 8. vers. 19. Ejus enim vox imperativa sæpius audita fuit, ut *sequamur eum*, Matth. 4. v. 20. cap. 8. vers. 22. cap. 9. vers. 9. cap. 19. vers. 22. Et quoties tum de quibusdam personis sigillatim, tum de turba tota dicitur, quod Christum secuti sint? Matth. 4. vers. 25. cap. 8. vers. 1. & 23. cap. 9. vers. 9. & 27. cap. 12. vers. 15. c. 19. v. 2. c. 20. v. 29. &c. Hoc si in vita præsentis fecerimus, illic quoque in regno gloriæ Christum sequemur: & claritatis ejus ex gratia participes reddemur, Phil. 3. v. 21. sequemur eum in gaudio, in jubilo, in præmio, in æternæ beatitudinis theatro. *Septimum characterem fidelium Johannes cum ponit, quod empti sint ex hominibus primitia Deo, & Agno.* Crebra est *primitiarum* in scriptura mentio: vult enim Deus, ut *primitia* ex omnibus ipsi consecrentur, Exod. 22. v. 29. & c. 23. v. 19. c. 25. v. 2. c. 35. v. 5. Et primitiæ Deo sive de frugibus, sive de vineis, sive de aliis, adeoque de omnibus offerri jubentur, Num. 15. v. 10. Fuerunt illæ stipendium quasi Levitarum, & gratitudinis, nec non subjectionis erga Deum, σῶμα Colov: Cumque primitias Deus sanctas, & caras habuerit, inde Electi *primitiæ* vocantur, quos Deus *primitias elegerit*. 1. Thess. 2. v. 13. Singulari autem studio Spiritus sanctus, fideles ex hominibus, & de terra emptos vocat, innuens, decere eos, ut quia Agno addicti sunt, & jure emptionis ad Agnum spectant, relicta veteri conversatione, in novitate vitæ ambulent, Rom. 6. 4. Ita cari Deo & accepti erunt: quemadmodum & primitiæ præ cæteris oblationibus Deo charæ fuisse leguntur.

Matth. 11.

Applicatio
primitiarum
ad Electos.

Tandem & hanc fidelibus notam Sp. S. assignat, quod non sit dolus in ore eorum, quod sint sine macula, quod non sint fucati hypocritæ, qui aliud ore dicant, & aliud corde cogitent, sed ingenuos, candidos & sinceros se, tum in confessione, tum in conversatione exhibeant. Quia verò supra luculenter titulum istum explicavimus, ideo ulteriore labore meritò super sedemus, & ad residuas doctrinas properamus.

I V. Non minima est hodie, quid de B. Luthero sentiendum sit, inter nos & aliquot Adversarios controversia. Commendamus nos ipsam, & pro insigni ac *Electo Dei organo* habemus, moti quod Deus Ter Opt. Max. vaticiniis illustribus, & titulis ac elogiis summis Lutherum nostrum

condecoravit. Ut itaque nostris pateat, quibus nominibus Megalander Lutherus tanto in pretio à nobis habeatur, præcipua capita, ad hanc materiam spectantia, brevissimè apponemus: Alibi enim præsertim in Oratione de Luthero Magno, & Homiliis decem de Thaumasiandro & Triumphatore Luthero, nec non in Apologia contra Johannem Lampadium, Bremensem Sacramentarium, fusius hanc materiam tractavimus. Initio certum præsupponimus postulatum, quòd

Luth. Deo à multis fecus. notus fuit. Sp. S. hic, per angelum volentem, digito Lutherum, & neminem alium, notaverit: evicimus enim istud supra in scrupulis: quantum quæso hoc viri sancti Ornamentum? qui ceu Johannes Baptista longe prius, quàm natus, Deo notus fuit: Creberrimè clamitant Pontificii, *quis ante annos ducentos quicquam scivit de Luthero vestro?* Nos respondemus, Deo ante annos bis mille, & amplius, ita notum fuisse Lutherum, ut de ipso per Danielelem, cap. 11. & progressu temporis, ante secula ferè sedecim, per Paulum & Johannem oracula perspicuè ediderit: quod à *ἄνω* nulli inter omnes Pontifices attribui potest, nisi eo respectu, quòd de Anti-Christianis eorum molitionibus subinde Deus, per Prophetas & Apostolos, vaticinatus sit. Alterum eminentiæ Lutheri caput in eo consistit, quòd hic ANGELUS, hoc est, summi terræ ac cœli Monarchæ LEGATUS dicitur: neque enim à seipso cucurrit, ut quadraret in ipsum illud Jeremiæ, *currebant & non mittebam eos*: vel illud Pauli: *Quomodo predicabunt, si non missi fuerint?* Non sibi ipsi honorem rapuit, sed sicut Moyses ac Aaron legitimè à Deo vocatus fuit. Cujus vocationis divinæ documenta, & probationes clarissimas supra, adversus Tribonianum, Cassium, luculenter adstruximus. Eant ergo & quærant Pontificii, cujus jussu Lutherus Clerum Romanum gladio verbi adortus, jugulaverit, mox dicemus, *Ex instructione Domini Dominantium, cujus Angelus fuit Lutherus*, factum esse. Tertio, volatus ipsi attribuitur. *Vidi Angelum volentem per medium cœli*, quo volatu indicantur quatuor: Primo insignis in perficiendo opere commisso diligentia: Non enim stertere, non in utramque autem dormire, non cum carne & sanguine consilium prius capere, & num res ista incipienda, dubitare, sed volare, & quæ mandata erant, strenuè perficere, adeoque illud Pauli, *STUDIO NON PIGRI*, observare Lutherus voluit. Deinde per volatum istum indicatur successus in prædicatione & Reformatione *celeritas & felicitas*. *Velociter enim cucurrit sermo ejus*, Psal. 147. Non gradatim & pedetentim, non tardè & difficulter, sed citò, facilimè, & felicissimè veritatem propagavit, ita ut verè cum Evangelio *volasse* per medium cœli dicatur. Ipsimet Adversarii obstupuerunt, ad eventum & successum tam celerem & felicem. Et sanè *volare* haud gravatim potuit, quia Deum sibi assistentem, & omnia impedimenta remonentem habuit, quod ipsum certissima nota, quòd Lutherus Dei tractet negotium, fuit. Tertiò, ex volatu isto apparet egregia Lutheri constantia: Legati fideles, non facile subsistunt: non se intemperiem aeris, non nives, non pluvias, non imbres, non frigus, non æstus impedire sinunt, sed superatis & devoratis molestiis omnibus fideliter in cæpto itinere pergunt: nec, quem *commissum negotium* offendat, vel minimum curant: Talis fidelitas & constantia,

insigniter ornat Legatum: Ea quæ ipsa nostrum ornavit Lutherum: Quàm masculè enim opus Reformationis cœpit, & perfecit? quàm nullis verbis, nullis promissis, licet mellitissimis, se absterri passus fuit? *Pedes Augustam* ivit, & rogatus à Cajetano Cardinali, ut tres tantum syllabas *RE VO CO* diceret, sancta pertinacia renuit. Unde & ad Spalatinum scribens, se omnia prius facturum, quàm *Revocaturum*, & vel in minimis à veritate declinaturum, testatus fuit. Expendite quæso charissimi *Acta Wormatiensia*: qualem se in Comitibus illis augustissimis, in præsentia Cæsaris, Regum, Electorum, & Principum, quin & ex omnibus mundi angulis *præcipuorum hominum* exhibuerit. Annon *fidelitatis & constantiae testimonium*, Legatus hic Divinus, vel tunc meritis fuit? Dissuadebant Legato huic Amici, ne Wormatiam proficisceretur: cum sciat tralatitium illud Pontificiorum? *Hæreticis fidem non servandam esse*: Ita enim aperte docent Pontificii: uti videre est apud Petrum Ribedeneiram, ejusque socium, *Johannem Oranum*, lib. 1. de Principe cap. 17. pag. 107. *Jacob Simancham*, *Pacensem Episcopum*, de Cathol. Institut. cap. 46. n. 53. *Cunradum Brunum de hæreticis* libro quinto cap. 15. *Andream Erstenberger* in Antonomia part. 3. c. 15. pag. 306. *Martinum Becanum* in disput. de fid. hæret. servanda cap. 10. pag. 88. & seqq. *Lutherus*, exitum ex theoria, tum ex praxi noverat, Romanenses fidem sæpius frangere, & fregisse, nihil tamen & hoc periculum moratus, in nomine Domini Wormatiam ingressus, & illic publicè, de Testimoniis divinis locutus, veritatem confessus, nec confusus fuit: pensi habens *Psal. 119. illud Salvatoris: Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor ego ipsum coram Patre meo cœlesti*. Et illud Apostoli: *Corde creditur ad justitiam; Ore Matth. 10. autem fit confessio ad salutem*. Quarto, volatus iste Lutheri expressè *defensionem & protectionem Dei nostri Omnipotentis innuit*: Quomodo enim, Legatus vel Angelus hic, volare, tam feliciter & velociter tantum opus perficere, quomodo myriades periculorum, totque minas, tot insidias, tot cruentas adversus se machinationes effugere, quomodo inter tot ronchos potentissimorum hostium immunis & illæsus evadere potuisset, nisi *Providentia Dei*, singulariter protectus, sanctis Angelis cinctus, & undique mirabiliter protectus fuisset. Vere quod de populo Israelis Moyses testatur, nos de Luthero affirmare possumus, quòd *Deus super alas aquilarum, eum portaverit*, Ex. 19. v. 4. Miser enim Lutherus, plane ab omnibus desertus, & derelictus, nulloq; alio, quàm solo Deo, Comite, Adjutore, & protectore, stipatus fuit. Agnoscite carissimi, agnoscite opus in protectione Lutheri, *divinum & admirandum*.

De Elisæo novimus, quod adversus Syrios à Deo per sanctos Angelos defensus sit, 2. Reg. 6. In medio quoque Leonum Daniel, imo in ventre Ceti Jonas mirabiliter conservatus fuit, non minus miraculum censeatur, quòd Deus æternus, Lutherum, in medio Leonum & Luporum Romanensium, tam potenter ab omnibus malis protexit. Unde quam carum Deus Lutherum nostrum habuerit, facile æstimari potest.

Quartum B. Lutheri encomium est, quòd habuit & docuit æternum Evangelium: quod non mandata, vel doctrinas fovit hominum, non pla-

Admiranda protectio & defensio B. Lutheri.

B. Lutherus æternum docuit Evangelium.

cita

cita & decreta attulit conciliorum, non plaustra propriarum in vexit opinionum: sed verbum prædicavit divinum, quod ἐμπατικῶς, Evangelium, & quidem æternum, hic nominatur: In Papatu enim fulmina mera, & tonitrua legalia vigeant: Conscientiæ miseræ mirum & miserum in modum trepidabant: inque angustiis summis constitutæ solatium verum & vivum unicè expetebant.

Commodè ergo per medium cæli volavit Angelus noster Lutherus, æternum afferens Evangelium, & doctrinam annuntians lætam, per & propter Christum Jesum fide apprehensum, peccata omnia nobis condonari & remitti. Dicant Adversarii, annon manifestum fiat, vel ex hoc idiomate, quod Lutherus, pro Orthodoxo veritatis præcone, habendus sit? Sic enim arguo:

Quicumque æternum habet & prædicat Evangelium, in vestigia premit Christi, Baptista & Apostolorum, & pro veritatis Doctore omnino haberi debet.

Beatus Lutherus æternum habuit & docuit Evangelium.

Ergo pro genuino & Apostolico Doctore merito ac rectè haberi potest.

Major exinde patet, quod Christus, Baptista, & Apostoli, annuntiassent & commendassent Evangelium leguntur: Loca innumera extant in novo Testamento, Matth. 4. v. 23. cap. 9. v. 35. c. 24. v. 14. Marc. 1. v. 1. & 14. c. 16. v. 15. Rom. 1. v. 1. & 16. c. 2. v. 16. c. 15. v. 16. Rom. 16. v. 25. 1. Cor. 4. v. 15. 1. Cor. 9. vers. 12. & alia complura, quæ in Epistolis Paulinis subinde occurrunt: Neque puto, negari à quoquam, eum pro Orthodoxo censendum, qui Evangelium æternum prædicat. Sed de minori maxima est controversia, an Lutherus æternum habuerit, & annuntiaverit Evangelium: Hic plenis buccis negare istud Pontificios audias: utut in conscientia convicti norint, nec contra, nec præter Evangelium æternum, à Luthero quicquam dictum doctumve esse. Id quod per universos & singulos confessionis nostræ articulos probare & diducere, haud difficile foret: Inpropatulo autem est doctrina B. Lutheri, & quam bene cum Evangelio Dei congruat, satis superque manifesta: Expendamus præcipuum duntaxat articulum, de JUSTIFICATIONE HOMINIS PECCATORIS CORAM DEO, à quo cæteri omnes pendent, nihil profecto vel dixit vel docuit Lutherus, nisi quod cum Evangelio æterno ex amissim congruit. Id quod tum planius & plenius cognoscemus, si statum genuinum controversiæ pensitaverimus: Quæritur enim, primò quæ sit illares, propter quam peccator coram judicio Dei condemnatus, remissionem peccatorum consequatur, & à sententia condemnationis absolutus, ad æternam vitam acceptetur? an illares sint bona opera nostra, an verò gratia Dei & satisfactio Filii Dei nostri Jesu Christi. Deinde quæritur, quod sit organum, seu medium apprehensionis & applicationis gratiæ divinæ & meriti Jesu Christi: Prius membrum quod attinet, Angelus noster Lutherus docuit, nos sola gratia Dei, propter meritum Jesu Christi, coram Deo justos & salvos reddi: Si enim scripturam consulamus, aliud non reperiemus, quam Deum sola salvare bonitate gratuita, Tit. 3. v. 4. Gratia, Roman. 3. vers. 24. Misericordia, Ephes. 1. versu quarto, 2. Petr. 1. Beneplacito voluntatis suæ, Eph.

phes. 1. vers. 9. Dilectione sua & charitate, 1. Johan. 4. versu nono & decimo, Rom. 5. vers. 8. Quam dilectionem manifestam reddit, quod nos ante jacta mundi fundamenta in Christo elegit, Eph. 1. v. 4. quod in plenitudine Temporum Filium suum nobis unigenitum misit, & pro nobis omnibus tradidit, Rom. 5. v. 8. 1. Johan. 3. v. 9. Luc. 1. v. 78. quodque illam Filii sui victimam pro satisfactione & expiatione totius mundi accepit: nosque sibi in Christo reconciliari permisit, 1. Cor. 1. v. 30. & 2. Cor. 5. v. 19. Fons itaque salutis nostræ Gratia est divina: causa, propter quam Christus Jesus est, cum sancto merito suo: ipse enim propter peccata nostra mortuus est, & propter justitiam nostram resurrexit, Rom. 4. v. ult. 1. Cor. 15. v. 13. Ipse Agnus est Dei, tollens peccata mundi, Joh. 1. v. 29. Propitiatio est pro peccatis nostris & totius mundi, 1. Joh. 2. v. 2. Redempti sumus sanguine Christi, 1. Petr. 1. versu decimo nono, sanati livore ejus, 1. Petr. 2. v. 24. Redempti à maledictione legis, Gal. 1. v. 4. Christus enim ingressus est semel sancta sanctorum, æterna redemptione inventa, Hebr. nono, versu duodecimo. Nulla hic operum nostrorum fit mentio, propter quæ justii reddamur coram Deo: excluduntur potius in isto articulo, Ephes. 2. v. 4. Rom. 3. v. ult. Rom. 4. & c. Jam posterius quod attinet, organum videlicet, seu medium apprehensionis, SOLAM FIDEM B. Lutherus, Dei gratiam & satisfactionem Christi apprehendere statuit? non tamen ex proprio suo cerebro: sed sic ex Dei potentis edoctus verbo: Credidit Abraham Deo: & hoc (credere scilicet) reputatum est ei ad justitiam, Gen. 15. versu sexto, Rom. 4. v. 3. Galat. 3. vers. 6. Justus fide suâ vivet, Habac. 2. versu quarto, Rom. 1. vers. 17. Galat. 3. vers. 11. Hebr. 10. v. 38. Beati omnes, qui confidunt in eo, P sal. 2. v. ult. Arbitramur hominem Fide justificari, absque operibus legis, Rom. 3. v. 28. justificans eum, qui est ex fide Jesu, Rom. 3. v. 26. Et qui non operatur, sed credit in eum, qui justificat impium, imputatur Fides sua ad justitiam, Rom. 4. vers. 5. Justificati Fide pacem habemus erga Deum, Rom. 5. versu primo, Evangelium est potentia Dei ad salutem omni credenti, Rom. 1. vers. 16. Quoniam scimus non justificari hominem ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi, & nos credimus in Jesum Christum, ut justificemur ex Fide Christi, Galat. 2. versu decimo sexto. Hæc doctrina, etsi nunquam non, in populo Dei, pro vera habita fuit, horrendum tamen in modum à Pontificiis blasphematur: Nos nihil morati blasphemias, sciimus B. Lutherum, non novum, sed æternum illud Evangelium, de justificatione hominum annuntiassent.

Par ratio est cæterorum articulorum fidei, de Trinitate, de Persona Christi, de officio ejus, de perfectione & perspicuitate S. Scripturæ, de Ecclesia, de Sacramentis, de Invocatione, de bonis operibus, de Resurrectione, de vita æterna, & c. Ubi ne apex quidem ostendi potest, quo Beatus Lutherus, postquam è tenebris Papatus emerfit, adversus Dei verbum, & æternum Evangelium in commemoratis articulis quicquam docuerit. Cur ergo torvum vident Pontificii, quod se Evangelistam vocavit Lutherus? annon ex loco conjugatorum sequitur, Eum, qui Evangelium æternum annuntiavit, Evangelistam esse? Adjungunt, in ignominiam cedere hoc quatuor Evangelistarum, si addatur quintus. Responderetur: sit,

An Lutherus Evangelista merito dici & vocari possit,

pri-

primo, nusquam in scriptura quatuor tantum Evangelia vel Evangelistae numerantur: Immo Sp. S. multitudinem Evangelistarum praedicat, Psal. 68. v. 12. *Dominus dabit verbum Evangelizantibus virtute multa*, quae verba sic reddidit noster Lutherus: *Der Herr gibt das Wort mit grossen Scharen Evangelisten*. Ita & Paulus non quatuor Evangelistarum tantum meminit, inquit: *Dedit alios Prophetas, alios Apostolos, alios Evangelistas*, Eph. 4. v. 11. nec locum habere numerus hic potest, cum non tantum Matthaeus, Marcus, Lucas & Johannes Evangelistae fuerint, sed hoc ipsum nomen Philippo alicui assignetur, qui Filias quatuor Prophetantes habuit, Act. 21. 8. Quin & Timotheum jubet Paulus, ut faciat opus Evangelistae, 2. Tim. 4. 5. Sarcasum de Evangelio quinto quod attinet, nec illum quicquam curamus: dabunt suo tempore poenas Syrophanta isti iustissimas: Si tantum quatuor illis celeberrimis Evangelis fidem habendam contendunt, non equidem hoc significatu nos: sed semetipsos sibi contrarios habent: Quid enim fiet de Evangelio Nicodemi, de Prot-Evangelio Jacobi? nonne parem his Evangelis auctoritatem tribuunt, cum ceteris Mathaei, Marci, Lucae & Johannis? Et quid dicent, si numerum quaternarium ita urgent, quod Paulus subinde Evangelii sui mentionem facit? Rom. 2. v. 16. Rom. 6. v. 25. &c. quomodo sic consistet numerus quaternarius? sed ad evitandam omnem calumniam profiteamur, Lutherum non numero & re aliud quoddam Evangelium annuntiasse, quod secundum, tertium, quartum aut quintum, dici & vocari queat: Verum Aeternum illud, & unicum Evangelium Dei, & Filii ejus, Jesu Christi: quod praedicatum est a Prophetis, Christo & Apostolis: Cujus virtutem aliquando impii cum tremore, & horrore summo, videbunt, suamque infelicitatem & pertinaciam, quod credere noluerunt Angelo Evangelizanti, quod non sermone Evangelico obedierunt, Rom. 10. v. 16. lachrymis incessanter deplorabunt. QUINTO praedixit Spiritus sanctus, quanam praecipua doctrinae istius ab Angelo praedicandae capita futura sint: Nimirum magna voce dicit Angelus ex Psalmo 146. v. 6. & Actor. 14. v. 15. *Time Deum, & date illi honorem, quia venit hora judicii ejus, & adorare eum, qui fecit caelum, terram, mare, & fontes aquarum*. Quid quaeso aliud Sp. S. innuit, quam Angelum istum gloriam & honorem Dei insigniter vindicaturum esse? quid aliud hinc colligitur, quam Deum honore suo multis modis privatum & ignominia magna affectum fuisse: Quae omnia aptissime ad tempora & Acta Beati Lutheri congruunt: Quem enim homines miseri ante hac timuerunt? quem & quid timere jussi doctique fuerunt? Non utique Deum: sed spectra, sed imagines, sed Satanam, sed Papam, ejusque excommunicationis poenam: Ita honor Timoris Deo detractus fuit: contra scripturae clarissima dicta, 2. Reg. 17. v. 35. *Nolite timere Deos alienos*, Bar. 6. v. 22. *Ne timeatis eos*, Levit. 19. v. 14. *Timebis Dominum Deum tuum*, Deut. 14. v. 23. *Discas timere Dominum Deum tuum*, Psal. 22. v. 24. *Timeat enim omnis populus Israel*, Psal. 33. v. 8. *Timeat Dominum omnis terra, &c.* Reformator ergo Lutherus timorem illum, & metum servilem, quo miserae hominum animae torquebantur, exautoravit, solumque Deum, & verbum ejus timendum esse, ostendit.

Cumque HONOR SOLI DEO COMPETENS in Papatu ad alios, vel alia, translatus fuerit, hinc adeo & Dei honorem vindicare Lutherus voluit, & debuit, magna voce dicens: *Date Deo honorem*. Si quaerat quis, quomodo convinci possint Pontificii, quod Deum honore debito privarint? facile respondemus, manifestum hoc esse, quod Papam pro capite, pro sponso, pro universali Ecclesia Pastore, pro summo Pontifice, pro Deo quodam, qui omnia jura in scrinio habet pectoris, qui contra Pauli Epistolas dispensare possit, venditarunt: quod salutem hominum, non divinae gratiae, & soli merito Jesu Christi, sed operibus, meritis & jactatis satisfactionibus suis propriis, suis cucullis, suis votis, suis peregrinationibus, suis Missis & Eleemosynis, aliisque electitiis factis sexcentis, adscripserunt: Annon hoc est, Deo honorem & gloriam detrabere? Et nonne patet hoc vel inde, quod miracula imaginibus attribuerunt: cum edere miracula, opus sit merè divinum. Insuper, calicem Laicis interdixerunt, contra Christi institutionem disertam: *Bibite ex hoc omnes*. Hoccine est honorare Deum, si invertuntur & abrogantur sancta verba, & instituta ejus? Hoccine est Testamento Jesu Christi competentem honorem exhibere. Quid dicam de dubitatione Pontificia, quae Deo & honor bonitatis, & honor veritatis planè adimunt? Summa igitur necessitas postulavit, ut vel tandem honor Dei vindicaretur. Id quod ministerio Beati nostri Lutheri factum est: qui non ferro, sed verbo, non persecutione, sed praedicatione honorem Deo debitum, & modum honorandi, in Ecclesiam reduxit: docens Christum solum, Dominum, caput, & sponsum Ecclesiae suae esse, unicumque virum: qui honorem suum non det alteri, quique Torcular solus calcavit, ut non sit vir de gentibus cum ipso: In quo solo iustitia nostra: utpote qui ipsemet vocatur, Jehovah Zidkenu, Dominus iustitia nostra: Hic Lutherus ex verbo Dei docuit, frustra Deum coli mandatis hominum: electitia opera non requiri à manib. nostris: οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν, & quasi panem menstruata: quasi telas aranea: Hic Lutherus Deum solum docuit mirabilia facere in caelo & terra: Imagines autem & simulachra opera esse manuum hominum: quae oculos habent & non loquuntur: oculos & non vident: aures, nec amen audiunt: manus, & non palpent: pedes & non ambulant. Hic Lutherus usum calicis restituit: & restitutione ista animas innumeras recreavit: Hic de gratia Dei, & vita aeterna credentibus, non dubitandum, sed bonitati & veritati divinae fortiter credendum, & fidem non pro dubitatione, sed certa & immota fiducia habendam esse, infallibiliter & irrefutabiliter demonstravit: Fides n. ἐμπόστας, Heb. 11. v. 1. fiducia & gloriatio spei, Heb. 3. v. 6. vocatur: Fidei παράφοβος attribuitur, Rom. 4. v. 21. Col. 2. v. 2. & παρρησία Eph. 4. v. 12. 1. Johan. 2. v. 28. nec non πεποιθήσις, Eph. 3. v. 12. Phil. 3. v. 4. καύχημα & καύχησις, Rom. 5. v. 2. Ex quibus & similibus testimoniis, B. Lutherus aeterni Evangelii finem & scopum genuinum ostendit, nimirum, ut certò, & indubitanter, vi promissionum divinarum, salutem ac vitam aeternam expectemus. Ceterum, adorationem quoque solius Dei, urgere angelus noster perhibetur: quod idem exactissime cum statu superioris seculi congruit. Ita enim tunc res comparata fuit, quod miseri homines ad statuas, truncos, lapides, sanctos defunctos, & nescio ad quos & quas amplius confuge,

An Pontificii Deum debito honore privaverint.

Psal. 8.
Os. 2.
Eph. 1.
Ioh. 3.
2. Cor. 11.
Esa. 42.
Esa. 63.
Esa. 45.
Ier. 23.
Esa. 28.
Matth. 15.
Esa. 1.
Phil. 3.
Esa. 64.
Esa. 59.
Psal. 115.
Psal. 135.
Sap. 15.

Doctrina
Lutheri ca-
pita prae-
cipua.

Lutherus
veram in-
vocationem
solius Dei
docuit.

fugerunt: iisque omnibus honorem invocationis & adorationis exhibuerunt: quemadmodum supra commentariorum nostrorum in Apocalypsin Tomo secundo, luculenter & prolixè idololatriam Pontificiorum crassam & eorundem doctrinam de ea impiam ac profanam, ex Libris Romanensium Sacrificulorum Authenticis, adduximus: Eam verò ut taxet, verumque & unicum invocationis objectum, ex sacro Bibliorum codice monstraret, divinitus fuit missus & excitatus noster Lutherus. Quam provinciam egregiè & viriliter administravit: Idolomaniam illam ex animis multorum hominum, immo ex multis Regnis, Principatibus, & provinciis penitus extirpavit: solique Deo, vota nuncupanda, & offerenda esse, verbo & facto docuit: O quam gloriosus Dei præco, quam strenuus divini honoris vindex fuit Lutherus! Quid obstat quæso, quò minus sanctum & Electum Dei Evangelistam ipsum nominemus? Excutiant Adversarii nostri Annales suos, & superiorum temporum Theologos, eorumque scripta ac facta accuratius inspiciant: Nullum inter omnes, qui cum Beato nostro Luthero comparari queat, invenient: Sat scio, si quos illuminatos, profundos, Seraphicos, Cherubicos, subtiles, irrefragabiles, & ignitos olim dixerunt Doctores, utpote *Alexander de Ales, Alexander de Alexandria, Henricus de Gandavo, Henricus de Gorcheni, Henricus de Trimaria, Henricus de Erfordia, Petrus de Palude, Petrus de Aliaco, Petrus Cluniacensis, Petrus Clericus, Petrus de Aquila, Petrus de Abelardo, Petrus Aureoli, Guilielmus Parisiensis, Guilielmus Antisiodorensis, Guilielmus Vorrisson, Guilielmus de Gorris, Richardus de nova villa, Richardus de Media Villa, Johannes Scotus, de Parma, Johannes de Rupella, Johannes Lamarensis, Johannes Major, Johannes de Colonia, Johannes de Regno, Johannes Ducis, Johannes Valens, Johannes Gerson, Johannes Capreolus, Thomas de Aquino, Thomas de Argentina, Thomas de Cajeta, Thomas de Cantuaria, Hugo de novo Castro, Hugo de S. Victore, Hugo Hugonius & Hugolinus, Hugo Barcinonensis, Hugo Constantinopolitanus, Nicolaus de Lyra, Nicolaus de Orbellis, Nicolaus de Chusfa, Nicolaus de Nyssa, Bonaventura Junior, Bonaventura Senior, Albertus Magnus, Augustinus de Ancona, Bernhardus de Buxis, Antonius Florentinus, Antonius de Valentia, Antonius de Insulis, Franciscus Maior, Paulus Scriptoris, Gregorius de Armino, Clemens de terra sussa, Bernhardus Compostellanus, Gualterus Pictaviensis, Marsilius Inghuen, Stephanus Brulifer, Vincentius Gallus, Aggydus Romanus, Hervejus Britto, Polbartus de Temeschvvar, Gabriel Biel, Ambrosius Spiera, Lambardus Gratianus, & Comestor, Holcot, Bricot, Tricot, quibus adde & Meffret. Si inquam isti, & innumeri hujus farinae alii, si omnes in unum globum conglomerarentur: non tamen in universum omnes, laudem hanc mereri possent, quam Luthero non ab homine sed à Spiritu sancto ipso attribui videmus. Itaque ronchos mittant, nobisque ut magnum Lutherum magnificiamus, & pro Angelo, habente æternum Evangelium, agnoscamus, vel tandem potestatem faciant: Sin minus, etiam invitisiplis, frementibus ipsis, frementibus ipsis, hoc credemus & asseremus: addentes nos nunc esse eos, qui *Invictor* super devicta Romana Bestia cantant: *Cecidit, cecidit Babylon, civitas illa magna.* Atque sic breviter elogia Lutheri: quæ à Sp.S.*

ipsi tribuuntur, expendimus, non eo fine, ut Lutherum pro Deo, sed Organo tantum ejus singulari & præclaro habendum esse, ostenderemus. Solet alioquin à nostris *Tertius vocari Elias*: cujus nominis rationem, & in viginti ac pluribus membris, Lutheri cum Eliâ comparisonem, in concionibus nostris de *Thaumasiandro & triumphatore Luthero* exposuimus: eoque brevitatis causâ, Lectorem cupidum remissum volumus. Coronidis loco placet adjicere, tum quid aliqui Pontificii, tum etiam aliqui *Sacramentarii & Calviniani, de Luthero nostro* scripserint & senserint: Testimonia enim hostium, semper magno in pretio haberi solent. Celebratur Primus Academiae Wittebergensis Rector D. Mellerstadius, qui tunc temporis pro mundi miraculo habitus fuit. Is de Luthero sic sæpius pronuntiavit: *Hic Monachus omnes aliquando Doctores confundet & universam Ecclesiam reformabit. Nititur enim Prophetarum & Apostolorum scriptis: & soli verbo Christi confidit: quod nullus ullâ Philosophiâ Sophisticâ, Scotisticâ, Albertisticâ, Thomistica, neque universo Tartareo confundere vel evertere poterit.* Audiamus judicium Ulrici ab Hutten, Equitis celeberrimi, quod cum titulo sic habet: *Ulricus ab Hutten, Eques, Cardinalibus, Abbatibus, Episcopis, Præpositis, & universo sacerdotum concilio, Lutherum & veritatis ac libertatis causam apud Wormatiam nunc impugnantibus, respicere: Si, per Machinationem istam vestram, qua tutum non est inter homines versari nobis, licuisset: quæ nunc scribo, vestris coram auribus, magno animo & optima conscientia ingessissem. Nunc quia vos per potentiam video æquitatem opprimere & leges conculcare: continebo præsentiam quidem meam à vobis: sententiam tamen & veritatis testimonium non continebo. Qui possem enim? cui propositum est, si morientum etiam sit, non deesse æquitati & pro patriæ libertate contra oppressores & tyrannos, ad ultimum usque spiritum depugnare. Neque hoc tantum, ubi ad me, (quem nescio cui novæ calamitati reservatis nunc) fuerit; sed vel maximè jam, quando Martinum Lutherum, hominem vita & moribus sic probatum, ut ne ab inimicis quidem vobis improbetur, adhuc ibi sit, prædicatorem veritatis & Evangelicæ doctrinæ dispensatorem fidelissimum per scelus & iniquitatem affligi à vobis, lacerari & conserpi, video, &c.* Johannes Cellarius, Anno 1529. Lipsia de Luthero sic scripsit: *Verissimè dico: quod Martinus noster ea fide sacram scripturam traçet, quæ palmam omnibus adversariis, Italis, Græcis & Hebraeis, longè præcipiat. Et dico amplius: Martinus Evangelicam veritatem magis amat, ac omnes Adversarii. Scripta ejus ita mihi placent, quæ diligenter hactenus evolvi, ut ab illis haud ullus Papa me, non Cardinalis, aut Monachus, quantumlibet atrox sit, avellere possit.*

Matthæus Schienerus Episcopus & Cardinalis Sedunensis, ubi primo intuitu nonnulla de Lutheri scriptis hinc inde legit, addit: *O Luthere, Luthere, tu sanè secundum nomen tuum Lutherus es & Limpidus.* Idem etiam cuidam, qui se mox bona nova de victoria Eccii, contra Lutherum Lipsiæ disputantis allaturum esse, promittebat, expeditè respondit: *Disputet Eccius de quo voluerit: Lutherus nihil nisi veritatem scribit.* *Henricus Phœnicus* Anno 1522. scriptum edidit, in quo singulare Luthero testimonium perhibet his

verbis: Bonus ille, pius & Christianus homo *Martinus Lutherus summa openitur, ut nos è captivitate Babylonica rapiat: at nos cæci sumus, & in carcere cum voluptate permanere volumus: cum potius Deo gratias agere deberemus, ut qui nobis hunc, velut Eliam quendam, miserit in angustiis nostris: orare deberemus indefinenter pro tanti viri vita: sed nedum hoc agamus, illum etiam interficere cupimus, ecce salus nostra præ foribus est, at nos ostio pessulum obdimus, &c.* *Wenceslaus Rosdaloovinus, præpositus Pragensis, apertè dixit: Spiritum Christi per Lutherum in Ecclesia operari. Et in literis ad ipsum habetur: Quod in Bohemia Johannes Hussius: Id es tu Martine in Saxonia: Perge modo in Domino, ne nimium fidas hominibus: ne metuas, si te feriant anathemate: quod accidit Apostolis & ipsi Christo, ne mireris, id ibi quoque accidere.* *Richardus Wasseburgius Archidiaconus Verdunensis, in Austrasia, sic dixit: Statuo ego, dictam sectam Lutheranam, esse apprime utilem & necessariam. Spero enim, quod per illam Deus velit reformare, & emendare statum Ecclesie, & Ecclesiasticorum turbas, tam primates & summa capita, quàm membra & inferiores.* Item, cum multis piis affirmo pro certo, Lutheranæ sectæ primariam causam esse scelera horrenda eorum, qui primi esse volunt in Ecclesia: & correctionem nullam admittunt: Et plus dico, sectam illam Lutheranam (licet illam approbare nolim) non sine divina providentia introductam, utpote ad corrigendos errores & reformandam Ecclesiam omnino necessariam. Addam unicum Andree Masii, doctrina & plurimarum linguarum peritissimi: qui in adornandis Bibliis Antuerpiensibus, bonam operam navavit, & Hispalensi adjutor fuit. Hic, etsi Pontificiam religionem profiteretur, tamen in Convivio Cænobii Wingartenensis, præsentibus Papistis & Lutheranis, apertè fassus est, *Plus Theologia in uno folio Lutheri inesse, quàm interdum in toto libro alicujus Patris.* Sic de Luthero Pontificii senserunt: nihil dicam de 20. Doctoribus illis, qui Augustanam Confessionem (à B. Luthero præscriptam) in præcipuis articulis insigniter commendarunt: Nihil de Arnaldo Wesaliensi, & Cochleæ, qui itidem Augustanæ confessionis Symbolum, veritati consentaneum esse dixerunt. Nihil nunc de Georgio Cassandro dicam: quem novimus Theologum tempore Ferdinandi & Maximiliani II. Imperatorum, inter Pontificios fuisse primum & celeberrimum: Is certè in sua consultatione non tantum præcipua capita doctrinæ à Luthero traditæ, admodum commendat, & approbat, sed & dogmata Papistica, crassosque illos errores, & abusus gravissimè taxat: ex quibus omnibus sole meridiano clariùs apparet, Angelum nostrum Lutherum, tale prædicasse Evangelium, quod nec ipsi hostes, planè reprehendere potuerunt. Audiamus verò, quid Sacramentarii nonnulli, de Luthero sentiant, & scribant: quàm honorificentissimum ei testimonium tribuant: *Musculus in locis Theolog. fol. 367. Lutherum sancta memoria virum, Bullingerus in libro contra Brent, præclare de Ecclesia Dei meritum, Oecolampad. in lib. de Auric. Confess. Lutherum, Theologum, egregiam purèq; Christianam eruditionem admirabili zelo jungentem vocat: Calvinus in admonit. cont. Joach. Westphal. pag. 17. eundem Lutherum, præclarum*

CHRISTI servum nominat. *Petrus Martyr in Dial. pag. 64. scribit; se de Luthero sentire honorificentissimè. Beza in libro de poena Hæreticorum, Lutherum fortissimum Heroem, eximium, & Doctissimum Dei servum, Christiana religionis instauratorem, & virum admirandum in diebus nostris vocat: immotalem, ut qui non sentiant in eo Dei spiritum fuisse, nihil sentiant.* Audiamus, quæso quid Thom. Brightman. in Comment. sup. Apoc. de Luthero scribat, pag. 389. *Hic Angelus fuit Martinus Lutherus, exorsus palam traducere Anti-Christum ad Annum M D X V I I. qui pestem hæc execratus est quidem acerbius, quo revelante spiritu sceditatem Romana Bestia compertam magno habuit. Spiritus hic illi tribuit turbulentam & plenam tumultus concionem: Ac nemo quidem est, qui sancti illius viri lucubrationes gustaverit, cui non videantur cœlestem veritatem spirare: sic passim incalescunt, & ardent, & igneo quodam fervore flammant: immò eò nonnunquam processit ardoris, ut non temperaret sibi à turpibus, & obscænis similitudinibus. Multi majorem moderationem & modestiam desiderabant. sed hinc videre licet, quo instinctu ferebatur. Mundus laborabat gravi veterino: qui non potuit excuti, nisi vehementius intonasset, asperius egisset, & admovisset aculeos. Cujus quidem opera felicem fructum tulit. Expergefacti sunt homines ejus monitis, ac videntes, quanto in periculo versabantur, adorando bestiam, expediebant se laqueis, quàm primum poterant, igitur authorem sui mali deserebant, & confugiebant ad salutarem veritatem, Res magni tumultus, & turbarum. Sed non voluitur Rota, sine strepitu, ac judicium consequentis motus aliquatenus facit spiritus hac summa contentione concionis. Et post pauca: Vos igitur Pontificii diligenter considerate, quàm horribile supplicium vos manet, nisi à Romano Pontifice defeceritis. Aculeata hæc verba Martini Lutheri, non erant hominis, & irritati adversarii, sed quæ sanctus Spiritus illi suggessit. Videtis emissum fuisse hominem ex castris ipsius Christi. Neque putetis, has minas una cum eo occubuisse, sed iisdem vestra aures continenter personent. Vivunt enim hodie, nec minus in sempiternum vim suam obtinebunt denuntiantes cuique æternum exitium, qui Rom. illud idolum adhuc colunt. Imo gravius nunc hominibus paratur supplicium, quo manifestior fit impietas Pontificie sedis: audiat quisque cui salus æterna cura est. Bucerus, Lutherum primum esse Apostolorum purioris ad nos Evangelii, scribit: Atque hæc de Angelo nostro Luthero dicta sufficiant. Restarent quidem plura, verum haud incommode, alio loco & tempore tractari poterunt.*

V. Nunc, quo respectu, Roma Pontificia cum Babylone conferatur, penitus considerare lubet. Supra enim invictè demonstratum est, per Babylonem à Sp. S. Romam & quidem qualis etiamnum hodie est, notari, id quod vel ipsi hostes & Adversarii, veritatis luce coacti, fateri necessum habuerunt. Membra collationis, sigillatim si excutiamus, plurima sanè se offerunt, è quibus præcipua tantum delibabimus.

Comparatur Roma cum Babylone, primò ratione superba elationis: Babylon enim omnium urbium maxima haberi voluit, & hoc ipso nomine Turrim, quæ ad cælos usque pertingeret, ædificare voluit, Gen. II. Romana quoque Ecclesia Prima-

Sacramentariorum testimonia de Luthero.

Quibus re-
spectibus,
Roma, cum
Babylone
conferatur.

I.

Gen. II.
tum

tum semper ambliit. & ut præ aliis omnibus emineret, nihil planè intermisit: quemadmodum Tomo tertio in Apocalypsin, *etatem superbia Romana*, satis superque depinximus.

Gen. 10.

vide Strab. l. 16. Geogr.

Comparatur Roma cum Babylone, respectu *varia nominis utriusque significationis*: Babylon enim nonnunquam urbem solam notat, Gen. 10. Posteaquam verò opibus & potentia crevit, *Tota provincia illa*, totum Regnum & *Monarchia*, *Babylonis* nomen obtinuit: Ita & *Roma* nomen initio soli illi urbi in Italia proprium fuit: Mox tota circumjacens provincia *Romania* dicta, & *Romæ* nomen tam augustum factum fuit, ut nihil splendidum & magnificum, nihil bonum & sanctum haberetur, nisi quod *Romanum* diceretur: Hinc *Romana fides*, *Romana Ecclesia*, *Romanus cultus*, & alia, ortum suum traxerunt. Quemadmodum enim *Babylon*, tanta autoritate, ob magnificentiam Urbis floruit: Ita & *Roma*, ob ineffabilem magnitudinem, pro *capite Mundi* habita fuit: eoque tandem crevit, ut *Monarchia Quarta* nomen suum non aliunde, quam à *Roma* acciperet.

3. Tertiò comparatur Roma rectissimè cum Babylone, *ratione situs*, & inde provenientis conditionis. Utraque enim Urbs non procul à mari constituta est: Babylon quidem Euphrate, Roma verò Tyberi alluebatur: quam ob causam utraque ad merces & excipendas, & transportandas commodissima fuit: & hac ipsa ratione, ex omnibus mundi angelis homines ad se allexit: loculose eorum emunxit, suamque opulentiam & potentiam, beneficio situs commodissimi, indies magis magisque auxit.

4. Quòd si quartò, *justam confusionem* expendamus, quàm rectè Roma cum Babylone comparatur, facileprehendimus. Babylone obtigit linguarum confusio: ita ut alter alterum intelligere haud potuerit, Gen. 11. Apud Romanos itidem *linguarum* earum, quibus ad propagationem veritatis divinæ opus est, *ignorantia* crassa & maxima fuit. Quotus enim quisque inter ipsos reperitur, qui sermonem divinum rectè intelligat? & non potius se, ac alios vehementer confundat? Exempli gratia: Cum Psalmo 8. *Omnia pedibus Christi subiecta dicuntur*, omnia illa Papistæ ad Pontificem quoque Roman. sic applicant: *omnia sunt subiecta pedibus Papæ. Oves, id est, Fidelium Anima: Boves, id est, Iudæi: pecora campi, id est, Ethnici: volucres cæli, id est, Beati cælitæ: & Pisces maris, id est, anima defunctorum in purgatorio.* Annon bella hæc verborum Davidis interpretatio? Audiamus unum adhuc & alterum Exemplum, Gen. c. 1. habetur, *Deum fecisse duo luminaria magna: Unum quod diei, alterum quod nocti præesset.* Hæc verba Innocentius III. Papa, cui alias eruditionis peculiaris laus tribuitur, sic explicat: *Fecit Deus ad firmamentum cæli, h. e. ad firmamentum Ecclesiæ Catholice, duo luminaria magna: h. e. duas dignitates: Papalem & Regiam: illa quæ diebus, id est, Ecclesiasticis, præest minor: Ita ut tantum differat Papæ dignitas à Cæsaris, quantum Sol differt à Lunâ.* Hoc ipso in libro Genesis, cap. 48. v. 16. Jacob Patriarcha dicit: *Invocetur super eos, puta Ephraim & Manassen, nomen meum, & Patrum meorum.* Hic tanta est ignorantia & confusio linguarum in Papatu, ut sanctorum invocatione stabiliti hic somnient. Cum tamen invocari nomen super aliquem, nihil aliud sit, quam ab ali-

Plat. in vit. Innoc.

Ignorantia Papistica.

Gen. 11.

quo denominari, Esa. 4. v. 1. Eadem est ratio verborum, quæ ad Jeremiam Dominus protulit: *Ecce constitui te hodie, super gentes, & super Regna, ut evellas & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes.* Jeremiæ primo, versu decimo. Hic per Jeremiam *Papa*, per officium commissum Propheticum, *Monarchia* & *potestas* Papalis super omnes Reges & Imperatores, ab Innocentio Tertio & Bonifacio Octavo intelligitur. Decretal. libro primo Tit. 33. capite sexto. Extravagant. Commun. lib. 1. Tit. 8. cap. 1. de Majorit. & obedientiâ, Cui quæso non liquet hinc confusio Romano-Babylonica?

Assimilari quintò Romam Babyloni dico, *Ratione magna superstitionis*, quæ utrinque floruit, hodieque floret: ut Romam nomine Babylonis, *Terram Idolorum*, omnes meritò dicendam, fateantur, qui vel per transennam, & minus saltem horrendas superstitiones, ac Idolomaniam viderunt. Immortalem Deum, quod mare, quæ vorago & Abyssus superstitionis *Roma*, & in tota Romana Ecclesia, passim viget: ubi imagines sanctorum, reliquiæ sanctorum, vestimenta, calcei, pilei, crines, strophila, & non crines tantum hominum, sed & brutorum, religiosè coluntur. Ut mirum sit, in tanta luce Evangelii, tam crassam idolomaniam ab iis, qui tinctoris, & minimè obsecrari esse volunt, exerceri.

Sextò *Roma Babylone* dici meretur, respectu *illicite Dominationis*. Babylon enim potentia sua abutens summum jus in ipsam Dei Ecclesiam per annos septuaginta sibi arrogavit, Jer. 25. v. 21. populum Dei durissimè tractavit, Psal. 137. Dan. 3. Quis nescit, quanto tempore, Romana Ecclesia dominium suum illicitum & tyrannidem in universam Christi Ecclesiam exercuerit?

Addo respectum avaræ spoliationis: quæ & Babyloni & Romæ congruit: Babylon enim Ecclesiam spoliavit, eiq; Thesauros omnes eripuit, ac in prophanos usus adhibuit, 1. Reg. 25. Dan. 1. & 5. Annon Roma pari planè modo & ratione agmen Christi nudavit? Annon ei dotes atque opes, quæ Biblia & Sacramenta sunt, eripuit? Et annon facultatibus & nummis omnes Regionēs ac Provincias exhaustit? Vide Tom. nostrum primum in Apocalypsin. cap. 3. ubi de divitiis *Romanae* Babylonis prolixè egimus. Aliqua etiam Tomo tertio, cap. 9. ad hanc materiam spectantia attigimus. Vide etiam literas Caroli V. Cæsaris Laudatissimi ad Pontificem, nomine totius Imperii scriptas, ne in posterum, Germania tantum auri argenti que pondus Romam mittere cogeretur.

Sed & octavò, ratione miræ conservationis Babylonem cum Româ comparari posse puto. Sicut enim apud Babylonicos, cætus Dei potenter ac clementer conservatus est: Ita & in medio Papatus, Tribum suam cœlestem Christus mirando modo & medio conservavit: Quod vel inde patet, quia Regnum Papisticum non ubique pari gradu floruit: nec doctrina Pontificia omnibus in locis & templis uno & eodem fervore propagata fuit: Quin & semper extiterè, qui doctrinæ Anti-Christianæ animo mæsculo reclamationt: quod si istos trucidavit Romana Babylon, vel hanc ipsam ob favitiam, male apud plerosque homines audiit. Inprimis verò laudandus est Deus, qui in Papatu integrum Baptismum, qui lectionem Evangeliorum &

5.

Jer. 23. Dan. 12.

6.

Jer. 25, 21. Ps. 137. Dan. 3.

7.

1. Reg. 25. Dan. 1. Dan. 5.

Tom. 2. B. Luth. l. 1.

8.

Epistolarum Dominicalium conservavit: quibus mediis, tum parvulos, tum adultos, salutariter usos esse nequaquam dubitatur. Sed de hac conservatione cap. Apoc. 9. prolixè disseruimus.

9.

Nonò: Ratione *mœsta lamentationis*, Babylonem Romæ assimilari posse statuo. Utrobique enim populus Dei amarè flevit: suamque miseriam, ploratu multo, in sinum Dei effudit. De Babylonis res manifesta est, quàm vehementer Ecclesia apud illos gemuerit, quanta lacrymarum vi, ut tandem liberaretur, Jehovah supplicârit, Psal. 137. Ita & Christi Ecclesia, sub diro & duro Tyranni Romani sceptro, in luctu & squalore jacuit: precibus autem indefessis, sedulò ut à Deo liberaretur egit: de profundis ingeminans: *Quis dabit ex Sion salutare Israël?* Cum avertit Dominus captivitatem plebis suæ, exultabit Jacob, & latabitur Israel, Psal. 14. v. ult. Atque hæc de Babylone novâ dicta sufficiant: possemus sanè plurima adhuc addere, quibus demonstratur, non ovum magis ovo, quàm Romam Babylonem respondere: si præfertim totam rationem captivitatis Babylonicæ proponeremus: sed remitto lectorem ad Libellum B. Lutheri nobilissimum, de hac ipsâ materia scriptum, & Tomo Jenensi secundo insertum: quem Parisienses allatrare quidem, sed confutare ausi non fuerunt.

Psal. 137.

Psal. 14. v. ult.

10.

Ho c unicum, quasi Coronidis vice, addo, Respectu ultionis, desperationis & Explosionis, Romam Babylonem haut ineptè comparari: De Fatis enim admodum duris, ita loquitur apud Jeremiam capite 51. v. 2. & seqq. Dominus: Ecce ego, dicit Dominus, suscitabo super Babylonem, & super habitatores ejus, qui cor suum levaverunt contra me, quasi ventum pestilentem. Et mittam in Babylonem ventilatores, & ventilabunt eam, & demolientur terram ejus, quoniam venerunt super eam, undiq, in die afflictionis ejus. Non tendat, qui tendit arcum suum: & non ascendat loricator. Nolite parcere juvenibus ejus, interficite omnem malitiam ejus: Et cadent interfecti in terrâ Chaldaeorum & vulnerati in regionibus ejus. Quoniam non fuit viduatus Israel & Juda, à Deo suo Domino exercituum. Terra autem eorum repleta est delicto, à sancto Israel: Fugite de medio Babylonis, & salvet unusquisq, animam suam: Nolite tacere super iniquitate ejus, quoniam tempus ultionis est à Domino: vicissitudinem ipse retribuet ei: Calix Aureus in manu Domini, inebrians omnem Terram: de vino ejus biberunt gentes, & idè commotæ sunt subito.

Jer. 51. 2. & seqq.

Cecidit Babylon & contrita est: Ululate super eam: Tollite Resinam ad dolorem ejus, si fortè sanetur. Curavimus Babylonem, & non est sanata: derelinquamus eam: & eamus unusquisque in terram suam, quoniam pervenit usque ad cælos iudicium ejus: Et elevatum est usque ad nubes. Protulit Dominus justitias nostras: venite & narremus in Sion opus Domini Dei nostri. Acuite sagittas, implete pharetras: suscitavit Dominus spiritum regum Medeorum: & contra Babylonem mens ejus est, ut perdat eam, quoniam ultio Domini est ultio templi sui. Super muros Babylonis levate signum, augete custodiam: levate custodes, preparate insidias: quia cogitavit Dominus, & fecit quacunq, locutus est contra habitatores Babylonis. Quæ habitas super aquas multas, locuples in thesauris: venit finis tuus pedalis precisionis tuæ. Juravit Dominus exercituum per animam suam, quoniam replebo te hominibus quasi

bruchus, & super te cælestia cantabuntur. Qui fecit terram in fortitudine sua, & preparavit orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit cælos. Dante eo vocem multiplicatur aqua in cælo: qui levat nubes ab extremo terra, fulgura in pluviam fecit: & produxit ventum de thesauris suis. Stultus factus est omnis homo à scientia: confusus est omnis conflator in sculptili: quia mendax est conflatio ejus, nec est spiritus in eis. Vana sunt opera, & risu digna, in tempore visitationis suæ peribunt.

Non sicut hæc, pars Jacob, quia qui fecit omnia ipse est, & Israel sceptrum hereditatis ejus: Dominus exercituum nomen ejus. Collidis tu mihi vasa belli, & ego collidam in te gentes, & disperdam in te regna. Et collidam in te equum, & equitem ejus: & collidam in te currum, & ascensorem ejus. Et collidam in te virum & mulierem, & collidam in te senem & puerum, & collidam in te juvenem & virginem. Et collidam in te pastorem & gregem ejus, & collidam in te agricolam & jugales ejus, & collidam in te duces & magistratus. Et reddam Babylonem, & cunctis habitatoribus Chaldaea omne malum suum, quod fecerunt in Sion, in oculis vestris, ait Dominus. Ecce ego ad te mons pestifer, ait Dominus, qui corrumpis universam terram: & extendam manum meam super te: & evolvam te de petris, & dabo te in montem combustionis. Et non tollent de te lapidem in angulum, & lapidem in fundamenta, sed perditus in æternum eris, ait Dominus. Levate signum in terra: clangite buccina in gentibus: sanctificate super eam Gentes: annuntiate contra illam regibus Ararat, Menni, & Ascenez: numerate contra eam Taphsar, adducite equum quasi bruchum aculeatum. Sanctificate contra eam gentes, reges Media, duces ejus & universos magistratus ejus, cunctamq, terram potestatis ejus. Et commovebitur terra, & conturbabitur: quia evigilabit contra Babylonem cogitatio Domini, ut ponat terram Babylonis desertam & inhabitabilem. Cessaverunt fortes Babylonis à pralio, habitaverunt in presidio: devoratum est robur eorum, & facti sunt quasi mulieres: incensa sunt tabernacula ejus, contriti sunt veles ejus. Currens obviam currenti veniet: & nuntius obvius nuntianti, ut annuntiet regi Babylonis, quia capta est civitas ejus à summo usq, ad summum: & vada præoccupata sunt, & paludes incensa sunt igni, & viri bellatores conturbati sunt: Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel, Filia Babylonis quasi area, tempus tritura ejus: adhuc modicū: & veniet tempus messionis ejus. Comedit me, devoravit me Nabuchodonosor rex Babylonis, reddidit me quasi vas inane: absorbit me quasi draco: replevit ventrem suum teneritudine mea, & ejecit me. Iniquitas adversum me, & caro mea super Babylonem, dicit habitatio Sion, & sanguis meus super habitatores Chaldaea, dicit Jerusalem. Propterea hæc dicit Dominus, Ecce iudicabo causam tuam: & ulciscar ultionem tuam: & desertum faciam mare ejus, & siccabo venam ejus. Et erit Babylon in tumulos habitatio draconum: stupor, & sibilus, eo quod non sit habitator. Simul ut Leones rugient, excutient comas veluti catuli leonum. In calore eorum ponam potus eorum: & inebriabo eos ut sopiantur, & dormiant somnum sempiternum, & non consurgant, dicit Dominus. Deducam eos quasi agnos ad victimam, quasi arietes cum hædis. Quomodo capta est Sesach, & comprehensa est inclita universa terra? quomodo facta est in stuporem Babylon inter gentes? Ascendit super Babylonem mare, multitudine fluctuum ejus operta est. Facta sunt civitates ejus in stuporem:

rem: terra inhabitabilis & deserta, terra in qua nullus habitet, nec transeat per eam filius hominis. Et visitabo super Bel in Babylone, & ejiciam quod absorberat de ore ejus: & non confluent ad eum ultra gentes, siquidem & murus Babylonis corruet. Egre-
dimini de medio ejus populus meus: ut salvet unusquisque animam suam ab ira furoris Domini. Et ne forte mollescat cor vestrum, & timeatis auditum qui audietur in terra: & veniet in anno auditio & post hunc annum auditio: & iniquitas in terra: & dominator super dominatorem. Propterea ecce dies veniunt, & visitabo super sculptilia Babylonis & omnis terra ejus confundetur, & universi interfecti ejus cadent in medio ejus. Et laudabunt super Babylonem cæli & terra, & omnia quæ in eis sunt: qui ab Aquilone venient ei pradones, ait Dominus. Et quomodo fecit Babylon ut caderent occisi in Israel: sic de Babylone cadent occisi in universa terra. Qui fugistis gladium, venite, nolite stare, recordamini procul Domini, & Jerusalem ascendat super cor vestrum. Confusi sumus, quoniam audivimus opprobrium: operuit ignominia facies nostras, quia venerunt alieni super sanctificationem domus Domini. Propterea ecce dies veniunt, ait Dominus: & visitabo super sculptilia ejus, & in omni terra ejus mugiet vulneratus. Si ascenderit Babylon in cælum, & firmaverit in excelsu robur suum: a me venient vastatores ejus, ait Dominus. Vox clamoris de Babylone & contritio magna de terra Chaldeorum: quoniam vastavit Dominus Babylonem, & perdidit ex ea vocem magnam: & sonabunt fluctus eorum quasi aqua multa: dedit sonitum vox eorum: Quia venit super eam, id est, super Babylonem prado, & apprehensi sunt fortes ejus, & emarcuit arcus eorum: quia fortis ultor Dominus reddens retribuet.

Et inebriabo Principes ejus & sapientes ejus, & duces ejus, & magistratus ejus, & fortes ejus: & dormient somnum sempiternum, & non expergiscuntur, ait Rex Dominus exercituum nomen ejus.

Annon obsecro horrendam Dominus Babylonionem ultionem minatur? annon desperatio & explosio Babylonis prædicatur? Eadem fata partim jam sensit, partim porro sensura est Babylon Romana: Jam jam enim ululant, qui curare Romanam voluerunt, se in vanum laborasse: cum Templus ultionis divinæ tandem venerit: & Babylon Romana subito ceciderit: pro quo casu, & poena, gratias Deo agamus maximas, & ne iugo Babylonico subjiciamur amplius devotissime precemur.

VI. Etenim, si maximè nihil prorsus adversi in Papatu nobis accidisset, (acciderunt autem mala infinita) illud tamen unicum sufficeret, quod doctrina Papistica tam est perniciofa, ut vinum iræ, & vinum fornicationis à Spiritu sancto nominetur. Jam ex Osea cap. 4. v. 12. constat, quod vinum & fornicatio cor auferant: hoc est, quod homines vino & fornicatione demententur: utiq; enim Cor abstulit, vinum iræ Pontificium: Cor, nimirum, humile, cor contritum, cor credulum: cor sanum: cor bonum: e contra cor facit ex meritis congrui & condigni, ex propriis satisfactionibus, superbum, temerarium, inflatum, incredulum, insanum, adeoq; longè pessimum. Poculo Circes inebriavit Thais Romana, & infatuavit omnes gentes; id quod tanto facilius factum fuit: quia fornicationem suam, in poculum deauratum & perpulchrum infudit: ex eoq; haustum, infinitæ multitudinis hominibus, sub prætextu

vini generosi, & meri mulsi, propinavit. Scimus enim, quam mellitis verbis Thais Romana ad persuadendos homines, usa semper fuerit, hodieque utatur: & quam prolixè gratiam Dei, B. Maria, omnium sanctorum, & Romani Pontificis polliceatur: Unde inebriati & dementati homines, in sinu se omnipotentis esse existimant: cum tamen vinum iræ biberint: iræ videlicet divina, quam sibi idololatriâ illâ, & fornicatione spirituali accersunt. Caveamus ergo ne vel poculi splendore, vel potus ficto sapore, vel persuasivum dulcore, ad bibendum ex calice Thaidis Romanæ seduci nos patiamur: Certissimum enim est, nihil aliud bibi, quàm vinum iræ, hoc est, poenam & gehennam sempiternam: quemadmodum hoc ipsum clarioribus verbis Johannes explicat, inquit: Si quis adoraverit Bestiam, & imaginem ejus, & acceperit characterem in fronte suâ, aut in manu suâ, hic bibet de vino iræ Dei, quod mixtum est mero in calice iræ ipsius, & cruciabitur igne & sulphure, in conspectu Angelorum sanctorum, & ante conspectum Agni: Et fumus tormenti eorum ascendit in secula seculorum: nec habent requiem die ac nocte. Opœnas horrendas! O infandas! Audiat hîc omnis homo, non perinde apud DEUM valere, cui quis doctrinæ addictus sit: quemadmodum olim Rhetorici contenderunt, & levis conscientia homines hodieque affirmare non verentur. Nos neminem sanè condemnamus, à Deo tamen Adoratores Bestiæ ultricibus gehennæ sempiternæ flammis addici, & mancipari, audimus. Si qui sunt, qui de Executione & impletione minarum dubitant, suo id periculo faciant: nos interim Christiani religiosi, Deum veracem esse, & ne jota quidem, vel apicem verbi ejus perire, satis superque scimus, Matth. 5. versu decimo octavo.

VII. Diu multumque agitata est hæc controversia, an veræ confessioni addicto Christiano, externum liceat Romana Ecclesiæ characterem accipere, hoc est, vel Missæ Pontificiæ interesse, vel in Festo corporis Christi cum aliis papisticæ farinæ hominibus circumcurrere, aut Pontificis pedes osculari, coram imaginibus & fictitiis reliquiis in genua procidere, adeoque TEMPORARIUM sive gulæ & culinæ, sive corporis, vitæ & fortunæ causa agere. Diversas invenies hîc opiniones & sententias. Aliqui enim, propter mandatum Magistratus, licitum esse ajunt: sicuti cum pericula ob Tyrannidem Turcicam, imminerent maxima, & preces instituerentur in Templo Pontificio continuæ, memini adaectos & persuasos esse Evangelicos complures, quod teneantur parère mandato Principis, precibus, & Missis interesse, & suâ quoque ex parte, Malum votis suis, à Germaniâ avertere. Alii nullâ planè ratione licere Ceremoniis interesse Pontificiis existimant: Alii tandem certa ratione & modo licitum esse statuunt: ut pii inter eos, qui veritati divinæ alioquin addicti non sunt, reperiantur. Nos quid liceat, quid non, breviter, sed tamen accuratè investigabimus.

Initio, hypocrisin omnem, simulationem & dissimulationem, in causâ fidei, & confessionis, summoperè displicere Domino, extra omnem pono controversiam. Quis enim nescit, Ore fieri confessionem ad salutem? Rom. 10. Quis nescit,

An licitum sit Christiano homini Characterem externum Bestiæ Romanæ accipere?

Doctrina Papistica. vinum iræ & fornicationis dicitur. Ose. 4. 12.

Poculum Romanæ Thaidis deauratum.

nescit, Christum promittere, quod nomen ejus velit confiteri coram Patre suo cœlesti, qui confessus ipsum fuerit coram mundo, Matth. 10. *Cre-*
didi, inquit Psalmista, propterea locutus sum. Psal.
 116. Certè nisi necessarium sancti viri existimas-
 sent, omnem hypocrisem fugere & vitare no-
 tam, faciliores se erga Magistratus suos exhibu-
 issent. Verùm quia sciverunt, improbari Deo, si
 quis *Duobus Dominis* simul servire, Matth. 6. si
 quis ex lino & lanâ vestem gerere, si quis bove &
 asino arare velit, Deut. 22. Idcirco, masculè veri-
 tatem confessi sunt: falsos autem cultus, apertis-
 simè rejecerunt & repudiaverunt: nec quicquam
 curantes, ut maximè diversum Reges & Princi-
 pes mandaverint. Ita *Elias claudicationem* illam
 Baalitarum vehementer reprehendit, 1. Reg. 18.
 Daniel ne in minimis quidem, idololatriæ Baby-
 lonicæ palpum facere voluit: sed potius se inter
 Leones projici passus fuit, Dan. 6. Tres quoque
 illi viri, Sadrach, Mesach & Abednego quàm
 quæso hilariter mortem ipsam potius ferūt, quàm
 ut vel tantillum Tyranno, in puncto Religionis
 adulentur. Expressum enim hîc habetur inter-
 dictum, quod sic habet: Ne ducatis jugum (*יִגְדְּ*
ne de ētepozyētes) cum incredulis: Quod enim
 consortium iustitiæ cum iniustitia? aut quæ commu-
 nio loci cum tenebris? Aut quæ concordia Christo
 cum Belial: aut quæ pars fidei cum infidei? Aut
 quid convenit Templo Dei cum simulacris? Nam
 vos Templum estis Dei viventis: quemadmodum
 dixit Dominus: *Inhabitabo in illis, & inambulabo:*
& ero illorum Deus & ipsi erunt mihi populus. Qua-
 propter exite de medio illorum, & separemini ab il-
 lis, dicit Dominus: & immundum ne tetigeritis: &
 ego suscipiam vos, 2. Cor. 6. v. 14. 15. 16. 17. Eccl.
 13. v. 19. Esa. 52. v. 11. Obsecro an non gravissimis
 verbis prohibet Dominus, ne jugum Heterodo-
 xis ducamus: sed potius nos ab ipsis separemus?
 Nonne autem jugum ducunt cum incredulis, qui
 processionibus, qui Missis, qui aliis Pontificio-
 rum Actibus interfunt? qui osculo pedes Papæ
 colunt, & excipiunt? Utrique. Ecquid ergo dubi-
 tamus, omnes & singulos enormiter peccare,
 qui in utrumq; latus claudicant, & vel in gratiam
 Magnatum, vel lucelli causa externis ceremoni-
 is & Actibus se alios exhibent, quàm intus & in
 corde esse solent. Nec juvat, quod aliqui manda-
 tum Magistratus summi, pro pallio hypocrisem
 suæ usurpant: Cum nescire non possint, plus esse
 obediendum Deo quàm hominibus, Act. 5. Et dan-
 dum Casari, quod est Cesaris, Deo autem, quod est
 Dei, Matth. 22. Ex quo infallibiliter sequitur,
 Ita potestatem Principum limitatam esse, ut si
 præceptis Dei contraria mandent, nullum obse-
 quium à subditis exigere queant: Quod enim Fi-
 dei & virtuti obest, non Cesaris sed Diaboli Tribu-
 tum & vectigal est, uti alicubi Chrysostomus ait:
 Et pulchrè quæstionem hanc Divus Augustinus
 solvit, Serm. 6. de V. D. sup. Matth. Si Imperator
 aliud precipit, aliud Deus, quid judicatis? Major
 potestas Deus, Inferior Magistratus: solve Magi-
 strati tributum; Deo presta obsequium: Da veni-
 am: Magistratus carcerem: Deus gehennam mi-
 nat. Idem Augustinus in Exposit. Epist. ad Ro-
 mam. sic scribit: Cum conslemus ex anima & cor-
 pore, & quamdiu in hac vitâ corporalis sumus, etiam
 rebus temporalibus ad subsidium vitæ hujus regen-
 de utamur, oportet nos ex ea parte, quæ ad hanc vi-
 tam pertinet, subditos esse potestatibus: ex illa ve-

ro parte quâ Deo credimus, non nos oportet cui-
 quam homini esse subditos, id ipsum evertere cupien-
 ti, quod Deus ad vitam æternam donare dignatus
 est. Idem, Modus iste servandus est, quem Domi-
 nus ipse præscripsit, ut reddamus Casari, quæ Cesaris
 sunt, & Deo quæ Dei sunt. Cum hoc consentiunt
 reliqui Patres: Ignat. Epist. ad Antioch. Casari
 subditi estote in iis, in quibus sine periculo est ipsa sub-
 jectio. Polycarp. ad Smirn. Sic instituti sumus, ut
 principibus ac potestatibus à Deo ordinatis, hono-
 rem, qui competat, nec nobis obsit, exhibeamus. Ba-
 sil. in Ethic. Potestatibus eminentioribus obedi-
 dum est, in quibus mandatum Dei non impeditur.
 Audis, neminem in conscientia ad obsequium
 mandati alicujus, quod cum verâ fide & confessi-
 one pugnat, obligari. Sed quid si Rex vel Prin-
 ceps, Templum ingressurus, & ibi cultum suum
 exhibiturus, à Ministro Evangelico servitium
 exigit: Annon licet comitari Regem, annon li-
 cet ea politica ipsi præstare officia & servitia, quæ
 necessariò ab Aulico requiruntur? quemadmo-
 dum de Naamane Syro constat, quod concesserit
 ei Elisæus, ut Templum ingrederetur cum Rege
 suo Rimmoniticum, & in eo cum Rege coram
 idolo Rimmon procideret, Reg. 5. v. 18. Quidni
 ergo & hodiè liceat Missam frequentare, & se in
 ejusmodi ritibus ac ceremoniis, ad nutum, vo-
 luntatem & placitum superiorum accommoda-
 re? Hîc pro responsione sciendum, quod distin-
 guendum sit inter actus, in templo aliquo idolo-
 latrico merè politicos, qui ad officium Aulici, in-
 evitabiliter spectant: & inter Actus Ecclesiasti-
 cos, qui cum læsione conscientie conjuncti sunt.
 Naamanis officium fuit, procumbentem Regem,
 quocunq; in loco, adeoq; & in templo sustenta-
 re: vel quod idem, procidenti Regi manus subster-
 nere: Hoc officio non peccare Naamanem, Eli-
 sæus affirmat: nequaquam autem potestatem ipsi
 dat, ut Naaman sua genua coram Rimmonitico ido-
 lo incurvet, vel flectat: multò minùs, ut vota sua
 & preces ad idolum Rimmon dirigat: Proinde, nul-
 lo fundamento eorum hypocrisis nititur, qui
 claudicationem suam exemplo Naamanis proba-
 re conantur. Haut incommodè explicat locum
 istum Lyranus, Tom. 1. fol. 365. Quia non solum
 adorare Idolum, sed etiam simulare hanc adoratio-
 nem est peccatum, ideo dicunt hic aliqui, quod quia
 Naaman erat Neophytus, ideo in hoc secum dispensa-
 vit Elisæus, & similiter, quod posset adificare altare,
 ad offerendum sacrificia extra templum, & etiam
 extra totam Terram Israel: sed istud non videtur con-
 venienter dictum, primò, quia Naaman non fuit Neo-
 phytus, quia propriè loquendo, Neophytus dicitur, de
 novo conversus ad aliquam legem, sicut circumcisis
 de novo apud Judæos, & baptizatus apud Christianos:
 Naaman verò non fuit conversus ad Judæismum,
 quia non fuit circumcisis: nec per consequens ad le-
 gem Mosaicam obligatus, sed credidit, Deum qui co-
 latur à filiis Israel esse verum Deum, & ab omnibus
 colendum: quod & multi gentiles fecerunt & sine le-
 gis Mosæ observantia salvati fuerunt: quia ad
 ipsam non tenebantur: sicut alias diffusius dictum est.
 Secundò quia ea quæ dicta sunt per se mala: non sunt
 dispensabilia: quia non possunt bene & absq; pecca-
 to fieri de quibus est simulatio idololatriæ: & ideo
 non videtur bene dictum, quod Elisæus in hoc ipsi
 Naaman dispensaverit: sed solum ei declaravit illud
 esse sibi licitum quod timebat esse sibi illicitum sicut vo-
 lent facere conscientia timorosa: habebat enim iste
 Naa-

Ignat. Epist.
ad Antioch.Basil in
Ethic.Questio
practica.Nicol. de
Lyrano, Tom.
1. fol. 365.Magistra-
tus potestas
non exten-
ditur usq;
ad conscien-
tias.Aug. serm.
6 de V. D.
sup. Matth.August. in
Exposit. E-
pist. ad Rom.

Naaman officium sustentandi regem : quia sicut regina modo per milites sustentantur : ita similiter tunc temporis reges per principes magis sibi propinquos : istud autem non erat illicitum de natura sua : equaliter enim poterat fieri extra templum idoli sicut & intra : sicut si aliqua puella Christiana capta à Saracenis, esset obsequio alicujus domina deputata, ad portandum caudam suae vestis, non videtur illicitum quod eam portaret intra Phanum machometi sicut & extra : dum tamen hoc non faceret propter reverentiam aliquam machometi : sed solum intendens suum officium exequi : & hoc petebat Naaman ab Heliseo, scilicet quod idem officium quod licite faciebat domino suo extra phanum idoli : posset sibi facere intra : non ad aliquam idoli reverentiam : sed ne incurreret Domini offensam & hoc concessit ei Heliseus : quia non erat illicitum ut dictum est. Hæc Lyranus. Hunc ipsum locum, Dn. Brentius, Tom. secundo fol. 988. sic explicat : Tantum hanc veniam petit, ut non reputetur ei in peccatum, si comitetur Dominum suum Regem, ad templum idoli sui, non ut adoret idolum, quemadmodum Rex, sed ut Regi serviat : auff den Dienst warte : id quod Prophetæ condonat : eo quod circa offendiculum in ea regione fieri poterat : Ubi autem offenderetur frater, in aeternum non liceret ingredi templum Idolorum : Si enim, inquit Paulus, esca scandalizat fratrem, in aeternum non manducabo carnem, 1. Cor. 8. Placet etiam adjicere, quæ habeat D. Osiander, Tom. 1. Bibl. fol. 604. & 605. verba ejus sic sonant : Cum ingreditur Rex meus templum, soleo ego eum manu ducere (sic solitos interdum incedere Reges manifestum est, etiam ex aliis scriptura locis) Itaq, quia ego eum manu mea sustento, ubi ille in genua procumbit, decebit me unâ cum ipso in genua procumbere : id verò neuti quam faciam, ut unâ cum rege idolum adorem, aut saltem adorationem, in regis gratiam, simulem, sed ut regi meo, debitum officium ducendi præstem : daß ich ihm auff den Dienst warte. Et paulò post. Non autem hujus historiae prætextu se defendere possunt, qui cum Evangelii veritatem agnoverint, nihilominus in gratiam Magistratus sui, non modò templa, in quibus Misse celebrantur, adeunt, ut Dominos suos comiteniur : sed & sacrificulis offerunt, & reliquas ceremonias observant, quæ ab eis, qui missam serio colunt, observantur. Hi certè hoc ipso facto, Evangelii doctrinam abnegant : Etenim Naaman suprâ professus est, se in Syria soli Deo Israëlito sacrificaturum : quâ profectore non minus publicè professus est religionem veram, quàm si hodie nobilis quispiam concionatorem Evangelicum in medio Papatu foveret : & Dominum suum comitando Templum Missaticum quidem ingrederetur, sed neq, offerret quicquam, neq, adoraret Papisticam hostiam elevatam, ut astantes viderent, eum non amplecti papisticam religionem. Hæc de hypocritico illo, quo multi ad excusandam suam sive tepiditatem & versutiam, sive claudicationem scandalosam abutuntur, pallio, dicta sufficiant. Ex quibus patet, quo respectu, & quo in casu ceremoniis Pontificiis interesse liceat. Si enim vigore officii comitari debes vel Herum, vel Heram, fiat : sed Comes tantum esto, non devotionis aut potius superstitionis Pontificiæ imitator, Rivalis, vel Æmulus : Abstine à genuflexione coram idolis : à sanctorum invocatione : Abstine à pectoris inter Missam tupsione : ab aliarum ceremoniarum Pontificiarum, quæ scandalum præbent, imitatione. Alioquin, si propter offam,

Characterem bestia acceperis, & bestiam ac imaginem ejus adoraveris, dubium non est, quin poenas æternas certò, sicut minatur hîc Dominus, incurfurus sis.

VIII. Cumq; securitas tanta passim grassetur inter homines, ut pauci eorum, vel gehennam, vel tormenta gehennæ tanta esse, quanta dicuntur, credant non inutile fuerit, si hic locum istum infernalem, penitissimè depingamus : in quem conjicientur omnes impii, & præsertim ii, qui Bestiam adorant, ejusq; characterem, vel in fronte, vel in manu accipiunt.

Ex præsentis textu satis manifestè patet, quid de inferno sentiendum & statuendum sit. Vinum ibi propinatur Iræ : & cruciantur homines igne ac sulphure, in conspectu Angelorum sanctorum, & ante conspectum Agni, Fumus tormenti eorum ascendet in secula seculorum : nec habent requiem, vel die vel nocte. Sufficeret fortassis testimonium hoc solum, & statum gehennæ æternæ satis declararet : Verum non pigebit alia quoque scripturæ loca allegare, quæ de inferno loquuntur, Deut. 32. vers. 22. Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usq, ad inferni novissima : congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in eis : Consumuntur fame, & devorabunt eos aves, morsu amarissimo. Esa. 30. vers. 33. Preparata est ab heri Tophet, à rege preparata profunda, & dilatata : Nutrimenta ejus ignis & ligna multa : flatus Domini sicut torrens sulphuris, succendens eam, Matth. 25. vers. 41. Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus. Apocal. vigesimo v. 10. Diabolus qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis, & sulphuris, ubi & bestia, & Pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte, in secula seculorum. Apoc. 21. vers. 8. Væ timidis, incredulis, execratis, homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & Idololâtris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne, & sulphure, quod est mors secunda : Illic damnati homines æterno Dei conspectu privati, in perpetuis tenebris latitabunt, Plal. 49. v. 20. introibit n. g. in progenies patrum suorum : & usque in æternum non videbit lumen : Terra enim ibi tenebrarum, & umbra mortis est, Job. 10. v. 22. Caligo tenebrarum, Epist. Judæ, v. 6. Tenebra exteriores, Matth. 22. v. 13. Illic habitabunt inter meros Diabolos impii : sicut scriptum est, Esa. 34. v. 9. 10. 11. 12. 13. 14. Convertentur torrentes in picem, & humus ejus in sulphur : & erit Terra in picem. Nocte & die non exstinguetur, in sempiternum ascendet fumus ejus : à generatione in generationem desolabitur, in secula seculorum non erit transiens per eam. Et possidebunt illam onocrotalus, & ericius : & ibis, & corvus habitabunt in ea, & extendetur super eam mensura, ut redigatur ad nihilum, & perpendiculum in desolationem. Nobiles ejus non erunt ibi : regem potius invocabunt, & omnes principes ejus erunt in nihilum. Et orientur in domibus ejus spina & urtica, & palustris in munitionibus ejus & erit cubile draconum, & pascua struthionum. Et occurrent damonia, onocentaurus, & pilosus clamabit alter ad alterum : ibi cubabit lamia, & invenit sibi requiem. Ibi habuit foveam ericius, & enutrivit catulos, & circumfodit, & fovit in umbra ejus : illic congregati sunt milvi alter ad alterum. Illic perpetua corpore & animâ sustinebunt impii supplicia, Matth. 10. vers. 28. positi erunt sicut oves in inferno, mors depascet eos, Plal. 49. vers. 15. In doloribus jacebunt, Esa. 50. v. 11. panis in interitu dabunt

Locus de inferno.

Deut. 32, 22.

Esa. 30. 33.

Matth. 25, 41.

Apoc. 21, 8.

Psal. 49, 20.

Job. 10, 22.

Epist. Judæ

v. 6.

Matth. 22, 13.

Esa. 34, 9.

20. 11. 12.

13. 14.

dabunt æternas, 2. Theff. 1. v. 9. *Et requiem die ac nocte non habebunt*, Apoc. 14. v. 11. Id quod gravissimam reddit pœnam: Si enim vel tandem damnatis ulla spes de fine aut levamine hujus miserie restaret, tunc quo se erigerent, & consolarentur, haberent: sed hic nulla datur redemptio: quin potius Diabolorum Torturis & suppliciis miserrimi isti homines in omnem subjecti manebunt æternitatem. Itatestat scriptura mul-

Pro v. 11. 7. toties, Prov. 11. vers. 7. *mortuo homini impio nulla erit ultra spes*, Sap. 3. v. 11. & 18. *Vacua est spes impiorum, nec in die agnitionis habebunt allocutionem.*

Magnum siquidem firmatum est, ut qui volunt hinc inde transire, non possint, Luc. 16. vers. 26.

Urentur igitur in sempiternum, Judith. 16. vers. 21.

Ignis eorum non exstinguetur, ne vermis eorum morietur, Esa. 66. v. 24. Annon satis superque certitudinem & statum gehennæ æternæ ex allegatis scripturæ locis intelliximus? Abeant ergo Epicuræi, qui gehennam æternam negant: tormenta ejusdem olim cum maximo dentium stridore & ploratu experturi. Ubi infernus propriè sit, cum

Gregor. lib. 4. Dial. *temere diffinere non audeo*: & curiosè de eo sciscitantibus, cum Chrysostomo sic respondeo: *Quid istud tibi cura est? Non enim quo sit loco situs, quin magis quo pacto evitari possit, quarendum est!*

IX. Quemadmodum verò statum impiorum infernalem consideravimus, ita & piorum conditionem præclaram & gloriosam non immeritò expendimus: Hanc ipsam enim Sp. quoque sanctus nobis ab oculos ponit: cum *Beatitudinem* & quidem *statim*, à puncto mortis, eis attribuit: quin & *requiescere* beatos à Laboribus suis, hoc est, nullis amplius affligi molestiis, dicit. Latissimus certo hic differendi de vitâ æternâ se campus offerret: sub unicâ enim vocula *Beati*, totus status gaudii & gloriæ plenissimus, immò omne, quòd in vitâ æternâ piis continget, comprehenditur: sed quia passim pulchri de beatitudine Filiorum Dei extant libelli, nos breviter tantum hîc dicemus. 1. *beatitudinem* piè defunctis certò expectandam esse: 2. quid *beatitudo* illa propriè & præcipuè futura sit. 3. quando ea obtinget. 4. *Quibus* *μακαριότητα* istam Deus benignissimus, ex immensâ gratiâ suâ redditurus sit. 5. *An merè gratuitum, an verò ex merito quoque nostro dependens bonum vita æterna sit?* De his membris singulis, sigillatim loquamur, & breviter.

Quæstionem, *An beatitudo* expectanda post hanc vitam sit, quod attinet, decedit eam Apostolus & Evangelista noster Johannes, introducens vocem de cœlo, quæ dicit: *Beatos esse mortuos, qui in Domino moriuntur*: & confirmatur illud, affirmatione seriâ, *Nai*, vel ETIAM, id quod & alia plurima Vet. & N. Testam. loca testantur: promittit enim Dominus talem vitam, in quâ gavissurus sit sponsus super sponsam, & Dominus Deus super nos. Ubi coronabimur in manu Dei nostri, & Diadema erit Regni Dei super nos, Esa. 62. vers. 3. & 5. promittit Christus multoties credentibus vitam æternam, Joh. 3. Matth. 7. & 25. promittit æterna habitacula Luc. 16. *mansiones in domo patris sui*, Joh. 16. Spiritus quoque sanctus pollicetur *domum cœlestem non manu factam*, 2. Cor. 5. *civitatem manentem*, Heb. 13. *Jerusalem cœlestem*, Apoc. 21. *conversationem* & *πολιτείαν* in cœlis, Phil. 3. Quin & omnes fidei ac

spei nostræ scopus in eo unicè recumbit, quòd post tot tantasq; misérias, post hanc malorum lliada, beatitudo & vita æterna expectanda nobis sit. Cumq; inter Christianos nemo vel quicquam hâc de re dubitet: Ideò pluribus thesin istam probare nolo. Secundum membrum circa quæstionem, *quid sit beatitudo*, versatur: Hîc paucis ita rem explicare possem, *oculum non vidisse, auribus non audivisse, nec in cor hominis descendisse, quid Deus diligentibus ipsum prepararit*, Esa. 64. v. 4. 1. Corinth. 2. v. 9. *ἀπὸ κρυπτῶν* enim sunt, *arcana & ineffabilia*, 2. Cor. 12. v. 4. Aliquid tamen moderante linguam Spiritu sancto loqui possumus, & beatitudinem istam describere, 1. à bonis privativis: quæ noster Theologus innuit, cum quòd requiescimus in laboribus nostris, expressè dicit. Inter hæc bona privativa, haud immeritò ante omnia recensetur, à peccati labe immunitas. Beati siquidem in hæreditatem *incontaminatam regenerati sunt*, 1. Pet. 1. v. 4. *nec inquinatum quicquam reperitur in Jerusalem*, Apoc. 21. v. 27. quin potius in *justitia apparebimus*, Psal. 17. vers. ult. O quanta felicitas hæc beatorum. Utrique magna & maxima est miseria, quòd constituti in hac lachrymarum valle, scientes & nescientes, volentes & nolentes tam graviter peccamus, & nullus homo vivit, qui non quotidie peccet, vel ut cum Salomone loquar, qui non septies in die cadat. Illic verò cessabunt peccata omnia, nullum ibi homicidium, nullum adulterium committetur: blasphemia nulla, falsitas nulla audietur: *Sancti* enim erimus omnes, & in bono divinitus confirmati: Cor mundum & spiritum novum habebimus: Non audietur amplius ulla iniquitas, Esa. 60. v. 20. Deinde refertur ad hanc classem, quod liberi simus futuri ab *omni labore, dolore, molestiâ, tristitiâ, & calamitate*: *Ibi enim complebuntur dies luctus nostri*, Esa. 69. v. 20. *Ibi auferet Dominus Deus lachrymam ab omni facie*: *Et opprobrium populi sui auferet de universâ terrâ*, Esa. 25. vers. 8. *Non percutiet eos æstus, nec sol*, Esa. 49. v. 10. Apoc. 7. v. 16. *Nec luctus, nec clamor, nec dolor erit ultra*, Apoc. 21. v. 4. *Fugiet dolor & gemitus*, Esa. 51. v. 12. *Non audietur amplius vox fletus & clamoris*, Esa. 64. v. 19. Nulla ergo & ibi locum habet *egritudo, nulla corruptio*, 1. Corinth. 15. v. 42. & 50.

3. Pertinet ad bona privativa & hoc, quòd illic ab omni malorum spirituum & damnatorum consortio, liberabimur. Hoc enim præfiguravit Christus: per Patrem familiâs dicentem. *Colligite primitivum zizania, & alligate ea in fasciculos, Tritica autem congregate in horrea mea*: quam parabolam Christus sic interpretatur: dicens: *Messores sunt Angeli, sicut ergo colliguntur zizania & igni comburuntur, sic erit in consummatione sæculi: Mittet Filius hominis Angelos suos, & colligent de Regno ejus omnia scandala, & eos, qui faciunt iniquitatem, mittent in caminum ignis: Iusti autem fulgebunt, sicut sol, in Regno Patris eorum*, Matth. 13. v. 39. 40. & seqq. *Foris erunt canes & venefici & c.* Apoc. 22. v. 15. *In inferno*, Luc. 16. v. 21. *Ad sinistram erunt in loco supplicii tanquam hædi foetidi*, Matth. 25. v. 33.

Positiva bona, quæ nobis in cœlo obtingent, omni quoque voce & recensione majora sunt: Audiamus tamen, quid in scripturis ad prægustum quasi quendam, nobis proponatur. Uno verbo multa continentur, cum *beati*, illic, *sicut Angeli Dei in cœlo futuri, dicuntur*, Matth. 22. vers.

Quid sit, vel in quo consistat æterna beatitudo?

An beatitudo expectanda sit?

Esa. 62. 3. & 5.

Matt. 13. 39. 40. Apoc. 22. 15. Luc. 16. 22. Matt. 25. 33.

Matt. 22. 30. vers.

v. 30. Angeli sunt spiritus, & quidem gloria, honore, & potentia conspicui: ita & corpora nostra fient gloriosa, potentia, & incorruptibilia: quin & spiritualia, 1. Corinth. 15. vers. 41. 42. & seqq. Nec satis quod ἱσάμενοι erimus: sed etiam Christo configurabimur: & conformes reddemur, Phil. 3. v. 21. *similes Christo erimus*, 1. Joh. 3. vers. 2. *videntes Deum a facie ad faciem*, Matth. 5. v. 8. Matth. 18. v. 11. 1. Cor. 13. v. 12. 1. Johan. 3. v. 2. Psal. 17. v. ult. Job. 19. vers. 25. & 26. *Reddemur ibi in scientia & cognitione perfectissimi*, 1. Corinth. 13. v. 11. Sap. 4. vers. 14. *Deo siemus propinquissimi*, 1. Thess. 4. v. 17. quippe quod Christus nos recipiet ad se: *ut ubi ille est, & nos futuri simus, quos dedit nobis*, Joh. 14. v. 3. & c. 16. v. 24. *sicut enim celi novi & terra nova, quæ ego facio stare, coram me erunt, dicit Dominus Deus: sic stabit semen quoque vestrum, & nomen vestrum*, Esa. 66. v. 22. *nam si de letitia beatorum dicendum sit, & de objectis letitiæ, immortalem Deum, quæ lingua sufficere poterit?* D. Petrus eleganter ait: *Exultabitis letitiâ inenarrabili, & glorificatâ*, χαρὰ ἀνεκλάλητον, 1. Petr. 1. v. 18. *Et quia in ultimis capitibus Apocalypseos, ex professo de vita æterna, & statu regni gloria agitur: Idcirco uberiores tractationem eò reservamus.*

Quando participes futuri sumus æterna beatitudinis. Consideraturi interim, quando beatitudo nobis illa obtingat? Ubi secundum distinctas principales hominis partes, corpus & animam, distinctè quoque respondendum. *Corpus exanime, terræ prius mandatur, nec prius beatitudine illâ sempiternâ potitur, donec à Christo ad gloriam resuscitetur: de quo neminem inter Christianos dubitare existimo. Animam autem quod attinet, affirmamus nos, eorum qui in Domino moriuntur, animas ilico, & eo ipso, quo corporibus egressæ fuerunt, momento, in sinum Abrahamæ deportari, & æternâ recreatione seu gloriâ beari*, Luc. 16. v. 22. & 24. Id quod & noster textus Apocalypticus invictè ostendit: cum ἀπ᾽ αὐτοῦ, A MODO, nos in Domino esse beatos dicit, Apoc. 14. vers. 13. Hinc & illud Ecclesiasticis: *Spiritus redit ad Dominum, qui dedit eum*, Eccles. 12. vers. 7. Et alibi scriptura quoque affirmat: *Hodie animas venire in Paradisum, hoc est, eo ipso die, quo anima per mortem efflatur*, Luc. 23. vers. 43. *subito & in actu quasi oculis de cruce in Paradysum anima transilivit*, ut Augustinus alicubi habet. Figmentum itaque merum est, quod à Romanâ Ecclesiâ credendum nobis proponitur *Purgatorium*: in quo per aliquot multos annos animæ detineantur: & per ignem à peccatis, vel peccatorum reliquiis, mudentur: Placet mihi hic sententia Augustini, qui libro hypognost. quinto sic ait: *Primum fides Catholicorum divinâ autoritate credit esse Regnum cælorum. Secundum Gehennam: ubi omnis Apostata, vel à Christi fide alienus supplicia experitur. Tertium penitus ignoramus, nec esse in scripturis sanctis reperimus. Idem in Enchirid. ad Laurent. cap. 6. & 7. sic ait: Qui credit ignem purgatorium, humanâ quâdam benevolentia decipitur. Cætera, quæ de Purgatorio scitu necessaria sunt, Commentariorum nostrorum in Apocalypsin libro secundo per aliquot paginas, satis prolixè tractavimus: & eò Lectorem brevitatis causa nunc remittimus.*

Quibus beatitudo æterna promittatur?

Num propriam pro peccatis satisfactionem jactantes: Num beati dicuntur, Beata Mariæ & omnibus sanctis animulas suas commendantes? Nihil prorsus, Nihil prorsus horum meminit Apostolus: sed eos dicit beatos fore, qui in Domino moriuntur: ἐν Κυρίῳ ἀποθνῄσκοντες: Hoc est, qui in Domino solo confidunt: in Dominum unum, Jesum Christum credunt: in ipso omnem spem & fiduciam reponunt: Ita enim universa scriptura ait, potestatem dari Filios Dei fieri, qui in Christum Jesum credunt, Joh. 1. v. 13. *mortem non videre, in æternum, qui Christi verbum servant*, Joh. 8. v. 51. *qui voluntatem Dei faciunt*, Matth. 7. v. 21. *Hac est autem voluntas Patris qui misit Christum, ut omnis qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam*, Johan. 6. vers. 40. Ita in Domino mortuus est Simeon, speravit enim se in pace ex hac miseriarum valle migraturum, non quod ex bonis operibus merita sibi acquisivisset propria, sed quod oculi ejus viderunt Jesum salutare Domini, Luc. 1. v. 30. Ita & Stephanus oculos suos ad Christum Jesum stantem à dextris Dei direxit, Act. 7. v. 57. *eiq; unicè animam suam commendavit*, Act. 7. v. 59. & sic in Domino obdormivit, Act. 7. v. 61. Unversam si percurro & evolvo scripturam, ne apicem quidem reperire possum, qui testetur, quod sancti in hora mortis invocati sint: quod Patres, in invocatione Dei, simul & sanctorum in cæli vitam suam clauserint. Mirati itaque satis non possum, qua autoritate & conscientia in Papatu, complures, fiduciam suam in sanctis repositam habeant: eisq; animas suas commendent. Ubinam enim scriptum est: *Beati, qui in Maria vel in sancto aliquo moriuntur? Beati, qui Mariam & alios cœlites venerantur?* Nuspiam plane. Et tamen adeo cæci sunt Pontificii, ut in periculo mortis, ad sanctos confugere, haud vereantur. Hinc Antoninus Archi-Episcopus Florentinus parte 4. Summæ, Tit. 15. Mariam vocat *Portam cæli*, quia, *quicquid in cælum intrat, per Mariam intrare debere: Sanctos quoque portas cæli vocat, quia per suffragia sua nos importent in cælos.* In Antiphona de Domina, quam vocant nostra, hæc habentur verba: *Precamur te pûssima Dei genitrix virgo Maria, per amorem unigeniti filii tui, Domini nostri Jesu Christi, semper adjuva, & conforta nos in tuo sancto servitio, ut sancti perveniamus ad Portas Paradisi, ante conspectum tuum, & ut ibi mereamur dilectissimum tuum Filium videre.* Ave tu Rosa, virgo Maria ô generosa, clemens & pia: vera da nobis uti sophia, & cum Electis frui Gratia. Hujus farinæ innumerabilia ferè passim in libellis Rosariis & Breviariis Pontificiis videre licet: præsertim verò in Tertia parte Exam. Chemniciani, à fol. 145. usque ad 178. ubi totum Psalterium, nec non Litaniam ad Matrem Domini directam reperire licet: Quin & Hymnos Vet. & Novi Testamenti in laudem Dei decantatos, ad Beatam Mariam applicari videas. Sed nos Deo ingentes gratias agimus, qui ex tenebris plusquam Cimmeriis & Ægyptiacis nos liberavit. Et quia Beati sunt, non qui in Domina, sed in Domino moriuntur: qui in sinu quasi & gremio Christi recumbentes, suaviter obdormiunt: idcirco nulli Angelorum, nulli Beatorum, immò nec ipsi Deiparæ, sed Domino soli animas nostras commendamus: Ita à tormentis omnibus liberamur, Sap. 3. v. 1. Postremum quod attinet membrum, *An ex gratiâ solâ, an verò ex meritis*

Luc. 1. 30.

Act. 7. 57.

Act. 7. 59.

Act. 7. 61.

Pontificii in Domino solo non moriuntur. Anton p. 4. sum. Tit. 15.

An ex gratia sola, beatitudo nobis obtingat? nostris beati reddamur, cum Apostolo vitam æternam, *Donum esse Dei*, affirmo: ita enim habet Paulus, Rom. 6. v. 13. GRATIA (vel donum gratitum χάρισμα) Dei vita æterna, per Christum Jesum Dominum nostrum. Et alibi: Si per gratiam, non ex operibus, quandoquidem gratia jam non est gratia, Rom. 11. v. 6. Deus qui dives est in misericordia, propter multam caritatem suam, quâ dilexit nos, etiam cum essemus mortui per delicta, convulsavit nos, una cum Christo, per gratiam estis servati, Ephes. 2. v. 5. Ibidem: Gratia estis salvati, per fidem, idq; non ex vobis, Dei donum est, Non ex operibus, ne quis gloriatur, Ephes. 2. v. 8. & 9. Clarissima sunt hæc de gratuitâ hominum justificatione testimonia: nihilominus tamen Pontificii Meritis nostris beatitudinem assignant: Sic enim Jesuitæ in censura Colonienſi, pag. 186.

Cens. Colon. pag. 186. De nostro est beata illa æternitas promerenda: præstandumque est aliquid ex proprio. Thom. Aqu. primâ secund. quæst. 114. Artic. 7. hoc ponit axioma: Quilibet Actus caritatis, meretur absolute vitam æternam. Idem lib. 2. Sentent. distinct. 27. quæst. 3. expresse ait, rectè dici, Nos ex condigno vitam æternam mereri posse. Ibidem hæc verba leguntur: sicut se habet culpa ad pœnam: Ita opus virtutis ad premium. Sed culpa ex condigno meretur pœnam æternam, Ergo actus virtutis ex condigno meretur vitam æternam. Similia prorsus habet,

Bernhardi- nus de Bu- ſtu parte 2. Rosar. serm. 20. Guil. Antifidior. in sum. aur. lib. 3. Tract. 12. Bernhar. de Buſtis, parte 2. Rosar. Sermon. 20. Guilielmus Antifidior. in summâ aurea libr. 3. Tractat. 12. sic scribit: Per bona opera potest homo rectè acquirere beatitudinem: nec nisi per modum meriti. Ergo per bona opera meretur homo vitam æternam, rectâ ratione merendi. Et ne excipiat aliquis, particulariatantum hæc esse doctorum quorundam testimonia: audiamus quid Arcopagita Tridentini in Conciliabulo statuerint,

Concii. Tri- dent. sess. 6. Can. 32. Canon 32. sessione sextâ sic habet: Si quis dixerit, Hominis justificati bona opera ita esse dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius justificati merita, aut ipsum justificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Jesu Christi meritum, cujus membrum vivum est, sunt, non vere mereri augmentum gratia, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia discesserit, consecutionem, atque etiam gloria augmentum, Anathema sit. Quid, quod beatitudinem Pontificii operibus planè Ethnicis, immò & nefandis, assignarunt, constat ex libro Conformitatum Francisci, folio 119. editionis Mediolanensis, quod Franciscus Fratri cuidam mandavit, ut concionaretur nudus: mercedem ejus fore vitam seu beatitudinem æternam.

Iacob Gret- ſerus in tra- ctat. contra disputat. meam do- ctorem, pag. 88. Iacobus Gretſerus factum sic palliat, voluisse Franciscum mandato hoc obedientiam Monachi illius probare: Siccine verò, & non aliâ ratione obedientia probari debet? Regerit, Deum quoque admiranda & insolita Prophetis præcepisse: sed quænam inter Deum & Franciscum est comparatio? Et num uspiam Deus tam obſcœna & turpia mandata promulgavit? num ullibi mercedis loco, vitam seu Beatitudinem æternam promissit? Proinde verum & deplorandum simul est, beatos in Papatu dictos, non tantum qui in Domino moriuntur, sed & qui Monachis quacumq; & qualiacumq; præcipientibus obſequiebantur. Sed absit ut rem tam levis momenti, beatitudinem aestimemus. καὶ ὑπερβολὴν, εἰς ὑπερβολὴν, h. e. mirè & supra omnem modum ponderosa est gloria æterna,

2. Cor. 4. v. 17. Et hanc ob causam non nisi ponderosissimo pretio sanguinis Jesu Christi, acquiri potuit. Quod pretium si fide verâ nobis appropriemus, & applicemus, dubium nullum est, quin per & propter illud, adeoq; in Domino vitam æternam consecuturi simus. Atq; hæc de beatitudine æternâ breviter dicere volui. Dignissima quidem esset materia, quæ tractaretur fultius & copiosius: sed nimium excreſceret commentarius, si de quovis capite & membro, omnia proponere vellemus. Sufficit, nos præcipua attigisse, & quantum distent cerva Lupinis, quomodo Pontificii à nobis hîc dissentiant, ostendisse. Novi enim plurimos, qui juratò affirmant, consensum de VITA ÆTERNA inter nos & Pontificios esse plenarium & absolutum. Sed ô bone Deus, quàm valde falluntur simplices, & miseri isti homines? Quid dicta hæc à nobis, diligenter perpenderit, & examinarit, nunquam sibi fabulam illam de consensu persuaderi sinet.

X. Posteaquàm veritatis vis tanta est, ut ad corda etiam Adversariorum penetraverit, subtiles nunc quidam Pontificii agrè ferunt, si imputetur ipsis, quod sanctos demortuos (die verstorbenen Heiligen) invocare soleant: Mortuos enim se invocare nunc aliqui non concedunt: sed Beatos viventes. Jam ad confutationem istius futilitatis, plurima possem proferre: sufficit verò, quod ne cautiores quidem cautissimis inter ipsosmet Pontificios, ab hac phraſi abstinuerint: videatur Johannes Pristorius Niddanus, in libello suo, quem vocat Wegweiser pag. 282. ubi disertis verbis Beatos illos nominat Mortuos. Et quignis sic vocarentur? Nonne enim revera mortui sunt? Ego certè, non nisi Enochum & Eliam, non defunctos lego, Hominibus cæteris omnibus moriendum fuit. Quin & nostra hic Apocalypſis, Beatorum mortuorum mentionem expressam facit. Cumque innumeri Beati, qui in Papatu coluntur, revera mortui, nec adhuc corpora eorum ad vitam resuscitata sint, idcirco ineptum est, si quis beatos illos, licet quoad animas beatitudinem consecuti sint, respectu tamen corporum, Mortuos dici non posse, nec debere contendat. Atque hæc de parte capituli decimi quarti prima breviter dicta sufficiant. Audivimus enim, quomodo Spiritus sanctus Christum Jesum, Ecclesia sua protectorem depinxerit. Nunc ad partem secundam progrediamur.

Pars Secunda.

IN qua ille ipse Christus tanquam severus JUDEX contra Anti- Christianos introducitur. Hic enim bestia à nemine judicari se patitur. Illic autem, à judice vivorum & mortuorum sententia aliquando justissima feretur. Quod cum in visione ostensum Divo Johanni fuerit, non potuit non piis, & afflictis conscientis id revelare. Nam quis quæſo ignorat, quâ sævitia Anti-Christus in populum Dei grassetur? quàm impiè in malitiâ suâ gloriatur? quàm miserè sub hac miseræ mole Ecclesia lamentetur: Ne igitur lachrymas nostras prorsus inanes esse, verum ad vindictam severam incitare & exorare DEUM sciamus, idcirco depingitur hic ultor & Judex Dominus: qui facta hostium pœnâ talionis compensaturus sit. Geminâ autem picturam istam

2. Cor. 4. v. 17.

An verè imputetur Pontificiis, quod sanctos demortuos invocent.

Heb. 9. Ios. 23. 1. Reg. 2.

Pictura Christi, ultoris & Indicis severissimi.

istam Johannes ornat & illustrat similitudine : quarum una à Messe, altera à vindemia desumpta est: De priore sic habet textus: *Et vidi, & ecce nubem candidam, & super nubem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.* Res miranda, Messorem quendam, aureâ redimitum coronâ apparere? Quis quæso ille messor? Johannes Filium hominis vel quod idem, *ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου* *Filio Hominis*, ipsum vocat: Jam si scripturam, quis ille *υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου* dictus, sit Filius hominis, consulamus: neminem alium, quàm Christum Jesum sic nominari & appellari invenimus: Ita enim vocatur, 1. Reg. 7. v. 36. Dan. 7. v. 13. Psal. 8. v. 5. In novo quoque Testamento, frequenter hic Christi occurrit titulus, Matth. 8. v. 20. *Filius hominis non habet, quò caput reclinet*, Matth. 9. v. 6. *ut autem sciatis, Filium hominis habere potestatem remittendi peccata in terra*, Matth. 10. v. 23. *Non consummabitis civitates Israel, donec venerit Filius hominis*, Matth. 11. v. 19. *Venit Filius hominis manducans & bibens*, Matth. 12. v. 8. *Dominus etiam Filius hominis sabbati*, & v. 32. *qui dixerit verbum contra Filium hominis*, &c. ibid. v. 40. Matthæi porrò cap. 13. v. 24. & 37. & 41. Matth. 16. v. 13. & quis omnia enumeret loca: Credo ferè centies Christum sic appellari. Proinde nullum est dubium, quin & hic per Filium hominis, Dominus noster, & Judex ille summus ac universalis Christus innuatur. Quam sententiam, & nubes, in quâ apparuit, evidenter confirmat. Daniel enim in nube etiam apparentem hominis filium describit, cap. 7. vers. 13. In nubibus se venturum ipsemet affirmat, Matth. 24. v. 30. & cap. 26. vers. 64. Luc. 21. v. 28. Nubes suscepisse eum scribitur, Act. 1. v. 9. & juxta Apostolum, rapiemur cum Angelis in nubibus, & obviabimus Domino, 1. Thess. 4. v. 11. Unde & suprâ Nube amictus introducebatur, Apoc. 10. v. 1. & in hoc capite itidem super nubem sedere dicitur, Apoc. 14. v. 16. super nubem inquam sedere ipsum affirmat Apostolus. Non enim à nubibus comprehenditur: non à nubibus, vel in nubibus captivus teneatur: sed supra nubes sedet, utpote, excelsior factus omnibus cælis. Hebr. 7. v. 26. Coronam auream quod attinet, indicium est victoriæ, & Triumphi: Pugnavit enim hætenus cum Dracone & Angelis ejus, Apoc. 12. Pugnavit cum Bestiâ, cap. 11. & 14. nec pugnavit solum, sed & fortissimè vicit, ac propterea triumphalem sibi coronam pretiosè acquisivit. Spineam sane passionis tempore gestavit coronam, ab hostibus impositam: sed expiravit nunc profundissima illa *exinanitio*: Formam servilem abiecit: & in gloriam æternæ ac divinæ Majestatis, confidendo ad dextram virtutis & potentie Dei, intravit. Cujus Regiæ majestatis, potentie & victoriæ respectu, non immeritò *coronæ ei aureæ* & fulgidissima tribuitur: ut hac ipsa Regium ejus officium, seu Regia Majestas & potestas innuatur. Sed quid sibi vult falx, quam in manu habet, acuta? Messoribus alioquin Falx assignatur: & ideò miretur quis, quo nomine Filio hominis nunc eam tribuatur? Facilis est ad quæstiunculam hanc responsio: per falcem enim indicatur vis, potestas & potentia: quâ præpollet justissimus vivorum & mortuorum Judex, Christus Jesus: utpote cui sceptrum est ferreum, quo impios conterat, &

tanquam vas figuli confringat, Psal. 2. v. 9. quo in nationibus judicando, ruinas impleat, & capita eorum conquasset, Psal. 106. v. 6. Corona aurea, ut suprâ dixi, majestatem innuit Domini: Additur autem nunc, *Et alius Angelus exivit de templo, clamans voce magna, ad sedentem super nubem: Mitte falcem tuam, & metes, quia venit tibi hora, ut metas quoniam aruit messis terra.* Parabolicè cum loquatur Sp. S. mirum non est, moneri Christum ab alio quodam Angelo, ut metat: perinde enim Angelus iste apud Christum instat, ceu servus ex agro rediens apud patrem familias instare videtur, cum nuntiat, maturas esse fruges, & ita maturas, ut commodissimè nunc demetantur. Sicut igitur pater familias cognoscens oportunitatem messis, non tardat, sed properat falce suâ: Ita & de Christo dicitur: *Et misit, qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & demessa est terra*: videns Dominus impletam esse iniquitatum mensuram, & ad summum excrevisse, ilico falcem acutam adhibuit: Hætenus parabola messis, quæ ex Joëlis capite tertio versu decimo tertio, & Matth. cap. 13. versu trigesimo & 39. desumpta videtur: Nunc similitudine vindemiæ, idem Spiritus sanctus inculcat, inquit: *Angelus exivit de Templo, quod est in celo* (ubi justissima fiunt decreta) *habens & ipse falcem acutam*, sed non sedens super nubem, nec similis filio hominis, multo minus *Coronâ aureâ* decoratus: unde apparet, Angelum istum, *administratorium* duntaxat Angelum fuisse: *Et ecce alius ordine tertius Angelus, exivit de altari*, (supra cap. 6. v. 9. per altare Christum notari ostendimus) Hic Angelus Magister quasi suppliciorum fuit, & *potestatem supra ignem habuit*, clamans voce magnâ, ad eum qui habebat falcem acutam, & dixit: *Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros terra, quoniam matura sunt uvæ ejus*: Idem sensus est parabolæ istius, idemque scopus, qui prioris de Messe. Angelus autem qui sit, à quo vindemia præcipitur, inter doctos variè disputatur. Saniores Christum designari putant: utpote qui propter officium Mediatoris & Intercessoris de altari exiisse dicatur: & ideò exiisse, quia non amplius in extremo judicio opus habent, ut stet ad aram, & pro hominibus intercedat: Tunc enim nulla intercessio locum amplius habebit. Non video, quid in hac explicatione deliderem. Christus enim potestatem habet super omnia, adeoque & super *ignem gehennæ æternæ*, Matth. 28. vers. 18. Phil. 2. vers. 10. Christus mandare potest Angelis, quia Dominus est thronorum, & principatum, Dominationum, & potestatum, Coloss. 1. vers. 15. & 16. Hujus vocem meritò sequuntur Angeli & omnes Discipuli, Matth. 21. vers. 6. De ipso dicit David, Psal. 33. vers. 9. *Dixit & facta sunt*. Proinde & in textu nostro statim additur, quàm promptum se, Angelus ille, falcem acutam habens, exhibuerit: *Et misit Angelus falcem suam in terram, & vindemiavit vineam terræ*; quorsum autem botros posuit? *misit in lacum* (*εἰς τὴν λίμνην*) *ira Dei magnum*: per lacum istum, nihil aliud quàm spelunca Romanensium denotatur: in quam deturbabuntur omnes, qui characterem Bestiæ acceperunt: Separabit enim Deus pios ab impiis, & idololatrias illos in *Lacum* detrudet: qui *Lacus ira Dei* respectu poenarum, & magnus respectu multitudinis impiorum dicitur. Cæterum, ad exaggerandam

Quia scriptura dicitur *υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου* Filius hominis.

Christus in nubibus apparet.

Coronæ Christi aureæ. Apoc. 12.

Phil. 2. Act. 11. Luc. 22.

Per falcem messoriam quid innuatur.

Quo respectu monetur Christus ab Angelo, ut metat.

Mat. 28, 12. Phil. 2, 10.

Col. 1. v. 15. & 16. Matt. 21, 6. Ps. 33, 9.

Lacus ira Dei.

Matth. 13, 28.
Matth. 8, 12.

Psal. 49, 15.

dam pœnam, describit Spiritus sanctus, quæ sit ratio lacus illius: 1. *Calcatu* est, inquit: *extra civitatem*, extra cœlestem scilicet Jerosolymam: *foras* enim pisces mali: in consummatione seculorum mittentur, Matth. 13. v. 28. & *intenebras exteriores* projicientur, Matth. 8. v. 12. Deinde, ex illo lacu, *exiit sanguis, usque ad lupata, vel frenosequorum, per stadia mille sexcenta*: hoc est, pœnâ horrendissimâ impii affligentur. Equitabant enim in sanguine, usque ad frenosequorum, hoc est, ingenti strage peribunt, immerfi flammis ultatricibus profundissimè: sicut in corporali quodam bello, qui succumbunt, usque ad frenos equorum in sanguine natâre, & obambulare, quique sanguinem sitiunt, sanguinem bibere solent: numerus stadiorum, multitudinem innuit idolatrarum Romanensium, qui tantum spatium implebunt, jacentes in inferno, sicut occisæ & à sanguine adhuc madidæ oves, Psal. 49. vers. 15. Et fortassis Spiritus sanctus ad Patrimonium Papæ digitum intendit: Si enim provincias, quas Papa in Italia & Gallia possidet, consideremus, præsertim circa Avinionem, Ferraram, Bononiam & Romam, non dubito, quin numerum istum facillè deprehensuri simus. Hucusque Paraphrasis partis secundæ. Adjiciam verò, ex commentatore veteri interpretationem, quam ante annos ducentos edidit, Eas sic habet. *Vidi & ecce nubem candidam*, id est, sanctos, vel carnem Dominicam. *Et super nubem sedentem similem filio hominis*, id est, Christum super sanctos residentem & specialiter protegentem contra Anti-Christum. Vel divinitas Christi supra suam divinitatem. Et dicitur Christus jam *Similis filio hominis*. Quia nunc impassibilis est, & immortalis. *Habentem in capite suo*. Id est, in se ipso, qui est caput nostrorum. *Coronam auream*. Insigne victoriæ contra diabolum, quem præstolantia crucis sapientissimæ superavit. Et propterea hic dicitur. *Corona aurea*, quia sicut aurum cæteris præstat metallis, sic sapientia Evangelica, quamvis mundi amatoribus stulta videatur, est pretiosior omnibus rebus. *Clamans*, id est, affectuose orans. *Voce magna*, id est, intensa cordis affectione & devotione. *Ad sedentem super nubem, mitte falcem tuam*. Scilicet judicium exercendo. *Et mete*. Scilicet tuos in horreum cœlestis curiæ colligendo. *Quia venit hora ut metatur*. Scilicet Anti-Christo confuso, & numero Electorum impleto. *Quoniam aruit messis terra*. Id est, tempus advenit, quo boni remunerentur, mali damnentur sine fine. *Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & messuit terram*. Scilicet quoslibet per differentiam meritorum, in cœlo & in inferno remunerando. Et sic patet judiciaria potestas ipsius Christi, quam exercebit in judicio extremo. Et consequenter subjungitur de potestate judicaria sanctorum, Christo in judicio assistentium ex potestate à Christo sibi collata. *Et alius Angelus*. Id est, quilibet prædicator de corpore Christi mystico existens. *Exiit*. Qualis erat intus, jam foris apparet. *De templo*. Id est, de ipso corpore mystico Ecclesiæ, in quo habitat Deus. *Quod est in cœlo*. Scilicet per vitam & doctrinam cœlestem. *Habens & ipse falcem suam acutam*, id est, judiciariam potestatem judicandi à Christo collatam, Matth. 19. Quia secundum glossam ibidem, qui omnia relinquunt propter CHRI-

STUM, vivendo Evangelicè, illi judicabunt, alii verò judicabuntur ab eis. *Et alius Angelus*. Id est, ipse CHRISTUS. *Exiit de altari*. Omnia secreta scripturarum, jam in judicio extremo completa, demonstrans. Et bene scripturæ illæ altare dicuntur, pro quarum defensione, parati fuerunt se offerre omnes sancti ab initio mundi. *Qui*. Scilicet CHRISTUS. *Habebat potestatem*. Ex divinitate Essentialiter, ex humanitate sibi collatam. *Supra ignem & aquam*. Id est, supra omnes pœnas infernales, eos à calore in frigus excessivum & econtra alternantem. Juxta illud Johan. Transibunt ab aquis nivium ad calores nimios. *Et clamabunt voce magna*. Id est, magnæ auctoritatis Imperio. *Ad eum*. Scilicet quemlibet sanctum sibi in judicio assistentem. *Qui habebat falcem acutam*. Id est, judiciariam potestatem sibi à Deo commissam. *Dicens mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ*. Id est, vindemiandos & condemnandos à Christo denuntia, acriori cæteris pœna, qui Anti-Christi cultores fuerunt, & hoc est quod dicitur hic in glossa per messem messis terræ: Et per uvas vineæ terræ, eorundem malorum damnatio intelligitur, sed tamen per vineam determinatius habemus illos, qui majori studio mala operantur, sicut vineæ, ut fructificet, major cura, quàm terræ adhibetur. Cum ergo Anti-Christus sit omnium hominum pessimus, ipse hîc per vineam datur intelligi. Et per botros ejus, principes & Apostolos, ejus fautores, cæteris acriores intelligere habemus, vindemia ergo jam botros vineæ terræ. *Quoniam matura sunt uva ejus*. Quia ex præmissis patet, quod omnia, quæ prædicuntur ab isto Propheta de Anti-Christo & suis, jam sunt impleta. Et bene dicitur Anti-Christus vinea, & principes & Apostoli ejus, botri. Quia sicut liquor à vinea egrediens & in botros decoctus præ cæteris liquoribus habet virtutem inebriandi, sic Anti-Christus & Principes sui ratione suæ magnæ potestatis in Ecclesia, & abundantia divitiarum, Apostoli sui, ratione sanctitatis simulatæ, habent maximam efficaciam pervertendi homines ab Evangelica veritate, ita quod ad tantam ebrietatem sunt ducti plures, ut legem Evangelicam inutilem putent regimini Christianorum: Si enim præ cæteris legibus utilis & digna & non stulta esset reputata, omnis causa potius secundum eam, quàm secundum quamcunque aliam esset decisa, cujus oppositum exerceri novit totus mundus.

Et misit Angelus. Scilicet assistens Judici ad præceptum suum obediendo. *Falcem suam acutam in terram*. Judiciariam suam potestatem exercendo. *Et vindemiavit vineam terræ*. Omnes malos à bonis separando. *Et misit in lacum ira Dei magnum*. Id est, in infernum, qui magnus dicitur, quia pro voluntate diaboli os ejus omnes deglutit, & quia pœna sua est infinita. *Et calcatus est lacus*. Quia quanto plures sunt mali in unum congregati, tanta turpior comitiva. Etiam metonymicè, quia ipsi damnati jugiter calcantur à terroribus suis. *Extra civitatem*. Scilicet cœlestis Jerusalem, quia damnati ponuntur extra consortium omnium civium regni cœlorum. *Et exiit sanguis de lacu*. Id est, pœna inferni pro mortali peccato inflicta extendebat se. *Usque ad frenos equorum*, i. e. usque ad ipsum Anti-Chri-

Christum & ceteros Principes & Apostolos suos puniendos sub Diabolo, sicut equus edomatur freno. Per stadia mille sexcenta, id est, per omnem poenam pro quacunq; differentia peccatorum, in stadio hujus mundi commissorum, inflictam. Et ponit hic stadium potius, quam aliam mensuram, quia sicut spatia ludorum apud antiquos stadio fuerunt mensurata: sic pro genere vitiorum, in quibus se delectant homines in stadio hujus vitæ, mensuratur poena damnationis æternæ. Dicitur autem hoc totum, ad designandum horrorem damnationis æternæ, quia sicut multum horribile esset, videre aliquem equitantem in sanguine usque ad frenos equi per stadia mille sexcenta, sic multo horribilius erit poena, quam damnati in inferno quotidie sustinebunt. Hæc ille.

Scrulpuli.

ET si verò, qui in simplici pietate, & piâ simplicitate acquiescunt, ulteriore textus hujus explicatione opus non habent: ne tamen veritatem ii labefactent, qui præ aliis acuti esse contendunt, haud inutile fuerit, si scrupulos occurrentes, pro ratione methodi nostræ, animis lectorum, eximamus. Nolo autem adducere Nicolai Lyrani ridiculam explicationem, qui per sedentem super nubes, *Astruphum Regem Longobardorum* intelligit: Nemo enim tam rudis est in Theologiâ, qui sibi absurdissimam hanc opinionem obrudi vel persuaderi patiatur. Ad alias quæstiones plausibiliores & speciosiores transeamus.

I. Per Angelum illum, qui super nubes sedet, habens falcem acutam in manibus, nos judicem vivorum & mortuorum, Christum Jesum notari statuimus: & qui cap. 1. gladium acutum in manu habuisse dicitur. Et quidem si omnia accuratè consideremus, utiq; non convenientiorem afferri posse interpretationem, manifestissimum evadit.

Solius enim Christi proprium est, judicare vivos & mortuos: solus Christus similis Filio hominis, & Filius hominis in scripturâ vocatur: solus Christus super nubes sedere dicitur: solus Christus *Coronam auream* in capite suo gestare meretur: Carpitur autem ista interpretatio à Thomâ Brightmanno, Anglo, cui ferè in omnibus visionum Johannitarum membris, mentio Christi Servatoris & applicatio ad eundem summopere displicet. Verba in Apocalypsi Apocalypseus sic habent pag. 393. Quod ad verba *nubes in sublimi pendens*, sublimitatem quandam significant, quales sunt, honores, dignitates, Magistratus, Principatus & hujusmodi: quibus altus locus conceditur inter homines, licet non supremus, cum nubes subsidant infra cælum. Quam significationem confirmat, quod prius dictum est de duobus prophetis, qui resurgentes à mortuis, in cælum elati erant per nubem, id est, pervehebantur ad debitum fastigium dignitatis opera quorundam inferiorum principum, cap. 11. 12. candida, serena, lætaque nubes designat comes benignos, ac salutares principatus. Sedens quidam similis filio hominis, est quidam Princeps in hoc sublimi dignitatis gradu collocatus: Cujus phrasis ambiguitas interpretes quosdam in alienâ sententiam abripuit. Usitatè solet usurpari de Christo, sed præfixis arti-

culis, quorum hic nihil est. Deinde cum hic similis filio hominis nihil agat, nisi ex alterius jussu, ut proximis verbis, minus in Christum conveniat: est igitur nostra sortis, & conditionis homo, cujus species representata Johanni, referens futurum hominis imaginem, merito similis Filio hominis dicitur. Aurea corona regiam dignitatem denotat, quæ amplioris est ditionis, quam Urbani magistratus: acuta falx in manu facultatem ostendit & promptitudinem demetendi. Audis Lector Christiane, vulgarem interpretationem rejici ab Anglo, & novam planè, ac à scopo Apostoli penitus dissentaneam proponi. Quid quæso est, detorquere scripturas in sensum perversum, si hoc non est? Quinam desiderantur hic articuli, quo minus verba de Christo intelligi queant? Rationem quod attinet, indignum esse Christo, ut nihil agat, nisi ab alio prius jussus fuerit, probandum est Brightmanno, verba illa, *Mitte falcem tuam & mete*, vim præcepti obtinere. Figuratus enim cum sermo totus sit, figuratè & ista particula accipi debet: nimirum *Emissarium* quasi quendam Angelum, maturitatem Christo verbis istis significare: & ἀγγελοῦ παραδόντος, formam ac processum judicii divini ob oculos nobis poni. Insuper si Angelus, ex templo prodiens, à Patre ad Filium ablegatus introducit, quid absurdi inde sequetur? Opinor vestigiis Brightmanni deceptum D. Raphaëlem Eglinum, Theologum Tigurinum, qui in Epilysi Apocalypseus pag. 379. ita ait: *Nihil necesse est, nos ista ad Christum referre simpliciter: sed ad Angelum Christi referenda sunt, ut ipsum judicem representantem, & extremum judicium, tanquam in typo præcurrentem. Causa hæc sunt: quia nihil aliud per hanc visionem intelligitur, quam persequentem, quod omnes fatentur, & una est, ac eadem utriusque visionis materia, diversimodè representata, propter certitudinem quasi duplici testimonio firmata. Certum autem est, posterius judicium ab Angelo exercitum esse ad vindemiandam terram. Ergo & prior fuerit Angelus.* Respondeo: Et si verum est, per messem & vindemiam, unum & idem significari, non tamen necesse est, ut uni & eidem Angelo opus utrumque assignetur. Si causam quis quærat, dico hanc: quia & Angeli messores dicuntur, Matth. 13. vers. 39. Posset itaque Spiritus sanctus, in priori similitudine Dominum ipsum Messis, & in alterâ Angelum quendam Messorem, describere. Sed nolo hæc responsione Lectorem dimittere: concedo, utrobique unum & eundem Angelum intelligi debere. Si regeris: Atqui ille Angelus alius dicitur, qui vindemiationem præcipit? Respondeo, *Alius dicitur*, 1. respectu intervenientis Angeli è Templo exeuntis: Tres enim introducuntur Angeli, primus, qui ad sedentem super nubes clamavit: secundus, qui de Templo, falcem habens acutam, exivit: Et Tertius, qui de altari exivit. Hic Tertius Angelus, meritò alius dicitur, quia priores duo creati tantum & Administratorii Spiritus sunt. Tertius autem ipse CHRISTUS, qui solus Torcular calcavit, Esa. 63. vers. 3. Nec opus fuerit rationes adducere, ob quas CHRISTUS optimè & commodissimè Angelus dicatur. Sæpius enim in commentariis nostris id explicavimus. Atque sic prima causa concidit.

Alter ratio Doctoris Eglini sic habet: *In-*
sidens

D. Raphaël,
Eglinus, in
Epil. Apoc.
pag. 379.

Matth. 13, 39.

Esa. 63, 3.

Anper Angelum, qui similis fuisse dicitur Filio hominis, Princeps aliquis secularis rectè intelligatur.

fidens nubi jubetur metere: & scribitur, quod exequutus sit iussa. At hoc Christo non convenit. Ergo. Respondemus, jam supra luculenter expositam esse hanc phrasin: mitte falcem tuam: Adde, *Augustinum* Marloratum non ineptè statuer verbis istis, *Mitte falcem, &c. non jubere Angelum, ut Christifusus metat, sed petere, optare, rogare, & abbreviationem persecutionis, precibus & suspiriis intimis efflagitare.* Num enim protinus omnia verba, in Imperativo modo posita, vim mandati obtinebunt? Ergo, cum in Apocalypsi dicatur: *Veni Jesu, veni cito, Apocalyp. 22. v. ult. præcipitur Christo ut veniat?* Ergo cum pii in veteri Testamento dixerunt: *Rorate cœli desuper, & nubes pluant justitiam, Esa. 45.* præcepisse & mandasse hoc dicendi erunt? Et quid ni in tota Oratione Dominica mandari Deo dicamus, quid dare, quid non, quid facere, quid non debeat? Singulæ enim petitiones, Imperativi modi sunt: *Sanctificetur nomen tuum: Adveniat Regnum: Fiat voluntas: Da Panem: Remitte debita &c.* Satis, ni fallor, apparet, quàm elumbis, adducta & jam refutata sit ratiocinatio.

Falcis gemina qua sit ratio?

Joel. 3.

Psal. 115. 3. Psal. 135. 15.

Psal. 103. 4.

II. Quid autem sibi vult, falcis geminæ facta mentio? Non enim solus Christus, sed & Angelus ille creatus, falcem habere acutam dicitur? Unde sequi videtur, non sufficere falcem Christi, ad Messiem & vindemiationem perficiendam. Respondeo: quòd falces introducit hîc Johannes & non falcem, id apprimè cum vaticinio Joëlis prophetico convenit, Joel. 3. Nec sequitur, si Angelus Messior falcem habet: Ergo falx Christi non sufficit: Quippe, quòd acumen falcis, quæ Angelo tribuitur, non à Christo provenit: Posset sanè absque omni operâ, & falce Angelorum metere Christus, sed solenne ipsi est, non tam facere, quæ potest, quàm quæ vult, Psal. 115. vers. 3. & Psal. 135. vers. 15. Utròque modo potentiam suam Deus exeruit: & cum immediatè, & cum mediatè agit. Si falx illa Angeli propriam virtutem, & eâ Christus ad perficiendam Messiem opus haberet: Tunc ratio illa valeret. Jam verò falcem hanc Angelus accipit à Domino, & voluntatem ejus, tanquam minister devotus, & addictus facit, Psal. 103. vers. 4. proinde omnipotentiam Christi potiùs stabilit, quàm evertit.

An per messiem & vindemiationem certò extremum denotetur iudicium?

III. Vellicat & hic me scrupulus, *An messis & vindemiatio ista* iudicium extremum denotent, an verò Temporarium quoddam supplicium, super Anti-Christo, & singulis caractere ejus notatis decretum? Novelli quidam, supra nominati, in posteriorem eunt sententiam: Ego in contrariam, adductus binis, quas communicare non vereor, rationibus. Primò, quotiescunq, Messis solennis, & adhibitæ vel adhibendæ potiùs falcis, insuper & operæ in messe illa Angelis demandatæ scriptura meminit, toties certò de iudicio novissimo verba facit. Atqui hic omnia & singula membra recensa Sp. S. ponit: sine dubio igitur cum perpetuo more & scopo scripturæ universæ consentit. Deinde *συνέπεια* sententiam istam evincit: posteaquam enim finalem electorum, & qui custodiunt testimonium Domini, nec characterem bestię accipiunt, beatitudinem depinxit, per quàm commodè, fata ultima Bestię, & besticolarum Theologus addit: ne impunes ipsos olim evasuros existimemus.

An messis ista & vin-

IV. Ergone Textum istum, de impiorum

duntaxat pœnis, & non piorum quoque præmiis intelligendum dicemus? Ergone Messiem & vindemiationem ad solos Anti-Christicolos referemus? Affirmarem ferè: Dicam tibi autem Lector Christiane, cur in istam sententiam inclinem. In messe occurrit quidem lolium: reperitur autem & triticum, idq; in horrea dicitur reponendum, Matth. 3. v. 12. Sic in vindemiatione non desunt quidem inter botros Labruscæ: aliqua tamen etiam levæ cultoribus suis non infrugiferæ in vineis reperiuntur. Jam neque tritici neque uvarum bonarum vel verbulo Sp. S. mentionem facit, quin potius botros in lacum iræ Dei magni projici dicit: Unde, vel manibus palpari potest, *κλειώς, & τρωπῶς*, de suppliciis impiorum utramque similitudinem loqui. Alteram rationem ex voce *Terra* defumo: dicitur hîc, quòd aruerit messis terræ, quòd sedens super nubem, miserit falcem suam in terram: quòd demessa sit Terra, quòd vindemiaret Angelus botros terræ: Et possent fortassis simpliciores inde concludere, de universali messe, respectu totius terræ, Johannem agere: Verum quò minus plane adstipuler huic opinioni, illud obstat, quòd nostro Theologo non novum est, ut per terram vel impietatem, vel impios denotet, qui videlicet terrenatantum ambiverint, & amârint. Ita cap. 9. vers. 1. *stella cecidit de cœlo in terram*, & cap. 14. vers. 3. *Electi dicuntur empti de terrâ &c.* Cum itaque terram demessam, & botros terræ vindemiatos ait Apostolus, annon præcipuè de impiis ipsum loqui statui potest. Adstipulatur Richardus de S. Victore, cujus verba sic habent: *Per messiem terræ, & per botros vineæ, eosdem malos intelligimus: sed tamen per vineam illos, qui à Diabolo ad modum vineæ, ad fructificationem mali, majore studio excoluntur. Qui & ipsi, cum messione messis terræ vindemiabuntur: quia cum aliis minoribus reprobis damnabuntur:* Econtra, non improârim, si quis messiem de Electis, & vindemiationem de impiis intelligat: Ita enim ratio dari potest, cur non ipse Christus botros terræ vindemiaret, sicut in messie piorum manum ipse admovit: nimirum, quòd Anti-Christicolos Bestiales indignos judicavit, in quorum pœna ipsemet aliquid agat. Sic opinatur Aretas, pag. 188. scribens: *Uvarum vindemia valdè iniquos insinuat: à quibus calix, qui est in manu Domini, inebriatur, hoc est, impletur, non ad latam ebrietatem, imò ad supplicium: ideoque bibere ait omnes peccatores terræ: Et quod hoc visio depingere velit, inde manifestum est, quòd dedignetur Dominus per se facere, quemadmodum de primis: neque hos quidem in horrea, illos verò in ignem sempiternum: sed unusquispiam Angelorum exequi dicitur: qui etiam propter redundantiâ improbitatis ipsorum in torcular ira Dei mox eos projicere jubetur, utpote indignos judicatos, qui vel interrogentur, vel respondeant, seu rationem de se reddere permittantur.* Hæc Aretas Cæsariensis.

V. Restat hoc unicum, quare unum & idem Spiritus Sanctus geminâ similitudine proposuerit? Et annon Tautologus fuisse putari possit? Ubi responderi debet, *ταυτολογίαν ἀπλῶς* & simpliciter, in Theologiâ, non improbari, juxta illud Apostoli: *τὰ αὐτὰ λέγειν ὑμῖν*, Eadem scribere vobis, me non piget, vobis autem tutum est, Philip. 3. v. 1. Placet namque haud raro Spiritui sancto, per aliquot similitudines, Rei, de quâ agit,

*demiatio solo-
los Electos,
an verò solo-
los damna-
tos, an verò
omnes o-
mnino ho-
mines atti-
neat?*

Matth. 3, 12.

*Cur unam
& eandem
rem geminâ
similitudine
Sp. S. propo-
suerit?*

Phil. 3, 1.

eui-

evidentiam exponere, & singulas ejus circumstan-
tias, penitus ob oculos ponere. Cumque mali-
tia, & pertinacia impiorum longè maxima sit: id-
circo opus habent, ut pœnæ futuræ, & judicia
Dei severa multis verbis, sæpiusq; ipsis inculcen-
tur. Quod si per Messiem, piorum, per vindemia-
tionem verò, Anti-Christicolarum conditionem
in extremo judicio futuram, describi existima-
mus, illicò omnis *πυτολογία* expirat, & commo-
dissimè distinctis similitudinibus, distinctas res à
Spiritu Sancto depictas esse, affirmari potest. At-
que hæc de scrupulis partis secundæ, breviter di-
cta sufficiant.

Proximum nunc erit, ut locum Doctrinalem,
unum, vel alterum, brevissimè adjiciamus, adeo-
que Tomo Commentariorum quarto, finem,
ὡς *Θεὸς* imponamus.

Doctrina.

Visiones Jo-
hannis con-
gè sunt cer-
tissima.

I. Quotiescunque visionem recitat Theolo-
gus, toties vel ea quæ recenset se vidisse, vel au-
diisse, affirmat. Idque & hic disertis verbis ponit,
inquiens: *Εἶπεν* *ὁ* *Κύριος*. Nimirum, ut certitudinem
narrationis asserat: & se non fabulas, non com-
menta, non mendacia, sed ipsissimam veritatem
referre, testatum faciat. Longè itaque alia est ra-
tio visionum Propheticarum, quàm in Papatu fa-
bularum: quas innumerabiles in proscenium Ec-
clesiæ producunt, pro veris historiis vendunt, &
hac ratione homines simplices pessimè deci-
piunt: Quemadmodum ex legendis, & Grego-
rii Dialogis videre licet. Quot quæso crassa
& spissa extant de Francisco mendacia, quæ
per omnia secula seculorum probari non pos-
sunt? Discamus ergo differentiam esse inter
narrationes sacras Biblicas, & Romanæ Eccle-
siæ Legendas, longè maximam: Illarum ἀσ-
φάλεια certa & infallibilis, harum veritas suspe-
cta est.

Vaticinia
de Anti-
Christo be-
ne observa-
ri vult spi-
ritus S.
Particula
Ecce, atten-
tionem re-
quirat.

II. Particulâ Ecce, *ἰδὲ*, monet Spiritus san-
ctus, membrum istud visionis, de pœna Anti-
Christi, de Mæsse & Vindemia, probè observan-
dum & perpendendum esse. Frequenter enim in
scriptura invenitur, si Sp. S. attentionem singu-
larem excitare voluit, ipsum vocula *Ecce* usum ef-
se. *Ecce virgo pariet*, inquit Esaias, cap. 7. *Ecce*
dies veniunt, inquit Dominus, & *seminabo domum*
Israel & domum Juda semine hominum, & semi-
ne jumentorum, Jer. 31. v. 27. *Ecce ego dabo ci-*
vitatem istam in manu Regis Babylonis, Jer. 32. 3. *Ecce*
ego suscitabo super Babylonem quasi ventum pesti-
lentem, Jerem. 51. vers. 1. *Ecce Rex tuus veniet*
tibi iustus & Salvator, Zachar. 9. vers. 9. *Ecce*
Magi venerunt ab Oriente, Matth. 2. v. 2. Utinam
autem ipsimet Romanenses probè severas Dei
comminationes observarent, & in tempore ad
vera veræ Ecclesiæ castra se reciperent! Utinam
tempus visitationis cognoscerent! Utinam & no-
stri de vindicta divina adversus hostes Evange-
lii non desperarent! Certò enim Dominus ve-
niet: Certò Bestiam illam depictam, quæ poculo
fornicationis potavit omnes gentes, puniet. Mo-
dò paulisper patientiam exhibeamus, 2. Pet. 3. v.
9. & 10. Prima quidem facie videtur impossi-
bile, ut debelletur Anti-Christus, ut vincatur,
vel vinciat: sed licet nobis factum id diffi-
cile, attamen Deo verbum nullum est impossibile,
Luc. 1. v. 37. Tanta enim præpollet potentia, ut

omnes inimicos scabellum pedum suorum ponere que-
at, Psal. 110. v. 2.

III. Ad fidem hanc stabiliendam plurimum *Christus*,
facit, si Judicem supremum consideremus. Erit *qualis* *lex*
is, non *ὡς* *ἄνθρωπος*, sed *θεὸς ἄνθρωπος* Christus
Jesús, quem constituit Deus, ut judicet orbem in
æquitate, Act. 17. v. 31. Cui potestatem judicandi
Deus concessit, quatenus filius hominis est, Johan. 5.
v. 27. Hic Judex oculos habet, qui sunt tanquam
flamma ignis, Apoc. 1. v. 14. Hic corda & cogitatio-
nes cordium novit, Matth. 9. v. 4. Huic data est omnis
potestas in cælo & in terra, Matth. 28. v. 18. Hujus
dexteram effugere nemo, nec quicquam celare coram
eo potest, sicut egregiè Psaltes omnipotentiam &
omniscientiam Judicis hujus describit, Psal. 139.
v. 1. 2. & seqq. Domine, inquit, probasti me & co-
gnovisti me, Tu cognovisti sessionem meam, & resur-
rectionem meam, intellexisti cogitationes meas de lon-
ge. Semitam meam, & accubitum meum circum-
dedisti, & omnes vias meas investigasti. Quia non
est sermo in lingua mea, ecce tu Domine cognovisti o-
mnia. Posteriora & anteriora in me formasti, & po-
suisti super me manum tuam. Admirabilior & excel-
sior est scientia, quàm ut eam possim assequi. Quo i-
bo à spiritu tuo, & à facie tua fugiam? Si ascenderò
in cælum, tu illic es, si lectum straverò in infernum,
ecce ades. Si sumpsero pennas aurora, & habitaverò
in extremis Maris. Ecce illic manus tua deducet
me, & tenebit me dextera tua. Et dixi, forsitan tene-
bra tegent me, & nox lucida circa me. Quia tenebra
non obtenebrant te, & nox sicut dies lucebit, & tene-
bra sunt sicut lux ipsa. Quia tu possedisti renes meos,
operuisti me in utero matris meæ. Confitebor tibi
quia mirabiliter formatus sum, mirabilia ope-
ra tua, & anima mea cognoscat valde. Non est
occultatum cor meum à te, quando factus sum
in occulto, & formatus sum in inferioribus ter-
ræ. Informem massam meam viderunt oculi tui,
& in libro tuo omnia (membra) scripta erant, quæ
per dies formata sunt, cum adhuc nullum eorum
extaret.

Parum itaque refert, si de imbecillitate nostra
triumphet Bestia. Simus nos imbecilles: simus
in oculis ejus parvi, & omnino nulli: Sufficit, si
nostras partes aliquando agat vivorum & mor-
tuum Judex summus, Christus Jesús. Cum
hoc, si lubet, Anti-Christus contendat, cum hoc
prælietur, & periculum faciat, annon, qui in
Lacum profundissimum detrudatur, dignus
judicetur. Huc respexit Apostolus, cum di-
xit: Dominus Filium perditionis conficiet, &
claritate adventus sui abolabit, 2. Thessal. 2. ver-
su octavo. Sprevit Bestia omnes, qui eam ha-
ctenus aggressi: bonam quoque partem eo-
rum occidit: sed Angelum istum, falcem acu-
tam habentem, sat scio, nec spernere, nec vince-
re poterit. Proinde, super victoria Christi ve-
hementer lætemur, Deoque gratias agamus,
qui vel tandem Anti-Christo vices se redditu-
rum, & pœnas dignas de ipso sumpturum, pro-
misit.

IV. Falci Bestiæ, qua tot Martyres demete-
re & tollere perrexit, opponitur falx acutissima
Christi Jesu, qua caput Bestiæ amputandum.
Etsi enim venit Christus ut salvet homines: si-
mul tamen commissum est ei judicare impios.
Et hic moneo per misericordiam Dei, ut omnes
omnino homines *Falci Christi messoria*, quoti-
die reminiscantur, idq; sedulo caveant, ne vim &

Potentia
judicis no-
stri Jesu
Christi, ma-
gno est no-
bis solatio.

Falx Chri-
sti acutior
quàm An-
ti-Christi.

acumen ejus aliquando persentiscant. Grave enim est, in manus istas falcatas incidere, Heb. 10. v. 31. Quam ob causam graviter monet Propheta: *Quiescite ab homine, cujus spiritus est in naribus ejus*: Quia excelsus reputatus est ipse, Esa. 2. v. 22. Simili modo & Paulus ait: Nolite errare, Deus non irridetur. Gal. 6. v. 7. *Aspice, quas vires falx Domini exeruerit? Annon peremit ea filios hominum*, Gen. 6. v. 1. Nonne Sodomaos perdidit, Genes. 19. Nonne primogenitos omnes in Aegypto, quoniam & ipsum Pharaonem cum universo exercitu jugulavit, Exod. 12. & 14. Nonne Saulem prostravit, 1. Sam. 31. Nonne Absolonis cor perfodit, 2. Sam. 18. Nonne centum & octoginta millia in castris Assyriorum demessuit? Esa. 37. 2. Reg. 19. Nonne Belsazarem impium trucidavit? Dan. 5. Quidni ergo & hodie Turcæ ac aliorum hostium acinace sit acutior? Jactent, quantum volent, falces suas Tyranni, Nos unicam unius Christi falcem acutissimam opponimus, & per eam vincere nos posse adversa omnia, omnino confidimus.

V. De gloria & Majestate Christi Regia, eleganter Corona, quam in capite habere & gestare dicitur, nos commonefacit. Per passiones enim suas intravit in gloriam, Luc. 24. v. 21. *Deus exaltavit ipsum ad gloriam Patris*, Phil. 2. v. 9. & 11. *gloria & honore CORONAVIT eum*, Psal. 8. v. 6. *Gloriam ei juxta carnem dedit, quam secundum Deitatem ab æterno habuit*, Joh. 17. v. 5. *Constituit enim ipsum Regem in monte sancto suo Zion*, Psal. 2. v. 6. & solum dedit ei Patris, Regnum in secula seculorum, Luc. 1. vers. 33. & Dan. 7. vers. 14. & 17. Ita ut in vestimento & femore ejus scriptum sit nomen: *REX REGUM, ET DOMINUS DOMINANTUM*, Apoc. 19. v. 16. Ad hoc si quidem natum se dicit, ut Rex esset, Joh. 18. v. 37. Unde & Zacharias, Dominum nostrum, expressè *REGEM* vocavit, Zach. 9. v. 9. Jam Regem decet, ut sit coronatus: & diademate insigni præ aliis conspicuus. O quantum gaudium sentit anima mea, cum CHRISTUM coronam gestare audit! Coronatus enim iste Rex, noster est Dominus, noster Salvator, noster Frater, caro de carne nostra, & sanguis de sanguine nostro. Nec propter se coronam istam gestat, sed propter Electos suos, quibus decrevit imponere coronam justitiæ, 2. Tim. 4. v. 8. *Lætetur ergo carissimi, quod aliquando coronatum Fratrem nostrum sumus visuri, & coronam ab ipso gloriæ sempiternæ accepturi*, Phil. 3. v. 21.

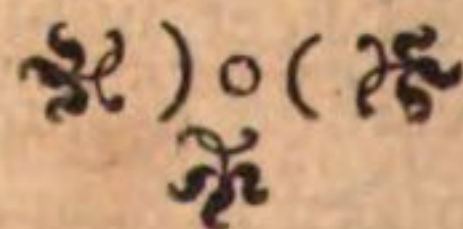
VI. Cæterum notetur simul, unius tantum coronæ aurea, quam Christus, in capite habeat, mentionem fieri. Hinc fastus & superbia intolerabilis Pontificum Romanorum conspicitur. Hi enim aurea corona minimè contenti, pretiosissimis margaritis eandem exornant: neque unicam coronam sibi sufficere existimantes, TRIPlici CORONA fastuosissimè superbiunt. Quo jure, qua autoritate, quove exemplo, divinare non queo. Cumque se vicarios Christi in terris jactitent, utique nullam planè auream, & non nisi spineam coronam gestare deberent, cum neminem lateat, Christum in terris existentem, coronam aliam non gestasse. De Godefrido Lotringensi referunt historici, cum, Duce ipso, Anno Domini 1099. à Christianis occuparetur Jerosolyma, & à Præfectis belli Godefridus humeris ipsorum ad sanctum sepulchrum Domini portaretur, ibique pro Rege Jerosolymitano proclamaretur, & corona aurea ei imponeretur, cum in-

quam hæc fierent, detrectasse Godefridum prorsus dignitatem istam Regiam, dixisse: *haud decere Christianum, eo in loco, ubi Christus spineam gestavit coronam, superbire aurea*. Nec alium Regem Jerosolymitanum, nisi unicum Jesum Christum, ibi passum & crucifixum, esse debere. Similis Pontifices ornaret modestia: Sed tanta pro dolor laborant ambitione, tanta turgent ac tument superbia, ut summos divinitatis honores adfectare non erubescant. Quod ipsum pro nota Anti-Christi Apostolus ponit, 2. Theff. 2. v. 4.

VII. Perquam eleganter metaphora messis, conditio futuri extremi judicii depingitur. Sicut enim lætari solent homines, tempore messis, Esa. 9. v. 3. Ita & pii exultabunt, haurientes aquas in gaudio de fontibus Salvatoris, Esa. 12. v. 3. Sicut tempore messis frumenta separantur à paleis: Ita & pii illic, plane ab impiis segregabuntur, Matth. 25. Sicut frumentum vel triticum diligenter in horreis asservatur, & pro thesauro quasi habetur: Ita & nos reponet in domo sua & habitatione gloriosa Dominus, Matth. 13. v. 30. Sicut econtra paleæ abijciuntur, & igni comburuntur: Ita & erit in consummatione seculi: ubi colligent Angeli zizania, & ad comburendum ea in fasciculos colligabunt, Matth. 13. v. 41. Eadem ratio est & vindemiationis: falce enim sua Dominus Botros terræ demet, eosque cum paleis igni inextinguibili exuret, Matth. 3. v. 12. Proinde operam demus, ut non inter labruscas, sed palmites bonos, aliquando reperiamur: de quibus Servator noster dicit: *Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manferit in vite: Ita nec vos, nisi in me manseritis*. Ego sum vitis, vos palmites, qui manet in me, & ego in eo, hic feret fructum multum: Si quis in me non manserit, mittetur foras, scias, sed palme, & arefcet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardebit. Joh. 15. v. 4. 5. 6. Optime verba postrema, quando nostro textui Apocalypsi. respondent: & pœnas sempiternas botris teriæ putidis, palmitibus viti non adherentibus, seu, ut cum Esaia loquar, *Labruscis illis*, denuntiat. Jam dudum enim sic minatus est Dominus: *quia vinea dedit labruscas, ecce auferam sepem ejus, & erit in direptionem, diruam maceriem ejus, & erit in conculcationem: ascendent vepres & spinea super eam*, Esa. 5. v. 5. 6. 7. Quid aliud hoc est, quàm quod in textu nostro dicit Apostolus: *Vindemiavit Angelus vineam Terra, & misit in lacum ira Dei magnum*. Non obstabunt Palatia, quæ hic Bestia possedit: non Arces, non Mœnia, quæ in terris habuit splendida: *In lacum nihilominus projicietur, & æternum torquetur*. Uti supra dictum est.

VIII. Notet autem Christianus, non prius futurum hoc, quàm ubi hora venerit. & messis aruerit. Tantisper expectandum; ferendum & patiendum nobis est. Cumque articulos Templorum solus scire velit & possit Dominus, curiosum planè fuerit, si de iis nos solliciti esse, & macerare ingenia nostra tentemus. Sibi enim reservavit hoc Dominus, Act. 1. v. 7. Clamare tamen licet, & continuis votis ac suspiriis adventum Domini expetere licet: quemadmodum & hic Angelus clamans introducit: qui sic orat: *Mitte Domine falcem tuam, & mete*: sic & supra cap. 6. *anima interfectorum propter verbum Dsi, clamasse dicuntur: Vsquequo Domine, qui sanctus es & verax, non judicas ac vindicas sanguinem nostrum, de his qui habitant in terra?* Et Psal. 94. clamat Psalter Regius: *Deus ultionum Dominus: exaltare, qui judicas terram, redde retributionem superbis: Vsquequo Peccatores Domine, Vsquequo gloriabuntur*, Ps. 94. v. 1. & 2. Et hoc pacto nobis quoque Deum orare licet: Neque dubium, quin propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, clementissimus Dominus adventum suum maturaturus, & inimicos nostros conculcaturus sit.

Faciatis id, cum aruerint, cum mensuram impleverint, cum poenitentiam nullam agere voluerint, faciat inquam id, & custodiat nos à generatione ista in æternum, per & propter nomen suum sanctum. Ipsi honor sit & gloria, in seculorum secula, Amen.

INDEX

Scrupulorum, Quæstionum & Doctrinarum maximè illustrium, quæ in hisce quatuor prioribus Commentariorum Libris continentur, in quibus littera a. primam, littera verò b. secundam denotat pagellam.

EX PROLEGOMENIS.

1. De auctore libri Apocalyplici, dubitarene conveniat, & si non, quis verus & infallibilis ejus auctor? pag. 1
2. Incertitudo Authoris, an libri quoque auctoritatem dubiam incertamque reddat? ibid.
3. Johannes cur toties nomen suum posuerit? 2
4. Apocalypsis utrùm certis indubitatisque scripturis sit adjudicanda? 3
5. An, quia Marcion Apocalypsin reprobavit, ideo ea sit repudianda? ibid. & seqq.
6. Apocalypsis num juxta vulgi opinionem pro obscurissimo & planè inexplicabili scripto, & hinc susque deque habenda? 3
7. Ecclesia Thyatirensis num tempore Johannis Apostoli fuerit? 4

EX CAPITE PRIMO.

1. An Divus Johannes Apocalypsin suam tantùm pro Ecclesiis Asiaticis, an verò pro omnibus Ecclesiis scriptam voluerit? a. 7
2. Vocula pluralis Ecclesiæ an, secundum Gretserum, hæresin oleat? a. ib.
3. An particulis illis, *ab eo qui est, qui erat, & qui venturus est*, Sacro sancta Trinitas, an vero Christus: vel Pater *αχρον* describatur? a. ib.
4. An septem spiritus hoc loco Spiritum sanctum septiformem, vel septem Ecclesiarum Asiaticarum Episcopos, vel secundum Bezzam & Pontificios, septem Principales Spiritus innuat? b. ibid. & seqq.
5. An, quando Deus hic Filio Dei, cui in tempore nil dari potest, visiones dedisse dicitur, Arianismum sapiat, & quomodo Christus, qui fons est sapientiæ, à Patre demùm hæc oracula accipiat? b. 8
6. An veritati consentaneum, quod Apostolus ea in hoc libro prædici ait, quæ oporteat fieri C I T O, cum multa, quæ in Apocalypsi prædicta, multis demùm seculis post accidisse constet? b. 9
7. Utrum ex prævisione & prædictione Dei, necessitas fatalis & absoluta oriatur? a. 10
8. Num perfecta Dei præscientia, proditiōis Judæ sit causa? b. ibid.
9. An D. Johannes, v. 4. in textu græco solæcismum committat, uti Erasmus contendit? b. 11
10. Num ex titulo Christi, qui Princeps Principum vocatur, Primatus Pontificis rectè à Bellarmino colligatur? a. 12. & seqq.
11. Num Ecclesiasticus Monarcha terrenus esse possit? b. ib.
12. Quo respectu Christus Princeps Principum dicatur? a. 13.
13. An Christus temporalem vel mundanum Principatum seu Regnum habuerit? ibid.
14. Quia Christus fideles omnes Sacerdotes facit, num liceat inde, ut omnes Christiani partes Sacerdotum obeant, ut concionentur, & sacramenta administrent? b. 13
15. Num uti Bellarminus colligit, ex vocula Sacerdotis missaticum sacrificium rectè stabiliatur? a. 14
16. An quia scriptura Deum modò visibilem, modò invisibilem nuncupat, sibi ipsi sit contraria? ibid.
17. Num impii quoque olim Deum visuri? & si ita, utrùm pari cum piis ratione? ibid.
18. Utrum Christus cicatrices & stigmata clavorum sepulchro extulerit: cælo quoque intulerit: hætenus retinuerit, & in die extremi judicii ostensurus sit? b. 14
19. An Deus ipse, unquam, cuiquam, verè apparuerit? b. 15
20. Per quas formas & similitudines Deus voluntatem suam aperuerit? a. 16. & seqq.
21. Utrum somnia quædam divinitus immittantur? ib.
22. Unde somnia naturalia oriantur? ibid. & b.
23. An Deus impiis quoque somnia immittat? b. ibid.
24. Quare nocturno plerumque tempore Deus insomnia ostendat? ibid.

25. De insomniis diabolicis quid censendum? ibid.
26. Per sortes quomodo Deus voluntatem suam patefecerit? a. 17
27. Sortium genera quotuplicia olim fuerint? ibid.
28. Num hodie etiam sortiri liceat? ib.
29. Quibus conditionibus & modis sortes adhibendæ? ibid.
30. Pastoralis Aaronici quæ fuerit ratio? b. ibid.
31. Utrum oracula Dei per Urim & Thumim, quæ in Rationali erant, quæsitæ fuerint? ibid.
32. Quid Urim & Thumim fuerit? ibid. & seqq.
33. Prophetia quid sit? b. 18
34. Unde voluntas Dei nostri hodiè exploranda sit? ib.
35. Quare Deus futura non immediatè sed mediatè prædicat? ib.
36. Quo respectu O P O R T E A T fieri, quæ futura prædixit Deus? a. 19
37. C I T O quid in Scriptura significet? b. ibid.
38. Quales Spiritus sint Angeli? ibid. & seqq.
39. Ministrorum verbi quod sit officium? a. 20
40. Papæ num verè sit servus Dei? b. ibid.
41. Requisitæ testium, quomodo ad ministros verbi applicanda? ibid. & a. 21
42. Utrum admitti queat, Evangelium esse Concionem pœnitentiæ? a. 21
43. Utilitas Scripturæ sacræ quæ & quanta? b. ibid.
44. Laicis num Scripturæ lectio & meditatio sit interdicta? b. 22
45. Laicis an aliqualis tantùm & exigua scripturæ scientia sufficiat? a. 23. & seqq.
46. Scriptura sacra an sit obscura? b. ibid. & seqq.
47. Scriptura sacra quomodo faciliè investigari & intelligi queat? a. 24
48. Litigantes in foro, de illata forsan injuria, num bonâ conscientia à salutatione & resalutatione mutuâ abstinere queant? b. ib.
49. Spiritus sanctus quare septem spiritus dicatur? a. 7. a. 25.
50. Mysterium SS. Trinitatis quomodo asseratur? ibid.
51. Cur locus 1. Joh. 5. v. 7. Tres sunt qui testimonium dant in cælo, Pater, Sermo, & Spiritus sanctus, à quibusdam Patribus fuerit omissus? b. ibid.
52. Quomodo requisitæ Testis Christo competant? ibid.
53. Resurrectio mortuorum quomodo adstruenda? a. 26
54. Dilectionem nostri quomodo Christus testatus sit? ibid.
55. Quo respectu Christiani Reges dicantur? a. 27
56. Quæ sint partes Sacerdotii Christianorum? a. 28
57. Quis olim Judex vivorum & mortuorum futurus? ibid.
58. Annon officium judicii Christus à se amolietur, cum ait Joh. 8 v. 15. *Ego non judico quenquam?* ib.
59. Quis in novissimo judicio apparere debeat? b. ib.
60. Quid expectandum sit in die judicii impiis? ibid.
61. Ab æternitate quomodo Christi Divinitas adstruatur? a. 29
62. A quo & quare Johannes in Insulam Pathmos relegatus & exilatus sit? b. ibid.
63. Pathmos, qualis Insula, & ubi sita? ibid.
64. Utrum vox & verba: *Ego sum α & ω*, primus & novissimus, sint Angeli cujusdam verba, uti Nicol. de Lyra opinatur? ib.
65. Christus quo pacto vox dicatur? a. 30
66. Ecclesiæ cur Candelabris assimilentur? b. ibid.
67. *Ποδῖνος* quale vestimentum? ibid.
68. Quare Christus podore indutus videatur? ib.
69. Zona aurea, quæ Christus præcinctus erat, quid significet? ib.
70. Quid per caput album & capillos Christi albos innuat? ibid.
71. Oculi Christi, qui tanquam flamma ignis erant, quid innuant? a. 31
72. Chalcolibanon quid? ibid.
73. Christi pedes ænei & igniti quid notent? b. ibid. & seqq.
74. Sonus vocis Christi cur sono aquarum multarum assimiletur? ibid.

INDEX SCRUPULORUM,

75. Per gladium utraque parte acutum quid innuatur? ib. & seqq.
76. Per Angelorum septem nomen quare hic Angelici & coelestes Spiritus intelligi non possint? a. 32
77. An, quia Johannes dicit, se vidisse Filio hominis SIMILEM, inde sequatur, hic de ipso Filio hominis Christo visionem istam intelligi non debere? a. 33
78. De controversia Helmsiediana, utrum Christus tam extra Ecclesiam, quam in Ecclesia praesens sit? ib.
79. Utrum Pontificii ex numero toties repetito septenario rectè septem Sacramenta adstruant? b. ib.
80. Vox Sacramentum, quid significat? ib.
81. Plurane quam duo proprie sint Sacramenta? a. 34
82. Quando septenarius numerus sacramentorum à Pontificiis Ecclesiae obtrudi coeperit? ib.
83. Quàm ineptas, ridiculas & stolidas Pontificii rationes, pro numero sacramentorum septenario afferant? b. ib.
84. Johannes, cur tantum particulam, & non omnia membra visionis explicet? a. 35
85. Qualis sit praedicatio, quòd in isto capite signis, rerum signatarum nomina tribuuntur? ib.
86. Num copula EST hic pro significat usurpetur? ib.
87. Quàm longissimè Papà Romanus ab Apostolorum humilitate distet? b. ib.
88. Quæ συζωνία & suavissima conjunctio fidelium, olim futura sit? a. 36
89. Sors praconum verbi sub Tyrannis quæ fuerit? ib.
90. Cur Sancti ita ab impiis afflicti & oppressi fuerint? ib.
91. Johannes quam in Insula exhibuerit constantiam & patientiam? b. ib.
92. Quare in locum Sabbati Judaici dominica dies successerit? b. 37
93. Num licuerit Apostolis, quòd à Judaica Sabbati observatione recesserunt? ib.
94. An pugnet cum libertate Christiana, si dies festi & Dominici in Ecclesia statis temporibus celebrentur? ib. & seqq.
95. Quid festis diebus potissimum agere Christianos deceat? a. 38
96. Quomodo exercitii publici Ecclesiastici defectus privata & domestica pietate ac devotione suppleri queat? ib.
97. Cur vox à Filio Dei intendatur? b. ib.
98. Quibus modis Deus verbum suum olim in V. Test. propagaverit? ib. & seqq.
99. An Scriptura in N. quoque Test. Deus ad propagationem verbi sui usus fuerit? b. 39
100. Num vel Christus vel Paulus Ecclesiam ad traditiones non scriptas remiserit? ib. & seqq.
101. Num omnes omnino picturae & imagines lege divina interdictae & prohibitae sint? b. 40
102. Quo respectu imagines prohibeantur? a. 41
103. Quis usus sit imaginum & picturarum quarundam? ib.
104. Num Christus post exaltationem, veram humanitatem suam retinuerit? b. 41
105. Quæ consolatio inde nobis emergat, quòd Christus in medio candelabrorum aureorum ambulat? a. 42
106. Quàm illibatae Christus & naturæ & vitæ fuerit? ib.
107. Quid cinctura Christi nobis innuat? b. 42
108. Quanta oculorum Christi sit perspicacia? ib.
109. Quanta verbi Dei sit virtus & efficacia? a. 43
110. Cur Ministri Ecclesiae stellis comparentur? ib.
111. Quid sit, quòd stellas Christus in dextra sua habere dicitur? a. 44
112. Dextrae Domini quanta sit fortitudo & potentia? ib.
113. Splendori Solis quomodo majestas Christi comparetur? b. ib.
114. Quanta sit hominum in videndis rebus divinis infirmitas? a. 45
115. Quomodo Christus timidos & formidolosos tractet? ib.
116. Claves mortis & inferorum ad quem spectent? b. ib.
117. Num Christus verè mortuus sit, & num mors in corpus Christi vivificum cadere potuerit? a. 46
118. Quare Doctores Ecclesiae Angeli dicantur? b. ib.
119. Comparatio Ecclesiarum, cum Candelabris aureis, in quibus capitibus consistat? a. 47
120. Comparatio ista unde desumpta sit? ib.

EX CAPITE SECUNDO.

1. Ephesus qualis Urbs? & unde tam celebris? a. 49
2. Ephesinam Ecclesiam quis plantavit? ib.
3. Quis tempore Johannis Ephesinae Ecclesiae fuerit Episcopus? num Timotheus, an verò alius? b. ib.
4. Scire, quid in scriptura significet? ib. & seqq.
5. Nicolaitae qui fuerint, & quos errores foverint? b. 50
6. Cur Epistola soli Angelo Ephesino inscribatur? cum tamen tota Ecclesia Ephesina quædam laude, quædam vituperio dignæ fecerit? ib.
7. Paradisus ille, in quo Protoplasti fuerunt, quid fuerit? a. 51
8. Paradisus ille ubi fuerit? b. ib.
9. Paradisus primò conditus, an etiamnum extet? ib.
10. Loca scripturae Paradisum nobis promittentia, de quali Paradiso loquantur? ib. & seqq.
11. Quibus modis & mediis hodie Christus reformet? a. 52
12. Quos labores Ministri Ecclesiae sustinere cogantur? b. ib.
14. Quàm pulchra, salutaris, & necessaria virtus sit patientia? a. 53
14. Requisite veræ patientiae quæ sint? b. ib.
15. Num is, qui malos sustinere non potest, impatientiae accusari queat? b. ib.
16. Quousque se extendat præceptum patientiae? ib.
17. Ubi Patientia locum non habeat? ib.
18. Quæ requisita inesse debeant, qui discernere volunt Spiritus? a. 54
19. Quare Deus non illicò Episcopum Ephesinum puniverit? b. 55 & seqq.
20. Novatianorum dogma quod fuerit? a. 56
21. Novatianorum dogma quomodo refutetur? ib.
22. Quæ sit vera poenitentiae ratio? b. ib. & seqq.
23. Quid sit adventus Domini citus, & motio candelabri de loco suo? a. 57
24. Quomodo in Ecclesia Ephesina candelabrum de loco suo motum sit? b. ib.
25. Utrum Ecclesiarum Ministri, si peccent, à poenis & correptionibus immunes sint? ib.
26. An respectus hominum, in causa fidei locum habeat? a. 58
27. An & quomodo Ecclesia militans, cum Paradiso conferatur? b. ib.
28. An & quomodo Ecclesia Triumphans cum Paradiso comparetur? a. 59
29. Smyrna civitas ubi sita fuerit? ib.
30. An Polycarpus martyr, tempore divi Johannis Episcopus Smyrnaeus fuerit? ib.
31. Quid per decem dies, quibus afflictionem futuram praedicat Dominus, intelligatur? b. ib.
32. Si afflictiones à Deo piis immittuntur, quomodo Satanas aliquos in carcerem missurus hic dicatur? b. 60
33. Quæ inter afflictionem Dei & Satanæ sit differentia? ib.
34. Quomodo Deus tentare pios dicatur? a. 61
35. Cum homo semel tantum moriatur, quid per mortem secundam hic intelligatur? ib.
36. An Deus afflictiones nostras sciat? b. ib.
37. An necessum sit, ut Ecclesiasticae personae, vel alii Christiani, singularis cujusdam meriti, facultates suas abjiciant, & deserant? a. 62
38. A quibus hæreticis Monarchi spontaneam paupertatem didicerint? b. ib.
39. Quæ spirituales piorum sint divitiæ? a. 63
40. Quomodo jam olim hæretici & Pseudo-Apostoli successionem ordinariam & Apostolicam jactitarent? ib.
41. Quid de successionem Pontificum Romanorum sit sentiendum? b. ib.
42. Quibus elogiis præclaris (scilicet) Pontifices Romani, passim à Scriptoribus ornentur? ib.
43. Qui Pontifices Romani, organa Satanæ fuerint? ib.
44. Successionis Localis gloriatio utrum in Ecclesia aliquid valeat? ib. & seqq.
45. Qua de successionem gloriari liceat? a. 64
46. Christiani quales se in statu afflictionum & παθημάτων exhibere debeant? b. ib.
47. Quàm masculè B. Polycarpus vicerit: & quàm constans in mediis calamitatum & tormentorum fluctibus perstitit? a. 65. 66
48. Pergamus urbs quid notet, & unde sic dicta? a. 67
49. Pergamus qualis Urbs, & ubi sita fuerit? ib.
50. Quis tempore B. Johannis Angelus Ecclesiae Pergamensis fuisse à scriptoribus dicatur? b. ib.
51. Quid Epistola ad Pergamensem Angelum scripta in se contineat? b. ib.
52. Quomodo doctrina Balaam Pergami floruisse dicatur? ib. & seqq.
53. Manna absconditum quid significet, & variae de eo Doctorum opiniones. a. 68. & seqq.
54. Calculus candidus quid notet? & quis lapillorum alborum apud veteres usus fuerit? b. ib.
55. Novum nomen calculo inscriptum, quid sit? ib.
56. An Episc. Christianus illic, ubi Satanæ sedes est, habitare possit? a. 69
57. An Episcopus Pergamensis culpam auditorum suorum luere potuerit? b. ib.
58. Quo respectu Angelus Pergamensis reprehensionem incurrit? b. ib.
59. An Filius Dei peccatum fornicationis extenuet, cum ait, se habere pauca adversus Angelum? ib.
60. Quoniam pii plerumq; in medio Impiorum habitare coguntur, quomodo se gerere debeant, ne & ipsi impii evadant? ib.
61. An Eremitarum in Papatu institutum, Christi anis sit necessarium? ib.
62. Unde & quare Urbes ac oppida sedes Satanæ dicantur? a. 70
63. Roma, quàm verè sit sedes Satanæ, & Urbs impiissima? ib.
64. Quæ sint verè civitates Christi? ib.
65. Quàm

QVÆSTIONUM ET DOCTRINARUM.

65. Quam magna pericula, verbi Ministris à profano secularium exercitu, si ad gubernacula sedeat, creentur? ibid.
66. Quam vehementer Deo innocentum oppressio displiceat? ib.
67. Quam omnino adulari non soleat, sed candidè in os, quæ dicenda habet, Christus dicat? ibid.
68. Quomodo exemplo Christi nec pauca nec multa, quæ reprehensionem merentur, silentio involvenda, sed maturè culpanda & corrigenda sint? ibid.
69. Qui flagrantissimus zelus adversus errores fidei & vitæ à Deo requiratur? a. 71
70. Utrum Deo adversetur, si hæresiarchæ & eorum asseclæ propriis nominibus taxentur? ibid.
71. Scottatio quam execrabile scelus sit coram Deo? b. ib.
72. Quam grande scelus adulterium? ib. & a. 72
73. Quam horrenda & belluina prorsus scortatio in Papatu ab ipsismet etiam Pontificibus exerceatur? a. 72
74. Qua machæra errores fidei & vitæ ab Ecclesiasticis extirpandi? a. 73
75. Thyatira qualis Urbs, & ubi sita fuerit? ibid.
76. An Irenæus tempore Johannis Ecclesiæ Thyatirensi præfuerit? ibid.
77. Quibus nominibus Thyatirenses commendentur? ib. & seqq.
78. Quomodo obscæna doctrina Nicolaitarum cum seductione & impietate Jezabelis Sidoniæ comparetur? b. 73
79. Quænam mulieres circa tempora Johannis Spiritum propheticum jactitarent & hac ratione multos seduxerint? ibid.
80. An mulier seductrix Angeli Thyatirensis uxor fuerit? ibid.
81. Quomodo impietatem Achabi & Jezabelis Deus ultus sit? a. 74
82. Cum Christus ait, se daturum unicuique secundum opera sua, num bona opera causam justificationis statuatur? a. 75
83. Quomodo differant hæ phrasæ: *dabo unicuique & ἑγὼν* : & *δὶς τὰ ἔργα*, & *καὶ τὰ ἔργα*. ibid.
84. Quia Psalmus secundus propriè de Christo agit, an aptè aliqua ex illo ad Angelum, & alios Christianos accommodari possint? & num inde Calviniani Judaizantes depravationes suas scripturarum probare & palliare queant? b. ibid.
85. Utrum fideles in hac vita, à spiritibus hominum defunctorum regantur & gubernentur? quemadmodum Robertus Bellarminus operose contendit? ib. & a. 76
86. Utrum sententia Bellarmini ex nostra Apocalypsi adstrui & confirmari queat? a. 76
87. Quando & quomodo Sancti mundum judicaturi sint? b. ibid.
88. Quare bona opera necessario facienda sint? a. 77
89. Quam seriò caritas à Deo præcipiatur, & quæ sint requisita veræ caritatis? b. ibid.
90. Quomodo Ministri Ecclesiæ ministerio suo dignè fungantur? a. 78
91. Quam necessaria sit Episcopo Fidelitas? ibid.
92. Utrum consulum, & è re Ecclesiæ sit, permittere, ut quivis doceat, quod sibi placuerit? ib. & b.
93. Quam valde suspecta sit doctrina à Mulieribus vel noviter prolata vel acriter propugnata? b. ib.
94. Quando ex Idolothytis edere liceat, & quando non? ib.
95. Num Evangelicus homo salva conscientia, quoad externos ritus, Adversariis Pontificiis se accommodare, & coram Idolo Misfatico procidere possit? a. 79
96. Quid de Naamane Syro sentien dum, cui videtur Elisæus Prophetam permisisse, ut in Templo Rimmonitico oraret, & coram idolo cum Rege suo procideret? ibid.
97. An Deus semper & in æternum erga delinquentes impios sit longanimis & propitius? a. 80
98. Quam tragicus exitus sit eorum, qui novas hæreses procudunt? ib.
99. An tantum hæreseon Authores, & non etiam earundem Fautores puniantur? b. ib.
100. Quomodo in magnis Ecclesiæ fluctibus & pressuris aliquos sibi Deus semper reservavit, qui erroribus Pseudo-Doctorum non immeriti fuerunt? a. 81
101. Quam necessarium sit, non tantum thesin sive Affirmativam doctrinæ purioris amplecti, sed & antithesin ac negativam disertè & nominatim improbare? b. ib.
102. Quam convenientissimè Christus hæreticam subtilitatem *τὰ βάθη τῆς Σατανᾶ* seu profunditates Satanae appellitet? ib.
103. Quando & quomodo pii victoriam reportaturi sint? b. 82

EX CAPITE TERTIO.

1. Urbs Sardis ubi sita? a. 84
2. Episcopus Sardienfis, num Meliton tempore Johannis fuerit? ib.
3. Quomodo Metaphora stellarum ad Doctores Ecclesiæ quædret? b. ib.
4. Qua loquendi forma, per pauca nomina, pauci homines notentur? a. 85

5. Quo respectu opera non plena, reprehendantur? b. ib.
6. Quomodo à mortuis poenitentia requiratur? a. 86
7. Num dignitate nostra mereamur & impetremus, ut in vita æterna cum Deo ambulemus? ib.
8. Quam variè vox *DIGNUS* in scriptura usurpetur? ib.
9. Qua ratione digni vita æterna dicamur? ib.
10. An Deo, liber vitæ propriè, vel impropriè attribuat? b. ib.
11. Liber vitæ quid sit? ib.
12. In librum vitæ qui inscripti sint? ib.
13. An ad negotium salutis æternæ, prævisio Dei requiratur? a. 87
14. An necessum quoque sit, ut qui in librum vitæ inscripti sunt, in fide constanter perseverent? ib.
15. Num inscriptio in librum vitæ, mutationem & deletionem ullam ferat? ib.
16. Utrum, si dicimus, in Album vitæ relatos non expungi, idem cum Sacramentariis dogma foveamus? b. ib.
17. Annon, cum Moses petit, dele me de libro tuo, innuat, posse deleri, qui inscripti fuerunt? ib.
18. Annon idem ex voto Christi concludatur, qui ait Psal. 69. *Deleantur de libro viventium & cum justis non scribantur*? ib.
19. Cur Scriptura hypocritas è libro expungi dicat? a. 88
20. Cur denuò promittatur inscriptis vita æterna, si deleri non possunt? ib.
21. An Deus accuratè & certò sciat omnia individua hominum, quibus vel salus vel perditio obtinget? ib. & b.
22. Quam vehementer Deo hypocritæ exosi sint? b. 88
23. An operibus bonis justificemur? ib.
24. Quanta sit Pontificiorum cœcitas, qui fide carentibus vitam æternam adsignant? a. 89
25. Quid differant hæ duæ phrasæ: *Omnes Baptizati sunt in Ecclesia* & *Omnes Baptizati sunt de Ecclesia*? ib.
26. An Ecclesia, tantum viva membra contineat, & nulla mortua? ib.
27. An in rebus divinis, judicio & calculo hominum confidendum sit? b. ib.
28. Somnolentia, & pigritia, quomodo multa membra moribunda reddat? a. 90
29. Quomodo dona nostra excitare, & in usum publicum conferre debeamus? ib.
30. Quænam perfectæ, & Deo placentia sint opera? ib.
31. Quod Antistitem Ecclesiæ diligenter meminisse & recordari deceat? ib. & seqq.
32. Philadelphia, qualis civitas? a. 91
33. Quibus Episcopus Philadelphienfis, num *QUADRATUS*, an verò alius tempore Johannis fuerit? ib.
34. Quibus encomiis *QUADRATUS* in historia Ecclesiastica, & scriptis Patrum exornetur? ib. & b.
35. Quo respectu Christus, juxta utramque naturam Sanctus dicatur? a. 92
36. Quid sit clavis David, quam Christus habere dicitur? ib.
37. Quomodo clavis David sola, ita aperiat, ut nemo claudat, & sic claudat, ut nemo aperiat? ib.
38. Quid significet modica virtus in Episcopo Philadelphienfi? b. ib.
39. Ostium apertum quid significet? ib.
40. Nominis nova inscriptio, quid sit? b. 93
41. An quia Christus clavem Davidis habet, inde, Papam quoque, Monarchiam & plenariam potestatem habere, sequatur? ib.
42. Quomodo clavis Davidica, quam Christus habet, & claves regni cœlorum Petro datæ differant? ib.
43. An ex clavibus Petro datis Monarchia Papalis adstrui & concludi queat? ib.
44. Quid per claves Petro datas significetur? num potestas Monarchica, an verò potestas remittendi & retinendi peccata? a. 94
45. An verba: *claudite & nemo aperit*: rectè à Thoma Aquinate de clauso limbo explicentur? b. ib.
46. An Deus, hominum aures ita ocludat, ut veritatem audire nequeant? a. 95
47. Quo respectu *CHRISTUS* cœlum & aures, quibusdam aperire, quibusdam claudere dicatur? ib.
48. Quomodo Christus, de Synagoga Sathanae, Pseudo Prophetas & Impostores dare dicatur? ib. & seqq.
49. An homines, ad recipiendam aliquam religionem cogendi sint? b. ib.
50. Quomodo Apostoli, homines, ad recipiendum verbum Evangelii adegerint & compulerint? ib. & a. 96
51. Vox adorationis, hominibus vel Angelis attributa, quid significet? ib.
52. Cur Christus Patrem, toties *DEUM* Suum appellitet? b. ib.
53. An Papa, Sanctos, quosdam Canonizatione sua, reddere possit? ib.
54. Quam verè *CHRISTUS SOLUS, VERAX* dicatur? a. 97

INDEX SCRUPULORUM,

55. Quàm sacrilegè Pontifex Romanus titulum veritatis sibi arroget? ib.
56. Quàm verè Papa Romanus omnium bipedum sit mendacissimus, & hæresiarcha maximus? b. ib.
57. Num Ecclesia Romana fons sit veritatis, an verò potius cloaca & sentina omnium errorum, & vorago ac abyssus mendaciorum? a. 98
58. Quàm falsò Papa Romanus se Occumenicum Ecclesiæ Præsidem esse gloriatur? ib.
59. Omnipotentia Christi, juxta carnem, quomodo adstruatur? b. ib.
60. Apostolis quis in prædicatione & propagatione Evangelii ostium aperuerit? ib. & seqq.
61. Ostium in Germania Luthero quis aperuerit? a. 99
62. Synergismus & Pelagianismus Papisticus, quomodo juguletur? b. ib.
63. A quo, & unde, fructus Ministerio sancto proveniat? a. 100
64. Cur nemo ob dona exigua desperare debeat? ib.
65. Quantam virtutem, fidei habeat simplicitas? ib. & seqq.
66. Si auxilium & brachium seculare nobis desit, in quo nihilominus confidendum? b. 101
67. An liceat duris tractare & appellare verbis hæreticos? a. 102
68. Cur Dominus, Ecclesia, hæreses oriri permittat? ib.
69. An non juratissimi etiam Ecclesiæ hostes nonnunquam convertantur? a. 103
70. Quàm ingens solarium sit, quòd pii Ecclesiæ Doctores à Domino diliguntur? b. ib.
71. Cur Deus crucem immitat? ib.
72. Quæ, in statu crucis, & calamitatis, consolatio piis proponatur? ib.
73. Corona Christianorum quæ sit? a. 104
74. Utrum Renati, gratia Dei excidere possint? b. ib.
75. An, uti Bellarminus contendit, vox *Templum*, in Novo Testamento nunquam aliter, quàm de Templo Hierosolymitano usurpetur? ib.
76. Columna, apud Romanos, olim quid fuerit? a. 105
77. Quo respectu Primarii Ecclesiæ Doctores, columnæ dicantur? ib.
78. Laodicea quotuplex reperiatur? b. ib.
79. Ad quam Laodiceam filius Dei Epistolam scripserit? ib.
80. Quis Episcopus Laodicensis fuerit? num B. Sagaris? an verò alius? a. 106
81. Quomodo Christus Amen dicatur? a. 106
82. Quo sensu Christus Principium creaturæ Dei dicatur? ib.
83. *Ταλαίπωρος* quid significet, & quis propriè sic dicatur? b. ib.
84. *Παλιος* in scriptura quid significet? b. ib.
85. Verbum Dei cur auro assimilatur ignito? a. 107
86. Collyrium quid significet? b. ib.
87. An tepiditas, in causâ Dei & religionis, laudem vel vituperium mereatur? a. 108
88. An prætextu caritatis & pacis tepiditas palliari queat? b. ib.
89. An liceat prætere, ob scripturæ sacræ ambiguitatem, & obsecritatem, calculum assensus suspendendum esse? ib.
90. An scriptura sacra in articulis fidei ambigua sit? a. 109
91. Quò sensu Christus fugiditatem malit, quàm tepiditatem? b. ib.
92. Quid de consiliis Papisticis statuendum sit? a. 110
93. Quomodo consilia sua Evangelica Pontificii describant? ib.
94. Quomodo dissentiant Pontificii in numerandis consiliis? ib.
95. Quot classes consiliorum fingant Pontificii? b. ib.
96. Quæ, quot & quantæ abominationes & corruptelæ, consiliis Evangelicis insint? a. 111
97. An exemptione auri præcepta, figmentum de merito operum, & justificatione propria adstruatur? b. ib.
98. A DEO num non gratis bona spiritualia emamus? ib.
99. Quando indui vult Filius Dei Episcopum vestimentis albis, num cappas illas & indusia clericorum in Papatu: vestes item Cardinalium purpuratas, & ipsius Pontificis splendidissimas: Cilicia quoque mendicantium Monachorum & Capuzinorum, imprimis verò cucullum Francisci innuere voluerit? ib. & seqq.
100. Quomodo DEUS, quos diligit, ab hora tentationis servare, & tamen eosdem arguere ac castigare dicatur? a. 112
101. Si Christus solus clave sua januam cordis aperit, quomodo hic à nobis requiratur, ut stanti ad ostium Christo aperiamus? b. ib.
102. Utrum sanctis eadem in throno Dei sessio tribuatur, quæ Christo? a. 113
103. Cur Christus toties, Amen, verax & fidelis testis dicatur? ib.
104. Quomodo omnia Christianorum sermo, Amen esse debeat? b. ib.
105. Quomodo CHRISTI divinitas inde adstruatur, quòd Principium omnis creaturæ dicitur? ib.
106. An Christus nudum Patris fuerit Organon & Instrumentum? a. 114
107. Vocola PER, an evincat, CHRISTUM, creationis tantum esse organon & instrumentum? ib.
108. In quot classes Christiani, à Filio DEI, dividantur? a. 115
109. Quæ classis Christianorum, DEI maxime placeat? ib.
110. An meritò, vel immeritò, Lutherus, Pontificis jus Canonicum flammis consecravit? b. ib.
111. Quibus gradibus Deus in immittendis pœnis procedat? a. 116
112. Quàm verè, Papa Romanus, se divitem esse, & nullius egere jactet? ib.
113. Unde constet, Papam, Furem ac Expilatozem esse, Bipedum omnium nocentissimum? ib.
114. Quot sint species æruscationum Papisticarum? ib. & seqq.
115. Quomodo Papa gloriatur, de divitiis magnis spiritualibus, a. 117
116. Papistæ quàm cœci, miserabiles, & pauperrimi sint? ib.
117. Quomodo omnes homines cœcitate, miseria & paupertate, laborare dicantur? b. ib.
118. Quomodo bonam & propensam Christi voluntatem imitari deceat? ib. & seqq.
119. An lapsis gratia restet, si ea semel exciderunt? a. 118
120. Quibus mediis corrigi & emendari queamus? ib.
121. Sapientia justorum, quid? b. ib.
122. Vestimenta alba quæ sint, & ubi illa reperiuntur? ib.
123. Collyrium contra cœcitatem quod adhibendum? a. 119
124. Quantum dedecus pariat, nuditas corporalis? b. ib.
125. Quando cœperit, nuditas corporalis indecora esse: num ante vel post lapsum? ib.
126. Quanta blasphemia, quòd Papistæ nuditati corporali meritum vitæ æternæ adsignant? b. ib.
127. Quæ *Πειραις* vel moderatio in correptionibus adhibenda sit? ib. & seqq.
128. Cur Deus pios sub cruce militare velit? b. 120
129. Quàm officiosè Christus stet ad ostium cordis nostri? a. 121
130. Quàm incomparabilis Christi bonitas sit, quòd non tantum ante ostium nostrum stat, sed etiam pulsât? ib.
131. Quot modis Deus pulset? ib.
132. Quales erga pulsantem Dominum nos exhibere debeamus? b. ib.
133. Quid iis, qui pulsanti Domino aperiunt, promittatur? a. 122

EX CAPITE QUARTO.

1. Argumentum capitis quarti quod sit? a. 124
2. Particula POST HÆC, an intervallum temporis hic inferat? Negatur. ib.
3. An Johannes, una die, omnes visiones acceperit? ib.
4. Apertum in cœlo ostium, quod Johannes vidit, quid innuat? b. ib.
5. Terminus implendæ visionis hujus, ubi incipiat, & ubi desinat? ibid.
6. Quid per sedem, quæ posita fuit in cœlo, significetur? ib.
7. Quis fuerit sedens super Thronum? num Pater, an verò Filius? a. 125
8. Quot genera sint Jaspidis? b. ib.
9. Quæ optima Jaspis? ib.
10. Virtus Jaspidis quæ sit? ib.
11. Lapidis Sardii, quæ pretiositas, qui color, quæ virtus, & efficacia? a. 126
12. Quomodo Christus Jaspidi assimilatur? ib.
13. Quomodo assimilatur idem Sardio? b. ib.
14. Iris quomodo signum sit gratiæ in Christo? a. 127
15. Iris Thronum circumdans, quid innuat? ib.
16. Natura Smaragdi quæ sit? ib.
17. Smaragdi proprietates, ad Iridem quomodo applicentur? b. ib.
18. Per 24. Seniores, qui in sedilibus 24. sedere videntur, qui non intelligantur? a. 128
19. Seniores qui rectè & commodè intelligantur? ib.
20. Numerus 24. quomodo ad universalitatem rectè accommodetur? b. ib.
21. Per fulgura, & tonitrua, annon hic commodè judicia Dei severa intelligantur? a. 129
22. Septem Lampades ignis ardentes, ante Thronum quid sint? ib.
23. Septem spiritus, num sint septem dona Spiritus Sancti, an verò sancti Angeli? b. ib.
24. Mare vitreum simile Crystallo, quid innuat? ib.
25. Quomodo proprietates maris Crystalini Mundo competant? ibid.
26. Quomodo animalia quatuor in medio, & tamen etiam simul in circuitu sedis fuisse, absque contradictione dicantur? a. 130
27. Utrum hæc visio Johannis, eadem sit cum illa Ezechielis cap. 1. b. ib.
28. Quid generaliter per animalia quatuor intelligatur? num quatuor virtutes cardinales? num quatuor Patriarchatus? num quatuor

QVÆSTIONUM ET DOCTRINARUM.

- quatuor Angeli? num providentia divina? num Christus? num
4. Monarchæ? a. 131. & seqq.
29. An uti vulgo recepta est opinio, quatuor animalia, quatuor designent Evangelistas? a. 132
30. Quibus fundamentis opinio ista refutetur? ib.
31. Quid ergo tandem per 4. animalia innuatur? ib.
32. Animalia quid in specie innuant? ib.
33. Oculi ante & retro, quid sibi velint? b. 132
34. Quomodo quatuor animalia alas, & quidem sex habuisse, dicantur? b. ib. & seqq.
35. Quomodo accipiendum, quòd animalia quatuor requiem non habere dicuntur? a. 133
36. Trina vocis S. N. C. T. U. S. iteratio, quid sibi velit? b. ib.
37. Sessio, cum Deo attribuitur, quid per eam notetur? ib.
38. An nubes, pro sede Dei, habendæ? a. 134
39. Iris Apocalyptica, num circularis fuerit? ib.
40. Cur Iris arcus, & non sphaeræ formam habeat? ib.
41. Iris & Halo quomodo differant? b. ib.
42. Iris num sit unicolor? ib. & seqq.
43. Quia Iris in signum, & pro memoria pacti, in nubibus posita est, an inde, obliuiosum esse Deum, sequatur? a. 135
44. An quia quatuor animalia requiem non habuisse dicuntur, inde sequatur, Romanam Ecclesiam esse orthodoxam? b. 136
45. An in cap 4. Apoc. Invocatio Sanctorum stabilatur, quia Seniores, in medio & circuitu throni Dei sint, & ideo sine dubio omnia sciunt & perspiciunt? a. 137
46. Quàm utile sit in docendo & discendo gradatim progredi? b. ib.
47. Quomodo Prudentia adhibenda, ut in nutriendis ovibus Christianis, à lacte ad cibos solidos progrediamur? ib.
48. Quibus mediis & adminiculis, Johannes tam sublimia cognoverit mysteria? ib.
49. Quomodo à fastidio vocis primæ abstinendum? a. 138
50. Quomodo incumbat nobis, ut vocem divinam singulis nobis loqui, statuamus? ib.
51. Ex sede in cœlo posita, quàm suavis consolatio, de Ecclesiæ firmitate hauriatur? b. ib.
52. Quis summus sit Rector & Præses Ecclesiæ? Num Christus, an verò Papa Romanus? a. 139
53. Quomodo ex visibilibus creaturis, majestas Dei invisibilis cognoscatur? b. ib.
54. Num liceat creaturas ad explicationem & explicationem rerum sacrarum adhibere? a. 140
55. Jaspis quomodo sit speculum summæ in Deo perfectionis: imago immensæ Dei potentiae, & Φίλανθρωπίας? ib.
56. Thronus Dei quam pulchrè cingatur Iride, hoc est, misericordia? b. ib.
58. Smaragdus quomodo illustret Dei misericordiam? ib.
57. Quàm insigne Φίλανθρωπίας Dei sit testimonium, quòd Deus cœlesti non respuit consortium? a. 141
59. Consortium cœlesti, quàm multis parasangis omnia consortia humana, quantumvis splendidissima antecellat? b. ib.
60. Quomodo, licet ætate juniores, senioribus annumerari possimus? ib.
61. Stola alba Sanctorum, quid hic innuat? a. 142
62. Coronæ quoque aureæ? ib.
63. Genera exhalationum quot sint? ib.
64. Ἀσπράνθη, num fulgur tantum, an verò etiam fulmen notet? b. ib.
65. Fulgura, tonitrua, & fulmina, quomodo è Throno Dei procedant? cum tamen naturales causas habeant? ib.
66. Annon à Diabolo quoque ejusque organis, utpote veneficis, Empulis, Lamiis, mormolicis & strygibus plurimæ tempestates excitantur? ib. & seqq.
67. Quibus rationibus negetur, Diabolum & organa ejus tempestates excitare? a. 143
68. Quo tempore fulmina, tonitrua, fulgura, & alia meteora creata sint? b. ib.
69. An meteora cum reliquis creaturis extare cœperint? ib.
70. Fulgura, tonitrua, & fulmina, quomodo Deus pro exercitu suo usurpet? a. ib.
71. Si è Throno Dei procedunt fulgura, tonitrua & fulmina, quomodo se gerere Christianus debeat? a. 145
72. Quas superstitiones exerceant Pontificii, pro pellendis tempestatibus? b. ib.
73. Quàm tremenda vox sit Domini Dei nostri? ib.
74. Quæ consolatio insignis emergat inde, quòd calamitates, vox Domini, vocantur? a. 146
75. Mundi quæ sit marina conditio? ib.
76. Mundi quæ sit cristallina conditio? ib.
77. Quàm facta nostra omnia sint in conspectu Dei? a. 147
78. Leonis proprietates, quomodo ad quatuor Hierarchias accommodentur? b. ib.
79. B. Ambrosius quantam παρρησίαν erga Theodosium Imperatorem exercuerit? ib. & seqq.

80. Bovis conditiones, uti & hominis, Hierarchiis accommodatæ b. 149
81. Historia de Amphiloquio, quàm ingenioso artificio apud Imperatorem, Anianorum conventuum prohibitionem impetraverit? ib.
82. Aquilæ proprietates ad verbi præcones, quomodo accommodentur? b. 150
83. Aquilæ proprietates, quomodo ad omnes fideles applicentur? a. 151
84. Aquilæ proprietates, ad Magistratum politicum, quomodo applicentur? ib.
85. Aquilæ proprietates, quomodo ad Christum accommodentur? b. ib.
86. Oculi multi, quomodo Exarchis competant? b. ib.
87. Quàm longè lateque & quorsum oculi Christianorum intendendi sint? a. 152
88. Quomodo per alas innuatur celeritas & dexteritas in obeundo munere, & quomodo Apostoli animalia alata fuerint? ib.
89. Linguae, Hebræa & Græca, cur alæ dicantur? ib.
90. Λειτουργία perpetuam, quàm severè à nobis Deus requirat? b. ib.
91. An in vita æterna otiosi, an verò negotiosi futuri simus? ib.
92. Mysterium Trinitatis, quàm solidè ex trina repetitione vocis S. N. C. T. U. S. probetur? a. 153
93. Manichæorum Error, quomodo ex consideratione sanctitatis divinas confutetur? ib.
94. Omnipotentia Dei quomodo probetur? ib.
95. Omnipotentia Dei, quàm blasphemè à Sacramentariis negetur? ib.
96. An si Christus non faciat montem sine valle, ideo impotens dici debeat? b. ib.
97. An non ingnitus Deus, verè finitus factus sit? ib.
98. Annon factum, Deus infectum reddere queat? ib.
99. Annon virgini lapsæ florem virginitatis restituere possit? ib. & seqq.
100. Quid solatii inde emergat, quòd Deus, Deus vivens in secula vocatur? a. 154
101. An externa etiam civilitas & reverentia Deo placeat? ib.
102. Quomodo nos exemplo seniorum deceat abjicere coronas nostras? ib.
103. An solus Deus Creator dicendus? b. ib.
104. Unde Deus omnia creaverit? a. 155
105. Cur omnia creavit, & cur istam creaturam sic, cur aliam aliter creavit? ib.

EX CAPITE QUINTO.

1. Quod sit capitis quinti Argumentum? a. 156
2. Quid liber, quem sedens in throno in dextra habuit, juxta Interpretes quosdam innuat? ib.
3. Quo respectu omnes libri Biblici unus tantum liber dicatur? b. & seqq.
4. Septem sigilla quid notare dicantur à quibusdam? b. ib.
5. Septem sigilla quam pulchrè & eleganter à Bernhardo explicantur? ib. & seqq.
6. Quàm belle liber iste de Providentia Dei explicari queat? b. 157
7. Qua ratione Deo liber tribuatur? ib.
8. Cur plures, quàm unus, libri, Deo assignentur? ib.
9. Angeli interrogatio, quis librum aperturus sit, quid innuat? ib. & seqq.
10. Cur Johannes fleverit? a. 158
11. Senior ille, qui Johannem flentem erexit, quis fuerit? ib.
12. Per cornua septem, quid innuatur? b. ib.
13. Quid per oculos septem? ib.
14. Purgatorium quomodo fundamentum totius Papatus fuerit? a. 159
15. Purgatorium quomodo generaliter à Pontificiis definiatur? b. ib.
16. Purgatorium quomodo ab aliis fictis carceribus differre dicatur, à limbo nimirum Patrum, Infantum, & loco intermedio? ib.
17. An Patriarchæ Veteris Testamenti post mortem, visione Dei caruerint? ib.
18. Quomodo contrariantur sibi Pontificii, dum aliqui Patres poenam damni in limbo, absque ullo sensu sustinuisse, aliqui verò animas doluisse scribunt? ib. & seqq.
19. De Prato, in Purgatorio, quàm suavia somnient Pontificii? a. 160
20. Ubi sit Purgatorium? b. ib.
21. Quàm variæ de loco Purgatorii sint Pontificiorum sententiæ, & quàm varia animabus hominum à Pontificiis tribuantur hospitalia? ib.
22. Quas rationes Pontificii afferant, quòd tam varia loca Purgatorio assignant? ib.
23. Quid de igni Purgatorio Pontificii statuunt? num corporeus & elementaris sit, an verò non? a. 161
24. Quamdiu duret Purgatio ista ficta & commenticia? ib.
25. Quomodo in hac etiam circumstantia, maxime inter se, Pontificii dissentiant? ib.

INDEX SCRUPULORUM.

26. Quis tortoris partes in Purgatorio sustineat? b. ib.
27. Varietas opinionum de hac etiam quaestione? ib.
28. Qui sint Inquilini istius Purgatorii? ib.
29. Annon juxta Pontificios, ipsa B. virgo Maria Acherontem Purgatorium tranaverit? a. 162
30. Quid animæ agant in Purgatorio? ib.
31. Num edant, orent, & subsistent in Purgatorio animæ? b. ib.
32. Num de salute sua certæ sint? ib.
33. Qualis sit illa certitudo? a. 163
34. Quam impiè animabus certitudo Salutis attribuitur in Purgatorio: quæ tamen in hac vita eis adimitur? ib.
35. Unde fingant Pontificii certitudinem salutis animabus in Purgatorio degentibus obtingere? b. ib.
36. Quot fingantur remedia animarum? ib.
37. Cur remedia illa non possint juvare animas? ib.
38. An vivi pro defunctis satisfacere queant? ib.
39. Quæ blasphemiz sub figmento indulgentiarum occultentur? ib. & a. 164.
40. Num Pontifici potestatem in defunctos concedant Pontificii? a. 164
41. Quomodo ipsimet Pontificii fateantur, nullam indulgentiis inesse virtutem & efficaciam? ib.
42. Unde commentum totum Pontificii de Purgatorio hauserint? b. ib.
43. An Purgatorium in Scriptura fundetur? ib.
44. An in nostra Apocalypsi fundetur? ib. & seqq.
45. Quomodo solus Agnus aspicere librum potuisse, & nihilominus Johannes quoque librum vidisse dicatur? a. 166
46. Cur Christus dicatur Agnus TANQUAM occisus? annon inde concludi posset, quod verè occisus non sit? ib.
47. Vocula TANQUAM vel QUASI, an tantum similitudinem, an verò etiam rei certitudinem denotet? b. ib.
48. Quàm nihil omnino in tota vita nobis accadat, quod non accuratè in libro Providentiæ divinæ consignatum sit? ib.
49. Quam plena & referta mysteriis, sint opera & judicia Domini? a. 167
50. Quàm deceat cavere, ne in secreta Dei judicia irrumpamus, & violento ausu librum clausum aperire præsumamus? ib.
51. Astrologica judicia de sortibus hominum, quàm vana & profana sint? ib.
52. Quàm honoratus sit, & olim sub papatu fuerit ordo Ecclesiasticus? a. 168
53. Quæ detestanda ingratitude sit, quod nobiliori prosapia oriundi ignominiam sibi accersi putant, si Ministerio se addicerent? ib. & seqq.
54. Quàm splendidus titulus sit PRÆDICANTIUM? b. 168
55. Cur vox Præconum intendenda sit? ib.
56. Quod desiderium nostrum summum esse debeat? a. 169
57. Quidnam flere & lugere nos deceat? b. ib.
58. Quinam piè flevierint? & ad quid lachrymæ prosint? ibid.
59. Quomodo Ministros Evangelii deceat, ut mœstos erigant & consolentur? a. 170
60. Quis Refectorium sit verum animarum nostrarum? ib.
61. Cur Christus Leo dicatur? ibid.
62. Cur & quomodo Christus RADIX David dicatur? b. ib.
63. Quanta & quàm præclara Christi sit victoria? a. 171
64. Quàm non pudeat Christum familiæ suæ, licet in ea multos peccatores habeat? b. ibid.
65. Quomodo Angelus Agnus dicatur aperuisse librum, ante sigillorum refectionem? ibid.
66. Cithara, propriè quid sit? ibid.
67. Phialæ quid sint? ibid. & seqq.
68. Vox Evangelii, cur novum canticum dicatur? a. 172
69. Quomodo creaturæ irrationales Agnum celebraverint? a. 173
70. An Christus tempore visionis hujus Johanniticæ, virtutem, potentiam, sapientiam, & reliqua Divina ἀξιώματα, demum acceperit? ibid.
71. An Sancti pro uniuscujusque hominis necessitate apud Deum intercedant? b. ibid.
72. An Sancti in cœlis nos superstitēs ament? ibid.
73. An gemitus cordium nostrorum exaudiant? ibid. & seqq.
74. Quomodo Pontificii de cognitione Sanctorum, & adminiculis cognitionis hujus, inter se dissentiant? a. 174
75. Utrum Majestas Divinitatis, Christo secundum carnem, ex merito quodam proprio, obtigerit? b. ibid. & seqq.
76. Quanto beati cœlites tripudient gaudio? b. 175
77. Quàm benè Musica vocalis Deo placeat? ibid.
78. Musica vocalis, quantum Dei donum? ibid. & seqq.
79. Musica vocalis quantis ornata sit elogiis? a. 178
80. Annon Instrumentalis quoque Musica Deo perplaceat? ib.
81. An Musica vocalis sit aurium inanis strepitus? ibid.
82. Quæ virtus & efficacia insit Musicæ Instrumentali? ib.
83. Musica an Principem dedecet? ibid. & b.
84. Quæ thymiamata Deo sint gratissima? a. 179
85. Quænam causæ ad exercitium precatōnis nos excitare debeant? b. ibid.
86. Quanta precibus insit efficacia? a. 180
89. An doctrina nostra propriè loquendo NOVA sit? a. 181
90. Novatio & Renovatio, quomodo differant? ibid.
91. Quo respectu, nostra doctrina Orthodoxa nova dici possit? a. 182
92. An non doctrina Pontificia rectius nova dicatur? ibid.
93. Redimere quid in genere & quid in specie notet? b. ibid.
94. Christus quomodo redimere dicatur? a. 183
95. Gaal Hebræa vox quid notet? ibid.
96. Quid Græcæ voces λύτρον & ἀγοράζω, novent? ibid.
97. Quæ ad Redemptorem genuinum requirantur? ibid.
98. Quibus argumentis probetur, Christum esse Redemptorem verum & unicum? b. ibid.
99. Quàm impiè & blasphemè Pontificii Christo Mariam Virginem in opere Redemptionis adjungant? a. 184
100. Quàm impiè jubeant, potius & libentius ad nomen Mariæ, quàm ad nomen Jesu confugere? ibid.
101. An Christus OMNES homines redemerit? b. ib.
102. Si Christus omnes homines redemit, cur non omnes salventur? ib.
103. An Redemptio universalis maneat, etiam si non omnes homines salvantur? a. 185
104. Unde & à qua re redempti simus? ibid.
105. Servitus quotuplex? ibid.
106. A qua servitute non redempti simus? b. ibid.
107. A qua servitute redempti simus? ibid.
108. Quo medio facta sit Redemptio? a. 186
109. An merita nostra in Redemptione locum habeant? b. ib.
110. Quo respectu ab æterno redempti esse dicamur? ibid.
111. Quomodo in tempore certo redempti dicamur? ibid.
112. Quare Christus non statim post lapsum Adæ & Evæ in mundum venerit, ac opus ἀπολυτρώσεως perfecit? a. 187
113. An periclitata fuerit salus eorum, qui in Veteri Testamento, ante Nativitatem Salvatoris ex hac vita migrarunt? a. 188
114. Cui & ad quid Christus nos redemerit? b. ibid.
115. Quid Christo pro Redemptione debeamus? ibid.
116. Ecclesiæ Christi quanta amplitudo? ibid.
117. Ecclesia Catholica quæ sit? a. 189
118. Quomodo vera Ecclesia à falsa discerni queat? ib.
119. Quis in Novo Testam. summus sit Pontifex seu Sacerdos? b. ib.
120. Quare Pontifex Romanus pro summo Sacerdote haberi non possit? a. 190
121. An omnes Christiani certo respectu Sacerdotes Novi Testamenti rectè dicantur? ibid.
122. Quænam Christianorum, utpote Sacerdotum, vera sint Sacrificia? b. ibid.
123. An Missa pro Sacrificio Christianorum haberi queat? a. 191
124. Sacrificia spiritualia & mentalia, quæ à Patribus dicantur? ibid.
125. Quod Christianorum sit Regnum, quæ Victoria, qui Triumphus? ibid.
126. An sint Angeli? b. 191
127. Unde & à quo Angeli existant? ibid.
128. Quando Angeli sint creati? a. 192
129. Quot sint Angeli? ib.
130. Ubi sint Angeli? b. ibid.
131. Quales creaturæ sint Angeli? ibid.
132. Quid de novem ordinibus Angelorum sit sentiendum? ib.
133. Quanta Patrum, in quaestione, de distinctis Angelorum ordinibus, sit modestia? a. 193
134. An omnes Angeli mittantur? b. ibid.
135. Quid agant Angeli in terris? ib.
136. Quid agant in cœlis? ibid.
137. Ingenuam confessionem nostram edere, quàm severè jubeamur? ibid.
138. Requisita ingenuæ confessionis quæ sint? a. 194
139. Proprietates Agni quomodo Christo competant? ibid.
140. Cur & quomodo Christus sit dignus, ut propter occasionem suam laudetur? b. ibid.
141. Cur Christus in ligno crucis occidi voluerit? ib.
142. An Deus alio modo, quàm morte Filii sui, mundum redimere potuerit? a. 195
143. Divinitas Christi à quibus hæreticis impugnata sit? ibid.
144. Divinitas Christi quomodo possit invictè & solidè probari? a. 196
145. Cur Redemptorem nostrum, Deum esse oportuerit? ibid.
146. Cur Filius, & non Pater, vel Spiritus S. carnem assumpserit? ib.
147. Humanitas Christi à quibus hæreticis impugnata sit? ib.
148. Humanitas Christi quomodo probetur? b. ibid.
149. An Christus secundum carnem sit Persona? ibid.
150. An prædicatio humanorum (in persona Christi) de Deo, & Divinorum de homine, tantum sit verbalis? a. 197
151. An hæc enunciatio: Deus est homo: Et: Homo est Deus: sit tropica seu figurata? ibid.
152. An hæc ipsa enunciatio sit usitata & regularis? ibid.
153. Si

QVÆSTIONUM ET DOCTRINARUM.

153. Si homo prædicatur de Deo univocè, tanquam species de sua hypostasi, juxta Calvinianos, quæ absurdissima absurda inde resultent? b. ibid.
154. Cur Filius Dei humanam sibi carnem unierit? ibid.
155. Qualis unio naturarum non sit? a. 198
156. Unio qualis sit? b. ibid.
157. In quibus capitibus unio personalis consistat? a. 199
158. Quæ absurda inde emergant, si personalis subsistentia humanæ Christi naturæ, in ipsa persona τὸ λόγῳ, contigisse negetur? b. ib. ibid.
159. An, subsistere in loco localiter, & in λόγῳ personaliter, tantum sit verborum paranomasia? Et, an in λόγῳ subsistere personaliter & in loco subsistere localiter, unum & idem sit? ibid.
160. Cur non sufficiat ad constituendam unionis formam, si dicatur, Carnem Christi sustentari à Verbo? ibid.
161. Quæ absurda emergant, si λόγῳ totus in carne, & totus extra carnem esse: & non minùs extra carnem quàm intra eam subsistere dicatur? a. 200
162. Vera & Realis idiomatum communicatio, quàm necessariò ex unione personali resultet? ibid.
163. Ratio communicationis idiomatum, quàm pulchrè & concinnè à vetustate expressa & explicata sit? b. ibid.
164. Per κοινωνίαν quid non, & quid intelligatur? a. 201
165. Vocula REALIS quid significet? b. ibid.
166. Quomodo probetur, Christo juxta carnem omnia Divinitatis idiomata communicata esse? ib.
167. Quomodo probetur, quod Christo, juxta humanitatem, Omnipotentia data sit? a. 203
168. Vocula ἐξουσία quid notet? ibid.
169. Quomodo probetur, quod Christo, juxta carnem, Omniscientia & vis vivificatrix communicata sit? ibid.
170. Juxta quam naturam Christus ad dexteram Dei collocatus esse dicatur? b. ibid.
171. Quàm invictè probetur, Christum juxta carnem, rectè & meritò adorari? ibid. & a. 204
172. Juxta quam naturam tota plenitudo Deitatis in Christo habitare dicatur? b. 204
173. An, quia natura humana non est subiectum essentialium DEI proprietatum, idè nec Christo juxta carnem idiomata Divina communicari queant? ibid. & seqq.
174. An, quia plenitudo Divinitatis subiectivè humanitati Christi non inest, idè nullo modo ei inesse, vel in Christo, juxta carnem, habitare possit? ibid.
175. An dogma de communicatione idiomatum, confessionem trium Personarum Divinitatis introducat? ib.
176. Idiomata Divinitatis, quotuplici respectu considerentur? ib.
177. An idiomata Deitatis absolute, vel hypostaticè & relatè Christo, juxta carnem, attributa dicantur? a. 206
178. An omnia idiomata Christo secundum carnem, communicata sint? ibid.
179. Quomodo idioma æternitatis & immensitatis Christo, secundum carnem, communicatum dicatur? ibid.
180. Idiomata divina Christo communicata, quomodo distingui possint? ib.
181. An si aliqua diceremus idiomata divina, Christo, juxta carnem, non communicata, inde sequeretur, Deitatem Filii non esse ἀμέρισον? ib. & seqq.
182. Amphilocheus quàm egregio artificio impietatem Arriani dogmatis, Imperatori Theodosio ostenderit? a. 209
183. Subjectio & humiliatio omnium creaturarum, quàm evidens sit Majestatis Christi infinitæ testimonium? b. ib.
184. Creaturæ mutæ, qua ratione Christum glorificare dicantur? ib.
185. Ex terra, quomodo majestas & gloria Dei appareat? a. 208
186. Ex cœlo, quomodo majestas Dei pateat? ib.
187. Quam ob causam, ut Deum celebremus, deceat? ib.
188. Invocatio Sanctorum Papistica, quàm invictis fundamentis refutetur? b. ib. & b. 209.
189. Quomodo ipsi Pontificii Invocationem Sanctorum in scriptura fundatam non esse, confiteantur? b. 208
190. Invocationem Sanctorum, quomodo Antiquitas improba-verit? b. 209
191. Quo tempore, & qua occasione idololatria Papistica in Ecclesi-am irreperit? b. ib.
4. An per equum album Apostoli, & per sessorem super equum Christus intelligatur? ib.
5. Quomodo Apostoli equis, & Christus sessori assimilari queant? ib. & seqq.
6. Arcus, Corona & Triumphus, quomodo Christo congruat? a. 213
7. Quæ sit Authoris de equo albo sententia? b. ib. & seqq.
8. Quàm pronas deceat esse aures nostras ad vocem Christi sonan-tem? b. 214
9. Jumentis nomen unde? ib.
10. Equos & alia animalia, cur Deus creârit, ac etiamnum con-servet? ib.
11. Per animalia quando justitiam suam Deus exercuerit? ib.
12. Equorum ubi in scriptura inprimis fiat mentio? a. 215
13. Equi, ubi Angelos in scriptura significant? ib.
14. Per equos, ubi Apostoli & sancti Dei homines significen-tur? b. ib.
15. Ecclesia ubi Equitatu assimilatur? ib.
16. Crucigeri quomodo equis comparentur? ib.
17. Per equos, ubi in scriptura fastus, superbia & ferocia innua-tur? a. 216
18. Hypocritæ cur equis assimilentur? ib.
19. Cur Deus Magistratui copiam & numerum equorum interdi-xerit? ib.
20. Confusus ordinis Politici cursus, quomodo per equos à Salo-mone describatur? b. ib.
21. Ἰππογραφία quid prosit? ib.
22. Quas equorum virtutes nos imitari, vitia verò nos fugere de-ceat? ib.
23. Equus rufus seu apertio sigilli secundi, quid juxta varios Interpre-tes significet? a. 217
24. Authoris sententia de equo rufo quæ sit? ib.
25. Gladius magnus sessoris super equum rufum quid innuat? b. ib.
26. Sessor quis sit? b. ib.
27. Pacem de terra fumentes qui sint? ib.
28. Sigillum secundum quomodo cohæreant cum primo? ib.
29. Annon necessariò per sessorem Christus intelligatur? ib.
30. Quia bellis Ecclesia Dei est obnoxia, quomodo consistat pro-missio Christi, portas inferorum non prevalituras esse adversus i-psam? a. 218
31. Quomodo & Christus & Satanaz pacem de terra tollere di-cantur? ib.
32. Quas sub Tyberio? ib.
33. Quas sub Cajo Caligula? a. 219
34. Quas sub Claudio? ib.
35. Quas sub Nerone? ib.
36. Equus rufus quomodo sub Domitiano circumcursitaverit? ib.
37. Quomodo sub Trajano? b. ib.
38. Quas sub Hadriano Ecclesia persecutiones sustinuerit? ib.
39. Quas sub T. Ælio Arrio, Antonino Pio? ib.
40. Quas sub Severo? ib.
41. Quas sub Decio? ib.
42. Quas sub Vibio Gallo? ib.
43. Quas sub Licinio, Valeriano? a. 220
44. Cur Deus tantum sanguinis humani profusionem permiserit? b. ib.
45. Cur Deus Pios tumultibus bellicis implicari sinat? ib.
46. Commoda pacis quanta sint? a. 221
47. Bellarium quanta sint incommoda? ib.
48. Tyrannis an pro lubitu grassari liceat? b. 221
49. Quoties & quàm fortiter Deus equi rufi cursum cohibue-rit? ib.
50. In mediis bellorum motibus, quàm potenter Deus pios con-servaverit? a. 222
51. Sigilli tertii, quàm variæ extent interpretationes? ib.
52. Sigillum tertium, quomodo Nicolaus de Lyra interpretetur? a. 223
53. Sigillum tertium, quàm malitiosè Pontificii de Luthero interpre-tentur? ib.
54. Quomodo Interpretatio ista in Pontificios retorqueri pos-sit? ib. & seqq.
55. Genuinus scopus sigilli tertii qui sit? b. 223
56. Frumentum juxta pondus dimetiri, quid sit? ib.
57. Chœnix quid significet? ib.
58. Satum, mensuræ species, quid sit? ib.
59. Denarius quid? a. 224
60. Quanta sit annonæ caritas, si chœnix tritici denario, & tres chœ-nices hordei eodem pretio valeant? ib.
61. Cur Deus famem & annonam immittat? b. ib.
62. Exempla famis & penuriæ, quot & quanta passim ex-tent? ib.
63. Donis Dei, quàm valde mundus abutatur? a. 225
64. In castigatione sua, quàm paternè agat Dominus b. ib.
65. Quàm

EX CAPITE SEXTO.

1. Per apertionem sigilli primi an facta insigniora intelligantur, quæ ante diluvium contigerunt? b. 211
2. An verò per hanc apertionem intelligatur Monarch. L. a. 212
3. An potius manifestatio Incarnationis Christi? ib.

66. Quàm

INDEX SCRUPULORUM.

66. Quàm utile & jucundum sit exercitium, si quis rationem mensurarum in aridis & liquidis, nec non monetæ valorem, in scriptoribus profanis & Ecclesiasticis indaget? b. ibid.
67. Quinam Authores de ponderibus & monetis scripserint? ib.
68. Equum pallidum quàm variè interpretentur Doctores? a. 226
69. An juxta Pontificios, rectè equus pallidus de Mahomete intelligatur? ib. & seqq.
70. Authoris sententia de equo pallido quæ sit? b. ibid.
71. Scholæ, quid in scriptura significet? ibid.
72. Pests an fortuito & ignorante Domino grassetur? a. 227
73. Pests an à Deo immittatur? ib.
74. Pests an malum contagiosum sit? Non videtur enim esse, cum à Deo immittatur: Deus autem cæco impetu non agat? b. ibid.
75. Pests tempore an liceat præservativis uti? ibid.
76. Pests tempore an liceat fugere? ibid.
77. Pests tempore an æquum sit, Magistratus Politici ferre ordinem? ibid.
78. Pestilentis contagii vim, an non Deus, in summis periculis à suis avertere possit? ibid.
79. Pests tempore quantum preces valeant? a. 228
80. Pestem quæ peccata provocent? ibid.
81. Pests quàm horribiliter passim grassata sit, seu quot & quanta pestilentis hujus contagii exempla extent? b. ibid.
82. Peste cur non impii tantum, sed & pii corripiantur? ibid.
83. Bestis terræ, quàm graviter Deus homines affligat? ibid.
84. Quæ poenæ hujus passim extent exempla? a. 229
85. Per minutissima animalia, quomodo severam suam exercere soleat vindictam Dominus? ibid.
86. Vocula *פֶּחַח* seu anima quid significet? b. ibid.
87. Per Aram quid intelligant Interpretes? a. 230
88. Altare quid commodissimè significet? ibid.
89. Quomodo animæ interfectorum sub Altari esse dicantur? ib.
90. Qui per interfectos intelligantur? b. ibid.
91. Stolæ nomen unde? ibid.
92. Stolæ quid innuant? a. 231
93. Animæ, cum sint spiritus, quomodo videri, & stolis indutæ esse possint? a. ibid.
94. An stolæ martyrum animæ sub Altari sint? ibid.
95. Quomodo congruat animabus justorum, quod vindictam & ultionem petunt? ibid.
96. Particula *וְשֶׁקֶוּ*, quid sibi velit? b. ibid.
97. Clamor animarum pro vindicta divinâ, quomodo cum oratione consentiat Dominica? ibid.
98. Verba animarum quid sint? ibid.
99. Utrum animæ beatorum, statim postquam corporibus excesserunt ad visionem Dei admittantur? an verò ab ea usque ad extremum judicium arceantur? a. 232
100. Animæ an ad visionem Dei indigeant corpore? ibid.
101. Quomodo gloria animarum in extremo judicio amplior & major futura sit? b. ibid.
102. An diuturna animarum expectatio, & extremi judicii desiderium non sit ipsis tormentum? ibid.
103. Quibus invictis argumentis immortalitas animarum asseratur? a. 233
104. A quibus immortalitas animarum negetur? ib. & seqq.
105. Ubi piorum animæ commorentur? b. 234
106. De somno animarum quid statuendum? ibid.
107. Martyres qui propriè dicantur? a. 235
108. Martyria quomodo distinguantur? ibid.
109. Martyria incruenta, cruenta, clandestina, lenta & breviora quæ dicantur? ibid.
110. Notæ veri & genuini Christianorum martyrii quæ sint? b. ibid.
111. Pseudomartyria quæ sint? ibid.
112. Quàm grave peccatum sit, homines pios & religiosos affligere? ibid.
113. Quas poenas infligat Deus iis, qui pios in hac terra affixerunt? a. 236
114. Quæ persecutiones sub Anti-Christo perferendæ, Ecclesiæ prædicantur? ibid.
115. Quàm horrenda tormenta, Christiani, decreto Imperatorum & Pontificum Romanorum passi sint? b. ibid.
116. Quæ congregatio suavissima in extremo judicio futura sit? ibid.
117. An Electorum numerus Deo accuratè notus sit? & num vel minui, vel augeri possit? a. 237
118. Quomodo pii superstites defunctorum fratres & conservi dicantur? b. ibid.
119. An Sancti in coelis, pro impiis in terra intercedant? ibid.
120. Cur Deus Tyrannos non cito ad poenas trahat, sed ultionem & vindictam longius differat? ibid.
121. Verba Johannis de apertione sigilli sexti, an literaliter accipienda? a. 238
122. Quare literalis sensus non possit hic admitti? ibid. & seqq.
123. Cur Pontificii hic sensui literali ita inhæreant? b. 239
124. Hyperbolica locutiones an in scriptura locum habeant? ib.
125. Cur mysticè sigillum sextum explicari debeat? a. 240
126. Qui d Spiritus Sanctus per sigillum sextum non innuat? ib.
127. Quid per sigillum sextum innuatur? b. ibid.
128. Prodigia quomodo ad genuinum sensum textus applicentur? a. 241 & seqq.
129. Status Ecclesiæ & Imperii Romani qualis hodie sit? b. 242
130. Mutationes & confusiones, cur terræ motui comparentur? a. 243
131. Proprietates & effecta Solis, quomodo Christo congruant? ibid.
132. Lunæ proprietates, quomodo Ecclesiæ accommodari possint? b. ibid.
133. Defectio à fide & veritate quàm frequens sit? a. 244
134. Quàm angustis Ecclesia terminis concludatur? ibid.

IN CAPITE SEPTIMO.

1. Quis sint quatuor super angulos terræ stantes Angeli? a. 246
2. Quomodo per ventos Ministerium Spiritus Sancti designetur? b. ibid.
3. Angelus ab ortu Solis ascendens, num creatus, an verò increatus sit? 247
4. Quo signo servi Dei in frontibus signentur? ibid.
5. Quot signaturæ solenniores extent in Vet. Test. ibid.
6. Ad quam signaturam Angelus noster in Apocalypsi respiciat? b. ibid.
7. Signum apud Ezechielem quale fuerit? ibid.
8. Electorum signum quod sit? a. 148
9. Num præcisè ex qualibet Tribu tantum 12 000. signati sint? b. ib.
10. Quid in explicatione visionum in primis sit observandum? a. 149
11. An Papistica signi crucis veneratio, ex obfignatione ista Angelica rectè adstruatur? ibid.
12. Cur Johannes Tribus Israel confuso ordine recenscat? ibid.
13. Cur Johannes Tribum Juda primo loco posuerit? b. ibid.
14. Cur Tribus DAN hic omittatur? ibid.
15. Quomodo Pontificii in figmento de Tribu DAN, sibiipsis contradicant? ibid.
16. Cur Tribus DAN in partitione terræ ultimo loco numerata sit? a. 250
17. Quomodo Papa Anti-Christus ex tribu DAN natus dici queat? ib.
18. Cur in recensione Tribuum omittatur Tribus Ephraim? b. ib.
19. Annon plures Judæi, quàm 14 400. salvandi sint? ibid.
20. Num supersit ipse de conversione Judæorum? ib. & seqq.
21. Ecclesia cum alias pusillus grex dicatur, cur hic & quomodo innumera multitudo dicatur? a. 251
22. Quanta Judæorum adversus Christum rabies fuerit? b. ibid.
23. Quanta rabies fuerit gentiliū adversus eundem? b. ibid.
24. Venti proprietates quomodo ministerio competant? a. 252
25. Satanæ an pro lubitu grassari liceat? ibid.
26. Christus cur Angelus dicatur? b. ibid.
27. Ecclesia quæ & quomodo invisibilis dicatur? ibid.
28. Invisibilitas Ecclesiæ quomodo asseratur? a. 253
29. Deus quomodo Electos suos semper sibi ab exitio conservet? ibid.
30. An filii portent iniquitates patrum? b. ibid.
31. Quanta Regni Christi sit amplitudo, & quàm insigne illa sit miraculum? ibid.
32. Quam insperata sit hæc Regni Christi amplificatio? a. 254
33. In quibus remotissimis Regnis, Provinciis & Insulis, nomen Christi Jesu vigeat? ibid.
34. Quibus documentis probetur, in ipsa Turcia Christianismum vigere & florere? b. ibid.
35. Quibus armis animi Barbarorum expugnati sint? ibid.
36. Vocatio Gentium ad regnum Christi quàm insigne beneficium sit? a. 255
37. An tota salus ex mera Dei gratia, absque operibus & meritis nostris proveniat? b. ibid.
38. Justi quomodo & cur palmæ assimilentur? ibid.
39. Candidati stolis albis amicti qui sint, & unde venerint? a. 256
40. Ad quantam beatitudinem illi exaltentur? ibid.
41. An felicitas ista tantum martyribus, an verò & aliis fidelibus expectanda sit? b. ibid.
42. An solus sanguis Christi stolas dealbare possit? a. 257
43. Per quæstiones & responsiones docere quàm commodum & utile sit? ibid.
44. Utrum articuli fidei hic in terra perfectè discantur? ibid.
45. In arduis quæstionibus qua responsione utendum? b. ibid.
46. An Deus obliviscatur afflictionum nostrarum? ibid.
47. Solatium nostrum sub cruce quodnam sit? a. 258
48. Quo respectu omnes homines coram Deo immundi sint & fordidi? ibid.
49. Quàm

QVÆSTIONUM ET DOCTRINARUM.

49. Quàm graviter errent Pontificii, naturæ nostræ munditatem tribuentes? ib.
50. An solo sanguine Christi à sordibus nostris mundemur & purgemur? b. ib.
51. Quid sentiendum sit de aqua Pontificiorum lustrali? ib.
52. Quid de Purgationibus Leviticis statuendum? a 259
53. Quid per aquam mundantem scriptura intelligat? ib.
54. Vestis nostra cur non temerè sit inquinanda? b. ib.
55. Status beatorum in vita æterna quàm felix futurus sit? ib.
56. Status noster terrenus & cœlestis quomodo opponantur? ib.
57. Status beatorum quomodo describatur privativè & positivè? a. 260

EX CAPITE OCTAVO.

1. Argumentum libri tertii quod sit? a. 262
2. Argumentum capitis octavi quod sit? ib.
3. Quàm variæ, & prorsus contrariæ Patrum & Interpretum, de silentio in cœlo sint sententiæ? ib. & seqq.
4. Authoris quæ sit de hoc silentio sententia? b. 263
5. Quomodo ab Adversariis ipsi hæc sententia approbetur? a. 264
6. An per Angelos in conspectu Dei stantes, boni vel mali Doctores innuantur? ib.
7. Quis Angelus sit stans ante altare, cum thuribulo aureo? ib.
8. Quare Spiritus quidam creatus esse non possit? ib.
9. Quare per Angelum hunc, Constantinus Imperator intelligi non possit? a. 265 & seqq.
10. Rationes, quod Angelus iste, alius non, quàm Christus Jesus sit? b. 267
11. Quàm variè Angelus primus Tubicen explicetur? ib.
12. Quàm commodè ad Arrium tuba prima applicetur? a. 268
13. Qualem se Arrius gesserit? b. ib.
14. Quomodo ad Sacramentarios Tuba prima applicari possit? b. 269
15. Angelus secundus quam notet hæresin? a. 270
16. Historia & hæresis Montani quæ sit? b. ib.
17. Hæresis Manichæorum quæ fuerit? a. 271
18. Origo Manicheismi quæ fuerit? b. ib.
19. Quàm horrenda morte Manes occubuerit? a. 272
20. Tuba Angeli secundi, quomodo ad hæresin Montanistarum & Manichæorum accommodari possit? ib.
21. Stella magna, ardens tanquam facula, an notet Constantium & Valentem Imperatores? An verò Pelagium Hæreticum: vel Diabolum ipsum, vel Arrium vel Anti-Christum Romanum? b. ib.
22. Stella ista annon potius Originem notet? a. 273
23. Laudes Origenis quæ sint? ib.
24. Origenes quomodo lapsus sit? b. ib.
25. Quomodo flumina in absinthium commutaverit? ib.
26. Quæ impiissima ejus dogmata fuerint? ib. & usq. ad p. 275
27. Angeli quattuor Tuba quid sit? a. 275
28. Novatus quàm hæresin foverit, & quomodo eam propagaverit? ib. & seqq.
29. Pelagius quis, & quæ hæresis ejus fuerit? a. 277
30. Verba Apocalyptica, quomodo ad hæresin Pelagianam & Novatianam accommodari possint? a. 278
31. An de Angelis malis dici possit, quod stant in conspectu Dei? b. ib.
32. Quomodo mali Tubicines tubas accepisse dicantur? ib.
33. An, quia Tubæ dicuntur datæ, inde sequatur, à Deo datas? ib.
34. Cur Deus permittat, ut tubis suis canat Angeli? ib.
35. Quia fumus incensorum, de precibus ascendere Sanctorum dicitur, an Sanctorum Invocatio inde stabiliatur? ib.
36. Num pii, in terris viventes, Sancti dici possint? a. 279
37. Quàm magnæ artis sit, recto tempore silere posse? ib.
38. Quanta mysteriorum Dei sit profunditas? ib.
39. Quanto Satanas adversus nos æstuet odio? ib.
40. Quanta Dei etiam in cohortes infernales, sit potestas? b. ib.
41. Quam multiplex Tubarum usus fuerit? ib.
42. Tubarum clangor, quàm pulchrè Ministerii rationem adumbret? ib.
43. Pseudo Ministri cur instar Tubicinum introducantur? a. 280
44. Tubarum clangor quomodo ultimi judicii nos commonefaciat? ib.
45. Quàm egregiè Christus Angelis Tubicinibus se opponat? b. ib.
46. Quàm splendidus Credientium sit titulus, quod Sancti nominantur? ib.
47. Requisita Sanctorum quæ sint? ib.
48. Quot precum sint species? ib.
49. Deprecatio quid sit? a. 281
50. Precatio quid? ib.
51. Interpellatio quid sit? ib.
52. Εὐχαριστία quid sit? ib.
53. Προσδῆξις quid sit? ib.

54. Cum quo orantes loquantur? ib.
55. Virtus precum quæ sit? ib.
56. Quibus illustrissimis exemplis efficacia precum probetur? b. ib.
57. Unde precibus nostris virtus & efficacia? ib.
58. In cuius sinum preces nostræ effundendæ sint? ib.
59. Quorum preces exaudiantur? a. 282
60. Quorum preces non exaudiantur? a. ib.
61. Quomodo igne seu Spiritu Sancto credentes repleantur? b. ib.
62. Ad quid profit ignis in terram missio? ib.
63. Quibus Epithetis hæreses describantur? a. 283
64. Hæreses quibus morbis, rebus & animalibus veteres assimilaverint? ib.
65. Quàm proni sint ad lapsum, viri etiam præclarissimi? b. ib.
66. Quas blasphemias Origenes in Christum evomuerit? a. 284
67. Quas cruciârit Origenes blasphemias in Spiritum Sanctum? b. ib.
68. Quos errores foverit de Creatione? ib.
69. Quos errores de Angelis? a. 285
70. Quos de Diabolis salvandis? ib.
71. Quos de animarum ruina? b. ib.
72. Quos de Providentia? ib.
73. De Peccato, quàm malè senserit? ib.
74. De Legis possibilitate, quàm ineptè docuerit? ib.
75. De justificatione, quàm opinionem falsam habuerit? ib.
76. Doctrinam de Pœnitentia & Baptismo, quomodo corruerit? a. 286
77. In exercitiis externis, quàm superstitiosus Origenes fuerit? ibid.
78. In articulo de resurrectione, quàm vehementer & crasse erraverit? ib.
79. Quomodo planissimis scripturæ dictis, merum sensum Allegoricum affinxerit? ib.
80. Hieronymus quàm graviter erraverit? a. 287
81. Quàm malè de Angelis? ib.
82. Quàm malè de Homine? ib.
83. De Libero arbitrio. ib.
84. Item de peccato. b. ib.
85. Nec non de Lege & Justificatione? ib.
86. Ut & de bonis operibus, de Pœnitentiâ, Baptismo & Conjugio. ib.
87. Porro, quàm malè de Humanis traditionibus, Jejunio, Reliquiis, Inferno & Anti-Christo senserit? a. 288
88. Insuper quàm incommodè de Sanctorum ubiuitate docuerit? ib.
89. Qui eximii viri nostro tempore in errores horrendos inciderint? ib.
90. Quàm pulchrè scriptura sacra fluminibus & aquarum fontibus assimiletur, & quæ sit ratio similitudinis? ib.
91. Εὐροδῶζία quàm aptè absinthio assimiletur? b. ib.

EX CAPITE NONO.

1. Argumentum capitis noni quod sit? b. 289
2. Quanto tempore statutum fuerit, ac creditum per tubam quintam Rom. Anti-Chr. propriè & accuratè figurari? a. 290
3. Quomodo Papa Romanus vocetur stella de cœlo in terram prolapsa? b. ib. & seqq.
4. Quàm distinctæ & diversæ conditionis Episcopi Romani fuerint? a. 291. & seqq.
5. Origo Romani Papatus quæ fuerit? b. 292
6. Quos honores Rom. Pontif. affectaverint? a. 293
7. Fridericus Imperator, quàm masculè insolentiæ & impudentiæ Papali restiterit? ib. & seqq.
8. A quo data sit Papæ clavis abyssi? b. 294
9. Quo discrimine Christus & Satanas, clavibus Abyssus utatur? ib.
10. Putei aperti effectum quod sit? ib.
11. Puteus apertus quid sit? ib.
12. Doctrina Pontificia quomodo fumo comparetur? ib.
13. Quid per aerem à Papa obscuratum significetur? a. 295.
14. Per locustas è fumo putei exeuntes quid innuatur? ib.
15. Locustarum Apocalypticarum ἰδὶωματα quomodo Clericis Pontificiis congruant? b. ib.
16. Per fœnum terræ, per viride, & per gramen, quid intelligatur? ib.
17. Periodus mensium quinque, quæ sit? a. 296
18. Quare locustæ Romanenses equis in prælio assimilentur? ib.
19. Quid coronæ locustarum noceant? b. ib.
20. Quid facies earundem humana? ib.
21. Quid capilli muliebres? ib.
22. Quid dentes locustarum leonini? ib.
23. Quid lorice ferreæ? ib.
24. Quid vox & alæ locustarum? ib.
25. Quid 297

INDEX SCRUPULORUM.

23. Quid caudæ locustarum? ib.
26. Quid aculei earundem? a. 297
27. Quàm egregiè Rom. Pont. per Regem & Angelum Abyssi, cui nomen Abaddon, depingatur? ib.
28. Quid de Epistolis, Decretis & Canonibus, quorundam Romanorum Episcoporum, qui primis trecentis annis vixere, sentiendum sit? ib.
29. Ex quibus indiciis falsitates appareant, quas Pontificii in affingendis Epistolis commiserunt? b. ib.
30. Unde & quomodo probetur, quòd primi Romanæ Ecclesiæ Antistites, Papalem primatum exercere non potuerint? a. 298
31. Dilemma, quo Pontificium commentum prostermitur? a. 299
32. An per casum stellæ, unius cuiusdam Pontificis defectio, an verò totius papatus ratio innuatur? ib.
33. Quæ ab initio, & semper, Romanensium Episcoporum molitiones fuerint? ib.
34. Cornelio Papæ quàm egregiè Cyprianus restiterit? b. ib.
35. Quousque parvus Romanæ Ecclesiæ respectus fuerit? ib.
36. Quis gradus Romanorum Episcoporum ad Monarchiam Papalem fuerit? ib.
37. Zosimus quo dolo primatum ambiverit? a. 300
38. Quanto zelo Concilii Carthaginensis Patres, se Primatui Pontif. Rom. opposuerint? a. 301
39. Quomodo Zosimus Primatum Rom. Ecclesiæ probare conatus sit? ib.
40. Bonifacius Primus, quàm impudenter primatum à Concilio Carthaginensi postulaverit? ib.
41. Eundem quomodo Coelestinus affectarit? ib.
42. Quàm turpiter repulsam à Concilio Carthaginensi tulerit? b. ib.
43. Quomodo crimen falsi à Romanis Episcopis commissum, aperte monstratum fuerit? ib. & seqq.
44. Quomodo criminis huius, & falsationis commissæ, Romanenses convinci queant? a. 302
45. In Chalcedon. Synodo, qui conatus Anatolii fuerit? ib.
46. Legati Leonis, quomodo Canonem sextum Concilii Niceni falsaverint? b. ib.
47. Quot annis ab Africana Synodo sexta, Ecclesiæ Africanæ à tyrannide Paparum liberæ fuerint? ib. & seqq.
48. Bonifacius Secundus, quomodo & à quibus, consensum in suam Monarchiam extorserit? a. 303
49. Quomodo Eulalius & Bonifacius Secundus in Synodum Carthaginensem debacchati fuerint? b. ib.
50. Quinam Primatum Romanum eo tempore improbaverint? a. 304
51. Fundator Papatus Romani qui fuerit? ib.
52. Quando & qua occasione Rom. Pontif. plenum Imperium in omnes Ecclesias, & ipsum Romanum Imperium sibi attribuerint? b. ib.
53. An Papa Romanus Christi sit Vicarius? ib.
54. Quomodo Papa à Christo dissentiat? a. 305
55. An D. Petrus Romani Papatus fundator sit? ib.
56. Petrus an Papa Romanus fuerit? ib.
57. Quibus in rebus Pontifices Petro succedant? b. ib.
58. Quibus in rebus D. Petro Pont. Rom. non succedant? a. 306
59. An ex Donatione Constantini Magni, Pontifex Rom. Primatum suum habeat? ib.
60. Donationis fictitiæ formula quæ sit? b. ib.
61. Quomodo narretur Constantini conversio & confessio? ib.
62. Quod figmentum de apparitione Apostolorum, de lepra Constantini, de Petri & Pauli consilio, de Constantini cum Sylvestro Papa colloq. recitetur? a. 307
63. Figmentum, de miriculo in Constantini Baptismo quale narretur? b. ib.
63. Capita Donationis fictæ Constantinianæ, quot & quanta recenscantur? a. 308. & seqq.
65. Quinam Historici figmentum istud Donationis plane ignorarint? a. 309
66. Pontifices ipsi quam omnino nullam Donationis huius mentionem fecerint? ib.
67. Quinam Pontificii Donationem istam à primis Gratiani Decreti codicibus abesse fateantur? b. ib.
68. Donatio hæc, quomodo divisioni Imperii à Constantino factæ, è Diametro repugnet? ib.
69. Quomodo figmentum hoc, toti h. stor. Romanæ repugnet? ibidem.
70. Quàm pugnantia inter se ipsimet Papæ loquantur? ib.
71. An verisimile sit, privilegium hoc Græcè scriptum esse? a. 310
72. An verisimile sit, Constantinum lepra infectum fuisse? ib.
73. Quàm varia, de apparitionibus Apostolorum, in Papatu narrentur commenta? ib.
74. An verisimile, ad nudi somnii recitationem Constantino Baptis-
- smum collatum fuisse? b. ib.
75. Quàm valde discrepent circumstantiæ Baptismi à narratione præcipuorum historicorum? ib.
76. An verisimile, quòd Constantinus planè, quid Petrus vel Paulus sit, ignorasse dicatur? ib.
77. Quàm crassum sit mendacium, quòd consensu Senatus Imperator dimidiam partem Imperii Sylvestro donasse dicatur? ibidem.
78. An Imperator maiorem, quàm ipsemet habuit potestatem, Sylvestro dare potuerit? ib.
79. An Constantinus, Principatum Papæ super præcipuas quatuor sedes, Antiochiæ, Alexandriæ, Constantinopolis, & Hierosolymorum, juxta figmentum Romanensium tribuerit? cum tamen ne ulla quidem tunc Constantinopolis extiterit? ib. & seqq.
80. Ex decem muneribus, quibus Papa se à Constantino donatum asserit, quomodo Superbia Pontificum Diabolica manifesta fiat? a. 311
81. Quàm egregiè D. Bernh. factum Pont. Rom. taxaverit? ib.
82. An verisimile, quòd Constant. officio stratoris functus fuerit, & fenum equi papalis manu tenuerit? ib.
83. Quomodo ficta hæc Constantini Donatio, cum Testamento ejus pugnet? ib.
84. An sine grandi crimine, Constantinus, tot & tanta Papæ donare potuerit? b. ib.
85. An verisimile, quòd Constantinus propter hanc Donationem Roma discesserit? ib.
86. Donatio hæc, quomodo Actis & Imperio Constantii repugnet? ibidem.
87. Quinam Authores Donat. Constantinianæ figmentum publicè, & graviter refutaverint? ib.
88. An à Lutheranis tuba quinta cum sexta confundatur? a. 312
89. Quomodo Papistis non una aliqua hæresis imputetur? ib.
90. An per stellam de cælo cadentem, Diabolus intelligi possit? b. ib.
91. Bellarminus in applicatione tubæ quintæ ad Lutherum, quàm vehementer titubet ac fluctuet? ib.
92. Quàm nulla veritas à Bellarmino expectari queat? ib.
93. An per stellam ullibi in scriptura Monachus notetur? a. 313
94. An vita Monastica sit cœlestis? ib.
95. An uxori de cælo in terram cadant? ib.
96. An Lutherus ex paupere dives factus, & ideo in terram de cælo ceciderit? b. ib.
97. An Luth. pannosam vestem, in sericam mutaverit? ib.
98. An sedes Romana dici possit Apostolica? ib.
99. An Pontif. verè de concord. & unitat. gloriari possint? a. 314
100. Quanta in Papatu sit discordia? ib.
101. An ex unitate judicium de doctr. possit fieri veritate? ib.
102. Unitas Pontificia qualis? b. ib.
103. An hæretici è schola Lutheri prodierint, seu, an hæretici ex Luthero hæreses suas hauserint? ib.
104. An obscuritas scripturæ à Luthero oriatur? a. 315
105. Quantus scripturæ interpret Lutherus fuerit? ib.
106. Lutheranos, quàm malitiosè Bellarminus locustis assimilet? ib.
107. Quæ ab illis jejunia improbentur? ib.
108. Quæ hæreses in Papatu semina sit? b. ib.
109. An Lutherani Regem non habeant, quia Papam pro capite non agnoscunt? ib.
110. Quæ apud Papistas difficilima fidei sint mysteria? ib.
111. Quo respectu commenta illa dicantur difficilia? a. 316
112. An frena libidinum à nostris laxentur? ib.
113. An fidem nostram ullius hominis potestati subiciamus? b. ib.
114. An locustarum facies humana & muliebris, ut & cauda scorpionis in Lutheranos quadrent? ib.
115. An famæ cœlicolarum detrahimus? a. 317
116. Annon Lutherus in Domino de orthodoxia sua verè gloriari potuerit? ib.
117. Quàm furiosæ & sceleratæ Pontifices Romani sint superbiæ? ib. & seqq.
118. Quàm cyclopica superbia Alexander Papa, Imp. Fridericum & proscrisperit, & pedibus conculcavit? a. 318
119. Quàm impiè & blasphem. divinitatem sibi Papa arroget? ib.
120. Quomodo Papa, domum precationis speluncam Latronum faciat? b. ib.
121. Quomodo Pontifex circa Eucharistiam impietatem suam immanem prodat? ib.
122. Quos jocos, sales & nugas Pontificii, de Eucharistia sua fingant? ib.
123. Qui Authores egregiè impietatem Rom. Anti-Christi descripserint? ib.
124. Ex quibus hæresibus doctrina Pontificia originem suam trahat? a. 319

QVÆSTIONUM ET DOCTRINARUM.

125. Pontificii quomodo locustis saltitantibus comparentur? ibidem.
126. Sacrificuli Romanenses ubi nidos sibi quærant? b. ib.
127. Locustæ Romanenses, quomodo Solem obumbrent? ibidem.
128. Romanenses Sacrificuli quàm Scorpionibus sint similes? ib.
129. Quantum Dei beneficium sit, quod signatos, à locustis lædi non permittit? a. 320
130. Num omnes, qui sub Papatu vixerunt, damnationi æternæ adjudicandi sint? ib.
131. Quinam sub Papatu perierint? ib.
132. Unde & ex quibus rationibus constet, non omnes, qui sub Papatu vixerunt, characterem bestię Romanæ accepisse? ib.
133. Quomodo fieri potuerit, ut in tam tetra Papisticorum errorum confusione, aliqui à Deo conservati sint? b. ib.
134. Cujusmodi quæstiones moribundis in Papatu propositæ fuerint? a. 321
135. Quomodo Divus Bernhardus expiraverit? b. ib.
136. Quomodo Anselmus conscientiam suam erexit? ib.
137. An teneamur nominare eos, qui sub Papatu salvati sint? ib.
138. Quam horrendè pii sub Anti-Christo affligantur? ib.
139. Qualis terminus affligendi locustis & scorpionibus à Deo ponatur? a. 322
140. Quàm varia sint Anti-Christi nomina? ib.
141. Quàm verè Ἀπολλών dicatur Pontifex Romanus? ib.
142. Quàm miserè Pontifex Rom. mendaciis & erroribus animas hominum affligat, perdat, & occidat? b. ib.
143. Quomodo homicidiis omnia Rom. Anti-Chr. vastet? a. 323
144. Pontifices Rom. quàm bellatores strenui fuerint? ib.
145. Quæ parricidia Rom. Pontif. commiserint? ib.
146. Quot myriades hominum de voluntate Rom. Pontificis trucidatæ? b. ib.
147. Quàm laudem Dux de Alba affectavit? ib.
148. Quomodo omnem pudicitiam Rom. Pont. vastet? a. 324
149. Quot meretrices Romæ eo tempore, cum celebraretur Concil. Trident. vestigal meretricium solverint? ib.
150. Quot ætates Pontifici Romano tribuantur? b. ib.
151. Ætate prima quàm Romanorum Pontificum creverit superbia? ib.
152. Quomodo jus Electionis Episcoporum, imò Imperatorum Pontif. Rom. sibi arrogaverit? ib.
153. Quàm audacter Pontifices Romani jus convocandi Concilia Imperatoribus ademerint? a. 325
154. Quomodo à Pontifice Romano potentia Principum imminuta & enervata sit? ib.
155. A quo anno ætas cœperit avaritiæ Pontificiæ? ib.
156. Quando cœperit ætas ignominie? b. ib.
157. Scopus Tubæ sextæ qui sit? ib.
158. Per Angelos quatuor, quid innuat Sp. S. ib.
159. Ignis Turcarum qui sit? a. 326
160. Thoraces Hyacinthini quid innuant? ib.
161. Quid sulphur & capita leonina? ib.
162. Turcæ cur serpentibus assimulentur? b. ib.
163. An Christus sit causa atrociorum Turcicorum, quia Angelos quatuor, voce sua solvit? ib.
164. Quo fine hæc divisionis explicatio afferatur? ib.
165. Qualis nova visio B. Apostolo exhibetur? ib.
166. Per altare aureum quis denotetur? a. 327
167. Cur altare dicatur oculis Dei expositum & cur sit aureum? ibidem.
168. Quid sint cornua altaris quatuor? ib.
169. Cur sit vox una quatuor cornuum? ib.
170. Quid Euphrates significet? ib.
171. Quinam per quatuor Euphratis angelos denotentur? ib.
172. Quanta contentione patriarchæ Orientales de primatu dimicaverint? b. ib.
173. Autoritas Rom. Pontificis quantum per contentionem Patriarcharum Orientalium sumpserit incrementum? ib.
174. Quomodo Christus in Orientalibus Ecclesiis factus sit in signum contradictionis? ib.
175. Ecclesiæ Orientales per quorum errores sint dissolutæ & distinctæ? ib.
176. Quomodo Orientales quatuor Patriarchæ per Hæreticos apparati, ut occiderent tertiam hominum partem? a. 328
177. Per Equites & equos quinam denotentur? ib.
178. Equorum capita quosnam adumbrant? ib.
179. Hierarchia & gradus Mahumeticorum flaminum & sacerdotum quales? ib.
180. Ordo Turcarum quis? ib.
181. Quid dies cœlestis, quid cœlestis hora, quid mensis Angelicus, & annus vulgaris sit? b. ib.
182. Periodus 1073. annorum à quo anno inchoanda? ib.
183. Furor Arianus quando expiravit? ib.
184. Mahumetes quo anno suæ juventutis egerit florem? a. 329
185. Quantus Gregorii Magni fuerit fastus & rapacitas & quæ ejus hypocrisis? ib.
186. Gregorius quanto zelo contenderit ut sibi Ecclesias Britonum subiceret? ib.
187. Britones quàm masculè Legato pontificio resistent? ib.
188. Quomodo Britones Papistis contradixerint? b. ib.
189. Quam atrox Britonum fuerit persecutio? ib.
190. Tuba sexta quomodo explicetur? ib.
191. Quatuor Orientales Patriarchatus quomodo convertantur in Latronum diverticula? a. 330
192. Vulgus Mahumetanum cui sit simile? ib.
193. Sultani, Reges & Proceres Mahumetici quomodo describantur? ib.
194. Mahumeticularum superstitio, & barbari quanta sit vis & efficacia? ib.
195. Mahumeticularum potestas quo nitatur fundamento? ib.
196. Mahumetismus cur Deus permittat, & cur eo tanquam flagellatur, & quinam per illud non convertantur? ib. & a. 331
197. Causæ immisionem Turcæ provocantes quæ? b. ib.
198. Quàm varia gentis Turcicæ sint nomina? ib.
199. Cur dicantur Saraceni? ib.
200. Unde nomen Turcæ? a. 332
201. Unde nomen Mahumeticarum? ib.
202. Quo pacto Mahumetes potens esse cœperit? ib.
203. Quomodo potentia creverit? ib.
204. Quomodo Turcæ ad tantam, Imp. Rom. exercendam sævitiam, permoti sint? ib.
205. Odium Turcarum erga Christianos quam indies creverit? b. ib.
206. Ratio Politicæ Turcicæ à quibus Authoribus diligenter conscripta sit? ib.
207. Beglerbegatus quot sint in Asia? a. 333
208. Beglerbegatus quot sint in Africa? ib.
209. Quot in Europa? ib.
210. Diabolus quàm diligenter Angelos suos excitet, ut turbas dent in multis regionibus? ib.
211. Quantam consolationem pariat, quod Satanæ alligatus esse dicitur? a. 334
212. Quàm omnino nullam absque permissione Dei in nos potestatem Satanæ habeat? ib.
213. Cur Deus Satanæ permittat, ut in homine grassetur? ib.
214. Quomodo ipsimet Turcæ, se ad ultionem divinam adhiberi, animadverterint? b. ib.
215. Intentio Dei & Tyrannorum, quomodo differat? ib.
216. Quàm justissimè Deus agat, puniendo nos? ib.
217. Tamerlanes quam severitatem bellicam exercuerit? ib.
218. Quàm implacabilis Tamerlanes fuerit? a. 335
219. Cur Deus in pios permittat afflictionem? b. ib.
220. Turcæ quàm ad bellum parati sint? a. 336
221. Quàm numerosi, & in quos ordines distincti sint? ib.
222. Quàm foveant Religionem? ib.
223. Quàm astuti sint? ib.
224. Quàm fraudulenter Turcæ fœdus pacis ineant? b. ib.
225. De impœnitentia hominum, quàm graviter Sp. S. conquerratur? a. 337
226. Quanta in Papatu sit impœnitentia? ib.
227. Quanta & aliorum duritia? ib.
228. Quam severè Deus idololatriam prohibeat? ib.
229. Papistæ quanti idololatræ? b. ib.
230. Papistæ quomodo idololatriæ convincantur? ib.
231. Quomodo idololatriam suam Papistæ excusare & palliare conentur? b. ib.
232. Quanta sit abominatio coram Deo homicidium? ib.
233. Veneficia & superstitiones, quàm necessario oporteat fugere? a. 338
234. Qui Pontifices Necromantiæ addicti fuerint? ib.
235. Furta quàm vehementer Deo displiceant? b. ib.
236. Cur Papa Turcæ præferatur? ib.
237. Papa & Turcæ quàm belle convenient ratione temporis? ib.
238. Ratione causarum quomodo convenient? ib.
239. Nec non ratione unius Authoris Diaboli? ib.
240. Quin & ratione Authorum Mediatorum? a. 339
241. Insuper ratione jactantiæ & doctrinæ? ib.
242. Porro, quàm bellè, ratione fidei in pactis & morum, ratione rituum, ratione diversorum ordinum, ratione defectionis à prisca Ecclesia convenient? ib.
243. Ubi integer Turcopapismus contineatur? ib.

EX CAPITE DECIMO.

1. Argumentum capitis decimi quod sit? a. 340
2. Lyra quam incongruè Angelum de Justino Imperatore interpretetur? b. ib.
3. Cur interpretatio ista admitti non queat? ib.

QVÆSTIONUM ET DOCTRINARUM.

50. Quàm multa capita Polydorus Vergilius recenscat, quæ Pontif. à gentilibus mutua sumpserunt? ib. usque ad p. b. 371
51. Prophetare, in Vet. Test. quid significet? b. 371
52. Quinam olim Saccis induti fuerint? ib.
53. Quomodo aqua in sanguinem converti dicatur? b. 372
54. An per duos Testes, duo intelligat Apostolus certa individua? b. 373
55. An uti Papistæ vehementer contendunt, per duos Testes, quorum Apocalypsis mentio facit, Enoch Patriarcha, & Elias Prophetæ, intelligantur? ib.
56. An verba Apocalypica ad Enochum & Eliam accommodari possint? a. 374
57. Locus Malach. 4. v. 5. an fabulam Jesuiticam de reditu Eliæ & Enochii confirmet? b. ib.
58. Quomodo probetur, Johannem Baptistam illum esse Eliam, de quo Malachias vaticinatur? ib.
59. Adventum Domini primum, quo respectu, Serenissimus Rex Angliæ dicat rectè vocari posse terribilem? a. 375
60. Dies Incarnationis Christi, quomodo & salutaris & terribilis dicatur? b. ib.
61. An reditus Eliæ & Enochii ex loco Syracidis cap. 48. probari possit? ib.
62. Quare Liber Syracidis Canonicus non sit? ib.
63. An ex loco Matth. 17. reditus Eliæ probetur? a. 376
64. Cur Christus de Johanne in tempore futuro loquatur? ib.
65. Num FORTE, in articulis fidei tolerari possit? ib.
66. An Patres Eliam & Enochum redituros crediderint? b. ib. & seq.
67. An per duos Testes, Scriptura sacra Vet. & Nov. Testamenti intelligi queat? a. 377
68. Serenissimi Regis Angliæ, quæ sit de duobus Testibus sententia? ib.
69. Cur non plures, quàm duo Testes hic introducantur? ib.
70. Rationes, cur per duos testes non præcisè duo individua intelligi possint? a. 378
71. Cur hic duo tantum, non septem candelabra introducantur? ibidem. ib.
72. Concessumne sit Ministris, pro lubitu omnia agere? b. ib.
73. Quando Bestia Testibus Christi bellum illatura dicatur? ib.
74. Quomodo Testes & vincere & vinci dicantur? ib.
75. An per urbem magnam Hierosolyma potius quàm Roma, intelligatur? a. 379
76. Ad futes ratiunculas Bellarmini quid respondendum sit? ib.
77. Quomodo Christus Romæ crucifigi dicatur? ib. & seqq.
78. Per tres dies & dimidium quid innuatur? a. 380
79. An & quomodo Christi Testibus convenit, quòd homines cruciant? b. ib.
80. Ἀδελφῶν quid significet? ib.
81. Βασανίζω quid? ib.
82. Quinam Testes sub Papatu semper extiterint, qui Pontificiæ idolomanie reclamant? a. 381 & seqq.
83. Waldensium quæ adversus Papatum doctrina fuerit? a. 383
84. Qui eorundem in instauranda vera religione conatus? b. ib.
85. Waldensibus, quæ nomina ab Adversariis imposita fuerint? ibidem. ib.
86. Capita doctrinæ Waldensium quæ fuerint? a. 384
87. Per quos & quot mundi regiones dissipati fuerint? ib.
88. Qualis in Waldenses Aquis sit lata sententia? ib.
89. Quis nostro seculo persecutus eos sit? ib.
90. Miserabile Waldensium exilium quomodo describatur? ib.
91. Minerus, quàm crudeliter in Waldenses sævierit? a. 385
92. Quàm variè Deus Waldensium innocentiam testatus sit? b. ib.
93. Quàm fructuosa eorundem dispersio fuerit? a. 386
94. Quomodo ministri Romanæ Ecclesiæ, simul ministri Christi esse, & dici potuerint? b. ib.
95. Pharisei quomodo & Satanæ & Deo simul servierint? ib.
96. An in casu Confessionis, quantitas potius quàm qualitas Præconum attendenda sit? a. 387
97. Unde Testibus Christi hic μυζαλοφυχία, quod Anti-Christum Romanum aggrediuntur? ib.
98. Quotuplici ratione Testibus suis Deus dona conferat? b. ib.
99. Habitus Prophetarum qualis fuerit? ib.
100. Testes Christi, quomodo & quare Olivis comparentur? a. 388
101. Quo respectu testes Christi candelabra dicantur? b. ib.
102. Quomodo testes Christi in conspectu Dei activè & passivè stare dicantur? ib.
103. Quis Ministerii supremus sit Ephorus? a. 389
104. Arma Testium quæ sint? ib.
105. Quanta verbi divini virtus? ib.
106. Quomodo testes Christi cælum impiis claudant? b. ib.
107. Quomodo Evangelii prædicatio pluvie comparetur? ib.
108. Qua poena afficiantur, qui testes Christi affligunt? a. 390
109. Fidelitas seu constantia, quàm necessaria à Præconibus requiratur? ib.
110. Anti-Christus quàm egregiè Bestia vocetur? b. ib.
111. Quibus Bestiis Anti-Christus sit similis? ib.
112. Anti-Christus Romanus, quàm crudelis sit bellator? a. 391
113. Anti-Christus Rom. quàm insigniter crudelitatem suam in cremandis Joh. Huss & Hieron Prag. probaverit? ib.
114. Qualis Anti-Christi Romani sit victoria? b. ib.
115. Fata testium Christi quæ sint? ib.
116. Anti-Christiani quomodo super jugulatis divinæ veritatis Confessoribus triumphare soleant? ib.
117. Quàm vanus sit conatus hostium, qui telam vitæ testium aberrumpere conantur? a. 392
118. Regnum Pontif. quàm aptè Sodomæ comparetur? b. ib.
119. Quæ Sodomia in Papatu exerceatur? ib.
120. Quàm commodè Papatus Ægypto comparetur? b. 393 & seq.
121. Quibus in rebus sedes Romana, urbi Hierosolymitanæ respondeat? a. 394
122. Quid sit Anti-Christi satellitibus, cruciare? ib.
123. Quomodo Testes Christi reviviscant? b. ib.
124. S. Athanasius quomodo revixerit? ib. & seqq.
125. Elias, quando, in quibus, & quomodo redierit? b. 397
126. Quanto terrore, veritatis hostes obruantur, cum subinde novos veritatis testes excitari vident? ib.
127. Quid hodie Pontificii metuant? ib.
128. An afflictiones, quas testes patiuntur, cœlestem beatitudinem impedire possint? a. 398
129. Anti-Christiani Satellitii fata tragica quæ futura sint? b. ib.
130. Terræ motus quid sit secundum Philosophos? ib.
131. Quid secundum Theologos? a. 399
132. Quæ causa terræ motuum efficiens à Philosophis statuatur? ib.
133. Quotuplices sint terræ motus? ib.
134. A quo omnes motus terræ, naturales & præternaturales efficiantur? b. ib.
135. Quæ sit causa terræ motuum ἀποκαταστάσει? 400
136. Qui finis & effectus eorundem? ib.
137. Poena Papatui quæ infligenda? ib.
138. Quàm magna à Papatu defectio in scriptura prædicta sit? b. ib.
139. An ignominiosum sit opus à Papatu deficere? ib.
140. Quàm aptè verba capitis undecimi Apocalyp. ad B. Lutherum & Symmistas applicari possint? a. 401
141. Scopus Tubæ septimæ qui sit? b. ib.
142. Septima Tuba, cum refocillationem Ecclesiæ Dei plenam datura sit, quomodo Væ dici possit? a. 402
143. Quomodo Væ tertium, citò venturum dicatur? b. ib.
144. Quo respectu Christus demum in judicio ultimo Regna mundi accepturus dicatur? ib.
145. Quo respectu tunc demum virtutem magnam accipere dicatur? a. 403
146. B. Cœlites, quorsum exclamatione sua respiciant? ib.
147. An Arca fœderis Mosaiica adhuc residua & aliquando à Judæis invenienda sit? ib.
148. Ufus arcæ fœderis in Vet. Test. qui fuerit? b. ib.
149. Arcæ fœderis, quæ sit Allegorica significatio? ib.
150. Arca quomodo ad Christum applicetur? ib.
151. Eadem quomodo ad Ecclesiam accommodetur? ib.
152. Fabula Pontificia de Arca fœderis, quomodo refellatur? a. 404
153. Quomodo in cœlis templum esse, & non esse dicatur? b. ib.
154. Templorum ratio, quomodo ad beatorum statum applicetur? ib. & seqq.
155. An hostes quamdiu volunt, sævire queant? a. 405
156. An Deus permittat, ut exactè diem & tempus extremi judicii sciamus? vel indagemus? ib.
157. Cur Deus non expresse diem & horam Adventus Judicis, manifestaverit? a. 406
158. Quæ sunt præcipua illa tria novissima? ib.
159. Quomodo in Ecclesia militante regnet Dominus? b. ib.
160. Qualis ratio Regni gloriæ? ib.
161. Quo typo gemina ratio regni Christi præfigurata sit? ib.
162. Quanta & quàm intolerabilis sit ira Dei? a. 407
163. Quomodo ira Dei præcaveri possit? b. ib.
164. Dies judicii ultimi, qualis sit impiis futurus? ib.
165. Ubi & quomodo pii mercedem suam accepturi sint? ib.
166. Merces an ex meritò, an verò ex gratia piis obtingat? ib.
167. Merces in Scriptura quid significet? a. 408
168. An aliquid mereri possimus? ib.
169. Quinam mercedem accepturi sint? b. ib.
170. Quis fructus timoris Domini? ib.
171. Prophetarum merces quotuplex? ib.
172. Fœdus unde? & quid? 409

INDEX SCRUPULORUM.

EX CAPITE DUODECIMO.

1. Argumentum visionis quartæ quod sit? a.	412
2. Ἀνάλυσις capitis duodecimi quæ sit?	ib.
3. Quid per Mulierem amictam Sole ac Luna innuatur?	ib.
4. Quid Sol?	ib.
5. Quid Luna?	ib.
6. Quid duodecim stellæ? b.	ib.
7. Quis Mulieris Adversarius?	ib.
8. Quæ sint adversarii effecta?	ib.
9. An Filius, quem mulier peperisse dicitur, sit Christus, an verò alius veritatis assertor? a.	413
10. Ob quas rationes, Mulier Apocalyptica, de B. virgine Maria intelligi non possit?	ib.
11. Quomodo per Filium masculum Christus intelligi queat? b.	ib.
12. Signum quid? Quàm multiplex ipsius significatio?	ib. & seq.
13. Quàm variæ signorum distinctiones? a.	414
14. An liceat signa observare & magnificare? b.	ib.
15. Quod B. Lutheri de signis iudicium?	ib.
16. Quæ D. Chemnitii de iisdem sententia? b.	415
17. Ecclesia, quomodo mulieri assimiletur? a.	416
18. Quod sit Ecclesiæ vestimentum & ornatus?	ib.
19. Cur Christus indumento comparetur?	ib.
20. Quomodo comparentur opes mundanæ, cum Luna? b.	ib.
21. Quomodo coronam gestare, debeamus in capite?	ib.
22. Opera matrimonialia, & ipsæ nuptiæ, quomodo placeant Deo? a.	417
23. Mysterium Regenerationis Christianorum quomodo per similitudinem mulieris gravidæ & parturientis proponatur?	ib.
24. Pater Regenerationis nostræ quis sit? b.	ib.
25. Cur à matrimonio corporali Christus abstinuerit?	ib.
26. Quæ sit causa Regenerationis impulsiva?	ib.
27. Quæ sit Regenerationis mater?	ib.
28. Qui uterus? Quæ porta?	ib. & seqq.
29. Quæ materia Regenerationis? a.	418
30. Quotuplex spiritualis seminis operatio? b.	ib.
31. Quæ sint causæ Regenerationis administræ?	ib.
32. Quæ sit forma Regenerationis?	ib.
33. In quibus consistat hominis Regeneratio? a.	429
34. Quæ sit causa Regenerationis finalis? b.	ib.
35. Qui Regenerationis sint effectus?	ib.
36. Quæ sint vitæ Christianorum proprietates?	ib.
37. Quod sit Regenerationis Objectum? a.	420
38. Quæ sint Regenerationis Accidentia & concomitantia?	ib.
39. Quæ sint Regenerationis ἀντικείμενα? b.	ib.
40. Quæ sit inimicitia Diabolicæ materia?	ib.
41. Quàm variæ sint technæ ac molitiones Diabolicæ?	ib.
41. Quis & qualis sit Draco magnus? a.	421
43. Draconis proprietates quomodo Satanæ competant?	ib.
44. Quo respectu pius Magistratus Draco dicatur? b.	ib.
45. Quomodo Ecclesia vera semper Christum gestet? a.	422
46. Quomodo Christus, & Pater sit Ecclesiæ, & Filius?	ib.
47. Quomodo Christum non concipere tantum, sed & parere deceat?	ib.
48. Christus, quomodo Filium se præbeat masculum? b.	ib.
49. Cur non sit necesse, ut Ecclesia in splendidis semper conspicua sit urbibus & palatiis?	ib.
50. Prælium inter Michaelē & Draconem, cur dicatur magnum? a.	423
51. Per Michaelē, quid hic intelligatur?	ib.
52. Authoris quæ sit de Michaelē sententia?	ib.
53. Διαβολῆς quid significet? a.	424
54. Nomen Satanæ unde sit, & quid notet?	ib.
55. Unde Satanæ appelletur πλανῶν?	ib.
56. Unde κατήγορος? b.	ib.
57. Επινίκιον cœleste post eventum prælii quod fuerit?	ib. & seqq.
58. Tempus, tempora, & dimidium temporis quid sit? a.	425
59. Vox terræ, quàm variè à variis explicetur? a.	426
60. Quomodo affirmari queat, locum Draconis in cœlo non amplius reperiri? a.	427
61. An fideles proprio suo merito Satanam vicerint?	ib.
62. An væ omnes omnino homines, attingat? b.	ib.
63. Habitantes in terra qui dicantur?	ib.
64. An Satanæ futura, & præsertim temporis periodos præsciat? ibidem.	
65. Quomodo ista belli visio, ad novissima nostra tempora pertineat? a.	428
66. Ecclesia vera, quomodo bellis & tempestatibus multis ac magnis sit obnoxia? b.	ib.
67. Quæ sint Pontificiorum figmenta de Michaelē?	ib.

68. An Michael Angelus creatus sit?	ib.
69. An Michael sit creatura corporalis?	ib.
70. Michael an Trutinator animarum sit?	ib.
71. Angeli, quomodo suum exequantur officium? a.	429
72. Quomodo Angeli etiam boni, vindictam exerceant? b.	ib.
73. Quæ sit Draconis natura, secundum Plinium?	ib.
74. Draconis ἰδιώματα, quomodo ad Satanam applicentur?	ib.
75. Quæ sint præcipua capita in materia de malis Angelis? a.	430
76. Quomodo definiantur Diaboli?	ib.
77. An sit Diabolus?	ib.
78. Quomodo gentiles ipsi, Dæmones esse, confessi fuerint? ibidem.	
79. An Diaboli creati sint?	ib.
80. An Diaboli corporeæ, an verò incorporeæ sint creaturæ? ibidem.	
81. Quot genera spirituum sint in scripturis?	ib.
82. A quo Diaboli sint creati? b.	ib.
83. Quomodo Diaboli sint creati?	ib.
84. Ad quid Angeli creati sint? a.	431
85. Unde Diabolis sit malitia?	ib.
86. Quo peccato Diabolus è cœlo ipse se deturbaverit?	ib.
87. Quæ sit communis de primario Diaboli peccato sententia? b.	ib.
88. Diaboli, quomodo propria voluntate defecerint? a.	432
89. Quæ mala Diaboli lapsum sint insecuta?	ib.
90. Differentia quæ sit inter lapsum Diaboli ac Hominum?	ib.
91. Opera Diabolorum, quæ sint?	ib. & seqq.
92. Quanta Satanæ potentia? a.	434
93. Quomodo non infinita, sed limitata?	ib.
94. Quanta sit Dæmonum sapientia? b.	ib.
95. Quomodo Diaboli, alia, quàm Deus, ratione, futura prævideant?	ib.
96. Quomodo sæpe in suis prædictionibus decipiantur?	ib.
97. An Diabolus cogitationes hominum perspicere queat? ib. & seqq.	
98. Quæ nomina & epitheta præcipua Diabolo assignentur? a.	435
99. Qui sit doctrinæ de Diabolis usus?	ib.
100. Diabolus quomodo expellendus?	ib.
101. Quomodo Deum non dedecet Diabolo potestatem in impios homines concedere?	ib.
102. De sola antiquitate, quid censendum? b.	436
103. Unde seductio totius ferè orbis oriatur?	ib.
104. Quare terrenis non sit adhærendum? a.	437
105. Quomodo rebus spiritualibus prosperè succedentibus lætari, & exultare debeamus?	ib. & seqq.
106. Quomodo Diabolus projiciatur? a.	439
107. De calumnia, & calumniatoribus, quid statuendum? a.	440
108. Quomodo pugna sit continuanda, usque dum vincamus? b.	ib.
109. Securitas quare fugienda? a.	441
110. Causa odii & furoris Diabolici quæ sit?	ib.
111. Quare conari debeamus, ut semen Ecclesiæ veræ simus? ibidem.	
112. Quos diabolus odio non prosequatur?	ib.

EX CAPITE DECIMO TERTIO.

1. Argumentum capitis decimi tertii quod sit? b.	442
2. Quàm variæ de Bestia septicipite & decicorni interpretum sint sententiæ?	ib.
3. Authoris sententia, quid per hanc bestiam innuatur? b.	443
4. Quomodo Daniel de eadem loquatur bestia, de qua hic Johannes? b.	444
5. Bestiæ nomen, Romanis, quomodo, & quare conveniat? a.	445
6. Principum & Imperatorum mores, quàm Beluini fuerint?	ib.
7. Quibus moribus populus Romanus scaturit? b.	ib.
8. Unde sit ortus Bestiæ Romanæ?	ib. & seqq.
9. Forma bestię quàm monstrosa & miranda? a.	447
10. Quomodo applicentur Pardus & ursus ad imperium Romanum? b.	ib.
11. Os Leoninum quid denotet?	ib.
12. Quomodo generatio Anti-Christi Orientalis & Occidentalis hic innuatur? b.	448
13. Qui sit usus potestatis bestię?	ib.
14. Quomodo Romani audacter nomen Dei blasphemarent? a.	449
15. Bestię ad Anti-Christum Romanum quomodo possit esse applicatio? a.	450 & seqq.
16. Qualem potestatem Draco Romanæ det Monarchiæ? b.	453
17. Quomodo Christus ab origine mundi occisus dicatur? a.	545
18. Quale sit studium Historicum?	ib.
19. Quæ sit historiarum distinctio? a.	455
20. Monarchia quid sit? b.	ib.
21. Quo-	

QVÆSTIONUM ET DOCTRINARUM.

21. Quomodo differat ab Aristocratiâ & Democratiâ? ib.
22. Monarchiæ requisita quæ sunt? ib.
23. Quæ Monarchiarum notæ? ib.
24. Quot regnis notæ istæ competant? a. 456
25. Quot sint Monarchiæ? b. ib.
26. Quod initium, quæ duratio & periodus singularum Monarchiarum? ib.
27. Quanta felicitatis humanæ sit instabilitas & inconstantia? a. 457
28. Qui præcipui Monarchæ Babylonii? b. ib.
29. Quid Semiramidis historia? ib. & seqq.
30. Quæ Sardanapali historia? a. 458
31. Qui præcipui Monarchæ Persici? b. ib. & seqq.
32. Cur Deus potestatem Monarchicam penes incredulos, & Dei ignaros gentiles, & non potius penes populum suum electum esse voluerit? a. 460
33. Ortus Monarchiæ Romanæ qualis fuerit? b. ib.
34. Quam varia Romanæ gubernationis forma & ratio? ib.
35. Quantæ fati Romani vicissitudines? ib.
36. Quomodo Romana Monarchia sola ἀνάνηθη introducat? a. 461
37. Romana Monarchia, cur ferrea dicatur? ib.
38. Quam admiranda Romanæ Monarchiæ mutatio? b. ib.
39. Quæ vulnera, quæ plagæ Romani Imperii mortiferæ? ib.
40. Plaga lethalis Romanæ Monarchiæ quomodo curata? a. 462
41. Quomodo homines in bestias soleant degenerare? b. ib.
42. Blasphemia unde? ib.
43. Quæ blasphemia extrema? a. 463
44. Quæ blasphemiæ nomina præcipua Hebræa? ib.
45. Quæ blasphemiæ definitio? ib.
46. Blasphemia quotuplex? ib.
47. Blasphemia in Deum quomodo committatur? ib.
48. Sacramentarii, quomodo sint in Deum blasphemi? b. ib. & seqq.
49. Quomodo Sacramentarii aliqui gregalibus suis blasphemis planè contradicant? a. 464
50. Quæ blasphemia in sanctos vivos ac defunctos? ib.
51. Quæ blasphemiæ in doctrinam? ib.
52. Blasphemiæ in doctrinam veram directè & indirectè quomodo committatur? a. 465
53. Quæ blasphemia irremissibilis? ib.
54. Quam variæ de blasphemia in Spiritum sanctum sententiæ? b. ib.
55. Quæ idiomatica vel attributa peccati in Spiritum Sanctum? ibidem.
56. Quæ blasphemia in Filium hominis? a. 466
57. Quæ blasphemiarum poenæ? b. ib.
58. Quæ poena peccati in Spiritum S. ib.
59. Monarchæ peccantes, quàm graviter à Deo puniantur? a. 467
60. Quid poena talionis? ib.
61. Talio quid? b. ib.
62. In quem finem Deus poenam Talionis ordinaverit? ib.
63. Penes quos sit rationem reddere? ib.
64. An Talionem Deus in Novo Testamento planè abrogaverit? a. 468
65. Modus resistendi quotuplex? ib.
66. Quomodo Amestris uxor Xerxis se vindicaverit? b. ib.
67. Xerxes, quomodo obtruncatus ab Artabano? ib.
68. Quæ parricidia fratrum perpetrata, Authore Artabano? a. 469
69. Artabanus quomodo interierit? ib.
70. Quæ poenæ talionis exempla? ib.
71. Quæ sint arma Christianorum ad propulsandas & vincendas calamitates? b. ib.
72. Quàm pulchrè commenderetur ac illustretur patientia in libello C. Septimii Florentis Tertulliani? a. 470
73. Quomodo eandem describat Cyprianus? ib. & seqq.
74. Quomodo fide vincamus? a. 471
75. Quomodo Patientia & Fides jungantur? ib.
76. Monarchia Papalis quomodo è mari ascenderit? b. ib.
77. Quæ Papæ potestas? ib.
78. Quod Papalis blasphemix nomen? ib.
79. Pardi maculæ, quomodo ad Pontificem Romanum accommodari possint? a. 472
80. Qui pedes ejusdem ursini? ib.
81. Quod Romani Pontificis os Leoninum? b. ib.
82. Quid de abrogatione Heinrichi IV. scribat Pontifex cum scholiis Authoris? ib. & seqq.
83. In Papa, quæ omnes mirentur homines? a. 474
84. Quæ Papæ majestas & opulentia? ib.
85. Quomodo bestia Romana adoretur? ib.
86. Quæ Anti-Christi Romani potentia? ib.
87. Qui multorum gemitus sub Papatu? b. ib.
88. An ex multitudine Romanam doctrinam amplectentium veritas Ecclesiæ rectè colligatur? ib.
89. De altera bestia quàm variæ sint sententiæ? a. 475
90. Quæ sit sententia Authoris? b. ib.
91. Quomodo tota secundæ bestiæ descriptio, Papatui Romano accommodetur? a. 476
92. Qui illius ortus? Ibidem. Quæ duo cornua? ib.
93. Quomodo Anti-Christus imitetur sermonem Draconis? ib.
94. Quæ sint Anti-Christi operationes? b. ib.
95. Quæ Anti-Christi signa? a. 477
96. Ignem quid sit de cœlo devocare? ib.
97. Qui sit signorum Anti-Christi effectus? b. ib.
98. Quis & qualis character bestiæ sit? ib.
99. Cur ænigmaticè Spiritus sanctus nomen bestiæ proposuerit? b. 478
100. Quàm innumeræ de numero bestiæ sint sententiæ? a. 479
101. Apocalypsin quando viderit Johannes? a. 482
102. Pontifex Romanus quibus nominibus & quibus de causis Latinus dicatur? b. ib.
103. Authoris de numero quæ sit sententia? ib.
104. Quomodo miraculis refertus sit totus Papatus? b. 483
105. Quàm admiranda efficacia sit osculi Papalis? ib.
106. Papa ignem de cœlo devocare quomodo præsumat? a. 484
107. Controversia de character Romano bestiæ, quomodo decidatur? b. ib.
108. Hispania quomodo emptionum ac venditionum sit Dominæ? b. 485. & seqq.
109. Qualis sit spiritualium bonorum mercatura in Papatu? b. 486
110. Quid sentiendum de chrismate, unctione & aliis ceremoniis, quæ apud Patres reperiuntur? a. 487
111. Cur vocabulum Romiith, generis Fœminini, retineamus? b. ib.
112. Quomodo Pontifex Romanus per gradus ad culmen honoris ascenderit? b. 488
113. Quousque Papa ascenderit? a. 489
114. Quomodo Romanus Pontifex sit bicornis, hoc est, potestate gemina præditus? ib.
115. Qualis sit prætextus Papæ Agninus? b. ib.
116. An Petrus ex ordinatione Christi Monarcha fuerit? a. 490
117. An super Petrum ædificata sit Ecclesia? b. ib.
118. An Christus Petrum Petram vocaverit? a. 491
119. An autoritate Syriacæ versionis, in rebus dubiis, teneamur? b. & seqq. 492
120. An traditione clavium, Petrus Monarcha factus sit? a. 493
121. Quomodo claves non soli Petro, sed omnibus datæ sint Apostolis? ib.
122. An claves evincant Monarchiam? ib.
123. An jure divino Papa Petro succedat? & quidem in Monarchia? a. 494
124. Quàm intima inter Pontificem Romanum & Draconem sit conveniëntia? ib.
125. Qualis sit adulatio Romanorum Pontificum erga Imperatores Romanos? b. 495
126. Quàm varia miraculorum nomina? a. 496
127. Quæ miraculorum definitio? ib.
128. Quæ miraculorum distinctio? ib.
129. Quid sint miracula divina? ib.
129. Quid humana? Quid Diabolica miracula? b. ib.
131. Quid miracula vera? Quid falsa? a. 497
132. Quod sit inter vera & falsa miracula discrimen? ib.
133. Quomodo miracula pro veritatis divinæ arrha haberi possint? b. ib.
134. Quando miraculis credendum non sit? ib.
135. Cur miracul. Romanensium pro divinis & genuinis habere non possimus? a. 498
136. Catalogus miraculorum Papisticorum, à quibus, per quæ media, quæque forma & quo fine ea edita sint? b. 499
137. Cur Deus permittat tot fieri signa mendacia? b. ib.
138. Quibus mediis homines Anti-Christus sibi devincturus sit? ibidem. ib.
139. Quomodo ad fidem nemo cogi debeat? a. 499
140. Quo juramento Imperatores Papa sibi obstringat? b. ibidem. ib.
141. Quæ Pontificiorum doctrina de character? a. 499
142. Quæ nomina & epitheta characteri à Pontificiis tribuantur? ib.
143. Character Pontificus an fundamentis scripturæ nitatur? b. ib.
144. Quæ sit propria adversariorum de character confessio? ibidem. ib.
145. Quis fundator sit characteris? ib.

INDEX SCRUPULORUM,

146. Quomodo Bellarminus characterem asserat? a.
147. Quam cautè mysteria divina tractanda sint?

500
ib.

EX CAPITE DECIMO QUARTO.

1. Argumentum capitis decimi quarti quod sit? a. 502
2. Mons Sion quis & ubi? ib.
3. Quid per montem Sion Scripturà innuat? ib.
4. Quæ sint notæ Electorum? b. ib.
5. Quomodo Angelus per medium cœli volans, sit Lutherus? a. 503
6. Scopus Angeli tertii qui sit? b. ib.
7. Quo respectu aliqui tantum potuerint discere canticum? a. 504
8. Quomodo Calviniani doceant, Christum pro solis electis mortuum esse? b. ib.
9. Quomodo refutetur hoc dogma Calvinisticum? ib.
10. Quæ sit significatio vocabuli Mundi, apud Johannem? a. 505
10. Quomodo vocabula multitudinis sæpe universalitatem in scriptura denotent? a. 506
12. An soli electi de terra empti dicantur? ib.
13. Quid de cœlibatu doceant Pontificii? ib. & seqq.
14. An cum castitate pugnet conjugium? a. 508
15. Quæ absurda ex Pontificiorum doctrina de cœlibatu resultent? ibidem.
16. Quomodo conjugium cum castitate non pugnet? ib.
17. Quæ conjugii elogia? b. ib.
18. Quo respectu conjugium cœlibatui æquetur? b. ib.
19. Quo respectu conjugium cœlibatui anteponatur? ib.
20. Quomodo jam olim conjugium piorum & fidelium, cœlibatui impiorum, præpositum fuerit? a. 509
21. Quibus respectibus, præferatur conjugio cœlibatus? ib.
22. Quomodo jubeantur conjugati curare divina? a. 510
23. An conjugium preces impediatur? b. ib.
24. Quosnam deceat & oporteat esse cœlibes? a. 511
25. Quomodo non peccent ministri Evangelici, in conjugio viventes? ib.
26. Quomodo in prima & antiquissima Ecclesia, conjugium sacerdotibus interdictum non fuerit, sed potius concessum? b. ib.
27. Quid de cœlibatu Pontificio, statuendum? b. ib.
28. An summè necessarium sit, virginitatem vel cœlibatum vovere? a. 512
29. Qui cœlibatum vovit, an votum hoc strictè servare teneatur? b. ib.
30. Quid insit erroris & impietatis voto cœlibatus Pontificio? a. 510
31. Quando lex cœlibatus tentata, introducta, & obtrusa fuerit? b. ib.
32. Quomodo Syricius, primus, legem cœlibatus in Occidentali Ecclesia invexerit? a. 515
33. Lex cœlibatus quomodo in Germaniam intrusa sit? b. ib.
34. Sacerdotum nuptiæ quomodo vi in Germania sublata? a. 516 & seqq.
35. An non omnibus temporibus impuro cœlibatui Pontificio à sanioris mentis hominibus reclamatum sit? a. 517. & seqq.
36. Quomodo Ecclesia dicatur virgo? b. 519
37. An sancti ubique esse, in textu dicantur? a. 520
38. Quomodo Electi dicantur immaculati? ib.
39. An necesse sit, ut Deus nomen Lutheri in scriptura expresserit, si de eo prædixit? b. ib.
40. Quæ sit applicatio vaticinii ad Lutherum, contra Tribonianum Cassium? a. 521
41. An Lutherus soli Germaniæ Evangelium prædicaverit? b. ib.
42. An Lutherus, & à quo, legitimè vocatus sit? ib.
43. Qualis fuerit vocatio B. Lutheri? b. 522
44. An opus habuerit B. Lutherus, ad confirmationem vocationis suæ miraculis? ib.
45. Quam stupendæ res B. Lutheri? a. 523 & seqq.
46. Quas hæreses D. Cassius Beato Luthero imputet? a. 524 & seqq.
47. Unde doctrinam de servo arbitrio hausit Lutherus? a. 526
48. Quid de justificatione Lutherus docuerit? ib.
49. Quid de causa peccati? b. ib.
50. Quid de poenitentia? ib.
51. Quid de Confessione? a. 527
52. Quid de traditionibus? ib.
53. Quid de templis Sanctorum? b. ib.
54. Quid de Meritis eorundem? ib.
55. Quid de cœlibatu? ib.
56. Quid de Eutychnismo docuerit Lutherus? ib.
57. An vilior conditio, & hallucinatio, auctoritatem Lutheri extenuet? a. 528
58. An auctoritati Lutheri aliquid inde debeat, quod non simul, & semel omnia tetigit? b. ib.
59. An per Babylonem Roma Papalis verè & invictè intelligatur? ibidem.
60. An per Babylonem Roma Ethnica intelligatur? a. 529
61. Quomodo per Babylonem Roma Ethnica intelligi non possit? a. 530
62. Quomodo Babylon Romam denotet, quatenus Pontificis sedes est? a. 531
63. Quid sit Christi omnipræsentia? a. 532
64. Quæ sit Sacramentorum, de præsentia Christi, doctrina? ibidem.
65. Quomodo Christi *θεωπρωτης* præsentia in terris, probetur? b. ib.
66. Quomodo possit responderi ad loca, quæ falsò ab Adversariis ad negandam omnipræsentiam Christi allegantur? a. 533
67. Cœlum capere quid sit? ib. & seqq.
68. An Diabolus Christum à nobis repellere possit? a. 535
69. Quæ sint fidelium seu Electorum notæ? ib.
70. Spiritualis cordis hilaritas quid denotet? a. 536
71. Quid Spiritus sanctus per virgines notet? a. 537
72. Agnum sequi quid sit? ib.
73. Quomodo primitiæ ad Electos applicari queant? b. ib.
74. An Sp. S. per Angelum volantem neminem alium quàm Lutherum notaverit? a. 538
75. An Lutherus Deo à multis seculis notus fuerit? ib.
76. Cur Beatus Lutherus Angelus appelletur? ib.
77. Cur eidem volatus attribuitur? ib.
78. Quam fidelis & constans B. Lutherus in legatione sibi divinitus commissâ fuerit? ib.
79. Quam admiranda eidem à Deo protectio & defensio contigerit? b. ib.
80. Quomodo B. Lutherus æternum Evangelium docuerit? ib. & seqq.
81. Quid de justificatione Lutherus docuerit? a. 539 & seqq.
82. An Lutherus Evangelista meritò dici & vocari possit? b. 539
83. Quænam præcipua doctrinæ Lutheri capita fuerint? a. 540
84. An Pontificii Deum debito honore privaverint? b. ib.
85. An Lutherus veram invocationem solius Dei docuerit? a. 541
86. Quid aliqui Pontificii de Luthero scripserint & senserint? ib. & seqq.
87. Quid Sacramentarii nonnulli? a. 542 & seqq.
88. Quibus respectibus Roma cum Babylone conferatur? ib. & seqq.
89. In Papatu quanta ignorantia sit? a. 543
90. Cur doctrina Papistica vinum iræ & fornicationis dicatur? a. 545
91. Poculum Romanæ Thaidis deauratum quid sit? ib.
92. An licitum sit Christiano homini characterem externum Bestiæ Romanæ accipere? b. ib.
93. Magistratus potestas quousque extendatur? a. 546
94. An liceat Ministro Evangelico comitari Regem templum Idolatricum ingressurum, & ibi cultum suum exhibiturum? b. ib. & seqq.
95. Quo respectu, & quo in casu ceremoniis Pontificiis interesse liceat? a. 547
96. Quid de inferno sentiendum & statuendum sit? ib. & seqq.
97. Quid de beatitudine, & vita æterna? a. 546
98. An beatitudo expectanda sit? ib.
99. Quid sit, vel in quo consistat æterna beatitudo? b. ib.
100. Quando participes futuri simus æternæ beatitudinis? a. 549
101. Quibus beatitudo æterna promittatur? ib.
102. An Pontificii in Domino solo moriantur? b. ib.
103. An ex gratia sola beatitudo nobis obtingit? a. 550
104. Beatitudo quàm sit res ponderosa? ib.
105. An verè imputetur Pontificiis, quod sanctos demortuos invocent? b. ib.
106. Christus ut ultor & iudex severissimus quomodo depingatur? ibidem.
107. Quis in scriptura dicatur *κατ' ἐξοχην* Filius hominis? a. 551
108. Quomodo Christus in nubibus appariturus sit? ib.
109. Corona Christi aurea quid notet? ib.
110. Per falcem messariam quid innuat? ib.
111. Quo respectu moneatur Christus ab Angelo, ut metat? b. ib.
112. Parabola de vindemia quis sensus & scopus sit? ib.
113. Angelus, à quo vindemiatio præcipitur, quis sit? ib.
114. Lacus iræ Dei quæ sit ratio? ib.
115. Quomodo parabolas has de messe & vindemia Commentator vetus interpretatus fuerit? a. 552
116. An per Angelum, qui similis fuisse dicitur Filio hominis, Princeps aliquis secularis rectè intelligatur? a. 553
117. Verba in imperativo modo posita, an vim mandati semper obtineant? a. 554
118. Falcis

QVÆSTIONUM ET DOCTRINARUM.

118. Falcis geminæ quæ sit ratio? ib. 119. An per messem & vindemiationem certò extremum denotetur Judicium? ib. 120. An messis ista & vindemiatio solos Electos, an verò solos damnatos, an verò omnes omnino homines attineat? ib. 121. Cur unam & eandem rem gemina similitudine Sp. S. proposuerit? b. ib. 122. Visiones Johannis quàm certæ & veræ sint? a. 555 123. Vaticinia de Anti Christo quàm benè observari velit Spiritus Sanctus? ib. 124. Particula Ecce quid sibi velit? ib. 125. Christus qualis Judex sit? b. ib.	126. Potentia Judicis nostri Jesu Christi, quantum afferat solatii? ibidem. 127. Falx Christi, & falx Anti Christi, quomodo inter se differant? ib. 128. Falx Domini quomodo vires suas exerat? a. 556 129. Corona Christi aurea quid notet? ib. 130. Cur unam tantum & quidem auream tantum coronam CHRISTUS in capite habere dicatur? ib. 131. Quanta Pontificis Romani sit superbia? ib. 132. Metaphora Messis quàm pulcherrimè conditio extremi judicii depingatur? b. ib. 133. Quomodo Anti Christus pœnas suas passurus sit? ibid.

F I N I S.

COMMENTARIORUM
IN APOCALYPSIN BEATI
IOHANNIS
ARISTOTELIS ET EVANGELISTAE

Libri Quintus

IN NOMINE IESU

IN NOMINE IESU

IN NOMINE IESU

IN NOMINE IESU

IN NOMINE IESU

IN NOMINE IESU

IN NOMINE IESU

IN NOMINE IESU

IN NOMINE IESU

IN NOMINE IESU

IN NOMINE IESU

IN NOMINE IESU

IN NOMINE IESU

IN NOMINE IESU

IN NOMINE IESU

IN NOMINE IESU

IN NOMINE IESU

CAPIT. XV.

IN NOMINE IESU

IN NOMINE JESU.

COMMENTARIORUM IN APOCALYPSIN BEATI APOSTOLI ET EVANGELISTÆ JOHANNIS,

Liber Quintus.

Psal. 119.

V.1. : אֲשֶׁר הִלְכִים בְּתוֹרַת יְהוָה
V.10. : אֲלֹהֵינוּ מִשְׁנֵי מִשְׁנֵי
V.12. : יְהוָה לְפָנֵינוּ חֲקִיָּה
V.15. : בְּפָקֶדְךָ אֲשֶׁר יְהוָה
V.16. : בְּחֶסֶדְךָ יְהוָה חֲקִיָּה
V.18. : אֲלֵנוּ יְהוָה חֲקִיָּה

On mirum tibi sit, Lector Christiane, quod Tomo huic Quinto votum ardentissimum, ex verbis Jesai Prophetæ conceptum, ac formatum præmitto. Perquam enim, cum illuminatione & gratiâ Spiritus sancti opus habeâ, quidnî quæso, genua coram Deo, à quo omne bonum donum provenit, flectam? quidnî preces serias ad Sacratissimam Trinitatem fundam. Tu ipse, quisquis solidam & genuinam oraculorum interpretationem desideras, omnino teneris, ut pro me indefinenter otes: Super quacunque enim re convenerimus, eam dabit Pater æternus nobis. Sic ergo unanimiter ingemiscamus, dicentes:

Votum.

Eterne DEVS, qui ex mera misericordia, voluntatem tuam, & fata nostra, scriptis Prophetarum ac Apostolorum revelasti: aperis quasumus mentes, oculos & linguas nostras, ut qua veritati maximè sunt congrua, intelligere, videre, & proloqui possimus: Labores in super omnes ita dirige, quò cedant ad nominis tui Præpotentis gloriam: & totius Reipublicæ Christianæ salutem sempiternam: per & propter Dominum nostrum, Doctorem illum justitiæ insigne, CHRISTVM JESVM, Amen.

CAPUT XV.

1. **K**Ai είδον άλλο σημεῖον ἐν τῷ ὕραν· μέγα θαυμα-
σόν, ἄγγελος ἐπὶ ἄλγος πλῆγας, ἐπὶ τὰς ἐσχά-
τας, ὅτι ἐν αὐταῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τῶ θεῷ.

Et vidi aliud signum in cœlo, magnum, & admirabile, Angelos septem, habentes

plagas septem novissimas: quoniam in illis consummata est ira DEI.

καὶ εἶδον ὡς θάλασσαν ὑαλίνην μεμιγμένην πυρὶ, καὶ τὸς νικῶντας ἐκ τῆς θυεῖς, καὶ ἐκ τῆς εἰκόνος αὐτῆς, καὶ ἐκ τῆς χαράματος αὐτῆς, καὶ ἐκ τῆς θριβῆς τῆς ὀνόματός αὐτῆς, ἐς ὧτας ὅτι τὴν θάλασσαν τὴν ὑαλίνην, ἔχοντες κιστὰς τῆς θεῖς.

Et vidi tanquam mare vitreum mixtum igni: & eos, qui victoriam reportarant de bestia & de imagine ejus, & de charactere ejus, & de numero nominis ejus, stantes super mare vitreum habentes citharas DEI.

καὶ ᾄδουσι τὴν ᾠδὴν Μωσέως δούλου τοῦ θεῷ, καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ θριβῆς, λέγοντες, Μεγάλα & θαυμαστά τὰ ἔργα σου, Κύριε, ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ δίκαιαι καὶ ἀληθινὰ αἱ ὁδοί σου, ὁ βασιλεὺς τῶν ἁγίων.

Et cantant canticum Moſis servi DEI, & canticum Agni, dicentes, Magna & mirabilia sunt opera tua Domine DEUS omnipotens: justæ & veræ sunt viæ tuæ, rex Sanctorum.

Τίς ἐμὴ φοβηθῆσέ σε, Κύριε, καὶ δοξάσῃ τὸ ὄνομά σε, ὅτι μόνος ὁ ὢς, ὅτι παῖτα τὰ ἔθνη ἤξευς & προσκυμήσῃς ἐνώπιόν σου, ὅτι τὰ δικάϊωμάτα σου ἐφανερώθησαν.

Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum? quia solus pius es: quoniam omnes gentes venient, & adorabunt in conspectu tuo, quoniam judicia tua manifestata sunt.

καὶ μὲν ταῦτα εἶδον, & εἶδεν ἡνοίγη ὁ ναὸς τῆς σκηνῆς τῆς μαρτυρίας ἐν τῷ ἔρανῳ.

Et post hæc vidi, & ecce apertum est templum Tabernaculi testimonii in cœlo.

καὶ ἐξῆλθον οἱ ἐπὶ τὰ ἄγγελοι ἔχοντες τὰς ἐπὶ τὰ πλῆγας, ἐκ τῆς ναῦς, ἐνδεδυμένοι λίνον καθαρὸν, & λαμπρὸν, & περιζωσμένοι περὶ τὰς ὀφθαλμοὺς ζώνας χρυσεῖς.

Et exierunt septem angeli habentes septem plagas, de templo, vestiti lino mundo & candido, & præcincti circa pettora Zonis aureis.

καὶ ἐν ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων ἔδωκε τοῖς ἐπὶ τὰ ἄγγελοις ἐπὶ τὰ φιάλας χρυσῆς, γεμίσας τὴν θυμὸν τοῦ θεοῦ τῶν ζώντων & τῶν αἰώνων τῶν αἰώνων.

Et unum ex quatuor animalibus dedit septem angelis septem phialas aureas plenas iracundiæ Dei viventis in secula seculorum.

8. Καὶ ἐξ ἐμὴς τῆς οὐαὸς καπνὸς ἐκ τῆς δόξης τῆς Θεῶν, καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτῆς, καὶ ἐξ ἐκείνης ἡ δυνάμεις εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναόν, ἅρξαι τελεῶσιν αἱ ἐπὶ τὰ πληγὰς τῶν ἐπὶ τὰ ἀγγέλων.

Et impletum est templum fumo à maiestate Dei, & de virtute ejus: & nemo poterat introire intemplū, donec consumarentur septem plagæ septem angelorum.

ARGUMENTUM ET PARTITIO.

Incipit hæc quinta Apocalyptica visio, quæ iudicium divinum super Antichristum, & pœnæ ipsi infligendæ horribiles, recensentur. Et hoc quidem capite introducit Spir. S. Christianos Triumphantes, Deumq. Ter Opt. Max. concelebantes, quod Antichristum prosterne re haud dedignetur.

Deinde verò preparant se Angeli septem, ad effundendas phialas suas, h.e. ad pœnas Antichristo infligendas. Virumq. membrum paucis expendemus. Adsit gratiâ suâ Benignissimus DEVS, per Christum Dominum nostrum, AMEN.

I.

TRipudium, de quo diximus, B. Johannes, Signum vocat magnum in cœlo, & admirandum: Cùm enim in superioribus capitibus significasset, quantoperè Antichristus contra Ecclesiam DEI sæviturus, & quantâ crudelitate potissimam partem occisurus esset, ita ut nemo bestię resistere possit, Apoc. 13. nunc admirabundus refert pœnas & plagas Antichristo mercedis loco expectandas. Ecce enim videt Johannes Angulos septem, qui habebant plagas septem novissimas: & in illis consummata est ira DEI. Super quo proposito, Beati, stantes super mare vitreum, insigniter gaudent: habentes citharas in manibus suis, & canticum Moysis ac Agni cantantes: reportarunt enim victoriâ de bestia, cap. 11. 13. & 14. descripta, reportarunt victoriâ de imagine bestię, & caractere bestię, & de numero nominis ejus: idcirco non possunt non exclamare: Magna & mirabilia sunt opera tua Domine DEUS Omnipotens: justa & vera tua sunt via Rex Sanctorum. Quis non timebit te Domine, quis non magnificabit nomen tuum? quia solus Pius es, quoniam omnes gentes venient, & adorabunt in conspectu tuo, quoniam iudicia tua manifestata sunt.

Miror in tantâ verborum perspicuitate, interpretes multos ita se torquere, & ab invicem discrepare: quis non manibus palpat, Sp. Sanctum prædicere, Antichristum verè & gravissimè à DEO puniendum, ac plagis horrendis afficiendum esse? ita ut vires suas nunquam recollecturus, sed novissimam DEI iram, & vindictæ consummationem experturus sit? quo nomine exultant sancti, & gloriosi victores, quod vel tandem à bestia, ab imagine bestię, à caractere bestię, & à numero nominis ejus liberati

sint. Imaginem, characterem, nomen, & numerum bestię, in præcedenti Tomo quarto, satis copiosè explicavimus: idcirco etiam Lectorem eò nunc remittimus. Canticum Moysis & Agni prorsus nihil difficultatis continet, nec uberiore explicatione eget: Conceptis enim verbis, Cytharædi illi, onnipotentis celebrant sanctitatem, veritatem, justitiam, & iudicia: permoti ad hymnum hunc, opere DEI admirando: Bestię nimirum Antichristianæ supplicio, & exitio: Sicut igitur Israelitæ cum jubilo & Tympano DEUM celebrârunt, cùm Pharaô & exercitus ejus in mari rubro periret: Ita & hîc sub Regno & iugo Antichristi plurima perpessi, χαρῆς ἡμεῖς Ter Optimo Maximo solvunt, quod vel tandem liberationem à servitute plusquam Ægyptiaca, & captivitate plusquam Babylonica suspiriis, votis ac precibus suis impetrârunt.

Unde obscurum ampliùs non est, quinam per citharædos istos intelligantur. Nimirum omnes ii, qui rore veritatis divinæ, qui prædicatione Angeli volantis per medium cœli, h.e. qui Evangelico ministerio Beati Lutheri, & successorum irrigati ac refocillati fuerint. Quamvis non dubito, per citharædos imprimis repurgatæ doctrinæ Pracones strenuos notari. Hi enim cœlestibus donis instructi, Musico suo concentu Christi gloriam celebrant, & prædicatione Evangelii perpetuos cytharædos agunt: Unicum hoc fortassis fusiùs explicandum erit, quid mare hîc vitreum, igni mixtum significet: & quo respectu, cytharædi, stare super mare vitreum dicantur. Ut omittam aliorum opinioniones, quas nostræ interpretationi mox subijciam, existimo, per mare hoc vitreum, non incommode Mundum variis rixis & contentionibus æstuantem significari: vel etiam, si rectè comparationem instituemus, nihil aliud quàm doctrinæ puritatem indicari. Quemadmodum enim vitrum seu crystallum, res est solidissima, pura, pellucida, & incorruptibilis: Ita etiam verbum DEI, solidissimum est, purum, pellucidum, & incorruptibile, sicut Psalmo 19. pulcherrimis istis elogiis ornatur. Adeoque Johannes, ad locum Ezechielis cap. 47. ver. 8. 9. 10. 11. alludere mihi videtur: Illic enim itidem fit fluvii vel Maris, non Phisici, sed mystici mentio: & additur in textu, quod per ejusdem vel puritatem, vel impuritatem, animalia aut vivant, aut moriantur. Animalia, cœtus hominum notant, Act. cap. 10. v. 12. Si Mare ergo purum feligant homines pœnitentes, vivunt: Sin mare mortuum, penitissimè pereunt. Rectè autem igni mixtum dicitur hoc Mare: & per ignem, vel Spiritus S. vel doctrinæ virtus ignita, & zelus erga doctrinam flagrantissimus, rectissimè notatur: Sicut enim ignis illuminat, calefacit, exurit, consumit, renovat, purgat, sic & doctrinâ Evangelicâ cœci illuminantur, frigidi ad amorem Dei calidissimum promoven-
tur, peccata omnia consumuntur, ossa & corda hominum renovantur, & à sordibus carnalium cupiditatum purgantur. Præmissâ hæc explicatione, ultrò patet, quo respectu Citharædi ad mare hoc vitreum stare dicantur. Nimirum innuitur, quod separent se ab Oceano Traditionum humanarum Antichristi, quod nullum ipsis cum turbidis, obscuris & falsis hæreticorum aquis

Citharædi.

Mare vitreum.

Psal. 19.

Ezech. 47, 8. 9. 10. 11.

Act. 10, 12.

quid sit commercium: sed quod unice vitreo, id est, puro, pellucido, & incorruptibili Dei verbo, non sine admixto ingenti fervore & zelo, adhæreant. *Hactenus explicatio nostra partis primæ, capituli decimi quinti.*

Non gravabor autem, in gratiam eorum, quibus omnes omnium Commentarii ad manus non sunt, præcipuorum aliquorum interpretationes adjicere, ut non animum duntaxat suum meditationibus illis variis oblectare, sed & unam inter eas, si nostra non arrideat, seligere, & approbare, vicissim, quàm procul aliqui à scopo aberrarint, cognoscere possint. In Tomo Divi Augustini nono homil. 12. fol. 682.

Divus Augustinus, Tom. 9. hom. 12. fol. 682. col. 1.

col. 1. talis habetur explicatio: *Novissimas dixit Johannes plagas, quia semper ira DEI percutit populum contumacem, septem plagis, id est, perfectè, sicut DEUS in Levitico frequenter repetit. Et percutiam vos septies propter peccata vestra. Et vidi sicut mare vitreum) id est, fontem baptismi pellucidum. Mixtum igne; id est, spiritu vel tentatione. Et victores bestia super mare vitreum, id est, in baptismo: Habentes Citharas DEI, id est, corda laudantium DEO dedicata: Et cantantes canticum Mosis servi DEI, Et canticum Agni,*

Nicolaus de Lyra, Tomo 4.

id est, utrumque Testamentum; Nicolaus de Lyra, ut in aliorum librorum Biblicorum explicatione Interpretem agat satis bonum, & industrium, nescio tamen quid fiat, quod in Apocalypsi nostrâ, per quam rarò acurem tangat. Audiamus verba ejus, quæ Tomo quarto sic habent: Descripta Longobardorum destructione, describitur hic consequenter persecutio plurimum persecutorum Ecclesia. Et dividitur in duas partes, quoniam primo proponitur hac persecutio, secundo subditur persecutionis executio. Circa primum dicitur: Et vidi aliud signum: nam erat rei futura signativum. Magnum & mirabile, nam persecutiones inimicorum Ecclesia per hoc signata facta fuerunt divina vi tu e. Et Angelos septem, de quibus postea singulariter dicitur cap. secundo. Habentes septem plagas, id est, virtutes à DEO misericordias. Novissimas. Non simpliciter, sed respectu temporis præteriti, sicut Genes. 49. dicitur: Congregamini ut annuntiem, quæ futura sunt vobis in novissimis diebus, Et tamen illa sunt jam completa, à magno tempore. Quoniam in illis consummata est ira DEI, id est, per illos posita est vindicta DEI de reprobis in effectu. Ira enim est appetitus vindictæ, primò tunc consummatur, cum in effectu ponitur. Et vidi. Hic consequenter describitur laus divina, quæ videlicet secuta fuerit persecutiones reproborum, tamen hoc præmittitur executioni earum immediata, frequenter enim prius facta ponuntur post, in scriptura, & quia Sancti in cælo prævidentes persecutiones locuti sunt antequam essent in effectu. Dicit igitur Johannes: Et vidi tanquam mare vitreum, id est, Ecclesiam militantem, quæ sic nominatur, ratione baptismi, ut dictum est cap. 4. Mixtum igne sancti Spiritus, qui datur in baptismo. Et eos, qui vicerunt bestiam, id est, gentem Saracenicam, hic per bestiam designatam, eo quod Machometus, cujus sectam tenent, sic nominatur supra cap. 13.

Aretæ Cæsariensis, cap. 45. pag. 191. 192.

Hæc Lyra, satis, nî fallor incommodè, & imperitinenter. Tolerabilior est Erynnotæ Aretæ Cæsariensis, qui cap. 45. pag. 191. & 192. sic habet: Vidi aliud signum in cælo magnum) Et quomodo non magnum, quod universalem subversionem

designat? quomodo non mirabile, quod à septem Angelis mundus hic consummetur, qui à septimana diebus initium habuit, ac in eundem rursus numerum cum ipsis angelis, qui oracula eloquuntur, quique ad perdendum ipsum plagas habent, intereat? Septem vero plagæ sunt: Mare, vitrum, ignis, imago, bestia & character ipsius, & numerus nominis ejus: hæc, inquam, plagæ sunt, per quas ira Dei compleatur. Novissimæ autem, quod victoribus earum nullum jam aliud supersit certamen. Qui enim vita hujus instabilitatem inæqualitatemque omnem, quæ vulgò ob sui salsuginem refrigerium omne exicare consuevit, per tolerantiam vicerint: quique dum mundus id assequutus est, ut celebre eorum nomen in modum vitri conterat, in nullo deteriores fiunt, nullam sibi exurendi vim ignis attrahentes, sed illuminandi: adversus imaginem bestia, vel adversus ipsam bestiam, characterem, seu numerum nominis ipsius infeliciter luctant, sed viriliter adepti victoriam: hi denique stantes super mare vitreum, signum suum in hac vitâ mortificationis gestantes, quantum ad hoc, quod nullam in ipsa efficaciam habuerint voluptates, canunt qualia par est ut hi, qui de talibus hostibus victoriam reportaverint, cantent.

Habentes septem plagas novissimas) Quod ait, septem, non ad numerum septenarium, sed ut idem sit, ac si dixerit, multas. Multa igitur contra peccatores supplicia esse demonstrat, per quæ ira Dei terminum accipit: quæ etiam novissima dicta sunt. At cum audis, iram Dei, nequaquam perinde ac affectibus obnoxiam concipias divinitatem: sed quoniam fieri non poterat, ut alio modo immanitatem facinorum peccatorum, quæ per impudicitiam patrantur, quæque vel immobilem ad effectus naturam movere possent, declararentur, more hominum loquutus est. Vitreum verò mare nihil aliud insinurare videtur, quàm per mare quidem multitudinem, per vitrum verò splendorem ac puritatem eorum, qui beatâ illâ vitâ digni facti fuerint.

Habentes citharas Dei,) Dicendo citharas, mortificationem membrorum quæ sunt super terram innuit. Hac verò de causâ, eas esse Dei asseruit, quatenus nullus, quantumcunq; industrius dixeris ac studiosus, homo divi no destitutus auxilio, præstare id poterit.

Et cantant canticum Mosis) Illud verò canticum Mosis servi Dei omnes intelligere par est, quod super demersionem Pharaonis & Egyptiorumq; cecinit.

Et canticum agni) canticum quidem victoriarum quæ tam ante legem fuerunt, quàm sub lege (ut dictum est) ex iis intelligitur, quæ per Moysen Dei præcepto peracta fuerunt. Porro agni canticum quoddam est aliud, quàm id, quod ab eo, qui responsa dabat, depromptum est? Quod etiam continuum in gratiâ tenent hi, qui à Christo & per Christum decenter conversati, magnitudinem agno prædicantes, hoc est, Domino nostro Jesu Christo, ob dispensatum salutare nobis modo omnipotentem, justum ac verum ducatum: quæ, tanquam rex, basis existens misericordiae, erga suum plasma per Apostolos operatus est. Hæc Aretas: qui nec nulla, nec omnia dixit. Quid verò de Anonymo illo, ante

Anonymus,

secula duo defuncto interprete (cujus nomen scriptum est in cælis, Luc. 10. cap.) nostri dicent Adversarii? Hic enim bestiam penitus depinxit, sic scribens:

In cœlo) id est, in ecclesiâ, quia eorum, quorum figuram vidit Iohannes, conversatio in cœlis est.

Magnum) quia magna nuncians.

Et mirabile) quia mirum est, tam abjectos homines, ut jam dimicent contra Antichristum, qui supremus est prælatorum in ecclesiâ militante, tantam obtinere potestatem à Deo, ut eum superent in presenti & finaliter damnent in futuro, & quod sit illud signum, quod vidit, subdit, dicens:

Angelos septem) id est, Predicatores contra Antichristum septi formi gratiâ Spiritus sancti illuminatos.

Habentes plagas septem) hoc est, omnimodam destructionem Antichristi & fautorum suorum.

Novissimas) quia sunt in fine mundi, in quo iam exercenda sunt.

Quoniam in illis consummata est ira Dei) scilicet vindicando de se adversario suo Antichristo & suis quoad mundum istum. Sed antequam descendat Propheta ad explanationem dictarum plagarum, describit exercitum Christi evangelicè conversantem & docentem, ut insinuet, qualem oporteat eum esse, qui numero eorum voluerit aggregari, dicens:

Et vidi tanquam mare vitreum) id est, baptisma in aqua factum, ubi fidei puritas exigitur & homines à vitio mundantur.

Mixtum igne) quia in isto Sacramento baptismatis datur una cum purificatione à peccato gratia in posterum resistendi peccatis.

Et eos) scilicet, vidi.

Qui vicerunt bestiam) id est, Antichristum.

Et imaginem ejus) id est, quemlibet etiam Antichristo conformem in vita vel doctrina, q.d. Propheta, quod soli illi tenendi sunt, servare virtutem Sacramenti baptismatis, qui Antichristo resistunt, & eum superant vivendo Evangelicè, juxta statum vocationis suæ.

Et numerum nominis ejus) sicut prius exposui clarè interpretando, quia secundum omnem consensum convenit Papa Romano sic se habenti, ut jam habet, & sic nec ego per eum decipior, nec alii sequentes me in hac expositione, hi ergo vicerunt numerum nominis ejus, quos omnes vidi.

Stantes super mare vitreum) effectum baptismi integrum servantes.

Habentes citharas Dei) id est, tam mortificantes carnem suam à vitio & concupiscentiis, quod Deus eis injunxit, & quod prior ipse fecit, quam etiam evangelicè conversantes, in quo continue melodisant.

Et cantantes) id est, cum exultatione adimplentes.

Canticum Mosi servi Dei) id est, veterem legem, quæ est exultatio benè intelligentibus, & ad spirituales sensum eam derivantibus.

Et canticum agni) id est, Novum Testamentum tenentes & docentes, contra Antichristum ipsum defendendo.

Dicentes) id est, alios ad ejus observantiam admonentes.

Magna) scilicet in primâ creatione.

Et mirabilia) scilicet in recreatione.

Opera tua Domine omnipotens) quia per istos, opera Domini in utroque factu Testamento jugiter elucidantur in vita & doctrina.

Iustæ & veræ sunt viæ tuæ) scilicet, quas doces & exemplis in utroq; Testamento.

Et veræ) quia reddunt, quæ promittunt.

Domine Rex Sanctorum) id est, Sanctorum tuorum, qui tecum manebunt sine fine ex omnibus mundi seculis congregatorum.

Quis non timebit te Domine?) scilicet, qui mundum creasti, vindicabis pro voluntate tua Domine, quis ergo non timebit te Domine, tibi ex amore serviendo.

Et magnificabit nomen tuum) scilicet opere & doctrinâ.

Quia solus pius es) quia gratis salvas & pietatem tuam etiam inimicis tuis ostendis.

Quoniam omnes gentes venient) id est, ex omnibus aliqui venient fidem Catholicam ore & opere proficientes.

Et adorabunt in conspectu tuo) scilicet cognoscendo te unigenitum filium Dei & suum Salvatorem.

Quoniam judicia tua manifesta sunt) quia in futuro quare quosdam eligis, quosdam reprobas, cognoscent fideles ex iustitia & clarâ tui visione, quod nunc cognoscunt per speculum in enigmate, id est, in solo lumine fidei; unde secundum sanctos Doctores pars fruitionis beatificæ est clarè intueri, quare Deus Jacob eligit, Esau odio habuit, & sic de aliis salvandis & damnandis quibuscunque. Hæc Anonymus.

Ad recentiores nunc nos si convertamus, varias D. CHYTRÆI, D. WINCKELMANNI, NIGRINI, BULLINGERI, BEZÆ, MAIERI, ALFONSI MANTUANI, MARLORATI, BORRHAI, FOXI, BRIGHTMANNI, EGLINI, & aliorum interpretationes invenimus: quas omnes huc adponere, nimis fortè Lectori molestum & tædiosum foret, cum præsertim auctores nominati, in plurimorum manibus hodiè versentur. IACOBI tamen BROCARDI, (cujus liber non cuivis est obviu) ἐξήγησιν adjicere placeat, quæ sic habet:

Magnum fuit signum, quod fuit) Magnum fuit signum, quod visum fuit in Ecclesiâ, quando Antichristus in eam ingrediebatur; magnum quoque & nunc signum conspeximus in eadem Ecclesia, dum pugna verbi & armorum fuit contra eundem Antichristum pugnantem adversus predicationem Evangelicam; atque admiratio magna est & erit, ut pauperes Evangelici verbo & armis vincant tantam potentiam Papisticam.

Angelos septem habentes septem plagas novissimas) Quando Ecclesia Romana orto Antichristo defecit à Christo, misit Christus plagas in Ecclesiam & in populum Christianum factu Papisticum: misit Gothos & Attilam, qui vastarunt Romam & Italiam, everterunt Aquilegiam, Concordiam & multas civitates alias: deinceps bella multa fuerunt, fames & pestis sæpè, usque ad hæc tempora. Peaterea verbo Dei multi oppugnârunt Papatum & Ecclesiam Romanam usque ad Savonarolam combustum. Tandem eveniet Christus in secundo suo adventu, qui postremam pœnam afferat sibi resistentibus. Ut vero appareat, Papam & Papistas sanguinarios insurrexisse contra Christum qui venit in Spiritu; insurrexisse contra Spiritum sanctum, dicuntur mitti septem Angeli, qui ferant septem plagas postremas Papatui, quibus intereat iudicio Dei condemnatus & punitus.

Et vidi tanquam mare vitreum) Vidimus ceptâ predicatione in Luthero multitudinem innumeram credentium ubiq; in populo Christiano: qui credentes signati sunt in mari: quia aqua multa sunt populi

Jacobus
Brocardus.

poli multi, ut infra dicitur: & in mari vitreo, propterea, quod ita conjuncti sint, ut multi facti sint unum; aut quod constati sint in unâ fide & in iisdem afflictionibus sustinendis, & morte, pro veritate Evangelicâ. Unde additur:

Mixtum igne) qui uno animo in unâ fide sustinuerint ignem inveniendâ predicatione Evangelicâ.

Et eos qui victoriam) vidu finem belli Evangelicorum contra Papistas, quod victoriam contra hos reportaturi sint; quod non adoraverint bestiam; non cognoverint Papam summū Pontificem; non Deum, non vicarium Christi, non educere animas è purgatorio & talia: non jurârunt in Papam & Ecclesiam Romanam: nullius Papa cultum susceperint, eorum instituta sequuti non fuerint.

Stantes apud mare vitreum) Quando steterunt Evangelici conjuncti in puritate verbi Dei, & in integritate vite, contendentes ne essent Papa, sed Christi, evaserunt manus Papistarum.

Habentes citharas) De citharâ dictum est in Psalmis: Hic significatur Evangelicos extitisse victores, quando adhibuerunt aures Prophetiæ, & cognoverunt statum temporum, & quidnam eos suo tempore in Prophetiâ Dominus jussit, & sanctus Israël per Spiritum sanctum locutus sit.

Et canticum Moſis ſervi Dei) Cognoviſſe in Moſe, quæ locutus ſit de noſtris temporibus, qui ſcripſit, ſe loqui illis, qui adēſſent & illis qui non adēſſent tunc, & quæ mala eventura eſſent populo Dei in noviffimis temporibus: ut quæ bella, quæ victoria tunc contigiffent populo Dei, eadem nos ſcire debere Filium Dei effecturum in nobis, ac nos debere idem canticum canere, quod ſcriptum ſit propterea, quod debuerit à nobis cani.

Et canticum agni) Ut Moſes cognitus fuit miniſter Dei, ita nos cognovimus Chriſtum fuiſſe autorem victoriæ: ſive is agnus nunc liberaverit nos, qui liberavit Judæos tinctos ſanguine agni, qui erat tunc Deus exercituum illis, idem eſt nunc nobis, ut patebit & in Evangelio.

Magna & admirabilia) Cum memorârunt à Moſe & à temporibus ante Moſen & poſt Moſen opera Domini omnium atatum ac temporum, uſque ad hanc poſtremam liberationem ab Antichriſto, cantabunt illum omnipotentem, ex magnitudine & multitudine eorum, quæ geſſit pro nobis: juſtum ex judiciis præteritis: verum ex promiſſionibus: Dominum ac Regem Sanctorum, non autem Papam, aut alium.

Quis non timebit te Domine?) Solus omnipotens & Dominus mundi & verus predicabitur Chriſtus, ut dicebatur de Papâ: Quis ſimilis beſtia, & quis poterit pugnare cum eâ? ita nunc dicent Papista coacti: Quis non timebit te Domine?

Quia omnes gentes magnificabunt nomen tuum) Ut Chriſtiani omnes & ipſi Papista, qui ſuperſtites erunt, cogentur cognoscere Chriſtum; laudem ac gloriam illi dare; cognoscere & fateri ipſum ſolum ſanctum & verum, non autem Papam; ſimiliter & omnes gentes cum noverint per predicationem, quæ & ad ipſas deferetur, ſanctum noſtrum Iſraëlem locutum in totâ Prophetiâ, & quæ locutus eſt præſtiſſe; ipſa quoque credent, ſuſcipient Chriſtum & profitebuntur: nomen ejus predicabunt, ipſum ſolum Salvatorem mundi, Dei filium. Hæc BROCARDUS.

Poſſem nunc FRANCISCI RIBERÆ, jejunum plane & ſiccum ſuper hæc verba Commentarium perſtringere, & Lectori imperfectionem

libri, ac infidelitatem Commentatoris ob oculos ponere; Sed quia video miſellum hominem cauſæ Jeſuitarum communi diffidere, de Antichriſto, quidnam ille ſit, quis character, quæque imago, altiffimum ſilentium tovere, adeoque ulcus illud nō tangere; multo minus noſtrorum explanationem, vel extremis digitis vellicare: idcirco tum nobis, tum Lectori parcendum, & ad alia potius progrediendum eſſe exiſtimavi.

Dubia.

Ulo enim meipſum non leviter exercent ſcrupuli: Initio; non ſatis aſſequor, quo pacto ira Dei in plagis noviffimis conſummata eſſe dicatur. Tempus utique conſummationis iſtius dicendum & definiendum eſt: quodnam verò illud, an præterierit, an porro expectandum, plerique Lectores non minus, quàm nos, ſcire cupient?

Deinde vellicat Thomas Brightmannus aurem B. Lutheri, & aliorum Theologorum, quaſi doctrinæ puriori, ignem contentionis, quin & portenta & monſtra foeda admixuerint, & quaſi iſtud ipſum Spiritus S. prædixerit. Diſpiciendum igitur neceſſariò fuerit, an ita ſe res habeat? an verò non?

Primum quod ſcrupulum attinet, ſciendum eſt, conſummationem iræ Dei, non ἀπλως, ſed πρὸς τὸ ἐκτελέσαι & determinatè proponi: in ſeptem videlicet plagis, quæ capite ſequenti decimo ſexto deſcribentur. Hæ ſeptem plagæ, ſua habent utique intervalla, ſuum initium, progreſſum, & finem: id quod ex numeris diſtinctis apparet: Introducitur enim ſeorſim Angelus primus, capite 16. v. 2 poſtea ſecundus, v. 3. Hunc ſequitur tertius, v. 4. nec non quartus, v. 8. & ſic porro. Impoſſibile ergo eſt, ut unus annus aliquis nominetur, quo ira Dei conſummata dici queat. ſed ſic ſtatuumendum eſt, à tempore eo, quo Dominus cœpit Antichriſtum in irâ viſitare, & abominationes ejus extirpare, cœptum quoque eſſe judicium Domini, quod non prius deſinet, quàm plenis cataractis Deus iræ ſuæ phialas ſuper beſtiam effuderit. Et tunc conſummabitur, vel conſummata erit ira Dei. Jam igitur rectè aſſerimus, verba Johannis ad tempus præteritum, præſens, & futurum reſpicere. Scimus enim per Dei gratiam, ante annos plures iram Dei ſuper Antichriſtum cœpiſſe: eandem etiamnum durare, & porro ampliùs duraturam eſſe, donec meſura vindictæ divinæ adimpleatur, & conſummetur, ut nihil planè in regno Antichriſti reliquum maneat, quod flammas iræ Domini DEI Zebaoth non redoleat.

Alterum ſcrupulum injicit lectio Commentariorum THOMÆ BRIGHTMANNI, qui mare vitreum igni mixtum, ita interpretatur, ut noſtræ doctrinæ, & ejus adſertoribus eximiis dicam ſcribat: Sic enim verba ejus pag. 404. Loco cryſtalli hic admixcetur ignis: Mare vitreum, inquit, mixtum igni. Igitur illud pellucidum erat, ut vitrum & ſimpliciſſimum, expers omnis coloris, quale eſt cryſtallum: hoc quidem eſt etiam pellucidum, ſicut vitrum, ſed coloratum igneo rubore. Non ſimplicitate cryſtalli nitens. Quid autem aliud ignis deſignet, atque ſerventes lites & contentiones flagrantes odii? Ignem veni miſſurus in terram, inquit Chriſtus; & quid volo, ſi jam accenſus eſt, Luc. 12. Hunc individuum comitem cœleſtis ve-

Th. Brightmannus.

ritas ultima periodi sibi conjunctum haberet; vitrea esset doctrina & pellucida, per quam intueri possemus benignum vultum patris in Christo Iesu, non tamen ex omni parte pura, ut Crystallum, sed colorata igne contentione. Quod quidem omnes pii suo magno dolore experiuntur hodiè nimis verum. Infelix illa concertatio de sacramentalibus signis, quantas turbas dedit in Ecclesia? quæ tamen non satis habuit sola miscere omnia, nisi pareret etiam aliud, tanquam malus corvus malum ovum, inauditum illud ubiquitatis monstrum. Projectæ fuerunt in mare scintille ab ipso Luthe- ro, sed restinctæ rursum modestiâ pietateque tum suâ, tum Melanchthonis & aliorum de Ecclesia bene meritorum: donec tandem Johannes Brentius & Jacobus Andrea sub annum M. D. LXI. denuò flammam summo studio, quasi foliis excitârunt. Nec istis solum de capitibus dimicatum est, sed etiam de gratiâ Dei, predestinatione, baptismo & aliis, uti ferè sit incedente nunquam errore solo & incomitato. Quæ longius ab hujus ignis incendio removentur Ecclesia, flagrant alia non minùs fervente flamma ambitionis, unde fit, ut de dignitatibus & honoribus acriter certatum sit, tanquam de necessariis ornamentis Ecclesiæ. Licet puriora tempora satis docent, illi nihil certiorum perniciem attulisse: nec ambitio finit, ut vel tam libera prædicatio verbi foret, quàm esse debet, vel ut mores coercerentur eo freno, quo dempto sequitur omnium flagitiorum licentia, vel saltem eorum, quæ Christianam pietatem delent. Hujusmodi ignis vagatur per totam renovatam Ecclesiam, quæ vel absorbit plurimos, vel molesta est reliquis: dum restinguere nituntur. Nec usquam solida quies obtinet, hoc Græco igne vivente vel in mediis aquis. Quod diligenter Spiritus his innuit, ne quis veritatem propter contentiones rejiceret. Etenim sit gratia Deo nostro, qui licet ignis sit admixtus mari nostro, dignatur tamen illud adhuc esse vitreum, id est, *ἄσπετον* & translucidum, per quod suavissimam gratiam salutis parta nobis per Christum contem- plumur. Absumus à Christianâ puritate, quæ esse deberet, gaudeamus tamen hoc, quo fruimur, bono, contendentes à Deo, quod deest, ut adiciat. Sed verendum est, ut auferat, quod adest, sic sunt peccata nostra, ut ostendimus in particularibus Ecclesiis, cap. 3. Hæc ANGLUS: satis acerbè, calidè, & callidè.

Quid verò nos ad illa? Impunè ferat Homo, quod & ipsam veritatem Evangelicam, & eximios Ecclesiarum nostrarum Antistites, tam odiose allatravit? quod atro nos carbone, sub prætextu vaticinii Apocalyptici notavit? Nequaquam carissimi: dignus est, qui vapulet, qui ferulam sentiat. Heus ergò Brightmanne! ades- dum! audi, quæ tibi publicè regerimus. Primò, per ignem non unicus quem sciam interpres, si- ve inter veteres si- ve inter recentiores, ita præcisè lites & contentiones notari scribit: Et si enim alibi in scripturâ ignis contentionem signi- ficat; non tamen sequitur, eandem significatio- nem vocis hujus, & hîc esse. Quid ergò ex in- certâ interpretatione contra nos firmum con- cludi, & in Ecclesiæ præscenium adduci potest? Deinde, cur tam malitiosè Anglus B. Lutherum, autorem contentione, de sacramentalibus si- gnis asserit? Quâ fronte hoc affirmare potest? nonnè ZWINGLIUS, OECOLAMPA- DIUS & CAROLOSTADIUS primi autores

Belli istius funesti fuere? nonnè B. Lutero & do- ctrinæ ejus, ex merâ invidiâ & altercationis stu- dio restitère? nonnè importunis suis clamori- bus, & scriptis hinc inde disseminatis, sanctum Megalandrum ad veritatis defensionem adegere? Ita planè se res habet, quod vel ex ipsius Philippi Melanchthonis (cujus autoritas apud Calvinia- nos magna & authentica est) testimonio lucu- lentissimè constat. Hic enim in præfatione li- belli de vet. sententiis de Cœnâ Domini, sic ex- pressè scribit: Carolostadius primum excitavit hunc tumultum: homo ferus, sine ingenio, sine do- ctrinâ, sine sensu communi, quem nullum unquam humanitatis officium aut intelligere aut facere a- nimadvertimus: tantum abest, ut in eo significatio aliqua Spiritus S. animadversa sit, imò extant ma- nifesta signa impietatis. In totâ doctrinâ solebat *ἰουδαϊστικὴ καὶ σαδουκαϊκή*, damnabat omnes leges ab ethnicis conditas, contendebat, in foro jus ex Moyse dicendum esse, non intelligens vim & naturam Chri- stianæ libertatis, totam illam fanaticam Anabapti- starum doctrinam statim initio τὰν ἀμφοῖν ample- ctabatur, cum cœpisset eam in Germaniâ serere Ni- colaus Storch, & controversiam de cœna Domini tantum odio Lutheri, non aliqua pietatis opinione, movit. Etenim cum *ἐκνομομαχία* ipsius à Lutero improbata esset, cœpit iste inflammatus immanis cu- piditate vindictæ querere causam vendibilem, quæ Lutheri existimationem prorsus obrueret. Bona pars Germania testari posset, nihil me in hac refrin- gere. Quamquam, si testibus opus sit, libelli ipsius adversus autorem dicent certissimum testimonium. In his apparet, hominem ne ratione quidem aliquâ in specie probabili motum esse ad scribendum. Quàm suaviter nugatur de demonstratione vocis τὸ τοῦτο? Quod affert ad causam tantam Ecclesiæ veteris aut ullius magni auctoris testimonium? Quæ vox est in totâ disputatione, in qua sit aliqua pietatis signi- ficatio? Tantum vociferatur, ut nunc solent homi- nes βάρβαροι inter pocula, qui nullis fabulis nisi ma- ximè prophanis, delectantur. Adhæc magnam li- brorum partem consumit in conviciis, & homo in- sulsus studet etiam urbanitatis laudem auferre. Qui tam imparatus ad tantam causam accedit, is ostendit, se aliquâ cæcâ cupiditate præcipitem ferri, non moveri ratione, aut studio pietatis. Atque hic est hujus fabula *ὑπερταγμένης*. Nam Poëta alius quispiam est, qui nulli cedit hanc laudem inventi dogmatis. Verùm hæc de Carolostadio scripsi pro- pter vicinos nostros, ut si quid authoritatis est in no- stro testimonio, admoniti caveant ab isto portento. Miras enim artes tenet, & mirè fucata officia, quibus se insinuat in hominum animos, tametsi naturam dissimulare diu non potest. Habet ingenium vehe- mens & inquietum, quare ambitionem, iracundiam citò prodit. Hactenus Philippus.

Audis Brightmanne, à quo scintillæ in mare projectæ fuerint, num à Lutero, an verò à Carolostadio? Prodeat etiam alius testis, ve- stro itidem Calculo approbatus, Johannes Sleidanus, qui pag. 45. lib. 3. edit. Genev. ita scribit: Andreas Carolostadius interea, dum Lu- therus abest, diversa dogmata proposuit & tumul- tuosæ statuas à templis ejecerat, concitavit plebe. Lu- therus autem hac de causâ potissimum à suis revo- catus, cum redisset, factum istud Carolostadi da- mnat. Et l. 5 p. 87. edit. ejusd. Iste de quo supra di- ctum est, Carolostadius, à Lutero dissentiens, reli- ctâ Vitebergâ, clanculariis illis Doctoribus, qui

Philippi
Melanch-
thonis judi-
cium de Ca-
rolostadio.

B. Lutherus
non est Au-
tor belli Sa-
cramenta-
rii.

Joh. Sleida-
nus, pag. 45.
lib. 3. edit.
Genev.

visio-

visiones & Colloquia cum Deo simulabant, multum erat familiaris. Hac de causa Saxonia Princeps finibus illi suis interdixerat. Ille verò libellis editis, Lutherum & collegas insectabatur, tanquam novos Pontificis Romani adulescentes, quasi de missa, de delictorum confessione, de statu & id genus rebus aliis malè docerent: Illa etiam verba Christi: Hoc est corpus meum, sic interpretatur: Hic sedet corpus meum. Vides Brightmanne à Carolo studio scintillas in mare projectas esse, non à Luthero? Resorbe igitur crassum tuum mendacium, quod tam leviter in sanctum Dei virum evomisti. Ubiquitatis monstrum, impius Homo, Christi Jesu omnipresenciam & maiestatem gloriosam vocat: Nec vindictam Dei, pro eà, quæ valet, temeritate, vel tantillum formidat. Scias autem, mi Thoma, suo tempore vindicaturum esse Christum Jesum plaustra blasphemiarum vestrarum omnia. Monstruosam ubiquitatem nunquam docuimus, nunquam credidimus: Christum verò totum, Deum & hominem, nobiscum esse usque ad consummationem seculi, etiamnum, invitis licet vobis, & frendentibus, intrepidè docemus & credimus. Ac nisi in tomo commentariorum nostrorum primo, tertio & quarto fusè hanc materiam tractavissimus, hic certe luculenter occasionem ex convitio Brightmanniano nacti, eam persequeremur. Johannem Brentium & D. Jacobum Andrea, Candelabra illa duo, quæ in conspectu Dei steterunt, arrodit quidem Brightmannus, eosque flammæ diffidiorum renovasse, & quasi folibus denuò excitasse, scribit, sed falsissimè. Ejiciat hypocrita trabem ex oculis Sacramentorum suorum, & quas funestas Tragædias, impostores illi in Galliâ, Helvetiâ, Angliâ, Belgio, & Germaniâ excitârunt, quantâ acerbitate Ecclesias Evangelicas insectati sint, recognoscat. Quidni ergò prænominati Theologi nostri os Sacramentariis impium obturarent? Quidni maiestatem Christi Θεοῦ τοῦ υἱοῦ vindicarent? Quidni pro Testamenti sacrosancti autoritate ac veritate, armis scripturæ viriliter dimicarent? Mallent sanè delicatuli nostri Sacramentarii, ut alapas ipsorum patienter sustineremus, & cum dispendio doctrinæ orthodoxæ, pacem coleremus. Sed velint, quod valent, nos non fallent. Meminimus enim Doctores nos esse, ut pro lege Dei masculè pugnemus. Olim in extremi iudicii die stabunt iusti in magna confidentia adversus omnes, qui vel convitiis, vel alia ratione angustia verunt eos, Sap. cap. 5. Cæterum non sine fato singulari, Commentator noster, ad capitis tertii Apocalyplici interpretationem Lectores remittit: Noster enim Tomus primus in lucem editus fuit, priusquam Brightmanni librum accepimus. Unde factum, quod in tertio capite, horrendissima convitia, quæ in nostras Ecclesias cummulavit, à nobis depulsa non fuerunt: Et fortassis nec imposterum tale quid aggressi essemus: quia verò hic cramben recoquit, & delineationem suam Ecclesiarum nostrarum pro verâ & solidâ, iterum atque iterum proponit, utique stimulo conscientie adactus, non possum non ad examinis trutinam revocare ea, quæ à pag. 78. usque ad pag. 127. contra Ecclesias nostras & earundem doctrinam ac Doctores ab Anglo isto, satis blasphemè, impiè & maledi-

cè proferuntur, nec dubito, si Lector rem accuratius, & pressius pensitaverit, quin digressivum unculam hanc nostram, æquissimo animo accepturus sit. Neque enim nobis rectè semper ire licet, sed per multas ambages, & anfractus, causantibus id irregularibus nostris Adversariis, quibus aliquid temporis tribuendum, non quasi illi ita digni sint: Sed, ne incautos in speluncas suas abductos, flagitiosè perdant. Age igitur Brightmanne, κατὰ πόδα & strictissimè tua sequemur vestigia. Initiò pag. 78. prolixis verbis hypocrita potestatur, se invitum maculas illas Ecclesiæ nostræ aspergere, quia verò non liceat sibi ad voluntatem hominum in rebus divinis loqui, ideò se non potuisse non reconditam veritatem aperire: Prima post fractam petulantiam Romanam, est Germanica Ecclesia, inquit: Tantum rogandi sunt equi bonique Lectores, ne me cogitent perverso aliquo studio in hanc vel illam interpretationem descendere, sed bona fide sententiam illam sequi, quam pressa vestigia præeuntis Spiritus non obscurè signare mihi videntur. Scio quàm horrendum sit, vel fratris alicujus existimationem iniquis suspicionibus ledere, nedum quàm scelestum esset alicui toti Ecclesiæ maculam ullam temerè aspergere. Atque certè cum in omni vita procul amandare cupiam virulentiam omnem linguæ: tum imprimis cavendum mihi semper duxi, ne cupiditati animi divinum nomen unquam prætexerem. Ne sit igitur munus interpretis mihi fraudi, commemoranti siue hic siue alias de rebus presentibus, forsitan aliter atque complures, & vellent & expectant. Indignum est; Cauponari verbum Dei, loquendo magis ad voluntatem hominum, quàm ipsius rei veritatem. Itaque seposito omni cum odio, tum gratia, siquidem id quod profertur, consentire cum veritate viderimus, trepidemus potius ad iustissimi Dei minas, quàm succenseamus illi, qui ne malis impendentibus ex improviso opprimamur, aperire reconditam veritatem pro virili conatus est. Quod spero facile me ab omnibus piis impetraturum: tantum aberit, ut reprehendant industriam meam. Quæ se fretius, ad institutum, Deo juvante, pergam.

Respondeo, fidem verbis non haberi, ubi protestationi facta sunt contraria. Nec sufficit novam expositionem fingere, & eam pro veritate Spiritus Sancti jactitare. Ipsa quoque ἐξήγησις Brightmanni, tota contorta & ineptissima est: Opinatur enim per Ecclesias in Asiâ, ad quas Christus scripsit, aliorum temporum Ecclesias præfigurari hasque illarum Antitypum esse: Unde pag. 36. sic ait: Ephesina urbis Antitypum statuimus esse primam Christianam Ecclesiam, quæ ducens originem ab Apostolorum predicatione ad Magnum usque Constantinum perduravit: pag. 49. Smyrnenis Ecclesiæ Antitypum est proxima Ecclesia à primâ. Colonia ejus, ut Ephesi, Smyrna. Initium hoc capit Antitypum unâ cum Constantino quousque prima Ecclesia Ephesinum Antitypum perrexit, & continuatur usque ad Gratianum, circiter annum Domini 382. pag. 55. de Pergamo sic scribit: Pergamus, quatenus notationem ejus spectare videtur Spiritus in hoc loco & tanquam πέργαμος, id est, ἡ ἀρχὴ πόλις τῆς Ἰλίου, arx Trojæ, ut interpretatur Hesychius: Turrita nempe urbs, alta & superba, congruens illi, quod proximo versu sequitur, ubi Thronus est Satana.

Abeſt à Smyrnâ Aquilonem verſus circiter quingenta quadraginta ſtadia, longiori intervallo. Quàm ab Epheso Smyrna in ultimâ metâ Septentrionalis latitudinis, quod ad ſtas ſeptem urbes attinet. Magna lucis imminutio facta fuit in Smyrneo reſſu ſub Constantino, Constantino & Valente, vel illo primo ac minimo divorſio ab Epheso, primâ puritate: Sed nunc à Smyrnâ migratur Pergamum in ultimâs tenebras, paſſura nunc Eccleſia graviorem defectum luminis, quàm unquam antehac à Chriſto nato. Antitypum huius eſt longioris temporis, quàm priora, ut etiam loci diſtantia magis ſuperat magnam partem complectens regni tenebrarum, ab anno trecentefimo octuageſimo, nimirum à Gratiano, ubi prior periodus deſuit, ad annum circiter milleſimum trecentefimum. De Thyatirenſi Eccleſia pag. 63. ſic habent verba: Antitypum eſt tempus ab anno milleſimo trecentefimo uſque ad annum quingentefimum viceſimum ſupra milleſimum. Tolerabiliter differit Brightmannus de Eccleſiis iſtorum temporum, & typum cum Antitypo ſatis argutè comparare pergit: Per nos etiam, ut approbentur iſta ab aliis, omninò licet: Hanc tamen adjicimus conditionem, plauſibiliter, non infallibiliter, Eccleſias Aſiaticas pro aliorum temporum Eccleſiarum typis fingi: & interpretationem iſtam Brightmanni pro ingenii potiùs luſu, quàm proprio viſionis Apocalypſicæ ſenſu habendam eſſe. An verò deceat Theologum, οὐνοὶς, & ἀποκαλυπτικῶς, inventa ſua, pro Spiritus Sancti oraculis venditare, Lectori iudicandum permittimus. Nos, in rebus ſeriis, & ſacris, prorsùs à luſu tali abſtinendum eſſe, exiſtimamus: Neque Fundamentum ullum ſolidum explicationis iſtius in tot Brightmanni paginis deprehendimus. Statum Eccleſiarum Aſiaticarum cum majorum noſtrorum & noſtræ quoque Eccleſiæ ſtatu congruere, haud inficiamur: Quid enim novi ſub Sole, quod non prioribus quoque ſeculis, ſic factum ſit? Eadem omni tempore in mundo agitur fabula: Nec quaſtio eſt, an Eccleſiæ Aſiaticæ cum aliis Eccleſiis comparari queant: Largimur id libentiſſimè: Verùm de hoc eſt quaſtio, an applicatio iſta in Spiritus Sancti oraculum inferatur, an verò efferatur? Prius nos aſſerimus, & poſterius in Brightmanno graviter reprehendimus.

Omni verba ejus carent modetiâ, omni humilitate: Meraque turgent ſuperbiâ, & ex aureo quaſi tripode profert ſua ſomnia. Pro rudioribus & ſimplicioribus illuſtraborem ſimilitudine: Prædicat Chriſtus Matthæi 24. Vaſtationem Hieroſolymæ & ejusmodi verbis eam prædicat, ut ſigna & res ipſæ, non tantùm excidio Hieroſolymæ particulari, ſed & totiùs mundi univerſali, aptiſſimè congruant: Jam non quaeritur, an poſſit prædictio illa, ad ſeculi conſummationem applicari: Sed an illa applicatio ſit ſenſus proprius & primarius. Hic omnes, quicunque verba accuratè inſpexerint, uno ore dicent, non eſſe proprium ſenſum; Sed ingeniſam duntaxat applicationem: Quæ quamdiu pro propriâ & neceſſariâ interpretatione obtruditur, tam diu non admittitur; Sed tanquam erronea & falſa repudiatur. Licuiſſet igitur & Brightmanno Eccleſias Aſiati-

cas cum aliis Eccleſiis conferre, & comparare: Licuiſſet applicationis ſuæ ornamenta adducere; modò non pro oraculo hanc ſuam expoſitionem haberi vellet, noſtrisque Eccleſiis, ſub hoc prætextu, acerbè dicam ſcriberet. Quanam ergò illa dica, dicet aliquis? Reſpondeo: Mox audies illam, & cum tædio fortaiſſis audies, quàm primùm pudenda hominis aperuerimus. Non referam, vel attingam nunc illud, quod Doctori Luthero hoſtes intenſiſſimos, Eraſmum, Oecolampadium, Zwinglium & alios aſſociat: quaſi viri iſti ſimul veritatem eruerint: nec curo, quod D. Luthero multoties palpum facit, ſummiſque laudibus in Cælum extollit, quem tamen intus, & in cute odit, eumque ſemina prima, vel ſcintillas primas diſſidii in mare projeſſiſſe, ſcribit. Audiamus nunc, quomodo Hypocritica Sardis à Brightmanno explicetur. Antitypum Sardeniſis Eccleſia dicimus primam reformatam Eccleſiam, naſcentem in Saxoniâ, quando Lutherus docere cœpit. Nam Thyatireniſis Eccleſia culpam aliquam ſuſtinuit permiſſa Romana Jeſabelis: Hac prima, tanquam Jeſu, fucatam & impudentem meretricem deturbandam curavi eſt fenestra, ſic ut cerebro terram aſſergeret. Ex quo ſit, ut ne uno quidem verbo perſtringatur huius nomine. Hac igitur Eccleſia nomen habet, quod vivit, propter reſtauratam veritatem, quam mirum in modum illuſtravit: Nec non ob inſignem virtutem, quâ fregit & conculcavit Romanam tyrannidem, eandem non ſolum ſuis ipſius cervicibus excutens, ſed etiam deridendam propinans univerſo mundo: mortua tamen eſt non levibus quibusdam erroribus & corruptionibus laborans, imprimis illa οὐνοὶς corporis Chriſti in Sacramento Cœnæ, quam alia multa abſurditates conſequuntur, quæ quidam ſerpunt inſtar lepræ, vivisq; per ſe membris vitam prorsùs adimunt. Non tamen hæc de ſingulis hominibus intelligenda: ſed de tota poluta formaque Eccleſiæ, quæ mundo eſt conſpicua: Cuius eſſigiem Spiritus nobis delineat: quod in reliquis etiam obſervandum eſt. Quid ad hæc, Lector cariſſime? primam illam Nobiliſſimâ Eccleſiam mortuam eſſe Brightmannus noſter clamat, & quidem non levibus Corruptionibus ac erroribus laborantem: imprimis οὐνοὶς corporis Chriſti in cœnâ & aliis leproſis ac morbiferis abſurditatibus. Egregium certè Eccleſiæ novellæ elogium, vel Brightmanni potiùs convitium. Oſtendat, ſi vir eſt, oſtendant omnes ad unum Sacramentarii, vel à B. Luthero, vel ab Aſſeclis ejus, οὐνοὶς in Sacramento cœnæ traditam eſſe. Mentiuntur ſplendidè; calumniantur peſſimè: neque enim οὐνοὶς, ſed παρῳς, non conſubſtantiationem, ſed præſentiam corporis & ſanguinis Jeſu in cœnâ credimus. Quia igitur principium iſtud Brightmanni falſum deprehenditur, quid de abſurditatibus leproſis, quarum mentionem facit, ſtatuentum erit? De iisdem idem eſt iudicium. Et ne divinatione opus ſit, audite obſecro, quas abſurditates monſtroſas Commentator noſter ipſemet πτως & diſertè exprimat. Quam multos, inquit, egregios viros illud monſtrum Ubiquitatis in mortem præcipitavit? Cuius quidem ſemina ſecit Lutherus, Anno M D XXVI. & XXVIII. in diſputatione contra Zwinglium & Oecolampadium. Sed eruncari debuſſent rurſum

sum ex suis libris, saltem post sopitam controversiam, ne tanquam insulcis latitantia, tandem in mortiferam cicutam prorumperent. Sed Lutherus ipse neglectum habuit existimationi forsitan magis humano modo consulens, quam fratrum, ut par erat incolumitati. Quin etiam tuam fidem & diligentiam Sancte Philippe, desidero, quod iam tetrum errorem non pro suo merito confodisti. Tractandum tibi mollius forsitan putasti, partim in amici gratiam, partim quod existimares facilius silentio obrui posse, quam acerbâ verborum insectatione. Sed errores, qui non refelluntur, probari videntur: & eo magis is crescit autoritas, quò lentius & mitius cum iisdem agitur: gangrana enim sunt, quas irritant, non curant blandiora remedia. Dum igitur neuter vestrum vigilat & officium facit, moriuntur multi: quot quasò, quantique viri? Ingens quidem numerus omnium ordinum: quorum Antesignani Johannes Brentius, Jacobus Andrea, Selneccerus, Kirchnerus, Chemnitius & hujusmodi, qui monstrum illud ubiquitatis horrendum per se, tam multis & insignibus erroribus cumulârunt, ut vix unquam aliud fœdus, & magis exitiosum extitit. Lutherosus sanè casus illustrium virorum, quorum strenua olim fuit opera, nec minus utilis adversus communes hostes. Ac quam reportassent tandem coronâ, si perstitissent in eadem militia, nec ut efferati elephantines ab hostibus conversi contrivissent suos? Sed interpretationis munus est, non querelarum. Istis ergò supersedeo. Hac mors non solum invasit in singulares aliquot homines, sed etiam in multas integras urbes & provincias, ut manifestum esse potest ex libro Concordiæ edito Anno M D LXXX. qui non tam valet ad stabiliendum errorem tam multorum consensu, quàm ad testandum hanc miseram fratrum calamitatem. Huic autem de cœnâ Domini & personâ Christi, accesserunt etiam alii errores, nempe de peccato originis, de libero arbitrio, de justificatione, de bonis operibus, de lege & Evangelio, de Adiaphoris & de prædestinatione. Ergò multiplici telo Mors hic grassatur: quantam esse stragem, necesse est, cum vel uno magnas hominum catervas prosterнат?

Non enim inveni tua opera plena) Ratio, quare tam multi sunt in mortem lapsi. Sardensis Ecclesiæ, quantum videtur, non integram Dei veritatem admisit, sed nonnihil retinuit Ethnica superstitionis. Germanica multos quidem errores Pontificios abiecit, in Sacramento tamen cœnæ, tanquam in luto hæsit corporalis præsentia: non ut Roma somnians mutatam substantiam panis & vini in veram & realem carnem & sanguinem, sed non minus à veritate alienè, veram carnem & sanguinem, unâ cum externis signis conjungens, & hic in terris adesse statuens. Hoc fermentum Lutherus nunquam eiecit, sed acriter cum Zwinglio & Oecolampadio dimicavit ejus defendendi & retinendi gratia. Neque Deus qui Corinti, propter profanationem hujus SS. mysterii tam graviter afflixit ita ut multi debiles essent & invalidi multi dormirent 1. Cor. 11. v. 30. neglectam hac ex parte emendationem impunitam abire voluit. Cujus futura vindicta specimen quoddam editum erat, quando coactus erat Luth. ad patrociniū iniquæ causæ, ad ubiquitatem confugere aliaque multa confirmare de humanitate Christi, qua abhorrebant à veritate: sed præcertaminis ardore minus advertere animum potuit, ut ex illis iniuriis & prælusionibus, Deum succensentem intelligeret: Qui sibi non cavebat ab illo errore, qui tantam

turbam impiarum opinionum secum trahebat? quare non timebat, quid aliis accidere potuisset, in se ipse experitus, quò ipse loci inter disputandum redactus esset? sed tenebantur oculi, quo minus in futurum proficere, & hoc tam grave judicium à suis avertere potuit. Quamobrem opera non erant plena, quia plena reformatio adhibita non fuit, sed mutatus tantum error in alium non minus gravem. Solet autem sæpenumero Deus peccato peccatum ulcisci. Hæc Brightmannus.

Horresco totus, cum tantas criminationes, tanto numero eructatas, lego: numerabimus præcipuas: 1. Ubiquitatis monstruæ Ecclesiæ à fecibus Pontificiis repurgatam insimulat. 2. Monstrum istud ubiquitatis multos egregios viros in mortem præcipitasse, affirmat. 3. Lutherum semina istius monstri Anno 1526. & 1528. contra Zwinglium & Oecolampadium jecisse. 4. ex justâ vindictâ Dei pro patrociniū iniquæ causæ, ad monstrum Ubiquitatis confugisse clamat. 5. eruncanda hæc post mortem Lutheri ex libris ejus fuisse, putat. 6. Lutherum magis existimationi suæ, quàm fratrum incolumitati consuluisse. 7. Philip-pum quoque præter & contra fidem debitam, tam tetrum errorem non confodisse, adeoque officio suo defuisse. 8. & hinc mortuos esse tot tantosque viros, imprimis Antesignanos, Brentium, Jacobum Andræ, Selneccerum, Kirchnerum, Chemnitium & alios. 9. Hosque tale horrendum monstrum insignibus cumulasse erroribus, eructat, ut aliud fœdus & magis exitiosum nunquam extiterit. 10. Quin & Elephantibus eos efferatis assimilat, qui ab hostibus conversi suos contriverint. 11. Necdum finis convitiōrum: Mortem in multas integras provincias invasisse. 12. Librum Concordiæ, consensum errorum in multis, & miseram fratrum calamitatem testari. 13. alios errores plures accessisse, imprimis de Libero arbitrio, de peccato originis, de bonis operibus, de justificatione, de lege & Evangelio, de Adiaphoris & prædestinatione. 14. Mortem multiplici telo grassatam & stragem horrendam secutam esse. 15. Ecclesiæ Germanicam in luto corporalis præsentia hæsisse. 16. Lutherum nunquam fermentum eiecit, sed acriter contra Zwinglium & Oecolampadium defendisse. 17. à Deo quidem hoc nomine punitum. 18. sibi tamen à tali errore, qui tantam turbam impiarum opinionum secum trahebat, non cavisse. 19. nec alios præmonuisse. 20. multò minus plenariam reformationem adhibuisse. 21. Sed errorem duntaxat unum in alium, non minus gravem, mutasse.

Habes hic Lector calumniarum & blasphemiarum satis longum catalogum, quem recitasse sufficeret, cum impius homo prolixiore responso dignus non sit. Percurremus tamen breviter potissima & mercedem ei congruam reponemus. 1. Quòd doctrinam de majestate & omnipræsentia Christi monstrum; quòd monstrorum omnium monstruosissimum, & fœdissimum appellat, hujus blasphemiae vindicationem Deo unicè reservamus. 2. Mortem, in quam multi egregii Viri præcipitati sint, plane ignoramus. Imò doctrinam hanc ipsam, in articulo mortis solatium habere

Act. 7.

bere efficacissimum, affirmamus: Quid enim magis recreavit moribundum Stephanum, quam præsentia Jesu Christi? Act. 7. Et vix illis, qui absente Christo moriuntur! aut absentem ipsum esse arbitrantur: Si enim hic non adest, nec vita, nec justitia, vel Salus adest. 3. Neque verò Lutherus Christum totum omnipræsentem esse primus docuit, vel monstrum aliquod in theatrum Ecclesiæ contra Zwinglium & Oecolampadium produxit: Sed doctrinam istam ex scriptis Prophetarum & Apostolorum hausit, contra Θεοµαχους Sacramentarios asseruit: 4. Jam si pœna hæc est divina, cognoscere veritatem & errorum convincere Adversarios, fatemur pœnam hanc divinitus immisissam esse, at non Luthero, sed Sacramentariis: in quos optimo jure retorquemus scommata omnia, eosque tenebras magis dilexisse, quam lucem, tempus visitationis suæ non agnovisse. 5. Potiorem autoritatis suæ Helveticæ, quam divinæ gloriæ, rationem habuisse. 6. Et lectione sanctorum librorum Doct. Lutheri indignos semetipsos reddidisse, asserimus. Quid enim? mi Brightmanne. Tu ne eruncandam fuisse dicas Doctoris Lutheri doctrinam, de majestate & omnipræsentia CHRISTI? Cur ita? Quia mysterium divinum, tibi merum est ludibrium. Non placet nobis tuum consilium: Crede mihi nunquam in tui vel gregalium gratiam tale quid fiet. Ejice hypocrita trabem ex oculis tuis. Cura eruncari absurditates, errores, blasphemias, hæreses ex libris Calvinii, Bezae, Martyris, Zanchii & aliorum: Tantam Doctoris Lutheri scripta habent lucem, tantam obtinent in Ecclesiâ Dei auctoritatem, ut frustra labores, si ad indicem expurgatorium, more Pontificio, nos ποιθανοῖς tuis λόγοις permovere velis. Crepundia tua sunt verba, non argumenta. 7. Philippus præter meritum hîc flagellatur, quod Doct. Luthero in causa tam sanctâ non restiterit: Utinam in aliis non impegisset! ob hoc certè silentium nihil unquam illic patietur. Annon verò pudeat incredulum nostrum Thomam, ex æstui racundiæ, ita se criminationibus involvere, ut nec manibus Philippi, quem aliàs Sacramentarii ferè adorant, parcere possit. Vix puto placere nimiam importunitatem tuam, cunctis Sacramentariæ cohortis Fraterculis. 8. Cætera Ecclesiæ Orthodoxæ Lumina, ab ipso pungi non miror, Brentius enim, Doct. Jacobus Andrea, Doct. Selneccerus, Doct. Kirchnerus, Doct. Chemnirius, & alii, bellum strenuè bellârunt Domini: Acropolin everterunt dogmatis Sacramentarii. Quapropter in laudem eorum magis vergit, quam ignominiam; quod tam atro criminationum calculo à Brightmanno notantur: quod mortui dicuntur: 10. Quod elephantibus assimilantur: Beati, inquit Dominus, cum omnis generis proba jecerint in vos MENTIENDES: 11. & 12. Nullius quoque mortis sensum perceperunt, universæ illæ regiones, & provinciæ, quæ Concordiæ librum receperunt: Vivere hæctenus, per Dei gratiam, & adhuc vivunt, intrepidâ conscientia. Urit hominem, quod opera & medio libri Concordiæ repressus & extinctus passim est scintillans ignis Sacramentarius: Sed rum-

pantur licet illa, factum tamen & feliciter factum hoc est. Gratias nos DEO agimus, qui plantantibus & rigantibus verbi sui præconibus tantum dedit incrementum, 1. Corinth. 3. 1. Cor. 3. 13. Errores plures repullulasse, cum lacrymis fatemur: Sed quorum culpâ? quinam circa articulum de peccato originis, de libero arbitrio, de bonis operibus, de justificatione & aliis articulis horribiliter errârunt, hodieque errare pergunt? Nonne ipsimet Sacramentarii? Hi enim peccatum originis, vel reatum illius, ita extenuant, ut sanctos nasci liberos, contra universam Scripturam asserant. Hi Stoicum fatum & inevitabilem necessitatem omnium actionum, in proscenium Ecclesiæ reducunt. Hi Contingentiam omnem penitissimè tollunt: Hi Deum peccati esse autorem, disertis verbis statuunt. Hi sanguinem Christi, ad expianda peccata omnium hominum non profusum esse, impiè statuunt. Et quis centurias errorum nunc recitet? In nos culpa transferri non potest. Monuimus eos multoties, sed indurati, & obdurati hæctenus manserunt. 14. Itaque rebus sic stantibus, non negamus, quod mors multiplici telo grassata fuerit, magnamque stragem ediderit. Vel unus enim Sacramentariorum error, magnas hominum cervices prosternere potest. Quis nescit, quam horribiliter in tenebris plurimorum errorum versetur Angliæ, Galliæ, Belgiique pars præcipua? Utinam tot homines veneno Sacramentario seu Calvinistico non exstingerentur! Sed tenentur oculi eorum, quo minùs in futurum prospicere, & mortem æternam à se avertere queant. Fortassis juxta Calviniorum doctrinam, in arcano Dei consilio sic decretum est, ut oculos & aures habentes, nec videant, nec audiant? 15. Corporalem præsentiam Jesu Christi in Cœnâ, *Lutum*, impiè, & blasphemie, Brightmannus vocat. Respondebit de hoc convitio olim in conspectu Dei, & omnium Angelorum. Modestior tamen est, quam Beza, qui doctrinam istam *crepitum asinum* vocat; uti alibi ostendimus. 16. Lutherus fermentum omne quod habuit, libentissimè abjecit: Veritatem autem, exoso à vobis nomine fermenti proclamata, meritò non abjecit, sed contra Fanaticos illos homines, Cinglium, Carlostadium & Oecolampadium, rectissimè defendit. Et o vix nostro Luthero, si hæc in parte segnior extitisset. Non enim Medici est, unum tantum posse morbum pel- lere, sed varios, qui occurrerint. Nec uno tantum morbo moriuntur homines, sed multis. Ita non satis fuit, resistere Papatui: Sed quia vidit D. Lutherus, ab alterâ parte, per Sacramentarios, insidias novellæ Satanam struere Ecclesiæ, ac non minùs per eos, quam per Pontificios, animas Christianorum petere, majore insuper astutiâ & versutiâ; nonne æquum fuit, monstris illis & *µωρολογείοις* masculè se opponere? & hæc in parte B. Augustini ac aliorum sanctorum DEI virorum vestigia premere? Habes Brightmanne Apologiam nostram, contra virulentissima tua, in nos, & nostram Confessionem, eructata convitia: quæ quidem pagina allegatâ comprehenduntur. Restant sanè adhuc sex: Sed illa ex dictis facile refutari possunt, & in sequentibus denuò occurrunt. Audi-

diat

diat enim Lector, quæ amplius Homo iste p. 83. proferat. Monet, inquit, Sardenses, ut ad primam institutionem recurrant & res collapsas ad ejus solius normam emendent: quemadmodum etiam & Germanicam Ecclesiam, ut cogitent, quid sibi principio Lutherus proposuit & secundum illam regulam reformationem instituunt. Nihil autem aliud hic initio spectavit, quam ut profligatis omnibus humanis commentis, Sola divina veritas in divinitus inspiratis scripturis patefacta obtineret. Sic enim in Praef. assertionis articulorum per Bullam Leon. X. damnatorum. Primum, inquit, contestatos eos esse volo, me prorsus nullius, quantumlibet sancti Patris autoritate cogi velle, nisi quatenus judicio divina scriptura fuerit probatus. Rursum, Sint ergo Christianorum prima principia non nisi verba divina, omnium autem hominum verba conclusiones hinc educta & rursus illuc reducende & probande. Illa primò omnium debent esse notissima cuilibet, non autem per homines quærì & disci, sed homines per ipsa judicari. Unde quoque refert illud Augustini lib. 3. de Trin. dicentis: Noli meis literis velut Canonicis inservire, &c. Non ergo hærendum est in libris Lutheri, ut faciunt Ubiquitarii & qui Sacramentum recens excogitata cuncta corrumpunt, sed ut ille sapienter sibi duxit ex unis scripturis, sicut ejus omnia scripta ad sacram hanc trutinam sunt revocanda. Quid tribuimus majorem auctoritatem ejus libris, quam vel aliorum ille, vel suis ipsis tribui voluit? Res sanè magni momenti & in qua solà posita est impendentis mali aversio. Nisi huc quam primum convertantur oculi, tùm aures prabeantur istarum voci, nec non præstentur illa, quæ jusserint, aliud flagellum Germaniam manet, acerbius illo, quod hucusque non leviter afflixit. Quis pius magnum dolorem non capit, cogitans tot fratrum interitum ex pernicioso errore, tam longam animorum dissensionem, tam acerbis pugnas & verborum & armorum? magis tamen cruciari necesse est, quoties secum reputet finem adhuc malis non esse, sed quiddam gravius incumbere, nisi maturè resipiscatur.

Sudes sunt scripta B. Lutheri in Sacramentariis oculis: idè tot verborum plaustris, animos piorum, à lectione librorum Lutheri Brightmannus avocare cupit: Sed frustra hoc moliris opus, mi Angle: Nemo non largitur, scripta B. Lutheri minoris auctoritatis esse, quam Prophetarum & Apostolorum: sed inde non sequitur, ea erronea; multò minùs ea fugienda esse. Quàm pulchrè jam olim de libris B. Lutheri scripsit Georgius Fabricius?

Huic par est nullus, placeat non degener ejus

Discipulus, cui laus contigit ista, sat est.

Incipit Hæreticus fieri, qui scripta Lutheri

Odit, & infernum, ni resipiscat, adit.

Si crassum illud Ubiquitatis portentum, vel *σωτηριαν*, in Sacramento Cœnæ B. Lutherus docuisset, cur non præmonere vellemus Christianos, ne erranti Luthero consentiant? sed nihil horum dixit, nihil scripsit, nihil cogitavit Lutherus: affinguntur ei tales monstrofæ opiniones: Veniam itaque dabit Brightmannus si & hoc in casu nihil apud nos obtineat. Metum de acerbis Germaniæ imminente flagello, suis Brightmannus non nostris inculcet hominibus: illi enim Autores hujus

diffidii: illi propagatores, illi propugnatores acerrimi.

Progreditur nunc Bellus noster Commentator, ad paucos illos homines, qui vestimenta sua, luto Lutheranorum; vel Ubiquitariorum, quos vocat, non inquinârunt. De his ita loquitur: Non temerè est nova hac dispositio, docens posterioribus temporibus fore aliquos, qui repudiatis erroribus amplecterentur veritatem. Uti factum novimus, cum ex hac occasione natus sit Liber Concordiæ, ac tot susceptæ visitationes, ut Calviniani, ut loquuntur, penitus extirparentur. Versantur enim hujusmodi homines, vera pietatis ac sententia cultores, in intimis Sardensis hujus status visceribus. Præter liberam multas civitates, Argentoratensem, Heydelbergensem, Marpurgensem, Neostadium, Bremam, Anhaltinum populum, &c. qui sese reliquorum figmentis opposuerunt. In istis singulis locis egregia subinde fulgebant lumina, quæ procul fugantes istas tenebras, suis gregibus latum præbebant diem.

Mulus mulum scabit, & catulus catulum lambit: Rectè ergo & Anglus noster facit, quod dogmatis sui Affeclas, pro Illuminatis & Orthodoxis proclamare pergit. Sed heus, mi Domine Thoma, Te judice & arbitro, in causâ tam gravi, minimè stamus, quin potius, ut eos, quos tu lumina veritatem amplectentia vocas, pace tuâ, pro heterodoxis, & hæreticis habere liceat, reverenter oramus: Constabunt Tibi nostra vicissim officia, quovis fortasse loco & tempore ingrattissima. Unicum hoc adjicio, nescire me, quâ fronte, Argentoratensem populum ac civitatem à tuis stare partibus, affirmare audeas? An nescis, ex Academia Argentoratensi hætenus ingenti ac fervidissimo Zelo, Sacramentarios oppugnatos esse? Nonne legisti scripta D. Pappi, scripta Marbachiorum, & aliorum? Sed condonabo hunc lapsum, & ad magis ardua me conferam. Pag. 86. sic Thomas noster incespitat: Multi fuerunt in Germania ante editum librum Concordiæ, cum in plerisque Academiis præcipui Doctores veram doctrinam de Cœnâ Domini intelligerent, atque dogmata ubiquitatis & corporalis præsentia in Cœnâ passim post haberentur, ut testatur Georgius Sohnius in exegesi Aug. Confess. Quod luculentius apparet ex Synodo Dresdensi Anno supra 1571. ubi communi consensu statutum erat, tum omnium Superintendentum, Ducatus Saxoniæ, tùm Doctorem Academicarum, Lipsiæ & Wutembergæ, Ubiquitatem corporis Christi esse horribilem prophanationem omnium articulorum Symboli & renovationem omnium hæreseon; Gallob. An. 92.

Ac ex eo tempore pleniori lucè indies erumpente, multi sunt excitati ex veterano suo & oculos aperuerunt ad veritatem. Quos etiam perinde atque reliquos, candidis ille vestibus ornat, qui conductis ad undecimam horam denarium dedit Matth. 20. Hac Brightmannus.

Unde hæc nova, de Germaniâ, pervenerunt in Angliam? Sohnius adducit, testem domesticum, & valdè suspectum, hoc est, in Sacramentariis subselliis non infimum. Et hospitem planè Brightmannus in nostrorum se libris esse fatetur, cum ante publicatum Concordiæ librum, veram nostram, de præsentia Christi in Cœnâ, & Ecclesia, doctrinam,

nam, in plerisque Academiis, & à præcipuis Doctoribus posthabitam fuisse, scribit. Erras, mi Brightmanne & longissime erras: quin & temetipsum contradictionis Labyrintho implicas. Suprà enim, Lutherum acriter cum suis ita docuisse, ejusque vestigia Brentium, Jacobum Andreæ, Chemnitium, & alios pressisse, scripsisti. Quot verò hi omnes, antè publicatam Concordiam, libros edidère? An nescis, mendacem oportere esse memorem, Et quid Tu doctrinam nostram novam esse fingis, quæ Antiquitatis Orthodoxæ nititur testimoniis luculentissimis, immò, quæ ex scripturæ sacræ eruta est verbis expressimis? Decretum Synodi Dresdensis, à Calvinistis & quidem clanculariis fabricatum fuit: qui ipsi pœnas Deo & Electori Augusto justissimas luerunt. Si de monstrosâ illâ, quàm nobis impiè affingunt Sacramentarii, ubiquitate, de corporis locali expansione, extensione &c. Statuissent, eam esse horribilem prophanationem omnium articulorum Symboli Apostolici, benè se res haberet: quia verò Antesignani illi Sacramentarii præsentiam sedentis ad dexteram Dei, Salvatoris nostri JESU CHRISTI, hoc elogio ornârunt, non tene-mur auctoritatem ipsorum vel tantillum curare: Quin potius ex fructibus lupinam crudelitatem, & Draconis ferociam agnoscere. Habes Brightmanne responsum, pro merito, satis amplum.

Pag. 87. Inhumanitatis & odii, Lutheranos accusat veritatis Professores. Respon-deo: Injuriam ipsis fieri summam: neminem igne, aquâ vel fune persecuti sunt. Obtrusum ait Brightmannus, Ecclesiarum & Scholarum ministris librum Concordiæ, execrabilem Ubiquitatem asserentem: Respondeo: Menti-ri Anglum splendidè: nullam liber Concor-diæ execrabilem Ubiquitatem asserit: nulli hominum liber iste obtrusus fuit: protestan-tur hoc nomine, tot Electores, Principes & Or-dines Imperii sanctè: aliud quoque testantur Acta in Archivis Electoralibus reservata: Libe-rum fuit cuique librum istum vel approbare, vel improbare: Nullâ vi, nullâ tyrannide ulli un-quam obtrusus, nec subscriptio à quoquam ex-torta fuit.

Pag. 88. Iterum falsitates & mendacia nu-mero ac pondere maxima sic Brightmannus evomit: *Imperata subscriptio nomine Principum; detrectantes Sacramentarii proclamati sunt aut locis suis moti. Anno XCI. mortuo Christiano Duce Saxonia, Paulus Kreilius Cancellarius, suspectus Calvinismi, ut loquuntur, in carcerem conjicitur: Urbanus Pierius, Professor Witember-gensis captivus in carcerem abducitur: Gunder-mannus Lipsia, custodia traditur. Sequenti an-no nova visitatio instituitur, per totam Saxoniam peragrat: qui subscribere nolunt articulis, muneribus suis moventur. Quid memorem tu-multum Lipsiensem, sequenti anno confluentibus undique Academicis ad expugnandas ades Calvi-nianorum? vel agrestem illam inhumanitatem Dresdensium in Cadaver Jacobi Lossii, cui ne sepul-crum inter maleficos permittebant, quod vivus sincerioris veritatis studiosus erat? Hac panca invitus refero: & puderet meminisse, nisi fra-tres fecisse non puderet. Sed quanto satius est, vos*

hac ab amicis audire, quàm ab hostibus? Hi quan-tum verbis possunt, exaggerant facinora, in perpe-tuum vestrum dedecus & totius religionis: Ego Prophetia tantum convenientiam ostendo, ut vi-dentes, quo loco sitis apud Deum, seriò cogitetis, de reformandis erroribus & pace conciliandâ cum fratribus. Faxit Deus, ut eam rationem ineatis quâ consentientes in unam veritatem, à capitibus ve-stris, judicium illud avertatis, quòd aliàs vobis certissimè impendet. Interim si nihil apud vos pro-fecero (quam aestimationem longè à vobis abesse precor) monere tamen fratres juvabit, ut bono sint animo, qui propter veritatem molestias & cala-mitates inter vos perferunt. Non pudeat eorum CHRISTUM coràm Patre, si constanter in Pro-fessione permanserint. Nolite igitur formidare su-percilium hominum: Sed hac spe freti, quòd adhuc irepidè, coluistis in tenebris, in apricum proserie & oculos omnium.

Qui habet aurem audiat) Vos igitur Fratres Saxones per JESUM CHRISTUM attendite, quam litem vobis Spiritus intendit. Magna ve-stra laus est primæ coalitionis & perfracti jugi Roma-na tyrannidis à vobis unis ante omnes; sed relictæ Chananai in terrâ vestrà, abierunt in spinas late-ribus & oculis. Pauci illi reliqui errores principio neglecti, justo Dei judicio novos pepererunt: quorum contagione vera pietas abacta, unaque cum eâ vera vita perditâ, Ecclesiam vobis horribili morte fune-stam reliquit. Neque finis est hic malorum, sed in-vadet nova quadam, ingens & repentina calamitas, nisi monenti Spiritui continuo pa-ueritis. Facessat igitur infelix pervicacia eaque consilia capite, quæ veritatem promoveant, exultantem vitam revocent, omniumq; vestrum salutem & incolumitatem pro-curent. Neque vos soli auscultate, sed omnes aures prabeant & ex vestro malo discant, quanti sit pericu-li vel minimum erroris in re religionis fovere. Hæc Brightmannus.

Audite obsecro Fraternali Lupi istius erga nos affectionem: audite placidam ad pacem colendam admonitionem. Tunè sic Ami-cos & fratres beare soles? Quid cum hostibus ages? quâ ratione illos excipies? quæ fata ipsis prædices? Sed ad rem ipsam propiùs ac-cedo. Subscriptionem, nomine Principum imperatam, concedo secundum quid: Nimi-rum iis, qui nihil in hac doctrinâ desiderarunt? Mixtim verò, & confusè quibuslibet impe-ratam fuisse, nunquam Christomastix pro-babit. Detrectantes pro Sacramentariis pro-clamatos, non inficiamur: & cur non sic pro-clamarentur? Maluissent quidem diutiùs sub pallio Augustanæ Confessionis latitare, sed Deo laus, quod ex latibulis illis, per librum Concordiæ protracti, quodque pelle suâ Asini isti Cumani exuti fuerunt: Locis motos & of-ficiis privatos publicis eos, qui sine damno aliorum præesse, & doctrinam suam Sacra-mentariam fovere non potuerunt: apud quos periculum erat, ne alios inficerent, ne Remp-turbarent, ne Principi ipsi & charis principi, nocerent, itidem concedimus. Scimus e-nim, quàm benignos se homines Sacramen-tarii exhibeant: scilicet! De Paulo Kreilio, ob suspicionem in carcerem conjecto, nihil prorsus scio: Neque ullus unquam Cancellarium egit Dresdæ, cui tale nomen fuerit. Et vi-deo Brightmannum nostrum, ea quæ in lu-cem

cem publicam emittit, non satis accuratè scire: adeoque temeritatis notam vix posse effugere: Scit enim Impostorum hoc esse proprium; proloqui, quod in buccam venit, utut sapè falsum & fictum sit: Docebo tamen rerum ignarum & ab aulâ Dresdensi nimis remotum hominem, docebo, inquam, ipsum veritatem historicam rectius & solidius. *Doctor Paulus Crellius* Theologus fuit maximè Orthodoxus, *Mullero, Pezelio, Widebramo*, ceterisque Sacramentariis mirum in modum exosus *Witebergæ* Professor publicus Theologiæ, & postea Consistorii Misnensis Assessor primarius, Hostis Calvinianæ doctrinæ acerrimus. Hic itaque Doct. Paulus Crellius, non Politicus, adeoque nec Cancellarius unquam fuit. *Nicolaus verò Krell* Utriusque Juris Doctor, Cancellariatus officium Dresdæ sustinuit: & mortuo *Christiano I.* Electore Saxonie laudatissimo, in carcerem coniectus, sub *Christiano* autem secundo, felicissimæ recordationis, capite truncatus fuit: non eò quòd Calvinismo favisset: Huic enim postea admonitus ad extremum usque vitæ halitum contradixit: Sed quòd in Politicis talia facinora perpetravit, ob quæ sacratissima Cæsarea Majestas mortis ipsum esse reum, gravissimâ sententiâ pronuntiavit. Nolo odiosum hoc negotium multis tractare: Præmoneo autem Sacramentarios, ut desinant Crellii hujus, patriæ suæ turbatoris, supplicium nobis objicere: Alioquin Responsum accipient, cujus in secula seculorum eos pudebit. In promptu sunt Acta, per totum Decennium ventilata, & in Cæsaris aulâ toties visa, ac revisa: In promptu sunt jurata summæ autoritatis Testium Testimonia: quibus Cancellarius iste horrendorum facinorum, & fortè omninò Criminis læsæ Majestatis, apertissimè convictus fuit. Tacete igitur impostum: & Crabrones non irritate, nisi pro meritis mercedem accipere velitis. *Pierii & Gundermanni* custodiam quod attinet, justam & gravibus de causis, à *Serenissimo Pro-Electore Saxonie, Friderico Wilhelmo*, felicissimæ recordationis, mandatam eam esse, scitote. Quidni enim custodiæ traderentur Tumultuantes Novatores? Ordinis & Pacis Turbatores? Fidei vel doctrinæ, quam in corde ferunt, occultatores? Magistratus ordinarii summi, ac eorum, quæ Magistratus ille, ex pio Zelo instituit, virulentissimi osiores, & carptores? Injustumnè foret, oralium compescere? frena ipsis injicere? Animum penitiùs explorare? & quid expectandum, quidve metuendum sit, cognoscere? Custodiæ traditi fuerunt Apostatæ illi, & Hypocritæ, non capitali supplicio affecti, non bonis privati, non omni honore civili, vel ut cum *JCtis* loquar, capite minuti. Ab hac enim tyrannide, & crudeli violentiâ abhorrent nostri Principes, vobisque Sacramentariis mera violenta consilia Magistratui, suggerentibus, gravissimè & meritò quidem, succensent. Sed de his, & aliis hujusmodi capitibus, contra Johannem Lampadium, Sacramentarium Bremensem, scripto publico dudum fusè egimus: ideo hic prolixiorē tractationem ab-

rumpimus. Tumultum Lipsensem, nostri maximè improbârunt: Visitationem generalem, mandato Serenissimi, summo cum Ecclesiæ pressæ gaudio, & commodo, Viri excellentes peregerunt. *Stöffelius*, quem veritatis sincerioris studiosum Brightmannus nominat, sepulchro honesto indignus ideo fuit judicatus, quia non tantum veritatem agnitam abnegavit, & cum Calvinistis blasphemavit; Sed & instar Judæ penitens desperavit, ac in desperatione horrendâ vitam suam clausit: Unde Elector Saxonie nomine & re Augustus, severè mandavit, ut Historia ejus, ad seram posteritatem, pro exemplo & speculo effectus doctrinæ Calvinistice transmittatur. Atque utinam mitius Jesum Salvatorem Homo ille impiissimus tractasset, & vestigia Caini, Ahitophelis ac Judæ non institisset, certè sepultura Asinina ipsi non adjudicata fuisset.

Sufficiant hæc de scrupulo secundo: ubi calumniam Calvinianam necessariò depellere debuimus, quasi doctrina nostra, mare illud sit vitreum, igni contentionis & erroribus multis mixtum: nec dubito, quin Lector æquo animo digressiunculam istam laturus sit: Cum inviti Adversariorum pervicaci malitiâ eò adducti, & adaacti sumus. Nunc ad doctrinas progrediemur.

Doctrina.

Initio memor sum, quid libro quarto promiserim: nimirum, quia hic iterum mentio signi cujusdam fiat, me quæstionem illam examinaturum: *An signa tantum vim habeant, aliquid innuendi & significandi, an vero etiam exhibendi?* adeoque an tantum sint *σημαντικά*, an verò etiam *ἀποκαλυπτικά*. Etsi enim propriè & *κατὰ*, doctrina ista huc non pertinet: occasione tamen vocu-

An signa tantum vim habeant aliquid innuendi, & significandi, an verò etiam exhibendi.

læ signi, haud ineptè, ob Sacramentarium imprimis Strophas, pressius hæc materia ventilatur. Et quidem, extra omnem Controversiam est, quòd non omnia signa, id, quod innuunt, vel significant, reipsâ etiam, & præsentè exhibeant. In hoc enim cum Sacramentariis facile consentimus: quia verò communiter Sacramenta Novi Testamenti, signa vocantur, & ex hac appellatione, Sacramentarii evincere volunt, Sacramentum Cœnæ, esse tantum *signum significans*, ita, ut per panem & vinum, duntaxat significetur, & non simul exhibeatur, corpus & sanguis Christi: Hinc accuratè investigandum est, num signa omnia tantum sint *σημαντικά*, & nulla prorsus *ἀποκαλυπτικά*, vel *ἀποφωτιστικά*? Ubi Thesin istam intrepidè veram esse, & fore pronuntio: Sacramentum Cœnæ, cum signum à Patribus nominatur, non per nomen istud, meram & nudam tantum significationem, sed signum potiùs rei ipsius exhibitivum innui.

Cœna Domini quale sit signum?

Ocjeciunt Calviniani, repugnare hanc interpretationem ipsi voculæ signi, quæ semper tantum pro significatione usurpetur: Respondemus autem, Adversarios petere principium: Circumcisio enim, signum aliquoties vocatur & tamen id, quod significasse cir-

cumcisionem Sacramentarii ajunt, videlicet gratiam Dei, verè ex institutione Domini contulit: ideoque *σφραγίς* justitiæ ab Apostolo Roman. 4. dicta fuit. Simili ratione, columba, signum Spiritus Sancti rectè vocatur: Sed non nudum *σημαντικόν*; ipsum enim Spiritum S. reverà præsentem exhibuit. Ac ut tantò plenius controversia ista à nostris percipiat, operæ precium me confido facturum, si perspicuè, & breviter, sequentia membra excutiam.

1. An *Sacramenta* Novi Testamenti in ipso scripturæ textu signa dicantur? 2. An uniformiter à Scriptoribus Ecclesiasticis signa vocentur? 3. Quo sensu nostri Doctores, sacramenta esse signa, fateantur? 4. Num Sacramentarii, sacramenta tantum esse signa repræsentantia, apertis verbis loquantur.

Primum membrum quod attinet, extra omne dubium est, nomen signi, in hoc articulo, non esse *ἑρμηνεία*: Nullibi enim dixit Christus, nullibi ullus Apostolus: Baptismus est signum gratiæ: Cœna est signum corporis & sanguinis CHRISTI. Quia verò miranda alia opera haud rarò signa in scripturis appellantur: Quia & circumcisio utpote Sacramentum Veteris Testamenti sic vocatur: Hinc & apud Patres & Ecclesiasticos Scriptores celeberrima exstat signorum Sacramentalium mentio. Ubi tamen secundo observandum venit, non strictè, & uno tantum significato, voculam istam, ab ipsis usurpari. Nonnunquam enim, respectu finis, vel ad declarandum fontem, unde proveniunt, signa gratiæ: signa misericordiæ divini dicuntur: Verum enim est, sacramenta Novi Testamenti certissima & signa, & signacula esse, quòd Deus diligat homines, quòd gratiam suam nobis non invidet, cum videlicet Sacramentis tantas promissiones inferuerit, cum sacramenta pro organis & vehiculis gratiæ ac misericordiæ suæ ex liberri-
mâ voluntate constituerit. Exinde patet, quotiescunque sacramenta à Patribus signa gratiæ nuncupantur: toties non nuda & tantum typica signa innui: sed talia omninò, per quæ gratia divina nobis largissimè & abundanter conferatur.

Deinde respectu *Essentia Sacramentalis*, signa nominantur. Talia nimirum, quæ à cœlesti parte Sacramentorum, non sunt divisa, disjuncta, vel separata: aut quæ alteram ab externis symbolis prorsus distantem partem cœlestem, tantum adumbrent, significant, præfigurent ac repræsentent. Verum talia signa, quæ cum externis elementis res cœlestes unitas habent: & quæ præter visibilia aliud quiddam invisibile reverà exhibeant.

Itaque *integritas signi Sacramentalis*, non unâ aliquâ re externâ & visibili, sed geminâ: hac in oculis incurrente; illâ verò, ut ut nobis invisibili, verè tamen & realiter præsentem, absolvitur.

Premendi mihi sunt Adversarii, apud quos in confesso est, sacramenta, & quidem sacramenta integra, à Patribus signa appellari: Emergit itaque hinc indubitatum istud axioma: sacramenta, & signa sacramentalia, esse *ἰσοδυναμούντα*. Jam investigetur, quid veteribus sacramentum dicatur. Num una tantum, eaque

ignobilior pars? Externa & visibilis? Nequaquam: sed utraque: terrena videlicet, & cœlestis. Adduco Testem D. Irenæum, qui libro 4. cap. 43. *Ἐξ ὧν αὐτὸν αἶν*: *Eucharistia ex duobus rebus constat: terrenâ & cœlesti*: addo D. Augustinum, cujus verba recitantur in Jure Canonico, dist. 2. de consecr. c. 48. *Hoc est, quod dicimus, quod modis omnibus approbare contendimus, Sacramentum hoc duobus confici, duobus constare, visibili elementorum specie & invisibili* *Servatoris carne & sanguine*. Suffraganeum adjicio, Damascenum lib. 4. orthod. fidei c. 14. scribentem: *Quemadmodum in baptismo Deus conjunxit aqua gratiam Spiritus Sancti, & fecit illud lavacrum regenerationis: Eodem modo, quia mos est hominibus manducare panem & bibere vinum, conjunxit his ipsis divinitatem & gratiam suam & fecit hac corpus & sanguinem suum*.

Appello conscientias vestras Sacramentarii, an non Patres sacramenta integra sic descripserint, quod res cœlestes visibilibus elementis conjunctæ sint? Hæc ipsa ergò, cum signa alicubi appellitent, num mera *σημαντικὰ* signa, & nuda tantum externaque elementa ea esse existimant? absit, absit longissimè. Dica scribitur S. Patribus falsissimè pseudodogma istud ipsis imputatur. Nec consistere potest hoc figmentum, nisi simul per sacramenta Patres unam tantum intellexisse partem, & nullam partium sacramentalium realem unionem credidisse, statuatur. Atqui verò hoc veritati in meridie lucenti totum foret contrarium. Expirat igitur penitus sacramentaria gentis, quod sanctis Patribus audacter aspergunt, propudiosum mendacium. Scio, extare in scriptis Patrum aliqua loca, ubi res terrenæ, signa rerum cœlestium, & invisibilia dicuntur: Sed quid hoc ad præsentem materiam, ubi non quæritur, an panis, signum corporis vocetur: sed, si integra sacramenta appellantur signa, an per signa tantum externa visibiles partes innuantur? Ubi nos constanter Negativam tuemur. Quid, quod & hæc in parte sacramentarii longè alio sensu panem signum corporis Christi dicunt, quàm scriptores Ecclesiastici: Hi enim panem pro signo corporis realiter & substantialiter præsentis, & cum pane sacramentaliter ac *ἀδ' αμαντικῶς*, in usu, conjuncti, habent: Illi verò, sacramentarii nimirum, pro signo tantum repræsentativo corporis, & quidem longissimè absentis, totoque cœlo à pane disjuncti, partem elementarem venditant. Unde manifestum evadit, quàm verè hominibus istis linguâ Patrum loquentibus classificum illud Irenæi congruat: *ὁμοία μὲν λαλοῦσιν, ἀνόμοια δὲ φρονέουσιν*.

Rectius nostri (ut ad tertium progrediamur membrum) rectius, inquam, Nostri faciunt, qui vestigiis Sanctorum Patrum insistentes, eodem prorsus cum ipsis sensu, sacramenta tum in Confessionibus, tum aliis in scriptis, signa, & quidem signa *προσφερόμενα*, seu *Exhibitiva* dicunt: eaque accuratè à signato distinguunt.

1. Totius enim signi seu Sacramenti signatum, sunt spiritualia illa beneficia: quæ verbo institutionis promittuntur, adeoque signatum non est pars signi *συστατικὴ* vel essentialis, sed extra signum, seu extra partes signi substantiales. 2. Signa seu sacramenta, ratione suæ substantiæ,

stantia, à ministris dispensantur: signatum verò, vim suam atque operationem habet à Spiritu S. 3. Signa seu Sacramenta tota, ratione utriusque partis essentialis percipiuntur eo instrumento quod cuilibet Sacramento Deus in institutione destinavit. Signatum verò, in quovis Sacramento, non nisi solâ fide apprehenditur. 4. Signa vel Sacramenta, etsi in re & naturâ suâ sint sacratissima, immò divina: indignè tamen ea tractantibus aut abutentibus, obesse ac nocere possunt. Signatum verò nunquam non prodest. 5. Signa seu Sacramenta tota, sunt communia dignis & indignis: percipiuntur ab utrisque: signatum verò, non nisi à fidelibus accipitur. Hæc de membro tertio. *Restat quartum, ut Sacramentarios convincamus, Eos Sacramenta pro nudis, & tantum repræsentantibus signis habere: adeoque nec concedere, quòd in Sacramentalibus signis, cœlestia bona nobis præsentem exhibeantur, nec, quod spiritualia gratiæ divinæ beneficia nobis per ea conferantur.* Testes è Calvinianis omni exceptione majores cito, & ad verba ipsorum formalia pro-

Theol. Beza voco, sic habet Beza vol. 3. fol. 63. *Conjunctio rerum cum signis in Sacramento* TOTA est RELATIONIS & SIGNIFICATIONIS ex pacto.

Idem fol. 335 Legatur idem Vol. 3. fol. 335. ubi multoties hoc repetit, copulationem Sacramentalem, tantum esse & elum. Legatur ibid. in Actis Mompelgart. part. 1. pag. 48.

Colloq. Mompelgart. part. 1. pag. 48. Guilielmus Bucanus in instit. suis loco 46. pag. 589. quæst. 49. scribit: *Sacramenta sunt signa* *instit. loco.* *σημεία.* Idem repetit quæst. 50. Idem ibidem, 46. pag. 589. quæst. 59. *negat per Sacramenta conferri gratiam, remitti peccata, vel in eis gratiam contineri:* Unde Bucanus q. hic ipse Bucanus quæst. 63. pag. 582. *negat, amplius aliquid à ministris, quam terrena signa conferri, vel subministrari,* Et pag. 604. Hæreticos proclamare eos, qui realem signi, & rerum significatarum connexionem, & coexistentiam ponant.

Georg. Sohn Georgii Sohni Tom. 1. in methodo Theologiae, pag. 238. verba hæc sunt: *Unio Sacramentalis, quæ in Ecclesia dicitur, non est essentialis aut substantialis conjunctio signi & signati, in eodem subiecto & loco: aut signati in signo inclusio: Sed conjunctio signi & signati relativa, id est, mutua relatio mutuaque RESPECTUS signi & signati, ex Dei ordinatione.* Et pag. 252. *Cum signis, hoc est: cum pane & vino ununtur res signata, hoc est, corpus & sanguis Christi Sacramentaliter, RELATIVE, SIGNIFICATIVE.*

Wolfgang Musculus, in locis p. 615. Wolfgangus Musculus in locis pag. 615. *Nul- lus scripturis probant, Sacramenta medium esse, per quòd conferatur peccatorum remissio.*

Vlr Zwingli Zwinglius in ratione fidei Sect. 7. *Credo, immò scio, omnia Sacramenta tam abesse, ut gratiam conferant, ut ne adferant & dispensent quidem.*

Idem Tom. 2. fol. 70. Idem Tom. 2. fol. 70. *Adhuc certò constat, nimis sordes nullo Sacramento abluere & tolli posse.*

Bened. Aretius Bened. Aretius part. 2. pag. 174. *Quod signa Sacramentalia gratiam non conferant, facile ostendi potest.*

Theodor. Beza Theodor. Beza part. 1. Respons. ad Colloq. Mompelgart. pag. 116. *Valde fallitur & in ipsum Deum injurius est, quisquis aut hominibus, per quorum os loquitur, vel ipsi externo Dei verbo, vel Sacramentalibus signis, Deum existimat vel TANTILLUM divinæ illius suæ virtutis hominibus renovandis & æternâ vitâ in Christo servandis attribuere.*

Abolvissè me pensum meum, & satisfacissè promisso, arbitror: Ideoque ad locum secundum progredior.

II. Pœnæ Antichristo magno infligendæ, *σημείον μέγα, καὶ θαυμαστὸν ἐν ἑσθῶν, vocantur.* Et rectè quidem: Minores enim fuerunt homines cuncti, quàm ut bestiam illam debellare possent. Vires intenderunt Imperatores multi: Principes multi: Episcopi multi, & jugum AntiChristianum excutere voluerunt: Sed irritò planè conatu, donec, cum venisset τὸ πλήρωμα τῆς ᾠδῆς, Deus ter opt Max: *δοτὸ μηχανῆς,* Centaurum illum & Goliathum Romanum prosternere cœpit: Quod signum magnum & admirandum toti mundo fuit: tantum scilicet Draconem, tam cæferatissimam bestiam, non vi armatâ, non clavâ aliquâ Herculeâ, non fulminibus, non grandine, sed fundâ quasi Davidicâ, & solo gladio spiritus, qui ex ore Domini processit, voceque æterni Evangelii cicurari, coherceri, & subjugati. Cœlestia sunt hæc, non terrena: stupenda & admiranda sunt hæc, non vulgaria: rarissima sunt hæc, non quotidiana. Incredibile profectò videbatur universo Orbi, ut talia fierent: & tamen verè facta sunt: ut omnis lingua mirandam & infinitam Dei potentiam prædicare necessum habeat.

III. Præclarum verò quod D. Johannes *σημείον* istud θαυμαστὸν se vidissè ait: Atque utinam universi & singuli Christiani oculos penitus attollerent, Dei que judicium super AntiChristum Romanum, rectè viderent! sed quàm obsecro pauci istud faciunt? quàm multi ad aurum duntaxat, ad splendorem, ad magnificentiam, ad jactatam illam longam successionem, ad affeclarum magnitudinem & multitudinem, oculos unicè convertunt? Econtra ad βδελύγματα, errores, blasphemias, abominationes, scelera, & quæ sunt hujusmodi alia, cœciores Talpæ sunt: vix illis, quia enim tenebras plus quàm lucem dilexerunt, in æternas aliquando extrudentur tenebras, ubi fletus erit & stridor dentium.

IV. Plagæ Antichristo infligendæ septem numerantur: ut nimirum spiritus Sanctus innuat, numero plurimas ac pondere gravissimas fore: id quod perspicuis verbis ipsemet explicat, inquiens: *ἐν αὐταῖς ἐτελέσθη τὸ θυμὸς τοῦ θεοῦ:* In illis consummata est ira Dei: Gradus enim sunt τῶν πληγῶν: Ac prout homo meretur, & Deus Zelotes indignatur: Ita & plagæ immituntur. Recurramus autem ad vetus Testamentum, & quam graves plagas septenario numero Dominus minuetur, discamus: Ita habet Textus Levit. 26. c. v. 17. 18. *Dabo iram meam in vos: Quod si usque adhuc non audieritis me, addam corripere vos SEPTIES propter peccata vestra.* v. 21. *Si autem ambulaveritis mecum in casu & nolueritis audire me, addam super vos plagam SEPTIES, secundum peccata vestra.* v. 23. & 24. *Quid si per hæc non recipiatis doctrinam meam, sed ambulaveritis mecum in casu, ambulabo etiam ego vobiscum in casu & percutiam vos quoque septies, propter peccata vestra.* v. 27. & 28. *Quod si in hoc non audieritis me, sed ambulaveritis mecum in casu: incedam vobiscum cum ira casus & corripiam vos etiam ego septies, propter peccata vestra.*

Videmus, Impiis & Refractariis, numero septenario, atrocissimas pœnas & coacervatum

Pœna Anti- christo infligenda signum magnum rectè vocantur.

Eph. 6. Apoc. 1. Apoc. 14.

Digna sunt judicia divina, ut à nobis videantur.

Pœna Anti- christo imminet gravissima.

Gradus sunt plagarum Dei.

Lev. 26, 17. & 18.

v. 21.

v. 23. & 24.

v. 27. & 28.

tum iræ ac indignationis thesaurum, Deum minitari: quia nimirum lenitate ejus abusi, manifestum cum Domino bellum gerant: Ambulentq; cum eo in casu sive fortuito: hoc est, *clausis oculis judicia Dei pratercant* & τὰ παθήματα *contingenter accidere, existiment.*

*Magna est
Anti-Christi
malitia, &
pervicacia.*

V. Elucescit autem, ex plagarum numero, Anti-Christi obstinatissima pervicacia & malitia. Si enim ad primam, si ad secundam Jehovah sanctissimi vocem ac admonitionem respuisset: certè tot plagis totque pœnis nunquam affectus fuisset. Mavult enim Dominus Deus propitiuss esse, quàm indignari: Mavult benefacere, quàm affligere: opus, vocat plagas, alienum: Et si visitat transgressiones Patrum in filiis ad tertiam usque & quartam generationem, benè tamen facit timentibus ipsum, in mille generationes. Quia igitur tot plagas minitatur Anti-Christo Dominus, quis non provocatum hoc facere videt Dominum? quis non summè irritatum hoc facere ipsum animadver- tit? Et sanè ex historicâ serie, luculenter patet, quoties Deus aures Præsulum Romanorum vellicarit: quoties ad ostia cordium ipsorum steterit: quoties ea pulsârit? quoties, ne in studio impietatis & abominationum currere pergerent, adhortatus sit. Surdus verò meras narravit fabulas: Ipsi enim occalluere, & aures suas obturavere. Suo jam tempore D. Apostolus operari hominem peccati, & filium perditionis, dixit: 2. Thessal. 2. Sed quid autoritate suâ Apostolicâ effecit? Circa annum Christi

*Euseb. lib. 5.
hist. Eccles.
8. 22. 23. 24.*

195. cum controversia de Paschate agitaretur: *Victor τῆς Ῥωμαίων προεστώς*, totius Asia præsemitæ, cum aliis finitimis, tanquam ἑτεροδόξοις alterius fidei & opinionis, simul omnes ἐηλιτέυη, hoc est, acerbè criminatur: & tantum non fulmine excommunicationis ferit: Resistunt ipsi plurimi, & pervicaciam Victoris improbant, immò & acerbius coarguunt. Anno Christi 250. affectante imperium Stephano, in Ecclesiis Hispaniæ & Africa, mox restiterunt ei Cyprianus

*Cyprianus
Ep. 18. 35. &
74.*

& alii: circa annum Christi 310. Constantinus Imperator magnifica dona passim Ecclesiis, & Romanæ imprimis, largitus fuit: Simulacris enim eorumque fanis evertendis dans operam, redditus eorum, Ecclesiis Dei transcripsit.

*Greg. Ceden.
p. 243.*

Auctâ igitur opibus affatim Ecclesiâ (non tantis tamen, quantas figmentum Pontificium de donatione Constantini mentitur) factus crevit Pontificum maximè: cui ipsi tamen Patres

*Circa annum
Christi
337.*

Niceni se masculè opposuerunt. Hoc non attendentes, qui successerunt, *Universalis Episcopi titulum*, & *jus inspectionis super omnes Ecclesias sibi arrogârunt*: Ita quidem, ut Episcopos

*Soz. l. 3. c. 7.
Socr. l. 2. c. 11*

nonnullos, quos Ecclesiæ Orientales certis de causis deposuerant, autoritate propriâ restituere auderent. Præmonentur ab aliis Episcopis sanctis, ne talia præsumant: Orientales, se Pontificis Romani reprehensionem pro contumeliâ habere, scribunt: cumque Julius absque suâ autoritate Concilium nullum cogi posse vel debere existimaret, ipsi concilium convocant, & Pontificem Romanum peritissimè ab eo excludunt.

Socr. l. 2. c. 13

Quod si repetendum foret, quanto fervore seqq. seculis Romani Præsules Primatum Anti-Christianum auxerint, quæ monstra hominum ipsi fuerint: quanto Zelo vicissim

sancti Patres & veritatis ingenui testes, Bestiæ isti se opposuerint, integra volumina conscribenda essent: Remitto autem Lectorem, tum ad Historiam Ecclesiasticam, tum ad Centurias Magdeburgicas, magno studio & bonâ fide comportatas. Qui volent catalogum testium veritatis consulant: in hoc siquidem *Ἱστορικῶς* tota series conspicienda proponitur. Quia igitur nullis planè verbis, nullis præmonitionibus, nullis benignioribus mediis, Pontificum fastus & impietas compesci poterat: quia cumulus peccatorum, blasphemiarum, sodomix & sceleratissimorum criminum, in immensum usque excreverat: Hinc non mirum, tandem Deum Justissimum, ad pœnarum gravissimarum decreta, commotum esse. Non enim est Deus iniquitatem volens, Psal. 5. Sed ignis consumens, Deut. 4. Hoc toties pensitemus, quoties non unam, non duas, non tres, sed septem plagas, & consummationem iræ, Deum Anti-Christo Romano minitari, audimus.

VI. Dicuntur verò plagæ istæ septem, novissimæ, in quibus ira Dei consummetur. Jam Novissimum non dicitur, nisi respectu ad priora antecedentia. Id ergo Spiritus sanctus innuit, *successive* plagas Deum Papatui immisisse: Et quidem tales, in quibus initio iræ suæ *primitias*: Posthæc, in quibus iræ suæ *progressum & augmentum* exhibuerit: severiusque subinde Antichristum castigaverit. Tandem, cum frustranea hæc essent omnia, *Novissimas* immittere decrevit plagas, quibus ceu plenis catarractis, sicut in diluvio, vel Sodomitico & Jerosolymitano excidio, iram suam effundere constituit. Num verò quisquam hominum vivit, qui Deum patienter, & per multa secula, Romanæ sedis conversionem expetivisse & expectasse, non exinde deprehendit? Væ ergo omnibus & singulis, patientiâ & longanimitate Dei abutentibus! væ inquam illis: Et si enim lento gradu Jehova ad vindictam procedit: tarditatem tamen pœnæ, gravitate tandem compensat: *Deus iudex est iustus: Nisi convertantur impii, gladium suum vibravit, arcum suum tetendit, & paravit illum: Et in eo paravit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit. Pluit super peccatores laqueos ignis & sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum.* Nos ergo novissimas plagas, & consummatam iram non provocemus, non expectemus: sed quam primum tonare ac sonare vocem Domini audimus, ilicò ad ipsum convertamur: nec pœnitentiam procrastinemus. Qui enim nobis promisit gratiam, non omnem simul promisit crastinum.

VII. Porro, quod plagæ Antichristo infligendæ, dicuntur novissimæ: ex eo discimus, quid respondendum sit Pontificiis, subinde objicientibus: Si Papatus Deo displicuerit, cur non citius plagas immiserit? Nimirum, novissimo tempore fieri hoc voluit Dominus: Horaque ultimâ, & novissimâ. Interim quottiè conversionem Pontificum summo desiderio expectavit. Fraudi ergo Jehovah sanctissimo, *μακροθυμία* illa, & longanimitas benignissima, esse non potest: Nec tenetur rationem reddere, cur circa undecimam demum horam, plagas gravissimas, & maxime horrendas Anti-Christo infligere decreverit: Facit quod vult: & judicia ejus recta sunt semper omnia.

*Psal. 5.
Deut. 4.*

*Plaga Papatui successive à Deo immit-
tuntur.*

*Syr. 18.
Psal. 7.
Psal. 11.*

Psal. 95.

Syr. 5.

Cur Deus non ilico, & in ipsis quasi in cunabulis, plagas Papatui immiseri.

*Psal. 115.
Psal. 135.
Psal. 139.*

Valet

Ioban. 2. Valet & hic illud Christi: *Hora mea nondum venit.* Et superiore capite decimo quarto expressè dixit Angelus: *Venit hora iudicii eius,* Apoc. 14. vers. 7.

Mete, quia venit tibi hora ut metas: quoniam aruit messis terra, v. 15.

Vindemia botros terra, quoniam matura sunt uva eius, v. 18.

Hat derowegen Gott der Herr das Antichristlich Reich recht und wol reiff zur Straffe wollen werden lassen.

Mariæ proprietates, quomodo congruunt mundo?

Psal. 107.

Rom. 12.

B. August. de Verb. Dom. serm. 13.

B. August. serm. 54. de Verb. Dom.

Ier. 6.

Heb. 13.

IIIX. Non ineptè mundus mari comparatur: congruunt enim ei omnes maris similitudines: unde & mundus magnum, & spatiosum mare, Psal. 103. vocatur. Sicut enim mare fluit, & refluit, omnesque ejus fluctus interram tandem delabuntur: Ita & Mundus non quiescit, hos enim extollit, illos deprimit, nec quos extollit, in ullâ pace consistere finit; sed omnes ejus vanitates in Mundo terminantur. Sicut mare plenum est periculis, Psal. 107. Ita & Mundus infinita habet pericula: quam ob causam, ne Mundo conformemur, prohibet Apostolus, Rom. 12. c. Sicut Mare procellis agitur: Ita & Mundus totus est repletus meris tempestatibus: Vide enim Mundi servos, quibus odii, invidiæ, & laborum nimbis jactentur: Vide quàm concitet eos procella superbiæ, cupiditatis, libidinis, & doloris. Unde Divus Augustinus de verb. Dom. serm. 13. præclare dicit: *Unicusq; sua cupiditas tempestas est. Amas Deum? Ambulas super Mare. Amas seculum? Absorbebit Te. Amatores enim suos vorare novit, portare non novit.* Mare amarum esse quis nescit? quanto autem amarior est mundus? quanto insuavior & asperior est mundus? summis homines torquet cruciatibus, mœrore illos conficit, & calamitatibus obruit. Insuper sicut Mare suâ falsedine imbuit, quæ illo asperguntur, aut immerguntur: Ita & Mundus falsedine suâ, seu cupiditatibus, eorum penitus inficit ac depravat animos, qui illis capiuntur. Hinc rectè iterum D. August. serm. 54. de verb. Dom. *Amor mundi adulterat animam, amor fabricatoris mundi castificat animam.* Sicut verò pisces falsuginem illam non sentiunt: Ita & homines mundani, quanta voluptatibus insit falsugo & amaritudo, minimè attendunt. Præterea, quemadmodum in mari majores pisces insidiantur minoribus: Ita & pii à potentioribus Filiis hujus seculi haud raro deglutiuntur, & depascuntur. In fundo Maris præter arenam nihil videre est: Jer. 5. Mundus itidem, nihil præter cinerem, pulverem, & vanitatem continet. Portenta insuper & monstrosos abortus plurimos Mare procreat: non minora, non pauciora portenta Mundus alit: videas enim homines Lupinos, Bovinos, Leoninos, Dracones, bifrontes, bilingues, &c. Habitationi quoque stabilienda mare est ineptissimum: Ita & in mundo non habemus civitatem permanentem, Heb. 13. Denique sicut Mare torpedines, algas, ostrea, & conchylia, extra aquam, in littus quidem projicit: mox tamen hæc omnia iterum sorbet, & in profundum detrudit: Ita & mundus nos jam expellit, mox recipit: & quando in littore nos tranquillo esse arbitramur: tùm nos deceptos à Mundo novisque rerum discriminibus agitados, in profundo miseriarum submergi depre-

hendimus. In Summâ, Mundus Mare est tumidum per superbiam: lividum per invidiam, fervidum per iracundiam: profundum per avaritiam: inquietum per acediam, spumofum per luxuriam, absorbens per ventris curam: Ubi etiam piscis major devorat minorem. Ne ergo mundum sectemur: ne mores ejus imitemur: quem enim Mundi hujus cupiditas tenet, ille in aquis marinis nutritur: quemadmodum de Rege Assyriorum dicit Propheta: *Aqua nutrierunt eum, & Abyssus exaltavit illum,* Ezech. 31. hoc est divitiæ & potentia extulere quidem ipsum: sed mox ex sublimitate, in imam profunditatem præcipitârunt. Solent enim duo illa, (divitiæ & potentia) intellectum tenebris circumfundere, & errorum ac vitiorum caligine operire. Et sicut in receptaculis aquarum, ac hiatibus in corpore terræ ingentibus, generantur animalia informia, tardi motus, & cœca ut plurimum: sic & illi sunt, qui mundi illecebris implicantur. Sicut etiam is, qui in aqua submergitur, quicquid manu tenet, fortissimè & ita tenet, ut nullo modo dimittat, sed secum submergi cogat: Sic amicus hujus mundi, ita amore ejus immergitur, ut quicquid in mundo tenet, fortissimè teneat, nec ullis Deus ipse verbis gravissimis, invitationibusque ad cœlestia suavissimis quicquam efficiat.

IX. Commodè autem Mundus, non Mari simpliciter, sed mari vitreo, ad ostendendam vanitatem, & fragilitatem, assimilatur. Vitro enim nihil fragilius: ita & mundi gloria transit, omnisque concupiscentia ejus, Joh. 1. Nihilominus tam dementes videas homines, qui in vitris confidunt: qui mundanis se totos addicunt: qui ea, quæ durant in æternum, cœlestia videlicet, prorsus vel respuunt, vel negligunt. Hirundines, in domo ruinam minitante, si Solino credimus, non ædificant: Sed ab ædificiis malè materiatis fugiunt: adeoque longè illis hominibus prudentiores sunt, qui omnem suam felicitatem in caducis & vitreis rebus mundi hujus collocant: non attendentes, quanta earum sit vanitas: ut non immerito sic D. Cyprianus in Epist. ad Donatum scripserit: *Arri-det mundus (uti pulchra quoque vitra arri-dent) ut servat: blanditur ut fallat: illicit ut occidat: extollit ut deprimat.* Fœnore quodam nocendi, quàm fuerit amplior summa dignitatis & honorum, tam major ex igitur & usura pœnarum. Una igitur placida, & fida tranquillitas, una solida, & firma, & perpetua securitas, si quis ab iis inquietantis seculi turbinibus extractus salutaris portus statione fundatus, ad cœlum oculos tollit à terris: & ad Domini munus admissus, ac Deo suo, mente jam proximus, quicquid apud cæteros in rebus humanis sublime ac magnum videtur, infra conscientiam suam jacere gloriatur.

X. Παράδοξον omninò videtur, mare vitreum mixtum esse igni. Quid quæso hæc ignis & aquæ mixtura innuit? Si mundum neque calidum, neque frigidum esse, hinc aliquis collegerit, haud profectò multum aberraverit. Si quis porro, Mundum bellis, odiis, & minis æstare, ignemque merum evomere, ex hac ipsâ mixturâ deprehenderit, haud dubiè & sic rem acu tetigerit. Ipsa enim ocularis & quotidiana testatur experientia, calere

Ezech. 31.

Mundus mari vitreo est similis.

Ioban. 1.

D. Cyprian. in Epist. ad Donatum.

Ignis & aqua marina mixtura.

Regnū An-
tichristi si-
mile est ma-
ri vitreo, i-
gne mixto.

Mundum, & totum irā contra Pios fervere. Ex una igitur parte marinis fluctibus suffocantur, ex altera verò flammis ardentibus consumuntur, quicunque Mari vitreo se dedere non verentur. Cumque & Regnum Anti-Christi nihil aliud sit, quā Mare vitreum, igni mixtum: Exinde, quantis Antichristicolæ se objiciant periculis, quantis undique obruantur tempestatibus, & carbonibus, facillè cuius colligere licet. Vitemus ergo Mare istud, quantumvis primā fronte pellucidum. Fugiamus Mare istud vitreum, mare fragilimum: mare summis animæ ac corporis difficultatibus obnoxium.

XI. Gratulemur quoque animitus nobis, quod B. Johannes Victores Anti-Christi vidit, *ἡ νίκη ἐν τῷ θύρῳ, καὶ ἐν τῇ εἰρήνῃ αὐτῶν, καὶ ἐν τῇ χαράματι αὐτῶν, καὶ ἐν τῇ δόξῃ τῆς ὀνόματι αὐτῆς*, hoc est, *Victoriam reportantes de bestia, & imagine Ejus, & charactere Ejus, & numero Ejus, & nomine Ejus*. Invincibilis quasi videbatur illa bestia, Apoc. 13. descripta, sed ne desperarent Christiani, Spiritus S. victoriam prædicit, eamque non certam duntaxat, sed & absolutissimam: id quod vel inde etiam apparet, quia *Victores erecti, & stantes* super mare vitreum introducuntur. Unicum quidem hoc Romani Anti-Christi per tot secula fuit desiderium, ut omnes omninò debellare, subjugare, & sibi devincire ac mancipare posset: Ac sanè, non planè infausto res ista caruit successu, uti in sequentium capitum diexodo fusiùs percipiemus. Tandem tamen victoria Testibus

Victoria Te-
stium Christi.

Jesu Christi, fidis sub vexillo Domini militibus, & citharædis illis, adscribitur & promittitur. O quantum igitur, & quā summè pretiosum istud est vaticinium? insulso illi locustatum Romanensium *πείσμα* & gryllismo oppositum? Coccyzent itaque ranæ Antichristi, quantum volent: nobis sufficit, semper fore Cytharædos, & victores Bestiæ, qui triumphaturi sint in Domino. Latuere aliqui diu in deserto, propter sævissimam Bestiæ tyrannidem: nihilominus tamen carmina eucharistica DEO cecinere: & Locustis illis Romanensibus contradixere: uti vel in primis de Wiclefo, Savanorola, Jeronymo Pragensi, Johanne Huss, & aliis constat. Ubi mirandum, quòd Cytharædi isti, *super mare vitreum stantes*, reportare victoriam dicuntur. Nondum in vado sunt, nondum in cælo: Sed ad mare stant, vel super mare: nihilominus tamen Bestiam debellant, & vincunt.

Characteres
victorum.

XII. Notentur verò Characteres victorum istorum, quibus ab aliis rectè dignosci & discerni queunt. Dicuntur nimirum, non succumbere, sed stare: id quod constantiam significat: dicuntur deinde *cytharas Dei habere*: non plectrum Platonis vel rationis, non lyram Papæ, non tibiam traditionum, & consuetudinum: sed *κithάρας τῷ θεῷ*: citharas Dei: citharas puta V. & N. Test. à Deo Spiritu Sancto factas: quibus canitur canticum Moïsi servi Dei, & canticum Agni, pro nobis mactati. Circumspice autem, Lector Christiane, oculosq; in omnes mundi partes intende quinam isti sint, qui citharas solius Dei habent, qui canticum Moïsi, & Agni cantant: nullos uspiam, præter nos, præter nos inquam solos Evangelicos invenies: Unicè siquidem verbo Dei

inhæremus: Unicè citharas Dei, in cantandis canticis adhibemus: Unicè Moïsi, unicè Agni nostri immaculati Jesu Christi odas amamus, cantamus. E contra adversarii, gryllismos suos occinunt; tibiasque vel rationis, vel traditionis inflare pergunt.

XIII. Cæterum, quia utrumque canticum, *Legis & Evangelii* Con-
angelii Con-
venientia.

Moïsi & agni, spiritus Sanctus conjungit: unum tamen ab altero accuratè etiam distinguit, nec ambo invicem confundit: Hinc ut doctrinam utramque *Legis & Evangelii* tradamus, distinctè tamen de qualibet doceamus, luculentissimè discimus. Et quidni utrumque fiat? *AB. 10, 43. Hebr. 13, 8. Apoc. 13, 8.* Lex siquidem, & Evangelium neminem alium, nisi ipsum Deum Autorem habet: utraque etiam doctrina ad nos pertinet: utraque ab initio mundi in Ecclesia sonuit: utraque ad finem usque mundi duratura est: Merito igitur utraque inculcatur. Observemus verò ingens quoque discrimen, & canticum utriusque differentiam. Initio enim differunt *notitia*: Lex beneficio creationis, naturaliter nota est: Evangelium autem à seculis mysterium est absconditum: Deinde differunt *materia*. Lex enim mandata, Evangelium verò conciones de gratia Dei, & remissione peccatorum continet. Tertià *forma promissionum* differunt. Lex videlicet conditionaliter, si perfecta ejusdem, & à nobis ipsis præstita adsit impletio: Evangelium autem gratuito, & per fidem bona promittit. Quarto differunt *effectibus*: Lex accusat, terret, damnat, occidit: Evangelium vivificat: *Rom. 4, 15. Esa. 61, 1.* Utriusque ergo canticum proprietatem, & characteres peculiares, accuratissimè ab invicem distinguamus.

XIV. Hymnus Victorum totus ex capite decimo quinto Exodi ex Psalmo centesimo quadragésimo quarto, & Capite Jeremiæ decimo desumptus est: ut discamus 1. non tædere spiritus Sancti eadem verba distinctis temporibus usurpare: 2. optimam formam Eucharistiæ esse, si ipsis spiritus Sancti verbis utamur: quis enim aptiora inveniet? quis sanctos Prophetas, à spiritu Domini inflatos, antecellet? 3. ut & nos subinde ad veteris Testamenti sacrum codicem recurramus: & qui olim acciderunt, hodiè in usum nostrum per applicationem idoneam convertamus. *Rom. 15. 2. Tim. 3. 1. Cor. 10.*

XV. Verba ipsa hymni quod attinet, sunt ea *ἀξιωματικὰ*: & tot in eis ferè pondera, quot elementa. Celebratur enim Deus, quòd sit 1. Dominus: quòd sit 2. Omnipotens: quòd sit 3. Rex Sanctorum: quòd sit 4. *ὁσιος* pius: quòd sit 5. Solus pius: quòd 6. opera ejus sint magna & mirabilia: quòd 7. rectæ & veræ sint viæ ejus: quòd 8. sit timendus: quòd 9. sit desiderabilis: quòd 10. sit adorabilis, vel adorandus: quæ omnia inde colliguntur, quia judicia ejus *ἐφανερώθησαν* manifesta sunt. Et si verò primā fronte vulgaria hæc esse videntur: tamen si penitiùs elogia ista divina perpendimus, & magna, & multa sub iis comprehendendi inveniemus. Cogita enim homo Christiane, Deum nostrum esse Dominum: cogita, ipsum esse Dominantium Dominum: quem illi igitur meritò præferre? à cujus hominis, à cujus creaturæ impetu & incursu tibi metuere poteris? Dominus est, Deus noster: non titulotenus, sed effectivè: dominatur enim uni- *1. Cor. 8.*

versis

versis Creaturis: dominatur in Cælo: dominatur in terra: dominatur in Mari: dominatur in medio inimicorum suorum. אֲדֹנָי Adonai igitur אֱלֹהִים est. Expende amplius: Dominus est, non ergo nobis subiectus: non is, qui à nostro, sed is, à cuius nutu nostanquam à Domini nostri unice pendeamus: & ad quem solum oculos dirigamus.

Dominus noster est omnipotens.
Deut. 10, 17 2. Cogita homo Christiane, hunc ipsum Dominum, non impotentem: non semipotentem, sed omnipotentem esse: παντοκράτωρ enim hic dicitur: Sed quid dico hic? quoties, quoties istud ipsum incomparabile elogium de Deo nostro enuntiatur? Cum stupore lego verba Moïsaica Deuter. 10. v. 17. Dominus Deus vester, ipse Deus Deorum, & Dominus Dominantium: Deus Magnus, POTENS, & terribilis Ubi in Hebræo אֱלֹהֵינוּ habetur: quod summè fortem significat: Verùm nec sic infinitè potens contentus Dominus ita de se loquitur: אֲנִי-יְהוָה Ego sum Deus omnipotens: hoc est, omnia potens: quod in Bibliis septuagesies novies de Domino nostro affirmatur. (Vide hæc de voculâ Petrum Galatinum lib. 1. Cathol. verit. cap. 16. & Rabbi Mosén Maimonis Filium, in libro, qui More Hannebochim inscribitur, c. 42.) Jam si Dominus noster omnipotens verè est, impium prorsus & maximè blasphemum fuerit, omnipotentiam ejus vel sarcasmis diabolicis exagitare, vel ad certos quosdam cancellos restringere: Faciunt autem hoc profani nostri Sacramentarii, nihil omnino erubescens, si maximè Domino omnipotenti insultent, ejusque omnipotentiam limitent. Legantur quæ in Tomo Commentariorum nostrorum super Apocalypsin secundo, pag. 153. hoc de puncto, ex propriis Calvinianorum libris, testimonia adduximus: Mirum nisi tandem ad nudum blasphemiarum illarum sonum contremiscat cælum, & stupefiant elementa omnia. Quid enim? An cum Danæo in Elench. Hæretic. p. 167. dicere licet: Quod Deus non possit omnia, quia non possit montem sine valle facere, quia non possit factum infectum reddere? Vel cum Beza in Creophag. p. 151. Quia non possit Deus facere, ut tria sint quatuor, & effectum præat causa efficiendi: An cum eodem Beza, omnipotentiam Dei, fidei as omnipotentia latebras dicemus? An cum hoc ipso Beza, dictum istud, Deo omnia sunt possibilia, exceptionem habere affirmamus? An cum P. Mart. Martyr tyre exclamabimus: ubi nunc est illa Dei omnipotentia, quam tam libere, ac citra ullam exceptionem perpetuò CREPATIS? certe CONTRAHITUR, si cæteris creaturis dari per illam non potest, ut sint ubique. An cum Johanne Piscatore, omnipotentiam DEI esse RESTRINGENDAM statuemus? Absint, & longissimè à nobis absint hæc teterrimarum blasphemiarum portenta monstruosissima. Citharædi nostri Apocalyptici DOMINUM DEUM nostrum, omnipotentem celebrant: Cumulate igitur facere ipsum posse credimus, supra omne id, quod cogitamus, Ephes. 3. v. 20. Nec impossibile est apud ipsum omne verbum, Luc. 1. v. 73. Ita enim ipse ait Dominus: Ecce ego Dominus universe carnis, nunquid difficile erit mihi omne verbum? Ego Dominus sum omnipotens, Jer. 23. v. 27. Gen. 17. v. 1.

Ex hac doctrinâ firmissimum in quibuscunque nostris, etiam longe gravissimis necessitatibus & tribulationibus resultat solatium: quod intervertere, & imminuere Satanas per blasphemias Sacramentariarum maximè cupit. Ex hac doctrinâ, omnium fidei articulorum, solidissimum resultat firmamentum. Licet enim impossibilia rationi, credenda sint omnia: si tamen cogitemus dicentem; si cogitemus facientem, non impossibile esse credemus, quicquid erit.

Dominus noster est Rex sanctorum.
Apoc. 19. Psal. 24. Esai. 6. Luc. 12. Zach. 9. Matth. 21. Ioh. 12. Matth. 28. Esai. 66. Psal. 72. Esai. 9. Dan. 7. 2. Sam. 7. Luc. 1. Psal. 45. Psal. 89. Matth. 10. Psal. 2. Psal. 3. Matth. 16. Apoc. 12.
 Cogita 3. Homo Christiane, hunc Dominum nostrum omnipotentem, Regem vocari Sanctorum, & quàm augustum hoc sitelogium, expendere: Rex Dominus noster est, & quidem Rex Regum: Rex est gloriæ: Rex est infinitæ majestatis & potentiae: Rex est justus, mansuetus, & Salvator: cuius Regnum excellit, 1. *Amplitudine* utpote, quod nec terrarum nec cælorum finibus continetur: cuius Regnum excellit, 2. *duratione*: Ejus enim non est finis: sed stabilitur usque in seculum seculi. Thronus ejus sicut Sol in conspectu Jehovæ, & sicut Luna perfecta in æternum. Rex est, cuius Regnum excellit, 3. *vi ac potestate*: Cæteris enim in corpora tantum aliaque peritura bona potestatem habentibus, Regis hujus dominium ad animas usque pertingit: Et ubi alii arundineam habent, Rex iste contra ferream tenet virgam, quâ dentes impiorum confringat: quâ portas inferorum vincat: quâ Draconem cum Angelis suis cælo expellat. Rex est, Regnumque habet, quod præ aliis excellit, 4. *divitiis, opibusque præclarissimis*: non quidem terrenis, sed spiritualibus potissimum & cælestibus: quæ tantæ sunt, ut fando satis nemo eas explicare possit. Quàm pretiosa enim Regis hujus est gratia salvifica? Quid ad eam collati omnes omnium hominum aurei & argentei thesauri? Quæ divitiæ sunt annuntiatio Evangelii, remissio peccatorum, justitiæ imputatio? vitæ æternæ promissio & donatio: Nemo imperatorum, nemo Regum, vel micam bonorum talium largiri potest: Rex autem noster quotidie largitur ea largissimè. Nihil ergo majestati Regis nostri decedit, quod alibi pauper vocatur. Non enim carentia cælestium, sed duntaxat temporalium divitiarum innuitur. Quæ verò isthæc est carentia? Quid sunt opes hæ mundanæ aliud, quàm merum insomnium, & fugitivus nubium color? quid aliud, quàm ossa vilissima, quæ Deus etiam canibus, hoc est impiis arrodenda projicit? quid aliud, quàm fursuracei panes, quibus Jehova Præpotens etiam infima mancipia alit? Adde, quod ultro Rex noster divitias mundanas abiecit: alioquin enim ita opulentus est, ut exclamet: *Meum est argentum: & meum est aurum*, Haggai 2. vers. 9. Quia verò exinanivit se, formamque servi accepit, & quidem non necessitate, sed libera voluntate, ideò & bonis se temporalibus abdicavit. Ita enim Typi quoque volebant. Jacob aliena veste indutus benedictionem impetravit: David Saulis arma regia sprexit: Sic & Rex noster, aliena, hoc est, paupertatis nostræ veste amictus, benedictionem nobis promeruit: & cum Goliatho infernali congressurus, regia stemmata ac pondera rejecit: quibus alioquin *ὀνειδισμὸς* abundare valuisset, si voluisset.

Salva igitur perstat Regis nostri infinita opulencia .Præstat verò & Regnum istud Domini nostri 5. fortitudine: quâ ipsæ inferorum portæ superantur: quâ omnes Monarchiæ aliæ enervantur, & comminuuntur: quâ Dæmonibus tremor incutitur, quâ Satanæ expellitur, quâ in nationibus judicatur: quâ Regum refragantium capita conquassantur. O Regem Regum incomparabilem! Et quidem Regem SANCTORUM. Qui enim Sancto huic Sanctorum adherent, qui piè ac sanctè vivunt, illis Regia gratia, Regia cura, Regiaque curia certò expectanda est. Memento 4. insuper Christiane homo, Dominum nostrum à Citharædis ὁσιον, PIUM, vel SANCTUM celebrari, elogioque convenientissimo ornari. Verè enim totus ὁσιος & sanctus est: omnisque Sanctitatis autor, & fautor: quo nomine, ab ipsis Cherubinis & Seraphinis Spiritibus, iterum atque iterum Sanctus celebratur. Et cum Paulus ex Psalmo 16. illum allegat versiculum, quo David vaticinatur: *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem*: Regem nostrum non aliter, quàm ὁσιον appellat: Unde & alibi ὁσιος ὁσιος, ἀκα-
n®, ἀμίαντ®, καὶ ἀπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν κεχωρισμέν® vocatur. Vere enim immunis est ab omni scelere & peccatum non novit. Magnum hoc Regis nostri est axioma: sed majus longè, quòd 5. μόν® ὁσιος®, *Solus Sanctus* celebratur. Etsi enim per gratiam Angeli quoque sancti sunt, etsi nos quoque ad sanctitatem sempiternam adspiramus, alia tamen, & infinitis parafangis major est Regis nostri sanctitas: de quâ ipse met sic fatur ὁσιος ὁσιος Levit. 11. v. 45. & Levit. 19. v. 2. de quâ sic Josua habet: ὁσιος ὁσιος Josuæ 24. v. 19. Omnium enim creaturarum sanctitas finita est: hæc verò Regis nostri infinita. Creaturarum sanctitas ab hoc Sancto Sanctorum oritur: Ejus verò ὁσιότης à nullo alio dependet, cum in se, & ex se Dominus noster Sanctus, & quidem Solus Sanctus sit. Sancti sunt Angeli, sed non sanctificantes. Noster verò Dominus ita Sanctus est, ut de se affirmet: *Ego sanctificans vos*, quòd capite vigesimo secundo versiculo nono, totidem ferè literis repetitur. Affectat sanè Præsul Romanus majestatem istam, & pro sanctificatore se venditat: A nostris verò Citharædis, voculâ μόν®, ceu fulmine prosternitur, & insignis blasphemix convincitur. Solus siquidem Dominus sanctificat, & sanctorum catalogo nos, ex plenitudine gratiæ suæ, assignat 1. Cor. 1. v. 2. 1. Cor. 6. v. 11. Eph. 5. v. 26. Gratulemur nobis de Sanctificatore hoc nostro, Ezech. 37. v. 28. Quem Citharædi nostri. 6. ab operibus μεγάλοι καὶ θαυμαστοί porro commendant: *Magna & mirabilia sunt opera tua Domine*. Obsecro, quibus curæ cordique est pietas, operum nostri Regis magnitudinem paulò altiùs mecum considerate. Hic enim est, per quem omnia facta, per quem cœli sunt firmati, per quem omnia condita: Hic Dominus noster propriâ virtute magna fecit: cæcis visum, surdis auditum, leprosis sanitatem, mortuis vitam restituit. Hic ex sinu Patris Evangelium, quod potentia Dei est ad salutem, protulit: Hic opera Satanæ destruxit: Hic fortem illum armatum exarmavit: Hic de principe Mundi: de pec-

cato, de infernalibus copiis gloriosè triumphavit. Hic cœli fores nobis aperuit. Hic justitiam amissam recuperavit. Hic captivos eduxit, Hic sanguine suo pretioso nos redemit. Hic peccata nostra expiavit, delevit, & in profundum maris projecit, Hic Mundum Deo reconciliavit, Hic Ecclesiam suam sine ferro, sine exercitu, adversus mille insultus Satanæ & hostium potenter defendit. Annon μεγάλοι καὶ θαυμαστοί sunt ista opera? Singula certè prolixis commentariis explicari possent. Ex plurimis autem hæc vice, bellicosa tantum, hoc est, Regis nostri gloriosissima prælia, accuratiùs perpendemus. Satis enim superque magna ac stupenda opera Domini, in iis deprehendemus. Et sanè, quin fortia bella Dominus noster gesserit, neminem prorsus dubitare statuo. Ita enim de illo David: *Dominus potens & Fortis in prælio*. Ita idem: *Accingere gladio tuo super femur tuum Potentissime*. Quod verò bellica hæc opera, magna sint, & mirabilia, vel inde patet, 1. Quia Dominus ille conflixit, qui MAGNUS est, Luc. 1. qui PELE, & MIRABILIS est, Esa. 9. cujus nomen ADMIRABILE est in universâ terrâ, Psal. 8. 2. Deinde, quia cum potentissimis hostibus pugnavit: quorum multitudo, & magnitudo opera Domini magna, & mirabilia reddidit. Cum Dracone magno, cum Satana, cum Diabolo, cum principe Mundi, cum Forti armato, cum Leone rugiente, cum Leviathano potente, cum peccato, cum Legis fulmine, cum Inferno, & universis ejus copiis, AGNUS DEI acertimè congressus fuit. Et quod 3. valde magnum, SOLUS cum tot, tantisque hostibus dimicavit. SOLUS torcular calcavit: SOLUS inquam, ut ne Vir quidem de gentibus (migmatim, id est, de populis, sive Judæi sive Gentes sint) cum ipso esset. SOLUS γὰρ ad salvandum fuit: nec circumspiciens Auxiliatorem invenit: SOLUM Domini nostri Brachium salvavit. Dignissimum profectò opus Tantum hoc DOMINO: Ut enim maximè Angelorum & hominum omnes copix cum hostibus istis fuissent congressæ, vires tamen ad profligandum Satanam, ad delenda peccata, ad expugnandum Infernum necessariæ, ipsis defuissent.

Horrendum igitur, Pontificios ita insanire, ut B. Mariam caput serpentis contrivisse, & Dominum in opere hoc arduo perficiendo adjuvisse statuunt. Hanc ob causam Textum sacrum, Gen. 3. ubi de semine mulieris dicitur, quod caput Serpentis contritum sit, depravarunt. Hinc & in Mariali lib. 1. cap. 5. f. 13. fac b. in hæc impia verba eruperunt: *Ad ultimum, fuit Dominus cum ea, & ipsa cum Domino, IN EODEM LABORE, & IN EODEM OPERE REDEMPTIONIS, Mater misericordia ADJUVIT Patrem misericordiarum, IN OPERE NOSTRÆ SALUTIS*. Blasphema hæc sunt, & in Dominum nostrum, qui gloriam suam non dat alteri, injuria. Nullibi in scripturis magna & mirabilia fecisse Mater Domini legitur: immò cum in nuptiis Cananæis ut opus præstaret Filius mirandum, & aquam in vinum converteret, tantum submonuisset, ilicò durior excepta fuit responso, Johan. 2. Solus ergo Dominantium Dominus, solus inquam Bellum illud acerrimum perfecit, & vel hoc nomine Thaymaturgi incomparabilis cognomen meruit. Jam si 4. arma, quibus ad debellandum

Gloriosa Christi prælia.

Psal. 24. Psal. 45.

Luc. 1.

Esa. 9.

Psal. 8.

Apoc. 1.

Ioh. 16.

Luc. 11.

Matth. 12.

1. Pet. 5.

Iob. 40.

Esa. 43.

Gal. 3.

Ose. 13.

Esa. 63.

Mariæ lib. 1. c. 5. f. 13. fac. b.

1. Cor. 1, 2.

1. Cor. 6, 11.

Eph. 5, 28.

Ezech. 37,

28.

Opera Do-

mini nostri

magna sunt,

& mirabi-

lia.

Eph. 6.
Apo. 1.
Esai. 11.

bellandos tot tantosque hostes Dominus fuit
usus, consideremus, non possunt non opera Do-
mini magna, & maxima celebrari. Nullum adhi-
buit exercitum: nullos enses, clypeos, hastas, vel
bellica tormenta: Sed gladio spiritus, qui ex o-
re ejus egreditur, & spiritu labiorum suorum,
ceu sagittis acutissimis, hostes prostravit. Davi-
dis ex Gigante reportatam victoriam, arma
reddiderunt mirandam: abjecto enim ferro,
baculo tantum, funda que munitus, prostratum
Adversarium ipso Adversarii ense interemit.
Ita & mirandam Christi victoriam, arma red-
dunt: abjecto enim & spreto honore regio, mili-
tibus, exercitu, cruci tantum veluti baculo in-
nixus, hostem profligatum, gladio quem ipse
hostis fabricaverat, morte scilicet (quæ invidia
Diaboli intravit in orbem) jugulavit. Certè
quoties moriendo Dominum tot hostes vicisse
recordamur, toties summam ejus potentiam
& majestatem miramur. Tandem ex effecti-
bus belli istius, quàm *μεγάλα & θαυμαστά* sint o-
pera Domini, luculenter patet. Vicit enim Do-
minus, & non succubuit: vicit, & spolia ampla
retulit. Cruore suo nos sanavit, à peccatis ab-
luit, ex potestate Inferorum liberavit. Opera
Diaboli destruxit, & Satanam ipsum in Terram
projecit: immò scabellum pedum suorum & no-
strorum fecit. Verè ergo magna hæc, & mirabi-
lia sunt opera Domini. Quod si sexcenta alia u-
berius considerare velimus, quantis obsecro vo-
luminibus facturi id essemus? Sufficiant verò
piis Christianis hæc paucula, ex quibus sufficien-
ter mirandam operum Domini magnitudinem
cognoscent. Pergite verò carissimi, & quid vi-
ctores nostri Triumphantes 7. de viis Domini
dicant, attendite. *δικαίαι καὶ ἀληθινὰί αἱ ὁδοὶ τοῦ*

Esai. 53.
Col. 2.
1. Ioh. 1.
Apo. 5.
Col. 1.
1. Ioh. 3.
Apo. 12.
Psal. 110.
Rom. 16.

Via Domini.
Psal. 145, 17

Rom. 11, 33.
Esai. 40, 13.
Sap. 9, 13.

Esai. 55, 9.

Psal. 119.

Deut. 10, 17
2. Par. 19, 7.
Ioh. 37, 19.
Act. 10, 34.
Rom. 2, 11.
Eph. 6, 9.
Col. 3, 25.
Ps. 24, 4-10.

βασιλεὺς τῶν ἁγίων inquiunt. *Iustæ, & veræ sunt*
viae tue, Rex Sanctorum. Eadem verba reperiu-
tur Psal. 145. v. 17. Divus Paulus alioquin de viis
Domini affirmat, quòd sint *ἀνεξιχνίαστοι*, Rom. 11.
v. 33. cum nemo mentem Domini cognoverit,
nec illi à consiliis fuerit. Esai. 40. vers. 13. Sap. 9.
v. 13. Et sanè sicut imperscrutabilis est via navis
in mari, via Aquilæ in cælo, ita multò magis *ἀνε-
ξιχνήτοισι* sunt viæ Domini. Viæ nimirum cæle-
stis gubernationis: quæ non respondent viis &
cogitationibus nostris: sed quemadmodum
exaltantur cæli à terrâ, sic & viæ Domini exal-
tantur à viis nostris, Esai. 55. v. 9. Interim *δικαίαι*
sunt, & *ἀληθινὰί*, quod & alibi vates agnoscit
inquiens: *Iustus es Domine, & recta iudicia tua,*
Psal. 119. Unde & illud Augustini: *iudicia Dei oc-
cultæ esse possunt, injusta esse non possunt.* Inter ho-
mines, qui dominantur, vel potius *κατακυριεύου-
σι*, viæ haud rarò curvæ, & injustæ, ob affectus
carnales & privatos, ob *σωροφάρμακα*, & complu-
ra, quæ oculis Iudicum obijci solent glauco-
mata, reperiuntur: *Apud Dominum vero nulla*
est προσωποληψία, quod multoties de ipso præ-
dicatur: in primis Deuter. 10. v. 17. 2. Paralip.
19. vers. 7. Job. 37. v. 19. Act. 10. v. 34. Rom. 2.
vers. 11. Ephes. 6. v. 9. Coloss. 3. v. 25. Cumque
προσωπολήπτης non sit, ideò viæ ejus rectæ &
veræ omnes: Quæ de causâ toties celebrantur,
toties à Psalte sancto desiderantur: *Ostende*
mihi Domine vias tuas, Psal. 24. v. 4. *Universa via*
Domini misericordia & veritas, v. 10. *Considerabo*
Domine vias tuas, Psal. 119. v. 15. *In via tua vivifica*
me, v. 37. &c.

Agnoscat Lector, non viæ unius, sed viarum
Domini subinde mentionem fieri. Viæ enim
Domini sunt plurimæ, si *ἀνθρωποπαθῶς* loqui
velimus. Est *via Creationis*, quam nemo justam
& veram non esse dixerit. Est *via Gubernatio-
nis*: quâ dominatur Rex noster cunctis creatu-
ris: Est *via Ecclesia Collectionis*: Est *via Piorum*
probationis. Est *via Impiorum confusionis*. Est *via*
angusta Salvationis. Est *via iustæ impenitentium*
damnationis. Universas & singulas si consideres,
justas & veras esse deprehendes: utut nonnun-
quàm sinistra de viis Domini opiniones orian-
tur: quemadmodum ex historia Jobi, nec non
ex psalmo Asaphi, 73. & libro Jeremiæ, cap. 12. ac 15. apparet. Tandem palmam veritatis
& justitiæ Domino concedere tenemur. Et o
sanctos nos, si in toto vitæ nostræ curriculo,
si in universo gubernationis divinæ circulo, san-
ctas & veras esse vias Domini constanter confi-
teamur! O beatos nos, si vias nostras, ad vias Do-
mini conformare aunitamur! O terque quater-
que fortunatos nos, si in diebus lucis & crucis,
in diebus plausus & planctus, in diebus jubila-
tionis & ululationis, vias Domini humiliter ve-
neremur: Si in desiderio honorum, si in stadio
Sanctitatis, si in affectu caritatis, si in studio hu-
militatis vias Domini præstolemur, & imite-
mur! Posthæc 8. Timendus Dominus noster
introducitur. *Quis non timebit te Domine? in-
quiunt victores sancti: Quis non magnificabit no-
mentum?* Utique si tremendam illius majesta-
tem, si infinitam potestatem, si in coercendis &
puniendis refractariis, severitatem intueamur:
non possumus, non timendum esse Dominum,
confiteri. Et quidem infinities ad Timorem
istum, qui ex humilitate animi proficiscitur,
in scriptura sacra excitamur: quamvis nec hoc
negandum, sapius, ne timeamus, præcipi,
Exod. 14. v. 13. *nolite timere*: Deut. 1. v. 21. *No-
lite timere*: Jos. 1. v. 9. *Noli metuere, & nolite timere*.
Esai. 7. v. 4. *Nolite timere*: Esai. 35. v. 4. *Confortami-
ni & nolite timere*. Esai. 43. v. 1. *Noli timere, quia*
ego redemi te: Esai. 41. v. 10. *Ne timeas, quia ego te-
cum sum*: Esai. 44. vers. 2. *Noli timere serve meus*
Jacob, &c. Vicissim in omnibus ferè paginis
Timor Domini & inculcatur, & collaudatur,
totaque Ecclesia ad timendum Dominum Deum
incitatur. Timuit populus Dominum, Exod. 4. v. 31. *Time Deum tuum*, Lev. 25. v. 36. *Discant ti-
mere me omni tempore*, inquit Dominus, Deut.
4. vers. 10. Psal. 22. v. 24. *Timeat eum omne semen*
Israel. Psal. 25. vers. 14. *Non est inopia timentibus*
eum, Psal. 33. v. 8. *Timeat Dominum omnis terra*,
v. 10. *Timeat Dominum omnes Sancti eius*. Et ta-
lia sexcenta occurrunt passim. Quid vero hoc,
dicat Lector Christianus, quòd & timere, &
non timere jubemur? Annon planè ista sunt
contraria? Ad eximendum igitur scrupulum,
notetur: primò, frequentissimè, cum time-
re prohibemur, non verba ad Deum, sed ad ho-
stes nostros, qui piis propter præsentiam &
promissionem divinam timendi non sunt,
referri. Deinde gemino modo considerari
Deum: Uno, cum legaliter agit: cum ad Impios
& pœnitentes sermonem convertit. Hoc re-
spectu & ut timeamus ipsum, & ut coram Ira-
narium illius contremiscamus, seriò cupit:
Altero, cum Evangelicè agit, & Ecclesiæ suæ
consolationes suavissimas, adversus furorem,
& ma-

Plurimæ
sunt viæ
Domini.

Psal. 73.
Jerem. 12.
Jerem. 15.

Domini
noster est
TIMEN-
DVS.

Timor quo
respectu
prohibea-
tur, & præ-
cipiatur.

Exod. 14, 13.
Deut. 1, 21.
Jos. 1, 9.
Esai. 7, 4.
Esai. 35, 4.
Esai. 43, 1.
Esai. 41, 10.
Esai. 44, 2.

Exod. 14, 31.
Lev. 25, 36.
Deut. 4, 10.
Psal. 2, 24.
Psal. 25, 14.
Psal. 33, 8.
& 10.

& malitiam hostium, quin & ipsius Satanæ, ac squamarum ejus, infundit: vel cum beneficium illustre aliquod conferre suis intendit. Isto respectu, ne ipsum timeamus, rectè & oportune præcipit. Insuper ad diversum timorem servilem & filialem, digitum Spiritus S. intendit: jubens, ut Dominum timeamus cum fiducia filialiter: prohibens, ne Dominum timeamus, cum dubitatione & diffidentia serviliter. In hoc enim perfecta est caritas nobiscum, ut παρρησίαν habeamus, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κείνης: Timor verò (scilicet diffidentia) non est in charitate, sed perfecta caritas ejicit foras timorem, quoniam timor cruciatum habet: qui autem timet, non est perfectus in charitate, 1. Joh. 4. v. 18. Hæc si probè observemus, quomodo timendus & non timendus sit Dominus, animadvertere poterimus. Cumque certo respectu nemo nostrum timere Dominum non teneatur, idcirco operam demus, ut cum timore & tremore salutem nostram operemur: Eph. 6. v. 5. ut in timore Domino serviamus, Psal. 2. v. 11. Deumque ut Spiritu timoris nos induat, oremus, Esa. 11. v. 13. Timor enim Domini initium est Sapientia, Prov. 1. v. 7. & c. 9. v. 10. Timor Domini expellit peccata, Syr. 1. v. 27. Omnes autem & singuli Christiani timeant Dominum, omnes inquam, cujuscunq; ordinis & dignitatis sint. Quis enim Te non timebit Rex Sanctorum? quis non magnificabit nomen tuum?

Sed nondum finis elogiorum Domini: 9. Desiderabilis enim introducit, & quod omnes gentes ad ipsum ventura sint, dicitur: quod ipsum Haggæus quoque affirmat, inquit. וְבָאוּ הָמָּה בְּלִי הָהָרִים veniet DESIDERIUM omnium gentium.

Nec immeritò gentes ad Dominum nostrum veniunt: Lumen siquidem est ad revelationem gentium: immò omnia omnibus est: Si vulnus curare desideras, Medicus est, si febris astuas, fons est, si iniquitate gravaris, justitia est, si auxilio indiges, virtus est, si mortem times, vita est, si cælum desideras, via est, si tenebras fugis, lux est, si cibum quaris, alimentum est: Uti alicubi Divus Ambrosius ait. Idcirco omnium gentium accursus passim à Prophetis prædicitur: in primis Gen. 49. Esa. 1. Esa. 9. Esa. 49. Esa. 60. Psal. 72. Et quidni omnes omnino homines ad Regem hunc sanctum venire desiderent? Nonne ille Pastor, & quidem ποιμὴν ὁ καλὸς est? qui ita pascit nos, ut nihil planè desit. Nonne summus noster Pontifex est, qui sedens ad dexteram Dei intercedit pro nobis? Nonne Medicus noster, & Deus salutem? Nonne Protector noster ille est, & Defensor potentissimus, qui adversus ipsas inferorum portas nos asserit? Currant ergo Pontificii, quorsum volent, sive Compostellam, sive Oedingam, sive Romam, sive Brundisium, sive aliorum: currant vel ad sanctorum, vel sanctarum statuas: Nos ad Dominum nostrum Jesum Christum unicè confugiemus: præter illum enim fundamentum aliud ponere nemo potest, nec in quocquam alio salus est, nisi in nomine Jesu: Hic turris est fortissima: Huc si justus se conferat, salvabitur, Prov. 18. quid verò aliud est, accurrere, & ad Dominum hunc se conferre, quàm alis gratia illius se committere, & in ipsum credere? His potestas datur Filios Dei fieri: Hi non peribunt, sed vi-

tam æternam habebunt: Hi non confundentur, Psal. 25. nec foras ejicientur. Agnoscite carissimi φιλῶντες Regis nostri, ad quem nobis, peccatoribus nobis, scædfragis nobis, accessus patet liberrimus: Indubitatus enim sermo est, quod Christus Jesus hunc in mundum venerit, ut Luc. 15. peccatores salvos faciat. Quin & laborantes omnes ac oneratos ad se blandissimè vocat, Matth. 11. iisque refocillationem promittit. Nemo igitur nisi culpâ propriâ, & negligentia propriâ perit, qui perit. Ex parte Regis nostri, gratia patet omnibus hominibus, Salvator siquidem est omnium non gentium saltem, sed & hominum, uti suo loco fusiùs docetur. 10. Tandem in cantico Mosis & Agni hoc quoque continetur, quod in conspectu Domini ac Regis nostri, adoraturæ sint gentes. Ipse Dominus totus honore & cultu adorationis est dignissimus: quemadmodum Tomo Commentariorum nostrorum secundo, luculenter ostendimus: Unde hîc uberiore explicatione supersedendum esse existimamus. Interim notetur, quod non tantum hoc innuant Citharædi, Regem nostrum esse adorabilem, sed &, quod in conspectu ejus, hoc est, in nomine ejus, gentes sint adoraturæ, ut discamus, si preces nostras pondus habere velimus, in cujus nomine, & in cujus conspectu illæ effundendæ sint: nimirum, in nomine Regis Regum, & summi Sacerdotis nostri Jesu Christi, juxta illud: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Hic enim Angelus est ille, stans ante altare, thuribulum habens aureum, cui dantur incensa multa, ut det de preceationibus sanctorum omnium, super altare aureum, quod est ante thronum. Et è manu Angeli hujus, ascendit fumus τῶν θυμιαμάτων ταῖς προσευχαῖς, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Quid ergo insaniunt Romanenses, quod in conspectu lignorum, lapidum, simulacrorum, statuarum, & imaginum, preces suas effundunt? quamvis improprie in conspectu idolorum id facere dicantur. Cum statua illæ, oculata licet, non tamen videant: Enimverò, ovum ovo non tam simile est, quàm hæc Romanensium stupiditas, Idololatriæ illi, de quâ Sapientiæ liber c. 13. & seqq. testatur.

Itaque missam facientes abominationem illam Pontificiam, nos in Conspectu Dei vota & suspiria nostra effundemus. Et quidem confidenter: Prope siquidem est Dominus invocantibus eum: exaudit pronus deprecationes nostras. Cumque ipsius in conspectu orandum sit, utique & reverenter preces instituendæ erunt. Multum enim proficiet petitio modesta, postulatio verecunda, & humilitas necessaria, uti D. Cyprianus ait lib. 2. Epist. 7. Et hæc breviter de Citharædorum sanctissimo Cantico, adeoq; de membro capitis decimi quinti primo.

Nunc Phialas furoris divini septem, quæ totidem datæ sunt Angelis, consideremus.

II.

Et post hæc vidi, inquit Apostolus, & ecce apertum est tabernaculum Testimonii in cælo. Væ tibi Anti-Christe, ab hæc Tabernaculi apertione: Prodeunt enim inde Angeli septem, habentes plagas septem, Anti Christo scilicet infligendas. Prodeunt de Templo, prodeunt vesti-

Psal. 25.

Ioh. 6.

Matth. 11.

Tir. 2.

1. Tim. 4.

Dominus noster cultu adorationis est dignissimus.

Apost. 5.

Ioh. 16.

Apost. 8.

Psal. 115.

Psal. 135.

Psal. 145.

Psal. 4.

D. Cyprian.

lib. 2. Epist.

7.

stiti lino mundo, & candido, prodeunt præcincti Zonis *ἐν τοῖς ἁγίοις* aureis. Præconum habitu, & ornatu vestiti prodeunt: Plagasque novissimas toti mundo notas faciunt. Militum accinctorum Zonis prodeunt, & Antichristo masculè frontem obvertunt. Et sanctuario, & armamentario Domini prodeunt, nec quicquam sibi ab Hoste Infernali metuunt: Quin potius, ab uno quatuor animalium, *septem phialas aureas accipiunt, plenas iracundia Dei viventis in secula seculorum.* Præsens quoque adest operi huic Dominus: à cuius virtute & maiestate, Templum fumo repletur, ut nemo introire queat in Templum, donec septem plagæ septem Angelorum consummentur, donec illud, *ἔρχεται, FACTUM EST*, Apoc. 16. v. 17. audiat.

Et si verò scopus verborum satis planus est, nec proluxa interpretatione opus habet: Quis enim non videt, aliud nihil, quam pœnas, Papatui inprimis, horrendas prædici? In gratiam tamen eorum, qui accuratiorem verborum & Phrasium Sp. Sancti notitiam desiderant, non gravabor, sequentia explicare: 1. Quid per apertum Tabernaculum Testimonii. 2. Quid per Angelos. 3. Quid per vestitum Angelorum. 4. Quid per phialas innuat. 5. Quodnam animal illud sit, à quo septem phialæ totidem Angelis sunt datæ. 6. Quid Fumus ille insignis portendat, propter quem nemo in templum introire potuit, donec ira divina consummata fuit?

Quid innuatur.
1. per apertum testimonium Tabernaculum.

Primò igitur, quod Tabernaculum Testimonii in cælo apertum attinet, meminerit Lector Christianus, supra cap. 11. v. 19. itidem dictum fuisse, *quod apertum sit Templum DEI in cælo: & visa sit arca Testamenti eius, in Templo ejus.* Apertio præsupponit & arguit, ante hac Templum istud clausum, vel obsecratum fuisse. Illo videlicet tempore, quo mulier latitavit in solitudine: quo Antichristus decretis ac traditionibus suis universum orbem obruit: quo, ne Biblia legerentur à laicis, prohibuit: quo sua tantum placita miseris hominibus obtrudit. Nunc verò, quia gladio Spiritus, hoc est, verbo Dei, quod in Tabernaculo repositum, confodiendus, & jugulandus est Antichristus, aperitur arca Testamenti, aperitur Tabernaculum Testimonii, aperiuntur Tabulæ, & abominatio toti Mundo aspicienda proponitur: ut vel infantes, Bestiæ Antichristianæ scditatem manibus palpare, & ex patefacto Testimonio divino, quid credendum sit, vel non, quidque Deo placeat, vel displiceat, animadvertere possint.

2. per Angelos.

Per Angelos septem, non spiritus illi *οὗτοι ἓξ* Angeli dicti, intelliguntur, uti D. Raphael Eglinus Iconens ineptè commentatur, sed verbi cœlestis Præcones, & qui inprimis dono elenctico instructi sunt: quos misit Jehovah, ad expurgandum fermentum Papisticum, ad stabulum Augiæ purgandum, in Germania, Hungaria, Bohemia, Dania, Suecia, & ubicunque Templum sanctum Romanensis inquinavit Bestia.

3. per vestitum pulchrum.

Horum vestitus pulcher, mundus, & splendidus introducit: Qualis Victorum & Triumphatorum alioquin esse consuevit: Nimirum, ut felicitas temporis innuat: Supra enim testes duo saccis, & ciliciis induebantur, Apoc. 11. v. 3. ob tristem statum Ecclesiæ: Nunc, quia victoriam

Angeli reportant de Bestia, victorum quoque vestitu, & splendore ornantur.

Phialæ quid sint, ex Athenæo apparet, qui *lib. Dipnosophisti. 11.* vasa eas definit anipla, & capacia: poculis majora. Plenis ergo catarractis, & plenis phialis plagæ effundendæ significantur, *κατὰ τὴν οἰκίαν phialas quasi pialas esse dictas Athenæus arbitratur: argute quidem, sed fortassis non satis commodè.* Alioquin enim poculorum capacitatem non superarent. Certum autem est, hîc plenam & consummatam iram Dei, per phialas, & quidem numero plures, denotari.

Unum ex quatuor Animalibus, Phialas septem Angelis septem dedisse perhibetur. Quid igitur est illud animal? Recurrere jubeo Lectorem ad Tomum secundum, ubi per aliquot paginas proluxè de quatuor animalibus egi: & quid per ea Spir. S. innuat, ostendi. Sensus itaque verborum præsentium talis colligi potest: ab insigni, & excellenti quodam Doctore, cujus nomen in cælo scriptum, Angelos septem institutos, & phialis instructos, phialasque illorum plagis Bestiæ infligendis impletas fuisse.

Per Animalia enim Apocalyptica, vel maxime Theologos, in quatuor classes à Divo Paulo distributos significari, alibi diximus. Et quid obstat, quo minus ab uno aliquo Animalium Angeli septem phialas acceperint? Ipsa Animalia enim in circuitu sedis & Throni DEI ambulant. Ipsa Animalia pro grege Domini vigilant: Ipsa animalia nihil laboris, nihilque molestiarum pro Ecclesia reformidant: Hanc ob causam animosè, instar Leonis, Bestiam Romanam impetunt: Laboriosè instar vituli vel Tauri debellare eam pergunt: Prudentiâ hominibus consuetâ, insigniter resistunt: & aquilinâ velocitate ac perspicacitate omnia petagunt: Immo & pennis aquilinis, terrâ spretâ, cœlos altissimos petunt. His instructa Animalia dotibus, Angelorum quoque Phialis, ea quæ ad affligendam & torquendam Bestiam sunt necessaria, largissimè infundunt. *Ac etsi hic Unus tantum Animalis mentio sit,* quod phialas Angelis septem dederit: citra omne tamen periculum, reliqua tria quoque Animalia sub illo comprehendendi possunt: Nam & Propheta Jezechiel numerum *Animalis unus*, aliquoties collectivè ponit: & per Unum illud, quod se vidisse testatur, quatuor Apocalyptica Animalia innuit. Ezech. 10. v. 13. & 20. Si quis verò præcisè Unum Animal urgere velit, nihil & hoc interpretationi adductæ oberit. Immo, sicut capite superiore decimo quarto, per Angelum illum, volantem per medium cœli, nemo, quam Beatus Lutherus, ita fortasse & hîc, per Animal istud Unum, nemo, quam ille idem rectius & convenientius intelligitur. Omnes enim omnium plagarum phialas, quæ super Papatum effusæ hoc novissimo seculo fuerunt, ipsimet Pontificii unicè LUTHERO nostro adscribunt, & ab hoc provenire contendunt. Largiamur autem ipsis istud postulat: & B. Lutheri ministerio minimè in ignominiam hoc cedere, observemus. Animal ille Unum fuit, qui phialas septem, plagis Papatus repletas, Angelis septem porrexerat.

lib. Dipnosophisti. 11.
4. per phialas.

5. per Animal.

Ezech 10, 13. & 20.

6. per fumum.

pletum,

pletum, ait Johannes, Templum fumo, à majestate Dei, & de virtute ejus: ita quidem, ut nemo in Templum introire potuerit. Desumpta hæc sunt verba ex capite quadragesimo Exodi, versiculo 34. & 35. *Postquam omnia perfecta sunt, operuit nubes Tabernaculum Testimonium, & gloria Domini implevit illud: Nec poterat Moses ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & Majestate Domini coruscante, quia nubes cuncta operuerat.* Similia leguntur, 1. Regum. 8. vers. 10. *Factum est, cum exissent Sacerdotes de sanctuario, nebula implevit domum Domini, & non poterant Sacerdotes stare, & ministrare, propter nebulam: Impleverat enim gloria Templum Domini.* Nubes ergo, quæ in Apocalypsi nostrâ Fumus dicitur, præsentia Dei fuit signum visibile: In quâ, uti Gregorius ait, protectio divinæ miserationis aliàs exprimitur: Ut enim nubes pluviam generant, vim caloris cohercent, Solisque lumen gratum & aspectabile nobis reddunt. Ita & Deus imbrem verbi sui copiosè fundit: æstus crucis, tribulationis, & persecutionis lenit: lucemque majestatis suæ, mirando Evangelii medio, & temperamento, nobis oriri, & splendescere concedit. Quia verò hic fumus Templum tunc implevit, cum phialæ plagarum effunderentur, prorsus per Fumum, iram & excandescentiam Dei, hoc in loco notari, statuo: quasi dicat Apostolus: edisse Jehovah argumenta iræ suæ evidentissima: ut Templum, quod hostes tanto conatu invaserunt, ab excandescentiâ divinâ fumigaverit, juxta illud Psalm. 18. *Ascendit fumus in ira ejus, & ignis à facie ejus exarsit: carbonem succensi sunt ab eo, &c.*

Scrulpuli.

I. Oritur autem hic scrupulus, si Templum fumo à majestate & virtute Dei, impletum dicitur, quomodo ab ira fumus ille provenisse dicatur? Distinctæ enim sunt Ira, & Majestas Domini. Ubi respondetur, etiam iratum Deum Majestate suâ terrere impios: sicut in judicio novissimo, citra controversiam, radii gloriæ & majestatis divinæ impios in extremam angustiam conjicient, Matth. 25. Admittimus tamen, uti suprâ dictum, hunc ipsum fumum, certo quoque respectu, pro signo protectionis & clementiæ haberi posse.

II. Quid vero illud notat, *neminem introire potuisse in Templum, donec plaga septem consummarentur.* Num pios hic, an verò Impios Sp. S. introducit? Sunt, qui ad illos verba accommodant, quasi fumo persecutionis impediti Pii, in Templum introire nequiverint: Sed perperam. Non enim hic de persecutione Impiorum Activâ, sed Passivâ Sp. S. vaticinatur: Itaque de Impiis verba intelligantur: neminem scilicet illorum in Tabernaculum introire, nemini illorum, fugâ sibi consulere, vel tutelæ causâ in Tabernaculum se recipere licitum, & concessum fuisse: donec plagæ septem consummarentur. Templum enim alioquin Asyla fuere: & cum imminet *πληγὰι* universales, multi conversionem simulant, & ad Tabernaculum Domini, externum præ se ferentes pœnitentiæ studium, properant: Verùm, quia tempus gratiæ neglexerunt, quia plagas plus satis meriti fue-

runt, idè fore gratiæ clauduntur: nec Impii isti Antichristicolæ, donec probè flagellati, & puniti, immò donec ultioni æternæ adjudicati sint, admittuntur.

III. Sed hæc ratione, post plagarum finitionem, poterunt sperare intromissionem? præsertim, quia determinativa temporis particula, *DONEC* vel *ἄχρι*, à Sp. S. usurpatur? Respondeo, nihil minus, quàm istud exinde colligi: sed potius Regulæ, Magni Theologi Gregorii Nazianzeni, exemplum illustre inveniri: sic enim ille Orat. 2. de Filio: *Particula ἄχρι, vel ἕως, ὡς πάντως ἀντιδιαρεῖται τῷ μέλλοντι: ἀλλὰ τὸ μέχρι μὴ τὸ ἐξ ἐκείνου, τὰ ἄχρι τὸ ἐκ αὐτοῦ.* Talia exempla alibi quoque, Gen. 8. v. 7. Psal. 112. v. 8. Psal. 110. v. 1. Act. 3. v. 21. 1. Cor. 15. v. 26. &c. reperiuntur.

Doctrina.

I.

Q Vemadmodum Johannes Theologus, non nisi aperto Tabernaculo Testimonii in celo, mysteria divina scire, & videre potuit: Ita & quos ad Tabernaculum Testimonii recurrere decet, quoties sacra discere, & de sententia Jehovah in oculis fidei erudiri cupimus.

Sic multoties præcepit Dominus: sic, ut ad Legem & ad Testimonium respiciamus, ut verbum ejus pro lucernâ pedum nostrorum, & pro firmo sermone Prophetico habeamus, inculcavit Dominus: neque alio fine Scriptura sacra divinitus inspirata est, quàm ut sit *ὡφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἐλεγχόν, πρὸς ἐπαιδείωσιν, καὶ πρὸς παιδείαν, πλὴν ἐν δικαιοσύνῃ, ἵνα ἀρετὴ ᾖ τὸ τέλος αὐτοῦ.* *Enthusiasta*, ad revelationes nocturnas, ad raptus, & animorum impressiones, nos ablegant: sed male: Non enim quod nobis videtur rectum, sed quod Dominus dicit & præcipit, facere, ac in illius mandatis ambulare iubemur. Pontificis itidem Tabernaculum Testimonii divini sordet, propterea ad traditiones suas, ad Conciliorum decreta, & ad Pontificum Romanorum placita nos remittunt: Immò Tabernaculum Testimonii blasphemare, hoc est, scripturam sacram imperfectionis, obscuritatis, & insufficientiæ insimulare, non erubescunt. Videatur Rob. Bellarminus, lib. 4. de verbo Dei non scripto, Tom. 1. fol. 207. 240. 253. 1297. Cardinalis Hosius non veretur dicere, quod pio sensu dici possit, scripturas valere, quantum Fabulas Æsopi, si Ecclesia auctoritate destituantur. Tom. 1. adversus prolegomena Brentii fol. 130. Quanto honore D. Gretserus, & D. Tannerus, scripturam sacram profecuti sint, ex Coll. Ratisbonensi p. 23. 142. & 208. luculenter patet.

Gregorius de Valentia lib. 5. in Analyfi c. 3. sic blasphematur: *Scriptura sola, de præcipuis fidei questionibus, & ad salutem necessariis, nihil & ne obscure quidem definit.* Ad quid ergo olim Testimonium in Tabernaculo fuit repositum? Cur ut ad Legem & Testimonium oculos dirigamus, fuit mandatum? Et si ne obscure quidem, ex scripturâ sacra, de præcipuis fidei capitibus necessaria scire possumus, quomodo hic Divus Johannes, ex aperto Testimonii Tabernaculo, mysteria sacra, maximeque ardua didicit?

Utique

Exod. 40.
34. & 35.

1. Reg. 8. 10.

Gregorius.

Psal. 18.

Matth. 25.

Antichristicola plaga non effugient.

Particula
DNEC
quomodo in
scripturâ
sacra usur-
patur?
Gregor. Na-
zian. Orat.
2. de Filio.

Qui sacra
discere cu-
piunt ad ta-
bernacu-
lum testi-
monii se cō-

ferant.
Esa 8.
Psal. 119.
2. Pet. 1.

2. Tim. 3.

Enthusia-
stis & Suen-
cesfeldianis
Taberna-
culum Te-
stimonii
sordet.

Deut. 6.
Deut. 12.
Ezech. 20.
Pontificis
videm.

Rob. Bellar.
l. 4. de V. D.
non scripto.
To. 1. fol. 207.
240. 253.
1297.
Hosius Tom.
1. fol. 130.
Coll. Ratisb.
p. 23. 142.
208.

Greg. de Va-
lentia l. 5. in
Anal. c. 3.

Sacramen-
tarii non
semper Ta-
bernaculū
testimonii
consulunt.

Conf. Orth.
in prafat. a.
7. fac. b.
Bartholom.
Keckerm. l.
1. System.
Theol. cap.
4. pag. 57.
Ioh. 1. ac.
Grynau. in
Disp. Hei-
delb. Anno
1584. habi-
ta th. 25. &
26.

Matthias
Martinus
in Epist. Th.
Sac. pag. 6.
& 14.

Verum scri-
ptura intel-
lectus agra-
tia divina
provenit
Luc. 24.
Psal. 119.
1. Cor. 2.

Apoc. 3.
S. Ephrem.
Syrus.

Primasius.

Utique, nec ad concilia, nec ad ἐντάλματα remis-
sus fuit. Ejusdem prorsus farinae sunt nostri Sacra-
mentarii seu Calviniani. Solum liquidem Testi-
monii Tabernaculū, in fidei articulis non consu-
lunt, sed rationis scrutinium, ad evertendā veritatē
cœlestem, subinde nobis obtrudunt: adeo qui-
dem ut in orthodoxi consensus prefatione a. 7. fac.
b. intrepidē fateantur, se in refutatione doctrinae no-
stra, physicis principiis uti. Nec pudet Keckerman-
num scribere, quod DEVS lumen Sp. S. per Meta-
physicam & Logicam in cordibus hominum accendat.
lib. 1. System. Theol. c. 4. p. 57. Ioh. Iacobus Grynaus,
itidem, Rationem Renati hominis inter fundamenta
sua refert, quibus doctrina de Cœna Domini probari
possit. Disp. Anno 1584. Heidelb. habita, th. 25.
quin & increpat illos, qui rationem admittere no-
lunt, quæ tamen radius sit divine sapientie. Th. 26.
Enimverò, si Calvinianorum premenda sunt ve-
stigia, nos quoque Testimonia & Oracula divina
non tantum attendere, sed & Rationis nostræ
deliria consulere, & juxta dictamen illius, de ca-
pitibus doctrinæ Christianæ statuere debemus.
Ita novellus Professor Bremensis, Matthias Mar-
tinus, in sua Theologiæ sacræ Epitome, pag. 6.
innuit: immò pag. 14. in hæc verba erumpit:
Philosophia vera, est Dei creatoris Schola, & qua
in liberatoris Academiam ascenditur, Unde etiam
Symbolum Apostolicum, à fide in cœli Terræq;
Creatorem, ad fiduciam in eundem Servatorem pro-
greditur. Egregiam verò, quæ inde orietur, Theo-
logiam! Nos, valere jussis fanaticorum omnium
nugis, & diverticulis, cum Johanne Apostolo,
in apertum Testimonii Tabernaculum introspi-
ciemus, & ex hoc Sp. S. promptuario, quæ ad sa-
lutem nostram ac religionem pertinent, unicè de-
sumemus.

II. Notetur verò, non nisi apertum prodesse
nobis Testimonii Tabernaculum. Illa verò a-
pertio in cœlis fit, hoc est, divina tantum gratia
verus nobis scripturæ intellectus revelatur. Ita de
Christo legimus, quod oculos discipulorum Em-
maunta euntibus aperuerit. Ita & David preca-
tur: Revela Domine oculos meos: Cæci enim su-
mus natura & instar noctuarum, ad conspectum
lucis, cœcutimus. Animalis homo non percipit ea,
quæ sunt Spiritus: stultitia enim est ipsi, & non po-
tèst intelligere, quia spiritualiter dijudicantur: Itaq;
collyrio S. Sancti, vel clave aperiente Davidis, o-
pus habemus, si testimonia divina percipere a-
vemus. Eleganter Sanctus Ephrem Syrus, vir
testimonio Cedreni, ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ μέγας, a-
pud Maximum, scriptorem Græcum, quibus me-
diis Tabernaculum Testimonii aperiatur, pro-
ponit, inquiens: Cùm in divinis libris versaris, no-
li tantum curare, ut leviter percutras, & quæ
scripta sunt, obiter persequaris, sed etiam, si opus e-
rit, sæpè, & iterum, & tertium rem eandem perle-
gas, diligenter, accuratè, & sine recusatione. Quin
etiam cùm aliquid lecturus es, aut alterum legen-
tem audieturus, DEVM precare in hunc modum:
Κύριε Ἰησοῦ χριστέ, διανοήσον ὡς, καὶ τὴν ὀφθαλ-
μὸς τῆς καρδίας μου τῷ ἀκούσαι τῶν λόγων σου, καὶ
συνεῖναι, καὶ τὸ θέλημα σου ποιῆσαι. Πάροικε ἐγώ
εἰμι ἐν τῇ γῇ, μὴ ὑποκρύψῃς ἅψ' ἐμὴ τὰς ἐντολάς σου.
Ἀποκάλυψον τὰς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανόησω τὰ
θαυμάσια ἐν τῷ νόμῳ σου. Ita sumus cæcitate & i-
gnorantia pellenti ab oculis nostris, ut alicubi Pri-
masius ait. Asaphus certè, perspicuis verbis fate-
tur, difficilimum sibi fuisse, de judiciis Dei judi-

care antequam in Sacramentum ipsius intraverit, Psal. 73. v. 16. & 17.

III. Quia ex templo Dei prodire septem An-
geli dicuntur, ideo luculenter apparet, quod ju-
diciū illud adversus Antichristum & Affectas
ejus, non sit opus humanum, sed planè divinum,
& ab ipso omnipotente decretum. Hinc frustra-
neus omnis fuit hostium conatus, qui sibi de An-
gelis septem multas polliciti victorias: & ferro,
bombardis, reliquisq; suis armis & tormentis bel-
licis innixi fuerunt. Sanè, si Angeli isti, humano
consilio, vel proprio ausu, in arenam prodissent,
fortassis Antichristus nunquam succubisset:
Quia verò cœlestis mittuntur, quia divinitus, & ex
sacratio Iehova ablegantur: Hinc utique opus i-
stud sanctum nullis machinis, nullis molitionibus
impediri potest. Ipsi Romanenses vehementer
mirati sunt, tam brevi temporis spatio tantum in-
cremenum, Ecclesiam Evangelicam sumpsisse,
& tot Principes, ac provincias, à Papatu defecis-
se. Verum si divinitus Angelos septem missos, &
gubernatos meminerimus, celeritatem tantam
Deo minimè impossibilem fuisse, nullo negotio
credemus. Solatio autem & nobis sit, quod ex
Templo, vel Tabernaculo Domini, ad proster-
nendam Bestiam ablegamur: Scientes, Arma
militia nostra esse carnalia, sed potentiam Dei, ad de-
molitionem munitionum, quibus in promptu habe-
mus vindictam adversus omnem inobedientiam.
Hinc de virtute imus in virtutem, & victoriam de
Bestia Romana feliciter reportamus. Venit e-
nim hora, & Tempus Judicii: nec alio, quàm
hoc ipso nomine, cœlitus, hoc est, à Domino su-
mus emissi. Ejus in verbo laxemus rete, Ejus in
verbo stringamus gladium Spiritus: Ita verè, &
indubiè vincemus.

IV. In Symbolum victoriæ hujus, Angeli ve-
stiti candido, & lino mundo induuntur: Tali enim
ornatu gloriosi victores & Triumphatores ince-
dere solent. Quod si alii splendide ornantur, qui
de hostibus corporalibus triumphant: quidni &
magis atque magis nos, qui hostem Ecclesiæ Oe-
cumenicum, qui insignem illum Christi nostri ad-
versarium, cum tota colluvie, spiritualiter pro-
sternimus? Simul tamen hoc ipso vestitu mone-
mur, ut quicumque Angelorum Dei vices susti-
nemus, mundi & candidi, hoc est, ab omnibus ha-
resibus immunes, nulloq; errore inquinati simus. Ne-
que enim cæcus cæcum ducere potest, uti Chri-
stus Jesus perspicuè dicit. Colligant nunc corda-
tiores, quid de Sacramentariis nostris statuendum.
Ad ravim usque gloriantur, & clamitant, se An-
gelos quoque esse illos, qui phialas iræ divinæ su-
per Antichristum effundant: Imò nobis, & An-
tesignano ipsi, Beato Lutherò, palmam præripe-
re cupiunt. Jam si nudam pugnam, si assiduita-
tem & diligentiam, si Zelum & impetum specte-
mus, negari non potest, Sacramentarios Papatus
hostes esse & fuisse acerrimos. Plaustra enim
librorum, & voluminum contra Ecclesiam Ro-
manensium ediderunt: quin & ultricibus flam-
mis complures Pontificiorum consecrarunt.
Quo minus verò, pro veris & divinitus emissis i-
plos habere queamus Angelis, obstat, quod lino
mundo & candido non sunt vestiti, quod plurimis
& gravissimis erroribus sunt implicati: imò, quod
& Papisticis reliquiis Libri illorum passim sunt re-
ferti. Desinant igitur tanta de se præsumere: desi-
nant se numero Angelorum Domini accensere.

Judicium
adversus
Antichristū
non est opus
humanum,
sed planè
divinum.
Et ideo in-
vincibile.

Act. 5.

2. Cor. 10.

Psal. 84.
Apoc. 14.

Vestitus
gloriosus
Victorinus.

Luc.

Sacramen-
tarii non
sunt divi-
nitus voca-
ti, ut Papa-
tum felici-
ter oppu-
nent.
Deest enim
ipsis vestitus
mundus &
candidus.

5

Masculè &
intrepide
Antichristo
nos oppona-
mus.
Luc. 12.

Eph. 6, 14.

Apoc. 5, 8.

Gen. 6.

Gen. 19.

Exo. 7, 8, 9.

10, 14.

Esa. 37.

Carueamus,

ne phiala i-

vacundia

Dei plena,

super nos ef-

fundantur.

Psal. 23.

Sed potius

vasa gra-

tia celestia.

Exod. 30.

1 Sam. 16.

Iob. 1.

Psal. 79.

Psal. 83.

V. Percincturam. *Εἰ τὰ σῆμα, alacritas, & strenuitas Angelorum innuitur. Vult enim Dominus, ut masculè frontem Antichristo obvertamus: Vult, ut circa lumbos praecincti simus: & lucernas ardentes in manibus nostris gestemus: ut qua parte hostis ferire velit, videamus: Zona aurea, veritatem designant, sicut Apostolus alicubi ait: State succincti lumbos vestros in veritate, Ephes. 6. v. 14. Impedimenta igitur Universa & singula, quæ nobis obstare velle videntur, removeamus, & ad prosterndos hostes Evangelii, singulis momenti parati existamus.*

VI. Phialæ aureæ, Angelis datæ, dicuntur plena ira Dei viventis in secula. Supra c. 5. v. 8. de viginti quatuor senioribus dicebatur, quod singuli citharas, & phialas aureas, plenas odoramentorum, quæ sunt *αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων*, habuerint. Hic verò longè aliæ sunt phialæ, itidem sanè aureæ, sed non odoramentorum seu precum, quin potius iræ Dei viventis plenissimæ. Implevit phialas istas ipse Dominus: Et licet nonnunquam guttas alii effuderint: nunc tamen plenis & refertis phialis, magna que ignis & sulphuris copia, Antichristi Regnum destruere Dominus constituit: ut sciamus, non deesse ipsi ad coercendos & perdendos Impios severissima media: quemadmodum ex plurimis, in historia sacra, exemplis, luculentissimè patet. Nostrum itaque erit, præcavere, ne tales phialæ, ira Dei plenæ, super nos decernantur: sed potius, ut vasa olei gratiæ cælestis plena, Angelis nostris divinitus tradantur, eoque capita, & animæ nostræ inungantur: Quemadmodum ab hoc ipso unguento, Christiani, hoc est, Uncti, fideles sæpius dicuntur. Præfiguravit sancti huius olei effusionem Dominus, cum unguenti præparandi rationem præscripsit Exod. 30. cum Sacerdotes inungi, cum oleum super Davidem effundi iussit.

O Benignissime Iesu, implesti phialas tuas sanguine pro nobis effuso pretiosissimo: implesti phialas tuas, meritum pro delendis peccatis nostris cumulo cumulatissimo: implesti phialas tuas rore bonitatis & gratiæ cælestis uberrimo: gratias agimus pro tantis beneficiis devotas & humilissimas: stilla super nos & posteros nostros, stilla inquam O IESU super nos misericordiam tuam: ne ex plenitudine tua omnes gratiam accipiamus pro gratia. Vicissim effunde iram tuam in gentes, quæ te non norunt, & in Regna, quæ nomen tuum non invocarunt: Quia comederunt Iacob, & locum ejus desolaverunt: Ne memineris iniquitatumstrarum antiquarum: cito anticipent nos misericordia tuæ: Ultio sanguinis servorum tuorum, qui effusus est, introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum. Secundum magnitudinem brachii tui posside Filios mortificatorum: & redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum, improprium ipsorum, quod exprobraverunt Tibi Domine. Deus, quis similis Tibi? ne taceas, neque compescaris Deus! Quoniam ecce inimici tui sonuerunt, & qui oderunt Te, exiulerunt caput: Super populum tuum malignaverunt consilium, & cogitaverunt adversus sanctos tuos: Dixerunt: Venite, & disperdamus eos de gente, & non memoretur nomen Israel ultra. Quoniam cogitaverunt unanimiter, simul adversum Te Testamentum disposuerunt. Pone Principes eorum sicut Oreb, & Zeb, & Zebec, & Salmana, Deus meus, pone illos ut rotam, & sicut stipulam ante faciem venti. Sicut ignis, qui comburit Sylvam, & sicut flamma comburens montes: Ita persequaris illos in tempestate tua, & in ira tua turbes eos: Imple facies eorum igno-

minia, Erubescant, & conturbentur in seculum seculi: confundantur & pereant: Intende Domine ad visitandas omnes gentes, non miserearis omnibus, qui operantur iniquitatem: convertantur ad vesperam: & famem patientur ut canes, &c. Intelligitis Christiani carissimi, quid sint phialæ Angelorum aureæ, viventis Dei ira plenæ: nimirum tot pro perendis impiis Antichristicis suspiria, tot calidissima vota: quibus utiq; iustissimus Deus, ad vindictam gravissimam provocatur. Nec effectui insigni illa carere, exemplis Eliæ, Elisæi, & aliorum, satis abundè constat. Atque hæc de capite decimo quinto dicta sufficiant.

CAPUT XVI.

Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τῆς ναοῦ, λεγούσης τοῖς ἐπὶ τὰς ἀγγέλους, ὑπάγετε, καὶ ἐκχέετε τὰς φιάλας τὰς θυμῶν τῶν θείων εἰς τὴν γῆν.

Et audiavi vocem magnam dicentem de Templo septem Angelis, Ite, effundite septem phialas iræ Dei in terram.

Καὶ ἀπεβῆκεν ὁ πρῶτος ἄγγελος, καὶ ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν· καὶ ἐγένετο ἕλκος κακὸν καὶ πονηρὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸς ἐχούσας τὸ χάραγμα τῆς θηρίας, καὶ τὸς τῇ εἰκόνι αὐτῆς προσκυνοῦντας.

Et abiit primus Angelus, & effudit phialam suam in terram: & factum est vulnus malum ac noxium in homines, qui habebant characterem bestię, & in eos, qui adorabant imaginem ejus.

Καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ ἐγένετο αἷμα ὡς νεκρῶν, καὶ πᾶσα ψυχὴ ζῶσα ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσσῃ.

Et secundus Angelus effudit phialam suam in mare, & factus est sanguis tanquam mortui: & omnis anima vivens mortua est in mari.

Καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὰς ποταμὸς, καὶ εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ ἐγένετο αἷμα.

Et tertius Angelus effudit phialam suam in flumina, & in fontes aquarum, & factæ sunt sanguis.

Καὶ ἤκουσα τῶν ἀγγέλων τῶν ὑδάτων λέγοντι, Δίκαιος, Κύριε, εἰ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ σὺς, ὅτι ταῦτα ἐκείνας.

Et audiavi Angelum aquarum dicentem, Justus es Domine, Qui es, & Qui eras, & sanctus, quia hæc judicasti.

Ὅτι αἷμα ἁγίων καὶ προφητῶν ἐξέχεαν, καὶ αἷμα αὐτοῦ ἔδωκεν πίνειν, ἅξιοι γὰρ εἰσι.

Quia sanguinem sanctorum & Prophetarum effuderunt, & sanguinem eis dedisti bibere: digni enim sunt.

Καὶ ἤκουσα ἄλλου ἐκ τῶν θυσιάζοντων λέγοντι, Ναὶ Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ἀληθινὰ καὶ δίκαια αἱ κρίσεις σου.

Et audiavi alterum è Sanctuario, dicentem, Etiam Domine Deus omnipotens, vera & iusta judicia tua.

Καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον, καὶ ἐδόθη αὐτῷ καυμάλισαι τοὺς ἀνθρώπους ὅντιναι.

Et quartus Angelus effudit phialam suam in Solem, & datum est illi æstu affligere homines per ignem.

καὶ

9. Καὶ ἐκαυματήθησαν οἱ ἄνθρωποι καὶ μα μέγα, & ἐβλασφήμησαν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ τοῦ ἔχοντος ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύτας, & ἐμείνοντες, δύνανται αὐτῶν δοῦναι.

Et æstuaverunt homines æstu magno, & blasphemaverunt nomen Dei habentis potestatem super has plagas, neque egerunt scelerum poenitentiam, ut darent illi gloriam.

10. Καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ θείου, καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκαπομένη, & ἐμασσωθή τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τοῦ πόνου.

Et quintus Angelus effudit phialam suam super sedem bestię, & factum est regnum ejus tenebrosum, & commandaverunt linguas suas præ dolore.

11. Καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν θεὸν τοῦ ἔραντος ἐκ τῶν πόνων αὐτῶν, & ἐκ τῶν ἐλκῶν αὐτῶν, & ἐμείνοντες ἐκ τῶν ἐργῶν αὐτῶν.

Et convitiis affecerunt Deum cœli præ doloribus suis, & ulceribus suis, nec respuerunt ab operibus suis.

12. Καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ, ὅτι τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν τὸν Εὐφράτην, & ἐξηράθη τὸ ὕδωρ αὐτοῦ, ἵνα ἐβλασφήμη ἡ ὁδοὺς τῶν βασιλέων τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν ἰλίου.

Et sextus Angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphraten, & siccata est aqua ejus, ut præpararetur via regum ab Ortus solis.

13. Καὶ εἶδον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος, & ἐκ τοῦ στόματος τοῦ θύου, & ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ψευδοπροφήτου πνεύματα τρία ἀκάθαρτα ὅμοια βασιλέσιν.

Et vidi ex ore draconis, & ex ore bestię, & ex ore pseudoprophetę, exire Spiritus tres immundos in modum ranarum.

14. Εἰσὶ δὲ πνεύματα δαιμόνων ποιεῖν σημεῖα, ἐκ πορεύεσθαι ὅτι τὰς βασιλείας τῆς γῆς, & τῆς οἰκουμένης ὅλης, συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς πόλεμον τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος.

Sunt enim Spiritus Dæmoniorum facientes signa, ut procedant ad reges terrę & totius mundi, ad congregandum illos in prælium diei illius magni Dei omnipotentis.

15. Ἰδὲ ἔρχομαι ὡς κλέπτης· μακάριος ὁ γρηγορῶν, καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἵνα μὴ γυμνὸς φανερωθῇ, καὶ βλέπωσι τὴν αἰχομοσύνην αὐτοῦ.

Ecce venio sicut fur: beatus qui vigilat & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem ejus.

16. Καὶ συνήγαγον αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον Ἑβραϊστὶ Ἀρμαγεδδών.

Et congregavit illos in locum, qui vocatur Hebraicè Armageddo.

17. Καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐξέχεε, τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὸν αἶρα· καὶ ἐξῆλθε φωνὴ μεγάλη ἀπὸ τοῦ ναοῦ ἔραντος, ἀπὸ τοῦ θρόνου, μέγας, λέγων·

Et septimus Angelus effudit phialam suam in aërem: & exivit vox magna de templo cœli à throno, dicens, Factum est.

18. Καὶ ἐγένετο φωνὴ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ, & σεισμός ἐγένετο μέγας, οἷον καὶ ἐγένετο ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ ἄνθρωπου ἐγένετο ὅτι τῆς γῆς, τῆς θαλάσσης, καὶ τοῦ ὕδατος τοῦ ἔραντος.

Et facta sunt fulgura & voces & toni-

trua, & terrę motus factus est magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt super terram, talis terrę motus adeo magnus.

Καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρεῖς μέρη, καὶ αἱ πόλεις τῶν ἐθνῶν ἔπεσον· καὶ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἐμνήσθη ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, δύνανται αὐτῇ τὸ πόλεμον τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ.

Et facta est civitas magna in tres partes, & civitates gentium ceciderunt: & Babylon magna venit in memoriam ante Deum, ut daret illi calicem vini indignationis irę sue.

Καὶ πᾶσα νῆσος ἔφυγε, καὶ ὄρη οὐκ εὐρέθησαν.

Et omnis insula fugit, & montes non sunt inventi.

Καὶ χάλαζα μεγάλη ὡς ταλαντῖα κατέβαινε τῷ ἔραντι ὅτι τὰς ἀνθρώπους· καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν θεὸν ἐκ τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης, ὅτι μεγάλη ἔστιν ἡ πληγὴ αὐτοῦ σφόδρα.

Et grando magna sicut talentum descendit de cœlo in homines: & blasphemaverunt Deum homines, propter plagam grandinis: quoniam magna facta est plaga ejus vehementer.

ARGUMENTUM ET PARTITIO.

Posteaquam capite superiore proximo, Angeli septem, phialas aureas totidem, iracundię Dei plenas acceperunt, Nunc, ut easdem effundant, voce magna jubentur. Excitati itaque jussu isto, abeunt, singuliq; phialas suas effundunt: Primus quidem ὅτι τὴν γῆν· Secundus, εἰς τὴν θάλασσαν. Tertius, εἰς τὰς ποταμούς, καὶ εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὕδατων. Quartus, ἐπὶ τὸν ἥλιον. Quintus, ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ θείου· Sextus, ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν, τὸν Εὐφράτην. Tandem septimus, εἰς τὸν αἶρα. Duas ergo principales partes, caput istud continet: I. nimirum, de effundendis phialis præceptionem. Deinde, præcepti executionem, hoc est, phialarum septem effusionem. Consideraturi mysteria ista maxima, Spiritus Sancti gratiam, à Deo Patre, ardentem rogamus, per & propter Christum Jesum, Dominum nostrum, Amen.

Pars prior.

A Distantes Angeli septem, vestiti lino mundo & candido, & præcincti aureis Zonis, circa τὰ στήθη vel pectora, speciale accipiunt de effundendis phialis mandatum. Ita enim refert Johannes Theologus: *Audivi vocem magnam, de Templo dicentem septem Angelis: Ite, effundite septem phialas irę Dei in terram.* Quinque hic occurrunt pensitanda: 1. Mandati auctoritas, φωνὴ μεγάλη dicta: 2. Unde vox ista proveniret? E templo. 3. ad quos facta? ad septem Angelos. 4. Materia mandati, quid præcipiatur? Effusio septem phialarum. Modus, loco imprimis determinatus, quorsum phialę effundendę? videlicet in Terram.

Plana hæc prima fronte videntur, & luculentioris *ἁπλότητος* non indiga.

Duo tamen, si pressius verba consideremus, dubia resultant, quæ majoris *ἀσφαιδότητος* ὅγκος, omnino sunt explicanda.

Scrupuli.

Primo enim cum effusio phialarum cap. 15. v. 1. non tantum *σημεῖον μέγα, καὶ θαυμαστὸν* dictum sit, sed & in cælo se vidisse illud, Theologus affirmavit, mirum est, quomodo nunc vocem magnam, non de cælo, sed de Templo, ad Angelos factam. Apostolus dicat? *ὑπανόθεν* ergo, & cælitus, effusio non præcepta fuit?

Cælum & Templum non sunt contraria.

Respondeo: *Cælum & Templum, non esse contraria, vel pugnancia, sed tantum subalterna, & subordinata.* Non enim infrequens Deo, unam & eandem rem, in Cælo videndam, & in Templo audiendam exhibere: Non infrequens Deo, quod in Cælo decrevit, illud ipsum in Templo, voce præconum, publicare. Exemplis universa scriptura sacra est refertissima. Obsecro enim, annon & hodiè in Templo ea dicuntur, & ea audiuntur, quæ in se, & ex se, divina merè sunt, ac cælestia? Quidni igitur & hic liceat Domino, signum phialarum, conspectum in cælo, propius patefacere nobis in Templo: Ita filium suum proprium, de Spiritu conceptum sancto, reclinavit in virginis utero, reclinavit palpandum in præsepio, reclinavit agnoscendum in verbi involucro. Ita voluntatis suæ cælestis *ἐνδοξίαν* universam, etiamnum voce magna audiendam nobis præbet, in Templo, in sanctuario. Ut taceam, cælum aliquando Templum quoque in scripturis appellari. Psal. 11. v. 4. *Dominus in templo sancto suo, Dominus in templo sedes ejus.* Psal. 18. v. 7. *In tribulatione mea invocavi Dominum, & ad Deum meum clamavi, Et exandivit de Templo sancto suo vocem meam, & clamor meus in conspectu ejus, introivit in aures ejus.* Mich. 1. v. 2. *Sit Dominus Deus vobis in testem, Dominus de Templo sancto suo.*

Cælum in scripturis aliquando Templum appellatur. Psal. 11. 4. Psal. 18. 7.

Mich. 1. 2.

Ap. 11. 19.

Ita & Apoc. c. 11. v. 19. *Mentionem fieri vidimus Templi Dei in cælo, quod apertum fuit.* Proinde, absque omni textus injuria, Templum, de quo vox magna prodiit, ipsum cælum interpretari possemus. Atque sic gemina ratione ostendimus, versiculum primum præcedentis, & versiculum primum præsentis capitis, nequaquam sibi invicem contrariari.

II. Alius autem scrupulus ex hoc oritur, quod voce magna, septem Angeli, phialas suas in terram effundere jubentur: Terra unicè hîc nominatur, non mare, non flumina, non fontes aquarum, non Sol, non sedes bestiarum, non Euphrates, non aer, in quæ omnia tamen singulæ phialæ effusæ dicuntur. Aut igitur sequentes versiculi pugnant cum hoc primo, aut iste cum sequentibus? Quin immò & hoc sequitur, si in solam Terram effundendæ fuerunt phialæ, uti τὸ πᾶν mandati divini habet, limites præcepti Angelos transiisse quod & in mare, in flumina, in fontes, in Solem, in sedem bestiarum, in Euphratem, & Aerem plagas effuderunt.

Quo respectu omnes phialæ in Terram effundi dicuntur.

Ad explicandum *ἐν πᾶσι τοῖς τόποις* hoc dubium sciamus, Spiritum Sanctum generali complexu effusionis Phialarum in Terram, aliud nihil innuere, quàm singularum & omnium phialarum affectum, in Terram, suo quodam modo, redundare: quicquid enim furoris divini sentit mare,

quicquid flumina, quicquid Sol, quicquid Aer, id non propter se, vel propriam passionem, verum propter Terram afficiendam, & affligendam perferunt. Terra enim, seu quod idem, Terreni homines, & Antichristicolæ, pro Communi, & omnium phialarum obnoxio pollubro, ex intentione Spiritus Sancti, rectissime habentur. Et patebit in Diexodo, Terram, seu homines, plagarum septem omnium, ac singularum, participes reddi. Hoc igitur respectu, nulla *ἀντιλογία* versiculi primi, & sequentium amplius restat.

Doctrina.

Discamus vero, ex præliminari hoc versiculo, rem omnino seriam Deum justissimum agere, dum plagis Regnum Antichristianum afficere decernit. Neque enim semel tantum, Angelis, quid fieri ab ipsis vellet, præcepit, sed & altera vice mandatum istud repetivit. Unde *permanens*, & *inexpugnabilis* perverbia, luculenter patescit. Si enim ad frugem se recipere, si oculos in cælum attollere, si impendentia fata præcavere, si ab impietate, blasphemis, idololatria, tyrannide, & aliis flagitiis desistere voluissent, utique phialarum cataractas avertere valuissent: juxta illud Domini apud Ezechielem, c. 18. v. 21. *Si impius egerit poenitentiam a peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium & justitiam, vita vivet & non morietur. Omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor.* Quia verò hic Deus in exercendis judiciis suis strenuè pergit, facile ex consequenti, de Antecedente quivis colligit, & Bestiam in furore suo perstitisse, animadvertit. Exemplo nimirum Pharaonis, & Judæorum, qui lenitate nulla, qui signis nullis, qui minis nullis, qui verbo nullo, & ferro nullo commolliebantur, donec *παρόλεσσαν* funestam experirentur. Enimvero, non tam ovum ovo simile quàm pontificii hac in parte Judæis. Quoties Dominus illos voluit congregare? quoties autem noluerunt? quoties oculis compressis aures suas obturarunt? non raro dicentes: *Venite & cogitemus contra Ieremiam cogitationes: Venite & percutiamus eum lingua, nec attendamus ad universos sermones ejus.*

Ram Deum maxime seriam agit, dum plagis Regnum Antichristianum afficere decernit. Permanens.

Ex. 18, 21.

Matt. 23. Psal. 58. Psal. 95. Ier. 18.

Per Ieremiam, intelligamus nos, Complures pios Doctores, & Pracones, qui à multis inde seculis, ad emendationem, Authores ac hortatores fuere. Divus certe *Ambrosius*, suo jam tempore quiritabatur, *Vicarios Apostolorum, factos Iude socios, & Praambulos AntiChristi.* Cui Ephrem Syrus subscripsit, inquit: *Angelicum quidem a nonnullis ferri habitum, sed nihilominus militiam cum Diabolo geri.* De Hieronymo sancto quis ignorat, quanta severitate Romam perstrinxerit, quoties illam ipsissima *Babyloni & Sodoma* assimilarit.

Ambrosius. Anno Domini 360. A. D. 380. Ephrem Syrus. Hieronymus. A. D. 390.

Sequentibus seculis, suspiria infinita adversus Papatum emissæ esse, neminem, qui vel mediocriter scripta Patrum, & historiam Ecclesiasticam perlustravit, latere puto. Excute qui vultis, *Magdeburgensium Centurias*: Excute *Iohannis Volfis* memorabiles per sedecim secula historias: Evolvite *Testium veritatis Catalogum*, stupebitis sat scio, tot tantasque Dei præmonitiones, prorsus frustraneas fuisse. Ostentis,

tis, portentis, & signis invitavit Altissimus Papatum ad poenitentiam, uti suo loco audiemus: Sed & ista pro inanibus terculamentis habuerunt, juxta illud Jerem. c. 5. v. 3. *Domine percussisti eos, & non doluerunt: attrivisti eos, & renuerunt accipere disciplinam: induraverunt facies suas supra petram, & noluerunt reverti.* Tandem igitur Deus indignabundus, phialas septem, plenas iracundiae suae, effundi iterum atque iterum praecipit.

I. Et quod notatu dignum, de Templo suo vocem magnam emittit. Vox, quae in templis sonat, hominibus Impiis & Atheis, parva, nulliusque momenti, haud raro videtur: Verbum Domini est ipsis, *manda, remanda, expecta, reexpecta, mo-*
dicum hic, modicum ibi. Esa. 28. v. 13. *Multiplicatae sunt pravaricationes eorum, confortatae sunt aversiones ipsorum,* Jer. 5. v. 6. Nullam aliam ob causam, quam quod verba Moysi & Prophetarum pro merito habent crepitaculo. Cum tamen vox Domini sit vox virtutis, vox Domini in Magnificentia: Vox Domini confringat Cedros, vox Domini intercidas flammam ignis, vox Domini concutiat desertum, Ps. 29. v. 4. 5. 6. 7.

Neque ista voci tantum divinae, quae in caelo, sed & illi, quae in templo auditur, congruunt. Vox siquidem una est, & Unius Authoris, Uniusque Dei, licet non uno semper modo à nobis audiat. Quapropter caveat sibi quisque nostrum, ne vocem de Templo, vel in Templo resonantem, parvi faciat. Vox enim est Jehovae, vox sancta, vox magna, vox potentissima, quae contemptores olim judicabit, in die novissima. Joh. 12. v. 28. Illustrari haec doctrina potest, per jucundissima illa, de conversione Judaeorum, & Gentilium exempla. Adeo enim vox Dei in Templo potens, adeo magna, & virtuosa fuit, ut vel una concione, myriades hominum, à cecitate sua remittentes, lucem Evangelii exosculati sint.

Sufficiant paucula haec de parte prima.

Pars Altera.

Artem secundam quod attinet, plurimis exposita est illa difficultatibus, & obscuritatibus, ut non nisi maximo labore & studio, quid Sp. S. innuat, intelligi possit.

In primis verò Interpretum & Commentatorum *ἐξηγήσεις*, supra omnem modum, variae reperiuntur: quae ipsae etiam, quantas nobis faciunt molestias, mox Lectori a quo luculenter constabit.

Et si verò perfectissimam, & omnium apicum absolutissimam explicationem polliceri nec possum, nec debeo: Spiritus Sancti tamen gratia adjutum, praecipua rectè, & piè me interpretaturum, confido. Continet verò pars haec altera specialem singularum septem phialarum effusionem. Atque, ut melius in verborum interpretatione progredi queamus, ante omnia necessum erit, *προλεγόμενον* q. loco praemittere, sequentium quaestionum enucleationem.

I. An phiala ista septem, eandem planè, quam Tuba septem Apoc. 8. & 9. materiam contineant?

II. An plagae istae Apocalypticaphialarum, cum Aegyptiacis illis, vel ex parte, vel per omnia conveniant?

III. Quem potissimum ex decreto divino feriant?

IV. Num Angeli, effundentes phialas, officium bonorum, vel potius officium malorum Angelorum faci-

ant? Adeoque, num pro Bonis, vel Malis haberi Angelis mercantur?

Ad primam quaestionem, non desunt, tum ex veteribus, tum ex Neotericis, qui affirmativè respondent, seque rem acut tangere censent, nullo tamen solido nixi fundamento. Nam etsi identitatem tubarum & phialarum evincere contendunt, in ipso tamen nisu, uti evidentia textus clarissimè docet, mox turpiter deficiunt. Ac ne quis sine rationum momentis me isti sententiae refragari opinetur, quae applausores habet Interpretes ferè omnes, & eximios, placet Lectori causas graves & arduas exponere, quamobrem opinioni praedictae nequaquam subscribere possim.

Primò enim, extra omnem, apud omnes Interpretes, fuit controversiam, capite Apocalypsis decimo quinto, visionem novam, & peculiarem proponi: quae sententia probatissima pariter, & verissima, penitus corrueret, si visio ista, non singularis quaedam, sed tantum prioris cujusdam reperitio esset.

2. Quo minus verò dubitetur, novum quid à Spiritu Sancto per phialas istas promulgari, irrefutabiliter hoc evincunt verba capitis decimi quinti prima, ubi Johannes Apostolus, *se in caelo signum aliud, σημεῖον ἄλλο, idè, magnum & admirabile vidisse scribit.* Si aliud, Ergo non unum & idem cum prioribus. Neque tam admirabile Johanni accidisset, plagas istas septem videre, quas antea, in Tubis quoque totidem, conspexit.

3. Quid? quod in tota Apocalypsi, nulla planè visio, post tantum intervallum geminata, vel altera vice, mutato tantum nomine, introducitur?

4. Cumque Sp. S. plagas, per instrumenta phialarum effundendas, specialissimo nomine, *τὰς ἐχάτας*, seu novissimas appellitaverit, utique extra omnem dubitationis aleam erit, visionem istam, cum illa Tubarum, nequaquam confundi debere.

5. Sed & temporis ratio sententiam hanc prorsus explodit. Hic enim cap. 16. v. 2. phiala prima in eos effunditur, qui characterem bestiae habent, ejusque imaginem adorant. Jam si ad Tubas recurrimus, neque primae, neque secundae, tertiae, sed & nec quartae Tubae tempore, inustionem characteris usitatam fuisse reperiemus. Imo, si phialae per omnia Tubis respondent, *ἐξ ἀνάγκης* sequitur, characterem Bestiae, omnes, non tantum phialas, sed & Tubas antecessisse. Quod statuere quid aliud sit, quam seriem totius Apocalypseos, & Sp. S. *χρονολογίαν* accuratam confundere, equidem non video.

6. Insuper, ex capite praecedenti patet, sanctos supervictoria *ὑπὲρ νίκης* suum cantitasse, quam primum novissimas plagas imminere Bestiae viderint. Tale quid, ubi quaeso in Tubarum descriptione habetur?

7. Et quomodo cum illarum scopo ejusmodi *ὑπὲρ νίκης* congrueret? Tubae enim, Bestiae, Antichristianae, non *πρώτως* mortem, non interitum, sed natales, vel initia, & progressum, aliaque Ecclesiae fata tragica proposuerunt. Phialae verò non plagas primas, mediasve, nec plagas vulgares, sed novissimas, & in quibus consummata est ira Dei, continent. Annon igitur hoc est plurimum ab invicem differre?

8. Praeterea, si quis Tubas cum phialis confe-

2. An phialarum septem materiam ea ipsa sit, quae septem tubarum fuit. Negatur contra vulgarem sententiam.

rat, nullo negotio discrimen maximum, partim quoad materiam, partim quoad formam, reperire poterit. Exempli gratia: Primæ Tubæ assignatur grando & ignis, mixta sanguine, unde arborum pars tertia concremata, & omne fœnum viride combustum sit. In phiala verò prima, nihil prorsus tale habetur, sed vulnus sævum & pessimum in Antichristicolas recensetur. Secunda tuba montis magni, igne ardentis mentionem facit, Apoc. 8. v. 8. altum autem de hoc in phiala secunda silentium: Si tertiam phialam cum phiala tertia conferes, nihil omnino similitudinis inter utramque reperies. Apoc. 8. v. 10. Apoc. 16. v. 4. 5. 6. 7. Idem ex collatione reliquarum tubarum ac phialarum apparebit. Et licet in aliquibus Tubis ac phialis, aliqua *φαινομένη* similitudo occurrat, simile tamen non esse idem, nemo ignorat. Quapropter etiamnum, salvo tamen orthodoxorum Interpretum contradicentium respectu, Tubas à Phialis distinguendas esse, statuo. *Quæ N. Colladon Professor Lansannensis* in sua *Methodo* facilima Apocalypsis, de comparatione septem sigillorum, septem tubarum, septem phialarum habet, Lectoris iudicio lubens relinquo. Misere torquet se bonus ille Colladon, ut placitum suum defendat.

2. An plaga phialarum Apocalypsicæ, cum plagis Ægyptiacis, vel ex parte, vel ex toto conveniant? Resp. affirmativè, Apoc. 11, 8. Irenæus l. 4. cont. hæres. c. 50.

Secundam quæstionem quod attinet, jubeo Lectorem, plagas Ægyptiacas cum istis phialarum conferre, deprehendet, Sp. S. hoc innuere, sicut olim iustissimus Deus in veteri Ægypto ulceribus, cruentatis fluviiis, Tenebris, Ranis, Grandine, & aliis plagis, impietatem incolarum ultus est: Ita illum & nunc similibus pœnis Ægyptum Spiritualem, seu quod idem, Papatum Romanum afficere velle. Quam ob causam supra, Ægyptus, *Bestia ista dicta est*, Apoc. 11. v. 8. Subscribit huic sententiæ Irenæus, lib. 4. contra hæreses, cap. 50. inquit: *Si quis diligentius intendat ista, quæ à Prophetis dicuntur de fine, & quacunque Iohannes Discipulus vidit in Apocalypsi, inveniet easdem plagas universaliter accipere gentes, quas tunc particulatim accepit Ægyptus.*

Hæc Irenæus. Insuper verò, Sodomam & Babylonem vocavit *Bestiam* Apostolus, Apocal. 11. v. 8. Apoc. 14. v. 8. Unde non incongruum, si Ei & plagæ Sodomiticæ ac Babylonicæ divinitus immitantur. Expendat verò Lector Christianus, primam, quintam, & septimam phialam, utique mox Sp. S. ad Sodomæ & Babylonis historiam alludere, animadvertet.

3. Quem plagæ phialarum potissimum feriant?

III. Sed quemnam plagæ istæ potissimum feriant? Hic Rhodus, hic saltandum. Nos suo loco sigillatim ostendemus, quomodo Papatui Romano plagas istas inflixerit Dominus. Interim in eos præsertim directas fuisse sciamus, qui characterem Bestiæ acceperunt, seque Sodomæ, Ægypto, & Babyloni sacramento quasi addixerunt.

4. An Angeli isti qui effundunt phialas, Boni vel Mali fuerint.

Apoc. 17, 1.

IV. De Angelis difficilior est quæstio, An mali, an verò Boni fuerint. Et sanè ab omnibus ferè præsumitur, quod Mali: Per illos enim phialæ effunduntur: & ex effusione ista gravissimæ plagæ hominum oriuntur: Ut ut verò complures ita sentiant: Ego tamen in contrariam iterum cogor abire sententiam, & statuere, *Bonos Angelos*, iussu Dei, phialas istas effudisse. De causa, qui quærit, hoc habeat, Apocal. cap. 17. v. 1. affirmat D. Iohannes Theologus, quod *Unus ex septem his Angelis cum ipso locutus fuerit, damnationem meretricis*

magna ostenderit, ipsumque in Spiritu in desertum abstulerit. vers. 2. & alia complura de futuris contingentibus revelaverit, quin & Dominum Deum maxime celebraverit.

Quæ profecto omnia & singula, pro Bono Angelo ita valide concludunt, ut quid opponi queat, prorsus nesciam. Porro c. 21. v. 9. disertis verbis sic legitur: *Et venit ad me unus de septem Angelis habentibus septem phialas, plenas septem plagis novissimis, & locutus est mecum, dicens: Veni ostendam Tibi sponsam, uxorem Agni. Et sustulit me Spiritus in montem magnum & altum Hierusalem, descendentem de cælo à Deo, habentem claritatem DEI.* Apoc. 21, 9.

Hæc omnia de Vno ex septem Angelis, plagas novissimas habentibus affirmantur. Quis verò ita stupidus? quis ita Bardus, ut talia malo Angelo congruere existimet? Num malus angelus, Sponsam agni ostendere, num splendorem & sanctitatem civitatis cælestis exhibere potuit? Cruda & uda foret hæc sententia. Proinde Angelos istos pro Bonis Boni DEI Legatis agnoscamus: Prælium enim præliantur Domini: & Adversarius Christi pœnas debitas irrogant: nec hac ratione sanctitati suæ quicquam derogant. Ita Angelum Bonum fuisse credo, qui in Castris Assyriorum percussit centum octoginta quinque millia, Et quidnā Angelus Bonus Domini, impios coarctet? Quidnā illos persequatur? Psal. 35. v. 5. & 6. 1. Reg. 19. Ezech. 10. 2. Reg. 19. Esai. 35.

Hiscæ igitur præmissis, nunc, ad singulos Angelos, & singulas ipsorum Phialas, progrediamur.

Primus Angelus.

ET abiit primus Angelus, & effudit phialam suam in Terram: Græci Codices voculam Angeli plane hîc omittunt: nec veteres quoque Expolitores illam Textui inserunt: Recte tamen *Caput* v. 2. ab interpretibus apponitur. Effusio phialæ primæ, sit *ὁ τὴν γῆν*, super Terram, vel in Terram. Et ex hac effusione gignuntur *Vlcera*, seu *Vulnera mala ac noxia in homines, qui χάραγμα Bestiæ habebant, & imaginem ejus adorabant.* Nimirum Besticolæ isti, ut sic affligantur, præ aliis multis longè sunt dignissimi. Intellego autem per characterisatam clientelam, potissimum *Sacrificulos* qui καὶ ἑξ ὧν χάραγμα Bestiæ habere dicuntur: non tamen prorsus exclusis illis, qui simul imaginem Bestiæ, ex seductione Romanensium Sacrificulorum adorant. In universos istos & singulos, *Vulnus sit malum & noxium*, uti Iohannes testatur. Quale autem, vel quodnam illud vulnus? Sunt, qui *pestem* à Sp. S. innui dicunt, quia sævius illa nostro seculo, quàm ante hac unquam grassata fuit: Alii de *morbo Neapolitano vel Gallico* verba accipiunt: (dicitur autem morbus ille inde, quia Anno 1494. Caroli Gallorum Regis exercitus, rediens ex Regno Neapolitano, lue illa ad annos multos infectus fuit.) Et sanè utrumque ulcus, pestilentielle nimirum, & Gallicum, κακὸν est & πονηρὸν: Neque dubium, quin plagis istis, extremam Papatus impietatem vindicare Deus voluerit. Solenne liquidem Iustissimo Judici, ejusmodi pœnas persecutoribus, & contemptoribus infligere, quemadmodum & Sidoniorum populo pestilentiam minatur Dominus, Ezechielis capite vigesimo octavo. Legantur modo *Ensebius, Eutropius, Vopiscus, Victor, Beroniensis, Antoninus, Vincentius, Sulpitius, Capitolinus, Trebellus*, mira de peste

Vulnus quale sit?

Ezech. 28.

Evagrius l.
4. Hist Ec-
cles. cap. 28.

peste eā referentes, quæ sub initio Galli & Volu-
scani, paulo ante decennalem Diocletiani perse-
cutionem, ad annos plurimos invaluit: quo no-
mine illam Eusebius horribilissimam iracundia phia-
lam nominavit. Evagrius lib. 4. historię suæ Ec-
clesiasticę cap. 28. itidem accuratè describit pe-
stem, quæ ad annos quinquaginta duos Univer-
sum Orbem afflixit, verba ejus sic habent: Venio
narraturus historiam nunquam antea memoria pro-
ditam de morbo, qui quinquaginta duos annos inter
homines grassatus est. & ita invaluit, ut universum
orbem terrarum depasceretur. Nam biennio post An-
tiochiam à Persis captam, pestifer morbus in eam in-
vassisse dicitur, in nonnullis rebus, ei qui à Thucydide
describitur, persimilis, in aliis quibusdam ab eo mul-
tū discrepat, initium cepit in Æthiopia, sicut &
ille qui à Thucydide commemoratur, orbemq; terra-
rum univrsū deinceps peragravit: neq; quisquam
mortalium fuit, qui ejus effugerit contagionem. Ac
nonnullas urbes usq; eo opprimebat, quoad eas omnibus
suis habitatoribus orbasset: cum aliis autem, quas for-
te occupavit, lenius egit & mitius. Neq; certo dis-
tincto tempore grassari cepit, neq; rursus cum grassare-
tur simili ratione & modo desit: quippe nonnulla loca
ineunte hyeme, alia sub finem veris, media æstate qua-
dam, alia autumno progrediente occupavit: & qui-
busdam in locis cū partem urbis attigisset, reliquas
deseruit. Ac non rarò licebat videre in civitate morbo
illo laborantes, quasdam familias prorsus extinctas:
interdum verò una & altera familia interempta, re-
liquam urbem integram incolumemq; mansisse. Quin
etiam familie, quæ integre manserunt, sicut accura-
ta observatione comperimus, sequenti anno sola morbo
vexabantur. Atq; quod est omnium maximè mi-
randum, si qui fortè urbes infectas incolentes ad alia
loca, quæ morbus minimè invaserat, demigrarent, illi
soli morbo opprimebantur, licet ex civitatibus infe-
ctis ad alias integras se, quò vita consulerent, trans-
lissent. Atq; hæc quidem calamitas circularum con-
versionibus, quos ὁ κύκλος vocant, sæpè tū in ur-
bes tū in alia loca pervasit: sed tamen maxima
omnium perniciēs secundo anno circuli, qui spatium
quindecim annorum complectitur, in homines per la-
psa est, adeò ut me, qui ista literis prodo (placet enim ea
etiam Historiæ attexere, ut res, quarum alia aliis ap-
posita conveniunt, jungam) me, inquam, dum scho-
las adhuc frequentarem, in initio hujus contagionis
abscessus illi qui in inguine nasci solent, occuparent. Ac-
cidit quoq; ut morbo isto variis grassante modis, tū
complures ex liberis meis, tū conjugem, tū per-
multos cogonatos, partim in urbe, partim in agris, de-
gentes, amitterem, pro ut circuli ὁ κύκλος calami-
tates istas mihi distribuerant. Cū autem ista scri-
berem, quinquagesimo octavo anno scilicet ætatis,
non biennio antè, morbus iste quater Antiochiam oc-
cupaverat: ac cū jam quartus ab initio circulus
dilapsus esset, præter liberos, quos supra posui, filiam
præterea, & nepotem perdidit. Morbus verò iste, ex
variis morborum generibus compositus fuit. Nam
in nonnullis hominibus à capite primum exorsus, ocu-
los cruentos, vultumque tumidum reddidit: deinde
in guttur delapsus est, & quemcunque occupavit, è
medio sustulit. Aliis fluxus alvi contigit, quibusdam
abscessus in inguine exorti, indeque febres in primis
ardentes, adeò ut bido, aut ad summum triduo mor-
tem obirent, perinde tū animo tū corpore affecti,
atq; illi, quibus nihil mali accidisset. Alii de mentis
statu deturbati, vitam edidere: quin etiam carbun-
culi è carne erumpentes multos exinxerunt. Evenit

etiam interdum, ut quisemel atq; iterum hoc morbo
corrupti, evassissent, rursus eodem oppressi interirent.
Quod autem ad rationem morbi contrahendi atti-
net, ea sanè tam varia fuit ut nulla possit oratione ex-
plicari. Nam alii solum unà versando, pariterq;
vitam degendo fuere infecti. Alii tangendo dun-
taxat, & in eandem domum ingrediendo, alii in foro:
non pauci qui ex urbibus contagione infectis fugien-
tes, integri manebant, sanis & valentibus morbum
impertierunt. Alii, qui cum agrotantibus versaban-
tur, & non modo agros, sed etiam mortuos attinge-
bant, non omnino in morbum inciderunt. Alii, qui-
bus, tamesi propter liberorum aut necessariorum inte-
ritum, in optatu fuit, morti oscumbere, & maxime ob
hanc causam se agrotantibus admiscuere: Morbus
autem, ut ante à me dictum est, totum orbem terrarum,
jam ad spatium quinquaginta duorum annorum de-
pastus est, omnesq; morbos qui unquam extitissent,
longè superavit. Philostratus autem demiratur, pestem,
quæ sua ætate viguit, ad quindecim annos continua-
tam esse. Verum quæ futura sunt, hominibus incerta
sunt & incognita, eòq; voluntur, quo DEO, qui &
causas rerum, & quorsum tendant, cognoscit, visum
est. Hæc Evagrius.

Cæterum, Areta, Cesariensis Episcopi, interpre-
tatio non prorsus displicet: Hic enim ulcus istud
malum & noxium, figuratè pro cordis cruciatu ac-
cipit. Verum quid obstat, quo minus per ulcera
hæc, peccata sacrificulorum Romanensium gra-
vissima intelligamus? Sicut enim ulcera verè sunt
noxia: ita sunt peccata: sicut ulcera pessimè coram
Deo sordent: ita & peccata: sicut ulcera conspur-
cant hominem, ita & peccata: sicut ulcera mordent
hominem, ita & peccata: sicut ulcera præsertim
graviora illa, enecant hominem, ita & peccata:
sicut ulcera stigmatizant hominem: Ita & pecca-
ta. Ulcerosi ergò introducuntur Antichristi-
colæ: Qui ulceribus malis, & noxiis, qui ambi-
tione, luxu, libidine, toti scatuerint. Inquiat
autem aliquis, Sp. S. de effectis phialæ primæ lo-
qui: Num igitur illa Romanæ curiæ flagitia dici
queant? Videntur enim peccata occasio plagarum,
non eorundem effecta, fuisse. Rectè autem re-
spondetur, distincto modo, iniquitatem Syna-
gogæ, & causam & effectum phialarum exti-
tisse. Provocarunt impii iræ divinæ efferve-
scentiam: & ingruente hac, in mentem repro-
bam traditi, adeoque toti ulcerosi, hoc est, su-
perbi, avari, invidi, libidinosi, crudeles, & san-
guinari facti sunt. Huc congruit Pharaonis in-
duratio, quæ & peccatum, & pœna peccati reve-
ra fuit. Huc illud spectat Apostoli: Propterea quod
veritatem non receperunt: ideo efficacem mittit illis
DEUS deceptionem, ut credant mendacio, 2. Thes-
sal. 2. vers. 10. Huc & illud Psaltis quadrat, Non
audivit populus meus vocem meam: & Israël non
intendit mihi: & dimisi eos secundum desideria cor-
dis eorum, ibunt in adinventionibus suis, Psalm 81.
vers. 12. 13. Jam igitur, si ulcera valde esse con-
spicua meminerimus, facilius longè, malitiam, &
exulceratam Impietatem Romanæ Bestiæ à Spiri-
tu Sancto indicari credemus. Et hæc de phialâ
primâ.

Secundus Angelus.

Successit Angelo primo, Secundus, phialam ef-
fundens suam in mare, unde factus est sanguis,
tanquam mortui, & omnis anima mortua est in
mati.

Per ulcera,
peccata sa-
crificulo-
rum Roma-
nensium in-
telliguntur.

Iniquitas
Bestia Ro-
mana, &
causa & ef-
fectus phia-
larum fuit.

Rom. 1, 28.

2. Thes. 2,
10.

Ps. 81, 12. 13.

Tertius Angelus.

Simili ratione Tertius phialam suam in flumina effundit, & in fontes aquarum: quasi idem facta sunt sanguis,

Plaga phialae secunda & tertia.

Quid sit mare, fontes & flumina in sanguinem conversi.

Quid distinctio maris, & fluminum innot.

Enigmata videbor rudioribus repetere. Sed agite Carissimi, & mysteria Sp. S. mecum accuratius expendere non dedignemini. Coniunxi phialam secundam & tertiam: quia idem ferme utriusque effectus, conversio videlicet Maris, & fluminum in sanguinem, recensetur. Plagam istam, Martialem & Talionem dixerim. Quia enim Antichristianum satellitium, plurimorum sanctorum, & Prophetarum sanguinem effudit, quia bellis offensivis non raro operam navavit: aliena Regna invadendo, oppugnando: rapiendo, Potestates eminentes, juribus ac privilegiis suis spoliando, & exuendo: Hinc itaque dignum, & iustissimum infligitur Bestiae supplicium, quod mare, fontes ac flumina eorum in sanguinem vicissim convertuntur, & Impium sanguine caelitus & miraculose defluente, cum hostium, quos immittit Dominus, ultrici ense, jugulantur. Novi, nonnullos conversionem istam maris & fluminum in sanguinem, de *Corruptione doctrina sana interpretari*: & quolibet quidem, sensu abundare suo, facile patior: quo minus autem *ἐν αἵματι* istam amplectar, obstat Textus praesentis *συμπερασμα*, & ocularis evidentia. Versiculo enim sexto refertur, quod Angelus aquarum, ob phialae istius effusionem, sic Deum celebraverit: *Quia sanguinem sanctorum & Prophetarum effuderunt, & sanguinem eis dedisti bibere, Digni enim sunt.* Constat igitur, quid sit mare & flumina in sanguinem convertere: nimirum idem, ac *sanguinem bibendum* crudeli Bestiae dare: hoc est, par pari referre. Quemadmodum Tomyris Parthorum Regina fecisse legitur, cum Cyri Persarum Regis caput in Utrem sanguinis plenum mergeret, inquit: *sanguinem sumpsisti, sanguinem bibe.* Subscribit interpretationi huic Aretas, in Commentariis pag. 196. Quid verò distinctio maris, & fluminum portendit? Cur alia phiala, in Mare, alia in flumina, & fontes aquarum effunditur? Nimirum, non sedem tantum Bestia crudelis Marinam, & praecipuam, sed & alia Regna ac provincias (quae sub fluminibus, & fontibus recte intelliguntur) divinis plagis affici, innuitur. Haec phialae secundae & tertiae simplicissima & solidissima est interpretatio. Additur appendix Gratulatoria *Angeli aquarum*: qui videns, rationem habere DEUM afflictæ & pressæ Ecclesiae, non potuerit non exclamare: *Iustus es Domine, qui es, qui eras, & sanctus, quia haec iudicasti: Quia sanguinem sanctorum & Prophetarum effuderunt, & sanguinem ei dedisti bibere. Digni enim sunt. Cui mox alter è sanctuario succinuit Angelus, dicens: Etiam Domine DEUS Omnipotens, vera & iusta iudicia tua.*

Angelos istos, sive pios principes, & cordatos verbi Ministros, sive illustrem recte sentientium Christianorum credas cœtum, perinde est. Jam dudum enim innotuit Rhadamanto Romano, postquam Regnum ejus graviter afflixit Dominus, quantopere myriades hominum exultaverint, quantopere Jehovam ex imis cordium penetralibus celebraverint. Neque verò *ἀντιχριστιανῶν* Antichristicorū obicere nostris potuerunt: cum

non tam in pernice ipsorum, quam in providentia, iustitia, & rectis DEI potentissimi iudiciis, triumphemus.

Quartus Angelus.

Sed prodeat Angelus quartus, suamque phialam effundat. Plena utique Carissimi hæc est iracundiæ DEI: *Siquidem in solem effunditur, & potestas datur Soli, astu affligere homines per ignem: unde eventus intentioni mox respondit: Estuaverunt enim homines astu magno, & blasphemaverunt nomen DEI habentis potestatem super has plagas: neque egerunt poenitentiam, ut darent illi gloriam.* Video hic, non paucoseo inclinare, quasi ingens describatur terræ sterilitas, siccitas, reitruentatiæ inopia, & sitis intoleranda: sicut Tempore Elæ Deus verbi suæ contemptum punivit, 1. Regum 1. Reg. 17. 17. & 18. Juxta comminationem severam, & 18. quod cœlum dare velit, arcum & terram ferream.

Nec dubitarem, Solem minus sæpè propitium esse, ob idolomaniam Antichristianam: ita ut Anno Christi 1616. DEUS Sagmina q. Elementorum adversus Papicolos inturgere faciat: Et notum est ex historiis Eusebii, Sigeberti, Vopisii, Urspergensis, Sabellii & aliorum, immò etiam ex præsentis experientia, quoties ferrea terra, quoties æreum cœlum, quoties astus intolerabilis fuerit. Per me itaque phialam quartam sic interpretari, cuius libet. Nec difficulter ipse subscriberem, nisi in textu diceretur, Soli datum esse, astu affligere homines per ignem. Hinc enim evidentissime apparet S. S. non de Sole & Luminari illo Mundi Maximo propriè loqui: cum Sol, non per ignem, sed per radios suum in homines emittat calorem: Metaphoricè igitur, & figuratè, per Solem aliud quidpiam intelligitur. Quid animadvertentes nonnulli ex interpretibus, imprimis Theodorus Bibliander, Bened. Aretius, Franciscus Lambertus, Petrus Artopæus, Gulielmus Fulco & alii, illicò, Christum significari, contenderunt: Utpote, qui Sol vocetur iustitiæ, Malach. 4. & Lux illuminans omnes homines in hunc mundum venientes, Johan. 1. cap. 1. *Quid per Solem hic intelligatur. Non Christus multi opinantur.*

Verum, non considerant isti minimè de Christo dici posse, quod Angelus in ipsum phialam suam, & quidem phialam Iracundiæ Dei, effuderit: Neque hoc etiam congruere, quod datum sit Soli astu affligere homines per ignem. A nemine enim Christus ullam potestatem accipit: neque Pater cœlestis nunc, postquam ad dextram Majestatis Filius consedit, novum illi officium, in afflictione hominum per ignem consistens, imponit. Proinde excusatum me fore spero, si prædictæ explicationi calculus meus modeste subtraham. Placet aliis, per Solem, scripturam sacram innui: sed & hic valde Ego hæsito: Nam si Angelus bonus effudit phialam, quis credat illam, in verbum vel scripturam Dei effusam esse? quælibet enim phiala, dicitur phiala *τὸ θυμὸν τῶ θεοῦ* vel ira Dei, Apoc. 16. vers. 1. Immo singulæ & universæ phialæ, dicuntur plena iracundiæ Dei, viventis in secula, Apoc. 15. vers. 7. Scriptura verò *θρόνος* & tale subjectum non est, in quod prædicatum effusionis phialæ, quæ plena sit iracundiâ Dei, quadrare possit. Mitto igitur & hanc interpretationem.

Quis verò tandem Sol erit iste? Non alius certè opinior, quàm ipse Papa, Romanus Antichristus. *Sed Papa Romanus.*

stus. Hic enim pro Sole & Luminari maximo, se audacter venditat? Hic verba Mosis, de luminari Solis, Genes. 1. ad se expressis verbis applicat: Hic Gnathorum & Parasitorum suorum blanditias, quibus inter alia, Solem ipsum vocant, gratissimo animo acceptat: Hic denique instar Solis, totum Romanæ Curia Hemispherium illuminat, & illustrat: cumque primum de subiecto nobis constet, nullo negotio reliqua appositè exponemus.

Nimirum initio, rectè dici, quòd Angelus in Solem seu Papam Romanum, phialam ira Dei effuderis: ut videlicet, per ipsum, quicumq; Solem istum adorant, plagis durissimis afficiantur. Deinde perquam commodè asseritur, datam Soli, vel Papæ, affligere homines æstu per ignem: Dann der Pabst / hat seinen selb eigenen Leuten warm und heis genug gemacht / Suis nimirum decretis, legibus, statutis, sanctionibus, fulminibus, quæ aliud nihil, quàm afflictiones, & tormenta seu carnificina hominum ac conscientiarum fuerunt. Insuper, blasphemiarum quoque Romano Soli congruunt. Ille enim facit blasphemari nomen Domini: Ille blasphemias adversus DEUM instillavit & excitavit: uti infra in Complemento phialarum horrendas blasphemias Romanensium referemus. Ille impedivit, quo minus plurimi egerint pœnitentiam ab operibus suis: quo minus Domino gloriam dederint. Novit enim Antichristus compedes aureos, & argenteos suis injicere; novit illos vinculis fortissimis constringere, novit nutantes erigere & ad defectionem proclives, partim pollicitationibus, partim comminationibus à proposito retrahere.

Ita habet phiala quarta, observatione, præ aliis, dignissima: prædicat enim Papatui æstum intolerabilem: prædicat Papatui ingentem blasphemiarum & impietatis voraginem: prædicat Papatui pertinaciam & impœnitentiam invariabilem: quæ omnia in Regno Antichristiano luculenter deprehendi, infra suo loco, fusiùs ostendemus.

Quintus Angelus.

Interim quantum Angelum considerabimus: de quo ita S. Johannes scribit:

Et quintus Angelus effudit phialam suam, super sedem Bestiæ, & factum est Regnum ejus tenebrosum, & commanducaverunt linguas suas præ dolore: Et convitiis affecerunt DEUM Cœli, præ doloribus, & ulcibus suis, nec respuerunt ab operibus suis.

Arrigite aures, miseri Papicolæ: aures inquam arrigite, & fata vestra percipite. In vos enim & præsertim, in vestram sedem, in Cathedram Bestiæ, phiala ista effunditur: Tenebræ plus quàm Egyptiacæ ingruunt, quibus vehementer torquemini: Innotescit multis Regnis & provinciis, quam hætenus, per aliquot secula, ob idolomaniam & impietatem vestram, veritatis jacturam feceritis: Patet undique & usque cœcitas Cardinalium, & cæterorum Flaminum vestrorum, qui præ densissimis tenebris, & ingenti oculorum suorum caligine, lucem meridiano sole clariorem, videre nolunt. Cumq; Regnum vestrum, multis in locis ita tenebrosum sit, ut papistici fermenti vix minimum vestigium amplius appareat, cum insuper persecutionibus vestris, radios veritatis divinæ inhibere non possitis, quin potiùs insperatum Evangelii cursum & progres-

sum inviti videatis, hinc illæ apud vos lachrymæ: hinc dolor ille ingens, præ quo linguas commanducatis: Hinc furor ille insignis, cujus Impulsu DEUM Cœli blasphematus, tantum abest, ut ab operibus vestris, vel tantillum respiciatis.

Sed lubet nonnullis phialam istam ad sedem Bestiæ, Romam, immò ad Universum Romanum applicare Imperium: quod splendorem suum amisisse & tenebrosum factum esse, nemo ignorat. Fateor sedem Bestiæ, Romam commodissimè dici: Hanc enim Bestia Antichristiana, à Dracone dono accepit: Apoc. 13. v. 2. hanc per multas centuriâs occupavit, & possedit.

Cumq; sedes sit Roma pestilentia, & Thronus Satanæ, non dubium ullum, quin justissimus Deus, phialam Iracundia super illam, certò effundere constituerit. Cave ergo tibi maledicta sedes Bestiæ! Cave inquam: Implevit enim Angelus phialam suam, in Te, exonerandam. Probat interpretationem istam Aretas Casariensis pag. 200. & per omnia nobiscum consentit inquis: Thronum Regnum dicit: Bestiam verò Antichristum. Hæc de phiala quintâ.

Roma rectè sedes Bestiæ vocatur. Apoc. 13. 2.

Aretas Casariensis. pag. 200.

Sextus Angelus.

A versu 12. usq; ad v. 17. effusio phiala Sexta continetur: de quâ sic Textus habet.

Et sextus Angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphraten. & siccata est aqua ejus, ut præpararetur via Regni ab Ortu Solis.

Et videtur ex ore Draconis, & ex ore Bestiæ, & ex ore Pseudoprophetae exire Spiritus tres immundos in modum ranarum. Sunt enim Spiritus Daemoniorum, facientes signa, ut procedant ad Reges terra, & totius Mundi, ad congregandum illos in prælium diei illius Magni DEI omnipotentis.

Ecce venio sicut Fur: Beatus qui vigilat & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem ejus.

Et congregavit illos in locum, qui vocatur Hebraicè Armageddon.

Dissona sunt ista, & intellectu difficilia: conabimur tamen Sp. S. adjuti gratiâ, scopum phialæ istius, nec non phrasas obscuriores explicare.

Ubi initio observetur, Sp. S. operosiore, & copiosiore sermonis apparatu, plagas phialæ sextæ proponere, quàm in præcedentibus facere consuevit: ut nimirum, vel inde manifestum fieret, quanta malorum impendentium gravitas describatur. Deinde, notandus venit Locus, qui phialæ hujus operationi assignatur: Flumen videlicet illud magnum, Euphrates: אֶרֶץ umbilicus, nomen habens: quia tractus Euphratæus, Universi orbis habitabilis quasi centrum reperitur. Dum ergò in Euphratem effundendam ait Sp. S. phialam, nihil aliud, quàm Latitudinem plagæ, in Universum fere mundum se extendentem, innuit: Juxta stylum Apocalyp. cum, cap. 9. vers. 14. Ubi quatuor Angeli, in magno illo flumine Euphrate, itidem alligati dicuntur: qui ipsi tamen quatuor Angeli, quatuor mundi angulis ita insistant, ut ventos cohibeant, ne mari & terra noceant. Apocalyp. cap. 7. vers. 1. Euphrates igitur, ad mundi plagas quatuor, Euphrates, ad mare, & terram, se extendit. Eo usque etiam effusio phialæ sextæ, ex divina dispositione pertingat: Id quod Divus Johannes in

Euphrates Unde dicitur.

Apoc. 9. 14.

Apoc. 7. 1.

textu

textu præfenti, v. 14. ipsemet sine omni verborum involucro significavit, cum de spiritibus affirmaret, procedere illos ad Reges terræ, & T O T I U S M U N D I. Itaq; plagæ hujus operatio, omnes Lacus AntiChristiani aggeris petrumper, omnesq; Orientis & Occidentis campos corrumpet. Sed ecce Lector Christiane, quid de flumine Euphratæ Apostolus porro dicat?

Exsiccata est aqua ejus, ut pararetur via Regum ab ortu Solis.

Quid sit aquarum Euphratis exiccatio.

Quænam obsecro est & quid sibi vult hæc aquarum exiccatio? Mirè torquentur multi hic interpretes, & tantum non Labyrinthis irremediabilibus implicantur.

Thoma Brightmanni solida sententia.

Ac veteres quidem hallucinari non miror: Longè enim à tempore impletionis vaticinii abfuerunt. Inter recentiores autem, stolidam planè fover sententiam, Thomas Brightmannus, Sacramentarius Anglus pag. 432. 433: existimans, designari Judæos, quorum Unorum gratiâ aqua olim siccata dicuntur: & quorum peculiaris nota ac insigne sit, aquarum exiccatio: non obstante, quod à Josepho, de cessione Maris Pampihlii refertur, cum Plutarchus, Arianus, & Strabo aliud testentur: In gratiam igitur Judæorum exiccandas censet Brightmannus aquas, ut pararetur ipsis via, & ut revertantur Hierosolymam: qua reversione, nihil certius à Prophetis confirmetur, & inculcetur.

Et si enim cultum suum restauraturos illic Judæos non credit, bonitatem tamen suam declaraturum Toti Mundo ait Jehovah, tribuentem Gentiper Universum terrarum Orbem nunc dissipata, nec usquam nisi precario habitanti, paternas suas sedes, in quibus Christum sincere, & ex ejus Unius instituto, culturi sint.

Ad. 26, 24. Resuatur Brightmanni solida opinio.

Enim verò, quod Festus olim præter meritum Divo Paulo objecit, hoc meritò nos Brightmanno dicimus, τὰ ποτὰ σὲ γράμματ' εἰς μάραν πέλει. Obsecro enim quomodo Judæorum conversio ad phialas iræ DEI referetur? Declaraturum inquit Brightmannus, DEUM, bonitatem suam, quando reducet ex captivitate tam diuturna Judæos: assentimur: Num verò phialarum effusio circa declarationem divinæ bonitatis, & non potius circa declarationem iræ DEI consummata, occupatur? Posterius utique Spiritus Sanctus cap. 15 & 16. multoties perspicuis verbis testatur: nefas igitur, vel apice ullo contradicere.

Interim, quin ante diem novissimum, Benignissimus Deus aliquos ex gente Judaicâ, ad agnitionem veritatis Evangelicæ reducturus sit, parùm dubitamus: Immo & Patrum nonnullorum sententiam, de universali Judæorum vocatione, suo loco relinquimus: neque tamen vicissim illis refragamur, qui Universalem Judæorum conversionem, vix futuram statuunt: cum ob stare videatur i. triplex maledictio: Generalis una, Deuter. 27. cap. à versiculo 15. usque ad versum ultimum: Specialis altera & quidem ipsorummet Judæorum propria, Matth. 27. v. 25. Christi tertia, Psalm 69. vers. 24. Deinde nullibi expressè Universalis Judæorum conversio prædicitur: quis autem Spiritum Sanctum rem tam arduam non revelaturum nobis fuisse crediderit? 3. Sed & tanta est Judæorum excecatio, ac induratio, ut nullis hæcenus, per sedecim fermè secula pœnis, flecti & emendari potuerint. 4. Quid?

Probabiles rationes, ob quas Universalis Judæorum vocationis & conversio vix amplius sperari possit. Deut. 27. Matth. 27. v. 25. Ps. 69, 24.

quod liberos non tantum in Judaismo educare, sed & adultos, si unus vel alter ad Christianismum se recipit, pessimè ac atrocissimè persequi, immò & in Synagogis suis, quotidie Christum horrendè blasphemare pergunt. 5. Insuper, si excecatio Judæorum usque ad introitum plenitudinis gentium duratura est, Rom. 11. vers. 25. & verò introitus iste, cum tempore adventus Christi gloriosi ad judicium conjungitur, Luc. 21. v. 24. & 25. quis non cum B. Luthero, Tom. 8. Jenensi, fol. 119. de Universali Judæorum conversione dubitet? Verum, omisâ hæc controversiâ, quæ non fidei est, sed questionis, ad Brightmanni somnium revertamur: Huic siccatio aquæ Euphratis, & præparatio viæ Regum ab ortu Solis, idem est, ac Universalis Judæorum circa diem novissimum conversio. Quid magis autem absurdum cogitari potest? Et quàm omni prorsus destituitur fundamento hæc sententia? Quàm planè à scopo Spiritus Sancti, & toto contextu est aliena? De plagis enim Impiorum, non de dilatazione Regni CHRISTI, non de conversione vel Paganorum, vel Judæorum, hic agitur. Sed objicit Brightmannus, cum certum sit, gentem Judaicam postremis temporibus certatim ad Evangelium convolaturum esse, ultima verò rerum periodus phialarum sit, hinc facile colligit, in hac luculentissimâ prophetia Sp. S. rei tam stupenda mentionem non præterisse.

Respondeo 1. nondum certè liquet, num gens Judaica certatim ad Evangelium se receptura sit: ob stare enim videntur gravissimæ rationes, quas modò recitavi. Deinde, si maximè hoc certum esset, non tamen sequeretur, Johannem in Apocalypsi, & quidem in descriptione sextæ phialæ, rem istam describere vel debuisse, vel voluisse: Cum non omnia & singula exatè Spirit. S. hoc in libro prædixerit: Nec scopus phialarum, quæ circa horrendas plagas occupantur, negotio isti, de conversione totius gentis Judaicæ, congruere possit: 3. Temporis circumstantia itidem non stringit: Et si enim de iis loquitur Johannes Theologus, quæ circa postrema tempora contingent: non tamen in genere de omnibus ejusmodi rebus, sed tantum in specie de effusione septem phialarum, quæ plenæ sint Iracundiæ DEI, vaticinatur. Hæc de insulsa Brightmanni interpretatione: Magis concinnam habet Henricus Bullingerus, super Apocalypsin, Concione 71. fol. 219. & 220. sic scribens: Sextus Angelus effudit phialam suam in flumen magnum Euphratem: finis hujus effusionis est, ut aperiat via regibus Orientis, id est ut Babylon capiatur.

Rom. 11, 25.

Luc. 21, 24.

25.

B. Luth.

Tom. 8. l. 119.

fol. 119.

Henrici

Bullingeri

sententia de

exiccatione

Euphratis.

Pertinet hæc plaga potissimum ad Romam, Romanamq; Ecclesiam. Habet oratio allegoriam, vel tacitam Collationem & allusionem ad veterem Babylonem. Legimus 5. cap. Danielis, ea nocte ipsam esse captam, quâ rex ejus Baltazar instituerat convivium luxuriosum, & nihil minus expectaret, quàm interitum. Refert Herodotus & Xenophon, Orientis reges Darium Priscum, qui & Medus appellatur, & Cyrum Persam obsidione Urbem cinxisse: Caterum cum ejus potius nulla spes affulgeret, Cyrum derivasse fossis Euphratem, ut exercitus vadabile redderetur flumen: eaq; parte, qua flumine muniebatur, apertam fuisse urbem militibus, ac captam. Euphrates ergo Babylonem muniebat, eiq; alias multas commoditates ac voluptates afferebat. Significantur ergo

ergo hic per Euphratem, opes, munitio, voluptates, commoditates & vectigalia, quae sacra vocant, Romana Ecclesia. Ha inquam facultates & voluptates à regibus Orientis, à veris Christianis, quos scriptura, Christi reges ac sacerdotes appellat, imminuuntur, & aliò derivantur. Unde potentia Romana Ecclesia deficere incipit, ut tandem ab ipso Christo Domino capiatur & aboleatur. Christiani certè veri intelligunt, credunt & profitentur, Christum solum esse Salvatorem, neque in alio esse salutem, & hanc constare gratis: insanos esse, & Simoniacos, qui hic exercent negotiationem. Legatur caput Isaia 55. & Actorum 8. denique 1. & 2. cap. ad Colossenses Pauli, quibus diligentissime declaratur, illustratur & inculcatur, per Christum solum nos absolvi, & in solonon habere omnem plenitudinem. Id verò ubi vulgus promiscuum audit, quod videlicet nugis Romanensium, nundinis indulgentiarum, & reliquis imposturis deceptum, & opibus suis exutum sit, claudit & obligat protinus cistas, bursas, cellas vinarias & frumentarias. Ita verò exarescit flumen voluptatis & opulentia: Unde wird ihnen der Goldbach abgeschlagen. Ita exarescit etiam, cum vectigalia alia, ut annata pallia, primos fructus, & reliqua huius generis dare rennunt pii, sic inquam preparatur via regum Orientis: id est, ut incipit capi & flaccescere Babylon secunda Roma.

Interpretatio Martini Borrhai.

Eandem fermè explicationem inveniet Lector apud Martinum Borrhaim super Apocalypsin, fol. 710. Cujus verba sic habent: Alludatur ad mysticam & veterem Babylonem, quae à Medis & Persis, ut fluminis Euphratis aquas ab urbe derivassent, siccato alveo in illam patefacto ingressu expugnata est, sic futurum, ut commodè altera Babylone Antichristi Regnum expugnetur. Sed cum viderit se à Christo, vero illo & caelesti Cyro, per sacrum Evangelium everti, quid molitur & molitura sit, jam ostenditur. Dico à Christo, caelesti Cyro, nam ut prior ille, mysticus videlicet Cyrus, Domini Messias appellatus, veterem Babylonem ad liberandos Iudeos expugnavit: Sic his novissimis temporibus per Agnum, verum illum Messiam caelestis pater, altera Babylone devastata, suos electos redimet.

Augustinus Marloratus quomodo phialam sextam interpretatur.

Augustinus Marloratus quem Sacramentarii tantum non adorant, sic habet in expositione Ecclesiastica, sup. Apoc. fol. 663. Johannes hoc loco significare videtur, non vulgarem plagam Antichristi Regno infligendam, cum Evangelii praedicatio usque ad remotiora quadam Regna perveniet. Nam per magnum illud flumen Euphratem, cujus siccata est aqua, intelligit, è medio tolli omnia illa, quae unquam possunt esse obstaculo, quo minus Universi orbis electi, ad veritatis agnitionem perveniant.

Quomodo Ben. Aretius.

Benedictus Aretius Comment. super Apoc. pag. 364. & 365. prorsus sententiae Bullingeri subscribit, & exiccationem fluminis Euphratae ita interpretatur:

Sexti Angeli poena est, aditus ad novissimum iudicium, nam exsiccatur aquas Euphratis, hoc est, omnia praesidia Antichristo adimit, ut tandem denudatus planè perdat. Hinc illius defensores tres spiritus, nova subsidia conquirunt apud reges, quos magna spe, & ex toto orbe congregabunt, sed in praesens eos tandem exitium praecipitabunt, hinc mutato & abrepto narrationis ordine, Christi vox nos ad vigilantiam excitat, unde reversus ad coeptam narrationem à calamitoso interitu, locum quoque insigni nomine nobilitat.

Effundit phialam suam in Euphraten; alludens

ad historiam captae Babylonis, de quo Daniel 5. & Jeremias 51. prae-dixerunt, re autem complevit Cyrus Persa, de quo vide Herodotum, is, cum de capienda urbe desperaret fermè, tandem consilio inuito, Euphratis aquas per varios rivulos averit in alia loca, unde alveus permeabilis factus, noctu multis aditum in urbem patefecit. Hoc jam transfert ad Babylonem spiritualem, cujus aqua exsiccantur per hanc phialam, hoc est, adimuntur illi omnia praesidia & commoda, quibus hactenus res suas auxit & tutata est. Et quia Babylon sedes est Antichristi, ideo exsiccantur illius aquae, dum sensim ab illo averiuntur populi ut illi non credant amplius, nec illa deferant, quae hactenus detulerunt. Euphrates Antichristo est quicquid eum tuetur & munit, quicquid commoda ei praebeat & delicias, id hodie exsiccatur strenuè, dum urbes nationes, regna integra ab eo deficiunt, negant obedientiam & tributa. Hinc paratur via regibus Orientis, scilicet ad capiendam tam foedam civitatem: alludit autem ad Cyrum, cui simili medio patefacta est via ad urbem illam capiendam. Spiritus Babylon etiam capietur à regibus Orientis, hoc est, verè fidelibus, qui reges sunt & sacerdotes altissimi: Orientis autem, quia illa est plaga caelestis paradisi, hoc est vita aeterna Symbolum. His regibus jam ab annis 60. strenuè paratur via ad evertendam illam Babylonem spiritualem, passim enim traducitur Romana hypocrisis & nundinatio, ex quo exsiccantur aquae Euphratis, ut vix tandem sit habitura, unde situm extinguat. Aversa est ab illius obedientia, Anglia, Bohemia, bona pars Germania, Helvetia, & Gallia jam fluctuat, quid fiet tandem si Evangelii lux ingreditur ipsam Italiam & Hispaniam?

Hæc Aretius: à quo parum dissentit N. Colladon in Methodo Apocalyptica, pag. 137. 138. Quæritur quid hic Euphrates significet? Sanè sic ego sentio cum aliis quibusdam. Quia Babylonis nomine significatur cap. 14. v. 8. & alibi Roma & Romanus Papatus, ideo Euphratis quoque sit mentio, quia scilicet ad Euphraten condita erat vetus illa Babylon, cujus ista nomen gerit spiritualiter. Benè etiam quadrat, quod tam in tuba, quam in phiala sexta, non tantum mentio sit Euphrati, sed etiam dicuntur sicari ejus aquae: simili enim stratagemate, arefactis scilicet aquis fluminis, quae Chaldaicam illam Babylonem muniabant, & ab ejus accessu propiore hostes arcebant, ipsam ceperunt & ingressi sunt Medi & Persa milites, & cum suo exercitu Cyrus ac Darius. Eadem etiam allusione cap. 16. vers. 12. dicitur sicari aquas Euphratis, ut pararetur via regum ab ortu Solis adventantium. Nam Babylonia ab ortu habet Susianam, & Mediam, & Persidem. Ut ergo malum illud exitium Babyloni illi priori venit ab Ortu, sic DEI Spiritus, huic novae Babyloni denuntians teterrima omnia, dicit eos, qui veniunt ad eam excindendam, esse suo quodammodo, id est novo quodam modo reges venientes ab ortu Solis. Paucis rem complector. Si Roma & Romanus Papatus cum suo Antichristo est quadam Babylon, quicquid roboris, potentiae, virium, opulentiae habet Romanus Papatus, quibus nitatur, est alter quidam Euphrates: qui autem Romano Papatu pericula ultima quaque creant, sunt quasi duo illi vetusti Reges, Cyrus scilicet & Darius, ab ortu, id est Susiana, Media, & Perside cum suis ingentibus copiis venientes.

Hactenus Calviniorum ὁμιλία adduximus, ut phalange quasi, absurditatem Brighthamni opprimeremus: neque aliorum etiam Sacra-

Colladon quid de Exiccatione Euphratis statuat?

Sacramentariorum defunt nobis commentaria, quæ itidem Angelo illi *Ἰσχυρὸν contrariantur*. Sed sufficere ista, hac vice, existimo.

Johannes Foxus in Eccasmis seu Meditationibus suis Apocalypticis, phialam sextam de *Irruptionibus Turcarum* interpretatur: pag. 638. & sequentibus, aliudq; nihil Urnula hujus sextæ effusione, quàm sexta Tubâ, innui opinatur. Verum, ne eadem subinde repetendo, molestiam Lectori creem, jubeo accuratius pensitare causas supra dictas, & adductas, ob quas comparatio illa Tubarum cum phialis, locum habere nequeat. Alioquin speciosa est Foxi de persecutione Mahometicâ explicatio. Nos Spiritum Sanctum phialæ istius descriptione hoc intendere statuimus, quod Antichristi Regnum, longissimè circa novissima tempora dilatandum sit: adeo quidem, ut & Reges ab ortu Solis, in Japoniâ videlicet, Persiâ, & aliis Orientalibus Regnis, Papatum, seu Religionem Agnino-Draconicam amplexuri, cum eis Euphratæa Bestiâ, ejusque calice communicaturi, Spiritus illos tres immundos, ex ore Draconis, Bestiæ, & Pseudoprophetæ exeuntes, recepturi, & admissuri, adeoque iisdem se fatis & plagis exposituri sint: quemadmodum historia præsentis seculi, & res Jesuitarum gestæ, luculenter testantur. Hâc ratione transmeabilis dicitur Euphrates, cum ex remotissimis illis, & ad plura, quàm bis millia milliarum distitis locis, Reges à Jesuitis seducti, per legatos suos Romam appulerint, sedique bestiali fidem dederint. O plagam verò totius mundi stupendam, si Papatus in Oriente etiam propagatur, & quidem per talia instrumenta, qualia Apostolus noster accuratè describit, inquiens: *Vidi ex ore Draconis, & ex ore Bestiæ, & ex ore Pseudoprophetæ exire tres spiritus immundos, in modum ranarum, & similes ranis*: Et si ipsi spiritus, sunt spiritus Dæmoniorum, facientes signa, ut procedant ad Reges terra, & totius mundi, ad congregandum illos in prælium diei illius magni, Dei Omnipotentis.

Quid obsecro Spiritibus istis cogitari potest magis noxium, magisque damnosum? Non ex ore prodeunt Christi, non afflantur Sp. Sancto ex ore Christi, sicut de Apostolis legitur, Johan. 20. sed ex ore prodeunt Draconis, ex ore Bestiæ, ex ore pseudoprophetæ, Legati sunt Antichristi Romani, adeoque Spiritus Dæmoniorum, orbem instar ranarum perreptantes, signis suis mendacibus populum decipientes, & Reges ad prælium contra Deum omnipotentem, contra Evangelium Jesu Christi inflammantes. Merito autem Papatui Draco, Bestia, & Pseudopropheta à Spiritu Sancto assignatur: uti ante hac rationes nominum istorum explicavimus. Ex capite enim Apocalypseas 13. constat, vetus Romanum Imperium, propter potentiam & ferociam Draconi assimilari: ibidemque per Bestiam: monstrum formidolosum, & cap. 17. Papatum ipsum depingi: Pseudoprophetæ autem titulus ita facilis est intellectu, ut explicatione nulla prorsus egeat. Quando igitur Spiritus tres immundi ex ore Draconis, exire dicuntur, nihil aliud indicatur, quàm Agyrtas Antichristianos muniri brachio seculari: *Fulciri robore Draconis*: adeoque fortes, & terribiles esse, qui de potentia eorum, quos *συμμάχους* venditant, mirificè gloriantur, & reluctatibus iram

Draconis, ferociam Draconis, crudelitatem Draconis, arma, funes, cruces, ignem, proscriptiones, bonorum confiscationes, & alia supplicia minantur.

Huc accedit *Os Bestiæ, Os Cleri Antichristiani*, Labiaq; Cardinalium, Prælatorum & similium, qui huic unicæ intenti curæ, tantum de dissimulatione Zizaniorum Papisticorum, ad Euphratis usq; flumina, cogitationes fovent, ac Spiritus illos in remotissimas provincias hoc ipso nomine ablegant.

Instructi ergo, ex Ore Pseudoprophetæ, ex decretis Conciliabuli Tridentini, ex scriptis Roberti Bellarmini, Gregorii de Valentia, Jacobi Gretseri, & aliorum Jesuitarum, prodeunt spiritus isti Dæmoniorum, ad Regem terræ, negotiis illorum se immiscunt, secreta Regum expiscantur, animosq; Magnatum ad resistendum Evangelico Exercitio, ad asserendam religionem Romanam, inflammare conantur. O miseram & tragicam hominum, circa novissima tempora, conditionem! O summam Christianæ vigilantie necessitatem! quam Dominus gravi consilio inspergere voluit, priusquàm cætera, ad phialæ hujus effusionem spectantia, subjungeret: Ita enim ait: *Ecce venio sicut fur: Beatus qui vigilat & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videantur turpitudinem* (*ἀσχημοσύνην*) ejus: Nimirum, id prædicit Dominus, cum Antichristus iniquitatis suæ mensuram adimplevit, propè adfuturum Judicem severissimum, qui pœnas ultrices Bestiæ illi inflicturus, & plagis finem impositurus sit. Quapropter *ἡμετέροις* seriâ, hortatur quosvis Dominus, ut *Vigilent*, ut *vestimenta sua custodiant*, ne fide, timore Domini, puritate Conscientiæ, & pietate verâ nudi, ac vacui reperiuntur.

Absolutâ hâc adhortatione, in materiâ propositâ pergit Apostolus, indicans, quem in locum Reges illi, præliantes aversus Dominum, congregati sint. Et congregavit illos in locum qui vocatur Hebraicè *Armageddon*:

Multorum Interpretum sententias, de vocula istâ *Harmageddon*, breviter collegit *Johannes Foxus* pag. 649. 650. cujus verba non pigebit adscribere: sic autem illa habent.

De hujus vocis (*Armageddon*) interpretatione, non exigua inter Eruditos occurrit ambiguitas: Quorum alii aliud, pro suo quisq; capite judicant: Quibusdam *Harmageddon* ex Hebræa Etymologia accipitur pro monte furum, vel pro consurrectione iniquorum testium.

Sic Richard. de S. Victore, eumq; secutus Thomas. Apud Bedam significatur hoc vocabulo, consurrectio iniquorum testium, seu mons gibbosus. Alii exponunt excidium rivi, alii exercitum vastationis. Apud Haymonem, quem sequitur Thomas, appellatur mons à latrunculis, vel mons globosus à multitudine populorum. Addit Lambertus vocem Hebræam compositam esse, ab *Har*, quod est mons, & *Gedon*, quod significat exercitum accinctum ad prælium. D. Gul. Fulconem nequeo praterire, quem ut sæpe lubenter nominare soleo, ita judicio plurimum tribuo. Qui post citatam quorundam expositionem, qui legendum putant *Charmageddon*, id est,

Ex Fono alii quot Interpretum sententia de vocula *Harmageddon*.

Johannis Foxi interpretatio.

Autoris sententia de consurrectione Euphratis, &c.

Tempore Greg. XIII.

Apoc. 16, 13.

Spiritus tres immundi, seductores.
v. 14.

id est, devotum excidio agmen: tunc ipse propius in eorum sententiam concedere videtur: qui vocem Hebraicam Harmageddon Gnarmageddon legunt, id est, astutiam excidii, ut sensus sit, Principes in eum locum adducendos esse, fraude Damonum, ubi excidio perirent.

Aretio aliter placet, dici nomen à Chaitz, quod est anathema, & Hedad, quod sonat turmam & exercitum.

Theod. Bibliander cum Bullingero prorsus concinens, aut hic potius cum illo, ita existimant, verbum Harmageddon Syriacum esse. Arma siquidem Syris, idem est, quod occisio, aut excidium. Gedon Syris est rivus. Unde Armageddon pro excidio rivi non incommode accipitur. Inter veteres Augustinus rem prorsus silentio intactam praterit. Aretas verbo quidem uno aut altero attingit, sed ita, ut nihil dixisse omnino videatur. Item & de Andrea Cappadocia Episcopo censendum: Qui levipede transiliens hunc locum, ex voce Armageddon nihil aliud, quam intercessionem denotat. Abbas Joachin aperte suam ignorantiam in hac re confitetur.

De Petro Artopæo, de Sebastino Meyer, & August. Marlorat, qui verbis Sebastiani totus insistit, quid multa dicam? Qui ad Etymon Hebraica compositionis, rem totam revocant. Sic Artopæus, ab Harma, seu Haram, quod significat anathema vel execratio, & Gadod, quod significat incursionem facere, Harmageddon derivat. Sebast. Meyer, huncq, secutus Marloratus, ita interpretantur, ut Harmageddon significet exercitum vastitatis, sive occisionis, putantq, ita potius scribendum Harmah Gederon.

Hæc Foxus, de variis variorum Authorum sententiis, quarum tamen nulli subscribit, sed Johannem ad locum illum in scripturâ celebrem, Mageddon, alludere statuit: cum pulcherrimè conditio Israëlitarum quæ tunc erat, conditioni piorum sub Papatu futuræ congruat. Videantur libri Josuæ cap. 13. 17. & Judic. cap. 5. Calculum explicationi isti addit Colladon, in methodo suâ Apocalypsis à pag. 146. usque ad pag. 155. Jacobus Brocardus pag. 321. ait, Armageddon idem videri esse, ac altitudinem judicii, vallem Josaphati, de quâ meminit Ioël, & montem caliginosum, de quo Esaiæ cap. 13. Commentator Anonymus vetus pag. 143. sic nomen istud explicat: Armageddon mons furis, sic mons globosus interpretatur: per quem Antichristus intelligi datur, præ multitudinem furum bonorum Ecclesia sibi adherentium, tam privatè quàm publicè spoliantium pauperes Christianos, cum falsis indulgentiis, & variis cautelis, extorquentes in Capitulis, & Consistoriis suis, ea nihilominus sibi falsissimè furando, & consumendo, in se, & cognatis, & carnalibus Amicis suis, qui teste tam lege Dominicâ, quam humanâ in revelationem pauperum deputantur.

Brightmannus, per Harmageddon, de loco, ubi Turca cum Judæis pugnaturus sit, interpretatur pag. 438. & 439. Theodoro Bezæ, Harmageddon omnino videtur esse ille locus, cujus mentio fit 2. Paralip. 35. v. 22. ubi Josias læsus fuit fol. 507. cui sententiæ D. Raphael Eglinus Iconius quoque ad stipulatur, pag. 404. In tanta interpretationum varietate, mirum non est, si aliqui fluctuent, & quam tutò recipere possint, ancipites hæreant. Cumq, liberè cuivis mentem suam explicare liceat, nemo mihi vitio vertet, si & Ego, quid de loco isto sentiam, breviter exponam.

Initiò autem observari velim, variè voculam istam in Codicibus & Commentariis Biblicis legi: Aliqui enim cum aspiratione, & geminato d Harmageddon legunt: uti non vulgata tantum versio, sed & Exemplaria quædam Græca, ac inter ea recentissimum Isaaci Casauboni habent: Alii, absque aspiratione, cum simplici d Armageddon scribunt: videatur editio Plantiniana, & Benedictus Arias Montanus: Arethas ep̄m̄ γιδων habet: loco τὸ α. præponens τὸ ε. & aspirationem, cum altero d omittens: Scaliger Geddon-harma legere, & ordinem invertere maluit. Bezæ, & Junius Harmegiddo legendum statuunt. Mihi Horma-geddon convenientissimum videtur: cum propriè vox non Græca, sed Hebraica à Sp. S. dicatur. Deinde, non puto per locum istum, tale spatium quoddam certum & definitum Phisicum denotari, in quo motu locali, Reges aliquando congregandi, & confundendi: Sed infelicem potius belli Antichristiani exitum innui: quod sperantes insignem de nobis victoriam, ipsimet, tanquam maledictus exercitus, in fausto exitu perituri sint. Huc facit glossa Beati Lutheri, in Bibliis suis Germanicis. (Harmagedon) Auff Teutsch/verdampte Krieger/verfluchte Rüstung/oder unglückselige Kriegsleute / ab Heram & Gad.

חרם significat absq; omni affectu Misericordiæ devastare, perdere. & anathematizare, ut contrarium sit verbo חרם misertus est: sæpius ista vox in scripturis sacris, de anathematizatione, & perditione usurpatur, imprimis Esai. 11. vers. pen. Mich. 4. vers. ult. Deut. 7. vers. 2. Dan. 11. vers. ult. Jerem. 51. v. 3. Jos. 10. v. 37. Lev. 27. v. 28. Inde nomina חרם anathema, Jos. 6. v. 18. c. 7. v. 1. Mich. 7. v. 2. Ezech. 32. v. 3. Inde & nomen חרמה Horma, quod totidem literis legitur, Num. 23. v. 4. de loco, ob desolationem, & interuersionem sic nuncupato. Pulchrè huc accommodari potest, classicus ille locus, Esai. 34. v. 5. ibi enim hostibus populi sui Dominus perditionem extremam minatur, eosque עם חרמה populum anathematis sui vocat. Atq; hæc de voculâ primâ Horma, vel Herem.

Alteram B. Lutherus Gad esse dixit: Quæ excursionem turmatim facere significat, Psalm 94. v. antepenult. Unde nomen גַּד quod pro Marte, belli DEO, Hebræi usurpant, Gen. 30. v. 11.

Congregantur ergo divinitus & justo Dei iudicio, Bellatores illi Antichristiani in Hormageddon, hoc est, crudelitatis & savitiae Turcica, ceno offa Canibus obijciuntur, ut pedetentim toti perdantur: pugnantes enim contra Evangelium, hostem juratum Christianæ gentis, Turcam, vires recuperare, & recollecti suis, in nos gladium strindere sinunt. Quid? quod persecutionibus suis, alias quoq; horrendas & intestinas plagas sibi accersunt.

Hucusq; effusio Phialæ Sextæ.

Septimus Angelus.

Superest nunc phiala Septima, de quâ sic habent verba Johannis Theologi.

ET septimus Angelus effudit phialam suam in aerem, & exivit vox magna de templo cœli à throno, dicens: Factum est. Et facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terramotus factus est magnus, qualis nunquam fuit, ex quo homines fuerunt super terram.

Sententia
Auroris D.
Hœ.

Horma-
Geddon.

חרם

חרם

Esai. 11. v.

penult.

Mich. 4. v.

ult.

Deut. 7. 2.

Dan. 21. v.

ult.

Ier. 51. 3.

Jos. 10. 37.

Lev. 27. 28.

Jos. 6. 18.

Jos. 7. 1.

Mich. 7. 2.

Ezech. 32.

v. 5.

Num. 21. 4.

Esai. 34. 5.

Psalm 94.

antepenult.

גַּד

Gen. 30. 11.

terram, talis terra motus adeo magnus: Et facta est civitas magna in tres partes, & civitates gentium ceciderunt & Babylon magna venit in memoriam ante Deum, ut daret illi calicem vini indignationis irae suae: Et omnis insula fugit, & montes non sunt inventi. Et grandis magna sicut talentum descendit de caelo, in homines, & blasphemaverunt DEUM homines propter plagam grandinis, quoniam magna facta est plaga eius vehementer.

Septima & postrema cum hæc sit phiala, haud dubie colophonem plagis imponit, & finale iudicium Dei describit. Utitur autem Spirit. S. verbis figuratis, & ἐμφανιστάς, ut magnitudinem ac gravitatem poenae innuat. Et quidem primo in aërem, adeoque in totum Antichristi Regnum effundenda dicitur ista phiala: Aër enim longe lateque se diffundit, uti & Antichristus latè dominatur: exemplo Ducis sui, Diaboli, qui & ipse Princeps Aëris, qui Deus huius seculi, qui Princeps Mundi appellatur: Ephes. 6. 2. Cor. 4. Johan. 14. Deinde, de caeli Templo, quin & è Throno Domini supra cap. 4. descripti, exisse vox, phiala istius, asseritur: Unde certitudinem rei infallibilem quivis deprehendere potest. Tertiò auditur vox Majestatica, γέγονε, Fuit, vel Factum Est. Quà Consummatio & perfectio plagarum evidentissimè innuitur: Ita quidem, ut nihil reliquum sit amplius, sed facta, impleta & consummata iudicia omnia. Es kommt dem Antichrist zur letzten Selung: Es heist mit ihm/ Fuit, Erists gewesen. Istis nicht mehr / nun ist es auß mit ihm. Satis enim & plus satis Antichristiani isti satellites & Pyrachomones Ecclesiam Christi affligerunt: Satis naviculam Domini conquassarunt: Satis gregem Redemptoris nostri persecutionibus, & consiliis suis cruentis dissiparunt. Nunc ergo tandem capistrati, nunc subacti, nunc pedibus iusti Iudicis subiecti, nunc vincti, nunc catenis & fimbis iræ divinae ligati, nunc consummatè plagis iræ DEI, mactati, conspiciuntur. Expende enim, quarto, lector Christiane, formam gravissimarum poenarum: Facta sunt, inquit Johannes, fulgura & voces, & tonitrua, & terra motus factus est magnus, qualis nunquam fuit, ex qua homines fuerunt super terram, talis terra motus, adeo magnus, τὸ σόσμος, ἔγω μέγας: respondent ista ferè vaticinio CHRISTI, Lucæ. 21. vers. 22. ἡ μέγας διδουσίσεως sunt istæ, Ut impleantur omnia qua scripta sunt: & vers. 25. 26. verè enim δυνάμεις τῶν ἐναντίων ipsæ, tunc σαλευθήσονται. Es wird alles erschüttern / alles rasseln und prasseln im Himmel und auff Erden/ non secus, ac si omnia elementa in perditionem hostium Ecclesiæ conjurassent. Et quidni? venit enim, quinto, Babylon magna, in memoriam ante DEUM, meminisse & recordatus est Dominus iniquitatum eius, blasphemiarum eius, abominationum eius, ut daret illi calicem vini indignationis irae suae: quibus verbis retrospicit Spiritus Sanctus ad comminationem veterem, Babylon factam, Jeremiæ cap. 25. ubi à vers. 12. usque ad vers. 34. hæc habentur verba: Visitabo super Regem Babylonis, & super gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum, & super terram Chaldeorum, & ponam illam in solitudines sempiternas. Et adducam super terram illam omnia verba mea, qua locutus sum contra eam, omne quod scriptum est in libro isto, quaecumq; prophetavi Jeremias adversum omnes gentes. Quia servierunt eis cum essent gentes

multa & reges magni: & reddam eis secundum opera eorum, & secundum facta manuum suarum. Quia sic dicit Dominus exercituum Deus Israel, sume calicem vini furoris huius de manu mea: & propinabis de illo cunctis gentibus ad quas ego mittam te. Et bibent, & turbabuntur, & insanient à facie gladii, quem ego mittam inter eos: & accipi calicem de manu Domini, & propinavi cunctis gentibus ad quas misit me Dominus, Jerusalem & civitatibus Juda, & regibus eius & principibus eius: ut darem eos in solitudinem, & in stuporem, & in sibilum, & in maledictionem, sicut est dies ista: Pharaoni regi Egypti, & servis eius, & principibus eius & omni populo eius, & universis generaliter: Cunctis regibus terra Ausitidis, & cunctis regibus terra Philistum, & Ascalonis, & Gaza, & Accaron, & reliquis Azoti, & Idumæa, & Moab, & filius Ammon: Et cunctis regibus Tyri, & universis regibus Sidonum: & regibus terra insularum, qui sunt trans mare. Et Dedan, & Thema, & Buz, & universis qui aitonsum sunt in comam, & cunctis regibus Arabiæ, Et cunctis regibus Occidentis, qui habitant in deserto: Et cunctis regibus Zambri, & cunctis regibus Elam, & cunctis regibus Medorum: Cunctis quoque regibus Aquilonis de prope & de longe, unicuique contra fratrem suum, & omnibus regnis terra, quæ super faciem eius sunt, & rex Sesach bibet post eos. Et dices ad eos, Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, Bibite & inebriamini & vomite: & cadite, neque surgatis à facie gladii, quem ego mittam inter vos. Cumque noluerint accipere calicem de manu tua ut bibant, dices ad eos, Hæc dicit Dominus exercituum, Bibentes bibetis; quia ecce, in civitate, in qua invocatum est nomen meum, ego incipiam affligere, & vos quasi innocentes & immunes eritis? non eritis immunes, gladium enim ego voco super omnes habitatores terra, dicit Dominus exercituum. Et tu prophetabis ad eos omnia verba hæc, & dices ad illos: Dominus de excelsis rugiet, & de habitaculo sancto suo dabit vocem suam: rugiens rugiet super decorem suum: Celsus quasi Calcantium concinetur adversus omnes habitatores terra. Pervenit sonitus usque ad extrema terra: Quia iudicium Domino cum gentibus: iudicatur ipse cum omni carne, impios tradidi gladio, dicit Dominus. Hæc dicit Dominus exercituum, Ecce, afflictio egredietur de gente in gentem: & turbo magnus egredietur à summitatibus terra. Eerunt interfecti Domini in die illa à summo terra usq; ad finem ejus: non plangentur, & non colligentur, neq; sepelientur: in sterquilinum super faciem terra jacebunt.

Hæc olim veteri Babylonì minitabatur Dominus: Eadem fata novæ Babylonì, Regno nimirum AntiChristi, prædicit Spiritus Sanctus: Hinc effectus recitantur, Sexto, Tragici; divisio Civitatis magnæ in tres partes: Schismata nimirum, & factiones orientur in ipso Papatu, partim quoad politica, partim quoad Ecclesiastica: Cadamæ fratres inter se miscebunt prælia: & intestinas dissensiones excitabunt: quibus Casum civitatum gentium, hoc est, plurimarum & populosissimarum Rerum publicarum defectiorem, jugique AntiChristiani excussionem, causabuntur. Neque tunc erit locus ullus receptaculi: non poterunt evadere: Insula omnis fugiet, & montes non invenientur; Præda ergo erunt exposita dentibus conterentis illos. Tandem grandis magna, & τὸ ἀνωλεῖα in homines istos de caelo descendet: quâ tamen itidem animi illo-

Quid sit effusio phialæ in Aërem?

Ephes. 6.
2. Cor. 4.
Joh. 14.

Luc. 21, 22.

Ier. 25, 21.
& seqq.

illorum indurati, non emollientur: sed blasphembunt DEUM miscelli homunciones, calcitrabunt adversus stimulum, propter plagam grandinis talentaria, quoniam facta est plaga ejus μετὰ τὴν σφοδρὰ magna valde: magna vehementer.

Habes, Christiane Lector, effusionem septimæ phialæ, quæ propediem οὐν θείῃ, revera continget, proximè enim adventum Domini gloriosum præcedet, ac totum Antichristi Regnum funditùs, radicitusq; evertet: idq; tanto futurum est certius, quantò præambula jamjam palpantur, & deprehenduntur evidentiùs.

Scrúpuli, seu Dubia.

ET si verò mediocri diligentia phialas septem interpretatum me esse confido, fateri tamen cogor, multa occurrere passim dubia, quæ si animis Lectorem eximantur, majorem lucem toti materiæ præbebunt: Nostramque sententiam magis magisque confirmabunt. Itaque & hunc molestissimum laborem non lubter fugiam, sed potius ob publicum commodum, lubens in me suscipiam.

An myste-
ria ista A-
pocalypica
ἐν τῷ σκελε-
τῷ legenda?

Initio quaeritur, an mysteria ista ἐν τῷ σκελετῷ & secundum corticem literæ intelligi nequeant, sed μυστικῶς explicari necessariò debeant? Ubi pium lectorem verba tantum Spiritus Sancti accuratè expendere jubeo: statim enim ante oculos advertet, sublimiora longè, & alia innui, quam quæ v. t. n. literarum syllabis, & apicibus proponuntur.

Necessum enim foret, si verbis insistere vellemus, Urnulas vel phialas usitatas Angelis tribuere: effusionem externam aliquam, ut exciectionem fluminis Euphratæ, aliaque παράδοξα statuere, quæ nec cum scripturâ sacrâ conveniunt, neque menti Spiritus Sancti congruunt. Itaq; sub verborum involucribus, res arduas mysticè proponi & in ejusmodi vaticiniis τῷ ἐν τῷ σκελετῷ minime inherendum esse, omnino arbitramur. Aliàs sanè, Lector scripturarum, primam tenetur operam navare, quaerendo sensui literali, qui solus tota est fidei, & Theologia Christiana substantia, qui in tribulatione & tentatione solus subsistit, qui portas inferi, cum peccato & morte vincit, teste B. Luth. Tom. 3. Lat. Jen. fol. 80. fac. b.

Latus sensus
literalis in
scriptura.

B. Luth.
Tom. 3. Lat.
Jenens. f. 80.

In primis verò in historiarum descriptione, in pietatis & sanctitatis commendatione peccatorum prohibitionem, inque articulorum fidei explanatione, & inculcatione, à literalis sensu non est recedendum. Ubi verò Sp. S. ipse spiritualis sensus scrutationem requirit, non prohibemur, accurata diligentia, quid phrasim mystica innuat, & quorsum tendat investigare. Tribus enim potissimum ex causis, necessitas talis interpretationis provenit 1. quando Scripturæ, nisi tropum subesse accipias, falsitatem præ se ferunt: Exempli gratiâ, psalmus canit de Christo: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Atqui cum Christus fecisse istud non legatur, subesse videtur verbis Propheta falsitas. Quare verba illa per allegoriam, si de superatis ac debellatis diabolo, mundo, peccato, morte enarres, perspicuam ac veram habes sententiam. Secunda: quando verba scriptura in sensu Grammatico accepta parum absurditatem. Quo pertinent locutiones illæ de DEO, quibus tribuuntur ei affectus humani, nonnunquam etiam vitiosi: ut ira, poenitentia, iudicium, dubitatio, vel ignoratio, furor, &c.

Vide Cl. Ser.
Illirici f. 46.

Item ad Romanos 12. Hoc faciens, carbonem ignis congeres super caput ejus. Ubi cum de cibando & reficiendo inimico verba præcedant, videntur sanè ista contra amicitia leges esse addita. Verum oportet allegoricè interpretari (quemadmodum ait Augustinus de doctrina Christiana libro tertio, capite decimo sexto) ut intelligas te ad beneficentiam revocari: & carbonem ignis utentis poenitentia gemitus, quibus superbia sanatur ejus, qui dolet se inimicum fuisse hominis, à quo ejus miseria subvenitur. Eiusdem generis est præceptum illud Deut. 25. Non obligabis os bovi trituranti.

Nam in speciem absurdum videtur, de ea re præcipere. Quotumquid, enim solet bovi obligare os? Itaq; rectissime interpretatur Apostolus, eo per allegoriam significari, fideliter laborantibus in Evangelij ministerio, haud deneganda vita necessaria. Tertiò necessitas cogit allegoriam adhibere, quando sensus Grammaticus pugnat cum sana doctrina, vel adversatur bonis moribus. Præcipit Christus, Matth. 5. ut oculum sive pedem, qui offendiculi causa existit, eruas, abscondas, abs te projicias. Sed quando sine peccato, quod his verbis mandatur, haud posset perfici, cogit profecto necessitas allegoricam interpretationem inquirere. Itaque rectè Chrysostomus in Matth. Homil. 17. non de membrorum disturbanda compage verba fieri astruit, sed malum argui voluptatis: nec non de his esse sermonem, qui nobis familiariter junguntur. Fugiendam igitur esse voluptatem, fugiendos & propinquos, qui à pietate nos abducunt.

Per multa hujus generis occurrunt in canticis canticorum: ut de multis uxoribus & rubinis sponsi, de contrectatione uberum, de voluptatis concubiniis: imò totus hic liber ex perpetuis allegoriis conflatus est. Item Jeremia vigesimo quinto, Bibite & inebriamini, vomite & cadite. Ubi loquendi forma atq; similitudo de ebriorum moribus sumpta est, notanturque incredibiles omnium regnorum perturbationes, atq; maximè strages secutura. De qualibus sententiis Augustinus de Doctrina Christiana l. 3. cap. 22. si qua facta, inquit, legantur à patribus etiam sanctis, quæ tamen abhorrent à consuetudine bonorum, qui post adventum Domini Divina præcepta custodiunt, figuram ad intelligentiam referant: id est, ad mysterium, per allegoriam: factum vero ipsum ad mores non transferant. Quandoquid, igitur hujusmodi loci sunt obvis, necessariò ad allegoriam confugitur: Quandoquidem Interpretatio Grammatica si retinetur, errores non parvos gignit. Sic enim natus est error Antropomorphitarum, DEO tribuentium humana membra & affectus: cum nolent locutiones illas de Deo in Scripturis usitatas, juxta tropum, quemadmodum decet, accipere.

Similiter errant Euchitæ semper orandum esse, stolidè contendentes: Quia in Evangelio dicitur, oportet semper orare & nunquam intermittere. Quamvis Synecdoche potius occurrat errori, quam allegoria. Sed illorum error grassior, miniq; tolerabilis, qui se ipsos castraverunt: quod in Evangelio prædicentur beati, qui se ipsos castraverint, propter regnum Dei. Loquetur igitur, necessitatem interdum imperare, ut allegorica interpretationes in medium adducantur.

Et talis necessitas in plerisque Apocalypsicis capitibus occurrit. In specie verò, de præsentitextu affirmare hoc possumus. Hunc enim, qui ἐν τῷ σκελετῷ explicare vellet, quantis obsecro, irre, meabilibus se labyrinthis invoheret? quàm.

importabile Onus sibi metipſi imponeret? Adeo quidem, ut ne Unum quidem nominare queat, qui unquam tale quid vel dicere vel facere ausus fuerit.

Hieronymus.

Rectè ergo Divus Hieronymus, in explicatione Esaiæ, illos, qui nullum planè mysticum, vel spirituale sensum, in ullo scripturæ loco admittunt, refutat, inquit: *Respondeant Judæi, & Amici simplices tantum historię, qui fructus non querunt in arbore, sed folia tantum, umbramque verborum, qua cito arescit, & deperit, quomodo in adventu Domini Salvatoris, quia à temporibus Isaiæ, usque ad dispensationem carnis assumptæ, pro comparatione æternitatis breve, & modicum temporis spatium est, Libanus mons Phœnicis versus sit, atque translatus in montem Carmelum.*

An septem Angeli, simul & semel, ab intervallo temporis, phialas suas effundant?

II. De numero phialarum septenario, nullum planè est dubium: de hoc autem à nonnullis discepratur, an septem isti Angeli, simul & semel, absque intervallo temporis, & sine respectu ordinis, phialas suas effuderint, vel effusuri sint?

Et responderetur, quia Sp. S. Ordinem certum Angelis istis tribuit, uni primum, alteri secundum, alii tertium locum, & sic porro reliquis, reliquas phialas assignando, exinde necessariò concludi, non simul & semel, unoque, & eodem vel mense, vel anno, hydrias istas effundi, verum successive, distinctisque temporibus, ita, ut una alteram sequatur, hæc ex illâ quasi generetur, & pro incremento annorum, plaga quoque augetur. Alioquin præpotentissimus Deus, haud dubiè Angelos congregaturos, conjungere operas in effusione phialarum jussisset: quia verò hoc non fecit, quis Deum ad certas annorum respexisse periodos dubitaverit? Quadrat igitur & huc illud Sapientis, de Jehovâ nostro pronuntiatum: πάντα μέτρον, καὶ ὁρίσμιον ἔσθαι τὸ θεῖον Sap. 11. v. 21. id quòd probè notari velim: multum enim lucis accedit visionibus istis, si temporis rationem accuratam habeamus, si non tumultuariâ perturbatione, primis media, vel mediis novissima confundamus. Et quidni vestigia Sp. S. prememus? temporum intervallo, pro ut digesta sunt, distincta retinentes?

Sap. 11, 21.

An anima sit mortalis?

III. Omnis anima vivens mortua in mari dicitur, Apocalyp. 16. v. 3. *πᾶσα ψυχὴ ζῶσα ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσῃ.* Quæritur ergo, an anima sit mortalis, vel mortalitati subjecta? Ita enim verba Apostoli expresse habent: cumque per animas istas viventes, non alii, quàm homines intelligantur, hinc ipsorum animæ hominum mortales dici videntur.

Et sanè inter Anabaptistas, nec defuerunt olim, nec etiamnum desunt, qui animam, pro substantiâ immortalis agnoscere nolunt, qui eam, vitæ duntaxat vim ex spiritu arteriæ, aut pulmonum agitatione ductam, & ideò cum corpore interire ac evanescere ajunt: verum nos alibi immortalitatem animæ invictis argumentis demonstravimus: præsertim ex scripturæ sacræ testimoniis clarissimis, quæ animam occidi non posse, animam à DEO in gehennam mitti posse, animas in manu Domini esse, animas DEO commendari, animas, vel spiritus, ad DEUM redire & ὁρῶντες αὐτὸν afferunt.

Commentariorum in Apocalypsin libro 11. Matth. 10. Sap. 30. Act. 7. Psal. 31. Eccles. 12.

Vocula Anima in scripturis polύσημος

Quòd verò verba Apocalypcia, de morte animæ omnis viventis, attinet, sciendum est, voculam Anima, in scripturis πολύσημον esse & significata varia habere. Nonnunquam enim abstra-

ctivè, animam hominum rationalem significat, Matth. 10, 28. Marc. 8, v. 35, 36. Genes. 33, v. 18. 1. Reg. 17, vers. 21. Num. 23, v. 10. 1. Samuel. 25, vers. 29. Pal. 16, v. 10. Sap. 3, v. 1. Actor. 3, vers. 23. 1. Petr. 2, vers. 11. 25. Aliquando concretivè pro toto homine accipitur: Gen. 12, v. 5. animas, quas fecerat in Charram, Genes. 14, vers. 2. da mihi animas Deuter. 10, vers. 22. Jacob cum 70. animabus descendisse scribitur in Ægyptum, Ezech. 18, vers. 4. & 20. Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur, Actor. 2, v. 41. animæ 3000. appositæ dicuntur, Rom. 13, vers. 1. Omnis anima subjecta sit potestatibus. Hæc significatio infinities in sacris Bibliis occurrit: quando ergo animam mori scriptura dicit, aliud nihil, quàm hominem mori innuit. Et hoc modo verba quoque nostra Apocalypica intelligi debent. Brevitatis causâ omitto reliqua voculæ, *Nephesh* vel *Anima*, significata: Utpote, quòd interdum usurpatur pro voluntate & desiderio, Genes. 34, vers. 3. 1. Reg. 18, vers. 1. Esai. 26, vers. 9. Actor. 4, v. 32. Interdum pro respiratione hominis, 2. Samuel 1, vers. 9. Actor. 20, vers. 10. 2. Reg. 17, vers. 21. Interdum pro vita hominis, Genes. 9, vers. 5. requiram animam hominis, Exod. 4, v. 19. Mortui sunt omnes qui querebant animam meam, 1. Sam. 26, v. 21. fuit pretiosa anima mea. Interdum pro affectibus, animo, ingenio, aut mente hominis, Genes. 23, vers. 8. si placet animæ vestire, Exod. 23, vers. 9. Nec opprimas peregrinum: Vos enim scitis animas peregrini, consulantur Lexica Concordantiæ, tum Hebræorum, tum Latinorum, & sexcenta exempla reperientur. Nobis sufficit scire, per animam omnem viventem, quæ mortua hic esse dicitur, homines metonymicè indicari, juxta phrasin scripturæ sacræ usitatissimam.

I V. Mirum verò dici, quod omnis anima vivens mortua sit, cum Angelus secundus phialam suam in mare effunderet. Si omnes homines mortui, ergo universum genus humanum ista phialâ extinctum est: Ergo nulli amplius restant homines, in quos reliquæ Urnulæ effundi queant.

Ad hunc scrupulum aliqui respondent, Johannem semetipsum explicare, quosnam omnes innuat, nimirum eos, qui characterem bestię acceperunt & imaginem ejus adoraverint.

Quia verò non in effusione secundæ, sed primæ phialæ, characteris illi introducuntur, ideò minus sufficienter scrupulum tollunt, qui prædicto modo eximere illum cupiunt: res enim eodem iterum recidit: Si enim maximè omnes tantum Antichristicolæ ex effusione secundæ phialæ mortui dicuntur, nihilominus tamen sequitur, reliquarum phialarum Iracundiam istos non sensisse. Explicanda igitur erit vocula Omnis significatio: quæ non semper, & simpliciter, omnes omninò, sed potissimam & majorem tantum partem notat, ut Exod. 9, v. 6. mortua dicuntur omnia animalia in Ægypto, ubi vox omnia idem ac pleraque significat: certum enim est, Ægyptiis multa jumenta superfuisse, quæ postea, in primis verò Equi, demum in rubro mari perierunt, Exod. 14, & 15. Deinde, notetur mori, itidem diversimodè in scripturâ usurpari. Nonnunquam enim, & ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, separatio animæ ac corporis per mortem indicatur: Nonnunquam verò mori idem est, ac periculis exponi: 1. Cor. 15, v. 31. καθ' ἡμέραν

Num omni-um hominum mors & interitus predicatur.

Vocula OMNIS quæmodò nunquam in scripturâ sacra usurpetur?

Quid vocula MORI nonnunquam

in sacris li-
teris signifi-
cet?
1 Cor. 15.
v. 31.
Gen. 30, 1.
Exod. 12, 33.

ὁποδύσσω : hoc est periclitor. Interdum mori, vel mors, idem, quod perire notat, Gen. 30. v. 1. *da mihi liberos, alioquin mortua sum*, hoc est, alioquin perii : vel, alioquin pereundum mihi est, Exod. 12. vers. 33. Omnes moriemur : id est, nisi velociter exeamus, omnibus nobis pereundem erit.

Quando igitur anima omnis vivens in mari mortua dicitur, non protinus & solum mors corporalis vel naturalis omnium hominum intelligi debet, verum potius characterisatorum Antichristicolarum periculosissimus, mortique tum temporali, tum æternæ vicinissimus status.

Num Divi
elementis
præsideant?
& ideo
adorandi.

V. Ex versiculo 5. & 7. Pontificii nonnulli evincere conantur, Divos elementis præsidere, & inferiora hæc cum Deo gubernare : itaq; merito invocandos & adorandos esse.

Deut. 6, 13.
Deut. 10, v.
20.
Matt. 4, 10.
Esai. 55, 6.
Psalm. 4, 1.
Psalm. 18, 7.
Psalm. 30, 18.
Psalm. 145, 10.
Joel. 2, 32.
Psalm. 50, 15.
Rom. 10, 14.
Iacob. 1, 6.
Hebr. 11, 6.

Verum elumbis miserorum hominum ista est probatio. Ex scripturâ enim luculenter constat, sanctos, vel beatos Cœlites, non adorandos, non invocandos, non religiosè colendos esse? cum ista omnia soli DEO competant: Deut. 6. vers. 13. c. 10. v. 20. Matth. 4. v. 10. Cum solus Deus invocantibus propè, eisq; ad succurrendum promptus sit. Esai. 55. v. 6. Psalm. 4. v. 1. Psalm. 18. v. 7. Psalm. 30. v. 18. Psalm. 145. v. 10. Joel 2. v. 32. Cum insuper solus Deus gemitus nostros exaudire velit, & possit, Psalm. 50. v. 15. Cum deniq; nemo invocari debeat, in quem non creditur: Rom. 10. v. 14. Vera enim Invocatio, ex fide proficiscitur, Jacob. 1. vers. 6. Et sine hac nemo DEO placere potest, Hebr. 11. v. 6. Atqui in sanctos cœlites non credimus: Ergo nec cultum Invocationis jure ipsis deferimus, multò minus.

Rob. Bellar.
1. de sanct.
Beatitud. c.
18. fol. mihi
2161. Col. 1.
act. 17, 28.

Rectores & Gubernatores Mundi illos agnoscimus, ut ut fieri hoc cupiat Robertus Bellarminus lib. 1. de sanct. Beatitudine cap. 18. fol. mihi 2161. Col. 1. In DEO enim & non in sanctis, sumus, vivimus & movemur, Actor. 17. v. 28. neque in textu nostro, vel apex unus reperitur, quo dogma istud Pontificium palliari, nedum confirmari queat. Versiculo enim quinto, Angelus introducit: magnam verò inter Angelos, & beatè defunctorum animas esse differentiam, quis ignorat? De illis enim expressè habetur, quòd sint *administratores Christianarum Spiritus*, Hebr. 1. vers. ult. De animabus vero fidelium nihil extat, quod quicquam illis sit cum vivis vel negotii, vel commercii. Et licet vers. 7. Ex altari, vel sanctuario. quidam exclamaverit: *Etiâ Domine Deus Omnipotens, vera & justa judicia tua*: non tamen sequitur, sanctos cœlites hominibus terrenis vel elementis, vel aliis creaturis præesse, & præsidere? Aliud enim est, cum Angelis Deum celebrare: aliud cum Deo homines gubernare: prius concedimus: posterius tanquam ἀγραφον rejicimus.

Annon in-
vocatio An-
gelorum to-
lerari possit.
Arethas.

VI. Nonne verò Angelorum Invocatio tolerari posset, cum manifestè constet, Angelos elementorum Præsides & hominum custodes esse. Hic enim v. 5. Angelus aquarum introducit: Unde Arethas ait: *Non gentibus tantum præfecta sunt divina virtutes, juxta Legislatorem Moysen, sed & Mundi elementis, quemadmodum hæc revelatio divinitus nos docet.* Hinc & Origines Homil. 14. in Num. Opus est ipsi Mundo etiam Angelis, qui sint super bestias: & Angelis, qui præsent exercitibus terrenis. Opus est Angelis, qui præsent animalium naturalitatis, virgultorum, plantationumq; & cæteris pluralibus incrementis. Unde & Divus Augustinus

Origenes.
B. Augusti-
nus.

lib. 8. quæst. 9. 79. Unaquaq; res visibilis in hoc mundo, habet Angelicam potestatem sibi præpositam: Id quod & Thomas de Aquino docet, 1. p. 110. artic. 1. allegante Francisco Ribera, in Apocalyp. pag. 317.

Thomas de
Aqu.
Franciscus
Ribera.

Ad solvendum istud de cultu Angelorum ζήτημα, initio notetur, nos non ἀπλῶς negare, quod Angeli terræ, quodq; hominibus, & creaturis in terra aliis præsent: scriptura enim sacra manifestè & multoties hoc testatur: observemus modò discrimen, inter DEUM & Angelos.

Ille enim præest omnibus creaturis, tanquam Dominus virtute & potentiâ infinitâ: Hi præsent ministerialiter, tanquam ministri Jehovæ, ad custodiam hominum, Urbium, Provinciarum deputati & potestate finitâ ac determinatâ à DEO præditi.

Quæ differentia illicò docet, propter officium suum Angelos invocari non posse. Consistit enim illud in ministrando, non in dominando: neque pares sunt vel essentiâ, vel potentia Creatori DEO, utpote ab ipso facti, Psalm 104. vers. 4.

Ps. 104, 4.

Deinde observandum venit, utut scriptura gloriam insignem Sanctis Angelis tribuat, non tamen ullibi invocationem eorum vel præcipi, vel probari. Immo potius, ut suo loco audiemus, Angelos cultum istum repudiâsse deprehendimus, Apocalyp. 19. & 22. Hinc & D. Apostolus gravissimè Colossenses hortatur ne palmam sibi interverti sinant θρῆσκείαν τῶν ἀγγέλων Colof. 2. vers. 18. In quæ verba sic scribit Theodoretus: *Qui legem defendebant, eos etiam ad Angelos colendos inducebant, dicentes, Legem per eos datam: mansit autem diu hoc VITIVM in Phrygia, & Pisidia. Quocirca Synodus quoque, quæ convenit Laodicea, quæ est Phrygia metropolis, Lege prohibuit, ne precarentur Angelos, & in hodiernum usq; diem videre licet apud eos, & eorum finitimos Oratoria S. Michaelis. Cumque Theodoretus Synodi Laodicensis mentionem faciat, non gravabor ex illâ Canonem allegatum apponere, qui cap. 35. sic habet: *Non oportet Christianos derelictâ Ecclesiâ abire, & ad Angelos Idololatriæ abominanda congregationes facere, quæ omnia interdicta sunt. Quicumq; autem inventus fuerit, occultè huic idololatriæ vacans, anathema sit: quoniam derelinquens Dominum nostrum IESUM, accessit ad Idola.* Vides jam olim venerationem Angelorum, pro vitio & idololatriâ habitam esse.*

Apoc. 19. &
22.

Col. 2, 18.
Theodore-
tus.

Canon Sy-
nodi Laodi-
censis c. 35.

Improbarunt illam in Simonianis Irenæus lib. 1. cap. 20. Tertullianus lib. de præscript. Epiphanius in hæc. Simonis, Chrysostomus, homil. 7. in Epist. ad Coloss. Hieronymus, q. 10. ad Algasia; Haymo, sup. Ep. Colof. & alii. Sicut ergo Sanctorum animæ non sunt adorandæ, ita nec Angeli. Nostra Apocalypsis, Angelum quidem Aquarum, DEO Justissimo, hymnum Eucharisticum occinuisse ait, sed nihil planè de cultu vel λατρείας vel δουλείας Angelo illi exhibito dicit: proinde tum dogma ipsum Pontificium, tum probatio dogmatis ex textu nostro, prorsus corrui.

Iren. l. 1.
cap. 20.
Tertul. lib.
de præscript.
Epiphani. in
hæres. Simon-
is.
Chrysostom
hom. 7. in
Epist. ad Col
Hieronym.
q. 10. ad Al-
gas.
Haymo sup.
Ep. Colof.

VII. Supra dictum est, certum à Sp. S. temporis intervallum innui, qua phialæ septem, non uno impetu, sed successivè effundi jubentur: Agnoscentes hoc aliqui, tres phialas

An phiala
tres prima
ad tempora
Gentilium
Imperato-
rum sine
referenda?

Joseph.
Euseb.
Egesippus.

primas ad illa tempora accommodant, quibus Ethnici Imperatores Ecclesiam Dei horribiliter & crudeliter afflixerunt. Et sanè si historicorum relationes excutiamus, omninò fateri cogimur, non malè verba Apocalyptica, ad statum Ecclesiae illorum temporum applicari posse. Nolo repetere, quæ supra de sævis ulceribus, & de peste horribiliter grassante scripsi: Sanguinariam Imperatorum crudelitatem aliquantulum nunc mecum expendite: Nonne Judæos pariter & Christianos, Cæsar Caligula miserè divexavit? Nonne Domitius Nero Archityrannus extitit, publicisque edictis Christianostrucidari, & excrucuari præcepit? Gnaviter quoque vestigia Neronis, Domitiani & Trajanus presserunt: Quis fata Ecclesiae sub Decio, sub Maximino, sub Diocletiano, sub Juliano, & reliquis humani generis monstris ignorat? verè flumina & fontes aquarum sanguis facta sunt: adeoque Phialæ iracundiæ DEI non ineptè historiis illis congruunt. Verùm, quia Phialæ istæ plagas novissimas continere, quia in homines caracterisatos & Bestiæ Antichristianæ addictos effundendæ dicuntur: hinc necessariò sequitur, propriam & genuinam earum applicationem, non ad tempora illa Ethnicorum Imperatorum, sed furiosi Antichristi spectare. Papatus enim iræ divinæ Lacus, & Diaboli fundus quasi proprius est, in quo justissima Dei indignatio perficiatur.

An Deus super ipsam sedem bestiae Romæ, phialam iracundiæ effundi velit? Roma aliquoties capta & subacta.

VIII. Objiciunt verò Pontifici, non posse demonstrari, quòd Deus super sedem bestiae, hoc est, super ipsam Romam, quatenus sedes Papalis est, phialam suam effuderit, cum tamen hoc vers. 10. prædicatum fuerit? Econtra historiae Romam aliquoties sub barbaris Principibus captam, & subactam testantur: primò quidem sub Alarico Rege Gothorum, qui omisâ Galliâ, urbem Romam obsedit, & Anno Domini CCCCXIV. occupavit. Deinde *Adolphus* Gothorum Rex, in Romam acrius sævit, urbemque delere prorsus apud se decrevit. Tertio *Gensericus*, Vandalorum Rex, circa Annum Domini 459. vel ut alii malunt, 445. Romam cepit: adduxerat enim secum *Attilam* & *Hunnos*, exercitu propemodum innumerabili instructos. Et ab hoc tempore *parum majestatis ac Imperii*, Romam habuisse *Onuphrius* scribit. Insuper Anno Domini 476. vel juxta alios, 480. Imperante Romæ Augustulo, Orestis Filio, Odvacer Romam ingressus est, ibidemque cædes & direptiones magnas fieri petmisit. Quid dicam de Totilâ? Romam certè hic Anno Domini 546. miserè vastavit, Capitolium incendit, præcipua ædificia diruit, mœnium tertiam partem evertit, & ita igne perdidit, ut per dies 13. incendium emicaret, & ultra dies quadraginta, nec mulier nec vir in eâ reperiretur. Sic ergo Roma, sedes imperii veteris, phialam iracundiæ divinæ sensit: cumq; tale quid de eâ, ut sede Pontificali non legatur, hinc Pontifici contra applicationem Phialarum ad Papatum factam, solenniter protestantur.

Vide Joh. A-
ventinū l. 3.
Annalium
Bojorum.
Et Leonh.
Aretium l.
2. histor. de
bello Ital.
contra Got-
thos.

Sed salva, ut spero res est; Primo enim Sp. S. non expressè ait, *sedem Bestiæ* vel oppugnatam, vel everfam esse per Iracundiæ phialam: Sed tantum ita scribit: *Quintus Angelus effudit phialam suam super sedem bestiae, & factum est Regnum ejus tenebrosum.*

Non ergò, præcisè requiritur *Romana* Urbis violenta aliqua invasio, & direptio: plures enim habet Deus modos ulciscendi scelera sedis bestialis: deinde Sp. S. effectum effusæ phialæ, *Obtenebrationem Regni Antichristiani* disertè statuit: quæ obtenebratio, vel à talpâ cœcioribus palpari potest. Tertio, si maximè ex effusione phialæ, super sedem bestiae, externa aliqua Romæ devastatio sequi deberet, num vanitatis interpretationem nostram Pontifici redarguent, quia nondum ita evenerit? Nonne adhuc in excelsis vivit Dominus? nonne expectatione citius evenire, & contingere hoc poterit? Obsecro ne erratis viri Romanenses: Deus enim non *μυκται* Gal. 6. vers. 17. Mementote, quid Anno Domini 1409. Theodoricus Uria, Augustinianus, Episcopus Croatiae, de Interitu Romanæ sedis prædixerit. Sed fortius lubet premere Adversarios.

Dico enim, *Romam*, non ab heri demum *sedem Bestiæ Antichristianæ* factam: Jam olim, & à multis seculis, immò tempore Divi Pauli Antichristus Romanus *mysterium iniquitatis* egit, & parituriit, 2. Thessal. 2. vers. 7. adeò quidem, ut & Johannes Apostolus suo tempore in Mundo illum esse dixerit. 1. Johan. 2. v. 3. Posito igitur & substrato hoc fundamento, facile evincitur, *Romam*, seculis quatuor, & quinque post Christi nativitatem, occupatam, non eo tantum intuitu, quod sedes esset Rom. Imperii, tunc tyrannici, sed & quod Antichristum in sinu & gremio suo foveret, divinitus afflictam esse. Macti vos Esauitæ, & nodum istum si vires præstare vos cupitis, solve. Interim, quod quintum est, auribus vestris clam insusurro oppugnationem *Romanâ à Carolo V. Imp. Augustissimo* factam, & quid de eâ vobis videatur, annon tunc justissimus Deus Iracundiæ suæ phialam super sedem bestiae effuderit, modestè quærò?

IX. Cæterum quia tenebrosum Bestiæ Regnum fore prædicitur, & verò Papatus Romanus tenebras nullas agnoscit, quin potius obscuratio-nem Regni Romani ad statum Politicum transfert, ideò ne hanc ob causam, *ἡμίανον* nostram consistere posse videtur? Demonstrandum enim esset, tenebras Regno Antichristi competere.

Ad excutiendam istam quæstionem, primò non negamus, *Romam* politicè consideratam, immò Romanam quoque Monarchiam sæpius tenebris obrutam fuisse, & in tenebris mortis sedisse.

Hoc enim Sp. S. luculenter innuit, cum Monarchiam quartam, ex parte contritam futuram prædixit, Dan. 2. vers. 42. & 43. Tot incursiones, tot obsidiones, tot devastaciones, quas Roma perpeffa est, nonne tenebras Regno accersant? Nonne squalorem inducant? Nonne pullatam Regni faciem reddant? Attolle oculos, & præsentem Imperii statum penitiùs intuerè: enim verò Cimmericas magis te videre tenebras, quàm radios splendentes solares, opinaberis. Unde autem tanta *Romani Imperii* obtenebratio, & imminutio? Quis Monarchiæ istius Majestatem summam, & reliquis tribus maximè præferendam ignorat? Nimirum *Antichristus Romanus*, in culpâ est. Uti enim Imperio Romano plurimùm lucis à Christo, qui tempore Augusti, Roman. Imperat. natus est, accrevit: ita

An tenebra
Regno An-
tichristi
competant?

Dan. 2. 42.
& 43.

Unde Impe-
rii Romani
obtenebra-
tio & im-
minutio?

ita vicissim eidem ab Antichristo, qui itidem natalis, ortum, & progressum sub Monarchia Romana habuit, multum lucis ac splendoris decessit, e contra tenebrarum fumus, & caligo irrepsit. Antichristus ergo obtenebrationem Regni Romani tum veterem, tum hodiernam, maximè provocavit; Nec mirum, quia tenebras errorum & mendaciorum, magis quam lucem veritatis dilexit, Joh. 3. 2. Theff. 2. Ita salva consistit etiamnum nostra interpretatio, si maximè obtenebratio Regni, ad Regnum Romanum, ejusque statum Politicum referatur. Absit autem, ut Sp. S. *ὁράτως* eo respicere, & digitum intendere asseramus: aliud enim verborum evidentia innuit, nimirum de bestiae Regno Johannem loqui: Et hoc Regnum Bestiae, seu Regnum Papae obtenebratum esse, quis mortalium amplius ignorat? Non dicam de tenebris errorum plusquam Aegyptiacis: tenebras duntaxat Regni vel Throni, hoc est imminutionem autoritatis inculco: & conscientias Pontificiorum appello, an non Regni Papistici latitudo, superioribus praesertim seculis, admodum contracta, concisa, & coarctata sit? annon Leges Regni istius, multis jam in provinciis prorsus incognitae? annon superstitiones Regni penitus, in plurimis Ducatibus, abolitae? annon reliqua omnia, ad Regnum istud propriè pertinentia, quasi sint sepulta? ut illic ipsimet Antichristicola, ne scintillam quidem splendoris Pontificii residuam videant: Ita apud complures, omnis perit eorum respectus: omnis admiratio: omnis superstitio, uti infra fusiùs audiemus. Nota igitur ista obtenebrationis, sententiam nostram non tantum non infirmat, sed potius fortissimè confirmat.

Thronus Bestia Romana vehementer est imminutus & obtenebratus.

Num vocula sedis Bestiae in scriptura sacra de Imperio Romano, & Throno Antichristiano usurpetur? Resp. affirmativè. Tom. in Ap. 4. Dan. 7. & 8.

2. Theff. 2. Ap. 16, 10. Ap. 17, 7.

Num Antichristus Babylonem Euphratam sit restitutus, & Hierosolymam terrenam, pro sede habiturus? Rob. Bellar. l. 3. de Pon-

X. Novus autem ex vocula, sedis Bestiae, enascitur scrupulus: Hanc enim mox de imperio Romano, mox de Throno Antichristiano usurpari video; & inde dubius reddor, num *ὁμωνυμία* ista Sp. S. nitatur calculo?

Ita verò est, carissimi, neque nos ausu proprio phrasin sacram æquivocè interpretamur: supra enim c. 13. irrefragabiliter, per Bestiam, antiquum Imperium Rom. denotari, evicimus: quemadmodum & apud Danielelem, per Bestias, potentissima Regna mundi describuntur, Dan. 7. & 8.

Deinde restrictiùs Bestia Papatum Romanum significat: adeoque Thronus Bestiae, Urbem Romanam, cum tota sede Apostatica: Paulus enim, Antichristo itidem Thronum assignat, cum sessurum ipsum in templo Dei vaticinatur, 2. Theff. 2. v. 4. Et hæc significatio, in praesenti cap. 16. v. 10. nec non sequenti c. 17. v. 7. locum habet.

XI. Accedo ad phialam sextam, in qua complures extricandi nodi offeruntur.

Papistae enim ex v. 17. colligere conantur, Antichristum, si venerit Babylonem Euphratam instauraturum, ut isthinc cum exercitu Regum Orientalium Hierosolymam pergat, & templum antiquum ibidem reparet. Ex Oriente igitur Filium Perditionis aliquando venturum, & Hierosolymam terrenam pro sede habiturum nugantur. Vide Rob. Bellarminum, lib. 3. de Pontif. Rom. c. 13. fol. mihi 901. 902. 903. nec non Alfonsum Salmeronem Tom. 15. fol. 391. Blasius Viega Comment. in Apoc. p. 761. sic scribit: Quod spectat ad sedem Imperii & Regni Metropolitim, Babylonem caditur primum regnaturus, ut plerique colligunt ex Zach. 5. capite v. 11. Ut adificetur ei domus in Ter-

ra Sennaar sive in terra Babylonis. Quamquam verò initia ejus Imperii Babylone erunt, tamen precipue Ierolymis imperabit: eritq; ea urbs Sedes Regni: Casparus Schoppius c. 4. de Antichr. p. 47. ita incessitat: Simul ac in terram sanctam venerit Antichristus, palatium sive pratorium sibi extruet, juxta Nicopolim, sive Emaus, inter lacum Alphalitem, & mare mediterraneum, inde ad verticem montis Oliveti, ex quo Christus in caelos ascendit, progressus, Ierolymam occupabit, in eaq; THRONVM ac solium Imperii sui figet. Hæc nugivenduli Pontificii: quibus rectissimè ex homil. 67. Divi Chrysostomi in Johannem respondemus: *εὐφώρασεν ἡ πλάνη καὶ ἀδυνάτης, καὶ μὲν εἰς ἔξωθεν, ἀλείφεται χρώμασι, & κατὰ τὰς οἰκίας τῶν τοίχων κοιῶντες, & ἐκ ἑαυτῶν, διὰ τῆς ἀλοιφῆς διορτύν: ὥτω καὶ οἱ ψευδομυχοὶ παδῖως ἐλέγχονται:* hoc est, deprehensu facili error est, & in Iohannis imbecillis, quamvis extrinsecus callide fucetur: & quemadmodum qui putres ruinamq; minitantes parietes albo tectorio linunt, non tamen eos possunt dirigere: ita & mendaces facile deprehenduntur. Obsecro enim, quid aliud Pontificii de Antichristo, quam pura puta mendacia scribunt? & talia quidem, quæ vix, utut hac in arte sint peritissimi, palliare queunt. Nullibi in scriptura Antichristus describitur, quod Rex futurus sit temporalis: Nullibi occupatio Babylonis & restauratio Templi Ierolymitani Antichristo tribuitur: immo Servator noster disertè prædixit, domum illam perpetuò relictum iri, ut nec lapis super lapidem relinqueretur Matth. 24. v. 1. Luc. 21. v. 6. Marc. 13. v. 2. id quod & Vespasiani, Hadriani, ac Juliani historiae confirmant, Chrysost. l. 2. contra Judæos Niceph. libi 10. c. 32. Ado Viennensis, ætat. 6. Eadem igitur cominentum istud Papisticum facilitate rejicitur, qua adducitur. Neque enim ex Apocalypsi nostra, vel tantillum figmento huic, patrocini accedit: Cum de Antichristo Babylone regnaturo, & Ierolymam recuperaturo, verbum nullum, imò jota nullum, sive in cap. 16. sive in cap. 17. reperitur. Locus Zachariae c. 5. v. 11. de Babylone mystica loquitur: ubi sedem non habiturum sed dudum habuisse, & adhuc habere Antichristum fatemur: Roma enim illa est Babylon, civitas illa magna, Apocalypsi 14. vers. 8. Apocal. 7. vers. 5. In hac Babylone mystica, quam & Jeremias c. 51. v. 2. nec non Esaias c. 51. v. 9. præfigurant, sedere, regnare, dominari, imperare Antichristum, nemo inficias ieverit, qui non volens contradicere voluerit: sed plura de sede Antichristi, Tomo Sexto, in explicatione capitis decimi septimi, audiemus. Interim, etiamnum invictum manet, Thronum vel sedem Bestiae nihil aliud, quàm Romanum Papatum esse.

XII. Nonne verò Regis tantum personis phiala ista nocitura videtur? siquidem de Regibus affirmatur, quod spiritus Dæmoniorum, ad prælium eos instigaturi, & in locum Armageddon congregaturi sint? Sanè, Reges ipsos à plagis non immunes futuros, facile largimur: nihilominus autem per Reges, tota Regia innui arbitramur: quæ iracundiam Domini certo certius experiuntur: Ita enim & Pharaonis tempore, non super Regem solum, non super Aulam Regis solam, sed & super universum Regnum Aegyptiacum Deus iræ suæ phialam effudit: nimirum Incolæ Regum, iisdem peccatis contaminati erunt, quibus reges ipsi: quid ergo mirum, si & plagis simul reverberentur?

An Regis tantum personis phiala secta noceat? Negatur.

Anne Regū
quorundam
Orientali-
um solennis
adventus
ante diem
novissimum
expectari
debeat?
Reges O-
rientales
jamjam
Euphratem
transmea-
runt, & in
oras Euro-
pæ appu-
lunt.

XIII. Anne autem Regum quorundam Orientalium solennis adventus, & congregatio, ante diem novissimum expectari debet? aut num talis unquam contigit, sicut Johannes in textu nostro, v. 12. & 14. innuisse videtur?

Possent fortassis, tale aliquid, futuris temporibus accidere, ut Reges Orientales à Jesuitis Orbem perambulantibus, in Europam invitarentur, bellisque funestis & cruentis immiscerentur: quæ ratione, de sensu vaticinii scrupulus nullus restaret: possem etiam, quod Reges orientales jamjam Euphratem transmearent, & in Oras Europæ appulerint, ostendere, quia circa Annum Domini 1584. trium Japonia Regum Legati, ex Regis Familiis ipsi oriundi, non tantum in Hispaniam, sed & ad ipsum Antichristum Romanum, Papam Gregorium XIII. Jesuitarum technis, & artibus, sunt perducti: qui visa majestate Bestiæ, sedentis in Throno, cum insigni totius Aulæ Romanæ tripudio, nomine Regum suorum, Obedientiam præstiterunt. Sed nolo jam ista operosius urgere utut Genebrardi Parisiensis testimonium addere possem: quin potius statuo, si maximè Reges nulli, per Euphratem in has mundi partes veniant, nihilominus vaticinii veritatem salvam fore. Non infrequens enim est scripturæ sacræ, ejusmodi phrasibus, aliud mysticè indicare: quemadmodum apud Prophetas plurima loca occurrunt.

Multa scri-
ptura loca
mysticè esse
intelligen-
da, aliquot
exemplis,
& testimo-
niis proba-
tur.

Esa. 2, 2.

Esa. 2, 19.
20. 21.

Esa. 3, 17.

Esa. 5.

Esa. 11, 6. 7.
8. 9.

Exempli gratia: prædicit Esaias c. 2. v. 2. quod in novissimis diebus, mons domus Domini, super Colles elevandus, & omnes gentes ad illum montem confluentura sint. Num sanæ mentis homo, sibi montem quendam certum, ita exaliandum imaginabitur? Ibidem v. 19. 20. 21. de Judæis vaticinatur Prophetæ: quod in die illa, in speluncas petrarum, in hiatus terre se abditi, quod cavernas saxorum, & scissuras petrarum ingressuri sint: quæ verba per fugam & formidinem Judæorum adimpleta sunt, etiam si non externo modo in scissuras petrarum se absconderint. Esa. 3. v. 17. minuitur vates, quod Dominus Verticem siliarum Sion decalvaturus, & crines earum nudaturus sit: quæ phrasis metaphoricè nihil aliud, quam confusionem & ignominiam Judæorum innuit.

In capite quinto, Vineæ cultura introducit: sed inde Vineam quandam certam & terrenam factam; plantatam, munitam, & postea direptam. quis sine absurditate, opinabitur? Esa. 11. v. 6. 7. 8. 9. illustre extat vaticinium: quod sic sonat: Habitat lupus cum Agno, & bardus cum hædo accubabit, Vitulus, & Leo, & ovis, simul morabuntur, & puer parvulus minabit eos: vitulus & ursus pascentur simul requiescent catuli eorum: & Leo quasi bos comedet paleas: & delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis, & in caverna Reguli, qui ablatatus fuerit, manum suam mittet. Non nocebunt, & non occident in universo monte sancto meo.

Hic, si cum Judæis mysticam Sp. S. mentem negligamus, cortici tantum inhærentes, fefellisse Prophetam talia vaticinando, dicendum erit. Quando enim factum legimus, quod delectatus sit infans ab ubere, super foramine aspidis? & quando habitavit Lupus cum Agno, quando accubuit Pardus cum hædo? Sufficit autem, quod scimus, tranquillitatem sub Regno Christi, Etiam prædicere.

Hoc ipso in capite undecimo, aliud memorabile continetur vaticinium, v. 14. 15. 16. Volabunt in humeros Philistinum per mare, simul prædabuntur

Filios Orientis; Idumæa & Moab, præceptum manus eorum, & Filii Ammon obedientes erunt. Et desolabit Dominus linguam maris Egypti, & levabit manum suam super flumen in fortitudine spiritus sui, & siccat eum in septem rivis, ita ut transeant per eum calceati. Erit via residua populo meo, qui relinquitur ab Assyriis: sicut fuit Israel, in die illa, qua ascendit de terra Egypti. Hæc verba, *Φαινομένως*, Nili vel Euphratis aquas videm exsicandas, & Æthiopes calceatos, per alveum Euphratis vel Nili adventuros, significant: Et si verò neque flumen Euphratis, neque Nilum ita exsiccatum legimus, certum tamen est, prophetiam istam, ante secula quindecim impleta, quando gentes catervatim Evangelio adhærere, & Christo Jesu oscula fidei ac amoris figere cœperunt. Sic namque manum suam admovit Dominus, ut incrementum Regni sui, nullis machinationibus, nullis fluminibus, nullis Diaboli viribus impediri potuerit. In ista Deo nulla est via: si placet Domino, per Euphratem & Nilum calceatos nos ducit, hoc est, facile omnia obstacula removet, facile omnes hostes, ne intercludant nobis aditum, ad pomeria Ecclesiæ, cohibet. Pariigitur modo, cum Sp. S. Regibus ab Oriente, exsiccatum Euphrate viam præparari dicit, sciamus, nihil aliud innui, quam futuram exterorum populorum cum Throno Bestiæ communicationem, non obstante longissimo Regnorum & Provinciarum intervallo, non impredientibus aliis, quæcunque etiam illa fingi queant, obstaculis.

XIV. Sed sunt, qui ex verbis, adventum Messie cujusdam, Paradisum restitutori, & abominationem omnem idololatriæ extirpatori, augurantur. Nos quidem somnia singula inhibere non possumus: Exiis verò, qui scripturas sacras noverrunt neminem delirium istud Sabbatariorum & Ebionitarum amplecti credimus. Apparuit enim ille ἐρχόμενος, nec opus est, ut alium expectemus, Matth. 11. v. 3. & 4. Solus hic est restitutor omnium eorum, quæ per lapsum amisimus, Rom. 5. à v. 12. usque ad finem: & 1. Cor. 15. v. 45. Solus hic Paradisum recuperavit, Luc. 23. v. 43. Solus hic *ὁ ἐρχόμενος καὶ τελειώτην* se præbuit, Heb. 12. v. 2. Solus hunc cælo rediturum expectamus, Phil. 3. v. 21. cum tempus venerit *δοξα καὶ δόξα πᾶσι πάντων* Act. 3. v. 21.

An adven-
tus Messia
cujusdam,
Paradisum
restitutori
prædica-
tur?

Mat. 11, 3 4
Rom. 5, 12.
usque ad
finem.
1. Cor. 15, 45
Luc. 23, 43.
Heb. 12, 2.
Phil. 3, 21.
Act. 3, 21.

XV. In descriptione excursionis spirituum, v. 14. Reges terræ à Regibus totius mundi discernuntur: obscurum verò, qua ratione Reges terræ, à Regibus τῆς οἰκουμένης ὅλης differant?

Quomodo
Reges terræ
à Regibus
mundi dif-
ferant?

Ubi sciendum, primò, per Reges terræ, minores Reges & Principes, per Reges autem totius mundi, Potentissimos Reges, & Monarchas, rectè intelligi. Omnes enim spiritus isti, vel Ranae infernales, perreptant Principum, Regum, ac Imperatorum Aulas, κακοζήλια pessima Apostolos imitantes, qui ipsi quoque universo Mundo Evangelium prædicarunt: Aulis verò Magnatum se non ingesserunt, uti hodie nostri Esauitæ factitare solent. Deinde, per Reges terræ, non incongruè Europæ nostri Reges, vel Reges terræ bestialis, per Reges verò totius Mundi, rectè Potentissimi illi in extremis Mundi finibus habitantes, & à sede bestiali ad multa millia milliarius remotissimi Reges intelliguntur, adeo enim serius hominum istorum in propagando Papismo Zelus est, ut nulli parcentes labori, vel molestiæ, Euphratem ipsum transmeare, seque Barbarissimorum Principum

cipum & Regum in Turcia, Moscovia, Persia, Japonia, & aliorum aulis ingerere non vereantur. Magno itaque & accurato studio, Reges terræ à Regibus Mundi hic distinctos esse, observemus. Nec dubium, quin digitum Spiritus Sanctus ad excursions Esauitarum in Indiam intenderit: hæ ipsæ enim signis dæmoniacis replentur, & magis magisque molitionibus Romanensibus implicantur.

XVI. Tres exire dicuntur Spiritus immundi in modum ranarum: ubi dignum consideratione, *an numerus iste ternarius finitus sit, vel infinitus?*

Constat verò Eruditis, non raro in scriptura, definitum numerum poni pro Indefinito: ut cum Salomon ait: *Iustus in die cadit septies, & resurget*: cum Zacharias dicit: *Super lapidem unum septem oculi*, id est, multæ custodiæ: Et similia loca occurrunt passim plurima. Ternarium verò numerum in specie quod attinet, singularem attentionem meretur, in illo solo, principium esse, medium, & finem: adeò, ut nihil isti numero desit, nihil etiam supersit.

Merito igitur, per tres immundos spiritus, proprietatem Circumcellionum & Agyrtarum Esauiticorum depictam agnoscimus: Quippe, quod circa novissima tempora, omnium barbarum, molitionum, seditionum, tumultuum, & bellorum, principium solent esse, mediumque, & finis. Huic præterea numero ternario contingit, quod inter duo summa, medium quo vincitur, accipitur, & à dextro ac sinistro latere munitur. Tales sunt Orbi per Ambulones illi Esauitici, & reliqui Aulæ Antichristianæ Parasiti, qui brachio seculari, & Pontificali cinguntur, mediisque inter brachia illa incolumes servantur.

XVII. Num verò tres spiritus isti, unius tantum generis, & unius tantum ordinis, scilicet Ecclesiastici? Haud præcisè dixerim. Trius enim eorum ortus describitur, quod prodeant ex ore Draconis, ex ore Bestiæ, & ex ore pseudoprophetæ: Unde quidem Draconis, quidam Bestiales, quidam Pseudoprophetici commode nuncupari queunt. Sub Draconicis, robusti illi continentur, quos Antichristum sibi inter potentes primo devincturum, Daniel prædixit, c. 8. v. 24. nimirum, offerens Regna Mundi, dignitates, privilegia, Titulorum ampullas, indulgentiarum literas: insuper coronas, consecratos pileos, Enses, Agnos Dei, Rosas, & alias farinæ hujus Antichristianæ quisquilias. Sub Bestialibus, depictos videmus Episcopos, Archiepiscopos, Legatos à latere, & similes Ecclesiastico - Politicos: qui consilia diu nocteque callidissima, ad propagandum Papismum excogitant eaque auribus Imperat. Regum & Principum insusurrare laborant, ut sedes Bestiæ facta tecta conservetur. Tandem & Pseudoprophetici suum *Ἰν ἑκάστῳ μέρῳ* adjiciunt: indefessis studiis, vigiliis, & laboribus, eò tendentes, ut Jupiter Romanus in toto mundo innotescat, & devotio erga sedem Bestialem, magis magisque in animis hominum incrementa capiat. Triplicem istum funiculum, Draconici, Bestialitæ & Pseudoprophetici, indissolubilem jactitant, nihil sibi à sermone Domini, qui ense quovis *δυσόμεν* penetrantior, nec ab eo, ex cuius Ore gladius exit, utraq; parte acutissimus, metuentes, Heb. 4. v. 12. Apoc. 1. v. 16.

XVIII. Quid si verò Pontificii, tripartitam Spirituum immundorum phalangem retorquerent, eaque, vel Lutheranos solos, vel hos cum Calvinianis, & Photinianis notari dicerent?

Vix serio facturos hoc Papicolas spero: Non enim quadraret descriptio spirituum: non demonstrare possunt Pontificii, signa oris Draconici, vel Bestialis, in Luthero deprehendi: Ipsi quoque, nulla prorsus Lutherum prodigia & signa fecisse, palam clamitant, cum econtra spiritibus istis signa & prodigia tribuantur, v. 4.

Quid? quod B. Lutherus Oves sibi commissas pavit, nec ad Reges terræ, & Reges totius Mundi excurrit: porro, nec viam Regibus ab Ortu solis paravit. Cumque infra c. 19. v. 20. de Pseudopropheta isto, (ex cuius Ore tres Spiritus simul emanarunt) aperte dicatur, quod seduxerit *τὰς λαοὺς τὸ χάραγμα τῆς θυεῖς, καὶ τὰς ἀποσκυνεύσας τῇ εἰκόνι αὐτῆς*, hinc manifestum evadit, citra horrendam calumniam & impudentiam, verba Apocalyptica ad B. Lutherum accommodari minimè posse, sed unicè, & solum, ad depingendos incrustatores & impostores Pontificios, directæ esse. Cumque spiritus istos tres, Unanimes planè, & actissimè invicem unitos esse, nemo non deprehendat, idcirco, nec ad tria toto cœlo diversissima Doctorum, vel doctrinæ genera, spiritus illi tres detorqueri queunt.

Toti enim nos à Calvinistis, & Photinianis, vicissim hi toti à nobis dissident: & neutri operas suas nobiscum instar spirituum illorum *ὁμοθυμαδὸν* conspirantium, conjungunt.

XIX. Ex Matth. c. 24. v. 44. Luc. 12. v. 39. repetuntur verba hortatoria: *Ecce venio sicut fur*: Beatus qui vigilat & custodit vestimenta sua. Super quem versiculum ita commentatur Theodorus Beza, in annotat. suis. N. Testam. fol. 507. Ingenue fateor, videre me non posse, quinam satis conveniat totus hic versiculus, huic loco. Etsi enim in Prophetis interdum soleant non prorsus dissimilia occurrere, modo videlicet, Prophetæ, modo Deo ipso interloquente: tamen nihil ejusmodi in hoc libro occurrit, nisi addita præfatione.

Deinde nusquam adhuc introductus est loquens Christus ipse, ad quem tamen omninò ista referenda sunt, nisi in prima illa visione, quæ septem Epistolas continet. Postremò, si versiculum proximum, id est, 16. conjunxeris, cum superiore, nempe cum 14. Videbis perpetuam esse narrationem, quæ interjectione istius abrumptur: Absit tamen ut ego quicquam hic audeam ex nuda conjectura: tantum dico, mihi omnino videri, versiculum hunc inferendum capiti tertio, post versiculum 18. Quæ verò sit factum, ut in hunc locum irrepserit, conicere nondum potui.

Hæc superciliosus noster Beza. Quæritur ergo, quid de glossa ista, & correctione Sacramentaria statuendum sit?

Respondeo: initio mirum accidere, hominem quovis Argo aliàs oculatiorem, hic ea, quæ facile à multis aliis visa, solum videre non potuisse: Condonemus autem hoc Beza. Cum etiam bonus, & doctus nonnunquam dormitet Homerus. Deinde, conjecturam Beza nullis rationibus solidis fundatam dico. Etsi enim in illis capitib. Libri hujus, similis in persa clausula non occurrit: satis tamen est, ejusmodi *ὑποφωτισμός*, & interlocutiones, à stylo Prophetico scriptorum alienas non esse; quod ipsemet Beza fateri cogitur.

An non per-
iresim un-
dos Spiritus
Lutheranè
vel soli, vel
cum Calvi-
nians, &
Photiniani
notentur?

Mat. 24, 44
Luc. 12, 39.
Theod. Beza
in Com-
ment. sup.
N. Test. fol.
507. suspen-
dam redde-
re conatur
ὑποφω-
τισμόν Do-
minicam.

An tres
tantum spi-
ritus ne-
cessario ternario
notan-
tur, an ve-
rò plures?
Prov. 24.
Zach. 3.

Tres Spi-
ritus, num v-
nius tan-
tium sint or-
dines? nem-
pe Ecclesia-
stici?
Draconici
qui:
Dan. 8, 24.

Bestialita
qui?

Pseudopro-
phetici qui?

Heb. 4, 12.
Apoc. 1, 16.

Apocalypsis est scriptum propheti- cum.
Ap. 1.3.
Ap. 22.18.
 19.
 tur. Jam verò Apocalypsis expressè prophetia dicitur, Apoc. 1. v. 3. Apoc. 22. v. 18. & 19. & ex singulis capitibus apparet, Sanctum Johannem, non modo Epistolari vel historico: sed verè Prophetico, visiones Apocalypticas proposuisse. Expirat ergo Bezae objectiuncula prima: Alteram ne teruncii quidem æstimo: quisenim Sp. S. eo adiget, ut hic Christum ipsummet loquentem non introducat, quia in capite quarto, quinto, & sequentibus tale quid non fecerit? Annon rei gravitas cautelam istam hic causari potuit, æquè ac supra c. 2. & 3. Dominus exhortationes serias insperfit? Quid? quod & alibi, vestigia talium quasi parenthesisum animadvertimus: Præsertim Matth. c. 24. & Luc. 12. Cumque insertio commonefactionis hujus utilissimæ, difficultatem & obscuritatem nullam textui afferat, potius Beza à ficulnea ratiuncula tertia abstinere, quam proterviam suam Toti mundo conspicuam reddere debuisset. Quid enim aliud agit, quàm quod virgula censoria Spiritum S. corrigit? Rectius ceteri Interpretes factitarunt, qui commodè versiculum istum hic inseri statuerunt. Et quidnî saniores cuncti sic statuunt? Miserrimam enim futuram conditionem, & periculum seductionis, à tribus illis Diabolicis Spiritibus maximam, Apostolus prædixerat; quod vaticinium, ne quis susque deque haberet, ac parvi faceret, placuit Christo, compellare suos fideles, eisque Veterum & socordiam excutere: adjiciens promissionem suavissimam, si vestimenta sua probè custodierint, & non nudi inventi fuerint. Tantum igitur abest, quod Bezae adstipulemur, ut futilitatem ac temeritatem hominis potius detestemur.

An per vestimenta, quibus nuditas nostra tegitur, & opera nostra intelligantur?
Solū Christi pro vestis salutis habeamus.
Gal. 3.27.
Rom. 13.14.
Gen. 3.20.
Augustinus
 XX. De vestimentis, quibus nuditas nostra tegitur, magna inter nos & Pontificios agitur controversia. Operibus enim nostris elogium istud tribuunt, & per vestimenta, non fidem tantum, sed & Opera notari dicunt. Nos, solum Christum, pro veste salutis agnoscimus: Dum per alium nullum, nuditas, & sceleris peccatorum nostrorum, quàm per Christum Jesum, tegatur. Hinc à B. Paulo, Indumentum nostrum, dicitur Gal. 3. v. 27. & Rom. 13. v. 14. Huc respexit typus, cum protoplastos nudos, Deus, mactati Agni, Christum signantis, pelle contextit, Gen. 3. v. 20.

D. Augustinus:

Solum enim Vellus Agni immaculati tegit & tollit omne crimen peccati.

Hinc & Sancti Patres, Christum, seu fidem in Christum, pro veste nuptiali, & vero nuditatis nostræ tegumento habuerunt. Christianorum vestimentum obnubens nostri turpitudinem, FIDES est, qua in Christum credimus: inquit S. Basilus, Tom. 3. sup. c. 9. Esaiæ fol. 448. Consentit cum ipso Divus Ambrosius, l. 4. de fide c. 1. B. Augustinus cont. Donat. c. 20. S. Chrysost. Tom. 2. Col. 1043. Nec obstat numerus vestimentorum pluralis: Phrasi enim ista Innuitur multitudo beneficiorum Christi, quorum singula, singula sunt vestes nuditatem nostram operientes. Diversifcolores quoque existunt. Habemus enim vestimentum Christirubrum Esai. 63. respectu cruentæ & salutiferæ passionis: habemus vestimentum Christi candidum & nitidissimum, Matth. 17. respectu innocentiae, & majestatis: Hæc salutifera vestimenta, diligenter custodiamus, neque inquinari illa luto Antichristiano patiamur. Opera justitiæ quod atti-

net, fateor, & illa pro vestimentis Christi haberi justitia posse: nimirum, quatenus sunt nota, splendor, & ornatus justificarum, non verò tegumenta nudorum. Hoc enim in casu omnes justitiæ nostræ, coram oculis DEI, instar panni Mulieris menstruatae sunt, Esai. 64. v. 6. Instar vestis, ex telis araneorum texta, Esai. 59. v. 5. quibus nuditatem nostram, vel à genibus tegi posse, nemo sanus dixerit.

XXI. Tandem, quia Beati dicuntur, qui non Nudi ambulant, quaeritur, an in vita quoque aeterna, nuditas probrosa nobis futura sit? Et respondetur, hic non agi de nuditate corporali vel externa: sicut & de vestimentis vulgaribus sermo non habetur: custodiæ enim vestium beatitudo non adscribitur; agit verò Christus de Nuditate spirituali: quæ & ignominiosa nobis est, & damnosa. Nisi enim tegeremur veste innocentiae Christi, appareret nuditas & deformitas omnium iniquitatum nostrarum. Proinde fideliter hortatur nos Dominus, ne nudi ambulemus: sed induiti incedamus veste salutis, Christo Jesu: qui frigus propulsare, qui æstum nimium abigere, qui maculas nostras celare, & tegere potest.

Quæstionem vero propositam Sadduceismum redolentem, quod attinet, quia corpora nostra resurgent spiritualia. 1. Cor. 16. v. 44. & 45. quia ad gloriam pervenient Matth. 22. v. 30. quia conformia reddentur corpori claritatis Christi, Philip. 3. v. 21. & quia nuditas corporis, in statu innocentiae, sancta, ac gloriosa fuit: idcirco exulant merito omnes cogitationes carnales, ex statu præsentis calamitoso, & peccatis obnoxio, ad statum futurum, gloria, gaudio, & sanctitate plenissimum accommodatæ. Nullis tunc opus habebimus tegumentis, quia nec ruga, nec macula ulla, vel aliquid aliud hujusmodi in nobis deprehendetur, Eph. 5. v. 27. Toti pulchri erimus, adducendi in lætitia & exultatione, in Templum Regis nostri Jesu Christi, Psal. 45. v. 16. Cui cum Patre & Sp. S. sit laus, honor, & gloria, in secula seculorum, Amen.

Doctrina seu Observationes.

Absoluta quæstionum diexodo, ad observationes, & doctrinas emergentes præcipuas, nunc pergemus. Quod enim Spiritus S. olim Ezechiel dixit, Fili hominis, vide oculis tuis, auribus tuis audi, & pone cor tuum in omnia, quæ ostendantur, quia ut ostendantur tibi, adductus es huc. Ezech. 40. v. 4. illud & nobis inculcari meminerimus. Talia enim, & tam ardua, in descriptione phialarum nobis proponuntur oracula, ut meritò singulis momentis ob oculos ea habere debeamus.

Ac initio quidem, scriptura sacra majestas luculenter apparet. Tanta enim est illa, ut omnem rationis humanæ captum longissimis parasangis antecellat. Nemo Philosophorum, quotquot unquam extiterè, ingenii proprii vomere Agrum hunc Apocalypticum scindere, nemo divina mysteria capere, nemo inter illos Sp. S. mentem assequi potuisset: abscondita siquidem sunt ista à Sapientibus & prudentibus seculi hujus, Matth. 13. v. 35. Et luxuriosus & peritiosus non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei: stultitia est illi, & non potest intelligere, 1. Cor. 1. Cor. 2. v. 14. Absit autem, ut cum Pontificiis, scripturæ perspicuitatem negantes, Obscuritatis illam in simulemus, præsertim tantæ, quantam Alfonso Salmeron Tom. 1. Proleg. 2. fol. 13. tribuit, in-

quiens:

Tom. 2. Proleg. f. 13. Scripturam sacram ob-
 scuritatis magna in-
 mulat. Horrenda blasphemiam
 B. Lutherus ne Sp. S. luce perspicuum esse, Tom. 3. Lat. Jen. fol. 167. Tom. 3. Lat. 167. Et si Evangelium operum esse in eis scimus, quo-
 rum mentes Deus hujus mundi excavit, & qui
 2. Cor. 4. 4. perierunt, 2. Cor. 4. v. 4. Et si perfunctorie legenti-
 bus, nec media necessaria adhibentibus, multa
 Quibus re- incomprehensibilia apparent: non tamen lar-
 spectibus sa- gimur, scripturam sacram obscuram esse.
 cra scriptu- 1. respectu renatorum: istis enim datur scire
 ra non sit mysteria Dei.
 obscura? 2. Respectu fidei articulorum: qui absque ullis
 Luc. 8. involucris, & obscuracionibus, planissime pro-
 ponuntur: quam ob causam scriptura sacra, Lux,
 Prov. 6. 13. & lucerna est αυχμηρὴ τὸ πῶς lucens, dicitur, Prov.
 2. Pet. 1. 19. 6. v. 13. 2. Pet. 1. v. 19.
 3. Neque obscura est scriptura iis, qui pio stu-
 dio, & adhibitis necessariis adminiculis, illam
 Iob. 5. 39. scrutantur: Joh. 5. v. 39. Unde Epiphanius hæ-
 Epiph. 76. ref. 76. πάντες ὁφείλουσιν ἐν τῇ θεῷ γραφῇ βυλομένοις εὐσε-
 Cyrillus 1. 9. βῆμον ἰσχυρῶς προσερχόμενοι τῷ θεῷ λόγῳ. Et Cyrillus
 Cont. Iul. lib. 9. cont. Julian. Nil est difficile iis, qui in scri-
 pturis versantur, ut decet. Sic enim deliciarum cæle-
 stium copia spiritalis, in mandatis divinis exuberat,
 ut in verbo Dei abundet, quod perfectus comedit,
 abundet etiam, quod parvulus sugat: ibi enim est la-
 ctus potus, quo tenera fidelium nutritur infantia, &
 solidus cibus, quo robusta perfectorum juvenus spi-
 ritualia sancta viriū accipiat incrementa. Uti B.
 Fulgentius serm. de Confess. eruditè scribit. Ad-
 minicula verò ad intelligendas scripturas necessa-
 ria, sunt imprimis 1. Oratio, qua Spiritus Sanctus,
 Luc. 11. v. 3. qua oculorum collustratio, & intelle-
 ctus verus, impetratur, Pl. 119. v. 18. & 125. Dein-
 de ipsius scripturæ seria meditatio. Non enim tan-
 tum lucida est, sed & illuminans. Pl. 119. v. 105.
 2. Pet. 1. v. 19. Unde & φωτισμός scripturæ sacræ
 tribuitur, 2. Cor. 4. v. 4. Ad meditationem hanc, per-
 tinet scripturæ locorum diligens συμβίβασις, seu Colla-
 tio, Facilius enim in scripturis, quod queritur, inve-
 nitur, si ex pluribus locis, quæ de eadem rescripta sunt,
 proferantur, uti Origines hom. 24. in Num. testa-
 tur. Et eleganter scribit Basil. in Ascet. Reg. 267.
 τὰ ἀμφίβολα, & ὁπκαλυμμένως εἰρηδῶν δοκῶντα ἐν
 τισὶ τόποις τῆς θεοπνεύστου γραφῆς πρὸ τῶν ἐν ἄλλοις
 τόποις ὁμολογῶντων φηνίεται. Pertinet huc scopi,
 Loci, temporis, personarum, & phrasium considera-
 tio. Ita monet Cyrillus lib. 8. thes. cap. 2.
 Cyrillus 1. 8. thesauric. 2. Ante omnia, quando locum scripturæ rectè intelli-
 gere volumus, tria diligenter considerata sunt, tem-
 pus, quando scriptum est, quod scribitur: persona, qua
 dicit, vel per quam dicitur, aut de qua dicitur: &
 res, propter quam, aut de qua scribitur.
 Laſant. 1. 4. Consentit cum Cyrillo Lactantius lib. 4. div.
 Divin. inst. Institut. c. 5. Meditationi adjungenda est αἰθνησις
 seu Tentatio: quæ multum juvat ad discendas
 Pl. 119. 71. justificationes Dei, Pl. 119. v. 71. ad intellectum ac-
 Es. 28. 19. curatorem Esai. 28. v. 19. Infandum, si Oratio,
 Meditatio, & Exercitatio jungantur, quanta
 luce animi nostri irradiantur. Audiamus B. Au-

gustinum de scala Parad. c. 2. Lectio inquit, Me-
 ditatio invenit, Oratio postulat, contemplatio degu-
 stat, unde ipse Dominus dicit: Querite, & invenie-
 tis, pulsate & aperietur vobis. Quæritur legendo, &
 inveneritis meditando: pulsate orando, & aperietur
 vobis contemplando, Lectio quasi solidum cibum ori
 apponit, meditatio masticat & frangit, oratio saporem
 acquirit, contemplatio est ipsa dulcedo, quæ jucundat
 & reficit: Lectio in cortice, meditatio in adipe, Ora-
 tio in desiderio postulatione, contemplatio in adeptæ
 dulcedinis delectatione. Addatur tria huius pietas ut
 velocius, & felicius montes excelsos scripturarum at-
 tingamus. Illi enim cognoscunt de doctrina Christi,
 qui voluntatem Patris faciunt, Joh. 7. v. 17. Et sa-
 pientia initium timor Domini esse multoties dicitur
 Prov. 1. v. 7. Prov. 9. v. 10. Pl. 111. v. 10. Syrac. 1. v.
 16. Job 28. v. 28. Philosophi certè, ab hominibus
 ignavis, invidis, improbis, & impiis, procul abef-
 se rerum divinarum & humanarum scientiam, ita-
 que pravitate fundamentum & corruptionis vin-
 culum tanquam furem intellectus domesticum
 exui oportere, omnino statuerunt: videatur Tris-
 megistus, in sermonibus Pimandri, & Zoroaster
 in oraculis: quanto igitur magis nos Christiani,
 puritate cordis potius, quam vi ingeniorum, scriptu-
 ram disci posse cum Hieronymo Savanarola lib. 3.
 de scient. divis. pag. 800. credamus? Certum e-
 nim, quod sapientia vera, & salvifica, in animam
 malevolam non intret, Sap. 1. v. 4. Videatur Episto-
 la undecima Divi Ignatii ad Ephesios, in Ortho-
 doxographis Sanctorum Patrum Monumentis,
 fol. mihi 64. ubi inter alia sic scribit: καλὸν τὸ δι-
 δάσκειν ἐὰν ὁ λέγων ποιῇ: ὅς γ' ἂν ποιῇσῃ & διδάξῃ
 τὸ μέγα ἐν τῇ βασιλείᾳ. Ὁ κύριος ἡμῶν & θεὸς Ιη-
 σὺς ὁ χριστός, ὁ ἡδὲ τῷ θεῷ τῷ ζῶντι, πρῶτον ἐπόμισε, καὶ
 τότε ἐδίδασκεν. Sed desino plura de hoc loco ad-
 ducere: summatim sciamus, scripturam sacram
 Majestate plenam, tum alibi, tum in Apocalypsi
 quoque nostra, (ubi, juxta Hieronymi effatum,
 tot mysteria vel Sacramenta, quod verba) reperti:
 ex hac verò majestate, Obscuritatem ejusdem
 à Pontificiis ἀπαιδεύτως, & ἀσεβῶς concludi. Cum
 gravibus de causis, nonnulla Sp. S. sublimiore mo-
 do proposuerit, ut nimirum, diligentiam medita-
 tionis, & orationis, in nobis acueret: suaque ex
 parte, quantum distent divina humanis, ostende-
 ret. Interim pleraque mediis convenientibus, à
 piis cognosci ac intelligi posse, demonstravimus.
 Quapropter & de Apocalyplici sensus genuini
 perceptione, haudquaquā desperabimus. Si vero
 aliquid minus adhuc intellectui nostro planum
 & lucidum, restare videbitur, meminerimus.
 Deum non teneri, quovis tempore, cuivis, quæ-
 vis mysteria revelare: imo non pauca ad Acade-
 miam cœlestem reservari: juxta illud Irenæi, lib. 2.
 adv. hæreses, c. 47. circa med. Si in rebus creatura, adv. hæreses
 quadam quidem eorum adjacent Deo, quadam autem
 in nostram venerunt scientiam: Quid mali est, si &
 eorum, quæ in scripturis requiruntur, Universis scri-
 pturis spiritualibus existentibus, quadam quidem ab-
 solvamus, secundum gratiam Dei, quadam autem
 commendamus Deo, & non solum in hoc seculo, sed in
 futuro: ut semper quidem Deus doceat: homo autem
 semper discat, quæ sunt à Deo. Et pulchrè in eun-
 dem sensum Origenes Tom. 1. hom. 5. in Levit. 1. hom. 5. in
 Sciendum est, quod ex hostiis, quæ offeruntur, licet con-
 ceduntur Sacerdotibus ad edendum, non tamen om-
 nia conceduntur, sed pars ex ipsis aliqua Deo offertur,
 & altaris ignibus traditur: ut sciamus etiam nos,
 quod

B. Augusti-
 nus de sca-
 la Par. c. 2.
 Iob 7. 17.
 Prov. 1. 7.
 Prov. 9. 10.
 Pl. 111. 10.
 Syrac. 1. 16.
 Iob. 28. 28.
 Trismegi-
 stus.
 Zoroaster.
 Hieron. Sa-
 vanarola l.
 3. de scient.
 divis. pag.
 800.
 Sap. 1. 4.
 B. Ignatius
 Epist. 11. ad
 Ephes. f. 64.
 Cur Sp. S.
 aliqua in
 scripturis
 sublimiore
 modo pro-
 posuerit?
 Iren. lib. 2.
 adv. hæreses.
 Orig. Tom. 1.
 hom. 5. in
 Levit.

quod etsi conceditur nobis aliqua ex divinis scripturis
apprehendere, & agnoscere, sunt tamen aliqua, quae
Deo referenda sunt, quae cum intelligentiam nostram
superant, sensusq; eorum supra nos sit, ne forte aliter à
nobis, quam se habet veritas, proferantur, melius igni
ista servemus.

11. Præcincti circa pectora Zonis aureis, adstiterunt quidem septem Angeli: non cæco autem impetu phialas suas effundere, sed denuò *jussum Domini* expectare voluerunt: docentes, securiorem viam nullam reperiri, quàm ut in arduis negotiis, vel Os Dei consulamus: vel nutum Domini unicè sequamur: *juxta illud Beate Deipara: Quodcumque dixerit vobis Dominus, facite*, Joh. 2. v. 6. Id quod & de discipulis dicitur: *Euntes discipuli, fecerunt, sicut praecepit illis Dominus*. Matth. 21. v. 6. Ita Moses in actionibus suis omnibus, Unicè ab oraculo Domini pependit, nec ausu proprio, vel hoc vel illud facere tentavit: uti universa historia Mosaica luculenter testatur. Talis fuit & Samuel, quem diligenter voluntatem divinam scrutatum, & sequutum legimus, 1. Sam. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. Vnde populus, *Dominum, & Samuelem, admodum timuisse scribitur*, 2. Sam. 12. v. 19. De Davide refert scriptura sacra, cum oppugnati à Philistæis Geglenses, operam ejus requirerent, quod ilicò Dominum consuluerit, 1. Sam. 23. v. 2. Sic renuentibus viris, qui cum Davide erant, iterum consuluit Dominum, 1. Sam. 23. v. 4. Quin & tertia vice, audiens Saulem accinctum, ut apud Geglenses Davidem obrueret, mentem Jehovah, diligenter tum exploravit, tum observavit, 1. Sam. 23. v. 11. 12. 13. Sit ergo & nobis *lucerna, verbum Domini*, Psal. 119. v. 105. Exploremus & nos per Ephod sacrum, per q̃, venerabile ministerium, quid fieri velit cæli terræq; Dominus: sicut olim per Prophetas Oracula sua Jehovah edidisse novimus, 1. Sam. 22. v. 5. 1. Sam. 22. v. 15. *Labia enim Sacerdotis custodiunt scientiã*, Mal. 2. v. 7. Et hoc medio ab *ἰθελοςθησκείας* nullum expectandum nobis erit periculum, Matth. 15. v. 9.

III. Perplacet præpotenti Deo, si omnia ἐν
 3 χρημόνως & κατ' ἄξιν fiant, 1. Cor. 14. v. 40. Idcirco & septem Angelorum laudari meretur ἐν ἑξίᾳ,
 43 quòd alii post alios phialas suas justo ordine, eva-
 . cuerunt. *Nihil omninò vel de prerogativa invicem*
 0 *contendentes: vel alter alteri locum, ex Templo Ta-*
 4- *bernaculi cœlestis assignatum, invidentes.*

Et certè ubi non est in Hierarchia Ecclesiastica certus ordo, ibi mera κατὰ φύσιν confusio : quæ nunquam evitabitur, nisi omnis æmulatio, & invidia, penitus eliminetur. Hic, cui secundam dedit Dominus effundere phialam, ille non affectavit primam : neque tertius secundam : vel quartus tertiam, & sic porro : Quin potiùs quisque suam retinuit, & gnaviter curavit Urnulam : juxta illud : μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃν θεὸς φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, ut cuique partitus est Deus mensuram fidei : habemus enim dona, juxta gratiam datam nobis, varia, Rom. 12. v. 3. 6. 7. 8. Et hæc mensura, ὕψωσις, ubi per arrogantiam, κενόδοξιαν, φιλαυλίαν, invidiam, & superbiam tollitur, tantùm ἐρεῖς, ἔχθραι, ἐχθραὶ, καὶ, ὀχλοσασαὶ inde sequuntur. Invidiam verò cùm pauci ferant sibi imputari, placet aliqua ex Aristotele de ea dignoscenda proferre. Invidia, inquit Princeps Philosophorum, est dolor quidam, quoniam similes boni aliquid adepti videantur : non ut quicquam sibi, sed propter illos : Hi enim invidiabunt, quibus aut sunt quidam,

aut videntur similes. Et post pauca : Ambitiosi magis invident, quam non ambitiosi, & qui se sapientes videri putant. Ambitiosi namq; in sapientia. Et universaliter qui ex re aliqua gloriam querunt, de illa sunt invidi : & pusillanimi, quoniam eis magna omnia videantur. De quibus igitur invident bonis, jam dictum est. De quibuscunq; enim operibus honorem, atque gloriam querunt, & quarum rerum gloriam concupiscunt, ac de quibus unque feliciter actum. Nam de omnibus ferè invidia est, præsertim, si aut appetunt ipsi, aut putant ea se habere oportere, aut si earum rerum possessione ipsi parum superent, vel parum deficiant. Patet autem & quibus invident : Simul enim dictum est. Nam qui proximi sunt tempore, loco, ætate, gloria, iis invident. Vnde illud dictum est, Propter iniquitatem invidere solet. Et quibuscunque de honore contendunt. Contendunt autem, quibus cum diximus, cum iis verò, qui antea mille annis fuerunt, aut cum iis, qui apud Herculis columnas habitant : nec cum iis, à quibus, vel suo, vel aliorum iudicio multum putant deficere : nec cum iis, quos non parum excedere. Similiter nec cum iis, & de talibus. Verum quoniam cum adversariis & rivalibus, ac universaliter cum iis, qui eadem cupiunt, contendunt, necesse est iis maximè invidere. Vnde dictum est : Figulus figulo invidet, faberq; fabro. Et iis, qui cito obtinuerunt, qui aut vix, aut nequaquam consecuti sunt, invident.

Hæc de invidia Aristoteles , lib. 2. Rhetor.
ad Theodecten. c.10. cum quo pulchrè *συμμετρεῖ*
B. Augustinus, inquit : *Invidia est odium alienæ
felicitatis, respectu superiorum, quia eis non aequatur :
respectu inferiorum, ne sibi aequentur, respectu pari-
um, quia sibi aquantur.* Plura alio loco, & diximus,
& cum Deo ac die, dicemus. Interim probè no-
temus, quemlibet *sua statione, loco, & vocatione,*
ad exemplum septem Angelorum contentum es-
se, nec unum alterius phialam, vel functionem af-
fectare debere. Id quod & Ethnici incularunt,
dicentes :

Quod sis, esse velis, nihilq. malis.

Gravius verò Spiritus Sanctus, inquit: *Nisquisque in qua vocatione vocatus fuit, in ea maneat*, 1. Cor. 6. v. 20. Et alibi: *ἐξ ἑαυτῆς λαμβάνει τὴν τιμὴν*, Heb. 5. v. 4. Impossibile enim est, ut vel cubitum unum quis staturæ suæ adjiciat, Matth. 6. v. 27. & invito rerum omnium moderatore, pro suo lubitu, altius atque altius scalam honoris & dignitatis ascendat: imo potius, qui se ipsum in terris exaltat, *ἐρανόθεν* humiliatur, Matth. 23. v. 12. Luc. 14. v. 11. Luc. 18. v. 14.

IV. Paratum præstant septem Angeli Deo jubenti obsequium, ut se mundi impii, & Bestiæ imprimis, furorem horrendissimum conflatu-
ros sibi non ignorent : Intonante Domino : *Ite, effundite phialas iræ Dei in terram, protinus abierunt, odium, rictumque impiorum, susq; deq; facientes : quemadmodum & de Apostolis legitur, quod audientes jussu Christi, Ite in orbem Universum, concitato cursu iverint, Marc. 16. v. 15. nec pericula ulla subterfugerint. Act. 4. v. 1. 2. 3. 4. 19. 20. 31. 33. Act. 5. v. 29. Prohibuit enim Jesus, ne timeant eos, qui corpus tantum occidere possunt, Matt. 10. v. 26. 28. Ipsemet quoq; non respexit eis τὸ σώματον αὐτῶν, Matt. 22. v. 16. Id quod Prophetæ, accensu Spiritu Sancto masculè observarunt, prodeuntes in conspectum Pharaonis, Saulis, Davidis, Achabi, & aliorum Magnatum, suasq; phialas, heroico & Leonino animo effundentes : Non expalluit Divus Ambrosius ad Coro-*

Angeli non
sine iussu
Domini
phialas
suas effude-
runt.

Joh 2, 8.

Mat. 21, 6.

1. Sam. 8, 9.

10.11.12.13

14. 15. 16.

1. Sam. 12,

19.

9. Same 22-2

I. Sam. 23, 4

1. Sam. 23

11.12.13.

Pf. 119, 105

8. SAT. 22,

25.

Mal. 2, 7.

Matth. 15, 9

Εὐταξία

Deo grata

मे.

I. Corin. 14

40.
Anneli le.

Quisque

Ross. 12, 3.

657.8.

Individue

Coronam Theodosii: non Athanasius ad scep-
trum Constantij:

Theo doret. hyst. Eccles. l. 2. c. 31. & lib. 5. c. 17. Ambros. Epist. 29. & 32. non Lutherus ad majestatem Augustissimi Imperatoris Caroli: Horum igitur præclara sequamur vestigia, sermonem Domini prædicemus, εὐκαίρως & ἀκαίρως instemus, arguamus, increpemus: 2. Tim. 4. v. 2. Hanc enim ob causam, faciem nobis dat Deus valentorem faciebatur eorum, frontem duriorē frontibus eorum: faciem, ut adamantem, & silecem: Ezech. 3. v. 8. 9. Ita quoq; nostram liberabimus animam, Ezech. 3. v. 21. & maledictionem gravissimam iis, qui pulvillos conspuunt, ac cervicalia faciunt, imminere, Ezech. 13 v. 18. 19. Nihil in Sacerdote tam periculosum (inquit B. Ambrosius ad Theodosium) apud Deum, tam turpe apud homines, quam quod sentiat, non libere denuntiare. Ideo clementia suā displicere debet Sacerdoti silentium, libertas placere.

V. Etsi persecutores Ecclesiæ, Deum sibi cœcum & surdum, nonnunquam imaginantur, instat Cretensium, qui talem Jovem suum esse finxerunt: aliud tamen scripturæ sacræ Codex luculenter testatur: nimirum, quod ἐν δυνάμει Deus habet ὄμμα, & persequentes gregem sanctum, vicissim effusione phialarum excaecationis suæ, persequatur. Ilias enim pœnarum, quas Antichristicis infligere velit Dominus, hic prædicitur: *ulcerum tormenta experturi sunt sævissima: sanguine madebunt: sanguinem bibent: sanguine peribunt: astu mala conscientie irritati, suas præ dolore linguas commanducabunt: & ut paucis multa dicam, μεγάλην σφόδρα plagam divinam experientur.* Apoc. 16. v. 21. Neq; enim dormit vindex & protector noster Dominus. Psal. 121. v. 3. & 4. sed gladium vindictæ vibrat, arcum suis sagittis ardentibus preparat, Psal. 7. v. 13. 14. sceptrum ferreum, in manibus gestat, ut frementes tanquam vas figuli confringere, Psal. 2. v. 9. in furore suo cōturbare, Psal. 2. v. 5. & capita impiorū cōquassare queat, Psal. 110. v. 6. Id quod universa historia Ecclesiastica satis superq; testatur.

Hinc enim Cajum Caligulam à Tribuno militum miserè interfectum, Claudium à conjuge Agrippina veneno dolose peremptum, Neronem flagitiosissimum, & in Christianos crudelissimum, posteaquam ad furcas se condemnatum intelligeret, proprio gladio necatum legimus. Hinc tragici illi exitus Domitiani, à cubiculariis suis, inflictione vulnerum plurimorum confossi: Trajani, resolutione membrorum, & stupore corporis primum correpti, postea verò aqua intercute repleti. Et talia de reliquis quoque Tyrannis fata passim ab Historicis commemorantur, nimirum ἀντιστοιχῶς Dominus Deus reddere novit, ut sanguinem fundentes, per suos vicissim ἐλιδεύεσθαι occumbant, &

Sanguinis effusi pœnas in sanguine solvant,
Juxta illud clausum:

οἱ αὖτ' ἀντὶ τῆς ἁμαρτίας τοῦτον τὸν θάνατον ἔχουσιν, ὅτι αὐτῶν καὶ πικρὸν ἐστὶν.

Digni enim sunt sanguinem bibere, qui sanguinem sitierunt.

VI. Merito applaudunt Sancti, cum Deum judicare impios, & vindictam de ipsis sumere animadvertunt: Hic enim exclamat Angelus aquarum, *Iustus es Domine, Qui es, & qui eras, & sanctus, quia hæc judicasti.* Nec incongruè aliter respondet Angelus à Sanctuario, *Etiam Domine Deus Omnipotens, vera & iusta sunt judicia tua,* Apoc.

16. v. 5. & 7. Ejusmodi gratulatorium supra cecinerunt, qui victoriam de bestia reportarunt, dicentes: *Magna & mirabilia tua sunt opera, Domine Deus omnipotens: iusta & vera sunt via tua Rex Sanctorum: Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum, quia solus pius es, quoniam omnes gentes ventent, & adorabunt in conspectu tuo, quoniam judicia tua manifesta sunt.* Apoc. 15. v. 3. 4. Similis extat δοξολογία Apoc. 12. v. 10. 11. 12. Neq; verò ὁπῃ αἰρετικὰ quis istud dixerit: cum sancti non possint non judicia divina exosculari, & iustitiam sanctam pleno ore celebrare.

Hinc & nostro seculo tot super Babylonis ruinæ triumphi, tot super Hagellis Bestiæ multis in Regnis celebrantur Panegyrici: quibus non humana calamitati insultamus: Sed Oculos Dei vigiles, & vindices reverenter laudamus, subinde ingeminantes: *Iustus es Domine, qui es, qui eras, & sanctus, quia hæc judicasti: Etiam Domine DEUS omnipotens, vera & iusta judicia tua.*

VII. Semel atque iterum, παῖς τῆς ἐκκλησίας, vel Omnipotens, Dominus Deus noster celebratus est, ut tantò firmius Omnipotentiam ejus credamus. In hoc enim Cardo fides nostræ consistit, ut Deum non pauca, non aliqua, non multa vel plurima, sed omnia posse, adeoq; nihil prorsus ipsi impossibile esse, sciamus. Luc. 1. v. 37. Gen. 17. v. 1. c. 28. v. 3. c. 35. v. 3. Exod. 6. v. 3. Num. 24. v. 4. Jer. 32. v. 17. Mat. 19. v. 26. Marc. 10. v. 27. Id quod & gentiles ultro agnovērunt. Unde Cicero lib. 3. de Nat. Deor. pulchrè ait: *Nihil est, quod Deo efficere non possit, & quidem sine labore ullo.* Cum quo Aristoteles, Trismegistus, & alii consenserunt, uti in Theatro Zwingeri videre est. Mirum igitur, & stupendum, Sacramentarios nostros Omnipotentiam divinam non pro infinità agnoscere, sed terminis quibusdā certis, & limitibus concludere velle: Aegrè quidē ferunt, impietate istam ipsis imputari: sic enim D. Paræus in Irenico suo votivo p. 140. conqueritur.

Articulus, quod Deus non sit Omnipotens, nec omnia possit, gravis injuria est, ex ignorantia, vel malitia. Nescit, vel nescire vult Accusator, quod Deus sit Omnipotens, esse principium immutabile tam naturalium, quàm Theologorum, de quo inter homines sanos, nulla possit esse dissensio, vel dubitatio. Sed impudenter negare Calvinianos, quod passim in libris suis evomuerunt, masculè ad oculum demonstrant Theologi nostri Clarissimi, D. Doct. Hutterus p. m. in Irenico verè Christiano pag. 284. 288. 289. 290. D. D. Johan. Georg. Sigwartus, in admonitione sua Christiana, de Irenico D. Paræi, pag. 378. 379. D. D. Balthasar Menzerus in Exegesi Augustanæ Confessionis, p. 44. Nos quoq; supra, in explicatione captis Decimi quinti, nec non in Enchiridio nostro Anticalvinistico, & scriptis contra Berolinenses Matæologos Polemicis, sylvam testimoniorum, in aciem produximus, hominesque Sacramentarios, blasphemiarum, contra Omnipotentiam Dei, ad oculum reos convicimus. Nimis perspicua enim & clara sunt Carolostadii, Zwinglii, Martyris, Bezae, Danæi, Sadeelii, Johannis Piscatoris, Christiani Waldensis, Josephi Halli, & aliorum emblemata, ut fuco nullo colorari, & liturâ nulla deleri possint. Neq; juvat circulatores istos, quod Deus rectè dicatur, non posse mori, non posse mentiri, non posse factum infectum facere, & similia.

Distinguendum enim inter potentiam Dei absolutam: & potentiam Dei ordinariam. De illâ nunc

Apoc. 15, 3.

Apoc. 12, 10

11, 12.

Deus vero est omnipotens.

Luc. 1, 37.

Gen. 17, 1.

Gen. 28, 5.

Gen. 35, 3.

Exod. 6, 3.

Num. 24, 4.

Jer. 23, 17.

Mat. 19, 26.

Mar. 10, 27.

Cicero l. 3.

de Nat. Deorum.

Sacramentarii omni-

potentiam

divinam

pro infinita

non agnos-

cent.

D. David

Paræus in

Irenico,

p. 140.

D. Hutte-

rus p. 287.

288. 289.

290.

D. Sigwartus.

sup. p. 378.

379.

D. Menze-

rus in Exe-

gesi Augu-

stana Con-

fest. p. 44.

Potentia Dei

dupluciter

non

Et terra Egypti non effugiet: Et dominabitur super absconditos thesauros: auri, argenti, & rerum quarumlibet pretiosissimarum Egypti, Lybium, & Caschitarum in progressibus suis, Dan. 11. v. 42. 43.

Dan. 11. 42.
& 43.
Appellatio
Vaticinio-
rum Danie-
lis ad besti-
am Roma-
nam.
Hispania,
manus Pa-
pa dextra.

Conferat Lector historiam presentis seculi, & dicat, annon Bestia abundantes Urbes ingressa: Annon ea fecerit, quæ in remotissimis illis terræ locis & Insulis, neque Patresejus, neque Patrum Patres fecerunt? annon manum suam (quæ Hispaniam, Papæ dextram fidelissimam notari statuo) extenderit? eamque extra imperii sui limites emiserit? Ita quidem, *Ut in terras penetraverit, & dominium super absconditas gazas auri, argenti & omnium desiderabilium obtinuerit: Stupendæ enim sunt Indiæ utriusque divitiæ, & inde tot oneratae classes, auri millionibus, geminis, aromatis, & aliis mercibus pretiosissimis refertæ, ad Bestiam proveniunt, cujusmodi copiam Sol Europæ antehac importari non vidit. Hæc de causâ primâ, ob quam Bestia, inter medias plagas, superbiæ suæ cristas attollere non desinit: quia videlicet successu felici, ultra ipsum Euphraten se progredi, & ex remotissimis terrarum Regnis thesauros ingentes adipisci,prehendit.*

II. Altera
ansa cristæ
Papatus.

Alteram jactantiæ ansam, ex spiritibus tribus, instar ranarum, orbem perambulantibus arripiunt.

Conatus
indefessus
Iesuitarum.

Infandum enim, quantum Jesuitæ Regno Antichristiano præstent commodum: Impigri extremos proficiscuntur ad Indos: omnes suas cogitationes & curas eo intendunt, ut Barbaras gentes Sedi Romanæ devincire, eisque amorem & observantiam Papæ instillare possint. Hoc nomine tot suscipiunt peregrinationes: tot subeunt molestias: tot sustinent persecutiones: Hoc nomine ad Reges terræ & totius Mundi audacter procedunt, neque vel minis, vel aliis periculis se absterri sinunt. (Dann der Teuffel ist in seinen Werckzeugen unterschrocken und unverdroffen) Fidum istud Esauiticæ gentis studium, & famulitium perquam reddit Antichristum ferocem, & superbum: neque enim animas tantum, Lojolas illos piscari, sed & thesauros Barbarorum populorum sedi Romanæ lucrari, animadvertit. Legantur *Esauitarum* de successibus suis, in Indiâ *Epistola*, & Relationes historicæ: Legantur *Matthæi Ricii de societatis Esauitice apud Sinas susceptâ Christiana expeditione*, à Nicolao Trigantio, nuperrimè editi: & videbimus, trium Spirituum, quod *Stellam* in Oriente viderint, gloriationem: videbimus indefessum eorum, pro sedis Romanæ amplificatione, studium. Nihil enim prius, nihil ipsis antiquius fuit, quam Sciaquinum stationem fixam obtinere, p. 1581. ut ut ter repulsam tulerint, p. 148. nihil magis laborarunt, quam ab Hispanis Legationem ad Sinarum Regem impetrare, p. 186. 187. & talem quidem, *cujus pars unus è Jesuitis, C. Alphonsus Sancius, Hispanus, esset: qui cum Johanne Papista Romano, ex Philippinis Insulis Amacuum, & Sciaquinum missi fuerunt: ubi ope, & opera Esauitarum negotium commissum cautè expediverunt, p. 188. & seqq. Ac ut magis innotescat, quanta cura Esauitæ, autoritatem Bestiæ Romanæ ac Ecclesiæ, ejus dilationem sibi commendatam habeant, placet ex prædictis Commentariis plura, illustrationis quasi loco, adducere. Nimirum quod P. Michael Ruggerius, in Provinciam Quam si excurrerit, ibidemque viam Hispano præparaverit: pag. 197. quod Legationem à Pont. Max. ad Regem Sinarum procurave-*

Matthæus
Riccius.
Nicolaus
Trigantius.

rit pag. 212. quod Esauitæ Sciauchinenses fascinarint, & in admirationem Societatis Esau, ipsos pertraxerint. p. 220. & seqq. quod Xancei, Nobilis Magistratus Filium, Chiutaiso dictum persuasione Matthæi Ricii, sibi devinxerint, pag. 251. quod & in Urbe Nanchiuna factum. pag. 268. 380. 383. quem in finem, & ut tanto velocius ac felicius voti sui compotes fierent, non gravati sunt Esauicolæ, Sinicè scriptis libris, Sinenses allicere, pag. 487. initium facientes, à disciplinis Mathematicis, postea ad Catechetica & sacra progredientes, pag. 488. 489. 490. 491. sed & miraculis suis non paucos, Nanchini præsertim deceperunt: uti Matthæus Riccius lib. 5. Commentationum pag. 592. ipsemet testatur inquit: *Itaq; interim dum mortales immortalis DEI honorem promovent, ipse quoq; non raram suæ potentia significationem prodigiorum auctoritate prodebat: inter quæ insigne est, quod puella contigit, quæ demon importunus obsessor variis figuris terrebat, & ad libidinem incitabat, sæpè negotiatorem, alias sacrificulum, nonnunquam senem, juvenem aliquando simulans, ad execranda scelera hortabatur: aiebat enim nulla aliare, quam infantili sanguine placandum: profani in ejus auxilium vocabantur Exorcistæ, sed ludebat, quas minime formidabat deprecationes, ex ara cereos & candelabra subducebat, audiit fortasse ex eadem vicinia Neophytus quidam, nescio cujus opificii artifex, is cum Ethnicis colloquens, Divini numinis vim in ceteros aque spiritus ac homines exponebat: cui ita intulerunt: Quid est igitur cur vicina puella desinis subvenire? habet, inquit ille, certissima contra demones præsidia, iis si placuerit uti, importunus hostis sine dubio victus abscedet: Ergo simul omnes ad puellam parentem se conferunt: rogant, velint nec ne ab importuno vexatore liberari, quod si voluerint, cœli Dominum suscipiant venerandum: annuentibus, submissus est à Fratrib. nostris unus, qui ad eos Christi Servatoris effigiem & venerandum Jesu nomen detulit; ex ara demonum simulacra extruduntur, & Christianæ doctrinæ capita ab universa familia ediscuntur, ex eo ipso die, res mira, nunquam in ades ingredi demoni licuit, sed tamen ex atrio minutabundus inclamabat: rerum peracto baptismo in perpetuum disparuit, quæ res multorum sermonibus celebrata, satis stuporis incussit: quod tanta facilitate divina vis perfecisset, quod nulla rituum Sinensium efficacia perfici potuisset.*

Matthæus
Riccius l. 5.
Commen-
tar. p. 592.

Hæc ille. Nonne ergo Papa sibi insigniter de bellâ istâ Sociorum Esau cohortem gratuletur? nonne ob felicem in conatibus Papisticis successum vehementer lætetur? Desinat igitur Lector mirari, unde tantæ Romano Pontifici cristæ? & quibus impulsus causis, nec dum in animo suo humilietur?

XI. Egregia satellitum Antichristi descriptio probè observetur: vocantur Spiritus, usitato scripturæ termino 1. Joh. 4. v. 1. Probate Spiritus, an ex Deo sint: Omnis spiritus, qui confitetur Jesum Christum, in carne venisse, ex Deo est: & omnis Spiritus qui solvit Iesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus. 1. Cor. 14. v. 32. Spiritus Prophetarum Prophetis subjectus esto. 1. Timoth. 4. v. 1. In novissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis Damoniorum. Dicuntur autem spiritus à spirando, quod instar venti, ubi volunt, spirare solent Joh. 3. v. 8. quod spirant minas ac cædes adversus discipulos Domini, Act. 9. v. 1.

Satellites
Antichristi
vocantur
Spiritus.
1. Joh. 4. v. 1.

1. Cor. 14. 32
1. Tim. 4. 1.

Ioh. 3. 8.
Act. 9. 1.

*Dicuntur
Spiritus
immundi.
Matth. 12, 45
Luc. 11, 24.*

Deinde Immundi dicuntur spiritus, (*ἀκάθαρτα πνεύματα*) sicut & Princeps ipsorum *ἀκαθάρτων πνεύμα* vocatur, Matth. 12. v. 43. Luc. 11. v. 24.

*Vocantur
Spiritus
Dæmonio-
rum.
1. Tim. 4, 1.
Matth. 13, 25.*

Immunda enim proferunt doctrinam: Immunda fovēt consilia: Immunda ora & labia: pluris scortationes & immundas libidines; quā castitatem & puritatem conjugalem faciunt: quodq; rei caput, ad cloacam infernalem immundissimam homines pertrahunt. Tertiō, *Spiritus dæmoniorum* *δαιμόνιαι* dicuntur: quia proponunt doctrinam Dæmoniorum, 1. Tim. 4. v. 1. & com-

Job. 20, 22.

modis Satanæ admodum velificantur: disseminantes zizania in agro Domini: Matth. 13. v. 25.

*Satellites
Antichristi
ex ore Dra-
conis, ex ore
Bestiæ, &
ex ore Pseu-
dopropheta
exire di-
cuntur.
Apoc. 16, 13.
Apoc. 12.
Job. 40.*

Præterea ortum Dæmoniacum Sp. S. sic notat: Quemadmodum enim Doctores, Spiritus boni, & Spiritus Dei sunt, quia ex Ore Christi Sp. S. accipiunt, Joh. 20. v. 22. Ita & Pseudodoctores isti, Spiritus Dæmoniorum sunt, quia placia sua, ex ore Satanæ, per canalem Antichristi Romani, itidem acquirunt: quam ob causam, ex ore Draconis, ex ore Bestiæ, & ex ore Pseudopropheta exire dicuntur: Apoc. 16. v. 13. tria enim ista nomina, tū ipsi Bestia Antichristiana, (quæ ob crudelitatem Draco, ob feritatem Bestia, ob mendacissimam mendacia Pseudopropheta rectè appellatur) tū etiam Diabolo Archistratego congruunt.

*1. Reg. 22,
22.*

Hic enim suprà Apoc. 12. v. 9. *ὁ δράκων ὁ μέγας*, dictus fuit: Hic sub typo Bestiæ crudelissimæ depingitur, Jobis capite quadragesimo: Hic semetipsum Pseudopropheta venditat, inquiens: *Egre diar & ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum*, 1. Reg. 22. v. 22. Quapropter nemo non Spiritus Antichristianos, instar ipsius Satanæ fugere, ac odisse tenetur, cū Spiritus, & Excrementa sint dæmoniorum, cū a Diabolo ortum trahant, quicquid etiam de sanctitate sua & innocentia obmurmurent: Novum enim Satanæ haud est, in Angelum lucis se transformare: (*μεταχρηματίζεσθαι*) Ergo neque magnum, si & Ministri illius personam in se transferant, *ὡς ἄγγελοι*.

*2. Corinth.
11, 14. & 15.*

vel miracula (*σημεῖα*) ipsis assignantur: Supra enim de Bestia Sp. Sanctus prædixit: *Facit signa magna, ut etiam ignem faciat de cælo descendere in terram, in conspectu hominum: Et seducit habitantes in terra, propter signa, quæ data sunt illi*, Apoc. 13. v. 13. & 14. Respectu istorum signorum, *Impostores* rectè vocantur, 1. Tim. 4. v. 1. imponunt enim hominibus: utpote, quod adventus eorum est *καὶ ἐνέργειαν τῆς σατανᾶς* cum omnipotentia, signis ac prodigiis mendacibus, & cum omni deceptione injustitiæ, *ὡς τοῖς δότολοις*, 2. Thes. 2. v. 9. & 10.

*Satellitibus
Antichristi
signa vel
miracula
assignantur.
Apoc. 13, 13.
14.
1. Tim. 4, 1.*

Annon igitur stupendam miremur Spirituum Esauiticorum cæcitatem, qui *jactatis prodigia, in India, & alibi factis, auctoritatem sibi conciliare cupiunt*: cū circa novissima tempora, ex ejusmodi gloriatione, ceu ex proprio suo caractere, Spiritus immundi Dæmoniorum agnosci possint. Id quod ipse CHRISTUS JESUS confirmat, sic vaticinans: *Surgent Pseudo-Christi, & Pseudoprophetae, & dabunt signa magna, & prodigia: ita, ut in errorem, si fieri posset, etiam electi inducantur*. Ecce prædixi vobis, Matth. 24. v. 24. Marci 13. v. 21. Luc. 17. v. 23. Quid ergo O Jesuitæ, instar cuculi, nomina vestra toties ipsi proclamatis? quoties Thaumaturgos vos esse, & signa ac prodigia edere, jactatis? Nondum verò finis, sed porro de Spiritibus istis Sp. Sanctus testatur, quod procedant ad Reges terræ, & totius mundi: Quod aulas Re-

*Mat. 24, 24
Marc. 13, 21
Luc. 17, 23.*

gum & Magnatum perrepant: quod intrepide ipsos Reges terræ & totius mundi adire & compellere audeant. Neque opinor Antichristicolas, in primis Societatis Esauiticæ, hoc inficias ituros: Et quis enim ignorat, quanta & quā infinita multitudo Esauitarum passim in Europa, in celeberrimis Regnis, in Germania, Hispania, Hungaria, Bohemia, Gallia, Anglia, Polonia, & aliis provinciis, pulcherrimas ædes & palatia, possideat? Quis non videt mores Jesuitarum, instar Arrianorum se in Aulas Regum & Principum callidè ingerentium? ita quidem, ut plerique illorum, vix sine præsentia Esauitæ unius, vel plurium, cibi quicquam capere possint? Recolamus tantum Comitum, tum Francofurti ad Mœnum, tum Ratisbonæ, Anno Christi 1612. 1613. solenniter celebrata. Quot obsecro agmina Locustarum & Ranarum Romanensium adfuerunt? Vero quoque, *verius est, Esauitis de omnibus omnium Regum & principum arcanis accuratè constare*: Non enim tantum Orbi perambulantechni isti Errones ipsimet singula diligenter observant, sed & per emissarios, & clientes suos, talia explorant ac resciscunt, quæ non nisi secretissimos & juramento silentii obstrictos Consiliarios scire oportet. Verum, non sufficit spiritibus istis ad Reges terræ procedere: Sed plus ultra indefessi progrediuntur: ad Reges videlicet mundi, in remotissimis mundi locis degentes. Huc pertinent excursiones illæ in Indiam, in cujus Regionibus & Insulis, aliquot jam fundarunt Collegia amplissima, Goanum in primis, Cachicnense, Bazainense, Salsettanum, Malatense, & Iaponiorum Bungense: Residentias quoque complures, Cheranam S. Thoma, Damanensem, Tannensem, Bondocanensem, caulanam, Travancori, Comorinensem, Manarinensem, Sinensem, Æthiopicam, Ambrinensem S. Trinitatis, Meacensem, Emurensem, & alias: Excurreunt Spiritus isti porro in contiguam Indis Regionem, Sinarum, quæ in quindecim est distributa provincias, singulas suam Metropolim habentes, ita ut secundum Iohannis Mendozæ computationem, præter alias urbes elegantissimas, & munitissimas 1674. metropoles quingenta, & nonaginta, in provinciis illis teperiantur. Quas, quomodo Esauitæ perlustrare, & quibus technis Romanæ Bestiæ eas aggregare conentur, ipsimet luculenter scriptis suis testantur. Scimus ergo absque Oedipo, qui Spiritus illi sint, ad Reges terræ, & totius Mundi procedentes: scimus, quo malo hæc processio & *ἐκπόρευσις* fiat: scimus, quale damnum Ecclesiæ & Reipublicæ Christianæ, ex Esauitarum per omnem terram excursionibus emergat. Nimirum RANIS circumforanei isti sunt similes, ut iterum Apocalypsis nostra v. 13. testatur: *ὁμοία βατράχοις*. Suprà cap. 9. v. 3. *ἀγγέλεις* dicebantur: nunc *βατράχοις* assimilantur: ubi haud dubiè Sp. S. ad plagam secundam Ægyptiacam respexit: de quâ sic legimus, Exod. 8. v. 1. 2. & seqq. Dic Pharaoni, *Hac dicit Dominus, si nolueris dimittere populum meum, ecce Ego percutiam omnes terminos tuos ranis, & ebulliet fluvius ranas, quæ ascendent, & ingredientur domum tuam, & cubiculum lecti tui, & super stratum tuum, & in domos servorum tuorum, & in populum tuum, & in fornos tuos, & in reliquias ciborum tuorum. Et ad te, & ad populum tuum, & ad omnes servos tuos intrabunt ranæ: Ovū ne, rogo ovo magis est simile, quā nostri Jesuitæ Ranis istis Ægyptiacis? Utique Pharaoni*

*Satellit es
Antichristi*

Rana Jesuitæ

ad Reges terra & totius mundi procedere dicuntur.

*ad Reges
terra & to-
tius mundi
procedere
dicuntur.*

*Jesuitæ at-
canissima
quoque omni-
um Regum
& Principum
consilia norunt.*

*In amplissi-
mam Regio-
nem Sinarum
Jesuita ex-
curreunt.*

*Satellites
Antichristi
sunt Ranæ
similes.*

*Sunt & Le-
cussis simi-
les.
Exod. 8, 1.
& 2.*

*Rana Jesui-
tæ*

ita ingre-
diantur do-
mus Regum
& princi-
pum.
Ingre-
diantur
cubicu-
la eorum.
Ingre-
diantur
domus
servorum
regiorum.
Furni ipsi
& Culina
non sunt à
Ranis istis
immunes.
Iesuita Re-
gum iuga-
tores, &
perditissimi
parricida
sunt.
Simancha
Pacens in
Apoc. part.
2. c. 3. & 7.
Axioma le-
uiticum.
Marianus
1. de Rege
c. 6. & 7.
Mart. Bec.
Sebast. Hes-
sius.
Laur. Syl-
vanus.
Petrus de
Ribadane-
ira. Carolus
Bonarscius.
Franciscus
Tolerus.
Wilhelmus
Rossius.
Gregor. de
Valent.
Iac. Grefe-
rus. Regici-
dia Iesuiti-
ca.
Catech. Ie-
suit. c. 3. l. 3.
Tortura
Tortip. 421.
424. 428.
429.
Iesuita sunt
Rana ve-
nenata.
Tria Rana-
narum ge-
nera, juxta
Strabum.
Ranarum
ἰδιώματα
Iesuitis ap-
plicantur.
Aristophanes
de coa-
xationibus
ranarum.

Romano plagam hanc inflixit Dominus: & no-
tum nobis est, quod ingrediantur domus Regum,
cubicula lectulorum, extorquentes in auriculari
confessione, singula & universa Magnatum facta,
peccata, & consilia: ingrediantur etiam domos
servorum Regiorum, Cancellariorum, Marescal-
lorum, vicariorum, & aliorum Intimerum. Quin
& Furni ipsi, ac Culinae, à ranis istis non sunt im-
munes: quando praesertim veneno Reges & princi-
pestollere conantur. Sæpius enim periculum vio-
lentæ mortis ab Esauitica factione creatum Ma-
gnatibus, quem nostrum later? Immo verò, cur
non Regum jugulatores, & perditissimos parrici-
das expresse illos dixerim? Huc enim omnia ipso-
rum spectant consilia, ut qui è Principibus vel E-
sauitica religione adversantur, vel pro suspectis
saltem habentur, ilico, si maximè juxta Jacobum
Lucium Miles conscribendus sit, trucidentur. Vi-
de Simancham Pacensem, in Apoc. part. 2. cap.
3. & 7. quin & eo usque progressi sunt Regicidæ
isti, ut Regem hereticum à quovis privato, impune
occidi posse, & factum istud proprio ac heroico habend-
um doceant. Iesuita Marianus libro 1. de Rege,
cap. 6. & 7. Martinus Becanus Resp. ad Doct. Jes.
Aphorismos pag. 18. Sebastianus Hessius, in decla-
rat. Apologet. ad Aphorismos Jesuit. pag. 159. Lau-
rentius Sylvanus, in Philipp. pag. 28. Petrus de Riba-
deneira, lib. de Releg. & virtutibus Principis. Caro-
lus Bonarscius, in Amphitheatro honoris, libro 1. c.
12. Franciscus Xoletus, libro de Institut. Sacerdot. c.
13. Wilhelmus Rossius de vind. Reipubl. Christiana,
adversus Reges impios & hereticos, pag. 156. Gre-
gorius de Valent. Tom. 3. disp. 5. q. 8. pag. 3. Jacobus
Greferus in Apolog. pro Ignatio Lojola cap. 6. Hinc
Elisabetha Regina Anglia aliquoties venenum bi-
bendum præbuerunt. Hinc Guilhelmus Parri, ne-
cem ei inferre voluit. Anno 1584. Catech. Jesuit.
cap. 3. libro 3. Hinc Modernum Regem serenif-
simum & sapientissimum, nec non Regium Fili-
um, una cum tota Aulâ, & parlamento, pulvere
intrato, ad cæli convexa mittere voluerunt. Tor-
tura Totti pag. 421. 424. 428. 429. Hinc Gallia-
rum Regem Henricum Tertium, telo è manibus
extorto, & corpore trajecto, flagitiosissimus Mo-
nachus Anno 1589. interfecit. Hinc Jesuitarum
nequitia, Henricum Quartum crudeliter vitâ pri-
vavit. Quæ omnia cum in finem incidenter addu-
xi, ut damnum ex Ingressu Ranarum Esauiticarum
in domos & palatia Principum pateat.

Ranæ enim istæ, in genere venenatarum sunt
habendæ. Tria siquidem recenset Strabus, flu-
viale unum & vocale: alterum minimum, Cala-
miti nomine dictum: tertium maximum, quod
ruberum vocatur, pessimum, & venenosum. Ta-
les ranæ & nostræ sunt Jesuiticæ, venenum merum
undique & ubique spargentes. Coaxationes ra-
narum, (quas Aristophanes pulchrè vocabulis
ῥεκενέξες καὶ καὶ καὶ descripsit) nemini non sunt
molestissimæ: Ita & Christiana Reipublicæ coxa-
tio Esauitarum molestiam maximam creat. Patiunt
ova Ranæ copiosissima: vel hanc ratione multitu-
dinem Excrementorum Esauiticorum præfigu-
rantes. De Ranis constat, quod apibus valde in-
fidientur: quis ἰδιώματα quæ lo istud, in Esauitis no-
stris non deprehendit? tenebræ juventuti conti-
nuas struunt insidias, in quæ sua cogunt, & allici-
unt Gymnasia: ut primis statim annis versutiam
& nequitiam Sueticam instillare pueris queant.
Ranæ, licet super aureum sedile ponantur, saltu

tamen suo, lacum limosum petere gestiunt; jux-
ta illud: *Garrula limosis Rana coxat aquis.*

Similiter Esauitæ nostri, ad scripturam sacram
alligari nolunt, sed ad limosa potius Scholastico-
rum & Pontificum placita sese proripiunt. De Ra-
nis Cicero, Ælianus, & alii scriptores referunt,
quod coaxatio illarum, valde ut ominosa, & ple-
rumque tempestatem imminenti præliat. O
diras & tragicas Esauitarum nostrorum coxa-
tiones! O sævas provenientes ex illis Rerum pu-
blicarum, & Ecclesiarum tempestates! Ad bel-
la enim, ad seditiones, ad factiones, ad tyranni-
dem, ad turbas, ad exilia, subi de hortantur,
Templorum Evangelicorum devastaciones, bo-
norum confiscaciones, direptiones; civium ex-
pilationes causantur: Testes voco Hungariam,
Austriam, Stiriam, Carinthiam, Babemiam, Po-
loniam, Galliam, Italiam, & nostram imprimis
Germaniam. Ita certè statum Rom. Imperii co-
axationibus & consiliis suis ominosis turbantur,
& labefactantur, ut restitutio ferè nulla sperari
amplius possit. Atque hæc de Satellitum Bestiæ
Romanæ, vel Spirituum trium immundorum sy-
nopticâ descriptione dixisse sufficiat. Plura in cõ-
plemento phialarum septem mox audiemus.

XII. Dum Spiritus S. Locum congregationis,
Hebraica lingua proponit, utiq; studium Lingua-
rum principalium, & imprimis Hebrææ nobis di-
ligenter commendat: Dicit enim non potest,
quantum profit, vel mediocrem sermonis sacri
notitiam habere. Occurrunt nonnunquam Æqui-
vocationes & amphibologiæ, quæ profecto, non
nisi inspectis fontibus rectè tolluntur: Occurrunt
phrasæ, primò aspectu horridæ & obscuræ: quæ
tamen adhibitis linguæ Hebræicæ adminiculis,
perspicuæ redduntur. Sicut enim in teriâ aurum,
in nuce nucleus, inq; hirsutis Castaneæ oper-
culis, fructus absconditus invenitur: ita & in
phrasibus Hebræis, sensus scripturæ genuinus,
planus, & proprius reperitur. Sexcenta possem
ex codice Biblico adducere testimonia, nisi quos-
viseruditos, ultro sententiam meam amplecti,
sperarem. Placet tamen, ut ὁρμηγίον quasi Theo-
logiæ studiosis addam, paucula quædam in me-
dium proferre.

Principium scripturæ sacræ, in vulgatâ versio-
ne sic habet: *In principio creavit Deus cælum &
terram:* Gen. 1. v. 1. ubi fateor, simplicioribus luf-
ficere, si scopum Sp. sancti præcipuum assi-
quantur: interim etiam negari non potest, inagnum
textum Hebræum habere ἑμφασις, quod Dii
creasse cælum & terram dicitur: *In principio cre-
avit Deus cælum & terram:* nomini plurali אלהים
verbum numeri singularis בראh apponitur. Unde
fortissimum, pro pluralitate Personarum, & Uni-
tate Essentiæ in Deo, contra omnes Anti-Trini-
tarios argumentum desumimus: quod deficeret,
nisi ex fontibus Hebræis, res ad oculum invictè
demonstraretur. Certum enim, quod vi Hebræi
sermonis, Creator cæli & terræ sit plures: Nam
non vocatur אלה, neq; אלהים sed אלהים Dii: &
plurale hoc cum singulari בראh conjungitur: sicut
& alibi vocola אלהים singulare verbum appo-
nitur: Gen. 35. v. 11. ut ita unitas in Trinitate, &
Trinitas in Unitate ostendatur, Deut. 6. v. 4. Un-
de Pet. Galat. lib. 2. de arcan. Cathol. verit. c. 9.
Aliud exemplum Gen. 2. videre licet: ibi Ponti-
ficii de muliere interpretantur promissionem,
quod

Hebræa lin-
guæ studi-
um sit uti-
lissimum.

Gen. 1. 1.

Vocula
אלהים
multo-
in scriptura
sacra ver-
bum singu-
laris nume-
ri apponi-
tur.
Gen. 35. 11.

Hieron in Epist. ad Surniam & Eretellam. Rectius longè Divus Hieronymus in Epist. ad Surniam & Eretellam: Sicut in N. T. recurrimus ad fontem Græci Sermonis, quo novum est scriptum Instrumentum: ita in Vet. Testamento ad Hebraicam recurrimus veritatem. Idem in Comment. sup. Zach. c. 8. Tom. 6. f. 116. sic ait: Cogimur ad Hebræos recurrere, & scientia veritatem, magis de fonte, quàm de rivulis querere. B. Augustinus lib. 15. de Civit. Dei. c. 13. itidem docet, non tam credendum esse translationi, quàm linguæ, unde in aliam per interpretes facta est translatio. Et l. 2. Doctr. Christ. c. 11. sic ait: Latina lingua homines, quos nunc instituendos suscepimus, duabus aliis ad scripturam habent opus: Hebræa scilicet, & Græca: ut ad exemplaria præcedentia recurratur: Si quam dubitationem attulerit Interpretum infinita varietas. Consentit cum Divo Augustino, ipsum fuisse Canonicum, à Gratiano compilatum, dist. 9. c. 6. Et alii Pontificii, qui non omnia Papæ σὺντάξα exosculantur, aperte crassioribus illis contradicunt. Benedictus enim Arias Montanus in præf. suâ super opus Biblicum, gravissimis rationibus demonstrat, ad fontes necessario recurrendum esse. Rubertus quoque Bellar. l. 2. de verbo Dei, c. 11. etsi Hebræis fontibus usque adeo æquas non est, cogitur tamen fateri, quatuor temporibus licere, ut fontes consulamus: 1. videlicet quando in Latinis codicibus error videtur esse librariorum: 2. quando Latini variant: 3. quando sententiam in Latino est anceps: 4. quando energia, & proprietates vocabulorum investiganda, Melchior Canus, Episcopus Conariensis l. 2. c. 15. octo utilitates fontium Biblicorum, in Theologia, commemorat: Nimirum 1. ubi differitur cum infidelibus: 2. in explicandis dictionibus ἐμφασις quandam & proprietatem peculiarem habentibus: 3. ad explicandos sensus ex eadem scripturâ, varios, Catholicos: 4. ad cognoscenda idiomata, phrasas, & proverbia: 5. ad emendanda & corrigenda Typographorum σφάλματα: 6. ad intelligenda loca quædam abstrusiora: 7. ad vitandum errorem, qui ex ἀμφιβολοῦς Latini sermonis non raro oritur: 8. ad quædam vocabula percipienda, quæ in editione Latina remanserunt. Andræus Payva l. 4. Defens. ait: Hebræa præter reliquos tractantes, multò in illis ampliora de Christo testimonia, quàm in Latinis, vel Græcis offendere.

Ben. Arias Montanus in præf. sup. Opus Biblicum. Rob. Bell. l. 2. de V. Dei. cap. 11. Sed obijciunt Pontificii, fontes Hebræos esse corruptos: Gregorius de Valentio in Anal. fid. Cathol. Jacobus, Episc. Christopolit. præf. in Psalm. Wilh. Lindanus, lib. 1. panopl. c. 11. Hoc stante pronunciato, sequitur, frustraneam operam linguæ Hebræi impendi: Incertum siquidem, an verè ita fontes habeant, an turbidum fluant. Respondemus autem, mentiri universos, & singulos qui Biblia Hebræa corruptionis arguunt: Sic enim insurgimus: Aut fontes corruerunt Judæi, aut Christiani: Non Judæi: nam si falsare scripturas voluissent, utiq; præcipua vaticinia de Christo sustulissent: sed hoc adeo non fecerunt, ut Codices Hebræi sapius Iudæos magis vexent, quàm Græci & Latini. Multò minus corruerunt Christiani, quod nemo inficiabitur. Ergo fontes corrupti non sunt. Vel sic formo argumentum meum. Ubi nulla corruptio deprehendi, vel demonstrari potest, ibi nulla est. Non enim nulla sunt qualitates. Atqui in Hebræo Codice nulla corruptio ostendi potest.

Melch. Can. lib. 2. c. 15. Andræus Payva l. 4. Defens. Num fontes Hebræi sint corrupti Affirmant Gregorius de Valentio, Jacobus Ep. Christopolit. & Wilh. Lindanus. Negamus nos.

Ergo nulla est. Major suâ luce lucet: Minor, non nisi adductis locis contrariis infringitur.

Addo ex Origene lib. in Esaiam 8. tertium: Si Judæi scripturas aliquando depravarunt, aut ante Christi adventum, aut post id fecerunt. Non ante: nam Christus nunquam eos hoc nomine reprehendit: Non post: nam Christiani corruptionem minime permisissent: neque hodiè testimonia præcipua, corrupta inveniuntur: Ergo nunquam.

Hinc B. Augustinus lib. 15. de Civit. Dei c. 13. ἐκ τῶν ἀδυνάτων esse opinatur, Judæorum gentem tam longe lateq; diffusam, ad corruptionem omnium exemplarium ὁμοθυμαδὸν conspirare potuisse: Quæ sententia B. Augustini, vel inde credibilior est, quòd Iudæorum religio erga sacros libros semper fuit maxima: ut referente Philone, centies potius moriantur, quàm vel apicem mutari in lege sua patiantur. Moderni quoque Judæi Legem suam tantum non adorant: & si in terram incuria quadam ceciderit, jejunium publicum, ad expiationem peccati, celebrant: uti Iohannes Isaacus, & experientia ocularis testatur.

Iacobus Gretserus in Labyrintho suo Critico Hunniano capite 3. futilissimas rationes affert, quibus corruptionem fontium Hebræorum evincere conatur: quas dudum in Tractatu meo tripartito Theologico, nugis Gretserianis opposito, parte prima cap. 3. refutavi. Nolo igitur diutius hic Lectorem detinere: sed iterum atque iterum hortor, ut posthabitis Pontificiorum objectionibus, non Hebræicas tantum literas avidissime discamus, sed & versiones cum fontibus diligenter conferamus: Infandum, quanta cum utilitate, & jucunditate hoc futurum sit: præsertim si ratio docendi & discendi facilius adhibeatur: Ea enim nunc benignitate Germaniam complecti incipit Dominus, ut passim viros industrios, Spiritus Sancti sui gratia ac donis exornet, quo linguas expedita methodo, citra longiorem moram, & molestias tradant. Inter quos honoris causa, merito præ aliis nominatim commendo, virum Reverendum, & clarissimum, Dn. D. Christophorum Helvicum; Professore Giesensensem eximium, Amicum meum honorandum, qui brevi temporis spatio, dexteritate mira, & singulari, aliquot Auditores, ita in Hebræis instituit, ut in publico Auditorio theses Hebræas proponere, objectiones Hebræica lingua assumere, ventilare, discutere, solvere, urgere, & sententiam veram, sacra lingua non secus ac si vernacula ipsis esset, defendere potuerint: Benedicat porro conatibus ejus, & laboribus sanctis, Altissimus. Atque hæc, occasione loci Armageddo, qui ἐβγαῖς sic vocandus prædicitur, fusius tractare placuit: nihil dubitans, quin Lector benevolus, intentionem nostram, æquo animo interpretaturus sit.

XIII. Difficile Deo non est, de Regno Antichristiano magna voce proclamare, τὸ γένος F Actum est: vel Fuit. Hactenus quidem, per aliquot secula, τὸ γένος τῆς δεῦρ, εἰς μετάνοιαν Παπα- tum πολυτέπως, καὶ πολυμερῶς invitavit: quia verò divitias τῆς γένος τῆς δεῦρ, & τῆς ἀνοχῆς, καὶ τῆς μα- κροθυμίας divinæ contempsit, tandem, ex ore iustissimi Judicis, vocem tremendam, γέγορε, audire cogetur. Et hæc πανολεθρίαν extremam, ac universalem afferet: Hæc consummata erit Bestiæ

Vide Rob. Bell Tom. 1. l. 2. de V. Dei. c. 11. Origen. l. 8. in Esaiam.

B. August. l. 1. de Civit. Dei. c. 13.

Philo.

De Regno Antichristi pronunciat- tur vox tragica, EVII.

Gen. 7. contritio, & perditio: sicuti tempore diluvii,
Gen. 19. Gen. 7. & excidii Sodomitici, Gen. 19. vox divina
alium effectum non habuit, quàm γέγονε; quod
videlicet, quicquid Deus minitatus ipsis fuit, ve-
rè & realiter evenit. Dei enim λεχθὲν, certò sequi-
tur τὸ πρᾶξθαι: juxta illud: *Dixit & facta sunt, man-*
davit & creata sunt. Psal. 33. v. 9.

Qua fieri
vult Domi-
nus. certo
fiunt.
Luc. 1. ult.
Eph. 3. 10.
Ps. 115. 4.
Ps. 135. 15.
Ezech. 37.
14.
Dicere &
facere Dei
conjunga-
mus.
Ioh. 17.
Rom. 1.
Heb. 4.
Ioh. 4.

Consule Genesew capita, primum, secundum,
ac tertium, plurima illic exempla & testimonia
reperiēs, quoties Dominus FIAT dixit, toties γέ-
γονε Spiritum Sanctum addidisse: apud Deum
non est impossibile omne verbum, Luc. 1. v. ult.
facere potest omnia ὡς ἐν ἐκείνῳ ὡν αὐτὸς πλάσσει
τοὺς κόσμους, Eph. 3. v. 20. facit omnia, quæcunque vult,
Psal. 115. v. 4. & Ps. 135. v. 15. quam ob causam
hoc de se inculcat elogium: *Sciatis, quia ego Do-*
minus locutus sum, & feci, Ezech. 37. v. 14. Conjū-
gamus igitur & nos, דִּבְרֵי יְהוָה וַיַּעַל præsertim in ar-
ticulis fidei: non attendentes, quid ratio, quid
mundus, quid natura, quid ipse Diabolus oggāni-
at. VERBUM enim Domini, est verbum veritatis:
est verbum potentiae: nihil dicit Jehova, quod ef-
fectui dare non queat: Et impiè prorsus de successu
dubitatur: ubi vox Domini perspicua habetur: Pro-
inde Regulum imitemur de quo Johannes scribit:
Credidit homo verbo, quod dixerat Ei Jesus: neque
fuit vana fides ejus: Nam & ipse illic τὸ γέγονε ex-
pertus fuit, Johan. 4. Impii γέγονε istud in dubium
semper vocant: usq; dum in evitabilem eventum
sentientes: serò nimis, γέγονε, γέγονε, *Factum est*,
Factum est, ejulare & agnoscere coguntur. Magnā
patientia Pharaonem Deus toleravit: magnā di-
ligentia ad conversionem illum invitavit: mira-
culis insuper & comminationibus gravissimis ab
exitio finali præservare Tyrannum laboravit: sed
ecce ferociam, ecce pertinaciā hominis! pro me-
ro verba Jehovæ habuit ludibrio: neque futurum
unquam credidit, ut cum suis ἐργασθὲν deleri pos-
sit. Quam subito autem vox γέγονε auditur? quàm
potenter furiosus iste confunditur? Exod. 14. Et
quid mirum? nonne juravit Dominus exercitu-
um, dicens: *ut putavi, ita erit: & quomodo mente*
trahavi, sic eveniet. Dominus enim exercituum de-
crevit, & quis poterit infirmare. Esai. 14. v. 24. & 27.

Exod. 14.
Esai. 14. 24
& 27.
Recordatio
Dei est ge-
mina.
Una gratia.
Gen. 8. 1.
Gen. 9. 15.
Ierem. 2.
Ps. 117. 12.
Ps. 25. 7.
& 8.
Neh. 5. ult.
Luc. 23. 42.

XIV. Gemina Dei est recordatio: Una gratia:
quā meminit servorum suorum, ea ratione & fi-
ne, ut opem illis ferat, ut preces eorum exaudiat,
ut in periculis protegat: In Hebræo est זָכַר Za-
char, quæ sapius in bonam partem de Deo usur-
patur? Gen. 8. v. 1. זָכַר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ Gen. 9. v. 15.
sic promittit Jehova, זָכַרְתִּי אֶת-בְּרִיתִי qualia v.
16. de Irade repetuntur, quod videre velit illam
Dominus, ad recordandum fœderis seculi, inter
Deum, & inter omnem animā viventem. Sic Jer.
2. v. 2. ait Dominus: *Recordatus sum tui, & pie-*
tatis adolescentie tue: זָכַרְתִּי Psalmo 115. v. 12. *Dom-*
inus recordatus est nostri, benedicet, imò benedicet
domui Israel: Pro hac benignā recordatione, sup-
plices fiunt fideles, cum Davide ingeminantes:
Reminiscere vel recordare Domine, miserationum
tuarum, & pietatum tuarum secundum pietatem
tuam recordare mei Tu, propter bonitatem tuam,
Ps. 25. v. 7. & 8. & Nehem. 5. v. ult. *Recordare mei*
Deus mi in bonum omnium, quæ feci super populo hoc,
ferè, ut Latro ille clamavit: *Recordare mei Domi-*
ne, cum in Regnum tuum veneris, Luc. 23. v. 42. Re-
miniscentiam istam Zacharias celebrat, in canti-
co suo iniquiens: *Recordatur testamenti sui sanctis*

& iusjurandum, quod juravit ad Abraham Patrem
nostrum, daturum se nobis. Luc. 1. v. 72. 73. Huc
pertinet suavissima promissio, quā se nostri non
oblitterum recepit Dominus: Esai. 49. v. 15. 16.
Nunquid oblivisci potest Mulier infansem suum, ut
non misereatur Filio uteri sui, Etsi illa oblita fuerit,
Ego tamen non obliviscar tui: Ecce in manibus meis
descripsi Te: Muri tui coram oculis meis semper:
Haftenus recordatio una: nimirum Gratiae.

Altera, est recordatio Ira: de quā textus nostri
verba sonant: *Babylon magna venit in memoriam*
ante Deum: ut daret illi calicem vini indignationis
iræ suæ. Sominant nonnunquam Impii, si pœnam
differt Dominus, planè cum oblivisci iniquita-
tum, & impietatis eorum: id quod & Babylon An-
tichristiana aliquot seculorum periodis cogitavit:
Verum, rem aliter longè se habere Sp. S. hic per-
spicue testatur: Adimpleta enim peccatorum
mensura, & sprete omni divinā patientiā, tandem
memorem se futurum Babylonis magnæ, & ca-
licem vini indignationis iræ suæ daturum se, mi-
nitatur. Nimirum ita recordari impiorum solet
Dominus, ut plerumque grandinem ταλαυτίαν
cœlitus descendere faciat. Nec sufficit, dicere A-
postolum, *memoriam Babylonis magnæ ante Deum*
venire: quæ tamen sola ἀνάμνησις horrorem in-
gentem immittere posset. Non sufficit dicere, pa-
ratum *Babylon calicem*: non sufficit calicem πο-
τήγιον vini appellari: non sufficit ποτήγιον istud,
calicem vini indignationis vocari: sed ad ampli-
ficationem vindictæ, super Babylonem magnam
decretæ, & conclusæ, calicem vini indignationis
iræ suæ, daturum se rugit Dominus: quin & gran-
dinem ὡς ταλαυτίαν in homines descensuram vati-
ciniatur. O tragicam & infaustam Dei (ex parte
Impiorum) recordationem! Aperiet pugillares,
& Libros suos Dominus, recenset blasphemias, &
scelera Bestiæ: Catalogum audiet Babylon iniquita-
tum suarum: & cum biberint ex calice ira Dei, tur-
babitur, ac insanient à facie gladii, quem Jehova
mittet inter eos. Jer. 25. v. 16. Talem recordatio-
nem supplices à Deo rogant Judæi, ingeminan-
tes: *Memor esto Domine filiorum Edom, in die Je-*
rusalem, qui dicunt, Exinanite, Exinanite, usq; ad
fundamentum in ea, Psal. 137. v. 7. Recordari
autem dicitur Dominus peccatorum, quando
pœnas infligere decernit, sicuti in memoriam an-
te Deum venerunt peccata Ante-diluvianorum,
Sodomitarum, Jerosolymitanorum, & aliorum,
qui ulttricem manum Justissimi Judicis experti
fuerunt. Pro tali recordatione humiliter depre-
cantur pii, dicentes: *Delicta juventutis meæ, &*
ignorantias meas, ne memineris Domine, Psal. 25. v.
2. *Ne memineris iniquitatum nostrarum antiqua-*
rum, Ps. 79. v. 8. Sicut enim Simeï supplicium se-
verum dicat Salomon, ad animam & in memo-
riam sibi revocans nequitiam ejus 3. Reg. 2. v. 44.
Ita & Deus, cum recordatur iniquitatum nostra-
rum, quarum remissionem gratuitam decenter
non rogavimus, & quæ ob intermissam potenti-
am teclæ non sunt, ad Executionem pœnarum
progreditur: Ezech. 18. v. 24. Jer. 18. v. 23. Alie-
no igitur exemplo moniti, discamus sapere, ipsi-
met peccatorum nostrorum meminisse, & ut ex
memoria deleantur, inque profundum maris
projiciantur, humiliter cum sanctis omnibus ora-
re. Babylonem Magnam quod attinet, quia
nullis signis, nullis exhortationibus, nullis incre-
pationibus, nullis minis, nullis pœnis, nulla
gran-

Luc. 1. 72.

Esai. 49. 15.
& 16.Altera re-
cordatio
ira.Deus recor-
datur Bab.
& in me-
moriam e-
jus venit
Bestia Ro-
mana.

Ier. 25. 16.

Ps. 137. 7.
Quomodo
dicitur De-
us recorda-
ri peccato-
rum nostra-
rum.

Ps. 25. 7.

Ps. 79. 8.

3. Reg. 44.

Ezech. 18. 24.
Ier. 18. 23.Mich. 7.
Ps. 32.

grandine, nullis plagis emolli & emendari voluit, ferat ultricem dextram Domini, & inebrietur à calice vini indignationis iræ Dei: blasphemare enim perrexit percutientem, nec ab operibus suis resipuit, Apoc. 16. v. 11.

Deus grandine magna sapius Impios punivit. Syr. 39, 35.

XV. Non infrequens Deo est, grandine magnâ ἐκ τῆς ὀργῆς Impios punire: grando enim non minus ad nutum & jussum Domini, ejusdem gloriæ vendicat, quàm aliæ Creaturæ ad vindictam paratæ, Syr. 39. v. 35. Sic Pharaonem Ægyptium grandine afflixit, & in universâ terrâ magnum cū tonitru grandinem dedit Dominus, Exod. 9. v. 18.

Exod. 9, 18. & seqq.

19. 22. 23. 24. Sic de quinq; Regibus Amorreorum scribitur, quod super eos, & exercitus ipsorum, Dominus de cælo miserit Lapidēs magnos, ita ut multò plures lapidibus grandinis sint mortui, quàm quos gladio percusserant Filii Israel, Jos. 10. v. 11. Habet enim Prepotens thesauros grandinis

Jos. 10, 11.

Job. 38. v. 22. quibus occidit vineas, & jumenta, Ps. 78. v. 47. 48. à petrosâ irâ plena mittuntur grandines, Sap. 5. v. 23. & tunc Creatura Factori deserviens exardescit in tormentū adversus impios, Sap. 16. v. 22. tunc fortis est Dominus in saxis grandinis, Syr. 46. v. 6. ita enim minitatur, Audiat faciet Dominus gloriam vocis suæ, & terrorem brachii sui ostendet in comminatione furoris, & flammâ ignis devorantis,

Job. 38, 22. Ps. 78, 47. 48. Sap. 5, 23. Sap. 16, 22. Syr. 46, 6.

allidet in turbine, & in lapide grandinis. Esai. 30. v. 30. Neq; hîc προσωπολήπτης est Dominus: sed eadē facilitate super potentes fulmina & grandinem mittit, quâ super alios. Ita Tullius Hostilius Rex Romanorum, ita Imperator Anastasius, ita Imperator Marcus Aurelius Carus, cælesti fulmine & grandine perierunt. Inprimis verò memorabile est,

Esai. 30, 30.

quod Jobus Fincelius memorat, An. Chr. 1440. Arcam Papalium indulgentiarum cælitus tactam esse: ut nimirum præmoneretur Bestia, nisi resipiscat aliquando πληγὴν μεγάλην σφόδρα τῆς χαλᾶς super ipsâ descensurâ. Quia enim Regnum Bestiæ, suprâ πνευματικῶς Ægyptus dictum fuit, Apoc. 11. v. 8. quid mirum, si & plagas Ægypti aliquando experiatur?

Apoc. 11, 8.

XVI. Magnitudinem grandinis quia ὡς ταλαντίαν futuram prædixit Dominus, non immeritò aliquid de Talentis hic breviter adjiciemus: cū præsertim mentio talentorum in scriptura Veteris & Novi Testamenti fiat creberrima. Dicitur autem Talentum apud Hebræos תַּלְתָּי quæ vocula alioquin etiam planitiem terra, Gen. 13. v. 11. 12.

Talentum quomodo apud Hebræos dicatur? Gen. 13, 11.

2. Sam. 18. v. 23. nec non tortam, vel buccellam panis denotat, Exod. 29. v. 23. 1. Sam. 2. v. 36. Prov. 6. v. 26. Græci τάλαντον vocant, quod derivari dicit

2. Sam. 18, 23.

Eustathius, τὸ τῆς γαίης τὸ βάρος, ἢ τὸ τῆς τάλαντος, & καρτερικὸν τῆς ἐργασίας, & τὸ διοικεῖ φερέπονον. Rectè autem Epiphanius in libro de Mensuris scribit, Talentum omnem mensuram, quæ ponderatur, excedere. Quo respectu, grando super Bestiam descensura, non sicli, non mina, non denariorum, non unciarum, non didrachmarum, non stateris, non assarii, non minuti, non quadrantis, sed Talenti assimilatur, ut magnam, immò maximam & gravissimam eam futuram indicetur. Ad magnitudinem enim talenti, nullum in sacris pondus assurgit. Nihil ergo jam dicam de minutis, verè minutis numulis, quorum duo Quadrans faciunt: Marci 2. v. 42. nihil de Assē, vel assario, Matthæi 10. v. 29. nihil de statere, Matth. 17. v. 25. nihil de didrachma, vel drachmâ, vel denariis, vel minis: sed de Talento tantum quædam brevissimè apponam: Ubi primum moneo, diversa talentorum genera à scriptoribus recenseri, Atticum videlicet, Ægy-

Exod. 29, 23.

1. Sam. 2, 36. Prov. 6, 26. Eustathius. Talentum apud Græcos. Epiphanius in libro de Mensuris.

1. Sam. 2, 36.

Propter quod, & τὰς ἐργασίας, & τὸ διοικεῖ φερέπονον. Rectè autem Epiphanius in libro de Mensuris scribit, Talentum omnem mensuram, quæ ponderatur, excedere. Quo respectu, grando super Bestiam descensura, non sicli, non mina, non denariorum, non unciarum, non didrachmarum, non stateris, non assarii, non minuti, non quadrantis, sed Talenti assimilatur, ut magnam, immò maximam & gravissimam eam futuram indicetur. Ad magnitudinem enim talenti, nullum in sacris pondus assurgit. Nihil ergo jam dicam de minutis, verè minutis numulis, quorum duo Quadrans faciunt: Marci 2. v. 42. nihil de Assē, vel assario, Matthæi 10. v. 29. nihil de statere, Matth. 17. v. 25. nihil de didrachma, vel drachmâ, vel denariis, vel minis: sed de Talento tantum quædam brevissimè apponam: Ubi primum moneo, diversa talentorum genera à scriptoribus recenseri, Atticum videlicet, Ægy-

Propter quod, & τὰς ἐργασίας, & τὸ διοικεῖ φερέπονον.

Rectè autem Epiphanius in libro de Mensuris scribit, Talentum omnem mensuram, quæ ponderatur, excedere. Quo respectu, grando super Bestiam descensura, non sicli, non mina, non denariorum, non unciarum, non didrachmarum, non stateris, non assarii, non minuti, non quadrantis, sed Talenti assimilatur, ut magnam, immò maximam & gravissimam eam futuram indicetur. Ad magnitudinem enim talenti, nullum in sacris pondus assurgit. Nihil ergo jam dicam de minutis, verè minutis numulis, quorum duo Quadrans faciunt: Marci 2. v. 42. nihil de Assē, vel assario, Matthæi 10. v. 29. nihil de statere, Matth. 17. v. 25. nihil de didrachma, vel drachmâ, vel denariis, vel minis: sed de Talento tantum quædam brevissimè apponam: Ubi primum moneo, diversa talentorum genera à scriptoribus recenseri, Atticum videlicet, Ægy-

Propter quod, & τὰς ἐργασίας, & τὸ διοικεῖ φερέπονον.

Rectè autem Epiphanius in libro de Mensuris scribit, Talentum omnem mensuram, quæ ponderatur, excedere. Quo respectu, grando super Bestiam descensura, non sicli, non mina, non denariorum, non unciarum, non didrachmarum, non stateris, non assarii, non minuti, non quadrantis, sed Talenti assimilatur, ut magnam, immò maximam & gravissimam eam futuram indicetur. Ad magnitudinem enim talenti, nullum in sacris pondus assurgit. Nihil ergo jam dicam de minutis, verè minutis numulis, quorum duo Quadrans faciunt: Marci 2. v. 42. nihil de Assē, vel assario, Matthæi 10. v. 29. nihil de statere, Matth. 17. v. 25. nihil de didrachma, vel drachmâ, vel denariis, vel minis: sed de Talento tantum quædam brevissimè apponam: Ubi primum moneo, diversa talentorum genera à scriptoribus recenseri, Atticum videlicet, Ægy-

Propter quod, & τὰς ἐργασίας, & τὸ διοικεῖ φερέπονον.

Rectè autem Epiphanius in libro de Mensuris scribit, Talentum omnem mensuram, quæ ponderatur, excedere. Quo respectu, grando super Bestiam descensura, non sicli, non mina, non denariorum, non unciarum, non didrachmarum, non stateris, non assarii, non minuti, non quadrantis, sed Talenti assimilatur, ut magnam, immò maximam & gravissimam eam futuram indicetur. Ad magnitudinem enim talenti, nullum in sacris pondus assurgit. Nihil ergo jam dicam de minutis, verè minutis numulis, quorum duo Quadrans faciunt: Marci 2. v. 42. nihil de Assē, vel assario, Matthæi 10. v. 29. nihil de statere, Matth. 17. v. 25. nihil de didrachma, vel drachmâ, vel denariis, vel minis: sed de Talento tantum quædam brevissimè apponam: Ubi primum moneo, diversa talentorum genera à scriptoribus recenseri, Atticum videlicet, Ægy-

Propter quod, & τὰς ἐργασίας, & τὸ διοικεῖ φερέπονον.

Rectè autem Epiphanius in libro de Mensuris scribit, Talentum omnem mensuram, quæ ponderatur, excedere. Quo respectu, grando super Bestiam descensura, non sicli, non mina, non denariorum, non unciarum, non didrachmarum, non stateris, non assarii, non minuti, non quadrantis, sed Talenti assimilatur, ut magnam, immò maximam & gravissimam eam futuram indicetur. Ad magnitudinem enim talenti, nullum in sacris pondus assurgit. Nihil ergo jam dicam de minutis, verè minutis numulis, quorum duo Quadrans faciunt: Marci 2. v. 42. nihil de Assē, vel assario, Matthæi 10. v. 29. nihil de statere, Matth. 17. v. 25. nihil de didrachma, vel drachmâ, vel denariis, vel minis: sed de Talento tantum quædam brevissimè apponam: Ubi primum moneo, diversa talentorum genera à scriptoribus recenseri, Atticum videlicet, Ægy-

Propter quod, & τὰς ἐργασίας, & τὸ διοικεῖ φερέπονον.

Rectè autem Epiphanius in libro de Mensuris scribit, Talentum omnem mensuram, quæ ponderatur, excedere. Quo respectu, grando super Bestiam descensura, non sicli, non mina, non denariorum, non unciarum, non didrachmarum, non stateris, non assarii, non minuti, non quadrantis, sed Talenti assimilatur, ut magnam, immò maximam & gravissimam eam futuram indicetur. Ad magnitudinem enim talenti, nullum in sacris pondus assurgit. Nihil ergo jam dicam de minutis, verè minutis numulis, quorum duo Quadrans faciunt: Marci 2. v. 42. nihil de Assē, vel assario, Matthæi 10. v. 29. nihil de statere, Matth. 17. v. 25. nihil de didrachma, vel drachmâ, vel denariis, vel minis: sed de Talento tantum quædam brevissimè apponam: Ubi primum moneo, diversa talentorum genera à scriptoribus recenseri, Atticum videlicet, Ægy-

Propter quod, & τὰς ἐργασίας, & τὸ διοικεῖ φερέπονον.

Rectè autem Epiphanius in libro de Mensuris scribit, Talentum omnem mensuram, quæ ponderatur, excedere. Quo respectu, grando super Bestiam descensura, non sicli, non mina, non denariorum, non unciarum, non didrachmarum, non stateris, non assarii, non minuti, non quadrantis, sed Talenti assimilatur, ut magnam, immò maximam & gravissimam eam futuram indicetur. Ad magnitudinem enim talenti, nullum in sacris pondus assurgit. Nihil ergo jam dicam de minutis, verè minutis numulis, quorum duo Quadrans faciunt: Marci 2. v. 42. nihil de Assē, vel assario, Matthæi 10. v. 29. nihil de statere, Matth. 17. v. 25. nihil de didrachma, vel drachmâ, vel denariis, vel minis: sed de Talento tantum quædam brevissimè apponam: Ubi primum moneo, diversa talentorum genera à scriptoribus recenseri, Atticum videlicet, Ægy-

Propter quod, & τὰς ἐργασίας, & τὸ διοικεῖ φερέπονον.

Rectè autem Epiphanius in libro de Mensuris scribit, Talentum omnem mensuram, quæ ponderatur, excedere. Quo respectu, grando super Bestiam descensura, non sicli, non mina, non denariorum, non unciarum, non didrachmarum, non stateris, non assarii, non minuti, non quadrantis, sed Talenti assimilatur, ut magnam, immò maximam & gravissimam eam futuram indicetur. Ad magnitudinem enim talenti, nullum in sacris pondus assurgit. Nihil ergo jam dicam de minutis, verè minutis numulis, quorum duo Quadrans faciunt: Marci 2. v. 42. nihil de Assē, vel assario, Matthæi 10. v. 29. nihil de statere, Matth. 17. v. 25. nihil de didrachma, vel drachmâ, vel denariis, vel minis: sed de Talento tantum quædam brevissimè apponam: Ubi primum moneo, diversa talentorum genera à scriptoribus recenseri, Atticum videlicet, Ægy-

Propter quod, & τὰς ἐργασίας, & τὸ διοικεῖ φερέπονον.

Rectè autem Epiphanius in libro de Mensuris scribit, Talentum omnem mensuram, quæ ponderatur, excedere. Quo respectu, grando super Bestiam descensura, non sicli, non mina, non denariorum, non unciarum, non didrachmarum, non stateris, non assarii, non minuti, non quadrantis, sed Talenti assimilatur, ut magnam, immò maximam & gravissimam eam futuram indicetur. Ad magnitudinem enim talenti, nullum in sacris pondus assurgit. Nihil ergo jam dicam de minutis, verè minutis numulis, quorum duo Quadrans faciunt: Marci 2. v. 42. nihil de Assē, vel assario, Matthæi 10. v. 29. nihil de statere, Matth. 17. v. 25. nihil de didrachma, vel drachmâ, vel denariis, vel minis: sed de Talento tantum quædam brevissimè apponam: Ubi primum moneo, diversa talentorum genera à scriptoribus recenseri, Atticum videlicet, Ægy-

Propter quod, & τὰς ἐργασίας, & τὸ διοικεῖ φερέπονον.

Rectè autem Epiphanius in libro de Mensuris scribit, Talentum omnem mensuram, quæ ponderatur, excedere. Quo respectu, grando super Bestiam descensura, non sicli, non mina, non denariorum, non unciarum, non didrachmarum, non stateris, non assarii, non minuti, non quadrantis, sed Talenti assimilatur, ut magnam, immò maximam & gravissimam eam futuram indicetur. Ad magnitudinem enim talenti, nullum in sacris pondus assurgit. Nihil ergo jam dicam de minutis, verè minutis numulis, quorum duo Quadrans faciunt: Marci 2. v. 42. nihil de Assē, vel assario, Matthæi 10. v. 29. nihil de statere, Matth. 17. v. 25. nihil de didrachma, vel drachmâ, vel denariis, vel minis: sed de Talento tantum quædam brevissimè apponam: Ubi primum moneo, diversa talentorum genera à scriptoribus recenseri, Atticum videlicet, Ægy-

Propter quod, & τὰς ἐργασίας, & τὸ διοικεῖ φερέπονον.

Rectè autem Epiphanius in libro de Mensuris scribit, Talentum omnem mensuram, quæ ponderatur, excedere. Quo respectu, grando super Bestiam descensura, non sicli, non mina, non denariorum, non unciarum, non didrachmarum, non stateris, non assarii, non minuti, non quadrantis, sed Talenti assimilatur, ut magnam, immò maximam & gravissimam eam futuram indicetur. Ad magnitudinem enim talenti, nullum in sacris pondus assurgit. Nihil ergo jam dicam de minutis, verè minutis numulis, quorum duo Quadrans faciunt: Marci 2. v. 42. nihil de Assē, vel assario, Matthæi 10. v. 29. nihil de statere, Matth. 17. v. 25. nihil de didrachma, vel drachmâ, vel denariis, vel minis: sed de Talento tantum quædam brevissimè apponam: Ubi primum moneo, diversa talentorum genera à scriptoribus recenseri, Atticum videlicet, Ægy-

ptium, Babylonicum, Euboicum, Siculum, Ægipneticum, Hebraicum: quæ singula à Budeo, in libro de Assē, accuratius explicantur.

scriptoribus recensentur.

Et quia secundum annotationem Rabbi David Kimbi, Talentum quoq; aliud commune, aliud sacrum, hinc diversitas computationis oritur, aliis siclos plures, aliis pauciores Talento assignantibus: Ita Rabbi Cambius, & R. Levi Gersonides, valorem Talenti mille octingentorū siclorum esse affirmant. Moneo igitur secundò, ut, qui valorem Talenti Hebraici rectè tenere cupit, ipsius Sp. S. ductum sequatur, præsertim in Exodo, cap. 38. v. 25. 26. ubi summa oblationis fuisse dicitur, Centum תַּלְתָּי seu talenta, cum mille septingentis septuaginta quinque siclis. Contribuerunt verò sexcenties, & ter mille, quingenti, & quinquaginta homines: singuli singulos siclos dimidiatos: hoc est, trecenties & semel mille, septingentos, & septuaginta quinque siclos integros: Subtractis igitur siclis 775. remanent sicli trecenties mille, (300000.) quos Moyses centum constituere affirmat talenta. Unde manifestissimum evadit, Kikar seu talentum unum, continere siclos ter mille, (3000.) ἡρπυῖα autem apud Hebræos fuit nummus seminuuncialis argenteus, quatuor drachmas habens Atticas, juxta Josephum lib. 3. Antiquit. cap. 12. Valor ergo Talenti est 1500. Thalerorum: qui in libra efficiunt nonaginta tria pondo, cum tribus quartis. Jam igitur Tertiò considerare Lectorem rogo, quàm σφόδρα μεγάλη sit futura, grando ultrix Domini, quia ταλαντία vocatur? Pondus ταλαντίαν habebunt Lapidēs, qui magnâ in copiâ Antichristicolas obruent, & funditūs perdent. Nimirum peccatis ταλαντίαις rectè πληγὴν ταλαντία respondet.

Exod. 38, 25. 26.

Kikar seu talentum quot siclos contineat. Siclos apud Hebræos quid sit. Joseph. lib. 3. Ant. c. 12.

Quid obsecro somniet, quid sibi præfagiat & metuat Antichristus Romanus? Annon satius ac consultius foret, ἵνα κρεμάσῃ μύλῳ ὁνιῶς ὅππῃ τὸν τράχηλον αὐτῆς, & κατὰ πονηρίαν ἐν τῷ πελάγῳ τῆς θαλάσσης? Sed fiat & eveniat Bestiæ huic, quod decrevit Dominus.

Locus XVII.

Tandem restat, ut majoris σαφηνείας, & indubitatissimæ ἀσφαλείας ergò, filo historico neque tam meīs, quàm aliorum verbis pertexam, quomodo phialarum istarum præcipuis vaticiniis, eventus accuratè respōderit. Et si enim in ἐξηγήσει, & Locis doctrinarum aliqua hæctenus inspersi, operæ tam præcipuum me facturum puto, si ἀξιόμνημόνευτα illa, unum in locum congeram, & ἀκριβέστερος, fata Bestiæ Antichristianæ, depingam.

Complementum phialæ prima.

Initiò igitur ulcera Bestiæ non sunt oblcura: A planta enim pedis, usque ad verticem, non est in Regno Antichristi sanitas: Sed vulnus, livor, & plagatumens; Gens peccatrix, populus gravis iniquitate, semen nequam filii scelerati, qui dereliquerunt Dominū & blasphemaverunt sanctū in Israel: qui ab alienati sunt retrorsum. Esai. 1. v. 4. 6. quem admodum Petrus quidam, Cantor Parisiensis, circa annum Domini 1210. verba ista ad Papam expresse applicavit.

Ulceres Bestiæ Romana.

Esai. 1, 4. & 6.

Ac ne quis ulcera scelerum, iniquitatum, facinorum, flagitiorum, & abominationū, à tempore demū B. Lutheri, Antichristiano Regno impunita, vel in illo deprehensa existimet, agite Carissimi, & faciem Bestiæ veterem aspiciate, quibusque exornata jam olim sit elogiis, attendite.

Robertus Episcopus

Rupertus Episcopus Lynconientis, Anno Christi 1250. sic scripsit: Ipsi Pastores, personam Jesu Christi

Christi

Mar. 21, 42.

Matt. 10, 29.

Matt. 17, 25.

Diversa talentorum genera à

scriptoribus recenseri, Atticum videlicet, Ægy-

Lynconien-
sis Anno
Christi
1250. de vi-
ceribus Ro-
mana Be-
stia.
Divus
Bernhar-
dus circa
Annum
Domini
1130. de iis-
dem.
Bernhar-
dus l. 4. de
Considerat.
ad Eugen.
Papam.

Honorius
Augustodu-
nensis, An.
1120.

Wilhelmus
Parisiensis.

Platina in
vita Dioni-
sii.
Iohannes
XIII. Silve-
ster.

Gregorius
Septimus.

Chronicon
Iohannis
Stella sacer-
dotis Veneti
de sceleri-
bus chara-
cterisatorū
Bestialium
luculenter
exstat.

Christi induti, verbum Dei non annuntiantes, eisi non super adderent malitias alias, sunt Antichristi, & Satanas transfiguratus in Angelum lucis, fures, & Loitrones. Mactatores ovium, & perditores, facientes domum orationis, speluncam Latronum. Divus Bernhardus circa annum 1130. citante Hugone Cardinali, hæc scripsit: Videatur bone Iesu, adversus te conspirasse universitas Christianorum, & illi in tuâ persecutione primi sunt, qui in tuâ Ecclesiâ videntur primatum tenere, & gerere principatum. Idem circa finem l. 4. de considerat. ad Eugen. Papam: Inter hæc tu pastor procedis multo & pretioso circumdatus ornatu. Si auderem dicere, Daemonum magis, quam ovium pascha hæc. Et lib. 3. Murmur loquor & querimoniam COMMUNEM ECCLESiarUM. Truncari se clamitant, & dimembrari, vel NULLÆ vel pauca sunt, qua PLAGAM istam aut non timeant, aut non doleant.

Honorius Augustodunensis, qui sub annum Domini 1120. floruit, gravissimis verbis ulcera Bestiæ Romanæ describit: Verte te ad CIVES BABYLONIÆ, & vide, quales sint, & per quas tendant plateas: Vide, veni huc ad supercilium montis, ut cuncta possis adificia cernere Dāmnatæ Civitatis. Intuere principes, & Iudices, Ecce posita est in eis Bestia sedes. Omni tempore ad malum sunt intenti, semper negotiis iniquitatis inexplēbiliter occupati, flagitia non solum faciunt, sed & alios facere instruunt: sancta vendunt, scelera emunt, totis viribus laborant, ne soli ad tartara veniant.

Wilhelmus Parisiensis Episcopus in libello suo de Collat. benefic. peccata Prælatorum ac Sacerdotum dicit non simpliciter peccata esse, sed peccatorum monstra terribilissima.

Et profecto, si historiarum monumenta evolvimus, quæ non horrenda ulcera, simonia, fastus, avaritia, libidinis, luxus, scortationum, Sodomie, Magiæ, & aliorum flagitiorum, reperimus? adeo quidem, ut nec ipsi Pontifices, & Flamines ejusmodi malis caruerint, sed toti à calce usque ad verticem iis scatuerint. In vita Dionisii refert Platina, quod propter hominis arrogantiam, plerique Christianam Religionem detestati fuerint. De Iohanne XIII. idem commemorat: quod ab adolescentiā omnibus probris ac turpitudinibus se contaminaverit. Silvester, scribit, malis artibus Pontificatum esse adeptum, Ambitione enim, & diabolicā dominandi cupiditate impulsus, primo Archi-Episcopatum Remensem, inde Ravennatem, postremo ipsum Pontificatum adjuvante Diabolo (cui teste Martino Polono homagium præstitit) consecutus est: hac lege, Ut post mortem totus illius esset, cujus fraudibus tantam dignitatem adeptus erat.

Et quis flagitia Gregorii Septimi, quis Diabolica scelera Hildebrandi sufficienter describere potest? Nunquid monstro & Satanæ similior, quam homini, nedum Pontifici fuit? Consulat Lector Christianus Historiam Platina, chronicon Raphaelis Volaterrani, consulat Acta Pontificum Iohannis Balei: consulat Parallela Iohannis Tili: consulat ejusdem Farraginem scelerum, & vitiorum, quæ in Papis & Affectis eorum, scriptores Pontificii, adeoque Testes familiares, & domestici notarunt.

Mirum ni cor pium, ad quantitatem, & qualitatem flagitiorum exhorrescat.

Iohannes Stella Sacerdos Venetus, itidem perspicue nequitiam characterisatorū Bestialium descripsit Ex ejus Chronico sequentia decerpamus.

Marcellinus Papa, idolis thura obtulit, & ea adoravit.

Liberius 1. Papa sensit cū hæreticis, & Arianis.

Demasus 1. adulterii fuit accusatus.

Sixtus 3. de adulterio accusatus fuit.

Symmacho à Romanis maxima crimina objecta fuerunt.

Sylverius accusatus fuit, quod Romam Gothis prodere voluerit, quare etiam in Pontum relegatus fuit.

Vigilius Papa dicitur causam præbuisse, quod Prædecessor ejus Sylverius de Papatu dejectus fuit: Nimirum, ut sede vacante, sibi esset locus succedendi.

Gregorius Primus, Imperatorem Trajanum ab inferno liberavit. Mirum, quis ex inferno hæc retulerit?

Sabinianus Papa, cū pauperes eum rogarent, ut sicut Gregorius antecessor, illos sublevaret, noluit, dicens, Gregorium patrimonium Ecclesiæ nimia largitione erga pauperes dissipasse. Et tanta invidia erga eum atsit, ut cum libros ejus exurere vellet, Gregorius ei per visionem apparuerit: & cū desistere nollet, ab eodem in capite percussus expiravit, & ejus cadaver pro infami habitum fuerit.

Donnus Papa locum, quem Paradisum vocant, in palatio Romano, in hac vita, quasi de futuro dubitans, edificavit.

Constantinus 2. Papa corruptionibus ex laico in Pontificem promotus, iterum dejectus, excæcatus, & ad perpetuos carceres dānatus fuit.

Leo 3. multorum scelerum accusatus, dejectus, lingua & oculis privatus, in carcerem coniectus fuit: sed à Carolo Magno liberatus, & à Deo oculis & lingua receptis, eum pro referenda gratia Imperatorem creavit, & Imperium à Græcis ad Germanos transtulit.

Eugenius 2. Papa excæcatus & interfectus fuit.

Sergius Os porci dictus, primus nomen, ob deformitatem, mutavit, unde occasio mutandorum nominum invaluit.

Johannem 8. Papam fœminam fuisse, certò & indubitanter author affirmat.

Martius Papa superbus, ambitiosus, & malis artibus Pontificatum adeptus, brevi mortuus est.

Formosus causa conjurationis, cur Johannes Pontifex in vincula coniectus fuerat, extitit, quare fugiens ex Roma, juravit, se non amplius eam ingredi velle, sed tamen rediit, & largitione selam iterum conscendit.

Stephanus 6. à Formoso Papa Episcopatum adeptus, adeo ingratus fuit, ut non solum Formosi acta omnia abrogaverit, sed & ejus corpore è tumulo extracto, id Pontificalibus exui, & secularibus indui, abscissosq; ei duos dextræ digitos, & caput in Tyberim projici fecerit. Magnum & inauditum scandalum hoc fuisse, ajunt, in Ecclesia.

Sed & Romanus primus scandala scandalis addidit, & Stephani prædecessoris acta destruxit. Horum nempe Pontificum intentio atq; virtus tota in alterius nominis aut dignitatis extinctione erat.

Theodorus 2. etiam in viis seditioforum Pontificum ambulavit: qui nulla virtute præditus, postposito Dei timore atque honore vixit.

Sub Benedicto 4. Papa accidit, ut illa ætate omnis virtus, tam in capite quam in membris, ex hominum ignavia, confusa fuerit. NB.

Leo 5. à Christophoro familiari, in quem multa beneficia contulerat, in vincula coniectus, dolore animi obiit.

Chri-

Christophorus à Sergio iterum dejectus miserabili morte in carceratus obiit.

Sergius Papa Formosi acta quoque rescidit, ejus corpus è sepulchro tractum, ac si viveret, capitali affecit supplicio, postea etiam in Tyberim abjecit: ordinatosque ab eo iterum ordinari fecit.

Joannes XI. Bellator, Romam triumphator, ut veteres imperatores, pompose intravit: & superbia sua peregrinas gentes in Italiam accivit, & multarum miseriarum causa, tandem in vincula conjectus, enecatufque fuit.

Johannes XIII. homo fuit ab adolescentia opprobriis & omnibus sceleribus contaminatus, ac magis voluptatibus quam orationibus deditus.

Cardinales Ottonem ad corrigendum Papam vocant, qui propterea duos Cardinales cepit, & unum, alteri manum abscidit: & tandem in adulterio confossus interiit.

Bonifacius 7. malis artibus, Pontificatum adeptus malè vixit, Ecclesiæ thesauros sacrilegus abstulit, & Constantinopoli vendidit: Romam autem rediens, Cardinalem excœcavit, & tandem turpiter vitam finivit.

Joan. 16. à Clero & omnibus odio habitus, Ecclesiæ bona in cognatos turpiter, postposito Dei timore & honore, contulit: quem ceriè errorem ad nostra tempora pervenisse cernimus.

Johannes 18. muneribus Pontificatum obtinuit: sed quia ut fur & latro, non per ostium in ovile intraverat, ideo post decimum mensem, tanquam proditor & latro, ignominiosè interiit.

Sylvester se totum Diabolo mancipans, Pontificatum obtinuit ea conditione, ut post obitum totus illius & corpore & anima esset.

Johannes 20. in otio & voluptatibus vixit. Benedictus 9. ignavus & nullius pretii vir, post mortem cuidam apparuit, ut bestia sive monstrum, dicens, ut bestia vixi, ut bestia mortuus sum.

Sylvester 3. Papa largitionibus ad sedem pervenit. Nam eo tempore sic de Pontificatu constitutum erat, ut qui plus largitionibus aut ambitione valeret, in Papatum obtineret. Non per ostium in ovile intravit, ideoque ut fur & latro, merito pulsus est.

Per Damasum 2. adeo corruptela hac inoleverat, ut cuivis ambitioso liceret Petri sedem occupare: Sed Deus malevolo & ambitioso viro, in exemplum ceterorum obstitit, quia tertio & vigesimo tyrannidis sue die mortuus est.

Benedictus 10. per vim, & largitiones sedem occupat, ideo statim dejectus.

Victor 3. Veneno in calicem misso, imperatorem interemit.

Paschalis 2. à religione ad arma se convertibat.

Innocentius 2. Bellator in prelio captus fuit.

Alexander 3. Imperatorem humi prostratum pedibus conculcavit.

Joannes 22. cum, se longævum fore, omnibus predicaret, ecce ludens in pretioso thalamo interiit, domo cum ipso corridente.

Celestino 5. Bonifacius, vir callidus, & fureconsultus versutissimus quendam subornavit, qui per vocem quasi divinitus datam nocte ei revelaret: Celestine, si salvus fieri cupis, Pontificatum fuge. Simplex igitur Celestinus relicto Papatu, in eum secessit. Sed metuens Bonifacius, ne iterum forsan ad Pontificatum revocaretur, ut certus de illo esset, eum

in carcerem conjecit, ubi ex dolore animi brevi mortuus est.

Tandem & ille, propter tyrannidem & improbitatem, in carcerem projectus perit. De eo Prophetia extas: intravit ut vulpes, vixit ut leo, mortuus est ut canis.

Urbanus 6. improbus & superbus Vir, 5. Cardinales in mare demersit.

Bonifacius 9. Annatas instituit, ut quilibet primi dimidii anni proventus Papa conferret. In cognatos, quia per fas & nefas corrasa multa contulit, & indulgentiis nimium tribuit, ideo magnæ sibi infamiae notam conquirit.

Concludit Stella historiam suam his verbis: Fateor quidem, atque Deum meum testor, me non falsa scripsisse, cum nihil tam contrarium sit historiæ, quam mendacium. Quia igitur Sacerdos fuit Stella, & quidem Sacerdos Venetus, in ipso quasi Pontificia sedis gremio, quis de veritate dubitabit?

Dubium itaque nullum, quin à multis seculis Papatus Antichristianus, totus fuerit ἐκχωρηθῆς. Confessi, & conquesti hoc sunt Imperatores, Reges, Imperii status, & Ordines, Nihil magis optarunt, quam, ut vel tandem Universalis fieret Reformatio. Digna lectu est collocutio Friderici Regis Sicilia, & Arnoldi de villa nova quam recenset Hieronymus Wolfius, Cent. 13. f. 565. 566. 567. usque ad fol. 573. ubi profectò Rex masculè significavit, quæ pestiferi sint Clerici, Episcopi, Abbates, Prælati, & alii, quàm multa opera impietatis & vitiorum, quæ palam exerceant in conspectu omnis populi.

Memorabilis quoque est Concio NICOLAI Orem, coram Papa Urbano & Cardinalibus, in vigilia Nativitatis, Anno Domini 1363. habita, quæ cum ulcera Bestiæ luculenter describat, digna est, ut apponatur. Sic sonat:

Juxta est salus mea, ut veniat, & justitiæ meae reveletur Esai. 65.

Secundum sententiam B. Pauli Rom. 2. & in pluribus locis, ante Christi nativitatem, totus mundus erat divisus in duo genera hominum, scilicet Iudeos & gentiles. Illis quidem, expectantibus apertitionem januæ Paradisi per sanguinem Salvatoris venturi, per quem populus Gentium, qui ambulabat in tenebris, erat vocandus ad lucem, & justificandus ex fide, ut habetur Rom. 5.

Hanc autem salutem promiserat olim Deus patribus, in Prophetis, ut hujusmodi rei desideria in eorum cordibus accenderet, & firmam spem & fidem auget, Mich. 6.

Vox Domini clamat, & salus erit hominibus timentibus nomen suum, Esai. 46. Dabo in Sion salutem, & in Jerusalem gloriam meam.

Quia spes, quæ differtur, affligit animam: nimium spes frequentius intulit de tarditate fastidium, & de propinquitate solatium Esai. 14. Propè est, ut tempus ejus veniat. Et Abacuc. 2. Veniet, & non tardabit. Et multa similia. Expectabant enim Sancti Patres in limbo, ut ipse educeret de conclusionem vincitum, & de domo carceris sedentem in tenebris, Esai. 42. Et appropinquavit tempus, in quo plenitudo Gentium intraret, Rom. 11. Et in qua voluit Dominus notas facere divinitus sacramenti hujusmodi, quod erat absconditum à seculis & generationibus, Col. 1. Dominus igitur uno eodemque oraculo, Patres nostros, de Salvatoris adventu certificat, de propinquitate latificat, & justificationem Gentium pro fidei intelligentia instare, designat Dominus, in verbis assumptis, juxta est salus, &c.

NB.

✂

Hier. Wolf.
Cent. 13. f.
565. 566.
567. usque
ad f. 573.

Concio Nicolai. Or.

Rom. 5.

Mich. 6.

Esai. 46.

Esai. 14. 14.
Abac. 2.

Error Nicolai, Orem, de Limbo, in quem temporis injuria incidit.
Rom. 11.
Col. 1.

Hoc

Hoc autem impletum est, quando notum fecit Dominus salutare suum, & in conspectu Gentium revelavit justitiam suam. Quantum igitur ad prius, & ad propositum: Prima pars assumpti verbi ad Dominica Nativitatis Vicinitatem debet applicari, quia Dominus dicit, juxta est salus.

Secunda ad mysterium adventus Christi, cuius est hodie quarta Dominica, potest aptari: cum dicitur, ut veniat: Prope enim est ut veniat. Quia, Ecce ego ad vos, dicit.

Amos 5.

Tertia, de severitate divine vindictae nobis tremenda poterit exponi. Quia dicit, & justitia ut reveletur, scilicet primitiva, de qua Amos 5. Et revelabitur quasi aqua judicium, & justitia quasi torrens fortis.

Esa. 49.
Esa. 46.

Primo igitur ad contemplationem solennitatis sacratissime vigiliae, cum gaudio suscipiamus verbum Dei Patris, juxta est salus mea: scilicet Christus: cui dicit, Esa. 49. Dedite in lucem Gentium, ut sis salus mea ad extremum terra, de quo Esa. 46. Salus mea non morabitur. Nam ejus proximationem Evangelium hodiernum patefecit, ubi Matth. inquit: Cum esset desponsata viro Maria mater ejus Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto. Ex hac re aperte cognosci poterit, quod Salvator debeat in brevi de claustris pudoris oriri, sicut Propheta prae dixit: Ecce virgo concipiet, & pariet filium.

Esa. 7.

Nam quemadmodum crassior uva maturat ad vinum, & flos expansus festinat ad fructum: ita salus mundi in elevatione ventris virginis cepit humano generi propius imminere. Tunc enim apparuit benignitas & humanitas Salvatoris, cum mater ejus inventa est in utero habens de Spiritu Sancto sicut in sequentibus testatur Angelus cum dicit: Quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est. Sed quomodo in ea natum est? Quia eisi non sicut ceteri, de cursu novem mensium paulatim formatus sed ab instanti conceptionis ejus simul fuit & verus Deus, & verus homo perfectus: & si non mole corporis, tamen decore virtutis, est quasi jam natus, ut dicit Augustinus in Epistola ad Dardanum. Etiam potest dici jam natus, quia prope est ortus ejus, dicente Domino Esa. 51. Prope est justus meus, egressus est Salvator meus: sicut in prima parte verbi propositi dicebatur.

Secunda pars ejusdem verbi, contemplationi mysterii adventus Christi in Carnem potest aptari, cum dicit, ut veniat. Aggei 2. veniet desideratus cunctis gentibus.

Quamvis & de secundo adventu, de quo Esa. 3. dicit, Dominus ad judicium veniet, posset exponi: pro cuius memoria, quarta Dominica fuit olim a sanctis Patribus dedicata. Et de ista die judicii dicitur illud Sophonia primo: Juxta est dies Domini magnus, juxta est & velox nimis.

Et quamvis non in se, tamen in tribulationibus, praebulibus ejus, nec ut ait beatus Gregorius: Ultima tribulatio multis tribulationibus praeventietur, licet nondum statim sit finis. Ideo transeundo ad tertium videamus, si forte de tribulationibus praeventientibus ultimum adventum Christi, sit propinqua aliqua ventura, ut de ea exponatur ultima pars verbi propositi, quo dicit Dominus: Et justitia mea, ut reveletur, scilicet primitiva, ut adducatur justitia, & impleatur prophetia Danielis 9. Et ad finem: Quod hoc malum per nostram conversionem ad Dominum, cum humana prudentia posset vitari, aut minui, aut saltem differri.

Circa hac, quatuor sunt dicenda: primo, quod si futurum est de tribulatione, ut reveletur. Secundo

de ejus acceleratione, quia juxta est. Tercio de falsa estimatione circa hac, quia dicit, ut veniat.

Et quarto de consolatione, quae potest fieri, ut juxta sit salus.

Quantum ad primum, ita notorium est, & exercitatum in sacra scriptura, quod Ecclesia patietur, quod superfluum videtur ad hoc allegare: ut quia ex hoc potuit hujusmodi modus & causa perpendi, & terminus conjecturari.

Pro qua promitto duas regulas. Una est, quod per duo regnantis Hebraeorum, quae fuerunt olim, videlicet per regnum Israel, cuius caput erat Summaria, significatur in Prophetis Synagoga, & per secundum regnum Juda, de cuius stirpe natus est Christus, à quo videlicet Judaei sumunt, secundum Apostolum: & per Jerusalem, quae fuit secundum regnum Metropolitana designatur Ecclesia. Ista regula non est mea, sed habetur in glossa authentica Hieronymi, & est Origenis & ultima in Homilia super vetus Testamentum, per Ecclesiam approbata: ubi probatur duplici ratione, & sacri canonis auctoritate.

Alia regula est, quod per meretricium & fornicationem intelligitur Simonia, & abusiva dispensatio atq; promotio, quae sit lucra causa, seu alio adulterino favore.

Nam tale quid, quoad officia & honores seculi, per leges Gentium reprobat, ut scitis: Merx namque dicitur à mercede, pro qua venditur, quod natura fecerat non venale.

Dare ergo aliquid pro pacto, quod erat debitum pro virtute, est quoddam genus corruptionis spiritualis, quod olim meretricium dicebatur: secundum quod Esaia 1. de Jerusalem queritur: Quomodo facta est meretrix civitas fidelis, plena iudicii? Et Ose. 9. Ierusalem fornicata es à Deo tuo, dilexisti mercedem super omnes areas tritici. Et in multis locis scripturae non potest fornicatio aliter recipi. Ergo si secundum doctrinam B. Petri Apostoli voluerimus sermoni Prophetico bene facientes attendere, ac noscitur, quod Spiritu Sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines: super hanc Ecclesiam indagemus, seu etiam discurremus per scripturas, instructi regulis supra dictis, quibus tanquam duabus clavibus referabitur nobis & aperiatur intellectus earum, super statu Ecclesiae praeterito, & futuro.

Ex causa videamus de uno. Dominus enim Ezech. 16. huic Ecclesiae loquens, sub nomine Hierusalem, sic ait: In die, in qua nata es, vidi te conculcari in sanguine tuo: videlicet loquitur de tempore martyris. Sequitur: Et multiplicata es, & grandis effecta, & mundavi sanguinem tuum ex te (scilicet ex cessatione persecutionis) & dedi coronam decoris in capite tuo, & ornata es auro & argento, vestita es bysso, & decora facta es vehementer, & perfecta eras in decore meo, quem posueram super te. Et magis videtur historia, quam prophetia, de prosperatione Ecclesiae. Sequitur: Et habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es, in nomine meo, fornicatione supra dicta: quod de carnali nequaquam potest intelligi. Et post omnes abominationes tuas, non es recordata dierum adolescentiae tuae: scilicet de statu primaevo, quando eras nuda, id est, pauper, & concubata in sanguine tuo: & abominabilem fecisti decorem tuum. Ecce quomodo lucidissime praedicitur deterioratio Ecclesiae? Et statim sequitur punitio: Et ecce, dicit Dominus, dabo te in manus odientium te, & destruent lupanar tuum, & demolientur prostibulum tuum: scilicet locum, ubi exerceas injusta: & denudabunt te vestimentis tuis, & auferent vasa gloriae tuae, & derelinquent nudam, plenam ignominiam. Ecce

Ecce potestis videre, quid Ecclesia sit venturum, & subdit capitulum, dicens: Soror tua Samaria, id est, Synagoga, dimidium peccatorum tuorum non peccavit, sed divicisti eam sceleribus tuis. Ergo & tu porta confusionem tuam. Et infra 23. capite, postquam diffuse descripsit malitiam & deteriorationem Synagoga, adjecit de Ecclesia dicens: Quod cum vidisset soror ejus, plus illa insanivit.

Libidinem & fornicationem suam, praeiungit impudenter Ducibus & Magnatibus ad se venientibus, indutis veste varia.

Vlcera Romana Be-
stia.

Insanivit, inquam, libidine, cupiditate divitiarum, & concupiscentia deliciarum. Erat namque futurum, ut praelati non vererentur, Ecclesiae primitivae venerandam pudicitiam, pretio & precibus, & primis actibus infamare.

Cui sic prostituta consequentes Dominus dicit: Contrafactae sunt mammae pubertatis tuae.

Et subiungit punitionem, dicens: Recessit anima mea ab ea, sicut recesserat a sorore ejus: scilicet Synagoga. Et repetit causam dicens: Scelus tuum & fornicationes tuae fecerunt haec tibi.

Similia reperiuntur in Esaia, Ieremia, Ezechiele, & ceteris Prophetis: ex quo, quia eodem sensu ac prope eisdem verbis locuti sunt, concluditur, quod omnes uno ore pronuntiaverunt, hanc Ecclesiam graviter peccaturam & suis excessibus multa mala passuram, ac bonis temporalibus, nisi paeniteat, spoliandam. Vnde Osee secundo c. Auferat fornicationes suas a facie sua, ne forte expoliet eam nudam, & statuam eam secundum diem natiuitatis suae, id est, in paupertate primitiva: quoniam nisi sic faciat, ipsa erit, de quo Nahum tertio dicitur: Propter multitudinem fornicationum meretricis speciosa & grata, & habentis beneficia, quae vendidit.

Item & post pauca sequitur: Ostendam gentibus nuditatem tuam, & regni ignominiam tuam. Patet igitur, quod super hanc Ecclesiam aliquando est revelanda Dei iustitia primitiva. Et hac de primo.

Ad secundum, quia dicitur in themate, iuxta est: quamvis non sit nostrum, nosse tempora, forsitan tamen ex quibusdam signis, quae dicam, poterunt suspicari aliqua de proposito. Unde recipio ex Apostolo ad Thessalonicenses 2. capite 2, ubi ait: Nisi venerit discessio: quod Hieronymus in ultima questione, ad inquisitiones Ianuarii allegorice exponit de Romani imperii desolatione, inter quam & persecutionem Ecclesiae, praesentia Antichristi, nullum ponit medium. Nunc autem qualis ejusdem Imperii praesens sit status, & praecipue ad ejus pristinam maiestatem, vos iudicate. Quaedam glossa dicit: Quod erit discessio aliquarum Ecclesiarum ab ipsa Romana. In illud signum erit, quando Ecclesia erit pejor moribus, quam fuerat Synagoga, ut patet per glossam ordinariam allegatam Ieremiae tertio, ubi dicitur, Iustificavit animam suam a versatris Israel, id est, Synagoga, in comparatione pravavicationis Iudae, id est, Ecclesiae. Ubi Origenes: De vobis dictum intelligite. Ezechielis decimo sexto Dominus dicit: Vixisti sororem tuam sceleribus tuis.

Phariseos, qui (ut ait Hieronymus) erant Clerici Iudaeorum, Salvator noster vocavit, ut scitis, de avaritia, quia permittiebant vendi columbas in templo Dei: & de hoc, quod solis labiis honorabant Deum & quod dicebant, non faciebant: & erant hypocrita. Videatis igitur, si pejus est, sacramenta & beneficia vendere quam permittere vendi columbas in templo.

Hic sunt aliqui qui nec labiis Deum hono-

rant, qui non solum non faciunt bona, sed nec dicunt, nec praedicant: canes muti, non valentes latrare: canes impudicissimi, nescientes saturationem. Ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam, omnes in viam suam declinarunt, unusquisque ad avaritiam suam a summo usque ad novissimum.

Sic etiam sunt nonnulli, quorum insolentia & malitia ad modum ignis in tantum succensa est, quod hypocrisis pallio nequit operiri, sed facti sunt verecundi, quorum Ecclesiae impropere dicitur: Fons meretricis facta est tibi, noluit eiubescere.

Tertium signum sumitur ex proportionem inaequalitatis nimiae: quia alius quidem esurit, alius vero ebrius. Sicut enim ad bonam harmoniam requiritur vocum inaequalitas moderata in musica, quae si nimis excedit, tollit melodiam: ita secundum Philosophum, propter immoderatam disparitatem civium corrumpitur politia: unde taliter instituta, in qua sunt mediocres, est diuturnior & securior. Nunc autem non puto posse in historiis reperiri, quod unquam fuerit aliqua Gentium politia bene instituta, in qua esset tanta doctrina quam nunc sit in politia sacerdotum: ut ii quidem essent majores, quam Principes seculi, ceteri dejectiores vulgo. Communitas talis vocatur Oligarchia.

In corpore enim (cui juxta sententiam Apuleii, Plutarchus scribens ad Traianum, assimilavit Rempublicam) idem videamus, si nutrimentum fluat ad unum membrum, ita ut enormiter ingrassetur, & alia nimium macerentur, non potest diu vivere: sic in corpore Resp. Ecclesiastica, si superiores augmentatione substantiae ita graves in statu sunt, quod vix possunt ab inferioribus sustineri: Hoc est signum & causa propinqua ruina. De hoc enim ultra se offert illud Esaia 1. Omne caput, &c.

NB. Nicolaus Orem allegat verba Esaia de vlceribus.

Item, si vero vides, operibus languere capita: quibus dicitur Amos 6. Va, qui opulenti estis in Sion, & qui confiditis in monte Samaria optimates. Item sequitur: A planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas: in inferioribus, praenopia non potest vivere: in superioribus, praecessu divitiarum, impediens a bono opere, ultra, vulnus, & livor, & plaga tumens: Ecce periculum, ut sequatur vulnus divisionis & discordiae, livor rancoris & invidia, plaga tumens rebellionis & contumelia.

Denuo allegantur verba Esaia, & applicantur ad ulcerosum statum Synagoga Romanae.

Quartum signum est, fastus Praelatorum. Fuerunt enim quidam, qui fatue disputaverunt de paupertate Christi, & invexerunt in Praelatos, quia non sunt sancti: & depinguntur in Apoc. Sed hac phantasia venit ex ignorantia moralis Philosophiae, & Theologiae, defectu naturalis prudentiae, quia in omni gente & lege vulgata de jure, quod est proprie naturale, sacerdotes habuerunt, & debent habere, unde possint vivere honestius, quam populares: & Praelati, quam subditi.

Sed ex hoc non conceduntur Equitatura, seu familia superflua pompa, quae raro potest absque superbia duci, & salva iustitia sustineri, & praelium non sine injuriis indebitis. Vnde Iustinus de Carthagenensibus: Familia, inquit, tantorum Imperatorum gravis erat liberae civitati. Talis fastus in Ecclesia Dei, potissimum temporibus istis, non tantum movet paucos ad reverentiam, quantum multos ad indignationem: & plures invitat ad praedicta, qui se reputarent DEO sacrificare, si possent quosdam crassos presbyteros spoliare: istos praecipue, quibus nec nobilitas generis, nec scientia suffragatur: sed sunt viri mendaces, serviles, & fraudulentis, quibus Dominus dicit Amos 4.

Vaccapingues Samaria, qua calumniam facitis egenis, & confringitis pauperes, ecce dies veniet, &c.

Quintum signum est, Tyrannis præsidentium, qua cum sit res violenta, durare diu non potest. Sap. 6. Oportebat sine excusatione venire interitum exercitibus tyrannidem. Proprietas tyranni est, quare non bonum subditorum, sed utile proprium. Tales sunt pastores, qui non pascunt gregem Domini, sed semetipsos: quibus dicitur Ezech. 34. *Va pastoribus, qui pascebant semetipsos, &c.* Item multa ibidem contra pastores: *Va, qui gaudent de malefactis eorum, quos possunt peculiariter condemnare, nec querunt, quantum solvere possint. Quibus Dominus dicit Mich. 3. Vos odio habetis bonum, & diligitis malum, qui violentiter tollitis pelles eorum, de super eos, & carnem eorum de super ossibus eorum: & ita comederunt carnes populi mei, & pellem eorum de super excoriaverunt. Idem dicit Ezech. 34. Cessare eos faciam, ut non pascant ultra gregem meum: liberabo eum de ore eorum, & non erit eis ultra in escam.*

Sextum signum est, promotio indignorum, & vilipensio meliorum.

Hac secundum Aristotelem, est maxima causa dissolutionis politiae. Et saepe contingit in militia seculari, quod inhonoratio illustrium, & exaltatio inferiorum, seditionem parit. Nam propter hoc, in parte, & propter quadam praemissa, non solum in codicibus legimus, sed oculis nostris vidimus, quadam regna penè destruta, ubi homines pauci facti sunt, & vexati sunt a tribulatione malorum, & dolore: effusa est contentio super Principes, sicut Haymo in Christianarum rerum memoria recitat ex Origene. Hec est semper humana duritia incredulitas, ut non solum audiendo, sed etiam videndo non credat, alios interisse, nisi & seipsos videant interire.

Septimum signum est, tribulatio politicae secularium & commotio populorum, qua in multis partibus jam experta est: & quoniam ait Seneca, Mala indignantur sola venire, timendum, ne postmodum Ecclesiastica Politia non solum incidenter, sed etiam intrinsecus patiatur: & impleatur, quod dicitur Ierem. 3. Contritio super contritionem vocata est repente, vastata sunt tabernacula mea, Ezech. 7. Adducam pessimos de gentibus, & possidebunt domos eorum: & quiescere faciam superbiam potentum, & possidebunt seminaria eorum: conturbatio super conturbationem, auditus super auditum, & lex peribit a sacerdote, & consilium a senioribus.

Octavum signum est, recusatio correctionis, si forsitan de Principibus Ecclesiae evenit, quod scriptum est Ierem. 7. Noluerunt attendere, & cor suum posuerunt adamantem, ne audirent verba, qua misit Dominus in spiritu suo, per manus Prophetarum suorum. Et Esaia 3. Filii mendaces, filii nolentes audire legem, qui dicunt, nolite accipere verba, qua vera sunt, loquimini nobis placentia.

Hoc autem implebitur, quando Praelati veridicos & scientificos habebunt in visos, sicut de ipsis est scriptum Amos 5. Odio habuerunt in porta corripientem, & loquentem perfecte abominati sunt.

Et ideo Ecclesia Ierusalem dicit Dominus Ose. 4. Quia tu repulisti scientiam, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi: & oblitus es legis Dei tui, gloriam filiorum tuorum in ignominiam commutabo: & erit sicut populus, sic sacerdos. Multa quidem alia dicta sunt in Prophetis de dejectione sacerdotalis honoris. Et praeter haec sunt alia signa, ut puta, recessus iustitiae, & penuria sapientum, praesumptio puerorum, & novitas opinionum. Sed assensu praedictis, judicare poteris,

utrum praesentia tempora secura, & verum habeant locum hac, qua Dominus in themate dicit: *Iuxta est iustitia mea, ut reveletur. Et hac de secundo.*

Quantum ad tertium: quatuor opiniones possunt hominibus circa hoc occurrere, quibus tamen sacri Canonis contradicit auctoritas.

Vna enim nimis confidentium, atque dicentium, quod Praelati sunt Ecclesia, quam Dominus semper custodiet, nec deseret eam: sicut promiserat eis in personis Apostolorum, dicens: Matih. 28. Ego autem vobiscum sum usque ad consummationem saeculi. Sed hoc intelligendum est, quantum ad fidem, de qua Christus dicit, Luc. 21. Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua. Unde Eccles. 9. Fides in saeculum stabit. Et dum refrigescet charitas, fides manebit in paucis, inter mundi pressuras, quas idem Salvator frequenter praedixit esse venturas. Et ne forte aliqui se putent a tribulatione securos, quia sunt de Ecclesia, huic opinioni obviat Dominus, cum dicit Ier. 7. Nolite confidere in verbis mendacii, dicentes, Templum Domini, Templum Domini est, & paululum plus: Vos confiditis in verbis mendacii, qua non proderunt vobis.

Alia opinio est prorogantium. Bene enim concedunt, quod Ecclesia turbabitur: sed non ita cito, quia iam multae causae praetactae, & signa alias extiterunt. Nam dudum per Sanctos doctores, Gregorium & Bernhardum, fuerunt reprehensi Praelati de receptione muneris, de pompis, de promotione indignorum, & aliis vitiis, qua quidem regnaverunt in Ecclesia etiam plus, quam nunc: & tamen Dei gratia usque adhuc prospere stetit. Non vides, si domus aliquandiu fuit ruinosa, quod propter hoc sit a casu remotior, aut minus periculosa? Etiam multoties accidit in principibus, quod posteripereunt temporaliter pro peccatis praedecessorum. Unde Thren. 5. Patres nostri peccaverunt, & non sunt, & nos iniquitatem eorum portamus. Iuste huic cogitatio occurrit Dominus in Exemplo Ezech. 12. dicens: Fili hominis ecce domus Israel dicentium: visio, quam hic vidit, in die multos, & in tempora multa ipse prophetavit. Propterea dices ad eos, dicit Dominus: Non prolongabitur ultra verbum, sed in diebus vestris faciam illud. Et Esaia 3. Subito vidimus diebus quadam, qua nuper erant incredibilia. Et simile alias evenit, sicut scriptum est Thren. 4. Non crediderunt Reges terra, & omnes habitatores orbis, quod ingrederetur hostis & inimicus per portam Ierusalem, propter iniquitatem sacerdotum eius, &c. Per Ierusalem, ut dictum est, designatur Ecclesia.

Tertius error est valde perversus, quorumlibet dicentium: Veniat, quod poterit, conformemur nos huic saeculo, temporisemus sicut illi, qui dixerunt Sap. 2. Fruamur bonis qua sunt, & impleamus nos item.

Tales namque sunt valde praediciales bonis in Ecclesia Dei: & si Principes Ecclesiae forent ita viles, ut haberent hanc cogitationem tam pessimam, non possent in Tartarum nimis profundè intrudi.

Hac quidem Ecclesia per Apostolos in Christo fundata, tot martyrum sanguine dedicata, tot sanctorum virtutibus & meritis aucta, & tam magnificè Principum saeculi devotione dotata, & ita diu prosperata, si tandem in manibus talium posita, in periculationis dispendium incidat, ob eorum culpam & negligentiam, succurrere satis possent, adeo maledicti: imo etiam vel ipsi hic incurrerent temporale periculum, quod magis timent, dicente eis Domino Pr. 1. Omne consilium meum & interpretationes meas neglexistis, & ego super interitu vestro ridebo, cum irruerit super vos tribulatio & angustia.

1er. 8.

Quartus est alius error diffidentium, & non videntur, remedium in hoc posse dari, sed quod sicut alie res, & praterita regna habuerunt periodum suam, seu periodos suas, juxta illud Matth. Tempus habent, ipso incursu seculi irrevocabili, necesse est, quod hujusmodi Ecclesie dominatio capiat finem, exigentibus demeritis & obstinationibus gubernantium: sicut 1er. 8. nullus est qui agat pœnitentiam, omnes conversi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens ad prælium.

Exod. 17.

Exod. 11.

Si potest Æthiops mutare pellem suam, & pardus varietates suas: & vos poteritis bonum facere, cum vos malum didicistis Exodi 17. de Iuda significante Ecclesiam: Pactum Iuda scriptum stylo ferreo in sanguine adamantis, quasi diceretur quod est indubile. Sicut & de pœna Ezech. 21, Ego cominus eduxi gladium meum de vagina irrevocabilem. Verum hac omnia non significant impossibilitatem, sed difficultatem: quia perverſi difficile corriguntur.

Vnde opinio de mutabilitate eventuum futurorum, non solum adversatur Theologia, Philosophia, Astronomia: sed quod plus est, veteri superstitioni doctrina, qua fortunas hominum tribuit fato.

Vnde M. Marcellus de doctorum indagine, post allegationes famosissimorum, Virgilii, Salustii, Lucilli, & Homeri, ex eorum dictis concludit, quod in potestate nostra simulare fatum: potest, inquit, fatum morum mutabilitate converti, ut ex iis celerius vel tardius, aut bonum fiat aut pessimum.

1ob. 3.
1er. 26.

Hoc dixi propter eos, qui magis adhærent talibus, quam sacra scriptura. Namq; & ipsa de hoc canunt. Nam 1ob. 3. dicitur: Quis scit, si convertatur. & ignoscat Deus? Item propterea, quod dicitur 1er. 26. Noli subtrahere verbum, si forte audiant, & convertatur unusquisque à via sua mala, & pœniteat de malis, quod cogitavi facere propter malitiam studiorum suorum: Sicut Exod. 32. legitur, quod Dominus placatus est, ne faceret malum, quod locutus fuerat contra populum suum.

Exod. 32.

Reperitur & Ninive conversa remansisse. Similiter & Constantinopolitana urbis destructionem Dominus revelaverat, cuius & signa monstravit, ut recitat Augustinus in quodam sermone: & hoc tertio.

Ultimo restat salubre consilium, quod concluditur ex prædictis, videlicet quod si juxta causas & signa præmissa super Ecclesiam sit tribulatio preparata, nihilominus animos cum prudentia modestemus, si corde & opere ad Deum recurramus, ipse modo inestimabili nos juvabit, & à flagellatione cessabit: sicut ipse dicit 1erem. decimo octavo capite: si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum adversus eam, ita egi pœnitentiam super malo, quod cogitavi facere, & loquitur more humano.

Nunc ostenditur, quod ad Dei misericordiam postulandam, prior quidem tribulationis de propè imminenti. Quia puto, quod à multis annis non fuerunt tot & tanti malevoli, corde rebelles, & animosi contra Ecclesiam Dei, sicut iis diebus: nec desunt, qui libenter machinarentur, novitatis sectarii, & videtur, quod Dominus converteret cor eorum, ne oderint populum ejus, & dolum facerent in servos ejus, scilicet in Sacerdotes, quos reputat peiores presbyteris: quia adhuc per DEI gratiam multi sunt boni, veruntamen non est adversus furor Domini, sed adhuc manus ejus extenta, Et nisi conversi fueritis, gladium suum vibravit, arcum suum tetendit, & paravit illum. Sed postea expectat Dominus, ut misereatur vestri. Esai. 30. Et idcirco, sicut ad supplicandum nos incitat visitatoris, ita nos debet attrahere spes salutis: præcipue

hac sacra die, quando incipiunt festa natalitia, solennia festa, frequentia Deo dante sine intermissione procedit oratio sancta, & continuata devotio: quia valet deprecatio iusti assidua. Et si Reges terreni in die celebratis sue se solent liberaliores ostendere: quanto magis sperare debemus, quod Rex celestis clementissimus, in die ortus sui rite petentibus veniam non negabit? Ideo sicut scriptum est Iosue septimo, Sanctificamini in crastinum: & dicite ei illud 1. Reg. 2. Inveniant pueri tui gratiam in oculis tuis: in die enim bona venimus ad te.

Quod si illud petiveritis, quod ipse in nativitate attulerit, scilicet pacem Ecclesie temporalem, quam Angelicus sonus cecinit, & per experientiam probavit, testibus Tito, Livio, Plinio, ceterisq; historicis gentilibus, qui sunt hoc admirati. Dixerunt enim, tantam pacem in terra non nisi divino munere contingere potuisse. Sic enim Dominus promiserat Esai. 66. dicens: Declinabo super eam, quasi fluvium pacis. Et in Psalmo: orietur in diebus ejus justitia, & abundantia pacis. Ergo patres in Domino conscripti, & vos alii, ecce nunc dies salutis, nunc est opportunitas deprecandi Deum, ut quod ista vice contulit orbi, Ecclesie sua diebus istis dignetur largiri.

Esai. 66.

Et quemadmodum Ninive subversa est non in membris, sed in moribus: ita & hoc, quod dicit Dominus in themate, juxta est justitia ut reveletur, verificetur in nobis, non de justitia primitiva, sed de nostra sanctificatione per gratiam, ut in ortu crastino nostri Salvatoris oriatur justitia nostra simul: & super nos fiat benedictio, quam promissit Deus, dicens: juxta est salus mea ut veniat, de qua Esaias 51. Salus mea in sempiternum erit. Hanc salutem nobis concedat Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, Amen.

Hunc sermonem fecit Magister Nicolaus Orem coram Papa Urbano, & Cardinalibus, in vigilia Nativitatis Dominice, qua fuit quarta Dominica adventus, anno Domini 1363. ipsius anno secundo, Imp. Carolo IV. PP. Urbano.

Usque huc Epistola Nicolai Orem.

Cæterum, Anno 1351. Epistola Luciferi scripta fertur, qua gratias agit ordini Ecclesiastico, quod relicta doctrina Christi & Apostolorum, nunc omnibus flagitiis, & idolomanis infernum totum repleant. Meminit Epistolæ hujus Vincentius Lyrinensis lib. 25. cap. 89. Cumque ad illustrationem phialæ nostræ, non parum faciat, placet illam quoque adjicere.

Vincentius
Lyrinensis
l. 26. c. 89.

Lucifer, Princeps tenebrarum, tristitia profundi Acherontis regens imperia, Dux Herebi, Rex inferni, Reſtorq; gehenna: Universis sociis Regni nostri, filiis superbia, præcipue moderna Ecclesia principibus (de qua noster adversarius Iesus Christus per Prophetam prædixit: Odivi Ecclesiam malignantium) salutem, quam vobis optamus, & nostris obedire mandatis, ac prout incepistis, legibus parere Satanæ, & nostris juris præcepta jugetur observare.

Dudum quidem Christi Vicarii, sequentes ejus vestigia, signis & virtutibus coruscantes & docentes sub quadam paupere vita, per suas predicationes & opera, quasi totum mundum à nostro tyrannidis iugo, ad suam converterunt doctrinam & vitam, in nostri Tartarei regni illusionem maximam & contemptum, nec non in nostra jurisdictionis non modicum præjudicium & gravamen: non verentes nostram ladere potentiam, & terrificam nostri status offendere majestatem. Illo namque tempore nulla recipiebamus a Mundo tributa, nec concursu solito catervatim veniebant ad nostri barathri limina flebile vulgus, sed via

Proclivis & lata, qua ducit ad mortem, sine ullo strepitu manebat, nullis in miseriorum gressibus conculcata. Et tota nostra vacante curia, ululabat infernus gemens anxius & spoliatus.

Quod nostri Plutonis impatiens feritas amplius ferre noluit; neque dira Ducis inclementia potuit diutius tolerare. Sed praevalentes, & in posterum obviantes periculis, de remedio providimus opportuno, & loco istorum adversantium Prophetarum, & duodecim Apostolorum, ceterorumque sequentium eos moribus & doctrina per nostram astutiam, atque potentiam, succedere scimus vos, qui modernis temporibus Ecclesiae praesidetis. Sicut ille de vobis dixit Osee 8. c. regnaverunt & non ex me.

Semel namque sibi promissimus omnia Regna mundi, Matthaei quarto capite, si cadens nos adoraret. Ipse vero noluit, dicens, quod regnum suum non erat de hoc mundo. Et fugit, quando turba voluerunt eum in Regem eligere temporalem. In vobis autem, qui de statu gratiae cecidistis, & nobis ministratis in terris, impleta est promissio, & jam per nos & à nobis terrena, quae vobis contulimus, & humana imperia possidetis. Ille enim de vobis dixit, ut sciatis: Venit princeps mundi hujus, & in me non habet quicquam. Sed super omnes filios superbia voluit nos regnare. Subjiciebantur itaque principibus hujus seculi, in temporalibus, nostri adversarii, ante dicti, & hoc docebant, dicentes: Subjecti esto te omni creaturae propter DEUM, sive regi, & c. & rursus: Obedite praepositis vestris. Sic enim Magister eorum proposuerat & praeceperat, dicens: Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent, benefici vocantur. Vos autem non sic. Et, sicut praediximus, despicabilem vitam & inopem gerebant, in continuis laboribus & arumnis: ut nos vobis diximus: Vos autem non sic. Venerum diu est effusum: jam estis inflati, jam & ipsis primis patribus, estis non solum dispares, sed penitus contrarii in moribus, & vita, super omnes elati, & omnia possidentes effecti, nec reddentes quae sunt Caesaris, Caesari, nec quae sunt Dei, Deo.

Primo, secundum nostra decreta, utriusque gladii iustitiam exercentes, vel jurisdictionem, vos mundanis immiscetis, & nobiscum militantes, secularibus negotiis implicati, de paupertatis miseria gradatim ascenditis, ad culmen honorum, & ad summa fastigia dignitatum, per astutias, practicas, & fallaces fabricas, per hypocrisin, adulationem, mendacia, perjuria, fraudes, simonias, & ceteras nequitias ampliores, quam excogitare possent nostrae furiae infernales.

Cum autem illuc pervenistis, non sufficit: sed estis famelici plus quam ante: pauperes opprimitis, omnia rapitis, totum pervertitis, inflati superbia, luxuriose viventes. In deliciis & fruitionibus corporalibus ducitis in bonis dies vestros: vocatis vobis nomina interris, vos Deos, sanctos & sanctissimos appellando. Bona etiam, quae aut violenter rapitis, aut per abusiones dolose surripitis, & fallaciter extorquetis, aut falso titulo possidetis, quae pro sustentatione pauperum Christi (quos odimus) fuerunt antiquitus rogata, in usus vobis placitos expenditis. Unde meretrices & lenonum turbas nutritis, cum quibus equitantes pompaticè velut magni principes inceditis, aliter, quam illi pauperes Christi sacerdotes Ecclesiae primurva.

Vobis adificatis palatia, omni amoenitate & pulchritudine plena spectabilia. Comeditis cibaria, &

bibitis vina, omni curiositate, delicatione, & leccatitate exquisita. Thesauros coadunati infinitos: non sicut ille, qui dicebat: Argentum & aurum non est mecum. Vos aurea secula reparastis.

O societas gratissima daemonibus, nobis olim per Prophetam promissa, & ab illis priscis temporibus antiquitus reprobata: dum te Christus vocavit Sy-nagogam Sathanæ. Et te signavit per meretricem magnam, quae fornicata est cum Regibus terræ, facta de matre noverca, desponsa CHRISTI adultera, decastra meretrix. Contractae sunt mammae pubertatis tuae: charitatem tuam primam reliquisti & nobis adhælisti.

O dilecta nostra Babylon: o cives nostri, qui huc de Hierusalem transmigrastis, vos merito diligimus, vobis applaudimus: quia leges Simonis Petri negligitis, & legibus Simonis Magi amici nostri penitus adhæretis. Ipsas tenetis ad unguem, & publicè exercetis, in templo DEI vendentes & eimentes spiritualia, contra CHRISTI praecepta. Distribuitis beneficia & honores aut prece, aut pretio, aut pro turpi servitio seu favore: & Ecclesiasticas dignitates, reprobando dignos, & indignos promoventes, utpote ganeones, lenones, & ignares vestros nepotes, aut filios proprios, ad CHRISTI hereditatem evocatis, ut sanctuarium DEI hereditarie possideatis: & uni puero multas confertis prabendas, quarum minimam probi pauperi denegatis. Personam accipitis, & innumeram curam habetis pecuniarum, & non animarum. Domum CHRISTI fecistis speluncam latronum: omnes abusus, omnes extorsiones in stylo vestro, millesies plus practlicantur, quam apud seculares tyrannos. Leges statulistis, & eas non tenetis: & totum vestra dispensatione ad libitum dissipatis.

Iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti aufertis ab eo. Et omnia genera scelerum & scelera generum, prout volumus, perpetratis, & multum vestri gratia in nostro servitio insudatis, potissime quantum ad destructionem fidei Christianae.

Iam n. laici de fideitant: & si qua sibi praedicatis, quandoque, (licet raro) tamen non credunt, quando vident manifestè, quod quilibet vestrum contrarium operatur, & sic ostenditis aliud esse, quam dicitis. Unde ipsi vos sequentes, qui sibi estis in exemplum, jam ut plurimum bene utuntur regulis nostris, irruentes in pelagus vitiorum. Et ad firmatas sedes barathri affluunt ipsorum maxima multitudo.

Tot enim ex omni hominum genere, nobis quotidie transmittitis, quot capere non possemus: nisi nostrum chaos insatiabile, mille faucibus additis, innumerales animas deglutiret. Et sic etiam per vos nostri imperii Principatus extitit reformatus, & damnum nobis importabile est restitutum. Unde vos habemus viriliter commendatos: atque vobis grates magnas referimus, vos nihilominus exhortantes, ut perseveretis, sicut facitis ulterius procedendo: quia per vos intendimus, totum mundum sub nostram conditionem iterum revocare.

Iam enim multitudine, quam nobis quotidie destinatis, in his obscuris recessibus mirabiliter occupatis, vobis interim committimus vices nostras. & volumus vos nostros esse Vicarios vel ministros: quia etiam de missione propinqua Antichristi cogitamus, cui viam optime preparatis. In vestrum tamen consilium & auxilium, de stygiis eminentibus, & satrapis inferni,

os. 8.

Matth. 4.

Iob. 18.

Iob. 6.

Lucifer ex-
probat Ro-
manensium
ulcera sce-
lorum, &
iniquita-
tum.

NB.

NB.

NB.

Attendit
Romanus

es.

ferri, aliquos destinamus vel deputamus: quorum suggestionibus acquiescere, & dolosis inventionibus addere vestra astutia consuevit & novit prudentia. Insuper vobis, qui summum tenetis apicem, consulimus ad cautelam, ut inter Principes seculi pacem ficitis procuretis, sed Ecclesia causa discordiam nutrit: & sic astute Romanum imperium destruetis.

Ita nec permutatis aliquod regnum nimium ampliari, ne forte nimis fortificati, & pacem habentes, velint deprimere vestrum statum, & a vobis auferre thesauros, quos apud vos in deposito pro Antichristo fecimus reservari: Commendatos habentes nostras charissimas filias, superbiam, avaritiam, fraudem, luxuriam, & alias: precipue dominam Simoniam, quae fecit vos, ac propriis lactavit uberibus & nutrit.

Ipsamque non vocetis Simoniam seu peccatum: quia omnia vestra sunt. Nihil potestis vendere: quia de proprio solvuntur. Ne vos estis superbi: quia talem requirit magnificentiam status vester. Nec avari: quia pro sancto Petro est, quicquid congregatis. Et de thesauris Ecclesiae, seu patrimonii crucifixi promote vestros: sicut Christus ad Apostolum vocavit cognatos & notos: & sicut ipsi vocabantur ad statum pauperem & humilem, sic & vos vestros vocate ad statum divitiarum & superbiam. Ipsique reliquerunt omnia, vos autem non: quia defendendo Ecclesiam, vestra bona tenetis: & sic de aliis.

Sed ut melius nostis, perpetrare vitia sub virtutum specie palliata.

Allegetis pro vobis, & glossetis distortè, & adducatis ad vestrum propositum indirectè. Etsi quis predicat contra vos, aut doceat, ipsum excommunicantes violenter opprimite, & a vobis tanquam haereticus condemnatur. Eaque ideo faciatis, ut valeatis locum habere, quem vobis paramus, sub nostro habitaculo, in secretissimo fundamento, quod vobis singulariter reservamus. In quod quisquam nondum novit accedere, exceptis majoribus Satrapis regni nostri.

Vos enim, nec speratis futurum primum, nec formidatis aeternum supplicium. Ideoque nec vitam, quam non creditis, habebitis, sed nobiscum mortem obtinebitis, quam, dum vivitis, non timetis. Valeatis illa felicitate, qua vos desideramus, & intendimus finaliter premiare.

Datum apud centrum terrae, in nostro palatio tenebroso: praesentibus catervis demonum, propter hoc specialiter vocatorum, ad nostrum consistorium dolorosum. Sub nostri terribilis signeti caractere, in robur praemissorum. Anno à Palatii nostri fractione, ac consortium nostrorum subtractione, millesimo, trecentesimo quinquagesimo primo.

BELZEBUB VESTER

Specialis amicus.

Farfarellus.

Catabriga Secretarius.

Hæc Lucifer.

Quas Fridericus II. Imperator querelas circa annum Christi 1240. effuderit, alibi ostendimus: Hic ipse autem, apertè dixit, pacem Imperii recuperari non posse, nisi spina eradicentur, hoc est ambitio, superbia, fastus, luxus Sacerdotum Romanorum radicitus extirpentur.

Agnoscitisne igitur viri Pontificii, quod factum diu, & dudum ἐλκε καὶ κακὸν καὶ πονηρὸν, εἰς τὰς ἀνθρώπους τὸ ἐχούσας τὸ χάραγμα τῆς θυεῖς? καὶ τὸς τῇ εἰκόνι αὐτῆς προσκυνοῦντας? Agnoscitisne vestros homines ipsosmet, multis ante Lutherum natum

seculis, mala & ulcera ista pestilentissima, deprehendisse? Utinam verò, non hodie adhuc, lues ista passim grassaretur! Utinam non malum recrudesceret! utinam vel tandem effusio phialae primae cessaret! Sed expectanda vel tandem divina ab hoc malo liberatio.

Secundam & tertiam phialam quod attinet, ostendendum venit, animas viventes in mari mortuas, fontesque & flumina aquarum in sanguinem conversasse.

Mors animarum, In mari illo Bestia, notior est, quam ut ulla probatione egeat: absorbentur enim anima voragine traditionum, & haereseon, miserrimeque pereunt, instar illorum, qui in diluvio Universalis ob neglectam poenitentiam perierunt: Vel instar Aegyptiorum, qui in rubro mari, fluctibus aquarum involuti, inevitabiliter occubuerunt. Genesis 7. Exod. 14. Prædixit mortem istam spiritua- lem Daniel 12. v. 41. inquit: multi corruent. Doctrina enim Antichristi, aliud nihil est, quam Venum spirituale, quo hominum anima enecentur. O miseriam miseriarum, sub Papatu Romano! ubi nihili animae hominum aestimabantur. Parum enim referre statuit Pontifex, si maximè innumerabiles populos secum ad aeternum exitum duceret: dist. 40. c. si Papa. Huc pertinet Epistola Luciferi, quàm modo formaliter inserui, ubi Diabolus ingentes Papæ Romano agit gratias, quod doctrina sua idololatrica infernum repleat: adeoque animas multas Rhadamento Infernali tradat.

Quid enim de illis hominibus, qui Deo derelicto, Unicè Bestiam adorant, aliud dicemus, quàm Omnes illos mari & oceano βδελυγμάτων Romanensium perisse? Cessent hic affectus carnales: quiescat & fileat hic ratio hominis: capistretur hic totus homo animalis: Justus enim verè est Dominus, & justa judicia ejus.

Interim, nequaquam Omnium omnino hominum perditionem aeternam, sub Papatu statuimus: Reliqui enim sibi Deus septem milia virorum, qui non inflexerunt genua sua Baali, 1. Reg. 19. v. 18. Rom. 11. v. 9. & salvandos, Edom, Moab, & principum filiorum Ammon, jam dudum prædixit Iehovah, Dan. 12. v. 41. Illos nim. servos Dei, qui signati sunt in frontibus suis, Apoc. 7. v. 3. qui nomen agni habent, & nomen Patris ejus, scriptum in frontibus suis, Ap. 14. v. 1. quorum centum quadraginta quatuor milia recensentur, Ap. 14. v. 3. Novimus enim non omnino nullos, in Papatu medio, Bestiae contradixisse: novimus non paucos, Uni Christo confidentes, & in nullo alio salutem collocantes, beate expirasse: Novimus complures, reformationem solennem, seriis gemitibus expetisse; De cæteris res plana est, animas plerasque in mari mortuas esse: quæ plaga, tanto fortius Besticolas modernos obruit, quanto clariùs doctrina veritatis, quæ verba habet vitæ æternæ, in Universo mundo lucet. Suffocantur innumeri, pro dolor, in mare voluptatum, & iniquitatum, se ulterius proficientes. Perditio igitur animarum istarum morientium ex ipsis est, Os. 13. v. 9. quia vocati renuerunt, Prov. 1. v. 24. loquentem Deum non audierunt, & quæ noluit, elegerunt, Esa. 65. v. 12. De fluminibus, & aquarum fontibus, & iuxta factis, res itidem plana est: & quidem duplici modo: Primo, quod nonnunquam sanguinem cælitus Jehova, vel alia ratione prodigiosè fluere feci. Referente enim Iohanne Massæo, sub Leone Secundo, per plures dies sanguinem è sole manantem,

Complementum phialae secundae & tertiae. Mors animarum in mari bestia.

Gen. 7. Exod. 14. Dan. 12. Doctrina Antichristi purum peccatum est Venum.

Psal. 119. Non omnes omnino homines sub Papatu perierunt. 1. Reg. 19. Rom. 11. Dan. 12. 41. Apoc. 7. 3. Ap. 14. 1. Apoc. 14. 3

Ioh. 6.

Os. 13. 9. Prov. 1. 24. Esa. 65. 12.

Flumina quomodo in sanguinem conversa sint?

Luitbrannus
Tici-
nensis.

Chronicon
Matthai
Parisi. 2.

Alio modo
aqua in
sanguinem
sunt con-
versa.

tem, multi in Italia viderunt. Sub Iohanne duodecimo, Genna fons sanguinis largissime effluxit, Deiq; ultionem severissimā haud dubie prædixit. De panibus, *Vrpergensis Chronicon* refert, quod sæviente impiissimo & crudelissimo Pontifice, Paschali Secundo, eoque Cadaver Imperat. Heinrici exhumari extra Ecclesiam projici, & Leodio Spiram transferri jubente, Sanguis Spira de panibus fluxerit. Notum insuper est, sanguinem ante Hadriani Secundi mortem, Brixatribus diebus pluisse: & circa obitum Sergii quarti in Lotharingia, fontem in sanguinem versum esse. In Chronico Matthai Parisii itidem Lib. 2. refertur, quod tempore Paschalis Secundi, apud Ravennam & Parmam pluvia sanguinis facta fuerit, cælumque rubens apparuerit. Quid? quod sub Honorio Tertio, non tantum portenta mirifica militum armatorum in aere sunt visa: sed & Roma, per tres dies terram sanguineam pluit?

Videte Esauitæ, si iteram oraculi urgere velitis, ne sic quidem effugere vos posse. Verum impletionem reali constrictos teneri.

Altero modo, aquas esse sanguinem factas, quis dubitat, si cædes & strages, cruentas considerat? Enimvero sæpius suos Bestia milites in aciem produxit: sed & sæpius paucos incolumes reduxit: infandum enim, quantum sanguinis culpa Bestiæ passim fuerit profusum: activè scilicet, & passivè: id quod capite sequenti decimo septimo fusius explicandum erit. Nunc, quæ Bullingerus summam in Commentario super Apocal. fol. 216. recenset, adjiciam: Sic autem scribit: Si inspe-ximus variam Italia, Gallie, Germanie, & Hungarie, aliorumq; regnorum, Christi nomine adhuc gloriantium, historiam, deprehendemus faces bellorum funestissimas fuisse, qui debuerant esse principes pacis. Et quidem sicuti in Evangelio dicit Dominus, non oportet alibi, quàm Hierosolymis, perire prophetam: ita non oportuit subnasci bellum, nisi authoribus Romanis Pontificibus, Episcopis atque prelatiis. Pauca duntaxat commemorabo, Gregorius 2. pontifex Leonem Isaurum Imp. per seditionem, Italia eiecit.

Stephanus pontifex Pipinum Francorum regem contra Longobardos induxit in Italiam. Eosdem, autore Leone 3. pont. Carolus Magnus Italia pepulit, cæsis ad internecionem plerisque, Gregorius 7. pont. homo consceleratiss. Petrum Regem Hungarorum commisit cum Heinricho 4. Imperatore, bellum Italiam totamq; Germaniam implicuit, & Heinrichum adegit, ad prælia, nec pauca nec levia.

Urbanus ejus nominis secundus, Orientem & Occidentem, imò & reliquas orbis partes inter se commisit bello, quod sacrum vocant, susceptum pro Hierosolymæ recuperanda. Fuit hoc diuturnum, asperum, ingens & sanguinolentum, cui non reperias omnibus seculis simile. Quæ Alexander 3. contra Friderichum Barbarossam egerit, & quomodo totam in ipsum Italiam concitarit, narrant historia.

Dum verò Friderichus 2. occupatur bello sacro, Gregorius 9. occupat ipsi Neapolim. Indignatur hic *Vrpergen. Abbas*, tantum nefas patratum esse à Pontifice.

Exorta sunt, Pontificibus authoribus, factiones in Italia graves, Guelphorum & Gibelinorum. Clemens 4. induxit exercitum Gallicum, duce Rege Carolo, in regnum Neapolitanum: qui & Conradum Ducem Suevia sue hereditate exuit, & unà cum Duce Austriæ Fridericho occidi curavit; Cæsis Germanorum millibus multis.

Iohannes 22. pontifex, in Ludovichum 4. Bavarium armavit, Friderichum Austriæ ducem, & Leopoldum. Bonifacius 8. Albertum regem, Austria ducem, in Philippum Francorum regem arma infesta ferre mandavit.

Sicut Martinus 5. grave bellum contra Bohemos excitavit.

Eugenius 4. Victorem Ladislaum Polonia & Hungariæ regem, Turcæ Amurath perfidia victum & caesum, substravit, misso legato Iuliano Cesarino Card. qui & ipse infesta clade perit. Vbi illud Maronus occurrit: cecidit ipse Tolumnius augur. Sixtus 4. fortissima genti Helvetiorum misit labarum vel blandorum rubrum, appensa bulla, qua amplissimas confert indulgentias pugnaturis pro Romana Ecclesia. Julius 2. magno & multo Helvetiorum cruore fuso, Gallum Italia ejicere cepit: quod Leo 10. tandem perfecit, receptio Carolo 5. qui hætenus Italia præfuit. Clemens 7. hunc premere iterum incipiebat, sed mors consilia ejus conturbavit. Paulus 3. arma Italica junxit Carolo quinto, & oppugnavit Germanos, propter negatam sedi obedientiam, & receptum Evangelium. Captus est eo bello Ladgravius Hassiæ Philippus, & Dux Saxoniæ Iohan. Friderichus Elector. Exercitia est in Germania à militibus magna libido, & crudelitas.

Julius 3. cepit colludere cum Gallis: excitatoq; Parmensi & Mirandulano bello, Gallos perduxit Senas. Obortum est terra mariq;, & in Gallia, & in Italia, & in Germania, bellum gravissimum, quod vel hodie durat: lacerant se mutuum principes & populares, bibunt suum sanguinem largissime, qui interim gravissime persequuntur Christi Ecclesiam.

Hæc ille. Ex quibus utrumque apparet, Bestiam sanguinem sitiisse, & bibisse: Neque ipsi met Pontificii negare hoc possunt, quia de martyris suorum, in Anglia, Hollandia, Gallia, in India, & aliis locis multum gloriantur: quæ tamen jactata martyria nihil aliud sunt, quàm mera Dei in homines istos supplicia: quibus meritò affecti fuerunt, cum juventutis corruptores, publicæ tranquillitatis Turbatores, Regum & Magnatum infensi hostes, Dei & veritatis illusores extiterint.

Iure igitur τὸ ἀντιπεπονημένον quod fecere, idem experiuntur.

Hinc decreta quoque contra flabella Bestiæ promulgata passim sunt severissima: quæ & ipsa effectui data non ignorant Pontificii. Sic Everhardus Ducket, Alexander Brian, Rodolphus Schervvin, Edmundus Campion, Thomas Foid, Iohannes Paines, Iohannes Scherret, Robertus, Johnson, & alii fursuris hujus Antesignani, sanguinem biberunt, qui prius sanguinem aliorum sitièrunt, & sanctorum prophetarum effuderunt. Refert Nicolaus Trigantius lib. 5. de Christ. expedit. c. 9. pag. 530. Nicolaus Trigantius lib. 5. de Christ. expedit. c. 9. p. 530. Franciscum Martinez, Esauitam, in Metropoli Cantonienfi, cum aliis sociis Esauiticis comprehensum, in vincula conjectum, quæstionibus seu torturæ subiectum, ad Architalassum adductum, sententiæque Capitis condemnatum esse. Talia multa Agyrtis istis quotidie eveniunt, ut dubium nullum restet, quin etiamnum operatio phialæ tertiæ duret. Nec dum enim sanguinem sitire, & effundere desinunt, sed consilia sanguinaria in omnibus Regnis, & provinciis fovere pergunt. Quidnā igitur & nos judicia divina quotidie celebremus?

Progredior ad historiam phialæ quartæ: Comple-quæ mentum

phiala
quarta.
quomodo
Romanen-
ses astu ho-
mines affli-
gere per-
venerint.

quæ in solem Regni Christiani, in ipsum Pontificem Romanum effunditur. Huic datum esse æstu affligere homines per ignem, Apocalypsis nostra testatur.

Hic, si reviscerent superiorum seculorum homines, quæ non quæricularum plaustra, de æstuatione suâ, prolaturi essent?

Quis vel mente & cogitatione assequi potest, cum floretet autoritas Pontificalis, quanto æstu Sol Romanus homines affligeret, & quanta diligentia illud καυμάτια exercuerit? Legibus enim, decretis & statutis suis, anathematum fulmina Pontifices adjecerunt: & delinquentes æstu pœnarum, æstu satisfactionum, æstu excommunicationum, æstu expilationum, æstu purgatorii, miserrime affligerunt: (Sie haben den Leuten heiß und warm genug gemacht) adeo quidem, ut ne potestatis etiam supereminenteribus pepercerint: sed in illos imperium sibi effectârunt, immo refragantes, Regnis exuere, & in præsentissima pericula, per anathemata sua, conjicere attentârunt. In quem finem, juramento sibi Cæsares Papæ devinxerunt: ut æstu affligere illos pro lubitu possent. Obvia exempla habemus in Ottonibus, Rodolpho, Ludovico, Childerico, Heinrico Quinto, Barbarossa, Ludovico Quarto, & aliis, quorum non tantum excommunicationes sed & aliæ tribulationes prolixè ab Historicis describuntur: Quandoquidem verò Nobilissimus Eques, Udalricus ab Hutten, summam aliquam, sacræ Cæsareæ Majestati exhibendam excerpfit, non gravabor, præcipua ex synopsi illâ, huc apponere, ut in conspectu sit Lectori, Pontifices τὸ καυμάτια illud, strenuè exercuisse.

Sic autem prædictus Eques ab Hutten.

Udalricus ab
Hutten, de
æstuatione
hominum,
& in primis
Magna-
tum, sub
Papatu.

Opera precium profecto esset, omnium ordine Paparum & singulorum singula prolixius erga Imperatores egregia facinora commemorare, verum in quantum illud volumen excresceret, cum tantum illorum scelera excreverint, ut plus etiam, quam Æneis Virgilio, temporis conscribendi requirerent, sed obiter, & salutatim quasi, enormiora, & nobiliora, laconico modo, contexere sufficiat.

Imper. O-
thonis I.
æstus.

Prima igitur sermonis exordia sumemus ab Othone ejus nominis primo Cæsare, quia primum eum esse arbitramur, qui Papæ benè & fecerit, & voluerit, sed pro gratia injurias sustulerit.

A Johanne enim XII. Pontifice Rom. cum contra Sarracenorum Regem Berengarium, ejusq. filium Albertum, in Italiam, ab his infestatam, precario accersitus fuerat, & ad succurrendum Ecclesiæ venisset, Romam ab hostili vi, & utriusq. impressione vindicasset, Italiaq. pacem & tranquillitatem dedisset, ille ipse Papa Joannes ab eo, ad Regem Albertum, qui in Corsicam aufugerat, turpiter postea descendit, & adversus hunc optimum Cæsarem Othonem, arma crudelia sumens, multa funesta bella & tumultus excitavit: hanc pro collatis beneficiis gratiam Otho I. Cæsar à suo Papæ reportavit.

Sub hoc Papæ, & Cæsare, caput gravissimum illud juramentum, quod omnes, post Othonem, Cæsares, Papæ prestare coacti sunt, & tale est in jure suo, dist. 63. Tibi Domino Johanni Papæ, ego Rex Otho promitto, & juramentum facio, per Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, per hoc lignum vivificæ crucis, & per has reliquias sanctorum, quod si permittente Deo Romam venero, sanctam Romanam Ecclesiam, & te rectorem ipsius exaltabo secundum meum posse, & vitam aut membra,

Juramen-
tum quod
Cæsares Pō-
tificibus præ-
stare debe-
runt.

neq. ipsum honorem, quem habes, meâ voluntate aut meo consilio, aut meo consensu, aut exhortatione perdes, & in Romana civitate nullum placitum aut ordinationem faciam de omnibus, quæ ad te aut Romanos pertinent, sine consilio tuo; & quicquid de terrâ Sancti Petri ad nostram potestatem pervenerit, tibi reddam: & cuicumq. Regnum Italicum commilero, jurare faciam illum, ut tui adjutor sit ad defendendam terram S. Petri, secundum meum vel suum posse.

Hoc juramentum imponendi, potestatem Papa habet, juxta Decret. XII. Q. 1. Clericus &c. Hoc est, omnia regna mundi deglutire. Otho hic Primus, cum omnibus successoribus Cæsaribus, Vasallus sit Papæ, & potentissimum, pretiosissimumq. regnum universi orbis, cedit in feudum Papale, & imperium pendet à Papâ. Sic inversa est potestas. Olim Constantinus, & ejus Successores Christiani eligebant, & confirmabant omnes Romæ & alibi Episcopos, nunc Papa, omnes Reges & Imperatores instituunt.

Et ne longius progrediamur, in occursum est Otho III. Primi nepos, Cæsar Romanorum: Eum ipsum quoq. multifaria benefacta, non Avi sui, non Patri sui, non sua ipsius propria, identidem, & affatim in Papas commulata, tutari, & salvare potuerunt, verum tantopere, & tam diu, seditionibus, factionibus, tumultibus, insultibus, injuriis, & perjuriis irritatus & laceratus fuit, donec divinus ultisci iussus contumaciam legibus, Johanni XII. Pontifici oculos exculpi mandaverit, quæ pœna eos aliquandiu in timore & metu continuit, usq. dum imperium ad inclitum Heroem Henricum IV. Romanorum Imperatorem augustissimum, cujus similem, Tutan, inter Teutones, neminem unquam vidit, scæmina nunquam peperit, & hujus testimonium ipsius infensi hostes Itali perhibent, & eâ laudis adoræâ celebrant, quod omnium bellissimorum Ducum, qui unquam vixerunt, potiori parte virtute militari & fortitudine, numero autem acierum, quas committebat, omnibus antecelluerit: nam quoad vixit, sexcenta duo prælia, si non plura, commisit, & penè in iis omnibus victor & triumphator evasit.

Æstus Im-
perat. Ot-
tonis III.
sub Johanne
XII. Papa.

Sed quò magnanimior, animosior, virtutibus excellentior extitit, eò duriores & truculentiores petiti Paparum persecutiones coactus fuit: ut enim in ipso magnitudinem animi, & omnium rerum scientiam animadvertenterunt, sese ei pro virili opposuerant, ne major illis & excellentior evadat: & primum hunc commentisunt, & consuerunt dolum.

Æstus glo-
riofissimi
Imperatoris
Henrici
Quarti.

SAXONES, tum temporis Germanorum potentissimos, clam, & astute ei in visos efficere, quod & præstiterunt, conabantur, ita quidem, ut nonnulli Principes contra ipsum conspirantes conjurarent, à Pontificibus, & eorum asecclis sic persuasi, eum Cæsarem scilicet naturâ sanguinolentum, & ad tyrannidem natum esse, privaturum eos esse omnibus suis privilegiis, libertatem antiquam ademurum, & omnibus immunitatibus excururum eos, ad quæ nonnulli spirituales Principes gnæviter operam suam contulerunt.

Itaq. his ita solerter conflatis, Papa Romam eum vocavit, Simoniamq. insinulavit, puta, quòd ministris suis spiritualia salaria distribuat. Interea rerum, incomparabilis Cæsaris matrem, in superstitionem tantam adduxerunt, ut se ab ipso abstraheret, & in Italiam peregrinaretur, & ibidem commorando, vitam finiret. Ceterum & alios multos Principes Germaniæ dissidentes ab eo, & discordantes fecerunt.

Exinde crudelia plurima homicidia insequuta sunt, multa prælia truculenta exarserunt, & humani sanguinis largissima profusio facta est, neque hoc

Æstus
ingens.

ipsum, unieui, ab uno, vel altero tantum, sed à quatuor, & quinque humani sanguinis hircudibus, Pontificibus evenit, inter quos tamen ex sceleribus & flagitiis consutus, & quo nemo unquam peior, & profligatior exstitit monachus, Hildebrandus nomine, plus reliquis eum insectatus est atrocissime, nullo habito respectu beneficiorum, quibus ab ipso, antequam ad Papatum pervenisset, affectus fuerat.

Is ipse Papa, prater id, quod Caesar ad eum in Italiam profectus est, & ante eum se humilians, omnia ea, quae contra ipsum fecerat, deprecatus est, ex omni parte cum ipso depasciscens, reconciliatus fuit, super qua etiam, pactum & foedus conjurantes, interunt, rem compositam literis obsignatis stabilierunt, his, ajo, omnibus posthabitis, quam primum Caesar in Germaniam redierat, Papa Principibus omnibus, clam literis adeos missis, magnas opes & divitias pollicitus est, ut Casarem Imperio desicerent.

Quoniam autem integer & sincerus Caesar, tale quid, pacto videlicet stans & memor, ne utique verebatur, eò res rediit, ut alius quispiam Rex ei surrogatus, imperium attentaverit, & postea alius adhuc unus, demum & tertius: omnes autem prostravit, depulsi, & neci dedit.

Est admodum magnus & astutia dura.
Hac cum omnia frustra suscepisset, omnemq; operam, quod ajunt, & oleum perdere se vidisset, Pontifex astutus & vaser, aliud aliquid machinari, filium nempe contra patrem instigare, & discordiam inter ipsos ferere ausus est: & primum igitur Regem Conradum, qui tum in Italia fuerat, excitavit, ut contra parentem suum insurgeret, & universam Italiam ad arma provocaret.

Sed cum Rex Conradus infecta re, morte praeveniretur, Itali profligati trucidarentur, Roma à Casare occupata erat, lepide sanè sanctimonia Pontifex, & Pater sanctissimus, in Angeli castrum sese abdidit, clam deinde se illinc proripiens, & largissimo Christianorum sanguine effuso, prorsus aufugiens, decessit.

Post huius obitum, similis ad unguem Papa Victor III. contra eundem Casarem insurrexit, sed cito interiit.

Post hunc, ejusdem farinae Papa, Urbanus II. sequebatur, qui cum nihil intentatum, nihil inausum reliquisset, tandem ipsius filium, contra eum irritavit, eoque rem deduxit, ut ille adolescens magnam Germanorum multitudinem à sua parte stantium sibi acquisiverit, quā etiam patrem suum in extremo viae actū devicit, miserabiliter, & quod dictū horrendum, trahavit, morti tandem destinavit.

Hic igitur modis heros praestantissimus accipiebatur. Postquam autem illum ita depelsum dederunt, & in ejus locum ipsius filius Rex Henricus V. susceptus imperare coepit, quanquam illi adjuutores regni adipiscendi fuerint, tamen potentiam ejus tolerare non potuerunt, sed se ei quoque opposuerunt, qui nihil unquam laudabile aut honestum quicquam gessit, praterquam, quod ipsos acriter puniverit, & lorus, prout digni erant, durissimis opprimeret, ceterum ab aliquibus egregiis facinoribus, quibus intentus erat, bellis suis eum abstraxerunt, suisq; fraudibus & imposturis vitam ejus universam inquietam & periculosam reddiderunt, nec id extra meritum, nam in primum parentem quae peccaverat, expianda quodammodo fuerunt.

Post huius obitum Lotharum Saxoniae Ducem & Conradum Ducem Sueviae dissidere fecerunt, ne si concordarent invicem, alteruter sese extolleret, & ipsis potentior fieret, attamen Lotharius, ubi imperium obti-

nuerat, postquam illi Conradum Ducem ei opposuissent, quem probè ulcisceretur, poenas de ipsis competentes sumpsit.

Hunc subsequutus est electissimus heros, Caesar Fridericus I. quem post Henricum IV. pugnacissimum & fortissimum inter Germanicos omnes, quos quot etiam vixerint, Imperatorem arbitror, quamvis fortunatior & felicitior in rebus gerendis: quamprimum igitur perfectam & absolutam animositatem in eo deprehenderunt, machinamentis conjunctis eum etiam adorti sunt.

Verum, quoniam huius Caesaris res gesta & preclara facinora adeo nota sunt, ut nemo nesciat, nulla ulterius de eis verba faciemus. Pontifices ei fidem juramento astrinxerunt, nec tamen servarunt, & si unquam Roma fraudibus & verlutis usa est, in hoc ipso attentavit, & ita sedulo & continuè, ut etiam literis proditum reperiat, quomodo ipsum Papa Alexander Sultano gentilitio prodiderit, ut in ejus potestatem inciderit, veruntamen auxilio divino è manibus ipsius elapsus sit. Postmodum omnes occasiones captaverat, funditus eum ut extirparet, sed Deus ipsum custodivit, & victorem suorum hostium fecit. Multa adhuc epistola extant, quas Caesar hic & Papa sibi invicem scripserunt, ex quibus videre est, quam facinora commiserint.

Repressis igitur Papa conatibus, profligatis Romanis, & sedata per heroem hunc augustissimum universa Italia, ipsoq; postquam omnes hostes devicerat, è vivis laudabiliter discesso, insequentes Papa in filio, quod in patre non potuerunt, machinati sunt. Et primum de occupanda Neapoli contendebant cum Rege Henrico, eumq; in viam pacem cum ipsis inire coegerunt.

Post huius obitum, catis & cautis dolis conflaverunt discordiam Principum Germanicorum in eligendo Imperatore. Et cum Rex Philippus, praedicti Henrici frater, majorem partem Germanorum sibi adherentium haberet, & potiorum votis eligeretur, illi è contrario Othonem, Saxoniae Ducem, confirmaverunt, cum autem à Rege Philippus divictus & depulsus esset, nihil non Pontifices eorumq; complices moliti sunt, quamvis non palam, sed clam & furtim, eum ut insectarentur: sapenmerò perfidi & perjury facti sunt in ipso: suspectus enim illis Caesaris Friderici sanguis fuerat, donec tandem à comite aliquo Palatino, gladio transfixus fuit, & ut aliqui non abs re autumant, ex instinctu & jussu Papae Innocentii.

Sic itaq; ex illorum sententiā, & voto, Otho Dux, quamvis abnuentibus Germania Principibus, tamen ad ineundam aliquam apud Papam gratiam, in Regem electus: sed Papa huius gratia, non ita longè post excidit: quamprimum enim in omnibus rebus, ad enervandum Imperium, ei obsequi, & ab ejus voluntate pendere volebat, hostiliter eum insequi, & anathemate ferire coepit: nec his expleri mentem quivit. Sed tantum apud Principes laboravit, ut Fridericum Ducem adolescentem, Philippi Caesaris filium, contra eum elegerint, & sic sibi metipsis flagellum paraverunt.

Hic enim Imperator Fridericus II. est, quem in omni vitā suā cum Papis, (quorum tres, alius ex alio, ei accerrimè adversati fuerunt) altercari, & litigare oportuit. Ceterum alioquin excellentibus & corporis & animi dotibus adeo ornatus fuit, ut merito mundus de tali Principe sibi gratulari debeat: Pontifices autem tam contumelioso & obsceno decreto, quod juri suo Canonico postmodum, ubi & nunc extat, inseruerunt, infamare eum ausi sunt, perfidia & perjurii cum infimularunt,

avi

Est Henrici V.

Est Regis Philippi.

Est Othonis, Ducis Saxoniae.

Est Imperatoris Friderici Secundi.

avi fidem & promissa nunquam servaverunt, aliorumque criminum multorum teum agunt: Cum tamen aperta vis & injuria, sicut ex verissimis historiis & chronicis probatu facilimum est, ei ab ipsis illata sit.

Sincerus enim & bellicosus, gloriosusq; Dux fuit, & quia viventem ulcisci non potuerunt, omnem iram, & lividam animi bilem in defunctum evomuerunt, eâ intentione & spe, ut posteris & nepotibus viderentur, ac si causam justam & equam defendissent, ideoq; aliquos historiographos, ut rem ita literis mandarent, subornârunt: Verum in antiquis, & nullis partibus, faventibus historicis, ut & literis ipsiusmet Friderici, quarum multa supersunt, veritas liquet, quod Papa calumniosè, & turpiter eum insectati fuerint: primo Honorius III. qui Othonem Landgravium contra eum extulit, & deinde quasdam civitates Italiae in eum concitavit.

Cum autem eas Opt. Max. auxilio, attamen haud absque humani sanguinis profusione superasset, maximog; exercitu, & sumptibus immensis, ad recuperandam terram sanctam, ab infidelibus occupatam, expeditionem ex omni parte gloriosam interrumpere, & domum reverti coactus fuerit, & ita invidia Pontificis, toti Christianitati obstaculo, & impedimento fuit, commodorum & honorum ingentium.

Nihilominus tamen tanquam magnanimum Ducem sese exhibens, cum Pontifice exhibita supina humiliatione, reconciliari, & in gratiam redire ejus curavit: iterumq; deinde ad terram sanctam expeditionem fecit Hierosolymam, aliasq; civitates recuperans, orbi Christiano restituit. Pro quibus omnibus beneficiis, successu temporis, Gregorius Papa, ei undiquacunq; insidiatus est, & principio ipsum, per templarios, uti vocant, Regi gentilitio, vel ethnico prodere voluit, postea filium ejus, Regem Henricum in ipsum instigavit, Mediolanum, Bononiam, Parmam, Venetias, aliasq; Italiae urbes magno tumultu, & seditione contra ipsum concitavit, demum & anathemate ipsum damnavit.

Cum autem omnes hos devicisset, dolis etiam & strophis per Gregorium primum Papam, deinde per Celestinum in Germaniam adversus ipsum consutis, & inventis, postquam elabens evasisset, & ita se gessisset, ut innocentia ejus deprehendi, & magnanimitas conspicui manifestò potuerit. Papa Innocentius, ut alias malitiosus, Concilium in Galliam adversus ipsum coegit, in quo & deposuit ipsum: & excommunicavit, nihil respiciens & recordans beneficiorum irrecompensabilem, quae ab ipso Casare Friderico antea acceperat, & haud dubie in Papam nunquam evasisset, nisi ab ipso promotus fuisset.

Ita cum hoc Imperatore pientissimo, Pontifices, usque ad mortem ejus, egerunt: attamen odium, quo vivum ipsum prosequuti sunt, post mortem ejus non deposuerunt, sed in filium ejus Conradum strinxerunt, & spurium Friderici II. patre veneno sublato, Manfredum, in ipsum Conradum extimularunt, in quo bello, veneno, per Manfredum, quod procul dubio ab Innocentio Papa subministratum fuerat, in-

Gallia Regem contra ipsum instigavit, quod & deinceps Urbanus, & ultimò Clemens fecerunt, usq; dum apud Urbem Beneventam, à Gallis devictus & interfectus fuit.

Post hunc Rudolphus Caesar ab ipsis divexatus fuit, & id clam quidem, cum in ipsum propterea, quod nonnullis Italis, à quibus pecuniam acceperat, libertatem concesserat: calumniando & criminando debachari conati sint, in quod Papa Honorius studio non segni incubuit.

Quis insuper Henrici VII. Caesaris mortis causa, & in quem faba cadenda sit, non equidem ignotum est nemo enim est, qui ambigat, monachum illum à Florentinis subornatum fuisse, qui in sacra Eucharistiâ toxico eum vita spoliavit. Et hoc lippis & tonsoribus, quod ajunt, notum est, quod Clemens Papa, qui eum non secus, quam cum conditione, & limitatione, Imperatorem esse voluit, invitus, & prius excitato tumultu coactus, eum inaugravuit, & coronavit, & propter Regnum Neapolitanum sese humanum, & amicum, erga ipsum exhibuit: interea miserè Imperator optimus interiit, qui tanta sagacitatis, prudentiae, doctrinaeq; fuit, ut toti imperio spem faceret, eximii quiddam se praestitutum, atq; adeò regere incepit, ut non alium quam fortissimum, animosissimum, & optime conciliatum Principem futurum, omnium expectatio fuerit, & propterea à Papâ crudeliùs affligebatur.

Quas vero machinationes clandestinas in hoc aggreffi sunt, in Ludovico Casare manifestò continuantes in actum produxerunt: hunc ipsum Ludovicum Joannes Papa omnium, quotquot vixerant, ambitiosissimus, & avarissimus, propterea, quod praeter ejus assensum, in Casarem electus est, anathematizavit, & quantum in se fuit, imperio privavit, cum autem vi & armata manu ei restitisset, magnoque exercitu Romam profectus fuisset, Papa verò imparem se viribus vidisset, omnes Italiae urbes & ditiones, quotquot potuit, contra eum arma sumere commovit, & quam diu Caesar vixit, cladibus eum afflixit, nec ullo unquam modo reconciliationem admittere cum illo, aut ullatenus convenire voluit.

Hic Imperator Ludovicus, ab insultibus eorum potenter, & regio more sese vindicavit, licet magno suo cum damno, regnavit annis XXXII. tandem à Principe foemina quâdam, veneno, lucis usura privatus est.

Ejus autem Successor Carolus IV. admodum muliebriter se dedit.

Nam ab Innocentio Papâ cogi se passus est, saltem, ut coronaretur ab ipso, iusjurandum praestandi, velle se è vestigio Italiae exire, & Romam in omni vita suâ nunquam petere aut accedere: praeterea aliquot urbes Imperii ei possidendas dedit, & multos alios illicitos & illiberales pactus, & conventiones cum ipso inivit.

Quaquam autem in hunc culpa sit conferenda, quod totus adeò excors, & abjecti animi ad imperium aspiraverit, excusari tamen, & culpa expertesij non sunt, qui talia à Monarcha Romano & mundi Domino efflagitare non veriti sunt: non enim ut Episcopos Christianos decebat, sed astute fraudulenter, infideliter & tyrannicè egerunt.

Post hac Sigismundus Imp. verbis interdum ipsis ablandiens, & officiosè se erga ipsos exhibens promissè aliquandiu passus est, usq; dum Hussitarum negotium intervenit, dissensionesq; inter ipsos ortasunt, & res ad Concilium provocata fuit. Nam ab eo tempore aliquandiu inter ipsos melius conveniebat: attamen se primùm in Concilio Constantiensi, postea Basilea obstinatissimè & proterviter invicem

oppo-

Annon a-
stusso Im-
peratorem
Fridericum
II. astu ma-
gno creda-
mus?

Multi Papa interfectus est.

Cesaribus
necem in-
tulerunt,
eosq; astu
magno af-
fluxerunt.

Multi Papa Caesaribus necem intulerunt, licet non aperte, clam tamen, & eorum instinctu oppetierunt,

Clemens IV. Friderici II. filium, & ultimum Sueviae Ducem, & heredem Neapolitani Regni, publicè capite plecti fecit. Hunc igitur, cum è medio sustulissent, cum notho Manfredò similiter egerunt. Alexander enim Pontifex IV. Florentinis aliisq; civitatibus Italiae in visum eum reddidit: postea etiam

opposuerunt : quamlibet autem cleri reformationem institueret Imperator volebat, tamen occasio ei defuit, ideo ipsum ab incepto desistere oportuit.

Ingratissimi in hunc quoque Papa fuerunt, & in primis Eugenius, quem in Concilio Basiliensi ad omnes suas dignitates evehit, ab eo deinceps adeo despiciebatur, adeo contumeliose & procaciter deridebatur, ut sex integros menses, senis cum temeraretur, antequam regio diademate insignierit. Hic ipse ille proditor fuit Eugenius, qui, ut sensit Basiliense Concilium, contra se & suos adornari, Delphinum in Gallia eo adegit, ut in Alsatiam magnum exercitum duceret, regionesq; devastaret, incolas miserum in modum perderet : & sic Germanos Principes ulcisci volebat. Si unquam quisquam Cesarum ad Papas se accommodare, aut lenius eos tractare potuit, sanè id potuit Cesar Fridericus III. nihilominus tamen suis technis eum adoriebantur, & præ cæteris Paulus Papa, cum ultimo Romæ fuerat, ei furtim & proditoriè insidias tendebat, cuius tamen veteratoriam versutiam effugit, & profecto, si quæquam pietas, & studium pacis, tutari potuissent, merito hic ab illorum insule immunis fuisset, sed ne hilum quidem ei profuerunt.

Hic multa dicenda essent de profligatissimo, & infidelissimo omnium Paparum, quos unquam terra tulit, Pio II. Nam hic ab ineunte ætate in Germania commoratus est, in aula Friderici Imperatoris longo tempore Secretarium egit, ita ut omnium Germanicarum rerum, & conditionum gnarus esset, ejusq; statum à teneris imbiberet, postea Cesaris autoritate, & promotione, vel etiam, quod adhibitus negotiis fuerat, Episcopus primum, postmodum Cardinalis, demum & Pontifex creatus est.

Quamprimum igitur ad eam dignitatem evehit, & Pontificatum adeptus est, ab ipso tempore, vel è momento illo, ad ultimum usq; vite spiritum eò omnes ingenii & corporis vires intendit, nec unquam cessavit, ut Germaniam intolerabilibus oneribus & infinitis molibus aggravaret. Enim verò omnis fœnoris & questus sordidissimi, quibus Papa occupantur, solertissimus ipse Author fuit & inventor, & quod cæteri precario, blandiloquentia, & verbis mellitis, à nobis consecuti sunt, ille vi & impetuefferatè invasit, extorsit, abstulit. Et quia quomodo se fœnda spiritualia apud nos habeant, compertum habebat, pensculatè & solerter censere ea novit, novisq; auctionibus, & tributis citra omne fas & æquum pressit: pallia, annatas, & alias rapinas, & exspilationes, sine omni specie æquitatis, nec oculis exercerebat.

Hic ipse, quosdam Germaniæ Principes excommunicatione damnavit, puta Sigismundum Austria Ducem, & Archiepiscopum Moguntinum : primus itidem fuit, qui refugium illud, quod ante ipsum semper in Concilia ponebatur, & restabat, decreto quodam ademittit, latè lege, quâ statuit, ne unquam liceat à Papæ ad concilia appellare. Et hoc se modo Papa hic (vappa potius) erga ingenuos Germanos præstitit, qui ei ad honores & facultates ejusmodi autores soli fuerunt.

Hæc Henricus ab Hutten. Quid obsecro est, æstu affligere homines, immò ipsos Imperatores, si hoc non est? Regnum Gallie fortassis æstum Solis hujus Antichristiani itidem sensit : præsertim quando Bonifacius VIII. Regem Gallie, Philippum Pulchrum, proscripsit, missis Archidicc. Narbon. qui anathematis fulmen in Regem utiari & omnes Francos juramento absolvere jubebatur : uti Laurentius Valla, & Platina testantur. Magnus autem æstus conscientiarum fuit anathema, vel Excommunicatio Pontificum : Templorum enim frequenta-

tione, sacrorum usurpatione, religionis omnis publica professione, quin & ipsa sepultura αποσυρ-
γωροι privabantur. Sic ergò homines afflictī
ἐκαυματίσθησαν καὶ μα μίγα.

Ad quintæ phialæ historiam nunc accedo : ubi
ἡ βασιλεία Βεστίας ἐσκωτομένην seu tenebrosa, primò
dicitur.

Ut respondeant videlicet iterum fata Ægypti
fatis Bestiæ : Scimus enim tempore Pharaonis, te-
nebras obruisse universum Ægyptum : Exod. 10.
v. 21. quæ per triduum tanta fuerunt, ut alter alte-
rum non videre, neq; è loco suo surgere potuerit, v. 23.
Et crassæ quidem fuerunt tenebræ illæ Ægyptia-
cæ, crassiores Cimeriis : crassiores Aphannicis, in
Sicilia : Alanicis in Scythia : quas Homerus
Odys. 11. Strabo lib. 1. Geograph. Sabellicus lib.
6. Eun. 10. & alii describunt : Majores verò lon-
gè Pontificias fuisse tenebras sciamus : utpote
Spirituales : quemadmodum Micheas cap. 3.
vers. 7. dudum tales fore prædixit, inquit : Nox
erit vobis ex visione : tenebra erunt vobis à divinan-
do, occumbet Sol super Prophetas ipsos, & obtenebrescet
super ipsos dies.

O Deum immortalem ! quàm verè ista & quàm
crassæ tenebræ in Papatu deprehenduntur ?

Oculos habent, neque tamen præ nimia mentis
caligine & obscuratone veritatem vident. Obsecro
enim, annon prodigiosè cæcos oportet esse ho-
mines, qui Pontifices Romanos pro vicariis Chri-
sti, pro sponsis Ecclesiæ, pro Oecumenicis Pastoribus
omnium Christianorum agnoscunt ? qui divinitatem
quasi illis tribuunt : & quantâ cæcitate ipsimet la-
borarunt Romani Flamines, qui attributa illa ac
ἀξιώματα divina, avidissimè acceptarunt ? utpote
cum dist. 96. cap. satis, & ab Augustino Steucho
in lib. de donat. Constant. pag. 141. Papa Deus,
& pro Deo habendus vocatur : id quod & apud
Baldum in libro ult. C. sentent. rescind. apud
Decium in cap. 1. de constitut. apud Felinum
in c. Ego, de jurejur. reperitur.

Nonne extrema cæcitas est, Credere, quod Pa-
pa supra jus, contra jus, & extra jus Omnia possit.
Secundum Baldum in cap. cum super, de Caus.
prop. & poss. quod possit mutare quadrata rotundi,
juxta Hostiensem, in C. cum venissent, de Judic.
quod Papa tantam habeat tūm in Purgatorio,
tūm in infernis potestatem, ut quantum quantum
velit animarum numerum, quæ in illis locis cruci-
antur per suas indulgentias liberare, & confestim in
cælis & beatorum sedibus collocare possit ? ut est in
Bulla Clem. VI. & apud Anton. Florent. part. 3.
tit. 22. cap. 6.

Nonne extrema est cæcitas, quod scripturæ sa-
cræ perfectionem, perspicuitatem, & sufficienti-
am ignorant : quæ tamen toties in libris Prophe-
tarum, Christi, & Apostolorum, in Patrum quoq;
Orthodoxorum monumentis inculcatur ?

Et quæ invaserunt animos Besticolarum tene-
bræ ? qui Stupor occupavit illos, ut non videant,
vel manibus palpent βδελύγματα Invocationis san-
ctorum, meritum congrui & condigni, missarum,
indulgentiarum, nundinationum ; Simoniarum, & infi-
nitas abominationes alias ? Ita profecto Impie-
tas dogmatum Pontificiorum est in propatulo, ut
dubitet quis, num tanta occæcatio in ipsos cade-
re queat ? Sed ratio obtenebrationis in promptu
est, nimirum Princeps tenebrarum, à quo regun-
turt ἐτύφλωσε τὰ νοήματα αὐτῶν : ne illucescat ipsis
lumen Evangelii. Absque hujus si foret indefesso
studio,

Complem-
tum phiale
quinta,

Regnum
Bestia tene-
brosam.
Exod. 20.
v. 21.

Tenebra Æ-
gyptica.
Homerus O-
dys. 11.
Strabo lib. 1.
Geograph.
Sabellicus
1. 6. Eun. 10.
Mich. 3, 6.

Tenebra Pa-
patus plus-
quam Æ-
gyptica.

dist. 96. c.
satis Aug.
Steuchus, n
lib. de do-
nat. Const.

p. 141.
Bald in lib.
ult. C. sen-
tēt. rescind.

Decius inc.
1. de Con-
stitut. Feli-
nus in c. Ego
de jurejur.

Baldus in c.
cum super,
de Caus.

prop. & poss.
Hostiensis
in c. cum
venissent de

Judic.

Bulla Clem.
VI. Anton.
Florent.

part. 3. tit.
22. cap. 26.

2. Cor. 4.

studio, haud dubiè collyrio Sp. S. oculieorum sanarentur: observet ergò Christianus Lector, non valdè mirum accidere nobis debere, quòd Cimmeriæ & plusquam Ægyptiacæ hætenus in Papatu invaluerint tenebræ: Regnum enim *Antichristi* est prorsus *tenebrosus*: accendit sanè benignissimus Jehovah, *Luminaria multa*, & magna: præsertim seculo superiore proximo: sed instar nocturnarum plerique magis magisque cæcuterunt. Ad designandam obtenebrationem istam, factum puto divinitus, quòd Anno Domini 1228.

Schadelius
atate sexta.

Jun. die 6. tanta ex solis deliquio oborta sunt tenebra, ut noctem esse crederent, referente Schadelio ætate sexta. Sic & Londini, Episcopo ad altare stante, Anno Domini 1230. in die Conversionis Pauli, maxima subito venit obscuritas, uti *Matthæus Parisiensis* recenset.

Matthæus
Parisienfis.

Eclipsis Re-
gni Anti-
christiani
maxima.

Simul verò per obscurationem Regni Antichristiani, illud innuere videtur Sp. S. eclipsin aliquando magnam illud passurum esse. Quod à tempore Joh. Hussi, & inprimis B. Luth. verè factum, ne ipsi quidem Pontificii negare audent: Plurimis enim in Regnis, Ducatibus, Principatibus, provinciis, Comitatibus, Dynastiis, & Rebus publicis, prorsus obtenebratus est Papatus: ut ne mica quidem idolomanie Romanensis superfit, ut ne vestigium quidem ullum Regni Bestialis appareat: adeò nimirum potenter, fores Regni Bestiæ, Dominus effregit, adeò fortiter repagula dirupit: adeò vehementer cristas ejus depressit. Cæterum v. 9. 10. & 11. vaticinatur Joh. Theologus, quod *Besticola*, nomen Dei habentis potestatem super plagas, blasphematuri, quod pœnitentiam non acturi, neq. Deo gloriam daturi, quòd linguas suas præ dolore commanducaturi, Deumq. cœli convitiis affecturi sint.

Induratio
Romanensium.

Unde induratio Papatus liquet, qui nullis Angelorum tubis, nullis Testium veritatis monitionibus, nullis iræ Dei phialis, nullis ostentis, prodigiis, miraculis, nullaq. alia ratione emendari & curari voluerit: sed totis potius viribus hostiliter resistit: hodieq. resistere pergat; eodem planè modo, quem præfractus, & pertinacissimus Pharaon tenuit: Hic enim multoties à Deo admonitus, & plagarum gravitate correptus, non tamen ex *ὁρῶν ἐξουσίαν ὁπτιὰς πληγὰς* gloriam dedit, sed fronte perfrectâ recalcitrare voluntati divinæ perrexit.

Consultat Lector Centurias Magdeburg. consultat Catalogum Testium Veritatis, percurrat lectionum memorabilium Johannis Wolsii Centenarios sedecim, Imitabitur, tot Præcones, tot Imperatores, tot signa, tot portenta, tot horrendas plagas, emendationem nullam impetrâsse: imò Pontifices, cum gregalibus suis, blasphemias blasphemias subinde cumulâsse.

De spretis testibus vel Angelis Domini, quid multa dicam? Neminem literatorum latet, quanto furore Impii linguas suas commanducaverint, quanta tyrannide eos oppresserint, quos Bestiæ contrariari, ejusq. doctrinam, flagitia & consilia improbare animadverterunt. Recensui prolixè Tomo tertio, persecutionem Waldensium celeberrimam: nullâ aliâ de causâ tam diu à Bestia Romanâ continuatam, nisi quòd ægrè ferret, se ad pœnitentiam à Waldensibus invitari. Neque enim *Aeneas Sylvius*, & *Jacobus de Rebiria*, dissimulare possunt, Waldenses, de repurgatione doctrinæ admodum sollicitos fuisse. Hoc nomine

Aeneas Syl-
vius.
Jacobus de
Rebiria.

verò, infinita mala & exitia, à sede & Regno Bestiæ pertulerunt. Videatur *Paulus Æmilius*, in vitâ Philippi II. Francorum Regis, & alii. *Thomas Marlenfis*, cum se Ecclesiasticis viris opponeret, ilicò excommunicationis fulmine percussus fuit, uti à *Johanne Telio* recensetur. *Arnoldus de Villa nova*, gravissimè Pontificiam idolomaniam & tyrannidem perstrinxit; Sed ecce commanducantes linguas suas Romanenses, & Eum, inter hæreticos pessimos, referentes. Idem evenit viro celeberrimo, & pro ratione seculi illius incomparabili, *Francisco Petrarcha*, qui *μεγαλὸς παρρησιασ* Papatum, ut à sceleribus suis desisteret, admonuit: præter persecutionem verò, mercedis nihil reportavit. Sic & *Johannem de Rupe Scissa*, ob reprehensionem necessariam Cleri & Regni Antichristiani, Papa Innocentius VI. in durissimo carcere vinculis constrictum detinuit, recitante *Johanne Frossardo*, Historico Gallico, Tomo primo. Possem de *Matthia Parisensi*, qui locustas Apocalypticæ ad Papatum disertè applicuit, & præfulem Romanum ipsissimum Antichristum proclamavit: De *Heinrico de Hassia*, qui in libello suo super Genes. superstitiones Pontificias taxavit: De *Johanne Gerson*, Cancellario Parisiensi, cujus liber de defectibus Ecclesiasticorum, & tractatus egregius contra ordinem Flagellantium extat: Possem de *Nicolao Clemangis*, ad cujus nomem viscera fermè Esauitarum crepant: Invektivum enim, suo tempore, scripsit librum, in corruptissimum Ecclesiæ Romanæ statum. Possem de *Petro Aliaco Cardinali Cameracensi*, qui Concilio Constantiensi scriptum nervosum, teste *Johanne Trithemio Abbate Spanheimensi* obtulit, inq. eo, de reformatis circa corpus Ecclesiæ, de reformatis circa caput, scilicet circa statum Papæ, & Romanæ Curie, de reformatione Principalium Ecclesiæ partium, scilicet Prælatorum, de reformatione circa religionem & religiosos, de reformatione circa cæteros Ecclesiasticos, de reformatione Laicorum Christianorum prolixè egit.

Paulus Æ-
milius.
Thomas
Marlenfis.

Arnoldus
de Villa
nova.

Franciscus
Petrarcha.

Johan. de
Rupe Scissa.

Matthias
Parisienfis.

Heinricus
de Hassia.
Johannes
Gerson.

Nicolaus
Clemangis.

Petrus Al-
liacus.

Possem inquam de his & pluribus multa referre, quâ fide, & industria reformationem publicam Regni Bestiæ promotorum desiderarint, & quantopere vicissim Bestialitæ adversus illos excanduerint, quàm pertinaciter in cæcitate suâ & malitia perrexerint: quas blasphemias contra Dominum, pro Bestiæ regno conservando eructaverint. Quia verò nimium Tomus iste excresceret, silentium mihi impero & lectorem ad supra nominatos libros remitto.

De uno tamen aut altero, aliquid ad illustrationem phialæ quintæ addendum puto. Adeste igitur Romanenses sacrificuli, & respondete. An non Johannes Huss, tenebras regni vestri pellere, annon doctrinam à fecibus repurgare, annon vos vestramq. sedem iracundie Dei effusione præservare voluit? Hunc enim in finem, Sacramentum Cœnæ integrum, & non mutilatum distribui debere ad extremum usq. vitæ halitum docuit. Hunc in finem, verbum Domini ad Ecclesiam regendâ sufficere, indulgentias Papales Simoniam olere, Ecclesiam Romanam errores plurimos fovere, traditiones humanas perniciem afferre, non sine impulsu Sp. S. publicis scriptis asseruit. Hoc ipso nomine Tractatum solidissimū, de Antichristo & Anatomia membrorum ejus conscripsit: ubi capite 1. Antichristi descriptionem: cap. 2. ejusdem proprietates: 3. Anatomiam proposuit: capitibus sequentibus elegantis-

Johannes
Hussi scopus
alius non
fuit, quàm
Regni Papa-
lis tenebras
pellere &
doctrinam
à fecibus
repurgare.

simè

simè Antichristi verticem, cerebrum, capita, capillos, frontem, faciem, oculos, aures, nasum, os, lentum, leoninum, & foetidum, linguam, salivam, dentes, labia, vocem, mentum, ligamen menti, barbam, collum, brachium, manus, dextram, & sinistram, pectus, mamillas, cor, pulmonem, splenem, stomachum, cibum, epas, viscera, fel, ventrem, latus, costas, dorsum, lumbos, femur, crura, medullam, genua, tibiae, pedes, venas, pellem, caudam, usq; ad caput quadragesimum secundum, Tom. 1. à fol. 337. usq; ad fol. 363. depingit: quod scriptum heroicum, ut & alterum illud, de Regno, populo, vita, & Moribus Antichristi, vel solum excitare debebat Bestiam, ut rectius suis rebus prospiceret: sed ecce furorem & insaniam hominum? linguas suas præ dolore commanducant, à sceleribus & blasphemis non desinunt: quin potius Praconem veritatis dilaniare, unguibus crudeliter discerpere, & flammis ultricibus adjudicare prutunt: non prius quiescentes, donec vi & fraudibus, nullo etiam, fidei data, & salvi conductus promissi, habito respectu, neque vel innocentiam Hussi, vel præclarissimas intercessionibus attendentes, solenni Pompâ ipsum exusserunt. Ac ut evidentiùs pateat, quanto furore Bestia Romana sanctissimum hunc Martyrem persecuta sit, ultimus tantum Executionis & Exultationis Actus consideretur: de quo historia ejus, fol. 28. & 29. sic habet: Tandem Episcopi septem, ad id electi, ut eum sacerdotio spoliarent, jusserunt, ut vestimenta sacerdotalia indueret: Quod cum faceret, ad alba ipsius indumentum meminit candida illius vestis, qua Iesus Christus ab Herode ludibrij causa indutus erat. Similiter in aliis, Christi exemplo, (nam quid potius faceret?) sese consolabatur. Indutum jam ornatu sacerdotali hortabantur Episcopi adhuc, ut sententia mutata honori & saluti consuleret. Ipse vero cum pro more ipsius ceremonia, editum illum locum ascendisset, lachrimabundus ad populum dixit: Hi Domini Episcopi me hortantur, ut coram vobis omnibus confitear me errasse. Quod si ejusmodi esset, ut cum hominis alicujus infamia fieret, fortassis facilius mihi persuaderent: Nunc vero in conspectu Domini Dei mei versor, sine cuius summa ignominia & conscientia mea approbatione, quod à me postulatur, facere nullo modo possum. Nunquam enim quicquam docuisse me scio istorum, quæ contra me falso proposita sunt, sed eis contraria semper sensi, scripsi, docui, & predicavi. Quo ore deniq; cælum ipsum aspicere, quâ fronte eos, quos docui, quorum magna est multitudo, videre possem, si per me accideret, ut quæ eis hæcenus certissima fuerunt, incerta essent?

Tot me animas, tot conscientias firmissimis scripturæ sententiis & Evangelij Domini nostri Iesu Christi doctrina purissima imbutas, & contra omnem impetum Satanae munitas, meo hoc exemplo perturbatas reddam? Non faciam, neq; committam, ut hoc corpus morti destinatum, pluri, quam illorum salutem fecisse videar.

Ad hanc sanctissimam vocem iterum ab Episcoporum consensu audire coactus est, quod pertinaciter & malitiose in suis perniciosis erroribus perseveraret.

Jussus est igitur descendere ad sententiae executionem. Ubi in ipso descensu, unus ex septem Episcopis supra commemoratis, primum ipsum calicem, quem manutenebat, ab eo auferens: O fuda maledicte, inquit, ut quid dereliquisti consilium pacis, & cum Judæis conciliatus es? Auferimus à te hunc calicem redemptionis.

Sed Joannes Huss hanc maledictionem his verbis

excepit: At ego confido Deo patri omnipotenti, & Domino meo Iesu Christo, pro cuius nomine hæc fero, quod ipse sua redemptionis calicem à me non auferet, & firmam omnino spem habeo, quod hodie in ipsius regno eum bibam.

Secuti sunt deinde alij Episcopi, qui ordine singula Johanni Huss vestimenta, quæ ibi inauerant, detraxerunt, addita singulis maledictione. Ad quas ipse Huss respondens, se istas blasphemias æquo animo ferre, & amplecti prononine L omni Iesu Christi. Ventum est tandem etiam ad ipsius tonsuræ violationem: quam priusquam aggredierentur Episcopi, magna erat contentio inter eos, quonam instrumento navacula ne, an forpice hoc faciendum esset.

Interea Joannes Huss, ad Imperatorem conversus: Miror, inquit, cum omnes aque crudeles sint, in ipsa tamen crudelitate eos convenire non posse. Placuit tamen eis tandem, forpice cutem verticis præcedere, idq; cum facerent, addiderunt hæc verba: jam omnia ornamenta & privilegia ab eo Ecclesia abstulit, jam nihil aliud restat, nisi ut brachio seculari eradatur. Sed priusquam hoc fieret, adhuc unum genus contumelie restabat: Chartaceam quandam coronam fieri curarant, unius fere cubiti altitudine, in quatuor erant depicti demones, satis horrenda specie, & in scriptis titulus, HÆRESIARCHA. Quam cum vidisset, inquit: Dominus meus Iesus Christus spineam coronam mea causa tulit, quare ego hanc levem, quam vis ignominiosam, vicissim illius nomine non ferrem? Ego vero id faciam, ac lubens quidem. Ea cum capite ipsius imponeretur, dicebant Episcopi: Iam committimus animam tuam Diabolo: At ego, inquit Huss, sublatis in cælum oculis, in manus tuas Iesu Christe, commendo spiritum meum, quem redemisti.

Hæc contumelia finitis, Episcopi ad Imperatorem conversi, inquirunt: Hæc Sacrosancta Synodus Constantiensis, Ioannem Huss, qui jam in Ecclesia nihil habet officii, aut negotij, iudicio & potestati civili relinquit. Tum Imperator Ludovico Duci Bavariae, qui tum ante eum in ornatu stabat, pomum aureum cum crucis figura manu tenens, mandavit, ut accepto Ioanne Huss, ab Episcopis, lictoribus eum traderet. A quibus cum ad locum supplicij duceretur, pro foribus templi libros suos comburi videret, ridebat. Quoscumque vero præteribat, eos hortabatur, ne putarent eum propter ullam hæresim, sed odio & malevolentia adversariorum, qui iniquissimæ & falsissimæ criminibus eum onerassent, moriturum. Tota vero civium fere multitudo in armis existens sequebatur.

Locus supplicij ante portam Goitebianam destinatus erat, intra hortos & portas suburbii. Quo cum venissent, Ioannes Huss flexis genibus, & sublatis in cælum oculis orabat Psalmos quosdam. Precipue 51. & 31. ab illis, qui astabant, orare auditus est, sæpe repetens versum, idq; lato & hilari, vultu: In manus tuas Domine commendo spiritum meum, &c.

Quod cum viderent ei, qui proximi erant, homines laici, dicebant: Quid antea fecerit, nescimus; Nunc vero videmus & audimus eum sanctè & orare & loqui. Alij optabant, ut haberet cui confiteretur. Ibi sacerdos quidam equo insidens, veste viridi, eaque rubro serico subducta, inquit: Non debet audiri, quia hæreticus est.

Sed tamen in carcere à Doctore quodam Monacho, non auditus modò pie, verum etiam absolutus est, quem admodum ipse Huss, in Epistola quadam de carcere ad suos scripta testatur. Regnat enim Christus clam mundo, etiam in medio inimicorum suorum. Interea verò, dum oraret, corona illa chartacea, de capi-

Contentio
Romanensi-
um Episco-
porum, de
instrumen-
to ad viola-
tionem ton-
suræ adbi-
bendo.

Historia
Exultationis
B. Hussi.

Vestitus sa-
cerdotum
Romanen-
sium.

capite ejus, cum forte cœlum aspiciens, cervicem reflexisset, in terram decidit.

Tunc quidam ex militibus: Reponamus, inquiunt, eam capiti ipsius, ut unâ cum dominis suis diabolis, quibus servivit, comburatur.

Precatio
B. Hussi.

Cum vero de mandato lictorum, à loco orationis surrexisset, clara voce inquit: Domine Jesu Christe, adsis mihi, ut hanc crudelem & ignominiosam mortem, ad quam propter sancti Evangelii & verbi tui predicationem damnatus sum, te adjuvante forti & constanti animo feram. Deinde, ut antea, causam mortis suæ populo exponebat. Interim à carnifice, vestibus suis exutus, & ad palum, manibus primum, post tergum versis, alligatus est funibus humectatis. Cumque facie, forte ad Orientem versus esset: Nequaquam acclamant quidam, Orientem aspiciat, nam hereticus est. Itaque ad Occidentem versus est. Collum quoque ejus, cathenam ad palum alligabatur.

Quam cum aspexisset, subridens dixit, se libenter hanc cathenam habiturum pro nomine Jesu Christi, quem sciat longe graviore cathena vinctum fuisse. Sub pedibus vero ejus duo lignorum fasciculi, admixto stramine positi erant. Eodem modo undique eum, à pedibus usque ad mentum, lignis incluserant.

Priusquam vero ligna accenderentur, Magister Equitum Imperij, ille ab Oppenheim, & cum eo alius quidam accessit, ipsumque Hussi hortatus est, adhuc ut memor salutis suæ, erroribus renuntiaret. Ille vero: Quibus erroribus renuntiem, cum nullius erroris mihi sim conscius? Nam quæ falsò contra me allata sunt, ea scio me nunquam ne cogitasse quidem, nedum predicasse. Ille vero fuit scopus & precipuus finis mea doctrina, ut docerem homines poenitentiam & remissionem peccatorum, secundum veritatem Evangelii Jesu Christi, & expositionem sanctorum Doctorum.

NB.

Quamobrem ego jam lato & hilari animo mori paratus sum. Hac cum dixisset, relicto eo, & collisis inter se manibus illi abierunt.

Accenso deinde igne, Joannes Huss, alta voce cantare cepit: Jesu Christe, filii Dei vivi, miserere mei. Hoc cum tertio facere cepisset, ventus flammam in faciem ejus impulit, quæ eum suffocavit. Movebat tamen se tantisper, dum aliquis, ter ferè orationem Dominicam recitare potuisset. Cum ligna omnia consumpta fuissent, reliqua erat pars corporis superior, adhuc ex cathena pendens. Eam unâ cum palo dejectam, novo igne succenso, exurebant, capite minutim conscisso, ut eo citius, & facilius in cinerem redigeretur.

Crudelitas
Romanensium
horrenda.

Cor vero ipsum, inter intestina repertum, & bene verberatum fustibus, denique acuto cuidam ligno infixum, seorsim ad ignem assarunt, donec consumeretur. Cinerem ipsum diligenter collectum, in Rhenum projici curaverunt, ne vel tenuissimus pulvis in terra superesset ejus viri.

Hæc sancti Johanni Hussi, Anno Domini 1415. Constantiæ, in præsentia Regni Antichristiani præcipuorum membrorum contigerunt. De Hieronymo Pragensi itidem constat, quod nihil magis exoptaverit, quam ut Papatus à Scoria repurgaretur: sed & hic isto nomine vapulare, & cum applausu Bestiæ Romanæ exuri debuit. Ita enim refertur in historia de Hieronymo Pragensi Tom. 2. operum Joh. Hussi, fol. 357.

Hieronymus Pragensis eundem quem B. Iohann. Hussi copiam habuit: ut nimirum Papatus reformaretur.

Constantiense Concilium, Hieronymum Pragensem, ob ejus errores, & temerarios ausus atque pertinaciam, deinde quod priorem retractationem contra honestatem sacri Concilii violavit, jam hunc, tanquam putridum ramum, & marcidum, ab radice excindit,

Historia de exustione Hieronymi Pragensis.

& proscribit, ut hereticum execrandum, & maledictum, traditque eum Magistratui seculari, ut de eo dignum impietate ipsius sumat supplicium.

Hæc sententiâ promulgatâ, ecce adferunt Hieronymo coronam ingentem & fastigiatam, cæcæ demonibus rubrica depictis insignem, in qua ad supplicium iturus erat. Hanc ille simulatque conspectu, suum pallium arreptum, abiecit in cæcum sacerdotum, & coronam ipse suo capiti imposuit dicens: Dominus meus Jesus Christus, pro me misero moriturus, gestabat in capite suo spineam coronam, & longe gravissimam, ego quoque vicissim ipsius gratia & amoris nomine, hanc contumeliosam libens ad certum supplicium feram.

His dictis mox à lictoribus educitur è templo, atque in eo itinere fidem Catholicam, quam vulgo in templis occinunt, in cœlum suspectans, magna voce latus canebat. Tandem, & alias cantilenas, tantisper, dum pervenit ad eum locum, ubi Hussi nuper exustus erat.

Mox ad eam columnam, ad quam urendus erat, procumbens genibus flexis, diu tacite orabat. Carnifices deinde, erectum suis exuunt vestibus, ac sordido in humeros ejus injecto linteo, palo terra infixo, funibus & cathenis stantem alligarunt durissime. Tum coeperunt pyram undique straminibus mistam construere.

Interea Hieronymus clara voce hymnum paschalem cecinit integrum: Salve festa dies, toto venerabilis ævo, qua Deus infernum vicit & astra tenet. Quo finito simul & fidei Catholica professione, circumstantem turbam Germanica lingua sic allocutus est: Charissimi viri, persuasum sit vobis ita me credere, quem admodum jam cecini, itidem & de Symbolo fidei Christiana, ita ut cuilibet Christiano homini convenit. Nunc autem idèo trador supplicio, quod huic sacerdotum Concilio consentire volebam, ad Hussi condemnationem, qui sanè rectus & justus erat, ipsius enim integritas mihi ab incunabilis erat perspecta: is, ut interim taceam honestatem ejus, & morum candorem, legis divina, & Evangelij Jesu Christo fidus concionator erat.

Interea carnifices undique ad verticem usque capitis lignis septum, veste ipsius in rogi iniecta, faciem struem accendunt. Tum ille altissima voce cecinit: in manus tuas Domine, commendo spiritum meum.

Mox flamma impetu occupatus, Bohemicè vociferabatur: Domine Deus omnipotens miserere mei, & remitte mihi peccata mea. Tu enim nosti, me tuæ sacræ veritatis semper amatorem fuisse. Tandem igne obrutus, intra se orabat, dum expiravit.

Interea lectisternia ejus, & omnem suppellectilem allatam, penitus exusserunt, & cinerem in quadriga vectum, disperferunt in Rhenum. Sic eruditus juxta ac pius vir ab Pontificia factione extinctus est, propter nomen Jesu Christi.

Hæc de Hieronymo Pragensi: quæ Poggius Florentinus, homo Pontificius, in Epistola ad Leonhardum Aretinum, calculo suo, utpote qui spectator rerum fuit omnium, disertè comprobatur.

Poggius Florentinus.

Ungulis crudelitatis Bestia maledicta Hieronymum quoque Savanarolam, Concionatorem Florentiæ celeberrimum, Anno Domini 1483. discerpit. Eum virum, quem in medio Papatu Johannes Picus Comes Mirandula, Marsilius Ficinus, & Philippus Comineus, Virum Sanctum ac Prophetam celebrarunt.

Hieronymus Savanarola.

Offendit autem Bestiam, quod Savanarola justificationem hominis gratuitam, per fidem docuit: quod traditiones humanas elavavit: quod communionem sub unâ specie defendit:

g quod

quod indulgentias Papales damnavit : quod Papæ, Cardinalium, omniumq; Spiritualium cætorum turpem sceleratamq; vitam taxavit : Papam Antichristum constanter appellavit & excommunicationem ejus nihil curandam esse, asseruit. Hinc illæ lachrymæ, hinc illa Bestiæ Romanæ linguæ super Hieronymum Savanarolam commanducatio. Blasphemias & convitia Bestiæ quod attinet, supra quidem aliquid de iis diximus : jucundum verò Lectori futurum spero, si ex *Anatomia Beati Hussi*, ea huc transcribam, quæ Martyr ille gloriosus, de ore, lingua, dentibus, & Blasphemiis Antichristi, itidem commentatur. Faciunt enim ista, ad historiam phiala quintæ exquisitiorem : ut manifestum fiat, ne apicem quidem, Sp.S. de Regno Antichristi, vel ipsa Bestia prædixisse, qui non re ipsa in illis deprehendatur.

Os Antichristi est leoninum. Apoc. 13. In fissurâ latum.

Sic ergo Joannes Huss, de Ore Antichristi, Tom. 1. fol. 343. & 344. scribit : Os Antichristi est, ut os loquens, Apocalyp. 13. Unde os Leonis, præceteris bestiis, in fissura est magis latum. Tale habet & Antichristus : Tum, quia appetitum habet gulosisimum, & nimis insatiabilem : Nullæ enim divitiæ satiare possunt ejus appetitum : nec patrimonium Petri, nec tria regna Constantini, nec primi fructus cleri, nec tot spolia per totum Christianismum sub religionis indulgentiarum specie fraudulenter fabricata. Quare Job 40. absorbebit fluvium, & non mirabitur.

Job. 40.

Quia Antichristus sibi pro magno non computat, quod omnes suos subjectos, cum eorum temporalibus, sibi in corpore, sed insuper fiduciam habet, quod Jordanis, qui rivus judicii interpretatur, & fideles Christicolæ significat, influat in osejus, quia sperat adhuc & iustorum sibi agmina incorporare : qui quamvis sunt fluxibiles, quia mortales, tamen quia rivo judicii propriam dijudicant vitam, à periculo damnabilibus purius sequantur.

Esaï. 5.

Ob hoc de insatiabili Antichristi appetitu dici potest convenienter illud Isaïa 5. Aperuit os suum absque ullo termino. Tum etiam Antichristus os latum habere dicitur, quia ingentia de se ipso loquitur. Dan. 7. & 11. Apoc. 13. Et datum est ei os loquens magna & blasphemias. Magna enim loquitur de se ipso, dum se asserit, ex plenitudine Imperialis potestatis, cuncta mundi regna, & divitias, ad suum libitum, & ingentia jure hereditato posse distribuere : & ex potestate pontificali, eodem jure, debere omnia beneficia ecclesiastica cuilibet conferre.

Dan. 7.

Dan. 11.

Apoc. 13.

Antichristus magna

& ingentia

de se loquitur.

Antichristus bla-

phemias

loquitur.

Esaï. 43.

Blasphemias autem loquitur, quia quod Dei est proprium, sibi ipsi attribuit : dum se putat auctoritatem habere, & ceteris posse conferre, pacto pecuniario, & pretij intervento, absolvendi quamcumq; a pœnâ, & à culpâ : quod sibi solus Deus reservavit, sicut scriptum est Isaïa 43. Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me.

Os Papæ est

lentum.

Quomodo

Antichristus exsu-

gat sangui-

nem pauperum &

piorum.

Levit. 17.

Eccles. 34.

Item os leonis est lentum. Nam dicitur, quod leo prædam capiens, primum sugit sanguinem : deinde frangit ossa, & totam prædam devorat. Ita Antichristus prædam capiendâ, primum substantiam querit, in qua vita pauperum, tanquam in sanguine consistit. Secundum illud Levit. 17. Anima carnis, id est, vita carnalis in sanguine est, quia visum & amictum auferendo homini, non sequitur eum mors. Et ideo dicitur Eccles. 34. Panis egentium vita pauperis est : qui defraudat illum, homo sanguinis est. Qui auferit in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. Insuper quem Antichristi violentia vult esse

suum, cibum spiritus sibi subtrahit, ne quo modo vegetatus fide vivat, & sic sanguinem sugit. Deinde ossa, quæ sunt magis durabilia, id est, actionem, sive deificam consuetudinem, per prævum hortamentum, & damnosum disrumpit exemplum, ut amplius non secundum interiorem, sive novum vivat hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis, de quo Ephes. 4. sed Antichristo incorporatus, Ephe. 4. mundanè vivat, etiam lucro injusto insudando, ut puta mercantiis dolosis, juramentis fallaciter firmatis. Et sic Antichristus os habens sanguineum, totum cupit hominem, quondam sibi apparenter contrarium, in suam convertere omnino naturam.

Merito ergo tam ipse, quam sui sequaces, omnes sanguinis dicuntur voratores Sap. 12. Item sicut leo Rex animalium, à regendo dictus, plus est eorum vorator, quam protector (quia leo semper venationi insidiatur, ut dicitur Eccles. 27.) sic Antichristus plus est pauperum devestitor, quam director vel pastor.

Nam de ejus injurioso opere dicitur Psalm. 9. Insidiatur in abscondito, quasi leo in spelunca sua, insidiatur ut rapiat pauperem, rapere pauperem dum attrahit eum. Sibi æquales sunt sui satellites : de quibus David dicit in persona cujuslibet fidelis Psalm. 16. Susceperunt me, scilicet ad eorum curam, sicut leo paratus ad prædam, & sicut catulus leonis habitans in abditis, qui specialissimè nescit prædâ parcere.

Deinde os leonis est fœtidum, à gulosa sanguinis animalium voracitate : Ita & Antichristus, ab excessu suo appetitu supra dicto, os coram electorum collegio fœtidum habet, & plus coram Deo. Unde sicut sanguis sani hominis, dulcis & odoriferus est : sanguis corrupti hominis & insani insipidus & fœtidus est : Sed quia Antichristus, cum toto suo exercitu, omnino corruptus est, & in seipso & in membris suis pestiferis, ob hoc non odorem, sed fœtorem, de se tribunt terribilem, secundum illud, quod & de ipsis dici potest, Isaïa 14. De cadaveribus eorum ascendet fœtor, qui non finit opus ipsorum esse acceptum. Nec talis fœtor de corrupto ore progrediens, ratione utentibus proficit, sed magis officit : venenatis autem terram representantibus, vitalem spiritum roborat. Unde dicit Dominus Ezech. 32. Irigabo terram fœtore sanguinis tui. Musa enim in fœtore proficiunt, & aranea : Justi autem, quia depuratum habent sanguinem, ideo bonum oris de se tribuunt odorem, secundum illud 2. Cor. 2. Christi bonus odor sumus, Deo, in his qui salvi fiunt, & in his qui pereunt.

Sed cum venenosa non recreantur per odorem nobilem, sed potius mortificantur, ut patet de venenatis, vinea florente, ideo subdit Apostolus : Aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem, scilicet justis, tanquam apibus mellificis redolentiam diligentibus, odor vitæ in vitam. Et iste odor nobilis, quanto plus venientiationum & tribulationum qualitur, tanto magis spargitur & diffunditur.

Ideo thuri, tempore æstatis succenso, iusti comparantur, Eccles. 50. Antichristi autem collegium de corrupto sanguine productum, os fœtore plenum habet, cui tribulatio etiam qualiscumq; corruptionem illam non potest auferre. Sed tum adversitatibus succenditur, & infortuniis premitur, infectum de ore suo emittit fœtorem, nunc jurando, nunc minando, nunc maledicendo, & quod pessimum est, sæpius Deum blasphemando. Eccles. 13. Scriptura tale chaos confusum pici comparat, quæ succensa igne, contrarium humana natura exhalat fœtorem. Istud inquam os Antichristi, tanquam os leonis latum, cruentum & fœtidum, Antichristus os suum ponit in corpore ipse

lum multis ipse cum sua adulterina plantatione, arte diaboli, caputis sui, in cælum ponit, juxta illud Psalm. 72. Posuerunt in cælum os suum.

Uno modo sic, vocem formando de cœlestibus, ut terrenus fore non agnoscat. De hoc supra, ubi facies ejus describitur. Nam nunquam scriptura sacra, quæ est Christianorum omnium irreprehensibilissima & sufficientissima vivendi regula, in toto est corrupta. Unde scriptura solum fidei, calliditate diaboli per Antichristum est conculcata: sic, quod adveniente Domino, fidem minime reperiet in terris. Sicut ipse Dominus testatur Luca. 18. Scriptura vero moralis non est laesa. Secundum quod aperte designatur Apoc. 6. ubi dicitur: Vinum & oleum ne laaseris. Imò Antichristus astutia Satana informatus, suam satagens malitiam, hominibus calatur, os in cælum ponit, populo tam terribitoria quam consolatoria ex scriptura sacra, quæ cælum vocatur Matth. 13. Omnis scribe doctus in regno cœlorum, &c. Vocem formando, proponit: tamen juxta omne posse corrumpit & corrumpit. Ut Apostoli Prophetia hodie impleretur, dicentis, 2 Tim. 3. Ultra non proficiet.

Alio modo etiam Antichristus os in cælum ponit, blasphemias immanes contra curiam cœlestem de fœtido & cruento suo ore emittendo. Secundum quod dicitur Dan. 7. Sermones contra Excelsum loquitur. Quales autem sint sermones, Joannes limpidus in Apoc. exprimendo ponit, dicens 13 cap. Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cœlo habitant. Pro quo notandum, quod blasphemia est verbum, vel factum Dei, derogans virtuti, & per consequens ejus gloriam minuens, vel curians. Et excrescit blasphemia, si illa Deo abstracta, gloria creatura usurpetur, jejunando, adorando, invocando, eleemosynando, &c. Unde enim Antichristus in se, & in membris suis nomina dignitatum, & honorum sibi ascribendo, puta Papa, Caesar, Cardinalis, Archidiaconus &c. blasphemat in Deum. Eo quod homines, coram hujusmodi nominibus plus tremunt, quam coram creatore, & sibi hominum obedientiam usurpat, contra omnipotentem.

Item blasphemat in Deum, asserendo, quia Christus tempore suæ viationis sancte egit, cursitando, egendo, pradisando, se omnibus humilem exhibendo, & patiendo: Ecclesia quoque primitiva sancte operata est, ipsum in hoc imitando. Quia Ecclesia tunc fuit tenera: nunc autem quia in Dei honorem cedit, cujus clerus est nomen tenus servus in tempore, quod clerus in divitiis, & honore seculi gloriose & splendide incedat, juxta consuetudinem horum, inter quos vivunt, quia vestis Domini purpura fuit, ut notat Barth. Brix. 21. quæst. 4. cap. Omnis. Ecce patula blasphemia & sermo adulterinus, ab adulterina plantatione emanatus.

Item blasphemat Antichristus palam, quia totum legis Christi sibi displicentem regulam violat: suas traditiones etiam superstitiones magnificando, in hoc occulte & damnose asserens, quod Saluator omnium, maxime tamen credentium, insufficienter cuncta regulando, prævidisset: Cum tamen ipse est sapientia Dei & virtus 1. Cor. 1. & in eo omnes thesauri sapientie & scientie Dei sint absconditi, Col. 2. Ex ista itaque prædictis enormibus blasphemis, ulterius trahit Antichristus, quod cuncta disponenda impune potest, secundum omnem suam voluntatem, in presenti Ecclesia ordinare, tanquam ordinarius supremus in terris, loco Dei constitutus: sive confirmando venenosam Constantinianam dotationem, & sequacum ipsius, contra Christi regulam: sive auctorizando, sanctis quibuscumque, de-

bere impendere cultum soli Deo debitum, quod tamen est crimen Idololatriæ, & consequenter iniquitas maxima & negatio coram Deo altissimo. Ut testatur Job 31. Sicut adversantes, morti consimiliter tradendo.

Istis omnibus modis, & plurimis aliis Antichristus os in cælum ponens, blasphemat in Deum. Quia forsitan, facto plus quam verbo, quadam mala ejus nescit, quæ facit, sicut illi de quibus dicitur Job 22. Quid inquit, novit Deus? Et quasi per caliginem judicat. Nubes latibulum ejus, nec nostra considerat, & circa cardines cœli perambulat. Vel etiam dicit mala ejus non punire propter auctoritatem dimittendi peccata sibi & suis plene concessam: & sic alta, etiam sublimia de se cogitat, vel presumere dicit, quasi in cœlo os haberet.

De ore ergo illius Antichristi sic vocato, flamma evaporat, ut dicitur Job 41. Et flamma de ore ejus egreditur. Quod intelligi potest uno modo sic, quod Antichristus suos amulos flamma ignis torquendo, corporaliter consumet, secundum illud Daniel. 11. Et ruent in gladio & in flammam, & in captivitatem, & in rapinam dierum.

Alio modo sic, quod Antichristus fingit se, cordibus subditorum spiritum sanctum ad proprium nutum insufflare, qui super Christi devotos & mundos discipulos, in linguis igneis descenderat, Act. 2. Vnde Augustinus de verbis Domini sermone 41. dicit: Quid expavescimus in Antichristo, nisi quia nomen suum honoraturus est, & nomen Domini contempnurus? Quid aliud facit? qui dicit, ego justifico. Respondet ei subditus: Ego ad Christum veni non pedibus, sed corde, ubi Evangelium & audi vi, & credidi. Et ille nen est mundus. Quare? Quia non fui ibi. Hæc ille.

Tertio sic, quod Antichristus asserit, se efficaciam, & totam tribuere virtutem verbo Dei, quod etiam ignis flammam emittere dicitur. Ier. 21.

Quarto sic, quod Antichristus affirmat, absque ejus auctoritate & ratificatione nullum in quocumque statu existentem, posse vera in charitate persistere.

Quinto sic, quod verbo suo judicato, quodammodo flammeo sibi circumsedentes succendit, ut ferventiores in suo proposito & obsequio, contra divinam paginam persistant. Vnde quemadmodum in mundo duplices reperiuntur homines, justi scilicet, & reprobi, cum nemo potest servire duobus Dominis, sic flamma ista de Antichristi ore egressa, duplicem habet efficaciam, scilicet, succendendi, & quos succendere non valet, denigrandi. Nam Antichristi collegium, quia omni humore divina gratia privatum est, mox appropinquante hac flamma, succenditur, ut malum inceptum opere exequantur, sicut scriptum est Eccl. 21. Stuppa collecta, Synagoga peccantium, & consummatio illorum flamma ignis. Et nedum in fragilibus, & ad omnem tentationis ventum levibus personis, suo proposito minime frustratur Antichristus, sed etiam in maturis, gravibus, & in hoc seculo generosis hominibus hac flamma efficaciam habet, ut quod ad extra per opus virtutis, aspectu hominum, aliquantulum virere videtur, arefaciat, pro ut Job 15. designatur, ubi dicitur: Flamma ramose ejus arefaciet. Et sic Antichristus totum suum chaos in sensum reprobum inflammando deducit, secundum illud Joel 1. Flamma succendit omnia lingua silvarum, quia arida, & in vinea & horto Dominico non plantata, sive radicata Psalm 105. Flamma combussit peccatores. Facere enim videntur quadam religionis opera, non tamen ex Dei præcepto, sed ex hominum mandato, ideo non a Deo, sed ab ejus succenduntur adversario. Ab hac flam-

Esai. 47. *ma nunquam aliquis Deo contrarius existit extraneus, quia dicitur Isaia 47. Non liberabunt animam suam de manu flammæ, nec in præsentem, nec in futuro. Quapropter qui in futuro securi esse voluerint, in præsentem ab hac flamma Antichristiana se conservare, est necesse, secundum illud dictum Ecclesiast. 8. Nec incendaris flamma ignis peccatorum.*

Eccles. 28. *Antichristus autem quamvis & justos succendere satagit, non tamen voluntatis suæ iniquæ suscipit complementum, quia sunt tanquam aurum & quidam lapides pretiosi, stabiles, & ad perfectum deducti, per ignem tentationis, secundum illud Eccl. 28. In flamma sua non comburent justos.*

Dan. 3. *Nam sicut flamma à Chaldaeis constructa, pueris in caminum missis, nullum lisionis effectum intulit, sed erumpens incendit quos reperit, juxta fornacem de Chaldaeis, ut dicitur Dan. 3. Sic Antichristi flamma de ore ejus non egreditur, quia ad reprobum sensum, electi ab eo non inflammantur, sed Angelo Domini verbo, ejus flamma retorquente, in Synagogam peccantium, ipsa flamma commodo se suscipit incrementum, quia dicit Psalmo 28. Vox domini intetcedentis flammam, id est, interruptentis peccati suggestionem, ne usq; ad consensum ardeat. Ideo Isaia 43. dicit Dominus suus, pusillo gregi, Noli timere, quia redemi te, & vocavi te nomine tuo. Meus es tu, & infra: Cum ambulaveris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te, quia ego Dominus Deus tuus sanctus Israel, salvator tuus, quia justis totam conservant suam vitam absq; omni lisione peccati, per affectum carnis instantis.*

Esai. 43. *Et istud cuncti fideles jugiter inveniendū, gratiarum immensas actiones debent continuo Domino tribuere, & se à qualibet coinquinatione sagacius custodire, memores & illius, quod Eccles. lib. scriptus est in persona fidelis animæ, & dicentis: Confitebor tibi Domine Rex, & collaudabo te salvatorem meum.*

Confitebor nomini tuo magno, quoniam adjutor & protector factus es mihi, & liberaisti corpus meum à perditione, & infra, à pressura flammæ, quæ circumdedit me, & in medio ignis non sum æstuatus, scilicet, conversando malevolis,

Antichristus fideles à flammæ oris sui non omnino expertes finit persistere. *Quamvis autem justis flamma Antichristi circumdatis in ipsam non ruant per consensum, ut dictum est, tamen indicibili astutia satanica Antichristus farcinatus, juxta possibilitatem suam omnem, fideles à flamma oris sui non sinit omnino expertes persistere.*

Cantic. 1. *Quia si intendere nequit modo antedicto, tamen nomen eorum, famam, fidem, & laudabilem conversationem multifariis sceleribus & deformationibus in suorum satraparum conspectu maculat & denigrat, hæreticos, erroneos, perfidos, schismaticos, inordinatos, contumaces, & à consortio verorum Christianorum alienos ipsos esse, nominatenus suggillando, ut sic in veritate existentes membra sponsa vera Christi, possint merito dicendo insinuare illud Cantic. 1. Nigra sum, scilicet, fama Antichristi, sed formosa, scilicet in conspectu Dei, quia 2. Cor. 1. gloria mea hæc est, testimonium conscientiarum mearum. De his tamen omnibus de honestationibus tanquam de flamma Chaldaica, exiliunt Antichristi amuli, absq; omni spiritus corruptela, quia non invenit in eis peccati turpitudinem flamma Antichristi, sicut castanea omnino integra super ignem vel flammam tenta, exilit. Ob hoc justus torris comparatur Zach. 3.*

Nunquid non iste torris est erutus de igne?

Et loquitur de Jesu summo sacerdote. Ex predictis itaq; patet, quod flamma Antichristi justos non incendit ad peccandum, reprobos vero, quos inflamat ad interitum flamma sua, eos non illuminat, sed caliginem eis inserit, quia Job 18. dicitur: Nec splendebit flamma ignis ejus. Hæc de Ore Antichristi Beatus Hussus.

Idem de lingua Antichristi fol. 345. 346. 347. sequentia habet:

Isto itaq; ore in cælum posito, & flamma de ipso egressa, modo supradicto, cælestia, & luci inaccessibili conformia propalare videtur, ut modum, per talem non terrenus & mundanus, sicuti cum suo toto complexu existit, & existit, fore credatur, linguam tamen suam in excelsis cælorum, non patitur permanere, sed vinctus nodo amoris, suis coheredibus in terram prostravit, & prosternit, secundum illud Psalm. 72. Lingua eorum transivit in terram. Unde ipsius Antichristi, suis cum sodalibus finalis est intentio, cælestia percipere, tanquam spiritu Dei agitatus, per quod possit suam insatiabilem terrenorum appetitum occultare, & ne cognoscatur à fidelibus in eo fore completum, & complendum, quod Dominus antiquo serpenti maledicendo injunxerat, Gen. 3. dicens: Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ. Et solum apparenter coram indoctis, & à spiritu Jesu alienis, transitoria Antichristus videtur parvipendere, cælestiaq; solerti ingenio affectare. Ideoque etiam quocumque lingere, & subtilius terrena affectando dignoscitur congregare.

Ob hoc Propheta spiritu prævidens Christi honorificentiam à Magis sibi exhibitam, proponit adversariorum Christi culpabile & abjectum emolumentum, dicens Psalm. 71. Inimici ejus terram lingent. Et Psal. 71. Mich. 7. Lingent pulverem sicut serpens, quia in terris habitando, propriam querit adimplere voluntatem, carnalibus complacendo, & ab eisdem honoris & lucris nutrimentum capiendo: adversarios autem suos duriter invadendo, Job 39. Furens & fre-

mensorbet terram. Et ista lingua falsa doctrina, restringi & impediri debet per fidem Christi, ne effectum sortiatur in cordibus fidelium. Nam Job 40. dicitur In fune ligabis linguam ejus. Quia veritate & virtute fides prædicata, & prædicanda per Christum, & suos fideles discipulos, falsa restringitur Antichristi doctrina, ut non fulgeat in fidelium intuitu. Et eadem fides roboranda contra Antichristum, necessarium foret, quod sit triformis junctura, tanquam funiculi difficulter rupturi, juxta illud Eccles. 4. Funiculus triplex difficile rumpitur, ita quod si ab individua sancta Trinitate contexta, quia fides ex auditu verbi Christi, & sic consequenter patris, & Spiritus sancti debet derivari Rom. 10. cum patris & filii, & Spiritus Sancti eadem est lex.

Item funiculus iste, id est, fides triplex est, & esse debet, quia est à Deo præordinata. Ideo fides Dei, Marc. 11. & à Deo donatur. Ideo autor fidei vocatur Hebr. 12. Apostolus & ceteris discipulis gratulatur in-

Unus

Unus Dominus, una fides, unum baptisma. Ista si-
de sic triformis, linguam Antichristi in terrenis re-
plantem debent fideles colligare, ne tantum noceat
quantum optat, quia dicitur fidelibus de victoria
constanti, contra caput Antichristi jugiter pugnan-
do, sic cupiunt salvari, 1. Pet. 5. Sobrii estote, & vigi-
late, quia adversarius vester diabolus tanquam
leo rugiens circumnit, quærens quem devoret, cui
resistite fortes in fide, & 1. Joh. 5. Hæc est victoria
quæ vincit mundum, fides vestra. Quam tamen
Christus veniens, vix poterit reperire, sed non in
terris Luc. 8.

Sed quia Antichristus superius Bestia vocatus, ca-
put etiam septem Ioan. Apoc. 13. c. habere testatur,
idcirco consonum videtur, quod totidem linguas pos-
se habere ascribatur. Unde, sicut Mariam Magdale-
nā septem demonia habuisse Lucas asserit, quia uni-
versis vitiis plena fuit: Sic Antichristus, quia omne
vitium, quantumcunque sit enorme, non pudet
sermone lingua formato innotescere, merito sub
septenario numero poterit designari ejus lingua,
numerus determinatum tamen, pro indetermi-
nato ponendo. Sive Antichristus linguam forma-
verit dolosam, qua nefaria fraudulenter suadet ope-
ra sub specie virtutis colorata, more capitis sui Gen.
3. dicens primis parentibus: Eritis sicut dii, scientes
bonum & malum: Ita sequentes ipsum fecerunt
Scriba & Pharisei tempore Christi, quibus ipse dixit
Matth. 15. Quare & vos transgredimini manda-
tum Dei propter traditionem vestram? Sic & se-
cunda Antichristi hodierna, eadem sequitur vestigia,
in statutis hypocriticis, contra præcepta Evangelii a
militantibus, quæ causa brevitatis omittuntur pro
presenti.

Sive Antichristus linguam formaverit mendo-
sam, veritati palam adversam, sicut ejus pater men-
turiniando ipsam formaverat, dicens Gen. Ne-
quaquam moriemini. Sic & exercitus Antichristi
ipsum comitatur, cum se asserit excellentioris statu
fore, propter opulentiam temporalem, quam ferret
Ecclesia primæva, & alia sibi infinita fingit men-
dacia, utro illos sequendo, de quibus dicitur Ierem.
9. Docuerunt linguam suam loqui mendacium.
Et inde extenderunt linguam suam quasi arcum
mendacii, & non veritatis. Sive etiam Antichristus
linguam sibi aptaverit magniloquam, exemplum
capitis, inquentis Isai. 14. In cælum ascendam,
super astra exaltabo solium meum. Et infra: Simi-
lis ero altissimo, & Luc. 4. Mea sunt, & cui volo
do tempora, ut dicitur Dan. 7. qui certum fore de
se asserit illud videlicet, quod Extra. de concess. p.
peccatum proposuit, dicit: Juxta plenitudinem po-
testatis divinæ possumus supra jus dispensare:
Merito itaque dicitur Dan. 11. Adversus Deum de-
orum loquetur magnifica. Et Dan. 7. Sermones
contra excelsum loquetur, Et sic linguam forman-
do, ut de seipso magnifica predicet, in blasphemiam
manifestam procumbit, de qua patet supra, ubi tra-
ctatur de ore ejus extenso.

Sive Antichristus inanem formaverit linguam,
cassa & inutilia sub pœna, gravi mandato, & utilis-
sima, erudita lingua Apostolica & publicana suffo-
cando. Facit etiam homines in vanis, in Ecclesiam
modernam introductis gloriari, & Dei voluntatem,
& beneplacitum, in pauperum sublevamine præe-
rire, organa, scilicet, sumptuosa, templa, missalia,
multifaria, candelas innumeras, vestes sacerdotales,
& alia multa, præter scripturæ autoritatem hujusq;
ænta, sub colore justitiæ autorisando.

Sive etiam Antichristus duplicem habuerit lo-
quelam, nunc verum confitendo, & subito falsitate
ratificando, propter ejusdem falsitatis diuturnam
consuetudinem. Et ista duplicitas, simplicitas sapius
vocatur, quam vis minus justè & demeritorie, quia
eam Deus tanto plus odit, quanto magis in amore
carnalium existit. Ideo dicitur Eccles. 28. Sufurro &
bilinguis maledictus, multos enim turbavit pa-
cem habentes, scilicet, deificam, quæ est interna;
fraterna: & superna. Turbavit enim Apostolos, sim-
plicitatem columbinam habentes, & turbat hodiè,
& turbabit eorum sollicitos imitatores. Et illa lingua
hypocritæ circumdata, quibusdam videtur sine plica
fore falsitatis, secundum quod dicitur Prov. 18.
Verba bilinguis quali simplicitas, & ipsa petveni-
unt usque ad interiora ventris. Sive ergo prædi-
ctis, vel aliis, scilicet detractoris, juratoris, vel ma-
ledicus loquatur linguis Antichristus, omnes tamen
in unum tendunt ceterum in chaos.

Et potest bene hæc antichristiana lingua Tertia
vocari. Nam in Veteri Testamento, Dominus Pro-
phetica & umbrosa, sive figurati locutus est lingua.
In novo autem testamento per filium suum unigeni-
tum pater locutus est, ut testatur Apostolus Heb. 1.

Quapropter per Esaiam Prophetam, populus ad
attentionem excitatur, dicens: Lingua altera loque-
tur ad populum istum, Isai. 28. Lex itaque, qua per
Prophetas, & Christum, nosq; Apostolos non est ex-
pressa, vehementer timendum est, quod a tertia lin-
gua emanavit, de qua dicitur Eccl. 28. lingua ter-
tia multos commovit, & disperfit illos a gente in
gentem. Civitates mutatas divitum destruxit, &c.
ut ibi. Ecce quanta mala hæc lingua tertia in hoc ævo
operatur. Unde dicitur primum, quod multos com-
moveret, tam a voluntate, quam ab opere bono, retro-
ribus resilire suadendo. Et in hac commotione Domi-
nus non cooperatur, ut patet 3. Reg. 19. quia electus
in æternum non commovebitur, Prov. 10. & Ps. 124.
dicitur: Qui confidit in Domino, sicut mons Sy-
on, non commovebitur in æternum, qui habitat
in Jerusalem, quod patet exemplificatum in fra-
tribus & matre, 2. Mich. 7.

Item dicitur: Disperfit illos a gente in gentem,
tam literaliter quam mystice. Ad literam patet, quod
lingua tertia in falsis Prophetis contra veros agitata,
traxit Judæos de gente propria ad alienam, secun-
dum quod dicitur 4. Regum. 17. & 25. Mys-
tice lingua tertia traxit & trahit sibi obedientem
a Collegio electorum, in quo mirabiliter existit se-
cundum præsentem justitiam, in Synagogam repro-
batorum, quod patet de Juda Scharioth, & de illis, qui-
bus dicit Apostolus Galat. 3. O insensati Galatæ, quis
vos fasciavit, veritati non obedire? & 5. cap. Cur-
tebatis bene: quis vos impedivit veritati non o-
bedite? Et 1. Joh. 2. Evangelistam idem testatur de
aliis, dicens: Filioli, novissima hora est, & sicut au-
distis, quia Antichristus venit: nunc Antichristi
multi facti sunt. Unde scimus quia novissima
hora est. Ex nobis prodierunt, sed non erant ex
nobis. Nam si fuissent ex nobis (per æternam ele-
ctionem) permansissent utique nobiscum, &c.

Item dicitur tertiò, civitates mutatas divitum
destruxit, & domus magnatum effodit, quod ite-
rum patet exemplatum utroq; modo. Judæi enim di-
vites temporaliter in rebus corporalibus erant, quia
abundantem terram possidebant, lacte & melle flu-
entem, ut dicitur Exod. 3. & Num. 13. & spiritalia
luer divitias ingentes possidebant, quia legem & P. o-
phetas susceperant: Deinde CHRISTUM eis a pa-

tre missum presentem, & conversantem, laudabiliter, audierant & viderant, similiter & ejus Apostolos. Sed quia linguam tertiam, in falsis suis doctoribus susceperant, Prophetas veros, & CHRISTUM cum suis Apostolis contemnendo, exterminati sunt, & cum aedificiis corporalibus sumptuosius corruerunt, spirituali tamen edificio, filiis solum constructo Dei, permanente semper illaso, quia contra eam structuram & portæ inferi non prevalebunt, fundata enim est super petram firmam. Hanc mansionem sancte & inviolate convenit inhabitare, quia Psalm. 92. dicitur, domum tuam Domine decet sanctitudo. Et propter inhabitantium conformitatem in fide, spe, & charitate, exigentiamque multitudinem, respectu mansionis adversa, dicitur civitas parva, Eccles. 9. Judæis tamen hæc sancta habitatio dicitur destructa, quia per voluntariam præceptorum Dei obedientiam, in ea habitare recusarunt, ut dicitur Luc. 15. in parabola filio seniori & adolescentiori. Cuilibet ergo timor est incutiendus, ut relicta iniquitate, convertatur virtuosè vivendo, ad Dominum, & non dedignetur eum quolibet verè poenitenti in Ecclesia Christi charitative & fraternè in ævum conversari, quia dicitur Job. 22. Si reversus fueris ad omnipotentem, ædificaberis, & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo. Dabit pro terra silicem, & pro silice torrentes aureos, hoc est, pro actione infirma, per terram significata, dabit constantiam robustam, & pro robusta constantia, dabit exemplarem conversationem, jugiter in oculis fidelium corruscantem.

Item dicit lingua tertia, quia virtutes populorum conscidit, tam spiritualiter quàm corporaliter, quia scriptum est Levit. 26. Si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea. Et infra: Fugietis nemine persequente. Peccatum enim vires anime enervat: ut tanquam lepuscus, plebs invalida, de quo Proverb. 30. ubiq; timeat, juxta illud Prov. 28. Fugit impius nemine persequente. Item dicitur: Mulieres viratas, à vereor dictas foras eiecit, & privavit illas laboribus suis.

Ad literam patet de mulieribus deceptis, per senes presbyteros, quibus Daniel dicit, 13. c. Sic faciebatis filiis Israel, & ille timentes loquebantur vobis. Sed filia Juda non sustinuit iniquitatem vestram.

Similiter factum est à filiis Heli, 1. Reg. 2. Mystice verò patet de Ecclesiis Christi, ferè per totum mundum dispersis, quibus tertia lingua Antichristiana, innumera tribuit, & diversa dogmata, per quæ in tantum mentes earum eviravit, quòd jugum leve à Christo sponso ipsis impositum ferre nequeunt. Quod patet limpide intuenti.

Quia ergo tam perniciose & diffuse hæc tertia lingua agit, convenienter scriptura subinfert. Qui respicit illam, non habebit requiem, scilicet ad quam Christus suos charissimos hortatus est Matth. 11. Ne habebit amicum, in quo requiescat, Christum, qui suis dixerat discipulis, Johan. 15. Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio. Hæc lingua, inferius est lata, & superius acuta, quia terrenos in infimo habitantes, laicè, & ab invicem per extinctionem veræ charitatis segregat, fideles autem, quorum conversatio est in cælis amplius unit. Insuper in humido, id est, in saliva est posita, quia labilis est & lubrica, quia nec tam enormis reperitur doctrina, nec consuetudo diuturne tentata, quamvis nimis perniciose, quod ipsum non exprimet hæc lingua.

Hæc de lingua Bestiæ.

Dentes (quorum Apocalypsis nostra, in de

scriptione phialæ quintæ mentionem facit, dum commanducationis meminit,) B. Johannes Hufs, itidem eleganter descripsit, inquit: Per dentes Antichristi, in ore constanti, Ecclesiæ Christi persecutores possunt designari. Tum, quia quamvis in carne locati sunt, tamen terminos carnis visibiliter excedunt. Sic illi, quamvis sint totaliter carni mancipati, tamen carnales vocari renuunt, quia sunt sicut sepulchra mortuorum hominibus speciosa apparentia, sed intus cadaveribus plena, ut dicitur Mat. 23.

Tum, quia dentes intra se nihil patiuntur: Sic & isti sub eorum potestate (locum habitationis) amulsi Antichristi non tribuunt, quia de genere ibamni existant, ut supra dictum est: & spinis comparantur, sub quibus so. n. venenosa habitant animalia, & requiescunt, secundum Chrysostomum. Item nihil inter se patiuntur, id est, impatientes existunt adversa sustinere, Prov. 26. sicut qui apprehendit auribus canem, sic qui transit impatiens, & commiscetur rixæ alterius. Item sunt alieni à compassione, & à fraterna correctione, quam sustinere nolunt.

Tum tertio, quia dentes superiores in simul omnibus cooperantur ad cibum in corpus trajiciendum: Sic omnes simul cooperantur panem mendacii adaptare, ut multi trahantur in corpus Antichristi. Item mutuo sibi cooperantur ad stridorem sonorosum faciendum. Sic isti contra Christi fideles, secundum illud Job. 16. Comminans mihi, scilicet Antichristus, dictus idem falsiloquus, infremuit contra me dentibus suis, quia Antichristi reprobis exercitus, justis poenam multiplicem comminatur sonorose suam amaritudinem, quasi dentium stridore per suos satrapas insinuando.

Tum quarto, quia visibiliter ordinate collocantur. Sic isti juxta intuitum corporaliū, ordinatam & regularem videntur habere vitam, de qua Gal. 6. Quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos & misericordia, longè tamen nimis distant ab ea.

Quinto ad formationem vocis cooperantur. Sic & vox Antichristi, qua mentis conceptus ejus populo exprimitur, ipsorum cooperatione formatur.

Sexto, quia dentes toti corpori obsequuntur. Sic isti totum corpus Antichristi roborare probantur.

Septimo, quia licet non ex se, tamen cum adjunctis patiuntur, quia in se substantia dentium ossea est, & insensibilis, tamen dolorem trahit ratione carnis, vel nervi sibi conjuncti. Sic & isti in sua quidem puritate constituti, officium habent absq; culpa, quia prædicandi, docendi, scelera omnia eradicandi & dissolvendi & potestatem à Deo ordinatam in vindictam malorum, laudem vero bonorum, tamen quia carnalibus & vitiosis operibus, nodo indissolubili culpabiliter coherent, ratione quorum pluribus (participatione) in presenti obvolvuntur criminibus, & in futuro inevitabiliter durissimis quatiantur tormentis gehennalibus.

Octavo, quia dentes varia patiuntur. Sic & isti: patiuntur enim perforationes, per tentationum jacula: putredines, per acidiam & luxuriam, & dolent per invidiam, mutantur per apostasiam ab immaculata Christi lege, ad Antichristi voluntatem exequendā. Extent per infamiam coram electis Dei, quamvis redoleant coram Antichristi familia, de quo sœtore patet supra, ubi dictum est de ore Antichristi. Et alii quā pluribus subjiciuntur passionibus.

Uterius sciendum, quod quidam dentes sunt, qui cibum dividunt, quemadmodum sunt dentes anteriores. Per quos significari possunt, in hoc nequam seculo

Per dentes Antichristi qui desinentur? Nimirum Ecclesie Christi Persecutores. Matth. 23.

Prov. 26.

Job. 16.

Gal. 6.

Pf. 92.

Eccles. 9.

Luc. 15.

Job. 22.

Lev. 26.

Prov. 30.

Prov. 28.

1. Reg. 2.

Matth. 11.

Joh. 15.

Anteriores Antichristi dentes.

Prov. 30. seculo potentiores, vim apertam comminuendi fide-
deles ostendentes, de quibus dicitur Prov. 30. Gene-
ratio quæ pro dentibus gladios habet, & com-
mandit molaribus suis, ut comedat inopes de ter-
ra, & pauperes ex hominibus. Et propter violentam
simplices conterendi potestatem. **Hidentes**
Dan. 7. ferrei dicuntur Dan. 7. quia aptiorem resistendi mo-
dum ferro, non habet nudus, nisi fugam. Sic & ta-
lem inhumanam potestatem, fidelis, paupertate E-
vangelica vestitus, quasi toga, mundanis abjectis, se-
dulus vincere non potest nisi fuga, prout fecerunt
Matth. 10. Apostoli, quibus dictum est Matth. 10. Si persecuti
vos fuerint in una civitate, fugite in aliam. Isti
dentes cibum contritum, quamvis deformem, &
sanguineum, a foris ostendunt, nisi loti fuerint, de qua
lotione dicitur Psalm. 51. Amplius lava me ab ini-
quitate mea, & à peccato meo munda me.

Psalm. 51. Alii autem sunt dentes, qui cibum in partes cras-
sas divisum, minutim commolunt. Per quos spiri-
tuales, & Antichristi errorum doctores & promo-
tores designari possunt, qui perfecte cum auxilio præ-
dictorum præparant cibum mendacii, ut trajiciant
multos in corpus Antichristi. Hi etiam famam vere
Christicolarum in partes minutissimas corrodunt,
Mich. 3. quia scriptum est Mich. 3. Hæc dicit Dominus su-
per Prophetas, qui seducunt populum meum, &
mordent dentibus suis, & prædicant pacem. Et si
quis non dederit in ore eorum quippiam, sancti-
ficant super eum prælium.

Et istis dentibus tam anterioribus, quam po-
sterioribus quidam sunt immobiles, ut superio-
res aliis prædominantes, tam spirituales, quam
seculares. Alii vero sunt mobiles, scilicet inferio-
res, mundum lustrantes, & cum superiorum præ-
sidio, simplices Christi devorantes.

Et isti dentes in magno involucro, ubique per
mundi climata spissim sunt collocati, quibus veri-
dice, quamvis secundo, verbum istud Propheti-
cum potest applicari quod Joel. 1. scribitur in hunc
modum. Gens ascendet super terram (Psalm. 24.
Domini est terra & plenitudo ejus, &c.) fortis
& innumerabilis. Dentes ejus ut dentes leonis, &
molares ejus ut catuli leonis. Sunt enim isti den-
tes ad corrodendum pauperes feroces, quia ab atroci
capite influentias sortiuntur, de cuius atrocitate di-
citur Jer. 6. Crudelis est, & non miserebitur.

Insuper & in sanguine, tanquam leonum catuli,
Apoc. 12. delectantur, ideo membra draconis rufi, de quo Apoc.
12. merito dicuntur, in tantum enim sanguini fide-
lium insidiantur, quod & animas ipsorum jugulare
affectant, per participium criminis, in quod invol-
vunt. Ob hoc & de ipsis dici potest & illud Eccles. 21.
Ecc. 21. Dentes leonis, dentes ejus, interficientes animas ho-
minum. Et Job. 41. Per gyrum dentium ejus forti-
tudo. Et una ex Antichristianis b-istiis tres dentium
ordines habere dicitur Dan. 7.

Tum quia Antichristus tria regna Constantini de-
vorans, minime probatur satiari, ut supra dictum est.

Tum quia in presenti seculo, contra sanctorum
consortium dentibus fremet primum Antichristus,
Ps. 26. secundum quod de ejus membro dicitur Psalm. 26.
Observabit peccator justum, & stridebit super
eum dentibus suis. Et Ecc. 13. Dives in iustè egit
& fremet, pauper autem læsus tacebit.

Et secundo Antichristus fremet contra subditos
minis & terroribus in servitio suo, & sub iugo ipsius,
Job. 39. ipsos paratos sibi adaptando, juxta illud Job. 28. Fer-
vens & tremens sorbet terram. Simile habetur

Isaia 8. ubi dicitur: Querite à pythonibus & divi-
nis, qui strident incantationibus suis. **Esa. 8.**

Et tertio finaliter in extremo iudicio stridebit con-
tra iustissimum iudicem, sententiam ejus infrangi-
bilem contra eum & ejus exercitum fulminatam,
evadere non valens, juxta quod dicitur Psalm. 111.
Peccator videbit, & irascetur. Dentibus suis fre-
met, & tabescet. Desiderium peccatorum peri-
bit. Et tertio tres dentium ordines ideo habere di-
citur, quia divina abjudicata sententia, vermem, id
est, conscientia remorsum sustinens, quietari in se-
ipso non poterit, quia & benefacere neglexit, & tor-
menta infinita & inenarrabilia sibi cumulat, & ter-
tio gaudiosa electorum societate seipsum proprii de-
meritis perpetuè privat. Ratione quorum, cum suo
collegio facinoroso, præ angustia spiritus gemens &
tabescens, fatebitur, quamvis infructuosè, de electis
Dei illud quod Sap. 5. scribitur, dicens: Hi sunt quos
aliquando habuimus in derisum, & in similitudi-
nem improprietatis. Nos insensati, vitam illorum
æstimabamus insaniam, & finem illorum sine ho-
nore. Ecce quomodo computati, &c. ut ibi.

Sed quia Antichristus tyrannide sua idolatriam
nefandam nutrit, & protegit, quæ coram Deo
abominatio existit, idcirco & Dei electis multum
redditur odiosa, tanquam dentium putredo contem-
ptibilissima, inter ipsos occulta, fetorem exhalans fi-
delibus contrarium, quem tamen Dominus illu-
stratione sua per fideles testes perfugabit, quan-
tumcunq; etiam hypocritice nutrita fuerit, & nu-
tritum, secundum quod pollicetur est Zach. 9. Au-
feram, inquit, abominationem dentium ejus. In ò
Deus & Antichristi exercitui dentes finaliter ex-
cutiet, juxta illud Propheta Psalm 57. Deus conte-
ret dentes eorum in ore ipsorum, molas leonum
confringet Dominus. Ad nihilum devenient tan-
quam aqua decurrens.

Ante tamen ipsorum finalem eradicationem di-
versum patientur dolorem. Nam secundum Avicen-
nam, causa dolorem dentium generans, aliquando
est in ipsa dentium substantia. Quandoq; vero in
nervo, qui est in radice dentium. Interdum autem in
gingiva, ubi aliquando fit apostema, & additio car-
nis nata in ea, in qua recipitur materia. Eodem
modo Antichristi dentes propter has causas mysticè
intellectas, dolorem patientur immanem. Est
enim dolor ipsorum aliquando de persona eis acerba,
non secundum Antichristi beneplacitum formata,
tunc est velut dolor dentis in substantia radicans.
Hoc modo Christi amuli veritatis amicos intuentes,
difficiliter sustinent, quemadmodum lupo agnum
non sinit pertransire in aspectu suo illatum. In quo-
rum persona dicitur Sapient. 2. Circumveniamus
justum, quia inutilis est nobis, & contrarius est
operibus nostris, & improprietat nobis peccata le-
gis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ,
&c. ut ibi patet per longum spatium. Quandoq; ve-
rò dolor est de dignitate vel honore, tunc est sicut pro-
veniens ex nervo. Nam bona hujus mundi acciden-
talia, etiam natura, sunt quasi radix ipsorum den-
tium, ex qua sequitur hominis pramium. Et ideo
nervus radices esse potest, honor personæ alicui attri-
butus. Hoc modo in universo Antichristi consortio,
omnes & singuli patientur dentium dolorem, quā-
vis superiores majorem, quia Prov. 13. inter super-
bos semper jurgia sunt. Videns enim unus reliquū
elevare in mundo, conculcitur dolore, & sic quasi de-
tium patitur ex visu dolorem, secundum illud Ec. 14.

illustre Ben-
ti Huius de
Reforma-
tione Papa-
tus Vaticani,
quod sub Beato
Luthero, &
successoribus
ejus lucu-
lentissime
est imple-
tum.

Zach. 9.
NB.
Ps. 57.
Doloris
dentium di-
versa sunt
causa.

Sap. 2.

Prov. 13.

Ecc. 14.

Oculus malus ad mala, & non satiabitur pane indigens, & tristitia erit super mensam suam.

Quandoq; etiam divitiae temporales hominem tanquam gingiva dentes circumdant & vestiunt: quibus junguntur apostemata, id est, putrefactiones avaritiae & superbiae.

Hoc modo similiter totius Antichristi conventus dentium patitur dolorem, quia omnes totali insistant conamine, ut divitias augeant: quibus habitis, quilibet in profundior, quam ante fuerat, incidit avaritiam, & elationem, &c. quasi gingivis putrefactis, universo Antichristi collegio, putrescunt ipsi visibiliter & dentes.

Pro. 25. Quis ergo tam demens existit, qui robur spiritus ab his dentibus exposcit? cum scriptum sit Prov. 25. Dens putridus & pes lassus, qui sperat super infideli in die angustiae, & amittit pallium in die frigoris. Dominus enim qui capita Antichristi conquassabit & dentes finaliter conteret, quia ultima tum doloris dentium remedium est eorum extractio. Ita & isti putridi, & circa fidem corrupti, ab electorum consortio in iudicio extremo segregabuntur, ut dicitur Matth. 25.

NB.

Gott wird einmal dem Pabst die Zähne gar außbrechen Matth. 25.

Tandem cap. 42. de Tribus primariis Antichristi principis mendaciis, & blasphemis Beatus Huls agit. Quod caput, cum memorabilia in se contineat, & oraculo Apocalyptico in multis respondeat, colophonis loco adjiciemus, eoque historiam Phialae quintae finemus.

Sic autem habet: f. 363.

Principia Antichristi Romani trini Satanica.

Unde haec Antichristiana cauda, semper parata omni fallacia arte Satanae excogitata, quam libet Antichristi monstri turpitudinem, tanquam colore iustitiae palliare, ne vilipendio corpus Antichristi redderetur, formavit dudum sibi haec tria principia Satanica, cum quibus maxima pars populi est pro dolor excacata.

Primum Principium Antichristi Romani Diabolicum.

Primum, quod eo ipso quo quis eligitur in Rom. Pontificem, ipse caput totius militantis Ecclesiae, & summus Christi vicarius in terris praedicatur, quod tamen purum probatur mendacium. Nam factum docet, multos tales capitales, fuisse apostatas, ut patet per chronicantes. Item nullus est talis Christi vicarius, nisi habuerit supereminentiam virinum.

Lat. p. 6.

Sed blasphemum est dicere, vel quod electores dant sibi talem gradum virinum, vel quod oportet sibi Deum assistere sic donando, igitur principium non est verum. Electores vero sibi ipsi talem non possunt conferre gratiam, multo minus extranea persona, cum Jacobi 1. dicitur: Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens a patre luminum. Nec electores Deum necessitant, dare cui volunt, tunc enim essent plus, quam Deus, quod blasphemum est dicere. Item, Deus vel assistit electo, per gratiam, quod Christus eum elegerit, quae electio in infinitum melior est electione Cardinalium vel Romani populi, qui elegit Silvestrum, patet de Juda Scharioth. Locus etiam civitatis Romanae est impertinens Sanctitati, cum 2. Mach. 5. dicit: Non propter locum gentem, sed propter gentem Dominus locum elegit. Item eo ipso quo quis statuit, tanquam caput Ecclesiae statuit eum praedestinatum, cum solum talis sit pars Ecclesiae, ut hic supponitur, sed nimis blasphemum esset, electores statuere, vel definire praedestinationem huiusmodi, igitur & suum convertibile. Securius ergo foret electoribus, tale onus omittere, vel expectare revelationem Dei. Nam sic fecerunt capitales Apostoli Act. 1.

Act. 1.

in eligendo Matthiam Apostolum, quod foret longè minus, quam eligendo summum & similitum Christi vicarium, ut dicunt. Eligere autem possunt homines civitatis Romanae, quem rite credunt plus humilem ad hoc ministerium, sed imponere sibi, quod eo ipso sit caput totius militantis Ecclesiae, summus Christi vicarius, est nimis magna blasphemia. Et oppositum ejus est veritati proximum, & per se notum.

Ideo istud principium est catholice amplectendum, quod nullus viator, est aptior Romano pontifice, ut sit vicarius principalis Satanae, & praecipuus Antichristus. Patet ex hoc, quod ipse potest faciliter fraudare Ecclesiam in hypocrisi & omni mendacio. Item, ipse potest plus callide seipsum supra Christum extollere, & talis juxta scripturam testimonium, est pronior, ut sit maximus Antichristus. Nam rex super omnes filios superbiae, & pater mendacii a pravit sibi talem vicarium, qui falsè potestatem & dignitatem pompando prae tendit, ut indulgentius, & aliis cautelis simplicem decipiat, & magistro suo in peccato similior, profundius ex post ruat. Item nec plus potest pecuniam Symoniace cumulare, & sic complices de secta Magog, pro defendendo suo facinore, latius & diuturnius, sceleratius aggregare. Sed haec omnia testantur conditiones maximas Antichristi.

Secundum principium. Quicquid decernens fidem, ipse decrevit, scilicet summus Pontifex, ipsi est ut Evangelium acceptandum. Istud mendacium, quod sibi Antichristi cauda fingit, ad cooperiendum ejus enormitatem, fidei Christi contrarium, non est concedendum, nisi de quanto se fundaverit in scriptura. Patet sic: in omni genere est unum principium, quod est metrum & mensura omnium aliorum, & per consequens in genere faciendi vel credendi standum est ad tale principium: quod non est fingendum, nisi scriptura, quae est testimonium Dei. Papa enim saepe erravit in fide. Item secundum August. 2. de doctr. Christ. in scriptura omnis veritas. Non est credendum Romano Pontifici, nisi in veritate. Igitur non est credendum nisi in scriptura, in qua est omnis fundatio veritatis. Itē Christus summus Pontifex, fundavit se humanitus etiam contra diabolum, in scriptura, ut patet Matth. 4. Et sic fecit in omnibus factis suis, ut patet discurrendo ea, quae scripta sunt de illo. Et si Roma. Pontifex dedignatur se fundare in illis, dicens se habere potestatem interpretandi ipsam, quomodocumq; libuerit, & supplendi ejus defectus, tunc blasphematur ut demonum meridianum. Ideo illud revocare deberet eum a novis articulis fidei condendis, vel legibus novis, sed completè cōdita tanquam humilis se videri deberet declarare.

Et cum debet usq; ad sobrietatem sapere, deberet in sancta ignorantia reticere. Et idem est iudicium de tota Ecclesia militante.

Tertium principium, quod leges suae sunt plus quam Evangelium exequendae, blasphemum est. Nam Papam, vel alium plus credere, magis diligere, vel exequi magis sollicite leges proprias quam legem Christi Dei, foret maxima blasphemia. Patet ex hoc, quia lex ad legem, ut legis ad legisferum. Sed blasphemum foret in istis aequiparare pure creaturam Creatori. Ergo blasphemum foret, aequiparare, vel superaddere legem creaturae propriae, legi Dei.

Voco autem legem creaturae propriam, quam statuit, & nescit clare elicere ipsam ex scriptura. Item proportionabiliter, ut qui diligit Christum, debet diligere ejus legem. Sed cum omnis fidelis debet in infinitum plus Christum diligere quam aliquam pure creaturam, videtur quod proportionabiliter debet dili-

Nullus est aptior, ut sit vicarius Satanae Principialis, & praecipuus Antichristus, quam Pontifex Romanus.

Secundum principium Romani Antichristi diabolicum.

August. 2. de doctr. Christ.

Matth. 4.

Tertium principium Romani Antichristi diabolicum.

diligere legem Christi. Omnes enim fatemur: diligimus DEVM super omnia, sed dilectio legis sue indicat veritatem. Item proportionabiliter, ut affectus noster est ad aliquid, sic exequimur eius completionē. Sed affectus noster, ut dicimus, debet esse maximè circa legem Christi. Ergo debemus proportionabiliter exequi eius completionē. Omnes itaq; dicimus Deo illud Matt. 6. Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra. Scimus tamen, quod non aliter voluntas Dei impletur, nisi in completionē legis sue: sed in hoc torpemus, tanquam Deo degeneres. Hac tria principia, causa Antichristi propalata, tenet schola Antichristi, tanquam per se nota: tamen licet fideliter rationabiliter librando, ea tanquam venenum propellere, & oppositum fide conformi asserere.

Sufficiant ista, de effusione phialæ quintæ: cuius veritas si ex priorum seculorum cursu non deprehenderetur, ex nostrorum tamen temporum historiis, Actis, & rebus gestis satis superque demonstrari posset.

Sequitur jam Historia Phialæ sextæ: De ea quidem prolixè, in explicatione scrupulorum & tractatione locorum egimus: quia verò ad nostra imprimis tempora spectat, non possumus non Lectori Christiano, ad unguem, & oculum, luculentius impletionem oraculi hujus demonstrare.

Initiò, operationem phialæ istius Oecumenicam esse meminerimus: effunditur enim orbis centrum, hoc flumen illud magnum Euphrates, de quo supra in ἐξηννός latius: & congruit huc, quod Zacharias de Mulieribus binis refert, illas Ephra sustulisse, & domum ei in Terra Sinear ædificasse, ut suo tempore isthinc quaqua versum distribuat: Terra Sinear autem idem est ac Babylon, Gen. 11. v. 2. Siccationem aquæ, & transmeabilitatem Euphratis quod attinet, extra omnem controversiam statuo, deprehensu illam esse facillimam.

Primo enim constat, Euphraten in nostro Hemisphærio Orientem ab Occidente discriminare: Deinde, nemo, nisi planè bardus & rudis, ignorat, Euphraten olim Romani Imperii limitem, eumq; à Natura & Deo, potentia quasi Romana constitutum fuisse. Quicunque enim ex Ducibus Romanis Euphraten transmeare, hoc est fatalem illam imperii limitem, transgredi voluerunt, illi universi, & singuli, ventos sibi contrarios, & infaustum conatus e ventum experti fuerunt. Unde factum, ut Imperatores Romani transmeationem Euphratis, non amplius affectaverint. Bestia verò, finibus istis longissimis & latissimis non contenta, Interstitium illud Orientis & Occidentis diuturnum remove, Euphraten, per miras artes, per insinuationes, per animorum præoccupationes, mutuasque conversationes transmeabilem reddere summa hactenus diligentia studuit: nec sanè spe sua infelicitate excidit: quin potius voti eventum felicem sensit: cum Lusitani Africa circumnavigata sinum Arabicum prætergressi, & hinc in sinum Persicum delati sunt: in quem cum Euphrates influat, quis exiccationem ejus non deprehendit? Et nonne hi ipsi Lusitani Orientalia littora sibi ita subjecere, ut in ipsam planè Japoniam pervenerint, hodieque ex locis illis remotissimis, opes in Europam immensissimas apportare possint? Quid? quod hac occasione commoda, Esauitæ quoque nostri Euphraten transmeaverunt, & in regionibus illis religionem Bestiæ indefessis laboribus planta-

runt. Quid ergo Hispani emporia littoralia, & insulas Trans Euphratae anas imperio suo premunt: quod & Jesuitæ, Pontificis sui Hierarchiam in locis illis ampliant: id omne Sp. S. jam olim innuit, cum aquas Euphratis non tantum succundas, sed & phialam sextam in Euphraten ipsum effundendam dixit. Verè enim inter plagas iracundia Dei refertur, quod Antichristus Romanus idololatris & tyrannide sua in ipso Oriente dominatur. Sed gratum nobis sit, ista Spiritum Sanctum ne dilatactione Regni Bestialis offendamur, prædixisse. Huc enim pertinet, quod Christus inculcat: Memento te sermonis mei, quem Ego dixi vobis, Joh. 15. v. 20.

Hac locutus sum vobis, ut cum venerit hora, eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis, Johan. 16. v. 4. Tela prævisa, minus ferire solent: nos igitur quoque minus feriunt, quæ Spiritus illi Tororbi perambulantechni, in Regnis Orientalibus, vi & fraude agunt. Ut enim in historica applicatione pergam, non res tantum ipsa vel effectus à Sp. S. est prædictus, sed & Instrumenta Bestiæ eleganter sunt depicta, v. 13. & 14. quod videlicet Spiritus sint immundi, spiritus demoniorum, facientes & jactantes signa, procedentes ad Reges terra, & totius mundi, ad congregandum illos in prælium diei illius magni, Dei omnipotentis.

Immundiciam, vel ἀκαθαρσίαν, Besticolæ Antichristiani satis superq; doctrina & vita testantur. Quæ enim ἀκαθάρτης est, prohibere matrimonium? & ansam præbere vagæ libidini: cum ὁ γάμος sit τῆς ἐκκλησίας, & thorus conjugalis, coram Deo sit ἀμύητος? Heb. 13. v. 4. quæ immundicia est, asserere, si sacerdos fornicetur, aut domi concubinam foveat, gravi quidem illum se obstringere sacrilegio: gravius tamen peccare, si contrahat matrimonium.

Franciscus Costerus in Enchiridio, p. 347. quæ immunditia est, Sodomia horrendum scelus laudare, & excusare? id quod facit Johannes à Casa, Episcopus Beneventanus, Camera Apostolicæ Decanus, libello peculiari, Venetiis apud Trojanum Navum, excusulo. Quæ immunditia & impuritas Francisci fuit, quod Fratri cuidam mandavit, ut NVTVS concionaretur, promissa mercede VITÆ ÆTERNÆ? Libro Conformitatum fol 119. editionis Mediolanensis. Quod adeo verum, ut Franciscani Monachi-Praga, à Principe quodam, num res se ita haberet, quasi affirmativè, licet invitati, responderint: verebantur enim, si impudenter hoc negarent, ut illicò impudentiæ & cauteriatæ conscientia convincerentur. Augent homines isti testimonium immunditiæ suæ, cum in particulari Confessione, obscenissimas quaestiones puellis, & mulieribus proponunt: neque vel sexui, vel ætati, vel generis splendori, parcunt. Enimverò, ita putidi sunt, in examine Confessionis, ut neque Baubonis sacra, neque Phanetis mysteria magis putida fuerint. Ακαθάρτης vita istorum Spirituum mera itidem est libido, fornicatio, incestus, Sodomia, ut infra c. 17. v. 4. ubi Mulier in manu sua poculum habere dicitur, plenum immunditia libidinis suæ, fusè audiemus. Noli ergo, Lector Christiane, ad extremos Indos excurrere, & spiritus immundos conquirere. Passim enim illi sunt obvii, & in medio illorum habitamus: referta sunt ejusmodi immundis Monachis omnia fere cænobia, & Monasteria: nec sufficit aliis dolis meretricium amorem exercere: vestes quoq; mentiri, & scemellas, masculorum instar indutas, secum circumferre, Cynædi illi norunt. Affirmare ausim, nullum

Joh. 15. 20.

Joh. 16. 4.

ἀκαθαρσία
& immundicia Besti-
colarum
Romanen-
sium hor-
renda.
Hebr. 13. 4.

Franciscus
Costerus in
Enchiridio
p. 347.

Landgravo
Leuthen-
bergense.

Complemē-
tum Phialæ
sextæ.

Oratio phi-
alæ sextæ est
ἐκζητήσι-
ον.
Zach. 5.

Terra Si-
near.
Gen. 11. 2.
Siccatio &
transmea-
tio Euphra-
tis quomodo
facta sint?

NB.

Ipsi Esauitæ
Euphraten
transmea-
verunt.

Leno-

Lenonem Terrentianum, tam subducta ratione, ad conciliandos amores meretricios, quàm Bestialitas nostros Romanenses valuisse. Verè ergò, tum aliis nominibus, tum Veneris quoque nomine πνεύματῶν σαμὸν vocatur. Jam olim enim Baptista Mantuanus sic ἀκαθαρσίαν Papisticam vel diabolicam depinxit.

Non ignota loquor, liceat vulgata referre:

Sic urbes populiq, ferunt, ea fama per omnem

Jam vetus Europam, mores extirpat honestos.

Sanctus ager scurris, venerabilis ora Cynadis

Servit, honoranda Divum Ganymedibus aedes.

Iesuita in primis immundi mentur dici Spiritus. In primis verò JESUITÆ ἀκαθαρτὰ πνεύματα dici merentur: Castitatem sanè singularem jactitant: verùm, ut pubetenus quidem virgo, sed in atram definit alvum Pristis, sic hæc Jesuitarum societas in speciem decoros habet: at turpes introsum, & lues stercoreas, semper ad lintrem voluptatum omnium se provolventes: quemadmodum infra, in diexodo capitis decimi septimi, Exempla

Miracula spirituum Romanensium qualia sint?

authentica adducemus. Miraculis se Spiritus Romanenses ostentare, notius est quàm ut historica probatione egeat: neque verò nunc operosè ostendam, multa signa merè esse Diabolica, fabulosa, idololatrica, probrosa, & fallacia: hoc unum urgeo, non ob stare signa, quo minus spiritus isti immundi, sint ὄργανα σαμὸν: His ipsis enim assignatur, quòd signa faciant: sicut & alii Pseudoprophetæ exclamant, κλέμει τὸ πνεῦμα τῶν ὀνείρων

Matth. 7. 22. δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν? *Matth. 7. v. 22.* Cæterùm de excursionibus spirituum multis sanè supra egimus: ut ulteriore deductione super sedere possemus: Verùm, ne rupturam tela patiat historica, lubet aliqua corollarii loco adjicere. De

Spiritus immundi excurrunt.

Mat. 23. 15.

Scopus excursionum Iesuitarum.

Pharisæis legimus, quòd terras mariaq, circumnavigaverint, ut Profelytos facerent, *Matth. 23. v. 15.* Ita & nostri Jesuitæ hoc seculo pharisaizant: procedunt enim ad Reges terræ, & totius mundi, ut Ecclesiæ suæ pomœria dilatare possint: procedunt ad Reges terræ, ut collegia, ut basilicas extruere, ut ingentem auri argentiq, copiam corradere queant: procedunt ad Reges terræ, ut curiosè, quid agatur, inquirant: ut consilia sanguinaria suggerant, ut Reges & Magnates ad prælium concitent. Unde enim tot in Hispaniis, in Galliis, in Belgio, in Hungaria, turbæ, & motus? nonne ex Jesuitarum, procedentium ad Reges, instigationibus? *Non potest esse in pace Romanum Imperium, nisi prius sublata sint prædicabilia Evangelica; Nam & ideo miles esse debuit nostra societatis Pater (Lajola) Quia ut militis est totis viribus in hostem irruere, nec desistere donec victor evadat: Ita nostrum est, in omnes irruere, qui Papa Romano resistunt, illosq, CONSILIIIS, Dictis, & scriptis, invocato etiam brachio seculari, hoc est, igni & ferro tollere & abolere: sicut Pontifex, & vota nostra contra Lutheranos suscepta volunt, & mandavit, inquit Georgius Baderus H. 13. Audis Lector Christiane, ad quid excurrant Iesuitæ, quis scopus sit profectionum Esauiticarum, nimirum congregare Reges, brachiumulare invocare, consiliaq, ad tollendos Evangelicos suggerere: ut videlicet post longas conflictationes, nos defessi & exsucci præda ipsis fiamus.*

Georgius Bader.

Si nondum liquet, procedere Spiritus immundos, Pontificios, tanquam suscitacula bellorum contra nos, quid Andreas Fabricius, in Augustana sua Confessione ad Imperatorem scribat: *Accingatur super femur gladio Potentissimus Imperator, Hereticos & Christiani nominis hostes sub jugum mittat: Quid enim pestiferum membrum in corpore? quid homo desperatus in Republica? quid Virus in vinea? quid lupus in ovili? quid proditor in castris, quid seditiosus in civitate?* Antonius Posservinus in libello suo, Is soldato Christiano, itidem dixit, nisi milites à Papa Pio V. Galliarum Regi Carolo IX. missi, omnes Christianos & Protestantes occidant, eos patriam, uxores, liberos, omnem substantiam, quin & salutem ipsam amissuros, referente Hasenmullero, p. 159. 103. & seqq. Petrus Scharga, in Comitibus Warlaviensibus Anno 1606. Equites Religioni Pontificæ non addictos seuri defalcandos, adeoque armata manu opprimendos, statuit. Huc pertinent scripta plurima, de non ferendis in imperio diversis religionibus edita: quæ nihil aliud, quàm bella & prælia spirant. Novimus ergo probè, Spiritus Apocalypticos, qui ad Reges terræ procedere dicuntur: & ut homines istos excursionibus addictissimos videas, enaras ipsorum portatiles: en privilegium de vestibus pro lubitu usurpandis, ut more Nobilium incedentes, facilius in aulas Regum irrepere, & tota Regna peragrarè queant. In quem finem novum & versatile genus vehiculi excogitarunt: quo singulis diebus ultra viginti miliaria emetiri possunt. Vide Hasenmuller. p. 239. 245. p. 78. An non igitur Bestia se & Excursiones suos accuratè hic depingi fatebitur? Quid dicam de reliqua Angarorum turba, de circumforaneis, de Thorycionibus, qui Lada perniciores in orbe circumvolant, ut nos, & nostra minutissima, ad juratum suum globum deferant? Unum adhuc addo, nimirum Ranas istas Esauiticas, multorum in Regnorum Academiis passim involare: Se enim singulari quadam dexteritate literas humaniores profiteri, religionem Romanam instillare, & plusquam alios præstare posse, gloriantur. Et si verò Syrenam quandam seductionis fistulam in Esauitis Pontificii agnoscunt: invasiones tamen illas, Academicarum violentas, & privilegiorum annihilationes, non possunt non vehementissimè improbare: id quod Lectorem cognoscere opto, ex Petri Hardivillerii Academia Parisiensis Rectoris Actione, adversus Iesuitas collegii Claromontani, habitata in Senatu Parisiensi, a. d. 22. Decembris, Anno Domini clo 16 cxi.

Andreas Fabricius.

Antonius Posservinus.

Petrus Scharga.

Adminicula excursionum Esauiticarum. Arale Iesuitarum portatiles.

Licentia in usurpandis vestibus. Versatile genus vehiculi.

Elia Hasenmuller p. 239. 245. 78.

Petrus Hardivillerius.

In hac enim Oratione, penicillo accurato, Jesuitæ depinguntur, & ita quidem, ut non sine maximo periculo, juvenus fidei ipsorum committi, nedum Clavus Academicus tutò concedi possit. In gratiam eorum, quibus pagellæ Parisienses non sunt ad manus, placet aliqua excerptere.

Sic autem Hardivillerius pag. 5. 6. & 7. Quis eos Parisiensis Academia laboranti medicus adhibeat, quibus constat unum de Esauitis judicium, quorum consiliis & artibus tantam morborum cohortem nostram incubuisse terris compertum est, quos Academiam jacentem, & ut sperant morituram, circumstare videmus, velut importunos hæredipetas, qui etiam nondum morte complorata funeris tamen arbitria petant, velut corvos præda inhiantes, qui nisi injecta in os ossa recedant.

Hanc eorum mentem & reconditos sensus, licet ex eorum sermonibus tenere, & omnium oculis subsistere

cere possimus, tamen ex ipsa temporum conditione, & tam Iesuitica, quam Academica societatis fortuna, non eorum modo consilia, sed consiliorum eventa colligemus, & ad primos malorum nostrorum fontes digitzum intendemus.

Prima Iesuitici incunabula nihil moror, quibus quantum accessit, tantum Academia decessit: sed hac vel leviuscula erant, vel certe non tanta, ut Academia amplitudinem, musarum politiorum elegantiam, virorum omnium doctrina genere cumulatissimorum industriam retardare, aut infringere possent, uno verbo, hac nubecula ad Solem Academiae Parisiensis exiguam, vel potius nulla. Venio ad cruentum, & lethale vulnus, quod sanctissimi, & regularum suarum tenacissimi patres nobis nihil tale cogitantibus infixaverunt.

Academia bellorum civilium procellis jactata, ex communi naufragio, sed non sine rerum suarum jactura, vix emerferat, & nihil aliud, quam pictam naufragii tabellam, in pectore suo praeferebat, errantes musas, ac penè dissipatas, ad hoc natale solum, & gentilitias ades revocabat, cum sagacissimi patres animadvertenter convulsos ejus nervos, fractasque vires, non sine peculiari regia cujusdam munificentia affluxu posse reparari, & tamen Academicos carere stipendiis, quibus velut nervis tota humana virtutis ingenii, industria compages moveatur, flectitur, agitur, & ecce Regem Christianissimum adeunt supplices, petuntque, ut quod pacis ac publicae tranquillitatis bonum ubertate sua omnes omnium ordinum homines recreabat, parvulum illum gregem, tanta dulcedinis guttula respergeret, ut qui bonorum omnium fontes sparsis hinc inde rivis passim oberrabant, etiam eruditionis & doctrinae, quae tunc aruerat, puriores aquas effunderent: adesse sibi animum, non tam nomine, quam re, affectu, studio verè Gallicanum, & ad regiae majestatis obsequium omnino praesentem, promptum, expeditum, unica praeteris floribus sibi lilia cordi: omnes suos conatus, cogitationesque, dirigere ad commune reipublicae bonum, ad Regis invictissimi Διοβόλου, & in usum, ac splendorem pietatis, Musarum, & omnis literatura polioris.

Literas esse ornamentum reipublicae, praesidium imperii, solem & oculum regni: non debere solam Lucetiam (mecum quaso animadvertite, Iudices) frui literarum beneficio, & juventutis instituenda bono gaudere, diffundendum illud esse per varios ac multiplices hujus regni tractus, civitates, provincias: bonum, quo communius, eo melius.

Rex optimus & magnificentissimus clementia sua mollioribus ulnis eos excipit, fovet suo sinu & pectore, eosque tum Flexia per se, tum in aliis regni partibus per subditos suos stipendiis ditat amplissimis, quibus velut armis ac telis validioribus instructi, regio nomine, velut numine rectoris, Academiam inermem, omni praesidio destitutam adoriri, & grandiore tuba suum illud adeo quaestuosum, Gratis personando, juventutem ad hoc literaturae melioris emporium concurrentem abducunt, & miramur Academiae vastitatem, ac solitudinem? miramur illum vitae literariae fontem exsiccare, praecisis unde quaque venis ac ductibus, quibus sanguinem, & spiritum accipiebat: Et his Academiae salutem commitemus? hos velut medicos advocabimus, quorum opera in eas deductam angustias vidimus, ut jam protensis ad captandam hereditatem manibus undique ad ejusdem funus convolarent, & spirantibus adhuc atque palpitantibus praecordiis, busti reliquias animo, votis, cogitatione devorarent. Idem pag. 17. Vos patres mode-

stissimi, quid in vestris vos finibus continetis? quis tantus Gallicanae juventutis educenda pruritus vos agitat? quid nostris ovibus tam pertinaciter incubatis? an ut Gallorum loco, Mil vos, aut Vultures excludant? Quod si haec vobis mens non est, cur Academiam hanc tam assidue impetitis? cur ejus fores tam protervè arietatis? Quid vos misera violavit, ut eam vexare, rapere, omni crudelitate lacerare, ut occulta quidem, sed certa ad interitum via perducere cogitetis? Si camentis ac tegulis nostrorum tectorum famem vestram expleturos vos putatis, destruite, sinistro sanguine sitim vestram extincturos, exhaurite venas: omnia, si lubet, disturbate, diripite, ambustas fortunarum nostrarum reliquias in domos vestras comporate. At verò si in vobis avita pietatis particula superest, quid avita pietatis monumenta destruitis? Si vos Ecclesia Gallicana privilegia & immunitates acerrimè defendentem oppugnatis? Si Galliarum Regem Christianissimum ex animo colitis, cur ejus charissimam fidelissimamque prolem, quasi pradam vestris direptionibus expositam invaditis?

Fateor equidem, per temporum injuriam, per reciprocos bellorum civilium aestus, per maleficas adversariorum artes, eo miseriarum deductam esse, ubi non sine luctu & lachrymis eam intuemur. Sananda est? sanetur, sed non per eos qui loco salutaris potionis venenum, non praesens, sed lentum propinabunt, & de ejus interitu, vel potius de Gallorum nimis credula facilitate triumphabunt. Hæc ille. Sufficiant ista de spiritibus immundis, instar ranarum angulos mundi perreptantibus.

Restat congregatio in locum, qui Hebraicè vocatur Harmageddon: quæ congregatio aliud nihil est, quam Regum & potentum infausta implicatio. Etsi enim Spiritus Dæmonum, nequam intentione sua Regibus nocere voluerunt: Dei tamen providentia fit, ut bello funesto & calamitosissimo Magnates implicentur: nescil, quomodo se ex illo honestè extricare, & expedire queant: id quod per congregationem in Armageddon, Spiritus Sanctus innuit. Neque enim ipatium physicum, vel locale, per Armageddon denotatur, uti supra explicavimus. Vocula sanè Loci hic usurpatur, sed & ista ipsa non semper physicum spatium designatur: exempli gratia: cum Divus Petrus de Juda inquit, Actor. i. v. 25. quòd in locum suum abierit, εἰς τὸν τόπον τὸν ἰδίον: Num quis ita bardus erit, ut per locum hic, spatium quoddam Physicum intelligat? Sed & in Apocalypsi, vox τόπος, non fixam loci physici significationem habet: supra enim c. 12. v. 8. de Angelis malis dixit Johannes Theologus, quòd ὁ τόπος δυνάτων, non amplius sit inventus in cælo: si igitur locus præcisè Physicum spatium notat, necessariò sequitur, Draconem Infernalem, in cælo talem quondam τόπον σωματικὸν habuisse: quod nemo, nisi planè stupidus affirmaverit. Ut taceam, Johannem Damascenum l. 1. de fid. Orthod. c. 16. τὸν σωματικὸν, & τὸν νοητὸν constituere. Quapropter non astringor, ut in applicatione vel historica phialæ sextæ deductione, Locum certum, cui nomen Armageddon, quicquid sit πέρας τῆς μετέχοντος καὶ ὁ μετέχεται τὸ μετέχοντος, ostendam: (atis est, si probem, a spiritibus immundis, Reges & Regiones in perniciem & extremam perditionem conjici: adeoque locum non deesse, in quo Spirituum operatio ἐκδηλῶται fiat. Hic verò, oculos optatim attollere Christianos universos & singulos, annon Tota Europa ὁμοθυμαδὸν de Tumultibus excitatis lamentetur? fascino enim quasi quodam, Potentes

Regum congregatio in Locum, qui Hebraicè vocatur Harmageddon.

Vocula Loci, non semper spatium physicum designatur. Act. 1, 25.

Apoc. 12, 8.

Ioh. Damascenus lib. 1. de fid. Orth. c. 16.

tes multi tenentur alligati, ut consiliis Esauiticis parere, seque in *Hormageddon* præcipitare pergant: quando videlicet causam Papæ, Zelo singulari agunt: quando spe *Brevis Apostolici*, vel *Agni DEI*, vel *incantata Rosa*, vel *exorcismi gladii*, vel *frustuli crucis*, *Regiones & ditiones suas*, præsentissimo periculo exponunt: nonnunquam partem de tunica amittentes, nonnunquam se & suos, ceu prædam hostibus objicientes. Aspice penitus *Germaniam*, *Poloniam*, *Galliam*, *Hungariam*, intueri intimius *Transylvaniam*, & acu rem à *Johanne* tactam fateberis. Quas non turbas in *Ducatu Venetiano*, *flabella ista* excitant: ita ut *Dux* ipsemet sic illos expulerit inquit: *Andate, mente pigriate, & majori ornate*. Inter ipsos *Romanenses*, non pauci de seditione Spirituum valde conqueruntur, Et passim pro dolor *Harmageddon* conspicitur: videas enim hic & illic *desolationem Urbium*, *exustionem pagorum*, *sterilitatem agrorum*: *seditiones & expilationes subditorum*, videas *miseriarum maximam* *Ilidem*: Quid? quod Spiritus isti, *Turcicam* quoque *sæviciam*, *cervicibus Magnatum*, eorundemque *regionibus accersunt*?

Hormageddon passim
conspicitur.

Iesuita Tur-
cicam savi-
tiam Ma-
gnatibus
accersunt.

Quia enim deprehenderunt *Turcæ*, *Europæos nostros*, bellis aliis intestinis occupari, distrahi, exhauriri, & defatigari, de comoda oppugnandi *Christianos* occasione sibi gratulati sunt.

Et hinc facilius, tot millia hominum trucidare, tot propugnacula *Hungariæ*, in suam potestatem redigere, tot victorias nostrorum eludere potuerunt. Annon igitur hoc est, in locum *Hormageddon*, *μουσικὴς* sit dictum, *Reges congregare*? Quid *Portugaleses* aliud testari possunt, quam se in *Hormageddo* congregatos esse, cum in *Urbe Ville France* 28. *Barones*, 52. *Nobiles*, & alii milites quamplurimi occiderentur: cum *Monachi Franciscani* quingenti trucidarentur? *Rex Hispaniarum* in tantos cum *Belgis* *Labyrinthos*

non incidisset, neque tantam *Provinciarum* jacturam fecisset, si spiritibus immundis non obtemperasset. Quis *Regem Polonorum* *Regnis Sueciae, Finlandia, & Livonia* privavit? Quis ad profusionem sanguinis horrendam *Reges* incitavit? Utiq; nemo alius, quam *Rana Esauitica*: *Rex Galliarum* cum in *Hormageddon*, vel *Locum excidii*, *Jesuitæ* illum congregare inciperent, mox toto *Regno* *excursores istos* expulit, & sententiam, *Pyramidæ* in loco publico erectæ, inscripsit.

Plura vide apud *Antonium Arnaldum*, in *Philippica* in *Iesuitas* *Reos*, apud *Franciscum Campanellam*, in *discursu*, apud *Isaacum Casaubonum* in *Epistola ad Frontonem*. Hæc de historia phialæ sextæ.

Comple-
tum phi-
septima.

Septimam & ultimam quod attinet *phialam*, operatio ejus, maxima ex parte, futura demum deprehenditur. Repente enim, & subito, plaga ista, *Orbem Universum* conveller: repente vox magna de cælo, & vox illud tremendum dicit. Fient insuper fulgura, voces, tonitrua, & terræ motus: *civitas magna* erit tripartita: *civitates gentium* cadent: *grando magna* sicut *talentum* in terra & mare descendet: quæ omnia tam verè eventient, quam verè hæcenus *phialarum* sex præcedentium eventus contigit, præsertim, cum jam præludia quadam *phialæ* hujus, non obscure in *Papatu* se exerere incipiant. Utinam verò *Prognosticon* Spiritus Sancti, *Besticolæ* nostri ponderarent! utinam præ metu τῶν ἐπερχομένων τῇ διουμένη, pœniterent! tempus visitationis divinæ attenderent! quæq; ad pacem ac salutem faciant, considerarent! verum rectè huc accommodatur illud Christi: ἐν ἐκείνῳ ὁρῶ οὐρανὸν ὁφθαλμῶν σου: quin & Deum, propter plagam vehementem, blasphemare pergunt. Experiantur itaque eventum fatalem, & planè tragicum: quem à piis, & liberationem finalem avidè expectantibus clementer avertat Deus benignissimus, Pater, Filius & Spiritus Sanctus,

laudatus in secula seculorum
Amen.

IN NOMINE JESU.

COMMENTARIORUM IN APOCALYPSIN BEATI APOSTOLI ET EVANGELISTÆ JOHANNIS,

Liber Sextus.

*Magnificat Te anima mea
DOMINE, & exultat Spi-
ritus in Te salutaris meo:
Quia magna mihi fecisti
qui potens es: & cujus No-
men sanctum est: Revelasti*

*verbum tuum servo tuo: patefecisti mihi
judicia tua. Quæ abscondisti à sapientibus
& prudentibus, ea imbecilli mihi reve-
lasti: Misisti Domine manum tuam: & teti-
gisti os meum: dedisti verba tua in ore meo
& calamo meo: benedictum igitur sit no-
men tuum in secula. Adsis autem porro Be-
nignissime DEVS: emitte Spiritum tuum:
da mihi sedium tuarum assitricem Sapien-
tiam: & noli me in residuis mysteriis repro-
bare à pueris tuis: quoniam servus tuus
Ego sum: & filius ancilla tua, homo infir-
mus, & exigui temporis, & minor ad intel-
lectum judicii ac legum: mitte sapientiam
de cælis sanctis tuis, & à sede magnitudinis
tua, ut mecum sit, & mecum: aboret, ut sciam,
quid acceptum sit apud te: deducat illa me
in operibus meis: per & propter Christum
Iesum, Prophetam, & justitiae Doctorem Ma-
ximum, Amen.*

CAPUT XVII.

1. **K**ΑΙ ἦλθεν εἰς ἐκ τῶν ἐπὶ τὰ Ἀγγέλων, τῶν ἔχόντων
τὰς ἐπὶ τὰ Φιάλας, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμῆ, λέγων·
Δεῦρο, δεῖξω σοὶ τὸ κρῖμα τῆς πόρνῆς τῆς μεγάλης, τῆς
καθημένης ἐπὶ τῶν ὕδατων τῶν πολλῶν.

Et venit unus de septem Angelis, qui
habebant septem phialas, & locutus est
mecum, dicens: Veni, ostendam tibi da-
mnationem meretricis magnæ, quæ sedet
super aquas multas.

2. Μεθ' ἧς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ ἐμεθύθησαν
ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν.

Cum qua fornicati sunt reges terræ, &
inebriati sunt, qui inhabitant terram de
vino prostitutionis ejus.

Καὶ ἀπῆνεγκέ με εἰς ἔρημον ἐν πνεύματι· καὶ εἶ-
δον γυναῖκα καθημένην ἐπὶ θηρίον κόκκινον, γέμον
ὀνομάτων βλασφημίας, ἔχον κεφαλὰς ἐπὶ δέκα, & κέρατα
δέκα.

Et abstulit me in spiritu in desertum.
Et vidi mulierem sedentem super be-
stiam coccineam, plenam nominibus bla-
sphemiarum, habentem capita septem, & cor-
nua decem.

Καὶ ἡ γυνὴ ἣν ᾤδετο βλημένη πορφύραν καὶ κόκκινον,
κεχρυσωμένη χρυσῷ, & λίθῳ τιμίῳ, & μαργαρίταις,
ἔχουσα χρυσοῦ ποτήριον ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς, γέμον βδέ-
λυγμάτων καὶ τὰ ἀκάθαρτα τῆς πορνείας αὐτῆς.

Et mulier erat circumdata purpurâ &
coccino, & inaurata auro, & lapide pretio-
so, & margaritis, habens poculum aureum
in manu sua plenum abominatione & im-
munditia fornicationis ejus.

Καὶ ἐπὶ τὸν μέτωπον αὐτῆς ἔνομα γεγραμμένον. Μυ-
στήριον, Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, ἡ μητὴρ τῶν πορνῶν & τῶν
βδελυγμάτων τῆς γῆς.

Et in fronte ejus nomen scriptum, My-
sterium: Babylon magna, mater fornica-
tionum & abominationum terræ.

Καὶ εἶδον τὴν γυναῖκα μεθύσαν ἐκ τοῦ αἵματος τῶν
ἀγίων, & ἐκ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων Ἰησοῦ. & εἶδ' αὐ-
μασα, ἰδὼν αὐτὴν, θάυμα μέγα.

Et vidi mulierem ebriam de sanguine
Sanctorum, & de sanguine martyrum Je-
su. Et miratus sum cum vidissem illam ad-
miratione magna.

Καὶ εἶπέ μοι ὁ Ἀγγέλ· Διὰ τί ἐθαύμασας;
Εγὼ σοὶ ἐξω τὸν μυστήριον τῆς γυναικός, & τὸ θηρίον τὸ
βασάζοντ' αὐτήν, τὸ ἔχοντ' τὰς ἐπὶ τὰ κεφαλὰς, καὶ
τὰ δέκα κέρατα.

Et dixit mihi Angelus: Quare miraris?
Ego dicam tibi sacramentum mulieris, &
bestiæ quæ portat eam, quæ habet capita
septem & cornua decem.

Θηρίον ὃ εἶδες ἦν, & ἐκεῖ ἐστίν, & μέλλ' ἀναφαίνειν ἐκ τῆς
ἀβύσσου, & εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει, & θαυμάσονται οἱ καλο-
κουῶντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν ἔγχεσθαι τὰ ὀνόματα ἐπὶ τὸν
βιβλίον τῆς ζωῆς ἀπὸ καθάβολῆς κόσμου, βλέποντες τὸν
θηρίον ὃ, τι ἦν, καὶ ἐκεῖ ἐστίν, πάρεστι.

h

Bestia,

Bestia, quam vidisti, fuit, & non est, & ascensura est de abyſſo, & in interitum ibit: & mirabuntur inhabitantes terram (quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ à constitutione mundi) videntes bestiam quæ erat, & non est.

9. Ὡς ὁ νῦν, ὁ ἔχων σοφίαν. Αἱ ἐπὶ κεφαλῇ ὄρη εἰσὶν ἐπὶ τῇ γῇ, ὅπως ἡ γῆ καὶ θηται ἐπ' αὐτῶν, ὅτι βασιλεὺς ἐπὶ αὐτῶν εἰσιν.

Et hic est sensus, qui habet sapientiam: septem capita septem montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt.

10. Οἱ πέντε ἐπέσαν, ὁ ἓξ ἐστίν, ὁ ἄλλος ἕκτος ἦλθε· καὶ ὅταν ἔλθῃ, ὀλίγον αὐτὸν δεῖ μένειν.

Quinque ceciderunt, unus est, & alius nondum venit: & cum venerit, oportet illum breve tempus manere.

11. Καὶ τὸν θηρίον ὁ λόγος, ὁ ἓξ ἐστίν, ὁ ἄλλος ὅγδοός ἐστι, καὶ ἐκ τῶν ἐπὶ αὐτῷ, ὁ εἰς ἀπώλειαν ὡς ἀρχή.

Et bestia quæ erat & non est: & ipsa octava est, & de septem est, & in interitum vadit.

12. Καὶ τὰ δέκα κέρατα, ἃ εἶδες, δέκα βασιλεῖς εἰσιν, οἵτινες βασιλείαν ἕκτος ἔλαβον, ἃ μὲν ἔξυσαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβάνουσι μετὰ θηρίου.

Et decem cornua quæ vidisti, decem reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tanquam reges una hora accipient post bestiam.

13. Οὗτοι μίαν γνώμην ἔχουσιν, καὶ τὴν δυνάμειν, καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ διδόντες.

Hi unum consilium habent & virtutem: & potestatem suam bestię tradent.

14. Οὗτοι μὲν τὰ ἀρνία πολέμησιν, καὶ τὸν θηρίον νικήσῃ αὐτοὶ· ὅτι κύριος κυρίων ἐστίν, καὶ βασιλεὺς βασιλέων· καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, κλητοὶ, καὶ ἐκλεκτοὶ, καὶ πιστοί.

Hi cum agno pugnabunt, & Agnus vincet illos, quoniam Dominus dominorum est, & Rex regum, & qui cum illo sunt, vocati, & electi, & fideles.

15. Καὶ λέγει μοι τὰ ὕδατα, ἃ εἶδες, ὅτι πόρνη καθίσταται, λαοὶ καὶ ὄχλοι εἰσὶν, καὶ ἔθνη, καὶ γλώσσαι.

Et dixit mihi: Aquæ quas vidisti ubi meretrix sedet, populi sunt, & Gentes, & linguæ.

16. Καὶ τὰ δέκα κέρατα, ἃ εἶδες, καὶ τὸν θηρίον, ἔτοιμος καθίσταται τὴν πόρνην, καὶ ἡρημαμένον ποιήσουσιν αὐτὴν, καὶ γυμνὴν, καὶ τὰς σαρκὰς αὐτῆς φάγονται, καὶ αὐτὴν καὶ καύσουσιν ἐν πυρὶ.

Et decem cornua quæ vidisti in bestia: hi odient fornicariam, & desolatam facient illam & nudam, & carnes ejus manducabunt, & ipsam igni concremabunt.

17. Ὁ γὰρ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ποιῆσαι τὴν γνώμην αὐτῶν, καὶ ποιῆσαι μίαν γνώμην, καὶ δεῖν αὐτοὺς βασιλείαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ, ἃ ἔτι τελεσθῇ τὰ ῥήματα τῶ Θεοῦ.

Deus enim dedit in corda eorum, ut faciant quod placitum est illi: ut dent regnum suum bestię, donec consummentur verba Dei.

18. Καὶ ἡ γῆ, ἣν εἶδες, ἐστὶν ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἣ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς.

Et mulier quam vidisti, est civitas magna, quæ habet regnum super reges terræ.

ARGUMENTUM ET PARTITIO.

REm momenti maximi per Spiritum Sanctum hæcenus Johannes prædixit Theologus: *Phialas nimirum iracundia DEI plenissimas*, in Regnum Antichristi effundendas. In primis verò capite præcedenti vers. 10. & seqq. *Sedi Bestię plagas* minatus est DOMINUS: Nunc *visione sextâ* fusiùs materia ista continuatur: explicante Apostolo, *quæ & qualis illa sedes* per operationem phialarum evaserit: quæque ruinæ ejus sint *ἐπόμενα*, seu phialarum septem nativa effecta. In præsentī capite *gemina* proponitur descriptio: *Meretricis Magnæ una: Bestię portantis illam*, altera: Et ne nimium oracula ista instar Cretensium Labyrinthi, nobis essent obscura, quæ priùs mysticè Theologus vidit, ea ab Angelo dilucidius explicata accepit. In ipsâ autem *ἐξηγήσει* Angelicâ, *tois* ferè sunt *Sacramenta*, quot *verborum elementa*. Proinde etiamnum Spiritus sancti gratiam & illuminationem, devotâ humilitate, imploramus, Amen.

Invitatur Johannes Theologus ab Uno ex septem Angelis, phialas septem habentibus, qui sic illum alloquitur: *Δεῦρο, Huc*, scilicet *veni: ostendam tibi damnationem Meretricis magnæ, quæ sedet super aquas multas*.

Non enim nisi ex peculiari revelatione B. Jo- Angelus ostendens quis fuerit? Fr. Ribera. Tho. Brightmannus. hannes mysteria ista scire & videre potuit. Angelus ille, num *primus* inter septem fuerit, uti *Franciscus Ribera*, num *quintus*, uti *Thomas Brightmannus*, num *sextus*, uti *Graferus*, opinatur, non expresse constat: Solum enim *εἰς ἐκ τῶν* Cunr. Gra- *ἐπὶ Ἀγγέλων*, Unus ex septem Angelis, septem *sermo*. phialas habentibus, vocatur.

Ostensurum se hic dicit *damnationem meretricis magnæ*: *κρίμα* iudicium propriè notat: *κρίμα*. subintellige divinum: Etsi enim *Meretrix Romana* (quam Spiritus Sanctus ceu *facinorosa* in Theatrum hic producit) se à nemine judicari posse credit, C. Si Papa, *distinct. 40.* Aliud tamen Altissimus *ἐναντίον* pronunciat, *distinct. 40.* impendèrè nimirum iudicium, & damnationem ejus: quod adeò verum, ut B. Johannes ad contemplationem hujus *κρίματος* solenniter ab Angelo invitetur: Vocula *δείξω*, & ostensionem, & declarationem *ἐμφανικῶς* innuit, quasi diceret Angelus, oculariter monstrabo tibi damnationem Meretricis magnæ, & quæ sit ejus ratio, perspicuè explicabo: penè ut apud Nahumum cap. 3. vers. 4. Dominus ait: *Revelabo pudenda tua in facie tuâ, & ostendam Gentibus nuditatem tuam, & Regnis ignominiam tuam.* Nabum. 3. v. 4.

Ita enim non tantum apud profanos Scriptores, Xenophontem, Demosthenem, Thucydidem, sed & alibi in Scripturâ sacrâ, vocabulum *δείκνυμι* usurpari animadverto: Exempli gratiâ, cum Christus ait, Johan. 10. vers. 32. *πολλὰ καλὰ ἔργα ἐδείξα ὑμῖν, ἐκ τῆς πατρὸς μου*: cum Apostolus scribit, 1. Cor. 12. vers. 31. *Καὶ ἐτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι.* Xenophon. Demosthen. Thucydides. 1. Cor. 12, 31. Hinc supra cap. 1. Apoc. vers. 1. Libri totius Apocalyplici scopus dicebatur, *δείξαι*, hoc est, *palam facere*, seu *de-*
clara-

elargire & explicare, quæ oportet fieri *ὡς τάχιστα*. Respondet significationi huic res ipsa. Videns enim Angelus, mirari B. Johannem admiratione magnâ, mox uberius Totam visionem explicat, & interpretatur vers. 7. & seqq. Cujus verò *κεῖμα* ostendit hic Angelus? *Ostendam*, inquit, *Tibi damnationem Meretricis magna:*

ἡ πόρνης, ἡ μεγάλης, ἡ καθήμενης, quæ sedet super aquas multas. Romam videlicet illam Thaidem notat, Meretricem Antichristianam: & quidem, non obolariam, vel quadrantariam, sed Magnam illam, opulentam, majesticam, pompasam, neque in angulo obscuro latentem, sed clarissimam, omniumque linguis decantatissimam, & celeberrimam: id quod in primis ex *ἰρι-νὰ* repetitione articuli *ἡ* luculenter apparet: dicente Angelo, ostendam Tibi damnationem *ἡ πόρνης, τῆς μεγάλης, τῆς καθήμενης ὅτι τῶν ὕδατων τῶν πολλῶν*, Apoc. 17. v. 1.

Meretrix magna quæ?

Apoc. 17. 1.

Meretrix magna est Roma Papalis.

Innuitur autem per hanc meretricem Roma, non Imperialis, vel Cæsarea, sed Antichristiana, seu PAPALIS: quæ, tum alias ob causas, tum vel maximè propter fornicationem, tam spiritua-lem, quam corporalem, Meretrix, & quidem respectu magnitudinis & multitudinis Adhærentium, magna vocatur. Cui etiam universa & singula *ἰδιώματα* Apocalyptica, & Prophetica, ex amussim congruunt, uti in diexodo fusiùs ostendemus.

Sessio meretricis super aquas multas.

Aquæ quid?

Apoc. 17. 15.

Scortari cum meretrice quid hic sit?

Hac meretrix super aquas multas sedet, hoc est, populis, & gentibus multis imperat: Aqua enim interprete ipso Angelo, ubi meretrix sedet, sunt *populi multi & turba, & gentes, & lingua*, Apoc. 17. v. 15.

Cum hac meretrice scortati sunt Reges terra, idololatriâ ejus dementati & fascinati. Frequenter enim in Scripturâ sacrâ fornicari pro idololatriâ exercere, usurpatum reperitur. Judicum 2. vers. 17. *Fornicati sunt (Israelitæ) cum Diis alienis, adorantes eos.* Judic. 8. v. 27. *Fecit Gedeon Ephod, & posuit illud in civitate sua Ephra: fornicatusque est omnis Israël in eo.* Judic. 8. v. 33. *Postquam mortuus est Gedeon, aversi sunt Filii Israël, & fornicati sunt in Baalim.* 1. Paral. 5. vers. 25. *Reliquerunt autem Dominum Deum suum, & fornicati sunt post Deos populorum terra.* 2. Paralip. 21. vers. 11. *Fabricatus est excelsa in urbibus Juda, & fornicari fecit habitatores Jerusalem.* Ibidem vers. 13. *Fornicari fecisti Judam, & habitatores Jerusalem.* Psal. 72. vers. 27. *Perdidisti omnes, qui fornicantur abs Te.* Psalmo 105. vers. 39. *Fornicati sunt in adinventionibus suis.* Jerem. 3. vers. 1. *Tu fornicata es cum amatoribus multis.* Ibidem vers. 6. *Abiit Israël sibi met super omnem montem excelsum, & fornicata est ibi.* Vers. 8. *Non timuit pravaricatrix Juda soror ejus, sed abiit, & fornicata est etiam ipsa.* Ezech. 6. v. 9.

Judic. 2. 17.

Judic. 8. 27.

Judic. 8. 33.

1. Paral. 5. 25.

2. Paralip. 21. 11.

Psal. 72. 27.

Psal. 105. 39.

Jerem. 3. 1.

Ier. 3. 6. 8.

Ezech. 6. 9.

E. 16. 15. 16.

17. 20. 30.

23. 3. 19.

29. 30. 37.

43. 45.

Ose. 4. 10.

12. 15. 18.

3. c. 9. 1.

Zanah quid?

In Lexico.

Contrivi cor eorum fornicans, & recedens à me, & oculos eorum fornicantes post idola sua. Similia loca extant, Ezech. 16. vers. 15. 16. 17. Ezech. 20. vers. 30. Ezech. 23. vers. 3. 19. 29. 30. 37. 43. 45. Ose. 4. vers. 10. 12. 15. 18. Ose. 5. vers. 3. Ose. 9. vers. 1. In Hebræo est vocabulum *זָנָה* Zanah, cognitionem habens cum *זָנָה* vixit in caupona, vel publico diversorio. Apud Gentes enim, uti Cl. Dn. D. Avenarius annotat, in publicis hospiciis fornices, & prostibula erant, ut impuri homines, à cœnâ, repleti vino, se-

starentur fornicationem cum meretricibus. Derivantur inde vocabula, *sanctio, de sancto*, cum Fornicatores subannent, & ludibrio habeant comminationes divinas. Id quod in spirituali fornicatione itidem contingit. In Græco textu habetur *ἐπορεύσαν*: significat autem *πορεύω*, non simpliciter fornicari, sed *corpus suum prostituere, & quasi venum exponere*: à *πενάω*, vendo: delectati igitur Reges pulchritudine *τῆς πόρνης*, se quoque Totos Ipsi vendiderunt, & in sinum quasi tradiderunt. *Inebriati* nimirum sunt alii *inhabitantes terram de vino prostitutionis ejus*. Egregiè enim meretrix illa magna poculis mellitis Amatores suos pellicere, philtroque cum vino prostitutionis suæ mixto, fascinare novit, se Sponsam Christi, se Ecclesiam Catholicam, se Errare nesciam, se Apostolicâ successionem Magnificam, jactitando.

Digna verò est Meretrix ista, quæ damnetur, & cujus *κεῖμα* penitus observetur. Quapropter, non tantum ad accuratam attentionem invitavit, sed & Spiritu, in locum peculiarem, eis *ἐρημον* abduxit B. Johannem Angelus, ut sine impedimentis contemplationi huic mysticæ *τῆς κριματὸς τῆς πόρνης, τῆς μεγάλης*, rectius & commodius vacare posset. Hoc nomine Christus quoque nonnunquam in desertum secessisse legitur, Luc. 5. v. 16.

Neque omni caret mysterio, quod Eremita, in loco obscuriore, damnationem, vel judicium Meretricis Romanæ videt: Quid nî enim suspicari liceat, Spiritum sanctum eo digitum intendisse, futurum, ut Eremita quidam suo tempore, in loco minus illustri, & respectu vel Romæ, vel aliarum Urbium, *quasi in deserto*, nuditatem meretricis magnæ videat, visamque aliis manifestet, ac ostendat? Quod superiori seculo Wittebergæ factum esse, nemo piorum inficias ibit.

Audiamus verò, qualem B. Johannes Meretricem viderit. *Vidi*, inquit, *Mulierem sedentem super Bestiam coccineam, ple-* nam nominibus blasphemie, habentem *capita septem, & cornua decem: Et mulier erat circumdata purpura, & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominationibus, & immunditia libidinis suæ.*

Quæ supra Meretrix magna dicebatur, eâ nunc *Mulier* vocatur: tali quidem nomine, quod & alibi in Scripturâ sacrâ *scortis* tribuitur, Jo- suæ 2. vers. 1. 4. 8. Proverb. 7. v. 10. Proverb. 31. vers. 3. Simul tamen habitus, ornatus, & fucus totus meretricius sigillatim describitur, ut ex illo faciliè, qualis hæc sit *Mulier*, judicium fieri queat.

Distinguitur hæc *Mulier* à *Bestia coccinâ*, Distinguitur Eique insidere dicitur. *Alia enim est Mulier, quæ insidet, & alia est Bestia, à qua mulier portatur.* Unde & Angelus distinctè Meretricem vel *Mulierem*, & distinctè *Bestiam* se explicaturum promittit, v. 7. utriusque etiam peculiariter mysterium ibidem attribuit, & scorsim, quid per *Bestiam*, quidque per *Mulierem* significetur, vers. 8. & 18. exponit.

πορεύω.

Luc. 5. 16.

Damnatio meretricis Eremita ostenditur.

Witteberga respectu Romæ quasi Eremita. Pictura meretricis magna.

Meretrix vocatur Mulier. Ios. 2. 1. 4. 8. Prov. 7. 10. Prov. 31. 3.

Distinguitur Mulier à Bestia.

Magna est Meretricis & Bestia conjunctio. Quid sit Bestia, quæ portat Meretricem? Varie sententia.

Etsi igitur illis, qui Mulierem cum Bestia, & hanc cum illa confundunt, nequaquam adstipulor: *Magnam tamen Meretricis & Bestia conjunctionem esse*, haud invitus largior: Nemo siquidem ignorat, valde conjunctum esse *hominem E-* quo, cui insidet.

Per Bestiam innuitur Romanum Imperium.

Per *Bestiam*, quæ Mulierem portat, quid innuatur, non concordant Interpretes: Multi, & Magni, *Regnum Antichristianum* eâ describi opinantur: Alii, *Bestiam de regnante Diabolo*, & Regno ejus interpretantur: satis ineptè, & incommode: Alii & quidem, nisi fallor accuratius, *Bestiam, de Romano Imperio* interpretantur: Huic enim exactè quadrant omnia, quæ à Johanne Theologo de Bestiâ hîc dicuntur: *nomina videlicet maledicentia, capita septem, cornua decem: portatio Mulieris: variae vicissitudines, & similia.* Nec immerito Imperium Romanum

Rom. Imper. coccineum vocatur primò, *respectu dignitatis*: tincturâ enim coccineâ Reges & Imperatores superbire consueverunt. Deinde, *propter persecutiones cruentas gravissimas*, quibus contra

Coccinei coloris origo.

populum Dei, primis præsertim seculis, horrendè sæviit. Nomen alioquin habet coccineus color à *fruticis cocci grano rubro*, in quo vermiculus nascitur, cujus sanguine lanæ tingunt, & tam splendere illas faciunt, ut elui amplius à colore illo non possint: teste Pausania, in Phocicis, pag. 280.

Dan. 2. & 7.

Bestia nomen multoties pro Regnis, & Imperiis usurpatum legitur: præcipuè apud Danielem, cap. 2. & 7. Nec malè Romanum Imperium *Bestiam* dici, Tomo quarto ostendimus: Congruunt ei quoque nomina blasphemiarum plena propter *idololatriam* crassam, quæ apud Romanos viguit, in monte præsertim *Capitolino*: quâ de blasphemîâ Romanâ, itidem in Tomo Commentariorum nostrorum quarto, per multas paginas prolixè egimus.

Rom. Imperio quomodo nomina plena blasphemiarum competant?

De capitibus verò *Bestiæ* hujus septem, nec non cornibus decem, mox plenius agemus. A *Bestia* ad *Mulierem* Apostolus progreditur, de quæ ea sic loquitur: *Mulier erat circumdata purpurâ & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioso, & Margaritis*: quibus verbis apparatus *Meretricis* magnæ Regius, & fastus maximus, in Aulâ Pontificiâ quotidie conspicuus describitur: Hîc enim *Patres Purpuratos*, auro gemmisque radiantes, & majestate non tantum inter semetipsos, sed & cum potentissimis Regibus ac Principibus mundi certantes, videas.

Poculum meretricis aureum.

Atque hæc ipsa *Mulier poculum in manu habet suâ aureum*, dignitatibus, & opibus, quas promittit, refertissimum: abominationibus quoque, si vel solum consideremus *idolum missaticum*, ad fundum usque plenissimum.

Poculum plenum.

Insuper poculum istud *γέρον* est, & *refertum* immunditiâ libidinis, vel fornicationis: subintellige, *spiritalis*. Deficit enim *Mulier* à solo & unico Mediatore, seq; ad alios Patronos, ad Divos, & Cœlites, non sine horrendo crimine adulterii, convertit.

Dolendum autem, *Circeo poculo* isto tum Reges, tum alios inhabitatores terræ, adeò inebriari & dementari.

Nomē frontis Meretricis inscriptum.

Sed nondum satis: In fronte etiam *Meretricis* vidit B. Johannes nomen scriptum, *Mysterium*,

Babylon magna, mater scortationum, & abominationum terræ.

Mysteria Thais ista jactat sacratissima: & sub prætextu hoc plurimorum oculos fascinat, qui meram pietatem hîc regnare arbitrantur: cum tamen mulier aliud elogium de jure non mereatur, quàm quòd sit *Babylon magna*, & mater scortationum ac abominationum terræ. Appositè meretrici tribuitur, quod *in fronte nomen suum scriptum* habuerit: olim enim in *lupanarium* fronte seu foribus meretricum nomina repetiebantur. Imò si *Durantio* credimus, lib. 1. variar. Læction. c. 2. *Durantiu*, in ipsa meretricis fronte titulus ejus conspicietur. Hunc in modum meretrix etiam *Babylonica* se publicè dignoscendam prostituit: suamque operam cuivis prætereunti offerre consuevit.

Tandem *Mulierem ebriam* vidit Johannes *Mulieris seu meretricis ebrietas*. Theologus, non sanè vino dulci, sed *sanguine* *Sanctorum, & sanguine Martyrum* *ESV* *Christi*. Horrenda certè hæc est crapula meretricis, quæ Testium Christi, & Sanctorum sanguinem ingurgitat: seq; eadē *Martyrum Jesu* insigniter recreat: uti infra, de *carnifusâ Anti-Christianâ* fusiùs audiemus.

Hæc de ipsâ *Meretricis & Bestiæ* visione. Etsi verò pro ratione methodi nostræ hætenus observatæ, nunc rectâ viâ ad scrupulos & doctrinarum locos, ex parte primâ resultantes, progredi luberet: quia tamen singulare quid, in hoc capite reperitur, nimirum *Commentarius*, seu *ἐξηγῆσις* luculenta visionis: Idcirco, rem *Læctori* non ingratam nos speramus facturos, si partem capituli posteriorem ilicò priori subjungamus. Age igitur, *Læctor Christiane*, & *Interpreti Angelo* aures patulas haud gravatim præbe.

Provocavit vero, & elicuit uberiores visionis mythicæ explicationem, B. *Johannis admiratio*: de quâ sic refert: *Miratus sum, cum viderem illam, admiratione magnâ: Et dixit mihi Angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi mysterium mulieris, & Bestiæ, quæ portat eam, quæ habet capita septem & cornua decem.* Promptissimum se exhibet Angelus, ad aperendum signaculum visionis hujus, ut turpitudine meretricis, & justissima causa damnationis, magis magisque patefiat.

Ita verò *Commentarius* B. *Johannis* Apostoli habet: *Bestia, quam vidisti, fuit, & non est: & ascensura est de abyssu, & in interitum ibit*: ubi quatuor de Romano Imperio commemorantur: 1. quòd fuerit: 2. quòd non sit: 3. quòd ascensurum ex abyssu: 4. quòd eis *δοξάται*, seu interitum sit iturum.

Paucissimis certè verbis, multæ & magnæ vicissitudines describuntur. *Fuit enim Bestia* *Bestia fuit* hæc, fuit inquam, in statu florentissimo: fuit terrori omnibus populis, *Pedes habuit Urinos, & os ejus sicut os Leonis*, Apoc. 13. v. 2. *Fuit* *Apoc. 13. v. 2.* *Bestia* hæc tam potens, ut sibi *Orientem*, per *Romanum Lucillum, Pompejum & Crassum*, ut sibi *Macedoniam totamq; Graciam*, per *Paulum & Emilium*, ut sibi bonâ *Aphricam* partem, per *Scipionem, & Mar-* *rium*, *Apoc. 13. v. 2.*

rium, ut sibi *Aegyptum* per *Oclavianum Augu-*
stum subjugaverit. Consideretur tantum status
Romani Imperii tempore *Trajani*, & deprehen-
detur tunc fuisse adhuc magnificentissimus ac
relictissimus. Decrevit autem & imminui cœ-
pit, tum majestas, tum potentia hujus Imperii,
cum à *Gotthis*, *Vandalis*, & aliis barbaris genti-
bus hinc inde vastaretur: Decrevit, cum *plaga*
lethali aliquoties vulneraretur: mox duobus *Au-*
gustis existentibus, & invicem contendentibus:
Antonino videlicet *Philosopho*, & *Lucio Aurelio*
Vero: mox sub *Gallo* & *Velusiano*, Imperatoribus
exteris, & barbaris gentibus, tributario facto:
mox *Valeriano* à *Sapore* Persarum Rege, loco
scabelli habito: mox à triginta Tyrannis sub *Gal-*
lieno hostiliter in vaso decrevit, cum Præsules Ro-
mani divisionem Imperii machinarentur, & ma-
jestatem Imperialem ipsi affectarent: ut congruè
Spiritus Sanctus de hac Bestiâ dicat, eam quod
fuit non esse: seu, quod idem, florem & vigorem,
majestatem ac potentiam ejus, non semper du-
râsse: immò, collatam ad statum pristinum, ex-
tra, non amplius esse.

Ascensum de *Abyss*o quod attinet, video sa-
nè plerosque ita illum interpretari, quasi Be-
stiâ ex *Abyss*o *Papali* vires suas receperit; & à
Leone III. *plaga* ejus sanata fuerit: revocato
in *Italiam* *Carolo Magno*, qui barbaras gentes
ejecit, & delevit, formamque aliquam Imperii
Bestiæ reddidit: Verum non capio, qua neces-
sitate durior sensus iste hoc in loco eligatur:
Nihil siquidem impedit, quo minus sic verba
Angeli intelligamus, futurum ut *Bestia*, vel
Romanum Imperium ex *Abyss*o calamitatum, af-
flictionum, persecutionum, intestinorum bello-
rum, & aliarum pressurarum ascendat, vel eluce-
scat. Non enim infrequens est in Scripturâ sa-
crâ, *Abyssum* pro multâ & magnâ tribulatione
accipi: ut cum *Psalmes* ait: *Abyssus abyssum invo-*
cat, *Psalm.* 42. v. 8. Et idem alibi: *Conversus vivifi-*
casti me, & de *abyssis* terra verum reduxisti me,
Psalm. 71. v. 20. Cum tres Viri in fornace *Babyloni-*
ca dicunt: *Benedictus es Domine, qui intueris*
Abyssos: *Danielis* 3. v. 55. congruit huc quoque
vocula *ἀναβαίνων*, quæ itidem alibi talem ascen-
sum notat, quo ex aqua ascendimus, & emer-
gimus.

Quemadmodum de Christo ipso legitur,
Maro. 1. 10. *ἡ γὰρ τοῦ θεοῦ ἀναβαίνων ἀπὸ τῆς ὕδατος*, *Marc.* 1. v. 19.
Sicut igitur rectè ii dicuntur ex *Abyss*o calami-
tatum ascendisse, & emeruisse, quibus liberatio
contigit: ita de Bestiâ hâc non incommodè
affirmat Angelus, quod *ascensura sit ex Abyss*o,
& jugum illud servitutis *Barbaricæ* & rebellionis
Catilinariæ suo tempore excussura. Cui vaticinio
optimè respondit eventus: Manifestè enim ex
historiis liquet, ut ut *Barbari* Romanos gravi-
ter afflixerint, eisque plagam lethalem semel at-
que iterum inflixerint: curatam tamen illam
progressu temporis fuisse. Ita Imperator *Iusti-*
nianus, virtute *Bellisarii*, & *Narseis*, in Italiâ
Gothos delevit, Romaque expulit, & *Carthagi-*
nem *Vandalis* eripuit. Ita *Carolus Magnus* non
parum Monarchiam Romanam roboravit: De
Imp. quoque *Henrico IV.* notum est, sexages &
bus cum hoste illum conflixisse, ac semper victo-
rem evasisse.

Tandem verò, hæc ipsa quoque Bestia Ro-
mana, nec in interitum ibit, nec ἀπόλειται prorsus

evitabit. Quibus verbis ad vaticinium *Danie-*
lis videtur Johannes respicere: Is enim *luteos*
pedes itidem Romano Imperio assignavit, *Dan-*
iel. 2. v. 33. Imperante enim *Theodosio* junio-
re, annis 456. post Monarchiæ Romanæ initium,
Gothi, Duce *Alarico*, infusi sunt in Italiam, & Ro-
mâ captâ Imperium Occidentis vehementer in-
firmârunt. *Gotthis* successerunt tempore *Ma-*
ximi Imperat. *Vandali*, qui Duce *Godefrido* Ro-
mam Imperialibus ornamentis prorsus spolia-
runt, eaque in *Aphricam* traduxerunt: ut taceam,
per integra tria secula, sedem Imperii in Occi-
dente vocâsse: & sub *Wenceslao* Ignavo circa an-
num Christi 1378. in summas angustias Imperium
reductum fuisse.

Miraturos autem ait Angelus, *inhabitan-*
tes terram, (quorum nomina in libro vitæ
à condito mundo scripta non sunt) viden-
tes Bestiam, quæ erat, & non est, & tamen
est. Verè enim miranda occurrit fatorum &
Imperiorum Romano inprimis vicissitudo: quâ
penitiùs observantes, meritò obstupescimus,
& cum Angelo agnoscimus, quod requiratur
hic mens, quæ habet sapientiam: sine quâ my-
sterii hujus rationem, nunquam assequemur.
Cæterum *septem capita Bestiæ* nunc explicare
pergit Angelus, & pereâ, tum *septem montes*,
super quos *Mulier* sedet, tum *septem Reges* in-
nui dicit.

Quod *septem montes*, res per se plana est, & *Septem mō-*
perspicua, *septicollem Romam* digitis hic à Spiritu
Sancto demonstrari. Ea enim montes habet ce-
leberrimos:

I. *Palatinum*: aliàs *Palatium* dictum: vel
juxta *Terentium Varronem*, lib. 4. de linguâ La-
tinâ, quod *Pallantes*, cum *Evandro*, in illum locum
venerint: vel quod *Palatini*, qui & *Aborigines*, ex
agro *Reatino*, *Palatium* appellato, ibi confede-
runt: vel juxta *Festum*, quod ibi pecus pascens ba-
lare consuevit, vel juxta *Solinum* c. 11. à *Pale Dea* *Solinus*,
Pastorum: vel à *Palante* Proavo *Evandri*, juxta
Virgilium, *Æneid.* 8.

Arcades his oris genus à *Pallante* profectum,
Qui Regem Evandrum Comites, qui signa secuti,
Deligere locum, & posuere in Montibus Urbem
Pallantis Proviدي de nomine Pallanteum.

II. *Montem Capitolinum*, aliàs *Tarpejum*, & *Sa-*
turnium dictum.

III. *Montem Quirinalem*, à *Curetibus*, qui
cum *T. Tacuo* curibus Romam venerunt, sic vo-
catum.

IV. *Montem Calium*, à *Calio Vibenna* Tusco,
Duce Nobili, sic indigetatum.

V. *Montem Esquilinum*, quod nomen ab ex-
cubiis à *Romulo* ibi habitis, montem accepisse
plerique existimant.

VI. *Montem Viminalem*, à *Jove Viminæo*, cujus
aræ ibi extant, sic nuncupatum.

VII. *Montem Aventinum*, qui vel ab *Aventi-*
no, Rege Albano, ibidem sepulto, vel ab adven-
tu hominum ad *Dianæ Templum*, vel ab avi-
bus, quæ à *Tiberi* sese offerrent, nomen istud
sortitus scribitur. Quoad *Reges septem*, nume-
rant quidam *Tot Reges seu Principes à Julio*, & *An-*
tonio, usque ad *Neronem*. Totidem quoque, à *Galba*,
usque ad *Nervam*, è quibus *Galbam*, *Otonem*, *Vitel-*
lium, *Vespasianum*, & *Tuum* cecidisse, *Unum*, tem-
pore

Bestia im-
minens in-
teritus.

Dan. 2, 33,

Admiratio
super Bestiæ
vicissitudi-
ne.

Septem ca-
pita Bestiæ.

Septem mō-

Festum.

Solinus.

Virgilius.

Romani
Imperii de-
crementū.

Bestia non
est, quod
fuit.

Bestia asce-
dit ex *Abyss*o.

Authoris de
ascensu Be-
stiæ ex *Abyss*-
so sententia.

Psalm. 42, 8.

Psalm. 71, 20.

Dan. 3, 55.

ἀναβαίνων.

Maro. 1, 10.

Confirma-
tio senten-
tiæ Autho-
ris ex histo-
riis.

pore B. Johannis adhuc fuisse. Domitianum videlicet, & ultimum, h. e. Nervam, tunc nondum venisse scriptitant.

Alii, per septem Reges, tot Occidentis Regna esse intelligenda, Italiam nimirum, Hispaniam, Britanniam, Galliam, Germaniam, Hungariam, & Poloniam, judicant: opinantes, per casum quinque Regnorum innui, defectionem Germaniae, Galliae, Britanniae, Poloniae, & Hungariae: Uno Italiae Regno adhuc Papatum integrè fovente: & alterum Hispaniae Regnum Papatui itidem adglutinante: Quam sententiam prolixè & egregiè tuetur D. Philippus Nicolai Tom. I. Lat. à fol. 39. usque ad fol. 49. Vicissim Alii, per septem Reges, varias administrationis formas, in Imperio Romano usurpatas, notari statuunt.

Primò enim, consentientibus omnibus Romanis Historiographis, Respublica Romana à Regibus gubernata fuit: hoc est, ab iis, qui Unanimi Senatus populi que suffragio, Deorum quoque accedente auspicio, ad Regiam dignitatem eligebantur. Ac ut propter officii maiestatem autoritas eorum major esset, Reges purpurea Toga ornati incesse, judicia exercentes in sella curuli conspicuam, vel eburneam sederunt, coronam auream in capite, sceptrumque fulgidissimum in manibus gestarunt: juvenes præterea selectissimos, eosque ad custodiam sui corporis robustissimos, numero trecentos, circa se continuo habuerunt: uti ex Dionysio Halicarnassæo, ex Tito Livio, ex Plutarcho, ex Eutropio, & aliis, manifestè patet.

Expirante hac Regiminis formâ, post annos ducentos quadraginta tres, summus Magistratus ad Consules seu ἰσχυρεὶς devēnit: Creabantur hi Comitibus Centuriatis: nec nisi annorum quadraginta duorum Viri, iique prudentiâ & virtute plurimum conspicui, ad dignitatis hoc fastigium ordinariè admittebantur. Insignia Consulium fuerunt, sella curulis regia, & eburnea: in quâ jus dicebatur: Trabea seu purpurea prætexta, nec non Fasces à Liçtoribus: De potestate eorum ita scribit Polybius lib. 6. Consules antequam exercitus educantur, Romæ præsentibus omnium publicarum actionum potestate funguntur. His reliqui Principes cuncti subditiuntur, & obediunt præter Tribunos plebis. Et in Senatum illi legationes ducunt, & urgentia consilia proferunt: ac totum edictorum (sive Senatusconsultorum) negotium ipsi exequuntur. Denique quicquid per plebem, quod publica negotia concernat, perficiendum est, huius cura pertinet ad ipsos. Illorum est convocare concionem, illorum proferre edicta, (sive Senatusconsulta) illorum ea, quæ à pluribus decreta sunt, dispensare. Denique & bellicus apparatus ad eos pertinet, ac universa, quæ sub cælo est, Oeconomia, propè Imperatoriam ac Regiam habent potestatem. Licet enim ipsis constituere millenarios Duces (sive Tribunos Militum) qui videntur imperare belli sociis, conscribere exercitus, ac seligere socios ac necessarios. Et præterea in ipsorum potestate est, quemlibet ex subditis ubilibet commorantibus, punire. Et id quoque potestatis habent, ut sumptus ex arario publico, quantum ipsis videtur, faciant: Quæstore ad hoc consequente, & impetrata incunctanter faciente. Hæc Polybius.

Post Consules, Anno Urbis conditæ CCLV. juxta Octavianum Manlium, Livium, Eutropium, & alios, vel Anno CCLII. juxta Hubertum Golzii, Dictatores Romana Reipublicæ præesse

cœperunt, præsertim cum per Legem Valeriam non parum dignitatis & potestatis Consulibus ademptum esset. Decretum igitur, vel Senatusconsultum Tale promulgatum fuit: T. Largium, vel Lartium Consules, & si quis alius Magistratus sit in Republicâ potestatem deponere, unum autem Virum à Senatu electum, approbatumque suffragiis populi, habere semestrem potestatem rerum omnium, & ampliorem quàm sit consulum. Hæc libro 5. Dionysius.

Unde & Dictatorem Romanum viginti quatuor seculis præcesserunt: cum duodecim tantum Consulibus præcederent.

Atque hæc de tertiâ Regiminis Romani formâ nimirum de dictaturâ.

Sequuntur Decemviri, de quibus iterum Dionysius Halicarnassæus lib. 8. hæc tradit: Sequenti anno, (qui fuit ab V. C. 302.) Decemviri, assumptis civitatis gubernaculis, aggressi sunt Rempublicam constituere: penes Unum fasces erant, & reliqua consularis insignia. Is Senatum convocabat, decreta confirmabat, ceteraque agebat pro Imperio. Reliqui ad minuendam potestatis invidiam, non multum à privatis differebant habitu. Deinde alius in potestatem succedebat, servatis vicibus, idque ad certos dies, donec elaberetur tempus annum. Omnes autem à mane pro tribunali cognoscebant causas privatas, & publicas, & lites controversas dirimebant, de singulis disceptantes summâ aequitate, & iustitiâ.

Quintò, Tribunos Militum Consulare potestatem & dignitatem habuisse legimus: quos per annos 77. Rempublicam Romanam rexisse, Historici commemorant. Successit forma sexta Cæsarea, seu Imperatoria: quâ Julius Cæsar Romanæ Reipublicæ post devictos Pompeji in Hispaniis Filios primus, decreto unanimi, præfuit. Absolutam nimirum potestatem Imperatores habebant, legibusque soluti omnibus, pro arbitrio regnabant: uti videre est apud Dionem lib. 53. Zonaram Tom. 2. Annalium, Marium Salomonium lib. 6. de Principatu, Antonium Vaccam lib. 1. Exposit. tit. 4. & Authores alios probatissimos. Sicut igitur quinque priores formæ Regiminis Romani, tempore visionis huius Johanniticae, expirarunt: ita tunc sexta, Imperatoria videlicet, maximè floruit. Progressu autem annorum, septima quoque forma Regiminis Romanæ cœpit, papalis illa, seu Pontificia: cum Romanæ Ecclesiæ Præsules totam Romam, cum universo dominio, utili non tantum, sed & directo ad se raperent: Non utique inepta hæc videtur esse interpretatio: ubi enim septem illi montes, super quos mulier sedet, Romæ nimirum: ibi & septem Reges esse, ait Johannes Theologus, v. 9.

Non reticebo autem, quia per Cæsarem Romanum, tempore Angeli Apocalyptici imperium gubernatum, & subsequenti tempore ad peregrinum quendam, Trajanum, natione Hispanum, non Romanum, delatum fuit. Hinc nonnullos Interpretes, verba textus nostri, de septem Regibus, sic explicare: Quinque ceciderunt, h. e. quinque Romani Imperii formæ, Regum videlicet, Consulium, Dictatorum, Decemvirorum, & Tribunorum militum, expirarunt: unus est Imperator Romanus, & alius nondum venit: scilicet Trajanus: qui alius dicatur, quia Pere-

Decemviri Romani. Dionys. Halicarnass.

Tribuni Militum.

Imperatores Romani.

Dio. Zonaras. Marius Salomonius. Antonius Vacca.

Pontifices Romani.

Octavius Manlius. Titus Livius. Eutropius. Hubertus Golzii. Dictatores Romani.

Peregrinus & urbe Tubertinâ oriundus, nec quoad mores aliis Imperatoribus & Tyrannis similis fuerit. Huic convenire sequentia quoque verba statuunt. *Hic cum venerit, oportet illum breve tempus manere:* Bartholino Martiano enim referente, lib. 3. c. 13. cum adversus Parthos bellum gereret, ac è Persis rediret, in itinere apud Seleuciam, Syriæ Urbem, fluxu sanguinis è vita discessit: Id quod factum anno Imperii ejus decimo nono: Sed patriam hîc Trajanus à Spiritu Sancto consideratam, & patriæ solius intuitu, Trajanum *Alium* dictum fuisse, quis quæso, re ἀνελεσέως pensitatâ, facillè crediderit? Ac etsi elogium Imperatoris Probi post se reliquit, certum tamen & hoc est ex historiis, quod seductus per Senatum tantam Christianorum multitudinem occidi permiserit, ut Plinius secundus, qui tum etiam Provinciam aliquam administrabat, Trajano rescripserit: *Innumera hominum millia quotidie obtruncari, in quibus nihil omnino sceleris deprehenderetur admissum, nec quidquam Romanis legibus contrarium, nisi quod antelucanos hymnos Christo cuidam canerent DEO, aliisque DIIS minime sacrificarent.* Quâ de re videatur Eusebius lib. 3. historiæ Ecclesiasticæ, cap. 30. fol. 40.

Alii verba hæc (*Alius nondum venit, & cum venerit, oportet illum breve tempus manere*) de Imperatore Nerva interpretantur: Hic enim unum tantum annum regnavit: Eusebius lib. 3. histor. Ecclesiast. c. 18. fol. 35. sed claudicat & hæc interpretatio, quia rationem validam, & firmam, ob quam Nerva *Alius* jure dicatur, explicare nequeunt.

Alfonfus Cunradus Mantuanus peculiarem de septem Regibus sententiam fovet: per Reges enim septem, tot diversa Regna, utpotè *Ægyptum, Carnalis Israël, Babylonicum, Persicum, Græcorum, & in primis Antiochi, Romanorum, & tandem Pontificum* intelligit: pag. 387. & 388.

Quandoquidem verò hic ipse Alfonso pag. 377. per mulierem vel meretricem magnam, Papatum, & per bestiam portantem, Regna, quæ Papatum sustentant, innui statuit, non video, quomodò sibi ipsi satis constet, vel quomodò secum consentiat. Incongruè enim dicitur, quòd Papatus super *Ægyptum*, super Regnum carnale Israëliticum, super Regnum Babylonicum, super Regnum Persicum, vel Græcum, unquam steterit, aut ab illis Regnis portatus fuerit.

Nicolaus de Lyra totam visionem ad *Turcam* & *Turciam* detorquet: quasi hîc damnatio Saracenorum religionis, & Regionis describeretur. Etsi verò inter *Antichristum Orientalem, & Occidentalem* magna est cognatio: uterque enim Christi est Adversarius, uterque in Deum blasphemus, uterque crudelis & sanguinarius, uterque τὸ κείμενον divini Reus: non tamen hæc visio, ὁπώρας, sive νεείας, de Orientali, sed de Occidentali sonat: utpotè qui suos proprios characteres habet, quibus ab omnibus aliis Christi hostibus, adeoque etiam à Saracenis distinguitur.

Talis character est *Urbs ἐπὶ ὁλοῦ*, vel septi-collis, quæ solius *Antichristi Romani* sedes hæcenus fuit. Talis character poculum illud aureum, quo tot Reges, & inhabitatores terræ fascinari & inebriari dicuntur.

Quid? quod admiratio B. Johannis luculenter testatur, non de Paganorum impietate sermonem hîc haberi, sed de eorum, qui, teste Apostolo, in ipso Templo Dei sedent, 2. Thessal. 2. 2. Thess. 2. v. 4.

Ut taceam, nec antecedentia, nec consequentia textus, opinioni huic congruere. Superiore enim Tomo quinto, phialas iracundiæ Dei plenas, potissimum Antichristi Romani Thronum conceinere ostendimus. Quia igitur damnatio ab uno ex septem illis Angelis, quibus effusio phialarum demandabatur, nunc ostenditur, hinc manifestum evadit, nihil aliud hîc, quam effectum & ἀποτέλεμα effusionis phialarum proponi. Similiter, quæ v. 18. & capite decimo octavo sequuntur, non de Turca, sed de *Antichristo Romano* intelligi debere, suo loco ostendimus. Miror igitur *Sebastianum* quoque *Majorem*, in suo Commentario, subindè visionem istam, ad Mahometismum, simul transferre.

Aretas Casariensis per *Bestiam*, *Diabolum*, per *Aretas Casariensis* *Mulierem* verò, vitam hanc corruptioni obnoxiam, per montes, & capita septem, loca sublimitate ac potestate mundanâ cæteris præstantia intelligit, pag. 211. & 212.

Subscripsit huic interpretationi *Franciscus Ribera*, & itidem per *Bestiam* *Regnum Diaboli*, *Ribera* aut ipsum *Diabolum regnantem*, per septem verò *Reges mundi septem ætates* innui opinatur: pag. 326. 330. 331. Sed nimis diluta hæc est interpretatio, & vix digna, quæ verbulo refutetur.

Victorinus putavit resurrectionem *Neronis* hîc prædici, ut Antichristum se ostenderet. Quod teste Divo Hieronymo, & alii veteres Ecclesiæ *Hieronymus* Scriptores crediderunt.

Per quinque *Reges* qui ceciderunt, intelligendos censet eos Imperatores, qui post *Neronem Romanum Imperium tenuerunt, usque ad tempus, quo Johannes Apocalypsin scripsit: hoc est, usque ad Domitianum.*

Fuerunt autem *Galba, Otto, Vitellius, Vespasianus, Titus*: qui intra annos quatuordecim ceciderunt. Et fortassis nonnemo ex modernis Fanaticis somniat, per septem *Reges, tot imperii Electores* innui, è quibus dignitatem Electoralem amissuri sint quinque, retenturi verò tantum duo.

Sed somnia hæc sunt mera & vanissima. Centuriæ enim Regum cadent, priusquàm Nero resurgat, & Antichristum se exhibeat. Jamque dudum verus Antichristus in medio Templi Dei sedet, seque Ἀντικρίστου reipsa demonstravit.

Parum tamen abfuit, quin & *Henricus Bullingerus*, opinionem hanc, suam fecerit, fol. 230. 231. *Henricus Bullingerus*.

Enimverò, si per septem *Reges, totidem personæ* innuuntur, necessum est, *Bestiam* hanc, in ultimo vel octavo Rege Trajano, prorsus defecisse, nihilque amplius, quod metuamus, periculi superesse. Et hac ratione, phialæ septem, τὰς πλῆγὰς ἐξ ἄρας, plagas iracundiæ Dei novissimas non continent, Apoc. 15. v. 1.

Quapropter nos sententiam, quâ septem *Reges* hîc non præcisè de totidem personis, vel individuis, sed vel *Dn. D. Philippi Nicolai* de septem *Regnis olim Bestiæ Romanæ* subjectis, vel aliorum, qui de septem tantum distinctis Reipublicæ Romanæ formis hîc agi statuunt, commodissimam esse arbitramur: Nihil morantes *D. Raphaël Eglinsi* supercilium Calvinisticum, p. 423. *Eglinus*.

Bartholinus Martiano.

Hubertus Golzius fol. 13 fac b. Eusebius.

Alfonfus Cunradus Mantuanus.

Nicolaus de Lyra.

2. Thess. 2. v. 4.

Sebastianus Majorus.

Aretas Casariensis.

Franciscus Ribera.

Victorinus.

Hieronymus.

Henricus Bullingerus.

Apoc. 15. v. 1.

Septem Regibus.

Raphaël Eglinus.

nullam liquidem prægnantem rationem affert, quâ *ἡπίστευον* posteriorem, (cui eam præcipue ob causam vehementer faveo, quod textus præ omnibus aliis maxime convenit,) refutare possit. Suam quoque singularem pag. 428. nudè tantum, & velut oraculum quoddam Sacramentarius proponit: nullis verò fundamentis solidis munit. Quapropter, sine piaculo, ab eâ divortium facere poterimus: præsertim, cum id præsupponit, quod adhuc valde est dubium.

Quis enim unquam legit, in ullo exemplari, in ullâ versione Apocalypsis, quinque Reges, quos Angelus cecidisse ait, simul & semel occubuisse? Qua necessitate cogimur hoc credere? Et quas ob causas intervalla temporis hîc excluduntur? Unus Constantinus quinque Tyrannos delevisse, qui simul in imperio Romano Imperatores vocati fuerint, & eo Angelus in hac visione dignum intendisse, dicitur. At ubi, & quibus verbis Angelus tale quid prædixit? Quinque cecidisse ait, sed non ab uno profligatos. Quid? quod Diocletianus & Maximianus, repentinâ animorum factâ mutatione, se imperio sponte abdicarunt: referente

Euseb. lib. 1. de vita Constant. M. c. 12. fol. 132.

Euseb. lib. 8. histor. Eccl. 6. 17.

Eusebio, lib. 1. de vita Constantini, cap. 12. fol. 132. quibus non Constantinus, sed Constantini Pater Constantius, ita successit, ut ipse de reliquo, solus & summus Imperator, ac Augustus fuerit appellatus. Teste Eusebio ibidem. Maximum non Constantinus delevit, sed divina Nemesis sustulit: Sic enim Eusebius lib. 8. histor. Eccl. cap. 17. fol. 108. Corripuit eum supplicium divinitus illatum, initio ex ipsa illius carne sumpto & progressu ad animam usque facto. Etenim subita illi accidit in mediis corporis arcanis suppuratio: deinde in imis illorum ulcus fistulorum, & ex his vis quadam mali, interiora viscera depascens, & indicibilis multitudo vermium ebulliens, & lethiferum fœtorem exhalans, toto alioqui corporis tumore, abundantia cibi, etiam ante morbum, in nimiam pinguedinem mutato, qui tunc suppurata, intolerabile & horrendissimum appropinquantibus spectaculum præbuit. Et idem Eusebius lib. 9. histor. Eccl. cap. 10. fol. 116. Moritur non eo modo, quo Duces Belli pro virtute, & Amici viriliter in bello decertantes, gloriosam mortem sustinent, sed sicut impius, & Deo rebellis, acie adhuc in campo stante, domi manens & abditus, competens supplicium sustinet, SUBITA PLAGA DEI PER TOTUM CORPUS PERCUSSUS, ita, ut gravibus cruciatibus ac doloribus exagitatus, & med. a consumptus, pronus lecto deciderit, ac carnibus illius invisibili ac divinitus immisso igne prorsus labefactatis, ita ut disfluxerint, omnem prisca forma speciem amiserint, & sola illi arida ossa instar simulachri longo tempore exsiccati reliqua fuerint: nec aliud ab astantibus corpus ejus esse iudicatum sit, quàm sepulchrum animæ, in mortuo, jam, & prorsus deceduo corpore desossa. Cum autem vehementius adhuc, & magis quam thermæ soleant, ex ipsis medullarum penetratibus conflagraret, profilierunt illi oculi, ac limites suos excedentes, cœcum reddiderunt. Spirans autem adhuc in istis cruciatibus, confessione Domino factâ, mortem advocabat, ac tandem hæc se propter insaniam contra Christum præsumptam, merito & ulionis vice perpeti confessus, animam reddidit.

Porro, quàm bellè explicatio verborum, unus nondum venit, cum hac interpretatione quinque Regum convenit? Opinatur enim D. Raphaël Eglinus pag. 428. per unum illum, qui

nondum venerit, Satanam de cœlo dejectum intelligi: de quo in Apocalypsi cap. 12. v. 9. Projectus est Draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur Diabolus & Satanas, qui seducit totum terrarum orbem, & projectus est in terram, & Angeli ejus cum illo projecti sunt. Quæ verba tam perspicua & manifesta sunt, cum antecedentibus, & consequentibus, ut ne ipse quidem D. Eglinus negare potuerit, Satanam infernalem, generisque humani hostem juratissimum, iis designari.

Stante ergo hac propriâ ejus confessione, quomodo obsecro per illum, qui nondum venit, Diabolus commodè intelligi poterit? Anne post deletos quinque Reges Diabolus demum venit? Anne tempus tantum breve mansit? *ἀνθρῶπος*.

Miror hominem Sacramentarium, & nuper Marpurgi Professore ferme primarium, adeo pueriliter & crassè, in interpretatione Scripturæ sacræ, hallucinari. Tàm superciliosi alioquin sunt Calvinistæ, tamque profundam, exactam, & transmarinam quasi sapientiam & scientiam, in sacris, affectant, & tamen ita pueriliter, non sine ingenti ignominia, hæsitant.

Notus est Veteranus ille in Palæstrâ Sacramentariâ Miles, D. David Pareus, qui Rhapso-dias suas in Apocalypsin nuperrimè evulgavit, & tantum non mera oracula, contemptis tùm aliorum, tùm gregalium quoque, (quos passim nominatim perstringit,) sententiis dictavit. Et sanè, cum primam faciem vides, videtur esse quantivis pretii.

At ubi penitiùs rem perspexeris, multoties hunc quoque senem delirasse, deprehendes. Possem hoc facili negotio demonstrare, in explicatione capitum priorum sedecim, si hujus id esset loci: Fiet autem fortassis cum Deo & die, ubi aliquando Commentariorum Nostrorum in Apocalypsin prodibunt Paralipomena: Sufficiat nunc nobis, in residuorum capitum tractatione, erroneas ejus opiniones notare. Inter quas minima non est, quod præcisè, per Alium illum, quem B. Johannes nondum venisse, ait, Imperatores Christianos, & inprimis Constantinum Magnum notari, contendit: minimè attendens, de septem istis capitibus vel Regibus affirmari, quod Mulier, seu magna illa meretrix, super illa sedeat.

Num Tu verò Paræ, Gloriosum, immò gloriosissimum Imperatorem Constantinum Magnum, Bestiæ, seu Meretricis Babylonica Bajulum appellaveris? quod utique facis, dum illum, per eum, quem nondum venisse B. Johannes dicit, designari scribis. Grandis profectò hæc in pientissimum Imperatorem injuria. In illum Imperatorem, qui se ingenuum Dei famulum rectè vocavit: Sozom. lib. 2. histor. Ecclesiast. cap. 27. fol. mihi 460. quem Eusebius *σεβαστὸν* & *στράτηγον* Dei famulum celebravit, lib. 2. de vita Constantini, cap. 2. fol. mihi 128. qui tantam pro Christianis curam gessit, pro illis ad Saporem Persarum Regem scripsit, subditos suos ab idolorum cultu dehortatus fuit, unumque & verum Deum colere præcepit, qui idolorum deiubra evertit, & inde animos populorum magis ad colendum Christum impulit: qui edicta gravissima contra hæreticos promulgavit, qui Christum sincerè coluit, qui Synodi Nicenæ fidem *παράδοξον* & tanquam à Deo prolatam, approbavit: prout

An Constantinus Magnus Meretrix Magna Bajulus fuerit? Negatur Elogia & Encomia Imperatoris Constantini M. Sozom. lib. 2. hist. Eccl. cap. 27. fol. 460. Euseb. lib. 2. de vita Constant. cap. 2.

Secundum lib. 1. hist. Eccl. c. 23. & 24. fol. mihi 360. & lib. 2. cap. 4. fol. 447. apud Eusebium, lib. 2. de vita Constantini, cap. 46. & 47. fol. 148. nec non apud eundem lib. 1. histor. Ecclesiast. c. 5. fol. 196. Ita-
Euseb. lib. 2. de vita Constantini, c. 46. & 47. fol. 148. Et lib. 1. histor. Eccl. c. 5. fol. 196. Refutatio ratiuncularum Paræi.
 prout videre est, apud Sozomenum lib. 1. histor. Eccles. cap. 23. & 24. fol. mihi 360. & lib. 2. cap. 4. fol. 447. apud Eusebium, lib. 2. de vita Constantini, cap. 46. & 47. fol. 148. nec non apud eundem lib. 1. histor. Ecclesiast. c. 5. fol. 196. Ita-
 ne illum Constantinum Imperatorem tractare decet, quem Deus ipse, tum visione & signi victoria ostensione, tum factis maximè mirandis tantopere honoravit? vilissima profectò, & plane ficulnea ac straminea sunt, quibus Paræus innititur, fundamenta. Alium videlicet dici, quia non in montibus Bestia, hoc est, Romæ, sed Bizantii extra montes Romæ imperaverit: Quasi verò modernus Imperator Romanus, non æquè Rex Bohemorum agnoscendus, ac Antecessores Augustissimi, Rudolphus, Matthias, & alii Reges Bohemæ, quia maximà ex parte alibi; & extra Bohemiam, Vienna Austria, domicilium suum Imperatorium hæcenus habuit? Quæ nova hæc Romani Imperii definitio? Num illos tantum verè Imperatores Romanos agnoscitis, qui in Româ septicolli sedem suam tenent? Quæro præterea, num Constantinus Magnus Romæ non, ut Imperator, præsens fuerit? ibidemque clavum Regiminis Cæsarei non tenuerit? Equidem, ut Bizantii tandem ipsum resedisse, haud invitus largior, ita Romanis quoque præsentem, & quidem, per annos integros novendecim præfuisse, à nemine saniorum, negari posse opinor. Et videtur conscientia D. Paræo hoc ipsum dictitasse, quâ victus & convictus, Constantinum Româ relictâ, Byzantium, sedem Imperialem transtulisse, & Romæ in montibus Bestia, annos decem & novem tantum regnasse scribit. Quid verò tum postea? num ex hac solâ translatione sedis Cæsareæ sequitur, Constantinum Magnum pro illo alio, de quo Angelus loquitur, h. e. pro septimo Rege, & Bajulo Meretricis habendum esse?

Viterbien- sis. Joh. Wolfius, Centenar. 4. fol. 97. Abraham. Bucholcer. in Chron. fol. 675.
 Et quomodo congruunt verba sequentia: quem oportet breve tempus manere: quia enim D. Paræus, per septimum Regem, totum complexum Christianorum Imperatorum, in Constantino Magno inchoatum intelligendum statuit, non video, quomodo periodus brevissima ad sententiam istam applicari possit: cum Imperium Romanum diutius à talibus rectum & gubernatum sit, qui professione publicâ Christiani, perque Sacramentum Baptismi Christo inserti, quàm qui Ethnicifuerunt. Immo ipse quoque Constantinus Magnus, diutius Romæ quam Byzantii, ut Imperator Augustus, vixit. Insuper, Maxentius tyrannide, & crudelitate suâ horrendâ causam Romanis dedisse scribitur, quòd Græcorum se imperio subjecerint, & Romanum imperium ad Græcos translatum sit: quemadmodum ex Viterbiensi refert Johan. Wolfius Centenar. 4. fol. mihi 97. E contra Constantinus Magnus, Romanos à jugo isto liberavit, pro quâ liberatione arcum triumphalem insignem Senatus Romanus ei dedicavit: uti ex Historicis recenset in Chronologia suâ, Historiæ Ecclesiasticæ annexa, Abrahamus Bucholcerus, fol. mihi 675.

Sed pergit D. Paræus, pag. 906. & comminiscitur, Constantinum Magnum translatione sedis ansam præbuisse Bestiæ Romanæ, ut dominium & primatum affeclaret: Papam enim in montibus Bestiæ manentem, occasione istâ usum, seque antiqua Romæ sedis Imperialis Episcopum esse professum: quo prætextu miris lenociniis ac technis, largitiones

immensas emunxerit: cum primis à Constantino: qui ob profusam prodigalitatem in Episcopos, Nepotis, & pupilli nomen vulgò acceperit: sensim quoque, privilegiâ, & vectigalia Papam emendicasse: quin & titulum Imperatorum antea proprium, Pontificis Maximi, sibi arrogasse.

Hanc suam *θεσις* ut possit D. Paræus *φύλαξεν*, particulam initialem versiculi undecimi, *καὶ*, arripit, eamque non simplicem copulam, sed ordinis & opportunitatis notam esse contendit. Unde Beza Theod. Beza singulis ferè capitibus reddiderit, *καὶ εἶδον, καὶ ἤλθεν*, tunc vidi, tunc venit. Ita & hic, *καὶ τὸν θηρίον*, Tunc Bestia, opportunitatem notari, quâ Bestia montes Romæ, & Monarchicam potestatem septem capitum sibi rapuerit, suamque fecerit. Nos *κρησφύγετον* istud, solius Bezae autoritate, & singularitate fultum, omni que aliâ solidâ probatione destitutum, suo loco relinquentes valdè miramur, Doctorem Paræum, tam veteranum Theologum, in Historiis Ecclesiasticis & profanis, adeò hospitem & jejunum se exhibere. Cum enim non de incunabulis, vel infantia Antichristi, sed de ejus incremento, & *ἀκμῇ* Paræus loquatur, idcirco crudum hoc est pronuntiatum, quod tempore Constantini Magni, & occasione translationis Imperii, Papa Romanus ad tantæ eminentiæ fastigium emerferit. Nihil huc celebratissima liberalitas Constantini fecit: Non enim erga solum Romanum, sed & alios complures Episcopos se liberalissimum exhibuit. Et quis dubitet, Constantinopolitanum Episcopum liberalitatem & munificentiam Augustissimi Imperatoris non minùs, quàm Romanum, & alios, insigniter expertum esse?

Ad Cecilium Carthaginensem Episcopum legimus exaratam à Constantino Epistolam, qua significavit, se certis quibusdam legitimis & sanctæ Ecclesiæ Ministris, per singulas Provincias Aphrycæ, Numidiæ, & Mauritanie aliquid sumptuum destinasse: ac Urso, ut 3000. ruffos Episcopo numeret, inunxisse: quin & Heraclidæ Questori suo in mandatis dedisse, ut quantum Cecilius desideraverit, sine dubitatione numerari curet.

Euseb. lib. 10. Histor. Eccles. c. 6. fol. mihi 124. Idem refert, Constantinum Episcopis Niceni Concilii, cibaria in singulos dies, liberaliter & largè suppeditasse, lib. 3. de vit. Constant. cap. 9. fol. 155. quemadmodum & epulum Episcopis instituit splendidissimum, illosque muneribus honorifice donatos dimisit, ibid. cap. 15. fol. 156.

Sed & populo ingentem pecuniæ vim distribui mandavit, Euseb. lib. 3. de vita Constantini, cap. 21.

Ac notabile est, quòd Eusebius describens munificentiam stupendam Constantini minimè dicit, illum tam liberalem erga Romanæ Sedis Episcopum fuisse. Nequaquam: sed ita sonant verba Eusebii, lib. 4. de vit. Constantini, cap. 28.

Ecclesias verò Dei incredibile est, & supra omnem opinionem, quot ornamentis locupletaverit: cum aliis agros, aliis annonam, ad pauperes orphanos, miserasque mulieres tuendas, ac alendas donaret. Jam magna curâ, etiam vestes nudis corporibus providebat: Maximis autem eos honoribus prosequabatur, qui vitam suam cœlesti Philosophiæ dedicassent. Audis hic Paræe, nec Episcopi, nec Ecclesiæ Romanensis, sigillatim Eusebium meminisse: Quasi Imperator Romanam Ecclesiam

Euseb. lib. 4. de vit. Constant. c. 28.

fiat magis quam omnes alias ditaverit & locupletaverit.

Unde ergo probas tuum pronuntiatum? vix ad commentum Papisticum donationis Constantini confugies: Alibi enim ipse hoc explosisti. Nec probatum dabis, ante tempora Phoca Episcopos Romanos, tantum Primatum habuisse. Imò constat, illorum ambitioni & petitioni, subinde reliquos Episcopos masculè restitisse. Quid? quod non Italia tantum, sed & ipsius Urbis Roma imperium per totos 140. annos penes Constantini Magni successores fuit, usque ad annum Christi 401. quo tempore imperium illud Occidentale, vexari cœptum à Gothis, à Francis, ab Alanis, à Burgundis, à Vandalis, & tamen Roma semper adhuc in jure Imperatorum Romanorum mansit: usque ad Augustulum, quem Otto Gothorum Rex urbe Romæ potitus, Italiâ expulit, Anno 476. Nec tunc verò Roma sub Imperio Pontificum fuit: sed Dominos hæcenus Imperatores Romanos, & Reges Gothorum agnovit: uti ex Procopii, Jornandis, Pauli Marcellini, & aliorum scriptis manifestè patet. In sum ergo abit totum figmentum Paræi, quod per septimum Regem, præcipuè Constantinus Magnus innuatur, Papa ille fuit alius, qui post tempora Constantini Magni, primatum, & Regimen summum sibi arrogavit. Periodus verò brevis septimo huic Regi assignatur: sic loquente Apostolo: cum venerit, oportet illum breve tempus manere. Liqueat enim ex Historiis, vix uno post Constantinum elapso seculo, Gothos & Vandalos Italiam invasisse, & sedem Regis illius septimi, Pontificis Romani, ad solitudinem extremam redegissem: Alaricus circiter annum Domini 415. Romam crudeliter afflixit: cum obsidione eam cepit: Adolphus quoque Gensericus Vandalus, & Odoacer Bugianus non minorem plagam ei inflixerunt: Toties totam ferè pessundedit, ut per 40. dies, vix vir ac mulier amplius ibi reperiretur.

Procopius.
Jornandes.
Paul. Marcellinus.

Sententia
auctoris.
Quis ille sit
ALIVS?
Nimirum
PAPA
ROMA-
NVS.
Breve tem-
pus Romani
Pontificis.

Rex septi-
mus est o-
ctavus.

Gregor. in
Epist. ad
Leandrum.

Quo res-
pectu Papa
Romanus
septimus di-
ctus, jam o-
ctavus vo-
cetur?

Cornua de-
cem quid?

Fridericus
Braunbom.
lib. 3. florum

De septimo autem Rege, affirmat B. Johannes, quod sit octavus, phrasi planè singulari: Bestia quæ erat, & non est, & ipse octavus est: ut in Græco *ὁ ὄγδοος* ubi succurrit mihi illud Gregorii in Epistola ad Leandrum: Indignum vehementer existimo, ut verba cœlestis oraculi restringam sub regulis Donati. Idem verò ipse Papa Romanus, qui septimus vel alius dicebatur, nunc octavus vocatur, eo respectu, quod vires suas recollectit, & pristinam non tantum dignitatem à Barbaris ereptam recuperavit: sed & miris modis auxit, ac amplificavit: ut collatione factâ ad prioris statum temporis discrimen immensum, quoad splendorem, & dominium Paparum deprehendatur. Sed & hic fatalis additur terminus, quod nimirum octavus iste, qui est à septem, suo tempore interitum & finem suum habiturus sit. Hæcenus Bestiam, & capita intuiti sumus. Nunc ad Cornua Bestiæ transit Johannes Theologus: Eorumque ostendit 1. significationem. 2. numerum. 3. potestatis originem. 4. magnam erga Bestiam devotionem. 5. impium contra Agnum conatum. 6. infelicem conatus hujus eventum. Primum quod attinet, cornua, dicit Johannes, esse Reges, seu quod idem Regna, & quidem numero decem: uti alibi ea nominatim indicavit. Fridericus Braunbom decem ista cornua sic recenset, lib. 3. florum Flaminiorum, cap. 3.

Arabiam, Babyloniam, Græciam, Dalmatiam, Flaminio-
Angliam, Galliam, Germaniam, Hungariam, rum, c. 3. de
Italiam, Iberiam: nec adeò multum à nobis dis- decem cor-
sentit, nisi quod mysteria nescio quæ in literis qua- nibus.
busdam initialibus operosè magis, quam fructuosè
quarit.

Heinricus Bullingerus numerum certum, pro in- Heinrich
certo, hic poni contendit. Hoc autem modo nec Bullingerus.
alii numeri Apocalyptici accuratè attendendi
forent: de septem candelabris, de septem capitibus,
de septem montibus, &c. Adeoque nihil inde
aliud, quam confusio mysteriorum enascetur.
Vocantur autem Reges & Regna, in scripturis sa- Reges & Re-
cris, cornua, primò, propter potentiam: præci- gna cur in
puum enim Robur quadrupedum sunt cornua? Scripturis
Hinc metaphoricè sic loquitur Dominus: Cornu vocentur
Moab confringetur, & brachium ejus conteretur, cornua?
Jerem. 48. v. 25. De inde, propter dignitatem & Jer. 48. 25.
eminentiam: Cornua enim insignia sunt anima-
lium ornamenta, quibus præ aliis eminent: Ita
ingens etiam est eminentia regnorum, seu Re-
gum terræ, propter diadema regia, quibus de-
corantur. Sed unde illis potestas regia? βασιλείαν Unde pote-
ἐπὶ ἑαυτοῖς: Regnum nondum acceperunt, sed stas decem
potestatem, ὡς βασιλεῖς, tanquam Reges, unâ cornuum?
horâ accipient cum bestia: Difficilis hic nodus Nodus diffi-
est, in cuius extricatione complures Interpretes, cilis de po-
ad sudorem usque laborarunt. Ex collatione testate cor-
autem historicâ manifestè apparet, quid Spir. S. nuū, quā
hic innuat. Decem nimirum illa Regna tempore unâ horâ
visionis johannitica non instar Regnorum, sed Pro- accipere di-
vinciarum, non per singulos Reges, sed per Romani cuntur.
Imperatoris præfides gubernabantur: Post inclina-
tionem verò Romani Imperii, qualibet provin-
cia, vel quodlibet cornu peculiarem suam Regem
obtinuit, & regium dominium cum Romano Impe-
rio exercuit.

Clarissimus Theologus Dn. D. Philippus Ni- D. Phil. Ni-
colai, lib. 1. de Regno Christi, cap. 8. pag. 250. col. de regno
phrases, Regnum nondum acceperunt, & acci- Christi, lib.
pient potestatem, tanquam Reges, argutè inter- 1. cap. 8. pag.
pretatur, hoc modo: 250.

Reges sunt Regna non accipiendo: Ergo sui juris
sunt à nullo superiore quodam in terris monarchâ
pendentes: Quamvis enim usus quandoq; Rex duobus
simul imperet regnis ut unū simul habeat, Germani,
Bohemi & Ungari, unum Poloni & Sveci, & unum
Dani Norvegiq; manet tamē interim quodlibet Re-
gni sui juris, suis limitibus circumscriptum, & nulli
alteri subiectum: sed potestatem tanquam Reges unâ
horâ accipient, cum bestia, cum hierarchia Regnoq;
Pontificio, cui sese manciparunt, potestatem suam re-
giam Antichristo Romano acceptam referent, &
ultrò submittent, perinde ac si omnia mundi Regna
ejus essent fœda, ac propterea ab ipso, ut à Monar-
châ collator e petenda accipiendaque. Hæc ille. Et
sanè Gregorius septimus non erubuit ad Gensam
Hungaria Regem scribere, omnia Nobilissima Re-
gna nulli alterius regni Regi debere subijci nisi san-
cta, & universali matri Ecclesie Romanæ: quem
boatum papalem Augustinus Steuchus in libro Augustinus
suo contra Laurentium Vallam, sect. 94. 97. & Steuchus,
103. ambabus manibus arripit, & Imperium Ro- 168. 94. 97.
mani Pontificis in totum terrarum orbem evincere & 103.

Sequitur membrum quartum de unanimi de- unanimis
cem Regum erga Bestiam devotione: µίαν liquidem decem cor-
γνώµην ἐχούτες, ὁµόµην ἐξουσίαν suam Bestiæ tra- nuum erga
dituri Bestiam de-
votione.

dituri scribuntur. Plerique & præcipui Interpretes per Bestiam hinc Papatum intelligunt: quasi Spiritus sanctus innuat, Reges sua Regalia, (quæ per *δωαμιν* & *ἐξουσιαν* innuuntur,) Papæ Romano, ejusque Creaturis, Episcopis, Archiepiscopis, Metropolitanis, Abbatibus, & aliis hujus farinae hominibus concessuros: Nec sanè, si de Bestiâ secundâ loquatur Johannes Theologus, sententia hæc est inconcinna. Si verò de Bestiâ primâ, seu de Romano Imperio ipso textus agit, uti *συμπερα* evidenter ostendit, alia oportet ratione *δωαμιν* & *ἐξουσιαν* decem cornuum ad Bestiam translata esse: quod illo inprimis factum est tempore, cum Romani Imperii Majestas summè floreret, caputq; super Orientis & Occidentis Regna attolleret.

Non dubito autem, quin Sp.S. *ὁπωρως* id intendat, Regna decem conjunctis cum Bestiâ viribus, mulieris Bestiæ infidentis, vel septimi illius Regis, de quo v. 10. agitur, potestatem & auctoritatem, enixè prolaturus: adeò quidem, ut seipsum suâ *δωαμιν* & *ἐξουσιαν*, non parùm evacuaturi sint.

Sed parùm hoc referret, nisi in eo quoque consentirent, ut cum Agno pugnent: cum Agno Dei, Johan. 1. v. 29. cujus mentio aliquoties jam facta est in Apocalypsi, cap. 5. 7. 13. & 14. O stupendum bellum, quod contra Agnum Dei, immò contra Agnum Deum geritur: quo sacrosanctum ejus merum & officium hostiliter impugnatur: quo Os ejus mansuetum & benignissimum impetit! O frustraneum bellum hoc! O vanissimam *δυσμαχίαν*! Agnus enim vincet illos, inquit Johannes Theologus: additâ ratione gravissimâ: quoniam Dominus Dominorum est, & Rex Regum: vincent quoque, qui cum Agno sunt: fidi ejus satellites, sub vexillo Christi Jesu strenuè militantes: vocati & electi, & fideles: vincent, magna faciendo, & dura patiando: Profitebuntur Christum publicè: permoventes corda magnorum, & multorum, ut veritati Evangelicæ adstipulentur.

Cæterum, ab explicatione Bestiæ, ad Meretricis quoque descriptionem planiorem Angelus progreditur, geminamque conditionem, unam florentis, alteram marcescentis scorti exponit, sic inquit: Aqua, quas vidisti, ubi meretrix sedet, populi sunt & turba, & gentes, & Lingua. Novum non est, per aquas multas, in sacra Scripturâ, populos multos designari: adducet super eos aquas fluminis fortes, & multas, Regem Assyriorum, & omnem gloriam ejus. Esa 8. v. 7. Ascendunt aqua ab Aquilone, & evadunt in torrentem inundantem, Jerem. 47. v. 2. Aquis enim nihil est mobilius: de populis itidem rectè hoc affirmatur: quod mobiles & inconstantes sint: furiosi etiam instar aquarum multarum, cum subito, & vehementer intumescunt. Innuitur hæc *μεταμορφωσις* & mutabilitas, v. 15. & 16. Quæ enim cornua decem, v. 13. cum bestia conspirarunt, pro augendâ auctoritate & potentiâ meretricis: Ea nunc odisse scribuntur *τὸν πόρνον*: Sic namque sonant verba Johannis Theologi: Et decem cornua, quæ vidisti in bestia, hi odio prosequuntur meretricem, & desolatam facient illam, & nudam, & carnes ejus comedent, & ipsam igne concremabunt. Emphaticè dicitur cornua, quæ vidisti, hi persequuntur.

Masculino siquidem hoc relativo intendit Sp.S. per decem cornua decem Reges innui, quibus ceu organis usus sit Deus in castigatione meretricis: Certos autem ponit gradus pœnæ hujus divinæ: primò odium, ubi tali vocabulo utitur Sp.S. quod alicubi significat postponere, Luc. 14. v. 26. Qui non odit patrem suum, & matrem suam, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam: non potest meus esse discipulus.

Vilescet ergò in animis Regum illorum meretrix, nec tanto in pretio amplius erit, quanto olim. Hic primus est gradus pœnæ cœlestis, videlicet contemptus. Accedit alter gradus, desolatio: desolatio: *ἡρημωμένον νοήσαντων αὐτῶν*: desolatam facient eam: hoc est, non tam avidè amplius illam desiderabunt: immò servilia potius sua, & præsentiam officiosam Scorto subtrahent. Tertius gradus est nudificatio: quâ innuere videtur Sp.S. desertum iri meretricem patrociniò, & ope Amatorum suorum: qui vel *ἐπερὶ εὐσποδὸν* tempore afflictionis arrepturi, vel aliâ ratione manus auxiliares, & patrociniū meretrici impudentissimæ denegaturi sint. Inprimis verò digitum eò intendit Johannes Theologus, futurum, ut nuditatem, proterviam & turpitudinem Thaidis profanæ in Regnis illis, quondam Circéo populo à Meretrice dementatis, quamplurimi videant: Inter gravissimas enim Papatus pœnas meritò refertur, quod pudendi ejus errores, & idolomania fœdissima in lucem claram est exposita.

Insuper mordebit meretricem jejunium, vel Carni privium: quod Reges illi carnes comedent. Dulce enim sapuerunt meretrici carnes, hoc est, prædæ illæ, miris technis, fraudibus, blanditiis quin & vi, Regibus Regumque majoribus ereptæ: quas ceu possessionem propriam repetitum aliquando iri, Sp.S. prævidit, & prædixit. Tandem sequetur concrematio. Quia enim inquieta meretrix non cessabit bolum faucibus suis ereptum recuperare, idcirco exitium sibi accelerabit, & internecionem totalem: ut, ceu stipulæ igni concremantur, ita & Papatus finitâ fatali periodo, totus periturus, omnisque supersticiosus cultus planè expiraturus sit. Roma, modo Antichristiano, quin pœna hæc imminet, nemo saniorum dubitare auit: nimis perspicuum enim est vaticinium istud Apocalypticum.

Sed quia rem maximi momenti continet, idcirco additur, cujus instinctu, impulsu, ope & auxilio hoc futurum sit. Nimirum, Deus ipse dedit, vel dabit in corda eorum, ut faciant quod placitum est ei, & ut unam faciant voluntatē, hoc est, justo Dei judicio punietur meretrix Antichristiana: excitabit enim *ἐγερῶν* altissimus præclaros Heroes, qui impulsu ejus scortum affligant, & unanimi consensu, ad nutum ac placitum Dei, voluntatem ejus faciant.

Quid verò illa sibi volunt verba, quæ adduntur? Ut dent regnum suum bestia, donec consummentur verba Dei. Paræus dogma suum Calvinisticum inde adstruit, quasi occulto Dei iudicio tot sortissimi Imperatores, & religiosissimi Reges Germania, Gallia, Hispania, Angliæ per octingentos annos idolomaniam Pontificiam tanto zelo defenderint: Deum enim hoc non permisisse, (sententiam enim nostram de permissione divinâ circa pecca-

Odium meretricis magna. Luc. 14. 16.

Desolatio meretricis.

Nudificatio meretricis.

Carni privium meretricis Romana.

Concrematio meretricis Romana.

Paræus.

Per Bestiam hic quid innuatur?

Autoris sententia.

Bellum cum Agno Dei. Joh. 1. 29. Apocal. 5. 7. 13. 14.

Agnus victor.

Ubi descriptio magna meretricis. Aqua multe quid nomen?

Esa. 8. 7. Jer. 47. 2.

Cornua hi.

Heinricus
Bullingerus
in Apocal.
fol. 237.

peccata subinde Pelagianam vocat, & falsè exagitat, sed verè dedisse in corda eorum, ut sic facerent, & non aliter: immò juxta Scripturam, Deum fecisse sanctissimè, quæ homines fecerint pessimè. Rectius longè Heinricus Bullingerus scribit, fol. 237. Ego simplicius esse arbitror, si Deum simpliciter fateamur nullius peccati auctorem, ac peccare homines nulla fatali impulsos necessitate, sed vitio, & culpâ propriâ.

Sententia
auctoris,
quomodo
Deus decem
Regibus pæ-
nas mere-
triciæ in cor-
da dederit?

Et sanè justo Dei judicio talia fieri posse, extra omnem positum est apud nos controversiam: Quia verò supra monui, per bestiam hîc non propriè Papatum, sed Romanum Imperium innui, idcirco nihil prorsus ob stare video, quo minus de Regibus decem hoc affirmetur, Eos, hunc in finem à Deo excitatos, ut Romani Imperii majestatem vindicarent, & quæ meretrix illa πολυτέμπη abstulit, ac surripuit, restituerent: facit ad hanc ἐπίλυσιν meam totus versiculi decimi septimi contextus: quia enim id fecere decem cornua, quod placitum fuit Deo, quod Jehovah in corda eorum dedit & instillavit, non utique malum fecisse dici possunt: Deus siquidem ad malum non instigat: nec malum instillat: Atqui regna politica dare meretrici Antichristianæ peccatum & ordinationi divinæ contrarium est: e contra Cæsari reddere quæ sunt Cæsaris, præcepto Christi Jesu congruit: Commode igitur, Scorto eum in finem Reges decem restiterunt, carnibusque furtivis illud privârunt, ut Aquila Romana lautius vivere, suisq; bonis frui queat. Ita enim decrevit Altissimus, qui verba sua certò consummari, & strictè impleri cupit.

Spir. S. per
meretricem
magnam
innuit Ro-
mam.

Tandem, ne Oedipus desideraretur, quid Sp. S. per mulierem seu meretricem magnam, quæ sedet super aquas multas, innuerit, disertè ait Johannes Theologus: *Mulier, quam vidisti, est civitas magna, quæ habet Regnum super Reges terræ*: ubi vel talpâ cæcior videat, palpetque Romam, Thaidis purpuratæ sedem ordinariam, quæ sola tunc Regnum super Reges terræ habuit, & etiamnû hodierno die affectat, intelligi. Hæc de interpretatione seu scopo capitis decimi septimi primario, brevissimè dicta sufficiat. Quandoquidem verò aliquot hîc occurrunt scrupuli, qui ad uberiores intellectum, & roborationem interpretationis nostræ necessariò explicari debent: idèò haud pigebit Lectorem, has quoque nostras meditationes percurrere, & æquum de iis judicium ferre.

Scrulpuli.

Ad quod
tempus vi-
sio hac ex-
actè referri
queat?
Jacob. Bro-
cardus.
Conradus
Graferus.
Thomas
Bright-
mannus.

Q Væritur initio, ad quod tempus visio hac exactè referri queat? Ex Calvinianis sanè præcipuos quosdam, inprimis Jacobum Brocardum, Conradum Graferum, Thomam Brightmannum, & alios, eo inclinare video, quasi de statu Imperii, & Papatus Romani, qui superiore fuit seculo decimo sexto, hîc νεώτερος καὶ παλιός agatur. Horum sententia non usque adeò incommoda videtur, nisi eam tantum ad seculi unius vel sesquise- culi spatium restringerent: Nam etsi includi pos- sunt anni superiores elapsi centum proximi: Initium tamen computationis minimè inde fieri debet: cum Sp. S. à primis incunabulis meretricem Babylonicam describat: adeoque digi- tum ad historiam seculorum decem, & ultra ma-

nifestè intendat: verba enim: alius nondum venit, nimis perspicua sunt, cumque de ortu & infantia Antichristi sermo fiat, non potest non oraculi hujus terminus à quo, ad complura jam dudum elapsa secula referri. Roboratur hæc sententia, ex versiculo duodecimo, ubi Reges βασιλεῖς non- dum accepisse, ἐξουσίαν verò ὡς βασιλεῖς unâ horâ ac- cepturi dicuntur. Quæ oraculi pars nec postremo hoc, nec duobus, nec tribus retrò seculis impleta fuit: id quod de versiculo decimo tertio itidem liquidò apparet.

Angelus ille unus, qui mysterium hoc reve- lavit B. Johanni, quis fuerit, vel potius, quis non fuerit, idèò disquirere placet, quòd videam Lu- dovicum ab Alcasar, lib. 4. in Apocalypsin, fol. 803. operosè contendere, B. Paulum Apostolum denotari, per alterum verò, cujus cap. 18. fit men- tio, B. Petrum designari: pro stabiliendâ hac suâ sententiâ, primarium fundamentum adducit vaticinium Esaiæ, cap. 21. v. 7. 8. & 9. Vidit currum duorum equitum, Ascensorem asini, & Ascensorem cameli: Et contemplatus est mulio intuitu diligen- ter: Et clamavit Leo super speculam Domini: Ego sum, stans jugiter per diem: Et super custodiam meâ, ego sum stans totis noctibus. Ecce iste venit vir bigæ equitum, & respondit, & dixit, cecidit, cecidit Baby- lon, & omnia sculptilia Deorum ejus contrita sunt in terram. Quàm ridiculè verò, hæc verba ad B. Pe- trum & Paulum applicentur, dici satis non po- test. Esaias enim de Babylone non μὴν καὶ οὕτως sic di- cit, hoc est, Româ, sed de Chaldaeorum Babylone ipsâ, & Babylonica Monarchiâ gravi ruinâ deji- ciendâ propriè agit: Magna siquidem erant Ba- byloniorum scelera, multisque Judæam affece- rant injuriis, quæ tantas pœnas justo Deo extor- serunt, ut evocârît Medos & Persas ad bellum Babylonicum: Proficiscebantur autem hostes eo, curribus bellicis, partim Asinorum, partim Camelorum operâ tractis. Equitum etiam or- dines ingrediebantur urbem, vers. 9. summâ cele- ritate, & Gobiæ, Gadatæ ac Zopyri dexteritate eam occupantes, uti narrat Xenophon lib. 7. pædias, & Herodotus lib. 7. Non potuit igitur post obtentam gloriosam victoriam, occupa- tamque arcem regiam, clamor ille publicus non passim audiri: Cecidit, cecidit Babylon. Et hic est scopus proprius ac genuinus visionis Propheti- cæ. Quomodo igitur per Ascensorem asini seu Mulæ, & Ascensorem Cameli B. Petrus & Pau- lus designari potuerunt? Cyrum & Darium po- tius, quibus Mulæ & Cameli equorum loco fue- runt, notatos iis dixeris: uti complures Interpre- tes rectè opinantur. Reliqua fundamenta Jesui- tæ ne teruncium quidem valent. Nam quod B. Paulum & Petrum Romana Ecclesia Fundatores divinitus esse ordinatorum scribit, ex Scripturâ sacrâ probari prorsus nequit.

Contrarium potius apparet, B. Paulum desi- derio desiderasse, citius quo Romam venire queat: sed impeditum divino oraculo fuisse. Quid? quod in Epistolâ suâ, ad Romanos disertè testatur, fidem eorum jam tum in universo mundo annunciatam esse, cap. 1. v. 8. antequam videlicet Paulus Romam venerit. Et quod jugulum Ludo- vici ab Alcasar petit, versiculo undecimo, in hæc Apostolus verba erumpit: *Desidero videre vos, ut aliquid imperiari gratia spiritualis ad confir- mandos vos*: Confirmationis itaque operam, non foundationis & plantationis Ecclesiæ Ro- manæ

II.
Quis Ange-
lus ille fue-
rit, qui B. Jo-
hanni visio-
nem hanc
revelavit?
Ludovicus
ab Alcasar,
lib. 4. in A-
poc. fol. 803.
Esa. 21, 7, 8.
& 9.

Vera senten-
tia oraculi
Esaiæ de Ba-
bylone.

Xenophon
lib. 7. pad.
& Herodot.
lib. 7.

B. Petrus &
Paulus Fun-
datores Ec-
clesiæ Roma-
næ non fue-
runt.

Rom. 1, 8.

manæ Paulus sibi tribuit. Eadem incertitudine laborat figmentum Pontificium, quasi B. Petrus Ecclesiam Romanam fundaverit. Ne apice quidem uno ex universâ historiâ Evangelicâ, & Apostolicâ in æternum id evincet. Posito autem *en enoias*, posito inquam, sed non concesso, quod Petrus & Paulus Ecclesiam Romanam primi fundârint: num protinus inde sequitur, hos, & non alios præcones status infelicis, qui in hac Ecclesiâ eventurus sit, esse oportere?

Quæ obsecro consequentiæ vis, & ratio? Exemplum Dominici & Francisci, quibus familiæ suæ successus revelaverit Dominus, ineptissimum est: nec ad probandum hoc thema tantillum valet. Fabulosa siquidem pleraque videntur, quæ de Sanctulis illis in Papatu commemorantur. Adde, B. Paulum & Petrum nondum totos esse in cælo, sed tantum quo ad animas; legationem itaque illam, cujus Alcasar meminit, tantò minùs ipsis competere posse.

Insuper Spiritu vertiginis correptum fuisse puto Jesuitam, qui, in visione hac, capite decimo septimo & decimo octavo comprehensâ, *nuncium de felici statu Ecclesie Romana* agi, pag. 803. scripsit: cum singuli apices nihil aliud, quàm tragica mala, & extremam ruinam spirent.

Nec militat insulsa hæc Jesuitæ opinio, quasi Epistola B. Pauli & Petri, pro Angelis illis duobus haberi queant: Primus enim vel unus ille, de quo Apoc. 17. v. 1. dicitur locutus cum B. Johanne, & dixisse illi: Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnæ: dicitur porro, abstulisse B. Johannem spiritu in desertum. Impossibile igitur est, hæc Epistolis Apostolicis accommodare. Et sic explosa est stolidi illa Ludovici ab Alcasar opinio. Thomas Brightmannus, pag. 448. Angelum hunc, cap. 17. v. 1. descriptum, pro quinta phialæ effusore habet: Cunradus Graferus autem, pag. 115. pro effusore phialæ sexta: Quemlibet eorum suo sensu abundare permittimus: & nostro loco sufficere existimamus, quod unus ex septem illis fuerit.

III. Num utrumque, damnatio videlicet Meretricis, & ejusdem simul conditio ac habitus, capite hoc decimo describatur, an verò tantum posterius, dubio non caret. Ut autem præteream, præcipuos vocolam *νεῖμα* interpretatos esse damnationem, ex versiculo certè 16. evidenter apparet, ipsam damnationem Meretricis graphicè describi; ut mirer Graferum, pag. 112. in hoc dissentire. Et si enim plenius capite sequenti decimo octavo *νεῖμα* istud describitur: In hoc tamen etiam *σπάρσις* justissimam meretricis damnationem ostendi manifestè videmus.

IV. Illud verò fune contentionis longissimo disceptatur, quænam illa sit Meretrix, cujus conditionem, & damnationem Spiritus sanctus hîc describit? Nos Romam Antichristianam seu Papalem intelligi, disertè pronunciamus: Pontificii autem manibus pedibusque resistunt, subindè clamantes, non Romam Papalem, sed Ethnicam in Apocalypsi, sub habitu meretricis magnæ descriptam esse.

Et sanè observationem accuratam meretur hoc, tam perscûe per meretricem, & urbem septicollem, hîc Romam intelligi, ut ipsimet Pontificii nolentes volentes, vique veritatis adacti, hoc confiteri cogantur. Famolissimus enim ille

Romanæ sedis Promachus, Robertus Bellarminus lib. 3. de Pontif. Romano, cap. 13. fol. 906. sic scribit: Dici potest, & meo judicio melius, per meretricem, Apoc. 17. intelligi ROMAM: ut exponit Tertullianus, lib. cont. Judæos, & lib. 3. contra Marcionem, & Hieronymus, Epist. 17. ad Marcellam, & quæst. 11. ad Algasiam.

Franciscus Ribera in Commentario suo super Apocalypsin itidem aliquoties de Româ hîc agi fatetur: Inprimis autem memorabilia sunt verba ejus, quæ pag. 328. extant. Vidi Mulierem ebriam, de sanguine Sanctorum: Hoc in nullam urbem aequè convenit, ac in Romam: In quâ innumera-biles Martyres occisi sunt. Quamvis non ebria tantum dicitur, propter sanguinem in eâ fustum: sed etiam propter sanguinem, qui ejus jussu & potestate in aliis urbibus effusus est; Nam hunc etiam ipsa fudit. Nec de sanguine usque ad Johannis tempora effuso tantum loquitur, verum & de eo, qui postea erat effundendus. Hæc Ribera. Prodeat Esavita tertius, Ludovicus ab Alcasar, qui lib. 4. in Apocal. fol. 807. sic scribit: Meretricis magna nomen tribuitur civitati magna Idololatria: in margine additur summa hujus paragraphi ejusmodi verbis: Nomen meretricis magna ROMÆ imponi, fol. 808. ait: In Apocalypsi dicuntur omnes gentes inebriate, epoto calice ira meretricis, hoc est, dum ROMÆ idololatricis iram imitantur. Et talia occurrunt apud Alcasarum sexcenta. Habemus igitur confitentes, non infimi subsellii homines, sed ipsos Jesuitas (qui alioquin pro fulcris & columnis Ecclesiæ Romanæ habentur) per Meretricem magnam propriè & *ὁρίτως* Romam denotari.

Quod verò effugium illud attinet, Sp. S. non de Româ Christianâ, sed de ea, quæ tempore Imperatorum gentilium, & dum adhuc Idololatriæ Ethnicæ dedita fuit, agere: Equidè miror etiamnum tam impudenter modernos incrustatores Pontificios, cerusâ istâ superbire.

Expungemus autem NOS eam facilimè, sic conclusuri:

Si omnia & singula meretricis magnæ Apocalyp-tica idiomata Romæ Papali exactè quadrant, utique hæc, & non vetus illa per meretricem magnam indicata fuit.

Sed verum prius. Ergo & posterius.

Vel, si hypotheticum fastidiunt Jesuitæ Syllogismum, ita argumentor.

Cuiusq; urbi & sedi omnia & singula meretricis magnæ Apocalyp-tica idiomata propriè & exactè quadrant, ad eam & non aliam Sp. S. dignum intendit.

Atqui Romæ Papali singula & universa meretricis magnæ idiomata propriè & exactè conveniunt.

Ergo illam & non aliam Sp. S. innuit.

De Propositione parùm laborârunt Pontificii: sed solius assumptionis evidentem probationem requirent. Illa verò in promptu est, per singula membra:

1. Vocatur hæc mulier meretrix: respectu fornicationis spiritualis, quod alii quàm unico Ecclesiæ Sponso Christo Jesu adhæsit: immò à Sponso hoc turpiter defecit.

2. Dicitur, quod Reges terræ ex inebriatione vim fornicationis ejus, cum illa fornicati sint.

3. Sedet hæc mulier super bestiam coccineam.

4. Mulier ista fulget purpura, coccino, auro, lapide pretioso, & margaritis.

Rob. Bellar. lib. 3. de Pontif. Rom. c. 13 fol. 906. Tertullian. Hieronym.

Francisc. Ribera, p. 328.

Ludovicus ab Alcasar, fol. 807.

ὁρίτως, quod hîc non de Romæ Ethnica, sed Papali agatur.

Probantur singula membra Apodixeos.

5. Poculum habet aureum in manu suâ plenum abominationibus, & immunditiâ libidinis suâ.

6. Mulier hæc, Mater est scortationum & abominationum terræ.

7. Ebria, quoque de sanguine Sanctorum, & de sanguine Martyrum Jesu.

Conferamus nunc ista cum statu Romæ Papalis seu Antichristianæ, & harmoniam exactam reperiemus.

Roma papalis verè est meretrix.

c. quoniam de immunit. in 6. Bellarm. in præfat. de Pontif. c. inter corporalia de translat. prælat. Bald. l. ult. c. sent. re-scind. Philip. Dec. cap. 1. de cõstit. in consil. 137. num. 3. vol. 1.

Primò enim Roma papalis magna est meretrix, quod præter Christum alios Amasios admittit, thorumque suum valdè prostituit. Ecce enim contumeliosum, & propudiosum ejus cum Pontifice Romano commercium, quem *Sponsum suum appellat* in c. quoniam de immunit. in 6. Et apud Bellarm. in præfat. de Pontif. Cui nimium blanditur, vocans eum, quod sine horrore scribere nequeo, *Deum* c. inter corporalia, de translat. Prælat. Baldus in l. ult. C. sentent. re-scind. Decius in c. 1. de constit. salutans eum *Domini Dominantium*, Bald. in c. Eccles. ut lit. pend. cujus modi blandimenta plurima recenset Philippus Decius in consil. 137 num. 3. vol. 1. Neque verò Papa etiam Romanæ Thaidi sufficit: sed *Franciscum* quoque; seu *Jesum Typicum*, & ad dandas *Regni cælorum sedes* idoneum, osculo & amplexu suo desideratissimo excipit. Ut Angelolatriam, Mariolatriam, Hagiolatriam, Sceletolatriam, & Iconolatriam nunc taceam: quæ singulæ meretriciam levitatem Romanæ Thaidis abundè demonstrant.

Roma Papalis prostituta est à Salomone describitur.

Prov. 7. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18.

Apoc. 17. 2. Vinum & poculum Roma Papalis.

Rob. Bellar. lib. 1. de Rom Pontif. c. 9.

Vinc. Belvacensis lib. 32. spec. histor. c. 19. & 39.

Et sanè, quemadmodum Salomon prostitutum describit, quod *molliat sermones suos*, Prov. 2. v. 16. *quod blanda lingua decipiat, & nubibus suis capiat*, Prov. 6 v. 24 & 25. utpotè *preparata ad capiendas animas, garrula, vaga, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc juxta angulos insidians: apprehensumque de osculetur juvenem, & procati vultu blanditur, dicens: Victimam pro salute devovi, hodiè reddi vota mea: Idcirco egressa sum in occursum tuum, desiderans Te videre, & reperi: Intexui funibus lectulum meum, stravi tapetibus pictum ex Egypto: aspersi cubile meum myrrha, & Galoe, & Cinnamomo, veni, inebriemur uberibus, & fruamur cupitis amplexibus, donec illucescat dies*, Prov. 7. v. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. Ita & meretrix Romana vino prostitutionis suæ inebriavit, & demontavit, tum Reges terræ, tum alios inhabitantes terram, ut scortati fuerint cum ipsa, Apocal. 17. v. 2. *Vinum & poculum fornicationis*, ad decipiendos ac inebriandos homines apprimè comparata sunt: *Aureum* enim vel inauratum est poculum; aureus & splendidus est fidei, doctrinæ, & religionis Christianæ titulus: quem *Thais Romana* semper prætexuit: suumque acetum & absinthium traditionum humanarum, pro *vino dulci & sapidissimo* venditavit: ut hoc modo Reges, aliosque inhabitantes terram facilius demontare, & decipere posset. Nonne enim indefessâ diligentia populos inescare *Thais Romana* studuit? ut Robertus Bellarminus lib. 1. de Rom Pontif. c. 9. jactabundus scribat: *Vix invenimus Ecclesiam propagatam post Apostolorum tempora, per alios quam per eos, quos in opus Dei miserant Romani Pontifices*. Hinc Vincentius Belvacensis, lib. 32. speculi historialis, c. 19. & 39. meminit, quod *Innocentius Tertius* poculum prostitu-

tionis suæ, per *Planocarpum Ruthenis* propinaverit, & responsum exoptatum impetraverit. Et quem latent sollicitationes Meretricis Romanæ apud *Americanos*? Nonne, ut refert *Hieronymus Benzo Mediolanensis* Atabalibæ, gentis Monatchæ potentissimo lectulum suum meretrix Romana obtulit, vinumque fornicationis acidolomania suæ propinavit? Nec divinatione eget, qui Reges terræ, quive populi vino hoc inebriati fuerint. Superiorum enim seculorum historia satis superque hoc testatur: & videmus, ad præsentem usque horam complures magnates ac Provincias crapulam Romanam edormire non posse.

Tertiò, haud quisquam inficias iverit, quod *mulier Romana*, seu *Papalis* *sedeat super bestiam coccineam*. Imperium enim subindè Roma Papalis affectavit, in Reges & Imperatores Romanos: seque purpuratis & coccineis Regibus multis parasangis longissimè prætulit: adeò quidem, ut Reges ac Principes Europæos omnes pro vasallis & Feudatariis suis, immò nonnunquam, pro mancipiis vilissimis habuerit: Hinc egregia illa Thaidis Romanæ emblemata: De necessitate salutis credendum est, Papæ Romano creaturam omnem subesse in c. unam sanctam, Extravag. de major. & obed. Papa potest transferre imperium de gente ingentem: c. venerabilem, de Elect. Papa potest Imperatorem deponere c. 2. de re jud. Quanto Sol superat Lunam, tantò Papa superat Imperatorem, c. solit. ext. de Major. & obed. Omnes homines cujuscunque sint dignitatis & potentia, ut primum in conspectum Papæ veniunt, distantibus spatiis ter debent ante illum genua flectere, & ejus pedes osculari. Lib. 1. Cerem. Pontif. sect. 3. cap. 3. Si ita placet Papæ, ut non Equo, sed sella vehatur, tunc Imperator vel Rex, si quis adfit, debet ipsam sellam suis humeris sustinere. Ibidem tit. secundo. Hinc factum, ut *Fridericum Barbarossam*, Imperatorem gloriosissimum Papa Hadrianus coegerit, ex equo descendenti strepam tenere: quemadmodum *Helmoldus Chron. Sel. cap. 8. Naucleus generat. 39. Barnus de vita Pontif. & alii* referunt. Constant quoque factum Papæ *Alexandri*, coram quo optimus Imperator *Fridericus Barbarossa*, in plurimorum Cardinalium & Episcoporum præsentia, *procidere, collumque suum pedibus Papæ submittere debuit*: quo facto, cum Pontifex pedem alterum collo prostrati Imperatoris imponeret, carmen Davidicum à suis cani jussit: *super Aspidem & Basiliscum ambulabis, & concutabis Leonem & Draconem*, vide *Naucleum generat. 40. Nonne hoc est fessorem insolentem agere super Reges Terræ? & Romanos ipsos Imperatores?*

Quartò, nec meretricis ornatus Roma Papalis deest. Nunquid enim Pontifex, Cardinales, Archiepiscopi, & Episcopi fulgent purpura? coccino? auro? gemmis & lapidibus pretiosis? Intuere Papam triplici corona, laminis aureis gemmisque pretiosissimis redimitum: aspice corpus ejus amictu plusquam regio cinctum: incidit nunc carmen Adriani Cardinalis, quo describitur, quâ pompâ, quantoque splendore Julius Secundus, Pontifex Romanus Bononiam ingressus fuerit: sic autem illud habet:

*Jamq; dies aderat, mediumq; vehebat ad axem,
Omnia conspiciens Phœbea lampadis astrum,
Obse-*

Hieronym. Benzo.

Roma Papalis sedet super bestiam coccineam.

c. unā sanctam. Extravag. de major. & obed. c. venerabilem de Elect. c. 2. de re jud. c. solit. ext. de maj. & obed. lib. 1. cerem. Pontif. sect. 3. cap. 3. Ibid. tit. 1.

Helmoldus Chron. Sel. cap. 8. Naucleus generat. 39. Barnus de vita Pontif.

Naucleus generat. 40.

Adrianus Cardinalis.

Obsedere Patres majoris limina porta:
Quam modo Felineâ Pastor requieverat ade,
Porticus usque amplis expectant numen Iuli:
Tandem de thalamo sella sublimis eburna,
Gestatusque hominum scapulis, longo agmine
prodit:

Cui trabea ex auro, gemmisq, ostrog, cornuscat.
Tempora conchili fulgent redimita tiarâ.
Progreditur Procerum Legio, tua Falsina proles,
Arataq, ruunt acies, clypeataq, circum
Agmina funduntur: placidos dat curia gressus:
Æquari spatii omnes, & vestibus omnes,
Purpureusq, Patres teclâ capita alta galeris,
Obvia quaq, oculis perstringunt Numinis instar.

Bernhard.
lib. 4. de cō-
siderat. ad
Papam Eu-
genium.

Idem serm.
3 in Cant.
Cantic.

Egregiè verò jam olim D. Bernhardus fa-
stum hunc perstrinxit, lib. 4. de Considerat. ad
Papam Eugenium sic scribens: Petrus nescitur
processisse aliquando vel gemmis ornatus, vel seri-
cis, non tectus auro: non vectus equo albo: nec stipa-
tus milite: nec circumstrepentibus septus ministris:
absque his & credidit satis posse impleri salutare
mandatum: Si amas me, pascere oves meas. Et serm.
33. in Cant. Cantic. ita scribit: Honorati incedunt
de bonis Domini, cui Domino honorem non defe-
runt: Inde is, quem quotidie vides, MERET RI-
CES nitor: histrionicus habitus, regius apparatus:
Inde aurum in frenis, sellis, & calcaribus, & plus
calcaria quam Altaria fulgent: Inde splendida men-
sa, & cibi, & scyphi: Inde comestationes & ebrieta-
tes, inde Cythara, & Lyra, & Tibia: Inde redun-
dantia torcularia, & promptuaria plena: Inde re-
ferta marsupia: pro hujusmodi volunt esse & sunt,
Ecclesiarum Præpositi, Decani, Archideceni, Epi-
scopi, Archi-Episcopi: Nec enim hæc cedunt illi ne-
gotio, quod perambulat in tenebris: Ipse enim est
ANTICHRISTUS.

Poculum
abominati-
onib. & im-
munditiâ
libidinis
plenum in
Romano
Papatu.

Roma Pa-
palis Mater
scortationû
& abomi-
nationum
terra.

Quintò, poculum abominationibus & immu-
ditia libidinis plenum quod attinet, nihil aliud,
quam tetros errores, & crassissimam in Papatu
vigentem Idolomaniam denotat: Quorum e-
nim mentes luce verbi divini collustratæ sunt,
illi non tantum vident, sed & manibus suis
palpant fraudum tartarearum præstigias, &
cultuum idololatricorum ac superstitionum
infinitarum in Papatu species, externo Christi-
ani nominis titulo deauratas. Uti suo loco fusi-
us, & ἀνελεστέως ostendemus. Inprimis verò obser-
vationem meretur, quod *Thais Romana Mater*
scortationum, & abominationum terra, optimo jure
vocatur.

Inter axiomata enim Romanæ Ecclesiæ præ-
cipuum illud est, quod se matrem & Reginam o-
mnium Ecclesiarum jactat. Et profectò si ad ve-
ritatis trutinam rem appendere velimus, fatea-
mur oportet, Romam Papalem errorum & ab-
ominationum fœcundissimam fuisse: Ex ve-
teri Roma Ethnica non demum dimanavit
gentilis illa Idololatria ad alias gentes terræ,
quippe, quæ jam olim à multis seculis inter o-
mnes gentes recepta, & inveterata erat, ante-
quam Roma rerum potiretur. Nec legitur de
veteri Româ, quod gentes unquam coegerit,
ut divortio cum sua superstitione factò, in Ro-
manam duntaxat idolomaniam consentirent:
quin potius religionem cuique genti à majori-
bus suis acceptam liberrimè exercere permisit.
Econtra Papalis Roma omnem superstitionem
in orbem terrarum effundere plurimum semper
studuit, mirisque blandimentis, technis, offu-

ciis, artibus, fraudibus, immò & minis, ac ex-
communicationis fulminibus, vi quoque non-
nunquam armatâ, ut homines terram inhabitantes
adstipularentur, partim immediatè, partim
per suos familiares mediatè coegit. Jure igitur
Roma Papalis sola, Mater scortationum & abo-
minationum terræ audit.

Septimò, *Ebria quàm sit de sanguine sanctorum, Roma Pa-
& Martyrum Jesu, Neminem Christianorum am-* palis ebria
plius latet. est de san-
guine San-
ctorum &
Martyrum
Jesu.

Scripsi Tomo tertio in Apocalypsin, tantam
multitudinem hominum, autoritate, & jussu
Romæ Papalis interfectam, ut eam, quæ sub Eth-
nicis Imperatoribus occisa est, non æquet tan-
tum, sed & longissimè superet: numerantur enim
ex innumeris, ultra tricies, & bis millia millium,
octuagies quinquies centena millia hominum,
de voluntate Rom. Pontificis crudeliter tru-
cidatorum. Solæ Parisienses Nuptiæ, Anno
1572. ultra 30000. homines vitâ sceleratè pri-
vârunt. Annon igitur Papalis Roma ebria dici-
tur sanguine Sanctorum & Martyrum Jesu?
Triginta tantum annorum spatio, nimirum ab
anno 1550. usque ad annum 1580. recensentur
interfecti à Thaide Romanâ novies centeni mil-
le homines: inter quos 39. Principes, 148. Comi-
tes, 235. Barones, 147515. Nobiles, 70060. plebei
fuerunt.

Facit huc Francisci Riberae Jesuitæ confessio, *Franciscus
Ribera, pag.
328.*
qui pag. 328. sic scribit: Hoc (vidi mulierem e-
briam de sanguine sanctorum) in nullam urbem
aquè convenit, ac in Romam; in qua innumerabi-
les Martyres occisi sunt: Quamvis non ebria tan-
tum dicitur propter sanguinem in eâ fustum: sed et-
iam propter sanguinem, qui ejus jussu, & potestate
in aliis urbibus effusus est: nam hunc etiam ipsa fu-
dit: Nec de sanguine usque ad Johannis tempora ef-
fuso tantum loquitur, verum & de eo, qui postea erat
effundendus. Ebria dicitur, ut plurimum sanguinis
fustum indicetur. Ebrietas enim copiam magnam so-
let significare. Hæc Ribera.

Ex his septem Mulieris vel purpuratæ Mere-
tricis idiomatibus, conjunctim consideratis, li-
quidissimè apparet, Romam Papalem, & non a-
liam à Sp. S. ἀνελεστέως & ἀπορώτως descriptam, & de-
pictam esse.

Adminiculantur sententiæ huic aliæ quoque *Vberior sen-
tentia no-
stra confir-
matio, &
Pontificio-
rum senten-
tia confuta-
tio.*
circumstantiæ: Cum enim Bellarminus, & alii
Pontificii in eo nobiscum consentiant, Antichri-
stum in Apocalypsi nostrâ depingi: utique necessa-
rio sequeretur, ex Imperatoribus Ethnicis Ro-
manis, vel unum aliquem Antichristum fuisse, si de
veteri Roma oraculum Apocalypsicum intelligi
deberet: Sed Imperator talis dari nullus potest:
refragatur quoque opinioni huic placitum Pon-
tificium, quod Antichristus paulò antè Adven-
tum Christi ultimum appariturus sit: Ergò ine-
ptè verba Apocalyptica ad veterem Romam Eth-
nicam applicantur.

Porro litera oraculi nostri Apocalyplici di-
sertè ostendit, à Sp. S. illud Romæ tempus notari,
quo Imperii inclinatio, & cornuum ab invicem sepa-
ratio accidit: Ecquis verò dicat, sub Imperio vete-
ri Romano seu Ethnico, hoc factum esse? Enim-
verò, quamdiu Romana Monarchia sub Impe-
ratoribus Ethnicis viguit Papalis ille primatus
emergere prorsus nequirit: & Orientale ac Oc-
cidentale Imperium bellè coaluit: Ingerente
autem se præfule Romano, & divisionem Imperii

sub Christianis Imperatoribus, summis viribus procurante, inclinatio pro dolor illa ingens Imperii secuta est, & cornu parvulum cornua tria anteriora revulsi & subegit. Pontifex Romanus in culpâ, quod Romani majestas populi, quâ olim orbis regebatur, de terrâ sublata est. Urbem enim Imperii *Romam*, non legitimus Dominus Imperator, cui soli jure ea debetur, sed Præsul Romanus habet; clamante Adriano Pontifice apud

Aventinus,
lib. 4. *Annal.*

Tertullianus
Apolog.
c. 30.

Aventinum, lib. 4. *Annal.* *Urbis Romana nostra est, non Imperatoris. Caesar Romanus olim colebatur, ut homo à Deo secundus, & solo Deo minor:* teste Tertulliano in *Apolog.* cap. 30. Nunc iste honor cedit Pontifici Romano: qui solus secundas à Deo habere & cupit, & permittitur.

Ludovicus
ab *Alcasar*,
fol. 802.

Tandem, damnationem & supplicium impendere Meretrici Apocalypticæ, ex cap. 17. 18. & 19 manifestè apparet. At ejusmodi damnationem, vel supplicium de Roma Ethnica, dici minimè posse, *Ludovicus ab Alcasar* ipsemet fatetur. Non ergò hic Johannes de Roma Ethnica loquitur.

Respondetur
ad *effugia*
Roberti
Bellarmini
lib. 3. de
Pont. Rom.
c. 13 fol. 960

Evicimus ita, *B. Johannem de Roma Papali propriè loqui: eamque sedem Antichristi diserte proclamari.* Audiamus verò, quid Bellarminus hinc ogganniat. *Primò ait* (lib. 3. de *Pontif. Rom.* cap. 15. fol. 906.) *Johannem loqui de illa Roma, quæ tenebat Imperium super Reges terræ: & quæ erat e-bria de sanguine Sanctorum, & de sanguine Martyrum Jesu: quæ non habeant locum nisi in ea Româ, quæ regnantibus Nerone, & Domitiano Martyres trucidabat.*

Sed fumus hic est, quem Cardinalis vendit: supra enim ostendimus Pontificem Romanum gloriari, quod Imperium habeat super omnes Reges Terræ: à persecutionibus quoque Martyrum Jesu, minus Roma Papalis immunis est, quam Roma Ethnica sub Nerone, & Domitiano, uti paulò ante recensuimus. Deinde instat Lojolita: *Antichristus Romam odio habebit: & cum ea pugnabit: eamque desolabit: Ergò Roma Antichristi sedes esse nequit.* Ubi respondemus turpem hinc committi à dolèxiar, & petitionem principii: Non enim probavit Jesuita, quod Antichristus ipse Romam odio habiturus sit, aliter sonant verba oraculi nostri Apocalypticæ, *decem cornua, quæ vidisti in bestia, hi odio prosequuntur Meretricem, & desolatam facient illam, & nudam.* Audis Esavita, non de Antichristo dici, quod ille Romam odio habiturus: sed quod ipsum Antichristum decem cornua odio prosequutura sint: Aliud autem est, meretrix odio habenda: aliud, cornua decem, odio Meretricem prosequentia. Invieta igitur etiamnum perstat nostra de Papali Româ, quod sedes Antichristi sit, sententia. Atque hæc idèo fusius explicanda fuerunt, cum in isto membro omnis cardo vertatur, an Johannes Theologus de Româ Papali, an verò de veteri Romanâ illâ & Ethnica loquatur. Ne verò Jesuitæ conquerantur, nos Lutheranos ex odio privato Romam Papalem pro tam impia, & sede Antichristi habere: agant, & quid jam olim Pontificii de eâ senserint, ac statuerint, audiant. *S. Bernhardus* lib. 1. confid. ad Eugen. ita scribit. *Si audemus dicere, ROMA DEMONUM magis, quam ovium PASCUA: scilicet sic factuabat Petrus, sic Paulus ludebat: curia tua recipere bonos magis, quam facere*

Veterum
Pontificio-
rum Testi-
monia de
Româ Pa-
pali.
Bernhard.
lib. 1. confid.
ad Eugen.

consuevit. Dura certè verba, quæ *S. Bernhardus* Papæ Romano in os dixit.

Johannes Sarisburiensis, & Episcopus Camolensis in suo *Polycratico*, ROMAM Papalem sic depingit: *sedent IN ECCLESIA ROMANA Scribae & Pharisei, ponentes onera importabilia in humeros hominum. Pontifex Magnus omnibus gravis, ac penè intolerabilis est. Ita debet chantur Legati ejus, ac si ad Ecclesiam flagellandam egressus sit Satan à facie Domini. Nocent sapius, & in eo sunt DIABOLO per similes: Apud eos judicium nihil est, nisi publica merces: Quæstum omnem reputant pietatem: Justificant pro muneribus impium: afflictas gravant conscientias: argento & auro mensas ornant, & exultant in rebus pessimis. Nonne videtur Jesuitis meretrix mercenaria, & fastuosa Apocalyptica, à Johanne Sarisburiensi rectè descripta? Id quod factum ante annos fermè quingentos.*

Eodem tempore *HONORIUS AUGUSTODUNENSIS* Romam Papalem egregiè perstrinxit his verbis: *Verte te ad cives Babyloniam, & vide, quales sint, & per quas plateas tendant: Vide, veni huc, ad supercilium montis, ut cuncta possis ædificia cernere DAMNATÆ CIVITATIS. Intuere Principes & judices, (hoc est, Papam & Cardinales) ecce posita est in eis BESTIÆ SEDES.*

Honorius
Augustodu-
ensis.

Ad stipulabatur *Petrus Walde*, vir, divinitus ad repurgandam doctrinam excitatus: qui publicè dixit, & scripsit, quod Ecclesia Romana facta sit illa MERETRIX in Apocalypsi descripta.

Petrus Wal-
de.

Idem affirmavit *Petrus Johannes Pyranensis*, circa annum Christi 1225. Romanam Ecclesiam subindè MERETRICEM BABYLONICAM, testibus Volaterrano, & Bernhardo Lüzelburgensi, appellitans.

Petrus Jo-
hannes Py-
ranensis.
Volaterra-
nus.
Bernh. Lü-
zelburgen-
sis.

Hayabulum Monachum Minoritam idèo Papa Clemens Sextus tam graviter persequutus fuit, quod Romanam Ecclesiam, seu Romam Papalem subindè MERETRICEM BABYLONICAM vocavit: seque, ut hoc concionetur, divinitus esse missum, constanter asseruit.

Hayabulum
Monachus
minorita.

Nulla aliâ quoque de causâ tantas Pontificis persecutiones, ante annos ducentos, & plures, *Gerhardus Sagareli Parmensis*, & *Dulcinus Navarenensis* sustinuerunt, quam quòd sonorâ voce Papam Antichristum, & Romam Papalem, meretricem illam Babyloniam in Apocalypsi notatam proclamârunt.

Gerhardus
Sagareli
Parmensis.
Dulcinus
Navaren-
sis.

Id quod ante annos trecentos *Dantes Florentinus*, in Cantione 32. Purgatorii itidem facere hauderubuit.

Dantes Flo-
rentinus.

Et notus est Pontificiis, celeberrimus ille Scriptor *Franciscus Petrarca*: qui ante annos ducentos & sexaginta, Romam Papalem publico scripto vocavit MERETRICEM BABYLONICAM, super aquas sedentem, matrem omnium scortationum, & idololatriarum: cum qua scortati sint Principes, & Reges terræ: *Asylum hæresum & errorum.*

Franciscus
Petrarcha.

Johannes de Rupe scissa similiter piaculum non duxit Romam Papalem MERETRICEM MINORITAM, dignare: utut ante annos trecentos fermè vixerit.

Joh. de Rupe
scissa.

Michael Cesenas Generalis Minoritarum pari zelo, Romam Papalem, BABYLONIAM SANGUINE PIORUM EBRIAM esse dixit.

Michael
Cesena.

Et extat Homilia Volquini de zizaniis, qui hunc in modum super abominatione Regni Papistici ingemuit:

Volquini.

Proh dolor, & proh dolor: Hodie antiqua Meretrix, quæ habens poculum aureum in manu sua ple-

num

Gregorius Heimburg. num abominatione, fornicatione, & immunditiâ, quâ mirabiliter inebriat Sacerdotes, & Laicos, &c. Edidit libellum de Primatu Papæ, *Gregorius* quidam *Heimbургensis*, qui Anno 1434. tempore Concilii Basiliensis vixit: In illo subindè Papam Romanum, & Synagogam ejus *Babylonem* & *Meretricem* *Babylonicam* nominavit.

Speculum aureum. In scripto tandem, quod Anno 1404. sub titulo, *speculum aureum*, prodiit, disertè dicitur, quòd Roma Papalis errorum suorum veneno omnes fermè mundi partes inebriaverit. Author proindè libelli istius *Romam Papalem*, itidem pro *Meretrice* seducente, & poculo suorum errorum homines inebriante habuit.

Franciscus Ribera. Parcant itaque Pontificii Beato nostro *Luthero*, veniam dent mihi & aliis Theologis *Romam Papalem* pro *Meretrice* illâ magna *Apocalypticâ* agnoscentibus: cùm talis fuerit ante ducentos, trecentos, immò quingentos annos in oculis, cordibus, & labiis Scriptorum Pontificiorum. Quid? quòd Jesuitarum primarii manus hîc dare cogantur? Sic enim *Franciscus Ribera*: De *Roma* intelligendum non solum, qualis sub *Ethnicis Imperatoribus* olim fuit, sed etiam qualis in fine seculi futura est. *Immanuel* quoque *V.ega* sic scribit, in cap 17. *Apoc.* Omnia, quæ in his capitulis commemorantur, in *Romanam Urbem* apertissimè quadrant: Ceterum nomen *Babylonis*, ad eam *Romam* transferendum, quæ, antequam reciperet fidem *Christi*, idolis serviebat, & ad eam etiam, quærit tempore *Antichristi*.

V. Cur Spir. S. Antichristum mulieripotius, quàm viro, & cur meretrici potius, quàm scortatori ipsum assimilarit? Mirum verò, si *Antichristum Sp. S.* depingere hic voluit, cur mulieri potius, quàm viro, cur meretrici potius, quàm scortatori ipsum assimilarit? Scrupulus iste ut eximatur, notandum est, liberè *Sp. S.* oracula sua prodere; & minores nos esse, quàm ut modum aptiorem & commodiorem illi præscribamus: deinde, non solâ solius mulieris, sed & viri formâ alibi *Antichristum Sp. S.* notavit: Hinc *FILIUS* perditionis indigitatur, 2. *Thess.* 2. v. 3. Insuper frequentissimè in Scripturis extrema, & maxima turpitudine idololatriæ nec non callidissimæ deceptiones, eodem planè modo describuntur. Nunquid enim prima *Mulier* à Deo Adamum deficere fecit? Ita & *Mulier Antichristiana* meretriciis suis lenociniis innumeros populos à verâ religione, & fide salvificâ abducit.

3. Spectant huc *idiomata* quadam *Muliebri* sexui peculiaritâ, quæ exactè virulentia, furori, iræ, machinationibus, furo, splendori, luxui, & lasciviæ *Antichristi* congruunt: adeoque conditionem ejus luculentius longè, quàm *idiomata* mascululi depingunt.

4. Nec latuit *Sp. S.* aliquando, *fœmellam etiam Pontificis Thronum Antichristianum occupaturam: & Meretricem magnam* verè futuram: Scio fanè, omni conatu aliquos recentes Pontificios negatum hoc ire: & pro merâ fabulâ seu calumniâ historiam de *Johanne VIII.* habere: sed nuda inficiatione maculam istam non eluent: Tot enim tantorumque testimoniis veritas facti luculentissimè demonstrari potest. Cumque in explicatione capitis decimi tertii promiserim, fufius hac de re in tractatione hujus capitis decimi septimi me acturum: Agite Lectores Pontificii, & ad quadrantem horulâ patulas aures haud gravatim mihi præbete.

Confirmatio historica, quòd fœminam Throno Papali Ante omnia verò lubet narrationem histori-

cam, ex libro Scriptoris Pontificii *Don Piero de Maxia*, *Carolo Quinto Imperatori*, olim *Iberi* câ linguâ dedicato, recensere: quæ in latinum translata sermonem, sic habet:

Fuit fœmella, natione Anglâ, quæ à Crepundiis cum viro quodam singulariter erudito, rem exercuerat veneream: unde habitum virilem sumens, ac nomen Johannis induens, Athenas è patria commigravit: celebrem tum temporis in Græcia Academicam: ubi ob studium, & ingenium, tantum profecit in scientiis, ut Romam habitâ virili adducta magnos habuerit Magistros Auditores: & publicè disputando in magna ac singulari fuerit existimatione. Leone IV. Pontifice, Anno Christi 825. demortuo, cùm quilibet eam pro viro haberet, in Pontificem eligitur: Cujus vicem cum per biennium & per 32. sustinisset dies, in superbia vitium declinando, pudicitia non satis consuluit, sed à quodam Sclava, seu Ministro, cui multum secreti crediderat, impregnatur in seculis omnibus, præter dictum facti Authorem. Ceterum, sic Deo omnia occulta in apri- cum producente, cùm certo quodam die in solemniverfaretur processione, pariendi doloribus angustiat, inter *S. Clementem*, & *Colosseum*, in magno præsentium terrore, & propria vita dispendio infantem enititur: sepultum cum seculo, sine omni pompâ ac honore. Qui casus sanè horribilis ex communi rumore, tantum effecit apud Successores, ut Basilicam *Laticranensem* visitaturi, viam obliquent, & detestandi facinoris gratiâ consilio declinent. Et ne in posterum à seclina in sedem Romanam tantum redundaret dolus, ad hunc usq. diem sella habetur perforata, in quâ collocati Pontifices, de sexu testantur, &c. Hæcille ad invictissimum Cæsarem *Carolus V.*

Possent complura recensere ex *Jacobo Philippo*, *Bergomensis* familie *Eremitarum*: *Hermano* *Ædiano*, *Stephano Blanck Passaviano*, *Raphael Volaterrano*, *Johanne Naclero*, *Johanne Stellâ*, *Sacerdote Veneto*, *Johanne Genaldo Gallo*, *Heinrico Cornelio Agrippa Wasseburgio Archidiacono Verdunensi*, *Bernhardo Girardo*, *Historiographo Regio Gallico*, *Dominico Jacobatio Cardinale*, *Paulo Constantio Phrygio*, *Johanne Lucido*, *Achille Gassaro*, *Ludovico Cælio Rhodigino*, *Valerio Anshelmo*, *Mario Guazo*, *Leandro Alberto Bononiensi Monacho*, *Christiano Massæo*, *Petro Messia Hispano*, & aliis Pontificiis Scriptoribus, qui satis perspicuè testantur in scriptis & Chronicis suis, quod res verè ita se habeat, pro ut supra recensuimus: sed quia seculo superiore elapso proximo vixerunt: ne quis Lutheri doctrinâ deceptos eos cavilletur, nolui verba ipsa adscribere: utut Ecclesiæ Romanæ addicti fuerint & scripta sua, partim sub privilegiis Imperatoris, partim consensu & permissu superiorum ediderint.

Alia autem antiquiorum Authorum & Scriptorum, qui ante *B. Lutheri* vixerunt tempora, adducam testimonia: quæ meritò pro fide dignis, à modernis Pontificiis habebuntur: nisi omnia superiorum seculorum scripta & attestata in dubium vocare velint.

Prodeat itaque primo loco *Rudolphus Monachus Flaviacensis*, qui floruit Anno Christi 930. & historiam istam primus narravit.

Prodeat secundo loco *Marianus Scotus*, qui in Chronico suo ante annos quingentos, & quinquaginta sic scripsit: Anno Domini 854. *Lotharii 14.* successit *Leoni Johanna Mulier*, annis duobus mensibus quinque diebus quatuor.

federit, & pro Pontifice habita fuerit. Don Piero de Maxia.

Jacob. Philippus. Herman. Æditus. Stephanus Blanck. Raphael Volaterranus. Ioh. Nanc. Ioh. Stella. Ioh. Genald. Heinr. Cornel. Agrip. Bernhard. Girardus. Dominicus Jacobatus. Paulus Constant. Phryg. Ioh. Lucid. Achill. Gassarius. Ludov. Cælius Rhodig. Valer. Anshelmus. Marius Guazu. Leander Albertus. Christianus Massæus. Petr. Messia. Rudolphus Monachus Flaviacensis. Marianus Scotus.

Sigebertus
Monachus
Gembla-
censis.

Idem testatur Sigebertus Monachus Gemblacensis ante annos quingentos in Annalibus suis: Fama est, inquit, Johannem hunc Fœminam fuisse, & uni soli familiari cognitam: qui eam amplexus est: Gravidam facta peperit Papa existens:

Otto Frisingensis.
Godfridus
Viterbiensis.
Martinus
Polonus.

Adstipulantur Otto Frisingensis, & Godfridus Viterbiensis Autores celeberrimi.

Martinus Polonus, Ordinis Prædicatorum, Papæ Nicolai III. poenitentiarius, circa annum Christi 1282. clarissimus, hunc in modum historiam, descripsit:

Post Leonem IV. Johannes Angelus, natione Mo-guntinus, sedit annis duobus, mensibus quinque diebus quatuor, & cessavit Pontificatus mense uno: Mortuus est Roma. Hic fertur, fœmina fuisse: & cum in puellari aetate à quodam suo Amasio, in habitu virili Athenas ducta fuisset, in diversis scientiis ita profecit, ut nullus par sibi inveniretur: adeo, ut post Romæ trivium legens, magnos Magistros discipulos & Auditores haberet: Et cum in urbe, vita, & scientiâ magna opinionis esset, in Papam concorditer eligitur: sed in Papatu per suum familiarem impragnatur: verum tempus partus ignorans, cum de sancto Petro in Lateranum tenderet, angustata partu inter Colosseum, & sancti Clementis Ecclesiam peperit in viâ. Hæc Martinus iste Polonus, cui utpote Confessionario Pontificis ad manum Bibliotheca Vaticana fuit, unde historiarum ejusmodi certitudinem præ aliis multis haurire potuit.

Robertus
Gallus.

Roberti Galli circa annum Christi 1290. hæc sunt verba: Romæ circa Leonis IV. tempora, juxta Basilicam B. Lucie in quibusdam terris abditisque cavernis, ortus fuit Basiliscus, serpens omnium dirissimus: cujus status ac visus omnibus letalis fuit, & causa mortis ad easdem cavernas properantibus: Hunc Basiliscum sequentem Papissam Johannem præfigurasse, multi non dubitant. Leonem enim proxime secuta est Johanna.

Wilhelmus
Ockam.

Wilhelmus Ockam, in opere nonaginta dierum c. 124. sic scripsit:

Mulier, ut habetur in Chronicis, annis duobus, mensibus septem, diebus tribus venerabatur pro Papâ ab universali Ecclesia: Ecclesia enim sæpe errat, dum Papam virum sceleratissimum sanctum virum putat & bonum.

Ranulphus.

Audiamus Ranulphi circa annum Domini 1360. quoque verba, in Polychronico, quæ sic habent:

Deus hoc seculo memorabili & insigni facinore revelavit turpitudinem Sedis Pontificiæ, & illam Babylonicam meretricem omnium oculis & conspectui subjecit, ut agnoscerent sanctam illam, quæ à toto mundo colebatur, dignitatem Pontificiam, esse matrem omnis fornicationis spiritualis & corporalis, eamque abominari & detestari discerent. Nam Johannes Angelus, insigne scortum, quæ à Collegâ suo Cardinale impragnata, cum de sancto Petro ad Lateranensem Ecclesiam procederet, in publica pompa puerum peperit: Hoc facinus sequentes Pontifices damnare visunt: Nam ab ea via semper declinaverunt, euntes in Lateranensem Ecclesiam: & nomen hujus meretricis ex Catalogo Pontificum exturbaverunt.

Joh. Bocas.
Francisc.
Petrarcha.
Mart. Minor.
Joh. de Mar-
coville.

Similia videantur apud Johannem Bocatium, in libro de claris mulieribus, cap. 99. Franciscum Petrarcham in Chronico, Martinum Minorem in libro, cui titulus, Flores temporum, Johannem de Marcoville Nobilem Gallum in Tractatu de

bonitate, & malitiâ sexus fœminei: nec non apud Jacobum de Regis Curia in Chronico: Guillelmum Jacobum, Monachum Ecomondensem & Antoninum, tit. 16. part. 2. cap. 1. §. 7. quorum verba recitat Johannes Volsius, Centenario nono, fol. 227. 228. 229. Ut taceam Trithemium in Chronico Hirsaugiensi, Chronicon Norimbergense Hartmanni Schedeli, Platinam de vitis Pontificum, Laonicum Chalcondylam in Op. Nicephori Gregoriæ, pag. 411. Fasciculum temporum Vernerii Rollevinck, Johannem Marium Belgam de schismatibus, & alios.

Cum his universis & singulis expostulent Pontificii, si assertionem de Muliere meretricia, quod aliquando Thronum Pontificis occupaverit, ægrè ferunt. Atque hæc occasione scrupuli quinti.

Ex vino prostitutionis inebriari Reges hîc dicit Theologus: supra verò cap. 14. v. 8. de Babylone affirmabat, quod vino iræ fornicationis suæ omnes gentes potaret. Dubium itaque oritur, an vinum prostitutionis idem sit, quod vinum iræ fornicationis? an verò differant? Et sanè prius illud poculum, vino prostitutionis repletum, ad illecebras & blanditias Romanæ Thaidis referendum esse videtur: posterius autem, tyrannidem potius, & furorem Meretricis innuit: quo prosequitur refragantes, & instar Josephi illicitum factum recusantes. Verum enim verò, ut ut speciosa, & plausibilis distinctio ista appareat, non tamen necessariò duplex & diversum poculum importat: si præsertim observemus, ira poculum dici, non respectu Antichristi, sed respectu

DEI: uti expressè habent verba, cap. 14. v. 10. Hic bibet de vino iræ Dei. Certum enim hoc est, quod vinum prostitutionis & deceptionis Antichristianæ sit vinum iræ divinæ: Ex justâ enim irâ, & indignatione permittit DEUS, quod homines ingrati, & nauseabundi, qui calicem veritatis cœlestis respuunt, vinum prostitutionis & idololatriæ demententur, 2. Thess. 2. vers. 10. 11. Quo respectu vinum τὸ πνεῦμα, meretricis, rectissime quoque vinum τὸ θυμὸς τῆς θεῆς appellatur: quicquid etiam frivole Franciscus Ribera, fol. 290. ogganniat.

Bestiæ, super quam mulier sedet, aliquoties hîc Johannes Theologus mentionem facit: Quidni igitur quæstionem hanc enucleemus, An bestia hæc coccinea eadem sit, cum bestia illa marina, de qua actum cap. Apocal. 13. v. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. Ratio dubitandi hæc est, quod multis respectibus, cornuum præsertim decem, capium septem, nominum maledicentia, &c. invicem convenire: coloris autem respectu penitus discrepare videntur: Illic enim bestia similis pardo: hic verò coccinea esse dicitur.

De nostrâ sententiâ non est, quod multis differamus: patet illa ex Commentariorum nostrorum libro quarto, ubi haud obscure unum & eundem scopum esse, tum illius, cap. 13. tum hujus, cap. 17. innuimus. Roboratur hæc interpretatio, quod bestia utrobique septiceps: utrobique decicornis: utrobique nominibus maledicentia plena: utrobique mutationi, & faciorum vicissitudini obnoxia describitur. Nec obstat ommissio articuli, quam Ribera ridiculè urget: contrarium potius apparet, quia B. Johannes de Bestiâ non nunc demum in proscenium productâ, sed jam antea quoque descriptâ agit: idcirco singulari qua-

Iac. de Regis
Curia.
Wilhelmus
Jacobus.
Antoninus.
Joh. Wolf.
Cent. nono
fol. 227. 228
229.
Trithemius.
Chronicon.
Norimberg.
Hartmanni
Schedeli.
Platina.
Laonicus.
Chalcond.
Vernerius
Kollewinck.
Joh. Marius
Belga.
VI.

An vinum
prostitutio-
nis idem sit,
quod vinum
iræ fornicationis?
Respon.
affirmati-
vè.

Poculum
DEI: uti expressè
habent verba, cap. 14. v. 10.
Hic bibet de vino iræ Dei.
Ira quo re-
spectu dica-
tur?
Apoc. 14. 10

2. Thess. 2,
10. 11.

Franc. Ribera
fol. 290.

VII.

An bestia
hæc coccinea
eadem sit
cum be-
stia illa ma-
rina?
Apoc. 13. 1.
2. 3. & seqq.

Affirmati-
vam sen-
tentiam tenet
D. Hee,
Tom. 4. in
Apoc.

quadam, per articulum notatione, haudquaquam opus fuisse. Multò minùs *color coccineus* diversitatem Bestiarum evincit: Nonne enim Panthera ipsa, ex descriptione hominum, undique & usque sanguinea, vel coccinea reddi & sanguine, ceu coccino respergi potest?

Ribera nugare refutatur.

Oggerit quidem Ribera, Bestiam hinc, non ratione crudelitatis, sed respectu fastus & superbiæ coccineam vocari: sed quid si sophisma committeret compositionis & divisionis? utroque enim respectu, Mulier coccinea dici potest:

Mulier quo respectu coccinea rectè dicatur?

Primum, *ratione persecutionis piorum*: deinde, *respectu fastus & superbiæ*: Hoc, si impudenter quis inficiari velit, respondeo secundo, *petitione principii* instantiam Ribera laborare: Nullo enim fundamento probat, quod Bestiæ fastum & delicias colore hinc coccineo Sp. S. depingere oportet: Immo ad furorem bestiae non minùs se digitum intendere, quam ad alia, disertè B. Johannes innuit, dùm *coccineam simul, & nominibus maledicentia plenam bestiam* produxit: duæ siquidem sunt persecutionis species: *Cruentata una: Incruenta altera*. Illam, prædicato coccinea: hanc, titulo *plena nominibus maledicentia* indicavit: Et magis occupatur Sp. S. picturâ superbiæ & fastus Meretricis, quàm Bestiæ, ut ex v. 4. perspicuè apparet.

Due persecutionis species.

VIII.

Facetè nos exagitant Sacramentarii, quod Meretricem Babylonicam imitamur, cùm poculis inauratis in distributione Sacramenti Cœnæ utimur: & multis gradibus sanctiores se æstimant, quòd tantum scyphis ligneis, aut è stanno confectis utuntur. Anne verò pocula aurea in usu cœnæ Dominicæ hic v. 4. pro caractere Antichristi proclamantur? Nequaquam Lector charissime: Sputum potius Hypocritæ isti, & Nasutuli Sacramentarii, sputum, inquam, omnium bonorum merentur: *Vasis aureis in peractione sacrorum uti DEUS Ter Opt. Max. nunquam & nusquam interdixit*: quod probè velim notare superciliosos nostros Sacramentarios. Quo enim jure illicitum & immundum id ipsi pronuntient, quod unicus Magister & Dominus Ecclesiæ immundum non pronuntiavit? Quid? quod Dominus Dominantium, & stannum creavit: nec ratio ponderosa dari queat, cur aurum, vel argentum, plus quàm lignum & stannum aversetur? præterea remitto Sciolos ad lectionem Testamenti Veteris: *Nonne præcepit ibi Altissimus auro mundissimo intus & foris deaurari arcam fœderis? Coronam quoque confici auream, per circuitum; & circulos quatuor aureos: vestes auro opertos: propitiatorium de auro mundissimo: Cherubim duos aureos: Mensam auro purissimo inauratam: Labium mensa aureum per circuitum: quatuor quoque circulos aureos: acetabula itidem, phialas, thuribula, & cyathos, in quibus offerebantur libamina, ex auro purissimo? Insuper candelabrum jussit præparari ductile de auro mundissimo: emunctoria ex auro purissimo: ut pondus candelabri cum universis suis vasis habeat talentum auri purissimi, Exod. 25. v. 3. 11. 13. 27. 24. 28. 29. 31. 36. Similia legant, Exod. 28. v. 5. 6. 8. 13. 15. 22. Exod. 30. v. 3. c. 31. v. 4. c. 32. v. 24. c. 35. v. 5. 23. 24. c. 35. v. 5. 24. 32. c. 36. v. 38. c. 39. v. 2. 4. 6. 7. 11. 15. 16. 17. 22. 23. 24. 26. c. 38. v. 24. c. 39. v. 2. 6. 8. 13. 15. 25. 30.*

Exod. 25. 3. 11. & seqq. Exod. 28. 5. 6. 8. 13. 15. 22. Exod. 30. 3. c. 31. 4. c. 32. 24. c. 35. 5. 23. 24. 32. c. 36. 38. c. 39. 2. 4. 6. 7. 11. 15. 16. 17. 22. 23. 24. 26.

Tabernaculum si sordet Sacramentariis Mo-
saicum, arrideat, obsecro, *Templum Salomonis*

regium: in quo aurum ex nutu Dei itidem passim emicuit: ut videre est, 1. Reg. 6. v. 20. 21. 22. 28. 30. 32. 1. Reg. 7. v. 49. 50. 51. Quod si in Novo etiam Testamento aurum Deo displiceret, utique *Magi Orientales* non aurum inter alia recens nato Salvatore obtulissent, Matth. 2. v. 11. Missos itaque nos faciant Sacramentarii futilissimis suis ineptiis: & suos sibi cantharos ac scyphos vulgares & promiscuos reservent: ut toti mundo innotescat, quàm parùm honorificè de epulo hoc sacratissimo sentiant: utpotè, quod pluribus modis extenuare, & profanare non erubescunt.

Templum Salomonis regium. 1. Reg. 6. 20. 21. 22. 28. 30. 32. 1. Reg. 7. 49. 50. 51. Matth. 2. 11.

Ποτήριον autem aureum meretricis magnæ quod attinet, γυνώσκω illud est Antichristi, non quatenus aureum: sed quatenus in manu meretricis est: quatenus etiam abominationibus, & immunditiis libidinis meretricia plenum est: Nequiter igitur, & propudiosâ impudentiâ Sacramentarii nos Antichristianis assimilant, & annumerant. Viderint Profani isti homines, quomodo aliquando judicii vivorum & mortuorum rationem temeritatis & levitatis reddituri sint.

Quatenus aureum poculum meretricis sit character Antichristi

Ex versiculo sexto, manifestè videtur apparere, Sp. S. de Roma Ethnicâ loqui. Illa enim verè fuit ebria de sanguine Sanctorum, & de sanguine Martyrum Jesu: uti historia decem persecutionum præcipuarum luculenter testatur: Et facit huc admiratio Johannis magna, quæ haud dubiè inde orta est, quòd eo usque hominum insania ac dementia processerit, ut veram Christi religionem ita furenter invadant. Stante verò hac sententiâ, victoriam Pontificii adversus nos facilè obtinere possunt. Sed salva res est: video equidem, Ludovicum ab Alcasar plurimùm sibi de hac instantiâ fol. 811. gratulari: sed quàm parvi illa momenti sit, quis non palpet? Primò enim Roma illa ebria dicitur de sanguine Sanctorum, & sanguine Martyrum Jesu, quæ poculum habuit in manu sua aureum: quæ abominationes, & immunditiam libidinis suæ gentibus propinavit: quæ nomen Meretricis magnæ, & matris scortationum ac abominationum terræ reportavit, Apocal. 17. v. 4. & 5.

IX. Ludovici Alcasar instanti de Româ Ethnicâ hinc confutatur. Apoc. 17. 4. & 5.

Hæc autem effata & pronuntiata, Romæ Ethnicæ competere, nullus Jesuitarum in æternum evicerit: Dicant enim, quodnam Roma gentilis & pagana poculum aureum in manu suâ habuerit? quæ abominationes in eo aliis propinavit? Dicant, quo respectu Mater scortationum, & abominationum terræ vocari possit? Et quis eam hoc nomine unquam indigitavit? Nonne Roma Ethnica religiones quasvis permisit? Et hoc peculiare quasi habuit, quod neminem ad suam religionem coëgit? Vana ergò est prima Alcasari ratiuncula.

Debilior longè altera est, ab admiratione Johannis delumpta: per inversionem namque respondetur, idèd tam magnâ admiratione Johannem miratum esse, quod videret mulierem istam, passim pro sancta & nutrice sanctorum habitam, adèd adversus sanctos furere, & sanguine Martyrum Jesu inebriari. Quod enim Ethnici fremuerunt adversus Christum, quodque infideles Pagani sanguinem sitierunt Christianorum, id mirum B. Johanni esse non potuit: Illud autem admirationem magnam meretur, quòd ea Mulier, quæ sanctitatem jactat summam, quæ fidelium curam suscipere, quæ Confessores Jesu in gremio

Debilitas secundæ ratiuncule Jesuiticæ. Causa admirationis B. Johannis.

fuo fovere, & materno amore complecti deberet, eosdem odio plus quam vatiniano persequitur: & ad sanguinem usque persequitur. Adeoque admirationis hujus vehementia, plus pro nostra Evangelicorum, quam pro Pontificiorum sententiâ facit.

X.

An absoluto
quodam Dei
decreto ali-
quorum no-
mina libro
vitæ inse-
rantur?
Quorundâ
autem in li-
brum æter-
næ mortis
referantur?

Avidè arripiunt Sacramentarii verba versiculi octavi: *quorum nomina scripta non sunt in libro vitæ à condito mundo*: & inde arguunt, absolute Dei decreto quorundam hominum nomina libro vitæ inscribi: quorundam verò omitti, & in librum æternæ mortis seu reprobationis referri. Operæ pretium igitur erit, ut scrupulus iste Lectori debitâ diligentia eximatur.

Quo res-
pectu Deo liber
assignetur?

Placet verò, totam tractationem majoris cæ-
næ & perspicuitatis ergò, in sequentia mem-
bra dispescere: ut primò consideremus, quo re-
spectu Deo liber assignetur? secundo, quotuplicium
librorum mentio in Scripturâ sacrâ habeatur: tertio,
quali de libro hic B. Johannes loquatur? quarto,
quomodo liber vitæ definiatur? quinto, quorum no-
mina complectatur? sexto, an ei liber mortis in Scri-
pturâ sacrâ opponatur? Membrum primum, quod
attinet, sciendum, Deo librum vel propriè, vel
impropriè assignari: propriè Deo tribuitur liber

2. Tim. 3, 16.
Esa. 34, 16.
Psal. 40, 9.

Scriptura? utpotè Θεόπνευστος, 2. Tim. 3, vers. 16.
de quo Esa. 34, vers. 16. dicitur: *Quærite in libro
Dei, & legite, & Psal. 40, v. 9. In capite libri scri-
ptum est de me: Sapientissimo enim consilio,
Deus ter Opt. Max. opera, & oracula sua certis
libris V. & N. Test. per Prophetas & Apostolos
conscribi, librosque istos pro canone & norma
fidei certâ, ac infallibili haberi voluit: quibus nec
demere aliquid, nec addere licet: Nisi quis auferri
sibi velit partem de libro vitæ, & de civitate sanctâ,*

Apoc. 22, 19

Apoc. 22, v. 19.

Respicens huc Servator, disertè præcepit:

Ioh. 5, 39.

Scrutamini Scripturas, Joh. 5, v. 39.

Quinam li-
bri impro-
priè Deo tri-
buuntur?

Præter codicem verò biblicum, vel sacrum,
alii quoque libri Deo tribuuntur: non quidem
ιδίως, vel Θεοπνευστός, sed μεταφορικώς, & per quan-
dam συγκατάφασιν, ac ἀνθρωποποιήσιν: Quemad-
modum enim in libros referre solemus, quorum
accuratam memoriâ habere, & retinere cupi-
mus: ita Deo quoque assignantur libri, in quibus
ea comprehenduntur, quæ ad perfectam ejus o-
mnium rerum notitiâ, scientiâ, curâ, &
providentiâ spectant, quod Euthymius succin-
ctis verbis sic effatur: *Liber Dei est summa scien-
tia: Scriptura verò perpetua memoria: Per libros
enim variâ, & multiplicem Dei cognitionem lite-
ra divina figurant, & intelligunt.*

Deo plures
libri assi-
gnantur.

Franciscus
Suarezius.

Amandus
Polanus.
Libri DEO
assignati
duorū sunt
generum.

Liquet inde, plures quam unum, libros Deo
assignari: Mitto autem, quot libros Franciscus
Suarezius, in 1. Thom. Tract. 2. l. 1. c. 20. Aman-
dus Polanus l. 2. Synt. Theol. c. 35. & alii, Deo tri-
buant: Et nunc illud tantum investigo, quotu-
plicium Librorum in Scripturâ sacrâ mentio
fiat? ubi ad priora recurrimus: statuentes, Libros
Deo assignatos duorum esse generum: & vel pro-
priè, vel metaphoricè de Deo dici: primam clas-
sem in membro primo expeditimus: Alteram

Tres libri
impropriè
Deo attri-
buntur.

1.
Liber divi-
na provi-
dentia.
Psal. 139, 16.
Apoc. 5, 1.

quod attinet, Tres ea præcipuos continet libros:
1. *Librum divinæ providentiæ*: de quo Psaltes ait,
Psal. 139, v. 16. *In libro tuo scripti universi dies
mei, antequam essent: Depingitur hic Liber ac-
curatius, Apoc. 5, v. 1. Vidi in dextra sedentis super
thronum Librum intus & foris signatum sigillis se-
ptem*: Et si enim Hieronymus, Origenes, Eusebius

Cæsariensis, Augustinus, & alii, scripturæ librum Hieronymus.
innui statuant: Nos tamen in Commentariorum Origenes.
nostrorum Libro secundo ex textus Apocalypsi- Euseb. Cæ-
ci scopo, & συνένεσις evicimus, non alium, quam sariensis.
providentiæ divinæ Librum intelligendum esse: Augustinus
quam sententiam nostram suo suffragio appro-
bavit Theolog. Præclarissimus Dn. D. Meisne- D. Meisner.
rus, part. 2. ἀνθρωπολογίας sacræ, disput. 15. in part. 2.
th. 13. ἀνθρωπολ.

Deinde mentio fit librorum judicii, ex qui- sacra.
bus mortui sint judicandi, Dan. 7, vers. 9. & 10. 2.
Apoc. 20, v. 12. De quibus suo loco fusiùs cō- Libri judi-
feram agemus. cii.

Tandem Liber quoque vitæ Deo disertis ver- Dan. 7, 9, 10
bis assignatur: Et de hoc postremo etiam in tex- Apoc. 20, 12
tu nostro B. Johannes loquitur, inquiens: *Mira- 3.
bantur inhabitantes (quorum nomina sunt scripta
in libro vitæ à condito mundo)*: Non primus au- Liber vitæ.
tem B. Johannes, tum hic, tum alibi, cap. 3. & 13.
Libri hujus mentionem fecit: sed ante ipsum alii
quoque sancti Prophetæ: In primis Daniel c. 12. Dan. 12, 1.
v. 1. *In tempore illo salvabitur populus tuus omnis,
qui inventus fuerit scriptus in libro.* Et David Psal. Psal. 69, 29
69, v. 29. *Deleantur de libro viventium: & cum ju-
stis non scribantur.*

Gestit verò animus fortasse Lectoris audire,
quomodo hic liber vitæ definiatur? vel, quid sit
liber vitæ?

Communiter Christus pro libro vitæ habetur: Quid per li-
uti S. Patres, & Megalander noster B. Lutherus brum vitæ
testantur: innuatur?

Αρχιεπίσκοπος autem si loqui velimus, Liber vi-
tæ catalogus est eorum, quos Deus ad vitam æter- Descriptio
nam ita delegit, ut propter Christum fide apprehen- vera libri
sum, pro filius Dei computentur: & pro Candidatis vitæ.
cælestibus in album beatitudinis inscriptis, olim glo-
rificentur. Differt igitur Liber vitæ, à Rhada- Rhadamā-
manteis tabulis Sacramentariorum: differt à de- tea tabula
creto Electionis absoluto Calvinianorum. Sacramen-
tariorum.

Notum enim est, Calvinum statuere, nullam
aliâ reddi posse rationem, cur Deus suos mise- iohann Cal-
ricordiâ dignetur, nisi, quia sic ei placeat, l. 3. vinus lib. 3.
Instit. c. 22. §. 11. Hieronymus Zanchius, Tom. 1. §. 11.
Miscellan. fol. 241. sic scribit: *Quæstio est, an ho- Hieron Zā-
mines prædestinati ad vitam, & que non conditiona- chius, Tom.
liter, si cred derint: sed ABSOLUTE? Respondeo: 1. Miscellan.
MAXIME.* fol. 241.

Johannis Piscatoris verba, vol. 1. disp. loc. 19. Ioh Piscator
th. 25. sic sonant: *Quotquot ad vitam prædestinati sunt, ABSOLUTE, & SIMPLICITER præde- Ioh. 1. disp.
stinati sunt.* Similia vide apud eundem, contra loc. 19 th. 25
D. Schaffmannum th. 105. nec non apud Beza, vol. 1. Theod. Be-
za, vol. 1. fol. 686. apud Martyrem sup. cap. 9. Ep. ad zæ, vol. 1.
Rom. ubi horrendum in modum scribit: *Nega- fol. 686.
mus Christum, quoad ejus humanitatem aut mor- Petr. Mar-
tem attinet, esse causam nostræ prædestinationis.* Sic tyr sup. c. 9.
Beza quoque part. 2. Resp. ad Colloq. Mompelg. Epist. ad
boavit: *Christus non est causa nostræ electionis.* Rom.
Amandus Polanus a Polansdorff non erubuit de Beza part.
Prædestin. p. 44. in hæc verba proumpere: *Ele- 2. ad Coll.
git Deus quosdam, ex mera εὐδοκία, absque OMNI Mompelg.
INTUITU MERITI CHRISTI: Alcoranis- Amandus
mum hæc sapiunt, & Photianissimum: A quo Polanus a
nos maximè abhorrentes, librum vitæ certâ Polansdorff.
τάξιν definimus, quod nimirum, catalogus su-
orum, qui κατὰ ἐσθύναν, propter meritum Christi
Jesu, fide perseverante apprehensum, gloriam cæle-
stem consecuturi sunt, Rom. 8 v. 19 Rom. 11 v. 2
1. Petr. 1 v. 2. Christus enim vitam pretioso suo
sanguine.*

Ioh. 6. 51. sanguine acquisivit: dum carnem suam pro mundi vitâ dedit, *Joh. 6. v. 51.* Et potestatem quoque dedit Filios Dei fieri, qui in nomen ejus credunt, *Joh. 1. v. 12.* Ita non opus est, quæstionem quintam fusiùs ventilare: quorum nomina in libro vitæ contineantur? Indiscretè enim omnes omninò homines libro huic vitæ inscriptos esse, ex universa Scriptura ostendi nequit: adeoque crassa *D. Huberi* opinio de universali hominum electione ilicò perit: Certi autem quidam homines in librum hunc referuntur: qui videlicet perseveranter in Christum credituri, à Deo prævisi sunt, qua de re libro Commentariorum nostrorum primo, prolixius egimus: Ideoque Lectorem eò remittimus. Inveniet simul enodationem intricatæ illius quæstionis, an qui semel in vitæ librum relatus, & scriptus est, inde deleri, & expungi possit.

An liber mortis libro vitæ oppositus in scripturâ reperiatur? Haud ignoro, *Nazianzenum*, & alios quosdam Patres à contrario sensu ejusmodi librum mortis agnoscere: Nec nego videri ex voluntate Dei consequente & judiciaria, librum mortis non minùs, quam librum vitæ necessariò admittendum esse: sic tamen, ut absit absolutum illud, quod Calviniani comminiscuntur, *Reprobationis decretum*: quasi absque omni intuitu incredulitatis, vel impenitentiae Deus potissimam partem hominum ad æternam damnationem creârit & prædestinârit: prohibeat Altissimus, ne tale quid Deo beneficentissimo imputemus.

Quia verò Scriptura sacra, expressè & explicitè, libri mortis non meminit: immò Deus mortem peccatoris se nolle juravit, *Ezech. 18. v. 23.* & *c. 33. v. 11.* insuper, hominum eorum meminisse, se non velle protestatus fuit, *Psal. 16. v. 4.* tutius est, ut à phrasi nova, & quam Sacramentarii statim contra mentem, & intentionem nostram sinistrè interpretantur, abstinemus: & in *ἡμεῖς τῶν ὑγιαίνοντων λόγων* acquiescemus: id omni studio præcaventes, ne ex albo amicorum Dei, ob impietatem & ingratitudinem nostram, deleamur. Hæc de scrupulo decimo.

XI. Ex verbis: *Septem capita sunt septem montes.* Paræus ilicò Sacramentarium suum stabilire cupit, sic pag. 896. & 897. scribens: *Observetur primum Metonymica phrasis signati de signo: cujusmodi locutiones Sacramentis sunt familiares, unde Sacramentales dicuntur, septem capita sunt septem montes: metonymia signi & signati: pro septem capita sunt septem montes: similes sunt ista:*

Septem vacca sunt septem anni, pro, significant septem annos, *Gen. 41. v. 28.* *Circumcisio est fœdus*: pro, signum est fœderis, ut Deus ipse interpretatur, *Gen. 17. v. 10.*

Agnus est transitus, pro, significat transitum, *Exod. 12. v. 11.*

Petra erat Christus, pro, significabat Christum.

Columba erat Spiritus sanctus, pro, signum erat Spiritus sancti, *Joh. 1. v. 32.*

Et sic Panis est corpus Christi pro nobis traditum, pro, significat corpus Christi pro nobis esse traditum, & nobis in cibum dari, quod Augustinus dicit: *Panis est corpus Christi non rei veritate: sed significante mysterio: Et, non dubitavi Dominus dicere: Hoc est corpus meum, cum daret signum sui corporis. Sic poculum est Novum Testamentum, pro, est sacrum signum Novi Testamenti, &c. Quod moneo propter*

quosdam, qui inconsideratè contendunt, non dari in scripturis, & bonis Authoribus exempla phrasium signati de signo: mediante copulâ EST: En, septem capita sunt septem montes: Mox, sunt septem Reges: Et: Decem cornua sunt decem Reges: aqua sunt populi: Mulier est civitas magna: Quid volunt amplius? Hæc Paræus.

Nos Lutheranos, nostramque doctrinam hîc pungi nemo non videt. Quæritur ergò, quid ad objectionem hanc respondendum sit?

Sciamus verò, ad eximendum scrupulum istum, *somnium Metonymicum* in voculâ EST, à *Zwunglio* primum esse excogitatum: & quidem instinctu Monitoris cujusdam nocturni, de quo *Zwunglius*, *Ater an albus fuerit*, ipsemet dubitavit: uti in scripto suo, quod vocavit, *subsidiis Lutheristæ* evidenter testatur.

Deinde observemus, in Sacramentis N. T. nullam planè Metonymicam significationem voculæ EST admitti: sed τὸ πῶς, sensum literalem strictè retinere. Nulla liquidem urget necessitas, ut Servatori mentem verbis ejus contrariam, affingamus: Et quod majus, nulla ex Autore ullo probato, nedum ex Scripturâ sacra poterit proferri prædicatio, ubi metonymia in vocula EST resideat.

Tertiò, quod exempla Paræana attinet, nondum vel ipse, vel alii Sacramentarii evicerunt, omnium eandem & unam prorsus esse rationem: multò minus, copulam EST, metonymicam significationem necessariò habere: immò pudere adversarium debuisset, talia in conspectum orbis Christiani proferre. Quid enim vacca septem commune habent cum sacramentò cœnæ? Num à vaccis Ægyptiacis argumentari licebit ad corpus & sanguinem Christi? vidit illas Pharaò Rex in somno, vel per somnium: sed in verbis cœnæ nullum planè recitatur somnium: summa igitur exemplorum est dissimilitudo. Circumcisio & fœdus esse, & signum fœderis esse, rectissimè dicitur: Si enim ad externam tantum ceremoniam refertur, tunc appellatur signum fœderis à Deo ipso: circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit in signum fœderis inter me, & vos: Si verò universam actionem vox circumcisionis comprehendit, tunc est ipsum fœdus: quia non solum nudam amputationem pelliculæ respicit: sed internam quoque gratiam, & cordis purificationem, quam Deus mediante externâ actione Sacramenti circumcisionis intrinsecus operatus est: juxta promissionem gratiosam: *Ero Deus tuus, & seminis tui post te.*

Fallit proinde Paræus, cum voculam EST in propositione hac, circumcisio est fœdus, idem, ac, significat, sonare contendit.

Idem ponderis habet exemplum tertium: Agnus est transitus, id est, significat transitum. Etli enim in margine locus notatur, *Exod. 12. v. 11.* ubi hæc verba extant: certum tamen est, quod in universa scripturâ eisdem verbis non repariantur. Multò igitur minus glossa, quæ propositioni huic non extanti affingitur, locum habebit: Et meminisse debebat Paræus, quid in illo quo *Mompelgartensi Dn. D. Jacobus Andree* Theologus celeberrimus *Theodoro Beza* responderit. Sic enim habent verba, fol. 56.

Nusquam scriptum legimus, Agnus est transitus Domini: Neque hanc phrasin seu locutionem *D. Beza* in *Mosis* citato loco, *Exod. 12.* demonstrare potest, ut

Somnium Metonymicum de voculâ EST, à Zwunglio primum est excogitatum.

In Sacramentis N. T. nulla planè metonymica significatione voculæ EST admittitur.

Circumcisio & fœdus est, & signum fœderis, diverso respectu.

Exod. 12. v. 11. Agnus est transitus in universa scriptura non dicitur. Iacob. Andree in Colloq. Mompelg. fol. 56.

Ioh. 6. 51.
Ioh. 1. v. 12.
Quinam in libro vitæ contineantur?

D. Huberi dogma expoditur.

An liber mortis libro vitæ oppositus in scripturâ reperiatur?

Absolutum reprobationis decretum profligatur.

Ezech. 18. v. 23.
c. 33. v. 11.
Psal. 16. v. 4.

XI.
David Paræus in Apocal. pag. 896. & 897.

ut ex ea ratiocinari possit ad confirmandum tropum, in verbis cœna Domini asserendum. Sicut igitur Agnus non dicitur transitus Domini, neque hunc transitum significavit: Ita etiam ex eo falso colligitur, quod panis cœna non sit corpus Domini, sed corpus Domini solum significare. Nam Agnus paschalis significavit duntaxat verum agnum Dei, qui est Christus Jesus: Nequaquam verò significavit transitum Domini: Ideoque est manifesta fallacia compositionis, quod D. Beza cōjungit, quæ sunt disjuncta in verbis Mose, in Exod. cap. 12. descriptis. Mose enim causam reddit, cur de sanguine Agni super postes, & super liminare domuum ponere, & carnes ejus festinanter edere debeant: Sic autem comedetis, (inquit Mose,) Renes vestras accingetis, & calcementa habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis FESTINANTER. Est enim pbase, seu transitus Domini: Hac postrema verba ad Agnum referri non posse, sequentia verba Mose, luce meridianâ clariùs demonstrabunt. Sequitur enim: Et transibo per terram Egypti nocte illâ: & percussiam omne primogenitum in terrâ Egypti ab homine, usque ad pecus. Hic nihil de signo, figura, figuratone, aut significatione transitus Domini: sed de reali transitu dicitur: quod realiter transiturus esset Dominus, quem transitum agnus non figuravit, aut significavit: sed sanguis ejus sanguinem Christi adumbravit, cujus merito servati sunt, qui est hodie, heri, & in seculum. Quod etiam sequentia verba Mose magis perspicue indicant, cum inquit: Et cum dixerint filii vestri, quæ est ista religio? dicetis eis: Victimam transitus Domini est, quando transiit Dominus super domos Israël, &c. Ubi nihil de significatione transitus Domini dicitur, sed res disparata recitantur, victima videlicet agni, & tempus, quo Dominus transiit, & pepercit Israël in occidendis primogenitis Egypti. Hæc D. Jac. Andr. in Colloq. Mompel.

1. Cor. 10. 4.
Petra erat
Christus, nō
significabat
Christum.

Ad quartum testimonium progredior, ex 1. Cor. 10. Petra erat Christus: quod sic interpretatur Paræus. Petra significabat Christum: Falsissima verò & hæc est interpretatio: Apostolus enim in hac propositione, Petra erat Christus, non de corporeâ illâ vel externâ, sed de spirituali petra loquitur: uti verba ipsa irrefragabiliter testantur: Bibebant de spirituali, quæ illos comitabatur petra: petra autem erat Christus. Quis quæso hîc dixerit, quod corporea petra Israelitas comitata sit? Christus verò comitabatur Israelitas: & ille non significabat petram, sed revera erat petra ista πτρυματικὴ, 1. Cor. 10. v. 4. Nullus igitur tropus Metonymicus vocolæ EST in hoc quoque exemplo reperitur.

Joh. 1. 32.

Sequitur quintum, ex Joh. 1. v. 32. Columba erat Spiritus sanctus, hoc est, signum erat Spiritus sancti.

Columba
descendens
non signum
Sp. sancti sed
ipse Sp. san-
ctus fuit.

Video sanè sensum hunc verbis Scripturæ à Sacramentariis tribui, sed sine fundamento: petitionem enim principii committunt, cum columbam signum duntaxat Spiritus sancti fuisse dicunt: Immo verò columba illa descendens ipse Sp. S. fuit: nec signum Spiritus sancti tantum super Christo mansit, vel requievit: sed ipse Sp. S. in formâ columbæ, quam ad apparitionem istam assumpsit. Hinc B. Johannes expressè ait: quod Spiritus descenderit, & super Christo manserit, Joh. 1. v. 32. Idem testantur reliqui Evangelistæ,

Matth. 3. 16
Marc. 1. 10
Luc. 3. 22.

Matthæus cap. 3. v. 16. Marcus, cap. 1. v. 10. & Lucas, cap. 3. v. 22. Falsissimum igitur, quod colum-

ba illa tantum signum Sp. S. fuerit: Immo verò ipse Spiritus S. fuit, qui σωματικῶς εἶδὲ quasi columba descendit. Hæc ad testimonium quintum. Exempla Apocalypica, quæ addit Paræus, æquè infirma & invalida sunt ac priora: Non enim metonymica inest significatio copulæ EST: sed metaphora tantum hæret in oculis subjecti: Illa siquidem cornua, de quibus B. Johannes agit, non significant decem Reges: sed (si ἀνεξετάσῃ rem expendere velimus,) sunt ipsissimi illi Reges: ut taceam, pessimè ejusmodi prædicationes, ad prædicationes sacramentales transferri: In his enim verba non aliud sonant, & aliud volunt, sicut in visionibus Prophetis: sed cœn verba Testamenti literaliter intelligenda, & accipienda sunt. Et licet Patres nonnunquam panem Eucharisticum, corporis signum vocarint: Non tamen σημαντικόν, vel nudè significativum, sed μετέδοτικόν, & ὑποσχετικόν intellexerunt: Et observatu dignum est, quod B. Augustinus signum dixerit: Sic enim sonat definitio ejus, lib. 2. de doctrina Christi, cap. 1. Signum est res præter speciem, quam ingerit sensibus, aliquid aliud in cogitationem ex se venire faciens.

Cornua decem non significant, sed sunt ipsissimi Reges.

Quomodo Patres panem Eucharisticum vocarint corporis signum? B. August. quomodo signum definiat?

Lib. 2. de doctrina Christi, cap. 1.

Hoc respectu lubenter largimur, quod panis sit signum vel symbolum corporis Christi: Inde autem non sequitur, quod signum sit corporis absentis: Nonne enim columna & ignis, signum quoque erant DEI: sed minimè absentis, verum gratiosè præsentis? videatur de suffragiis Patrum refutatio consensus Orthodoxi, à Theologis Turingensibus jamdudum publicata.

Consensus Orthodoxi refutatio.

Atque hæc de scrupulo undecimo, contra Paræum Sacramentarium dicta sufficiant.

Prodeat duodecimo loco nunc iterum Esavita Franciscus Ribera, & sententiam suam de septem capitibus seu Regibus, ingenuè proponat: Sic verò ille, pag. 330. & 331. Ut locum intelligamus obscurissimum, sciendum est septem mundi ætates numerari. Prima est ab Adam usque ad Noë: secunda à Noë usque ad Abraham: tertia ab Abraham ad David: quarta à David, usque ad transmigrationem Babylonis: quinta hinc usque ad adventum Christi: sexta ab adventu Christi usque ad Antichristum: septima ab Antichristo usque ad diem judicii. In his ætatibus semper Diabolus per Reges & Principes seculi servos Dei affligit, & vocat. In prima ætate sicut Cain occidit Habel: ita ejus posteriores potentiores persequuntur posteros Seth justi filii Adam. Fuerunt enim tunc Gigantes potentes à seculo vni famosi, ut legimus, Genes. 6. quos Josephus, l. 1. Antiq. cap. 4. progeniem insolentem fuisse dicit, & fiducia roboris omne jus & fas contemnentes, quorum facinora (inquit) non absimilia iis, quæ de Gigantibus Græci memorant, posteritati sunt tradita. In secunda ætate exiit Nemrod, de quo Gen. 10. Ipse cœpit potens esse in terra, & erat robustus venator coram Domino, id est, viteram innocentium opprimens, & occupans, de quo lib. 1. Antiquit. cap. 5. hæc scripsit Josephus. Hanc superbiam DEI, contemptum excitavit in eis Nabrodes nepos Chama filii Noë, vir audax, & manu promptus, subindè jaetans non DEO, sed propriæ virtuti præsentem felicitatem eos debere, atque ita paulatim rem ad tyrannidem trahebat, ratus fore, ut homines ad se deficerent à DEO, si se illis ducem praberet, &c. In eadem multis etiam hujusmodi fuisse non est dubium, quos nimia vetustas ex hominum memoria delevit. Inertia ætate re-

XII. Franciscus Ribera in Apoc. pag. 330. & 331.

ges Egyptii, & alia nationes vehementer affligerunt populum DEI. In quarta afflictus est graviter idem populus à Regibus Assyriorum. In quinta à regibus Chaldaeorum, & Græcorum. In sexta, ab Imperatoribus Romanorum primum, deinde à Regibus Agarenorum, & à Turcis, & ab aliis, qui post hos insurgunt. In septima ab Antichristo affligetur, & à sociis cujus regibus multò gravius, quàm à reliquis omnibus. Septem igitur Reges significati in septem capitibus Diaboli regnantis, sunt Reges septem ætatum, è quibus quinque ceciderunt, id est, perierunt, atque suo regno, & sua potentia voluntate DEI dejecti sunt. Unus est, in quo intelliguntur omnes, qui in hac sexta ætate affligerunt, & affligent populum DEI. Alius nondum venit, id est, Antichristus, qui veniet in septima ætate. Et cum venerit, oportet illum breve tempus manere, id est, tres annos cum dimidio, ut vidimus capite undecimo & duodecimo. 4. Quod si cui durum videtur in uno rege multos significari, id est, omnes illius ætatis Reges, putatque septem esse tantum, is primum sciat omnes expositores intellexisse in singulis horum septem multos comprehendere, neminemque septem tantum homines esse dixisse præter Victorinum, cujus sententia merito omnes refragantur. Neque enim de Romanis Regibus, aut Imperatoribus loquitur Apostolus, sed de regibus universi orbis, qui servos DEI vexaverunt, siquidem hac capita non mulieris sunt, sed bestie. Sed neque in regibus Romanis, neque in aliarum nationum regibus signari potuerunt quinque, qui cecidissent, cum Johannes hac scribebat, & unus, qui tunc esset, atque alter postea venturus, & brevi tempore mansurus.

Postremò intelligat non esse inusitatum in Scriptura, ut in uno rege multi similes, & quasi ejusdem corporis, significantur, quod est summè observandum. Nam Danielis octavo legimus: Et ecce, aries unus stabat ante paludem habens cornua excelsa, & unum excelsius altero, atque succrescens. Et postea: Ecce autem hircus caprarum veniebat ab Occidente, &c. Porro hircus habebat cornu insigne inter oculos suos. Deinde utrumque explanans angelus ait: Arias, quem vidisti habere cornua, rex Medorum est, atque Persarum. Quibus verbis, ut rectè Hieronymus exposuit, non hic, aut ille rex designatur, sed omnes reges Medorum, atque Persarum sibi ordine succedentes, & quasi unum corpus efficientes, qui idcirco quasi unus rex censetur. Nec enim in unum regem conveniunt, qui in eo capite prædicuntur, sed in omnes simul. Deinde ait: Porro hircus caprarum, rex Græcorum est. Et ne existimemus hoc de uno homine dici, continuo in cornu magno ejus Alexandrum prædici docet, & in quatuor cornibus quatuor ejus successores: hac enim infert: Et cornu grande, quod erat inter oculos ejus, ipse est Rex primus. Quod autem fracto illo surrexerunt quatuor pro eo, quatuor Reges de gente ejus consurgent, sed non in fortitudine ejus. Nec dissimile est illud Jerem. 25. Et servient omnes gentes ista Regi Babylonis septuaginta annis: cum tamen non uni regi servierint, sed Nabuchodonosor, & filio ejus, & nepoti, ut constat ex capite vigesimo septimo ejusdem Prophetie. Matth. etiam 20. legimus: Intravit autem rex, ut videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali. In quem locum Hieronymus ait: Unus iste omnes, qui sociati sunt malitia intelliguntur. Denique meminimus, hos omnes dici

capita, quia cum singulis eorum alii sunt quasi membra. Caterum de quo Johannes ait: Unus est, intelligitur omnino locus difficillimus apud Paulum, 2. Thess. 2. Et nunc quia detineat, ut reveletur in suo tempore (nam mysterium jam operatur iniquitatis) tantum ut qui tenet, nunc teneat, donec de medio fiat. Tunc revelabitur ille iniquus, &c. id est, hoc detinet, quod prius oportet finire imperium ejus, qui nunc tenet, id est, regnum hujus sextæ ætatis. Et bestia, quæ erat, & non est, & ipsa octava est, hoc est, Diabolus cum suo regno secundum se quidem octavus est populi DEI persecutor, hostis enim est, distinctus à septem illis, & quamvis illi abessent, ipse enim persequetur, sicut initio persecutus est primos parentes. Sed quia ipse in suis membris est, eaque incitat ad nocendum, & vires eis suggerit, ac potissimum Antichristo, in quo maxime dominabitur, de septem etiam est, ipse siquidem est, qui pugnabit in Antichristo adversus populum Dei, sicut & in reliquis regibus ante pugnavit. Sed quoniam Antichristus cito occidetur, & in interitum ibit, ipse etiam simul cum eo ibit in interitum.

Hæc Ribera: ex quibus apparet, quanto sudore Lojolita præcavere velit, ne Roma Papalis pro sede Antichristi habeatur. Ideò Gagnæi opinio nem de septem mundi ætatibus tam operosè & mordicus defendit. Nihil autem magis absurdum legisse me recordor, quàm septem mundi ætates, per septem montes Apocalypticos designatos esse. Supra enim pag. 227. & 228. expressè fatebatur Monachus, per mulierem nihil aliud quam Romam notari: Hoc in nullam urbem aquè convenit, ac in Romam, dicebat Ribera.

Jam si mulier Roma est, quomodo per septem montes, totidem mundi ætates innuuntur? super septem montes enim mulier sedere dicitur: Atqui non super septem mundi ætates sedit Roma. Et quid, obsecro, sibi hoc vellet, si diceretur, Roma super septem ætates mundi sedisse? Quis enuntiati hujus foret sensus? Quis vel divinatione operosissimâ ænigmaticum hoc effatum assequeretur? certè stolidus nisi, & plane bardus quis fuerit, nunquam ejusmodi absurditates protulerit. Largimur Ribera, cursum mundi in tot ætates dispesci posse: Largimur ei Cainum, Nimrodum, Reges Egyptios, Assyrios, Chaldaeos, & Romanos, graviter populum DEI afflixisse: Annuimus, Antichristi tyrannidem & persecutionem multis parafangis majorem, quàm ullam ab exordio mundi, fuisse, & futuram esse. Concedimus insuper, in uno Rege multos ejusdem corporis significari: sed ex hisce præsuppositis singulis ac universis nondum sequitur, per septem montes super quos mulier sedet Apocalyptica, septem mundi ætates denotari: Neque enim septem mundi ætatibus Roma præfuit multò minùs à tempore Caini usque huc Romana urbs populum Dei afflixit.

Adeoque Francisci Ribera somnium, cerèbri proprii commentum, idque satis crassum sapit: Unde Ludovicus ab Alcasar abstinere non potuit, quò minùs sententiam, quàm gregales Ribera & Viegas foveant, publicè castigaret, fol. 680.

XIII. Quid verò de cornuum decem interpretatione, ab Alcasare asserta sentiendum. Ut enim ipse quoque pro suo modulo, fol. 682. oraculum Apocalypticum ad Romam Ethnicam de-

Exploditur
sententia
Gagnæi, &
Ribera quod
per septem
montes se-
ptem mundi
ætates signi-
ficentur.

Ludovicus
ab Alcasar
castigat sen-
tentiam Ri-
bera, & Vie-
ga, fol. 680.

torque-

Nam juxta Alcasarem per 10. cornua multitudo Senatorum Romanorum denotetur? Negatur.

torqueret, finxit, per 10. cornua multitudinē Senatorum Romanorum denotat: Romanum siquidem imperium ideo dissimile à prioribus dici, quod non absolute sit Monarchicum, sed Polyarchicum: & penes Senatores plurimos, non secus ac penes multos Reges olim fuerit dominium, qui pugnaturi dicantur cum agno, usque ad tempora Constantini Magni, postea verò odio erga meretricem flagraturi, & idolomania Ethnica nuncium missuri. Hanc φλυαρίαν, ut facilius dispellamus, notandum venit, quod cornua decem, & per illa totidem Reges designati diserte numerentur: Deinde, quod Apostolus affirmat, cornua illa decem nondum regnum accepisse: sed potestatem demum tanquam reges cum bestiā *μία ὥραν* acceptura: tertio virtutem & potestatem suam bestiæ traditura.

A denario numero cornuorum non temere est recedendum.

Quarto meretricem odio prosequutura esse: atqui Senatores Romani non tantum decem, sed ducenti fuerunt: ducentos autem hic per decem notari, ne probabiliter quidem evinci potest. Pari alioquin facilitate pro 12. stellis mille ducentas, & pro 7. candelabris septuaginta reponere possemus. Quod si verò accurate alibi numeris 666. & 1260. inhæremus, quid opus est hic, per 10. cornua, ducenta intelligere: Et quo fundamento affirmare Alcasar poterit, ducentos Senatores tempore B. Johannis regnum nondum, sed postea demum, cum bestia accepisse? Nihil certè horum in universâ extat Romanâ historiâ. Quid? quod tempore B. Johannis non penes Senatores Romanos potestas amplius fuit, sed penes reges, vel Imperatores. Nec illi Ecclesiam affligerunt, sed hi: Mulier quoque quam odio habitura dicuntur 10. cornua, non Paganissimum vel Idololatriam Ethnicam notat: uti Alcasar opinatur, sed ipsam Romam. Sic enim textus habet Apocalypticus: *Mulier, quam vidisti, est civitas magna, quæ habet regnum super Reges terræ*, v. 18. ubi per Reges terræ, non alii innuntur, quàm quos B. Johannes, v. 12. 13. 14. 16. & 17. descripsit: sensu verò Esavítico, Civitas magna regnum habere diceretur super ducentos tantum Senatores Romanos, quod vel puero decenni ridiculum videbitur.

Ab Alcasare dissentiunt Rob. Bellar. lib. 3. de Pontif. Rom. c. 16. fol. 918. 919. 920. Francisc. Rib. super c. 12. Apoc. pag. 231. 232.

Et notet Lector, quantus hic inter Jesuitas vertiginosus appareat conflictus: Alcasar decem cornua de Senatoribus Romanis interpretatur, quales ante plurima secula Romæ floruerunt: (quamvis singuli Senatores, non singulos Reges repræsentarunt,) Robertus Bellarminus autem, lib. 3. de Pontif. Rom. c. 16. fol. 918. 919. 920. & Francisc. Rib. super c. 12. Apoc. pag. 231. & 232. tales terræ Reges intelligunt, quales paulo ante extremum mundi judicium futuri sunt: Fingunt enim, quod tantum penes decem Reges Romanorum Imperium tempore Antichristi futurum sit: quorum tres gladio Antichristi perituri, septem autem reliqui Antichristo sponte cessuri, & se ei dedituri sint: ut ita Monarcha totius mundi evadat, & solus dominetur. Sic nimirum

Cadmæi Fratres inter se prælia miscent.

XIV.

Ad accuratiorem, & penitiorem intellectum Oraculi Apocalyptici, haud parum quoque faciet, si quæstionem istam ventilemus, an Roma ante Adventum Antichristi igne concremanda, an verò post? Et num illa exustio vel concrematio, de qua Apocalypsis nostra, vers. 16. loquitur, finem Antichristi regno totalem impositura, an verò etiam post deletionem urbis Antichristus super futurus

An Roma ante Adventum Antichristi igne concremda sit, an verò post?

fit? Variare hic veteres, & recentiores Interpretes equidem non ignoro: & facile quemvis suo abundare sensu permiserim. Licuerit verò mihi etiam proferre, quid cum præcipuis nostris Theologis hac de quæstione sentiam. Prius enim membrum quod attinet. Nemini nostrum ex scriptura sacra ignotum est, Romam Antichristi sedem esse propriam: uti supra prolixè ostendimus, & porro ostendemus: Nihil itaque certius est, quàm Antichristum Romæ diu regnaturum, per annos videl. mille & plures: postea verò nidum Antichristianum Romam, exustum, & deletum iri: Et huc quadrat judicium, seu damnatio meretricis Romanæ, quæ hic describitur: Primò enim Sp. S. peccata clamantia, & ultionem divinam provocantia proposuit: opera videlicet meretricia: inebriationem Regum: oblationem vini prostitutionis, fastum, tyrannidem, abominationes: ita quidem, ut Roma nomen matris scortationum, & abominationum terræ reportarit: quamobrem justo Dei judicio futurum prænunciat Spiritus sanctus, ut meretricem hanc, seu civitatem magnam, Reges decem odio persecuturi, desolatam, & nudam facturi: carnes ejus comesturi, & igne eam concrematuri sint. Fabulosum igitur, quod Ribera fol. 333 scribit: *Ex hoc intelligitur, Romam esse vastandam, & evertendam, antequam Antichristus regnare incipiat; vel certe initio Regni ejus: Neutrum cōfistit, si ductum scripturæ sacræ & ocularem experientiam sequi velimus: Quot centurias enim annorum numerare possumus, quibus homo ille peccati, & Filius perditionis, Roma in medio templi Dei sedet: seq. ut Antichristum, & Antichristum excludit.* Nec dum tamen Roma supplicium decretum sustinuit. Sed differtur illud, donec mensuram Antichristus suam adimplerit.

Affirmata posterius. Roma Antichristi sedes propria.

Nidus Antichristi Roma exuretur.

Sementia Ribera confutatur.

Hæc de membro priori.

Posterius quod attinet, non moveo hic, quod aliqui interpretes pœnam Romanæ urbis mysticè, & non literaliter interpretantur: verè enim incendium spirituale Roma Papalis perpessa est, cum B. Lutherus redardescente divini sermonis igniculos, & anfractus Pontificiarum superstitionum succenderet: struemque Papatus universam talibus flammis exurendam traderet: Quemadmodum stipulam ardentem (ut hoc de suo mihi largiatur D. Philippus Nicolai) flamma immissa corripit, & materiam siccam depascens in cineres, & hilum redigit omnia: sic astu flammaque renascentis Evangelii nostro seculo, Pontificia religio passim in Imperio Romano & Arctois regnis correpta deflagavit, & superstitiones varia Missarum, vigiliarum, indulgentiarum, ordinum Monasticorum, & tota, aliorumque idololatricorum cultuum, & rituum, in fumum abierunt. Sed si maxime verò pntas etiam intelligantur verba Oraculi Apocalyptici, prorsus tamen existimo, ipsam Papatus deletionem, & non solius urbis Romanæ excidium hic prædici. Mulierem enim, seu civitatem Sp. S. non descripsit, ut nudam civitatem, sed ut civitatem seu Romam Papalem: ut fornicariam mulierem, ut seductricem, ut sedentem super bestiam coccineam, &c. v. 1. 2. 3. & seqq. Qualem igitur, Nemesis divina civitatem hanc inveniet, talem quoque judicabit. Cumq. Antichristus & Roma tam firmo coagulo invicem unita sint, ut hac sine illo, & ille sine hac reperiri nequeat: utique perditio unius non poterit non esse perditio quoque

An concrematio Roma finem regno Antichristi impositura, an verò etiam post deletionem urbis Antichristus superurus sit? Incendium spirituale Roma Papalis. D. Philip. Nicol.

Non urbis solius Roma, sed totius Papatus excidium hic prædicatur.

quoq; alterius. Nec obstat, quod alibi Dominus spiritu oris sui Antichristum confecturus, & claritate Adventus sui aboliturus dicitur: *Spiritualis* siquidem *pœna corporalem non tollit*: quin potius utraque exerceri potest. Meretur enim mulier ista, ut πολυτρόπως, gladioque δις ὁμῶς & ἀχρεϊ μέριμναι ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἀρμῶν τε & μυελῶν διενεμέτω feriat. *2. Thess. 2, 8*

Et quamvis B. Johannes in capite decimo octavo & decimo nono, materiam hanc de clade, & pœnâ Antichristi fusiùs persequitur: tandemque in lacum infernalem bestiam præcipitatum imminuitur: Nihil tamen & hæc sententiæ meæ officiant: Quoties enim fit, ut ea, quæ uno in capite συλλήδω proponuntur, in sequentibus accuratè, & per partes vel membra fusiùs explicentur: ut taceam, in problemate nostro, non de *Patris pœnis æternis, sed temporalib. principaliter actum, & quæ situm esse.* Hæc de scrupulo decimo quarto, quæ citra ullius offensionem, non assertione rigida, sed potius διηκολικῶς & ἐπιτηλικῶς dicta volo. *Salva enim compage fidei, dissensus hic placidus admitti potest.*

Annon omnis libertas & contingentia actionum humanarum penitus tollatur?

Fatum Stoicorum.

Non omnis libertas hominibus adimitur. Genes. 4, 7.

Deut. 30, 15 & 19. Jos. 24, 15. 2. Sam. 24, 12. 1. Reg. 3, 5. Psal. 110, 5. Ioh. Damascen. l. 2, c. 7. Providentia divina, & nostra libertas, quo respectu sint diversa. Quomodo Deus corda hominum regat?

Luc. 2, 27.

XV. Deus, cum in corda hominum date dicitur, ut faciant, quod placitum est illi, v. 17. quaeritur: *An non sic libertas omnis, & contingentia actionum humanarum penitus tollatur.* Si enim determinatè, & ex gubernatione creatoris corda hominum faciunt, quæ faciunt: utique liberam voluntatem habere agendi dici non possunt: Atqui ex textu nostro Apocalypico verum prius: Ergo & posterius. Spinosâ hæc est quaestio, & explicatu difficilima: jam olim verò à Stoicis prolixè agitata: Hi enim fatum suum deduxerunt inde, quod omnia ex Dei nutu & arbitrio dependere crederent: Et sanè magnâ circumspeditione opus est in evolutione hujus thematis, ne vel ad partes Epicuræorum, vel Stoicorum declinemus. Ex Scripturâ sacrâ hoc manifestum est, libertatem omnem hominibus non adimi: alioquin locum haud haberent verba Dei ad Cainum: *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illi, Genes. 4, v. 7.* Nec optiones liberæ consistere possent, quas tamen indulget Altissimus, inquit: *Considera, quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam, & bonum, & è contrario mortem & malum: benedictionem & maledictionem: Elige ergo vitam, ut & tu vivas, & semen tuum, Deuter. 30, v. 15. & 19.* Similia leguntur, Jos. 24, v. 15. 2. Sam. 24, v. 12. & 1. Reg. 3, v. 5. Hinc quoque populum Deo servitutum in spontaneitatib. David vaticinatur, Ps. 110, v. 5. Quo respiciens Damasc. virtutem ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ μὴ ἀναγκαιῶν vocavit. Deque nobis l. 2, c. 7. hæc scripsit: ἡμεῖς αὐτεξέσοι ὑπὸ τῆς διανοίας γὰρ γινόμενοι κύριοι τῶν ὑμετέρων ὑπαρχομεν πράξεων. Deinde notetur, providentiam divinam, & libertatem nostram non esse ἀνισφαλικῶς, sed tantum ὑπαλλήλως diversa: Adeoque simul sine contradictione consistere posse,

Regit enim Deus corda hominum, quæ in manu sua habet, non ad faciendum aliquid cogendo, & adigendo: sed libertatem eis in actione relinquendo: ut sciens & volens ea faciat homo, quæ consilio Dei facere conatur: Ita dubium nullum est, quin liberâ voluntate Simeon templum ingressus sit: & tamen Spiritus sancti impulsu in Templum venisse scribitur, Luc. 2, vers. 27.

Nec parum facit ad uberiores hujus scrupuli

explicationem, distincta necessitatis significatio. Alia enim consequentis: alia consequentiæ: alia ἀπλῶς sic dicta: alia ἐν τῇς ὑποθέσεως: Et hanc posteriorem in actionibus nostris, respectu Dei, lubenter largimur: ut enim liberè ab hominibus factum est, quod fieri Deus decrevit: aliter tamen fieri non potuit, quia sic divinæ voluntati, quæ gubernantur viâ nostræ, visum fuit: quæ liberrime aliud etiam, & planè diversum decernere, ac statuere potuisset. Cæterum, & hoc observationem accuratam meretur, non negari, providentiam divinam speciali & peculiari prorsus modo nonnunquam circa actiones hominum occupari, & quoad directionem cordium ac voluntatum versari: ut solius Dei instinctu & impulsu ea fiant, quæ fiunt: Exempli gratiâ: Moses Pharaonem accedere, & populum Israeliticum ex servitute Ægyptiaca liberare tenetur: impulsu merè divino: cui resistere Moses voluit: sed non valuit, Exodi. 4, v. 10. & seqq.

Ita peculiariter flexit Dominus cor Jeremia, ut tremulis licet pedibus iret, quo missus erat: Unde fortiores se fuisse Dominus dicit: Fortior fuisti me Domine, & invaluisti, Jerem. 20, v. 7.

Ad hanc classem peculiarium operum Dei, non incommode verba quoque nostrâ Apocalypica referuntur: quibus, in corda Regum Deus dedisse dicitur, ut facerent, quod placitum illi fuit. Nec hic de libertate voluntatis humanæ multum prodest disputare: cum ita sit asserenda, ne manus violentas Deo, enti liberrimo injicere, & causis semper alligare secundis videamur.

Quid verò de hac quaestione est statuendum, an Deus eodem modo, bonum & malum in corda Regum dederit: quod haud obscure verba textus nostri innuere videntur, cum ajunt, Deum dedisse in corda Regum, ut conspirarent cum Antichristo, & cum agno pugnarent. Ita sanè arguit ex hoc loco Paræus, pag. 945. sed nimis crasse, & infulse: Non enim dicit B. Johannes, quod Deus dedit in corda Regum, ut cum Antichristo conspirarent: & cum agno pugnarent: Ex proprio hæc fingit & addit Sacramentarius cerebro: sed de pœnâ sola, Johannis Theologi verba sonant, quod instinctu & impulsu Dei, Reges meretrici eam inflicтури sint: τὴν πόρνην, vel Fornicariam mulierem odio prosequendo: illam desolatam & nudam faciendo: Carnes ejus comedendo: & tandem ipsum igne concremando: Hic si quis miratur miram illam Regum μετὰ μόρφωσιν: ilicò ostenditur, quod istud fiat: nimirum, quod heroicum hunc impetum Deus in corda eorum dederit: Regibusque ceu organis suis usus sit, ut facerent τὴν πόρνην & θύει: Unde sic arguo:

Qui instigantur, vel in quorum corda Deus dat, ut faciant, quod placitum est Deo, illi ad peccatum divinitus non instigantur.

Atqui Regibus dat Deus in corda eorum, ut faciant, quod placitum est illi;

Ergo ad peccatum à Deo non instigantur.

Majoris connexio patet, ex Psalmi quinti versiculo quinto: *Non Deus iniquitatem volens tu es.* Unde necessario sequitur, peccatum Deo nequaquam placere: Hic verò dicitur, Deum dedisse in corda Regum, ut facerent, quod placitum est illi: Ergo peccatum in cor eorum non dedit: Atque sic κατὰ βλαστον Paræi commentum solidissimè jugulatur. Uberioris perspicuitatis ergo, notemus, pœnarum inflictionem sine ullâ san-

Distinctio necessitatis.

Quo respectu necessitas in actionibus nostris concedatur?

Providentia divina specialiter qua. dam ratione nonnunquam circa hominum actiones occupatur. Exod. 4, 10. & seqq.

Jerem. 20, 7.

XVI. An Deus eodem modo & bonum & malum in corda Regum dederit?

D. Paræus in Apocal. pag. 945.

Paræi commentum argumento invidio confutatur.

Psal. 5, 5.

Pœnarum inflictio sine ulla sancti-

aris lesio-
ne à Deo de-
cernitur.
Esa. 37.

Elitatis divine lesione decerni: Immo potius justitiæ divinæ congruam reperiri: sicut ergo Angelus percussor non peccavit, cum jussu voluntate Altissimi centum, & octoginta quinque millia viro- rum in castris Assyriacis trucidavit: Ita nec pec- cant Reges, meretricem odio prosequentes: eam- que desolatam reddentes: immo & igne con- cremantes.

Instantia
Sacramen-
tariorum.
Responsio.
Bestia hic
non Papa-
tum, sed
Rom. Imper.
denotat.

Si instant Sacramentarii, se inprimis urgere, quo de Regibus dicitur, eos regnum suum bestia de- disse, quod utiq. malum, & ingens peccatum sit.

Respondemus, fallaciam hic comitti, vel *ἁγιογραφία τῆς ἐπιλύσεως*: Falsò enim *Parvus* per bestiam Papatum intelligit: cum propriè hoc in loco Romanum Imperium notetur, quod me- retricem illam magnam gestat: vel, cui mulier coccinea infidet: quemadmodum supra in ex- plicatione textus fuisse hac de re egimus. Sequun- tur igitur, post ventilatas quaestiones scrupu- losiores, Doctrinarum loci, vel observationes memorabiles: quas itidem annotare, operæ precium fuerit.

Doctrina.

Damnatio
Antichristi
ex revela-
tione divi-
na oritur.

I. Et initio quidem, *κρίμα*, vel damnationem Romani Papatus, non ex odio quodam privato, vel meris nostrorum hominum suspicionibus, sed ab ipsius Dei ostensione, & demonstratione oriri discamus: Sic enim Angelus Johanni ait: *Veni, ostendam tibi damnationem meretri- cis, qua sedet super aquas multas*, v. 1. adeo- que ea, quæ de supplicio Papatus in Ecclesiis E- vangelicis dicuntur, non nova vel nostra sunt cominenta, vel in odium adversæ partis excogi- tata figmenta: uti Pontificii vociferantur: sed per vetusta, & à Spiritu sancto ante complura se- cula disertè revelata oracula, ut damnationem istam, non minori fide, quàm certitudinem Ad- ventus CHRISTI ad judicium amplecti tenea- mur. Neque verò hic tantum damnatio ista prædicitur: sed longissimis ante seculis, sub ty- po ruinæ Babylonicæ præfigurata ea reperitur: inprimis Jerem. cap. 50. & 51. ubi Deus Ter O- ptimus Maximus perspicuis verbis præcipit, ne sermo, quem locutus est contra Babylonem, cale- letur: sed ut damnatio instans inirepide, & pu- blicè prædicetur: signò, elevato divulgetur, Jerem. 50. v. 2. *Clamate adversus eam*, inquit Dominus, v. 15. De industriâ enim judicium hoc toti mun- do Deus cupit esse notissimum. Est enim opus magnum magni cælorum terræque Domini, Je- rem. 51. vers. 10. Ut ut igitur mediis crepare ve- lint Esavitas, cum excidium Meretrici Romanæ ominamur: utut fulminibus, & Anathematiz- smis, utut gladio & fune interdican, ne quis ta- lia de Papali Throno proloquatur: Obediendum tamen Deo magis est, quàm hominibus, Actor. 5. v. 29. nec silentium sibi permittet imponi is, qui penitus expendit, quàm indignè ferat Jehovah, si pulvilli consuantur, & cervicalia conficiantur, sub capitibus universæ aetatis, Ezechielis decimo tertio, vers. decimo octavo.

Ludandus proinde zelus est Confessorum, & Martyrum, qui susque deque habito rugitu & mugitu Pontificum, nihilominus Meretricem magnam Romanam vivis coloribus depinxerunt: & abominationibus Papisticis masculè ad san- guinem usque contradixerunt: quemadmodum

ex Catalogo Testium veritatis luce meridiana cla- rius apparet: Horum & nos premamus vesti- gia: Indubitanter credentes, si nos maximè ta- cuerimus, (quod avertat Altissimus,) lapides tamen de damnatione divina Meretricis hujus, locuturos esse. Et nemo saniorum inficiabitur, dignam esse meretricem, quæ promptuaria cella depromatur, & quam quasi incudem homines oculo validicadant: uti Sofia de se testatur, in Amphi- trione Plauti, Actu 1. Scena prima.

Nomen meretricis, & fornicantis mulie- ris, haud obscurè insidias innuit, quas Papa Ro- manus, ad inescandos hominum animos struit. In more enim positum habent scorta complures ad amorem sui allicere, & invitare. Id quod etiam Cerussâ pulchrâ, & ornatu splendido se impetrare posse confidunt. Ejusmodi cerussâ vel tinctura meretricia, quâ fucum faciunt Papistæ hominibus, sunt venditata ille Traditiones: de in- dulgentiis; de jejniis, de enumeratione omnium peccatorum, de intentione sacerdotis, & septenario numero sacramentorum: de consecrationibus, de propriis pro peccatis satisfactionibus, de satisfactio- ne Dominici: de vulneribus Francisci, æquipol- lentibus cum vulneribus Jesu Christi: de septem ordinibus: de purgatorio: de Angelolatria: de Ma- rialatria: de Angelolatria: de Hagiolatria: de Ico- nolatria: de Sceletolatria: de Papolatria: de meri- tis congrui & condigni: de operibus supererogatio- nis: & similibus.

Ἀγχα enim cum hæc sint universa & singu- la, mox ad Traditiones Pontificii confugiunt, contendentes, pari PIETATIS affectu eas cum ver- bo Dei scripto suscipiendas & venerandas esse: Exempli gratia: Extra scripturam & contra scri- pturam est, cænæ mutilatio: à Concilio Con- stantiensi sess. 13. Basiliensi sess. 30. TRADITA: Traditio hæc, sub fulmine Anathematis à Roma- nâ Ecclesiâ obtruditur Laicis: hoc prætextu, TRA- DITIONES Ecclesiæ, non minus, quam scripturam sacram pro verbo Dei suscipiendas esse: Huic pigmento cerussam illinunt, ex 2. Thess. 2. v. 15. *Fratres state & tenete TRADITIONES, quas di- didicistis, sive per SERMONEM, sive per Epistolam nostram*: Quibus verbis omnes TRADITIONES Romanæ Ecclesiæ canonizari indefinenter cla- mant.

Constat verò ex historiis Ecclesiasticis, pleros- que hæreticos, relicto scripturarum fonte, ad tradi- tionum cisternas provocasse: Fecerunt hoc Simoni- ani, de quibus Irenæus refert, quod gloriantur de iis, quæ non sunt scripta, sed viva solum voce tradi- ta: Idem tradit de Sethianis Epiphanius, hæ. 39. de Archonticis hæ. 40. de Severianis, hæ. 45. de Encratitis, hæ. 47. de Bardesanistis, hæ. 56. En- sebius quoque de Artemone refert, lib. 5. c. 28. quod de doctrinâ suâ, quasi antiqua, & ab Apo- stolis TRADITA gloriatus fuerit: Idem de Pto- lomæo hæretico Epiphanius hæ. 33. de Arrio A- thanas. Orat. 2. contra Arian. p. 124. de Eutyche Concil. Chalced. Act. 1. testantur: Rectè autem sensit Sanctus Basilus, serm. de fide. Tom. 2. pag. 194. esse manifestam à fide Apostasiam, & elapsig- nem, vel respuere aliquid eorum, quæ Scriptura ha- bet: vel INDUCERE quicquam, quod scriptum non sit. Nec facit pro hac pandora Papalis pixide locus Apostolicus: 2 Thess. 2. v. 15.

Sed committitur error *ἡ τοῦ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ*: Non enim sequitur, Thessalonicenses edocti sunt, & per

Catalogus
Testium
veritatis.

Plautus in
Amphitr.

Insidia An-
tichristi Ro-
mani.

Traditiones
papales sunt
cerussa scor-
ti Romano-
papalis.

Concil. Tri-
dent. sess. 4.
c. 1.
Traditio
papalis est
cænæ muti-
latio.
Concil.
Constant.
sess. 13. Basil.
sess. 30.
2. Thess. 2.
15.

Hæretico-
rum mos
fuit relicta
scriptura
ad traditio-
nes confuge-
re. Irenæus
l. 1. c. 8. &
Lib. 3. c. 2.
Epiphanius
hæ. 39. 40.
45. 47. 56.
Euseb. lib. 5.
c. 28.
Epiphan.
hæ. 33.
Athanaf.
Orat. 2. c.
cont. Ari-
an. p. 124.
Concil.
Chalced.
Act. 1.
S. Basil. de
fide. Tom. 2.

pag. 194. sermonem, & per Epistolam: Ergo alia fuerunt, *qua B. Paulus vivâ voce, & alia, quæ per Epistolam docuit: immò contrarium ex verbis Apostoli apparet: Inculcat enim Thessalonicensibus, ut fideliter retineant, quæ & vivâ voce, & scripta Epistolâ tradiderit: Unde ea, quæ sermone viva potulit* σύμφορα ταῖς γραφαῖς fuisse, luculentissime liquet: particula siquidem *εἴτε, non est hic disjunctiva, sed copulativa: quemadmodum & alibi sic usurpatur: 1. Cor. 13. v. 8. εἴτε δὲ προφητεῖαι καὶ γὰρ ὑμῶν ὄνται, εἴτε γλῶσσαι πάντων εἴτε γνώσεις, &c. Quæ verba sic propriè sonant: Et prophetiæ abolebuntur, & lingua cessabunt, & cognitio abolebitur: Col. 1. v. 20. εἰρηνοποιήσας εἴτε τὰ ἐν τῇ γῆ, εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, pacificans & quæ in terrâ sunt, & quæ in cælo sunt. Ineptissime igitur Traditiones B. Pauli inep-
tissime ad traditiones suas argu-
mentantur Pontificii.*

1. Cor. 13, 8. Col. 1, 20.

A traditio-
nibus B. Pauli inep-
tissime ad
traditiones
suas argu-
mentantur
Pontificii.

Si Thessalonicenses plenè instituti in religione Christiana, idq; viva voce Apostoli, nihilominus fuerunt confirmandi ipsius Apostoli SCRIPTIS: Quanto magis nos decet inhaerere scriptis istis, qui Apostolorum vivis concionibus non interfuimus.

Et mirum accidat Nobis, eo dementiæ ac cæcitatis prolabi Romanenses, ut in Traditionum Papisticarum colore, nitorem quærere velint: Non paucâ enim, ab Authoribus prophanissimis: & quod stupendum, ab ipsis spiritibus infernalibus oriuntur: Authores prophanos vel prophanissimos, voco Romanos Pontifices: quorum multi flagitiosissime vixerunt. De Johanne enim decimo tertio legitur, quod omni voluptatum generi deditus, virgines, & peregrinas violaverit: & ex Lateranensi Palatio lupanar, & prostibulum fecerit. De Paulo tertio legitur, quod Alexandræ sextæ, sororem suam, propter Cardinalatus Hostiensis impetrationem, stuprandam tradiderit: Et hic ipse Alexander sextus cum Filia sua Lucretia incestum commisit.

Quid de aliis dicam Pontificibus, qui Magi, Tyranni, Athei, Leones, sacrilegi, proditores, blasphemæ, parricide, venefici, Idololatræ, Incantatores, & Demoniaci fuerunt? uti scriptores Pontificii ipsimet testantur:

Talium ne igitur Authorum traditionibus Thais Romana superbiat? & earum beneficio alios in suam orem rapiat? Enim verò, qui Papisticas traditiones omnes amplectitur, is suggestiones quoq; & persuasiones ipsorum Diabolorum exosculari tenetur: Legantur enim Gregorius Magnus lib. 4. Dial. c. 40. & 55. Gregorius Turonicus lib. de glor. Confess. c. 5. Petrus Damiani Epist. ad Desiderium: Beda lib. 3. Hist. Angl. c. 19. & alii, quas animarum, vel spectrorum potius Diabolorum apparitiones, quasque traditiones ex inferis profectas recitent, ac observandas proponant. Cæterum alia cerussa, successionis non interruptæ plurimis Romana Meretrix imponit: Gloriatur enim, ab Apostolis usq; ad hæc tempora Pontifices Romanos continuâ serie invicem successisse: quem successionis fucum pro notâ infallibili Ecclesiæ veræ, Bellarminus venditat, lib. 4. de Not. Eccles. c. 8.

Inspiciamus verò, infra eod. Scd. accuratius, in

ti fucus iste habeat. Satis nunc est, scire Nos, Romanam Thaidem aliarum meretricum mores æmulari, & fido, colore meretricio Amasios sibi comparare.

Quemadmodum verò scorta philtum quoque & fascinum adhibent, eoque sibi ceu fune quodam arctissimo homines devinciunt: ita & huic Meretrici calicem philtro repletum Spiritus sanctus tribuit, quo inebriaritur, & inebrietur Reges terra, & inhabitantes terram, v. 2. Fascinum istud nihil aliud est, quam 1. Regni Papalis amplitudo: 2. Soli Papalis divitiæ, quam jactant, celsitudo. 3. Miraculorum Romana Ecclesia multitudo. Ex tribus hisce ingredientibus philtum illud Romanæ Meretricis, quo dementat inhabitantes terram, conficitur.

Utinam verò excæcati homines secum expenderent, ab Affeclarum, vel Regni Papalis amplitudine, ad veritatem Ecclesiæ non firmiter concludi: quicquid etiam Bellarminus lib. 3. de Eccles. milit. c. 2. garriat: Vera enim Ecclesia sæpius paucos assentientes habuit: In arca Noa octo tantum superfuere, ex quibus Ecclesia visibilis tunc constituit: & tamen hic ipse pusillus cæcis Chamum quoque illusorem mixtum habuit: Gen. 7. v. 13. & c. 9. v. 22.

Post diluvium una Thara domus fuit, in qua veri Dei cultus remansit, uti Augustinus scribit, lib. 16. de civit. Dei, c. 12. Idem alibi hæc verba habet: Aliquando in solo Abel Ecclesia erat, & expugnatus est à fratre malo, & perditio Cain, aliquando in solo Enoch Ecclesia erat: & translatus est ab iniquis: Aliquando in sola domo Noæ Ecclesia erat: & sola arca natavit in fluctibus: Aliquando in solo Abraham. Hæc B. August. super Psal. 128. tempore Adrabi quoq; multo pauciores, immo infinito numero pauciores veræ doctrinæ, quam Baalitarum adhæserunt: 1. Reg. 19. v. 14. In novo insuper Testamento vera Christi Ecclesia cæcis fuit perexiguus: quod ne ipsi quidem Pontificii negare audent: uti videre est apud Bellarminum, lib. 4. de Eccles. c. 5. c. in. §. in omni: & apud Martinum Becanum moderni Imperatoris Augustissimi quondam confessionarium, in disput. de vocat. ministrorum, Viennæ Anno 1616. instit. thesi 57. Huc referenda sunt testimonia Antiquitatis; Divus Ambrosius Ecclesiam instar Lunæ defectus suos habere scribit, lib. 4. Hexaem. c. 8. Nazianzenus Theologus sic contra Arianos insurgit: Ubina sunt illi, qui multitudine Ecclesiam definiunt, & GREGEM EXIGUUM assernantur: qui divinitatem metuntur, plebemq; appetunt: qui arcam in pretio habent, & ipsa mundi lumina contumelia afficiunt: qui deniq; conchas aggerunt, & margaritas contemnunt, hi domos habent, nos inquilinum: Hi templa nos Deum: idq; prætereas, quod Dei vivi templa sumus victima viva, holocausta spiritualia: hi vulgus habent, nos Angelos: Hi temeritatem, & audaciam, nos fidem: Hi minas, nos preces & orationes: Hi aurum & argentum, nos repurgatam fidei doctrinam. S. Basilli verba lib. de Spir. S. c. 3. sic sonant Docuerunt nos & pueri in Babylonia, etiam si nemo sit, qui suffragatur, tamen per nos ipsos, quod ad nos pertinet, facere, qui sanè ex media flamma Deum collaudaverunt, non considerantes multitudinem reprobantium veritatem, sed seipsis contenti, cum TRE Sessent: Insuper fascini hujus Papalis vanitas inde apparet, quod non tantum vera Ecclesia sæpius paucos Affeclas habue-

tit,

f. 8.

III.

Philtum
seu fasci-
num meret-
ricis Ro-
mana.

A Regni
papalis am-
plitudine
ad verita-
tem Eccle-
siæ pessimè
côcluditur.
Rob. Bellar.
lib. 3. de Ec-
cles. milit.
c. 2.

Vera Eccle-
sia non rari-
paucos mē-
bra habuit.
Gen. 7, 13.
Gen. 9, 22.
B. August.
lib. 16. de ci-
vit. Dei. c.
12.
Id super Ps.
128.

1. Reg. 19;
14.
Rob. Bellar.
lib. 4. de Ec-
cles. c. 5. §. in
omni.
Martinus
Becanus.

B. Ambros.
lib. 4. He-
xaem. c. 8.
Nazianz.

S. Basil. lib.
de Spir. S.
c. 30.

Falsa Eccle-
sia plurim-

que maxi-
mam mul-
titudinem
& amplitu-
dinem ad-
stipulantium
iactavit.

Apoc. 13, 8.
Apoc. 17, 2.
& 15.

Rob. Bellar.
lib. 1. de
Pont. Rom.
c. 10. 11. 12.
13. à fol. 673
An Chri-
stus sedis
Romane
autoritate
Papalem &
divinam
fundaverit?
Negatur.
1. Cor. 3, 11.
Locus Matt.
16. Tu es Pe-
trus, à glos-
sa Pontifi-
ciorum vin-
dicatur.
1. Cor. 10, 4.
Esa 28, 16.
Ps. 118, 22.
Eph. 2, 20.

Sancti pa-
tres non
crediderunt,
Ecclesiam
super Apost.
Petrum
adificatam
esse. B. Aug.
de verb.
dom. serm.
21.

Id. Tract.
124. sup.
Joh.

Miracula
eadem ad
Philurum
meretricis
Romana
pertinent.

rit, sed & falsa Ecclesia plerumque, maximam multu-
dinem & amplitudinem adstipulantium iactavit: Ex-
emplo sit Arianismus: cui oriens & occidentes vehe-
menter favit: Immo cui ipse Pontifex Roma-
nus Liberius subscripsit. Et nonne in hodiernum
usque diem major est amplitudo Regni Mahome-
tici, quam Pontificii. Num v. inde sequitur, Alco-
ranissimum avidè esse arripiendum, quia tam latè
diffunditur? Et quid si nos ex hac ipsa Regni Pa-
palis amplitudine arguamus, Antichristi id esse
Regnum, siquidem de meretrice Pontificali præ-
dictum est, quod fascino suo totam terram dementa-
tura sit, Apoc. 13. v. 8. & c. 17. c. 2. ac 15.

Speciosius vero videtur esse alterum meretricis
Romane fascino: iactantia nimirum divina, quæ
in solio Papali sit, celsitudinis. In quem finem sub-
inde verba Christi intonant: Tu es Petrus, & su-
per hanc Petram edificabo Ecclesiam meam: qui-
bus verbis Christum affirmasse contendunt, quod
Petrus Apostolus Petra & caput Ecclesia à Christo
dictus, & hoc ipso, primus Romana Ecclesia Papa
& Pontifex designatus fuerit: Res sanè hæc est
magni momenti: quæ multorum Imperato-
rum, Regum, Principum, & piorum sanguine
constitit: itaque operæ precium est considerare,
an verbis allegatis Christus sedis Romanae autorita-
tem Papalem & divinam fundaverit? Id quod ne-
gamus constantissimè: Primò n. certum est, fun-
damentum Ecclesia nullum esse aliud, præterquam
unicum Christum Jesum, 1. Cor. 3. v. 11. Et super
hoc ipsum ædificaturum se Ecclesiam promisit
Dominus: Se enim, quod secundum est, Petram
vocavit, non Petrum: Petra siquidem unicus est
& solus Christus Jesus: 1. Cor. 10. v. 4. Hic lapis est
ille angularis, in Sion positus, Es. 28. v. 26. Ps. 118. 22.
Eph. 2. v. 20. Ubi a. tertio Christus dixit Petro: Ego
te Pontificem constituo Oecumenicum? Nulli-
bi: nec n. vel jota unum in universa Scripturâ sa-
crâ de toto primatu legitur: Ubi, quariò, Petrum
pro Papa Romano declaravit? ubi jus transferen-
di potestatem Oecumenicam, ad omnes Episco-
pos Romanos, Petro tradidit? Annon miseri sunt
homines, qui sibi à Meretrice Pontificia fascino
hoc imponi patiuntur? Sancti Patres eo perducere
non potuerunt, ut super Petrum Apostolum Ec-
clesiam ædificatam esse statuerint: Sic enim B.
Augustinus de verbo domini, serm. 21. Petra
principale nomen est: ideo Petrus à Petra, non Petra
à Petro: quomodo non à Christiano Christus, sed à
Christo Christianus vocatur: Tu es ergo Petrus in-
quit, & super hanc Petram, quam confessus es, su-
per hanc Petram, quam cognovisti dicens: Tu es
Christus Filius Dei vivi, edificabo Ecclesiam me-
am: Super me edificabo Te: non me super Te: Nam
volentes homines edificare supra homines, dicebant:
Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò
Cepha, ipse est Petrus: Et alii, qui volebant adifica-
ri super Petrum, sed super Petram, dicebant: Ego au-
tem sum Christi. Idem Tract. 124. sup. Joh. sic
scribit: Super hanc Petram, quam confessus es, edi-
ficabo Ecclesiam meam: Petra enim erat Christus:
super quod fundamentum ipse ædificatus est Petrus.
Fundamentum quippe aliud Nemo potest ponere,
præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus.
Ecclesia ergo, quæ fundatur in Christo, claves Re-
gni cælorum ab eo accepit. Nihil hinc S. Augustinus
de potestate Petri monarchali: Nihil hic de sedis
vel Ecclesiæ Romanæ primatu: Nihil hinc de ejus
infallibilitate, vel perpetuitate Augustinus dixit,

Egregiè verò Meretrix Babylonica miraculis Rob. Bellar.
quoque suis, (quæ magno numero crepat) sim- lib. 4. de
pliciores inescare, & decipere novit: Nostram Not. Eccel.
Ecclesiam veram Dei esse Ecclesiam ex miraculis c. 14. fol. 1530
demonstramus, quæ singulis atatibus habuit pluri- Duo Bellar-
ma, & testatissima, inquit Bellarminus lib. 4. de mini præ-
Not. Eccel. c. 14. fol. 1530. Præmittit autem duo supposita.
fundamenta: Unum, quod miracula ad novam fi-
dem, vel extraordinariam missionem persuadendam
sint necessaria: Alterum, quod sint efficacia, & suffi-
cientia, fol. 1525. Ex his præmissis gloriabundus
concludit, non nostram, sed Romanam Ecclesiam
pro verâ habendam & agnoscendam esse: utpote in
quâ indies magna & multa miracula, præsertim
apud Indos, per funambulos illos orbi per ambulante-
thnos, Jesuitas dico, fieri soleant. Et fateor me ex
ore præcipuorum quorundam virorum audi-
visse, quod nullâ re magis animi eorum præoccupati
fuerint, quam solâ miraculorum Romana Eccle-
sia iactantia. Purus autem purus est fucus mere-
tricius, quo se mulier Babylonica ad inescandos
Amasios pingit. Si enim nervum probationis
diligentius expendamus, non utique recto talo
incedere argumentum deprehendemus. Sic
namque erit formandum:

Quaecumque Ecclesia multis & magnis
abundat miraculis, ea est Ecclesia vera:
Sed Romana is abundat,
Ergo est Ecclesia vera.

Argumen-
tum papisti-
cum.

Utique non nisi philtro amatorio meretricis
Romane dementatus majorem pro fundamen-
to conclusionis agnoscet: Nonne enim apud
Ethnicos quoque facta legimus miracula? Utpote,
quod Vespasianus cæco visum, & claudus gressum
restituerit: quod teste Elío Spartiano scæmina cæ-
ca ab Adriano sanata, & naturâ cæce ex contactu
Adriani mortui visum recuperavit: Nonne ab
Apollonio Thyaneo, & Apuleio multa esse edita mi-
racula B. Augustinus Epist. 5. scribit? & alia com-
plura aliorum gentium miracula, lib. 10. de civit.
Dei, c. 16. retulit? Sed quis exinde Gentilibus lau-
dem veræ Ecclesiæ assignabit? De Pseudoprophe-
tis quoque constat, dare eos posse portentosa & signa,
Deut. 13. v. 1. immò didisse: ut miracula Mago-
rum Ægyptiorum, Joannis, & Jambri Exod. 7.
v. 12. 22. Exod. 8. v. 7. & 2. Tim. 3. v. 8. luculen-
ter apparet: Nec tamen pro Filiis Dei habebit Do-
minus omnes eos, qui in novissimo die de miraculis
editis gloriabuntur: Matth. 7. v. 22. Et qui habeat?
cum præmonuerit, ne seducias ab ejusmodi homi-
nibus permittamus, Matth. 24. v. 24. cum Antichri-
stum ipsum in signis & prodigiis venturum diserte
prædixerit: 2. Thess. 2. v. 9. Apoc. 13. v. 13. & 14.
Nonne Marcus ille, cujus Iraneus l. 1. adv. hæ-
c. 8. p. 43. meminit, miraculis suis plurimos dece-
pit? Donatista etiam & Novatiani ac Manichæi, de
miraculis gloriati fuerunt: testibus Divo Augu-
stino Tract. 13. in Joh. lib. de unit. Eccel. c. 16. l.
13. contra Faustum c. 5. & Socrate lib. 7. c. 17.
Nec valet agnoscere illud, per hereticos miracula
quidem, sed apparentia tantum, & φαινόμενα, non
vera fieri: Aliud n. Maldonatus scriptor celebris
Pontificius, in c. 7. Matth. & c. 9. Marci, aliud
Pererius, in c. 7. Gen. disp. 5. aliud jus Canonicum
ipsum, part. 2. decret. caus. 1. q. 1. c. 56. dicit: Et non
veretur Thomas Stapletonius in promptuar. Mora-
li Dom. 24. Trinit. p. 627. perspicuis verbis feri-
bere: Etiam vera miracula non solum Antichristus
ipse,

Major ne-
gatur, &
refutatur.
Miracula
Ethnicorum.
Ælii Spar-
tiani.
Cornel. Ta-
cit. lib. 4.
histor.
B. August.
Epist. 5 &
lib. 10. de
civ. Dei, c.
16. Miracu-
la Pseudo-
prophetarum.
Miracula
Antichristi
signa præ-
dicuntur
futura.
Iren. l. 1. ad
har. c. 8. p.
43. Hæretici
de miracu-
lis gloriati
semper fue-
runt B. Aug.
tract. 11. in
Joh. l. unit.
Eccel. c. 16. l.
13. contra
Faustum c. 5.
Soc. l. 7. c. 17.
Refutatur
exceptio-
cula papi-
stica.
Maldon. c. 7
Matth. c. 9.
sup. Mari.
Bened. Pe-
rerius sup. t.
7. Gen. disp.
5. l. 1. Can.
part. 2. decret.

caus. 1. q. 1. ipse, ejusq. Prae cursores proximi; sed quilibet haereticus. 56. nō secus, quā Magi, Deo permittente operari possunt. Thom. Stap. Quid? ut ad minorem, vel assumptionem in promptu-ario morali progrediamur, quoti sumus sapius Romanenses vendunt, & meras fabulas gerris ficulis vaniores pro dō 24. Tri- veris historiis populo proponunt? Agnoscit hoc nre p. 627. Dantes Florentinus cant. 29. scribens: ubiq. sona- Minor ar- re fabulas, & populum venio pasci: Idem fatetur gumerti Pō- Melchior Canus l. 11. loc. Commun. c. 6. Negare zificii itidē refutat. Multa fa- non possumus, viros aliquando gravissimos in Divo- bula pro ve- rum praesertim prodigiis describendis, sparsos rumo- ris historiis res, & excepisse, & scriptis etiam ad posteros retulif- in Papatu- se: Jactantur profecto etiam nonnunquam à Pon- venditatur. tificiis miracula, quae satius esset, reticere, quā Danies Flo- recitare: Multa enim sunt non Christianae fidei, rent. can. 29. sed Magicae artis ostentamenta: juxta Gersonem Can- Melchior celarium Parisiensem, in impugn. ord. Carthus. Canus l. 11. & Franciscum de vict. relect. 12. de art. Magica: loc. comm. c. 6. Ut taceam magas pueriles, & ludicras, itidem pro Joh. Gerson miraculis venditatas: utpote, quod Johannes Ca- Cancellar. pyravus narrat, de Aido, illum lupis octo famelicis Parisiensis, octo bidentes dedisse, & eosdem oratione sua, ex ven- in impugn. tribus Luperum recepisse: Item de S. Bernhardo, ord. Canth. quod Muscas excommunicaverit, de Bonifacio, Franc. de quod Gallinas devoratas reddere debuerit. Edidi viſ. rel. 12. quoque cum Pragae essem, pagellas aliquas de Mi- de arte Ma- raculis summē ludicris, & jocularibus Francisci: gica. Nuga, in Papatu pueriles. Ie- quo Lectorem cupidum remissum volo: Jesuiti- suetica mi- ca illa, quae in Indiis fieri jactantur, quod atti- vacula quae in Indiis fie- ri perhiben- tur: quo lo- co estiman- da sūt. Valde sunt suspecta. Ipsimet de iis dubitant Pontificii. Frac. de vi- rel 5. prop. 5. Iosephus A- rum donum linguarum non addunt? Quod si adde- costal. l. 6. de re nequeunt, non immerito certē cordati quivis, Ind procur. de reliquis omnibus valdē dubitabunt. Ita ma- sal. c. 4. nifestē liquet, fucum de miraculis Romanae Ec- Franc. Xa- clesiae, nullius pretii esse. verius l. 3. Epist. 5. Nostram quod attinet Ecclesiam, cum aeterno Nic. Pimen- Evangelio insistamus, nec novae doctrinae persua- ta, in Epi ad sione egeamus, idcirco miraculosa confirmatione Claud. A- opus nobis non est: qua de re eleganter scripserunt quav. p. 14. sancti patres: praesertim D. Chrysostomus homil. Evangelica 23. in princ. & homil. 6. in 1. ad Corinth. Da- Ecclesia mi- mascenus lib. 1. Orthod. fid. c. 3. 5. Bernh. serm. raculus opus nō habent. de Bened. ubi sic ait: Lucet non habemus nostra, S. Chryost. consolatio tamen nobis magna esse debent Patroni hom. 23. in nostri (Jesu Christi) miracula: quod adeo verum, princ. hom. ut Pontificii nonnulli ipsimet in haec verba eru- 6. in 1. cor. perint: Hodie à veris Christianis nulla miracula Damasce. quarenda vel expectanda. Trithemius in libro octo lib. 1. orth. f. d. c. 3. quaestionum ad Imperatorem Maximilianum, q. 3. Bern. serm. Miracula praeterita, (Christi & Apostolorum) Ti- de bened. bi sufficere debent, si ea credis: quod si ea non credis, Trithemius neg, profecto nunc illis fidem adhiberes, qua videres, in libro 8. & audires, Joh. Gerson. in expof. Pass. similia ha- quastion. ad bet, Didacus Stella, in c. 11. Luc. Cornel. Mussus, imp. Max. q. 3. in expof. pas. Proinde caveant, quibus curae cordique est Didacus salus aeterna, ne philtro & fucō miraculorum à Stella, inc. Meretrice Romanā se fascinati patiantur. 11. Luc. IV. Quā falsissima sit Romanae Ecclesiae Cornelius gloriatio, quod errare nequeat, ex Apocalypsi no- Mussus in

strā, & capite praesertim hoc decimo septimo explic. Ev-oculariter apparet: Ecce enim non erroribus tan- angel. p. 412. tūm, illam obnoxiam: sed & errorum ac abomi- Falsissima Ecclesia Ro- nationum matrem fecundissimam: quae vino pro- mana est gloriatio; stitutionis suae, & Regesterra, & inhabitantes ter- quod errare raminebriat: Neque enim de privilegio ullo, quo nequeat. exenta sit Ecclesia Romana, quicquam in Scri- Ecclesia Ro- ptura sacra habetur: adeoq. fallit & fallitur Rob. mano Papa- Bellarm. lib. 4. de Pont. c. 4. & lib. 3. de Eccles. lis est erroris ac abomi- c. 10. contendens. Romanam Ecclesiam in fide er- nationum mater. rare non posse.

Longè aliter hāc de re sensit B. Apostolus, qui Rob. Bellar. paternē Romanam Ecclesiam monuit, ne efferatur lib. 4. de animo, & excidium sibi attrahat: Rom. 11. v. 20. Pontific. 4. & 22. Et licet in Exordio Epistolae, c. 1. v. 8. scri- & lib. 3. de pserit, fidem Romanae Ecclesiae in toto mundo an- Eccles. c. 10. nunciari, quod de Ecclesia Thessalonicensi itidem Rom. 11. 20. pronuntiatur: 1. Thess. 1. v. 8. Non tamen inde 22. sequitur, à fidei puritate Ecclesiam illam deficere non potuisse: Cum novum non sit, hodiè stantes 1. Thess. 1. 8. tras cadere: 1. Cor. 10. v. 12.

Errarunt Petrus & Iohannes, nescientes Chri- Errores sanctorum. stum à mortuis resurrecturum: Joh. 20. v. 9. er- rarunt Apostoli omnes, vulgari opinione praecoc- pati, quærentes: Num hoc tempore restitues Re- gnum Israelis: Act. 1. v. 6. Erravit Ecclesia Corin- Ait. 1. 6. thiaca, 1. Cor. 1. v. 10. 12. Ecclesia Galatica, Gal. Errores Ec- 1. v. 6. & c. 4. v. 11. Ecclesia Pergamensis, Apoc. clesiarum. 2. v. 15. Quod itaque aliis Ecclesiis particularibus 1. Cor. 1. 10. accidit: illud etiam Romanae accidere potest: Gal. 1. 6. Atqui errare aliis Ecclesiis particularibus accidit: Gal. 4. 11. Ergo etiam Romanae: Apoc. 2. 15.

Excipit quidem Jesuita Bellarminus, lib. 4. de Exceptio Bellarmini; Rom. Pontif. c. 3. idē aliam rationem esse Eccle- l. 4. de Rom. siae Romanae, quā aliarum Ecclesiarum particula- rium, quia Christus pro Petro, hoc est, pro Ecclesia Pentif. c. 3. Romana rogaverit, ne deficiat fides ejus: sed à nai- Refutat exceptio Je- deutos verba ad Petrum dicta, Romanae Eccle- suitica. siae, & quidem soli assignantur: Ad unicum Pe- trum Christus verba sua tunc direxit: inquiens: Simon, Simon, rogavi pro Te, ne deficiat FIDES TUA: non dixit: Rogavi pro te, & succes- soribus tuis Romanis: vel rogavi pro te, & se- de Romanā Papali, ne in omnem aeternitatem deficiat fides ejus. Cur igitur tam insulse Esaita Romanam Christi preces ad Thronum Bestiae Anti- Chri- Ecclesiam stianum detorquet? Praesertim, cum in propa- multis mo- tulo sit, Ecclesiam Romanam à fide Apostoli- di defecisse probatur. ca non tantum deficere potuisse, sed revera e- Rom. 1. 2. tiam, & πολυτρόπως defecisse: Exempli gra- Rom. 1. 17. tia: 1. In primo statim limine Epistolae Pauli- Hab. c. 2. 4. nae, ad SCRIPTURAS SANCTAS Propheticas Rom. 2. 11. Apostolus provocat: v. 2. & Evangelium su- Deut. 10. 17. um per totam Epistolam non traditionibus, sed Rom. 2. 24. testimoniis scripturae Propheticæ confirmat: uti Esa. 52. 5. videre est, c. 1. v. 17. ubi dictum, Iustus fide sua Rom. 3. 4. vivet, ex Habacuco, c. 2. v. 4. allegat: c. 2. v. Ps. 51. 6. 11. ubi verba, Non est respectus personarum apud Ps. 116. 11. DEUM, ex Deuteron: c. 10. v. 10. repetit: Rom. 3. 10. v. 24. ubi auctoritatem Esaiæ, c. 52. v. 5. c. 3. v. Ps. 5. 10. 4. ubi verba Psalmi 51. v. 6. & Psalm. 116. v. 11. Ps. 10. 7. c. 3. v. 10. 13. 14. 15. 18. ubi verba Psalmi 14. Es. 59. 7. v. 3. Psalmi 5. v. 10. Psalmi 10. v. 7. Esaiæ 59. Prov. 1. 16. v. 7. Proverb. 1. v. 16. Psalmi 36. v. 2. adducit: Ecclesia Ro- mano Pa- palis nec ad pturam se alligari non patitur: immo surdis nar- scripturam ratur fabula, quotiescunque scriptura inculca- sacra se al- ligari pati- tur, nec feri- enim

pturam pro enim Theologos scriptura verbis inharere clami-
norma vel tant. Unde fit, ut 2. nec pro norma iudiciaria
iudice con- Scripturam recipere velint: licet Romani prisci ex
roversariū B. Paulo didicerint, etiam τὰ κεντὰ τῶν Ἀνδρῶ-
agnoscit. πων juxta Evangelium ejus judicatum iri. c. 2. v.
Rom. 2, 15. ibid, licet identidem dicat: Quid scriptura dicit?
Rom. 4, 3. Rom. 4. v. 3. sicut scriptum est, Rom. 2. v. 24.
Rom. 2, 24. Rō 3, 4. 10. Rom. 3. v. 4. 10. Rom. 4. v. 17. 18. Rom. 8. v. 36.
Rō 4, 18. 18. Rom. 9. v. 13. 17. & c. 3. Vetus Romana Ecclesia
Rom. 8, 36. ad Canonem Hebraeorum remittebatur, iis verbis,
Rom. 3, 2. quibus B. Apostolus Judæis τὰ λογία τῆς Θεῆς con-
Ecclesia Ro- credita fuisse testatur, Rom. 3. v. 2. Moderna ve-
mana Papa- rò Ecclesia Romana, à Canone Hebraeo plurimum
lū à Canone recedit: uti apparet ex Concil. Trident. sess. 4.
Hebraeo seu Can. 1. Vetus Ecclesia Romana scripturam sa-
fontibus scripturam non pro obscura habere docebatur: Alio-
scriptura plurimum quā frustra toties Apostolus ad oracula scriptu-
recedit. ræ Eam remisisset: in controversiis præsertim fi-
Concil. Tri- dei: sicuti factum legimus in articulo de justifica-
dent. sess. 4. tione, c. 4. v. 2. & 6. Econtra in Romana Ecclesia
Can. 1. nunc ejusmodi blasphemias audiuntur: nullum ex-
Rom. 4, 2. tare librum, qui ratione obscuritatis cum sacris li-
& 6. teris conferri possit, si veliple Heraculus produca-
Ecclesia Ro- tur, cujus librum Socrates Delio natatore indigere
mano-Pa- dixit, vel omnium ingeniorum carnifex Aristoteles
palis scri- proferatur: Alfonso Saleuron. Tom. 1. fol. 10. &
pturam ob- seqq. De Deo prius Romana Ecclesia ex Aposto-
scuritatis lo didicit, nomen Dei, uni & soli vero Deo pro-
arguit. priè competere: Roman. 1. v. 1. 7. 9. 10. 16. 17. 18.
Alfonso Saleuron. 19. 21. 23. 24. 26. 28. 30. 32. & alibi infinites: In
Tom. 1. f. 10. moderna Ecclesia verò Romana publicè docetur,
& seqq. 9. 10. 16. 17. Dei nomen Deo non esse proprium: Cornel. Mus-
Rom. 1, 1. 7. sus in Conc. pag. 545. *Mysterium sacrosanctæ Tri-*
18. 19. 21. 23. *nitatis ex Epistolæ Paulinæ exordio, Vetus Eccle-*
24. 26. 28. *sia Romana cognoscere potuit: Mentionem*
30. 32. *enim Apostolus Dei patris, Filii & SPIRITUS*
In Ecclesia *SANCTI expressam fecit, v. 4. & 7. Nunc autem*
Romano- *statuitur in Romanâ Ecclesiâ, non nisi admissa tra-*
Papali do- *ditione sacrosanctam Trinitatem demonstrari posse:*
cetetur Dei *Immanuel à Vega, Jesuita, in oppugnat. facti Sa-*
nomen non *mosateniani p. 10. & Antonius Possevinus lib. 8.*
esse Deo pro- *Biblioth. Veteres Romani, non nisi unum Deum*
prium. Cor. *invocandum credebant: Quomodo enim invoca-*
Mussus in *bunt in quem non credunt, inquit Apostolus, c. 10.*
Con. p. 545. *v. 14. Unde à solo quoque Deo gratiam & pa-*
In Papatu *cem Romanis precatus est, Rom. 1. v. 7. At nunc*
docetur SS. *invocantur Angeli: invocantur sancti: immo mu-*
Tri. ex scri- *ta etiam sanctorum imagines, dicente seraphico*
ptura sacra *illo doctore Thoma de Aquino p. 3. qu. 25. art. 5.*
probari non *eandem adorationem latræ imagini Christi compe-*
posse. *tere, quæ competat Christo ipsi. Veteres Romani*
Immanuel *omne momentum salutis suæ in unicâ Dei gratiâ*
à Vega 1. in *& misericordia, excluso omni omnium operum*
oppugnat. *merito, reponebant: Rom. 3. v. 24. Rom. 6. v.*
facti Somo- *23. Rom. 11. v. 6. Jam verò Romanenses merita*
sateniani *sua congrui & condigni pro medio salutis venditant:*
pag. 10. *Gabriel Biel. lib. 4. sent. dist. 16. q. 2. prop. 4. Ste-*
Anton. Pos- *phanus Brulifer, 2. sent. dist. 5. q. 6. Durandus de*
sev. l. 8. Bib. *sancto Portiano, lib. 1. sent. dist. 17. q. 2. Johannes*
Rom. 10. 14. *à Daventria, refut. 6. art. confess. Aug. peccati*
Rom. 1, 7. *originalis magnitudinem veteres Romani ex E-*
In Ecclesia *pistola Paulina satis superque intellexerunt: Hu-*
Romano- *jus enim respectu de omnibus hominibus pro-*
Papali solus *nuntiavit, quod peccarint, & destituantur gloria*
Deus non *Dei: Rom. 3. v. 23. quod peccato sint obnoxii, Rom.*
invocatur. *3. v. 9. quod omnes deflexerint: v. 12. quod in totum*
Thom. de *mundum peccatum istud introierit: quod condem-*
Aqui. p. 3. q. *nationem importavit, Rom. 5. v. 12. & 16. & 18.*
25. art. 5. *In Apostolica verò Ecclesia Romana non erubu-*

erunt Scholastici publicè profiteri, peccatum ori-
ginis non esse propriè peccatum sed abusive: Ru-
ardus Tappernus, Tom. 1. fol. 36. Wilhelmus Du-
randus in 2. sent. dist. 30. q. 1. Nec diversum sen-
tit Robertus Bellarminus, scribens, peccatum ori-
ginis non tam esse offensam quam maculam: Tom.
3. fol. 296. Johannes Azorius etiam valdè pec-
catum hoc extenuat, inquiens: peccatum originis
rationem peccati non habet, nisi cum respectu & or-
dine ad peccatum, quod Adamus admisit.

Franciscus Costerus in Augm. Enchirid. p. 173.
eo impudentiæ processit, ut in hæc verba erum-
pere non dubitavit: *Discimus peccatum hoc origi-*
nis latissimè quidem patere: attamen esse omnium
peccatorum reatu minimum: quod & Bellarmini
calculo approbatur: Tom. 3. fol. 299. & 856.
Longè profecto aliter sentire Romanos veteres
B. Apostolus docuit, Rom. 7. v. 23. & 24. suo enim
proprio exemplo testatur, etiam post Baptismum
non omne peccatum prorsus tolli: cum e contra Ro-
manenses noviti nullam peccati post Baptismum
rationem agnoscant: Concil. Trident. sess. 5. Bel-
larm. de amiss. grat. & statu peccati, lib. 5. c. 7. &
Catech. Romanus, pag. 292. Pugnat quoque
cum confessione veteris Ecclesiæ Romanæ, do-
gma de immunitate, & exemptione B. Deiparae Ma-
ria: Neminem enim prorsus exceptum legimus,
Rom. 3. v. 9. & 23. Rom. 5. v. 12. 16. 18. De con-
cupiscentia expresse ad Romanos scripsit Aposto-
lus, peccatum illam esse: Rom. 7. v. 7. & 17. Sacrifi-
culi verò Romanenses plenis buccis hoc negant:
Concil. Trident. sess. 5. Rob. Bellar. l. 5. de amiss.
grat. & statu peccati, c. 7. Cens. Colon. pag. 45.

De Christo Iesu orthodoxam apud Romanos
plantavit B. Apostolus doctrinam: Unum videl.
esse Christum Jesum: Rom. 5. v. 17. ut ut Deus
sit, & homo: Rom. 9. v. 5. Rom. 1. v. 3. Unde
& concretum unius naturæ, prædicavit de con-
creto alterius naturæ: propter mutuam illam du-
arum naturarum ἀσχυρίσιν, vel immeationem:
Exempli gratiâ: cap. 1. v. 3. *Filium Dei expresse*
vocat Genitum ex semine David, & hunc genitum
ex semine David vocat v. 4. Filium Dei: Jesuitæ
verò disertè negant, Christum hominem per &
propter unionem personalem esse Deum: Gre-
gor. de Valent. in defens. disput. contra funda-
mentum ubiquit. p. 42. & c.

Christo, secundum carnem collatum esse domi-
nium super creaturas, adeoq. omnipotentiam, & o-
mnipresenciam. eo ipso docet B. Paulus, cum ait:
Christum qui resurrexit ex mortuis (quod utique
secundum carnem factum est) esse DOMINUM
nostrum, Rom. 1. v. 4. quod cap. 14. v. 9. diluci-
dius reperivit, inquiens: *In hoc Christum & mor-*
tuum esse, & resurrexisse, & revixisse, ut mortuis
ac viventibus dominetur: Et quidni dominium
hoc Christo juxta carnem assignavit? cum hunc
ipsum mortuum & suscitatum ad dextram DEI
exaltatum dicat, Roman. 8. v. 34. Tota verò alia
doctrina nunc in Cathedris & Auditoriis resonat
Romanæ Ecclesiæ: crochantibus Jesuitis, Chri-
sto juxta carnem, non esse datam omnipotenti-
am: non dominium in omnes creaturas: nec ex-
fessione ad dextram Dei. collationem infinitæ
majestatis divinæ, rectè concludi: videatur Rob.
Bellarm. lib. 3. de incarn. Christic. 10. 11. 15.
18. fol. 479. Et Iacobus Greiserus contra dispu-
tationem meam Doctoralem, in Labyrintho
Cre-

Gabr. Brul.
l. 4. sen. dist.
16. q. 1. pr. 4
Steph. Brul.
lifer 2. sent.
dist. 5. q. 6.
Duran. de S.
Portiano li
f. dist. 17. q. 2
Ioh. à Dav.
ref. 6. art.
Cens. Aug.
In Romano-
Papali Ec-
clesia nega-
tur peccatū
originis
propriè esse
peccatum.
Ruard Tap.
Tom. 1. f. 36
Wilb. Dur.
2. sent. dist.
30. q. 1.
Rob. Bellar.
Tō. 3. f. 296
Ioh. Azori-
us. Franc.
Cost in Au-
gm. Ench. p.
173. Rob.
Bell. Conc.
Trid. sess. 5.
Rob. Bellar.
de amiss.
grat. & sta-
tu peccati l.
5. c. 7.
Catech. Ro-
p. 292.
In Papatu
falsò doce-
tur, B. Ma-
riam à pec-
cato immu-
nem fuisse.
Papiste ne-
gant, quod
concupiscē-
tia verè sit
peccatum.
Conc. Tri-
dent. sess. 5.
Rob. Bell l. 5
de amiss. gr.
& statu
peccati c. 7.
Rom. 5. v. 7.
Rom. 9. 5.
Rom. 1, 3.
Jesuitæ ne-
gant Chri-
stum homi-
nem per &
propter u-
nionem per-
sonalem es-
se Deum.
Gregor. de
Valent. in
defens. disp.
cont. funda-
ment. ubi-
quit. p. 42.
Rom. 1, 4.
Rom. 14. 9.
Rō. 8. 34 te-
stata Chri-
sto homini
derogant o-
mnipoten-
tiâ. & do-
minium in

omnes crea-
turas
Rob. Bellar-
l. 3. de incar-
Chr. c. 10. 11
15. 18. f. 479
483. 494.
Iac. Gretf.
in Labyrin-
tho Cretico
Hunniano
p. 56.
Rom. 3. 25.
Rom. 4. 24.
Rom. 5. 9.
Rom. 5. 10.
Rom. 5. 19.
G. 21.
Papista
provisus er-
roneè docent
de officio
Christi.
Rob. Bellar-
l. 5. de Chri-
sto. c. 2. &
seqq.
Bujas thesi
79. de pers.
Chr.
Bellarm. de
sanct. beat.
c. 20. p.
19. 9. Ecce-
us in Enchi-
ridio pag.
154. Vitus
Miletus in
libro discus-
sion.
Tapperus.
Cretico Hunniano, ante annos viginti tres edi-
to, p. 56. &c.
De officio Christi quomodo Romanos B. Pau-
lus instituerit, divinatione opus non est: Nimi-
rum, ut credant, Christum solum esse nostrum id-
circo, interveniente ejus sanguine, Roman. 3. v.
25. Totum CHRISTUM traditum propter ju-
stificationem nostri, Roman. 4. v. 24. CHRIS-
TUM pro nobis mortuum, ut justificati sangui-
ne ejus, servemur per eum ab ira, Roman. 5. v. 9.
reconciliatos nos esse DEO per mortem Filii, & ser-
vari per vitam ejus: v. 10. per obedientiam unius
Christi Iesu justos nos constitui, gratiamq; regnare,
per justitiam, ad vitam aeternam, per Iesum Chri-
stum Dominum nostrum, Rom. 5. v. 19. & 21.
quanta verò farrago ἐπεροδιδασκαλίας de officio
Christi, in Romana nunc grassatur Ecclesiâ: Mox
enim Christum totum, juxta utramque natu-
ram, Mediatorem nostrum esse inficiantur: Bel-
larm. lib. 5. de Christo, c. 2. & seqq. Bujas thesi
79. de persona Christi. Mox Christum solum
Mediatorem admittunt: sed alio ei, nimirum
sanctos adjungunt: Bellarm. lit. 1. de sanct. be-
at. c. 20. p. 1989. Eccius in Enchiridio pag. 154.
Et alii: Insuper, quod auditu horrendum est,
Christum pro peccatis omnibus actualibus satis-
fecisse in solidum diffidentur: quicquid etiam
aliqui pro excusatione scriptitent: Ita enim Mi-
letus in libro discussion. incespit: Christum
esse quidem causam universalem nostræ salu-
tis, sed ad quam etiam particulares accedere oportet:
hoc est, nec totalem nec integram.
Tapperus Miletum blasphemiam superat, hæc
verba eructans: Satisfactio Christi per sufficienti-
am, non meretur NOMEN satisfactionis: nec re-
demptio, nec reconciliatio per sufficientiam hac no-
mina merentur: Horrescat cælum, contremiscant
elementa omnia. Hoccine Christus cruenta sua
passione meritus est, ut ne nomen quidem satis-
factionis, & redemptionis ei tribuendum decer-
natur? Ad sententiam istam errorum pertinet,
quod Christum Legislatorem fuisse clamitant: Con-
cil. Trident. sess. 6. Can. 21. sed quis omnia ex hoc
Augiæ stabulo σκῆλα, & excrementa expur-
get?
Verè enim de Jesuitis, & Pontificiis dicitur,
quod apud Irenæum scriptorem antiquissimum,
lib. 2. c. 54. legitur: *Universa terra helleborum
ipsis non sufficere ad expurgandum, suam ut evo-
mant stultitiam.* Progrediamur ad alios doctrina-
ræ Christianæ articulos, & quàm modernæ Ec-
clesiæ confessio dissonet à veteri cognoscamus:
De Libero Arbitrio in spiritualibus ingenue con-
fiteatur Apostolus, etiam τὸ φρόνημα carnis suæ esse
inimicitiam adversus Deum: & Legi Dei non sub-
jici: Rom. 8. v. 7. Eam præterea agnoscit virium
impotentiam, ut bonum, quod vult, facere ne-
queat: siquidem imbecillitas carnis obstat, Rom.
7. v. 18. 19. Rom. 8. v. 3. Unde non esse volentis, ne-
que currentis, sed Dei miserentis, Rom. 9. v. 16. ex-
clamat: E diametro autem contrarium nunc in
Romana docetur Ecclesia, ubi sub laude natura
latent inimici gratiæ: In concilio enim Triden-
tino sess. 6. Can. 1. & 5. statuerunt, liberum arbi-
trium non extinctum, sed viribus duntaxat incli-
natum, & attenuatum esse: ex quo principio ul-
terius nugantur, gratiam Dei totam non operari
salutem: sed nobis tantum cooperari: Alfonso
Salmeron Tom. 13. fol. 914. Franciscus Coste-

rus in Enchirid. pag. 206. Item: hominem to-
tam Dei posse implere legem: Concil. Trid.
sess. 6. Can. 18. Bellarm. lib. 5. de justificat. c.
10. Et quod maximum est, nos ex propriis viribus
vitam posse mereri aeternam: Gabriel Biel 2. dist.
27. Cens. Colon. pag. 178. Josephus à Costa,
Conc. 4. in Dom. Septuages. pag. 607. quæ do-
gmata in prisca Ecclesiâ Romanâ ne fando qui-
dem audita fuerunt.

Acropolis fidei Christianæ, locus est de justifi-
catione: quem juxta Analogiam scripturæ sacræ
B. Apostolus Romanis suis proposuit: Dolen-
dum verò, quibus tenebris, plus quàm Cimme-
riis, obrutus ille in Papatu sit: primò enim vo-
culam justificationis quod attinet, in significatio-
ne forensi eam Apostolus usurpavit: & nequa-
quam infusionem aliquam justitiæ denotavit: uti
apparet ex eo, quod justificationi opponitur ac-
cusatio, & condemnatio, Rom. 8. v. 33. Quis est,
qui condemnet? Deus est qui justificat: mentio quo-
que in hoc articulo fit debiti vel peccati: Rom. 3.
v. 9. Rei, hominis scilicet peccatoris, v. 10. 11. 12.
19. Accusatoris, qui est Lex: Rom. 3. v. 19. & 20.
Testis, propriæ nostræ conscientiæ, Rom. 2. v.
15. Tribunalis, Rom. 14. v. 10. Advocati, Rom.
8. v. 34. quando igitur de nobis Apostolus pro-
nunciat, quod justificamur, Rom. 3. v. 24. 28.
Rom. 4. v. 2. Rom. 5. v. 1.

Non utique hoc vult, justitiam nobis divinitus
infundi: sed pro justis nos apud Deum, ex gratiâ
& misericordiâ merâ, propter Christum Je-
sum, haberi, & pronunciarî: Econtra Novitii
Romanenses mordicus contendunt, justificandi
verbum pro infusione justitiæ sumi: Colon. Cens.
p. 143. 158. 171. Costerus in Enchirid. p. 235. &
225. quod ex scripturâ sacrâ in omnem æternita-
tem probare non poterunt.

Deinde, cum nos ex Apostolo dicimus, justifi-
cari à Deo IMPIMUM, Rom. 4. v. 5. Ei qui non ope-
ratur, credit autem in eum, qui justificat τὸν Ἀθεῖον
IMPIMUM, uti reboant, non nisi septem actibus prius
preparatos, & dispositos justificari: Concil. Tri-
dent. sess. 6. cap. 6. Bellarm. Tom. 3. Contro-
vers. lib. 1. c. 13. de justific. Unde Ludovicus Mo-
lina disputat, justificationis actum simul ab arbi-
trio, & à Deo emanare.

Tertiò, gratiam divinam, quâ justificamur,
Romanis aliter non declaravit Apostolus, quàm
pro mere favore gratuito, qui omnem respec-
tum meriti humani in solidum excludat: Rom.
3. v. 24. Justificamur gratis per illius gratiam, per
redemptionem, quæ est in Christo Iesu: Rom. 4. v.
16. Ideò ex fide, ut secundum gratiam, Roman. 11.
v. 6. Quod si per gratiam, jam non ex operibus,
quandoquidem gratia jam non est gratia: Clariùs
perfecto nihil dici potuisset: Nihilominus Ro-
manenses nostri Cacolyci, qui anathemate omnes
eos feriunt, qui gratiam Dei justificantem, pro
mero ejus favore gratuito, & non pro qualitate
in anima hærente habent: Concil. Trident. sess.
9. Can. 11. Catech. Rom. pag. 310. Rob. Bel-
larm. Tom. 4. Controvers. lib. 1. de grat. & lib. Ar-
bitrio. c. 3. 4. 5. 6. 7. Tam crassa verò & absurda
hæc est opinio, ut Albertus Pighius celebris & clas-
sicus scriptor Pontificius implemet eam lib. 5. de
lib. arbitr. exploserit, sic scribens: Gratia acce-
ptionem variam non ex scholis sed ex divinis scri-
pturis petimus: Quandoquidem in illis fere ima-
ginantur, Gratiam Dei qualitatem aliquâ incerea-

Salmeron
Tom. 13. fol.
914.
Franc. Coste-
in Enchirid.
pag. 206.
Conc. Trid.
sess. 6. Can. 18
Bel. lib. 5. de
justific. c. 10
Gabriel Biel
2. dist. 27.
Cens. Col.
p. 178.
Josephus à
Costa Con.
4. dom.
Septuages.
p. 607.
Tenebra
plusquam
Cimmeria
Papatus in
articulo de
justificatio-
ne.
Significatio
vocula ju-
stificationis.
Rom. 8. 33.
Rom. 3. 9.
Rom. 3. 19.
20.
Rom. 2. 15.
Rom. 14. 10.
Rom. 8. 34.
Rom. 3. 24.
28.
Rom. 4. 2.
Rom. 5. 1.
Papista vo-
culam ju-
stificare er-
roneè inter-
pretantur.
Rom. 4. 5.
Papista non
nisi bene
preparatos
& dispositos
justificari
docent.
Conc. Trid.
sess. 6. c. 6.
Bell. Tom. 3.
Controv.
lib. 1. c. 13.
Lud. Molina
Rom. 3. 24.
Rom. 4. 16.
Rom. 11. 6.
Pontificii
doctrinam
Apostolicâ
de gratia
justificante
anathema-
tizant.
Conc. Trid.
sess. 6. can. 11
Catech. Ro.
pag. 310.
Rob. Bellar-
Tom. 3. Con.
l. 1. de grat.
& l. Arbit.
c. 3. 4. 5. 6. 7.
Alb. Pighius
lib. 5. de lib.
Arbit.

tam anima nostra à Deo: vel eandem cum caritatis habitu, vel distinctam ab eodem: Quae commentitia universa existimo, nec ex scripturis ullam auctoritatem habere. Hæc Pighius.

Rom. 4. v. 7.
8.

Psalm. 32. l.

Papista ne-

gant impiè,

justificatio-

nem nostrā

consistere in

gratuita re-

missione

peccatorum

Concil. Tri-

dent. sess. 6.

Can. 11.

Rom. 4. 6.

Papista im-

putativam

Christi ju-

sticiā impiè

damnant.

Andr. Pay-

va pag. 477

Thom. Sta-

plet. in An-

tid Apostol.

p. 97.

Rom. 1. 17.

Rom. 3. 22.

Rom. 3. 28.

30.

Rom. 4. 3. 5.

Rom. 5. 1.

Fides in

Christum

est unicum

medium ap-

prehensivū.

Chrysostom.

3. ad Tit.

sup. Rom. 3.

B. Amb. in

c. 3. & 4.

Rom. 1d. in

c. 9. Rom.

B. August. l.

1. cont. duas

Epistolas

Pelagii. c. 21

Theophyl.

in c. 3. Gal.

Bernh. ser.

22. in Cant.

Cantic.

Idem Epist.

77.

Bib. Itali-

ca. Gal. 2.

16. Papista

doctrinam

fidi impiè

oppugnant.

Concil. Tri-

dent. sess. 6.

Can. 12.

Franc. Co-

sterus in

Enchir. p.

260.

Quartò, justificationem coram Deo, in gratuitā consistere remissione peccatorum, ad Romanos scripsit Apostolus c. 4. v. 7. & 8. Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecla sunt peccata: Beatus vir, cui non imputabit dominus peccatum: Ex Psalmo 32. vers. 1.

Formam verò hanc justificationis Apostolicam Conciliabulum Tridentinum impiè anathematizavit, sess. 6. Can. 11.

Quintò, justiciam, quā iusti sumus, non esse in hærentem, sed ex gratiā Dei nobis imputari, disertissimis verbis dixit Apostolus, Rom. 4. v. 6. Romanenses autem nostri imputativam hanc justiciam non exhorrescunt vocare amentissimam insaniam: Andræ Payva. pag. 477. spectrum cerebri Lutherani, Thom. Staplet. in Antidot. Apostol. p. 97.

Sextò, medium justificationis apprehensivum, vel causam instrumentalem, solam & unicam dixit esse Fidem Apostolus: Iustus fide suā vivet, Rom. 1. v. 17. Iustitia Dei per fidem Iesu Christi, in omnes, & super omnes, qui credunt, Roman. 3. v. 22. Arbitramur hominem justificari fide, absq; operibus legis, Roman. 3. vers. 28. Unus Deus justificans circumcissionem ex fide: & preputium per fidem v. 30. Credidit Abraham Deo, & imputatum est ei ad justiciam: Ei qui non operatur, creditur autem in eum, vel juxta Syriacam versionem, creditur autem TANTUM (balchud) in eum qui justificat impium, imputatur FIDES sua ad justiciam Rom. 4. v. 3 & 5. Iustificati Fide, pacem habemus erga Deum: Rom. 5. v. 1. quod adeò verum est, ut prisci Patres, non minus, quam B. Paulus, vel nos, Fidem pro solo organo applicativo habuerint: Sic enim S. Chrysostomus hom. 3. ad Tit. sola fides sufficit justificare: in c. 3. Rom. Potentia Dei justificavit Solā fide, absq; operibus: B. Ambr. in c. 3. Rom. solā fide iustificati sunt. Et in c. 4. Non opus est Lege, quando impius per SOLAM fidem iustificatur. Item in c. 9. Rom. SOLA FIDES posita est ad salutem: Similia leguntur, apud S. Augustinum lib. x. contra duas Epistolas Pelagii, c. 21. Theophylactum in c. 3. Galat. Bernh. serm. 22. in Cant. Cant. & Epist. 77. ut taceam, in Bibliis Italicis Anno 1546. Venetiis excusis, verba B. Pauli, Gal. 2. v. 16. sic reddi: Sapendo che l' huomo non si giustifica da Le opere de la legge, ma solo per la fede di Giesu Christo.

Hæc doctrina fides nunc est in oculis Romanæ vel Pontificæ Ecclesiæ: Ecce enim mugitum Arcopagitarum Tridentinorum, sess. 6. Can. 12. Si quis dixerit, fidem iustificantem nihil aliud esse, quā fiduciam divinæ misericordiæ peccata remittentis propter Christum, vel eam fiduciam solam esse, qua iustificemur, anathema sit: Et Franciscus Costerus in Enchirid. pag. 260. hanc alapam Apostolo impingit: Fides SOLA non satis est ad justificationem obtinendam: neq; fieri potest, ut SOLA hæc fides, quā Christum pro suorum peccatorum remissione passum & mortuum apprehendit, eamq; mortem pro suis peccatis accipiat, sine alia voluntatis motione peccata eluat.

Similes errores sexcentos modernæ Ecclesiæ Romanæ recensere possem, nisi commentarium nimis excrecere viderem: sufficiant autem ea,

quæ allegamus capita: ex quibus luce meridiana clarius apparet, poculum Meretricis Babylonice abominationibus errorum refertissimū esse.

V. Non diligentiam verò tantum adhibet mulier fornicaria, in replendo, sed & in propinando & obtrudendo suo poculo idololatriæ: ut Reges terræ, & inhabitantes terram eo inebrientur: Quemadmodum enim peripateticus ille Spiritus Malignus, 1. Reg. 22. v. 22. dixit: Egrediar, & ero Spiritus mendax in ore omnium Prophetarum: Ita & Anti-Christus Romanus suos ablegat emissarios, satellites, ut ex omnibus quatuor mundi plagis homines ad venerationem & obedientiam sedis Romanæ adducant: Pharisæos hæc in parte æmulantes, de quibus servator dicit, quod circummeant mare, & aridam, ut faciant unum profelytum, & cum hoc obtinuerint faciant eum filium gehennæ, duplo magis, quā ipsi sunt, Matth. 23. v. 15. Utile autem est, ex ipsorummet Romanensium verbis percipere, quomodo inhabitantes terram deceperint, vel poculo suo inebriarint: Meminit enim Vincentius Belvacensis, lib. 32. speculi historialis, c. 19. cuiusdam Iohannis de Plano Carpi, qui ab Innocentio 3. Legatus ad Wafilicum Russiæ Ducem venit, petiitque ab illo convocationem Episcoporum ejus regionis: quā impetratā, literas à Pontifice Romano ad illos datas prælegit: quarum summa erat, ut sese Ecclesiæ Romanæ subicerent: Hæc calicis fornicationis fuit propinatio: Quid effecerint, quā vafre Russos inebriarint, ipsemet Vincentius c. 39. commemorat, sic scribens: Daniel & Wafilico Frater ejus festum nobis magnum ficerunt: & nos contra voluntatem nostram benè per octiduum tenuerunt: Medioque tempore inter se & cum Episcopis, caterisque probis viris, super his, quæ locuti fueramus eisdem, in processu nostro ad Tartaros consilium habentes, responderunt nobis communiter, dicentes, quod DOMINUM Papam habere vellet in specialem Dominum, & in Patrem: Sanctam quoque Romanam Ecclesiam in dominam & Magistram, confirmantes omnia, quæ prius de hac Materia per Abbatem suum transmiserant. Et ut manifestum fiat omnibus, quanto studio, quibusque mellitissimis sollicitationibus, homines ad recipiendam fidem Pontificiam alliciant, non abs re erit, verba Julii secundi Pontificis Romani, antea Aenea Sitali dicti, ad Turcarum Imperatorem, expugnata Constantinopoli, scripta, accuratius expendere: quæ sic habent: Si vis inter Christianos tuum Imperium propagare, & nomen tuum quā gloriosum efficere: non auro, non armis, non exercitiis, non classibus opus est: Parva res, omnium, qui hodie vivunt, maximum & potentissimum, & clarissimum te reddere potest: Quæris, quid sit? Non inventu difficilis, neq; procul querenda: ubiq; gentium reperitur, id est, aqua pauxillum, quo baptizeris, & ad Christianorum sacra Te conferas, & credas Evangelio.

Hoc si feceris, non erit in orbe Princeps, qui Te gloria superet, aut aquare potentia valeat. Nos Te Græcorum & Orientis Imperatorem appellabimus, & quod modo vi occupas & cum injuria tenes, possidebis jure. Tum postea quod si baptizatus esses, & nobiscum ambulares in domo DOMINI cum consensu, nec illi [CHRISTIANI] tuum Imperium tanto tempore formidarent, nec nos eis adver-

Meretrix
Romano-
Papalis di-
ligentissimè
poculum su-
um idolola-
tricum pro-
pinat &
obtrudit.
2. Reg. 22,
22.
Emissarii
Pontif. Ro-
mani.

Matth. 23.
15.

Vincentius
Belvacensis
l. 32. spec.
historialis.
c. 9.
Ioh. de Pla-
no Carpi.

Vincentius
Belv. c. 39.

Aenea Syl-
vius.

Pontifices
Romani
adver-

poculum adversus te ferremus opem, sed tuum potius brachium
sum idolo- in eos imploravimus, qui jura Ecclesie Romana non-
latricum nunquam usurpant, & contra matrem suam cornua
 ipse Turca- erigunt. Et sicut nostri Antecessores Stephanus Adria-
 rum Impe- nus, Leo adversus Hystulphum & Desiderium gen-
 ratori pro- tis Longobarda, Reges, Pipinum & Carolum Ma-
 pinant. gnum accersiverunt, & liberati de manu tyranni-
 ia, imperium à Græcis ad ipsos liberatores transtu-
 lerunt: ita & nos in Ecclesia necessitatibus, tuo pa-
 trocinio uteremur, & vicem redderemus accepti be-
 neficii:

Hæc Julius secundus: quæ sine stupore legi
 vix possunt: Infudit enim in poculum hoc Tur-
 cæ propinatum, Imperialem dignitatem: quam
 Tyranno Turcico obtulit: insuper scribere non
 erubuit, si ad Ecclesiam se Turca conferat Ro-
 manam, ea quæ injuriâ antea possedit, jure tunc
 possessurum? Annon hoc est demulcere homi-
 nes, & technismis sedi Romanæ devincere?
 Nota sunt exempla recentiora, quibus modis
 Pontificii, *Heinricum Quartum Galliarum Re-*
gem, Jacobum Marchionem Badensem, Wolfgan-
gum Wilhelmum Comitem Rheni Palatinum, &
 alios Magnates ad Ecclesiam Romanam per-
 traxerint.

Papista vi- Nec verentur vi ad ebibendum τῶν βασιλευμέ-
adigunt Re- τῶν Pontificiorum poculum, Regna & provinci-
gna & pro- as adigere: quemadmodum Hungaria, Bohemia,
vincias, ad Moravia, Austria, & aliæ Regiones luculenter
ebibendum testantur. Serenissimum Saxonie Electorem, Jo-
poculum HANNEM GEORGIUM, Dominum meum Cle-
sum idolo- mentissimum, peculiari scripto, cujus titulus, Sa-
latricum. xonia Catholica, Petrus Cutsenius, Doctor & Chor-
 Episcopus Coloniensis, ad recipiendum & ample-
 ctendum Papismum diligentissimè invitavit: Spe-
 fretus amplissimâ, & me oblatas dignitates plu-
 ris, quàm conscientiam, & salutem æternam fa-
 cturum esse. Gratias autem immortales mere-
 tur altissimus, quod non rarò consilia adversario-
 rum potenter confundit: Utut enim poculum
 inauratum nostris centies, immò utut millies id
 propinent: non tamen, ut avidè respondeant,
 aut feces illas abominationum ebibant & imbi-
 bant, obtinebunt: Nimirum altissimas radices
 egit in nostrorum animis doctrinæ sinceritas,
 quas ne quidem inferorum portæ eradicabunt.
 Et incidit hîc mihi memorabilis historia, de
 Tartaricæ Legationis irritò conatu, ac successu;
 Mittebatur Johannes de Plano Carpi ad Tartaros:
 Cumque interrogaretur, quid vellet, respondit:
 DOMINI Papæ Nuntius sumus: qui Christiano-
 rum Pater est ac Dominus: Hic nos idcirco tam
 ad Regem, quàm ad Principes, omnesq; Tartaros
 mittit, quia placet ei, ut omnes Christiani Tartaro-
 rum sint amici, & pacem habeant cum ipsis. De-
 siderat insuper, ut apud Deum in cælo sint magni, &
 idcirco monet eos, tam per nos, quàm per literas su-
 as, ut efficiantur Christiani, recipiantq; fidem Do-
 mini nostri Iesu Christi, quia non possunt aliter sal-
 vari: Dicente autem altero Pontificis Legato
 Vincent. Ascellino, Ego sum Domini Papæ nuntius, qui a-
 Belvac. lib. 32. c. 2. pud Christianos dignitate major omni homine repu-
 tatur, & ab eisdem illi tanquam patri ac Domino
 reverentia exhibetur: mox responderunt Tartari:
 Qua fronte vos Christiani audeatis dicere, quod Papa
 sit omni homine major dignitate? Quis enim un-
 quàm audivit, quod Papa vester tot & tanta Regna
 sibi acquisiverit, quot & quanta Filius Dei Cham,
 Deo sibi hoc largiente, acquisivit: Immò tandem

Tartarorum Princeps ejusmodi literas ad Papam per-
 ferendas Legatis tradidit: Si vultis super terram
 nostram, aquam, & patrimonium sedere oportet, ut
 tu Papa ipse in persona propria ad nos venias, & ad
 eum, qui faciem totius terra continet, accedas. Uti-
 nam alii Reges & Principes, eadem τῶν ποταμῶν po-
 culum meretricis Babylonica, recusassent? quem-
 admodum in Concilio Augustanis laudatissimus
 Marchio Georgius Brandeburgensis masculè dixit,
 se prius capitis jacturam in præsentia Cæsaris fa-
 cturum, quàm ab agnita veritate Evangelicâ ad
 tenebras & errores Romanæ Ecclesie reditu-
 rum esse. Sed tanta est mundi & terram inha-
 bitantium, hoc est, terrena cœlestibus longè præ-
 ferentium, ingratitude, ut Deus pro justo suo ju-
 dicio errorum efficaciam & illusionem mittat, &
 permittat, 2. Thess. 2. v. 11. Alioquin allec-
 tamentis suis Romana Meretrix tot millia homi-
 num non fascinata esset.

VI. Cum Spiritus sanctus mulierem introdu-
 cit SEDENTEM super aquas multas, v. 1. & 15. *Apoc. 17. 18*
 super bestiam coccineam, v. 3. nihil aliud innuit,
 quàm affectationem dominii temporalis, & re-
 gii, τῆς τῶν βασιλέων τῆς γῆς, uti perspicuè dici-
 tur, v. 18. *Mulier, quam vidisti, est civitas*
magna, quæ habet βασιλείαν super Reges ter-
ra: quo sanctus Daniel etiam respexit, Anti-
Christum Romanum vocans Regem, qui se eleva-
turus sit, adversus omnem DEUM: cap. 11. Dan. 11. 36.
 vers. 36. Omnia enim Regum jura Pontifex Ro-
 manus splendidissimè exercet, nec ulla rerum il-
 larum deficit eum, quæ, vel Bodino ipso teste, ad
 definitionem absolutissimi Regis, seu Monarchæ re-
 quiuntur: Non thronus, non corona, non pur-
 pura, non Regnum, non clientela, non satellitium,
 non Regni leges, non fastus regius, non legiones mi-
 litum, non arma armorumq; terrâ marique horri-
 bilis apparatus, nihil denique eorum, quæ ad supre-
 mæ majestatis jura representanda, asserenda, & de-
 fendenda pertinent, Non exigua verò pars myste-
 rii Anti-Christiani in affectatione hujus regii do-
 minii, vel regie sessionis consistit. Servator enim
 noster CHRISTUS JESUS nihil regium in hoc mun-
 do affectavit: Immò Regnum oblatum peni-
 tûs repudiavit: Joh. 6. v. 15. suosque affectan-
 tes cohercuit, Luc. 22. v. 26. Unde & Pilato in-
 os dixit, Regnum suum de hoc mundo non esse, Joh.
 18. v. 36. Pontifex Romanus autem omni conatu
 in id intentus fuit, ac intentus esse pergit, ut Rex
 Regum sit, Regna mundi possideat, omnium Re-
 gnorum se dominum esse jactet: & Regibus
 mundi imperare, ac interdicerè præsumat: Di-
 fertè etiam Adulatores Pontificii scribunt, quòd
 Papa omnem Regalem & Imperialem potestatem
 habeat, in hoc mundo: August. de Anconâ, in sum-
 mâ de Ecclesiasticâ potestate, q. 1. artic. 7. *Eum*
Regibus tanquam vasallis suæ potestati subiectis
imperare, ut etiam eos instituere, ac destituere pos-
sit: q. 46. Insuper in Turcarum, Pagnorum,
& infidelium Reges jurisdictionem Papam ha-
bere: q. 32. Cumque Christus per suam pas-
sionem meruerit omnem potestatem summam in
omnem creaturam: idcirco illum eam Papa de-
disse & reliquisse: c. 23. quod Jodocus de Te-
tano, Urbani sexti cubicularius, in Tractatu
Monarchiali de verbis CHRISTI, Reddite Cæ-
sari quæ sunt Cæsaris, sic explicat: Christum omnia
Imperia & Regna mundi in exaltatione sua recu-
peras-

2. Thess. 2. 11

Apoc. 17. 18

Dan. 11. 36.
 Papa Roma-
 nus affectat
 dominium
 temporale,
 & regium.
 Bodinus.

Ioh. 6. 15.
 Luc. 22. 25.
 Ioh. 18. 36.
 Papa Rex
 Regum esse
 cupit.

August. de
 Anconâ, in
 summa de
 Eccles. po-
 test. q. 1. ar-
 tic. 7.

q. 46.

q. 32.

c. 23.
 Iodoc. de
 Tetano

Innoc. III.

perasse, & à Cesare, Regibus, alijsq; Principibus per milites suos Apostolos abstulisse, & Pontifici Romano contulisse. Unde Innocentius Tertius non veritus est Imperatori Constantinopolitano rescribere, sicut *Aurum excedit plumbum, ita & dignitatem Papa excedere Imperialem*. Non gravabor autem Lectori accuratius commemorare, quomodo Pontifices ad ejusmodi Regia axiomata, & dominium Regium pervenerint. *Prima fundamenta jecit Gregorius secundus*, qui patrocini-um suscipiens imaginum, adversus Imperato-rem *Leonem*, Ravennates, & Venetos ad rebellionem sollicitavit: populum militiamque in Imperatorem, & Exarchum exacuit: ju-rejurandi religione absolvit: non prius technis & insidiis suis cessans, donec Imperator *Leo* abdicaretur: Gregorio autem juramentum fi-delitatis præstaretur; Blond. dec. i. lib. 10. Si-gon. lib. 3. de Regno Italæ, Zonaras Tom. 3. pag. 85. Cedrenus pag. 373. Ita tunc Roma, Romanusque ducatus à Græcis ad Romanum Pontificem pervenit.

Superior ex-
plicatio,
quomodo
Pontifices
Romani ad
regia axio-
mata per-
venerint.

Blond dec. i.
lib. 10. Sigon.
lib. 3. de Regno
Ital. Zonaras
Tom. 3. pag. 85.
Cedrenus p.
373.

Catalogus
dominii
Papalis.

Nec profecto exiguum, sed ingentem Ponti-ficalis domini Catalogum Sigonius texit: re-tesentur enim in eo, *Roma, cum castellis, oppidis, & viculis, in Tuscia partibus: id est, portus, cen-tium cella, Cere, Bleda, Maturanum, Satrium, Ne-pete, Castellum Galleii, Orta, Polimartium, Ame-ria, Tuder, Perugia, Narnia, & Otriculum, & in partibus Latii, Signia, Anagnina, Ferentinum, Ala-trinum, Patricum, Fraxinum, ac Tibur, & in re-gione Campaniæ, Sora, Arce, Aquinum, Teanum, & Capua*. Addatur *Luitprandus Longobardorum Rex*, contra quem, cum *Trasimundus Spolei Dux* defectionem moliretur, Gregorium Ter-tium Pontificem Romanum federe sibi devin-xit: cujus ope & opera *Trasimundus* tandem Du-catum occupavit. Porro *Chilpericum* quoque au-thoritate Pontificali, *Zacharias Papa*, vel nomi-ne ejus, *Bonifacius* Archi-Episcopus Balthe re-gio solvit, eoq; *Pipinum* accinxit: tanto beneficio sic *Pipinum* sibi agglutinans, ut & jusjurandum ab ipso exegerit, quod *Exarchatum, & Pendapo-lina*, ubi receperit, *Beato Petro & successoribus ejus*, in perpetuum possidenda, pro remissione peccatorum suorum tradere velit: quod juramentum & *Pi-pinus* ipse solenniter præstitit, & Filios in eadem ju-rare verba jussit: quin & *Stephano Papa* novas donationis hujus tabulas concessit.

Tali igitur titulo Pontifices obtinent *Raven-nam, Bononiam, Imolam, Faventiam, Comacum, Hadriam, Forum Pompilii, Forum Livii, Cese-nam, Babiun, Ferrariam, Fucolas, & Gabellum*: Item in *Pentapoli, Arminium, Pisaurum, Con-cham, Fanum, Senogalliam, Anconam, Auximum, Humanam, Asium, Forum Sempronii, Montem feretri, Urbinum Territorium Balnense, Calles, Luceolos, & Eugubium cum castris, & finibus, ad hæc oppida pertinentibus*: quas provincias hodiè vocamus *Romandiolam, & Marcam Anthoni-tanam, Æmiliam olim Flaminiam, & Picenum*. Mitum verò quas fraudes ad deceptionem *Pipi-ni & Filiorum* adhibuerint: Literas enim finxe-runt, à B. Apostolo Petro ad Francos scriptas: quibus ad succurrendum, & parendum Pontifi-cii, sub pœna ignis tartarei, admonebantur. De-functo *Stephano Papâ* *Adrianus* primus Eccle-siæ Romanæ præficitur: Hic desiderii omni-umque Comitum ejus capita, anathema vibra-

Fraudes in
decipiendis
Pipino &
Filio ejus
à Pontifici-
bus Roma-
nis adhibi-
ta.

vit: gravissimè edicens, ne injussu suo Romæ nos fines attingant: à *Carolo* autem, vi suâ Pontificali obtinuit, ut donationem Patris non tantum confirmaret, sed & novâ cumulat: ul-tra *Exarchatum & Pentapolim* addens *Corsicam, Sardiniam, Siciliam, Territorium Sabinense, Ducatum Spoletanum, Tus*, cumque una cum censu, qui quotannis pro his ducatibus Regi *Longobardorum* persolvebatur. Annon hoc est Regias opes acquirere, & Regium domi-nium exercere?

In Anglica historia itidem notatur, Anno cit-citer CHRISTI 740. *Occidentalium Saxonum Regem à Pontificis persuasum, ut in monasterium concederet*, prius verò Regnum suum Pontifici Romano tributarium faceret: Idem de *Offa* le-gitur, *septentrionalium Rege*, qui sub *Adriano* pri-mo, exemplum Regis Occidentalium Saxonum imitatus est.

Nimirum superstitione, offuciis, mendaciis, insidiis, vi, & similibus aliis mediis meretrix magna ad tantum regie opulentie fastigium a-scendit: ut divitiis & opibus suis nulli Monar-chæ in universo orbe cedat. *Missæ* in primis, *Aurifodina* *Papatus* est, ex quâ immensæ illæ opes exhauriuntur, & in ærarium Romanum importantur: Hinc eò res excrevit Romana, ut salvo adhuc statu, Pontifici Romano redi-tus annui ad decem millionum millia, hoc est, ad centum tonnas auri pervenerint: quæ res *Al-phonso Regi* sapientissimo dicendi ansam præbu-it, *Harpyias* non jam amplius *Insulas* incolere, ut *Poeta* fabulati sunt: sed ex *Insulis* migrasse in curiam Romanam, ibique domicilium constitui-se: quæ eadem de causa, *Juris Canonici* glos-sa, (*Panormit. in libr. de dictis & factis Al-phonsi*) 2. quæstion. 3. Non omnes *Corvis* conferendos esse sacrificulos *Missaticos* dixit, in ni-gredine vitiorum, in rucedine vocis, in voracitate oblationum mortuorum, in fœtore Spiritus, in gar-rulitate & in furto.

Missæ Papæ
est Aurifodina.

Panormit.
in lib. de di-
ctis & factis
Alphonsi, 2.
q. 3.
Sacrificuli
Missatici si-
miles sunt
corvis.

Signum verò noverimus esse Anti-Christi, quod CHRISTI JESU, pauperissimi servi, vicarium se venditet, & nihilominus terrenorum more Regum sedeat, instarque Regum magnam par-tem terræ cum innumerabilibus thesauris auri, & argenti, quos Patrimonium Petri appellare solent, possideat.

VII. Caterum, Meretricem hanc JOHANNES Theologus περιβεβλημένην πορφύρα, & κόκκινω καὶ κεχρυσωμένην αὐρό, & lapide pretioso, & mar-garitis vidit. Ad unguem certè respondet fastus Papalis huic descriptioni: quis enim Meretricis Romanæ purpuram, quis Coccinum, quis aurum, quis lapides ejus pretiosos & Mar-garitas ignorat? Trifida Corona Papalis tot co-ruscant adamantibus, tot splendet sapphitis, tot radiat smaragdis, ut astantes fulgorem vix sustinere queant: obequitat Pontifex solen-niter urbem, equo alto magnificè phalerato vectus: Imperator si adsit, aut Rex, equum Ehippippo splendidissimo ornatum, manu suâ ducere tenetur: Ipse cocco & putpura calcaribusque inauratis conspicuus Pontifex Tiaram in capite gerit, rarissimis quibusque gemmis adornatam: Sequitur putpuratorum Cardinalium grex, cocco æquè ac Pontifex splen-

Fastus Ro-
mæ Papalis

Corona
Pontif. Ro-
mani.

splendidus; Quin & si urbe egrediendum, valis-
sima, scala panno rubro cooperta, duodecim ve-
xilla rubra, inde vexilliferi viri Nobiles, cum
vexillis Civitatis, Tonfor, & Sartor, ornati se-
quuntur.

Deinde quatuor Nobiles, portantes quatuor
pileos ex Carmesino supra baculos quosdam,
ad mensuram trium vel quatuor palmorum, qui
Scutiferi honoris vocantur. Adeoque apparatus
totus est aureus & coccineus: ne divinatione
opus sit, quem habitu mulieris purpurata & coc-
cineæ Spiritus sanctus notavit.

Cerem.
Rom. Char.
140. 141.

Platina

De Paulo III. refert Platina, quod publicè
progrediens, mitram gesserit, in qua multæ o-
pes erant, coemptis omnis generis pretiosis la-
pidibus, quod inspicere ab hominibus, & admira-
tione haberi voluerit: Clemens V. in pompâ
coronationis, ex Tiaria amisit Carbunculum sex
millium pretio æstimatam: Unde Cornelius,
Agrippa de vanit. scient. cap. 61. scribit, Pontifi-
cis Romani Pompam, & fastum, nullum un-
quam Tyrannorum aquavisse: Nicolaus de Cle-
mangis, in libro de ruin. & reperat. Eccles. scri-
bit: Artificem, si velut simulachrum superbia effinge-
re, nullâ congruentius ratione id facere posse, quam
Cardinalis effigiem intuentium oculis objectando:
præterquam autem, quod & privatim, & in Aeli-
bus panegyricis, ac solennioribus Papa cum Fra-
tribus suis undique & usque aureus purpuratus
ac Coccineus apparet, neminem latet, hunc
ipsum colorem, cum fulgore auri & lapidum
pretiosissimum, in cultu Missarum vulgarissimum
apud Romanenses esse: juxta illud Danielis va-
ticipinium: DEUM, quem non agnoverunt Ma-
jores ejus, auro colet, argento, gemmis, & rebus
quibuslibet pretiosis: Daniel. 11. v. 38. Ne-
que enim ulla in universo orbe extat hodie reli-
gio, quæ majori fastu, operosiore apparatu, gra-
vioribusque sumptibus exerceatur, quam Pon-
tificia hoc seculo: videre licet in Templis Papi-
starum alatas Idolothecas, ex metallo pretiosissi-
mo, ex lapidibus, Hyacinthis, Chrysolithis, A-
methistis, & Smaragdis confectas: videre licet
candelabra inaurata, calices auro, argento, & la-
pidibus pretiosis splendidissimos: thuribula ar-
gentea: Immodè integras aras, expurissima argenti
Massa fabricatas: uti oculis meis tùm Passavii,
tùm Uratistaviæ vidi: Conspicere licet sexcen-
ta plura alia: Nec enim verba ad descriptio-
nem istorum crepundiorum, & apparatus insti-
torii sufficiunt: Sumatur autem judicium inde,
quantum sit idolomangoni hujus vel scenici or-
natus, & theatralis comptus pretium, quod pe-
richitante statu Ecclesiæ Romanæ, mox per unius
tantum alicujus provincie, vasa Templaria, si
ea constari, aut distrahi Pontifex jubeat, aliquot
annorum bellum continuari queat. Et hæc de
fuo, fastu, & luxu Papæ meretricio, quem non
immeritò inter characteres Anti-Christi Spir-
itus sanctus numeravit.

Cornelius
Agrippa, de
vanit. sci-
ent. c. 61.
Nicol. de
Clemangis
in lib. de ru-
in. & repa-
rat. Eccles.

Dan. 11, 38.

IIX. Poculum Meretricis externâ specie
auteum, intus vero abominationibus plenum,
considerationem accuratorem itidem meretur:
Innuat eo Spiritus sanctus, doctrinæ & Ecclesiæ
Papalis, externum splendorem, qui tamen con-
junctus sit cum Abyssu plurimarum abominatio-
num. Et sanè purpurissimum, seu fascinum Mere-
tricis, quo imponit in habitantibus Terram su-

Pelagus ab-
ominatio-
num hor-
rendissimâ

præ expendimus: restat nunc: ut abominatio-
num quoque Pelagus consideremus: in Papatu
enim verè τὸ βδελύγμα τῆς ἐρημίσεως reperitur:
Matth. 24. v. 15. Abominabile dogma fovetur
de scriptura sacra, quod consuetudini Ecclesiæ
sit postponenda, Bellarmin. lib. de Sacram. c. 26.
§. ex quo: abominabilis vox est, scripturam sa-
cræm ceræm vocare nasum, quod Colonien-
sis censura fecit, dial. 4. pag. 122. eandem liti ap-
pellare materiam: quod in Coloq. Wormati-
en- factum: abominabile auditu est. Scripturam
sacram tantum valere, quantum valent fabula
Æsopi, si auctoritate Ecclesiæ destituantur: Ho-
sius Tom. 1. de ex presso Dei verbo, pag. 625.
Horrendum est de imagunculis in formam agni à
Papâ Romano, ex cera albâ effictis, & oleo deli-
butis pronunciare, quod de Collo suspensa homi-
num peccata æquè purgent, ac ipse sanguis Jesu Chri-
sti, Cerem. Pontif. lib. 1. sect. 7. Non mirum cer-
tè, si vel ob solam hanc abominationem terra de-
hisceret. Abominabile dogma est, imaginem
CHRISTI eadem adoratione quâ, ipsum Christum,
adorandam esse, Thom. p. 3. q. 25. art. 3. & 4.
Abominabile est, Beata Maria, Christum etiam in
cælis ad dextram Dei sedentem subiectum esse: quo
nomine Georgius Cassander ipsemet art. 21. con-
sul. suâ conquestus fuit.

in Papatu.
Matth. 24.
15.
De scriptu-
ra sacra.
Bellar. lib. de
Sacram. c.
26. §. ex
quo. Col.
Cens. dial.
4. p. 122.
Colloq.
Wormat.
Hosius de
expresso Dei
verbo p. 625.
De imagin-
culis in for-
ma agni ef-
fectis.
Cerem. Pōt.
lib. 1. sect. 7.
De imagine
Christi.
Thom. p. 3.
q. 25. art. 3.
& 4. De
Christo,
quod etiā
nunc B. Ma-
ria subje-
ctus sit.
Georg. Cas-
sander art.
21. consult.
Varia hor-
renda em-
blemata Pa-
pistice, de B.
Maria.
Ofor. Tom.
5. dom. 4.
Epiph. §.
voluit.
De ligno
crucis.
Thom. de
Aqu. p. 3. q.
25. artic. 3.
Alensis p. 3.
q. 3. memb.
3. artic. 3.
Albertus 3.
sent. dist. 9.
art. 4.
Bodin. meth.
hist. c. 5. de
Papa
Aug. Stem-
chus Tom. 3.
l. 2. de don-
Constant.
De oleo &
chrismate
consecrato,
De camp-
narum ba-
ptizatio.
Martines
de Arles, in
Tract. de
superstit.
num. 3. 9. 14.
De homine
nudo con-
cionante.
Lib. confor.
Franc. f. 119
De Francis-
co Regnum
cælorum
dante.

Inter abominationes recensentur & hæc Em-
blemata: Deus regni sui, quod ex iustitia & mise-
ricordia constat, dimidium, id est, misericordiam
in Mariam transtulit: ut si quis a Filio, qui ad dex-
tram patris sedet, terreatur, qui judex est, matrem
adeat, quia medicina est: Cassand. ibidem. Cui bea-
tam Mariam comparemus? non Eva, non Sara,
nec Racheli, nec Ephraim, nec Luna, nec Soli, cui igitur?
Planè Deo omnia bona continenti. Oforius
Jesuita, Tom. 5. dom. 4. Epiph. §. voluit: Ab-
ominabile est, lignum crucis spem dici nostram, &
Latria cultum ei exhiberi: Thom. de Aqu. p. 3. q.
25. artic. 3. Alensis p. 3. q. 3. membr. 3. artic. 3.
Albertus 3. sent. dist. 9. art. 4. Abominatio est,
Sanctos ardentius invocari, quàm ipsum Deum:
quod Bodinus in meth. histor. c. 5. in Italia & Gal-
lia Norbonensi fieri testatur: Abominabile est, Pa-
pam proclamari pro Deo: Aug. Steuch. Tom. 3. l.
2. de donat. Constant. cont. Vallam, fol. 230. Ab-
ominabilis est in Papatu olei & chrismatis conse-
cratio: Abominabilis res est campanarum in nomi-
ne Patris, Filii & Spiritus sancti baptizatio. Marti-
nus de Arles, in Tract. de superstit. num. 3. 9. 14.
Abominabile est, hominem nudum concionantem,
hoc facto & opere suo mereri vitam æternam. In li-
bro conform. Francisci fol. 119. Horrendum est
auditu, Franciscum sedes perpetuas Regni dare
cælorum: juxta Rhythmos notissimos:

Francisce Jesu Typice, dux normaq, minorum,
Sedes nobis perpetuè da Regni cælorum.

Abominatio est statuere, quod fidem non amit-
tant Fornicarii, Adulteri, Molles, Masculorum con-
cubitores, fures, avari, Ebriosi, Maledici, Rapaces,
& omnes, qui lethalia committunt peccata: Concil.
Trid. sess. 6. c. 15. Bellar. lib. 1. de justific. c. 3. &
15. Cumque calicis, quem mulier in manu habet,
Spiritus sanctus nominatim meminerit, dumque
plenum abominationibus dixerit: idcirco dubium
non est, ad abominationes horrendas Missarici il-
lius idoli, vel monstri ipsum ὁμῶς, & primario
respexisse: Infandum enim, quàm plenus hic ca-
lix abominationum: Recensebimus ex multis ali-
quas,

De homi-
num pecca-
ta & flagi-
tia mortali-
bus commit-
tentium im-
munitate.
Conc. Trid.
sess. 6. c. 15.
Rob. Bell.
l. 1. de justif.
c. 3 & 15.
Abomina-
tiones hor-
renda cali-
cis Papalis
missatici.
Gabr. Biel
in exposit.
Cant. Lect.
15. li. D.
Papista ver-
bis institu-
tionis vim
attribuunt
magicam.

Occasio sa-
crificii Mis-
satici.
Gregor. l. 4.
Dial. c. 53.

quas, ut gustum quendam Lectori præbeamus: omnes enim recitare nimis longum foret: ac Augustinus stabulum purgare velle videretur, qui *Missæ Pontificia* errores, & sceleritates omnes enumerare tentaret. Abominationis nomen meretur, quod *Canonem missaticum* secreto demurmurant, & hanc rationem missitationis proferunt, ne periculum inde aliquod oriatur, si verba institutionis in locis non competentibus, à quibusvis pronunciantur: Recitat enim exemplum Gabriel Biel, in exposit. Cant. Lect. 15. li. D. cum antiquitus voce publica Canon pronunciaretur, sic verba eius innotuisse, ut in plateis, & vicis decantarentur: Factum ergo esse, ut cum Pastores quidam in agro, panem super lapidem posito, Canonis verba pronunciant, panis statim in carnem sit conversus, ipsa. igni de cælo divinitus percussa. Itaque Patres Romanenses merito statuisse, ut in posterum Canon sub silentio recitaretur, verbis proinde institutionis Papistæ vim attribuunt magicam: quemadmodum malefici & incantatrices lac de sedibus vaccarum extrahere soleant.

Abominabilis est *Missatici sacrificii* occasio: Gregorius enim refert fabellam de ministrante quodam in balneo, qui inter alia presbytero cuidam admodum fuerit sedulus à Ministerio: Quo nomine sacerdos illi præmium redditurus, duos consecratos panes ipsi dederit (Dialogorum lib. 4. cap. 53.) Quibus ille visis, responderit subtristis, *Mihi illa quare dico Pater: Panis iste sanctus est: quem ego manducare non possum, ego enim, quem vides, huius loci quondam fui DOMINUS, sed pro culpis meis, huc post mortem sum deputatus: Quod si beneficium mihi præstare vis, omnipotenti DEO offer pro me sanctum panem, ut pro me intervenias, Et tunc te exauditum cognosce, cum huc ad lavandum reversus, me non amplius inveneris.*

Annon egregia hæc oblationis sacræ Cœnæ occasio? annon horrenda potius hæc est abominatio? Nec minor ista, quod Sacramentum Eucharisticum in sacrificium verè & propriè sic dictum convertitur: Christus namque non iussit nos dare, sed accipere, non offerre, sed edere & bibere: Pro sacrificio igitur Eucharistiam habere, aliud nihil est, quam institutionem Christi violare: Immo hoc est abominationem abominationi addere: Hoc enim pacto sacrificium illud cruentum unicum, in cruce à Christo peractum pro insufficienti habetur, immò unum esse propitiatorium sacrificium, non sine horrenda abominatione contra scripturam sacram negatur: Ecquis verò atrocitatem istius abominationis voce humanâ eloquatur, quod *Missam* Papa dicit sacrificium esse propitiatorium pro peccatis Vivorum & Mortuorum: Stante enim hac thesi, necessariò sequitur, opus expiationis, seu sacrificium crucis Christi, contumeliâ insigni affici: Sola siquidem mors Christi meretur, ut sacrificium verè propitiatorium dicatur: Præterea, ne ipsi quidem morti Jesu Christi hoc tribuitur, quod sacrificium sit peccatis Mortuorum: Hic enim in terrâ potestatem se habere Christus dicit, remittendi peccata, Matth. 9. v. 6. Insuper sceleratissima & teterrima abominatio poculi huius missatici ea est, quæ de valore operis operati Ei affingitur: Bellarminus fol. 1067. & 1093. ita quidem, ut in his non requiratur prævia dispositio, pro quibus cele-

bratur: quin potius prodesse etiam *Missaticum sacrificium* illis, qui in peccato libenter perseverant: Bellarminus fol. 1074. ab obduratis etiam, & impenitentibus, vel ut Bielloquitur, Lect. 26. & lect. 81. sine propria applicatione, us quoque, qui si de carent, fructificare. Nimirum hoc est abominationibus Calicem *Missaticum* replere: *Sacrificium* Christi in cruce peractum, non nisi si de apprehensum prodest: *Sacrificium* autem *Missaticum* ex nudo opere operato prodesse dicitur: adeoque Epicuræismo ceu quodam Catechismo Papatus obruitur: Ex hoc enim abominationis fonte profluit, ut atrocissimis quibusvis designatis flagitiis, si vel unam audierint *Missam*, sceleratissimi homines in eo amuleti quasi, & panacæ remedium sibi collocent. Abominationem non immerito dixerimus, quod sacrificuli se Creatores Creatoris jactant: uti in libro *Stella Clericorum* manifestè habetur: Abominatio horrenda est, quod in Canone *Missatico*, ante consecrationem, *Sacrificulus* de nudis panis ac vini elementis dicit, se offerre donum, & sacrificia ista illibata, pro Ecclesia sancta, & pro omnium animarum redemptione, & spe salutis ac incolumitatis: Et quis non exhorrescat, cum in Canone legit, rogari DEUM, ut opera sancti Angeli sui carnem & sanguinem in sublime altare suum, & conspectum Majestatis sue perferri jubeat: Ergone Christus in dextrâ Dei, longè excellior omnibus Angelis, & Archangelis deportatione Angelorum indigeat? Fulmine autem cœlesti digna & hæc est abominatio, cum orant, ut Deus propitio ac sereno vultu corpus & sanguinem CHRISTI accepta habere dignetur, sicut munera Abelis, Abrahæ, & Melchisedeci. Stupescat cœlum, contremiscant Elementa omnia. *Missaticum* ne deceat orare, ut Deus Unigenitum suum in gratiam recipiat: in quo semper sibi complacuit, Matth. 3. v. 17. Matth. 17. v. 5. Luc. 9. v. 35. 2. Petr. 1. v. 17. *Sacrificulum* eo blasphemiae progredi liceat, ut sanctissimum corpus & sanguinem Christi Jesu, Ovis aut vituli víctima, hoc est, Abelis aut Abrahæ sacrificio æquiparet? Bone Jesu, quantum molem abominationum vel calix Meretricis Babylonice solus continet? Ac ne quis affingi hæc *ῥεῖλνυματα* opinetur, placet Canonem ipsum *Missaticum* adjicere, qui de verbo ad verbum sic habet:

Te clementissime Pater per Jesum Christum Filium tuum, Dominum nostrum supplices rogamus, & petimus, per Jesum Christum filium tuum Dominum nostrum uti accepta habeas, & benedicas Hæc dona, Hæc munera, Hæc sancta & sacrificia illibata. Inprimis, quæ tibi offerimus, pro Ecclesia tua sancta Catholica, quam pacificare custodire, adunare, & regere digneris, toto orbe terrarum, una cum famulo tuo Papa nostro N. & antistite nostro N. & Rege nostro N. & omnibus Orthodoxis, atq; Catholica & Apostolica fidei cultoribus.

Memento DOMINE famulorum, famularumque tuarum, N. & N. & OMNIUM CIRCUMSTANTIUM, quorum tibi fides cognita est, & nota devotio. Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt, Hoc sacrificium laudis, pro se suisq; omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis, incolumitatis suæ, ubique reddunt vota sua aeterno Deo, vivo & vero. Communicantes & mem-

*Sacrificuli
Missatici
Creatores
Creatoris
se jactant.
Stella Cle-
ricorum.*

*Verba Ca-
nonis valde
impia, &
horrenda.*

*Matth. 3. 17
Matth. 17. 5.
Luc. 9. 35.
2. Pet. 1. 17.*

*Canon Miss-
satici.*

Papa missam
vendit
pro sacrifi-
cio propi-
tatorio. pro
peccatis vi-
vorum &
mortuorum.

Matth. 9. 6.

Opus ope-
ratum sa-

riam

viam venerantes imprimis gloriosa semper virginis Maria, Genitricis Dei & Domini nostri Jesu Christi, sed & beatorum Apostolorum ac Martyrum tuorum, Petri, Pauli, Andrea, Jacobi, Johannis, Thoma, Jacobi, Philippi, Bartholomai, Matthaei, Simonis & Thaddaei, Lini, Cleti, Clementis, Sixti, Cornelii, Cypriani, Laurentii, Crisogeni, Johannis, & Pauli, Cosmae, & Damiani, & omnium Sanctorum tuorum, quorum MERITIS precibusque concedas, ut in omnibus protectionis tuae muniamur auxilio. Per eundem CHRISTUM DOMINUM nostrum, Amen.

Hanc igitur oblationem servitutis nostrae, sed & cunctae familiae tuae, quaesumus DOMINE, ut placatus accipias, diesque nostros in tua pace disponas, atque ab aeterna damnatione nos eripe, & in electorum tuorum jubeas grege numerari, per CHRISTUM DOMINUM nostrum Amen. Quam oblationem tu DEUS in omnibus quaesumus bene & dictam, adscriptam, ratam rationabilem, acceptabilemque facere digneris, ut nobis cor & pius & sanguis fiat dilectissimi Filii tui, DOMINI nostri JESU CHRISTI: Qui pridie, quam pateretur, accepit panem, in sanctas ac venerabiles manus suas, & elevatis oculis in caelum, ad te DEUM, Patrem suum omnipotentem, tibi gratias agens, bene & dixit, fregit, dedit discipulis suis, dicens: Accipite, & manducate ex hoc omnes. Hoc est enim corpus meum. Simili modo postquam cenatum est, accipiens & hunc praeclarum Calicem, in sanctas, & venerabiles manus suas, item tibi gratias agens, bene & dixit, dedit discipulis suis, dicens: Accipite & bibite ex eo omnes: Hic est enim calix sanguinis mei, novi & aeterni Testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur, in remissionem peccatorum. Hac quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis.

Unde & memores Domine nos servi tui, sed & plebs tua sancta ejusdem CHRISTI filii tui, DOMINI DEI nostri, tam beatae passionis, nec non ab inferis resurrectionis, sed & in caelos gloriosa ascensionis offerimus praeclarae Majestatis tuae, de tuis donis, ac datis hostiam puram, Hostiam & Sanctam, & Hostiam & Immaculatam, Panem sanctum & vitam aeternam, & Calicem & salutis perpetuae. Supra qua propitius ac sereno vultu respicere digneris, & accepta habere, sicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui justus Abel, & Sacrificium Patriarchae nostri Abrahae, & quod tibi obtulit summus Sacerdos tuus Melchisedech, sanctum Sacrificium, immaculatam hostiam. Supplices te rogamus omnipotens DEUS, jube hac perferri per manus Sancti Angeli tui, in sublime Altare tuum, in conspectu divinae Majestatis tuae, ut quotquot ex hac Altaris participatione Sacrosanctum Filii tui cor & pius & sanguinem sumpserimus, omni bene & dictione caelesti & gratia repleamur. Per eundem CHRISTUM DOMINUM nostrum, Amen. Memento etiam DOMINE, famulorum famularumque tuarum N. & N. qui nos praecesserunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis, ipsis DOMINE, & omnibus in Christo quiescentibus, locum refrigerii, lucis, & pacis, ut indulgeas deprecamur, per eundem CHRISTUM DOMINUM nostrum, Amen. Nobis quoque peccatoribus famulis tuis, de multitudine miserationum tuarum sperantibus partem aliquam & societatem donare digneris, cum tuis sanctis Apostolis & Mar-

tyribus, cum Johanne, Stephano, Matthia, Barnaba, Ignatio, Alexandro, Marcellino, Petro, Felicitate, Perpetua, Agatha, Lucia, Agnate, Cecilia, Anastasia, & omnibus Sanctis tuis, intra quorum nos consortium, non estimator meriti, sed venia quaesumus largitor, admitte, per CHRISTUM DOMINUM nostrum. Per quem hac omnia Domine semper bona creas, sanctificas, vivi- & ficas, bene & dicis, & praestas nobis. Per ipsum, & cum ipso, & in ipso, & est tibi DEO & Patri omnipotenti, in unitate SPIRITUS & sancti, omnis honor, & gloria. Per omnia secula seculorum, Amen.

Hucusque Canon Missaticus: de quo non immerito pius quivis statuerit, si maxime Miles quidam profanus, & profligatissimae conscientiae homo, tota die dirissimas execrationes ex ore suo exhalet, nondum tamen impietate sua Eum abominationes Canonis Missatici & quare. Intelligit ita Lector Christianus, recte a SPIRITU SANCTO dictum, quod Mulier purpurata, vel Pontifex Romanus, Calicem aureum in manibus teneat, abominationibus foedis refertissimum, Non recensui transubstantiationis portentum: non exaggeravi adorationis idololatriae flagitium: Non allegavi inclusionis, & circumgestationis theatrale nugamentum: Non erepti calicis adduxi sacrilegium: non alias abominationes omnes retuli: vereor enim fastidium Lectoris, quod praecavere, quam causari malim: Sufficiant ergo ista hac vice: quod si desunt quaedam, in diexodo reliquorum capitum facile suppleri ea poterunt: Interim colophonis loco notetur, Spiritum sanctum in veteri quoque Testamento de abominatione hac Papali vaticinatum esse: sic enim legimus Danielis cap. 11. v. 38. Deum Maozim in loco suo venerabitur: Missa. Deum, quem ignoraverunt Patres Ejus, colet auro, &c. quo cultu Maozim & singulas illas abominationes nobis indicatas meminerimus, quae hactenus commemoratae sunt. Missa enim centrum est mysteriorum iniquitatis: Et ex hoc gurgite tota abominationum foedissimarum colluvies in Ecclesiae corpus redundat, iterumque ex hoc in illum regurgitat.

Missa repleta est tot abominationum foeditatibus, quot Mare guttis, Caelum Empyream Angelis, firmamentum stellis, Sol atomis, terra arenulis: In Missa enim, tanquam in fasciculo quodam colligata est, tota ferme congeries prodigiosissimorum Antichristi Romani dogmatum, quae alias sparsim magno numero in Ecclesia Romana reperiuntur: Missa denique, ut ut externa videatur aurea, tamen aliud nihil est, quam omnium abominationum sentina: ut universus orbis terrarum idololatriae & blasphemiarum immensitatem, sublimitatem, & profunditatem comprehendere nequeat. Et tamen tot myriades hominum calicem hunc Missaticum exosculantur: praclarissime secum arbitantes actum, si histrionica huic actioni tantum interesse, & salvum sartum exercitium hujus sacrificii cognoscere queant. Nimirum ita fabellis, & nugis isti homines decipiuntur: quibus majorem fidem, quam infallibili verbo Dei habere consueverunt. Cum enim figmentum Transubstantiationis ex scriptura sacra potenter adstrui & demonstrari non possit, in eo autem, ut Quilibet Pontificius & & hunc articulum amplectatur, plurimum situm sit, ecce aliud bellum probationis fundamen-

Sp. S. vaticinium de abominationibus
Missa.
Dan. 11, 38.

Rob. Bellar.
lib. 3. de Sa-
cram. c. 8.
fol. 713. de
miraculo
asinino.

tum, quod Robertus Bellarminus lib. 3. de Sa-
cram. c. 8. de Asino quodam, (quem tamen præ ni-
mio pudore, ut ut aliàs depuduerit, Asinum vo-
care noluit, sed jumentum duntaxat dixit) ceu
divinum quoddam miraculum protulit: Sic au-
tem verba Bellarmini fol. 713. habent:

*Quintum miraculum est S. ANTONII de Pa-
dua, quod insigne est, nec tamen à Johanne Garetio,
vel Tulmanno, Bredenbachio annotatum: describi-
tur in ejus vita, apud Surium, Tom. 3. & ab Anto-
nino, in summa historiali, p. 3. tit. 24. cap. 3. §. 2.*
Disputante Antonio de veritate corporis Do-
mini, in Eucharistiâ cum hæretico quodam in
partibus Tolosanis, (siquidem eo tempore Al-
bigenses vexabant Ecclesiam, qui cum aliis plu-
rimis hoc etiam errore infecti erant) petiit Hæ-
reticus ab Antonio, quem noverat dono mi-
raculorum præditum esse, ejusmodi signum:
Habeo inquit jumentum (ASINUM) cui per in-
tegrum triduum cibum non dabo: Exacto tri-
duo, adsis Tu cum sacramento, ego adero cum
jumento, (ASINO) atque ante illum hordeum
effundam: Si jumentum (ASINUS) hordeo de-
relictum, ad Sacramenti venerationem accesserit,
CREDA. Factum est ut ille voluit, & triduo
exacto S. Antonius turbis fidelium comitatus,
& venerabile sacramentum manu tenens, sic
ad jumentum (ASINUM) loquutus est: In virtu-
te & nomine Creatoris Tui, quem in manibus
veraciter, licet indignus teneo, Tibi dico Ani-
mal, (ASINE) & præcipio, ut confestim venias
humiliter MODO Tuo (scilicet Asinino) & ei re-
verentiam exhibeas: ut ex hoc cognoscat hære-
tica pravitas, quod omnis creatura suo subdi-
tur Creatori, quem sacerdotis dignitas jugiter
tractat in Altari: (in celebratione Missarum)
His verbis prolatis, jumentum (ASINUS) hor-
dei ante se effusi, & famis oblitum, ad Sanctum
accurrit, & capite inclinato, ac genibus curva-
tis, eo modo (asinino) quo potuit, Dominum ad-
oravit, & hæreticum confutavit. Hæc Bellarmi-
nus. Stupendum profectò, in tantâ luce Evan-
gelii, talia proferri: quot quæso abominationes
in hujus solius fabellæ recitatione Bellarminus
exhalavit? Similes profert sex alias, num persua-
dere posset Lectori, frustulum illud panis, in
Missa consecratum, & pixidi, vel thecæ cuidam
inauratae inclusum, pro ipsissimo creatore,
Jesu Christo habendum, & agnoscendum esse.
Dignum certè patellâ operculum, ut similes ha-
beant labra lactucas: Adduci olim ad se jussit
Christus Asinam & pullum Filium subjugalis,
Matth. 21. v. 5. Non autem legimus, vel Asinam,
vel pullum, modo suo Asinino, & capitibus in-
clinatis, vel genibus curvatis. Christum adorasse:
Sed mittamus tandem Asinina, & Anti-Christia-
na hæc βδελύγματα, & ad alia nunc nos conver-
tamur.

IX. Ominosum valdè est, quod Sp. S. in fron-
te Mulieris scriptum esse dicit nomen, MYSTE-
RIUM: videtur enim alludere ad vaticinium
Danielis cap. 11. vers. 36. quo Anti-Christum
stupenda vel prodigiosa prolocuturum prædixit:
מִיִּסְתֵּרִים דָּבָר, Quorum מִיִּסְתֵּרִים Dan. 8. vers. 24.
mentio quoque facta est: & vocantur sic ab He-
bræis, quæ difficiliora sunt, quæque ad fascinan-
dos animos peculiarem vim habere solent:
quemadmodum ex loco Esaiæ classico, cap. 29.
vers. 14. luculenter apparet. Græci ὑπερβολὰ ver-

tunt: quo vocabulo B. Petrus, 2. Epist. 2. v. 18. & 2. Pet. 2. 18.
Judas v. 16. de Anti-Christi Anteambulonibus uti
fuerunt. Digitum autem intendit Spiritus san-
ctus ad Mysticam illam & velatam Romanæ Ec-
clesiæ Theologiam. Quis enim præstigiarum
Anti-Christianarum involucria enumerare pote-
rit? Quis ignorat, Pontificios dogmata sua instar
Eleusiniarum factorum occultare: & hanc ob
causam non tantum Laicos à Bibliorum lectione
arcere: sed & pleraque sua, quæ coram altari per-
agunt, inprimis verò Missatica, linguâ peregrinâ
clam demurmurare: ut nec audiri, nec si audiren-
tur, intelligi possint. Nimirum, sic in fronte scri-
ptum habent nomen *Mysterium*: manifestè si-
lentio suo, & mussitatione procedentes, malam
se causam fovere, cum lucem oderint: Joh. 3. v. 20.
Aliud sanxit Imp. Justinianus, (in Novell. Con-
stit. Tit. de Ecclesiæ diversis capitulis 123 Const.
Auth.) *Jubemus ut omnes Episcopi & presbyteri,
non tacito modo, sed clarâ voce, quæ à fidei populo
exaudiatur, sacram oblationem & preces in S. Ba-
ptismate adhibitas celebrent: quo majore exinde de-
votione in depromendis Dei laudibus audientium
animi efferantur: Secundum illud Apostoli, 1. Cor. 14. v. 16. Si benedixeris Spiritu, is qui implet
locum idiotæ, quomodo dicitur est Amen, ad gratiam
gratiarum actionem? quandoquidem quid dicas, ne-
scit: Nam tu quidem benè gratias agis: verum alius
non edificatur: Aptissime hoc inculcatur Mussi-
tantibus sacrificulis, qui circumstantes celant,
quid ipsi secum demurmurent: & scenicam suam
actionem potissimâ ex parte in silentio pera-
gunt. Regerit Bellarminus, silentium hoc utile esse
ad reverentiam tanti mysterii: Qualia enim myste-
ria sunt inquit, quæ ad omnium aures perferuntur.
At stoliditatem sapit hæc objectio: Evangelium enim
vocatur disertè Mysterium: Eph. 3. v. 4. 5. quod
continet ἀνεξιχνίαστον πλῆτον τῶν χριστιανῶν: v. 8. Et mi-
hilominus jussit Christus prædicari Evangelium
universæ Creaturæ: Marci 16. v. 15. Exemplum ve-
teris Testamenti Sacerdotum, qui intra velum in-
gredi, ibique secretò sacrificare, & orare jussi fue-
runt, Lev. 16. v. 12. 17. ineptè à Bellarmino ad de-
fensionem silentii sacrificulorum Missalium al-
legatur: Leges enim istæ Ceremoniales durave-
runt usque ad Johannem, Matth. 11. v. 13. Quod
autem silentium Christi in cruce attinet, mihi
profectò, non pudere istos homines, talia pro-
ferre: De Servatore prædixit scriptura, quod
ob infinitum pondus passionis conquesturus
sit, hunc in modum: *Factum est cor meum, tan-
quam cera liquecens in medio ventris mei: Aruit
tanquam testa virtus mea, & lingua mea adhaesit
faucibus meis: Psal. 22. v. 25. 26. Quâ fronte ergò
Suita ab exemplo agonizantis Christi, qui in cruce
portavit peccata, & pœnas sustinuit peccato-
rum totius mundi, ad sacrificulum argumentabi-
tur? Nec nescit, sanctos quosdam Patres in eâ
sententiâ esse, quod Christus in ara crucis, Psal-
mos decem clarâ voce recitaverit, à vicesimo se-
cundo, usque ad tricesimum primum: Minimè igitur
Mussitationem suam sacrificuli Romanenses
exemplo Christi asserere possunt. Porro Myste-
rii, quod in fronte gerit Papa, indicium hoc quo-
que luculentum est, quod sacra sua, & quidem ex
decreto Concilii Tridentini, linguâ ignota & pere-
grinâ peragere solent:**

Hæc enim ratione Idiotis omnia, quæ di-
cuntur, mera sunt & manent occulta mysteria:

Oritur

Mystica &
velata Ro-
mana Ec-
clesiæ Theo-
logia.

1oh. 3. 20.
Justinianus
nov. constit.
Tit. de Eccl.
divers. cap.
123. constit.
auth.

1. Cor. 14. 16

Eph. 3. 4. 5.
Eph. 3. 8.

Marci. 16. 15

Lev. 16. 12.
17.

Matth. 11. 13.

Psal. 22. 25.

Sacra Ro-
mana Ec-
clesiæ lin-
guâ ignotâ
peragun-
tur.

Surium
Tom. 3.
Antoninus
in summa
historiali
p. 3. tit. 24.
c. 3. §. 2.

Matth. 21. 5.

Dan. 11. 36.

Mysterium
in fronte
Roma Pa-
palis scri-
ptum.

Esa. 29. 14.

Oritur autem mos iste à Priscis illis Romanis præsulibus, quibus asserendi primatus sui ergò Liturgiam lingua Romanâ obtrudere visum fuit: ut notum fieret universo mundo, in Ecclesiâ Romanâ impleri vaticinium Domini, Esa. 28. *Esa. 18. 11. 1. Cor. 14. 21* v. 11. & 1. Corinth. 14. v. 21. In lege scriptum est, aliis linguis, & aliis labiis, id est, ignotis, loquar Populo huic, & sic me non audient, dicit Dominus: Quorum verborum sensus alius esse nequit, quàm Dominum Deum ingratitude & impietatem tunc severissimè ulcisci, cum ignotæ linguæ usu circa sacrorum mysteriorum prædicationem punit: quemadmodum confusio linguarum olim in Babel specimen ultionis divinæ publicum & gravissimum fuit. Et sanè, si Auditores rem ἀνεύρετες expendunt, non possunt non deprehendere, quàm miserrimè cum ipsis agatur: Nihil enim prorsus eorum, quæ audiunt, (ut ut sint paucissima) intelligunt: adeoque à surdis ne tantillum in actu illo differunt. Nimirum hoc est exemplum sequi Servatoris, qui in institutione cœnæ sacræ linguam notam adhibuit. Enimverò, si in scripturâ sacrâ quæstio hæc non tam perspicuis verbis decisa esset, commiserationem fortassis sacrificuli mererentur, quòd in re dubiâ hallucinarentur: Atqui ex Epistola Paulinâ sole meridiano clariùs apparet, B. Apostolum egregiè controversiam hanc decidisse: Cum enim in Ecclesiâ Corinthiâ nonnulli sacra ignoto idiomate tractare, vel linguis loqui conarentur, mox Apostolus factum istud publicè improbavit, & autoritate Apostolicâ ex cœtu fidelium eliminavit: pulchrè docens, quæ differentia sit inter eum, qui perspicuè & intelligenter docet: & qui linguis ignotis docet, 1. Corinth. 14. vers. 2. usque ad versic. 23. verba ipsa Apostolica, cum valdè sint Emphatica, sic sonant: *Qui loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed DEO: Nullus enim audit, Spiritum verò loquitur mysteria: Caterum, qui prophetat, (hoc est, perspicuè sacra tractat) hominibus loquitur adificationem, & exhortationem, & consolationem: Qui loquitur lingua, seipsum adificat: atque prophetat, congregationem adificat. Volo autem omnes vos loqui linguis, magis tamen ut prophetetis: major enim qui prophetat, quàm qui loquitur linguis nisi interpretetur, ut Ecclesia adificationem accipiat. Nunc autem fratres si veniam ad vos linguis loquens, quid vobis prodero, nisi vobis loquar aut per revelationem, aut per scientiam, aut per prophetiam, aut per doctrinam? Quin & inanima vocem reddentia sive tibia sive cithara nisi distinctionem sonis dederint, quomodo cognoscetur quod tibia canitur aut cithara. Sic & vos per linguam nisi significantem sermonem dederitis, quomodo intelligetur quid dicitur? eritis enim in aërem loquentes.*

1. Cor. 14. 2. usque ad versic. 23.

Apostolus seriò interdicat, ne sacra peragantur lingua ignotâ.

Tam multa, verbi gratia, genera vocum sunt in mundo & nihil horum mutum. Itaque si nesciero vim vocis, ero ei, qui loquitur, barbarus: & qui loquitur apud me, barbarus. Itaque & vos, quandoquidem sectatores estis spirituum ad adificationem Ecclesiæ, quærute ut excellatis.

Quapropter qui loquitur lingua, oret ut interpretetur. Nam si orem lingua, spiritus meus orat, at mens mea fructu vacat. Quid igitur est? Orabo Spiritu, sed orabo & mente, canam Spiritu, sed canam & mente. Alioqui, si benedixeris Spiritu, is qui implet locum indocti, quomodo dicturus est

Amen ad tuam gratiarum actionem? quandoquidem quid dicas nescit. Nam tu quidem benè gratias agis: verum alius non adificatur. Gratias ago Deo meo, quod magis quàm omnes vos linguis loquor. Sed in Ecclesiâ volo quinque verba mente mea loqui, ut & alios instituam: potius quàm decem millia verborum lingua. Fratres, ne sitis pueri sensibus: sed malitia pueri sitis, sensibus verò perfecti sitis. In lege scriptum est, variis linguis & labiis variis loquar populo huic: & ne sic quidem audient me, dicit DOMINUS. Itaque lingua signi vice sunt, non iis qui credunt, sed incredulis: contra Prophetia, non incredulis, sed credentibus. Ergò si convenerit Ecclesia tota simul, & omnes linguis loquantur: ingrediantur autem indocti aut increduli, nonne dicent vos insanire? Hæc Apostolus: Unde apparet quibus Elogiis usam linguæ ignotæ in peragendis sacris Apostolus insigniat: nimirum, quòd linguis loqui, 1. non sit loqui hominibus: 2. non sit loqui adificationem, exhortationem, & consolationem: 3. quod nihil proficit: 4. quod idem sit, ac si inanima vocem reddant ἀνάντων, 5. quod sint ejusmodi homines εἰς ἀέρα λαλῶντες: 6. quod sint Barbari, 7. quod fructu vacet, 8. quod puerilis sit insania: 9. Irati Dei indicium, & 10. supina ignorantia. Sufficiant hæc de isto quoque Anti-Christi Romani caractere, quòd in fronte sua nomen scriptum apparet Mysterium.

X. Matrem scortationum cum Spiritus sanctus Romam Papalem vocat, vers. 5. & immunditiam libidinis Ei attribuit, vers. 4. non de spiritali tantum fornicatione, vel Idololatria verba facit: sed & ad corporalem fornicationem dignum intendit: Mater enim & patrona verè est scortationum, Roma Papalis: cum nullibi magis, quam in Papatu Romano nefandum scelus fornicationis exerceatur, approbetur, & patrociniò maximo foveatur: Papa Romanus enim, Ille Anti-Christus est, de quo Daniel prædixit, cap. 11. vers. 37. quod legitimum mulierum desiderium non curaturus sit: Hinc fœdus ille Clericorum concubinitus: de quo Cardinalis Campegius, in comitiis Augustanis nefariè dixit: *Minus esse peccatum, si sacerdotes plurimas domi meretrices aleant, quàm si Mariti fiant: Quam scelestam vocem, Eccius, Pighius, Hosius, & Costerus quoque repetiverunt: Et quàm fœcunda mater scortationum Roma Papalis sit, ex sequentibus Lector fusiùs cognoscet: Barletta prædicator olim in Galliis, in serm. fol. 262. Col. 2. sic scribit: O quot luxuriæ! O quot fornicationes! O quot Sodomitæ! (lamant latrina latibula, ubi sunt pueri suffocati: Vinam haberemus aures apertas, & audiremus voces puerorum in latrinis suffocatorum, & in fluminibus.*

Apoc. 17. 5. Roma Papalis mater vocatur scortationum, jure vocatur. Fornicatio etiam corporalis nullibi magis, quàm in Papatu Romano exerceatur. Dan. 11. 37. Concubinitus Clericorum in Papatu. Campegius. Eccius. Pighius. Hosius. Costerus. Barletta in serm. fol. 262. c. 2. de scortationum. Româ Papali.

Tridenti, dum celebratur Concilium, conscripta fuerunt Romæ quadraginta quinque millia scortorum: à quibus censum annuum meretrix Babylonica, vel Papa Romanus exegit: annon hoc est, Matrem esse scortationum? Immo non Matres tantum sunt Papæ scortationum, sed & Patres: Sergius enim III. Pontifex Romanus Adulter spurcissimus, ex Marozia Johanne XII. postea Papam genuit: Luitbrandus Ticinensis lib. 3. de gestis Imp. c. 12. Johannes XIII. in adulterio deprehensus, & confossus est, teste Sigeberto anno 963. Innocentius VIII. sedecim spurios ex diversis meretricibus suscepit:

Papæ sunt Patres scortationum. Luitbrandus Ticinensis, lib. 3. de gestis Imp. c. 12. Sigebertus.

Unde Marullus :

*Oſto nocens pueros genuit, totidemq; puellas,
Hunc merito poterit dicere Roma Patrem.*

Superſunt autem plura documenta, ex quibus apparet, per Meretricem Babyloniam, verè Papatum Romanum intelligi :

Johannes XXIII. in Concilio Constantienſi accuſatus eſt, quòd cum uxore Fratris ſui, & cum Monialibus inceſtum commiſerit : quòd virgines ſupràrit : quòd cum conjugatis adulteria perpetràrit : Sixtus IV. Sodomita fuit, & flagitium iſtud exercendum fratribus ſuis Cardinalibus per tres meſes aſtivos, Junium, Julium, Auguſtum conceſſit. Idem teſte Cornel. Agrippa, lupanaria utriq; Veneri
EREXIT : Unde ei tale Epitaphium referente Weſſelo Gropingenſi lib. de indulgentiis poſitum fuit :

*Sixte jaces tandem, deſcent tua buſta Cynedi,
Scortaque, Lenones, alea, vina, Venus.*

Et iterum: *prædico inſignis prædo, fucoſus Adulter, Gaude priſce Nero, &c. Alexander VI. cum Lucretia Filia ſua inceſtum commiſit, quam & Filius Pontificis, Lucretia Frater, inceſtuoſo concubitu poluit : Hinc Epicedium :*

*Hoc jacet in tumultu Lucretia nomine, ſed re
Thais Alexandri Filia, Sponſa, Nurus.*

Aët. Sannazar p. 30. Paulus III. cum Neptæ ex ſore Laura Farnesia in inceſtu, à Mario ejus Nicolao Quercæo deprehensus, pugione notatus eſt. Idem ante Pontificatum ſuum Alexandro VI. ſororem ſuam Juliam Farnesiam, ſuprandam tradidit, ut Cardinalis & Episcopus Hoſtienſis fieret, ut Filiâ ſuâ Conſtantiâ, cum qua ſepiùſculè rem habuerat, potiri libetius poſſet, Maritum ejus Boſium Sfortiam veneno necavit, immò libidine ipſum Heliogabalum, & Commodum, longiſſimè ſuperavit. Faciunt ad demonſtrandam libidinem Romanæ Thaidis &

ſequentia, quòd nimirum Joh. Gerson Cancellar. Pariſienſis in Tract. Declaratio deſect. Eccleſ. ſcribit, clauſtra Monialium eſſe proſtibula meretricum : & in Tract. quodam cui titulus, Onus Eccleſie, hæc leguntur : Sunt nonnulla Monialium monaſteria adeò propatula, ut ipſa loca Veneris proſtibula ſint ſimiliora, quàm DEi ſacrario : Hinc procacitas, ſuprum inceſtus Mulierum ſacrarum, hinc quoque verenda ſcandala & offendi-

cula oriuntur quàm plurima : Petrus de Aliaco in lib. de reform Eccleſ. conqueritur, quòd Monachi ſuis immunditiis Eccleſiam commaculârint : Johannes Balæus ex libro Pontificio prolixè refert, quanto numero, ſub Rege Angliæ, Heinricho octavo, in cœnobiis, & collegiis Monachorum, Scortatores & Cynædi reperti ſint. Verba ejus in præfatione ad lectorem ſic ſonant : Dum Rex prudentiſſimus Heinrichus octavus, Cucullingerorum Cœnobia & ſacrificiorum collegia, per venerabiles Legum Doctores, Thomam Laum, Ricardum Laytonum, Thomam Bedillum Archidiaconum Cornubiensem, Thomam Bartheletum Notarium publicum, & alios viſitari in ſuo regno feciſſet ante extremam eorum diſſolutionem, quæ ſiebat anno à Chriſti Nativitate 1538 in quibus tanto numero reperti ſunt ſcortatores, Cynædi, ganeones, padicones, puerarii, pederæſta, Sodomita, Ganymedes, vocariis tamen ac cœlibes omnes : ut in unoquoque eorum credideris novam adeſſe Gomorrhiam.

Liber eorum vocatur Breviarium compertorum in monaſteriis, conventibus, collegiis, &c. Ex

quo libro unum & alterum ad guſtum inſipidum, pro exemplo locum monſtrabo. In monaſterio Belenſi, quòd alio nomine Battel vocatur, Ciceſtriensis diœceſis, hi ſunt Sodomita in ipſa viſitatione reperti : Joannes abbas, Ricardus Salchurſt, Thomas Guibberth, Guilhelmus Marche, Joannes Haſtinge, Gregorius Champion, Clemens Weſtſelde, Joannes Croſſe, Thomas Crambroke, Thomas Baſil, Joannes Hamfelde, Joannes Hierom, Clemens Grigge, Ricardus Touye, & Joannes Auſtyn. Incontinentes, Thomas Lyvet cum una marita, & alia ſoluta. Thomas Cranbroke cum eiſdem ac pluribus, & cætera. Caſta Papa, religio. In Eccleſia Chriſti cantuaria, inter monachos etiam Benediclinos, hi quoque reperiébantur Sodomita : Ricardus Godmersham, Guilhelmus Lichefelde, Chriſtophorus Jamus, Joannes Goldmyſton, Nicolaus Clement, Guilhelmus Canuſton, Joannes Ambroſe, Thomas Farlegh, & Thomas Morton. Incontinentes, Chriſtophorus Jamus prædictus, cum tribus conjugatis, & Nicolaus Clement cum una ſoluta. In monaſterio S. Auguſtini. (Anglorum Apoſtoli) eiſdem urbis & ordinis, incontinentes iſti inveniebantur : Joannes abbas cum una tantum, Joannes Langdon cum duabus, Joannes Langport cum una, Ricardus Campton cum una, Guilhelmus Reynesforth cum una, Guilhelmus Godmerſton cum duabus, David Franckes cum una, Robertus Saluvode cum una, Laurentius Goldſton cum una, Guilhelmus Holinghome cum una, Guilhelmus Myrton cum una, Joannes Schrevvesbery cum una, & Thomas Barban Sodomita. In Bathoniensi monaſterio inter alios plures, Ricardus Lyncombe ſeptem meretrices habebat, quatuor ſolutas, & tres conjugatas, eratque Sodomita. Guilhelmus Bennuſhon undecim ſcorta quoque habebat, præter Sodomismi varium genus. In Monkenſarlegensi cœnobia Sarisburiensis diœceſis, Ludovicus prior novem habuit meretrices, & conventus adhuc plures. Ricardus prior de Mayden Bradleii, quinque meretrices & ſex ſpurios habuit. Guilhelmus Abbas Briſtollensis, quatuor meretrices habuit, tres ſolutas, & unam conjugatam. Thomas abbas Abindonenſis, prædeſcendorem naturalem, ex qua duas procreavit ſoboles, tres alias meretrices habuit : & hic Pater multorum Sodomitarum fuit. In cœnobia de Shrubrede Ciceſtriensis diœceſis, Georgius VValdem prior, ſeptem meretrices habuit. Joannes Standneii ſeptem, Nicolaus Duke quinque, Henricus Selvode duas, præter reliquos & reliquas. Joannes Blanke prior de Bermordleii, viginti meretrices habuit. Ut ad ſacrificulorum collegia veniamus : caſtro de VVindeſora, Henricus VVodduarde ſuccentor, plures meretrices habuit : Nicolaus VVuhiden quatuor, Georgius VVubithelborne quinque, Nicolaus Spoke quinque, Robertus Hunne quinque. Simon Todde unam, Nicolaus VValker duas, Guilhelmus Vauſe unam, Robertus Danyſon ſex, Petrus Boug multas, & alii alias. In Eccleſia Cathedrali Ciceſtria : Joannes Champian præbendarius de VValtam duas meretrices habuit, Guilhelmus Croſſe maritatam unam, Thomas Parker duas ſolutas, Ricardus Buſfelde ſolutam unam, de qua ſuſcitavit ſobolem : Bartholomæus Cokisleii ſolutam unam, Robertus Hunt plures : Thomas Goſſe duas Conjugatas, Johannes Hylle tredecim meretrices, Robertus More plures, Rogerus Barham plures, Joannes Bedfelde plures, & alii alias : inter quos etiam prædicti

Roge-

Cornel. A.
grippa.
Weſſelii
Gropin-
genſis.

Aët. San-
nazarus.

Joh. Gerson.

Onus Ec-
cleſie.

Petrus de
Aliaco.

Joh. Balæus.

Scortatores
& Cynædi
ſub Rege
Heinrico
octavo, in
Angliâ.

Gregorius Turonensis, lib. 8. histor. c. 19. Rogerus Barham & Joannes Champion reperti sunt Sodomita. Hac ex prædicto libro Balau. De Dagulfo Abbate Gallo refert Gregorius Turonensis lib. 8. historiarum cap. 19. quod furta & homicidia plerumq; fecerit, sed & in adulteriis nimium dissolutus fuerit.

Joh. de Tritenheim. Johannes de Tritenheim Abbas Spanheimensis, de sui quoque ordinis hominibus scribit: Pudet me dicere, quid facere Abbates multi non vereantur: qui voluptatibus carnis non tam submersi, quam furiosi, nihil honestatis monasticæ custodiunt: nihil turpitudinis mundana omittunt: Quid voluptatus Abbates transeunt intentatum? inquit Tritenheimius. Casarem Baronium Cardinalem Romanum, Pontificis mancipium fuisse, Nemo literatorum ignorat: Hic ipse verò Baronius, de centenario decimo, Annalium suorum Tom. X. Anno 912. art. 3. disertè testatur, quod seculo illo Romæ dominum exercuerint meretrices sordidissima: verba ejus sic habent:

Quæ tunc facies Ecclesia Romana? inquit, quam sœdissima, cum Romæ dominarentur potentissima, æquæ ac sordidissima meretrices? Quorum arbitrio mutarentur sedes, darentur Episcopi, & quod auditu horrendum & infandum est, intruderentur in sedem Petri earum amasii Pseudopontifices, qui non sunt nisi ad consignanda tanta tempora in Catalogo Romanorum Pontificum scripti. Quis enim a scortis hujusmodi intrusos sine lege legimos dicere posset, Romanos fuisse Pontifices? Nusquam Cleri eligentis vel consentientis postea aliqua mentio, Canones pressi silentio, decreta Pontificum suffocata, præscriptæ traditiones antiquæ, veteresque in eligendo summo Pontifice consuetudines, sacrique ritus & pristinus usus prorsus extincti. Sic vendicaverat omnia sibi libido, seculari potentia freta, insaniens, æstro percita dominandi. Dormiebat tunc planè alto (ut apparet) sopore CHRISTUS in navi, cum ipse flantibus validis ventis, navis ipsa fluctibus operiretur. Dormiebat, inquam, qui ista non videre dissimulans, sineret sic fieri, dum non exurgeret vindex. Et quod deterius videbatur, deerant qui Dominum sic dormientem clamoribus excitarent discipuli, stertentibus omnibus. Quales nam reris delectos ab hisce monstris Presbyteros & Diaconos Cardinales fuisse putandum, cum nihil tam naturæ insitum, quam unumquemque sibi similem generare? Quos in omnibus his, à quibus delecti fuerint, consensisse dubitare quis poterit? imitatosque esse ipsos, sectatosque eorum vestigia, quis non facile credat, & optasse hos omnes DOMINUM dormisse semper, & nunquam in judicium surrecturum, evigilaturum nunquam ad ipsorum cognoscenda & punienda facinora quis non intelligat? Anne verò adhuc Oedipo opus esse censebimus, num Papatum Romanum Spiritus sanctus per Matrem fornicationum innuerit? Non sufficit autem istud, sed addendum & hoc est, matrem fornicationum, Romam, vel hoc nomine meritò vocari, quæ pro certa pecunia numeratione permittit ut scortationes, adulteria, Sodomiticaque libidines committantur: Sic enim in Taxa sacræ penitentiariæ legitur: Absolutio à lapsu carnis, super quocunque actu libidinoso commissio per Clericum, etiam cum monialibus, intra & extra septa Monasterii, aut cum consanguineis, vel affinis, aut cum Filia spiritali, aut quibusvis aliis, sive ab unoquoque per se, sive simul ab omnibus absolutio petatur,

cum dispensatione ad ordines, & beneficia, cum inhibitione, Tur. 36. ducati 3. Si verò cum illis petatur absolutio, etiam à crimine commissio CONTRA NATURAM, vel cum BRUTIS, cum dispensatione & cum inhibitione, Tur. 90. duc. 12. Carl. 6.

Si verò petatur tantum absolutio, à crimine contra naturam, vel cum brutis cum dispensatione & cum inhibitione, tur. 36. duc. 9.

Absolutio pro Moniali, quæ se permisit pluries cognosci in via est extra septa Monasterii, cum re habilitate ad dignitates illius ordinis, etiam Abbatialem, tur. 36. duc. 9.

Absolutio pro concubinario, cum dispensatione ad ordines, & beneficia, tur. 21. duc. 5. Carl. 6.

Et cum inhibitione, tur. 36. duc. 9.

Pro laico à lapsu carnis super quocunque actu libidinoso, in foro conscientie, tur. 6. duc. 2.

Ab incestu pro laico, in foro conscientie tantum tur. 4. Si petatur pro utroque, videlicet pro viro & muliere, in utroq; foro, tur. 18. duc. 4. Carl. 9.

Si cum inhibitione, pro uno tantum, tur. 24. duc. 6.

Si pro utroque cum inhibitione, tur. 36. duc. 9.

Absolutio ab adulterio pro laico in foro conscientie, tur. 4.

Ab adulterio cum incestu pro una persona tantum, tur. 6.

Pro adultero, & adultera simul, tur. 6. duc. 2.

Hæc ex Taxa Romanæ Curie: quæ meritò omnis impietatis & omnium scelerum, adeoque & Fornicationum Mater blandissima, & indulgentissima vocari potest.

De Jesuitis autem in specie, quos aliàs pro summè sanctis Pontificii habent, itidem non latet, quàm & ipsi callide fornicationibus sint dediti, & quàm callide eas celare soleant: Justo autem Dei judicio accidit, quod & ipsorum turpitudine ac libido satis apertè in mensa solis exponitur, & pro palatur: ut pauci jam libidines Jesuitarum Onaniticæ & Sodomiticas ignorent: Nonne enim convicti sunt, quod in Landisbergensi Collegio quas schemate Jesuitico exornatas, extra jejuniarum tempora sibi habuerint? Et nonne de Leonhardo Coco Jesuitastro Landepergensi nominatim constat, quod cum Netricibus, Lotricibus, & aliis meretricibus rem habuerit? de doctore Melchiore Stör, & doctore Friderico Sommerman, refert Hasenmüllerus, p. 134. quod alter eorum Abbatissam impensè amaverit: Alter verò Monialem, Dæmonem exire jubendo, ipse iniverit, & loco Satana infantulum substituerit.

De patre Wilhelmo Postello, Nobilis Stephanus Pasquier, Consiliarius, & Advocatus Regis Gallicarum, in discursu suo de secta Jesuitarum fol. 64. scribit, quod mulier factus fuerit, & monstrum Meretricum in lucem pepererit. Noti quoque sunt versiculi, in honorem Jesuitarum editi:

Tute Mares vitias, non scortum, non tibi conjux:

Dic Jesuita mihi, qui pater esse queas:

Et iterum: Tu Matres vitias, thorosq; sacros, Antistes pie, virginesq; sacras, Hoc qui martyrio fidem propagat, Hoc qui consilio propagat orbem, Is verè est Pater, & Pater beatus. O tuam veneror beatitatem, amplectorq; piam paternitatem, Jesuita Patrum Pater supreme: Sed sufficiant hæc de observatione decimâ, quâ meretricis Papalis elogium, quod Mater sit fornicationum, fusiùs expendimus.

XI. Sequitur ebrietas Meretricis de sanguine Sanctorum, & de sanguine Martyrum JESU: quæ itidem Romæ Papali, optimo jure applicatur:

*Roma Papa-
lis scortatio-
nes, Sodo-
mitas, & a-
dulteria pro
certa pecu-
niæ nume-
ratione con-
cedit.
Taxa Ro-
manacuria.*

*Quàm cal-
lide fornica-
tionibus le-
uita etiam
sint dediti:
& quàm
callide eas
celare so-
leant.*

*Eliaz Ha-
senmüller,
p. 134.*

*Stephanus
Pasquier de
secta Jesui-
tarum, f. 64.*

Ebrietas Ro-
mae Papalis
de sanguine
Martyrum
Iesu.
Franc. Pe-
trarcha.

catur: Infandum enim, quanto desiderio homi-
nes isti caleant, ut sanguinem Sanctorum & san-
guinem Martyrum largissime effundant: Unde
Franciscus Petrarcha sic eum allocutus fuit: *Illam
ipsa es, quam in Spiritu sacer vidit Evangelista: Illa
eadem inquam es, non alia: sedens super aquas mul-
tas, &c. Et post pauca: Audi reliqua: Et vidi mu-
liorem ebriam de sanguine Sanctorum, & de san-
guine Martyrum Iesu: Quid files? Aut aliam hoc
sanguine ebriam ostende, aut omnino si potes, Te
hanc ebriam nega: Quod si te in Spiritu videas mi-
ratus est Apostolus admiratione magna, quantam nos
admiratione profundimur, qui te oculis aperte vide-
mus? Hæc Petrarcha.*

Magnates
merito san-
cti vocan-
tur, quia Di-
vocantur.
Exod. 22. 9.
& 28.
Psal. 82. 6.
Prov. 8. 16.
Meretrix
Papalis e-
bria est de
sanguine
Magnati.
2. dogma-
ticæ.
Franc. Sua-
rez.
Mariana, l.
de Rege &
Regis instit.
1. c. 6. 7. 8 p.
38. & seqq.

Inter Sanctos autem primo loco non immerito
recensentur Imperatores, Reges, alique Magnates
& Magistratus, utpote quibus sanctissimum no-
men *Deorum* Jehovah attribuit: Exod. 22. v. 9.
& 28. Psal. 82. v. 6. Unde & sancta est illorum au-
thoritas, cum Deus ipse met dicat: per me Reges re-
gnant. Prov. 8. v. 16. Sed obsecro, quam ebria est
meretrix Babylonica de sanguine talium sancto-
rum? Et primò quidem dogmaticè: *Franciscus e-
nim Suarez* in libello suo, quem vocat *defensio-
nem fidei Catholicae*, expresse docet, Reges & Prin-
cipes, qui aliam præter Romanam colerent religio-
nem, non tantum ab externo, sed & à proprio subdi-
to impune periri posse. Mariana in libro de Rege,
& Regis institutione, Anno 1605. edito, lib. 1.
c. 6. 7. & 8. pap. 58. & seqq. operose contendit, jus
fasque esse subditis, Reges Principesque, quibus
viri graves hæreseos crimen impegnerint, quavis
ratione è medio tollere: Et ne divinatione fati-
getur Lector, quid sit, quavis ratione è medio tolle-
re, mox *Jesuita* præscribit, quomodo venenum
conficiendum, quomodo vestibus, chirotecis, gladio,
capulis, aut etiam Ephippiis illinendum, ut non mi-
nus præsens exitium sequatur, quam si ferro urge-
rentur. Etp. 74. Ejusmodi facinorosos vel parricidas
instar Heroum in omni vita suscipiendos decernit:

Dominicus
Bannes in
comment.
sup. Thom.
22. q. 12.
Wilhelmus
Rossius de
vindictis
Reip. christ.
p. 156.

Nec aliud docent *Dominicus Bannes* in Com-
mentariis super Thomam, 22. q. 12. art. 12. *Wil-
helmus Rossius*, de vindictis Reip. Christianæ,
p. 156. Et alii. Immo *Emanuel à Saa* in Aphori-
smis confessorum, in voce Clericus, Clerici rebellio-
nem in Regem, non esse crimen læsæ majestatis, inde
probare nititur, quia Clericus non sit Regni subdi-
tus: Ecce sitim Meretricis Romanæ inextingui-
bilem sanguinis sanctorum: quæ in tantum inva-
luit, ut non sola etiam hæresis causa sufficiens oc-
cidendi Regem statuatur, sed & arbitrium Ponti-
ficis, si aliquando Ei ita VISUM FUERIT: teste *Bel-
larmino*, l. 5 de Pontif. Rom. c. 6. Ebrietatem
hanc, meretrix Papalis luculenter quoque de-
monstravit, hodieque demonstrat, in praxi, vel
practicè; Cum enim visum esset *Paschali II.*
Heinricum quartum Imperatorem è medio tol-
lere, proprium ejus Filium *Heinricum quintum*
stringere adversus parentem jussit gladium: Et
velim accuratè expendat Lector historiam *Fri-
derici Imperatoris*, quomodo Meretrix Romana
sanguine ejus inebriari summo desiderio deside-
raverit: *Gregorius* enim *Nonus* primo anno pon-
tificatus sui, pro causis frivolis, & falsis, omni-
que postposito ordine judiciario, uti *Abbas Urs-
bergen* loquitur, Imperatorem excommunicavit:
cum antea crudelissimè in *Johannem Angliæ*
Regem se gessisset: nec contentus Anathemate A-
puliam invasit, sociasque Lombardiæ Urbes, in

Fridericum accendit; post longum quoque tem-
poris intervallum, denuo Imperatori tumultus
in Germaniâ molitus fuit, Austriæ ducem insti-
gando, Lombardorum rebellionem fovendo, &
succendendo: Genuensiumque & Venetorum
fœdus adversus Imperatorem conciliando.

Unde in Imperatorem quotidie proditioes
novæ emerferunt: quin & eò processit *Gregorius*
impietatis, ut plenam indulgentiam, eaq; omnibus
flagitiis absolutionem promiserit iis, qui se contra
Fridericum Imperatorem cruce signarint, & arma
in ipsum strinxerint.

Nec mitiori erga laudatissimum Imperato-
rem animo fuit *Innocentius Quartus*: qui itidem
fulmen excommunicationis in eum vibravit:
Immo *Gregorii* exemplo de sede Imperiali depo-
suit: subditos omnis generis, sacramento fide-
litas in perpetuum solvit, & quod auditu horren-
dum est, ex familiaribus & Domesticis Imperato-
ris *Theobaldum Franciscum*, *Jacobum de Mora*,
Pandolfum de Fanafellis, *Gulielmum de S. Severi-
no*, & alios, corrupti, ut vita Imperatoris nequiter
insidiarentur: qua de re legatur *Petrus de Vineis*,
lib. 2. c. 10.

Matthaus Parisiensis, pag. 692. anno 1249.
cumq; *Petri de Vineis* mentio facta sit, non pos-
sum non commemorare, quomodo & ejus ope-
ra *Innocentius* ad necandum Imperatorem uti vo-
luerit: Cum enim *Fridericus Imp.* dubiâ valetu-
dine in Apuliam reverteretur, monuerunt Me-
dici, ut medicamenta adhiberet: Ecce autem in-
timum ejus consiliarium *Petrum de Vineis*, qui
medicum penes se habebat, authorque illi erat,
ut præsentissimum venenum medicinæ admisce-
ret: & si hoc pacto res non succedat, balneum ve-
neno infectum in parato haberet: quo medio
tandem optimus Imperator interemptus fuit:
Matthaus enim *Parisien* illum scribit potiona-
tum: *Chronicon* autem *Augustense*, & *Sigonius*,
veneno extinctum esse, quemadmodum & *Ludo-
vicus quartus* Imperator gloriosissimus, post in-
numeras tribulationes Pontificum veneno subla-
tus scribitur. Audiamus aliud crudelitatis Papa-
lis documentum: cum *Alexander Papa Henrico*
secundo Regi Angliæ indignaretur, non aliter ab-
solutionem Rex impetrare potuit, donec carnem
suam nudam, disciplina virgarum supponeret, & à
singulis viris religiosi, quorum multitudo magna
convenerat, clus ternos, vel quinos reciperet. Non-
ne inebriatam sanguine Regis Meretricem Ro-
manam & tunc fuisse statuamus? De *Jacobo Cle-
mente* *Annales Gallici* part. 2. p. 349. testantur,
quod ideò Regi Galliarum *Henrico III.* vitam
nefariè eripuerit, quia *Jesuita* locum quendam pe-
culiare in Paradiso, præmi loco promiserint. Et
nonne Regem Hispaniarum *Philippum II.* eò com-
pulsit Meretrix Romana, ut suum tunc unicum su-
perstitem Filium, ob solam erga Belgas commiseri-
tionem, interfici pateretur? Immo nonne ipsum
Regem, ob philosophiæ solam, & mærorem ex fu-
nere Filii conceptum eò pertraxerunt, ut venam
sibi in fronte incidere pateretur: Ecce Lector, Mere-
tricem ebriam de sanguine Regum. Et hæc prima
classis est Sanctorum. Alteram constituunt Do-
ctores, Confessores, & Martyres, qui Papatui se
masculè opposuerunt: præmi autem loco aliud
nihil, quam violentam mortem reportarunt: Et
horum numerus longè est maximus, ac copio-
sissimus, Deoque in primis omniscio notissimus:

Quippe

Emmanuel
à Saa in A-
phor. con-
fessorum.
Reges occi-
dere licet,
quando Pa-
pa libet.
Rob. Bellar.
l. 5. de Pont.
Rom. c. 6.
Roma Pa-
palis ebria
est sanguine
sanctorum.
2. Practicè.
Pontifices
Romani
sunt Casa-
ricida.
Abbas Urs-
pergensis.

*Petrus de
Vineis* lib. 2.
c. 10.

*Matthaus
Parisien*,
pag. 692.

*Chronicon
Augustense.
Sigonius.
Papa Roma-
ni sunt Re-
gicida.*

*Annales
Gallici* part.
2. pag. 349.
Regicida in
Papatu pa-
radiso pro
patriicidio
promittitur.

*Roma Pa-
palis ebria
est de san-
guine Docto-
rum, Con-
fessorum, &
Martyrum
innumera-
bilium.*

Apoc. 6. 9.
& 10.
Martini
de Thorpe.

Ioh. Huss.
Hieronym.
Pragensis.

Hieronym.
Savanarola.

Matt. 24. 8.

Ioh. Eses.
Heinricus
Voes.

D. Ludovici
Rabus,
in Martyrol.
p. 2. fol. 385.
& 402.

Heinricus
Sutphen.
D. Rabus,
fol. 406.

407. 408.
Francisc.
Lambertus.

D. Sigefridus
Saccus.

Quippe coram quo indefinenter omnium & singulorum propter verbum Dei interfectorum animæ clamant, usque quo Domine, qui sanctus es, & verax, non iudicas, ac vindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra? Apoc. 6. v. 9. & 10. Ita clamat anima Martini de Thorpe, præconis ante ducentos annos in Angliâ celeberrimi: qui ad extremum usque vitæ halitum Meretrici Babylonicæ, zelo ineffabili contradixit, & hanc ob causam ignis supplicium imperterrito animo sustinuit. Ita clamant animæ Johannis Hussi & Hieronymi Pragensis: qui ambo tantum propter publicam veritatis cælestis professionem, à Meretrice Romanâ, sanguine sanctorum ebriâ, non sine consternatione plurimorum combusti sunt: ita clamat anima Hieronymi Savanarola, cujus sanguinem Meretrix purpurata avidissimè sitiit, & ingurgitavit: non secus ac scortum illud Herodis, quod non vino, sed sanguine Johannis inebriari voluit: Matth. 14. v. 8. Abominationes enim Romanæ Thaidis extremè Savanarola execratus fuit: uti scripta ejus luculenter testantur. Non aliâ de causa Johannes Eses, & Heinricus Voes Augustiniani, Bruxellis ad Rogum damnati fuerunt, quàm quòd poculum Thaidis Romanæ constanter recusarunt. In Mildenbergenses quoque cives, & in Casparum Tauber quomodo Pontificii sævierint, videatur D. Ludovicus Rabus in Martyrologii parte secunda, fol. mihi 385. 386. & 402. Idem recenset horrendissimam crudelitatem, quam Pontificii in Heinrico Sutphen interficiendo exercuerunt, fol. 406. 407. 408.

Nec latet ex scriptis Francisci Lamberti, Martyrium Johannis Castellani, & Johannis Clerici, qui ambo combusti sunt: Notum quoque est Johannem Pistorium, alias Beck dictum, Matthiam Weibel, M. Petrum Spinglerum, Johannem Hnnglin, M. Georgium Wincklerum, Leonhardum Keiser, Wendelmutam Nobilem viduam, Georgium Schererum, Adolphum Clarenbach, Petrum Flstedt, Johannem Poniteum, Doctorem Robertum Barns, Franciscum San Romanum Lovanienses cives, Justum Imbsbergerum, Jacobum Chobarum, Johannem Duzium, Petrum Clericum, & quatuordecim consortes, Faninum à Faventia, Dominicum à Basana, D. Johannem Mollum Montilcinum, Franciscum & Nicolaum Thieffen, igni, laqueo, gladio & aliis modis, ob Pontificiæ doctrinæ oppugnationem à Romanâ bestiâ occisos & crudeliter interfectos esse: ut ex scriptis B. Lutheri, Ludovici Rabus, & aliorum ἁγιωτιστων Authorum manifestè apparet. Quot millium in super sanguine in Bohemiâ Meretrix Romana inebriata fuit, cum propter usum calicis Dominici à Christo institutum, arma adversus Hussitas, uti vocabantur, strinxit: Nonne triginta hominum millia in Nuptiis Parisiensibus Meretrix Romana absorpsit! Quot millium quoque sanguinem in Belgio hausit? solus certè Dux de Alba gloriabatur, per manus tantum carnificis, ultra octodecim millia hominum, abominationes Antichristi Romani, averfantium interfecta esse? Quantam porrò copiam sanguinis Dux ipse exercitu suo profudit? Quot rivos sanguine Martyrum tunc implevit? Enimverò cum stupore legimus, quid celebris Theologus D. Sigefridus Saccus scribat, ab Anno Christi 1550. usque ad Annum 1580. de voluntate Meretricis hujus Romanæ, ultra tricies & bis millia millium, octuagies quin-

quies centena millia hominum crudeliter trucidata esse. Quis igitur vel tantillum amplius dubitet, per mulierem sanguine Martyrum Jesu ebriam, Pontificem Romanum vel Romam Papalem ὁπωτως hic describi? Solenne est Ebriis, quò plus sunt poti, eò plus potius appetere? Idem in Meretrice hâc Romanâ deprehendimus: Incredibile enim est, quàm inextinguibili sanguinis Christianorum siti laboret? Hinc consilium illud Cardinalis Campegii cruentum, non melius res Ecclesiæ Romanæ se habituras, quàm si tota Germania in mari sanguineo nateret. Saxum hoc moverunt vehementissimè Pontificii, cum Imperatorem Carolum V. ad arma contra Evangelicos subinde instigarunt: hâc additâ promissione, utilem esse illam sanguinis profusionem, per quam integra membrâ conserventur. Quid? quod alius Cardinalis publicè scribit, si maximè Imperator Romanus Turcam Constantinopoli pellere posset, longè tamen consultius Eum facit, Lutheranos hereticos igni & gladio persequendo, quàm videri gloriam adversus Turcam reportando. Idem consilii suggererebatur Philippo II. Hispaniarum Regi: si duas vel tres civitates præcipuas in Belgio subjugarit, ut tyrannidem tantam, quanta excogitari queat maxima, adhibeat: Nullique prorsus hominum, nulli sexui, nulli dignitati parcat: quin potius solâ famâ savitiæ suæ terrorem ac stuporem omnibus audientibus incutiat. Nec puto, quenquam sanioris mentis nescire, quanto desiderio moderni Romanenses nostrum sanguinem sitiant: quàmque unice persecutionibus Evangelicorum incumbant: usque deque ferentes, si sanguine innocentium die ac nocte apud Deum aculentur: Atque hæc de ebrietate scorti Romani execranda sufficiant: Horrescit enim mens, diutius hic immorari. Væ autem, Væ, Væ mulieri isti persecutrici! Durum enim est ipsi contra stimulum calcitrare: ἐχθρὸς θεὸς ἐκδικεῖ ὁμηγερέως: Et si enim opinantur, se λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ, Johan. 16. vers. 2. certum tamen est, quòd requirat DOMINUS sanguinem suorum, Psal. 9. v. 13. quemadmodum ex compluribus exemplis Eorum, qui pœnas graves persecutionis suæ dede- runt, luce meridiana clariùs apparet. Minitabatur Cancellarius Trevirensis, Anno 1524. ante festum Martini Evangelium ferro abolendum esse: Ecce autem divinam vindictam, quâ factum est, ut biduo post Noribergæ, subitâ Apoplexiâ extinctus fuerit. Thomas de Dalvère Scotorum Regis summus consiliarius, vehementissimè Doctores Evangelicos persequabatur: ingruente autem mortis horâ se damnatum ac perditum esse indefinenter conquerebatur, Monachis lecto assistentibus, & consolari Eum volentibus, respondens: In pari pretio tam vestram, quàm Evangelicorum doctrinam habui: solamque in meis consiliis pecuniam spectavi: Et ejus rei gratiâ Episcoporum causam egi: Regique author fui, ut adversarios vestros ejiceret: idcirco nihil proderunt mihi vestra vel missæ, vel vigilia, sum enim damnatus, & Satanas me constrictum jam tenet, ut in Abyssum inferorum me abripiat.

Horrendum profectò exemplum, persecutorem etiam ante mortem inferni mansionem sibi destinatam prævidisse: nec est, quòd molliora fata sibi moderni persecutores polliceantur. Eundem enim habebunt βραβεῖον Diabolum, quem Thomas ille de Balvere se habiturum

Cardin.
Campegii.

And. Fabr.
in dedic.
harmon.
Regin. Paulus, lib. 3.
pag. 776.
Corn. Callidius in consule. Colon.
edita, Anno 1579.

Exempla
quædam illustria
Pœne divinæ
persecutorum
Papi-
sticorum.
Ioh. 16. 2.
Psal. 9. 13.
B. Luth.
Tom. 2.
Epist. ad
Hausmanni.

Ioh. Wolf-
fius Centen-
16. Lect. me-
mor. f. mihi
293.

scivit. In comitiis Augustanis celeberrimis, Anno 1530. sex Comites ac Barones, referente B. Luthero, Tom. 5. Jen. Germ. f. 37. datis mutuo dextris stipulati fuerunt, se se omnes vires ac facultates collaturos, ut Lutherani à medio tollantur: Audiit conjurationem hanc altissimus: & Comitem Werdenbergium, ex confœderatis illis sex comitibus primum, sequenti statim nocte ad tribunal suum vocavit. De judicii & senatus Aquensis in Galliâ summo præfecto Johanne Minerio, eximius Historicus Sleidanus lib. 16. comment. p. 463. recenset, quod Waldensium persecutor crudelissimus extiterit: Nec ipse verò impunis evasit: sed juxta Pantaleonem, ex internis viscerum flammis miserrimè perit: Immò horrendas in Christum blasphemias evomens, animam efflavit. Prædictus Johannes Sleidanus lib. 17. p. 491. de Alphonso Diazo Hispano recenset, quod fratrem suum Johannem, ob solam Evangelicæ religionis professionem, famuli sui operâ ex insidiis obtruncavit, mirando autem Dei judicio factum est, cum in Fratricidam Alphonsum pro merito non animadverteretur, ut in concilio Tridentino, muli sui collo adhærens in desperatione moreretur. De alio Munerio dicto, Pratore Lutetiano, Author librorum de rebus in Gallia ob religionem sub Henrico II. gestis, p. 9. refert, quod primus de causis Evangelicorum cognoverit, ac multa crudeliter in eos perpetravit: Non autem approbante, sed ulciscente Domino: cum enim Minurius in Comitissa Senigana causâ falsi damnatus esset, ex decreto Senatus variis in locis multâ honorariâ publicè affectus: denique infami, grato tamen omnibus spectaculo, pilorioris, ut loquuntur, circumductus, & sic relegatus fuit.

Nimirum sic Nemesis divina in illum animadvertit: quod ipsemet confitebatur, subinde in carcere exclamans: agnoscere se, eas, quas subiret pœnas, mercedem esse male tractatorum Lutheranorum. Ex Doctore Chytrao quoque constat, Joachimum à Neuhausen, Bohemiæ Cancellarium, hostem Evangelicæ doctrinæ acerrimum, dum Vienna Austria pontem transiret, rupto pontis jugo, cum Cilio & equis delapsus, & in Danubio submersus esse. Nec ignotus est exitus lætuosissimus Caroli IX. Henrici II. Henrici III. Henrici IV. & Francisci II. Galliarum Regum: sub quorum regimine Ecclesia Evangelica gravissimas persecutiones sustinuit: In primis autem de Henrici II. (qui ex Lutheranorum cineribus montem maximæ altitudinis & latitudinis, cui vix similis in Galliis extaret, confecturum se minitabatur) tragico obitu Bucholzerus, Nigrinus, Chytraus, & alii referunt, cum Parisiis Anno 1559. nuptiæ Regis Hispani celebrarentur, & in ludis equestribus dominum Mongomerium portecta hasta ad certamen equestre invitaret, & invitum cogeret, Mongomerius cum Rege concurrens, hastam quidem eleganter super Regis thoracem fregit sed galea Regis non satis clausa, admisit tenuissima quædam fragmenta hastæ Mongomerianæ, quæ supra oculum Regis, per cranium in cerebrum penetrarunt.

Nonne apparet hinc, arcu Domini, vel sagittis Jehovah: plus, Regem lethaliter tactum, & ex regione viventium evocatum esse. Enimverò, quanti quanti etiam nunc sint, qui pupillam oculi Domini tangunt, & Evangelicos omnibus modis persequi pergunt, suo tamen tempore

pœnas gravissimas, immò pœnas æternas & infernales luent. Atque hæc de loco undecimo, quàm ebria sit Meretrix Papalis, de sanguine Sanctorum, & de sanguine Martyrum Jesu.

XII. Miranda nobis Romani Imperii vicissitudo à Sp. S. proponitur, vers. 7. & 8. cum de bestia inquit, 1. quod fuerit. 2. quod non sit. 3. quod ascensura de Abyssò. 4. quod in interitum itura. 5. & tamen futura sit. Commodè profectò Sp. S. hîc mentem requirit ad intelligendum hoc mysterium, quæ sapientiam habeat, vers. 9.

Fusius autem in enucleatione textus ostendi, quid per verba ista innuatur: quando videlicet Imperium Romanum non fuerit: quomodo ex Abyssò ascenderit: quando decreverit, vel in interitum iverit, & quo respectu adhuc esse ac futurum dicatur: nimirum aliud nihil Sp. S. prædixit, quàm quod Danielis cap. 2. vers. 33. & 40. 41. 42. de Romana Monarchiâ habetur, quod pedum pars quædam futura sit ferrea, quædam vero fictilis: propter ferrum ex luto testa mixtum. Discimus itaque in toto hoc orbe sublunari nihil prorsus firmum, & stabile esse: cum ejusmodi metamorphosin & mutatio in Regnis & Monarchiis accidat: De Palestina notum est, quod olim Terra fuerit, lacte & melle fluens, terra frumenti, & vinearum, in qua ficus & malogranata: terra olei ac mellis, Exod. 13. v. 5. Num. 13. v. 28. Deut. 8. v. 8. Sed quàm miserrima quoque hodie ejus est facies, ut vix quicquam virens in eâ inveniat? Aureo capiti Monarchiam Babylonicam Deus comparavit, Dan. 2. v. 32. nec tamen illa etiam fixa & firma fuit, sed exactâ, quam præfinierit Altissimus periodo, confestim disparuit.

Idem testantur alia Regna, & Imperia, quæ mox fuerunt, & non fuerunt: quæ ex Abyssò periculorum & calamitatum nunc eluctata, mox autem vicissim in interitum prolapsa fuerunt.

De Romano Imperio notum est ex historiis, quàm vehementer illud Gothi, Duce Alarico infirmarint: quàm miserè Vandali Duce Godefrido Romam ornamentis Imperialibus spoliarint eaque in Africam traduxerint: quin & eò res demum pervenit, ut postremus Occidentis Imperator, Augustulus dictus, totum Imperium labefactari permiserit, & ad annos trecentos sedes Imperii vacavit: Nonne hîc deprehendimus, quod bestia non fuerit? Sed recollegit se, divina favente providentiâ: cum Justinianus Imperator operâ Bellisarii Gothos Roma depelleret, & Carthaginem Vandalis eriperet. Neque tamen hæc ipsa etiam valetudo Romani Imperii perpetua fuit: Ut enim taceam Longobardos, qui in Italiam sunt attracti, eaque vastata & occupata summam rerum in optimâ Italiæ parte, Lombardia hodiè dicta, penes se, usque ad tempora Caroli Magni tenuerunt. Quis nescit abyssum calamitatum, in quâ hæsit Romanum Imperium, ob Saracenorum irruptiones: qui duce Mahomete, scelestissimo homine, per Arabiam grassati, Asiam invaserunt, & sensim tantas vires acquisiverunt, donec Turca, occupato Byzantio, vel Constantinopoli, sede Cæsarium Romanorum Orientali, totius Orientis Imperium, ad fines usque Pannoniæ, sibi vindicavit. Sic ergò Monarchia Romana, versus Orientem, à Turcis absorpta, per tempus benè longum, non amplius fuit: immò in interitum ivit. Occiden-

Mira vicissitudo Imperii Romani. Dan. 2. 33. & 40. 41. 42. Nihil in toto orbe sublunari prorsus firmum est & stabile.

Exod. 13. 5. Num. 13. 28. Deut. 8. 8.

Dan. 2. 32.

Romana Monarchia versus Orientem à Turcis absorpta est.

cidentem quod attinet, Pontifices quidem Romani enixè gloriantur, se Romanum Imperium instaurasse, & pristino nitore restituisse: Verum enim verò, res ipsa, & ocularis experientia longè aliud testatur: Horrendum siquidem in modum Papa Romanos Imperatores subindè afflixit: Eorumque potentia, ac Majestati, immò totius Romani Imperii authoritati, quantum in ipso erat, adeò successivè derogavit, donec sede Augustissima Imperiali, Romam videlicet, contra jura omnia divina & humana, eos spoliaret: ita, ut quemadmodum Turca sedem Casaream in Oriente, Constantinopolin, ita & Pontifex Romanus sedem Imperatoriam in Occidente, Romam, pessimo titulo possideat: immò ne minutissimam quidem jurisdictionis particulam, in urbem Romanam, Imperatori relinquat. Vide Lector optime, quomodo Papæ culpâ, Romanum Imperium infirmetur, & annihiletur.

Scribit alicubi B. Megalander Lutherus, summo jure Cæsares Romanos urbem primariam à Papâ repetere posse: Cum enim vicarium Christi, cumque successorem Petri se jactet, meritò teneri, ut eorum sequatur vestigia, & vix habeat, ubi caput suum reclinet, Matth. 8. v. 20. Non utique Christus oppidulum unum in terris proprium habuit, nedum urbem Hierosolymitanam, vel Romanam: videantur Sebastianus Serlius, in opere Architect. lib. 3. per discurs. Bernhardus Gannucci dell' Antichità della città di Roma, Marlianus in Topographiâ Urbis Romana, Lipsius lib. 3. Admirand. & alii, apparebit, qualis urbs Roma sit, qui ædificiorum ornatus, quæ Templorum majestas: quanta amplitudo fororum: qualis Thermarum, vel Balnearum in modum Provinciarum, (ut alicubi loquitur Ammianus,) exstructorum sumptuasitas: apparebit simul, quanta Pontificis Romani sit levitas, quòd tantam urbem detentare, sibi vendicare, & legitimos Possessores, Romanos nimirum Imperatores, non sine perpetuo conscientia Cauterio, & extrema nominis sui infamia, illâ privare non vereatur. Egregium scriptum edidit Orator & Jurisconsultus Eximius Dn. D. Thomas Lansius, quod Consultationem de Provinciis Europæ inter ipsas principatus, vocavit: In illo Romanæ urbis, & Romani Imperii Majestatem ex plurimis Autoribus oculis Lectorum tam perspicuè exhibuit, ut intermittere non possim, quin præcipua inde extraham, & ad penitentiorem Romæ considerationem proponam: Sic autem Romam veterem introducit, de se ipsâ loquentem, pag. 564. & seqq. Quid causa est, quamobrem vobis, Germani mei, ita sim despiciatui? Quis inter vos tam bruta Batavaque auris est, ut incredibilem imperii mei amplitudinem fando non audiverit, audiendo non expenderit, expendendo non fuerit admiratus? Ego enim sum illa

Terrarum Dea, gentiumq; ROMA;

Cui par est nihil, & nihil secundum:

Ego sum mater omnium dignitatum: ego sum xóμoς & τὸ κόσμος, mundi domina; & qua nulla unquam Respublica nec major, nec sanctior, nec bonis exemplis ditior fuit. Ego prima & sola ab omni ævi memoria terminos potentia mea feci orientem & occasum: vici, quicquid opportunum aut dignum vinci visum est; Imperio complexa florem Asia, Africa, Europa; ipsa gentium robora, ingenia, opes: adeoque in universo ditionum & Provinciarum

meorum orbe non infra trecentos millones hominum, & supra centum quinquaginta auri millones in annuis redditibus habui; copiis ad Imperii tutelam, Provincialibus, urbanis, & classicis, sexcenta quadraginta quinque millia militum consicientibus, ego triumphos à Romulo usque ad extrema Augusti numero circiter trecentos duodecim: quibus, quicquid notabile aut optabile orbis, aut in eo urbs aliqua possedit, per hanc viam portamque triumphalem ad me venit: atque unus C. Caesar quatuor tantum triumphis intulit in ararium sexaginta quinque millia talentorum; qua vobis efficiunt triginta novem millones. Ast suspicite meam benignitatem & munificentiam, aliquando intra parietes meos ad trecenta viginti millia fuere, quibus gratuitum alimentum dedi, eosque perpetuâ frumentatione pavi, quanquam & in hac capacissima urbe mea, cujus muros Aurelianus sic ampliavit, ut quinquaginta propè millia illorum ambitus continuerit; & in hac urbani populi frequentia, quatuor hominum milliones excedente, non defuere privati, qui Principum amulati magnificentiam in populum effuderint, sæpe non exiguum. Quanta enim multorum opes? Crassus sestertium bus millies possedit, sive quinque milliones; & in servis solos architectos & fabros habuit ad quingentos. L. Cornelius Balbus ita erat locuples & pecuniosus, ut moriens populo Romano viritim legaverit denarios viginti quinque, sive Aureum Romanum unum. Seneca ter millies H. S. sive more vestro, septuagies quinquies centena millia Philippicum habuit in bonis. C. Cælius Claudius Isidorus testamento suo edixit: quamvis multa civili bello perdidisset, tamen relinquere servorum quatuor millia centum sedecim, juga bonum tria millia sexcenta, reliqui pecoris ducenta quinquaginta septem millia, in numerato H. S. sexcenties; qua sunt decies quinquies centena millia Philippicum. Gordiano nondum Imperatori in Provinciis tantum terrarum fuit, quantum nemini privato. Edilitatis sua tempore duodecim populo Romano muneribus, id est, per singulos menses singula de suo exhibuit: ita ut gladiatorum nonnunquam quingena paria exhiberet, nunquam minus centenis quinquagenis: feras Libycas unâ die centum dedi, ursos unâ die mille; & plura deinde animalium, qua omnia populo rapienda concessit. Sed hæc pro magnitudine mea nimis sint tenuia. Ego verò etiam sum illa marmorea Roma;

Quâ nihil in terris complectitur altius æther,
Cujus nec spatium visus, nec corda decorem,
Nec laudem vox ulla capit.

Et stupor, Germani, vos inibit, cum consideraveritis ornatum ædificiorum sacrorum & profanorum, ubique in miraculum desinentium: cum munitiones viarum glareâ vel silice stratarum inspexeritis, quarum longissima Appia Brundisium, miliarium quasi 350 iter, & Flaminia non multò brevior Ariminum usque, & inde porro Aquilejam duxit: cum examina veritis aquarum abundantiam in publico, balneis, piscinis, domibus, & in privatis, horis, suburbanis villis, per tubos ac canales in rnicibus lateribus advectam; ductibus eâ latitudine ac simul altitudine confectis, ut vir eques commodè per eos incedere poterit; & arcibus in quibusdam locis centum novem pedes sublevatis: vincente autem antecedentes aquarum ductus omnes Claudio. à quadragesimo lapide perducto, ad eam excelsitatem, ut in omnes urbis montes levaretur; erogato in id opus H. S. ter millies: aut cum aestimaveritis urbis cloacas ad munditiam,

Papa Romanos Imperatores horrendè afflicxit.

Papa Romanos Imperatores Romam spoliavit.

Papa culpa Romæ Imperium infirmavit, & annihilatum est.

Sebastianus Serlius, in opere Architect. lib. 3. Bernb. Gannucci dell' Antichità della città di Roma. Marlianus in Topograph. Urb. Rom. Lipsius lib. 3. Admirand. Ammianus.

Dn. D. Thomas Lansius in Consult.

Roma veteris.

Martial. lib. 12. Epigr. 8. Livius lib. 1.

Dionys. Halicarnass. Iust. Lips. de Magn. Rom. lib. 1. cap. 3.

300000000 Iust. Lips. in not. ad lib. 2. cap. 3. Admirand. Agathias Historicus.

1. Lips. Admirand. lib. 2. cap. 8. ex Appiano. 1. Lips. Admirand. lib. 2. cap. 10.

Vopiscus in Aureliano. 1. Lips. Admirand. lib. 3. c. 2.

1. Lips. Admirand. lib. 2. cap. 15. ex Plutarcho & Plinio. Dio Histor. lib. 48.

Tacit. Annal. lib. 13. Plin. Histor. lib. 33. c. 10.

Capitolin. in Gord.

Claudian.

Iust. Lips. Admirand. lib. 3 cap. 10.

Plin. lib. 36. c. 15. perpetui homines D. C. ad aquarum tutionem Roma

ma Lips. Procopius. Frontinus.

7500000. *Philipp.* *dicem, sordesque omnes vel abluendas, vel evchen-*
das, factas; tantâ capacitâ, ut vehem fœni onu-
stam largè transmitterent; quibus neglectis ali-
quando & non defluentibus, Censores in earum in-
Plin. lib. 36. staurationem mille talenta impenderunt in redem-
cap. 15. ptiores. Me Imper. Constantius, & operum meorum
Dionys. Ha- gloriam oculis arbitrari voluit, & venit: sed cum
licar. lib. 4. stupore horrendo, de fama questus ut invalida vel
600000. Philipp. maligna, quod augens omnia semper in majus, erga
Ammian. hac explicanda, quæ Romæ sunt, obsolescat. Et quid
hist. lib. 16. censeatis? potuitne viriuti meæ obistere aliquid?
potuit aliquid obijci difficile. Aspiciæ, & venerami-
ni Senatum meum. Quanta illic gravitas, sapientia,
majestas? Cyneas legatus Pyrrhi regis, vir nec men-
tis, nec oris egens; qui cum urbem lustrasset, atque
etiam blandiloquentiâ & munificentia variè tentas-
set, undique repulsus, ad Regem rediit, & interro-
ganti, quid de hostium sede sentiret? urbem Tem-
plum sibi visum, Senatum REGUM esse confessum
fatebatur.

Hæc de majestate Romanâ Dn. Lanſius: FUIT autem, FUIT, inquam, talis: Nunc vix vestigia prisca potentia & magnificentia apparent: Sed redeo ad scopum præfixum, & instabilitatem rerum humanarum ex istâ Imperii Romani vicissitudine manifestam reddi inculco: Expendat autem Lector, si integrorum Regnorum & Regionum tanta est instabilitas, quid de singulis hominibus sit statuendum.

Instabilitas magna humana felicitatis. Quam facili fieri potest, ut quis è sublimi dignitatis & Imperii gradu in humilem dejiciatur, & qui jam fuit, mox non sit: qui nunc magnus fuit, subito parvus, vel nihil sit: quemadmodum Exempla luculenter testantur: Visus enim fuit Dionysius, Rex Syracusanorum: visus ille ipse fuit, ἐν ῥοῦθῳ mercede Musicam docere: De Gelimero Vandalorum Rege potentissimo scribit Procopius, quod à Bellisario ad eas fortunæ redactus fuerit angustias, ut ab Amico sibi panem unum cum spongiâ & cytharâ mitti petierit: panem quidem, ut fami consuleret: spongiam ut lachrymas abstergeret: cytharam, ut infortunium suum flebilibus numeris leniret. Cumque coram Imperatore in alta sede collocato comparere cogeretur, nihil aliud quam verba illa emphatica Salomonis ingeminavit: *Eccles. 1. 2. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas, Eccles. 1. vers. 2.*

Eccles. 1. 2. De Valeriano Romanorum Imperatore commemorat Eusebius, quod prius annis in Christianos mitis ac perbenignus fuerit: Postea verò Magi cujusdam Egyptii persuasione Christianos crudeliter afflixerit. Justo autem Dei judicio accidit, ut à Sapore Persarum Rege victus & captus, miserabili perpetuaque servitute apud Parthos consenuerit: Quotiescunque enim Rex equum conscendit, Valeriani Imperatoris cervicem incurvatam pro scabello adhibuit: Ita ut Valerianus Saporem, non manu sed dorso attollere coactus fuerit. Pompeji quoque lubet exemplum pro standâ rerum humanarum instabilitate adducere: Ille res inter Romanos maximas, & in bellis aliquot periculossima confecit, nomenque Magni triumphis suis adeptus fuit: postquam verò superatâ Syriâ Hierosolymis Sanctum Sanctorum ingressus est, mox inclinatâ fortunâ hostes suos superiores sensit, immò tandem à Ptolemæi (ad quem post victoriam Julii Cæsaris confugerat,) familiaribus, in conspectu Cornelie conjugis, &

Sixti filii, obtruncatus est. Usque adeò verè Poëta cecinit:

Omnia sunt hominum tenui pendencia filo,

Et subito casu, quæ valuerunt, ruunt.

Meditemur hanc fortunæ lubricitatem, & spem nostram non in fragili vanitate mundi, sed in stabili gratiâ & misericordiâ Domini consistere sinamus: Nam omnia prætereunt, præter amare Dei. Porro hæc ipsa rerum humanarum vanitas meritò cohibere homines deberet, ne nimias curas, nimiosque sumptus, in Palatio- rum, & aliorum ædificiorum extructionem impendant: quemadmodum de San Laurent. Monast. Hisp. in Escoriali constat, in quod Philip. II. Rex Hisp. ducenties centena millia coronatorum, seu viginti milliones auri insumpsisse scribitur: (l'on dit avoir coûté plus de vingt millions d'or. Petr. Matthæus in hist. Heint. 4. lib. 1. narr. 4.) Unde & Hispania hoc suo Escoriali omnes Ægyptio- rum Pyramides, cuncta Græcorum delubra, Romanorum Amphitheatra, & Palatia, immò uni- versa cætera orbis miracula se multis parafangis superare arbitratur: Non dicam de materiæ raritate: nihil de architecturæ, de fontium, de sylvarum circumjacentium amœnitate: Nihil de aquæductuum, pontium, aliarumque structura- rum amœnitate: Hoc unum observationem singularem meretur, quod prædictum Monaste- rium, vel quatuor regibus simul hospitium commo- dissimum præbuerit. Ad quid verò ejusmodi pro- fusio prodest? Nonne aliquando universa transi- bit gloria mundi? 1. Cor. 7. v. 31. sed sufficiant ista de hoc etiam loco duodecimo. 1. Cor. 7. 31.

XIII. Non esse, & tamen esse Bestiam, seu Romanam Monarchiam, cum scribit Johannes Theologus, haud obscure innuit, impossibile diabolo, & omnibus squamis futurum, ut Ro- manum Imperium molitionibus, & technis suis penitus evertant: Etsi enim permissione divi- nâ, nonnunquam ad eas redigitur angustias, ut non esse videatur: ERIT tamen, & supererit, us- que ad Adventum gloriosissimum Jesu Christi: qui solus comminuet Regna mundi universa, & cum iis Regnum quoque Romanum, Dan. 2. vers. 44. Inculcemus hoc Romani Imperii hostibus, quod in vanum laborent, si funditus Monar- chiam istam extirpare velint: Laterem lavabunt: Sisyphi saxum volvent: & non secus, ac Sen- nacherib, in consiliis suis confundentur. Incul- cemus hoc Timidiusculis: qui subindè sibi me- tuunt, ne vel Turca, vel Hispanus, vel quispiam alius Romanum Imperium radicibus destruat, novamque Monarchiam instituat: Enimverò, si peccata Germaniæ sursum clamantia, si impie- tatem continuam Patriæ, oculis Dei conspi- cuam accuratius expendamus, nemo non ultrò fatebitur, promeritos nos esse, ut capistremur, & in manus Cusan Risathamî alicujus tradamur, Judic. 3. v. 8.

Quandoquidem verò Dominus Deus noster pro inexhaustâ misericordiâ suâ promissit, se plantarium ferri in Monarchiâ quarta conserva- turum: idcirco dubium nullum est, quin preci- bus piorum victus & flexus promissi sui memor futurus, & contritionem Regni Romani, soli Servatoris nostri adventui glorioso reservatu- rus sit. Interim nostrarum esse partium sciamus, pœnitentiam agere, & hoc medio præcavere, ne Abyſſo calamitatum & periculorum, vel nos, vel

Nimia sum- ptuositas in ædificiis ex- tructendis.

Petr. Mat- thæus in hist. Heint. 4. lib. 1. nar- rat. 4.

Impossibile est Diabolo totum Ro- manum Im- perium fun- ditus evert- ere.

Solus Chri- stus commi- nuet Impa- rium Roma- num.

Dan. 2. 44.

Judic. 3. 8.

vel posterius nostri involvantur: Etsi enim aliqua Romani Imperii forma, vel umbra supererit: nihilominus tamen gravissimis pœnis divinitus affici poterimus, nisi illas precibus devotis, & seriâ ad Deum conversione avertamus, quod exemplo Israelitici Regni pulchrè illustratur: Mirum in modum divexârunt illud hostes numero plurimi, robore potentissimi, & tamen nec Midianitæ, nec Moabitæ, vel Ammonitæ, aut Philistæi penitus illud extirpare valuerunt.

XIV. Admiratione magnâ meritò miramur, quòd Mulier illa fornicaria, *super bestiam coccineam sedere, & à bestia portari*, vers. 3. 7. & 9. dicitur. Digna profectò esset famosissima Meretrix Papalis, quæ ad Abyssum infernalem relegaretur: digna, quam Diaboli ilicò ad stygiam paludem deportarent: Ecce verò fortunatissimam Meretricem, quæ à Monarchiâ Romanâ, & potentissimis Regibus fovetur, gestatur, & honore summo afficitur, quæ omnia per sessionem, & portationem à Sp. S. innuuntur: Ac ut sine circuitione sciamus, quo Sp. S. digitum intenderit, necessum erit, sequentia ut membra diligentius consideremus:

1. Quid sit sessio mulieris super bestiam?

Deinde, quomodo portetur à bestia mulier?

3. Num pari affectu semper portata sit?

Trifolium hoc, si à nobis agnosceremus, aspexerimus, maximam partem profunditatum Satana, uti vocantur, Apoc. 3. v. 24. cognoscemus. Primum igitur membrum quod attinet, non opus est prolixè differere, quòd per bestiam Romanum Imperium denotetur. Agnoscit enim hoc ipse Bellarminus, lib. 3. de Pontif. cap. 15. Sessio autem mulieris super Romanum Imperium, aliud nihil innuit, quàm dominium Papa Romani super Imperium Romanum: nota siquidem est in scripturis significatio voculæ, vel phrasæ, SEDERE, quòd creberrimè idem sit ac dominari, vel officio Regis aut Gubernatoris fungi: Reges enim sedere in solio, & sedentes iudicium ferre consueverunt: uti constat de Davide, 2. Sam. 19. v. 8. de Salomone, 1. Reg. 1. v. 13. 17. 20. 24. 27. 1. Reg. 2. v. 12. c. 3. v. 6. Ita Ahasverus etiam in solio Regio sedisse legitur, Esth. 1. v. 1. 2. & c. 5. v. 1. Ita Regis quoque mentio fit sedentis in solio, Prov. 20. v. 8. Similia leguntur, Jer. 29. v. 16. c. 36. v. 12. c. 38. v. 7. & alibi.

Certam proinde est, per sessionem Mulieris hoc innui, quòd Papa Romanus dominium exerceat super Imperium Romanum: immò quòd ipsos Imperatores pro suis subditis & vasallis habeat, quibus liberè mandata sua promulgare possit. Et sanè Papam hoc ipsum dominium strenuè in Imperatores exercuisse, neminem, nisi qui planè hospes est in historiis, latebit: se enim pro eo venditat, cuius gratiâ Imperator maiestatem & dominium obtineat: quemadmodum Adrianus IV. Pontifex ad tres Electores Ecclesiasticos Arnulfum Moguntinum, Fridericum Coloniensem, & Hillinum Treverensem scripsit: Romanum Imperium à Græcis translatum est ad Alemannos, ut Rex Teutonicorum non ante, quam ab Apostolico coronaretur Imperator vocaretur: ante consecrationem Rex, post Imperator: unde igitur habet Imperium, NISI à NOBIS? ex Electione Principum suorum nomen habet Regis: ex consecratione verò nostrâ, habet nomen Imperatoris, & Augusti, & Cæsaris: Ergò per Nos Imperat. Recolite anti-

qua: Zacharias promovit Carolum: fecit ei nomen grande, ut esset Imperator: & ut posthac perpetuò Rex Teutonicus esset Imperator, & Advocator Sedis Apostolicæ, &c. Idem: Imperator quod habet, totum à nobis habet: Ecce in potestate nostrâ est, ut demus illud, cui volumus: propterea constituti à Deo super gentes, & Regna, ut destruiamus, & revelamus, & edificemus, & plantemus. Hinc, ut ad domini Papalis exercitium practicum propius accedamus, apud probatissimos Authores legimus, quòd Innocentius I. Arcadium Imperatorem, Papa Innocentius I. Constantinus I. Philippici Imperatoris nummi Romæ reciperentur, decreverit, eumque fulmine Anathematis percussit: quòd Gregorius III. universam Italiam ab obedientiâ Leonis Isauri absolverit: quòd Gregorius VII. Henricum III. Imperatorem, Gregor. VII. & Boleslaum II. Polonia Regem, quòd Alexander III. Imperatorem Ludovicum IV. Bavarum: Alex. III. quòd Johannes XXII. Imperatorem Othonem IV. Iohan. XXII. quòd Innocentius IV. Imperatorem Fridericum Innoc. IV. II. quòd Innocentius III. Johannem Anglia Regem Innoc. III. ab Imperiali & Regali fastigio depulerunt: immò Patrum nostrorum memoriâ factum est, quòd Papa Paulus IV. cum Imperator Carolus V. Francofurti per Legatos dignitatem Imperatoriam ejurasset, ac omne jus in Fratrem Ferdinand. I. moderni Imperatoris avum gloriosissimum transtulisset, expressè dixit, Carolum apud nullum nisi se Pontificem, Cæsaream dignitatem ejerare, nec Ferdinandum eam contra consensum suum, accipere potuisse: quâ de re audiat Jacob. Augustus Thuan. lib. Histor. 21. An. 1558. p. mihi, 950 951. Sic autem habent verba ejus: Ut Ferdinandus antiquam erga sedem Romanam officio consueto observantiam testaretur, Martinum Gysmannum supremum Camerarium ad Pontificem mittit, qui cum de Caroli Fratris abdicatione & inauguratione in Augustum sua, qui jam Romanorum rex creatus esset, plenius edocei, mandata ejus erant, ut Cæsarem erga Pontificem, & S. S. eo animo affectum, quo majores sui Ecclesiæ R. & omnium aliarum præcipui Patroni, tutores ac defensores etiam durissimis temporibus extitissent, obedientiam solitam præstare paratum ostenderet, adderetque non prætermittendum Cæsarem, ut primo quoque tempore veteri ac recepto more de coronatione sua honorificam legationem ad Pontificem ac S. S. adornaret, hæc mandata etsi huiusmodi erant, ut plenam amicitia observantia fidem facerent, ac proinde benigne à Pontifice audiri, & obvia humanitate admitti deberent, tamen ob recentibus cum Austriacis simultates nondum ultimâ pacificatione benè compositas, morosus senex, qui legationis causas antea subodoratus esset, non audito Gysmano, purpuratis Patribus hæc discutienda proponit: an non Gysmanus, qui se à Serenissimo Domino suo Ferdinando ad se & S. S. missum dicit, docere debeat, quid Carolus V. in Imperii abdicatione cum fratre egerit, quidve Ferdinandus vicissim pepigerit, cum quibus conditionibus renuntiationem à Carolo factam acceptaverit, rursus postquam iis omnibus satisfecerit, an inauguratione Ferdinandi sine Pontificis ac S. S. consensu facta, ritè ac legitime facta censi debeat, vel alias ob causas non consistat. Cardinales ad id delecti ad Pontificis nutum pronuntiare soliti, & alioqui amplificande Pontificiæ potentia supra modum studiosi, post præfationem, qua causæ variis difficultatibus implicata magnitudinem multis verbis extollunt, respondent, necesse

Apoc. 3. 24.

Quid sit sessio mulieris super bestiam? Rob. Bellar. lib. 3. de Pontif. c. 15. Sedere idem est ac dominari.

2. Sam. 19. 8.

1. Reg. 1. 13.

17. 20. 24.

27.

1. Reg. 2. 12.

1. Reg. 3. 6.

Esth. 1. 1. 2.

cap. 5. 1.

Prov. 20. 8.

Jer. 29. 16.

c. 36. 12.

c. 38. 7.

Papa Imperatores Romanos pro suis subditis & vasallis habet.

Papa Adrianus IV.

Papa Innocentius I.

Constantinus I.

Gregor. III.

Gregor. VII.

Alex. III.

Iohan. XXII.

Innoc. IV.

Innoc. III.

Paulus IV.

Iac. August.

Thuan. lib.

Histor. 21.

p. 950. 951.

cesse esse, ut publicis documentis demonstretur, quomodo per ejectionem sive cessionem Caroli Imperatoria dignitas vacaverit: rursus quo jure Ferdinandus in eam successerit, interea non debere admitti ipsius Oratorem, antequam constet, an Carolus, qui cesserit, legitime dignitate solutus sit, ut is, qui successerit, legitime successisse dici possit. Ad hac addunt, acta Francofurti nullius esse momenti, cum non intervenerit in iis S. S. autoritas, & Christi vicarii, cui claves cælestis ac terreni Imperii credita sint, sine quibus nec Carolus legitime Imperio solutus, nec Ferdinandus recte in Imperium successisse dici queat. Nam quamvis Ferdinandus olim Rex Romanorum Colonia creatus fuerit, remque Clemens VII. ratam habuerit, tamen ut succedat, necesse est, ut vacet Imperium, quod non nisi morte, ejectione, aut privatione fieri possit, quæ duo postrema ad solum Pontificem, nec alium, & S. S. pertineant. Hæc Thuanus, Scriptor celebris Pontificius.

Nonne vel talpa cæcior manibus palpat, Mulierem, seu Papam Romanum in Imperatores Romanos dominium spirituale, & politicum exercuisse. Immo addi potest, & debet, etiamnum hodie exercere: Nullum enim ab Imperii Electoribus electum & coronatum Imperatorem Romanum pro Cæsare aut Imperatore Papa agnoscit, nisi ab ipso Pontifice coronetur: *Electoralet* quoque dignitatem à se, non à Cæsare conferri posse, per homines suos prolixè disputat, reque ipsa testatur, cum Bavaria Duci Serenissimo Maximiliano confirmationem *Electoratus Palatini* impertire non erubescit.

Quod si porrò præcipuas Imperii Occidentalis Regionis, vel Regna primarii sigillatim excuteremus, utique idem dominium Pontificum Romanorum facili negotio deprehendere possemus: Gregorius enim III. (ut videre est apud Platinam, Sabellicum, & Abbatem Urspergensium) Romam cum totâ Italiâ à Leone III. Imperatore abalienavit, suæque Hierarchali potestati subjecit. Hispania Regnum, quali fascino sibi Pontifex devinxerit, nullis nimirum Regi Ricardo, clave ferrea, ex catena, qua Divi Petri Apostoli collum in Martyrio ligatum mentiebatur, nec non particula crucis dominicæ, insuper capillis B. Johannis Baptista, Johannes Valæus Brugensis, Scriptor Pontificius, in Annalibus Hispaniæ, pag. mihi 396. testatur.

Britanniam non minùs Papa Romanus primò verborum lenociniis demulcere voluit: Deinde verò vi & tyrannide sibi subjugavit: operâ usus Edelfridi Regis Northanhumborum, & cæterorum Regulorum Saxonum, qui collecto grandi exercitu provinciam Britonum perditum iverunt: & in civitate Legecestriâ mille ducentos Monachos insolentiæ Pontificis reclamantes, interfecerunt: referente Galfrido Britanno, lib. 8. histor. Britann. cap. 8. Similia de Regno Hungariæ, de Regno Galliarum, & Polonia, de nostra quoque Germania alii Historici testantur. Et ocularis experientia docet, etiamnum in prædictis Regnis & Provinciis universis ac singulis Pontificem Romanum dominari. Atque hæc de membro primo: ubi perspicuè ostendimus,

Papa Romanus dogmaticè & practicè meretricem illam famosam, seu Papam Romanum super Regna, & inprimis Romanum Imperiū, sedere, ac dominari. Sequitur nunc, ut monstremus, quid sit illud, quod

Sp. S. portare mulierem à Bestiâ scribit? *Παράγειν, Παράγειν*. vel portare, nonnunquam significat onus impos-
tum ferre: quemadmodum de Rege Ezechia legitur, quod Legatos ad Regem Assyriorum miserit, iisque ut nomine Ezechia Assyriorum Regi dicerent, mandârit: Omne, quod imposueris, feram, 2. Reg. 18. v. 14. quæ verba 70. Interpretes sic reddiderunt: *ὅτι ἐὰν ὁπθῇς ἐπ' ἐμὲ, Παράσω*: In hac significatione, alibi quoque vox hæc usurpatur: *τοῖς Παράσασσι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν καύσωνα*: qui portavimus pondus diei, & æstus, Matth. 20. 12. videantur loca *ἡ ἀνάστασις*, Actor. 15. v. 10. Gal. 5. v. 10. Gal. 6. v. 5.

Nonnunquam portare idem significat, ac fovere, adjuvare, auxilio prompto subvenire, protegere, sustentare, & promovere. Ita Deus ait, se portasse Israel, Exod. 19. v. 4. quod ipsum inculcat Moses, Deut. 1. v. 31. *In deserto portavit te Deus, sic ut portat homo Filium suum*: similia leguntur, Num. 11. v. 12. Psal. 91. v. 12. Esa. 46. v. 3. & 4. Rom. 11. v. 18. Utraque significatio optimè ad Bestiam Bajulantem accommodari potest: Passivè enim & Activè se ad mulierem habet: Illud quidem, quia injurias & onera Papa Romani sustinere cogitur: Hoc, quia poculo mulieris dementata, omni studio authoritatem & incrementum Sedis Romanæ tueri ac promovere conatur: Molesta proinde est Meretrix purpurata Magnatibus, & Romanis præsertim Imperatoribus, quibus sarcinam & molem *συνέλαστον* portandam imponit: Quid enim? Annon complures Imperatores Romani mera subiecta passiva Pontificum Romanorum fuerunt? uti aliquoties commemoravimus: Hunc in finem Papa Innocentius III. decrevit, ut illi soli pro Imperatoribus agnoscantur, quos ipse creat, & eligit: cap. Venerabilem, part. 2. decret. tit. 6. Inde factum, quod de Lothario Imperatore in Palatio Lateranense ejusmodi versiculos sibi curarunt:

Rex venit ante fores, jurans prius urbis honores
Post homo sit Papa: sumit quo dante, coronam.

Refert autem Albertus Cranzius, libro sexto, capite trigesimo quinto, additam fuisse talem in pariete picturam: Sedit in Pontificali Cathedra Innocentius Secundus: ad ejus genua Lotharius Imperii Coronam curvatus accepit. Nec satis hoc, sed & fulminibus Pontificum Romanorum Imperatores subinde subiecti fuerunt: adeò quidem, ut & Sede Imperiali pro lubitu suo Pontifices Romani eos deturbarent:

Experti hoc sunt Henricus IV. Fridericus I. Ludovicus IV. & complures alii, quos pro arbitrio, Papæ Romani, dignitate & Majestate Imperiali privare non erubuerunt. Concinnavit ante annos centum Ulricus ab Hutten, Eques celeberrimus scriptum nervosum, in quo ex Chronicis & Historiis diligenter congeffit, quomodo unoquoque tempore Pontifices Romani erga Imperatores Romanos se gesserint: Cumque ad illustrandum thema Apocalypticum, de sessione, vel dominio Meretricis Romanæ super Imperatores Romanos plurimum faciat, non pigebit me, in gratiam Lectoris, integrum (licet sit longiusculum) adscribere: Sic autem illud habet:

Felix quem faciunt aliena pericula cantum: inquit Poeta: & id non abs re: sed is non minùs felix est, qui leviculo aliquo damno ex periculis sese extricat, quod postmodum ei loco regula est, quomodo ferant.

Papa fingit
Electoralet
dignitatem
non à Cæsare,
sed à Papa
conferri
posse & debere.

Gregor. III.
Platina.
Sabellicus.
Abbas Urspergensis.

Ioh. Vassae
in Annalib.
Hispaniæ,
pag. 396.

Galfrid.
Britannus,
lib. 8. histor.
Britann.
cap. 8.

Papa Romanus
dogmaticè,
& practicè,
super
Rom. Imper.
dominatur.

Meretrix
purpurata
Magnatibus
est molestissima.

Innoc. III.
c. Venerabilem,
part. 2. decret.
tit. 6.

Albertus
Cranzius
lib. 6. c. 35.

Imperatores
à Pontificibus
de Sede
Imperiali
deturbati
sunt.

Ulricus ab
Hutten.

Quomodo
Pontifices
erga Romanos
Imperatores
se gesserint.

modo cautius & circumspicius in posterum res suas administret, & revocato in memoriam prioris casus exitu, à similibus sibi caveat. Sin vero quendam duplicia, sua videlicet & aliena, damna providum & cautum reddere nequeant, sed omnium prateritorum oblivisci velit: hic si in extremum conjiceretur discrimen, nemo benevolorum etiam illius casu moveretur misericordia, malevoli vero se isthoc infortunio oblectarent, quin & sua id fortuna ducerent: demum & qui nec amici nec inimici sunt, merito ei hac evenire dicerent, propter quod toties & totaliter admonitus, sapere tamen & imminetia pericula anticipare non disceret: Eam ob rem igitur Caesar. Majestas adhortanda est, ut reminiscatur primum, quid iam modo ipsi à Papâ contigerit, & ex eo colliget, quam ulterius fidelitatis, charitatis, virtutis, & integritatis spem in Papam ponere, & quid ab eo expectare debeat: prater ea ex Annalibus & Chronicis Caesarum superiorum indicia repetat, quomodo cum ipsis interdum actum sit: re ipsa comperiet, quod nulli unquam Imperatori germanico ulla à Papis fidelitas & aequitas (praterquam si è re ipsorum fuerat) prestita sit, sed saepenumero non rarer, pessimè non simpliciter, horribiliter non leviter, prater omnem datam fidem, citra omne stipulata manu prestitum juramentum proditi ab ipsis, circumventi, & sub specie religionis ludificati sint, & cum impositum illis nequiter satis fuit, extrema ignominia & infamia affecti sint. Aliqui etiam pro exhibitis beneficiis sceleratissimam ingratitudinem, & infandam malitiam rependerint, nimirum, quod vi & armata manu eos adorti sint, & debellârunt. Opera precium profecto esset, omnium ordine Paparum, & singulorum singula prolixius erga Imperatores egregia facinora commemorare, verum in quantum illud volumen excresceret, cum tantum illorum scelera excreverint, ut plus etiam, quam Aeneis Virgili, temporis conscribendi requirerent, sed obuer & saltuatim quasi, enormiora & nobiliora laconico modo contexere sufficiat. Prima igitur sermonis exordia sumemus ab Otthone ejus nominis Primo Casare, quia primum esse eum arbitramur, qui Papis bene & fecerit, & voluerit, sed pro gratia injurias sustulerit. A Johanne etenim duodecimo Pontifice Romano, cum contra Sarracenorum Regem Berengarium ejusque filium Albertum in Italiâ ab his infestam precario accersitus fuerat, & ad succurrendum Ecclesie venisset, Romam ab hostili vi & utriusque impressione vindicasset, Italiaque pacem & tranquillitatem dedisset, ille ipse Papa Johannes ab eo ad Regem Albertum, qui in Corsicam aufugerat, turpiter postea descendit, & adversus hunc optimum Casarem Otthone arma crudelia sumens, multa funesta bella & tumultus excitavit: hanc pro collatis beneficiis gratiam Ottho I. Caesar à suo Papa reportavit. Sub hoc Papa & Casare coepit gravissimum illud juramentum, quod omnes post Otthone Caesares Papa prestare coacti sunt: & tale est in jure suo, Distinct. 63. Tibi Domino Johanni Papa ego Rex Ottho promitto, & juramentum facio, per Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, per hoc lignum vivifica crucis, & per has reliquias Sanctorum, quod si, permittente DEO, Romam venero, sanctam Romanam Ecclesiam, & te Rectorem ipsius exaltabo secundum meum posse, & vitam aut membra neque ipsum honorem, quem habes, mea voluntate, aut meo consilio, aut meo consensu, aut exhortatione perdes, & in Romana civitate nul-

lum placitum, aut ordinationem faciam de omnibus, quae ad te aut Romanos pertinent, sine consilio tuo: & quicquid de terra sancti Petri ad nostram potestatem pervenerit, tibi reddam: & cuicunque regnum Italicum commiserit, jurare faciam illum, ut tui auditor sit ad defendendum terram S. Petri, secundum meum vel suum posse. Hoc juramentum imponendi potestatem Papa habet juxta Decretum duodecimum, quest. 1. Clericus. Hoc est omnia regna mundi deglutire. Ottho hic primus cum omnibus successoribus Caesaribus Vasallus sit Papa, & potentissimum pretiosissimumque regnum universi orbis cedit in feudum Papale, & Imperium pendet à Papa. Sic inversa est potestas. Olim Constantinus & ejus successores Christiani eligebant, & confirmabant omnes Roma & alibi Episcopos, nunc Papa omnes Reges & Imperatores instituunt. Et ne longius progrediamur, in occursum est Ottho III. primi nepos, Caesar Romanorum: eum ipsum quoque multifaria benefacta non avi sui, non patri sui, non sua ipsius propria identidem & affatim in Papas cumulatâ tutari & salvare potuerunt, verum tantoperè & tamdiu seditionibus, & perjuriis irritatus & laceratus fuit, donec divinis ulcisci jussus contumaciam legibus, Johanni duodecimo Pontifici oculos exsculpi mandaverit, quae poena eos aliquando in timore & metu continuit, usque dum imperium ad inclium Heroem Henricum Quartum Romanorum Imperatorem augustissimum, cujus similem Titian inter Teutones neminem unquam vidit, femina nunquam peperit, & hujus testimonium ipsius infensi hostes Itali perhibent, & ea laudis adorea celebrant, quod omnium bellicosissimorum Ducum, qui unquam vixerunt, potiori parti, virtute militari & fortitudine, numero autem acierum, quas committebat, omnibus antecelluerit: nam quoad vixit, sexcenta duo praelia, si non plura, commisit, & penè in iis omnibus victor & triumphator evasit. Sed quò magnanimior, animosior, virtutibus excellentior extitit, eò duriores & truculentiores perpeti Paparum persecutiones coactus fuit: ut enim in ipso magnitudinem animi & omnium rerum scientiam animadverterent, sese ei pro virili opposuerunt, ne major illis & excellentior evadat: & primum hunc commentis sunt & consuerunt dolum.

Saxones, tum temporis Germanorum potentissimos, clam astute ei in visos efficere, quod & praestiterunt, conabantur, ita quidem, ut nonnulli Principes contra ipsum conspirantes conjurarent, à Pontificibus & eorum affectis sic persuasi, eum scilicet Casarem natura sanguinolentum, & ad tyrannidem natum esse, privaturum eos esse omnibus suis privilegiis, libertatem antiquam adempturum, & omnibus immunitatibus exuturum eos, ad quae nonnulli spirituales Principes gnariter operam suam contulerunt. Itaque his ita solerter conflatis Papa Romam eum vocavit, Simoniaque insinulavit, puta, quod ministris suis spiritualia salaria distribuat. Interea rerum incomparabilis Caesaris matrem in superstitionem tantam adduxerunt, ut se ab ipso abstraheret, & in Italiam peregrinaretur, & ibidem commorando vitam finiret. Caterum & alios multos Principes Germania dissidentes ab eo, & discordantes fecerunt. Exinde crudelia plurima homicidia secuta sunt, multa praelia truculenta exarserunt, & humani sanguinis largissima profusio facta est, neque hoc ipsum uni ei ab uno vel altero tantum, sed à quatuor & quinque humani sanguinis hirsudinibus Pontificibus evenit, inter quos

tamen ex sceleribus & flagitiis consuetus, & quo nemo unquam peior & profligatior extitit Monachus, Hildebrandus nomine, plus reliquis cum infectatus est atrocissime, nullo habito respectu beneficiorum, quibus ab ipso, antequam ad Papatum pervenisset, affectus fuerat.

Is ipse Papa prater id, quod Caesar ad eum in Italiam profectus est, & ante eum se humilians, omnia ea, quae contra ipsum fecerat, deprecatus est, ex omni parte cum ipso depaciscens, reconciliatus fuit, super qua etiam pactum & foedus conjurantes inierunt, rem compositam literis obsignatis stabilierunt, his, ajo, omnibus posthabitis, quam primum Caesar in Germaniam redierat, Papa Principibus omnibus, clam literis ad eos missis, magnas opes & divitias pollicitus est, ut Casarem Imperio dedicerent.

Quoniam autem integer & sincerus Caesar tale quid, pacto videlicet stans & memor, ne unquam verebatur, eo res rediit, ut alius quispiam rex ei surrogatus Imperium attentaverit, & postea alius adhuc unus, demum & tertius: omnes autem prostravit, depulit, & neci dedit. Hac cum omnia frustra suscepisset, omnemque operam, quod ajunt, & oleum perdere se, vidisset Pontifex astutus & vaser, aliud aliquid machinari, filium nempe contra patrem instigare, & discordiam inter ipsos serere ausus est: & primum igitur Regem Cunradum, qui tum in Italia fuerat, excitavit, ut contra parentem suum insurgeret, & universam Italiam ad arma provocaret.

Sed cum Rex Cunradus infectare, morte praeveniretur, Itali profligati trucidarentur, Roma à Casare occupata erat, lepide sanè sanctimonia Pontifex, & pater sanctissimus in Angeli castrum sese abdidit, clam deinde se illinc proripiens, & largissimo Christianorum sanguine effuso, prorsus aufugiens decessit. Post hujus obitum similis ad unguem Papa Victor III. contra eundem Casarem insurrexit, sed cito interiit. Post hunc ejusdem farinae Papa Urbanus II. sequebatur, qui, cum nihil intentatum, nihil mansum reliquisset, tandem ipsius filium contra eum irritavit, eoque rem deduxit, ut ille adolescens magnam Germanorum multitudinem à sua parte stantium sibi acquisiverit, qua etiam patrem suum in extremo vita actu devicit, miserabiliter, & quod dictum horrendum, tractavit, moris tandem destinavit. His igitur modis heros praestantissimus accipiebatur. Postquam autem illum ita depexum dederunt, & in ejus locum ipsius filius Rex Henricus V. suffectus imperare cepit, quanquam illi adiutores adipiscendi regni fuerint, tamen potentiam ejus tolerare non potuerunt, sed se ei quoque opposuerunt, qui nihil unquam laudabile aut honestum quicquam gessit, praterquam quod ipsos acriter puniverit, & loris, pro ut digni erant, durissimis opprimeret, ceterum ab aliquibus egregiis facinoribus, quibus intentus erat, bellis suis eum abstraxerunt, suisque fraudibus & imposturis viam ejus universam inquietam & periculosam reddiderunt, nec id extra meritum, nam in pium parentem, quae peccaverat, expianda quodammodo fuerunt.

Post hujus obitum, Lotharium Saxoniae Ducem, & Conradum Ducem Sueviae dissidere fecerunt, ne, si concordarent invicem, alteruter sese extolleret, & ipsis potentior fieret, attamen Lotharius Caesar, ubi Imperium obtinuerat, postquam illi Conradum Du-

cem ei opposuissent, quem probe ulcisceretur, penas de ipsis competentes sumpsit.

Hunc subsecutus est Electissimus Heros Caesar Fridericus I. quem post Henricum Quartum, pugnacissimum & fortissimum inter Germanicos omnes, quotquot etiam vixerint, Imperatorem arbitror, quamvis fortunatior & felicitior in rebus gerendis: quam primum igitur perfectam & absolutam animositatem in eo deprehenderunt, machinamentis consuetis eum etiam adorti sunt.

Verum, quoniam hujus Caesaris res gesta, & praecleara facinora adeo nota sunt, ut nemo nesciat, nulla ulterius de iis verba faciemus. Pontifices ei fidem juramento astrinxerunt, nec tamen servarunt, & si unquam Roma fraudibus & versutis usa est, in hoc ipso attentavit, & ita sedulo & continue, ut etiam literis proditum reperiatur, quomodo ipsum Papa Alexander Sultano gentilitio prodiderit, ut in ejus potestatem incideret, veruntamen auxilio divino è manibus ipsius elapsus sit. Postmodum omnes occasiones captaverat, funditus eum ut extirparet, sed Deus ipsum custodivit, & victorem suorum hostium fecit. Multae adhuc Epistolae extant, quas Caesar hic & Papa sibi invicem scripserunt, ex quibus videre est, quam facinora commiserint.

Repressis igitur Papa conatibus, profligatis Romanis, & sedata per heroem hunc augustissimum universam Italiam, ipsoque, postquam omnes hostes devicerat, è vivis laudabiliter discesso, insequentes Papae in filio, quod in patre non potuerunt, machinati sunt. Et primum de occupanda Neapoli contendebant cum Rege Henrico, eumque in viam pacem cum ipsis inire coegerunt. Post hujus obitum, catis & cantis dolis conflaverunt discordiam Principum Germanicorum negligendo Imperatore. Et cum Rex Philippus praedicti Henrici frater majorem partem Germanorum sibi adherentium haberet, & potiorum votis eligeretur, illi è contrario Othonem Saxoniae Ducem confirmaverunt: cum autem à Rege Philippo devictus & depulsus esset, nihil non Pontifices eorumque complices moliti sunt, quamvis non palam sed clam & furtim, eum ut infectarentur: saepenumero perfidi & perjuri facti sunt in ipso: suspectus enim illis Caesaris Friderici sanguis fuerat, donec tandem à Comite aliquo Palatino gladio transfixus fuit, & ut aliqui non abs re autumant, ex instinctu & jussu Papae Innocentii.

Sic itaque ex illorum sententia & voto Otho Dux quamvis abnuntiis Germaniae Principibus, tamen ad incundam aliquam apud Papam gratiam, in Regem electus: sed Papa hujus gratia non ita longè post excidit: quamprimum enim in omnibus rebus, ad enervandum Imperium, ei obsequi, & ab ejus voluntate pendere volebat, hostiliter eum insequi, & anathemate ferire cepit, nec hic expleri mentem quivit. Sed tantum apud Principes laboravit, ut Fridericum Ducem adolescentem, Philippi Caesaris filium, contra eum elegerint: & sic sibi metipsis flagellum paraverunt. Hic enim Imperator Fridericus II. est, quem in omni vita sua cum Papis (quorum tres alius ex alio ei acerrime adversati fuerunt,) altercari & litigare oportuit. Ceterum alioquin excellentibus & corporis & animi dotibus adeo ornatus fuit, ut merito mundus sibi de principe tali gratulari debeat: Pontifices autem tam contumelioso & obsceno decreto, quod juri suo Canonico postmodum, ubi & nunc extat, inse-

inseruerunt, infamare eum ausi sunt; perfidiae & perjurii eum insimularunt, cui fidem & promissa nunquam servaverunt. aliorumque criminum multorum reum agunt: cum tamen aperta vis & injuria, sicut ex verissimis historiis probatu facillimum est, ei ab ipsis illata sit.

Sincerus enim & bellicosus, gloriosusque Dux fuit, & quia viventem ulcisci non potuerunt, omnem iram & lividam animi bilem in defunctum evomerunt: ea intentione & spe, ut posteris & nepotibus viderentur, ac si causam justam & equam defendissent, ideoque aliquos Historiographos, ut rem ita literis mandarent, subornarunt: verum in antiquis & nullis partibus faventibus historicis, ut & ex literis ipsiusmet Friderici, quarum multa supersunt, veritas liquet, quod Papa calumniose & turpiter eum insectati fuerint: primo Honorius III. qui Othonem Landgravium contra eum extulit, & deinde quasdam civitates Italia in eum concitavit. Cum autem eas DEI Opt. Max. auxilio, attamen haud absque humani sanguinis profusione, superasset, maximoque exercitu & sumptibus immensis ad recuperandam terram sanctam, ab infidelibus occupatam, expeditionem paravisset, & jam tunc cum copiis suis mare conscendisset, Papa seditionem ei in Italia commovit, ut expeditionem ex omni parte gloriosam interrumpere, & domum reverti coactus fuerit, & ita invidia Pontificis toti Christianitati obstaculo & impedimento fuit commodorum & honorum ingentium. Nihilominus tamen tanquam magnanimum Ducem sese exhibens, & rempublicam longè suis privatis commodis anteponens, cum Pontifice exhibita supina humiliatione, reconciliari & in gratiam ejus redire curavit: iterumque deinde ad terram sanctam expeditionem fecit, Hierosolimam aliasque civitates recuperans orbi Christiano restituit.

Pro quibus omnibus beneficiis successu temporis Gregorius Papa ei undiquaque infidius est, & principio ipsum per Templarios, ut vocant, Regi gentilitio vel ethnico prodere voluit, postea filium ejus Regem Henricum in ipsum instigavit, Mediolanum, Bononiam, Parmam, Venetias, aliasque Italia Urbes magno tumultu, & seditione contra ipsum concitavit, demum & anathemate ipsum damnavit.

Cum autem hos omnes devicisset, dolis etiam & strophis per Gregorium primum Papam, deinde per Cælestinum in Germania adversus ipsum consutis & inventis, postquam elabens evasisset, & ita se gessisset, ut innocentia ejus deprehendi & magnanimitas conspici manifestè potuerit, Papa Innocentius, ut alias malitiosus, Concilium in Gallia adversus ipsum coëgit, in quo & deposuit ipsum & excommunicavit, nihil respiciens & recordans beneficiorum irrecensabilium, quæ ab ipso Casare Friderico antea acceperat, & haud dubie in Papam nunquam evasisset, nisi ab ipso promotus fuisset. Ita cum hoc Imperatore pientissimo Pontifices usque ad mortem ejus egerunt: attamen odium, quo vivum ipsum persecuti sunt, post mortem ejus non deposuerunt, sed in filium ejus Conradum strinxerunt, & spurium Friderici II. patre veneno sublato, Manfredum, in ipsum Conradum extimularunt, in quo bello veneno per Manfredum, quod procul dubio ab Innocentio Papa subministratum fuerat, interfectus est. Multi Papa Casaribus necem intulerunt, licet non aperte, clam tamen & eorum instinctu operierunt. Clemens IV. Friderici secundi filium

& ultimum Suevia Ducem, & heredem Neapolitani Regni publicè capite plecti fecit. Hunc igitur cum è medio sustulissent, cum notho Manfredi similiter egerunt: Alexander enim Pontifex IV. Florentinis, aliisque civitatibus Italia in visum eum reddidit: postea enim Gallia Regem contra ipsum instigavit, quod & deinceps Urbanus, & ultimo Clemens facerunt, usque dum apud urbem Beneventam à Gallis devictus & interfectus fuit.

Post hunc Rudolphus Casar ab ipsis divexatus fuit, & id clam quidem, cum in ipsum propterea, quod nonnullis Italici, à quibus pecuniam acceperat, libertatem concesserat, calumniando & criminando debacchari conati sint, in quod Papa Honorius studio non segni incubuit. Quis insuper Henrici Septimi Casaris mortis causa, & in quem faba cudenta sit, non equidem ignotum est: nemo enim est, qui ambigat, Monachum illum à Florentinis subornatum fuisse, qui in sacra Eucharistia toxico eum vitam spoliavit.

Et hoc lippis & tonsoribus, quod ajunt, notum est, quod Clemens Papa, qui eum non secus, quam cum conditione & limitatione Imperatorem esse voluit, invitum & prius excitato tumultu coactus, eum in auguravit, & coronavit, & propter Regnum Neapolitanum sese humanum & amicum erga ipsum exhibuit: Interea miserè Imperator optimus interit, qui tanta sagacitatis, prudentia, doctrinaque fuit, ut toti Imperio spem faceret, eximii quiddam se præstiturum, atque adeo regere inciperet, ut non alium, quam fortissimum, animissimum, & optimè conciliatum Principem futurum, omnium expectatio fuerit, & propterea à Papa crudelius affligebatur.

Quas verò machinationes clandestinas in hoc aggressi sunt, in Ludovico Casare manifesto continuantes in actum produxerunt: hunc ipsum Ludovicum Johannes Papa omnium quotquot vixerunt, ambitiosissimus, & avarissimus, propterea, quod præter ejus assensum in Casarem electus est, anathematizavit, & quantum in se fuit, Imperio privavit, cum autem vi & armata manu ei restitisset, magnoque exercitu Romam profectus fuisset, Papa verò imparem se viribus vidisset, omnes Italia urbes & ditiones, & quam diu Casar vixit, cladibus eum affluxit, nec ullo unquam modo cum illo reconciliationem admittere, aut ullatenus convenire voluit.

Hic Imperator Ludovicus ab insultibus eorum potenter & regio more sese vindicavit, licet magno suo cum damno, regnavit annis triginta duobus, tandem à principe semina quadam veneno lucis usura privatus est. Ejus autem successor Carolus Quartus admodum muliebriter se dedit. Nam ab Innocentio Papa cogi se passus est, saltem ut coronaretur ab ipso, jusjurandum præstandi, velle se è vestigio Italia exire, & Romam in omni vita sua nunquam petere, aut accedere: præterea aliquot urbes Imperii ei possidendas dedit, & multos alios illicitos & iliberales pactus & conventiones cum ipso inivit. Quanquam autem in hunc culpa sit conferenda, quod totus adeo excors & abjecti animi ad Imperium aspiraverit, excusati tamen & culpæ expecies non sunt, qui Italia à Monarcha Romano & mundi domino efflagitare non veriti sunt: non enim aut Episcopos Christianos decet, sed astute, fraudulentè, infideliter, & tyrannicè egerunt.

Posthac Sigismundus Imperator verbis interdum

dum ipsos ablandiens, & officiosè se erga ipsos exhibens, premi se aliquandiu passus est, usque dum Hussuarum negotium intervenit, dissensionesque inter ipsos orta sunt, & res ad Concilium provocata fuit. Nam ab eo tempore aliquandiu inter ipsos melius conveniebat: autamen se primum in Concilio Constantiensi, postea & Basilea obstinatissimè & proterviter invicem opposuerunt: quamlibet autem Cleri reformationem institueret Imperator volebat, tamen occasio ei defuit, idè ipsum ab incepto desistere oportuit. Ingratissimi in hunc quoque Papa fuerunt, & inprimis Eugenius, quem in Concilio Basiliensi ad omnes suas dignitates evexit, ab eo deinceps adeò despiciebatur, adeò contumeliosè & procaciter deridebatur, ut sex integros menses Senis cum remoraretur, antequam regio diademate insignierit. Hic ipse ille proditor fuit Eugenius, qui, ut sensit, Basiliense Concilium contra se & suos adornari, Delphinum in Gallia eò adegit, ut in Alsatiam magnum exercitum duceret, regiones devastaret, incolas miserum in modum perderet: & sic Germanos Principes ulcisci volebat. Si unquam quisquam Caesarum ad Papas se accommodare, aut lenius eos tractare, potuit Caesar Fridericus Tertius: nihilominus tamen suis technis eum adoriebantur, & præ cæteris Paulus Papa, cum ultimò Romæ fuerat, ei furtim & proditorie insidias tendebat, cuius tamen veteratorem versutiam effugit, & profectò, si quemquam pietas & studium pacis tutari potuissent, meritò hic ab illorum insultu immunis fuisset, sed ne hulum quidem ei profuerunt.

Hic multa dicenda essent de profligatissimo & infidelissimo omnium Paparum, quos nunquam teratulit, Pio Secundo. Nam hic ab ineunte ætate in Germaniam commoratus est, in aula Friderici Imperatoris longo tempore Secretarium egit, ita ut omnium Germanicarum rerum & conditionum gnarus esset, ejusque statum à teneris imbiberet, postea Caesaris autoritate & promotione, vel etiam, quod adhibitus negotiis fuerat, Episcopus primum, postmodum Cardinalis, demùm & Pontifex cæcus est.

Quamprimum igitur ad eam dignitatem evectus, & Pontificatum adeptus est, ab ipso tempore, vel è momento illo ad ultimum usque vitæ spiritum, eò omnes ingenii & corporis vires intendit, nec unquam cessavit, ut Germaniam intollerabilibus oneribus & infinitis malibus aggravaret: enimverò omnis fœnoris & questus sordidissimi, quibus Papa occupantur, solertissimus ipse Author fuit & inventor, & quod cæteri precario, blandiloquentia, & verbis mellitis à nobis consequuti sunt, ille vi & impetu invasit, extorsit, abstulit.

Et quia, quomodo se fenda spiritualia apud nos habeant, compertum habebat, pensulatè & solerter censere ea novit, novisque auclionibus & tributis citra omne fas & æquum pressit: pallia, anatas, & alia rapinas & expilationes sine omni specie aequitatis, nec occultò exercebat.

Hic ipse quosdam Germania Principes excommunicatione damnavit, puta Sigismundum Austria Ducem, & Archiepiscopum Moguntinum: primus itidem fuit, qui refugium illud, quod ante ipsum semper in Concilia ponebatur & restabat, decreto quodam ademit, latà lege, quâ statuit, ne unquam licebat à Papa hic (vappa potius) erga ingenuos Germanos præstitit, quicquid ad hono-

res & facultates ejusmodi autores soli fuerunt. Hac paucula ex pluribus paucis comprehensa sunt, de singulis enim fraudibus & perfidiis, quibus Papa Caesaribus Germanicis verè germanis imposuerunt, sermocinari, nimis longo opus haberet tempore, & in grandem librum excresceret, ne autem Casarea Majestas obruatur & molestetur verbis prolixioribus, dicendum primò paucis est, & postea, ne opus sit longa repetitione retrorsum instituta, cogitandum, quid avo ejus Maximiliano acciderit. Eum omnis generis fallaciis & astutiis circumvenire studuerunt, fidem nunquam servaverunt, nec juramentis nec promissis steterunt, ita ut ex ore ipsius audire sit, cum Leo Papa etiam, ut cæteri antea, fidem ipsi in violavisset: Eja & hic nunc Papa etiam fadifragus, & perjurus factus est: nunc verè dicere possum, quod nullus Papa unquam, quoad vixi, fidem & promissa mihi servaverit, & spero, si DEO visum fuerit, hunc ultimum fore, cuius etiam voti compotem DEVS ipsum reddidit, nam brevi post DEVS in cælestem aulam ipsum transtulit.

Hac adeo in animo perpendenda Cas. Majestati sunt, & serio quidem advertenda, qua ratione, quomodo, quibusve mediis sibi à vafis insidiis & tendiculis caveat, & custodiat, nullam ipsis fidem habeat, nec quicquam blandimentis, pollicitationibus fraudulentis, & veteratoris illectamentis confidat.

Nam quod Papa principaliter Dominum nostrum Clementissimum, Carolum Imperatorem labefactare & dejicere laboret, ex his conjectari in proclivi est, quod legatum alium ex alio ad eum mittat, eumque Episcopis & Cardinalibus, (qui omnes Papa juramento devincti, & ad ejus commodum attentis sunt,) oneret: juventa enim opportunitatem arripuit, velut tempus, quo techna & fallacia commodissimè exerci queant.

Hic inspectione acuta opus est, & non est, quod Majestas Casar. se in spem erigat, fideliores hunc, sequentesve Papas futuros, aut promissa firmitus, quam ante hac olim Caesaribus, Majestati ejus servaturos esse: & licet possibile videatur, ab hoc tamen Papa talem candorem & fidelitatem profecturam esse, omni spe destituimur. Nam modò jam, quid in animo habeat, subindicavi, ubi videlicet in regia Electoratus dignitate nanciscenda ei, quantum potuit, obstitit, & impedire conatus est, ejus etiam documento esse potest obsidio Florentiæ, ubi Papa & Veneti ejus adversarii fuerunt, ita ut copia obsidionem solvere cogerentur, sed Roma plebebat, pro ut dignus erat Papa. Quandoquidem autem talia, & que sæpe gladiatorio animo contra Majestatem ejus manifeste susceperat, succedere noluerunt: hac nunc, adhibitis in consilium (ut dubium non est,) Florentianis (quorum nomen Casari quoque suspectum sit) via insistit, & sub specie amicitia & prætextu familiaritatis, dolis eum circumvenire arbitratur, & id propter hanc causam potissimum, quod videt, omnia undique eò inclinare, & sensim progredi, ut Germani à Pontificis insatiabilibus habendi libidinibus & inexplebili avaritia se liberandi, ab illoque iugo, quod iniquissimè illis imposuam fuerat, vendicandi eant: ideoque Cas. Majest. locum relinquere admonitionibus & institutionibus debet, nec unquam sibi à Papis persuaderi blandiloquis verbis patiatur, ut eos, qui toti Imperio & Christianitati consultum volunt, si salutaria consilia & monita suggerunt, eliminari, relegari & supplicis affici

affici sinat. Hoc equidem agnoscatur ab omnibus oportet, quod D. Martini Lutheri scripta una cum meis, in Cas. Majestatis ejus, totiusque Germanie honorem, emolumentum & commodum redundent, & hoc in confesso est, quod multis Caesaribus, qui etiam ex animo Germaniam salvam voluissent, & pristina libertati libenter restituisent, nihil aliud defuerit, quam quod neminem habuerint, qui eos has res ex scripturae fundamentis, ut necessitas postulabat, edocuerit. Pauci enim norunt, Papa cor ubi repositum jaceat: & quantumvis aliqui sciant, aut ex parte, tam cordati tamen & audaces non sunt, ut manifestare audent: metuunt tyrannidem Pontificis. Siquidem igitur nunc aliqui sunt, qui id exploratum habent, & audent in communem utilitatem, praesertim autem in Cas. Majestatis honorem & emolumentum, veritatem in lucem proferre, non modo non persequendi, aut abstrahendi à veritate, verum multo plus, & facto, & verbis adjuvandi strenue sunt. Ad hoc Cas. Majestati adjuvamento sit Jesus Christus, Redemptor, Mediator hominum, benedictus in secula, Amen. Hæc Huttenus.

Papa Imperatores pro jumentis & famulis suis habet.

Cerem. Roman. lib. 1. sect. 2.

Ex qua narratione manifestum esse opinor, quam verum sit oraculum Apocalypticum, quod Mulier super Bestiam sedeat. Insuper jumentis loco Imperatores esse jubentur, cum Pontifex decernit, ut sibi ascendentem Equum Imperator stapham teneat: si autem sellâ vehi velit Papa, humeris suis Imperator illum portet, lib. 1. Cerem. Rom. sect. 2. sub titulo: Ordo processionis. Vides, Christiane Lector, quomodo portari velit Mulier ab Imperatoribus sacratissimis? Immo nec ista etiam submissio Imperatorum sufficit: Fridericum enim Barbarossam, Principem laudatissimum, Pontifex Romanus severe jussit, humi prostratus ut veniam ab ipso peteret: Cumque Imperator ad pedes Alexandri se humiliter devolveret, eò tyrannidis Papa progressus est, ut prostrati Caesaris collum pede conculcavit, hac ignominiosa additâ acclamatione: Super Aspidem & Basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem: Rectè hic celeberrimus Polyhistor Dn. Johannes Wolfius Centenario duodecimo, fol. mihi 376. exclamat: O monstrofa & inaudita tyrannidis exemplum! Tractant Barbari quidam Reges vi pralioque captos, reverentia regii nominis spretâ, durius, pedem cervici Valeriani Imperatoris capiti Sapore Persicus, Equum consensurus imposuerit: Tamerlanes Tartarus post hoc Papa factum, Bajazethem Turcicum Imperatorem cavea inclusum circumduxerit: tamen hæc Pontificis immanitas tanto istorum crudelissimorum superbiam superat, quanto inter hos & Pontificem dissimilitudo major apparet.

Ioh. Wolfius Centen. 12. fol. 376.

Agnoscamus abundè, quàm cyclopicâ immanitate Mulier vel Meretrix Romana super Bestiam sedeat, quantaque ferocitate Imperatores Romanos tractare soleat: ut divinatione nullâ amplius nobis opus sit, quid per sessionem mulieris super Bestiam Sp. S. innuerit.

Officia Romanorum Imperatorum, quæ Pontificibus exhibuerunt.

Expendamus verò etiam ipsorummet Imperatorum officia, quæ Mulieri, vel Papæ Romano exhibuerunt: Portasse enim mulierem, hoc est, fovisse, juvisse, sustentasse, defendisse, protexisse, & commoda ejus summâ diligentia promovisse, dicuntur: sanè ad tantum honoris

ac potentia culmen, & fastigium, tantarumque opum & thesaurorum cumulum Pontifices Romani sine Imperatorum auxilio, donatione, privilegiis, concessionibus, reverentia, & obedientia, nunquam pervenissent. Mitto jam figmentum, vel paleam Donationis Constantini, quod Tomo commentariorum nostrorum tertio fusè explosimus: Alia producemus documenta, ex quibus constet, quàm blandè & clementer sedes Papalis Romana ab Imperatoribus tractata sit: vel quo modo eam portarint, foverint, locupletarint, & defensarint. Fecit hoc Cæsaricida Phocas operâ Gregorii Papæ ad solum Imperatorium vocatus, qui sub Bonifacio Tertio decretum promulgavit Imperatorium, ut deinceps Ecclesia Romana omnium Ecclesiarum caput sit, & Episcopus Romanus pro summo ac universali omnium Ecclesiarum habeatur: uti referunt, Platina in Bonifacio III. Paulus Diaconus, lib. 4. c. 37. de gestis Longobard. Ottho Frisingensis, lib. 5. cap. 8. Sigonius de Regno Italiae, lib. 2. nec non Freculphus, Regino, Anastasius, Hermannus Contractus, Marianus Scotus, & alii. De Pipino etiam Imperatore memorabile est, quod scribunt Historici, ope Pontificis Romani Zachariae ad Imperatoriam dignitatem ipsum pervenisse: cum autem successor Zachariae Stephanus Secundus Exarchatum Ravennæ amitteret, Aistulpho illum invadente & occupante, & Pipinus Pontigene sub annum 754. Pontifici occurreret: mox Stephanus Papa Imperatorem per beneficia à Zacharia occupata obtestatur, ut Sancto Petro, (eo enim nomine omnia impetrabant,) suppetias ferat: Annuit Imperator facile, & proxima æstate Aistulphum Exarchatu illo expulsum promisit.

Platina in Bonif. III. Paulus Diacon. lib. 4. c. 37. de gest. Longobardorum: Ottho Frising. l. 5. c. 8. Sigon. de Regno Italiae, lib. 2. Freculphus. Regino. Anastasius. Hermannus Contractus. Marianus Scotus.

Magnum profecto officium, quod Imperator Papæ præstitit: audiamus verò, quid amplius Pontifex ab Imperatore petierit, nimirum, ut jurato promittat, se Exarchatum & Pentapolin, ubi ab Aistulpho receperit, Imperatori Græco non restitutum, sed B. Petro, & successoribus ejus in perpetuum possidenda traditum, pro impetrandâ remissione peccatorum suorum.

Annuit & hic Pipinus, Pontifici solenniter jurat, Filiosque suos in eadem verba jurare præcipit: & Stephano diploma, quod manu confirmavit propriâ, tradit: Nonne hoc est mulierem portare, eique opem præstare? Isto enim titulo Pontifices Romani obtinuerunt Ravennam, Bononiam, Imolam, Faventiam, Comaclum, Hadriam, Forum Pompilii, Forum Livii, Cese-nam, Bobium, Ferrariam, Ficlocas, & Gabel-lum: item in Pentapoli Ariminum, Pisaurum, Concham, Fanum, Senogalliam, Anthonam, Auximum, Humanam, Æsim, Forum Sempronii, Montem Feretri, Urbinum, territorium Balnense, Calles, Luceolos, & Engubium cum castris & finibus, ad hæc oppida pertinentibus: uti supra quoque observatione sexta recensui: cumque ibi mentionem fecerim doli, quem Papa in impetrando beneficio Imperatoris adhibuit, literas nimirum à B. Petro scriptas fingendo, haud injucundum fore Lectori arbitror, si literas illas producamus: sic autem habent: Petrus vocatus Apostolus à Jesu Christo Dei vivi Filio: pro certo confide, memet ipsum, tanquam in carne vivum, coram illis assistere, quia secundum promissionem, quam ab

Litera B. Petri ficta & committitia.

eodem Domino Deo & redemptore nostro accepimus, peculiares inter omnes gentes, vos omnes Francorum populos habemus. Currite, per DEUM vivum & verum vos adhortor & protestor, currite & subvenite, antequam fons vivus, unde sacriati & renati estis, areseat, conjuro vos, ne permittatis hanc civitatem meam Romanam, & in ea habitantem populum amplius à gente Longobardorum laniari, ne lanientur, & crucientur corpora, & animæ vestræ in æterno atque inextinguibili igni tartareo cum Diabolo, & ejus pestiferis Angelis: pollicitus porrò, quòd quicquid poscent ab illo, subveniet, & patrocinium impendet: Et sic piis istis fraudibus, (ita enim appellabant) miseras animas agebant, ferebant.

Porrò non parùm etiam auxerunt potentiam Pontificum Imperatores, cum per Legatos suos, populum Romanum, ad fidem & subjectionem per sacramenta erga Pontifices firmarunt: quod *Carolus Magnus* fecisse *Aimonius* refert. Huc pertinet jus constituendi, confirmandi, & investendi Episcopos, quod olim penes Imperatores & Principes: postea verò Pontificibus Romanis concessum fuit.

Ita *Carolus Magnus* *Turpino Archiepiscopo Rhemenfi* indulgit, ut ab *Hadriano* pallium acciperet: Ita *Constantinus* circa annum sexcentessimum octuagesimum tertium divali jussione Imperiali mandavit, ut qui *Ravennæ Archiepiscopus* eligatur, Romam quidem pro accipiendâ ordinatione accedat: eâ tamen conditione, ne quid pro pallio ab eo exigatur: progressu autem temporis hoc quoque jus Imperatores sedi Papali plenariè indulserunt: usque adeò, ut Papa per suos sacrificulos possit, Abbates, Episcopos, Archiepiscopos, immò & Electores, adeoque plurimos Principes, sine auctoritate Cæsareâ eligere, iisque potestatem assidendi reliquis Principibus, Regibus, Electoribus, Cæsaribus, omniaque Regni secreta sciendi, concedere: Unde fit, ut nonnunquam *Molitoris, aut Holitoris Filius, vel perjurus quispiam*, à manipulo trium, quatuor, quinque, aut sex Helluonum, & libidinosisissimorum sacrificulorum Princeps creetur, & Imperio Romano obtrudatur: Contingit & hoc, quod talia Antichristi mancipia variis occasionibus pecunias in mulierem purpuratam effundere, ejusque opes augere coguntur: quâ de re memorabile extat in Chronico Moguntino *Conradi Episcopi* exemplum, quod olim ibi fuerint calices ex auro solido, quos unus homo sublevare non potuerit: fuisse etiam crucem quandam, inter alias nomine Bennam: cujus præter ingentis pretii lapides, præsertim duos Carbunculos, tanta vis auri extiterit, ut in eâ hic scriptus fuerit versiculus:

Auri sexcentas habet hæc crux aurea libras.

Accidisse autem, ut litis cujusdam causâ Episcopus Legatum suum Romam miserit, qui Pontifici & Cardinalibus copiam auri indicavit, & si Episcopus fieret, oblaturum se recepit: Quo promisso etiam Episcopi sui depositionem, & in ejus locum successionem impetravit.

Præterea non parùm auctoritatis & potentiae sedi Papali ex eo accrevit, quòd Imperatores jus convocandi Concilia in illam transfulerunt. Olim enim penes Augustissimos Cæsares fuit

Concilia cogere, Synodos indicere, inque iis præsidere: Ita Synodum primam Oecumenicam Niceæ, Anno 325. non Papa Sylvester, sed Imperator *Constantinus Magnus* indixit, Euseb. lib. 10. cap. 6. hist. Trip. libro secund, capite decimo quarto. Secundam Synodum Oecumenicam, quæ Constantinopoli est habita, circa annum Christi 385. contra Macedonium, & *πνευματομάχης*, nequaquam Damasus Papa, sed pii Imperatores, *Gratianus* & *Theodosius* convocarunt, ut iterum Historici in Tripart. libro nono, capite duodecimo, & alii alibi, actaque Concilii perspicui testantur. Tertiam universalem Synodum, quæ circa annum Christi 436. Ephesi convocata & Nestorio opposita est, non Cælestinus Papa, sed *Theodosius junior* Imperator indixit, coëgit, gubetnavit, Tripart. lib. 12. cap. 5. inque ea *Cyrillus Episcopus Alexandrinus* præsedet.

Similiter Chalcedonense Concilium Episcoporum 630. anno Christi 455. contra Eutychen, Archimandritem seu Abbatem, sive per præpositum Constantinopolitanum, & Dioscorum Alexandriæ Episcopum *Martianus* Imperator, & convocavit, & ut præses rexit, quod ipse in præfatione Concilii dicit.

Sic enim *Martianus* ad congregatos ait Episcopos: Nos ad confirmandam fidem, non ad ostendendam virtutem, exemplo Imperatoris *Constantini* ad se Synodo coguavimus, &c. Tom. I. Concil. pag. 740. Idemque de se in Concilio Oecumenico quinto scribit *Justinianus Senior*, qui ordine commemorat, quo pacto *Constantinus* Synodum Nicenam, *Theodosius senior* Constantinopolitanam, *Theodosius junior* Ephesinam, *Martianus* Chalcedonensem coegerit, & ait, se laudatissimorum istorum Imperatorum exemplum in congreganda Oecumenica Constantinopolitana Synodo secutum esse, Tomo I. Concil. *Caroli quoque Magni* jussu habitæ sunt Synodi minores non paucæ, Moguntia, Francofurti, Remis, Turonis, Cabilonis, Arelati. Et *Childebertus Francorum Rege* mandante, convenerunt concilia Aurelia quatuor, II. videlicet, III. IV. V. *Reccardus Hispanorum Rex* Concilium Toletanum III. congregavit, & ipse unâ cum Regina Balda præfuit, confessionemque Orthodoxam, ad præscriptum sacre Scripturæ, & ductum Niceni Symboli, condidit.

Utinam verò alii quoque Imperatores Cæsaream hanc potestatem cogendi & dirigendi concilia retinuisent! sed Papæ nunc Romano jus istud concedi, adeoque & hoc modo mulierem portari & foveri, exempla Concilii *Basilienfis*, *Constantiensis*, & *Tridentini* satis luculenter testantur.

Insuper plurimum profuit sedi Papali, quòd Imperatores Romani indulserunt, ut ex Germania, & aliis Romano Imperio subjectis Provinciis, per varios hamos innumerabiles pecuniæ thesauros Pontifex colligeret: per varios, inquam, hamos: qualis fuit, Taxa pœnitentiaria Camera Papalis: ubi pro peccatis Germanorum loculi eorum emungebantur: quemadmodum supra ostendi: redemptiones quoque paliorum, incredibiles thesauros Meretrici Papali attulerunt.

Præsentem enim, & copiosam pecuniam, non pro pallio tantum ipso, ex lana laciniâ exili

Aimonius.

Chron. Mogunt.

*Imperatores
qui convo-
candi con-
cilia in se-
dem Papa-*

*lem trans-
tulerunt.*

*Euseb. lib. 10
cap. 6. Hist.
Trip. lib. 2.
cap. 14.*

*Tripart. lib.
9. cap. 12.*

*Tripart. lib.
12. cap. 5.*

*Tom. I. Con-
cil. fol. 740.*

Tom. I. Con-

*Imperatores
magnorum
thesaurorum
collectionem
sedi Papali
indulserunt.
Hami Papa-
les pro colli-
gendâ pecu-
niâ.*

con-

confecto, sed & pro bullis variis, pro bulla principali, pro bulla commissionis, pro bulla absolutio- nis, pro bulla ad Capitulum, pro bulla ad Clerum, pro bulla ad populum, pro bulla ad Vasallos, pro bulla ad Archiepiscopum, pro bulla ad Regem, nu- merare, Consistorialibus insuper pro munere con- secrationis, benedictionis, retentionis, itidem certam summam solvere tenentur: Unde factum, ut Johan- nes XXII. vices quinquies millena millia, hoc est, tonnas auri ducentas, & quinquaginta post se reli- querit, quas æruscationibus tantum suis acquisi- vit. Hæc de membro secundo.

Non semper
pari affectu
Mulier Pa-
palis à Ro-
manis Impe-
ratoribus est
portata.

Restat tertium, ut explicemus, an pari semper affectu Mulier Papalis à Romanis Imperatori- bus portata sit? ubi in negativam inclino: eam- que ex historiis manifestissimam esse statuo. Nonnulli enim ex Imperatoribus poculo circeo fascinati, vel singularibus à Papa beneficiis affe- cti, ultrò operam suam Mulieri præstiterunt: om- niaque ad nutum, & placitum Sedis Papalis fe- cerunt: arbitrati, se non alio ullo modo, vel me- dio, imperium firmare, remissionemve peccato- rum suorum, & spem vitæ æternæ consequi posse; quam si Filio illi perditionis, Papæ Romano, ob- sequerentur.

Jac. August.
Thuan tom.
I. edit. in 8.
pag. 73. &
74.

Tales fuerunt Phocas & Pipinus: quorum hi- storias suprâ recensuimus: Huc refert Jacobus Augustus Thuanus, Historicus Pontificius: Otthonem III. & Carolum Magnum, sic de utroque scribens, Tom. I. pag. mihi 73. & 74. Ot- tho III. veritus, ne Imperium à Patre, & Avo in Germania firmatum, ad Italos, aut etiam Græcos transferretur, legem tulit, quâ scitum est, licere solis Germanis Principibus Imperatorem eligere, id ut facilius Ottho impetraret, cum Gregorio V. Sa- xone sobrino suo, quem post ejectum Roma Crescen- tium & Johannem Gracum expulsam in Sedem re- stituerat, posteris æque damnosa ac ignominiosa pa- ctione transiit, ut, qui Rex Romanorum deinceps crearetur, non prius Imperator & Augustus habe- retur, quam cum R. Pontifex inaugurasset, uia R. Pontifex ab Imperatoribus primum creari aut con- stitui solitus, arbitrium summi inter Christianos Principatus constituendi ad se paulatim traxit. Id circa annum Christi CI CCCC. XCVII. accidit, postea Carolus IV. eandem legem renovavit, sub bul- la aureæ nomine in comitiis Norimbergensibus V. Id. Januarii, Anno clo CCC LVI. publicata, quæ & hodie inter Germanos magna religione servatur, is suo periculo, sed sero, sensit, quorsum pertineret jus illud, quod sibi in inaugurandis Imperatoribus R. Pontifex sumpsit, ut scilicet liceret ei, à quo acci- pere debuit leges, quas vellet, pro inaugurationis pre- tio imponere. Siquidem Innocentius VI. non aliter coronam per ministros ipsi imponi passus est, quam ille jurejurando se obsirinxisset, Romæ aut in Italia injussu Pontificis diutius non moraturum. Ut non immerito Fr. Petrarcha, qui tunc temporis floruit, indignabundo animo miratus sit, quanam ista super- bia esset, Principem Romanum publicæ libertatis au- ctorem libertate privare, ut cujus esse debent omnia, ipse non sit suus. In hac enim verba ad ipsum Caro- lum Imper. scribens vir optimus & sua ætate doctis- simus prorupit.

Complures econtrâ extiterunt Imperatores, qui non pari prorsus affectu Mulierem profe- quuti: sed vel coacti sedem Papalem, in tantum, non in totum, uti loquuntur, venerati sunt: Vel etiam excelso, & heroico animo se ei opposue-

runt, jura, privilegia, & axiomata Imperii Ro- mani masculè asserentes, & arrogantia ac su- perbiæ Pontificum intrepidè resistentes. Plac- cet hoc fusiùs ex historia superiorum seculorum demonstrare: De Carolo Magno constat, quod in spiritualibus plurimum quidem Romano Pontifici indulerit: Nihilominus autem in- tra metas & cancellos quoque ipsum retine- rit: eò compellendo, ut Papa Imperatori jus con- cesserit eligendi Pontificem, & ordinandi sedem A- postolicam: referente Gratiano, distinct. 63. c. Ha- drian. 22. Sigonio, lib. 4. de Regno Italiæ, & aliis Scripturibus Pontificiis. De Carolo Calvo, qui Imperatori successit Lothario, prolixa extat Epi- stola, ad Hadrianum II. Papam Romanum scri- pta: quam Lector cupidus in mysterio iniquitatis, five historia Papatus Philippi Mornai legere po- terit, à pag. 408. usque ad pag. 417. satis scio, mi- rabitur; quam commasculatâ fronte Imperator Pontifici restiterit. Undecimo post natum Chri- stum seculo, horrendum illud in Ecclesia Roma- na schisma obortum legimus: Tribus, simul & semel, inter se contendentibus Papis, Benedi- cto, Sylvestro, & Gregorio, quos Platina tria teterrima vocavit monstra, in Gregor. 6. & Syl- vest. 3. Hic teste Leone Cardinali Ostiensi, cap. 80. Henricus Imperator Cunradi Filius, auditis his de sede Romana & Apostolica nefandis, cœ- litus inspiratus, anno Domini millesimo, qua- dragesimo septimo, Italiam petens, Romam a- diit, ut sedem Papalem hujusmodi maculis pur- garet. Et sanè tam prosperè, tamque canonicè res illas Imperator gessit, ut ei Patriciatus Roma- ni honor, exemplo Caroli Magni tributus fuerit. Sequitur proinde, tunc temporis Imperatorem Romanum nequaquam Pontificis servile manci- pium, sed Dominum potius fuisse. Henricus IV. Imperator portavit quidem Meretricem Baby- lonicam: & se ei adeò submisit, ut nudus etiam pe- dibus abjectoque omni habitu regio scopas, & forfices in manu gerens, quibus se flagellari per- mittere voluit, Romam iverit, & sæviente hyemè ultratriduum Gregorii Pontificis responsum ex- pectarit: Hic ipse verò Henricus Imperator cō- actus fecit, quicquid fecit: uti vel inde apparet, quòd Wormatiæ Conventum indixit, & ex com- muni sententiâ Episcoporum Italiæ, Galliæ, & Germaniæ decretum tale adversus Pontificem Romanum promulgavit.

Carolus Ma-
gnus Ponti-
ficem Roma-
num intra
Cancellos
retinuit.

Gratian.
dist. 63. c.
Hadrian.
22.

Sigon. lib. 4.
de Regno I-
talie.

Phil. Morn.
in Mysteria
iniquit. pag.
408. & seq.

Schisma Ec-
clesia Ro-
mana hor-
rendum.
Platina.
Leo Cardin.
Ostiens.

Quomodo
Imp. Hein-
ricus IV. me-
reticem Ro-
manam
portavit.

Decretum
Imp. Hein-
rici IV. ad-
versus Pon-
tificem Ro-
manum.

Hildebrandus, qui se Gregorium nuncupat, pri- mus sine consensu nostro, adversus Imperatoris Ro- mani, rerum Domini à Deo constituti, voluntatem, contra morem majorum, contra leges, contra auspi- cia Pontificatum maximum, quem pridem ambivit, & iudicio convictus, perpetuò abiuravit, invasit: Monachus desertor est, novis dogmatibus sacrosan- ctam Philosophiam adviderat, divinas literas falso interpretando suæ causæ servire cogit, concordiam Collegi scindit, sacra, profana, divina, humana com- miscet, utrumque juxta polluit. Diabalicis, hoc est acerbissimorum hostium spurcissimis criminationi- bus, iniquorum maledictis aurem commodat & cre- dit: Testis, iudex, accusator, inimicus idem est. Ma- ritos ab uxoribus separat, scorta pudicis conjugibus, supra, incestus, adulteria, casto præfert connubio, populares adversus Sacerdotes, vulgus adversum Episcopos concuat. Neminem ritè initiatum docet, nisi qui ab eo sacerdotum emendicaverit, atque ab ejus anrisugis mercatus fuerit: vili plebecula grati-

ficari studet, vulgi imperiti auram capiat, simulata religione decipit, defraudat, circumvenit, in Senatu mulierculam de sacratissimis religionis mysteriis pertractat, supremi numinis legem, qua se idem quoque ligavit, solvit, utrumque & Imperium & Pontificatum sicuti Decu, & falsorum Deorum cultores faciliare consueverunt, usurpat, &c. Divina Majestati refragatur, Christianissimo Principi divinitus constituto, & à Deo inaugurato, resistit, versutus, fallax, obscurus, callidus Imperium orbis, titulo CHRISTI, sub ovina pelle ambit. Hasce ob causas sanctissimus Imperator Pontifex, Senatus, populusque Christianus illum Hildebrandum abdicandum, sibi eundem non placere, neque oves lupo committendas censent.

Friderici 1. Imperatoris affectio erga sedem papalem. Ex *Friderici primi* historiâ luculentissime patebit, quomodo Imperator ille gloriosissimus erga Pontificem, & sedem ejus Papalem affectus fuerit, Hadrianus enim Papa Legatos ad Imperatorem misit, qui affirmarent, Cæsarem

Otho Frisingensis. l. 3. cap. 8. & 9. Imperium habere à Papa: quod & Epistolâ suâ Pontifex ipse perspicuis verbis testatus fuit: sic enim inter alia literæ Pontificales habebant:

Debes gloriosissime Fili, ante oculos mentis reducere, quàm gratanter, & quàm jucundè alio anno mater tua sacrosancta Romana Ecclesia te suscepit, quantâ cordis affectione tractaverit, quantam tibi dignitatis plenitudinem contulerit & honoris: Et qualiter Imperialis insigne corona libentissime conferens, benignissimo gremio suo tua sublimitatis apicem studuerit confovere nihil prorsus efficiens, quod regie voluntati, vel in minimo cognosceret obviare. Neque tamen poenitet nos desideria tua voluntatis in omnibus implevisse: sed si majora beneficia, excellentia tua, de manu nostra suscepisset, si fieri posset, considerantes, quanta Ecclesia Dei, & nobis, per te, incrementa possint, & commoda provenire, non immerito gauderemus.

Hæ literæ, quomodo exceptæ sint, & quid ad eas responderit Imperator, ex Otthone Frisingensi iterum audiamus, qui sic pergit: Talibus literis lectis, & per Reinwaldum Cancellarium fida satis interpretatione diligentior expositis, magnâ Principes, qui aderant, indignatione commoti sunt, quia tota literarum continentia non parum ac redinis habere, & occasionem futuri mali jamjam fronte sua præferre videbatur: præcipuè tamen universos accenderat, quod in præmissis literis inter cetera dictum fuisse acceperant, quod dignitatis & honoris plenitudinem, sibi à Romano Pontifice collatam, & insigne Imperialis Corona de manu ejus Imperatorem suscepisse, nec ipsum poenitere, si majora beneficia de manu ejus suscepisset, habitâ consideratione, quanta Ecclesia Romana per ipsum possent incrementa & commoda pervenire.

Atque ad horum verborum strictam expositionem ac præfata interpretationis fidem auditores induxerat, quod à nonnullis Romanorum temerè affirmari noverant Imperium Urbis, & regnum Italicum, donatione Pontificum Reges nostros hætenus possedisse: idque non solum dictis, sed scriptis atque picturis representare, & ad posteros transmittere. Unde de Imperatore Lothario in palatio Lateranensi super hujusmodi picturam scriptum est. Rex venit ante fores jurans prius urbis honores: post homo fit Papa, sumit quo dante coronam. Talis pictura, talisq; superscriptio Principi, quando alio anno circa urbem fuerat, per fideles Imperii delata cum

vehementer displicuisset, amica prius investigatione præcedente laudamentum (id est, consensus) à Papa Adriano accepisse memoratur, ut & Scriptura pariter, atque pictura talis de medio tolleretur, ne tam vana res summis in orbe viris litigandi, & discordandi præbere posset materiam.

His omnibus in unum collatis, cum strepitus & turba inter optimates regni de tam insoluta legatione magis ac magis invalesceret, quasi gladium igni adderet, dixisse ferunt unum de legatis: A quo ergo habet, si à Domino Papa non habet Imperium? ob hoc dictum eò processit iracundia, ut unus eorum, videlicet Ottho Palatinus Comes de Bajora (ut dicebatur,) propè exerto gladio cervicem illius mortem intentaret.

At *Fridericus*, auctoritate præsentia sua interposita, tumultum quidem compefcuit, ipsos autem legatos securitate donatos, ad habitacula deduci, ac primo manè via sua proficisci præcepit, addens in mandatis, ne hac vel illac in territorii Episcoporum seu Abbatum vagarentur, sed recta via, nec ad dextram nec ad sinistram declinantes, reverterentur ad urbem. Ipsi itaque sine efficacia revertentibus, id quod factum fuerat, ab Imperatore universum regni ambitum literis declaratum, quarum hæc tenor fuit.

Cum divina potentia, à qua est omnis potestas, in cælo, & in terra, nobis Christo ejus regnum & Imperium regendum commiserit, & pacem Ecclesiarum Imperialibus armis conservandum ordinaverit: non sine maximo dolore cordis conqueri cogimur dilectioni vestra, quidem à capite sanctæ Ecclesiæ, cui Christus pacis ac dilectionis suæ characterem impressit, causæ dissensionum, seminarium malorum, pestiferi morbi, venenum manare videntur. De quibus, nisi Deus avertat, totum corpus Ecclesiæ commaculati, unitatem scindi, inter regnum & sacerdotium schisma fieri pertimescimus.

Cum enim nuper in Curia Bisuntii essemus, & de honore Imperii & salute Ecclesiarum debita solitudine tractarem, venerunt Legati Apostolici, asserentes se talem legationem nostræ asserere majestati, unde honor Imperii non parvum accipere deberet incrementum.

Quos cum prima die adventus sui honorifice suscepissemus & secunda (ut mos est,) ad audiendam legationem eorum cum principibus nostris consedissemus: ipsi quasi de mammona iniquitatis inflati de altitudine superbia, de fastu arrogantia, de execrabili tumidi cordis elatione legationem Apostolicis literis conscriptam nobis præsentaverunt: quarum tenor talis erat. Quod præ oculis mentis semper deberemus habere, qualiter Dominus Papa insigne Imperialis corona nobis contulerit, neque tamen poenitentia moveretur, si majora excellentia nostra ab eo beneficia suscepisset.

Hæc erat illa paterna dulcedinis legatio, qua unitatem Ecclesiæ & Imperii confovere debuit, qua vinculo pacis utrumque colligare studuit, qua ad utriusq; concordiam & obedientiam animos audientium allexit. Certè ad vocem illam nefandam, & omni veritate vacuam non solum Imperialis majestas debitam indignationem concepit, verum omnes Principes, qui aderant, tanto furore & ira sunt repleti, quod sine dubio illos duos iniquos presbyteros mortis sententia damnassent, nisi hoc nostra interciperet præsentia.

Porrò quia multa paria literarum apud eos reperta sunt, & schedula sigillata ad arbitrium eorum

eorum adhuc scribenda, quibus sicut hactenus consuetudinis eorum fuit, per singulas Ecclesias Thronici regni conceptum iniquitatis sua virus respergere, altaria denudare, vasa domus DEI asportare, cruces excoriare nitebantur: ne ultra procedendi facultas eis daretur, eadem, qua venerant via, ad urbem eos redire fecimus. Cumque per electionem Principum à solo DEO regnum & Imperium nostrum sit, qui in passione CHRISTI filii sui duobus gladiis necessariis regendum orbem subiecit, cumque Petrus Apostolus hac doctrina mundum informaverit, DEUM timeate, Regem honorificate; Quicunque nos, Imperialem coronam pro beneficio à Domino Papa suscepisse dixerit, divina institutioni & doctrina Petri contrarius est, & mendacii reus erit.

Quia verò hactenus honorem & libertatem Ecclesiarum, qua jamdiu indebita servitutis jugo depressa est, à manu Egyptiorum (id est, Romana Curia) studuimus eripere, & omnia eis dignitatum suarum jura conservare intendimus, universitatem vestram super tanta ignominia nobis & Imperio condolare rogamus, sperantes, ne honorem Imperii, qui à constitutione nobis & Christiana religionis institutione, ad vestra usque tempora gloriosus & non imminutus extitit, fidei vestra indivisa sinceritas, tam inaudita novitate, tam presumptuosa elatione imminui patiatur: sciens omni ambiguitate remota, quòd moris periculum ante vellemus incurere, quàm nostris temporibus tanta confusionis opprobrium sustinere.

Videt Lector, quàm masculè Imperator jugum Papale excusserit: & quòd Mulierem vel Meretricem Romanam capiti insidere ejus, nequaquam permittere voluerit. Hadrianus sanè in sententia suà acerrimè perstitit, ad tres Electores Ecclesiasticos sic scribens: Romanum Imperium à Græcis translatus est ad Alemannos, ut Rex Teutonicorum non antè, quàm ab Apostolico coronaretur, Imperator vocaretur: Ante consecrationem Rex: post Imperator: Unde igitur habet Imperium, NISI à NOBIS? Ex elatione Principum suorum habet nomen Regis, ex consecratione autem nostra nomen habet Imperatoris, & Augusti & Caesaris. Ergo per nos imperet.

Egregie verò Imperator Fridericus per inversionem respondit Pontifici, quod quicquid Papa Romanus habet, ex beneficio ac dono Imperatorum ac Principum acceperit: sic enim referente Nauclero, Epistola Imperatoris sonat:

Fridericus Dei gratia, Romanus Imperator semper Augustus, Adriano Ecclesie Catholicae Pontifici, omnibus illis adherere, qua cepit Jesus facere & docere: Lex iustitia, unicuique quod suum est, restituit. Non enim parentibus nostris derogamus, quibus in hoc regno nostro debitum exhibemus honorè, à quibus videlicet progenitoribus nostris & regni dignitatem suscepimus & coronam. Nunquid tempore Constantini Sylvester regalis aliquid habuisse dignoscitur? sed ejus pietatis concessione libertas concessa est Ecclesie, pax restituta, & quidquid regalis papatus vester habere dignoscitur, largitione Principum obtinet, unde cum Romano Pontifici scribimus, jure & ex antiquo nomen praponimus, & ad iustitia normam eidem nobis scribenti concedimus. Revoivite annales, & si lectum neglexistis, quod asserimus illic invenitur. Ab his autem, qui Dei sunt per adoptionem, & regalia nostra tenent, cur homagium ac regalia

Sacramenta non exigemus, cum ille noster & vester institutor ab homine rege nihil accipiens, sed omnia bona omnibus conferens, qui pro se & Petro censum Casari persolvit, & exemplum vobis dedit, ut ita faciat, docet vos dicens: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Aut igitur regalia nobis dimittant, aut si hac utilia curaverit, qua Dei Deo, qua Casaris Casari persolvant. Cardinalibus utiq; vestris clausæ sunt Ecclesie, & non patent civitates, quia non videmus eos Predicatores, sed Pradatores, non pacis corroboratores, sed pecunia raptore: non orbis reparatores, sed auri insatiabiles corrosores. Cum autem viderimus eos, quales requirit Ecclesia, portantes pacem, illuminantes patriam, assistentes causa humilium in equitate: necessarius eos stipendius & comitatu sustentare non differemus. Humilitatis autem, qua est custos virtutum, & mansuetudinis vestra non minimam notam incurritis, cum hujusmodi quaestiones religioni non multum conferentes, secularibus personis proponitis.

Provideat itaque paternitas vestra, ne dum talia vovet, qua indigna ducimus, offendiculum ponat illis, qui velut ad imbrem serotinum ori vestro aures suas arrigere festinant: non enim non possumus respondere auditis, cum superbia detestabilem bestiam usque ad sedem Petri reptasse videmus. Paci Ecclesie benè semper providentes benè semper valete.

Nimirum ita patet, non ὁμοθυμαδόν, universos, & singulos Imperatores Romanos sarcinam illam servilis obedientiae erga Pontificem Romanum portasse. Atque hæc de observatione decimâ quartâ dicta sufficiant.

XV. Cum mentem, sapientia imbutam Sp. S. requirat, ut mysteria hæc Apocalyptica rectius intelligantur, (hic est mens, quæ habet sapientiam,) utique non omnis sapientia à Theologiâ excludi, vel relegari debet: sed opera potius danda, quòd ad sapientiam

veram, & divinam pertingamus. Ea verò non est φρόνημα illud τῆς σαρκός, sed φρόνημα τῆς πνεύματος, ad Romanos octavo, vers. sexto, sapientia mystica, Psal. 51. vers. 8. sapientia divina, 1. Corinth. 2. vers. 7. desursum proveniens, Jacob. 3. vers. 17. à spiritu sapientia, Esa. 11. v. 2. à Patre luminum, Jacob. 1. vers. 5. à DEO, Syr. 15. vers. 10. Cujus longè alia est ratio, quàm sapientiae humanæ: ἀνθρώπινον enim σοφίαν quod attinet, oculari illa demonstratione, & naturali ratione, seu fundamento proprio nititur: ita quidem, ut is demùm pro sapiente agnoscatur, qui σκαλικώτερον τῶν αἰτίων est, rerumque singularem rationem exactam reddere, & ex primis principiis demonstrare potest: Sapientia verò divina, λογισμὸς, & πᾶν νόημα demolitur ac captivat, 2. Corinth. 10. vers. 14. Sapientia divina solis oraculis Scripturæ sacrae nititur, & ex solo verbo DEI hauritur, Psal. 19. v. 8. Sapientia divina fidem requirit, in apprehendendis mysteriis: Per fidem enim (νοῶμεν) intelligimus perfectam fuisse secula verbo DEI, ut ex his, qua non apparebant, ea, qua videntur, fierent, ad Hebræos undecimo, vers. tertio. Dum ergo Sp. S. sapientiam exigit, ad intelligenda sacra mysteria, nihil aliud, quàm ut meditemur in verbo DEI, Psal. 1. v. 2. & diligenter scrutemur Scripturas, Johan. 5. v. 39. fide etiam omnes rationis humanæ insultus superemus, 2. Corinth. 10. vers. 4. nec non precibus piis instemus Jacob. 1. vers. 5. requi-

Hadriani Pontificis Epistola ad Electores tres Ecclesiasticos.

Nauclerus.

Opera danda est, ut ad sapientiam veram & divinam pertingamus. Rom 8, 6. Psal. 51, 8. 1. Cor. 2, 7. Jacob. 3, 17. Esa. 11, 2. Jacob. 1, 5. Syr. 15, 10. Sapientia divina ratio est alia quam humana.

Hebr. 11, 3.

Psal. 1, 2.

Ioh. 5, 39.

2. Cor. 10, 4.

Jacob. 1, 5.

requirit : adeoque sapientiam divinam multis parafrasis sapientiae humanae praeposit : Quod observandum est contra Sacramentarios , qui sapientiam in Theologia talem in proscenium Ecclesiae producant , quae rerum sacrarum veritatem ex principiis & fundamentis rationis humanae deducat , nec Regulas Logicas transcendat. Ita Zwinglius in Colloquio Marpurgensi expressè dixit : *NIHIL credendum esse, quod ratione comprehendere nequeat : quia DEUS credenda nobis non proponat incomprehensibilia* ; referente Philippo Melanchthone in brevi narrat. Colloq. Marpurg. quae extat Tom. 4. Jenens. Germ. Operum Lutheri, fol. 468. quae verba nihil differunt ab impio Averrois iudicio, qui pro levitatibus signo habet, si credamus aliquid esse verum, quod ratio non apprehendere, nec intellectus intelligere queat : Hinc Sadeel quoque in tractatu suo de verit. hum. naturae in Christo : Omnipresentiam CHRISTI secundum carnem ideò negat, & impugnat, quia dogma hoc principiis communibus rationis non congruat : uti videre est, pagina centesima, quadragesima secunda, quasi verò sapientia divina circa universalia tantum, & non potissimum circa exacta vel singularia occuparetur : Impium proinde Johannis Piscatoris est pronuntiatum, quod Theologia Regulas Logicas non transcendat : In Resp. ad Elench. Buscheri, cap. 14 pag. 89. contrarium ostendi in scriptis adversus Berolinenses Sacramentarios antehac editis : & aliquot exempla adduxi, nimirum, 1. cum Pater caelum & terram crearet, Filius & Spiritus sanctus itidem, an his tribus personis creatio Logice attribui possit ? An causae dicantur ? & quales causae ? Num sociae ? vel partiales ? Respondet Christophorus Massonius in Anatomia sua universali, adversus me nuper edita, rectè *DEUM causam creationis vocari* : ita quidem, ut Deus Pater *αἰτία* sit *ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως*, Filius *συμ-αρχὴ*, Spiritus sanctus *τὸ ἅγιον*, & auctoritates Basilii, Ignatii, Iustini, ac aliorum adducit, parte prima, pagina nonagesima quarta, sed extra oleas vagari Sacramentarium Lector facile deprehendit. Non enim quaestio est, an Deus Pater, Filius, & Spiritus sanctus causa in singulari, sed an causae in plurali numero rectè dicantur : Deinde, quaestio est, an Logice creationis causae vocari queant ? Ego quidem in omnes aeternitates non ausim hoc pronuntiare : cum extra omnem controversiam sit, quod Deus omnia praedicamenta transcendat, & in Deo nulla operatio vera Logica locum inveniat : Analogice quidem, hoc est, improprie, causa creationis Deus dicitur : sed non Logice, multo minus causae in plurali numero, quod tamen asserere non erubuerunt Rudolphus Goclenius, libro primo Institutionum Logicarum, & Amandus Polanus, libro primo Logices, pagina decima quarta. Penitus certe si rem expendamus, facile, quid monstri lateat sub hac locutione, quod Pater, Filius, & Spiritus sanctus causae sint sociae creationis, apparet. Causa enim relatio est transcendens, & requirit suum fundamentum, quod est vis agendi : Multiplicato igitur fundamento, multiplicatur etiam causa : vicissim non multiplicato fundamento, non etiam multiplicantur causae : quod si itaque diversae causae sunt Pater, Filius, & Spiritus sanctus, necessario sequitur, diversas quo-

que virtutes agendi illis tribuendas esse, quod si ne blasphemia ne quidem cogitari, multo minus dici & affirmari potest. Aliud exemplum, quod idem evincitur, sapientiam divinam longissime superare omnem sapientiam humanam, hoc est, cum quaeritur : An Logice enunciari possit, Pater est Deus, Filius est Deus, Spiritus sanctus est Deus.

Christophorus Massonius part. 1. Anatomiae universalis, pag. 95. affirmat, & praedicationem vel enunciationem praedicatam, esse categoricam, affirmativam, veram & singularem, contendit : mirè autem omnia sequentibus paginis involvit, ut quorsum se vertat, ipsemet ignoret : Convictus enim est in sua conscientia, quod praedictio illa propriè ad regulas Logicas non congruat : neque enim essentia divina genus est, nec species, quatenus Genus & Species in Logicis considerantur : Nam genus est, quod de pluribus specie differentibus praedicatur, in quid : Nosne verò in Trinitate sacra ejusmodi differentiam specierum admitemus ? Absit. Species dicitur, quae sub illo genere per formam & differentiam specificam, ad certam, distinctam, & oppositam naturam coarctatur, & limitatur : Anne verò talis oppositio naturarum in mysterio Trinitatis locum habet ? Quicquid igitur garriat Massonius, nunquam tamen salvà pietate Christianam obtinebit, proprietate Logica dici, quod Pater sit Deus, Filius sit Deus, & Spiritus sanctus sit Deus : quemadmodum nec Logice enunciatur, quod Deus sit homo, virgo sit mater, & quae sunt hujus generis alia, jamdudum adversus *φλυαρίας* Sacramentarium masculè asserta. Hanc vice eo tantum fine nonnulla repeto, ut sciamus, ad intelligenda mysteria sacra, non sapientiam humanam, sed divinam, non verò ex Enthusiasticis, & inspirationibus clanculariis, de quibus moderni Fanatici fabulantur, sed ex solius Scripturae sacrae testimoniis profectam requiri. Hanc petamus enixè à Domino : certi, preces nostras indubiè exauditum iri. Cum Eunuchus sapientia verà destitueretur, nec sensum vaticinii Prophetici intelligeret, nequaquam per raptus, vel Enthusiasticos, de quibus Weigeliani nunc garriunt, sed per interpretationem Philippi Evangelistae, quam ex visceribus Prophetiae desumpserat, ad verum intellectum pervenit, Actor. 8. Quo ipso medio Christus etiam usus fuit in illuminatione, & informatione Apostolorum : *Explicans ipsis omnem Scripturam, ex Moysae, & Prophetis*, Luc. 24. v. 27. Valeant igitur veteres ac recentiores Fanatici, valeant, inquam, & se ex eorum numero esse credant, de quibus Apostolus inquit : *φάσκειντες εἶναι σοφοί, ἐμώρυνθησαν*, Rom. 1. v. 22. Opinati se esse sapientes, stulti facti sunt : Revera enim homines isti nihil aliud, quam stultos cerebri sui conceptus & deliras imaginationes, ac somnia proferunt : uti ex scriptis Fratrum Rosae crucis, praesertim Nageli, & hujus farinae aliorum videre licet.

XVI. Summā animi lætitiā ex osculemur verba haec, quibus Sp. S. praedicat, quod Antichristus Romanus, qui octavus, & de septem esse dicitur, in interitum vadat, vers. 11. *Ipse octavus est, & de septem est, & in interitum vadit* : *εἰς ἀπώλειαν ὑπάξει* : Nec sanè immerito : Ipse

An Logice enunciari possit, Pater est Deus, Filius est Deus, Spiritus sanctus est Deus ? Christoph. Massonius pag. 95.

Num Logice enunciari queat, Deus est homo, virgo est mater.

Actor. 8.

Luc. 24. 27.

Rom. 1. 22.

Zwinglius.

Philip. Melanchthon.

Averroes.

Anton. Sadeel de verit. hum. nat. in Christo pag. 142.

Joh. Piscator in Resp. ad Elench. Buscheri, s. 14. pag. 89.

Christoph. Masson. part. 1. Anat. univ. p. 94. An Deus Pater, Filius, & Spiritus sanctus causa vocari queant creationis ? & quidem sociae ?

Rudolphus Goclenius, lib. 1. Instit. Logic. Amandus Polanus lib. 1. Logic. p. 14.

Ipse enim longo tempore, alius non fuit, quam
Apoc. 9. 11. *ἡ πόλις ἡν ὁ ἀποκάλυψεν*, Apocal. 9. vers. 11. *ἡ πόλις ἡν ὁ ἀποκάλυψεν*, 2.
2. Thess. 2. 3. Thess. 2. vers. 3. qui scopum latronum sibi præ-
Cur Papa fixum habuit: *Romanus* Latro enim tantum venit, ut ma-
in interitū *vadat.* *Idem* *Antichristus Romanus* indefinen-
ter egit: perditionem causando infinitarum
loh. 10. 10. animarum: quas Scripturæ sacræ interceptione,
 prohibitione, adulteratione, vituperatione,
 quas Idololatriâ variâ, & publica, quas Circeo
 suo poculo humanarum traditionum, fictæ An-
 tiquitatis, falsorum prodigiorum, & mille aliis
 artibus ac fraudibus miserrimè perdidit: ut
 taceam perditionem corporalem & temporalem:
 cuius itidem Antichristus Author fuit, hodieque
 Author esse pergit: Quot enim Regna, quot
 Principatus, quot Regiones, quot Provincias,
 quot innumera loca hætenus Consiliis suis
 adversus Evangelicos conceptis extremè perdidit
 & devastavit? Superioribus præsertim annis
 proximis: Enimverò sive Hungariam, sive
 Bohemiam, sive totam Germaniam peragres,
 nihil, quàm deplorandam perditionem ubivis
 locorum deprehendes: Quâ in re ingenium
 imitatur Antichristus Diaboli. Hic ipse enim
 nihil magis in votis habet, quàm ut omnia
 perdat, Apocal. duodecimo, vers. duodecimo.
 Myriades innumerabiles hominum sanguineis
 lachrymis conqueruntur, quàm crudeliter ab
 Antichristo hætenus afflicti sint: Perditionis
 vestigia undique & ubique ostendunt: Jure
 igitur vicissim Filius iste perditionis vapulat,
 & in interitum vadit: per quæ enim peccavit,
 eadem & punitur, Sapient. 11. v. 17. Accedunt
 huc alia præfagia, interitum certum Antichristo
 Romano minitanti: perdit enim Dominus omnes,
 qui loquuntur mendacium, Psal. 5. v. 7. Atqui
 Papa Romanus pater est mendaciorum: falsa enim
 doctrina sepius mendacium in Scripturâ sacrâ
 vocatur, Esa. 9. vers. 15. cap. 32. vers. 7. Jerem.
 5. vers. 31. cap. 7. vers. 4 & 8. cap. 8. vers. 5.
 cap. 23. v. 25. 26. cap. 27. v. 10. 14 & 16. Ezech.
 13. v. 6. 8. & 9. Sophon. 3. v. 13. Jam totus
 Papatus ex falsis dogmatibus diversorum hæreticorum
 conflatus & compilatus est: anne igitur dubitemus,
 Antichristum, vel solo mendaciorum innumero-
 rum nomine perditum iri? Perdit DEUS omnes,
 qui fornicantur, Psal. 73. vers. 22. Atqui Antichristus
 est, & dicitur MATER fornicationum, & abomina-
 tionum terræ, Apocal. 17. v. 5. Meretrix magna,
 Apoc. 17. vers. 1. Perdit Dominus omnes, qui
 tribulant justos, Psal. 143. v. 12. Quomodo ergo
 perditionem evadet Antichristus, qui sine mensurâ
 & numero tribulavit pios, unicoq; Christo Jesu,
 & dispositionibus ejus sanctissimis addictos?
 Quot tormenta, quot cruciatus? quot supplicia
 intulit ingenuis Evangelicæ veritatis Confessoribus,
 juxta typum Antiochi Epiphanis, de quo sanctus
 Daniel cap. 8. vers. 24. sic vaticinatus fuit:
 Roborabitur fortitudo ejus, sed non in viribus
 suis, & supra, quàm credi potest, universa vastabit,
 & prosperabitur, & faciet, & interficiet robustos,
 & populum sanctorum, secundum voluntatem
 suam: Ad unguem se præstat talem Antichristus
 Occidentalis: certò igitur, hanc etiam ob causam,
 in interitum vadet. Perdetur de terra memoria
 ejus, Psal. 34. v. 17. perditus erit in æternum,
 Jerem. 50. v. 26. utut ergo ad tempus floreat
 Papale Regnum: utut nonnunquam triumphet:

utut prosperitatem sibi perennem polliceatur,
 tandem tamen in interitum vadet, ubi videlicet
 mensuram iniquitatis adimpleverit: quemadmodum
 mox plura de judicio divino, quod super Meretricem
 magnam decretum est, audiemus. Jam sufficit,
 quòd haud obscurè initia Patrum nostrorum
 seculo vidimus, quomodo in exitum vadere
 Antichristus cœperit: cumque Apostolus voce
ὑπάρχει utatur, quæ lentum gressum denotat:
 utique & pedetentim in interitum bestiam
 descensuram innuit quemadmodum & per
 gradus ex imâ Abyssu ad summum *πνευμα-
 τοπολιτικῆς* Monarchiæ fastigium ascendit:
 quare in te multum opis & operis contulerunt,
 decem illa cornua, quæ unum consilium habuere,
 & virtutem ac potestatem suam Bestia Antichristiana
 tradidere, Apocal. 17. vers. 13. Mirari enim
 satis non possumus, quanta animorum consensione,
 quantâ consiliorum conspiratione, quantâ virium
 conjunctione Thronus Papalis hætenus à decem
 præsertim cornibus, vel Regibus, ad præsentem
 usque horam firmatus, & reverentia erga
 Mulierem purpuratam asserta sit: Et si enim
 ipsa cornua nonnunquam inter se mutua
 diffidia aluerunt: ubi tamen res Bestiæ gerenda
 fuit, mox positis odiis privatis *μίσαν γνώμῳ* habuerunt,
 & incolumitatem Sedis Papalis strenuissimè
 propugnârunt.

Hisce omnibus autem non obstantibus, suo
 tempore Antichristus in interitum vadet: Hoc
 certissimè verum esse experientia cum DEO & die
 luculentius docebit.

XVII. Speciosum nomen est UNITATIS: quâ
 insigniter triumphant Pontificii: perpetuò
 gloriantes, in solâ Ecclesiâ Romanâ veram unitatem
 reperiri: & vel hoc nomine eam mereri, ut pro
 verâ, & Apostolica Ecclesia agnoscat: Jactant
 autem unitatem inter caput Pontificem Romanum:
 & inter membra, tam Ecclesiastica, quàm Politica:
 inter quæ exactissima sit animorum harmonia:
 jactant unitatem Catholicam quoad scripta. Sic
 enim Robertus Bellarminus ait: In nostra Ecclesia
 omnes Scriptores sacri mirifice consentiunt, licet
 fuerint homines diversi, & in locis, temporibus,
 ac linguis diversis scripserint. Jactant tertio,
 Unitatem Conciliorum, & decretorum Pontificiorum,
 quæ iidem in omnibus dogmatibus inter se accuratè
 conveniant. Jactant denique hanc unitatem, quòd
 omnes toto orbe dispersi Catholici fidei dogmatibus
 idem sentiant, quod novissimè etiam Petrus Cusse-
 minus in suis ad me datis Epistolis vehementer
 contendit: Equidem peculiari tractatu cerussam
 hanc Pontificiam abstergere, & larvam unitatis
 veræ detrahere Ecclesiæ Romanæ possemus,
 sed placet *ἐν παρόντι* breviter tantum summa
 rerum capita perstringere: uberiorem verò tractationem
 in aliud tempus reservare. Primò igitur sciendum,
 quod Unitas per se Ecclesiæ veræ nota nequaquam
 sit. Hic enim Sp. S. de Regno Antichristi ait:
 quod inter decem cornua & bestiam summus
 consensus futurus sit, habituris illis unam mentem,
 & unum consilium, Apoc. 17. v. 13. Unde sic
 argumentor:

Quod Ecclesiæ Antichristianæ commune est, &
 in ea reperitur, id pro notâ genuinâ & infallibili
 veræ Ecclesiæ haberi nequit:

Atqui unitas capitis & membrorum communis
 est sedi vel Regno Papali: inque illo palpabiliter
 invenitur;

Ergo

ὑπάρχει.
 Regnum
 Papale
 pedetentim
 ibit in interitum.

Apoc. 17. 13.

laetantia
 Papistarum
 de unitate
 sua Ecclesiæ.

Rob. Bellar.

D. Petrus Cussemius.

Unitas per se non est nota veræ Ecclesiæ.

Apoc. 17. 13.

Ergo pro infallibili nota vera Ecclesia haberi non potest.

Major luce sua lucet: Minor constat ex loco nostro Apocalyptico, nec non ex proprio Romanæ Ecclesiæ testimonio: Jactat enim suum intimum consensum inter caput & membra: confirmatur insuper inductione aliorum exemplorum, quæ ostendunt, 1. *μὴν γνῶμην* vigere in Regno Satana, quod Christus Jesus ipsemet, *Luc. 11. v. 18.* testatur: 2. *μὴν γνῶμην* vel conspirationem & unitatem apud impios quovis tempore usitatam fuisse. Ecce enim *μὴν γνῶμην* apud edificatores turris Babylonica, *Genes. 11. v. 3. & 4.* Ecce unitatem apud Fratres Josephi, cum persequerentur illum, *Gen. 37. v. 8. 11. 18. 19. 20.* Ecce miram unitatem capitis & membrorum, cum Aaron summus Pontifex vitulum aureum populo Israëlitis, opere fusorio conflaret, ac adorandum sisteret, *Exod. 32. vers. 4. & 6.* Ecce *μὴν γνῶμην* omnium Baalitarum adversus sanctum Heliam, *1. Reg. 18. v. 26.* Et annon unitas erat maxima capitis ac membrorum, quando summi Sacerdotes, Scribæ, Pharisei, primores populi, & omnes Judæi, in necem Servatoris Jesu Christi consenserunt? Ex unitate igitur malignantium de causæ ipsorum bonitate judicari nec potest, nec debet: ita quoque unitas Pontificis, & membrorum Ecclesiæ Romanæ veritatem conciliare nequit.

Alioquin Mahometistæ, alioquin Arriani quoque, ex consensu suo mutuo adversus Ecclesiam Romanam triumpharent. Quid? quod jam olim Hilarius contra Auxent. scripsit: *Antichristi ministros ejusmodi impietatis unitatem jactare.* Et inter Pontificios Scriptor celebris Johannes Ferus, in post. serm. 3. de eccl. non erubuit affirmare: *In omnibus gentibus majorem nunc esse concordiam, quam inter Christianos.* Salva ergo manet nostra argumentatio.

Quid si verò adderem, non semper tam bellè & pulchrè Papam, & membra inter se convenire: Anne enim *μὴν γνῶμην* caput & membra habuerunt, cum Papa Victor Ecclesias Asiaticas excommunicaret? cum Johannes XII. deponeretur? cum Leo Pontificatu deturbaretur: cum Johannes XXIII. à Synodo Constantiensi, Eugenius à concilio Basiliensi, removeretur? Sed progrediamur ad alterum unitatis Pontificiæ documentum, quod videlicet omnes Scriptores sacri mirificè inter se consentiant: Sanè, si per Scriptores sacros sancti Prophetæ & Evangelistæ intelliguntur, nihil prorsus habent Pontificii, de quo hac in parte gloriantur: Unitas namque illa, & harmonia Scriptorum sacrorum non auctoritate Pontificum, vel Pontificiæ Ecclesiæ, sed à divina inspiratione provenit: Cum omnis scriptura divinitus inspirata sit, *2. Timoth. 3. vers. 16.* frustra ergo unitatem sacrorum Scriptorum, ad probandam veritatem Ecclesiæ suæ Romanenses adducunt.

Consensum autem Conciliorum, & Pontificalium decretorum quod attinet, vehementer ille claudicat: alibi enim conflictum Conciliorum & decretorum Papalium fusiùs ostendimus: Et hospites planè sunt in scriptis Pontificiis, qui Labyrinthos contradictionum innumera bilium non animadvertunt: Exempli gratia: Concilium Constantinopolitanum primum statuit, Can. 5. quòd primatus Ecclesiasticus Romano Pontifici sit tribuendus: Concilium autem Carthaginense tertium, Can. 16. statuit: Nemi-

nem vocari debere Principem Sacerdotum: Concilium Nicenum secundum decrevit cultum imaginum contra decretum Concilii Constantinopolitani: uti fatentur Patres Nicenæ Synodi, Act. 6. In Concilio Romano sub P. Stephano VII. damnatus est Pontifex Formosus, & omnia ejus acta abrogata: In Concilio autem, quod Ravennæ sub Johanne Undecimo habitum fuit, Formosum restitutum, & Stephanum vicissim damnatum, legimus: Immo Platina in vit. Pontif. expressè scribit: Post Stephanum semper hæc consuetudo servata est, ut Acta priorum Pontificum, sequentes, aut infringere, aut omnino tollerent: En jactatam à Pontificiis Conciliorum & Pontificalium decretorum harmoniam.

Nolo jam urgere schismata Ecclesiæ Romanæ, quorum Onuphrius triginta, Thomas Stapletonus autem relect. Princip. fid. contr. 1. quæstione quinta, articulo tertio, viginti quinque agnoscit: ubi Satanas Pontifices Romanos contra Pontifices commovit, uti Bellarminus loquitur in Præfat. contr. de Rom. Pontif. Hoc unicum addo, *Matthiam Flacium Illyricum* elegantem libellum de sectis, diffidiis, & dissensionibus Pontificiorum edidisse, in quo septem species Papistica Concordiæ recenset: primamque Satanicam, secundam verò Politicam, tertiam beluina, seu pecuinam, quartam Iscarioticam, quintam Tyrannicam & servilem, sextam Herodianam, septimam tandem extrinsecam, & accidentalem vocat. Uberiorem explicationem qui desiderat, vel libellum ipsum, vel Epitomen meritissimi, & celeberrimi Theologi Dn. D. Gerhardi, Amici nostri honoratissimi, in Locorum Tomo 5. pag. 1114. & seqq. inspiciat.

Interim fixum & firmum manet thema, cum cornua decem *μὴν γνῶμην* in re mala habere dicantur, idcirco unitatem, quam jactant Pontificii, pro verâ & infallibili notâ Ecclesiæ veræ nequaquam agnoscendam esse.

XVIII. Suavissimum nomen Christi, quòd *Christus* Agnus iterum hic vocatur, vers. 14. denuò meditationem quoque nostram meretur. Jam olim in Vet. Testamento typicè prædixerat Dominus, Servatorem Agnum futurum: idcirco præceperat, ut *Agnus unus manè, Agnus alter vespere offerretur*, *Levit. 12. vers. 6. & cap. 14. vers. 12.* Ita jussit Altissimus, *Agnum unum tolli, & in sacrificium pro delicto offerri*, *Num. 6. vers. 14.* Huc pertinet locus illustris, *Esa. 53. v. 7.* *Sicut AGNUS ad maculationem ductus est, & velut ovis coram tondente se obtulit, nec operuit os suum.*

Dicitur autem Agnus, quasi ἀγνός, ab innocentia & puritate: *Ego sicut Agnus innocens*, *Jerem. 11. vers. 19.* Verè enim Servator noster ἀμὼς est, ἀμὼς ὁ καὶ ἀσπίς, *1. Petr. 1. vers. 19.* qui peccatum non novit, *2. Corinth. 5. vers. 21.* aque omnium hominum inculpatione semper & prorsus immunis fuit, *Johan. 8. vers. 46.* Possem hic exaggerare stupendam Agni hujus patientiam: qua Patri obediens factus est, usq. ad mortem, mortem autem crucis, *Philip. 2. vers. 8.* Possem alias Agni proprietates ad Agnum nostrum Apocalypticum accommodare, sed meminerimus nunc potissimum singularis Agni hujus beneficentiæ. Si enim aliàs Agnus homini benefacere solet: multò certè magis AGNUS DEI nobis benefecit, *Actor. 10. v. 38.* Carnem namque suam nobis in cibum, & sanguinem in potum dedit: vesti-

Esa. 61, 10.

bus insuper justitiæ ac salutis nos induit, Esa. 61. vers. 10. Et quod postremo loco minimè habendum, Agnus hic peccata nostra in humeros suos suscepit, eaque super lignum in corpore suo pertulit, 1. Petr. 2. vers. 24. ad oque pœnas peccatorum æternas à nobis sustulit, Esa. 53. vers. 5.

1. Petr. 2, 24.
Esa. 53, 5.

Quotiescunque igitur infernalis Draco nos peccatorum mole & fœtore tertere cupit, toties meminerimus Agni nostri JESU CHRISTI, qui sancto suo merito nos omnes ab hisce periculis potenter ac clementer liberavit. Hujus cœtore tincta corda nostra si fuerint, illico Exterminatorem, vel Percussorem Angelum fugabunt.

Agnus dicitur, & est Dominus Dominantium, & Rex Regum.

XIV. Notetur verò etiam diligenter, quòd AGNUS hic κύριος & κυριών, & βασιλεύς βασιλέων, Dominus Dominantium, vel Dominorum, & Rex Regum esse dicitur, v. 14. AGNUS HIC EST DOMINUS DOMINORUM, & REX REGUM, quibus verbis summa, & divina mysteria nobis consideranda proponuntur. Sicut enim Agnus naturam Christi notat humanam: ita nomen Domini naturam ejusdem innuit divinam. Et quidem de humana Christi natura non usque ad eò magna hodie est in Ecclesia DEI controversia: Expirarunt enim veteres illæ Valentiniarum, Martionitarum, Ebionitarum, & aliorum hæreses: Divina verò natura, tum à Judæis & Turcis, tum à Photinianis blasphemè negatur: contendunt enim universi, Filium hominis ex B. virgine Maria in plenitudine temporis natum, nequaquam pro æterno filio Dei, vel Deo vero, & æterno habendum esse, quæ blasphemiam inde oritur, quod à Photinianis articulus sanctæ Trinitatis impiè negatur & exploditur.

Solum enim Patrem pro vero Deo agnoscunt: Filii autem & Sp. S. Deitatem pernegare pergunt: uti ex Catechismo Raccoviensi, ex scriptis item Valentini Schmalzii, Georgii Enjedini, Fausti Socini luculenter patet.

Catec. Raccoviensis.
Valentini Schmalzii.
Georgii Enjedini.
Fausti Socini.

Jamdudum verò Theologi nostri, in Academiâ præsertim Witebergensi, serpentes istos conculcarunt, & tum S. S. Trinitatis mysterium, tum Filii Dei Deitatem masculè asseruerunt: ut minimè opus sit, hoc loco vel ἀνασκευαστως, vel κατὰσκευαστως, prolixius hanc controversiam ventilare: συνοπτικῶς tantum notemus præcipua aliquot fundamenta, ex quibus divinitas Christi Jesu ἀσφαλῶς demonstrari & probati potest:

Argumenta pro Deitate Christi.

Primum verò sic habet:

Cuiusque simpliciter & absolute natura divina tribuitur, ille etiam jure pro vero Deo habetur:

Atqui Christo Agno ἀσφαλῶς, & absolute natura divina tribuitur;

Ergò Christus Agnus merito pro vero Deo habetur.

Majoris connexionem Adversarii ipsimet largiuntur: Minoris probatio ex Scriptura facta depromitur: Et initio quidem certum est, nomen Jehovah DEI nomini esse proprium: sic enim scriptum legimus, Exod. 3. vers. 15. Dices filiis Israel: Jehovah Deus Patrum vestrorum, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob misit me ad vos: hoc nomen mihi est in æternum, & hoc memoriale meum in generationem & generationem, Exod. 6. vers. 3. Nomen meum Jehovah non indicavi eis, Psal. 83. v. 14. Tu nomine

Nomen Jehovah Dei nomen est proprium.
Exod. 3, 15.

Exod. 6, 3.
Psal. 83, 15.

tuo solus Jehovah, Esa. 42. vers. 8. Ego Jehovah, hoc est nomen meum, honorem meum alteri non dabo, Ose. 12. v. 5. Jehovah est Dei Zebaoth, Jehovah est nomen ejus: Præsuppono igitur, nomen Jehovah soli atque uni vero DEO absolute ac simpliciter in Scripturâ sacrâ tribui, quod allegata dicta perspicue testantur.

Esa. 42, 8.
Ose. 12, 5.

Jam subsumo: Atqui Christus absolute & simpliciter Jehovah, Deus, vel quod idem, Dominus dicitur, quod apparet ex collatione locorum Vet. & Novi Testamenti. Cum enim Num. 14. vers. 22. & cap. 21. vers. 5. Israelitæ dicuntur, tentasse Jehovah: B. Paulus ait, 1. Corinth. 10. v. 9. quod tentaverint Christum: Ita ubi Dominus Deus præcessisse Israelitæ in deserto dicitur, Deuter. 31. vers. 3. Idem B. Paulus Christum præcessisse, vel comitatum esse eos fatetur, 1. Corinth. 10. vers. 4. Deinde ex clarissimis testimoniis, Jeremiæ vigesimo tertio, vers. sexto: Hoc est nomen, quo vocabunt germen Davidis, Jehovah justitia nostra: & hoc facit B. Paulus, 1. Corinth. 1. vers. 30. inquit: Christus factus est nobis à Deo justitia, Johannis primo, vers. primo: In principio erat verbum, & Deus erat verbum, Johannis vigesimo, v. vigesimo octavo, Dominus meus, & Deus meus, Actor. 20. vers. 28. Deus sanguine suo redemit Ecclesiam: quæ verba de solo Christo intelligi possunt, cum ille solus carnis & sanguinis particeps factus fuerit, ad Hebræos secundo, v. 14. Similis locus extat, 1. Tim. 3. v. 16. Deus manifestatus est in carne: Ita porro Christus vocatur Deus super omnia benedictus, Rom. 9. v. 5. Magnus Deus, Tit. 2. v. 13. Verus DEUS, 1. Joh. 5. v. 20. Ubi Cassiani verba diligenter notentur, qui libro tertio de Incarnat. sic scribit: Quando Paulus dicit, Christum esse DEUM, hoc Christianis sufficit: quando verò addit, Deum esse super omnia, eo omnem blasphemiam perfide assertionis excludit.

Num. 14,
22. c. 21, 5.
1. Cor. 10, 9.

Deut. 31, 3.

1. Cor. 10, 4.
Jerem. 23, 6.

1. Cor. 1, 30.

Johan. 1, 1.

Joh. 20, 28.

Act. 20, 28.

Hebr. 2, 4.
1. Tim. 3, 16.

Rom. 9, 5.
Tit. 2, 13.
Cassian. lib. 3. de Incarnat.

Pertinet huc nomen Domini, vel κυριος, quod nomini Jehovah, vel DEI aequipollent: Infinites verò Christus vocatur Dominus, quod in nostro textu fit Apocalypico: ubi Sp. S. Agnum nostrum vocat κύριον, nec tantum κύριον sed & κυριών κύριον: Sequitur ergò & invicta stat conclusio, CHRISTUM esse verum DEUM.

Non obstat, quòd Raccovienses Photiniani regeunt, p. 138. Nomen Domini nequaquam aequipollere nomini Dei, cum Christus, 1. Corinth. 8. v. 6. dicatur Dominus, Pater autem Deus: Nam æquipollentia vel inde apparet, quia in Vet. Test. nomina יהוה & יהוה in Novo autem Testamento κύριος & θεός indistinctè usurpantur: Exempli gratia, Genes. 2. vers. 2. & 3. inquit Moyses: Istæ sunt generationes cœli & terra, quando creatæ sunt die, qua fecit יהוה & יהוה Jehovah Elohim, vel Deus Dominus fecit cœlum & terram: idque non tantum ibi, sed per totum caput secundum & tertium Moyses facit: subinde Deum nomine utroque Elohim & Jehovah exprimens. Locum Apostoli quod attinet, scopus B. Pauli considerari debet: nimirum, non occupatum fuisse eum, ut demonstraret discrimen inter Patrem & Filium: sed ut ostenderet ingentem illam differentiam unius verbi Dei & Domini à falsis & λεγομένους Diis ac Dominis: quibus fictitiis Diis & Dominis opponit unicum verum Christianorum Deum & Dominum: Patrem & Filium: non quasi hi ab invicem differrent essentiâ: sed potius quia n-

Gen. 2, 2.

num uterque sunt essentia: alioquin ut simpliciter unum, & quidem ratione unius Deitatis ac Domini, fictis Diis & Dominis opponi minimè potuissent: cumque falsos Deos indistinctè Apostolus λεγομένους Deos & Dominos vocaverit. Idcirco & verum Deum indistinctè Deum & Dominum appellavit. Hæc de fundamento Deitatis Christi primo.

Sequitur secundum, quod tale est.

Quicumque; tribuuntur idiomata soli vero Deo propria, & omnibus creaturis extra sacram Trinitatem subsistentibus incommunicabilia, ille merito verus esse Deus creditur:

Atqui tales proprietates divina Christo Agno tribuuntur: nimirum quod sit ab aeterno, quod sit immutabilis, quod sit agens liberrimum: immortalis, omnipotens, omniscius, Bonus & similia:

Ergo Christus verus esse Deus merito creditur.

De connexionione majoris nulla ab adversariis controversia magnoperè movetur: Itaque in probatione minoris potissimum nunc occupati erimus, ostensuri, prædicta idiomata divina Christo Agno perspicuè in scripturâ sacra tribui.

Primum autem locum merito obtinet aternitas: ex qua tale pro divinitate Christi enascitur argumentum:

Quicumque; ab aeterno est, & à diebus aternitatis, item: quicumque; fuit ante omnes creaturas, adeoque; in principio, antequam mundus fieret: Item: quicumque; dierum nec initium habet, nec finem: Et primus est, atque; Novissimus, ille verus esse Deus:

Atqui prius totum & omne de Christo affirmatur; Ergo & posterius.

Subsumtionem probo ex verbis ipsius Spiritus sancti, quibus Christus ante solem, hoc est, ante Solis & Mundi creationem, filius, Ps. 72.

v. 17. ab aeterno egressus, Mich. 5. v. 2. Pater aternitatis, Esa. 9. v. 6. In principio fuisse, Joh. 1. v. 4. gloriam ante mundi constitutionem habuisse, Joh. 17. v. 5. Initio & fine dierum carere, Heb. 7. v. 3. primusque; ac Novissimus esse, Apoc. 1. v. 17. pntas dicitur.

Ergo pro Deo vero jure omni habetur.

Sequitur aliud argumentum ex immutabilitate desumptum.

Quicumque; in se, & naturâ suâ planè est immutabilis,

Ille est verus Deus.

Malach. 3. v. 16. Jacob. 1. v. 17. Ps. 102. v. 28. *Atqui Christus est immutabilis, & ille ipse, de quo verba Psalmi sonant: Tu ipse idemes, Psal. 102. v. 28. teste Epistola ad Hebræos, c. 1. v. 10. quæ verba Psalmi de Christo loqui testatur.*

Ergo Christus verus est Deus.

Addimus tertium ex Ps. 115. v. 3. & 135. v. 15. desumptum, ubi de Deo affirmatur, quod sit liberrimum agens, & omnia, quæ vult, faciat: Inde sic arguimus.

Quicumque; liberrimè, & pro beneplacito suo agit, in cælo & in terrâ, ille verus est Deus, Ps. 116. v. 3. & Ps. 135. v. 15.

Christus instar Patris liberrimè egit: vivificando, quos voluit, Joh. 5. v. 21. ponendo animam suam, & resumendo eam, Joh. 10. v. 18.

Ergo verus est Deus.

Idem robur inest argumento, quod ab immortalitate, omnipotentia, omniscientia, bonitate

& misericordia desumitur: Solus enim Deus est naturæ immortalis: Solus Deus est omnipotens: Omniscius: Bonus: Misericors: uti ex scripturæ testimonio constat: Rectè ergo sic concluditur:

Quicumque; est naturæ immortalis, verè omnipotens, omniscius, perfectè bonus, & misericors: Ille verus est Deus.

Atqui Christus est 1. immortalis, quia vita ipsa est, Joh. 14. v. 6. & quidem vita æterna, Joh. 5. v. 26. est 2. omnipotens, Apoc. 1. v. 8. Elgibbor, El. 9. v. 6. habet omnem potestatem in cælo, & in terrâ, Matth. 28. v. 18. est 3. omniscius, scrutatur corda & renes, Matth. 9. v. 4. Apoc. 2. v. 23. scit quid sit in homine: Joh. 2. v. 25. septem habet oculos, Apoc. 5. v. 6. est 4. Bonus, Matth. 20. v. 15. est bonus pastor, Joh. 10. v. 11. & 14. Est bonus Magister, Matth. 19. v. 16. Marc. 10. v. 17. Luc. 18. v. 18. Et si enim videtur Christus negare, quod bonus, & quod Deus sit, inquit: Nemo bonus nisi solus Deus: tamen ex contextu apparet, quod verba hæc opinioni tantum juvenis Christus opposuerit: qui, cum Servatorem pro nudo homine haberet, nihilominus eum bonum vocavit: informat proinde Phariseum Dominus, si bonus agnoscat, necessariò pro Deo etiam se agnoscendum esse: cum nemo bonus sit, nisi Deus: Hisce ergo verbis, & hac illatione Christus suam divinitatem potius asserit, quàm evertit.

Cæterum, quemadmodum ex duabus adductis classibus invictè divinitas CHRISTI adstruitur, ita non minus eam confirmant opera divina, quæ Christo Servatori adscribuntur: Sic enim argumentamur:

Quicumque; tanquam Autori tribuuntur talia opera, quæ soli Deo sunt propria, is est verus Deus:

Atqui Christo talia opera, quæ soli Deo sunt propria, tanquam Authori tribuuntur;

Ergo Christus est verus Deus.

Provocat ad hanc probationem Servator, Ipse, inquit: quod opera, quæ facit, testimonium perhibeant de ipso, Joh. 5. v. 36.

Nolo autem jam urgere opus illud ἀπὸ τοῦ & incomprehensibile, quod ad intra vocatur, nimirum spirationem Spiritus sancti: ob quam Sp. S. vocatur Spiritus Filii, & mutitur à Filio, Gal. 4. v. 6. Joh. 15. v. 26. sufficiunt opera ad extra, nimirum creatio, omnium rerum conservatio, miraculosa in illuminandis cæcis, sanandis leprosis, resuscitandis mortuis & aliis perficiendis operibus operatio: hominum quoque ex potestate Diaboli & inferni liberatio: peccatorum insuper remissio: Ecclesiæ defensio, & protectio: & similia complura alia. Cuicumque igitur ejusmodi opera competunt, vel adscribuntur, ille verus Deus est. Atqui Christo talia opera adscribuntur: Ergo verus Deus est.

Major cum suâ luce luceat, idcirco minor tantum probatione eget: In promptu autem & illa est: passim enim legimus, quod Christus cælum & terram creaverit: verbo Domini cæli firmati sunt, inquit David Ps. 33. v. 6. Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil, quod factum est: Mundus per ipsum factus est, Joh. 1. v. 3. & 10. In ipso condita sunt universa in cælis, & in terra; visibilia, & invisibilia, sive throni sive domus, sive principatus sive potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt: Colos. 1. v. 16. ubi observandum, voculas ἐν ἑαυτῷ, & ἐν ἑαυτῷ esse æquipollentes, unamque pro altera sumi, Joh.

Ps. 72. 17.

Mich. 5. 2.

Esa. 9. 6.

Joh. 1. 4.

Joh. 17. 5.

Hebr. 7. 3.

Apoc. 1. 17.

Mal. 3. 16.

Jacob. 1. 17.

Ps. 102. 28.

Ps. 102. 28.

Hebr. 1. 10.

Ps. 115. 3.

Ps. 135. 15.

Joh. 5. 21.

Joh. 10. 18.

Joh. 5. 36.

Christus est

creator.

Ps. 33. 6.

Joh. 1. 3.

10.

col. 1. 16.

Ioh. 1. 3. Col. 1. v. 16. Ephes. 3. v. 9. Unde & LXX. interpretes Græci voculam ἐγένετο in describendâ creatione usurparunt: Genes. 1. v. 3. 6. &c. Creator itaque cum sit Christus omnium creaturarum, quis dubitet, ipsum quoque verum Deum esse?

Manifestum hoc etiam evadit ex rerum omnium conservatione: In Christo namq; omnia consistunt, [συνέστηκε] hoc est, in pulcherrima & suavissima omnium partium connexione & harmoniâ totum systema mundi potenter conservatur: Col. 1. v. 17. omniâq; verbo virtutis suâ portat, Heb. 1. v. 3. dominium est super humeris ejus Esa. 9. v. 6. Huc accedit miraculosa operatio, in illuminandis cæcis, sanandis leprosis, resuscitandis mortuis, & similibus factis stupendis: ex quibus divinitas Christi Jesu satis evidenter eluxit: Certum enim est, quod ex propriâ virtute mirabilia faciat Deus solus: Psal. 72. v. 18. Psal. 86. v. 8. Psal. 136. v. 4. Jam verò Christus ex propria virtute miracula magna, & plurima edidit: Ergo iis divinitatem suam naturam sufficienter probavit: adeo quidem, ut Nicodemus ipsemet fateatur, singularia planè Christi esse miracula, Joh. 3. v. 2. Servator autem disertis verbis dicit: Si non facio opera Patris mei, nolite mihi credere: Joh. 10. v. 37. Si autem facio, & si non vultis mihi credere, operibus credite, ut cognoscatis & credatis, quia Pater in me est, & ego in Patre, v. 38. Neq; verò Christus tantum imple miracula edidit, sed & potestatem ac vires aliis dedit, in nomine ejus miracula faciendi, Matth. 10. v. 1. Marci 16. v. 17. 18. 19. 20. Luc. 10. v. 9. 17. 19. Act. 4. v. 30. quod certè evidentissimum est divinitatis Christi argumentum. Et quis obsecro non utraque manu palpet, Christum esse verum Deum, si opus Redemptionis hominum accuratius expendit? Frater utique Fratrem, non redimere nec pretium redemptionis Deo solvere pro anima ejus poterat: Psal. 49. v. 9. Sed à solo Jehovah omnis nostra salus & redemptio dependebat, Esa. 34. v. 4. &c. 45. v. 17. Deus itaque suo sanguine nos redemit: Act. 20. v. 28. quod cum à Christo factum sit, quis amplius de ejus divinitate dubitabit? Vel sola peccatorum remissio fidem hujus rei facit: Solus namque DEUS peccata remittere potest, Marci 2. v. 7. Atqui CHRISTUS peccata remisit, Matth. 9. v. 2. Luc. 7. v. 48. Immo potestatem etiam hominibus dedit, ut peccata propter ipsum, & in nomine ejus remittere possint, Matth. 16. v. 19. c. 18. v. 18. Marci 8. v. 27. Luc. 9. v. 18. Johan. 20. v. 23. Ergo vel hâc ratione divinitatem suam satis superque demonstravit. Ecclesiæ insuper defensio, & protectio, adversus omnes portas inferorum, non minus, quam reliqua opera Christi, de divina ejus natura testatur: Matth. 16. v. 18. Quæ omnia tam συλλήδων quam κατ' ἰδίαν considerata invictum divinitatis Christi præbent fundamentum. Labet autem in gratiam Lectoris unum adhuc addere argumentum validissimum, quod sic habet?

Cuiusq; honor & cultus soli DEO competens in scriptura sacrâ assignatur, is utique pro vero DEO habetur:

Atqui Christo honor & cultus divinus in verbo Dei assignatur,

Ergo Christus merito pro vero Deo habetur.

Assumptio solis verbis Domini roborati posset, cum inquit: Ut omnes honorent Filium, κα-

ὡς, sicut honorant Patrem Joh. 5. v. 23. præcipitur ergo ἰσοτιμία Patris, & Filii, ita ut non tantum non peccetur, Christum æqualiter cum patre honorando: sed peccetur, Ipsi parem cum Patre cultum non exhibendo. Absit autem private Filium Dei cultu divino: servierunt Ei Angeli, Matth. 4. v. 10. non nescii, soli Deo serviendum esse, Deut. 6. v. 13.

Unde eleganter scribit Fulgentius, lib. de fid. Orthod. 5. Si Filius Dei creatura esset, serviendum Ei scripturarum sacrarum autoritas non juberet, sed potius prohiberet: In primò enim Decalogi præcepto, sicut unius DEI cultura servitusque manifestissime præcipitur: Ita omni creatura adoratio ac servitus à fidelibus exhibenda vehementissime prohibetur: Hæc Fulgentius. Absit CHRISTUM privare cultu divino: Crediderunt in ipsum Discipuli, Johan. 2. v. 11. Crediderunt in ipsum; Regulus, Filius, & tota domus ejus, Johan. 4. v. 53. non ignari, fiduciam in solo Deo reponendam esse: Psal. 25. v. 2.

Invocarunt quoque & adorarunt Christum Magi, Matth. 2. v. 11. Invocarunt Eum miseri & afflicti, Matth. 9. v. 2. 6. 25. Matth. 9. v. 18. 20. Matth. 14. v. 33. Matth. 15. v. 22. & 24. Luc. 17. v. 13. Luc. 18. v. 38. & ideò invocarunt, quia Deum invocandum esse non ignorarunt. Ps. 50. v. 15.

Inprimis autem administratio Baptismi in nomine Christi graviter de ejus divinitate testatur: Certum enim & invictum manet hoc Axioma: In cuius nomine & nomen baptizamur, ille est verus Deus: subsumamus nunc: Atqui in nomine, & in nomine Christi Jesu baptizamur, Matth. 28. v. 29. Actor. 2. v. 38. & c. 10. v. 48. c. 19. v. 5 Rom. 6. v. 3. Galat. 2. v. 26. Sufficiant hæc argumenta, pro assertione divinitatis CHRISTI Servatoris nostri: quam si non credimus, nos ipsos & temporaliter, & æternum perdimus. Deploranda igitur cæcitas non tantum Judæorum ac Turcarum, sed & Neophotinianorum, qui ratione culis in cerebro humano natis moti, divinitatem Christi morticis negant: Immo negare eam, pro mysterio ad salutem utili jaclant: comminiscetes, si Christus dicatur verus esse Deus, tunc negari ejus humanitatem, cum non sit verus homo, nisi qui personam habeat humanam. Catech. Raccov. p. 151. Quasi verò in ὑποστάσει τῶν λόγων non posset salva subsistere personaliter assumpta humanitas: ita ut ὑποστάσει illud εἶναι assumptæ naturæ in λόγῳ non tantum tollat carnis essentiam, sed extollat; nec eam interimat, sed perficiat: Unde & in Apocalypsi nostra Christo utrumque nomen assignatur: Et Agni, quo humanitas ejus: & dominantium Domini, quo Divinitas ipsius innuitur: quam hæcenus aliquot argumentis asseruimus.

XXI. Simul autem observanda est profundissima & arctissima illa duarum naturarum in Christo unio: ad quam digitum Sp. S. intendit, cum Agnum, contra quem hostes pugnant, Dominum vocat: nimirum ea utriusque naturæ per & propter unionem personalem, facta est μετὰ ἑωσέως, ut verè & realiter jam Agnus hic & sit, & dicatur Jehovah: Homo hic verè sit & vocetur Deus: vicissim Jehovah, vel Dominus εἰληθῶς sit, & dicatur Agnus, vel homo. Inulitata hæc sunt, & nova planè ac stupenda: idcirco nec rationi humanæ comprehensibilia: Unde fit, ut graviter etiam hic complures hæretici impingant:

Ioh. 5. 23. Christus cultu divino no minime est privandus.

Mat. 4. 10.

Fulgentius.

Ioh. 2. 11.

Ioh. 4. 53.

Ps. 25. 2.

Matth. 2. 11.

Matth. 8. 2.

6. 22.

Matth. 9. 18.

Matth. 14. 33.

Matth. 15. 22.

6. 25.

Luc. 17. 13.

Luc. 18. 38.

Ps. 50. 15.

Admini-

stratio Ba-

pismi testa-

tur de divi-

nitatis Chri-

sti.

Matth. 18. 29.

Act. 2. 38.

6. 10. 48

6. 19. 5.

Rom. 6. 3.

Gal. 2. 27.

Commemo-

ratio erroris

Turcarum,

Judæorum,

Neophotini-

anorum.

Catech.

Raccov. p.

151.

Duarum naturarum unio in Christo observanda.

Catech.
Racc. p. 55.
impingis
grauiter.

Photiniani quidem in Catechesi sua hanc rationem pag. 55. proferunt: *Dua essentia in proprietatibus sibi invicem contraria, nullo modo possunt in unam personam conjungi*: Jam verò divinæ & humanæ naturæ proprietates sibi sunt invicem contrariæ: ut esse mortalem, & immortalem: habere principium, & catere principio, mutabilem esse: & immutabilem: Nec duæ naturæ, quarum quælibet constituit personam, possunt in una persona uniri, aliàs forent duæ personæ, & sic duo Christi: sed puerilia hæc sunt rationis humana deliramenta: humanitatis quidem ἀδύνατον & impossibile esse, ut duæ essentia in proprietatibus sibi invicem contrariæ conjungantur, facile largimur: Apud Deum autem non est impossibile ullum verbum, *Luc. 1. v. 37.* Immo cumulatè facere potest, supra omne, quod intelligimus, *Ephes. 3. v. 10.* Demus igitur Deum aliquid facere posse, quod nos fateamur investigare non posse, inquit S. Augustinus. Et pulcherrima sunt verba Anselmi de incarna. verbic. 2. *Si quis [Mysterium hoc] non intelligit, non immitiat cornua ad ventilandum, sed caput ad venerandum: Citius enim potest in se confidens humana sapientia impingendo sibi cornua atterere, quam innitendo Petram hanc evellere.* Sacramentarii itidem pessimè de his propositionibus sentiunt. Primò enim unionem personalem per sustentationem definiunt, quòd λόγος & gestet, fulciat ac sustentet hypostasi suâ humanitatem: *Kednadon de pers. uni. p. 7.* *Martyr. Dial. Ortho. fol. 10.* *Stereoma Witeberg. h. h. b. 1.* *Luth. Tom. 2. Wit. f. 228.* *Hebr. 1.3.* cum Filius Dei omnia portet verbo virtutis suæ, *Hebr. 1. v. 3.* & longè profundior unionem Spiritus sanctus innuat, cum inquit, Verbum caro factum est, quàm cum sola caro sustentari à λόγος dicitur. Deinde aliqui Sacramentarii Agnum tropicè Jehovah, vel DOMINUM: & vicissim Jehovah tropicè, Agnum vel hominem dicunt: talem interpretationem propositionum afferentes: *Hic homo est DEUS, id est, Qui est Filius DEI, est etiam homo, vel: hæc persona est verè DEUS, & verè homo: vel juxta Ἀπολόγισιν Cinglii, DEUS homo factus est: id est, Humana natura, quæ à DEO assumptæ gestatur, homo est:* Item: Homo est DEUS: id est: λόγος & secunda persona Divinitatis, quæ carnem assumpsit, est DEUS. Relegantur ad orcum omnes tropicæ interpretationes: Nos τὸ πρῶτον præcisè inhæremus & sine tropicâ διαβολῇ indubitanter credimus, quod AGNUS sit DOMINUS, & DOMINUS sit AGNUS: perinde, ut sanctus Propheta ait, quod GERME DAVIDIS sit Jehovah, *Jerem. 23. v. 5.* & sicut B. Apostolus ait, quod alter homo sit Dominus de cælo, *1. Corinth. 15. v. 47.* Et sanè, ut ex latibulis protrahantur Sacramentarii, sciendum est, non litigari inter Nos, an CHRISTUS secundum divinitatem suam sit DEUS: Hoc enim extra controversiam ponitur: sed de eo disceptatur. An Agnus, seu ut clarius loquar, an iste homo ex B. Maria natus, & in DEUM assumptus, sit verus DEUS? Hic trepidantes, hic mussitantes, hic hæsitantes, hic hallucinantes videas Adversarios: & quo se vertant, nescios. Nonnunquam tamen ex abundantia cordis Os loquitur: videas enim haud raro mordicus ipsos negare, quod homo ex virgine Maria natus, sit verè & realiter ipse Deus.

Econtra nos unanimiter confitemur, quod illud ipsum sanctum, quod ex B. Maria natum est, sit propriè, & ἀληθῶς Filius Dei, *Luc. 1. v. 35.* Adeoque Christus in utraque natura rectè DEUS & DEI Filius dicatur: juxta divinitatem enim DEUS est natura: juxta humanitatem autem Deus est ex unionis gratiâ: cujus unionis ratio hæc est, quod caro assumpta est non in personalem tantum subsistentiam DEI Filii, sed in ipsam personam τὸν λόγον, immò per & propter hanc unionem particeps facta totius plenitudinis Deitatis, *Coloss. 2. v. 9.* Hinc B. Apostolus ait, quod DEI Filius ex muliere natus sit, *Galat. 4. v. 4.* Motus hisce fundamentis B. Lutherus, in postilla Ecclesiast. sup. Epist. in festo Nativit. sic scripsit: *Quamprimum hic homo incepit homo esse, simul etiam cepit hic ipse homo esse Deus, & Dei Filius:* Idem Megalander Lutherus supra verba novissima Davidis sic scribit: *A puncto unitæ humanitatis & Deitatis in unam personam est & dicitur Homo Maria Filius, OMNIPOTENS, & ATERNUS DEUS: potestatem habens aternam, qui omnia condidit, & conservat per communicationem Idiomatum: eò quod cum Deitate una persona, & verus etiam Deus sit.* Impia nemo ista agnoscit vel heterodoxa, qui verba Apostoli erga Christum prolata accurata memoria recolet, Filium hominis esse Filium Dei vivi: *Matth. 16. v. 16.* Firmissimè igitur fide posthac etiam credamus, quod Agnus verè sit Jehovah vel Dominus: & vicissim Jehovah vel Dominus in unitate persona verè sit AGNUS.

XXI. Quandoquidem verò victoria AGNO huic tribuitur, ut & dominium regum super omnes dominantes, & Reges, *v. 14.* sole meridiano clariùs patet, Idiomata divina Christo secundum carnem etiam verè competere: Antichristum enim & satellites ejus gloriosè vincere, Dominusque dominantium, & Rex Regum esse nemo poterit, nisi qui absq; ullâ exceptione vel restrictione omnipotens, omniscius, & omnipræsens erit: Jam verò expresse de Agno dicitur: Agnus vincet illos, quoniam Dominus Dominorum est, & Rex Regum. Inde extruitur argumentum.

Quicumq; potenter vincit potentes Dei Adversarios, Dominusq; est Dominorum, & Rex Regum, is verè est Omnipotens, Omniscius, & Omnipræsens:

Atqui Christus Agnus, potenter vincit potentes Dei Adversarios, Dominusque est dominorum & Rex Regum,

Ergo verè est Omnipotens, Omniscius, & Omnipræsens.

Connexio majoris suâ luce lucet. Assumptio totidem syllabis in textu nostro habetur: Firma igitur stat conclusio: Sed placet fusiùs argumentum hoc enucleare: Primo enim passim in scriptura sacra habetur, quod hostes Dei, non aliâ quàm divina potentia deleantur, & prosternantur: Innuit hoc Psalter Regius, cum inquit: *Quod Dominus Deus percussit Adversantes, & peccatorum dentes conterat,* *Psalm. 3. v. 8.* quod Dominus Deus impios expellat, *Psalm. 5. v. 11.* quod arcum suum adversus ipsos paret ac tendat, *Psalm. 7. v. 13.* quod inimicum & ultorem destruat, *Psalm. 8. v. 3.* quod gentes increpet, nomenq; impiorum deleat in aeternum, & in seculum seculi, *Psalm. 9. v. 6.* quod brachium peccatoris conterat, *Psalm. 10. v. 15.* quod super impios pluatur laqueos, ignem & sulphur, *Psalm. 11. v. 6.* quod labia eorum

Luc. 2. 35

Col. 2. 9.

Gal. 4. 4.

Lutherus
sup. Epist. in
festo Nativ.

Idem sup.
verba no-
vissima Da-
vidis.

Matth. 16,
16.

Idiomata di-
vina Chris-
to, secundum car-
nem etiam
verè com-
petunt.

Argumen-
tum ex. v.
14.

Psalm. 3. 8.

Psalm. 5. 11.

Psalm. 7. 13.

Psalm. 8. 3.

Psalm. 9. 6.

Psalm. 10. 15.

Psalm. 11. 6.

rum

1. Cor. 15,
47.

Psal. 21. 4. rum dolosa disperdat, Pl. 12. v. 4. quod dextera ejus inveniat omnes, qui oderunt ipsum: quod ut clibanum ignis eos ponat: quod fructum eorum de terra perdat: & semen eorum à Filiis hominum, Pl. 21. v. 9. & 10. quod voce sua cedros confringat: & cen vitulum Libani comminuat, Pl. 29. v. 5. quod desertum concutiat, & desertum Cades commoveat, v. 8. 48. Totus insuper Psalmus quadragesimus sextus, nec non quadragesimus octavus nihil aliud inculcant, quam divina virtute & potentia hostes & Adversarios Ecclesie disperdi & confundi. Cum igitur de Christo Agno, hoc est, de Christo, etiam quâ Agnus vel homo est, dicatur, quod hostes potentes vincat, utique etiam secundum humanam naturam omnipotentia divina (quam per unionem personalem, & realem communicationem totius plenitudinis Deitatis accepit) Et tribuitur, & assignatur: quemadmodum Christus ipse perspicuis verbis asserit, sibi datam esse omnem potestatem in cælo, & in terrâ, Matth. 28. v. 18. quæ potestas alibi aeterna, & Filio hominis data expresse dicitur, Daniel. 7. v. 14. Unde B. Cyrillus l. 2. in Johan. c. 13. rectè arguit, Accepisse Christum in tempore potestatem hanc UT HOMINEM, quam ut Deus ante habuit, quod ipsum lib. 11. in Joh. c. 15. & alibi quoque repetit. Suffragatur Eusebius in Homil. Fer. post Pascha scribens. Christum secundum humanitatem omnium rerum potestatem accepisse: At alii Patres complures unanimi consensu hoc ipsum testantur: Pertinet huc nomen Domini Dominorum, & REGIS REGUM, quod idem Christo AGNO perspicue tribuitur: Ecquis verò dominium Regum super omnes Dominos, super omnes Reges, & super omnia Regna ac dominia consistere posse somnabit, sine divina omnipotentia, omniscientia & omnipresentia? Extra controversiam utique est omnem, quod Christus etiam secundum carnem Rex Regum & Dominus Dominorum sit: patet n. hoc ex nomine AGNI, quod hic ponitur: constat quoque ex testimonio Psalmi secundi: ubi Christus in tempore constitutus Rex dicitur, v. 6. quia nimirum regnaturus esset in monte sancto Zion, Mich. 4. v. 7. Colligitur præterea ex unctione in tempore facta, Esa. 61. v. 1. Pl. 45. v. 8. Concluditur ex assertionem Petrina, quod Deus Christum hunc, quem Judæi crucifixerunt, Dominum fecerit, Act. 2. v. 26. roboratur pronuntiato Paulino, Eph. 1. v. 20. 21. & 22. quod Deus Christum resuscitatum constituerit ad dextram suam in cælestibus, supra omnem principatum, & potestatem & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc, sed etiam in futuro seculo: quæ omnia cum passionem Christi secuta adeoque in tempore demum Christo collata sint, irrefragabiliter evincunt, quod respectu tantum humanæ naturæ, & non divinæ data, & collata dicantur; juxta Deitatem enim in tempore nihil accepit, sed omnia ab aeterno habuit. Posito igitur hoc fundamento, Christum etiam juxta humanitatem verè Dominum esse Dominorum & Regem Regum, ultrò alterum quoque sequitur, Christum etiam quoad carnem pro omnipotente, omniscio, & omnipresente agnoscendum & habendum esse: Expendat enim Lector devotus, quæ Domini vel Regni Christi sit ratio. In Regno certè gratiæ, seu quod idem, in Ecclesia dominatur super hominum corda, eaque per verbum, sacramenta & fidem efficaciter convertit, illuminat, regenerat, &

juificat: quo B. Apostolus digitum intendit, inquit, Regnum Dei non est cibus & potus, sed justitia, pax & gaudium in Spiritu sancto, Rom. 14. v. 17. In hoc Regno gratiæ conterit Dominus quotidie caput serpentis, Gen. 3. v. 15. & opera Diaboli dissolvit, 1. Joh. 3. v. 8. Quibus verò armis, vel mediis? Non utiq; aliis, quam DIVINA potentiâ, 2. Corinth. 10. v. 4. Præter Regnum verò gratiæ adhuc habet Christus Regnum, quod dicitur Potentiæ: non ad solos Ecclesiæ fines, sed ad omnes omnino creaturas se diffundens: in quo subjecit sibi omnia, Philipp. 3. v. 21. subiecta sibi habet omnia, Psal. 8. v. 8. 1. Corinth. 15. v. 21. utpote, cum pater in manus ejus dederit omnia, Joh. 13. v. 4. quo respectu in medio quoque vel inferiori inimicorum suorum, Psal. 110. v. 2. à mari ad mare, & à flumine usque ad terminos orbis terrarum dominari dicitur, Psal. 72. v. 8. Exaltatus enim est juxta carnem propter hoc ipsum Regnum & dominium potentiæ ad dexteram Dei, Eph. 4. v. 10. Non nescius autem regnat Christus, sed omniscius: adeo quidem, ut & corda ipsa penetret, ac cogitationes cordium perspiciat, Matth. 9. v. 4. Intimè quoque, quid in homine sit, sciat Joh. 1. v. 25. Oculi namque ejus sicut flamma ignis sunt, Apoc. 1. v. 14. Et supra Agnus hic, cui victoriam nunc adscribit Spiritus sanctus, septem oculos habere dictus fuit, Apoc. 5. v. 6. ut omniscientia ejus innueretur.

Nec putandum, quasi Absens Christus regnet ac dominetur: Aliud enim ipsemet testatur inquit, se affuturum usque ad consummationem seculi, Matth. 28. v. 20. Cumque implere Christum omnia asserat Apostolus, Eph. 4. v. 10. Impletio autem ista presentiam vel omnipresentiam importet, Jerem. 23. v. 24. Idcirco blasphemum prorsus, & impium est asserere, quod Christus juxta carnem uno in loco tantum contineatur: quemadmodum Sacramentarii hætenus blasphemare non erubuerunt: Quin potius ubicunque hostes Christi degunt, & ubicunque AGNO opponunt: ibi congregitur cum ipsis Agnus, & vincit illos: Idque tam in Europa quam in Asia, tamque in Africa, quam in America: pedem unum enim dextrum videlicet AGNUS habet super Mare, alterum verò sinistrum super terram, Apoc. 10. v. 2.

Hæc fusius enucleanda fuerunt, ut animadvertat Lector, quanta Christi Agni axiomata in titulo isto, REX REGUM, & DOMINUS DOMINANTIIUM comprehendantur. Nemo certè Christum totum pro vero Rege Regum agnoscat, qui communicationem majestatis divinæ secundum carnem non admittet.

XXII. In maximum verò hoc ipsum cedit solatium, quod Christum Agnum vincere, & Regem Regum esse Johannes Theologus scribit. Meditentur ergo hostes nostri interitum nostrum, quam diu voluerint: tympana pulsant ubique locorum: militum acies instruant copiosissimas: congregentur in unum omnes adversus Dominum, & Christum ejus: Non tamen quicquam mali metuemus: victor enim AGNUS evadet: nec ad votum impiæ turbæ succumbet, vicit AGNUS hostes complures truculentissimos, vicit peccatum, vicit mortem, vicit infernum, vicit Satanam ipsam: quidni lutei homines, quidni vasa figulina conterat & contundat? prædixit Spiritus sanctus jam dudum ita futurum, Plal. 2. v. 9. Reget eos vir-

Rom. 14. 17.

Gen. 3. 15.

1. Joh. 3. 8.

2. Cor. 10. 4.

Phil. 3. 21.

Psal. 8. 8.

1. Cor. 15. 21.

Joh. 13. 4.

Psal. 110. 2.

Psal. 72. 8.

Eph. 4. 10.

Matth. 9. 4.

Joh. 1. 25.

Apoc. 1. 14.

Apoc. 5. 6.

Matth. 28. 20.

Eph. 4. 10.

Jer. 23. 24.

Blasphemia

Sacramen-

tiorum.

Apoc. 10. 2.

Solatium

nobis ex

victoria

AGNI.

Esa. 8, 19.

ga ferreâ, tanquam vas figuli confringens eos, Esa. 8. v. 19. Congregamini populi, & vincimini: audite universæ procul terræ: confortamini, & vincimini: accingite vos, & vincimini: inite consilium, & dissipabitur; loquimini verbum, & non fiet: quia nobiscum DOMINUS. Ut ut ergo alicubi nonnunquam triumphare purpurata Mulier videatur: Certum tamen est tandem victoriam Agno cessuram: qui cornua virtute suâ divinâ vincet, & Magnates Ecclesiæ veræ propitios reddet. Cujus rei indicium luculentum habuimus superiore proximo seculo, quo Agnus utiq; corda ple-
rorumq; Imperatorum ita rexit, & flexit, ut cursum liberum Evangelii in toto sacro Romano Imperio permiserint: Immo pacem publicam quoad protestantes non minus, quam quoad Romanenses instaurarint. Hodie quidem in Bohemia, Moravia, Austria, & aliis in locis Agnus succumbere, & vinci videtur: Sed Nubecula hæc citò συν δειν transibit: Nec omnium dierum soles adhuc occidere: In manu DOMINI cor Regis est: inclinatur ei.

Prov. 21, 1.

lud DOMINUS, quo vult, Prov. 21. v. 1. Quod si olim Imperatoris Galieniani munus ita emollivit, ut potestatem fecerit liberè prædicandi Evangelium, Euseb. lib. 7. c. 12. Si Maximum adversæ valetudinis medio ad promulgandum editum pro Christianis adexit, Euseb. lib. 8. c. 18. & lib. 9. c. 9. Si Constantino & Licinio edictum pro religione Christiana extorsit, Euseb. libr. 10. c. 5. Quidni hic ipse DOMINUS idem hodie vel cras præstare possit? Non utique abbreviata est manus ejus, ut salvare amplius non queat: Nec

Esa. 59, 1.

aggravata est auris ejus, ut non exaudiat, Esa. 59. v. 1. Exurget suo tempore in iudicium DEUS,

Ps. 76, 10.

Psalm. 76. v. 10. & omnia cornua peccatorum con-

Ps. 75, 11.

fringet, Psalm. 75. v. 11. respiciet in testamentum

Ps. 74, 20.

suum, Psalm. 74. v. 20. memor erit congregationis

Ps. 74, 2.

sua, quam possedit ab initio: & redimet virgam ha-

Ps. 74, 2.

reditatis sue, Psalm. 74. v. 2. Commovebitur à

Ps. 74, 2.

facie ejus universa terra: dicetur in gentibus, quia

Ps. 74, 2.

DOMINUS REGNAVIT! latibuntur cæli, &

Ps. 74, 2.

exultabit terra: Commovebitur mare, & pleni-

Ps. 74, 2.

do ejus, gaudebunt campi, & omnia, quæ in eis sunt:

Ps. 74, 2.

exultabunt omnia ligna sylvarum, à facie Domi-

Ps. 74, 2.

ni, cum venerit, cum venerit iudicare terram: ju-

Ps. 74, 2.

dicabit enim orbem terræ in aequitate & populos

Ps. 74, 2.

in veritate suâ, Psalm. 96. v. 10. & seqq. Non

Ps. 74, 2.

planè repellet plebem suam Dominus, nec here-

Ps. 74, 2.

ditatem suam derelinquet: sed fiet in refugium, Psal.

Ps. 74, 2.

74. v. 14. & 22. Itaplantati in domo Domini: in

Ps. 74, 2.

atriis domus Dei nostri florebut, Psal. 92. v. 14.

Ps. 74, 2.

Hæc est AGNI victoria, quæ vel millies in scri-

Ps. 74, 2.

pturâ sacrâ prædicatur. Tempus & modum

Ps. 74, 2.

victoriæ quod attinet, satius & consultius est ut

Ps. 74, 2.

Deo committamus, quam temerè certi quid sta-

Ps. 74, 2.

tuamus. Sufficit, certo certius AGNUM victo-

Ps. 74, 2.

riam adversus cornua obtenturum: Sufficit

Ps. 74, 2.

cornua ipsa odio meretricem prosequutura, de-

Ps. 74, 2.

solatam & nudam factura, carnes ejus comestura,

Ps. 74, 2.

& ipsam igne concremata esse, Apoc. 17. v. 16.

Ps. 74, 2.

Ex quibus verbis haud obscure concluditur, Re-

Ps. 74, 2.

ges & Principes potentes à Papatu defecturos,

Ps. 74, 2.

& Meretrici bolos sapidissimos tandem ere-

Ps. 74, 2.

pturos esse. Fecere hoc intra spatium seculi

Ps. 74, 2.

unius, complura Regna, Electoratus, Du-

Ps. 74, 2.

catus, Principatus, Comitatus, Baronatus,

Ps. 74, 2.

Provinciæ, Ditiones, Urbes, Civitates, odio-

Ps. 74, 2.

que adhuc adversus meretricem æstuant, &

Ps. 74, 2.

carnes ejus devorant. Quot enim Archi-

Episcopatus, quot Episcopatus, quot Præfulatus, quot Cænobia, quot Abbatiæ, quot Canonica-
tus ab Evangelicis possidentur? nec annatæ, va-
cantia, decimæ, vel alii census & redditus Came-
ræ Romanæ amplius numerantur? Quid? quod
non pauci Principes Pontificiæ religioni additi
ipsimet quoque carnes meretricis devorant?
dum Episcopatus, & Archi-Episcopatus sibi ven-
dicant, dum vectigalibus Ecclesiasticis avidissi-
mè inhiant, redditusq; illos non ad sacros & pro-
phanos usus impendunt.

Exoriat, exoriat Lux illa desideratissima; veniat, videat, vincat AGNUS potentissimus. Ex-
citet Magnates, & Principes, ut mentem unam
habentes, meretricem odio prosequantur: eam-
que desolatam & nudam faciant; carnes illius co-
medendo: Ipsam verò igne concremando: Fiet,
Fiet, Fiet hoc: & certò fiet: quia prædixit ve-
ritatis SPIRITUS, Johan. 15. v. 26. prædixit
SPIRITUS ille, qui in omnem veritatem ducit,
Johan. 15. v. 13. Huic oraculo infallibi firmiter
innitatur: nec à spe illâ, quod Meretrix Roma-
na gravissimas Domino Dominantium pœnas
datura sit, ullis lenociniis vel imposturis Jesui-
tarum dimoveamur: Non æterna erit, Non
stabilis: sed desolata & nuda reddetur Roma
Papalis: Carnes ejus, quibus usque huc impin-
guata fuit, comedentur: Ipsa verò igne tandem
concremabitur, & funditus evertetur: stante
nilominus Romano Imperio, & salvis cum ca-
pite præcipuis Imperii cornibus. Fiat, Fiat, Fiat
hoc, per & propter AGNUM, qui est Rex Regum,
& Dominus Dominantium, benedictus Deus in
secula seculorum, Amen, Amen, Amen.

CAPUT XIIII.

Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλον ἄγγελον καταβαί-
νοντα ἐκ τοῦ ἔρανος, ἔχοντα ἐξουσίαν μεγάλην, καὶ
ἡ γῆ ἐφωτίσθη ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ.

Et post hæc vidi alium angelum de-
scendentem de cælo, habentem potesta-
tem magnam: & terra illuminata est à
gloria ejus.

Καὶ ἐκραζεν ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ, λέγων. Ἐπισθεν, ἔπισθεν Βα-
βυλὼν ἡ μεγάλη: ὃ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμόνων, καὶ
φυλακὴ πάντος πνεύματος ἀκαθάρτου, καὶ φυλακὴ
πάντος ὁρέου ἀκαθάρτου, καὶ μεμισνημένη.

Et exclamavit in fortitudine dicens:
Cecidit, cecidit Babylon magna: & facta
est habitatio dæmoniorum, & custodia om-
nis spiritus immundi, & custodia omnis
volucris immundæ & odibilis:

Ὅτι ἐκ τῆ οὐκ ἐν τῇ θυμῷ τῇ πορνείας αὐτῆς πεπώτι-
κε πάντα τὰ ἔθνη. ὃ οἱ βασιλεῖς τῆ γῆς μετ' αὐτῆς ἐπόρ-
νευσαν, καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς ἐκ τῆ δυνάμεως τῆς ἐρ-
γῆς αὐτῆς ἐπλούτησαν.

Quia de vino iræ fornicationis ejus bi-
berunt omnes gentes: & reges terræ cum
illa fornicati sunt: & mercatores terræ de
virtute deliciarum ejus divites facti sunt.

Καὶ ἤκουσα ἄλλω φωνῇ ἐκ τοῦ ἔρανος, λέγαντι. Ἐ-
ξέλθετε ἐξ αὐτῆς ὁ λαός μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσῃτε ταῖς
ἀμαρτίαις αὐτῆς, καὶ ἵνα μὴ λάβῃτε ἐκ τῆ πληγῆς αὐτῆς.

Et audiavi aliam vocem de cælo, dicen-
tem: Exite de illa populus meus: ut ne
participes sitis delictorum ejus, & de pla-
gis ejus non accipiatis.

5. ὅτι ἠκολούθησαν αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι ἅσαι τῆς ἑραν, & ἐμνημόνευσεν ὁ Θεὸς τὰ ἀδικήματα αὐτῆς.

Quoniam pervenerunt peccata ejus usque ad cœlum, & recordatus est Deus iniquitatum ejus.

6. Ἀπόδοτε αὐτῇ, ὡς καὶ αὐτὴ ἀπέδωκεν ὑμῖν, & διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς, ἐν τῷ ποτηρίῳ ᾧ ἐκέρασε, κεράσατε αὐτῇ διπλοῦν.

Reddite illi, sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate duplicia secundum opera ejus: In poculo, quo miscuit, miscete illi duplum.

7. Ὅσα ἐδόξασεν αὐτῇ, & ἐξελυσάσιν, τοσούτον δότε αὐτῇ βασανισμόν, & πένθος, ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς λέγει: Κἀγὼ βασιλέω, & χήρα ἔκ εἰμι, καὶ πένθος ἔμην ἰδῶ.

Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit: tantum date illi tormentum & luctum: quia in corde suo dicit, sedeo regina, & vidua non sum, & luctū non videbo.

8. Διὰ τῆτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἤξουσιν αἱ πληγαὶ αὐτῆς, θάνατος, & πένθος, καὶ λιμός, & ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται, ὅτι ἰσχυρὸς Κύριος ὁ Θεός, ὁ κρινὼν αὐτὴν.

Ideo in una die venient plagæ ejus, mors & luctus, & fames, & igne comburetur: quia fortis est Dominus Deus qui judicabit illam.

9. Καὶ κλαύσουσι & κόψονται ἐπ' αὐτῇ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, οἱ μετ' αὐτῆς πορνεύσαντες, καὶ ἐξελυσάσαντες, ὅταν βλέπωσι τὸ καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς.

Et flebunt, & plangent se super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, & in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendii ejus:

10. Ἀπὸ μακρόθεν ἐξηκούτες διὰ τὸν φόβον τῆς βασανισμῶς αὐτῆς, λέγοντες: Οὐαὶ, εἰαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη Βαβυλῶν, ἡ πόλις ἡ ἰσχυρά, ὅτι ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἦλθεν ἡ κρίσις σου.

Longè stantes propter timorem tormenti ejus dicentes: Væ, væ, civitas illa magna Babylon, civitas illa fortis: quoniam unâ horâ venit judicium tuum.

11. Καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς κλαίουσιν, καὶ πένθουσιν ἐπ' αὐτῇ, ὅτι τὸ γόμον αὐτῶν ἐδεῖς ἀγοράζειν ἔκ ἐτι.

Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt super illam: quoniam merces eorum nemo emet amplius.

12. Γόμον χρυσοῦ, & ἀργύρου, καὶ λίθου τιμίου, & μαργαρίτης, καὶ βύσσου, & πορφύρου, καὶ σπριγῆς, καὶ κοκκίνου, καὶ πᾶν ξύλον θυϊνον, & πᾶν σκεῦός ἐλεφαντίνον, καὶ πᾶν σκεῦός ἐκ ξύλου τιμιωτάτου, & χαλκοῦ, & σιδήρου, & μαρμάρου.

Merces auri & argenti & lapidis pretiosi, & margaritæ, & byssi, & purpuræ, & serici, & cocci, & omne lignum thyinum, & omnia vasa eburis, & omnia vasa de lapide pretioso, & æramento, & ferro, & marmore.

13. Καὶ κιννάμωμον, καὶ θυμιάματα, καὶ μύρον, & λίβανον, & οἶνον, & ἔλαιον, καὶ σερμίδαλιν, & σῖτον, & κτλῶν, καὶ πόδια, & ἵππων, & ῥεδῶν, & σωμάτων, & ψυχῶς ἀνθρώπων.

Et cinnamomum, & odoramentorum, & unguenti, & thuris, & vini, & olei, & similæ, & tritici, & jumentorum, & ovi-

um, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animarum hominum.

Καὶ ἡ ὥρα τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου ἀπῆλθεν ἀπὸ σου, & πάντα τὰ λιπαρά, καὶ τὰ λαμπρά ἀπώλοντο ἀπὸ σου, & ἔκ ἐτι ἔμην εὐρήσεις αὐτά.

Et poma desiderii animæ tuæ discesserunt à te, & omnia pinguia & præclara perierunt à te, & amplius illa jam non invenient.

Οἱ ἔμποροι τῶν οὐκ ἐπληρώσαντες ἀπ' αὐτῆς, ἀπὸ μακρόθεν σήσονται, διὰ τὸν φόβον τῆς βασανισμῶς αὐτῆς, κλαίοντες, & πένθοντες.

Mercatores horum qui divites facti sunt, ab ea longe stabunt, propter timorem tormentorū ejus, flentes ac lugentes.

Καὶ λέγοντες: Οὐαὶ, εἰαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἡ περιβεβλημένη βύσσινον & πορφύρῳ, & κόκκινον, καὶ κεχρυσωμένη ἐν χρυσῷ, & λίθῳ τιμίῳ, & μαργαρίταις.

Et dicentes: Væ, væ, civitas illa magna, quæ amicta erat bysso, & purpura, & cocco, deaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis.

Ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἡρημώθη ὁ τοσούτος πλοῦτος, καὶ κυβερνήτης, & πᾶς ὁ ἐπὶ τῶν πλοίων ὁ ὁμιλῶν, & ναῦται, & ὅσοι τῇ θάλασσᾳ ἐργάζονται, ἀπὸ μακρόθεν ἔσταν.

Quoniam unâ horâ destituta sunt tantæ divitiæ: & omnis gubernator, & omnis qui in lacum navigat, & nautæ, & qui in mari operantur, longe steterunt.

Καὶ ἔκραζον, ὁρῶντες τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, λέγοντες: Τίς ὁμοίᾳ τῇ πόλιν τῇ μεγάλῃ;

Et clamaverunt videntes locum incendii ejus, dicentes: Quæ similis civitati huic magnæ?

Καὶ ἔβαλον χυρὸν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἔκραζον κλαίοντες & πένθοντες, λέγοντες: Οὐαὶ, εἰαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἐν ᾗ ἐπλήθησαν πάντες οἱ ἔχοντες πλοῖα ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐκ τῆς τιμιότητος αὐτῆς, ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἡρημώθη.

Et miserunt pulverē super capita sua, & clamaverūt flētes & lugētes, dicentes: Væ, væ, civitas illa magna, in qua divites facti sunt omnes qui habebāt naves in mari, de pretiis ejus: quoniam unâ horâ de solata est.

Εὐφραίνε ἐπ' αὐτῇ ἑρανέ, καὶ οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι, & οἱ Προφῆται, ὅτι ἐκρίνεν ὁ Θεὸς τὸ κρίμα ὑμῶν ἐξ αὐτῆς.

Exulta super eam cœlum, & sancti Apostoli & Prophetæ: quoniam judicavit Deus judicium vestrum de illa.

Καὶ ἦρεν εἰς Ἄγγελος ἰσχυρὸς λίθον ὡς μύλον μέγαν, & ἔβαλεν εἰς τὴν θάλασσαν, λέγων. Οὕτως ὁρμήματι βληθήσεται Βαβυλὼν ἡ μεγάλη πόλις, καὶ ἔμην εὐρεθῇ ἔτι.

Et sustulit unus Angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, & misit in mare dicens: Hoc impetu mittetur Babylō civitas illa magna: & ultra jam nō invenientur.

Καὶ φωνὴ κιθαριστῶν καὶ μουσικῶν, καὶ αὐλητῶν & σαλπιστῶν, ἔμην ἀκκοῦσθαι ἐν σοὶ ἔτι, καὶ πᾶς τεχνίτης πάσης τέχνης ἔμην εὐρεθῇ ἐν σοὶ ἔτι. & φωνὴ μύλων ἔμην ἀκκοῦσθαι ἐν σοὶ ἔτι.

Et vox citharædorum, & musicorum, & tibiā canentium & tubā, non audietur in te amplius, & omnis artifex omnis artis nō invenientur in te amplius, & vox molæ non audietur in te amplius.

Καὶ φῶς λύχνου ἔμην φανῆναι ἐν σοὶ ἔτι καὶ φωνὴ νύμφης, καὶ νύμφης ἔμην ἀκκοῦσθαι ἐν σοὶ ἔτι, ὅτι οἱ ἔμπο-

ροί σὺ ἦσαν οἱ μεγίσταις τῆς γῆς, ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σὺ ἐπλανήθης πάντα τὰ ἔθνη.

Et lux lucernæ non lucebit in te amplius, & vox Sponsi & Sponsæ non audietur adhuc in te : quia mercatores tui erant principes terræ, quia in beneficiis tuis erraverunt omnes gentes.

24.

Καὶ ἐν αὐτῇ αἵμα Προφητῶν, καὶ ἁγίων εὐρέθη, & πᾶν τὸν τῶν ἐσφαγμένων ἐπὶ τῆς γῆς.

Et in ea sanguis prophetarum & sanctorum inventus est : & omnium, qui interfecti sunt in terra.

ARGUMENTUM ET PARTITIO.

Judicium & exitium justum, quod Deus de meretrice magna, nimirum Roma Papali decrevit, jam sub alia forma luculentius, & fusius proponitur : adeoque scopus capitis decimi septimi continuatur : Quemadmodum enim conditionem Romæ Papalis Spiritus sanctus per Meretricem magnam purpuratam descripsit : ita nunc quoque exemplo Babylonis typico, ruinam ejusdem fatalem & extremam miseriam vivis coloribus depingit. Tres autem Angeli peculiare in hoc capite introducuntur : primus horrendum spiritualis Babylonis excidium indicat, v. 1. 2. 3. secundus populum Dei ad fugam & nauseam spiritualem cum plurimarum gravissimarum rationum commemoratione instigat à v. 4. usq. ad v. 20.

Tertius vaticinium istud ἄλφα, seu externo quodam signo insolito confirmat, à v. 31. usque ad finem. De singulis capitis hujus membris sigillatim & breviter agemus, breviter inquam : potissima enim & difficiliora in Exegesi capitis præcedentis explicavimus. Adsit nobis gratia & illuminatione suâ Deus benignissimus, per & propter Filium suum unigenitum, Dominum nostrum Jesum Christum, Amen.

Prima Pars.

Angeli cum
præconio
descriptio.

Apoc. 1. 10.

Luc. 1. 26.

Joh. 1. 6.

Luc. 2. 9.

Act. 12. 7.

Primum quod attinet, considerandus nobis ante omnia venit Angelus, cum suo præconio descriptus. Et quidem visus dicitur à Johanne Theologo, nimirum cum esset in Spiritu, Apoc. 1. v. 10. descendisse autem Eum de cælo asserit Apostolus, pharisi scripturæ usitatâ, quâ missio divina innuitur : quemodmodum non tantum de Archangelo Gabriele, Luc. 1. v. 26. Missus est Angelus Gabriel à Deo, sed & de Johanne Baptista, Joh. 1. v. 6. Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Johannes, legitur : Cum enim rem stupendam & summè exosam annuntiare teneatur, utique etiam divina autoritate ac missione meritò munitur : huc accedit ἔξοια, & potestas magna, Angelo huic tributa : nec non δόξα splendor & gloria ingens, à qua illuminata scribitur terra v. 1. coruscare namque solent Angeli, & resplendere gloria Domini, quâ circumfulgent homines, uti videre est, Luc. 2. v. 9. & Act. 12. v. 7. Per hunc Angelum quis in-

nuatur, variæ apud varios interpretes sententiæ reperiuntur. Vetus ille, & Anonymus Commentator Christum per suos sanctos aliter apparentem intelligi opinatur : præsertim, prout ad judicium ultimum in magna majestate & gloria venturus scribitur : Cui sententiæ alii quoque scriptores adstipulantur : Et si verò tum alibi in scriptura, tum in Apocalypsi quoque nostrâ, imprimis cap. 10. v. 11. Anegli nomen Christo tribuitur : nulla tamen evidens necessitas urget, ut hic quoque Christum depingi, & notari existimemus. Habet enim non ἔξοια tantum μεγαλήν, ut hic verba sonant, sed πᾶσαν, in cælo ac in terrâ, Matth. 28. v. 18. Neque cœlestis quidam Spiritus ex Angelis vel Archangelis necessariò hic intelligitur : sed insignis præco Evangelii, divinitus excitatus, roboreq. animi, & auctoritate cœlestis præditus, ut excidium magnæ meretricis mascula fronte annunciet : Placuit namque Spiritui sancto, in hoc libro Apocalypico per nomen Angelorum : maxima ex parte insignes, & præclaros Theologos innuere, uti hætenus multoties in præcedentiũ capitum explicatione observavimus. Accedit huc, quod supra capite 14. v. 8. similis prophetia extat, de Angelo per medium cœli volante, & æternum Evangelium habente : de Angelo quoque iisdem verbis, cecidit, cecidit Babylon, ruinam Babylonis promulgante : ubi luculenter ostendimus, per Angelum utrumque in capite illo, non nisi organa Spiritus sancti singularia, & sincerioris doctrinæ ἀποκαλύπτειν notari : Nimis verò ineptus & ridiculus iterum est Ludovicus ab Alcasar, qui in Commentario suo super Apocalypsin mordicè contendit, neminem alium hic per Angelum de cælo descendentem, quàm B. Petrum Apostolum notari : Unde & imaginem ejus peculiari formâ Angelicâ, cum clavibus geminis exsculptam libro suo inseruit : placet autem in gratiam Lectoris verba Alcasaris apponere, quæ fol. 820. sic habent : Omnino nescio, quæ verba possent magis appositè proferri, quam ut Petrus Angelus magnæ potestatis & auctoritatis vocaretur. Hoc enim significatur Græco nomine ἔξοια, quo Johannes hic usus est. Præsertim, quia ex Petri & Pauli binario Petrus est, cui hæc illustris appellatio tribuitur : ubi manifeste liquet non esse sermonem de communi potestate Apostolis tradita, sed de singulari illa & excellentissimâ Pontificatus summi auctoritate Petro collata. Et quidem in hac magnæ potestatis mentione manifeste alluditur ad id, quod Christus dixerat Petro, Matth. 16. v. 19. Tibi dabo claves regni cœlorum : & notandum valde est, si hic versus D. Petro applicetur, in sublimi hoc est elogio invenire intellectum, in quo omnino acquiescat, alioqui aptam illius rationem reddi non posse, jam, quod dicitur de cælo sic angelus descendere, proinde est, quasi de Petro, quatenus summo Pontifice & Christi vicario instituitur sermo. Hac enim dignitas est prorsus cœlestis atq. divina. Quod autem subditur, terrâ ab illius gloria esse illuminatam, miram etiam continet energiam. Indicat enim lucem, quæ habetur in terris de vera cœli doctrina dignoscenda, Petri & ejus successorũ auctoritatē atq. gloria esse annexam. Si verò referatur lumen ad terræ gloriam & honorem : universa quidem tellus sumopere decoratur ex eo, quod apud se Christi contineat vicarium cœlesti potestate præditum, & veritatis divinæ assistentiā fultum. His adde id, quod de B. Petro in præseñ dicitur, nēpe terrâ illuminatâ esse à gloria ejus

An per Angelum istum Christus innuatur? Neg.

Apoc. 10. 1.

Matth. 28. 18.

An Angelus cœlestis, vel Archangelus? Neg.

An præco quidam insignis Evangelii? Affirmatur.

Apoc. 14. 8.

Ludovici ab Alcasar ineptissima opinio.

eius, aptissime referri ad luculentam illam confessionem, Tu es Christus Filius Dei vivi Hæc enim est illustrissima Petri gloria, iuxta illud, Beatus es Simon Barjona. Hæc autem Petri confessio illuminavit terram, & faciem prætulit caterorum fidelium fidei circa Christi divinitatem. Quod si adeo certum est, Petrum in presenti designari per prima huius capituli verba: non video, quid aptius, gravius & elegantius pro foribus augustissimi templi, quod in honorem Petri Roma erectum est, scribi posset; quam huiusmodi titulus ex hoc capite desumptus, nempe, ANGELO DESCENDENTI DE COELO, HABENTI POTESTATEM MAGNAM, ET TERRA ILLUMINATA EST A GLORIA EIUS. Jam verò huius prophetia complementum in mystica Babylonis ruina Petro ipsi gloriosissimum extitit, non solum quia ab ipso fuit enuntiata, sed multò etiam magis, quia Petri ipsius prædicationem atq; martyrium assumpsit Deus tanquam instrumentum ad clarissimum illud facinus patrandum. Præterquam quòd cum Roma fuerit Petrus Episcopus, nihil potuit eidem Petro gloriosius accidere, quam ipsius Ecclesiam ab ipso fundatam adversus Romanorum idololatriam prevalere, & ipsam idolorum superstitionem Roma penitus exterminari. Ab hac verò gloria Petri illuminata est universa terra. Etenim ex eo, quòd idololatria rueret Roma, totius orbis illuminatio pendeat. Ut autem representaretur felix nuntius illius rei, quæ terram universam fuerat illustratura; appositum valde est, ut Angelus nuntium offerens ingenti claritate indutus appareat. Sicut etiam fortitudo, quæ clamat Angelus, significare videtur, in idololatriæ ruina omnipotentiam Dei, & ipsius ministrorum virtutem mirum in modum elucescere.

Hæc Ludovicus ab Alcasar. Tot autem ferme somnia, & figmenta, quot verba me legere & audire arbitror: hominemque istum, qui singularis eruditionis laudem affectat, tam pueriliter ineptire, & principium subinde turpiter petere, miror. Quæ enim de singulari illâ & excellentissimâ Pontificatus summi autoritate, Petro præ reliquis Apostolis collatâ garrit, nullo prorsus niti fundamento ἐγγράφῳ, tam probè, quam digitos suos novit: Ex solo certè Nicolao Cusano Cardinali discere hoc potuisset. Is enim in libris de concordantia Catholica prolixè ostendit, omnes Christi Petrum alloquentis promissiones, non speciatim ad solum Petrum, vel Pontificem Romanum, sed ad totam Ecclesiam universalem referendas esse. Lib. 1. c. 11. 14. & 15. Evincit præterea, quòd Petrus nullatenus maiorem potestatem à Christo acceperit, quam ceteri Apostoli: nec ei quicquam dictum, quòd non peraque aliis dictum sit. Quippe, qui non minus Petra sint, quam Petrus ipse: ita quidem, ut non omnes tantum Episcopi, sed & omnes Presbyteri, quoad jurisdictionem, parem potestatem habeant: Cusanus lib. 2. de concordant. Cathol. c. 8. & 12. haud dubiè respiciens ad verba S. Cypriani in Tractatu de unit. Eccles. p. 231. edit. Paris. Hoc utiq; erant & ceteri Apostoli, quòd fuit Petrus, pari consortio præditi, & honoris & potestatis: Eiusdem farinae illud commentum est, quòd Pontificatus, vel primatus Petri, & Papæ Romani dignitas sit planè cælestis & divina.

Aliud c. 9. Apocal. Spiritus sanctus de Pontifice Romano testimonium perhibuit: quòd nimirum non de cælo descenderit, sed ex puteo Abyssi ortum suum traxerit, nomenque Regis ac Angeli Abyssi, & PERDENTIS, sortitus sit, Apoc. 9. v. 11.

κατ' ἐνέργειαν τῆς Σατανᾶ præsul Romanus ad primatum illum aspiravit; 2. Theff. 2. v. 9. Huc referatur λεπτολογία Alcasaris, de gloria terra, quæ inde oriatur, quòd Pontificem Romanum ut Christi vicarium cælesti potestate præditum apud se contineat. Omnes sinceri doctores & præcones Evangelii legatione funguntur pro Christo, 2. Corinth. 5. v. 20. Pontifex autem Romanus non pro Christi vicario, sed pro ejus ἀντικείμενῳ, pro homine peccati, pro filio perditionis, pro iniquo illo, à B. Paulo Apostolo proclamatur, 2. Theffal. 2. v. 3. 4. & 8. Non urgebo nunc fabulam, de Episcopatu Petri Romano, quam itidem Alcasar ceteris figmentis addidit: non reliquæ ad vivum refecabo: sufficit, toto cælo expositionem Esavitæ à scopo Spiritus sancti aberrare. Non enim in hæc Apocalypsi historia præteritorum, sed prophetia futurorum continetur: palam siquidem Christus Jesus servis suis fecit, & significari curavit, ἀδελφὲς, quæ oporteat fieri, Apoc. 1. v. 1. Quam insulsum itaque sit, visionem de Petro Apostolo, Eique collato primatu interpretari, vel puer septennis animadvertit. Insuper ea, quæ sequuntur, in omnes æternitates ad Petrum Apostolum accommodari nō possunt. Ubi enim legitur, quòd ingeminaverit vocem hanc: Cecidit, cecidit Babylon? Et si maximè de spiritali casu idololatriæ in veteri Roma Alcasar verba intelligere conatur, non tamen sequentia de habitatione demoniorum explicationi huic congruunt: quicquid etiam de vucula facta est, quasi idem significet, ac, fuisse declarata est, ogganniat. Explosionem potius ἐξελεύσιν, ista, quam operosam refutationem meretur. Emunctioris naris Franciscus Ribera, itidem alias Jesuita, fuit, qui ne verbulo quidem, per Angelum hunc B. Petrum designari, innuit. Proinde Alcasaris somnium vanitate sua meritò concidit.

Ex nostris Theologis aliquot per Angelum istum B. Lutherum notari arbitrantur: Inprimis verò D. D. Philippus Nicolai p. mēm. sententiam istam constanter amplectitur: sic n. Tom. 2. operum Latin. f. 150. scribit: Angelus ille splendore coruscus, & Babylonis casum revelans, est Mart. Luth. qui Pontificiarum superstitionum turpitudinem, multis retrò seculis, mundo incognitam detexit, & Babylonem, sive Ecclesiam Romanam ab orthodoxâ veritate jam pridem defecisse, Spiritibusq; immundis sese prostituisse, & regna orbis terrarum suis prestigiis, & imposturis pestilenter dementasse, proclamât: Etf. 155. Col. 1. ita pergit: Post hæc vidi alium Angelum [ministrum, sive Doctorem Evangelii, Mart. Luth.] descendentem de cælo, (cælitus excitatum & ab omnipotente Deo missum,) habentem potestatem magnam (insigni præditum robore, & scripturis potentem maximè, ut posset exhortari per doctrinam sanam, & contradicentes convincere, Tit. 1.) & terra illuminata est à gloria ejus, (glorioso orthodoxæ veritatis testimonio, & ferventissimis ejus concionibus atq; scriptis, illuminatus est populus decem Regnorum Aquilonarium, sedens in Pontificiarum superstitionum tenebris, quas Luth. verbi immaculati luce dissipavit.)

Non improbo ego, sed approbo hanc receptam, & communem Doctorum nostrorum interpretationem: Cum quæ apprimè sequentia omnia conveniunt: suppono a. hoc calculi mei fundamentum, si per Angelum istum B. Megalander Lutherus à Spiritu S. notatur, tunc necessario visionem hanc, à visione illâ, quæ capi-

2. Theff. 2, 9

2. Cor. 5, 20.

2. Theff. 2, 3. 4. & 8.

In Apocalypsi non de præteritis, sed de futuris agitur. Apoc. 1, 1.

D. Phil. Nicolai Tom. 2. Lat. f. 150. per Angelum huic, B. Lutherum intelligit.

Idem fol. 155. Col. 1.

Autoris assensus.

Nicol. Cusanus in libris de concordant. Cathol. lib. 1. c. 11. 14. 15. & lib. 2. c. 8. & 13.

S. Cyprianus in Tract. de unit. Eccles. p. 231.

Vnde primatus Rom. Pontificis oriatur? Apoc. 9, 11.

capite decimo quarto descripta fuit, ratione præsertim temporis, discernendam, & certum intervallum seu spatium temporis, quod inter illam & hanc intercesserit, admittendum, immò statuendum esse: Suprà enim prima quasi Babylonice ruinæ denunciatio, à Præconibus Evangelii purioris facta, describebatur: Hic autem fructus Evangelii à B. Luthero prædicati innuitur, & complementum vaticinii superioris proponitur: quasi dicat Spiritus sanctus, Beatum Lutherum non frustra laboraturum, sed reipsa, quod sonus verbi Dei plurimum fructificaverit, deprehensurum: Immò tandem præ gaudio cum aliis, & aliorum instar, exclamaturum *Cecidit, cecidit Babylon*. sicut ad sonitum tubarum, Jerichuntis muri ceciderunt, Jos. 6. v. 20. Atque hæc de Angeli *ἁποστόλογραφία*, quis ille sit? nimirum B. Lutherus. 2. quæ ejus origo? missus est & excitatus à Deo. 3. quæ ejus potestas? magna, à Deo magno collata. 4. quis successus? Exoptatissimus: Terra enim resplenduit à gloria ejus.

Jos. 6, 20.

Angeli præconium.

Arethas.
Primasius.
Andreas
Casariensis.Materia
clamoris
Angelici.

Sequitur nunc ejusdem præconium, quod B. Johannes itidem accuratè describit. Primo quidem, Zelum & modum præconii proponens, cum inquit: *Exclamavit per fortitudinem, voce magnâ dicens*: ἐκράξεν ἐν ἰσχύϊ φωνῇ μεγάλῃ λέγων. Complutensis & Regius Codex habent: ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ, in forti voce: ita quoque legit Arethas: Primasius autem sic habet: Ex exclamavit voce magnâ, & forti: Andreas verò Casariensis paulo aliter vertit: Et exclamavit forti voce magnâ. Nimirum id universi intendunt, Angelum hunc imperterito animo, nec oscitanter, sed magno cum zelo exclamasse. Quid verò clamavit? & quæ materia clamoris ejus fuit? sententiam de excidio Babylonis instar Fecialis vel Præconis cujusdam publicè promulgavit, dicens: *Cecidit, cecidit Babylon magna, & facta est habitatio Daemoniorum, & custodia omnis volucris immunda, & invisa.*

Maxima profectò hæc est μεταμόρφωσις, & rerum mira immutatio: additur autem causa excidii trina: 1. quia de vino iræ scortationis Ejus biberunt omnes gentes: deceptæ nimirum poculo aureo, abominationibus & immunditia libidinis suæ pleno, quod inhabitantibus terram propinavit. Apoc. 17. v. 2. & 4. Secunda causa hæc recitatur: quia Reges terræ cum illa scortati sunt: spiritualiter videlicet: sicuti supra in capite decimo septimo spirituales fornicationem, hoc est, idololatriam, ex scriptura sacra ostendimus. Pro tertia ratione hoc assertur: quia mercatores terræ de virtute deliciarum ejus divites facti sunt. Ex hisce causis tribus rectè infert Spiritus sanctus, non immerito Babylonem vapulare. Ut autem desiderio Lectoris satis faciamus, & verba hæc, quæ ἀμαθείς, & ἀσήμιοι, pro ænigmatibus fortassis habent, planius, & plenius explicemus, sequentia mēbra penitiùs trutinare necessū erit: 1. quā de Babylone Spiritus sanctus hic loquatur? 2. qua de ruina? 3. quo respectu habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, volucris quoque immundæ ac invisæ facta dicatur? 4. Quæ gentes, qui terræ Reges, qui denique ditati terræ mercatores in-

nuantur? Hæc si solidè expenderit, facilè ex reliquis etiam scrupulis nos expediemus.

Initio igitur Babylonem quod attinet, non de alia Spiritus sanctus hic agit, quàm de qua capite decimo quarto v. 8. & capite decimo sexto, v. 19. egit: cum inter alia sic diceret: Venit in memoriam ante Deum Babylon magna, ut daret illi calicem vini indignationis iræ suæ. Basis & fundamentum totius tractationis nostræ sit hoc, quod non de Chaldaica illa Babylone hic agat Spiritus sanctus, sole meridiano clariùs inde patere, quia de mystica Babylone se loqui supra testatus fuit, Apoc. 17. v. 5. Cumque unanimi consensu potissimorum Interpretum, ne Pontificiis quidem exceptis, illa Babylon hic describatur, quæ Anti-Christi sedes futura est, & verò de Chaldaica vel Assyriaca illa Babylone hoc affirmari nequeat: idcirco per Babylonem Apocalypticam non posse intelligi Chaldaicam, sua luce lucet. Accedit huc, de Babylone Apocalyptica Johannem affirmare, quod suo tempore imperium in Reges habuerit, Apoc. 17. v. 18. Quis verò tam stupidus & bardus est, ut tunc Monarchiam penes Babylonios fuisse, asserere audeat? Romani enim illo tempore terra marique dominati sunt. Mitto, quod frustranea foret adhortatio Angeli, ut exeat populus Dei ex Babylone, cum à mille annis in Babylone Orientis non hæserit. Destructo igitur literaliter intellectu Babylonis, aliam quandam à Spiritu sancto mysticè depictam, & descriptam esse, sequitur. Non defuere autem, qui Babylone ista, civitatem impiorum omnium, immò mundum totum notare statuerunt: Ex quibus Franciscus Ribera Tyconium, Bedam, Ambrosium, Ansbertum, Haymonem, Primasium, Anselmum, Aretham & Thomam Aquinatem nominatim recenset; p. 276. Idem v. Ribera ibidem sententiam istam refellit: Nec immerito, si n. per Babylonem mundus notaretur, non utique posset de ea affirmari: quod ceciderit: cum mundus nondum ceciderit: nec locum haberet præceptum, quo ex Babylone exire jubemur: cum impossibile sit, dum in carne vivimus, è mundo prorsus exire: i. Cor. 5. v. 10. obstat præterea, quod Babylon ista Apocalyptica septem montibus constare, & sedes Antichristi futura dicitur: Apoc. 17. v. 5. & 9. Neutrum autem de toto mundo rectè affirmatur: neque quod septem montes habeat: neque quod sedes Anti-Christi futura sit: sedere potius pingitur in templo Dei, 2. Thess. 2. v. 5. Commodius proinde Babylon ista, ipsa Roma esse, & per Babylonem *ἁγῶτας* ac *κυρίως* Roma notari dicitur: Quod Jesuita Franciscus Ribera nolens volens concedere, & sententiam istam plurimis autoritatibus, tum veterum, tum recentiorum ipsemet munire debuit: sic enim sonant verba ejus p. 277. 278. & 279. Hoc primum constet, nomen Babylon hic non propriè accipi, sed figuratè: ut apertè Johannes docet eodem c. 17. Et in fronte ejus nomen scriptum: *Mysterium: Babylon magna* &c. Cum dicit, *Mysterium, Mysticum* indicat esse quod dicit, id est, arcanum quippiam latere in nomine Babylonis, nec ita accipi debere, ut sonat. Arbitror ergò (quod Andreas Episcopus Casarea, & Arethas in hujus libri commentariis nonnullos sensisse testantur.) Romanam nomine Babylonis designari, (non quæ nunc est post Christi confessionem, sed quæ tunc erat, cum hac scribebat Apostolus.) Et enim cum Babylon ante adventum Christi reges ha-

Quæ de Babylone Sp. S. hic loquatur. Apoc. 14. 8. Apoc. 16. 19 Num de Chaldaica Neg.

Apoc. 17. 5.

Apoc. 17. 18.

Num de mundo toto? Neg. Fran. Rib. Tyconius. Beda. Ambrosius. Ansbertus. Haymo. Primasius. Anselmus. Arethas. Thom. de Aquino. i. Cor. 5. 10. Apoc. 17. 5. & 9.

2. Thess. 2. 5. Sed de Roma. Fran. Ribera sup. Apocal. p. 277. 278. 279.

Andreas Casariensis. Arethas.

Apoc. 17. 2. & 4.

beret potentissimos, & populo Dei infestissimos, in ea-
que Judæi captivi servili conditione diu vixissent: A-
postoli Romam Babylonem appellatum, quod Judæ-
os cepisset, sibiq. subiecisset, & ejus Imperatores toti-
us orbis terra Domini vehementer Christianos as-
fligerent & plurimos eorum occiderent, & Baby-
lon verè Roma figura fuisset.

Augustinus Quare merito Augustinus scripsit lib. 18. de civ.
lib. 18. de ci- c. 4. Babylonem esse quasi primam Romam: & c. 22.
vit. Dei, c. 4. Romam esse velut alteram Babylonem & velut prio-
& 22. ris filiam Babylonis. Et Orosius lib. 2. c. 4. multis in re-
Orosius lib. bus eas similes esse demonstrat. Hinc Petrus in prio-
2. c. 4. ris epistola calce scripsit: Salutat vos Ecclesia, quæ est
in Babylone collecta, & Marcus filius meus, sub no-
mine Babylonis figuratè Romam significans, ut

Eusebius l. ait Hieronymus in Catalogo scriptorum, in vita Mar-
2. hist. Eccl. ci. Quod etiam sentit Eusebius l. 2. Hist. Eccl. c. 15. se-
c. 15. cutus Papiam Johannis Apostoli discipulum, & Ni-
Nicephorus cephorus l. etiam 2. Hist. Eccl. c. 15. & Beda in eundè
lib. 2. hist. locum Petri, & in Proæmio commentario; in Mar-
Eccl. c. 15. cum, & Oecumenius, & S. Thomas & alii ex recen-
Beda. tioribus. Similiter in Apocalypsi nomine Babylonis
Oecume- Romam intelligi sæpè martyr Victorinus docet. Et
ninus. Hieronymus idem significat in illud Isa. 24. Attrita
Thomas. est civitas vanitatis, his verbis: Atteretur civitas va-
Victorinus. nitatis, sive omnis civitas, vel spiritualis Babylon,
Hieronym. quæ sedet in septem montibus purpurata, cujus sup-
plicia in Apocalypsi Johannis legimus. Pulchre q. di-
xit urbem vanitatis: si enim de cælo, & terra, & de
omnibus, quæ terrena sunt, dicitur: Vanitas vanita-
tum, omnia vanitas: quanto magis hoc de una urbe
dicendum est, quæ totius orbis pars modica est?

Idem apertius alludens ad mulierem meretricem
cap. 17. quæ vocata est Babylon, in Prologo librorum
Didymi de Spiritu sancto, quos vertit à Græco, ita
exorditur: Cum in Babylone versarer & purpura-
ta meretricis essem Colonus, & jure Quiritum vi-
verem, &c. [Et in calce posterioris libri adversus
Iovinianum: Sed te, inquit, alloquar, quæ scriptam
in fronte blasphemiam Christi confessione delesti, urbs
potens, urbs orbis domina, urbs Apostoli voce lau-
data. Interpretare tuum vocabulum. Roma aut for-
titudinis nomen est apud Græcos, aut sublimitatis
juxta Hebræos. In Epistola etiam 151. ad Algasiam
quæst. 11. hoc idem docet, ac blasphemiam in fronte
scriptam his verbis declarat: Nec vult apertè dicere
Romanum imperium, esse destruendum, quod ipsi,
qui imperant, æternum putant. Unde secundum A-
pocalypsin Johannis in fronte purpuratæ meretricis
scriptum est nomen blasphemie, id est, Roma æterna,
&c. Et in c. 47. Isaiæ initio: Non ipsam, inquit, Ba-
bylonem quidam sed Romanam Urbem interpretan-
tur, quæ in Apocalypsi Johannis, & in epistola Petri
Babylon specialiter appellatur, &c. Et in epistola 17.
ad Marcellam, Romam cum Beihlehem conferens
ait: Et hic puto locus sanctior est Tarpeja rupe, quæ
de cælo sapius fulminata ostendit, quod Domino di-
spliceret. Lege Apocalypsin Johannis, & quid de mu-
liere purpurata, & scripta in ejus fronte blasphemie,
septem montibus, aquis multis, & Babylonis cante-
tur exitu, contuere. Exite, inquit Dominus, de illa
populus meus, & ne participes sitis delictorum ejus,
& de plagis ejus non accipiat. Fugite de medio Ba-
bylonis, & salvate unusquisq. animam suam. Ceci-
dit enim, cecidit Babylon magna, & facta est habi-
tatio demonum, & custodia spiritus immundi, &c. †

Eandem sententiam confirmat Tertullianus, qui
in libro adversus Iudeos, in capite: Item probatio na-
tivitatis Christi. Sic & Babylon, inquit, apud Iohan-

nem nostrum Roma urbis figuram portat proinde &
magna, & regno superba & sanctorum debellatrix,
&c. (Idem sensit, & eisdem verbis explicavi lib. 3.
contra Marcionem non longè à principio. Eadem
sententia est Sixti Senensis, l. 2. Bibliotheca. Verbo:
Meretricis magna inscriptio: eamq. noster Rober-
tus Bellarminus in primo tomo suarum disputatio-
num, l. 2. qui est de summo Pontifice, c. 2. & latius c.
13. eruditè confirmat. Testem etiam citarem Ludovi-
cum Vivem, qui in capit. 22. l. 18. de civitate Dei
idem affirmavit, nisi in eodem parum modestè locu-
tus fuisset. Citabo tamen Episcopum Lindanum l. 4.
sua Panoplia, c. 82. & Coepiscopum ejus Franciscum
Horantium lib. 6. locorum catholicorum, c. 12. &
Marianum Victorium: Episcopum Amerinum, in
scholiis Ep. 17. Hieronymi, ut alios hujus ætatis scri-
ptores omittam. Hoc dicam, Ambrosius, qui prius ne-
gaverat, tandem in c. 17. veritate convictus, Baby-
lonem Romam significare confessus est.) Huic con-
veniunt apertissime omnia, quæ de Babylone dicuntur
in hoc libro, ut suis locis videbimus, quibus omnia cõ-
firmabuntur, atq. illud in primis, quod alii convenire
non potest: Septem capita septem montes sunt, super
quos mulier sedet, constat enim Romam super septem
montes fundatam fuisse, de quibus Virgilius ait:

Septemque una tibi muro circumdabit arces.

Et Ovidius.

Sed quæ de septem totum circumspicit orbem

Montibus, imperii Roma, Deumque locus.

Et Horatius in carmine sæculari, quod est ulti-
mum libri Epodon.

Diis, quibus Septem placuere colles,

Dicere carmen.

Hæ sunt Palatinus, Quirinalis, Aventinus, Cæli-
us, Viminalis, Asquelinus, Janicularis. Hinc Ter-
tullianus in Apologetico adversus gentes, cap. 35. 1-
pso, inquit, Quirites, ipsam vernaculam septem
collum plebem convenio, &c. Optime etiam conve-
nit, quod est in eodem c. Et mulier, quam vidisti, est
civitas magna, quæ habet regnum super reges terra:
[& quod nunc ait: cecidit Babylon illa magna, &c.
id est, jam cadet, & penitus subvertetur: more enim
prophetico, ut semper solet, præterito utitur pro fu-
turo, ut certissimum esse sciamus quod dicit. Habet
autem emphasin Roma convenientem pronomen. Il-
la, quæ est in Græco multò apertior, ἐπεὶ ἐπεὶ Βα-
βυλὼν, ἡ πόλις ἡ μεγάλη, id est: Cecidit, cecidit Baby-
lon illa, urbs illa magna: quod egregiè in Romam
convenit. Illa urbs, illa quæ omnium ore per Anto-
nomasiam urbs dicebatur, illa quæ ubique intelli-
gatur cum sine addito Urbs dicebatur. Si ergo o-
mnia jungamus, quæ de Babylone dicuntur, pla-
nius eam Romam esse intelligemus. Si meminerimus
Babylonem Chaldaorum ab Augustino dici quasi
primam Romam, & Romam esse alteram Babylonem
tumentem imperio, & populum Dei persequentem:
atq. ita Babylonem illam figuram esse Romæ, ac per-
vulgatum esse in scriptura, ut res figurata nomen
habeat figuræ, ut cum Christus vocatur David, aut
Salomon. Addamus hanc Babylonem sedere super
septem montes, esse urbem magnam, quæ apud o-
mnes sine addito urbs dicitur, habere eam regnum
super reges terræ, matrem esse fornicationum, &
abominationum terræ, reges terræ cum ea fornica-
tos esse, à regibus, & à negariis oribus desteri, sub se
habere decem cornua, id est, decem reges magnos-
sede.

Sixtus Se-
nensis.
Rob. Bellar.

Ludovicus
Vives.

Lindanus
l. 4. Pano-
plia, c. 82.
Franc. Ho-
rartius, l. 6.
Locorum
Catholic.

Marianus
Victorius.
Ambrosius.

Virgilius.

Ovidius.

Horatius.

Tertullia-
nus.

Tertullia-
nus.

sedere super aquas multas, à decem regibus esse vastandam. Nam etsi quadam ex singulis vel in congregationem malorum, vel in aliam urbem convenire possint: Omnia profecto, nisi in Romam, non conveniunt.]

Habemus ergo confitentes Adversarios, Babylonem istam, de qua proclamatur, quod ceciderit, tantum Romam esse: quod ambabus manibus acceptamus. Placent etiam momenta rationum à Ribera allegata, nec quod in iis, quoad scopum primum thematis magnopere desideremus, habemus. Unicum hoc superest Jesuitis σοφὸν φάρμακον, & effugium, quod per Babylonem notari quidem Romam ajunt: sed Romam tantum Ethnicam, non Papalem. Recurrat verò Lector haud gravatim ad ea, quæ Tomo Commentariorum nostrorum Quarto per aliquot pag. nec, non supra in ἐξηγήσει capituli decimi septimi contra hanc φλυαρίαν diximus. Inviatum enim stat & stabit in omnes æternitates hoc argumentum:

Cuicunque, non competunt tum singula, tum universa Babylonis Apocalyptica attributa, ea Babylon illa dici nequaquam potest:

Atqui Romæ Ethnica nequaquam competunt omnia & singula Babylonis Apocalyptica idiomata;

Ergò Romæ Ethnica Babylon illa dici non potest.

Utramque propositionem confirmat ipse Ribera inquitens: *Etsi quadam ex singulis, vel in congregationem malorum, vel in aliam urbem convenire possint: Omnia profecto nisi in Romam non conveniunt.*

Quæ verò hic de Roma simpliciter dicuntur: Ea nos de Roma Ethnica in specie affirmamus: *Omnia, in Apocalypsi de Babylone dicta, non nisi in Romam Papalem convenire.*

Area hæc est, in quam cum adversariis haud inviti descendimus, & sēon nostram masculè asserimus.

Primò enim Babylon Apocalyptica sic describitur, quod calicem abominationum propinaverit gentibus, hominesq; summa ac infima sortis eo inebriaverit. Atqui hoc de Roma Ethnica verè affirmari non potest: sed tantum de papali: vetus enim Roma, utut idololatriæ addicta fuerit, αὐτονομίαν tamen religionum, & superstitionum liberrimam permisit: Nullusque Cæsarum Ethnicorum poculo aureo abominationum pleno, vel Reges terræ, vel gentes omnes potare unquam tentavit: sicut Roma Papalis semper facere consuevit: & ad hodiernum usque diem facere non desinit. Ergò Babylon ista Romam notat non Ethnicam, sed Papalem. Sapienti omnes Deos colendos esse Romani Ethnici peculiari senatus consulto decreverunt: adeoque se nemini certum poculum obtrudere, multò minus matrem fornicationis spiritualis esse, luculenter ostenderunt.

Deinde in Babylone Apocalyptica, *Mysterium* later: Apoc. 17.v. 5. Apertè quidem Christianam se profiteretur: Intus autem, & in cute tota Antichristiana deprehenditur.

Non convenit hæc quoque nota in Romam Ethnicam, sed tantum Papalem. Illa enim odium suum erga Christum, quem *Asinarium* per blasphemiam vocavit, *PUBLICÆ & SINE ULLO MYSTERIO* manifestavit: Hæc verò, [Roma Papalis] ὑπὸ τῷ τῖς φησὶ: *forisq; agnitam, intus autem lu-*

pinam se ostendit: uti jam aliquoties ad oculum demonstravimus.

Cumque oraculum Apocalypticum de ruina Babylonis, temporibus postremis futura sonet: non utique ruina hæc Ethnica Romæ, quæ amplius non est: sed Papali tantum assignari debebit.

Insuper, quisfando audivit, populum Dei ex Româ Ethnicâ exiisse? Immo verò inter medias procellas persecutionum ibidem constantes Christiani perieverant.

Ex Româ verò vel Babylone, quæ hisce postremis temporibus extat, exire jubemur: Ergò ex Româ non Ethnicâ, sed Papali.

Nolo autem plures rationes cumulare: & fastidium Lectori odiosâ repetitione eorum, quæ antehac aliquoties dicta sunt, parere. Tantum ad confundendos Jesuitas, incrustatores illos Papatus, aliquot testimonia lubet in memoriam revocare, quæ in ipso Papatu de Roma Papali, quod Babylon sit, lata fuerunt.

Cum ante annos sexcentos, Leodiensis Ecclesia Paschali II. responsum daret, vocavit Papalem Romam disertis verbis Babylonem: & addidit: *Divum Petrum Prophetico spiritu nomen istud Romæ indidisse.*

Petrus Blesensis, qui ante annos circiter 460. vixit, officialem quendam Episcopi sic per Epistolam hortatur: *Quia Te affectuosissime diligo in visceribus Jesu Christi, proposui te salutaribus monitionibus adhortari, ut de Ur Chaldaorum, & de medio Babylonis tempestivè ex eas, ut ministerium damnatissima villicationis amittas.*

Honorius Augustodunensis, qui circa annum Domini 1120. floruit, Romam itidem Babylonem apertè dixit: *Verte te ad cives Babylonia: & vide quales sint & per quas plateas tendant. Vide, veni huc ad supercilium montis, ut cuncta possis adifici acernere DAMNATÆ CIVITATIS, intueri principes & iudices: Ecce posita est in eis BESTIÆ SEDES: Omni tempore ad malum sunt intenti, semper negotiis iniquitatis inexplēbiliter occupati, flagitia non solum faciunt, sed & alios facere instruunt: sancta vendunt, scelera emunt, totis viribus laborant, ne soli ad tatarum veniant. Ita & Wilhelmus Parisiensis Episcopus, in libello de collatione beneficiorum, de statu Ecclesiæ illorum temporum scribit, & peccata pralatorum ac sacerdotum non simpliciter peccata esse dicit, sed peccatorum monstraterribilia, eosq; non Ecclesiam, sed BABYLONEM, ÆGYPTUM, & SODOMAM esse: Pralatos non adificare Ecclesiam, sed destruere, ac Deo illudere. Gerhardus Sagareti Parmensis, & Dulcius Navarensis itidem ante annos ducentos, Ecclesiam Romanam, illam esse scripserunt meretricem Babyloniam, quæ in Apocalypsi notetur.*

Pari modo Franciscus Petrarcha ante annos 250. Curiam Papalem Romanam Babylonem magnam esse pronunciavit. Quem secutus Cesarías, Generalis Minoritarum, eundem in modum Ecclesiam Romanam Babyloniam sanguine porcum ebriam esse dixit. Similia habent, Wilhelmus Aurifex, Wilhelmus de S. amore, Hermannus Ried, Volquinus, Georgius Heimbürgensis, Thomas Rhedonensis, Petrus de Luna, Dominicus Brixienfis, Antonius Rosellus, Rodericus Zamorensis, & alii.

Luculenter ergò demonstravimus, per Babylonem hic non nisi Romam Papalem, genuinum illum Antichristi nidum, notari.

An Romam tantum Ethnicam per Babylonem notetur, an verò Papalem. Negatur prius.

Leodiensis Ecclesia.

Petrus Blesensis.

Honorius Augustodunensis.

Wilhelmus Parisiensis Episcopus, Gerhardus Sagareti Parmensis, Dulcius Navarensis.

Wilhelmus de S. amore, Hermannus Ried, Volquinus, Georgius Heimbürgensis, Thomas Rhedonensis, Petrus de Luna.

Dominicus Brixienfis, Antonius Rosellus, Rodericus Zamorensis.

Probatio, quod quæ de Babylone in Apocalypsi dicuntur, non nisi Roma Papali congruant.

1.

2.

Apoc. 17. 5.

Zamorenfis. 2. Quid verò vocula ἐπιτεσεν, ἐπιτεσε, qualemque casum vel ruinam illa innuit? ut rem acu tangeremus, facilima erit ratio, & si Babylonem Chaldaicam florentem, eandem ruentem vel cadentem, penitus consideremus.

Qualis ruina Babylonis hic innuatur?
Quintus Curtius l. 5. Priorem statum quod attinet, memini quidem me legere, apud Quintum Curtium lib. 5. de Babylone sequentia verba: Alexander cum curru urbem, & deinde Regiam intravit: Postero die suscepit dilem Darii, & omnem pecuniam recognovit: Caterum ipsius pulchritudo ac venustas, non Regis modò, sed etiam omnium oculos in semet hand immerito convertit. Semiramis eam condiderat: vel, (ut plerique crediderunt,) Belus, cujus regia ostenditur. Murus instructus laterculo coctili, bitumine interlitus, spatium triginta, & duorum pedum latitudinem amplectitur. Quadriga inter se occurrentes sine periculo commeari dicuntur. Altitudo muri centum cubitorum eminet spatium, turres, denis pedibus, quam murus altiores sunt. Totius operis ambitus 368. stadia complectitur. Hæc ille.

Herodotus. Herodotus quoque refert, lib. 1. versus finem, quod Babylon quadrata fuerit: magnitudine quoque versus centeno, um vicensimum stadiorum: toto autem circuitu stadiorum quadringentorum, & octoginta. Sed minora sunt ista omnia, quam ut Babylonis præcipuam & primariam felicitatem, de qua sibi impensè gratulata fuit, nobis ob oculos ponant. Hoc verò magni æstimandum est, quod Babylon, utut plena extiterit idololatriæ & superstitione, nihilominus tamen longo tempore Imperium super populum Dei tenuerit, liberumque verbi divini exercitium vel permiserit, vel interdixerit, & tandem per tot secula in florentissimo statu perstiterit: Urgeo præterea, quod Belochus Manahen, Regem Israël veltigalem sibi fecerit: quod Tiglath quoque Pilesser urbes aliquot Judææ cepit: populumque captivum abduxerit: Unde Judæi coacti fuerunt servire Regi Babylonico, ejusque Filio, & Filii Filio. Quibus rationibus decepta Babylon, æternam sibi stabilitatem pollicita fuit: Neminemque de ruinâ ejus unquam vel tantillum inauditum somniavit. Cecidit autem, cecidit Babylon (ut ad posterius membrum progrediamur) nec vulgariter sed vehementer cecidit: Cum enim periodus fatalis Babylonice insolentiae & tyrannidis immineret, non tantum ex captivitate populus Dei gloriosè liberatus, & pristinam libertatem adeptus fuit: sed & ipsa Monarchia Babylonica expugnata: & potentissima Babylon omnem florem, omnemque gloriam penitus amisit. Crebrius ruinam istam & interitum Deus prædixit, & prædicari curavit. Exempli gratia per Esaiam, c. 13. v. 17. Ecce ego Medos excitabo contra eos, (Babylonicos) Qui argentum nihil reputant, & auro non oblectantur: sed sagittis parvulos interficiunt, & fructus ventris non misereantur, nec oculus eorum parcat Filiis natis, & subvertetur Babylon, Regnorum ornamentum, & splendoris Chaldaeorum decus, quemadmodum subvertit Deus Sodomam, & Gomorrhæ: Non sedebit in perpetuum: Neque habitabit in seculum seculi. Non figet ibi tabernaculum Arabs, neque pastores ibi accubare facient: sed ibi cubabunt Zim, & implebunt domus eorum olim: habitabuntque ibi juvenes struthiones, & saltabunt ibi Satyri. Alternis canent ulula, in adibus eorum, & Dracones in Palatiis voluptuosos, Esa. 14. v. 22. dicit Dominus exercituum: Excindam nomen Babylonis, reliquias

Casus Babylonis.

Vaticinia de casu & ruinâ Babylonis.
Esa. 13, 17.

Esa. 14, 22.

cum Filiis, & Nepotibus: ponam eam in possessionem Erici, & in stagna aquarum: scopa quoque vastatrice verram eam: Ita per Jeremiam quoque allocutus est Babylonios Dominus c. 50. v. 12. & seqq. **Jerem. 50, 12**
Confusa est mater vestra nimis & adequata pulverem, quæ genuit vos: Ecce novissima erit in gentibus, deserta, invia, & arens: Ab ira Domini non habitabitur, sed redigetur sola in solitudinem: omnis qui transibit per Babylonem, stupebit, & sibilabit super universis plagis ejus: Sicuti subvertit Dominus Sodomam & Gomorrhæ, & vicinos ejus: Non habitabit ibi vir, & non incolet eam Filius hominis. Hæc vaticinia testantur, Babylonem ab imis fundamentis sic evertendam & destruendam esse, ut in posterum non amplius sit futura hominum mansio, sed bestiarum habitatio: imò quod Dracones & Demones ibi locum sint inventuri, sicut in everfione Sodomorum & Gomorrhæ. Et si verò lento gradu ad impletionem istorum oraculorum divina justitia processit: cum Babylon in flore manserit, etiam à Dario Medo, & Cyro Persâ capta: Novimus enim Alexandrum Magnum ibi vitam suam clausisse: sensim tamen, & pedetentim Deus tantis calamitatibus Babylonem percelluit, ut vel tandem ad prædictum miseræ statum devenerit. Darius quidem & Cyrus initium rei fecerunt, & Egipti Imperii vel Monarchicæ majestatem à Chaldaeis ad Medos & Persas, regiam quoque sedem, ex Babylone, Ec-batanam & Susas transferentes. Progressu autem temporis, cum Babylonii sub Dario Hystaspæ rebellarent, Darius iste urbem expugnavit, & mœnia solo æquavit.

Tempore autem Divi Hieronymi, ita Babylon desolata fuit, ut intra mœnia ejus nil nisi fera ad venationes Regum continerentur. Nostrâ verò ætate ne nomen quidem Babylonis remansit: imò hæc lenus, ad duo usque milliaria, viatoribus ad rudera accessus non patuit.

Fiat jam inde collectio, quid per repetitam voculam cecidit, cecidit Babylon, innuatur: nimirum cecidisse & evanuisse omnem ejus felicitatem, auctoritatem, potestatem, majestatem, tam in spiritualibus, quam in temporalibus: cum Romana Babylon à Deo, & Magistratu ordinario defecerit: seque aliis Diis addicens, caput super omne, quod dicitur Deus, extulerit. More autem Prophetico, cecidit, cecidit, Spir. S. inquit, præteritum pro futuro usurpans: ut tanto major certitudo rei nobis significetur. Coram oculis Dei enim tam certa B. Johannis tempore ruina, & casus Romanæ Babylonis fuit, ac si jam jam evenisset. Nihil proinde aliud Romæ Papali expectandum, quam extrema desolatio, & totalis, instar Chaldaæ Babylonis, deletio: cujus initium dudum experta est, majora verò, & graviora propediem expertura. Progredimur ad membrum tertium, quid hoc sibi velit, quod Sp. S. Babylonem vel Romam Papalem dicit factam κατοικητήριον vel habitationem demoniorum: nec non custodiam omnis volucris immundæ ac invisæ? Ubi notetur, continuari typum, & Antitypum veteris ac novæ Babylonis: de illâ enim Spiritus sanctus eadem omnino prædixit, Esa. 13. v. 21. Requiescent ibi bestiae, & replebuntur domus eorum Draconibus: & habitabunt ibi struthiones: & pilosi saltabunt ibi: & sirenes in adibus voluptatis.

Impletio vaticiniorum de ruina & excidio Babylonis.

Quomodo Roma Papalis facta dicatur habitatio demoniorum, & custodia omnis volucris immundæ, ac invisæ?
Esa. 13, 21.

Solet

Solet scriptura sacra hoc modo desolationem extremam describere, sicut patet ex Esaiæ capite 34. v. 11. ubi de everfione terræ Edom, & civitatis Bosra sic scribitur: *Erit cubile Draconum, & pascua struthionum, & occurrent demonia onocentauris, & pilosus clamabit alter ad alterum, ibi cubabit Lamia, &c.* Super quæ verba pulchrè scribit *Cyrillus*, cum dicit, *demonia, & onocentauros, summam veluti solitudinem civitatum subinnuit: Habitare enim libenter dicuntur in desertis locis etiam mali Spiritus.* Desumitur autem hæc descriptio desolationis ab experientia quotidiana. In desertis enim & vastis locis plerumque spectra Diabolica, lemures, striges, similiaque terriculamenta hominibus obveniunt, eosque infestare consuecunt: sicut de Antonio Eremita Hieronymus recenset, quod conspexerit hominem Equomistum, cui opinio Poetarum nomen Hippocentauro dedit: Inter saxosam quoque convallem vidit homunculum aduncis naribus, fronte cornibus asperatâ, cujus extrema pars corporis in caprarum pedes definebat. Ejusmodi igitur Dæmoniorum, spirituum immundorum, aviumque immundarum habitatio, Roma Papalis proclamatur: quæ tales feras mysticas, tales Bubones mysticos, & immundas inferorum volucres contineat: Mystica istæ feræ, vel mystica dæmonia quæ sint, si quis scire desiderat, spirituum immundorum reminiscatur. Quorum supra, c. 16. v. 13. mentionem Johannes fecerat, eosque Spiritus Dæmoniorum v. 14. vocarat: Hujusmodi spiritibus, ranis, locustis, & immundis volucris refertissima est Roma Papalis: quemadmodum D. D. Lucas Osiander senior, in Commentario suo Biblico breviter quidem, sed nervosè scribit: *Quia Pontificatus Romanus jam dudum à DEO abjectus est, etiam si externè adhuc constet, revera tamen factus est habitatio & domicilium multorum dæmoniorum, qui Pontifices Romanos exagitant, atque ad cruenta consilia capienda instigant.* B. Lutherus Tom. 3. Lat. Jenensi fol. 314. fac. b. scribit *Struthiones, & pilosi, qui remanent, sunt Eccius, Cochleus, & Alti: Uluant, non loquuntur humanâ voce, nullam afflictam conscientiam suâ doctrinâ erigere, & consolari possunt.* D. D. Johannes Winckelmannus, Theologus meritissimus, amicus meus singulariter honorandus, sic p. 396. in Apocal. Commentario scribit: *Verè Romæ habitant Dæmones, quia verbum Dei ibi proscribitur, audiuntur ululatus & boatus sacrificulorum: In veros confessores inquiritur, deprehensi ignibus exuruntur.*

Habes Lector Christiane, quo respectu Babylon mystica, seu Roma Papalis Dæmoniorum, & immundorum spirituum κατοικηθῆναι vocetur. Superest, cum Johannes de vino iræ scortationis Babylonicæ bibisse scribat omnes gentes, & Reges terra cum illâ scortatos, mercatores etiam terra de virtute deliciarum ejus divites factos, ut quæ sint illæ gentes, qui Reges, & Mercatores illi? expendamus. Gentes quod attinet, quas vino iræ scortationis suæ Romana Babylon potavit, complures populi per eas designantur: Oecumenicum enim fuit malum seductio Christiana: quod in omnes mundi plagas se extendit, & ex omnibus linguis, Nationibus, & populis innumeram multitudinem hominum infecit: juxta vaticinium Christi,

Matth. 24. v. 21. *Regum nomine, omnes Magnates Spir. S. complectitur, quibus inprimis meretrix Romana poculum suum Circeum propinavit: Eosque in nassam suam pertrahere, & fucum iis facere allaboravit, nec frustraneo sanè conatu, sed optatissimo, & tali quidem, ut potentissimi quidam Reges non horruerint, turpissimum perditionis Filium, cen Numen quoddam colere, pedes, & sordida ejus calceamenta deosculari, quin & Babyloni Papali se vectigales constituere: De hoc postremo inebriationis effectu, placet Philippum Mornajum in Mysterio iniquitatis audire, qui pag. 534. & seqq. sic scribit: Ad progressum Reges etiam memorare pertinet, qui Romana Babyloni se vectigales constituebant, ut impleretur temporis progressu, quod de Regibus, in Apocalypsi, meretricis calice inebriandis, meretricem proinde adoraturis. Casimirus igitur Rex Polonia anno 1045. regnum suum Pontifici feudale & tributarium facit, Benedicto quod mireris Nono immanissimo monstro, omnesque subditos capitatim obolum usulem quotannis, census loco pendere jubet, ita ut nec ipse, nec sui unquam ab hoc contractu resiliere possint: Facit idem Sueno Rex Danie, anno 1069. Alexandro secundo invitante, quin à successoribus longè antea promissum exigente. Quod & eodem jure anno 1068. Guilielmo Angliæ Rege extorquet, cui persuasum vult, ab eo tempore, quo Christus in Angliâ cognitus, regnum sub manu & tutela Petri, id est, Romanorum Pontificum fuisse: Cum tamen Christianos Reges, multis antè annis habuerit Britannia, quàm Roma de Papatu quidquam audivisset. Et hæc interim exactio passim Denarius Petri. At Gregorius septimus seu Hildebrandus, non hinc alius segnior. Notabile enim inprimis, quod à Richardo Principe Capuano exigit iusjurandum: Ego Richardus gratiâ Dei, & sancti Petri, Princeps Capuæ, (qua tandem Theologia creaturam cum creatore copulat?) ab hora & deinceps fidelis ero sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & Apostolica sedi, & tibi adiutor ad tenendam & acquirendam & defendendam regalia sancti Petri, ejusque possessiones recta fide contra omnes homines, & adjuvabo te ut securè & honorificè teneas Papatum Romanum & terram sancti Petri: quarum sanè clausuram, eo interprete, longa sequela: & principatus nec invadere nec acquirere quaram, nec etiam depradari præsumam, absque quatuorunque successorum, qui ad honorem sancti Petri intraverint, certa licentia, præter illam, quam tu mihi concedes, vel tui concessuri sunt successores.*

Quibus aliis verbis latronum ducem compellere potuisset? Regi verò Henrico, cum à te admonitus fuero, vel à tuis successoribus, jurabo fidelitatem, salvâ tamen sanctæ Romanæ Ecclesiæ fidelitate.

Hæc sub annum 1073. & in eadem verba anno 1080. jurat Robertus, Apulia & Calabria nomine, hominum præstans: *Quin & si Gregorius septimi Epistolâ fides, anno 1073. Romam adu filius Demetrii Russia Regis, quem Petri vice regno investit, indubitanter asseverans, illam suam petitionem, patris consensu ratam fore & stabilem, si regnum suum ex sedis Romana dono possideret: inepta hac adolescentis devotione evidenter abusus, quod vel stilus ipse indicat. Quæ & recordia Comes Bernhardus, Comitatum provincie remissionem peccatorum impetraturus ei donat: de donatione enim Comitissæ Mathildis suo loco. At notatu inprimis dignum, à qua vena, quod ad Philippum Franciæ Regem scribit, peccatorum indulgentiâ polliceri ausus, si suas*

Matth. 24, 21
Quinam
Reges cum
meretrice
Babylonica
sint scortati

Phil Mor.
majus in
mysterio
iniquitatis
p. 534. &
seqq.

Esai. 34, 11.

Cyrillus.

Quæ sint
mystica dæ-
monia, &
mystica fe-
ræ?

D. Luc. O.
sander.

B. Luth.
Tom. 3. Lat.
Jen fol. 314.

D. D. Joh.
Winckel-
mannus.

Quæ gentes
de vino
scortationis
Babylonica
biberint.

si suas partes tuendas suscipiat. Nos volumus, inquit, & ex parte Apostolica iubemus, ut electionem, quam prefata Rhemensis Ecclesia Clerus & populus facturus est, nullo ingenio aut studio, quo minus canonicè fiat, impedias, sed si quis impedire aliquo studio tentaverit, illi omnino contradicas, & adiutorium tuum impendas. Age igitur ut non frustrata tua iuventutis culpis pepercisse, nec invanum te ad emendationem expectasse, videamur, ac maxime enitere ut beatum Petrum, id est, Hildebrandum, qui se Petri successorem facit, in cuius potestate est regnum & anima tua, qui te potest in cælo & in terra ligare, & absolvere, tibi facias debitorem, & pro diligentia, iustitiæque executione ipsius gratia, æternum dignè merearis auxilium. Hic, rogo, Satana vocem in Evangelio Dominum tentantis, quis non agnoscit?

Merces
terre qui
sint.

Nec operosa divinatione egemus, quinam isti Reges & Magnates sint, quos Babylon Romanapoculo suo inebriavit, & dementavit. Satis superque loquitur id superiorum seculorum, & hodierna quoque historia. Quid? quod ipsimet Pontificii identidem jactant, se applausum maximorum & potentissimorum totius mundi Regum & Magnatum habere. Per Mercatores denique terra, qui opibus deliciarum ejus divites facti sunt, absit, ut alios, quàm Cardinales, Archi-Episcopos, Episcopos, Abbates reliquamque Presulum, & Prælatorum Romanensium colluviem intelligamus. Hi namque per Babylonis delicias, sive immanem & ferocientem lasciviam spirituales, (uti vocula *σπῆνς* innuit) hoc est, per cultus Romæ Papalis idololâtricos, per Missas, indulgentias, dispensationes, opera supererogationis, casus reservados, & non reservados, & similes innumeras superstitionum quisquilias, ingentem divitiarum cumulum acquisiverunt: Dum enim merces istas Papales Christianis tantoperè commendârunt, singulari astu & *παραγία* loculos opulentiorum emunxerunt, & eviscerârunt, amplissimasque terrarum provincias, palatia, arces, oppida, villas, pagos, prædia, agros, & thesauros Mundi ad se rapuerunt: quemadmodum de Alexandro VI. scribitur: *Vendit Alexander cruces, Altaria, Christum.* Hæc igitur detestanda Simonia & Mercatura Papalis, non minima statuitur causa, ob quam Roma excidium & ruinam totalem perpeffura sit. Sufficiant verò ista pro explicatione textus partem primæ.

Scrulpuli.

Cæterum pro penitiore informatione, unum adhuc & alterum scrupulum expediemus. Et initio quidem, per Babylonem notari Romam Papalem, Pontificii tam mordicè negant, quàm per Meretricem in præcedenti capite significatam esse eam inficiantur: dejecti quoque & deturbati à commento illo, quasi Roma Ethnica depingeretur, aliam cerussam adhibent, fingentes, si Roma Ethnica non innuatur, describi tamen Romam, qualis tempore Antichristi, cum à Pontifice suo deficiet, eumque ejiciet, futura sit: Mirum in modum se torquet hic Ribera, ut commentum commento fulciat, & Romam Papalem à divino judicio liberet: luce tamen veritatis coactus apertè pag. 285. scribit: *Romam non tantum propter priora peccata con-*

An hic Ro-
ma descri-
batur, qua
tenet à
Pontifice
Romano
deficiat?
Fr. Ribera
in Apoc. p.
285.

flagraturam magno incendio, sed etiam propter illa, quæ extremis illis temporibus commissura est, ex hujus Apocalypsis verbis adeo perspicuè cognoscimus, ut ne stultissimus quidem negare possit: Et post pauca allegans caput Apocalypsis decimum octavum, hæc Ribera addit: Manifestè perspicitur, peccata, quæ EXTREMO tempore parabit (ROMA) omnino similia futura iis, quæ fecit, cum imperium tenebant Imperatores. Unde & de sanctorum persecutione illius novissimi temporis eodem modo loquitur Apostolus, ac de illis priorum temporum: *Exite de illa populus meus, ut ne participes sitis delictorum ejus, & de plagis ejus non accipiat. Reddite illi sicut & ipsa reddidit vobis, & duplicatè duplicia secundum opera ejus: In poculo, quo miscuit, miscete illi duplum. Quoniam igitur dubium non est, Babylonem omnis idololatria & omnium scelerum officinam futuram esse, si fidem fecimus, Babylonem Romam dici, dubitari non potest, quin Roma prope finem seculi hæc habitura sit. Hæc Fr. Ribera: Quæ ambabus amplectimur manibus, & Esavitam in propria suâ apprehendimus laciniâ: ultro enim largitur Adversarius, per Babylonem, non veterem tantum Ethnicam, sed & Romam eam, quæ extremis temporibus futura est, designari. Et si verò fingit, Romam tunc demum Babylonem futuram, & ruinam Babylonis experturam, cum à Pontifice suo, vel Papâ defecerit: merum tamen hoc est Jesuitæ somnium, quod ne apice quidem uno ex scripturâ sacra demonstrare potest. Neque enim sufficit dicere, quamdiu Pontifici suo Roma paruerit, hæc illi contingere non possunt: Itaque necesse est dicere, eam à fide, & ab obedientia vicarii Christi eo tempore esse defecturam. Immò contrarium est verum: quia videlicet Roma Pontifici, & fictitio illi vicario Christi tam diu paruit; à summo autem & unico verò Pontifice JESU CHRISTO defecit: sceleraque veteris Babylonis, & Romæ Ethnicæ imitata fuit, idcirco ruinam certò extimescendam & expectandam esse: Nec per convitium Romæ Papali *δὲ τοῦ αἰῶνος* à Pontifice Christo imputamus: In mensa namque Solis illa patet, lippis & Tonsoribus est notissima: Id quod in capitibus præcedentibus, & præsertim superiore proximo, fusiùs demonstratum fuit. Sibi tanquam sponso soli, cupit Christus devinctam Ecclesiam: Roma verò tergum Christo obvertit: suumque Idolum Pontificem, nec non sanctulos quosdam, imprimis Dominicum, Franciscum, & similes, ceu Procos adulterinos admittit: Inque eorum sanctitate, meritis & suffragiis, non exiguam fiduciam ponit: quod utique aliud nihil est, quàm à Christo Jesu, unico illo fidei & salutis Authore, ac consummatore, turpiter deficere. Cumque per annos mille Roma Papalis ita fornicata sit: nullum planè est dubium, quin ab eo etiam tempore nomen Babylonis meruerit: nec circa postremos tres, vel quatuor ante cōsummationem seculi annos, demum talis evasura sit. Adeoque putidum, rancidum, & obsoletum illud figmentum, de Antichristo Utopico, quadraginta duobus mensibus ante Adventum Christi gloriosum orituro, & Romam ad ipsum se recepturam, utpote omni prorsus fundamento destitutum, in fumum abit. Valet e contra argumentum, à minori ad majus desumptum, quod sic habet:*

Roma Pa-
palis à Pon-
tifice Chri-
sto defecit.

Si Roma Papalis nomen & fata Babylonis Apocaly-

calypica meretur, ob defectionem à Pontifice vel Papà Romano: utique multo magis, & nomen & fata illius Babylonis meretur, ob ἀποστασίαν à Christo.

Sed verum prius, ex sententiâ Pontificiorum, (Alias enim prius verum non est) Verum igitur multoq; magis verum ἐξ ἀνάγκης & posterius.

Et quidni magis verum hoc dicamus? quod enim à Christo defecerit: quod contra Christum pugnarit: quod Doctrinæ ejus adversata & contrariata sit, id luce meridianâ clariùs patet: Sacra quoque scriptura expressè hoc ipsum 2. Thess. 2. 1. Tim. 4. Apoc. 11. 14. 16. & 17. prædixit: & apostasiam à Christo inter præcipuas Babylonice ruinæ causas numeravit: defectionis autem, à commentitio illo vicario Christi, Romano Papà, & tanti inde emergentis damni, totalis nempe excidii, ne verbulo quidem uno mentionem fecit: Merito igitur fabulam Papisticam explodimus, & sententiæ nostræ clarissimâ verbi divini literâ, oculariq; experienciâ munitæ, in hæremus.

2. Thess. 2.
1. Tim. 4.
Apoc. 11. 14.
16. 17.

Annon ex-
perientia
quotidiana
ruinam Ro-
mæ Papalis
aversat?

II. Objicere verò aliquis posset, experientiam aliud omnino testari: Si enim vel modernum statum Romani Papatus consideremus: nihil profectò videtur illo esse felicius, nihil optabilius: Floret Roma ex animi sententiâ: nec cecidisse eam hætenus facile quis affirmare ausus fuerit? Cum indies magis magisque crescat, & vires novas subinde acquirat. Nodus iste ut extricetur, observandum est, primo, *κρείως*, & *πρώτως*, vocolâ *ἐπιστῆν*, *ἐπιστῆν*, defectionem à Deo, à doctrinâ Apostolica, ab Avitâ Romanorum Martyrum pietate, nec non degenerationem à prisca illâ erga ordinarium Magistratum reverentiâ & obedientiâ notari: ostendunt enim hoc sequentia verba. quibus habitatio dæmonum, & custodia omnis immundi spiritus vocatur. Deinde verò nec ruina Papalis Romæ negari potest.

Quomodo
ceciderit
Roma Pa-
palis?

Quot enim Regna, quot Ducatus, quot Provincia, dicam ferè innumeræ, jugum Papale excusserunt? quot myriades hominum vale hætenus Papatui dixerunt? Papam pro Christi vicario minimè agnoscentes: sed eum pro Antichristo magno habentes: ac Idololatriam ejus, & captivitatem horrendam animarum execrantes. Cecidit cecidit Papalis autoritas, jam olim apud Fridericum secundum Imperatorem, qui Antichristos multos Romanensibus inesse ingenua voce dixit: Cecidit apud Philippum Regem Galliarum, qui ad Pontificem Bonifacium Octavum sic scripsit: Philippus DEI gratia Francorum Rex, Bonifacio gerenti se pro summo Pontifice, salutem modicam, sive nullam. Sciat tua maxima fatalitas, in temporalibus nos alicui non subesse. Ecclesiarum & præbendarum collationem ad nos jure regio pertinere, &c. Secus autem credentes, fatuos & insipientes reputamus.

Cecidit Papalis sedis auctoritas apud Ludovicum, quartum Imperatorem gloriosissimum, qui Pontificem Romanum pro Antichristo publicè declaravit.

Cecidit Babylon apud Ecclesias Orientales, quæ Pontifici obedientiam exigenti, sic rescripserunt: Potentiam tuam summam erga subditos tuos firmiter credimus: superbiam tuam summam tolerare non possumus: Avaritiam tuam summam

satiare non valemus: Diabolus tecum, quia Dominus nobiscum: Unde fit, ut hodieque Ecclesia Græca Orientalis, Dominica quadragesima, Pontificem Romanum, cen hæreticum quotannis publicè excommunicet. Huc pertinent Testes veritatis innumeri, in quorum animis, ante annos sexcentos, quingentos, quadringentos, trecentos Romana Babylon, tota cecidit: uti Tomo commentariorum in Apocalypsin tertio fusiùs ostendimus. Ita ergò magnâ, magnâ, immò perquam magnâ parte cecidit Babylonis Romanæ autoritas: Cecidit ejus Oecumenica, quâ olim superbiit, potestas: Cecidit proventuum annorum numerus, ad aliquot auri tonnas, immò milliones. Et licet curare efflictum studeant Esavita Babylonem, statusque ejus florere jam videatur, certum tamen est, decrementum istud, quod Roma Papalis perpeffa est, & jacturam inæstimabilem, quam fecit, nullo tempore, nullis bellis, nullis armis, nullis victoriis resarciri posse. *Πρόβλεψις* & est omnis fortuna Pontificia, suisque intervallis, & certâ periodo circumscripta. Quod si pro conscientiiis suis loqui Jesuitæ vellent, nequaquam certè cecidisse cecidisse Romam Papalem, & plurimum cecidisse negaturi essent. Ad quid aliàs opus haberet iis, Jesuitas dico, Papatus, quàm spe opis ferunda? & curationis feliciter successuræ? Cur tantoperè lugerent passim in scriptis suis, tam ingentem numerum Magnatum & Regionum à Roma Papali defecisse? Miratus erat suo tempore, adeoque ante annos centum, & qui excurrunt, Cardinalis Campejus, tam brevi spatio in tot hominum cordibus devotionem pristinam erga sedem Papalem expirasse. Quanto igitur magis nunc ad incitas redacta dicitur: Postquam populi & orientales, & occidentales libellum repudii Meretrici magnæ Romanæ dederunt: & divortium ab ea, propter manifestissimam fornicationem spirituales fecerunt? Non obstantibus igitur temporalis alicujus felicitatis Romana reliquiis, cecidisse cecidisse Papalis Babylon verè proclamatur: Taceo, quod nondum dierum omnium soles occidere, nec quispiam scit, quid venturus vespere illaturus sit.

III. Quid verò, si quis ita instet? Roma Papalis non congruit hoc, quod habitatio demoniorum sit, & custodia immundarum volucrum: sed receptaculum adhuc est hominum, & quidem plurimorum, & religiosissimorum, ac devotissimorum: itaque descriptio Babylonis Apocalyptica ad Romam Papalem accommodari non poterit. Respondetur, optimè, & omnino hoc etiam pronuntiatum Papatui congruere: quod ex collatione locorum *αἰὲς Μήλων* manifestiùs patebit: B. Paulus enim spiritus impostores, & Dæmonia 1. Tim. 4. v. 1. conjungit: adeoque pro iisdem habet. Cumque B. Johannes in sua etiam Apocalypsi, Spiritus illos seductores πνεύματα δαιμόνων appellaverit Apoc. 16. v. 14. Quis obsecro saniorum in dubium vocare audebit, Num Roma Papalis κατοικητήριον facta sit δαιμόνων? Nonne enim Romæ nascuntur, foventur, & operâ Romæ Papalis propagantur doctrina demoniorum?

Nonne Roma Impostores & seductores populi Christiani educare consuevit? Nonne in gremio suo spiritus demoniorum, qui signa faciunt, & ad Reges terræ, totiusque mundi procedunt, adeoque ut multa paucis dicam, incarnatos Diabolos, alit? Furore enim prorsus Satanico gregem Do-

Num Roma
Papalis sit
habitatio
demonio-
rum, & cu-
stodia im-
mundarum
avium?

1. Tim. 4. 1.

mini pusillum invadunt: & instinctu Diaboli confilia cruenta coquunt. Unde B. Bernhardus suo tempore lib. 4. considerat. ad Eugen. Papam, circa finem, de Româ Papali scripsit: Si auderem dicere, *DÆMONUM* magis, quam ovium pascua hac, penè ut Rupertus Episcopus Lyncomensis Anno 1250. de Papatu dixit, quod *Satanas* transfiguratus sit in Angelum lucis. Præterea nidulari Dæmones in Papatu, & ibi locum ac mansionem invenire, vel inde apparet, quod imposturis Diabolicis se dedere, iis, ceu fulcris, & columnis inniti, immò & Diabolorum ope ac operâ ad perficiendam intentionem suam sæpius uti solent. Audiamus *Platinam* scriptorem Pontificium, de *Sylvestro secundo*, qui prius *Gereb.* dictus, sic scribentem: *Gerebertus* ambitione & diabolica dominandi cupiditate impulsus, largitione primò *Archi-Episcopatum Renensem* inde *Ravennatem* adeptus, Pontificatum postremò, majore conatu *ADŮV ANTE DIABOLO* consecutus est: hac tamen lege, ut post mortem totus illius esset, cujus fraudibus tantam dignitatem consecutus erat.

Similia leguntur apud *Johannem Stellam*, & alios. Quid dicam de *Benedicto nono*, qui, teste *Romano Cardinale*, beneficio *Magiæ*, quascunque vellet *Mulieres* in suam potestatem pellicere poterat: & ad dignitatem Pontificalem iisdem artibus Diabolicis pervenerat?

Quid de *Hildebrando* seu *Gregorio septimo*, quem Imperator *Henricus* coram *Synodo Wormatiensi*, (ut *Ursbergensis* refert) publicè impietatis *Magiæ* accusavit? Quando enim manicas suas discuffit, ignis, scintillarum in modum, exiliit. Et nonne *Diabolum incarnatum* quis ipsum vel hoc solo nomine dixit, quod panem consecratum, quem *Christi corpus* esse credidit, in ignem, astro ira percussus, conjicere cõsuevit? De *Alexandro* quoque sexto constat, cum aliquando ex errore venenum aliis optimatibus destinatum epotasset, ac in morbum periculosissimum incidisset, quod ministrum suum *Modenam* in conclave miserit, ut libellum deauratum, in quo *Magia* & *Necromantia* descripta erat, afferret: Ingrediente *Modena* conclave, offendit *Satanam* sedentem in Pontificali sede, indutum vestitu Papali: & dicentem: *Ego sum Papa. Qui ipse Satan* etiam pignus suum arduum, animam Pontificis, tetrissimo post se relicto fœtore, in *Abyssum infernalem* secum abduxit. Ampliusne igitur dubitemus, *Romam Papalem* κατὰ τοὺς τῆς γῆς Dæmonum factam esse?

IV. Sed unus adhuc aurem vellicat scrupulus, quod *Roma* quidem ipsa *Babylon* à Spir. Sancto vocari, & eidem ruina seu excidium denuntiari possit: Inde verò non sequitur, respectum *Babylonicum*, & excidium ad ipsam sedem *Papalem*, & Regnum Pontificium extendendum esse. Respondeo, non ignorare me, quod aliqui subtilitate hâc pro extremo effugio utantur: sed inutilis est hâc subtilitas, & puerile prorsus commentum: Primò enim notum est, quod Spiritus Sanctus *Babyloni Chaldææ* poenas minitans, itidem utrumque complexus fuerit: tum urbem ipsam, *Babylonem*: tum totum Regnum *Babylonicum*: uti videre est *Jerem. 50. & 51.* Deinde in *Apocalypsi* nostrâ, *Babylon mystica*, seu *Roma septicolis*, non simpliciter consideratur, sed quatenus est *Roma Papalis*: quatenus vino prostitutionis suæ, hoc est, falsâ doctrinâ, inebriat Reges & populos, *Apoc. 17. v. 2.* quatenus

poculum habet in manibus aureum, abominationibus, & immunditiâ libidinis plenum: quatenus *MATER* est scortationum & abominationum terræ: quatenus ebria est de sanguine sanctorum, & Martyrum Jesu, *Apoc. 17. v. 4. 5. 6.* quatenus mulierem fornicariam insidentem habet, v. 9. Cum itaq; urbs *Romana*, & Regnum *Papale Romanum*, non *ἀνεμνέμενος*, sed *ἀνωμέμενος* à Spiritu sancto describatur: mirari equidem satis nequeo, Pontificios tam ficulneis & stramineis ratiunculis robur invictæ veritatis elidere, & eludere conari. Nullus hîc restat locus ulli cerussæ, nullus ulli pigmento vel figmento: stat & stabit in æternum veritas infallibilis, per *Babylonem* aliud nihil, quàm *Romam Papalem*, & Regnum Pontificium notari. Id quod hæcenus *προφανετικῶς* ostendimus.

VI. *Volucrum immundarum* cum vers. 3. fiat mentio, & verò in veteri tantum Testamento differentia inter volucres mundas & immundas fuisse, in novo autem Testamento hæc planè subblata credatur, idcirco haud ineptè quæstio ista discutitur, an, & quo respectu in novo Testamento, volucres quædam à Spiritu sancto immundæ dicantur? Ad extricationem hujus nodi, sciendum, 1. Lege quidem *Mosaicâ*, aves quasdam pro immundis declaratas esse: sic enim legimus *Levit. 11. à v. 13.* usque ad vicesimum: Hæc sunt, quæ de avibus comedere non debetis, & vitanda sunt vobis, *Aquilam*, & *Gryphem*, & *Halæetum*, & *milvum* ac *vulturem*, juxta genus suum, & omne *Corvini* generis in similitudinem suam: *Struthionem*, & *noctuam*, & *larum*, & *accipitrem*, juxta genus suum: *bubonem* & *mergulum*, & *ibin*, & *cygnum*, & *onocrotatum*, & *porphyrionem*, *herodionem*, & *charadriion* juxta genus suum: *upupam* quoque *vespertilionem*. Omne de volucris, quod graditur super quatuor pedes, abominabile erit vobis. Minimè autem prohibitione istâ Deus innuit, volucres prædictas pro creaturis Dei non agnoscendas esse: Constat enim quòd omnes aves à Deo conditæ sint: & quidem ex aquis, *Gen. 1. v. 21.* Neque hoc significat, quòd aves quædam ex se, & naturâ suâ, præ aliis immundæ sint: omnis enim creatura Dei bona est, *Gen. 1. v. 31.* 1. *Timoth. 4. v. 4.* Quia verò post lapsum *Protoplastorum* aliquas creaturas ad iræ suæ ac vindictæ declarationem destinavit DOMINUS, teste *Syracide*, c. 39. v. 30 & seqq. idcirco & volucres quædam rapaces, inprimis, quæ non instar columbarum, turturum, aut similium, frumento, vel seminibus aluntur, sed cum hominum, & aliorum animalium damno cibum quærent, pro immundis & noxiis declaratæ sunt: & respectu isto, quod etiamnum quædam volucres hominibus invisæ & exosæ deprehenduntur, in novo etiam Testamento nonnunquam aves, & alia fera animalia immunda dicuntur. Deinde observemus & hoc, Aves immundas, & invisas, in nostro textu non propriè vel *πῦτος* sumi, sed *μεταφορικῶς*, per illas homines impios, impuros, & sceleratos designari: quod alibi quoque in scriptura sacra reperitur: Unde *S. Rupertus* rectè scripsit: *Volucres immundæ, & odibiles, omnes superbi tam dæmones, quàm homines rectè intelliguntur. Volatus namq; volucrum levitatem, atq; vanitatem significat superbientium: Nec verò qualibuscunq; volucris, sed immundis*

An & quo respectu in novo Testamento volucres quædam à Sp. S. immundæ dicantur. *Lev. 11. 13. & seqq.*

Gen. 1. 21. Gen. 1. 31. 1. Tim. 4. 4. Syr. 39. 30. & seqq.

Quid per volucres immundas in novo Testamento innuatur?

S. Rupertus.

assimilantur, verbi gratiâ, nocturnis, sive Upuris, quæ stercoribus humanis insidere delectantur. Similis

B. Ambros. in Lucam.

locus extat apud B. Ambrosium in Lucam, qui sic scribit: Volucres cœli, quæ frequenter ad nequitia spiritualis similitudinem derivantur, veluti nidos quosdam instruunt in pectoribus improborum: & ideò Filius hominis, quod abundabit iniquitas, non habet, ubi caput suum reclinet.

Luc. 8, 5. & 12.

Marc. 4, 15.

Gregorius Magnus

lib. 33. c. 20.

Cur diabo-

lus volucris

compare-

tur?

Quomodo

impri volu-

cris dicantur?

Et sanè *Diabolum volucris assimilari*, extra omne est dubium: disertè enim Christus Jesus ipsemet hoc facit, Luc. 8. vers. 5. & 12. Marci 4. vers. 15. Recenset autem *Gregorius Magnus* lib. 33. c. 20. aliquot causas, ob quas Diabolus volucris comparatur: *Avus est*, inquit, *per Naturæ subtilis levitatem*. 2. *quia de natura sua subtilitate superbe extollitur, avis est*: 3. *quia nonnunquam etiam per indomitam superbiam se lucis Angelum simulat, avis est, &c.* Quo autem jure Diabolus volucris assimilatur, eodem jure etiam impii volucres dicuntur: utpote, qui conspurcant suis sceleribus, & libidinibus simplicitatem vitæ Christianæ. Sicut ergò per Babylonem mysticè Roma Papalis notatur, quod invictè demonstratum est: ita quoque per volucres immundas & invisas, mysticè, homines impii, profani, profligatissimi intelliguntur: quorum plenissimus est Romanus Papatus: utpote, in quo, ceu sentinâ, & cloacâ, omnis impietas congregata reperitur: Nec immeritò, cum per indulgentias, Missas, flagellationem, jejunia, vigiliis, & similia media, quævis atrocissima peccata facillè expiari queant. Atque hæc de scrupulis partis primæ dicta sufficiant.

Doctrina.

I. Et si in genere omnes sinceri Doctores, & verbi Præcones eatenus rectè è cœlis descendere dicuntur, quatenus singulari providentiâ divinâ ad sacrum ministerium vocantur, & officio suo in annuntianda doctrina divinitus inspirata funguntur: dubium tamen nullum est, quin peculiari quadam & heroicâ ratione *B. Lutherus hic è cœlis descendisse statuat*: Extraordinariè enim *Deus Ter. Opt. Max.* ad ingens illud reformationis opus Organon istud excitavit: suoque sancto spiritu ita rexit, ut præter omnem cogitationem & intentionem suam Romanæ Babylonis jugulum petierit: nuditatem & turpitudinem ejus profligatissimam toti orbi Christiano manifestam reddendo: & ne diutius nobis pateremur imponi, graviter dehortando. Hunc in finem divinis planè, & incomparabilibus donis præditus fuit: ut cuivis tantò luculentius pateret, *Lutherum non temerè, sed divino impulsu tantam rem aggressum esse.* Et sanè velocissimus ac felicissimus successus, nec non miranda protectio ab hostium immanitate, & truculentiâ, sufficienter demonstrarunt, *B. Lutherum à Deo singulariter ad opus hoc arduum segregatum fuisse*: Nec obstant miracula, quæ Pontificii in ipso desiderant: & ob quorum defectum nequaquam Lutherum è cœlo descendisse blaterant. *Miracula enim non necessariò ad probandam missionem divinam requiruntur*: Alioquin nihil certius est, quàm *Johannem Baptistam* itidem miracula editurum fuisse: cum ipsum tantquam Reformatorem magnum Dominus Deus

miserit, Malach. 3. v. 1. *ut converteret Israelitas ad Dominum Deum*, Luc. 1. v. 16. Et si verò missus fuit à Deo, Joh. 1. v. 6. non tamen ullum signum vel miraculum edidit, Joh. 10. v. 41. Itaque extraordinaria & divina ad reformandam Ecclesiam vocatio etiam sine miraculis, & signis consistere potest.

Si verò contentionis funem tam pertinaciter Pontificii trahere pergunt, utique non signa nobis vel miracula defunt, quæ etiam de *B. Luthero* prædicare possimus. Si enim verum est, quod *Jesuita Maldonatus* in comment. sup. cap. 7. *Matthæi* scribit, longè majus esse, tot Philosophos, tot sapientes viros, tam paucis Apostolis, tam imperitis, tamque incredibilia humana rationi prædicantibus, sine ullis miraculis, credisse, quam illa ipsa miracula, quæ ab ipsis facta narrantur: annon magnum & maximum est hoc, tot Regna, tot Ducatus & Principatus cum suis incolis, hominibus sapientissimis, ab avia religione Papali, ad Evangelicam doctrinam, ministerio *B. Lutheri* se recepisse? annon maximum opus hoc est, lapillis scripturæ sacre *Goliathum Romanum prostratum*? annon miraculi loco censeatur, ab inermi *Luthero* milies iterumq; milies plus contra fastuosissimum Regnum Papale, quàm à potentissimis Imperatoribus effectum esse? Verum enim verò miracula non necessariò ad quamvis missionem divinam requiruntur: De *Antichristo* enim scribit Apostolus, quod ille quoque *operatione Satanae* ἐν πάση δυνάμει, & σημείοις, & τέρασιν φεύδουσιν, venturus sit, 2. Thess. 2. v. 9. quemadmodum suo loco in explicatione capitis 13. Apoc. fusiùs hæc de re egimus. Fixa proinde stat sententia, *B. Lutherum* pro Angelo, qui ad purgandum Augiæ Papalis stabulum, ἐν τῇ ἐργασίᾳ descenderit, suam potestatem magnam quâ præditus fuit, indebellato Pontificis Romani primatu, & profligata apud multos populos crassissimâ idololatria, satis superq; declaraverit, habendum esse.

II. Fructus & effectus ministerii *B. Lutheri* eleganter in textu nostro, *illuminatio terræ à gloria Lutheri fuisse* scribitur: Et illuminata est terra à gloria ejus inquit Johannes Theologus Apoc. 18. v. 1. *Illuminatio* namq; terræ primarius *B. Lutheri* scopus fuit: cum crassas, & plusquàm cimmerias Regni Papalis tenebras deprehenderet: Totum enim Regnum Papatus fuit tenebrosus, Apoc. 16. v. 10. perinde, ut in *Ægypto* tenebræ horrendæ, & palpabiles invaluerunt, Exod. 10. v. 21. Nimirum lignea, lapidea, cerea, & id genus alia Idola pro suis sacris Anchoris Pontificii coluerunt: in operibus propriæ justitiæ & satisfactionis spem suam & fiduciam collocarunt: In affligendis, flagellandis & macerandis corporibus propriis, sub titulo singularis apud Deum meriti, nihil laboris intermiserunt. Quin, immò, usq; adeò tenebræ Papales crevere, ut dignitatem, sufficientiam, & pretiositatem sanctissimi lytri Jesu Christi, satis aliàs in candelabro S. scripturæ conspicuam, minime viderint. Obtenebrata insuper fuit tota ars rectè credendi, piè vivendi, beatè moriendi: nec, ut summam omnia complectar, quicquam nisi tenebræ meræ passim in orbe Pontificio palpari potuerunt. Promiserat verò Dominus, circa vesperam lucem futuram: In tempore vesperi erit lux, Zach. 14. v. 8. quæ promissio ad seculum reformationis à *B. Luthero* peractæ maximam partem directâ fuit: Nec est, quod in impletionem hu-

Mal. 3, 1.

Luc. 1, 16.

Joh. 1, 6.

Joh. 10, 41.

B. Lutheri miracula.

Maldonatus

in commen.

sup. cap. 7.

Matthæi.

1.

2.

3.

2. Thess. 2, 9

B. Lutherus è cœlo quomodo descendisse dicatur?

Primarius

ministerii

B. Lutheri

effectus illu-

minatio ter-

ra fuit.

Apoc. 16, 10.

Exod. 10, 21

Tenebra

Papales.

jus oraculi amplius desideremus : illuminata namque est, Dei beneficio terra, à gloria B. Lutheri; pullæ sunt in Regnis & provinciis innumeris crassissimæ Papatus tenebræ: adeò quidem ut oculis perspicacissimis jam vel decennes pueri videant deterrimas illas idololatriæ, & superstitionis in Papatu abominationes : adorationem videlicet statuarum & imaginum, invocationem sanctorum; jactantiam priorum meritorum: voraginem humanarum, & cum divina lege pugnantium traditionum; *ἡδύματα* Missatica: & quæ hujus generis sunt sexcenta alia.

Quemadmodum verò ante plenariam terræ illuminationem, quæ à magno illo mundi luminari, Sole nimirum sit, crepusculi, & auroræ tempus præcedit : Illa nos quoque in illuminatione Evangelicâ certum crepusculum, certamque auroram agnoscimus & concedimus : antequam pleno jubare lux veritatis se exeruit, ac omnium oculos radiis fulgidissimis perstrinxit: ut jam nemo saniorum non nôrit, ubi thronus Bestiæ sit? Ubi sedes Antichristi? Quis ille magnus & decantatissimus Antichristus? Qui genuini ejus characteres? quod poculum veneficæ dementationis, & inebriationis? & similia.

Peccant igitur adversus Deum & propriam conscientiam gravissimè, quotquot hodiè vel in Regno tenebrarum pertinaciter hærent: vel à luce resilientes, ad pristinas illas spirituales Ægypti tenebras, propter buccellam panis, aut gradum unum & alterum honoris, impiè redeunt : Deo justissimo pœnas horrendas hoc nomine aliquando daturi. Nos verò grata mente illuminationem divinam agnoscamus, & luci Evangelicæ firmiter ac constanter inhæreamus: spe indubiâ freti, nihil prorsus omnes Satanæ ac squamarum ejus conatus, adversus lucem veritatis Evangelicæ apud pios & verè credentes, effecturos esse.

Si verò opertum est adhuc nostrum Evangelium, in iis, qui pereunt, est opertum: In quibus Deus hujus seculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat eis illuminatio Evangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei: Hic ipse autem Deus, qui dixit in tenebris lucem splendescere, illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in facie Christi Jesu, 2. Cor. 4. v. 3. 4. & 6.

III. Cum exclamasse Lutherus *ὁ ἰσχυρὸς φωνὴ μέγαλη*, hoc est, per fortitudinem magnâ voce dicitur: heroica ejus magnanimitas, & zelus singularis innuitur: Personam enim hominis, exemplo Servatoris nostri, non respexit, Matth. 22. v. 16. nec hominibus placere voluit, Gal. 1. v. 10. ab hominibus etiam sibi nihil metuit, Matth. 10. v. 28. sed cum B. Psalte exclamavit: In Deo speravi, non timebo: quid faciat mihi caro? Ps. 56. v. 5. Satis hoc animi sui robur declaravit, cum ad Comitata Wormatiensia evocatus, ab amicis moneretur, ne literis salvi conductus nimium fidens, tyrannicis Legatorum Pontificiorum insidiis sese exponeret: esse enim in recenti memoriâ, quid Johanni Husso Constantiæ obtigerit: ibi infracto animi robore respondit: *Ingrediar Wormatiam, etiam si tot ibi essent Cacodæmones, quot tegula in tectis.* Ex hoc imperterritio, & heroico animo profluxerunt verba sequentia memorabilissima:

Diesen Artikel / der Glaub allein / ohne Werck / macht gerecht für GOTT / soll stehen und bleiben lassen / der Römische Kaysers / der Tür-

ckische Kaysers / der Tartarische Kaysers / der Persen Kaysers / der Pabst / alle Cardinal / Bischöffe / Pfaffen / Mönche / Nonnen / Könige / Fürsten / Herren / alle Welt / sampt allen Teufeln / und sollen das höllische Feuer darzu haben / auff ihren Kopff / und keinen Danck darzu / Tom. 5. Jen. f. 316.

Nonne hoc est, per fortitudinem, magna voce exclamare? Legantur *Acta Comitiorum Augustæ* 1518. & *Wormatiæ* Anno 1527. habitorum: stupebimus, quâ excelsâ & invictâ animi fortitudine B. Lutherus adversariis suis, utut potentibus, responderit, quamque commasculatam frontem ipsis obverterit: Nec terreri poterat Megalander, vel mendaciis, & convitiis, vel minarum fulminibus, & tonitruis: Si Romanus Episcopus verè sic in me insantret, quis Luthero coram Deo esset felicior? qui ob tam manifestam veritatem à tanto vertice damnaretur? Quid enim optandum mihi foret, quàm ut nunquam absolverer, reconciliarer, communicarer Antichristo isti indoctissimo, impissimo, furiosissimo. Felix illa dies! felix illa mors, cum gaudio & summa gratitudine Deo referenda, si quando fiat, ut in istâ causâ me apprehendat, & perdat, inquit Tom. 2. f. 286. & 287. Ibidem sic scribit B. Lutherus: Existimationem quisq; habeat suam de Romanis: Ego, quisquis fuerit hujus bullæ Author, eum pro Antichristo habeo, & contra Antichristum hac scribo, redempturus veritatem Christi, quod in me fuerit, quam ille extinguere conatur. Atq; primò, ut nihil in me obtineat ex omnibus, quæ voluit, protestor coram Deo & Domino nostro Jesu Christo, & sanctis Angelis ejus, & toto mundo, me dissentire toto corde damnationi hujus Bullæ, quam & maledico, & execror, velut hostem sacrilegam & blasphemiam Christi filii Dei & Domini nostri, Amen. Deinde assero & amplector fiducia tota spiritus mei, Articulos per eam damnatos, asserendosq; pronuntio omnibus Christianis, sub pœna æternæ maledictionis, & Antichristos habendos, quicunque Bullæ consenserint, quos & his scriptis, conjuncto mihi omnium spiritu, qui purè Christum cognoscunt & colunt, pro ethnicis habeo & devito, secundum præceptum ejusdem Domini nostri Jesu Christi, Amen. Hæc mea Revocatio esto, ô Bulla, verè Bullarum filia. Et fac. 2. ejusdem folii, iterum heroicè B. Luth. Pontifici Romano insultat, inquit: Prodi indoctissime Antichriste, doce nos sapientiâ tuam; distribue tua ipsius verba: Dic, si nôsti tu ipse, quid dixeris: ostende, quis sit hæreticus, quis vero erroneus, quis scandalosus, & quis sit qualiscunque. Decet enim tam magnificum damnatorem nosse, quid damnet, turpissimum autem sit, damnare articulum hæreticum, & eundem non posse nominare. Nolo tantum respectivè, sed absolutè & certè doceri. Sum enim Occanica factionis, qui respectus contemnunt, omnia autem absoluta habet, ut si jocer in istam Moriam. Vide ergò, mi Lector, insignem inscitiam Antichristianam, quàm infelici dolo se occultare præsumpsit, sub adverbio respectivè. Non solum enim non docet veritatem, & causam damnationis sed nec errorem monstrare audei, nec hoc ipsum indicare, quod damnat, & tamè damnat. Nonne lautissima damnatio, damnare, & nescire quid damnes? Nonne discretissima oratio, loqui & nescire quid loquaris? Quin anticyras integras his bullatis murionibus optamus? Sic sapere & facere debent omnes veritatis adversarii. Et post pauca:

Expostulo adhuc, ut absolutè, non respectivè: dissinè, non confuse; certè, non simulanter, clarè, non

2. Cor. 4. 3.
4. & 6.

B. Lutheri
clamor for-
tis.

Matt. 22. 16
Gal. 1. 10.

Matt. 10. 28

Ps. 56. 5.

B. Lutheri
magnani-
mitas, &
spiritus he-
roicus.

B. Luth.

Tom. 5. Jen.

Germ. f. 316.

B. Luth.
Tom. 2. fol.
286. 287.

obscurè, singulariter, non in genere, dicant, quis sit, & quis non sit hareticus. Sed quando hac facient? Quando Christus & Belial convenient, aut lux & tenebra sociabuntur. Quid ergò faciam ego interrim? Primum meticulosissimos Papistas, Antichristiq; Apostolos contemnam: illudamq; eis cum Elia, & dicam: Si Baal Deus est, respondeat, fortè ebrius est: aut in itinere clamata voce majori: Deus enim est, fortè audit. Quid enim bullati isti Asini aliud mereantur, qui damnant id, quod nesciunt, & nescire se fatentur? &c.

Utique magnam hac verba παρρησίᾳ innuunt: majorem verò in libello illo aureo, de Romano Papatu à Cacodamone fundato, Tom. 8. Jenensi Germanico deprehendimus: & spiritu roboris donatum fuisse B. Megalandrum Lutherum videmus. Nemo igitur temerarium ausum sancto huic organo imputet: quin potius animatum ipsum & impulsus divinitus fecisse, dixisse, & scripsisse credat, quicquid Spiritu heroico fecit, dixit & scripsit: non secus ac Simson ille fortissimus, qui infracto animo se Philistæis opposuit: & inimicabilia multa zelo heroico fecit. Commodè etiam hîc repetuntur, quæ de B. Luthero, Thomas Brightmannus, homo Lutheranae doctrinae hostis alioquin acerrimus, & sacramentariae blasphemiae Assertor calidissimus, conscientiae suae dictamine convictus, scripsit: verba ejus sic habent, p. 389. comment. in Apocal.

Hic Angelus fuit Martinus Lutherus, exorsus palam traducere Antichristum, ad annum M D XVII. qui pestem hanc execratus est quidem acerbius, quo revelante sceditatem Romana bestia compertam magis habuit. Spiritus hîc illi tribuit turbulentam, & tumultus plenam concionem: Ac nemo quidem est, qui sancti illius virtutis lucubrationes gustaverit, cui non videatur cœlestem severitatem spirare: sic passim incallescunt, & ardent: & igneo quodam fervore flammant: imò eò nonnunquam processit ardoris, ut non temperaret sibi à turpibus, & obscænis similitudinibus. Multi majorem moderationem & modestiam desiderabant, sed hinc videre licet, quo instinctu ferebatur: Mundus laborabat gravi veterino; qui non potuit excuti, nisi vehementius intonasset, asperius egisset, & admovisset aculeos. Cujus opere felicem fructum tulit: Expergefacti sunt homines ejus monitis, ac videntes, quanto in periculo versabantur, adorando bestiam, expediebant se laqueis, quamprimum poterant.

Igitur Authorem sui mali deserebant; & confugiebant ad salutarem veritatem: Res magni tumultus & turbarum: sed non voluitur rota sine strepitu. Hæc ibi Brightmannus. Unde patet, fortitudinem & magnitudinem vocis ac clamoris in B. Luthero ab ipsismet adversariis nostris non improbari potuisse.

IV. Cum Babylon Assyriaca Typus fuerit Babylonis Romanæ, seu Papalis, & Spiritus S. hîc verba ex Jeremiae vaticinio luculento desumpta, ad Romam Papalem accommodaverit, utique operæ precium est, accuratius Typum & Antitypum considerare: Et primò quidem, nemini ignotum est, quanta felicitate, victoriâ, gloriâ, opulentia, & potentia Babylon præcelleret. Jeremias comparavit illam prato amœnissimo, agro fertilissimo: horreo prædiviti, & omnibus frugibus refertissimo, Jer. 51. v. 2. vix enim verba Historicis sufficiunt, quibus thesauros inestimabiles Babylonis expriment: Plinius lib. 33. c. 3. sic scribit: Cy-

rus devicta Asia pondo XXXIII. millia invenerat, præter vasa aurea, aurumque factum, & in cœlia ac platanum vitemque. Qua victoria argenti quingenta millia talentorum reportavit, & craterem Semiramidis, cujus pondus XV. talenta, collegit. Hæc Plinius. Nec mirum: Nam in Babylonem, ceu in mare quodpiam, invexerant Babylonii omnes propemodum totius orbis opes: Impiissima verò etiam fuit hæc ipsa Babylon. Reges enim Assyriaci vehementer decem tribus vexarunt: occupatis per Tiglathphalesarum multis Israelitarum civitatibus, 2. Reg. 15. Subsecutus est Salmanassar, qui decem tribus prorsus evertit, & in captivitatem abduxit: Nabuchodonosor quoque semel, iterum, tertioque exercitum in Judæam duxit, & optimos quosque captivos abduxit: urbem præterea, & templum ipsum inflammavit, ac vastavit. Crudelitatem hanc Jeremias Exossationem Israelis vocat, inquiens: Primus comedit eum Rex Assur: Iste novissimus exossavit eum, Rex Nabuchodonosor, Rex Babylonis, Jerem. 50. v. 17. Et ut accuratius verbis prophetis impietatem Babylonicam depingamus, nota est ejusdem idololatria, in cultu Belis, Merodachi, & sculptilium publicè exercita, Jer. 50. v. 2. Nota est Babyloni insolentia & crudelitas: de qua Deus cõqueritur: Exultatis, & magna laquimini, diripientes hereditatem meam: quoniam effusi estis sicut vituli, & mugistis sicut tauri, Jerem. 50. v. 11. Insuper accusatur Babylon, quòd Domino peccaverit, vers. 14. quòd Dominum provocarit, v. 24. quòd cõtra Dominum se erexerit, & adversus sanctum Israel, v. 29. quòd terra eorum repleta fuerit delicto, Jerem. 51. v. 5. quòd vino suo potarit gentes, v. 7. quòd malum fecerit in Sion, v. 24. quòd universam terram corruperit, v. 25. quòd Israel comederit, devorarit, quasi vas inane reddiderit: quasi draco absorberit: ventremque suum teneritudine Sionis repleverit, v. 34. quòd Israelitas occiderit, v. 49. Filios Sedechie, & omnes Principes Juda jugularit, Jerem. 52. v. 10. quòd domum Domini incenderit, domumque Regis, & omnes domos Jerusalem, & omnem domum magnam igne combusserit: quòd totum murum Jerusalem destruxerit, vers. 13. 14. & quæ hujus generis facinora alia recensentur, c. Jer. 52. v. 15. usque ad v. 31. Utut verò Babylon in Diis suis tutelaribus spem magnam posuerit, gloriando in Emim, Jer. 50. v. 38. utut Babylon malleus orbis, vel universa terra, olim fuerit, Jer. 50. v. 23. utut potentia & fortitudine incomparabili præcelleret: Instrueta enim erat Babylon Principibus, Consiliariis, viris sapientibus, Heroibus, Equis & curribus falcatis, Jer. 50. v. 36. & 37. Habebat Babylon fossas ex Euphrate deductas, teste Eusebio lib. 9. præparat. Evangel. sita erat in campis per quadrum, ab angulo, usque ad angulum muri sedecim millia passuum, per circuitum verò quadringenta octoginta stadia, arx denique vel capitolum, Babylonis, in altitudine quatuor millia passuum tenuit: ut nihil dicam de templis marmoreis, de statuis aureis, de plateis lapidibus auroq; fulgentibus: utut autem his omnibus, ut dixi, Babylon superbierit, nihilominus tamen ei ruina & ruina cœlitus ac divinitus discretè prædicta fuit. Et tali quidem modo, ut nullus oratorum sub universo sole exquisitiùs excidium hoc describere potuerit. Quicquid enim ad accuratam requiritur ruinæ universalis descriptionem: id totum, & ad unguem Spir. S. in capitibus Jeremiae quin-

B. Luth.
Tom. 8. len.

Thomas
Brightmannus
comment. in
Apocal.
fol. 389.

Collatio
Babylonis
Assyriacæ
cum Baby-
lone novâ,
Româ Pa-
pali.

1.
Jer. 51. 2.
Plinius lib.
33. c. 3.

2.
2. Reg. 15.

Jer. 50. 17.

Jer. 50. 2.

Jer. 50. 11.
14. 24. 29.

Jer. 51. 5. 7.
24. 25.

Jer. 51. 34.
v. 49.

Jer. 52. 10.

Jer. 52. 15.
& seqq.

3.
Jer. 50. 38.

Jer. 50. 23.

Ibid. v. 36.

37.
Euseb. lib.

9 præparat.

Evangel.

qua-

quagesimo, & quinquagesimo primo proposuit: Sic enim *πρῶτος* legimus: Verbum quod locutus est Dominus de Babylone, & de terra Chaldaorum in manu Jeremia Propheta. Annuntiate in gentibus, & auditum facite, levate signum, predicate, & nolite celare: dicite, capta est Babylon, confusus est Bel, victus est Merodach, confusa sunt sculptilia ejus, superata sunt idola eorum: Quoniam ascendit contra eam gens ab Aquilone, qua ponet terram ejus in solitudinem: & non erit, qui habitat in ea, ab homine usq. ad pecus, & moti sunt, & abierunt. Jer. 50. v. 1. 2. 3. Ecce ego suscito, & adducam in Babylonem congregationem gentium magnarum de terra Aquilonis, & preparabuntur adversus eam, & inde capietur.

Sagitta ejus, quasi viri fortis interfectoris non reverteretur vacua. Et erit Chaldaea in pradam: omnes vastantes eam replebuntur, ait Dominus, Jer. 50. v. 9. 10. Confusa est mater vestra nimis & adaequata pulveri, qua genuit vos: Ecce novissima erit in gentibus, deserta, in via, & arens: Ab ira Domini non habitabitur: sed redigetur tota in solitudinem: Omnis transibit per Babylonem, stupebit & habitabit super universis plagis ejus, v. 12. 13. Clamate adversus eam: ubiq. dedit manus: ceciderunt fundamenta ejus, destructi sunt muri ejus, v. 15. Quomodo confRACTUS & contritus est malleus universa terra? quomodo versa est in desertum Babylon in gentibus? Illaqueavi te: & capta es Babylon: & NESCIEBAS: Aperuit Dominus thesaurum suum, & protulit vasa irae suae, v. 23. 24. & 25. tollite de via lapides, & redigite in acervos, & interficite eam, nec sit quicquam reliquum. Dissipate universos fortes ejus, descendant in occisionem, v. 26. 27. Cadent juvenes ejus in plateis ejus, & omnes viri bellatores ejus conticescent in die illa, ait Dominus, v. 30. succendam ignem in uribus ejus, & devorabit omnia in circuitu ejus, v. 32. Gladius ad Chaldaeos, ait Dominus, & ad habitatores Babylonis, & ad Principes, & ad sapientes ejus. Gladius ad divinos ejus, qui stulti erunt, gladius ad fortes illius, qui timebunt: Gladius ad equos ejus, & ad currus ejus, & ad omne vulgus, quod est in medio ejus: gladius ad thesauros ejus, qui diripientur: Siccitas super aquas ejus erit: & arescent: Habitabunt ibi Dracones cum satuis sicariis: & habitabunt in ea struthiones, & non inhabitabitur ultra, usque in sempiternum: nec extruetur usque ad generationem & generationem: sicut subvertit Dominus Sodomam & Gomorrhiam, & vicinas ejus, ait Dominus, non habitabit ibi vir, & non incolet eam Filius hominis, v. 33. 36. 37. 38. 39. 40.

Mittam in Babylonem ventilatores, & ventilabunt eam, & demolientur terram ejus, Jer. 51. v. 2. nolite parcere juvenibus ejus: interficite omnem malitiam ejus. Et cadent interfecti in terram Chaldaeorum, & vulnerati in regionibus ejus, v. 3. & 4. pervenit usque ad coelos iudicium ejus, & elevatum est usque ad nubes v. 9. Juravit Dominus exercituum per animam suam: Quoniam replebo te hominibus quasi bruchis, & super Te celestia cantabitur, v. 14. Ego collidam in te gentes, & disperdam in te regna: Et collidam in te equum, & equitem ejus: & collidam in te virum, & mulierem, & collidam in te senem, & puerum, & collidam in te juvenem & virginem: Et collidam in te pastorem, & gregem ejus, & collidam in te Agriculturam, & jugales ejus: Et collidam in te Duces & Magistratus: Et reddam Babylonem, cunctisque habitatoribus Chaldaea omne malum suum, quod fecerunt in Sion: Extendam manum meam super te & evolvam

te de petris: & dabo Te in montem combustionis: Et non tollent de Te lapidem in angulum, & lapidem in fundamenta, sed perditus in eternum eris: v. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. Evigilabit contra Babylonem cogitatio Domini, ut ponat Babylonem desertam, & inhabitabilem: cessaverunt fortes Babylonis e praelio: habitaverunt in praesidiis, devoratum est robur eorum, & facti sunt quasi mulieres: Incerta sunt tabernacula ejus, & contriti sunt velles ejus: Currrens obviam currenti veniet, & Nuntius obvius nuntians, ut annuntiet Regi Babylonis, quia capta est civitas ejus a summo usque ad summum: & vada praecipitata sunt, & paludes incensa sunt igni, & viri bellatores conturbati sunt: Quia haec dicit Dominus exercituum, Deus Israel, Filia Babylonis quasi area, tempus tritura ejus, adhuc modicum, & veniet tempus messonis ejus, v. 29. 30. 31. 32. 33. Erit Babylon in iumulos, habitatio draconum: stupor, & sibilus: eo quod non erit habitator: Simul ut Leones rugient: excutient comas veluti catuli leonum: In calore eorum ponam potus eorum: Et inebriabo eos, ut sopiantur, & dormiant somnum sempiternum, & non consurgant, dicit Dominus. Deducam eos quasi Agnos ad victimam, & quasi Arietes cum hedis. Quomodo capta est Sesack, & comprehensa est incluvia universa terra? quomodo facta est in stupore Babylon inter gentes? ascendit super Babylonem murus, multitudine fluctuum ejus operta est: Facta sunt civitates ejus in stuporem: terra inhabitabilis & deserta: terra in qua nullus habitet: nec transeat per eam Filius hominis. Et visitabo super Bel in Babylone, & ejiciam, quod absorbuerat de ore ejus, & non confluent ad eum ultra gentes: siquidem & murus Babylonis congruet, v. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. Ecce dies veniunt, & visitabo super sculptilia Babylonis, & omnis terra ejus confundetur, & universi interfecti ejus cadent in medio ejus, v. 47. ab Aquilone venient ei praedones: Et sicut fecit Babylon, ut caderent occisi in Israel: sic de Babylone cadent occisi universa terra, v. 48. & 49. Ecce dies veniunt, & visitabo super sculptilia ejus, & in omni terra ejus mugiet vulneratus, si ascenderit Babylon in coelum, & firmaverit in excelsu robur suum, a me venient vastatores ejus, ait Dominus, vox clamoris de Babylone, & contritio magna de terra Chaldaeorum: quoniam vastavit Dominus Babylonem, & perdidit ex ea vocem magnam, & sonabunt fluctus eorum, quasi aqua multa: dedit sonitum vox eorum: Quia venit super eum, id est, super Babylonem praedo, & apprehensi sunt fortes ejus: & emarcuit arcus eorum: Quia fortis ultor Dominus reddes retribuet. Et inebriabo Principes ejus, & sapientes ejus, & duces ejus, & Magistratus ejus, & fortes ejus, & dormient somnum sempiternum, & non expergiscentur, ait Rex, Dominus Exercituum est nomen ejus. Haec dicit Dominus Exercituum: Murus Babylonis ille latissimus, subfossione subfodietur: Et porta ejus excelsa igne comburentur, & labores populorum ad nihilum, & gentium in ignem erunt & disperibunt, v. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58.

Haecenus excidium Babylonis a Spiritu sancto graphicè, & *εμπατικωτάτως* descriptum: Universa verò & singula haec ideò fusiùs ex oraculis Prophetis repetere visum est, ut de Babylone Romana seu Papali iudicium fiat. Sicut enim 1. Babylon ad coelos usque potentiâ, opulentiâ, & maiestate sua exaltata fuit: Ita & Roma Papalis potentiâ & maiestate super omnia Regna totius mundi superbiit: 2. Sicut Babylon Domino peccavit: Ita & Roma Papalis.

3. Sicut Babylon cratere suo aureo populos inebriavit: Ita & Roma Papalis. 4. Sicut Babylon nota idololatriæ addicta fuit: Ita & Roma Papalis. 5. Sicut Babylon crudeliter adversus Sanctum Dei populum sævit: Ita & Roma Papalis. 6. Sicut Babylon nulli statui, nulli sexui, nulli nationi, sicut nec ipsis Regibus pepercit: Ita & Roma Papalis. 7. Sicut Babylon ejusmodi peccatis Dei iram sibi accersivit: Ita & Roma Papalis. 8. Sicut super Babylonem omnes Cataractæ indignationis divinæ effusæ sunt: Ita nihil certius est, quàm eadem fata Romam Papalem exceptura esse: Qui enim hostis impiæ Babylonis meritò fuit: Dominus nimirum Ultor: Dominus Exercituum: Ille & hostis impiissimæ Romæ Papalis erit: & talionem ei reddet: ut Nuntii certatim narraturi sint, cecidisse Babylonem Romanam. Sicut ipsa enim exossavit Dei populum: Ita vicissim exossabitur, immò in nihilum redigetur? 9. Non obstitit urbis celebritas: non ingens capacitas: non murorum firmitas: non Principum & inhabitatorum numerositas; non simulata pietas: & equorum & curruum copia: non sexcenta alia, quo minus à Domino tandem absorpta, & devastata fuerit. Nihil etiam sub sole liberavit Romam Papalem, & totum Regnum Papisticum ab interitu: non majestas, non thesauri, non Affeclarum magnitudo, vel multitudo: non φαῖνομένη illa sanctitas: frustraneæ erunt omnes ad sanctulos directæ litanie: effectus sperato carebunt omnia jejunia spontè suscepta, peregrinationes quoque ad statuas, & idola, flagellationes, missæ, suffragia, de congruo & condigno merita, conspirationes, & confederationes Magnatum, victoriæ corporales temporariæ, fortunæ aura lubrica, & hujus furfuris papalia nugamenta, quibus nituntur occæcati, alia. *Cadet, cadet Babylon: Totaliter cadet: desolata fiet, ac nuda, excarnificabitur, & igne concremabitur*: uti supra c. 17. dictum fuit, & suo loco ac tempore ampliùs dicetur. A multo enim tempore *Papalis Roma* fuit habitatio Dæmoniorum, & custodia omnis Spiritus immundi, & φυλακὴ omnis volucris immundæ ac invisæ. Invenit hoc Divus Bernhardus circa finem libri 4. de considerat. ad Eugen. Papam sic scribens: Inter hæc Tu pastor procedis, multo & pretioso circumdatus ornatu: Si auderem dicere, DÆMONUM MAGIS quàm OVium PASCUA HÆC. Idem Arnolphus Archiepiscopus Lugdunensis, qui ante annos fermè quingentos floruit, hisce verbis Romæ Papali infusurravit: Ego quidem mortem pro veritate subire non timeo: vobis autem in verbo Dominico prædico, quod omnipotens DEUS non parcat impuritatibus vestris. Vos enim omni spurcitia pleni (ecce spiritus immundos, & volucres immundas) plebem vobis commissam præceditis ad infernum. Pertinent hæc verba Honorii Augustodunensis, quæ aliquoties jam citata, & recitata sunt. Et quàm refertus fuerit Papatus Romanus volucris immundis, ac invisis, vel ex solius Baptiste Mantuani versiculis sufficienter apparet:

*Petriq, domus polluta fluente
Marcessit luxu: Non hic arcana revelo,
Non ignota loquor, liceat vulgata referre:
Sic urbes populiq, ferunt, ea fama per omnem
Jam vetus Europam, mores extirpat honestos,
Sanctus ager scurris, venerabilis ara Cynedis
Servit, honoranda Divum Ganymedibus ades.*

Tempore Ludovici quarti Imperatoris gloriosissimi, Roma habitatio Dæmonum apertè proclamata fuit: In publico enim edicto Imperiali, Papa Romanus Johannes XXII. Satanas vocabatur: Et notabile admodum, quod Brigitta à Pontificiis prophetissa dicta, in libro Revelationum celestium Papam Romanum abominabiliorem Judæis, immittorem Judæis, injustiorem Pilato, pejorem & deeriori ipso LUCIFERO dixerit: cujus Assessores arserunt in igne sulphureo, & inextinguibili. Annon hoc est Romam Papalem vocare habitationem dæmoniorum, & custodiam volucrum immundarum? Patet hoc etiam ex Epistola Luciferi ad Papam scripta, quam supra Lectori exhibuimus. Non igitur mirum est, audiri hoc de Papali Româ nuntium: *Cecidit, cecidit Babylon.*

V. Peropportunè Spiritus sanctus refert, quibus mediis Babylon Papalis ad tantam eminentiam, & omnium bonorum affluentiam pervenerit: nimirum, quod vino scortationis sua gentes ac Reges terræ inebriavit: deliciasq, insignes Mercatoribus suis propinavit. Et sanè de philtro, vel poculo Babylonis Papalis meretricio in capitis decimi scriptimi explicatione disseruimus. Nunc, quia iterum crateris hujus, vel vini fornicationis Spiritus S. meminit, aliquid hîc addemus: Infudit Babylon Romana in poculum τὴν πορνείαν alium Salvatorem, quotidie offerendum: aliam justitiam, in propriis operibus & satisfactionibus fundatam: Alios apud Deum Advocatos, alia Sacramenta, alia salutis nostræ media, & remedia: ut non immeritò vinum, quod in hoc exhibetur poculo, dicatur, vinum scortationis: alliciuntur enim homines ad illicitum amorem Idolorum: abducuntur ab unico salutis Authore ac consummatore Jesu Christo, fasciscantur, & inebriantur bibentes, ut meretrici Babylonice se addicant: ut se juramenti etiam devotis ipsi devoveant: Ita imponit miseris hominibus Circe ista Papalis, magna illa venefica, Saga, Medea, inter Gentes Thessala, & Pharmaceutria: egregiè initio poculum Missaticum exornans: deinde succos & liquores varios, eosq, sapidissimos jactitans: quod sacrificium Missæ non solum propitiatorium sit pro peccatis, sed & pro culpis, nec solum pro culpis levibus, sed & pro gravibus, itq, adeo mortalibus. Bellar. lib. 2. de Missa c. 1. quod in manibus sacrificuli, nō secus ac in utero virginis Filius Dei caro fiat. Gabr. Biel, sup. Can. Miss. lect. 4. quod per Missaticum poculum applicetur fructus sacrificii crucis Christi. Bell. 1. de Miss. c. 25. quod poculum hoc Missaticum sit impetratorium, nō duntaxat spiritualium, sed & temporalium beneficiorum, Rob. Bellar. 1. 2. c. 1. & 3. quod & impænitentibus proficit, Bell. de effect. Sacr. 1. 2. c. 1. annon hoc est poculum amatorum infinitis modis commendare? annon h. e. Missam pro panacea venditare? Nolo nunc recensere, quomodo pro spiritualibus necessitatibus tollendis vel mitigandis Missam suam Babylon Romana vendiderit: Nihil enim vel in superis, vel inferis, tam est remotum, & occlusum, quod non Missa impetrare posse dicatur: De Temporalibus aliqua lubet adjicere, quàm summè fructuosum sacrificium Missaticum pro felici eorū successu proclametur: Unde pro Mercatoribus, peregrinationibus, contractibus, votis, matrimoniis, annona, vindemiâ, clemente aëre, & similibus Missa in Papatu applicatur: ubi nec ipsi ASINI excluduntur, quo minus per ipsos, in defectu pluvie, homines hostiâ Missaticâ fruantur: Ita enim scribit

Brigittæ in libro Revelationum celestium.

Epistola Luciferi.

Quibus modis Babylon Papalis ad tantam eminentiam, omniumq, rerum affluentiam pervenerit?

Quid Babylon Papalis in poculum fornicationis suæ infuderit?

Vinum poculi Papalis vinum scortationis re-dicitur.

Bellar. lib. 2. de Missa, c. 1. Gabr. Biel sup. Can. Missæ, lect. 4. Rob. Bellar. lib. 1. de Miss. c. 25. Rob. Bellar. 1. 2. c. 1. & 3. Idem de effect. sacram. lib. 2. c. 1.

S. Bernh. lib. 4. consid. ad Eugen. circa finem.

Arnolphus Archiepisc. Lugdunensis.

Honorius Augustodunensis.

Baptista Mantuan.

Job. Iovianus Pontanus, lib. 5. de Ferdinando Rege Neapolitano:

Cum ex inopia aquarum Neapolitani laborarent in obsidione: Aliqui sacerdotes ut pluviam efficerent, ASINUM alligarunt ad ostium Templi, & tanquam moriuro, pramissa cantione, sacrosanctam hostiam IN OS ejus intruserunt; Hoc facto omnes (Sacerdotes) uno ore cecinerunt, & clamaverunt, ut sit in exequiis mortuorum: & vivum sepelierunt Asinum, & confestim sequuta est pluvia cum magna tempestate. Fulgosus quoque commemorat, cum Monachus quidam Franciscanus, Petrus Sermonetanus in fauces ASINI hostiam aliquando injiceret, quod hoc medio plurima beneficia ab ipso Diabolo impetravit.

Agnoscit inde Lector, quam venenatum hoc sit poculum, & vinum Missaticum, quo miseri homines tam extremè dementantur. Videas enim in singulis Templorum Pontificiorum angulis instituta emptoria, & officinas Missaticas: Ibidem videas certatim homines affluere, & pro numismate cupreo, vel argenteo, vel aureo, quod quisque pro viribus & facultatibus suis solvit, guttulas aliquot ex calice fascinatorio haurire, & bibere: eâ persuasione, succo isto Missatico, nihil non felicitatis spiritualis ac corporalis instillari. Rectè autem vinum istud fornicationis, vinum iræ appellatur: iræ nimirum divine: Excandescit enim, ac indignatur Altissimus, super ejusmodi abominationibus: nec potest ferre tales succos & liquores Christianis propinari. Porrigit Servator Nobis suum calicem, proprio cruore pretioso, perfectissimo suo merito, & absolutissima pro peccatis nostris satisfactione repletum: Ex hoc bibere jubemur: non ex Babylonis cratere idololatriæ, & fascinatorio, quod horrere & recusare debemus, nisi aliquando bibere etiam velimus de vino iræ DEI, quod mixtum est mero in calice iræ ipsius, nisi etiam cruciari velimus igne & sulphure, in conspectu Sanctorum Angelorum, & ante conspectum Agni: ubi fumus tormenti ascendet in secula seculorum, Apoc. 14. v. 10. & 11.

VI. Mercaturam terrenam Babylon Romane Spiritus sanctus imputat, cum Mercatores terra de virtute deliciarum Babylonicarum divites factos esse pronunciat, Apoc. 18. vers. 3. Et sanè res ipsa loquitur, in Papatu mercaturam merà à Papa ipso, à Cardinalibus, ab Archiepiscopis, ab Episcopis, à Suffraganeis, ab Abbatibus, à reliquis Pilatis, praelatis inquam, à sacrificulis, & hujus furfuris hominibus aliis, qui ἐμπόροι τῆς γῆς dicuntur, exerceri: Ex rebus enim quibusvis vectigal, & tributum colligunt, Regesque terræ, & omnes seculares arctissimo obedientiæ vinculo sibi adstringunt: prohibentes severè, ne sine præviâ dispensatione, hoc est, auri argentiq; paratâ solutione, vel hoc, vel illud fieri permittatur. Ubi verò in promptu esse pecuniam deprehendunt, ilicò omnia pro lubitu, pretio tamen nonnunquam satis caro, nonnunquam facili vendunt, & permittunt: Exempli gratiâ: Adiguntur in Papatu omnes omnino homines ad unguem recensere, & judicio Cleri Papalis subicere, sua quæ commiserunt peccata: Hæc verò certis pretiis redimi possunt: si juxta Romanæ curiæ taxam aurei aliquot pro homicidio, veneficio, furto, sacrilegio, rapinâ, incendio, perjurio, incestu, Sodomia, & id genus aliis, sceleribus, numerentur: quemadmodum

in diexodo capitis decimi septimi fusiùs hoc Lectori ostendimus.

Alia verò etiam mercatura exercetur, cum pro oleo Catechumenorum, pro sputo Sacerdotis, pro oleo Chrismatis, pro oleo extremae unctionis, pro consecratione templorum, Altarium, linteaminum, tabularum, Cereorum, Imaginum, ovorum, herbarum, &c. certum pretium exigitur: cum Annate extorquentur: cum indulgentia vendantur: cum pro suffragiis defunctorum ingentes thesauri postulantur: cum Imperatores, Reges, & alii Magnates, Romam ad osculum pedum Pontificalium, non tamen sine massâ auri ponderosissimâ, alliciuntur: Cum rose à Papa noviter electo consecrate ad eos mittuntur, quos scit Pontifex, ampla possidere imperia, Regna, Principatus, adeoque ad remunerationem largissimam esse idoneos. Huc spectant Annate ex Episcopatibus Germania triginta duobus, quas Principes Germaniæ in Gravaminibus suis numerarunt, quotannis 119533. florenos conficere: Senatus quoque Parisiensis sub Ludovico XI. in articulis 72. 73. 74. 75. retulit, ex sola Gallia intra triennium Romam deportatas esse tonnas 27. & dimidiam.

Ex Sebastiano Münstero etiam constat, fol. Cosmograph. 69. In sola Hispaniâ ex Archiepiscopatibus & Episcopatibus, quotannis 480800. ducatos, h. e. tonnas auri novem, & florenos 61600. colligi. Referatur huc pallium Episcopale, ex lana Agni confectum: quot obsecro millones auri pro illo solvantur: vulgò 3000. Episcopatus Papales recenseri solent: Jam igitur, si pro quolibet pallio tantum duo millia florenorum exigantur, (cum tamen Mogunti pallium, non nisi triginta millibus redimatur) sexaginta tonna auri ex solo hoc pallio conflantur: Quid dicam de Appellationibus ad Romanam curiam, de tolerantis concubinarum, de pectoralibus, de casibus reservatis, de indulgentiis, de pœnarum relaxationibus, de Caesarum, Regum, & Regnorum confirmationibus, de processionibus solennibus, de annis jubileis, de sacerdotis, quæ Papa ipsemet confert, de Missis privatis, de vectigali è novis Insulis, de censibus ordinis Teutonici, de indulgentiis, & sexcentis mediis aliis, quibus incredibiliter loculi hominum emunguntur, & eviscerantur: adeò quidem ut ad annum usq; Christi 1609. Papa Romanus mercaturâ suâ acquisivisse dicatur, ad minimum, tonnas auri 3660844. vel millones auri 366084. Dreytausendmal tausend / sechsmaal hundred tausend / sechs tausend / achthundert / und vier und vierzig Tonnen Goldes: juxta illud Conradi Celtis:

Quicquid in extremis habuit Germania terris,
Et mediis quicquid continet illa plagis.
Exhaustum, & totum Latias migravit in arces,
Expleat ut luxus impia Roma tuos.

In omnes namq; mortales Venator ille in Sennaar, & Architectus Babel suam extendit nassam: in omnes Clericos, & Politicos: in sexum utrumque: in ætatem infantilem, virilem, & senilem: in omnes necessitates, corporis ac animæ: in omnes vivos ac mortuos: Cumque Spiritus sanctus mercatores istos terræ, versu præcedenti, volucres immundas, & invisas dixerit: non dubito, quin Harpyias rapacissimas ipsos esse innuerit: quicquid enim venarum mundi aperire, quicquid in araria importatum rapere: quicquid in Cellas, in loculos, in Ornithophæa, in ipsas etiam haras receptum suffurari possunt, nulli labori, nullis

Sebastian Münsterus in Cosmograph. f. 69.

Conradus Celtis.

Mercatores Papales re-
dè Harpyia
vocalur.

nullis vigiliis parcunt: sed instar *hirudinum*, omne, quod superest succi, in suam ingluviem trahunt. Non ergo immerito Spiritus sanctus *Mercatores Papales de virtute deliciarum Babylonis divites esse factos pronuntiavit?* Verum, quia ad versiculum undecimum, & sequentes, plura de mercatoribus istis dicenda erunt; Idcirco in his, quæ recensa sunt, acquiescimus, & ad tractationem partis secundæ properamus, auditori *vocem secundi Angeli*, quâ ad deferendam Babylonem, & fugam ex illâ maturè arripiendam, incitamus.

Pars Secunda.

ET audi vi aliam vocem de cælo dicentem: *Exite de illa populus meus, ne participes sitis delictorum ejus, & de plagis ejus ne accipiat.* Anonymus hic introducitur Angelus,

Angelus secundus quis sit?

ejusque vox tantum recensetur. Sunt, qui ipsum *CHRISTUM JESUM* notari verbis istis existimant: Primò enim alicubi in scripturis vox *DEI CHRISTUS* vocari videtur: Psal.

Psal. 29. 4.

mo præsertim 29. v. 4. *Vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia*: Deinde populum Christianum, Angelus hic Anonymus suum vocat *populum*: *Exite de illa populus meus*: Jam verò nos populus *CHRISTI* sumus, utpote pretiose ab ipso empti, & à Patre cælesti dono ei dati, 1.

1. Cor. 6. 20

Psal. 2. 8.

Ioh. 10. 3.

Psal. 79. 13.

Corinth. 6. v. 20. Psal. 2. vers. 8. *Oves Christi* sumus, Johan. 10. v. 3. Hinc illud Psaltis: *Nos autem populus tuus, & oves pascuæ tuæ consuevimus tibi*, Psal. 79. v. 13. Audiamus verò, quid vox ista cælestis intonet: quidque nobis considerandum inculcet. Primò quidem gravissimam adhortationem proponit: *Exite de illa, Babylone* videlicet *Romana populus meus*: quemadmodum olim populus Israeliticus exire jubebatur, Jerem. 51. v. 45. *Exite de Medio ejus popule mi, & erunt unusquisque animam suam, ab ira furoris Jehovæ*. Causæ, ob quas exire jubentur pii, tres recensentur: 1. *ne participes sint delictorum ejus*. Claudus enim juxta claudum habitans, claudicare discit: & qui picem tangit, inquinatur ab eâ, Syrac. 13. v. 1. unde factum, quòd prohibuerit Dominus, ne Israelitæ Filias suas Hethæo, vel Gergesæo, vel Amorrhæo, vel Chanaanæo elocarent: quia seducet Filium tuum, ne sequatur me, & ut magis serviat Diis alienis, irasceturque furor Domini, & delebit Te citò, Deuter. 7. v. 4.

Ier. 51. 45.

Syrac. 13. 1.

Deut. 7. 4.

Altera causa sic sonat: *ne de plagis ejus accipiat*: Consortes delictorum consortes etiam fiunt pœnarum: Nisi igitur malis Babyloni Romanæ imminentibus implicari velimus, excundum nobis maturè erit, & emigrandum, ut pœnas divinas effugiamus, & evitemus.

Annectitur hîc ratio tertia, à Dei certa & gravi ultione: Cum enim *accumulata usque ad cælum pertingant, & Deus recorderetur iniquitatum Babylonis*, utique manibus quisque palpare poterit, si pii inter impios deprehenderentur, certò pœnarum & judiciorum quoque Domini participes ipsos redditum iri. Emphatica vox est *ἡκολούθησαν*, quâ peccatorum quædam quasi concatenatio innuitur: peccata enim in Papatu ita sese invicem consequuta sunt, ut subindè horrendiora, & horribiliora audita fuerint, do-

ἡκολούθησαν.

nec impietas Antichristiana ad summum pervasit. Hic *funis peccatorum* Papalium ad cælos usque perungere, & Deum ad vindictam impellere dicitur.

Andreas Casariensis, & Regius Codex non *ἡκολούθησαν*: sed *ἐκολομήνησαν* legunt: quod peccata Romanæ Babylonis, quasi bitumine quodam conglutinata & aggesto uno super alio ferrumina sint. Hoc igitur rerum statu, non immerito populus Dei exire foedissima Babylone Romanâ jubetur. Et hætenus quidem priorem adhortationis partem de fugâ ex Babylone capefendâ percepimus. Pergit verò vox Domini pios ad exercendam adversus Babylonem Papalem vindictam adhortari. Et quidem variis verborum figuris. *Reddite inquit illi, sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate ei duplicia, secundum opera ejus*: διπλώσατε αὐτῇ διπλά, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς: In poculo quo miscuit, miscete illi duplum: Seria profectò vindicta præcipitur: in tantum quidem, ut & duplicare pœnam pii jubeantur. *Quantum glorificavit se*, inquit porro vox cælestis, *& quantum in delictis fuit, tantum illi date tormentum & luctum*: gloriatio autem fusiùs explicatur, quod nimirum *In corde suo*, vel *Roma Papalis dicat: Sedeo Regina, & vidua non sum: & luctum non videbo*: quibus verbis pulcherrimè fastus, & insolentia Romana Thaidis describitur, quòd in medio libidinis cæstro levissimè gloriatur, de sedis suæ eminentiâ, de regiminis regii magnificentiâ: de successionis non interruptæ & felicitatis continuæ evidentiâ. *Sedeo*, inquit *Babylon*, quasi dicat: *Sedem illam CHRISTI, sedem Petri sanctam, per vetustam, stabilem, firmam, & gloriosam occupo*: Sic enim sedem suam Apostolicam Babylon commendare consuevit: *Sedeo Regina*, imperium exercens Catholicum in omnes omnium hominum sub sole animas: *regiè imperans toti mundo*: leges, decreta, Canones, & similia orbi Christiano præfigens, & præscribens: *Sedeo Regina, & vidua non sum: sed subinde maritata*: propter successionem Pontificum perpetuam: Mirum enim quàm Romana Babylon hoc nomine gloriatur, quòd à Christo vel Petro, usque ad præsens tempus, continuâ & non interruptâ Pontificum successionem floruerit: præterea additur & hoc: *Luctum non videbo*: quibus verbis frustraneos omnes conatus eorum proclamat, qui sese Babylonicæ huic sedi opposituri sint: Impossibile enim esse, ut Regina ista luctum videat, ἀδύνατον esse, ut non vincat: certissimum esse, quòd omnibus Adversariis suis, quanti quanti etiam illi sint, superior evadat: Instantiam istam vide apud Rob Bellarm. lib. 4. de not. Eccles. c. 17. ubi *infelicem eorum, qui sese Romanæ Ecclesiæ opposuerunt, exitum perpendit*. Et cap. 18. ubi *victorias Romanæ Babylonis decantat, cum in primis sub Innocentio III. in Gallia, ab octo millibus Catholicorum casa uno pralio fuerunt centum millia Albigensum hereticorum: cum sub Carolo Quinto Catholici adversus Lutheranos hereticos, (ut enim à bestia Papali honoramur) victoriam obtinuerunt: Et similia*.

Andreas Casariensis. Codex Regius.

Rob Bellar. l. 4. de not. Eccles. c. 17. 18.

Sed benè se res habet: Hæc ipsa namque gloriatio & propria glorificatio, causa est, & erit, excidii, quemadmodum vetus Babylon itidem

itidem jactantia hâc sibi ruinam accersivit. *Dis in corde tuo, Ego sum, & non est prater me ulus* : Non sedebo vidua, non cognoscam orbitatem, *Esa. 47. v. 8.* Nihilominus tamen hâc ipsa Babylon pœnastanti fastus dedit, cum à *Cyro, & Persis* subverteretur.

Ita quoque sedes Romana luctum videbit, & tormentum magnum sentiet, quia in corde suo se tantopere extulit : *In una die venient plagæ ejus, mors, luctus, fames, & igne comburetur* : Totis quadrigis pœna divina super eam irruent : fortunæ perpetuitatem, quam sibi pollicita est Babylon, mors inopina abrumpet : voluptates, & tripudia, luctus excipiet. Luxuriam fames evertet : ob supplicia Sanctis Martyribus irrogata ignem vicissim, & flammâs ardentes sentiet : *decem enim illa cornua, quæ antehac Babylonii fuerunt devotissima, odio eam prosequuntur, & igne ipsam concremabunt, Apocal. 17. v. 16.* Appositè Spiritus sanctus potentiam Ultoris Jehovah addit : inquiens : *Quia ixxvōc fortis vel validus est Dominus Deus, qui judicabit illam* : vires solæ humanæ haud sufficerent, ad tantæ sedis extirpationem : Deus autem tam fortis est, & potens, tam validus est, & robustus, ut facilè Babylonem hanc evertere & in nihilum redigere queat. Cumque miserabilem planè futuram Babylonem Romanam Spiritus sanctus prædixerit ; propter plagas ingentes, quas plenis catarractis Deus super illam effundere decrevit, ideò nunc fusiùs miseram hanc conditionem exaggerat, commemorans fletum & planctum plurimorum, qui lachrymas suas super excidio Babylonis Papalis longissimè profusuri sint :

Flebunt illam, & plangent super illa Reges terra, qui cum illa scortati sunt, & in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendiæ ejus : dolebunt se non amplius meretrice Papali propter celerem ejus & inopiam ruinam luxuriari posse : *Longe autem stabunt hi Reges terra, qui ante hac in gremio & sinu Thaidis Romanæ requieverunt* : longè stabunt tempore tribulationis, propter timorem tormenti, ne & ipsi eo corripiantur : longè stabunt, & ingemiscunt, dicentes : *Va, va, civitas illa magna Babylon, Civitas illa fortis* : quoniam in una hora venit judicium tuum : Ita αὐτοὶ ἀνὰ πύλινος fatebuntur Reges isti, Babylonem, vel Romam Papalem, non hominum astu vel potentia, sed *DEI ipsius justissimo, & severissimo judicio tam citò, tam repente, unâ die, immò unâ horâ puniri, & judicari*. Hæc de luctu Regum terræ.

Flebunt autem etiam οἱ ἐμπόροι & ὄντες, hoc est, Negotiatores terra, & lugebunt super illa, quoniam merces eorum nemo emit amplius : evertet namque Dominus mensas nummulariorum Romanensium : & totam nundinationem destruet : non secus ac olim in templo Hierosolymitano factitavit, *Matth. 11. vers. 12. Marc. 11. v. 11. Joh. 2. v. 24.* Per hos Mercatores terræ, notantur *Cardinales, Archiepiscopi aliq, Pontificia Camera Quæstores, & Nundinatores Indulgentiarum*, qui lugebunt, & flebunt, quòd non amplius bullis suis, & aliis imposturis Papisticis ho-

mines decipere queant. Et recensentur merces variæ, quas nemo amplius empturus, vel magni æstimaturus sit : non quasi juxta literam hæ ipsæ intelligendæ sint merces : sed figuratè notantur ea, quæ florente Papatu fuerunt habitata, & Romam adducta pretiosissima : *Merces nimirum auri & argenti, & lapidis pretiosi, neque margaritæ, & byssi, & purpure, & serici, & coccini, &c.* quas merces Pon-

D. Phil. M. colai, Tom. 2. Lat. f. 159 160. 161.

tificias acutissimus Theologus Dn. D. Philippus Nicolai in septem genera distinxit, eaque sic Tom. 2. Latino, fol. 159. 160. & 161. explicavit, inquiens :

Septemplex Papalium Impositurarum merces vobis ego in specie recensebo, quarum nunc, in septentrionalibus Ecclesiis Evangelii luce tinctis & ornatis, usus deflagravit, & nullum amplius est pretium. Primum despicatui habent fideles Christiani, merces Babylonis thesaurarias, videlicet *Merces auri & argenti & lapidis pretiosi, id est, abominandum Missæ sacrificium, Deum Moasim, quem filius perditionis colit auro, & argenio, & lapide pretioso, Daniel. 11. Et quum varia Missarum sint genera, ut alia ex usu multiplici celebrentur sicca, alia madida, alia nuptiales, alia funebres, alia privata, alia publica, tum porro aurea, stannea, lignea, summa, infima, magna, parva, itineraria, viatica, templaria, medicinales, pestifera, pacifica, hostiles, incantatrices, dominicales, feriales, perpetua, &c. quæ omnia in Papatu venum prostant, & sacrificulorum præconio, instar auri & argenti, margaritarumq, pretiosissimarum commendantur, ad expiscandas infatuatorum hominum crumenas : hic nemo amplius fidelium, attendens incorrupto Christi verbo, tam putidas merces sibi persuaderi patitur.*

Dan. 11.

Secundo, aspernantur Evangelici & vestiarias Babylonis opes, divitias scilicet *(byssi, purpure, serici & coccini)* quibus venalia bonorum operum, ad æternam vitam, remissionemq, peccatorum & salutem impetrandam comparatorum indumenta significantur. Nam quemadmodum pii fideles amittuntur bysso puro & splendido, quæ sunt justificationes sanctorum, *Apoc. 19. sic Romana Ecclesia suos ci-ves vestit, induit, ornat, & coram Deo longè aliis indumentis comparere jubet, nimirum stolis choralibus, cucullis, liripipiis, galeris, palliis, barettis, insulis, talaribus, nec non velis, chlamydibus & integumentis operum operatorum, operum supererogationis, precum horariorum, jejuniorum, peregrinationum sacrarum, item intercessionum per opera venalia Monachorum, Sacerdotum & flaminum rasorum, quorum pomposas actiones & superstitionum idololatricarum pigmenta, Babylon veris sanctorum fidelium justificationibus longè anteposit, & nobilibilissimi serici, byssi, purpure & coccini instar, ære copioso aliis divendere & persuadere nititur, ac si nihil in oculis Dei esset pretiosius, quam talibus plumis, larvis, laciniis, floccis, lanis & centonibus amictum prodire. Sed nauci sunt in Ecclesiis reformatis, amicula illa & vestimenta promercalia, nec est, qui deinceps istorum desiderio tangatur.*

Apocal. 19.

Tertiò : Etiam supellectilia Babylonis Christiani respuunt, varia illa, multiformaque & omne lignum thynum (quod putredinis & corrosionis expers,) contignationibus templorum adhiberi solebat & omne vas ex ligno pretiosissimo, & ære, & ferro & marmore.

Sunt certè in Ecclesia, domo Dei magna, non tantum vasa & argentea, sed etiam lignea & testacea, 2. Timot. 2. Tim. 2. nempe sunt alii Prophetae, alii Apostoli, alii Evangelistae, alii Pastores, alii Doctores, Ephes. 4. alii prae dicti sunt potestate, alii opitulationibus, alii gubernationibus, alii generibus linguarum, 1. Cor. 12. Ephes. 4. 1. ad adificationem Ecclesiae, Ephes. 4. Ceterum collationem istiusmodi donorum & munerum, ad se totam scelerosus Pontifex transtulit, ut nemo censeretur vel Ecclesia minister, vel alicujus dignitatis in regimine politico, qui Babylonem non deosculatus esset. Adhuc condidi fastuosissima meretrix, varia superstitionum suarum organa vasaque non tantum muta illa, ut Basilicas, fana, delubra, cœnobîa, altaria missatica, calices, patinas, thuribula, infundibula, &c. verum & opima Cardinalitia, Archi-Episcopatus, Episcopatus, Abbatias, sacerdotia, praelaturas, ordines monasticos & similia dignitatum titulorumque suppellectilia, venalia generi humano largisque pecuniis olim divendita, quorum nundinatio, nunc passim in Septentrionalium regionum decade, spreta jacet, & à piis omnibus exploditur.

Quartò. In Ecclesia Dei orthodoxa, preces sanctorum, apud Deum pro suffitu habentur, Psal. 141. & opera illorum ex fide profecta, sunt odor bonae fragrantiae, hostiaque Domino grata & accepta, Philip. 4. Jam & Babylon, è myropolio suo (& cinamomum, & suffitus, & unguentum, & thus) id est, mercimonia ad spirituales odoratum spectantia, videlicet de tota geiav, Psalterium Marianum, opitulationes sanctorum coelestium, auxilia Divorum tutelarium, beneficiaque omnis generis coelestia & terrestria, à beato Francisco, Dominico, Benedicto, Rocho, Nicolao, Martino, Laurentio, Antonio, Brigitta, Catharina, & similibus expectanda confinxit, proque odore bonae fragrantiae, divinis grato & accepto habuit, si inde ex aquilonari Europa, longis itineribus, alii Compostellam ad Divum Jacobum, alii Hierosolymam ad vacuum Christi sepulchrum, alii ad montem Synai, alii Romam, alii alio contendere, largoque auri & argenti, variorumque donariorum suffitu, non tam divorum tutelarium, pridem demortuorum manes, quam spiritualium nundinatorum & institutorum nares, crumenasque placarent. At quis nunc piorum fidelium, tale cinamomum, tales suffitus, tale unguentum & thus, in Borealibus Provinciis à Papatu egressis, mercatur amplius? Nemo, nemo hercule, nemo.

Quintò, accedit & mercium alimentariarum Babylonis contemptus: siquidem jam inde ab Evangelii repurgati tempore (quo intelligunt pii solum Christum esse panem coelestem, qui de caelo descendit, Johan. 6. & spirituale triticum pro salute generis humani in terram projectum, Johan. 12. quo praeerea didicerunt, verbum Domini dulcius esse melle & feno, Psal. 119. quod gratis venundatur, Esa. 55. cuius porro salutaris pastus animus contra hostes veritatis corroboratur Psal. 23. & ad vitam aeternam nutritur, Johan. 4. & 6.) merito repudiant abjiciuntque adornatam Romanensium deliciarum mensam (& vinum, & oleum, & similia, & triticum) esculenta & poculenta horridorum dogmatum scholastica, prae textu coelestis doctrinae, ab Alexandro de Aloes, Petro Lombardo, sententiarum Magistro, Scoto, Thoma de Aquino, Cherubico illo & Seraphico Doctore, tum porro de Anselmo, Bonaventura, Plurifero, Meffret, Bricoth, Buridamo & similibus Metaeologorum monstris eructata, quem-

admodum & sanctiones, traditiones & decreta à Pontifice Romano, ejusque conciliabulis profecta, & in orbem Christianum disseminata.

Sexto. Rejiciunt & explodunt insuper orthodoxi Christicola, possessiones Babylonici peculii spirituales, nimirum, (& jumenta & oves, & equos & rhedas) id est, insensatos & quasi brutos bardosque flammes, sacrificulos, monachos, rastosque mystas & sacerdotes, & venalitia istorum opera, venales ululatus, venalia murmura, preces & labiorum inutiles sonitus, quo in honoribus existentes, instar jumenti, nihil intelligunt, Psal. 49. Psalmos Davidicos, itemque Responsoria, Antiphonas, & preces horarias, in templis cathedralibus, delubris & claustris boando & reboando profundunt, exemploque brutarum ovium balant potius, quam cantitant: adhuc sese prorhedis coelestibus & equis laboriosissimis vendunt, qui genus humanum, atque in primis locupletes & munificos pecuniarum largiores, vario sacerdotalium & monasticorum operum merito, in caelum hinc transportent & evehant.

Nam quae regio in Germania, Gallia, Britannia, Scandinavia, Polonia & Hungaria, talibus boantium & balantium armentis, copiaque spiritualium equorum & currum non abundavit? At nunc omnia hac Romanensis hierarchiae pecora, jumenta, oves, equos & rhedas, ludibrio habet, illuminatus Septentrio, & extremè detestatur.

Tandem septimo, procul valere jubet, etiam famulitia Babylonis, nempe & mancipia & animas hominum servitia purpurata meretrici, ejusque mirato Pontifici, tanquam numini, per deoscultationem pedum ejus, aliasque venerationes exhibenda: ad eundem modum non agnoscit venalia angelorum opera, neque dominium illud, quo filius perditionis sese hominum demortuorum animabus imperare jactitat, ut ad ipsius nutum, arbitrium, mandatum & voluntatem angeli coelestes, nunc has, nunc illas animas, è Purgatorio obsequenter liberent, manesque defunctorum, alia diutius torqueantur, alia citius refocillentur: praeterea ipsi Diaboli, Papa morem gerant, ejusque mandato, ab animulis, interventu funebrium Missarum, indulgentiarum, horarum Canoniarum, vigiliarum, & variarum intercessionum, are largo comparatarum, è Purgatorio liberandi abstineant, recedant, fugiant, & ex inferno profundissimo, in caelum caelorum summum, avolare permittant, idque haud secus, quam si angeli coelestes & infernales, cum animabus hominum, essent mancipia Babylonis.

Rident nunc omnes pii, tam fœdas Romanensium impostorum nantias, commenta & fabulas aniles, foricisque & cloacis, quam argento digniores esse statuunt.

Sic quidem, ô Babylon, tuarum mercium splendore evanuit (& poma desiderii animae tuae) delicata, magnifica, maximeque desiderata expilationis, avaritia & rapacitatis tuae objecta, nempe decem Aquilonis Regna, Germania, Gallia, Anglia, Scotia, Dania, Norvegia, Suecia, Polonia, Hungaria & Bohemia, celeberrimique in regnis istis Archi-Episcopatus, Abbatia & cœnobîa, quibus superbe dominaberis) recesserunt à te (à te defecerunt, explosis & repudiatis Pontificalium nugarum, fraudum, mendaciorum, somniorum, blanditiarum, comminationum & terribilamentorum quisquiliis) & omnia pingua & praeclara abierunt à te (deseruerunt te praeclari terrarum Dynastae, Reges, Principes, Comites, Barones, emporia, urbes,

bes, Optimates & Heroes potentissimi : Imo nudata es & exuta pinguisissimis Septentrionalium regnorum Episcopatibus, Abbatibus, Prabendis, Cœnobisiis, &c. quorum optimis redditibus & thesauris, nec non subjectione & servitio, turgidam inexplabilemque avaritiam, superbiam, fastum, & ambitionem tuam pascere solebas.)

Mercatores horum [Cardinales, Metropolitæ, Archi-Episcopi, Abbates, Cœnobiarchæ, Prasules, Prælati & Sacerdotes Pontificii] qui divites facti sunt (qui in decem istis regnis, Ecclesiastici domini, & spiritualis hierarchia prætextu, Regiones & Provincias terrarum fertilissimas possederunt, imperiose regnarunt, opes corraserunt, quæstum uberimum egerunt : postquam viderint superba Babylonis conflagrationem, ejusque regni ruinam in Aquilonaribus oris) procul ab ea stabunt, propter timorem cruciatibus ejus (attoniti & obstupefacti flammis Evangelii, Pontificiâ idolomaniam, longè lateque corripientibus, depascentibus & exurentibus, vehementer trepidabunt, animoque in pedes collabente, Babylonis pereuntis succurrere verebuntur) flentes ac lugentes (& Romanensis Ecclesiæ calamitatem, occasumque in Germania & vicinis regnis, lamentabili threnodiâ miserrimè deplorantes) dicentes (sic in tacito sinu & pectore secum loquentes.)

V. A. V. A. CIVITAS ILLA MAGNA (Eheu, quam in decem regnis Arclois, nunc est lurida, tristis, squalida & lugubris facies Romana Ecclesiæ, civitatis & hierarchiæ quondam amplissima) quæ amicta erat bysso, & purpura & coccino (quæ sacro innumerorum flaminum, monachorum, Sacerdotum, Episcoporum, Patriarcharum & Cardinalium habitu, nec non specioso operum justitiariorum, tanquam vestibus pretiosissimis, cœlestem sanctimoniam, & augustum decorem præ se ferentibus eluxit) & deaurata erat auro, & lapidibus pretiosis & margaritis (ornata aureis templorum utensilibus, aureis calicibus, aureis patinis, inauratis simulacris, argenteis suppellectilibus, nec non pretiosissimis redditibus & exquisitissimis prabendis, beneficiis & donariis) quoniam unâ horâ vastata sunt tanta divitiæ (adeone tam brevi annorum plus minus quadraginta duorum curriculo, immensa illa Romanensium gazarum & thesaurorum moles defluerunt, decreverunt, & dissipata evanuerunt : Heu ruinam & stragem Babylonis calamitosam : heu matris nostræ lamentabilem miseriam, & sortem ignominiosam. Hæc ille satis argutè & appositè

Audiamus verò etiam aliqua de ligno Thyino, de cinamomo, de simila, de rhedis, & de pomis desiderii, quomodo ea Franciscus Ribera, homo jesuiticus explicet, pag. 345. in Apocal. & seqq. Sic autem scribit : Et omne lignum thyinum. Horum lignorum meminit noster Interpres, 3. Reg. 10. Attulit ex Ophir ligna thyina multa nimis, & gemmas pretiosas. Fecitque rex de lignis thymis fulcra domus Domini, & domus regie, & cytharas, lyrasque, cantoribus. Non sunt allata hujusmodi ligna thyina, neque visa usque in præsentem diem. In Hebræo pro his est עֵץ דֹּלָתָא 70. verò semper vertunt, עֵץ דֹּלָתָא, id est, ligna dolata. Antonius Nebrissenfis in tertia Quinquagena, c. i. ligna Thina (ita enim scribit,) odorata ligna esse dicit, ut cedrum, cypressum, juniperum, a verbo thino, quod est, odorem emitto. Ita in eo legitur, sed mendose, cum vir doctus sine dubio scripserit thyina, & θυῖον. Quod autem ipse affirmare videtur, omnia li-

gna odorata hoc nomine comprehendere, apparet minime abhorre à verbis Johannis. Et omne lignum thyinum, si enim unica esset arboris species, nequaquam diceret : Omne lignum thyinum. At verò non omnes arbores odoratas hoc nomine significari, sed certum genus arboris, quam Græci vocant θυῖον, ut ex Homero statim ostendemus, & θυῖον, ut nunc videmus apud Johannem, & apud Athenæum, lib. 5. Dipnosophistarum, post medium, & Thyam [unde ligna thyna, & thyina dicta sunt] satis ex iis, quæ nunc dicemus, constabit. Nomen autem ab odore sumptum est, ut paulo ante diximus, ex Nebrissenfi, & θυῖον numero multitudinis dicuntur, odoramenta & aromata. De hac arbore Plinius lib. 13. c. 6. hæc tradidit : Nota etiam Homero fuit, θυῖον Græcè vocatur (ita legendum apud Plinium, non δειον, quod sulphur est,) ab aliis thyia. Hanc igitur inter odores uritradit in deliciis Circes. Et mox Theophrastus, qui primus à magni Alexandri ætate scribit, quæ circa urbis Romæ annum 440. gesta sunt, magnum jam huic arbori honorem tribuit, memoratias ex ea referens templorum veterum cognitiones, quandamque immortalitatem materia in rebus contraria vitia omnia incorrupta. Radice nihil crispius, nec aliunde pretiosiora opera. Præcipuam autem esse eam arborem circa Ammonis delubrum nasci, & in interiore Cyrenaica parte. Locus Theophrasti à Plinio citatus, & penè ad verbum versus, est in quinto lib. de historia plantarum, cap. 5. ubi etiam ait : Thynum, quod Thyia ab aliis appellatur, nascitur apud Ammonis janum, atque in Cyrenensi agro : forma cupresso similis, cum ramis, tum foliis, candice, fructuque, vel potius cœu cupressus sylvestris. Et lib. 1. cap. 15. eam enumerat inter arbores semper viventes. Locus Homeri est in lib. 5. Odyssea.

Πῦρ μὲν ἐπ' ἐξαρόφιν μέγα καίετο, τινάδι δ' ὀδύν
κέδρετ' ὁ κατόιο, θυῖτ' ἀνὰ νῆσον ἰδὼσθ.

Id est :

Ignis autem in foco magnus ardebat, proci autem odor

Cedri bene fissilis, & thyi per insulam redolebat.

Ex his videmus aliam arborem esse cedrum, aliam Thyam. At lapsus memoria est Plinius, non enim Circe hæc ligna urebat, sed Calypso. Similis lapsus est in Arist. 2. Ethicorum ad Nicomachum, capite ultimo, qui versum Homericum referens inquit : Quemadmodum Calypso monebat, cum non ea fuerit, nec Circe, ut putavit Eusthatius in Commentariis, & ut habent nonnulli Codices Latini, sed Ulyssis verba sint, ut videmus in lib. 12. Odys. Quam ergo pretiosa fuerint ligna Thyna, sive Thyina, ex verbis Theophrasti, Pliniique intelligimus : simul etiam constat certum genus arboris esse.

At si certum genus arboris est, quid sibi vult Johannes, cum ait : Omne lignum Thyinum ? Respondeo, minime inde colligi, cedrum, & juniperum, & cæteras arbores odoratas ligna thyna dici, sed aliquas esse species thya, sicut varia sunt species cedri, & aliarum arborum. Quamvis non absurdè etiam interpretari possumus : Omne lignum thyinum, id est, Quidquid ubique nascebatur ligni thyni, Romanam debebat.

Et omnia vasa de lapide pretioso. In Græco est ἐκ ἑύδα τιμωτάτου, id est, ex ligno pretioso, sive pretiosissimo. Et ita legunt Andreas, Arethas, & Primasius, non de lapide pretioso. Ita etiam est in Græco codice Complutensi, in Latino autem, de lapide pretioso.

Et aramento, & χαλῦς id est, & are.

Plin. lib. 12.
cap. 19.

Theophras-
tus de hi-
storia plan-
tarum l. 9. c. 5
Dioscorides
lib. 1. c. 13.

Et cinamomum. Quidam legunt cinamomi, ut Primasius: sed nihil refert; nam si legamus cinamomum accusativo casu, ita positum est, ut omne lignum ibynum, & omnia vasa eboris, &c. immò hæc omnia accusativo casu leguntur in Græco, atque ita potius legendum arbutor. Si autem legas cinamomi, subauditur Merces, ut in sequentibus: Et odoramentorum, & unguenti, &c. De cinamomo, quod & cinamomum dicitur, multa Plinius lib. 12. cap. decimo nono. Frutex est, ut eo in loco ait, duorum cubitorum altitudine amplissimus, palmiq; minimus, quatuor digitorum crassitudinis, statum à terra sex digitis surculosus, arido similis, cum virescit non odoratus, folio origani, sic state gaudens. Eadem ferè Theophrastus lib. 9. de historia plantarum, cap. 5. Multa etiam de eo Dioscorides lib. 1. cap. 13. Et postea idem Plinius: Pretia quondam fuisse in libras denarium mille, auctum id parte dimidia est incensis, ut ferunt, sylvis ira barbarorum. Coronas ex Cinamomo interrasili auro inclusas primus omnium in templis Capitolis, atq; pacis dicavit Imperator Vespasianus Augustus. Radicem ejus magni ponderis vidimus in Palatii templo, quod fecerat Divo Augusto conjux Augusta, aurea patere impositam, ex qua gutta edita annis omnibus in grana durabantur, donec delubrum incendio consumptum est.

Hæc Plinius: Ex quibus intelligitur, quanti factum fuerit apud veteres cinamomum. Hic additur in quibusdam exemplaribus: Et amomum, sed male, cum neq; in Græcis sit, neque in emendatis Latinis, neque apud antiquiores Auctores.

Luc. 7.
Iohan. 12.

Et odoramentorum, & unguenti. Odoramenta Græcè vocat Thymiamata, qua videlicet ad odorem incenduntur. Unguenta verò liquida sunt, quorum magnus usus erat apud veteres, ut videmus etiam, Luc. 7. & Iohan. 12. Et vini. Exquisita genera vinorum memorat, qua Romam afferebantur. Et similia. Quid sit simila, siue similago, cujus toties in Scriptura mentio fit, docet Antonius Nebrissenfis in tertia quinquagena, cap. 42.

Negat esse florem purgata farina, ut omnes ferè volunt, hoc est, pollinem illam subtilissimam, qua ex setaceorum concussione resolvitur, atque evolat: aut farinam per sericea cribra purgatissimam: nam panis ex simila factus ad alimentum firmissimus est, factus verò ex polline valde infirmus, auctore Celso, lib. 2. Ita autem explanat, quid sit, Granum tritici molitum in tres partes resolvitur; in cutem illam tenuem, quam Furfures Medici, Plinius & Columella Salviatum appellant, reliqui farina purgamenta: in nucleum, hoc est, in semen illud dulce, & glutinosum in medio sinu grani, quod est semen, unde erumpit triticeum: in corpus, quod defendendi seminis causâ à natura positum est, & cum seminatur, moritur, ut est apud Iohannem, cap. 12. Hoc corpus friabile est, id est, in farinam resolvibile, cum illud, quod semen vocamus, lentore suo vix resolvere possit. Cum farina tritici, qua ex his tribus constat, concutitur seraceo, excernitur purgatissima farina, quam pollinem dicimus, manente semine in serraceo cum salviato. Deinde crebra concussione secernitur salviatum à semine, semenq; omnino à salviato secretum vocatur Simila, seu similago. Hoc ille Sereni Carmine comprobatur:

Addunt excussus dulci similagine furfur.

Et recentiorum fudæorum auctoritate, qui hoc significari affirmant Hebraica voce חֲמֹץ pro qua noster Interpretes semper simillam vertit. Simila autem magni semper facta est. Unde Martialis:

Non poteris simila dotes numerare, neq; usus

Pistoceri toties cum sit & apta coco.

Et redarum. Reda, quod in Græco etiam est, nec latinum vocabulum est, neq; Græcum, sed Gallicum, usurpatum tamen à Cicerone, ut Auctor est Quintilianus, lib. 1. c. 5. est autem currus leviculi genus, quo nobiles, & divites utebantur ad eundem in villas, & ad similia.

Et animarum hominum. Cum dixerit, mancipiorum, supervacaneum videri posset addere: Et animarum hominum. Verum mancipia alia videbantur, ut servirent, alia ut occiderentur, id est, ut pugnarent in Circo cum bestiis, aut mutuis vulneribus in spectaculis gladiatorum se conficerent. Cicerone Epist. lib. 7. Epist. 1. de ludis agens: Reliqua sunt venationes bina per dies quinq; magnifica, nemo negat: sed qua potest esse homini politico delectatio, cum aut homo imbecillus à valentissima bestia laniatur, aut præclara bestia venabulo transverberatur? Hos igitur, ut significet, qui interficiebantur, ait: Et animarum hominum. Anima siquidem vitam significat, ut Auctor. 20. Nec enim facio animam meam pretiosorem quam me.

Et poma desiderii animatus. Verba sunt Apostoli ad Babilonem, aut Angeli, qui loquebatur Apostolo, exprobrantis Babiloni gulositatem, qua varia pomorum genera, fructusq; delicatissimos undiq; conquirebat ad voluptatem. Poma, inquit, qua anima tua desiderabat, id est, qua tibi gratissima erant, jam non edes. Caterum ubi nos habemus, Poma, in Græco est, ὁ πῶμα, quam dictionem Arethas dicit communi consuetudine poni solere pro tempore, siue temporis opportunitate.

Erit igitur alter sensus cum priore recipiendus: Recessit à te tempus tuum, siue opportunitas tua, nihil jam latum habebis. Sed prior sensus melius haberet cum sequentibus, & aptior est, Græcis enim, ὁ πῶμα significat pomum, id est, omnem corticis mollioris fructum, ut auctor est Constantinus lib. 10. πεπομαίνων. Qua autem duriori sunt cortice, Latinis Noces dicuntur, Græcis ἀγκύρα. Opportunitatem autem, quam Græci ἀναίγια vocant, hoc vocabulo significari, non auctoritate eruditorum probari arbitror, sed vulgari consuetudine, ut ipse Arethas fatetur, apud doctos enim non quodvis tempus significat, sed Autumnum, unde poma, quoniam Autumno proveniunt, idem nomen habuerunt. Hæc Ribera.

Quæcunque verò pretiosa, quæcunque λήπτα, quæcunque λαμπρά in Papatu floruerunt, ea peribunt omnia, & jam amplius non invenientur.

Mercatores quoque horum, qui ex mercibus istis antehac divites facti fuerunt, ab ea longè stabunt, post principia videlicet, propter timorem tormenti ejus flentes ac lugentes: Et dicentes: Va, va, civitas illa magna, qua amicta erat bysso, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide pretioso & margaritis: Quoniam una hora destituta sunt tanta divitiæ, ἡνυμῶν ὁ τοσούτῳ πλεόνῳ, hoc est, desolata, & in solitudinem versa sunt, ac perierunt, Interprete Aretha: vel,

vel, exterminatae sunt tantae divitiae, juxta Primasium. Hucusque de luctu terrae Mercatorum.

Additur tandem luctus etiam Nautarum, quorum ordines recensentur quatuor: *Et omnis Gubernator, & omnis in Navibus versantium turba, & Nauta, & qui in mari operantur, longè steterunt, & clamaverunt, videntes fumum incendii ejus, dicentes: Quae similis civitati huic magna?* Notantur haud dubiè iterum Clerici Pontificii gradus, tam superioris, quam inferioris, qui quæstum Aulae Papalis pro viribus promoverè student. Hi videntes miserimum Babylonis Papalis statum, eandem cum Regibus & mercatoribus terræ nāniam cantare dicuntur: Et quidem satis seriū introducit horum hominum Sp. S. luctum: cū inquit, quod *pulverem super capita sua miserint, quod flentes ac lugentes clamaverint: Va, va, civitas illa magna, in qua divites facti sunt omnes, qui habebant naves in mari, de pretiis ejus quoniam unā horā desolata est.*

Nautae illi antehac navem Ecclesiae Papalis, velut naviculam B. Petri, perpetuis clamorum, vociferationum, declamationum, concionumque turbulentarum velis remisque agitarunt, & promoverunt: Cum autem Regni, vel naviculæ Papalis occasum deprehendent, manibusque palpabunt passim locorum, in Germaniis, Gallis, Britannis, Pannoniis, & Sarmatiis. Papalem Hierarchiam ex Evangelico Impurissimarum superstitionum ejus incendio altum fumate, ac in fuliginem resolvi, tunc vociferabuntur, & dicent: *Quae similis civitati huic magna*, hoc est, juxta interpretationem Dn. D. Philippi Nicolai: *Quae unquam Ecclesia in terris amplitudine & incremento suo, Ecclesia Romana respondit? Quae clarius illo tempore eluxit? Quae unquam comparari potuit hujus gloria, Majestati & Imperio? Ut quid igitur vos decem Regna, vos Germani, vos Galli, Angli, Scoti, Dani, Norvegi, Suedi, Poloni, Bohemi & Ungari, in ejus conflagrationem & excidium calamitosum conspirastis?*

Tale erit argumentum vocis istorum querula.) Et injecto capitis pulvere [more pullatorum lugentium, ad iustificandam doloris sui magnitudinem] clamabunt flentes ac lugentes (lugubribus querelis, id. lolatricisq. processibus, threnodiis, Litanis, supplicationibus, & Divorum tutelarium circumgestationibus, suos mœrentis animi cruciatus expriment) dicentes: *Va, va, (Heu quā anxius nos dolor exagitat, quā lamentabili casu distorquemur, & cor nostrum, curis arumnosiss, mordacibusque conficitur? O vos divi cœlites, sancte Franciscè reparator domus Domini, sancte Dominice, sancte Lajola, sancta Brigitta, & omnes beati cœlicolæ, miseremini nostri, & orate pro nobis: Tuque, o Maria, mater gratiae, vitæ, dulcedo & spes nostra: ad te clamamus, nos exules filii Evæ, in hac lachrymarum valle: Exaudi gemitus nostros: Heu, heu) civitas illa magna (miseremini Ecclesia Pontifica, in Arctoïis regionibus, miserimè collabentis) in qua divites facti sunt omnes, qui habebant merces in mari, pretiis ejus [in qua Ecclesiastici nundinatores, nautæq. spirituales, Episcopi, Sacerdotes, Abbates, sacrificuli, disputatores, Cardinales, nuncii Aposto-*

lici, &c. tanquam in Oceano negotiati, pretio Romanisticorum dogmatum, traditionum, bullarum, decretorum, indulgentiarum, mandatorum, dispensationum, comminationum & interdictorum, corraferunt thesauros & facultates amplissimas, instarque terrenorum procerum regnarunt. Heu igitur tristissimam ruinam Ecclesia Pontificia, matris nostrae, quæ unā horā desolata est.

Hæc de luctu trino & lamentatione super ruina Babylonis Romanæ vel Papalis. Additur verò à voce nostra exhortatio ad ingens tripudium, & gaudium, super interitu Babylonis. Sic enim exclamat: *Exulta super eam cœlum, & sancti Apostoli, & Propheta, quoniam judicavit Deus judicium vestrum de illa.*

Quicquid in scriptis Prophetis & Apostolicis de interitu Babylonis prædictum & expressum fuit, id omne ipso opere implebitur: & proinde exultationem piorum, totiusque Ecclesiae veræ, tam militantis quam triumphantis publicam ac solennem meretur.

Scrulpuli.

Q Vando quidem verò varii se in hac parte secundā offerunt scrupuli, quæ penitiorè, & accuratiorè explicationem requirunt: idcirco in gratiam Lectoris, hunc quoque laborem lubenter suscipiemus.

Primò quidem res altioris indaginis esse videtur asserere, quòd hîc Spiritus sanctus de Româ Papali, qualis hæcenus fuit, & nunc est, egerit: non verò de Româ Ethnicâ, vel illâ, quæ tempore Antichristi Papistici, hoc est, illus Antichristi, quem quadraginta duobus ante extremum diem mensibus venturum comminiscuntur Pontificii, locutus sit.

Utut verò multum sudent Jesuitæ, in exculpandâ Româ modernâ, laterem tamen merum lavant, & operam omnem oleumque perdunt. Inconcussa namque adhuc sunt argumenta complura, quæ usque in ἐξῆς ἡμέρας capitis decimi septimi, & antecedentium quoque proposuimus. Ne verò hîc etiam ἀσύνολοι planè simus, placet hanc *Σύνολον* addere:

De quâ Româ verè affirmari potest, 1. quod sit habitatio demoniorum, & custodia omnis immundi spiritus. 2. quod vino iræ scortationis suæ potarit gentes. 3. quod Reges terræ cum ea scortati sint. 4. quod mercatores terra de virtute deliciarum ejus divites facti sint. 5. In quâ invaluerunt aμαρτίαι & delicta ad cœlos ipsos pertingentia. 6. quod plaga graves ei immineant. 7. quod ex eâ exendum. 8. quod glorificaverit se, & in deliciis fuerit, quod de sede sua Regia gloriata. 10. quodque perpetuum florem sibi pollicita fuerit. 11. quod omnia sacra venalia exposuerit. 12. quod in sacris & Amatoribus suis auro, argento, margaritis, bysso, purpurâ, & cocco superbierit. 13. quod animabus hominum insidias struxerit. 14. quod ex clamore forti ceciderit, & quidem per *Θνήσκειν*, quod pinguis & præclara sua amiserit, de qua, inquam, Româ hæc universa & singula verè affirmari possunt, illam Spiritus sanctus hic etiam nomine & descriptione Babylonis verè notavit.

Atqui, de Româ Papali & quidem hac solâ, qualis quidem hætenus sub Pontificum Romanorum Primatu & Regimine fuit, hodieq; est, universa illa ac singula membra 15. verè asfirmantur.

Ergo hanc Romam Papalem Sp. S. nomine, & descriptione Babylonis vere notavit.

Major sua luce lucet, ex textu capitis hujus decimi octavi perspicuo. Minor itidem lippis & ronsoribus est notissima. Ergo firma & invicta stat nostra argumentatio. Placet tamen in gratiam Adversariorum plus satis aspergere, & assumptionem *συωντικὴς* probare. Et primò quidem, quod sit *habuatio demoniorum & custodia immundi spiritus*, supra ex historiis, & Pontificiorum Scriptorum testimonio ostendimus: Non igitur opus est, ut cum tædio Lectoris ista repetamus.

B. Ambrosius in cap. 17. Apoc.

Accedit huc, quod *B. Ambrosius* Romam hanc in cap. 17. Apoc. expresse *fornicariam & civitatem Diaboli* vocavit. 2. *Poculum* quoq; *Papisticum* & *vinum ira* fornicationis Papalis, ita fusè descripsimus, ut nihil restare amplius videatur: præsertim, cum ne nunc quidem cesset Babylon Romana craterem istum, ad decipiendos, & fascinandos homines propinare. Passim enim videas sub titulo & prætextu aureo doctrinæ Catholicæ, obtrudi meram abominationem, & libidinem meretricis Babylonice, id est, *blasphemos errores, tartarearum fraudum prastigias, nec non cultum idololatricorum, & superstitionum infinitarum varias species*, uti supra ad cap. 17. prolixè demonstravimus.

Fornicatio Magnatum cum meretrice Papali.

3. Neque verò inficias quisquam iverit, quod *Reges terra*, dementati ac fascinati cratere isto aureo, cum *Babylone Papali* fornicati fuerint, *hodieq; fornicentur*: palpando, laudando, tuendo, ornando, locupletando, venetando, & tantum non plenè planeque adorando ipsam: Ne irritata, & æstro iracundiæ percita, fulmine suo excommunicationis Reges & Magnates feriat, eosque Regnis & Provinciis suis exuere & privare pergat. Hinc omnia Babylonis hujus exosculantur decreta & placita: seque ei in cultu imaginum, reliquiarum, divorum, & divarum, in excursionibus, & peregrinationibus, in jejuniis solemnibus, in publicis processionibus, in theatricis Pompis Missaticis, in mutilatione cænæ Dominicæ, in artolatria, in Mariolatria, in Papolatria, inque aliis multis ejusmodi superstitionis ac idololatricis actionibus associant: piaculum ducentes, si vellatum unguem à nutu & præscripto Babylonis discederent. Sunt enim, qui omnes suas fortunas Babyloni unice acceptas ferunt: sunt, qui favore & gratia Babylonis Romanæ, seu sedis Papalis subito emergunt: sunt, qui omnibus mediis se incurvant, posthabitis etiam majorum exemplis, postposita prisca & avita auctoritate, neglecto denique libertatis hæreditariæ respectu, palpum Babyloni faciunt, modò propensam ejus voluntatem habere, & auro licet redimenda sit, conservare queant.

Locupletatio Mercatorum terra de virtute deliciarum Babylonis.

4. Num verò Mercatores terræ de virtute deliciarum Babylonis divites facti sint, divinatione ulla non amplius eget. Vertantur modo oculi ad characterisatam Babylonis clientelam, in primis superiorum ordinum: in quibus Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, & alii

Prælati reperiuntur: ilicò patebit, non aliunde ipsorum divitias, quàm ex sola virtute deliciarum Babylonis profluere: & tantas quidem, ut multorum secularium Regum & Principum ætaria longissimis parafangis superent: ac innumera-biles thesauros comportent: quos etiam non nisi ad exercendum luxum & asserendum scortum suum adhibere solent: ad quod itidem pluribus in capitis præcedentis diexodo demonstratum est.

Paulus Langius in Chronico Zircensi ad annum 1405. scribit: Cardinalis Iterniensis reliquit post mortem triginta millia ducatorum: Cardinalis Mopolchanus decedens, ultra centum millia ducatorum auri reliquit: annon, obsecro, Lector, hoc est de virtute deliciarum Babylonis ditescere? 5. Verissimè autem de Roma Papali etiam dicitur, quod *concatenata ejus peccata ad cælum ipsum pervenerint*: Quis verò *Augie* istud *stabilum* ingredi, quis fœtorem & sordidissimas exhalationes iniquitatum Romanæ Babylonis sustinere volet? Nullum inter omnia præcepta Dei reperitur, quod non extremè & *πολυτρόπως*, à Babylone Papali violatur.

Paulus Langius.

Roma Papali Augie stabulo est similis. Omnia præcepta Dei à Babylone Papali violantur.

Exempli gratiâ: In libello aureo de votis Monasticis, ob oculos ponit *Beatus Megalander Lutherus*, quomodo vota Papistica omnibus utriusque tabulæ præceptis divinis penitus adverfentur: opportuna profectò hæc est invectiva in Hypocritas illos, qui ex operibus Legis justificari cupiunt: & legem tamen ipsam vix extremo digitulo tangunt. Author sum Lectori, ut *Tomum secundum Latinum Jansensem* consulat, & quàm solidè B. Lutherus peccata Babylonis, contra utramque tabulam, vel in solo capite votorum Monasticorum ostenderit, diligenter expendat.

Fol. 495. & seqq. multis.

Non uno autem isto modo Roma Papalis adversus Deum peccat: sed aliis etiam plurimis, & propè infinitis. Primo enim doctrina Papistica quædam, quasi *ἀνακηφαλαίωσις* est omnium fermè hæresium, quæ superioribus sex post Christum natum seculis in Ecclesia sunt exortæ: quemadmodum celeberrimus, de Ecclesia Christi meritisissimus Theologus, Dn. D. Johannes Gerhardus, Amicus noster intimus, Tom. 5. Locorum Theologicorum, pag. 1070. & seqq. ad oculum demonstrat, quod Pontifici in proscenium Ecclesiæ ex orco quasi revocarint, & reduxerint hæreses, Pseudo-Apostolorum, Simonianorum, Basilidianorum, Gnosticorum, Cerinthianorum, Valentinianorum, Heracleonitarum, Archonticorum, Angelicorum, Marcitarum, Marcionitarum, Encratitarum, Montanistarum, Hieracitarum, Arabicorum, Origenistarum, Meletianorum, Novatianorum, Samosatensianorum, Manicheorum, Eustathianorum, Priscillianistarum, Donatistarum, Pelagianorum, Nestorianorum, Messalianorum, Collyridianorum, Petri Gnaphæ, Armeniorum, Nudipedalium, Pattalorinchiorum, Mirabiliorum, Gnosamachorum, Christianocategororum: tot autem interpolare & instaurare hæreses, nonne est horribiliter in Deum peccare? Vitam Babylonis Papalis si accuratius expendamus, nil nisi peccata Sodomitica & in cælum clamantia deprehendimus: Unde *Franciscus Petrarcha* in Dial. de Romana curia evitacione, Romam vocavit *anlam superbia, gula* *sepul-*

Dn. D. Gerhard. Tom. 5. Locor. Theologic. pag. 1079. & seqq. De hæresibus à Roma Papali ex orco quasi revocatis.

Vita Babylonis Papalis est peccatum clamantibus refertissimum Fran-

Epist. Petri
cha.

sepulchrum, luxuria palum, cunctorumque malorum progeniem. Et Epist. 16. in hac erupit verba: Nulla Romæ pietas, nulla charitas, nulla fides, nulla Dei reverentia, nullus timor, nihil sancti, nihil aequi, nihil iusti, omnia ibi mendacis plena, penetrantia templorum, iudicum subsellia, Pontificum sedes. Et Epist. 19. Quicquid usquam perfidia & doli, quicquid inclementia superbiaque, quicquid impudicitia effrenataque, libidinis audivisti aut legisti, quicquid denique impietatis & morum pessimorum sparsim aut habet, aut habuit orbis Romanus terra, totum Romæ cumulatim videas, acervatimque reperiās.

Claudius
Espensis.

Claudius Espensis in Comment. tit. 1. Ubi sub sole major malorum omnium licentia, clamor, impuritas, ne dicam insania, & impudentia, (quam Romæ?) talis & tanta, ut credat nemo, nisi qui viderit: neget nemo, nisi qui non viderit. Missam faciam omnium temporum ab Hieronymi usque seculo querimoniam: eccujus fuit hoc distichon:

Vivere qui sancte cupitis, discedite Romæ,
Omnia cum liceant, non licet esse piū.

Johannes
Staphilanus.

Facit huc testimonium classicum, Johannis Staphilæ Siburricensis Episcopi, qui peccata Babylonica Romæ Papalis egregie descripsit, in Oratione sua, sic inquit:

Nos, nos, qui hujusce sumus professionis, nostra in super propria damna sentimus, qui domesticam hujus urbis jacturam fecimus, nos, inquam, Reverendi Patres, integerrimos, gravissimosque Collegas nostros amisimus. Sed unde hoc quæso? nempe quia omnis caro corrumperat viam suam, eramus omnes cives & inhabitatores non Romæ urbis sanctæ, sed Babylonis urbis peccatricis, de qua impletum est temporibus nostris verbum Domini in Esaiâ, quomodo facta est meretrix civitas fidelis, &c. Ne quisquam arbitretur vaticinium hoc Propheta jam dudum fuisse impletum in everfione Babylonis & Jerusalem, animadvertendum censeo, juxta Ecclesiasticam veritatem futura fuisse presentia Prophetis, quasi jam futura jam presentia cerneret oculis mentis, &c. Hoc ipsum declarat nobis Propheta subjungens: Derelinquetur filia Sion & desolabitur, sicut in vastitate sortiti. Hanc filiam Sion Johannes Apostolus in Apocalypsi interpretatur non Jerusalem, sed Romanam prorsus, quod ex illius descriptione in aperto est. Mulier, inquit, quam vidisti, est civitas magna, quæ habet regnum, quod de spiritali regno vult intelligi, super Reges terræ: Dicit illam sedere super septem montes, quod proprie Romæ convenit, quæ ob hoc ab antiquis potissimum dicta est septicolis, &c. Dicit præterea plenam esse nominibus blasphemiarum, matrem immunditiæ, fornicationum & abominationum terræ, hæc quippe verba demonstrationem urbis hujus magis specificam non exigunt, cum hæc flagitia etsi ubique, fere regnent, hic tamen sedem & imperium habeant.

Non ergo dubitetur, de Roma Papali verè affirmari, quod in eam iniquitates, & peccata horrenda, inque cælum clamantia invulnerint: cum ipsi met Pontificii hoc disertè fateantur: & notum est, quid Divus Bernhardus lib. 1. de Confid. ad Eugenium Papam, col. 1014. scripserit, quod nimirum ad Curiam Romanam de toto orbe confluant Ambitiosi, Avari, Simoniaci, Sacrilegi, Concubinarij, Incestuosi, & quæque ejusmodi hominum monstra, ut ipsius autoritate vel obtineant honores Ecclesiasticos, vel retineant, sicque Papam servire iniquitati. Nil

S. Bernh. l.
1. de Confid.
ad Eugen.
Papam, col.
1014.

dicam de stupendis peccatis ipsorummet Pontificum, utpotè, quod Sylvester II. Benedictus IX. Johannes XX Johannes XXI. Gregorius VII. se totos Satana consecrârunt, quod crimina læsæ Majestatis erga Augustissimos Imperatores Henricum III. Henricum IV. Henricum V. Fredericum Barbarossam, Ottonem IV. & alios, uti Johannes Stella, Naclerus, Funccius, Urspergensis, Helmoldus Crantzius, & alij testantur, commiserunt. Nil nunc dicam de scortationibus, de Adulteriis, incestibus, Sodomia, Simonia, & similibus peccatis atrocissimis. Cumque prædictus Dn. D. Gerhardus in Tomo allegato à pag. 1147. usque ad pag. 1165. solidè ac fusè deducat, quomodo Pontificii adversus omnia præcepta Dei gravissimè delinquant: idcirco Lectorem cupidum brevitatis ergò eo remitto. Rebus autem sic stantibus. Non certè mirum Romæ plagas graves imminere, & præsertim ruinam ac totalem interitum: Si enim Jerusalem non pepercit Dominus, num Romæ parceret? Minimè gentium: Nam si talia facta sunt in ligno viridi, quid in arido futurum existimamus, Luc. 23. vers. 31. prædixit fata Romæ Papalis valde infasta, & planè tragica Spiritus sanctus in capitibus præcedentibus, quemadmodum in explicatione nostrâ aliquoties indicavimus. Hic quoque mors, luctus, fames, & combustio prædicantur, vers. 8. & aliquoties Roma Papalis satis severas correctiones divinas experta est: uti superiore adhuc seculo factum esse perspectum habemus. 7. Romam ut fugiamus Papalem, utpote thronum & habitationem Satanæ, alteramque Babylonem, summa flagitat necessitas: juxta illud:

Vivere qui sancte cupitis, discedite Romæ,
Omnia cum liceant, non licet esse piū.

Ac ne quis Lutherum, vel Lutheranos primos esse comminiscatur, qui verba ista: Exite de illa populus meus, de Roma Papali interpretati sint, notetur, Petrum Blesensem, qui ante annos 450. vixit, ad officialem quendam Episcopi hæc de Roma Papali scripsisse verba. Quia te affectuossissime diligo, in visceribus Iesu Christi, proposui te salutaribus monitionibus adhortari, ut de Ur Chaldaorum, & DE MEDIO BABYLONIS tempestive exeat: ut ministerium damnatissima villicationis amittas. Infra quoque in tractatione Locorum communium adducam ex Nicolao Clemange testimonium luculentissimum, quomodo verba hæc, quibus exire de Babylone jubemur, ad Romam Papalem applicaverit. Num se glorificaverit, & in deliciis fuerit, ibidem obscurum amplius non est: Nimis profectò cristas suas attulit: nimis suum primatum, suam sanctitatem, suam successionem, suam durationem, suam infallibilitatem, suam, in cælo, terra, & inferno potestatem hætenus jactitavit: totaque Roma Papalis tantum luxui, libidini, & deliciis dedita fuit: uti in progressu fusiùs percipiemus. Inprimis autem, 9. de sede sua Papalis Babylon vehementer usque huc gloriata fuit, hodieque gloriatur, quod sedes sit B. Petri, imò quod invincibilis sit petra, contra quam ne portæ quidem inferorum prævalere queant. 10. Neque contenta est fortunæ aurâ præsentē, sed aureos sibi montes perpetuo pollicetur: subinde in cor-

Job. Stella.
Naclerus.
Funccius.
Urspergens.
Helmoldus.
Crantzius.
Dn. D. Ger.
Tom. 5. pag.
1147. &
seqq.

Luc. 23. 31.

Roma Pa-
palis fugi-
enda est
Petrus Bles-
ensis.

Nicol. cle-
mange.

Glorificatio
& delicia
Roma Pa-
palis.

Gloriatio
Roma Pa-
palis de sede
sua.

*Securitas
Roma Papa-
lis & inso-
lencia.
Rob. Bellar.
l. 4. de Not.
Eccles. cap.
16. 17. 18.
Casar Ba-
ronius.*

de suo ingeminans, sedeo Regina, luctum non videbo: uti videre est apud Robertum Bellarminum, libro quarto de Not. Ecclesiæ, capite decimo sexto, decimo septimo, decimo octavo nec non apud Casarem Baronium, in Paranesi ad Venetos, & apud alios: cum tamen è diametro Sp. S. uno die super Babylonem quatuor venturas plagas prænuntiet, mortem, famem, luctum & conflagrationem. Præterea 11. quod de Babylonicâ mercaturâ & nundinatione dicitur, soli Romæ Papali exasse congruit: In ea enim omnia sunt venalia: Templâ, Sacerdotes, altaria, sacra, coronæ, ignis, thura, preces, cælum venale, Deusque. Sicut Simon Magus rem spirituales pecuniâ vendi & emi posse statuit, Actor. 8. v. 19. Ita & in Papatu omnia nummis ac æte prostant: Simonia enim ita regnat in Ecclesiâ Romanâ, ac si

*Simonare-
gnat in Pa-
pato.
A. 8. 19.*

Durandus.

nullum esset peccatum, inquit Durandus de modo celeb. Concil. gener. p. 2. tit. 10. Roma Simon Magus cum conjugē suâ Simoniam revixit, juxta Franciscum Petrarcham in Dial. de Rom. cur. evit. Et pulchrè Mangones vel Mercatores Pontificios describit Marsilius Patavin. in defens. pacis, part. 2. c. 24. ubi dicit: Romam Simoniacorum esse concursum undique, ibi siquidem venditur cælum, venduntur omnia elementa, terra, quoties defunctorum corpora terra mandanda sunt: aqua, quam vocant lustralem, aer & sonitus tinnabulorum, ignis candelabrum: Venduntur merua, tum vivorum, tum mortuorum: exiguntur vectigalia non à vivis tantum, sed etiam à mortuis: venduntur cantilene, Sacramenta, Sacer-

*Cultus au-
rem in Pa-
pato usui-
sissimus.*

dotia, ipsa deniq; venditur remissio peccatorum. 12. Aurum, argentum, purpuram, byssum, coccum margaritas, Roma Papalis in omnibus suis sacris adhibet, & in Cardinalibus, Archiepiscopis, Episcopis, cæterisque Prælati suis ingenti numero ac pondere conspicienda præbet, ut impleatur id, quod de velatis prodigiis, & phrygionico Mangonio, Daniel. c. 11. v. 36. & 38. prædixit: Deum, quem non agnoverunt majores ejus, (Misericordiam videlicet illud Idolum) colet auro, argento, gemmis, & aliis rebus desiderabilibus. Cumque hæc omnium hominum oculis quotidie obversentur, non opus est, ut nos ulteriore probatione fatigemus. 13. Quem verò nostrum

*Roma Pa-
palis ani-
mabus ho-
minum
valde in-
diatur.*

later, quanto studio animabus hominum Roma Papalis insidiatur? Suo loco recensuimus, quod Pontifex Romanus inescare tentavit Ruthenos: quod ad amplectendam suam religionem sollicitavit Tartaros, Turcas, Americanos, & alios populos. Nec majore studio quicquam hodiè Esavitæ agunt, quàm ut animas hominum capiant, inque nassam suam pertrahant. Vi partim manifesta, liberos & orphanos Parentibus ac Tutoribus eripientes, quos in Collegia sua recipiunt: eisque toxicum Idololatriæ Papalis, pleno cratere ebibendum porrigunt: partim astu, dolis, & mille artibus insidiantes, num odium hominibus Religionis nostræ Evangelicæ instillare, amorem verò & admirationem suæ Pontificiæ in iis plantare possint. Hoc nomine ad extremos Indos excurrere, crassa sua dogmata initio occultare, & propter lucrum animarum ipsam vitam susque deque facere consueverunt. 14. Clamorem fortem quod

*Babylon Ro-
mana ex
forti clamo-*

attinet, ex quo cecidisse Babylon dicitur, non nisi soli Romæ Papali, vel Papatui, ille quoque convenit. Jam olim enim Sp. S. Antichristum

perrumorem vel clamorem ab Oriente & Aquilone perturbatum & enervatum iri, prædixit, Dan. 11. v. 4. quod Esaias quoque respexit, inquit: Percutiet terram in virga oris sui, & in spiritu labiorum suorum interficiet impium, Esa. 11. v. 44. Si verò historiam superiorum temporum penitus expendimus, utique non difficulter reperire licet, plurimum damni Babylonem Romano-Papalem, ex clamore forti perpeffam esse. Ex oriente quidem, cum Episcopi Orientales Julii Pontificis Romani arrogantia & fastui reclamarent, quod ille sedem tuam omnibus prætulit, & Primatum affectavit: cum Iohanni etiam vicesimo tertio Græci responderent: Diabolus tecum, quia Dominus nobiscum: teste Johanne Madovilla lib. 1. c. 17. cum Balduinus Imperator Constantinopolitanus, (qui circa annum 1205. regnavit) ab ambitioso Pontifice Innocentio III. objugatus, rescriberet Papæ: Meminisse eum debere, quod non Dominus Imperatoris sit, sed subditus: Nihil dicam de clamore Nili Archiepiscopi Thessalonicensis, qui libro peculiari ante annos ducentos Papam egregiè depinxit: ejusque Primatum & nervos omnes tyrannidis Pontificiæ ingenti zelo refutavit. Tacebo Armenios, qui non minus Papæ Romano reclamant, & ejus Piscaturam avaritiæ, nec non Hierarchiam summo semper odio insectati fuerunt. Non minus verò clamor ex Aquilone cladem Romæ Papali extremam intulit: cujus initium, & progressus ex historiis luculenter patet: Tempore Gregorii VII. antea Hildebrandi dicti, plerique boni, aperti, justi, ingenui, simplices, publice dixerunt, tum Antichristi Imperium cœpisse: uti Aventinus scribit, lib. 5.

*Iohan. Ma-
dovilla, l. 1.
cap. 17.*

Ioh. Avent.

Et memorabilis est clamor fortis, quorundam Imperatorum, qui Romanum Pontificem ante aliquot secula vivis coloribus depinxerunt: quare de re multis scribit Iohannes Aventinus, Historicus celeberrimus: Exempli gratia, de Henrico IV. lib. 5. fol. 476. hæc refert:

De acerbitate hostium, factione Romanorum Pontificum Henricus IV. Imperator queritur: Hildebrandi, Urbanique, omnium temporum injurias inimicorum in se commemorat: à quibus filios suos inductos & depravatos queritur: in se commissum esse, quod & apud hostes religionis nefandum habetur, refert. De obreclatione, invidia, & conspiratione in se Hildebrandi, cujus ipse & honori & dignitati adiutor fuerit, plura ducit, se servasse, ut essent, qui se perderent, aperit, Novum exemplum è Republica tollendum, ne in perniciem populi Christiani latius serpat, docet. Se oppresso omnium capitibus insultaturos Sacerdotes Romanos prædicat. Proinde hortatur, ut reges rationem posteritatis habeant: majestatem, imperium, regnum, populum Christianum, suam existimationem & dignitatem à savissimis tyrannis vindicent, qui sub honesto Christi titulo publicam Christianorum libertatem, à DEO Opt. Max. sanguine emptam opprimere conentur, & universos Christianos in servitutem redigere durissimam diu nocturne manibus pedibusque connitantur: & facturos nisi Reges caveant, neque cessaturos admonet, donec more Antichristi in templo DEI sedeant, atque ab omnibus, quasi Deus colantur & adorentur. In hanc sententiam complura, quæ in Bibliothecis leguntur, Imperator tum scripsit.

*Clamor Im-
perat Hein-
rici IV. ad-
versus Pa-
pam Roma-
num.*

Clamor Imperatoris
Friderici II.
Ioh. Aventinus lib. 7.
f. 541. 542.

De Imperatore Friderico II. idem Aventinus lib. 7. fol. 541. & 542. hæc commemorat: Augustus ubi hac rescivit, Principibus cunctis, maxime Othoni Bojorum regulo, præfectoq; pratorio Rheni literas mittit. Illarum literarum hæc sententia fuit: Pleraq; crimina sibi objecta à Romano Pontifice, negando diluit, alia in illum retorquendo confutat. Pontifices Romani auctores divitiis, & dignitate, à se atque cæteris Imperatoribus, amulos esse pertinacissimos omnium Regum atque Principum, neque parem ultraferre posse.

Manibus pedibusque noctes diesque id eos conari, ut non tam se, quam sacro sancto Romano Imperio, tanquam capite oppresso, facile cæteris membris omnibus servitutem imponant: affeclare eos dominationem, atque divinitatem, nempe ut ab omnibus haud aliter, immo magis, quam DEUS, timeatur. Nam multos Antichristos inesse Romanensibus illis, nec ullos alios, quemadmodum opera ostendunt, exitio Christiana religionis esse. Se quidem optimè sentire de Christo, atque ejus religionem prædicare: nihilq; magis cupere, quam ut suo tempore Respublica Christiana pristinam majestatem, simplicitatem, & pacem reciperet. Quod fieri nequaquam potest, nisi spina eradicentur, hoc est, ambitio, superbia, fastus, luxus sacerdotum Romanorum subtrahatur opibus, atque divitiis extirpentur radicitus. Copia rerum sapientissimos quosq; corrumpere solet: in rebus divinis non solum Romanum Episcopum, sed unumquemque Sacerdotem sibi patrem fore, modo rebus prophanis sibi commissis abstineat, proponit.

Imperium Christianum, cujus ipse caput constitutus sit à DEO, non armis, non vi opprimi posse: sed luxuria, cupiditate, quæ radix omnium malorum est, enervari, adulterari, corrumpi. Quod ne fiat, se obviam iunum, se summopere pro commissis sibi à DEO negotio potestate, ensequi divinitus tradito contra enisurum: ut ovili Pastorem, populo Pontificem, mundo parentem, detracta persona lupi, Tyranni, atque Domini restituat, ut eundem abdicata regnorum, humanarum litium cura, prophanorum negotiorum administratione, quibus illi interdictum sit, ad amulanda pauperis Christi, cuius vicarium se jactitat, vestigia cogat: se amplius neq; passurum, ut Christiana plebs lupus ovina pelle tectus, diutius imponat. Opus vel maximum pietatis esse atq; charitatis, gratissimum immortalis DEO, opes & aurum, irritamenta malorum, Sacerdotibus auferre.

Namq; hæc [inquit] perniciem esse religionis, adeo ut homo ille, qui dicitur Papa, divitiis nimium auctus, maximo pietatis Christiana detrimento, omnia sibi licere, more Tyrannorum pessimorum putet, rationem actuum nemini, quasi sit DEUS, reddere velit: Id quod soli DEO convenit, usurpet, se errare, ullave mendacii religione astringi non posse, credi sibi impudentissimè, simulq; impetiose postulat. Fraudes, dolos, commenta, fucum tacere, sibi ut vicino, eum intus & in cætenotum esse. Proinde, quicunq; rem Christianam salvam esse velint, faveant, adsint & causam Christi, Servatoris nostri, omnium denique Christianorum agentis, benè precetur. Datum in obsidione Aesculi Julii duodevicesimo die indictione tertia decima.

Clamor Imperatoris
Ludovici IV. adversum Rom.

Hic ipse verò Aventinus pulcherrimè etiam commemorat, quàm masculè Ludovicus IV. Imperator gloriosissimus Pontifici Romano reclamavit. Et primò quidem refert bullam Johannis

vicefimi secundi vento plenam, quâ Cæsarem afflavit: sic sonantem:

Posteaquam à Decessoribus nostris res Romana, à Græcis ad Germanos translata, Carolo Magno in fidem atq; tutelam commissa est, summus ille honor, beneficium Pontificis Max. esse solet. Decretum siquidem est, ut cum Germani Principes regem jussissent, id demum ratum esse, si Romanus Pontifex, universi orbis Christiani Pater, atq; princeps author fieret, nec ante cuiquam comitis Cæsareis, suffragiis Principum designato regi, neq; administrandi, neq; regi tituli usurpandi jus est, quam primarius sacerdos, Dei Opt. legatus, suo numine faveat, & aspiret. Præterea summa potestas maximum Imperium, ubi orbis caput fuerit, penes Max. Pontificem, cujus beneficium illud est, existit. Itidem ubi septem suffragatores comitis Cæsareis discordes fuerint, neuter rex est. Episcopus Romanus sicut communis omnium mortalium parens, fasces Romanos ob dissensionem destitutos, Rempublic. derelictam, suo arbitrio temperat. Quemadmodum animus imperare, corpus illi, cujus beneficio vivit, servire debet: ita optimè consultum esse rebus Christianis, nemo ambigit, ubi fragilia æternis, prophana sacris, corporalia spiritualibus subdita sunt, atq; obtemperant. Quod cum fieri, quando Pontifex Max. dignitatem utramq; suo arbitratu moderatur, Ecclesia dominatur, ejus lege, atque Imperio omnis potestas redigitur. Et Imperator religione Sacramenti ei, qui terris præsidendo vicem cælestis Imperatoris perfungitur, adductus est.

Hæc ob causas, cum post fata Imperatoris Henrici septimi, duo Fridericus atque Ludovicus reges consalutati fuerint, ambo utpote contra auspicia creati, indigni sunt summo rerum humanarum fastigio. Respublica in medio derelicta, atque dilacerata, à nobis jure nostro administratur. Proinde Ludovicus maximo malo suo, non minore Ecclesia Romana detrimento, nec dum a nobis dignus, qui imperet, judicatus, sua sponte regium nomen, rerum habenas temere usurpavit atq; ut in Italia, atq; Germania occupat. Nam Brandeburgensem Principatum contra leges, atq; intercessionem filio suo tradidit. In Italia Galeacio, ejus fratribus de crimine hæreseos condemnatis, atq; renunciatis, suppetias tulit. Nos igitur juxta munus cælitus nobis datum, Ludovico præcipimus, ut intra menses tres sese abdicet ab regio nomine, gubernatione, functionibus publicis, rebus gerendis penitus abstineat, à se hæcenus acta rescindat, nec post hæc nisi jussu & mandato nostro dignitatem resumat. Quod si obtemperare detrectaverit, Patriarchis, Episcopis, cunctis Sacerdotibus, Principibus, civitatibus, imperamus, ut eundem deferant, ac nobis parere cogant. Data, atq; publicata Avinione, octavo Idus Octobris, anno dignitatis octavo. Christi verò 1321.

Pergit verò Aventinus, & recitat similiter, quomodo Imperator bullæ huic Papali reclamavit:

Hæc ubi in Germania comperta sunt, inquit, Ludovicus, divini humaniq; juris consultissimos quosq; in Italia, Germaniis, Gallis, præcipue Bononia, atque Lutetia, jure utroque sacris literis peritos, consulit. Hi omnes rescripsere, acta, & dogmata Johannis adversus Cæsarem Christiana simplicitati, & divina Philosophia repugnare. Extant hujuscemodi consilia Theologorum in Bibliotheca-

Pontificem.
fol. 680. 609.

Marfilus
Patavinus.
Johan. Ga-
dunensis.
Luitpoldus
de Bedenb.
Andr. Lau-
denfis.
Ulricus Ha-
genor.
Dantes Ali-
gerius.

Wilhelmus
Occomens.
Bona Gra-
tia Bergom.
Michael
Cosenfis.

bliothecis, in membranis scripta, contra Johannem vicefimum secundum, libros quoque edunt hi amici Ludovici, Marfilus Patavinus, Johannes Gadunensis, Luitpoldus de Bedenburg, Andreas Laudensis mysta Fruxinensis, Augusta magister Epistolarum, Ulricus Hangenor Augusta ortus sacro Caesaris scriptis praefectus, Dantes Alligerius Florentinus, qui tum cultiorum literarum semina sparsit, qua paulatim radices egerunt, in herbam excreverunt. Et nostro demum aëre maturescunt: tanta molis fuit, exules literas, obstrepentibus undique barbaris, atque Tyrannis reducere.

Isdem diebus Wilhelmum Occomensium, Franciscanum Theologum praestantissimum, atque Dialecticum sua tempestatu acutissimum, duos Collegas ejus Bonam Gratiā Bergomensem, et Michaelē Cesenatē Franciscanorum antistitem, primarium sacrarum literarum, Utriusque juris Professores, cum sacris Antonii Patavini, Monachium ad Ludovicum venisse reperio.

Wilhelmus is, Anglia ortus, sectam recentiorum Peripateticorum, de quibus in sexto libro mentionem feci, ab omnibus Academiis ferè explosam, instauravit. Ad Ludovicum dixisse ferunt, tu nos pugnis, ense, ferro, armis à servitute assere: nos te lingua, calamo, literis, stylo, libris, verbis vindicabimus. Atque illi omnes certatim diserti in Rom. Pontificem inveci sunt: ratiocinationes, captiones ejusdem consutant, argumenta diluunt, testimonio divini, humani, juris probant. Joannem libidine dominandi insanire, in Christi plebem grassari Pontificem Rom. ut infimum Christianorum, si quidem id, quod cupit esse vult, quemadmodum Christus, Petrus atque Paulus fuere, Imperatori subjiciunt: tantum absuit, ut ejus bullas, actaque tererentur. Qui servus servorum est, inquit, nemini dominari debet, recumbentibus ministret, amet, poscat, caelo habitet, spretis honore, divitiis, potentia, Christum, cuius se vicarium mentitur, amuletur, vestigia Pauli sequatur. Hi contumelias, pauperiā, beatitudinem, opes, imperia, spinae, atque scelera, et cultum Deorum vocant. Pleraque tum alia praecepta legesque vivendi, superiores Caesaris consultores libellis editis Sacerdoti Romano dixerunt. Quae Johannes, ubi accepit, illorum libros (pars tamen editi, atque servati, in Bibliothecis cum blattis, et tineis colluctantur,) dixerit, Ludovico diras dicit, sacra publice, privatim fieri vetat. Ottonem Charionum antistitem D. Lamperti, Tolossanum, Dominicanorum Tolossa primarium sacerdotem praemius inductos in Germaniam proficisci, sententiam suam renuntiari jubet. Ludovicus hisce turbis ad aëlis Reginoburgium ad conuentus agendos proficiscitur, quinto Idus Augusti, sacra Augustalia, Imperii insignia, hastam, clavos, vivifica crucis magnam partem, quae Christus Servator noster sanguine suo consecravit, ensē, atque hastam D. Mauriti, diadema aureum, ensē Caroli Magni, et alia hujusmodi penetralia numero centum viginti, per sacrificulos ponte in vestibulo adis D. Haimenami facto, populo monstrat. Adfuere Principes, Episcopi Germania, in quibus fuisse reperio Baldwinū Treverensem, Henricum Agrippinensem, Matthiam Moguntinum Archinus Staite, Johannem Regem Boemia: sit Senatus consultum, ut Caesar operam det, ne Germanica libertas in servitutem redigatur, et majestas Imperii à faucibus tyranni eripiat. Ex consiliis itaque

decreto vana, irritaque esse Vicefimi secundi aëla declaratum, quicunque ea tueretur, hostem Republicae bona ejus publica esse placuit. Ottho atque Tolossanus Germania edicto extrusi sunt. Nicolaus Pontifex Reginoburgensis pacem à Ioanne emit, atque are impetravit, ut immunitas Imperii Pontificalis foret, neve sententiam Pontificiam in Caesarem Ludovicum promulgaret. Rem gratissimam Ludovico fecit. Franciscani, alique omnes sacerdotes, et Monachi, Episcopi, Caesaris, Principumque decreto steterunt: soli Dominiani modo Caesaris, modo Pontificis, quocunque, utilitas invitabat, rebus studebant. Argentorari, quod diu publice rem divinam fecissent, demum pecunia coempti detrectarent, urbe pulsi sunt. Reginoburgii, atque Landshutiae è diverso primo sacrificiis publicis aliquandiu super sedere, hujusmodi ceremoniis abstinere, mox pertasi solitudinem sponte templa aperuerunt, passimque ne egestate perirent, sacra fecerunt. Nam Ludovicus clementissimus natura, atque princeps benevolentissimus, neminem ad sacra publica adegit. Sed hoc edicto publice ex consiliis decreta obnuntiavit. Cujus exemplum, sicuti tempus postulat, subtexam.

Christus Servator Dominus, atque Deus noster, ejus Legati primarii Petrus, Paulus, Iacobus, Johannes tempora periculosa, ubi ad caelum migrarint, nobis imminere cantarunt, et imprimis admonuerunt, ut summo periculo atque angustia in morem astuti, decreta Pharisaorum, Pseudochristos, Pseudoprophetas, Pseudoapostolos, à mendacio simulata religionis ita appellatos, vitaremus. Qui se mystas Christi ferunt, cum sint nuntii Antichristi. Eos inexplebilis honoris, potentia, pecunia sitis atque luxu avaritia, fastus, quae in Proverbum venerunt, produnt. Non imus inficias, ingentia fatemur, tempora nostra censuram non ferunt.

Iam pridem corruptis moribus simplicitas Christiana sordet, longinqua consuetudo potentior veritate vincit, tamen indignatio silentium rumpit. In altissima humanarum rerum specula caelum positi tacere non possumus: ne canes muti, juxta vatem sacrum, qui latrare non possunt, simus. Et si lupos pelle ovina tectos abigere ob infelicitatem temporum non valeamus, resistere tamen, hujusmodique prodere, munus nostrum est.

Quamvis tantundem, ut vellem, non possumus, tamen non assequutus voluisse, abunde pulchrum atque magnificum est. Et ut rem in pauca conferam, nec diutius ambagibus immorer circuituoneque, utar, remque aperte dicam, Johannes ille, qui se Papam vicefimum secundum nuncupat, qualis sit, ovisculis Christi nostro beneficio opera precium est agnoscere, ne decepta pelle ovina à sevisimo lupo devorentur. Nempe sanguinem Christianum sitit, discordia, seditionum mala ubique gentium inter Christianos ferit. In Germania, et Italia, literis, pollicitationibus, auro, Principes, Terrarchas, Episcopos, Sacerdotes, Monachos, civis corrumpere nititur, inducit, sollicitat, ad arma vocat. Adversus divinam providentiam, supremam coeli majestatem, unde omnis potestas existit, contra charitatem Christianam pugnat, fratres in fratres armat, praecipit, ut Christiani mutuum affectum, et amorem, quem solum pater immortalis à nobis exigit, exuant, arma corripiant, atque in sua viscera vertant, fidem frangant, pacta dissolvant, invicem fraudent, decipiant, imponant, à sacrosancto Imperio deficiant, rebellionem, conspirationem, caedes, incendia, stupra faci-

faciant. Nec licet per hunc Antichristum Christiani pacem à Deo datam servare, tanta est hominis, vel potius Sathana illius vecordia, publice pro concione scelera sua, quasi benefacta predicat. Cum Christiani, inquit, Principes inter se discordant, tum verè Romanus sacerdos est. Pontifex Max. demum regnat, demum dominatur, ubi omnibus discordia, seditione, mutuo odio debilitatis formidolosa sit ejus potestas, universi ejus nutui obsequuntur, & vel scretus observant, seditio atq; discordia Germanorum, salus est Romanorum Pontificum. Proinde pro virili enitendum est Pontifici Max. si salvus esse velit, ut aneum serpentem, hoc est, Alemannorum Imperium conterat, in cineres atq; favillas redigat. Itidem jactat sua opera effectum esse, ut nullus neq; Roma, neq; in Italia ultra fiet, qui Imperii rebus vel faveat, vel studeat. Et profecto ejus fraude duo rebus impositi sumus, quos ut vel una quidem literula, (cum tamen undique aurisuga, atque vultures sui circumvolarent, templa, fana, sacras ades compilarent,) in gratiam redigeret, aut ut jure potius, vel apud se, quàm armis disceptare hortaretur, tantum absuit, ut nos ultro ad bellum civile concitaret. Nullam operam dedit, ut inter nos pacem componeret, imò magis discordiam aluit, modo mihi, modo Austriaco studebat: nunc Fridrico, nunc Ludovico favere se simulabat, ut quisq; imbecillior erat, ita magis huic operam suam pollicebatur. Ad consecrationem ultro invitabat, ut quisque imbecillior erat, ita magis huic operam suam pollicebatur. Ad consecrationem ultro invitabat, per fallaciam utrisque verba dedit, & pronos ad concordiam rursus arma sumere persuasit. Astu hac omnia egit, ut interea, dum domesticis armis, cognatisq; bellis atterimur, Imperium pessundaret, labefactaret, urbes, castella, populos, Rempublicam invaderet, in cuius perniciem conspiravit, populumq; Christi in servitutem redigit, adversus Sanctos DEI pugnat. Sacerdotia maxima, infirma sordidissimis quibusq; modo hostes Respublica sint, committit. Neminem publici boni studiosum, aut pacis amantem in curiam sacerdotum allegat. De Pharisæorum supercilio nimium sibi assumit, nihil pensi habet, modò animo suo atque libidini per fas, atque nefas morem gerat. Divina, humana decreta juxta contemnit, atque conturbat. Jus gentium violat, leges naturæ prophanat, sacra polluit, indicta causa, nec dum, reos condemnat. Sibi licere absq; mōra actutum, vel in nos indemnatos sententiam ferro jactitat. Cum capitalis sit inimicus, publicusq; hostis, tamen in propria causa actor, testis & judex est, id quod nec apud Turcas, neque Judæos, neque Saracenos, neque Sarmatos fieri solet. Eos, qui fidem Casaris servant, & Christo Servatori nostro precipienti obtemperant, nec ullam aliam ob causam hereseos nota inurit. Quicquid libet, licitum judicat, metuit opibus licentiam. Quid igitur cum illo agam? neque bonum, neque æquum exequi, scire studet. Nihil videt, nihil facit, nisi quod libet. Satana spiritum sibi sumit, se similem altissimo facit, se adorari, (quod cœlitum quidam sibi à Johanne fieri prohibuit) pedes sibi osculari, more Diocletiani, atque Alexandri crudelissimorum tyrannorum, permittit. Cum Christus manceps, divinitatis Dominus, & Deus noster pedes comitum suorum, piscatorumque laverit, ut nuntiis sui vicissim illis, ad quos missi sunt, faciant. Una majestas, atque divina providentia ipsa suis pollens opibus, nil indiga nostri, ubique præsens, universis rebus incu-

bat, rebus omnibus per se consulit. Nec in manu factis templis habitat. Nos DEI genus in eodem vivimus, movemur, & sumus. Ipse cœli, & terra Rector, nisi forsitan artifex, natura effœta, supremusque rerum parens senio, atque labore continuo fessus, Atlantis ritu (ut est in fabulis Poetarum) Hercules (qui respiranti interea loci cœlum humeris sustineat) vicaria opera, atque sempiternus mortalis auxilio indigeat. Sed nihil fortuito, nihil humana temeritate, aut fit, aut regitur. Imperatores quoque terris, neque fortè, neque casu, neque à mortalibus, neque occulta fatorum potestate dantur, sed à supremo numine eliguntur atque divinitus constituuntur, rebusq; humanis à Patre indulgentissimo imponuntur. Porro Romanus Sacerdos, cujus conversatio in cœlis esse debet, urbes, castella, vicos, regiones, opes, potentiam, tantum splendorem, jus gladii, adventitia non jure suo, sed alieno beneficio occupat, possidet nempe benevolentia, atque liberalitate, nec dicam socordia, atque ignavia rectorum Germania. At mortalium ingratiissimi de optimè meritis pessimè merentur, Ensem cujus manubrium nostra munificentia tenent, in nostra viscera, quorum beneficiarii sunt, stringere non verentur. Obscuri, versuti, versipelles, Celtarum occidentalium freti viribus atque amicitia, gentisq; gentilitia infirmitate, hoc est, levitate, atq; superstitione confisi, libertati Germana plagas tendunt, simplicitati Christianæ captiosis aculeis sub magna superficie pietatis imponunt. Darios, Cræsos, Epicuros amulantur, pauperiem, ignominiam, contumeliam, famem, sitim, æstum, frigus, mortes, vincula, carcerem, crucem pati [sicuti Paulus & Petrus, & Christus, cui se operam vicariam præsidendo terra dare gloriantur, fecerunt, & docuerunt,] non solum non callent, sed & pejus flagitio timent. Divitias solas, imperia, regna, honorem spectant; anxius quàm ulli hominum ea conquirunt. Quæ tamen non tantum Christus, & ejus legati contempserunt, verum etiam Philosophi, Poëtæ, Oratores, Historici alieni à Sacramento vera religionis aspernanda esse viro sapienti, præcipuè sacris destinato constanter præcipiunt: ut quæ absque scelere, & aliorum damno comparari nequeant. Nec sine causa Christus sentes & spinas: Paulus rete, atq; laqueos Principis Sygii appellavit. Et ut est dissociabile regnum, omnisq; potestas impatiens consortis, jam egregii illi Pastores, opibus, & splendore à majoribus nostris aucti ferre parem nequeunt. Casarem Italia, Roma Christum terris extrudere: illi cœlum quidem permittunt, inferos, atque terras asseruere. Deusque terrarum, hominumque non solum dici sed etiam credi volunt, quasi perinde animis atque linguis (quod ne DEUS immortalis quidem tentat,) imperare possint, atque divisum cum Jove habeant Imperium, repugnant, & maximè diversa sunt crucifixus, & summa potestas: miles, & sacerdos: Imperator & Pastor, regnum & patibulum, corporalia & spiritualia, arma & sacra, bellum & pax, Caesar & nuntius, Princeps & minister, Dominus & servus. Qui vult esse maximus inter vos, (ait Supremus a biter cœli legatis suis,) infimus omnium, atq; vester servus sit ceteris recumbentibus, quemadmodum ego feci, ad cyathum ministret. Unus magister, & Dominus vester in cœlis, vos autem fratres estis. Bellua multorum capitum, monstrum biceps est Augustus, & Pontifex Max. Id quidem fuisse Decium, atque Neronem, & hujusmodi Tyrannos, falsorum Deorum cultores in numismatis & epigramma-

is legimus. Quod de animo, & corpore afferunt, nugae sunt, & contorta conclusiuncula, ceu verò nesciamus carnem adversus spiritum pugnare, & animam, nisi corpore emicuerit, interituram. Ludibrium natura abominabile, via DEI, socordia, atque ignavia nostra est, Principem Principum servo servire servorum. Si servus servorum Dei est, cur non servit? cur non amat? cur non ministrat, cur non pascit? cur non docet? non nunciat? Si id, quod cupit, esse velit, cur non Christi, Petri & Pauli vestigia in carceribus, & periculis variis emulatur? cur mentitur, tergiversatur, fallit, regnat, dominatur? Aviditate, potentia, pecunia imasummis miscet, omnia venalia, DEUM & infernos habet, cur Christi vitam parvipendit? qui de hereditate à fratribus captus, etiam arbiter judicare noluit, sed competitores ad Praetores Caesar rejecit, & ad tribunal relegavit. Cum populus eidem regnum Palaestina ultro offerret, aufugit, suum regnum in hoc mundo non esse confitetur. Quamobrem vicissimus secundus non sine maxima sua, atque Reipublicae perniciem, libidine dominandi in praeceptis abijt, aliena, quae nihil ad eum attinent, curat, usurpat: sua, hoc est religionem, spiritualia, mores, vitam hominum negligit. Imperium terrae, mortalia, ventante Christo arripit. Praesides, Proconsules professos, crucem atque paupertatem in aliena ditione obtrudit. Ubi res ad interregnum redit, penes se summam potestatem esse comminiscuntur. Munus praefecti pratorio, Rheni, reguli Bojorum interciperet, atque in se transferre conantur. Nec verum est, nulli qui discordantibus inter se Principibus regis consalutati fuerint, jus esse potestatis tanta. Id ignavis Annalium, & hisce, qui quidnam sit mentiri nesciant, persuadere conetur. Conradus, & Lotharius, Philippus & Otto, Richardus & Alphonsus, Adolphus, & Albertus, & nuper ego & Fredericus, licet à diversis delecti Principibus, tamen reges uterque vocabamur & eramus. Nos quidem ceremonia solenni, ex veteri prisca religionis instituto, Francofordiae celebri loco, Comitibus Caesaris, die praescripto habitis, frequenti Senatu non solum à pluribus: Sed à duabus classibus sacrorum & profanorum, superbis rite salutatis, atque consultis, creati, atque renunciati sumus. Atque inde in urbe, quam Aquas Graneas vocant, in penetralibus ac domicilio sacrosancti Imperii rite sacra obivimus, diadema, ense, insignia auspicio accepimus. Austriacus post comitia dissoluta, contra decus Imperii, adversus leges, auspicia, contra intercessionem, & institutum majorum, non statim die, nec tempore constituto, obscuro vico, duobus duntaxat pecunia & affinitate corruptis suffragantibus demum irrepsit, ultroque se ingressus. Et nostram sanè causam immortalis caeli Imperator [à quo in summo rerum fastigio constituti sumus, & ense ad inopes, vi oppressos vindicandos, & malos perterritandos accepimus,] felicitate, faustis omnibus, & victoria adprobavit. Idcirco rectè, benè ac sapienter, sicuti legibus cautum est, ex consilii decreto, more majorum Brandenburgensem Ducatum, (quem ille homo, qui vulgò Papa dicitur, Madenburgensem falso vocat,) filio nostro Ludovico in tutelam, atque fidem commisimus. Et cum nostri cives, amici, populares, socii pientissimi in Italia à flaminibus Rom. quod Imperio, & nobis fidem servarent, nec ullum aliud propter facinus, armis equum & bonum attererentur, nobis eos deferere non fuit consilium. Quemadmodum Sacramen-

to rogari, religione jurisjurandi promissimus, regulos Germania clarissimos, de Grayspach, Neyssen, Trubedingen, ad vicissimum secundum inde legatum ejus in Italiam, ut pacem componerent, fœdus ice-rent, proficisci nostro jure jussimus. Nihilominus illis rejectis, adversus majestatem Imperii, populiq; victoris gentium, legatus ille Johannis, osor Christiana Charitatis, Mediolanum, Comum, Cremonam, Vercellas, Novariam, Ticinum, Laudem, Mutinam, Veronam, Vicentiam, Felsinum, Placentiam, Parmam, Brixiam, Alexandriam, Terdonam, Lucam, Pisas, Aretium, Cesenam, Genua exules, item alias urbes Italiae, insuper Matthaeum, Galeatium, Passerinum, Petram mala, montis Ferrati, Martinam, Salutarum limitum praefectos, cives, praesides, propriatores Imperii Christianissimos atq; gravissimos viros, hostili animo cum copiis vastat, agros, vicos incendit, stupra, cades, sacrilegia, impune committit. Illos quod bella civilia abhorrerent, à nobis, & Imperio deficere nollent, crimen laesae Majestatis, scelus perfidiae admittere recusarent, haereseos nota inussit. Romanos Principes à Deo ad arcenda hujuscemodi flagitia delectus, gladiumq; ideo gestans, inopes, insones cives, clientes, Reipublica devotissimos (quibus etiam à propinquis opem ferre instituimus,) potentia, vi, armis malignorum oppressos, sine summa infamia, absque summo scelere deferere non potuit, opem tui fidissimis atque Christianissimis amicis. Accusetur illius perfidia, qui prior laesit. Vim vi repellere licet. Pascat bonus pastor oviculas CHRISTI, & amet, non armis oppugnet, vi opprimat. Argutas cavillationes missas faciat, veritatem, simplicitatem Christianam, Christumq; cui verba dare difficile est, amplectatur. Illius conversatio sit in caelis, spiritualibus deditus, corporalibus se non contamineat. Nos nostro jure, majorum instituto, sicut jus gentium est, sacra oracula docent, res nostras, nimirum terrena, caduca, fluxa, fragilia agere sinat, & verbum inter nos non commutabimus.

Et tandem desinat tam impudenter mentiri, nisi forsitan omnes Germanos, (ut Romanenses autumant,) stultos, caudices, asinos, stipites plumbeos existimat. Me haereticorum (ut ejus verbis utar,) fautorem falso vocat. Christianus sum, at ipse Haeresiarcha est.

Non enim Discipulus est CHRISTI, cujus vitam irridet, paupertatem floccifacit, pietatem aspernat, religionem polluit, sacra profanat, mores spernit, instituta condemnat, dogmata vilipendit. Nam divum Franciscum veritatis divinae praecone, paupertatis Christianae antesignanum, consecraneos ejus universos Avinionae sexto Idus Decembris, anno ab orbe servato M CCC XXII. impietatis condemnavit: Audite, obsecro, quam ob causam. Homo pecuniosus, avidusq; Imperii argentum Evangelio, (ubi opes scelera vocantur,) aurum CHRISTI inopia praefert, Franciscanos, fraterculos ignominioso apud se cognomine, item stolidas pecudes, perniciosas vulpeculas, quae simulata religione mundo imponant, populum fallant, nuncupat, illorum religionem excindere, quod CHRISTUM, comites ejus nihil possedisse in terris, doceant, asserant, praedicent, conatur. Sed contra cœtus Franciscanorum Perusiae celebris, univ ersis suffragantibus Theologis, probè ejus facta depinxere, veritatemq; sacris literis, testimonio divino tutati sunt, quamvis magis carcere, & vinculis quam disputationibus hujuscemodi genus hominum castigandum foret. Tamen eundem suis depinxere coloribus atque infamia-

tiabile avaritiæ baratrum & simulachrorum cultorem declararunt. Nam & auri pondus ingens, quod ab orbe Christiano, præcipue Alemannia, Arelatenſi regno, Italia, ſub ſpecie expeditionis Aſiaticæ emunxit, Saracenis, ut Chriſtianis Armenia, qui ab eo compilari, atque venire detrectarant, arma inferrent, diſtribuit. Ut Antichriſtus non ſit, tamen ejus antecuiſorem atque antecambulonem eſſe neceſſe eſt. A quo propugnandum templum Dei (unius cura nobis cœlitus à DEO Opt. Max. data eſt) ad univerſum totius orbis Senatū Chriſtianum provocamus. Hæc Aventinus.

Poſſemus ſexcenta huiusmodi teſtimonia alia proferre Epiſcoporum, & Doctōrum, qui itidem commaſculatâ fronte, Babyloſi, ſeu Romæ Papali, & inprimis Meretrici ipſi Babyloſicæ, Pontifici Romano contradixerunt: ſed quia in explicatione capitis undecimi factum illud eſt, idcirco hîc actum agere nolumus: Unicum ſaltem ex Aventino adicere lubet, qui

Ioh. Avent. lib. 5. fol. 465. recenſet lib. 5. fol. 465. quod Hildebrandi Pontificis ſecta ab aliquot Archimyſtis publicè exploſa fuerit: Verba ejus ſic ſonant: *Menſe Mayo, ubi conſtitutum fuerat, Imperator, Proceres, Duces, frequentes cœunt. Item Petrus Portuenſis Epiſcopus, duo flamines Romani, legati Clementis III. Pontificis maximi Archimyſta, ſe atque minores Pontifices Gallia, Germania, Weſilo, Moguntinus, Angelbertus Trevenſis, Segevinus Agrippinenſis, Luitmarus Bremeniſis, Theoder. Virduneniſ. Heinric. Leodiſenſ. Conrad. Trajectenſ. Udalric. Aichſteienſ. Meginard. Fruxin. Otto Reginoburg. Rupert. Bambergeniſis, Hermannus Spireniſis, Otto Conſtantiſis, Burckhardus Loſaniſis, Sigefridus Auguſtaniſis, Gebhardus Pragenſis, Uto Hildesheimeniſis, Heinricus Baderborneniſis, Erpſo monaſterii, Volckmarus Mindeniſis, Bibo Tulleniſis, Burckhardus Baſiliſenſis, Otto Argentorateniſis conveniunt, adſunt legati aliorum Pontificum Gallia, Italia, Germania, communi omnium conſenſu Hildebrandi ſecta pietati Chriſtiana repugnans, exploſa, exhibita eſt. Hæc Aventinus.*

Clamor A- Mera verò hæc tantum fuerunt præludia, for-
quilonaris. tis illius clamoris Aquilonaris, qui ſuperiore ſeculo Romam Papalem, vel Papatum Romanum mirando, & velociſſimo pariter ac feliciſſimo ſucceſſu proſtravit: ex quo Babylon ſeu Papalis Roma verè cecidit, uti B. Lutherus in explicatione capitis duodecimi Danielis, de ſuo miniſterio teſtatur. Hic Lutherus abſterſit oculos Germanis, & omnibus piis, ut jam poſſint videre Antichriſtum ſedentem in templo DEI, & abominationem ſtantem in loco ſancto: Hic enim per operationem Satanæ verbum DEI vaſtârât, & pro illa mendacia ſua erexerat. Spiritu igitur roboris & fortitudinis accenſus Lutherus, ilicò inſtar Leonis rugiit, & timorem Leoni Pontifici incuſſit: fundamenta quoque deſtruxit, & Papæ jugulum confodit, ut verè nunc cecidiſſe Babylonem in animis & cordibus hominum affirmare queamus. Hac de re B. Megalander Lutherus ipſemet ſcripſit, Tom. 2. Lat. Witeb. fol. 385.

B. Luth. tom. 2. Lat. Witeberg. fol. 385.

Oppreſſionis Papalis jam ſinis eſt, ſatis diu jam veritas ſub mendacio oppreſſa & cum Chriſto ſepulta jacuit. Nunc eam ruruſus emergere, & mendacia Papiſtica viciffim proſternere oportet, ut quemadmodum Caiphas, ita & Papa contra ſeipſum hic vaticinetur, quæ veritas hoc tempore mendacia

velut triumpho palam oſtentatura ſit. Præclare autem id jam fieri cœpiſſe arbitror, exiſtimoque Papatum unâ cum ſuis ſquamis verè mundo factum eſſe oſtentui, magno cum ipſorum probro & ignominia, adeo ut eorum ſcelera & turpitudines clam & apertè hæcenus perpetrata, etiam à pueris & ſcurris decantentur, quemadmodum idolis accidebat Apoſtolorum & Martyrum temporibus, ut retribuantur ipſis pro ſuperbia ſua, qui quidem antea ſummis etiam Regibus, & Principibus (qui ab illis extremè & è ſublimi deſpecti ſunt,) terrori fuerunt. Nunc verò iidem etiam contemptiſſimis & infimis hominibus contemptui ac ludibrio ſunt, ne dictum illud, Eſa. 32. compleatur: *Va, qui pradaris; nonne & ipſe ſpoliaberis? Et qui ſpernis, nonne & ipſe ſpernèris? cùm conſummaveris depradationem prada, patebis, cùm fatigatus deſieris contemnere, contemnèris.* Et quemadmodum Chriſtus inquit, *Matth. 5. v. 7. Quam meſurâ metimini, eâ metientur vobis alii.* Et in libro de Miſſa privata Tom. 7. Witeberg. fol. 227. Re nunc diligentius agitatâ, jacent contempta & conſpuata indulgentia. Tot literæ & ſigilla Indulgentiarum (Bulla enim erant) ſubito evanuerunt. Negligunt, contemnunt, & rident adverſarii ipſi Indulgentias, adeo ut in proximo conventu, Anno Domini 1530. Caſarem Carolum ſuppliciter rogârint, & permovere conati ſint, ad perſuadendum Pontificem Romanum, ne de cætero mutar Indulgentias in Germaniam, veniſſe enim in contemptum Indulgentiarum, atque ex illa parte ordinum Imperii, Principum, Epiſcoporum, &c. à cordationibus & hominibus ſanis non mediocri riſu excepta eſt. Quid enim poſſet eſſe magis ridiculum? Quam Papiſtas ipſos nunc ſuppliciter deprecari, ne mutentur indulgentia, quas antea ſacroſanctas habuerunt, propter quas me horribiliter execrati, ferro & igni perſecuti ſunt.

Idem Lutherus, Tom. 6. Witeb. fol. 784. ſic B. Luth. ſcribit: *Noſtris temporibus admirandam victo-* tom. 6. Wi-
riam obtinuiſſus oratione & fide contra Papam: Ve- teb. fol. 784.
ra hæc & non inanis fuit gloriatio. Tuba enim ver-
bi divini ex Aquilone & Saxoniciſ oris per B. Lu-
therum in arrogantem Europæam Babyloſem eſſa-
ta, muros diruit: cùm nimirum Deus Equos nigros
& albos in terram Aquilonis mitteret, hoc eſt, Præ-
dicatores Legis & Evangelii excitaret, qui ſpiritum
Dei fecerunt requieſcere in terra Aquilonis, Zach.
6. v. 2. 3. & 8. Hæc de Babyloſis vel Romæ Papa- Zach. 6. 2.
lis nota decimâ quartâ. 3. & 8.

Congruit verò etiam nota poſtrema & ultima, quod nimirum præclara & pingua, τὰ λι- Præclara &
παρά, καὶ τὰ ἀμύρα perierint, nec jam ampliùs pingua Ro-
illa inveniantur: præſertim in locis Septentriona- ma Papalis
libus, in quibus opimi Epiſcopatum, Abba- perierunt.
tatum, & Cœnobiorum reditus, ac theſauri
Romanæ Babyloſi maximam partem ſubtracti ſunt.

Firma igitur manet conclusio, quod Romam Papalem Spiritus ſanctus nomine & deſcriptione Babyloſis verè notarit.

Hæc de ſcrupulo primo, quem fuſius explicari & extricari oportuit, ut fundamentum totum noſtræ aſſertionis tantò ſolidiùs & firmiùs roboraretur, ac ſtabiliaretur.

II. Præcipitur à Spiritu ſancto, ut vindicta Annon con-
erga Romam Papalem vel Babyloſem exer- trarietur
ceatur: *Reddite illi, ſicut & ipſe reddidit vobis,* præceptum
verſ. 6. Hoc ipſum autem præceptum prohibi- de vindicta
tioni Servatoris, ne reſiſtatis malo, Matth. 5. lem Romam
verſ.

exercenda prohibitioni Servatoris & Apostoli. An liceat Christiano malum pro malo reddere, & vindictam exercere? *B. Augustin. lib. 22. cōtr. Faustum.* vers. 39. & Apostoli interdicto, *Non vindicate vos,* Rom. 12. v. 19. prorsus contrariari videtur. Et sanè quæstio satis intricata est, an Christiano liceat, vel ex intervallo, vel in continenti malum pro malo reddere, adeoque vindictam exercere? *Ma-nichæi* Moſen Scriptorem Vet. Test. ideò rejece-runt, referente *B. Augustino* lib. 22. contra Fau-ſtum, quod probet ac præcipiat vindictam, quæ in Novo Testamento prorsus à Christo videatur impro-bata. Nos vindictam carnalem & privatam divini-bus prohibitam esse, & quidē tam in Veteri, quàm in Novo Testamento lubenter agnoscimus. Sic Lev. 19. 18. enim Levit. 19. vers. 18. legimus: *Non quæras ultio-nem,* Proverb. 24. v. 29. Ne dicas, sicut fecit mihi, sic faciam ei, Rom. 12. v. 19. Ne reddatis malum pro malo: Alia verò est vindicta licita, publica nimirum, & divina, quam Deus certo modo, & certis hominum ordinibus concessit, & injunxit: Huc spectant constitutiones sacræ: *Quis sangui-nem humanum fuderit, effundatur sanguis ejus per hominem,* Genes. 9. v. 6. Auferes malum de terra, Deut. 21. v. 21. Spectant huc exempla classica, quod *Saul à Regno amotus sit, quia vindictam in Regem Amalecitarum exercere noluit,* 1. Reg. 15. vers. 25. quodque negligentia vindictæ in pœ-nam vel Principum populi, Num. 25. vers. 4. vel etiam totius Reipublicæ redundarit, Josæ vige-simo secundo, versu vigesimo. Præterea Phinees ob vindictam, quam exercuit, laudatur, Num. 25. v. 11. & Psal. 105. v. 30.

Si igitur vindictam exercent illi, quibus à Deo injuncta est, & imposita, Rom. 13. vers. 4. si ju-ſto modo, & fine honesto vindictam exerceat: nullum planè est dubium, quin res Deo grata & accepta præstetur. Et satis retributio vel relatio huc præcipitur, cum Sp. S. inquit: *Reddite illi sicut* Apoc. 18. 6. *& ipsa reddidit vobis,* Apoc. 18. v. 6.

Instigantur nimirum primò Doctores & Præ-cones Evangelii, ut vocem suam exalteht quasi Tuba adversus Romanam Babylonem: sicuti hæc adversus Christum tubam suam exaltavit: Monentur ei dare *φασαρισμὸν*; Locustarum enim Papalium *φασαρισμὸς* horrendus fuit, instar scorpionum cruciatuum, Apoc. 9. vers. 5. Excitantur proinde testes duo sacri & divini, ut ignis eorum vicissim exeat ex ore eorum, & devoret inimicos eorum, Apoc. 11. 10. apocalypseos undecimo, versu quinto, ut crucient vicissim eos, qui habitant super terram, Apoc. 11. vers. 10.

Hoc ipsum vocabulum *φασαρισμὸς*, in capite nostro decimo octavo, vers. 7. reperitur, ubi Spi-rus sanctus monet: Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit, tantum date illi *φασαρισμὸν*, & *πένθος*, tormentum, & luctum: Significat autem *φασαριζω*. vox *φασαριζω*, exostulare examinando, inquirendo, fatigando, molestiam exhibendo, torquendo, & u-surpatur propriè de iis, qui de injuriâ factâ expo-sulant: Autoremq; in jus vocant, & ei resultum nego-tii faciunt.

Hoc sanè Testibus Jesu Christi, & Præ-conibus verbi Evangelici omninò adversus Papatum licuit, licet, ac licebit. Nec negari potest, hætenus vindictam istam spirituales fatist tormenti Romæ Papali intulisse: Probè ve-xavit eam Theander Lutherus: Probè infinito numero Doctores, & Præcones Evangelici: utut nonnulli mortem ipsam hoc nomine sustinere ac pati coacti fuerint. Monentur autem Politici etiam, Magnates, Reges, Principes, & Dynastæ,

ut pro autoritate officii sui reddant Babylonì, sic-ut & illa reddidit ipsis: Præter jus enim & fas exiit Roma Papalis Magistratum Politicum bonis suis, exiit eum potestate & autoritate suâ, quam jure divino obtinuit: quidni igitur justè sua Ma-gistratus repetat? Romamque Papalem vicissim denudet? Fecit illa, quicquid fecit, vi, fraude, & tyrannide: facit hoc Magistratus, quod facere di-vinitus jubetur, summo jure, legitimè, apertè, & meritò: Quemadmodum igitur Pharaoni, Aaron & Moſes restiterunt: quemadmodum Jehoschua & Zorobabel, exactâ captivitatis Babylonicæ pe-riodo, operas suas in restaurando cultu divino conjunxerunt: Ita huc quoque tam verbi divini Doctores, quàm pii Magistratus pro grege Do-mini vigilare, & hostem Ecclesiæ veræ, Meretri-cem magnam Babylonicam cruciare ac torquere jubentur, quia nimirum *φασαρισμὸν* istum meri-ta sit, & ejusmodi talionem, malefactis suis pro-vocârît.

Hoc modo & respectu vindicta, quæ erga Romam Papalem exercetur, non tantum non est peccatum, vel Scripturæ sacræ adversa: sed eidem, & gloriæ Omnipotentis Dei maximè congrua.

III. Cæterum, concesserint fortassis non-nulli, meritò Romæ Papali illud reddi, quod ipsa reddidit nobis: Iniquum autem fore vide-tur, si duplicentur ei duplicia: uti Spiritus san-ctus monet: *διπλαῶσατε αὐτῇ διπλά*, Duplicate ei duplicia. Neque enim pœna major debet esse delicto. Quod si igitur Roma vel Babylon Papalis simpliciter peccavit, cur non simpliciter quoque, & minimè duplicatâ pœnâ afficiatur? Responderi posset primò, vocolam, duplum, non habere semper Arithmeticum, sed nonnun-quam Geometricum respectum, adeoque huc etiam notare pœnam dignam, gravem vel ma-gnam, meritisque Romæ Papalis congruam, quemadmodum Jerem. 17. vers. 18. dicitur: *Induc super eos diem afflictionis, & duplici contritio-ne contere eos,* hoc est, gravi & multiplici pœnâ af-fice eos: Ita & fideles verbi Præcones, duplici ho-nore, hoc est, magno, & singulari honore digni censentur, 1. Timoth. 5. vers. 17. cumque Eccle-siæ dicit Dominus: *Duplum reddam tibi,* Zacha-riæ nono, versu duodecimo, nihil utique aliud, quàm eximium cumulum beneficiorum vocu-lâ hac innuit: sicut è contra populus Israëliticus duplum de manu Jehovah accepisse, hoc est, pœ-nas satis multas & magnas in captivitate luisse scribitur, Esa. 40. v. 1. Sed solvit hunc nodum ipse sanctus Spiritus, qui non ἀπλῶς jubet reddere Babylonì duplicia, sed *ποσὸς διόλεισμὸν* addit, secun-dum opera ejus: expressè innuens, justè & æquè pœnam illam Babylonì decerni, quam opera ejus exposcant, & requirant. Justus enim est, & ma-net Dominus, & justa sunt, ac manent omnia ju-dicia ejus, Psal. 119. vers. 75. Apoc. 15. v. 3. & cap. 16. v. 7.

IV. *Δυσποντὸν* est præceptum hoc, in poculo, quo miscuit, miscete illi duplum, Apocal. 18. vers. 6. videtur enim Deus jubere, ut scelera Babylo-nis, vel Romæ Papalis sceleribus duplis com-pensemus, & vicissim poculum fornicationis, ac seductionis ei propinemus, sicut & ipsa tale poculum populis propinavit. Sed longissimè absit talis de Deo impia assertio, quasi par pa-ri referre, & scelera sceleribus compensare ju-beret.

An aequum sit duplicare Romæ Papali duplicia? cum pœna non debeat major esse delicto.

1. Tim. 5. 17.

Zach. 9. 12.

Esa. 40. 1.

Psal. 119. 75.

Apoc. 15. 3.

cap. 16. 7.

cap. 18. 6.

Num. præci-piat DEVS

scelera scelo-

ribus duplis

cōpensaret

beret. Non enim iniquitatem volens DEUS ipse est, Psal. 5. vers. 5. sed potius vehementer odit omnes operantes iniquitatem, vers. 7. Mixturam verò poculi à Spiritu sancto hinc præceptam, quod attinet, sciendum primò, Babylonem poculum aureum populis obtulisse, hoc est, suis conatibus auctoritatem verbi divini prætexuisse: Deinde poculo suo luctum & cruciatum intulit ingentem iis, quibus illud miscuit, & exhibuit.

Dum igitur jubemur, ut in poculo, quo nobis Babylon miscuit, ipsi duplum misceamus: nihil aliud vult Spiritus sanctus, quàm ut nos quoque Scripturâ sacrâ, & fulmine verbi divini Romam Papalem torqueamus, affligamus, excruciemus: pœnasque æternas, & ignem sulphureum illi denunciemus, Apoc. 14. v. 10. Si enim Babylon suo seculo plurimos homines afflixit, & onera traditionum, vel ut paucis multa dicam, laqueos infernales, flammâque desperationis sub aureo verbi divini titulo propinavit, quidni talionis loco, fulmine verò veri verbi divini metum æterni cruciatu ei incutiamus? quidni vicissim Babylonem pro merito suo tractemus? Eique calicem iræ ac indignationis divinæ porrigamus? Confirmatur explicatio nostra ex textu ipso Apocalyptico: ut enim innueret Spiritus sanctus planius & plenius, quid velit suo illo præcepto, cum jussit miscere in poculo, quo Babylon miscuit ἐν τῷ ποτῆρι, loco statim addidit: Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum, vers. 7.

Eatenus igitur poculum idem, quod Babylon miscuit, ipsi miscere jubemur, quatenus crater ille, vel calix ποτήριον torquens & crucians fuit. Unde nos quoque ἀντιπένοντες reddere jubemur.

V. Non consonant versiculus octavus & decimus, cum dicitur: In unâ die venient plaga Babylonis, & in unâ horâ venit judicium tuum. Nunc

Num spatium unius diei, & unius hora invicem contrahuntur?

enim spatium unius diei, mox verò spatium unius horæ exprimitur, adeoque dissonantia occurrere videtur. Sed parùm facessit hic scrupulus negotii, si improvisa celeritas observetur instantis Babylonici judicii. ἀπὸ μυχῶν enim & præter Babylonis opinionem venturas plagas ejus minitatur Dominus, & ut celeritatem hanc ob oculos statuatur, non unâ tantum die, sed & unâ horâ catarractas iræ divinæ super Babylonem effusum iri vaticinatur: quemadmodum Jeremiæ quinquagesimo primo, versu octavo dicitur: Subitò cecidit Babylon. Et observatione dignum est, quod ter horæ unius mentio fiat, primò quidem, versu decimo: Unâ horâ venit judicium tuum. Deinde, versu decimo septimo: Unâ horâ destituta sunt tanta divitiâ. Et tandem, versu decimo nono: Unâ horâ civitas desolata est.

Jerem. 51, 8.

Agnoscamus autem hinc diem mysticum, & horas mysticas, quæ non æquæ ad vulgaris diei vel horarum spatium sunt adstrictæ: quæcunque autem vel diei, vel horarum erit periodus, brevis certè erit, & precipitem ruinam Babylonem afferet: ita tamen, ut dies illa judicio & ruinæ Babylonis destinata, in tria quasi intervalla distinguatur: Unâ enim horâ flebunt Reges terræ, & judicium venisse agnoscent, versu nono & decimo. Alterâ horâ negotiatores terræ lugebunt, tantas divitiâs destitutas esse, vers. 11. 15. 17. Tertiâ horâ Na-

varchæ, Nacleri, & omnes in navibus versantium turba, pulverem super capita sua mittent exclamantes, Babylonem unâ horâ desolatam esse, vers. 17. & 19. Hac ratione spatium horarum, & spatium diei unius non amplius invicem pugnant, sed potius bellè & pulchrè inter se conveniunt, & consentiunt.

VI. Num verò diem hanc cœpisse jam credere & statuere licebit? Sanè curiosa in ejusmodi ruminandis oraculis solent esse humana ingenia: operosè inquirentia initium, progressus, & finem temporum, quæ in Scripturâ sacrâ nominantur: ita quidem, ut non tempora tantum, sed & articulos temporum scire desiderent, quod exemplo ipsorummet Apostolorum manifestè liquet: Quibus autem appositè respondit Christus: Non est vestrum nōsse tempora, & articulos temporum, quæ Pater posuit in sua potestate, Act. 1. v. 7.

Num dies ruina Babylonis jam cœpit?

Act. 1, 7.

Etsi igitur dubium nullum est, quin cursus diei & horarum, tempore inprimis B. Lutheri initium suum sumpserit, & repentina metamorphosis in Papatu, illo ipso seculo, immò brevissimâ temporis periodo acciderit: deficientibus à Româ Papali tot Regibus, Regnis, Principibus, Ducibus, Principatibus, Ducatibus, & Provinciis florentissimis: etsi quoque non desunt magni nominis Theologi, qui accurato calculo finem diei & horarum se computasse, & rem acu tetigisse existimârunt, etsi insuper non negatur, nos plurima privato studio congesta, habere, quæ probabiliter celerem & totalem Papatus ruinam ominari videntur, malumus tamen, hac in parte, & hac vice modestam finis, vel extremi articuli temporis ignorantiam sateri, quàm incerti aliquid asserere: memores pulcherrimæ admonitionis B. Ambrosii, lib. 1. de vocat. Gent. cap. 7. Quæ

B. Ambros. lib. 1. de vocat. gent. c. 7.

DEUS occulta esse voluit, non sunt scrutanda: quæ autem manifesta fecit, non sunt neganda, ne in illis illicitè curiosi, & in istis damnabiliter inveniamur ingrati.

Interim cum unâ die, & unâ horâ absolutum ac consummatum iri judicium divinum Spiritus sanctus testetur, haud dubiè prope diem interitus repentinus Romæ Papalis aderit: & quidem eo ipso tempore, cum maxime florere, & florem hunc perpetuo duraturum Roma opinabitur. Hoc calculo, & hac spe contentissimus, donec Deus ter Opt. Max. ἀνελεῖται, fatalem Romæ Papalis periodum nos cognoscere, & eventum ipsum istius oraculi manibus nostris, & posterorum nostrorum palpare largietur. Quod certo certius, & expectatione citius fiet, fiet, fiet, Amen.

VII. Quia Regum terra mentio fit, qui interitum Babylonis Romanæ dolebunt, ideò Franciscus Ribera quæstionem movet, in suo Commentario, pag. 343. Quinam illi Reges futuri sint? & concludit, eos ipsos futuros, qui capite prior describebantur, quod meretricem Babylonicam odio habituri, & concrematuri sint: Verba ejus sic habent:

Francisc. Ribera, pag. 343. Quinam per terræ Reges innuuntur.

Magna quæstio est, quinam hi Reges putandi sint, quandoquidem tunc tantum erunt decem reges significati in decem cornibus bestia, ut sæpè dictum est: neque ii esse possunt, qui eam lugebunt, quoniam ipsi autores incendi futuri sunt, sicut cap. 18. dictum est. Hi odiant fornicariam & desolatam facient illam, & nudam, & carnes ejus manducabunt, &

ipsam igni concremabunt. Difficilis sanè questio, sed cui probabiliter satisfacere possumus, si dicamus illos ipsos decem reges esse, qui flebunt, & qui cum illa fornicati sunt. Prius illam amabant, & cum ea fornicabantur, & deliciis ejus fruebantur: sed postea in eam exardescunt, ut cap. 17. num. 21. dictum est, eam concremabunt. Solent autem magnarum, & potentium urbium ruina etiam ipsis victoribus exaurato jam odio, & sedata iracundia miserabiles esse. Unde illud:

Quis talia fando

*Myrmidonum, Dolopumve aut duri miles Ulyssi
Temperet à lachrymis?*

Ita etiam Titus, cum in Ægyptum profectus Jerosolymam venisset, tristemque solitudinem, quam videbat, antiqua civitatis claritudini compararet disjectorum operum magnitudinem, & veterem

Joseph. lib. 7. pulchritudinem recordatus miserebatur excidium civitatis, ut scribit Josephus, lib. 7. de bello judaico, cap. 24.

Hæc Ribera inter Jesuitas non postremus, cui ex diametro adversatur Jesuita alius, Ludovicus ab Alcasar in Commentario suo Apocalyptico scribens, f. 829.

Si quisquam cum Ribera credat, in textu sermonem esse de ipsis Regibus, qui Romam sunt everfuri, profecto, quod mox additur, longè stantes propter timorem tormentorum ejus; verisimile nequitiam est de illis accipi, ut sonat. Etenim credibile non est, illos tantopere formidare ejus incendii, quod ipsi met excitaverunt, propinquitatem, ut protul inde abscedant. Deinde cap. 13. 3. additur Fumus ejus ascendet in secula seculorum. At corporeus fumus in seculorum secula permanere, qui potest? Præterea Ribera & Viegas inter se non consentiunt. Ille enim ait, eosdem met Reges, à quibus est Roma comburenda, in ejus incendio præ animi sensu, & commiseratione lachrymas profusuros; sicut olim fecit Titus in Jerosolyma ruina. Quinimò sibi persuadet, non alios esse posse Reges, quò urbis excidium lamententur. Nullus enim alius insuper præter decem illos Reges, in toto orbe futurus. Viegas verò affirmat, alios præterea multos in urbe fore, nec decem illos ploratuuros, qui Romam vastaturi sunt; sed alios, qui similem sibi timeant destructionem: ac demum illos ipsos, qui lachrymis & lamentis indulgebunt, prædam ac pabulum hisce decem Regibus futuros, ita ut nulli alii, præter decem ipsos Reges, in toto orbe sint super. Enim verò ut alias jam vidimus, de hisce decem Regibus dubitat Augustinus. Et certè multò aptius atque felicius Apocalypsis exponitur de mysticâ antiqua urbis ruinâ, ipsius Senatoribus ad veram CHRISTI Religionem commigrantibus. At proinde, qui Babylonis ruinam & exustionem desunt, nullo modo credendi sunt esse iidem, qui faces ac malleolos ad urbis incendium comparabunt. Hæc Alcasar contra socium Riberam:

Et sanè quòd Reges isti terræ non iidem futuri sint, qui antea Romam odio persecuti fuerunt, facile nos quoque contra Ribera opinionem credimus: Illi enim Reges capite decimo septimo descripti, haud dubiè abominationes Romæ Papalis ex illuminatione DEI agnoscunt: & impulsu divino adversus eam inflammabuntur: Deus enim daturus dicitur in corda eorum, ut faciant, quod placitum est illi, Apocalypseos decimo septimo, versu decimo septimo.

Hi verò Reges, quorum in Apocal. cap. 18. v. 9.

fit mentio, impii erunt Reges: quod inde apparet, quia 1. Reges vocantur terræ, quod nomen in Apocalypsi semper in malam partem sumitur: & de hominibus, qui terrenis cultibus & rebus dediti sunt, usurpatur: uti videre est, Apoc. 3. v. 10. cap. 6. vers. 15. cap. 11. vers. 10. cap. 13. v. 8. & 14. cap. 16. v. 14. cap. 17. v. 2. & 8. Deinde Reges isti describuntur, quod cum Babylone Papali consorti sint, & in deliciis vixerint, Apoc. 18. v. 9. Dolebunt igitur, quod per repentinam illam Babylonis ruinam, dulci & pristina consuetudine meretriciâ privabuntur. Itaque per Reges istos nulli alii, quàm Papali Romæ addicti, & devoti notantur, qui serio quidem, sed nimis serio lugebunt, nec planctu suo tantillum ruinam Babylonis impedire poterunt.

VIII. Exhortatio ad exultationem & tripudium super ruinâ Babylonis, vers. 20. *ἡνικαίγει- ἡνικαίγει- ἡνικαίγει* approbare videtur, quæ tamen aliquin pro peccato teterrimo & planè Diabolico habetur?

Respond. Exultationem à Sp. S. præceptam longè ab *ἡνικαίγει* differre: Illi enim *ἡνικαίγει* sunt, qui ex malitiâ, alienis malis & infortuniis delectantur: quemadmodum de Babyloniis legimus, quòd captivo Israelitico populo subindè insultarint: nec ullâ re magis, quàm pressurâ & cumulo afflictionum recreati fuerint, Psal. 137. vers. 3. & 7. Econtra cælum, sancti. *ἡνικαίγει* Apostoli & Propheta exultare jubentur, de beneficiis à Deo præstitis, quòd Ecclesiam suam à tyrannide, & seductione Babylonis liberarint: suamque gloriam ab immanissimis blasphemis tandem vindicarint: Hoc modo exultare in Domino peccatum non est, neque *ἡνικαίγει*, sed celebratio judiciorum DEI, quæ semper justa & sancta sunt: quæ etiam justa & sancta in punitione Babylonis deprehenduntur: Cum, quæ impios tristitiâ affectum iri ob calamitosissimâ facta Babylonis Spiritus sanctus prædixerit: idcirco pios ob liberationem exultatuuros econtra vaticinatur, quæ exultatio & gaudium nihil aliud est, quàm publicum testimonium, quod *ἡνικαίγει* sit DEUS, judicans in terrâ, Psalmo quinquagesimo octavo, versu undecimo. Tale extitit gaudium in Israelitis post excidium Pharaonis, & totius exercitus Ægyptiaci. Moses enim & filii Israel cecinerunt carmen Domino, Exodi decimo quinto, versu primo. Miriam quoque Prophetissa, soror Aaronis, tympanum sumpsit in manu suâ, & egressæ sunt omnes mulieres post eam, cum tympanis, & choris, Exod. 15. vers. 20. Simile tripudium ob opem divinitus contra Siferam Tyrannum latam legitur, Judic. 5. vers. 1. & seqq. Nec latet nos, quàm exultarint mulieres de universis urbibus Israel, ob Goliathum masculè à Davide victum: quomodo cantarint: chorosque in tympanis lætitiæ & in sistris publicè duxerint, 1. Samuel. 18. v. 6. Hinc post liberationem ex Babylonicâ illâ captivitate ingens quoque seculorum gaudium prædicebatur, Psal. 126. vers. 1. 2. 3. In convertendo Dominus captivitatem Sion, facti sumus consolati. Tunc repletum est os nostrum gaudio, & lingua nostra exultatione. Tunc dicent inter gentes: Magnificavit Dominus facere cum eis, magnificavit Dominus facere nobiscum, facti sumus lætantes, v. 1. 2. 3.

Illustre exemplum triumphi vel gaudii Panegyrici, ob deletum hostem Ecclesiæ, celebrati, in

Judith. c. 15. in libello Judith cap. 15. v. 25. & cap. 16. v. 1. 2. & 24. 25. & c. 16. 1. 2. & 24. legitur: Omnes populi gaudebant cum mulieribus, & virginibus, & juvenibus, in organis, & citharis. Tunc cantavit Judith hoc canticum Domino, dicens: *Incipite Domino in tympanis, cantate Domino in cymbalis, modulamini illi Psalmum novum, exultate, & invocate nomen ejus.* Et erat populus jucundus secundum faciem Sanctorum, & per tres menses gaudium hujus victoriae celebratum est.

Sicut igitur exultatio piorum ob deletum Pharaonem ejusque exercitum: ob transfixum Siferam Tyrannum, ob prostratum Goliathum Gigantem, ob liberationem Israelitici populi ex Babylonica captivitate, ob truncatum Holofernem ferocem *Pharagoraxia* vocari non potest: Ita nec hic illa locum habet, ut ut coelum, & sancti Prophetæ ac Apostoli super victoriâ Agni exultare jubeantur.

Atque hæc de scrupulis partis secundæ dicta sufficiant.

Doctrina.

ORiuntur autem doctrinæ complures, & maximè illustres, quas Lectori ob oculos ponere, & expendendas sistere operæ precium ducimus.

Initiò dica nobis gravissima scribitur, quod à Romanâ Ecclesiâ Papali recessimus, eique hætenus tergum obvertimus: schismatis levissimi, & Apostasiæ detestandæ à Pontificiis accusamur. Nos autem non meliore, non fortiore scuto defendere nos possumus, quam si præceptum divinum ex Apocalypsis capite decimo octavo allegemus: ubi vox de cælo dicit: *Exite de Babylone populus meus, vers. 4.*

Cum igitur invictis demonstrationibus obtinuerimus, per Babylonem hîc non nisi Romam Papalem vel Regnum Papisticum notari: idcirco laude immortalis dignissimi sunt Serenissimi & Illustrissimi Reges ac Principes, aliique pii innumeri, quod mandato divino morem gesserunt, & à Româ Papali recesserunt: quâ in parte Abrahami vestigia pressere. Hic enim jussus à Domino, *egredi de terrâ suâ, & de domo patris sui, illico promptè obtemperavit.* Egressus namque est Abram, sicut præceperat ei Dominus, & vivit cum eo Loth, Genes. 12. v. 1. & 4. Simile obsequium de Lotho legitur, qui Sodoma valedixit, Gen. 19. v. 14. Enimverò, si deliciis, si licentia carnali frena laxare nostris libuisset: nunquam Babylonem Papalem, nunquam Ecclesiam Romanam deseruissent: Rerum enim omnium maxima hîc fuit, hoc dicque est affluentia: peccatorum quoque extrema, secundum taxam poenitentiarum, licentia: si tot numerantur, quot à Sacrificulis coronati exiguntur, parata est omnium etiam gravissimorum peccatorum & scelerum venia.

Potior autem mandati divini, potior conscientia, potior salutis æternæ ratio habenda fuit: ideoque majores nostri meritò etiam de Babylone exierunt, quod adeò necessarium & utile fuit, ut ante annos ducentos, & qui excurrunt, Doctor celebris Pontificius Nicolaus de Clemangis peculiarem declamationem confecerit, eamque Gerardo Maketo Doctori Parisiensi, sub hoc titulo: *Non mentis tantum affectu à Babylone discedendum, sed etiam pedibus, inscripserit.*

Hæc Scriptoris Pontificii gravissima exhortatio, cum vel sola nos, qui Babylonem Romanam deseruimus, excusare queat, & *ὑπὸ τῶν* verbis textus nostri Apocalyptici nitatur, commodè Lectorum oculis exhibetur, ut videant, quid longo ante Lutherum tempore, in medio Papatu, viri pii & cordati, de fugâ ex Babylone suscipiendâ senserint.

Et quia vehementer modernos Pontificios, inprimis verò Jesuitas scripti hujus pudet: Nostri verò instituti est, pudenda Meretricis magnæ omnium oculis conspicienda præbere, & odio communi eam exponere: Idcirco totam illam Clemangis dissertationem, vel declamationem haud dubiè absq; tædio & fastidio Lectoris, cum aliàs ubiq; obvia non sit, apponimus, quæ de verbo ad verbum sic habet:

Babylone fugiendum esse, secundum utriusque Testamenti admonitionem consuevis: sed fugam illam non corporaliter locum mutando, quin potius malos perversorum mores nequaquam imitando vis spiritualiter intelligi.

Rectè id quidem est, sed pro plena illius questionis absolutione parùm fortè sufficienter. Videmus Patriarcham Abraham de terrâ suâ & cognatione & paterna domo jussu egredi, non solum affectu verum & effectu: Imò verò primò jubetur inde corpore discedere: deinde jam corpore egressus, iterum mente & cognitione exire præcipitur. Loth, postquam mandatum acceperat, ut Sodomis egredere-tur, quia morosè & tergiversanter id agebat, per Angelos apprehensus est, & cum quadam inde violentia extractus. Populus Israel non de Egypto exire jubetur, quia non sui erat arbitrii, propter durissimam oppressionem, hoc facere: sed Dei ad Moysen imperio, ipsiusq; Moysi obsequentis ministerio, in manu forti educitur, non solum affectuum secessit, sed graduum discessit.

Quibus autem ex causis hæc ita facta sint, facile est ex circumstantia lectionis advertere. Jubetur Abraham egredi de Chaldaea, in qua natus erat, quod incola regionis idololatra erant: Loth Sodomis exire cogitur, quia homines erant nefandi & pessimi, & ut imminente illi regioni propter peccata gravissima excidio liberaretur. Gens Hebræa ex Egypto in manu Moysi & Aaron educitur, non solum propter intolerabilem corporum servitutem, sed multò magis propter salutem animarum, quia vanis superstitionibus dediti erant Egyptii, & non licebat Israelitis ibi Domino sacrificare: Unde & in verbis Domini, quæ toties ipsius Imperio Moyses ad Pharaonem replicat, causa ista aper-tissime exprimitur: Dimitte populum meum, ut sacrificet.

Non ergò puto te negaturum, nisi sacris velis eloquiis patenter adversari, tunc de Babylone non solum vitâ ac moribus, sed viâ etiam & gressibus exeun-dum, quando cum sanis illic moribus, cum conscientia integritate, cum Dominorum observatione mandatorum vivere non licet, ne dum Babylonicis moribus corruptissimis ac perditissimis, cunctaq; sui torrentis impetu trahentibus, resistere non possumus, Babylonicos mores ipsi induamus.

Prona est ex sua corruptione ad malum humana natura, faciliusque quantumlibet boni à malis in errorem trahuntur, quàm malos ad recta trahunt: Vitia quavis perniciosissima paulatim in mores mutantur: Dum passim impuneq; serpunt, accrescunt. Errores, dum publici sunt, suum nomē exnunt, utrius-

Ex præcepto divino ab Ecclesiâ Papali recessimus.

Gen. 12, 1. & 4. Gen. 19, 14.

Nicolaus de Clemangis.

que & sapientia laudabilia nomina sortiuntur. Nam, ut omittam illa graviora, quae non licet homini loqui, sed Deo utique poenis ultionibus plectere licebit: Ecce rapina & latrocinium, non iam publica impunitate pro vitiis habentur, quae ad hac usque penè tempora capite in his regionibus solebant plecti. Quis autem ibi cum salute vivat, ubi non solum iniqua licent, sed ad impia & iniquissima credenda, dicenda, sequenda pro iustis & laudabilibus amplectenda, omnes diris poenarum modis amplectuntur? Quis sanus, ubi omnes insaniunt, habitare non exhorrescat? Quis tantum debet de sua virtute confidere, ut in medio non posse incendio cremari speret, in medio non posse mergi naufragio existimet. At, inquis, fornax Babylonis solos incendit ministros, pueros Dei non tetigit, nec contristavit. Hanc ad se historiam fidenter aptet, qui illis sanctissimis pueris similis, ut possit rationabiliter expectare propter suam incolumitatem, Dominum ignis flagrantissimi, universaq; corripientis vim suspensurum. Non laesi fornax Chaldaica, nisi ministros, qui eam incendebant: vide sedulo, ne de ministris sint: fornacem incendunt, qui in his, quae in eius sunt incensione consentire, illaque seque & probare coguntur, nec etiam si velint obsistere, audeant, quae tamen, qui faciunt, ut verbis utar Apostolicis, digni sunt morte, non qui faciunt ea, sed qui consentiunt facientibus. Timuit Deus fidelissimo Abraham, ne in urbe Chaldaeorum incenderetur: jam enim illic, ut vides, caminus ardebat. Timuit Loth sancto & hospitali viro, ne à perfidorum fermentaretur consortio, eorumque implicaretur exitio: Et nos in media fornace Babylonis, miris super solitum modis inflammata securi erimus, nobisque ex puerorum liberatione blandiemur, qui sicut illos ardor fornacis aestuantis rore caeli tepesactus ledere non potuit, ita nulla nos flamma mala concupiscentiae, nulla nequitiae scintilla, nullus publici erroris aestus, nullus furor violentiae, nullum male consuetudinis aut licentiae incendium, in media omnium vitiorum conflagratione possit attingere? Revolve totam Canonicam historiam, non invenies in aliquam impiorum hominum Babylonicam congregationem, aliquam Dominum exercuisse ultionem, quin iustis, si quos ibi esse contingeret, antea consulendo, ipsos ab iniquis, non solum voto, verum & loco secerneret, ne si communi cum sceleratis tegerentur habitaculo, communi etiam coterentur exterminio. Dum fœdis omni carne corrupta sceleribus, cataclismi inundatione totus esset delendus orbis, jubetur ante omnia Noë cum paucis suis arca fabricata, à mergendis peccatoribus segregari, sicque salvari. Loth, ut jam dixi, à Sodomis caelesti igne ac sulphure concremandis, antequam imber ille igneus erumperet, Angelico ministerio, ne cum impiissimis periret, educitur, cui etiam per Angelum signanter dicitur, festina, & in monte salvare, quia non potero facere quidquam, donec ingrediaris illuc. Antè populus Israëliticus Aegyptiaca de tyrannide liberatur, sicque mare transgreditur vestigio, quam persequentes Aegyptii in mediis obruti fluctibus in mediis sunt gurgitibus absumpti. Antequam Dathan & Abiron complicesque seditionis, sua illa vastissima voragine terra dehiscens absorberet, Moyses ita ex Domini verbis ad reliquam turbam loquitur innocuam: Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere, quae ad eos pertinent, ne involvamini in peccatis eorum.

Cum Saul Domini Imperio Amalech antiquum

hostem populi Israel usque ad internecionem expugnare deberet: Cinausq; amicus ejusdem populi inter Amalechitas habitaret, dixit Saul ad eundem Cinaum, abiit, recedite atque discedite ab Amalech, ne forsan involvam te cum eo: Tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filiis Israel, cum ascenderet de Aegypto. Denique Tobias senior in Ninive Civitate peccatrice, vita excessurus Tobia juniore filio nepotibusq; ad se vocatis, ait ad illos: Prope erit interitus Ninivae, non enim excidit verbum DEI. Nunc ergo filii audite me, & nolite manere hic, sed quacunq; aie sepelieritis matrem vestram circa me, ex eo dirigite gressus vestros, ut exeatis hinc: video enim, quia iniquitas ejus dabit finem ei.

Noli itaque ea, quae in sacris voluminibus aut gesta referuntur, aut geri mandantur, si ad mysticum traducere intellectum, ut quantum ad historicam imitationem cassa velis & inania deputare. Fugam, quae exire de Babylone Propheta Jeremias, & vir Evangelicus Johannes hortantur, nequaquam pedum esse dicis, sed affectuum. Fateor tecum minimè absurdè illam posse de affectibus intelligi: sed unde doces, quod de loci egressione intelligi non possit?

Quia, inquis, nullus patet locus, ubi non sit Babylonia, nulla invenitur civitas, quae non calice Babylonis inebriata sit. Omniane tu, obsecro, loca lustrasti? omnes urbes percurristi, omnia prorsus habitacula obendo peragrasti, ut tam certam atque absolutam de omni possis domicilio ferre sententiam? vide, ne nimium ex uno loco cetera, quae non vidiſti, metiaris, si clamor alicujus loci, aut peccatorum ejus in aures Domino Sabbaoth visitationem efflagitans introivit, propter quae aliquam velit provinciam aut urbem affligere, idcirco, ne in cetera loca ceterasque urbes aut provincias similem deservitutam esse vindictam existimas? ne putas vel parvulam aliquam Segor relinquendam, in qua possit Loth dirum fugiens incendium liberari? jubentur hi, quos salvare Deus in aliqua acerba afflictione disposuit, ad hostilia etiam nonnunquam loca confugere, sicut per Esaiam ad Moab ait: Habitabunt apud te profugi mei Moab: Esto latibulum eorum à facie vastatoris. Denique ipse Dominus noster à facie Herodis crudelissimi suumque sanguinem sicientis, in Aegyptum suo populo antiquis inimicitis infestam transferre voluit, ibique tuto latibulo mortem diri persecutoris expectare, suo ipse confirmans exemplo, quod postmodum erat discipulis praecepturus. Si persecuti vos fuerint in hac civitate, fugite in aliam. Et ne fuga ineunda minimè occasionem captando responderent, non superesse civitates ad quas confugerent, audi, quomodo hanc occasionem protinus amputavit: Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israel, donec veniat filius hominis, apertissime insinuans semper futuras civitates cultui sui nominis dicatas, ad quas improbis persequentibus fugere liceat, donec ipse ad extremum veniat iudicium.

Quae autem magis fugienda est declinandaque persecutio, quam quae ad improba & nefaria divina legi, bonis moribus, sanctorum Patrum traditionibus contraria, homines cogit? Vide utrum ista Christi facta ac dicta ad mortales tantum velis trahere intelligentias? Quid illud præterea Domini mandatum, nonne eodem referendum est? quo Praedicatoribus praecepit, ut si in aliquam predicaturi venerint civitatem, quae eorum nolit sermonem recipere, illico inde egrediantur, pulveremque, qui eo-

rum pedibus illic adhaerit, diligenter extergant atque excutiant, quo puri & incontaminati inde abeant, nulla in re ex impiorum communione contuberniove fœdati. Nam qui de tali loco hoc præcipit, quid de illo putas fuisse dicturum, in quo non modo sanam doctrinam non recipiunt, sed acerbissime infestantur, si quis eorum voluntatibus, imò verò insanis adversetur? Quid illic agas, ubi, si quid rectè præcipias, nemo obtemperaret, si quid perperam agatur, sequi cogaris? ubi, si quid sanum sapias, insanus voceris: si furore & amentia correptus insanias, sanus appelleris: si nequitia ac perversitatis impetui irrevocabili obsistas, sine ullo fructu implacabile odium, capitaleque periculum tibi concites? Quid calice Babylonis inebriari aliud censes, quam ex longa illic conversatione ita Babylonis infici contagio, ut turbam sequutus errantem, falsa pro veris, prava pro rectis: insana pro sanis, tanquam sensu alienato, velit quis amplecti, quam solus cum irrisione periculoque sanus esse? Nam quod illum Propheta hortatu fugere ais à Babylone, qui in medio vivens nationis prava ac perversa, vita & moribus dispar est, tamdiu illa fuga sufficit, quamdiu hominem vis furoris ad improba ac scelerata non impellit, & quamdiu mores non ad summum corruptionis evectos pietas divina tolerat.

Ubi verò perdit omnino atque ad emendationem desperati, non consilium, non remedium, non ullum salutis admittunt auxilium, sed immederi volentes, velut insani debacchantur, Dominumque pro loci eversione undique clamore infestant. Qui illic ultimam moram facere voluit, nec caelestem pertimuerit vindictam loco imminentem, quantumlibet moribus dispar, insanus est.

Quamquam certè nec moribus jam disparem ibi vivere licet, ubi pestis adeò invaluit corruptionis, ut suà omnes contagione, nihil omnino mederi valentes, inficiat. An ille moribus dispar est, qui Babylonico calice potatus, veneno corruptus, vitis inquinatus, impetu abductus, torrente raptus, ea, quæ à perversis ac pestilentibus aguntur hominibus, laude, assensu, imitatione probare compellitur, ne quacunque spiritus libertate adversus oblectari aut mutire ausus est. Queris, quonam pergere possis, ubi non confusam invenias Babylonem, & sedem quietam nusquam vides, in tranquilla pacata mentis statione, quasi non etiam illic Babylon sit. Quam mihi usque adeò pacatam dabis mentem, aut ita placida quiete stabilem, in qua non dico aliquando, non dico sæpè, sed non quotidie pugna sit, confluctus, concertatio, in qua non fluctus exurgant perturbationum, quam venti non jactent elationum, diversorum fremitus quatiant passionum, in qua non cæco confusoque tumultu magna inhorrescens sæpè se viat tempestas, ut ad Dominum penè assidue clamare necesse sit? Domine, salva nos, perimus: Propterea de mente etiam non terrena, sed caelestia meditante, quam idcirco cælum appellavit, quidam non ineleganter, licet cum rhythmo, dixit:

Confusa sunt hic omnia

Spes, metus, mæror, gaudium,

Vix hora vel dimidia

Fit in cælo silentium.

Sic in concussam hic omni ex parte quaris quietem, nodum profecto, ut ait ille, in scirpo quaris, nec intrus illam, nec exterius invenies. Omnia bello, confusione, periculis plena sunt, cuncta insidiis laqueisque obsepta, nec tantum intra te metipsum secedere

licebit, quin illa te sequantur: sed licet aliquid Babylonis ubique sit, non tamen ubique illa est Babylon mater fornicationum & abominationum terra, cuius usque ad cælum, ut ait Johannes, pervenit iudicium, quæ à vino suæ prostitutionis omnes inebriavit, & quæ omnes suos cogit incolas fornicari, blasphemare, idololatra manducare, Draconem adorare, quibus qui contaminatus est, impietatibus vide quam secum ipse pacem inveniet, nisi magna illius meretricis fornicationes oderit, deserat, damnet, derestetur, mente pariter & corpore effugiat, cui, qui adhaeret, unum cum illa corpus efficitur, quia quamdiu in ea versabitur, non ab eius poterit moribus, vi ad eos atque furore impulsus expiari: si autem urbium habitationem eateramque populi frequentiam tanquam Babylonica contagione infectam refugis, sunt loca ab urbibus secreta, pia Deo sinceritate servientium, sunt probata religionis, sunt devota monasteria plus Hierusalem quam Babylonem redolentia: sunt denique, si omne humanum times confortium, loca solitaria, in quibus tecum habitare poteris, & intra cor tuum secedere, tibi vivere, solum tua vita te solum sociumque, Deum habere, ut illam postremo quietem animi ad quam tantopere prædicas fugiendum, multo liceat facilius, multoque felicius, quam in media Babylone invenire.

Hæc Nicolaus de Clemangis. Nugatur quidem Iac. Gret. Jacobus Greiserus, contra D. D. Leonhartum serus.

Huiusmodi p. m. Clemangium ex privato iracundia adfectu hæc & complura alia scripsisse, quia fortassis ipsi beneficium aliquod, vel dignitatem Papa denegaverit, aut sententiam minus gratam contra ipsum pronunciavit. Sed fabulas profert, & mera cerebri sui somnia: omni fundamento solidæ probationis destituta. Nos Romam Papalem pro tali agnoscimus, ex qua merito & corpore, & spiritu, prorsus quibusvis est fugiendum: spiritualiter imprimis: cum habitatio sit demoniorum: cum cloaca sit superstitionum, & abominationum: cum ibi regnet blasphemia, & anima hominum toxico vel veneno horrendissimorum errorum inficiantur. Exite igitur, Exite, quicumque membra populi Dei estis: relinquitte spirituales hanc Babylonem: deferite illam: fugite ex illa: & Regulas fugæ divinitus præceptas observate. Fugite, inquit Dominus, de medio Babylonis, & unusquisque salvet animam suam, Jerem. 51. v. 6. Ierem. 51, 6. Recedite de medio Babylonis, & de terra Chaldaeorum egredimini, & estote quasi boves ante gregem, Jer. 50. v. 8. Egredimini de Babylone, fugite à Chaldeis, Esa. 48. v. 20. Egredimini de medio Babylonis, populus meus, ut salvet unusquisque animam suam ab ira furoris Domini, Jerem. 51. vers. 45. Præcipitur ergo, ut omnes fugiamus, & ut unusquisque suam animam salvet: Præcipitur, ut fugam maturemus, non expectato altero, num ille comitem se itineri adungere velit: sed ut singuli mente alacri pergamus; Multi enim pro dolor hodie seducuntur, quod magis ab aliorum exemplis & factis, quam à Dei mandato pendent: Cujusmodi morem improbum Dominus vetat, & quemlibet suæ salutis rationem habere mandat. Proinde, si quæritur hodie ex nobis, cur à Romana Ecclesiâ nos separaverimus, commodissime respondere possumus, quia Babylon est, & mater spiritualium fornicationum: & quia Dominus expressè iussit: Egredimini de illa populus meus. Quam incautè verò, quam imprudenter, quam periculosissime agunt ii Evangelici, qui ul-

trò Romam abeunt: Romam adeunt: seque tentationibus Babylonis temerè exponunt? Quanta etiam illorum est insania, & stupor, qui *cen canis ad vomitum redeunt*: sanctique Evangelii, & purioris doctrinæ professionem, ob *bucellam panis, ob triginta siclos, ob luxum, ob luxuriam Babylonis deserunt*: Similes omnino Israelitis, qui nauseabundi mannam cœlestem respuerunt: *ollas contra, cœpas, allia & pepones Egyptiorum* unicè desiderantes: utut in Ægypto miserri-
mam conditionem, scuticas, flagra, & opera-
rum servilium autionem quotidianam susti-
nere coacti fuerint. Ita *deliciai nonnulli, ad en-
linas, ad delicias, ad opes, & ad splendorem Papatus* avidè anhelant: miserandam verò conscien-
tiarum carnificinam, & abominationum in Pa-
pato horrendissimarum Oceanum non memi-
nerunt: Unde fit, ut inter pepones, cœpas, & ol-
las Romæ Papalis tandem miserri-
mè, & sine ul-
lo in agone mortis verò solatio occumbant, ac
pereant.

II. Perquam memorabile est, quòd ex Baby-
lone populus Dei exire jubetur: Hinc enim po-
tenter concludimus, in medio Babylonis ve-
rum DEI populum, licet pressum, & captivum, ha-
sisse. Nec refragatur, sed perspicuè suffragatur
Biblica historia: In Babylonem namque ipse DEI
populus est abductus, ibique per annos septua-
ginta integros detentus. Eadem ratione in
medio Papatus vera latuit Dei Ecclesia, verusque
Dei populus fuit: utut de Papatu non fuerit. Si
ergò Pontificii, quod facitare consueverunt,
insistent, ut dicamus, *Ubi ante B. Lutheri tem-
pora, verus Dei populus, vel Ecclesia vera inveni-
ri poterit*: nihil planè obstat, quo minùs apertè,
& ingenuè dicamus: In ipso Papatu eam fuisse:
In medio Babylonis Papalis, sicut olim quoque
in Chaldaica Babylone populum Dei reperire
licuit. Neque novum hoc est, *tritum bonum
inter Z. zania inveniri*: In ipsa Sodomâ suum cœ-
tum, suamque Ecclesiolam Deus habuit, & in-
de exire iussit: Gen. 19. v. 14. In medio Ægypti
populus Dei verus per aliquot secula hâsit:
donec eum Deus ter Opt. Max. forti suo bra-
chio, & potente manu eduxit Exod. 12. v. 51. In-
ter ipsos Philistæos, hostes Dei infensissimos,
Arca fœderis Domini aliquandiu captiva, adeo-
que gloria ab Israel translata, inque templum
Dagonis illata fuit: 1. Sam. 4. v. 11. 2. 1. Sam. 5.
v. 2. Et quis nescit, in medio Ægypti Christum Je-
sum cum B. Matre & Josepho, usque ad obitum He-
rodis degisse? Matth. 2. v. 15. Ita, ut illo tempore
multum veræ Ecclesiæ, non nisi in Ægypto, inter
hostes Dei infensissimos, reperire licuerit. Eâ-
dem igitur ratione semen Deo conservatum fuit,
in ipsa Babylone Papali: ex quâ populum suum
Dominus evocat, inquit: *Exite de illa populus
meus*. Cumque in Papatu singulari Dei bene-
ficio Codex Biblicus remanserit, ex eo etiam peri-
copa Evangelica ac Apostolica, insuper symbolum
Apostolicum, Decalogus, Oratio Dominica, histo-
ria passionis & resurrectionis Christi in Templis pu-
blicè prælecta ac proposita: Infantes præterea in no-
mine sacrosanctæ Trinitatis, aquâ baptizati, & a-
gonizantes, teste ipsomet Casparo Vlenbergio, scri-
ptore Pontificio, ut in sola morte Jesu Christi omnem
suam constituent fiduciam, huic morti se totos com-
mittant, hâc solâ se totos contegant, & in ea se totos
involvunt, admoniti, preces quoque pul-

cherrimæ ex Anshelmo, Bernhardo, & aliis incul-
cata fuerint: quis dubitet, per hæc media salu-
taria & ordinaria, Deum efficaciter in plurimis
operatum esse? Unde extra omnem ponimus
controversiam, in medio luporum oviculas suas pa-
storem nostrum Jesum Christum & habuisse, & con-
servasse. Hûc B. Megalandri nostri Lutheri Tri-
ga, ex Vaticinio Danielis, c. 12. v. 41. desumpta
pertinet: *Edomita, Moabita, & Ammonita*: qui-
bus cruenti Martyres, simplices Christiani, & in-
fantes Baptizati notantur: uti Lector pius ex
B. Lutheri accuratâ interpretatione pluribus
cognoscet. Taceo, non deesse nobis integras
particulares Ecclesias, non deesse gloriosissimos
Imperatores, ac Reges, non deesse eximios Docto-
res, & confessores, qui in Babylone quidem Pa-
pali fuerunt: sed ejus opera, & placita apertè im-
probantur: uti constat de Ecclesia Africana, Leo-
diensi, inprimis autem Waldensium Ecclesia &
doctrina tota Antipapistica, perque Lombardiam,
Alsatiam, & totam tractum Rhenanum, per Saxo-
niam, Belgium, Pomeraniam, Borussia, Polo-
niam, Livoniam, Sueviam, Bohemiam, Silesiam,
Moraviam, Calabriam, & Siciliam notissima, &
acceptissima fuit: quod ne quidem ipsi Pontifi-
cii negare audent. Placet hac vice, Jacobi Augu-
sti Thuanus Historici celeberrimi, & religioni Pon-
tificiæ addicti audire testimonium, qui lib. 6.
Historiarum pag. mihi 288. 289 & seqq. mira &
perquam memorabilia, refert de Waldensium ori-
gine, progressu, doctrina, Martyriis, & persecuti-
onibus, priorum seculorum. Et quamvis optarim, o-
mnia completè hic Lectorem reperire posse, quia
tamen Historia Thuanus in plurimorum hoc tem-
pore versatur manibus, & commentarius noster
nimium excresceret, si narrationem ejus integrâ
hîc transferremus, idèd aliqua tantum & præci-
pua, satis tamen ipsa quoque p. 288. & seqq.

Petrus Valdensis locuples civis Lugdunensis anno
Christi circiter c. lxx. Valdensibus nomen
dedit. Is, ut monumentis testatur reliquit Vidus
Perpinianus præsul Lodevensis, qui quasitoris in
Valdenses munus exercuit, domo ac bonis relictis,
totum se Evangelicæ professioni devoverat, & Pro-
phetarum atque apostolorum scripta populari lingua
vertenda curaverat, antiquorum etiam Patrum a-
liquot testimoniis adjunctis, quibus in animum defi-
xis, ingenio suo & sensu fretus, prædicationis munus
sibi sumpserat, perque plateas ac vicos Evangelium
plebi interpretabatur. Cum jam multos sectatores
exiguo tempore circa se haberet, eos tanquam disci-
pulos ad Evangelium promulgandum in omnes par-
tes ablegat, qui, quod plerumque literarum ignari es-
sent, faciliè in varios errores prolapsi, à Lugdunensi
Archiepiscopo in jus vocantur, & quamvis, ut ait
ille, convicti, in sola pertinacia præsidium posuerunt,
cum dicerent, in iis, quæ religionis sunt, Deo non ho-
minibus obediendum esse; itaque ab Ecclesia rejecti,
cùm se coram Pontifice stitissent, proxima ante Late-
ranense Concilium Synodo omnino tanquam perti-
naces & schismatici damnati sunt. Unde omnibus
invisi & execrabiles facti, passim exules sine late per
provinciam Narbonensem, Galliam Cisalpinam,
ac præcipuè inter Alpes effunduntur, ubi tutissi-
mum per fugium nacti, complures annos latuerunt,
eorum hac dogmata ferebantur; Ecclesiam R. quo-
niam veræ Christi fidei renunciaverit, Babylonicam
mere-

Iac. Augu-
stus Thua-
nus, lib. 6.
Historiarum
p. 288. 289.

Ubi ante B.
Lutheri
tempora
Christi ve-
ra Ecclesia
fuerit?

Gen. 19. 14.

Exod. 12. 51.

1. Sam. 4. 11.

22.

1. Sam. 5. 2.

Matth. 2. 15.

Casp. Vlen-
bergius.

meretricem esse, & arborem illam sterilem, quam ipse Christus diris devovit, & revellendam esse praecepit; proinde minimè parendum Pontifici, & Episcopis, qui ejus errores fovent. Monasticam vitam Ecclesia sentinam ac Plutonium esse; vana illius vota, nec nisi fœdis puerorum amoribus servientia; presbyterii ordines magna bestia, qua in Apocalypsi commemoratur, notas esse; ignem purgatorium, sole mne sacrum, templorum encenia, cultum sanctorum, ac pro mortuis propitiatorium, Satanæ commenta esse. His praecipuis ac certis eorum doctrina capitibus alia afflicta, de conjugio, resurrectione, anima statu post mortem, & de cibis. Igitur P. Valdensorum antesignanus patria relicta in Belgium venit, atque in Picardia, quam hodie vocant, multos sectatores nactus, cum inde in Germaniam transisset, per Vandalicas civitates diu diversatus est, ac postremo in Boemia consedit; ubi etiam hodie is, qui eam doctrinam amplectuntur, Picardi ea de causa appellantur, habuerat Valdens & socium Arnoldum, qui diverso itinere Septimaniam descendit, & Albia Augusta sive Helviorum olim dicta haesit; unde Albigei, qui Tolosates; Rutenos; Cadurcos, Aginnates brevi tempore pervaserunt. Post Arnoldum, Speronus & Josephus successere; atque ab his Arnoldista, Speronista, Josephini Gregorio IX. dicuntur, atque alio nomine Gazari, quomodo hodie omnes haeretici per Germaniam & septentrionales regiones vocantur, à Leone III. Imp. uti putant, Gazaro dicto, qui omnium maximè à Romanis Pontificibus sacrilegiorum & prava doctrina insinulatus est: quanquam aliis in libris Cathari dicuntur, quibus respondent, qui hodie in Anglia puriorem doctrinam praese ferunt.

Idem Leonini rursus appellati sunt, ab illo Leone, qui nihilominus iusti ac prudentis principis à Zonara ipso, qui eum haeretica pravitate accusat, elogium meruit. Is, Theodoto monacho suadente, simulacra & imagines omnes è templis sustulerat, tanquam impietatis pabulum & ignara plebis decipulas, qua ad DEI offensionem pertinerent, ob idque Iconomachus vocatus est, ita ab auctoribus aut fautoribus illi cognominati; à loco verò pauperes Lugdunenses, Albigei, & diversis regionibus ob diversas causas Passageni, Patareni, Lollaridi, Turelupini, ac denique Gynici dicti sunt. In eos omnes diversas quidem facies, caterum caudas ad invicem colligatas habentes, sicuti agebat idem Gregorius IX. quod in opes, fastum, ac vitia Pontificum vehementius invehentur, & populos sensim ab eorum obedientia alienarent. Innocentius III. primum gladio Dominico usus est; missis ad Albigeos XII. Abbatibus ordinis Cisterciensis, post etiam Didaco Oxoniensi Episcopo, qui Dominicum, à quo postea Dominicanorum ordo institutus est, secum duxerat: sed cum parum eâ ratione proficere sibi videretur, Dominico gladio posito ferreum strinxit, & Leopoldum VI. Austria Ducem per Germaniam, in Gallia Simonem Monfartium, quibus multali se adjunxerunt, sacro bello praefecit. Biterras primum exercitus ducitur: ibi promiscua caedes civium facta est, quantumvis nocentes atro carbone à legatis Pontificiis notati essent: Carcaffone verò occupata incolae cum solis vestibus abire permittuntur, reliquis bonis ad pradam relictis: in Minerva castris, CL. quod errorem abjurare nollent, vivi cremati sunt, hoc exemplo territi Albigenes, vim deprecantur; quo impetrato, deditionem faciunt: defensionis tamen auctores, cum pertinaciter sententiam

inverentur, capite luerunt: multa etiam Vauri crudeliter perpetrata, praefecto urbis reſte ſuſpenſo, & nobilibus cunctis ſecuri percuffis, nec mulieribus abſtinuere Pontificii legati, ſed Girardum Vauri dominam in puteum praecipitatum ſaxis ſuperinjectis obruerunt, quod eam ex fratre vel filio concepiffe dicerent, mox & Curem, Rapiſtagium, Galliacum, Fanum Marcelli, Fanum Antonii, Cauſacum, Moſacum vi expugnata, & magna ſtrages, ſus capitis à victore edita. Pennenſis verò arx in Aginnenſi agro cum diu obſeſſa tandem victoris arbitrio ſe dediffet, LXX. milites, qui in ea erant, in furcam acti, ceteri, qui errorem tuebantur, ignibus exuſi ſunt. Nec Lutetia Pariſiorum ab hac contagione immunis fuit: nam XIV. in quibus plerique ſacerdotes, huius erroris conviſti, & flammis pariter cremati ſunt. In Anglia cum ſus mitius, ſi pœna vitæ amiſſione eſtimatur, caterum ignominioſius agebatur; ſus, qui ejus rei arguebantur, candenti ferro in humero aut etiam in fronte notati. His actis, aliquanto tempore furor armorum interquievit; ſed cum Pontifex intelligeret, Raimundum Tolofatum comitem Albigenſis favere, rursus, eo auctore, armis reſumptis, atque inſtigantibus Tolofa, Agatha, Lodeva, & Convenarum Episcopis, Simo contra Tolofatem exercitum duxit, eumque, licet Petri Tarraconenſium Regis & Fuxenſis ac Fani Egidii Comitum, qui copias conſociaverant, opibus ac viribus ſubnixum, ad Mirellum ſupra Garumnâ ſudit, XVII. hoſtium millibus caſi, ex ſuis vix octo deſideratis, quâ clade affectus Raimundus ſupplex Pontifici fieri & publicè errorem eſerare coactus eſt. Nec multo poſt Ludovicus VIII. Avenionenſes, quod Albigenſis receptum darent, bello adoritur, & ſus victis, moenia urbis ſolo aquavit, ampliusq; CCC. civium domos everit, in Albigenſes ipſos perrecturus, niſi repentino morbo correptus, mox deceſſiſſet. Cum huc illuc ab eo tempore diſperſi ubique exagitantur, tamen exiterè ſemper per intervalla, qui eorum doctrinam inter mortuam renovarent, Joan. Viclevus in Anglia, in Bohemia Joan. Huſſus, & Hieron. Pragenſis: noſtrâ verò aetate, poſtquam Lutheri doctrina obvia tam multorum favore accepta eſt, reliquæ illorum ubique ſparſæ colligi, & creſcente Lutheri nomine, vires & auctoritatem ſumere coeperunt, praecipuè in regionibus Alpiniſ, & provinciis Alpibus vicinis. Igitur cum Merindoliani & Caprarienſes ad famam eorum, qua in Germaniâ gerebantur, animos ſuſtuliffent, jamque conductis ex Germania Doctoribus manifeſtiſ, quam antea, ſe proderent, à ſenatu Aquenſi, inſtante regio procuratore, in juſ vocantur; cumque ab amicis admoniti, periculoque, quod ipſis haud dubiè impendebat, ſi ſe iudicio ſuſciſſent, deterriſ non comparerent, trinundino citati, ut fieri caſſuevit, tanquam contumaces, horrida & ſupra modum atroci ſententia XIV. Kalend. Decembr. ante decennium, damnati fuerant; praſidente tunc Senatu Bartholomæo Caſſano magni nominis ſc. Senatusconſulti illius ſententia in patresfamilias igne vindicatur; damnatorum bona, conjuges, liberique & cetera familia ſiſco addicuntur. Et quia Merindolium haſtenuſ hac peſte infectorum ſpelunca ac receptaculum fuerit, edicitur, ut ædiſſicia omnia à fundamentis evertantur; antra, caverna; ac fornices ſubterranei, quibus latent, diruantur; & obturentur, ſylvæ circumcadantur, & arbores etiam hortorum evellantur: poſſeſſiones verò eorum, qui Merindoli domicilium habuerint, ejusdem

eiusdem vel stirpis, vel etiam nominis cum prioribus dominis nemini colenda elocentur, tam duri decreti executio mandatur Aquensi, Tornesiensi, Fani Maximini, & Aptensi iudicibus ordinariis; quam plerique suspendendam censebant, & expectandum, dum legibus & consuetudine regni tam severa sententia in absentes & contumaces lata, temporis lapsu in rem iudicatam transiret: alii contra precipitandam & odio criminis, & ratione periculi, quod ab ea contagione certum erat, si mora interponeretur, executioni demandandam esse arbitrabantur.

In primis Aquensis & Arelatensis Episcopi Cassanum urgebant, & ut manu armata in contumaces iretur, instabant, ultro in belli sumptus grandi pecunia tam suo, quam reliquorum Ecclesiasticorum nomine promissa. Cum gravis ab utraque parte altercatio esset, ridicula, sed persona accommodata ratione res dilata est. Erat Aquis Sextius N. Alenius ex Arelatensi nobilitate vir probus, & literis non mediocriter tinctus Cassaneo per familiaris, qui, cum iudicii iniquitatem agere ferret, & summo opere differri illud cuperet, in colloquium privatum admissus, tali nutantem praesidem oratione aggreditur. Qui de sententia nuper in Merindolianos lata sermones ubique jaclentur, non ignoras, nec mei est animi aut officii, de iis pronunciare; quippe qui sciam, quantum Reipubl. bene constituta intersit, iudiciis auctoritatem suam constare, nec temere illa indubium revocari, sed perpensa rei gravitate, an executio differri, & mora interposita mitigari iudicii acerbitas debeas, id verò queritur, in quo cum varia, eaq. magni momenti rationes afferantur, pro familiaritate, & arcta, qua conjuncti sumus, amicitia tecum quoque familiariter & tuis argumentis agere constitui.

Meministi, quid olim, cum adhuc in minoribus subsellis Augustodum in Heduis sederes, in causa murium senseris? id enim & libris editis consignasti, & te, qua animi modestia & candore es, libenter horum temporum memoriam recolere animadvertis. Sic autem rem enarras. Cum in Heduens praefectura ingens murium multitudo corrosis passim segetibus magnum damnum daret, nullum praesentius remedium novo malo populares invenisse, quam si Episcopus ejusve vicarius mures diris devoveret: Igitur re cum Episcopi vicario communicata, illum censuisse ternis mures praconis forensibus in jus vocandos, quo facto, tamen noluisse de Concilii sententia iudicium fieri, nisi prius muribus patronus daretur, isque pro absentibus causam diceret: quapropter te murium patrocinium suscepisse, in eaque causa pro persona, quam sustinebas, multis rationibus persuasisse iudicibus, haud rite atque ordine in jus vocatos mures, atque ut iis de integro diem curationes in singulis partibus dicerent, impetrasse, propterea quod eo iudicio omnium murium salus ageretur: quo impetrato, rursus in brevius tempus comperendinatum iudicium demonstrasse, quam ut mures adesse possent, quibus per omnes vicos insidias à felibus structas esse constaret: plurima deinde, qua ad murium defensionem pertinerent, è sacris libris adduxisse, & ut diem latius iudices proferrent, tandem obtinuisse: eoque facto magnam equitatis & juris peritia laudem te consecutum. Nunc ad iuum te librum, ad tua argumenta voco, quid enim magis auribus & animis hominum inauditum, quam ut qui in murium causa ordinem iudiciorum servandum duxeris, eum, cum de vita, salute, & fortunis hominum agitur, pervertendum existimes,

cave ergò, ne in ignavorum lanistarum aut gladiatorum culpam incurrere dicaris, qui cum rudibus batuunt, gladiatoria artis praecepta servant, & victores sapius evadunt, ubi stricto ense cum inimicis res est, furore aut perturbatione incensi artis obliviscuntur, & se plerumque confodiendos praebeant. Quod in ludicro iudicio servasti, cum adhuc juvenis ac ferè privatus esses, id in re tam seria istuc aetatis & dignitatis, in qua tantam de te omnium opinionem concitasti, non servabis? adeone viles tibi tot miserorum hominum anima, ut duriores sortem te nunc iudice, quam olim mure te patrono, experiantur? de eorum innocentia non loquor. Sed scis ipse, quam multa illis calumniose affingantur, alioqui sedulis Dei cultoribus, & Dominus sua jura principique & magistratibus tributum & obedientiam prestare nusquam detrectantibus. Quamobrem pro necessitudine, qua inter nos est, verum te etiam atque etiam rogo, ut has rationes mature perpendas, tibi que persuadeas, nusquam de morte hominum, salute & bonis cunctationem longam esse. Hoc sermone Alenius apud Cassanum pervicit, ut res differretur, copiaque, qua jam magno numero convenerant, dimitterentur, donec regis sententia exquiri posset: qui ubi de Senatusconsulto per Gul. Bellajum Langeum, qui Subalpina provincia praerat, rescivit, eidem negotium dat, ut de causa ipse cognosceret, & ea cognita ad se referret. Ille ergò questione habita sic reperiebat, Valdenses, qui dicuntur, homines esse, qui CCC. circiter ab hinc annis aspersum & incultum solum velligale à Dominis acceperint, quod improbo labore & assiduo cultu frugum ferax & aptum pecori reddiderunt; patientissimos eos laboris & inedia; à litibus abhorrent eis, erga egenos munes esse: tributa Principi & sua jura dominis sedulo & summa fide pendere: Dei cultum assiduus precibus & morum innocentia praeseferre: Caterum raro Divorum templa adire, nisi quando ad vicina suis finibus oppida mercandi aut negotiorum causa divertant: quo si quandoque pedem inferant, non DEI Divorumve statuis advolvi: nec cereos eis aut donaria ulla ponere: non sacerdotes ab eis rogari, ut pro se aut propinquorum manibus rem divinam faciant: non cruce frontem insignire uti aliorum moris est: cum caelum intonat, non se lustrali aqua aspergere, sed sublatis in caelum oculis DEI opem implorare: non religionis ergò peregrè proficisci, non per vias ante crucium simulacra caput aperire: sacra alio ritu & populari lingua celebrare: non denique Pontifici aut Episcopis honorem deferre, sed quosdam è suo numero delectos pro antistitibus & doctoribus habere. Hec ubi ad Franciscum relata VI. Eid. Febr. anni sequentis, ad Senatum Aquensem diploma mittit, quo criminibus condonatis trimestre spatium Valdenses praestituit, intra quod sententiam publicè revocare teneantur: utque intelligatur, qui sint ii, qui beneficio uti velint, potestatem per Senatum fieri decernit, ut delecti ex oppidis & vicis Aquas Sextias cetera multitudinis nomine veniant; & publicè errorem egerent: si in sententia perstent, de iis more majorum supplicium, implorata à senatu, si opus sit, praefectorum militarium ope, sumatur. Diplomate in Senatu recitato Merindoliana plebis nomine Francisc. Cajus & Gul. Armantius Aquas veniunt, supplicique libello porrecto à senatu petunt, ut denuò causa cognoscatur, & vocatis Theologis res in disputationem deducatur: iniquum quippe esse,

esse, ut antequam convicti fuerint, se hereticos fateantur, ut inauditi damnentur. Cassaneus, cui amici monita altè in pectus descenderant, se vocatos legatos, adhibitis etiam cognitoribus regis, vicissim admonet, ut errorem agnoscant, nec iudicibus nimia sua contumacia necessitatem imponi patiantur, ut in eos acerbius, quàm ipsi velint, decernant: cum nihilominus, ut de erroribus suis cognosceretur, Cassaneum interpellarent, ille tandem à contumacibus impetrat, ut doctrina sua capita Senatui, quicquid ad regem deferri curet, exhiberent.

Caprarienses, qui in Venascinensi comitatu sunt, eodem tempore ab Avenionensibus bello petebantur: in communi periculo communem quoque religionis professionem conscribunt, cum Lutheri doctrina ferè consentientem: & inde ad Franciscum, qui eam Castellano examinandam tradidit, inde ad Jacob, Sadoletum Cardinalem Carpentoracensem episcopum mittunt: qui ut erat pio & miti ingenio, perbenigne supplices accipit, & quæ ultra ea capita libro comprehensa de ipsis spargantur, ad invidiam conficta & meras nugas esse, ingenuè declarat: id enim questionibus super eare habitis sibi certò constare: ceterum oblato libello videri multa inesse, quæ partim integra sententia in melius mutari, partim acerbius in Pontificem & presules dicta temperatiore stylo mitigari possint: se nihilominus eis bene velle: minimeq; ex animi sui sententia futurum, si cum his hostiliter ageretur: se quamprimum Captariam ad ades suas venturum, ibique coràm de re tota plenius cogniturum. Ad hæc verba propensa nec fida erga eos voluntatis significationem addidit, legato Avenionensem, qui cum manu armata adventabat, represso, & ut retrocederet, admonito.

Hæc de Waldensibus, celeberrimus ille Historicus: Unde luculenter patet, ab aliquot seculis, passim locorum, doctrinam puriorem adversus Babylonis Romanæ dogmata publicè assertam, & ad sanguinem usq; propugnata fuisse: Imperatores, Reges, & Doctores quod attinet, qui Babylonem vel Romam Papalem egregiè vexarunt, nec placita ejus receperunt, de iis partim in Epistolis meis velicatoriis contra Doctorem Petrum Catsemium, partim in commentariorum Apocalyplicorum Tomo tertio prolixè egi: Itaque lectorem pium eò amicè remitto. Universa verò & singula hæc idè adducuntur, ut sciamus, rectè Spiritum sanctum in textu nostro affirmasse, quod populus Dei in ipsa Babylone Papali fuerit: quem Deus etiam, si maximè non semper homines nòrint, accuratissimè, quoad singula etiam individua cognitum habuit: sicuti de Nathanaele Christus pronuntiavit, Ecce verus hic Israelita, in quo dolus non est, Joh. 1. v. 47. Sciebat enim Jesus, quid esset in homine, Joh. 2. v. 25. Et solidum perstat fundamentum Dei habens signaculum hoc, novit Dominus, qui sint sui, 2. Tim. 2. v. 19.

Joh. 1. 47.

Joh. 2. 25.

2. Tim. 2. 19

Peccata Ro-
mae Papalis
horrenda
sunt in con-
spectu Dei.

III. Quàm horrenda sint in conspectu Dei, Papalis Romæ peccata, & à diis iniquata, ex versiculo quarto & quinto capitis hujus manifestè apparet: Graviter enim hortatur Spiritus sanctus, ne participes simus delictorum ejus: & plagarum meminit, quæ peccatis istis provocantur: insuper delicta Romæ Papalis ad cælum usq; pervenire, Deumq; ut iniquitatum istarum recordetur, permoveere dicuntur: Hæc peccata, numero, & pondere tot ac tanta sunt, ut nemo hominum ea vel numerare, vel satis exaggerare possit. Nolo autem

hoc pelagus, & hunc oceanum iniquitatum ac peccatorum in cælos clamantium meis, aut Lutheranorum verbis describere, sed testimonia producam veterum, & Pontificiorum scriptorum, quid ante complura secula, quid ipsi Pontificii de sentina iniquitatum, quæ Romæ sit, testati fuerint: Prodeat autem primo loco Paulus Warnefridus, Patriarcha Aquileiensis Diaconus, Rege Longobardorum Desiderio acceptissimus, vir in Theologia & historia excellentissimus:

Paulus
Warnefri-
dus de im-
pietate Ro-
mae Papalis.

Is circa annum Christi 780. in lib. rerum Romanorum 2. 1. sic scripsit.

Expergiscimini, o viri Christiani, è gravi scelerum somno, atraq; mortis caligine: auriumque & omnium sensuum vestrorum cordas rescindentes verba mea intentissimè percipite. Quia legem Domini Dei nostri in latrinam, & omnes ejus divinos sermones, in oblivionis & contemptus cloacas abiecitis: cœpistis in virtutum exercitatione prorsus delirare: in malitia sapere & prudentissimi esse: omnem aequitatem & justitiam subvertere: pupillorum & viduarum sudore inebriari: patrimonium Christi scortorum deliciis dissipare: ac etiam effera libidinem vestram stupris, adulteriis, incestibus & omni illicito concubitu: in explebilem verò habendi voracitatem furtis, & sacrilegiis explere. Denique Dei templum per scelus & summam iniquitatem vestram constitutum est lupanar, & domus furum atque latronum: in quo non celebres hymni, sed blasphemiae cœlestis principis resonant: propterea extant adhuc pauci dies: & universa civitas Catholica corruet usque ad fundamentum. Induite vos igitur saccis poenitentiae, & contritionis: & à majore usque ad minorem occurrere Domino lachrymis: tunc miserebitur vestri sicut Ninivitarum misertus est. Sin autem poenitentiam rejeceritis, illucescent è vestigio dies luctuum: quibus à conspectu malorum, quæ in vos grassabuntur, fugere volentes flumina in litibus acclamabitis, ut vitam vestram propitio fluxu excipiant: abrupta montium invocabitis, ut lacera corpora vestra in ipsa præcipitatione molliter dilanient. Arbores in sylvis lachrymabilibus oculis implorabitis, ut cervices vestras ad ramos suspendendas indulgenter ferant. Tantus erit Christianorum planctus, & ululatus, quòd alter ad alterum dicet: nonnè melius fuisset, si genetrices nostra nos in alvis suffocassent:

Prodeat Johannes Sarisburiensis Episcopus Car- notensis, cujus Epigrammata tria, de Româ Papali sic sonant.

Johannes
Sarisbu-
riensis.

Primum.

Indiros cineres è cœlo decidat ignis
Execranda lues: qua lymphæ & glande relictis
Extenuans inopes, prae grandis opimæq; facta es:
Ac tibi jucunda est tot iniqua patrare voluptas.
O scelerum sedes, & nidus propitionum,
Unde hæc cernuntur totum diffusa per orbem:
Ferculorum, Bacchiq; comes, lectiq; ministra,
In qua luxuries alta cœu regnat in arce.
Per conclave senes, per turpe cubile Cynædi
Ludum, & Sathana non desunt undiq; folles.
Luxuria inflati speculis, succensaq; flamma
Non his deliciis olim nutrita fuisti,
Sed projecta noto, duris pede nuda salebris:
Nunc vivis, tuus ut conscendat fœtor olympum.

Secundum.

Non saturanda gerit vastum Babylonia saccum,
Plenum bile Dei vitis, immanibus ausis,
Qua manat lac. Qua numina suscipit, haud sunt
Juppi-

Juppiter & Pallas, sed amorum diva & Iacchus.
 Pœnas expectans flaccesco, & duriter angor.
 Sultanum aut cerno venientem & flagra ferentē.
 Sed vereor, ne quàm cupiamus, serius adsit.
 Una fides cunctos cinget Babylonis in urbe,
 Impia per terras idola refracta jacebunt.
 Flagrabunt turres & tecta minantia cœlo,
 Turricolæ, cadent ardenti fulguris igne.
 Felices anime, virtutis & amula turba
 Incolet has terras: tandem spectare licebit
 Aurea virtutum Sanctarum tempora reddi.

Tertium.

Fœns arumnarum, demus tra, plena furoris,
 Errorum ludus, seclorum mobile templum
 Roma quidem fueras, nunc es Babylonia fallax,
 Ex qua tot luctus gemitusq; feruntur in orbem:
 O fraudum mater, carcer teterrimus ira,
 Carnificina boni, sed iniqui sedula nutrix:
 Vivorum infernus: miraclum insigne futurum,
 Si nunquam contra te Christi saviat ira.
 Casta in pauperie tua sunt fundamina jacta,
 Sed modo fundantes oppugnās cornibus altis.
 Quidnam frontis habes meretrix? quo niteris
 audax?
 Spes in adulteris, spes est in divite cista:
 Non igitur redeat lo Constantinus ad angens,
 Protinus ad miserum qui sustinet auferat orbem.
 Pertinent hūc Rhythmi, qui circa annum Chri-
 sti 1160. tritissimi & notissimi fuerunt: Romæ
 Papalis scelera egregiè depingentes.

Propter Sion non tacebo,
 Sed ruinas Roma flebo,
 Quoadusq; justitia
 Nobis rursus oriatur,
 Et ut lampas accendatur,
 Justus in Ecclesia
 Sedet vilis, & in luto
 Princeps facta sub tributo,
 Quod solebam dicere,
 Romam esse derelictam,
 Desolatam & afflictam,
 Experius sum opere.
 Vidi vidi caput mundi,
 Instar maris & profundi
 Vorax guttur Sicuti.

Ibi mundi didācor,
 Ibi sorbet aurum Crassus,
 Et argentum seculi:

Ibi latat Scylla rapax,
 Et Charybdis auri capax
 Potius quàm navium:

Ibi pugna galearum,
 Et confusio piratarum,
 Id est Cardinalium.

Syrtes insunt hūc profundo,
 Et Syrenes, totis mundo
 Minantes naufragium.

Os hominum foris patet,
 In occulto cordis latet
 Informe damonium.

Habes juxta rationem
 Didācor, per Franconem,
 Quod ne credas frivolum.

Ibi duplex mare fervet
 A quo non est qui reserves
 Sibi valens obulum.

Ibi venti colliduntur,
 Ibi panni submerguntur
 Byssus ostrum purpura.

Ibi mundus repetitur,
 Imò totus deglutitur
 In Franconis guttura.

Franco nulli miseretur,
 Nullum sexum reveretur,
 Nulli parcat homini.

Omnes illuc dona ferunt:
 Illuc enim ascenderunt
 Tribus Tribus Domini:

Canes Scylla possunt dici,
 Veruatis inimici,
 Advocati curia:

Qui latrando falsa fingunt,
 Mergunt simul & confringunt
 Carinam pecunia.

Iste probat se Legistam
 Illo verò Decretistam,
 Inducens Gelasium:

Ad probandam quæstionem,
 Hic intendit actionem
 Regendorum finem:

Uti reum prosequatur,
 Hic Charybdis debacchatur,
 Id est Cancellaria.

Ibi nemo gratus gratis,
 Nulli datur absque datis
 Gratiani gratia.

Plumbum quod hūc informatur,
 Super aurum dominatur,
 Et massam argenteam.

Æquitas phantasia
 Sed & teste Zacharia
 Super bullam plumbeam.

Qui sunt Syrtes vel Syrenes,
 Qui sermone blando lenes
 Attrahunt Byzantium.

Speciem prætendunt lenitatis,
 Sed Charybdis parcatatis
 Supinant marsupium.

Dulci cantu blandiuntur
 Ut Syrenes, & loquuntur
 Primò quadam dulcia:

Frater bene te cognosco,
 Certè nihil à te posco:
 Nam tu es de Francia.

Terra vestra benè cœpit,
 Et benignè nos excepit
 In portu concilii.

Nostri estis, nostri, cuius &
 Sacrosancta sedis hujus
 Spirituales filii.

Ita dicunt Cardinales,
 Ita solent Dii carnales
 Inprimis allicere.

Sic instillant fel draconis,
 Et in fine lectionis
 Cogunt bursam vomere.

Tales regunt Petri navem,
 Tales habent Petri clavem,
 Ligandi potentiam.

Hi nos docent, sed indocti:
 Hi nos docent, & nox nocti
 Indicat scientiam.

Cardinales, ut prædixi,
 Novo jure crucifixi
 Vendunt patrimonium.

Foris Petrus, intus Nero:
 Intus lupi, foris verò
 Sicut agni ovium.

In galea sedet una
Mundi lues importuna,
Camelos deglutitens:
Involuta Canapæo,
Cuncta vorat sicut Leo
Rapiens & rugiens:
Hic piratis principatur,
Et Joannes nuncupatur
Sedens in insidiis.

Ventre grosso, lota cute,
Grande monstrum: nec virtute
Sed rerum emptum vitiis.

Maris hujus non es Dea
Thetis Mater Achillæ,
De qua sæpè legimus:

Imò verò Cartinorum
Sancta soror loculorum,
Quam nos Bursam dicimus.

Nam si Bursa detumescit,
Surgunt venti, mare crescit,
Et carina deperit.

Sic à ventis circumlata,
Et à scopulis vexata
Periculo suberit.

Et occurrunt caules rati,
Donec omnes sunt privati
Tam nummis quam vestibis:

Tunc securus sit viator,
Quia nudus & cantator
Fœcorum latronibus.

Quod si verum placet scribi,
Duo portus tamen ibi
Dua tamen insula.

Ad quas licet applicari,
Et jacturam reparari
Confractæ naviculæ.

Petrus enim Papiensis.
Qui electus est Meldensis,
Portus rectè dicitur.

Nam cum mare fluctus tollit
Ipse solus mare mollit
Et ad ipsum fugitur.

Est & ibi major portus,
Fœtus agri, florens hortus,
Pictatis balsamum.

Alexander ille meus,
Meus inquam, cui det DEUS
Paradisi thalamum.

Ille fovet lueratos,
Omnes malè incurvatos,
Si posset, erigeret:

Verus esset cultor Dei
Nihilatus Elisei
Giesi corrumperet.

Sed ne rursus in hoc mari
Me contingit naufragari,
Dictis finem faciam:

Quia dum securus eo,
Ne submergar, ori meo
Posui custodiam.

Franciscus Petrarca, circa annum Christi
1374. celeberrimus hoc Epigrammate Romam
Papalem donavit.

Irarum sedes omnisq; doloris origo,
Mater es erroris, dogmata falsa docens.
Roma tibi nomen, sed nunc Babylonia verè es
Dicta dolo, fastu: te tamen omnis amat.
Regula de tribus es, carcer mœroris & ira:
Hic pius emoritur, sed malis evahitur.

Te velut infernum vivorum cur, ego miror,
Non Christus tandem perdat, & ejiciat?
Prodere conaris Reges, & regna movere:
Totius mundi crimina sola paris.
Dedita nequitia es, cordi tibi pulchra cupido
Est, & luxuriat perdita vita tua.
Hæc ego si paucis tibi scripsero singula
Verbis,

Est ALECTO MALIS agnita: JVste fVge.

Idem de Roma Papali hæc scripsit:

Ecce jam oculis vides, jam manibus palpas, qua-
lis est Babylonia illa novissima, fervens, æstuans, ob-
scœna, terribilis: quam nec Cambysis opus Baby-
lon Niliaca, nec illa vetustior regia Semiramidis
Babylon æquet Assyria: Nilum & Euphratem
Rhodanus vincit, nempe qui tartarea flumina,
Cocytum vincit, & Acherontem. Quicquid u-
spiam perfidie & doli, quicquid inclementie super-
biæ, quicquid impudicitie effrenatæ, libidinis au-
disti aut legisti, quicquid deniq; impietatis & mo-
rum pessimorum sparsim habet, aut habuit orbis ter-
ra, totum isthuc cumulatim videas, acervatimq;
reperias.

Nam de avaritiâ, deq; ambitione supervacuum
est loqui, quarum alteram ibi regni sui solum po-
uisse, unde orbem totum popularetur, ac spoliaret:
alteram verò alibi nusquam habitare compertum est.

Idem prolixius qualis vorago peccatorum
Roma sit Papalis, hisce verbis descripsit:

Non sunt longè quærendi, Babylone habitant, o-
mnis vicus his vermibus scatet. Vis formam ac
decus honestatis agnoscere, contemplare, quanta est
fœditas vitiorum, quorum omnium exemplar in
oculis est tibi. Quocunq; respexeris, videbis, cu-
jus odio simul Dei ac virtutis amantio fieri queas.
Tu autem gande, contraria saltem magistra virtu-
tum: gande, inquam, & ad aliquid utilis inventa
gloriare, bonorum hostis, & malorum sospes atq;
asylum, pessima rerum Babylonia, feris Rhodani ripis
imposita, famosa dicam ac infamis, meretrix forni-
cata cum Regibus terra. Illa equidem ipsa es, quam
in spiritu sacer vidit Evangelista: illa eadem, in-
quam, es, non alia, sedens super aquas multas, si-
ve ad litorea tribus cincta fluminibus, sive rerum at-
que divitiarum turbam mortalium, quibus lascivians
ac securus infides, opum immemor eternarum, sive,
ut idem qui vidit, exposuit: populi & gentes, &
lingue aqua sunt, super quas meretrix sedes: re-
cognosce habitum. Mulier circumdata purpurâ,
& coccino, & inaurata auro, & lapide pretioso, &
margaritis, habens poculum aureum in manu sua
plenum abominatione, & immunditia fornicatio-
nis ejus. Noscisne teipsam, Babylonia? nisi illud
forsan errorem facit, quod in illius fronte scriptum
erat, Babylonia magna, tu verò Babylonia parva es.
Parva utiq; murorum ambitu: sed vitis & ambi-
tu animorum, & infinita cupidine, cumuloq; ma-
lorum omnium, non magna modo, sed maxima, sed
immensa es. Et certe, quod sequitur, tibi uni con-
venit, non alii, Babylonia, mater fornicationum, &
obominationum terra. Mater impia partium
pessimorum, quando quicquid usquam terrarum
abominabile, quicquid fornicatorum, ex te prodit:
& cum semper parias, semper tumens, & talium ple-
nus & gravidus uterus tuus est. Sinunc quoq; dis-
simulas, audi reliqua. Et vidit, inquit, mulierem
ebriam de sanguine sanctorum, & de sanguine mar-
tyrum Jesu. Quid files? aut aliam hoc san-
guine ebriam ostende, aut omnino si potes, & hanc
ebri-

ebriam nega. Vera enim Evangelista & Apostoli visio sit, oportet, qua si te in spiritu videns, miratus est admiratione magnâ, quantâ nos admiratione profundimur, qui apertè oculis te videmus? Ex omnibus quidem fornicationibus tuis, de quibus biberunt omnes gentes & Reges terra, & ex omnibus abominationibus quid expectes? nisi quod Joannes idem ait: Cecidit, cecidit Babylon magna, & facta est habitatio demoniorum. Nota sunt, quæ sequuntur: verè jam talis facta es. Quanto enim homoperditus, & desperata ne iustia demone melior? Verè habitatio, imò regnum demonum facta es, qui suis artibus, humanâ licet effigie inde regnant. Tu verò, amice, cum eodem Apostolo audi vocem aliam de cælo dicentem: Exite de illa populus meus, & ne participes sitis delictorum ejus, & de plagis ejus non accipiat, quoniam pervenerunt peccata ejus usq; ad cælum, & recordatus est Dominus iniquitatem ejus: quantum glorificavit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum, & luctum, quia in corde suo dixit: Sedeo Regina, & vidua non sum, & luctum non videbo.

Ideo in una die venient plagæ ejus, mors & luctus, & fames, & igni comburetur: quia fortis est Deus, qui judicabit illam. Hæc & quæ Apostolicus ille locus habet, audi omnia: audi & fuge, si qua via est, ne innocentiam tuam ruina nocentium, & Babyloniam premant iniquitates, quarum non modus, non numerus, non mensura, non estimatio demum est. Taceo hereditatem Simonis, & illam hæresis speciem non ultimam, Spiritus sancti dona mercantium. Taceo mali illius avaritiam matrem, quæ idolorum servitus ab Apostolo dicta est. Taceo utriusq; pestis artifices, & concursantes Pontificum Isalanus proxenetus: Taceo crudelitatem humanitatis immemorem, & sui ipsius oblitam insolentiam, atq; illos vanis flatibus tensos vires. Taceo deniq; illa prodigia, quæ insensibilis vereq; orbusterrarum orbistam diu, quasi Ætiam Enceladus, aut Inarimem Typhoeus pati potest, quorum omnium mœsta nimis & severa narratio est. Ad ridicula simul atq; odiosa festino. Quis enim, oro non irascatur, & rideat illos senes, pueros, comâ candidâ, legis amplissimis, adeoq; lascivientibus animis, ut nihil illo falsius videatur, quam quod Maro:

Frigidus in Venerem senior.

Tam calidi, tamq; precipites in Venerem senes sunt Cardinales, tanta eos ætatis, & status, & virium cepit oblitio, sic in libidines inardescunt, & sic in omneruunt dedecus, q. omnis eorum gloria non in cruce Christi sit, sed in commessationibus & ebrietatibus, & quæ has sequuntur, in cubilibus, & impudiciis. Sic fugientem manu retrahunt juventam, atq; hoc unum senectutis ultima lucrum putant, ea facere, quæ juvenes non auderent: hos animos, & hos nervos (sua ipsius senectus) tribuit. Hinc Bacchus indomitus, sine Orientalium vis baccarum. O Ligustici & campani palmites, ô dulces arundines, & indica nigrantes arbustula, ad honestas delicias & utilitates hominum creata, in quos usus, & quantam animarum perniciem clademq; vertimini?

Speclat hæc Salsan ridens, atq; in pari tripudio delectatus, interq; decrepitos ac puellas arbiter sedens, stupet, plus illos agere, quam se hortari: ac ne quis rebus torpor obrepat, ipse interim & seniles lumbos stimulis incitat, & cæptum peregrinis solibus ignem ciet, unde fœda passim oriuntur incendia. Mitto supra, raptus, incestus, adulteria,

qui jam Pontificalis lascivie ludi sunt: mitto rapiarum viros, ne mutire audeant non tantum avitularibus, sed sinibus patris exturbatos: quæq; contumeliarum gravissima est, & violatas conjuges, & externo semine gravidas rursus accipere, & post partum reddere ad alternam satietatem abutentium coactos: quæ omnia non unus ego, sed omne vulgus novit, & si taceat quamvis ne idipsum taceat, jam major est indignatio, quam metus, & minacem libidinem vici dolor: hæc inquam, universa prætereo. Malo quidem te hodie ad risum, quam ad iracundiam provocare: Ira enim, quæ ulcisci nequit, in se fleclitur & in Dominum suum sævit. Fuit ergo Cardinalis seniculus quidam, ex eo numero unus, cunctis annalibus implendis idoneus. Arreinalibido homini inerat, vel si quid libidinosius atq; olentius hircio est. Hic seu mares metuens seu lemures, dormire solus non audebat, nil apud eum tristius, nil miserius cœlibatu, novas quotidie nuptias celebrabat, & creber vagis amplexibus sponsus erat, cum & os illi vacuum, & ætas plena esset, septuagesimum quippe pridem annum excefferat, septimo vix jam dente superstite. Erat illi puellarum auceps unus ex multis, domini sui libidine ne hilo segnior, cujus retia & laquei omnes vicos, omnium, & præsertim pauperum domos obsiderant: huc pecunias, huc redimicula, huc annulos, huc postremo blanditias, huc cœne reliquias, huc omne genus escarum, & quæcunq; flexura muliebres animos convehebat: ipse interim suspensus animo canebat. Nam & revera cantor erat, sed qui vocem ab altaribus ad choreas ac lupanaria transtulisset. Nôram hominem vulgi digito monstratum, qui his artibus multas preda in ostiis lupi senis inferre solitus diceretur. Mille locus hic ridiculosas historias capiti, unam accipe. Multis ille pollicitis missellam virgunculam, aut meretriculam, illexerat, ut Domino suo, utiq; & excelsi gradus, & magnarum opum, sed nec formæ nec ætatis amabilis obsequi, in animum induceret. Quid multis agam? requiescit, & velut Psyche illa Lucii Apulei felicibus nuptiis honestanda, ignoti viri thalamum subit. Re compertâ, impatiens mora senex advolat, & ulnis arreptam pendulis labiis exosculans, atq; inermi ore commorsitans, consummare novas nuptias anhelabat. Repentino malopercita, & olente senio vultuq; lurido deterrita, exclamat, ad magnum se quendam & insignem prælatum, non ad deformem & decrepitum sacerdotem advenisse, non posse sibi fraudem fieri. Vis si fiat, manibus, quoad possit, deinde gemitibus atq; ululatibus occursuram, neq; dum reliquæ spiritus ullæ essent, passuram, se à tam turpi senè violari.

Hæc vociferans ubertim flebat. Ille autem & manu scabrâ, & ore hispido spumantq; temerum os præcludens, fletibus & querimonibus conabatur obstare, atq; incondito murmure, & ineptissimis blanditiis (erat enim præter cætera blasus a deo, ut à nemine posset intelligi) agram animi solari. Sed cum nil proficeret senex egregius, in secretarium se proripit, arreptq;, quo conscripti patres à reliquis discernuntur, rubenti pileo, & insigne suum albo clavovq; vertici imponens, Cardinalis sum, inquit, Cardinalis sum, ne timeas, filia. Sic amasiolam adhuc flentem, & præsentis specie, & futura spe, magnificè consolatus, in geniale cubiculum duxit, pronuba non Junone, sed Tisiphone ac Megera.

Ad hunc modum miles cupidinis veteranus, Bacchosacer & Veneri, non armatus, sed togatus & pilea-

pileatus de suis amoribus triumphavit. Plaudere, fabula acta est. Nosse hominem, jucundissime sonasse: & huius & reliquorum mille sunt talia, quorum quadam non ludicra, sed pudenda; alia vero inania & horrenda sunt. Inunc, mirare, ducibus his & propitium populo suo Christum, & Rempublicam prosperari.

Idem Franciscus Petrarcha elegantissimo Epigrammate, scelera & peccata Roma Papalis complexus est, sic de illâ scribens:

Fons arumnarum, domus ira, plena furoris,
Errorum ludus, sectarum nobile templum
Roma quidem fueras, nunc es Babylonia fallax,
Ex qua tot luctus, gemitusq; feruntur in urbem.
O fraudum mater, carcer teterrimus ira,
Carnificina boni, sed iniqui sedula nutrix,
Vivorum infernus: miraculum insigne futurum,
Si nunquam contra te Christi se viat ira.
Casta in pauperie tua sunt fundamina iacta,
Sed modo fundantes oppugnas cornibus altis.
Quidnam frontis habes mereirix? quo niteris
audax?

Spes in adulteriis, spes est in divite cista;
Non igitur redeat te Constantinus ad augens,
Protinus at, miserum qui sustinet, auferat, orbem.

Theodoricus Grefmundus Epigramma ibidem petulantiam & peccata Roma Papalis, describit, his verbis.

Roma caput scelerum, nivei iactura pudoris,
Exitium fidei, luxuriaque parens.
Sola Venus dispensat opes, dispensat honores:
Sola facit serva quicquid in urbe libet.
Extollit magnosque facit sapientia turpis,
Sit procul, in tenero cui sedet ore decor.
Tartara sunt molli potius ad eunda juvenia,
Si non est alius, sit tibi barba Comes.

Marcellus Palingenius, Italus, Poeta Stellanus, fusè ostendit, quæ Romæ grassentur flagitia horrendissima. Placet nunc aliquos inde excerpere vericulos: Sic autem ille:

Romam igitur petimus, cupientes solvere duro
Servitio socium, si qua est via: deinde ut ad
Orcum

Romanos, quosdam procures hac nocte trahamus.

Et paulò post;

Atque rogant, quidnam Romanâ ageretur in urbe?

Cuncti luxuria, atque gula, furtisque dolisque
Certatim incumbunt, nosterque est sexus uterque
Respondit: Sed nunc summus parat arma sacerdos

Clemens, Martinum cupiens abolere Lutherum.
Atque ideo Hispanas retinet nutritq; cohortes.
Non disceptando, aut subtilibus argumentis
Vincere, sed ferro mavult sua iura iuri.
Consilium valeat, valeant commenta Lutheri,
Pontifices nunc bella juvant, sunt cetera nuga:
Nec precepta Patrum, nec Christi dogmata curant.

Iactant se dominos rerum, & sibi cuncta licere.
Civis est ius non metuit, ius obruitur vi.

Idem.

Quid tot stupra loquar? sunt cuncta libidine plena:
Et passim prostant, & clam sodiuntur ephebi.
Quis non mæchatur! mysta, vafrique cuculli,
Quos castos decet esse, palam cum pellicibus, vel
Furtim cum pueris, matronis, virginibusque
Nocte dieque cubant: sunt, qui consanguinearum

Inguinibus gaudent: ineunt pecudes quoq; multi:
Et rura, & sylva infames: urbs quæque Lupanar.

Idem.

Tandem pervenio ad nigri penetralia Regis,
Quem video tristi efflantem suspiria vultu.
Postquam illi exposui patris mandata iubentis.
Solve Antichristum e cavea, terrasque per omnes
Emitte, ut faciens miracula falsa, docensque
Jam summum advenisse diem, mundi, ruinam,
Omnia perturbet, pecudes, hominesque, Deosque.
(Imperat hoc etenim fatorum immobilis ordo)
Quæso (inquam) Pluton, cur sic es tristis? at ille:
Nonne tibi indignum, injustum, infandumque
videtur,

Vos adeo latum cælum, immensumque tenere,
Cum sitis pauci, cumque illuc vix hominum tres,
Vel paulo plures, longo post tempore pergant:
Et metam angusto in regno & parvo esse locatum,
Quò innumeri venient mortales qualibet hora?
Omnes Judas, Turca omnes, non tamen omnes
Christicola, (fateor) sed certè portio major
Huc huc descendunt, hac ad uvularia currunt.
Cur ad nostra magis mittuntur limina? vel cur
Ille meus frater, qui possidet athera, saltem
Presbyteros, fratres, monachos non accipit intra
Septa poli, sedesque suas, & continet illic?
Non pudet, hos homines (qui in templis tam bene
cantant

Quique die, & sacris in turribus æra fatigant,
Qui tot thura adolent, tot scortorum misereantur,

Qui solvunt alios, sua crimina solvere nolunt,
Qui vestillonum funguntur munere: & ornant
Templa Deum statuis, picturis, atque sepulchris)
Mittere ad infernas sedes, & plectere pœnis:
Millia quot non fert sitiens Apulia muscas?
Pontifices etiam summos nihil ille veretur:
Imò jubet cunctis aliis pejora subire
Supplicia: Unde Erebo miseri clauduntur in
imo,

Atque illic miris cruciatibus afficiuntur.

Idem.

Si tibi suspecta est uxor, dubitque pudoris,
Non habeas pulchros famulos, pulchrosq; sodales,
Cum quibus illa domi versetur: decipieris
Si quenquam fidum credes: est nemo fidelis
In Venere: illa dolis incantos fallere gaudet.
Fraude paratur amor, Veneri gratissima fraus est,
Sed tua precipue non intret limina quisquam
Frater, vel monachus, vel quavis lege sacerdos,
Hos fuge: pestis enim nulla hac immanior: Hi sunt
Fex hominum, fons stultitiæ, sentina malorum
Agnorum sub pelle lupi: mercede colentes,
Non pietate Deum: falsa sub imagine recti
Decipiunt stolidos, ac religionis in umbrâ
Mille actus vetitos, & mille piacula condunt.
Raptores, mæchi, puerorum corruptiores,
Luxuria atque Gula famuli: cœlestia vendunt.
Heu quas non nugas, quæ non miracula fingunt,
Vt vulgus fallant, optataque premia carpant?
Inde superstitio, & ludibria plurima manant:
Quæ diis sapiunt, rident, renuntque videre.
Non pretio, sed amore Deum vir justus adorat:
Deme autem lucrum, superos & sacra negabunt.
Ergo sibi, non cœlicolis, hac turba ministrat.
Utilitas facit, esse deos: quâ nempè remota,
Templa ruunt, nec erunt ara, nec supplex ullus.
Hos impostores igitur, vulpesque dolosos
Pelle procul, ne te probitas simulata maritum

Caprarum efficiat: nec, si tibi compater ullus
Contingit, nimium confidas: namq; sub isto
Nomine peccandi proclivior est via multis.

Et quid pluribus fatigemus Lectorem. No-
verunt pueri in triviis, notumq; est lippis & ton-
soribus, quod Roma sit Sodoma, quod sit Gomor-
rha, quod Roma sit Epitome omnium scelerum. Me-
ritò igitur locum damus adhortationi Spiritus
sancti gravissimæ, quâ jubet, ut exeamus, ne par-
ticipes simus delictorum ejus, & ne de plagis ejus ac-
cipiamus: cum pervenerint peccata ejus usque
ad cælum, & recordatus sit Deus iniquitatum
ejus.

IV. Cavere autem decet nos universos & sin-
gulos, ne peccatis delectemur, aut contamine-
mur, cum peccata plagas divinas in dorso habere, &
in cælum clamare, vel ad cælum usq; pervenire di-
cantur. Sanè βέλους μαζ majus, nec dici, nec co-
gitari coram Deo potest, quàm peccatum: quo
adeò offenditur Altissimus, ut non possit non

Decet Chri-
stianos pec-
cata fugere,
& ab iis si-
bi cavere.
Peccata
pœnarum
illas sequi-
tur.

Exod. 20, 5
Gen. 2, 17.
Gen. 3, 23.

Gen. 6, 5.

Gen. 6, 7.

Gen. 7, 22.
23.

Gen. 18, 20.

Gen. 19, 13.

Gen. 19, 24.

Levit. 26.

ad pœnarum ac malorum illadem destinare: Do-
minus enim Deus fortis est, Zelotes, visitans ini-
quitatem patrum in Filios, Exod. 20. v. 5. Hinc
promanavit tragica illa Protoplastorum & toti-
us generis humani ex Paradiso relegatio, & ad
mortem adjudicatio, Gen. 2. v. 17. & c. 3. v. 23.
Hinc de Antediluvianis pronuntiavit Dominus,
pœnitent me, fecisse hominem, quia nimium vide-
rat, quod multa malitia hominum esset in terra,
Gen. 6. v. 5. nec pœnituit tantum Ipsum, quod
hominem fecisset: sed comminatus etiam est,
quod delere hominem velit à facie terræ, Gen.
6. v. 7. id quod & factum fuit; consumpta omni
carne, quæ movebatur, & deleta omni substantiâ,
ab homine usq; ad pecus, Gen. 7. v. 22. & 23. Ita
cum clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum mul-
tiplicaretur, & peccatum eorum aggravaretur ni-
mis, Gen. 18. v. 20. legimus, Angelos duos Sodo-
mam venisse, & ad Lothum dixisse: Delebimus
locum istum, quia increvit clamor eorum coram
Domino, qui misit nos, ut perdamus illos, Gen. 19. v.
13. Et pluit Dominus super Sodomam, & Go-
morrhæam sulphur & ignem à Domino de cælo, &
subvertit civitates, & omnem circa regionem, Gen.
19. v. 24. Expendant modo Christiani gravissi-
mas illas comminationes, quas super peccata &
iniquitates Deus Ter. Opt. Max. promulgavit:
magno numero recensentur eæ, Lev. 26. Si non
audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, si
spreveritis leges meas, & judicia mea contempse-
ritis, ut non faciatis ea, quæ à me constituta sunt, &
ad irritum perducatis pactum meum: Ego quoq;
hac faciam vobis, visitabo vos, velociter in egesta-
te & ardore, qui conficiat oculos vestros, & consu-
mat animas vestras: frustra seretis sementem, quæ
ab hostibus devorabitur. Ponam faciem meam
contra vos & corruetis coram hostibus, & subicie-
mini his qui oderunt vos: fugietis nemine perse-
quente. Sin autem nec sic obedieritis mihi, ad-
dam correptiones vestras septuplum propter pecca-
ta vestra, & conteram superbiam duritiæ vestræ:
daboq; vobis cælum desuper sicut ferrum, & ter-
ram aneam. Consumetur incassum labor vester,
non proferet terra germen, nec arbores poma præ-
bebunt. Si ambulaveritis ex adverso mihi, nec
volueritis audire me, addam plagas vestras usq; in
septuplum propter peccata vestra. Immittamq; in
vos bestias agri, quæ consumant vos, & pecora ve-

stra, & ad paucitatem cuncta redigant, desertaq;
fiant via vestra. Quod si nec sic volueritis recipere
disciplinam, sed ambulaveritis ex adverso mihi:
Ego quoq; contra vos adversus incedam, & per-
cutiam vos septies propter peccata vestra, inducam-
que super vos gladium ultorem fœderis mei: cum-
que confugeritis in urbes, mittam pestilentiam in
medio vestri, & trademini in manibus hostium,
postquam confregero baculum panis vestri, ita ut
decem mulieres in uno clibano coquant panes, &
reddant eos ad pondus, & comedetis, & non satura-
bimini. Sin autem nec per hac audieritis me, sed
ambulaveritis contra me: Et ego incedam adver-
sus vos in furore contrario, & corripiam vos se-
ptem plagis propter peccata vestra: ita ut come-
datis carnes filiorum vestrorum, & filiarum ve-
strarum. Destruam excelsa vestra, & simula-
chra confringam: cadetis inter ruinas idolorum ve-
strorum, & abominabitur vos anima mea, in tan-
tum, ut urbes vestras redigam in solitudinem, &
deserta faciam sanctuaria vestra, nec recipiam
ultra odorem suavissimum. Disperdamq; ter-
ram vestram, & stupebunt super ea inimici vestri,
cum habitatores illius fuerint. Vos autem disper-
gam in gentes, & evaginabo post vos gladium, erit-
que terra vestra deserta, & civitates vestra diruta.
Tunc placebunt Terra sabbata sua cunctis diebus
solitudinis suæ: quando fueritis in terra hostili,
sabbatizabit, & requiescet in sabbathis solitudinis
suæ, eo quod non requieverit in Sabbatis vestris,
quando habitabatis in ea. Et qui de vobis reman-
serint, dabo pavorem in cordibus eorum in regioni-
bus hostium, terrebit eos sonitus folii volantis, &
ita fugient quasi gladium: cadent nullo persequen-
te, & corruent singuli super fratres suos, quasi bel-
la fugientes: nemo vestrum inimicis audebit re-
sistere. Peribitis inter gentes, & hostilis vos ter-
ra consumet. Quod si & de iis aliqui remanserint,
tabescent in iniquitatibus suis, in terra inimicorum
suorum, & propter peccata patrum suorum & sua
affligentur: Donec confiteantur iniquitates suas, &
majorum suorum, quibus prævaricati sunt in me,
& ambulaverunt ex adverso mihi. Ambulabo igitur
& ego contra eos, & inducam illos in terram
hostilem, donec erubescat incircumcisa mens eorum.

Similis acervus, & cumulus divinarum male- Deutero-
dictionum super peccata hominum extat Deu- nomis. 28.
teronomii capite vigesimo octavo, ubi sic fulmi-
nat Altissimus: Si nolueris audire vocem Domi-
ni Dei tui, ut custodias & facias omnia mandata
ejus & ceremonias, quas ego præcipio tibi hodie, ve-
nient super te omnes maledictiones istæ, & apprehen-
dent te. Maledictus eris in civitate, maledi-
ctus in agro. Maledictum horreum tuum, & ma-
ledicta reliquia tua. Maledictus fructus ventris
tui, & fructus terræ tuæ, armenta bouum tuorum,
& greges ovium tuarum. Maledictus eris ingre-
diens, & maledictus egrediens. Mittet Dominus
super te famem & esuriem, & increpationem in
omnia opera tua, quæ tu facies: donec conterat te,
& perdat velociter propter adinventiones tuas pes-
simas, in quibus reliquisti me. Adjungat tibi
Dominus pestilentiam, donec consumat te de Ter-
ra, ad quam ingrederis possidendam. Percutiat te
Dominus egestate, febris & frigore, ardore & aestu,
& aëre corrupto ac rubigine, & persequatur donec
pereas. Sic cælum, quod suprà te est, aneum: &
terra, quam calcas, ferrea. Det Dominus im-
brem

brem terra tue pulverem, & de cælo descendat super te cinis, donec conteraris.

Tradat te Dominus corruentem ante hostes tuos: & per unam viam egrediaris contra eos, & per septem fugias, & dispergaris per omnia regna terra. Siq; cadaver tuum in esca cunctis volatilibus cæli, & bestiis terra, & non sit qui abigat. Percutiat te Dominus ulcere Aegypti, & partem corporis, per quam stercora egeruntur, scabie quoq; & pruriginē: ita ut curari nequeas: Percutiat te Dominus amentia & cæcitate ac furore mentis: Et palpes in meridie, sicut palpare solet cæcus in tenebris, & non dirigas vias tuas. Omniq; tempore calumniam sustineas, & opprimaris violentia, nec habeas qui liberet te. Uxorem accipias, & alius dormiat cum ea: domum adifices, & non habites in ea: plantes vineam, & non vindemies eam. Bos tuus immoletur coram te, & non comedas ex eo: asinus tuus rapiatur in conspectu tuo, & non reddatur tibi: oves tuae dentur inimicis tuis, & non sit, qui te adjuvet: Filii tui & filia tua tradantur alteri populo, videntibus oculis tuis, & deficientibus ad conspectum eorum tota die, & non sit fortitudo in manu tua. Fructus terra tue, & omnes labores tuos comedat populus quem ignoras: & sis semper calumniam sustinens, & oppressus cunctis diebus, & stupens ad terrorem eorum, quæ videbunt oculi tui. Percutiat te Dominus ulcere pessimo in genibus & in suris, sanariq; non possis à planta pedis usq; ad verticem tuum. Ducet te Dominus, & regem, quem constitues super te, in gentem quam ignoras tu & patres tui: servies diis alienis, ligno & lapidi. Et eris perditus, in proverbium ac fabulam omnibus populis, ad quos te introduxerit Dominus. Sementem multam jacies in terram, & modicum congregabis: quia locusta devorabunt omnia. Vineam plantabis & fodies, & vinum non bibes, nec colliges ex ea quippiam: quoniam vastabitur vermibus. Olivæ habebis in omnibus terminis tuis, & non ungeris oleo: quia defluent, & deperibunt.

Filios generabis & filias, & non frueris eis: quoniam ducentur in captivitatem. Omnes arbores tuas & fruges terræ tuæ rubigo consumet. Advena, qui tecum versatur in terra, ascendet super te, eritque sublimior: tu autem descendes, & eris inferior. Ipse fœnerabit tibi, & tu non fœnerabis ei: ipse erit in caput, & tu eris in caudam. Et venient super te omnes maledictiones istæ, & persequentes apprehendent te donec intereas: quia non audisti vocem Domini Dei tui, nec servasti mandata ejus, & ceremonias, quas præcepit tibi. Et erunt in te signa atq; prodigia, & in semine tuo usq; in sempiternum: Et quod non servieris Domino Deo tuo in gaudio, cordisq; lætitia, propter rerum omnium abundantiam: Servies inimico tuo, quem immittet tibi Dominus, in fame, & siti, & nuditate, & omni penuria: & ponet jugum ferreum super cervicem tuam, donec te conterat. Adducet Dominus super te gentem de longinquo, & de extremis terræ finibus, in similitudinem aquilæ volantis cum impetu: cujus linguam intelligere non possis, gentem procacissimam, quæ non deferat seni, nec misereatur parvuli: Et devoret fructum jumentorum tuorum, ac fruges terræ tuæ, donec intereas: & non relinquat tibi triticum, vinum & oleum, armenta boum, & greges ovium, donec te disperdat: Et conterat in cunctis urbibus tuis, & destruantur muri tui firmi atq; sublimes, in quibus habebas fi-

duciam in omni terrâ tuâ, quam dabit tibi Dominus Deus tuus: Et comedes fructum uteritui, & carnes filiorum tuorum & filiarum tuarum, quas dederit Dominus Deus tuus in angustia & vastitate, quæ opprimet te hostis tuus. Homo delicatus in te, & luxuriosus valdè, invidet fratri suo, & uxori quæ cubat in sinu suo: Ne det eis de carnibus filiorum suorum quas comederit: eò quod nihil aliud habeat in obsidione & penuria, quæ vastaverint te inimici tui intra omnes portas tuas. Tenebra mulier & delicata, quæ super terram ingredi non valebat, nec pedis vestigium figere, propter molliorem & teneritudinem nimiam, invidet viro suo, qui cubat in sinu ejus, super filii & filia carnis. Et illuvie secundinarum quæ egrediuntur de medio fœminum ejus, & super liberis, qui eadem hora nati sunt. Comedent enim eos clam, propter rerum omnium penuriam, in obsidione & vastitate, quæ opprimet te inimicus tuus intra portas tuas. Nisi custodieris, & feceris omnia verba legis hujus, quæ scripta sunt in hoc volumine, & timueris nomen ejus gloriosum & terribile, hoc est, Dominum Deum tuum: Angebit Dominus plagas tuas, & plagas seministui, plagas magnas & perseverantes, infirmitates pessimas & perpetuas. Et convertet in te omnes afflictiones Aegypti, quas timuisti, & adhærebunt tibi. Insuper & universos languores, & plagas, quæ non sunt scriptæ in volumine legis hujus, inducet Dominus super te, donec te conterat: Et remanebitis pauci numero, qui prius eratis sicut astra cæli, præ multitudine: quoniam non audisti vocem Domini Dei tui. Et sicut antè latatus est Dominus super vos bene vobis faciens, vosq; multiplicans: sic latabitur disperdens vos atque subvertens, ut auferamini de Terra, ad quam ingredieris possidendam. Disperget te Dominus in omnes populos, à summitate terræ usq; ad terminos ejus: & servies ibi diis alienis, quos & tu ignoras & patres tui, lignis & lapidibus. In Gentibus quoq; illis non quiesces, neq; erit requies vestigio pedis tui: dabit enim tibi Dominus ibi cor pavidum, & deficientes oculos, & animam consumptam mœrore.

Et erit vita tua quasi pendens ante te: timebis noctem & diem, & non credes vitæ tuæ. Manè dices: Quis mihi dei vespere? & vespere: Quis mihi dei manè? propter cordis tui formidinem, quæ terreberis, & propter ea, quæ tuis videbis oculis. Reducet te Dominus classibus in Aegyptum, per viam, de qua dixit tibi, ut eam amplius non videres: ibi venderis inimicis tuis in servos & ancillas, & non erit qui emat.

In innumerabili copiâ similes comminationes divinas pœnarum atrocissimarum, super peccata hominum, in codice sacro reperire licet. Et obvia sunt exempla classica, Protoplastorum, Antidiluvianorum, Sodomitarum, Pharaonis & Aegyptiorum, Saulis, Hierosolymitanorum, & aliorum, qui plagas gravissimas ob peccata perpetrata sustinuerunt. Hebræis peccatum dicitur Aberem, ab aba, vel Aber, quod universalem pestem, & generale excidium notat: Vide enim typum peccatoris in homine, qui in Latrones incidit, an non totus perierit? Luc. 10. Luc. 10. separant & avellunt peccata Deum propitium ab hominibus, Esa. 59. v. 2. Iniquitates vestra diviserunt inter vos, & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem ejus à vobis, ne exaudi-

Manus enim vestra polluta sunt sanguine, & digiti vestri iniquitate, v. 2. & 3.

Psal. 38, 5. Peccatum onus est præ aliis oneribus longè gravissimum, uti B. David lamentatur, *Psal. 38. v. 5.*

Iniquitates meae gravatae sunt super me, sicut onus grave: Nullo pondere gravius premitur anima, ait Chrysost. hom. 40. in Matth. Nihil tam vehementer oculos mentis perstringit, nihil magis deiecit atq; prostermit, quàm malè anteactæ vitæ conscientia: Et B. Ambrosius lib. 5. epist. 18. scribit, Non est ullum gravius onus, quàm peccatorum sarcina & pondus flagitiorum, deprimit animam; curvat usque ad terram, ne se erigere possit: vidit Zacharias mulierem sedentem super talentum plumbi, & dixit, hæc est impietas, Zach. 5. v. 7.

De Aegyptiis dicitur, quod descenderit in profundum, quasi lapis, Exod. 15. v. 5. quod submersi sint quasi plumbum in aquis vehementibus, Exod. 15. v. 10. Super quæ verba eleganter Origenes homil. 6. in c. 15. Exod. commentatur, inquiens:

Inde est ergo, quod & iniqui demersi sunt in profundum, sicut plumbum in aquam validissimam: Sancti non demerguntur, sed ambulant super aquas, quia sunt leves, ex pondere peccatorum non gravantur: Idcirco qui salvus sit, ut si quid forte de specie plumbi admixtum habuerit, id decoquat ignis, & resolvat. Quod si aliquis ad iudicium totius plumbæ venerit, fiet de illo, sicut scriptum est: Demergetur tanquam plumbum in aqua validissima.

Hæc Origenes.

Et certè admiratione dignum est hoc inter alia rerum portenta, quod terra tanto tempore, & per tot mundi millenarios, sub peccatorum onere & pondere gemat, nec tamen planè dehiscat: sicuti aliquando factum legimus, cum terra dehiscens Core, Daiban, & Abyron vivos absorpsit, & ore aperto devoravit, Num. 16. v. 31. Deut. II. v. 6. *Psal. 106. v. 17.*

Proh nefas, dicebat Hieronymus, orbis terrarum ruit, & in nobis peccata non ruunt? mirum certè si senio confectus, & scipione gressus firmans, etiam sarcinam grandem sustinens non succumbat, quis dubitet mundum ad vesperam vergere? & nihilominus cogitur indies graviores sarcinam peccatorum deferre, notabat id Ethnicus, cum cecinit:

*Æras parentum peior avis, tulit
Nos nequiores: mox daturos
Progeniem vitiosiore.*

Neq; inutile erit hinc peccati gravitatem & molem expendere. Cæli quos ære solidiores testatur scriptura, cum ingentia illa Planetarum corpora non ferant modo, sed etiam circumferant, unicum tamen Angelorum initio creationis sue commissum peccatum non sustinuerunt: sed ilico ejus auctores per solidas illas machinas, etiam terram penetrando, in intimam abyssum dejecerunt. Terra ipsa, quæ montium, urbium, regionum, pondera librat & sustinet, insigni argumento testata est, se peccatorum sarcinam ferre non potuisse, dum Core, Daiban & Abyron, cum affecit totaq; substantia absorbit, quod idem in morte Salvatoris minata est, dum petra scinderentur, terra motus fieret, tumuli resignarentur. Aqua quæ navium portenta, & ingentes illas classes, quarum una Xerxis ter mille naves continebat, suffert, peccatum non sustinuit, dum se de Jona à facie Domini fugientis inobedientiâ ex-

orta tempestate vindicat, fugiebat Jona Dominum, at pro eo pugnat orbis terrarum. Cum navem fuisset ingressus, ait apposite ut omnia alia B. Chrysost. turbantur maria, fluctus elevantur, & profundum pelagi arena monstratur. Et sicut fidele mancipium cum servum fuga lapsus, nonnullis etiam communi Domino pretiosis ablatis, omni animositate insisteret, nec ante derelinquit nisi cum præservaverit Domino: Sic & mare conservum agnitum, non alieno patrocinio, nullius postulato subsidio, sed propria virtute commotum, ut sibi redderetur exposcit. Nihil enim æque grave & onerosum invenes, ac peccatum. Dicit scriptura timuisse Nautas exortâ tempestate, & misisse vasa ut alleviarent navim, arbitrabantur inquit B. Hieron. solito onere navem pręgravari, & non intelligunt totum pondus esse fugiivi Propheta.

Deponamus igitur prementem hanc & mergentem peccatorum sarcinam, uti B. August. monet tract. 2. in Joh. Tom. 9. sed deplorandus hic est stupor mundi, qui gravitatem hujus oneris non perentiscit: adeoque se periculo summo exponit: à quo liber esse posset, si maturè se importabili illo peccatorum iugo exoneret: Ut enim arboris truncus in fluvio gurgite natans, facile ad litus attrahitur, at ubi iterum attingit, ponderis gravitatem sentit, qui trahit: Ita peccatum, quoad in his fluctibus jactamur, leve apparet, ejusq; onus non percipimus: hinc etiam illud leviter perpetramus: at cum terra appropinquamus mortis horâ nos vocante, ita apparet grave, ut ferundo ei pares esse ferre deesperemus.

Tanta nimirum peccati est gravitas. Maxima verò ejusdem etiam est turpitudine & foeditas.

Peccator enim, conscius sibi, quod rem probrosam & ignominæ plenam aggrediatur, latebras quærit, lucemq; teste Christo odit, Joh. 3. v. 20. adeoque cæcutit, & cæcorum more agit: estq; peccatum quasi paries oculis mentis objectus, qui non sinit justitiæ radium ad nos penetrare: Immo facit, ut neque præcipitium, neque gehennam, neque turpitudinem agnoscamus. Sicut Ebrius, dum vino se ingurgitat, nullum sibi incommodum inferri sentit: Ita peccator quoq; quoad se contaminat, nullas intellectui suffundi tenebras intelligit, quantumque mens spoliatur, non advertit: Quapropter non sine causâ peccatum *Uva acerba* Gregorius lib. 11. Moral. c. 15. comparavit, sic scribens:

Uva acerba peccatum est: nam uva acerba est fructus ante tempus: Qui enim uvam acerbam comedit, dentes ejus obstupescunt: Sic qui præsentis mundi delectatione paciscitur, interni ejus sensus ligantur, ut jam spiritualia mandere, id est, intelligere non valeat.

Peccatum igitur fugiamus omnes, ceu serpentem, fugiamus ceu venenum: fugiamus ceu causam omnium malorum, in hac & futurâ vitâ. Sed optandum potius hoc esse videtur, quàm sperandum: placet enim nimium hominibus peccatum, ut ut sibi ipsis æternum sic comparent exitium: Venit olim Dominus balistas, machinas, hastas, missilia, pila, aliq; instrumenta bellica, quibus mors afferri potest hominibus, ex arbore frugiferâ concinnari, sed è silvestribus & sterilibus eadem parari voluit, Deut. 20. v. 19.

Quam-

B. Augustinus tract. 2. in Joh. Tom. 9.

Peccati maxima turpitudine & foeditas.

Joh. 3, 20.

Gregorius lib. 11. Moral. c. 15.

Deut. 20, 19

Quando obsederis civitatem multo tempore, & munitionibus circumdederis, ut expugnes eam, non succides arbores, de quibus vesci potest, nec securibus per circuitum debes vastare regionem: quoniam lignum est, & non homo, nec potest bellantium contrate augere numerum. Si qua autem ligna non sunt pomifera, sed agrestia & in ceteros apta usus, succide & instrue machinas, donec capias civitatem, qua contrate dimicat.

Homines autem, & quidem Christiani, qui arbori bonæ & frugiferae comparantur, Ps. 1. v. 3. Jerem. 17. v. 8. è corporis sui membris, animæque facultatibus & sensibus, mortis instrumenta constituunt, armaque parare non erubescunt, quibus & creatorem oppugnent, & animabus suis mortem æternam afferant. O detestandam insaniam! Monstrum est peccatum omnium monstrorum monstruosissimum, abortivum est peccatum tenebrarum, mors æterna, diluvium commune animarum, naufragium universale, merum latrocinium, irreparabile damnum, rerum omnium pestis, & exitium: animam gratiâ divina privat: cœlo eam deturbat: inferni heredem designat: & in carcere demonum collocat. Peccatum Angelos cœlo exegit, innocentia statum pervertit, imaginem Dei destruxit, Protoplastos Paradiso expulit, diluvii causa exitit, populum Israeliticum & innumeros homines perdidit: peccatum Filium Dei unigenitum, Dominum gloriae, Autorem vitæ crudeliter afflixit, & ad mortem eamque acerbissimam pariter & ignominiosissimam pertraxit: & tot tamen homines illud depereunt? tot homines peccatum exuorice committere pergunt? Observate quæso, observate inquam, Christiani, quotquot esse cupitis veri, quid præceperit in Apocalypsi nostra Dominus, nimirum cavere, ne participes fiamus delictorum, quæ ad cœlum usque perveniunt, ut à plagis & pœnis quoque peccatorum liberemur.

V. Posito Antecedente, jure ponitur etiam necessarium consequens: Cum itaque Roma Papalis peccatis abundet in cœlum clamantibus, & flagitiis suis ultrices flammæ Deo extorqueat, non mirum est illam pœnis quoque atrocibus ac gravissimis affici & affligi: idcirco Spiritus sanctus peccata & pœnas hic conjungit: innuens, Deum pro suâ justitiâ sanctâ certo plagas Babyloni Romanæ immitturum, & inflicturum esse.

Num enim impunis Lucifer, vel Adamus, vel mundus primævus, vel Sodoma, vel Pharaon, vel Ægyptus, vel Jerosolyma evasit? Nequaquam, sed singuli divinitus ob commissa peccata graviter puniti fuerunt. Eadem fata jam jam partim experitur, partim verò propediem experietur Papatus, & plagis Ægyptiacis, pro merito suo involvetur: Exuti erant Ægyptii, altera vitæ parte, aquâ nimirum, quæ præcipuum est ex Elementis, & corporis nostri συστατικόν, Exod. 7. v. 19. Roma Papalis quoque jamdiu caruit aquâ vitæ, aqua illa ex petra, quæ est Christus, profluens: sanguinis tantum flumina conspiciens, cruore Testium & Martyrum Jesu Christi rubentia: sanguinem quoque sæpius biberunt sanguinolenti Pontificii, quia sanguinem sanctorum & Prophetarum effuderunt, Apoc. 16. v. 6. paratus enim calix furoris Domini persecutoribus Chri-

stianorum, Jerem. 25. v. 28. Bestiunculis molestissimis, ranis videlicet vexabantur Ægyptii, quæ ascenderunt super universam terram Ægyptiorum, Exod. 8. v. 5. & 6.

In gremio suo fovet Roma Papalis Ranas venenatissimas, Monachos puta Esauiticos: expresse enim nostra Apocalypsis testatur, quod ranis Deus Papatum puniverit, Apoc. 16. v. 13. de quibus Tomo commentariorum nostrorum quarto prolixè egimus. Et sanè digni sunt Romanenses hæc plagâ: Cum enim Legatorum Dei, Oracula salutaria deferentium respuant clamorem: quidni importunâ & molestissimâ Ranarum coaxatione discruciar eos Deus permittat? Urbem in Gallia olim ob ranas desertam esse Varro tradit: Rana Jesuitica certo certius interitum Urbi & sedi Romana afferrent: utut nunc pro columnis Throni Papalis habeantur.

Pediculis tertio Deus afflixit Ægyptios, exiguis quidem, & parvis, sed tamen infestissimis bestiolis, quæ vehementer cutem & membra ledere solent: Exponent Romanenses candidè, & sincerè, si viri sunt, edisserant, an non vermiculis mala conscientia adeoque immortalibus subinde torqueantur? Ela 66. v. 24. Sequebatur plaga quarta, in immisso omni insectorum noxiorum genere, hoc est, serpentibus, scorpionibus, & id genus aliis bestiis noxiis consistens, Exod. 8. v. 21. Sapient. 11. v. 16. Tales sunt in Româ Papali, ipsi Pontifices, Cardinales, Archi-Episcopi, & similes, erroneâ suâ doctrinâ & tyrannide plurimum doloris, & tormenti conscientis causantes, immò Papatus, ab antiquo serpente, & rufo Dracone totus agitur & regitur: Unde habitatio & custodia demoniorum in hoc capite decimo octavo dictus fuit v. 2. Quinto lue & strage pecorum Deus Ægyptios punivit, Exod. 9. v. 3. Ita carnibus quoque suis, & aliis necessariis privandam Romam Papalem Spiritus S. minitatus fuit, Apoc. 17. v. 16. & Apoc. 18. v. 14. Sexta plaga Ulcerum, & quidem pessimorum in homines & jumenta immissio fuit, Exod. 9. v. 9. & 10. Deuter. 28. v. 35. per ulcera, Origenes ait, argui dolosam & purulentam malitiam; per vesicam verò tumentem, & inflatam superbiam, per fervorem, iram ac furoris insaniam, homin. 4. in Exod. Papatus quoque totus scaturulceribus, uti ostendimus, Tomo quinto, ex Apoc. c. 16. v. 11. Grando plaga Ægyptiorum horrenda quoque fuit, Exod. 9. v. 18. 23. 24. & 25. Quis ignorat grandinem ταλαυνταίαν super Romam Papalem decretam esse? Apoc. 17. v. 21. Locustis octavo replevit Ægyptum Dominus, Exod. 10. v. 13. & 14. quæ segetes suo morsu eroderet, & adurere solent. Plin. lib. 11. c. 29. Locustis suis de fumo in terram exeuntibus, Papatus quoque Romanus ex iusta Dei vindicta non destituitur, Apoc. 9. v. 3. Indurante nihilominus Pharaone cor suum, tenebras densissimas & crassissimas, Deus ἀντιστοιχίως per integrum triduum pœnæ novæ loco immisit, Exod. 10. v. 22. Papale autem Regnum itidem totum est iudicio divino justissimo tenebrosum, Apoc. 16. v. 10. Tandem præmissa expilatione omne primogenitum Ægypti percussus fuit, Exod. 11. v. 6. 7. 8. Expilabitur quoque Româ Papalis, & desolata fiet ac nuda, Apoc. 17. v. 16. Primogenitum quoque suum, & primarium delictum Missa illud Idololum amittet: cum decem cor-

Jer. 25, 28.
Rana.
Exod. 8, 5.
& 6.

Apoc. 19, 13

Varro

Pediculi.

Es. 66, 24.
Insectorum
immissio.

Exod. 8, 21.
Sap. 11, 16.

Exod. 9, 3.
Lues &
strages pecorum,
Apoc. 17, 16.
Apoc. 18, 14
Ulcerum
pessimorum
in homines
& jumenta
immissio.
Exod. 9, 9.
& 10.

Deut. 28, 35
Origenes
hom. 4. in
Exod.
Apoc. 16, 11.
Grando.

Exod. 9, 18.
23. 24. 25.
Apoc. 17, 21.
Locusta.
Exod. 10, 13
14.

Plin lib. 11.
c. 29.
Apoc. 9, 3.
Tenebra
crassissima,
Exod. 10,
22.

Apoc. 16, 10
Omnis pri-
mogeniti
percussio.
Exod. 11, 6.
7. 8.

Psal 1, 3.
Jer. 17, 8.

Roma Pa-
palis pœna
divina ad-
judicatur.

Accommo-
datio plaga-
rum Ægy-
ptiacarum
ad plagas
Roma Pa-
palis.
Defectus
aqua.
Exod. 7, 19
Flumina
sanguinis.

Apoc. 16, 6.

Apoc. 17, 16 nua odio eam persequentur, *Apoc. 17. v. 16.*
Ira divina Quemadmodum autem Papatus peccata excipi-
gravitas. unt pœna crudeles ac horrenda: Ita nemo quoque
 nostrum aliud sibi persuadeat, vel imaginetur,
 quàm quod peccatis suis, præsertim ex proæresi
 & sæpius commissis, plagas divinas provocet ac
 coacervet: *Ira enim Dei semel exardescens, non*
facile sedari aut extinguere potest: quia ad infer-
num usq; ardet inferiorem: nec semel tantum se-
rit, sed septies propter peccata corripit, *Lev. 26. v.*
18. & Deut. 32. v. 22. Immo non finem Deus
 pœnis prius imponit, donec homines finem pec-
 catis suis ponant: Semper namque est *extensa,*
Es ereclæ ejus manus, quâ novum vulnus inflige-
 re queat, *Jerem. 18. v. 8. Esa. 9. v. 17.* Proinde
 mox humiliemur sub potenti manu Dei, *1. Petr.*
5. v. 6. ne tandem eis *vñ ad dñm tradamur,* &
 actiâ Satanâ, *orbitam impietatis decurramus* ad
 infernale usque præcipitium: quod avertere à
 nobis clementissimè dignetur Deus benignissi-
 mus, laudatus in secula.

VI. *Talionis legem & pœnam,* non humanitùs
Lex talionis inventam, sed à *Deo ipso dictatam & decretam es-*
à Deo ipso se, ex Apocalypsi nostrâ perspicitur: Sic enim
est dictata, Spiritus sanctus præcipit: Reddite illi sicut &
& decreta. ipsa reddidit vobis: *v. 6.* Et sanè, si *Testamen-*
tum vetus consulimus, expressè ibi talionis legem
 contineri videmus: *animam pro animâ, oculum*
pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu,
pedem pro pede, adustionem pro adustione, vulnus
pro vulnere, livorem pro livore, *Exod. 21. v. 23.*
24. 25. Qui percusserit animal, reddet vicari-
 um, id est, animam pro anima. Qui irrogaverit
 maculam cuilibet civium suorum, sicut fecit, sic fiet
 ei: *fracturam pro fracturâ, oculum pro oculo, den-*
tem pro dente restituet: qualem inflixerit maculam,
talem sustinere cogetur, *Levit. 24. v. 18. 19. 20.*
21. Non misereberis falsi testis, sed animam pro
 anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum
 pro manu, pedem pro pede exiges, *Deut. 19. v. 21.*
 Væ tibi qui prædaris, nonne & ipse prædaberis?
 & qui spernis, nonne & ipse sperneris, *Esa. 33.*
v. 1. per quæ quis peccat, per eadem torquetur,
Sap. 11. v. 17.

Hæc pœna Talionis, in legem XII. Tabula-
 rum relata, & dubio procul ex *Mose* desumpta est:
Agellius l. explicuit eam *Sextus Cæcilius,* apud *Agellium* lib.
20. c. 1. 20. cap. 1. & meminit illius *Aristoteles* lib. 5. *Ethi-*
lib. 5. Ethic. corum, ubi Rhadamanti justiciam sic describit:

εἴτε καὶ ὁμοῖα τὰ δ' ἐπέξε, δίκην ἐνδεῖα γένοιο.
Si quæ fecerunt, eadem patiantur & ipsi.

Talio quid? Est autem talio, vel *ἀντιπαισμός* Repassus, aut
Isidorus lib. Contrapassus, uti ab Aristotele vocatur, *similitudo*
5. c. 27. vindicta, ut quis talia patiat, qualia fecit: juxta
Alfonsus Isidorum, lib. 5. c. 27. Et si verò *Alfonus Sal-*
Salmeron, meron Tomo quinto, fol. 247. & 248. audacter
Tom. 5. fol. scribit, *legem talionis iniquam,* & à Christo in no-
247. 248. vo Testam. revocatam ac sublatam esse: in utro-
 que tamen graviter impingit: *Æquitatem* enim
 quod attinet, cum à Deo Lex ista oriatur, utique
 iniqua esse prorsus nequit: *Deus enim iniquus*
Exod. 1. 22. non est: Qui tamen hanc legem & verbis di-
Exod. 14. 28 fertis populo suo dictavit, & factis sæpius con-
Jud. 1. 7. firmavit: uti exempla *Pharaonis, Adonibese,*
1. Sam. 15. 33 *Agagi, Achabi, Hamanis, Jezabelis, Baara,*
1. Reg. 21. 13 *Zimri, Sallum,* & aliorum luculenter testantur:
1. Reg. 22. 38 *Exod. 1. v. 22. & c. 14. v. 28. Judic. 1. v. 7. 1.*
2. Reg. 21. 13 *Sam. 15. v. 33. 1. Reg. 21. v. 13. & c. 22. v. 38. 2.*
4. Reg. 15. 28

Reg. 21. v. 13. 4. Reg. 15. v. 28. & c. 16. v. 39. 4. Reg. 16,
1. Reg. 16. v. 16. Neque verò in novo etiam Te-
 stamento Legem hanc Christus sustulit, sed po-
 tius roboravit, inquiens: Qui gladium acceperit,
 gladio peribit, *Matth. 26. v. 52.* Eadem mensu-
 ra qua metemini merientur alii vobis, *Luc. 6. tur.*
v. 38. Qui in captivitatem duxerit, in captivita-
 tem vadet, & qui in gladio occiderit, eum oportet
 gladio occidi, *Apoc. 13. v. 10.* Ac licet Do-
 minus alibi Apostolis & Auditoribus suis incul-
 cet, Ego dico vobis, ne resistatis malo, *Matth. Aliud est*
5. v. 39. nihil tamen hisce verbis aliud, quàm
 privatam vindictam prohibet, quæ malè cum pœ-
 na talionis confunditur: Illam enim exercere
 solent homines iracundi, homines privati, &
 exercent plerumque illicito modo: ac illicitis
 mediis: Hanc autem talionis pœnam Deus
 Ter. Opt. Maxim. vel *ἀμείως,* vel *ἐμμέως* irro-
 gat: utendo operâ Angelorum: vel Magi-
 stratus, vel aliorum pro lubitu suo organorum:
 ut peccata hominum puniat, & vindicem se ha-
 bere oculum, Toti orbi manifestum reddat.

In promptu essent exempla illustria, quibus
 assertionem nostram solidè tueri, & adversus
 nugas Esaviticæ defendere possemus: sed quia
 passim in sacris & prophanis historiis illa occur-
 runt, nolumus lectori odiosâ eorum repetitio-
 ne molestiam creare: Unum tamen, & alte-
 rum, præter superius allegata, observationem
 singularem meretur. Celebris est puella illa sal-
 tatrix, quæ ab Herode impio caput amputari
 petiit: & talionis pœnam vel *ταύτοπαδείαν* di-
 vinitus immissam mox experta fuit: Cum enim
 fluvium glacie constrictum pedes transiret, ita mer-
 sa fuit, ut glacie statim caput à reliquo corpore re-
 sectum fuerit, teste *Nicephoro,* lib. 1. hist. Ec-
 cles. c. 20. Ingenti gaudio afficiebatur *Julianus*
Imperator, eum de interitu Christianorum cer-
 tior redderetur: vicissim verò tripudiârunt
 vehementer Antiocheni, cæde illius cognitâ:
 Epulis & festis publicis indulgebant: neque
 in Ecclesiis solum atque ad Martyrum monu-
 menta choreas agebant: sed & in theatris præ-
 dicabant crucis victoriam, subinde exclaman-
 tes: *vivit Deus, & Christus ejus:* referente
Theodorito, lib. 3. histor. Ecclesiast. c. 27.

Pemenes quidam, *senex solitarius,* cum oves
 aliquando pasceret, transeuntem peregrinum à
 canibus discerpi, & in conspectu suo comedi
 passus fuit: nec utut valuisset, liberare illum
 voluit. Conscientia identidem dictavit Pe-
 meni, quod vicissim bestię ipsum aliquando
 devoraturæ sint: quod factum etiam esse in
 Prato spiritali c. 166. dicitur: De *Entropio,*
Arcadii Imperatoris cubiculario, *Nicephorus*
 scribit, quod *Amhor legis fuerit,* Ne qui alicu-
 jus criminis convictus ad Ecclesiam fugit, tutus es-
 set: quin potius ex ipso Templo extraheretur, &
 pœna justâ afficeretur: Quid sit? Hic ipse *Eu-*
tropius ob commissum facinus ad aram quidem
 Templi confugit, sed impunis non evadit: extra-
 ctus enim inde capitale supplicium tulit, *Niceph.*
lib. 13. cap. 4. Plura vide exempla apud *Phi-*
lippum Cominæum, cap. 136. apud *Ælianum*
lib. 6. var. hist. apud *Philippum Camerarium*
cent. 1. c. 98. & 99. apud *Valerium Maximum*
lib. 8. c. 6. & alios. Certum enim est, & ma-
 net,

net. quod reddat Dominus unicuique secundum opus suum, Psal. 62. v. 13.

Quis igitur iudicia divina non contremiscat? inquit S. Augustinus. lib. de grat. & lib. arbitri. c. 21. Et graviter scribit S. Basilius: Tribulasti fratrem, expecta equilibrium: Rapuisti bona inferiorum, pugnis ac talitris impetivisti pauperes, pudescisti convitiis, calumniatus es, mentitus es contra ipsos, alienis nuptiis infidatus es, pejerasti, terminos patrum transposuisti, opes ac possessiones Orphanorum invasisti, viduas tribulasti, praesentem voluptatem bonis in promissionibus repositis praeulisti, expecta horum retributionem. Qualia enim unusquisque seminat, talia metet.

Hæc Basilius.

Viderit igitur Roma Papalis, quomodo se à pœnâ τῆ ἀντιπικροβολίας liberare velit: Recogitent & alii, verum esse, & experienciâ ipsâ comprobatum illum versiculum:

ὁ καθ' ἑαυτὸν ἐργάζεται, τοιοῦτον τέλει αὐτὸν ἰσχύει.

Qualia quisque facit, talis finis manet ipsum.

VII. Non ferre potest Deus, ut quis semetipsum exaltet & glorificet: ideò Roma quoque Papalis fastus, superbia, gloriatio, & sui ipsius glorificatio exitium ei hîc accersere dicitur, v. 7. Ecquis verò vel verbis, vel mente assequi potest, quantum sedes Pontificis, & ipse Pontifex Romanus super omnia, immò ἐπὶ πάντα λεγόμενον Θεὸν se extulerit, & Deum se esse ostentaret, 2. Thess. 2. v. 4.

Profectò.

Si mihi tercentum lingua totidemque sonarent
Ora, quot aethereorutilant sub vertice stellæ,
Non tamen ingentem fastum narrare valerem
Fastum illum, ante Deum quo turget Roma Papalis.

Hic ipse verò fastus, & sui ipsius glorificatio ac exaltatio βδελυγμία est in oculis Domini, quicunque etiam teterrimo isto vitio inquinatus deprehendatur: Christus enim aliquoties dixit: Quicumque, notetur benè: Quicumque se exultat, humiliabitur, Matth. 23. v. 12. Luc. 14. v. 11. Luc. 18. v. 14. Respexit huc sapientissimus Salomon, inquit: Negloriosus appareas coram Rege, Prov. 25. v. 6. Quod si vero coram Rege terreno gloriosi apparere prohibemur, quanto magis coram Rege cœlesti! utpote qui dispergit superbos mente cordis sui, Luc. 1. v. 51. Qui superbus resistit, 1. Pet. 5. v. 5. Rectè alicubi B. Augustinus de superbiâ scribit, quod omnium peccatorum sit initium, finis, & causa: Quia non solum peccatum est ipsa superbia, sed etiam nullum peccatum potuit, aut potest, aut poterit esse majus superbia: In hac enim initium sumpsit omnis perditio, Tob. 4. v. 14. Hæc Luciferum seduxit, quo minus in veritate perstiterit; Joh. 8. v. 44. hac Evam Sathanas decepit, Gen. 3. v. 4. Superbia defectio nem à Deo causatur, Syrac. 10. v. 2. ut recalcitent ejusmodi inflati homines Domino, Deut. 32. v. 15. eique dicant: Recede à nobis, Job. 22. v. 17. ideoque detestatio sunt in oculis Domini, Prov. 15. v. 5. novit ipsos eminus Psal. 138. v. 6. ac voluti sterquilinum in fine perdit: Job. 26. v. 6. Angelos certè superbientes, & seipsos exaltantes, ac glorificantes ad ima inferni barathra detrusit Deus, & in tartarum præcipitavit, 2. Pet. 2. v. 4. Chore, Daïan, & Abyron vivi in infernum descenderunt, non aliam sanè ob causam, quàm quòd se multum erexerunt, & super

populum Domini elevarunt, Num. 16. v. 3. Impius Pharaò ita superbivit, ut diceret: Quis est Dominus, ut audiam vocem ejus? Exod. 5. v. 2. Sed pœnas hujus superbiæ gravissimas tulit: In mari enim rubro cum toto suo exercitu suffocatus est: Exod. 14. v. 21. Cum Nebucadnezar adversus Dominum se extolleret, mox vesania correptus, ad bestias detrudebatur, Dan. 4. v. 30. Rex Babylonicus impunè putabat se dicere posse: Ascendam cœlum, & super stellas Deum me exaltabo, Esa. 14. v. 13. sed ecce pœnam superbiæ: Ad infernum enim detractus est, & ad latera sepulchri, Esa. 13. v. 15. Princeps Tyri non veritus est ita gloriari: Ego sum Deus, in Throno Dei sedi, in medio mari-um, Ezech. 28. v. 2. Quid autem ad hæc Dominus? sic respondit ei: Eò, quod elevatum est cor tuum, quasi cor Dei, Idcirco, ecce ego adducam super te alienos robustissimos gentium, & nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientie tue, & polluent decorem tuum: Interficient & detrahent te, & morieris in inieru occisorum, in corde maris: Morte incircumcisorum morieris, in manu alienorum: Ezech. 28. v. 7. 8. 9. 10. Insolentia Sennacheribi, Assyriorum Regis, nota est omnibus: mirum in modum exaltavit se, & omnibus Diis, immò ipsi v. etiam Deo Israelis insultavit, inquit: Non conturbet vos Ezechias dicens: Dominus liberabit nos: Nunquid liberaverunt Di gentium unusquisque terram suam de manu Regis Assyriorum? Ubi est Deus Emath, & Arphad? ubi est Deus Sepharvaim? nunquid liberaverunt Samariam de manu meâ? Quis est ex omnibus Diis terrarum istarum, qui eruerit terram suam de manu meâ, ut eruat Dominus Jerusalem de manu mea, Esa. 36. v. 18. 19. 20. Siluerunt sanè & obstupuerunt ad verba hæc homines: non siluit autem Dominus, sed graviter respondit: Cui exprobasti, & quem blasphemasti, & super quem exaltasti vocem tuam, & levasti altitudinem oculorum tuorum? Ad sanctum Israel. In manu servorum tuorum exprobasti Domino, & dixisti: In multitudine quadrigarum mearum ego ascendi altitudinem montium, juga Libani; & succidam excelsa cedrorum ejus, & electas abietes illius, & introibo altitudinem summmitatis ejus, saltum Carmeli ejus. Ego fodi, & bibi aquam, & exiccavi vestigio pedis mei omnes rivus aggerum. Nunquid non audisti quæ olim fecerim ei? ex diebus antiquis ego blasravi illud: & nunc adduxi, & factum est in eradicationem collium compugnantium, & civitatum munitarum, Habitationes earum breviate manu contremuerunt, & confusi sunt: facti sunt, sicut faxum agri, & gramen pascuæ & herba tectorum, quæ exaruit antequam maturesceret. Habitationem tuam, & egressum tuum, & introitum tuum cognovi, & insaniam tuam contra me.

Cum fureres adversum me, superbia tua ascendit in aures meas: ponam ergò circulum in naribus tuis, & frenum in labiis tuis, & reducam te in viam per quam venisti. Moabitæ itidem superbiâ perisse constat, ex Esaie c. 16. v. 6. & 7. Audivimus superbiam Moab, superbus est valde, superbia ejus, & 7. & arrogantia ejus, & indignatio ejus, plus quàm fortitudo ejus: Idcirco ululabit Moab, universus ululabit. Similia exempla plurima in sacris & prophanis historiis reperiuntur: Fugiamus igitur vanissimam superbiâ: utpote quæ est vexillu Diabolis,

Ælianus, lib. 6. var. histor.

Phil. Camevarius, cent. 1. c. 98

99 Valer. Max. l. 8. c. 6. Ps. 62. 13.

S. Augustinus lib. de grat. & lib. arbitri. c. 21

S. Basilius.

Pontificis Romani super omnia, quod Deus dicitur, elatio.

2. Thess. 2, 4

Deus odit omnes elatos & superbos.

Matt. 23, 12

Luc. 14, 11

Luc. 18, 14

Prov. 25, 6

Luc. 1, 51

1. Pet. 5, 5

Superbia peccatum maximum.

Tob. 4, 14

Joh. 8, 44

Gen. 3, 4

Syr. 10, 2

Deut. 32, 15

Job. 22, 17

Prov. 15, 5

Ps. 138, 6

Job. 26, 6

2. Pet. 2, 4

Num. 1, 63

Exod. 5, 2

Exod. 14, 21

Dan. 4, 30

Esa. 14, 13

Esa. 13, 15

Ezech. 28, 2

Ezech. 28, 7. 8. 9. 10

Esa. 36, 18. 19. 20

Esa. 16, 6

Iob. 41, 25. bolis, qui Rex vocatur super Filios superbia, Job. 41. v. 25. Vidi impium super exaltatum super cedros Libani, & transivi, & ecce non erit: & quasi videri eum, & non est inventus locus ejus, Psal. 37. v. 35. & 36.

Propheta Habacuc superbos Ebriis comparat: Quomodo vinum potantem decipit, sic erit vir superbus, & non decorabitur, qui dilatavit quasi infernus animam suam, Habac. 2. v. 5. Sicut enim capitis vertigine laborans, aut vino captus, in omnem lapidem impingit, & mille periculis est obnoxius, sic qui seipsum exaltat, quasi homo læsi, aut vino obruti cerebri, graviter impingit, & multa absurdè faciens, multis se deridendum exponit. Vanitatem & stultitiam superbiorum S. Chrysostomus hom. 59. in Matth. alio simili pulchrè ostendit. Si quis cum statura cubitus sit, instar montium, imò etiam altiore se putet, ac idè seipsum, quasi montes excessurus, erigat, nullum jam aliud signum ejus insanix quæreremus: Sic cum hominem inflatum vides, qui seipsum præ cæteris exaltat, nullum aliud signum vecordix hominis exquiras. Hæc Chrysostomus.

B. Augustinus. Fumivendulis superbos B. Augustinus assimilat. Quemadmodum enim fumus à loco ignis erumpens, in altum extollitur, & ipsa elatione in magnum globum intumescit, sed quanto globus ille fit grandior, tanto etiam fit vanior: Sic Impius, quo magis se exaltat, eo magis deficit. Verum igitur, imò verissimum manet, quod tritus versiculus habet:

Magnare repente ruunt: summa cadunt subito.

Dicta hæc sibi sciat Papa Romanus cum sede suâ, quam gloriatur esse Apostolicam: Adeo enim sordet Papatus præ fastu, superbiâ, insolentiâ, ut sub sole majus, & crassius superbiæ exemplum nullum, quàm in Papatu reperiatur. Non dicam nunc de pedibus Papa spurcissimis, quos osculo honorandos magnatibus, ipsisque Imperatoribus porrigit: imò quos lacratissimorum Imperatorum cervicibus inclinatis imponit, inquiens: Impleri sic in Papa, quod Psal. 91. scribitur: super Aspidem & Basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem; quod Friderico Barbarossæ Imperatori laudatissimo Alexander III. Venetiis publicè fecit: testibus Urspergeni, & Platina: nolo jam urgere, quod Papa Stratoris officium Imperatoribus imponat, distinct. 96. Die Kånser sollen gleichsam wie Stalbüben oder Stalknecht seyn / und dem allerheiligsten Vatter den Zaum und Stegzeiß am Pferd halten. Annon hoc diabolicam olet superbiam flammis infernalibus puniendam?

Sed mitto hæc, quæ alibi fusiùs tractavimus: lubet hæc vice tantum paucis significare, quomodo Papa Romanus divinitatem affectaverit, imò supra Deum ipsum, supra verbum ejus, & supra sacra omnia se extulerit: Gloriatur namque quod omnia jura in scrinio pectoris sui habeat: etiamsi Idiota, & sui etiam immemor sit: quod omnes mortales sibi habeat subditos (Deo hoc aliquin adscribitur) quod Romano Pontifici omnis humana creatura de necessitate salutis subsit: quod ei tradita sit omnis potestas in cælo, & in terrâ, juxta illud Matth. 11. omnia mihi tradita sunt à Patre meo, quod non solum super omnia temporalia,

sed etiam super angelos iudex constitutus sit: quod rerum naturas immutare, & de nihilo aliquid facere possit, quod potestatem absolutam habeat pro arbitrio (Franc. de Ripâ) quod Papa potestas extendat se ad cælestia, terrestria, infernal. a. (Ant. Florent.) quod omnia sint subiecta pedibus ipsius, juxta Psal. 8. oves, id est, fidelium anima; boves, id est, Judæi, pecora campi, id est, Ethnicæ, volucres cæli, id est, beati cælestes, & pisces maris, id est, anime defunctorum in igne purgatorio: quod Deus terrenus sit (Felinus) quod super universalem sit Ecclesiam, ut in concilio Florentino determinatum est. Quod Papa Romanus à nemine in terris judicari queat (Bellar. Tom. 1. part. 1. fol. 809.) quod Papa sit summus iudex in controversiis fidei, & morum dijudicandis [Idem fol. 953.] quod papa iudicium in rebus fidei sit certum, & infallibile, & non ullo modo aliquid hæreticum definire possit. (fol. 956.) Hæc universa & singula, Prasuli Romano, dignitates & potestates Dei altissimi luculenter adscribunt: eundem pro Deo in proscenio Templi se ostentante venditant, & sic juxta Paulinum vaticinium, Papam Romanum non presumptivè, sed oculari demonstratione Antichristum creant. Quid porro sibi vult illud, juxta Philippum Decium Canonistam, quod Papa supra jus, contra jus, (intelligetam divinum, quàm humanum) omnia possit? Quid sibi vult illud, quod Carolus Ruinus conf. 109. num. 9. v. 5. Carolus Papa hoc axioma attribuit, eum posse contra Pauli Ruini Epistolam statuere: hoc est, contra Spiritum sanctum, verum & æternum Deum, aliquid decernere. Sed sufficiant ista de fastu & insolentiâ Pontificali.

IIX. Quemadmodum verò superbiam Dominus execratur, ita per luxuriam quoque & carnis delicias ad indignationem provocatur: Inter causas enim excidii Romæ Papalis hæc etiam Spiritus sanctus refert, quod in deliciis fuerit: & genitrix Apocal. 8. vers. 7. ubi delicia illicitæ, impura, impudica, & impia notantur. & genitrix enim non simpliciter luxuriari, & lascivire significat, sed cum immani petulantia, quasi ferociter, unde de viduis lascivis Apostolus ait, quod adversus CHRISTUM luxuriat, 1. Timoth. 5. vers. 11. Quanta verò in Papatu regnet lascivia, quàm vulgaris ibi sit ipsa Sodomia, aliquoties jam luculentè demonstravimus. Nos aliorum exemplo cauti fiamus, & ab ejusmodi deliciis abstinere, nobis ipsis æternum exitum non accersamus. Carnalis namque lantia, Diaboli est nequitia: & notum est regi, imitator illud exemplum Antediluviani mundi, de quo rectè dici potest, & genitrix, in deliciis fuit, & vixit: erant enim, comedentes, bibentes, nubentes, & nuptiis eradentes, scilicet illicitis mediis, & modis, Matth. 24. v. 38. Moses namque ait, vidisse tunc Dominum: quod multa malitia hominum esset in terrâ, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, Genes. 6. vers. 5. Sequuta igitur est pœna gravissima Cataclysmus nimirum universalis: De Israelitico quoque populo dicit Apostolus, quod voluptati fuerit deditissimus, & hortatur, ne similes ipsi efficiamur, 1. Corinth. 10. v. 8. Unusquisque potius vas suum possideat in sanctificatione, non in passione concupiscentiæ, 1. 1. Thes. 4. 4. Qui enim scortatur, in pro-

1. Cor. 6, 9, 20. proprium corpus peccat : Nostrum autem corpus templum est Spiritus sancti, quem habemus à Deo, nec sumus nostri : Empii enim sumus, 1. Corinth. 6. v. 19. & 20. Notetur verò, ab omni Luxuria & libidine Christianis abstinendum esse : ne videlicet adulterium committant, Levit. 20. v. 10. ne incestuosè cum cognatis & Affinibus se commisceant, Levit. 18. v. 6. & seqq. hoc enim scriptura vocat scelus operari, Lev. 20. v. 14. Ne alienum in sinu foveant, Prov. 5. v. 20. Ne concupiscentia oculorum insaniant, Ezech. 23. v. 16. sicut uxor Potipharis, Genes. 39. vers. 7. Nec curam carnis ad concupiscentiam agant, Roman. 13. v. 14. Gravissimas enim pœnas minatur lascivus Dominus, quod, qui talia agunt, Regnum Dei hæredituri non sint, 1. Corinth. 6. v. 9. Gal. 5. v. 21. Irasci enim vult illis Dominus, Jerem. 5. v. 29. Et testis velox esse adversus ipsos, Malach. 3. v. 5. ad animarum perditionem & plagarum congregationem, Proverb. 6. v. 32. & 33. Quantum enim quisque è gnavitate tantum tormenti & luctus vicissim accipit, Apocal. 18. vers. 7.

Insolentia Papistica ob felicitatem temporalem. Rob. Bellarminus. IX. Magna sedis Romanæ est insolentia, ob felicitatem, quâ gaudet, temporalem : Sedeo, inquit Regina, & vidua non sum, & luctum non video. Adeo quidem, ut ex hac nota, Robertus Bellarminus veritatem Romanæ Ecclesiæ probare contendat : non secus ac hodiè Esavitzæ ad ravim usque clamitant fortunam bellicam, quæ à partibus Romana Ecclesiæ hæctenus fuit, vel solam sufficere ad veritatem ejus probandam & asserendam. Elumbe autem, & ficulneum planè hoc est fundamentum : Si enim Spiritus sancti consulimus oracula, veræ Ecclesiæ notam crucem potius & afflictionem, quàm felicitatem temporalem haberi reperimus. Abyssus enim Abyssum invocabat, cum in aquis Diluvii Arca Noë, vel Ecclesia illius temporis nataret, Gen. 7. v. 18. Arca Domini terebat super aquas, inquit Moyses, Gen. 7. v. 18. Quantis pressuris & afflictionibus Ecclesia Dei sub Pharaone exposita fuerit, Moyses prolixè describit, Exod. cap. 1. v. 2. & seqq. Nec mitior aura spiravit tempore Judicium, ut subinde Salvatoribus Dei populus egerit : sub Samuele in primis, ipsa arca Domini in manus Philistæorum pervenit, 1. Sam. 4. v. 11. Cursum Ecclesiæ sub Regibus si consideramus, fata ejus in Babylonica illa captivitate si expendimus, parum certè felicitatis temporalis, quâ floruerit Ecclesia Dei, animadvertere possumus. Id potius in ipsa impletum fuisse palpamus, quod Dominus dixit : Ut mulierem derelictam, & moerentem spiritu vocavit Dominus, & uxorem ab adolescentia abjectam, dixit Deus tuus. Paupercula, tempestate convulsa, absque ulla consolatione, Esa. 54. v. 6. & 11. Unde & querela illa enata est, Psal. 129. v. 1. sæpè affligerunt me à juventute mea, dicat nunc Israel : sæpè affligerunt me à juventute mea. Philistæi nimirum, Ammonitæ, Midianitæ, Hethæi, Phereas, Assyrii, &c. Neque aliter cum Ecclesiâ novi Testamenti comparatum est, de qua prædixit Dominus : plorabitis & lamentabimini, Joh. 16. v. 20. In eas enim nonnunquam redigitur angustias, ut fluctibus tota quasi operiatur, Matth. 8. v. 24. Draco quoque magnus persequitur illam, mittitque serpentes ex ore suo aquam cen flumen, ut Ecclesiam faciat rari à flu-

Cruce potius, quam temporalis felicitas vera Ecclesiæ nota est. Gen. 7. 18.

Exod. 1. 2. 1. Sam. 4. 11.

Esa. 54. 6. & 11. Ps. 129. 1.

Joh. 16. 20. Matth. 8. 24.

mine, Apoc. 12. v. 13. & 15. Non igitur tantum ἀγῶνον, sed & ἀντιῶνον hoc, quod à felicitate temporali desumitur, est argumentum : à Judæis mutuatum, qui itidem clamitabant, Jerem. 44. v. 16. 17. 18. Responderunt omnes Judæi, qui habitabant in Ægypto, sermonem, quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te : Sed facientes faciemus omne verbum quod egredietur de ore nostro, ut sacrificemus reginæ cœli, & libemus ei libamina, sicut fecimus nos & patres nostri, reges nostri & principes nostri in urbibus Juda, & in plateis Jerusalem : & saturati sumus panibus, & benè nobis erat, malumque non vidimus. Ex eo autem tempore quo cessavimus sacrificare reginæ cœli, & libare ei libamina, indigemus omnibus, & gladio, & fame consumpti sumus. Immo non Judaicum duntaxat, hoc est argumentum, sed & planè Ethnicum, teste Symmacho, in Epist. 30. apud Ambrosium, ubi disputat, in veteri Romanorum religione ideo permanendum esse, quod illorum Respublica florentissima & amplissima fuit, quamdiu fovem & Apollinem coluerunt. Ecquis verò ignorat, ipsos quoque Mahometanos & Turcas sic arguere? Sed graviter obstitere sancti patres huic à temporalifelicitate desumptæ objectioni : Audiamus Justinum Philosophum & Martyrem, qui in quæstionibus & responsionibus ad Orthod. q. 126. pag. 368. sic quærit : Quomodo Gracismus & Paganismus non probetur esse sanctior Christiana religione, quandoquidem quamdiu in urbibus ille obtinuit : omnis ibi & in agris eorum prosperitas, & rerum abundantia viguit : idque cum illa crebro bellis premerentur, ex quo autem in eis Christiana invaluit professio, domibus, & civibus, & reliqua copiarum ubertate sunt destituta, & quia vix reliquias, quæ à Gracis olim extructæ sunt, adificiorum retinentes, quod aliquando urbes fuerint, ostendunt ; utriusque & veteris felicitatis, & recentis solitudinis causas esse, utrosque cultus præseferunt.

Apoc. 12, 13. & 15. Jer. 44, 16. 17. 18.

Sym. Epist. 30. Ambr.

Justinus Philos. & Martyr. in quæstionibus & responsionibus ad Orthod. q. 126. pag. 368.

Solutio.

A Domino Deo, qui solem suum exoriri sinit super bonos ac malos, & pluviam mittit super justos & injustos, utrisque in hac vita corporalis suppeditatur splendor. Cujus enim potentia mundus conditus est, ejus quoque providentiâ administratur. Itaque cum justiores se esse viderint, suscepti pro verâ religione laboribus ; rebus autem vitæ hujus impiis seu pares, (seu impares, excitari debent) ad futura vitæ spem & expectationem : in qua est premii & pœna differentia, justorum & injustorum discrimen, sicut dictum est. Porro quod Paganismo vigente, urbium & regionum factæ sint vastitates, testatur vastities & solitudo Babyloniorum, & Assyriorum, & Ninivitarum, & caterorum plurimum populorum. Aliquam verò urbem utrorumque, bitorum scilicet & impiorum, desolatam esse, Christianismo obtinente, monstrare non est. Ex ubertate autem & prolixo proveniunt frugum domorumque, ut urbium & agrorum solitudine de sanctitate eorum, qui aliis præstent, conjecturam capere non licet : Domino Deo, ex utilitate omnium mortalium, res huiusmodi præbente atque aufere : sed sanctitas eorum, qui aliis sunt præstantiores, ex bonis, quæ animi destinatione ab eis perficiuntur, operibus dijudicatur. Enim verò ut homines demonibus in sacris hostiæ offerrentur (immolaverunt, inquit, filios & filias suas demo-

demonibus) & ut qui Deo convenit, in animis exhiberetur honor, Gracis rerum potentibus, est factum: Christianis autem invalescentibus, nefaria huiusmodi Gracorum sive Paganorum sacra sunt prohibita. Ex talibus ergo rebus, tanquam quibusdam notis, Christianorum sanctitatem dignoscere oportet; & non ex frugum affluentia & aedificiis, non ex urbibus & agris.

B. Augustinus lib. 1. de civit. Dei, c. 8. inquit. Placuit divina providentia preparare in posterum

bona iustis, quibus non fruuntur iniusti: & mala impiis, quibus non excruciantur boni. Ista verò temporalia bona & mala utrisque voluit esse communia, ut nec bona cupidius appetantur, quæ mali quoque habere cernuntur, nec mala turpiter evitentur, quibus & boni plerumque afficiuntur. Inter est autem plurimum qualis sit usus, vel earum rerum, quæ dicuntur adversa. Nam his bonis temporalibus nec bonus extollitur, nec malus frangitur, malus autem ideò huiusmodi infelicitate punitur, quia felicitate corrumpitur. Ostendit tamen Deus sæpè etiam in his distribuendis evidentius operationem suam. Nam si nunc omne peccatum manifesta plecteretur poena, nihil ultimo iudicio reservari putaretur.

Hieron. Tom. 3. fol. 85. Pertinet huic effatum Hieronymi, Tom. 3. fol. 85. Fundendo sanguinem, & patiendo magis, quam

B. Chrysostomus 1. Cor. hom. 25. crucem & persecutiones, Evangelii vocat

characteres. Nemo proinde moveatur fumo isto Romanæ sedis, quod Regina sedeat, lucrumque non videat. Si enim inde firma fit ad ostendendam Orthodoxiam conclusio, certabit ilicò Turca, & Mahometicolarum Synagoga, quæ majori quam Ecclesia Romana felicitate triumphat. Neque enim semper Pontificiis etiam omnia ex voto successerunt, quod vel sola Anglia luculenter testatur. Anathematizabat Sixtus V. Elisabetham Angliæ Reginam, subditisque à juramento absolutis Angliam Hispano donabat. Hic titulum sua opinione honestum nactus invadendi Angliam, mox potentissimam classem, navibus 50. grandibus 20000. veteranis militibus, nautis 10000. tormentis 2650. constantem, pyrioque pulvere, globis, annona, ac reliquis necessariis instructissimam, diversis in locis, integrum ferme triennium parat: spe fretus indubiâ, se victorem evasurum. Aliud autem & contrarium planè eventus docuit: quemadmodum & Eugenius IV. infelici Marte Bohemos oppugnavit. Et si maximè ex voto succedant Romanæ sedi omnia, τὸ ὅλον, tamen est duntaxat hæc felicitas, non αἰώνιος: Unâ siquidem die venturas prædicit Spiritus sanctus plagas ejus: mortem, luctum, & famem: ut ploraturi sint illam, & plancluri Reges terræ, quicum illa scoriatæ sunt, & in deliciis vixerunt: cum viderint fumum incendiæ ejus. Ita vinum gaudii Papalis in merum convertetur doloris absinthium: occenturis & lamentatoris multis: Væ væ civitas illa fortis, quoniam in una hora venit iudicium tuum. Hæc non ex phanaticorum somniis, sed ex Spiritus sancti oraculis depromimus prognostica, & certi sumus, ne jota quidem unum de illis perituum esse. Veniat, veniat illa dies: ve-

niat veniat illa hora, dies iudicii Domini, dies damnationis, horæ incendii, & excidii Babylonicæ.

X. Terrere verò & dubios reddere nos potest potentia sedis Romana, quæ tanta est, tam amplissima, ut ne Imperatores quidem ipsi illam enervare, aut coercere potuerint. Frustranea quoque aliorum fuisse novimus consilia, sedemque Papalem subinde adversus impetus hostiles victoriam reportasse. Unde & post hac ἀδύνατος fore censetur, ut adversi quid ei obtingere queat. Sanè, si humanis viribus diruendam & devastandam Babylonem statuere-mus, haud immerito magnam apud nos de eventu felici dubium oriretur. Nequaquam verò humanis consiliis aut molitionibus tantum opus tribuimus, sed soli valido & omnipotenti Deo: de quo hic Johannes Theologus inquit, v. 8. quia fortis est Dominus Deus, qui iudicabit illam. Fulcrum profectò hoc est firmissimum spei nostræ, de interitu & excidio sedis Romanæ Papalis. Dominus, Dominus iudicabit, vel damnabit, & puniet illam, Dominus, Deus fortis, ἰσχυρός, & validus, inquit Johannes Theologus, Dominus non ἰσχυρός tantum, sed & ἰσχυρότερος, Luc. 11. v. 22. Enim verò, si tam validus & potens fuit Dominus, ut Pharaonem totumque exercitum ejus, ut Sennacheribum, copiasque ejus: immò, ut Luciferum cum Angelis suis delere, & ad Orcum detrudere potuerit: quidni Meretricem quoque Babylonicam dignis plagis excipere, eamque tormentis externis, ac æternis subicere queat? Validus est, fortis est, potens, immò omnipotens est Dominus Deus, qui iudicabit illam, non curans ronos hominum: non horrens ipsum sedis Papalis Fundatorem & Patro-num, Diabolum. Vel unico fulmine non secus ac Sodomam & Gomorram Dominus Deus validus Romam Papalem excindere potest.

Pulchrè B. Lutherus in Genesi Tom. 6. Lat. Witeb. fol. 65. fac. b. explicat, quantas Pontifices Romani cum Caino pœnas effusi sanguinis daturi sint! verba ejus sic habent: Annon Deus majorem curam Habelis gerit, quam ipse potuisset de se gerere? Quomodo enim vivus Habel eam vindictam posset exercere in Fratrem, quam nunc Deus mortuo eo exercet? Quomodo vivus posset ita horribiliter judicare fratrem, sicut à Deo iudicatur? Nunc enim clamat sanguis Habel, qui cum viveret, placidissimus erat. Nunc Habel coram Deo accusat fratrem, quod sit homicida, qui vivus omnes fratris injurias dissimulaverat. Quis enim prodit Cain, quod occiderit Fratrem? Nonne sic textus dicit? Sanguis Habel, qui nunc assiduus clamoribus aures Dei & hominum obtundit.

Hac inquam plena sunt consolationis præsertim nobis, qui patimur persecutionem à Pontificibus & impiis Principibus propter doctrinam. Extremam crudelitatem in nos exercuerunt. Non in Germania solum, sed ab aliis quoque Europæ partibus in pios homines sævitum est. Hoc peccatum Papatus tanquam jocus negligit, immò putat cultum Dei esse. Cubat itaque adhuc peccatum hoc in foribus, sed tempore patefiet. Non enim tacet sanguis optimi & constantissimi martyris Leonhard Kaifer effusus in Bavaria. Non tacet sanguis Henrici Zutphaniensis effusus in Diemaribus. Non tacet sanguis

Dominus Deus iudicabit Romam Papalem.

Luc. 11, 22.

B. Luth. Tom. 6 Lat. Witeb. fol. 65. fac. b.

nostri Antonii Angli, ab Anglis suis crudeliter & indicta causa interfecti. Taceo mille alios, quorum nomina etsi minus clara fuere, tamen & confessionis & martyrii fuerunt socii. Horum omnium sanguis non tacebit, coget suo tempore descendere Deum de caelis, & facere judicium in terra, intollerabile hostibus Evangelii. Non igitur putabimus, sanguinem nostrum à Deo negligi, non putabimus, afflictiones nostras Deum non respicere, etiam lacrymas nostras in utrem suum colligit, sicut Psalm. 56. loquitur. Et clamor sanguinis piorum penetrat nubes & caelum, usque dum perveniat ad thronum Dei, & hortetur ad vindicandum sanguinem justorum, Psalm. 79. Sicut autem nobis hac ad consolationem scripta sunt, ita adversariis nostris sunt scripta ad terrorem. Quid enim putas Tyrannis istis auditu horribilius esse, quàm quòd interfectorum sanguis clamat, & assidue coram Deo eos accusat? Est quidem Deus longanimis, praesertim nunc sub finem mundi. Itaque peccatum cubat longius, non statim sequitur vindicta. Sed profectò verum est, Deum hoc peccato gravissime offendi, nec unquam impunè abire passurum esse.

Hoc de Cain judicium, ego quoque credo primo die non esse factum, sed intercessit tempus aliquod. Est enim Deus natura longanimis, quòd expectat conversionem peccatorum. Sed non ideo nunquam punxit, est enim iudex justus, tum vivorum, tum mortuorum, sicut profiteamur in Symbolo fidei nostra. Hoc judicium statim in principio mundi cum istis duobus fratribus exercet, vivum homicidam judicat & damnat, mortuum Habel justificat, Cain excommunicat, & in eos angores impellit, ut tota creationis machina ei videatur angusta esse. Nusquam enim se tutum esse videt, postquam Deum huius sanguinis vindicem fore videt. Habeli contra dat securam latitudinem, non terra tantum, sed caeli quoque. Quid igitur dubitamus quin Deus in corde suo ponderet & numeret afflictiones suorum? quin lacrymas mensuret, easque perscribat in Adamantinas tabulas, quas nulla ratione delere hostes Ecclesiae poterunt, nisi sola poenitentia.

Patienter proinde diem illum, vel horam potius unicam expectemus. Veniens Dominus Deus validus veniet, & non dabit perpetuam fluctuationem iustis.

Luc. 19, 45. XI. Ne quis simpliciorum dubitet, num in Papatu negotiatio & mercatura tanta exerceatur, quanta hic vers. 12. & 13. describitur, operæ precium est, de nundinatione Romano-Papistica aliquid disserere: ut pateat Lectori, nec hanc Papatus maculam, vel turpitudinem Spiritui sancto ignotam fuisse: aut irreprehensam mansisse: Et quidni reprehenderet illam Dominus? cum ne nummularius quidem Hierosolymitanis pepercerit? Luc. 19. v. 45. Et sanè mercaturam istam, B. quoque Petrus praedixisse videtur, describens homines, qui per avaritiam negotientur de hominibus, (πλάσους λόγους ἡμᾶς ἐμυνοῦσάντας) 2. Petr. 2. vers. 3. quos juxta Aventinum Probus Episcopus Tullensis vultures, & teste Panormitano, Rex Alphonsus, Harpyias Romana curia nuncupavit. Certum enim, & longè certissimum, quòd Papa Romanus mercatura sua, & blandimentis ac illeceamentis totum orbem Christianum depradatus sit, omnesque plantagines à cedro libani, usque ad hyssopum, qui crescit, in pariete diripuerit: vendendo remissionem peccatorum, minorum & maximo-

rum, secundum taxam & pretium, quod pro lubitu constituit.

Sacramenta quoque sua initiationis, confirmationis, ordinis, unctionis, & similia carissimo ære vendidit. Ita quidem, ut pro unico Archi-Episcopatu Moguntino 30000. florenos ante annos centum adhuc, postulaverit. Nec latet, quantam mercaturam exercuerit Roma Papalis, in dispensationibus matrimonialibus, quo ad illos etiam gradus, qui ipso jure divino sunt prohibiti. Et quàm obsecro foecundissimus fuit haecenus, hodieque viget etiamnum provenus, ex missis innumeris, quæ in omnibus mundi Angulis, non tamen gratis, sed pro certo pretio celebrantur? Huc referantur cerei agni decies mille, quos noviter Electus Pontifex consecrat, & magnum inde thesaurum, quinquaginta nimirum tonnas auri ad minimum, (quilibet enim cereus Agnus 500. flor. aestimatur) sibi comparat. Ex jubileis, & indulgentiis tot auri tonnae Pontifici Romano accreverunt, ut Magnatum ipsorum loculi penitus ferè exhausti & eviscerati fuerint.

Hoc ipso currente anno quo Jubilæus Romae celebratur Urbanus Octavus nihil prius, nihilque antiquius habet, quam ut merces suas putidas, rancidas, & obsoletas, innumeris hominibus obtrudat, & auri argentiue copiam ingentem colligat. Referente Polydoro Virgilio lib. 8. c. 1. Bonifacius VIII. Primus jubileum annum instituit: illoque tempore tanta vis mortalium Romam confluit, ut vix commorandi spatium amplius in urbe amplissima & vastissima fuerit. Ecquis verò dubitet, plurimas auri tonnas tunc Bonifacium Octavum lucratum esse? ΣΥΝΤΟΜΩΣ depinxit mercaturam Papalem Beatus noster Hunnius, in præfatione tractatus de indulgentiis, ante annos 25. Roberto Bellarmino oppositi, Tom. 1. fol. 145 4. & seq. ubi sic scribit: Eores iusto Dei iudicio devenit, in regno Pontificio, ut si Judæi Domino Papa numerent pecuniam in sacra Taxa præscriptam & expressam, ilico ad blasphemias suas in IESUM Nazarenum impunè effundendas, synagoga illis permittantur adificanda. E-contra qui in hunc Iesum Nazarenum suam omnem spem, & fiduciam, & iustitiam summam, & aeterna salutis anchoram ita defigunt, ut solo ipsius merito, citra respectum bonorum operum (qua aliàs suo loco non damnant, sed laudant faciant ac precipiunt) in aeternum salvari cupiant: hi coram Papa & Cardinalium collegio tantum admittunt nefas, ut eos ferro flammæque necandos, & è rebus humanis exterminandos esse clamitent. Agite vos Jesuite, pulcherrimum hoc facinus excusate, palliate, fingite, pigrite, fucate & colorate: & hæc pudenda Babylonici scorti, id est, curia Romane tam fœdè prominentia, quibus tandem potestis cinctioris, contegite. Jam taxa illa sacra tenore ipso verborum, atque sono clamat, quàm turpem quàmque longissimè latissimèque diffusam nundinationem & mercaturam exercuerint, & ex sceleribus hominum atrocissimis, parricidiis, uxoricidiis, infanticidiis, presbytericidiis, laicidiis, veneficiis, sacrilegiis, furtis, incendiis, rapinis, perjuriis, bestialitate, seu sodomica peccatis aliisque nefandis detestandis & execrandis flagitiis lucrum sibi pararint ac questum fecerint Romani Pontifices. Et quia hæc illorum mercatura fuit in omnibus regnis, totiusque orbis Christiani provinciis agitata: promptum est hinc perspicere, quàm

1623.

Polydorus
Virgilius,
lib. 8. c. 1.

D. Aegid.
Hunnus,
Tom. 1. fol.
145 4. &
seq.

2. Pet. 2, 3.
Ioh. Aven-
tinus.
Panormi-
tanus.
Nundina-
tio, nego-
tiatio &
mercatura
Papalis.

quam uberes nulloque terminati numero proventus, ex istius Babylonica negotiationis deliciis perceperit Romana curia, ut impleretur vaticinium Danielis, qui Antichristum thesauris terra dominaturum esse per Spiritum sanctum jam olim prænunciavit cap.

II. Nihil jam dicam de annatis, quibus solis ex omnibus regnis Christianis corrasis in immensum ditati sunt Pontifices, quas licet in Basiliensi concilio damnatas, Eugenius ejus temporis Pontifex nihilominus exigere perrexit, idque sequentium aetatum Pontifices ad hodiernum usque diem continuaverunt. Non etiam dicam de donatione Constantini Magni, fabula gerris ficulis vaniore, & à multis etiam ante renatam Evangelii puram doctrinam gravissime refutata: cujus tamè prætextu proventus annui à Pontificibus & Cardinalibus, juxta curiæ Romanæ stylum, pro divi Petri patrimonio coram mundo nimis credulo jactabantur: non de ejusdem Petri Apostoli (olim adeo pauperis, ut sibi aurum & argentum non esse fateretur ipse) denario, per totum Regnum Angliæ collecto, ut annuatim per quæstorem Pontificis Romam misso, verba faciam.

Prætereo quoque levissimum illud inventum de redemptione Episcopalis Pallii, quod licet ex lino, nullo prorsus sumptu, artificio nullo, sed rudi, quod ajunt, Minerva, contextum sit, ut plurimum tamen non minoris vendebatur, quam triginta aureorum millibus. Quid verò si hunc morem mutuatus est Pontifex à Petro Apostolo, qui forsitan Matthia in locum Iscariotis surrogato tale pallium pro tanta summa devendidit?

Sed neque fusè persequar, quid taxa cancellariæ Romanæ Pontificiæ exegerit pro gratiis, expectativis, pro absentibus, pro simplicibus provisionibus, pro devolutionibus præsulatum & dignitatum, pro beneficiis præventionibus, commendationibus, & pensionibus, pro beneficiis vacantibus in curia Romana, beneficiis vacuariis, pro provisionibus Ecclesiarum & Monasteriorum per consistorium, pro commendis, pro facultatibus Episcoporum, pro facultate visitandi, pro expetitionibus in forma ratione congrui, pro coadjutoribus, pro literis majoris justitiæ, pro officiis Clericorum, & dignitatibus secularibus Ecclesiasticis, pro vicariatibus & feudis, pro absolutiionibus, pro laicis, pro expeditionibus, perinde valere, pro fructibus percipiendis in absentia, pro unionibus & applicationibus, pro dispensationibus ad duo, vel tria, vel quatuor beneficia, incompatibilia, pro gratia & facultate visitandi per procuratorem, pro legitimationibus, pro facultate eligendi confessorem, pro gratiis si neutri & perinde valere, pro dispensationibus, super vitis corporis, pro irregularitatibus, pro infractione votorum religionis & peregrinationis, pro absolutione casuum Papæ reservatorum, pro protonotariatibus & promotionibus Capellanorum, pro non obstantibus, pro prærogativis, annullationibus & pro aliis clausulis specialibus, pro defectu ætatis & natalium ad beneficia, pro translationibus, pro confirmationibus & concessionibus alienationum bonorum Ecclesiasticorum, pro indultis clericorum secularium, pro conservatoriis, pro revocationibus & reductionibus, pro exemptionibus, pro literis minoris justitiæ, pro fundationibus, pro toleramus, uti vocant, seu tolerantibus concubinarum, meretricum, & pellicum.

Et quis denique vel numerando saltem percensere queat omnes fraudes, imposturas, artes, aucupia, compendia, tendiculas, quibus in universis Ecclesiæ Christianæ regnis, locis atque angulis, ad quos Ponti-

ficiis jurisdictio, quam sibi vendicat, pertingit, negotiatus, laxatoq; reti tanquam supremus pecuniarum piscator, thesauros & opes mundi ad se pertraxit, & ex spoliis atque expilationibus regnorum pinguis ac dives factus est.

Historia testantur, Papam & Annatis aliisque redditibus, annuatim ex solo Gallia regno millies mille coronatos accipere solitum. Et Archiepiscopi Magdeburgensis Legatus, qui vixit anno 1436. tempore concilii Basiliensis, scribit in sylva locorum communium, quod tempore Martini Quinti Pontificis, ex Gallia 9000000. coronatorum Romam perlata sint, idque se ex ore Lugdunensis Episcopi audisse refert, & adjicit Auctor hæc verba: Judicet timoratus, quæ vorago hæc?

Hinc si cogitetur, quos habuerit ex reliquis regnis & provinciis, ex Italia, Hispania, Germania, Sicilia, Arragonia, Portugalia, Ungaria, Scotia, Hybernia, Dania, Suetia, Polonia &c. proventus annuos: promptum erit colligere; nulla eos æstimatione, nullo numero comprehendere posse. Hinc de Johanne XXII. Franciscus Petrarcha scribit, quod moriens in parata & præsentia pecunia reliquerit 25000000. coronatos. Nimirum hoc potuit amplissima illa, quam Dei spiritus Johanni servo suo demonstravit, negotiatio Babylonica.

Neque verò solus Pontifex ita fuit negotiatus, sed idem egit & adhuc agit omnis illius clientela, hoc est, Cardinales, ceteri Prælati atque Clerici: qui tanquam purpurata Babylonis institores, emptores, venditores & mercatores, inde mirifice ditati, quidam etiam ex deliciis hujus Mercaturæ Principes in terra sunt facti, juxta vaticinium Johannis de Apocalypica Babylone & Mercatoribus ejus editum, & in Papa ejusque conjurata factione Ecclesiastica sole clarius adimpletum. Hi cunctos angulos tabernis suis repleverant, varias excogitantes & exponentes merces, è quibus quæstum faciebant. Occupati erant circa oleum, linum, lac, butyrum, caseum, aquam, sal, ignem, fumigationes, cereos: è quibus aurum & argentum eliciebant singulari artificio. Similiter ex operibus supererogationis, id est ex castitate mirifica, paupertateq; benè prorsus intolerabili Monachorum: similiter ex veste Franciscana defunctis aptata, ex aliorum quoque ordinum cappis & cucullis, ex prælata defunctis cruce, ex campana sono, ex loco sepulture, ex vigiliis, ex anniversariis exequiis, ex demurmuratis cantionibus, ex ossibus demortuorum, ex ostentatis sanctorum reliquiis, ex peregrinationibus ad statuas & templa divorum, ex Missarum cum primis nundinatione, ex Missa de præputio Christi, ex Missa de spinea corona, Missa de tribus clavis, missis item celebratis pro navigantibus, militantibus, peregrinantibus, febricitantibus, negotiantibus, nubentibus, sterilibus, gravidis, parturientibus, & ut numero dicam, pro vivis ac defunctis. Hæc aliæque complura quæstus uberes & luculentos subministrabant Romani Pontificis servis atque mancipiis. His aliisque modis negotiabantur de miserorum hominum animabus, quas commemoratarum rerum nugacissimarum fiducia deceptas macularunt nequiter & impia sua doctrina latrocinium animarum exercuerunt horribilissimum. Quam lanienam animarum ante annos quadringentos, & quinquaginta, virgo Germana Elisabetha, prophetico spiritu insignis, cujus scripta Parisius impressa sunt cum præfatione Fabri, notavit & deploravit, & in istam Pontificum & clientela Pontificiæ crudelitatem plusquam Neronianam

nianam fulminavit hac longe gravissima sententia sub Dei nomine proposita: Dico vobis quod iniquitates terræ, quas absconditis PROPTER AURUM ET ARGENTUM, ascendant coram me, sicut fumus de igne. Nunquid non anima plus quam aurum & argentum, QVAS SUFFOCATIS IN IGNEM AETERNUM PROPTER AVARITIAM VESTRAM? Idcirco accusat vos religio vestra coram me. Ecce enim fœtere fecistis sanctificationem meam in cōspectu populi, & versa est in abominationem mihi. Occupastis principatum sanctorum meorum, & nescivi. Quid mihi & vobis, exasperatores mansuetudinis meæ: Vnde ascendistis turbare ovile meum, & aggravare cor meum super filios meos, quos genui in amaritudine anime meæ, in die laboris & angustiarum mearum.

Ne verò Lutheranos solos & primos impiam hanc mercaturam Papali Romæ objicere, & imputare conquerantur, in memoriam Lectori revocata cupimus, quæ aliquoties ex Abbate Urspergenſi, & aliis autoribus Pontificiis allegavimus: ubi disertissimis verbis nundinatio & negotiatio ſedi Romanæ Papali attribuitur.

Nicol. Cle-
mangis.

Ita Nicolaus Clemangis curiam Papalem freto confert ſiculo, dicitque eam ſorbere aurum, immo totum devorare mundum, inſtar ſcyllæ & Charybdæ, ita, ut vix poſſibile ſit, homines ſibi ab ea ſervare vel obulum. Et ruruſum ait: Roma eſſe VENALIA jura. PLUS DANTEM melius allegare: ibi nummum loqui, & leges tacere. Franciſcus Petrarcha ſic mercaturam Papalem depingit: Auro triſtis ſanctorum mollitur: Auro cœlum panditur: quid multis? AURO CHRISTUS VENDITUR. Baptiſta Mantuanus itidem non diſſimulavit negotiationē Romano Papificam, ſic ſcribens:

Franciſcus
Petrarcha.

Baptiſta
Mantuanus.

Quid miremur opes, recidivaq; ſurgere teſta.
Thuris odorati globulos, & cinnama vendit
Mollis Arabs, Tyræ veſtes: venalia nobis
Templa, ſacerdotes, altaria, ſacra corona,
Ignis, Thura, preces, cœlum eſt venale, Demq;

Cunradus
Celtes.

Adſtipulantur Mantuano Cunradus Celtes, ſcrip-
tor itidem Pontificius, in hæc verba erumpens.
Vendit Roma Deum, vendit ſacra, vendit ho-
nores,

Et pœnam & culpam venialis teſſera tollit.

Hujusmodi cum inſtitores Propolæ & Mercatores in Papatu Romano etiamnum hodiè inſtar circumforaneorum ubique terrarum graſſentur, mercesque Pontificiis extrudere contentur, iterum atque iterum neminerimus, ſubinde manifeſtius fieri, non aliam Babylonem, quàm Romam Papalem, vel Regnum Papale, in Apocalypſi à Spiritu ſancto depingi, & deſcribi.

Summa o-
mnium re-
rum mun-
danarum
& tempo-
ralium eſt
vanitas.
Apoc. 18, 7.

XII. Excidium Babylonis Papalis iterum nos admonet de vanitate ac inſtabilitate rerum temporalium, omniſque gloria & magnificentia mundana: Quæ enim aliquando criſtas attollebat, inquiens: Sedeo Regina, & vidua non ſum, & luctum non videbo, Apoc. 18. verſ. 7. quæ longo tempore in deliciis fuit, ſequæ eſpñviaoꝝ gloriſicavit, propter ingentes theſauros, auri, argenti, lapidum pretioſorum, Margaritarum, byſſi, purpure, ſerici, coccini, ligni thuyeni, vaſorum eburneorum, aliorumque de ligno pretioſiſſimo, & are, & ferro, & marmore, inſuper ob copiam cinamomi, odoramenti, unguenti, thuris, vini, olei, ſimila, trui-
ci, jumentorum, ovium, equorum, & hedarum, man-

Inſtabilis
fortuna Ro-
ma Papali.

cipiorum, & animarum hominum: Ea ipſa ſedes Papalis unâ die, omnibus plagis, & ſeveriſſimo Dei judicio exponitur: adeò quidem, ut fata ejus non ſatis deplorari queant: poma deſiderii animæ ipſius diſcedunt ab illa: omniaque pingua & præclara, (πάντα τὰ λιπαρὰ καὶ τὰ λαμπρὰ) pereunt ab eâ: Neque hoc ſatis: ſed Mercatores quoque ſuper excidio iſto tragicè exclamare coguntur: Va, va, civitas illa magna, quæ amicta erat byſſo, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide pretioſo, & margaritis: quoniam unâ horâ deſtituta ſunt tanta divitiæ, & omnis gubernator, & omnis in navibus verſantium turba, & nautæ, & qui in mari operantur, videntes fumum incendiſ Babylonis, pulverem ſuper capita ſua mittunt, cum fletu & luctu dicentes: Va, va, civitas illa magna unâ horâ deſolata eſt, Apoc. 18. à verſ. 8. us-
que ad 20. Nulla proinde Regnorum hujus mundi, gloriæque & felicitatis temporalis eſt ſtabilitas: ſed caduca, fluxa, & tranſitoria ſunt omnia: ſecundum illud Salomonis: Vanitas vanitatum, & omnia vanitas, Eccleſiaſt. c. 1. v. 2. Et B. Pauli παράγῃ τὸ χῆμα τῆ κόσμου τῆς γῆς: tranſit gloria mundi, 1. Cor. 7. verſ. 31. Fidem aſſertioni huic faciunt, non urbes tantum innumeræ, quæ olim fuerunt florentiſſimæ, nunc autem partim in cineres & favillas, partim verò in tantam miſeriam reductæ, ut ne umbram quidem priſtini floris repræſentent: ſed & Regna mundi ampliſſima, ipſæque Monarchiæ quatuor celeberrimæ, quarum tres radicibus extirpatæ: quarta verò & poſtrema, agoni jam eſt viciniſſima, totaque lutea, & fragiliſſima: ut momentis ſingulis univerſalem interitum nobis minitetur. Hæc rerum temporalium vanitas, & fallaciſſima inſtabilitas, mari vitreo & cryſtallino haud ineptè comparatur, Apoc. 4. v. 6. Et dehortari nos merito debet, ne mundanis nimium implicemur: aut amore eorundem decipiamur: Omnem enim divini amoris pinguedinem illa exhauriunt: hominesque eis ὀλεθρον, καὶ ἀπώλειαν, hoc eſt, in interitum & exitium demergunt, 1. Timoth. 6. verſ. 9. Sapienter Samuel Judæos monuit: Nolite declinare poſt vana, quæ non proderunt vobis, neque eruent vos, quia vana ſunt, 1. Sam. 12. verſ. 21. Idem noſtris ſemper obverſetur auribus & animis, quoties mundi illecebras inſidiari nobis animadvertimus. Vanitates ſunt illæ, & puræ putæ vanitates. Momentaneæ ſunt, & quovis puncto tranſitoria. Felix, & diutiſſimè felix ſibi videbatur Herodes, cum veſtitus veſte regia pro tribunali ſederet, populusque voces ejus non pro hominis, ſed pro Dei vocibus haberet: Sed ecce ſubitaneam μεταμόρφωσιν: conſeſtim enim percuffit ipſum Angelus, & eroſus à vermibus ex-
piravit, Actor. 12. v. 23. Memorabile exemplum recitat Zonaras, in Annalibus Tom. 3. de Leone Armenio Imperatore: Hic Michaelẽ Balbum de affectato Imperio convictum, igne comburendum decreverat: Immo euntem Balbum ad ſupplicii locum comitatus fuerat. Accidit autem ut propter vigiliam Natalis Domini, ad interceſſionem Auguſtæ executio dilata ſit: Et Leo quidem Armenius Michaelẽ Balbum ita compedibus vinctum carceri mancipavit, ut ipſe clavem ſeræ ferreæ ſecum ſervaret: Cumque nocte inſequenti, carcerem ingreſſus Michaelẽ Balbum altè dormientem conſpiceret, iracundus, & agitatione manuum minitabundus reſceſſit, quod to-
tum

Apoc. 18, 8.

& ſeqq.

Eccle. 1, 2.

1. Cor. 7, 31.

Apoc. 4, 6.

1. Tim. 6, 9.

1. Sam. 12,

21.

Act. 12, 23.

Zonaras in

Annalibus

Tom. 3.

tum unus ex vigilibus somnum simulans vidit, & post abitum Imperatoris Balbo nunciavit. Quid fit? Balbus ilico ad socios conscios literas scribit, aq; ipsis, ut interficiant Leonem petit: addita cominatione seriâ, nisi hoc fecerint, se eos omnes deleturum esse. Socii, ad redimendam vitam propriam ocyssimè petitioni Michaelis Balbi annuunt, & Leonem Armenium nihil tale prorsus, sed fixam sibi potiùs felicitatem somniantem, in matutinis horis Natalis Domini interficiunt: quo ipso diluculo Michael Balbus pridie comburendus Imperator acclamatur, & in locum occisi Leonis Imperiali diademate, in Ecclesia coronatur. Stupendum profecto, Leonis Imperatoris felicitatem tam subito in tantam miseriam redactam esse. Non aliter verò cum rebus terrenis & temporalibus comparatum est universis: fluxæ sunt illæ, & instabiles: nec apud homines sempiternæ. Caveamus proinde, nimiam sollicitudine illarum teneri: cum præsertim non tantum caducæ sint, & momentaneæ, sed & plurimum nocivæ: Nam primò mentis oculos offuscant: quemadmodum enim oculus iste corporeus, (juxta Basilium Ep. 1.) continuo circumacti versatus, & nunc horsum atque illorsum deflexus, nunc sursum deorsumq; erectus vicissim ac depressus, exactè cernere nequit: sed obtutu incumbere in rem visam eum oportet, qui perspicue contemplari vult: sic humana mens sexcentis mundi curis distracta, evidenter cernere veritatem vix unquam poterit. Hæc Basilii: Idem Epist. 64. hoc simile proponit: Ut speculum si pollutum est, imaginum impressiones recipere non potest: sic nec anima secularibus occupata curis, illuminationis Spiritus sancti capax esse valebit.

Hæc iterum Basilii: cum quo pulchrè consentit S. Chrysostomus Hom. 22. in Epist. ad Hebr. scribens: Quemadmodum Sol est quidem clarus, & in medium cunctis propositus, & non habemus opus eum querere, si verò nosmetipsos in terram defoderimus, & undiq; adumbraverimus, multum laborandum est, ut solem videamus: sic si in curis rerum secularium defoderimus nosmetipsos, & totos implicaverimus, vix poterimus oculos aperire, & lumen gratiæ, quod omnibus exponitur, animo intueri. Hæc S. Chrysostomus. Enimverò, nisi curia Romana, vel sedes Papalis ita penitus dedita esset rebus curisque mundanis, & temporalibus, haud dubiè ad agnitionem veritatis, gratiâ Spiritus sancti illuminatrice, jam dudum pervenisset. Verum sicut vigilia oculos corporis gravat, in somnum declinans: sic sollicitudo temporalium oculos quoq; gravat mentis, in terrena depressens. Et hoc unum est damnum, nec levidense, quod ex nimio rerum temporalium amore provenit.

Alterum illud est, quod qui secularibus se addicunt, difficilimè Deo cultum debitum prestare possunt: Immo Servator prorsus aduocatus hoc esse dicit, Matth. 6. v. 24. Non potestis Deo servire, & Mammonæ: quod B. Johannes instinctu Spiritus sancti confirmat scribens, Si quis dilexerit mundum, dilectio Patris non est in eo, 1. Joh. 2. v. 15. divitiæ enim, & alia temporalia instar spinarum sunt, quibus verbum Dei suffocatur, Luc. 8. v. 14. Quemadmodum enim hederæ, quamvis ex seipsâ radicem & ortum accipiat, eo tamen modo crescit & surgit, ut arborem vicinam artissimè complectatur, eamque complexa, ejus ope & fulcimento in altum se attollat: Cæterum

ipsam postea arborem ita suo complexu stringit, & constrictam tenet, ut amplius succum admittere, ac germinare nequeat: ideoque suffocato quasi spiritu emori necesse habeat: eodem planè modo amor rerum terrenarum, animam ipsam, cujus operâ & industriâ in terrenis conquirendis utitur, ita postea obruit, & totam irretitam tenet, ut planè suffocata, & aggravata ad cœlestia aspirare nequeat. Sed sufficiant hæc quoque de loco duodecimo: Si enim vel maximè trecentæ linguæ nobis essent: non tamen aut vanitate rerum temporalium, aut damnum ex mundano amore emergens satis explicare possemus. Sursum igitur corda elevemus, monente Apostolo, Col. 3. v. 1. Superna quærite ubi Christus est ad dextram Dei sedens: superna curate non terrestria. Hæc de parte capitis secundâ. Sequitur

Pars Tertia.

ET si vaticinium Spiritus sancti de imminente excidio Romæ Papalis per se est αἰγιόσιον, & fide dignissimum: placuit tamen omnipotenti majoris certitudinis ergò αἰγία quâdam, seu signo memorabili prædicta confirmare: Introducit enim Angelum aliquem ἰσχυρόν, fortem, validum, robustum. Alfonsus Cunradus, Mantuanus, Alfonsus & Thomas Brightmannus illum ipsum notari opinantur, qui vers. 1. & 2. capitis hujus describitur: sed sine urgente ratione. Immo dubium nullum est, si unus idemque Angelus vaticinium edidisset, & signo visibili confirmasset, Spiritum sanctum nequaquam hoc dissimulaturum fuisse: Jam verò non de illo ipso præcone Angelo, sed de alio quodam verba facit, inquiens: Et sustulit unus Angelus, &c. Unde manifestissimum evadit, Angelum peculiarem, ad actum hunc perficiendum destinatum, atque adeò à priore omnino distinctum esse. Et sanè si descriptionem utriusque Angeli accuratiùs inspicimus, differentiam haud difficulter animadvertimus: Priori namque Spir. S. tantam majestatem assignavit, ut terram illuminatam à gloria ejus dixerit: Huic verò non splendorem, sed fortitudinem tantum tribuit. Prior Angelus circa prolixam orationem occupatus fuit: Posterior autem absque ullis ambagibus impetu uno fortissimo, & vehementissimo opus commissum perficit. Fortis autem seu robustus ideo vocatur; quia ad expediendum negotium ingens, & laboriosum adhibetur. Quam ineptè Ludovicus ab Alcasar per Angelum hunc Prophetam Jeremiam designari putet, mox in enodatione scrupulorum videbimus.

Cæterum, refert de hoc Angelo Spiritus S. quod Lapidem molarem magnum sustulerit, inque mare projecit, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon civitas illa magna. Quibus verbis ad typum veteris Babylonis respicere Spir. S. videtur: Præceperat enim Jeremias Seraia, cum compleverit legere librum, ut ligaret ad eum lapidem, & projiceret illum in medium Euphratem, & diceret: Sic submergetur Babylon, & non consurget à facie afflictionis, quam ego adduco super eam, Jerem. 51. v. 63. & 64. Ruinæ huic Babylonis veteris, assimilatur ruina Babylonis novæ seu Romæ Papalis. Et innuitur celeritas ac irreparabilitas excidii hujus. Sicut enim molaris lapis cum projicitur, impetu ruit maximo, & celerrimo: sic subito quo-

Res terrena
& momen-
tanea pluri-
mum sunt
nociva.
Basil. Epist.
1.

Res terrena
impediunt
agnitionem
veritatis.

S. Chrysost.
hom. 22. in
Epist. ad
Hebr.

Rerum se-
cularium
nimius a-
mor impedit
cultus divi-
ni debitam
præstatio-
nem.
Matt. 6. v. 24.
1. Joh. 2. v. 15.
Luc. 8. v. 14.
simile.

Alfonsus
Cunradus,
Mantuanus
Thomas
Bright-
mannus.

Ludo-
v. ab
Alcasar.

1er. 51. 63.
& 64.

quoque ruet Regnum Papale Romanum: Et veluti lapis molaris in imo fundo defixus manet, ut amplius inde extrahi non queat; Ita Roma Papalis nulla erit amplius expectanda liberatio, nulla restauratio: Hanc *παρολεθρία* lapidis molaris Angelus innuit. Ut autem manifestior fiat excidii hujus gravitas: Idcirco addit Spiritus sanctus, quibus bonis privanda sit Babylon Papalis. Nimirum primò jucunditate: *Vox citharædorum, & Musicorum, & tibiæ canentium, & tuba non audietur in te amplius.* Perstrepunt alioquin templa, & Basilicæ in Papatu Musices instrumentis exquisitissimis: ut veliis solis innumeri ad frequentanda Templa Papistica alliciantur: Jesuitæ imprimis omnem adhibent operam, quo Musica apud ipsos excellat: Cum Roma verò Pontificalis, instar lapidis molaris, cum impetu ruet, tunc vox quoque Citharædorum, & Musicorum non audietur amplius: sed ploratus tantum, & stridor dentium.

Privabitur deinde in hoc excidio Roma Papalis, rebus ad vitam præsentem necessariis. Opus enim est nobis *Artificibus variarum artium*: opus habemus *molendinis*, ad conterenda semina, & præparandam farinam, ex qua panis quotidianus conficiatur: Nec lucernis de nocte carere possumus. Hæc omnia verò tempore exitii cessabunt: *Omnis Artifex cujuscunque artis non invenietur amplius: neque vox mola audietur ibi amplius: lux quoque lucerna non lucebit ibi amplius.*

Notum est, ad præcipuum cultum Ecclesiæ Papalis cerea, luminaria, candelas, & lucernas ingenti numero adhiberi. Cum ergò Spiritus sanctus vaticinatur, quòd *lux lucerne non amplius lucebit*, haud oblique digitum ad extirpationem superstitionum Papisticarum, & cultus idololatrici intendit. Tandem *vocem sponsi & sponsæ posthac non auditum iri ait*: quæ particula egregiè gravitatem ruinæ exaggerat: Si enim vox sponsi & sponsæ cessabit: utique nec soboles legitime procreabitur: sed Roma Papalis vastata & funtibus deleta permanebit. Similia leguntur de vastatione terræ sanctæ, & destructione Tyri, Esaiæ 24. v. 3. Jer. 7. v. 34 & Ezech. 2. v. 13. Licet autem jam ante causas exposuerit Spiritus S. gravissimas, ob quas Roma Papalis ita excindenda sit: dedit tamen operâ easdem hîc repetiit: ne mortaliū ullus suspicari audeat, nimium rigide DEUM ter Opt. Max. cum Roma Papali agere: prima ratio sic habet: *quia mercatores tui erant Principes terræ*: per Mercatores inprimis Papa, Cardinales, Archi-Episcopos, Episcopos, Abbates, & hujus furfuris alios notari, ex superioribus liquet. Hi autem non tantum sacra venalia prostituerunt: sed & *dignitatem ac potestatem secularium Principum sibi arrogarunt*: tanto fastu, & tantâ insolentiâ, ut multos Reges, & ex sanguine illustrissimo oriundos Principes ac Magnates superaverint. Intolerabilis verò Deo est hæc *πολυπραγμοσύνη*, & superbia. Nec ferre potest, ut Mercatores isti, qui Principes terræ se jactant, impunes evadant. Confudit igitur ipsos, & in tantum squalorem conjecit, ut pro coronis, & purpurâ, pulverem super capita sua mittere cogantur, Apoc. 18. v. 19. Altera causa excidii his verbis proponitur: *quia in veneficiis*

tuis erraverunt omnes gentes: hoc est, quia de vino prostitutionis tue inebriati sunt, qui inhabitant terram, Apoc. 17. vers. 2. vel: quia de vino irascuntur, Apoc. 17. 2. scortationis biberunt omnes gentes, Apoc. 18. v. 3. Comparatur autem superstitio & idololatria Papistica veneficio, siquidem instar philti homines fascinat, & in amentiam, insaniam, ac exitium ipsos pertrahit. Justissimè profectò cataractæ furoris Domini, super Romam Papalem effunduntur, cum veneficiis suis spiritualibus tot gentes, tot regna, populos, & provincias in errores maximos pertraxerit, magiam quoque foverit, & exercuerit. Tandem tyrannis Papistica aggravare judicium DEI dicitur: *quia in ea sanguis Prophetarum, & Sanctorum, inventus est, & omnium qui interfecti sunt in terrâ.* Horum verborum de Antichristicis Romanis, idem fermè est sensus, qui est verborum Christi de sacerdotibus & scribis Propheticidis: *Veniet super vos omnis sanguis justus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel justî, usque ad sanguinem Zachariæ, Filii Barachîæ*, Matth. 23. v. 35. Huc usque

Scrulpuli.

Occurrunt tamen paucula quædam, uberio- rem explicationem requirentia, ut tantò planior, & dilucidior nobis textus Apocalypiticus reddatur. Primò, cum apud Jeremiam cap. 51. vers. 63. & 64. eadem penè verba de projectione lapidis, & Babylonis veteris in Euphraten legantur, idcirco Ludovicus ab Alcasar Jesuita, per Angelum hunc neminem alium, quàm Prophetam Jeremiam designari argumentatur, fol. 833. Insulsa verò, & prorsus inepta est hæc interpretatio: Sic enim non Eliam tantum, ante novissimum diem, juxta commentum Papisticum vulgare, sed & Jeremiam redire oporteret: quod hætenus in Ecclesiâ Dei fuit inauditum. Alios habet Deus noster Angelos fortes & validos, quorum operâ Papalem Romam perdere, & extirpare potest: sicut per Angelum omne primogenitum in Ægypto percussit, & sicut per Angelum unum Sennacheribi exercitum numerosissimum, centum & octoginta quinque millia hominum deleuit, Exod. 12. v. 29. Esai. 37. v. 36. 2. Reg. 19. v. 25. Sunt Domino Angeli viri, ut te potentes, Psal. 103. v. 20.

Et suscitare potest Heroem quendam magnanimum, ac generosum, qui celeriter Papatum destruat: fortis enim est, & validus Dominus Deus, qui judicabit Romam, Apoc. 18. vers. 8. Num verò Theologi, aut secularis cujusdam Principis personam Deus ad peragendum opus hoc elegerit, nos equidem affirmare haud possumus: Cum non Theologi tantum Angeli dicantur: sed & Magnates Politici Angelis assimilentur, 2. Sam. 14. v. 17. & 20. Dies autem propediem hoc docebit. Ut enim vitrum Papale nunc maximè splendeat, nullum tamen est dubium, quin mox illud omnipotens, & justissimus Judex, pro sanctissimo suo beneplacito, per organa, quæ ipse novit, sit fracturus, & contriturus, Amen, Amen.

II. Quid verò hoc sibi vult, quòd sanguis Prophetarum in Babylone istâ, cui ruinam minuitur inventio Dominus, inventus dicitur? Vel unica certè hæc Prophetarum vocola, scrupulum movet, an

Esai. 24. 8.
Jer. 7. 34.
Ezech. 2. 13.

Jer. 51. 63.
& 64.

Ludov ab Alcasar fol. 833.
An per Angelum hîc Jeremias innuatur?

Exod. 12. 29
Esai. 37. 36.
2. Reg. 19. 25
Psal. 103. 20

Apoc. 18. 8.

2. Sam. 14. 17. 20.

Quamodo sanguinis Prophetarum Roma

Papali ac-
commodari
queat?

ὁμωνυμία
votis Pro-
pheta.

Luc. 1, 76.

1. Cor. 14, 32

1. Cor. 11, 5.

1. Cor. 13, 9.

1. Cor. 14, 1.

3. 4. 5.

Eph. 4, 11.

commodè vaticinium de Româ Papali, & futuro demùm exitio intelligatur, cùm Propheta nullus tempore novi Testamenti ampliùs fuerit, multò minus *Roma Prophetas, sed tantùm Apostolos, aliosque Pracones Evangelij, ac testes Jesu Christi, occiderit?* Ubi ὁμωνυμία vocis Prophetas probè est observanda: vel enim ἀρετῶς & πρῶτως, seu strictè, de vatibus sacris, immediatè à Deo ad reformationem cultus divini vocatis in veteri Testamento, vel latiore & laxiore significatu, de Doctorebus praeclaris novi Testamenti usurpatur. Ita Zacharias de filiolo suo Johanne cecinit: Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis, Luc. 1. v. 76. Ita B. Paulus de sacrae scripturae interpretibus ait: Spiritus Prophetarum, Prophetis subjecti sint, 1. Cor. 14. v. 32. In hac significatione vox Prophetandi etiam usurpata legitur, 1. Cor. 11. v. 4. & 5. de viro & muliere prophetante: Sic & Apostolus inquit: ex parte prophetamus, 1. Cor. 13. v. 9. Similia leguntur, 1. Cor. 14. v. 1. 3. 4. 5. Quemadmodum igitur de Christo dicit B. Paulus, quod post Ascensionem suam alios dederit Apostolos, alios Prophetas, Eph. 4. v. 11. ubi Prophetæ ἐν πλάτῃ, & in latiore significatu Pracones Evangelij, & interpretes scripturae sacrae nominantur: Ita in Apocalypsi quoque, vox Prophetarum non ad veteris Testamenti vates sacros, sed ad novi Testamenti Doctores est referenda. Id quod ad eximendum scrupulum, ex scriptura sacra, & ὁμωνυμία vocis Prophetæ, erat demonstrandum.

Doctrina.

Chria.

Accedimus nunc ad memorabiliores doctrinas, inter quas primum locum merentur Chriae, quas Deus ad confirmationem rerum propositarum, & ad augendam in piis fidem & fiduciam, ad acuendum quoque in impiis timorem, & oculariter depingendas poenas, saepius adhibere, ac usurpare consuevit. Tale signum externum est projectio lapidis molaris magni in mare, quo certo certius credat Babylon, se cum impetu eversum, & devastatum iri. Sic olim jussit Dominus Ezechielem pingere urbem in laterculo, circumponere obsidionem, & machinas bellicas, quibus oppugnetur: inter se quoque, & urbem patinam ferream, instar muri ponere: ut hoc signo evidenti docerentur Israelitae, urbem Hierosolymam obsidendam, & excindendam esse, Ezech. 4. v. 1. 2. 3. Jussit idem Dominus eundem Prophetam in sinistro latere 390. diebus, in dextro autem latere 40. diebus jacere: ut commonefierent Israelitae, quamdiu Idololatriæ dediti fuerint, & quot diebus urbs obsidenda sit: Ezech. 4. v. 4. 5. 6. sed & cibus ac potus descriptio, pro chria commodè haberi potest, Ezech. 4. v. 9. 10. & seqq. Neque aliter se habet præceptum divinum, quo injunctum fuit Prophetæ, novaculam sumere, pilos tondere, illosque lance in tres partes distribuere, ut una pars igni comburatur in medio civitatis, altera gladio percutiatur, & tertia in ventum dispergatur, Ezech. 5. v. 1. 2. 3. 4.

Ezech. 5, 1.
2. 3. 4.

Ita volens Deus exitium Israelitis & abductionem in captivitatem Babylonicam depingere, mandavit Prophetæ, vasa transmigrationis sibi parare, de loco ad locum ambulare petasumque peram, baculum, & calceos, instar viatoris uer facturi, sumere, Ezech. 12. v. 3. & seqq. Tali signo vicissim consolatus est Dominus Israelitas, cùm mandaret,

ut Propheta duo ligna conjungeret, Ezech. 37. v. 16. Ezech. 37, 17. 18. 19. 20. 21. & 22. Inde enim solatii hoc hauriendum erat, in adventu Christi, duo ligna, seu sceptrâ, in unum imperii corpus dehuò redactum iri. Magnæ verò, & immensæ gratiæ signum est, quod verbo suo Deus signa externa & visibilia addit: quemadmodum Iride in cælo pactum de non immittendo ampliùs diluvio universali; diei prolongatione, spem certæ, & amplæ victoriæ: Gen. 9, 16. Jos. 10, 13. Esa. 38, 8. zechiæ valetudinis recuperationem confirmavit. Proprium autem est omnium ejusmodi signorum, quòd nunquam, nunquam frustranea, vel falsa, sed semper longè certissima, & verissima fuerunt, quæcunque per illa prædixit Dominus, ea omnia verè sic contigerunt: nec indicari potest vel minutissimus apex, qui non exactè juxta vaticinium Dominicum impletus fuerit. Cum igitur oraculum suum de excidio Romæ Papalis, seu Regni Papistici Spiritus sanctus tam perspicuo & illustri signo, lapidis nimirum magni molaris, cum impetu projectione confirmavit: Idcirco nemo piorum dubitet, certò ruinam Babylonis Papalis imminere, & propediem secururam esse. Quod si verò in ejusmodi rebus signa deprehenduntur esse & fuisse certissima: cur dubitemus de signis gratiæ sacramentalibus? quasi id non præstaret Deus, quòd institutione horum signorum se præstiturum recepit. In veteri Testamento, si Propheta aliquis signo se verbis suis fidem facturum promissit, falsus minimè repertus fuit: exempli gratiâ: Venit vir Dei de Juda in sermone Domini in Bethel, Jeroboamo stante super altare, & thus jaciente. Et exclamavit contra Altare in sermone Domini, & ait, Altare, Altare, hac dicit Dominus, Ecce Filius nascetur domui David, nomine Josuas, & immolabit super te, sacerdotes excelsos, qui nunc in te thura succendunt, & ossa hominum super te incendet. Deditq; in illa die signum, dicens: Hoc erit signum, quod locutus est Dominus, ecce altare scindetur, & effundetur cinis, qui in eo est. Cumq; audisset Rex sermonem hominis Dei, quem inclamaverat contra altare in Bethel, extendit manum suam de altari dicens: Apprehendite eum: Et exaruit manus ejus, quem extenderat contra eum, nec valuit retrahere eam ad se: Altare quoque scissum est, & effusus est cinis de altari, juxta signum, quod prædixerat vir Dei in sermone Domini, 1. Reg. 13. v. 1. 2. 3. 4. 5. Ita 1. Reg. 13, 1. Abia Propheta in Silo uxori Jeroboam hoc signum dedit, quòd in ipso introitu pedum suorum in urbem filius Jeroboami Abia moriturus sit, 1. Reg. 14. v. 13. Et ecce, cum ille ingrederetur limen domus, puer moritur, v. 17. Quanto magis ergò ipsa & infallibiliter contingent ea, quæ Propheta magnus, quiq; ipsissima est veritas, Christus Jesus promissit: ut videlicet sub symbolis, & cum symbolis panis & vini, corpus ac sanguinem ejus manducatione sacramentali mystica, & inenarrabili, verâ tamen & reali percipiamus. Absit proinde, ut in gratiam rationis humanæ, vel tantillum de verbis Christi dubitemus.

II. Citharædorum, Musicorum, tibia canentium, & tubæ cùm hic fiat mentio, v. 22. haud abs re erit, de Musica, & Musicis aliquid differere. Et Polydorus quidem Virgilius lib. 1. de Rer. Invent. Polydorus cap. 14. de origine, & utilitate Musicæ sic scribit: Virgil. de Musicen antiquissimam esse Poeta clarissimi testimonio sunt: nam Orpheus & Linus ambo diis geniti, c. 14. Antiquitas musici insignes fuerunt, cum alter eorum rudæ atq; Musica, agre-

De immi-
nente ruinâ
Papatus ne-
mo dubitet.

agrestes hominum animos demulceret, cantusq; suavitatem non feras modo, sed saxa etiam ut fabula tradunt sylvasq; duceret.

Horatius.

Horatius in Poetica arte:

Sylvestres homines sacer interpresque deorum,
Cadibus & victu fædo deterruit Orpheus,
Dictus ab hoc lenire tygres, rapidosque Leones.

Virgilius.

Virgilius in Ecloga quarta.

Non me carminibus vincet, nec Thracius Orpheus:

Nec Linus huic mater quamvis, atque huic pater adfit.

Orphei Calliopeia, Lino formosus Apollo.

Apud quoque eosdem auctores, inter regalia convivium, laudes deorum, atque heroum ad citharam canuntur, ut Jopas ille Vergilianus canit, errantem Lunam solisque labores. Musices autem repertor teste Plinio lib. 7. Amphion ex Antiopa, Jovis filius fuisse dicitur, propter quod Poeta in Bucolicis ait:

Plinius.

Canto, quæ solitus, si quando armenta vocabat,
Amphion Dircaus in Aëteo Aracyntho.

Ipse quoque saxa movisse fertur. Horatius in poetica:

Dictus & Amphion Thebana conditor urbis
Saxa movere sono testudinis.

Et Statius in primo Thebaidos:

Penitusque sequar quo carmine muru.

Insurret Amphion Tyrios accedere montes.

Euseb. de

preparat.

lib. 2.

Evangel.

lib. 2.

Sed Græci, teste Eusebio, de preparat. Evangel.

lib. 2. musica harmonia inventionem Dionysio attribuent.

Ipse vero in decimo ejusdem operis Zelfum

& Amphionem fratris, qui Cadmi temporibus fuerunt, musica repertores vocat.

At Solinus hujus artis studium, ex Creta manasse sentit, qui inquit, studium musicum inde ceptum, cum Idæi Daëtyli modulos, crepitu ac tinnitu aris deprehensos in versi suum ordinem transtulissent.

Solinus.

Polybius.

Polybius tamen in 4. hoc Arcadium majoribus assignat, quippe qui hujus rei semper studiosi fuerint.

Vocum harmonias

Diodorus.

Mercurium adinvenisse, Diodorus est auctor in primo: æquovivæ Græci vocant, quam nos dissimilium concordiam appellamus.

Verum Amphionem, & ceteros posthac hujus rei auctores fuisse ratio poscit, cum Jubal Hebræum Lamech filium, qui multis ætatibus præcesserat omnes illos, qui musica inventores produntur, Josephus in primo Antiquitatum dicat musicam studiose coluisse, & psalterio citharaque cecinisse.

Hæc hæcenus. Sed artis origo nihilominus in dubio versari videtur: igitur expedit, ut questio ejusmodi tandem aliquando plana fiat.

Itaque natura jam inde à principio mortalibus, musicam velut muneri dedisse videtur, quando id ad tolerandos humanæ vitæ labores plurimum valet.

Siquidem homo statim natus, cum in cunabulis vagire incipit, continuo nutricula cantantis voce sopitus dormitat: quippe infantes statim plorant, quod crurum brachiorumque recte producendorum causa, fasciis colligantur, ac ita à supplicio miseram vitam vivere incipiunt.

Deinde in omnibus ferme operibus modulatio aliqua rudis hominum defatigationem semper consolatur, Virgilius: Hinc alta sub rupe canet frondator ad auras.

Sic remiges incitantur, sic arator, auriga, mulio, longo inter laborem viamque sibilo reficitur.

Quid, quod non modo ii, verum etiam eorum sarcinaria jumenta eo cantu simul labore levantur? Nam assiduo usu compertum est, mulos valde delectari tintinnabulorum sonitu: quapropter muliones multijugia tintinnabula ad il-

lorum colla suspendere solent, quo facilius sarcinarum labores perferant. Eandem vim in cetera similiter animalia musicam habere inter omnes constat: ut equi in bello tubarum clangore arrecti stare loco nesciunt, ac jam jam in certamen ruere ad dent: ut leones stridore ferri maxime terriantur. Sed quæso, unde ille avium concentus, quo omnis ager suo tempore resonat? equis docuit susciniam varios canendi modos? hæc enim avicula sonum edii perfecta musica scientia modulatum, qui nunc continuo spiritu trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc distinguitur conciso, copulatur intorto, promittitur, revocatur, infuscatur ex inopinato: interdum & secum ipsa murmurat: plenus, gravis, acutus, creber, extensus, & breviter, audire licet omnia jam parvulis in faucibus concini, quæ tot exquisitis tibiæ timentis, ut ait Plinius, ars hominum excogitavit. Hujus harmonia natura magistra est, quæ vel ab initio alias animantes, quibus ad sonum quempiam vox apta est, musicam docuit, quemadmodum ostendimus. Atque hæc vera artis origo: Ceterum musicam, quam Egypti, ut Diodorus testis est, tanquam virorum effeminauricem prohibebant juvenes perdiscere, & Ephorus, auctore Polybio in præmio suarum historiarum ad deludendos ac fallendos homines inventam tradidit, magno olim pretio æstimatam testatur Fabius, qui dicit Socratem jam senem institui Lyra non erubuisse: & Cicero, qui libro Tusculanarum primo ait Themistoclem, quod in epulis recusasset lyram, esse habitum indoctiorem: & Salii, apud Romanos, qui per urbem versus canebant: sed in primis David ille magnus vates, qui divino carmine Dei mysteria canit: illud quoque Græcorum adagium indoctos à Musis atq; Græci abesse, quod in nostris proverbiis explanavi.

Hæc Polydorus Virgilius; de Musica in genere. Versatur autem Musica circa numeros, quatenus ex illis proportio harmonica confurgit, & dividitur in Theoriam, & praxin. Hæc (praxis) multivaria est, pro organorum diversitate, quibus harmonicis concentus exprimitur: vox tamen humana omnibus aliis tonis excellit, non modo, quia naturalis est, cum reliquæ omnes artificiales sint: Verum etiam, quia principatum inter omnes tenet, propterea, quod mentis humanæ conceptuum harmonicorum nuncius est, & index. Hoc veteres sub fabularum involucribus ostendere voluerunt, quando Musas Jovis & Mnemosynes filias esse finxerunt. Quamvis enim nec Jupiter, nec Mnemosyne canant, sed in solâ contemplatione tum aliarum artium, tum etiam Musices versentur, gignunt tamen Musas novem, à quarum nomine Musica nomen sortitur, quæ jam ex professo omne genus harmonicum ad actum revocat. Aristoteles libro octavo Politico, Musica inter ingenua exercitia connumerat, & vult, omnino ires sue Reipub. in ea institui, & exerceri, dum juvenes sunt.

Dubium quoque nullum est, harmonicum concentum in populo Dei utilissimum, hymnos quoque solemnes, & panegyricos musicaliter, ut sic loquamur, decantatos fuisse. Innuunt hoc ipsum complures quos David, Salomon, Regesq; alii cantores, Musici, Principesq; cantorum, 1. Paral. 6. v. 31. c. 9. v. 33. c. 15. v. 16. 19. 27. 2. Paral. 5. v. 12. c. 9. v. 11. c. 20. v. 21. c. 29. v. 28. c. 35. v. 15. & 25. 1. Esd. 2. v. 41. & 62. & alibi. Græcos ad Myrtum cecinisse, & myrto tradito Cantores se invicem in viasse testis est Alexander ab Alexandro, lib. 2. c. 25. De Chry

Exod. 15.

Judic. 5.

1. Sam. 18.

1. Par. 6. 31.

cap. 9. 33.

cap. 15. 16.

19. 27.

2. Par. 5. 12.

cap. 9. 11.

cap. 20. 21.

cap. 29. 28.

c. 35. 15. & 25.

1. Esd. 2. 41.

62.

Alex. ab A.

lex. l. 2. 25.

Petrus Ra-
visius.

fogono modulatore scribit *Ravifius*, quod tantâ arte remigum manus direxerit, ut quum remorum pulsus Chryfogoni cantibus accommodarent, delectabilem & jucundam harmoniam reddiderint. *Aristoxenus* genere Italus, patria Tarentinus, ob peritiam artis, Musicus cognominatus dicitur: tum à *Suida*, tum à *Plutarcho*. De *Gregorio Magno* Episcopo Romano, (qui nomen Oecumenici vel universalis Papæ vehementer detestatur, & execratus est) constat, quod cantu & Musicâ ad extremum usq; via sua halitum se & pueros suos exercuerit. De *Guidone Aretno*, quem *Sigebertus* in *Chronicis*, & *Volaterranus* lib. 21. circiter annum Domini 1028. vixisse scribunt, hæc memorabilia refert *Albertus Cranzius* lib. 4. c. 18. *Metropoleos*: Guido insignis Musicus *Henrici III. Rom. Imperatoris* temporibus, per omnes Italiæ regiones proficiscens, corruptam, & adulteratam Musicam emendavit, & per flexuras articulorum in manibus cantum discernere docuit.

Et si verò multi hac arte nobilissimâ ad lasciviam, luxuriam, & libidinem excitandam abutuntur: non desunt tamen, qui in laudem præcipuè omnipotentis Dei, dona sua convertant: Et ut taceam alios, in aula certè serenissimi *Electoris Saxonie*, *Dn. Dn. Johannis Georgii* (cui Deus annos benignissimè addat supra annos) hætenus cum admiratione audivimus, quantâ dexteritate, suavitate, & ingeniositate *Dn. Michael Prætorius* & *Dn. Heinrich Schütz*, Artifex Musicus *πολλὰν ἀντάξιν ἁλῶν* sacra in harmoniam Musicam redegerint: ut Auditores attenti haud rarò penè obstupuerint. Hoc nimirum est laudare Dominum in Psalterio, in Cithara, in sono tubæ, in tympano, in choro, in chordis & organo, in cymbalis bene sonantibus, *Psal. 150. v. 3. 4. 5.* Hoc est cantare Domino canticum novum, *Psal. 96. v. 1. & 98. v. 1.* Hæc de Musicis in genere. *Citharædos* in specie quod attinet, quos Spiritus sanctus hic expressè nominavit, inventor dicitur *Jubal* Hebræus canentium citharâ, & organo, *Gen. 4. v. 21.* Et celebratur in primis *David*, quod *Citharædos* excelsus fuerit, citharâq; sua spiritum malum fugare potuerit, *1. Sam. 16. v. 16 & 23.* Adhibuit verò, & adhiberi in primis voluit *David Citharam* ad laudandum nomen Domini: quod patet ex psalmis ejus, cum inquit: *Consuemini Domino in citharâ, in psalterio decem chordarum psallite ei*, *Psal. 33. v. 2.* *Confitebor Tibi in citharâ Deus Deus meus*, *Psal. 43. v. 6.* *Exurge Psalterium & Cithara*, *Psal. 57. v. 9. & 108. v. 3.* *Psallam tibi in cithara*, *Psal. 71. v. 22.* *Exultate Deo adiutori nostro, jubilate Deo Jacob: Sumite Psalium, & date tympanum: Psalterium jucundum cum citharâ*, *Psal. 81. v. 3.* *Psallite Deo nostro in Citharâ*, *Psal. 147. v. 7.* Ejusmodi *Citharædi* omnibus illis, qui olim celebres fuere, palmam præripiunt. Operosè *Homerus* *Demodocum*, *Valerius* *Flavus* *Dorceum*, *Pyladen* *Plutarchus*, *Anaxenorem*, & *Eunomium* *Strabo*, *Johan* *Virgilius* commendant: quia verò citharam ad laudem nominis divini non adhibuerunt, idcirco opus minimè est, ut de iis hoc loco multa dicamus. Unicum placet addere, quod de *Arione Methimnao*, *Aulus Gellius*, & *Herodotus* referunt, quod opibus & honore auctus in patriam redire voluerit: navigaturus autem è Tarento Corinthum, piratica navi se commisit. Sed ecce in ipso cursu à prædonibus ad necem poscitur. *Arion* unicum hoc e-

nixè petit, ut *cygni instar citharâ prius ludere licitum sibi esset*, quàm moreretur: Annuunt prædones. *Arion* *Orthium* carmen modulari incipit, cujus sono suavissimo illectus *Delphin*, dorso *Tibiâ canentium*: Et sanè *Tibicines* in convivio, & hilaris solemnioribus, nec non in funeribus adhibitos esse, tum ex profanis scriptoribus, tum ex Bibliis sacris apparet, *1. Reg. 10. v. 5. 3. Reg. 1. v. 40. 1. Reg. 10. 5. Judith. 3. v. 10. Syrac. 40. v. 21. Esa. 5. v. 12. Esa. 30. 3. Reg. 1. 40. v. 29. Hierem. 48. v. 36. 1. Maccab. 3. v. 46. Luc. 7. v. 32. Matth. 9. v. 23.* *Tibias*, primò ex gruum tibiis, unde nomen habeant, tum ex arundinibus factas, *Polydorus Virgilius* lib. 1. de rer. Invent. c. 15. refert. Idem ex *Alexandri Aphrodisæi* problematibus causam recitat, cur tympana & tibias olim in funeribus adhibuerint: nimirum: *Ut hominum mortuos lugentium animi languentes ejusmodi sono excitati minus dolorem sentirent, qui ut inveniuntur, oblectamentis facile distrahi solent*, lib. 6. c. 10. pag. mihi 524. Liqueat ergò luctum Romæ Papalis tantum fore, ut ne tibiâ etiam canentes, utut aliàs doloribus plorantium & lugentium mederi soleant, lenire vel mitigare illum ausuri sint.

Sequitur sonus tubæ: de qua sic Spiritus sanctus ait: *Et vox tubæ non audietur in te amplius.* Divino jussu sæpius usurpatas tubas esse legimus, ad convocandum cœtum sacrum: ad publicandum & celebrandum festum: ad movenda castra, & similia: uti videre est *Levit. 23. v. 24. Num. 10. v. 2. & seqq. 2. Reg. 20. v. 22. 3. Reg. 1. v. 41. 1. Paral. 13. v. 8. cap. 15. v. 24. & 28. 2. Paral. 5 v. 12. 13. cap. 13. v. 12. 14. Joel. 2 v. 1. & alibi multoties.* Singulare est, quod ad tubas, quod ad clangorem vel sonum tubarum, miranda Dei operatione mœnia Jerichuntis subsederunt, *Jos. 6. v. 5. & 20.* Sed & illud memorabile est, quod *Gideon* trecentis viris selectis totidem tubas dedit, simulque præcepit eis clangere, & conclamare: Domino & Gedeoni: *Gladius Domini & Gedeonis: ad quarum tubarum sonum Dominus gladium in omnibus castris Midianitarum misit, ut se mutua cade truncaverint.* *Judic. 7. v. 16. 18. 19. 20. 21. 22. & 23.*

Cæterum nec hoc sicco pede prætereundum videtur, Deum in veteri Testamento, Festum peculiare instituisse, cui nomen Festum clangoris *Buccinæ*, vel *Tubarum*, imposuit: de quo sic legitur, *Levit. 23. v. 24. Mense septimo, primâ die Mensis, erit vobis sabbatum memoriale clangentibus tubis, & vocabitur sanctum.* Idem habetur *Num. 29. v. 1. Sed & jubilans annus tubæ clangore indicebatur*, *Levit. 25. v. 5. & quod memorabilissimum est, Adventus Christi ultimus fuit cum horatu ac voce Archangelis & cum tubâ Dei*, *Matth. 24. v. 31. 1. Corinth. 15. v. 52. 1. Thess. 4. v. 16.* Hæc de tubæ sono: qui ipse etiam, æquè, ut vox *Citharædos*, *Muscorum*, & *tibiâ canentium*, tempore excidii Papalis non audietur in Papatu amplius.

III. *Artificibus* cujuscunque artis in vitâ humanâ carere minimè possumus. Et sicut copia Artificum civitatem florentem reddit: ita defectus eorundem, solitudinis, vel vastationis indicium esse solet. Notetur autem Spiritum sanctum non dedignari Artifices, ut mentionem illorum faciat: & quidem non unius, aut alterius solum, sed cujuscunque artis: sic enim habent verba textus nostri *ὅτι πᾶς τέχνης πᾶσι τέχνης ἔμνησθη ἐν σοὶ ἔτι: & omni*

Musici excellentes in aula Electorali Saxonica.

Psal. 150, 3. 4. 5. Psal. 96, 1. Psal. 98, 1. Citharædi.

Gen. 4, 21.

1. Sam. 16, 10. & 23.

Psal. 33, 2.

Psal. 43, 6.

Psal. 57, 9.

Psal. 108, 3.

Psal. 71, 22.

Psal. 81, 3.

Psal. 147, 7.

Homerus.

Valerius

Flavus.

Plutarchus.

Strabo.

Virgilius

Maro.

Sonus tubæ.

1. Reg. 10, 5.

2. Reg. 20, 22.

3. Reg. 1, 41.

1. Paral. 13, 8.

2. Paral. 5, 12.

Joel. 2, 1.

Jos. 6, 5.

Judic. 7, 16.

18. 19. 20. 21. 22. & 23.

Levit. 23, 24.

Num. 29, 1.

Levit. 25, 5.

Matth. 24, 31.

1. Cor. 15, 52.

1. Thess. 4, 16.

Sp. S. Artifi-

etiam men-

monem facit in genere. *Et omnis Artifex cujuscunque Artis non invenietur in te amplius, Apoc. 18. v. 22. Præstat igitur coram Deo Artifex pius Mechanicus, præ Monachis, & Monialibus, in ordine divinitus instituto vel approbato non viventibus: Monachorum namq; & Monialium mentio non fit in sacris Bibliis: Artificum autem, tum in genere, tum in specie, multoties: præsertim, quando de extructione Tabernaculi, deq; Templi Jerusalemiani, & domus regia Salomonis extructione agitur: quæ ædificia sine operâ plurimorum Artificum, inprimis Architectorum, Fabrorum lignariorum, Camentariorum, annulariorum, ferariorum, argentariorum, Aurificum, & Aurariorum, Arculariorum, Scriniariorum, Tornariorum, Lapidarum, Statuariorum, Vitrinariorum, Lychnopæorum, Scandulariorum, Sculptorum, Celatorum, Fusorum, Aramentariorum & similia perfici non potuerunt: uti videre est Exod. 36. v. 8. c. 38. v. 6. Deut. 27. v. 15. 2. Reg. 5. v. 11. 3. Reg. 7. v. 14. 4. Reg. 12. v. 15. c. 24. v. 14. & 16. 1. Paral. 4. v. 14. c. 22. v. 15. c. 29. v. 5. 2. Paral. 2. v. 7. 14. c. 24. v. 12. c. 34. v. 11. & 17. 4. Reg. 12. v. 15. Inprimis verò in artificum cedit solatium, quod ipsi quoque organa Spiritus sancti vocantur, & celebrantur, Exod. 28. v. 3. c. 31. v. 3. ubi de Bezaleele dicitur: quod impleverit ipsum Dominus Spiritu Dei, intelligentia, & scientia, in omni opere, ad excogitandum quicquid fabrefieri potest, ex auro, & argento, & ære, & marmore, & gemmis, & diversitate lignorum: deditq; ipsi socium Ooliab Filium Achisamech, de tribu Dan. Quanti obsecrò redimerent sexcenti illi Monachorum Papisticorum ordines, si tale de statu suo in Bibliis sacris habere possent testimonium. Sed sufficiant ista de hoc etiam loco: quem in solatium Artificum quorumcunque non prorsus intactum relinquendum esse duximus. Qui nomina Artificum celebrium scire desiderant, Theatrum Theodori Zuvingeri consulant, ubi multa de artibus & Artificibus Mechanicis lectum non in jucunda habentur.*

IV. Luberet Colophonem hîc explicationi capitis decimi octavi imponere, cum de poculo circeo Thaidis Romanæ, nec non de tyrannide ejus alibi fusè egerimus: sed vellicat auriculam particula versus penultimi, ubi inter causas excidii Papatus Antichristiani hæc recensetur, quod mercatores ejus μέγιστον τῶν γινώσκων, hoc est, Magnates vel Principes terræ. Per Mercatores notari Cardinales, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, & similes in Ecclesiâ Romanâ Grandes, supra ostendimus. Hos verò nequaquam decebat affectare primatum, vel principatum terrenum, differtissimè enim prohibuit, & indixit istud Servator Dominus, Luc. 22. v. 25. & 26. Vos Non Sic. Sed aliud planè visum est Papæ, Ejusque Sacrificulis, & Clericis. Principes enim sunt, & quidem terræ: nec Principes tantum, sed Archiprincipes: ut Archi-Episcopi tres in Germaniâ Serenissimis Electoribus Palatinis, Saxonis, & Brandenburgicis, nec non Archiducibus Austria locum priorem præripiant. Cardinales, qui pura puta creaturâ Pontificis, & nonnunquam opificum, pistorum, vel Mercatorum Filii sunt, Regibus pares, immò & superiores esse cupiunt: quod si pompam istorum hominum contemplaris, si dominium, jurisdictionem, census, & redditus ponderas, Principes terræ, non Episcopos, Ephoros, vel pastores Ecclesiæ ipsos esse deprehendis. Et tantos quidem, ut cum potentissimis familiis Principum,

quoad opes, & splendorem certare ausint.

Refert Thomas Brighmannus modernum Serenissimum Electorem, Dn. Dn. Maximilianum, Ducem Bavariæ, Anno 1593. Romæ in senatu sexaginta & octo Purpuratorum Cardinalium penultimum locum occupare debuisse. Annon sexaginta septem purpurati illi, plus quàm vulgares Principes, immò plus quàm tantus & potentissimus Dux, ex sanguine non regio duntaxat, sed & Cæsareo oriundus, esse voluerunt? Neque verò mirum hoc: A bove enim majori discit arare minor: Constat enim quòd Archimercator Babylonicus Papa Romanus non Princeps terræ ἐν πλάτῃ, sed καὶ ἐξ ὁρίων, seu Princeps Principum, Rex Regum, & Dominus omnium in terrâ dominantium esse cupiat, gladiumq; sibi utrumq; arroget: quin Imperatorem ipsum, ex gratia & indulgè Papa imperium habere fingat. Hic terrenus Principatus à Spiritu sancto non hic solum taxatur, sed & 2. Thess. 2. v. 4. ubi de Papa dicitur, quòd efferat se super omne, quod Deus aut Numen vocatur. Scien- dum verò Christum Servatorem, cujus se vicarium esse Papa splendido, & crasso mendacio gloriatur, nunquam terrenum Principatum affectasse: nullamq; terrenam jurisdictionem exercuisse: adeò quidem, ut oblatam regiam dignitatem respuerit, Joh. 6. v. 15. & inter litigantes partes Judex esse noluerit, Luc. 12. v. 14. Discipulis quoq; suis diserte interdixit, ne dominatum appetant, Luc. 22. v. 25. & 26. Et licet Hypocritæ ac Parasiti quidam Papistici palpum faciant Pontifici Romano, principatum terrenum, in summo gradu, hoc est, ipsam majestatem summam terreni Principatus ipsi de jure competere: Pontificemque terræ etiam jura ac privilegia possidere, nulliusque Magistratus sub sole potestati subjectum esse: aliud tamen cordatiores complures statuerunt, & publicè ac invictè adversus ejusmodi Gnathones obtinuerunt. Recensetur Gregorius Magnus inter Pontifices Romanos, sed hic Sacerdotes à Deo manui Imperatoris commissos esse ait, Regist. lib. 2. Epist. 62. ibidem se jussioni Imperatoris, (quam tamen pro iniqua Gregorius habebat) subjectum esse, & obedientiam Imperatori præbuisse profitetur. Divus Bernhardus lib. 4. de considerat. ad Eugenium, sub finem, ne quidem Papam Episcoporum Dominum agnoscit. Egidius quidam de Roma ordinis Fratrum Eremitarum sancti Augustini S. Theol. Professor, & Archiepiscopus Buiricensis ventilavit hanc quæstionem, An Pontifex Romanus plenam jurisdictionem & ordinariam potestatem habeat, tam in temporalibus quàm in spiritualibus, ita, quòd omnes Principes temporales et subsint, quantum ad temporalia? Et negativam solidè probavit, per rationes Physicas, principia religionis Pontificia: jura Canonica & Civilia, uti videtur, volum. 3. Monarchie S. Rom. Imperii, Melchioris Goldasti à pag. 96. usque ad pag. 107. Ibidem tractatus habetur Johannis de Parrhisio, qui cap. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. omnia Pontificiorum sui temporis argumenta pro summâ Papæ potestate temporalibus elidit: Haud ita multi effluxere anni, cum Pontifex Romanus Paulus Quintus absolutum suum in temporalibus urgeret contra Illustrissimam Remp. Venetam dominium, ubi certatim Scriptores Pontificii conatibus ejus resisterunt, publicisq; tractatibus causam Venetæ Reipublicæ approbarent. Nihil dicemus de Leonhardi Donati Ducis Venetiarum edicto, contra Bullam Papæ, in quo expres-

Thom. Brighmannus.

Archimercator Babylonicus, Papa Romanus.

2. Thess. 2.

Christus nunquam terrenum Principatum affectavit.

Luc. 10. 6. 15. Luc. 12. 14. Luc. 22. 25. 26.

Greg. Magnus Registr. lib. 2. Epist. 62.

S. Bernhart. lib. 4. de considerat. ad Eugen.

Melch. Goldastus Tom. 3. Monarch. S. Rom. Imper. per. à fol. 96. usq; ad fol. 107. loh. de Parrhisio, c. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22.

Considera-
tiones cen-
surarum
Pauli V.
à Paulo
Veneto.

expresè Dux scribit, quòd neminem in temporali-
bus superiorem agnoscat: quòd affectatum dominium
Papa in secularibus sit contra ea, quæ divina scriptu-
ra, sanctorum Patrum doctrina, sacriq; Canones præ-
cipiunt, inq; præjudicium cedat auctoritatis secula-
ris à Deo tradita: Prostant considerationes Cen-
surarum Pauli V. Pontificis contra Serenissimam
Remp. Venetam à Paulo Veneto ordinis Servo-
rum editæ: in quibus firmis argumentis evincit-
tur, Pontificem in Principes seculares, quoad tempo-
ralia nullum habere imperium: & Ecclesiasticas per-
sonas Magistratus seculari esse subjectas: inter alia
in hæc erumpit verba: Considerent contradicentes,
num unquam ex PONTIFICIBUS, Episcopi, aut
alii Sacerdotes aliqui dixerint, se à potestatibus
Principum, & Magistratum esse exemptos, ne unū
quidem invenerint; illorum verò non paucos, qui suā
ipsius subjectionem aperte sint confessi, justitiam so-
lummodo in iis rebus negantes, in quibus condemna-
bantur. Huius famosissimum exemplum habemus,
in Polycarpo Smyrneni Episcopo Joannis Evangeli-
stæ discipulo, nostræq; fidei fundatore, & post Aposto-
los Theologo præstantissimo, qui apud Eusebium ita
ait: Magistratibus & potestatibus enim à Deo consti-
tutis eum honorem, qui nostrum animorum salutis,
nostræq; religioni nihil affert detrimenti, pro digni-
tate tribuere docemur. Obijciunt aliqui, Apostolum
subjectionem illam Christianis mandasse, cum Prin-
cipes adhuc essent, Ethnici & infideles, postea verò,
cum facti essent Christiani non amplius: idq; propter
ea quia Ecclesiastici ratione sacri sui ordinis & au-
doritatis spiritualis multo sint majores. His S. Jo-
hannes Chrysostomus in hunc modum respondet: Si enim
Paulus, cum gentiles adhuc essent Principes, præcepit,
multo magis oportet & fidelibus exhibere: Diligen-
ter quoque rationes Sereniss. Reipubl. Venetæ
contra Papam Paulum Quintum congeffit, & ty-
pis publicis communicavit Antonius Quirinus Pa-
tricius ac Senator Venetus: Huc pertinet tractatio
Theologorum Venetorum, Petri Antonii Archidia-
coni & Vicarii Generalis Veneti. Pauli ordinis Ser-
vorum Theologi Reip. Venetæ, Bernardi Gordani
Minoris observantis Theologi, Michaelis Agnoti,
Minoris observantis Theologi, Martii Antonii Ca-
pelli Minoris Conventualis Theologi, Camilli Augu-
stiniani Theologi, & Fulgentii ordinis Servorum Theo-
logi: Hi satis masculè potestatem Pontificis abso-
lutam & universalem oppugnârunt: Idem fecit
Marcus Antonius Peregrinus, Patavinus juriscon-
sultus & Eques, in suo Responsò publicato. Le-
ctu quoque digni sunt Discursus duo Joannis Ba-

pista, Leonis Veneti, Ducis Urbinatum super po-
testate Ecclesiastica & Romanæ Curia Monar-
chiæ: Nec minus nervosa est Anti-Parænesis Ni-
colai Crassi junioris, ad Cardinalem Casarem Baro-
nium: quæ vel sola dominium, & principatum Ec-
clesiasticorum terrenum evertit. Hieronymi in-
super Vendrameri, Sacerdotis & Theologi Vene-
ti DISQUISITIONES, ad Collegium Cardinalium
scriptæ, tot momenta rationum continent con-
tra Pontificis & suorum gregalium Principatum
terrenum, ut hætenus refutata illa nō viderimus.
Ventura Vincentinus in consilio suo demonstrat,
1. Papam non posse pro sua voluntate ad finem tem-
poralem leges statuere per orbem: 2. Papam non esse
Regem temporalem Francia, Hispania, aliorum Re-
gnorum, ac Rerum publicarum, nec aliarum civita-
tum extra eas, quas possidet. 3. Papam non esse Do-
minum earum provinciarum, quas habent infideles:
4. Papam non esse Dominum totius orbis Christiani:
5. Nec habere dominium directum in temporalibus,
extra civitates quas possidet. Insuper ostendit, Chri-
stum (cujus se Vicarium Papa mentitur) non fuisse
Regem ex hereditate: 2. non ex electione. 3. non jure
belli. 4. non dono speciali. Papam non habere omnem
potestatem, quam habuit Christus. Hæc si Luthe-
ranus nunc scriberet, quæ non fulmina & toni-
trua Vejovis Tarpeii ipsum exceptura essent?
Commendamus præter citata scripta Tractatum
Guilhelmi Barclai de potestate Papæ, satis erudi-
tum: Rogeri Widrigtoni Apologiam pro jure Princi-
pum, contra Bellarminum, Joannis Budæi de la Gor-
mandiere Jus Regum, adversus eundem Bellarmi-
num, & alios Jesuitas, & tandem Joannis Barclai
Vindicias, seu publicum juris Regum & Princi-
pum adversus Bellarmini tractatum de potestate
Pontificis Romani in rebus temporalibus defensio-
nem: Quæ scripta omnia antehac quidem sigilla-
tim sunt edita, haud ita pridem verò singulari stu-
dio, à viro Cl. Melchiore Goldasto Haimiesfeldio,
comportata, & in volumine secundo Monarchiæ
S. Rom. Imperii conjunctim Lectori Equo ex-
hibita. Surdis verò Mercatoribus Pontificiis, &
præsertim Archi-Mercatori Romano, Papæ, nar-
rantur fabulæ: Principes enim se esse terræ in-
summâ parte felicitatis reponunt: nihilque aliud
esse aut haberi malunt. Pro hoc autem crimine
exitium & supplicium aliquando horrendum
præmii loco reportabunt: quod avertat à nobis,
& universis Christianis, Altissimus, cui laus,
honor, & gloria sit, in secula seculo-
rum, Amen.

Nicolasus
Crassus ju-
nior.
Hieronymus
Vendrame-
rus.

Ventura
Vincenti-
nus.

Chrysosto-
mus.

Guilielmus
Barclajus.
Rogerus
Widrigto-
nus.

Joh. Budæus
de la Gor-
mandiere.
Joh. Barcla-
jus.

Antonius
Quirinus.
Petri An-
tonius.
Paulus Ve-
netus.
Bernhard.
Gordanus.
Michael
Agnotus.
Marcus
Antonius
Capellus.
Camillus.
Fulgentius.
Marcus
Antonius
Peregrinus.
Joh. Bapti-
sta Leo.

Melch. Gol-
dasto vo-
lum. 2. Mo-
narch.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

IN

IN NOMINE JESU.

COMMENTARIORUM SUPER APOCALYPSIN BEATI APOSTOLI ET EVANGELISTÆ JOHANNIS,

Liber Septimus.

Rogressurus, in interpreta-
tione Apocalyptica, iterum,
merito, ad te confugio, eter-
ne DEVS, qui fons es omnis
sapientia: qui Pater es lumi-
num: qui scientiam das par-

vulis: O Domine, Deus meus; intende ora-
tioni mea, & misericordia tua, exaudiat de-
siderium meum: sint casta delicia mea, scri-
ptura tua, nec fallar in eis, nec fallam in eis.
Domine, attende, & miserere mei: Domine,
Deus meus, lux cæcorum, & virtus infirmo-
rum, statimque lux videntium, & virtus for-
tium, attende animam meam, & audi claman-
tem de profundo: Nam, nisi adsint, & in pro-
fundo aures tua, quò ibo? quò clamabo? tuus
est dies, & tua est nox: ad nutum tuum mo-
menta transvolant: Largire inde spatium me-
ditationibus meis, legis tua: neque adversus
pulsantem claude eam: Neque enim frustra
scribi voluisti tot paginarum opaca secreta:
Vide, Pater, aspice & vide, & approba: & pla-
ceat in conspectu misericordiae tuae, invenire
me gratiam ante te, ut aperiantur pulsanti mi-
hi interiora sermonum tuorum. Obsecro per
Dominum nostrum Iesum Christum, Filium
tuum, per eum te obsecro, qui sedet ad dextram
tuam, & interpellat pro nobis, in quo sunt om-
nes thesauri sapientiae & scientiae abscon-
diti.

Te quoque oro, Domine Iesu, qui solus cla-
ves aperiendi habes; qui Agnus es & Leo de
Tribu Iudæ: librum signatum accepisti: Tu so-
lus dignus es aperire signacula ejus: Aperier-
gò & illa mihi servo tuo: Ediffere Nobis my-
steria tua: O Domine Deus, sancte Spiritus,
collustra mentem meam, & inspira verum in-
tellectum eloquiorum tuorum. Radii illumi-
nationis tuae, viam mihi ostendant veritatis:
nec aberrare me sinant in aeternum: Tu Spi-
ritus es prophetiae & sapientiae: Infilias igitur,
infiliat o sancte Spiritus, in me, tota virtute

tuâ, ut rectè prophetare, & magnalia DEI
narrare queam. Amen, Amen, exaudi oratio-
nem meam, o sacrosancta Trinitas, Amen.

C A P U T XIX.

Καὶ μετὰ ταῦτα ἤκουσα φωνὴν ὄχλου πολλῆς μεγάλῃς
ἐν τῷ ἔρειπῳ λέγοντες: Ἀλληλούϊα ἡ σωτηρία καὶ ἡ
δόξα, καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις κυεῖω τῷ Θεῷ ἡμῶν.

Posthæc audiui vocem magnam turbæ
multæ in cælo dicentis, Halleluja: Salus,
honor, & gloria, & virtus Domino Deo
nostro est.

Ὅτι ἀληθινὰί & δίκαιαι αἱ κρίσεις αὐτῆς, ὅτι ἐκείνη
πῶς πόρνη πῶς μεγάλῃς, ἥτις ἐφθερε: πῶς γὰρ ἐν τῇ
πορνείᾳ αὐτῆς, & ἐξεδίκησε τὸ αἷμα τῶν δούλων αὐτῆς ἐκ
τῆς χειρὸς αὐτῆς.

Quia vera & iusta judicia ejus, quia ju-
dicavit de meretrice magnâ, quæ corrupit
terram prostitutione sui, & vindicavit san-
guinem servorum suorum de ejus manû.

Καὶ δεύτερον εἶρηκαν, Ἀλληλούϊα, & ὁ καὶ πᾶν ὁ αὐτῆς
ἀναβάντες εἰς τὴν αἰῶνα τῶν αἰώνων:

Et iterum dixerunt: Halleluja: & fu-
mus ejus ascendit in secula seculorum.

Καὶ ἔπεσαν οἱ ἑβδομήκοντες οἱ εἰκοσι & τέσσαρες, & τὰ
τέσσαρα ζῶα, καὶ ὁ προσκύνησαν τῷ Θεῷ τῷ καθήμενῳ ἐν
θρόνῳ, λέγοντες, Ἀμήν, Ἀλληλούϊα.

Et ceciderunt viginti quatuor senio-
res, & quatuor animalia, & adoraverunt
Deum sedentem super thronum, dicen-
tes, Amen, Halleluja.

Καὶ φωνὴ ἐκ τῶν θρόνων ἐξῆλθε, λέγουσα. Αἰνεῖτε τὸν
Θεὸν ἡμῶν, πάντες οἱ δούλοι αὐτοῦ καὶ οἱ φοβούμενοι αὐτόν, &
οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγάλοι.

Et vox de throno exivit, dicens: Lau-
dem dicite Deo nostro omnes servi ejus,
& qui timetis eum pusilli & magni.

Καὶ ἤκουσα αἶς φωνὴν ὄχλου πολλῆς, & ὡς φωνὴν ὕδατων
πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῶν ἰσχυρῶν, λέγουσαν, Ἀλλη-
λούϊα, ὅτι ἐβασίλευσε κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ.

Audiui vocem sicut vocem turbæ mul-
tæ, & sicut vocem aquarum multarum &
sicut vocem, tonitruorum magnorum di-
cen-

centium : Halleluja quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens.

7. Χαίρωμεν & ἀγαλλιώμεθα, & δάμνη πλὴν δόξαν αὐ-
τῷ, ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τῆς θύνης, καὶ ἡ γυνὴ αὐτῆς ἡτοίμα-
σεν ἑαυτῇ.

Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam ei, quia venerunt nuptiæ Agni & uxor ejus præparavit se.

8. Καὶ ἐδόθη αὐτῇ ἵνα περικάλῃαι βύσσινον καθαρὸν καὶ
λαμπρὸν· τὸ γὰρ βύσσινον τὰ δικαιοματικά ἐστὶ τῶν ἁγίων.

Et datum est illi, ut cooperiat se byssino puro & splendido : byssinum enim justificationes sunt sanctorum.

9. Καὶ λέγει μοι, γράψον, Μακάριοι εἰς τὸ δεῖπνον τῆς θά-
μης τῆς θύνης κεκλημένοι. Καὶ λέγει μοι, ἔτοι οἱ λόγοι ἀλη-
θινοὶ εἰσι τῆς Θεῆς.

Et dicit mihi; Scribe : Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt. Et dicit mihi : Hæc verba Dei vera sunt.

10. Καὶ ἔπεσον ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτῆς προσκυνήσαι
αὐτῇ· & λέγει μοι, ὅρα μὴ σύνδελός σε εἰμὶ, & τῶν ἀδελ-
φῶν σου, τῶν ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τῆς Ἰησοῦ τῷ Θεῷ προ-
σκύνησον· ἡ γὰρ μαρτυρία τῆς Ἰησοῦ ἐστὶ τὸ πνεῦμα τῆς προ-
φητείας.

Et cecidi ante pedes ejus, ut adorarem eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris, confervus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Jesu: Deum adora: Testimonium enim Jesu est spiritus prophetiæ.

11. Καὶ εἶδον τὸν ἔρανὸν ἀνεωγμένον, & ἰδὲ ἵππον & ὄ-
κτος, & ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν καλαύμενος & πικρὸς & ἀλη-
θινός, & ἐν δικαιοσύνῃ κρίνει & πόλεμει.

Et vidi cœlum apertum, & ecce equus albus: & qui sedebat super eum, vocabatur Fidelis & Verax, & per justitiam judicat & pugnat.

12. Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς ὡς φλόξ πυρός, & ὅτι πλὴν κεφα-
λῶν αὐτῆς ἄσπερα πολλά· ἔχων ὄνομα γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ αὐτός.

Oculi autem ejus sicut flamma ignis, & in capite ejus diademata multa : habens nomen scriptum, quod nemo novit nisi ipse.

13. Καὶ περικεκλημὸς ἱμάτιον βεβαμμένον αἵματι· καὶ
καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτῆς, ὁ λόγος τῆς Θεῆς.

Et vestitus erat veste, tincta sanguine: & vocatur nomen ejus, sermo Dei.

14. Καὶ τὰ σπείρματα ἐν τῷ ἔρανῳ ἠκολούθη αὐτῇ ἐφ' ἵπ-
ποις λευκοῖς, ἐνδεδυμένοι βύσσινον λευκὸν & καθαρὸν.

Et exercitus qui sunt in cœlo, sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo & mundo.

15. Καὶ ἐκ τῆς σήμερας αὐτῆς ἐκ πορεύεται ῥομφαία ὀξεῖα,
ἵνα ἐν αὐτῇ παλάσῃ τὰ ἔθνη. καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν
ῥάβδῳ σιδηρᾷ· & αὐτὸς πατεῖ πλὴν λευκὸν τῶν οἶνων τῆς θυμῆς,
& τῆς ὀργῆς τῆς Θεῆς τῆς παντοκράτορος.

Et ex ore ejus procedit gladius acutus, ut eo percutiat gentes: & ipse reget eas virgâ ferreâ: & ipse calcatur torcular vini furoris & iræ Dei omnipotentis.

16. Καὶ ἔχῃ ἐπὶ τὸ ἱμάτιον καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτῆς τὸ
ὄνομα γεγραμμένον, βασιλεὺς βασιλείαν καὶ κύριος
κυρίων.

Et habet in vestimento & in femore suo nomen scriptum: Rex regum & Dominus dominantium.

Καὶ εἶδον ἕνα ἄγγελον ἑστῶτα ἐν τῷ ἡλίῳ, & ἐκραζὲ
φωνῇ μεγάλῃ, λέγων πᾶσι τοῖς ὀρνέοις τοῖς πελωμένοις
ἐν μέσσοις τῆς οὐρανόθεν, δεῦτε & συνάγεσθε εἰς τὸ δεῖπνον τῆς
μεγάλης Θεῆς.

Et vidi unum angelum stantem in sole, & clamavit voce magna, dicens omnibus avibus, quæ volabant per medium cœli: Venite & congregamini ad cœnam magni Dei.

Ἰνα φάγῃτε σάρκας βασιλέων, καὶ σάρκας χιλιάρχων &
σάρκας ἰσχυρῶν, & σάρκας ἵππων & τῶν καθημένων ἐπ'
αὐτῶν, & σάρκας πάντων ἐλδοθέρων & δούλων, & μικρῶν
& μεγάλων.

Ut edatis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis & carnes omnium liberorum ac fervorum, & pusillorum ac magnorum.

Καὶ εἶδον τὸ θεῖον, & τὰς βασιλεῖς τῆς γῆς, & τὰ
σπείρματα αὐτῶν συνηγμένα ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῆς
καθημένης ἐπὶ τῆς ἵππου, & μετὰ τῆς σπείρματι αὐτῆς.

Et vidi bestiam & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cum illo qui sedebat in equo, & cum exercitū ejus.

Καὶ ὁπίσθην τὸ θεῖον, & μετὰ τῆς οὐρανόθεν ὁ
Ἰησοῦ ποιῆσας τὰ σημεῖα ἐνώπιον αὐτῆς, ἐν οἷς ἐπαλάσθη
τὰς λαβόντας τὸ χάραγμα τῆς Θεῆς, & τὰς προσκυνήσας
τῇ εἰκόνι αὐτῆς ζῶντες ἐβλήθησαν οἱ δύο εἰς τὴν λίμνην τῆς
πυρὸς τῶν καιομένων ἐν τῷ Θεῷ.

Et apprehensa est bestia, & cum illa pseudopropheta, qui fecit signa coram ipsâ, in quibus seduxit eos, qui acceperunt characterem bestię, & qui adoraverunt imaginem ejus: vivi coniecti sunt hi duo in stagnum ignis ardens sulphure.

Καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεκρίθησαν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τῆς καθη-
μένης ἐπὶ τῆς ἵππου, τῇ ἐκπορευομένῃ ἐκ τῆς στόματι αὐτῆς·
& πάντες τὰ ὀρνεα ἐχορήγησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

Et cæteri occisi sunt gladio sedentis super equum, qui procedit ex ore ipsius: & omnes aves saturatæ sunt carnibus eorum.

ARGUMENTUM ET PARTITIO.

Solemne semper fuit, post victorias insignes, triumphum agere: quod ipsum Ecclesia quoque Dei observatura dicitur: post τὸ κῆρυγμα enim τῆς πόλεως, τῆς μεγάλης, & post ruinam civitatis magnæ Babylonis recitantur nunc τὰ ἐπόμενα, & quæ sequuntur. Vbi primum & primarium locum obtinet, δοξολογία devota, & exultatio pia sanctorum, cum prædicatione honorifica beneficiorum divinitus præstitorum, à vers. 1. usque ad vers. 10. & in insertionem excessus cujusdam, à B. Johanne Commisssi, ab Angelo autem sancto, reprehensi.

Dein-

Deinde ὡς visionem memorabilem Theologus describit: Equitus nimirum potentis, fortis, armati & adversus hostes irati, qui cum suis à cælo ad iudicium venit Antichristum extirpandi, & abjiciendi ergo, in gehennam aternam: Et si enim bestia quoque & Reges terræ, ac exercitus eorum, congregati sunt, ad faciendum prælium, cum eo, qui sedet in equo albo, & cum exercitu ejus: frustanei tamen deprehenduntur omnes isti conatus; nihil siquidem Antichristicola aliud, quam τὸ ἀνολύγειν tandem reportasse versu 20. & 21. scribuntur.

Dua igitur capituli hujus partes sunt principales: quarum prima gratulationem panegyricam: Altera novissimum Bestiæ & Asseclarum iudicium exponit. Veramque in timore Domini, pia simplicitate, expendimus. Adsit gratia suâ Altissimus, per & propter Iesum Christum, Dominum nostrum, Amen.

Pars Prior.

Non possunt non ii, qui venerunt ex afflictione magna Apoc. 7. v. 14. animitus lætari, quod vel tandem desideria ipsorum, Deus benignissimus impleat: sic enim calidissime & φωνὴ μεγάλῃ clamabant: Usquequo Domine, qui es sanctus & verax, non iudicas ac vindicas sanguinem nostrum, de his, qui habitant in terra, Apoc. 6. v. 10. Postquam igitur animadvertunt, Exurgere Deum ad faciendam vindictam, Apoc. 17. v. 1. Apoc. 18. per totum. Apoc. 18. per totum. ilico Deum laudant & celebrant, continuum Halleluja ingeminantes: juxta præceptum divinum, Apoc. 18. v. 20. Exulta super civitatem desolatam cælum, & sancti Apostoli & Propheta: quoniam iudicavit Deus iudicium vestrum de illa: sed audiamus ipsa δοξολογίας verba, quæ sic habent:

Posthac audi vi vocem magnam turba multa in cælo dicentis: Halleluja; salus, & honor, & gloria, & virtus Domini nostro, &c.

Non militantem tantum, sed & triumphantem, adeoque totam Catholicam Ecclesiam hîc introduci, nullum est dubium, utut Brigtmannus p. 623. diversum opinetur. Rectius Raphael Eglinus, triumphantem hic Ecclesiam non excludi posse sentit, pag. 451. Et si enim vocola cæli non rarò Ecclesiam quoque in terris militantem notat, iis præsertim in locis, ubi de regno cælorum, Christus ὡς ὁ λόγιος loquitur, Matth. 13. 20. 22. nihil tamen prorsus obstat, quò minus & hic totum corpus Ecclesiæ, adeoque & cælestium chorum significet: Tantum enim beneficium divinum haud dubiè, solenne etiam parit & parat gaudium, in cælis, juxta analogiam verborum Christi, Luc. 15. v. 7. Et certum est, qui ὡς ὁ λόγιος hîc accedunt ad montem Sion, & civitatem Dei viventis: Illos simul accedere ad cætum innumerabilium Angelorum & ad concionem τῶν πρῶτότων ἐν ἐξαοῖς ὑποταγμένων, Hebr. 12. v. 22. & 23. Vocantur autem primi isti, turba multa in cælo: ut innuatur, ὁμοθυμαδὸν & unanimiter, sanctos & pios omnes in celebratione nominis divini se conjunxisse: ita quidem, ut & se invicem exhortati sint, ad Nominis divini

prædicationem, dicentes: Halleluja, vel quod idem: Laudate Dominum: Vox hæc origine est hebræa, & in Veteri Testamento aliquoties usurpata: Pontificii, cabalam ex hac vocola finxerunt, quasi singulæ syllabæ singulas dictiones integras, & peculiare quoddam mysterium notent: AL, h. e. Altissimus, LE, h. e. Levatus est in crucem: LU, h. e. Lugebant Apostoli; JA, h. e. iam resurrexit. Quod figmentum congruit cum illa ineptiâ Turrecrematæ in Regulis S. Benedicti, cap. 72. qui ait, Halleluja, derivari ab Hale, h. e. cantare: à Lu, h. e. laudem facere: & Jah, h. e. ad Dominum: aut: Alle notare lucem: Lu significare virtutem, Ja vitam: vel per Alle indicari Patrem, per Lu Filium, per Ja, Spiritum sanctum. Nec ab simile ineptiis his est, commentum illud, Holocollus, Theologi Oxoniensis lib. sap. cap. 17. lect. 195. qui in vocola Ave, per A. Deum Patrem, per V. verbi veritatem, per E. æternitatem significari tabulatur. Cujusmodi Cabalæ pontificiæ aliæ legi possunt apud Thomam Mortonum part. 2. Apol. Cathol. lib. 5. c. 5. pag. 581. Non est autem opus, talia somnia sectari: novimus Nos, unde vox Halleluja originem trahat: & quem sensum in scriptura sacra proprium ac genuinum habeat: Ab ἡλῆ nimirum & ἡ: ἡλῆ autem significat laudare, glorificare, celebrare & extollere: ita usurpat David vocem hanc multoties, Ps. 113. v. 1. Laudate pueri Dominum ἡλῆ Ps. 56. v. 4. In Deo laudabo verbum ejus, Psal. 102. v. 18. Populus qui creabitur, laudabit Dominum, Psal. 150. v. ult. Omnis spiritus laudet Dominum: Altera vocola, ex qua Halleluja componitur, est ἡ quod ex nomine Dei τετραγράμματο ἡλῆ contractum, soli vero Deo attribuitur: ut B. Hieronymus in Epist. ad Marcellam, observavit. Neminem ergò Triumphatores nostri Alium, præterquam solum Deum verum, ex totis viribus laudare, & celebrare laborant: Hallelujah suum terque quaterque, h. e. indefinenter repetendo. Ostendit autem Johannes Theologus, quæ materia hymnorum panegyricorum fuerit: & quibus nominibus, vel quas ob causas Hallelujah suum, tam solenniter acclamarint. ὡς φωνοῖς sic sonat: salus, & gloria, & honor, & virtus Domino Deo nostro: & ita Andreas Cæsariensis, Arctas, & alii interpretes legunt: Quidam vocolam salus, omittunt: Alii nodum in scirpo quarunt, vitiligantes, an præstet dicere: Domino Deo nostro est: an verò sic: Domino Deo nostro sit? Nos istas Francisci Riberæ & Ludovici Alcazaris, Jesuitarum ineptias, explosione, quam ventilatione digniores censemus. Hoc potius diligenter observandum putamus, Omnia unice, & in solidum, Deo ter Opt. Max. adscribi: ac à Panegyristis istud innui, per excidium Babylonis Anti-Christianæ, plus satis innotescere ac palam ὡς ὁ λόγιος divinitus Ecclesiæ pressæ obtigisse: omnemque gloriam, honorem & virtutem soli Deo omnipotenti, ac benefico, adscribendam esse. Inter gloriam & honorem, aliàs sic vulgò distinguitur, quòd ὡς ὁ λόγιος præclaram de alicujus ἐξοχὴν opinionem: honor autem, cultum, tam internum, quam externum, qui propter illam ἐξοχὴν exhibetur, significet: uti testantur Cicero lib. 2. de inventione: Aristoteles lib. 1. Rhetoricor. B. Augustin. Tract. 100. & 105. in Johannem: & in lib. 83. quæst. qu. 31. Thomas

Abusus panegyricus vocola Halleluja.

Turrecremata in Regulis S. Benedicti. c. 72.

Holocollus Theologi Oxoniensis lib. sap. cap. 17. lect. 195.

Th. Mortonus parte 2. Apol. Cathol. lib. 5. c. 5. p. 581.

Vera derivatio vocis Hallelujah.

Psal. 113, 1. Psal. 56, 4. Psal. 102, 18. Psal. 150, ult.

B. Hieron. in Epist. ad Marcellam.

Andreas Cæsariensis, Arctas.

Franc. Riberæ. Ludovici Alcazar.

Discrimen gloriæ & honoris.

Cicero lib. 2. de Invent. Aristot. lib. 1. Rhetoric.

Partitio Capituli 19.

Apoc. 7. 14.

Apoc. 6. 10.

Apoc. 17. 1.

Apoc. 18. per totum.

Apoc. 18. 20.

δοξολογία Sanctorum ob iudiciū super Bestiam.

Th. Brigtmannus p. 623. Raph. Eglinus p. 451.

Vocola cæli nonnunquam notat Ecclesiam militantē. Matth. 13. 20. 22. Usurpatur vero etiam de cætu cælesti. Luc. 15. 7.

Hebr. 12. 22. 23.

B. August. Tract. 100. & 105. in Iohannem. B. Aug. lib. 83. quæst. 94. 31. Th. de Aqu. 2. 2. qu. 103. mas de Aquin, 22. quæst. 103. A. 1. & 2. Gloria est, inquit Philosophus loco citato, cum quis probus à cunctis existimatur, aut id habere putatur, quod omnes, vel plures, vel probi, vel prudentes expectant. Honoris autem partes juxta eundem Aristotelem, sunt sacra, memoratationes, decantationes carminum, aut soluta orationis ad laudem recitatio, premia, delubra, vel primi confessus sepulchra, imagines, publici victus, &c. Ita de honore erga homines Ethnicus differuit: Nos ex oculis gloriæ & honoris hoc percipimus, ex totis viribus nostris, Deum propter beneficia collata glorificandum, & honorandum esse: utpote à quo omnia omnis & exoptata provenit: & qui virtute ac potentiâ infinitâ solus præcellit. Sanè sub

sub papatu periclitata fuit salus hominum.

Tempore B. Lutheri rediit spes salutis animarum.

Psal. 9. 9.

supplicium meretricis Babylonica durabit in æternum.

Iob. 7. 9.

Esa. 66. 24. Marc. 9. 44. Apoc. 4. 14. Apoc. 5. 8. Apoc. 7. 11. Apoc. 11. 16.

regno Papistico periclitabatur salus hominum: nec humanis viribus periculum istud dechnari vel averti poterat: Cum autem Deus Ter Opt. Max. ministerio organi sui electi B. Megelandri Lutheri, nec non aliorum fidorum Ministrorum tenebras plusquam Cimmerias discuteret, rediit spes salutis animarum, pro quâ non possunt non sancti Cœlites, & pii, in militante Ecclesiâ, Deo gratias solemnes agere: expendentis præsertim judiciorum Ejus rectitudinem: de quâ sic canere pergunt: quia vera & justa judicia ejus; quia judicavit de meretrice magnâ, quæ corripit terram prostitutione sui, & vindicavit sanguinem servorum suorum de Ejus manu. Alludere videntur ad verba Psalms: Jehova judicat orbem in justitia, judicat populos in rectitudine, Ps. 9. 9. Equidè quanta meretricis Babylonice malitia, quanta ejus in Deum impietas, in servos verò Dei crudelitas fuerit, supra fusiùs audivimus. Itaque justissimus Deus merito ad vindictam exercendam surrexit: & chorus piorum ægum Dei justissimi piis laudibus celebravit: id quod tanto cum Zelo factum est, ut altera etiam vice voculam Hallelujah ingeminârunt, iterum dicentes: Hallelujah: Neque enim judicium Dei occultum, sed manifestum fuit: quod inde apparet, quia fumus ejus scilicet Meretricis, ascendit in secula seculorum: quæ phrasi non tantum hoc innuitur, judicium istud nullâ oblivione sepultum iri: sed & perpetuitas, seu æternitas supplicii, notatur: quod cruciatus infernalis Babylonice meretricis, duraturus sit in æternum: Ex inferno enim nulla redemptio, Job. 7. v. 9. & ignis infernalis planè est inextinguibilis, Es. 66. v. 24. Marc. 9. v. 44.

Placet hymnus iste viginti quatuor senioribus, & quatuor animalibus, de quibus cap. 4. v. 14. cap. 5. v. 8. cap. 7. v. 11. v. 16. audivimus. Hi ipsi enim, præ communi, propter judicium meretricis Babylonice, gaudio lætabundi adoraverunt Deum, sedentem super thronum, dicentes, Amen, Hallelujah. Nimirum, repurgatio doctrinæ Evangelicæ, à fermento Papistico, pro tanto agnoscitur Dei beneficio, ut satis illud sancti celebrare & prædicare nequeant. Immo ipse Jehovah serio ejusmodi δολοζίαν præcepit & mandavit: Vox enim de throno exiit, dicens: Laudem dicite Deo nostro omnes servi ejus, & qui timetis eum pusilli & magni. Cui præcepto morem gesserunt confestim servi Domini: audivit enim Johannes Theologus, sicut voceturba multa, & sicut vocem aquarum multarum, cum impetu & strepitu ingenti ruentium & fluentium, & sicut vocem tonitruorum magnorum, itidem, intrepido animo, ac sonora voce, di-

centium: Hallelujah: quoniam regnavit Dominus Deus noster Omnipotens, iniquiunt, Gaudium ergo & exultemus, & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & uxor ejus præparavit se: nuntius remittitur Pseudonympho Romanensi, & Agnus. h. e. Christus, pro Sponsa unico agnoscitur: quasi dicant sancti: Valeat Babylon: Valeat infame prostibulum: Valeat Leno Romanus: Nos exultamus in Domino, ob nuptias Agni, cum uxore ejus, Ecclesiâ Evangelicâ, quæ præparat se ad connubium spirituale, ut uni suo sponso, & marito, Jesu Christo, placeat, & ipsi adhæreat, in secula seculorum.

Sed unde ornatus proveniet sponsæ Christi pauperulæ? Unde mundus nuptialis? Ex plenitudine gratiæ Sponsi. Datum enim est illi, inquit S. Johannes, ut cooperiat se byssino puro, & splendido: byssinum autem justificationes sunt sanctorum: qui non nisi stola innocentia, non nisi merito Jesu Christi, & justitia per ipsum acquisita justificantur. Thorus hic mysticus & ἱερὸς esse, in curiâ cœlesti, censetur. Idcirco, vox de throno exiens, præcipit Johanni Theologo, ut scribat: Beati, qui ad Cœnam nuptiarum Agni vocati sunt: cum asseveratione: quod hæc verba Dei vera sint: quod non pro fabulis, aut figmentis haberi debeant. Certo enim certius Agnus sponsam suam; Ecclesiam, à persecutionibus Papæ liberabit: byssino puro, & splendido ornabit: domi ductam, Cœnâ opiparâ exhibebit: ut omnes Angeli, ac Archangeli beatitudinem Ejus, prædicaturi sint. Ecce autem, quid aures arrigenti Johanni Theologo, acciderit, Cum enim vox de throno exiret, Ipsum Deum colloqui Johannes opinatur: idcirco de se inquit: Et cecidi ante pedes Ejus, ut adorarem eum: quia verò vox illa non immediatè Dei, sed Angeli vox fuit: Idcirco cultus iste adorationis inhietur, & prohibetur, dicente Angelo ad Johannem: Vide, ne feceris: Conserve enim tuus sum, & fratrum tuorum, habentium testimonium Iesu: Deum adora: testimonium enim Iesu, est spiritus prophetiæ, τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας: qui spiritus testatur de Christo, Joh. 15. v. 26. Huc usque pars capitis prima.

Gaudium ingens, super nuptiis Agni.

Vnde sponsa ornatur.

Iob. 15. 26.

Scrumpuli seu Dubia.

Etsi verò modesta ingenia, facile in ἐζηγῆσαι ista acquiescunt: Reperiuntur tamen Alii, nescio quæ dubia moventes, & nodum in scirpo quærentes. Cum itaque debitores simus sapientibus & insipientibus (Rom. 1. v. 14.) nec hæc vice, arenam istam declinare, consultum arbitramur.

Primò autem illud occurrit ἐζηγῆσαι; Cur Spiritus sanctus in libris Novi Testamenti verba Hebraea retinuerit? quemadmodum hîc semel, bis, ter, vox Allelujah, nec non vocula Amen usurpata reperitur? num ea linguæ Græcæ est sterilitas, ut verbis Hebræis carere nequeat? an verò aliud quoddam hîc mysterium de futurâ conversione Judæorum, latet?

Respondeo: Omnis Scriptura est σεβνδα & 2. Timoth. 3. v. 16. sive ergò Hebræâ, sive Græcâ, sive Syriaca lingua usus sit Spiritus Sanctus, nihil inde Canonica Scripturæ decedit auctoritatis: Sed & sterilitas nulla Græcæ linguæ inde evincitur, quod aliqua vocabula Hebræa in No-

Rom. 1. 14.

Cur Spiritus sanctus in libris Novi Testamenti verba Hebraea retinuerit.

2. Tim. 3. 16.

vo Testamento posita inveniuntur: Duas præsertim nostras voculas, quod attinet, *Hallelujah*, & *Amen*, quis dubitet, Spiritum Sanctum, græcis verbis utramque exponere potuisse: Immo quis nescit, in hoc ipso capite 19. vocem *Allelujah* v. 5. sic græcè proferri, vel exponi: *Αἰνεῖτε τὸν Θεόν*? Et quid vocula *Amen* sibi velit, v. 9. Spiritus Sanctus his verbis innuit: *Οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοὶ εἰσι τοῦ Θεοῦ*: Hæc verba Dei vera sunt. Luculentè igitur patet, ex defectu verborum græcorum, nec *Allelujah*, nec *Amen* hic, positum esse.

Mysterium verò futuræ conversionis Judæorum, his oculis innui, *Thomas Brightmannus*, Sacramentarius crassus somniavit pag. 623. sic scribens:

Hæc ratio in primis esse videtur hoc loco, quod Gentilis Ecclesia, post Romam dirutam, fratres Judæos ad fidem provocabit, sublato impedimento illo, quod eorum conversionem maximè tardabat, fieri non potuit, ut crucifigentes Dominum eundem agnoscerent, dum hæc florent vel omnino existerent, quæ crucifigendi potestatem fecit. Hæc causa est, cur hebræa vox nunc tam crebro resonat. Non fuerunt his verbis laudationes antea, sed cum instat Iudæorum conversio conjuncta proximè huic gratulationi, merito nunc Sancti lingua unius oculis loquuntur.

Hucusque Brightmannus: Multa nos possemus regerere, & absurditatem somnii Brightmanniani ostendere, sed sufficiat Nobis iudicium Doctoris *Davidis Paræi*, inter Sacramentarios Germaniæ, facile hoc tempore primarii, qui contra lociennum suum Brightmannum, pag. 1012. sic insurgit:

Brightmanni ratio si certa; utiq; plausibilis esset, quod post Romam deletam, Gentilis Ecclesia fratres Iudæos ad fidem provocabit. Stans verò supra cap. 16 phiala sexta effusa in Euphratem, Reges Orientis per exsiccatum Euphratem venturos, designare Iudæos, tunc magno numero convertendos ad fidem Christianam, juxta oraculum Apostoli Rom. 11. quam conjecturam piam, sed parum certam esse, supra ostendimus.

Hæc Paræus.

Si quis verò urget, ut respondeatur ad questionem propositam, Cur Spiritus sanctus, in Novo Testamento verba quædam Hebræa retinuerit, cum tamen scripta Novi Testamenti non Hebræa, sed græcâ lingua sint consignata. In promptu quidem est sententia Sancti Hieronymi Epist. 137. qui Marcellæ interroganti, cur Johannes Græcis scribens, Hebræis vocibus utatur, ita respondit: *Quia prima Ecclesia ex Iudæis fuit congregata, noluisse Apostolos ad credentium scandalum aliquid innovare: sed ita, ut a parvo imbibebant, tradidisse: Postea ad universas gentes dilato sermone, non potuisse semel suscepta mutare: Sed aliæ adhuc restant causæ, ob quas Spiritus Sanctus voculas Hebræas nonnunquam retinuisse videtur: nimirum 1. ut sermonem Hebræum primævum esse, & in scripturas Novi Testamenti manare doceret. Deinde, ut Novi Testamenti scripturis auctoritatem majorem conciliaret: Quemadmodum enim, quoad res ipsas Sancti viri Dei, in Novo Testamento, nihil dixerunt, vel scripserunt, extra ea, quæ Propheta Spiritus Sancti inspiratione locuti sunt, Act. 26. v. 22. Ita verisimile est, cum in finem quoque ipsos voculas quasdam Hebræicas retinuisse, & ex Codice*

Veteris Testamenti transsumsisse, ut majori auctoritate, doctrina ipsorum fulgeret.

Nec parum facit hæc γλωττοσύγχεσις ad demonstrandam Utriusque Testamenti συμφωνίαν, ac convenientiam: Quod si insuper in Novo Testamento, dantur Chaldæo-Syrisimi, uti Angelus Caninius aliquot exempla congeffit; Dñ. D. Salomon Glassius quoque in sua Philologiâ sacra pag. 299. & seqq. prolixè ac eruditè id ostendit: quid mirum est, Hebræa etiam vocabula, nonnunquam inseri & inspergi ab iis præsertim scriptoribus, qui ex Judæorum populo oriundi fuerunt?

II. Scopum *δοξολογίας* quatuor vicibus repetitæ, hunc esse *Ludovicus ab Alcasar* comminiscitur, quod *Universa Christi Ecclesia summam latitiam percipiat, ex gentium subjugatione, h. e. ad Christi fidem conversione*: quæritur ergò, an sententia hæc approbanda sit? Et responderetur negative: Nihil enim in toto hoc textu, de gentium habetur subjugatione: nihil, & ne verbulum quidem, de gentium ad fidem Christi conversione, sed de Eo unicè triumphant & lætantur pii ac sancti, quod Deus justus tandem judicaverit de meretrice magna, quæ prostitutione suâ, totam terram corripit: quod vel tandem servorum suorum sanguinem de manibus Romæ Papalis vindicavit: quemadmodum verba *δοξολογίας* sacræ apertè testantur, Apoc. 19. v. 2. glossa proinde Jesuitica evidenter ostendit, Esauitas ex eorum esse numero, de quibus vaticinatus est B. Petrus, quod scripturas sacras detorsuri sint, ad suam ipsorum perniciem, 2. Pet. 3. v. 16. Ubi notanda venit vox emphatica *ἐγγέλονται*, quæ significat secundum *Johannem Lorinum*, Esauitiam, veluti tormentis adhibitis, habere de scripturis questionem: ut non quod veritas exigit, sed quod *ἀσέβητοι* volunt, exprimant: vel juxta Athanasium Epistol. ad Ammon. per vim scripturas detorquere: quod Alcasar hic fecisse, omnium saniorum calculo, manifestè convincitur. Nec sanè mirum: Johannes enim Lorinus, Jesuita celebris, tam perfrictæ ac propudiosæ frontis homo est, ut in tanta luce Evangelii scribere auserit, *Scripturam sacram esse ceream, & nasum cereum RECTE cum multis appellari*: Sane hoc si de Scripturâ sacrâ Jesuitæ sentiunt, non immeritò pro sua libidine illas pervertunt.

III. Num verò acurem Alcasar tangit, quando quadruplex *Allelujah*, fol. 838. & seqq. peculiari planè modo, & ratione exponit: quadruplicem laudem Deo ab Ecclesia tributam innuisti tuens: & in secundo, ac tertio præsertim *Allelujah*, erroneas planè opiniones comminiscens? Nihil sanè minus, quam hoc Jesuita facit: ut enim taceam, in reliquis quoque ipsum cerebri sui figmenta duntaxat textui intrudere, & in applicatione Psalmorum viginti, ad quatuor *Allelujah*, nec non in allusione verborum postremo versiculi sexti, (*quia n. regnavit Dominus Deus noster omnipotens*) ad psalmos septem, ingenium suum ostentare, Appendicem certè secundæ *Allelujah*, de fumo ascendente in secula malignissimè pervertit: quasi fumus Babylonis denotet eam gloriam, quæ ad Deum redundet, ex Christianæ religionis igne, in Roma accenso: ubi integra ac sancta Romanorum vita post Christianam religionem susceptam, efficiat, ut illius ignis gloria perpetuo duret: & ignis veræ religionis

Angelus Caninius. D. Sa. Glas. sius in Philologia sacra pag. 299. & se.

Ludovicus ab Alcasar in Apo. pag. 836. An exultent Sæc. ob Gentium subjugationem?

Apo. 19. 2.

2. Pet. 3. 16.

Joh. Lorinus. Jesuita, in comm. 2. Pet. 3. p. 779. S. Athanasius ad Ammon.

Joh. Lorin.

pag. 779.

Quomodo Ludovicus ab Alcasar quadruplex Allelujah applicet?

Exploditur explicatio Alcasari.

S. Hieron. Ep. 137.

Act. 26. 22.

Romæ nunquam extinguatur. Egregia certe hæc est Scripturæ sacræ *ἡ ἐκλότης*, quæ non nisi in profligatissimæ audaciæ homines cadit: Quid opus est ænigmaticè *fumum* vel ignem interpretari? Apertis verbis Johannes Theologus, de meretrice magna Babylonicâ, seu Roma Papali hæc scripsit: *decem cornua, quæ vidisti in bestia, meretricem IGNE concremabunt*, Apoc. 17. v. 16. & iterum: *In una die venient plaga Ejus: mors & luctus, & fames, & igne comburetur*, Apoc. 18. v. 8. Annon vel talpâ cæcior videt, hîc non de igne gratiæ, sed de igne iræ, Spiritum Sanctum loqui: quo Roma non beanda, sed ex justo Dei judicio, horribiliter punienda sit. Ac ne de fumo tantillum quis dubitet, notentur verba sequentis versiculi Noni; *Et flebunt illam; & plangent super illa Reges terræ, quicum illa scortati sunt, & in deliciis vixerunt. Cum viderunt fumum incendii ejus longè stantes propter timorem Tormenti ejus; dicentes: Væ, væ, civitas illa magna, civitas illa fortis: quoniam in una horâ venit judicium tuum*, Apoc. 18. v. 9. & 10. Si igitur ignis & fumus, inter *PLAGAS* divinas refertur: si morti, luctui & fami adjungitur: si incendium & fumus incendii Babylonicæ, Tormentum ac judicii severi symbolum vocatur; utique ignis & fumus iste, perpetuum florem sanctitatis & veritatis, in urbe Roma innuere, aut denotare nequit. Sed verum prius, ex clarissimis oraculi nostri Apocalyptici verbis, Apoc. 17. v. 16. Apoc. 18. v. 8. 9. 10. 15. 18. 19. Ergo verum etiam posterius. Quid? quod Romæ Papali, seu Babyloni huic, de quâ loquitur Johannes Theologus, non lux veritatis, sed *tenebra*, & *obscuratio* attribuantur. *Regnum ejus factum est tenebrosus*, Apoc. 16. v. 10. & quod amplius, non tantum non lux perpetua, de Roma Papali prædicatur: sed contrarium potius, his expressissimis verbis: *Lux lucerna non lucebit in TE amplius*, Apoc. 18. v. 23. Pudeat ergo universam societatem Esauiticam ænigmatici & absurdissimi hujus ab Alcasare prolati figmenti, de fumo ignis Babylonicæ, ascendente in secula. *Æquè insulsa & stolidissima est interpretatio tertiæ Allelujah, ubi Deum à sacerdotibus, & Evangelicis concionatoribus, IN MISSÆ sacrificio laudari & celebrari Alcasar contendit: quasi verò Missaticum sacrificium ad gloriam Dei, & non potius ad sumnam ejus ignominiam vergeret: De viginti quatuor Senioribus, & quatuor Animalibus B. Johannes inquit: quòd Deum sedentem super thronum adoraverint*, Apoc. 19. v. 4. num verò hoc est, in Missæ sacrificio, laudem Deo tribuere? num in Missa Deum super thronum sedentem sacrificuli adorant? nonne circa Idolum suum Missaticum, & gesticulationes theatricas ac histrionicas, unice occupantur? Placet ex Johanne Sleidano celebri historico adducere, quid sit Missam celebrare. Sic verò ille:

Ingens erat Hominum (Argentorati) concursus maximè juventutis: Nam his omnibus novum erat spectaculum & inauditum, multos ibi raso vultu, novo genere vestitus, cantare simul, quæ nemo intelligat, cæreos atq; suffitus excitari thuribulis, sacrificium astare cum ministris ad aram, pronuntiare omnia sermone peregrino, variis uti geniculationibus atq; gestibus, inclinari strictis manibus, modo distendere, modo reducere brachia, subinde sese convertere, nunc esse clamosum, nunc magno silentio

quadam demurmurare, suspicere in altum, esse pronum, consistere non uno loco, nunc in dextram, nunc in levam partem altaris commigrare, micare digiti, inhalare in calicem, eumq; tollere in sublime, postea reponere certis locis, nominare nunc vivos, nunc mortuos, panem azymum frangere, & in calicem immittere, pectus ferire pugno, suspirare, clausis oculis representare somnum, rursus expurgisci, manducare partem unam panis, alteram haurire cum vino totam, ne qua guttula remaneat, abluere manus, patellam deauratam, aversum extenso brachio demonstrare populo, admoveere eandem fronti atq; pectori, deosculari nunc altare, nunc imagunculam, materiæ vel metallo inclusam. Hæc inquam & id genus alia juvenis non sine admiratione & stupore, neq; sane sine risu spectabat & vix cohiberi potuit. Huc usque Sleidanus.

Ecquis verò, nisi impudentiâ omni impudentior, affirmaverit, per 24. seniores, & 4. Animalia ejusmodi rastos sacrificulos, Ejusmodi gesticulatores pontificios innui? qui non in laudatione Dei, sed in propinatione calicis fornicationis, unice occupantur, Apoc. 17. v. 4. Apoc. 18. v. 3. num & isti 24. Seniores linguâ peregrinâ adoraverunt Deum sedentem super thronum? num mussitando, Allelujah suum ingeminârunt? num rotulam vel orbicularem placentulam certis gesticulis consecrârunt, pro vivis & mortuis illam in sacrificium verè propitiatorium obtulerunt? num Canonem missaticum demurmurârunt? aut demurmuraturi, proque Filii Dei corpore, ac sanguine, apud Deum, ut propitio & sereno vultu illa respicere, & non secus ac pueri sui Abelis & Patriarchæ Abrahami, ac sacerdotis Melchisedeci sacrificium acceptum habere dignetur, intercessisse dicuntur! Absint hæc abominationes, à sancto 24. seniorum, & 4. Animalium collegio: proinde impiissimum & hoc est commentum Alcasaris, quod tertium chorum de choro sacrificulorum Missaticorum interpretatus est.

IV. Nondum vero dimittere ipsum possumus, sed necessariò sententiam Ejus, de uxore Agni, considerabimus. Magna enim contentione Esauita contendit, per uxorem Agni, in specie, solam Ecclesiam modernam Romanam denotari: Ita verò quæstionem hanc tractat, ut initio fundamenta aliquot negativè proponat, quæ sic habent:

Ut credamus, hoc in loco de Romana Ecclesia nuptiis institui tractationem, illud in primis suadet; quia, quæ hic uxor Agni nuncupatur, eadem absque dubio est, de qua dicitur c. 21. 9. Veni & ostendam tibi Sponsam, uxorem Agni: Nec enim in dubitationem revocari potest, quin de eadem uxore utrobique sit sermo; maxime cum uxoris nomen utroq; in loco habeat articulum. Eò autem loci manifeste agitur de electorum omnium Ecclesia in cælis triumphante: frustra igitur Uxoris Agni nomen ad Romanam coarctatur Ecclesiam. Secundo, si nomen uxoris Agni ad Romanam contraheretur Ecclesiam, id plane esset, exterarum orbis Ecclesiarum ex Agni nuptiis earumq; honore excludere: quod Catholica doctrina adversatur. Tertio si Christus Romanam duxit Ecclesiam; id certe non fuit post Ethnicorum Imperatorum persecutiones, sed antea; nam illius matrimonii vinculum exiit fides; atqui perspicuum est, cum Christo jam viva fide, & ardenti charitate conjunctos copulatosq; qui pro ipsius nomine & confessione hor-

Pessime per uxorem Agni Ecclesiâ Romanam Papisticam intelligit, Alcasar.

fol. 849.

Quid hic per ignem & fumum denotetur?

Apoc. 18. 9. & 10.

Apoc. 17. 16. Apoc. 18. 8. 9. 10. 15. 18. 19.

Apoc. 16. 10.

Apoc. 18. 23.

fol. 838.

Exploditur aliud commentum Alcasaris de tertio Allelujah.

Quomodo celebretur Missa in Papatu.

Ioh. Sleid. lib. 21. Anno 1550. mihi p. 672.

horribilia tormentorū monstra superarunt. Sic ergo in huius prophetie decursu, perventum jam erat ad eam victoriam, quam Christiana Ecclesia de Imperatorum persecutionibus & de ipsa Roma Ethnica sibi comparaverat. Ex hoc ipso deducitur nuptias, de quibus nunc agitur, non esse sacrum Christi matrimonium cum Romana Ecclesia. Huc usque Alcasar pro negativa: Illicò autem fundamenta ista Alcasar rejicit, contemnit, & fol. 851. suā quidem opinione, illa evertit: ita tamen jejune ac frigide, ut certum sit, hominem, ne suis quidem complicibus, multò minus Nobis, vel quod idem, Orthodoxæ Christi Ecclesiæ, satisfecisse: Cumque operæ precium sit, accuratè scire, quod per uxorem Agni Romano-Papalis Ecclesiæ minimè intelligatur, non gravabor, ultra eas, quas Alcasar protulit, plures rationes, & quidem solidas & graves adducere: quæ fidem, haud dubiè, Lectori certam & stabilem facturæ sint, per uxorem Agni, nihil minus, quam Romano-Papalem Ecclesiam denotari. Prima ratio sic habet:

Argumenta
solida, quod
per uxorem
Agni Eccle-
sia Romana
Papistica
intelligi non
queat.

Quacumq; Ecclesia uni capiti, unique viro & Sponso, Jesu Christo, non adheret, ea pro uxore Agni minime haberi potest.

Ecclesia Romana moderna, uni capiti, unique viro & Sponso, Jesu Christo non adheret;

Ergo pro uxore Agni minime haberi potest.

Major sua luce lucet: & roboratur verbis Apostoli 2. Cor. 11. v. 2. ubi ait: Adjunxi vos uni viro: innuens veram Ecclesiam unicum Sponsum & Maritum Jesum Christum agnosce- re: & præter illum, neminem alium: ad quod & alibi scriptura multoties inculcat:

Assumptionem Pontificii negare nequeunt: expressissimis enim verbis, Papam-Romanum pro capite & Sponso Ecclesiæ Romanæ venditant: uti patet ex C. quoniam de immu- nit. in 6. ubi Papa Ramanus sic loquitur: Nos justitiam nostram, & Ecclesiæ Sponsæ nostræ nolentes negligere.

Horresco certè referens hanc blasphemiam: Et quis non obstupescat, audiens, honorem soli Christo proprium à Papa Romano affecta- ri: cum tamen diserte dicat Dominus: Glori- am meam ALTERI non dabo, Esa. 42. v. 8. Secunda ratio sic habet:

1. Quacumq; Ecclesia meretrix magna, incanta- trix & damnata à Spiritu Sancto vocatur, illa Agni Sponsa dici non meretur.

At Ecclesia Romano-Papalis, à Spiritu Sancto meretrix magna, incantatrix, & damnata voca- tur.

Ergo Ecclesia Romano-Papalis Agni Sponsa di- ci non meretur.

Propositionem omnes Esauitæ lubenter ad- mittunt.

Assumptionem hætenus ex Apocalypsis capi- te decimo septimo & octavo, luculentissime probatam dedimus.

Firma igitur perstat Conclusio.

Subjungimus rationem tertiam, ex contextu Capitis decimi noni depromptam:

2. Quamcunque toto genere Spiritus S. à Sponsa Agni discriminat & discernit, illa pro Agni Spon- sa nequaquam haberi, aut proclamari debet.

Atqui Ecclesiam Romano-Papalem toto genere Spiritus S. à Sponsa Agni discriminat.

Ergo Ecclesia Romano-Papalis, Sponsa Agni mi- nime haberi debet.

De majore nullum est apud ipsos Adversarios dubium: Minorem tamen textus demonstrat: De Ecclesia enim Romano-Papali loquens Spiritus Sanctus, vocat illam meretricem ma- gnā, quæ corruperit terram prostitutione sua, & de qua vindicari Deus sanguinem servorum suo- rum, Apoc. 19. v. 2. De Uxore, vel Sponsa A- Apoc. 19. 2.gni verò nihil tale profert Spiritus Sanctus: sed eam, ut Agno gratam & dilectam, introducit. Salva igitur consistit conclusio.

Superest autem quarta etiam, ratio validis- sima:

4. Cuicumque non competit definitio uxoris, aut Sponsa Agni, illi nec competit definitum: Atqui Ecclesia Romano-Papali non competit definito Uxo- ris seu Sponsa Agni.

Ergo nec competit definitum.

Seposita majore, quam nemo in dubium vo- care audet, ad probationem Minoris recta acce- dimus: & sequentes notas Uxoris Agni, Jesuitis perpendendas exhibemus.

Nota. Uxo-
ris Agni.

Agni Sponsa, unice uni Agno Jesu Christo est ad- dicta: Omnemque suam spem & fiduciam in u- nico Agno Jesu Christo repositam habet: cum non sit nomen sub cælo, in quo salus obtingat homi- nibus, præter solum nomen, solius Jesu, Actor. 4. v. 12.

Act. 4. 12.

Agni Sponsa vel Uxor, in solum Christum cre- dit, & hæc fide spem habet vitæ æternæ, Joh. 3. v. 15. 16. 18. Sponsa vel Uxor Agni, solius Sponsæ sanguine mundari se credit, 1. Joh. 1. v. 7. Eph. 5. v. 27.

Joh. 3. 15. 16
18.
1. Joh. 1. 7.

Agni uxor sancta quoque est, & immaculata, Eph. 5. v. 28. Præterea Agni Uxor cooperitur byssino puro & splendido, Apoc. 19. v. 8. Agni Uxor denique ad nuptias cælestes vocatur & admittitur, Apoc. 19. v. 9. Sed nihil horum de Ecclesia Ro- mano-Papali verè affirmari potest: Primò enim non in solo Jesu Christo spem suam, & fiduciam ponit ac collocat, sed in Beata Maria quoque, aliisque sanctulis suis.

Eph. 5. 27.
28.
Apc. 19. 8. 9

De sancta Deipara sic legitur in Mariali Anno 1493. Argentorati excuso, fol. 13. Adulterium fuit Dominus cum ea, & IPSA cum Domino in eo- dem labore & in eodem opere Redemptionis. Ibidem lib. 1. c. 2. Peccator es, ad Maria nomen confugas: ipsum solum ad medendum sufficit: In hortulo ani- mæ absolutio sic sonat: precibus & meritis beate Mariae semper Virginis, & omnium Sanctorum per- ducat nos Dominus ad regna cælorum. Ita Gabriel Biel quoque, lect. 29. sup. Can. Missæ docuit, Nos ad mediatores sanctos, eorumq; auxilia confugere debere: ac debitā veneratione eos semper implora- re, ut salvemur eorum meritis atq; votis. Hoc est fidem Agno debitam frangere, & peccato ad- ulterii spiritualis thorum Agni collutulare? Et quid sibi hæc volunt Innocentii Papæ ad B. Ma- riam suspitia?

Marial. fol. 13

Hort. animæ

Gabriel Biel
lect. 29. sup.
Can. Missæ

Innocent.
Papa:

O Clementissima Domina & dulcissima Virgo, Sancta Maria, Mater Dei, Mater Orphanorum,

consolatio desolatorum, via errantium, salus & spes in te sperantium: Tu praebe portum Naufrago, Reo fer patrocina, misero dans solatia, sis spes, ne desperatione succumbam mortis in agone, cum tunc non sit spes altera, nisi tu Virgo puerpera, Patris parens & filia, cui me reconcilia. Ordin. Hildesh. in comp. pass. Mariæ hæc sunt verba: Ad te, o unica spes miserorum, confugio, & plena fiducia tibi me ipsum in omnibus necessitatibus devotè commendo.

Ps. 16, 4. Annon hoc est tergum Agno obvertere, & ad aliud asylon accelerare, Psal. 16. v. 4. Legatur Psalterium B. Mariæ à Bonaventura compilatum, ubi plus centies ponitur: *In te Domina speravi: sperate in illam, Miserere mei Domina*, Pertinet huc illa quoque ad Franciscum directa precatiuncula:

*Francisce Iesu Typice, dux norma, minorum
Sedes nobis perpetuè da regni cælorum.*

Deinde Ecclesia Romano-Papalis non in solum Christum credit, sed & suo modo, in sanctos: uti apertè docet Robertus Bellarminus lib. 1. de Beatitud. Sanct. c. 20. resp. ad 1. docuit idem ante Bellarminum Cardinalis Hosius in Confess. fidei cap. 58. scribens: *In Sanctos quoque rectè credi*: Et Cornelius Cornelii à lapide, Author inter Jesuitas non incelebris in Comment. ad Philemon. sic ait: *Fidem quam habemus in Dominum Iesum, eandem quoque habemus & in omnes Sanctos*. Hoc ipsum Alphonsus quoque Salmeron innuit, Tom. 1. disp. 1. in Epist. ad Philem.

Rob. Bellar.
lib. 1. de be-
at. Sanct. c.
20. resp.
ad 1. Card.
Hos. in Con-
fess. fidei c.
58.
Cornel. Cor-
nelii à lapi-
de in Com-
ment. ad
Phil.
Alphonsus
Salmeron
Tom. 1. disp.
1. in Epist.
ad Philem.

Flosculi
Sancti Fran-
cis.

Tertio Ecclesiæ Romano-Papali solius Agni Iesu Christi sanguis ad emundationem à peccatis omnibus non sufficit, sed ad sanguinem ac meritum Francisci & Claræ, nec non ad proprium Flagellantium cruorem recurritur: eâ fiduciâ, multitudinem peccatorum nostrorum, per vulnera & merita Francisci, ac Claræ, & proprium, qui in flagellatione elicitur, sanguinem expiari: In libello enim quodam Italicâ Linguâ scripto, cui titulus est: *Flosculi Sancti Francisci*, perspicuè docetur, *Franciscum, quinque vulnerum stigmatibus, sibi ab Angelo impressis, servare posse à morte aeterna viros, qui ab ipsius tempore vixerunt, & vivent usque ad diem novissimum: Beatam Virginem Mariam verò, merito suæ virginitatis, servasse mulieres, quæ vixerunt usque ad tempora S. Claræ: quæ etiam merito suæ virginitatis, in suo ipsius corpore renovata, servet eas mulieres, quæ usque ad finem mundi victurae sint*. Ubi probè notandum, cum quidam Vir pius, libellum istum impium & blasphemum refutasset, opposito scripto, cui titulum fecerat; *Discursus super libello, cui titulus: Flosculi S. Francisci*, quod Papa non flosculos illos, sed discursum damnarit, decreto ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum Romæ affixo, 30. Decembris, Anno Domini 1559. Auditum certè, hæc sunt horrenda & intolerabilia: Non minus autem ea, quæ de flagellatione propria à Pontificiis eructantur.

Jacobus
Gretserus
in Prædic.
te vapul. l.
3. pag. 11.

pag. 13.

pag. 192.

pag. 279.

Hinc Jacobus Gretserus, Jesuita Ingolstadiensis, in Prædicante vapulante, lib. 2. p. 11. non erubuit affirmare: *nullam rem esse, quæ Deum Nobis magis placatum, & propitium reddat, quam sponte susceptam disciplinam, quodque eadem vita aeterna certissimè sit Meritoria: quod nullo instrumento magis spicula Satanae extinguatur, quam castigatione per verbera: quod vita aeterna premia mereatur: quod per flagellationem humani corporis victima illi unico*

sacrificio, quod in ara crucis oblatum est, invisibiliter permisceatur.

Quartò, Ecclesia Romano-Papalis non sancta est, nec immaculata: uti in diexodo capitis decimi septimi fusè id ostendimus: Accuratè tractavit materiam, de doctrinæ, Urbis & vitæ Romanæ sanctitate, celeberrimus Theologus Dn. D. Johannes Gerhardus Tom. 5. Locor. Theol. p. 1141. & seqq. 1188. & seqq. nec non Dn. Wilhelmus Nigrinus in Tractatu de Legis impletione, à pag. 445. usque ad pag. 655. qui omnino videantur, & si viri sunt Jesuitæ, solidè refutantur.

D. Joh. Ger.
Tom. 5. Lo-
cor. Theol.

p. 1141. &
seqq. 1188.

& seqq.
Wilh. Nigri-
nus Tract.

de legis im-
pletione à
pag. 445.

usque ad 655
Videatur
quoque san-
ctitatis Ec-
clesia Ro-
mano-Ca-
tholica e-
versio, Do-
ctor Balch.

Fuhrman-
ni.

Esa. 61, 10.

Gal. 3, 27.

Rom. 13, 14.

Esa. 64, 6.

Esa. 59, 6.

Erasmus

Quinto de Uxore Agni dicitur, quod *byssino puro & splendido induatur vel operiatur*: certum autem est, per vestimenta hæc aliud nihil quam *vestimenta salutis, & indumentum justitiæ* innui: Hæc enim monilia Sponsæ vocantur, Esa. 61. v. 10. vestimentum autem salutis & justitiæ, nullum aliud est, quam ipse Christus, qui indumentum dicitur, Gal. 3. v. 27. *Quicumque baptizati estis, Christum induistis*, Rom. 13. v. 14. *Induamini Iesum Christum*: Ecclesia Romano-Papalis autem operit se justitiâ propria, quæ instar panni est *menstruata mulieris*, Esa. 64. v. 6. de quo vestimento sic loquitur Dominus: *Tela eorum non erunt in vestimentum, neque operientur operibus suis: Opera eorum, opera sunt inutilia, & opus iniquitatis in manibus eorum*, Esa. 59. v. 6. Neque verò hæc tantum veste Romano-Papalis Ecclesia est contenta: Sed & Cucullam Francisci ita efficacem proclamat, ut si quis in illa sepeliatur; tutus à Satanæ potestate fiat: Unde Erasmus, (quem Papa Leo X. suum vocavit filium) *beatos predicat eos pediculos, quibus in ejusmodi cucullis nidulari contingat*.

Tandem de Uxore Agni dicitur, quod *ad nuptias Agni cælestis*, h. e. ad gaudium æternum & beatitudinem exoptatam vocetur ac admittatur, Apoc. 19. v. 9. Ita enim comparatum est cum iis, qui dealbaverunt stolas suas, in sanguine Agni, ut non cadat super illos ullus astus, Apoc. 7. v. 16. Econtra in Ecclesia Romano-Papali indubitanter creditur, justos, utut à Christo redempti sint, in igne purgatorii debere à Diabolo torqueri, tantisper, donec Animæ per media in Papatu usitata, exinde liberentur: Quid? quod de Ecclesiâ Romano-Papali nostra Apocalypsis testatur, *conjectum illam iri in stagnum ignis, ardens sulphure*, Apoc. 19. v. 20. Pro uxore igitur Agni nequaquam Ecclesia Romano-Papalis haberi potest vel debet. Οπρὲς ἐδὲ δειχθαι: Id quod contra Ludovicum ab Alcasar erat demonstrandum.

Apoc. 19, 9.

Apoc. 7, 16.

Apoc. 19, 20

Nec obstant tutilia illa, quæ pro roborandâ sententiâ suâ profert argumenta: primum enim ex typo ad Romam detorto desumit: *Sicut Alhasverus convivium Nuptiale omnibus praparavit Principibus, & servis suis, omnibus etiam puellis, sola verò Esther ad amplexum Regium admissa sit: ita omnes Ecclesias alias ad nuptias Agni quidem vocari: sed solam Ecclesiam Romanam pro Uxore Agni agnoscere*.

Refutantur
Alcasaris
argumenta,

quibus ad-
struit Ecce-
siam Roma-
nam Papi-
sticam per
Uxorem
Agni intel-
ligi.

1.

Hoc verò est turpiter ἀδολογείν & principium petere: nondum enim evictum est, per Estheram Romano-Papalem Ecclesiam in specie designari: per Vasthi potius repræsentatur: æqualis enim huic est Ecclesia Romano-Papalis fastu, & inobedientiâ: nec magis Christum curat, quam Vasthi Regis ac Mariti sui jussa attendit: Quod si Alcasar etiam meminerit, Symbolicam vel typicam ejusmodi Theologiam, Confessione omnium Scri-

Scriptorum, non esse argumentativam: haud dubiè pudebit ipsum, quod tam pueriliter incespitaverit: & non fortius fundamentum pro asserenda suâ sententiâ adhibuerit.

2. Equè ficulnea probatio est secunda, falsissimæ interpretationi de vetere Roma Ethnicâ superstructa: quod figmentum Jesuiticum multoties solidè confutavimus.

3. Tertia ratio, quod nuptias Agni gentilitatis sequatur conversio, itidem est ineptissima, omnibusque testimoniis Scripturæ sacræ destituta. Et quis unquam legit gentilitatis conversionem fuisse effectum gloriæ atque decoris, quod Romano-Papalis Ecclesia in suâ conversione acquisiverit? Per quam igitur gloriam Roma ipsa conversa fuit? Si Imperium non nisi per gloriam ac splendorem Romæ Papalis converti potuit? De Roma B. Apostolus testatur, quod *FIDES* ejus

Rom. 1, 8.

Fidei obedientia fundata super Christo, non super gloria & splendore Romæ Papalis. Rom. 1, 5.

annuntietur in toto mundo, Rom. 1. v. 8. De gloriâ verò & splendore Romæ Christianæ ne verbum quidem habetur: immò Roma Christiana impiè cum Româ Papali vel Anti-Christiana confunditur. Præterea B. Apostolus obedientiam fidei, inter omnes gentes, super nomine Iesu Christi fundatam esse asserit, Rom. 1. v. 5. Ergò non super splendore & gloria Romæ Papalis. Et dicant obsecrò Lojolitæ, si multa millia hominum, antequam Roma fidem Christi suscepit, efficaciter converti potuerunt, quidni & postea absq; vel exemplo Romæ, vel splendore ac decore Romæ, & quidem Romæ-Papalis, gentiles converti potuerint? In Actis certè Apostolicis longè aliam ἀφορμήν, occasionem & rationem conversionis gentium legimus, nimirum ex concione B. Petri primâ, in festo Pentecostes habita: ex ejusdem peregrinatione, & concionum passim locorum continuatione; ex Stephani lapidatione Actor. 7. ex Barnabæ ac Pauli ad milliaria 475. excursionem; ex B. Pauli alia ad 823. milliaria peregrinatione; ex Apostolorum divisione, & publica Evangelii prædicatione, &c. quæ ipsa media, non splendor Romanæ Ecclesiæ, post Apostolorum quoque tempora, ad conversionem gentium adhibita fuerunt, uti Eusebius testatur, & alii.

Videatur Cornelius Ianfenius, in Concordia Evangelica de mediis conversionis. fol. 660.

Cur igitur Alcasar comminiscitur gentilitatis conversionem fuisse effectum gloriæ & decoris quod Romana Ecclesia in suâ conversione acquisivit? Etsi maxime ἐκ περιστάσεως hoc largiremur, quid quæso Ecclesiæ Romanæ à gentilitate ad Christianismum conversæ cum Româ Apostolicâ, seu Papæ, est commercii? Reliquos colores Jesuita ex allusionibus Psalmi 45. & verbis Cantici Canticorum cap. 3. v. 11. defumit: Quis verò ex allusionibus articulum fidei condere auit? Quis propter allusiunculas fictas, Romam-Papalem pro sola Agni Uxore habebit? Enim verò tot difficultates suis somniis obstare ipse animadvertit Jesuita, ut ad sanguinem usque defudârit, num se inde extricare, & θεῶν φιλία possit: nihil tamen aliud, quàm meras allusiones, & allusionum violentissimas interpretationes afferre potuit. Proinde explodimus hanc sententiam, quod Ecclesia Romano-Papalis propriè illa Agni Uxor sit, de qua hic sermo habetur: pro throno potius Satanæ, proque meretrice magnâ, & scorto publico æstimandam esse Synagogam Romano-Papalem, cirra ullam ullius hominis injuriam arbitramur. Hæc de Scrupulo quarto.

V. Sequitur quintus de præparatione, quæ ipsi Uxori adscribitur, & sic Pelagianismus stabiliri videtur: dicitur enim de Sponsa: ἡ δὲ ἡμέτις ἑαυτὴν: & preparavit se. Notum verò est μετὰ φρονίως hîc de Agni Uxore Spiritum S. loqui: sicut nimirum Sponsa in eo unicè occupata sit, cum ad nuptias vocatur, ut se præparet, ac vestimentis idoneis, & decente splendore se ornet: ita Sponsam vel Uxorem Agni quoque ad instantes nuptias cælestes se præparare: Nequaquam autem inde sequitur, quod ex propriis liberi arbitrii viribus se præparet: sed ex gratia Sponsi sui Jesu Christi, à quo datum est illi, ut cooperiat se byssino puro & splendido: uti versicul. 8. præparatio hæc describitur:

Præparatio Sponsæ non ex propriis liberi arbitrii viribus.

Quod ergò Sponsa aliunde, & ab Alio habet, id propriis Ejus viribus adscribi nequit:

Atqui præparationem ad nuptias aliunde habet: Ergò ea ipsi adscribi minimè potest.

De majore nullum planè est dubium, Minorem verba textus nostri asserunt: Et datum est illi, ut cooperiat se byssino puro & splendido; gratia proinde celebratur divina, quæ Uxori, vel Sponsæ Agni data & concessa sit, ut se ad nuptias præparare potuerit: militat hic etiam pronunciatum Apostolicum: Non idonei sumus ex Nobis ipsis cogitare quicquam, tanquam ex Nobis ipsis, sed quod idonei sumus, id ex Deo est, 2. Corinth. 3. v. 5.

2. Cor. 3, 5.

VI. Quid autem de ornatu Sponsæ statuum est, qui justificationes Sanctorum vocatur? nonne hic merita propria Sponsæ vel Uxoris Agni innuuntur? Ita sanè plerique Pontificii somniant: inter quos eminet hac in parte Franciscus Ribera, in suo Commentario pag. 358. ubi sic scribit.

Francisc. Ribera in Comment. pag. 358.

Et Vxor ejus preparavit se: Videlicet omni ornamento virtutum, & omni genere meritum bonorum: hoc est, jam venit ad illum cumulum sanctitatis, ad quam electa erat; perstat in eadem metaphora: nuptia enim diligenter se ornant in domum Viri ducenda.

Et datum est illi ut cooperiat se byssino. Quoniam obscurum videbatur, quod dixerat: Et Uxor ejus preparavit se, nunc id explicat: Proditura Ecclesia ad viri sui amplexus ornat se, ut solent nuptia & amictu pulcherrimo sese operit, hoc est, justificationibus Sanctorum, bonis meritis membrorum suorum: Et quoniam bona opera justorum dona Dei sunt, ait: Et datum est illi, &c. Hac autem veste operiri cepit, ex quo electa ejus membra operari cœperunt, sed cum ea finiuntur, tunc verè cooperit se, quia jam tota illa veste tegitur. Præterea ita loqui videtur Apostolus, quasi tunc, cum exitura est, se cooperiat, quia tunc tota prodit in viri Angelorumque conspectum, tunc eximia ejus pulchritudo tota innotescit, tunc integrum meritum suorum premium accipit. Intelligit autem justificationes, id est, opera justæ & sancte facta, quibus homines magis justificantur, in byssino scilicet amictu, quoniam byssus tenuissimi & candidissimi lini genus est, & majoris perspicuitatis causâ additur, splendenti & candido, ut significantur innocentia, & puritas ab omni labe libera, quam tunc habitura est Ecclesia, & quam pœnitentia, & reliquarum virtutum operibus comparavit, siquidem linum cum natura candidum non sit, tinsione & maceratione assidua

mundum & candidum redditur. Ubi nos legimus: splendenti, in Græco est: Mundo, καθαρὸν, quod idem est, cum enim valde mundum est, tunc magis splendet & lucet.

Huc usque Ribera; Unde apparet, Jesuitam per δικαιοματὰ τῶν ἁγίων, propria merita intelligere, sed textui hæc ἐπιλυσις à Jesuita infertur, non inde effertur: In Paraphrasi enim supra diximus, quid per vestimenta Sponsæ Spiritus S. innuat; nimirum stolam innocentiae Jesu Christi & vestimenta gratiosa salutis.

Hæc ipsa δικαιοματὰ, vel justificationes Sanctorum rectè vocantur: Justitia enim Dei, per fidem Jesu Christi, in omnes, & super omnes, qui credunt: & justificamur gratis per illius gratiam, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu, Rom. 3, 22. & 24. Nec caret ἐμφάσει, quod Divus Johannes ait: Byssinum enim justificationes sunt Sanctorum; vel τὸ γὰρ βύσσινον τὰ δικαιοματὰ ἐστὶ τῶν ἁγίων: proprio certè byssino caret Sponsa Christi, sed byssino Sponsi circumdatur: vel stola albâ, quæ stola itidem soli Jesu Christo vel sanguine Agni albedinem suam fert acceptam, Apoc. 7. v. 14. Nam si emere cupit Sponsa vestes, autor est Filius Dei, ut ab ipso emat: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, & vestimentis albis induaris, ut non appareat confusio nuditatis tuæ*, Apoc. 3. v. 18. Emit autem Sponsa absq; argento, Esa. 55. v. 1. quadrant huc verba Psalmi quadragiesimi quinti v. 10. *Adstitit Filia (Sponsa) à dextris tuis in auro Ophir (h. e. optimo), & v. 14. Omnis gloria Filia Regis ad intra, ex vestibus auro ocellatis indumentum Ejus: in vestibus acu pictis adducitur Regi. Et ne Jesuitæ opinentur, ex cerebro nostro nos hoc fingere, quod Sponsa byssinum, quo induitur, non ex se, aut meritis suis propriis, sed ex mera gratia ac liberalitate divina habeat, audiant quid Jehovah dicat, Ezech. 16. v. 8. *Expandi super te alam vestimenti mei* (notate benè, vestimenti mei) & *operui ignominiam tuam*: & versic. 10. *Vestivi Te discoloribus, & calceavi Te hyacintho, & cinxi Te Byssio, & operui Te serico*; Clarius certè & fortius nihil dici posset, ad confutandum somnium de propriis meritis Sponsæ, quibus justa dici aut vocari queat. Nec obstat in textu nostro Apocalyplico numerus pluralis: τὰ δικαιοματὰ, justificationes. Abundantiam enim pretii ac meriti Jesu Christi Spiritus Sanctus exprimere, & quod ad justitiam ac salutem non unitantum, sed OMNIBUS credentibus, obedientia Christi activa & passiva sufficiat, innuere voluit.*

Caveamus proinde, exemplo protoplastorum, δικαιοματὰ nobis ficulnea, ex meritis propriis conficere, Gen. 3. v. 1. veste à Deo, ex lana Agni, obmutescens coram se tondentibus confectâ, nuditas Sanctorum operitur, Gen. 3. v. 21. Obturet os crassus Pontificiis Albertus Piggus, ipse etiam Scriptor Pontificius, contr. 2. de justificatione sic differens.

In Christi obedientiâ quod nostra collocatur justitia, inde est, quod nobis ille incorporatis, ac si nostra esset, accepta ea feritur; ita ut ea ipsa etiam nos justi habeamur: Et velut ille quondam Iacob, cum natiuitate primogenitus non esset, sub habitu Fratris occultatus, atq; ejus veste indutus, quæ odorem optimum spirabat, se ipsum Patri insinuavit, ut sub alienâ personâ, benedictionem primogenitura acciperet: ita & nos, sub Christi primogeniti Fratris nostri pre-

tiosa puritate, delutescere, bono Ejus odore fragrare, Ejus perfectione vitia nostra sepeliri & obtegi, atq; ita Nos piissimo Patri ingerere, ut justitia benedictionem ab eodem assequamur necesse est: Hæc Albertus Piggus rectè & orthodoxè.

VII. Firmissimum quidem contra Ἀγγελολατρείαν Pontificiam argumentum ex loco nostro Apocalypico desumitur, cum Angelus recusat adorationem à Johanne factam: mirum autem adeò duræ Cervicis & obstinatæ mentis, quin & meretriciæ frontis esse Jesuitas, ut non tantum asserant, rectè fecisse B. Johannem, quod adoravit nuncium Dei summi & beatum, & lætissima nunciantem (Ribera pag. 361.) sed & Ἀγγελολατρείαν etiamnum exerceant, ac οὐκ ἔχοντες defendant. Rob. Bellarm. lib. 1. de Beatitud. Sanctorum cap. 13. 14. 19. & 20. varia σοφὰ φάρμακα excogitantes, quibus locum hunc classicum B. Johannis Theologi, pallient ac excusent. Operæ igitur pretium fuerit, accuratius ea ventilare: Prodeat autem ante omnia Hyperaspistes & Promachus ille Pontificius celeberrimus, Robertus Bellarminus, qui lib. 1. de Sanct. Beatitud. cap. 14. sic scribit:

Ad quartum dico, esse pro Nobis: vel Johannes putavit eum, qui sibi apparuerat, esse Deum aut Angelum: si Deum, merito reprehensus est: Si Angelum, & tamen adoravit, cur Nos reprehendimur, qui facimus, quod fecit Johannes? Hæc Bellarminus satis obscurè & intricatè: juxta illud Horatii

----- brevis esse laboro:

Obscurus fio.

Desideratur enim uberior explicatio, cur merito reprehensus fuerit Johannes, si eum, quem adoravit, Deum esse putavit? Infra quidem Bellarminus videtur causam exponere, nimirum quia sic errarit in personâ adoratâ. Sed & sic incertum per æquè incertum confirmat, propriaque vineta cædit. Si enim propter errorem personæ correxit ac reprehendit eum Angelus, nonne vel talpâ cæcior deprehenderit, infallibiliter sequi, Angelos, vel eos, qui Deus non sunt, minime adorandos esse? Et committitur præterea paralogismus compositionis ac divisionis. Neq; enim sufficit, à solo exemplo & facto B. Johannis argumentari, cur nos reprehendimur, qui facimus, quod Johannes fecit? sed oportet addere correctionem Angeli inquentis: *Vide ne feceris, quia conservus tuus sum: Deum adora*. Audite Esavitæ, ideò reprehenduntur illi qui faciunt, quod Johannes fecit, quia etiam Johannes ab Angelo graviter reprehensus fuit. Contrarium potius elicitur, si Scopum textus penitiùs inspiciamus, ut commode dicere possimus: Cur non reprehenduntur, qui hodiè faciunt, quod olim Johannes fecit? cum ne ipse quidem Johannes, ob Ἀγγελολατρείαν à reprehensione immunis fuerit? Sed regeat Bellarminus: *Johannes ideò reprehensus est, primò, quia fortè Angelus sic apparuit, ut potuerit existimari Christus: Dixerat enim cap. 1. Ego sum Primus & Novissimus & fui mortuus, & ecce sum vivens. Itaque poterat existimari Christus, cujus personam gerebat, nisi ipse explicuisset, se non esse Christum: & ideò corrigendus fuit adorator, non propter errorem adorationis sed propter errorem personæ.*

Respondeo, misellum hoc est effugium: quo Bellarminus & socii potius constringuntur, quam ut effugere queant: Si enim ob errorem personæ

Ribera p. 361.
De Angelolatria Pontificia.
Rob. Bellarm. lib. 1. de beatitud. Sanct. c. 13. 14. c. 19. & 20.
Rob. Bellarm. lib. 1. de Sanct. Beatitud. c. 14.

Gen. 3, 1.

Gen. 3, 21.

Alb. Piggus Contr. 2. de justificatione.

Ezech. 16, 8

v. 10.

Apoc. 3, 18.

Esa. 55, 1.

Psa. 45, 19.

14.

Rom. 3, 22.

24.

Apoc. 7, 14.

Vestimenta

Sponsa quæ

Explicatio

Ribera reji-

citur.

sona reprehendit Eum Angelus, nonne ἐξ ἀνάγκης sequitur. Angelum hoc innuisse, quod sibi honor adorationis minimè competit? Ecquis autem sic jugulum peti Pontificiorum non animadvertit? Nos enim itidem conquerimur, Pontificios errare in personis, quas adorant: cultum videlicet adorationis non uni & soli Deo, sed & Angelis ac Beatis Coelitibus exhibendo. Quod haud obscure Angelus ipse indicavit: dicens: *Vide Ne feceris, Deum adora*: ex quibus manifestissime patet, ipsam adorationem Johannis ab Angelo improbatam: quia ad verum adorationis objectum, videlicet DEUM, directa non fuit: Suspicio Bellarmini quasi Angelus fortè sic apparuerit, ut existimari potuerit Christus, incerta est: & fortè nostrum fortissimè opponi potest, hoc modo: fortè non sic apparuit, ut existimari potuerit Christus: Neq; enim tam insulsum fuisse Johannem crediderimus, ut Christum ab Angelo creato dignoscere nequiverit.

Athan. Or.
4. contr.
Arian. fol.
261.

Pulchrè huc quadrant verba B. Athanasii Orat. 4. contr. Arian. fol. 261. *Conspetto Angelo non dixerit quispiam se Deum conspexisse: Angeli enim quemadmodum scriptum est, Administratorii sunt Spiritus, qui ad negotia obeunda emittuntur, & Patris donationes, per Filium elargitas, renunciant illis, qui accipiunt. Quin & ipse Angelus visus conspectusq; se mitti à Domino confisetur, quemadmodum & apud Zachariam, & apud Deiparam confessus est Gabriel: Et qui Angelum viderat, noverat, quid viderat (NB.) Eumq; Angelum esse intellexit, non Deum: (nota iterum) plurimum siquidem, imo potius in universum, naturis dissident; res Creatura cum Creatore suo Deo. Hæc B. Athanasius. Quid? quod οὐκ ἔστιν textus longè aliud testatur? Hic ipse enim Angelus, quem B. Johannes adorat, de Agno Dei Jesu Christo, ejusq; instantibus Nuptiis ad Johannem verba fecit: Ergo haud difficulter B. Johannes collegit, quod non ipse Christus, sed Angelus tantum ipsius fuerit. Et quid hoc sibi vult, quod Bellarminus Angelum istum cum illo, qui Apocal. 12. dixit: *Ego sum Primus & Novissimus*, turpiter immo impiè confundit? Conferatur quæso descriptio illius, Apoc. 1. v. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. cum descriptione hujus Angeli, Apoc. 19. & apparebit, maximam utrobiq; dissimilitudinem reperiri.*

Bpoc. 1.

Apoc. 1. 11.
& seqq.

Ex prima compellatione illius vocis mox animadvertit B. Johannes, secum non nudum Angelum sed ipsummet Filium Dei loqui: idè conversus fuit videre vocem, quæ loquebatur cum ipso: & ecce vidit, in medio septem candelabrorum aureorum, similem Filio hominis, vestitum veste ad pedes usq; demissa, & pracinctum ad mammillas Zona aurea, habentem in dextera sua stellas septem: Et gladius exibat de ore ejus, utraq; parte acutus: quin & de se profitebatur, disertis verbis, quod sit Primus & Novissimus: quisq; mortuus sit, vivat autem in secula seculorum: Ex hujusmodi sanè circumstantiis, facile erat B. Johanni agnoscere, quod non alius secum loqueretur, quàm ipse Filius Dei. Hic autem Apoc. 19. pronomen Ego non reperitur, neq; inquit hic Angelus: *Beati qui ad cœnam Nuptiarum mearum vocati sunt: sed, qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt*: De Agno ceu alio & tertio quodam verba faciens. Unde B. Johannes evidentissime concludere poterat, & debebat non ipsum Dei Filium, sed Angelum dun-

taxat ista profari. Pergit autem oblatrare Bellarminus hoc modo:

Secundo dico Johannem rectè voluisse Angelo cultum debitum exhibere, sicut meminerat fecisse Abraham & Loth, atq; alios Majores suos: tamen Angelum prohibuisse, ob reverentiam humanitatis Christi. Nam ante adventum Christi, Angeli se ab hominibus adorari patiebantur: At posteaquam Deus homo factus est, & omnes Angeli hominem in Christo adorare coeperunt, noluerunt ipsi ab hominibus adorari, & præcipue ab Apostolis aliisq; summis viris. Nec tamen sequitur: Nos malè facere, si Angelos adoremus. Nam & nos rectè illos adoramus, & ipsi rectè adorari recusant. Itaq; Johannes ipse cum cap. 19. semel audivisset, *Vide ne feceris, &c.* tamen cap. 22. iterum voluit eundem Angelum adorare. Intelligebat enim & se rectè facere adorando, & Angelum rectè facere recusando; nec enim suspicari licet, Johannem aut obliviosum, aut indocilem fuisse. Hæc Bellarminus. Erudite autem & sufficienter refutavit ineptias istas Clarissimus, & de Ecclesia Christi meritissimus Theologus, D. D. Johannes Gerhardus, Dominus & amicus noster honorandus Tom. 8. Locorum Theologicorum pag. 744. & 745. sic scribens:

D. Joh. Ger.
tom. 8. Loc.
Theol. p.
744. &
745.

Hæc exceptio pugnat cum priore; Si enim Johannes rectè fecit adorando Angelum, ergo non erravit in adorationis objecto. 2. Si Johannes rectè fecit adorando Angelum, rectè fecit tribuendo illi cultum latræ. Connexio probatur, quia ex hypothese Bellarmini existimabat eum, qui secum tunc loquebatur, esse Christum; Jam vero Christo debetur cultus latræ. At consequens est absurdum; quia idololatricum, cum ipsimet Pontificii concedant, Angelis non deberi latræ, sed cultum. 3. Si Johannes rectè fecit Angelum adorando, minus rectè fecit Angelus adorationem illam prohibendo. Quorsum enim prohiberetur Johannes à cultu Deo grato & accepto? 4. Angelus non tantum dicis causâ, vel ex modestia & reverentia erga Christi humanitatem prohibet sui adorationem, sed maxime serio, & ex subjectione Deo debita, quia addit prohibitioni suæ argumenta. 5. Majores Johannis, Abrahamum scilicet ac Lothum Angelos religiose adorasse, nunquam probare poterit Bellarminus; vel enim externam tantum reverentiam, non autem religiosum cultum, Angelis sibi apparentibus obtulere; vel is, qui ipsis apparuit, non fuit creatus aliquis Angelus, sed Angelorum omnium Dominus, Dei scilicet Filius, quod ex cuiusq; loci circumstantiis petendum, 6. Illum cultum Angelus à se removuit, qui non debetur conservis, sed soli Deo; ut patet ex responsione Angeli. Jam vero cultus ille soli Deo debitus, ex hypoth. Pontificiorum, non est δαδεια, sed λατρεία. Ergo Johannes non δαδεια, sed λατρεία, cultum voluit Angelo exhibere, & per consequens, Johannes non rectè fecit, Angelum adorando. 7. Si cultus dulia, Angelis debitus: distinctus est à latræ: Christo secundum divinam naturam debita, & ab hyperdulia, Christo secundum humanam naturam debita, consequens est, per cultum dulia, Angelis delatum, nihil quicquam derogari cultui latræ, & hyperdulie Christo debita, & per consequens non potest dici, quod ob reverentiam, erga Christi humanitatem, Angeli cultum adorationis, siue dulia repudiant: Sed prius asserunt Pontificii, ut constat. Ergo, 8. Si Angeli nolunt adorari, ab eorum adoratione merito abstinemus. Aut enim hæc ipsorum voluntas, adorationem sui repudiâns, conformis est divina voluntati, aut ab ea discrepans. Posterius dici

dici nequit, quia Bellarminus dicit ipsos recte facere, dum recusant adorari. Manet ergo prius, ex quo consequens est, divina voluntati conformem se prestare eum, qui Angelos non adorat. 9. Blasius Viegas in Comment. Apoc. p. 790. repudiat hanc rationem, à Bellarmino allatam. Quidam (inquit) existimant, ob mysterij incarnationis reverentiam, Angelum ejusmodi adorationem repulisse; Quidam rationem ducunt ex virginitate, in qua Angelus iste Iohannem non hominem, sed Angelum multo se nobiliorem agnoscebat. Quidam rationem depromunt ex sacerdotio. Cum enim Iohannes Sacerdos & Pontifex esset nova legis, gratia potestatem habens duplicem altissimam, videlicet remittendi peccata, & consecrandi corpus Christi, quam ob causam omnibus Angelis, etiam supremis longè præferebat, merito iste Angelus, eum sibi ad pedes accedentem ferre non potuit &c. Postea addit suam conjecturam. Rectè quidem & ingeniosè hac omnia dicuntur, sed tamen ad contextum minus accommodè. Itaque nullam superiorum expositionem literalem, germanamq; esse, arbitramur, idq; meo iudicio, evidenter ostenditur, ex ipsismet verbis Angelis: Vide ne feceris, conservus tuus sum. Tandem subjicit germanam rationem, cur Angelus non fuerit passus Iohannem primum ad suos provolutum pedes jacere, fuisse eam, quoniam reveritus fuerit in Iohanne Spiritum Prophetia, siquidem additur, testimonium enim Iesu est Spiritus Prophetia. 10. Sed & hac ratio, quam Viegas profert, eodem laborat vitio. Quare enim Angelus à Iohanne noluit adorari, ejus rei causas exposuit ipse sufficientissimas. Vide ne feceris, conservus tuus ego sum, Deum adora. Verba illa: Testimonium enim Iesu est Spiritus Prophetia, propriè non continent aïdologyia prohibitionis, sed periphrasim Prophetarum, quorum conservum sese Angelus erat professus, quod scilicet habeant testimonium Iesu, id est, mandatum testificandi, Iesum esse unicum Salvatorem. Quidam ea sic exponunt, quod in his verbis declaratur, quinam illi sint, qui testimonium Iesu habent, videlicet illi, qui à Deo acceperunt donum prophetandi, hoc est, de mysteriis regni cælestis differendi. Possunt etiam non incommode hac verba eo accipere sensu, quod ad Iesum, tanquam ad ultimum, & certissimum scopum, omnes prophetia referuntur. 11. Pontificiorum opinio; quod ob reverentiam humanitatis Christi Angelus se adorari prohibuerit, Photinianorum opinioni perquam affinis est, sic enim scribit Schmalz: in refutat. eorum, quæ examini centum errorum objecerat Smiglecius pag. 48. Angelus satis indicat, antea id fieri quidem potuisse, id etiam factum esse (quod Angeli fuerint adorati) at nunc postquam in unam familiam cooptati sunt, Angeli & homines fideles, & uni Domino serviunt, id fieri non debere. Est enim inter cultum Angelorum & aliarum rerum, quarum cultus idololatriam constituit, hoc discrimen, quod alia omnes persone coli non debeant, quia nec Imperium divinum habeant, nec præceptum sit, ut colantur: Angeli vero coli non debent, quia etiam si divinum quoddam imperium habeant, tamen totum illud Christi imperio subiectum est, & aliquid Christo exaltato illis accidit, quod non permittit, ut colantur, nempe subiectio illorum, una cum fidelibus, ipsi Christo, qui fidelium Servator est, p. 53. Deus olim permisit, ut Angeli adorarentur. Et hoc ipsum, quod Angelus Iohannem ut se adoraret, prohibuit, tacitè innuere videtur, fieri id potuisse, nisi aliud quid novum tunc intercessisset, quod scilicet Angelus iste conservus fa-

ctus sit Iohannis; qualis antea non fuerat, tempore aliorum cultorum Dei, sub V. T. Sic ergo tam Pontifici, quam Photiniani statuunt, licuisse sub V. T. Angelos adorare. Causam, quare Angeli recusent adorari, Pontificii referunt ad Filii Dei incarnationem; Photiniani ad Christi exaltationem, cum rectius referatur ad divina legis prohibitionem: Non habebis Deos alienos coram me, ad quam ipse Angelus hoc loco nos remittit: Vide ne feceris, conservus tuus sum, Deum adora. 12. Coronidis loco notari potest illud, quod Costerus, in explicatione huius argumenti, Iohannem Evangelistam cum Iohanne Baptista inscite confundat. Angelus (inquit part. 2. concion. p. 70.) à Iohanne Baptista non sustinuit adorari, sufficiens in eo culmen Apostolicum, & Angelicam puritatem. Hactenus ille. Addimus nos sequentia.

1. Falsissimum esse, quod Angeli ante Adventum Christi se passi sint ab hominibus adorari; non demonstrabunt hoc Jesuitæ in æternum, nisi æquivocatione vocabuli adorare, quod nonnunquam pro externo aliquo honoris & venerationis ritu usurpatur, ludere velint. Inter nos autem non de externa ista, sed de religiosa veneratione controvertitur. 2. quod Abrahamum attinet, non adoravit ipse meros Angelos, sed ipsum Jehovah. Jehovah enim ipse apparuit Abrahamo Gen. 18. v. 1. quod non dissimulavit sanctus Abrahamus in compellatione, vel exceptione suâ dicens: Domine, si inveni gratiam &c. v. 3. non obstantibus glossis partim Judaicis, partim Papisticis, quæ reperiuntur apud Alphonsum Tostatum, Tom. 1. fol. 502. 503. quamvis addat hic ipse Tostatus, voculam adorationis de externâ quadam reverentia, & urbanitate hic intelligi posse, quod probè observandum. Legantur autem Hilarius lib. 4. de Trinit. Theodoretus quæst. 68. Nazianzenus Orat. 2. de Theologia, Tertullianus lib. de Trinit. Eusebius lib. 3. Vitæ Constantini Magni. cap. 50. 51. & lib. 5. demonstrat. Evangel. c. 9. Epiphanius in Ancorato, & alii, qui unanimiter statuunt, Jehovah Abraham apparuisse, & Jehovah ab Abrahamo adoratum esse. De Angelis à Lotho adoratis, notandum est, nec illam adorationem pro religiosâ haberi: fatente & explicante iterum Alphonso Tostato, Tom. 1. fol. 509. Et adoravit pronus in terram: Non adorando eos ut Deos, sed faciendo reverentiam ut hominibus: sed quia Lotho valde urbanus erat, tantum se inclinavit. Tandem notetur, veteres prohibitionem Angelis, nequaquam pro stabilienda, sed pro cohibenda *Ἀγγελολατρεία* usurpasse; uti apparet ex B. Augustino lib. 20. contra Faustum. c. 21. & Tract. 1. in Iohannem, ubi verba nostra Apocalyptica, cultu Angelorum religioso disertè opponit. Idem reperitur apud Sanctum Athanasium Orat. 3. contra Arrianum: Angelus Iohannem se adorare volentem in Apocalypsi non admisit, dicens: Vide, ne feceris. Quocirca solius Numinis est adorari, Neque id ab Angelis ignoratur: qui, quanquam ceteros gloria transcendunt, creaturas tamen se esse, neq; in classibus adorandorum, sed adorantium Dominum, agnoscunt se computari debere. Consentit cum B. Athanasio, Remigius super Psalm. 96. sic scribens: Nec etiam Angelus adorandus est: quia legitur in Apocalypsi, cum quidam voluisset adorare Angelum, pro miraculis, quæ fecit, quod ipse prohibuisset, ne adoraretur.

Ita nugæ Bellarmini expeditimus. Liceat autem

Alpho. Tost.
statu Tom.
1. fol. 502.
503.
Hilarius l.
4. de Trinit.
Theodoretus
quæst. 68.
Nazianz.
Orat. 2. de
Theolog.
Tertull. de
Trinit.
Euseb. l. 3.
vita Const.
M. c. 50. 51.
& lib. 5. de
monst.
Evangel. c. 9.
Epiph. in
Ancorato.
Alph. Tost.
Tom. 1. fol.
509.
August. lib.
20 contra
Faust. c. 21.
& Tract. 1.
in Ioh.
Athan. Or.
3. contr. Ar-
rianum.

Tom. 2.

Remigius
super
Psalm. 96.

Ludov. ab
Alcasar, f.
855.

autem nobis, bona etiam cum pace Lectoris, producere in proscenium publicum Ludovicum ab Alcasar, Jesuitam celebrem, & arrectis auribus audire, oculisque attentis videre, quomodo gregalium suorum interpretationes explodat & refellat: vicissim autem, quod Commentum de B. Petro, à Johanne hic adorato, proferat; non sine delectatione opinor, ista à nostris lectum iri. Sic autem ille fol. 855. Horum verborum explicationi annectenda est, similium verborum explicatio, ex cap. 22. numero octavo & nono, quæ sic habent: Et ego Iohannes, qui audiui & vidi hæc; & postquam audiissem & vidissem, cecidi, ut adorarem, ante pedes eius, qui mihi hæc ostendebat: & dixit mihi; Vide ne feceris, conservus enim tuus sum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum, qui servant verba prophetia libri huius, Deum adora. Utroque in loco, duo videntur statuere Interpretes. Alterum, eundem omnino esse Angelum, ad cuius pedes procidit Iohannes, tam capite decimo nono, quam capite vigesimo secundo, atque adeo Iohannem bis, ad ejusdem Angeli pedes, provolutum. Alterum, hunc Angelum esse unum, ex cœlesti Hierarchiâ; illum scilicet, quem Christus misit, ut Johanni Apocalypsin ageret. Ego tamen (ut versu precedenti dixi) mihi persuadeo, duos hos Angelos esse inter se diversos; nec naturâ esse Angelos, sed officio; ac primum quidem esse B. Petrum, secundum B. Paulum. Id quod, licet audiendi, sive legendi novum, atque insolitum appareat: Si tamen attente rationes expendere, quas superiori versa proposui; verisimilius ac probabilius illi visum iri confido.

Frustra igitur laborant Interpretes, in reddendâ ratione, cur Angelus non se à Iohanne adorari sit passus? Alii enim Dominicæ incarnationis reverentiam causantur; quapropter nolunt Angeli adoratione coli ab iis, qui ejusdem sunt cum Christo homine naturæ: Ita Gregorius, Ambrosius, Haymo, Strabus, Rupertus & Albertus. Sed contra est; quia non hanc reddit Angelus rationem, sed longè diversam. Alii malunt, hanc adorationem respuisse Angelum sibi à Iohanne deferri propter virginitatis in Iohanne elucens excellentiâ; sic Petrus Damianus. Alii referunt ad Sacerdotis dignitatem, quæ homines Angelis adequat; Sic Viegas. Alii ad Iohannis labores, pro Christo fortiter toleratos: magnam quippe dignitatem esse pro Christo pati. Alii ad dignitatem Evangelici prædicatoris; quod minus homines Angelis reddit æquales. Baronius i. Annalium tomo, id propterea fuisse scriptum, tradit, ut fideles probe essent instructi ad versus Cerinthi errorem; qui eodem ipso tempore plus dignitatis tribuebat Angelis, quam re ipsa illis scriptura attribuit. Alii placet ea ratio; quia scilicet homines in cœlesti beatitudine erunt Angelis æquales. Si tamen verum est, per utrumque Angelum adumbrari Petrum & Paulum; hæc omnes philosophandi rationes facile corrumpunt. Nihil plus arripit illa suspicio (quamvis auctores valde graves, nempe Augustinus & Thomas eam adstruant) Iohannem videlicet credidisse, hunc Angelum esse Christum Dominum: ideoque ad ejus pedes cecidisse, ut eum adoraret. Vide hæc de re Salmeronem tom. 16. in fine præludiorum in Apoc. & Viegam sect. 3. Huius autem suspicionis fundamentum illud esse videtur, quod adorationis nomen accipiat pro latría, quæ soli Deo deferretur. Constat tamen ex sacrarum literarum usu, sæpè adorandi vocabulum latius accipi. Si autem Angelus, ad cuius pedes se Iohannes abiecit c. 22. idem erat cum Angelo capitis 19. ut feri com-

munis opinio, in capite saltem 22. Iohannes ignorare non poterat, Angelum non esse Christum: Siquidem ipsemet Angelus ille antea edixerat; Conservus tuus sum, & fratrum tuorum. Cum igitur tunc Iohannes rursus ad eum adorandum aggrediatur, argumento est, principio non eum adorare voluisse, quod Christum esse reputaret. Nec est, cur Iohannem deceptum fuisse credamus; cum potius ex textu constet, Iohannem agnovisse, quoniam esset ille Angelus, ad cuius pedes procubuit; quippe de illo, tanquam sibi cognito, fuerat locutus, dicens: Esse Angelum magnæ potestatis, c. 18. 1. Dices: Si Iohannes illum Angelum esse Petrum recognovit, illam ei voluit fortassis deferre adorationem, quam fideles omnes, cuiuscumque dignitatis sint, summo Pontifici, Christi vicario, tribuere solent quæ ratione verum quodammodo est, Iohannem ideo voluisse huic Angelo cultum & adorationem offerre, quod eum pro Christo haberet. Nam vicarium esse Christi, quodammodo est ipsum esse Christum; utpotè qui illum representet. Caterum quamvis tota illa veneratio, quam Christianus populus summo Christi vicario attribuit, ipsius dignitati maximè debeat, nihilominus verisimile non est, Petro deferri à Iohanne adorationem tanquam Christi vicario. Primo, quia eandem postea reverentiâ Iohannes exhibet Paulo c. 22. 8. Atqui Paulus non fuit Pontifex summus. Deinde, quia si Iohannes hoc in loco, Petrum ut Christi vices agentem, adoraret; non diutius differret ad ejus se pedes abicere, sed cum primum ei apparuit, protinus cultum deferret.

II. Inter spatium illud, quo ei primum Angelus apparuit, & aliud, cum Iohannes ad ejus pedes procidit, intercessere illa omnia, quæ toto c. 18. & magnâ parte c. 19. referuntur. Præterea quamvis Pontificis Romani dignitas atque Majestas, per se considerata, non acceperit processu temporis incrementum; primis tamen Christianæ Religionis seculis, videtur aliqua extitisse causa, vel ratio, propter quam adoratio summi Pontificis, quoad exterioris Ceremoniæ ostensionem, non fieret communiter tantâ reverentiâ, quantam postea Christiana pietas, ab omnibus fidelibus, suo jure requisivit; videlicet, quia dum Christi Ecclesia nondum publicum exercitium Religionis adeptæ fuerat, rationi erat consentaneum, ut Romani Pontifices gererent se eo fere modo, quo Principes ii, qui aliqua de causa privatorum hominum habitum dissimulati incedunt, erga quos etiam, à quibus agnoscuntur, dissimulationi se accommodantes, & temporis servientes, multò aliter se gerunt, quoad reverentiâ manifestationem, quam postea, cum publice eos in sua majestatis throno sedentes intuentur. Ut ergo meam exponam sententiam, existimo: Iohannem ideo ad pedes Angeli magnæ potestatis primo, deinde ad alterius Angeli, civitatem sanctam sibi ostendentis fuisse provolutum; quod summopere fuerit latius expectatione omnino certa illius prosperitatis, quæ Ecclesiam tam in terris, quam in cælo manebat. Plurimumque enim videmus aliquos, cum sibi felicissimus aliquis nuntius, de re votis omnibus expetita, afferretur, simili cordis affectu permotos ab eo, qui id sibi renuntiavit, manus exosculandas (si tamen personæ illius dignitas patiatur) vehementer exposcere, pro tanto illo beneficio, quo per nuntium ejusmodi cumulati sunt. Et quamvis humilior sit, ac demissior Iohannis significatio, dum ad utrumque Angeli pedes venerabundus accidit; verum tota hac significatio in receptam Hebræorum consuetudinem rectè cadit, nec non in magnam Iohannis demissionem & incredibilem latitiæ voluptatem. Et forte verba illa;

Fol. 857.

illa, cecidi antepedes ejus, perinde valent, ac si diceret; se ingenua provolutum, simulque ab eis manus osculandas postulasse. Quod si humilior adhuc fuit reverentia & venerationis demonstratio, ita ut Iohannes se prosterneret eorum osculaturus pedes; nemini id mirum videbitur, qui & Iohannis modestiam ac demissionem, & vehementem impetum latitiae exuberantis, & foras prodire gestientis considerabit. Et quidem in manifestis comitatus, honoris, ac reverentia signis, eo cumulatius deferitur honor, quo demissius se quisq; gerit. Et post pauca super verba; Vide nefeceris: fol 857.

Ad nostram expositionem non recte aptantur earationes, quas & Interpretes communiter reddunt, & nos supra recensuimus: cur scilicet Angelus se à Iohanne adorari non sit passus? Illud tamen mihi magis placet, quod & nostro instituto congruentius est. Nam inter aulicos viros atq; Magnates ita usus fert, ut cum eorum aliquis alterum suppliciter satis atq; demisse excipiat; alter minimè patiat; illumque moneat, ut nimia illa humilitatis & submissionis documenta sanctissima reservet Eucharistia. Quamobrem Angelus magna potestatis, & alter ille capitis 22. Iohannem hortantur, ne illos adeo honorifice tractet, tanquam superiores ac majores, sed ut cum illis, tanquam cum fratribus & conservis, agat, & uni Deo totam venerationem tribuat. Et quamvis respectu Petri, quatenus erat Christi vicarius, non esset nimia illa adoratio, quam ei Iohannes exhibebat; primis tamen illis Christiana Ecclesia seculis, (ut supra expendimus) temporis rationem ferebat, ut qui in abscondito erat Christi vicarius, tanta (quoad exteriorem manifestationem) reverentia coleretur.

Notandum est insuper, cum Iohanni revelata fuit Apocalypsis, Petrum jam & Paulum, indigetes, cœlesti beatitudine perfrui, ac proinde quatenusque reverentia sibi à Iohanne præstata dignos; nihilominus tamen decorè ac modeste recusasse, ne se Iohannes, Christo dilectus, adeorum pedes advolveret. Præsertim cum ex contextu liqueat, id à Iohannem tanta observantia & veneratione erga Petrum & Paulum uti, quia Prophetia donum in ipsis effulgens suspiciebat. Propterea enim ipsi revelarunt Iohanni Mysticam Babylonis ruinam, & gloriosam exaltationem, quam Deus Romana Ecclesia reservarat.

Hoc in eo apparet, quod eam affert rationem Angelus magnæ potestatis, ne se Iohannes adoret; quia Iohannes etiam ipse, ejusq; fratres, & condiscipuli, divino erant prophetia spiritû afflati. Testimonium enim Iesu est, Spiritus Prophetie. Et cap. 22. numero 10. addit Paulus (id est, ille Angelus, qui ibi Iohannem alloquitur) Conservus tuus sum, & fratrum tuorum, Prophetarum, & eorum, qui servant verba Prophetie libri huius. Petrus itaq; non ait, se esse conservum eorum, qui verba Prophetici huius libri observant: Sed eorum, qui fratres appellantur Iohannis, eo, quod Spiritum Prophetia habent. Paulus verò addit, se esse conservum fratrum Iohannis, id est, Prophetarum sive eorum, qui habent Spiritum Prophetia, & eorum etiam, qui servât verba Prophetie libri huius in hac distinctione; Qui eundem esse putant Angelum utrobique, cum Iohanne colloquentem, eumq; cœlestis esse Hierarchia: Dicent etiam Angelum quidem initio contentum eo dicto fuisse, se nimirum conservum esse eorum, qui Prophetico Spiritu sunt insigniti; postea tamen, cum

Iohannes in sua illa submissione persisteret, addidisse eum Angelum, ne se Iohannes ad ejus pedes abiceret, quod Angeli conservi sint, non Evangelis modò, predicatorum (qui sunt veluti caterorum fidelium parentes) sed etiam Christianorum omnium; atq; adeo licet Iohannes Propheta & Evangelicus concionator non foret, minime se tamen permissurum illam Iohannis adorationem. In nostra tamen expositione, cum diversus sit, qui cap. 22. loquens inducitur ab eo, qui cap. 19. cumq; alter Petrum, Paulum alter adumbret; ideo Paulus nonnihil addit, quo se plus quam Petrus demittere videtur. Quia inter eos qui de se humiliter ac demisse verba faciunt, decorum & consentaneum est; ut qui postremo loquitur, subjungat aliquid, quo se amplius abicere videatur. Præsertim, quia cum Paulus sit dignitate inferior Petro; in eo etiam decorum servatur, ut postquam Petrus se Evangelii predicatorum conservum professus est; subjiciat Paulus, se non predicatorum modò sed fidelium etiam omnium esse conservum.

Huc usque Alcasar: cui omnes gregalium suorum interpretationes sordent; tantus videlicet inter ipsos est consensus. Nulla verò planè refutatione hæc egent *regalis*; siquidem nihil, quam mera cerebri proprii, ac omni fundamento destituta somnia in se continent; & meminit Lector, in *ἐν γὰρ* capitis superioris proximi opinionem Alcasaris stultam & stolidam de B. Petro, quasi per Angelum Iohannes Theologus ipsum representaret, sufficienter jugulatam esse.

Proderit autem inter alia, ad istum quoque finem, lectio Commenti Jesuitici, ut pateat, quam alto supercilio homines isti despiciant verba B. Petri, quibus testatur, scripturam non esse *ἰδίαν* *ἑπὶ λουίον* 2. Pet. 1. 1. v. 20. Quid autem est *ἰδίαν* proferre *ἑπὶ λουίον*, si hoc non est? Manifestum præterea inde evadit, quid de Commentis & Commentariis Jesuitarum statuendum sit. Fucum faciunt rudiori plebeculæ, quasi mera proferant oracula, & sedi Romanæ fulcra substernant firmissima: sed ficulnea esse ea, ac straminea, vel decennes pueri facile animadvertunt. Hæc de Scrupulo septimo etiam dicta sufficiant: Reliqua in diexodo doctrinarum accuratius expendemus.

Doctrinæ.

I. Ante omnia verò *δοξολογία* diligenter consideranda venit. Audimus enim hîc Beatos Cœlites Hallelujah suum quatuor vicibus ingeminare; percipimus ipsos *ὑμνίζον* suum triumphale Domino Deo suo solentiter accinere: Hallelujah: Salus & honor, & gloria, & virtus Domino Deo nostro: Quia vera & iusta iudicia ejus, quia iudicavit de meretrice magna, quæ corripuit terram prostitutione sua, &c. Nimirum congruit hoc ipsum præcepto Altissimi, qui glorificatur in concilio Sanctorum, Ps. 88. v. 8. Et omnibus temporibus laudem nominis sui & *χαριστία* debita, ceu cultum necessarium & inevitabilem, exegit. Hinc gravissima illa exhortationes per Davidem factæ: Psallite Domino, qui habitat in Sion, annunciate inter gentes studia ejus, Ps. 9. v. 12. Exultate iusti in Domino Rectos decet collaudatio: Confitemini Domino in Citharâ, in Psalterio decem chordarum psallite illi: Cantate ei canticum novum; benè psallite ei in vociferatione, Psal. 33. v. 1. 2. 3. Ps. 33. 1. 2. 3. Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen ejus in idipsum, Ps. 34. v. 4. Magnificetur Do-

Ps. 88. 3.
Deo laus,
honor, &
gloria com-
petit.
1. ob præce-
pta, & ex-
hortationes
Spir. S.
Ps. 9. 12.

Ps. 34. 4.

minus,

ps. 35. 27. minus, qui voluit pacem servi ejus, psal. 35. v. 27. Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis: Psallite Deo nostro: Psallite, psallite Regi nostro, psallite, quoniam Rex omnis terra
 ps. 47. 1. 7. 8. Deus, psallite sapienter, psal. 47. v. 1. 7. 8. Immola Deo sacrificium laudis, psal. 50. v. 14. Jubilate Deo omnis terra, psalmum dicite nomini ejus: date gloriam laudis ejus: Omnis terra adoret te, & psallat tibi, psalmum dicat nomini tuo. Benedicite gentes Deum nostrum, psal. 66. v. 2. 4. 8. Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes: Latentur & exultent gentes, quoniam judicatus populos in equitate: & gentes in terra dirigis. Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes, psal. 67. v. 4. 5. 6. Cantate Deo, psalmum dicite nomini ejus, psal. 68. v. 5. Regna terrae cantate Deo, psallite Domino, psallite Deo, qui ascendit super caelum caeli ad Orientem: Ecce dabit voci suae vocem virtutis, date gloriam Deo, psal. 68. v. 33. 34. 35. Exultate Deo Adjutori nostro, jubilate Deo Jacob: Sumite Psalmum, & date tympanum: psalterium jucundum cum cithara: Buccinate in Neomenia tuba, in insigni die solennitatis vestrae, psal. 81. v. 2. 3. 4. Venite, exultemus Domino, jubilemus Deo salutaris nostro: Praoccupemus faciem ejus in confessione, & in Psalmis jubilemus ei, psal. 95. v. 1. 2. Cantate Domino canticum magnum, cantate Domino omnis terra: Cantate Domino, & benedicite nomini ejus; annuntiate de die in diem salutare ejus: Annuntiate inter gentes gloriam ejus in omnibus populis mirabilia ejus: Afferre Domino Patrie gentium, afferre Domino gloriam & honorem: afferre Domino gloriam nomini ejus: Tollite hostias, & introite in atria ejus. Commoveatur a facie ejus universa terra, dicite in gentibus, quia Dominus regnavit, psal. 96. v. 1. 2. 3. 7. 8. 9. 10. Latamini justi in Domino, confitemini memoriae sanctificationis ejus, psal. 97. v. 1. 2. Cantate Domino canticum novum: quia mirabilia fecit: jubilate Domino omnis terra: Cantate & exultate & psallite: Psallite Domino in cithara, in cithara & voce Psalmi: in tubis ductilibus, & voce tuba cornea: jubilate in conspectu Regis Domini, psal. 98. v. 2. 4. 5. 6. 7. Exultate Dominum Deum nostrum, psal. 99. v. 5. 9. Jubilate Deo omnis terra, servite Domino in letitia; introite portas ejus in confessione, atria ejus in hymnis: confitemini illi: Laudate nomen ejus, quoniam suavis est Dominus: in aeternum misericordia ejus: & usque in generatione & generationem veritas ejus, psal. 100. v. 4. 5. Sexcenta ejusmodi praecepta in reliquis Psalmis Davidicis & aliis Veteris ac Novi Testamentilibus passim sunt obvia, ex quibus satis manifestum evadit, enixam Dei voluntatem esse, ut gratiae ipsi solemnes agantur, nomenque ejus religiosâ doxologia honoretur. Fecerunt hoc viri sancti, beneficiis singularibus à Deo affecti.

ob exempla clarissima.

Gen. 3. 10.

Alf. Tostatus tom. 1. f. mihi 139.

Cum enim ex arca liberaretur Noa, ejusque familia, aedificavit Noa Altare Domino Deo Gen. 8. v. 10. Viderat enim Noe, se à Deo liberatum de morte, ideo ne ingratus esse tanto beneficio, gratias referebat: inquit Alfonsus Tostatus Tom. 1. fol. mihi 139. Et intellexit justus, veram gratiarum actionem esse, qua non juberetur, sed deferretur. Itaque dilatione nulla usus est; neque amplum aedificium, vel templum aut domum admirabilem extruxit: sed cum sciret, quod solam mentem requirat Dominus, extructo in multaria

operâ altari, sacrificium Domino obtulit, ut loquitur Chrysostomus, Tom. in Genes. 27.

Chry. Tom. in Gen. 27.

Classicum exemplum in χαρισίας præbuerunt Moles & Israelitæ; postquam enim Deus eduxisset ipsos ex Aegypto, & Pharaonem cum toto exercitu delevisset, Cecinerunt Carmen Domino, & dixerunt: Cantemus Domino: gloriosè enim magnificatus est: Equum & Ascensorem dejecit in mare, Exod. 15. v. 1. 2. Idem factum fuit prostrato Sitera tyranno: Cecinerunt enim Debora & Barac, Filius Abinoem, in illo die dicentes: Qui sponte obtulistis de Israel animas vestras ad periculum, benedicite Domino, Judic. 5. v. 1. 2. Cum exaudiret Jehova preces & lachrymas Hannæ, Filiolum unicè desiderantis, ilicò Elcana Maritus cum tota domo sua ascendit, ut immolaret hostiam solennem Domino, 1. Sam. 1. v. 21. Hanna quoque laudavit Dominum, 1. Sam. 2. v. 1. & seqq. De Davide refert Syracides, quod pro omni opere celebraverit Dominum, & de omni corde suo laudavit Dominum, Eccl. 47. v. 9. 10. Legatur Hymnus Eucharisticus pientissimæ & gloriosissimæ Triumphatricis Judithæ, quæ post decollationem canticum cantavit Domino dicens: Incipite Domino in tympanis, cantate Domino in cymbalis, modulamini illi Psalmum novum, exultate & invocate nomen ejus: Dominus conterens bella: Dominus nomen est illi, Judith. 13. v. 1. 2. 3. Neque latet pios canticum beatæ Virginis Mariæ, Luc. 1. v. 46 & seqq. Rectè ergo turbæ etiam Evangelicæ Hallelujah suum intonant, iterumque ac iterum intonant, exclamantes: Hallelujah, salus, & honor, & gloria, & virtus Domino Deo nostro est. Rectè etiam num laudatur Altissimus, non tantum, quod verbum Evangelii novissimis hisce, & conclamatis temporibus clementer conservavit; sed & quod superiori seculo nuditatem meretricis Babylonice revelavit; & illam judicavit, quæ terram prostitutione sui corruptit. Procidamus igitur posthac quoque cum viginti quatuor Senioribus, & celebremus Dominum dicentes: Amen Allelujah. Obtemperemus voci de throno euntis & sic hortantis:

Exod. 15. 1. 2.

Jud. 5. 1. 2.

1. Sam. 1. 21

1. Sam. 2. 1.

& seqq.

Eccl. 47. 9.

10.

Jud. 13. 1. 2. 3

Luc. 46.

& seqq.

Laudem dicite Deo nostro omnes servi ejus: & qui timetis eum, pusilli & Magni, Apoc. 19. v. 4. & 5.

Apoc. 19. 4 & 5.

II. Equum & pietati consentaneum esse, ut salus, honor, gloria, & virtus Domino Deo nostro unice adscribatur, honorque, gloria, & potentia Dei à nobis asseratur, ex hymno turbæ celestis luculenter patet. Certè, non nisi soli Domino salus, vel salvatio καὶ ἑξ ὧν adscribi potest. Non enim est Deus justus & salvans, præter ipsum, Esa. 45. v. 12. Ego portabo, Ego salvabo, inquit Dominus, Esa. 46. v. 4. Ego Dominus sum salvans te, Esa. 49. v. 26. Esa. 60. v. 16. Tecum ego sum, aut Dominus, ut salvem te, Jer. 30. v. 11. Salvabo vos ex universis, Ezech. 36. v. 29. Ecce ego salvabo populum meum, Zach. 8. v. 7. Non est in alio quoquam salus, nec aliud nomen est datum sub caelo hominibus; in quo oportet nos salvos fieri. præter nomen Jesu, Act. 4. v. 12. Stupendum proinde facinus est, quod Pontificii, profligatissima audacia, vim salvandi & salvificandi, præter Dominum Salvatorem nostrum, Beatæ etiam Virginis Mariæ, & aliis sanctis tribuunt. Videatur enim Psalterium Bonaventuræ, in quo

Salus, vel salvatio hominum non nisi soli Deo adscribenda est. Esa. 45. 21. Esa. 46. 4. Esa. 49. 26. Esa. 60. 16. Jer. 30. 11. Ezech. 36. 29. Zach. 8. 7. Act. 4. 12. Papista secus faciunt, vimq. salvandi, B.

Maria, & aliis sanctis adscribunt. *Psalterium Bonaventurae.*
psal. 3. verba Davidis ad Deum directa, sine ullo pudore, ad B. Mariam diriguntur, & inter alia hæc quoque leguntur: *Deduc me ad portum salutis, & Spiritum redde factori & creatori meo, psal. 3.* Non mortui laudabunt te Domina, neq; qui in inferno sunt: sed qui tuâ gratiâ vitam æternam obtinebunt, *psal. 6.* *Salvum me fac, Mater pulchra dilectionis, forum clementie; duc nos, obsecramus, ad regna cælorum, psal. 11.* Conserva me Domina, quoniam speravi in Te: mihiq; tua stillicidia gratia misericorditer impertire, *psal. 15.* Esto refugium nostrum gloriosa Mater Christi: quia tu es totius Religionis mirabile firmamentum, *psal. 17.* Respirate ad Virginem Mariam, perdit peccatores, & perducet vos ad indulgentia portam, *psal. 18.* Exaudias me Domina, in die tribulationis, & precibus nostris converte clementem faciem tuam: Ne projicias nos in horam mortis nostræ: succurre anima mea, cum deseruerit corpus meum: Concede ei locum inter electos Dei, *psal. 19.* Domina mea clamavi ad te per diem ac noctem, & fecisti cum servo tuo misericordiam tuam: Quia ego speravi in gratiâ tuâ, Sempternum à me abstulisti opprobrium, *psal. 21.* Duc nos ô Virgo obsecramus ad regna cælorum, *psal. 22.* Ductrix mea esto ad patriam, me cœtui Angelorum digneris aggregare, *psal. 24.* Sit manus tua ad succurrendum mihi parata, *psal. 28.* In te Domina speravi, non confundar in æternum: in gratiam tuam suscipe me: Tu es fortitudo mea, & Refugium meum: consolatio mea & protectio mea: In manus tuas Domina commendo Spiritum meum, totam vitam meam, & diem ultimum meum, *psal. 30.* Beati quorum cordate diligunt, Virgo Maria, peccata ipsorum à Te misericorditer diluentur, *psal. 31.* In periculis, in rebus dubiis invocate Dominam, & in necessitatibus vestris invenietis auxilium, & refrigerium dulce, *psal. 33.* Inclina Mater vultum Filii tui super Nos, LOGE illum precibus, nobis peccatoribus misereri, *psal. 35.* Tu Virgo Maria initium es, & finis totius salutis mea, *psal. 41.* Domina per tuam sanctitatem peccata mea purgantur, per tuam integritatem incorruptibilitas mihi condonatur, *psal. 44.* Domina refugium nostrum Tu es in omni necessitate nostra, *psal. 45.* Virgo es porta vite, janua salutis, & via nostra reconciliationis, spes pœnitentium, Solamen lugentium, pax beata cordium, atq; salus, *psal. 46.* Audite hac omnes gentes, auribus percipite, qui ingredi cupitis in Regnum Dei. Virginem Mariam honorate, & invenietis viam ac salutem perpetuam, *psal. 48.* Miserere mei Domina, quæ Mater misericordiarum nuncuparis & secundum viscera misericordiarum tuarum munda me ab omnibus iniquitatibus meis, *psal. 50.* Domina in nomine tuo salvum me fac, & ab iniustitiis meis libera, *psal. 53.* In umbra tuarum alarum requiescam: Tu enim es anchora spei, portus indulgentia, & janua salutis, *psal. 56.* Memento nostri perditorum salvatrix: *ABLUË OMNIA PECCATA NOSTRA, SANA omnes infirmitates nostras, psal. 61.* Salvum me fac Domina, salva ANIMAM MEAM Genitrix Salvatoris, quia per te salus data est omni mundo, *psal. 68.* Domina in adiutorium meum intende, *psal. 69.* In manu tua Domina salus, & vita consistunt, *psal. 71.* Odor vite de Virgine Maria progreditur, & omnis salus de corde illius scaturisat, Charismatum suorum fragrantia suavi anima mortua suscitantur, *psal. 79.* Terge fœditatem meam Domina, quæ semper rutilas puritate. Fons vite infuse in os meum, ex quo viventes aqua profluunt, &

emanant: Omnes sitientes venite ad illam, & de fonte suo gratanter vos potabit: Qui hauriet ex ea, saliet in vitam æternam, & qui bibet ex ea non sitiet unquam, *psal. 81.* Domina auxiliatrix salutis mea, in die clamavi & nocte ad te, *psal. 87.* Domina refugium facta es nobis in cunctis necessitatibus nostris: Qui sperant in te, amictu luminis induentur gaudium & perpetuam lætitiâ sortientur, *psal. 89.* Qui habitat in adiutorio Matris Dei, in protectione ipsius commorabitur: Fructus gratia inveniet, qui sperabit in illam, porta paradisi referabitur illi, *psal. 90.* Suscipe Domina in fine nostro animas nostras, & introduce nos in requiem tuam æternam, *psal. 94.* Quibus auxiliata fueris Domina, eris refrigerium pacis, & quibus averteris vultum tuum, non erit spes ad salutem: succurre nobis Domina in fine, & inveniemus vitam æternam, *psal. 99.* Salus sempiterna in manu tua est Domina, *psal. 104.* Beati, qui in ea habent spem & confidentiam: Beati, qui per illam suscipiunt felicitatem æternam: Totus tuus ego sum Domina, salvum me fac; Adjuva me, & salvus ero Domina mundi, *psal. 118.* Levavi oculos meos ad Te Mater Christi, per quam venit solatium omni carni: Auxilium tuum & gratiam tuam nobis impende in omni tribulatione nostra, *psal. 120.* Adiutorium nostrum sit in virtute nominis tui, *psal. 121.* Deduc me Domina ad portum salutis, *psal. 129.* Per te Domina salus restituta est nobis, *psal. 137.* Manifestissimum igitur est, salutem, salvationem, auxilium, non soli Domino Deo nostro, sed à Pontificiis, per crassissimam impietatem, Deiparæ quoq; adscribi: & quæ soli Domino competunt, Ancillæ Domini, sicut se vocat Deipara, *Luc. 1. v. 38.* assignari. Quid? quod in Canticis ad B. Virginem applicatis vocant eam: REGNI COELESTIS SCALAM, MISERICORDIÆ VENAM, MEDIATRICEM DEI ET HOMINUM, SALUTEM SE INVOCANTIUM: quæ salvum faciat populum suum. Et in Litaniâ publica nominatur vera salus. In Constantiensi Concilio totum hymnum de Spiritu Sancto, ad B. Virginem accommodarunt. Singulari diligentia absolutissimus Theologus, Dn. D. Chemnitius *μαρτολατρεϊαν & ἀγιολατρεϊαν* D. Chemnitius part. 3. Papisticam descripsit & collegit parte tertia Exam. Cœc. minis Concilii Tridentini fol. 145. & seqq. quem Trid. fol. omnino vide. Gabriel Biel lect. 30. sup. Can. Missæ lit. L. sic scribit: Nos ad auxilia sanctorum confugere debere, ac debita veneratione eos semper implorare, ut salvemur eorum meritis atque votis. Im-
 piosissimè verò virtus salvatrix, soli Domino competens, famulis & servis ejus assignatur.

III. Eadem ratio est honoris & gloriæ; Eccui ignota sunt sequentia Spiritus Sancti effata: Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam, *psal. 115. 1.* Afferte Domino gloriam, afferte Domino gloriam nominis ejus, *psal. 29. 2. 1.* Par. 16, 28. 29. Domini est gloria, potentia, *1. Paral. 29. 11.* Gloriam meam alteri non dabo, *Esa. 42. v. 8.* sed proh Deum atq; homines! quàm multifariam gloria, soli Deo debita, creaturis tribuitur? Pontifex Romanus ipsius Dei nomine augustissimo & sacratissimo blasphemè salutatur. Papa Deus est in terris, inquit Baldus Cod. sent. rescindent. l. ult. Blondus lib. 2. Rom. instauratæ: Omnes principes orbis terrarum Romanum Pontificem ut Deum summum honorant & colunt. Quando Papa eligitur, repente ex homine Deum fieri Bartholomæus Barbitheus ait. Et in Clementinis in procem. in glossâ dicitur: Dominus Deus noster Papa. Antoninus part. 3. tit.

In Clemens tit. 22. c. 5. Papam dicit celestium, terrestrium, & infernorum Dominum. Similia plura leguntur apud Panormitanum, Thomam Stapletonum & multos alios. Neque nomen verò solum Dei, sed & cultus ejus Romano Pontifici tribuitur. Stephanus Valentinus, Theologus Italus (referente Wolfio Centen. 16. fol. 904.) scribit: Fas esse, adeoq; divinum; Papam adorari ab omnibus. Idem asserit Mosconius lib. 1. de Majestate milit. Eccl. cap. 4. Clemens VII. cum Pontifex crearetur, voluit sibi acclamari: *κύριε ἐλέησον*. Imperator Fridericus II. in Epistola ad Ottonem, Bavarie Ducem, sic conquerebatur: *Romani Pontifices affertant dominationem atq; DIVINITATEM*; nempe ut ab omnibus haud aliter, imo magis *QUAM DEUS TIMEANTUR*. Vide Aventin. lib. 7. Præter adorationem & timorem, gloriam quoque & honorem laudis ac celebrationis divine, B. Mariæ Pontificii exhibent. Sic enim in Psalterio Bonaventuræ passim legitur: *Non Mortui, neq; qui in inferno sunt, laudabunt Te Domine: sed qui gratia tua vitam aternam obtinebunt*, psal. 6. *Confitebor tibi Domine in toto corde meo, & narrabo in populis laudem & gloriam tuam. TIBI enim DEBETUR GLORIA, GRATIARUM ACTIO, & vox laudis*, psal. 9. *Diligam Te Domine cæli & terra, in gentibus nomen tuum glorificabo. Confitemini illi tribulati corde, & roborabit vos contra inimicos vestros*, psal. 18. *Cæli enarrant gloriam tuam Virgo Maria*, psal. 19. *Afferte Domine nostræ Filii Dei, afferte Domine nostræ laudem & reverentiam: Benedicant tibi (Virgo) cælum & terra, mare & Cardines orbis terrarum*, psal. 29. *Exaltabo te Domine, quoniam suscepisti me: Ego offeram tibi SACRIFICIUM LAUDIS, & gloriam tuam devotus exaltabo*, psal. 30. *Exultate justi in Virgine gloriosa, & in rectitudine cordis collaudate eam: Accedite ad eam cum reverentia & devotione: delectetur cor vestrum in salutatione illius, Impendite illi sacrificium laudis, & inebriemini ab uberibus dulcoris illius*, psal. 33. *Benedicam Dominam omni tempore, & non deficiet laus ejus in ore meo. Magnificate eam mecum omnes, qui impinguati estis melle, & lacte recreationis ejus*, psal. 34. *Omnes gentes plaudite manibus, psallite in jubilo Virgini gloriosa*, psal. 47. *Magna es Domine & laudabilis valde in civitate Dei cæli, in universa Ecclesia Electorum ejus, Ascendisti alternantibus hymnidicis Angelorum choris, Archangelis conspata, liliis & rosis coronata. Occurrite illi potestates & Principatus: Obviate ei virtutes & dominationes; Cherubin, Throni & Seraphin, exaltate eam: & constituite eam à dextris Sponsi amantissimi & Filii ejus*, psal. 48. *Rose Martyrum Te circumdant, o Regina, & Lilia Virginum ambiunt thronum tuum. Laudate eam simul astra matutina, Concentum illi facite omnes Filii Dei, glorificate eam cæli & terra, mare & flumina ac fundamenta Orbis*, psal. 58. *Te decet Hymnus Domine nostra in Sion, laus & jubilatio in Jerusalem; Benedictionem omnium gentium dedit tibi Dominus*, psal. 65. *Jubilare Domine nostra omnis terra, psallite hymnum, date honorificentiam Majestati illius*, psal. 66. *Confitebimur TE DOMINA, & laudabimus nomen tuum: fac Nos in laudibus tuis delectari: Cantate ei habitatores terra, & laudem ei in populis nunciato. Confessio & magnificentia coram illa, fortitudo & exaltatio in throno illius*, psal. 74. *Exultate Domine adjuatrici nostra, jubilate illi in latitia cordis ve-*

stri, psal. 81. *Venite, exultemus Domine nostra, jubilemus Virgini Salvatrici nostra: Praoccupemus faciem in jubilatione, & in canticis collaudemus eam*, psal. 95. *Cantate plena gratia canticum novum: Cantate Maria omnes Terrigena orbis: Afferte illi gloriam patriæ gentium: Exultate in ea omnes Creatura Dei*, psal. 96. *Jubilare Domine nostra omnes homines terra: servite illi in latitia & jucunditate*, psal. 100. *Benedic anima mea Matri Iesu Christi, & omnia precordia mea glorificate nomen ejus: Benedicite ei omnes virtutes cælorum, glorificate eam Chori Apostolorum & Prophetarum: Benedicite ei Mare & Insula gentium: Hymnum dicite ei cæli & habitationes eorum*, psal. 103. *Benedic anima mea Virgini Maria; honor enim & Magnificentia ejus in perpetuum*, psal. 104. *Confitemini Domine nostra, & invocate nomen ejus: Cantate ei gloriose enarrantes virtutes ejus: Laudate & exultate Virgines Filia Sion, quia desponsabit vobis Regem Angelorum: Honorate Reginam plenam omni gratia*, psal. 105. *Confitemini Domine, quoniam bona est, psal. 106. Confitemini Matri, quoniam in seculum misericordia ejus*, psal. 107. *Paratum est cor meum Domine, paratum cor meum laudes tuas psallere & decantare*, psal. 108. *Confitebor tibi Domine in toto animo meo, glorificabo Te in tota mente mea: gloriosum & admirabile est nomen tuum, qui illud in corde retinent, non expavescent in puncto mortis*, psal. 111. *Laudate pueri Matrem Dei, glorificate senes*, psal. 113. *Laudate Dominam nostram omnes gentes: Glorificate eam omnes populi*, psal. 117. *Eccce nunc benedicite Dominam, omnes qui speratis in nomine sancto ejus: Benedicite illam omnes servi ejus: Benedicite illam omnes Angeli & Sancti Dei: Laudate in secula mirabilia ejus*, psal. 134. *Confitebor tibi Domine in tota corde meo, quia per te expertus sum clementiam Christi, in conspectu Angelorum cantabo Tibi laudes*, psal. 138. *Exaltabo Te Mater Filii Dei, & per singulos dies cantabo laudes tuas: generatio & populi laudabunt opera tua, & misericordiam tuam Insula expectabunt: abundantiam dulcoris tui Angeli eructabunt: & de suavitate tua Sancti pronuntiabunt: laudationem tuam loquetur lingua mea, & benedicam Te in seculum seculi*, psal. 145. *Lauda anima mea Dominam: glorificabo eam, quā diu vixero: Nolite cessare à laudibus illius: & per singula momenta recogitate illam*, psal. 146. *Lauda Jerusalem Dominam, glorifica etiam illam o Sion*, psal. 147. *Laudate Dominam nostram de cælis, glorificate eam in excelsis: Laudate eam homines & jumenta, volucres & pisces maris: Laudate eam Sol & Luna, Stella, & circuli planetarum: Laudate eam Cherubin & Seraphin Throni, Dominationes & Potestates: Laudate eam omnes Legiones Angelorum: Laudate eam omnes ordines Spirituum supernorum*, psal. 148. *Cantate Domine nostra Canticum novum: Laus ejus in congregatione justorum: Exaltationes ejus in gutture justorum: & laudes ejus in cœtu triumphantium*, psal. 149. *Laudate Dominam in sanctis ejus: Laudate eam in virtutibus & miraculis ejus: Laudate eam cœtus Apostolorum, laudate eam Chori Patriarcharum & Prophetarum: Laudate eam exercitus Martyrum: Laudate eam Turma Doctorem & Confessorum: Laudate eam Collegia Virginum & Continentium: Laudate eam ordines Anachoritarum & Monachorum: Laudate eam conventus omnium Religiosorum: Laudate eam omnes anima civium supernorum, omnis Spiritus laudet Dominam nostram*, psal. 150. *Enim verò lapideum*

deum cor esse oportet, quod non stupefcat, cum gloriam & honorem soli Deo competentem, Virgini Mariæ conferri & exhiberi legit ac audit. Beati enim Cœlites Domino Deo nostro honorem & gloriam attribuerunt; id quod scriptura privativè, non cumulativè fieri præcipit. h. e. Nemini, præter solum Deum & Dominum nostrum, divinos honores, vel gloriam divinam exhiberi permittit. Infandum autem, quàm scateant omnes omnium Pontificiorum libri ejusmodi Epithetis & Elogiis B. Mariæ, quæ nec in terris affectavit unquam, nec in cœlis sibi competere agnoscit. Legatur *Mariale Bernhardini de Busto*; inspiciantur sermones, haud ita pridem evulgati, *Iohannis de Carthagena Hispani*, ex ordine Minorum: ubique profectò honor & gloria, Deo uni & soli competens, B. Virgini attributus & adscriptus reperietur.

IV. Quemadmodum verò salutem, gloriam & honorem soli Domino Deo nostro Beati Cœlites adscribunt: ita & δύναμιν, seu VIRTUTEM ET POTENTIAM; Exemplo nimirum aliorum Sanctorum. Ita enim legimus Davidem quodq; exclamasse: *Tua est Domine Magnificencia, & gloria, atq; victoria & tibi laus: Cuncta enim quæ in cœlo sunt, & in terrâ tua sunt; tuum Domine regnum, & Tu es super omnes Principes: Tua divitia, & tua est gloria: Tu dominaris omnium: In manu tuâ Virtus & Potentia, in manu tuâ magnitudo & imperium omnium*, 1. Par. 29. v. 11. 12.

Confirmat hoc Servator ipse in clausula orationis præscriptæ, inquiens: *Tuum est regnum & POTENTIA*, (ἡ δύναμις) & gloria in secula, Matth. 6. v. 13. Ubi per potentiam non finita aliqua, non creata, non limitata, non circumscripta, qualis est Angelorum, qualis fuit Apostolorum, & aliorum Thaumasiandrorum: sed infinita & planè divina intelligitur; quæ Christo, etiam homini, per gratiam Unionis, & ad dextram Dei exaltationis competit. Unde ipsemet sic exclamavit, *Mihi data est omnis potestas in cœlo & in terra*, Matth. 28. v. 18 & alibi legimus, *Filio hominis ab antiquo dierum datam esse potestatem &*

quidem æternam, Dan. 7. v. 14. Unde à Cœlicolis quodque dignus fuit proclamatus Agnus occisus, qui accipiat τὴν δύναμιν & ἰσχύν, Apoc. 5. v. 12. Ubi voculæ dandi & accipiendi, haud obscurè innuunt, juxta humanam naturam δύναμιν & ἰσχύν Christo communicatam esse; Cum juxta divinâ, quæ mutationi nulli est obnoxia, Malach. 3. v. 6. Jacob. 1. v. 17: in tempore Christo nihil dari, nec ille quicquam accipere queat. Notetur autem

voculam δυνάμεως in Novo Testamento esse ex numero τῶν πολλαχῶς λεγομένων. Nonnunquam enim metonymicè pro miraculis usurpatur, quæ divinâ virtute & potentia edita sunt: Οὐ τῷ ὀνόματι, ἢ τῷ δυνάμει πολλαὶ ἐποιήσαμεν, Matth. 7. v. 22. εἰ ἐν τούτῳ καὶ σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις, Matth. 11. v. 23. πῶθεν τέττω ἡ σοφία αὐτῆς & αἱ δυνάμεις, Matth. 13. v. 54. Marc. 6. v. 2. Οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλαῖς, διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, Matth. 13. v. 58. & ἐν ἡ δύναμις ἐκεῖ ἐδεμίαν δύναμιν ποιήσας, Marc. 6. v. 4. δυνάμεις τοιαύται διὰ τῶν χειρῶν αὐτῆς γίνονται, Marc. 6. v. 2. ὅς ποιεῖ δύναμιν ὅτι τῷ ὀνόματί μου, Marc. 9. v. 41. Ita B. Petrus Christum vocavit Ἄνδρα δυνάμει & ὁ δὲ δυνάμει μόνον δυνάμει, & τέρασι, Act. 2. v. 22. Ubi notandum, miracula hæc dici δυνάμεις, quia per divinam & infinitam δύναμιν facta sint: quam & Apostoli non ex se, sed à Domino

acceperunt. Ita enim disertè scribitur: ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν & ἐξουσίαν ὑπὸ πάντα τὰ δαιμόνια, Luc. 9. v. 1. Unde nec Apostoli arrogare hoc sibi voluerunt, quod ἰδίᾳ δυνάμει claudum sanarint, Act. 3. v. 12. Nonnunquam δυνάμεις de cœlorum firmamento usurpatæ leguntur, Matth. 24. v. 29. Marc. 13. v. 25. Luc. 21. v. 26. Αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. Notat quoque δύναμις nostram virtutem, facultatem, alacritatem, strenuitatem; utpote cum dicitur, quod Pater familias distribuerit talenta ἐκάστῳ κατὰ τὸ ἰδίαν, Matth. 25. v. 15. Interdum δύναμις Spiritum Sanctum denotat: *Sedete in civitate Hierusalem: Eως & ἐνδύσθε δυνάμιν ἐξ ὕψους; quoadusq; induamini potentia vel virtute ex alto.* Inprimis autem δύναμις in Scripturâ Novi Testamenti de potentiâ divina & infinita usurpatur; sicuti ex compluribus locis manifestè patet: μή εἰδότες ὅτι γραφὰς μὴδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, Matth. 22. v. 26. Marc. 12. v. 24. *A modo videbitis Filium hominis καθήμενον ἐν δεξιῶν τῆς δυνάμεως sedentem à dextris virtutis*, Matth. 26. v. 64. Marc. 14. v. 62. Ὁ ἰσχυρὸς τὸν ἥδον τῶν ἀνθρώπων, ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις, καὶ δυνάμει πολλῇ, καὶ δόξης, Marc. 13. v. 26. δύναμις ὕψους ὁπιοκιάσει σοι, Luc. 1. v. 35. & ἄλλα loca plurima passim in scriptis Apostolorum occurrunt; ex quibus manifestum evadit, πρῶτως & κυρίως, δύναμιν, potentiam seu, quod idem est, πνεῦμα δυνάμει Deo soli competere, Eique soli tribuendam esse. Blasphemè igitur, & perquam impiè δύναμις quoque seu potentia divina in Papatu B. Mariæ & aliis creaturis adscribitur. In psalterio enim, cujus supra meminimus B. Virgini acclamatur: *Domina omnipotens*; & de illa dicitur, quod suos cultores protegat dextra sua, quod virtute sua inimicorum capita conterat: quod domum CORDIS NOSTRI AEDIFICET: Ac alibi B. Deipara proclamatur, quod MORTUOS RESUSCITET. Nec est quod oggriuniant aliqui, se nihil curare Psalterium Mariæ. Etiamnum enim in Romanâ Ecclesia usurpatur, & subinde recuditur: Præterea Sixtus Quartus & innocentius Octavus Psalterium hoc sacrosanctum haberi voluerunt: Sixtus enim fraternitatem ab hoc Psalterio Maria peculiariter cognominatam, amplissimis indulgentiis confirmavit: Innocentius autem eas indulgentias locupletavit: ita quidem ut si Pontificum indulgentiæ, juxta supputationem Alani, in unam summam redigantur, prodeant indulgentiæ annorum sexagesies mille: Audiamus verò horrendiora quædam. Neque enim sufficit potentiam divinam Beatæ Virgini adscribere, supra ipsum Filium Dei illa elevatur, extollitur, & sic in hortulo Animæ illi acclamatur: *Gaude Matrona cœlica: Tu ancillam IESU CHRISTI TE vocare voluisti: sed ut docet lex divina, Tu ipsius DOMINA ES: Nam jus habet & ratio MATREM PRÆESSE FILIO: Ergo ora suppliciter: & PRÆCIPE SUB-LIMITER, ut NOS in mundi vespere, ad Regna ducat supera: annon hoc est Potentiam tanto majorem B. Mariæ attribuere, quanto major potestas & potentia est Matrum, quàm liberorum. Quid? quod Martinus Isengrenius, Apostata nequissimus scribere non erubuit, cum puella quædam Damoniaca aliquando in Capellam B. Virginis Veteris Oetingæ adducta esset: ac auxilium invocaretur Dei Patris, Filii & Spiritus Sancti, tunc Diabolum nihil fuisse motum: Cum vero Litania de B. Maria inchoaretur, tunc demum Satanam*

Luc. 9, 1.

Act. 3, 12.

Matth. 24, 29

Marc. 13, 2

Luc. 21, 6.

Matth. 25, 15

Luc. 24, 49

Mat. 22, 29

Marc. 12, 24

Mat. 26, 64

Mar. 14, 62

Marc. 13, 26

Luc. 1, 35

Potentia divina in Papatu Beatæ etiam Mariæ & aliis creaturis adscribitur.

B. Maria supra Filium Dei extollitur in Papatu. Hortulus animæ.

Martinus Isengrenius.

Mariale Bernhardini de Busto. Iohann. de Carthagena Hispani.

Virtus & potentia soli Deo competit.

1. Par. 29, 11. 12.

Matth. 6, 13

Matth. 28, 18.

Dan. 7, 14.

Apoc. 5, 12.

Mal. 3, 6. Iac. 1, 17.

voculam δυνάμεως est πολὺσημ.

Matth. 7, 32.

Matth. 11, 23

Matth. 13, 54

Marc. 6, 2.

Matth. 13, 58

Marc. 6, 5.

Marc. 6, 2.

Marc. 9, 41.

Act. 2, 22

nam cœpisse in obsessâ turbari, clamare, furere: Mox vero Petrum Canisum Esavitam, B. Maria imaginem ligneam cariosam arreptam, imposuisse capiti puella obsessæ: & cœpisse Diabolum exclamare: *Ab mulier, quid me calcas, & caput meum conteris!* Blasphemix profectò istæ, non verbis, sed cœlesti fulmine sunt vindicandæ: Et mirum si illarum non pudeat Jesuitas emunctiores.

Deus judex est. V. *Vera & iusta DEI judicia iterum hîc vocantur, sicuti supra unus è sanctuario dixerat: Etiam Domine, vera & iusta sunt judicia tua, Apoc. 16.v.7. Judicem esse Deum, & judicare ipsum, scriptura sacra infinities testatur: Deus est judex justus fortis, Psal. 7.v.12. Deus judex est, Psal. 50, 6. & Ps. 75, 8. Pater Orphanorum & iudex vid. arm. Psal. 68, 6. Dominus judex noster, Esa. 33, 22. Judicabit Dominus populum suum, Deut. 32, 36. Dominus judicat populos Psal. 7, 9. Judicabit populos in justitiâ, ipse judicabit orbem terra, Psal. 9, 5. & 9. Judicabit Dominus pauperes populi, Psal. 72, v. 2. Judicabit populos in equitate, Psal. 96, 10. Venit judicare terram, judicabit orbem terrarum, Psal. 98, 9. Judicabit in nationibus, Psal. 110, 6. Judicabit Dominus populos, Psal. 135, 14. Judicabit Dominus causam pauperis: & configet eos, qui confixerunt animam ipsius, Prov. 22, 23. Dominus judicabit cōtra te causam pillorum, Prov. 23, 11. stat ad judicandum Dominus & stat ad judicandos populos: Dominus ad iudicium veniet cum senibus populi sui & principibus ejus, Esa. 3, 13. & 14. Hec dicit Dominus: Ecce ego judicabo causam tuam, Jerem 31, v. 36. Judicabo te juxta vias tuas, & ponam contra te omnes abominationes tuas, Ezech. 7, v. 3. In finibus Israel judicabo vos, Ezech. 11, v. 10. Judicabo te judiciis adulterarum, & effundentium sanguinem, & dabo te in sanguinem furoris & Zeli, Ezech. 16, v. 38. Expandam super eum rete meum, & comprehendetur in sagemâ meâ & adducam eum in Babylonem: & judicabo eum ibi in pravaricatione, quâ despexit me, Ezech. 17, v. 20. Sicut iudicio contendit adversus Patres vestros in deserto terra Egypti: sic judicabo vos dicit Dominus, Ezech. 20, v. 36. Revertere ad vaginam tuam, in loco, in quo creatus es in terrâ nativitatibus tuâ judicabo te, & effundam super Te indignationem meam: in igne furoris mei sufflabo in Te, daboq; te in manus hominum insipientium, & fabricantium interitum, Ezech. 21, v. 30. & 31. Sanctissimi autem & iustissimi Judicis hujus judicia omnia & singula sunt iusta & vera: uti B. Cœlites nostri, in hymno suo Eucharistico, testantur: Adstipulatur sanctus David vocando judicia divina, judicia iustitia, Psal. 119, v. 7. & 164. quod vel maximè tunc demonstrat, cum jus æt. τιμωροῦ & vel ταυτοπαθείας exercet per q; idem punit, per quod quis peccavit, Sap. 11, v. 17. Exemplis res clarior & illustrior redditur: peccavit graviter Pharaon præcipiens omni suo populo: Quicquid masculini sexus Israelitis natum fuerit, in flumen projicite, Exod. 1, 22. Sed ecce iudicium Dei iustum, quo Pharaon vicissim, cum toto suo exercitu, in rubro mari periit, Exod. 14, v. 28. Agnovit iudicium iustum Dei Adonibefecus, cum præciderentur ei summitates manuum ac pedum ejus: Ita enim dixerat: Septuaginta Reges, amputatis manuum ac pedum summitatibus, colligebant sub mensâ meâ ciborum reliquias: sicut feci, ita reddidisti mihi Deus, Judic. 1, v. 7. Ita Samuel percussurus Agagum in faciem ipsi dixit: Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua. Et in frustra con-*

cidit eum Samuel, coram Domino, 1. Sam. 15, v. 33. 1. Sam. 15, 33. Iustissimum iudicium exercuit Deus in Achabo & Jezabele, 1. Reg. 21, v. 13. & 1. Reg. 22, v. 38. 2. 1. Reg. 21, 13. Reg. 21, v. 13. in Baaca, 2. Reg. 15, v. 28. & c. 16, v. 39. 1. Reg. 22, 38. in Zimri, 1. Reg. 16, v. 16. in Sallum, 2. Reg. 15, v. 14. 2. Reg. 2, 13. in Hamano, Esth. 7, v. 10. in Nicanore, Maccab. 7, v. 42. in Menelao, 2. Macc. 13, v. 5. Et notum est, 2. Reg. 16, 39. quid Nicephorus de saltatrice puellâ lib. 1. histo- 2. Reg. 15, 14. riæ Ecclesiasticæ c. 20. referat: quod nimirum ali- 2. Reg. 15, 14. quando fluvium glacie constrictum pedes transierit: 2. Reg. 15, 14. ruptâq; glacie mersa, & caput ejus à reliquo corpore 2. Reg. 15, 14. resectum fuerit: quia & ipsa caput Johannis ampu- 2. Reg. 15, 14. re ab impio Herode afflictum petuit. Iustum Dei iudicium sensit Perillus, fabricator tauri ænei, in quo subjecto igne qui poneretur, bovinam vocem ederet: Gratificari enim cupiens Perillus Tyranno Phalaridi, primus ipse omnium, cogente eodem Phalaride, ut Claudianus cecinit:

Sensit opus docuiq; suum mugire juvencum. Claudian. Iustum enim censet Altissimus, ut in foveas incidant impii, quas ipsi aliis patrârunt: ut convertatur dolor in capita ipsorum, & in verticem ipsorum iniquitas eorum descendat, Psal. 7, v. 16. 17. Prov. 26, v. 27. Sir. 27, v. 30. Et reddit Dominus unicuique secundum opera sua, Psal. 62, v. 13. Quâ de re videantur exempla plurima apud Valerium Maximum lib. 8. c. 6. & in Nuclei historiarum Samuelis Meierii parte 3. c. 1. & 2. Quis igitur non contremiscat judicia divina? inquit B. August. de grat. & lib. arbitrio c. 21. Tribulasti fratrem, expecta aequilibrium: Rapuisti bona inferiorum, pugnis ac talitris impetivisti pauperes, pudefecisti convitiis, calumniatus es, mentitus es contra ipsos: alienis nuptiis infidatus es: pejerasti, terminos patrum transposuisti: opes ac possessiones orphanorum invasisti, viduas tribulasti: presentem voluntatem bonis in promissionibus repositis prætulisti: expecta horum retributionem: Qualia enim unusquisq; seminat, talia metet: inquit S. Basilus in Pl. 61. Quam vera sint iudicia Dei, exempla Protoplastorum, primævi mundi, & odomitarum, Pharaonis, Saulis, & Judæorum luculentissimè testantur: Nihil certè Deus ipsis prædixit, nihil comminatus fuit, quod non ex asse tandem impleverit.

Et quidni præsentem statum Germaniæ intueamur? Nonne iusta & vera iudicia Dei esse deprehendimus? Ilias malorum premit Nos: non autem injustè: sed iustissimè: Peccata enim peccavimus, sicut Jerusaleme: propterea tam miserabiles facti sumus, clamant peccata nostra in cœlum: & vindictam Dei severam à longinimi Deo tandem provocârunt. Enim verò, dum orbis hic stetit, tot myriades calamitatum non obruerunt homines, quàm nunc eos obruere videmus. Evertuntur fundamenta terræ, commoventur cardines cœli: fatiscunt & contremiscunt Elementa omnia: Reges & Regna, Principes ac provinciæ, expiantur, depauperantur, vastantur: Innumera hominum copiarum partim gladio, partim fame, partim curis & ærumnis, immò & peste necantur. Nervi rerum gerendarum, nummi à milite extraneo absorbentur: Pii & Evangelicæ doctrinæ addicti crudelissimis persecutionibus torquentur: domibus, agris, omnibusq; facultatibus terrenis, quodq; cruentis lachrymis deplorandum est, Templis, pastribus, verbi divini auditu, & legitimo sacramentorum usu miserrimè privantur: Urbibus & pagis expelluntur: peioresque Judæis & Turcis censentur.

consentur. Quis hinc non iudicia divina agnoscit? Ecquis iusta hæc esse iudicia Dei negare audeat? Adoremus ergo iustum iudicem, Deum potentissimum: Incurvemus nos ei, procidamus ad genua ipsius sanctissima & mitigationem pœnarum iustissimarum debitâ cum humilitate rogemus.

Roma Papali corruptio terræ imputatur.

VI. Tribuitur meretrici Romanæ seu Papali, CORRUPTIO, & quidem TERRÆ: ut innuatur, non partem quandam exilem, vel parvam anguli alicujus, sed *Terram corruptum iri*: h. e. multa regna & provincias. Id quod à meretrice Papali strenuè factum esse, Nemo nostrum ignorat: Totis enim viribus semper in id incubuit ut calicem fornicationis suæ propinaret populis & gentibus: uti supra c. 17. fufius ostendimus. Horrendum verò est auditû, quòd Roma Papalis *terram corrumpat*: ἡ τις ἐφθέρη πλὴν γῆν, à φθεῖρω corrumpo, destruo, perdo, violo. Equidem nihil aliud agit Anti-Christus Romanus, quàm quòd ναὸν τοῦ Θεοῦ φθεῖρη, *Templum Dei perdat*, vel destruit: immemor quod ipsum Deus vicissim destructurus sit, 1. Cor. 3. v. 17. Cumque addat Spiritus S. corruptionem terræ fieri ἐν τῇ πορνείᾳ αὐτῆς, *prostitutione sui*: supra verò itidem, prolixè fornicatio & prostitutio meretricis magnæ explicata sit: Idcirco opus hic non est, actum agere: & odiosè crambem eandem recoquere. Caveant modò TERRENI homines, h. e. qui terræ nimium additi sunt, qui terrena tantum appetunt, ne corrumpe se patiantur, falsâ Catholicismi, aut Antiquitatis gloriatione: fumosâ Ecclesiæ Romanæ commendatione: ficta miraculorum recensione: auri, argenti, opum & dignitatum vanâ oblatione: aut aliis ejusmodi mediis corruptionis; quæ hodiè complures ad Papatum allicere & permovere, pro dolor, videmus. Sanè non defuerunt, qui me quoque corrumpere, & ad castra Romæ Papalis pertrahere studuerunt: spem facientes amplissimam, Infulæ Episcopalis, immò galeri Cardinalitii, evictionis liberorum ad ordinem Illustrium Comitum: acquisitionis insignium bonorum: & quæ hujus generis sunt alia: sed Deo gratias ago ingentes, quòd terræ cor hæcenus meum non adhæsit: nec anima mea vanitatibus ejusmodi mundanis delectata fuit: *is porro, & me & totam posteritatem meam odio Papatus persecto implere ac in agnita veritate Evangelicâ clementer conservare dignetur*, per Jesum Christum Dominum nostrum, Amen.

Quid per Nuptias Agni hic innuatur?

August. Orat. contra Iudæos, paganos, & Arrianos, c. 9.

VII. Nuptiarum Agni cum Spiritus S. mentionem hinc faciat, operæ precium est diligenter considerare, quid per illas innuatur? Non utique personales, inter λόγον & assumptam naturam humanam, Spiritus S. hinc respicit: de quibus B. August. Orat. contra Judæos, paganos & Arrianos cap. 9. *Christus processit ex utero Virginali, tanquam de thalamo suo, in quo utero spirituales nuptiæ sunt celebratæ: Deus conjunctus est Carni & Caro adhæsit Deo*: Hæ enim nuptiæ personales dudum factæ sunt: tempore nimirum conceptionis, & incarnationis Filii Dei: Nuptiæ autem Agni, de quibus in Apocalypsi agitur, post iudicium de Româ Papali sumptum, seu in consummatione seculi demum habendæ describuntur: Unde & hoc manifestum evadit, *nec de sacramentalibus, seu spiritualibus nuptiis Agni*, quæ hinc in Ecclesiâ militante celebrantur, propriè in textu nostro agi: sed *de cælestibus, in Regno gloria summâ omnium*

Electorum cum delectatione celebrandis. Necessum tamen est Sacramentales seu spirituales Agni nuptias præcedere vel præsupponi: cum certum sit ad nuptias Agni cælestes neminem admissum iri, qui non in hac vitâ, verum Ecclesiæ Christo unitæ membrum, adeoque per fidem ipsi desponsatus fuerit, Esa. 62. v. 5. Eph. 5. v. 32. Exprimere enim cupiens Filius Dei intimam, quâ nos complectitur dilectionem, Sponsum se nostrum, & nos Sponsam suam subindè nuncupat: innuens, non commodius totum opus redemptionis & salvationis explicari posse, quàm suavissima sponsi Sponsæ, & Nuptiarum comparatione. Unde ipsemet Servator *Regnum cælorum Regi assimilavit, qui Filio suo Nuptias parat*, Matth. 22. v. 2. Tota verò σύγκειστος tribus potissimum absolvi potest capitibus principalioribus: Si videlicet considerantur: 1. Sponsalia; 2. Solemnitas Nuptiarum; 3. Consummatio Matrimonii.

Matth. 22. 2. Nuptiarum spiritualium explicatio.

Primum caput quod attinet, sponsalia vulgò fieri solent inter personas duas, cum consensu parentum & contrahentium, per Proxenas seu pronubos, pacta dotalia conficiuntur: & arrhæ obligatoriæ recipiuntur: Eadem planè est ratio sponsaliorum Christi & Ecclesiæ, seu cujusvis pii, ac fidelis animæ: Sponsum habemus Filium Dei Jesum Christum, speciosum illum præ Filiis hominum: A cujus dextris Sponsa stat Ecclesia, seu cujusvis pii ac fidelis anima, Psal. 45. v. 3. & 10. *Desponsat se Dominus nobis in sempiternum: desponsat se in iustitiâ & iudicio, in misericordiâ & miserationibus, desponsat se nobis in fide*, Ose. 2. v. 19. 20. Annuit Pater cælestis ex merâ erga nos gratiâ & misericordiâ: Vult enim seriò *omnes homines salvos fieri*, 1. Tim. 2. vers. 4. Sponsus promptissimus quoque est facere voluntatē Patris, Psal. 40. v. 9. *Descendit de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatē ejus, qui misit me: Hac est enim voluntas ejus, qui misit me, ut omne quod dedit mihi, nō perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die*, Joh. 6. v. 38. & 39. Tanto cum nostri amore sponsus ardeat, quidni Ecclesia Sponsa, quidni qua vis fidelis anima exclamet, *Oleum effusum nomen tuum, ideo dilexerunt te aulescentule: Trahe me post Te, curremus in odorem unguentorum tuorum*, Cantic. 1. v. 3. & 4. Pacto- rum dotalium summâ hæc est: *Hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel, post dies illos dicit Dominus. Dabo legem meam in visceribus eorum, in corde eorū scribam eam: & ero ipsis in Deum: & ipsi erunt mihi in populum*, Jer. 31. v. 33. Et si autem Angelos constituere Sponsus potuisset pronubos: Maluit tamen Doctorum seu Ministrorum verbi opera uti: quod B. Paulus haud obscure innuit, de Corinthiis scribens, 2. Cor. 11. v. 2. *ἡμῶν ἀνὴρ ὡς ἐν ἀνδρὶ, Adjunxi vocem unī Viri*: h. e. pronubi officio functus fui, & sponsalia spiritualia, inter Christum & vos, conciliavi. Arrhæ reciprocationem eleganter Tertullianus describit lib. de resurrectione carnis, fol. 80. *Quemadmodum Nobis arrhabonem Spiritus reliquit: Ita & à nobis arrhabonem Carnis accepit, & vexit in cælum, pignus totius summe illuc quandoque redigenda*.

Tertull. lib. de resurr. Carn. fol. 80.

Egregiè igitur requisita sponsaliorum ad Christum Sponsum, & nos applicari possunt. Similiter verò res se habet, quoad solennitatem nuptiarum. Requiritur hinc: 1. Laeta præparatio: 2. Convivarum invitatio: 3. Sponsi & Sponsæ

Sponsæ solennis copulatio : 4. Splendida, quoad cibum & potum tractatio : 5. Convivarum recreatio, & 6. Vestimentorum nuptialium exornatio. Idem in nuptiis Agni ad amussim reperitur. Primò enim per servos invitatis dici jubet Rex : *Ecce prandium meum paravi, tauri mei & altilia mactata sunt, & omnia parata: Venite ad nuptias*, Matth. 22. v. 4. Enimvero pretiosa valde hæc Regis cœlestis est præparatio : utpote quæ non auri vel argenti impendio, nec cœli terræque dispendio, sed Filii sui in arâ crucis inter duos latrones suspendio constat, Joh. 3. v. 14. In angulo non celebrat Sponsus Christus suas cum Ecclesiâ nuptias, sed ubique locorum convivas invitavit initio Judæos : deinde gentes, uti innuunt verba, Matth. 22. v. 4. & 9. Luc. 14. v. 17. 21. 23. Act. 13. v. 46. 47. De solenni Sponsi & Sponsæ copulatione hoc ex sacris constat Bibliis, quod Deus Pater ipse Filio suo nos arctissimè copulârit, & appropriarit, Psal. 2. vers. 8. sed & splendida quoad cibum & potum non deest tractatio : In hoc enim nuptiali convivio pascimur sacratissimâ & salvificâ carne, potamurque sacratissimo ac salvifico sanguine Jesu Christi, Joh. 6. v. 54. 55. 56. ut non immeritò cum Davide exclamemus : *Quam magna multitudo dulcedinis tue Domine, quam abscondisti mentibus Te*, Psal. 31. v. 21. Dulciores utique sunt epulæ istæ omni nectare & ambrosiâ.

Quænam verò in nuptiis Agni deprehenditur Convivarum recreatio? Num libera nominis divini & laudum Altissimi celebratio? Num harmonicus piorum concentus in Psalmorum *δοξολογικῶν* devotâ iteratione? Ita omninò : testante Beato Apostolo Eph. 5. v. 19.

Superest ornatus nuptialis : qui in prius est vera in Christum fides : cum enim absque vestimento nuptiali convivæ Deo non placeant, Matth. 22. v. 12. utique manifestum evadit nihil aliud hic innui, quàm Fidem, sine quâ ἀδύνατον ἐστί, h. e. impossibile est Deo placere, Heb. 11. v. 6. Ita S. Basilius in cap. 9. Esaiæ Tom. 3. fol. mihi 448. *Sanè Christianorum vestimentum obnubens peccati turpitudinem Fides est, quâ in Christum credimus, quicunque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis*. Author imperf. operis Tom. 1. fol. 1043. sic scribit : *Nuptiale vestimentum est fides vera, quæ est per Jesum Christum, & justitiam ejus* : Idem habet Sanctus Ambr. lib. 4. de fid. c. 1. B. August. lib. 2. quæst. Evang. cap. 13. Eusebius Emislenus in hom. de fide & complures alii; quin & ipse Albertus Piggus scriptor alioquin Pontificius, Controv. 2. de Justificatione, nostram sententiam per omnia approbat. Vestis autem hæc fidei rubra est simul, & alba; rubra ratione sanguinis, & meriti Christi per fidem imputati: Alba verò ratione puritatis & sanctitatis vitæ, coram hominibus splendentis, Apoc. 7. v. 13. Huc enim splendor sanctitatis commodè referatur, de quo David loquitur Psal. 110. v. 3. quo respectu nonnulli Patres, per ornatum vel vestitum nuptialem, opera charitatis & sanctitatis intellexerunt: uti videre est apud Irenæum lib. 4. adv. hæres. cap. 70. pag. 304. Tertullian. lib. 4. de resurr. carn. c. 27. pag. 327. Origenem Tract. 20. in Matth. p. 105. Hilariū Can. 22. in Matth. pag. 105. 313. Ambrosium lib. 1. de pœnit. cap. 6. Tom. 1. fol. 156. Hieron. sup. cap. 22. Matth. Augustinum lib. ad Donatistas post Collat. cap. 20. & lib. 22.

contra Faustum cap. 19. Gregorium homil. 38. in Evang. col. 139. Leonem serm. 12. de quadrages. c. 1. quæ interpretatio nostram non evertit: neque enim fidem aliam pro verâ agnoscimus, quàm quæ per caritatem operatur, Gal. 5. v. 6. Cumque Christus, fide apprehensus, noster sit ornatus; Ecquis ignorat, Christum etiam esse donum, Rom. 8. v. 32. Et exemplum quoque nostræ imitationis, Matth. 11. v. 29. Pessimè igitur Pontificii, Cornelius Jansenius, Joh. Maldonatus, Sebast. Barradius, Alfonsus Salmeron & alii contradictio-nem nobis obijciunt : Si fides sit noster ornatus, non habere locum opera sanctitatis: Si verò vitæ puritas, vel sanctitas ornatus sit, tunc excludi debere fidem: Reclamant ipsi nonnulli Pontificii: Jacobus Faber Stapulensis sup. c. Matth. 22. sic scribit : *Vestis nuptialis fides Christi est & pura ex fidei regeneratione innocentia*. Johannes Ferus super eundem locum, sic commentatur : *Vestis nuptialis est Christus: Ea dupliciter induitur: Internè per fidem cum tuis peccatis superinduis Christi justitiam: tuus demeritis ipsius merita: Tua inobedientia ipsius obedientiam: Deinde cum Externè ejus caritatem amularis*. Blasius de Viega in Comment. super Apoc. p. 243. & Rob. Bellarm. lib. 2. de just. c. 11. resp. ad 2. idem innuunt: & quidni sic doceamus? Cum in propatulo sit, veram ac vivam fidem ita comparatam esse ut eâ mundus, quæque in mundo sunt, concupiscentia videlicet carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ vincantur, ad 2. 1. Joh. 5. v. 4. & 1. Joh. 2. v. 6. *Vetus homo exuitur*, Eph. 4. v. 24. *operaque tenebrarum ejiciantur*, Rom. 13. v. 12. Byssinum quoque καθαρόν & λαμπρόν, h. e. purum & splendidum, quale in vitâ æternâ sit futurum, dies nostræ glorificationis docebit: *Fulgebimus nimirum sicut splendor firmamenti, & sicut stella in seculum & æternum*. Dan. 12. v. 3. *Splendebimus sicut Sol in regno Patris nostri*, Matt. 13. v. 43. immò ornatu beabimur angelico, cum futuri simus ἱεράγλωτοι, Matth. 22. v. 30.

Restat jam Matrimonii consummatio, in quâ consideranda sunt 1. amor mutuus ardentissimus: 2. fides recipi: oca summa: 3. bonorum omnium communio. 4. Conjugis defensio, & sustentatio: 5. Indissolubilis cohabitatio.

Hæc omnia nuptiis quoque Agni nostri apprimè conveniunt : Quando enim domum nos ducet Sponsus noster Cœlestis, ineffabili & incessabili amore nos prosequetur, Esa. 54. vers. 8. Nos quoque ardentissimo amore erga Sponsum flagrabimus, unicè ad ipsum anhelaturi, sicut cervus ad fontes aquarum, Psal. 42. v. 1. & gratiâ ejus solâ contenti futuri, 2. Cor. 12. v. 9. Nos soli erimus pupilla oculorum ejus, Zach. 2. v. 8. *Nos erimus corona gloria in manu Domini, & Diadema Regni, in manu Dei nostri: In nobis complacbit Dominus, & gaudebit Dominus super nos, sicut Sponsus super Sponsam*, Esa. 62. v. 3. 4. *Nos videbimus Dominum oculis nostris & non Alius*, Job. 19. v. 27. sed & participes reddemur omnium honorum & bonorum Agni, possessori regnum ab æterno paratum, Matth. 25. v. 34. *Occupaturi dextram*, Matth. 25. v. 35. *accepturi potestatem super gentes, & stellam matutinam*, Apoc. 2. vers. 27. 28. *Sessuri in Throno Christi cum ipso*, Apoc. 3. v. 21. *Futuri Reges & Sacerdotes*, Apoc. 1. v. 6. *Non sitiemus sibi, neque esuriemus amplius, nec cadet super nos Sol, neque ullus æstus, sed Agnus Sponsus noster, qui in medio est Throni, reget nos & deducet nos ad fontes vivos*

Apoc. 7. 16. *aquarum*, Apoc. 7. v. 16. 17. *Nihil prorsus nobis de-*
 17. *erit*, Psal. 23. v. 1. *Nec sinet nos rapere Dominus ex ma-*
 Psal. 23. 1. *nibus suis*, Joh. 10. v. 28. *Nihil, nihil planè separabit*
 Job. 10. 28. *nos à dilectione Dei*. Rom. 8. v. 38. *Cohabitabit quoque*
 Rom. 8. 38. *nobis semper Dominus*, Apoc. 7. vers. 16. *Et nos eri-*
 Apoc. 7. 16. *mus apud Christum*, Phil. 1. v. 23. *ἐν παντὶ ὁμιλωμεν*
 Phil. 1. 23. *et semper erimus cum Domino*, 1. Thess.
 1. Thess. 4. 17. *ubi ille est, ibi et nos erimus*, Joh. 17. v. 24.
 17. *Fidem igitur illibatam sponso nostro serve-*
 Job. 17. 24. *mus, & nos dignè præparemus, uti aliquando*
ubertate felicitatis nuptiarum ejus perfrui valea-
mus. μακάριοι ὅτι ἐν τῷ δεσποτῶν τῶ γάμου τοῦ δευτέρου κα-
ταλαμβάνουσιν.

Præcipuum IIX. Præcipuum verbi divini ἀξίωμα est, Ve-
 verbi divini ritas infallibilis: de qua sic sonant verba textus
 ἀξίωμα nostri v. 9. *Et dixit mihi: Hæc verba Dei vera sunt:*
 est, veritas quemadmodum & infra verba vera & fidelissima
 infallibilis. vocantur Apoc. 21. v. 5. & c. 22. v. 6. Nec mirum
 Apoc. 21. 5. hoc est, cum Deus, cujus verba sunt, Deus sit ve-
 Apoc. 22. 6. *ritatus*, Psal. 31. v. 6. Hinc Lex quoque ejus dici-
 Ps. 119. 142. *tur Veritas*, Psal. 119. v. 142. Et nota est γνῶμη
 illa de Deo memorabilis: *Non est Deus sicut ho-*
mo, ut mentiatur, nec ut Filius hominis, ut mutetur.
Dixit & non faciet? Locutus est & non implebit?
 Num. 23. 19 Num. 23. v. 19. *Immo vero Ego Dominus locutus*
 Ezec. 37. 14. *sum, & feci, ait Dominus Deus*, Ezec. 37. vers. 14.
 14. *quod adeò verum est, ut nullum planè jota de*
verbo Domini, donec omnia fiant, perire queat,
 Matth. 5. 18. *Ita ejecit Salomon Abiatharum, ne*
 1. Reg. 2. 27. *esset sacerdos Domini, ut impletur sermo Domini,*
 1. Sam. 2. 31. *quem locutus est super domum Heli in Silo*, 1. Reg.
 2. v. 27. 1. Sam. 2. v. 31. sic in Novo Testamento
 passim adimpletio vaticiniorum Veteris Testa-
 menti allegatur: Exempli gratiâ: in Filii Dei con-
 ceptione, & Nativitate, ex immaculatâ virgine,
 mox adducuntur hæc verba:

Porrò totum hoc factum est, ut persiceretur id,
quod dictum fuerat à Domino per Prophetam ita lo-
quentem: Ecce Virgo erit pragnans, & pariet Filium,
 Matt. 1. 22. *& vocabunt nomen ejus Immanuel*, Matt. 1. v. 22. 23.
 23. *ubi digitus intenditur ad oraculum Esaiæ, cap. 7.*
 Esa. 7. 14. *Sic in reditu Christi ex Ægypto dicitur: Fuit ille,*
usque ad obitum Herodis, ut persiceretur, quod di-
ctum fuerat à Domino per Prophetam dicentem: Ex
 Matt. 2. 15. *Ægypto vocavi Filium meum*, Matth. 2. vers. 15.
 Ose. 11. 1. *quæ verbaleguntur Ose. 11. v. 1. Et si enim ille*
 impius Apostata Julianus sarcasmo virulento
 exagitavit Christianos: Ipsi quæ falsitatem alle-
 gationis objecit, cum verba Ose. 11. v. 1. non pro-
 priè de Christo, sed de populi Israelitici exitu &
 liberatione ex Ægypto loquantur: Et si Divus
 Hieronymus quoque in c. 2. Matth. in Prologo
 Galeato: itemque in libro de optimo genere in-
 terpretandi, nec non quæst. 2. ad Algaiam vehe-
 menter se torfit, quomodo Textus Prophetæ in
 Christo rectè impletus esse dicatur: Notandum
 tamen est, quædam πρῶτος quidem in scripturâ sa-
 crâ de populo Dei sonare, quæ tamen τῷ πρῶτῳ et-
 iam de Christo agunt, uti rectè alibi monet S.
 Hieronymus Tom. VI. super Oseam cap. 11. Cum
 itaque redivit, vel liberatio populi, Typus fuit
 redivit, & liberationis Christi, ex Ægypto; Id-
 circò rectè etiam verba Oseæ in Christo ad-
 impleta fuisse dicuntur. Nec obstat, quod Chal-
 dæus, & LXX. interpretes verterunt: *Ex Ægypto*
vocavi Filios ejus: scilicet Israelis: ut enim taceam
in fontibus legi בני בני non בני, Filium meum,
non Filios ejus: parum utique referret si maximè in
Hebræo etiam plurale haberetur: Israel enim uti

S. Hieronymus rectè scribit, singulariter quidem
 dicitur, sed pluraliter intelligitur, pro toto vide-
 licet populo Israelis: quia populus totus non mi-
 nus, quam Israel, vel Jacob, Christi Typus fuit &
 extitit. Verum proinde manet, quod Oseas ty-
 picè de Christo prædixit in Christo ὅτι ὁ υἱὸς & ἀν-
 θρῶπις impletum fuisse. Consimiliter de habitatio-
 ne Christi in civitate Nazareth dicitur. Prote-
 ctus Christus habitavit in Nazareth, ut implere-
 tur, quod dictum fuerat per Prophetas, Nazareus
 vocabitur, Matth. 2. v. 23. Dubitare quis posset
 de veritate hujus allegationis: Verba siquidem:
 Nazareus vocabitur extant, non de Christo, sed
 de Simfone celeberrimo illo Heroe dicta, Judic.
 13. vers. 5. *Ipse erit Nazareus Dei ab utero Matris: Jud. 13. 5.*
 Equidem non latet, quid complures Theologi,
 tum veteres, tum recentiores, pro asserendâ loci
 hujus veritate afferant: nimirum Simsonem Ty-
 pum Christi fuisse: quapropter rectè etiam dici,
 quod verba, de typo sonantia, in Antitypo im-
 pleta fuerint: Nec ignoro Jesuitam Robertum
 Bellarminum Tom. 1. fol. 211. ex sancto Chry-
 sostomo homil. 9. in Matth. allegare & urgere,
 multa ex Prophetis periisse monumentis, par-
 tim ex desidiâ, partim ex impietate Judæorum:
 Unde recurri posset ad hoc effugium, non extare
 amplius illa vaticinia, ad quæ Evangelista suo
 tempore digitum intenderit: sed cum Matthæus
 non in singulari loquatur numero, ut impleretur
 id, quod scriptum est per Prophetam: Verum in
 plurali: quod scriptum est per Prophetas: Idcirco
 veritati maximè congruit, sanctum Matthæum
 non respexisse ad solum Simsonis typum, sed &
 ad loca illa Prophetica, quibus Christus נָצַר vel
 surculus dicitur, utpote Esa. 11. v. 1. Esa. 60. v. 21.
 Beatus Hieronymus addit super Matth. cap. 2.
 Nomen Nazaræi desumptum esse ex eo, quod om-
 nes Prophetæ Dominum sanctum futurum ef-
 se prædixerunt. Porrò cum mutaret Dominus
 Domicilium, nec amplius in civitate Nazareth,
 sed Capernaum habitaret, iterum dicitur, factum
 hoc esse, ut adimpleretur id, quod dictum est per E-
 saiam Prophetam. Esa. 9. v. 1. Par ratione de offi-
 cio Christi testatur Matthæus, ejecisse illum ver-
 bo malos spiritus, & omnes malè habentes cu-
 rasse, ut adimpleretur, quod dictum est per Isa-
 iam Prophetam dicentem: *Ipse infirmitates nostras acce-*
 pit, & agrotationes nostras portavit, Matth. 4. v. 17.
 Esa. 53. v. 4. Ubi non opus est somnare, Chri-
 stum Ipsummet morbis humanis correptum, &
 obnoxium fuisse: Nam Evangelista de curati-
 ne morborum loquitur, & nihilominus verba Esaiæ
 impleta esse dicit: innuens, Christum suscepisse
 dolores & infirmitates, tam corporum nostror-
 um, quam animarum: ut nimirum auferret eas,
 & Nos ab iis liberaret: *Veni enim Christus susci-*
 pere infirmitates nostras, inquit Petrus Chrysolog.
 serm. 150. *& nobis suas conferre virtutes: Veni hu-*
mana querere, prestare divina: accipere injurias,
reddere dignitates: ferre tadia, referre sanitates:
quia Medicus qui non fert infirmitates, curare ne-
scit, & qui non fuerit cum infirmo infirmatus, non
potest conferre infirmo sanitatem. Similia repe-
 riuntur Matth. 12. v. 17. Matth. 21. v. 4. Matth.
 26. v. 56. Joh. 15. v. 25. ubi impletio Scripturæ al-
 legatur: Et sanè in passionis totâ historiâ nihil
 aliud quam exactissima prophetorum Dei ora-
 culorum impletio, seu quod idem, nihil aliud,
 quam infallibilissima verbi divini veritas cerni-
 tur:

tur: Sienim unquam, & quicquam libuisset Domino expungere, vel revocare, quod futurum prædixit, haud dubiè revocasset ignominias tot, & acerbissimam Filii sui crucifixionem: sed noluit etiam hæc in parte, vel jota unum extare, quod non totaliter, & planè pleneque adimpleretur: Unde Servator ipse apertis verbis dixit: *Ascendimus Ierosolymam, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis*, Luc. 18. v. 31. Et alibi dixit ad discipulos suos: *Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum, quod necesse foret impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi & Prophetis & in Psalmis de me*, Luc. 24. v. 44. Idem patet in historia resurrectionis, in cælum ascensionis, ad dextram sessionis, Sp. S. effusionis, gentium vocationis, & conversionis, omniumque beneficiorum à Christo nobis factæ exhibitionis: ubi tanta se offert verbi Dei certitudo & veritas, ut ne minimum quidem in illo desiderari possit. Omnia enim quæ multis retrò seculis prædicta fuerunt, exactissimo complemento sic evenisse ὁφθαλμοφανέρως & liquidissime, patet. Ac licet Ethnici etiam sua jactent vaticinia eventu comprobata, tamen magno à vaticiniis propheticis distant discrimine.

Nam gentilium Oracula, plerumque fuerunt aut manifestè falsa, aut ἐπαμφοτέρωθεν & lubricum in modum, cothurni instar ita confirmata, ut quoquo sane modo prædicta contingerent, pro veris tamen agnoscerentur, utut maxime fallerent: Et ut interdum eventus prædictioni responderit, exemplorum tamen evidentia ostendit, in vulgaribus tantum rebus hoc factum esse, & iis potissimum in rebus, quæ Dei permisso, ipsorum Dæmonum consilio, ac arbitrio fiebant, quarumque eventum sagacissimus ille spiritus, pro suâ calliditate, utcunque è signis præcedentibus colligere potuit. Nulla igitur prorsus inter Certitudinem Oraculorum Ethnicorum & Prophetarum est comparatio. De solo Dei verbo indubitanter credimus, quod expers sit omnis mendacii & falsitatis, Psal. 19. v. 11. Dan. 10. v. 21. Joh. 17. v. 18. Hinc B. Augustinus lib. 1. de meritis peccatorum c. 12. ait: *Cedamus & consentiamus sacra scriptura, ut, quæ falli & fallere nescit*. Adamovendam omnem falsitatis, suspicionem, & confirmandam veritatis infallibilitatem, plurimum facit, quod verbum Dei expers quoque est omnis ambiguitatis & flexibilitatis. Ut enim Deus Author verbi ipse immutabilis est,

semperque sibi constat, Num. 23. v. 20. Deut. 7. v. 9. Sam. 5. v. 29. 1. Chron. 6. v. 14. Pl. 89. v. 35. Pl. 102. v. 28. Rom. 3. v. 4. 2. Tim. 2. v. 12. Sic oracula quoque Ejus flexibilia & mutabilia non sunt, sed certa, firma, & immota, Pl. 33. v. 11. Pl. 93. v. 5. Psal. 111. v. 8. Esa. 40. v. 8. Esa. 54. v. 10. Matth. 5. v. 18. Matth. 24. v. 35. Joh. 10. v. 35. Unde & Scriptura sacra, seu verbum Dei, ναὶ ὡν, h. e. regula, & amussis veritatis rectissime appellatur, Psal. 19. vers. 5. Zach. 1. v. 16. Rom. 10. v. 19. 2. Cor. 10. v. 15. Gal. 6. v. 16. Phil. 3. v. 16. Merito igitur detestanda est Pontificiorum impietas, qui ad labefactandam auctoritatem verbi scripti, non verentur scripturas sacras, Principiis Protogara, Folis Sibyllinis, Regula Lesbica, naso Cereo, & in quamvis partem flexibili, æquiparare: Andrada Payua, lib. 2. censura Colonienfis p. 220. Wilhelm. Lindanus lib. 1. Pano-

plia c. 1. & Alii. Sufficere possent ista, ad demonstrationem veritatis verborum Domini: sed adjicere placet, historiam memorabilem quomodo Deus ter Opt. Max. veritatem verbi sui miraculo insigni & memorabili asseruerit.

Cum enim Calipha Tartarorum Rex, anno salutis 1125, Christianos omnes imperii sui finibus excludere, & exterminare vellet, quidam ex Aulicis consultius esse putavit, eos sic à cæpta opinione deducere, ut convincerentur, principium fidei suæ, quod nitantur, verbum videlicet Dei vel Evangelium, falsissimum esse. Docuisse enim dicebat Iesum Christianorum DEUM, si habueritis fidem, sicut granum sinapis, & dixeritis monti huic, transi hinc illic, transibit, & nihil impossibile vobis erit. Approbatur hoc consilium, & omnibus convocatis Christianis serio injungitur, ut rotundè & ingenue dicant, num Christum in sermonibus pro veraci, & Evangelium quoque Ejus pro vero agnoscant? Affirmantibus utrumque Christianis, producit locus de translatione montis, & cum comminatione mortis præcipitur ipsis severissime, ut intra decendium veritatem istorum verborum re ipsa comprobent. Episcopi igitur, & sacerdotes Christianis per omnes Regni limites diffusis triduanum jejunium orationibus subnixum indicunt, quo Deum sibi propitium reddant: Cumque dies constitutus advenisset, ac omnes, una cum Rege, in locum unum convenissent, In nomine Omnipotentis Dei unus Eorum, monti cuidam altissimo imperavit, ut in alium locum transmigraret: quod omnium astantium, & presentium, cum stupore & admiratione, illico est factum: Adeo hostes Evangelii vel manibus palparunt, vera esse verba Dei. Hæc ex speculo Exemplorum distinct. 979. §. 145. Idem prope modum refert Paulus Venetus; dum rerum Orientalium historiam texit: recenset enim, Saracenis Evangelicam veritatem elevantibus, & verbo Dei insultantibus, hunc ipsum locum de montibus per fidem transferendis objecisse: Christianos autem veritatem verbi divini re ipsa asseruisse, & montem excelsum, non procul ab urbe Tauro precibus suis alio transtulisse. Immutum igitur persistit pronunciatum nostrum Apocalypticum, quo verba Dei vera esse dicuntur.

IX. Iustum primo esse Accusatorem sui Salomon dixit, Prov. 19. v. 17. Esi enim Nemo in judicio fore toneatur allegare propriam turpitudinem, sancti tamen, qui in judicio chori, & poli versantur, nequaquam erubuerunt publicis scriptis sua peccata evulgare, & toti mundo nota reddere: Id quod ex B. Johannis nostri exemplo luculenter patet: Ingenue enim confitetur, quod ceciderit ante pedes Angeli, ut adoraret illum. Nec reticet reprehensionem, & prohibitionem Angeli: qui dixit: *Vide ne feceris: Conserve enim tuus sum*, Apoc. 19. v. 10. Idem de Mose, Viro Dei legimus: qui suos lapsus, & infirmitates ipsemet consignavit, Num. 11. v. 21. Num. 20. v. 11. Deut. 34. v. 4. De Davide etiam notum est, quoties peccata sua, & transgressionem psalmis suis inferuerit, pœnitentialibus præsertim: ut toti posteritati innotesceret, se delicta sua clam non habuisse. Matthæus Evangelista similiter Publicanum se nominat, Matth. 9. v. 9. Matth. 10. v. 3. sic Divus Paulus Apostolus peccatorum se fatetur fuisse primum, h. e. B. Augustino interprete, pessimum, 1. Tim. 1. v. 15. similia Exempla plurimum in sacro codice, tum aliis in historiis Ec-

Gal. 6. 16.
Phil. 3. 16.
Quam impie pontificii scripturam sacram incertitudinis arguant?
Andrad.
Payua lib. 2. Censura Colon p. 220. Wilh. Lindanus lib. 1. Pano-

Speculum Exemplorum distinct. 949. §. 145.

Paulus Venetus l. 1. de regionibus orient c. 18.

Prov. 18. 17.

Sancti in terris non erubescunt peccata sua confiteri.

Apoc. 19. 10

Num. 11. 21

Num. 20. 11

Deut. 34. 4.

Matth. 9. 9.

Matth. 10. 3

1. Tim. 1. 15.

eclesia-

Luc. 18. 31.

Luc. 24. 44

Psal. 19. 11.

Dan. 10. 21

Iob. 17. 18.

August. l. 1.

de meritis

peccatorum

c. 12.

Num. 23. 20

Deut. 7. 9.

1. Sam. 5. 29

1. Chron. 6.

14.

Pl. 89. 35.

Pl. 102. 28.

Rom. 3. 4.

2. Tim. 2. 12

Pl. 33. 11.

Pl. 93. 5.

Pl. 111. 8.

Esa. 40. 8.

Esa. 54. 10.

Matth. 5. 18

Matth. 24. 35

Ioh. 10. 35.

Psal. 19. 5.

Zach. 1. 16.

Rom. 10. 16

2. Cor. 10. 15

clesiasticis reperiuntur. Et sanè, ipsi Gentiles ejusmodi confessionem peccatorum vehementer collaudarunt: *Vitia sua confiteri, sanitatis indicium esse judicavit Seneca. Peccata non esse tegenda, dixit Pythagoras*: Multò igitur magis Christiani studeant candide confiteri, & profiteri, quod nemo sit immunis à peccato. *Quid enim est homo, ut immaculatus sit, & ut justus appareat, Natus de muliere, Prov. 15.v. 14. sanè qui abscondit scelera sua, non dirigitur, qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur, Prov. 28.v. 13* Unde B. Augustinus ait: *Qui se accusat, etsi peccator sit, justus esse incipit. Nam cessat justitia divina, si confessio præcurrat humana. Et si sancto Bernhardo credimus, quantum displicet Deo peccatoris impudentia, tantum placet illi confitentis verecundia. Itaque qui promereri vult, quod expetit, debet malum confiteri, quod fecit, uti alicubi Gregorius M. scribit.*

X. Prohibitio Angeli dicentis: *Vide ne feceris, probè observanda venit, ut discant omnes pii, Angelolatriciam diserte in scriptura sacra prohiberi, nec simpliciter prohiberi, sed cum ratione emphatica, quia Angeli sint conservi nostri. Idem omnino innuit B. Apostolus Paulus, cum Angelorum cultum, inter ἰδωλοθρησκείας refert, Coloss. 2.v. 18. & hortatur, ne Colossenses θρησκεία Angelorum seduci se patiantur: super quæ verba Theodoretus sic commentatur: qui legem defendebant, Eos etiam ad Angelos colendos inducebant, dicentes: Legem per Eos esse datam: Mansit autem diu hoc vitium in Phrygiâ & Pisidiâ: Quocirca synodus quoque, quæ convenit Laodicea, quæ est Phrygiæ Metropolis, lege prohibuit, ne precarentur Angelos, & in hodiernum usq; diem videre licet apud illos, & Eorum finitimos, oratorium Michaelis; Illi ergo hoc consulebant, utiq; humilitate utentes, dicentes: Universorum Deum nec cerni nec comprehendere nec ad Eum esse perveniri, & oportere Angelos divinam sibi benevolentiam conciliare: Et hoc est, quod Paulus dicit: In humilitate & cultu Angelorum: hoc autem (in iis, quæ non videt, incedens) pro eo, quod est propriis rationibus & cogitationibus utens. Hanc enim legem sequens Laodicea synodus, & volens morbo illo veteri mederi, cavuit, Ne precarentur Angelos, & ne relinquerent Christum.*

Bellarmini effugium, recte Nos adorare Angelos, & Angelos recte recusare adorationem, ne teruncium quidem valet: Ecquis enim tam bardus est, ut non intelligat, Eos, qui adorationem recusant, & ideò recusant, quod non Domini, vel Dominus sint, per consequens etiam recusare præstationem auxilii? Pudere profectò deberet Pontificios tam crassæ Ἀγγελολατρίας, quæ è scholis Ethnicorum originē trahit: Docuerunt enim Platonici, pro reconciliando Deo invisibili & incòprehensibili, invocandos esse Angelos: uti patet ex Platone in Symposio, ex Porphyrio lib. 2. de abstinentia ab animalibus, ex Apulejo lib. de dogmatibus Platonis & Socratis. Sed & hæretici Angelos invocare consueverunt, teste Irenæo lib. 1. cap. 23. Proinde Pontificii Angelos adorantes, Ethnicorum ac Hæreticorum æmuli fiunt. Pueris nostris in trivio notum est adorationem illi soli competere, qui corda nostra introspicere, & scrutari, quique omnibus in locis præsens esse potest. Atqui Angeli nec καὶ πάντες αὖ sunt vel omniscii, Marc. 13. vers. 32. nec

ubique præsentibus existunt: Ergò adorationem meritò respuunt: Quod penitus habentes sancti Patres tam Græci, quam Latini, unanimiter Ἀγγελολατρίαν improbarunt. Athanasius Tom. 2. fol. 259. Chrysost. homil. 7. in Epist. ad Coloss. Epiphani. hæres. 79. contra Collyridianos, Augustinus in locis supra citatis, nec non lib. de verâ relig. c. 55. ubi hæc leguntur verba. *Hoc ipsos Angelos velle credamus, ut unum cum ipsis colamus Deum, recte itaq; scribitur hominem ab Angelo prohibitum, ne se adoraret: sed unum Deum, sub quo esset & ille conservus. Idem lib. 20. contra Faustum cap. 21. sic scribit: Ipsi Angeli sancti exhiberi sibi nolunt, quod uni Deo debentur: Et in enarratione Psalmi 34. hæc verba leguntur: sed fortè & hoc dicitur mihi, Angelos cole, Angelos adora: Et hic dicam, Domine, quis similis Tibi? Et ipsos Angelos Tu creasti. Nihil sunt angeli, nisi videndo Te, melius est cum ipsis possidere Te, quam ipsos adorando cadere à Te. Quapropter Nemo miretur, Ἀγγελολατρίαν ex Ecclesiis nostris proscriptam & eliminatam esse.*

XI. Officium quod sit Angelorum, ex textu nostro manifeste liquet: Angelus enim σύνδουλος vel conservum se vocat hic Iohannis, & Aliorum Fratrum: supra capite 1. v. 1. Servus Dei appellabatur Iohannes: hic autem Angelus vocatur Iohannis conservus: quasi dicat, operas mutuas Theologos & Angelos tradere, alterumque alterius veluti Collegam & παραστάτην esse. Et sanè haud obscurum est, quomodo serviant Theologi Deo: nimirum, gloriam & honorem Dei celebrando, sermonem Ejus annuntiando & prædicando: Utraque in parte fidelissimi sunt conservi, & σύνδουλοι nostri Beati Cœlites, ac Angeli, qui ipsi quoque totis viribus Deum laudant, ac celebrant: Notum est τριῶν illud Angelicum Esa. 6. v. 3. & Apoc. 4. v. 8. descriptum: ubi subinde sancti ingeminarunt Angeli: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Zebaoth: plena est omnis terra gloria Ejus: quod τριῶν, & canticum prolixè explicat Iohannes Damascenus lib. 3. Orthod. fid. cap. 10. & Epist. de Trisag. fol. 501. & seqq. Hoc ipsum δοξολογίας officium innuit Deus, cum quærit: Ubi eras, quando me laudabant simul astra matutina, & jubilarunt omnes Filii Dei? Job. 38. v. 7. Et in Paraphrasi Hierosolymitana verba Angeli ad Jacobum dicta, Gen. 28. v. 26. sic redduntur: *Dimitte me, quia ascendit columna aurora, & appropinquat hora Angelorum, ad laudandum Deum. Nec quinquam nostrum fugit, quod tempore Nativitatis Christi multitudo militiæ cœlestis laudaverit Deum, & cantaverit: Gloria in Excelsis Deo, Luc. 2. v. 13. 14. Immo S. Ignatius scribit, quod Angelos Dei ipsemet cantantes audiverit. Unde & S. Basilus Psalmos vocat opus sanctorum Angelorum. Ita nimirum Angeli sunt nostri σύνδουλοι, quoad Nominis divini celebrationem.*

Non minus autem promptissimos se exhibent in annuntiando verbo & decreto Domini: quem admodum Angelus incarnationem Filii Dei, cum temporis determinatione, prædixit, Dan. 9. v. 24. 25. Luc. 1. v. 31. 32. & seqq. Sic & Angelus ipsam Nativitatem annuntiavit, Luc. 2. v. 9. Resurrectionis Dominicæ præcones sancti Angeli itidem extiterunt, Matth. 28. v. 2. 5. 6. Marc. 16. v. 5. & 6. Sic Ascensionem Christi in cœlos, & reditum ejusdem ad diem novissimum prædicarunt, & 6.

Seneca.

Pythagoras.

Prov. 15, 14

Prov. 28, 13

Augustinus

Bernhardus

1.8. oral.

Angelolatricia diserte in scriptura sacra prohibetur.

Col. 2, 18.

Theodore-tus.

Pla. in Sym. Porphy. l. 2. de abstinentia ab animalibus. Apul. lib. de dogmatibus Platonis & Socratis. Contra hanc Platonis opin. vid. Aug. l. 10. de Civit. Dei, & lib. 10. confess.

Iren. l. 1. c. 23. Marc. 13, 32. Atha. tom. 2. fol. 259. Chrys. hom. 7. in Ep. ad Col. Epiph. hæres. 79. contra Collyridianos. August. l. 10. de civit. Dei, & l. 10. confess. c. 42. nec non, l. de vera religione, c. 55. August. l. 20. contra Faust. c. 21. Aug. in e. narrat. Ps. 34. Quod sit officium Angelorum. Apoc. 1, 1. Esa. 5, 3. Apoc. 4, 8. Iohannes Damasc. l. 3. Orthod. fid. c. 10. & Epist. de Trisag. fol. 501. & seqq. Job. 38, 7. Paraphrasis Hierosolymitana. Luc. 2, 13 14. S. Ignatius. S. Basilus. Dan. 8, 14. Luc. 1, 31 32. & seqq. Luc. 2, 9. Matth. 28, 2 5, 6. Marc. 16, 5. & 6.

Act. 1. 10. runt, *Act. 1. v. 10. 11.* Ut taceam, sanctos Angelos non nostros tantum, quoad Deum, esse conservos, sed & *πρόμαχοι λειτουργία*, & administratores spiritus, emissos propter nos, qui heredes futuri sumus vite aeterna, *Hebr. 1. v. 14.* Ubi ministerium suum gnaviter obeunt, nec quicquam, quod ad commoda nostra facit provehenda, intermittunt.

Ideò *διακονίαν* suam *πολυτρόπως*, & *πολυμερῶς* exercent: Nimirum pro nobis fortiter pugnando: unde & *Mahaniam*, id est, *Castra Domini*, *Gen. 32. v. 2. & πλῆθος στρατῶν ἐβάνη*, *Luc. 2. v. 13.* vocantur: Ita pugnavit Angelus Domini *Michael* contra Diabolum *Perficum*, *Dan. 10. v. 13.* & *Raphael* Asmodeum religavit in deserto, *Tob. 8. v. 3.* ne juniori *Tobiae* & uxori ejus noceret. Similiter de praelio Apocalypico scribitur, quod *Michael* & Angeli ejus contra *Draconem*, & Angelos ipsius, pugnarint, victoresque evaserint, *Apoc. 12. v. 8. 9.* Alibi fusius à Nobis ostensum est, quomodo sancti Angeli piis ac fidelibus membris Christi inserviant, *nuntium latum afferendo: à peccatis arcendo: in praesentissimis periculis custodiendo, & protegendo: animas in sinum Abrahae portando: & similia plura officia praestando.* Itaque hic *κοκκύζεν* nolumus, sed Lectorem ad Tomum quartum remittimus.

Qua sit vera inter fideles Christianos fraternitas? XII. Qua sit vera inter fideles Christianos fraternitas, & quā in re illa consistat, ex verbis Angeli patet, qui inquit: *Conservus tuus sum, & Fratrum tuorum, qui habent testimonium Jesu*: Non alios B. Johannes pro Fratribus agnovit, quā qui unum & idem cum ipso habuerunt & agnoverunt Jesu testimonium. Vocula *Fratrum* alioquin in numero est *τῶν πολλῶν*

χρῶς λεγόμενων: Rectē enim sanctus Hieronymus Epist. 50. ad Pammachium notat, nomen FRATRUM quadrifariam in scripturis usurpari, 1. pro Fratribus germanis, veluterinis, vel consanguineis: Ita Abel & Cain Fratres dicuntur, scilicet germani *Gen. 4. v. 2. 8. 9. 10. 11.* Jacob & Esau idem, *Gen. 27. v. 6. 11. 40. 41. 42. 44.* *Gen. 32. v. 3. 4.* 6. 11. 13. 17. Sic Simeon & Levi Fratres fuere germani, ab uno eodemque Patre & Matre orti, *Gen. 34. v. 25.* Ruben autem, Simeon, Levi, Josephus, Benjamin & reliqui Fiii Jacobi, partim germani, partim consanguinei, partim uterini Fratres fuerunt: ut ut enim unum omnes habuerunt Patrem, à quatuor tamen Matribus, Lea videlicet, Rahele, Zilla & Silpa, progeniti fuerunt: uti ex historiā Moisaicā luculenter constat. Deinde Fratres vocantur, qui invicem sunt cognati, quales esse solent Patruales & Matrueles: Sicuti Abraham & Loth Fratres appellantur, *Gen. 13. v. 8.* & Jacobus Frater Domini dicitur, *Gal. 1. v. 19.* quia Filius erat Mariae Cleophae, sororis Beatae Deiparae. Tertio Fratres appellantur in scriptura sacra socii, ad hoc vel illud opus & negotium conjurati, aut peculiari vinculo invicem confederati: quales erant Jonathan & David, *2. Sam. 1. v. 28.* quales erant duodecim tribus Israel, duodecim Apostoli, septuaginta discipuli, & alii. Sed de his omnibus in Apocalypsi nostra non fit sermo: quin potius de quarto genere Fratrum, eorum nempe, qui unius fidei & confessionis sunt asseclae, vel qui unum habent testimonium Jesu.

Fundamentum verae fraternitatis Quod testimonium fundamentum est firmum & eximium verae fraternitatis Christianae: absque

quo nulla prorsus *συναδελφία γνήσιος* vel fingi, vel statui potest ac debet: Oportet nimirum, omnes *his spirituales* ac universos Fratres ac Sorores spirituales unam agnoscere regulam, secundum quam incedant, *Gal. 6. v. 16.* necessarium est, unum idemque testimonium Jesu Christi confirmatum esse in iis, qui in unum consortium *Elusunt vocati*, *1. Cor. 1. v. 6. & 9.* Requiritur à veris Fratribus, ut sint *κατηλισμένοι*, *ἐν ᾧ αὐτῷ νοῖ, & ἐν ᾧ αὐτῇ γυνάμει*, *1. Cor. 1. v. 10.* Hæc uniformitas testimonii Jesu *ἀγίασμός* est *ἐν ἀληθείᾳ*, *Joh. 17. v. 19.* Hæc illa intima & profundissima est unitas, de quā loquitur Servator, *Joh. 17. v. 21.* & 22. Si quis autem aliud Evangelium *predicaverit*, (adeoque & *amplexum fuerit*) *praeter id, quod predicatum est, anathema sit*, *Gal. 1. v. 9.*

Ανοήτως proinde & insensatos deprehendimus Sacramentarios, qui persuadere voluerunt, Fraternitatem veram inter Nos Evangelicos & Sacramentarios, seu Calvinianos, sanciri & stabiliri posse: Hoc unicē agebat *Doctor David Paræus*, in suo antehac scripto & edito *Irenico*, causis pro impetrando Syncretismo seu jucunda fraternitate spirituali, allatis octo, inter quas primum & primarium locum obtinet illa, quod *πῶς & ὡς* pugnavit D. Paræus pag. 67. *Irenici, Evangelicos omnes utriusque partis, (h. e. Lutheranos, & Calvinistas) in fidei Catholicae, & salvifica fundamento, h. e. in iis doctrina Christiana capitibus, quæ universis & singulis fidelibus ad salutem aeternam, in Christo consequendam, sciri creditur, sunt necessaria, & absque quorum fide nemo servabitur, reverà consentire.*

Hanc causam multoties urfit & repetivit *Paræus* in suo *Irenico*, ut videre est, pag. 90. 285. 298. 318. 322. 323. 328. 331. 337. 338. 339. Sed præclarissimam operam navarunt in refellendis & explodendis, tum hac prima, tum reliquis septem futilissimis ratiunculis, Theologi duo celeberrimi, *Dn. D. Leonhardus Hutterus*, & *Dn. D. Johannes Sigiwartus*, qui ambo *Irenicum Paræi*, à capite usque ad calcem, egregie, & solidissimè confutarunt. Et sanè, nisi adeo perfritæ frontis essent Sacramentarii, pudere eos merito deberet, fraternitatem suam Nobis obtrudere, & talia *γλαυκώματα* oculis nostris objicere. Ut enim sicco pede transeamus, quod multoties nos fulmine anathematis (sed bruto) feriunt: quod à consortio Regni cælorum nos excludit: quod nostram doctrinam & ejusdem asseclas odio plusquam *Vatiniano* odisse pergunt: qua quæso fronte, qua conscientia, dexteram fraternitatis Christianæ illis porrigere possemus, qui tantopere à veritate divina discedunt? Qui unum ad dextram Dei sedentem Iesum Christum nobiscum non agnoscunt: qui Deum nostrum ejusque unigenitum Filium, horrendissimis blasphemis incessere non desinunt? Immo qui manibus pedibusque *Mahometurunt*, *Turcismo* fores bipatentes aperiunt, & doctrina *Alcoranica* viam latissimam sternunt? quod Calvinianos Doctores & Duxios citra omnem controversiam facere, alibi fusius ostendimus. Insuper non potest nos latere, Sacramentarios, instar serpētis Veteris, verba Dei in alienum sensum detorquere, & literalem sententiam verborum *Cœna Dominica* mordicus negare: quod Diabolus quoque fecit, *Gen. 3. v. 1.* Nec ignotum est, quod more pseudoprophetarum somnia sua jactitent, *Jerem. 23. v. 28.* & 32. *Zwinglius*, *Tom. 2. fol. 249.* quod cum *Calvinianis*, blasphemiam plusquam *Turcica*, Christi *tom. 2. fol. 249*

Gal. 6. 16.

1. Cor. 1. 6. & 9.
1. Cor. 1. 10.

Joh. 17. 19.
Joh. 17. 21.
22.

Gal. 1. 9.

Stultæ opinantur Calviniani veram fraternitatem inter ipsos, & Nos sanciri posse. D. David Paræus

D. Paræus p. 67. Irenici

D. Paræus Iren. p. 90. 285. 298. 318. 322. 323. 328. 331. 337. 338. 339.
D. Leonhardus Hutterus
D. Johannes Sigiwartus

Quam bella tractent Sacramentarii Eos, quorum fraternitatem adeo callide expetunt.

Gen. 3. 1.
Jerem. 23. 28. & 32.
Zwingli.

Zach. v. 1. carnem nihil prodesse statuunt: Zacharias Ursinus in Cat. in Catech. 78. Ulricus Zwinglius in lib. de verâ c. 78. v. 1. & falsa relig. pag. 204. Rudolph. Gualth. super Zwingl. in Joh. fol. 117. quod cum Saducais neq. scripturas, neq. virtutem Dei intelligant, Matth. 22. v. 30. Alioquin Dei omnipotentiam allegare, non idem esset illis, ac omnipotentiam Ejus crepare. Pet. Mart. dial. de Christi hum. nat. pag. 8. Notum est plus satis, quàm vehementer Calviniani judaizent: uti à Domino Doctore Egidio Hunnio, Theologo celeberrimo, & πολλὰν ἀντιθέσιν ἁλλων contra Doctorem Parauum invictè hoc demonstratum est: Quàm valdè Arrianizent, peculiari tractatu per sexaginta capita ostendi: quin & dexteram fraternitatis Calviniani cum Photiniani apertè jungunt, meritum Christi in puncto seu articulo justificationis & salvationis extenuantes, & rejicientes: uti apparet Catech. Raccov. pag. 262. & Catech. Zach. Ursin. pag. 54. 356. 358. Amando Polano à Polansdorff sup. Mal. c. 1. pag. 11. Non sine ingenti stupore potui legere verba Sibrandi Lubberti, hominis alioquin itidem sacramentarii, qui in declarat. Resp. Contr. Vorstii pag. 114. de Calvinianis sic scribit. Sunt inter Ministros Hollandia, qui dicere non erubescunt, omnia symbola, Nicenum, Ephesinum, Chalcedonense, & Athanasianum abroganda esse, quin sunt, quos non pudet dicere, Symbolum Apostolicum indigere correctionis; Hæc Sibrandus Lubbertus de suis gregalibus. Ecquis ergò non horrescat, ejusmodi homines ἀσυμβόλους, & Symbolorum Oecumenicorum hostes acerrimos, pro fratribus agnoscere, & recipere? Ecquis crediderit, vel somnare ausus fuerit, Testimonium Jesu eos habere, qui Symbola abrogata cupiunt. Inpropatulo certe est, Sacramentarios, seu Calvinianos, Testimonium Jesu non habere, sed eidem, vel quod idem est, verbo Dei, ac Evangelio διαφρῖν contrariari: uti contra D. Ludovicum Crocium pag. 46. 47. 48. & seqq. pluribus evici. Ab-eant ergò, valeant isti Pseudo-fratres, qui non idem nobiscum testimonium Jesu habent.

XIII. *Deum adora*, inquit Angelus ad Johannem: τῷ θεῷ προσκύνησον. προσκυνέω autem significat adoro, veneror, à κύνέω, quod idem est, ac κύνω, osculor, suavior: in Hebræo textu redditur, vel per יָרַח inclinatus, seu incurvatus fuit, Gen. 24. v. 26. Psal. 5. v. 8. Psal. 29. v. 1. vel per כָּנַח probucubuit, Dan. 3. v. 7. vel per כָּנַח humiliavit, seu inclinavit se: Unde apparet, quod προσκυνέω descendat ab externis gestibus, scilicet vel à κύνέω, quod significat osculari: osculum enim fuit signum subjectionis & honoris externum; vel à κύνω, id est, canis. Quia enim canis herum suum veneraturus, prosternit se ad pedes ejus: Hinc Metaphoricè cultus, qui exhibetur Deo, cum summâ mentis prostratione, appellatus est προσκύνησις. Janus Drusius lib. 1. observat c. 20. & lib. 12. c. 11. vo-com latinam adoro, ab ad & ora derivat, quia hæc motio signum antiquitatis fuerit cultus & honoris. Nonnus Marcellus aliam latinæ vocis originem profert: Ador frumenti genus est, quod epulis & immolationibus sacris pium putatur: unde & adorare, propitiare religiones potest dictum videri. Inclinant in hanc ipsam sententiam Sextus Pompejus Festus, Justus Lipsius, Minutius Felix, Apulejus & alii. Denotat autè adoratio strictè ac propriè sumpta cultum religiosum ad primâ tabulâ legis divinæ spectantem, & soli Deo exhibitum & ex-

hibendum, tam externa corporis & operis declaratione, quam interna cordis submissione constantem, 1. Sam. 1. v. 3. Joh. 4. v. 20. Matth. 2. v. 11. & alibi. Cæterum duobus his verbis, *Deum adora*, plurima innuuntur: in primis verò, quod cultus invocationis & adorationis soli Deo ter Opt. Maximo competat: quemadmodum universa scriptura testatur: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies*, dicit Christus servator, Matth. 4. v. 10. ex Deuter. 66. v. 18. & cap. 10. v. 20. *Adorate Dominum in decore sanctitatis*, 1. Paral. 16. v. 29. *Omnis terra adoret Dominum*, Psal. 66. v. 4. *Venite adoremus Dominum*, Psal. 95. v. 6. Psal. 96. v. 9. *Adorate Eum omnes Angeli ejus*, Psal. 97. v. 8. *In nomine Dei nostri invocabimus*, Psal. 20. v. 8. *Invoca me in die tribulationis*, inquit Dominus, Psal. 50. v. 15. *Laudans invocabo Dominum*, Psal. 18. v. 4. *Invocabimus nomen tuum Domine*, Psal. 75. v. 2. *Invocabunt Dominum, & ipse exaudiet*, Psal. 99. v. 1. *Invocate Dominum, dum prope est*, Esa 55. v. 6. Et merito quidem adorari, seu invocari debet Dominus: Ille enim est καρδίωνος, scrutator cordium & renum, Jerem. 17. v. 10. 1. Reg. 16. v. 7. 1. Paralip. 28. v. 9. Psal. 7. v. 10. Jerem. 20. v. 12. Ille solus præsens omnibus invocantibus: Nam Deus solus cælum & terram implet, Jerem. 23. v. 24. Ille solus dextera sua etiam in extremis maris habitantes tenet, Psal. 139. v. 9. 10. Unde S. Basilus lib. de Spir. S. cap. 22. Deitatem Spiritus Sancti ex hoc fundamento probat, quia piorum preces ubique exaudiat: quod & Divus Nazianzenus in orat. de Sp. Sanct. vehementer urget. Ille solus est omnipotens, & Pater luminum, à quo omne bonum donum descendit, Jacob. 1. v. 17. Ille tam est misericors, ut promptè faciat voluntatem timentium & adorantium ipsum, Psalmo 145. v. 5. v. 10. Consentit tota veneranda Antiquitas, ac Deum solum ac unicum veræ adorationis & invocationis religiosæ esse objectum, creberrime scribit. Ita Origenes contra Celsum lib. 8. *Solus adorandus est Deus Optimus Maximus*, sic Tertullianus Apologet. adv. Gentes cap. 30. *Nos pro salute Imperatorum Deum invocamus æternum, Deum verum, Deum vivum, cum & ipsi Imperatores propitium sibi, præter ceteros, malunt.* Sciunt, quis illis dederit imperium, sciunt qua homines, quis & animam, sentiunt eum esse Deum solum, in cujus solius potestate sunt. Idem: Hac ab alio orare non possum, quàm à quo me consecuturum scio, quoniam & ipse est, qui solus præstat, & ego sum, cui impetrare debetur, famulus ejus, qui eum solum observo. Similia habent Eusebius, Cyrillus, Augustinus, Ambrosius, Arnobius, Dionysius Alexandrinus, Iustinus Martyr, Clemens Alexandrinus, Cyprianus & alii, uti in Examine Concilii Tridentini Magnus noster Chemnitius b. m. fusius ostendit. De Beato Polycarpo, S. Johannis Evangelistæ discipulo, refertur, quod palo affixus, quo vivus comburebatur, sic orationem suam ultimam conclusit: *Verus es Tu, & sine mendacio Deus: propterea & in omnibus laudo Te, benedico te, & glorifico te, per æternum Deum, & Pontificem Iesum Christum, dilectum Filium tuum, per quem, & cum quo tibi, cum Spiritu Sancto, gloria in futura secula, Amen.* Euseb. lib. 4. super Eccles. cap. 15. Ex hoc ipso autem præcepto Angelico, *Deum adora*, promptum esset, ansam arripere, prolixius disserendi, de materia, seu objecto adorationis circa quod;

1. Sam. 1, 3.
Ioh. 4, 20.
Matth. 2, 11

Cultus invocationis
& adorationis uni
& soli Deo competit.

Matth. 4, 10.
Deut. 6, 18.
Deut. 10, 20

1. Paral. 16, 29
Psal. 66, 4.
Psal. 95, 6.

Psal. 96, 9.
Psal. 97, 8.
Psal. 20, 8.

Psal. 50, 15.
Psal. 18, 4.
Psal. 75, 2.

Psal. 99, 1.
Esa. 55, 6.
Jerem. 17, 10

1. Reg. 16, 7.
1. Paral. 28, 9
Psal. 7, 10.

Jer. 20, 12.
Jer. 23, 24.

Psal. 139, 9. 10
Basil. lib. de
Sp. S. c. 22.

Nazianz.
in orat. de
Sp. S.

Jacob. 1, 17.
Psal. 145, 19

Origenes
contra Celsum
lib. 8. Ter-
tull. Apologet.
adv. Gentes. c. 30.

Eusebius.
Cyrillus.
Augustinus.

Ambrosius.
Dionysius.
Alexandrinus.

Iustinus
Martyr.
Clemens

Alexandrinus.
Cyprianus.
Chem. Con.

Trid. Ex.
Polycarpus.

Euseb. lib. 4.
super Euc.

c. 15.

quod; Quidvis enim, siue Dei voluntati congruat, & respondeat, siue non, à Deo petere & precari, nequaquam licet: E contra, cum Angelus dicit: *Deum adora*, hoc innuit, si quæ necessaria habeant & utilia petenda, *Verbi divini pracones*,

Num. 6. 23. *pro se, vel populo, ut Deum adorent*, Num. 6. v. 23. 1. Sam. 12. v. 2. 3. Ezech. 9. v. 8. Si quæ habeant *Auditores*, ut itidem Deo supplices fiant, Matth. 9. v. 27. Rom. 15. v. 30. Ephes. 6. v. 19. 1. Thess. 5. v. 25. Similiter *Politici*, Exod. 15. v. 4. c. 32. v. 11. cap. 34. v. 9. 1. Paralip. 30. v. 18. 2. Paralip. 30. v. 18. Sed & iis, qui in *statu Oeconomico* vivunt, inculcanda sunt hæc verba: **DEUM ADORARE**: si benè invicem cupiant sibi conjuges, Gen. 25. v. 21. Adorent **DEUM Parentes pro liberis**, Gen. 17. v. 28. cap. 18. v. 23. 2. Sam. 12. vers. 16. Matth. 17. vers. 14. Marc. 7. vers. 16. *Liberi pro parentibus*, Eph. 6. vers. 1. 2. 3. *Cognati adorent Deum pro cognatis*, Gen. 24. v. 60. cap. 34. v. 29. *Domini pro servis*, 2. Reg. 6. v. 17. Matth. 8. v. 5. & *hi vicissim pro Heris*, Gen. 24. v. 12. 1. Reg. 1. v. 47. & sic porro. Si quis autem penitius scire cupit, quæ sint illa necessaria & utilia, pro quorum vel largitione, vel conservatione, Deum adorare tenemur, equidem varia & ferè infinita recenseri possent: comprehenduntur autem universa & singula complexu *bonorum, vel internorum & spiritualium*: vel *Externorum seu corporalium*. Opus est nobis universis & singulis verà *conversione*: Deum igitur adoremus, subinde ingeminantes: *converte me Domine, & convertar*, Jerm. 31. v. 18. Non carere possumus *vera Dei agnitione*, in qua consistit vita æterna, Joh. 17. v. 3. Deum igitur adoremus, Ephes. 1. v. 17. Eph. 3. v. 18. 19. Phil. 1. v. 9. 10. Si fidei incrementum desideramus, Deum adoremus, clamantes: *credo Domine, sed opem fer incredulitati*, Marc. 9. v. 24. Si Spiritus Sancti donationem expetimus, utique Deus adorandus est cum Davide: *Crea in me Deus cor mundum, & Spiritum sanctum innova in visceribus meis*, Psal. 51. v. 12. Juber hoc ipsum Dominus, Luc. 11. v. 23. Joh. 14. v. 6. nec commodius medium est impetrandi Spiritus sancti gubernationem, quàm si cum Davide Deum adoremus, Psal. 119. v. 5. & 143. v. 10. Et nonne universi solliciti esse debemus quotidie, *ut peccata nobis remittantur*? Hic profecto Deus ardentè adorandus est, Matth. 6. v. 12. Quemadmodum *omnes sancti quotidie factitare consueverunt*, Psal. 32. v. 6. Sicuti Davidem sæpius orasse legimus: in primis Psalmo sexto, vigesimo quinto, & quinquagesimo primo. In ipso mortis nostræ articulo adorandus est Deus, ut *animam nostram in manus suas suscipiat*, nostrique memor maneat, Psal. 31. v. 6. Luc. 23. v. 46. Act. 7. v. 59. Eadem planè est ratio bonorum corporalium, quæ enixè petenda sunt à *Patre luminum, à quo descendit omne bonum*, Jac. 1. v. 5. 16. 17. Hoc præceptum, *adora Deum, omni tempore est observandum*, Luc. 18. v. 1. Rom. 12. v. 12. 1. Thess. 5. v. 17. *matutino videlicet, diurno, vespertino & nocturno*, Psal. 5. v. 4. Psal. 57. v. 9. Psal. 88. v. 2. Cum enim ope divinâ singulis horis & momentis indigeamus, nullo quoque momento preces intermittere, sed interdiu & nocte Deum adorare debemus.

Hæc de præcepto Angelico, quo **DEUM ADORARE** jussit, probè animis nostris infigenda &

Pontificiorum nugis opponenda sunt. Mox enim sanctos *non invocari*, sed *tantum adorari*, in Papatu scribunt. Leonh. Lessius lib. 2. de Justit. & jur. cap. 38. dub. 10. Mox *non adorari sanctos, sed tantum invocari* contendunt, adeò quidem, ut *Colonienses* pag. 228. *Censura* in hæc verba erumpant: *In Papatu nunquam vel fando auditum, sanctos esse adorandos: Adorationem enim soli Deo deberi*: quasi verò, *lò invocare & adorare*, in Scriptura sacra non sint *ἰσοδυναμούντες*, Psal. 50. v. 15, Rom. 10. v. 1. 1. Sam. 1. v. 3. Esa. 42. v. 8. & quasi, non tam invocatio, quàm adoratio soli Deo competat? Insuper praxi Pontificiæ distinctio illa invocationis & adorationis aperte contrariatur. Quicquid enim garriant, se cultum divinæ invocationis vel adorationis non tribuere sanctis, Georg. Cassander, in Hymnis & scholiis Colonia editis pag. 964. contrarium tamen vel inde apparet, quod apertissimis verbis idiomata divina sanctis attribuunt, utpote *Omniscientiam*, Franc. Costerus in Enchirid. pag. 388. *Omnipotentiam*: Idem Costerus ibidem, pag. 359. & in Medit. in Hymnum, *Ave maris stella*, pag. 61. ubi de Maria ait: *quod omnia possit in cælo & in terra*. Franciscus Suarez. Tom. 2. Comment. in Thom. disput. 23. Sect. 2. pag. 209. Approbat elogium Gregorii Nicomediensis, qui in oratione suâ *B. Mariam* vocat *Omnipotentem*, & Petr. Damiani, Serm. 1. de nativ. Mariæ, qui scripsit: *De paræ datam esse omnem potestatem in cælo & in terra*: & nihil ei impossibile esse, cui possibile sit, desperatos in *beatitudinis relevare*. Tribuitur præterea sanctis *Omnipresencia*, quod ubiq; omnia videant, Rob. Bellarm. l. b. 1. de sanct. beatit. cap. 20. Georg. Cassander in consult. articul. 21. pag. 964. Quodque horrendum est auditu, non verentur Pontificii sanctis, & præsertim *B. Mariæ misericordiam* assignare plus quam divinam: Sic enim *Bernhardinus de Busto* in *Mariali* lib. 1. cap. 2. scribit: *Sæpe, quos iustitia Filii damnat, Matris misericordia liberat*: & *Discipulus de Temp. & sanctis* pag. 916. non erubescit in hæc verba erumpere: *Peccatores fiducialius ad Matrem Misericordia confugiunt: siquidem Filius ejus non solum est misericors, sed etiam iustus in omnibus operibus suis*. Similia leguntur apud Robertum Holcot in lib. sapient. lect. 36. & Antoninum part. 4. sum. tit. 15. & apud alios. Certum proinde, & longe certissimum, quod cultus divinus à Pontificiis non soli Deo exhibeatur, adeoque præceptum Angelicum, *Deum adora*, *πολυτρόπως* violetur.

XIV. Observetur genuina nota spiritus Prophetiæ, vel veritatis prophetiæ, quod testificetur nimirum, vel testimonium perhibeat de Jesu: Sicuti in textu nostro dicitur: *Testimonium Jesu est Spiritus Prophetia*, v. 10. Innuit hoc ipse Dominus Jesus, inquit: *Scriptura testatur de me*, Joh. 5. v. 39. *Spiritus veritatis testimonium perhibebit de me*, Joh. 15. v. 26. De hoc Iesu testimonium ferunt omnes Propheta, Act. 10. v. 43. quemadmodum Apostolis quoque præcepit Deus, *ut testificentur de Christo*, Act. 10. v. 42. Quadrat huc locus Beati Petri, 1. Ep. cap. 1. v. 11. quo dicitur *Spiritus Sanctus prænuñtiasse in prophetis venturas passiones, & gloriam Christi*. Quicquid ergò non testatur de Christo, nec pro Chri-

Leonh. Lessius lib. 2. de Instit. & Jur. c. 38. dub. 10. Censur. Colon. p. 228. Adorare & invocare in Scriptura sacra sunt idem. Ps. 50. 15. Rom. 10. 1. 1. Sam. 1. 2. Esa. 42. 8. Georg. Cassander in Hymnis & Scholiis Colonia editis, pag. 964. Franc. Costerus in Enchirid. pag. 388. Franc. Suarez. tom. 2. Comment. in Thom. disput. 23. sect. 2. pag. 209. Gregor. Nicomediensis. Petr. Damian. Serm. 1. de nativ. Maria. Rob. Bellarm. l. 1. de sanct. beat. c. 20. Georg. Cassander in consult. artic. 21. p. 964. Bern. de Busto in Mariali l. 1. c. 2. Discipulus de Temp. & sanctis pag. 916. Robert. Holcot in lib. sap. lect. 36. Antoninus part. 4. tit. 15. Ioh. 5. 39. Ioh. 15. 26. Act. 10. 43. Act. 10. 42. 1. Petr. 1. 11.

sto, illud etiam pro spiritu Prophetiæ nequaquam agnosci potest vel debet. Notetur autem, in Ecclesiâ Dei nullum Prophetiæ Spiritum, vel Jesu Testimonium recipi extra verbum Dei, scriptis Prophetarum & Apostolorum, in Veteri & Novo Testamento, comprehensum. Et si enim facile largimur, quod Spiritus sanctus internè etiam in cordibus credentium spiritui illorum *συμμετρουει*, Rom. 8. v. 16. Testimonium tamen istud non consistit in raptibus Enthusiasticis, seu afflatibus immediatis, nec ab externo, vel publico verbi divini testimonio est separatum: siquidem beneplacitum est Spiritui sancto, testimonium Jesu, vel de Jesu perhibere, *ἐμμέσως*, mediatè, scilicet per verbum in memoriam ipsis revocando verba Christi, Joh. 14. v. 26. Unde Testimonium Spiritus sancti, vel Jesu, cum testimonio verbi Prophetico vel Apostolico arctissimè in scripturâ sacrâ conjungitur & unitur: *Φερόμενοι enim & impulsæ à Spiritu sancto, locuti sunt sancti Dei homines*, 2. Petr. 1. v. 21. Hinc de Zacharia dicitur, quod repletus Spiritu sancto prophetaverit, Luc. 1. v. 67. Et de divino testimonio sic loquitur Zacharias: *Sicut locutus est per Os sanctorum Prophetarum suorum*, Luc. 1. v. 70.

Abeant ergo & valeant omnia testimonia de Jesu, ad Garamantas extremos se conferant omnes Spiritus prophetiæ, qui vel exta, vel contra verbum scriptum jactitantur. *Γνωρίσμα* genuini spiritus Prophetiæ est testimonium Jesu: hoc ipsum autem Testimonium Jesu non in Enthusiasticis raptibus, non in Weigelianorum & Rhatmannianorum peculiaribus privatis inspirationibus, non in Pontificiorum conciliis & Traditionibus, non in Sacramentarium somniis & apparitionibus, sed unice & solum in scriptura Prophetica & Apostolica reperitur: Unde *superstructos* nos asserit Apostolus *super fundamentum Prophetarum & Apostolorum*, Eph. 2. v. 20. & Christus *Mosen jubet audire ac Prophetas*, Luc. 16. v. 29. Hæc de parte prima.

Pars Posterior.

Sequitur nunc visio insignis & perquam memorabilis, de Equite forti armato, & adversus hostes irato, qui de cælo venit ad judicandum, & in gehennam æternam projiciendum Antichristum, cujus potentiam & gladium nec Bestia, nec Reges terræ infringere, aut cohibere potuerunt.

Et vidi cælum apertum, inquit Johannes Theologus: aperiente videlicet illud, & visionem hanc exhibente, Domino de cælis, 1. Cor. 15. vers. 47. *Qui enim cælum accepit*, uti Tertullianus lib. de resurrect. cap. 63. verba Act. 1. v. 3. vers. 21. recte legit, *qui ὑπερῶν πάλω τῶν ἑγανῶν ascendit*, Ephes. 4. v. 10. *qui cælos penetravit*, Hebr. 4. v. 14. nonne facillimo labore cælum etiam referaverit, seque videndum & conspiciendum exhibuerit? quemadmodum in historia sancti protomartyris Stephani legimus, qui dixit: *Ecce video cælos apertos, & Filium hominis stantem à dextris Dei*, Act. 7. v. 56. Eodem igitur modo, & pari ratione, hic cælos

vidit apertos B. Johannes Theologus. Supra cap. 4. cum invitaretur B. Johannes ad ea audienda, quæ futura essent, sic scribit: *Post hæc vidi, & ecce, ostium apertum in cælo: & vox prima, quam audiivi, tanquam tuba loquentis mecum, dicens: Ascende huc, & ostendam tibi, quæ oportet fieri post hæc*. Hic autem non ostium tantum aperitur, sed ipsum cælum, ad patefaciendum Magno Regi, ejusque Exercitui egressum, diffunditur. Vidit autem etiam Johannes *Equum album*, & qui sedebat super eum, vocabatur *fidelis, & verax, & qui per justitiam judicat & pugnat*. Per *Equum album* intelligit *Anonymus* Interpres, vel *carnem Christi purissimam*, quæ portet verbum Dei ad judicium extremum: vel *nubem lucidam*, in qua descendet ad judicium, sicut ascendit nube bajula. Posterioriorem opinionem Dn. D. Chytræus approbat, pag. 372. & *Henricus Bullingerus*, fol. 25. *Paræus* per *Equum album Majestatem Christi*, innui opinatur: Alii *Evangelium de Christo* per *Equum* intelligunt: quia nimirum Christus per verbum, seu Ministerium Evangelii, velut in equo gestetur: uti *Alfonsus Conradus* scribit pag. 430. Et congruit color albus: quia Evangelium est album, & omni prorsus candore perfusum, siquidem candidè, & absque fuce propositum Dei annuntiat, & cundidos efficit eos, qui sincere illud amplectuntur. Addit *Alfonsus*, Christum Equo isto adversus Babylonem prodire, ut ostendat, se non aliter Babyloni supplicium inflicturum esse, quam per Evangelium jam proclamatum sit. *Origenes* homil. 2. super Cant. Salom. *Equum album*, vel *corpus Christi sanctum*, vel *animam ejus, vel corpus & animam simul*, vel *Ecclesiam* denotare opinatur.

Alii, inter quos primarius est Dn. D. *Winckelmannus*, per *Equum album ministros Evangelii* notari volunt, qui ideo albo comparentur equo, quia cundidos, sinceros & puros, in doctrina, atque in vita inculpato esse eos oporteat. *Sebastianus Majerus*, *Equum album* pro signo victoriæ habet, fol. 78. fac. 2. cui adstipulatur *Martinus Borrheus*, fol. 720. & *Franc. Ribera*, fol. 363. Nos orthodoxum Evangelicum Ministerium commodissimè hic intelligi, salvo aliorum judicio, arbitramur, utraque manu suffragium *Ludovici ab Alcasar* arripimus, qui fol. 860. sic scribit:

Expediit gloriosissima ostensa est Iohanni sub specie copiosissimi exercitus cælestis, qui plurimo constabat equitatu, & equites quidem bysso albâ ac munda erant induti; equi vero niveo colore distincti. Hac equitum multitudo non figurat (ut nonnulli volunt) cælestes Angelos; sed Evangelii ministros, nimirum sacerdotes, & Apostolicos concionatores. Inducuntur autem omnes equi advecti; hoc est, bellum infidelibus inferentes; quia equus paratur ad diem belli: Veruntamen, quia in hoc bello plus jam inerat triumphi, quam difficultatis aut periculi; ideo finguntur equi albi. Forte etiam propter rei ipsius celeritatem: Si tamen verum est, quod Turnebus ait, lib. 24. cap. 31. olim fuisse creditum, cundidos equos celeriores esse, quod ex Plauto & Virgilio probare contendit. Quod si, ut cap. 6. diximus, equus albus imbecillitatis speciem præ se fert; dum Evangelii ministri equis albis inducuntur, perinde erit, quasi

Anonymus Interpres. Quia per Equum innuatur?

D. Chytræus pag. 372. Henr. Bullingerus fol. 25. Paræus.

Alfons. Conradus, p. 430.

Origenes hom. 2. super Cant. Salom. per Cant. Salem.

D. Winckelmannus.

Sebast. Majerus, fol. 78. fac. 2. Martinus Borrheus fol. 720. Franc. Ribera, fol. 363. Ludov. ab Alcasar, fol. 860.

Rom. 8. 16.

Joh. 14. 26.

2. Petr. 1. 21.

Luc. 1. 67.

Luc. 1. 70.

Eph. 2. 20.

Luc. 16. 29.

1. Cor. 15. 47.

Tertul. 1. de resur. c. 63.

Act. 1. 3. 21.

Eph. 4. 10.

Hebr. 4. 14.

Act. 7. 56.

quasi significetur, tantum hoc, tamq. spissum opus per instrumenta primo aspectu debilia & imbecilla à Deo fuisse praeistum. Enim verò, infirma Dei virtus, in hac infirmitatis specie delitescens infidelitatem gloriosissime triumphavit. Percommode etiam accidit, equum album, cum debilitatis sit symbolum, triumpho pariter, atq. ipsius Zonis curru aptissimum fingi. Hic addo ex iis, quae cap. 2. notavimus, eos solere in equis apparere, qui ad salvandum veniunt; at qui concionatores Evangelici appellantur salvatores. Deinde vestis byssina est sacerdotalis muneris & sanctitatis eximia insigne: & propterea concinne & eleganter finguntur caelestes hi equites amicti bysso splendida & candida, per idoneo indumento, ad fidelium conversionem capefendam. Hæc Alcasar: Mirum autem non sit Lectori, per Equum candidum Orthodoxos Evangelii præcones à nobis intelligi. Notum enim est, Spiritum sanctum disertis verbis Apostolos & doctores sinceros equis, tam rufis, quam candidis, comparare, & de illis dicere: *Isti sunt, quos misit Dominus, ut perambularent terram*, Zach. 1. v. 8. seqq. Et alibi itidem inquit Spiritus sanctus: *qui ascendis super equos tuos, & quadriga tua salvatio*, Abac. 3. v. 8. Quibus in locis Apostoli & alii præcones sinceri Evangelii comparantur cum equis, in quorum medio est Filius Dei, qui equitat super eos per totum mundum. De membris comparationis equorum & Verbi Ministorum, videatur Dn. Doctor Wolffg. Franzius in Historia Animalium pag. 130. 131. & 132.

Zach. 1. 8.
& seqq.

Abac. 3. 8.

D. Wolffg.
Franz. in
hist. anim.

p. 130. 131.

& 132.

Quid per
sefforem su-
per Equum no-
batur?

Apoc. 1. 5.

Apoc. 3. 14.

Ioh. 1. 14.

Ioh. 14. 6.

Psal. 9. 9.

Psal. 67. 5.

Psal. 96. 10.

Sefforem quod attinet, omnium calculo Jesus Christus Dei Filius, describitur: Hic enim merito vocatur *πίστις, καὶ ἀληθινός*, Fidelis & Verax: quæ elogia alibi quoque Filio Dei tribuuntur: supra enim, cap. 1. v. 5. *Testis* vocabatur fidelis, & cap. 3. v. 14. *Testis fidelis & verax*: Immo: *plenus veritate*, Joh. 1. v. 14. & *veritas ipsa* celebratur, Joh. 14. v. 6. Quod per justitiam judicet & pugnet Christus, inque continuis ster excubiis pro populo suo, nullum planè est dubium: Hic ipse est Dominus, qui judicat populos in justitia, Psal. 9. v. 9. qui judicat populos in aequitate, Psal. 67. vers. 5. Psal. 96. vers. 10. Depugna Christi cum Dracone fusius in explicatione capitis duodecimi Apocalypseos à nobis dictum fuit.

Quid innu-
ant oculi?
Apoc. 1. 14.

Pergit autem B. Johannes, in Filii Dei προσω-
πὸν & inquit: *oculos ejus fuisse sicut flam-*
mam ignis: quod supra cap. 1. v. 14. itidem de
Filio hominis ambulante in medio candelabrorum
asseruit. Hæc loco, cum Christum viderit pu-
gnantem & justè judicantem, opportunè per-
spiciaciam oculorum repetit: Ita enim certi red-
dimur, Christum nec machinationes & molitiones
clancularias hostium latere, nec ipsos aciem
oculorum ejus effugere posse: Tam enim sunt
lucidi & tam acuti, ut etiam *renes & corda homi-*
num penitissimè introspicere queant. Interpres
Anonymus. Anonymus per oculos intelligit dona Spiritus san-
cti, quæ in Christo etiam sint quoad humanita-
tem. Sicut ergo ignis illuminat & accendit, ru-
biginem consumit, durum ferrum emollit, frigi-
dum calefacit, liquidum consolidat & convertit:
Sic Spiritus sancti dona, ait, inflammare ad amo-
rem Dei & proximi, illuminare ad cognitionem ve-

Interpres
Anonymus.

ri & falsi, boni & mali, consumere rubiginem pec-
cati, emollire duritiem cordis, cor frigidum calefa-
cere, mentes fragiles fortificare. Hæc Anonymus.

Porro in capite Filii Dei dicuntur visa *διαδήματα*, Diademata multa, ad indicandam
Majestatem ipsius summam, quod Rex sit Re-
gum, quodque omnium Regna in sua potestate
habeat, quin & omnes coronas sanctis & Bea-
tis, hoc est, strenuis Regni sui militibus, solus
imponat: Sic enim de ipso Apostolus: *Coro-*
nam justitiæ imponet mihi judex justus, Jesus Chri-
stus, neq. mihi tantum, sed & omnibus, qui diligunt
adventum ejus, 2. Tim. 4. v. 8. Et alibi: *Ego*
DABO tibi coronam vitæ, ait Christus, Apoc. 2. v. 10. Quid? quod supra 24. Seniores pro-
cidisse ante sedentem in throno, adorasse viventem
in secula seculorum, & coronas suas ante thronum
abjecisse leguntur, Apoc. 4. v. 10. Gestat ergo
coronas & Diademata Jesus Christus, Archidux
sacrae militiæ, ut iis, qui sub vexillo ejus strenuè
adversus Anti-Christum pugnant, coronas de
capite suo distribuat & impertiat.

Diademata
multa quid
denotent?

2. Tim. 4. 8

Apoc. 2. 10.

Apoc. 4. 10.

Sequitur jam Nomen, de quo dicitur, quod
Sessor hic Nomen habuerit scriptum, quod nemo foris quod,
nisi ipse noverit: nimirum, nomen hoc est supra o-
mne nomen, Phil. 2. v. 9. quod, extra revelatio-
nem divinam, nemo novit: siquidem *Nemo no-*
vit Filium, nisi Pater: neq. Patrem quisquam no-
vit, nisi Filius, & cuicumq. voluerit Filius revela-
re, Matth. 11. v. 27. Accedente autem gratiosâ re-
velatione divina, nomen Victoris nostri innotescit,
uti mox versiculo sequ. 13. & 16. audiemus.
Post nominis Majestatem vestitus describitur:
Et vestitus erat veste tincta sanguine: Sic enim du-
sum de ipso Spiritus sanctus vaticinabatur: *La-*
vabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pal-
lium suum, Gen. 49. v. 11. *Quare rubrum est ve-*
stimentum tuum? & indumenta tua sicut calcan-
tium in torculari? *Torcular calcavi solus, & de*
gentibus non est vir mecum: Calcavi eos in furore
meo, & conculcavi eos in ira mea, & aspersus est
sanguis eorum super vestimenta mea, & omnia in-
dumenta mea inquinavi, Esa. 63. v. 2. & 3. Re-
spectu igitur isto *vestis sanguine tincta* aptè Filio
Dei tribuitur. Respicere autem potissimum
ad victoriam, ab Antichristo reportatam, vide-
tur, quæ tanta, tamq. certò futura sit, ut san-
guine tincta veste Victor Johanni apparuerit,
aspersus nimirum *cruore hostium*, quos viriliter vi-
cit & debellavit.

Phil. 2. 9.

Matth. 11. 27

Vestitus ses-

sori quo-

modo sese

habeat?

Gen. 49. 11.

Esa. 63. 2.

& 3.

Ne autem nimium solliciti esse cogeremur,
quis Dux & triumphator hic fuerit, jam nomen
ejus exprimit Apostolus inquiens: *Et vocatur*
nomen ejus: Sermo DEI: ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, jux-
ta disertum testimonium ejusdem B. Johannis,
quod alibi extat: *In principio erat verbum, &*
verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum,
& verbum caro factum est, Joh. 1. vers. 1. & Ioh. 1. 1. &
seqq. Sicut verò supra cap. 12. v. 7. Michael non
solus, sed & Angeli ejus præliari dicebantur cum
Dracone & Angelis ejus; ita nunc quoque
mentio fit exercitus cælestis, qui Christum pu-
gnantem secutus sit. *Et exercitus, qui sunt, cælestis quis*
in cælo, & ἐπὶ τῶν νεφελῶν, sequebantur eum, sunt qui
per cælestes istos exercitus copias Angelicas in-
nui opinantur: Judex enim vivorum & mor-
tuorum non apparebit aliquando solus, sed cum
comitatu Angelorum: omnes sancti Angeli veni-

Exercitus

cælestis quis

sit?

Apoc. 21. 7.

Matth. 25, 21 *ent cum eo*, Matth. 25. v. 21. Addunt alii choros Prophetarum & Apostolorum, qui ipsi etiam sedebunt in thronis, iudicaturi duodecim tribus Israel, Matth. 19. vers. 28. Alii *ἐπαύματα* ista de orthodoxis Evangelii Præconibus & aliis Christi fidelibus interpretantur, quod secuturi sint ducem sincera fidei confessione, nec permiffuri, ut ulla vi, vel fraude ab ipso divellantur: Verè enim attentos pugiles, ac athleas esse oportet, tum verbi Ministros, tum alios Fideles, nisi ab Antichristo incauti velint opprimi & perdi.

Egregiè autem decorum observatur visionis mysticæ. Cum enim Dux exercitus super equum album sedeat, jam *ἐπαύματα* quoque ejus albus equus ipsum insecuta perhibentur: ut unicolores Dux & milites ejus compareant. Solius autem Ducis cum sit, Anti-Christum interficere, & ad sanguinem usque cum ipso præliari: Idcirco vestis ejus sanguine tincta dicebatur: Comitum verò vestimenta introducuntur alba: *qui sequebantur eum, erant vestiti byssino albo & mundo*: ad innuendam, vel, juxta primam interpretationem, *vestem Angelicam*, Matth. 28. v. 3. Marc. 16. v. 5. vel, juxta posteriorem, *puritatem doctrinae, & vite sanctimoniam*, quâ præ aliis præcelluerunt; sed & respectu justitiæ Christi, quæ est byssinum candidissimum & purissimum, non immerito vestimenta alba & munda habere dicuntur. Progreditur jam Spiritus Sanctus ad armaturæ Christi descriptionem: *Et ex ore ejus procedit gladius acutus, ut eo percutiat gentes: & ipse reget eas virga ferrea: & ipse calcet torcular vini furoris & ira Dei omnipotentis*. *ἐμφατικώτατα* sunt hæc verba, ex oraculis Prophetis, *ὡς ὁ πῦρ τὸ αἰεὶ δόν*, desumpta. Gladio enim acuto respicitur ad vaticinium Elaiæ, cap. 11. v. 4. ubi sic Spiritus sanctus de Christo vaticinatur: *Virga oris sui percutiet terram, & Spiritu labiorum suorum interficit impium*: quæ verò de regimine virgæ ferreæ proferuntur, ea ex Psalmo secundo sunt desumpta, v. 9. *Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos*: quæ verba c. 2. Apocalypsis vers. 27. itidem allegata sunt. Per gladium acutum ex ore procedentem nemo nescit, intelligi *verbum Dei*, quod vocatur *gladius*, Eph. 6. v. 17. & quidem penetrantior quovis gladio accipite, *ἐνεργὴς καὶ ὀκνητὴρ ὡς ὁ πῦρ*, Hebr. 4. v. 12. Torcular idem est, ac supra Lacus, Apoc. 14. v. 20. hoc est, impiissima colluvies sceleratissimorum hominum, quos judex Jesus Christus in irâ & furore suo calcaturus dicitur.

Sed redit jam ad nomen Judicis, quod in vestimento & femore suo scriptum habiturus perhibetur, nimirum: *Rex Regum & Dominus Dominantium*: eodem nomine *Ἀρχιβασιλεύς*, Jesus Christus, supra cap. 17. v. 14. insigniebatur, dicente Theologo: *Agnus vincet eos, quia Dominus Dominorum est & Rex Regum*: Hunc ipsum titulum Spiritus sanctus per Beatum Paulum Domino nostro Jesu Christo attribuit, 1. Tim. 6. v. 15. *Hic solus Princeps, Rex Regum, & Dominus Dominantium*. Indicatur autem invictissima potentia Bellatoris nostri Christi, cui nemo prorsus, quantuscunque etiam vel Rex vel Dominus sit, resistere possit. Reportat victoriam de universis hostibus suis, nec cedit Re-

gibus ullis, utut in mundo potentissimis, quem admodum Regius vates testatur, Psal. 110. v. 5. *Ps. 110, 5. & 6. confringet in die iræ suæ Reges: judicabit in Nationibus, implebit ruinas, conquassabit capita in terram multorum*: Nec absque causâ in vestimento & femore scriptum dicitur nomen.

Quæ enim in vestimentis extant, ea publicè omnium oculis conspicienda exponuntur: Ita quoque potentia & victoria Jesu Christi patebit omni genti & populo: non abscondetur, nec latitabit in angulo, sed ab omnibus conspicietur & agnosceretur.

Femur a. quod attinet, non incommode in illo quoque scribi nomen Christi victoris dicitur. *quid? Femur est ea pars crurium, quæ est à genuum flexura usque ad corpus, quod à cruribus sustentatur, uti rectè scribit Hieronymus Laureus, in sylva Allegoriarum fol. 4. 8. nec ineptè femur Christi nomen ac potentiam ejus exhibere dicitur: Femore enim suo totum corpus Ecclesiæ gestat & sustentat, ne porta inferorum adversus illud prævaleant.* Anonymi interpretatio pag. 167. sic habet: *Et habet in vestimento, id est, in humanitate; & in femore suo; ut denotetur, de vera progenie primorum patrum: Nomen scriptum; scilicet indelebiter: Vel per hoc, quod dicitur scriptum in vestimento & in femore; notatur, quod fuit Christus verus Rex Regum, & Dominus Dominantium, secundum utramque naturam, secundum Haymonem.* Hæc ille. Addunt alii, ex inscriptione femoris, *æternitatem ac propagationem potentie & Regni Christi* elucere, quia per femur scriptura *vim generativam, & propagationem posteritatis* notare soleat. Hinc enim Filii dicuntur egressi de femore parentum, Gen. 46. v. 26. Gen. 49. v. 10. Exod. 1. v. 5. Judic. 8. v. 30. Similiter igitur hic innui, in omnem æternitatem potentiam Christi salvam factamque mansuram. Audiamus, quid *Ludovicus ab Alcasar* fol. 862. de femore scribat. *Per femur significantur filii & nepotes, juxta illud, Gen. 49. v. 10. Dux de femore ejus: Unde in femore suo scriptum, Rex Regum, &c. indicat, ipsius filios verè esse Reges, ipsumque Regem illorum: In femore enim propagatio generis intelligitur, ex Gregorio, Ansberto, & Beda, apud Riberam.* Hæc ille. Atque hæcenus de Nomine gloriosissimi victoris.

Sequuntur jam *ἰσχυρὰ* victoria, peculiari visione descripta. Refert Johannes, se vidisse *num Angelum stantem in sole, & vocem magnam clamasse.* Sic nimirum præcones & feciales tum in illustri & conspicuo loco, tum voce clara & sonora perorare solent: Unde non mirum sit, hunc etiam Angelum, in theatro solis conspectum, & *φωνὴν μεγάλην* auditum fuisse. Per Angelum si eos verbi divini præcones intelligimus, qui commasculata fronte Anti-Christo Romano ejusque satellitio se opposuerunt, textui vim nullam inferimus: Hic enim ipsi in angulis latitare noluerunt, sed in apricum solis prodierunt, suamque doctrinam Evangelicam *in solis* exposuerunt.

Audiamus verò, quæ verba Angelicæ concionis fuerint: *Dixit Angelus omnibus avibus, quæ volabant per medium cæli: Venite, & congregamini ad Cænam magni Dei, ut edatis carnes Regum, & car-*

Cur in vestimento & femore nomen scriptum dicitur?

Hier. Laureus in Sylva Allegor. f. 428.

Interpres Anonymus, p. 167.

Gen. 46, 26

Gen. 49, 10

Exod. 1, 5

Judic. 8, 30

Lud. ab Alcasar f. 862

ἰσχυρὰ victoria.

Angelus stans in Sole quis?

Verba Angel.

Et carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum ac servorum, pusillorum ac magnorum. Eleganti pictura & prolopopoeia repræsentat hic Spiritus Sanctus hostium Christi totalem perditionem. Sicut enim in bellis, post acrem & ferium conflictum, stragemque aliquam insignem, aves rapaces & carnivora, utpote milvi, corvi, aquilæ & similes, ad cadavera cætorum, cæti ad fercula lautissima, catervatim advolare solent: Ita hic quoque de extremo excidio hostium Christi dicitur, tantam fore stragem, & cædem eorum, ut omnes aves carnibus cætorum exaturari queant.

Locus Parallelus.
Ezech. 39.
17. 18. 19. 20.

Videntur autem hæc verba desumpta esse ex cap. 39. Ezechielis v. 17. 18. 19. 20. Hæc dicit Dominus Deus: Dic omni volucri, & universis avibus, cunctisq; bestiis agri: Convenite, properate, concurrite undiq; ad victimam meam, quam ego immolo vobis: victimam grandem super montes Israel, ut comedatis carnem, & bibatis sanguinem: Carnes fortium comedetis, & sanguinem principum terra bibetis, arietum, agnorum, & hircorum, taurorumq; & alutium & pinguium omnium: Et comedetis adipem in saturitatem, & bibetis sanguinem in ebrietatem, de victimâ, quam ego immolabo vobis: Et saturabimini super mensam meam, de equo & equite forti, & de universis bellatoribus, ait Dominus Deus. Utrobique Spiritus sanctus de extremo & finali interitu hostium Ecclesie agit: Utrobique omnes aves accersit: utrobique mentionem cœnæ Magni DEI, seu victimæ, quam Deus immolat, mentionem facit: utrobique carnes comedipræcipit. Nec obstat, quod apud Ezechielem avibus bestia adjunguntur, & non solum carnes comedere, sed & sanguinem bibere jubentur: Novum siquidem non est, quæ uno loco fusius leguntur, ea alibi brevius referri, & vice versâ, uti ex plurimis scripturæ exemplis, præsertim ex collatione historiarum à diversis Evangelistis conscriptarum, manifestum evadit. Sic Ezech. cap. 39. v. 4. brevissimis verbis Spiritus sanctus prædixit pœnam: Super montes Israel cades tu, & omnia agmina tua, & populi, qui fuerunt tecum; volucribus, volatilibus, omni alato, & bestiis agri dedi te ad devorandum: Hic versiculus quartus postea per versiculos complures, nimirum 17. 18. 19. 20. & seqq. latius explicatur, uti jam modò percepimus. Etsi autem & Jo. prædix. impletio hujus vaticinii Prophetici & Apocalyptici non videtur speranda: sufficit tamen, extinctionem Anti-Christi, & hostium omnium DEI stragem maximam prædici.

Hostium conatus irritus.

Audiamus verò amplius, quam invitati hostes pœnam divinam admittant & sustineant: Videt enim Johannes Bestiam, & Reges terra, & exercitus eorum congregatos, ad faciendum prælium cum illo, qui sedebat in equo, & cum exercitu ejus. Omni studio conantur mactationem & stragem istam avertere, nec extimescunt bestia, Regesq; terra cum Rege Regum Dominog; Dominantium, manus conferere: Sed yah quam irritum & frustraneum eventum! Inter istius prælii & victoriæ Agni disertis verbis refertur, quod apprehensa sit bestia, & cum illa Pseu-

dopropheta, qui fecit signa coram ipsâ, in quibus seduxit eos, qui acceperunt characterem bestia, & qui adoraverunt imaginem ejus: Vivi conjecti sunt hi duo in stagnum ignis ardens sulphure: Et ceteri occisi sunt gladio sedentis super equum, qui procedit ex ore ipsius; & omnes aves saturatae sunt carnibus eorum. Nomina bestia, Regum terra, exercitus Regum, sedentis super equum album, Pseudopropheta, characteris bestia, imaginis bestia, & similia, ex eo non interpretamur, cum multoties hoc in commentariis nostris factum sit: Solius Alfonsi Curradi Mantuani explicationem, cum perquam sit perspicua & solida apponere lubet, quæ pag. 439. 440. 441. & 442. sic habet:

Alf. Curra-
dius Man-
tuanus, p.
439. 440.
441. &
442. de
pœna be-
stia, ejusq;
exercitus.

Gloriosa victoria est, cum in fugam vertuntur, aut interficiuntur hostes; sed longe gloriosior judicabitur, si duces ipsi & imperatores vivi capiantur, ut juxta victoris arbitrium supplicium illis infligatur: Quare ut ostendat, Christi victoriam adversus bestiam omnino gloriosam fore, dicit bestiam ipsam non fuisse fugatam aut occisam, sed captam, ut pro victoris arbitrio puniendi reserveatur. Quam verò enormiter peccavit, & quam horribiliter Christi judicis iram excitaverit, ex gravitate supplicii facile dignosci potest. Quanto enim graviore quispiam à justo iudice supplicio corripitur, tanto enormius eum deliquisse manifestum est. Cum igitur Babylon eo supplicio, quod est omnium gravissimum, corripitur, signum est, eam quoq; delictum, quod est omnium horribilissimum, designasse. Supplicium autem omnium gravissimum est, non mortis angustias non evadere, sed in mortis cruciatibus detineri, ut nullus unquam futurus sit cruciatuum finis. Ubi ergo sic impleta fuerit impietatis mensura, ut eam nolit Deus amplius extendi, tum pro filiis populi Dei consurgit Michael, princeps Magnus, & Christus Dominus, qui est Rex Regum & Dominus Dominantium, cujus militia & invictissima virtute omnino fiet, quod hic à Johanne describitur.

Apprehensa, inquit, est bestia & cum ea Pseudopropheta, qui fecit signa coram ipsâ, quibus seduxit eos, qui acceperunt characterem bestia, & qui adoraverunt imaginem ejus: Vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis. Nec alio sane suppliciorum genere par est, ut puniatur peccatum illius, qui non unum atq; alterum hominem, sed orbem terrarum horribiliter peccare fecit. Et videtur hic allusum esse ad interitum Coritarum, de quibus dixit Moyses: Si consueta hominum morte interierint, & visitaverit eos plaga, quâ & ceteri visitari solent, non misit me Dominus: Sin autem novam rem fecerit Dominus, & aperiens terra os suum deglutierit eos, descenderintq; viventes in infernum, scietis, quod blasphemaverint Dominum. Ut igitur ostendat, peccatum Anti-Christi horrendam esse blasphemiam, dicit, illum non consueta hominum morte, sed novo & hactenus inaudito supplicio è medio tollendum; nempe horribili terræ hiatus aut sodomitanis ignibus. Quo supplicio corripiendus est Pseudopropheta, nimirum Anti-Christi doctores, Papa satellites & inquisitores, quæ quamvis multi sint, unum tamen corpus efficiunt, & sunt ea bestia, quæ habet cornua duo similia cornibus agni, & loquitur sicut draco, quæ fecit,

terram & habitantes in ea adorare bestiam primam : De qua, quia latius differimus in decimum tertium caput, duximus hic omittendum. Hic, inquam, ille est Pseudopropheta, qui, ut fuit bestia in impietate minister & satelles, ita quoque, corripiendus est eodem supplicio, quo & bestia.

Et cæteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius, & omnes aves cæli saturatæ sunt carnibus eorum. Mitior sententia Reges terra & exercitus eorum pœnas luunt, quippe qui vel seducti à bestia, vel ab ejus tyrannide coacti, Christo Domino sint adversati. Quare non mittuntur vivi in stagnum ignis, sed permittitur illis, ut vel morte ipsa cruciatus & angustias hujus mundi finiant. Cæterum genus mortis, quo aufferendi sunt, satis indicat, magnam & horribilem stragem futuram esse Anti-Christiani exercitus, quippe qui præ occisorum multitudinem sepultura minime tradi possint, sed relinquenda esca volatilibus cæli & bestiis terra. Hac porro tam cruenta strage afficiendus est hic exercitus, non hominum viribus & armis, sed gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ejus, nimirum ineluctabili Christi sententia, qui, cum tempus advenit, ut impii meritis afficiantur suppliciis, nullum permittet illis ab ejus judicio subterfugium. Non tamen est dicendum, hæc adversus impios horrenda supplicia satisfactiones esse pro peccatis, cum longè gravius & horribilius eos maneat peccatorum stipendium, nempe inferorum æterni cruciatus, & in igne, qui nunquam extinguitur, horribilist tormentorum vis. Sed hæc de impiis Anti-Christiani regni primoribus omnino sumenda sunt supplicia, ut orbis terrarum non ignoret, ipsorum peccata Deum ad iracundam adeo provocasse, ut voluerit eos exemplo tam horrendo à medio tolli, quò fideles intelligerent, fugiendam esse Papistarum abominationem, quam justum Dei judicium hoc memorabili suppliciorum genere ostendit, cum Diabolo & Angelis ejus perpetuis inferni cruciatibus absorbendam. Hucusque, *Alfonsus Cunradus*.

Coronidis loco probè observetur, verba Apocalypica tam disertè & perspicue de pœnis Anti-Christo infligendis agere, ut ipsimet Pontificii hoc inficiari nequeant. *Franciscus enim Ribera*, Jesuitarum non postremus, in Commentario suo pag. 367. scribit, nullum relinquendum dubitandi, quod in verbis nostris Apocalypicis intelligatur Anti-Christus. Id quod & pag. sequenti pluribusevincit. *Sebastianus Baradius* Tom. 1. lib. 2. de bellis Messia, cap. 14. fol. 60. idem disertissimis verbis fatetur. Atque hæc de textu partis posterioris dicta sufficiant.

Scrupuli seu Dubia.

Non gravabimur autem, & scrupulos aliquos ad planiorem intellectum visionis Apocalypicæ breviter discutere, veramque ac genuinam sententiam explicare.

Et initio quidem summa cum contentione *Ludovicus ab Alcasar* obtinere cupit, totius visionis hujus scopum illum esse primarium, quod Spiritus sanctus describat copiosam conversionem gentium & peccatorum, qui per Ministrorum prædicationem Evangelii jugo se subjecerunt, fol. 860. quem scopum per complures paginas ur-

gere pergit, & gregalibus suis, aliisque vetustissimis interpretibus in os contradicit, subinde prætendens, totum contextum Apocalypicum aliam expositionem non admittere : Ac ut fucum faciat lectori, nimium quantum se fatigat, præcipua visionis membra ad præconceptionem suam opinionem detorquere. Exempli gratiâ, per cælum apertum, ait innui prædicationem Evangelii per totius orbis compita ac plateas : Ante publicam enim religionis Christiana professionem cælum quasi otclusum fuisse. Sessorem super Equum album *IESUM CHRISTUM* agnoscit : per Exercitum Sacerdotes & Apostolicos concionatores notari inquit : quæ v. 17. 18. de invitatione ad cœnam magnam dicuntur, sic exponit : Sensus loci hujus est, copiosam fore peccatorum conversionem ad *CHRISTI* fidem & gratiam ; ac proinde splendidum Angelorum convivium & gaudium futurum. Etenim, si gaudium est in cælo, super uno peccatore penitentiam agente, quid super totius mundi conversione futurum putamus ? Manifestum namque est, innumerales extitisse, qui abjurata idolorum superstitione ad Evangelium commigrarunt. Porro per aves cæli, Angelos ; per animalia terra, justos viros in mundo degentes ; per solem, Evangelii lucem, ubique terrarum diffusam ; per cœnam magnam, ingentem illam victoriam, in qua Christiana religio & divinus cultus exultant ; per belluas, rudes & imperitos, qui Catholicam religionem amplexi sunt ; per bestiam & Pseudopropheta, carnem & mundum, Christiana religioni infestos, præfigurari contendit, omnesque alias, non tantum aliorum, sed & gregalium suorum, *Ribera*, *Viege*, & similium explicationes prorsus contemnit.

Verum enim verò universa hæc & singula, quæ *Alcasar* profert, pura puta proprii cerebri sunt inventa & commenta, & à scopo Apocalypseos prorsus aliena. Spiritus sanctus enim hoc in libro de fatiis potissimum & calamitatibus Ecclesiæ, sub Anti-Christo Occidentali & Orientali futuris, agit : Et cap. 17. ac 18. judicium divinum super hostem Filii Dei & Ecclesiæ juratum, videlicet Anti-Christum magnum, describere cœpit, quod ipsum in hoc etiam capite decimo nono continuavit. Nimium igitur missellus *Esavita* exorbitat, & frustra laudem singularis alicujus ingenii acrimonie exinde sperat. Quod si minutim singulorum verborum & membrorum contortas interpretationes sub incudem examinis revocare vellemus, multum fastidii & molestiæ lectori creare cogeremur. Sufficiat igitur ineptias retulisse, cum vix adeo bardus quis sit, ut nesciat, ridiculè & stolidè per aves, ad edendas carnes tribunorum, fortium, & equorum convocatæ, sanctos Angelos in cælis ; per animalia verò terræ, viros justos denotari. Explosionem ejusmodi *Phlogias*, non refutationem merentur.

II. Cum sessor super equum album nomen habere scriptum dicatur, quod nemo noverit, nisi ipse, haud immerito quæritur, quodnam illud nomen sit ?

Sanè quam plurimis nominibus Dominum nostrum *Jesum Christum* in scriptura Veteris & Novi Testamenti nobis depingi & declarari, nemi-

Franc. Ribera in Comment. pag. 367.

Sebast. Baradius tom. 1. l. 2. de bellis Messia, c. 14. fol. 60.

1. Dub. An visio de Sessore super equum al. eum notet bonversionem gentium.

Lud. ab Alcasar f. 860.

Alcasarum refutatur.

2. Dub. Quodnam Sessoris nomen h. l. intelligatur?

neminem piorum latet : magno studio collegere illa *Urbanus Rhegius, Johannes Draconites, D. Salomon Glassius, & alii.* Beatus noster *Chemnitius* parte prima Locorum communium, pag. 61. & seqq. itidem singulari diligentia præcipua Nomina Christi consignavit. Et sanè obtinet ille aliqua ratione aeternae generationis : utpote quod vocatur *λόγος*, quemadmodum in nostro etiam præsentis capite sic nominatur : quod *εὐκὼν τὸ θεῖον*, Col. 1. v. 15. quod *ἀπαύ-χασμα τῆς δόξης & χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς*, Hebr. 1. v. 3. inprimis autem quod *Filius genitus*, Psal. 2. v. 7. appellatur. 2. ratione divina natura : Hinc enim attribuitur ei nomen *יהוה*, Psal. 45. v. 7. 8. explicante Epistola ad Hebræos, cap. 1. v. 8. Psal. 47. v. 6. Esa. 9. v. 6. Esa. 65. v. 16. Similiter Christo assignari legimus nomen *יהוה* Gen. 18. v. 3. 27. Apparuisse enim ipsi Abrahamo *Filium Dei*, Naz. orat. duobus Angelis comitatum, recte affirmant *Nazianzenus* orat. 2. de Theolog. *Eusebius* lib. 5. demonstrat. Evangel. cap. 9. *Hilarius* lib. 4. de Trinit. *Theodoretus* q. 68. in Genesin, & alii. Vocatur quoque Christus, *Zebaoth*, Esa. 8. v. 14. & quis omnia jam Christi recenscat nomina, quæ ei ratione divinitatis, ratione humanitatis, quin & ratione officii, ejusque sacerdotalis, regii & Prophetici, tribuuntur? Inspiciat illa lector si velit, aut apud Dn. Doctorem *Chemnitium*, aut in *ὀνομασλογία* Dn. Doct. *ris Glasii*. Nunc de eo tantum quaeritur, ad quod nomen Spiritus Sanctus digitum hic intenderit, cum dixit : *Christum habere nomen scriptum, quod nemo noverit, nisi ipse* ? Ubi retelligi nomen nostrum iudicio responderi nequit, quam *IEHOVA* Spiritum sanctum ad nomen *IEHOVA* respexisse, quod nomen *DEI* aliàs maxime est proprium, Esa. 42. vers. 8. Christo autem ad comprobendam ejus divinitatem multoties in scriptura attributum, Exod. 17. v. 2. Num. 14. v. 22. Esa. 6. v. 1. & Joh. 12. v. 41. Esa. 8. v. 13. 14. & Luc. 2. v. 34. 1. Petr. 2. v. 8. Esa. 45. v. 21. 22. 23. & Rom. 14. v. 11. Jerem. 23. v. 6. cap. 33. v. 16. & 1. Cor. 1. v. 30. & alibi. Hoc nomen maxime est emphaticum & significativum. Utenim omittamus, quæ Judæi de ejus significatione subtiliter disputant, quemadmodum *Burgensis* in additionibus suis sup. caput 6. Exod. & *Petrus Galatinus* lib. 2. de arcanis Catholicæ veritatis, cap. 17. nec non B. *Lutherus* Tom. 8. Jenens. Germ. in Schemhamphoras annotarunt ; illud certo certius est, in hoc nomine plurima eaque gravissima mysteria divina contineri, & unico hoc nomine, tum *DEI* *ἀνδράγαθον* & *substantiam*, Exod. 3. v. 14. tum *creaturarum* à *DEO* dependentiam, Rom. 11. v. ult. quin & *DEI* aeternitatem, Psal. 102. v. 27. Apoc. 1. v. 4. & immutabilitatem, Malach. 3. v. 6. nec non veritatem, infinitatem, simplicitatem & omnipotentiam significari. Videatur *Theologus* *πολλῶν ἀνθρώπων* *ἁλῶν*, Dn. D. *Gerhardus*, Amicus noster intimus, in Exegeti, pag. 599. & 600.

Rationes, cur hoc nomen innuere Spiritus Sanctus arbitremur, sunt duæ : 1. quia de nomine aliquo singulari planè textus loquitur : Nomen autem *ἐξοχος* & *ἐξαισθητός* inprimis est no-

men *IEHOVA*, quod absolute *יהוה* nomen illud, ex Levit. 24. v. 11. ab Hebræis appellatur. *Lev. 24. v. 11.* Deinde dubium non est, ad nomen *DEI* proprium in textu nostro respici : Aliud autem nomen, quod *DEO* ita sit proprium, non est, quam nomen *IEHOVA*, juxta illud, Psal. 83. v. 18. *In nomine tuo solus IEHOVA.* Ubi notandum, Hebræos observasse, quod nomen *IEHOVA* 1. nunquam legatur cum *η* emphatico vel indicativo, 2. nec unquam cum affixo, 3. sed & nec in plurali numero : Unde collegerunt, nomen hoc solius *DEI* esse proprium. Videatur *Petrus Faber* de divinis Nominibus. Non latet sanè, *Philonem* in libro de vita Moylis, *Iustinum Philosophum*, ac *Martyrem* in parænesi ad Græcos, & alios *διαρρήδην* negare, quod Deus nomen proprium habeat : & *Rabbi Haccadosch* itidem scribit : *Deus non habet Nomen* : sed quia Deus toties nominis sui ipsemet meminit, inmo quia expressè dixit : *Hoc mihi nomen est in aeternum*, Exod. 3. v. 15. *Ego Dominus, hoc est nomen meum*, Esa. 42. v. 8. idcirco superstitiosum est, nomen ei proprium derogare.

Nec obstat, quod Photiniani aliqui nomen *IEHOVA* pro appellativo tantum agnoscunt, non autem proprio, uti ex *Enjedino* & *Fausto Socino* apparet, quibus *Cornelius Mussus*, scriptor Pontificius, quoque ad stipulatur, Tom. 1. Postill. pag. 545. Impia enim & absurda est hæc ipsorum sententia. Nam nisi Nomen *IEHOVA* soli Deo esset proprium, non soli etiam Deo *κατ' ἐξοχήν* illud conveniret. Atqui tantam blasphemiam vix ipsi Judæi utut impiissimi, approbarent. Porro Deus absolute Deus unus non esset, si nomen Dei, vel *IEHOVA* ipsi soli non proprium, sed cum aliis commune esset. Quis autem absque extrema impietate Deum absolute unum esse Deum inficiari ausit ? Invidum proinde manet, Nomen *IEHOVA* esse *יהוה* hoc est, Nomen Dei solius proprium ; uti *Regius Vates* pulchre testatur, inquires : *IEHOVA nomen tuum in seculum, & memoria in generationem & generationem*, Psal. 135. v. 13. Hanc ipsam ob causam, Deus jussit benedici in nomine *IEHOVA*, Num. 6. vers. 23. Sic benedicite *Filiis Israel*, dicendo eis : *Benedicat tibi IEHOVA, &c.* Deut. 21. v. 5. *Accedent sacerdotes ad ministrandum IEHOVA Elohim, & ad benedicendum in nomine IEHOVA.*

Quæ *Ostorodus*, *Schmalzius*, & reliqui Photiniani, nec non *Calvinus*, *Zanch.* *Alsted.* *Alphons.* *Tostat.* ac *Vorst.* oggerunt, videlicet nomen *IEHOVA* nonnunquam creaturis, utpote Angelis, Judicibus, arcæ fœderis, aris, & Hierosolymæ, attributum legi : Ergo Dei nomen proprium & *ἀκραιώνιον* illud esse non posse, parum assertioni nostræ officiant. Perversè enim verba loquentia de Angelo increato exponunt de Angelo creato, Exod. 3. v. 3. & 4. Act. 7. v. 30. Exod. 19. v. 11. Nam ipsa textus *ὀνόματι* & *coherrentia* satis testatur, Angelum, qui *Mosis* in rubo ardente apparuit, non creatum, sed increatum fuisse : Vocat enim se ipsum *IEHOVAM* ; vocat se *Deum Abrahami, Isaac & Jacobi*, ait de se, quod *clamorem Israelitarum audiverit* ; vocat *Israelitas* *populum suum* ; promittit *liberationem & educationem ex AEGYPTO*, ac *introductionem in terram*

Exod. 3, 6. *Canaan*, Exod. 3, v. 6. 7. quæ omnia non nisi uni & soli Deo vero competunt; uti *Iustinus Philosophus* & *Martyr*, *Theodoretus*, *Hilarius* & *Ambrsius*, & aliqui ex ipsis Photinianis haud obsecundetis. Hi. re agnoverunt.

lariss. Ambrsius. Eadem ratio est loci, Exod. 19, v. 11. ex quo nihil plane aliud probari potest, quam quod verus *JEHOVA* ipse Filius Dei, nonnunquam *Angelus*, nimirum increatus, vocetur, quod lubentissime largimur. Constat enim hoc ex aliis quoque scripturæ locis, Gen. 32, v. 26. & conferantur, Ose. 12, v. 5. Gen. 48, vers. 15. nec non Gen. 28, v. 13. & cap. 35, v. 1. Mal. 3, vers. 1. Insuper ille Angelus, qui super montem Sinai ad promulgationem legis descendit, describitur quod populum Israeliticum sibi in peculium elegerit; quod populum ex *Aegypto* eduxerit; quod præter eum alius non sit colendus Deus, Exod. 19, vers. 4. 5. quæ singula etiam soli Deo rectè conveniunt.

3. Malitiosè etiam fingunt Adversarii, Judicibus nomen *JEHOVA* tribui, Deut. 19, v. 17. Per tò stare enim coram *JEHOVA* nihil aliud significatur, quàm *DEUM*, vel *JEHOVA* in iudicio esse præsentem, 2. Paral. 19, v. 6. & Psal. 82, v. 1. *Arcam fœderis, aras, & Hierosolymam*, *JEHOVA* nomine in scriptura gaudere, itidem falsissimè asseritur: licet enim proficiscente arca Moles dixerit: *Surge JEHOVA & dispergantur inimici tui: requiescente autem eadem, exclamarit: Revertere Domine*, Num. 10, v. 35. & 36. non tamen sequitur, arcam fuisse *JEHOVA* appellatam; sed *Deum* Moles allocutus est, qui super Cherubin arca illius sedebat, 1. Sam. 4, v. 4.

4. 1. Paral. 13, v. 6. quique de propitiatorio inter duos Cherubinos super arcam testimonium cum ipso loquebatur, Exod. 25, v. 22. Eum Moles allocutus est, qui surrexerat, & revertebatur: sed arca propriè nec surrexisse, nec revertisse dicitur: Deo autem utrumque ἀνέστη καὶ ἀνέστρεψε πῶς tribuitur, Gen. 18, v. 10. Psal. 82, v. 8. Esa. 2, v. 19. Ose. 5, vers. 14. Porro, eum infallibiliter compellavit, Moles, qui inimicos dispergere potest: Atqui constat, facere hoc non arcam, sed ipsum Dominum, juxta effatum seu votum Davidis: *Exurgat Deus, & dispergentur inimici ejus*, Psal. 68, v. 2.

5. Cæterum, ex loco, Num. 32, v. 20. ubi aliquibus tribubus præcipitur, ut in bellum procedant coram *JEHOVA*, hoc est, coram arca, pessime infertur, arca nomen *JEHOVA* assignari. Ut enim non urgeamus, incertum prorsus esse, num arca tempore Joluæ in exercitum fuerit delata, nihil profecto verbis allegatis amplius dicitur, quam Israelitis indubiè credendum, si in acie belli steterint, se stare coram Domino, qui contra hostium insultus, potenter eos defensurus, immo ipse pro illis pugnaturnus sit, Deut. 20, v. 1.

9. Eadem est ratio comestionis oblationum coram Domino, Deut. 20, v. 7. Comedere enim carnes sacrificiorum tenebantur Israelitæ in loco sacro, scilicet in templo, vel tabernaculo: Jam cum hisce in locis præsentem se futurum promiserit *JEHOVA*, non incommode Israelitæ coram Domino oblationes comedisce dicuntur, comederunt eas in templo, vel tabernaculo. Inde autem nequaquam sequitur, arca, aut loco sacro no-

men *JEHOVA* attributum esse. Nonne verò alibi expressissimis verbis legitur, locis sacris nomen *JEHOVA* tribui? Exempli gratia, Gen. 22, vers. 14. *vocavit Abraham nomen loci illius יהוה יראתא Dominus videbit*, Exod. 17, v. 15. *Edificavit Moses altare, & vocavit nomen ejus: IEHOVA Nissi*, Judic. 6, v. 24. *Gideon edificavit altare, & vocavit illud: IEHOVA pax*, Jer. 33, v. 16. Hierosolyma videtur vocari *JEHOVA* *justitia nostra*. Et Ezech. 48, v. 35, dicitur: *Nomen civitatis, IEHOVA ibi*. Hæc loca sanè sunt satis trita, & in scholis passim explicantur. Videatur etiam meritissimus Theol. Dn. D. *Ægidius Hunnius* p. m. Tom. 1, fol. 96. Et celeberrimus idem Theologus, Dn. D. *Johannes Gerhardus* (cui vitam seros Dominus prolonget in annos!) in Exegesi p. 641. & seqq. Summa eò redit, in adductis & similibus locis nomen *JEHOVA* non absolute, sed cum quadam adjectione poni: utpote mons *Moria* non dicitur *JEHOVA*, sed *JEHOVA* videbit, seu videbitur. Ita de altari, *Jehovah Nissi*, vel vexillum, & similia. *Plurimum* autem differt, absolute nomen *IEHOVA* alicui tribui, & modificate tribui: Illud soli & uni Deo vero competit: Hoc etiam de creaturis certo modo legitur & conceditur. Absolute verò nulli planè creaturæ nomen *JEHOVA* assignatur, alioquin ēξ ἀνάγκης sequeretur, montem *Moriah* videre, altare esse vexillum *Mosis* & pacem *Gideonis*, nec non Hierosolymam esse justitiam nostram, quæ omnia cum absurdissima sint in omnium piorum auribus, nemo non videt, impertinentissimè adducta loca ad everendam nostram thesin adhiberi. Perstat potius & invicta perstat nostra sententia, nomen *JEHOVA* Dei solius nomen esse proprium: quod omnes pii in precibus & colloquiis suis cum Deo luculenter innuerunt, hoc nomen tanquam soli Deo proprium ipsi attribuendo. *JEHOVA* est vir bellator. *IEHOVA* est nomen ejus, Exod. 15, vers. 3. *IEHOVA* *Zebaoth* nomen ejus, Esa. 48, vers. 2. *Maritus tuus, factor tuus: IEHOVA* *Zebaoth* nomen ejus, Esa. 54, v. 5. Tu nomine tuo *IEHOVA* solus, Psal. 83, v. 19. Tu ipse *IEHOVA* solus, Tu Tu fecisti cælum, Nehem. 9, vers. 6. similia leguntur, Jerem. 30, v. 16. cap. 31, v. 35. cap. 32, v. 18. cap. 33, v. 2. cap. 50, v. 34. & cap. v. 6.

III. Num verò singulare aliquod latitat mysterium in eo, quod nomen hoc Dei scriptum appellatur? Equidem Jesuitæ, nomen *JEHOVA* in diademate Christi scriptum esse, ex his verbis ratiocinantur; sed absque fundamento: Si enim nomen: *Rex Regum*, & Dominus Dominantium: investimento & femore ejus scriptum dicitur, Apoc. 19, v. 16. nulla prorsus dari potest firma ratio, cur nomen *JEHOVA* in diademate scriptum reperiat, cum *JEHOVA*, & Dominus Dominantium æquipollegant, & nomen posterius sit explicatio nominis prioris. Neque verò scriptura nominis Judæorum superstitionem confirmat, qui scripionem nominis *JEHOVA* concedunt, non autem pronuntiationem: hæc enim sub pœna infernali à Judæis prohibetur, & pro violatione seu prophanatione nominis divini habetur. Sic *Rabbi Saul* in libro *Sanhedrin*, caput helec: *Qui pronuntiat nomen tetragram-*

grammaton, non habet partem in futuro saeculo.

Hinc nomen istud Judæis est ἀνεκφώνητον & ἀφραστον, quod pronuntiare non audent, sed loco ejus Adonai, & si hoc vel præcedit, vel sequitur, Elohim legunt, ne bis Adonai dicere cogantur. Hinc figmentum Artapani, quod Pharaon, audito nomine JEHOVA à Mose ipsi relato, mutus in terram ceciderit, quodque sacerdotes literas hujus nominis, tabulæ à Mose inscriptas, legere nescientes, ac proinde deridentes, spasmo correpti interierint. Euseb. lib. 9. de præparat. Evang. c. ult. Et Pifecius Photinianus resp. ad Campianum pag. 18. affirmare audent: *Nomen Dei tetragrammaton ante Galatinum neminem legisse veterum, nec ipsos Masoretas. Videatur etiam Johannes Reuchlinus lib. 3. Cabalæ pag. 745. & seqq. ubi mira de hoc nomine ineffabili profert.*

Euseb. l. 9. de præparat. Evangel. t. ult.

Pifecius Photin. in resp. ad Campianum pag. 18.

Joh. Reuchlin. lib. 3.

Cabalæ pag. 745. & seqq.

Nomen le-

hovanon est

ἀνεκφώνη-

τον.

1.

Rom. 4. 15.

Exod. 20. 7.

2.

3.

4.

Exod. 9. 16.

Psal. 9. 3.

Psal. 54.

Psal. 61. 9.

Psal. 29. 2.

Psal. 113. 1.

Exod. 3. 15.

Psal. 9. 3.

Psal. 54.

Psal. 61. 9.

Psal. 29. 2.

Psal. 113. 1.

Exod. 3. 15.

Psal. 9. 3.

Psal. 54.

Psal. 61. 9.

Psal. 29. 2.

Psal. 113. 1.

Exod. 3. 15.

Psal. 9. 3.

Psal. 54.

Psal. 61. 9.

Psal. 29. 2.

Nos autem, superstitione Judaica explosa, negamus, nomen Jehovæ ἀνεκφώνητον esse. Primo enim nusquam prohibuit Deus, nomen suum pronuntiare: *Ubi autem non est lex, ibi nulla quod est pravariatio*, Rom. 4. v. 15. *Ne in vanum sumamus nomen Domini* interdicatur, Exod. 20. v. 7. Sed aliud est nomen Dei in vanum sumere; aliud illud simpliciter non pronuntiare. Sanè si pronuntiatio nominis JEHOVÆ reatum importaret, sequeretur secundo, frustra Deum nomen istud hominibus revelasse; cum tamen Deus & natura nihil frustra faciant; immò sequeretur tertio, complures sanctos vehementer peccasse, utpote qui sæpissimè nomen istud in suis compellationibus & orationibus usurparunt. Ecquis verò affirmare hoc ausit? præsertim quartò, cum neminem à Deo propterea reprehensum legimus, qui nomen JEHOVA pronuntiavit; quod utique non intermissurus fuisset Dominus, si pronuntiatiorem hujus nominis ægrè tulisset. Quin sapius licere nobis, ut nomen hoc sanctum pronuntiemus, & ἀνταρξέει isto nomine Deum compellemus, ex eo liquet, quòd Deus nomen suum ideò revelavit, ut illud agnoscamus & celebremus. De Pharaone dicit Dominus: *Ideo posui te, ut ostenderem in te fortitudinem meam, & ut narretur nomen meum in omni terra*, Ex. 9. v. 16. Si narrari vult nomen suum Dominus, utique & pronuntiare illud licebit: quomodo aliàs potuisset David dicere? *Psallam nomini tuo altissime*, Psal. 9. v. 3. *Confitebor nomini tuo*, Psal. 54. v. 8. *Psallam dicam nomini tuo*, Psal. 61. v. 9. *quomodo posset efferrigloria nomini divino* Psal. 29. v. 2. *vel nomen Dei exaltari*? Psal. 34. v. 6. *aut laudari*, Psal. 113. v. 1. Cumque scriptura omniseo sine fiat, ut quod scriptum est, legatur, haud dubiè ideò quoque nomen Dei scriptum est, ut legatur & lectum pronuntietur. Opponunt Judæi, Deum dixisse Exod. 3. v. 15. *Hoc est nomen meum ad abscondendum*: *ἡ γὰρ* verum manifestissima hic vis infertur textui: non enim *ἡ γὰρ* ad abscondendum, sed *ἡ γὰρ* in seculum, in textu Hebræo habetur. Certum proinde, cum in textu nostro scriptum dicitur nomen Domini, scriptionem hanc Judæorum superstitionem magis infirmare, quàm confirmare.

Quid hoc autem sibi vult, quod dicitur, *Nomen istud neminem novisse, præter ipsummet sessorem super equum album*, v. 12. Utique idem

hoc videtur esse, ac cum Judæi nomen JEHOVÆ vocant יהוה שם hoc est, nomen separatum, à rad. שפר quod idem est, ac separavit, juxta Maimonis Filium, quia nomen hoc à notitiâ hominum sit separatum. Respondetur autem, non ἀπλῶς, sed καλᾶτι verba ista intelligenda esse, quòd Nomen hoc nemo noverit, quàm ipse Filius Dei: Verum enim est eo respectu, quod nemo hominum & Angelorum ex se & per se nomen istud sciat, sicut Christus ex se, & per se illud novit. Ad nostram notitiam requiritur patefactio, seu revelatio Filii Dei, per quam mysterium hoc enarraretur nobis. Talia autem revelatione Filius Dei opus non habet, utpote qui est ipse Deus, qui & in patre est, & in quo Pater est, quique unum cum Patre est, Joh. 10. v. 30 & 38. Deinde nemo novit nomen istud tanta perfectione & tam profunde, sicut Filius, qui intime, penitissime, perfectissime & absolutissime Deum & Nomen Dei novit. Nos autem ex parte tantum & per speculum, nunc in enigmate hic cognoscimus, 1. Cor. 13. v. 9. 12. Ubino- tetur nostram ignorantiam adeo crassam post peccatum esse, ut ipsimet absque revelatione Dei nihil prorsus, vel de Dei essentia, vel de ejus voluntate sciamus. Unde Justinus in cohört. ad Græc. pag. 29. asserit de ἀκαταλήψια τῆς θεῆς exta- re μαρτύρια πρεσβυτέρων φιλοσόφων. Et Basili- us lib. 1. adv. Eunomium scribit: *ὁρμαι δὲ ἐν ἀνθρώπων μόνον ἀλλὰ & πᾶσαν λογικὴν φύσιν ὑπερβαίνει αὐτῆς (τῆς φύσεως τῆς θεῆς) τὴν καλᾶν ψιν.* Similia apud Hilarium, Nazianzenum, Damascenum, Ambrosium, Thomam Aquinatem & Naxianz. alios leguntur.

dicatur no-
men illud
novisse, præ-
ter sessorem
in equo al-
bo.

Joh. 10. 30.
38.

1. Cor. 13. 9.
12.

Just. in Co-
hört. ad
Græc. p. 29.
Basili. l. 1.
adv. Eun.

Hilar.
Damasc.
Ambr.
Thom. A-
quin.

Ex tribus autem libris ad aliqualem notitiam Dei pervenimus: 1. ex libro natura, Actor. 14. Tres libri v. 17. Rom. 1. v. 19. 20. Rom. 2. vers. 15. quam nostra Theol. ob causam κόσμου τῶν ψυχῶν λογικῶν διδασκα- λείον & τῆς θεωρητικῆς παιδείας, vocatur à Ba- sil. in Hexaem. Utenim Deus, qui natura invisibi- lu est, à visibilibus sciri possit, opus factum est ab eo, quod Opificem visibilitate sua manifestaret: Ambros. sup. c. 1. Epist. ad Rom. Hinc Bernhardus quoque, quercus & fagos se aliquando Magistros habuisse ait. Videantur hac de materia Philippus Mornæus de verit. Relig. Ludovicus Vives de ve- rit. fidei Christianæ. Mutius Panfa in osculo Ethnicæ & Christianæ Philosophiæ. Raymundus de Sabau de in Theologia naturali, & scholastici plurimi. Quandoquidem verò notitia natura- lis ad salutem fuit insufficiens, ideo supplevit Deus ter Optimus Maximus defectum Libro scriptura, qui in singulis paginis de essentia Dei æterna, invisibili, immensa, infinita, omnipotente, omnisca, omnipræsentem, bona, justa, vera, deque voluntate ejus sancta testatur: Ex quo libro vera hauritur scientia salutis & vitæ æternæ, Luc. 1. vers. 77. Johan. 17. versu tertio. Hinc Psalm. 19. versu septimo Lex Domini themimah, seu perfecta, sapientiam præstans parvulis, dicitur: Nec immerito: omne enim Dei consilium in scriptura nobis annuntiat, Act. 20. vers. 27. Quandoquidem verò perfectam Dei notitiam in hac naturæ nostræ imbecillitate comprehendere nequimus; idcirco reposuit

4. Dub.
Cui nemo

3.

reposuit nobis Deus in cœlo *Librum gloria*, ex quo & in quo cognitionem perfectam & consummatam acquiramus, cognituri sicut & nos cogniti sumus, 1. Cor. 13. v. 12. Ut autem insignem sui notitiam revelaverit, & revelaturus nobis sit Dominus; Verum tamen manet, *solum Deum*, & præter ipsum prorsus neminem, ex se, & infinita perfectione nomen *JEHOVA* novisse: Id quod erat hic enucleandum.

3. Dub.

Quomodo
Sessoris ve-
stis sangui-
ne tincta
dicatur an-
te victori-
am.
Ludov.
ab Alcasar,
fol. 861.

V. Cum sessor super equum album ad confitutum se demum præparet, & nullam stragem adhuc ediderit, nedum victoriam ab hostibus cæsis & trucidatis reportarit, quæritur, quomodo vestitus veste tincta sanguine introducat? Ludovicus ab Alcasar asperisionem sanguinis de gloria, qua ex *IESU* Christi Salvatoris nostri passione derivatur, & in conversione animarum maxime patet, interpretatur, fol. 861. Alii idem vestitu rubicundo apparere Christum putant, quia in veste purpurea & rubra, (qualis est Romani Pontificis & Cardinalium) in cœlum ascenderit. Sic *Fridericum Nauseam* in Catechismo cap. 36.

Corn. Cor-
nelius à lap.
Comment.
in Esa. fol.
520.

colligere: *Cornelius Corneli*, à lapide Comment. in *Esaïam* Prophetam, fol. 520. testatur. Verum neutra pars scopum visionis attingit. Quemadmodum enim hic de conversione animarum prorsus non agitur; Ita nec de passione vel ascensione *CHRISTI* fermo habetur, quin potius describitur *CHRISTUS*, hostes Ecclesiæ, cum primis verò Anti-Christum Occidentalem, interfectorum, & vindictam de ipso sumpturus. Cumque nihil certiùs sit, quàm reportaturum hunc Equitem victoriam; Idcirco per *ὑπερον ὑπερον*, id jam ante stragem hostium victori tribuitur, quod alioquin post prælium confectum demum sequitur, nimirum *tinctura rubicunda vel sanguinea vestium*, ad indicandum rei, sive victoriæ certitudinem: quemadmodum tales *ὑπερολογίας* in scriptis Prophetis, (quale in Novo Testamento etiam est *Apocalypiticum*) sunt usitatissimæ. Exempli gratiâ, *Esa. 9. vers. 6.* non dicit Propheta, Parvulus nascetur nobis post annos septingentos: sed sic sonant ejus verba: *Parvulus natus est nobis*. Et si enim post secula septem demum nativitas ista facta est, ob infallibilem tamen rei futuræ certitudinem non aliter loquitur Propheta, ac si jam tum peracta fuisset. Pari ratione futura Christi passio capite 53. & 63. nec non *Psalmo* Davidis 22. partim verbis præteriti, partim præsentis temporis describitur; uti ex textu diligenter inspecto manifestum evadit. *Figura* igitur prophetica vestimentum sanguine aspersum futuro victori & triumphatori assignari credamus.

6. Dub.

Cujus san-
guine vestis
Sessoris sit
conspersa?
Blas. Vieg.

VI. Quæritur autem ulterius, cujus sanguine vestis tincta dicatur, num proprio Christi, an verò hostium cruore? *Blasius Viegas* Jesuita per vestem sanguine tinctam *humanitatem Christi*, effuso proprio sanguine cruentam, notari contendit: Alii verò *cruorem hostium casorum vel cadendorum* intelligi malunt. Et sanè posterior sententia priori omnino præferenda videtur. Post ascensionem namque vestimento sanguine proprio consperso *CHRISTUM* apparuisse, nusquam disertè dicitur, nec tale vestimentum vel cœlo intulisse, vel sequenti tempore in apparitionibus & visionibus exhibuisse,

creditur. Cumque hic Christus non in statu exinanitionis consideretur, ad quem conspersio vestis sanguine proprio pertinet, sed in statu exaltationis, nec opus ei adscribatur salvifica per pretiosum & proprium ejus sanguinem nostrum omnium redemptionis, sed hostium Ecclesiæ circa finem mundi futura internecionis; Ideò nimis absurdum foret sanguinem, de quo textus noster loquitur, de proprio proprii corporis Christi sanguine interpretari.

Accedit huc, quòd apud ipsum Prophetam *Esa. cap. 63.* sanguinis aspersio non tam de proprio Christi, quàm hostium sanguine necessario intelligitur. Sic enim verba sonant quæstionis: *Quare rubrum est indumentum tuum? & vestimentum, sicut calcantium in torculari?* Responsio autem hæc est: *Torcular calcavi solus, & de gentibus non est Vir mecum: Calcavi eos in furore meo, & calcavi eos in ira mea, & aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea, & omnia indumenta mea inquinavit;* quasi diceret: Sicut inter calcandum succus uvarum sanguineus & rubens subsilire, pedes vestesque calcantium conspurcare & conspergere solet: Ita mihi quoque accidit in hoc bellico torculari: Hostes namque compressi sui demolitionem æquo animo non tulerunt, sed vim vi repellere studuerunt, ad sanguinem usque pugnantes, quo sanguine indumenta mea conspersa & rubefacta sunt. Quandoquidem igitur perspicue apud *Esaïam* sanguis hostium tinxisse vestimentum Christi dicitur, & extra omnem controversiam verba *Apocalypitica* ex *Esaïæ* textu desumpta sunt, quæque ibi de victoria adventus Christi primi dicuntur, ad victoriam circa adventum ejusdem secundum seu ultimum applicentur & accommodentur; Idcirco dubium non est, sanguinem hic itidem non de proprio corporis Christi, sed de hostium sanguine sumendum esse. Sicut enim Christus non amplius moritur, qui mortuus tantum est semel peccato, nec mors illi ultra dominatur, *Rom. 6. v. 9. 19.* Ita nec amplius sanguis ejus ab ullo hostium effunditur vel effundetur, quod certissime verum esse, pii omnes facile fatebuntur.

Locus Esa.
63. 1. 299.
cum loco
Apoc. 19. 13.
collatum.

Esa. 53. &
63.
Psalm. 22.

VII. Sed quid, si quis regerat, negari non posse, Christi vestes non hostium, sed proprii corporis sanguine in passione conspersas fuisse? cum nullius planè hominis sanguinem fundi Christus voluerit, cum Petro, ut recondat gladium suum in vaginam serio præceperit, *Matth. 26. v. 52.* nec hostium Christi, sed ejus proprio sanguine pretioso redempti sumus, *Act. 20. v. 28. 1. Petr. 1. v. 18.* Si itaque verba *Esaïæ* de proprio sanguine Christi loquuntur, utique & hic ea non de alio, quam de Christi sanguine intelligenda erunt? Nimirum tam anxie laborant aliqui Jesuitæ, ne, textum istum de excidio Meretricis Romanæ agere, fateri cogantur. Sed salva res est. Non ignoramus, verba *Esaïæ: Aspersus est sanguis eorum:* sic explicari, *aspersus est sanguis meus*, quem ipsi tormentis suis & sævitia crudelissima extraxerunt & eliquerunt super vestimenta mea; Quam interpretationem non planè rejicimus: Nec negatur, in passione Christum effudisse proprium suum sanctissimum sanguinem.

7. Dub.
An Christi
vestes in pas-
sione tan-
tum proprio
suo sangui-
ne sit con-
spersus? &
an Apo. 19.
etiam de sa-
guine Chri-
sti sit ser-
mo?
Matt. 26. 52
Act. 20. 28.
1. Petr. 1. 3.

Notandum autem est, cum hostium sanguine tincta dicuntur vestimenta Christi, voculam *sanguis figurate sumi*. Est enim vox sanguinis in scriptura *αἷμα*, nonnunquam significat consilia, conatus & molitiones hostium ad effundendum sanguinem innocentem, Esa. 33. v. 15. *Qui obturat aures suas, ne audiat sanguinem*, h. e. ne audiat consilia sanguinaria, qui non vult confuturare & conspirare, quando de fundendo sanguine iusto consilia agitantur. Aliquando sanguis notat reatum de sanguine injuste fuso, Lev. 20. v. 9. *Sanguis ejus sit super ipsum*, h. e. ipse sit reus exitii sui. Sic Simeon ad Davidem ait: *Reddidit tibi Jehovah omnem sanguinem domus Saulis*, 2. Sam. 16. v. 8. id est, omnis reatus sanguinis in familia Saulis effusi tibi imputatur, & divinitus jam vindicatur. Inprimis verò sæpè vox sanguis, peccata, eaq; gravissima, significat, Psal. 51. v. 16. *Libera me a sanguinibus*, id est, à peccatis meis maximis. Esa. 1. v. 15. & Esa. 59. v. 3. *Manus vestra sanguine plena sunt*, h. e. peccatis, quæ coccinea dicuntur, Esa. 1. v. 18. *Cum laverit Dominus sordes filiarum Sion, & sanguines Ierusalem de medio ejus remove-rit*, Esa. 4. v. 4. Ubi per sanguines Ierusalem peccata ejus sanguinea denotantur. Hoc significatur rectissime vestimenta Christi sanguine, h. e. peccatis hostium ejus conspersa dicuntur: ut haud inviti largiamur, vestem Christi in passione, tum proprio, tum hostium sanguine aspersam fuisse.

Utr maxime autem ex *αἷμα* largiremur, tantum proprio sanguine Christi vestes in passione maduisse, nequaquam tamen sequeretur, necessario hic quoque in Apocalypsi madorem vel tincturam vestium ex proprio Christi sanguine intelligi debere; Cum novum non sit, *unum & eundem textum propriè de hoc, & per accomodationem quandam, ac quasi minus propriè de alio individuo loqui*; & sufficiat in allegatione & applicatione textus alicujus, si aliquid simile fiat, quod cum propria significatione, vel re præterita cognationem quandam habeat. Sic vocatio Israelis ex Aegypto *αἷμα* de populo Israelitico dicitur, Ose. 11. v. 1. & tamen ad Christum ita applicatur, ac si de ipso *αἷμα* sonasset. Matth. 2. v. 15. *ut impleretur id, quod dictum est per Prophetam: Ex Aegypto vocavi Filium meum*. Pari ratione ploratus tempore captivitatis Babylonicæ, de quo scribitur Jerem. 31. v. 15. ad ploratum tempore infanticidii Bethlehemitici applicatur, Matth. 2. v. 17. non aliter, ac si verba Jeremiæ præcisè & primariò de posteriore ploratu agerent. Notus est textus, Matth. 2. v. 23. *Habitavit in Nazareth, ut adimpleretur id, quod dictum est per Prophetas: Quoniam Nazareus vocabitur*. Sanè supra modum interpretes solliciti fuerunt, ubinam tale quid de Christo prædictum reperiri posset. Chrysostomus & Euthymius libros illos perisse existimarunt, in quibus hoc vaticinium extiterit. Hieronymus in Epistola ad Pammachium de optimo genere interpretandi, cap. 3. ex Esaia desumptum putat nomen Nazaræi. Alibi autem videlicet in Commentario super Matthæum, dubitat, num locus Esaia sufficiat, cum non dicatur; quod dictum est per Prophetam, sed; quod dictum est per Prophetas, in plurali nume-

ro: & inde eam sententiam approbavit, Spiritum sanctum in novo Testamento non ad verba scripturarum, sed ad sensum respexisse. Mitto Pauli Burgensis, Isidori Clarii, Santis Pagnini, Leonis Castro, Eusebii Casariensis, & aliorum subtilitates. Quicquid autem universi & singuli proferant, certo tamen certius & certissimum manet, per accommodationem duntaxat verborum quorundam, oracula prophetica, Jud. 13. v. 5. Esa. 11. v. 1. Esa. 60. v. 21. Zach. 6. v. 12. in nomine Nazaræi impleta esse. Quid ergò obstat, vestem Bellatoris Christi circa finem mundi sanguine hostium conspergi, quæ proprio sanguine in passione maduit? Et quidni oraculum propheticum, Esa. 63. de passione Christi & victoria hostium spiritualium peccati, latanæ, mortis & inferni *αἷμα* loquens, ad victoriam Domini de Anti-Christo Romano aptissime à Spiritu sancto applicari potuerit? Hæc ideo fusius enucleanda fuerunt, ut Alcasaris ineptissima novitas tanto fortius confunderetur.

IX. Bernhardinus de Busto, Monachus Franciscanus, in Rosario suo quadragesimali, Tom. 11. pag. 376. dum explicat nomen Missæ, cur sacrificium istud *Missæ* dicatur, inter alia scribit, nomen *Missæ* innuere, quod mittantur cælitus Angelis, nec tantum Angelis, sed etiam animæ beatorum, quæ sunt in cælis, ad honorandum sacramentum. Hanc thesin suam probare nititur ex, Apoc. 19. v. 14. *Et exercitus qui sunt in cælo, sequentur eum*; Et addit: *Super omnes sanctos mittitur B. Virgo Maria cum Filio, ad honorandum consecrationem corporis ejus*, &c. Mirum fanè, cum Jesuitæ moderni talia legant, si à cachinno effusissimo abstinere queant: Nolumus jam prolixè de Missa, cur sic vocetur, & unde hoc nomen fortiat, agere: Alioquin difficile non foret, ad oculum demonstrare, ipsum Spiritum Sanctum idolum hoc tali nomine descripsisse, Dan. 11. v. 38. 39. Nolumus urgere Missæ abominationem & impietatem, quam utique Deus missione Angelorum, missione animarum beatarum, missione Deiparæ sanctæ nunquam honoraverit. Missa enim centrum est mysterii iniquitatis. Ex hoc gurgite foedissima abominationum colluvies redundat, & iterum in illum refluit. Missa tot est repleta blasphemis & impietatibus, quot margaritis, cælum empyreum Angelis, firmamentum stellis, sol atomis, & terra arenulis. Hoc unicum observet Lector, in visione nostra Apocalypsicâ non de sacrificii missatici oblatione, sed de Anti-Christi debellatione agi, quemadmodum ipsimet Jesuitæ fæcentur. Stultissimum igitur & stolidissimum est, de exercitu cælesti fingere, quod in Missa Christum ad honorandum consecrationem corporis ejus sequatur. Nullum planè est dubium, quin hæc ineptias eruditiores Monachi, & sacrificuli Romanenses ipsi rideant & explodant. Missam ergò missaticam hanc *αἷμα* faciamus.

IX. De exercitu potius non nihil solliciti sumus. Apud Esaia Christum protestatur, se solum torcular calcasse, & neminem de omnibus populis secum fuisse: Hic autem Christo exercitus cælestis associatur: & inde quaestio ex-

Paul. Burg.
Isidor. Clar.
Santes Pag.
Leo Castro.
Euseb. Ca-
sariensis.

Jud. 13, 5.
Esa. 11, 1.
Esa. 60, 21.
Zach. 6, 12.

8. Dub. An
Angeli &
sancti cæli-
tus mittan-
tur ad ho-
norandum
missam?
Bernhardi-
nus de Busto
in Rosario
quadrages-
imali, tom.
11. pag. 376.
Apoc. 19, 4.

Dan. 11, 38.
Missæ abo-
minatio.

9. Dub.
Cur Christo
Bellatori
tribuitur
exercitus?

exoritur, in quem finem cum exercitu Christus Bellator appareat? An solus non sufficiat? An copiis auxiliariis egeat? Et annon inde alium hic victorem, quam apud Esaiam describi, manifestum evadat? Ubi respondetur: Exercitum Christi cœlestem tantum esse honorarium, non ad praelii confectionem necessarium: Sequuntur *εὐαγγέλιον* hæc cœlestia Belli Ducem honoris ergo, & propter obligationem ad perpetua servitia, Dan. 7. v. 10. Quod enim solus Christus pugnet & vincat, absque ullo copiarum cœlestium auxilio, satis firmiter & perspicue ex contextu apparet. De solo enim Christo dicitur, quod vestitus sit veste tineta sanguine, & ex ore ejus procedat acutus gladius. De solo Christo dicitur, quod percutiat gentes: de ipso solo affirmatur, quod gentes regat virga ferrea: solus Christus torcular vini furoris & iræ omnipotentis calcare proclamatur, v. 15. quodque accuratam observationem meretur, vers. 21. de illis, qui praelio isto occubuerunt, dicitur, quod occisi sint gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius. Exercitus autem cœlestis non vestitu sanguine tineto, nec lorica, sed vestibus albis, mundis, & byssino amictus introducit, vers. 14. nulli etiam gladii, nullæ hastæ, nulla alia arma ei attribuuntur. Si verò ad pugnandum sequeretur, utique vestes quoque istorum Militum sanguine hostium conspergerentur, nec tam albæ ac munda relinquerentur; armatos quoque esse oporteret, si in aciem prodire, & cum hostibus confingere vellent. Recte igitur *Alcasar* hoc in loco scribit: *Ducis comites & affecta, si rem penitus inspiciamus, non tam ad difficilem praelii congressum, quam ad victoriam & triumphum pergunt, nec non ad prada & spoliis divisionem. Hoc indicitur in eo, quod textus asserit, nimirum totum illud opus, quantumcumque est, ab ipso duce suo oris gladio prastari, atque equum turmam ipsum comitari pariter & affectari. Id non secus figuratur, atque strenuo alicui Duci solet accidere, qui si filios habeat natu parvos, eos secum ad bellum velit deducere, illos tamen in tuto collocat, ac securos prastat, solumque vult, ut ipsi tanti praelii atque victoria testes adsint, idque sit satis, ut ipsi tum spoliis opimis, tum victoria gloria potiantur. Hæc Alcasar. Ubi tamen notetur, modificatè & certo respectu exercitum cœlestem parvis pueris assimilari, quatenus nimirum cum omnipotentissimo Rege Regum, & Domino Dominantium comparantur: Alioquin suo loco ipsi quoque sunt magni & multipotentes, uti alibi fusius ostendimus.*

X. Inversus ordo videtur, quod Dux belli Christus Jesus primo percussurus, deinde rectorus gentes dicitur: Impossibile siquidem est, eos pascere vel regere, qui antea necantur & interficiuntur. Notandum autem est, voculam, *ποιμαίνειν*, non semper simpliciter significare idem ac pascere vel gubernare, sed etiam depascere, metaphora à pecoribus, quæ prata & viridia depascere solent, desumpta, ut innuatur, eodem modo impios Anti-Christicolæ ab Archiduce Christo funditus eversum iri, quod facile est prastare *ῥῶβδω σιδηρῇ καὶ πομφαλῷ ὀξείῃ*. Malunt quidem Origenes, Hilarius, Augustinus, Gregorius Magnus, Cassiodorus, Bruno, Remigius, Ricardus Pampolitanus, Beda

Presbyter, totam sententiam, prout in fontibus extat, Psal. 2. v. 9. de spiritali contritione & regimine molliore, ad quod pertinet cor contritum & Spiritus contribulatus, intelligere; quam expositionem & Martinus Roa, Jesuita copiosè tractat & defendit. Rectius autem cum Hieronymo & Cypriano, Cornelius Jansenius, Episcopus Gandavensis, punitionem impiorum innuit, inchoatam hic, & consummandam in judicio extremo; quam expositionem suo calculo Genebrardus, Rayneccius, Folengius, Michael Aigranus, Clarus Vatabl. Wilhelmus Lindanus, Emanuel à Sa, Eugubinus, Gagnejus, Trevet Manuscriptus, & Johannes Campensis, teste Johanne Lorino super Psal. 2. f. 46. comprobant. Totalem igitur everisionem regni Anti-Christiani Spiritus Sanctus, tum regimine vel contritione virgæ ferreæ, tum percussione gladii acuti, quin & calcatione torcularis vini furoris & iræ Dei omnipotentis, in textu nostro Apocalyptico prædicere voluit; quo pacto nulla in verbis turbatio ordinis apparet. Pertinet huc locus illustris, Esa. 30. v. 14. & seqq. ubi pulchrè describitur, quomodo Deus scilicet pro suo, vel malleo impios in nihilum redigere soleat: *Subito, dum non speratur, veniet contritio ejus, & comminuetur, sicut lagenula figuli contritione prevalida, & non invenietur de fragmentis ejus testa, in qua igniculus de foco, aut parum aqua de fonte gestari possit.*

XI. Videntur autem ejusmodi executiones duræ & severæ Agno Christo, vel agnitione ejus naturæ prorsus contrariæ: Sic enim de ipso Esaias prædixit, c. 42. v. 4. *Non erit turbulentus. Num verò turbulentus & ferox ille non est, qui gladio acuto percutit gentes; qui virgâ ferreâ depascit eas, qui calcatur torcular vini furoris, & iræ Dei omnipotentis; qui Harpyias omnes convocat, ad devorandas carnes eorum, quos ipse trucidavit; qui bestiam & Pseudopphetam vivos conjicit in stagnum ignis ardens sulphure? Enim verò tanta est in actionibus adductis & allegatis, severitas, ut major vix esse possit. Distinguere autem nos oportet tempora, & tunc concordabit scriptura. Quoad statum Exinanitionis utique Dominus in opere tantum salvationis, non judicariæ punitionis, occupatus fuit: & de tempore status illius verba Esaiæ sonant, quibus consona est ipsius Domini Jesu protestatio: *Non misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut mundus salvetur per eum*, Joh. 3. v. 17. Post exaltationem verò & sessionem ad dextetam Dei, congruit Majestati Regis Regum & Domini Dominantium: *ut in furore suo impios conturbet; ut virga ferrea puniat, & ceu vas figuli confringat*, Psal. 2. v. 5. 9. *ut adversantes percutiat, & dentes peccatorum conterat*, Psal. 3. v. 8. *Urgentes increpet, & novitiorum deleat*, Psal. 9. v. 6. *ut peccatores in infernum convertat*, Psal. 9. v. 18. *ut brachium peccatoris & maligni conterat*, Psal. 10. v. 15. *ut dominetur in medio inimicorum suorum; ut Reges in die ira sua confringat, judicansque in nationibus ruinas impleat; ut capita multorum in terra conquasset*, Psal. 110. v. 2. 5. 6. Quod respiciens Christus ipsemet dixit: *Omne judicium sibi à Patre esse datum*, Johan. 5. v. 27. tantam*

Greg. Mag.
Cassiodorus.
Bruno.
Remigius.
Ric. Pamp.
Beda Presb.
Psal. 2. 9.
Mart. Roa.
Hieronymus
Cyprianus.
Corn. Iansf.

Genebrard.
Rayneccius.
Folengius.
Mich. Aig.
Clar. Vatabl.
Wilb. Lind.
Eman. à Sa.
Eugubinus.
Gagnejus.
Trev. Man.
Joh. Camp.
Joh. Lorin.
sup. Ps. 2 f.
46.
Esa 30, 14.
& seqq.

11. Dub.
Quomodo
tanta severitas Christi
agno
competat?
Esa 24, 4.

Joh 1, 17.

Psal. 2, 5-9.

Psal. 3, 8.

Psal. 9, 6.

Psal. 9, 18.

Psal. 10, 15.

Psal. 110, 2-6.

6.

Joh. 5, 27.

quam constituto iudici vivorum ac mortuorum, *Act. 10, 42.* *Act. 10, v. 42.* Hic enim Christus ille ipse est vir, in quo constituit Deus iudicare orbem, *Act. 17, 31.* *17, v. 31.* Iudicium in primis regni Anti-Christiani quod attinet, cum peculiari consilio Dominus Jesus Christus destinatus sit ut pœnas dignas & plagas pro meritis illi inferat & infligat, utique non potest non hac etiam in parte officio suo ex asse satisfacere, ut ut voluntate antecedente malit, totum papatum veritati divinæ assurgere, & iram Dei ardentem effugere. *Serio enim cupit omnes homines salvari, & ad agnitionem veritatis pervenire, 1. Tim. 2, v. 4.*

1. Tom. 2, 31
12. Dub.
Quomodo
bestia jam
ante confes-
sa bellum
spiret?
Apoc. 18, 2.

XII. Cum capite præcedente Babylon, civitas magna, cecidisse dicta sit, *Apoc. 18, v. 2.* sub illa etiam haud dubie bestia cum regibus terræ comprehendatur: Hic vero bestia & reges terræ cum exercitu suo adhuc vivant, cœlo bellum inferant, & cum Christo præliantur, quæritur, quomodo duo hæc consistere possint, ut bestia vivat, & Babylon tamen tota, seu Papale Regnum funditus perierit? Ubi respondendum, supra nos meminisse, quæ Spiritus S. cap. 17. & 18. *συμβολὴν* proposuit, ea nunc membratim exponi & referri. Diligenter enim victoriæ tam illustri *τὸ προσηγμένα, τὰ ἀμα, & τὰ ἐπόμενα*, vel *ἐκβαρτα* describuntur, membraque Anti-Christiani corporis prostrati particulatim quasi resolvuntur: Unde quid in specie bestię acciderit, postquam se Christo iudici opposuit, v. 20. recensetur: apprehensio nimirum, & in stagnum ignis, ardens sulphure, coniectio. Nec aliud inde colligitur, quàm quod post destructam regni Anti-Christiani externam Metropolin nihilominus bestię *σκελετόν* aliquod remaneat, quod extrema quæque tentare, & num victoriam obtinere queat, periculum facere velit: Hic mos enim est eorum, quorum res sunt desperatæ, imo desperatissimæ. Atque hæc de scrupulis partis posterioris in capite decimo nono dicta sufficiant. Sequuntur

Doctrina.

1. Doctr.
De cœlo a-
perto &
clauso.
Cœlum a
Pontificiis
clauditur.

Varum prima cœlum apertum considerandum nobis exhibet. Conatur Anti-Christus fideles Dei; & veritatis cœlestis confessores, ex omnibus regnis, lacris & provinciis proscribere, suæque socio excommunicationis fulmine cœlum ipsis claudere: Sæpius etiam ad eas angustias res Ecclesiæ veræ adigitur, ut apud amicos & fidei socios fores omnes solatii, succursus consilii, & auxilii claudantur, ut suspiria, preces, obsecrationes, flagitationes, & per gloriam Dei factæ obtestationes, surdis auribus prætereantur, adeoque Ecclesia omni humano præsidio destituatur: præ nimio enim metu complures curam populi Christiani prorsus negligunt, & ad runchos Babylonis statim contremiscunt. Adversus hanc calamitatem Ecclesiæ gravissimam notetur præclarum istud solatium, cœlum pro defensione & assertionem populi Dei aperiri & referari, à Domino videlicet, qui est in cœlis, *Matth. 6, v. 1. & 9.* quæ cœlorum apertio non potest non Ecclesiæ Dei esse utilissima. Sicut enim cœlum clausum iræ divinæ & maledictionis severæ est indicium, *Deut. 11, v. 17.* Itaviciissim cœlum apertum gratiæ divinæ & benedictionis largissimæ est promptuarium. *Dat enim Deus de rore cœli aperti, Gen. 17, v. 28. dat*

A Deo autē
aperitur.
Matth. 6, v. 1.

Deut. 11, 17

Gen 17, 28.

benedictiones suas desuper, *Gen. 49, v. 25. dat ex cœlo aperto thesaurum suum optimum, Deut. 28. Deut. 28, 22 v. 12. Exandit in cœlo orationes nostras, 1. Reg. 8. 1. Reg. 8, 32 v. 32. 45. 2. Chron. 6, v. 23. & cap. 25, v. 39. & 45. spicit de cœlo Dominus, Psal. 33, v. 13. Sic ex cœlo aperto accepit panes populus Israeliticus, quos pluit Dominus, Exod. 16, v. 4. quod cœli aperti beneficium David celebrat, Psal. 78, v. 23, 24. Manavit nubibus desuper, & januas cœli aperuit: Et pluit illis Manna ad manducandum, & panem cœli dedit eis. Sic cœli quoque rorant desuper, & nubes pluerunt justum, Esa. 45, v. 8. Ut maxime igitur claudantur piis omnia horrea terrena, aperiatur tamen ipsis cœlum, & ex aperto cœlo ros gratiæ profluit, *Zach. 8, v. 12.* Sic enim promittit Dominus: *Aperiam vobis cataractas cœli, & effundam vobis benedictionem, usque ad abundantiam; Malach. 3, v. 10.* Ubi non corporalis tantum, sed & spiritualis benedictio cœlestis intelligitur, *Ephes. 1, v. 3. O Domine de cœlo, 1. Cor. 15, v. 47. Jesu Christe, aperi nobis cœlum gratiæ: aperi orantibus, aperi pulsantibus, aperi esurientibus, aperi, pro receptaculo, hinc emigrantibus! Tu claves habes ad aperiendum & claudendum, Apoc. 3, v. 7. Apoc. 3, 7.**

Cæterum, revocemus nobis etiam in memoriam, nos habere Deum propitium & Patrem gratiosum in cœlis, *Matth. 5, vers. 16. cap. 6, v. 1. 9. cap. 7, v. 10. 21. cap. 10, vers. 32. 33. cap. 11, v. 15. cap. 12, v. 50. recogitemus, si desint protectores & defensores terreni, habere nos protectorem Deum in cœlis, Psal. 91, v. 1. Liberatorem in cœlis, Psal. 57, v. 4. Adjutorem in cœlis, 2. Esdr. 2, v. 20. Defensorem Deum cœli, Judith. 6, v. 13. Et ascensor cœli auxiliator noster est, Deut. 33, v. 26. E cœlis apertis & oppugnare, & expugnare potest hostes Ecclesiæ, sicuti è cœlis deletus est Amalec, Exod. 17, v. 14. Venerunt quoque Reges & pugnaverunt, pugnaverunt Reges Canaan in Tanach, juxta aquas Mageddo, & tamen nihil tulere pradantes: De cœlo dimicatum est contra eos: stella manentes in ordine & cursu suo adversus Sisaram pugnaverunt, Judic. 5, v. 19. 20. Sic orante Samuele pro populo, factum est, quod è cœlis intonuit Dominus fragore magno super Philistæos, & exterruit, eos & cæsi sunt à Filiis Israel, 1. Sam. 7, v. 10. O Domine Iesu, qui ex cœlo aperto te producurum, & Regnum Anti-Christi eversum promissisti, prodi, prodi Domine Iesu, Auxiliator noster potentissime, victor & triumphator omnium hostium gloriosissime, prodi, equum album ascende, gladium acutum sume, Anti-Christum percutere, carnes Regum, tribunorum, fortium, equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum, ac servorum, & pusillorum, ac magnorum, a vibus per uerugina volantibus comedendas prabe: Bestiam & Pseudopropheta apprehende, in stagnum ignis ardens sulphure conice, & populum tuum asserere propter sanctissimi nominis tui gloriam. Amen, Amen! O Domine Iesu, Amen!*

II. Per albedinem equorum, super quos sedere Christus & exercitus dicuntur, certitudo victoriæ & triumphus eleganter præfiguratur. *Turnebus sanè lib. 24. cap. 31. & Plautus in Asinaria candentes equos, & quadrigas albas celeritatis ergo adhiberi volunt: sed notum, Veteres triumphatores equis niveis & candidissimis majestatis ergo usos, adeo quidem, ut Jupiter ipse ejusmodi equis tractus fingatur, teste Suetonio in Augusto cap. 94. Hinc & Turnus apud Virgilium*

2. Doctr.
De colore
albo, victo-
ria symbolo.
Turneb. l.
24. cap. 31.
Plautus in
Asinar.

Sueton. in
Augusto, a.
94.

Virg. Maro triumphum ante victoriam, immo ante præli-
lib. 12. Æn. um, cum Aenea agens.

Poscite equos, gaudetq; tuens ante ora frementeis,
Qui candore niveis anteirent, cursibus auras.

Huc verba Anchisis apud Virgilium quadrant:
Quatuor hic, primum omen, equos in gramine
vidi,

Tondentes campum late, candore nivali:

Servius. quos candidos equos Servius de spe indubia a-
dipiscendæ victoriæ interpretatur. Facit huc quo-
que illud græcum: ἵππους μελαίνας & καλὸν πάντως
βλέπειν, ἵππων δὲ λευκῶν ὄψις ἀγγέλων φάσις. Hinc
notum illud proverbium: Equis albis precede-
re. Et Plautinum: Nunquam adepol albis qua-
drigis indispiscet postea: de quo vid. Erasmus
in Adag. Roterodamum in Adagiis: ut mirum sit, Virgili-
orgicis lib. 3. um in Georgicis lib. 3. album colorem equi de-
terrimum appellare: quod aliqui sic excusant, al-
bum esse pallori vicinum; candidum autem ni-
tenti luce perfusum: Ergo non simpliciter albos,
sed niveos & candidos equos triumphales fu-
isse.

Supra cap. 6. v. 2. idem victor, Christus, equo
albo insidens apparebat: Et quidni candidissi-
mo equo infideat? Nonne Victor est Christus

Luc. 11. 22. & ἰχθυότις & ille, Luc. 11. v. 22. Nonne ipsemet
Ioh. 16. 33. exclamat: Confidite, ego vici mundum, Joh. 16.

v. 33. Nonne Leo ipse est de tribu Juda, qui vicit,
Apoc. 5. 5. Apoc. 5. v. 5. Nonne Agnus est vincens, Apoc. 17.
v. 14. quidni candidissimus equus Christo infer-
viat? Nonne ipse est Triumphator in Israel, 1.

Sam. 15. v. 29. de quo B. Apostolus ait: quod expo-
liatos principatus, ac potestates ostentavit palam,

Colos. 2. 15. θριαμβώσας αὐτὴς ἐν αὐτῷ, triumphans illos per se-
metipsum, Coloss. 2. v. 15. Ubi ἐμφατικὰ noten-
tur verba, ἀπεκδυσάμεν & δειγματίζειν, quæ

Christum omni jure triumphum agere innuunt.
ἀπεκδυσάμεν enim idem est, ac hostem prorsus

exarmans, denudans, & omni præsidio spolians:
δειγματίζειν verò notat digito monstrare, irride-
re, publicumque spectaculum ignominiosum

statuere: ideo plenam & augustam victoriam
Christus de hostibus reportavit. Fruimur au-

tem & nos hoc triumpho Christi, uti ex δοξολο-
γία Paulina apparet, quæ sic sonat: Deo gratia

πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμεῖς ἐν τῷ Χριστῷ, hoc est, sem-
per triumphanti per nos in Christo. Certi igitur su-

mus portas inferorum non prævalituras adversus
nos, Matth. 16. v. 18. propter sessorem super e-

quum album, & Triumphatorem gloriosum, Je-
sum Christum, cui laus, & honor, in secula secu-

lorum Amen.

III. Memorabilissima sunt Triumphatoris
nostri Elogia, quod hic πιστὸς & ἀληθινός, hoc est,

fidelis & verax vocatur. Formam servi ἐκείνως
& sponte assumpsit, Phil. 2. v. 7. inq; mundum ve-

nit, non ut ministraretur ei, sed ut ille ministraret no-
bis, Matth. 20. v. 28. Hinc non servus tantum Dei

Patris, Esa. 49. v. 6. sed & minister hominum vo-
catur, Rom. 15. v. 8. Decet autem servum vigi-

lare, Luc. 12. v. 37. decet servum fideliter dī spen-
sare, Luc. 12. v. 42. decet servum voluntatem

Domini sui facere, Luc. 12. v. 47. Equidem si
omnes actiones Christi percurramus, fidelem i-

psium servum Dei & hominum fuisse deprehendi-
mus. Tam fidelis enim Deo fuit, ut volunta-

tem ejus libentissime impleverit, Psalm. 40. v. 9.
ut calicem etiam amarissimum ebiberit, Matth. 26.

v. 39. non suam, sed Patris voluntatem fecerit,

Joh. 6. v. 38. nec prius obedire cessaverit, donec
moretur, Phil. 2. v. 7. & omnia consummasset, Phil. 2. v.

Joh. 19. v. 30. pro hominibus quoque diligenter
vigilavit & excubias egit, tanquam Pastor bonus,

Joh. 10. v. 11. & custos non dormiens, neq; dormi-
ans, Psal. 121. v. 3. & 4. Etannon dispensatorem

fidelissimum Christus egit? Nonne promus
condus liberalissimus & fidelissimus fuit? dan-

do alimentum corporis, Joh. 6. v. 11. 13. Marc. 8. v.
6. alimentum anima, Marc. 8. v. 2. Luc. 4. 15. 16.

17. 18. 19. Luc. 5. v. 1. 3. Luc. 8. v. 1. 4. &c. ali-
mentum gloria Apoc. 2. v. 17. Hodie etiam Fide-

lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-
bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

bilis & custodiens nos, 2. Thess. 3. v. 3. fide-
lissimus est adhuc Dominus & Deus noster, sta-

Apoc. 15. 3. *veritas*, Apoc. 15. v. 3. *cujus verba non pereunt*,
 Luc. 21. 33. Luc. 21. v. 33.
 Contra pon-
 tificii du-
 bitationis
 dogma.
 1. Ioh. 5. 10.
 Ioh. 5. 24.
 Ioh. 8. 51.
 Rom. 8. 14.
 Gal. 4. 6.
 2. Cor. 1. 21.
 Chrys. sup.
 6. 8. Rom.
 Calviniani
 veritatis
 Christi ho-
 stes.
 Theod. Be-
 za part. 2.
 Resp. ad Col-
 loq. Momp.
 fol. 175.
 Herman.
 Rennech. in
 cat. aur. p.
 134.
 Ioh. Piscat.
 volum. 2.
 disp. p. 71.
 Pisc. in resp.
 ad Apolog.
 Beritii pag.
 140.
 Petr. Mart.
 Barth. Kec-
 kermannus
 Theod. Be-
 za part. 2.
 resp. ad col-
 loq. Momp.
 pag. 174.
 Petr. Mart.
 dial. de Na-
 tiv. hum. f.
 127.
 Adm. Neo-
 stad. p. 94.
 Philo.
 Psal. 14. 6.
 Psal. 116. 11.
 Rom. 3. 4.
 Trismegistus
 part. 2. Pim.
 serm. 3.
 Utinam observarent hoc idiomā Pontificii, &
 veritatem divinam non ita labefactarent! quod
 posterius certè nimium faciunt, dubitationis
 dogma πῦξ καὶ λαξ defendendo, contra pro-
 nuntiatum Johannis Apostoli: *Qui non credit*
Deo, mendacem facit eum, 1. Joh. 5. v. 10. con-
 tra juramentum sacrum, Joh. 5. v. 24. Joh. 8. v.
 51. contra Spiritus sancti confirmationem & ob-
 signationem, Rom. 8. v. 14. Gal. 4. v. 6. 2. Cor.
 1. v. 21. qua de confirmatione B. Chrysostomus, su-
 pr. c. 8. Rom. pulchre scribit: *Quando Spiritus*
testatur, quamquam relinquitur ambiguitas? Supre-
ma illa Essentia, quæ & hoc ipsum largitur, quod
promittit atq; etiam orare jussit, testimonium perhi-
bente, quisnam de dignitate hæc dubitare deinceps
audebit?
 Utinam Sacramentarii vel Calviniani Christum
 esse veracem animitus crederent! non utique
 tot obeliscos ei fixuri, non tot blasphema do-
 gmata asserturi essent. Salvane enim veritas
 Christi perstat, si dicitur, *voluntatem abscondi-*
tam interdum dissentire à revelata: Teod. Beza,
 part. 2. Resp. ad colloq. Mompelg. fol. 173. Her-
 mannus Rennecherus in cat. aur. pag. 134. Ioh.
 Piscator, volum. 2. disput. pag. 71. Num salva ma-
 net veritas divina, si hic ipse Piscator pessimus in
 resp. ad Apolog. Beritii p. 140. scribit: *Absur-*
dum non esse, Deum interdum loqui falsum. O mi-
 ram Dei in tolerando ejusmodi homine blasphe-
 mo patientiam! Ex diametro veritati divinæ Chri-
 sti adversatur distinctio Calvinistica, inter volun-
 tatem signi & beneplaciti: prior enim ita ab ipsis de-
 scribitur, ut non possit non falsitas & mendacium
 Deo & verbis Christi imputari, uti apud Petrum
 Martyrem, Bartholomæum Keckermannum, &
 alios crassos Sacramentarios videre est. Immo
 Calviniana blasphemandi libido eo usque excre-
 vit, ut scribere illi homines non vereantur, quod
 exterius in verbo Evangelii gratia Dei, & remis-
 sio peccatorum offeratur etiam illis, qui juxta oc-
 cultam & absconditam voluntatem, ad æternum
 exitium absoluto odore rejecti sunt, id fieri dolo bono,
 & sancta simulatione: Hæc sunt verba Theodo-
 ri Beza, part. 2. Resp. ad colloq. Mompelg. p.
 174. Et cur præsentiam corporis & sanguinis
 Christi substantialem in cœna negant, nisi, quia
 de veritate verborum Christi tantopere dubi-
 tant? Unde mirantur & indignantur, nos Lu-
 theranos tam unice verbis Christi insistere & in-
 hære: Petrus Martyr. dial. de Nativ. hum. fol.
 127. Admonit. Neostad. pag. 94. O proterviam
 stupendam! Rectius longe Philo scripsit: Sin-
 gula Dei verba singula sunt juramenta: Servat enim
 Dominus fidem in æternum, teste Davide, Psal.
 146. v. 6.
 Apparet porro ex idiomate isto veracitatis vel
 veritatis maxima inter Christum & homines
 quoscunque differentia. Christus enim verax,
 & veritas ipsa proclamatur: De hominibus au-
 tem dicitur, *Omnis homo mendax*, Psal. 116. v. 11.
 Rom. 3. v. 4. quod Ethnici ipsi agnoverunt. Tri-
 smegistus enim part. 2. Pim. serm. 3. in terris ve-
 ritatem non dari testatur, ob rerum humanarum
 instabilitatem. *Veritas*, ait, *nequaquam est in*
terra, vel esse potest, quippe veritas absolutissima
virtus est, ipsumq; summum bonum, quod neq; à
materia turbatur, neq; corpore circumdatur, nu-

dum, conspicuum, augustum, & alterationis expertum
 bonum: Contra verò quæ hic sunt, haud est videre
 tanto bono pradita, utpote corruptibilia, passibilia,
 dissolubilia, converti & alterari, & alia ex aliis fie-
 risolita. Item refert Stobæus. Eminent igitur solus
 Dominus noster laude veritatis & veracitatis;
 quicquid olim Jacobite Armeni contra veritatem
 divinam eructarint, teste Nicephoro l. 18. cap. 53. Niceph. l. 18
 Osculemur, charissimi, os Iesu Christi sanctissimum: cap. 53.
 Osculemur labia ejus veracissima: Latemur nos
 Christum habere, & fidelissimum & veracissimum:
 cuius misericordia & veritas, super nos etiam firme-
 tur, in æternum! Amen!
 IV. Celebrando victorem & propugnato-
 rem nostrum, Jesum Christum, Spiritus sanctus
 non fidelem tantum & veracem, sed & per justi-
 tiam judicantem, hoc est justum, vocavit. Et
 quis justitiam sancto huic sanctorum denagaret?
 Est illa ἀρετὴ τελεία, ὁλος ἀρετὴ καὶ καλίστη τῶν
 ἀρετῶν, definiente Aristotele, lib. 5. Ethic. cap. 3. Aristot. l. 5
 3. hæc quis dignior victore nostro censebitur? Eth. 3.
 Si justus ille est, qui in officio suo planè ἀνέγκλη-
 τος, num triumphatori nostro ullus erit præfe-
 rendus? De justitia distributiva videtur textus
 noster potissimum loqui, quod per justitiam ju-
 dicet, hoc est, æqualitatem servet, ac suum cui-
 que tribuat. Fidelibus promittit gratiam, tute-
 lam, defensionem, & cælestem benedictionem;
 Impiis, Anti-Christo in primis & Affeclis ejus, mi-
 nitatus est iram, desertionem, maledictionem &
 excidium. Utrique parti suum tribuitur, & per
 justitiam judicare cupit. Uti enim erga pios est
 gratiosissimus, ita & adversus impios est severissi-
 mus, teste Firmiano Lactantio, lib. 1. divin. in-
 stitut. cap. 1. Deus non solum in præstando be-
 nignissimus, sed & in vindicando justissimus; B.
 August. lib. 2. de civit. Dei cap. 23. Quando-
 quidem verò in prioribus Tomis justitiam Do-
 mini & victoris nostri, tum dictis plurimis, tum
 exemplis perspicuis asseruimus, idcirco hic actum
 agere nolumus. Noteatur tantum, justitiæ di-
 vinæ non repugnare, quod Christus pro peccato-
 ribus suis oravit, Luc. 23. v. 34. Pater remitte
 illis, quia nesciunt quid faciant. Recte enim scri-
 psit Hieronymus Savanorola sup. Psal. 31. Non pu-
 temus justitiam Dei ita respicere impios, ut à mise-
 ricordia penitus separetur: nec misericordiam ita ad
 justos spectare, ut à justitia se jungatur: Univer-
 sa enim via Domini misericordia & veritas. Pulcher-
 rima quoque sunt verba Beati Augustini, conc. 1. sup.
 Psal. 31. quæ sic sonant: Ne putetis, ne
 putetis, quod misericordia & judicium à se in Deo
 possint aliquo separari modo: Videntur enim sibi a-
 liquando contraria, ut qui misericors est, non ser-
 vet judicium, & qui judicii tenax est, obliviscatur
 misericordiam: Omnipotens est Deus, nec in mise-
 ricordia amittit judicium, nec in judicio misericor-
 diam. O justissime Iesu Christe, judica meretricem
 Babylonicam per justitiam, convertendos converte
 per misericordiam, inconvertibiles perde, ob prop-
 riam ipsorum impoenitentiam! Utrumq; fac ad nomi-
 nis sui gloriam, Amen, Amen!
 V. Porro idem victor noster dicitur per ju-
 stitiam pugnare, hoc est, justum bellum Meretri-
 ci, Bestiæ, Pseudoprophetæ, & toti cohorti An-
 ti-Christianæ inferre. Et sanè bellatori strenuo
 ac conscientioso incumbit, ut justam belli mo-
 ti causam habeat, & per justitiam cum adver-
 sario suo confligat, alioquin innocentem fundit
 5. Doctr.
 De Christi
 bellatore.

Gen. 4. 11. sanguinem, qui in cœlum clamat, Gen. 4. v. 11. Ita
 iuste pugnavit Dominus contra impiissimum Pha-
 raonem, qui nullis precibus, nullis adhortatio-
 nibus, nullis comminationibus, nullis signis &
 prodigiis flecti poterat: Iræ ergo iustissimæ
 fervore percitus Dominus, tandem oppugnavit
 Exod. 14. 27 & expugnavit ipsum, Exod. 14. v. 27. & 28. Ta-
 lia iustissima bella fuerunt Moysi, Josue, Gedeo-
 nis, Saulis, Davidis, contra Amalecitas, Cananaeos,
 Hathaos, Pherefitas, Iebusitas, Philistæos, Amor-
 rheos, & similes.

Christus jã Pari plane modo Archistrategus noster Chri-
 quog; con- stus iustissime contra Antichristicolas jam pu-
 tra Anti- gnat, utpote qui verbum Dei scriptum tot con-
 christicol. vitiis conspurcant, testamentum Christi violant,
 iuste pu- meritum ejus extenuant, firmitatem fidei ener-
 gnas. vant, quidolomaniam paganam in proscenium
 Ecclesiæ revocant, qui unico redemptori alios as-
 sociant & aggregant, qui traditiones humanas
 cumulant, conscientias afflictas miserè carnifi-
 cant, propriam justitiam Phariseorum more ja-
 ctant, qui sanguine verorum Christi confesso-
 rum se coinquinant, qui nec Deum nec verba
 ejus curant, qui blasphemias atroces adversus
 ipsum Dominum Dominantium eructant, qui
 tyrannide & sævitia erga gregem Domini ipsos
 Scythas & Turcas longissimo superant. Quidni
 iuste Dominus noster cum ejusmodi διαμάχοις
 pugnet ac prælietur? Non certè alium habemus
 qui pugnet pro nobis, nisi te Domine Jesu
 Christe. Justam igitur cum pugnandi causam
 habeas, cœlitus oppugna, O Domine Jesu, hostes
 tuos & nostros, & redde eis septuplum in sinu eo-
 rum, improprium, quod exprobraverunt tibi Do-
 mine: Nos autem populus tuus, & oves pascuæ
 tuæ, confitebimur tibi in seculum, in generationem
 & generationem annuntiabimus laudem tuam
 Amen, Amen!

6. Doctr. VI. De oculis victoris nostri jam itidem di-
 De oculis cendum esset, quid innuatur, quod flammæ ignis
 Christi flā- assimilantur, v. 12. sed recurrere Lectorem ma-
 meis. lumus ad ea, quæ commentati sumus sup. vers.
 14. capitis primi, & super vers. 18. capitis secun-
 di, ubi itidem oculi victoris nostri flammæ dice-
 bantur, nec non super vers. 6. capitis quinti, de
 septem oculis Agni. Jam addimus, maximum
 ad Ecclesiam ex hac oculis solatium redundare.

Ex oculis Tam perspicaces enim cum oculos Christus ha-
 Christi ma- beat, quis dubitet, ipsum omnia scire, & omnia
 ximus ad nuda ac aperta, vel juxta fontes, ἵεργα χηλίσμενα,
 nos redun- hoc est, secundum Erasmum, resupinata vel de-
 dat solatiū. cervicata oculis ejus esse, Hebr. 4. v. 13. super
 Hebr. 4. 13. quæ verba Isidorus Pelusiota lib. 1. Epist. 94. pag.
 Isid. Pelu- 25. sic scribit: Hac verba translatione sumpta a
 siota l. 1. Ep. 94. p. 25. victimis, quæ ad sacrificium adhibentur, à Paulo,
 in signi sapientiæ prädito viro, scripta sunt. Quem-
 admodum enim illa, cum pelles detrahuntur, omni
 conspicuo indumento spoliantur, abditarumq; in-
 ternè partium statum, & affectionem, atq; ad of-
 ficiū omnium & membrorum indagationem disse-
 eantur: Sic coram Deo nihil latet. Et utique o-
 mniscius est Dominus noster, cui in statu exinaniti-
 onis etiam non opus erat, ut aliquis testaretur
 de homine; cum ipse sciverit, quid esset in eo, Joh.
 1. 2. 25. 2. v. 25. Scit cogitationes cordium, Matth. 9. v. 4.
 Matth. 9. 4. Scrutatur corda & renes, Apoc. 2. v. 23. Quæ
 Apoc. 2. 23. ergo de omniscientia Dei passim in scripturis sa-
 cris, & in Patrum monumentis extant, ea omnia
 victori quoque nostro exacte quadrant. Exem-

pligratia, Job. 28. v. 24: Ipse fines mundi in-
 meitur, & omnia quæ sub cœlo sunt respicit, Hebr. 4. v. 13. Non est ulla creatura inconspicua coram
 ipso. Rectè ergo & victor noster vocari potest
 πᾶντοῦ κόσμου ex Orthograph. Tom. 1. fol. 87. cum-
 que omniscius sit Jesus Christus, non dubitent
 Pontifici, ipsum nosse ad unguem consilia eo-
 rum cruenta & fraudulenta, nec dubitet Ec-
 clesia, nosse hunc victorem omnes miseras &
 calamitates nostras, nec videre eas tantum, sed
 & de ope nobis ferenda providere. O Domine
 Jesu, oculis tuis perspicacissimis omnes mundi an-
 gulos percurrere, & si videris, naviculam tuam vel
 ob fluctus presentes, vel instantes periclitari, benigne
 succurre: Appropinquantibus inimicis occurre,
 & ad fœdus tuum, quod pepigisti nobiscum, gratio-
 se recurre, Amen, Amen!

VII. Singulare prorsus est hoc, quod Chri-
 stus victor multa diademata in capite habere, v. 12. dicitur: supra capite 12. v. 2. apparebat Draco
 magnus rufus, habens capita septem & cornua de-
 cem, & in capitibus suis diademata septem: capite
 autem sequenti decimo tertio v. 1. vidit Johan-
 nes de mari Bestiam ascendentem, habentem capita
 septem & cornua decem, & super cornua ejus decem
 diademata, nimirum ut his διαδήματα sibi maje-
 statem & terrorem populorum conciliaret. Neu-
 tricedit Christus Triumphator, non in septem
 capitibus totidem diademata, nec decem dia-
 demata in decem cornibus, sed in uno capite
 multa diademata habens, quæ multitudo nu-
 merum septenarium & denarium non æquat
 tantum, sed & superat.

Diadema autem regium esse decus, ex 2. Sam. Diadema
 1. v. 10. & cap. 12. v. 30. 2. Reg. 11. vers. 12. 1. quid sit?
 Paral. 20. vers. 2. 2. Paral. 23. vers. 11. Esth. 1. v. 2. Sam. 1. 10
 11. Esth. 2. vers. 17. Esth. 6. vers. 8. Cantic. 3. v. 11. c. 12. 30.
 Esa. 62. v. 3. & ex aliis locis manifestè patet. Vul- 2. Reg. 11. 12
 gò Diademata vocantur Coronæ: Et notum est 1. Paral. 20. 2
 ex scriptoribus Romanis, coronas triumphato- 2. Paral. 23. 11
 rum insignie olim fuisse, uti Titus Livius, Diony- Esth. 1. 11.
 sius Halicarnassæus, Cornélius Tacitus, Plinius, Esth. 2. 17.
 Pomponius Laetus, & alii Historici testantur. Inter Esth. 6. 8.
 triumphatores primus recensetur Priscus Tar- Cant. 3. 11.
 quinius, qui coronam aliquando lauream, ali- Esa. 62. 3.
 quando anream in capite gestavit. Apud He- Titum Liv.
 bræos corona frequenter vocatur τιάρα tiara, Dionys. Ha-
 corona, ornamentum rotundum capitis, quo licarnas-
 reges sunt usi. Spectate Salomonem in corona, saus
 quam imposuit ei mater ejus; Cant. 3. vers. ult. vi- Cant. 3. ult.
 deantur loca parallela, Ezech. 21. v. 26. Zach. Eze. 21. 26.
 6. v. 11. usurpatur & vocula τιάρα quæ forma in Zach. 6. 11.
 regimine usitatus venit, Psal. 21. v. 4. Esa. 28. v. 1. Psal. 21. 4
 Zach. 6. vers. penult. utraque vox descendit à ra- Esa. 28. 1.
 dice τιάρα id est, circumdedit, in modum tiaræ Za. 6. pen.
 rotundæ, quæ caput cingit, & coronat, Psal. 5. Psal. 5. ult.
 v. ult. Psal. 8. v. 6. Psal. 65. v. antepenult. Psal. Psal. 8. 6.
 103. v. 4. Coronas dici scribit Festus, quod co- Psal. 65. 12.
 honorent eos, quibus imponuntur; quæ ratio Psal. 103. 4.
 magis aridet, quàm Perottius Cornucop. qui co- Perottius in
 ronam à choro nomen habere contendit. Apud Cornucop.
 Latinos plurimis nominibus coronæ sunt appel-
 latæ, & variæ quoque coronæ fuerunt usitatæ:
 Mentio enim fit apud Autores profanos corona
 pætilis, corona sutilis, corona plectilis, corona hy-
 berna, corona hederacea, corona nardi, corona
 myrti, corona rosea, corona philyrea, corona ex
 apio, liliis, ex auro, ex ferro, & coronarum simili-
 bus.

Anianus. nm. *Athenius* Janum *Διαδόσωπον* coronarum primum inventorem & autorem fuisse refert, & plurima de coronarum varietate & usu habet *Joh. Stuck. l. 3. ant. c. 16* *hannes Stuckius*, l. 3. Antiqu. convivalium cap. 16. qui omnino videatur. *Alexander ab Alex. l. 1. Gen. dierum*, cap. 28. fol. 109. diadema regium, tam Romanis, quam exteris gentibus, candidam fasciam fuisse statuit; quod *Plin. l. 7. c. 56.* inventum à Libero Patre, *Plinius*, lib. 7. cap. 56. (annotante *Andrea Tiraquello*) notavit. Medis vero, Persis & Armeniis regibus *Cidarim*, quadrangulari forma, cum cœrulea fascia albo distincta, vel tiara, amictuq; purpureo, interdum candyn, (quod Persarum, Lydorumque insigne regium erat) pro diademate fuisse: quæ omnia prædictus Polyhistor *Tiraquellus* adstruit ex *Dionysio Halicarnassæo*, l. 3. *Plutarcho* in vita *Alexandri*, *Maximo Tyrio*, serm. 34. *Xenophonte* lib. 8. pæd. *Cyri*, *Anacreonte*, *Juvenale*, *Claudio*, *Diodoro Siculo*, lib. 17. cap. 7. *Polluce*, lib. 7. cap. 13. *Arriano*, lib. 6. *Gestorum Alexandri*. Legantur plura ibidem fol. 109. & seqq.

Quod autem diademata multa in capite habere Christus dicitur, nihil aliud significat, quam quod infra Rex Regum vocatur: nimirum diademata regum ab hoc Domino dependent, per ejus gratiam ac dispositionem reges regnant, *Prov. 8. v. 16.* Ipse dat diademata, vel regna, cuiusq; vult, *Dan. 4. v. 14.* Respicitur quoque ad diversa regna, quæ Christo in scripturis tribuuntur; Regnum videlicet gratiæ, gloriæ & potentiæ; quorum Regnorum diademata Christus itidem in capite suo gestat, uti suo loco fusius ostendemus. Frustra igitur Anti-Christus, *Rex Aquilonis*, regni mundi superbit, *Dan. 11. v. 40.* cum *Rex Austri*, Christus, diademata multa in capite suo habeat, & fidelibus suis, quos reges ac sacerdotes facit, *Apoc. 1. v. 5.* coronas imponat, coronam vna, *Apoc. 2. v. 10.* coronam justitiæ, 2. *Tim. 4. v. 8.* coronam immarcescibilem gloriæ, 1. *Petr. 5. v. 4.* Hæc diademata appetamus, & ante omnia Regnum Dei quæramus, *Matth. 6. v. 33.* Tu vero Domine Iesu Christe, qui tot diademata in capite tuo habes, distribue in die tuo magno nobis quoq; fideliter sub vexillo tuo militantibus laureolam promissam gloriæ, per & propter sanctissimum nomen tuum, quod benedictum sit in secula seculorum, Amen!

VIII. Quod circa finem mundi, durante prælio cum Anti-Christo Magno, vestis Christi Jesu sanguine tineta conspicitur, ex ea tum μεγαλοψυχία, tum insignis & certa ejusdem victoria manifesta redditur. Neque enim ad galeas, clypeos, bombardas, enses, hastas, & arietes hostium expallescit, multo minus tergum ipsis obvertit, sed cominus congredditur, & commasculata fronte ictus hostium excipit, exceptos propellit: Hostesque ipsos ad sanguinis usque profusionem vincit, tanta animositate & felicitate, ut vestem suam sanguine prostratorum hostium tingit. Nimirum sic in sanguine pallium suum lavat, *Gen. 49. v. 11.* Inter pœnas, vel plagas Ægyptiis immixtas, illa quoque recensetur, quod aquas & flumina Dominus convertit in sanguinem, *Exod. 7. v. 17. 21.* Idem eveniet Ægyptiis Romanensibus: Unde non mirum, si per flumina illa Sessor super equum album equitans vestem suam sanguine conspergat. Et quidni Antichristicolarum sanguis effundatur? Nonne ipsi sunt viri

sanguinum? quos odit Dominus, *Psal. 5. v. 7.* *Psal. 59. v. 3.* Nonne id optant animæ Beatorum Martyrum? Usquequo Domine, qui es sanctus & verax, non judicas ac vindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra, *Apoc. 6. v. 10.* Nonne *Babylonica Meretrice ebria est de sanguine Sanctorum, & de sanguine Martyrum Iesu*, *Apoc. 17. vers. 6.* Merito igitur Dominus requirit sanguinem suorum, *Psal. 10. vers. 13.* merito sanguini tradit hostes sue Ecclesiæ, *Ezech. 35. vers. 6.* merito judicat civitatem sanguinum, *Ezech. 22. v. 2.* & vix illi denunciat, *Ezech. 24. v. 6.* quem admodum statim in initio capitis hujus turba multa victorem nostrum gloriosum celebravit, inquires: *Halleluja, salus, & honor, & gloria, & virtus Domino Deo nostro: quia vera & justa iudicia ejus, quia judicavit de meretrice magna, quæ corrupit terram prostitutione sui & vindicavit sanguinem servorum suorum de manu ejus.* *Acclamemus ergo & nos victori nostro, Halleluja! Halleluja!*

IX. Et plurimis Dominus Iesus Christus gaudeat eximiis & præclaris nominibus, augustum tamen & memorabile præ aliis habetur nomen *ὁ λόγος τῆς θεῆς*, Sermo, vel verbum DEI, de quo *Johannes noster* scribit: *Et vocatur nomen ejus, ὁ λόγος τῆς θεῆς.* Sermo Dei, *vers. 13.* Prolixè satis materiam hanc persequi possemus, si omnia ad unguem refecare & explicare vellemus; placet autem *συνοπτικῶς* præcipua tantum repetere & proferre.

Ac initio extra omnem controversiam est positum, nomen *λόγος* in Scriptura sacra Filio Dei expresse attribui, tum in veteri, tum in novo Testamento: Sic enim *David* scribit: *Verbo Domini cæli firmati sunt*, *Psal. 33. v. 6.* *Misit Verbum suum & sanavit eos*, *Psal. 107. vers. 20.* (quæ loca *Chaldaus Paraphrastes* præterea de Filio Dei per nomen *Maimar* interpretatur, & quomodo adducta duo testimonia, ex *Psal. 33.* & *107.* de Christo agere, evinci queat, videat Lector apud *Petr. Gal. l. 3. de arc. Cath. ver. c. 3. 4. 5. 6.* *D. Nicol. Seln. de nomine Maimar.* *B. Evangelistæ Johanni* nomen *τῆς θεῆς* de Filio Dei fuit familiarissimum: usurpavit enim illud in Evangelio cap. 1. aliquoties, nec non in priore Epistola c. 1. v. 1. c. 5. v. 7. & *Apoc. 19. v. 13.*

Ubi secundò observandum, nomen istud esse ex numero *τῶν πολλῶν λέγομένων*, vel *πολυσηµανῶν*: Sic enim *Varinus Phavorinus* in Lexico: *τῆς θεῆς δὲ ἐστὶν ὁ λόγος ἐν ἑσὶ ὁ θεὸς, λόγος ἐστὶν ὁ θεὸς, καὶ προφορικῶς γλῶττις* hoc est: Tripliciter dicitur verbum: substantiale Deus, verbum internum, & verbum enunciativum lingua. *Hieronymus*, Epist. 1. ad Paulin. *πολυσηµασίαν* voculæ, *λόγος*, ita explicat: *λόγος* græce multa significat: Nam & verbum est, & ratio, & supputatio, & causa cuiusq; rei, per quam sunt singula, quæ subsistunt. Hæc *Hieronymus*. Cumque loquatur Deus, loquantur Angeli, loquantur homines: idcirco verbum aliud dicitur divinum, aliud angelicum, aliud humanum: In textu autem nostro nec angelicus, nec humanus, sed *ὁ λόγος τῆς θεῆς*, seu verbum divinum innuitur.

Sciendum autem tertio & hoc est, sicut in homine aliud est verbum internum seu mentale, aliud externum, vocale; ita in Deo quoque utrumque

reperiri. Locutus enim est Deus verbum suum ad

Exod. 19. 6. Prophetas, & per Prophetas, Exod. 19. vers. 6.
Deut. 4. 2. Deuteron. .v. 2. cap. 5. vers. 22. cap. 6. vers. 6.
c. 5. 22. c. 6. 6. Jerem. 1. v. 4. 2. 9. 11. 13. c. 5. v. 14. Jerem. 6. v. 19.

cap. 7. v. 1. Hoc verbum dicitur *egredi ex ore*
Dei, Deut. 8. v. 3. Matth. 4. v. 4 Luc. 4. vers. 4.

communiter in scholis vocatur λόγος προφορικός.

Habet autem & Deus λόγον *internum*, nimirum
præter ἐνδιάθετον, hoc est, sententiam, conce-

ptum, decretum, omnibus tribus personis in

Deitate commune, verbum personale, *Filium*

unigenitum, qui ἐξ ὁμοῦ λόγος verbum Dei, patris sci-

licet, vocatur, non quasi evanescens sit λόγος,

aut vulgari more mentalis, sed λόγος ἐνυπό-

στατός, verbum intime subsistens, juxta *Dama-*

scium, lib. 1. orthodox. fid. cap. 6. Unde & B.

Ignatius Epist. 3. ad Magnesiam, scribit, pag. 15.

Christum esse λόγον Ἰᾷ Θεοῦ ὁ ῥητόν, ἀλλ' ἐσιώδῃ

ὁ γὰρ ἔστι λαλίας ἐκείνου φώνημα ἀλλ' ἐνεργείας

θεῖνης ὡς ἀγαγεννή.

Utile autem est quarto considerare, cur Fili-

us Dei *Verbum* appelletur? Respectu gemino

id fieri, unanimiter Theologi statuunt: primò

quidem καὶ ἔσω, *ad intra*, respectu Patris æterni,

quia ἐκ τῆς οὐσίας προήλθε, ὡς περ ἐκ πηγῆς ὁλκός, juxta

Basilium, sup. cap. 1. Joh. sicut & Ecclesia canit:

Cordē natus ex Parentis, Alpha & Omega cognomina-

tus. Quemadmodum enim absque ulla passio-

ne & dolore cogitatio procedit à mente; ita quo-

que *generatio Filii à Patre est ἀπαθής, & doloris*

expers, secundum *Nazianzenum*, orat. 2. de Fi-

lio, fol. 164. quod & *Basilus* adducit, fol. 192.

Nec imbecillis est illa, quam itidem *S. Basilus*

profert, ratio, Filium Dei verbum vocari, quia

sit εἰκὼν τῆς γεννήσαντος, ὅλον ἐν ἑαυτῷ δεικνύς τὸν

γεννήσαντα, ἐδὲν ἐκείθεν ἀπομειρίσας, καὶ τέλει

ὑπάρχων καθ' ἑαυτὸν, ὡς ὁ ἡμέτερος λόγος ὅλην ὑμῶν

ἀπεικονίζει τὴν ἐννοιαν.

Minime autem per omnia eandem generatio-

nis Filii Dei à Patre rationem esse statuimus, quæ

est nostræ cogitationis à mente: Comparatio e-

nim ista fit καὶ non ἀπλῶς, & ὁλικῶς. Exempli

gratia, recte διατὸ συναφές comparatio instituitur:

Ut mens nostra non est absque λόγῳ, præsertim

ἐνδιάθετῳ nec λόγος absque mente: sic nec Pa-

ter est sine Filio, nec Filius sine Patre. E contra

mens nostra & mentis nostræ conceptus diffe-

runt, ut subjectum & accidens: Talis differentia

in generatione divina non admittitur: Filius Dei

enim non est λόγος accidentalis, ut humanus, sed

potius substantialis, & per se subsistens: de quo

rectè Propheticum illud enunciatur: *Generatio-*

nem ejus quis enarrabit, Esa. 53. v. 8. Huc pertinet

luculentum illud discrimen, quod inter λόγον, seu

verbum Dei ὑποστατικόν, & inter verbum nostrum

reperitur. Οὗτος ὁ λόγος enim τῷ Θεῷ, uti in nostro tex-

tu vocatur est λόγος per se, in propria subsistens

ὑποστάσις: Talis non, est λόγος noster, sed in aere,

tanquam accidens in subjecto. Οὗτος ὁ λόγος Ἰᾷ Θεῷ ο-

mnis principii & finis expers est: in principio e-

nim non demum fiebat, sed erat ὁ λόγος, Johan.

1. v. 1. & egressus ejus à diebus est æternitatis, Mich.

5. v. 2. Nostrium verbum suum habet principium,

suumque finem. Οὗτος ὁ λόγος Ἰᾷ Θεῷ, vel Filius Dei, est

Patri συναΐδι, & coæternus, quem hodie, hoc

est, ab æterno genuit, Psal. 2. v. 7. Noster λόγος

longo intervallo sequitur nostram generationem

& ortum. Οὗτος ὁ λόγος Ἰᾷ Θεῷ Patri est ὁμοούσιος, quem-

admodum ipse affirmat: *Ego & Pater unum su-*

mus, Joh. 10. v. 30. quæ verba sancti Patres ὁμο-

θυμαδὸν de ὁμοουσία Patris & Filii intellexerunt:

Noiter autem λόγος non est nobis consubstan-

tialis, nec ulla ejus potest asseri generatio substan-

tialis. Præterea ὁ λόγος Ἰᾷ Θεῷ ὑποστατικῶς ita

comparatus est, ut *semper sit in Patre, & Pater in*

ipso, Joh. 14. vers. 11. Verbum autem nostrum

non semper nobis immanet, sed ad exteriora

progreditur, & foras effertur. Οὗτος ὁ λόγος Ἰᾷ Θεῷ ni-

hil non habet, quod Pater habet, Joh. 16. vers.

15. Πάντα ὅσα, omnia quæcumq̃, habet Pater, mea

sunt: num vero oris nostri λόγος quæ mentis no-

stræ sunt habere, quis affirmaverit?

Cæterum, ὁ λόγος quoque dicitur Filius Dei,

καὶ ἔσω, *ad extra*, quoad creaturas, adeoque λό-

γος est προφορικός, hoc est, interpret, & præco-

voluntatis Paternæ. Quemadmodum enim per

verbum & sermonem animi sensa aliis commu-

nicamus; ita & Pater, per Filium, & in Filio,

suam nobis voluntatem revelavit, Joh. 1. v. 18.

Deum nemo vidit unquam: Unigenitus Filius, qui

est in sinu Patris, revelavit nobis. Hic est, per

quem novissime omnium locutus est nobis Deus,

Hebr. 1. v. 2. quam ob causam nonnulli Filium

Dei vocarunt λόγον ἐξαγγελικόν, κήρυκα ἐξαγγελι-

κόν, ἐναγγελιστήν, καὶ ἐρμηνεῖαν τῶν μεγάλων βιβλίων

τῶν ἱερῶν. Videantur *Athanasius* orat. contr. idola

fol. 32. *Epiphanius* Hæresi. 73. fol. 385. *Lactantius*

lib. 4. cap. 8. *Gregorius Nazianzenus* orat. 2. de

Filio Dei, fol. 164. *Augustinus* de Fide, & symb.

cap. 3. *Ignatius* Epist. ad *Magnesianos*, & alii. Fusè

tractavit convenientiam & differentiam Ἰᾷ λόγος

divini & humani, *Sebastianus Barradius* tom. 1. Fide &

Hærmotie, lib. 4. cap. 2. fol. 133. 124. & seqq.

Accurata verò opera est danda, ne hoc nomi-

ne Hæretici nobis imponant, vel divinitatem

Christi labefactent. Refert *Theophylactus*, Por-

phyrium gentilem sic sophisticatum esse: *Si Fi-*

lius Dei verbum est, vel est pronuntiativum, vel

mentale; verum neq̃, hoc est, neq̃ illud. Ergo neq̃

verbum est. Ad quod argumentum sic respondet

Theophylactus: Solutum prius est sophisma hoc, qui

dicimus, quod *mentale* & pronuntiativum verbum

est de his, quæ apud nos de naturalibus dicuntur: de

eo autem, quod supra naturam est, nihil tale: Ve-

runtamen & hoc dicendum: siquidem nomen verbi

dignum esset Deo, & proprie de illo ac substantialiter

diceretur, heberet nūq̃, locum gentilis dubitatio: At

neq̃, nullum aliud proprium nomen quis invenerit

dignum Deo, neq̃, verbum ipsum substantialiter, &

proprie est nomen Unigeniti, sed tantum manife-

stat, absq̃, affectione natum de Patre Filium, quem-

admodum verbum de mente, & quod Filius pater-

ne voluntatis sit nuntius. Et proinde ὁ miser quid

vellicas nomen? Nam cum dicitur Pater, & Filius,

& Spiritus, ad materialia laberis, & carnales fin-

gis Patres, & Filios, & Spiritum aerium, meridio-

nalem forte, vel septentrionalem, vel alium exci-

tantem tempestatem. Hæc *Theophylactus*, haud ob-

scure innuens, nomen Ἰᾷ λόγος esse Metaphori-

cum, & ἀνθρώποπαθὸς Filio Dei assignari. *Hilar.*

in lib. de Synodus Hæreticorum quorundam me-

minit, qui ideo Christum dici verbum statuerunt,

quod quasi sermo sit ex ore loquentis prodiens,

ut λόγος Deo Patri istiusmodi sit verbum, cuius-

modi per insitam nobis loquendi naturam verbū

ore profertur in vocem. Recte autem anathema-

te hæc ipsa hæresis apud eundem *Hilariū* feri-

tur: *Si quis insitum & prolative verbum Dei*

Fili.

Joh. 10. 30.

5.

10b. 14. 11.

6.

10b. 16. 15.

2.

Ad extra,

rationes of-

ficii.

10b. 1. 18.

Hebr. 1. 2.

Athanas. ora-

cont. idola

Epiph. ha-

ref. 73.

Lactant. Lactant. 1. 4

2. de cap. 8.

Greg. Naz.

orat. 2. de

Filio Dei.

August. de

Fide &

symb. c. 3.

Ignatius Ep.

ad Magn.

Sebast. Bar-

radus tom.

1. Harm. 1.

4. c. 2.

Abusus no-

minis λόγος

inimpu-

guanda.

Christi Dei-

tate Theo-

phylact.

1. 10b.

Hilarius in

1. de Syn.

Epiph. ha. refi 73. *Chryf. hom. 3. in Ioh.* *Solutium ex nomine λόγος.* *vsus nomi- nis λόγος.* *Ioh. 14, 23.* *Alf. Salm. Tom. 2 tra. 3. de prima Ioh. senten- tia.* *an Erasmi λόγος recte reddi- derit per sermonem.* *Hebr. 4, 12.* *Ioh. 12, 48.* *Aug. tract. 54. in Ioh.* *Ioh. 17, 17.* *Psal. 147, 15.* *Filium dicat, anathemasis. De Paulo Samosate- no & Marcello scribit Epiphanius, quod itidem prætenu nominis huius Christum non amplius Filium Dei, sed tantum verbum ex ore Patris pro- latum agnoscere voluerint. Sed recte Divus Chrysostomus homil. 3. in Johannem: Cum ver- bum audis, noli quæso iis acquiescere, qui dicunt, id verbum esse, quod ore profertur, aut simpliciter verbum: Multa enim Dei sunt verba, & quæ An- geli faciunt; nullum tamen eorum Deus est: Sed & Prophetia & præcepta, verba dicuntur: Hoc au- tem verbum, scilicet divinum, substantia quadam est in persona, ex ipso Patre sine passione prove- niens.*

Nos missos facimus omnes Fanaticos, Deita- tatem Domini nostri Jesu Christi allatantes, & ex nomine, ἡ λόγος τῆς θεῆς animis nostris solatium hoc infigimus, servatorem nostrum verè Verbum Dei Patris esse, quod adventu suo in carnem, cruenta passione, sanguinis copiosâ effusione, quod concionibus suavissimis, quod officio to- to, Sacerdotali, Regio, & Prophetico, nihil al- liud sonat, quàm immensam & inexhaustam di- lectionem Dei Patris erga nos. Hoc ergo ver- bum sonet semper in auribus & cordibus no- stris: Hoc Verbum exosculemur & veneremur devotissimè. Si maxime ministerio verbi divi- ni publico privamur; quod, proh dolor! pas- sim locorum jam fit; nemo tamen quicumque il- le sit, immò ne ipsæ portæ inferorum eradica- bunt ex cordibus nostris substantiale verbum Dei: Nemo illum evellet, cuius nomen est Verbum Dei, qui Filius ipse est Dei cum Patre & Spiritu sancto mansionem apud nos faciens, Joh.

4. v. 3. Coronidis loco notetur, Alfonsi Salmeronis, Jesuitæ Hispani, nimia ἀγρίβεια, qui opersè to- mo 2. tract. 3. de prima Johannis sententia, fol. 16. 17. & seqq. Versionem Erasmi Roterodami refellit, quod voculam λόγος sermonem, & non verbum reddidit. Nectamen negare audet, in ipsis Bibliis, Pontificali autoritate canonizatis, voculam, λόγος, verti per vocem Sermo: Ex- emplum gratia, Hebr. 4. vers. 12. Vivus est Dei Ser- mo & efficax, & penetrabilior omni gladio an- ticipi. Hunc locum de Christo intelligendum es- se, Salmeron ipse agnoscit: immò & alia loca adducit, Joh. 12. vers. 48. Sermo, quem loquutus sum, ille iudicabit eum in novissimo die: super quæ verba adducit expositionem B. Augustini tract. 54. in Johan. Satis manifestavit, se ipsum iudica- turum in novissimo die, se ipsum quippe locutus est, annuntiavit, se ipsum januam posuit, qua Pastor oves intraret. Rursus Joh. 17. v. 17. Sanctifica eos in veritate: Sermo tuus veritas est. De Christo crucifixo, qui græce λόγος dicitur, quo omnes san- ctificamur, Augustinus exponit, tractat. 108. in Joh. Rursus, quod David ait: Velociter currer ser- mo ejus, apte de Filio Dei intelligi potest. Hæc Sal- meron fol. 18. Si ergo Autori versionis vulgatæ, & in Ecclesia Romana per Tridentinum Consili- um Canonizatæ, licuit, voculam λόγος, quando de Christo sonat, per vocem sermo reddere, quidni licuerit id & Erasmo Roterodamo? Et cur Erasmus hoc nomine jam vapulet, quem ta- men Leo Pontifex Romanus ob versionem Novi Testamenti, in qua vulgata illa frequentissime corrigitur & rejicitur, tantopere laudavit, im- mo benedictionem Apostolicam ei præcatus fuit,

cum annexa adhortatione gravissima, ut publi- cæ utilitati studere pergat, seduloque in vigilet, quo tam sanctum opus in lucem exeat: Nimi- rum sic Cadmæi fratres inter se prælia miscent.

Tertullianus, Cyprianus, Ambrosius, Hilarius, Hieronymus, Lactantius, & alii itidem de Christo scripserunt: In principio erat sermo. Notus quo- que est hymnus Prudentii:
Ades Pater supreme,
Quem nemo vidit unquam,
Patriq; sermo Christe,
Et Spiritus Benigne.

Thomam de Aquino, Hugonem Cardinalem, Glos- sam ordinariam, Bedam, Remigium, & Anshel- mum, idem facere, Erasmus in suis Annotatio- nibus fol. 219. testatur. Annuit & Barradius fol. 136. ubi præter adductos scriptores veteres Ec- clesiasticos, Theodoretum & Theophylactum alle- gat; nec non ex Agendis publicis Ecclesie Romana, cum in celebratione octavæ post Epiphaniam sic dicunt: Omnipotens Sermo tuus à regalibus sedi- bus venit, Ex mero igitur altercandi pruritu Sal- meron versionem hanc impugnat. Cumque Era- smus, partim in Apologia peculiari, partim in an- notationibus egregie convitiatoribus & cavilla- toribus responderit, idcirco labore ulteriore su- perledemus:

Unicum istud adhuc addentes, Barradium, Tom. 1. lib. 4. cap. 3. quæstionem movere, an verbum divinum Philosophis notum fuerit? occa- sionem arripiendo ex Lactantio, qui lib. 4. de sa- pientia cap. 9. sic scribit: Hunc sermonem, id est, verbum divinum, nec Philosophi quidem ignorave- runt; Si quidem Zenon natura dispositorum, atq; opificem universitatis λόγος predicat, quem & fa- tum & necessitatem rerum, & animum fovis nun- cupat. Nam Trismegistus, qui veritatem penè uni- versam, nescio quomodo, investigavit, virtutem, majestatemq; verbi sæpe descripsit. Hæc Lactant. Al- legatur ibid. ex August. in l. de 5. her. c. 3. quod Mercur. librum scripserit, λόγος ἡλειος appella- tum: quod Augustinus lib. 7. conf. c. 9. Platonicis notum fuisse divinum λόγος statuerit. Sed rectè contradicit Barradius fol. 138. & Philosophis, ut Philosophis ex libro naturæ verbum divinum, vel ἡ λόγος τῆς θεῆς ignotum fuisse, apposite & congruè ostendit, addito ἐκ περὶ φυσικῆς hoc respon- so: Si habuerint Philosophi cognitionem verbi, vel ex peculiari Dei illustratione, vel ex doctrina ma- jorum, Hebræorum, vel Egyptiorum, vel Sybilla- rum, vel deniq; Daemonum nactus eam esse: Nam quod Daemonibus notissimum sit verbum divinum, ex oraculo Serapidis, quod Daemon reddebat, patere: Principio Deus est, tum sermo, & Spiritus istis Additur: æque va hæc sunt, & tendentia in unum.

Dissentit à Barradio Salmeron, Tom. 2. fol. 21. & 22. contendens Filium Dei sub hac voce λόγος vel verbum, Philosophis gentilibus notum fuisse: quod quàm falsum, & tanto Scriptore indi- gnum sit asserere, vel pueri nostri decennes no- verunt. Ipse Christus Jesus diserte dixit, cœle- stem Patrem mysterium Evangelii abscondisse à sapientibus, Matth. 11. vers. 25. Ecquis verò do- bitet, cognitionem Christi, vel ἡ λόγος τῆς θεῆς ad mysterium Evangelii quoque referendum es- se? Tibi O Domine Jesu Christe, verbum substantia- le Patris cœlestis pro revelationis merito sit laus, ho- nor, & gloria in secula seculorum, Amen!

Tertullian.
Cyprian.
Ambros.
Hilar.
Hieron.
Lactant.
Prudent.

Thom. de Aquino.
Hugo Card.
Glossa ordi- naria.
Beda.
Remigius.
Anshelm.
Erasmus in annotat.
Barradius.
Theodor.
Theophyl.
Agenda.
publ. Eccle- siæ Roma- na.

Barradius.
tom. 1. l. 4. c. 3.
An verbum divinum Philosophis notum fue- rit?
Lactant. l. 4. de sapi- ent. c. 9.

Salmeron. tom. 2.

Matt. 11. 25.

10. Doct.

De non me-
tuenda ho-
stium Eccle-
siae potētia,

X. Formidabili & numeroso suo exercitu Anti-Christus Romanus mirifice superbit, metumque & terrorem panicum quasi afflictissimæ Christi Ecclesiæ injicit, non secus ac olim Sennacheribus, Rex Assyriorum, per Rabascen populo Dei insultavit; sic exclamans: *quomodo sustinebis faciem judicis unius loci, ex servis Domini mei minoribus? Numquid ad Dominum tuum, & ad te, misit me Dominus, ut loquerer omnia verba ista? & non potius ad viros, qui sedent in muro, ut comedant stercora sua, & bibant urinam pedum suorum vobiscum. Quis est ex omnibus Diis terrarum istarum, qui eruerit terram suam de manu mea, ut eruat Dominus Jerusalem de manu mea,*

Esa. 36, 9, 12

20.

Psal. 20, 8.

Esa. 36. v. 12. 20. nimirum confidere solent hostes in curribus & equis suis, Psal. 20. v. 8. quemadmodum Pharaon indubie speravit, numerosissimo suo exercitu se Israelitas deleturum & extirpaturum: *junxerat enim currum, & omnem populum secum assumpserat, tuleratque sexcentos currus electos, & quicquid in Aegypto currum fuit, & Duces totius exercitus, ad quorum omnium conspectum filii Israel valde timuerunt,* Exod. 14. v. 6.

Exod. 14, 6.

9. 10.

7. 10. Ejusmodi exercitus hostiles sæpius populum Dei miris modis in summas angustias conjecerunt, insurgentibus videlicet Midianitis, Cananeis, Hethitis, Phereitis, Jebusitis, Amalecitis, Philistæis, Assyriis, & innumeris aliis: id quod & hodie fieri experimur, ubi tantissimi educuntur adversus Evangelicos exercitus, quantos intra centum annos nemo meminit.

Ecquid verò agimus, quod ab hisce titiombus adeo nobis metuemus? Atutionibus, inquam: sic enim, vel cauda titionum fumigantium ejusmodi homines vocantur, Esa. 7. v. 4. *Noli timere à duobus caudis titionum fumigantium: inquit Dominus: Reges Syriæ & Israel assimilans duabus caudis, seu titionum extremitatibus, qui igne extracti vehementer quidem fumigant, & fumigatione sua molestiam creant; mox autem extinguuntur, & omnipotentia urendi destituuntur.* Habet sua quoque ἑρμῆς καὶ ἰσχυρὸς Dominus, & vel unico percussore Angelo omne primogenitum in terra Aegypti, à primogenito Pharaonis, qui in solio ejus sedebat, usque ad primogenitum captivæ, quæ erat in carcere, & omne

Exod. 12, 29

2. Reg. 19, 25

Esa. 37, 36.

Psal. 24, 8.

Esa. 6, 4.

primogenitum jumentorum percutere potest, Exod. 12. v. 29. Unico Angelo antehac 185000. Assyrios una nocte trucidavit, 2. Reg. 19. v. 25. Esa. 37. v. 36. Fecit hoc Dominus fortis & potens, Dominus potens in pralio, Psal. 24. v. 8. Fecit hoc Dominus Exercituum, Dominus Deus Zebaoth, Esa. 6. v. 4. quo nomine centies Dominus Deus noster appellatur. Si ergo Dominus est exercituum, utique & exercitibus hostium dominatur, utpote, de quo Psaltes ait, quod *dominetur in medio inimicorum suorum,* Psal. 110. vers. 2. Si exercitus habet in cælis, immò πλῆθὺς ἑρμῆς καὶ ἰσχυρὸς Dominus, Luc. 2. v. 13. & Mahanaim, vel castra, Gen. 32. vers. 2. num tam abjectis animis erimus, ut ad ronchos & strepitus bellicos hostium protinus concidamus? Minime omnium; Absit à nobis hæc desperatio: Memores potius simus comminationum gravissimarum, quas adversus superbos Dominus Deus Zebaoth promulgavit: *Divitia tue, & thesauri tui, qui erant in tecum universa multitudiue tuæ, quæ est in medio tui, cadent in corde maris, in die ruinae tue,* Ezech.

Psal. 110, 2.

Luc. 2, 13.

Gen. 32, 2.

27. vers. 27. Nec obliviscamur lætæ illius noctis, quam suæ promisit Dominus Ecclesiæ, 27. inquit: *Elevare, Elevare, consurge Jerusalem, quæ bibisti de manu Domini calicem iræ ejus, usque ad fundum calicis soporis bibisti, & potasti usque ad faeces: Non est qui sustentat eam, ex omnibus filiis, quos genuit, & non est, qui apprehendat manum ejus, ex omnibus filiis, quos enutrivit: Duo sunt, quæ occurrerunt tibi, quis contristabitur super te? Vastitas, & contritio, & fames, & gladius: Quis consolabitur te? Filii tui projecti sunt, dormierunt in capite omnium viarum, sicut oryx illaqueatus, pleni indignatione Domini, increpatione Dei tui. Idcirco audi hoc paupercula & ebria, non à vino: Hec dicit Dominator tuus Dominus & Deus tuus, qui pugnavit pro populo suo: Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundum calicis indignationis meæ non adjectet, ut bibas illum ultra: Et ponam illum in manu eorum, qui te humiliaverunt, & dixerunt anime tuæ, incurvare, ut transeamus: & posuisti, ut terram corpus tuum, & quasi viam transeuntibus,* Esa. 51. v. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. Paravit Dominus brachium suum sanctum, in oculis omnium gentium, & videbunt omnes fines terræ salutare Domini Dei nostri. Esa. 52. v. 10. Neque enim frustra exercituum suum habet in cælis: O Domine Iesu, Dux exercituum, mitte de cælo copiam tuam angelicam militiam: castra metari fac eam circa nos: jube ut Anti-Christum Romanum, non secus ac Pharaonem Aegyptium, cum toto exercitu suo, funditus perdant & deleant. Amen, Amen! exaudi nos Domine Iesu, Amen!

XI. De exercitu cælesti non sine causâ refer-
tur, quod secuti sint Ducem, inequis albis, & vestibus fuerint byssino albo & mundo v. 14. nimirum ad ostendendam lætitiā ipsorum, & ad innuendam certitudinem victoriæ ac triumphi. Supra conspecti sunt capilli Ducis albi, tanquam alba lana, Apoc. 1. v. 14. & promissa fuit vincentibus alba vestis, Apoc. 3. v. 4. 5. Fideles quoque stolis albis amicti fuerunt, Apoc. 7. v. 9. 13. & ipsi Angeli albis vestibus induti apparuerunt, Joh. 20. v. 12. Actor. 1. v. 10. Dubium proinde non est, album colorem singulare aliquid in se continere. Apud Spartanos quidem constitutum erat, ut rege defuncto equites, obitum regis enunciantes, cursitarent, fœminæque crinibus passis, & libero conquestu, tinnitu ollas pulsarent aneas, & quæ mulieres proxima affinitate attinebant regem, in veste candida funus celebrarent, referente Plutarcho, probl. 25. Nasamones quoque defunctos candidis vestibus induere consueverunt, teste Herodoto in Melpomene. Sed & Græcis usurparum fuit, cadaver alba veste ornare, Plutarcho in Arat. Lucian. in libello de luctu. Nec in Germania aliter observatur, quam ut defuncti albo indusio novo, quod Sterbe-Rittel vulgo vocatur, loculo imponantur, & à mulieribus peplis albis, iisque longioribus lugeantur. Hic autem in nostro textu Apocalyptrico λευκός color non est indicium tristitiæ, vel luctus, sed lætitiæ ac triumphi. Romanis enim non nisi togâ candida indutis ludi triumphales spectabantur, juxta Ovidium, lib. 10. Metamorph. & Plutarcho in Emilio: Alba quoque erant vestes ipsorum castrenses, uti testantur Trebellius Pollio, Vegetius & alii. Nolumus jam copiose persequi, vestes albas manumissionis in signum apud Romanos fuisse, uti ex Artemidoro, & Tertulliano apparet. Multa quoque habent de vestibus albis & puris, rursus.

Ezech. 27,

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

27.

Tertullian. Calius Rhodigijs, Calcagninus, Mamertinus & alii:
Calius Rhodigijs. Videatur quoque *Iustus Lipsius* Elect. lib. 1. cap.
Calcagnin. 13. qui ait: Colorem album latitia esse proprium:
Mamertin. Et *Johannes Guilielmus Stuckius, Convivialium*
Iust Lipsius Antiquitatum lib. 2. fol. 237. 238. & seqq. ubi
Elect. l. 1. c. ex Sacra Scriptura diligenter allegat testimonia,
 de vestibus albis Christi, Angelorum & Beatorum
 13. agentia, & sub finem cap. 26. sic scribit:

Iob. Guilh. Stuckius
conv. An-
tiq. l. 2 de
vestibus al-
bis.
 Verum quoniam multa de candida vestis usu,
 dignitate, significationeque mystica dicta sunt, de quo
 etiam *Clementem Alexandrinum* *Padagog. lib. 3.*
cap. 10. legere poteris: Consideranda etiam nobis
 videtur ratio, cur vestibus illis tantum à veteribus
 tributum fuerit: Ea peti potest ab ipsius coloris al-
 bi siue candidi vi atque natura. Nam cum is color,
 secundum *Plutarchum, Problem. 26.* maxime sit
 naturalis, simplex, purus, sincerus, lucidus atque per-
 spicuus, ut qui lucis plurimum habet, (unde *λευκόν*
 album mihi *ὑπὸ τοῦ λευκοῦ*, id est, videndo, videtur
 dictum (mirum profecto non est, illo (uti etiam
 lumine, cui maxime est affinis atque cognatus) cum
 mores ingenuos, puros ac simplices, tum latitiam,
 libertatem, victoriam, felicem denique, quemvis
 rerum statum atque conditionem, in profanis sacris-
 que literis significari, ac proinde vestes aliasque res,
 colore illo imbutas, in tanto fuisse apud veteres pre-
 tium & honore. Album, inquit *Pterius, in Hiero-*
glyph. est prima veluti materia quadam, in quam
 colores, quotquot volueris, perinde ac in universa-
 lem illam, possis omnes species inducere. Hinc ad Dei
 cultum alba plurimum indumenta, omnium penè
 nationum consensu, adhiberi solent, semperque albus
 color sacris accommodari. Atque ideo ait *Persius.*
Quamvis albata rogarit. Sed quid indigemus
Persio, si Servatoris nostri indumenta, cum gloriam
suam vellet discipulus patefacere, alba sicut nix ap-
paruerit? Apud *Cicer. 2. de Legibus:* Color al-
 bus precipue decorus Deo est, tum in ceteris, tum
 maxime in textili: Et nostra pietas canit, ut line-
 as easque purissimas induiti tunicas, sacra Deo canere-
 mus. *Plato* similiter colorem album vult latitia
 esse proprium atque decorum. Hinc veteres, teste
Platone & Plutarcho, niveo splendore spectabiles
ut Deorum venerabantur filios. Cel. lib. 24. cap.
26. Album porro & candidum pro bono, ut atrum
 & nigrum pro malo, passim accipitur. *Juvenal. Sa-*
tyr. 3.

Maneant, qui nigrum in candida vertunt:
 Id est, vitium in virtutem, virtutem in vitium, qui
 secundum *Terentium in Phorm.* recta prava faci-
 unt; secundum *Isaiam, bonum malum, dulce ama-*
rum, & contra dicunt Persius:

Per me equidem sint omnia protenus alba,
 id est bona, *Ovidius:*

Candida de nigris, & de candentibus atra.
Horatius:

Hic niger est, hunc tu Romane caveto.

Candidus sermo *λευκὸς λόγος*, id est, perspicuus &
φωὴ λευκή, vox candida, qua facile hominum an-
 res penetrat, & *λευκώτερον εἰπεῖν* rem clarius expli-
 care. Sic apud *Senecam Asinius Pollio* Albuti sen-
 tentias albas appellavit, quod essent aperta. *Erasm.*
in Adag. Avis alba, pro re nova, & auspiciata. Ci-
ceroni Epist. Famil. lib. 7. Sic alba gallina filius *Ju-*
venali, hoc est, feliciter natus, (cui contrarium a-
pud eundem: Nati infelicibus ovis:) quia Latini
 leta & auspiciata, alba vocant, ut contra in auspiciata,
 nigra & atra, *Erasm. in Adag. Cic. Nec minus ni-*

ger, inquit, nec minus confidens, quam ille: *Pro Ca-*
cinna, de teste Sexto Clodio. Horat. inferm.

Sani an creta, aut carbone notandi. ----

Quem imitatur *Persius in 5. satyr.*

Quaeque sequenda forent, & qua vitanda vicissim:

Ille prius creta, mox hac carbone notasti.

Sic candido calculo, lapillo aut creta; aut contra,
 nigro lapillo notare, de quibus *Erasmus in suis Ada-*
gis. Dies albus, & alba faba, itidem. Albi calculi
absolutorii, nigri damnatorii, in proverb. λευκὸν ἰν-
φὸν προδεῖναι id est, album calculum addere, id
 est, approbare. Novit, quid album, quid nigrum, id
 est, recti praviq; discrimen. Vultu mutabilis albus &
 ater, id est, & bonus & malus est, *Horat. in extrem.*
Epist. candidum pauperis ingenium, idem ode 2.
epod. sic passim candor, pro integritate animi, & can-
didus homo, pro sincero & ingenuo usurpatur. Py-
thagor. ajebat, id quod esset colore candido, ad boni
naturam; quod colore atro, ad naturam mali per-
tinere, ut Erasmus annotat in proverb. illa: Creta
notare, id est, approbare; Carbone notare, id est,
damnare. Huc usque Stuckius.

Gratulemur ergo nobis, o Christiani, nos bys-
 sino albo & mundo innocentiae Christi hic, &
 gloriae ejusdem illic ornari ac vestiri. Haec sunt
 vestimenta salutis, & indumentum justitiae, quo
 circumdamur à Domino, veluti sponsa ornata
 monilibus suis, *Esa. 61. vers. 10. Tibi vero, O Do-*
mine Iesu Christe, flexis genibus humilimas gratias
agimus, quod byssino albo tuae sanctitatis nos ornas,
quod vestibus mundis & candidis nuditatem no-
stram tegis, quod equis albis spectatores triumphum
tui nos facis: Tolle Domine Iesu de nobis vestem pul-
latam, qua hactenus miseras nostras deploravimus:
Tolle cilicia & cineres, quibus in squalore crucis &
persecutionis atrocissimae obruti fuimus: Condice
sacros mæroris nostri, & circumda nos albis latitia
vestibus, Psal. 30. v. 12. Sic cantabit tibi gloria no-
stra, & in eternum confitebimur tibi, Hallelujah!
Hallelujah!

Esa. 61, 10.

Psal. 30, 12.

XII. Quae de gladio acuto, ex ore Christi pro-
 cedente, & gentes percutiente; quae de virga ferrea
 Christi gentes regente, quae de calcatione torcularis
 vini furoris, & ira Dei omnipotentis, v. 15. habentur,
 ea omnia in Commentariis nostris prioribus
 fusè tractavimus: quemadmodum & nomen *Re-*
gis Regum, & Domini Dominantium, de quo a-
gitur v. 16. hujus cap. in explicatione capitis deci-
mi septimi, v. 14. penitus consideravimus: Id-
circo opus non esset, plura hic addere. Quan-
doquidem verò Spiritui Sancto placuit, semel
atque iterum talia proferre, idcirco nec nos tæ-
debit, ulteriori meditationi non nihil vacare, &
de quibusdam membris ea differere, quae in prio-
ribus Tomis nondum dicta fuerunt.

12. Doct. De effica- cia verbi divini.

Apo. 17, 14.

Initio igitur, dum verbum Dei gladius acutus
 ex ore Christi prodiens vocatur, manifestissime
 verbo divino virtus & *δύναμις* divina attribuitur.
 Nequaquam autem per verbum Dei nuda intel-
 ligimus elementa, vel nudas literas & apices, aut
 nudum externum sonum; sed quatenus ens est
 concretum, vel complexum, hoc est, quatenus
 non tantum literis descriptum extat, aut prædi-
 catum sonat, sed & quatenus sensum ac mentem
 Dei in se continet, omnesque consilium ejus exponit
 & proponit. Neque enim Deus solos apices lit-
 terarum revelavit, aut Prophetae & Apostoli tan-
 tum verba nuda absque sensu & mente Dei, audi-
 verunt & prædicarunt, sed talia verba, quae com-
 ple-

Quid per Verbum Dei proprie innatur.

Act. 20, 27. plectebantur omne consilium Dei, Act. 20. v. 27. quæ patefaciebant mysterium à seculis ignotum
 Rom. 16, 25. & tacitum, Rom. 16. v. 25. & 26. Unde B. Hieronymus sup. 1. cap. Epist. ad Galat. rectè scripsit:
 Hieron. sup. 1. c. Ep. ad Gal. Ne putemus in verbis scripturarum esse Evangelium, sed in sensu, non in verborum foliis, sed in radice rationis. Hoc respectu Evangelium rectè dicitur æternum, Apoc. 14. v. 6. non, quod ab æterno sit verbis externis conscriptum vel prædicatum; sed quia in se continet, nobisque exponit æternum Dei de nostra salute decretum, Eph. 1. v. 5. Hoc illud est mysterium, quod per Spiritum suis Apostolis & Prophetis Deus revelavit, Eph. 3. v. 5.
 Eph. 3, 5. Probe autem notetur, verbum Dei comparari gladio acuto, & gentes percutienti: Unde ἐξ ἀράκης & necessario sequitur: Verbum Dei non esse mortuam & inefficacem literam, sed habere in se insignem, immo divinam potentiam illuminandi, convertendi, & salvandi homines, nec valere hanc potentiam tantum in usu, quando legitur vel auditur, sed & ante usum, quemadmodum gladius acutus in se potentiam habet ferendi, secandi, vulnerandi, percutiendi, necandi; alioquin gladio non possent homines feriri, secari, vulnerari, percuti, necari. Hinc verbum Dei celebratur illuminare oculos nostros, Psal. 19. v. 9. & lucerna esse pedibus nostris, lumenq; in semitis nostris, Psal. 119. v. 105. Christus quoque diserte ait de verbis suis, quod sint Spiritus & vita, Joh. 6. v. 63. sic Petrus etiam verba Christi vocat, Joh. 6. v. 68. & Angelus, Act. 5. v. 19. nec non Apostoli, Paulus, Phil. 2. v. 16. Petrus, 1. Petr. 1. v. 23. quia nimirum verbum Dei vim vivificandi in se continet: quæ de re Author imperfecti operis in Matth. hom. 46. pulchrè scribit: Omnia verba divina viva sunt, quoniam in sensibus suis habent positam veritatem Dei, quasi sanguinem in venis inclusum: & IDEO VIVIFICANT AUDIENTEM. Nec latet pios, verbo Dei in scriptura sacra attribui potentiam regenerandi, tanquam semini incorruptibili, 1. Petr. 1. v. 23. fidem excitandi, Rom. 10. v. 14. Animam pascendi & nutriendi, Deut. 8. v. 3. Matth. 4. v. 4. eandem reficiendi, Psal. 19. v. 8. Psal. 23. v. 4. Psal. 119. v. 50. Diabolos expellendi, 2. Cor. 10. v. 4. Eph. 6. 17. immo prorsus salvandi, Act. 13. v. 26. Rom. 1. v. 16.
 1. Petr. 1, 23. Huc faciunt egregiæ similitudines, quibus Rom. 10, 14. virtus & potentia divina verbi eleganter illustratur. Comparari enim legimus illud semini fructum centuplum ferenti, Luc. 8. v. 8. 15. pretiose margarita, Matth. 13. v. 45. 46. cujus virtutem corroborativam quis ignorat? Aqua comparatur sitientes reficienti, Joh. 4. v. 14. Vino quoq; & oleo, Luc. 10. v. 34. quod utrumque ad sananda vulnera plurimum conducit. De potentia tonitruum nemo sanus dubitat, Psal. 29. v. 3. 4. Job. 26. v. ult. At qui & Verbum Dei tonitruum assimilatur, Psal. 68. v. 34. comparatur porro igni, qui vim consumendi, renovandi, conglutinandi habet, Deut. 33. v. 2. Jerem. 5. v. 14. Jerem. 23. v. 29. Jerem. 20. v. 9. Ita ignita certe sunt eloquia divina, ut & corda hominum ardenti reddant, Luc. 24. v. 32. Naturalis itaque proprietas verbi divini est, potentiam tam divinam in SE, IN SE, inquam, non à SE, vel EX SE habere. Suffragia librorum symbolicorum, & Patrum Antiquorum, in libro videantur, Hermanni Rhatmanni, Fanatici novelli, chartis à Theologis Electoralibus Saxonicis opposito, cap. 4. ubi magno numero

adducta reperientur: ibidem cap. 7. ex professo demonstravi, Verbum Dei scriptum, ante, & contra usum, hoc est, priusquam legatur, audiat, 7. vel consideretur, in se actu primo, virtutem divinam habere: capite autem octavo contraria Adversariorum argumenta solide refutavi: Firmiter proinde statuimus, quia ex ore Christi gladius verbi procedit, idcirco gladium hunc acumen suum, vel potentiam percutiendi divinam, in SE habere, & instrumentum percutiendi, non ἀργον, ἀβίωτον, vel ἀπνευστον, sed ἐνεργητικόν, & potentissimum esse, quod non objective, aut representative duntaxat, sed & ἐνεργητικῶς & ex natura sua, ἀποτελέσματα divina efficiat & perficiat.

Opponenda hæc sunt blasphemii Pontificiorum, qui non erubescunt, verbum Dei pro litera mortua, Thomas Stapleto, lib. 11. princ. fid. cap. 2. Thom. Stapleto l. 11. princ. fid. cap. 2. pro re inanimi, & muta, Ivellus in defens. Angl. pag. 521. pro atramento mortuo, Ludovicus Lateranensis, Romanus Canonicus, proclamare. Impia etiam vox est Caspari Schvuenkfeldii, epist. 90. scribentis, verbo externo nullam plane potentiam divinam competere, aut adscribi posse, immo crassissimum errorem esse, si quis doceat, prædicatum verbum potentiam Dei esse ad salutem: quod tamen Apostolus tot verbis asserit, Rom. 1. v. 16. Cum placuerit Deo, per stultam prædicationem salvos facere credentes, 1. Cor. 1. v. 21. similia emblemata apud Ulrichum Zwinglium, Johannem Oecolampadium, Martinum Bucerum, Theodorum Bezam, Johannem Iacobum Grynaum, Valentinum Weigelium, Faustum Socinum & novissime, apud Hermannum Rhatmannum, in magna copia reperiuntur. Nos autem Deo Ter. Opt. Max. gratias immortales, pro puritate doctrinæ, hac etiam in parte, agimus & tibi, Domine Iesu Christe, supplicamus, ut Spiritus sancti gratia ducti, verbi tui potentiam divinam & infinitam constanter agnoscamus, & ad promovendam nostram salutem æternam adhibeamus: O Iesu potentissime, exere gladium tuum potentissimum, vibra illum in malignantes Antichristicolos, percutite gentes, tibi tuoque verbo adversantes, Amen! Amen! Amen!

XIII. Altera vice cum Archidux noster, Iesus Christus, Rex Regum & Dominus Dominantium in Apocalypsi nostra celebretur, non abs re erit, nos quoque iterum augustissimum hunc titulum sub incudem meditationis revocare. Affectarunt hoc nomen (Rex Regum) Parthorum reges, quos Suetonius in Caligula c. 5. quoque sic appellat. Pharates enim Parthorum rex, ad Augustum scribens, regem se regum vocavit, teste Dion. in August. Quin & Iul. Capitolinus Saporem, Persarum regem, appellat regem regum, de quo etiam Marcellinus lib. 17. scribit, eum ad Constantium Imperatorem scripsisse, hoc titulo: Rex regum Sapor, particeps siderum, & Frater Solis ac Luna, Constantio, Fratri meo, salutem plurimam dico. Plutarchus præterea Tirganem Armeniorum regem in Lucullo regum regem vocat: Et in Cyrese pulchro hoc Epitaphium fuit repertum.

Cyrusego rex olim regum conditus hic sum. Sed & Cicero lib. 9. Epist. familiar. scribit: Agamemnoni regum regi fuit honestum, habere aliquem familiarem in consiliis capiendis, Nestorem. Insuper Simandrium, & Sesiستم Egyptiorum reges, se regum reges inscripsisse, Author est Diodorus Siculus, lib. 2. cap. 1. est Troes quoque regum reges dictos, Strabo

Strabo l. 12. testatur : videat Lector *Alexan-*
drum ab Alexandro lib. 11. *Genial. dierum* cap.
 28. & *Andream Tiraquellum*, commentantem,
 nec non *Johannem de Pineda*, Jesuitam, *super Jo-*
Andr. Ti- *bum*, cap. 1. v. 1. num. 17. fol. 7. Certissimum
 vaquel. 10b. autem est, non nisi καὶ ἡγεμονίας & abusive, ἡ δὲ ἀν-
 de Pineda ἡγεμονίαν regem regum appellari posse : Verum so-
 sup. 10b. c. 1. li, & unico nostro Regi Regum, Jesu Christo,
 1. nū. 17. f. 7. Vni Christo augustissimum hunc titulum competere : utpote,
 augustissi- qui infinitis parafangis omnes omnium populo-
 mus hic ti- rum & temporum reges antecellit, omnibusque
 tulus com- regibus, sub toto sole existentibus, præit, leges
 petit. præscribit, regna distribuit, periodos præfigit,
 frena injicit, capistris eos constringit, de sede pro-
 lubitu suo, & meritis ipsorum, destruit : seque u-
 num & solum summum ac invictissimum Regem
 Regum esse, re ipsa ostendit.

Ἀξιώματα. Eucleatius autem ἀξιώματα, & prærogativas
 & præroga- Regis Christi consideremus. Palmam Rex hic
 tiva Regis præripit cunctis sub sole regibus, qui unquam
 Christi. vel extiterunt, vel posthac existent, *Persona sua*
 Christus. singularitate. Recenseantur in quatuor Monar-
 Rex regū. chiis universi Imperatores & Reges, quid quæ-
 1. so fuerunt ? *Homines*, hoc est pulvis & cinis.
 ob persona singularitatem. Gen. 18. v. 27. *homines*, hoc est, *nihil vel vanitas*,
 Gen. 18. 26, Psal. 39. v. 6. *homines fuerunt*, hoc est, *heredes*
 Psal. 39. 7, serpentium, bestiarum & vermium, Syrac. 10. v.
 Syr. 16. 13. 13. *Rex autem Deus noster est laudatus in secula*,
 Rom. 9. 5. Rom. 9. v. 5. *est verus Iehovah*, Exod. 17. vers. 2.
 Exod. 17. 2. Num. 14. v. 22. *est Elohim*, Psal. 45. v. 7. 8. Psal.
 Num. 14. 22 47. v. 6. & *Elgibbor*, Ela. 9. v. 6. quasi dicatur
 Ps. 45. 7. 8. Christus per antomasiā, & καὶ ἑξοχὴν, *Deus o-*
 Psal. 47. 6. mnium fortissimus & potentissimus, seu *Potentia*
 Esa. 9. 6. ipsa. *Est Deus Excelsus*, Psal. 47. v. 3. *Dominus*
 Psal. 99. 2. *Magnus & excelsus super omnes populos*, Psal. 99.
 2. vers. 2.

Ob personæ sanitatē. Rex Regum Christus dicitur, ob personā suā
 sanitatē. *sanctitatem* : Quotquot enim Reges à condito
 mundo vixerunt, ii universi & singuli in pecca-
 tis & iniquitatibus concepti fuerunt, sicut rex Da-
 vid de se fatetur, Pl. 51. vers. 7. *Omnes gloria Dei*
 Psal. 51. 7. caruerunt, Rom. 3. v. 23. Christus Jesus verò san-
 Rom. 3. 23. ctus est sanctorum, Dan. 9. vers. 24. *est sanctum*
 Dan. 9. 24. illud, quod natum est de virgine, quod vocatur Fi-
 Luc. 1. 35. lius Dei, Luc. 1. v. 35. est ὁσιος, ἀνακτος, ἀμαρτω-
 Hebr. 7. 26 7ος, καὶ ἁγίου, ὁ δὲ τῶν ἀμαρτωλῶν, Hebr. 7. v.
 26. Tale quid nec Ahasverus, nec Alexander
 Magnus, nec David, aut Salomon, vel Josias,
 Josaphat, Ezechias, vel Constantinus Magnus,
 de se affirmare potuerunt.

3. Ob infinitā potestatem. Tertiò præcellit Rex noster reges omnes to-
 potestatem. tius mundi, infinita potestate : Ut Deus enim, o-
 Gen. 7. 1. mnipotens est ab æterno, Gen. 17. v. 1. Gen. 28.
 Gen. 28. 3. v. 3. Gen. 35. v. 11. Ut homini autem, in tempo-
 Gen. 35. 11. re data est omnis potestas in cælo & in terra, Matth.
 Matt. 28. 18 28. v. 18. ac proinde cumulate facere potest, super
 Eph. 3. 20. omne id, quod petimus, vel cogitamus, Eph. 3. v. 20.
 Si omnes vires suas universi reges terræ compor-
 tarent, non unicum tamen ex ministris suis à fe-
 bri aut paralyfi, aut cæcitate, aut alio morbo, libe-
 rare possent : quod rex ille Angliæ ultro con-
 fessus est, inquit : *Vocamur potentissimi reges,*
nec tamen vel minimam febriculam abigere vale-
lemus. E contra Rex Regum, Jesus Christus,
 quot ægros curavit ? quot cæcis visum, quot sur-
 dis auditum, quot ægrotis sanitatem, quot deni-
 que mortuis vitam restituit ? nec id vel herbis,
 vel lapidibus pretiosis, vel potionibus medica-
 tis, vel thermis, vel emplastris, vel aliis hujusmo-

di remediis, sed verbo suo omnipotente, aut ma-
 num impositione fecit : uti tota Evangelica Hi-
 storia testatur. Nonne Rex hic Regum omni-
 um potentissimus, & unus potentissimus meritò
 dicatur ?

Obtinet autem, quarto, titulum hunc summo
 etiam jure, ob regiminis sui regii peculiarissimam
 qualitatem : si enim cum aliorum regum regi-
 mine illud confertur, aliud planè, & diversissima
 ejus ratio ac forma esse deprehenditur : Exempli
 gratia : Regum terræ imperium, vel regimen est
 particulare, & limitatum, quod ad certa quædam
 regna & provincias se extendit : Hinc cogno-
 mina regum *Babylonicorum*, *Persarum*, *Græco-*
rum, *Romanorum*, *regum Iuda*, & *Israel*, *regum*
Moab, *Syria*, *Assur*, & similia ; Item regum
Germania, *Hungaria*, *Boemia*, *Dalmatia*, *Croa-*
tia, *Sclavonia*, *Hispania*, *Gallia*, *Dania*, *Suecia*, *Pol-*
onia, *Anglia*, *Norvegia*, *Hyberna*, &c. Inde sic
 dicti, quod singuli sua regna possideant, suisque
 regnis & provinciis imperent : Regum autem
 Rex, Dominus Jesus Christus, imperium habet
 universale, & œcumenicum : Domini enim hujus
 tota est terra, & omnis plenitudo ejus, Psal. 24. v. 1. Psal. 24. 1.
 data sunt ei gentes hereditatis, & termini terra pos-
 sessio Psal. 2. v. 8. *Omniaque subiecta sunt pedibus* Psal. 2. 8.
 ejus, Psal. 8. vers. 8. adeo quidem, ut nihil pror- Psal. 8. 8.
 fus exceptum sit, quod non subiectum esse cogatur,
 præter solum Deum, qui subiecti ei omnia, 1. Cor. 1. Cor. 15. 27
 15. v. 27. *Dominiatur à mari ad mare, & à flumi-*
ne usque ad terminos orbis terrarum : coram illo pro-
 cident *Æthiopes*, & inimici ejus terram lingunt, &
 adorabunt eum omnes reges, omnes gentes servient
 ei, Psal. 72. v. 8. 9. 11. Ps. 72. 8. 9.

Egregie latitudinem Regiminis Christi de-
 scripsit Tertullianus libro adversus Judæos, f. Tert. adv. Judæos, f. 14.
 141. Verba ejus sic habent : Si Salomon regnavit,
 sed in finibus Iuda tantum, Bersabee, usque Dan,
 termini regni ejus signantur : Si verò Babylonis &
 Parthis regnavit Darius, non habuit potestatem ul-
 terius, ultra fines regni sui, non habuit in omnibus
 gentibus potestatem : Si Egyptiis Pharaon, vel quis-
 que ei in hereditate successit, illic tantum potius est
 regni sui dominium : Si Nabuchodonosor, cum suis
 regulis ab Indā usque, Æthiopiam habuit regni sui
 terminos ; Si Alexander Macedo nunquam Asiam
 universam, & ceteras regiones, posteaquam device-
 rat, tenuit ; Si Germani, adhuc usque, limites transgre-
 di non sinuntur. Britannia intra oceani ambitum cō-
 cluse sunt : Maurorum gentes, & Getulorum barba-
 ries à Romanis obsidentur, ne regionum suarum fi-
 nes excedant Quid de Romanis dicam, qui de legio-
 num suarum praesidiis imperium muniunt, nec trans
 istas gentes porrigere vires Regni sui possunt ? Christi
 autem Regnum & nomen ubique porrigitur, ubique
 creditur, ab omnibus gentibus supra enumeratis co-
 litur, ubique regnat, ubique adoratur, omnibus ubique
 tribuitur equaliter. Hac Tertullian. Summa igitur
 eò redundat, Regem Christum esse omnium Re-
 gum, cujus regimen ad omnia regna & climata
 totius mundi se extendat. Quid ? quod nullus re-
 gum mari præcipere, & ἀντογαλογικῶς illud re-
 gere potest : Rex autem Regum, Jesus Chri-
 stus, ea potentiā valet, ut & mare ei obediat,
 Matth. 8. vers. 27. propterea & uno pede super
 terram, altero autem super mare stare dicitur, Apo. Apoc. 10. 5.
 10. vers. 5. Accedit huc, quod alii reges non im-
 perant in cælo, non imperant in inferno, quod
 ipsis non subiecti sunt Angeli, non Diaboli :
 De-

Dominus Iesus Christus autem sedet ad dextram Dei Patris in Coelestibus, super omnem Principatum ac potestatem & virtutem & Dominium, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc seculo,

Eph. 1, 20, 21. verum etiam in futuro. Eph. 1. v. 20. 21. Huic Regum Regi datum est nomen, quod est supra omne nomen, ut in nomine Iesu flectatur omne genu, coelestium, terrestrium, & inferorum, Phil. 2. v. 9.

Phil. 2, 9. 10. Iacob. 2, 19. Coram hoc Regum Rege contremiscunt etiam Diaboli, Iacob. 2. v. 19. adeoque dominium Regis Regum, Iesu Christi, agnoscere coguntur, ut ne quidem porcis, absque permisso Regum Regis, nocere valeant, Matth. 8. v. 31. conterere potest Christus

Matth. 8, 31. Iah. 14, 29. Ius Satanam (qui princeps mundi est, Joh. 14. v. 29.) sub pedibus nostris, Rom. 16. vers. 20. id est

Rom. 16, 20. Luc. 11, 23. regem enim est Satana, Luc. 11. v. 23. quod nullus regum terrae de se affirmaverit. Habet hic Regum Rex

Apoc. 1, 18. claves inferorum, & mortis, Apoc. 1. v. 18. quas nec Alexander Magnus, nec Constantinus Magnus, nec Carolus Magnus, habuerunt. Porro alii principes & reges uno tantum, & non pluribus in locis, simul & semel esse possunt. Hic

Eph. 4, 13. autem Regum Rex implet omnia, Eph. 4. v. 13. ubicunque etiam duo, vel tres, in nomine ipsius congregati sunt, in medio ille eorum est, Matth. 18. v.

Matth. 18, 20. Quid in regnis & provinciis fiat, vel committatur, reges ipsi met ignorant, sed ab aliis tantum resciscere id coguntur: Regum autem Rex noster

Ioh. 16, 30. est omniscius, Joh. 16. v. 30. intima hominis novit, Joh. 2. v. 25. omnia opera hominum scit,

Ioh. 2, 25. Apoc. 2. v. 2. 9. 13. 19. Apoc. 3. vers. 1. 8. 15. omnia sunt γυναικα & τετραχνηλισμυνα coram oculis eius,

Ap. 3, 1. 8. 15. Hebr. 4. v. 13. Regnant alii reges vi corporali & gladio, Rom. 13. v. 4. Noster Rex verbi sui sce-

Rom. 13, 4. pro, quod sceptrum virtutis eius vocatur, Psal. 110. v. 2. Certum proinde manet, Formam Regimini

Psal. 110, 2. Christi cum aliorum regum regimine proflus non convenire, sed infinitis parasangis præcellere.

5. Quinto Regis Regum præ eminentia patet, ex Ob regni stabilitate Regni ipsius stabilitate & aternitate: Nullius regis terreni regnum vel imperium perpetuam durationem sibi polliceri potest: De huius autem Regum Regis Regno scriptura sic loquitur: Stabilitam thronum Regni eius usque in sempiternum, 2. Sam. 7. v. 13. suscitabit Deus Regnum,

2. Sam. 7, 13. quod in aeternum non dissipabitur, Dan. 2. v. 44. Potestas eius potestas aeterna, qua non auferetur, &

Dan. 2, 44. Regnum eius, quod non corrumpetur, Dan. 7. v. 14. Sedest tu Deus in seculum seculi, Psal. 45. v. 9. Dabit illi Dominus Deus sedem David Patris ipsius,

Psal. 45, 9. regnabitque super domum Iacob in aeternum, & Regni eius non erit finis, Luc. 1. v. 32. 33. Mich. 4. v.

Luc. 1, 32. 33. 7. Sufficiant ista de Rege Regum, qui supra, c. 1. v. 5. ὁ ἀρχὼν τῶν βασιλέων τῆς γῆς, Princeps regum

Mich. 4, 7. terra dictus fuit. Verè etiam & ἰσοχημῶς talis est. Nec immerito hunc Regem Regum cum Homero

Luc. 1, 32. 33. dixerimus ὑπατὸν κρείοντων, Supremum Imperantium: cum Callimacho ἀεὶ μέγαν, ἀεὶ ἀνακτα

Luc. 1, 32. 33. semper Magnum, semper Regem: cum Sibylla, ἡ γητῆρ ἀδελφῶν Ducem Deorum: cum Orpheo κόσμοιο ἀνακτα,

Luc. 1, 32. 33. mundi Regem & μέγαν βασιλῆα, Magnum Regem; cum Philone ὑπαρχον.

O Rex Regum potentissime, Domine Iesu Christe, exere regiam tuam potentiam adversus reges, qui consultant adversus te, Psal. 2. v. 2. in primis adversus Abaddonem, seu regem abyssi, Apoc. 9. v. 11. qui est rex locustarum papalium: asserere populum tuum, Rex Regum: erige nos, & confringe in die

Psal. 2, 2. Apoc. 9, 11.

Psal. 2, 2. Apoc. 9, 11.

Psal. 2, 2. Apoc. 9, 11.

Psal. 2, 2. Apoc. 9, 11.

Psal. 2, 2. Apoc. 9, 11.

iratu reges adversantes tibi: qui percussisti olim reges magnos; quoniam in aeternum misericordia tua: Qui occidisti olim reges fortes, quoniam in aeternum misericordia tua: Schon regem Amorrhæorum; quoniam in aeternum misericordia tua. Redime nos ab inimicis nostris; quoniam in aeternum misericordia tua: sic confitebuntur tibi cæli; quoniam in aeternum misericordia tua: Et nos confitebimur tibi Domino Dominorum; quoniam in aeternum misericordia tua, Amen! Amen!

XIV. Cœnam opiparam sibi pollicentur Anti-Christicolæ ex carnibus Regum, Electorum, Principum, & aliorum statuum Evangelicorum, lubinde eructantes: Electorum inclitum Saxonia ad mensas, quas vocant, secundas, & ob-

sonii ac bellariorum loco se reservare. Ehur Saxonum volten sic zum Confess / oder zum lesten Gang spahren. Sexcenties millies hæc audita sunt ex latellitum Anti-Christianorum ore scommata. Audiant verò Spiritus sancti de Papatu vaticinium, quod sic sonat: Vidi unum Angelum stantem in Sole, & clamavit voce magna, dicens omnibus avibus, quæ volabant per medium cæli: Venite & congregamini ad cœnam magni Dei, ut edatis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum, ac servorum & pusillorum, & magnorum: quid vobis de hac cœna videtur Anti-Christicolæ? Non appetunt refici carne vestra beati cœlites; sed apponetur caro vestra devoranda avibus, per medium cæli volantis: Tali enim pœna afficere solet Deus impios, ut cadavera ipsorum terræ non mandentur, sed potius a corvis, & aliis harpyiis devorentur: Si non audieris vocem Domini Dei tui, disperderis per omnia regna terræ, & erit cadaver tuum in escam cunctis volatilibus cæli, & bestiis terræ, & non erit, qui abigat, Deut. 27. v. 26. Erit morticinum populi huius, in cibos volucris cæli, & bestiis terræ, Jerem. 7. v. 33. Visitabo super eos, quatuor species, dicit Dominus: Gladium ad occisionem, & canes ad lacerandum, & volatilia cæli; & bestias terræ, ad devorandum, & dissipandum, Jerem. 15. v. 3. Mortibus agrotationum morientur: non plangentur, & non sepelientur, in sterquilinum super faciem terræ erunt, & gladio, & fame consummentur, & erit cadaver eorum in escam volatilibus cæli & bestiis terræ, Jerem. 16. v. 3. Dabo cadavera eorum in escam volatilibus cæli, & bestiis terræ, Jerem. 19. v. 7. Dabo eos in manus inimicorum suorum, & in manus quarentium natus eorum, & erit morticinum eorum in escam volatilibus cæli & bestiis terræ, Jerem. 34. v. 20. Sic per Asiam minatus est Dominus domui Jeroboam impil: Qui mortui fuerint in agro, vorabunt eos volucres cæli, 1. Reg. 14. v. 11. Sic & Iehu contra Baasa dixit: Qui mortuus fuerit de Baasa, comedent eum canes: qui verò mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres cæli, 1. Reg. 16. v. 4. Eandem pœnam pradixit Dominus Achabo, 1. Reg. 21. v. 24. De Pharaone dicit Dominus: Projiciam te in desertum, & omnes pisces fluminis tui, super faciem terræ cades, non colligeris, neque congregaberis: Bestiis terræ & volatilibus cæli dedite ad devorandum, Ezech. 29. v. 5. habitare faciam super te omnia volatilia cæli, & saturabo de te bestias universæ terræ, Ezech. 32. v. 4. Et de Gogo ac Magogo sic dicit Dominus Deus: Dic omni volucris, & universis avibus cunctisq; bestiis agri:

14. Deff. De strage exercitus antichristiani. Papicolarum diffidit.

Canapa palis.

Deut. 27, 26

Jerem. 7, 33

Jerem. 15, 3

Jerem. 16, 3

Jerem. 19, 7

Jerem. 34, 10

1. Reg. 14, 11

1. Reg. 16, 4

1. Reg. 21, 24

Ezech. 29, 5

Ezech. 32, 4

convenite properate, concurrite undiq; ad victimam meam, quam ego immolabo vobis, victimam grandens super montes Israel, ut comedatis carnem & bibatis sanguinem: carnes fortium comedetis, & sanguinem Principum terra bibetis; arietum, agnorum & hircorum, taurorumq; & altilium & pinguium omnium, & comedetis adipem in saturitatem, & bibetis sanguinem in ebrietatem, de victima, quam ego immolabo vobis: Et saturabimini super mensam meam, de equo & equite forti & de universis viris bellatoribus, ait Dominus, Deus Ezech. 39. v. 18. 19. 20.

Nullum proinde dubium est, quin Spiritus S. verbis Apocalypticis Anti-Christiano cœtui exterminationem & stragem totalem denunciet, nec obscure patet, cur cœna hæc, Dei magni cœna vocetur. Apud Ezechielem autem satis perspicue ostendit, se victimas istas Antichristiani exercitus volatilibus cœli immolare: Et pœnæ utique ejusmodi graves non nisi à Deo infliguntur: Quid si verò æternus etiam interitus & æternus cruciatus his verbis describeretur: Aves enim per cœlum volantes, Diabolici quoque Spiritus dicuntur, uti patet Luc. 8. v. 5. & 12. Marc. 4. v. 4. & 15. Hoc sensu auguratur Dominus, carnem exercitus Anti-Christiani à Diabolo devoraturum iri: Dignum centè patella operculum: ut similes habeant labra lactucas. Satientur igitur licet Papicolæ ad tempus carnibus Evangelicorum, fiet, & certò certius fiet, ut recreaturæ sint se carnibus ipsorum aves cœli, comesturæ cadavera eorum; immo ipsi Diaboli devorabunt eos, non attendentes, num carnem deglutiant regum, vel tribunorum, vel fortium, vel equorum, & sedentium in ipsis, vel liberorum ac servorum, vel pusillorum, aut magnorum: Universi & singuli isti, qui sub vexillis Anti-Christi adversus Agnum militant, esca erunt volatilibus cœli, & devorabuntur à Diabolis, in æterna gehenna. Accelera, accelera, ô Domine, diem cœnae hujus! Saginata enim plus satis sunt altitia Anti-Christiana: Carnes comederunt fidelium tuorum: posuerunt morticina servorum tuorum escas volatilibus cœli: carnes sanctorum tuorum bestis terra: Effuderunt sanguinem eorum, tanquam aquam in circuitu jerusalem, & non erat, qui sepeliret, Psal. 79. vers. 2. 3. Redde igitur illis septuplum, O Domine Jesu, & vicissim carnem gigantum & θεομάχων istorum volatilibus cœli devorandam projice: Nostram autem carnem σύμμορον & conformem tuæ carni glorificata effice, secundum efficiam, qua omnia efficere potes. Tibi canetur à nobis laus & gloria in secula seculorum, Amen!

XV. Latissimus te hic offert campus, nonnulla de convivio & cœnis ex Philosophorum libris, ad delectationem lectoris, & informationem studiosæ juventutis, proferre. Varia & plurimæ cœna passim apud Authores profanos celebrantur: Meminit Horatius cœnarum Deorum Tales Cælius Rhodiginus lib. 28. c. 7. dici ait, quæ fiant citra omnem sollicitudinem; Suidas sic vocari putat, quod in honorem Deum in templis instituatur; Alii cœnam pralantam sic vocari existimant; quemadmodum e contra cœna, vel δειπνον iuxta, & Hecates, pro tenui & perparca cœna usurpatur; qualis Hecate quoque cœna appellatur, quod apud inferos tenuissimo victu, minimog; cibo, & eo vilissimo vivatur: Nec ignotæ sunt cœna Philosophice, Platonice, Musice, Laconice, Timonia, Cy-

nica, terrestres, dapales, & dapsiles, dapsatice, pol-lucibiles epulares, ganeata, gliscera, Cereales, regales, militares, saliares, augurales, Persica Diales, Me-dica & similes: quarum mentio fit apud Athenam, Plutarchum, Dionem Cassium, Plautum, Senecam, Suetonium, Eustathium, Erasmus, Junium, & alios: Nos impræsentiarum sequentia notemus.

Primo, cum cœna Apocalypica vocetur cœna Magni Dei, epitheto isto innui convivium tantum, quod aliàs dicitur λαμπρόν, πολυτελές, λιπαρόν, μεγαλοπρεπές, μεγαλόεργον, vel δειπνον ἡδύ, & suave. Cumenim carnes regum, & tribunorum, & fortium apponatur Deus comedendas, summa utiq; cum delectatione illas devorabunt aves, per μεσσηνίαν volantes, ut ut nihil tale jam Anti-Christicolæ somnient vel cogitent, sed unice devoratione nostrarum carniū se fatigent, non secus, ac piscis ille grandis magno cum appetitu Jonam deglutivit, Jon. 2. v. 1. sed tam non nocet nobis beluina Papistarum rabies & crudelitas, quàm non nocuit Jonæ, quod à pisce magno devoratus fuit, & quàm non nocuit sanctis Martyribus, quod bestiis dilaniandi & dilacerandi objecti, & ab ipsis dilaniati & devorati fuerunt. Carnes autem Anti-Christianorum avibus per cœlum volantibus, immo ipsis Diabolis iusti Dei iudicio assanda, & consumenda apponentur, ad cujus considerationem mirum, si idololatræ isti non protinus concidant.

Deinde observetur & hoc, videri ex textu nostro Apocalypico, & Ezechielis parallelo, quasi digitus intendatur ad epulas victoriales: communissima enim consuetudo fuit apud omnes gentes, ut insignes victoriæ, inter alia, etiam epulis pomposis & magnificis celebrarentur. Ut mittamusepulas Indorum & Chaldeorum solennes, nec non Græcorum ἐπὶ νίκῃ, de Romanis certe constat, quas cœnas triumphales adornaverint, quando victoriam insignem de hostibus suis reportarunt. Talis cœna fuit victorialis quam L. Paulus Æmilius, devicto Perseo, exhibuit. Talis cœna C. Iulii Caesaris, in triumpho Africano. Nam in illo, præter obsonia apparatusissima, uno die in duobus & viginti milibus tricliniorum instructis paratisque mensis, & vini amphoras centum, & olei cados totidem populo dedit. Similia plura legantur apud Strabonem, lib. 1. Antiquit. convivalium, & apud alios. Etsi autem Deus, post debellatum Anti-Christum, carnes satellitum ejus pro cœna triumphali nobis comedendas non exhibebit; epulum tamen illud tot avium & Diabolorum ludi instar cujusdam triumphalis erit. Neque enim tantum cœnis, sed & ludis ovationes suas ac triumphos Romani ostenderunt. Pari modo Deus potentissimus corda suorum reficiet, spectaculo illo solenni, cum carnes regum, tribunorum, & fortium, omniumque Anti-Christo addictorum, avibus cœli & harpyiis infernalibus certatim devorandas & comedendas exhibebit. Illucescere fac diem istam citius, O benignissime Iesu! Nos autem interim cœna tua dulcedine recrea, corpore sanctissimo tuo sic nos pota, ut nec esuriamus, nec sitiamus amplius in æternum, Amen!

XVI. Infandum, quantopere illi latentur & exultent, qui sub vexillis Anti-Christi Occidentalis stipendia merentur, quando Evangelicorum regna, provincias, ducatus, regiones, ditiones, oppida, pagos, villas, arces, occupare, legitimos Domi-

Cœna Dei magni cœna.

Luc. 8. 5. & 12. Marc. 4. 4. & 15.

Ps. 79. 2. 3.

15. Doct. De cœnis & convivio. Cœna varia. Cælius Rhodiginus l. 28. c. 7.

Athen. Plutarch. Dion Cass. Plautus. Seneca. Suetonius. Eustathius. Erasmus. Junius. Cœna apocalypica qualis?

Ion. 2. 1.

Epula victoriales.

1. Antiquit. convivalium. Etsi autem Deus, post debellatum Anti-Christum, carnes satellitum ejus pro cœna triumphali nobis comedendas non exhibebit; epulum tamen illud tot avium & Diabolorum ludi instar cujusdam triumphalis erit. Neque enim tantum cœnis, sed & ludis ovationes suas ac triumphos Romani ostenderunt. Pari modo Deus potentissimus corda suorum reficiet, spectaculo illo solenni, cum carnes regum, tribunorum, & fortium, omniumque Anti-Christo addictorum, avibus cœli & harpyiis infernalibus certatim devorandas & comedendas exhibebit. Illucescere fac diem istam citius, O benignissime Iesu! Nos autem interim cœna tua dulcedine recrea, corpore sanctissimo tuo sic nos pota, ut nec esuriamus, nec sitiamus amplius in æternum, Amen!

16. Doct.

De faco militum antichristianorum.

nos exturbare, crumenas, loculos, marsupia, horrea, cistas, arculas, expilare, excoriare, emungere & eviscerare, immo carnes ipsas Lutheranorum devorare possunt, non secus, ac si spolia egregiissima, ac prædam laudabilissimam reportassent: O miserum verò hominum istorum statum! O cæcitatem stupendam! Ο σκληροκαρδίαν lapideam! Latetne ipsos tragicus, quem Spiritus Sanctus prædixit, exitus? Num ignorant, quæ ultima merces futura sit? Anne obbrutescunt, non curantes fulmina divina in exercitum Anti-Christianum? quod carnes nimirum ejusmodi satellitum & militum, cujuscunque tandem dignitatis & conditionis sint, objecturus sit Deus devorandas avibus per μεσσηράνῃμα volantibus? quod esca futuri sint ipsis Diabolicis spiritibus. Quid ergo proderunt fercula exquisitissima, quibus hic se saginarent? quid juvabunt auri, argenti, & gemmarum pondera, quæ hic per nefas corraferunt? quid mundana omnia gaudia, quæ καὶ ἡμέραν in hac vita habuerint? Segregentur, segregentur ab hoc cætu, qui salvari cupiunt, & potius sub signo crucifixi Jesu Christi persecutionem patiantur, quàm cum Anti-Christianis populum JESU CHRISTI persequantur.

Absit autem, ut diris eos omnes devoveamus Milites, Centuriones, Chiliarchas, tribunos, & alios, qui vel Cæsaris & aliorum regum & Principum stipendia militaria accipiunt, & contra hostes manifestos regionum & regnorum defensione justâ pugnare pergunt: Hic enim si Deo dant, quæ Dei sunt, illæsa quoque conscientia, quæ Cæsaris sunt, Cæsari dare possunt, juxta præceptum Christi, Matth. 22. vers. 21. Nec incommodum est, hâc in parte imitari Mævium Imperatoris Augusti centurionem, qui captus & ad Antonium perductus, cum interrogaretur, quid de se statui juberet, respondit: iugulari me jube: quia nec salutis beneficio, nec mortis supplicio adduci possum, ut aut Cæsaris miles esse desinam, aut inus esse incipiam. Secus autem res se habet, quando exercitus adversus Evangelicos, aut conscribitur, aut ad affligendos innocentes fidei vera additos Christianos, ad eripienda Tempia, ad occupandos Episcopatus, ad introducendum & restaurandum Papatum, adhibetur: quod in Apocalypsi nostra sic Spiritus Sanctus describit: Et vidi Bestiam, & Reges terra, & exercitus eorum congregatos, ad faciendum prælium cum illo, qui sedebat in equo, & cum exercitu ejus, Apoc. 19. v. 19. Enimverò, quicunque ex Evangelicis conatus hujusmodi, vel juvat, vel præsentia sua approbat, quicunque nomen suum catalogo militum Anti-Christianorum inferi desiderat, nec viri, nec Christiani boni nomen meretur, & insuper nihil aliud, quàm maledictionem Dei & pœnam infernalis tormenti experiri cogitur, ut in textu nostro Spiritus Sanctus disertissime minitatur. Dirige igitur, O Domine Jesu Christe pedes nostros, ne impingamus, governa nos omnes sceptro verbitui, ut bonam militemus militiam, retinentes fidem ac bonam conscientiam, quo suo quoque tempore coronam reportemus justitiæ, quam omnibus impones, qui adventum tuum exoptant: Amen! O Domine Jesu, Amen!

17. Docet.
De Anti-
Christi Ro-

XVII. Vanissima & mendacissima spes est Anti-Christi Romani, se & gregales suos victoriam adversus Agnum & exercitum ejus constan-

ter obtenturos, & Ecclesiam orthodoxam funditus everfuros, istoq; nomine ne tantillum quidem pœnæ divinæ luituros esse: aliud longè hic in nostra Apocalypsi habetur vaticinium & augurium, nimirum carnes regum, carnes tribunorum, carnes fortium & carnes equorum & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum, ac servorum & pusillorum & magnorum, à volucris cæli esum, bestiam & cum illa Pseudopphetam apprehensum, vivos in stagnum ignis ardens sulphure coniectum, ceteros cum Agno præliantes gladio sedentis super equum occisum, & aves omnes carnibus eorum saturatum iri, Apoc. 19. v. 18. 19. 20. 21. ut ut igitur Bestia, Regesque terræ exercitus congregent, ad faciendum prælium cum illo, qui sedet in equo, & cum exercitu ejus; suo tamen maximo cum damno experiuntur, quam durum fuerit ipsis, πρὸς τὰ κέντρα λακτίζεν, Actor. 9. vers. 5. Deus enim ἐμυκτηρίζεται, Act. 9. 5. Gal. 6. v. 7. Ad modicum in puncto derelinquit suam Ecclesiam, & in miserationibus magnis iterum congregat eam: in momento indignationis abscondit faciem suam parumper ab ipsa; sed in misericordia sempiterna misereatur vicissim ejus, Esa. 54. vers. 7. 8. Memor videlicet est congregationis suæ, quam possedit ab initio, Psal. 74. v. 1. ideo respiciens in testamentum suum, exurgit & judicat causam nostram, nec obliviscitur voces inimicorum suorum, superbia eorum, qui oderunt ipsum, ascendit semper, Psal. 74. vers. 20. 22. 23. Itemus modo, & impetritis animis diem liberationis & victoriæ expectemus: Non faller Dominus promissione suâ; sed implebit eam certò, certius, certissime.

Imple, imple, O Domine Iesu! Bestiam & Pseudopphetam apprehende, vivosque in stagnum ignis infernalis conjice: Nos autem ad te in Regnum gloriæ clementer assume, Amen! Amen! Amen!

CAPUT XX.

Καὶ εἶδον ἄγγελον, καταβαίνοντα ἐκ τοῦ ὕψους, ἔχοντα τὴν κλεῖδα τῆς ἀβύσσου, καὶ ἄλυσιν πολλὰν ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ.

Et vidi Angelum, descendentem de cælo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua.

καὶ ἐπράτησε τὸν δράκοντα, τὸν ὄφιν τὸν ἀρχαῖον, ὃς ἐστὶ διάβολος, & σαταναῖς, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν χίλια ἔτη.

Et apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus, & Satanas, & ligavit eum per annos mille.

καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀβύσσον, καὶ ἐκλείσεν αὐτὸν, καὶ ὁφράζισεν ἐπάνω αὐτοῦ, ἵνα μὴ πλανήσῃ τὰ ἔθνη ἔτι, ἄχρι τελεσθῆναι χίλια ἔτη, & μετὰ ταῦτα δεῖ αὐτὸν λυθῆναι μικρὸν χρόνον.

Et misit eum in abyssum, & clausit eum, & signavit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni. Et post hoc oportet illum solvi modico tempore.

καὶ εἶδον θρόνον, & ἐκάθισαν ἐπ' αὐτοῦ, & κρῖμα ἐδόθη αὐτοῖς, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν πεπληρισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ, & διὰ τὸν λόγον τοῦ θιῶ, & οἱ

τινὲς

τινες ἐπροσεκύνησαν τῷ θηρίῳ, ὅτε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ καὶ
ἐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ὅτι τὸ μέτωπον αὐτῶν, καὶ ὅτι
τὴν χεῖρα αὐτῶν, καὶ ἔζησαν, & ἐβασίλευσαν μετ' αὐτοῦ
χίλια ἔτη.

Et vidi sedes, & federunt super eas, &
judicium datum est illis, & animas de-
collatorum propter testimonium Jesu, &
propter sermonem DEI, & qui non ado-
raverunt bestiam, neq; imaginem ejus,
nec acceperunt characterem ejus in fron-
tem suam, aut in manum suam, & vixe-
runt & regnaverunt cum Christo mille
annis.

5. Οἱ δὲ λοιποὶ τῶν νεκρῶν ἐκ ἀνέζησαν, ἕως τελευτῆς
τὰ χίλια ἔτη. Ἄλλη ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη.

Cæteri vero mortuorum non revixē-
runt, donec consummentur mille anni.
Hæc est resurrectio prima.

6. μακάριοι & ἅγιοι ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει
τῇ πρώτῃ ὅτι τῶν ὁ θάνατος ὁ δεύτερος ἐκείνους ἐξ-
οισίαν, ἀλλ' ἐσοῦναι ἱερεῖς τοῦ θεοῦ, καὶ μετ' αὐτοῦ
βασιλεύσουσι μετ' αὐτοῦ χίλια ἔτη.

Beatus & sanctus habens Partem in re-
surrectione prima: In iis secunda mors
non habet potestatem, sed erunt Sacer-
dotes DEI & Christi, & regnabunt cum
illo mille annis,

7. καὶ ὅταν τελευτῇ τὰ χίλια ἔτη, λυθήσεται ὁ σατανᾶς,
ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ.

Et cum consummati fuerint mille an-
ni, solvetur satanas de carcere suo.

8. καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη τὰ ἐν τὰς ἀρῶν
γυνῆς τῆς γῆς, τὸν γὰρ καὶ τὸν μαγῶν, συναγαγεῖν
αὐτοὺς εἰς πόλεμον, ὡς ὁ ἀριθμὸς ὡς ἡ ἀμμοῦ τῆς θα-
λάσσης.

Et exhibit, ut seducat gentes in quatu-
or angulis terræ, Gog & Magog, ut con-
greget eos in prælium, quorum numerus
est ut arena maris.

9. καὶ ἀνέβησαν ὅτι τὸ πλάτος τῆς γῆς, καὶ ἐκύκλω-
σαν τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων, & τὴν πόλιν τὴν ἡγα-
πημένην, & κατέβη πῦρ ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ ἔφαγε αὐτοὺς.

Et ascenderunt super latitudinem ter-
ræ, & circumierunt castra sanctorum, &
civitatem dilectam. Et descendit ignis à
Deo de cælo, & devoravit eos,

10. καὶ διάβολος ὁ πλανῶν αὐτοὺς ἐβλήθη εἰς τὴν λίμ-
νην τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ θείου, ὅπου τὸ θηρίον καὶ ὁ ψευδοπροφή-
της & βασανιθήσονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς, εἰς τὰς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων.

Et diabolus seducens eos, missus est in
stagnum ignis & sulphuris, ubi & bestia &
Pseudopropheta cruciabuntur die ac no-
cte, in secula seculorum.

11. καὶ εἶδον θρόνον λευκὸν μέγαν & τὸν καθήμενον ἐπ'
αὐτοῦ, καὶ ὅτι προσώπου ἐφύγεν ἡ γῆ & ὁ οὐρανός, καὶ τὸ πνεῦμα
ἐχ' εὐρέθη αὐτοῖς.

Et vidi thronum magnum candidum,
& sedentem super eum, à cujus conspe-
ctu fugit terra & cælum, & locus non est
inventus eis.

καὶ εἶδον τοὺς νεκροὺς μικροὺς & μεγάλους, ἐστῶτας
ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, & βιβλία ἀνεώχθησαν, & βιβλίον ἄλλο
ἀνεώχθη, ὃ ὅτι τῆς ζωῆς, καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐν τῶν
γεγραμμένων ἐν τοῖς βιβλίοις καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν.

Et vidi mortuos magnos & pusillos,
stantes in conspectu Dei, & libri aperti
sunt. Et liber alius apertus est, qui est vi-
tæ, & judicati sunt mortui ex his, quæ scri-
pta erant in libris, secundum opera ipso-
rum.

καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς ἐν αὐτῇ νεκρούς, & ὁ θάνα-
τος & ὁ ἄδης ἔδωκαν τοὺς ἐν αὐτοῖς νεκρούς, καὶ ἐκρίθησαν
ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν.

Et dedit mare mortuos, qui in eo erant:
Et mors & infernus dederunt eos, qui in
ipsis erant, mortuos, & judicatum est de
singulis secundum opera ipsorum.

καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ἄδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην
τοῦ πυρὸς ὅτις ὅστις ὁ δεύτερος θάνατος.

Et infernus & mors coniecti sunt in
stagnum ignis. Hæc est mors secunda.

καὶ εἰ τις ἐχ' εὐρέθη ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμ-
μένῃ, ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς.

Et qui non inventus est in libro vitæ scri-
ptus, coniectus est in stagnum ignis.

ARGUMENTUM ET PARTITIO.

Nondum finis est, vel Ecclesia persecu-
tionum, vel hostium Ecclesia punitio-
num: Sed in hoc capite vicesimo contine-
tur memorabilissima visio, de Satana, ad
tempus quidem vinculis constricto & alliga-
to, postea verò soluto, & per Gogum, ac
Magogum contra sanctos operosissimo, do-
nec à Domino hostium insolentia coercetur,
& judicium DEI severum adversus ipsos ex
libris apertis exercetur. Partes capituli haud
incommodè tres constitui possunt! Prima
agit de Dracone, quem Angelus de cælo de-
scendens apprehendit, per annos mille liga-
vit, & in abyssum misit, ut aliquantisper
Ecclesia respirare, & impiorum ferocia ex-
pirare possit. Deinde à vers. 7. usque ad 9.
Draconis solutio, & soluti in castra San-
ctorum impetus & molitio describitur;
quod exiturus sit Satanas, ut seducat gen-
tes, quæ sunt super quatuor angulos terræ,
ut congreget Gog & Magog in prælium, ad
circumeundam castra Sanctorum & civita-
tem dilectam: Tertia pars divinum ju-
dicium, idque partim speciale, adversus
Diabolum, Gogum & Magogum, partim
generale, erga omnes mortuos, nec senten-
tiam tantum, sed & sententiæ executio-
nem exhibet. Equidem complura in hoc

capite occurrunt duobus, & intellectu perquam difficilia : Tanto ardentioribus igitur, & calidioribus votis DEI ter OPT. Maximi gratiam, & Spiritus Sancti illuminationem imploramus, per & propter Doctorem veritatis certissimum, Dominum nostrum IESUM CHRISTUM, qui signacula solus aperire, & mysteria Regni cœlorum petentibus explicare potest, Amen, Amen, Amen!

Prima Pars.

Num in hoc capite prioris visionis hic prioris visionis, quæ cap. 17. 18. & 19. descripta fuit, continuatio, vel visio plane nova, & à prædicta priori toto genere distincta, proposita natur. Ubi Interpretum diversa deprehenditur sententia: Sunt enim, qui illud, & sunt, qui hoc affirmant. Qui continuari visionem statuunt, nituntur 1. textus συνέχεια & cohærentia: 2. textus συμφωνία, & concordantia: præcedente enim capite, v. 20. de Bestia dicebatur, quod apprehensa sit, & cum illa Pseudopropheta, quodque ambo in stagnum ignis sulphure ardens coniecti fuerint. Hæc verba decimo capitis vicissimi Apoc. 17, 1. totidem ferè verbis repetuntur. Cumque in principio capitis decimi septimi iudicium meretricis exhiberi cœptum sit, in hoc verò capite vicessimo haud exigua pars iudicii & supplicii ultimi contineatur; Idcirco non improbanda videtur eorum sententia, qui caput vicessimum cum prioribus cohærere arbitrantur. Pugnant autem alii pro posteriori thesi, contententes, hic visionem prorsus novam, & à reliquis plane distinctam proponi, utpote, in qua B. Johanni κεφαλαίων τῆς tota Ecclesiæ facies & historia, à prima ejus in terra inter gentes collectione, usque ad extremam ejusdem in cœlo glorificationem, ostendatur. Nostro iudicio rectius statuitur, mixtum esse caput hoc, & partim continuationem priorum visionum, partim verò novam rerum quarundam prædictionem continere, quæ admodum ex ipsa textus enucleatione latius patebit: Ille sic habet: *Et vidi Angelum descendentem de cœlo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua. Et apprehendit Draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas, & ligavit eum per mille annos.*

D. Philip. Nicolai curatius considerandum venit. Magni nominis Theologus, Dn. D. Philippus Nicolai, qui in explanatione Apocalyplicorum oraculorum præclarissimam aliàs operam navavit, peculiarem fovet non tantum, sed & operosè tuetur sententiam, per Angelum hic neminem commodius, quam Pontifices Romanos intelligi posse: Cumque scitu digna proferat, non pigebit, verba Authoris, ut in prolixiora, recitare, quæ Tom. 2. fol. 185. sic sonant: *Intelligo nomine Angelum, cœlo descendens, clavemq; abyssi & catenam magnam habentis, non alium, nisi collectivè quos-*

liber Pontifices Romanos, qui inde ab Hormisda, usque ad Leonis decimi tempora, annis mille, successionem continua, solum Papale tenuerunt, semperq; jactatas Regni cœlorum claves, divo Petro, ejusq; successoribus conceditas, unacum catena magna, id est, potestate ligandi, inhibendi, & excommunicandi, tanquam auctoritatem & privilegium, ælius sibi concessum & demandatum, ostenderunt. Et fuit sane horum Pontificum existimatio semper insignis, & potestas maxime valida, in proscriptione famosissimarum hæresium, Arrii, Nestorii, Eutychetis, & Manichaorum; per quos Satan Christianis Orientalibus nequiter imposuit & longo tempore insidiatus est.

Ligari vero & constringi cœpit infernalis Draco ab Hormisda Pontifice, cum is Imperatorem Justinum legatione missa, ad hæreticorum exterminationem cohortaretur, Eutychianos in Provinciali Synodo Roma, Theodoricæ Gothorum Regis jussu celebrata, damnaret, adhuc Manichæos, libris eorum ante fores Constantinianæ Basilicæ concrematis, anathemati subiceret; monachos è Scythia Romam profectos, & Nestorianismo corruptos urbe expelleret, & Patriarcham Constantinopolitanum Johannem de Eutychianorum, & horum propugnatoris Athatii, consortio fugitando Papaliter admoneret. Nec minus tales sese præbuere & ceteri Pontifices, Hormisdam longa serie inscens, & hoc nomine felices, quod Arrianum daemonem, serpentemq; in Manichæis, Nestorianis, & Eutychianis gnæviter luctantem, fortibus execrationum catenis ligare, & abyssi clave sic coercere potuerunt, ut Mahometurientes secta toto hoc annorum millenario viderentur delitescere, & inferiores existere, quàm ut seductionis istorum furor furori superiorum temporum responderet. Etenim post Hormisdam Felix Quartus, referente Platina, in Patriarcham Bizantinum, à fide aberrantem, anathematis fulmen excussit. Johannes II. eundem Arianismo pollutum, eodem calculo notavit. Agapetus I. Justinianum magnum Imperatorem ab Eutychianismo retraxit. Deinde verò Pelagius I. sub Totila Gothorum Rege, hæreticos & schismaticos brachio seculari reprimendos statuit: Quod consilium posteriores amplexi Pontifices (postquam Imperatorum auctoritas colliqueret, & occidentales populi Romanensis Ecclesiæ cathedram, ut dominatum eminentiorem suspicerent) alios gladio, alios aqua, laqueo, carceribus, exiliis, & similibus suppliciis obriverunt.

Sic semper Romani Pontifices, instar Angelicæ ejusdam de cœlo descendens, clavemq; abyssi & catenam magnam in manu sua tenentis, draconem hæreticum apprehenderunt, annisq; mille ligarunt. Et potuere Zelo fervido constringere Diabolum, non obstantibus illorum vitiis, idolomania, ambitione, hypocrisis, rapacitate, incestu, furtis, homicidiis, flagitiis Sodomiticis, &c. Gloriabuntur enim in die novissimo, ex impiis Doctoribus & perversis Ecclesiarum antistitibus non pauci, quod per Iehovæ nomen prophetarint, demonia ejecerint, & virtutes magnas præstiterint. Neq; tamen aliud à Christo reportabunt iudicium, nisi quod iniquitatis operarii fuerint, Tartaro & Gehenna digni, Matth. 7. Luc. 7.

Quin ipse Spiritus Sanctus antistitis clavigeri, sive Romanensis angelicæ animi perversum satia-

graphice & luculenter in eo prodit, quod testatur: Satanam seductionis Arriana, Nestorea & Euty-
chiana Spiritum, ita mille annis ab angelo catena
magna constringi, ut interim tamen decollentur &
perimantur propter Dei sermonem, qui non ado-
rant bestiam, neque imaginem ejus, nec accipiunt
characterem ejus in frontem suam. At quid ob-
secro est representare angelum, qui claves ostendet,
qui gloriatur catenam magnam, qui jactet com-
missam sibi ligandi potestatem, qui Spiritum Ma-
humeturiendum sectarum anathemate constrin-
gat, hareses Arrii, Macedonii, Nestorii & Euty-
chis (ne repullulare possint) potenter arceat, execratio-
nibusque diris pessundet: interim verò urgeat ad-
orationem bestia, promoveat ejus imaginem & cha-
racterem in frontibus, id est, professionem Pontifi-
ciae religionis publicam in hominibus requirat? Vi-
vicere colores sunt, quibus Papa Romanus adum-
bratur, & ejus actiones depinguntur.

Hucusque celebratissimus Theologus, Dn.
D. Philippus Nicolai, quem quidem suo sensu
abundare haud inviti permittimus: nostro au-
tem loco, debita cum modestia, à sensu tali
verborum recedimus. Neque enim Pontifices
Romanos elogio isto dignos censemus, quòd
Angeli sint à cælo descendentes; quòd catena sua
ipsum Diabolum per annos mille ligarint & coher-
cuerint, quodque seductionem gentium impedi-
verint: quæ omnia Angelo isti, v. 1. 2. 3. adscri-
buntur: quin potius Pontifices Romani Angeli
dicuntur, non à cælo, sed ex abyssi puteo prode-
Apoc. 9. 1. 2. untes, Apoc. 9. v. 1. 2. 11. Apoc. 17. v. 8. Thomas
11. c. 17. 8. Brighmannus Anglus, Angelum istum de Impe-
Alicorum quorundam opinio. ratore, pag. 647. non attendens, quantam vim tex-
Brighmannus. tui inferre cogatur, si Imperatori talia effecta,
quæ in verbis habentur, videlicet Draconis ap-
prehensionem, ejusdem ligationem, in abyssum
missionem, & similia, attribuire velit: Talia pro-
fectò hæc sunt, ut nulli planè Imperatori accom-
modari possint. Eranciscus Ribera, pag. 373. & Lu-
dovicus ab Alcasar, fol. 871. Angelum crea-
tum hic notari opinantur: qua in parte non ne-
mo ex nostratibus suffragatur, ob rationes non
usque adeò graves.

Nos Christum notari arbitramur: Et si enim
non expresse Christi, sed Angeli tantum mentio
fiat; nihil tamen refert, quo minus per hunc
ipsum Angelum Christus innuatur, quemadmo-
dum & supra cap. 8. v. 3. & 5. itidem Christus
simpliciter Angelus vocabatur: Nec negari po-
test, Apoc. 10. v. 1. per Angelum fortem, de cælo
descendentem, & nube amictum, itidem neminem
aliud, quàm Christum descriptum fuisse. Verè
enim Christus Angeli officium in Novo Testa-
mento sustinuit, adeoque sæpius in Apocalypsi
nostra sub Angeli forma se conspiciendum ex-
hibuit. Ac licet ille ipse sit, qui Johanni visio-
nem istam revelavit, nihilominus tamen seipsum
quoque in visionibus aliquot manifestavit, quem-
admodum capite statim primò legitur, quod
B. Johannes Dominum JESUM CHRISTUM,
adeoque illum ipsum à quo ἀποκάλυψιν accepe-
rat, in medio septem candelabrorum aureorum
conspexerit, Apocal. 1. v. 12. 13. Utut igitur
non semper Angelus in Apocalypsi Christum
notet, hic tamen ita depictus, & descriptus ex-
tat, ut non possint non verba ipsi soli applicari.
Sane extra omnem positum est hoc controver-

siam, quòd si velit Deus, talia effecta Angelo
alicui creato delegare & committere possit. Hic
autem de nullà delegatione textus loquitur, sed
de ipsius Christi Jesu opere primario, & regio,
agit, quòd Satanam apprehensum catena magna
ligaverit & in abyssum, h. e. in stagnum ignis ar-
dens sulphure conjecerit, Apoc. 20. v. 3. & 10. Cu-
jusmodi detrusio Satanæ in infernum, nulli crea-
to Angelo ullibi in scriptura sacra attribuitur,
sed uni ac soli Domino Jesu Christo adscribi-
tur: Hujus proprium est, principem mundi ju-
dicare, Joh. 16. v. 11. & planè foras ejicere, Joh.
12. v. 31. Hic ille est ἰσχυρότερος, qui fortem
armatum vicit, Luc. 11. v. 22. Per Angelum pro-
inde nos Angelum illum fœderis, Mal. 3. v. 1. seu
Archangelum Michael, Apoc. 12. v. 7. hoc est,
Filium Dei unigenitum, Dominum nostrum Je-
sum Christum, intelligimus, utpote, cui pater de-
dit judicium, Joh. 5. v. 27. quidni ergo & Satanam
ligandi, inque stagnum ardens sulphure detru-
dendi potestatem habeat?

Per descensum de cælo, non opus est intelli-
gere incarnationem, quasi illam B. Johanni Christus
in visione exhibuisset, uti Paræus pag. 1058. opi-
natur: nota enim phrasim est scripturæ sacre quòd
ἀνθρῳπῶτα δὲως Deus tunc descendere dicitur, quan-
do opus aliquod arduum in genere humano perage-
re decrevit: nimirum descendit, linguas adificanti-
um turrim Babylonicam confusus, Gen. 11. v.
57. descendit, Sodomitarum flagitia puniturus,
Gen. 18. v. 21. descendit, Populum Israeliticum
liberaturus, Exod. 3. vers. 8. descendit, legem pro-
mulgaturus, Exod. 19. vers. 11. Similiter & hic,
per καὶ θάνατον Christi insans severum judicium in-
nuitur. Vidit autem B. Johannes, Christum
habere clavem abyssi, sicuti supra c. 1. v. 18. de se-
dicebat Christus, quòd habeat claves inferorum
& mortis. Solent enim claves symbolum esse pote-
statis, quam quis in domo obtinet, Esa. 22. v. 22. quæ
potestas porro innuitur per catenam magnam,
quam Angelus in manu sua habere scribitur: ni-
mirum ea potentia valens, ut catena sua omnes
hostes, imò ipsum Diabolum vincere & vincire
queat.

Hac ἡ ἐξουσία καὶ δυνάμεις instructus Angelus, ἐν-
εἰρήνην τὸν δράκοντα, apprehendit Draconem. Κατέλω
fortiter aliquem tenere significat, Matth. 12. v. 11.
Matth. 21. vers. 46. sic etiam fortem hostem,
Diabolum, fortiter Christus apprehendit. Et
exaggeratur apprehensio, per cumulationem no-
minum hostis, quem Spiritus sanctus vocat Dra-
conem, antiquum serpentem, Diabolum, & Sata-
nam; quos titulos omnes in tractatione capitis
duodecimi satis luculenter explicavimus. Vi-
deatur & sylloge vocum Exoticarum Doctoris
Otonis Gualperii, pag. 14. Guilielmus Estius in
Annotat. super difficiliora loca scripturæ, in cap.
20. Apoc. fol. 1102. de nominibus vel titulis Sa-
tanæ sic scribit: Sunt hæc quatuor nomina prin-
cipis demonum, eiq; in scripturis ita propria, ut non
temerè ullum eorum reperias attributum alicui in-
feriorum demonum, quos scriptura passim demonia
vocat. Unde à consuetudine scripturæ recedunt,
qui omnes demones diabolos vocant. Utrum au-
tem Satana nomen aliquando inferioribus tribua-
tur, queri potest, de quo vide Annotat. Matth.
12. Veteres, Hærius, & alii Diabolum inter-
dum Zabolum vocant: Unde & Ecclesia canit:
Michael in virtute conterentem Zabolum: Sic

Apoc. 20, 3.
& 10.

Ioh. 16, 11.
Ioh. 12, 31.
Luc. 11, 22.
Malach. 3, 1.

Apoc. 12, 7.

Ioh. 5, 27.

Quid per de-
scensum de
cælo intelli-
gatur.
Paræus in
Apoc.

Gen. 11, 57.

Gen. 18, 21.

Exod. 3, 8.

Exod. 19, 11.

Apoc. 1, 18.

Claves,
quas Chri-
stus habet,
& catenas.

Esa. 22, 22.

Apprehen-
sio Satanæ
Matth. 12,
11. c. 21, 46.

Tituli Sata-
næ.

Gualperius
Syllog. Voc.
Exotic.
Estius An-
not. sup.
difficil. Loc.
scriptura.

Apoc. 9. 1. 2.
11. c. 17. 8.
Alicorum
quorundam
opinio.
Brighmā-
nus.

Eranc. Ri-
bera.
Ludov. ab
Alcasar.

Authoris
sententia,
qui Angelū
illum intel-
ligit de
Christo.
Apoc. 8, 3.
& 5.
Apoc. 10, 1.

Apoc. 1, 12.
13.

enim legendum est, à verbo *ῥαβδμειν*, id est, *δραβδμειν*, decipere, calumniari: Vide Hilar. in 24. Matth. August. Tract. 27. in Job. sub finem. Vide etiam Dialogum Desiderii de pronuntiatione, post medium libri. Hæc Estius: quam verè & rectè, Lector eruditus iudicet.

Ligatio Satanae.

Non apprehendit autem tantum Dominus Satanam, sed & ligavit eum per annos mille; uti textus noster habet: quæ ligatio restrictionem furoris Diabolici, in tantum, non in totum, denotat. Nullum enim tempus dari potest, quo non Satan, vel spiritualiter, vel corporaliter, vel utroque modo, virus suum adversus gregem dominicum effuderit, & calcaneum Christi mordere perrexerit. Dantur autem gradus *sevitiae*, & *tyrannidis Diabolicae*: Quantopere enim grassatus sit ille sub Imperatoribus Romanis Ethnicis, quàm crudeliter Ecclesiam per annos fermè trecentos afflixerit, id historiarum Ecclesiasticarum fusi testantur. Tunc igitur liberrime, & quasi pro arbitrio suo, Satan egit. Post tempora verò Constantini Magni, Imperatoris gloriosissimi, frenum Christus Satana iniecit, ut tanto furore, & immanitate adversus Ecclesiam amplius furere, & tam cruentas lanienas exercere nequiverit. Huic interpretationi subscribunt nonnulli, ex ipsismet Pontificiis Scriptoribus, utpote Ferdinandus de Castilio, in Dominici historia, parte secunda cap. 1. & Ubertinus Casalis, in tractatu de septem ætatibus Ecclesiæ, cap. 8. & 24. & alii.

Ferdin. del Castilio, Domini Histor. Part. 2. c. 1. Ubert. Casalis Tract. de septem ætatib. Ecclesiæ c. 8. Diaboli in abyssum missio.

Nec obstat, quòd Diabolus in abyssum missus dicitur, ut non seducat amplius gentes; quasi tempore persecutionum Ethnicarum Diabolus majorem seductioni, quam *sevitia corporali*, operam dederit: Scopus enim persecutionum omnium nullus alius fuit, quemadmodum & hodie sub Papatu, quam seductio hominum, quæ tam feliciter successit, ut aliqui ex tyrannis ethnicis gloriati fuerint, nomen Christianorum funditus à se extirpatum esse, uti ex Fulcone Sibrando Lubbertus refert, lib. 3. de Eccles. cap. 7. pag. 172. In maximo igitur gradu tunc temporis Satan furorem suum exeruit; Verum per annos mille, postquam Constantinus Magnus ad culmen Imperatoris majestatis evectus fuit, eumque secuti sunt alii Imperatores, Satan quasi ligatus & victus deprehendebatur: Neque enim tot amplius templa diruere & evertere, nec tantam Christianorum stragem edere potuit, sicut ante tempora Constantini Magni, per annos trecentos fecit. Ligavit eum cœlestis Angelus per tot annos: nec ligavit tantum, sed & in abyssum misit: ubi per abyssum nihil aliud significatur, quam stagnum ignis & sulphuris, infra vers. 10. Accedit huc *abyssi obsignatio*, quæ ἀνδρωποδατεῖα illud innuitur, non posse evadere alligatum, & constrictum Satanam; cœlestem enim Angelum non compedere ei solum iniecisse, verum etiam abyssum, seu carcerem, signaculo suo fortiter obfuisse, ut nec erumpere, nec gentes seducere valeat, donec consummentur mille anni, post quorum finitionem Satanam modico tempore solvi oporteat:

Abyssi obsignatio.

Mille anni sum definite vel indefinite intelligendi?

Mille annos aliqui non præcisè intelligendos putant: Alii definite poni statuunt. Et sanè notum est, per Hebraismum, & usitatam in sacris Synecdochen, annos mille sæpius pro tempore infinito, & æternitate, quæ omnis termini experts

sit, usurp. i. Exod. 20. v. 6. i. Sam. 18. v. 7. i. Reg. 19. v. 3. Psal. 144. vers. 13. Dan. 7. v. 10. Rom. 11. v. 4. i. Cor. 4. v. 15. Apoc. 5. v. 11. quandoquidem verò toties numerus millenarius repetitur, ideo verisimilius apparet, hic non de infinito, sed definito tempore, Spiritum sanctum loqui, cujus initium statuimus, Imperium Constantini Magni; finem verò vel terminum, partim Papale, partim Ottomanicum Regnum, sub quibus Satan solvens iterum crudelissime in Ecclesia Dei grassari perrexit.

Cæterum duo in hac parte prima inferuntur q. *æperbetica*: Primo enim occurritur curiositati humanæ, & incidens scrupulus eximitur. Nam cum Satanam mille annos ligatum, & ne seduceret amplius gentes, cohibitum fuisse, Spiritus Sanctus dixerit, quærere quis posset, quis status fuerit, initio animarum illorum, qui propter testimonium Jesu, & propter sermonem Dei sub Imperatoribus Romanis decollati fuerunt, & qui sub Papatu non adoraverunt bestiam, neq. imaginem ejus, nec acceperunt characterem in frontibus suis, aut in manibus suis? Deinde quo in statu fuerint anime impiorum, qui intra mille annos vixerunt? De Prioribus dicitur, visas fuisse sedes, & sedisse super eas, & judicium datum esse illis, animas decollatorum propter testimonium Jesu, easq. vixisse, & regnasse cum Christo mille annis: quam vitam & regimen B. Johannes resurrectionem primam vocat? Cæteros verò mortuorum, in peccatis videlicet, h. e. idololatrias, & impios, non revixisse spiritualiter, textus ait.

Infandum, quantopere Patres veteres, & scriptores recentiores in explicatione istorum versuum desudarint, & quæ portentosa dogmata ex eis elicerint. Equidem Gajus, Scriptor antiquissimus, Nepoti Agyptio Episcopo, ex verbis nostri textus Chiliastarum errorem probare volenti, non aliter respondit, quàm totam Apocalypsin à Cerintho heretico, chiliaستي erroris aut inventore, aut propagatore, scriptam esse: adeoque librum tam augustum, totque mysteriis sacris refertum plane rejecit. [videatur Eusebius lib. 7. histor. Ecclesiast. cap. 24.] Nos verò magnam libro Θεοπεύγου fieri injuriam dicimus, utpote qui nec à Cerintho provenit, nec Chiliastarum errorem tantillum stabilit. Atque ut penitus rem expendamus, verbaque Apocalyptica planiora fiant, sequentia membra diligentissime excutiemus, examinaturi, 1. quæ de Regno Christi temporali ante diem novissimum sententia Patrum quorundam? 2. quæ Chiliastarum veterum opinio fuerit? 3. quid de seculo aureo moderni Chiliaste, & Fanatici statuunt? 4. Quinam illi viventes, & cum Christo Regnantes fuerint? 5. quomodo vixerint, & regnarint? 6. an post mille annos vivere & regnare desierint? 7. quales sint mortui, qui non revixerunt? 8. quæ resurrectio prima?

Initiò igitur, quod sententiam quorundam Patrum Ecclesiasticorum attinet, prolixè colligit illam, è Pontificiis, Franciscus Ribera, Commentar. in Apocal. p. 380. 381. 382. 383. è nostris, summus Theologus, Dn. D. Joh. Gerhards, Tom. 9. Locorum, pag. 445. & seqq. nec non Dn. D. Thummius, in Impietate Weigeliana. pag. 319. 320. 321. 322. 323. ubi referunt de Patria Hieropolitano Episcopo, quòd sanctos post resurrectionem mille annis cum Christo regnuros esse

Exod. 20. 6. 1. Sa. 18. 7. 1. Reg. 19. 13. Ps. 144. 13. Dan. 7. 10. Rom. 11. 4. 1. Cor. 4. 15. Apoc. 5. 11. Initium & finis millenorum.

Dubia duo de statu animarum.

Gajus.

Quæ sententia patrum quorundam fuerit de Regno Christi temporali ante novissimum diem. Franc. Ribera Comment. in Apocal. D. Joh. Gerhards Tom. IX.

Löt. Theol. esse in terrâ, in omni bonorum affluentia, docue-
D. Thümm. rit, uti testantur *Eusebius* lib. 3. *Histor. Eccles. c.*
Imp. Weig. ult. *Nicephorus* *Histor. ejusd. c. 20.* & *Hierony-*
Euseb. l. 3. mus in catalogo scriptorum *Illustrium*, in vita
Hist. Eccl. *Papiae*: qui postremus cum de *Papia* dixisset, hæc
c. ult. infert: *Quod & multi nostrorum, & præcipue Ter-*
Nice. Hist. *tulliani liber, qui inscribitur, de spe fidelium, &*
ejusd. c. 20. *Lactantii Institutionum volumen septimum, pollice-*
Hier. Cata. *tur, & Victorini Episc. Pictaviensis expositiones cre-*
Illust. Scrip. *bra, & nuper Severus noster in Dialogo, cui Gallo no-*
in vita Pa- *men imposuit; & ut Gracos nominem, & primum*
pia. *extremumq; jungam, Irenæus, & Apollinaris.*
Eus. l. 7 Hi- *Idem postea defendit Nepos, Episcopus Aegyptius,*
stor. Eccl. c. *contra quem copiose scripsit Dionysius Alexandrinus,*
22. *in libris de re promissionibus futuris, ut refert Euse-*
bius l. 7. histor. Eccl. c. 22. sed de hoc loquens CAR-
NALES cum delitias in hoc Regno Christi posuisse
tradit: Hic, inquit, Judaico intellectu, de futuris re-
promissionibus sentiebat, easq; CORPORALITER
exhibendas docebat: & mille annis in delitiis, corpo-
ralibus in hac terra sanctos regnaturos esse cum Chri-
sto, hujusq; dogmatis probamenta, sumptis ex reve-
latione Iohannis testimoniis, conabatur asserere: de
quibus etiam libellos edidit ejusmodi interpretatio-
nes continentes. Tertullianus lib. 3. adversus Mar-
cionem, suam confessionem sic edit: Confitemur,
inquit, in terra Regnum nobis repromissum, sed an-
te cælum, sed alio statu, utpote post resurrectionem in
mille annos, in civitate operis divini Ierusalem cælo
delata. Ad stipulatut Iustinus Philosophus & Mar-
tyr, in Dialogo cum Tryphone, paulo post me-
dium: & præ omnibus aliis planissime Lactantius,
lib. 7. divinarum Institut. c. 23. & 24. Veterum
sententiam exponit, qui omnino videatur. Re-
cte autem scribit S. Augustinus lib. 20. de civita-
te Dei c. 7. Chiliastarum opinio esset utcunq; tolera-
bilis, si aliqua delitia spirituales in illo sabbatho affu-
turæ per Domini præsentiam crederentur: Nam etiã
nos hoc opinati sumus aliquando: sed cum eos, qui
resurrexerunt, dicant, immoderatissimis epulis
vacaturos, in quibus cibus sit tantus, ac potus, ut
non solum nullam modestiam teneant, sed modum
quoq; ipsius crudelitatis excedant, nullo modo ista
possunt, nisi à carnalibus credi.

Chiliastarum Ex hisce apparet, non modo, quid Patres ali-
veterum o- qui, sed & quid Chiliastæ veteres, de Sanctorum
pinio & o- in terra regno corporali senserint. *Cerintus*
rigo. enim *Archihæreticus* somnium istud Chiliasti-
Diony. Ale- cum primus vendidisse scribitur, teste *Dionys.*
xandrin. l. *Alexandrino, lib. 2. Narrationum, & Eusebio lib.*
2 Narrat. *3. c. 28. Ab hoc Chiliastico dogmate propugna-*
Euseb. l. 3. c. *tores ejus dicti sunt Chiliastæ: item Chilioneti-*
28. Dama- *tæ, item Militarii, & Millenarii: Damascenus ab*
scenus *urbe Pepusa, ubi vixere, Pepuzianos eos voca-*
vit. Atque hæc de membro primo, & secundo.

Modernorum Audiamus verò jam tertio, quid moderni Chi-
Fanaticorum liastæ & Fanatici de aureo seculo, quod ante di-
de aureo se- em novissimum sit futurum, somnient: Summa
culo so- doctrinæ hujus huc redit, pios & electos fideles, qui
mnia. vel adhuc in vivis sunt, vel per reditum Christi è
cælo in hanc vitam resuscitabuntur, ante diem no-
vissimum, & extremum ac gloriosum Christi ad-
ventum, in his terris, per mille annos, ita cum Chri-
sto, vel in Spiritu sancto regnaturos, ut impiis omni-
bus corporaliter oppressis sint imperaturi, à cruce,
persecutione, peccato, ignorantia, hæresibus, morbis,
& omnibus culpa ac pœna malis, quin & à morte
ipsâ liberi futuri, econtra verò voluptatibus & deli-
tiis non tantum spiritualibus, sed & carnalibus ac

corporalibus fruturi. Legantur scripta *Valentini*
Weigelii & Fratrum Roseæ crucis, nec non M. Her-
manni Rathmanni & gregalium. Dn. D. Affelmann-
us, Theologus quondam celebris Rostochien-
sis, in Heptade Quæstionum, qu. 6. th. 12: hæc re-
fert de Novis Reformatoribus:

Tria statuunt Reformatores hi mundi seculâ, vel
 totius mundi tempus, ductum *Anabaptistarum*, de
 quibus *Sleid. comm. lib. 10. p. 277.* sequunt, divi-
 dunt juxta numerum trium personarum in divini-
 tate. Primum seculum tribuunt *Patribus*, quod cœpisse
 ajunt in prot-evangelii promulgatione: Secundum
 Filio, quod cœpisse arbitrantur, in ipsius adventu &
 incarnatione: Tertium Spiritui Sancto, cujus seculi
 initium hoc nostro tempore futurum, idemq; per
 mille annos duraturum suspicantur. Primum vocant
 vetus, secundum Novum, tertium Novissimum Te-
 stamentum: in cuius se ajunt, versari limine. De
 felicitate regeneratorum in tribus hisce seculis di-
 stincte ita differunt: In primo seculo externum ho-
 minem in renatis fortiozem fuisse interno, in secun-
 do seculo in renatis hominem internum fortiozem
 fuisse externo, nondum tamen plene externum homi-
 nem fuisse abolitum; in tertio autem seculo plane ab-
 olendum esse hominem externum, ita ut hujus se-
 culi renati non amplius post regenerationem peccare
 possint: unde, ratione perfectæ regenerationis, se in
 hoc tertio seculo ipsis Prophetis & Apostolis præferre
 non dubitant. Abolito autem peccato, in eodem
 seculo, simul ajunt aboleri mortem & quasvis pec-
 catorum pœnas, deleri etiam impios, & sequi re-
 gnum Christi, & Christianorum in terris, & cum eo
 omnium rerum corporalium abundantiam. *Eccl. 14.*
 sic scribit: Sententiarum facta enumeratio
 ostendit novos Chiliastas diversas, & quinq; quidem,
 occupasse classes, & sub quintuplici miluantes vexil-
 lo produsse in publicum. Ad primam classem refero
 eos, qui Christum corporaliter ante diem novissimum
 è cælo redituros scribunt, & in hac terra tale re-
 gnum terrenum per mille annos instituturum, con-
 tendunt, quale *th. 1.* descripsimus. Ad secun-
 dam illos, qui quæ generalius de terra à nonnullis
 dicuntur, specialius ad terram Canaan, in quam
Iudæos reducendos ajunt, restringunt. Ad terti-
 am illos, qui suis Martyribus ante extremum diem
 resuscitandis, millenarum alicujus felicitatem adscri-
 bunt. Ad quartam illos, qui spiritualiter felici-
 tatem hanc ita accipiunt, ut ad deletum Anti-Chri-
 stum, extinctum Turcam, eversos hæreticos, cessan-
 tes persecutiones, & Ecclesiam catholicæ evangeli-
 cam hæc referant. Ad quintam illos, qui & spiritu-
 aliter & corporaliter felicitatem hanc interpretan-
 tur, eandemq; nobis tantam, quanta ante lapsum
 fuit in paradiso, ante extremum judicium polli-
 centur.

Idem *D. Affelmannus* ibidem rectè statuit,
 primas nostra ætate tenuisse *Augustinum VVebe-*
 rum, pellionem, qui recensente *Xysto. Betulejo* in
Comm. sup. Lactantium lib. 3. c. 14. anno Chi-
 sti 1530. Chiliarchicum imperium sibi sumere au-
 sus fuerit, revelationum, quas jactabat, præstigi-
 is, & se & alios decipiens. *Syndromosi* le habuit
Anabaptistas, qui errorem istum avidissime ar-
 ripuerunt: unde & *Articulus decimus septimus*
Augustinæ confessionis oppositus ipsis fuit. Quid?
 quod in medio quoque Papatu figmentum istud
 publicè defensum est, in scripto quodam cele-
 bri, cui titulus *onus Ecclesiæ*, à cap. 61. usque ad
 finem. Nec sine ingenti stupore legi, quæ de
 Chi-

D. 10h. Af-
felmannus
in Heptade
Quæst. 9h.
6. th. 12. de
modernis
Chiliastis.

Onus Eccl.
à c. 61. usq;
ad finem.
Cornelius
à

Lapide in
Apocal.

Chiliastarum portentis *Cornelius Cornelii à Lapi-
de*, Jesuita celebris, in Apocal. fol. 305. scri-
psit, sic inquit: *Hic itaq; est error millenario-
rum: hæresin dicere non audeo, quia apertas scri-
pturas, aut Conciliorum decreta, quibus hæc senten-
tia, quasi hæretica damnetur, non habeo.* Perficta
profecto fronte, & cauteriata conscientia hæc
Jesuita scribit: Mox enim ipse ex scriptura Vete-
ris & Novi Testamenti hæresin istam refellit:
Nec ignorat tantæ lectionis Jesuita, Chiliastas
à *Philastrio* lib. de hæresibus c. 59. pag. 26. &
106. à *Dionysio Alexandrino* apud *Eusebium* lib.
7. histor. Eccles. c. 24. in princ. inter hæreticos
recenseri. Quotiescunque etiam *Cerinthi* hæ-
resis in Conciliis damnata legitur, toties Chilia-
stica quoque hæresis damnationi involuta cen-
setur. Certo enim certius est, Chiliasticum
errorem è *Cerintho* provenire: *Eusebius* lib.
3. histor. Eccles. cap. 25. B. *Augustinus* lib. de
hæres. ad Quod. vult. DEUM, cap. 8. *Niceph.*
lib. 3. histor. Eccles. c. 34. Sic *Irenæus* *Cerin-
thum* hæresis accusat, & ipsum veritatis ini-
micum nominat, lib. 3. c. 3. *Victorinus* itidem
in fine commentarii sui scribit. Ergo audiendi
non sunt, qui mille annorum, regnum terrenum
esse confirmant, qui cum *Cerintho* hæretico
faciunt.

Valentinus
Schmalzi-
us l. de Di-
vin. Christi
c. 15. Soci-
nus in Mi-
scell.

Ad Classem novorum Chiliastarum referimus
quosdam *Photinianos*: Etsi enim *Valentinus*
Schmalzius lib. de divinit. Christi c. 15. p. 94 &
Socinus in Miscellaneis p. 50. sibi sententiam i-
stam non probari scribunt: *Socinus* tamen non
veretur affirmare, futurum aliquod regnum Chri-
sti corporale in terrâ, & quidem in ipsa *Judea*, su-
per *Judaicum* populum *Hierosolymis*, postquam
urbs illa, nutu & providentia Dei, in ea provin-
cia, & eo ipso loco, ubi antea erat, instaurata fue-
rit, Miscellan. pag. 51. Pertinent huc *Methista*,
& hujus furfuris alii fanatici, qui passim nidula-
ri, & figmenta sua propagare conantur;

Quinam
sint illi cum
Christo re-
gnaturi mil-
le annis?

Quandoquidem autem textus noster Apoca-
lypticus diserte ait, *victuros & regnatorios cum*
Christo aliquos mille annis, idcirco explicandum
omnino est, quinam illi sint: quibus vita & re-
gimen hic assignantur? B. *Johannes* inquit,
fuisse animas decollatorum propter testimonium
JESU, & propter sermonem DEI: fuisse ani-
mas eorum, qui non adorarunt bestiam, neq; ima-
ginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in fron-
tibus suis, aut in manibus suis: Hi cum Christo
vivere & regnare dicuntur. Non oscitanter
verò & perfunctorie, sed singulari plane studio
ANIMÆ Martyrum & Confessorum vivere ac
regnare dicuntur, ut sciamus, non loqui Spiritu
sanctum de resuscitatis corporibus, quæ cum
animabus conjuncta in vitam temporalem red-
ierint, & per mille annos regnarent: minimè
gentium: Sed de animabus τῶν πεποικισμένων
fit sermo: *his sedes seu thronos, his potestatem ju-
dicandi, his vitam & regnum cum Christo assignari*
videmus: quasi dicat Spiritus Sanctus: Utut
tyranni corpora testium Christi occiderint, animas
tamen ipsos occidere non potuisse: Vivere enim
animas, etiam post mortem, immo collocari in
thronis, judicium ipsis dari, & eo illas evehi, ut
cum Christo regnent mille annis. Vita hic & re-
gnum non sumitur de vita spiritali regeneratio-
nis, in hac terra, ubi in nobis vivit Christus, Gal. 2.
v. 20. ubi peccato mortui Deo per Iesum Chri-

stum vivere dicimur, Rom. 6. v. 11. ubi Re-
gnum Dei intra nos est, Luc. 17. v. 21. sed vivere
& regnare cum Christo est, in regno gloria, in cœ-
lis, lætitia & honore cœlesti perfrui. Post exant-
latas enim molestias hujus vitæ temporalis, ani-
ma fidelium in fasciculum viventium colligantur,
1. Sam. 25. v. 29. immo in manus Dei assumun-
tur, Sap. 3. v. 1. & gloria ac lætitia cœlesti, seu in
cœlestibus, perfunduntur. Per mortem enim,
utut violentam, occisi Martyres, in vitam pertrans-
eunt, juxta promissionem Christi, Joh. 5. v. 24.
& sic regnum adipiscuntur, cumque Christo re-
gnant, tanquam victores mundi, peccatorum,
mortis, Diaboli, & inferni.

Vocula Regnare notetur, quod sit πολύσημη, Vox regnare
& complures habeat significationes, partim pro-
prias, partim figuratas. Usurpatur hæc vox de
Deo, & quidem ἐξουκῶς, cui in summo gradu re-
gnare competit: Imperium enim habet dire-
ctum & absolutum in omnes creaturas, quæ sunt
in cœlo, in terra & in inferno. Quapropter
de ipso dicitur: Dominus regnabit in æternum,
Exod. 15. v. 18. Psal. 9. v. 36. Psal. 136. v. 10. Re-
gnabit Deus super gentes, Psal. 47. v. 9. Dominus re-
gnavit, Psal. 93. v. 1. Psal. 96. v. 10. Dicite Sion,
regnabit Deus tuus, Esa. 52. v. 7. Regnabit Domi-
nus illorum in perpetuum, Sapient. 3. v. 8 Regnabit
Dominus super eos, Mich. 4. v. 7. De Christo ex-
presse dicitur, quod regnaturus sit, 1. Cor. 15. v.
25. Apoc. 11. v. 15. quod regnaverit, c. 19. v. 6.
Regnat verò Deus, & filius ejus unigenitus, potentia
propria, eaq; infinita: qualiter nemo alius regnat
in cœlo & in terra. De Regibus quidem itidem
plusquam centies dicitur, quod regnent, Joh. 13.
v. 10. 12. Judic. 4. v. 2. c. 9. v. 22. 1. Sam. 8. v.
9. 1. Sam. 13. v. 1. c. 16. v. 1. c. 23. v. 17. c. 24. v. 21.
2. Sam. 2. v. 4. 10. c. 3. v. 17. c. 5. v. 4. 5. c. 8. v. 15.
c. 10. v. 1. 1. Reg. 1. v. 5. 11. 13. Prov. 8. v. 15. & in-
finitis in locis aliis. Regnant autem Reges &
Potestates humana, non ex propria, sed communica-
ta & divinitus concessa potestate: que in admo-
dum Christus ad Pilatum dixit; ἐν εἰρήνῃ ἐξέσται
& ἐμὴν αὐτὰ ἐμὴ; non haberes potestatem ullam su-
per me, nisi tibi datum esset à supernis, Joh. 19 v. 11.
& Apostolus inquit: Non est potestas, nisi à Deo:
quæ verò potestates sunt, à Deo ordinatae sunt, Rom. 13. v. 1. κατὰ χάριν καὶ οὐκ ἐκ φόβου dicuntur regnare hypocrita &
tyranni, quando pro lubitu agunt & dominan-
tur, Job. 34. 30. Metaphorice dicuntur regnare
peccatum, mors & gratia, Rom. 5. v. 14. 17. 21.
Rom. 6. v. 12. Videatur *Matthias Flacius Illy-
ricus*, parte I. clavis scripturæ, fol. 1026. De san-
ctis cum hic dicitur, quod regnent, vocula re-
gnandi significat, felicissime agere, & bene bea-
teque vivere, nec amplius servituti illi probrosæ
peccati & mundi subesse.

Absit vero, cum annis mille regnare dicuntur
animæ Martyrum, ut exacto isto millenario vi-
vere & regnare desierint: Unius enim inclu-
sio, scilicet annorum mille, non protinus est al-
terius exclusio, sed idem est hujusce loci sensus,
inquit Beatus & meretissimus Theologus Dn.
D. *Hunnius*, in disputat. de Regno Christi,
thes. 88. qui & particulæ donec, item usq;, quæ
haud raro non finem indicant, sed ejusmodi
durationem promittunt, usque ad id tempus,
quod nominatur, nec tamen diversum post in-
secuturum indicant, veluti, Matth. 28. v. 20. Ec-
ce ego vobiscum sum, usque ad consummationem
seculi

Rom. 6. 11.
Luc. 17. 21.

1. Sam. 25.
29.
Sap. 3. 1.

Joh. 5. 24.

Vox regnare
πολύση-
μη

Exod. 15. 18
Psal. 9. 36.
Psal. 136. 10.
Psal. 47. 9.
Psal. 93. 1.

Psal. 69. 10
Esa. 52. 7.
Sap. 3. 8.

Mich. 4. 7.
1. Cor. 15. 25
Apoc. 11. 15.

Apoc. 19. 6.

Joh. 13. 10.

12.
Judic. 4. 2.

1. Sam. 8. 9.

1. Sam. 13. 1.

c. 16. 1.
c. 23. 17.

c. 24. 21.

2. Sam. 2. 4.

10.

cap. 3. 17.

cap. 5. 4. 5.

cap. 8. 15.

cap. 10. 1.

1. Reg. 1. 5.

11. 13.

Prov. 8. 15.

Joh. 19. 11.

Rom. 13. 1.

Joh. 34. 30.

Rom. 5. 14.

Rom. 5. 14.

17. 21.

Rom. 6. 12.

Matthias
Flacius Il-
lyricus p.

1. Clav.
script.

D. Hunnius
Disput. de
Regno Chri-
sti th. 88.

Matth. 28.

10.

1. Cor. 15. **seculi** : ubi non indicatur, post consummationem seculi Christum non amplius nobiscum fore. Sic de Regno ad dextram Dei pronuntiat scriptura ipsum Iesum ad dexteram Dei, id est, (juxta Pauli explicationem *1. Cor. 15*), regnaturum, donec ponantur omnes inimici ejus scabellum pedum ipsius : Quod itidem non eo accipiat, quasi post amplius ad dexteram Dei non sessurus sit.

Quinam sint ceteri mortui, non reviviscen- tes?
Ioh. Piscat. Qui vero sunt οἱ λοιποὶ τῶν νεκρῶν, ceteri mortuorum, de quibus dicitur, quod non reviviscen- t, donec consummarentur mille anni? *Iohannes Piscator*, famosus ille Sacramentarius, per regnantes, solos Martyres, per ceteros vero demortuos, omnes corporaliter mortuos, tam bonos, quam malos, intelligit : Sed ἀλόγως, καὶ ἀπαράδελως : Regnantes enim & viventes cum Christo non soli sunt Martyres, sed alii etiam pii, & confessores veritatis ingenui, uti litera textus nostri perspicue testatur : Reliqui vero mortui non nisi impii esse possunt, qui spiritualiter mortui manserunt, & fide Christiana sprete, paganismo pertinaciter adhaeserunt, vel sub Christianismo à sceleribus & iniquitatibus resipiscere noluerunt : De his recte affirmatur, quod non revixerint, scilicet spiritualiter, per veram poenitentiam & conversionem, *Apo- cal. 9. v. 20.* imprimis vero, non beatè revixerunt, post mortem temporalem & corporalem, sicut pii, martyres & confessores, ad vitam feliciter cum Christo in cœlis peragendam revivisse scribuntur, hoc est, vita cœlesti caruerunt. Particulæ restrictivæ, *donec*, eadem est ratio, quæ supra adducta & explicata fuit. Neque enim impii isti post mille annos spem ἀνα- τίσσεως habent, sed mortui, & à vita ac regno gloriæ alieni manebunt in æternum. Videatur *B. Augustinus lib. 1. de serm. Domin. in monte, c. 22. Tom. 4. fol. 1113.* ubi asserit, particulam, *donec*, æternitatem quandoque significare. Rectè *B. Ambrosius* super hæc verba commentatur : *Ceteri mortuorum, id est, reprobi, post mortem corporalem non revixerunt ; quia post mortem non ad vitam ducuntur, quæ in cœlestibus Sanctorum animabus datur, sed in infernum demerguntur, quæ in hoc libro mors prima vocatur.* Hæc *Ambrosius*.

Apo. 9. 20 Restat ut breviter etiam dispiciamus, quid sit resurrectio prima : Sic enim habet textus : ἀνὰ τὴν ἀνάστασιν τὴν πρώτην : Hæc est resurrectio prima. Manifestum est utique ex textu, non de resurrectione spirituali, ex peccatis ἀνάστασιν istam intelligi posse ; tribuitur enim non hominibus in hac vitam temporali amplius degentibus, nec tribuitur corporibus, sed animabus, & quidem, non animabus hic cum corporibus unitis, sed animabus occisorum, securi percussorum, & eorum, qui ad mortem usque in agnita veritate perstiterunt, nec characterem bestiae in frontibus, aut manibus suis acceperunt : Spiritualis autem resurrectio à peccatis apud solos eos locum habet, qui in terra vivunt, & à peccatis resurgunt, ut non amplius serviant peccato, *Rom. 6. v. 6.* Deinde indubitatum & hoc est, non agere textum nostrum de resurrectione corporum à morte temporali, quæ resurrectio demum in die novissimo fiet, *Joh. 5. v. 25. Joh. 19. v. 25.* Hæc autem resurrectio facta dicitur ante extremum judicium, & durantibus illis mille annis,

Quid resurrectio prima.
Rom. 6. 6.
Ioh. 5. 25.
6. 19. 25.

quibus Satanas ligatus fuit : ἐξ ἀνάγκης igitur sequitur, hic non de resurrectione corporali ad vitam naturalem, sed de alia peculiari quadam resurrectione animarum, ad statum gloriæ, in Regno Christi cœlesti, unicè agi : Quæ resurrectio & translatio ad vitam eatam singulari phrasi hoc in loco ἀνάστασις prima vocatur, quia post mortem temporalem præcedit tempore resurrectionem illam in extremo judicio universalem. Atque hæc de primo membro παραγενέσεως, quam Spiritus Sanctus hic insperit.

Sequitur alterum, epiphonema videlicet sub- junctum, quod sic sonat : Beatus & sanctus, qui habet partem in resurrectione prima ; in ista secunda mors non habet potestatem : sed erunt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum illo mille annis, Opponit hic Spiritus Sanct. judicium suum judicio perverso mundi & impiorum, qui infelicitissimos proclamant securi percussos & occisos. Longissime vero absit omnis infelicitas ; quin potius beati & sancti sunt omnes ii, qui testimonium Jesu pluris, quam vitam suam temporalem æstimaverunt : Hi participes redduntur resurrectionis primæ, hoc est, vitæ in cœlis, post egressum animarum è corporibus, gloriosæ : Hi sunt sacerdotes Dei & Christi, & regnant cum illo in perpetuum : adeoq, mors secunda, h. e. damnatio infernalis, potestatem nullam in iis habet.

Hæc de textu illo, qui pro difficilimo & obscurissimo omnium semper habitus fuit, cujus sensum planum, cum vidimus esse, decrevisse Deum, halcyonia Ecclesiæ suæ ad tempus certum velle largiri, ut cessent persecutiones horrendæ Ethnicorum Imperatorum : Eum in finem Satanam mille annis ligatum fore. Quod verò attinet innumerabiles illos fideles, qui sub persecutionibus, vel propter testimonium Jesu decollati, & capitibus truncati fuerunt, vel ad finem usque extremi halitus sui tergum Paparum Anti-Christiano obverterunt, eorum statum non esse infelicem, sed felicissimum ; vivere enim animas ipsorum, & non vivere tantum, sed & cum Christo regnare, omnique lætitia & gloria cœlesti perfundi. Hæc summa est partis primæ capitis viceßimi.

Scrulpuli.

OPeræ verò pretium est, complures & graves scrupulos occurrentes sub incudem revocare, & à falsis interpretationibus solide vindicare. Locus enim noster Apocalypticus commune solet esse Asylum Chiliastrarum & Fanaticorum omnium, tam veterum, quam recentiorum, non quasi verba textus patrocinentur somniis, & figmentis illis ; sed quod lasciviâ humani ingenii depravatores scripturæ illo ad palliandos errores suos temerè abutuntur. Ne itaque de industria quicquam omittamus, quod ad explicandum textum Apocalypticum facere posse videatur ; idcirco quicquid ἐναντιοφάνεις occurrerit, & vel aliquali consideratione dignum fuerit, debita cum diligentia expendemus.

Ac initio de ligatione Satanæ per mille annos, de quæ initio & fine hujus millenarii, variæ apud interpretes reperiuntur sententiæ, quæ varietas ita perplexum reddit Lectorem, ut certi nihil

Epiphonema parentheticum.

Summa partis primæ cap.

Scrulpuli partis primæ.

1. Scrup. De ligatione Satanæ per mille annos.

annos.
Varia opi-
niones.
Ludovicus
ab Alcazar.

nihil inde hauriri posse opinetur. *Ludovicus ab Alcazar* fol. 875. & seqq. duodecim diversorum Authorum explicationes recenset, easque capite sequenti omnes refellit, & refutat, suorumque antecessorum & gregalium, hoc est, propria vineta, immaniter cædit, eo tantum fine, ut suam absurdam *θεσις φιλαρτεν* & obtinere queat, in gratiam videlicet solius Ecclesiæ Romanæ, non ut universalis Ecclesiæ, sed ut capitis Ecclesiarum omnium considerata, Dæmonem per mille annos ligatum dici: quem tamen scopum Spiritus Sanctus nullo planè verbulo, & ne apice quidem uno, expressit.

Frano. Ri-
bera.
Blasius Vie-
gas.

Sane ipsimet non probamus, ligationem Satanæ explicare de imminutione potestatis diabolicæ, per passionem & mortem Christi facta, uti *Franciscus Ribera*, & *Blasius Viegas* contendunt, comminiscens, statim post passionem Christi singularem quendam Angelum è cælo descendisse, qui Satanam, vel ut ipsi loquuntur, Principem Dæmonum, usque ad tempus persecutionis Anti-Christi alligarit, & ad inferos detruserit: nec movet nos autoritas, sive *Gregorius*, sive *Andrea*, sive aliorum Authorum. Nam in Apocalypsi nostra non agitur de tempore passionis Christi Jerosolymitanæ, vel de fructu mortis, ac passionis Dominicæ, sed de peculiari quadam Satanæ ligatione & constrictione, quæ longo post passionem Christi tempore cæpit, & ad singularem scopum directæ fuit, uti in textus *ἐξηγήσεις* fusius ostendimus.

Prosper.

Multo minus locum habere potest *Prosperi* opinio, alligationem factam Dæmonis ab exitu sermonis, à Daniele dicto: Totus enim contextus Apocalypticus perspicue ostendit, non agi hic de iis, quæ ante incarnationem Filii Dei gesta, sed quæ post aliquot centurias annorum gerenda & futura sint. Unde Filius Dei Johanni Theologo dixit: *Scribe, quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc*, Apoc. I. v. 19.

Apoc. I. 19.

Aureolus.

Stultissimam opinionem fovit *Aureolus* cum sectatoribus suis, quasi Papa *Calixtus*, Anno Domini 1122. Satanam ligaverit per mille annos, hoc est, in æternum, vel quàm diu mundus hic steterit, cum abrogaret morem illum, quo Imperatores electionis Ecclesiasticæ libertatem impediverint: *τεγισµατα* hæc sunt vanissima, & vix lectione, multo minus refutatione digna, præsertim, cum æquivoce loquatur *Jesuita Alcazar*, & non exprimat, de quam libertate electionis agat. Supplet autem defectum, perspicuitatis, *Cornelius Cornelii à Lapide*, *Jesuita*, comment. in Apocal. fol. 304 sic scribens. Post *Constantinum* orditur *hæc* mille annos *Aureolus*, scilicet à *Calixto II.* pontif. Anno Domini 1122. Censet enim hunc Angelum esse *Calixtum Pontificem*, qui habet clavem abyssi, id est, potestatem claudendi portas inferni, & aperiendi januas cæli: Hic ligavit Satanam, quia sustulit Imperatoris investendi Episcopos, & Abbates, dando eis annulum & baculum, quod à *Carolo Magno* per 300. annos usurpaverant. Quocirca sub *Calixto II.* *Heinricus V.* Imperator Romam veniens, huic juri renunciavit, Anno Domini 1122, cum id ipsum ante tentassent *Gregorius VII.* Victor, Urbanus, & Paschalis, Pontifices, sed perficere nequiverunt. *Calixtus* ergo ligavit Satanam ad mille annos, id est, in perpetuum, quamdiu Ecclesia durabit. Hæc

Cornelius
Cornelii à
Lapide
Comm. in
Apocal.

Cornelius. Arrigant hic aures sacratissimi Imperatores, & audiant, quam civiliter à *Jesuitis* tractentur. Jus, quod erga Episcopos & Abbates optimo titulo exercuerunt, instinctu Diaboli usurpasse, & quidem per integros 300. annos, insimulantur: nihilominus ranæ istæ Esauticæ in Aulis Imperatorum, Regum & aliorum Magnatum Pontificiorum, longe omnium sunt acceptissimæ. Sanè, cum Imperatores impedierunt, ne pro solo lubitu Clericorum Papa Romanus, vel alii Episcopi & præsules eligerentur ac investirentur, non perversè egerunt, sed optimè: Atque utinam moderni Imperatores licentiam Pontificum & cleri Romanensis etiam num cohercerent! Longè profectò melius longèque rectius res Ecclesiæ se habituræ essent. Ipsemet *Cornelius* & sibi & *Aureolo* contradicit, inquit: *Verum hoc quoque est accommodatio prophetiæ gravissima, ad rem præ ea minutam & exilem.*

Joachimus Abbas, *Ubertinus de Casalis*, *Tera- phinus de Fermo*, *Pannonius*, & *Bullengerus*, ligationem Satanæ de felicissimo tempore, quo statim post Anti-Christi necem fruitura sit Ecclesia, interpretantur: Ajunt enim, referente *Alcazare* fol. 876. magnificas pacis & abundantis Spiritus promissiones, quas Prophetia christiana Ecclesia pollicentur, nondum fuisse perfecte impletas, si communis Ecclesiæ status attendatur, atque adeo potissimum tempore, [quod ipsi Spiritus Sancti vocant] implendas fore, ita ut optari amplius non posset ulla morum correctio aut informatio, nec remaneat aliqua hæresis, aut hostis, qui Ecclesiam perturbet, aut bello fideles affligat. Hæc sententia nihil planè differt à summo Phannaticorum, inprimis recentium *Weigelianorum*, qui triplex statuunt hujus mundi seculum, nempe Dei patris, Filii & Spiritus Sancti. Postremum, Spiritus Sancti seculum seu regnum, statuunt duraturum ad annos mille, ubi, sopitis omnium bellorum, tumultuum & calamitatum tempestatibus, perpetua mille annorum spatia halcyonia futura sint. Fumi autem meri sunt, quos isti homines vendunt, & proprii cerebri figmenta: nihil siquidem in universa scriptura de tali seculo, quod in hoc mundo necem Anti-Christi per annos mille secuturum vel excepturum sit, legitur: Et ipsimet Pontificii aliàs de suo Utopico Anti-Christo fingunt, quod annis tribus cum dimidio ante diem novissimi judicii appariturus, & illum statim adventus Christi gloriosus excepturus sit: Quæ ergo anni mille consistere possunt? & ubi vel apice Spiritus Sanctus de tali seculo aureo, tot annos duraturo, loquitur? Felicitas, quam Chiliastræ isti somniant, alterius, æternæ videlicet, non hujus vitæ est.

Joach. Ab-
bas Uberti-
nus de Ca-
salis.

Tera-
phinus
de Fermo.
Pannonius.
Bullenger.
Alcazar.

Hortulanus fol. 386. in Cantica opinatur, mille istos annos ante Anti-Christum saturos, nec tamen adhuc Dæmonis alligandi tempus appropinquasse; ubi vero appropinquaverit, non secus ac alii sentit, felicitatem summam, sed tamen non corporalem, verum spiritualem potissimum, in hoc mundo futuram: Tunc enim inquit, maxime deletum erit peccatum, inducta per universum orbem justitia, & tunc implebitur illud *Esaiæ*: Populus tuus omnes justus: & tunc sublati erit omnis bellorum & persecutionis metus, & pax erit altissima, & tunc sublatum erit omne impiorum regnum, omnis tyrannis, atque omnis potestas, & solus Chri-

Hortulanus
Cant.

Christus regnabit, & erit in terris specimen admirandum cœlestis monarchia, quam habebit Christus in æternum: & nulli erunt heretici, neq; hypocrita, neq; opus erit revocatione Ecclesiæ. Hæc iterum longè facilius dicuntur, quam solide probantur. Ex Christi enim vaticiniis perspicuè apparet, non tantum non perfectam felicitatem, sed potius extremam miseriarum miseriam, & calamitarum Iliadem ultimum diem præcessuram esse, Matth. 24. v. 21. 29. 30. Hac stante illico expirat vanissimum illud de millenaria felicitate somnium & figmentum.

Alcasar. Sed ridicula quoque est *Alcasaris* opinio, qui *Franc. Tur.* *Francisci Turriani* commentum, lib. de Eucharist. cap. 31. quasi per dæmonem ad mille annos alligatum alludatur ad locum *Esaia*, cap. 24. v. 21. 22. operosissimè defendere, & ex hac imaginaria allusione, præminentiam Romæ Papalis evincere cupit. Virgula censoria alius Jesuita, *Cornelius Cornelii à Lapide*, sodalium *Turriani* & *Alcasaris* ερεβλότητα notat, super *Esaia* fol. 232. scribens: Hæc (*Turriani* & *Alcasaris*) mystica sunt, & ingeniosa potius applicationes, quam genuinae explicationes sacrae Scripturae.

Idem in Ap. De *Petro Galatino* refert idem *Cornelius Cornelii à Lapide* in Apocal. fol. 305. quod manuscripta ejus in Bibliotheca Vaticana legerit, in quo mille annos ligationis *Satanæ* numeret à tempore Christi, & tamen potissimam eorum partem fore asserat aetate Pastoris, seu Pontificis Angelici, qui admiranda humilitatis, sapientia, & sanctitatis futurus, Apostolos duodecim instar Christi habiurus, cum eis reformaturus, & primo sub Apostolis splendori Ecclesiam restituurus, post quem Anti-Christus secuturus sit, qui omnia pervertet, & sic solum iri *Satanam*, antea ligatum. Sed recte dubitat Jesuita, nū verè & recte hæc dicantur: Commenta enim sunt mera, & figmenta proprii cerebri: nec quicquam valent, quæ *Catharina Senensis* apud *Amb.* *Amadeus* in Revelationibus suis, ut & *Arnoldus Wion*, lib. 2. ligni vitæ, cap. 40. de Pastore Angelico tradunt, quasi talis certo extiturus, & ab ultimo Pontifice, *Petro Romano*, sextus futurus sit. Jesuita *Cornelius* apte scribit: *Mihi certum est, eum* (Pastorem scilicet Angelicum) hic à *S. Iohanne* nec describit, nec promittit.

Cornelius. Hic ipse verò *Cornelius Cornelii à Lapide* mox peculiarem sententiam *Alphonfi à Castro* recenset, qui lib. 2. cont. hæres. verbo Beatitudo, hæres. 2. hosce annos mille ordiatur à die judicii extremi, & opinetur, per annos mille denotari æternitatem Beatorum in gaudio & gloria cœlesti: quemadmodum & *Iustinus* lib. de verit. Religion. Christi, asserat, lignum vitæ esse illosmet mille annos: quibus ex parte, & *Blasius Viegas* Jesuita accedat. Rectissimè verò hanc explicationem *Cornelius* violentam & contortam vocat, cum certissimum sit, quod mille isti anni non secuturi, sed præcessuri sint iudicium, resurrectionem, & gloriam Beatorum.

Vera sententia. Proinde nos in superiore nostra sententia etiamnum persistimus, terminum videlicet à quo mille annorum esse tempus Imperatoris Constantini Magni: tunc enim *Satanas*, qui per integros trecentos à Christo nato annos Imperatores Ethnicos, eorumque Præfides, ad horrendissimas

Christianorum persecutiones & seductiones impulerat, ligatus fuit, pacem dante Imperatore Constantino Ecclesiæ, & persecutiones cohibente. Terminus autem ad quem incidit in annum Christi 1300. circa quod tempus *Satanas* iterum solutus, per *Ottomannicam* in primis familiam, crudelissime Ecclesiam afflixit, præsertim postquam Urbs orbis florentissima, Constantinopolis, Imperii Orientalis sedes primaria, in Saracenorum manus pervenit. Hæc de scrupulo primo.

II. Enascitur autem illico alter, quod nimirum durante isto millenario nihilominus *Satanas* calcaneum Christi mordere, & Ecclesiæ Christi nocere perrexerit: Haud itaque ligatus tunc fuisse videtur.

Resp. Observandum hic, non ἀπλῶς & ὁλῶς ligatum dici *Satanam*, sed tantum κατὰ τὸ πᾶν, vel προσδιοριστικῶς, nimirum, respectu seductionis gentium: Sic enim habent verba sequentia *Et misit eum in abyssum, & clausit eum, & signavit super illum, ut non seducat amplius gentes*: ubi πᾶν Ethnicis frenum esse injectum dicitur, quominus amplius ita in Ecclesiam sævire, & persecutionum intemperie seducere homines ad paganismum potuerint, id quod historia Ecclesiastica series quoque comprobat. In sinu quidem Ecclesiæ excitavit *Satanas* hæreticos, qui vehementer Ecclesiam veram intra periodum illam mille annorum afflixerunt: ex Ethnicismo autem, vel ex parte gentium, *Diabolus* contra Christianas Ecclesias more pristino persecutiones tam atroces movere nequit: id quod vel inde patet, quia Apoc. 20. v. 7. & 8. dicitur, quod *Satan* post annos illos mille suæ ligationis ex suo carcere solutus, iterum seducturus sit gentes seu populos, συναγαγεῖν αὐτὸς εἰς πόλεμον, ad congregandum eos in prælium: ubi manifestissimum est, quæ post solutionem *Satanas* moliturus dicitur, ea tempore ligationis ipsum intermittere debuisset. Nec obstat, quod vocula αὐτὸς vocula εἶναι non conveniat: cum & alibi in Scriptura sacra reperiatur relativum cum antecedente substantivo non convenire; utpote Matth. 28. v. 19. μαθητεύσατε πάντας τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς. Joh. 14. v. 26. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψω ὑμῖν, & τὸ ὄνοματί μου, ἐκεῖν ὑμᾶς διδάξει πάντα, Joh. 15. v. 26. τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τὸν πατέρα ἐκπορεύεται, ἐκεῖν μαρτυρήσεται περὶ ἐμοῦ. Nec dubium est, quin Spiritus S. per voculam αὐτὸς personas denotet, in eminentia constitutas, seu hostes præpotentes, in prælium contra Ecclesiam congregandos.

Beatus Dn. D. *Hunnius*, Theologus πᾶσι τοῖς ἀλλοῖς, in disp. sua de Regno Christi, thel. 75. 76. & seqq. exemplo insigni rem illustrat, sic scribens: Quemadmodum, (ut exemplo Scripturæ clarior res evadat,) quando iudicium 3. legitur, post *Eglonem Moabitarum Regem*, ab *Ehud* occisum, secutam esse pacem 80. annorum, non id simpliciter respectu omnium pariter hostium *Israeliticæ* gentis intelligitur, sed ratione *Moabitarum*, de quibus illic specificè differitur: Sic quoque cum *Satanas* ligatus esse scribitur, id quoque non simpliciter, sed secundum quid accipiendum est, videlicet respectu gentium, sub Imperio primi Ethnici, atque sic respectu impressionis gentium in Ecclesiam Christi: Sicut manifestè suum vaticinium explicat *Iohannes*, addens: ut non seducat amplius gentes.

Nam

2. Scrup. Quomodo tempore ligationis *Satanas* Ecclesiæ Christi nocere poterit?

Apoc. 20. v. 7.

Matth. 28.

19.

Ioh. 14. 26.

Ioh. 15. 26.

D. Hunnius

Disp. de Re-

gno Christi

Nam ut expectetur in hoc mundo tempus, quo plane non amplius tumultuetur adversus Christianos satanas, absurdum est, & sacrarum literarum prædictioni contrarium. Plura videantur ibidem Tom. 5. fol. 129. ubi inter alia & hæc habentur: *Certum igitur est, millenarium hunc inter duos maxime conspicuos, & historicus longe celebratissimos terminos, interq; duos potentissimos, sed studiis, legibus, regno & religione disjunctissimos monarchas eminare, quorum ille, Deo pacem Christianis procurante, gentium persecutiones furoresq; repressit; Hic, Deo mundi ingratitudinem puniente, gentes velut ex abyssu ductas, contra Dei civitatem cum Imperio summo, certissimamq; victoriam, etiam à Daniele prædicta, vehementissimè concitavit, accendit & inflammavit.* Hæc ille. Videatur etiam D. Theod. Thummius, in *Impietate Weigeliana* pag. 287. 288. & seqq. Cumque supra monuimus, gradus esse furoris Satani, & hic tantum de repressione extremi a horrendissimi furoris agi; idcirco non obstat, quod durante termino mille annorum Diabolus non prorsus cessaverit, Ecclesiam Christi torquere & affligere.

D. Theod. Thummius in *Impietate Weigeliana*.

3 Scrup. Quis sit status controversia Chiliaistica.

Euseb. l. 3. hist. Eccl. c. 25.

Euseb. l. 7. c. 25. S. Augustinus ad quod vult Deum cap. 8. Lactantius l. 7. Instit. c. 24.

D. Job. Gerhardus, Tom. 9.

III. Quandoquidem non omnes, quibus Chiliastarum error imputatur, reos se ejusdem esse fatentur; & hic ita, ille verò aliter sentire videtur; idcirco non immerito quaeritur, quibus in capitibus inter ipsos sit dissensus & consensus? & quis propriè sit status controversiæ? Quoad dissensum, sunt, qui affirmant, *Regnum quoddam Christi post resurrectionem mortuorum terrenum futurum*, uti de Cerintho refert Eusebius, lib. 3. hist. Eccl. c. 25. *Hic ipse statuit, in carnis concupiscentiis, & eorum, quæ sub ventre sunt impletionibus, regnum illud futurum*, Euseb. l. 7. c. 25. S. Augustinus ad Quod vult Deum, c. 8. Singularia etiam planè de regno isto factitio comminiscitur Lactantius lib. 7. Instit. cap. 24. pag. 433. qui omnino videatur: Alii regno huic voluptates tantum spirituales attribuunt, quas sancti in terris per annos mille habituri sint, uti Patrum aliquotum scripta testantur. Alii voluptates corporales & spirituales conjungunt, ambasque in regno isto futuras contendunt. Quidam initium & finem ante resurrectionem; quidam post eandem statuunt. Quidam in genere regnum hoc in terris instituendum esse ajunt: Quidam in specie terram Chanaan designant. Quidam mille annos de termino infinito; quidam præcisè de mille annorum periodo intelligunt. Quidam omnes pios & sanctos prius resuscitatum iri. Quidam verò tantum Israelitas, vel solos Martyres resurrecturos docent: Adeoque diversitate opinionum, morbidam se fovere causam, innuunt. Videatur de dissensu opinionum Chiliastarum præclarissimus & meritissimus Theologus, Dn. D. Johannes Gerhardus, Tom. 9. fol. 463.

In eo autem consensus est inter plerosq; quod ante diem novissimum Deus regnum mille annorum in his terris, vel hoc aspectabili mundo instituturus sit, in quo tam demortui, per reditum Christi à cælo in hanc vitam resuscitati, quam superviventes, ante novissimum diem universalis judicii in his terris, per annos mille cum Christo, vel Spiritu Sancto, sint regnaturi, impios corporaliter oppressuri, à cruce, persecutione, peccato, ignorantia, hæresibus,

morbis, & morte, aliisque imperfectionibus, & malis, tam culpæ, quam pœnæ, liberi futuri, e contra vero voluptatibus fruituri. Inde jam patet status controversiæ, an tale regnum scripturæ sacræ nitatur fundamentis, annon? Quo rectè posito controversiæ statu, facilima est totius negotii adjudicatio.

Primo enim necessario dicendum erit, num Absurda anni isti mille jam initium sumserint; an verò adhuc exordium illorum expectandum sit? Si prius, in Utopia forte status talis reperietur: Percurramus enim licet totius orbis Christiani angulos, nullibi tamen ejusmodi felicitatis jubar invenire poterimus. Sin posterius, quanta oblectro temporum adhuc periodus restabit, antequam judicium novissimum celebretur? cum tamen scripturæ sacræ oracula, ultimum diem, vel seculi consummationem instare, vel appropinquare affirmant, 1. Cor. 10. v. 11. Apoc. 6. v. 11. 2. Petr. 3. vers. 9. v. 10. Flocci facimus enim, quæ vel talpa cæciores Judæi de vaticiniis Prophetis nondum impletis, præsertim quoad missionem Messiae, comminiscuntur: vel Orosius, Tom. 5. Concip. 5. & Salmeron, Tom. 4. Tract. 40. p. 672. nec non Gregorius de Valentia Tom. 4. pag. 304. de signis extremi diei fabulantur? Certiora nobis sunt Salvatoris Jesu Christi pronunciata, Matth. 24. v. 25. Marc. 13. Luc. 21. & alibi extantia, quæ cum fabulis Judaicis & papisticis minime conciliari queunt. Videantur potius alii, tum Veteres, tum Neoterici scriptores, qui de signis extremi diei apposite scripserunt: Legantur imprimis, quæ apud Hermannum Flinsbachium in Tract. de conjecturis extremorum temporum habentur.

Ponamus autem *ἐκ περὶ ὁσίων*, per mille adhuc annos mundum hunc duraturum, non tamen inde tanta temporum & Ecclesiæ fidelium felicitas, vel ejusmodi seculum & regnum aureum concluditur? Nam disertissimis verbis ultimorum seculorum miseria tam gravis & luctuosa futura prædicitur, quàm antea non fuerit, dum mundus stetit, Dan. 12. v. 1. Matth. 24. v. 21. 22. Expendatur porro filiorum Dei conditio, calamitosa nimirum, quæ ipsâ, seu certo charactere & *πρωτόπρωτι*, à spuris discernuntur, Hebr. 12. v. 6. 7. 8. Num igitur eos, qui per mille annos in terris meros agent triumphos, inter spurios computabimus? Veleos à crucis & afflictionum imbre, contra scripturam expressam, eximemus? Neutrum decere arbitramur. Præterea, quomodo somnium istud Chiliaisticum consistet cum descriptione regni Christi? quod sane est in mundo, sed non de mundo hoc, Joh. 18. v. 36. Luc. 22. v. 25. cujusque proprietates & indoles non est, delitias habere, vel in delitiis vivere & triumphare; sed lachrymari, plorare, lamentari, Joh. 16. v. 20. 22. Totalem utique *μετὰ ὁσίων* regni Christi fieri oporteret, si talis consummata felicitas viventibus in hoc mundo piis expectanda esset? Verum de tali immutatione status Regni Christi in hac vita, ne apex quidem unicus in universa Scriptura extat.

Quid? quod hoc figmento status Regni gratia, & Regni gloria penitus confunditur: quæ enim in futuro demum seculo nobis exhibenda à Spiritu S. promittuntur, Matth. 5. v. 12. & c. 13. v. 30. 39. 49. 1. Cor. 15. v. 54. Apoc. 7. v. 13. v. 14. & seqq. Apoc. 21. v. 3. 4. Apoc. 22. v. 4. ea, per *ὅσων ὁσίων*

Abfurda erroru Chiliaistici.

1. Cor. 10. 11. Apoc. 6. 11. 2. Petr. 3. 9. 10.

Orosius. Tom. 5. Concip. Tom. 4. Tract. 40. Greg. de Valentia Tom. 4. Mat. 24. 25. Marc. 13. Luc. 21. Hebr. Flinsbach. in Tract. de conject. extr. temp.

Dan. 12. 1. Matth. 24. 21. 22. Hebr. 12. 6. 7. 8.

Joh. 18. 36. Luc. 22. 25. Joh. 16. 20.

Mat. 5. 12. c. 13. 30. 39. 49. 1. Cor. 15. 54.

Apoc. 7, 13. τῶν nunc in præfenti feculo expectanda, à Fanaticis dicuntur: Quid verò est, *summa imis*, & *ma summis miscere*, si hoc non est? ἐμφατικωτάτως ait Spiritus S. in hac vita **NONDUM APPARE-** *RE* id, quid simus, futurum autem hoc de mum, quan- *do Filius Dei apparuerit*, 1. Joh. 3. v. 2. quæ verò major & manifestior apparitio felicitatis excogitetur, quàm à Fanaticis in hoc mundo futura describitur? Si dicas, geminam apparitionem sperandam, priorem, ad instaurandum hoc Regnum millenarium; posteriorem, cum fine mundi conexam: Responsio in promptu est, in Symbolo nostro unius tantum reditus vel apparitionis mentionem fieri, ad judicandum videlicet vivos ac mortuos. Proinde per commentum hoc chiliasticum vis ipsi Symbolo Apostolico infertur, & duplex instans adventus Christi asseritur: id quod & ἀρχαῖον est, & ἀντίχαρον. Vita quoque hujus & æterna discrimen plane per id tollitur, & tempus justificationis ac glorificationis confunditur: errasse etiam sequeretur B. Apostolum, cum dixit: hac in vita nullius in hominis mentem ascendisse, quæ præparaverit Deus diligentibus se, 1. Cor. 2. v. 9. ex Esa. 64. v. 4. ubi de nulla alia præparatione, quàm cœlestis & æterni gaudii, ac status futuri gloriosi ἐν ἐμπρατοῖς agitur; uti omnium orthodoxorum Theologorum suffragia testantur.

Augustana Confessio art. 17. Hæc pia & simplex est nostrarum Ecclesiarum sententia in articulo 17. *Augustana Confessio* nis πῶτος exposita & explicata: In hac præstaret acquiescere, quàm nodos novos intricare & cumulare; id quod tum alii Fanatici hætenus fecerunt, tum imprimis ex cœtu Jctorum quidam sub nomine fictitio, M. Gottlieb Heylandt, factitare magno conatu laboravit. Publicè enim aliquot tractatus pro assertionem somnii chiliastici edidit: primi titulus sic sonat: *Verosimilia Historico-prophetica, de rebus in novissimo die eventuris: cum Appendice verosimilium*. Ubi per hypomneses 26. veterem chiliastarum errorem interpolare & in crustare vehementissimè sudat: Addidit deinde expositionem historico-literalem complurium capitum Biblicorum; in qua mirum, quàm se torqueat, ut thesin suam & opinionem præconceptam taliter qualiter φησὶ ἄθεν queat. Tractatum hunc excipit alius, sub titulo: *Coronis Expositionis Historico-literalis præcipuorum Oraculorum prophetarum, de die novissimo*. Enimverò si demantur ex his pagellis ea, quæ Author falsò tanquam verissima præsupponit, revera autem *ἡ ἀποκάλυψις* esse tam certò, quàm unguis suos novit, facili negotio reliquæ scripturarum detorsiones, & violentæ ac incongruæ explicationes refelli possunt; quemadmodum specimen egregium edidit Vir multis nominibus commendabilis & clarissimus, Dn. Casparus Facius, Illustrissimorum Ducum Saxonie Altenburgi Consiliarius, in sua *Admonitoria, Altenburgi Anno 1628. excusa*, in qua verum Authorem, Virum aliàs non vulgarem, patefecit, ejusque errores crassos satis nervosè & eruditè perstrinxit, dignus omnino, cui ob præstitam operam insignem peculiare gratiæ agantur, non obstante depulsione epistolica *Wesneriana*, quæ tanti ponderis & momenti non est, ut aculeum in animo lectoris relinquere queat. Sed sufficiunt hæc tandem de scrupulo tertio.

4. Scrup. IV. Quandoquidem iis, qui habent partem in resurrectione prima, tribuitur, quòd regna-

turi sint cum Christo mille annis, exinde sequi videtur, verum esse, quod Pontificii contendunt, sanctos rerum humanarum & cum primis Ecclesia Præsides esse: Christus enim ita regnat, ut res humanas cœlitus regat, & rebus omnibus, præsertim verò Ecclesiæ suæ, præsit: Jam quia Sancti & Beati cum ipso regnare dicuntur, utique & rerum humanarum, ac Ecclesiæ regimini itidem præesse præsumuntur.

Injuriam Pontificiis non fieri, cum dogma istud illis imputatur, ex sequentibus patet. *Franciscus Costerus*, Jesuita, in *Enchirid.* pag. 394. sic scribit: *Constat ex scripturis, sanctos in cœlo regnantes cum Christo, hac terrena curare & administrare.* Idem pag. 411. *sanctos ideo in summam dignitatem evectos, ut sint curatores hominum, Regum patroni, & principes super omnem terram.* *Robertus Bellarminus*, lib. 1. de *Beatitud. sanct.* cap. 18. proposit. 4. hæc habet: *Nos facile ostendemus, non solum ab Angelis, sed etiam à spiritibus beatorum hominum REGI & GUBERNARI fideles & viventes.* Et postea: *Habemus igitur, Spiritus Beatorum post mortem, ante diem resurrectionis, accipere potestatem in gentes, & REGERE ac pascere eas, nec non esse columnas in Templo DEI, id est, cum illo præsidere toti mundo, & Ecclesiam REGERE & GUBERNARE.* Accedit huc praxis Ecclesiæ Romanæ, quòd singulæ apud ipsos regiones suos peculiare patronos colant, & à singulis singularia beneficia expectant & expectent, teste *Andrea Fabricio* in *Harmon. Confess. August.* art. 21. & *Alfonso Salmerone* Tom. XV. pag. 462. *Friderico Staphylo*, in *defens. Flacium*, pag. 184. Memoratu digni sunt *Thoma Naogeorgi* in *Regno Papistico* hac de re versiculi, qui sic sonant:

*Assignant etiam divum sua munia cuique
Bis septemq; ferunt, quorum certissima speres
Auxilia: hos inter primas sanctissima virgo
Obtinet, & casu clemens succurrit in omni.
Barbara conservat, ne quis sine corpore Christi
Decedat. Catharina fovet doctosq; scholasq;
Donat & ingenium tortosq; resolvere nodos,
Præstat & insanis firma argumenta Sophistis.
Cultiæ putres sanat diva Appollonia dentes.
Ottiliæ virtus lippis medicatur oculis.
At scabiem pellit sanatq; mala huculera Rochus.
Est, cuius nomen versu non dicere possis,
Is valet adversus pestem, contagia, cultus.
Porro Valentinus morbum spectoribus addit
Herculeum, auxilium contra implorantibus affert.
Saltantes Vitus præfenti Numine sedat,
Et reddit menti, precibus donisq; vocatus.
Illa procurat, tormentaq; ventris Erasmus:
Ut dorsi spinam & scapulas Laurentius ille.
Blasius anginam miris, quas consecrat, undis
Arcet ab armentis, gregibus, muribusq; virisq;
At captivorum Leonhardus vincula rumpit,
Carceris & portas referat, crassasq; catenas
Frangit, & eade sua ferri vim possidet amplam:
Quartanam, reliquasq; febres Petronella repellit,
Diraq; Johannes proprio à cultore venena.
Quod Benedicto etiam tribuant, sat ut sit ubique
Auxilii in Divis. Quid enim tu reris omissum?
Utg; improvisum, sic formidabile lethum
Avertit Marcus, facto violentior ipso.
Divitias, lautumq; suis cultoribus Anna
Largitur victum, rerumq; est prompta repertrix
Amisissarum: id quod sancto quoque Numine fertur
Cultus largiri Vincentius, haud scio, quisnam.*

rerum humanarum, & imprimis Ecclesia sine præsidet

Franciscus Costerus in Enchirid.

Robertus Bellarm. l. 1. de Beatitud. sanct. c. 18. proposit. 4.

Andr. Fabr. in Harmon. Confess. August. art. 21. Alfonso Salmeron. Tom. XV. Frider. Staphylus, in defens. conf. Flacium. Thom. Naogeorgus in Regno Papistico.

Contra ignominiam turpem Susanna vocatur.
 Pellit ab obsessis Romanus Damonas omnes.
 Contractos sanat Wolfgangus Episcopus artus.
 Wendlinus custodit oves, oviumq; magistros,
 Atque boves idem pingues, ut fecit & olim.
 Setigeros verò porcos Antonius ille,
 Qui coluisse olim vastam narratur eremum:
 E domibus mures abigit, gliresq; nocivos
 Gertrudis quadam, penitusq; extinguit eosdem
 Huldricus præsul, patria conspergine gleba.
 Gregorius curat pueros, elementaq; tradit
 Prima, deinde etiam studiorum instillat amorem.
 Nicoleos nantas miseros tutatur in alto,
 Et qui trahunt vasti tumida aquora ponti
 Christophorus, grandi depictus corpore vulgo,
 Curat idem: tantumq; aspectus noctis atroces,
 Visus terroresq; arcet, somnumq; quietum,
 Certaq; per vitam cultori gaudia confert.
 Ne noceant ignes, surgantq; incendia dira,
 Dat virtus Agathæ: porro orta extinguere fertur
 Florianus, ferro totus munitus & urna
 Gnaviter infundens. Urbanus vina secundat,
 Et multo replet spumantia dolia musto.
 Jodocus fruges tristi à rubigine servat,
 Et bruchos tollit Magnus. Tua cura Georgi
 Sunt equites, magnaq; colunt in aedera pompa
 Reges atque Duces, Generosorumq; caterva.
 Curat equos faber Eulogius, nitatur & omnes
 Fabros, seu ferrum tractent, seu pulchrius aurum.
 Omnia pictorum servat collegia Lucas.
 Cosmas cum socio Medicos defendit & ornat.
 Omnes quis numeret divos, divasq; Papatus,
 Ad quos quisque fugit, cantu, prece, munere, cultu?

Regimen &
 præsidium
 Ecclesiæ so-
 li Deo com-
 petit.
 Psal. 33. 13.
 Psal. 36. 7.
 Sap. 14. 3.
 Act. 17. 28.
 1. Pet. 5. 7.
 Psal. 2. 6.
 Mat. 16. 18.
 Mat. 25. 19.
 Eph. 1. 10. 19.
 20. 21. 22. 23.
 Eph. 4. 15. 16.
 6. 5. 23. 24.

Sed erronea hæc est Pontificiorum sententia:

Omnia enim in cælo, & in terra gubernare, hu-
 manis rebus præsidere, & omnium curam agere,
 ἰδῶμα & ἀξίωμα est SOLIUS DEI, Psal. 33. v. 13.
 Psal. 36. v. 7. Sapient. 14. v. 3. Act. 17. v. 28. 1. Pet.
 5. v. 7. Et constat, præsidium ac regimen Eccle-
 siæ Domino JESU CHRISTO commissum esse, Psal.
 2. v. 6. Matth. 16. v. 18. Matth. 25. v. 19. Ephes.
 1. v. 10. 19. 20. 21. 22. 23. Ephes. 4. v. 15. 16. Eph. 5.
 ves. 23. 24. Quid? quod extra omnem positum
 est controversiæ aleam, ad regimen & præsidium
 Ecclesiæ requiri virtutem divinam, eamque infi-
 nitam, requiri omnipotentiam: requiri omni-
 scientiam, requiri omnipræsentiam: Alioquin
 Ecclesia rectè regi & gubernari nequit. Jam
 verò Jesuitæ ne ipsi quidem Christo, juxta huma-
 nam naturam, communicationem idiomatum
 divinorum, omnipotentiae, omniscientiae, & o-
 mnipræsentiae concedunt, utut natura humana
 πρὸ λόγου personaliter sit unita: Multò minus igitur
 sanctis ejusmodi regimen & dominium ab
 ipsis tribui deberet, utpote, qui ψилоὶ sunt ἀνθρώ-
 ποι, & puri puti homines, quorum nullus sedet ad
 dexteram Dei, cum ne Angelis quidem dictum sit,
 ut sedeant ad dexteram Dei, Heb. 1. v. 13. Chri-
 stus Rex est Ecclesiæ suæ, absolutissima potesta-
 te, & potentia infinita eam regens, quam suam
 gloriam non dat alteri, Esa. 42. v. 8.

Heb. 1. 13.
 Esa. 42. 8.

Nec obstat, quod in textu nostro Beati cum
 Christo regnare, & Reges facti dicuntur: supra e-
 nim ostendimus, regnare hic idem esse, ac bene,
 beateque, & feliciter agere, ac vivere, adeoque
 δούτεως tantum, & μετὰ ποσειώς regimen beatis
 attribui, ad innuendam excellentiam præmii, &
 beatitudinis æternæ, in cælis, juxta illud, Mat-
 thæi 24. v. 46. 47. Beatus ille servus, quem, cum ve-

Matth. 24.
 46. 47.

nerit DOMINUS, invenerit sic facientem: Amen
 dico vobis, super omnia bona sua constituet eum. In-
 de autem nequaquam sequitur, quod sancti Ec-
 clesiæ præsent, quod omnia in cælo & in terra gu-
 bernent. Pulchre Episcopus Gandevensis, Corne-
 lius Jansenius in Harmon. Evangelica c. 87. fol. 640.
 verba Domini explicat, inquit: Pa-
 rabolicè significat Dominus, eos, qui hic præfati
 familia Christiana fide optima munus suum ob-
 eunt, ad ipsos cum ad judicandum redierit, præ-
 faciendos omnibus suis bonis, quod fiet, cum cælestium
 suorum bonorum eos participes faciet. Acquie-
 scamus igitur in præsidio & regimine unico Do-
 minico, amplissima spe freti, nos olim expertes
 omnis servitutis futuros, & cum Christo, ceu
 gloriosos victores, æternum triumphaturos
 esse.

Cornelius
 Jansenius
 in Harmon.
 Evang. c. 87

V. Mille annorum aliquoties meminit B. Jo-
 hannes: Et primò quidem, quod per annos mille
 Satanæ ligatus sit, tam diu, donec consummentur mille
 anni v. 2. & 3. Deinde dicitur, Sanctos cum Chri-
 sto regnatos mille annis, v. 5. & 6. nec reliquos mor-
 tuorum revicturos, donec mille isti anni consummen-
 tur, v. 5. Tertio, cum consummati fuerint mille anni,
 solvendum Satanam de carcere suo, v. 7. Quæritur
 igitur, an mille isti anni Satana ligati, Regni Sancto-
 rum, & caterorum mortuorum, qui non reviviscunt,
 sint iidem, an verò diversi? Nos sanè, uno & uni-
 co millenario includi & comprehendi ligationem Sata-
 næ, Regnum sanctorum, & continuationem mortis
 caterorum mortuorum, statuimus: Neque enim
 alii & alii mille anni Satanae ligato & Sanctorum
 Regno assignantur, sed uni & iidem ipsi anni mil-
 le de omnibus dicuntur, uti apertissimè patet ex
 eo, quod χίλια ἔτη, vel mille anni initio nudè &
 absque articulo ponuntur, v. 2. Deinde verò cum
 articulo, τὰ χίλια ἔτη, repetuntur, quasi dicat
 Spiritus Sanctus: Quos mille annos Satanæ liga-
 tus erit, eos ipsos mille annos regnatos cum
 Christo Sanctos, & per eos ipsos mille annos non
 resuscitatum iri ceteros mortuorum. Præterea,
 nihil aliud ligatio Satanae per mille annos operari
 debuit, quam ut isto tempore Sancti regnarent
 cum Christo, & liberiore aura fruerentur, donec
 finitis hisce mille annis Satanæ ex carcere suo ite-
 rum solveretur. Ἀτοπov igitur & absurdum est,
 comminisci diversos millenarios, quemadmo-
 dum & veteres Chiliastæ factitarunt, & recentio-
 res quoque Fanatici somniant: cum quibus fa-
 cit Sacramentarius Anglus, Thomas Brightman-
 nus, super Apoc. pag. 656. qui stolidè opinatur,
 quando mille anni ligationis Satanae finiti fue-
 runt, tunc demùm Sanctos Regnum suum cum
 Christo inchoaturos esse: quam opinionem ipsa
 textus Apocalyptici evidentia potentissimè refel-
 lit & confundit.

5. Scrup.
 An mille il-
 li anni iii-
 dem sint, an
 verò diver-
 si?

VI. Dura videtur explicatio textus de anima-
 bus, quæ revixerunt, & de resurrectione prima, quod
 non spiritualis aliqua animarum à morte peccati
 resurrectio, sed earundem post mortem corpo-
 ralem translatio in cælestem gloriam his verbis
 innuatur: Obstat enim plerorumque Patrum &
 Doctorum sententia, qui ὡς ἑνὶ τὸ πολὺ resurre-
 ctionem primam pro resurrectione Spirituali à morte
 peccati habuerunt. Apud B. Augustinum hom. 7.
 in Apoc. Tom. 9. sub fin. sic verba sonant: Pri-
 ma resurrectio, quæ à morte peccati ad vitam justitiæ
 animæ resurgunt, toto nunc tempore agitur: secunda
 verò, quæ de terræ pulvere ad vitam corpoream rede-
 unt,

Thomas
 Brightman.
 super Apoc.

6. Scrup.
 Quid sit re-
 surrectio
 prima?

B. August.
 hom. 7. in A-
 poc. Tom. 9.

Id. l. 20. de Civit. Dei, c. 6. & 7. Alfons Salmeron Tom. XI. fol. 11. itidem urget hunc locum, & contendit, voculam resurrectionis aut strictum ac propriè, aut largius communiusq; accipi: Si posteriori, duplicem esse resurrectionem, alteram animorum, qui per peccatum perierant, ac mortui fuerant, & per gratiam Dei ad iustitiam & novam vitam redierant. Hæc, inquit Salmeron, dicitur à Iohanne resurrectioni primæ.

Per resurrectionem primam non intelligitur resurrectio spiritualis. Verum quo minus hoc in loco τὸ ἀναστῆναι de reviviscencia spirituali commodè intelligatur, obstant rationes gravissimæ: Ἀνάστασις enim πρῶτη de qua B. Johannes hic loquitur, ita comparata est, ut animabus à corporibus separatis, quatenus separata sunt, attribuat: jam verò nec corporalis, nec spiritualis resurrectio competit animabus, quatenus post mortem corporalem à corporibus separata sunt: Ergo nec hic per ἀνάστασιν talis resurrectio innuitur, quæ sit vel corporalis, vel spiritualis, sed quæ sit peculiaris, resurrectio nimirum animarum ad gloriæ cælestis perceptionem. Patet hoc amplius ex resurrectionis primæ & mortis secundæ oppositione: mors enim secundæ expressè hic primæ resurrectioni opponitur: jam verò ὁ δεύτερος & τρίτος non est mors naturalis, neque etiam mors est spiritualis, sed ea mors, qua anima in æternum detruduntur infernum, Apoc. 20. v. 14. ex natura igitur oppositorum irrefragabiliter sequitur, per resurrectionem primam nihil aliud, quàm evocationem vel translationem animarum ad cælestis gloriæ & gaudii præceptionem, intelligi posse. Confirmatur hæc sententia ex enuntiato Spiritus Sancti, quod ille sit beatus & sanctus, qui partem habeat in resurrectione primæ, v. 6. Ecquis verò nescit, eos, qui ex spirituali peccatorum morte reviviscunt, nondum in stricta significatione, vel esse, vel verè dici, & nominari posse beatos & sanctos, cum in peccata subinde relabantur, & quotidie quærulari necessum habeant cum B. Apostolo, *se bonum, quod volunt, non facere, nec malum, quod oderunt, vitare valere*, propter peccatum, quod adjacet ipsis, & quod inhabitet in ipsis, Rom. 7. v. 20. 21. ejusmodi homines τὰ δαιμόνια & miseri dicuntur, Roman. 7. v. 24. non μακάριοι, vel ὅσοι, quod probe observandum.

Num reliqui mortui post consummationem mille annorum ad cælestem gloriam perventuri sint? Nodus verò satis difficilis obstare videtur, quòd v. 5. de reliquis mortuis B. Johannes ait: *Eos non revixisse, donec consummentur mille anni*: Exinde autem haud ineptè concluditur, post consummationem mille annorum, istos cæteros mortuos itidem ad gloriam cælestem perventuros, cum tamen aliàs ex inferno nullam dari liberationem firmiter credamus, Job. 7. v. 9. 10. Verum & hic nodus facillimè extricatur: supra enim vim voculæ *Donec* exposuimus, quòd non semper sit limitatio certa certi temporis, sed simplex & absoluta negatio: Exempli gratia: *Non rediit corvus in arcam, donec siccarentur aquæ*, hoc est, nunquam rediit, Plal. 110. v. 2. *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*: quis inde concluderet, post positionem inimicorum ad scabellum pedum, non amplius Christum ad dexteram Dei sessurum? Sedebit utique ad dextram Dei in omnia secula seculorum. Ita legitur Matth. 1. 25. *Non cognovit Ioseph Mariam, donec peperisset primogenitum*, hoc est, nunquam omnino cognovit eam. Similia loca occurrunt, Matth. 5. v. 18.

& 26. Matth. 28. v. 20. Galat. 3. v. 19. & alibi: & 26. c. 28. sensus proinde verborum obsectorum hic est, tam diu non resuscitatum iri reliquos impios, quàm diu Sancti cum Christo regnaturi sint, hoc est, non revicturos eos in perpetuum. Firma igitur adhuc & immota perstat nostra sententia, Atque hæc de scrupulis partis primæ.

Doctrinæ.

Colligamus nunc locos Doctrinarum, ex hac parte prima resultantes. Et primò quidem memoriz fideliter imprimamus Angelum descendentem de cælo, qui clavem abyssi & catenam magnam in manu sua habet, Dominum nempe, qui in præcedenti capite decimo nono, v. 16. vocatus fuit, βασιλεὺς βασιλέων & κύριος κυρίων: *Rex Regum & Dominus Dominantium*, qui etiam supra cap. 1. v. 18. de se dixit: ἔχω τὰς κλεῖς τῆς θανάτου & τῆς θανάτου: *Habeo claves inferni & mortis*: Hic ipse Dominus est, qui clavem David habet, qua clavi orcum etiam, vel abyssum, & claudere & aperire potest, Apoc. 3. v. 7. Denotatur per has claves infinita potentia Regis nostri cælestis, qua in ipsam usque abyssum & infernum se extendit. Et si enim non impotens est Draco ille magnus, Satan, Apoc. 12. v. 9. Sed ἰχθυὸς ὃς καθώπλισεν αὐτόν, ἰχθυὸς ὁ ἰσχυρότερος: tamen, & longè fortior est *DOMINUS*, DOMINUS noster, vincens Satanam, & totam παντοπλίαν ejus auferens, Luc. 11. v. 21. 22. quam obrem etiam genua inferorum coram Domino Jesu incurvare se coguntur, Phil. 2. v. 10. imò & contremiscunt coram hoc Rege Regum Diaboli, Jac. 2. v. 19. Quid? quod usque adeo dominatur Rex noster Diabolo, ut absque permisso ejus ne porcos quidem, nedum homines, invadere ausit Matth. 8. v. 31.

Clavigeri proinde hujus gratiam sollicitè ambiamus, si abyssum nobis claudi, & impios persecutores in eandem detrudere; Si Satanam, ne noceat nobis, in orcum relegari, & ad perdendos ac delendos impios ex orco ablegari velimus. Eum ipsum in finem de cælo descendit, & hunc in mundum DOMINUS venit, ut opera Diaboli dissolveret, 1. Joh. 3. v. 8. Prævaluit, & adhuc prævalet hæc δύναμις Dominus, catenam habens magnam in manu sua, qua apprehendere potest Draconem, serpentem antiquum, qui est Diabolus, & Satan, eumque ligare per mille annos, & in abyssum detrudere, uti verba textus nostri disertè testantur. Insanum proinde & profanum prorsus est, à Satana & organis ejus tam vehementer sibi metueri; quo tamen metu nihil vulgarius, nihil frequentius deprehenditur. Demeruerunt isti homines meticulosi & effæminati, Dominum nostrum Jesum Christum habere clavem abyssi, & catenam magnam, qua Draconem apprehendat & liget. Εὐφράτισε τὸν δράκοντα: habet textus noster, quasi dicat, fortiter & potenter tenuit, ac apprehendit tam valide, ut se liberare Draco nequiverit, hæc enim ἐμφασις est voculæ κρατέω, uti ex aliis locis τῶν ἁγίων apparet: Videantur Concordantiæ Xysti Beulæsi & Cunradi Kircheri. Oculos igitur potius & animum intendamus ad eum, qui habet κρατέω, Apoc. 5. v. 13. imò, qui παντοκράτωρ est, Apoc. 1. v. 8. qui habet πᾶσαν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ, & ἐπὶ τῆς γῆς Matth. 28. v. 18. qui habet δύναμιν Apoc. 4. v. 11. & ἰχθύς, Ap. 5. v. 12. qui apprehendere & ligare vinculisque constringere

potest draconem magnum, serpentem antiquum, Satanam & Diabolum.

Potentia Sa-
tana.

Equidem infandum, quàm ferox aliàs & truculentus sit hostis Diabolus, immanitate *Leviathan* & *Behemoth* præfiguratus, de quo sic ad Hiobum loquebatur Dominus: *An extrahere poteris Leviathan hamo & fune ligabis linguam ejus? Nunquid circumlucum pones in naribus, aut armilla perforabis maxillam ejus? Nunquid illudes ei, quasi avi, aut ligabis eum ancillis tuis? Nunquid implebis sagenas pelle ejus, & gurgustium piscium capite illius?*

Hiob. 40, 20
& seqq.

Hiob. 40. v. 20. & seqq. Fortissimus enim est Behemoth: *Fortitudo ejus in lumbis ejus, & virtus illius in umbilico ventris ejus. Serinxit caudam suam quasi cedrum, nervi testiculorum ejus perplexi sunt. Ossa ejus velut fistula aris, cartilago ejus, quasi lamina ferrea, Hiob. 40. v. 11. 12. 13. Quis revelabit faciem indumenti ejus? & medium oris ejus intrabit? Portas vultus ejus quis aperiet? per gyrum dentium ejus formido. Corpus illius, quasi scuta fusilia, compactum squamis seprementibus. Sternutatio ejus, splendor ignis, & oculi ejus, ut palpebra diluculi. De ore ejus lampades procedunt, sicut tede ignis accensa. De naribus ejus procedit fumus, sicut olla accensa ac ferventis. Halitus ejus prunas ardere facit, & flamma de ore ejus egreditur. In collo ejus morabitur fortitudo. Reputat quasi paleas ferrum, & quasi lignum putridum as. Non fugabit eum vir sagittarius, in stipulam versi sunt ei lapides fundæ. Quasi stipulam aestimabit malleum, & deridebit vibrantem hastam. Sub ipso erunt radii solis, & sternet sibi aurum, quasi lutum. Fervescere faciet, quasi ollam, profundum: mare ponet, quasi cum unguenta bulliunt. Post eum lucebit semita, & aestimabit abyssum, quasi senescentem. Non est potestas super terram, quæ comparatur ei, qui factus est, ut nullum timeret. Omne sublime videt: Ipse Rex super universos filios superbiæ, Job. 41. ferme per totum.*

Job. 41.

Clavis Do-
mini Iesu.

Hæc omnia verò susque deque habet Angelus noster, qui catena sua Behemothum istum potentem constringere & coercere potest: clavem habet eam ipsam, de qua Dominus Deus loquitur: *Dabo clavem domus David super humerum ejus, & aperiet, Esa. 22. v. 22.* Clavis hæc Davidica ipsam abyssum aperit & claudit, & Draconi fores ita occludit, ut invito Angelo exire non possit: Quæ potentia Angeli verè infinita est, & dominium super Satanam, ac universa organa ipsius, innuit. Cum quinque Reges in spelunca urbis Mageda se absconderent, præcepit illicò Josua locis suis, ut volverent saxa ingentia ad osteluncæ, & ponerent viros industrios, qui clausos custodirent, reliqui verò hostes persequerentur. Cum factum hoc esset, jussit Josua aperiri iterum os speluncæ, & produci ad ipsum quinque Reges; productos mox voluit pedibus calcari, ad Principes exercitus dicens: *Ite & ponite pedes super colla*

Esa. 22, 12.

Regum istorum, Jos. 10. v. 16. 18. 22. 24. Typus hic fuit insignis Josuæ nostri cœlestis, qui itidem pro lubitu suo calcavit Satanam, eumque pedibus suis, immo & nostris subiecit, Psal. 110. v. 2. Rom. 16. v. 20. Fortior itaque est Angelus noster, quàm Benaias Filius Josada, vir alioquin fortissimus, qui duos leones Moab percussit, & descendit, & percussit leonem in media cisterna, in diebus nivis. Interfecit quoque virum Ægyptium, virum dignum spectaculo, habentem in manu hastam, extorquens hastam de manu Ægyptii, & interficiens eum hasta sua, 2. Sam. 23, v. 20. 21. 22. Vicit Angelus

Jos. 10, 16.
18, 22 24.

Ps. 110, 2.

Rom. 16, 20.

2. Sam. 23,
20 21, 22.

2. Sam. 23, v. 20. 21. 22. Vicit Angelus

noster leonem longè ferociorem, nimirum *ru-gientem illum Satanam, 1. Petr. 5. v. 8.* quem catena sua ita ligavit & constrinxit, ut pro lubitu suo nocere non valeat: id quod pro magno solatio observemus, & Christo Victori immortales pro hac ligatione gratias agamus: Nostro quoque loco operam demus, ne nos ipsi vincula Draconi, in propriam perniciem, laxemus. Non secus enim ac canis, innexus catenis, neminem mordere potest, nisi illum, qui nimis ipsi appropinquaverit, aut securitate detestanda dentes ejus mordaces spreverit: Ita certum est, neminem à Satana læsum, vel deceptum iri, nisi qui semetipsum ei per voluptates carnales, & peccata voluntaria, temerè junxerit, aut dentes diabolicos ei in se concitarit: Alioquin latret licet dies & noctes, & ad seducendum nos sollicitet; mordere tamen nequit, ob vincula fortissima, quibus constrinxit eum Angelus de cœlo, Dominus noster Jesus Christus, qui *Draconem hunc penitus conterat sub pedibus nostris velociter! Amen, Amen, Amen!*

1. Petr. 5, 8.

II. Quantæ potentia & roboris sit Diabolus, *Draco ille rufus, & serpens antiquus*, præter commemorata testimonia ex sequentibus quoque patet. Vocatur ille *ἰαχρὸς καὶ καθωπλισμένος*, Luc. 11. v. 21. & patet robur ejus, tum ex operibus immediate ab ipso profectis, tum ex organis, per quæ maxima, & olim operatus est, & operari etiamnum hodie solet, obsecro enim, annon *concussio adium sancti Hiobi*, potentiam ingentem Diaboli innuit? Annon fortem illum Dæmonem fuisse oportet, qui in aula Persica per dies 21. Angelo sancto restitit? Certè Dæmonem hunc Spiritus Sanctus Principem regni Persarum vocavit, Dan. 13. & fortior propemodum fuit cacodæmon, quàm Angelus, cum Daniele loquens: opus enim habebat ad jutore alio Angelo, Sancto Michaele, uti ibidem textus manifestè testatur. Ob potentiam quoque Draconis cogebatur mulier in desertum fugere, & ibidem delitescere per dies 1260. Apoc. 12. v. 6. Et nisi tanto prævaleret Satanas robore, non tam crudeliter Syrophœnissæ filiam, Lunatici filium, & alios obsessos affligere & detorquere potuisset. Quid? quod non λόγον duntaxat πρὸς ἑαυτὸν ex cordibus hominum Satanæ rapit, Luc. 8. v. 12. sed & ὑποστατικόν, ipsum æternum Dei filium, super pinnaculum templi, & montem ὁψηλὸν λίαν, excelsum valde statuit, Matthæi 4. v. 5. & 8. qui raptus ὁφθαλμοφανερῶς ostendit, quanta potentia sit, nisi ἐναντίον illa coherceatur Diabolica.

2. Doctr.

De potentia
Satanæ.

Luc. 11, 21.

Dan. 10, 13.

Ap. 12, 6.

Luc. 8, 12.

Matth. 4, 5, 8.

Quid per organa quoque sua operatus sit Diabolus, itidem ex scriptura sacra abundè constat. In multis æmulati fuere *Magi Ægyptiaci miracula Mosaicæ*, virtute usi & adjuti Diaboli, Exod. 7. v. 9. 10. Et quis numerare potest cruentas machinationes, stupendas cædes, latrocinia immania, stragesque horrendas, non nisi auxiliante, & cooperante Diabolo editas? Quis instigavit *Pharaonem*, ad opprimendos Israelitas? ad necandos pueros Hebræos? Nonne Ἀρχηγός fuit Diabolus? Quis concitavit *Philistæos, Ammonitas, Midianitas, Amalecitas, Moabitas*, & alios adversus Dei populum? nonne Diabolus? Quis Saulem exacerbavit adversus bellicosissimum & meritissimum Davidem? Nonne fecit hoc Diabolus? Quis *Sennacheribo* blasphemias inspiravit adversus Deum sanctissimum? quis odium immane implan-

Diabolus
magna ope-
ratur per
organum sua.
Ex. 7, 9. 10.

plantavit adversus *Ezechiam* pientissimum? Nemo certè alius, quàm Diabolus? Quis *Hamano* author fuit ad deletionem populi Judaici, tempore *Ahasveri*? Quis *Antiochum* stimulavit ad extirpationem cultus divini, & totale excidium populi sacri? Nonne unus & solus Diabolus? Quo impulsore *Herodes* infanticidium Bethlehemiticum præcepit? nonne Diabolo: Quis *Imperatores Ethnicos* adjuvit in persecutionibus illis, quibus per annos trecentos integros in orbe toto Christiano grassati fuerunt? nonne sanguinarius Spiritus, Diabolus? Et quis ignorat, quantas vires & robur Draco infernalis exeruerit per Pontifices Romanos, & Tyrannos Ottomannicos? Certè, nisi Draco cum Angelis suis suppetias tulisset, in omnem æternitatem tanta facinora, nec Turcæ, nec Papistæ perpetrare potuissent.

Ferocia Diabolica in moderno bello.

Experti sunt ferociam Diabolicam Majores nostri in bello Germanico. Experti eandem sunt innumeri Christiani, in moderno bello savissimo: Talia enim milites Anti Christiani, & verbis & factis commiserunt, qualia non nisi ipsissimi caco-dæmones infernales suggerere & operari queunt. Non mirabuntur, sed stupebunt planè posteri, cum legent infanda illa aula militum Anti Christianorum, stupra virginum, maritarum, viduarum, puellarum quinquennium, sexennium, septennium, octennium, scæminarum juvenularum, & effætarum, septuagenariarum, octogenariarum, immo, quod horrendum auditu, cada-verum: nec stupra simplicia, vel adulteria, sed raptus, sed incestus, impii isti satellites, & privatum, & publicè, & in locis prophanis, & sacris, in ipsis templis, in cæmeteriis, super ipsis sepulchris patrarunt. Ut taceam mille modos, homines utriusque sexus torquendi, tormentandi, exuendi, emungendi, exspoliandi, exenterandi, excarnificandi: Quæ universa & singula ipse rufus Draco, antiquus serpens, qui est Diabolus & Satan, per organa sua operatus esse, rectissimè creditur. Adeoq; certissimum longè est, incredibili potentia Satanam prævalere.

Opera Diaboli non sunt mera præstigia.

Falsum igitur, quòd quidam nihili planè vires diaboli faciunt, contententes, merum esse terri- culamentum, quicquid de potentia Satanæ dica- tur: *Φαρισαιοὶ* quidem & apparenter multa Dia- bolos posse, universa verò opera ipsorum tantum esse præstigias & illusiones, ac *ὄντως*, vel reipsa Ni- hil. Hujusmodi sermones *Sadducismus* sa- piunt: *Sadducæi* enim neque bonos, neque malos An- gelos crediderunt, Actor. 23. v. 8. Plinius lib. 30. Naturalis historiae cap. 1. asserit, totam Magiam inanem esse: quòd Nero & Julianus reipsa depre- henderint: In ipsorum enim gratiam Diabolos ni- hil prorsus facere voluisse, cum tamen & Nero & Julianus, à partibus Diaboli, adversus Chri- stum & doctrinam Evangelicam, strenuè fuerint. Sed hæc ratio tanti momenti minimè est, ut Dia- bolos, *ἀπλῶς* impotentes esse, credere cogamur. Cautum fuit in LL. XII. Tab. ne quis fructus a- lienos excantasset; in corpore etiam juris, Civilis & Canonici, complures extant leges, contra Sor- tilegos, magos, maleficos, incantatores, & hu- jus furfuris alios, quæ frustraneæ fuissent omnes, si diaboli potentia inanis & nulla esset. Obstant exempla scripturæ sacre manifestissima, tam in Vet. quam in N. Testamento, ex quibus apparet, operari Satanam *ἐν πάσῃ δυνάμει*, ut Apostolus lo-

quitur, 2. Thess. 2. v. 9. quòd si Diaboli nulla esset vis, vel potentia, non habuisset utique opus Filius Dei, caput Serpentis conterere, Gen. 3. v. 15. vel ope- ra Diaboli dissolvere, 1. Joh. 3. v. 8. Præstigiis sanè Dæmones nonnunquam ludere & illudere, haud- quaquam inficiamur; minimè verò exinde se- quitur, quòd omnia, quæ Satan agitur, meræ sint præstigiæ. *Ἀλλ' ὅς* certè Diabolus ignem cæ- lo deduxit, & greges, ac armenta Sancti Hiobi per- didit. Et num non potentiam suam palpabiliter demonstravit, cum ventum excitaret, eoque angulos quatuor domus Hiobi concuteret, ac filios opprime- ret? Similia apud sanctos Evangelistas, longa serie recensentur, ita ut potentiam Dæmonum negare, idem sit, ac Leonis rugientis (cui Sata- nas assimilatur, 1. Pet. 5. vers. 8.) negare fortitudi- nem.

2. Thess. 2. 9
Gen. 3. 15.
1. Joh. 3. 8.

1. Pet. 5. 8.

Illimitatam autem ac voluntariam potestatem & potentiam Diabolus non habet, uti supra mo- nuimus, sed limitatam & coarctatam, à permis- sione ac concessione divina unice dependentem. Non certè licuit ipsi, cum Hiobo agere pro lubi- tu, sed necessum habuit, licentiam à Deo impe- trare, Hlob. c. 1. v. 12. c. 2. v. 6. Seductionem omni- um Prophetarum non audebat Diabolus, absque permissu divini persicere, 1. Reg. 22. v. 22. 23. quin ne in porcos quidem intrare, vel eos in mare præcipi- tare valuit, antequam à Filio Dei veniam & in- dultum impetravit, Matth. 8. v. 31. 32. Rectè i- gitur ait Gregorius lib. 2. Moral. à seipso habet Dia- bolus nocendi voluntatem, sed à Domino potestatem: Quod enim ipse facere iniquè appetit, Deus fieri non nisi justè permittit. Facit, quod potest, permittente Deo: quod potest non facit, prohibente Deo. Unde B. Augustinus potestatem Diaboli vocat egenam, lib. 11. de civit. Dei cap. 1. Johannes Gerson quoq; non ineptè scribit, lib. 3. Consol. Theol. prof. 4. Te- nei Deus ligatum Leonem infernalem, ne furat, quem- admodum vellet. O Deus omnipotens, compesce, com- prehende, ac liga & nunc furibundum & furiosum Satanam, qui non cessat impetere sanctos tuos, qui omnes nos cupit perditos: contere ipsum sub pedibus no- stris, mitte eum in abyssum, & claude eum, ne nobis amplius nocere queat, per & propter Jesum, Do- minum nostrum! Amen, Amen!

Potentia Diabolica limitata.

Hiob. 1. 12.
c. 2. 6.

1. Reg. 22.
22. 23.

Matth. 8. 31.
32.
Gregor. l. 2.
Moral.

B. Aug. l. 11.
de civit. Dei
c. 1.
Joh. Gerson,
l. 3. Consol. Theol.
prof. 4.

III. Unum quodlibet suum habere tempus certum, & divinitus præstitutum, visio ista per spi- cuè docet: Est enim tempus, quo Satanam Deus ligavit, quo eum in abyssum misit, quo ita illum compescuit, ut nocere pro lubitu amplius non possit: vicissim aliud tempus est, quo eundem Sa- tanam Deus iterum solvit, quo frena ipsi laxat, ut plenis velis in mari persecutionum navigare que- at. Nimirum ita Sapientissimus, pro immensa sua sapientia, disposuit omnia, in numero, pondere, & mensura, Sapient. 11. vers. 21. Hoc est, quod Ecclesiastes gnauiter inculcat, inquit: Omnia tempus habent, & suis spatiis transeunt u- niversa sub cælo: Tempus nascendi & moriendi: Tempus plantandi, & tempus, quod plantatum est, evellendi: Tempus occidendi, & tempus sanandi: Tempus destruendi, & tempus edificandi: Tempus flendi, & tempus ridendi: Tempus plangendi, & tempus saltandi: Tempus spargendi lapides, & tempus colligendi: Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus: Tempus acquirendi, & tem- pus perdendi: Tempus custodiendi, & tempus abjicien- di: Tempus sciendendi, & tempus consuevendi: Tem- pus tacendi, & tempus loquendi: Tempus dilectionis, &

3. Doctr. Qualibet res tempus suum præstitutum habet.

Sap. 11. 21.

Act. 23. 8.
Plin. lib. 30.
Natur. hist.
c. 1.

tempus odii: Tempus belli, & tempus pacis, Eccles.

Eccles. 3, 1. 2. 3. v. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

3. 4. 5. 6. 7. 8.

Periodos

temporum

divinitus

ordinatas

nemo impe-

dire potest.

Vicissitudo

temporum

in vita hu-

mana.

Luc. 1, 57.

Matth. 14, 10.

Gen. 18, 10.

Gen. 21, 6.

Gen. 22, 2.

Gen. 22, 11.

& 12.

Hiob. 1, & 2.

Iob. 42, 10.

12.

Psal. 145, 15.

Dan. 2, 4. 7.

8. 9. 11. 12.

Dan. 7, 25.

Nemo igitur periodos temporum divinitus ordinatas, vel prævertere, vel retardare, & quo minus præfixo tempore implenda impleantur, impedire potest. Initio *ἡμῶν*, & in genere de omnibus hoc enuntiat Spiritus Sanctus: Omnia tempus suum habent: deinde *ἐν δυνάμει*, & in specie nonnulla inducit, quæ ad illustrationem & confirmationem maxime faciunt: Ita verò comparata sunt, ut quædam *natura* instinctu, quædam verò hominum consilio & arbitrio fiant: In utraque classe vicissitudo ingens se exerit, ut jam hoc, jam illud contingat: nunc homo impleto tempore pariendi nascatur, Luc. 1. v. 57. alio tempore idem moriatur, Matth. 14. vers. 10. nunc materiam & segetem lætitiæ largitur Dominus, Genes. 18. v. 10. Gen. 21. vers. 6. suo tempore occasionem gemendi & tristandi idem præbet. Quis enim adeo stupidum & *ἄσχετον* credat fuisse Abrahamum, cum præcepit ei Dominus, *μαλτὰρ* filium suum unigenitum carissimum, Isaacum, ut sine singultu, & exquisito cordolio præceptum hoc audiverit? Gen. 22. v. 2. Recreavit tamen hunc ipsum Abrahamum paulo post Altissimus: Cum enim jamjam immolare veller filium, ecce angelus Domini de cælo clamavit, inquit: Non extendas manum tuam super puerum, Genes. 22. v. 11. 12.

Hæc vicissitudo ex Sancti quoque Hiobi historia luculenter apparet. Tempus erat, quo Hiobo nascebantur liberi; quo acquirebat oves, camelos, & armenta magno numero; quo ades extruebat, quo felicissime vivebat: Tempus aliud ingrebat, quo liberi opprimebantur, quo oves, boves, cameli, & alia jumenta simul & semel amittebantur, quo domus corruerat, quo felicissimus Hiobus omnium mortalium miserrimus & afflictissimus reddebatur, Hiobi c. 1. & 2. Redibat tamen, pro beneplacito divino, tempus pristina felicitatis, benediciente Domino novissimis Hiobi magis, quam principio ejus, & addente omnia, quacunque fuerant Hiob, duplicia, Job. 42. v. 10. & 12. Enim verò quam accuratè omnia suum tenere tempus oporteat, suum, inquam, quod videlicet à DEO prædefinitum & præstitutum est, innumera alia exempla in sacris Bibliis perspicuè testantur. Suo, quod Deus prædestinabat, tempore, exaltandas erat Josephus: Liberandus erat ex servitute Ægyptiaca populus Israeliticus: Introducendus idem erat in terram Canaan, coronandus & restituendus erat David: Finienda erat captivitas Babylonica: Nasci & mori, quin & resurgere debebat Salvator mundi: Revelandus erat *ἀντιχρίστου*, destruenda civitas magna Babylon, & similia. Nihil horum omnium casu quodam fortuito, & ex improvise factum est, sed omnia tempus suum à Deo ter Opt. Max. prædefinitum habuerunt. Unde & escam omnibus dare Deus dicitur in tempore opportuno, Psal. 145. v. 15. Et quis nescit, quanta à *ἐκείνῳ* Spiritus Sanctus certas periodos temporum Monarchiis quatuor, adventui Messiae, Regno Antichristi Orientalis & Occidentalis præfixerit? uti

tur, quibus Satan ligandus, & post quorum finem iterum solvendus sit.

Ne ergo opinemur, nos tempus, vel meerioris, vel belli, vel morbi, vel persecutionum, vel similitum, pro nostro lubitu abbreviare, vel tempus gaudii, pacis, sanitatis, quietis, anticipare, & prævertere posse: *sua potestati & directioni reservavit tempora Pater, Actor.* 1. v. 8. In manibus Domini *ἄρτα* sunt sortes, vel tempora nostra, Psal. 31. v. 16. In patientia igitur possidere decet animas nostras, Luc. 21. v. 19. donec veniat tempus opportunum, tempus placitum, tempus acceptabile, dies salutis, Esa. 49. v. 8. Esa. 49, 8. 2. Cor. 6. v. 2. cumque in tempore nos deceat *τὰ δέοντα* facere, nec poenitentiam nostram in dies procrastinare & retardare, Sy. 5. v. 8. cum à mane usque ad vespertam immutetur tempus, & hæc omnia cutata sint in oculus Domini, Syr. 18. v. 26. Idcirco *hodie, hodie, quamprimum audierimus vocem Domini, obtemperemus*, Psal. 95. v. 8. Ita unicuique nostrum grata & exoptata illucescet dies: ita grata superveniet, quæ non sperabitur, hora: hora videlicet Dominica, Joh. 2. v. 4. in qua melius habituri sumus, Joh. 4. v. 52. O Jesu bone, O Jesu optime Maxime, largire obsecro, ut mox anni miserationum finiantur, & appropere dies redemptionis nostræ, qua appropinquet regnum tuum! Luc. 21. v. 28. & 31. Veni Domine Jesu, veni cito! Amen, Apoc. 22. v. ult.

IV. Egregia virorum Christianorum nobis describuntur hic *ὑποδείγματα* & requisita. Primo vocantur *μαρτυρὲς* Iesū, testes Jesu, qui testimonium de Jesu ferant & perhibeant: quod *μαρτυρία* duplex est: Verbale unum, reale alterum. Prius quod attinet, testari decet verum Christianum de Jesu apertè & ingenuè, coram hominibus, Matth. 10. v. 32. confiteri decet, non negare, & confiteri, Joh. 1. v. 20. testimonium perhibere oportet clamando, Joh. 1. v. 15. & 23. Corde enim creditur ad justitiam, ore autem fit confessio ad salutem, Rom. 10. v. 10. juxta illud Davidicum: credidi, propterea locutus sum, Psal. 116. vers. 10. Loquebar de testimoniis tuis in conspectu Regum & non confundebar, Psal. 119. vers. 46. Sunt qui se bonos Evangelicos Lutheranos esse gloriantur, sed quando tempore persecutionis sedere debent testimonium de Jesu, tunc vel equivocationibus ludunt, se bonos Romanenses catholicos profitendo, vel *mutant*, vel *calidum & frigidum ex eodem ore exhalant*: Indigni planè, qui veri Christiani vel Lutherani nominentur. Non enim amat veritas angulos, non ei diversoria placent: In medio stat, inquit Bernhardus, serm. 6. in Ascens. Dom. fol. 155. Gratosam hujusmodi confessoribus pollicetur Dominus Iesus Spiritus Sancti assistentiam, Matth. 10. v. 19. confessionem coram Patre suo cælesti promittit recipiam, Matth. 10. v. 32. vitam coronam offert, Apoc. 2. v. 10. E contra tepidi ex ore Domini expuentur, Apoc. 3. v. 16. coram Patre cælesti abnegabuntur, Matth. 10. v. 33. Si enim negaverimus ipsum, negabit & ille nos, 2. Tim. 2. v. 13. imo discedere nos jubebit à se, utpote quos non novit, Matth. 7. v. 23.

Quid autem testari de Jesu tenemur: Idipsum, quod omnes de illo testantur Prophetæ: quod remissionem peccatorum accipiant per nomen ejus, quicumque credunt in eum, Actor. 10. v. 43. testemur de Jesu, quod Johannes testatus est, ipsum esse agnum Dei, qui tollat peccata mundi, Johan. 1. v. 29. testemur, quod Petrus Apostolus de Ipso, ceu

ceus reliquorum Apostolorum, & communi omnium nomine pronuntiavit: *Tu es Filius Dei viventis*, Matth. 16. v. 16. vel quod Angelus de Domino Jesu testabatur: *Hic erit Magnus, & Filius Altissimi vocabitur*, Luc. 1. v. 32. Testemur, quod Pater celestis ipse testabatur: *Hic est Filius meus dilectus*, Matth. 3. v. 17. Matth. 17. v. 5. Luc. 3. v. 22. Joh. 1. v. 34. Testemur, quod in symbolo suo de Jesu testantur *Sancti Apostoli*; quod in *Nicensi Synodo* testati sunt trecenti & octodecim Episcopi: Testemur, quod in symbolo suo testatus est sanctus *Athanasius*: & quod testatur de ipso tota orthodoxa Ecclesia, quod videlicet *fundamentum aliud salutis nemo ponere possit, quam quod positum est, Jesus Christus*, 1. Cor. 3. v. 11. Nec in alio aliquo salus, aut aliud nomen sub cælo datum sit hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri, prater nomen *JESU*, Act. 4. v. 12.

Ejusmodi Martyres ingenui extiterunt, *Johannes Baptista*, & Apostoli ad unum omnes, Act. 5. v. 29. & 41. In historia Ecclesiastica itidem multæ myriades fidelium ac constantium fidei confessorum & Martyrum recensentur, qui intrepide testimonium de Jesu, Domino & Salvatore nostro, perhibuerunt. Beatus quoque noster *Lutherus* immortalis laude dignus est, ob testimonium Jesu, quod in conspectu Imperatoris Caroli Quinti, Regis Ferdinandi, Electorum, Principum, & Statuum Romani Imperii, publice Anno 1521. die Jovis post Domin. Misericord. Domini, Wormatiæ, in Comitibus edidit. Arctè enim & severè jussus, expressè confiteri, num revocare velit, nec ne? commasculata fronte respondit: *Diervel E. Kaysersl. Majest. und Euer Fürstl. Gnaden/ze. eine stracke und schlechte Antwort begehren / will ich eine solche geben / die weder stossen noch beissen soll: Es sey dann / daß ich durch die heilige Schrift überzeuget werde / oder sonst mit hellen wichtigen Ursachen: So bin ich durch die Schrift / die ich habe angezogen / überwunden / und ist mein Gewissen in Gottes Wort gefangen / daß ich nicht kan / noch willet was widerrufen / dann es gefährlich und unrecht ist / wider das Gewissen handeln / hie stehe ich / ich kan nicht anders / Gott helffe mir / Amen.*

Omnium verò exemplorum memorabilissimum & celeberrimum est testimonium illud, quod 25. Junii Anno 1530. Augustæ Vindelicorum, in Comitibus itidem publicis, & confesso Cæsaris, Regis, totiusque Imperii, ediderunt Serenissimus Elector Saxonie, Johannes, cum aliis quibusdam Principibus, & civitatibus: Ubi aperte Papismo reclamarunt, seque merito *JESU CHRISTI*, ejusque doctrinæ solum ac unicè perq; omnia adherere, aperte confessi & testati sunt. Qui actus verè inter maxima miracula à *B. Luthero* numeratur, Tom. 5. Jen. Germ. fol. 29. 30. Et videantur hac de Confessione *Vindicia pupille Evangelicæ* p. 16. 17. & seqq. Merito, in perpetuam rei & mirandi hujus testimonii memoriam, Anno 1630. *Jubilæum Festum*, in toto Electoratu Saxonico celebrari mandavit, Serenissimus & potentissimus S. Rom. Imperii Archi-mareschallus & Elector, Dux Johannes Georgius, ut tunc Pontificii innumerabilem exercitum pedestrem & equestrem aluerint, nosque omnes, uno quasi halitu, simul & semel perdere, & loco nostri festi jubilæi, suum globorum festum (an statt unsers

Jubilæi-Fests Jhr Rugel-Fest) se celebrare vellent, minitati sint: posthabitis tamen istis roncibus & minis, nihilominus animosa in sancto suo proposito perrexerit Serenissimus Elector, suamque Serenitatem Electoralem laudabiliter secuti sunt omnes alii Principes & Status Evangelici in Germania; uti scripta publica innumera satis superque testantur.

Beatos nos, si ipsi quoque pari Zelo & fervore de Jesu testemur, si non temporis insecutiamus, ad quemvis ventum os & linguam venalem habentes, instar *Eceboli*, de cujus levitate legitur in *Tripert. historia* lib. 6. c. 38. fol. 103. Absit, ut in *Trip. hist. l. 6* utramque partem cum *Baalitis* claudicemus, 1. Reg. c. 38. 18. v. 21. scimus enim, neminem duobus dominis servire posse, Matth. 6. v. 24. Sed nec fidem veram de Jesu tantum externè simulemus, instar *Arii*, de quo *Socrates* refert, l. 1. histor. Eccl. c. 15. quam *Socr. lib. 1. hist. Eccles. c. 15.* vasi è & dolose coram Imperatore *Constantino* egerit, Orthodoxam confessionem ei porrigendo, suam vero Arianam in sinu occultando, & manu occultatæ applicata sanctè jurando, se credere, confessionem istam veram esse: intelligebat autem non orthodoxam, sed in sinu absconditam, cui manum appresserat. Ejusmodi homines omnium sunt nocentissimi, judice *S. Basilio*, epist. 52. *S. Basil. ep. 52. ad Athanasium*, ad *Athanasium*, Tom. 4. fol. 682. quia cum illis, tanquam in nocturna pugna, pugnandum. *Basilides*, nas. Tom. 4. monstrum illud hominum, vehementer contendit, fidem persecutionis tempore non simpliciter tantum, sed & cum perjurio negari posse, *Euseb. lib. 4. histor. Eccles. c. 7.* quod impium dictum, & horrendum auditur.

Non multum autem differunt ab hac hæresi *Basilidis*, æquivocationes *Jesuitarum*, de quibus *Franciscus Toletus* scribit, lib. 4. instruct. sacerdot. c. 21. *Franc. Tol. l. 4. instruct. Sacerdot. c. 21.* quas *Thomas Martonus* artem Jesuitarum in *Apol. Cathol. lib. 2. c. 13.* & *Gregorius de Valentia*, Tom. 3. fol. 1346. prudentem defensionem vocat. Egi-mus Nos de illa latius, in scripto prolixo *Apologetico*, pro pupilla Evangelica. in der Hauptvertheidigung (cujus Authorem esse me, non inficior) fol. 128. 129. Ex illa unum vel alterum duntaxat repetemus, imprimis bellam illam informationem *Edmundi Campani*, in sua ad Generalem societatis Epistola, pag. 83. *Loquendum tibi est* (in Anglia) cum aliis, affirmandum juramento, quod alii affirmant, etiam si animo longè aliter opineris, etiam si *CONSCIENTIA* plane CONTRARIUM senserit. Hanc imposturam à *Francisco* provenire, scribit *Franciscus Navarrus*; quem magnopere collaudat *Horatius Turselinus*: Discrepan-tiam autem relationis facti *Franciscani*, à *Johanne ab Anania*, & *Angelo de Perusio* descriptæ, *Le-ctor* in prædicto libro formaliter videat. Nos, testimonium sincerè, & ex intimis animi penetralibus, de Jesu ferendum esse, statuimus, ne hypocri-tæ à Jesu, ceu *Pharisæi*, Matth. 23. proclamemur: Et hæc de testimonio verbali.

Reale superest, quod aut *incrumentum*, aut *crumentum* vocari potest. *Incrumentum* illud dico, cum veritatis confessores, ob testimonium de Jesu, adversa plurima & maxima patiuntur; qualia sunt, fames, sitis, carceres, exilia, rapina, spolia, contemptus, convitia, maledicta, & sexcentæ aliæ injuriæ: quales Martyres fuerunt *Michæas*, 1. Reg. 22. vers. 27. *Hanani*, 2. Paral. 16. v. 10. *Jeremias*, c. 32. vers. 2. 2. Paral. 16, *Apostoli*, Actor. 5. v. 18. *Petrus*, Actor. 12. v. 4. *Paulus & Sylas*, Actor. 16. v. 24. Ornamenta sunt, inquit

AB 12, 4. quit *Cyprianus*, lib. 3. epist. 25. fol. 104. non vincula, nec Christianorum pedes ad infamiam copulant, sed ad coronam clarificant. Aliquot profecto centena millia Evangelicorum hominum hactenus, cum iactura famæ omniumque bonorum, & facultatum, Domino Jesu & doctrinæ veræ addicti manserunt, quod aliud nihil fuit, quam testimonium publicum de Domino Jesu perhibere.

Altera species realis de Jesu testimonii, est *Martyrium cruentum*, quando Confessores veritatis cælestis ita se constantes præbent, ut mortem ipsam potius imperterriti animo sustineant, quam vel latum unguem à vera doctrina Evangelica recedant. In fornacem certè ardentem intrudi, quàm à vero Deo deficere, *Sadrach, Mesach, & Abednego* maluerunt, *Dan. 3. v. 16.* Omni conatu, *Nero, Domitianus, Trajanus, Antoninus Verus, Severus, Maximianus, Adrianus, Decius, Valerianus, Diocletianus, Julianus*, & alii Tyranni in Christianos Confessores grassati sunt, Sanctosque Apostolos, & Patres præcipuos, Lumina ac columina Ecclesiæ, immanissima crudelitate è medio sustulerunt, multas myriades Christianorum dilaniarunt, & trucidarunt, id quod & tempore *Arrianorum & Iconomachorum*, nec non *Papistarum* factitatum scimus: sed nulla tormenta, nulla supplicia, nullæ cruces, nulla flagella, nulla incendia, nulli funes, animos testium Jesu adigere & cogere potuerunt, ut veritati nuntium remitterent, vel à doctrina vera tantillum recederent, quin potius virgas, enses, lanceas, bipennes, ferras, sicas, secures, cultros, contos, lapides, aliæque instrumenta, quibus miserè trucidati, dilaniati, excoriati, & interempti fuerunt, excelsi animo contemserunt, latantes, se ob testimonium Jesu talia sustinere. Ita *Polycarpus* gratias agebat Deo, in ignem conjectus, qui dignatus sit ipsum, die & hora hac recipere in numerum Martyrum. De *Cypriano* *Pontus* refert, quod spiculatori, à quo capite truncabatur, viginti aureos dari præceperit, martyrium suum pro beneficio habens. Similia ingenti numero in historiis Ecclesiasticis, & imprimis in *Epitoma Theologi celeberrimi Doctoris Joh. Pappi* reperire licet. Addatur *Martyrologium Doctoris Ludovici Rabi, & Catalogus Testium Veritatis Matthæi Flaccii Illyrici, cum Magdeburgensibus Centuriis, & Centenariis Wolffii*, quod Lectorem cupidum remissum volo.

Pontus.

D. Ioh. Pappus.

D. Ludov. Rabi.

Matthias Flaccius Illyricus.

Centuria Magdeburgenses.

Wolffius.

Ἰωάννης igitur verum veri Christiani est, cum iactura vitæ & fortunarum de Jesu testari, & Dominum Jesum usque ad mortem constanter ac sincerè confiteri. Requiritur autem porro, ut non adoretur bestia, neque imago ejus, nec accipiatur character in frontibus & manibus, ut in nostro textu v. 4. habetur. Hæc requisita fusè itidem explicari possent; Quia verò in tractatione capitis decimi quarti & decimi sexti id abunde factum meminimus; idcirco actum agere hic nolumus, sed & Nobis, & Lectori molesta repetitione parcendum esse, existimamus. Robotet & confirmet nos sancto suo Spiritu Dominus, ut testimonium Jesu imperterritis animis semper perhibeamus, & ne vel Bestiam ipsam Anti-Christianam, vel imaginem ejus adoremus; quin & ne characterem in frontibus vel manibus suscipiamus; sed nomen Patris & Agni fideliter retineamus, per & propter eundem Dominum nostrum Jesum, Amen! Amen!

V. Non casu fortuito, vel inscio Deo, confessores veritatis decollari, & vita privati, ex eo patet, quod Sp. S. hic expressè animarum decollatorum meminit, & nominatim prædicit, futuris temporibus aliquos propter testimonium Jesu, & propter sermonem Dei decollandos. Et quis inscio DEO talia fieri existimet? Cum ne passer quidem, quorum duos amenasse viderunt, aut pulvis de capite nostro, absque præsenti divino, in terram cadere queat, *Matth. 10. v. 29. & 30.* Apparet hoc ipsum ex præfatio Servatoris, quod B. Petro aperuit, inquit: Cum esses junior, cingebas te, & ambulabas, ubi volebas: cum autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet, quo non vis. Hoc autem dixit, significans, quam morte Deum esset clarificaturus, *Joh. 21. v. 19.* Quemadmodum igitur Christus præscivit, qua morte B. Petrus moriturus esset, ita & nostrum omnium fata præscit, & prævidet, tanquam agnus oculatissimus, qui septem habet oculos, *Apoc. 5. v. 6.* Ethnici Iovem suum cæcum finxerunt: Nos Iesum nostrum omniscium esse novimus, in quo omnes thesauri sapientiæ ac scientiæ sunt reconditi, *Coloss. 2. Col. 2, 3, vers. 3.*

Mirum autem alicui accidere posset, quia præscit Deus decollandos suos propter testimonium Jesu, & propter sermonem Dei, cur id permittat? Equidem Deo quicquam præscribere, aut iudiciorum ejus rationes rimari, nos minimè decet: Scimus tamen, non permissurum talia Dominum mala, nisi inde bonum elicere sciret. Facit nimirum hoc 1. propter Ecclesiam, ad fidei doctrinam tantò diligentius excolendam. Hæreticorum enim (& persecutorum) inquietudine fit, ut scripturas vigilantius perscrutemur: Et per multiplicem Salvatoris gratiam, quod inimicus in perniciem machinatur, Deus convertit in adiutorium: *Augustinus* Tom. 2. fol. 476. 2. Facit ad Ecclesiæ incrementum promovendum: Ecclesia enim persecutionibus crevit, martyris coronata est, inquit *Hieronymus* Tom. 2. fol. 186. Et Ecclesia hoc proprium est, ut tunc vincat, cum leditur, juxta *Hilarium* lib. 7. de Trinitate. Tom. 1. fol. 731. persecutiones Ecclesiam illustriorem splendidioremque, per supplicia reddunt, dicente *Nazianzeno*, Tom. 2. fol. 547. Unde *Martyrum sanguis semen Christianorum* à *Tertulliano* vocatur, in *Apol. cap. 50.* Et pulchrè *Divus Ambrosius* Tom. 4. fol. 1010. scribit: Quemadmodum cum quis flumen aliquod in cymba trajecit, qui cymbam impellit, transitum expeditiorem & breviorē facit: Sic qui variis tormentis justos propter veritatem interficiunt, expeditissimam illis ad cælos viam parant, & cymbam hujus vitæ quasi impellunt, ut ad portum felicitatis æternæ quàm celeritè pervenire possint. Ne igitur illos timeamus, qui corpus nostrum occidunt: animam verò occidere nequeunt, *Matth. 10. v. 28.* Decollemur, affemur, crememur, aut aliis modis necemur: scimus tamen, nihil nos separasse posse à dilectione Dei, quæ est in Iesu Christo, non tribulationem, non angustiam, non famem, non nuditatem, non periculum, non persecutionem, non gladium, non mortem, *Rom. 8. v. 35. 36. 38.* Concede igitur ô Domine Deus, ut propter te, & sermonem tuum semper parati simus, mortem, quam tu vel immittis, vel permittis, magnanimitè perferre, & in honorem tuum sanguinem nostrum promptè profundere, per & propter Iesum Christum, Dominum nostrum, Amen! Amen!

5. Doctr. De provi- dentia Dei circa mortem martyrum.

Matth. 10, 29 30.

Ioh. 21, 19.

Apoc. 5, 6.

Cur testes suos decollari permittat Dominus.

Hilar. l. 7. de Trin. Tom. 1. Nazianz. Tertull. in Apol. c. 50. D. Ambros. Tom. 4.

Matth. 10, 28

Rom. 8, 35 36 38.

6. Doctr. De discrimine inter pios & impios.

VI. Ingens discrimen est inter pios Domino-
que Jesu constanter adherentes, & inter impios,
qui bestiam adorant, & imaginem ejus, quique
characterem in frontibus & manibus suis accipi-
unt. Illorum enim animæ vivunt, & regnant cum
Christo: Hi autem non reviviscunt, sed propter
peccata æternum moriuntur; uti textus noster
perspicue testatur. Non desunt sanè ἀξιώματα &
πρærogativæ, quibus impii ὡς ὁ πῶλον gaude-
re solent, utpote, quod potentes & robusti sunt in
Gen. 10, 8. terris, Gen. 10. v. 8. quod faciunt sibi civitatem
& turrim, cujus culmen pertingat ad cælum; quod
Gen. 11, 4. celebrant nomen suum, Gen. 11. v. 4. quod multi-
Ps. 4, 8. plicantur à fructu frumenti, vini & olei sui, Psal. 4.
v. 8. quod non sunt in labore hominum, nec cum ho-
minibus flagellantur, quod tenet eos superbia, quod
os suum ponunt in cælum, abundantes in seculo, &
Ps. 73, 5, 6, 9 obtinentes divitias. Psal. 73. v. 5, 6, 9. Filios habent,
sicut novellas plantationes; Filias quoque compo-
sitæ, circumq; ornatas, ut similitudinem templi: prom-
ptuaria ipsorum sunt plena, eructantia ex hoc il-
lud: oves eorum fœtosæ, abundantes in egressibus
suis: boves eorum crassæ: Non est ruina materia, ne-
que transitus, neque clamor in plateis eorum, ita ut
beatum dicant populum, cui hæc sunt, Psal. 144. v. 12.
Ps. 144, 12. 13. 14. 15. 16.
33. 14. 15. 16 Inprimis Anti-Christicolæ potestatem accipiunt in
Felicitas multis. & terra dividitur ipsis gratuito, multiplica-
Antichri- tur eis gloria à Rege Aquilonis: quod Deum Mao-
sticolarum. zim venerati sunt, Dan. 11. v. 38. 39. Consideretur
Dan. 11. 38. cursus mundi & praxis Papatus, liquido appare-
bit, in terrestri quasi paradiso vivere eos, qui cha-
39. racterem bestię Romanæ in frontibus & mani-
bus suis accipiunt: præminent tiaris, & Infulis
Papalibus, Cardinalitiis, Archi-Episcopalibus,
Episcopalibus, & similibus; præcipuas quoque
in Regnis & Provinciis dignitates obtinent, al-
tissimo supercilio contemnentes, qui tergum Ro-
manæ bestię obvertunt, qui characterem ejus ac-
cipere renuunt, qui veritati Evangelicæ tantum
se addicunt: Hi miserrimi omnium, hi κατὰ κράτος
& ὡς φῆματῶς mundi esse, hi excommunica-
ri & diris devoveri, hi fune, gladio, igne, hi mil-
le aliis modis & mediis necari, hi bonis omnibus
exui, quin fama, honore, & vita crudelissimè pri-
vari debent, nullum genus, nulla species ferociæ
& sævitæ excogitari potest, quo non digni no-
strates Evangelici censeantur. Utut autem sic
se res habeat, non tamen sortem nostram cum
Anti-Christicolarum conditione permutabi-
mus.

Felicitas enim impiorum temporaria tantum est,
transitoria, & vanissima, Eccl. 1. v. 1. Omnia velut
Eccl. 1. 1. umbra transeunt, Sapient. 5. vers. 9. 10. Spes i-
Sap. 5, 9, 10. psorum, tanquam lanugo, tanquam spuma, tan-
quam fumus, ibidem. Gloria ipsorum stercus &
1. Mac. 2, 26 vermis, 1. Mac. 2. v. 62. gaudium ipsorum ad instar
Job. 20, 5. puncti, Job. 20. v. 5. omnia instar animalculorum
ad pontum genitorum, unum diem degentium, manè
orientium, meridie vigentium, vespere senescentium,
Isid. clar. or. & obeuntium, Isidorus clar. orat. 10. Tm. 1. tan-
10. Tm. 1. quam pulvis, quem projecit ventus in facie terra. Nec
resurgent impii à iudicio: iter impiorum peribit, Ps. 1.
Ps. 1, 4, 5, 6. v. 4. 5. 6. deletur nomen ipsorum in seculum seculi:
perit memoria eorum cum sonitu: Convertuntur in
Ps. 9, 6, 7, 18. infernum, Psal. 9. v. 6, 7, 18. pluet super ipsos Dominus
laqueos; ignis & Sulphur, & Spiritus procellarum
Ps. 11, 6. pars calicis eorum, Psal. 11. v. 6. induuntur confusio-
Ps. 35, 26. ne, Psal. 35. v. 26. expellentur, ut non possint stare,

Psal. 36. v. 13. irridentur à Domino, Psal. 2. v. 4. Ps. 36, 13.
Psal. 37. v. 13. punientur, semen eorum peribit, ut su. Es. 2, 4.
per exaltentur & eleventur, ceu cedri Libani, mox Psal. 37, 13.
tamen transire coguntur, nec locus ipsorum inveni-
tur, Psal. 37. v. 35. 36. deiciuntur, dum allevantur, Ps. 37, 35 36.
sunt in desolationem, subito deficiunt, pereunt pro-
pter iniquitatem suam, velut somnium surgentium, Ps. 73, 18. 19.
imago ipsorum ad nihilum redigitur, Ps. 73. v. 18. 19. 20.
20. contribulantur & confringuntur capita ipsorum,
Psal. 74. v. 13. 14. vulnerantur male, phialaq; iracun- Ps. 74, 13, 14.
dia Domini effunditur super ipsos, æstu magno affli-
guntur per ignem, Apoc. 16. v. 2. 8. sic enim sonat Apoc. 16, 2. 8.
sententia in Scabinatu cœlesti definita & publi-
cata: Si quis adoraverit bestiam & imaginem ejus,
& acceperit characterem in fronte sua, aut in manu
sua, hic bibet de vino ira Dei, quod mixtum est mero,
in calice ira ejus, & cruciabitur igne & sulphure, in
conspectu Angelorum Sanctorum, & ante conspectum
Agni: Et fumus tormenti eorum ascendet in secula se-
culorum, nec habent requiem die ac nocte, qui adorant
bestiam & imaginem ejus, & si quis acceperit chara-
cterem nominis ejus, Apoc. 14. v. 9. 10. 11. Pro parva Apoc. 14, 9.
vita hujus lætitia, perpetua sustinebunt tormenta, uti 10. 11.
Sanctus Chrysostomus inquit, lib. 45. homilia- Chrys. lib. 45.
rum, hom. 10. hom. 10.

Nabale igitur stultiores & insipientiores ii om-
nes sunt, qui ob mundanam & temporalem
felicitatem, ac præminentiam, æterna beatitu-
dine se privant. Absint, absint longissimè hæ
vanitates, quæ modicum delectant, & æternum
cruciant: Apprehendamus potius res, in quibus
non est vanitas, ubi veritas, ubi cuncta firma
sunt atq; stabilia, ubi omnia sunt supra petram edi-
ficata, ubi senectus non est, neq; transitus, ubi flo-
rent omnia, vigent omnia, ubi nihil veterascens,
senescens nihil, nihil perditioni proximum, ut Chry-
sost. hom. 55. ad post Tom. 5. fol. 374. scribit. Et Chrys. hom.
si enim vita nostra in communi è βίῃ ἀληθείας, 55. ad post.
ἀλλὰ συμφερέ, juxta Euripidem, in Alceste: & res Tom. 5.
miserrima est ab utero, Syr. 40. v. 1. Nosque per Euripides in
multas tribulationes in Regnum cœlorum intrare Alceste.
cogimur, Act. 14. v. 21. & non amara tantum no- Syr. 40, 1.
stra peregrinatio, sed & tota die mera viget tribula- Act. 14, 21.
tio, juxta Augustinum, Tom. 8. f. 944. Scimus ta- Aug Tom. 8.
men, diligentibus Dominum omnia cooperari in bonum, Rom. 8. v. 28 & non ad ipsorum exitium Rom. 8, 28.
vel perditionem, sed ad salutarem usum omnia
unice directæ esse, ne videlicet inter mundanas
voluptates nimium lasciviant: Iustus enim dicen-
te Gregorio Magno, l. 21. Exp. Mor. c. 4. à dilecta-
tionis transitoria jucunditate restringitur, nimirum Greg. Magn.
& quia vitulus ad laboris usum vita deputatus, sub l. 21. Expos.
jugo retinetur Pul. hic hæc de re scribit S. Chrysost. Mor. c. 4.
Tom. 4. f. 601. Tria maxime homines affectare so- S. Chrysost.
lent: opes, voluptates, & honores: de opibus prava, Tom. 4.
de voluptatibus turpia, de honoribus plerumque va-
na procedunt: Atribulatio & fastum contrahit, & om-
nem torporem excidit, & ad patientiam ungit, & hu-
manarum rerum vilitatem revelat. Eleganter quoq;
judicat de statu nostro calamitoso S. Augustinus, S. Augustin.
Tom. 10. fol. 10. fol. 1088. inquit: Bonus est Tom. 10.
Deus: si cessaret Deus, & non misceret amaritudines
felicitatibus seculi, oblivisceremur eum: Sed ubi an-
gore molestiarum faciunt fluctus animæ, fides illa,
quæ ibi dormiebat, excitatur. Insuper, quis nescit,
ideo nos hic judicari à Domino, ne cum impio mundo
condemnemur, 1. Corinth. 11. v. 32. post exantiatas 1. Cor. 11, 3.
vitæ hujus tribulationes, tristitia nostra vertetur
in gaudium, Joh. 16. v. 20. cum Deum videbimus de Job. 16, 20.
Joh. 16

1. Cor. 13, 12. *facie ad faciem*, 1. Cor. 13. v. 12. *cum gloriam & claritatem ejus videbimus*, Esa. 66. v. 18. Gaudebimus effuso gaudio, quando regnabimus cum Christo, quando ad vitam evehemur beatam, quæ beatè est sempiterna, & sempiternè beata: ubi est certa securitas & secunda tranquillitas, & tranquilla jucunditas, felix æternitas, æterna felicitas; juxta Prosperum, lib. 1. de vit. Contemplat. c. 2. f. 188. *gaudium ibi erit infinitum, lætitia sine tristitia, salus sine dolore, via sine labore, lux sine tenebris, vita sine morte, omne bonum sine omni malo*: uti B. Augustinus loquitur, Tom. 9. fol. 788. Prohibe igitur, o Domine Jesu, prohibe quæso, ne decipiat nos mundus, ne voluptates mundana nos absorbeant, sed ut cælestibus desideriis anima nostra repleatur, suisq; votis æterna beatitudinis inebrientur, ac fruantur! Amen, Amen, Amen! O Domine Jesu, Amen!

VII. Gemina resurrectionis quia Spir. S. expressam mentionem facit, idcirco non immerito etiam, utraque quid sit, expenditur: *Hæc est resurrectio prima*, inquit S. Johannes Apoc. 20. v. 5. & iterum: *Beatus & sanctus, qui habet partem in resurrectione prima*. B. Augustinus, uti supra in explicatione scrupuli ultimi quoque allegavimus, in homil. 17. in Apocal. Tom. 9. sub finem, sic primam & secundam resurrectionem interpretatur: *Prima resurrectio, qua à morte peccati ad vitam justitia anime resurgunt, toto nunc tempore agitur: secunda verò, qua de terra pulvere ad vitam corpoream redeunte in futurum expectatur: Ipsa est enim, qua resurgimus per baptismum: Quia sicut prima mors est in hac vita per peccatum; ita & prima resurrectio per remissionem peccatorum*. Et sanè communis hæc est sententia Interpretum, veterum & recentiorum, tum orthodoxorum, tum Heterodoxorum, primam resurrectionem esse illam, qua resurget peccator lapsus, & quasi spiritualiter reviviscet, postquam ante in peccatis mortuus erat; sicuti de Filio prodigo Pater dixit: *Frater tuus hic mortuus erat, & revixit*, Luc. 15. vers. 23. Nos cum B. Apostolo dicimus: *ἐκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοί πληροφροεῖσθαι, unusquisque suo sensu abundet*, Rom.

Rom. 14, 5. 14. v. 5. *Ὁ μὲν νομίζων* Prodest autem, in gratiam studiosorum Theologiae, accuratius explicare *ὁ μὲν νομίζων* voculae resurrectionis. 1. nonnunquam resurrectionem de iis dici, qui vel ex calamitatibus, vel ex gravissimis periculis eluctantur, Esa. 24. v. 20. cap. 26. v. 14. Amos 5. v. 2 quo sensu Christus quoque dicitur positus in resurrectionem multorum in Israel, Luc. 2. v. 34. Quis enim ignorat, Dominum Jesum Christum liberationem præstitisse quamplurimis, qui & morbis, & aliis calamitatibus, ac periculis expositi fuerunt? Neque latet gnaros scripturæ sacræ, vocem resurrectionis usurpari quoque de conversione peccatorum ad Deum, postquam pejus per peccatum horribili lapsu se implicarunt. Quando igitur pœnitentiam agunt, seque ad Deum convertunt, somnumque peccatorum excutiunt, tunc resurgere dicuntur, Jerem. 8. v. 4. Huc pertinent illa quoque dicta, quæ de resurrectione ex morte peccatorum loquuntur. Per peccata enim homines spiritualiter moriuntur: quando autem in gratiam Dei iterum recipiuntur, quando à peccatis per remissionem gratuitam absolvuntur, tunc spiritualiter resurgunt, Rom. 13. v. 11. Ephes. 5. vers. 14.

Omniū autem frequentissima, & usitatissima significatio est, qua Universalis illa & finalis omnium hominum in die novissimo ad iudicium & vitam resurrectio innuitur, Joh. 5. v. 29. Petrus Galatinus l. 12. de arcanis Cathol. veritatis, c. 2. adducit dictum Rabbi Simai, quo asseritur, non extare aliquod capitulum scripturæ, in quo non fiat mentio de resurrectione mortuorum: Hyperbolen istam suo loco relinquimus, & interim ultro largimur, & concedimus, resurrectionem mortuorum universalem in die novissimo, tum in Veteritum in Novo Testamento solidissime & sapissime fundatam esse, ejusque mentionem fieri, non raram, sed creberrimam, imprimis, Job. 19. v. 25. Pl. 3. v. 6. Pl. 17. v. 15. Pl. 90. v. 3. Esa. 25. v. 7. Es. 26. v. 19. Ezech. 37. v. 1. 2. 3. & seqq. Dan. 12. vers. 1. Luc. 14. v. 12. Joh. 5. v. 28. 29. Roman. 8. v. 11. & alibi.

In nostro autem textu Apocalypico peculiariter proisus vox ἀνάστασις habet significationem & non intelligitur per eam, vel eluctatio ex calamitate & periculis; vel resurrectio spiritualis ex morte & somno peccatorum, vel resurrectio corporis in extremi iudicii die futura: sed resurrectio animarum, quæ post mortem occisorum, ante resurrectionem Universalem, intra periodum mille annorum, quibus Satanæ ligatus erit, contigit. Respectu igitur istarum animarum resurrectio dicitur prima: Restat enim & resurrectio corporum in die novissimo, quæ est secunda, qua animæ cum corporibus mortuis iterum conjunguntur, animæque & corpora simul æterno gaudio & visione Dei perpetua fruuntur. Parum abest, quin ad stipuletur nostræ sententiæ B. Augustinus, lib. 20. de Civitate Dei, cap. 6. scribens: *Sicut duæ sunt regenerationes, una secundum fidem, quæ fit nunc per baptismum; alia secundum carnem, quæ fit in ejus corruptione atque immortalitate, per iudicium magnum atque novissimum, ita sunt & resurrectiones duæ: Una prima, quæ nunc est animarum, quæ venire non permittit in mortem secundam; alia secunda, quæ nunc non est, sed in fine seculi futura est, nec animarum, sed corporum est, quæ per ultimum iudicium aliis mittet in secundam mortem: alios in eam vitam, quæ non habet mortem*. Hæc B. Augustinus. Facessant igitur nugæ Aureoli, primam resurrectionem institutioni ordinis Francisci & Dominici, sub Frederico Imperatore, & Innocent. III. Pontif. adaptantis. Precemur nos: O Domine Jesu, qui es resurrectio & vita, Johan. 11. v. 25. qui Dominus es νεκρῶν, & ζώντων, Rom. 14. v. 9. concede quæso, ut & hic ex morte peccatorum, & olim ex sepulchris nostris gratiose & gloriose per te resurgamus, tecumq; æternum vivamus & gaudeamus! Amen, Amen!

IIIX. Vetus plurimorum Veterum error fuit, quod animæ piorum, è corporis domicilio egressæ, somno quodam sopiantur & opprimantur, adeoque otiosæ, usque ad extremum iudicium, in loco inter cælum & terram intermedio quiescant & delitescant, æternæ beatitudinis possessionem expectantes. Error hic, tum apud Græcos, Justinum, Irenæum, Origenem, Chrysostomum, Cyrillum, Theodoretum, Theophylactum, Aretam Casariensem, & alios; tum apud Latinos Patres, Tertullianum, Victorinum, Martyrem, Lactantium, Ambrosium, & Augustinum reperitur: id quod Theodorus Peltanus Jesuita, & Sixtus Senensis lib. 6. tanus. Bi.

3.
Ioh. 5, 29.
Petrus Galatinus l. 12. de arcanis Cath. ver. c. 2.
Iob. 19, 25.
Pl. 19, 25.
Pl. 3, 6.
Pl. 90, 3.
Psalm. 17, 15.
Es. 25, 7.
Es. 26, 19.
Ez. 37, 1, 2.
& seqq.
Dan. 12, 1.
Luc. 14, 12.
Ioh. 5, 28, 29.
Rom. 8, 11.
4.
Peculiaris significatio resurrectionis in Apoc.
B. August. l. 20. de Civ. Dei, c. 6.
Aureolus.
Iob. 11, 25.
Rom. 14, 9.
Theod. Peltanus.
Sixtus Senensis.

Sixtus Senensis l. 6. Biblioth. fol. 570. nec non Vasquez, Tom. 1. in Thom. Disput. 19. c. 1. num. 1. & 11. ut & Thomas Stapletonus, lib. 1. de author. Script. cap. 2. §. 5. fateri coguntur, quorum verba fideliter recitavit Theologus πολλῶν ἀντάξι & ἄλλων, Dn. D. Joh. Gerhardus, Amicus noster inter præcipuos primarius, & plurimum honorandus, Tom. 8. Locorum, p. 554. usque ad p. 562.

Sed pugnat hæc ψυχοναννοχία cum universa scriptura, quæ animas e corporibus egressas, in fasciculum vitæ colligari, 1. Sam. 25. v. 9. lumen in lumine divino videre, Psal. 36. v. 10. in sorte sanctorum stare in luminibus, Coloss. 1. v. 12. delectationes in dextera Dei percipere in seculum, Psal. 16. v. 11. in Paradiso esse, Luc. 23. vers. 46. ibi esse, ubi Christus ipse est, Joh. 17. v. 24. perspicue testatur: Imprimis autem liber noster Apocalypiticus solidissime demonstrat, animas piorum corporibus egressas non otiosi, non somno perpetuo opprimi, sed actionibus sanctis continuo occupari, utpote sine requie identidem die ac nocte clamantes: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, qui est, & qui venturus est: procidentes antefedentem in throno, & adorantes viventem in secula, Apoc. 4. v. 9. 10. Sic introducuntur cantantes canticum novum, Apoc. 5. v. 8. 9. Sic de animabus intersectorum, quæ sunt sub altare, dicitur, quod vindictam de tyrannis persecutoribus sumendam clamando expetant, Apoc. 6. v. 10. Et quanto studio Deus ab animabus Sanctorum laudetur ac celebretur, ex cap. 7. v. 10. 12. 13. 14. 15. liquidiſſimè apparet: Inter alia enim perhibetur de ipsis, quod serviant Deo, die ac nocte, in templo ejus: Hæc certè opera à dormientibus animabus fieri minimè queunt. Similia videantur Apoc. 15. v. 2. 3. Apoc. 19. v. 1. 3. 4. Absit igitur, ut Psychopannychian, vel somnum animarum, in Ecclesiis nostris recipiamus. Nec obstat, quod mortui dormire, & in cubilibus suis requiescere dicuntur, Matth. 9. v. 24. Joh. 11. v. 1. 1. Corinth. 15. v. 18. somnus enim mors piorum dicitur, non quod animæ dormiant, sed quod corpora in cubilia sua reponantur, æque omnibus curis & laboribus libera requiescant, Esa. 26. v. 20. Apoc. 14. v. 13. Nam dies nostri sunt in hac vita dies mercenarii, Job. 7. v. 1. sicut igitur mercenarius cum dormit, à labore quiescit, ita & corpora nostra in sepulchris.

Impiissimus igitur fuit Papa Johannes XXII. qui errorem hunc publicè docuit, declaravit, & ab omnibus teneri mandavit, uti non tantum Guilielmus Occam, Johannes Gerson, Marsilius Patavinus, & Paulus Langius, sed & ipse Pontifex Adrianus VI. in 4. sent. de sacr. Confirmat. art. 3. expressè testantur: Immo duos fratres Papa Johannes XXII. misit Parisios, ut hæresin istam prædicarent, teste Christiano Massao l. 18. Chron. ad annum 1332. Unde complures viri docti dogmatizarunt, Johannem istum Papam fuisse hæreticum, uti Nauclerus refert, generat. 45. Errorem istum ex Orco revocasse superiori seculo Anabaptistas, Sixtus Senensis lib. 5. Bibl. annot. 169. fol. 387. & lib. 6. f. 41. testatur. Photiniani quoque dogma hoc pestilens denuo interpolare conantur, uti patet ex Valent. Schmalzio, in Exam. 157. errorum, errore 98. pag. 28. Nos animas Sanctorum cum Christo esse, & cum ipso regnare, non autem somno Epimenideo obrui, confitemur: O Domine Jesu, suscipe tu animas nostras corporibus egredientes, & fac

eas tecum in gloria cælesti vivere, teque cum Patre & Spiritu Sancto celebrare in secula seculorum! Amen, Amen!

IX. Quandoquidem de Sanctis & Beatis dicitur, quod secunda mors in eis potestatem non habeat, v. 6. idcirco luculenta nobis materia suppeditatur, campusque latissimus aperitur, de morte, eaque prima & secunda aliquid disserendi. Et sanè indubitatum apud nos est, primos homines immortales à Deo creatos, mortique nunquam obnoxios ipsos futuros fuisse, nisi serpentis seductione, adversus inhibitionem Dei severissimam, sub comminatione mortis publicatam, deliquissent: Diferret enim Author libri Sapientiae, c. 2. v. 33. dicit, quod Deus hominem ἐν ἀφθαρσίᾳ condiderit, & ad imaginem propriæ suæ similitudinis fecerit; id quod congruit cum pronuntiato Moisaico, Gen. 1. v. 27. Sicuti ergo Deus ipse est ἀφθαρτός, ita & hominem ἐν ἀφθαρσίᾳ creavit, ita, ut nulla φθαρτικὴ κακότης locum apud ipsum haberet. Unde B. Augustinus lib. 13. de Civit. Dei, cap. 15. rectè scripsit: Inter Christianos, qui veraciter catholicam fidem tenent, constat, etiam ipsam corporis mortem non contigisse nobis lege naturæ, sed merito inflatam esse peccati, quia peccatum vindicans Deus dixit primo homini, in quo tunc omnes eramus: Terra es, & in terram ibis. Confirmatur hæc sententia ex dictata pœna post transgressionem primorum parentum: Quia comediſti ex illa arbo-re, &c. Gen. 3. v. 17. ubi rectè monet Gregorius Nyssenus, de opific. hominis, c. 2. Si Deus hominem à principio mortalem fecisset, nequaquam peccantem morte condemnasset, nam mortalem mortalitate nullatenus condemnat.

Effugium Socini, Ostorodi & Timpleri, quod comminatio divina non de naturali mortalitate, sed de ipsa morte ac moriendi necessitate accipi debeat, nullius plane momenti est: Siquidem moriendi necessitas, & naturalis mortalitas, ita nexu adamantino conjuncta sunt, ut nec ante, nec post lapsum ab invicem sejungi queant: Qui enim actu primo mortalis est, illum oportet actu quoque secundo tandem mortalem fieri. Monemus autem, nequaquam à nobis negari, quod Adamus ratione potentia remote corpus mortale habuerit: Hæc verò δυνάμις remota, nimirum materia corruptibilis, ex qua factus est homo, necessitatem moriendi ἀπλῶς minimè importavit. Rectè B. Augustinus lib. 6. de Genesi ad literam, c. 25. Corpus hominis ante peccatum, & mortale, secundum aliam, & immortale, secundum aliam causam dici poterat, id est, mortale, quia poterat mori: immortale, quia poterat non mori. Aliud enim est, non posse mori, sicut quædam naturas immortales creavit Deus: aliud autem, posse non mori, secundum quem modum primus homo creatus est immortalis, quod ei præstabatur de ligno vitæ, non de constitutione naturæ, à quo ligno separatus est, cum peccasset, ut posset mori, qui nisi peccasset, posset non mori. Mortalis ergo erat conditione corporis animalis: Immortalis autem beneficio conditoris. Si enim corpus animale, utique mortale, quia & mori poterat, quamvis & immortale ideo, quia & non mori poterat. Neque enim immortale, quod mori omnino non possit, erit nisi spirituale, quod nobis futurum in resurrectione promittitur. Idem B. Augustinus in quaest. ex Veter. Testam. c. 19. scribit: Deus hominem fecit, qui quamdiu non peccaret, immortalitate vigeret, ut ipse sibi antior esset ad vitam,

aut ad mortem, ut custodiens se à peccato, labore suo gauderet, & esset immortalis: negligens verò factus, ipse sibi imputaret, quia cœperat esse mortalis. Quamdiu enim in lege Creatoris duravit, dignus fuit edere de arbore vitæ, ut mori non posset. Nec enim corpus tale erat, quod dissolvi impossibile videretur, sed gustus arboris vitæ corruptionem corporis inhibebat. Hæc ille.

Quid mors?

Mors quid sit? Literatos minimè latet, si propriam imprimis & strictam significationem consideremus: nimirum est non ἀνπαρξία τῆς ψυχῆς hoc est, non totalis annihilatio, sive in nihilum reductio, uti Photiniani mortem definiunt: Nec enim vel anima, vel corpus hominis post mortem naturalem in nihilum redigitur: Non anima, quia illa à corpore discedens immortalis subsistit, & aliud est anima ablatio, aliud anima abolitio: Non corpus, quia illud in sepulchro quiescit. Itaq; mors proprie est separatio animæ à corpore: Et hæc mors

Mors prima.

Rom. 5. 12.

Heb. 9. 27.

est temporalis, nec malè mors prima vocari potest. Infigitur illa omnibus hominibus propter peccatum, Rom. 5. v. 12. in omnes homines mors pervasit, quatenus omnes peccaverunt, Hebr. 9. v. 27. Manet illud homines, ἀπαξ ἀποθανεῖν, ut semel moriantur. Prima hæc mors communis est tam piis, quam impiis: Mortuus enim est Saul, mortuus & David, mortuus epulo, mortuus & Lazarus: Et licet in se considerata mors naturalis reatum quoque complectatur mortis æternæ: per mortem tamen suam acerbissimam & sanctissimam impetravit Dominus Jesus, ne mors nobis æternum noceat: per mortem enim abolevit eum, qui mortis habebat imperium, hoc est, Diabolum, & liberos reddidit eos, quicunque metu mortis per omnem vitam servituti erant obnoxii, Hebr. 2. v. 14. 15. mors siquidem factus est mortis, Ose. 13. v. 14. absorpta est mors (per Christum) in victoriam, 1. Cor. 15. v. 54.

Heb. 2. 14,

15.

Ose. 13. 14.

1. Cor. 15. 54

Aliter comparatum est cum morte secunda, cuius mentio fit Apoc. 2. v. 11. & Apoc. 20. v. 14. Hæc nihil aliud est, quam finalis & plenaria confortis divini amissio, & ex ea consequens horribilis animæ ac corporis cruciatus: quæ mors impiis est propria, & alibi dicitur mors pessima, Psal. 34. v. 22. mors æterna, vel vermis non moriens, ignisq; inextinguibilis, Esa. 66. v. 24. vocatur per æquipollens abaddon, Prov. 15. v. 11. Psal. 88. v. 12. opprobrium & contemptus sempiternus, Dan. 12. v. 2. supplicium æternum, Epist. Judæ v. 46. interitus æternus, 2. Thessal. 1. v. 9. damnatio æterna, Heb. 6. v. 2. digitum intendit ad hanc mortem secundam, Deus, cum jurat, Vivo Ego, nolo mortem peccatoris, Ezech. 18. v. 14. scilicet mortem secundam, quam evitare potest peccator serâ conversione. David quoque eò haud dubiè respexit, inquit: Non moriar, sed vivam, & narrabo opera Domini: quibus verbis minimè privilegium de non sustinenda morte temporali innuere, sed spem suam ac fiduciam in Deum exponere voluit, se certo credere, quòd morte secunda vel æterna Deus ipsum non puniturus sit. Infra versiculo 14. dicitur: Infernus & mors coniecti sunt in stagnum ignis; hæc est mors secunda, Ab hac libera, & clementissimè præserva nos, ô Domine Jesu, qui Dux, & Ἀρχηγὸς es vitæ, Actor. 3. vers. 15. Hæc de parte capitis vicelimi prima dicta sufficiant.

Act. 3. 15.

Pars Secunda.

Sequitur jam pars secunda, in qua Draconis solutio & soluti in castra Sanctorum impetus & motus describitur. Verba versiculi septimi sic habent: Cum consummati fuerint mille anni, solvetur Satanas de carcere suo. Quis Draco ille sit? quod mille annorum initium? quæ periodus? quid Draconis carcer, & ligatio: De his omnibus in parte prima accuratiore studio egimus: proinde opus non est, ut actum agamus, & odioso cœcysmo dicta repetamus: Verba potius secundæ partis reliqua jam expendemus. Solutum iri Satanam, prædicit Johannes Theologus, cum consummati fuerint mille anni. Supra ostendimus, nullum planè fuisse tempus, quo Satanas non in Ecclesiam Dei aliquo modo sævierit, & ligationem ejus intelligendam non ἀπλῶς sed κατὰ τὴν de coarctata & cohibita tyrannide immani, non in totum, sed in tantum, propter halcyonia, quæ Deus Ecclesiæ suæ in medio cursu crudelitatis & sævitæ concessit. Jam refertur, Draconem pristinae suæ libertati, vel potius licentiæ, restitutum esse, & quidem, uti versiculus tertius habet, μικρὸν χρόνον, modico tempore: id quod καὶ τὸν λόγον τῆς συνέσεως dicitur, in comparatione prioris termini: Tam diu enim post exactam periodum 1000. annorum, Satanas non grassabitur, quam victus, & ligatus fuit: majorem verò iram habebit, ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχῃ, quia scit, quòd modicum tempus habeat. Intra hoc breve tempus exibat per organa sua, ut seducat gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog, & Magog, ut congreget eos in prælium, quorum numerus est, sicut arena maris: Innuitur his verbis, ingens copia seducendorum, qui in quatuor extant mundi angulis: indicatur innumerabilis multitudo hostium, qui Ecclesiam invasuri & oppressuri sint. Nec carebit conatus hic suo successu, sed dictum factum erit: statim enim sequitur: Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circumierant castra Sanctorum, & civitatem dilectam. Tanta nimirum certitudo est oraculorum divinorum ut futura non secus revelentur, ac si præterita jam essent: quemadmodum de Messia, utut post septem demum secula nascituro, Esaias tamen sic loquitur: Puer natus est nobis, & Filius datus est nobis, Esa. 9. v. 6.

Scrulpuli.

Hic omnino opus est, ad uberiorum verborum Spiritus S. intellectum aliquot scrupulos, qui Lectori occurrere possunt, pluribus explanare. Et initio quidem mirum videtur, de Satana dici, quòd post elapsos mille annos iterum solutus fuerit, cum antea ligatus fuisse perhibeatur, utut uterq; Anti-Christus, Orientalis, & Occidentalis, Turca & Papa, durante hoc millenario furiosè satis sævierit. Ubi notandum, respectu Paganismi, vel Ethnicismi, ligationem Satanæ per millenarium attribui: Longè enim minor censetur à Spiritu S. tyrannis & crudelitas Ethnicorum, quam Turcarum, vel Papicolarum: Ethnicus enim ne nomen quidem Christi, vel Christianorum ferre potuerunt, uti Eusebius, Socrates, Sozomenus, & alii in historiis Ecclesiasticis luculentè testantur. Papa verò externè Christum Dei & B. Mariæ

Scrulpuli
partis se-
cundæ.
1. Scrup.
Quomodo
Satanas di-
catur liga-
tus, sævien-
te interim
Anti-Chri-
sto.

Eusebius.
Socrates.
Sozomenus.

Mariæ Filium confitetur & profitetur. *Mahometes quoq; in Alcorano suo multa præclara Christo tribuit, eumq; pro insigni prophetâ, qui animâ Dei mundâ & benedictâ donatus sit, Azoara 13. 31. & cui Deus multam bonitatem contulerit, Azoara 12. & 53. publicè agnoscit, operosè contendens, incumbere omnibus bonis, ut præcepta Christi firmiter observent, isq; indubitanter fidem habeant & adhareant, Azoar. 52. Christum enim divinitus Filiis Israel Doctorem datum esse, eumq; qui non crediderit, gravissimis pœnis aliquando afflictum iri, Azoar. 53. per hunc Christum homines gratiam & favorem Dei consequi & impetrare posse, Azoar. 76. Vehementius igitur grassatus fuit Satanas sub Ethnicis, cum illi rerum potirentur, & erecto collo, tam in rebus regionem, quam religionem concernentibus, absolutè dominarentur, ac sub Turcâ & papisticâ tyrannide. Ethnici enim ipsum nomen Christi & Christianorum penitus extirpatum voluerunt. Quod verò post elapsam periodum mille annorum Satanas iterum solutus dicitur, hâc solutione incrementum hæreses & sevitie organorum Diaboli contra veram Ecclesiam perspicuè innuitur. Post exactum enim seculum decimum tertium, seductio hominum in quatuor Anguli terra nimium quantum ab Antichristo utroq; tentata fuit; sicut & Apostolus Beatus prædixit, ἀποστασία ἐν καίποις ὕστεροις, vulgarem fore, 1. Tim. 4, 1. ubi media seductionis simul adducuntur, ὁ ὄντας videlicet & ἡ ὁλοκληρία, v. 2. Solutum se demonstrabat Satanas, cum ipsis Pontificibus inspiraret patrocini-um Judæorum, ut liceret ipsis Christianos habere servientes, & nutrices. Laniena accessit seductioni Ecclesiasticæ crudelissima, quam alibi fusi-ùs explicavimus.*

II. Quis propriè Gog & Magog sit, nemo non lubenter ἀνεκτίστωρ scire desiderabit: Exhorrescat verò aliquis, si diversas & conglomeratas sententias diversorum Authorum hâc de re consideret. Robertus Bellarminus decem opiniones de Gogo & Magogo enumerat, inter quas novem sunt aliorum, decima ipsius Jesuitæ, uti videre est, lib. 3. de Pontif. Rom. cap. 17. Primam Judæis assignat, Tom. 1. fol. mihi 920. sic scribens:

Prima sententia, siue error potius, est Judæorum, qui docent, Gog esse Antichristum: Magog esse gentes Scythicas innumerabiles, quæ latent intra Cassios montes. Venturum autem esse Gog, id est, Antichristum cum Magog, id est, cum exercitu Scytharum illo ipso tempore, quo Messias primum apparebit in Hierusalem, & tunc prælium committendum in Palestina, & tantam stragem futuram in exercitu Gog, ut per septem annos Judæi non sint cæsuri ligna ex arboribus, ad ignem struendum, sed crematuros hastas & clypeos & similia instrumenta, quæ jacebunt ubiq; cum cadaveribus, & deinceps futura se-cula aurea. Refert hanc opinionem Hieronymus in cap. 28. Ezechielis, & Petrus Galatinus lib. 5. c. 12. contra Judæos, & Rabbi David Kimhi in Commentariis Psalmorum passim. Hæc Bellarminus de Judæis, quos ibidem refutat, inspergens figmentum de Antichristo suo Utopico, de quo suo loco videbimus. Somnium ipsum de Antichristo cum Messia Judæorum pugnaturo quod attinet, quia nihil aliud, quam proprii cerebri Judaici figmentum est, idcirco explosionem magis, quam confutationem operosam meretur.

Secunda opinio est Lactantii (inquit Bellarmi-

nus fol. mihi 921.) lib. 7. cap. 24. 25. 26. qui existimat, prælium Gog & Magog futurum mille annis post mortem Antichristi: Et post pauca addit Jesuita: Hæc opinio fuit etiam multorum Veterum, ut Papiæ, Justini, Irenæi, Tertulliani, Apollinaris, & quorundam aliorum, ut refert Hieronymus, in cap. 36. Ezech. & Eusebius lib. 3. histor. cap. ult. Sed ipsemet Bellarminus ait, hanc opinionem jam dudum tanquam errorem explosam esse.

Tertia opinio est Eusebii, qui lib. 9. demonstrat. Evangel. c. 3. existimat, Gog esse Imperatorem Romanum, & Magog Imperium ejus: quam opinionem falso niti fundamento, sphalmate scilicet typographico, Bellarminus rectè affirmat.

Quarta opinio est aliorum, qui per Gog & Magog intelligunt prælia Diaboli, & Angelorum ejus, olim in cælo cum Angelis bonis patrata: Quam dicit Esauita ab Hieronymo refelli, tanquam destruentem literam.

Quinta adscribitur Bibliandro, tab. 14. sua Chronologia, qui accuratè differat de Gog & Magog, tandemq; doceat, Prophetiam Ezechielis & Johannis non pertinere ad idem tempus; sed Ezechielis quidem vaticinium impletum esse tempore Maccabæorum, & Gog ac Magog fuisse Alexandrum Magnum, & posteros ejus, Reges Syria, & Egypti, qui cum Judæis multa prælia commiserunt, & à Maccabæis tandem superati fuerunt: Johannis autem prophetiam impletam esse tempore Gregorii VII. Papa, & sequentium aliquot Pontificum: Ac Gog & Magog fuisse Pontifices, & alios Christianorum Principes & exercitus, qui diu pugnaverunt contra Saracenos pro terrâ sanctâ & sepulchro Domini recuperandis. Primam partem hujus opinionis dicit esse etiam Theodoretum in Ezechiel. cap. 38. sed defendi eam non posse: Alteram partem Bibliandri propriam, & non solum falsam, sed & impiam esse dicit. Nos neutram nostram facimus, sed Lectorem quoad Theodoretum, disputationem secundam de Gog & Magog, à præclarissimo Theologo, Dn. D. Salomone Gesnero, præceptore olim nostro nunquam non plurimum observando, habitam cap. 1. à thesi 22. usque ad thesin 47. quo ab Bibliandrum autem, illam ipsam συζήτησιν, à thesi 60. usque ad 70. legere consulimus, ubi solidè ambæ ventilantur, & pretiosum à vili discernitur.

Sexta opinio est Magdeburgensium, pergit Bellarminus, centur. 1. lib. 2. c. 4. col. 435. ubi docent Regnum Gog & Magog esse Regnum Saracenorum, siue Turcarum: Hanc sententiam Alastor Pontificius vocat absolutè falsam, & tamen meliorem, vel minus malam, quam Bibliandri dicit: Nos suffragio nostro expositionem istam approbamus, & mox fundamenta nostra mensæ solis expone-mus, ubi simul ad futilissimam Purpurati Paterculi ratiunculam respondebimus.

Septima opinio est B. Ambrosii lib. 2. de fide cap. ult. Gog esse Gothos, qui multas provincias Romani populi vastaverunt: sed sola vastatio non evincit, per Gogum Gothos notari: plures notæ apud Ezechielem Gogo tribuuntur: quæ in Gothos minimè quadrant: Ipse quoque Bellarminus hæc addit: Meminit hujus opinionis B. Hieronymus, in quæst. Hebraicis in Gen. cap. 10. & ait: Utrum vera sit, nec ne, exitus prælii docebit: & nunc sanè exitus prælii docuit, non fuisse veram: Neq; enim post bella Gothorum ulla innovatio Ecclesiæ sequuta est, neq; bella omnia cessaverunt.

Azo 13. 31.
Azo r. 12.
& 53.

Azoar. 2.
& 52.

Azoar. 53.

Azoar. 76.

1. Tim. 4, 1.
vers. 2.

2. Scrup.
Quis sit Gog
& Magog?
Variæ opi-
niones hæc
de re.
Robert. Bel-
larm. lib. 3.
de Pontif.
Rom. c. 17.

Hieron. inc.
28. Ezech.
Petr. Galat.
1. 5, c. 12.
Rabbi Da-
vid Kimhi
in comment.
Psalmorū.

Lactant. l.
7. c. 24. 25.
26.

Hieron. in
cap. 36. Ezech.
Eusebius l. 3.
hist. c. ult.

Euseb. l. 9.
demonst. B-
vang. c. 3.

Bibliandr.
tab. 14.
Chronol.

Theodor. in
Ezech. c. 38.

D. Salm.
Gesn. c. 1.
thes. 22. &
199.

Cent. Mag-
deburg. l. 1.
c. 4.

B. Ambros.
l. 2. de fide
cap. ult.

B. Hieron.
in quæst.
Hebraicis
in Gen. c. 10.

D. Gefner.
in Disput.
prima thes.
19. & seqq.

Celeberrimus Theologus Dn. D. Gefnerus, p. mem. in disputat. primâ, thes. 19. usque ad 23. inclusivè pereruditè sententiam B. Ambrosii retulit, & examinavit, sic scribens: *Ambrosius*, qui sub Theodosio & Gratiano circa annum Christi CCCLV. Mediolanensium fuit Episcopus, vaticinium de Gogo & Magogo ad sua refert tempora: Cum enim eo tempore Gothi fines Rom. Imper. invaderent, & Italiam quoq; quibusdam in locis vastarent, Episcopus Mediolanensis Gratianum Imperatorem ad expeditionem contra gentem barbaram ita cohortatus est, lib. 2. de fide cap. ult. Neq; verò te, inquit, Imperator pluribus tenere debeo, bello intentum, & vetricia de barbaristrophæa meditantem. Progredere planè scuto fidei septus, & gladium Spiritus habens, progredere ad victoriam superioribus promissam temporibus, & divinis oraculis prophetatam. Namq; & futuram nostri depopulationem, & bella Gothorum Ezechiel illo jam tempore prophetavit: Gog iste Gothus est, quem jam videmus exisse, de quo promittitur nobis victoria. Hæc Ambrosius. Quem secutus est Proclus Episcopus Constantinopolitanus. Cum enim Johannes quidam Honorio Imperatore mortuo Tyrannidem affectaret, & Imperii Romani fines ipsamque Romam crudeliter invaderet, Theodosius Imperator DEUM assiduis precibus rogavit, ut ferociam seditiosi militis compesceret, id quod etiam impetravit: Quandoquidem Aspar Ardaburi generosissimi Ducis filius, Angeli ductu per in via stagna Ravennam pervenit, suoque patre, quem Johannes captivum tenebat, liberato tyrannum occidit, ut testatur Socrates lib. 7. cap. 23. Eadem tempestate Proclus Episcopus prophetiam præsentem, ex Ezechiele petitam, in Ecclesiâ docuit, eamq; præclare ad salutem jam tum Romanis à Deo datam, non sine magnâ omnium commendatione accommodavit, ut autores sunt idem Socrates lib. 7. cap. 42. & Niceph. lib. 14. cap. 38.

Socrates lib.
7. c. 23.

Socrates
lib. 7. c. 23.
Nicephor.
lib. 14. c. 38.

Etsi autem non negamus, ita posse vaticinium exponi, ea videlicet docendi ratione, qua alioquin vel ea, quæ narrantur de præteritis, vel quæ prænuntiantur de futuris, ab hypothese transferimus ad thesin, singularia ad universales doctrinæ locos; siquidem eadem res, mutatis temporibus, personis, locis, subindè recurrunt: Tamen si Tropologias & allegorias sectemur, quorsum quæso fieret mentio plaga septentrionalis, unde prædator iste exercitus erumpet? quorsum clypei, acinaces, arcus, tela, gladii, & reliqua ejus generis arma corporalia, quæ etiam septenni igni alendo materiam suppeditatura sunt, producerentur? Et quid denique auxiliares copie Persarum, Æthiopum, Eybicum sibi vellent? quid pestis, fulminas, cades, quibus hostes populi Dei perimuntur, tandemque in valle Geh Hamon Magog sepeliuntur? Ambrosio & Proclo obstat iterum τὸ πῆλον, quod non ad quævis tempora, sed ad novissimum mundi articulum hanc persecutionem refert. Obstat enim experientia, quæ nullam hætenus ab editâ prophetiâ tam insignem Christianorum ab hostibus reportatam victoriam commemorat. Obstat denique explicatio, à Johanne in Apocalypsi tradita, quâ disertè docet, Gogum & Magogum post exortum è tenebris regni papalis Evangelium, proximè ante reditum Christi ad judicium extremum, in Ecclesiam Evangelicam impressionem facturum, & è vestigio ultimum judicium consecuturum.

Octava opinio, referente Bellarmino, fol. 924. S. Hier. in c. 38. Ezech. est ipsius S. Hieronymi in cap. 38. Ezechielis, qui videns rei difficultatem, omisso sensu literali, mysticè exposuit de Hæreticis: Vult enim Gog, quod est Hebræis τεκτον, significare Hæresiarchas, qui instar tecti elati sunt ac superbi: Magog autem, quod interpretatur de tecto significare eos, qui hæresiarchas credunt, eisque subjiuntur, ut ædificium suo tecto: sed valet hîc regula Theodoret. quæst. Gen. 39. qui ait: δὲ ἐπὶ τὰ γεγραμμένα, debemus ea, quæ scripta sunt, prout scripta sunt, amplecti.

Nonam assignat Bellarminus B. Augustino, lib. 20. de Civit. Dei, cap. 11. qui per Gog intelligat Diabolum, qui est instar magni tecti, id est, magnæ domus, in quâ habitant omnes mali: Per Magog autem intelligat Anti-Christi exercitum, ex totius orbis nationibus collectum. Etsi verò eatenus pro verissimâ & amplectendâ hæc sententia à Bellarmino proclamatur, quatenus Gog & Magog ad tempora Anti-Christi referatur, per quem Anti-Christum illico Esauitæ suum illum Utopicum & fictitium Anti-Christum, qui paulò ante extremum diem demum venturus, & per tres annos cum dimidio centauricam suam sævitiam exerturus sit, stultissimè intelligunt; non tamen etiam pro verâ habetur, quatenus per Gogum Satanas ab Augustino intelligitur.

Superest igitur Bellarmino Decima opinio, quam pro suâ venditat, & tria continere affirmat: Primò asserimus, prælum Gog & Magog esse prælum Anti-Christi contra Ecclesiam, ut rectè Augustinus docuit. Secundò dicimus, probabile esse admodum, per Gog significari ipsum Anti-Christum, per Magog exercitum ejus: Nam Ezechiel perpetuò Gog vocat principem, & Magog vocat terram sive nationem: Tertiò dicimus, probabile esse, Gog dici à Magog, non è converso; ita ut dicatur Anti-Christus Gog, quia est princeps gentis, quæ dicitur Magog: porro exercitum Anti-Christi vocari Magog à gente Scythicâ, non quòd constet ex illis Scythis, quos Judæi fingunt esse ultra Caucasum & Caspium mare, sed quòd vel magna pars exercitus Anti-Christi constabit ex Barbaris à Scythiâ oriundis, ut Turcis, Tartaris, & cæteris, vel, (quod magis reor) quia erit exercitus immanis & crudelis valdè: Quos enim favos dicere volumus, Scythas vocamus.

Sentinam errorum Papisticorum hîc in Bellarminoprehendimus: Instiò enim præsupponit nugator, Magnum illum Anti-Christum, de quo toties Spiritus Sanctus in Vet. & Novo Testamento vaticinatus est, nondum venisse, quod crassum & spissum mendacium stramineis suffulcitrationculis, lib. 3. de Pontif. Rom. cap. 2. & seqq. Solidissimè autem elisit illas omnes Dn. D. Gefnerus disput. secunda de Gogo, cap. 2. thes. 1. & seqq. qui omninò videatur. Deinde πῶς καὶ λέγει, Pontificem Romanum nequaquam esse Anti-Christum, contendit, qui tamen lippis & tonsoribus, immò qui vel pueris decennibus jam longè est notissimus. Tertiò Pontificem Romanum pro successore Beati Petri & vicario Christi habet: istudque ἀξίωμα asserere ad sudorem usque studet: cum tamen ante annos ducentos, trecentos, quadringentos, & longè plures in medio Papatu, Pontifices Romani pro Lupis Rapacibus & ANTICHRISTIS proclamati sint. Quariò, cramben-

Theodoret.
quæst. Gen.
39.

B. August.
lib. 20. de civ.
Dei, c. 11.

10.
Robert. Bel-
larm. Tom.
1. lib. 3. de
Rom. Pont.
cap. 17.

Sententia
Bellarmini
exploditur.

Bellar. l. 3.
de Pontif.
Rom. c. 2. &
seqq.
D. Gefnerus
disput. sec.
de Gogo c. 2.

Pontifices
Romani dū-
dum pro Lu-
pis Rapaci-
bus & Anti-
vete-

Christi veterem Papisticam recoquit, *Anti-Christum non*
sunt procla- regnaturum nisi tres annos cum dimidio. Quinto,
mati. adventum *Anti-Christi* futurum paulo ante finem
mundi. Sexto, de nomine veri *Anti-Christi* non-
dum constare. Septimo, *Anti-Christum* tantum u-
num hominem futurum, & quæ sunt futuris hujus
reperiuntur alia.

Simplicissimè igitur respondemus ad primam
Bellarmini propositionem, per inficiationem,
quod prælum Gog & Magog minimè sit prælum
Anti-Christi illius Papistici contra Ecclesi-
am: Non enim nullæ sunt qualitates, &
actiones: Atqui Pontificiorum Anti-Chri-
stus est non ens, & quidem tale non ens, quod
neque extitit, neque extat, neque extabit, us-
que ad consummationem seculi: Ergo prælum
ipsi adversus veram Ecclesiam competere ne-
quit.

Ad secundum regerimus, non satis esse, quod
Jesuita garrit, probabile esse admodum, per Gog
significari Anti-Christum, per Magog autem
exercitum ejus: Hic enim non probabiliter, sed
demonstrari oportet, Spiritum San-
ctum de Anti-Christo Papistico loqui; Ut tace-
am, nec probabiliter commentum istud Jesuiti-
cum in verbis Prophetis contineri: De fami-
liâ enim Gogi Spiritus Sanctus per Ezechielem
dicit, quod sit *Nefchi Rosch*, hoc est, caput & prin-
ceps in *Mesech & Thubal*, Ezech. 38 v. 2. 3. Dicat
Robertus, dicant Satellites cuncti Pontificii, quâ
saltem probabilitate Anti-Christus, prout à Pa-
pistis describitur, Princeps in *Mesech & Thu-
bal* vocari queat: Anti-Christus enim ille Uto-
picus Pontificius ex tribu Dan oriatur, vel ad mi-
nimum *Judeus erit*, juxta Bellarminum lib. 3. de
Pontif. Rom. cap. 12. quo apice verò, aut quâ syl-
labâ probabiliter tantum dicitur, *Gogum fore Ju-
dæum*.

Tertium, quod Bellarminus pro colorando
suo figmento profert, itidem probabile esse ait,
Gog, nimirum dici à Magog, non è converso. Sed
quid quæso inde, si maximè *ἐν πειρασμῷ* hoc lar-
giren tur? Cuius dicitur à Magog: Ergo per Gogum
innuitur *Anti-Christus Pontificius*. Baculus stat in
angulo: Ergo hodie erit serena dies; *ἀνθρῶπῳ*.

Missis igitur novem, partim à textu alienis, par-
tim prorsus erroneis opinionibus, repudiata
quoque jejunâ illâ *Johannis Ludovici de la Cerda*
in Adversariis sacris cap. 81. fol. 113. ut & *Seba-*
stiani *Barradii*, Tom. 1. fol. 60. de Anti-Christo
illo Utopico explicatione & applicatione, deci-
mam, Bellarmino sextam, quam Centuriato-
ribus Magdeburgensibus tribuit, sententiam
amplectimur, per Gogum videlicet ac Magogum
Turcas à Spiritu Sancto propriè & unice notari, si
genuinum & literalem sensum spectemus: Citra
omnem enim dubitationem hoc ponimus,
Ezech. cap. 38 39. & Apoc. 20. de uno & eodem
Gogo ac Magogo agi, & cujus Apocalypsis nu-
dum quasi nomen exprimit, eum accuratius a-
pud Ezechielem describi: (adeoque *Paræi* nu-
gas rejicimus, qui in Rhapsodiâ suâ super Apo-
calypsin, pag. 1117. scribit, *alludi tantum in Apoca-*
lypsi ad Ezechielis prophetiam, hanc verò ab illa di-
versam esse: quâ in parte secutus videtur esse Pa-
trus *Bullingerum* sup. Apocal. fol. 273. Contra-

dicunt istis Sacramentariis, alii Sacramentarii,
Thom. Brightmannus, pag. 659. *Jacobus Brocar-*
dus in Apocal. pag. 349. *Martinus Borham*,

sup. Apocal. fol. 727.) Jam verò certissimum est,
ea, quæ ab Ezechiele de Gogo ac Magogo di-
cuntur, nemini, quàm Turcis & Musulmannis
convenire, sive spectemus, quod Gog princeps ca-
pit *Mesech & Thubal* appellatur, sive, quod Go-
mer Gogitis accensetur, quod à Gogo ingens
multitudo secum facientium ostentatur; sive
quod tempus irruptionis Gogitarum à Spiritu S.
prædictum præcisè congruit; sive quoad Go-
gismi, vel Mahumetismi prodromos & Anteam-
bulones; sive quoad locum Gogi, qui latera A-
quilonis vocatur: Nec aliud fert prostrationis
Gogitarum modus, vel cadaverum & fœtoris
Mahometanorum status, vel eorundem versus
Orientem sepultura, vel armorum Gogiticorum
exustio, vel Gogitarum mutæ discordiæ, & si-
milis; de quibus universis & singulis, ut & expli-
catione duorum capitum Ezechielis, tricelimi
octavi & tricelimi noni, eruditissimâ, videatur
Dn. D. Phil. Nicolai, lib. 2. de Regno Dei, Tom. 2. operum Latinorum, fol. 127. 128. usque ad fol.
146. ubi pulcherrimè omnia verba prophetica
interpretatur, & solidissimis fundamentis verba
Ezechielis, non nisi de Turcâ sonare, testatur.
Plurimum quoque lucis afferunt *disputationes de*
Gogo & Magogo tres, à Dn. D. Salomone Gesnero
olim Wittebergæ, Anno 1595. die 5. & 26. Se-
ptembris, nec non 31. Octobris habitæ, quæ di-
gnæ sunt, ut diligenter expendantur.

Præter has decem sententias, à Bellarmino re-
censas, *Ludovicus ab Alcasar*, Jesuita Hispanus,
plures profert; profert, inquam, sed non demon-
strat: Ubi duo imprimis notanda veniunt. Pri-
mò, quod mirum in modum se huc illucque vol-
vit in enodandâ quæstione, an prophetia Eze-
chielis & *Johannis de Gogo & Magogo*, quoad sco-
pum & intentionem, una sit ac eadem: ubi mox
ait, mox negat; mox affirmativam, mox negati-
vam tuetur; mox simpliciter diversitatem de-
dit, mox diversitatem restringit, & discrepanti-
am prius assertam tollere, identitatemque unam
evincere contendit, fol. 897. 898. adeoque in-
star Circulatoris in omnes partes se movet, di-
gnus quem *Cornelius Cornelius à Lapide* sup. Pro-
phet. Majores fol. 1174. castigaverit. Deinde pu-
gnat Alcasar peculiari notatione, sextâ videlicet,
adversus explicationem quandam novam Gogi &
Magogi, à Calvinistis confectam: & tamen nec
Authorem novit, nec certò affirmare audeat, verè
Calvinistam verba Apocalyptica de bello Papi-
starum adversus Calvinistas explicasse: sit verò,
vel non; Nobis inde nihil feritur, nec metitur,
sed explicationi nostræ de Turcis constanter ad-
haremus.

III. Quid si verò sensu complexo Spiritus S.
non Turcas tantum, sed & Pontifices Romanos,
adeoque Turcismum & Papismum simul repræ-
sentaret? Sic equidem nonnulli Interpretes vo-
lunt, imprimis *Ludovicus Lavatherus*, in com-
ment. sup. Ezechielem: fol. 183. 184. & seqq.
Nec negari potest, inter Gogum, Anti-Christum
Orientalem, & Papam Romanum Anti-Chri-
stum Occidentalem, in multis insignem esse con-
venientiam. 1. Uterque enim Anti-Christus
est; alter extra, alter intra Ecclesiam. 2. Uter-
que verbum divinum suis traditionibus & com-
mentis adulterat: Mahometes Mosi, Pontifex
Christo conformis esse cupit. 3. Uterque insti-
gatorem habet ad errores spargendos, & tyran-

Inc. Brocar.
in Apocal.
Mart. Bor-
rhams super
Apocal.

D. Philip.
Nicol. l. 2.
de Regno
Dei, Tom. 2.
oper. Latin.

D. Salomon
Gesn. Disp.
Anno 1595.
Wittebergæ
habita.

Ludov. ab
Alcasar.

Cornelius
Cornelius à
Lapide sup.
Prophet.
Majores.

3. Scrup.
An per Go-
gum & Ma-
gogum Tur-
cismum &
Papismum
simul repræ-
sententur.
Ludov. La-
vatherus in
comment.
sup. Ezech.
Convenientia inter
Anti-Chri-
stum Orien-
talē & Occi-
dentalem.

nidem exercendam, iracundum Diabolum. 4. gladio quoque corporali, ferro & externâ vi, nec non imposturis, fraudibus, technis, falsis prodigiis, aliisque mendaciis, tam Gog, quam Filius perditionis, regnum suum propagare pergit; nec vel hic, vel ille Romano haecenus Imperio profuit, sed uterque plurimum obfuit & nocuit, uti, pro dolor! satis superque haecenus id experti sumus. Quapropter si in genere verba versiculi noni considerentur: *Ascenderunt super latitudinem terra & circumierunt castra Sanctorum, & civitatem dilectam*; minimè inficiamur, tam de Papistis, quam Turcis κατ' ἀνάγκην & per applicationem illa intelligi posse: Nunc verò non quaeritur de eo, an verba Apocalyptica Papatui accommodari queant? Sed de hoc tantum: An non propriè & verè de Turcâ agant? quod postremum affirmamus, & contrarium non demonstratum iri arbitramur: Aliàs haud difficile foret, ad Calvinistas quoque textum Apocalypticum applicare, cum apertissimè constet, & à nobis alibi fusè solideque evictum sit, Calvinismum à Mahometismo non uq̃ adeò discordare, sed in pluribus bellissimè correspondere, usque adeò, ut qui Sacramentarios Mahometismi Nutritores, & propagatores dixerit, nã ipsam veritatem asseruerit: Ex multis pauca quædam delibabimus.

Harmonia Mahometis & Calvinis ostenditur. 1. Alcoranum è commentitiis revelationibus, quas Mahometh jactavit, conflatum esse, nemo literatorum nescit. De Angelo Gabriele imprimis commentus est Mahometh, quod divinitus ei sit missus, in animali, quod asino majus, & mulo minus, cui nomen Almarach fuerit: sicut *Andreas Carolostadius*, Sacramentariorum Antesignanus, de viro quodam finxit, qui ipsi apparuerit, & sententiam de cœnâ aperuerit, quem virum ipse quidem Deum Patrem fuisse existimârit: B. verò *Lutherus* ipsissimum Diabolum, velejus genitricem vocavit, Tom. Jenensi 3. fol. 68.

S. Luther. Tom. 16. vers. 3. 2. In Alcorano sequentia extant emblemata, quæ Sacramentarii nostri cum desiderio & tripudio exosculantur: *Deus, quibus vult, rectam viam monstrat, quos vult, aberrare facit*, Azoar 15. *Deus hunc aberrare, illum rectâ viâ progredi, pro suo velle perficit*, Azoar. 23. *Deus, quem vult, eligit, omneq̃ suum velle perficit*, Azoar. 38. *Deus quosdam ita vult errare, ut non possint viam veram invenire*, Azoar. 10. *Deus, quibus vult, viam rectam, & quibus vult, viam malam prabet*, Azoar. 17. *Deus partem quandam ad viam rectam, quandam verò ad malam deducit: Ne preceris, ut Deus malos viam rectam doceat: Nil enim proficiet, nisi cui Deus voluerit*, Azoar. 26. Ut taceam horrendi Decreti, de inferno Dæmonum & Hominum consortio penitus implendo, cujus mentio fit in Alcorano, Azoar. 42.

Ovumne autem ovo est similis, quam hæc Alcorani pronuntiata Calvinianorum scriptis? utpote cum sequentia proferunt: *Deus æternus & immutabili consilio semel constituit, quos olim assumeret in salutem, quos rursus in exitium devoveret*: Calvinus lib. 3. Instit. cap. 23. §. 3. *Deus absolute vult Electos salvos fieri, & absolute itidem vult reprobos non servari*: Zanch. in Miscellan. pag. 302. *Deus vult quosdam simpliciter salvos fieri, alios verò simpliciter non vult salvos fieri*: Grynaeus Doctr. Clas. 1. Thes. 13. *Eventus omnes dependent*

à Decreto Dei, unde sequitur, iis, qui ex verbo oblato servantur, verbum hæc intentione à Deo offerri, ut servantur & pari ratione iis, qui ex verbo oblato non servantur sed pereunt, verbum hæc intentione à Deo offerri, ut non servantur, sed pereant: *Johann. Piscator Respons. ad Disput. D. Tauffreri pag. 30. Uno & eodem verbo Dei, tam reprobi ad damnationem enecantur, quam electi ad salutem recreantur*, Rennech. in aur. Catena sal. pag. 116. *Certe per Deum stat, quò minus omnes salventur, quatenus id non vult: Johannes Piscator in præd. Resp. pag. 95. Quemadmodum Electionis, sic etiam reprobationis nulla potest assignari alia causa, quam Liberum Voluntatis divina propositum, ita ut quicumque ad mortem æternam reprobati sunt, non propter pravisam infidelitatem aut peccata, sed tantum secundum voluntatis Dei propositum, idq̃ justissimum, sint rejecti*: Boquinus in disputat. Heidelb.

Sicut igitur non sequitur, Calviniani in multis exactè conveniunt cum Turcis & Mahometistis; Ergò vaticinium Apocalypticum propriè de illis non minùs, quam de Turcis loquitur. Ita etsi aliqua inter Anti-Christum Orientalem & Occidentalem sit conformitas, non tamen sequitur, de utroq̃ conjunctim sub nominibus Gogi & Magogi vel Ezechielem, vel Johannem Theologum egisse.

IV. Quid autem sibi volunt nomina hæc, Gog & Magog? & cur hostes Ecclesiæ tam ignotis & peregrinis nominibus Deus introduxit & descripsit? Quoad ὀνομαζόμενοι universi Linguae Sanctæ periti in eo consentiunt, quòd Gog significet *teclum*, & Magog idem; Distat enim tantum literâ Heemanticâ à voce Gog: Et non inepta est sententia *Beati Lutheri*, qui statuit, Gog per *apharesin* à Magog decurtari, uti in nominibus propriis alioquin usitatum est. Adventitium verò nomen Gogi est, & proprium, non appellativum, ut συνήθεια textus perspicue docet. Nec abs re factum credamus, quòd Spiritus Sanctus horrendum hunc hostem peregrinis & ignotis introducere voluit nominibus: Quia enim, juxta Dn. D. Gesnerum, disput. 1 de Gogo, the 1. 79. in Christiano orbe, Dei nomen & verbum, quòd apud nos notissimum esse debet, ignorantia & hæresium nebulis obscuratum est; id eò juxta legem talionis, Luc. 6. Sapient. 11. Deus nobis quoque hostem immittit, cujus nomen & linguam non percipere & intelligere possumus, ut apud Esaiam 33. & Jerem. 5. ipse minatur. Absit verò, tam obscura esse hæc nomina, ut quoniam populi designentur, prorsus scire nequeamus: Ezechiel enim per totum contextum tam planè & perspicue hostes depinxit, ut (cùm præsertim jam eventus tragicus & experientia accesserit) haud ita difficulter, quis per Gogum & Magogum innuatur, scire & indagare possimus.

V. Quandoquidem Gog & Magog apud S. Johannem ille ipse est, de quo apud Ezechielem Spiritus S. agit, & verò ibidem expressè de eo dicitur: *Tu ille es, de quo locutus sum, in antiquis diebus, in manu servorum meorum prophetarum Israel, qui prophetaverunt in diebus illorum temporum, ut adducerem te super eos*, Ezech. 38. v. 17. idcirco haud immeritò quaeritur, an interpretatio nostra de Turcâ & Mahometistis vera sit, cùm nullo in Vet. Testamento Gogi mentio fiat, quam apud

Joh. Piscator Respons. ad Disput. D. Tauffreri.

Rennech. in aur. Catena sal. pag. 116. aurea Catena Salutis. Joh. Piscat. in præd. Resp.

Boquinus in disputat. Heidelb.

4. Scrup. Quid (306 & Magog sint v. ilsi signific int?

Cur Spir. S. hostes Ecclesiæ ignotis & peregrinis nominibus introduxit.

D. Gesnerus disput. 1. de Gogo, thes. 79.

Luc. 6. Sap. 11.

Esa. 33. Jerem. 5.

5. Scrup. An Gog tantum apud Ezech. in Vet. Testamento mentio fiat? Ezech. 38, 17.

Calvin. 1. 3. Instit. c. 23. Zanch. in Miscellan. Grynaeus Doctrin. clas. 1. the. 3.

apud solum Ezechielem? Respondetur, licet *ἀν-
τὶ τοῦ Εὐφράτη* Gogi nullus Prophetarum men-
tionem fecerit; hostilitatem tamen Turcicam
non solus Ezechiel, sed & alii sancti Prophetæ
haud obscurè prædixerunt, nec opus est, cum
Cornelius *Cornelio Cornelii à Lapide* sup. Ezechiel. fol. 1178.
Cornelii à verba hæc eò detorquere, quòd Daniel, Esaias,
Lapide sup. Jeremias, multiq̃ue alii, quorum Scripta non ex-
Ezech. tant, de Anti-Christo ejusq̃ue exercitu prophe-
taverint: Hic enim non de Papistarum fictitio
Anti-Christo, sed de Gogo & Magogo, vel de
Turcâ & ejus Exercitu agitur; id quod & alibi
prædictum reperitur. Nunquid enim per Mo-
sen jamdudum Dominus Deus minitatus est?
*Adducet Dominus super te gentem de longinquo,
et de extremis finibus terra, in similitudinem Aquilæ
volantis cum impetu, cujus linguam non intellige-
gere possis; gentem procacissimam, quæ non deferat
seni, nec misereatur parvuli; et devoret fructum ju-
mentorum tuorum, ac fruges terræ tuæ, donec inter-
cas, et non relinquet tibi triticum, vinum et ole-
um, armenta bouum, et greges ovium, donec te di-
sperdat, et conterat in cunctis urbibus tuis: et de-
struantur muri tui firmi, et sublimes, in quibus ha-
bebas fiduciam, in omni terrâ tuâ: Obsideberis intra
portas tuas, in omni terrâ tuâ, quam dabit tibi Do-
minus Deus tuus, et comedes fructum uteri tui, et
carnes filiorum tuorum, et filiarum tuarum, quas
dederit tibi Dominus Deus tuus, in angustia et va-
stitate, qua opprimeat te hostis tuus,* Deut. 28. v. 49.
50. 51. 52. 53. Quid obstat obsecrò, quò minus
hæc verba ad unguem Turcis congruant, eo-
rumq̃ue immanitatem & ferociam accuratè de-
scribant: Si quis oggerat, Moſen de hostibus
Judæorum futuris, scilicet Babylonis, loqui,
non magnoperè quidem nos sibi habebit refra-
gantes, simul videlicet Babyloniorum tyranni-
nidem adversus populum Dei prædici. Scien-
dum verò, quia prognosticon istud Mosaicum
est catholicissimum, & ad omnes omnium tem-
porum hostes directum; idè ab inclusione unius
non rectè concludi ad exclusionem alterius; adeo-
q̃ue de Gogi & Magogi truculentia adversus ci-
vitatem dilectam, Novi scilicet Testamenti Ec-
clesiam, non minus, quàm de ferocia Babylonio-
rum Spir. S. loqui. Et pertinet huc *Nazianzeni*
Nazianz. regula, nonnunquam in scripturâ Sacrà aliquid
haberi, quod tamen non expressè dicatur: Ita in
Prophetarum scriptis simplicitè multa de Gogo
& Magogo, vel de Turcarum furoribus ha-
bentur, quæ tamen ita explicitè & nominatim,
sicut apud Ezechielem & Johannem, non ex-
primuntur. Nec absurdum est, quod Dn. D.
D. Gesner. *Gesnerus* p. mem. disp. 2. thes. 57. 58. & 59. arbi-
tratur, Psalmo 83. v. 7. & Psal. 12. v. 6. itidem Tur-
disp. 2. cas vel Gogitas sub nomine Agarenorum & Ce-
Psal. 83. 7. da renorum depingi: Muselmannum enim &
Pf. 12. 16. Mahometanam colluviem ex Arabiâ originem
ducere; siquidem Historici de Mahomete refe-
runt, quòd in agro urbis Mechæ, quæ Arabiæ
Metropolis fuit, patre Abdelâ, matre Emina,
tempore Mauritii Imperatoris, Anno Christi
560. in lucem prodierit, & cum virilem ætatem
adipisceretur, divitiisque ex mercatoris viduâ
opulentissimâ, annu quinquagenaria, auctus, Bu-
baci, Principis Arabiæ, filiam obtineret, exerci-
tum latrunculorum conscripsit, totiusq̃ Arabiæ
Principatum occupavit. Quandoquidem igitur
Agareni & Cedareni in Arabiâ sedem suam ha-

buerunt, & Mahumetes rerum in Arabiâ potitus,
ibidemq̃; summus Princeps fuit; idcirco per A-
garenos & Cedarenos Turcas designari non in-
eptè statuitur.

IV. *Satana Spiritus Sanctus assignat gentes se-
ducendas, quæ sint super quatuor angulos terræ,*
vers. 8. quænam illæ gentes sint, quis est, qui scire
non desideret? Ubi sciendum, Ecclesiam Novi
Testamenti sic comparatam esse, ut extendat se
& diffundatur in totum orbem, juxta Christi
præfagium: *Ita in orbem universum,* Marc. 16.
vers. 15. & iterum: *Docete omnes gentes,* Matth.
28. v. 19. Unde B. Apostolus testatur, quòd Evan-
gelium *in omni mundo fructificari,* Coloss. 1. v. 6.
hoc est, *in toto mundo fructificari,* Coloss. 1. v. 6.
Egregiam profectò operam navavit celeberrim-
us Theologus, Dn D. Philippus Nicolai, quòd
in libro primo de Regno Christi, tam fidelissimè
& diligentissimè exposuit, quàm latè per univer-
sum orbem terrarum Regnum Christi tum olim
extensum fuerit, tum hodiè etiamnum extenda-
tur, tam in Aquilonaribus, quàm Orientalibus
locis, adeò, ut in ipsâ Japonia cives Regni Chri-
sti reperiri, ex Johanne Baptista Montio ostendat:
quâ de re lib. 1. de Regno Christi cap. 1. Tom. 2.
à fol. 1. usque ad fol. 285, accuratè legatur. Sic-
uti igitur populus Dei per omnes mundi pla-
gas, & per quatuor angulos terræ dispersus est:
Ita quoque Satanas per universum mundum
grassaturus, & gentes super quatuor angulos
terræ seducturus dicitur: Hoc enim proprium
ipsius est in quarto modo; quemadmodum de
conatibus & furore Diaboli adversus Ecclesiam
supra cap. Apocalyp. 12. fusiùs egimus. Exindè
intelligi potest, quid sibi verba S. Johannis ve-
lint, quando ait: *Satanam de carcere suo solutum
exiturum, ut seducat gentes, quæ sunt super quatuor
angulos terræ;* utique Orbis perambulonem agit
Diabolus, & nullibi locorum non quærit, quos
super quatuor angulos terræ devorare possit:
Tâm insatiabilis est hostis, tâm inexplebilis, in-
star Papæ Romani, ut si innumerabiles, immò
omnes Populos secum in infernum ducere pos-
set, nihil laboris & operæ unquam intermissurus
esset.

VII. Insignis planè Gogi & Magogi in Eccle-
siam irruptio à Spiritu S. hic prædicitur, cujus
initium & finalis periodus si dari & applicari pos-
set, haud dubiè compluribus gratissimum accide-
ret. Videntur autem obſtare verba Salvatoris
ad Apostolos dicta: *Non est vestrum, nosse tem-
pora et articulos temporum, quæ pater posuit in sua
potestate,* Actor. 1. v. 7. nihilominus tamen, tum
apud Ezechielem, tum in Apocalypsi nostrâ
Spir. Sanct. initium & finem irruptionum Turci-
carum innuit: Quâ in re accuratiore informa-
tione indigemus. Ubi sciendum, *πολυτρόπως*
Spiritus S. in oraculis suis futura prænuntiare
consuevisse: Nonnunquam enim exquisitè ar-
ticulos determinat temporum, quibus hæc vel
illa res eventura sit; quemadmodum *Antedi-
luvianis* CXX. annos expressè definivit, intra
quos diluvium immittere velit, nisi pœnitentiam
egerint, Genes. 6. vers. 3. Sic *διαρρήδην* Ninivitis
nuntiari jussit: *Adhuc quadraginta dies, et Nini-
ve subvertetur,* Jon. 2. vers. 4. Pari ratione Deus
sterilitatis in *Agypto* futura annos numeravit,
Gen. 41. vers. 30. *tempus* itidem *servitutis* & affli-
ctionis *Aegyptiaca* diserte Abrahamo Patriarchæ

6. Scrup.
Quasnam
gentes à Sa-
tana sedu-
cendas Spir.
S. innuat?
Mar. 16, 15.
Matth. 28, 19.
Coloss. 1, 6.
D. Phil. Ni-
col. l. 1. de
Regno Chri-
sti. cap. 1.
Tom. 2.
Apoc. 12.
Distinct.
40. c. si Pa-
pa.
7. Scrup.
Num initium
& finis ir-
ruptionem
Gogi &
Magogi scire
possit?
Actor. 1, 7.
Gen. 6, 3.
Jon. 2, 4.
Gen. 41, 30.
bb 3
pra-

prædixit, inquit: Scito, quod subijicient semen tuum servituti, & affligent quadringentis annis, *Gen. 15. v. 13. Act. 7. v. 6.* Sic periodus captivitatis Babylonica itidem certo numero continebatur: Erit universa hac terra in solitudinem, & in stuporem, & servient omnes gentes ista Regi Babylonis septuaginta annis, *Jer. 25. v. 11. Dan. 9. v. 2. Jerem. 29. v. 10. 2. Paral. 36. v. 22. 1. Esdr. 1. v. 1. & cap. 6. v. 3.* Sic Smyrnenſium Episcopo prædixit Dominus: Habebitis afflictionem diebus decem, *Apoc. 2. v. 10.* Hæc ratio omnium est exoptatissima & facillima; nullo enim negotio mentem Altissimi hoc modo perspicere, & articulos temporum observare possumus. Nonnunquam verò placet Domino, (qui omnia agit pro beneplacito voluntatis suæ, *Psal. 115. v. 4. Psal. 135. v. 15.*) per signa saltem *προφητεία*, vel *συναγωγὰς*, vel etiam *ἐπομένα*, hoc est, vel antecedentia, vel concomitantia, vel consequentia, imminemtem aliquem eventum, vel rem memorabilem prænuntiare; quem modum observavit Dominus in prædictione excidii Hierosolymitani, quin & ipsius iudicii extremi, *Matth. 24. & Luc. 21.* ferè per totum. Scit enim Altissimus, homines ad securitatem valdè proclives esse, facillimeque in eam ruituros, si omnes rerum futurarum articulos in momento haberent: ad quam securitatem reprimendam, ultimus latet dies, ut timeatur omnis dies.

Interdum tamen Spiritus Sanctus periodos exprimit, sed eas non ita apertè nominat, verum involucriſ calculi prophetici involvit: Cujus generis illud est vaticinium, de urbis Hierosolymitanæ ingenti afflictione, ubi propheta Ezechiel tot dierum spatio urbem in tabula depictam lateritiâ obſidere jubebatur, quot annos hostium obſidio illam afflicta erat: Verba Prophetæ sic habent: Tu Fili hominis, ſume tibi laterem, & pones eum contra te, & describes in eo civitatem Hierusalem: Et ordinabis adversus eam obſidionem, & adificabis munitiones, & comportabis aggerem: Et dabis contra eam castra, & pones arietem in gyro: Et tu ſume tibi ſartaginē ferream, & pones eam in murum ferreum, inter te & inter civitatem, & obfirmabis faciem tuam ad eam; & erit in obſidionem, & circumdabis eam: Signum est domui Israel: Et tu dormies super latus tuum ſiniſtrum, & pones iniquitates domus Israel super eo numero dierum, quibus dormies super illud: Et assumes iniquitatem eorum: Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum trecentos & nonaginta dies, & portabis iniquitatem domus Israel: Et cum compleveris hæc, dormies super latus tuum dextrum ſecundo, & assumes iniquitatem domus Juda, quodraginta diebus, diem pro anno, diem inquam, pro anno dedi tibi, *Ezech. 4. v. 1. 2. 3. 4. 5. 6.* Sic apud Daniele, septuaginta determinantur hebdomades, quæ inter exilium Babylonicum, & adventum Meſſiæ in carnem interceſſuræ ſint: ubi non *ἑβδομάδες ἡμερῶν*, sed *ἑβδομάδες ἔτων*, h. e. ſeptennorum annorum ſeptuaginta circuli notantur, *Dan. 9. v. 24. hebdomades enim ſunt duplices: dierum, Dan. 10. v. 2. Levit. 23. v. 15. & annorum, Levit. 25. v. 8.* Myſtici ſolent vocari iſti numeri: qualis eſt ille menſium quadraginta duorum, *Apoc. 11. v. 2. dierum mille ducentorum ſexaginta, Apoc. 11. v. 3. alimentacionis mulieris in deſerto, per tempus, & tempora, & dimidium temporis, Apoc. 12. v. 14.*

Sic omninò comparatum cum initio & fine

irruptionum Gogi ac Magogi: ſignis quidem notatum eſt tempus ſervitiæ Gogitiæ, quin & tempore circumſcriptum; ſed non *ἀκριβῶς* & nominatim explicatum, Ezechiel ſic ait: In novissimo annorum venies ad terram, *Ezech. 38. v. 8. Ezech. 38. 8.* in die illo, cum habitaverit populus meus Israel confidenter, *verſ. 14.* per novissimum annorum prophetam non intendere digitum ad finem politiæ Judaicæ, ex eo patet, quod S. Johannes idem vaticinium poſt ultimam Regni Judaici periodum repetit, adeoquæ extremam mundi ætatem innui ostendit. Sufficiat proinde nobis ſcire, Turcicam illam immanitatem jam ultra annos mille durâſſe, ac etiamnum graſſari: proinde non dubitandum, quin ad noſtra hæc exulceratiſſima tempora Spiritus Sanct. reſpexerit, & abbreviationem iſtarum calamitatum ſimul conſolationis ergò inſperſerit, dum ſuprà Satanam ad breve tempus ſolutum iri prædixit, *Apoc. 20. verſ. 3.* In hæc ſententiâ acquieſcamus, *Apoc. 20. 3.* memores, ex parte tantum nos hoc in mundo cognoscere, & ex parte prophetare, *1. Corinth. 13. v. 9. & 12.*

Hæc de ſcrupulis partis ſecundæ.

Doctrina.

EXcerpamus nunc doctrinarum aliquot capitula *ἀξιωματικὰ*, & textum explicatum in ſuccum & ſanguinem convertamus.

I. Non ex improviſo, vel præcipitanter, Deus ter OPT. Maximus pœnas hominibus infligit, ſed maturè ſatis eas prænuntiare, & homines præmonere conſuevit adeò quidem, ut & *προϋποθέτως* iſtis expreſſè prædixerit, niſi ab eſu arborum vetita ſibi caverint, mortis ipſos periculum ſibi accerſituros eſſe, *Gen. 2. verſ. 17.* ita maturè ſatis à ſecuritate dehortatus eſt *πρῶτον* mundum, per annos continuos centum viginti, identidem inſtans & urgens, ne *καὶ ἡ καρδιά* ſua diluvium, quod minitatus erat Dominus provocarent, *Gen. 6. v. 3. & 9.* Ità Sodoma & Gomoritha excidium non in iſtu oculi, vel in momento accidit, ſed poſt multas longasquæ adhortationes & dehortationes, quæ omnes contemptæ & neglectæ fuerunt ab hominibus impiis & nefariis, qui *ἡμέραν ἐξ ἡμέρας* animam juſti Lothi exeruciabant, *2. Petr. 2. v. 6. & 8.* Fateri cogimur, miris modis Pharaonem à Deo punitum & caſtigatum eſſe; verum & gravitatem & varietatem pœnarum ipſemet Pharaon cauſatus fuit, dum præceptis & dehortationibus Domini, per Moſen indicatis, tam contumaciter reſtitit, plagasquæ ſua pertinaciâ cumulavit, uti hiſtoria Exodi à cap. 5. uſquæ ad *Exod. 14. v. 14.* luculenter teſtatur. Nec præter omnem expectationem Saul Rex vindicem manum Altissimi ſenſit: Nonne enim *πολυμερῶς* Samuel, ne tergum Rex obverteret Domino, monuit? nonne impendentem pœnæ divinæ certitudinem prædixit? & iterum atque iterum inculcavit? Videatur liber primus Samuelis, à cap. 13. uſquæ ad cap. *15. v. 35.*

Eundem planè modum obſervavit Deus, cum populum ſuum in captivitatem abduci Babylonicam permiſiſſi, cum totale urbi Hierosolymitanæ excidium immiſiſſi, cum gens pro omnibus aliis electa, Deoquæ olim dilecta, ſceptrum ac Sacerdotium ſummum prorsus amiſiſſi: Nihil certè hic contingit *ἀπροσδόκητον*, ſed præmiſſæ ſunt com-

mina-

minationes creberrimæ, immò non verbistan-
tùm, aut signis, & prodigiis, sed & facto ipso Ju-
dæi præmoniti fuerunt, ne iram & indignatio-
nem Domini exercituum provocarent. Ve-
rissimum enim est sancti Prophetæ Amosi effa-
tum: *Non faciet Dominus Deus verbum, nisi re-
velaverit secretum suum adversus suos Prophetas,*
Amos 3,7. Amos 3, v. 7. Quæ omnia cum in finem dicun-
tur, ut observemus, Turcarum quoque cyclo-
picam immanitatem non forte fortuitò nobis
contingere, sed Deo præscio, ejusque exacto &
accurato prælagio. Ad unguem prænovit Spi-
ritus Sanctus, quinam hostes Ecclesiæ futuri?
unde originem tracturi? ubi habitaturi? quid
contra Ecclesiam molituri? quo successu res su-
as persecuturi? quin & quamdiu prævalituri,
uti ex textu nostro Apocalypico, & vaticinio
Ezechielis prophetico luce meridianâ clariùs li-
quet.

O beatos verò nos, si præmonenti Domino
auscultemus, & pœnas imminentes seriâ pœni-
tentiâ avertere studeamus. Non enim fatales ad-
eò sunt prædictiones ejusmodi, ut nullâ con-
versione, nullisque precibus, & lachrymis depre-
cari eventum tragicum queamus; absit, immò
absit hoc à Deo longissimè: misericors enim, be-
nignus, bonus & longanimis, immò ille ipse est,
qui inquit: *Repente loquor adversus gentem &
regnum, ut eradicem & destruiam & disperdam il-
lud: Si verò pœnitentiam egerit gens illa à malo suo,*
quod locutus sum adversus eam, agam & ego pœni-
tentiâ super malo, quod cogitavi, ut facerem ei, Je-
rem. 18, vers. 7. 8. Illustre exemplum habemus in
Achabo, de quo, & ad quem sic dixit Dominus:
*Ecce ego inducam super te malum, & de metam po-
steriora tua, & interficiam de Achab ringentem
ad parietem, & clausum, & ultimum in Israel: Et
dabo domum tuam, sicut domum Jeroboam, Filii
Nabat, & sicut domum Baasa, Filii Abia, quia egisti,
ut me ad iracundiam provocares, & peccare fecisti
Israel.* Sed & de Jezabel locutus est Dominus,
dicens: *Canes comedent Jezabel in agro Jezrael:
Si mortuus fuerit Achab in civitate, comedent eum
canes: Si autem mortuus fuerit in agro, comedent
eum volucres cœli.* Ignur non fuit alter talis sicut
Achab, qui venundatus est, ut faceret malum in con-
spectu Domini: Concitavit enim eum Jezabel uxor
sua & abominabilis factus est in tantum, ut seque-
retur idola quæ fecerant Amorrhæi, quos consumpsit
Dominus à facie filiorum Israel. Itaq; cum audisset
Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & ope-
ruit cilicio carnem suam, jejunavitq; & dormivit
in sacco, & ambulavit demisso capite. Quid fit? Fa-
ctus est sermo Domini ad Eliam Thesbiten dicens:
Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? quia
igitur humiliatus est mei causa, non inducam ma-
lum in diebus ejus, 1. Reg. 21. à versiculo 21. usque
ad versic. 29. inclusive. Ninivitarum quoque
exemplum perquam est memorabile. Intimârat
Altissimus per Jonam, Niniven subversum iri in-
tra dies quadraginta. Cum verò Ninivita crede-
rent in Deum, prædicarent jejunium, saccisq; a ma-
jore usq; ad minorem vestirentur, ita quidem, ut Rex
ipse de solio suo surrexerit, & universalem pœ-
nitentiâ regio edicto præceperit; mox misertus est
Deus super malo, quod locutus fuerat, ut faceret
eum, & non fecit, Jon. 3, v. 4. 5. usque ad 10. Jonas
ob hanc mutationem decreti divini afflictus est
afflictione magnâ & iratus, in tantum, ut mor-

tem sibi optarit; sed reprehensionem severam
à Domino Deo reportavit, Jon. 4, vers. 13. 10. 11. *Jon. 4, 13.*
Utut igitur etiam comminationes divinæ sint *10. & 11.*
longè verissimæ; quia verò pœnitentibus prom-
ptè ignoscit Dominus, & resipiscences animum
Dei exacerbatum facile ad remissionem culpæ &
pœnæ flectunt, Matth. 18, v. 27. Idcirco nemo *Matth. 18,*
tàm fatales sibi imagnetur divinas comminatio- *27.*
nes, ut frustrantæ cogantur esse omnes depreca-
tiones, ut nullo modo, vel mitigationem, vel re-
missionem mali fieri posse arbitretur; Nequa-
quam; Quin potius

Insta, insta precibus, precibus nil fortius extat:
Invictum vincunt vota precesq; Deum.

Tu verò, ô Domine Deus, concede quaeso, ne nunquam
incauti cataractis iræ tuæ opprimamur; sed pœnas
peccatis nostris provocatas seria conversione, calidis
simisq; suspiriis deprecemur, & dō tñc μελλόν; ὁρ-
γῆς fugiamus, per & propter Dominum nostrum Je-
sum Christum, Filium tuum unigenitum, qui tecum
in unitate Sp. S. regnat & vivit, benedictus Deus in
secula seculorum! Amen, Amen!

II. Quin tempus, quo Satanæ ligatus fuit, *2. Doctr.*
jamdudum præterierit, nemo est, qui dubitat. *Quid sit pu-*
quia verò μικρόν χρόνον & ad breve tempus denuò so- *fillum, &*
lutum eum iri, Spiritus Sanctus ait; & verò Sata- *modicum*
næ non ad modicum tempus, sed diu & longum *temporis*
satis sævisse videtur; idcirco phrasin istam, μι-
κρόν χρόνον, vel pusillum & modicum temporis, rectè
intelligere studeamus. Vocula μικρόν non un-
quam usurpatur adverbialiter, Johan. 13, vers. 33. *10. 12, 33.*
Johan. 16, v. 16. 17. 18. 19. Hebr. 10, v. 37. & subau- *10. 16, 16.*
ditur nomen χρόνον, quod hîc expressis verbis ad *& seqq.*
ditur, sicut & alibi, Johan. 7, v. 33. Johan. 12, v. 35. *Hebr. 10,*
Apoc. 6, v. 11. Notetur autem, modicum vel pu- *37.*
sillum temporis non protinus significare spatium pau- *10. 7, 33.*
cularum hebdomadum, vel paucorum annorum, *10. 12, 35.*
uti apud homines breve tempus paucorum annorum *Apoc. 6, 11.*
numero determinatur: sed juxta stylum & com-
putationem Spiritus Sancti, μικρόν χρόνον sciamus
comprehendere complures annos, sicut B. Augu- *B. August.*
stinus tractatu 101. in Johannem scribit: *Modi-*
cum est hoc totum spatium, quo præsens pervolat se- *tract. 101.*
culum: undè dicit Johannes in sua Epistola: *in Johana.*
Novissima hora est, (1. Joh. 2, v. 18.) ac Paulus (1. Cor. *1. 10. 2, 18.*
7, v. 29.) scribit: *Tempus breve est, cum mille anni*
coram Deo sint ut dies unus, (Psal. 90, v. 4. 2. Petr. *1. Cor. 7, 29.*
3, v. 8.) Hoc respectu, si maximè Satanæ grasce- *Psal. 90, 4.*
tur, per annos quingentos & sexcentos, μικρόν ta- *2. Petr. 3, 8.*
men χρόνον rabiem hanc durasse, Spiritus Sanctus
rectè asserit, cum nondum integri diei spatium,
(prout calculus divinus habet) sit absolutum.
Adde, quòd Servator prædixerit, dies afflictionis
& tribulationis propter electos abbreviatum iri:
ηρόσωθίσονται αἱ ἡμέραι ἐκείναι, inquit Matth. 24, *Matth. 24,*
v. 22. Si igitur tempus Satanæ ligati & soluti in- *22.*
vicem conferatur, posterius breve futurum di-
cit Spiritus Sanctus, in comparatione ad prius:
Insuper restat aterna ligatio Satanæ, de quo Bea-
tus Petrus sic loquitur: *Deus Angelis, qui pecca-*
verunt, non peperit, sed catenis noctis in tartarum *2. Petr. 2, 4.*
precipitados tradidit, servatos in judicium, 2. Petr. 2, *2. Petr. 2, 4.*
vers. 4. quia catenis noctis ligati in tartarum præ-
cipitati dicuntur; idèò æternum eos ligari, &
catenis istis constringi, minimè dubitatur. Bea-
tus Judas nominatim æternitatem istam expri-
mit, sic inquiens: *Angelos, qui non servaverant suâ*
originem, sed reliquerant suum domicilium, ad judi-

1. Reg. 21. à
v. 21. usq;
ad 29.

Jon. 3, 4. 5.
& seqq.

Iuda v. 6. *cium magni illius diei vinculis æternis, & σμῶν αἰδῶν, sub caligine servavit, Judæ v. 6. Quatenus ergo* constrictio & ligatio Satanae æterna consideratur, eatenus solutio quoque ejus rectè brevis & modicum tempus duratura affirmatur.

Ioh. Lorin. *Adscribam paucula ex commentario Johannis Lorini, super Epist. Judæ, fol. 345. Vincula sub caligine certè non sunt æterna, quia sub ea non erunt Dæmones in æternum, utpote detrudendi omnes in perpetuum inferni carcerem, in die judicii, in quem carcerem licet initio projecti omnes videantur, ex eo tamen permisit Deus egredi, quos voluit, & nonnullos tantisper in hoc aere caliginoso morari. Attamen vincula æterna etiam subsistunt caligine dicuntur: non quòd sub ea in æternum sint mansuri, sed quia in ea, & ubicunq; sint, licet interim ibi ordinari sint, non sinuntur vagari, & agere quicquid volunt, sed tanquam mancipia catenam suam circumferunt.* Hæc Lorinus, cujus sententiam libero Lectoris judicio submittimus. Nos miramur, tam literatum Jesuitam sic hallucinari, ut absurdum putet, Satanam sub æternâ esse caligine: immò verò, non caligini tantum æternæ, sed & tenebris æternis Diaboli sunt mancipati ac subiecti, in carcere infernali, ubi ignis æternus est paratus Diabolo & Angelis ejus, Matth. 25. vers. 41. & supplicium æternum, v. 46. Talis profectò caligo torquebit Dæmones, ut lumen non visuri sint in æternum, sicut de impiis dicitur, Psal. 49. vers. 20. vocantur quidem alibi ὑπομνηστικὸς τῆ σκοτίας τῆ αἰῶνος, Ephes. 6. vers. 12. Sed quia Satanae δεισμωνήειον est infernus, qui est locus tenebrarum, & ex inferno nulla, vel damnatis, vel ipsis Diabolis speranda est liberatio; idcirco nihil certius est, quàm Dæmones æterna caligine, æternisque tenebris ita torqueri, ut ne scintillula quidem lucis æternæ, quâ Beati soli fruuntur, vel ad ictum oculi recreari queant.

Lorini sententia refutatur.

Matth. 25, 41. v. 45.

Psal. 49, 20.

Eph. 6, 12.

Largire quæsumus o Deus benignissimè, ut modico & omni, quo grassatur Satanas tempore, ab ipso indemnes maneamus, nihilq; damni, vel hinc, vel illic sustinere cogamur: Vinculis potius constringe potestatem ejus, & coherce furorem Diaboli, per & propter illum, qui nos eripuit de potestate tenebrarum, Coloss. 1. v. 13. & qui venit in hunc mundum, ut opera dissolvat Diaboli, 1. Joh. 3. v. 8. Dominum nostrum Jesum Christum, Amen, Amen!

Col. 1. 13. 1. Joh. 3, 8.

3. Doctr.

Solutio Satanae de carcere suo quid sit?

III. Exosum licet sit nomen, & omne quicquid Satanas agit; quia tamen Spiritus Sanctus vivis ipsum coloribus nobis depingit; idcirco nec nos gravabimur, conatus & actiones Diaboli itidem penitiùs considerare. Initio de ipso dicitur, quòd solvetur de carcere suo: quâ solutione haud obscure innuitur, habenas Satanae non nihil iterum à Deo laxatum iri. Sicut enim solus Deus diabolum incarcerare, cuique frenum injicere & catenis, ne pro lubitu agat, & noceat, ligare potest; Sic ille etiam vincula solvere, & ut liberiùs agat, permittere potest: alias enim ita constrictus & ligatus est Satanas, ut absq; permissu Domini, ne gregem quidem porcorum in vadere

Matth. 8, 31. 32.

Psal. 115, 3. Psal. 135, 6.

Ioh. 1. & 2. per tot.

bat nocere pientissimo Hiobo, & tamen nihil ipsum juris, nihil absque permissu Dei potestatis habebat: Accedens igitur ad Dominum dixit: *Nonne tu vallaisti domum ejus, universamque Substantiam per circuitum, operibus manuum ejus benedixisti, & possessio ejus crevit in terrâ: Sed extendende paululum manum tuam, & tange cuncta, quæ possidet, annon in faciem benedixerit tibi?* quibus verbis obliquè petiit, facultatem sibi dari, ut tangat Hiobum, vel substantiam tantum ejus: *αὐτὸς ὁ Θεὸς* enim facere hoc ei non licebat. Respondit Dominus, & dixit ad Satanam: *Ecce universa, quæ habet, in manu tua sunt.* Videt Lector, hic solvi potestatem Satanae antea ligatam & coarctatam: Verba hæc: *Ecce in manu tua sunt universa, quæ habet:* non præceptum, sed duntaxat permissionem Dei notant, qui diutiùs Satanam cohercere noluit: sed libertatem, vel potestatem invadendi bona Hiobi indulgit. Et si enim suam naturalem habet Diabolus potentiam, non tamen liberam applicandi illam habet potestatem; sicuti Divus Augustinus eleganter dicit: *Non possunt, quod non sinuntur facere,* lib. 7. de civit. Dei, c. ult. Et iterum: *Tantum possunt, quantum secreto Dei arbitrio permittuntur,* lib. 2. de civitate Dei, cap. 23. Deus enim habenas Dæmoni nunc pro placito suo remittit, nunc intendit: Unde S. Cyprianus Sermone 6. de orat. Dominicâ, & B. Augustinus, lib. 2. de Civit. Dei, cap. 23. eliciunt, *Diabolum nec timendum, nec honorandum esse*, cum nihil sine ex Dei permissu agere possit. Non poterat expugnare Sancti Hiobi constantem pietatem & patientiam, utut bonis ipsum temporalibus exuerit: propterea pergit ulteriorem à Deo petere licentiam, pro tangendo ore, & carne ejus vulnerandâ: ubi iterum impetrat, quod petit, verberum videlicet ac vulnerum impositionem, sed cum hac restrictione: *veruntamen animam illius serva.* Nunquam enim ita permittitur justus manui hostis, quin illius anima & bona meliora sint in manu Dei, uti inquit Gregorius lib. 3. Moral. cap. 23. Quapropter sciamus, Satanam Imperio & directioni Dei omnipotentis subesse; hic cum facultatem aggrediendi homines à Deo obtinet, solvi rectè dicitur.

D. August. l. 7. de civit. Dei, c. ult.

Id. lib. 2. de civit. Dei, cap. 23. S. Cyprian. Serm. 6. de Orat. Dom. B. August. l. 2. de civit. Dei c. 23.

Gregor. l. 3. Moral. c. 3.

Solutus quid agat, Spiritus Sanctus itidem Quid Satanas exponit; *Exit, v. 8. & exhibit, ἐξέλυσται:* studium grassandi Diabolicum voculâ hæc innuitur, *agat?* quòd conaturus sit, *ἐπιπατεῖν, obambulare, & quærere quos devoret,* 1. Petr. 5. v. 8. Non uno se continet loco, sed *ambulat per loca arenaria,* Luc. 11. v. 24. Supra de tribus *Spiritibus demoniorum,* itidem referebatur, *quòd exierint ad reges terræ & totius mundi,* Apoc. 16. v. 14. ubi vox *ἐκπορεύεται* usurpatur, quæ aliàs de Spiritus Sancti processione æternâ legitur, Joh. 15. v. 26. Negari autem nequit, quòd *ἐκπορεύεται* sit verbum generale, significans iter ingredi, proficisci, exire, Matth. 3. v. 5. cap. 20. vers. 29. Marc. 6. v. 11. cap. 10. v. 46. In textu autem nostro vox *ἐξέλθειν* ponitur, quæ crebro in Novo Testamento reperitur, ad minimum sexagies sexies, juxta concordantias *Xysti Be- tulleji*; nec infrequens est, vocabulum istud apud LXX. Interpretes, uti *Cunradus Kircherus* in suis concordantiis Ebraico-græcis diligenter notavit. Summo igitur studio Satanas conatur sua desideria exple, & licentiâ per solutionem concessâ uti, vel abuti, id quod per exitum ejus in.

Quid Satanas solutus agat?

1. Petr. 5, 8. Luc. 11, 24.

Apo. 16, 14.

Ioh. 15, 26.

Matth. 3, 5. c. 20. v. 29. Marc. 6, 11. c. 10, 46.

Xysti Be- tulleji concordant. Cunrad. Kircherus in concordantiis.

innuitur. Confirmat sententiam nostram Johannes Theologus, vel potius ipse Spiritus Sanctus, inquit: *Exibit, ut seducat gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ.* Vetus hic mos est Satanæ, quod seductioni operam strenuam navat: Serpens ipse est, qui seduxit Evam, *ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῆς* per versutiam suam, 2. Cor. 11. v. 3. De Satanâ Spiritus Sanctus suprâ dixit, quod seducat habitantes in terrâ, Apoc. 12. v. 14. immò, quod sit seductor universi orbis, Apocal. 12. v. 9. Utitur autem ad seductionem organis & instrumentis suis, præsertim pseudoprophetis, Jer. 14. vers. 14. cap. 23. 26. Mich. 3. v. 5. Matth. 24. v. 5. 1. Aet. 8. v. 9. seducit quoque per *κυβεῖαν* hominum, *ἐν πανουργίᾳ* *πρὸς τὴν μεθοδίαν τῆς πλάνης*, Ephes. 4. v. 14. ubi notatu digna vox est, *κυβεῖα*, quæ significat fraudem in aleâ, in quâ collusores miris technis ad fallendum utuntur: Ejusmodi *κυβεῖαν* ad seducendos homines Satanæ quoque per organa sua adhibet. Undè manifestum evadit, quanto nîsu anhelet ac inhiet in nostrum exitium, quàm paratus sit ad nostrum damnum, quàm vehementer insidietur nobis, ut noceat. Et sanè si seduxit protoplastos, qui tamen creati erant ad imaginem Dei, si seduxit Filios Dei in primævo mundo, Genes. 3. vers. 5. Gen. 6. vers. 2. Si seduxit Simsonem fortissimum, Judic. 16. v. 1. Davidem pientissimum, 2. Sam. 11. vers. 4. 15. 1. Paral. 21. vers. 1. Salomonem sapientissimum, 1. Reg. 11. v. 3. 4. quidni & alios seducat? cumque crudelissimo odio adversus omnes homines flagret & æstuet; indè non mirum est, quod exit. *ut seducat gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ: perditus enim omnes cupit perditos: & testatur historia, verè exiisse Satanam, ut seduceret gentes, super angulos terræ quatuor habitantes.*

In Oriente celebres fuerunt olim Ecclesiæ; sed illas Diabolus sic seduxit, ut jam penitus fermè excisæ, & abominando Mahometismo repletæ sint. Hic Mahometismus per Africam, Asiam, Græciam, Ægyptum, Palestinam, Arabiam, Syriam, Persidem, Tartariam, Indiam & Europam invaluit, seductore Satana, qui Zizanium Alcoranicum, cum dormirent homines, sparsit, Matth. 13. v. 25 & 39. Et quam non intra annos trecentos vel quadringentos abominationum horrendam crapulam? quam non Mahometicarum superstitionum sentinam Satanæ plenâ mole exhalavit & egurgitavit? adeò quidem, ut in ipsâ Germaniâ Mahometurientes Sacramentarii Organa sint Satana electa, per quæ ad Alcoranismo paulatim homines seducantur, cui seductioni tanto majori studio incumbit Diabolus, quò minùs sibi temporis ad seducendum restare novit. Sic enim suprâ Spiritus Sanct. dixit: *Va habitatoribus terræ & maris, quia descendit ad vos Diabolus, habens iram magnam, sciens, quod modicum tempus (ὀλίγον καιρὸν) habet*, Apoc. 12. v. 12. Congruit huic assertioni textus noster, qui Diaboli solutionem ad breve tempus factam ait, Apoc. 10. v. 3. Nominatim assignatur Satanæ Gog & Magog, 1. ut eos seducat; 2. ut in prælium eos congreget.

Si Alcoranismi *βδελύγματα* intuemur, obstupescimus planè, & quasi extra nosmet ipsos rapimur, qui fieri queat, ut ejusmodi colluvies abominationum in tam florentissimis regnis invaluerit, & applausum tot populorum obtinuerit? *Christum de se vaticinatum*, Azoar. 71. & nomen

suum in Novo Testamento & Evangelio expressum, seque granum illud esse, quod fructum ferat multiplicem, nec non Prophetarum ultimum, nuntiumq; & Evangelistam, Azoar. 17. 58. 43. 75. se loqui verbis divinis, Azoar. 31. Mahometum super omnes principatum tenere, Azoar. 69. gloriatur, Alcoranum suum à Deo provenisse, Azoar. 2. 12. 42. digitis Dei conscriptum, Azoar. 5. 27. 66. adeòq; munus & donum Dei esse eximium jurat, Azoar. 20. 21. 36. 39. 42. 65. Archangelum enim Gabriellem implantasse ei hunc Alcoranum in cor, Azoar. 2. 21. 36. 39. 42. 65. cuius lectio profit ad hoc, ut protegamus nos à Diabolo. Azoar. 26. De hoc Alcorano ita sentit Mahometh, in quo articulus de Filii Jesu Christi æternâ generatione à Patre, & vera Deitate vocatur stultis loquium, Azoar. 53. peccatum pessimum, Azoar. 28. mendacium, Azoar. 12. Nunquam enim Deo contigisse, nec hoc unquam voluisse ipsum, ut Filium assumeret, Azoar. 16. 29. 49. quia sit sublimis sublimium & omnium maximus, qui nec Filium, nec participem in Regno habeat, Azoar. 27. 35. Deum non habere uxorem: Undè ergo ipsi Filius? Azoar. 82. quæ discordia foret inter Patrem & Filium? Tunc enim quisq; cum suis futuris veniens, in alium insurgeret, Azoar. 33. quod si verò Deus Filium assumere voluisset, non utiq; ex humilibus, sed ex optimis & clarissimis illum sumpturus fuisset, Azoar. 49. Sexcentas plures blasphemias ex Alcorano Turcico collegit D. Henricus Leuchterius, Theologus Marpurgensis, & cuivis ex lectione ipsâ Alcorani patent. Nisi igitur tam potens esset Satanæ in filiis incredulitatis. 2. Cor. 4. v. 4. 2. Thes. 2. v. 9. 10. non utique tot gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ, seducere potuisset. Si quis opponere vult, permissu Dei hoc factum: concedimus id sanè, & justum Dei iudicium agnoscimus, de quo S. Apostolus scribit: *Pro eo, quod dilectionem veritatis non receperunt, in hoc, ut salvi fierent, propterea mittet illis Deus effusionem illusionis, ἐνέργειαν πλάνης, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati*, 2. Thess. 2. v. 10. 11.

Reprime quaso, ô Domine Jesu, Satanam, & cohibe conatus ejus malignos: Reges nos Spiritu Sancto tuo, & largire arma idonea, quibus tela ignita Satana propulsare, ejusq; seductionem evitare queamus! Amen, Amen!

IV. Cæterum congregatio quoque gentium & Gogi ac Magogi in prælium Satanæ adscribitur: *Exivit, ut congreget eos in prælium*, inquit Johannes Theologus. Turcæ naturâ sunt proclives ad bellagerenda, & à primis unguiculis ita educantur, ut apti sint & idonei, exeundi ad prælium. Nec frustra impellere Satanam Gogum ac Magogum in prælium, sequens versiculus testatur: *Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circumierunt castra Sanctorum, & civitatem dilectam: Tres immundi Spiritus demoniorum exierunt ad regem terræ, & totius mundi, ad congregandum illos in prælium*, Apocal. 16. vers. 14. Idem de Satanâ hic dicitur, quod congreget gentes, & nominatim Gogum ac Magogum in prælium.

Suprà fufius ostensum est, DEUM permittere Diabolo, ut sic grassetur in mundo: Hic sciamus, 1. permissionem istam ob varia peccata fieri, sicut olim in populum suum Philistinos, Canaanæos, Midianitas, Moabitas, Syros, Assyrios adduxit. 2. Nec otiosam illam esse, verum permissio-

cum

1. Cor. 11, 32. 1. Corinth. 11. vers. 32. Hebr. 12. vers. 6. 7. 8.
 Hebr. 12, 6. Tandem permissio quoque divina non est cœca,
 7. 8. sed summe provida, modum & terminum ho-
 stibus ponens, quem transilire non possunt, sic-
 uti exemplum Hiobi perspicue testatur. Non
 enim pro lubitu suo quidvis hostes agere pos-
 sunt, sed quousque id à rerum omnium modera-
 tore potestatem & licentiam accipiunt. Illustre
 exemplum extat de Sennacheribo, qui utique fuit
 Esa. 10, 5. virga furoris Domini, Esa. 10. v. 5. hoc est, cui per-
 misit Deus furere adversus populum ejus, ita ta-
 men, ut truculentiam suam Sennacherib non ex-
 plere valuerit pro lubitu, sed inhibitionem à
 Deo acceperit, his verbis: ponam circulum in na-
 ribus tuis & frenum in labiis tuis, & reducam te in
 Esa. 37, 29. viam, per quam venisti, Esa. 37. vers. 29. Et post
 pauca: Hec dicit Dominus de Rege Assyriorum:
 Non intrabit civitatem hanc, & non jacies ibi sagit-
 tam, & non occupabit eam clypeus, & non mittet in
 circuitu ejus aggerem: In via qua venit, per eam re-
 vertetur, & civitatem hanc non ingredietur, v. 33.
 Hoc ipsum est, quod DOMINUS ad Hiobum in-
 quit: Circumdedit mare terminus meus, & posui ve-
 stem & ostia: Et dixi: Usque huc venies, & non pro-
 cedes amplius, & hic confringentur fluctus tu-
 os, Job. 38. vers. 10. 11. Pertinet huc permissio di-
 vine directio ad finem bonum: quod enim permit-
 tit Altissimus Satanæ, ut grassetur per organa sua
 in mundo, ut congreget gentes in prælium, id
 bona facit intentione, ad declarandam suam
 justitiam, ad ostendendam suam gloriam: Sicut
 de Pharaone dicit: Ad hoc excitavi te, ut ostende-
 rem in te fortitudinem meam, & narretur nomen
 tuum in omni terrâ, Exod. 9. vers. 26. Roman. 9.
 vers. 7.

Ita concurret permissio divina cum congrega-
 tione Satanicâ gentium in prælium. Ex odio
 enim plus quam Vatiniano erga homines, &
 imprimis erga Ecclesiam Dei, Satanæ undique
 & usque tempestates ciet ac movet, passimque
 gentes incitat & excitat ad prælium contra civi-
 tatem dilectam, spirituales Jerosolymam, quæ
 est Ecclesia Dei. Hoc impulsore agitati & ex-
 citati exierunt gentes in prælium, Gog & Ma-
 gog imprimis, ascenderunt super latitudinem
 terræ, & circumierunt castra Sanctorum, & ci-
 vitatem dilectam, tanta multitudine, quanta est
 arenæ maris, hoc est, innumerabili copia mili-
 tum. Nihil nunc dicam de expeditionibus Tur-
 carum bellicis, ante annos quadringentos, quin-
 gentos, sexcentos, septingentos, octingentos,
 nongentos, & ultra susceptis, Ottomanum
 (à quo etiamnum Ottomannici seu Turcici Im-
 perii nomen) Ottomanum inquam, de quo
 Laonicus Chalcondyla, Nicolaus Eubœicus, Ba-
 ptista Egnatius, Andreas à Lacuna, plurimæ re-
 ferunt, quis nescit, circa annum Christi millesi-
 mum trecentessimum incredibili multitudine
 hominum, quos collegit per annos 28. Imperii
 sui, cruenta bella gessisse, & ingentem suæ po-
 tentiæ accessionem in Asiâ fecisse, non sine Chri-
 stiani nominis & sanguinis summâ jacturâ? Cu-
 jus vestigia felici successu pressit Ottomanni Fili-
 us natus minimus, Oresanes, qui Mysios, Lycaonas,
 Cares, Phryges, cateraque ad Hellespontum usque
 loca, longè lateque subjugavit, Niceam urbem
 & Nicomediam, fufis Græci Imperatoris copiis,
 occupavit. De his Gogi & Magogi præliis &

expeditionibus Anti- Christianis plurima refer-
 ri possent; quandoquidem verò Tom. Com-
 mentariorum nostrorum tertio, per multas pa-
 ginas prolixè hanc materiam tractavimus; idcir-
 cò nunc vela contrahenda, actum non agendum,
 sed Lectorem ad priora remittendum esse arbi-
 tramur.

Nos interim genibus flexis Patrem misericordia-
 rum oramus, ut auferat bella usque ad finem terræ, ut
 arcum conterat, arma confringat, & scuta igni com-
 burat, Psal. 46. v. 9. 10. Reges Turcicos in die ira sua Ps. 46. v. 10.
 opprimat, & capita in terrâ multorum conquasset,
 per & propter eum, qui dominatur in medio inimi-
 corum suorum, Dominum nostrum Jesum Chri-
 stum, Amen!

V. Silentio minimè involvamus, de Gogo & 5. Doctr.
 Magogo dici, quòd circumierint castra sanctorum, Deum nec
 & civitatem dilectam, vers. 9. Hinc enim manife- sanctis suis
 stum evadit, Deum nec sanctis quoque suis parcere, sed
 immo & civitati suæ dilectæ hostes immittere, qui sua hostes
 truculentiam & ferociam suam nimium quan- immitit.
 tum exerant & exercent. Omnino ita se res ha-
 bet, ad eò quidem, ut arcam ipsam fœderis olim à
 Philistinis capi, auferri, asportari, & in Templum
 Dagon statui permiserit. 1. Sam. 4. vers. 10. 1. Sam.
 5. v. 1. 2. nonne Asaphus suo tempore querula- 1. 2.
 tus est: Incenderunt igni sanctuarium tuum, in ter-
 râ polluerunt tabernaculum nominis tui, ut signa
 non amplius visa fuerint, & propheta nullus ampli-
 us existerit, Psal. 74. v. 7. 8. 9.

De Hierosolyma notum est, quòd urbs fuerit
 Deo dilectissima, quam elegit Dominus in habitatio-
 nem sibi, ut requiesceret illic in seculum seculi, Psal. Fata miser-
 132. v. 13. 14. quæ Jerosolyma edificata fuit, ut ci- rima Iero-
 vitas, quò ascenderunt tribus Domini, testimonium solyma.
 Israel, ad consistendum nomini Domini, Psal. 122. v. 12 14.
 vers. 3. 4. de qua urbe Esaias scribit, quòd ignis Do- Psal. 122. v.
 mini sit in Sion, & caminus ejus in Jerusalem, Esai. 3. 4.
 31. vers. 9. Sed quàm stupendæ plagæ civitatem Esa. 31. 9.
 hanc exceperunt? quoties civitas Deo tam di-
 lecta ab hostibus non oppugnata tantum, sed &
 expugnata, nec expugnata solum, sed & tota de-
 vastata fuit? Nomen urbis pacem firmam ei præ-
 sagiit: quid enim יהושע aliud notat, quàm
 visionem pacis? obsedit verò illam Sēkah, Rex
 Egypti, & occupatam cum Templo totaliter
 spoliavit, 1. Reg. 14. v. 25. 26. Eandem miseriam 1. Reg. 14,
 aleam experta est à Philistæis, Arabibus, & Aethi- 25. 26.
 opibus, 2. Chron. 21. vers. 16. Quibus in angustiis 2. Chr. 21.
 tempore Sennacherib civitas hæc dilecta versata 26.
 fuerit, ex historia sacra patet, 2. Reg. 18. v. 13. 17. 2. Reg. 18,
 2. Chron. 32. vers. 2. Esa. 36. v. 2. Et licet re infectâ 13 17.
 Sennacherib discesserit, filius tamen ejus Asar- 2. Chr. 32, 2.
 haddon, Rex Babylonæ, eam in potestatem suam Esai. 36, 2.
 redegit, uti non Ptolomæus tantum, & Sethus Cal- Seth Caloi.
 visus, sed & sacræ paginæ ipsæ referunt, 2. Chr. 2. Chron.
 33. vers. 11. 2. Reg. 19. v. 37. Esa. 37. v. 38. Decan- 33, 11.
 tata quoque est Nebucadnezaris adversus hanc 2. Reg. 19,
 civitatem victoria, 2. Chron. 36. vers. 6. 7. immò Esa. 37, 38.
 Nebucadnezar, Rex Chaldaeorum, totam urbem 2. Chron.
 & templum pretiosissimum in cineres & favillas 36, 6. 7.
 planè redegit, 2. Reg. 25. v. 1. 2. Chron. 36. vers. 17. 2. Reg 25, 1.
 Jerem. 39. vers. 1. Sed nondum pax Jerosoly- 2. Chron.
 mis triumphare poterat: etsi enim reædificare- 36, 17.
 tur, circumivit tamen & obsidione cinxit eam Jerem. 39, 1.
 Bagosus, Dux bellicus Ochi, Persarum Regis, cumque in ejus potestatem urbs redigeretur,
 per integrum septennium intolerabili jugo & servitute eam afflixit, Nehem. 12. v. 10. 22. Joseph, 10. 22.
 lib.

Laonicus
 Chalcondy-
 la. Nicolaus
 Eubœic. Ba-
 ptista Eгна-
 tius.
 Andreas à
 Lacuna.

Joseph l. ii.
Ant. Juda.
c. 7.

Josephus.
Egesippus.
Agatharc.
Plutarchus.
Guidius.
Dion.
Xiphilinus.
Luc. 19. 41.
42. 43. 44.

Fata Urbis
Constanti-
nopolitane.

Ion. 4. 11.

Phil. Lonic.
in Chron.
Turcarum.

Quid per
civitatem
dilectam
intelligatur.

Heinr. Bul-
ling. concio.
sup. Apoc.

lib. i. Antiquit. Judaic. c. 7. Non commemora-
bo. Jerosolymam ab Alexandro Magno, à Ptole-
maeo Lago, ab Antiocho Epiphane, à Parthorum Re-
ge Pacoro, & ab Herode subjugatam fuisse, quâ de
relegantur Josephus, Egesippus, Agatharcides, Plu-
tarchus, Gaidius, Dion, Xiphilinus, & alii classici
Historici. Quem latet tragicum, immò *παρὰ τὴν*
ταύτην illud urbis & populi excidium sub Tito Vespasi-
ano? quod cum profusione largâ lacrymarum
prædixit Dominus, Luc. 19. v. 41. 42. 43. 44. Hæc
desolatio similem non habet in universâ histo-
riâ, vel sacrâ, vel prophanâ.

Posset pro civitate dilectâ & Constantinopolis
haberi, quæ Imperatorum Orientalium sedes
primaria fuit: Ibi enim, non minùs quàm alibi,
multa millia hominum fuerunt, qui nescierunt, quid
sit inter dexteram & sinistram suam, Jon. 4. v. 11.
Suos habuit filios & filias Deus in cœtu baptiza-
torum, & myriades extiterunt ibi complures Je-
su crucifixo simpliciter adhærentium. Quomo-
do verò urbem hanc Turcæ circumierint & cir-
cumdederint, quot millia hominum ibidem cru-
deliter trucidârint, quàm truculentè admiran-
dum templum S. Sophiæ devastârint, quo furore
omne aurum, omne æs, omnem supellectilem o-
mnemque urbis substantiam per integrum tri-
dium in prædam verterint, ad papiliones tradu-
xerint, vinctosque Christianos ad sexaginta
millia funibus captivârint, quâ infaniâ cruces
ex templorum apicibus parietibusque evulse-
rint, pedibus conculcârint, mulieres violârint,
virgines deflorârint, mares juvenes in turpitu-
dinem maculârint, Crucifixi imaginem per ca-
stra, præviis tympanis deludendo, deportave-
rint, sputis, blasphemis, opprobriisque iterùm
processionaliter crucifixerint, pileum Teucra-
le, quod Zarchula vocant, capiti superponentes
deridendo; id ex Leonhardi Chiensis historica
narratione apud Philippum Lonicerum in Chro-
nico Turcarum à fol. 84. usque ad fol. 104. per-
cipi potest. Nos per castra Sanctorum, & ci-
vitatem dilectam, hîc inprimis Ecclesiam hîsc
in terris militantem notari, & de Ecclesiâ, quod
hostes eam circumvallârint, & circumdeder-
int, vel potiùs circumvallaturi & circumda-
turi sint, affirmamus. Henricus Bullingerus
concione sup. Apocalyp. fol. 273. sic commen-
tatur:

Significantissimè subjungit: Et circumierunt
castra Sanctorum, & civitatem dilectam, ac intel-
ligit præmendam gravissimè Dei Ecclesiam bellis il-
lus Gogici barbariciq. Olim enim Hierusalem ap-
pellabatur civitas electa & dilecta: ubi verò reje-
cisset verbum Domini, amplius Deo dilecta non erat,
sed rejecta potiùs & odiosa. Proinde de Ecclesiâ lo-
quitur catholicâ Johannes, quam alibi quoq. ex Esa-
iâ Apostolus Paulus nominat, quæ sursum est Hie-
rusalem. Eadem appellatur & castra Sanctorum:
Fideles enim in Ecclesia ut casiris versantur, pu-
gnantes contra Satanam, mundum, peccatum, &
carnem. Dum autem dicit: Circumierunt castra
Sanctorum; amplius quippiam dicit, quàm si scri-
psisset, impetierunt, vel obsederunt, aut impugnâ-
runt castra Sanctorum. Circumeunt enim qui un-
diquaq. imminet, & gravissimè cœu jam captam
urgent ut nulli ulla spes appareat, nullum refugium
pateat. Certè si hæc contulerimus cum historicis, in-
veniemus, Ecclesiam sæpè quidem atrocibus bellis esse
petitam, sed nunquam tamen atrociori, quàm post

mille annos fatales: sacrum, ut vocant, bellum intel-
ligo: Id fuscè descripserunt Guilhelmus Tyrius Ar-
chiepiscopus, Urspergensis Abbas in Chronicis, Guilhel. Ty-
Benedictus nem à Coltis, & Paulus Æmilius de rius Arch.
rebus gestis Francorum libro quarto, deniq. Vola- Vrberg. ab-
terranus per Compendium lib. Geograph. 1. in Cæ- bas in Chr.
lesyria & Palastina. Referunt multa Historici de bel- Bened. à
lo Trojano: Alii majora putant fuisse Assyrica & Ba- Coltis Paul.
bylonica: Celebrant multi Persica & Macedonia, Æmil. de
sicuti reverà horribilia fuerunt: Habent & Roma- rebus gest.
ni sua illa bella Punica, Mulbridatica, Civilia, Cim- Francor. l.
brica, & Germanica: sed ego arburor, bellum, quod 4. Volater-
vocat sacrum, omnibus istis fuisse atrocius, cruen- ran in Com.
tum & diuturnum magis & gravius. Concurrerunt l. Geograph.
in hoc maximis copiis, adeoq. innumera turba, totius non Cæles.
propè habitati orbis gentes & populi: Eas fusi stra- & Palasti-
ges prodigiose: Ceciderunt plura hominum ceniena na.
millia, quàm credi possit: Gestum est præterea annis
circiter 195. immò pluribus, quàm superiora, aut ulla
deniq. unquam in orbe bella: Gestum est insuper ani-
mis infensissimis, & quod huc inprimis facit, exaspe-
rati sunt hoc bello Orientales Saraceni, Turcæ, Ægy-
pti, Babyloniq. & reliqua gentes barbare, ut impla-
cabili odio arserint in religionem Christianam, &
hanc radicibus evellere conati sint, ac bona sui parte
evulserint, neq. hodiè adhuc evellere desinant. Causa
ergò fuit illud bellum persecutionis fidelium in Ori-
ente & Occidente omnium gravissimum. Hæc ille.

Utiliter autem hîc expenduntur causa, ob quas
Deus permiserit, hodieque permittat, Ecclesiam su- causâ per-
am dilectam adeo vehementer affligi: Absque per- mittat Deus
missu enim Altissimi nihil omininò adversitatis Ecclesiam
Ecclesiæ accidere, tam ex Scripturâ notum est, militantem
quàm quod notissimum. Quid? quod certo cer- adeo vehe-
tius ab ipso Deo hostes Ecclesiæ immittantur: menter af-
fligi?

Sic enim Ezechiel inquit: Hæc dicit Dominus De-
us: Ecce ego ad te Gog Principem capitis Mesech &
Thubal: Ascendens quasi tempestas venies, & quasi
nubes, ut operias terram tu, & omnia agmina tua,
& populi multi tecum, Ezech. 38. v. 3. 9. Hæc dicit
Dominus Deus ad Gog: Nunquid in die illo, cum
habuaveris populus meus Israel confidenter, scies? Et
venies de loco tuo à lateribus Aquilonis tu, & populi
multi tecum, ascensores equorum universi, cœtus
magnus, & exercitus vehemens: Et ascendes super
populum meum Israel, quasi nubes, ut operias terram
meam, ut sciant gentes me, cum sanctificatus fuero
in te, in oculis eorum. ô Gog. Tu ergò ille es, de quo lo-
cutus sum in dieb. antiquis, in manu servorum meo-
rum prophetarum Israel, qui prophetaverunt in die-
bus illorum temporum, ut adducerem te super eos,
vers. 14. 15. 16. 17. Undè cum Gog ascendi, indi-
gnationem suam in furore suo ascendere Dominus
ait, vers. 19. Et convocaturum se adversus Gogum
in cunctis montibus suis gladium suum, minatur
Dominus Deus, Ezech. 38. v. 21. Hinc B. Augu- Ezech. 38.
stinus pulchrè scribit, in præfat. sup. Psal 29. Non 11.
quicquid ab inimicis passi fuerimus, inimicis depu- B. Aug. in
tandum est, & non Domino Deo nostro: Unuiquisq. præfat. sup.
enim malus apud se habet voluntatem nocendi; ut Psal. 29.
autem possit nocere, non habet: ut velit, jam reus est;
ut possit, occulta dispensatione providentiæ Dei, in
alium permittitur 1. ad pœnam: In alium permitti-
tur 2. ad probationem: In alium permittitur 3. ad
coronam.

Facto hoc fundamento, quod Deus ipse Ec-
clesiam suam invasioni hostium & calamitati-
bus subiciat, sciamus, certis hoc de causis fieri:
Sic enim cum Ecclesiâ in his terris existente

Guilhel. Ty-
rius Arch.
Vrberg. ab-
bas in Chr.
Bened. à
Coltis Paul.
Æmil. de
rebus gest.
Francor. l.
4. Volater-
ran in Com.
l. Geograph.
non Cæles.
& Palasti-
na.

Ob quas
causâ per-
mittat Deus
Ecclesiam
militantem
adeo vehe-
menter af-
fligi?

Ezech. 38.
v. 3. & 9.

v. 14. 15. 16.
17.

Ezech. 38.
11.
B. Aug. in
præfat. sup.
Psal. 29.

comparatum est, ut peccatis non careat, sed membra Ecclesiæ sæpius à via mandatorum recedant, & graviter delinquant: persecutionem igitur hostilem & alias calamitates immittit Deus, ut hæc ratione castiget & puniat nos propter admissa peccata, sicut scriptum est: Si iniquè aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum, 2. Sam. 7. v. 14. Si dereliquerint filii ejus legem meam, & in iudiciis meis non ambulaverint, si iustitias meas prophanarint, & mandata mea non custodierint, visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum, Psal. 89. v. 31. 32. Nunquid autem hostes sunt virge furoris Domini? Esa. 10. v. 5. Ita placet Deo, mores perditos etiam temporalium poenarum afflictione punire, ut ait Augustinus lib. 1. de civit. Dei, cap. 9. paterina verò planè est hæc castigatio, & ad bonum finem directà: Ideò siquidem instituitur, ut peccata nostra agnoscamus, & non innocentiam nobis omnimodam falsò imaginemur: castigabo te in iudicio, ut non videaris tibi innoxius, Jerem. 30. vers. 11. Et iudicamur à Domino, ne cum impio mundo condemnemur, 1. Cor. 11. v. 32. Calamitas igitur Ecclesiæ melior est prosperitate, juxta Nazianzenum, Epist. 16. Et castigatio divina magis est emendatoria, quàm interfectoria, Augustin. lib. 3. de lib. Arbitr. cap. 25. Caro enim in Ecclesiæ membris percutitur, ut anima servetur, inquit. S. Basil. Tom. 1. fol. 155. Et hoc per castigationem seipso melior efficitur, juxta Clem. Alexandr. lib. 4. Strom. Eleganter Divus Chrysostomus Epist. 1. ad Theodos. Tom. 5. fol. 975. hæc de re scribit: Inducit Deus flagellum, nec id tantum, veluti ultor præteriti delicti, sed etiam, ut futura incommoda præscindat, & reliquam malitiam arceat.

2. Par insuper, & æquum est, ut Ecclesiæ conformis imaginè Filii Dei reddatur, Rom. 8. v. 29. oportet te simul crucifigi cum crucifixo, simul pati cum eo, qui passus est; ut ita simul glorificeris cum glorificatio, inquit Macarius, hom. 12. Elicit etiam Dominus Deus documenta fidei nostræ & patientiæ, ut illa publicè ad aliorum imitationem edamus: quo nomine Abraham tentasse dicitur, Gen. 22. v. 1. tentatione videlicet probationis, non reprobationis, uti S. Bernhardus eruditè distinguit, fol. 216. cum quo consentit Chromatius in 5. Cap. Matth. scribens: Duplex ratio tentationis est, & causa diversa: Aliis enim per peccatum tentatio infertur ad emendationem: Aliis ad fidei probationem infertur in glorium. Præterea, cum cruce premimur, fides, devotio, preces & spes in Deum mirificè in nobis accenduntur & augentur. Hinc S. Chrysostomus, Epist. 5. fol. 975. Pœna, quam Deus irrogat, nihil damni dat, sed lucri facit, quod est inter bona omnium maximum: Solidam enim dat in Christum tenere fiduciam, & resipiscere à peccatis adversus illum commissis, ut ad virtutis viam nos reducat. Carolus Magnus, Imperator gloriosissimus, qui Imperium Romanum à Græcis ad Francos transtulit, sic sentit: Sancta Ecclesiæ quantò magis mundi adversitatibus feritur, tantò auctioribus & excellentioribus virtutibus dilatur: Et quantò plius premitur, tantò amplius exaltatur. Similia ex Hilario in Psal. 65. ex Isychio in c. 7. Levit. ex Marco Eremita, ex Cassiodoro, ex Beda, & aliis profecti possent. Coronidis loco adjiciemus elegantes Prosperi versiculos, qui sic habent:

Quod plerumq; mali in sanctos favire sinuntur,
Quodq; bonus pravi sæpè nocere queunt:

Absq; Dei nutu non sit, qui corda suorum,
His etiam bellis glorificanda probat.
Crescunt virutum palma, crescuntq; corona:
Mutantur mundi praelia pace Dei.

Idem:

Idem.

Oppressis quoties justis dominantur iniqui,
Non est puniri supplicium meriti:
Sed virtus fidei, sub tali examine crescit,
Nec servile gravat libera corda iugum.

O Domine Deus virtutum! ô pater misericordissimè! usquequò hostes nostri gloriabuntur? qui populum tuum humiliarunt, & hereditatem tuam divexarunt? quàm diu dicent gentes: Ubi est Deus eorum? Exurge Domine, exurge & dissipentur inimici nostri: non derelinque nos, ne nimium hostes nostri exaltentur: convertere Domine, & propter te ipsum nobis sis misericors, ne planè consumeamur: calamitates quas permittere, & immittere tibi visum est, sic dirige & moderare, ô clementissimè Deus, ut illas in te vivemus & sustinere valeamus, per & propter Filium tuum unigenitum, Dominum nostrum Jesum Christum, Amen!

IV. Metaphoricæ appellationes, quæ Ecclesiæ hîc tribuuntur, itidem accuratiorem considerationem merentur. Vocat Spiritus Sanctus Ecclesiam castra, & quidem Castra sanctorum, vocat eam civitatem, & cum elogio, civitatem dilectam. Castris dum Ecclesiæ comparatur, status & conditio ejus innuitur, quod hisce in terris Ecclesiæ militans esse cogatur: Sic enim de membris Ecclesiæ Hiobus loquitur: Militia vita est hominis super terram, Job. 7. v. 1. (1.) Militia multis exposita est periculis, multis obnoxia molestiis & adversitatibus: obtulistis de Israel animas vestras ad periculum, Judic. 5. vers. 1. dubius est eventus belli, nunc hunc, nunc illum gladius consumit, 2. Sam. 11. vers. 25. Eadem fors est hoc in mundo Ecclesiæ militantis, Esa. 54. v. 6. & 11. Undè & mulieri parturienti comparatur, Johan. 16. v. 21. Apoc. 11. v. 4. (2.) In militiâ distincti sunt, & varii labores, qui his & illis imponuntur: In Ecclesiâ itidem diversa & varia opera sunt peragenda, secundum varietatem ordinum, secundum varia statuta sacra, secundum varia dona Spiritus Sancti, Ephes. 4. vers. 11. 1. Corinth. 12. vers. 4. 5. 6. & multis seqq. In militiâ 3. omnino opus est iulæia, ut omnia ordinatè peragantur, & tam Duces, quàm milites certo ordine suas operas debitas præstent: In Ecclesiâ itidem vult Deus, ut omnia fiant iuxta iulæiam, 1. Cor. 14. v. 40. In militia 4. potissimum requisitum est, obedientia, Matth. 8. vers. 9. In Ecclesiâ quoque vehementer urgetur militum Spiritualium obedientia, Deuter. 11. v. 13. 27. Jerem. 35. v. 13. Hebr. 13. v. 17. & melior proclamatur obedientia, quàm victima, 1. Sam. 15. vers. 22. Undè & Salomon in Ecclesiaste: Multo melior est obedientia, quàm victima stultorum, qui nesciunt, quid faciant mali, Eccl. 4. v. 17. In militia corporali rigidissimè & severissimè puniuntur immorigeri, refractarii, & inobedientes: Refert Petrus Crinitus de honest. disc. lib. 22. cap. 2. quàm rigorosè animadverterint veteres in eos, qui Centurionibus non obedierunt, si bacillum saltem Centurionis miles ex industria fregit, manum ipsi Centurioni intulisse accusatus, & ad capitis poenam damnatus fuit: videatur Plinius lib. 14. c. 1. & Cornelius Tacitus lib. 1. Ita in militiâ spirituali inobedientia quoque gravissimas & severissimas poenas causa-

6. Doctr.
Ecclesiæ cur
Castrum san-
ctorum assi-
miletur.

Job. 7. 1.
1.

Judic. 5. 1.
2. Sam. 11.
25.
Esa. 54. 6.
& 11.

Joh. 16. 21.
Apoc. 12. 4.
2.

Eph. 4. 11.
1. Cor. 12. 4.
5. 6.

1. Cor. 14.
40.
4.
Matth. 8. 9.

Deut. 18. 13.
& 27.
Jer. 35. 13.
Hebr. 13. 17.
1. Sam. 15.
22.

Petr. Crinit.
de bon. disc.
L. 22. c. 2.
Plin. l. 14.
c. 1. Corneli.
Tacit. l. 1.

2. Sam. 7.
v. 14.

Psal. 89. v.
31. 32.
Esa. 10. 5.
Aug. l. 1. de
civit. Dei,
cap. 9.

Ier. 30. 11.

1. Cor. 11. 32.

Naz. Ep. 16.

Aug. l. 3. de
libero arbit.
cap. 25.

S. Basil. Tom.

1. Clem. A.

Alexand. l. 4.

Strom.

D. Chrysost.

Epist. 1. ad

Theod. l. 5.

2.

Rom. 8. 29.

Macarius
hom. 12.

3.

Gen. 22. 1.

S. Bernhar.

Chromat. in

c. 5. Matth.

S. Chrysost.

Epist. 5.

Hilar in Ps.

65. Isych. in

cap. 7. Lev.

Mar. Eremit.

Cassiodorus

Beda.

Prosperus.

Lev. 26, 14 caufatur, Levit. 26. à vers. 14. usque ad versic. 41.
 & seqq. Militia 5. requirit, ut vigilent tam superioris, quam
 inferioris ordinis milites : Eadem vigilantia o-
 pus etiam est in Ecclesiâ : quapropter serio præ-
 cepit Dominus : *Sustinete hic, & vigilate*, Matth.
 26, 41. 26. v. 38. 41. Marc. 14. v. 3. Luc. 22. v. 45. 46. *Ne*
 Marc. 14, 3 *dormiamus*, inquit Apostolus, *sicut & ceteri, sed*
 Luc. 22, 45 *vigilemus & sobrii simus*, 1. Thessal. 5. v. 6.
 1. Thess. 5. 6. In militia (6.) sæpius castra de loco in locum trans-
 feruntur, uti exemplum castrorum populi Israël.
 Num. 4. 5. litici perspicue docet, Num. 4. vers. 5. Num. 9.
 Num. 9, 22 v. 22. propterea præcepit Dominus Moysi : *Fac*
 tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus convoca-
 re possis multitudinem, quando movenda sunt ca-
 stra, Num. 10. v. 2. ibidem de singulis tribubus
 Num. 10, 13 narratur, quo ordine castra moverint, Num. 10.
 & seqq. v. 13. usque ad v. 28. Ecclesia quoque militans
 uni loco affixa non est, sed mobilis, & mox in
 hanc, mox in aliam regionem & locum transfer-
 tur, instar arcae fœderis, quæ itidem fuit portabilis
 Exod. 25, 14 Exod. 25. v. 14. immo tabernaculum sanctum i-
 psum mobile & portatile fuit : Non enim in de-
 sertum tantum per annos 40. Israelitæ tabernacu-
 lum istud loco templi usurparunt, sed & in Palæ-
 stina & terrâ sanctâ fermè per integros quadrin-
 gentos annos, donec Salomonis templum Hie-
 rosolymis extrueretur. Sic Ecclesia compara-
 tur candelabro mobili, quod de loco ad locum
 moveri potest : *Veniam tibi cito, & movebo can-*
 delabrum tuum de loco suo, nisi resipueris, Apoc. 2.
 Apoc. 2, 5 v. 5. Hoc sibi vult Dominus, quando minatur :
Auferam judicem & Prophetam, Esa. 3. v. 2. *Erit*
 Esa. 3, 2 *in die illâ dicit Dominus, occidet Sol in meridie, &*
tenebrescere faciam terram, in die luminis : Ecce dies
veniunt, dicit Dominus, & emittam famem in ter-
ram, non famem panis, neq. sitim aquæ, sed audien-
di verbum Domini, & commovebuntur à mari usq.
ad mare, & ab aquilone usq. ad orientem circum-
bunt, quærentes verbum Domini, & non invenient,
 Amos 8, 9. Amos 8. vers. 9. & seqq. Hoc ipsum innuit Serva-
 & seqq. tor, cum diceret, *Vineam suam Dominus locabit*
aliis agricolis, qui reddent ei fructum temporibus
suis : Ideo dico vobis, auferetur à vobis regnum
 Matth. 21, 41. & 43. *Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus*, Matth.
 21. v. 41. 43.
 7. In militia corporali (7.) ex omnibus nationi-
 bus conscribuntur & colliguntur milites : In Ec-
 clesiâ par est ratio, uti ex historiâ pentecostali
 patet. Erant post ascensionem Domini glorio-
 iam Hierosolymis Judæi habitantes, viri religio-
 si, ex omni natione earum, quæ sub cælo sunt, Par-
 thi & Medi, & Elamitæ, & habitores Mesopota-
 mia, Judæaq. & Cappadocia, Ponti & Asia, Phry-
 gia & Pamphilia, Egypti, & partium Lybia ejus,
 quæ est finitima Cyrenæ, & advena Romani, Judæi-
 que & Proselyti, Cretes & Arabes, qui omnes locu-
 ti sunt magnalia Dei, Act. 2. v. 5. 6. 9. 10. 11. Suf-
 fragatur B. Petrus, qui reipsâ comperit, quod non
 sit respectus personarum apud Deum, sed in quavis
 gente qui timet ipsum, & operatur justitiam, is est
 acceptus illi, Act. 10. v. 34. 35. Non est Indus
 neq. Græcus, non est liber, neq. servus, non est ma-
 sculus ac femina, sed omnes unum sunt in Christo
 Gal. 3, 28. Iesu, Gal. 3. v. 28. In militia (8.) non licet statio-
 nem deferere, non hosti tergum obvertere, sed
 viriliter pugnare, & vel in statione mori : In Ec-
 clesiâ idem fieri oportet, militare nimirum bonam
 militiam, cursum consummare, fidem & bonam
 2. Tim. 4, 7 conscientiam servare, 2. Tim. 4. v. 7. in afflictioni-

bus obdurare, 2. Tim. 4. v. 5. fidelem esse usq. ad 2. Tim. 4, 5
 mortem, Apoc. 2. v. 10. & instar boni militis Iesu Apoc. 2, 10
 Christi ferre afflictionem, 2. Tim. 2. v. 3. In militia 2. Tim. 2, 3
 [9.] decet militem sua agere, non alienis negotiis implicari, ut ei, qui ipsum in mi-
 litiam delegit, placeat, 2. Tim. 2. v. 4. Sic in Ec- 2. Tim. 2, 4
 clesiâ quoque præcipit Spiritus Sanctus, τὰ ἴδια περὶ-
 τῆς, & ἑαυτὰς ἐν, 1. Thess. 4. v. 11. Qui (10.) in ca- 1. Thess. 4,
 stris strenue militat, premia, honores, & coronam 11.
 reportat : In castris Ecclesiæ similem à Domino 10.
 Jesu retributionem expectamus, 2. Tim. 4. v. 8.
 Militemus igitur, & certemus legitime : Si enim 2. Tim. 4, 8.
 certet aliquis, non coronatur, nisi legitime certave-
 rit, 2. Tim. 2. v. 5. Ita beatus erit vir, qui susti- 2. Tim. 2, 5.
 nuerit tentationem : quoniam cum probatus erit, ac-
 cipiet coronam vite, Jacob. 1. v. 12. Hanc impone Jacob. 1, 12.
 nobis, Domine Iesu, quotquot apparitionem tuam,
 & te ipsum diligimus, Amen, Amen!
 VII. Non simpliciter autem Ecclesia castris
 comparatur, sed castra Sanctorum in textu nostro
 vocatur : quo elogio in Symbolo quoque Aposto-
 lico & in Confessione Augustiniana, artic. 7. Ecclesia
 insignitur : Nec immerito : discernitur enim hoc
 nomine à conventiculis impiorum, quæ vocan-
 tur concilia vanitatis, & iniqua gerentium, & Ec-
 clesiæ malignantium, Psal. 26. vers. 4. 5. à cœtu hæ-
 reticorum, qui est Synagoga Satana, Apoc. 2. v.
 9. & cap. 3. v. 9. Cumque particulares Ecclesiæ
 dicantur sanctæ ; sicut B. Apostolus ad Romanos
 & Corinthios scribit : *Omnibus dilectis Dei, voca-*
tis sanctis, Rom. 1. v. 7. 1. Cor. 1. v. 2. respectu san-
 ctificationis per Iesum Christum : Unde B. Paulus
 κλητὲς ἁγίους uno & eodem versiculo ἡγιασμένους
 vocat, 1. Cor. 1. v. 2. Idcirco & tota Ecclesia re-
 cte castra Sanctorum dicitur, propter Christum
 caput Ecclesiæ, qui est sanctus Sanctorum, Dan. 9. v.
 24. & qui sanctificat Ecclesiam, Eph. 5. v. 26. pro-
 pter Spiritum Sanctum, à quo regitur Ecclesia,
 Joh. 16. v. 13. propter verbum sanctum, quod in
 Ecclesia prædicatur, Rom. 10. v. 14. Unde & do-
 ctrina pura vel sancta recte inter notas Ecclesiæ
 veræ numeratur.
 Notandum autem, quando Ecclesia visibilis
 castra Sanctorum, vel sancta, vel cœtus Sancto-
 rum nominatur, συνειδοχικῶς hoc fieri, non quod
 omnes Ecclesiæ visibili se aggregantes sint verè
 sancti ; complures enim reperiuntur in illa hypo-
 critæ ; sed quia 1. Omnes in baptismo sunt san-
 ctificati : 2. quia de jure Ecclesia debet esse cœ-
 tus Sanctorum, cum sine sanctimonianemo Deum
 visurus sit, Hebr. 12. v. 14. tandem 3. quia verè
 sancta est Ecclesia visibilis Deo nota, Rom. 2. v. 29.
 2. Tim. 2. v. 19. Pertinet huc dictum S. Augu-
 stini, Epist. 59. ad Paulinum, sic scribentis : *Mos*
est scriptura, ita loqui de parte tanquam de toto : Sic
 ut Corinthios in primis sua Epistola partibus ita
 laudat Apostolus, tanquam omnes tales sint, cum es-
 sent laudabiles quidam eorum : Et postea in nonnul-
 lis Epistola ipsius locis ita reprehendit, tanquam o-
 mnes culpabiles essent, propter quosdam, qui tales
 erant. Istam divinarum scripturarum consuetu-
 dinem, per omne corpus literarum ejus creberrimè
 sparsam, quisquis diligenter advertit, multa dissol-
 vit, quæ inter se esse videntur contraria. Utinam
 vero reipsâ Sanctos nos exhiberemus ! utinam
 Deo præcipienti ; *Sancti estote*, quia Ego sanctus
 sum, Levit. 11. v. 2. obediremus ; utinam cum San-
 ctis sancti essemus, Psal. 18. v. 26. utinam viveremus
 in sanctitate & justitia, quæ Deo placet, Luc. 1. v. 75.
 nosq.

Rom. 12, 1. nosq; exhiberemus Deo hostiam sanctam, Rom. 12. v. 1. *Largire hoc nobis o Deus sancte! ut aliquando cum sanctis Angelis tibi quoq; unanimiter accinamus: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus*

Esa. 6, 3. *Sabaoth!* Esa. 6. v. 3. *Amen, Amen, Allelujah!*

8. Doctr. IX. Multoties Ecclesia *civitas* in scripturis sacris vocatur, & quidem non civitas tantum, sed & *civitas Dei, civitas dilecta*; qui titulus dignus est, ut accuratius sub incudem sedulae considerationis revocetur. In Cantico Canticorum

Cantic. 3, 2. ter Ecclesia *Civitas* nudè dicitur, cap. 3. v. 2 3. & 3. c. 5, 7.

Psal. 46, 5. c. 5. v. 7. Non raro autem *civitas Dei* quoque salutarur, Psal. 46. v. 5. Psal. 48. vers. 2. 9. Psal. 87.

Psal. 87, 7. v. 7. *suprà civitas sancta* vocabatur, Apoc. 11. v. 2. Apoc. 11, 2.

Membra comparationis potissima hæc sunt. [1.] Civitas non ex duobus, vel tribus, sed ex pluribus constat civibus: Ita & civitas Dei, quæ est

Matth. 20, Ecclesia, in qua sunt multi, Matth. 20. v. 16. Matth. 22, 16.

Matth. 22, Ecclesia Deum habet murum igneum in circuitu suo, Zach. 2. v. 5. Civitas (3.) præscriptas habet

Zach. 2, 5. leges & statuta, quibus se conformare debet: Sic & Ecclesia jubetur *ambulare in præceptis Dei, non*

Ezech. 20, *in præceptis hominum*, Ezech. 20. v. 18. 19. Civitas 18. & 19.

(4.) suum certum agnoscit Dominum: Ecclesia itidem Deum unum æternum tanquam Dominum suum veneratur & colit, Psal. 48. v. 1. Civitas (5.) defensionem à Domino suo sperat & expectat; Sicut Jerosolyma opem Ezechia imploravit, Esa. 37. v. 1. & seqq. Sic civitatem Dei, Ecclesiam, Spiritus S. consolatur: *Deus in medio civitatis, non commovebitur: adjuvabit eam Deus*

Esa. 37, 1. *mane diluculo*, Psal. 46. v. 6. *Dum fundavit civitatem suam in æternum*, Psal. 48. v. 9.

In civitate (6.) non semper uni & iidem numero cives manent, sed alii in aliorum loca succedunt: Ita & in civitate Dei, Ecclesia, mox hi cives in Domino moriuntur, Apoc. 14. v. 13. mox alii per baptismum surrogantur, & in matriculam civium recipiuntur, ut *fiant concives Sanctorum, & domestici Dei*, Eph. 2. v. 19. Tempore belli (7. civitates alyla quasi sunt & refugia hominum, ad quas se recipiunt, qui sub dio aliàs degunt: Extra Ecclesiam quoque nulla est salus, sed veluti arca Noë receptaculum fuit eorum, qui in diluvio non interierunt, Gen. 7. v. 7. 8. Ita nos quoque fugere decet ad civitatem Domini virtutum, Psal. 48. v. 9. ut ab æterno exitio servemur. Scimus enim, quod Ecclesia civitas Dei sit dilecta, dilecta instar pupille oculorum, Psal. 17. v. 8. dilecta instar sponsæ, Esa. 62. v. 5. dilecta in dilecto, Eph. 1. v. 6. dilecta usq; ad finem, Joh. 13. v. 1.

Simus, o Domine Jesu, civitas tua, habites tu in nobis: fac, ut à te unice pendeamus, tibiq; devotè, pro fide nostra, quam in baptismo dedimus, constanter adhæreamus, & civitas tua dilecta maneamus in secula, per & propter sanctissimum meritum tuum! Amen, Amen!

IX. De latitudine & angustia Ecclesie in terris, ut aliquantum differamus, à πορὺν suppeditant nobis verba versiculi octavi, quibus dicitur, *satanam exisse per organa sua, Gog & Magog, super latitudinem terræ, & circumdedit castra Sanctorum*. Jam si castra Sanctorum, vel Ecclesie pomeria, sunt super latitudinem terræ, necessario utique sequitur, Ecclesiam angulis parvis non inclusam vel coarctatam, sed undique dilatatam esse: Unde S. Augustinus epist. 170. scribit: *Catholica Ecclesia dicitur, quia per totum terrarum orbem*

diffunditur. Et hæc est differentia inter Ecclesiam Veteris, ac Novi Testamenti. Nam in Veteri Testamento Ecclesia ad unicam gentem Israeliticam, & ad unicum tabernaculum, vel templum alligata erat, Psal. 76. v. 1. Psal. 1. 7. v. 19. Esa. 31. v. ult. In Novo autem Testamento Ecclesia per Evangelium, quod iussit Dominus prædicari omni creaturæ, ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένη, ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, Matth. 26. v. 13. εἰς ὅλον τὸν κόσμον, Marc. 14. v. 9. ex omnibus gentibus colligitur, Marc. 16. vers. 15. Matth. 28. v. 19. Luc. 24. v. 47. Ecclesiaque hæc juxta S. Chrysostomum in cap. 2. Esaia, *expansis sinibus, & reclinatis manibus, universas, undecunque terrarum gentes excipit*. Prædicta est hæc latitudo Ecclesie N. Testamenti in Vet. Testam. Psal. 2. v. 8. Psal. 19. v. 5. Psal. 72. v. 8. Esa. 49. v. 6. & alibi. Summa igitur injuria Deum afficiunt Tyranni illi, qui Ecclesie dilatationem & ampliationem persecutionibus cruentis, & editis fulminantibus impediunt: qua in parte Romanenses Esauitæ cum Asseclis, & Sacramentarii nostri strenuos turbones & turbatores in Europa agunt.

Refrena, o Domine Jesu, malignitatem istorum hominum: *Afferere regnum tuum: fac ut omnis lingua, ex omni natione & populo, confiteatur, quod tu sis Dominus ad gloriam Patris*, Phil. 2. v. 11. Phil. 2, 11.

Omnisq; Spiritus te laudet Dominum, Psal. 150. v. ult. *Hallelujah!* Sufficiant hæc de parte capitis secunda.

Pars tertia.

Restat pars ultima, quæ nobis iudicium divinum repræsentat, idque geminum; particulare unum; Universale alterum: Illud Gogum, Magogum & Diabolum; Hoc universos mortuos, magnos & pusillos concernit.

De Gogo & Magogo dicit textus: *Et descendit ignis à Deo de cælo, & devoravit eos*. Brevissime Spiritus Sanct. exitium & excidium Gogitarum indicat & describit. Ultionem Deus ipse summet de Turcis, ignem de cælo mittet, qui devoret eos: Est enim Deus ignis consumens, Deut. 4. v. 24. & c. 9. v. 3. *Super Sodomam & Gomorram sulphur & ignem pluit*, Gen. 19. v. 24. Intolerabilis hæc pœna est, & horrenda valde: quapropter Deus illam immisit in ira & furore suo, impiosque gravitate hujus tormenti ignei partim terruit, ut ab illo sibi caveant, partim respiscere nolentes pœna hac affecit, ut dicta & exempla plurima clarè testantur. Talis locus extat, Deut. 32. v. 21. & 22. *Ego provocabo eos in eo, qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos: Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usq; ad inferni novissima, devorabitq; terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet: congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in illis*. Eadem ferè verba repetuntur apud Jeremiam, cap. 15. v. 14. *Adducam inimicos tuos de terra, quam nescis; quia ignis succensus est in furore meo, super vos ardebit*. Apud Hiobum pro symbolo quasi habetur supplicii impiorum, Hiob. 15. v. 5 3. c. 20. v. 26. cap. 22. v. 20. *Ignis igitur Gogum & Magogum quoq; devorabit*. Neque verò seductor Diabolus impunitus abibit, sed & ipse mittetur in stagnum ignis & sulphuris, ubi & bestia & Pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte, in secula seculorum; uti supra dictum fuit, Apoc. 19. 20.

Sequitur universale iudicium, quod visione

9. Doctr. De Ecclesia latitudine.

S. August. Epist. 170.

IX. De latitudine & angustia Ecclesie in terris, ut aliquantum differamus, à πορὺν suppeditant nobis verba versiculi octavi, quibus dicitur, *satanam exisse per organa sua, Gog & Magog, super latitudinem terræ, & circumdedit castra Sanctorum*. Jam si castra Sanctorum, vel Ecclesie pomeria, sunt super latitudinem terræ, necessario utique sequitur, Ecclesiam angulis parvis non inclusam vel coarctatam, sed undique dilatatam esse: Unde S. Augustinus epist. 170. scribit: *Catholica Ecclesia dicitur, quia per totum terrarum orbem*

diffunditur. Et hæc est differentia inter Ecclesiam Veteris, ac Novi Testamenti. Nam in Veteri Testamento Ecclesia ad unicam gentem Israeliticam, & ad unicum tabernaculum, vel templum alligata erat, Psal. 76. v. 1. Psal. 1. 7. v. 19. Esa. 31. v. ult. In Novo autem Testamento Ecclesia per Evangelium, quod iussit Dominus prædicari omni creaturæ, ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένη, ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, Matth. 26. v. 13. εἰς ὅλον τὸν κόσμον, Marc. 14. v. 9. ex omnibus gentibus colligitur, Marc. 16. vers. 15. Matth. 28. v. 19. Luc. 24. v. 47. Ecclesiaque hæc juxta S. Chrysostomum in cap. 2. Esaia, *expansis sinibus, & reclinatis manibus, universas, undecunque terrarum gentes excipit*. Prædicta est hæc latitudo Ecclesie N. Testamenti in Vet. Testam. Psal. 2. v. 8. Psal. 19. v. 5. Psal. 72. v. 8. Esa. 49. v. 6. & alibi. Summa igitur injuria Deum afficiunt Tyranni illi, qui Ecclesie dilatationem & ampliationem persecutionibus cruentis, & editis fulminantibus impediunt: qua in parte Romanenses Esauitæ cum Asseclis, & Sacramentarii nostri strenuos turbones & turbatores in Europa agunt.

Refrena, o Domine Jesu, malignitatem istorum hominum: *Afferere regnum tuum: fac ut omnis lingua, ex omni natione & populo, confiteatur, quod tu sis Dominus ad gloriam Patris*, Phil. 2. v. 11. Phil. 2, 11.

Omnisq; Spiritus te laudet Dominum, Psal. 150. v. ult. *Hallelujah!* Sufficiant hæc de parte capitis secunda.

Pars tertia.

Restat pars ultima, quæ nobis iudicium divinum repræsentat, idque geminum; particulare unum; Universale alterum: Illud Gogum, Magogum & Diabolum; Hoc universos mortuos, magnos & pusillos concernit.

De Gogo & Magogo dicit textus: *Et descendit ignis à Deo de cælo, & devoravit eos*. Brevissime Spiritus Sanct. exitium & excidium Gogitarum indicat & describit. Ultionem Deus ipse summet de Turcis, ignem de cælo mittet, qui devoret eos: Est enim Deus ignis consumens, Deut. 4. v. 24. & c. 9. v. 3. *Super Sodomam & Gomorram sulphur & ignem pluit*, Gen. 19. v. 24. Intolerabilis hæc pœna est, & horrenda valde: quapropter Deus illam immisit in ira & furore suo, impiosque gravitate hujus tormenti ignei partim terruit, ut ab illo sibi caveant, partim respiscere nolentes pœna hac affecit, ut dicta & exempla plurima clarè testantur. Talis locus extat, Deut. 32. v. 21. & 22. *Ego provocabo eos in eo, qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos: Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usq; ad inferni novissima, devorabitq; terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet: congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in illis*. Eadem ferè verba repetuntur apud Jeremiam, cap. 15. v. 14. *Adducam inimicos tuos de terra, quam nescis; quia ignis succensus est in furore meo, super vos ardebit*. Apud Hiobum pro symbolo quasi habetur supplicii impiorum, Hiob. 15. v. 5 3. c. 20. v. 26. cap. 22. v. 20. *Ignis igitur Gogum & Magogum quoq; devorabit*. Neque verò seductor Diabolus impunitus abibit, sed & ipse mittetur in stagnum ignis & sulphuris, ubi & bestia & Pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte, in secula seculorum; uti supra dictum fuit, Apoc. 19. 20.

Sequitur universale iudicium, quod visione

9. Doctr. De Ecclesia latitudine.

S. August. Epist. 170.

IX. De latitudine & angustia Ecclesie in terris, ut aliquantum differamus, à πορὺν suppeditant nobis verba versiculi octavi, quibus dicitur, *satanam exisse per organa sua, Gog & Magog, super latitudinem terræ, & circumdedit castra Sanctorum*. Jam si castra Sanctorum, vel Ecclesie pomeria, sunt super latitudinem terræ, necessario utique sequitur, Ecclesiam angulis parvis non inclusam vel coarctatam, sed undique dilatatam esse: Unde S. Augustinus epist. 170. scribit: *Catholica Ecclesia dicitur, quia per totum terrarum orbem*

diffunditur. Et hæc est differentia inter Ecclesiam Veteris, ac Novi Testamenti. Nam in Veteri Testamento Ecclesia ad unicam gentem Israeliticam, & ad unicum tabernaculum, vel templum alligata erat, Psal. 76. v. 1. Psal. 1. 7. v. 19. Esa. 31. v. ult. In Novo autem Testamento Ecclesia per Evangelium, quod iussit Dominus prædicari omni creaturæ, ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένη, ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, Matth. 26. v. 13. εἰς ὅλον τὸν κόσμον, Marc. 14. v. 9. ex omnibus gentibus colligitur, Marc. 16. vers. 15. Matth. 28. v. 19. Luc. 24. v. 47. Ecclesiaque hæc juxta S. Chrysostomum in cap. 2. Esaia, *expansis sinibus, & reclinatis manibus, universas, undecunque terrarum gentes excipit*. Prædicta est hæc latitudo Ecclesie N. Testamenti in Vet. Testam. Psal. 2. v. 8. Psal. 19. v. 5. Psal. 72. v. 8. Esa. 49. v. 6. & alibi. Summa igitur injuria Deum afficiunt Tyranni illi, qui Ecclesie dilatationem & ampliationem persecutionibus cruentis, & editis fulminantibus impediunt: qua in parte Romanenses Esauitæ cum Asseclis, & Sacramentarii nostri strenuos turbones & turbatores in Europa agunt.

Refrena, o Domine Jesu, malignitatem istorum hominum: *Afferere regnum tuum: fac ut omnis lingua, ex omni natione & populo, confiteatur, quod tu sis Dominus ad gloriam Patris*, Phil. 2. v. 11. Phil. 2, 11.

Omnisq; Spiritus te laudet Dominum, Psal. 150. v. ult. *Hallelujah!* Sufficiant hæc de parte capitis secunda.

Pars tertia.

Restat pars ultima, quæ nobis iudicium divinum repræsentat, idque geminum; particulare unum; Universale alterum: Illud Gogum, Magogum & Diabolum; Hoc universos mortuos, magnos & pusillos concernit.

De Gogo & Magogo dicit textus: *Et descendit ignis à Deo de cælo, & devoravit eos*. Brevissime Spiritus Sanct. exitium & excidium Gogitarum indicat & describit. Ultionem Deus ipse summet de Turcis, ignem de cælo mittet, qui devoret eos: Est enim Deus ignis consumens, Deut. 4. v. 24. & c. 9. v. 3. *Super Sodomam & Gomorram sulphur & ignem pluit*, Gen. 19. v. 24. Intolerabilis hæc pœna est, & horrenda valde: quapropter Deus illam immisit in ira & furore suo, impiosque gravitate hujus tormenti ignei partim terruit, ut ab illo sibi caveant, partim respiscere nolentes pœna hac affecit, ut dicta & exempla plurima clarè testantur. Talis locus extat, Deut. 32. v. 21. & 22. *Ego provocabo eos in eo, qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos: Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usq; ad inferni novissima, devorabitq; terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet: congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in illis*. Eadem ferè verba repetuntur apud Jeremiam, cap. 15. v. 14. *Adducam inimicos tuos de terra, quam nescis; quia ignis succensus est in furore meo, super vos ardebit*. Apud Hiobum pro symbolo quasi habetur supplicii impiorum, Hiob. 15. v. 5 3. c. 20. v. 26. cap. 22. v. 20. *Ignis igitur Gogum & Magogum quoq; devorabit*. Neque verò seductor Diabolus impunitus abibit, sed & ipse mittetur in stagnum ignis & sulphuris, ubi & bestia & Pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte, in secula seculorum; uti supra dictum fuit, Apoc. 19. 20.

Sequitur universale iudicium, quod visione

9. Doctr. De Ecclesia latitudine.

S. August. Epist. 170.

IX. De latitudine & angustia Ecclesie in terris, ut aliquantum differamus, à πορὺν suppeditant nobis verba versiculi octavi, quibus dicitur, *satanam exisse per organa sua, Gog & Magog, super latitudinem terræ, & circumdedit castra Sanctorum*. Jam si castra Sanctorum, vel Ecclesie pomeria, sunt super latitudinem terræ, necessario utique sequitur, Ecclesiam angulis parvis non inclusam vel coarctatam, sed undique dilatatam esse: Unde S. Augustinus epist. 170. scribit: *Catholica Ecclesia dicitur, quia per totum terrarum orbem*

diffunditur. Et hæc est differentia inter Ecclesiam Veteris, ac Novi Testamenti. Nam in Veteri Testamento Ecclesia ad unicam gentem Israeliticam, & ad unicum tabernaculum, vel templum alligata erat, Psal. 76. v. 1. Psal. 1. 7. v. 19. Esa. 31. v. ult. In Novo autem Testamento Ecclesia per Evangelium, quod iussit Dominus prædicari omni creaturæ, ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένη, ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, Matth. 26. v. 13. εἰς ὅλον τὸν κόσμον, Marc. 14. v. 9. ex omnibus gentibus colligitur, Marc. 16. vers. 15. Matth. 28. v. 19. Luc. 24. v. 47. Ecclesiaque hæc juxta S. Chrysostomum in cap. 2. Esaia, *expansis sinibus, & reclinatis manibus, universas, undecunque terrarum gentes excipit*. Prædicta est hæc latitudo Ecclesie N. Testamenti in Vet. Testam. Psal. 2. v. 8. Psal. 19. v. 5. Psal. 72. v. 8. Esa. 49. v. 6. & alibi. Summa igitur injuria Deum afficiunt Tyranni illi, qui Ecclesie dilatationem & ampliationem persecutionibus cruentis, & editis fulminantibus impediunt: qua in parte Romanenses Esauitæ cum Asseclis, & Sacramentarii nostri strenuos turbones & turbatores in Europa agunt.

Refrena, o Domine Jesu, malignitatem istorum hominum: *Afferere regnum tuum: fac ut omnis lingua, ex omni natione & populo, confiteatur, quod tu sis Dominus ad gloriam Patris*, Phil. 2. v. 11. Phil. 2, 11.

Omnisq; Spiritus te laudet Dominum, Psal. 150. v. ult. *Hallelujah!* Sufficiant hæc de parte capitis secunda.

Pars tertia.

Restat pars ultima, quæ nobis iudicium divinum repræsentat, idque geminum; particulare unum; Universale alterum: Illud Gogum, Magogum & Diabolum; Hoc universos mortuos, magnos & pusillos concernit.

De Gogo & Magogo dicit textus: *Et descendit ignis à Deo de cælo, & devoravit eos*. Brevissime Spiritus Sanct. exitium & excidium Gogitarum indicat & describit. Ultionem Deus ipse summet de Turcis, ignem de cælo mittet, qui devoret eos: Est enim Deus ignis consumens, Deut. 4. v. 24. & c. 9. v. 3. *Super Sodomam & Gomorram sulphur & ignem pluit*, Gen. 19. v. 24. Intolerabilis hæc pœna est, & horrenda valde: quapropter Deus illam immisit in ira & furore suo, impiosque gravitate hujus tormenti ignei partim terruit, ut ab illo sibi caveant, partim respiscere nolentes pœna hac affecit, ut dicta & exempla plurima clarè testantur. Talis locus extat, Deut. 32. v. 21. & 22. *Ego provocabo eos in eo, qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos: Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usq; ad inferni novissima, devorabitq; terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet: congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in illis*. Eadem ferè verba repetuntur apud Jeremiam, cap. 15. v. 14. *Adducam inimicos tuos de terra, quam nescis; quia ignis succensus est in furore meo, super vos ardebit*. Apud Hiobum pro symbolo quasi habetur supplicii impiorum, Hiob. 15. v. 5 3. c. 20. v. 26. cap. 22. v. 20. *Ignis igitur Gogum & Magogum quoq; devorabit*. Neque verò seductor Diabolus impunitus abibit, sed & ipse mittetur in stagnum ignis & sulphuris, ubi & bestia & Pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte, in secula seculorum; uti supra dictum fuit, Apoc. 19. 20.

Sequitur universale iudicium, quod visione

9. Doctr. De Ecclesia latitudine.

S. August. Epist. 170.

IX. De latitudine & angustia Ecclesie in terris, ut aliquantum differamus, à πορὺν suppeditant nobis verba versiculi octavi, quibus dicitur, *satanam exisse per organa sua, Gog & Magog, super latitudinem terræ, & circumdedit castra Sanctorum*. Jam si castra Sanctorum, vel Ecclesie pomeria, sunt super latitudinem terræ, necessario utique sequitur, Ecclesiam angulis parvis non inclusam vel coarctatam, sed undique dilatatam esse: Unde S. Augustinus epist. 170. scribit: *Catholica Ecclesia dicitur, quia per totum terrarum orbem*

diffunditur. Et hæc est differentia inter Ecclesiam Veteris, ac Novi Testamenti. Nam in Veteri Testamento Ecclesia ad unicam gentem Israeliticam, & ad unicum tabernaculum, vel templum alligata erat, Psal. 76. v. 1. Psal. 1. 7. v. 19. Esa. 31. v. ult. In Novo autem Testamento Ecclesia per Evangelium, quod iussit Dominus prædicari omni creaturæ, ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένη, ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, Matth. 26. v. 13. εἰς ὅλον τὸν κόσμον, Marc. 14. v. 9. ex omnibus gentibus colligitur, Marc. 16. vers. 15. Matth. 28. v. 19. Luc. 24. v. 47. Ecclesiaque hæc juxta S. Chrysostomum in cap. 2. Esaia, *expansis sinibus, & reclinatis manibus, universas, undecunque terrarum gentes excipit*. Prædicta est hæc latitudo Ecclesie N. Testamenti in Vet. Testam. Psal. 2. v. 8. Psal. 19. v. 5. Psal. 72. v. 8. Esa. 49. v. 6. & alibi. Summa igitur injuria Deum afficiunt Tyranni illi, qui Ecclesie dilatationem & ampliationem persecutionibus cruentis, & editis fulminantibus impediunt: qua in parte Romanenses Esauitæ cum Asseclis, & Sacramentarii nostri strenuos turbones & turbatores in Europa agunt.

Refrena, o Domine Jesu, malignitatem istorum hominum: *Afferere regnum tuum: fac ut omnis lingua, ex omni natione & populo, confiteatur, quod tu sis Dominus ad gloriam Patris*, Phil. 2. v. 11. Phil. 2, 11.

Omnisq; Spiritus te laudet Dominum, Psal. 150. v. ult. *Hallelujah!* Sufficiant hæc de parte capitis secunda.

Pars tertia.

Restat pars ultima, quæ nobis iudicium divinum repræsentat, idque geminum; particulare unum; Universale alterum: Illud Gogum, Magogum & Diabolum; Hoc universos mortuos, magnos & pusillos concernit.

De Gogo & Magogo dicit textus: *Et descendit ignis à Deo de cælo, & devoravit eos*. Brevissime Spiritus Sanct. exitium & excidium Gogitarum indicat & describit. Ultionem Deus ipse summet de Turcis, ignem de cælo mittet, qui devoret eos: Est enim Deus ignis consumens, Deut. 4. v. 24. & c. 9. v. 3. *Super Sodomam & Gomorram sulphur & ignem pluit*, Gen. 19. v. 24. Intolerabilis hæc pœna est, & horrenda valde: quapropter Deus illam immisit in ira & furore suo, impiosque gravitate hujus tormenti ignei partim terruit, ut ab illo sibi caveant, partim respiscere nolentes pœna hac affecit, ut dicta & exempla plurima clarè testantur. Talis locus extat, Deut. 32. v. 21. & 22. *Ego provocabo eos in eo, qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos: Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usq; ad inferni novissima, devorabitq; terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet: congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in illis*. Eadem ferè verba repetuntur apud Jeremiam, cap. 15. v. 14. *Adducam inimicos tuos de terra, quam nescis; quia ignis succensus est in furore meo, super vos ardebit*. Apud Hiobum pro symbolo quasi habetur supplicii impiorum, Hiob. 15. v. 5 3. c. 20. v. 26. cap. 22. v. 20. *Ignis igitur Gogum & Magogum quoq; devorabit*. Neque verò seductor Diabolus impunitus abibit, sed & ipse mittetur in stagnum ignis & sulphuris, ubi & bestia & Pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte, in secula seculorum; uti supra dictum fuit, Apoc. 19. 20.

Sequitur universale iudicium, quod visione

9. Doctr. De Ecclesia latitudine.

S. August. Epist. 170.

IX. De latitudine & angustia Ecclesie in terris, ut aliquantum differamus, à πορὺν suppeditant nobis verba versiculi octavi, quibus dicitur, *satanam exisse per organa sua, Gog & Magog, super latitudinem terræ, & circumdedit castra Sanctorum*. Jam si castra Sanctorum, vel Ecclesie pomeria, sunt super latitudinem terræ, necessario utique sequitur, Ecclesiam angulis parvis non inclusam vel coarctatam, sed undique dilatatam esse: Unde S. Augustinus epist. 170. scribit: *Catholica Ecclesia dicitur, quia per totum terrarum orbem*

diffunditur. Et hæc est differentia inter Ecclesiam Veteris, ac Novi Testamenti. Nam in Veteri Testamento Ecclesia ad unicam gentem Israeliticam, & ad unicum tabernaculum, vel templum alligata erat, Psal. 76. v. 1. Psal. 1. 7. v. 19. Esa. 31. v. ult. In Novo autem Testamento Ecclesia per Evangelium, quod iussit Dominus prædicari omni creaturæ, ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένη, ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, Matth. 26. v. 13. εἰς ὅλον τὸν κόσμον, Marc. 14. v. 9. ex omnibus gentibus colligitur, Marc. 16. vers. 15. Matth. 28. v. 19. Luc. 24. v. 47. Ecclesiaque hæc juxta S. Chrysostomum in cap. 2. Esaia, *expansis sinibus, & reclinatis manibus, universas, undecunque terrarum gentes excipit*. Prædicta est hæc latitudo Ecclesie N. Testamenti in Vet. Testam. Psal. 2. v. 8. Psal. 19. v. 5. Psal. 72. v. 8. Esa. 49. v. 6. & alibi. Summa igitur injuria Deum afficiunt Tyranni illi, qui Ecclesie dilatationem & ampliationem persecutionibus cruentis, & editis fulminantibus impediunt: qua in parte Romanenses Esauitæ cum Asseclis, & Sacramentarii nostri strenuos turbones & turbatores in Europa agunt.

Refrena, o Domine Jesu, malignitatem istorum hominum: *Afferere regnum tuum: fac ut omnis lingua, ex omni natione & populo, confiteatur, quod tu sis Dominus ad gloriam Patris*, Phil. 2. v. 11. Phil. 2, 11.

Omnisq; Spiritus te laudet Dominum, Psal. 150. v. ult. *Hallelujah!* Sufficiant hæc de parte capitis secunda.

Pars tertia.

Restat pars ultima, quæ nobis iudicium divinum repræsentat, idque geminum; particulare unum; Universale alterum: Illud Gogum, Magogum & Diabolum; Hoc universos mortuos, magnos & pusillos concernit.

De Gogo & Magogo dicit textus: *Et descendit ignis à Deo de cælo, & devoravit eos*. Brevissime Spiritus Sanct. exitium & excidium Gogitarum indicat & describit. Ultionem Deus ipse summet de Turcis, ignem de cælo mittet, qui devoret eos: Est enim Deus ignis consumens, Deut. 4. v. 24. & c. 9. v. 3. *Super Sodomam & Gomorram sulphur & ignem pluit*, Gen. 1

Forma iudicii
Iudicium
extremum
conflagrationem
mā-
di praece-
dit.

iterum peculiari à Domino Jesu Johanni revelatum fuit. Ubi initio apparuit forma iudicis: quem super thronum magnum candidum sedentem Johannes Theologus vidit, tanta maiestate fulgentem, ut è conspectu eius terra & cælum fulgeret, locusq; eis inventus non fuerit, vers. 11. Unde haud difficulter elicitur, quod iudicium extremum mundi conflagrationem præcessurum, & fuga cæli ac terræ præ conspectu iudicis extremum iudicium secutura demum sit: nisi quis

Quinam iudicandi?

Deinde iudicandos non minus vidit Johannes Theologus, quam iudicem? nimirum mortuos magnos & pusillos, vel parvulos; non quod mortuos viderit; sed mortuos ante, tunc autem, cum revelarentur Johanni, redivivos, stantes in conspectu Dei, & sententiam avidè expectantes.

Norma, forma, & processus iudicii
extremi.

Tertiò proponitur norma, forma, & processus divini iudicii: Ferendam enim scribit sententiam ex libris apertis, ubi ante omnia aperiebatur Liber vite, de quo supra cap. 3. v. 5. & infra cap. 21. v. 26. Ex hisce libris iudicatos ait esse mortuos, secundum opera ipsorum, quæ in libris scripta & annotata erant. Cumque iudicium sit Universale futurum; Et verò multos mare, aliquos etiam terra vivos absorpsit, & hiatu suo in inferni usque barathrum detrusit: Idcirco dicitur, quod mare suos dederit mortuos, qui in eo fuerant; mors & infernus similiter; super quos iudicium latum est secundum opera ipsorum, quæ in oculos omnium incurrerunt, & certissimum testimonium fidei & incredulitatis perhibuerunt. Post latam sententiam executio solennis facta est, inferno & morte coniectus in stagnum ignis, (quod mortem secundam Spiritus Sancti vocat) & qui non inventus fuit in libro vite scriptus, in ignis stagnum itidem coniectus esse dicitur, v. 13. 14. 15. Ubi continua Spiritus Sancti, utitur temporis enallage, præteritum ponens pro futuro, juxta formam representationis in visione; id quod creberrime in V. & N. Testamento occurrit, præsertim in vaticiniis, uti aliquoties monuimus.

Executio
sententia.

Jacobus
Brocardus
in notis
super Apoc.

Jacobus Brocardus in suis super Apocalypsin notis, pag. 350. 551. in totum à sensu literali discedit, & miras explicationes textus absque ullo fundamento, in proprio suo cerebro fictas, obtrudit; quæ dignæ non sunt, ut cum fastidio legantur. Singularis quoque est alius Sacramentarius Thomas Brighthmannus, in nonnullis membris hujus visionis. Existimat enim, oppressionis Turcarum hanc fore causam, quod Turcæ impedire veluerint, quo minus multitudo Judæorum in gregem verè credentium in Christum adscriberentur, pag. 662. per diabolum non intelligit ipsum Satanam vel serpentem antiquum; sed Turcam, per metonymiam causæ principalis pro instrumentali. Tertiò per resurrectionem mortuorum plenam Judæica gentis restitutionem prædicti contendit, pag. 663. & seqq. Et licet vehementer novitatis & superbæ singularitatis vitium à se amoliri laborat, p. 663. 664. Nemo tamen adeo barbus & cæcus est, ut non videat, quod altum velit sapere Brighthmannus, & alterum Diotrephen agere. Egregia castigavit gregalem suum D. Parvus in Comment. sup. Apoc. pag. 1129 1130. quod lectorem remittimus. Rectius longè τὸ πῦρ observat Bullingerus, fol. 277. & seqq. Inter Jesuitas

D. Parvus
in comm.
sup. Apoc.
Bullingerus

itidem conflictus reperitur: Dum enim quidam literæ inhærendum censent, (Ribera & Viegas) Ludovicus ab Alcasar ineptissimas committitur allegorias, ut Romanæ tantum urbi & Ecclesiæ palpū faciat fol. 904. 905. quo robore, vel mediocriter eruditi facile animadvertunt, & ex diexodo scrupulorum clarius patefceret, quos illico subjiciemus.

Scrumpuli.

PRIMO occurrit vocula ignis, cum Spiritus S. inquit, quod ignis descenderit à Deo de cælo, & devoraverit Gogum ac Magogum: ubi inter Interpretes valde controversatur, quid per ignem hic intelligatur? Nonnunquam enim ignis idem notat, (1.) ac tribulationem, Psal. 66. v. 20. probastinos, Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum, v. 22. Transivimus per ignem & aquam, 1. Cor. 3. v. 13. Unius cujusq; opus quale sit, ignis probabit, v. 15. Salvus erit sic tamen, quasi per ignem, h. e. per tribulationem. Interdum ignis idem est, (2.) ac verbum Dei: Nonne verba mea quasi ignis, Jer. 23. v. 29. ignis exiit de ore eorum. Apoc. 11. v. 5. Alibi (3.) caritas ignis vocatur: Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut accendatur, Luc. 12. v. 49. Sicut enim ignis omnia pervadit, & ab omnibus excipitur: Sic caritas quoq; ad omnes amplitudine sua diffunditur, & ab omnibus hilariter suscipitur. Ignis sua natura sursum tendit, & sublimia petit: sic caritas quoque non contenta est benevolentia sua erga proximum; sed & ad Deum ipsum in cælum assurgit. Propriè ignis significat multoties (4.) verum ignem terrenum ardentem, & consummentem: Faciemus lateres, & coquemus eos igni, Gen. 11. v. 3. Isaac portabat in manu ignem, inquit: Ecce, ignis & lignum, Gen. 22. v. 6. 7. Hæc ignis significatio vel centies in Scriptura sacra reperitur. (5.) Sed Ignis de cælo delapsi sæpius mentio fit in sacris literis, qui vel sacrificia oblata absorpsit, vel vindictam erga impios exercuit, 1. Reg. 18. v. 38. 2. Reg. 1. v. 10. 12. Sacrificia quoq; ipsa (6.) ignis appellantur: obtulerunt ignem alienum, Lev. 19. v. 1. Peculiaris est voculæ hujus significatio, (7.) cum Deus de medio ignis locutus, & ignis à Deo egressus dicitur, Deut. 4. v. 12. 15. 33. c. 5. v. 22. Lev. 9. v. 24. c. 10. v. 2. Imprimis autem ignis (8.) tormenta significat infernalis; & vocatur non simpliciter ignis, sed ignis gehenna, Matth. 5. v. 22. c. 18. v. 9. Fornax ignis, Matth. 13. v. 42. ejusmodi ignis, qui multa habet ligna, Esa. 30. v. 32. adeoq; inextinguibilis, Matth. 3. v. 12. Marc. 9. v. 43. & æternus, Matth. 18. v. 8. c. 25. v. 42. cujus fumus ascendit in secula seculorum, Apoc. 14. v. 10.

1. Scrup.
Quid per
ignem cælo
delapsum
intelligatur.
ὁ πυρὸς ἡ
vocula i-
gnis.
Ps. 66, 20.
& 22.
1. Cor. 3, 13,
15.
Jer. 23, 29.
Apoc. 11, 5.
Luc. 12, 49
Ger. 11, 3.
Gen. 22, 6. 7
1. Reg. 18, 38
1. Reg. 1, 10.
& 12.
Lev. 16, 1.
Deut. 4, 12.
15, 33. c. 5, 22
Lev. 9, 24.
c. 10, 2.
Matth. 5, 22
c. 18, 9.
Matth. 13, 42
Esa. 30, 3.
Matth. 3, 12.
Marc. 9, 43.
Matth. 18, 8.
c. 25, 42.
Apoc. 14, 10
Sententia
Auctoris de
igne.
Ezech. 39, 6
& 10.

Reiectis opinionibus Parai, Alcasaris, & aliorum nos hic 1. Ignem cælestem, qui Turcas deleturus, & 2. Ignem Infernalem, qui ipsos æternum torturus sit, intelligendum arbitramur. De priori satis perspicue testantur verba Dei apud Ezechielem, cap. 39. v. 6. & 10. De posteriori nullum plane est dubium, quin cum Diabolo projiciendi sint Gog & Magog in stagnum ignis & sulphuris, Apoc. 20. v. 10. ut crucientur ibi die ac nocte, in secula seculorum.

II. Quando autem futurum sit, ut igni cælitus Gog & Magog devorentur; num ante diem novissimum, vel in ipso demum die novissimo? Interpretes itidem variant. Hactenus sane prævaluit maxime Turca, & per annos bene multos regna sua qui tē pol-

2. Scrup.
Quando
deletio Go-
giturum fu-
tura sit?

Parau. fedit, per inducias; cum Romanis Imperatoribus factas, nec videtur apparere vel minimum indicium, res Turcarum adeo ad incitas redactum iri, ut excidium illorum ante diem novissimum sperandum sit. *Parau.* pag. 1125. itidem bellum Turcicum usque ad adventum Christi duraturum sentit. Quicquid autem sit, sive excidii Turcici indicia manifesta appareant, sive non, nihilominus firmissime nos credimus, ante diem novissimum & iudicium extremum Turcas truculentiae suae poenas gravissimas Deo duros, & ignis devorationem experturos esse: Expresse enim apud Ezechielem dicitur, quod Christiani *Gogitas* sepelient, & armis illorum ignem per integrum septennium alent. Verba Ezechielis c. 39. v. 9. 10. 11. 12. 13. sic habent.

Ezech. c. 39. v. 9. 10. 11. 12. 13. Egre dientur habitatores de civitatibus Israel, & succendent arma, clypeum, & hastas, arcum & sagittas, & baculos manus & contos: Et succendent ea igni septem annis, & non portabunt ligna de regionibus, neque succident de saltibus: quoniam arma succendent igne, & depredabuntur eos, quibus praeda fuerant, & diripeint vastatores suos, ait Dominus Deus. Et erit in die illa, dabo Gog locum nominatum sepulchrum in Israel, vallem viatorum ad orientem maris, quae obstupescere faciat praterentes: Et sepelient ibi Gog, & omnem multitudinem ejus; & vocabitur vallis multitudinis Gog: Et sepelient eos Domus Israel, ut mudent terram septem mensibus. Sepeliet autem eum omnis populus terra, & erit eis nominata dies in qua glorificatus sum, ait Dominus Deus. *Ludov. ab Alcasar.* Ludovicus ab Alcasar praconceptis suis opinionibus, quasi hic de Anti-Christo illo, quem fingunt Pontificii, & de igne mystico agatur, deceptus, nescit, quid vel affirmare, vel negare debeat, fol. 905. 906. proinde, ut nugis ejus Lectorem detineamus, minime meretur: Potens est Deus noster cumulate facere, ultra omnia, quae cogitamus, Eph. 3. v. 20. poterit igitur & Satanam conterere sub pedibus nostris, cito vel brevi, Rom. 16. v. 20. Si Satanam, quidni & Gogum ac Magogum? modò ipsimet opem Domini impotentia nostrâ non retardemus.

3. Scrup. Cur Deus permittat, quod tam Gogitas grassentur. III. Quamobrem verò Deus tam diu permittit *Gogitas* grassari? quos novit, non nobis tantum Christianis in summo gradu nocuisse & nocere, sed & ipsius sacro sanctae gloriae admodum injuriosos esse, & blasphemias plenis faucibus subinde eructare? cur non jam dudum igne ipsos devorantem coelitus demisit? & quamdiu adhuc crudelissimus hostis Christianorum, Gogus, praevaleret? Ad primum, qui nonnullos vellicat, scrupulum commodissime respondetur, Deum omnia disponere in numero, pondere, & mensura, Sap. 11. v. 21. Disposuit igitur etiam ab aeterno, quamdiu frena laxare velit Kedarlahomori Turcico, quousque ut castra Sanctorum persequatur, ipsi indulgere & permittere velit: quemadmodum annos numeravit servitutis Aegyptiacae, Gen. 15. v. 13. & 16. annos captivitatis Babylonicae. Jerem. 25. v. 11. c. 29. v. 10. 2. Chron. 36. v. 22. Supplicium Amor-rhaeorum ideò dilatum dicitur, quod iniquitates eorum nondum completae essent, Gen. 15. vers. 16. Ratio hæc de Turcis quoque valet: nec incongruè huc applicari possunt verba prophetica, Esa. 6. v. 7. Ponam iudicium in mensura, & justitiam in mensura. Neque enim indefinite agit Deus, cum vel impios temporaliter punit, vel tribulationes piis immittit; verum determinate, praevidens &

præfigens calamitatum initium, medium, & finem. Sic supra Filius Dei *Smirnen*si Angelo dixit: Nihil eorum timeas, quæ passurus es: Ecce missurus est Diabolus aliquos ex vobis in carcerem, ut tentemini & habeatis afflictionem dierum decem, Apoc. 2. v. 10. Tam accurate novit Deus periodum & colophonem afflictionum nostrarum.

Franc. Vallesius prolixè ostendit, quo pacto Deus omnia disponat secundum certam proportionem, lib. de sacra Philosophia cap. 70. Dn. D. Philippus Nicolai Tom. 2. operum Latinor. fol. 103. explicans, cur Deus tam longo tempore Mahometismum & Papiismum grassari permiserit, sic scribit: Quicquid tristem calamitatum impostores, sectæ & heretici sexcentis annis intriverunt, illud Ecclesia continuis novem seculis exedendum fuit. Neque enim prohiberi & impediri potuit infelix solium, cujus tot retro seculis iacta fuerunt semina: Admittendus erat Gog, & admittendus Abaddon, sive Filius perditionis, ut & filius daretur locus, cujus Parentes & conductores quondam in pretio fuerunt, & ut feri cognoscerent nepotes, quid monstri Majores ipsorum, spreta Evangelii puritate, & perpetua novorum dogmatum aviditate, heresimque, innumerarum pruritu meditati fuerint, ac demum procrearent.

Alterum scrupuli membrum quod attinet, quamdiu adhuc Gog praevaliturus sit, rectissime quidem cum Propheta dicimus: Domine Deus tu nosti, Ezech. 37. v. 4. Ipse enim scit momenta & articulos temporum, Actor. 1. vers. 7. Nec secreta Domini servos temere scrutari decet. Quia verò non nihil in scriptura nobis revelatum est; idcirco haud peccabimus, si excidium Turcarum non amplius longe abesse statuamus. Extra omnem namque dubitationis aleam positum est, per cornu illud parvulum, apud Danielelem, quod de medio decem cornuum ortum est, quod sua velocitate & robore primaria tria cornua dejecit, oculisque humanis & ore blasphemio instructum est, Turcam describi: Regnum enim ejus ex ipsis Romani Imperii, paulatim tum fatiscens & ruinam minitantis, visceribus prodiit, istudque Romanae Reipublicae ulcus virulentissimum & ænigmati ex eodem cranio, unde decem cornua prodierunt, seminatum fuit. Hoc ipsum corniculum temporis intervallo suam potentiam adeo dilatavit, ut tria cornua potentissima, Asiam videlicet, Græciam, & Aegyptum, capiti Romano detruncaret. Nec quoad os blasphemum Diabolus unquam per infernales suas fauces tantas in sacrosanctam Trinitatem, inque Jesum Christum, proprium & unigenitum Dei Filium, quam per Alcoranum Mahometisticum blasphemias evomit. De hoc ipso corniculo pergit Propheta Daniel sic vaticinari:

Alius (sc. Turca) consurget post eos (10. Reges) & ipse potentior erit prioribus, & tres Reges humiliabit: Et sermones loquetur contra Excelsum, & Sanctos Altissimi conteret, & putabit, quod possit mutare tempora & leges; & tradentur in manus ejus, usque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis, Dan. 8. v. 24. 25. In Hebræo sic sonant verba: עד-עקר וערנין ופלג ערן hoc est, ad tempus, & tempora, & partem temporis, juxta versionem Benedicti Aria Montani. Nomen singulare iddan in genere tempus denotat, per quod tempus juxta calculum Spiritus Sancti Danielis 12. 7. annus innuitur, qui dies 365. hoc est, totidem annos mysti-

Franc. Vallesius de Sacra Philosophia. D. Philipp. Nicolai Tom. 2. oper. Latin.

Quamdiu Gog adhuc praevaliturus sit? Ezech. 37. Actor. 1. 7.

Dan. 7. 24. & 52. Benedictus Arias Montanus.

Dan. 12. 7.

myſticos complectitur. *Iddanin*, terminatione Chaldaica, quæ Danieli eſt frequentiffima, aliquot denotat tempora. Vocabulum verò *peleg*, non ſemper præciſè ſignificat dimidium totius, quod ab exactâ & æquabili διχοτομία reſultat, ſed partem aliquando majorē, aliquando minorem, uti recte B. noſter Dn. D. Geſnerus monet: Unde & Arias

D. Geſner.
Arias Mon-
tanus.

Montanus nō dimidiū, ſed partē temporis vertit. Sicut igitur Angelus cap. 12. Danielis interpretationem & calculum per ἀνάλυσιν ipſe ſtatim ſubjicit, quod *periodus illa temporis, temporum, & dimidiū vel partis temporis, dies mille, ducentos, & triginta quinque*, præciſè, aut 1290. largè complectatur: Ita dubium non eſt, quandoquidem terminus Gogo, vel corniculo parvo præſtitutus, propediem ad finem decurrit, & calamitatum abbreviationem propter electos expreſſe Salvator prædixit, (κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκείναι) Matth. 24. v. 22. quin expectatione citius ἀπομυχανῶς opem Deus nobis laturus, & Gogiticam ſecuritatem, quaſi in æternum prævalituri ſint, ludibrio publico per ſtragem gentis Mahometicæ expoſiturus ſit; modo ipſimet judicium hoc particulare excidii Turcici, tum ſeria pœnitentiâ, tum precum aſſiduarum diligentia acceleraremus. *Præforibus certe eſt interitus Regni Turcici, ut ut jam in ſummo flore conſtitutum videatur.* Ubi tempus judicii divinitus decreti advenerit, quod ad unguem, annum, menſem, & diem ſolus omniſcius novit, non erit impoſſibile Deo, in delenda & excindenda tyrannide Turcarum Centaurica, omne verbum.

Franciſcus
Junius.

Franciſcus Junius. Sacramentariorum antehac in Belgio primipilus, peculiarem de corniculo parvo ſententiam fovet, quod nimirum inter decem illos Reges, ſeu cornua numerandum & conſtituendum ſit, quorum Daniel 7. v. 7. meminit. Verum Cunradus Graſerus in hiſtoria Antichriſti Magniegrege Socienni erroneam opinionem refellit, à pag. 71. uſque ad pag. 112. quem conflictum Cadmæorum Fratrum ſi Lector viderit, laboris inſumpti ipſū non pœnitebit.

Dan. 7. 7.
Cunrad.
Graſerus in
hiſtor. Antichriſti
Magni.

IV. In ſtagno ignis beſtiam & Pſeudopropheta cruciandos die ac nocte, Spiritus Sanct. prædicat, v. 10. vices ergo erunt in inferno dierum & noctium; quod cum æternitate tenebrarum infernalium pugnare videtur; æternum ſiquidem illud eſt, quod vices nullas admittit. Sciendum autem eſt, quod Phraſi hæc, *die ac nocte*, aliud nihil in ſcriptura ſacta, quàm indefinens continuatione cruciatuum περιφραſικῶς innuatur: propterea ſtatim additur ἐπεὶ ἔζησας iſta: *in ſecula ſeculorum*. Sicuti igitur, cum de Beatis dicitur, quod *requiem non ſint habituri, ſed die ac nocte Deum celebraturi*, Apoc. 4. v. 8. nihil aliud ſignificatur, quàm *inceſſabilis laudatio Dei*: Ita de beſtia & Pſeudopropheta quoque eadem phraſi idem affirmatur. Andreas Caſarienſis rectè explicavit hæc verba in commentario ſup. Apoc. ſcribens: *Futuri ſeculi ſtatim, in quo impios nullam requiem habituros prædicat, diem ac noctem vocat, non quaſi ſibi extet ſpatium, quod divino Solis motu meſureretur; ſed quia ad præſentis temporis conſuetudinem, quod per noctes & dies conſicitur, numeratur.* Hæc ille. Apud Homerum proverbialis hæc locutio itidem extat: Νύκτας τε καὶ ἡμέρας πάντα, & indefinentem continuationem notat. Idem apparet ex locis παραλλήλοις, quando præcipit Dominus Joſuæ, ut *medietur in volumine legis diebus ac*

4. Scrup.
Num Phra-
ſis dies ac
noctes æter-
nitati ali-
quid dero-
get?

Apoc. 4. 8.

Andreas
Caſarienſis
in Comm.
ſup. Apoc.

Homerus.

noctibus, Joſ. 1. v. 8. quando David eum beatum prædicat, qui *meditatur in lege Domini dies ac noctes*, Pſal. 1. v. 2. & ſatis perſpicua eſt interpretatio phraſeos hujus, Luc. 18. v. 7. dum Chriſtus introducit clamantes & orantes dies ac noctes, quod æquipollet voculæ ἀδιαλείπτως, inceſſanter & deſinenter, 1. Theſſ. 5. v. 17. Certum igitur impiis & diabolis iſpis ne adictum quidem oculi reſpirationem à cruciatibus infernalibus ſperandam & expectandam eſſe.

Iof. 1. 8.
Pſal. 1. 2.
Luc. 18. 7.
1. Theſſ. 5. 17

V. Exeo, quod terra & cœlum à conſpectu Iudicis ſuper thronum ſedentis fuſiſſe, & locus eis non inventus fuſiſſe dicitur, haud ignobilis oritur quaſtio & ſcrupulus, num judicium extremum antecessurum ſit totalem mundi conflagrationem, vel eandem ſecuturum? Et quidem ex fuga cœli acterra videtur concludi, quod conflagratio judicium extremum ſit antecessura: *poſt fugam enim cœli ac terra demum ſteterunt mortui, magni & parvi, in conſpectu Dei, & liber apertus eſt; & judicati ſunt mortui*, Apoc. 20. v. 11. Unde Pontificii toti in hanc ſententiam ire pergunt, uti videre eſt apud Thomam de Aquino, in ſupplem. pag. 3. quaſt. 74. artic. 7. Gregorium de Valentia, Tom. 4. fol. 2276. Joſephum à Coſta, lib. 4. de Noviff. Temp. cap. 22. Sebaſt. Barrad. Tom. 3. Concord. Evangel. lib. 9. cap. 11. fol. 590. & alios: Nimirum ignem purgatorii ſolicite ſic tueri, & mundi interitum, vel ἀλλοίωσιν tantum juxta τὴν ποίησιν, non vero κατ' ἐστίαν, aſſerere conantur.

5. Scrup.
Num judi-
cium extre-
mum tota-
lem mundi
conflagra-
tionem ſis
antecessura
rum, vel
eandem ſe-
cuturum.
Apoc. 20. 11
Thom. de
Aquino in
ſupplem. p.
3. quaſt. 74.
art. 7.
Greg. de Va-
lent. Tom. 4
Joſeph. à Co-
ſta l. 4. de
Nov. Tem.
cap. 22.
Sebaſt. Bar-
radius,
Tom. 3. Cō-
cord. Evan-
gel. l. 9. c. 11.
B. Aug. l. 20
de Civ. Dei
cap. 30.

Eſt verò res hæc non ſit proprie fidei, ſed quaſtionis, nec uſque adeò planè pleneque ex ſcriptura ſacta pateat, quo ordine Deus noviffima mundi peracturus ſit; nobisque valde placeat inquirere. B. Auguſt. l. 20. de civit. Dei, c. 30. ſcribentis: *Circa illud judicium hæc res didicimus eſſe futuras, Chriſtum venturum, judicaturum, mortuorum reſurrectionem, bonorum malorumque direptionem, mundi conflagrationem, ejusdemque renovationem; quæ omnia quidem ventura eſſe credendum eſt; ſed quibus modis & quo ordine veniant, magis tunc docebit rerum experientia, quàm nunc valet conſequi ad perfectum hominum intelligentia: Attamen ὥς ὁ χάρις differendo probabilius ſtatui arbitramur, quod judicium extremum totalem mundi conflagrationem præceſſurum ſit. Quomodo enim in nubibus cœli venturus eſſet Dominus, Matth. 24. 30. c. 26. v. 64. in nubibus, inquam, non nube aliqua peculiariter ad hanc apparitionem creata: ſi nubes amplius non exiſterent? quomodo in occurſum Domini per æra transferremur, & eveheremur, 1. Theſſ. 4. v. 6. ſi conſummatio univerſi, adeoq; & aeris præceſſiſſet? Nec κέλευσμα illud, hoc eſt, acclamatio nauticæ vel militaris locum haberet, ſi ær jam amplius non ſupereſſet. Proinde B. Auguſtinus mavult ſtatueri, lib. 20. de Civit. Dei, c. 14. 16. 18. 30. conflagrationem mundi judicium non antecessurum ſed ſecuturum eſſe. Et videtur ſententia hæc confirmari ex verbis noſtri textus, quod judicandi ſteterint coram Deo; utique non in ære ſe librantes, quamvis nec aer locum amplius haberet; ſed in terra: & quod mare dicitur dediffe mortuos ſuos, cum jam ſederet judex in throno & ſolio judicii, Apoc. 20. v. 13. Utrique igitur mare adhuc extabit, quando Judex thronum judicii occupabit. Nec obſtat fuga terræ & cœli: Ut enim jam non urgeamus, ὅς ἐργολέγιαν in Apocalypſi haud infrequentem eſſe, & πρῶτον ἐργολέγιαν occurrere. In hiſce ipſis verbis cap. 20. Apoc. 20. 11.*

cap. 22.
Sebaſt. Bar-
radius,
Tom. 3. Cō-
cord. Evan-
gel. l. 9. c. 11.
B. Aug. l. 20
de Civ. Dei
cap. 30.
1. Theſſ. 4. 6
B. Aug. l. 20
de Civ. Dei
c. 14. 16. 18.
30.
Apo. 20. 13.

v. 11. præponitur sessio iudicis vivorum & mortuorum super thronum *θρόνον μέγαν*, candidum magnum : Iudicii igitur ad minimum inchoatio prius fiet, quam totum hoc universum conflaret.

6. Scrup. Num Pygmei inq; utero extincti infantiuli & facti abortivi olim resurrexerint?

VI. Inter sistendos coram solio & tribunali iudicis vivorum ac mortuorum, non magni tantum, sed & parvi, vers. 12. recensentur: Unde sequi videtur, parvulos *Pygmaeos*, immò vel ipsos in utero extinctos infantulos, & facti abortivos olim resurrexerunt; quod absurdum foret; cum in resurrectione omnis defutura sit imperfectio, & talis speranda omnino ἀνάπλασις, qualis fuit prima ἀλάσις: Jam verò primus homo in statura perfecta creatus fuit: Utique igitur & nos eandem olim omnes obtinebimus, utut multi illa in præsentia vitâ carere debuerunt. Accedit huc, quòd corpus nostrum humile conformandum dicitur cor-

Phil. 3, 21. pori glorioso Christi, Phil. 3. vers. 21. Jam verò corpus Christi perfectam habuit staturam: Igitur & nostra talis erit in resurrectione. Videatur

Petr. Lombardus l. 4. sentent. distinct. 44.

De hac quæstione haud pauci iudicium suum suspendere & ἐπιχειρῶν, quàm temere aliquid statuere maluerunt. Quale enim iudicium de statura fertur piorum, qui resurrexerunt, tale & ferendum est de impiis; cum quoad hanc circumstantiam nullum discrimen locum habeat: sicut impiorum σώματα non minus resurgent πνευματικά, quam piorum, 1. Cor. 15. v. 44. Nos τὸ ἐξ ἀρχῆς angustius patere, quàm τὸ μεταλαμβάνον dicimus, quod recta prohibet disputandi ratio. Non enim sequitur: magni & parvi steterunt coram throno sedentis super eum: Ergo quilibet in ea statura resurget, quâ ex hac vita decessit: Ergo & Pygmei: Ergo & infantuli in uteris matrum extincti: Ergo & abortivi sic resurgent: Plus est in conclusione, quàm fuit in præmissis.

ὁμωνυμία
vocalia par-
vi.

Parvi non semper dicuntur, qui parvi & pusilli sunt quantitate corporis, sed & qui dignitate aut præstantia sunt infra alios. Sic præcipit Dominus Magistratui: parvum audietis, ut magnum.

Deut. 1, 17.

Deut. 1. v. 17. h. e. eminentem, sicut abjectum. ita Samuel ad Saulem dixit: Nonne cum parvus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es?

1. Sam. 15, 17

1. Sam. 15. v. 17. Ecce parvum dabo te inter gentes, hoc est, uti sequuntur verba, contemptibilem inter homines, Jerem. 49. v. 15. Ecce parvulum dedi te in gentibus, contemptibilis es valde, Obad.

Ierm. 49, 15

Obad. c. 10. c. unic. v. 2. 3. Sic supra c. 19. v. 18. dixit Spiritus

Obad. c. 10.

S. Ut edatis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum ac servorum.

Apoc. 19, 18

& pusillorum ac magnorum: Ubi nemo errat, qui illic per pusillos & magnos summæ ac infimæ conditionis homines notari existimat. Sic Christus Ecclesiam suam vocat gregem pusillum (μικρὸν ποίμνιον) non propter staturam, sed propter statum

1. Cor. 1, 26.

& conditionem, quia contemptibilis habetur coram mundo, neque in eo continentur multi magni secundum carnem, sed τὰ ἀγενῆ, & ἐξ ὀφθαλμίων, & τὰ μὴ ὄντα, 1. Cor. 1. v. 26 28.

1. Cor. 1, 26.

Nihil igitur obstat, quò minus & in textu nostro per magnos & pusillos homines magnates & plebei, adeoque summæ & infimæ olim in terra conditionis intelligantur. Cumque longitudo & parvitas accidentia sint corporis ani-

1. Cor. 15, 44

malis, vel ψυχικῆς & χοϊνῆς, uti vocatur, 1. Cor. 15. v. 44. 47. Nostra verò corpora in resurrectione

futura sint πνευματικὰ & gloriosa, 1. Cor. 15. v. 43. 44. idcirco frustra de longâ vel parvâ staturâ solliciti sumus, cum alia sit gloria corporum cœlestium, alia terrestrium, 1. Cor. 15. v. 40. Et huc accedat, de statu corporum nostrorum in seculo futuro facilius dici quid non sit futurus, quàm quis: cum oculus non viderit, auris non audierit, & in cor hominis non ascenderit, quæ præparaverit Deus diligentibus se, Esa. 64. v. 4. 1. Corinth. 2. v. 9. E/a. 64. 4.

Quod infantes in utero materno extinctos attinget, ut & abortivos, scilicet formatos & animatos, prolixè de eorum resurrectione scripserunt Justinus Philosophus & Martyr in qq. & Respons. ad Oithod. qu. 13. fol. 311. & B. Augustinus Tom. 3. in Enchirid. ad Laurent. cap. 85. & Tom. 5. de civitat. Dei, lib. 22. cap. 13. qui τὸ ὅτι nobiscum asserunt, & in eo acquiescunt, reliquas circumstantias, & pleniorè rerum futurarum scientiam alteri seculo reservantes, ubi perfecta erit nostra cognitio, & imperfectio omnis abolebitur, 1. Cor. 13. v. 10. Interim certum hoc est, quicquid perfectionis infantibus in utero materno extinctis defuit, id in resurrectione mortuorum infallibiliter suppletum iri: Quod enim hic seminatur in infirmitate, id resurget in potentia, 1. Cor. 15. v. 43.

VII. Librorum aliquoties v. 12. & 25. mentio fit, liberq; vitæ nominatim vocatur, in quo non inscripti in stagnum ignis coniecti sunt: Jam autem verisimile non est, libros in extremo iudicio futuros, ex quibus v. vi & mortui iudicentur. B. Augustinus lib. 20. de Civit. Dei cap. 14. sic libros interpretatur: Libros dixit esse apertos, & librum: Sed librum, cuiusmodi sit, non tacuit: qui est, inquit, vitæ uniuscuiusq;. Ergo illi libri quos priore loco posuit, intelligendi sunt Sancti, veteres & novi, ut in illis ostenderetur, quæ Deus fieri per sua mandata iussisset; in illo autem, qui est vitæ uniuscuiusq;, quid quisq; non fecisset, sive fecisset: Qui liber si carnaliter intelligatur, quis ejus magnitudinem aut longitudinem valeat aestimare? aut quanto tempore legi poterit liber, in quo scriptæ sunt universæ vitæ iustorum? An tantus Angelorum numerus aderit, quantus hominum erit? ut & vitam suam quisq; ab Angelo sibi adhibito audiat recitari? Non ergo unus liber erit omnium, sed singuli singulorum, Scriptura verò ista unum volens intelligi: & alius, inquit, liber apertus est. Quadam igitur vis est intelligenda divina, quæ fiet, ut cuiq; opera sua, vel bona vel mala, cuncta in memoriam revocentur, & mentis intuitu mira celeritate cernantur, ut accusat, vel excusat scientia conscientiam, atq; ita simul omnes & singuli iudicentur: quæ nimirum vis divina libri nomen accepit: in ea quippe quodammodo legitur, quicquid a faciente recolitur. Idem B. Augustinus homil. 17. in Apoc. per libros apertos, Testamentum vetus & novum intelligit, secundum quæ Ecclesia iudicanda sit.

Nos σαφνείας ergò monemus, initio certum esse, quod libri Deo non proprie, sed καὶ ἀνθρώπων & sensu translatio assignentur, metaphorâ sumpta à regibus & principibus huius seculi, qui suos habent libros & commentaria iurium, privilegiorum, reddituum, & rerum agendarum omnium, ne forte rei alicujus ipsos capiat oblivio, propter labilem hominum memoriam: Scriptura igitur de Deo verba faciens, ad humani ingenii infirmitatem συγκαταβαίνων & condescendens libros ipsi assignat.

Dein-

Liber pro-
videntia
divina. Deinde quod providentia, & rerum omnium gubernatio universalis *Liber Dei* vocetur: *Infor-*
me meum viderunt oculi tui, & in libro tuo scripti
erant omnes dies, qui futuri erant, & unus nondum
exstabat ex illis, Psal. 139. vers. 9. & 10. Huic
libro subordinatur alius vel alter, qui est universa-
lis iudicii: Aspiciebam, donec throni positi sunt, &
Antiquus dierum sedet, & Libri aperti sunt. Ubi
αληθινός libri, non liber dicuntur, quia in uno
sententia salvandorum, in altero damnandorum
continebitur. Tandem Libri vitæ scriptura crebri-
orem mentionem facit; non uno tamen signifi-
catu: Nam interdum notat nomen istud scriptu-
ram sacram, Syr. 24. v. 32. quia nimirum sacra scri-
ptura complectitur illa omnia, quorum studio
homines ad vitam æternam adspirare possunt.
Nonnunquam per librum vitæ innuitur certa ac
infallibilis Dei notitia, quâ ab omni æternitate no-
vit, quos in Filio suo per fidem ad vitam æter-
nam elegit, ita ut liber vitæ aliud nihil sit, quàm
memoria Dei, & veluti catalogus quidam eorū, quos
Deus ad vitam æternam sic delegit, ut propter Chri-
stum fide perseverante apprehensum pro filiis Dei cō-
putentur, & pro candidatis cœlestibus in albū beati-
tudinis æternæ inscripti, olim æternū glorificentur.

8. Scrup. VIII. Sed nonne verba vers. 15. (qui non in-
Num verba ventus est in libro vitæ scriptus, conjectus est in sta-
Apocalyp. gnium ignis,) videntur patrocinari decreto illi
decreto ab- Sacramentarium fatali & absoluto? cuius re-
solutio Cal- spectu Deus certos homines ad salutem prædestinā-
vinistico rit, reliquos autem, & quidem potissimos ita ad exi-
patracinen- tium æternum reprobat, ut nullis mediis, nullum
tur? ob Christi meritum, nullam per fidem salvari que-
Beza. ant, si vel millies baptizarentur? uti Beza boare
non erubuit? Absit verò, ejusmodi tabulas Rha-
damanteas Deo φιλανθρωπία affingere: Nihil uni-
versa scriptura de hujusmodi vel absoluta ele-
ctione, vel absoluta reprobatione novit. Ordina-
tè agit Deus, tam in salvandis electis, quam in
damnandis reprobis. Constituit namque salvare
eos, quos prævidit μέλλοντας πιστέψαι αὐτῷ εἰς
ζωὴν αἰώνιον. Prolixè autem hanc materiam de
libro vitæ, quid ille sit, qui in illum inscripti sint,
quo respectu dicantur aliqui ex libro deleri, &
similia, prosecuti sumus, & tractavimus in Tomo
Commentariorum nostrorum super Apocalyp-
sin primo, per aliquot paginas, & infra cap.
21. iterum ansam nanciscemur, de hac ma-
teria differendi: Itaque lectorem eo remitti-
mus. Nos ad doctrinarum considerationem
jam properamus.

Doctrina.

1. Doctr. I. Ubi primas tenet, Deum ita justum esse, ut
Deus pro ferociam impiorum & hostium Ecclesiæ impuni-
justitia sua tam minime sinat. Etsi enim pro inenarrabili
ferociam & inexhausta sua sapientia permittit, ut Ecclesia
impiorum, à tyrannīs prematur & crudeliter affligatur:
& hostium non tamen centauricas illas tyrannorum actio-
Ecclesiæ suo nes probat, multo minus facinora impiorum hic
tempore im- & illic impunita manere desiderat; sed modum,
punitam terminum, & periodum afflictionibus piorum
non finit? præfinit ac præfigit, & suo tempore pœnas super
tyrannos cumulat ac coacervat, ut iram ac indi-
gnationem ejus plus satis experiri cogantur. Sic
ad Abrahamum de Amorrhæis dixit Dominus:
Peregrinum est futurum semen tuum, in terra non
sua, & subicient eos servituti, & affligent qua-

dringentis annis: Veruntamen gentem, cui ser-
vituri sunt, ego judicabo, Gen. 15. vers. 13. & 14. Gen. 15, 13.
Flagellum fuit Pharao Populi Domini; sed non
impunem tulit suam ferociam & truculentiam:
percussit Dominus Pharaonis primogenitum, &
ipsummet cum toto exercitu (qui se ad aliquot cen-
tena millia extendit) in rubro mari suffocavit, ut
ne unus quidem superfuerit, Exod. 12. v. 21. cap. Exod. 12, 21
14. v. 29. Cum adderent filii Israel facere malum
in conspectu Domini, consorciavit adversum eos E-
glon Regem Maobitarum, qui copulavit sibi filios
Amon, & Amalec, abiitq; & percussit Israel, atq;
possedit urbem palmarum: Servieruntq; filii Israel
Eglon, Regi Moab, octodecim annis. Hunc ipsum
autem Eglon punivit Deus per Ehud, qui tulit si-
cam de dextero femore suo, infixitq; eam in ventrem
ejus, tam valide, ut capulus sequeretur ferrum in
vulnere, & pinguisimo adipe stringeretur, Judic. Judic. 3, 15.
3. v. 13. 14. 21. & 22. 14. 21. & 22

Permissu Dei Sissera, Dux exercitus Jabini, ve-
hementer affluxit populum Israeliticum per integros
viginti annos: sed quam facile fuit Altissimo, per
Jabelem scæminam justo tempore Sisseram, & per
Israelitas ipsum Jabinum delere, Judic. 4. v. 21. &
24. De Sennacheribo res est plana & notissima. &
Ufus ipso est Dominus pro virga furoris sui, Esa. Esa. 10, 5.
10. v. 5. usq; ad consummationem indignationis sue,
super scelus Judæorum: tunc abstulit onus ejus de
humero, & jugum ejus de collo populi sui, & com-
putruit jugum a facie olei Esa. 10. v. 25. 26. 27. Do- Esa. 10, 25.
minator Dominus Exercituum confregit laguncu- 26. & 27.
lam in terrore, & subvertit condensam ferro, v. 34. Si- Esa. 14, 24.
milial lege, Esa. 14. v. 24. 25. usque ad v. 31. c. 17. & seqq. c.
v. 13. 14. cap. 21. v. 2. 3. 4. 5. & seqq. cap. 37. v. 17, 13. 14. c.
36. 38. c. 48. v. 14. sexcenta dicta alia hoc ipsum 21, 2. & seq.
testantur luculenter, quod Deus truculentiam c. 37. 36. 38
hostium severe puniat, neciis vel hîc vel illic par- c. 48. 14.
cat? quod Anti-Christus Orientalis & Occiden-
talis quoque tandem certò experientur. Ut ut er-
go Dominus immissione pœnarum nonnunquam
tardet, tamen tandem tarditatem gravitate com-
pensare solet, uti exemplum Gogi in textu nostro
ὁφθαλμοφανές testatur. Proinde quilibet coram
Deo se humiliet, cumq; ne in ira & furore corripia-
tur, oret, per & propter Dominum nostrum Iesum
Christum, Amen!

II. Judicii extremi certitudo & processus in
visione ista præclare nobis ob oculos ponitur. 2. Doctr.
Non desunt hodieque compactæ & epicuræ ho- De certitu-
mines, qui nullum judicium extremum credunt, dine judicii
de quibus vaticinatus est S. Petrus, 2. Epist. 3. v. divini.
3. 4. instar servi illius nequam, qui dixit in corde 2. Petr. 3. 3.
suo: χροιάζει ὁ κύριος με εἶδέναι, Matth. 24. v. 47. Mat. 24, 47
Sed pii de certitudine ista nihil plane dubitant,
cum in scriptura Veteris & Novi Testamenti fun-
damenta & testimonia solidissima extant, quæ B. Augustinus lib. 20. de civitat. Dei, à cap. 4 usque B. Aug. 1, 20
ad finem, summo studio & diligentia tractavit. de civ. Dei.
Recitantur illa passim in Theologorum nostro- c. 4. & seq.
rum Enchiridiis & Compendiis, & à pagina Bi-
bliorum prima ad ultimam usque eorundem li-
neam Lectori obvia veniunt. Infantes nostri ex
Symbolo Apostolico credunt in Iesum Christum,
qui venturus est judicare vivos, & mortuos, A-
ctor. 10. v. 42. utpote vir ille, per quem decrevit A. 10, 42.
Deus judicare orbem terrarum cum justitiâ, A- A. 17, 31.
ctor. 17. v. 31. Dies enim judicii extremi erit αἰὼν- Rom. 2, 5.
καλύψις τῆς δικαιοκρισίας τῶν θεῶν, Rom. 2. v. 5. Et sub-
inde liber propria conscientia clamat in nobis,
cc 4 insti-

Rom. 2, 15. instare iudicium extremum, Rom. 2. v. 15. 16. ita ut τὸ ἐν τὸν βῆμα, vel interius istud tribunal, sit luculentum testimonium iudicii extremi, quod in Angelorum & hominum conspectu, coram tribunali Jesu Christi institueretur exterius.

Quā ergo fronte Pontificii nonnulli nobis imputant, quod ἀλλοῦς iudicium extremum non confiteamur? cum tamen Articulus decimus optimus in confessione Augustana contrarium sole meridiano clarius testetur? Eandem calumniam cum Pontificiis, Stapletono, Andrea Fabricio, Suarez, & aliis, in nos vibrant impudentissimi Sacramentarii, uti ex Disput. Philippi Casaris de ult. Christi Adventu Anno 1615. Marpurgi habita, th. 17. apparet. Absit verò, ut Doctores, Samaritanorum, Prodanitarum, Florianorum, Symmachianorum; Borborianorum, Gnosticorum, & similia huius furfuris Fanaticorum, de quibus Philastrinus prolixè agit, furores interpolemus: Sancte potius iudicii extremi veritatem & certitudinem credimus, & secus credentem pro atheo, & impiissimo homine habendum statuimus. Ut autem reliquas quoque articuli huius circumstantias expendamus, necessum est scire, 1. quis iudex futurus? 2. quomodo appariturus? 3. quosnam iudicaturus? 4. qua de re iudicium laturus? 5. quo ordine & modo? 6. qua norma? 7. quo fine & effectu iudicium extremum celebraturus sit?

1. Quis iudex sit futurus? Joh. 5, 22. 27. Act. 10, 42. Rom. 2, 16. Dan. 7, 13. Act. 17, 31. Joh. 5, 27. Alcor. Azoar. 5. & 49. Admonit. Neostadiensis de Form. Concord. pag. 21. & 23. Neostad. de Form. Concord. 1. De iudice inter Christianos nullum est de jure dubium: Scimus enim quod Pater omne iudicium dederit Filio, καὶ ὁμονομίαν scilicet, Joh. 5. v. 22. 27. Act. 10. v. 42. & quod per eum iudicabit Deus occulta hominum, Rom. 2, v. 16. quod iudicium peraget Christus secundum humanam quoque naturam, Dan. 7. v. 13. Actor. 17. v. 31. Dedit enim Deus potestatem iudicandi huic iudici, quatenus Filius hominis est, Johan. 5. vers. 27. Mahometis blasphemiam, quasi Deus in extremo iudicio causam & litem Christi demum iudicaturus & dirempturus, non verò Christus ipse Iudex futurus sit, Azoar. 5. & 49. ut & Mahometurientium Sacramentariorum horrenda βδελύγματα contra hunc passum execramur & abominamur. Nihil enim aliud Christo juxta carnem concedunt, quàm partes alicujus Notarii, sententiam latam tantum recitantis; uti verba Admonit. Neostadiensis de Form. Concord. pag. 21. & 23. testantur, quod alibi, in Triumpho nempe nostro Calvinistico, adversus Sacramentarios invicte asseruimus.

Pontificii eandem prorsus cum Calvinianis hac in parte tibiam inflant, & Christo juxta carnem potestatem illam infinitam iudicariam denegant, uti patet ex iudicio Rob. Bellarmini sup. lib. Concordiæ, & Tom. 1. disput. lib. 3. de incarnat. Christi, per aliquot capita; nec non ex Busæo, Barradio & aliis. Interim B. Mariæ (quæ in unitatem personæ Filii Dei non est assumpta) quæ homo tantum est, lubentissime largiuntur, quod sit particeps potestatis ἀπολογιστικῆς iudicium ferendi; immo, quod præcipere possit Filio, & quidem sublimiter, ut nos in mundi vespere ad regna ducat superna: Sicut in Hortulo animæ acclamant Beatæ Genitrici: Gaude Matrona cælica: Tu Ancillam Jesu Christi, Te vocare voluisti: sed ut docet lex divina, Tu ipsius es Domina: Nam jus habet, & ratio, matrem præesse Filio. Ergo ora suppliciter & præcipe sublimiter, ut nos in mundi vespere ad regna ducat superna. Certe hanc idololatricam Mariolatricam non potest non detestari orthodoxa Evangelica Ecclesia. Stat ergo sententia Christum θεῶν ὁμοιωτον iudicem futurum.

Quæritur nunc 2. quomodo sit appariturus? in primo adventu apparuit pauper & humilis, Zach. 9. v. 6. 2. Cor. 8. v. 9. In secundo autem Adventu apparebit gloriosè, super thronum magnum candidum tanta cum maiestate sessurus, ut ab ejus conspectu terra & cælum fugitare dicantur, Apoc. 20. v. 11. Hoc est, quod Salvator ipse expressis verbis prædixit: Amodò videbitis Filium hominis, sedentem à dextris virtutis, & venientem in nubibus cæli, Matth. 26. v. 64. Cum autem venerit Filius hominis, in gloria sua, & omnes sancti Angelicum eo, tunc sedebit super sedem gloria sue, Matth. 25. v. 31. videbunt Filium hominis venientem in nube, cum potestate magna & gloria, Luc. 21. v. 27. θεὸν & λόκους μέγας, super quem sessurus hic dicitur, qualis proprie futurus sit, exactè sciri nequit: Hoc autem certum est, non thronum innuquendam pomposum & magnum, sicuti thronus fuit Salomonis, 1. Reg. 10. v. 18. 19. 20. per ἀποποσάδαν verò rectè thronus regius iudicariæ Christi maiestatem representat; quemadmodum Rupertus, lib. 3. in Libros Regum, cap. 31. ad Christi iudicium thronum Salomonis accomodat, sic scribens:

Quis est iste thronus, tam grandis, tam mirabilis, nisi altitudo maiestatis, in illo die novissimo magni & tremendi iudicii? grandis thronus est, quia grande iudicium expectamus. Est autem thronus ex ebone, quia iudicium ex puritate constabit iustitia. Auro vestiunt, quia aurea divinitatis iustitia revelabitur. Sex ille habebat gradus, quia sex sententis iudicium perficietur: Esurivi, & non dedisti mihi manducare: sitiivi, & non dedisti mihi potum: Hospes eram, & non collegistis me: Nudus, & non cooperuistis me: Infirmus, & non visitastis me: In carcere, & non venistis ad me. Duæ manus hinc atq; inde; duo sunt tenores, hinc iustitia, inde misericordia. Duo Leones juxta manus singulas, quia utrobique, fortis ac formidabilis erit iudicii veritas. Etenim à sinistra omnis iniquus condemnabitur, & a dextra iustus vix salvabitur, 1. Petr. 4. Duodecim Leunculi super sex gradus stantes duodecim sunt Apostoli. Post hunc thronum Salomonis, id est, pacifici Regis Christi, & gloria & divitiæ sunt in domo ejus tanta copia, quantam scriptura præfens significare non sufficit; Unde subditur: Non erat argentum, nec alicujus pretii putabatur in diebus Salomonis, fecitq; ut tanta esse abundantia argenti in Jerusalem, quanta & lapidum: Quia peracto iudicio in diebus illis æternitatis nullius pretii reputabitur argentum, quia nimirum Prophetia evacuabuntur, & lingua cessabunt, nullus jam mittetur ad prædicandum, sed omnes perfecti erunt, in omnibus abundabit purissimum caritatis aurum. Hucusque Rupertus. Cum quo consentit Aretas Casariensis, inquit: Magnus est thronus, quia ille in throno sedet, de quo propheta dixit: Magnus est Dominus noster & magna virtus ejus.

Quinam 3. iudicandi, & coram tribunali Jesu Christi apparituri sint, non inutiliter quæritur. In textu nostro exprimuntur, Diabolus seductor, bestia, Pseudopropheta, insuper mortui, magni & parvi, infernus & mors. De Diabolis refert Spiritus Sanctus, quod Deus ipsos in tartarum detrufos, catenis caliginis tradiderit in iudicium.

Quinam 3. iudicandi, & coram tribunali Jesu Christi apparituri sint, non inutiliter quæritur. In textu nostro exprimuntur, Diabolus seductor, bestia, Pseudopropheta, insuper mortui, magni & parvi, infernus & mors. De Diabolis refert Spiritus Sanctus, quod Deus ipsos in tartarum detrufos, catenis caliginis tradiderit in iudicium.

cium reservari, 2. Petr. 2. v. 4. Sistentur igitur indubitate Diaboli coram tribunali Jesu Christi, ut omnipotentia & potestate nocendi hominibus æternum priventur. Molestia satis fuit Diabolis ligatio per annos mille: sed intolerabilis erit ligatio aterna: ab extremi enim judicii die non amplius hominem ullum seducere, non amplius quenquam ad sui adorationem allicere, nedum permovere poterunt. Tunc confusio Diabolorum & ignominia omnibus Angelis & hominibus fiet conspicua. Et licet verum sit, quod Beda describit, jamdum, & ab initio detrusus est a caelo, Diabolos semper & ubiq; infernum suum secum portare; nihilominus tamen in extremo judicio pœnarum suarum complementum & plenitudinem percipient, quando imprimis carceri infernali sic mancipabuntur, ut in omnes æternitates spem liberationis nullam consequantur.

Præter Diabolos homines quoq; stabunt ante thronum judicis Jesu Christi, & quidem universi ac singuli. Inducabit enim Deus omnem carnem, Esa. 66. v. 16. congregabuntur ante ipsum omnes gentes, Matth. 25. vers. 32. omnes sistemur ante tribunal Christi, 2. Cor. 5. v. 10. Ecce venit Dominus, facere judicium & dicitur, Epist. Judæ, vers. 14. Cumque homines omnes in vivos & mortuos, in fideles & infideles, in pios & impios, in magnos & pusillos, recte dispescantur: Idcirco etiam de hoc judice testatur scriptura, quod judicaturus sit vivos & mortuos, Act. 10. v. 42. pium & impium, justos & injustos, fideles & incredulos, Eccl. 3. v. 17. Sap. 5. v. 1. magnos & pusillos, Apoc. 20. v. 12. Unde Maximus Taurinensis homil. in exposit. Symb. recte ait: Vivi judicandi referuntur ac mortui, ut omnium hominum esse apud Deum cura credatur. Et Leo Magnus, serm. 4. de collectis, & Eleemosynis, Col. 13. Congregabuntur ante thronum potentie ejus omnium gentium populi, & quicquid hominum universis seculis toto orbe progenitum est, in conspectu judicantis adstabit. Nominatim de Anti-Christo Occidentali, Pontifice Romano, dicitur, quod destructurus illum sit Dominus illustri adventu suo, 2. Thess. 2. v. 8. ut sciamus, justum esse apud Deum, retribuere tribulationem illis, qui nos affligerunt, 2. Thess. 1. v. 6.

Delirium igitur ingens est Iudeorum, quasi quatuor genera hominum excipiantur, de non sistendo se coram throno judicii Christi, 1. extreme in hac vita pauperes: 2. qui animam debent, are alieno pressi: 3. qui malas habent uxores: 4. qui colicos dolores patiuntur. Lactantius Firmianus nec fideles, nec infideles, judicandos statuit, sed medios, lib. 7. divin. Institut. cap. 20. pag. 427. Sed si Deus exemisset a judicio fideles, & incredulos itidem repulisset, quis ergo judicandus inter homines foret? B. Augustinus ipse in hæc verba erupit, serm. 38. de sanct. Ad judicium non veniunt, nec pagani, nec heretici, nec Iudei, quia de ipsis scriptum: Qui non credit, jam judicatus est: quam rationem assumit quoque Petrus Martyr, crassius ille Sacramentarius, in explicat. Symb. Apostol. class. 2. locor. Theologic. cap. 17. fol. 432. sed stolidè: Increduli enim jam tum judicati dicuntur, in æterna illa reprobatione & scripturæ prædicatione: Nihilominus tamen coram throno judicii Christi sistentur iterum in novissimo die, ut publice pro condemnatis proclamantur, & in locum damnatorum, ignis videlicet stagnum, relegentur.

Ineptiunt quoque nonnulli Pontificii, Beatam Mariam & parvulos non baptizatos a judicio extremo eximentes: Sebast. Barrad. Tom. 3. Concord. Evangel. lib. 9. c. 17. fol. 602. Beatam enim Deiparam a peccato originis, adeoq; ab omnibus etiam aliis peccatis, immunem esse statuunt: Et de infantibus non baptizatis sic arguunt: Aut oves isti sunt, aut hædi; non oves, quia peccatum originis in utero matris contrahunt, non hædi, quia nulla peccata actualia commiserunt: Ergo inter judicandos fuerit implanenon erunt: Beatam Θεοτόκον quod attinet, aliqui duntaxat in Papatu a peccato originis liberam fuisse ipsam credunt, non omnes: Expresse enim ad hodiernum usque diem Esauis & Franciscanis Dominicani contradicunt. Nec ipsi pontifices Romani controversiam istam definire & determinare vel valuerunt vel voluerunt: Cardin. Baronius Tom. 8. Annal. fol. 607. Et videatur Relatio Luca Waddingi, pag. 244. 262. Quid? quod Beata Deipara ipsamet Deum salutare suum vocavit, Luc. 1. v. 47. Si Christus σωτήρ fuit B. Virginis, qui est σωτήρ omnium hominum, 1. Tim. 4. vers. 10. utique & salvatione opus habuit, in peccato conceptam esse ipsam oportet; alioquin frustra σωτήρ vocatus fuisset. Parvuli quoque non baptizati, utut per Baptismum non sint regenerati, quia tamen piis precibus parentum & Ecclesiæ Deo sunt oblatis, idcirco pro extorribus Regni cælestis, & pro immuniibus ab extremo judicio haberi nequeunt: Verè enim inter oves numerantur, propter Agnum Dei, Dominum nostrum Jesum Christum, Joh. 1. v. 29. qui ipsorum quoque peccata tulit & abstulit, ac vices ordinarii baptismi suo sacrosancto sanguine supplevit, qui emundat nos ab omni, adeoque etiam ab originali peccato, 1. Joh. 1. v. 7. Proinde indubitatum manet, non diabolum tantum, sed & omnes omnino homines, nemine excepto, coram tribunali Jesu Christi olim sistendos esse.

Progredimur jam ad circumstantiam quam de objecto reali, quodnam illud futurum, hoc est, qua de re Dominus judicium laturus sit? In nostro textu opera nominantur cujusque, vers. 12. & 13. Idem habetur, 2. Cor. 5. v. 10. Omnes nos manifestari oportet coram tribunali Christi, ut reportet unusquisq; ea, qua sunt per corpus, juxta id, quod fecit, siue bonum siue malum. Et hoc ipsum innuitur per apertionem librorum in textu nostro, v. 12. Et libri aperti sunt, nimirum liber omniscientiæ Dei, quem nihil prorsus eorum, quæ homines in terris egerunt, fugit, Psal. 56. v. 9. Psal. 139. v. 16. Quod ergo hic hominibus fuit occultum, illud tunc in die judicii omnibus erit notum & manifestum; ex libro scilicet non tantum divinæ omniscientiæ, sed & propria conscientia, qui liber est volumen grande, non scriptus atramento, sed delictorum vestigiis, & flagitiorum inquinamento, uti B. Ambrosius inquit in Psal. 1. Hieronymus in Commentar. super Daniele cap. 7. scribit: In die judicii duo libri aperientur: Unus bonorum operum, qui liber vite appellatur, & asservatur penes Deum, & sanctos Angelos: Alter malorum operum, qui est penes Diabolum, quem ipse tunc proferet ad malos homines accusandos & condemnandos. Hæc Hieronymus. Aderit quoque Liber humanæ attestationis: Liber diabolica accusationis: Liber justitiæ divinæ, qui in hac vita quasi est involutus, illic autè aperietur,

Pontificio-
rū ineptia.
Sebast. Bar-
radius.
Tom. 3.
Concord.
Evangel. 9. c.
17.
An B. Ma-
ria a pecca-
to originis
fuerit im-
munis?

Cardin. Ba-
ronius Tom.
8. Annal.
Relatio Lu-
ca Waddingi.
Luc. 1. v. 47.
1. Tim. 4.
Infantes ba-
ptizati non
sunt ex tor-
res Regni
cælestis, nec
immunes
ab extremo
judicio.

1. Joh. 1. v. 7.
4. Qua de
re judicium
Dominus
sit laturus?

2. Cor. 5. v. 10.

Psal. 56. v. 9.
Psal. 139. v. 16.

B. Ambrosius
in Psal. 1.
Hieron. in
comm. super
Dan. c. 7.

Beda.

Esa. 66. v. 16.
Matth. 25.
vers. 32.
2. Cor. 5. v. 10.
Epist. Judæ
vers. 14.

Act. 10. v. 42.
Eccl. 3. v. 17.
Sap. 5. v. 1.
Apo. 20. v. 12.
Max. Taurinensis
homil. in ex-
posit. Symb.
Leo Magnus
serm. 4. de
collectis
& Eleemos.

2. Thess. 2. v. 8.

2. Thess. 1. v. 6.

Fabula Iu-
daica.

Lactantius
Firmianus
lib. 7. divin.
Institut. c. 20.

B. August.
serm. 38.
de sanct.

Petr. Martyr
in explicat.
Symb. Apo-
stol. class. 2. loc.
Theolog.
cap. 17.
Sacramen-
tariarum
error.

rietur, quando bonorum pietas & malorum impietas publicabitur.

Minimè verò statuendum est cum Pontificiis, de fide vel incredulitate Dominum non esse judicaturum, quia in Apocalypsi nostra dicitur: *κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν*, Apoc. 20. v. 12. & 13. Unus enim inclusio, non statim alterius est exclusio. Distinguendum autem est accurate inter opera bona, & inter opera mala. Illa allegabuntur, & producentur indie extremi iudicii, non ut causa meritoria mercedis & præmiorum, non ut *αἰωνικά* vitæ æternæ; sed ut *σημαντικά*, & veræ fidei testimonia & *τεκμήρια*. Εμφατικόν enim est, quòd non dicitur, iudicium futurum *ἐξ ἔργων* vel *διὰ τὰ ἔργα*; sed duntaxat *κατὰ τὰ ἔργα*. Ingens autem inter duas istas phrasas discrimen est: Nam cum illa causam rei notat; unde est, ut Apostolus *ἐξ ἔργων nullam carnem justificari posse*, Rom. 3. v. 20. pronunciet: Hæc ad signi duntaxat rationem pertinet, ut tale cuiusq; futurum iudicium ostendat, qualia sunt ipsius opera, sin bona, testantia nempe de fide verâ, tum retributionem quoque à Deo secuturam; sin mala, tragicum illa iudicium excepturum esse. Nam opera mala omninò sunt meritoria damnationis æternæ: perfectè enim mala sunt, & ex se, ac per se damnationem merentur, dicente Apostolo: *stipendium* (*τὰ ὀφείματα*) *peccati mors est: donum autem Dei vita æterna, per Iesum Christum Dominum nostrum*, Rom. 6. v. 23. quòd minus autem homines secundum fidem, vel incredulitatem iudicandi dicantur, in causa est, quòd iudicium hoc *visibile* & *solenne* coram augustissimo omnium Angelorum & hominum conspectu instituetur: jam verò fides & incredulitas non ita publicè conspiciuntur, sicut opera bona & mala, ex fide & incredulitate provenientia. Quòd enim fide justificetur homo, absque operibus legis, id non nos, sed Spiritus Sanctus testatur, Rom. 3. v. 28. & quòd ei, *qui non operatur, creditur autem in eum, qui justificat impium, fides sua imputetur ad iustitiam*, itidem diserte habetur, Rom. 4. v. 5. quòd incredulitas etiam propria immediata & adequata sit damnationis causa, perspicue satis Christus docuit, Luc. 8. v. 12. Joh. 3. v. 18. & 38. cap. 16. v. 9. Marc. 16. v. 16. Interim dum secundum opera homines iudicandi introducuntur, nemo opinetur, fidem vel incredulitatem excludi, sed potius præsupponi, & includi eandem firmissime statuatur.

5. Ordo & forma processus iudicii extremi. Sequitur jam ordo & forma processus Christi iudicarii, quem experientia ipsa omnium rectissimè demonstrabit: Interim iis, quæ scriptura revelavit, contenti erimus, scientes, hic *preparatoriorum* quorundam mentionem fieri, sessionis scilicet Christi super thronum, hoc est, super tribunal iudicarium, super quod Pater collocabit Filium, Dan. 7. v. 8. Deinde refertur *mortuorum magnorum & pusillorum congregatio*, v. 12. Nec dubium est, congregationem hanc futuram cum debita reverentia & *γρονολοσία* juxta illud Apost. Rom. 14. v. 10. *omnes statuemur ante tribunal Christi: scriptum est enim* (Esa. 45. v. 23.) *mibi curvabitur omne genu*. Peractis *προνυμνεοις* sequentur *τὰ πρᾶχθέντα*: *apertio scilicet librorum, & iudicium mortuorum, ex his, quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum: mors & infernus conjicientur in stagnum ignis, sociosq; habebunt eos, qui in libro vite inventi non fuerunt*, v. 15. Quo

ordine processurus sit Iudex, alibi dicitur: nimirum, quòd prius *benedictos in Regnum Patris suavissima compellatione vocabit, quam maledictos in caminum ignis deiciat*, Matth. 25. v. 34. In executionem autem ordo invertendus videtur, ut *maledicti citius in supplicium æternum, quam benedicti in vitam æternam ibant*, Matth. 25. vers. 46. Neque enim promulgata adversus maledictos sententia fulgur erit ex plevi, sed actutum & illico executio sequetur. *Radix enim ille igneus à throno Dei procedens*, Daniel. 7. v. 10. hoc est, sententia maledictionis divinæ instar fulminis *impios in infernum prosternet & destrudet*. Nulla iudex gratia prævenietur: nulla misericordia flectetur, nulla pecunia corrumpetur, nec pœnitentiæ vel satisfactionis ullius promissione mitigabitur.

Solet hic quæstio moveri, cum Johannes Theologus in genere dicat, Libros apertum, & mortuos ex iis secundum opera ipsorum iudicatum iri, *an piorum quoq; peccata, quæ hæc in vita commiserunt, non minus publicanda sint, quam impiorum?* pro affirmativa non parvi momenti rationes militare videntur: Litera clara ex Apocalypsi nostra jam est producta: subscribunt alia quoque Veteris & Novi Testamenti testimonia: *omne opus adducet Deus in iudicium etiam occultum, siue bonum, siue malum*, Ecclesi. 12. v. 14. *illuminabit Dominus abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium*, 1. Cor. 4. v. 5. cumque hominum sanctissimorum, utpote protoplastorum, Noachi, Lothi, Abrahami, Aaronis, Moysis, Davidis, & aliorum peccata & infirmitates in sacris literis annotari voluerit; quidni & illic publicari ea velit? Totis pedibus in hanc sententiam eunt Pontificii, Orosius, Barradius, Josephus à Costa, & alii: Nos autem negativam tuemur, moti promissione Altissimi, qua recepit, *se peccatorum nostrorum recordari nolle amplius*, Esa. 43. vers. 25. Ezech. 18. vers. 22. *quod peccata nostra post tergum suum & in profundum maris projicere*, Ezech. 18. vers. 17. Mich. 7. vers. 19. *quòd ut nubem delere pravaricationes nostras velit*, Esa. 44. vers. 22. Frustranea quoque foret peccatorum in his terris remissio, contra disertam pronunciationem Servatoris: *quorumcunq; remiseritis peccata, remittentur eis*, Joh. 20. vers. 23. quòd si receptis in gratiam hic peccata non exprobravit, sed caritatis pallio textit, Luc. 7. vers. 48. cap. 15. vers. 20. Marc. 16. v. 7. multo utique minus illic ea exprobrabit. Quapropter in descriptione processus iudicarii, Matth. 25. ne apice quidem unico habetur, *Benedictis antegressa peccata exprobratum iri. Nec foret hoc officium amici & fratris*, Johan. 15. vers. 15. cap. 20. vers. 17. *multo minus propitiatoris*, 1. Joh. 2. vers. 2. Rom. 3. vers. 25. Nec obstant rationes supra adductæ plausibiles. Libros aperiendos fatemur: sed Benedictis liber vitæ aperiatur, Apocal. 20. vers. 12. omnia omnium hominum opera manifestabuntur, non collective, sed distributive; opera nimirum piorum bona, & impiorum mala, uti ex processu, Matth. 25. apparet. Annotatio peccatorum, quæ hæc in vita commiserunt pii, certis de causis facta est, ut intelligerent videlicet pii superstites, neminem vivere, qui peccatorum remissione possit carere, & ut exemplis aliorum moti, cautius agere, sibi quoque, ne similiter cadant, cavere discerent, 1. Cor.

Matth. 25.

Matth. 25. 46.

Dan. 7. 17.

An in extremo iudicio peccata etiam piorum publicabuntur?

Ecclesi. 12. 14.

1. Cor. 4. 5.

Orosius, Barradius, Josephus à Costa.

Esa. 43. 25.

Ezech. 18. 22.

Ezech. 18. 17.

Mich. 7. 19.

Esa. 44. 22.

Joh. 20. 23.

Luc. 7. 48.

c. 15. 20.

Marc. 16. 7.

Matth. 25.

Joh. 15. 15.

c. 20. 17.

1. Joh. 2. 2.

Rom. 3. 25.

Apoc. 20. 12.

Matth. 25.

1. Cor. 10, 12. 1. Cor. 10. vers. 12. quæ causæ omnes & singulæ locum non habent in iudicio extremo. Illic enim non opus erit amplius ulla peccatorum remissione : illic non opus habebunt Benedicti, ut sibi à lapsu in peccata caveant : Liberi enim erunt ab omni inclinatione peccandi. Quapropter etiamnum in mitiore & benigniore sententia persistimus.

6. Iudicii
extremi
norma.

6. Quod attinet iudicii extremi normam : cum ex libris apertis iudicandi mortui dicantur, & inter libros non immerito quoque recenseatur Liber Evangelii, in quo tota continetur doctrina, hoc est, verbum Christi, seu Evangelium, & doctrina legis, Johan. 12. v. 48. Rom. 2. v. 16. Idcirco normam iudicii divini credimus fore sermonem Christi, & non vel rationis humanæ figmentum, vel bonæ hominum intentionis commentum : sed & nec illud decretum Calvinisticum horrendum : Ex verbis Domini Dei nostri Benedicti salvabuntur, & maledicti damnabuntur.

7. Iudicii
executio.

7. Idque non verbis tantum, sed & ὁλως ac effective : itur ad sinistram constitutis hædis in supplicium æternum, seu in stagnum ignis, uti Apocalypsis nostra loquitur : Benedictis verò invitam æternam. O Domine Jesu, redde nos participes universos ac singulos aternæ hujus beatitudinis, per & propter sanctissimi tui nominis, & sanguinis gloriam, Amen, Amen !

8. Doctr.

Interitus,
& consum-
matio hu-
jus seculi
certe seque-
tur iudicium
extremum.

III. Sicut autem certò futurum est extremum iudicium, ita & seculi hujus consummatio ac interitus indubitato sequetur, juxta verba Spiritus Sancti : à cuius conspectu fugit terra, & cælum, & locus non est inventus eis. Fugere hic idem est, ac interire & perire : sicuti Spiritus S. alibi inquit : Initio tu Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli : ipsi peribunt : Tu autem permanes, & omnes sicut vestimentum veterascent, & sicut in dumentum mutabis eos, & mutabuntur, Ps. 102. v. 26. 27. Hisce verbis interitus mundi & cælum & terra in extremo iudicio sic fugere à conspectu sedentis super thronum magnum candidum, ut locus eis non amplius inveniatur : uti Jesuita Blasius Viegas, pag. 812. sup. Apocal. fateri cogitur, gas sup. A-fugam hanc nihil aliud esse, quam amplius non esse : & non esse, abuisse & fugisse, pro eodem usurpanda esse. Sic igitur argumentamur : Quicquid sic fugit à conspectu Domini, ut locus ei non inveniatur amplius, id utiq; amplius non existit : Atque cælum & terra in extremo iudicio sic fugere dicuntur à conspectu sedentis super thronum, ut locus eis non reperitur amplius : Ergo non amplius existent. Si quis excipit, non existere amplius secundum quid, respectu forma accidentaria, facilis est responsio, quòd aliud sit non esse, aliud non tale esse, & ubi nullus planè locus invenitur, in quo existat, ibi terram & cælum non accidentaliter tantum, sed & essentialiter interuisse censendum est. Spectant huc loca scripturæ alia παραλληλα, quibus mundus comparatur montibus, qui instar cerae fluunt à facie Domini, Psal. 97. v. 5. jam verò cera ab ardore solis non modo dissolvitur, sed & planè absumitur. Sic de cælis dicit Propheta : cæli sicut fumus deficient. Fumus autem non secundum qualitates tantum, sed totaliter etiam evanescit. Supra interitus cæli folio decidenti de vinea & ficu comparatus fuit, Esa. 34. vers. 4. Folium autem, quod ab arbore decidit, utique non tantum juxta qualitatem alteratur, sed & secundum substantiam prorsus corrumpitur. Nec obstat quod Psal. 102. vers. 26. cælorum immutatio duntaxat statuatur : Sicuti vestimenta veterascent : non autem veterata planè in nihilum rediguntur : quasi verò novum hoc sit, vestimenta attrita planè annihilari ; & quasi non utrumque fieri posset, ut nimirum cæli veterascent & alterentur, ante seculi consummationem, toti

Augustinus
de Actis cū
Felice l. 2. c.
19.

in nostro textu Apocalypico dicitur, Apocal. 20. v. 11.

Qualis ignis futurus sit παρολεῖται ille, quo qualis ignis conflagrabit mundus, de eo quidem Scholasticave-futurus, hementer invicem digladiati sunt, ut Ludovicus quomundus conflagrabit? Ludovicus Vives.

Disputarunt enim de ignis natura & conditione : de ejus origine ac generatione : De ignis operatione : & tandem de ipsius duratione. Summam conflictus eruditissime collegit Magnus ille Theologus Dn. D. Johann. Gerhardus Tom. 9. pag. 361. usque ad pag. 366. D. 104. Gerhardus Modestissimam nos B. Augustini sententiam probamus, qui dicit : Cujusmodi ille ignis, & in Tom 9. B. Augusti, qua mundi vel regionis parte fururus sit, hominem lib. 20. de scire arbitror neminem, nisi forte, cui Spiritus divi- cavit. Dei. nus ostendit, lib. 20. de civit. Dei cap. 16. Sufficit, cap. 16. nos scire & credere, igne perituro totum mundum, cum omnibus suis partibus & contentis, ita tamen, ut Angeli & homines excipiantur. Pontificii quoque excipiunt cælos superiores sive stellatos, cum tamen cælos perituros omnes Psal. 102. 27. expresse testetur.

Utrum verò mundus καὶ ὁ σῶν interiturus, vel An mūdus & ποῖότηας duntaxat sit immutandus, prolixè καὶ ὁ σῶν interiturus, inter doctores contenditur : Utraque sententia interiturus, suos habet applausores & Patronos. Etsi autem vel καὶ πο- commodissime per piā ἐποχὴν hæc controversia dirimitur ; tamen fundamenta pro asseren- tantum im- mutandus da mundi καὶ ὁ σῶν destructione facientia meritò ponderosa æstimantur. Locus noster Apocalyp- ticus dicit, terram & cælum sic fugere à conspectu sedentis super thronum magnum candidum, ut locus eis non amplius inveniatur : uti Jesuita Blasius Viegas, pag. 812. sup. Apocal. fateri cogitur, gas sup. A-fugam hanc nihil aliud esse, quam amplius non esse : & non esse, abuisse & fugisse, pro eodem usurpanda esse. Sic igitur argumentamur : Quicquid sic fugit à conspectu Domini, ut locus ei non inveniatur amplius, id utiq; amplius non existit : Atque cælum & terra in extremo iudicio sic fugere dicuntur à conspectu sedentis super thronum, ut locus eis non reperitur amplius : Ergo non amplius existent. Si quis excipit, non existere amplius secundum quid, respectu forma accidentaria, facilis est responsio, quòd aliud sit non esse, aliud non tale esse, & ubi nullus planè locus invenitur, in quo existat, ibi terram & cælum non accidentaliter tantum, sed & essentialiter interuisse censendum est. Spectant huc loca scripturæ alia παραλληλα, quibus mundus comparatur montibus, qui instar cerae fluunt à facie Domini, Psal. 97. v. 5. jam verò cera ab ardore solis non modo dissolvitur, sed & planè absumitur. Sic de cælis dicit Propheta : cæli sicut fumus deficient. Fumus autem non secundum qualitates tantum, sed totaliter etiam evanescit. Supra interitus cæli folio decidenti de vinea & ficu comparatus fuit, Esa. 34. vers. 4. Folium autem, quod ab arbore decidit, utique non tantum juxta qualitatem alteratur, sed & secundum substantiam prorsus corrumpitur. Nec obstat quod Psal. 102. vers. 26. cælorum immutatio duntaxat statuatur : Sicuti vestimenta veterascent : non autem veterata planè in nihilum rediguntur : quasi verò novum hoc sit, vestimenta attrita planè annihilari ; & quasi non utrumque fieri posset, ut nimirum cæli veterascent & alterentur, ante seculi consummationem, toti

Apoc. 20. 11

An mūdus

καὶ ὁ σῶν

interiturus,

vel καὶ πο-

ιότητας

tantum im-

mutandus

sic?

Blasius Vie-

gas, pag. 812.

sup. Apocal.

fateri cogitur,

gas sup. A-

fugam hanc

nihil aliud

esse, quam

amplius non

esse : & non

esse, abuisse

& fugisse,

pro eodem

usurpanda

esse. Sic

igitur argu-

mentamur :

Quicquid

sic fugit à

conspectu

Domini, ut

locus ei non

inveniatur

amplius, id

utiq; ampli-

us non existit :

Atque cælum

& terra in

extremo iudicio

sic fugere

dicuntur à

conspectu

sedentis super

thronum, ut

locus eis non

reperitur

amplius : Ergo

non ampli-

us existent. Si

quis excipit,

non existere

amplius

secundum quid,

respectu forma

accidentaria,

facilis est

responsio, quòd

toti verò pereant in ipsa consummatione. Quapropter tutius arbitramur esse, ut τὸ πῦρ in hæreamus, quàm præter necessitatem διαβοῦν quæramus.

Apparet ex hac consummatione vanitas mundi, cuius tamen amore multi ita capiuntur, ut salutis suæ sempiternæ obliviscantur. O cæcitatem stupendam ! ô stupiditatem nefandam ! oremus nos, ne mundi illecebris illaqueemur, ne æternam mundi durationem somniemus, sed cælum & terram certo peritura credamus, adeoque magis ea, quæ supra, & vanitati non exposita sunt, quæramus, Coloss. 3. vers. 1. scientes, πολίτευμα nostrum esse in cælis, Coloss. 3. vers. 20. Nec habere nos in hoc mundo civitatem manentem, Hebr. 13. vers. 14. idcirco rogemus, ut nos Dominus IESUS eo perducatur, ubi ipse est, ut videamus claritatem ejus, Joh. 17. v. 24. Amen, Amen !

Col. 3. 1.

Col. 3. 20.

Hebr. 13. 14

Joh. 17. 24

4. Doctr.

Omnes

mortui re-

surgenti.

IV. Neminem ita mori, & post mortem consumi, ut non rediturus sit, & vitæ restituendus, ubicunque & quomodocunque etiam mortuus hæsetit & fuerit, ex eo apparet, quod hic dicitur: Et mare dedit mortuos, qui in eo erant, & mors & infernus dederunt eos, qui in ipsis erant mortuos. Absorberi homines à mari, vel exemplum Pharaonis, & exercitus ejus docet: Mare immanissima est fera, quæ innumerabiles homines atque naves devorat & absorbet. Quot centena putemus millia à mari rubro devorata & absorpta esse? Exod. 14. v. 27. 28. Redduntur autem à mari omnes isti Ægyptii, ut ut ante annos tot mille in illo perierint, & in nihilum planè redacti fuerint. Redduntur & omnes illi, qui in mari tempore diluvii suffocati sunt, Gen. 7. v. 21. & seqq. Quis numerare potest universa & singula naufragia, quæ intra millenarios quinque acciderunt? Suffocatis tot millibus hominum, & à maris voragine absorptis. Siculum naufragium tantum fuisse dicitur, ut majus extitisse nulum credatur: Incidit illud in decimum annum primi belli Punici, M. Æmylio, & Fulvio Nobiliore Coss. qui inter Canis & Orionis signa importuosam Siciliæ oram legentes, subita tempestate trecentas octoginta quatuor naves amittere, ut nulla hominum memoria major credatur jactura in mari accepta, teste Sabellico lib. 10. cap. 5. Anno Urbis 500. Cn. Ser. & C. Sempronio Blæso Coss. Romani 260. navibus in Africam trajecere, civitates aliquas cœperunt, prædamque ingentem reducentes naufragium passi sunt. Ibidem de Vallia, Gothorum Rege, Sabellicus refert, quod exercitum ingentem ex Betica in terram Africam transmiserit, bello ipsam invasurus, classisque numerosa ad id comparata fuerit, quæ Gaditano freto subito tempestate disjecta fluctibusque obruta, tantam multitudinem hominum secum absumpsit, ut Siculi naufragii memoriam renovarit. Sed & multi ex Martyribus eodem mortis genere sunt extincti, ut Asela, Anastasius, Aquilejensis, Florianus, Hefychius sub Diocletiano, Theognes sub Licinio, Claudius Tribunus sub Numeriano, Symphorosa sub Adriano: Idem Apollonius, Philemon, Bassus, Antonius, Protolycus, apud Alexandriam, Calixtus, & Charisius apud Corinthum, Iocundianus apud Aphricam, Palatinus & Maxima Virgo, & infiniti alii.

Exod. 14. 27

& 28.

Gen. 7. 21.

& seqq.

Sabellicus

lib. 10. c. 5.

De hisce universis & singulis Spiritus Sanctus affirmat, quod mare mortuos suos in extremo

judicio daturum sit. Verum non in mari tantum submersi, sed & qui extra mare sunt mortui, utpote à bestiis terra devorati, vel in cineres redacti, nec non quos infernus vivos absorpsit, utpote Core, Dathan, Abyron, & complices, Num. 16. v. 33. Num. 16. 33 qui vivi descenderunt in infernum, redduntur, adeoque coram judicio & throno sedentis super eum sistentur.

Elucescit inde Dei ter Optimi Maximi infinita potentia, qui revera ζωοποιός est, & vitæ restituit mortuos, qui vocat ea, quæ non sunt, tanquam sint: τὰ μὴ ὄντα, ὡς ὄντα, Rom. 4. v. 17. Occupentur ergo Tyranni in occidendis piis, quanto opere voluerint, exquisitissimis licet modis necent illos, in mare projiciant, vivos sepeliant, vel bestis devorandos offerant; non tamen æterna gloria ipsos privabunt: Dabit enim mare mortuos. Ipsimet verò impii itidem resurgent, ad ignominiam, pœnas truculentia suæ daturi sempiternas. O Domine Iesu Christe, Iudex vivorum & mortuorum desideratissime,

Tu, cum grex ovium nigris dirimetur ab hircis,
Horrendoq; die tandem consistet utrinq;
Iustorum cœtus, perdendaq; turba malorum;
Hircorum in numero ne me, Deus optime, quaeso
Pone, sed in oves, manuq; adjunguo dextra,
Amen, Amen, Amen!

V. Cæterum, ut bonis operibus studeamus, & à malis operibus nobis caveamus, multæ quidem urgent causæ: inter eas verò non minima, sed maxima & præcipua est illa, quod de singulis mortuorum judicabuntur secundum opera ipsorum, uti textus noster testatur versic. 12. & 13. Supra de piis & Beatis Spiritus dixit: Beati mortui, qui in Domino moriuntur: τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μὲν αὐτῶν: Opera enim illorum sequuntur eos, Apocal. 11. v. 13. Jam de mortuis universis dicitur, quod judicabuntur secundum opera ipsorum. Temerarii sunt impii, & sæpè imaginantur sibi, se impunes illic evasuros, quidquid etiam hoc in mundo egerint, quasi Deus vel non viderit, vel non amplius meminerit, juxta illud: Dicit: quid novit Deus? & quasi per caliginem judicat: Nubes latibulum ejus, nec nostra considerat, Job. 22. v. 13. & 14. Satis habet in cælo, quod agat: adeoque declinant oculos suos, ut non videant cælum, Dan. 13. v. 9. Propterea nec credunt, se à cælo videri, cælique gubernatorem opera ipsorum scire & intueri. Exacte verò novit opera omnia, & ideo toties dixit: Scio operatua, Apoc. 2. v. 2. v. 9. v. 13. v. 19. cap. 3. v. 1. v. 8. opera nostra sunt coram illo omnia conspicua, nuda & aperta, Hebr. 4. vers. 13. dissimulare non poterat Adam transgressionem suam, celate non poterat Deum deos suam, noverat illam accuratè Altissimus, Genes. 3. vers. 11. Sic noverat parricidium Caini: Vox enim sanguinis Abelis clamavit ad Dominum, Genes. 4. vers. 10. In Antediluvianis vidit Deus, quod multa malitia esset hominum, & quod cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum Gen. 6. v. 5. Testantur hoc exempla illorum, qui clam se peccare existimarunt, quorum tamen opera in apicem solem produxit Altissimus, utpote Achani, Jos. 7. vers. 20. Davidis, 2. Sam. 11. v. 5. 15. 2. Sam. 12. v. 9. Gehasi, 2. Reg. 5. v. 26. Anania & Sapphira, Actor. 5. v. 3. 4. 9. Sexcenta alia proferri possent: sed Lector attentus & sedulus ipsemet colliget dicta ac exempla, ex quibus patet, Deo nostra opera nequaquam ignota vel occul-

Num. 16. 33

Rom. 4. 17.

5. Doctr.

Cur operi-

bus bonis

studendum,

& à malis

cavendum?

Apoc. 14. 12

& 13.

Apoc. 14. 13

Job. 22. 13.

& 14.

Dan. 13. 9

Apoc. 2. 2. 9

13. 19. c. 3. 1

& 8.

Hebr. 4. 13

Gen. 3. 11.

Gen. 4. 10.

Gen. 6. 5.

Jos. 7. 20.

2. Sam. 11. 5.

& 15.

2. Sam. 11.

2. Sam. 12. 9

2. Reg. 5. 26.

Actor. 5. 3.

4. & 9.

occulta esse: Tanto certius juxta illa olim judicare poterit, cum *renes quoque & corda scrutetur*, 1. Reg. 8. 39. 1. Reg. 8. v. 39. 1. Reg. 15. v. 7. Jer. 17. v. 10. Quapropter necessario bonis operibus studendum est, ut illa in solenni judicio aliquando celebrentur, Matth. 25. v. 21. 23. 35. 36.

Complures extant in scriptura sacra exhortationes, quæ bonorum operum studium nobis commendant & inculcant. *Debtores sumus, non carni, sed ut secundum Spiritum vivamus*, Rom. 8. v. 12. *Hæc est voluntas Dei, sanctificatio nostra*, 1. Thess. 4. 3. Thess. 4. v. 3. *Luceat lux nostra* (bonorum operum) *coram hominibus, ut videant bona opera nostra, & glorificentur Pater noster, qui in cælis est*, Matth. 5. v. 16. *glorificatur enim Deus per bona opera, cum iis illum celebramus, & alios, ut idem faciant, invitamus*. Sin autem mala opera committimus, nos ipsos ex Regno Dei excludimus; 1. Cor. 6. v. 9. & iram Dei super nos accersimus, Col. 3. v. 6. Stat enim apud Deum sententia: *omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excinditur, & in ignem mittitur*, Matth. 3. vers. 10. Matth. 7. v. 19. *Rege igitur nos, o Domine Jesu, sancto tuo Spiritu, ut carnem nostram crucifigamus cum suis affectibus & concupiscentiis*, Galat. 5. vers. 24. & si vivimus Spiritu, ut & Spiritu incedamus, v. 25. *Deducat nos Spiritus tuus in semita recta*, Psal. 143. v. 11. *Fac, o Domine Jesu, ut digni in judicio tuo inveniamur, qui ef-*

fugiamus πάντα τὰ μέλλοντα, omnia quæ futura sunt, nimirum horribilia, & ut stare possimus ante Te Filium hominis, Luc. 21. v. 36. & per Spiritum hic seminantes, illic de Spiritu metamus vitam æternam, Gal. 6 v. 8. Amen, Amen.

Possent hic alii, quoque doctrinam Loci ex versiculis 14. & 15. de Infetno, de stagno ignis, de morte secunda, de libro vitæ, de inscriptione in illum, ex professo tractari: quandoquidem verò de universis & singulis, partim in superioribus Tomis, & in hoc septimo, fusè egimus; partim verò in sequenti ultimo acturi sumus: idcirco hic receptui canere, & explicationi capituli vicesimi colophonem imponere volumus: *DEO gratias immortales toto pectore agentes, quod vires animi & corporis ad mediocrem interpretationem suppeditavit: Eundemq; poplitibus flexis humiliter orantes, ut porro super intellectus nostri tenebras lumen claritatis sue infundere, & clementer gratiam Spiritus Sancti largiri velit, quo residua quoque duo capita luculento & perspicuo commentario absolvamus, ad nominis sui Sacrosancti gloriam, Ecclesie adificationem, & plurimorum hominum salutem sempiternam, per & propter Dominum nostrum Iesum Christum, cui cum Patre & Spiritu Sancto sit laus, honor & gloria in secula seculorum, Amen!*

FINIS LIBRI SEPTIMI.

IN NOMINE JESU.

COMMENTARIORUM
SUPER APOCALYPSIN BEATI
APOSTOLI ET EVANGELISTÆ
JOHANNIS,
Liber Octavus.

CAPUT XXI.

1. **E**ΓΩ ΕΙΔΟΝ ΕΡΑΝΟΝ ΚΑΙΝΟΝ & Γῆν ΚΑΙΝΗν: (ὁ γὰρ πρῶτος ἔρανος, καὶ ἡ πρῶτη γῆ παρῆλθε) & ἡ θάλασσα ἐκ ἔστιν ἔτι.

Et vidi cælum novum, & terram novam, (primum enim cælum & prima terra abiit) & mare jam non est.

2. Καὶ ἐγὼ Ἰωάννης εἶδον πλὴν πόλιν πλὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ καὶ νῆν, καὶ τὰ λαίμαρκα δὲ τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ ἔρανος ἡ θάλασσα ἐκ ἔστιν ἔτι.

Et ego Johannes vidi sanctam civitatem, Jerusalem novam, descendentem de cælo, à DEO paratam, sicut sponsam ornataam viro suo.

3. Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ ἔρανος, λεγέσης· Ἰδοὺ

ἡ σκηνὴ τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, & σκηνώσῃ μετ' αὐτῶν, & αὐτοὶ λαοὶ αὐτοῦ ἔσονται, & αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐστί μετ' αὐτῶν Θεὸς αὐτῶν.

Et audiavi vocem magnam de cælo, dicentem: Ecce tabernaculum DEI cum hominibus, & habitabit cum eis: & ipsi populi ejuserunt, & ipse DEUS cum eis erit eorum DEUS.

4. Καὶ ἐξαλείψῃ ὁ Θεὸς πᾶν θάλασσαν δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ ὁ θάνατος & ἐκ ἔστιν ἔτι, ὅτε πένθος, ὁ πένθος, ὅτε πόνος, ὅτε ἐκ ἔστιν ἔτι, ὅτι πρῶτα ἀπῆλθον.

Et abstersurus est DEUS omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, neque luctus, neq; clamor, neq; dolor erit ultra, quia prima abierunt.

5. Καὶ εἰπὼν ὁ καθήμενος ἐπὶ τῷ θρόνῳ· Ἰδοὺ καὶ ἔρχεται πάντα ποιεῖν. Καὶ λέγει μοι: Γράψον, ὅτι ἔτι λόγοι ἀληθινοὶ καὶ πιστοὶ εἰσιν.

Et dixit, qui sedebat in throno: Ecce nova facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc verba fidelia sunt & vera.

6. Καὶ εἶπέ μοι, Γέγονε· Ἐγὼ εἰμὶ τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. Ἐγὼ τὸ πρῶτον καὶ τὸ ἔσχατον καὶ τὸ πρῶτον καὶ τὸ ἔσχατον.

Et dixit mihi: Factum est: Ego sum α & ω, initium & finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ vitæ gratis.

7. Ὁ νικῶν κληρονομήσει πάντα· καὶ ἔσομαι αὐτῷ Θεός, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι υἱός.

Qui vicerit, possidebit omnia: & ero illi DEUS, & ipse erit mihi Filius.

8. Δηλοῖς ὢν, καὶ ἀπίστοις, καὶ ἐβδελυγμένοις, καὶ φονεῦσι, καὶ πόρνοις, καὶ φαρμακεῦσι, καὶ εἰδωλολάτραις, καὶ πᾶσι τοῖς ψεύδεσι, τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ· ὅ ἐστι δέυτερος θάνατος.

Timidis autem, & incredulis, & execratis, & homicidis, & scortatoribus, & veneficis, & idololatræ, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardentis ignis & sulphure: quod est mors secunda.

9. Καὶ εἰλθε πρὸς με εἷς τῶν ἐπὶ τὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἐπὶ τὰ φιάλας τὰς γεμισσάσας τῶν ἐπὶ τὰ πληγῶν τῶν ἐσχάτων, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμὲ, λέγων· Δεῦρο, δεῖξω σοι τὴν νύμφην τὴν ἁγίαν τὴν γυναικα.

Et venit ad me unus de septem Angelis habentibus septem phialas, plenas septem plagis novissimis, & locutus est mecum, dicens: Veni, ostendam tibi sponsam uxorem Agni.

10. Καὶ ἀπήνεγκέ με ἐν πνεύματι ἐπὶ ὄρεα μέγα καὶ ὑψηλόν, καὶ ἐδείξε μοι τὴν πόλιν τὴν μεγάλην τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ καθαρὰν ὡς ἡ γυνὴ ἁγία καὶ ἁγία.

Et sustulit me Spiritu in montem magnum & altum, & ostendit mihi civitatem magnam sanctam Hierusalem descendentem de cælo à DEO.

11. Ἔχουσιν τὴν δόξαν τῆς Θεοῦ· καὶ ὁ φωστὴρ αὐτῆς ὁμοῖος λίθῳ τιμιωτάτῳ, ὡς λίθῳ ἱάσσιδι κρυσταλλίζοντι.

Habentem claritatem DEI: & lumen ejus simile lapidi pretiosissimo, tanquam lapidi Jaspidi crystallizanti.

12. Ἔχουσιν τὰ τεῖχη μέγα καὶ ὑψηλὰ, ἔχουσιν πυλῶνας δώδεκα, καὶ ἐπὶ τοῖς πυλώσι ἀγγέλους δώδεκα, καὶ ὀνόματα ὑπὸ ἑκάστῳ ἀγγέλῳ, ἅ ἐστι τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ.

Et habebat murum magnum & altum, habentem portas duodecim, & in portis angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim, tribuum filiorum Israel.

13. Ἀπ' ἀνατολῆς πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ βορρᾶ πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ νότου πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ δυσμῶν πυλῶνες τρεῖς.

Ab Oriente, portæ tres: ab Aquilone, portæ tres: ab Austro portæ tres: ab Occasu portæ tres.

14. Καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχον θεμελίους δώδεκα, καὶ ἐν αὐτοῖς ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τῶν ἀρνίῳ.

Et murus civitatis habens fundamenta duodecim: & in ipsis duodecim nomina Apostolorum Agni.

15. Καὶ ὁ λαὸς μετ' ἐμὲ εἶχε κάλαμον χρυσοῦν, ἵνα μετρήσῃ τὴν πόλιν, καὶ τὰς πυλῶνας αὐτῆς, καὶ τὸ τεῖχος αὐτῆς.

Et qui loquebatur mecum, habebat mensuram arundineam auream, ut metiretur civitatem, & portas ejus, & murum ejus.

16. Καὶ ἡ πόλις τετραγώνη καὶ ἡ μήκη αὐτῆς ὅσον τὸ πλάτος· καὶ ἐμέτρησε τὴν πόλιν πρὸς καλὰ μὴ ὅσον δώδεκα χιλιάδων· τὸ μήκος καὶ τὸ πλάτος καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς ὅσον ἓξ.

Et civitas in quadroposita est, & longitudo ejus tanta est, quanta & latitudo, & mensus est civitatem de arundine aurea, per stadia duodecim millia: & longitudo & latitudo & altitudo ejus æqualia sunt.

17. Καὶ ἐμέτρησε τὸ τεῖχος αὐτῆς ἐκατὸν τεσσαράκοντα τεσσάρων πηχῶν, μέτρον ἀνθρώπου, ὅ ἐστιν ἀγγέλων.

Et mensus est murum ejus, centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura hominis, quæ est Angeli.

18. Καὶ ἦν ἡ ἐνδόμησις τῶν τεύχεων αὐτῆς ἱάσσις· καὶ ἡ πόλις χρυσοῦν καθαρὸν, ὁμοία ὕαλω καθαρῷ.

Et erat structura muri ejus ex Jaspide: Ipsa verò civitas aurum mundum, similis vitro mundo.

19. Καὶ οἱ θεμελῖοι τῶν τεύχεων τῆς πόλεως παντὶ λίθῳ τιμῷ κεκοσμημένοι. Ὁ θεμελίος ὁ πρῶτος, ἱάσσις· ὁ δεύτερος, σάπφειρος· ὁ τρίτος, χαλκηδὼν· ὁ τέταρτος, σμάραγδος.

Et fundamenta muri civitatis omni lapide pretioso ornata. Fundamentum primum, Jaspis: secundum Sapphirus: tertium Calcedonius: quartum Smaragdus.

20. Ὁ πέμπτος, σαρδόνυξ· ὁ ἕκτος, σάρδιος· ὁ ἕβδομος, χρυσόλιθος· ὁ ὄγδος, βήρυλλος· ὁ ἕννατος, ὁπάσιον· ὁ δέκατος, χρυσόπρασος· ὁ ἑνδεκάτος, ὑάκινθος· ὁ δωδέκατος, ἀμέθυστος.

Quintum, Sardonyx: sextum, Sardius: septimum, Chrysolithus: octavum, Beryllus: nonum, Topazius: decimum, Crysolprusus: undecimum, Hiacinthus: duodecimum, Amethystus.

21. Καὶ οἱ δώδεκα πυλῶνες, δώδεκα μαργαρίται ἀνὰ εἷς ἕκαστος τῶν πυλῶνων ἦν ἐξ ἑνὸς μαργαρίτου· καὶ ἡ πλατεία τῆς πόλεως χρυσοῦν καθαρὸν, ὡς ὕαλος ἁγνός.

Et duodecim portæ, duodecim margaritæ sunt per singulas: & singulæ portæ ex singulis margaritis: Et platea civitatis aurum mundum, tanquam vitrum pellucidum.

22. Καὶ ναὸν οὐκ εἶδον ἐν αὐτῇ· ὁ γὰρ κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ ναὸς αὐτῆς ἐστίν, καὶ τὸ ἄρνιον.

Et templum non vidi in ea: Dominus enim DEUS omnipotens templum illius est, & Agnus.

23. Καὶ ἡ πόλις οὐ χρειαν ἔχει ἡλίου καὶ σελήνης, ἵνα φαίνωσιν ἐν αὐτῇ ἡ γὰρ δόξα τῆς Θεοῦ φωτισεῖ αὐτήν, καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἄρνιον.

Et civitas non eget sole, neque luna, ut luceant in ea, nam claritas DEI illuminavit eam, & lucerna ejus est Agnus.

24. Καὶ τὰ ἔθνη τῶν σωζομένων ἐν τῷ φωτὶ αὐτῆς περιπατήσουσι· καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς φέρουσι τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν αὐτῶν εἰς αὐτήν.

Et ambulabunt gentes, quæ servatæ fuerunt in lumine ejus: & reges terræ afferent

ferent gloriam suam & honorem in illam.

25. καὶ οἱ πύλῳνες αὐτῆς ὃ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας: νύξ γὰρ ἔσται ἐκεῖ.

Et portæ ejus non claudentur per diem: nox enim non erit illic.

26. καὶ οἴσουσι τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἐθνῶν εἰς αὐτήν.

Et afferent gloriam, & honorem Gentium in illam.

27. καὶ ὃ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν πᾶν κοινὸν ὃ ποιεῖν βδέλυγμα καὶ ψεῦδος, εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τῆς δόξης.

Non intrabit in eam aliquid, quod inquinat, aut abominationem facit, & mendacium, nisi qui scripti sunt in Libro vitæ Agni.

ARGUMENTUM ET PARTITIO.

Gloriam præcedit humilitas, inquit *Prov. 15, 33.* Regum sapientissimus, *Prov. 15. v. 33.* Quod axioma, sicuti in privatis locum habet, ita quoque in Ecclesia tota: præcessit enim magna & longa Ecclesiæ tribulatio: quæ ei Diabolus, Pseudopropheta, Gogusque & Magogus, intulerunt: sequitur jam, post exantlatam tribulationem, respiratio: imo, non tantum respiratio, sed & glorificatio: dum Sp. S. Ecclesiam in cælis triumphantem, accuratissimè, secundum eam, quæ ipsi in visione ultima, est monstrata, formam, describit: ut cælicolarum status beatissimus, & exoptatissimus, nobis representetur: Continet autem caput hoc, partes præcipuè duas: Priorem, quasi ἀρχαῖαν, qua in primis circumstantiæ principales, de visionis tempore, scopo, objecto, Authore, tam immediato, quàm mediato, & similia recensentur: Posteriorem ἀναλυτικὴν, quæ ipsa Ecclesia triumphans, per civitatem magnam, sanctam Hierosolymam, punctim & membratim describitur: quanta ejus sit magnitudo, majestas, claritas, pulchritudo, firmitas, & quæ sunt hujus generis elogia alia complura. Cum igitur potissimum caput hoc versetur circa talia, quæ B. Apostolus alioquin vocat τὰ ἀρρήτα, *2. Cor. 12, 4.* 2. Corinth. 12. v. 4. Idcirco dubium non est, quin Spiritus S. gratia peculiari, ad interpretationem rectam, & congruam, opus habeamus: Illam ut largè assequamur, faxit DEUS Pater benignissimus, per & propter unigenitum Filium suum, Dominum nostrum JESUM Christum, Amen.

Pars Prior.

Fugisse à conspectu sedentis, super thronum magnum, candidum, terram & cælum, nec locum *Apoc. 20, 11* eis inventum, supra, cap. 20. vers. 11. dictum fuit: Fuga cæli, & terra quid sit.

vitam, alicubi esse oportet: idcirco eorum sedem, habitationem, domicilium, receptaculum, & gloriosam conditionem, singulari studio S. Johannes Theologus depingit, sic inquit:

Et vidi cælum novum, & terram novam: quæ nimirum priori cælo & terræ successerunt: *Primum enim cælum, & prima terra abiit, & mare jam non est:* quibus verbis, seculi præsentis futura certa consummatio, iterum asseritur: Si enim cælum primum, & terra prima abiit, & mare non amplius est: utique oportet consummationem cæli, terræ & maris factam esse: congruit hic locus, verbis Esaiæ prophetis: cap. 65. v. *Esa. 65, 17.*

17. Ecce, Ego creo cælos novos, & terram novam, & non erunt in memoria priora: & non ascendent super cor: Et si enim nonnulli verba Esaiæ ad lætitiæ & felicitatem, redeuntium ex captivitate Babylonica referunt: textus tamen evidentia & cohærentia, aliud ostendit: hic imprimis, in Apocalypsi nostra, vera cæli novi, & terræ novæ existentia, post consummationem cæli primi, & terræ primæ, promittitur: Cælum enim, quod ἐν παρόντι intuemur, & terra, cui nunc insistimus, præludium aliquod futuræ gloriæ, ac æternorum bonorum nobis exhibet. Sicut enim cælum primum, lucem nobis præstat: terra verò præsens alimenta subministrat; sic in cælo novo, ac in terra nova, lux & cibus abundè nobis suppetet: Dominus in lucem nobis erit sempiternam, & DEUS noster in gloriam nostram, *Esa. 60. v. 19.* recumbemus tunc cum Abraham, Isaac, & Jacob, in regno cælorum, *Matth. 8. v. 11.* edemus de ligno vitæ, quod est in Paradiso DEI nostri, *Apoc. 2. v. 7.* cœnabimus cum Domino, & ipse nobiscum, *Apoc. 3. v. 20.* Et ut cæli, ac terræ præsentis opificium, longè est pulcherrimum, & speciosissimum: ita, ut ex eo omnipotentia, omni præsentia, bonitas, & majestas DEI eluceat: Sic per cæli novi & terræ novæ creationem, luculentius longè, DEI Ter. Opt. Maximi majestas, omnipotentia, omnis sapientia, & bonitas manifestabitur: cum omnis imperfectio tunc cessatura, plenissima verò rerum omnium perfectio futura sit, *1. Cor. 13. v. 10.*

Post visionem cæli novi, & terræ novæ, S. Johannes ait, se vidisse sanctam civitatem, Jerusalem, novam: descendantem de cælo: à DEO paratam, sicut sponsam, ornatam viro suo. Εμφατικῶς Theologus nomen suum repetit, inquit: Ego Johannes vidi: ut veritatem visionis tanto magis confirmaret; multum enim lucis afferunt rei alicui circumstantiæ, quis? quid? ubi? quando viderit? In Codice Regio, nomen Johannes omittitur: sed in aliis exemplaribus vetustissimis, & γνηστοῖς, id expressè reperitur: Passim verò Ecclesia triumphans civitati Jerusalem, descendanti ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐκ τοῦ ὕψους, comparatur: Hinc B. Apostolus eam vocat Jerusalem, quæ ἄνω, vel sursum est, *Gal. 4. v. 26.* Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ ὑψίστου, Jerusalem cælestem, *Heb. 12. v. 22.* & supra Johannes Theologus dixit: Qui vicerit, super eum scribebam nomen DEI mei, & nomen civitatis DEI mei, novæ Hierusalem, quæ descendit de cælo, à DEO meo: & nomen meum novum, *Apoc. 3. v. 12.* Civitati, Ecclesia triumphans assimilatur: 1. Propter sanctissimam civitatem cælestium societatem: uti enim in civitate populosa, complures centuriæ, & myriades civium sunt; ita & in Ecclesia triumphante, numerosissima est copia Beatorum cælitum: qui in una eademque civitate sancta degunt, *Heb. 12. v. 22.*

ibi est Ecclesia τῶν πρωτοτόκων, eorum, qui conscripti sunt in cœlis, v. 23. Deinde civitas dicitur, propter *legum identitatem*: Sancti enim universi & singuli, unas, & easdem leges observant: quarum tenore aliud nihil agunt, quàm quòd DEUM indefinenter laudant, & continuè clamant: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus DEUS omnipotens, Qui est, qui erat, & qui venturus est*, Apoc. 4. v. 8.

Apoc. 4. 8.

Solent 3. civitates, suas habere *immunitates & privilegia*: Sic cœlestis quoque civitas Ecclesiæ triumphantis, tanta habet, & tam augusta privilegia, ut verbis nullis ea dignè satis explicari queant: quemadmodum infra fusiùs patebit: Liberimi illicerimus, ab omnibus omnium peccatorum, omnium calamitatum, & tribulationum oneribus: ab omnium hostium incurfionibus: ab omnium diabolorum tentationibus: regnabit ibi summa iustitia, æterna pax, & præmia honorum electis universis conferentur: *Erimus omnes Reges, & Sacerdotes Dei*, Apoc. 1. v. 6.

Apoc. 1. 6.

Et licet 4. nulla unquam civitas, tam firma & munita fuit, ut expugnari non potuerit: Civitas tamen cœlestis Jerosolymæ prorsus & planè erit *inexpugnabilis*: sita enim est in monte magno, & circumvallata muro, lato 144. cubitos, Apoc. 21.

Apoc. 21. 17

v. 17. Sanctam vocat Johannes Theologus, cœlestem Hierosolymam, quia verè & planè sancta erit, *non habitura maculam, aut rugam, aut quicquam huiusmodi*, Eph. 5. v. 27. in Græco textu dicitur, μὴ ἔχουσιν στίλον, ubi notandum, quòd στίλος talis macula sit, quæ in panno, vel vestibus, ex gutta vini, olei, alteriusve rei, vel liquoris, alium colorem contrahit, quàm natus sit: Metaphoricè ad peccatorum maculas transfertur: quæ hic quidem nobis adhuc inhærent: illic verò nitor nobis ad plenum restituetur.

Eph. 5. 27.

στίλος
quid?

Novam civitatem appellat Spiritus S. triumphantem Ecclesiam: quia tunc, respectu veteris Ecclesiæ militantis, nova erunt omnia: habituris civibus cœlestis Jerosolymæ, nova corpora, πνευματικά, & ἀφθάρτα, spiritualia & incorruptibilia: insuper gloriosa, & quæ resurgent in potentia,

1. Cor. 15. 42

43. 44.

1. Cor. 15. v. 42. 43. 44.

Quod autem de civitate hac porro dicitur, descendere illam de cœlo, à DEO: id congruit, cum effato B. Apostoli, qui inquit: *Scimus, si terrestris domus nostra huius tabernaculi, dissolvatur, quod ædificationem ex DEO habemus, domum non manu factam*, 2. Cor. 5. v. 1. Ad stipulatur B. Augustinus, lib. 20. de Civitate DEI, cap. 17. sic scribens: *De cœlo descendere civitas illa dicitur, quoniam cœlestis est gratia, qua DEUS eam fecit. Et de cœlo quidem ab initio sui descendit: ex quo per seculi huius tempus, gratia DEI, desuper veniente, per lavacrum regenerationis, in Spiritu S. misso de cœlo, subinde cives ejus accrescunt: sed per iudicium DEI, quod erit novissimum, per ejus Filium JESUM Christum tanta ejus, & tam nova de DEI munere claritas apparebit, ut nulla remaneant vetustatis vestigia, quandoquidem corpora ad incorruptionem, & immortalitatem novam, ex vetere corruptione, atque mortalitate transibunt.*

2. Cor. 5. 1.

August. l. 20

de Civitat.

DEI, c. 17.

Præter nomen civitatis, Sponsæ quoque titulus, Ecclesiæ triumphanti tribuitur: Dicit enim Spiritus S. quòd viderit civitatem novam sanctam, ἡτοιμασμένην, ὡς νύμφην κεκοσμημένην τῷ ἀνδρί αὐτῆς: paratam, sicut sponsam ornata viro suo. Quemadmodum enim sponsa in familiam sponsi

Ecclesia tri-
umphantis
assimilatur
sponsæ.

transit: sic & Ecclesia, per nuptias, in familiam Sponsi sui, Jesu Christi, transit: ita, ut in cœlo potissimum communionem cum Patre, & cum Filio ejus, Jesu Christo, habituri, 1. Johan. 1. 1. 1. 3. vers. 3. & τῆς θείας φύσεως κοινωνοὶ futuri simus, 2. Pet. 1. v. 4.

2. Pet. 1. 3.

Haftenus visa Johannis Theologus retulit: nunc ad audita progreditur, inquit: *Et audivi vocem magnam de cœlo dicentem: Ecce tabernaculum DEI, cum hominibus: & habitabit cum eis, & ipsi populi ejus erunt: & ipse DEUS cum eis erit eorum DEUS.* Ἀξιωμακρόντα sunt verba ista: quibus 1. Ecclesia triumphans tabernaculum DEI cum hominibus vocatur: quandoquidem Deus habiturus sit cum eis, non cum solis Angelis: sed & cum hominibus, cum Benedictis Patris cœlestis, quibus regnum ab exordio mundi est paratum, Matth. 25. v. 34. Hi erunt cives civitatis novæ cœlestis: summa felicitate gavisuri: Erunt enim DEI populus, & ipse Deus erit cum eis eorum Deus: habebunt hunc sibi præsentissimum, habebunt faventissimum, habebunt beneficentissimum, qui absterget omnem lachrymam ab oculis eorum, uti supra quoque cap. 7. v. 17. ex Esaiæ cap. 25. v. 8. Spiritus Sanctus testatus fuit: Innuitur autem phrasi hac, DEUM ad tantam felicitatem sanctos suos perduciturum, ut nullarum lachrymarum occasionem amplius habituri: imò ne pristinarum quidem lachrymarum recordaturi sint: convertet enim mœrorem ipsorum in gaudium, & quidem intimum: *Cor enim nostrum gaudebit, in gaudium æternum & perfectum: quod non tolletur a nobis*, Joh. 16. v. 20. 22. 24. Neque mi- 1. 16. 20. 22. 24. ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor ultra erit: Fuere hæc τὰ πρῶτα, & primo cœlo, ac terræ congrua, quæ cum ipso cœlo & terra abierunt.

Matth. 25. 34

Ap. 7. 17.

Esa. 25. 8.

Joh. 16. 20.

22. 24.

Audivit verò S. Johannes Theologus plura ex ore sedentis in throno, qui dixit: *Ecce nova facio omnia*: & Johanni mandavit, ut scriberet: quia *verba hæc sint vera & fidelia*: adeo quidem, ut omnino dicat: *FACTUM EST*: Ego enim, qui hæc dico, *sum α & ω, Initium & finis*: Memorabilia merito diligenter conscribuntur: cum igitur futura innovatio cœli & terræ, statusque beatorum beatissimus sint itidem maximè memorabilia: idcirco Filius DEI jussit Johannem Theologum, visa & audita fideliter consignare: præsertim cum omnia sint longè certissima: & infallibiliter eventura: addit Filius DEI augmentum felicitatis cœlestis, cum ait: *Ego sitienti dabo de fonte aqua viva, gratis, (δωρεάν) Qui vicerit, possidebit omnia: & ero illi DEUS: & ipse erit mihi filius: hereditaturus Regnum cœlorum*, Matth. 25. v. 34. Minimè verò status hic felicissimus, promiscuè, & indefinitè, quibusvis promittitur: sed membris tantum civitatis cœlestis: & vincentibus: Econtrà excluduntur, *Timidi, creduli, execrati, homicidæ, scortatores, venefici, idololatræ, & omnes mendaces*: quorum pars erit in stagno ardenti ignis & sulphure: quod est mors secunda. Plana & perspicua hæc sunt omnia: nec longiore, vel laboriosiore explicatione opus habent. Non autem molestum erit fortassis Lectori, scire ἰδιόγραφον Jacobi Brocardi, hominis Sacramentarii, & fanatici: qui in suo Commentario super Apocalypsin, singularem planè & absurdam profert interpretationem, quasi status novus Ecclesiæ

Matth. 25. 34

Brocardus
in apoc. pag.
352. & seqq

siasticus, & politicus, in hoc etiam mundo, per creationem novi cœli, & novæ terræ, nec non per civitatem novam cœlestem, Jerosolymam intelligatur: Verba Brocardi pag. 352. & seqq. sic habent: Innovatio orbis, novus status Ecclesiasticus, & politicus, in una nova Ecclesia: & in uno novo Regno Christi, complectente totum orbem, describitur. Et vidi cœlum novum, & terram novam. Cum fient omnia, quæ ante dicta sunt, ecce apparebit, & extabit status novus Ecclesiasticus & politicus, sedente Christo in throno magno, & candido, ut paulo ante dictum est; subactis statu Papistico, Mahumetico & aliis.

Primum enim cœlum & prima terra abiit. Eversus est totus status primus Ecclesiasticus Papæus, & Mahumetici impietas: status item tyrannicus, qui fuit apud Christianos, & apud gentes ac nationes sine Christo. Et mare jam non est. Non sunt jam balena Papæa, non tyranni inimici Christi in orbe. Posuit DEUS terminum mari, ne exurgeret operire terram: frenam iniecit impiis, ne ultra, quam ipse vellet, pios affligerent: nunc omnes sustulit. Hac exposita sunt in Prophetis; & præsertim cap. 65. Isaia: ubi quoque dicitur: Ecce ego creo cœlos novos, & terram novam, & non memorabuntur priora. Cognosce & ibi in cœlo & terra statum futurum Sabbatismi in terris, quia illum describit deinde in terris: cognosce & in Petro idem, qui cœlos vocavit statum hominum ante diluvium, ut intelligas, quando ait, & cœli qui nunc sunt. Item, sed cœlos novos & terram novam secundum promissionem expectamus, in quibus justitia habitat; novum pariter statum mundi. Et hoc cum quis noverit, videbitur deinde querere, unde, & quare dicti sint novi cœli. Ego quod videtur, in medium afferam. Creatus fuit homo ad imaginem & similitudinem DEI in terris, ut apud DEUM Patrem obtineret æternam vitam in cœlis. Ac interea dum vita in perpetua peregrinatione ducenda esset in terris, viveret, sentiret, & ageret, quæ sunt filiorum DEI, quæ cœlestium; ut esset cum cœlestibus cœlestis: quod videtur significare Paulus, qui ait: Conversatio vestra est in cœlis. Item, Non estis hospites & advena; sed civis Sanctorum, & domestici DEI. Item, Vita nostra abscondita est in Christo, quod enim propositum est nobis, propositum fuit & ipsi Adamo, & quæ capite primo hujus libri, & capite primo Gen. diximus de DEO Patre, Filio, & Spiritu Sancto, de septem Spiritibus, qui astant ante thronum DEI, & talia erant sua contemplatio, in hac erat suum opus, ut in terris agens, versaretur in cœlestibus: ageret, quæ sunt cœlitum, unde & in ipso, & in uxore fuit tunc Ecclesia, in qua viventes ut cœlites & DEUM in se ferentes, sub nomen cœli venit sua Ecclesia. Et hoc ostendebatur, dum ductus fuit Adamus seorsum ab aliis terris in hortum, in Paradisum voluptatis, ut viveret & ageret cum cœlestibus cœlestia, conspiraret cum Angelis, & cum omnibus creaturis, ad DEUM laudandum, ad peragendum opus & munus à DEO sibi datum, ad ei uni parendum: quæ tandem faciemus in novis cœlis, & nova terra, ut monemur in postremis Psalmis, nam quod tunc fiet, semper debuit esse factum ab homine, quando fuit Ecclesia. Ne autem abduceretur homo ab hoc consensu, & conspiratione cum omnibus cœlestibus & terrenis creaturis obediendi DEO, & eum laudandi, vetuit Adamo DEVS illa, ob qua potuisset recedere à sua obedientia, & à suis laudibus. Recessit autem homo, ut novimus; amisit, quæ obtinebat bona. Desierunt tunc Adam & Eva esse cœlum; facti sunt terra inanis & vacua: tenebris obscuratum

fuit cor mortalium, qui consecuti sunt. Tandem desierunt esse cœli illi, qui tum erant inundato aquis mundo, ut ait Petrus. Revocat verò iterum DEUS hominem ad se, ad cœlestia, per novam regenerationem, quæ fide perficitur. Duci hominem per septem tempora, & septem operationes sui Sancti Spiritus: ducit per tres status Circumcisionis, Baptismatis aquæ, & Baptismatis Spiritus, ut revocetur ad eadem, quæ proposita fuerunt initio Adamo. In his autem, quæ sunt septem ætatum, & trium statuum, vidimus cap. 1. Genesis, & 1. hujus libri cursum Ecclesiæ extitisse secundum exemplar cursus cœli aspeclabilis, & ad exemplar Hierarchiæ supercœlestis, ut omnino Ecclesia DEI sortita sit nomen cœli, ut probatum est cap. 1. Genesis. Verum postquam status politicus constitutus fuit post persecutionem martyrum; ut Adam & Eva obtinuerint hortum Christi, adfuit tentator, qui per Anti Christum abduxit nos ab obedientia DEI, & extra hortum voluptatis. Unde adest nunc iudicium in igne, & gladio: ut tollatur & consummetur status presentis temporis Ecclesiasticus & politicus: præsertim mare, in quo natant ceti immanes, & balena vasta Ecclesiasticorum. Et hic status mundi est primum cœlum, & prima terra, quæ abiit. Cœli autem novi, & terra nova videntur esse status novus, in quo ejectus erit Satan, ne ultra tentet & abducatur homines à DEI obedientia: non ultra erit Anti-Christus, & tyranni. Erit ipse DEUS, qui retinebit nos in his, in quibus debui perseverasse Adamus, & Ecclesiastici cum toto populo. Quemadmodum retinuit Spiritus Angelicos in officio, ne ultra esset causa ejiciendi illos à se, & à cœlesti sede; ita continebit nos, ne unquam à se recedamus. Quod dum fiet, obtinebitur à nobis Spiritus DEI, & dona spiritualia, ut memorat Joel cap. 2. obtinebuntur & temporanea, ut narrat Esaias cap. 65. sub novis cœlis, & in nova terra regnabit justitia, & pax. In his erit innovatio, quæ narratur à Prophetis, erit in his, quæ deinceps hic narrat Johannes. Et hæc dicta sint, cur Ecclesia dicta sit cœlum novum, & terra nova, nunc reliqua brevi persequimur.

Et ego Johannes. Qui de præteritis, presentibus & futuris; de Patre, Filio, & Spiritu Sancto: de septem Ecclesiis memorat, colligit hic unum in locum opera DEI ab initio usque ad finem in paranda sibi una Ecclesia, quæ omnia ut sibi demonstrata sunt, sic nos illa videbimus oculis nostris.

Sanctam civitatem. Ecclesiam in Christo sanctificatam. Novam. Aliam ab ea, quæ fuit in Papismo. Descendentem e cœlo. Spiritualem, sive à Spiritu Sancto perfectam. A DEO paratam. Prædestinatam, creatam, innovatam, sanctificatam, perfectam, ornatam veluti à patre sponsam, quæ tradenda sit viro suo. Itaque quam prædestinavit, & paravit jam ante mundum Ecclesiam futuram, hanc creavit ab initio, & in statu primo; formavit in secundo, perfecit in tertio, innovavit, ornavit, sanctificavit, ereptam e Papatu, eductam ex infidis depulsis ex omnibus terris adversariis & impiis: quæ tradatur Christo soli eam obtinenti, quæq; non nisi fideles e Christo deinceps Christo pariat.

Et audiui vocem magnam e throno. Ab Evangelicis prodit hæc vox, & à Christo, qui dixit: In domo Patris mei mansiones multe sunt. Item, Accipite regnum paratum vobis à constitutione mundi. Item, rogat Patrem, ut in se sint, qui crediderunt, & talia, quæ cum in cœlis obtinebuntur æterna, habebuntur & in terris, cum fiet id, quod sequitur.

Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habita-

bit cum illis. Pater, Filius, & Spiritus Sanctus erunt semper in Ecclesia, & in omnibus fidelibus, ut in primo capite Ezechielis in iride significatum est, atque ubi erit DEVS, ibi erunt omnia bona. Et hinc fiet, ut sancti & firmi jam futuri sint homines, quia sedem suam habebit cum hominibus Deus, habitabit in illis: cognoscetur secundus adventus Domini in Spiritu, qui sit DEVS, in quo sit Pater, & Spiritus Sanctus.

Et ipsi populus ejus erunt. Non autem Papa, non alterius tyranni, & vicissim DEVS erit cum eis eorum DEVS. Et absterget DEVS omnem lachrymam. Amovebit omnia mala praeiorum statuum, dum fuimus sub tyrannide Esau, qui haec dominatus est, dominante Papa, & aliis tyrannis. Quia prima abierunt. Status Esau, qui duravit usque ad hoc tempus, quando incipit status Iacobi, ut dictum est in Esdra, finem jam habebit. Et dixit, qui sedebat in throno. Hoc additur, ut ex verbo DEI scimus certi de novo statu beato in hoc mundo erim, quia quae Evangelista & Propheta dixerunt, sunt verba DEI, & forte hoc tempore habebitur adhuc verbum DEI ad expositionem verbi haecenus dati. Atque adhuc erimus magis certi, quod ipse sit, qui faciat nova omnia, ergo non illa mutuanda ab aliqua creatura, quia contra DEVM nulla est vis, nulla potestas, atque DEVS non mutatur ut homo. Et dixit mihi, & addidit DEVS, Scribe. Quod ratum futurum est, & ut memoria horum verborum sit aeterna, (quia haec verba fidelia sunt, & vera,) praestabo, quod dixi, me facturum omnia nova, & ut dixi, ita fiet. Papa mentitus est, nec quicquam effecit eorum, quae promissit.

Hucusque Brocardus. Qui, si non detorquet Scripturam in sensum planè alienum, & pro cerebris figmento palliando, equidem, quid Scripturam detorquere sit, nescio. Quandoquidem verò, & alii Interpretes, à vero sensu hujus visionis recedunt, idcirco opinionum falsarum confutationem, ad scrupulorum enodationem reservabimus, qui nunc sequuntur.

Scrupuli.

Thomas
Brightm. in
Apocalypsi
Apocalyp-
seos.

I. Stupendum in modum, Thomas Brightmannus Calvinista Anglicanus, in sua Apocalypsi Apocalypseos, contradicit iis, qui visionem hujus capituli, de Ecclesia triumphante interpretantur, & vehementer contendit, Spiritum Sanctum, hac visionem, adhuc in terris versari: Rationes, quas affert, sunt futilissimae, & non aheneae, sed ficulneae, aliquantulum tamen speciosae, ut haud difficulter Lectori fucum facere queant: Initio dicit, caelestem hereditatem frustra verbis ornari, cum omnes norint, eam quibusvis laudibus superiorem esse: quia verò Ecclesia militantis aestimatio minor est apud mortales, quam esse debet, idcirco necessariam rationem esse potuisse, gloriam & dignitatem ejus, uberius illustrandi. Verum, si haec ratio valet, oportuit Spiritum S. planè de beatitudine caelesti tacere: immo non de beatitudine tantum caelesti, sed & vel maxime, de ipso DEO, qui utique superior omnium linguarum, omnium populorum, omnium Angelorum, & Archangelorum laudibus, & tanten infinites bonitas, misericordia, veritas, omnipotentia, gloria, & majestas ejus celebrantur. Quod si hic quoque in textu nostro Apocalypico, Brightmanni ratiuncula locum haberet, necesse foret, statuere, in universa Scriptura caelestem hereditatem non describi, cum qui-

busvis laudibus sit superior, quod est impium, & absurdum: Rectius longè scripsit, Andreas Aretas Casariensis, super cap. 19. Apocal. inquit: Cum varia, & magna futuri seculi sint bona, quae omnem mentem, & cogitationem, multis partibus superant, illorum usus & participatio variis, multisq; nominibus exprimitur. Sic & Brightmannus, & per inversionem, Brightmanni nugæ eliduntur. Accedit huc difficultas articuli, de vita aeterna, quem non nisi paucissimi verè credunt, ut autem firmiter hereditatem futuram vitae aeternae credamus, idcirco Sp. S. necessarium duxit, sapius & fusius, exoptatissimum aeternae beatitudinis statum, ob oculos ponere, ut ad illius sanctum desiderium, & verae pietatis studium, tantò magis excitemur. Exempli gratia: Infandum est felicitatis caput, quod illic omni peccato carebimus, à quo, hac in vita, planè liberi esse non possumus: Tunc enim delebit Dominus, ut nubem, peccata nostra, Esa. 44. v. 22. tunc non audietur amplius iniquitas, Esa. 60. v. 18. tunc implebitur id, quod praedictum est à Jeremia: In diebus illis, & in tempore illo, ait DOMINUS, quaeretur iniquitas Israel, & non erit, & peccatum juda, & non invenietur, Jerem. 50. v. 20. 1. Cor. 15. 20. Nulla enim in vita aeterna supererit carnis corruptio, nulla locum habebit Diaboli persuasio, nulla pravae voluntatis, & propter confirmationem in bono, peccandi facultas, quod si peccata & peccatorum causae abierunt, utique & poenae peccatorum nulla amplius aderunt, nulla calamitates, nulla mors, nullus fletus vel gemitus, nullus dolor veluctus, sed gaudium perfectum, & aeternum, ob visionem DEI de facie, ad faciem, 1. Corinth. 3. v. 12. Psal. 34. v. 9. Psal. 126. v. 1. ob perfectam imaginem DEI reformationem, Psal. 17. v. 15. 1. Corinth. 15. v. 50 & quae sunt beatitudinis aeternae ἀἰώματ' complura alia, de quibus in diexodo plenius audiemus: Falsissimum proinde Brightmanni est praesuppositum, ideo non opus esse caelestem hereditatem ornari verbis, quia omnium confessione, superior sit quibusvis laudibus. Aequè absurdum est, quod Novator, pro sua roboranda sententia, locum ex Epist. Hebr. 12. vers. 26. & 27. allegat, quae si ibidem concutere caelum, & terram, nihil aliud sit, quam veterem colendi ritum, & populum antiquare: Caelum enim per translationem esse templum, totumque cultum legalem, cuius illud templum sedes, & domicilium fuit, Heb. 8. vers. 5. Unde concutere caelum, esse, labefactare cultum illum, Terram esse homines, & magis proprie Israelitam & populum, cuius ille cultus legalis erat. Igitur concutere terram, esse, Israelitas concutere, & loco movere. Quemadmodum ergo Deus in primo adventu sui Filii, concussit caelum & terram, repudiando veterem & cultum & populum, ac instituendo, cooptandoque novum: sic denuò, quando visum illi fuerit, abdicatae gentis misereri, salutemque per Christum illi impertire, priorem gloriam caeli & terrae obscurabit, tam illustrem novi populi dignitatem, & honorem reddens, tanquam de integro res omnes creasset: Quod pertinet illud Esaia: Nam ecce Ego creaturus sum caelos novos, & terram novam, quasi dicat, purissimam colendi mei rationem institui, novumque populum mihi assumam, in quorum cœtu honorabor, cap. 65. vers. 17. Cujus generis est etiam illud Apostoli: Si quis est in Christo, nova creatura est: Vetera praeterie-

Andr. Aretas Casariensis (sup. c. 19. Apoc.

Esa. 44. 22. Esa. 60. 18.

1. Cor. 15. 12. Psal. 34. 9. Psal. 126. 1. 1. Cor. 15. 50

Heb. 12. 26. 27.

Heb. 8. 5.

Esa. 65. 17.

2. Cor. 5, 17. terierunt: Ecce facta sunt nova omnia, 2. Corinth. 5, vers. 17.

Hæc Brightmannus, pag. 676.

Nimirum efflūm conatur homo πλὴν Σῶν Φυλάττειν, quomocūque etiam Scriptura in sensum prorsus alienum detorqueatur: Nam, quod locum ad Hebræos cap. 12. v. 26. & 27. attinet, non desunt sanè classici Authores, qui illum quoque ad consummationem seculi applicant:

ut imprimis videre est, apud Iustinum, Philosophum, & Martyrum, in qq. & Respons. q. 93. fol. 348. quia verò verba Haggæi, c. 2. v. 7. allegantur, idcirco non inconcinna est eorum sententia, qui textum hunc, de adventu Christi gratioso, non glorioso, accipiendum esse arbitrantur: Concutere enim terram, & cælum, vel movere cælum, & terram, non est idem, ac primum cælum, & primam terram consummare, novumque planè cælum, & novam terram creare: uti Brightmannus opinatur. Neque nuda tantum cæli primi, terræque primæ erit μεταβολή, sed totalis interitus, ita quidem, ut cælum primum, & terra prima, non amplius extent, ut fugiant à conspectu sedentis super thronum, & locus non amplius inveniatur eis, Apoc. 20. v. 11. ut abeant, & mare amplius non sit, Apoc. 21. v. 1. Nisi quoque crudum est, quod Brightmannus scribit, 1. Concutere cælum, & terram, nihil aliud esse, quam veterem colendū ritum, & populum antiquare, merum hoc est cerebri Brightmanniani figmentum, quod nullo apice Scripturæ probatur. 2. Multo minus hæc opinio est ἐν γὰρ, quod DEUS in primo adventu Filii sui, cælum & terram concusserit, repudiando veterem & cultum, & populum, cooptandoque novum: Non enim venit eo fine Filius DEI, in mundum, ut veterem populum repudiaret, sed ut salvaret: Non venit, nisi propter oves perditas à domo Israel, Matth. 15. v. 24. propterea venit in propria, Johan. 1. v. 11. & multoties populum veterem congregare voluit, Matth. 23. v. 37. id quod parabolæ quoque docent, de invitatione ad cœnam magnam, Luc. 14. v. 16. 17. ad nuptias Filii Regis, Matth. 22. v. 3. 4. Hinc circumcisionis Minister factus est Christus, Rom. 15. v. 8. & salvare venit, quod perierat, Matth. 18. v. 11. immo, ne unicam quidem ovem, de centum suis ovibus perditam manere voluit, Luc. 15. v. 4. 5. 6. 7. nedum, quod totum populum veterem, adventu suo repudiare voluerit. Beatus Apostolus perspicuè testatur, Judæis, etiam post gloriosam ascensionem Christi, primum annuntiari debuisse verbum DEI, postquam verò ipsimet illud repulerunt, & indignos vitæ æternæ se judicarunt, convertisse Apostolos, se ad gentes, Act. 13. v. 46. hoc ipsum est, quod dixit Salvator: Oportuisse Christum pati, & resurgere à mortuis, tertia die, & predicari in nomine ejus poenitentiam, & remissionem peccatorum, in omnes gentes: INCIPIENTIBUS AB JEROSOLYMIS, Luc. 24. v. 46. 47. Jam, si DEUS adventu Filii, primò repudiare voluisset populum veterem, non utique per Filium præcepisset, ut initium fieret prædicationis Evangelii, & peccatorum remissionis, Jerosolymæ: valeat igitur & Brightmanniana. Textus Esaiæ 65. v. 17. nihil ad commentum Novatoris facit, nec de immutatione status Judæorum, in hoc mundo, sed de novi cæli, & terræ novæ creatione, in seculi consummatione, loquitur: ut ex verbis Petri 1. Epist. c. 3. v. 13. manifestè pa-

ter. Ipse contextus Prophetæ evidenter hoc evincit: talis enim post creationem cæli novi, & terræ novæ, status prædicitur, qui hac in vita, locū habere nequit, quando Prophetæ ait: Gaudete, & exultate, in æternum, in his, quæ creo, v. 18. non audietur in Jerusalem ultra vox fleus & vox clamoris, v. 19. quod in vita æterna demum sic futurum esse, Apocalypsis nostra testatur, c. 7. v. 17. Verba denique 2. Cor. 5, v. 17. Si quis est in Christo, nova creatura est: vetera enim præterierunt, ecce facta sunt nova omnia: itidem nihil minus probant, quam veterem populum, adventu Christi primo, repudiandum fuisse, quis enim vel per febrem ejusmodi interpretationem somniet? Per novam creaturam, hoc innuitur, nobis opus esse regeneratione spirituali, per aquam & Spiritum, de qua Dominus Jesus Nicodemus dixit, Joh. 3. v. 5 ut simus quasi modogeniti, 1. Petr. 2. v. 2. Renovati spiritus mentis nostræ, & induiti novum hominem, qui secundum DEVM creatus est, in justitia, & sanctitate veritatis, Eph. 4. v. 24. Neque enim regnum DEI intrare possemus, nisi nova creatura fieremus, nisi vetus illud, nimirum reatus, ex carnali generatione contractus, aboleretur, Psal. 51. v. 7. Joh. 3. vers. 5. Hoc modo, & medio, ablui mur à peccati reatu veteri, & vetus nostra natura carnalis, per regenerationem fit nova creatura, participesq; redditur divinæ naturæ, 2. Petr. 1. v. 7. Participitate scatent reliquæ Brightmanni pagellæ, & ratiunculæ, quas ipsemet aliquando suspiciones vocat, & per cælum primum, Ecclesiam gentium puriorem, per terram verò primam, Papatum innui contendit. Verum, magnæ temeritatis est, ita licenter in oracula Sp. S. irruere, eaque inspicionibus ac somniis suis applicare. Rectius hac in parte sensit, D. David Paraus, in Apoc. pag. 1147. sic scribens:

Quidnam allegoricè intelligunt de renovatione mundi per Christum, de qua Apostolus: Si quis est in Christo, nova creatura est. Vetera præterierunt: Ecce nova facta sunt omnia. Hæc renovatio spiritualis inde à prædicatione Apostolorum fieri cœpit. Et est haud dubiè allusio ad Prophetam Isaiam: Ecce ego creo cælos novos & terram novam, &c. quod de novo Ecclesiæ statu sub regno Christi in his terris dictum videtur. Sic & Brightmannus, ut dixi, metaphoricè de renovatio Ecclesiæ statim per conversionem Iudæorum brevifuturam interpretatur.

Ceterum, non possunt nisi violenter hæc omnia ad statum terrenum Ecclesiæ torqueri.

Chiliasæ quidem accommodarunt ad aureum illud seculum, quo se in his terris mille annis regnatos voluptuose cum Christo somniarunt. Verum repugnat hæc opinio prædictionibus Christi & Apostolorum de statu Ecclesiæ postremorum temporum minime voluptuoso & laeto, sed perquam luctuoso & tristi futuro, ut supra ostendimus. Potius igitur prius de novo cælo, & de nova terra intelligamus propriè. De extremo enim judicio, ejusq; consequentibus hic agitur, tam est evidens, ut dubitari vix possit. Est ergo hoc cælum novum, & hæc terra nova, quam B. Iohannes post hostes judicatos vidit, illud cælum novum & illa terra nova, quam Petrus Apostolus disertè prædixit, post mundi conflagrationem expectari. Cæli enim isti cum stridore præteribunt, elementa verò æstuantia solvantur, terræq; & ea, quæ in eas sunt opera, exurentur. Sed cælos novos, & terram novam secundum promissionem expectamus, in quibus justitia habitabit. Ex quo non obscure habetur: Cælum novum & terram novam

Ap. 7. 17.

2. Cor. 5, 17.

Quid sit novam esse creaturam in Christo. Ioh. 3, 5. 1. Petr. 2, 2.

Eph. 4. 24

Ps. 51, 7. Ioh. 3, 5.

2. Petr. 1, 7.

D. David Paraus in Ap. p. 1149.

novam historicè & propriè nos expectare, & sic etiam hic intelligi debere.

Habetur etiam hinc: Oraculum Iesaiæ de cælo novo, & terra nova non solum metaphoricè de innovato Ecclesiæ statu in his terris, sed etiam literaliter de mundi ævaxavivæ in fine seculi futuro intelligendum esse. Dicit enim Petrus, nos expectare cælum novum & terram novam secundum promissionem. Hæc verò promissio ubi est, nisi apud Esaiam cap. 65. v. 17. & 66. v. 22. Itaque DEUS apud Prophetam hæc dubiè non de inchoata solum renovatione spirituali, quæ est huius vitæ, sed etiam de consummata literalis & propria, quam expectamus, loquitur. Hæc Paræus.

Paræus pag. 1152.

Idem paulo post, pag. 1152. sic pergit: Brightmannus cælum novum interpretatur novum cultum & religionem Christianam: Novam terram, novos homines Israelitas, qui tunc ad Ecclesiam Christi accedent: Cælum prævus, quod abiit, cultum Iudaicum, quem non exercent amplius: Terram priorem Iudeos ipsos, qui Iudæi esse desinent Christiani facti: Mare, quod non erat, corruptam doctrinam, quæ nullum habebit locum in novo populo. Tunc enim Iudæi errores de Messia venturo, quos nunc mordicus tinent, abiciant, &c. Cuiusmodi hæc sint allegoriae, non dico: nituntur sanè conjectura optabili magis, quam optabili, de Iudæorum Orientalium post Turcicum Imp. eversum, & Romanam exustam ad Ecclesiam Christianam accessione futura.

Joh. Heinricus Alstedius in Diatr.

Johannes Heinricus Alstedius eodem zelo conversionem generalem Iudæorum in Apocalypsi certò prædici, in sua Diatrabe de annis mille Apocalypsicis, acerrimè contendit, & in hac accessione Iudæorum, Ecclesiæ felicitatem ponit: imprimis verò farraginem eorum dictorum Scripturæ, quæ de prima Iudæorum conversione agunt, accumulatur, & suffragia Iusti Heurnii de Legatione Evangelica, ad Indos capeffenda: Keplers de Stella nova Serpentarii, Iohannis Ferri, in explicat. Gen. cap. 21. 27. & 38. Seraphini Firmiani, Remalci de Vaulx in Harpocrate divino, fol. 339. Martini Cellarii Tractat. de operibus Dei, Cæli secundi, Curionis de amplitud. beati regni Dei lib. 1. Petri Canis, lib. 1. de Rep. Iudæorum, cap. 18. & Iohannis Dobricii in Chronomenytore allegat: ut somnium suum palliare, & Lectoris fucum facere possit: quemadmodum ex posterioribus pagellis à pag. 66. usque ad pag. 108. fufius patet, quod dicta Scripturæ 66. data opera in sensum alium planè detorqueat: & eandem cum Brightmanno cantilenam canat: sed irritò conatu. Cordatus enim Lector, facile animadvertit, Alstedium nihil aliud, quàm suas præconceptas opiniones tantum, quocunque possit modo, tueri velie. Non obstantibus igitur Brightmanni, & Alstedii novitatibus, etiamnum firmiter statuimus de Ecclesia in cælis triumphante, in textu nostro irrefragabiliter agi.

Iustus Heurnius de Legatione Evangelica ad Indos capeffenda. Keplerus de Stella nova Serpentarii. Ioh. Ferri in expl. Gen. c. 21. 27 & 38. Seraphinus Firmianus. Remalcus de Vaulx in Harpocrate divino fol. 339. Martin. Cellarius Tractat. de operibus Dei. Petrus Canis l. 1. de Republ. Iudæorum, c. 18.

Ioh. Dobricius in Chronomenyt. Ludovic. ab Alcafar. Seraphinus de Firmo. Vbertinus de Cassalis tractat. de 7. statib. Ecc. c. 8. f. cap. 8. 92.

II. Videtur autem & Jesuita, Ludovicus ab Alcafar, singularem fovere opinionem: Et si enim initio rejicit sententiam Seraphini de Firmo, qui putavit, c. 21. Apocal. saltem haberi sermonem, de Ecclesia in terris instaurata: ut & Vbertinus de Cassalis, qui Tractatu, de 7. Statibus Ecclesiæ, c. 8. §. 2. statuit, Visionem huius capitis vicefimæ primi, nec totaliter, ad Ecclesiam referri præsentis vitæ, nec ex toto, ad statum futura vitæ: sed mixtum, nunc ad unum, nunc ad alium statum aptari, cui suffragantur, Richardus, Hortulanus, Joachimus Abbas, & alii. Licet quoque Alcafar, septem argumentis pro-

bare nitatur, hic de triumphante Ecclesia tantum agi, ut non sine congruenti ratione, in hac cælestis patriæ pictura, appareant nonnulla, quæ admilitantem Ecclesiam videntur spectare, fol. 913. 914. 915. tandem tamen, mysterium iniquitatis Papisticum prodit, cum scribit, omnem cælestis gloria magnitudinem, quæ in utroque capite (Apocal. 21. & 22.) celebratur, singulariter revocari, ad eam gloriam, quæ in cælo Romanam Ecclesiam manet, fol. 916. palpum hunc, quem obtrudit Paulo Quinto Pontifici, inde probat, quod gloriosa civitas, Johanni visa, nuncupetur sponsa, uxor Agni, & ita quidem, ut singula nomina, singulos habeant in Græco articulos. Manifestum autem esse, ex ipso contextu, sponsam hanc, Agni uxorem, esse eandem, cujus nuptiæ, c. 19. celebratæ sunt: sed vel infans deprehendet, Esavitam de industria ineptire. Nihil siquidem minus Ecclesia Romana est, quàm Agni sponsa, & uxor: quin potius fanosum illud prostibulum, & meretrix magna, purpurata, coccinea, & tota libidinosa, mater scortationum, & abominationum terræ: ebria de sanguine Sanctorum, & de sanguine Martyrum Jesu, Apoc. 17. v. 1. 3. 4. 5. 6. Ecclesia Romana, ut Romana, & Papistica, alud nihil est, quàm Civitas illa, & Babylon magna, habitatio dæmoniorum, & custodia omnis Spiritus immundi, custodia omnis volucis immunda, & invia, Apoc. 18. v. 2. Ingens cerè est imprudentia, & inarticulorum soli Ecclesia Romanæ applicare: quasi verò, non majori jure, Ecclesiæ triumphanti competant. Nec juvat Esavitam, quod ait, cap. 20. Ligationem Draconis ad felicitatem illiusmet sponsæ præcipuè referri. Supra enim ostendimus, quid per Satanæ ligationem, & solutionem, innuatur. Enim verò, crassa & ipsa laborare oportet Alcafarem, quod quædæ Ecclesia vera, in his terris militante, in prioribus capitibus 19. & 20. dicta sunt, ad Ecclesiam præcipuè Romanam, in cælis triumphantem stolidissime detorquet: eo quod quoque Phryganeos illud est, quod Esavita adhibet, ad colorandum palpium suum, contineri nimirum in Ecclesia Romana, immo in urbe Romana omnes ex mundi cunctis Ecclesiis electos, sic figurari enim futuram Romanæ Ecclesiæ gloriam, jure optimo, per civitatem ita ingentem ac latam, ut omnes Ecclesiarum omnium electos capere possit. Hoc enim est turpissimè principium petere: & incertum peraquè in certum probare. Nullibi siquidem in universa Scriptura reperitur, in Ecclesia Romana, omnes totius mundi, ex cunctis ejus Ecclesiis particulatibus electos comprehendere. Figmenta hæc sunt mera Papistica, quæ non minori facilitate rejiciuntur, quàm proferuntur. Declinare cupit Esavita, fol. 917. à se crimini confictionis, & adulationis, sed conatu planè frustraneo, & §. ultimo, rælagit: Non me latet, quantum molestia hæc expositio hæreticis allatura sit: sed ideo mihi maxime placet, quod illis displicetur certò scio. Itane verò decet bili & odio erga hæreticos, quos ita temerariè, & cauteriata conscientia vocat, indulgere? Itane licet cum Scriptura Sacra, instar puerorum, cum astragulis ludere? prævidet Esavita, nec suis gregalibus expositionem istam attrituram: proinde, quibus potest verbis, demulcere illos, & in suam adulationem pertrahere conatur: solo nixus fundamento, hanc ipsam Agni sponsam esse, cujus nuptiæ cap. 19. descriptæ sunt.

Richardus Hortulanus Joachimus Abbas. Alcafar. f. 913 914. 915

Ap. 21. & 22. Num 2. Iria Romanæ Ecclesiæ hic describitur.

Apoc. 17.

Ecclesia Romana non est Agni uxor. Romanæ Ecclesiæ quid sit.

Apoc. 17. l. 3. 4. 5. 6.

Apoc. 18. 2.

Esav. s. 20.

Alcafar.

Esavita.

Esav. f. 917

Kalā Bias ov iudem sic sentimus.

sunt. Jam verò nec ibi de Romana Ecclesia sermonem Spiritus S. habuit: uti suo loco ostendimus. Ergo nec hic.

III. Cum cœlum novum, & terram novam se vidisse ait Theologus, postquam primum cœlum, & prima terra abiit, (παρχή) haud obscurè innui videtur, primum cœlum, & primam terram, non secundum substantiam, sed duntaxat secundum qualitates interitura, cœlumque tantum, & terram renovatum iri: novum enim sæpè idem est, ac renovatum: & παρῆχεν, de αἰώνος tantum commodè intelligi potest. Nos autem in capite superiore proximo, vehementer contendimus, Mundi consummationem futuram, κατ' εἰσάν, non κατ' ποιότητα: Respondetur, primò, novi cœli, & novæ terræ promissionem ex capite Esaiæ 65. v. 17. desumptam esse, ubi recipit Deus, se cœlum novum, & terram novam creaturum: jam verò vocula בָּרָא significatio-

Num cœlum novum, & terra nova secundum substantiā, vel duntaxat secundum qualitates interitura sint.

Es. 65, 17.

Gen. 1, 1. Rabbi David in Lib. Rad.

Rab. Nachmann. in c. 1, Gen.

2. Pet. 3, 5.

Καὶνὸν quid significet.

Matt. 9, 17.

Ex. 1, 8.

Deut. 24, 5.

Paræus pag. 1151.

2. Pet. 3, 10.

ne prima, & propria, notat rei alicujus ex nihilo productionem, Gen. 1. v. 1. id quod ipsimet agnoscunt Rabbinæ: Sic enim Rabbi David in Libro Rad. scribit: כל לשון בריאה הוא התחדש הדבר, hoc est: Omnis significatio creationis, est innovatio rei, & egressio ejus, ab eo, quod non est, ad id, quod est. Ad stipulatur Rabbi Nachmanni, in cap. 1. Genes. scribens: אין אצרכו בלשון הקדש בהצאת השם מן האין אל הלבן, hoc est: Non extat apud nos, in lingua sancta, quo productionem rei cujuspiam ex nihilo exprimamus, nisi nomen Bara. Notabilis quoque est verborum in textu nostro connexio: sic enim sonant: *Vidi cœlum novum, & terram novam: Primum enim cœlum, & prima terra abiit.* Jam si primum cœlum, & prima terra, κατ' εἰσάν manerent, utique nec in illorum locum novi cœli, ac nova terra successisse dicerentur. Et ne quis τὸ παρῆχεν de qualitarum duntaxat αἰώνος intelligeret, ideo majoris σαφηνείας ἕνεκα, additum est, & mare jam non amplius est. Sicut igitur mare esse desiit: ita cœlum & terra, sic quoque abiisse dicuntur, ut non amplius sint, vel esse desierint: quod non aliter, quam de essentiali interitu accipi potest. Consequentia vel connexio inde probatur, quia si terra secundum substantiam maneret, necessum foret, mare etiam manere. Nam terra per aquam consistit, 2. Pet. 3. v. 5. jam verò mare sic peribit, ut non amplius futurum sit. Ergo & terra. Accedit huc, quod versiculo quinto Theologus addit: *Ecce nova facio omnia: καὶ πάντα ποιῶ.* Καὶνὸν autem, non usurpatur solum pro renovato, ac secundum qualitates mutato, sed etiam pro alio, ac secundum essentiam novo. Exempli gratia, cum ait Dominus, *non mitti vinum novum, in utres veteres: sed in novos: εἰς ἀσκῆς καὶ νέας,* Matth. 9. v. 17. non utique utres intelliguntur renovati, sed plane novi, & à veteribus diversi. Sic Rex surrexisse novus dicitur, Exod. 1. v. 8. ubi LXX, Interpretes verterunt, ἕτερος, Alter, vel Alius. Pari modo uxor nova dicitur, Deuter. 24. v. 5. quæ alia planè est, quam repudiata, vel defuncta. Persistimus igitur etiamnum in hac sententia consummationem cœli primi, & terræ primæ, κατ' εἰσάν futuram esse: quicquid Paræus pag. 1151. ogganniat: Beati Petri verba detorquens, quod cœlos à præsentī vanitate & inquinamento omnibus igne purificandos doceat, 2. Pet. 3. v. 10. & inde καθαίσειν gravissimam de nostro ἀνακαινισμό de-

ducat. Omittuntur autem dolosè à Paræo, verba versiculi 13. quibus B. Apostolus ait: *Sed cœlos novos & terram novam, juxta promissum illius, expectamus:* idem ergo dicit, quod nostra Apocalypsis, cœlum primum, ac terram primam abiisse, & in locum eorum cœlum novum, & terram novam successisse.

IV. In explicatione textus dictum est, per sanctam civitatem novam, de cœlo descendentem, aliud nihil, quàm beatorum cœlicolarum, conditionem exoptatissimam, & felicissimam denotari: quominus autem verisimile hoc esse videatur, obstat, quod B. Johannes de se nominatim testatur, quod civitatem Jerosolymam novam viderit: jam verò cœlestis Ecclesiæ triumphantis beatitudo, si comparata est, ut oculis nostris eam, hac in vita, perspicere nequeamus: & apertè in Scriptura Sacra dicitur, *oculum non vidisse, aurem non audivisse, nec in cor hominis ascendisse, quæ DEVS præparaverit diligentibus se,* 1. Corinth. 2. v. 9. ex Esai. 64. v. 4. Respondetur 1. In visionibus, quæ à DEO sanctis exhibentur, non semper rem ipsam, sed imaginem tantum rerum videri, & representari: ea forma, quæ DEO placet: quæque rei alicujus certitudinem ostendere, & conditionem, quasi adumbrare cupit. Ejusmodi imagines in Scriptura Sacra complures habentur: quibus vel se, vel alia, tam præterita, quàm præsentia, & futura, tum hic, tum illic, DEUS revelavit. Talis visio revera fuit transfiguratio Christi in monte Thaborino, Matth. 17. v. 2. 3. 4. 5. in qua imago exhibita est æternæ beatitudinis, gloriæque, quæ Electis DEI filiis est parata. Viderunt enim discipuli tres, vultum Christi splendere, instar Solis, ut innuatur, sicut nobis Sole nihil cognitum est splendidius: ita Christum quoque in summo gradu gloriæ tunc splenduisse, & beatos aliquando itidem summi splendoris participes futuros esse. 2. Sicut bonum proclamarunt Apostoli, habitare illic, ubi Domini JESU majestatem, & gloriam videre potuerunt: Ita & nostram beatitudinem, inde ingentem futuram, quod DEUM videbimus, de facie ad faciem, 1. Corinth. 13. v. 12. Certum autem est, hunc quantumvis illustrem carnis Christi splendorem, fuisse tantum imaginem, non speciem, similitudinem, non substantiam, partem, non plenitudinem transformationis, quæ in statu gloriæ est expressa: uti Cyprianus sentit. Deinde distinguendum est, inter id, quod ordinarium, & quod extraordinarium est. Regulariter, & ὡς ἔστι τὸ πῶλον, status cœlestis beatitudinis, in hac vita rectè percipi nequit: Extraordinariè verò, & κατ' οἰκονομίαν, omninò, per revelationes, & visiones singulares, illum quasi degustandum, aut momentaneè aspiciendum exhibere, DEO Ter Opt. MAX. est facilitum. Ita ordinariè, non nisi per medium circumcisionis & Baptismi, infantes Spiritus replentur. Licuit autem DEO, extraordinariè Johannem Spiritu Sancto replere, ἐπεὶ ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ: jam inde ab utero matris suæ, Luc. 1. v. 15. Ita extra ordinem, & per specialissimam dispensationem raptus fuit B. Paulus in tertium cœlum, in Paradisum, & ibi audivit arcana verba, quæ fas non sit, hominī loqui, 2. Corinth. 12. v. 2. 4. Similiter post intervallum longissimi temporis, demum in cœlos evehimur: in adventu scilicet glorioso, Domini JESU CHRISTI: extraordinariè tamen vivi in cœlum translati sunt

Num B. Johannes cœlestem Jerosolymam videre potuerit.

1. Cor. 2, 9. Es. 64, 4.

Matth. 17, 2. 3. 4. 5.

1. Cor. 13, 12.

Cyprianus.

Luc. 1, 15.

2. Cor. 12, 2. 4.

Eno-

Gen. 5, 24. Enochus, & Elias, *Gen. 5, v. 24. 2. Reg. 2, v. 11.*
2. Reg. 2, 11. Denique notetur, vidisse B. Johannem Theologum, imaginem æternæ electorum beatitudinis, non oculis corporeis, vel externo corporali modo, sed in spiritu, *Apoc. 1, v. 10.* qui toties super ipsum haud dubiè irruit, quoties visionem novam, vel cœlestem Dominus ei revelavit: quemadmodum de Ezechiele sæpius hoc legitur, *c. 2, v. 2. cap. 3, v. 12. 14. 24. c. 11, v. 1. 5. 24.* sic eductus quoque fuit Ezechiel in spiritu, *Ezech. 37, 1.* Simul itaque consistere possunt ea, quæ aliàs ἐναντιοφανῆ videntur.

Quomodo civitas nova de cœlo descendere dicatur?
cum fixa in cœlis maneat.
Maldonat. V. Quomodo autem, Civitas nova Jerusalem κατὰ βαίυσσα ὑπὸ τῷ Θεῷ, ἐκ τῷ ἔραν, dicitur, cum cœlestis Hierosolyma, deorsum non descendat, sed fixa in cœlo maneat? Respondetur, suprà in ἐξήγησιν interpretationem B. Augustini aliam esse, qua descendere, aliud nihil, quam ex cœlo ortum capere, dixit. *Maldonatus.* pro asserendo τὸ πρῶτον, sic explicat: *Vide Ecclesiam triumphantem, cum Christo, ad iudicium descendere.* Sed quid opus est, talia proferre? Novimus, descendisse civitatem, tantum in visione: non ὄντως. Neq; ulla necessitas urget, statuendi, quòd B. Johannes viderit civitatem descendere de cœlo: sed quòd dicatur, ipsum vidisse eam civitatem, quæ de cœlo descendit, hoc est, quæ de cœlo ortum suum traxit: nec obstat, participium præsens temporis in textu Græco haberi: talis enim enallage numeri, in Scripturis est frequentissima, ut præsentia nimirum pro præteritis, & præterita pro futuris ponantur, & accipiantur.

Quid de visionibus modernorum Fanaticorum est statuendum.
 VI. Liceat autem & hunc scrupulum, sub incudem altioris considerationis revocare: Toties visionum fit in Scripturis, & præsertim in nostra quoque Apocalypsi, mentio, & visiones universæ, ac singulæ Prophetarum & Apostolorum, pro divinis habentur: Quidni igitur, modernorum quoque hominum visiones admittantur? & & quam ob causam, pro Enthusiasticis & Fanaticis illi, qui visiones hodie proferunt, & jactant, habentur? Respondetur: inter visiones ἐνσάφους, & ἀγάφους, maximam esse differentiam: de illis enim, quòd à DEO ortæ sint, manifestè constat: de his non item: illæ verbo DEI revelato minimè: hæ verò maximè refragantur. Deest etiam divina, de visionibus promissio: deest DEI, ut aut revelationes cœlestes, expectemus, aut expetamus, mandatum: nec dici potest, cui bono visiones modernæ sint necessariae? Sive enim DEI Ter OPT. MAXIMI gloriam, sive hominum salutem consideremus, sufficienter utique in Scripturis sacris, utramque partim illustratam, partim promotam esse, reperimus. Serò certè nimis, visiones Fanaticorum DEI vel omnipotentiam, vel omniscientiam, vel sanctitatem, vel justitiam; vel veritatem, vel gratiam & misericordiam nobis confirmarent: cum longè rectius, & perfectius universa, & singula, ex Scripturarum sacrarum codice percipiamus. Abundè quoque novimus, quis Author nostræ salutis sit? quis eam promeruerit? quo mōdo apprehendi illam velit? quid ad salutem partem conservandam prosit? quid econtra oblit: & quomodo quilibet nostrum, temporis se accommodare per oracula divinæ Scripturæ, devotius sit? Nulli ergo bono visiones novæ expetuntur. Quòd si proficuas fore illas Deus nosset, extra omne dubium, vel spem amplissimam, de exhibendis iis, nobis fecisset,

vel ut desideraremus illas, graviter admonuisset. Quorum neutrum cum fecerit, idcirco omnes visiones, pro suspectis, hodie, non immerito habentur. Facit huc insignis locus Apostoli, ad Hebræos *c. 1, v. 1. & 2.* sic sonans: *DEUS olim multifariam, multisq; modis (πολυμερῶς, & πολυτρόπως) locutus est Patribus per Prophetas: extremis autem hisce diebus, locutus est nobis per Filium: & hunc ipsum, ut audiamus, severè præcepit, Matth. 17, v. 5.* *Nicolaus de Lyra* rectè super verba Apostoli monet, ut ἀξιώμα, & prærogativam Novi Testamenti agnoscamus: quia Deus voluntatem suam, nobis non per visiones mysticas, sed apertè & perspicuè, per Christum JESUM revelavit: Notum quoque est, quid Syracides dicat: *Qui cito credit, levis corde est, cap. 19, v. 4.* Hujus levitatis rei redduntur omnes ii, qui visionibus modernis tam facillè, & promptè assurgunt: qui admonitioni Sp. S. *probare Spiritus, an ex DEO sint, 1. Joh. 4, v. 1.* non obediunt. Quis quæso fide jubeat, tuto credi ejusmodi revelationibus, & infallibiliter eas à DEO proficisci? quid vulgarius est, quàm quòd Diabolus multis imponat? & illusionibus suis Satanicis complures seducat? *assiduum quoque est mendacium in ore indisciplinatorum, Syr. 20, v. 26.* Ipsorum Prophetarum tempore extiterunt sæpius, qui visiones suas pro divinis venditarunt: sed falsò, imo falsissimè: *Ecce ego ad Prophetas, ait Dominus, qui assumunt linguas suas, & ajunt: Dicit Dominus: Ecce Ego ad Prophetas somniantes mendacium, ait Dominus: qui narraverunt ea, & seduxerunt populum meum in mendacio suo, & in miraculis suis: Cum Ego non misissem eos, nec mandassem eis, qui nihil profuerunt populo huic, dicit Dominus, Jerem. 23, v. 31. 32.* Quòd si Prophetarum tempore factum hoc est, quid non fiat hodie? à malefieriatis præsertim: ab avaris, qui ad mentiendum, auro vel argento corrumpi se patiuntur: quemadmodum apud Romanos factitatum esse, *Justinus Apolog. 2. Dio Cassius lib. 56.* testantur. Neque novum est, ut Melancholici speculationibus, imaginationibus, & impressionibus nimium quantum indulgeant: aut gravibus correpti morbis, ejusmodi phantasias concipiant. Quemadmodum *Sigebertus* in Chronico suo testatur, tempore Constantini Cōpronimi, Constantinopoli, propter pestilentialē contagium, haud paucos ita ἀνοήτως redditos, ut conquererentur, sibi apparere aliquot peregrinos homines, horrenda forma ipsos alloquentes. De Pisandro Alexandrino refert *Calius*, in tam profundam illum melancholiam delapsum esse, ut à propria sua umbra sibi vehementer metuerit: & animam jam tum se exhalasse, crediderit. Et quis nescit, sanctulos, vel magniloquos superbæ, (*Stolke Heiligen* / uti à B. Luthero vocantur) *Sophon. 3, v. 11.* multos reperiri, qui in se confidentes, aspèrantur cæteros, *Luc. 18, v. 9.* & ex singularis cujusdam sanctitatis præsumptione, de visionibus gloriantur. Silentio involvimus, innumerabiles imposturas, in Papatu, qui revelationibus, spectris & visionibus, superstitionem, & idololatriam suadentibus, totus scater. Rectè quoque *Godscalcus Hollen*, Scriptor Pontificius, in suo Præceptorio Domini, super præc. 1. scripsit: *Aliquando etiam apparitiones fiunt, per studium malignorum hominum, qui domos volunt evacuare hominibus, & lucrari temporalia, sub specie falsa apparitionis: vel sunt per bonos, & lascivos socios, qui insequuntur ancillas aut Dominas: vel fieri possunt*

Heb. 1, 1. 2.

Matt. 17, 5.

Nicolaus de

Lyra,

Syr. 19, 4.

1. Joh. 4, 1.

Syr. 20, 26.

Jer. 23, 31. 32.

Iust. Apol. 2.

Dio Cassius

lib. 56.

Sigebertus

in Chron.

Calius.

B. Luther.

Soph. 3, 11.

Luc. 18, 9.

Godscalcus

Hollen in

Præcepto.

Domini sup.

Præc. 1.

Lucianum sunt ex curiositate hominum, volentium terrere Chri-
Philopseude stianos, ex joco. Exempla legantur apud Lucianum
Theodorus in Philopseude, Theodorum Lectorem in Collecta-
neis, lib. 1. Ruffinum lib. 2. Histor. Eccles. 25. Iose-
phum lib. 18. Antiquit. Judaic. c. 7. Egnatium lib.
Hist. Eccles. 1. de reb. Vener. c. 3. Refert quoque Marcus Ma-
rius, ex Cassiano, virum quendam à Diabolo per
Ioseph. l. 18. objectas visiones, & factas revelationes, ita de-
ant. Iud. c. 7. ceptum fuisse, ut instinctu Satanæ filium propri-
Egnatius 1. de reb. Ven. c. 3. um occidere, & promptitudinem Abrahami æ-
Marcus Ma- mulari voluerit: periculosissimum itaque est,
rulus. visionibus se vel dedere, vel iisdem fidem adhibe-
re: ob oculos nostros versantur scripta Neote-
ricorum Fanaticorum Valentini Weigelis, Pauli
Nageli, Pauli Selgenhauers, Hermannii Nhat-
manns, & similium hujusfurfuris hominum, ex
quibus Sole meridiano clarius apparet, per jacta-
tas illas visiones novas, & Enthusiasmos, autori-
tati verbi divini, plurimum derogari: auditum
verbi divini, & usum Sacramentorum contemni:
novaque novæ fidei principia fingi, & proponi.
Quis ergo non visiones modernas aversetur? Se-
ctari illas, est Ethnicismum, & paganismum, in
Ecclesiæ proscenium reducere. Refert enim Ti-
tus Livius lib. 1. decad. 1. pag. 18. post mortem
Romuli, Proculum quendam Julium dixisse,
quod Romulus ipsum jussit, per visionem cœ-
lestem, Romanis significare, Deos sic conclusisse,
ut Roma caput sit totius orbis terrarum: armis
itaq; assuescendum, & Romam invincibilem fo-
re, firmiter credendum esse. Addit Lucius Florus,
Romulum, pro hisce novis bonis petiisse, ut in
Deorum numerum referretur, & Quirinus voca-
retur lib. 1. c. 1. immo, ut & in loco apparitionis
Templum in Romuli honorem extrueretur: uti
Cicero lib. 1. de Ll. recenset. Arriani quoque à
Niceph. l. 11. jactantia visionum, & apparitionum immunes
Hist. Eccles. non fuerunt: teste Nicephoro, lib. 11. hist. Eccl.
c. 40. fol. 687. de Donatistis itidem perhibet S.
Augustinus in Epist. de Unit. Eccles. cont. Epist.
Petilian, cap. 16 quod ad illius Fratris, & illius
Sororis visiones, quæ vel dormientibus, vel vigi-
lantibus obrigerint, provocare consueverint. Ab-
sit igitur, Ethnicorum, Arrianorum, Donatista-
rum, quin & Anabaptistarum, Sacramentario-
rum, Fratrum Roseæ Crucis, Weigelianorum,
Rathmannianorum, & aliorum Fanaticorum
vestigiis insistere: plura qui de hac materia legere
desiderat, libellum M. Jacobi Stoltzerfosh, Ecclesia-
stis Luneburgensis, cui titulus, Consideratio Visio-
num, evolvat: & colophonis loco, tantum inter
visiones sanctorum Dei hominum, & modernorum
phanaticorum esse discrimen sciat, quantum
cælum & terra, veritas & mendacium, lux & te-
nebræ ab invicem differunt.

Apoc. 21, 3. VII. Verba Apocal. 21. v. 3. Ecce tabernacu-
lum DEI cum hominibus, & habitabit cum eis: &
ipsi populi ejus erunt, esse ipsissima verba, quæ E-
zechielis cap. 37. vers. 27. habentur, inspectio &
collatio utriusque loci, manifestè testatur. Jam
verò, extra omnem positum est dubitationis ale-
am, apud Ezechielem, de Ecclesia, non trium-
phante, sed militante, sermonem fieri: & ex Eze-
chiele, verba Apocalyptica desumi, & repeti.
Necessum proinde fuerit, in Apocalypsi, non mi-
nus de Ecclesia militante, quam apud Ezechie-
lem, intelligi, & explicari?

Hic sciendum 1. non negari, verba Apoca-
lyptica, cum textu Ezechielis prophetico conve-
nire: nec 2. diffitemur, apud Ezechielem opo-

tas, de Ecclesia militante agi. Notandum autem
3. multas promissiones veræ Ecclesiæ factas le-
gi, quæ ei, respectu utriusque status, in hac, & in
altera vita, competant: in hac quidem, quoad
inchoationem, in altera, quoad perfectionem,
& consummationem: in hac temporaliter, in il-
la æternum. Talis quoque est nostra promissio,
de gratiosa in habitatione DEI, quæ tam militan-
ti, quam triumphanti Ecclesiæ, rectè accom-
modatur. Et quidem involvi apud Ezechielem
statum beatitudinis Ecclesiæ, in cœlis, ex eo ap-
paret, quod ibi adduntur verba: In perpetuum.
Non igitur opposita sunt, DEUM hic in medio
populi sui habitare, & olim quoque illic: sed
connexa, & ἐξ ἀνάγκης, consecutanea. Si enim hic
habitat cum hominibus: si hic populi ejus sunt:
quantò magis illic? Vanissimum itaque commen-
tum est Francisci Turriani, quod hic de Sacra-
mento Eucharistiæ Spiritus Sanctus loquatur, in
qua remanere velit: quam interpretationem Cor-
nelius Corneli à Lapide in Commentar. sup. Eze-
chielem, & Ludovicus ab Alcasar sup. Apoc. fol.
925. ipsimet explodunt: cum certò certius sit,
proprie hic de Ecclesia triumphante in cœlis Sp.
S. loqui.

IX. Versiculo sexto, dicit Dominus: Ego si-
tienti dabo de fonte aqua viva, gratis: versiculo autem
sequente septimo, additur restrictio: Qui vicerit, pos-
sidebit omnia: Si gratis, quid ergo opus est victoria?
Si vincere oportet, quomodo ergo gratis possessio, vel
fructus cœlestis felicitatis promittitur? Respon-
deo, pessimè iterum hæc duo invicem opponi.
Non secus, ac si simul consistere non possent, hæc
dicta: Donum DEI est vita æterna, per Christum
IESUM, Dominum nostrum, Rom. 6. v. 23. & de-
dit potestatem filios Dei fieri, qui crediderint in nomen
ejus, Johan. 1. v. 12. Et si enim causa efficiens
principalis, & instrumentalis differunt: non ta-
men invicem pugnant, sed subordinantur, & sub-
alternantur: quemadm. & salutis æternæ gratiola,
& gratuita oblatio, & collatio, & ejusdem fidelis
applicatio, optimè simul stare possunt. Pari mo-
do verum est, dari nobis de fonte aquæ vivæ, gra-
tis, δωρεάν, absque nostris propriis meritis, Ro-
man. 3. vers. 24. 27. 28. Rom. 4. vers. 4. 5. 6. Ni-
hilominus autem requiri etiam, ut vincamus
gloriosè omnes, omnium hostium insultus, &
tentationes: ut exclamare possimus cum B. A-
postolo: In his omnibus ἐσθ' ἐνίκησεν, per eum, qui
dilexit nos, Rom. 8. v. 37. Et notandum, quod
præ omnibus aliis Prophetis, & Apostolis, Divus
Johannes Victoriam urgeat, & requirat: Scribo
vobis adolescentes, quoniam fortes estis, & verbum
DEI manet in vobis, & viciistis illum malum, 1. Jo-
han. 2. v. 14. Vos ex DEO estis, Filii, & viciistis
eos, scilicet Pseudoprophetas, & Anti-Christos,
1. Joh. 4. v. 4. Omne quod natum est ex DEO, vincit
mundum: & hæc est victoria, quæ vicit mundum, Fi-
des nostra, 1. Joh. 5. v. 4. 5. Quis est, qui vincit mun-
dum, nisi qui credit, quod IESVS est Filius DEI? 1. Joh.
5. v. 5. Vincenti dabo edere de ligno vitæ, Apoc. 2. v. 7.
Qui vicerit, non laedetur à morte secunda, v. 11. Vin-
centi dabo edere ex manna abscondito, v. 17. Et qui vi-
cerit, & custodierit usque in finem opera mea, dabo illi
potestatem super gentes, v. 26. Qui vicerit, sic vestie-
tur, vestietur vestimentis albis, Apoc. 3. v. 5. Qui vice-
rit, faciam illum columnam in templo DEI mei, & fo-
ras non egredietur amplius, v. 12. Qui vicerit, dabo
ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, v. 21.

Utut

Ut autem victoria spiritualis à nobis requiratur, nihilominus tamen verum est, quod *σωπεῖν* sitientibus, de fonte aquæ vivæ bibere detur, uti supra explicatum est. Hæc de scrupulis partibus primæ.

Doctrina.

Ad utilitatem nostram sequentes doctrinas observemus.

I. Et si non vulgares, sed planè singulares gratias benignissimus DEUS meretur, quod nobis terram dedit, Psal. 115. v. 16. in qua, per Ipsum sumus, vivimus, & movemur, Act. 17. v. 28. quæ vita naturalis, ex singulari gratia DEI, piis & DEUM timentibus, prorogatur, Exod. 20. v. 12. Et si quoque magnificanda est, vita spiritualis, vel vita DEI, Gal. 2. v. 19. Ephes. 4. v. 18. cujus respectu, nova creatura efficiamur, Gal. 6. v. 15. & spiritu mentis renovamur, Eph. 4. v. 23. Ineffabilis tamen est, prærogativa vitæ cælestis, in Ecclesia triumphante: quemadmodum B. Augustinus tractatu 124. in Johannem pulcherrimè discrimen vitæ piorum gratiæ, & gloriæ exposuit, sic scribens: *Duas vitas sibi divinitus prædicatas & commendatas novit Ecclesia, quarum una est in fide, altera in specie; una in tempore peregrinationis, altera in eternitate mansionis; una in labore, altera in requie, una in via, altera in patria, una in opere actionis, altera in mercede contemplationis, una declinat à malo, & facit bonum, altera nullum habet, à quo declinet, malum, & magnum habet, quo perfruatur bonum, una cum hoste pugnat, altera sine hoste regnat, una fortis est in adversis, altera nihil sentit adversi, una carnales libidines frenat, altera spiritualibus delectationibus vacat, una est vincendi cura sollicita, altera victoria pace securæ, una in tentationibus adjuvatur, altera sine ulla tentatione in ipso adiutore latet, una subvenit indigenti, altera ibi est, ubi nullum invenit indigentem, una aliena peccata, ut sua sibi ignoscantur, ignoscit, altera nec patitur, quod ignoscatur, nec facit, quod sibi poscat ignosci, una flagellatur malis, ne extollatur in bonis, altera tanta plenitudine gratiæ caret omni malo, ut sine ulla tentatione superbia cohereat summo bono, una bona & mala discernit, altera quæ sola bona sunt, cernit. Ergo una bona est, sed adhuc misera, altera melior & beata. Tota hic agitur ista usque in huius seculi finem, & illic invenit finem, differtur illa complenda post huius seculi finem, sed in futuro seculo non habet finem. Vitam gloriæ, non in terris possidemus, sed demum in cælo à Domino de cælo, 1. Cor. 15. v. 47. accipiemus: in cælo nimirum novo, quod post consummationem cæli primi futurum est, in quod benedicti Patris transferentur, Matth. 25. v. 34. Cum igitur πολίτευμα nostrum sit in cælis, Phil. 3. v. 23. scopusque noster ultimus eò directus sit, ut tandem aliquando in cælo mansionem nostram permanentem habeamus, Heb. 13. v. 14. Et Spiritus S. in capite nostro vicissim primo Apocalyptico, versiculo statim primo, cæli novi mentionem faciat: idcirco haud abs re erit, aliquanto fusius materiam hanc pertractare, & ὁρθοδοξίαν, ab ἑτεροδοξίᾳ discernere: Seposita tamen accurata ἐτυμολογίας ventilatione, num ἑρᾶντες ab ὁράω deducatur, eo, quod sit quasi πᾶσιν ὁράωμεν, vel quod ὅλως πᾶσι γῆν ἀνωθεν ὁρᾶν videatur: vel ab ὁρᾶν, juxta Aristotel. in lib. de Mundo, ἑρᾶνόν τε μὲν καὶ ὁρᾶν ὅτι ὁρᾶν εἶναι τῶν ἀνω: vel ab ὁρᾶν, quod omnia circumdat, & conservet: vel aliun-*

de: sed circa alia capita occupati erimus, consideraturi, 1. Quid, & quod duplex cælum sit? 2. Quodnam sit cælum, in quo DEUS noster habitat? 3. Quodnam illud, quod nobis promittitur? 4. Et cur beatitudo nostra cælum nominetur? Superfedere omni labore possemus, si tantum Lectorem, ad partem primam clavis Scripturæ, *Matthia Flaccii Illyrici*, f. 134. 135. 136. 137. remitteremus: illic enim materia hæc, cum apparatu tractata reperitur: placet autem, *μεθοδικῶς*, nostra quoque ex parte, de cælis differere. Et quidem, cum B. Apostolus dicat, *se in cælum esse raptum tertium*, 2. Cor. 12. v. 2. & Christum ascendisse *ὑπερ πάντων τῶν ἑρᾶνων* longè, supra omnes cælos Eph. 4. v. 10. idcirco infallibiliter pluralitas cælorum inde infertur: non tamen adeo infinita quasi, ut numerum dierum anni æquet: sicut *Tertullianus* de præscript. fol. 113. scribit, quod *Basilides* 365. cælos confinxerit: id quod & *B. Augustinus* lib. de hæres. cap. 4. *Epiphanius* hæres. 24. & *Theodoretus* lib. 1. hæres. fabul. de ipso testantur. Si enim velex orbium cælestium numero, ad totidem cælos si dereos quis concludere, imo, si & octavæ sphaeræ motustres, quos *Thebitus*, *Corath*, *Judæus*, hunc in finem 40. annos in sublimi monte habitans, & inter recentiores, *Georgius Purbachius* in Theor. Planet. pag. 132. observavit, cælos vocare vellet: non tamen ultra cælos duodecim numerare posset. Vulgo enim octo tantum orbes stellati, ex Platone, & Aristotele creduntur, quibus addatur licet sphaera nona, à *Timochare Hipparcho*, & *Ptolomæo*, observata, non tamen plures, quam 12 cæli, & quidem improprie, singuli cæli dicti, emergent. Mittimus *Valentinum*, qui teste *Irenæo*, lib. 1. advers. hæres. c. 1. pag. 9. septem cælos intellectuales extruxit: & cum *Origene* lib. 6. contra Celsum fol. 75. censemus, cælorum, sive sphaerarum cælestium, numerum aliquem præfinitum, scriptiones sum f. 75. sacras, quibus in Ecclesia utimur, haudquaquam designare. Hoc autem certum est, dari in Scriptura sacra, 1. Cælum naturæ, 2. Cælum gratiæ, 3. Cælum gloriæ. Cælum naturæ subdistinguitur, 1. in aereum, Gen. 1. v. 26. Matth. 6. v. 26. Luc. 8. v. 5. Deinde in æthereum, omnes sphaeras cælestes comprehendens, Levit. 26. v. 19. Deut. 28. v. 23. de cælo gratiæ, loquuntur Christi comparationes, Simile est regnum cælorum, Matth. 13. v. 24. 31. 33. 44. 45. 47. Matth. 18. v. 23. c. 20. v. 1. c. 22. v. 2. Tertium cælum gloriæ illud est beatissimum habitaculum, 1. in quo Deus ipse est, 2. & in quo beati Angeli, ac electi homines æternæ gloria, & felicitate fruuntur, Matth. 18. v. 10. De cælo, quod est habitaculum DEI, in quo Deus est, & habitat, maxime controversatur, quidnam illud sit? Esse enim, & habitare DEUM in cælis, quoties quæso Scriptura affirmat? Ipse est in cælo sursum, Joh. 2. v. 11. exaudies in cælo, 1. Reg. 8. v. 32. cap. 39. v. 43. 2. Chron. 25. v. 39. qui habitat in cælis, irridebit eos, Psal. 2. v. 4. Dominus, in cælo sedes ejus, Psal. 11. v. 4. Similia leguntur, Matth. 3. v. 17. c. 5. v. 16. 45. c. 6. v. 1. 9. c. 7. v. 10. 21. c. 10. v. 33. c. 12. v. 50. c. 18. v. 19. c. 23. v. 9. & alibi. Cælum hoc, quid sit, non immerito scire desideramus: prolixè *D. Johannes Crocius*, Calvinista Cassellanus, in conversationis Prutenicæ parte prima, adversus Cl. Theologum Regiomontanum, Dn. Doctorem Johannem Behmium, hac de materia egit: & libello suo auctoritatem, suffragio, & præfatione Doctoris Iohannis Bergii, complicitis sui, conciliavit: in hoc tractatu,

mirum in modum, homo Sacramentarius os in
cælum ponit, & cælorum Domino acerbè, ac
blasphemè contradicit. Initio enim fortiter negat,
D. Crocius negat, esse
cælum ma-
jestaticum,
soli Deo pro-
prium.
Negat quo-
que, cælum
Dei, à cælo
beatorum
distingui.
dari cælum majestaticum, quod uni & soli DEO sit
proprium, pag. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 12. & seqq. Deinde in-
ficiatur, cælum Dei à cælo beatorum distingui posse,
& debere, pag. 14. 16. 84. 85. Tertiò sententiam
suam, de cælo DEI, & beatorum, prodit, sic scri-
bens, pag. 298. Orthodoxi, cælum, quod est ordi-
narium Angelorum, & hominum beatorum felicissi-
mum domicilium, non in terra, non in aere, sed super
omnes adspectabiles cælos situm esse unanimiter docent.
Ubi notandum, quàm fraudulenter D. Crocius
omittat, cælum istud ordinarium, quoq; DEI do-
micilium esse, cum tamen supra contenderit o-
perosissimè, unum & idem esse, omnino cælum,
in quo sit DEUS, & sancti Angeli, ac electi. Diffi-
mulat quoque Sacramentarius, alia cæli Calvini-
stici epitheta, & idiomata, quod nimirum sit lo-
cale, creatum, finitum, corporale, quæ alii Calvi-
niani crassi facillè admittunt, & scriptis suis inse-
runt, uti videre est, apud Petrum Martyrem, in
tyr in dial. de Pantach. Zachariam Ursinum, in Comp.
de Pant. Doctr. Christianæ, pag. 345. Georgium Sohnum,
Zach. Ursi-
nus in Comp.
Doctr. Chri-
stiana p. 345
Georg. Soh-
nius disp de
creat. Tom.
1. f. 114.
Matthias
Martinus
in Incis. p.
36.
Lamb. Da-
naus in Resp.
ad Laoni-
cum Spon-
gium fol. O-
perum 1523.
disp. de creat. Tom. 1. f. 114. Matthiam Martinum,
in Incis. p. 36. & complures alios. Imprimis verò
altissimo silentio involvit, eam, quæ à Lamberto
Danao, homine perquam impio, & profano, cæ-
li prolata est descriptio, cum in Respons. ad Lao-
nicum Spongium, fol. Operum 1523. sic scripsit:
Christum hominem esse, & ipsius corpus in cælo
esse, uti Regem in augustissima regni sui arce, am-
plissimo dominio, palatio & aula, Ex DEI VER-
BO DOCEMUS, in quo, liberè, si velit, cum electo-
rum Angelorum, beatorumq; spirituum in idem
cælum receptorum millibus SPACIETUR. Ecce,
Lector Christiane, egregiam cæli, in quo DEUS
& sancti sunt, descriptionem: Sed mirum hoc
non est, cum etiam dextram DEI, ad quam Chri-
stus collocatus legitur, pro loco quodam certo in cæ-
lo beatitudinis proclament, Bullingerus in Tract. de
Verb. Dom. in domo Patris mei, &c. Petrus Mar-
tyr in Dial. de Corp. Chr. Loco, in cælo, fol. 78.
Rod. Gualtherus, super Acta Apostol. c. 1. homil. 5.
fol. 12. quas ineptias, ex lacunis Scholasticorum,
Sacramentarii hauserunt, qui itidem multa ha-
bent, de hujusmodi cæli loco amplissimo, ro-
tundo, primum mobile ambiente, Patris domi-
cilio, & Angelorum ac hominum beatorum ha-
bitaculo: cui commento suffragati sunt olim,
Acta Apost. Rosetus, Bernhardinus de Bustis, & Johannes Keisers-
bergius, nec dissentit Robertus Bellarminus, quando
lib. 3. de Incarnat. Verbi, cap. 12. sic inquit: Ca-
tholici credunt, Christum, in verum cælum corporeum
ascendisse, siue maneat intra ipsum cælum, siue ma-
neat super, & extra omnes cælos, ita ut PEDIBUS
TANGAT CONVEXAM SUMMI COELI. Sed re-
ctè crassis hisce tam Calvinianorum, quàm Pon-
tificiorum nugis, & commentis opponitur dictum
B. Augustini, quod Dn. D. Hutterus in Locis al-
legat, f. 193. Si cælum, quod est thronus DEI, est cor-
poreum: & si cælum corporeum, quod oculis videmus,
intellegerimus esse habitationem Dei, transitura est
habitatione Dei, quia cælum & terra transibunt: sed
antequam faceret Deus cælum & terram, ubi habita-
bat: in se habitabat Deus: apud se habitabat Deus: &
apud se est Deus. Hæc Augustinus. Nos per cælum,
in quo Deus Trinus est, fuit & erit, ab omni æ-
ternitate, in secula seculorum, non posse intel-

ligi cælum quoddam locale, firmiter credimus,
cum nihil tale ante conditum mundum extiterit:
DEUS verò DEUS cælestis fuit, ante jacta funda-
menta mundi, & vocatur Filius DEI, Dominus de
cælo, 1. Cor. 15. v. 47. respectu divinitatis. Ne-
cessariò igitur sequitur, cælum DEO proprium,
non minus, quàm ipsum DEUM, ab æterno esse:
Hinc DEUS ipse, nonnunquam cælum appellatur,
Dan. 4. v. 23. Regnum Nebucadnezaris stabile
erit, ex quo agnoscat cælos dominari, vel, ex quo
cognoveris, quòd dominantes cæli, juxta vesio-
nem Benedicli Aria Montani, fol. 153. In He-
bræo enim sic expressè habetur: *אֲנִי הָיוָה*
Hic per dominantes cælos, DEUM notari cælestem
ipsemet D. Crocius fatetur, parte 1. Conversat.
Prutenicæ, pag. 19. uti & Matth. 21. v. 25. cum
Christus ex Phariseis quæsit, num Baptismus
Johannis è cælo fuerit, vel ex hominibus? nec non,
Luc. 15. v. 21. quando Filius prodigus dixit: Pec-
cavi in cælum, & coram Te, id est, peccavi in DE-
UM, Patrem cælestem, & te patrem terrenum.
Quemadmodum igitur cælum, quando DEUM
significat, corporeum cælum non est, ita nec ta-
le est, quando DEUS in cælo esse, & habitare, vel
è cælo suo prospicere, vel de cælo venire, & au-
xilium mittere dicitur. Quis hic ita delirabit, ut
cælum aliquod supra mundanum, à terris, se-
cundum loci distantiam remotum intelligat,
quo DEUS Pater in patefactionibus, Filius in
Incarnatione, Spiritus Sanctus in Pentecostali ef-
fusione venire, aut è supremo illo cælo locali per
firmamentum, & sphæras Planetarum mitti, in-
de super filios hominum prospicere, & suum au-
xilium, ac dexteram, hinc mittere dicatur. Per
cælum autem, in quo DEUS esse & habitare per-
hibetur, nihil aliud, quàm inaccessa ejus lux, ma-
jestas, gloria & potentia, quam ab æterno habuit, in-
nuitur, quo cælo, DEUS ne in infima quidem ter-
ra, destituitur, ubicunque enim DEUS est, cælum
suum secum habet. Comparatur autem maje-
stas, glória, & potentia DEI æterna, cælis in tem-
pore creatis, vel nomine cælorum creatorum re-
præsentatur, propter hanc analogiam similitudi-
nis, quòd, quemadmodum cælis creatis nihil est
altius, & eminentius, ratione loci: sic DEO ni-
hil altius est, ac excelsius, ratione majesta-
tis, qui lucem inhabitat inaccessibilem, *φῶς ἀπρόσβιον*, 1. Timoth. 6. v. 16. Hæc de membro se-
cundo.

Tertium quod attinet, cælum Angelorum,
& benedictorum Patris cælestis, & illud quoque
creatum, & locale dicunt Calviniani, & nescio,
quæ carnalia, & corporalia de hoc domicilio fo-
mniant, absque tamen ullo Scripturæ Sacrae fun-
damento, immemores, si angelis & beatis homi-
nibus cæli creati assignentur, carituros utrosque
hisce cælis, quando in consummatione seculi
peribunt, Luc. 21. v. 33. abibunt, Apoc. 21. v. 1.
fugient, ita ut locus non eis inveniat amplius,
Apoc. 20. v. 11. Potius igitur, per cælum beato-
rum intelligitur, glória cælestis, & insignis illa,
quæ promissa est, vitæ æternæ felicitas, quæ in vi-
sione DEI, in visione claritatis ejus, in gaudii im-
mensitate, & perpetuitate, in proprii corporis
glorificatione, & innumeris aliis axiomatib. con-
sistit, uti suo loco fusius audiemus. Apparet sen-
tentia nostræ veritas ex eo quoq; quòd de anima-
bus piorum dicitur, futuras eas esse, in manu Domi-
ni, Sap. 3. v. 1. Quàm igitur manus DEI corporeum

& locale quid non est, tam nec cœlum beatorum tale est. In cœlo enim esse, & in manu DEI esse, de Sanctis *ἱεροδωματα* sunt.

4. Chrybe- Cur autem quartò beatitudo nostra æterna, **situdo no-** cœlum nominetur, causæ sunt variæ. 1. Cœlo-
stra æterna rum author Deus est, gloriæ nostræ æternæ, &
cœlum vo- beatitudinis perceptionem, cui præterquam So-
cetur. LI DEO adscribemus? Rom. 8. v. 30. Cœlum 2.
Rom. 8, 30. longè est pulcherrimum, ob luminum Solis, Lu-
Cant. 6, 9. næ, & stellarum, in eo semper fulgentium splen-
dorem, & rutilationem, Cantic. 6. v. 9. Sic bea-
tudo quoque nostra in pulchritudine summa,
& perfectissima consistet, corpora enim nostra
conformia reddentur corpori pulcherrimo, &
Phil. 3, 21. glorioso Christi, Phil. 3. vers. 21. Ejus scilicet,
qui est pulcherrimus inter filios hominum, Psal.
Pf. 45, 3. 45. vers. 3. *ἱσάμεθα* erimus, Matth. 22. v. 30. At-
Mat. 22, 30. qui Angeli sunt Spiritus pulcherrimi, & fulgen-
tissimi, Daniel. 10. vers. 5. 6. quòd si enim cuncta,
quæ facit DEUS, valde bona, vel ut Chaldaus
Gen. 1, 31. reddidit, valde pulchra fuerunt, Gen. 1. v. 31. & in
vita æterna *δοκατάστασις πάντων* speranda, Act.
Act. 3, 20. 3. v. 20. quidni & valde pulchri nos quoque tunc
futuri sumus? Resurgent enim corpora Sancto-
rum, sine ullo vitio, sine ulla deformitate, uti
B. August. B. Augustinus testatur, in Enchirid. c. 21. *Nulla e-*
Ench. c. 21. *rit ibi deformitas*, ut idem ait, lib. 22. de Civit.
Idem lib. 22 DEI, cap. 19.
de Civ. DEI
c. 19.

„Hæc quæ modo pallida tabe
„Color albidus inficit ossa,
„Tunc flore venustior omni,
„Sanguis cute tinget amœna.
„Nam nulla deinde senectus,
„Frontis decus invida carpet,
„Macies neque ficca lacertos,
„Succa tenuabit adeso:
„Morbus quoque pestifer artus,
„Qui nunc populatur anhelos,
„Sua tunc tormenta refudans,
„Luet inter vincula mille,
„Hunc e minus aere ab alto,
„Victrix caro, jamque perennis
„Cernet sine fine gementem,
„Quos moverat ille dolores.

Prudentius uti Prudentius in suo hymno exequiali elegantissi-
in hymno mē canit. 3. Cœlum ingenti altitudine distat à
exequiali. terra, majori differt beatitudo æterna à tempo-
Mat. 16, 26 rali, Matth. 16. v. 26. Cœlum 4. est capacissi-
mum & amplissimum. Solius enim Solis globus
sexcenties, sexagies sexies terræ globo major est,
ita quoque in vita æterna mansiones erunt mul-
Joh. 14, 2. tæ, Joh. 14. v. 2. non tantum pro viginti quatuor
Apoc. 4, 10. senioribus, Apoc. 4. v. 10. cap. 5. v. 8. sed & pro cen-
c. 5, 8. tum quadraginta quatuor millibus, qui empti sunt de
Ap. 14, 3, 4. terra, Apoc. 14. v. 3. 4. Apices, de hac materia cœ-
li, inter nos, & Sacramentarios imprimis contro-
versos, videat Lector accuratissime expeditos, in
D. Egidii libello magni Theologi, Dn. D. *Egidii Hunnii*
Hunnii. Senioris, piæ mem. Præceptoris nostri meritissimi,
cui titulum fecit, *Affertio sana & orthodoxa doctri-*
næ, de persona & maiestate Domini **ESU CHRI-**
STI, à pag. 343. usque ad pag. 408. Cui manu du-
ctioni si institerit, nullo negotio omnes *φλυαίας*
Crocii, Pelargi, & aliorum Calvinistarum elide-
re, & profligare poterit. Nos cœlum non oculis
tantum corporeis intueamur, sed & mentem ad
cœlestia evehamus, ut aliquando in cœlestibus
cum Domino confideamus, & opulentæ gloriæ
hæreditatis æternæ participes reddamur, per &

propter eundem Dominum nostrum JESUM
CHRISTUM, Amen, Amen.

II. Dignissima est civitas sancta, Jerusalem *Civitas*
nova, ut magnificentia, & præcellentia ejus dili- *cœlestis ma-*
genter consideretur. Immediatum suum ortum *gnificientia.*
habet, de cœlo, à DEO, Apoc. 21. v. 2. quod con-
venit, cum pronuntiato prophetico, civitatem **Ap. 21, 2.**
vocatam esse, *Dominus ibi*, vel secundum textum
Hebræum, *יהושׁה* Ezechiel. 48. v. ult. ni- **Ez. 48, ult.**
mirum innuitur, Dominum DEUM ibi esse funda-
torem, utique enim, quicquid civitas Ecclesiæ
triumphantis in cœlo est, & habet, id omne à
DEO TER OPT. MAX. provenit. Unde & in tex-
tu nostro, à DEO descendere, & parata esse dicitur,
v. 2. Imprimis autem, *præsentia DEI in Ecclesia*
triumphante, ob oculos nobis ponitur, quæ sum-
ma est Angelorum, & electorum in cœlis beati-
tudo. Si enim ineffabilis lis est hæc gratia, quando
DEUS in Ecclesia militante præsentiam suam ex-
hibet, Ps. 46. v. 6. 8. quanto magis in triumphante?
ubi DEUS immutabiliter, irrevocabiliter, perpe- **Pf. 46, 6. 8.**
tuo & æternum adest, seq; Angelis ac electis ho-
minibus aspiciendum præbet, Job. 19. v. 26. Ps. 17. **Iob. 19, 26.**
v. 15. Ps. 36. v. 10. Ps. 42. v. 2. Matth. 5. v. 8. Joh. 17. **Pf. 17, 15.**
v. 24. 1. Cor. 13. v. 12. 1. Joh. 3. v. 2. qualis autem **Pf. 36, 10.**
visio DEI futura sit, contra Sacramentarios infra, **Pf. 42, 2.**
in *ἐξηνήσθαι* capitis vicissimi secundi dispicie- **Mat. 5, 8.**
mus. Porro per similitudinem civitatis in- **Iob. 17, 24.**
nuitur arctissima illa *beatorum unitas*. Sicuti enim **1. Cor. 13, 12.**
in civitate primaria, inhabitatores harmonicè uni **1. Iob. 3, 2.**
sunt, & invicem consentiunt, ita multò magis in-
tima erit unitas inter electos, & beatos, nullus i-
bi continget *παροξυσμός*, sicuti in Ecclesia militan-
te, inter Paulum & Barnabam acris fuit discepta-
tio, adeo quidem, ut alter ab altero se jungeretur,
Act. 15, 39. Talis *διχοστασία* in Ecclesia triumphan- **Act. 15, 39.**
te non orietur: sed Angeli, & Sancti, vel beati ho-
mines, suavissimam concordiam, & conjunctio-
nem invicem alent, unanimiterq; Sanctus, San-
ctus, Sanctus, Dominus DEUS Zebaoth, intona-
bunt, Apoc. 4. v. 8. præterea, per nomen *civita-* **Ap. 4, 8.**
tis, haud obscurè indicatur, beatos in cœlis tutissi-
mos longè, & ab omni periculo, liberrimos futu-
ros. Solent enim *civitates*, loca esse refugii, ut vi-
dere est, Num. 35. v. 11. Deuter. 19. v. 2. ubi DEUS **Num. 35, 11.**
sex civitates, pro refugiis, populo suo nominavit, **Deut. 19, 2.**
quarum quoq; mentio fit, Josue 21. v. 8. Ita ci- **Jos. 21, 8.**
vitas cœlestis refugium erit ultimum; idq; longè
tutissimum, & firmissimum, quo ne ipsis quidem
inferorum portis aditus patet, ubi ne minimum
quidem periculum, beatis oboriri potest. Insu-
per, in civitatibus primariis *rerum omnium habe-*
tur copia, & abundantia: Sicuti ex Babylonis, Ty-
ri, Sidonis, Damasci, Jerosolymæ, & aliarum ci-
vitatum exemplis apparet: Longè major bono-
rum, & quidem cœlestium, ac æternorum, est co-
pia, & abundantia, in Ecclesia triumphante, ubi
DEUS ipse omnia erit in omnibus, 1. Cor. 15. v. 28. **1. Cor. 15, 28.**
ubi verè nulla erit inopia, Psal. 34. v. 10. & *justi non* **Pf. 34, 10.**
minuentur omni bono, Ps. 34. v. 11. *O civitas cœlestis,* **Pf. 34, 11.**
mansio secunda, patria fertilis, & ampla, totum conti-
nens, quod delectat, populus sine murmure, incola
quieti, homines nullam indigentiam habentes, exclama-
mat Divus Bernhardus, de meditat. cap. 4. pul-
chrè quoq; Laurentius Justinianus, de casto con-
nubio verbi & animæ, c. 5. scribit: Civitas hæc ma-
igna, aspectu grata, ab hostibus secunda, à doloribus a-
liena, à perturbatione extranea, à morte liberrima.
Nil immundum in ea est, nil corruptioni obno-
xium. **c. 5.**

xium. Et post pauca: Sine consummatione magna est: sine comparatione pulchra: sine defectu conspiciua: sine oppositione praelara. Imo cum B. Augustino lib. de tripl. habitac. c. 4. dicere possumus: Quicquid de urbe illa regia, (cœlesti nimirum Jerololyma) dixerit homo, quasi stella de mari est, vel quasi scintilla de foco. O Domine Jesu, fac, ut universi & singuli mansiones nostras, in hac civitate sancta, & cœlesti, aliquando obtineamus, per & propter nominis tui sanctissimi gloriam, Amen.

B. Aug. lib. de tripl. habitac. c. 4.

Memorabilis titulus sponsa, qui triumphanti Ecclesie tribuitur.

III. Memorabilis valde titulus est, Sponsæ, quo Ecclesia in cœlis triumphans, hic itidem insignitur: Sicut sponsam, ornatam viro suo. Unde complura emergunt, notatu longè dignissima. Initiò enim apparet inde, insignis Des summi, erga nos homines dilectio: quod non dedignatus est, nos pro sponsa Filii sui assumere: adeoque arctissimæ communionis suæ participes reddere. Sponsus enim & sponsa, caro una sunt: & transit sponsa, licet per se vilissima, in familiam sponsi, vel mariti sui: ejusque radiis corruscet: Sic nos quoque tanquam sponsa Filii DEI, *κοινωνοὶ τῆς θείας φύσεως* reddimur, 2. Pet. 1. v. 3. & communio nostra nunc est, cum Patre, & cum filio ejus, JESU CHRISTO, 1. Joh. 1. v. 3. uti verò *honorum*, ita & *honorum* innuitur *communio*. Esthera, Ahas veri sponsa facta, fit Regina, publica quoque solennitate coronam regiam accipit, Esth. 2. v. 17. Nos itidem propter assumptionem in sponsam DEI, Reges proclamamur, Apoc. 1. v. 6. Apoc. 5. v. 9. 1. Pet. 2. v. 9. Corona quoque nobis promittitur solenniter imponenda, 2. Tim. 4. v. 8. corona, non corruptibilis, 2. Cor. 9. v. 25. sed immarcescibilis, 1. Pet. 1. v. 4. Corona vitæ, Apoc. 2. v. 10. Sed & *indivisa cohabitatio*, cum Sponso Domino, per nomen sponsæ innuitur. Sicut enim sponsus individo nexu, & indivulsè cohabitatur sponsæ suæ, Matth. 19. v. 5. *πεσοκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτῆς*. Ita & olim, *ἀδιασάτως, καὶ ἀχωρείσως, καὶ ἀπείσῳτος*, Sponso nostro cœlesti adhærebimus, & cohabitabimus: πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα, Semper cum Domino erimus, 1. Thess. 4. v. 17. Omnia occupabit ubique incorruptibili gloria, & quod omnium longè est maximum, CONTINUA fruuntur conversatione cum Christo, una cum Angelis, cum Archangelis, cum superioribus potestatibus, inquit Chrysostomus, in Epist. 5. ad Theodorum Lapsum. Multum enim vita aterna est contraria temporali: Sicut enim temporalis tota fluit, & evanescit, & nihil habet stans: sic illa recta tota stat in solitudine perpetuitatis suæ, & nihil habet fluens, inquit Guilielmus Alvernus, de retribut. Sanctorum, c. 1. In hoc mundo sæpius accidit, quod vel Sponsam Sponsæ, vel Sponsam Sponsi cohabitationis tædium capit: Illic erit inter Sponsam & Sponsam, *satietas sine tædio*, juxta Hildebertum Cenomanensem, Epist. 31. Incitet nos divina hæc, & tanta dignatio, ut non tantum immortales gratias Altissimo agamus: neque calamitates omnes, æquo tantum animo feramus: cum non pares sint afflictiones presentis temporis, ad futuram gloriam, quæ *revelabitur erga nos*, Rom. 8. v. 18. Sed & ut *fœdus sacrum*, quod nobiscum pepigit Deus, Of. 2. v. 19. 20. Sanctè observemus, inq; id incumbamus, quo vestem nuptialem aliquando ostendere, ornatum, quo operuit nos Sponsus immaculatum, & salvum exhibere, Matth. 22. v. 12. Apoc. 19. v. 8. & universi ac singuli instar Sponsæ, magno cum tripudio, & desiderio excipi, inq; consortium

2. Pet. 1. 3.

3. Joh. 1. 3.

Esth. 2. 17.

Ap. 1. 6.

Ap. 5. 9.

1. Pet. 2. 9.

2. Tim. 4. 8.

2. Cor. 9. 25.

1. Pet. 1. 4.

Ap. 2. 10.

Matth. 19. 5.

1. Cor. 7. 35.

1. Thess. 4. 17.

Chrysost. in Epist. 5. ad Theodorum Lapsum.

Hildebertus

Cenoma-

nensis Ep. 31.

Rom. 8. 18.

Of. 2. 19. 20.

Matth. 22. 12.

Ap. 19. 8.

beatissimum cœlicolarum recipi possumus: per & propter eundem Sponsam nostrum speciosissimum, & pretiosissimum, Dominum Jesum CHRISTUM, Amen, Amen.

IV. Magno affecit DEUS populum suum beneficio, quod tabernaculum & Sanctuarium ipsis in deserto erexit, formamque elegantissimam, adornandi tabernaculum, præscripsit: uti videret, Exod. 25. v. 16. 27. Ac etsi tabernaculum istud manu hominum factum fuit: nihilominus tamen verè tabernaculum DEI extitit: Siquidem in illo Dominus DEUS præsentem se exhibuit, suamque voluntatem in illo Israelitis manifestavit, nec non sacrificia inibi oblata acceptavit, & quæ hujusmodi sunt alia complura, Ex. 40. v. 34. 36. 38. Lev. 1. v. 1. 3. & c. Ac licet progressu temporis, tabernaculum istud abrogatum, & loco ejus, Templum Hierololymitanum extructum sit, certum tamen est, per tabernaculum Mosaicum, tabernaculum ἀχειροποίητον, & non manu factum, videlicet æternum illud Sanctorum domicilium, & habitaculum, præfiguratum esse: quemadmodum amicissimus Dn. D. Gerhardus, Theologus citra controversiam, de Ecclesia Christi meritissimus, Tom. 9. Locorum, pag. 765. & 766. capita comparationis diligenter collegit, sic scribens: Tabernaculum fuisse vitæ æternæ typum, colligitur ex Psal. 84. v. 1. Luc. 16. v. 9. Pl. 15. v. 1. Apoc. 21. v. 3. Tabernaculum Mosaicum, propter pelles hyacinthinæ ipsum cooperientes, cœlum è longinquo aspicientibus repræsentabat, ut author est, Josephus, lib. 3. Antiquit. c. 7. jure igitur optimo, cœlestis gloriæ symbolum censetur, quod ipsum ostendit sacra supellex tabernaculi. Per arcam fœderis denotatur Sacrosancta Trinitas, cujus beata visio electis in vita æterna continget. In arca erant *tabula legû, urna aurea cum manna, & baculus frondens Aaroni*. In cœlo Deus Pater, qui nos sanctissimis suis legibus gubernat, Filius, qui est panis vitæ, verum & cœleste manna, quod de cœlo descendit, & dat vitam mundo, Joh. 6. v. 33. quoelecti in æternum satiabuntur, Apoc. 2. v. 17. Spiritus Sanctus, qui perpetuus & æternum virentibus charismati nos replebit, & in hac vita per ministerium Evangelii nos ducit. Caritas ibi erit lex, Filius Dei erit Rex, modus æternitas. Per propitiatorium exprimitur Christi Salvatoris bonitas, qui gratiam Dei & vitam æternam nobis promeritus est, Rom. 3. v. 25. Ex propitiatorio Deus responsa dabat: sic in vita æterna familiarissimè cum Deo loquemur. Per Cherubim significatur beatissima sanctorum Angelorum societas, erimus enim *ἱεράγγελοι*, Matth. 22. v. 30. ac unum cum illis constituentes chorum æternis laudum præconis Deum celebrabimus. Per altare denotatur devotionis sanctitas, erimus enim *Sacerdotes Dei*, Apoc. 1. v. 6. offerentes quotidie *vitulos laborum nostrorum*, hostiam scilicet laudis, Hebr. 13. vers. 15. In Sanctum Sanctorum solus summus Sacerdos ingredi poterat, sed Christus per passionem suam in cœli sanctuarium ingressus, Heb. 10. v. 19. hanc gratiam, & gloriam, nobis promeruit, ut in vitæ æternæ adyta pateat nobis aditus. Per candelabrum denotatur beatæ visionis claritas, 1. Corinth. 13. v. 13. *Claritas Domini illuminabit cœlestem Hierololymam, & lucerna ejus erit Agnus*, Apoc. 21. v. 3. triplex visio exhilarabit electos: corporalis, qua Christi humanitatem; spiritualis, qua Angelorum subtilitatem; cœlestis, qua

Ex 25. 16. 27.

Tabernaculum vet. Test. habitaculum Dei fuit.

Exod. 40. 34. 36. 38. Levit. 1. 13. & c.

D. Gerhardus Tom. 9.

Loc. p. 765. & 766.

Tabernaculum Mosaicum typus fuit vitæ æternæ.

Pl. 84. 1. Luc. 16. 9.

Pl. 15. 1. Ap. 21. 3.

Joseph. lib. 3. Antiq. c. 7.

Joh. 6. 33.

Ap. 2. 17.

Rom. 3. 25.

Mat. 22. 30.

Ap. 1. 6.

Heb. 3. 15.

Heb. 10. 19.

1. Cor. 13. 12.

Apoc. 21. 3.

Ap. 22, 2.

Intellectualis, qua superbenedictam Trinitatem videbunt. *Per mensam* intelligitur beatæ fruitionis satietas, quia *edent de fructibus ligni vite*, qui singulis mensibus renovabuntur, Apoc. 22. v. 2. Denique per ligna *Sistim* imputibilia, ex quibus tabernaculi supellex erat fabrefacta, denotatur in omnibus bonis indeficiens æternitas, quod beatorum gloria corruptionis omnis expertis, adeoq; in eodem semper statu, in omnem æternitatem firmissima sit mansura. Septima enim illa dies,

Ap. 22, 5.

Procopius in comm. c. 5. Genes.

nec vespeream, nec mortem habebit, Apoc. 22. v. 5. *Procopius* in comm. cap. 5. Genes. *Interius tabernaculum dicit locum, qui supra cælum vel firmamentum frequentatur. Pontificem summum vel primum nominat Christum, quod hic primus in hoc ascenderit, & nobis primam istam habitationem aperuerit, &c.* Quidam tamen per tabernaculum, utpote portatile, ac de loco in locum translatum, malunt intelligere Ecclesiam militantem, quæ in hac vita est *ambulatoria*, nulli certo loco affixa; per templum verò Hierosolymitanum, utpote fixum, Ecclesiam triumphantem, quæ in vita æterna erit immobilis & perpetua. Multa significabant Ecclesiam militantem & triumphantem, desertum, & terra promissionis, tabernaculum in deserto laboris, & templum in loco pacis, sanctum & sancta sanctorum, altare holocausti, & thymiamatos, &c. sed nulla cum absurditate conjunctum, si unus idemque typus diversimodè applicetur, ac proinde tabernaculum & militantis, & triumphantis Ecclesiæ figura statuatur, præferim, quia pater ex Ecclesia militante transferuntur, in triumphantem, sicut vasa facta, ex tabernaculo olim transferebantur in templum Hierosolymitanum. Ex osculamur nos eruditissimam tabernaculi veteris explicationem, & ad futurum cæleste applicationem. Utinam memores simus adhortationis Domini Jesu, nobisque amicos faciamus, de mammona iniquitatis, ut recipiant nos aliquando in æterna tabernacula, Luc. 16. v. 9. *Faxit hoc Altissimus, per & propter Dominum nostrum Iesum Christum, Amen, Amen.*

Luc. 16, 9.

V. Qui procul à Jove, procul à fulmine, Ethnicorum judicio credebatur. Nos Christiani contrarium statuimus, qui prope est Jehovah, & cui Jehovah prope est, ille procul est à fulmine, & omni malo, Psal. 34. v. 19. Psal. 145. v. 18. Impri-

Psal. 19.

Psal. 145, 18.

Propin-

quitas Dei pars

erit maxi-

ma felicitatis

eterna.

I Cor. 15, 28

I Cor. 13, 8.

mis autem propinquitas Dei pars erit magna, major & maxima, felicitatis æternæ, juxta pronuntiatum Spiritus Sancti, in textu nostro Apocalypico, v. 3. *Ipsa Deus cum eis erit, eorum Deus*: quæ repetitio, ἐμφανὶς in se continet singularem, & ferè idem significat, ac illud B. Apostoli: *Deus erit omnia in omnibus*, 1. Cor. 15. v. 28. *Cessabunt enim in vita æterna lingua, abolebuntur prophetia, & alia*, 1. Cor. 13. v. 8. Nulli tunc amplius extabunt animarum Pastores, nulli Magistratus, nulli Medici, vel similia alia. Deus autem erit vice omnium: Deus supplebit vices omnium: erit namq; omnia in omnibus: non amplius mediatè ager omnia in omnibus, sicuti in hac vita mediatè operatus fuit, Marc. 16. v. 20. 1. Cor. 12. v. 6. sed omnia solus ἀμέσως electis præstabit, quæ hic ἐμμέσως præstitit: præsentia ejus juxta Cyprianum

Mar. 16, 20

1. Cor. 12, 6.

Cyprian. ser-

mon. de A

scens. Dom.

c. 91

ferm. de Ascens. Dom. c. 9. omnes animæ & corporis appetitus implebit. Nunc enim Dominus & Salvator noster non est omnia in omnibus, sed pars in singulis: verbi gratia, in Salomone Sapien-

Daniele cognitio futurorum: in Petro fides: in Pinees & Paulo zelus: in Johanne virginitas: in cæteris cætera. Cum autem rerum omnium finis advenerit, tunc omnia erit in omnibus, ut singuli Sanctorum omnes virtutes habeant, ut sit Christus totus in cunctis, uti S. Hilarius scribit, in Pl. 60 *Quid est omnia?* inquit S. August. serm. 16. de verb. Apost. *quicquid hic quærebas, quicquid hic pro magno habebas, Ipse tibi erit: quicquid hic volebas, quicquid hic amabas manducare & bibere, Ipse tibi erit cibus, Ipse tibi erit potus, Ipse erit tibi Sol, Ipse Luna, volebas sanitatem, Ipse erit immortalitas.* Idem B. Augustinus verba nostra Apocalypica, ex Ezechiele desumpta, pulchrè interpretatur; in-quiens, lib. 22. de Civit. Dei cap. 30. *Quid est aliud, quod per Prophetam dicit: Ero illorum DEUS, & ipsi erunt mihi plebs, nisi ego ero, unde sciuntur? Ego ero, quæcunque ab hominibus honestè desiderantur: & vita, & salus, & victus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & omnia bona.* Pulchra quoque est sententia Eucharis, in lib. 3. super lib. Regum; *Ita nos in illa Patria divina præsentia claritas adimplet, ut nihil aliud visus noster, nihil auditus, nihil olfactus, nihil gustus, nihil tactus dulce habeat, nisi diligere Deum nostram, ex toto corde, tota anima, tota virtute, & proximum tanquam nos ipsos.* Sis ergo ô Deus benignissime, Deus noster, Deus hic nobiscum, inchoativè: simus plebs tua, & populus tuus. Tuque Deus noster, & nobiscum illic consummativè, in secula seculorum, Amen, Amen. Non desere nos, ô Deus Optime Maxime, & fac, ne deseramus Te: sed Tibi adhæreamus, & in tabernaculis tuis, apud Te maneamus, in æternum, Amen, Amen.

S. Hilarius

in Plal. 60.

S. Augustin.

serm. 16. de

verb. Apost.

B. Augustin.

l. 22. de civ.

Dei, c. 30.

Eucharis

l. 3. sup. lib.

Regum.

VI. Bona vitæ æternæ descripturus Spir. S. Bona vita initio ἑρπύλλῃ recenset, & ἀποφαινωῖς, quid ibi

eterna pri-

vativa,

non sit futurum proponit, inquit: *Et abstersus est Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quia prima abierunt.* Typum status hujus egregium habemus in Templo Salomonis, 1. Reg. 6. v. 7. de quo scribitur, cum domus ædificaretur, de lapidibus perfectis allatis ædificata est: *& malleus, & securus, & omne ferramentum non sunt audita, cum ædificaretur.* Sic in cœlesti Hierosolyma, in qua Deus templum suum ædificat, vox securis vel mallei non auditur: h. e. nec poena, nec tribulatio sentitur: nec vox doloris auditur. Solent aliàs lachrymæ, in hoc mundo esse, panis quotidianus, Psal. 42. v. 4. in primis lachrymæ, super peccatis dolentium, utpote populi Israelitici, Judic. 2. v. 4. & 5. 1. Sam. 7. v. 6. Davidis, Psal. 6. v. 7. Psal. 38. vers. 13. Mariæ Magdalene, Luc. 7. v. 38. Beati Petri, Matth. 26. v. 75. 2. Lachrymæ quoque frequentes sunt, calamitates, easque varias perferentium: Ecquis enim truncum & stipitem fuisse credat Abrahamum, ut non fleverit, cum mandatum à Deo de mactando Isaac accipit, Gen. 22. v. 2. Flevit utique ob uxoris Saræ obitum, Gen. 23. v. 1. Sicut Jacobus amarissime flevit, cum nuntiaretur ei, quod filius Josephus à bestiis dilaniatus sit, Gen. 37. v. 34. 35. Et quis lachrymas Hiobi numeret, quas largissime effudit, cum tot calamitates super ipsum ingruerent, & irruerent: Cum Deus catarractas quasi tribulationum super ipsum effunderet? Hiob. 1. & 2. Nec ignotæ sunt lachrymæ lugentium viduarum. Naemi in primis & Nainiticæ, Ruth. 1. v. 20. 21. Luc. 7. v. 14. & quæ sunt lachrymæ plu-

1. Reg. 6, 7.

Psal. 42, 4.

Jud. 2, 4, 5.

1. Sam. 7, 6.

Psal. 6, 7.

Psal. 38, 13.

Luc. 7, 38.

Matth. 26, 75

Gen. 22, 2.

Gen. 23, 1.

Gen. 37, 34.

35.

Hiob. 1, 2.

Ruth. 1, 20.

21.

rium Luc. 7, 14.

Es. 25, 8.
Ap. 7, 26.
Ap. 21, 4.

rium lachrymantium plures, has absterfus di-
citur DEUS ab oculis beatorum, Esa. 25. v. 8. Ap. 7.
v. 26. Apoc. 21. v. 4. non quasi illic ploraturi ad-
huc, sed quod ab omni fletu & ploratu, eis a iocundis
liberrimi futuri sint. Sublata enim causa, tolletur
quoque effectus: jam verò sublata erit omnis in-
iquitas, omnis calamitas, omnis mors: simul
ergo expirabit & fletus: nec unquam lachry-
mæ, in oculis beatorum amplius reperientur: jux-

Jer. 50, 20.

ta illud Jerem. 50. v. 20. In diebus illis, & in tempo-
re illo, ait DOMINUS, quæretur iniquitas Israel,
& non erit: & peccatum Juda, & non inveniatur:
pertinent huc dicta omnia Scripturæ, quæ de pec-
cati abolitione, ac deletione loquuntur: aboli-
tio enim totalis, & perfecta tandem demum fiet
in vita æterna: ubi nullum amplius locum habe-
bit, vel carnis corruptio, vel diaboli suggestio, &
persuasio, vel mundi seductio. In die illa visita-
bit Dominus in gladio suo duro, & grandi, & forti,
super Leviathan, serpentem directum, & super Le-
viathan, serpentem tortuosum, & occidet cetum, qui
in mari est, Esa. 27. v. 1. non erit ibi leo, & mala be-

Es. 27, 1.
Es. 35, 9.

stia non ascendet per illam, nec inveniatur ibi, Esa. 35.
v. 9. Tunc verè exclamare poterimus: Convertere
anima mea, in requiem tuam, quia Dominus benefe-
cit tibi: quia eripuit animam meam à morte, oculos
meos à lachrymis, pedes meos à lapsu, Psal. 116. v. 7. 8.
ibi fugiet dolor, & gemitus, Esa. 35. v. 10. ibi ob-
livioni tradita erunt angustie priores, & abscondite
erunt ab oculis nostris, Esa. 65. v. 16. non audietur i-
bi ultra vox clamoris & fletus, Esa. 65. v. 19. Consen-
tiunt veteres: Alcimus lib. 2. de pecc. orig.

Ps. 116, 7.
Es. 35, 10.

Es. 65, 16.
Es. 65, 19.
Alcimus l. 2.
de pecc. orig.

Cessabit gemitus, luctus, metus, ira, voluptas,
Fraus, dolor, atque dolus, mæror, discordia, livor.

Prosp. de vit. Prosper de vita contemplat. lib. 1. cap. 4. Nec ulla
ta contem- peccata ibi, nec peccatores erunt, & qui ibi fuerint,
plat. l. 1. c. 4. jam peccare non poterunt.

Euchar. ho-
mil. 1. de E-
piph. Dom.

Eucharistius homil. 1. de Epiph. Dom. Veniet
tempus illud expectatissimum, ac beatissimum, in quo
nobis ad serviendum Deo nostro, nulla jam obstat in-
firmitas, nulla contradicat misera carnis adversitas,
nulla ulterius pugnandi remaneat necessitas. San-

S. Chrys. ho-
mil. 6. in Ep.
ad Hebræos.

ctus quoque Chrysostomus hom. 6. in Epist. ad He-
bræos, de vitæ æternæ bonis & æternis pulchrè
scribit: Revera est illa requies, ubi aufugit dolor, tri-
stitia & gemitus, ubi neque cura, neque labores, neq;
angor, neque metus animum percellens, & quatiens,
sed solus Deus plenus voluptate. Non est illic: In sudo-
re vultus tui vesceris pane tuo; neque sunt spinae, neque

Lib. 2. Ora-
cul. Sibyll.

tribuli. Et lib. 2. Oracul. Sibyllin. elegantes extant
de bonis vitæ æternæ privativis versiculi:

ἐκείνη, ὅχι θέρει, ὅχι χειμῶν, ὅχι μετόπωρον,
ὅχι γάμοι, ὅχι θάνατοι, ὅχι πρᾶσις, ὅχι ἀγορασμοί,
ὅχι δούσις ἀντολὴν, ποίησθαι ἡμῶν μακρόν ἡμᾶρ.

B. Aug. l. 3.
de Symb. ad
Catech. c. 12.

Cumque B. Augustinus lib. 3. de Symb. ad Cate-
chumenos c. 12. scribat: Facilius dicere nos posse,
quid non sit in vita illa æterna, quam quid ibi sit. Id-
circo abundè contenti esse possumus, scire nos,
illic absterfuum DEUM omnem lachrymam (καὶ
δάκρυον) ab oculis nostris: in ortem ibi non ultra
futuram, neque luctum, neque clamorem, neque
dolorem: Quæ omnia Fanatici quidem ad suum
illud detorquent aureum seculum, quod sibi, in
cælo novo, & in terra nova Utopica imaginan-
tur: Inter quos Alfonsus Conradus Mantuanus, me-
rito refertur: qui in Apoc. pag. 471. & seqq. præ-
sertim pag. 775. 476. itidem fingit, ejusmodi tem-
pus, quo Ecclesia ab impiorum tyrannide libera-
ta, summam felicitatem in hoc mundo sit exper-

Alfons. Con-
radus Man-
tuanus in
Apoc. 471.
& seqq.

tura per Evangelii prædicationem, ut nullam am-
plius plorandi, dolendi, lugendi, vel clamandi
occasionem habituri sint. Sed quia in superioris
capitis diexodo, ut & in patte hujus capitis prio-
re, scrupulo primo, hac de re fusius diximus, id-
circo hic *καὶ οὐκ ἐτι* nolumus: sed DEUM Ter-
Optimum Maximum ardentissimè precamur,
utrum hac in vita luctum, dolorem, & clamorem no-
strum mitigare, tum eo nos omnes, ubi mors ultra
non erit, neque luctus, neque dolor, neque cla-
mor erit ultra, perducere dignetur, per & pro-
pter Dominum nostrum Iesum Christum, Amen,
Amen.

VII. Non exosam magis doctrinam nostram
se reddere posse arbitrantur Pontificii, quam si
novam eam vocant, ex hoc principio & funda-
mento: quia omnis novitas sit suspecta. Et si ve-
rò injuria gravissima doctrinam nostram affici-
unt, quando novitatis vitium ei impingunt: si
quidem Beatus Lutherus per medium cæli volans, æ-
ternum habuit Evangelium, antiquissimamque do-
ctrinam prædicavit, magna voce dicens: *Timete*
Deum, & date illi honorem, Apoc. 14. v. 6. 7. quem-
admodum Tomo quarto, in Apocalypsin per a-
liquot paginas prolixè hoc ostendimus: tamen
vel solus Aphorismus Christi, qui in capite nostro
21. v. 5. extat, & dixit, qui sedebat in throno, Ec-
ce, nova facio omnia, contrarium testatur: In To-
mo quoque secundo Commentationum, super
Apocal. per multas paginas, ex professo titulum
novitatis tractavimus, fusèque evicimus. 1.
Non omne, quod novum est, semper, & simpli-
citer malum esse. 2. Doctrinam nostram juxta
definitionem propriam & accuratam, nequa-
quam novam appellari posse. 3. Si tamen omni-
no dicatur nova, quo respectu id fiat, absque ul-
lius probri, aut falsitatis imputatione. 4. Quàm
verius longè, de Pontificiis affirmetur, quod no-
va foveant dogmata, & talia, quæ tam Scripturæ
Sacra, quam veræ Ecclesiæ vetustæ, ac pri-
mæ, partim sint ignota, partim contraria. Eo
lectorem, ne actum agere velle videamur, remit-
timus. Summa redit huc, si Dominus Iesus Te-
stamentum Novum condidit, Matth. 26. v. 28. Marc. 14. v. 24. Luc. 22. v. 20. 1. Cor. 11. v. 25. Si
ipse mediator Novi Testamenti extitit, Heb. 12. v. 24. Si cælum nobis novum, & terram novam promi-
sit, imo, si & Evangelium sanctum, certo respec-
tu, novum dictum fuit: cur pudere nos possit, vel
debeat, si maximè doctrina nostra Evangelica
hodieque à Pontificiis nova proclametur? Uti-
nam veteres errores ipsi abjicerent! Utinam ve-
tus fermentum superstitionis, & idololatriæ ex-
purgarent! utinam novum hominem induerent!
Verum, si veteribus sordibus, porro gaudere, &
ultra sordescere volunt, per nos sordescant licet:
Econtra, qui renovati sumus spiritu mentis no-
stræ, indefinenter orare pergimus, Cor mundum
crea in nobis Deus, & spiritum rectum innova in vi-
sceribus nostris, per & propter Dominum nostrum IESUM CHRISTUM, per quem facta & futura
sunt nova omnia, Amen, Amen.

Novitas nō
semper est
suspecta.

Ap. 14, 6. 7.

Calmel

Matt. 26, 28
Mar. 14, 24
Luc. 22, 20.
1. Cor. 11, 25
Heb. 12, 24.

IX. Scripturam Sacram, non immerito vo-
cari *θεῖον ἔργον*, 2. Tim. 3. v. 16. velex eo apparet, 2. Tim. 3, 16.
quod hic B. Johannes Theologus *ἐξ ἡρᾶς* jube-
tur SCRIBERE. Et dixit mihi, SCRIBE, v. 5. Sicuti au-
thoritas. enim verbum Dei *ὁντως & ἀληθῶς* sic vocatur, quia
progreditur ex ore DEI, Deut. 8. v. 3. Ita Scri-
ptura Sacra vocatur divina, quia jussu ipsius DEI,
ec 3 ver-

verba, quæ Deus per Prophetas, & Apostolos locutus est, literis, & scriptura consignata sunt, ob causas longè gravissimas. Nisi enim Deus scripturam necessariam judicasset, utique non ipsemet Decalogum duabus tabulis lapideis *αυτοπεποι-*
Ex. 24, 12. *σώπως* insculpsisset: id verò fecit Deus, *Exod. 24.*
Ex. 32, 16. *v. 12* *Exod. 32, v. 16.* *Deut. 9, v. 10.* *Exod. 34, v. 1.*
Deut. 9, 10. *Deut. 10, v. 2. & 4.* Hoc enim medio visum fuit
Ex. 34, 1. Deo, verbum suum ad posteros transplantare:
Deuter. 10, siquidem aliàs facillimè id homines oblivioni tra-
2. 4. dere potuissent: ut taceam, vitæ humanæ brev-
 itatem; hominum numerositatem; in Novo
 Testamento quoque, dilatationis doctrinæ per
 orbem universum, ex mandato Christi, necessi-
 tatem; doctrinæ cœlestis resultantem ex scriptio-
 ne, stabilitatem; hæreticos solidè refutandi com-
 moditatem. Ecquis enim nescit, quot *κηρυσφύγετα*
 quærant, quando verbis præscriptis urgentur?
 quid non facerent, si Scriptura nulla extaret? si ex
 traditionibus nudis, & meris, controversia quæ-
 dam dirimenda veniret: propterea, ut tanto for-
 tiùs Adversarii convinci & constringi queant, uti-
 le non tantùm, sed & necessarium judicavit Spi-
 ritus Sanctus, verbum id, quod ex ore Dei pro-
 gressum est, literis consignari, & conscribi. Ita
 jussit expressè Molen, inquit: *Scribe hoc me-*
Ex 17, 14. *Ex. 34, 27.* *hæc*, *Exod. 34, v. 27.* Similia leguntur ad Esaiam,
Es. 8, 1, c. 30, *c. 8, v. 1. c. 30, v. 8.* ad Jeremiam, *c. 30, v. 2.* Haba-
8. *cucum, c. 2, v. 2.* ad Johannem Theologum, *A-*
1er. 30, 2. *poc. 1, v. 11. 19. c. 2, v. 1. 8. 12. 18. c. 3, v. 1. 7. 14.*
Hab. 2, 2. *c. 14, v. 13. c. 19, v. 9. c. 21, v. 5. & alios dicta.* In-
Ap. 1, 11. 19. culcat S. Lucas scripturam usum, & finem, in *Ex-*
c. 2, 1. 8. 12. *18. c. 3, 1. 7.* ordio historiæ suæ Evangelicæ sic inquit: *ἐ-*
14. c. 14, 13. *περὶ ἧς πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν τοῦ*
c. 19, 9 c. 21. *τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, καθὼς πα-*
5. *ρέδοσαν ἡμῖν, οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτοῦ πλάι, καὶ ὑπερέτα γέ-*
νόμηναι τὸ λόγος· ἐδοξε καὶ μοι παρηκολυθηκότι ἀνῶθεν
πᾶσιν ἀκριβῶς, κατεξῆς σοιγραφεῖν, καὶ τίς θεοφιλεῖ,
ἵνα ὑπὸ τῶν τοῦ ὧν κατηχήθη λόγων τῶν ἀσφάλειαν,
Luc. 1, v. 1. 2. 3. 4. ubi aliquot verba *ἐμφορτικῶς*
habentur. Cum enim de aliis ait, quod *ἐπεχεί-*
ρησαν, non conatum illis vanum, sed studium po-
 tius attribuit, quod non proposuerint sibi dunta-
 xat, sed & manum operi admoverint: testatur
 deinde, quod aggressi sint *ἀνατάξασθαι*, quâ vo-
 culâ utitur, propter eorum corruptelas, qui viva
 voce tradiderunt aliena ab Evangelica veritate,
 non observato justo ordine, quem *ἀκριβῶς* retine-
 re, & cui omninò insistere par erat: proinde scri-
 ptiores priores, Matthæum videlicet ac Marcum,
 corruptioni obviam ivisse, & accuratissimo ordi-
 ne, omnia literis consignasse. Meminit præterea
 S. Lucas *τῶν πεπληροφορημένων*, innuens ea, quæ
 conscribantur, esse certò explorata, firmissimisque
 testimoniis, quod ita se habeant, comprobata, ut
 nullus dubitationi locus sit, sed animus illis certa
 fide, & plena assensione, meritò, & tutò assentia-
 tur. Præterea, cum ait, *ἐδοξε καὶ μοι*, non de tu-
 multuaria quadam cogitatione, aut incerta opi-
 nione, sed de iis verbum hoc usurpat, quæ certo
 consilio, & gravi deliberatione decreta sunt; ut
 ex locis *παράλληλοις* apparet, *Matth. 22, v. 17. Act.*
Mat. 22, 17. *Act. 15, 20.* *16, v. 20.* Additur, *ἵνα ὑπὸ τῶν*: quam voculam
Theophila- rectè Theophylactus sic explicat: *γινώσκοντες* ig-
stus. nota: *ὑπὸ τῶν σκοπῶν*, quando ea, quæ utcu-
 que antea cognita fuerunt, diligentius & certius
 cognoscimus. Certior igitur, & luculentior co-
 gnitio rerum divinarum ex SCRIPTURA petitur,
 & hauritur. Pergit S. Lucas: *τοῦ ὧν κατηχήθη,*

h. e. de quibus viva voce edoctus fueras: verbum
 enim *κατηχήθη*, de simplici, & compendiarie in-
 stitutione, quando prima fundamenta, viva voce
 proponuntur, accipitur, *Gal. 6, v. 6. 1. Cor. 14, v. Gal. 6, 6.*
19. ab *ἡχεῖν*, hoc est, viva voce sonare: Sic igitur *1. Cor. 14,*
 iterum Spiritus Sanctus ostendit, non sufficere *19.*
 vivam prædicationem, sed requiri etiam eorum,
 quæ viva voce dicta sunt, consignationem. De-
 nique, *ἀσφάλειαν* scripturæ suæ tribuit, quæ talem
 significat certitudinem, qua certi reddimur, nos
 non errare, vel decipi, *δοτὲ μὴ σφάλω*, h. e. à
 non errando. Ut igitur *ἀσφάλειαν* haberemus, &
 immotam rerum divinarum certitudinem, scriptio-
 ne opus fuit: ne quid verbo Dei, vel adderetur,
 vel detraheretur, *Deut. 6 v. 8. 9. c. 12, v. 32.* Quam *Deut. 6, 8. 9.*
 enim facillè recedatur à verbis Dei, viva voce ex-
 pressis, vel Protoplastorum exemplo docemur.
 Prohibuerat Dominus esum de arbore scientiæ
 boni & mali, *Gen. 2, v. 17.* Eva mox de suo addi-
 dit, *de fructu ligni, quod est in medio Paradisi, pra-*
cepit nobis Deus, ne comederemus, & ne tangeremus
illud, ne forte moriamur, *Gen. 3, v. 3.* Atqui, ne *Gen. 3, 3,*
 tangerent illud lignum, Deus minimè inhibue-
 rat, sed de suo addiderat. Ejusmodi additioni-
 bus, & detractionibus innumeris & infinitis,
 Diabolus homines afflixisset, nisi pro immensa
 sua sapientia Deus benignissimus, ea, quæ viva
 voce locutus est, literis accuratè comprehendi
 mandaſſet. Scriptura igitur pro insigni Dei be-
 neficio est æstimanda, quam generi humano, ad
 stabiliendam fidem, ex peculiari gratia concessit,
 ut Apostolus inquit: Eadem vobis SCRIBERE,
 mihi quidem molestum non est, vobis autem
ἀσφαλές, *Phil. 3, v. 1.* Prophanam igitur & fulmine
 cœlesti vindicandam blasphemiam *Francisci Co-*
steri, in *Enchirid. pag. 43.* execramur, cum in-
 quit: *Christus Ecclesiam suam à chartaceis scriptis*
pendere, & mysteria sua membranis committere no-
luit. Sed & *Rob. Bellarminus lib. 4. de verbo Dei,*
c. 4. impudentissimè sequentia eructat: *Si Chri-*
sto & Apostolis fuisset propositum, verbum Dei coar-
ctandi & restringendi ad Scripturam, imprimis rem-
tanti momenti Christus praecepisset, & Apostoli ali-
cubi testarentur, se ex mandato Domini scribere:
quemadmodum ex mandato Domini in toto orbe do-
cuerunt: At id nusquam legimus. Annon hoc est
 Spiritui Sancto in os obloqui & contradicere?
 utpote, qui testatur, *πᾶσαν γραφήν*, omnem Scri-
 pturam esse *θεόπνευστον*, divinitus inspiratam: ubi
 non de contento tantùm, sed & continente, Spi-
 ritus Sanctus loquitur, & aperte innuit, divino
 impulsu verbum Dei scriptum & literis signa-
 tum esse, *2. Tim. 3, v. 16.* Et num non Servator *2. Tim. 3, 16.*
 Jesus, seriò monet: *Scrutamini SCRIPTURAS?*
Joh. 5, 39. imò annon multoties Johanni Apосто-
 lo *δὲ γράφειν* injunctum, & mandatum est, ut
scribat Ecclesiis. Frustra igitur verbum Dei non
 scriptum, Romanenses nobis obtrudunt: tale e-
 nim nusquam, ut observemus, præcipitur: sed
 exemplo Christi & Apostolorum, ad scriptum
 Dei verbum remittimur, *Matth. 4, v. 4. 6. c. 21,*
v. 13. c. 26, v. 24. Luc. 4, v. 4. 8. cap. 10, v. 26. c. 18,
v. 31. Joh. 5, v. 46. c. 6, v. 31. 45. cap. 12, v. 14. A-
ct. 13, v. 29. 33. Rom. 1, v. 17. c. 3, v. 4. & infiniti-
alibi. Verùm, quid miremur, adversus Scri-
 pturam Sacram Pontificios sic debacchari? Eam-
 que mox *nasum flexibilem*, (*Andradius Payva*)
 mox *judicem mortuum*, (*Melchior Canus*) mox
rem inanimatam, (*Stephanus Palez*) *mutam & e-*
linguem, (*Florobellus*) *rem parvi, aut nullius mo-*
menti, *3. 4.*

Andradus *menti, cui cum Spiritu Sancto nihil sit negotii, (Pe-*
Payva. *trus Sotus) ex qua homines fiant athei, (Carpenta-*
Melchior *rius) appellare? cum in genere verbum Dei cal-*
Canus. *cibus asininis impetant, pedibusque suis petulcis*
Stephanus *conculcare non erubescant. De Angelo enim Po-*
Palex. *litiano Canonico Florentino, uti Joh. Heidfeldius*
Florobellus. *in Sphinge Theologico-Philosophica c. 1. p. 12.*
Petr. Sotus. *annotat, legitur, interrogatum, an Biblia legerit,*
Carpentar. *respondisse: Semel perlegi istum librum, & nun-*
Joh. Heidfel- *quam ullum tempus peius collocavi; Odis quoque*
diginSphin- *Pindaricas longè ipsum verbo Dei in Bibliis com-*
ge Theologi- *prehenso prætulisse, testatur Ludovicus Vives, lib.*
eo. Philoso- *2. de verit. fidei Christian. Et quàm extremè ver-*
phica c. 1. p. *bum Dei à Pontificiis contemnatur, abundè con-*
12. *stat inde, quòd solis Ecclesiæ suæ Romanæ placi-*
Ludov. Vi- *tis, Pontificorum & Conciliorum decretis, nec*
ves lib. 2. de *non venditatis illis traditionibus attendant: hæc-*
Verit. fidei *que principiæ sola, pro fundamentis fidei suæ carbo-*
Christian. *naria habeant. Videatur libellus Dn. M. Wil-*

M. Wilhel. *helmi Nigrini, de contemptu Scripturæ Sacræ Pa-*
mus Nigri- *pistico, ubi cum apparatu tota hæc materia con-*
mus de con- *tra Pontificios ventilatur. Nos Deo immortales*
temptu Sac. *pro Scriptura Sacra Prophetica & Apostolica gra-*
Scriptura *tias agimus, Eumq; ut veritatis cælestis sacrum hoc*
Papistico. *palladium clementissimè Nobis conservet, devotè pre-*
camur, per & propter Dominum nostrum Jesum
Christum, Amen.

IX. Cæterum, non sufficit, scire nos, sacros
homines, impulsos à Deo, scripsisse: Verùm et-
iam oportet infallibiliter credere, fidelissimos se
in scriptione ista præstitisse: & verba, quæ scri-
pserunt, omnia fidelia & vera esse, uti hic Angelus
ait: *Scribe, quia hæc verba fidelia sunt, & vera.* U-
tique nihil falsitatis Scripturæ Sacræ inest: con-
tinet enim verbum Dei, quod est ipsissima veri-
tas, Joh. 17. v. 17. Hinc verbum Dei toties veri-
tatis nomen fortitur, Psal. 25. v. 5. Psal. 30. v. 10.
Psal. 36. v. 6. Psal. 43. v. 3. Psal. 96. v. 13. Psal. 119.
v. 30. 43. 86. 142. 151. 160. &c. Conferamus au-
tem thesin istam cum emblematis, tam Ponti-
ficiorum, quàm Sacramentariorum: Illi enim
non verentur ore diabolico effutire: *Scriptura*
Sacra non est Verbum Dei, quia in ea multa sunt
falsa, & mendacia, nec non cavilla: Fr. Fevarden-
tius, in refut. Catech. Calvin. Quis certos nos red-
didit, vera esse, & certa, quæ scribunt omnia de Chri-
sto, præsertim Marcus & Lucas, quæ nunquam vi-
derunt, sed crediderunt aliis. Idem interrogari potest,
de Matthæo, & Johanne, quibus tamen in hoc creda-
mus, quòd dictis, actib; Christi interfuerint, non ta-
men omnibus, qui scripserunt: potuerunt enim labi
memoria, & mentiri, ut omnis homo falli potest, &
fallere: Albertus Pigghius lib. 1. hist. Eccl. c. 2. p. 8.
Hi, Calviniani nimirum, itidem protervia insigni-
fic scribunt: Scriptores Novi Testamenti, aliquan-
do prudentes, scientes, præter veritatem historia, qua-
dam scripsisse, ac recepto errori interdum ex charita-
te aliquid condonasse, & propter opinionem vulgi, à ve-
ritate historia deflexisse: Fr. Junius in parall. parall.
60. Witakerus itidem in Controv. de Eccl. contra
Rob. Bellarminum quæst. 4. p. 280. statuit, erro-
res tum FIDEI, tum morum magnos fuisse in Aposto-
lis, etiam postquam Spir. S. in illos descenderat. Mi-
rum profecto non foret, si Deus fulmine cælesti
ejusmodi portentosas blasphemias vindicaret:
vera & fidelia sunt verba hæc, quæ Apostoli ius-
su Dei consignarunt: adeoque à veritate mini-
mè aliena. Quòd si vera & fidelia, cur ergo à Sa-
cramentariis verba Scripturæ, prodigiosa, absurda,

Ioh. 17. 17. *menti, cui cum Spiritu Sancto nihil sit negotii, (Pe-*
Pf. 25. 5. *trus Sotus) ex qua homines fiant athei, (Carpenta-*
Pf. 30. 10. *rius) appellare? cum in genere verbum Dei cal-*
Pf. 36. 6. *cibus asininis impetant, pedibusque suis petulcis*
Pf. 43. 3. *conculcare non erubescant. De Angelo enim Po-*
Pf. 96. 13. *litiano Canonico Florentino, uti Joh. Heidfeldius*
Pf. 119. 30. *in Sphinge Theologico-Philosophica c. 1. p. 12.*
43. 86. 142. *annotat, legitur, interrogatum, an Biblia legerit,*
151. 160. &c. *respondisse: Semel perlegi istum librum, & nun-*
Fr. Fevar- *quam ullum tempus peius collocavi; Odis quoque*
dentius in *Pindaricas longè ipsum verbo Dei in Bibliis com-*
refut. Ca- *prehenso prætulisse, testatur Ludovicus Vives, lib.*
tech. Calv. *2. de verit. fidei Christian. Et quàm extremè ver-*
bum Dei à Pontificiis contemnatur, abundè con-
stat inde, quòd solis Ecclesiæ suæ Romanæ placi-
tis, Pontificorum & Conciliorum decretis, nec
non venditatis illis traditionibus attendant: hæc-
que principiæ sola, pro fundamentis fidei suæ carbo-
naria habeant. Videatur libellus Dn. M. Wil-

Albert. Pig- *helmi Nigrini, de contemptu Scripturæ Sacræ Pa-*
ghius L. 1. hi- *pistico, ubi cum apparatu tota hæc materia con-*
stor. Ecclef. *tra Pontificios ventilatur. Nos Deo immortales*
c. 2. p. 8. *pro Scriptura Sacra Prophetica & Apostolica gra-*
tias agimus, Eumq; ut veritatis cælestis sacrum hoc
palladium clementissimè Nobis conservet, devotè pre-
camur, per & propter Dominum nostrum Jesum
Christum, Amen.

Fr. Junius *IX. Cæterum, non sufficit, scire nos, sacros*
parall. pa- *homines, impulsos à Deo, scripsisse: Verùm et-*
rall. 60. *iam oportet infallibiliter credere, fidelissimos se*
Witakerus *in scriptione ista præstitisse: & verba, quæ scri-*
in Controv. *pserunt, omnia fidelia & vera esse, uti hic Angelus*
de Eccl. con- *ait: Scribe, quia hæc verba fidelia sunt, & vera. U-*
tra Rebert. *tique nihil falsitatis Scripturæ Sacræ inest: con-*
Bellarmin. *tinet enim verbum Dei, quod est ipsissima veri-*
4. p. 280. *tas, Joh. 17. v. 17. Hinc verbum Dei toties veri-*
tatis nomen fortitur, Psal. 25. v. 5. Psal. 30. v. 10.
Psal. 36. v. 6. Psal. 43. v. 3. Psal. 96. v. 13. Psal. 119.
v. 30. 43. 86. 142. 151. 160. &c. Conferamus au-
tem thesin istam cum emblematis, tam Ponti-
ficiorum, quàm Sacramentariorum: Illi enim
non verentur ore diabolico effutire: Scriptura
Sacra non est Verbum Dei, quia in ea multa sunt
falsa, & mendacia, nec non cavilla: Fr. Fevarden-
tius, in refut. Catech. Calvin. Quis certos nos red-
didit, vera esse, & certa, quæ scribunt omnia de Chri-
sto, præsertim Marcus & Lucas, quæ nunquam vi-
derunt, sed crediderunt aliis. Idem interrogari potest,
de Matthæo, & Johanne, quibus tamen in hoc creda-
mus, quòd dictis, actib; Christi interfuerint, non ta-
men omnibus, qui scripserunt: potuerunt enim labi
memoria, & mentiri, ut omnis homo falli potest, &
fallere: Albertus Pigghius lib. 1. hist. Eccl. c. 2. p. 8.
Hi, Calviniani nimirum, itidem protervia insigni-
fic scribunt: Scriptores Novi Testamenti, aliquan-
do prudentes, scientes, præter veritatem historia, qua-
dam scripsisse, ac recepto errori interdum ex charita-
te aliquid condonasse, & propter opinionem vulgi, à ve-
ritate historia deflexisse: Fr. Junius in parall. parall.
60. Witakerus itidem in Controv. de Eccl. contra
Rob. Bellarminum quæst. 4. p. 280. statuit, erro-
res tum FIDEI, tum morum magnos fuisse in Aposto-
lis, etiam postquam Spir. S. in illos descenderat. Mi-
rum profecto non foret, si Deus fulmine cælesti
ejusmodi portentosas blasphemias vindicaret:
vera & fidelia sunt verba hæc, quæ Apostoli ius-
su Dei consignarunt: adeoque à veritate mini-
mè aliena. Quòd si vera & fidelia, cur ergo à Sa-
cramentariis verba Scripturæ, prodigiosa, absurda,

inutilia, nuda, imo misera vocantur? Joh. Calvin. Ioh. Calvin.
lib. 4. Institut. c. 17. fol. 23. Bucan. in Inst. Theol. l. 4. Institut.
Locor. loc. 48. p. 695. Zwingl. lib. de vera & c. 17. f. 23.
falsa relig. p. 243. Petr. Mart. Dial. contr. Brent. Bucan. in
pag. 127. Cur ab ipsis morosi, & præfracti litera exa- Inst. Theol.
ctores, & syllabarum aucupes nominamur? Calv. Locor. loc.
lib. 4. Inst. c. 17. sect. 21. & 22. Si vera sunt & fi- 48. p. 695.
delia Scripturæ Sacræ verba, cur Sacramentarii Zwinglium
expressè scribunt: Utut Deus lingua profiteatur, se lib. de vera
reprobos velle credere Evangelio, quatenus id eis man- & falsa re-
dat, non tamen velle ipsum, ut credant: Joh. Piscat. lig. p. 243.
part. 2. disp. p. 175. 243. Non semper id vult Deus, Petr. Mart.
quodin lege sua præcipit, aut prohibet: sed sape di- Dial. contr.
versum, imo CONTRARIUM: Idem pag. 259. Brent. p. 127
Deus interdum vult, nos FALSA pro veris amplecti, Ioh. Piscat.
h. e. statuere nos vult, se id à nobis fieri, quod præcepit: part. 2. disp.
quod tamen sape non vult, Piscator ibidem, p. 327. Ioh. Piscat.
& similia plura apud Johannem Piscatorem, alios- p. 175. 243.
que Sacramentarios, passim leguntur. Relega- Idem p. 259.
mus nos ejusmodi βδελύγματ', ad orcum, unde p. 327.
provenerunt, & verba nostra Apocalyptica exo-
sculamur, quæ testantur, vera esse, & fide-
lia verba hæc, quæ à Domino D E O profe-
runtur, & prolata in Scripturis Sacris reperiu-
tur. Confirmet in nobis fidem istam Altissimus, per
& propter Dominum nostrum IESVM CHRISTVM,
Amen.

X. Magni valde momenti est, quod sedens in
throno de se dixit: *Ego sum α & ω, Principium & fi-*
nis: quibus verbis docet, licet omnis creatura cer-
tis circumscripta sit limitibus, se tamen esse incir-
cumscriptum, & infinitum: Primumq; in essen-
do, qui non habeat causale principium essendi,
sed ante omnes creaturas ab æterno αὐταυτὸς ex-
titerit, h. e. Alpha esse. Omega verò dicit se esse,
quia non habet pausam essendi, sed Deus est, &
manet, à seculo, in seculum. Idem de se pronun-
tiat Deus, Esa. 41. v. 4. Esa. 44. v. 6. Esa. 48. v. 12.
Cumque secunda persona S. S. Trinitatis in Apo-
calypsi nostra, de se testetur, quòd sit α & ω, Prin-
cipium & finis: idcirco rectè divinitas Christi in-
de probatur & adstruitur, hoc invicto argu-
mento.

Quicumque verè est primus, & novissimus, α
& ω, ille est verus Deus.
Atqui Christus verè est primus & novissimus,
α & ω, Ergo est verus Deus.

Major ex Esaïæ citatis locis manifestè patet. Mi-
norem textus noster Apocalypticus, cap. 21. v. 6.
& c. 2. v. 13. confirmat. Invieta igitur manet con-
clusio. Nec valet effugium Enjedini, Photiniano-
rum choragi, qui sic incespitat:

Quacunque litera non natura, sed arbitrio hominum
Græcorum sunt prima, & ultima, illa non natura-
lem & absolutam prioritatem & finalitatem, sed
arbitrariam, & temporariam significant.

At qui litera Α & Ω non natura, sed arbitrio homi-
num Græcorum, certo tempore, sunt prima, & ul-
tima.

Ergo non naturalem, & absolutam, sed arbitrariam,
& temporariam prioritatem, & finalitatem, si-
gnificant.

Minorem probat: *Quia litera Α & Ω non ab-*
solutè sunt prima, sed tantum in Alphabeto Gra-
corum. Neq; Græcorum etiam Alphabetum semper
hanc seriem habuit, ut per ω clausum fuerit: sed te-
ste Plinio, lib. 7. c. 56. post bellum demum Trojanum, Plin. lib. 7.
literis Græcis, ω à Simone Melico adjectum fuit. c. 65.

Sed per saltum minorem defendit Enjedinus,
cū

cum Major nondum firma satis sit propositio. In analogia enim vel similitudine, non opus est, ut omnia ex asse concordent, sed sufficit, si comparata in aliquo tantum capite convenient. Jam A & Ω Symbola Dei sunt, quoad prioritatem, & finalitatem, non verò quoad modum prioritatis, vel finalitatis, quasi Deus & Christus non aliter primus esset atque α & ω in Alphabeto. A enim & Ω in tempore coeperunt: Deus minimè. A & Ω ab hominibus ficta & excogitata sunt: Deus non item. A & Ω aliquando peribunt, cum lingua cessabunt, & scientia abolebitur. 1. Cor. 13.

1. Cor. 13, 8. v. 8. Deus verò Deus est, à seculo usque in seculum, Psal. 90. v. 2. Deus in æternum permanet, Psal. 102. v. 13. Et novum non est, Deum α & ω nobis describi. Cum igitur apud homines, vulgo α pro initio, & ω pro fine literarum habitum sit: idcirco respectu isto, Christus quoque, se primum & novissimum esse, dixit. Testimonium Plinij, quod Enjedinus allegat, Scaliger

non immerito lib. 1. de LL. c. 6. in dubium vocat: & Aulus Gellius, lib. 17. c. 14. A & Ω semper literas principes fuisse, ex vetustissimo scriptore, P. Nigidio probat: Certoque certius est, eam tum temporis Alphabeti seriem fuisse, quando Author in descriptione symbolica divinæ infinitudinis, ea usus fuit. Ceterum πολυσημασίαν hujus phraseos α & ω, nec non differentiam prioritatis personalis, ab essentiali, videat Lector apud Theologum acutissimum & accuratissimum,

Enjedinus. Scaliger l. 1. de LL. c. 6. Aulus Gellius lib. 17. c. 14. P. Nigidius. Dn. D. Henricum Höpfnerum, amicum nostrum singulariter honorandum, in disp. de Infinitate Essentiali, th. 2. 3. 4. & seqq. Nos non essentia tantum, sed & scopo vitæ nostræ, Christum α & ω agnoscimus, actionum nostrarum omnium principium & finem ipsum statuimus, & Ἀρχὴν ἀκ.

Τελευτήν fidei nostræ colimus, Heb. 12. v. 2. Devotè orantes, ut qui nobis dat α, hoc est velle, is quoque det nobis ω, h. e. perficere, usque ad diem Jesu CHRISTI, Phil. 1. v. 6. per & propter eundem Dominum nostrum JESUM CHRISTUM, Amen, Amen.

XL. Nisi aliàs sexcenties Spiritus S. testaretur, ex mera gratia, per fidem Jesu Christi, nos justificari, & salvari, plus satis tamen hoc patetceret ex verbis textus nostri: Ego sitiienti dabo de fonte aqua vitæ gratis. Sitiientes enim vocantur haud dubiè illi, qui exemplo Davidis sitibundas habent animas, ad Deum fontem vivum, ut veniant, & appareant ante faciem Dei, Psal. 42. v. 3. qui esuriunt, & sitiunt justitiam, Matth. 5. v. 6. quorum etiam mentio fit, Esa. 55. v. 1. Fons vitæ alius non est, quàm fons ille patens domui David, & habitantibus Jerusalem, in ablutionem peccatorum, & mensurata, Zach. 13. v. 1. Fons vel puteus innuitur ille, in quo continetur aqua, de qua dixit Jesus: Omnis qui bibit ex aqua hac, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: Sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam, Joh. 4. v. 13. & 14. De hoc fonte aquæ vivæ cum datorum se recipit Christus gratis, utique omnia merita propria expressissimè excludit. Gratia enim, non est gratia ullo modo, si non est gratia omnimodo, uti B. Augustinus ait: juxta illud Apostoli: Si gratia, jam non ex operibus: alioquin gratia non est gratia: Sin ex operibus, jam non est gratia, quandoquidem opus jam non est opus, Rom. 11. v. 6. Super hæc verba Fullerus in Nicolau Fullerus in Miscellaneis suis, lib. 1. cap. 8. pag. 52. sic commentatur: Vox χάρις quandoqui-

dem aptissime congruit benignitati divina, qua se gloriosissime exeruit, in nobis, per Christum servandis, cupide usurpatur ab Apostolo: Atque eo potissimum consilio usurpavit, ut meritum omne debitumq, penitus excludat, adhibito vocabulo, quod utrique ex diametro adversatur. Id quod clarissimis verbis demonstravit, Rom. 11. v. 6. Ubi paucissimis res tota divini explicatur per Antithesin contrariorum, quæ immediata vocantur. Itidemq, Rom. 4. vers. 5. Ubi non operans, sed solummodo credens justificatus asseritur. Itanamque habet translatio Syra, postulante sententia: *וְהוּא בְּלִי מְעָלָה* sed credit solummodo: ut sola fides, quæ gratia omnimodo gratuita nititur, antiquissimi Interpretis testimonio dilucidè confirmetur: Immo Ecclesia Syriaca cunctarum Orientalium celeberrima, cum primis Apostolica, & gloriosissimi nominis Christiani parentis beatissima, non solum summa consensione, sed publica etiam & solenni comprobatione stabilitur: quæ Interpretem illum suum vendicat, & ab omni vetustate ad hodiernum usq, diem in sacris libris legendum proponit. Hæc Fullerus.

Si quis objiciat, in Apocalypsi nostra non haberi voculam χάρις, sed δωρεάν, responderetur, alibi utramque vocem conjungi: *δικαίμυοι δωρεάν δωρεάν τῇ αὐτῇ χάριτι*: Justificantur gratis per gratiam illius, Rom. 3. v. 24. Et ut sciamus, per voculas istas, gratis, & per gratiam, bonorum operum Legis merita excludi, mox ἐπεξηγήσας, ergo v. 28. additur: *Ἀrbitramur igitur, fide justificari hominem, absque operibus legis*: & cap. 4. v. 5. *Ei, qui non operatur, creditur autem in eum, qui justificat impium, imputatur fides sua ad justitiam*. Observanda quoque sunt diligenter *συνώνυμα*, in hoc articulo, utpote Dei caritas, & misericordia, Eph. 2. v. 4. Dei

χρηστότης, καὶ ἡ φιλανθρωπία, Tit. 3. v. 4. misericordia magna, 1. Pet. 1. v. 3. Ex qua Synonymia, Sole clarius apparet, justificationem nostram, esse prorsus gratuitam, & ferè gratis fieri; id est, sine pretii nostri solutione, & sine ullo nostro merito: quemadmodum meritiſſimus Theologus, Dn. D. Chemnitius, in Locis p. 739. voculam GRATIS ex Scriptura explicat. Facit huc locus Es. 55. v. 1. *Omnes sitientes venite ad aquas: & qui non habetis argentum, properate, emite & comedite, venite, emite absque argento, & absque ulla commutatione*. Nec inconcinne accommodatur huc præceptum Domini: *δωρεάν ἐλάβετε, δωρεάν δότε: Gratia accepistis, gratis date*, Matth. 10. v. 8. ubi Christus loquitur de dono miraculoso sanandi, quod utique gratuito, & nullius pretii interventione, multo minus ullorum meritorum intuitionem, acceperunt: adeoque & gratis vicissim dare, nullamque mercaturam exercere jubentur, ne scilicet in eventum contrarium ipsis objiciatur, quod B. Petrus Simoni Mago dixit: *Pecunia tua sit tecum in perditionem*, Act. 8. v. 20. δωρεάν igitur, cum sitiienti de fonte aquæ se dare velle promittit Dominus, perspicue innuit, salvationem nostram ex mera gratis profluere: id quod & alibi asseritur: per gratiam estis servati, Eph. 2. v. 5. Gratia estis servati per fidem, idq, non ex vobis: Dei donum est, non ex operibus, ne quis glorietur, Eph. 2. v. 8. 9. sic ostendit DEUS *ἡ ἐξ ἁλλοῦ*, h. e. eminentem, vel abundantem opulentiam gratiæ suæ, benigne erga nos, per Christum Jesum, Eph. 2. v. 7. Hinc vita æterna χάρισμα τῆς Θεοῦ, donum Dei gratuitum vocatur, Rom. 6. v. 23.

Et certo certius est, gratiam DEI, in articulo justificationis, nihil aliud, quàm misericordiam DEI,

DEI, *χάρις* & *ἔλεος* sunt synonyma, ut patet ex *ἡ ἐξ ἁλλοῦ*, h. e. eminentem, vel abundantem opulentiam gratiæ suæ, benigne erga nos, per Christum Jesum, Eph. 2. v. 7. Hinc vita æterna χάρισμα τῆς Θεοῦ, donum Dei gratuitum vocatur, Rom. 6. v. 23.

Et certo certius est, gratiam DEI, in articulo justificationis, nihil aliud, quàm misericordiam DEI,

DEI, *χάρις* & *ἔλεος* sunt synonyma, ut patet ex *ἡ ἐξ ἁλλοῦ*, h. e. eminentem, vel abundantem opulentiam gratiæ suæ, benigne erga nos, per Christum Jesum, Eph. 2. v. 7. Hinc vita æterna χάρισμα τῆς Θεοῦ, donum Dei gratuitum vocatur, Rom. 6. v. 23.

Si quis objiciat, in Apocalypsi nostra non haberi voculam χάρις, sed δωρεάν, responderetur, alibi utramque vocem conjungi: *δικαίμυοι δωρεάν δωρεάν τῇ αὐτῇ χάριτι*: Justificantur gratis per gratiam illius, Rom. 3. v. 24. Et ut sciamus, per voculas istas, gratis, & per gratiam, bonorum operum Legis merita excludi, mox ἐπεξηγήσας, ergo v. 28. additur: *Ἀrbitramur igitur, fide justificari hominem, absque operibus legis*: & cap. 4. v. 5. *Ei, qui non operatur, creditur autem in eum, qui justificat impium, imputatur fides sua ad justitiam*. Observanda quoque sunt diligenter *συνώνυμα*, in hoc articulo, utpote Dei caritas, & misericordia, Eph. 2. v. 4. Dei

χρηστότης, καὶ ἡ φιλανθρωπία, Tit. 3. v. 4. misericordia magna, 1. Pet. 1. v. 3. Ex qua Synonymia, Sole clarius apparet, justificationem nostram, esse prorsus gratuitam, & ferè gratis fieri; id est, sine pretii nostri solutione, & sine ullo nostro merito: quemadmodum meritiſſimus Theologus, Dn. D. Chemnitius, in Locis p. 739. voculam GRATIS ex Scriptura explicat. Facit huc locus Es. 55. v. 1. *Omnes sitientes venite ad aquas: & qui non habetis argentum, properate, emite & comedite, venite, emite absque argento, & absque ulla commutatione*. Nec inconcinne accommodatur huc præceptum Domini: *δωρεάν ἐλάβετε, δωρεάν δότε: Gratia accepistis, gratis date*, Matth. 10. v. 8. ubi Christus loquitur de dono miraculoso sanandi, quod utique gratuito, & nullius pretii interventione, multo minus ullorum meritorum intuitionem, acceperunt: adeoque & gratis vicissim dare, nullamque mercaturam exercere jubentur, ne scilicet in eventum contrarium ipsis objiciatur, quod B. Petrus Simoni Mago dixit: *Pecunia tua sit tecum in perditionem*, Act. 8. v. 20. δωρεάν igitur, cum sitiienti de fonte aquæ se dare velle promittit Dominus, perspicue innuit, salvationem nostram ex mera gratis profluere: id quod & alibi asseritur: per gratiam estis servati, Eph. 2. v. 5. Gratia estis servati per fidem, idq, non ex vobis: Dei donum est, non ex operibus, ne quis glorietur, Eph. 2. v. 8. 9. sic ostendit DEUS *ἡ ἐξ ἁλλοῦ*, h. e. eminentem, vel abundantem opulentiam gratiæ suæ, benigne erga nos, per Christum Jesum, Eph. 2. v. 7. Hinc vita æterna χάρισμα τῆς Θεοῦ, donum Dei gratuitum vocatur, Rom. 6. v. 23.

Et certo certius est, gratiam DEI, in articulo justificationis, nihil aliud, quàm misericordiam DEI,

DEI, *χάρις* & *ἔλεος* sunt synonyma, ut patet ex *ἡ ἐξ ἁλλοῦ*, h. e. eminentem, vel abundantem opulentiam gratiæ suæ, benigne erga nos, per Christum Jesum, Eph. 2. v. 7. Hinc vita æterna χάρισμα τῆς Θεοῦ, donum Dei gratuitum vocatur, Rom. 6. v. 23.

Et certo certius est, gratiam DEI, in articulo justificationis, nihil aliud, quàm misericordiam DEI,

DEI, *χάρις* & *ἔλεος* sunt synonyma, ut patet ex *ἡ ἐξ ἁλλοῦ*, h. e. eminentem, vel abundantem opulentiam gratiæ suæ, benigne erga nos, per Christum Jesum, Eph. 2. v. 7. Hinc vita æterna χάρισμα τῆς Θεοῦ, donum Dei gratuitum vocatur, Rom. 6. v. 23.

Et certo certius est, gratiam DEI, in articulo justificationis, nihil aliud, quàm misericordiam DEI,

DEI, *χάρις* & *ἔλεος* sunt synonyma, ut patet ex *ἡ ἐξ ἁλλοῦ*, h. e. eminentem, vel abundantem opulentiam gratiæ suæ, benigne erga nos, per Christum Jesum, Eph. 2. v. 7. Hinc vita æterna χάρισμα τῆς Θεοῦ, donum Dei gratuitum vocatur, Rom. 6. v. 23.

DEI, & gratuitum ejus erga nos amorem ac favorem, nequaquam verò qualitatem nobis infusam significare: quicquid Concilium Tridentinum, vel Robertus Bellarminus, Tom. 3. Controv. lib. 1. de gratia, & lib. arbitrio, c. 3. 4. 5. 6. & alii Pontificii nugentur: adeo quidem, ut Albertus Pighius, qui alioquin classicus, & celebris est Pontificius, ipsemet gregalium suorum sententiam falsè rideat, & lib. 5. de lib. arbitr. sic scribat: Gratia acceptionem variam, non ex scholis, sed ex divinis Scripturis petimus: Quandoquidem in illis ferè imaginantur, Gratiam Dei, qualitatem aliquam increatam animæ nostræ à Deo, vel eandem cum caritatis habitu, vel distinctam ab eodem: Quæ commentitia universa existimo, nec ex Scripturis ullam auctoritatem habere. Et pulcherrimè voculam GRATIS interpretatur S. Augustinus, serm. 15. de verb. Apostol. scribens: Si gratia est ex merito, emisti, non gratis accepisti: pro nihilo, inquit, salvos faciet eos. Quid est, pro nihilo salvos facies? nihil in eis invenies, unde salves, & tamen salvas. Gratis das, gratis salvas: omnia merita precedis, ut dona tua consequantur merita tua: prorsus gratis das, gratis salvas, qui nihil invenis, unde salves, & multum invenis, unde damnes.

Sicuti autem, ex parte Salvatoris, omnia sunt gratuita in promissione aquæ vivæ, quam dare se velle recipit sitibundis: ita, quoad nostram applicationem, aliud quoque nihil, quàm urceus fidei requiritur, ex quo aquam vivam bibamus: id quod universa Scriptura, in Veteri & Novo Testam. perspicuè testatur. Hinc Evangelici, Elector, Principes, & Status Imperii, in Augustana Confessione, coram Augustissimo Imperatore Carolo V. & toto Romano Imperio artic. 4. sic dixerunt: Credimus, & confitemur, quòd homines non possint justificari coram Deo, propriis viribus, meritis, aut operibus: sed gratis justificentur propter Christum, per FIDEM: cum credunt, se in gratiam recipi, & peccata remitti propter Christum, qui sua morte pro peccatis satisfecit. Hanc fidem imputat Deus, pro iustitia coram ipso. Hæc Confessio fundatur expressè, Habac. 2. v. 4. Gen. 15. v. 6. Rom. 3. v. 28. Rom. 4. v. 5. Galat. 2. v. 16. Ephes. 2. v. 8. Matth. 9. v. 22. Luc. 7. v. 50. Joh. 1. v. 12. Joh. 3. v. 36. Act. 10. v. 43. Act. 15. v. 9. & infinitis in locis aliis. Cum igitur sola fide aquam vivam haurire, & bibere queamus: idcirco verbum DEI πλῆσιως inter nos habitare sinamus, Col. 3. v. 16. Fides enim ex auditu est: auditus autem per verbum Dei, Rom. 10. v. 17. Tu autem fons vita, Domine Jesu, fac, ut ὁλοφύως sitiāmus te, & refice nos aqua viva in æternum, qui vivis & regnas Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

XII. Cæterum, veræ fidei sæpius tribuitur victoria. Vera fides enim non succumbit, sed vincit, & triumphum de omnibus tentationibus, & hostibus agit. Proinde, hic v. 7. dicitur: Qui vicerit, possidebit omnia. Nicandros nos DEUS esse jubet, qui omnia tela ignita mali illius, assumpto scuto fidei, extinguamus, Eph. 6. v. 16. & in omnibus per eum, qui dilexit nos, superemus, Rom. 8. v. 37. In ostio Sancti Sanctorum depictæ erant palme, 1. Reg. 6. v. 32. qua pictura innuebatur, quicumque in Sancta Sanctorum cœlestia ingredi velit; eum oportere victorem fieri tentationum Satanæ, mundi, & carnis. Hinc beati cœlicolæ describuntur, quòd palmas gestent in manibus suis, Apoc. 7. v. 9. Turpissimum enim, & perniciosissimum nobis foret,

si vinceremur, cum omne, quod natum est ex Deo, vincat mundum: & hæc sit victoria, quæ vincit mundum, fides nostra. Nemo enim vincit mundum, nisi qui credit, quòd Jesus est Filius Dei, 1. Joh. 5. v. 4. 5. De Heroibus, Gedeone, Barac, Sansone, & Jephthe dicitur, quòd regna expugnaverint, Heb. 11. v. 32. & 33. Sic nos quoque regnum Satanæ expugnare decet. Habet enim regnum, uti Christus testatur, Luc. 11, 18. arma quoque habet, & πᾶσι πλῆαν, in quibus confidit, Luc. 11. v. 22. Habet sua ὅχηματα, & munitiones: eas demoliri jubemur, 2. Cor. 10, 4. Sic omnia illic possidebimus: omnia enim nostra sunt, ex Dei promissione, & ex Christi acquisitione: possidebimus regnum, quòd est paratum nobis, à constitutione Mundi, Matth. 25. vers. 34. possidebimus regnum Patris, Matth. 13. v. 43. Regnum Filii sibi dilecti, Coloss. 1. vers. 13. Regnum gloriæ, Psal. 145. v. 11. Regnum ἀσάλευτον (immobile) Heb. 12. v. 28. cujus non erit finis, Luc. 1. v. 33. possidebimus æterna tabernacula, Luc. 16. v. 9. possidebimus domum Patris, in qua sunt mansiones multæ, Joh. 14. v. 2. possidebimus tabernacula, & atria Domini dilectæ, Psal. 84. v. 1. possidebimus terram viventium, Psal. 27. v. 13. possidebimus Paradisum, Luc. 23. vers. 43. possidebimus hæreditatem Dei, tanquam hæredes Dei, & co-hæredes Jesu Christi, Rom. 8. v. 17. Summatim, juxta Apocalypsin nostram, possidebimus omnia: cum Deus sit futurus omnia in omnibus, 1. Cor. 15. v. 28. Largire nobis, ô Domine Jesu, victoriam adversus omnes hostes nostros: & fac nos aliquando illic possidere omnia, latitiam vultus tui, & delectationes in dextera tua, usq; in finem, Ps. 16. v. 11. per & propter sanctissimi nominis tui gloriam, Amen, Amen.

XIII. Sicuti in bene constituta civitate, & Republica, non promiscuè quivis admittuntur, recipiuntur & tolerantur, sed scelerati, malefici, & flagitiosi homines excluduntur, relegantur, & expelluntur: Ita quoque hic jus civitatis cœlestis denegatur timidis, incredulis, execratis, homicidis, scortatoribus, veneficiis, idololatriis, & omnibus mendacibus: stagnumq; ardens igne, & sulphure, h. e. mors secunda, ipsis pradicatur, Apoc. 21. v. 8. Similiter c. 22. v. 15. Foris esse dicuntur, canes, venefici, & impudici, & homicidæ, & idoli servientes: & omnis, qui amat, & facit mendacium. Pari modo B. Apostolus Paulus scribit: An nescitis, quòd iniusti regni Dei hæreditatem non consequentur? Ne eretis: Neque scortatores, neque cultores simulachrorum, neque adulteri, neque molles, neque qui concumbunt cum masculis, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, Regni Dei hæreditatem accipient, 1. Cor. 6. v. 9. 10. τὰ ἀνάλογα locusest, Gal. 5. v. 19. 20 21. manifesta sunt opera carnis, quæ sunt hæc: Adulterium, scortatio, immundicia, lascivia, simulachrorum cultus, veneficium, inimicitia, lus, emulationes, ira, concertationes, seditiones, secta, invidia, cades, ebrietates, comestiones, & his similia: de quibus pradico vobis, quem admodum & pradixi, quòd qui talia agunt, regni Dei hæredes non erunt. Exemplum habemus exclusionis, in epulone, & quinque fratribus, qui in æternum à cœlesti consortio excluderantur, Luc. 16. v. 25. 26. Immisericordiis quoque expressè denunciat Dominus regni cœlorum privationem, Matth. 25. vers. 45. Nemo igitur sibi imaginetur, quòd perinde sit apud DEUM, an quis sceleribus, & peccatis contaminatus sit, vel non?

Concilium Tridentinū, Rob. Bellar. Tom. 3. Controv. lib. 1. de gratia & lib. arbit. c. 3. 4. 5. 6. Albert. Pighius l. 5. de lib. arbit.

S. Augustin. serm. 15. de verb. Apost.

Sola fide aquam vitam haurimus & bibimus.

Hab. 2. 4. Gen. 15. 6. Rom. 3. 28. Gal. 2. 16. Eph. 2. 9. Matt. 9. 22. Luc. 7. 50. Joh. 1. 12. Joh. 3. 36. Act. 10. 43. Act. 15. 9. Col. 3. 16. Rom. 10. 17. secula seculorum, Amen.

victoria fidei qualis.

Eph. 6. 16. Rom. 8. 37. 1. Reg. 6. 32.

Ap. 7. 9.

1. Joh. 5. 45.

Heb. 11. 32. 33.

Luc. 11. 18. 22.

2. Cor. 10. 4.

Matt. 25. 34.

Matt. 13. 43.

Col. 1. 13.

Psal. 145. 11.

Heb. 12. 28.

Luc. 1. 33.

Luc. 16. 9.

Joh. 14. 2.

Psal. 84. 1.

Psal. 27. 13.

Luc. 23. 43.

Rom. 8. 17.

1. Cor. 15. 28.

Psal. 16. 11.

Quinam

excludantur

ex civitate

cœlesti.

Apoc. 21. 8.

c. 22. 15.

1. Cor. 6. 9.

10.

Gal. 5. 19.

20. 21.

Luc. 16. 25.

26.

Matt. 15. 45.

non? Certum enim, timidos, incredulos, execratos, homicidas, scortatores, veneficos, idololatrias, & mendaces omnes, in omnem æternitatem à regni cælorum hæreditate exclusos esse.

S. Hieron. Pertinet huc locus **S. Hieron.** Tom. 9. sup. Ep. ad Gal. c. 5. sic scribentis: In anima, in qua peccatum regnavit, non potest regnare Dei regnum.

Quæ enim participatio iustitiæ, & iniquitati? quæ communicatio luci ad tenebras, qui consensus Christo, & Belial? Et putamus, nos regnum Dei consequi, si à fornicatione, idololatria, & veneficiis immunes simus. Ecce inimicitia, contentio, ira, rixa, dissensio, ebrietas quoque, & cætera, quæ parva arbitramur, excludunt nos à regno Dei. Nec refert, uno quis à beatitudine excludatur, an pluribus? cum omnia si-

Cyrill lib. 6. militer excludant. Hæc ille. Nec incongruè **Cyrill lib. 6.** in **Ioh. c. 10.** villus, lib. 6. in **Ioh. c. 10.** pag. 314. de morte secunda loquitur: Non omnibus mors illa communis est, sed pravis duntaxat, & corrupta vite hominibus est peculiaris: summopere tamen formidanda, quoniam non temporalis est, aut momentanea, sed interminabilis, & perpetua. Hæc **Cyrillus**. Oritur inde irrefragabiliter, plures aliquando damnatum, quam salvatum iri. Tantus enim numerus est timidorum, incredulorum, execratorum, homicidarum, fornicatorum, veneficorum, idololatrarum, & mendacium, ut eum numerus credentium, & electorum nequaquam æquet.

Matt. 7. 13. Hinc porta ad perditionem ducens, lata, & via spatioiosa vocatur, **Matth. 7. v. 13.** Oremus indefinenter, ne & nos in classe excludendorum aliquando extemus, sed in regnum Dei cooptemur, per & propter Dominum nostrum Iesum Christum, Amen.

Excluduntur à participatione regni DEI timidi.

XIV. Cæterum, in specie Catalogum nigrum exclusionis (das schwarze Hölle-Register) intueamur. Relegantur initio timidi, & δειδῶν, qui nimirum persecutionis & mortis metu, veritatem cælestem abnegant, & desperabundi fiant, quos Servator Christus ποροκαίγεις vocat, inquiens, *Εσσε, qui cum gaudio sermonem divinum suscipitis, radices autem non habere: Sed ad tempus credere, & ἐν καιρῷ πειρασμῶν, in tempore temptationis recedere,*

Luc. 8. 13. **Luc. 8. v. 13.** Talium timidorum, & Apostatarum numerus longè est maximus: hoc præsertim tempore, quo persecutiones tantopere grassantur. Quot enim ex mera timiditate dorsum veritati obvertunt? metuentes, nisi hoc faciant, actum fore de omni salute sua, suorumque temporali: Amissuros se bona omnia, gratiam magnatum, & quæ non terrena plura? Retrospectivè

Gen. 19. 26. itaque cum uxore **Lothi**, **Gen. 19. v. 26.** & ex timi-

Exod. 16. 3. ditate, in **Aegyptum** ad ollas redire, quam Dominum sequi, aut verbo ejus fideremalunt, **Exod. 16. v. 3.** Reprehendit timiditatem hanc in discipulis Dominus, inquiens: Quid estis tam timidi?

Matt. 8. 26. τὶ δειδοῖς, **Matth. 8. v. 26.** **Marc. 4. v. 39.** Enimverò, nisi Dominus pro Petro intercessisset, timiditas profectò ejus damnationem æternam ipsi accessivisset, **Matth. 26. v. 73.** Egregiè timiditas ista describitur, lib. 1. **Maccabæorum**, cap. 1. v. 43.

Matt. 26. 73. **1. Mac. 1. 43.** **44 & seqq.** 44. & seqq.

Scripsit Rex **Antiochus** omni Regno suo, ut esset omnis populus unus, & relinqueret unusquisque legem suam: Et consenserunt omnes gentes secundum verbum Regis **Antiochi**, & multi consenserunt servituti ejus, & sacrificaverunt idolis, & coinquinaverunt Sabbatum: Et misit Rex liberos per manus nuntiorum, in **Ierusalem**, & in omnes civitates **Juda**, ut sequerentur

leges gentium terra, & prohiberent holocausta, & sacrificia, & placationes fieri in templo Dei: & prohiberent celebrari Sabbatum, & dies solemnes, & iussit coinquinari sancta, & sanctum populum **Israel**: Et iussit adificare aras, & templa, & idola, & immolari carnes suillas, & pecora communia, & relinqueret filios suos circumcisos: & coinquinari animas eorum in omnibus immunditiis, & abominationibus, ita ut obliviscerentur legem, & immutarent omnes justificationes Dei: Et quicumque non fecissent secundum verbum Regis **Antiochi**, morentur. Secundum omnia verba hæc scripsit omni regno suo, & preposuit Principes populo, qui hæc fieri cogerent: Et jusserunt civitatibus **Juda** sacrificare: Et congregati sunt multi de populo, ad eos, qui dereliquerant legem Domini, & fecerunt mala super terram: & effugerunt populum **Israel**, in abditu, & in absconditis fugitivorum locis. Eadem timiditate perculli omnes populi, cum promulgaretur decretum Regis **Nabuchodonosari** idololatricum, de adoratione statuæ aureæ; illicò omnes populi, tribus, & linguæ adoraverunt statuam auream, quam constituerat Rex **Nabuchodonosar**, **Dan. 3. v. 7.** nimirum timebant, ne recusantes adorationem statim in fornacem ignis ardentis conjicerentur, **Dan. 3. v. 6.**

Timiditati huic opponatur perseverantia, in veritatis divinæ confessione, & infracta constantia, ut immoti stemus, & doctrinis variis, ac peregrinis non circumferamur, **Heb. 13. v. 9.** memores exemplorum illustrium, **Sadrachi**, **Mefachi**, **Abdenego**, **Dan. 3. v. 16. 17.** **Matathia**, & filiorum ejus, **1. Maccab. 2. v. 19.** **Eleazari**, **2. Macc. 6. v. 18.** septem fratrum, & matris filiorum septem **Maccabeorum**, **2. Mac. 7.** per totum: **Hormisdæ**, viri Nobilis, **Theodoret. lib. 5. histor. Eccles. cap. 39.** **Niceph. lib. 14. histor. Eccles. c. 20.** **Samis**, item viri Nobilis, **Trip. histor. lib. 10. c. 32.** & infinitorum aliorum, tam fœminini, quam masculini sexus Christianorum, qui nulla timiditate, nulliusque periculi metu à veritatis confessione dimoveri se passi sunt: Sed constantes permansere, & atrocissima quæque supplicia & martyria perpeti, quam ab agnitæ doctrinæ Christianæ veritate resilire maluerunt. O Domine **IESU**, da nobis Spiritum tuum Sanctum, qui nos à timiditate desperationis, & δειδῶν custodiat, robur e contra, & fidei constantiam usque ad finem vite conservet, propter sanctissimi nominis tui gloriam, Amen, Amen.

XV. Non minus stagno ardenti adjudicantur increduli, quam timidi. Et sanè theorema hoc immota est, ac æternæ veritatis, quod homines illi omnes damnabuntur, qui in finali incredulitate ex hac vita decedunt, ut incredulitas propria, formalis, & adæquata sit causa damnationis. Sic enim Servator inquit: Qui non crediderit, jam judicatus est, **Joh. 3. 18.** Qui non crediderit, condemnabitur, **Marc. 16. 16.** Diabolus rapit verbum de corde eorum, ne credentes serventur, **Luc. 8. v. 12.** Spiritus Sanctus arguet mundum de peccato, quia non credunt in me, **Joh. 16. v. 9.** Super quæ verba **B. August.** tract. 95. in **Johannem** sic scribit: Ponit hoc peccatum infidelitatis specialiter, quia hoc manente, cætera manent, hoc decedente, cætera remittuntur. Idem serm. 60. de Verbo Domini: Medicina animæ oronum vulnerum, & una propitiatio pro delictis omnium, est credere in Christum. Ergo de hoc uno peccato voluit per Spiritum Sanctum mandum argui, quod non credunt in eum: videlicet, quia in eum credendo, cun-

Dan. 3. 7.

Dan. 3. 6.

Timiditati opponatur perseverantia. **Heb. 13. 9.**

Dan. 3. 16.

1. Mac. 2. 19.

2. Mac. 6. 18.

2. Mac. 7.

Theodoret. lib. 5. histor.

Eccles. c. 39.

Niceph. lib. 14. hist. Eccles.

c. 20.

Trip. hist.

lib. 10. c. 38.

Ad orationem relevantur increduli.

increduli.

Joh. 3. 18.

Marc. 16. 16.

Luc. 8. 12.

Joh. 16. 9.

S. August. tract. 95.

Johann.

Idem serm. 60. de verb. Dom.

Et peccata solvuntur, hoc unum imputari voluit, quo cetera colliguntur.

Alfons. Salmeron. Immerito igitur *Alfonsus Salmeron* Beatum nostrum *Lutherum* flagellat, quod *Tom. 2. Jen.* in libro cont. Regem Angliæ fol. 140. scripsit, *solam incredulitatem esse damnationis causam*, cum tamen

Iansenius in Concor. Ev. 16. *Spiritus Sanctus arguet mundum de peccato*, ex dicto *S. Augustini*, tract. 95. in *Johan. sententiæ B. Lutheri* subscribat. *Fridericus Nausa*, Episc. Viennensis idem, in explicatione verborum istorum Christi, facit. Et apparet veritas theorematum hujus, ex loco oppositorum. Si enim fidei finis est salus æterna, *1. Pet. 1. v. 9*, utiq; & incredulitatis finis est damnatio æterna: Quod credere, quam experiri præstat. Vehementer utiq; *DEUM* offenderunt, quotcunq; increduli extiterunt, ut exempla *Adami & Evæ*, Antediluvianorum, *Pharaonis*, *Saulis*, & *Judæorum* luculentè testantur. Demus proinde operam, ut fidem & bonam conscientiam retineamus, bonumq; certamen fidei certantes, vitam æternam apprehendamus, per & propter Dominum nostrum *Jesum Christum*, Amen.

1. Tim. 1, 19
1. Tim. 6, 11

Expelluntur Execrati.

Descriptio execratorum Apostolica.

Rom. 1, 23.
24. 25. 26.
27. 28. 29.
30. 31.

XVI. Sequuntur in ordine exclusorum, ἐξελυμένοι, *Execrati*, per quos non alii, quam ii intelliguntur, qui horrendissima, & maximè abominanda flagitia committunt: His in stagno, ardenti igne & sulphure, non minus assignatur locus, quam *timidis & incredulis*. Quæ scelera & peccata atrociora coram *DEO* abominationes fuerint, historia *Vet. Testamenti* perspicuè docet: Nimirum blasphemiarum in *DEUM*, idololatriæ, scortationes, & similia. Quicumque igitur in catalogo eorum reperientur, qui ejusmodi execranda & abominanda flagitia commiserunt, illi regno cælorum excludentur, & in stagnum ardens igne ac sulphure detrudentur. Referri huc haud incommodè potest descriptio Apostolica hominum impiorum, qui non ineptè ἐξελυμένοι, vel juxta *Andream*, βδελυγμένοι ἢ μαρτωλοί vocari queunt, nimirum, qui mutaverunt gloriam *DEI* immortalis per imaginem, non solum ad mortalis hominis similitudinem effectam, verum etiam volatilium, & quadrupedum, & reptilium, qui commutaverunt veritatem ejus mendacio, & venerati sunt, colueruntq; ea, quæ condita sunt, supra eum, qui condidit, qui est laudandus in secula, Amen: Quos tradidit *DEUS* in cupiditates ignominiosas, quorum fœmina mutaverunt naturalem usum in eum, qui est præter naturam, similiterq; & masculi, relicto usu naturali fœmina, exarserunt per appetentiam sui, alius in alium, masculi in masculos fœditatem perpetrantes, & præmium, quod oportuit, erroris sui in sese recipientes, facientes τὰ μὴ καὶ ἔχοντα, quæ non conveniebat: Repleti omni iniustitia, scortatione, versutia, avaritia, malitia, pleni invidia, cade, contentione, dolo, malis præditi moribus, fursiones, obreclatores, *DEI* olores, contumeliosi, elati, gloriosi, **EXCOGLTATORES MALORVM**, parentibus immorigeri, expertes intelligentia, pactorum haudquaquam tenaces, alieni à charitatis affectu, immisericordes, *Rom. 1.*

v. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. Cumque supra capite 17. *Spiritus Sanctus* accuratè descriperit mulierem, sedentem super bestiam coccineam, plenam nominibus maledicentia, habentem poculum aureum in manu sua, plenum abominationibus, (γέμον βδελυγμάτων) in cuius fronte nomen scriptum extat: *Babylon magna, mater scor-*

tationum, & abominationum terra, *Apoc. 17. v. 3.* *Apoc. 17, 3. 4. 5.* Idcirco, dubium non est, *Spiritum Sanctum* hic itidem digitum ad meretricem hanc **EXECRANDAM & ABOMINABILEM** intendere, propter horrendum illud abominationis *Missaticæ* monstrum, in quo corpus Christi quotidie de novo crucifigitur, & ut acceptum sit sacrificium, instar oblationis *Abelis*, *Deus* invocatur, plurimæque horrenda βδελύματα in hoc sacrificio putativo propitiatorio cumulantur, ut longanimitatem *DEI* satis mirari nequeamus. Nos autem omnino decet, ejusmodi execrandas abominationes execrari, & cavere, ne inter execratos aliquando reperiatur, sed potius inter eos, quibus delectatur Dominus, & quorum consortio gaudet, justorum scilicet, ac eorum, qui omnes abominationes ὁλοκαυδῶς abominantur: Instillet nobis sanctissimum hoc βδελυγμάτων ὄδιον *DEUS* benignissimus, laudatus in secula seculorum, Amen.

XVII. Atro carbone homicida in Apocalypsi nostra nominatim notantur, & itidem ex civitate sancta *Jerosolyma* relegantur. Nequaquam autem *Spiritus Sanctus* homicidas vocat, illos tantum, qui furiosè hominem quendam occidunt, sed & qui ipsi ἐκὼν irascuntur, eumque criminantur, & convitiantur. Hosenim itidem homicidas esse, *Christus* Servator noster ἵπτως testatur, *Matth. 5. v. 22.* Hinc *B. Apostolus* quoque disertè cominatur, si regnent ἔρεις, ζήλοι, θυμοί, ἐχθραί, h. e. lites, amulationes, ira, & concertationes, non minus inde periculum expectari debere, quam si committantur cædes, *Gal. 5. v. 20.* Jam cædes vel homicidia quod attinet, seriò illa prohiberi à *DEO*, nemo Christianorum ignorat. Ita enim sonat præceptum quintum: Non occides, *Exod. 20. v. 14.* Ne clater nos, quam excretur *Deus* homicidia. Certè, cum *Cain* *Abelem* occidisset, mox ad eum dicebat *Dominus*: Maledictus eris super terram, *Gen. 4. vers. 11.* & post diluvium disertè pronuntiavit: Qui effuderit sanguinem humanum, fundetur sanguis ejus, *Gen. 9. v. 6.* Quam ob causam non potuit satis indignari *Patriarcha* filiis suis homicidis vasserrimis, *Simeoni* & *Levi*, cum in hæc verba erumperet: Non veniet in consilium *Simeonis* & *Levi* anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea, quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum: Maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio eorum, quia dura, *Gen. 49. v. 6.* Concordat Scriptura Sacra alibi sæpius: Manus, effundentes innoxium sanguinem, odit Dominus, *Prov. 6. v. 17.* Qui percussit & ceciderit hominem, morte moriatur, *Lev. 24. v. 17.* Qui gladio occiderit, in gladio peribit, *Apoc. 13. v. 10.* Et scimus, quod omnis homicida non habebit vitam æternam, in se manentem, *1. Joh. 3. v. 15.* Quænam verò pœna atrocior excogitari potest, quam privatio vitæ æternæ? Hæc pœna ne nobis eveniat, ab homicidio, & omni homicidii specie abstineamus, *Deum*q; ne in cædes nos prolabi sinat, devotè oremus, per & propter Dominum nostrum *Jesum Christum*, Amen.

XIIX. Pessimè olent apud *DEUM* **FORNICATORES**, qui inter *Exclusos* locum hic quintum obtinent: Pars enim etiam scortatorum erit in stagno, ardenti igne, & sulphure: Idem fermè est, quod *Apostolus* inquit: Scortatores & adulteros judicabit *DEUS*, *Heb. 13. v. 4.* Ita enim comparatum est cum scortatione, ut pro peccato fermè amplius nullo habeatur, sed licenter, magni & parvi,

Non feruntur in regno *DEI* homicida.

Matth. 5, 22.

Gal. 5, 20.

Ex. 20, 14.

Gen. 4, 11.

Gen. 9, 6.

Gen. 49, 6.

Prov. 6, 17.

Lev. 24, 17.

Ap. 13, 10.

1. Joh. 3, 15.

Heb. 13, 4.

parvi, crimine isto inquinantur. Utut verò vulgi
judicio peccatillum duntaxat est scortatio, vel
fornicatio: DEUM tamen ita indignari adver-
sus scortatores hic percipimus, ut detractionem
ipsis in stagnum inferni minitetur. Facit id alibi
quoque Spiritus Sanctus, utpote 1. Cor. 6. v. 13. &
Gal. 5. v. 19. Huc aliæ faciunt dehortationes,
vel comminationes, quòd scortatorum domus
inclinata sit ad mortem, Prov. 2. v. 18. quod semen
illorum exterminabitur, Sap. 3. v. 16. Et qui se jungit
fornicariis, nequam erit: putredo & vermes heredi-
tabunt illum: tolleturq; de numero animæ ejus, Syr.
19. v. 3. Favus quidem stillans labia meretricis, & ni-
vidius oleo guttur ejus: Novissima verò illius amara,
quasi absinthium, & acuta, quasi gladius biceps, Pro-
verb. 5. v. 3. & 4. Beatus Apostolus Paulus, cum
animadverteret, peccatum istud nimium quan-
tum inter Corinthios grassari, gravissimis argu-
mentis usus est, ut ab hoc scelere horrendo ipsos
dehortaretur. Sic enim scripsit: An nescitis, quòd
corpora vestra membra sint Christi? Num igitur tol-
lens membra Christi, faciam scorti membra? Absit.
An nescitis, quòd qui adglutinetur scorto, unum cor-
pus est? Redigentur enim duo in carnem unam: At
qui adglutinetur Domino, unus spiritus est. Fugite
scortationem: Omne peccatum, quodcumque fecerit
homo, extra corpus est; Sed qui scortatur, in propri-
um corpus peccat. An nescitis, quòd corpus vestrum
est templum habitantis in vobis Spiritus Sancti, quem
habetis à Deo, & non estis ipsi vestri juris? Nam em-
pti estis pretio: glorificate jam Deum in corpore ve-
stro, & in Spiritu vestro, quæ sunt Dei, 1. Corinth. 6.
v. 15. 16. 17. 18. 19. 20. Huic admonitioni, ut ob-
temperent omnes Christiani, par utique est,
nisi pœnas temporales, ac æternas luere velint.

Notetur autem per πόρνος vel scortatores, hic
non tantum intelligi simplices fornicatores, sed
etiam adulteros: Siquidem hi itidem scortantur:

quemadmodum 1. Cor. 6. v. 18. cum Apostolus
inquit: Fugite scortationem: tam adulteria, quàm
simplices fornicationes severè prohibentur. Eæ-
dem namque rationes militent contra μοιχεύειν,
quæ contra πορνεύειν valent. Sic lex Julia stuprum
& adulterium itidem promiscuè appellat, cum u-
trumque ab eadem incontinentia proveniat: l.
inter 6. §. 1. ff. h. t. l. inter 101. Digest. Verb. si-
gnificat. Non attinet autem prolixius differere,
quid adulterium propriè dicatur: Juris Consul-
ti fusè hanc materiam pertractant, distinguentes
inter Adulterum & Adulteram: Adulterium defi-
nientes, quòd sit, quasi ad alterum, quàm qui ju-
re habetur, accessus & agglutinatio; vel thori
alieni dolosa violatio: Adulterium homicidio præ-
ferentes: pro crimine publico proclamantes: ju-
re civili ex fœmina tantum, non ex mare æsti-
mantes: & alia plura, ingenti numero, de hac
materia disputantes; uti videre licet, in Biblio-

theca Juris consultorum, Dn. D. Davidis Doring.
Doring. Bi-
blioth. lu-
risconf.

D. Davidis
Doring. Bi-
blioth. lu-
risconf.

gii, Jurisconsulti, & Electoralis Consilarii Saxo-
nici celeberrimi, à f. 709. usq; ad f. 763. ubi no-
minantur Authores, qui de Adulterio scripserunt,
utpote Barth. Alban. Angl. Jul. Clar. Johan. Bajard,
Rhemus, Vigelius, Jacob Menoch. Prosper. Farinac.
Joh. Bertachinus. Ludov. Gilhaus. Carol. Jallongus,
Jodoc. Dambondi, Matth. Coler. Petr. Heigius, Lau-
rent. Tennius, Matth. Wesenbecius, Daniel Mollé-
rius, Matthias Bertichius, Petrus Tholoffan. Leander
Galganet. Paul. Christinaus, Joh. Cöppen, Joh. Har-
precht, Dominicus Cardinalis Tuschus, Arisminus

Tepatus, Egid. Bossius, Wilhelm. Bokelius, Seb.
Nar. Arnold. de Reiger, & alii.

Nos Scripturæ Sacræ attendemus, quæ sic lo-
quitur: Qui adulterium committit, morte moria-
tur, Levit. 20. vers. 10. Adulteros judicabis Domi-
nus, Hebr. 13. vers. 4. Erit contra ipsos testis velocis,
Malach. 3. v. 5. Irascetur illis in anima sua, Jerem.
5. v. 29. Regno cælorum privabuntur, 1. Cor. 6. v.
13. Ephes. 5. v. 5. Galat. 5. v. 11. Qui adulter est
propter cordis inopiam, perdet animam suam, turpi-
tudinem, & ignominiam congregat sibi, & opprobri-
um illius non delebitur, Proverb. 6. v. 32. 33. Nisi
ergo in stagnum ardens igne & sulphure conjici
velimus, ab adulterii scelere non minus, quàm à
fornicatione abstinere, & nobis cavere debemus:
imò ἀναθάρσιν quoque omnis, & ἀσέλγεια nobis
seriò fugienda est, ne polluiamur in his omnibus,
& ne scelera visitet Dominus, ut terra evo-
mat habitatores suos, Levit. 18. vers. 25. Effi-
ciat nos potius Dominus JESUS dignos, qui stemus
ante ipsum, & omnes pœnas infernales effugiamus,
per & propter nominis sui sanctissimi gloriam, Amen,
Amen.

XIX. Prodeant nunc Venefici, & se quoque
stagno infernali cœlitus adjudicari audiant. Inter
carnis enim opera φανερά B. Apostolus φαρμακεί-
αν quoque, seu veneficium, recenset, Gal. 5. v. 20.
Est autem veneficium opus, quo homines creatu-
ra, contra ordinationem divinam, ad hoc vel il-
lud efficiendum, superstitiosè abutuntur. Da-
mnat Scriptura veneficium, omnesque eos, qui
veneficiorum istorum opera, & consilio utun-
tur, Deut. 18. v. 10. 11. Levit. 20. v. 26. 1. Sam. 28.
v. 7. 4. Reg. 1. v. 3. 2. Chron. 33. v. 6. Act. 19. v. 13.
Hinc de familia Achabi legimus, quòd ob vene-
ficia fuerit deleta. Cum enim Joram vidisset Je-
hu, & quævisset: Pax est Jehu? illicò Jehu re-
spondit: Quæ Pax? adhuc fornicationes Jezabel,
matris tuæ, & veneficia ejus multa vigent, 3. Reg. 9.
v. 22. Inprimis gravissima extat comminatio,
quàm DEUS Babyloni, propter incantatorum,
& veneficorum multitudinem, & malitiam in-
timavit, inquiens: Nunc audi hæc, delicata, & ha-
bitans confidenter: quæ dicis in corde tuo: Ego sum,
& non est præter me amplius: non sedebo vidua, &
ignorabo sterilitatem: Veniet tibi duo hac subito, in
die una, sterilitas & viduitas. Universa venerunt
super te propter multitudinem maleficiorum tuorum,
& propter duritiam incantatorum tuorum vehemen-
tem. Et fiduciam habuisti in malitia tua, & dixisti:
Non est, qui videat me. Sapientia tua & scientia tua
hac decepit te. Et dixisti in corde tuo: Ego sum, & præ-
ter me non est altera. Veniet super te malum, & nescies
ortum ejus, & irruet super te calamitas, quàm non po-
teris expiare. Veniet super te repente miseria, quàm
nescies. Sta cum incantatoribus tuis, & cum multitu-
dine maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab a-
dolescentia tua, si forte quid profit tibi, aut si possis fie-
ri fortior. Defecisti in multitudine consiliorum tuo-
rum. Stent & salvent te augures cœli, qui contem-
plabantur sidera, & supputabant menses, ut ex eis
annuntiarent ventura tibi. Ecce facti sunt qua-
si stipula, ignis combussit eos. Non liberabunt a-
nimam suam de manu flammæ: non sunt pruna,
quibus calefiant, nec focus, ut sedeant ad eum. Sic
facta sunt tibi: in quibuscunque laboraverat. Nego-
tiatores tui ab adolescentia tua, unusquisque in via
sua erraverunt: Non est, qui salvet se, Esa. 47. v. 8.
9. 10 & seqq.

Babylon 10. ta fuit ve- neficiis de- dita.
Apparet ex hac severissimâ increpatione di-
vinâ Babylonem urbem beneficiis & incanta-
tionibus valdè deditam, eoq; nomine DEO sum-
mè exosam redditam fuisse, adeò quidem, ut ca-
lamitas Babylonica inextinguibilis dicatur, & ine-
vitabilis. Facit enim DEUS Persas inexorabiles,
qui nec prece, nec pretio flectebantur, ut Baby-
loni parcerent: Incantatores quoque Chaldæi
Babylonem salvare non poterant. Minimè igitur
simus beneficii, nec nomen Domini in vanum as-
sumamus, sed soli DEO adhæreamus, cum Vate
sancto singuli exclamantes: *Mihi adherere DEO
bonum est, ponere in Domino DEO spem meam,*
*Psal. 73. v. 28. Ita Dominus providebit, Genes. 22.
v. 14. Et nobis omnes petitiones cordis dabit, Psal. 73.
v. 4. Faciat id, & præstat nobis Altissimus, per &
propter Dominum nostrum JESUM CHRISTUM,
Amen, Amen.*

Idololatra locum non habent in cœlis?
XX. Teterrimi sunt homines coram DEO
Idololatra, quos vehementer detestatur, & exe-
cratur, adeò, ut pars idololatrarum itidem in sta-
gno, ardenti igne & sulphure, futura dicatur, A-
pocal. 21, 8. Idololatræ autem sunt illi, qui hono-
rem, soli DEO competentem, creaturæ tribuunt,
corde ab uno & solo Domino Deo recedunt, &
ad alia, in quibus fiduciam collocant, se confe-
runt: quales fuere *Ethnici*, qui non Entia, Jovem,
Mercurium, & tricies mille alios Deos adorâ-
runt, qui oracula Delphica, & alia consuluerunt.

Idololatra crassi & subtiliores.
Neq; verò crassi tantum isti idololatræ reprobantur,
sed & subtiliores illi, qui in meritis suis, qui
in viribus propriis, qui in brachio hominum
confidunt, qui avaritiæ se mancipant, & similibus
aliis modis honorem, DEO soli debitum, ad ho-
mines, vel humana & terrena transferunt. Quot-
quot igitur Idololatræ existunt, iæternæ damna-
tionis & gehennæ infernali addicti sunt, ut textus
noster disertè testatur. Occurrunt in Scripturâ
Sacra, nisi fallit memoria, idola quadraginta & se-
ptem, suis nominib. vocata, quæ passim culta fue-
runt. Exempli gratiâ: *Thammuz, Adramelech,
Asdod, sive Dagon, Anamelech, Arza, Asmia, Astha-
roth, Baal, Baalperith, Baalpeor, Beelzebub, Baal-
zephon, Bacchus, Bel, Chamos, Chiram, Diana, Dra-
co, Eseh, Gad, Hercules, Jupiter, Olympius, & alia,*
*2. Reg. 17. 31. 1. Macc. 10. 83. 1. Reg. 16. 9.
1. Sam. 13. 10. 1. Reg. 11. 5. Iud. 6. 25. Iudic. 9. 4.
1. Reg. 18. 21. Num. 25. 3. 2. Reg. 1. 2. Ex. 14. 29.
2. Mac. 6. 7. Dan. 14. 2. Num. 21. 29. Amos 5. 26.
2. Maccab. 1. 13. Dan. 13. 23. Esa. 65. 11. 2. Maccab. 4. 19.
2. Maccab. 6. 4. & 12. 1. Cor. 6. 9. Exod. 20. 5. Esa. 44. 9. cap. 46. 7. Ierem. 10. 3. cap. 16. 19.*

Sancè, universa odit & punit peccata Domi-
nus, in tertiam usque ad quartam generatio-
nem, Exod. 20. v. 5. sed primum & primarium in-
ter illa locum occupat Idololatria, quando co-
luntur idola, quæ nihil sunt, Esa. 44. v. 9. cap. 46.
v. 7. Jerem. 10. v. 3. cap. 16. v. 19. Sapient. 15. v. 8.
1. Corinth. 8. v. 4. & *cultus idolorum est cultus fal-
sus*, Jerem. 6. v. 13. cap. 8. v. 5. & 10. Ose. 11. v. 12.
peregrinus, inutilis, Jerem. 8. v. 19. *nullus*, Jerem.
10 v. 8. *vannus*, Jacob. 1. v. 26. *Idololatria est opus
impium*, Deuter. 9. v. 4. 5. Psalm. 5. v. 5. Psal. 10.
v. 16. Psal. 45. v. 8. Psal. 141. v. 4. Proverb. 11. v. 5.
cap. 12. v. 3. cap. 13 v. 6. cap. 25. v. 5. Eccles. 3. v. 16.
cap. 8. v. 8. Esa. 9. v. 18. Jerem. 14. vers. 20. *est opus*

malum, Deuter. 28. v. 10. 1. Samuel. 2. v. 23. Sap. 15. 8.
Nehem. 9. v. 35. *est via durissima*, Judic. 2. v. 19. 1. Cor. 8. 4.
est opus impium, Ezech. 20. v. 30. & cap. 36. vers. 17. *est aëtheia πλειων, impietas major*, 2. Timoth. 1. Cor. 8. 4.
2. v. 16. *est perditio hominum*, 2. Petr. 2. v. 12. *est abo-
minatio coram DEO*, Deuter. 7. v. 26. cap. 12. v. 31. Ierem. 10. 8.
cap. 13. v. 14. cap. 17. v. 4. cap. 20. vers. 18. cap. 27. Iac. 1. 26.
v. 15. cap. 29. v. 17. cap. 32. v. 17. *est malitia*, Jerem. Deut. 9. 4. 5.
3. v. 2. cap. 23. v. 11. Ezech. 6. v. 11. *est vanitas*, 2. Psal. 55. Ps.
Reg. 15. v. 15. *peccatum duplex*, Jerem. 2. vers. 13. 45. 8. Psal. 10. 16. Psal.
mendacium & confusio, Jerem. 3. v. 23. & 24. *Ido- 141. 4.
latria est opus tenebrarum*, Roman. 3. vers. 12. Prov. 11. 5.
Ephes. 5. v. 11. *est opus carnis*, Galat. 5. v. 19. *opus 6. 12. 3. c. 13.
veteris hominis*, Coloss. 3. v. 9. *Diaboli*, 1 Johan. 3. 6. c. 25. 5.
v. 8. *operatio Diaboli*, 2. Thessal. 2. v. 9. *hypocrisis*, cap. 8. 8.
1. Timoth. 4. v. 1. *Idololatria ortum suum habet à Esa. 9. 18.
Diabolo*, 1. Corinth. 4. v. 1. 2. Thessal. 2. v. 9. *Dein- Ier. 14. 20.
de à carne quoque provenit*, Galat. 5. v. 19. *in quâ Deut. 28.
nihil boni habitat*, Rom. 7. v. 18. Hinc Idolola- 20.
triæ Authores extiterunt *Aaron*, Exod. 32. v. 4. *Nehem. 9. 35
Moabitum filia*, Num. 25. v. 2. *Gideon*, Judic. 8. Iud. 2. 19.
v. 24. usque ad versum 28. *Micha*, Judic. 17. v. 1. Ezech. 20.
Philistei, 1. Samuel. 5. v. 1. *Saul*, 1. Samuel. 15. v. 3. 9. 30. c. 36. 17.
23. *Salomon*, Rex Israel, 1. Reg. 11. v. 1. 4. 5. *Iero- 2. Tim. 2. 16
boam*, 1. Reg. 12. v. 27. 31. 32. *Achab*, 1. Regum Deut. 7. 26.
16. v. 31. 32. 33. *Ahas*, 2. Paralip. 28. v. 2. 3. *Manaf- c. 12. 31. c. 13.
ses*, 2. Reg. 21. v. 2. 2. Chronic. 33. v. 2. *Nebucadne- 14. c. 17. 4.
zar*, Dan. 3. v. 1. 2. & seqq. c. 20. 18. c.
c. 29. 17. c. 32. 17. *Ierem. 3. 2. c. 23. 11. Ezech. 6. 11. 2. Reg. 15. 15.
Ierem. 2. 13. c. 3. 23 & 24. Rom. 13. 12. Ephes. 5. 11. Gal. 5. 19. Co-
loss. 3. 9. 1. Ioh. 3. 8. 2. Thess. 2. 9. 1. Tim. 4. 1. 1. Cor. 4. 1. 2. Thess.
2. 9. Gal. 5. 19. Rom. 7. 18. Exod. 32. 4. Num. 25. 2. Iudic. 8. 24. &
seqq. c. 17. 1. 1. Sam. 5. 1. c. 15. 3. 9. 23. 1. Reg. 11. 4. 5. c. 12. 27.
31. 32. c. 15. 31. 32. 33. 2. Paral. 28. 2. 3. 2. Reg. 21. 2. 2. Chron. 33. 2.
Dan. 3. 1. 2. & seqq.*

Damnantur autem Authores idololatriæ, Deut. 27. 15. & lapidatione digni proclamantur, Deut. 33. 6. 9. 10. & cap. 17. 3. Hinc regio, in quâ
idololatria exercetur, in Sacra Scripturâ vocatur
virgo filia, *calumniam sustinens*, Esa. 23. 2. *Eine
geschändete Jungfrau* / juxta versionem B. Lu-
theri: *Semen pessimorum*, Esa. 14. 20. *terra horri-
bilis*, Esa. 21. 1. *terra, quæ confractione confringetur,
quæ contritione conteretur, quæ commotione com-
movebitur, quæ agitatione agnabitur, sicut ebrius,
& auferetur, quasi tabernaculum unius noctis, quam
iniquitas sua gravabit, ut corruat, & non adjiciet,
ut resurgat*, Esa. 24. 19. 20. *terra, quam maledictio
vorabit*, Esa. 24. 6. *terra perditionis*, Esa. 27. 13.
terra maledicta, Jerem. 23. 10. *terra plena judicio
sanguinum*, Ezech. 7. 23. *Terra Sodomorum & Go-
morrahorum*, Matth. 10. 19. cap. 11. 24. quemad-
modum civitas quoque idololatrica vocatur ci-
vitas Sodoma, Gen. 19. 4. Apoc. 11. 8. *Civitas pro-
jecta*, 2. Reg. 23. 27. *civitas meretrix facta*, Esa. 1.
21. *Civitas plena iniquitate*, Ezech. 7. 23. *Idolo-
latria DEUM ad iram provocat, & ad horrendam
pœnam*, Deuter. 4. 25. cap. 6. 15. cap. 17. 4.
Psal. 78. 56. *Idololatriam DEUS odit*, Syr. 15. 13.
ideoque πολυτέτρωτος, & πολυμερὴς Idololatræ spu-
nre consuevit: *gladio nimirum*, Exod. 32. 27. 28. *c.
funis & suspendio*, Num. 25. 4. *Servitutis iugo*, Ju-
dic. 2. 14. cap. 3. 8. 12. cap. 4. 2. cap. 6. 1. cap. 10. 7.
14 cap. 13. 1. *totali excidio, & exterminio*, 2. Reg.
17. 18. 1. Reg. 14. 10. 1. Reg. 15. 29. 2. Reg. 10. 2. 2. Chr. 22. 8
2. Chron. 22. 8. *rejectione*, 1. Sam. 15. 23. *morbo
infantium lethali*, 1. Reg. 14. 1. 17. *bello*, 1. Reg. 14.
25. 2. Chron. 12. 2. *morte horrendâ, & terro inter-
itu*, 1. Samuel. 31. 4. 1. Reg. 15. 27. 2. Chronic. 18.
v. 33. 2. Reg. 1. 24. 2. Reg. 9. 33. *terra siccitate*, 1. Sã. 31. 4.
2. Chr. 18. 33. 2. Reg. 1. 24 2. Reg. 9. 33. ff 1. Reg. 1. Reg. 15. 27

1. Reg. 17, 1. 1. Reg. 17, 1. *annonacuritate*, 1. Reg. 18, 1. *Sub-*
 1. Reg. 18, 1. *ditorum defectione & rebellione*, 2. Chron. 21, 8.
 2. Chr. 21, 8. *igne*, 2. Reg. 23, 20. *carcere*, 2. Chr. 33, 11. 2. Chr.
 2. Reg. 23, 20. *36, 6. 7. 10. Jerem. 39, 7. cap. 52, 11. oculorum ef-*
 2. Chr. 33, 11. *fossione, ibidem v. 5. & quæ sunt idololatriæ, ac ido-*
 2. Chr. 33, 11. *lolarum pœnæ complures aliæ. Quapropter,*
 1. Reg. 39, 7. c. *quicumque temporale ac æternum cupit evitare*
 1. Reg. 39, 7. c. *exitium, ab idololatriæ crimine sibi caveat; econ-*
 1. Reg. 39, 7. c. *trà DEO uni & soli affixus maneat, benedicto in*
 1. Reg. 39, 7. c. *secula seculorum Amen, Amen.*

Mendaces XXI. Restant inter Candidatos infernales,
 proscripti *omnes mendaces: Abominatio enim est coram DEO*
 sunt ex ci- *mendacium, Prov. 6, 17. cap. 12, 22. utpotè à Patre*
 vit. celesti. *mendacii ortum trahens, Johan. 8, 44. Vocan-*
 Prov. 6, 17. *tur autem in Bibliis sacris Mendaces, falsi Do-*
 cap. 12, 22. *ctores, vel Pseudoprophetae, 1. Regum 22, 23.*
 Job. 8, 44. *1. Chron. 18, 22. Esa. 9, 15. Esa. 32, 7. Jerem. 5, 31.*
 1. Reg. 22, 23. *cap. 23, 25. 26. 32. Vocantur mendaces hypocrita,*
 1. Chr. 18, 22. *qui labia mendacia habent, Prov. 12, 22. Psal. 5, 7.*
 22. *mel in ore, fel in corde gestant, Psal. 55, 22. Virido-*
 Esa. 9, 15. *losi, qui non dimidiabunt dies suos, Psal. 55, 24. Qui-*
 cap. 32, 7. *cunque igitur mendacium quarunt, Psal. 43, 3.*
 1. Reg. 39, 7. c. *mendacium loquuntur, Psal. 57. mendacia profe-*
 23, 25. 26. *runt, Prov. 6, 19. mendacis nituntur, Prov. 10, 4.*
 32. *vel verba mendacii libenter audiunt, Prov. 29, 12.*
 Prov. 12, 22. *mendacium amant, Eccl. 7, 13. mendacium spem*
 Psal. 5, 7. *suam faciunt, Esa. 28, 15. mendacium apprehendunt,*
 Psal. 55, 24. *Jerem. 8, 5. mendacium faciunt, & operantur, Je-*
 Psal. 43. *rem. 8, 8. & 10. in mendacio confidunt, Jerem. 13,*
 Psal. 5, 7. *25. mendacium somniant, & in mendacio populum*
 Prov. 6, 19. *seducunt, Jerem. 23, 32. Illi tandem fruges men-*
 Prov. 10, 4. *dacii comedent, Ose. 10, 13. hoc est, æternum sibi*
 Prov. 29, 12. *exitium accersent, Proverb. 6, 16. cap. 12, 17. 19.*
 Eccl. 7, 13. *cap. 19, 5. Psal. 5, 7. Nahum. 3, 1. Sapient. 1, 11.*
 Esa. 28, 15. *Hof. 4, 1. Apoc. 21, 8. Quapropter mendacium*
 1. Reg. 8, 5. c. 8. *deponamus, Ephes. 4, 25. & veritatis viam eliga-*
 8. & 10. *mus, Psal. 119, 30. in veritate Domini ingrediamur,*
 cap. 13, 25. *Psal. 86, 11. veritatem unusquisque loquamur, Psal.*
 cap. 23, 32. *15, 2. DEUMque precemur, ut Spiritu Sancto suo*
 Ose. 10, 13. *nos beet, per quem in omnem veritatem ducamur,*
 Prov. 6, 16. *per & propter Jesum Christum, Dominum nostrum,*
 c. 12, 17. 19. *Amen, Amen.*

XXII. Cæterum antequam receptui canamus,
 Eph. 4, 15. *in parte capitis hujus primâ, operæ pretium est,*
 Ps. 119, 30. *perpendere, si pars illorum erit in stagno, arden-*
 Psal. 86, 11. *ti igne, & sulphure, qui sunt timidi, increduli, exe-*
 Psal. 15, 2. *crati, homicida, scortatores, venefici, idololatra, &*
 Apoc. 19, 20 *mendaces, quid expectandum sit Pseudopropheta,*
 In Papatu *qui fecit signa coram bestia, in quibus seduxit*
 verè sunt *eos, qui characterem bestia acceperunt, qui ima-*
 TIMIDI, *ginem ejus adoraverunt, hoc est, Regno Anti-*
 propter do- *Christi Occidentalis: Aliud certè nihil, quàm ut*
 ctrinam de *& ipsi conjiciantur in stagnum ignis, ardens sul-*
 dubitatione *phure, Apoc. 19, 20. Citra omnem enim dubita-*
 tionem verum est, quod Papatus Romanus totus
 scateat hominibus timidis, incredulis, execratis,
 homicidis, scortatoribus, veneficis, idololatriis,
 & mendacibus, id quod non nihil fusiùs demon-
 strandum erit.

Et sanè TIMIDI non possunt non esse, propter
 Censura *doctrinam de dubitatione. Sic enim Censura Colo-*
 Colon p. 55. *niensis p. 55. habet: Audistis neminem esse certum*
 de adeptâ jam justitiâ: Ex quo consequitur, neque
 quenkam sibi de vitâ æterna, tanquàm certapro-
 missa blandiri. Idem pag 94. Admodum incerta est,
 Idem p. 94. *privata hominû justificatio, multoque magis æterna*
 Ibid. p. 96. *iporum salus. Ibidem p. 96. Ridicula planè talis sa-*
 pag 99. *lutis sua persuasio. P. 99. Colligimus, falsò vos docere,*
 ad fidem pertinere, ut quisq, credat firmissimè, atq,

maximâ animi securitate, & justificatum se esse,
 & participem fore æternæ salutis. Et Cardinalis
 Hofius, Tom. 1. operum fol. 434. scribit: Remissa
 nobis esse peccata, & esse nos in gratiâ, certòq, posses-
 suros Regnum, certò statuere non possumus. Gabriel
 Vasquez Tom. 2. disp. 200. cap. 11. pag. 620. ex-
 pressè ait: Promissio Regni cœlorum debet inniti ju-
 stitiâ operum, & sanctitati, cum gratiâ DEI, quam
 utrum habeamus, annon, certò, sine formidine, scire
 non possumus. Lovanienses, in proposit. contr. B.
 Lutherum in hæc verba eruperunt: Fides, quâ quis
 firmiter credit, & certò statuit, propter Christum re-
 missa esse sibi peccata, seq, possessorum vitam æter-
 nam, nullum habet in scripturis testimonium; imò
 eisdem adversatur.

Vide Lector, quàm Timidos oporteat esse Pa-
 pistas, quàm inter sacrum & saxum illos hædere
 necessum sit, si nullam remissionem peccatorum
 certò credunt, siq, certitudinem fidei de gratiâ
 DEI habere non possunt. Absit à nobis talis timi-
 ditas, absit à nobis talis formido: Nos p, pap-
 istas, & cum fiducia ad thronum gratia accedere
 possumus, Hebr. 4. v. 16. Certò scientes, quod neq, Hebr. 4, 16,
 mors, neq, vita, neq, Angeli, neq, Principatus, neq,
 potestates, neq, instantia, neq, futura, neq, altitudo,
 neq, profunditas, neque ulla creatura alia poterit nos
 separare à dilectione DEI, quæ est in Christo JESU,
 Domino nostro, Rom. 8. v. 38. 39. Firmamur te-
 stimonio Spirit. S. in cordibus nostris, qui dat te-
 stimonium Spiritui nostro, quod simus filii DEI,
 Rom. 8, 16. qui arrhabo est hæreditatis nostræ, Eph. Rom. 8, 16,
 1, 14. quo signati sumus, usque in diem redemptionis,
 Eph. 4, 30. Inde scimus, quod visuri simus Domi-
 num DEUM, Job. 19, 26. Scimus, nos vitam habe-
 re, qui credimus in nomen Filii DEI, 1. Joh. 5, 13. 13.

Præterea non possunt non esse timidi Ponti-
 ficii, propter metum ignis purgatorii, in quem de-
 trudentur eorum fidelium animæ, (juxta com-
 mentum Papisticum) quæ vel obstrictæ reatu ali-
 cujus temporalis pœnæ, vel etiam aliquibus pec-
 catis venialibus, ex corpore emigraverunt, ut
 ibi, secundum rationem divinæ justitiæ, tamdiu
 crucientur, quoad penitus ab ejusmodi peccatis
 expiata beatitudinem cœlestem consequi vale-
 ant: uti scribit Gregorius de Valentia, Tom. 4.
 Controv. fol. 2188. Jam purgatorii pœna à Dio-
 nysio Charthusiano de quatuor novissimis, art. 35.
 tanta esse dicitur, ut viventium quilibet mallet, si
 pœnas expurgatorias per experientiam nosceret, o-
 mnibus pœnis, quæ habentur in mundo, sine remedio
 cruciari, usque ad finem mundi, quas omnes homi-
 nes, ab Adam, usque in præsens sigillatim perpesi
 sunt, quàm uno die in Inferno aut purgatorio affligi pœna quatuor
 majori pœnâ, quàm ibi habetur.

Et si verò Bellarminus lib. 1. de purgator. cap. 15. Bellarmi-
 ait: Qui tale purgatorium negat, in gehenna sempi- lib. 1. de
 terno incendio cruciandus erit: Et Bartholomæus Purg. c. 15.
 Fumus in Aurea armilla, pag. 692. scribit: Purga- Bartholom.
 torium negare, est mortale peccatum, quia contra ju- Fumus in
 stitiâ divinam, erroneum, & à fide alienum est: Aurea ar-
 milla, pag. 692. Nos tamen ejusmodi fulgura ex pelvi non cura-
 mus, sed Purgatorium Papisticum pro puro puto
 figmento habemus: in primis verò miramur, tam
 cœcos esse Pontificios, ut purgatorii figmentum
 credant, quod utique horrendam timiditatem
 hominibus incutit, quandoquidem purgatorii
 locus, inferno est contiguus, & proximus, ignisq;
 non alius, quàm quo ipse Diabolus, & impii tor-
 quentur. Exhorrescere profectò debent vel pili,
 ne-

Cardinalis
Hof. Tom. 1.
Oper. f. 434

Gabriel
Vasquez
Tom. 2. disp.
200. cap. 11.
pag. 620.

Lovaniens.
in propos.
contr. B.
Lutherum.

Rom. 8, 38.
39.

Rom. 8, 16,
Eph. 1, 14.
Eph. 4, 30.
Job. 19, 26.
1. Johan. 5.
13.

Timiditas
Papistarum
oritur ex
metu ignis
purgatorii.

Gregor de
Valentia,
Tom. 4.
Contr. fol.
2188.

Dionysius
Charthuf. de
quat. novis.
art. 35.
Purgatorii
pœna quatuor
sa sit?

Bellarmin.
lib. 1. de
Purg. c. 15.
Bartholom.
Fumus in
Aurea ar-
millap. 692

Purgatorii
Papisticum
est purum
putum
figmentum

nedum corda eorum, qui se in purgatorium detrudendos aliquando audiunt. Non autem timidos, sed animosos, & CREDENTES, magna quæ fiducia in DEUM præditos, DEO placere, & aliquando in cælum recipiendos esse, universa Scriptura testatur, uti suo loco videmus.

Pontificii sunt increduli.

Incredulos esse Pontificios, nemo quoque inficiari unquam audebit. Toti enim, toti sunt increduli, quantiquanti sunt. Ubi enim nos firmissimè credimus, non nudum hominem, sed ipsissimum DEUM, vel unigenitum DEI Filium, in utero B. Mariæ esse conceptum, non $\phi\lambda\delta\upsilon\alpha\gamma\theta\rho\omega\pi\omicron\varsigma$, sed ipsummet Dominum gloria esse crucifixum, Luc. 1. v. 31. 35. 1. Corinth. 2. vers. 8. non secundum utramque, sed humanam duntaxat naturam, Christum esse exaltatum, Philip. 2. v. 9. Juxta utramque verò naturam nos redemisse, ita ut redemptio nostra sit $\lambda\omicron\upsilon\tau\epsilon\lambda\epsilon\omicron\varsigma\mu\alpha$ totius Christi, secundum utramque naturam: Christum solum satisfecisse pro peccatis nostris, & totius mundi, 1. Joh. 2. v. 2. Pontificii horum omnium prorsus nihil credunt, adeoque verè increduli sunt; sicut & incredulitatem suam produnt, cum credere nolunt, nos sola fide justificari coram DEO, utut Spiritus Sanctus ipse hoc expressè asserat, Rom. 3. vers. 28. cap. 4. v. 5. Credimus nos, Scripturam Sacram esse perspicuam, esse perfectam, esse controversarum judicem, vel normam: Pontificii toti hîc etiam sunt increduli.

Luc. 1. 31. 35. 1. Cor. 2. 8. Phil. 2. 9.

1. Joh. 2. 2.

Rom. 3. 28. cap. 4. 5.

Alphonfus de Vargas Toletanus in sua Relatione ad Reges & Principes Christianos Ioh. Baptistæ Pozæ Iesuiticum fidei symbolum.

Refert Alphonfus de Vargas Toletanus, in suâ Relatione ad Reges, & Principes Christianos, de stratagematis & sophismatis politicis Societatis JESU, ad Monarchiam orbis terrarum sibi conficiendam, pag. 47. & seqq. Jesuiticum fidei symbolum, ex Iohannis Baptistæ Pozæ libris conflatum, quod sic sonat:

I. Credo in duos DEOS, quorum unus Filius Patris & mater est metaphoricè, in generatione æternâ: alter metaphoricè mater & Pater est, in generatione temporali; cui consequens est, ut tam DEO Patri, quam Beata Virgini nomen Matripater conveniat, tanquam uterque Hermaphroditus esset, vel Androgynus.

II. Credo in IESUM CHRISTUM, unicum utriusque, Filium metaphoricum, secundum æternam & temporalem generationem.

III. Credo, Iesum Christum, ut hominem, conceptum & natum de Maria virgine, tanquam Patre & matre metaphoricè per virtutem paternam & maternam.

IV. Credo, eundem passum & mortuum non verè & realiter, eò quod mori non potuit.

V. Credo eum fuisse sepultum, etsi verè & realiter non mortuum.

VI. Credo, animam ejus descendisse ad inferos metaphoricè, cum à corpore non fuerit separata.

VII. Credo, eadem metaphorâ eum à mortuis surrexisse, quâ fuit mortuus.

VIII. Credo, eum ascendisse in cælos, sedere ad dextram Patris, & venturum, ut judicet alios viventes, alios etiamnum mortuos.

XI. Credo in Spiritum Sanctum, qui locutus est per Prophetas, nonnunquam deceptos.

X. Credo Ecclesiam ex majori parte sanctam, & sanctorum communionem.

XI. Credo remissionem peccatorum, per repentinum Spiritus Sancti adventum super impios.

XII. Credo resurrectionem carnis ex majore ejus

parte. & vitam æternam non sine aliqua oppositi formidine.

Idem Alphonfus de Vargas, pag. 49 c. 19. profert impiam, sceleratam & horrendam Anglicorum & Hispanicorum Jesuitarum censuram, in Symbolum Apostolicum, ad explodendam non modò Parisiensium Theologorum, sed & Sedis Apostolicæ censuram, typis publicatam, quæ sic habet.

Idem Alphonfus de Vargas, pag. 49 c. 19. Censura super symbol. Apostolic. Anglicor. & Hispanicorum Iesuitarum.

Ex Admonitione Jesuitarum ad Lectorem.

Merito & prudenter timuimus, ne Theologi Parisienses, homines versipelles ac subdoli, ipsum fidei Christianæ Symbolum pari licentiâ & temeritate (ac nostros duos libros) profanent. Quorum conatus sacrilegos, ut pro ea, quâ pollemus, auctoritate preveniamus, è re Catholica futurum arbitramur, idem Symbolum, nostrâ Censurâ castigatum, Catholicis omnibus proponere, ne quid in eo deinceps supersit, quod incautis Lectoribus offendiculum obiciat.

Credo in DEVM, Patrem omnipotentem, Creatorem cæli & terre.

Primus iste Articulus, si intelligatur, quasi solus Pater sit DEUS, & omnipotens, & creator; Filius autem & Spiritus Sanctus solùm creatura sint; propositio est impia, blasphemia, individua Trinitatis destructiva, & pridem in sacro & Oecumenico Concilio 318. Episcoporum adversus Arrii impietatem damnata. Quatenus autem soli Patri creationem attribuit, nova est, temeraria, erronea, contra communem Ecclesiæ, Patrum ac Theologorum omnium sensum prolata, cum hæc lenius receptum sit, tanquam inviolabile decretum, omnes Trinitatis actiones ad extra esse indivisibiliter toti Trinitati communes.

Et in IESVM Christum, Filium ejus unicum, Dominum nostrum.

Tota hac propositio captiosa est & fallax, in quantum omittit, IESUM Christum Filium esse naturalem, & consubstantialem Patri. Sic enim periculosa est, & doctrinam inducit hæreticam, sapius ab Ecclesiâ in Concilio, Nicæno, Ephesino & Francofurdensi præsentè Carolo Magno damnatam. 2. Ratione particula, unicum, omissa præsertim consubstantialis aut naturalis. Sic enim quatenus propositio etiam extenditur ad filios adoptivos, de quibus ipse Dominus Psal. 81, ait: Ego dixi, Dii estis, & filii excelsi omnes. Et Apostolus Rom. 8. Quicumque Spiritu DEI aguntur, ii sunt filii DEI. Si autem filii & hæredes: hæredes quidem DEI, cohæredes autem Christi. Falsa est, piarum aurium offensiva, & justis omnibus & sanctis injuriosa. 3. Quatenus esse Dominum, quod indivisâ proprietate tribus divinis personis equaliter convenit, soli Filio attribuit, obliquè insinuans, unicam esse divinam personam, quæ modo Patris, modo Filii, modo Spiritus Sancti appellatione significatur; hoc jam pridem adversus Sabellium universa Ecclesiâ, tanquam impium atque hæreticum damnavit.

Qui conceptus est de Spiritu Sancto; natus ex Maria Virgine.

Tota hac propositio æquivocatione laborat, quæ inducere potest in hæresin propter ambiguas particulas, De, & Ex: & quia ordinariè de habitudine importat principii componentis, juxta quam innuitur, Dominum nostrum de substantiâ Spirit. S. factum esse, & ita Spiritum Sanctum verè dici posse Patrem Christi. Idcò propositio in hoc sensu falsa est, dolosa,

ff 2 hære-

heretica, & divinarum originum confusionem atque everisionem inducens. Similiter quoniam tam particula DE, quam particula EX, consueto more loquendi habitudinem prioris & posterioris includit, & eatenus insinuare videtur, Christum posteriorem Spiritu Sancto, & ante Mariam non fuisse, quod pridem adversus Nestorium, tanquam falsum & hereticum, damnatum est: ideo propositio hoc sensu intellecta, heretica est. Denique, si ita Christus dicitur natus ex Maria Virgine, ut quicquid in Christo est, ex ea natum statuatur, quasi virgo etiam dici possit Mater divinitatis, in hoc sensu propositio falsa atque heretica est; & in consequentia valde periculosa.

Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus.

Hac propositio ambigua est, & aliquo sensu heretica. Nam cum proprie in ceteris rebus ita actiones & passionibus sunt suppositorum, ut etiam natura ejus propria & hypostasis attribuantur, & ob hanc causam mortua vel abscissa manu non recte propterea homo mortuus dicatur, nisi ipsa humana natura dissolvatur: ideo periculosa est propositio, & juxta obvium illic sensum intellecta, quasi divinitas aliquid passa, vel mortua fuerit, non solum heretica est, sed etiam impia & blasphema.

Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis.

In hac propositione, quatenus Verbum DEI descendit, relatum ad personam Christi, insinuare videtur, ipsam quoque divinitatem ad inferos descendisse, cum tamen divinitas propter immensitatem ubique existens, moveri non possit à loco in locum, ac proinde non ascendere in cælum, nec ad inferos descendere; ideo periculosa est, & inducere potest in errorem. Intellecta verò de anima Christi, si sensus sit, animam Christi ad pœnas inferni descendisse, & eas reipsa sustinuisse; propositio est heretica, scandalosa, piarum aurium offensiva, & ex Calvinii doctrina, lib. 2. cap. 16.

Adscendit ad cælos, sedet ad dextram DEI Patris omnipotentis.

Ista quoque propositio intellecta de adscensione Christi in cælum secundum divinitatem, perinde ut superior, falsa & erronea est. Quatenus autem affirmat, Christum sedere indefinite, ac proinde etiam universaliter id pro omni tempore statuere videtur; ideo si ita intelligatur, Christum semper sedere, ut neque stet unquam, neque etiam de loco in locum moveatur, cum & stet, & Sanctus Stephanus stantem eum in cælo viderit, & Johannes Apoc. 14. de Virginibus dicat: Eas Agnum perpetuo sequi, quocumque ipse ierit; propositio sic intellecta temeraria est, & expresso DEI verbo contraria. Denique in quantum hac eadem propositio DE O Patri dextram attribuit, Anthropomorphitarum hæresin redolet, & in eum errorem inducit.

Inde venturus est judicare vivos & mortuos.

Ista propositio quatenus ita asserit, Christum ita judicaturum esse vivos & mortuos, ut negare videatur, Patrem & Spiritum Sanctum judicaturos, cum hac actio suprema, atque adeo divina auctoritatis sit, eaque externa, ac proinde toti Trinitati communis: ideoque propositio hac ratione ad solam personam Christi, multoque magis ad solam ejus naturam humanam limitata, falsa, temeraria & erronea est.

Quatenus autem eadem quoque propositio asserit, Christum judicaturum esse non modo mortuos, sed etiam vivos; ambigua est & fallax. Unde si sensus est, quosdam homines non esse morituros, non prius vita defunctos ad iudicium esse perducendos, propositio nova est, temeraria, falsa & erronea, nec non verbo DEI & communi Patrum totius Ecclesie sensui contraria.

Credo in Spiritum Sanctum.

Hac propositio malignè proposita est, & ex affectata brevitate merito suspecta haberi potest. Subdole enim Spiritus, S. divinitatem, ejusque à Patre & Filio processionem tacet. Proinde Arianam hæresin redolet, schismati Græcorum oblique favet, individuaque Trinitatem dissolvit.

Itemque tota explicatio divina ac individua Trinitatis, octo istis articulis comprehensa, manca & periculosa est, avertitque fidelem populum à cultu & reverentiâ tribus divinis personis indivisè atque inseparabiliter debita, & sub prætextu brevitatis, & non necessariae explanationis subdole totum Trinitatis mysterium evertit, cum tamen perfecta ejus & explicata fides medium sit ad salutem necessarium. Vixque tota hac doctrina excusari potest à dolo, quod nullam de Filii, aut Spiritus Sancti divinitate, aut etiam aternitate mentionem faciat, sed contrarium de Filio in articulo tertio insinuet.

Sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem.

Propositio hac multiplici periculosa à equivocatione & affectata obscuritate errorem tegit. In primis enim ambiguum & obscurum est, quid sit credere sanctam Ecclesiam Catholicam. Et si sensus est, adhibendam esse fidem definitionibus Ecclesie cum exclusionem definitionum, quæ fieri possent à solo ejus capite, quasi Papa extra Concilium nihil definire possit, quod sit de fide: propositio est temeraria, scandalosa & summo Pontifici vehementer injuriosa. Deinde dubium est, quo sensu Ecclesiam dicat esse sanctam. Et si sensus sit, solos sanctos, & non multos malos contineri, propositio falsa & heretica, & Verbo DEI, communique Patrum sensui contraria est. Eodem modo rejiciendum est, quod de Sanctorum communionem adjungitur, si inter solos sanctos bonorum spiritualium communio admittatur, cum fide certum sit, omnes, qui in Ecclesia sunt, tam bonos, quam malos, in bonorum spiritualium saltem aliquorum participatione uniri. At si per Communionem Sanctorum non tantum bonorum, spiritualium saltem, sed quorumcunque etiam aliorum Communio intelligeretur, propositio esset absurda, à fide & rectâ ratione aliena, & Anabaptistarum confusionem induceret.

Remissionem Peccatorum.

Ista quoque propositio sub his generalibus terminis concepta, vel falsa, vel periculosa est. Intellecta enim de perfecta & absolutâ peccatorum omnium, etiam eorum, quæ quotidie committimus, remissione, jam à Christo facta, & nobis semel in Baptismo applicatâ; hoc sensu heretica est, & Sacramenti Pœnitentie destructiva.

Carnis resurrectionem.

Si intelligatur de resurrectione, quasi jam facta & amplius non sit futura, propositio heretica est, jam olim ab Hymenæo & Phileto asserta, & ab ipso Apostolo, 2. Timoth. 2. damnata. Intellecta verò de resur-

resurrectione futura, sed de carne animali, hoc est, quæ iisdem animalibus desideriis, operationibus ac necessitatibus subiecta sit; propositio falsa atque erronea est, & Mahometis impietatem sapit, contra expressam verbi divini auctoritatem, 1. Corinth. 15.

Vitam æternam.

Haec propositio, quatenus indefinitè proponitur, atque ita universaliter extenditur ad omnes, excludendo mortem æternam, quæ iniusti puniuntur, falsa, scandalosa & hæretica est, januamq; vitiis omnibus aperit, & Atheistarum huius temporis impietatem atq; insaniam sapit.

Censoria Notio Iesuitarum in Symbolum Apostolorum explicat feliciter.

Judicet Lector, annon in Papatu, Jesuitæ cum primis plurimi, toti sint increduli, adeoq; qui in stagnum, ardens igne, conjiciantur dignissimi. Accedit huc, quod sunt ἐβδελυγμένοι, vel Execrati, hoc est, homines blasphemi, & horrendissimorum flagitiorum rei; id quod supra quoq; Tom. 6. in explicatione capitis decimi quinti fusè ostendimus. Ibi enim de Babylone Romanâ Spiritus S. dixit: quod peccata ejus pervenerint usque ad cælum, Apoc. 18. v. 5. Et si βδελυγμά vel aliud, vel majus nullum in Papatu extaret, quam Missaticæ abominationes, nã merito tamen & jure optimo Romanenses ἐβδελυγμένοι ἀμαρτωλοὶ vocari possent.

Pontificii
sunt Execrati.

Apoc. 18. 5.

D. Ægidius
Hunn. Tom. 1. fol. 1224.
1225. 1226.
Abomina-
tiones Missæ
Papisticæ.

Celeberrimus Theologus Dn. D. Ægidius Hunnius, Senior, p. m. Præceptor noster meritisimus, Tom. 1. fol. 1224. 1225. 1226. octodecim enumerat abominationes Missaticas, & fusè ostendit, vix ullam extitisse idolomaniam Ethnicam, tam variam, tamq; tetram, atque Missa sit Pontificia. Inter has abominationes præcipuè sunt, quod Sacerdotes Missales finguntur creare creatorem, juxta hanc enormiter impiam & blasphemam gloriationem sacrificulorum: Qui creavit me, dedit mihi creare se: Et qui creavit me, sine me, creatur mediante me. Horrendum quoque est, quod in Canone Missæ statuitur offerri corpus & sanguis Christi modo incruento, in sacrificium propitiatorium pro peccatis, pœnis & satisfactionibus vivorum ac mortuorum. Quæ res in extremam contumeliam vergit sacrificii Christi, in cruce semel peracti. Ut & intolerabile prorsus est, quod in Canone Missatico impurus sacrificulus intercedit, pro unigenito DEI Filio, apud Patrem cœlestem, ut hæc oblationem, corpus videlicet, ac sanguinem Christi, placatus accipiat, sibiq; hostiam istam, sicut hostiam Abelis, acceptabilem esse sinat. Itane igitur sanctissimum corpus & sanctissimus sanguis Domini IESU Christi Abelis ovi, vel capræ equiparari debeat? Accedit huc, quod particula panis, in furno pistoris cœli, non sine horribili impietate, pro hostiâ propitiatoriâ jactatur: religiosè videm panis elevatus, diu est, primò & per se adoratur: quod panis consecratus etiam extra summptionis usum pro Sacramento honoratur: quod Sancti in Canone Missatico stupendâ idololatriâ invocantur: & similia portenta plura.

Nec refert, immisceri & admisceri quædam Missaticæ actioni, quæ per se reprehensionem nullam merentur; ut sunt Introitus; Kyrie, Christe, Kyrie Eleison; Gloria in excelsis DEO; Agnus DEI, qui tollit peccata mundi; Sanctus, Sanctus, Sanctus, Evangelium; Lectio Epistolaris; Oratio Dominica; Symbolum Nicenum;

Verba Institutionis: Hoc est corpus meum, & similia. Rectissime enim supradictus Theologus, Dn. D. Hunnius, fol. 1228. scribit: Hac ipsa, licet per se bona, tam non sanctificanti Missam, quam nec adorandum nomen gloriosissima Trinitatis sanctificat Magorum adjurationes & incantationes Diabolicas, quibus illud adhibetur. Quæmadmodum verò in incantationibus magicis nomen DEI Patris, Filii, & Spiritus Sancti, horribiliter profanatur: Sic etiam pia illa cantiones, pericopa Evangeliorum & Epistolarum, precatio Dominica, Symbolum, & Cæna verba solennia, profanantur, per detestandum hunc abusum, quod contra naturam suam trahuntur, ad ornandum illud horribile, cunctiq; cœlo & terrâ fidelibus in visum & detestandum idolum Missæ. Profanantur, inquam, hæc, non quidem, quod per se impura evadant, sed quia sacrificulis, unâ cum spectatoriis, propter nefarium abusum ad graviores damnationem cedunt; haud aliter, atque cibus aliquis, aliàs sapidissimus, non corrigit venenum, quod injicitur, sed ab hoc potius ita corrumpitur & inficitur, ut manducantibus mortem acceleret. Hæc ille.

Quapropter citra ullam injuriam sacrificuli Romanenses inter ἐβδελυγμένους, & proinde in stagnum, ardens igne ac sulphure, detrudendos referuntur.

HOMICIDAS esse Pontificios, manifeste constat. Quot enim centies millia hominum exterrannide Antichristianâ Papisticâ sunt trucidata? Quantam vel annis viginti proximis lanienam exercuerunt? Quot millia hominum bella intestina, instinctu sacrificulorum Romanensium, absorpserunt.

Pontificii
sunt HOMICIDÆ.

Referamus huc modum conversionis hominum, in India Jesuiticum, quem aliqui saniores Pontificii ipsimet detestantur. Refert enim Justus Lipsius, lib. 2. de Const. c. 22. quomodo inermes illi greges Indorum, sub prætextu conversionis ad Catholicam Ecclesiam, strati fuerint, ut leges à falce: quomodo Insularum maxima, Cuba, Hayta, Jacoja, sit devastata, ita ut ubi olim quingenti ac sexcenti homines fuerint, jam vix quindecim reperiantur: quomodo Peruana & Mexicana ora perdita sit, ac si cœlesti quodam igne deflagrasset. Bartholomæus de Las Casas, Hispanus, scribit, ex tribus millionibus Indorum, qui in solâ Hispaniolâ, sub adventum Cassilianorum, extiterunt, vix 20. superstites mansisse, & in Insulis Luccajos quinque milliones hominum immisericorditer trucidatos esse. Ludovicus quoque Granatensis Monachus Dominicanus, con-

Modus conversionis in India Jesuiticus. Justus Lipsius lib. 2. de Constant. cap. 22.

Bartholomæus de Las Casas, Hispanus.

Ludovicus Granatensis.

queritur, Hispanorum crudelitate eò rem deductam, ut apud gentes barbaras adeò sit Christianorum nomen execrabile, ut si quando ad eos Monachi mittuntur, ne illos simili odio detestentur, necesse sit dicere, illos quidem non Christianos, sed Patres esse, qui ad eorum salutem curandam venerint. Eâ enim crudelitatis immanitate Hispanos erga illos fuisse usos, ut sanctissimum Christiani nomen, non pietatis & religionis, sed crudelitatis & immanitatis nomen habitum sit. Eadem est querela Jos. Acosta, lib. 2. de

Jos. Acosta lib. 2. de proc. Ind. sal. c. 4. Arnoldus Procurat. Paris. in

Ab Indis quoque prodiit iste furor Jesuiticus ad regiones alias. Unde tot torrentes innocentis sanguinis in Galliâ, Angliâ, Hollandiâ, quem sub prætextu conversionis ad fidem egurgitarunt,

Antijesuit.

jam pridem sunt reperti. Et quem latent Regicidia Papistica? Qui Pœanes Romæ decantati fuerunt, cum de Regis Galliæ, per Dominicani Monachi venenatam sicam ex insidiis obtruncati, cæde nuntium allatum esset? Ipse Pontifex *Sixtus V.* in Parentatione solenni, coram omnibus purpuratis, 2. Septembr. Anno 1589. Regicidium hoc summis in cœlum laudibus extulit, & facinorâ scelestum cum tremendo Incarnationis Dominicæ mysterio confetre, immo omnibus omnium Heroum ab omni ævo rebus præclarè gestis præferre non exhorruit. Pertinet huc, quod *Petrus Matthæus I Cius* de Jesuitis commemorat, ipsos statuere, quod Reges ac Principes hæretici è medio tolli possint, in libro Decretal. Pontif. à Gregorio IX. usque ad Sixtum V. sub Decretal. Pauli Anno 1545. Quod si Generalis Jesuitarum uni ex ipsis præcipit: *Interfice Regem Gallia*; per votum obedientiæ faciendum hoc est, uti *Arnoldus* Procurat. Parisiensis ostendit. Quot infanticidia solus concubinitus in Papatu causatur? Quot puerorum in latrinis & fluminibus suffocatorum, voces audiuntur? uti conquestus est *Barlette*, Prædicator olim in Gallia, in serm. fol. 262. col. 2. Homicidas igitur esse ex professo Romanenses, dubitari amplius nequit.

Scortatores quoque sunt, *Adulteri & Sodomitæ*, uti Tomo sexto fusè demonstravimus. Pro graviore enim peccato habent, si quis Sacerdos uxorem ducat, quàm si multas meretrices & pellices domi alat; uti *Franciscus Campegius*, *Johannes Eccius*, *Cardinalis Hosius*, *Franciscus Costerus*, & alii impudentissimè scribunt: quâ de injuria & impietate conquesti sunt, *Claudius Espencæus* in Comment. cap. 1. ad Tit. & *Georgius Cassander* in Consultat. artic. 23. Paulus V. Pontifex Romanus, Salvago, Sarzanensi Episcopo, suo apud defunctum Imperatorem Nuntio, cum præciperet, ut Styriæ, Carinthiæ, & Carniolæ Ecclesias perlustraret earumque statum & Cleri mores coràm inspiceret atque emendaret, Nuntiusq; tandem hoc faceret in omnibus illis tribus Ducatibus, SEX SOLOS Sacerdotes invenit, qui non essent concubinarij; uti refert *Alphonſus de Vargas*, Toletanus, pag. 55. Sodomitas non immeritò quoque vocari scortatores, nemo inficiabitur. Scelus autem istud execrabile *Johannes de La Casa*, Archi-Episcopus Benevotanus, edito Venetiis, Anno 1550. scripto publico, prædicavit, uti refert *Carol. Molin.* in Orat. Tubingæ habitâ, Anno 1554. Et Sixtus IV. Pontifex, ad instantiam quorundam Cardinalium, potestatem illis dedit, tribus mensibus æstivis, Junio, Julio, & Augusto, Sodomiam exercendi. Suo igitur merito ejusmodi πόρνοι in stagnum, ardens igne & sulphure, de trudendi judicantur.

Stupendum verò, *Veneficos* quoque esse Pontifices, *Monachos*, & *Sacrificulos Romanenses*, immo *Magos*, & *præstigiatores*, ac *incantatores Diabolicos*. Alexander enim VI. libellum habuit deauratum, in quo Magia conscripta erat; cujus beneficio finem vitæ suæ exploravit: Cumq; Modena libellum hunc Pontifici afferret, Diabolum in Pontificali Sede, habitu Papali indutum, invenit, qui dicebat: *Ego sum Papa*. Sic Sylvester II. figuram habuit ænei capitis, quod instar oraculi in dubiis negotiis consuluit. Gregorius VII. Hellebrandus dictus, ex pane consecrato, contra

Imperatorem, responsa Magicè quæ sivit: cumq; aliquando non redderentur, præ indignatione in ignem coniecit. Præter Magiam divinatricem, regnat in Papatu *Magia præstigiatrix*, *steganographia Trithemii*, & *Magia operatrix*, quâ ope Diaboli miros effectus edunt; Diabolum ex obsessis ejiciunt; Spectra ex domibus abigunt, & similia plura agunt. Etiamnum enim hodiè in Papatu trifolium in Missa contra ictum gladii consecrant; herbas, & lumina accensa, ad effugandos dæmones, & expellendos eos è puerperis, adhibent; Evangelium Johannis contra febrim collo gestari præcipiunt. Videatur *Damonomania Papistica* in libello *D. Jacobi Heilbrunneri* Antipistoriano, ubi mira de incantationibus & præstigiis diabolicis in Papatu habentur.

Relegemus ejusmodi *Veneficos*, è Spiritus Sancti judicio, in stagnum, ardens sulphure & igne, quem vel eo quoq; nomine merentur, quod præcipui sunt idololatæ. Cultum enim soli Deo debitum, ad Sanctos, ad Beatam Deiparam, ad imagines, ad panem consecratum, ad lignum crucis, ad reliquias Sanctorum, ad alia transferunt: adeoque ἀγιολατρείαν, μαριολατρείαν, εἰκονολατρείαν, ὁσολατρείαν & σαρκολατρείαν committunt; uti *Cornelius Agrippa* de Vanit. scient. c. 57. scribit. Dici non potest, quanta idololatria alatur apud rudem populum, per imaginum cultum: Et testatur *Bodinius*, in Meth. Histor. cap. 5. quod Antonius à plerisque in Italia & Gallia Narbonensi, ardentiore voto & cultu majore colatur, quàm DEUS immortalis. *Ludovicus Vives* quoque in lib. 8. de Civit. DEI, cap. 27. conqueritur, multos Christianos in re bona plerumq; peccare, quod Divos Divasq; non aliter venerentur, quàm DEUM: immò juxta *Cassandrum* in Consultat. artic. 21. multi in intercessionibus Sanctorum plus, quàm in Christi meritis, fiducia ponunt, Christum Matri substituentes.

Audiamus de Idololatriâ veteres & recentiores Scriptores Pontificios. Omnis imago est veneranda, sicut illud, cujus est imago. Cum ergò Christus adoretur adoratione latræ, consequens est, quod ejus quoq; imago sit adoranda, adoratione latræ; Thom. de Aqu. part. 3. quæst. 25. artic. 3. *Imagines Christi debet cultus latræ exhiberi*, Bonavent. sup. lib. 3. Sentent. dist. 9. quæst. 2. Similia leguntur apud *Gabrielem Biel*, dist. 9. *Imagines Christi & Sanctorum sunt veneranda, non solum per accidens, sed velimproprie, sed etiam per se, & proprie, ita ut ipsa terminent venerationem, ut in se considerantur, & non solum, ut vicem gerunt Exemplaris*; inquit *Rob. Bellarm.* in Contr. Tom. 2. de lib. de Sanct. Imag. cap. 21. col. 1267. *Non obscure consequitur, omnem honorem, qui prototypo debetur, etiam exhiberi imagini posse*; Franc. Costerus in Enchiridio, pag. 458. Consentient *Gregorius de Valentia*, lib. 2. de Idololatr. cap. 7. *Nicolaus Sanderus*, lib. 2. c. ult. de Imaginibus, *Martinus Peresius*, tractat. de Imaginibus, & alii. Sicut igitur alibi Scriptura Sacra de Idololatrâ pronuntiat, quod non habedutaturi sint vitam eternam, Gal. 5. v. 20. 21. Ita & hic detruduntur in stagnum infernale.

Tandem mendaces quoque sunt Romanenses mendacissimi; quod manifestè patet ex figmento donationis Constantini Magni, ab ipsis Pontificiis nonnullis, *Cardinale Cusano*, *Antonino Archiepiscopo*, *Æneâ Sylvio Pontifice*, & aliis explorato. Legenda quoque Sanctorum scatent fabulis

D. Jacobus Heilbrunn.

Pontificii sunt idololatæ.

Cornelius Agrippa de Vanit. scient. c. 57. Bodinus in Meth. Hist. c. 5. Ludovicus Vives lib. 8. de civit. DEI, c. 27.

Cassandr. Consult art. 21.

Thom. de Aqu. Part. 3. quæst. 25. artic. 3.

Bonavent. sup. lib. 3. Sent. dist. 9. quæst. 2. Gabriel Biel dist. 9.

Rob. Bellar. Tom. 2. lib. de sanct. Imag.

Franc. Costerus in Enchiridio, pag. 458.

Greg. de Valentia, lib. 2. de Idololatr. cap. 7. Nicol. Sanderus, lib. 2. c. ult. de Imag.

Mart. Peresius, tract. de Imagin. Gal. 5. 20. 21.

Pontificii sunt mendaces.

Sixtus V. Pontifex.

Petrus Matthæus I Cius.

Arnoldus Procur. Parisiensis.

Barlette serm. fol. 262. col. 2.

Pontificii sunt Scortatores, Adulteri & Sodomitæ. Franciscus Campegius, Johannes Eccius, Cardinalis Hosius, Franciscus Costerus, Claudius Espencæus in Comm. c. 1. ad Tit. Georgius Cassander in Consult. art. 23. Alphonſus de Vargas, Tolet. p. 55. Johannes de La Casa.

Carol. Mol.

Pontificii ut Venefici quoq; in infernum detrudentur.

ac mendaciis impudentissimis; sicuti & apparitiones, ac miracula meris constant imposturis. Mendacia eructavit Rob. Bellarmin. in suo de libro Concordiæ judicio plurima, homo effrons, & ipse Cretenſis maximus: plaustra etiam mendaciorum, quæ de B. Luthero, de quæ nostrâ doctrinâ & religione Romanenses spargunt, passim in libris, tam veterum, quàm recentiorum Authorum reperiuntur. Ad obtinendum dogma, de immaculatâ conceptione B. Virginis Mariæ, ementiuntur Jesuitæ cœlestes visiones: Dicunt enim Articulum istum *Alphonſo Rodericio* cœlitus esse revelatum, in lib. de vita Ignatii, à *Joh. Ensebio Nirenberger*. Madriti edito, fol. 83. Sic mentiuntur, B. Virginem Ignatio apparuisse, & constitutiones ejus approbasse, fol. 11. De confictis duobus miraculis Florentinis, ad testandam Ignatii Lojolæ sanctitatem, videatur *Alphonſus de Varg.* pag. 10. 11. 12. 13. ubi ostendit, miracula hæc aliud nihil esse, quàm propudiosissima propudiofissimorum ad mentiuendum projectissimorum hominû commenta, decem mendaciis cumulata. Editæ sunt mendaciorum Papisticorum aliquot centuriæ, *Rauscheri, Flacii* & aliorum, ut dubium planè nullum sit, Romanenses verè esse Mendaces, & inter Candidatos infernales meritò referendos. Prohibeat Benignissimus DEUS, ne & nos in stagnum istud sulphureum & igneum detrudamur, sed largiatur potius, ut vitam æternam, Regnumq; cœlorum certò consequamur, per & propter Dominum nostrum Jesum Christum, Amen, Amen.

Atque hæc de parte vicesimi primi capituli primâ breviter dicta sufficiant. Progrediamur nunc ad secundam.

Pars Secunda.

Postquam visionem exposuit Beat. Johannes Theologus in genere, accedit nunc, & speciatim refert, quid viderit, præmissis nonnullis circumstantiis; initio quidem v. 9. & *ἡ ὁρασις* visionis, quæ sic sonat: *Venit ad me unus de septem Angelis, habentibus septem phialas, plenas septem plagis novissimis, & locutus est mecum, dicens: Veni, ostendam tibi Sponsam, uxorem Agni.* Jussus igitur fuit B. Johannes Theologus videre, quæ vidit, ablegato ad ipsum uno de septem Angelis, habentibus septem phialas, plenas septem plagis novissimis. Per septem istos Angelos non Spiritus illos cœlestes, κατ' ἐξοχὴν Angelos dictos, uti *Raphaël Eglinus* arbitratur, sed divinos præcones intelligi, Tomo quinto ostendimus. *Ludovic. ab Alcasar* fol. 929. per unum intelligit primum; & per primum ex septem Angelis innui contendit B. Paulum, qui congruenter inducatur, tanquam Johanni prædicens admirabilem Romanæ Ecclesiæ in cœlo majestatem & amplitudinem, (quod postremæ hujus Apocalypſeos partis argumentum sit) uimirum quia Paulo, ut ipsius Ecclesiæ Romanæ fundatori, simul cum Petro, revelarit DEUS magnitudinis & divinitatis fastigium, quò Ecclesia in terris & in cœlis sit evehenda. Quare Paulus ac Petrus adumbrati fuerint in illis duobus Angelis, qui Johanni totius Romæ conversionem renunciarent: Ad Paulum verò sigillatim spectare, Johanni præmonstrare amplissimam Romanæ Ecclesiæ dignitatem, in cœlo fu-

turam, quia hujusmodi magnitudo totius Gentilitatis conversioni, de quâ disertè scripsit Paulus, responsura sit.

Verum nuda hæc sunt cerebri proprii figmenta, quæ Jesuita pro oraculis obtrudere cupit. Non enim verum est per Angelos septem, qui phialas septem effundere dicuntur, Apocal. 15. vers. 1. Apoc. 16. v. 1. notari illos septem viros Apostolicos, quos Alcasar nominavit: Beatum videlicet Paulum, Petrum, Clementem Papam, tres alios Anonymos, & tandem Papam Sylvestrum, fol. 752. Ipse enim Alcasar certò hoc affirmare non audent, sed suum illud FORTE immiscet, inquiens: *Tertius Angelus fortè est B. Clemens Papa, qui egregius fuisse dicitur in genilibus plurimis ad fidem adducendis & ad martyrium animandis.* Nos si opponamus: FORTE tertius ille Angelus Clemens Papa non est: quid Jesuita regere & respondere poterit? Oritur commentum Alcasaris ex scopi phialarum ignorantia, vel perversione. Johannes enim Theologus de Angelis septem, phialas totidem habentibus, expressè dixit; quòd habeant plagas septem novissimas, & in illis consummata sit ira DEI, Apoc. 15. v. 1. Si itaq; septem Angeli circa prædictionem plagarum novissimarum occupati sunt, quomodo B. Paulus per unum ex septem Angelis intelligi evincitur, qui Romanæ Ecclesiæ in cœlo majestatem & amplitudinem prædixerit? quæ obsecrò est connexio? quæ stringens ratio? *Philosophari* se hæc in parte Alcasar ipsemet fatetur fol. 752. Annè verò Theologum sic philosophari decet? Et quid novi, quòd jam Paulus Apostolus Petro præfertur, eiq; locus primus præ Petro tribuitur? Quid hoc sibi vult, quòd B. Paulus pro Ecclesiæ Romanæ Fundatore proclamatur? Annon hæc omnia in præjudicium vergunt Primatus Pontificalis B. Petri? qui à Papistis aliàs ipsi soli præ Paulo & omnibus Apostolis assignatur.

Cardinalis Bellarminus, Tom. 1. controv. fol. 676. viginti octo fulminat rationibus, cur Petro Apostolo Primatus competat: inter illas decimum septimum & vicesimum sextum locum obtinent, quia omnibus primum cœperit prædicare Evangelium: si omnibus; Ergò & Romanis. Deinde, quia solæ illæ Ecclesiæ semper habitæ Patriarchales, & primæ, quas Petrus fundavit: jam verò omnium Pontificiorum suffragio Romana Ecclesia κατ' ἐξοχὴν est, & dicitur prima: Sequitur ergò, & illam à B. Petro fundatam esse: Cedò *Ludovico Alcasar*, audi Antesignanum vestrum *Robertum Bellarminum*, quàm operosè contendat, non aliquem alium, quam Petrum Apostolum, primum omnium prædicasse Romanis, & Ecclesiam fundasse, antequam Paulus eò venerit, & quòd alius hoc fecerit, nullo firmo argumento demonstrari posse. Verba ejus Tomo 1. lib. 2. de Pontific. Rom. c. 2. fol. 727. 728. sic habent.

Quòd Petrus primus omnium prædicaverit Romanis, & Ecclesiam FUNDARET, antequam Paulus eò veniret, multi veterum scribunt: Quòd autem aliquis alius id fecerit, non potest ullo firmo argumento demonstrari. Certè *Irenæus* lib. 3. cap. 3. dicit: Romanam Ecclesiam à Petro & Paulo fundatam, id est, primum à Petro, deinde à Petro & Paulo simul. *Eusebius* lib. 2. histor. cap. 14. de Petro loquens: Salutaris inquit, predicationis verbo primus in urbe Romæ Evangelii sui clavibus januam

Alcasar refutatur.

Apoc. 15, 1. c. 16, 1. Alcasar fol. 762

Apoc. 15, 1.

Alcasar fol. 752

Bellarmin. 1. Controv. fol. 676.

Bellarmin. Alcasar contrarius Tom. 1. l. 2.

de Pontif. Rom. c. 2. f. 727. 728.

Iren. l. 3. c. 3.

Euseb. lib. 2. hist. c. 14.

Rob. Bellar. de lib. Conc.

Joh. Ensebio Nirenberg.

Alphonſ. de Varg. p. 10. 11. 12. 13.

Rauscherus Flaccius.

Raph. Eglin.

Ludovic. ab Alcasar fol. 929.

Quos per septem Angelos Alcasar intelligat.

Arnob. l. 2. regni cœlestis aperuit. **Arnobius lib. 2.** contra Gen-
cons. Gentes. tes dicit, Romam idēo conversam ad Christum, quia
viderat, Simonis Magi igneas quadrigas, Pe- riore
Epiph. har. diffatas, Christi nomine invocato continuē evanuisse.
27. Epiphanius heres. 27. quæ est Carpocratis: Primi,
Chrysostom. inquit, in Romā fuerunt Petrus & Paulus. Chryso-
in Psal. 48. stomus in Psal. 48. Piscator Petrus, quoniam civita-
tem maximē regiam occupavit, etiam post mortem
resplendet Sole clariūs. Paulus **Orosius lib. 7. histor.**
Paulus Oro- cap. 6. Exordio, inquit, regni Claudii, Petrus Apo-
sus l. 7. hist. stolus Domini nostri Jesu Christi Romam venit, &
cap. 6. salutarem cunctis fidem fidei verbo docuit, poten-
tissimisq; virtutibus approbavit, atq; exinde (nota)
Leo serm. 1. Christiani Romæ esse cœperunt. Leo serm. de natali
de natali Apostolorum: Cum Apostoli imbuendum Eange-
Apost. lio mundum, distributis sibi terrarum partibus, susce-
pissent, beatus Petrus princeps Apostolici Or-
Theodor. in dinis ad arcem Romani destinatur Imperii. Theodo-
s. 1. ad Rom. retus in cap. 1. ad Romanos: Primus, inquit, eis (Ro-
manis) magnus Petrus doctrinam Evangelicam præ-
Gregorius buit. **Gregorius Turonicus, lib. 1. Histor. cap. 25.** ubi
Turonicus dixerat, Petrum sub Claudio Romam venisse, sub-
l. 1. histor. jungit: Ab illis diebus Christiani apud civitatem
cap. 25. Romanam esse cœperunt. **Theodosius Imperator, C.**
Theodos. de summā Trinitate, & fide Catholica, L. cunctos po-
Imp. C. de pulos: Cunctos, inquit, populos, quos Clementia no-
summa Tri- stræ regit Imperium, in tali volumus religione ver-
nit. & fide sari, quam B. Petrum Apostolum tradidisse Roma-
Cathol. L. nis, religio uq; adhuc insinuata declarat. Adde Sybil-
sunt os po- la Erithræ vaticinium, quæ inter cetera prædixit,
pulos. Christum non in gladio & bello Aeneadum urbem
Sibyl. Brith. sibi subiecturum, sed in hamo piscantis. Refert hoc
vaticinium **Nicolaus Sanderus, lib. 7. de visibili Mo-**
Nicolaus narchiâ, pag. 250.
Sanderus, Respondet **Velenus**, statim post passionem Christi,
l. 7. de visi- adhuc Tiberii tempore, cœpisse Romæ esse Christia-
bili Monar- nos, ut tradunt, inquit, **Orosius lib. 7. histor.** **Tertul-**
chia, p. 250. lianus in Apologetico, **Platina in vita Christi, &**
part. 1. tit. 3. **Tranquillus in vita Tiberii;** Ex quo sequitur, non fu-
c. 9. §. 14. isse à Petro eam Ecclesiam fundatam, quippe, qui di-
Orosius l. 7. citur, tempore Claudii primum Romam venisse. Ad-
histor. damus in gratiam **Veleni** testimonium **Clementis,**
Tertullian. lib. 1. Recognitionum, ubi legimus, Barnabam tem-
in Apolog. pore Tiberii Romam prædicasse. Quem secutus **Doro-**
Platina in theus Tyrensis in Synopsi dicit, Barnabam esse præ-
vita Christi mum, qui Romam prædicavit.
Tranquil- Respondet, falsum esse, quod ulli fuerint Christiani
lus in vita Romæ tempore Tiberii: verissimumq; esse, quod Pa-
Tiberii. tres dicunt, primum Petrum prædicasse Romanis, id-
Clemens l. 1. que tempore Claudii. Nam ex quatuor Auctoribus,
recognit. à **Veleno** citatis, duo antiquissimi, **Tranquillus** &
Dorotheus **Tertullianus**, non hoc dicunt, mentiturq; aperte **Ve-**
Tyrensis in lenus, tamen si in præfatione sancte jurat, per consci-
Synopsi. entiam suam, se nullum mendacium, nullamq; fran-
dem obtrudere velle. **Tranquillus** enim in vita Tibe-
rii non meminit Christianorum, sed in vita Claudii,
ubi dicit, Judæos Christo impulsore tumultuantes, à
Claudio fuisse Romam expulsos: Id quod nostra senten-
tia favet: Id enim contendimus, tempore Claudii
cœpisse Romam esse Christianos.

Tertullianus verò in Apologetico potius contrari-
um indicat. Nam dicit, Pilatum ex Palestina scri-
pisse Tiberio, de resurrectione Christi, & quod à
multis DEUS credebatur; Tiberium autem retu-
lisse ad Senatum, an videretur Christus in DEUM
recipiendus: porro Senatum recusasse, propterea
quod antea cœpisset à populis DEUS haberi, ut Pi-
latus scripserat, quam à Senatu consecratus esset. Ex
quâ narratione non potest colligi, tunc Romam fuisse

Christianos, sed potius non fuisse. Si enim fuissent, ex
illis prius Tiberius cognovisset famam Christi, quam
ex literis Pilati.

Porro **Orosius**, quem secutus est **Platina**, ad verba
Tertulliani addidit, Senatum decrevisse, extermin-
andos ex urbe esse Christianos: quod non ita intel-
ligendum est, quasi tunc in urbe Christiani essent:
Idem enim **Orosius** in eodem libro septimo disertè do-
cet, non fuisse Christianos Romæ, nisi post Petri ad-
ventum; Petrum autem, imperante Claudio, venisse.
Itaq; sensus edicti Senatus hic erat, ut non recipe-
tur ullo modo Christiana religio, & ex urbe extermi-
narentur, si qui unquam Christiani advenirent:
Quod tamen edictum nullam vim habuit. Nam ut
ibidem **Orosius** refert, Tiberius pœnam statuit ac-
cusatoribus Christianorum.

Ad illud de Barnabâ respondeo, non esse verisimi-
le, Barnabam prædicasse Romanis, tempore Tiberii.
Constat enim, nullum fuisse ausum prædicare Genti-
libus, antequam Petrus cœlesti visione admonere-
tur, Act. 10. & 11. Ab illo autem tempore semper
fuit Barnabas cum Paulo conjunctus, usq; ad per-
actum Concilium Hierosolymitanum, ut patet, Act.
11. 12. 13. 14. & 15. & cum Paulus toto illo tempore
non iverit Romam, constat, nec Barnabam ivisse. Ce-
lebratum autem est Concilium Hierosolymitanum, 13.
anno XVIII. post passionem Domini, ut colligitur ex
Paulo ad Galatas 1. & 2. q. ubi erat annus XIII. à mor-
te Tiberii: Non igitur Tiberii temporibus Barnabas
Romam venit. Gal. 1. & 2.

Adde huc, libros Recognitionum Apocryphos cense-
ri. Porro Synopsin, quæ **Dorotheo Tyrensi** falso ad-
scribitur, plenam esse narrationibus confictis atq;
mendacibus. Nam (ut alia præmittam) quæ ra-
tione autor ille defendi potest, cum inter discipulos
LXXII. numeret Eunuchum Regine Æthiopum,
quem à Philippo conversum constat, post ascensionem
Domini, & Juniam Episcopum faciat, quam tamen
certum est, feminam quandam fuisse? & Casarem,
cujus meminit Paulus ad Philipenses, discipulum
Christi & Episcopum fuisse dicat, cum perspicuum sit,
de Nerone Casare Paulum esse locutum? Adde ul-
timò, quod si reciperemus Recognitionum libros, &
Dorothei Synopsin, adhuc parum, aut nihil **Velenus**
lucraretur. Idem enim **Clemens**, quem **Dorotheus**
secutus est, ibidem refert, Barnabam nihil profecisse
Romæ & statim post primam concionem sine fructu
habitam, in Judæam redisse. Hæc **Bellarminus**;
quæ si conferantur cum assertionem **Alcasaris**, pa-
tet, Cadmæos Fratres inter se miscere prælia, &
Andabatarum more invicem pugnare, cum ille
Petrum, hic verò Paulum Ecclesiæ Romanæ pri-
mum Fundatorem proclamet.

Sicuti verò cætera planè incerta, immò falsissi-
ma sunt, quæ **Alcasar** profert; ita & hoc futile est
commentum, quod hic Paulum Apostolum in-
troduci scribit, qui Romanæ Ecclesiæ majesta-
tem & amplitudinem in cœlo prædicat. Nihil e-
nim prorsus in textu nostro extat, quod de Ec-
clesiâ Romanâ, & quidem Papali, intelligi queat.
Non illa est sponsa, vel uxor Agni; non est sancta
Hierosolyma; non descendit de cœlo à DEO;
non habet claritatem DEI; facta est, proh do-
lor! meretrix, civitas ante hac fidelis: Justitia o-
lim habitavit in illâ; nunc autem homicidæ; ar-
gentum ejus versum est in scoriam, vinumque
ipsius mistum est aquâ; uti verba **Esaie** dudum
ad Romanam Ecclesiam applicata sunt, Esa. 1. Esa. 1. v. 21.
vers. 21. 22. Nos pristina sententiæ de Angelis se-
ptem

ptem, phialas septem plagis novissimis plenas habentibus, etiamnum insistimus, & Lectorem ad capitis decimi quinti, decimi sexti, & decimi septimi explicationem remittimus, ubi fusiùs de Angelis istis egimus. Unus igitur ex hisce septem Angelis locutus dicitur cum Johanne Theologo, & dixisse: *Veni, ostendam tibi Sponsam, uxorem Agni.* Suprà cap. 17. vers. 1. Angelus scdissimum scortum, meretricem videlicet, bestię monstraverat; jam castissimam Agni uxorem ostendit. Per hanc Sponsam verò, & uxorem Agni, non Romanam Ecclesiam, sed veram triumphantem cœlestem Ecclesiam innui, suprà in ἐξηνήσει capitis decimi noni, ad vers. 7. fusè demonstravimus.

Facta verò visio hæc est, in monte excelsso, sicuti versic. 10. testatur, qui sic habet: *Et sustulit me Spiritu in montem magnum & altum*: ἐπ' ὄρος μέγα, καὶ ὑψηλόν. Tertiā jam vice Spiritu se correptum B. Johannes testatur: primum suprà c. 1. v. 9. in Insulā Pathmo; deinde cap. 17. v. 3. in deserto; tertio denique hīc in monte magno & alto; tūm ut ex illo, tanquam editiore loco, Johannes Theologus tantò faciliùs τὸ ὄρομα, & repræsentatam visionem conspiciere posset; tūm, ut quasi Civitatis cœlestis situm altum & excelsum exprimeret. Ἀνθρωποπαθῶς enim cœlestia sic describuntur, quòd alta sint & excelsa: Sicuti DEUS ipse Altissimus & Excelsus in Scripturis vocatur, & in altis habitare perhibetur, Psal. 93. v. 4. Psal. 113. v. 5. Luc. 1. v. 78. Gen. 14. v. 18. Num. 24. v. 16. Job. 31. v. 28. Psal. 7. v. 18. Psal. 9. v. 3. Psal. 13. v. 6. Psal. 18. v. 14. Psal. 21. v. 8. Psal. 46. vers. 5. Psal. 50. v. 14. Psal. 57. v. 3. Videantur Concordantiæ Johannis Hervagii majores, in oculis, Altissimus & Excelsus.

Montes imprimis ab altitudine & excelsitate describuntur: *operti sunt omnes montes excelsi*, Genes. 7. v. 19. *Super montes excelsos*, Deuteron. 12. v. 2. *in summitate montium*, Judic. 9. v. 25. *justitia tua sicut montes DEI*, Psal. 36. v. 7. hoc est, ingens & magna est justitia DEI, sicut montes magni & ingentes: *rigans montes de superioribus*: *montes excelsi cervis*, &c. Psal. 104. v. 13. 18. *Et erunt rivi currentium aquarum super omnem montem excelsum*, Esa. 30. v. 25. *Ego ascendi altitudinem montium*, Esa. 37. v. 24. *Super montem excelsum & sublimem posuisti cubile tuum*, v. 7. *abiit sibi met super omnem montem excelsum*, Jerem. 3. v. 6. Similia extant, Ezech. 17. v. 22. 23. c. 20. v. 40. c. 40. v. 2. Dan. 2. v. 35. & alibi. In monte igitur magno & excelsso ostensa est B. Johanni Civitas magna, sancta, Hierusalem, descendens de cœlo, à DEO: quid hisce titulis Spiritus Sanctus innuat, suprà ad versic. 2. capitis hujus luculentè dictum & explicatum est. Nolumus igitur crambem coctam recoquere vel κοκκίζειν.

Prædicatur autem iterum cœlestis urbis magnificentia; tūm in genere, tūm in specie: γενικῶς, 1. à magnitudine: πόλιν τὴν μεγάλην, quòd pertinet quoque vocula πόλις, quæ non tam civitatem, quàm urbem notat: utraque enim significatio in Sacris & prophanis Authoribus est usitatissima: 2. à sanctitate: 3. ab architecto DEO: 4. à gloria divina: *Habentem claritatem DEI*: verè enim creditur cœlestis Jerosolyma plenissima claritate DEI futura, cum DEUS ipse, qui habitat in illa futurus sit; quemadmodum infra versic. 23. hæc

ὁδὸς latius explicatur: *Civitas non eget Sole, neq; Luna, ut luceant in ea*: nam claritas DEI illuminavit eam: & lucerna ejus est Agnus. Idem sibi volunt verba textus nostri v. 11. *Habentem claritatem DEI*: & lumen ejus simile lapidi pretiosissimo, tanquam lapidi jaspidi chrystallizanti. Videatur Tomus noster Apocalypticus secundus, ad cap. 4. v. 3. ubi tūm de Jaspide, tūm de Crystallo fusè egimus, splendidissimasque has gemmas, secundum virtutes suas & proprietates, plenius explicavimus. Videantur de Jaspide Plinius lib. 37. cap. 9. Isidorus lib. 6. cap. 7. & Vincent. Lyrinens. in Spec. doctrin. lib. 16. c. 138. fol. 226.

Notabile est in capite nostro vicesimo primo, quòd vers. 11. lumen civitatis vocatur φῶς ἡρ, quæ vox non simpliciter lumen sparsum, sed *luminare* ingens, lumen ex se instar Solis diffundens, immò Hebræorum more, *illuminatorem* significat: per quod Lumen vel Illuminatorem ipse DEUS & Christus, juxta *Primasium*, rectè intelligitur. Quòd autem lumen istud simile est lapidi τιμιωτάτῳ, id statim explicatur per verba sequentia: *tanquam lapidi jaspidi χρυσάλλιζοντι*, vel crystallizanti, hoc est, crystallum referenti, & in modum crystalli, nitidissimo fulgore suo cum Sole certantis refulgenti. Jaspidium enim color non est unus, sed aliorum alius: quædam smaragdum imitatur, alia crystallum, colore similis pituitæ; uti ex Dioscorid. lib. 5. cap. 43. aut juxta alium Interpretem, c. 117. refert Franc. Ribera, pag. 415. Talis enim Jaspis, quæ crystallo similis est, puram atque integram visionem efficit, nihilq; videnti detrahit, nihil immutat, sed omnia, ut sunt, offert; cum e contra, si viridis illa sit, aut purpurea, aut fulva, colorem suum transferat in res, quæ ejus luce videntur, nec ita omninò, ut sunt, videri sinat.

Speciatim, vel εἰδικῶς describitur Civitas, à magnificentia structuræ, tūm externæ, tūm internæ. Quoad structuram externam, partesque urbis maximè spectabiles, primò fit mentio *murri*, *crassitie magni*, & *sublimitate alti*, foris urbem ambientis, quo ipsius DEI protectio notatur, qui se igneum civitatis suæ, hoc est, Ecclesiæ militantis, murum esse velle pollicetur, Zachar. 2. vers. 5. Multò magis itaque Deus murus est inexpugnabilis civitatis cœlestis, juxta Andreae expositionem, dicentis: *per murum hunc divina munitionis, atq; protectionis septum intelligere possumus.*

Deinde numerantur portæ civitatis duodecim ad similitudinem numeri portarum in terrestri Hierosolymâ. Etsi enim Alcasar fol. 933. scribit, se non videre, quomodò ex Scripturæ locis numerus 12. portarum colligi queat; & Salmeron in Prolegom. tractatu 42. portas terrenæ Jerosolymæ ad novem coarctat; quod Benedictus Arias Montanus itidem facit: Rectius tamen Adrichomius in descript. Jerosolymæ, & Villalpandus, Tom. 3. in Ezechiel. portas duodecim agnoscunt. Fuit enim ibi, primò, *porta grex*, per quam greges immolandi ingrediebantur, Nehem. 3. v. 1. Deinde fuit *porta piscium*, Nehem. 3. v. 3. Fuit, tertio *porta vetus*, Esa. 22. v. 11. 2. Esdr. 3. v. 6. Quarto fuit *porta vallis*, scilicet Josaphat, Nehem. 3. v. 13. Quintò, *porta sterquilini*, ibidem, quòd per illa stercore ejicerentur. Sextò, *porta fontis*, scilicet Siloe, 2. Esdr. 3. versu 15. Septimò, *porta aquarum*, ibidem, v. 26. Octavò, *porta equorum*, vers. 26.

D. Hoe Tom. 2. in Apoc. cap. 4. v. 3. Plinius lib. 37. cap. 9. Isidor. lib. 6. cap. 7. Vincent. Lyrinens. in Spec. doctr. lib. 6. c. 138. fol. 226.

φῶς ἡρ quid notet?

Jaspis.

Dioscorid. l. 5. c. 43. Franciscus Ribera pag. 415.

1. Murus Civitatis cœlestis quid hic notet?

Zach. 2. 5. Andreas.

2. Quid portæ civitatis duo decim? Alcasar fol. 933.

Salmeron Prolegom. tract. 42. Benedictus Arias Montanus.

Adrichom. in descript. Jerosol.

Villalpand. Tom. 3. in Ezechiel.

Nehem. 3. 1.

Nehem. 3. 3.

Esa. 22. 11. 2. Esdr. 3. 6.

2. Esdr. 3. 13. 2. Esdr. 3. 15.

vers. 28. rum, ibidem v. 28. Nondò, porta visitationis, sive judicii, ibidem v. 31. Decimò, porta Ephraim, cap. 12. vers. 38. Undecimò, porta Benjamin, in illam tribum ducens, per quam Jeremias egredi volens, impediebatur à custode, Jerem. 37. v. 12. Tandem porta Anguli, quæ conjungebat murum septentrionis cum Orientali, 2. Reg. 14. vers. 13. 1. Paral. 26. v. 13. & seqq. Jerem. 31. v. 38. & 40. Zach. 14. v. 10. Sicut ergò terrestris Hierosolyma portas habuit duodecim; ita & cœlestis totidem portas habere dicitur.

3. In portis verò duodecim, tot etiam, tertio, numerantur Angeli, ut innuatur, civitatem cœlestem esse habitationem Angelis repletam: numerus enim certus pro incerto ponitur: & ideo in Jerosolyma cœlesti innumerabilis Angelorum cœtus esse perhibetur, Hebr. 12. v. 22. vel qui portitorum vices sustinuerunt, nobisque doctrinâ suâ & prædicatione Evangelii viam in cœlum ostenderunt.

4. Nomina, quartò, insuper duodecim tribuum filiorum Israel inscripta vidit S. Johannes. Electi enim, qui per tribus 12. innuuntur, erunt *πολίται* sanctorum Angelorum, & pari beatitudinis æternæ consortio cum ipsis fruuntur. Ac ut pateat, ex omnibus mundi angulis Electos beatitudinis æternæ, in cœlesti Jerosolyma, participes futuros: Eapropter, quintò, porta duodecim in quatuor mundi plagas dividuntur, & ternæ disponuntur; Orientique tres; Aquiloni tres; Austro tres; & Occasui portæ tres assignantur, v. 13. Ipse enim Christus Servator inquit, ab Oriente, & Occidente venturos, qui cum Abrahamo, Isaaco, & Jacobo in Regno cœlorum recumbant, Matth. 8. vers. 11. & Electos à quatuor ventis collectum iri, Matth. 24. v. 31. De numero autem ternario rectè sentit B. Ambrosius, contra unamquamque plagam ternas portas esse visas, ut indicetur, nullum intra Ecclesiam (scilicet, triumphantem) ingredi posse, nisi per confessionem sacro-sanctæ Trinitatis: quamvis nec inconcinna est opinio, dispositione istâ ternâ duodecim portarum, ad singulas plagas, alludi ad typum sanctæ civitatis, à Prophetâ Ezechiele, cap. 48. v. 3. descriptæ. Verum, necdum satis: sed sextò, Civitatis cœlestis muro duodecim fundamenta tribuuntur, in quibus nomina duodecim Apostolorum Agni, non minus, quàm suprà in portis, duodecim tribuum Israel, *ἡγερέμμενα* seu inscripta sint, v. 14. Fideles enim Veteris & Novi Testamenti in civitatem hanc cœlestem recipientur.

5. Sequitur septimò civitatis forma & quantitas, Angelus enim, loquens cum B. Johanne, introducit habuisse mensuram arundineam auream, vel calamus aureum, ut metiretur 1. civitatem, 2. portas ejus, & 3. murum ejus. Ecclesia enim triumphans itidem erit mensurata, hoc est, *τῆς* divinam constituta: siquidem DEUS noster *ἀνατῆσας* Authon non est, 1. Corinth. 14. vers. 33. Calamus aureus, seu mensura arundinea aurea, est sex cubitorum & quatuor digitorum, Ezech. 40. v. 3. cap. 41. v. 8. cap. 42. v. 16. 19. Videatur Cornelius Corneli à Lapide super Ezechielem, folio 1190. ubi ex Richardo Victore, Hieronymo, LXX. interpretibus, Paraphrasæ Chaldaeo, Vatablo, Maldonato, Villalpando & aliis, multa allegat de cubito sacro & communi: Videatur idem in Commentar. super Apocalypsin, fol. 195. ubi itidem dicit, calamus hunc mensorium præcisè

fuisse cubitorum sex & unius palmi. Idem ibidem fol. 331. Alcasarem perstringit, qui putat, cubitum non esse quartam staturæ humanæ partem, sed sextam, ac proinde calamus tantum esse, quanta sit hominis longitudo, quæ tempore Ezechielis, & prisco major fuerit, quàm jam sit, & se habeat ad modernam, sicut quinque ad quatuor: Quod Cornelius præter communem esse opinionem ait, quæ cubitum accipiat à flexu brachii ad extremum digiti longissimi, ut sit quarta hominis staturæ pars, non autem à flexu brachii, ad manum tantum, quâ ratione cubitus sexta hominis staturæ pars fiat. Hæc ille.

Considerato calamo, mensura Civitatis proponitur, v. 16. *Civitas in quadroposita est: & longitudo ejus tanta est, quanta & latitudo: & mensus est civitatem de arundine aureâ per stadia duodecim millia: & longitudo & latitudo & altitudo ejus equalia sunt.* Figurâ hæc quadratâ perfectio Civitatis cœlestis, quòd omnia sint in illa *τετραγωνία*, nihilque prorsus reperiatur curvi, vel obliqui, notatur: Cumq; ambitu suo civitas ista cœlestis plura, quàm mille ducenta milliaria germanica complectatur; idcirco haud obscure maxima cœlestis Jerosolymæ amplitudo innuitur, quòd habituri sint cœlicolæ in domo Patris sui multas mansiones, Joh. 14. v. 2. easq; non angustè coarctatas, sed amplissimas.

Quadraturam civitatis cœlestis sic explicat mysticè Cornelius Corneli à Lapide, super Apoc. fol. 332. scribens: *Mysticè hoc quadratum significat hanc civitatem, utpotè cuiuslibet plagæ obversam, & patentem, per tres portas, tam patere Occidentibus, quàm Orientalibus, tam Australibus, quàm Aquilonaribus. Rursum, eam regi & beari, quaternis Dei attributis, scilicet sapientiâ, bonitate, justitiâ & potentiâ, caret suburbis, id est imperfectis. Omnia enim in ea perfecta & conspicua, imò gloriosa sunt.* Videatur ibidem ex Haymone, Ansberto & Pannonio tropologica quadraturæ explicatio.

Mensuram civitatis excipit mensuratio muri, de quâ sic inquit textus, v. 17. *Et mensus est murum ejus centum quadraginta quatuor cubitorum, mensurâ hominis, quæ est Angeli.* Non calamo hic Angelus murum metitur; sed cubito tantum: quia enim amplitudo muri minimè æquat longitudinem, latitudinem, & altitudinem, ideo mensura quoque minor adhibetur. Et observatione dignum est, mensuram Angeli eandem dici, quæ sit mensura hominis, ne quis, quando Angelus cubito metitur, aliam opinetur mensuram quàm cum homo metitur suo cubito.

Progreditur S. Johannes, octavò, ad descriptionem materiæ, ex quâ 1. structura muri, 2. structura civitatis, 3. fundamenta, quibus murus civitatis ornatus fuerit: Sic enim sonant versiculi 18. 19. 20. *Et erat structura (ἡ οὐκονισ) muri ejus, ex jaspide: Ipsa verò civitas aurum mundum, similis vitro mundo, & fundamenta muri civitatis omni lapide pretioso ornata: Fundamentum primum jaspis: Secundum Sapphirus: Tertium Chalcedonius: Quartum, Smaragdus: Quintum, Sardonyx: Sextum, Sardius: Septimum, Chrysolithus: Octavum, Beryllus: Nonum, Topazius: Decimum, Chrysoprasus: Undecimum, Hyacinthus: Duodecimum, Amethystus.* Nimirum ineffabilis ille splendor, & ornatus cœlestis Jerosolymæ, per hanc symbolicam descriptionem repræsentatur: Muri structura Jaspis esse dicitur: pura & munda,

sup. Apoc. fol. 195. Idem ibidem fol. 331.

Cornelius Corneli à Lapide, super Apoc. fol. 332.

8. Materia muri & Civitatis.

7. Civitatis forma & quantitas.

1. Cor. 14. 33.

Eze. 40. 3.

cap. 41. 8.

c. 42. 16. 19.

Cornel. Cor.

neli à La-

pide sup. E-

zech. fol.

1190.

Idem in

Comment.

da, clara ac pellucida ibi erunt in summo gradu omnia: Quapropter puritas & splendor per aurum & Jaspidem repræsentatur.

Gregorius Magnus lib. 18. moralium, cap. 27. de hac comparatione scribit: Appellatione auri, in sacro eloquio, aliquando splendor superna civitatis accipitur. Aurum namq, ex quo civitas illa constat, simile vitro dicitur, ut per aurum clara, & per vitrum perspicua designetur, Auri quippe metallum novimus, potiori metallis omnibus claritate fulgere; vuri verò natura est, ut extrinsecus visu pura, intrinsecus perspicuitate perluceat. In alio metallo, quicquid intrinsecus continetur; absconditur; in vitro verò quilibet liquor, qualis continetur interiorius, talis exterius demonstratur, & ut ita dixerim, omnis liquor in vitreo vasculo clausus patet. Quid igitur aliud in auro vel vitro accipimus, nisi illam beatorum civium societatem, illam supernam patriam, illam beatorum civium societatem, quorum corda sibi invicem & claritate fulgent, & puritate translucent? Quia enim omnes Sancti in eternam beatitudinem summam claritate fulgebunt, instructa auro dicitur. Et quoniam ipsa eorum claritas sibi invicem in alternis cordibus patet, & cum uniuscujusq, vultus ostenditur, simul & conscientia penetratur, hoc ipsum aurum simile vitro mundo esse memoratur. Ibi quippe uniuscujusq, mentem alterius oculis membrorum corpulentia non abscondet, sed patebit animus, patebit corporalibus oculis ipsa etiam harmonia corporis. Hæc Gregorius.

12. Lapidis pretiosi. Duodecim lapides pretiosos quod attinet, dubium non est, per illos nihil aliud, quam celestia illa ἀξιώματα, quæ in Hierosolymâ celestia aliquando electi sunt habituri, symbolicè denotari: Magna enim celestium bonorum illic erit copia, uti ex toto hoc capite vicesimo primo & sequenti manifestè patet. Pontificii lapides istos pretiosos ad solos duodecim Apostolos, & singulis singulos lapides applicant, uti in primis videre est apud Franciscum Riberam sup. Apocalyp. pag. 423. usque ad pag. 430. apud Cornelium Cornelii à Lapide, à fol. 338. usque ad fol. 350. qui singulos lapides ad singulos quoque Symboli Apostolici articulos accommodat, id quod & Ludovicus ab Alcasar facit, à fol. 956. usque ad fol. 1000. Quid de hac vel explicatione vel applicatione sentiendum sit, suo loco expendemus. Interim redimus, nonò, ad portas civitatis duodecim, quarum supra v. 12. & 13. B. Johannes meminit, de quibus sic ait, v. 21.

9. Porta civit. Et duodecim portæ duodecim margaritæ sunt, per singulas: & singula portæ ex singulis margaritis: horum verborum sensus non est alius, quam hic, visas à B. Johanne civitatis portas duodecim, quasi ex totidem margaritis factas, & quidem singulas portas, ex singulis margaritis. Cornelius Cornelii à Lapide 13. rationes vel analogias recenset, ob quas viri Apostolici & Religiosi Zelosi per margaritas istas innuantur, fol. 352. & seqq. quas infra itidem, Deo volente, excutiemus. Nos per margaritas, vel splendorem singularem ministrorum verbi notari statuimus, cum Evangelium margaritæ, seu unioni pretioso, expresse comparatur, Matth. 13. v. 46. & peculiaris fulgor Doctoribus, quiq, multos ad justitiam erudierunt, promittatur, Dan. 12. v. 3. vel in genere gloriam vitæ celestis ac æternæ adumbrari.

10. Platea civitatis. De platea, decimò, civitatis celestis, dicit B. Johannes Theologus, quòd itidem aurum mun-

dum, & tanquam vitrum pellucidum fuerit. Quis in ullâ civitate unquam vidit plateam auream? quis pavementum ex auro puro confici audit? pretiosius est hoc in mundo aurum, quam ut pedibus calcetur: Illic verò nihili æstimabitur præ celestium divitiarum gloriâ & abundantiam, immò pedibus teretur. Videt Lector, per varias similitudines hætenus summam & incomprehensibilem gloriam beatitudinis æternæ descriptam esse. Andreas Casariensis, in Comment. super Apoc. cap. 66. rationem hanc reddit: Cum unâ similitudine exactâ, celestis illius civitatis venustas, plenag, omnium bonorum ejusdem notitia tradi non possit, sed ad eam rem variis exemplis & similitudinibus sit opus; propterea civitatis illius plateas crystallo, auroq, mundo assimilât, quò hinc quidem ejus præstantiam, colorisq, elegantiam colligamus; inde verò ejus mundiciem & claritatem; quæ duo apud nos in unum convenire haud facile solent. Hæc Andreas Casariensis.

Mirum autem, undecimò, in civitate tam sanctâ, tam magnâ, in civitate, quæ de cælo descendit à Deo, Templum nullum reperiri, templum nullum conspici, quemadmodum B. Johannes pergit; inquit: Et templum non vidi in eâ: Dominus enim DEUS omnipotens Templum illius est & Agnus, v. 22. In Ecclesiâ militante opus quidem erat templis & basilicis, in quibus verbum DEI coram auditoribus purè doceri, iisque Sacramenta administrari, quin & preces ad Deum effundi possent: quia verò in Ecclesiâ triumphante sublatum erit Ministerium Ecclesiasticum, omnesq; Electi erunt θεοδιδάκται, utpote DEUM visuri à facie ad faciem, signis quoque gratiæ Sacramentalibus non ultra opus habituri: Idcirco nec templum aliquod materiale extabit, sed DEUS ipse omnipotens, & Agnus templum illic erit: quibus verbis interna structura describitur.

Inaudito etiam modo (duodecimò) civitas ista celestis, neque Sole, neq, Lunâ egebit, ut luceat in eâ, & nihilominus tamen lucebit splendidissimè: Nam claritas DEI illuminavit eam, & lucerna ejus est Agnus, v. 23. uti supra ad versic. 11. diximus: pertinet hoc quoq; ad ornatum internum. Cumque decimò tertio, aliàs civitates magnæ & firmæ fortissimis repagulis claudi soleant: portæ tamen istæ non clauduntur per diem: cum nox illic futura nulla, sed dies vitæ æternæ sine fine duratura sit: Erit enim Sabbatum ex Sabbato, Esa. 66. vers. 23. pax quoque sempiterna illic florebit.

Tandem, decimò quarto, Incola civitatis hujus describuntur, tum ἡ πόλις, tum καὶ ἡ πόλις. Ambulant gentes, quæ fuerunt servatæ, in lumine ejus, (juxta vaticinium Propheticum, Esa. c. 60. v. 3.) Et reges terræ afferent gloriam suam & honorem in illam: Et afferent gloriam & honorem gentium in illam, v. 24. & 26. non solis Judæis, sed & gentilibus conversis patebit aditus ad celestem Hierosolymam: Regesq, & gentes gloriam suam & honorem afferent in illam: non quòd in celesti Hierosolymâ diademate regio, vel sceptro regio, vel purpurâ regiâ, & cum comitatus externo splendore apparituri sint: Talis enim gloria terrena celestis Hierosolymæ non erit; immò statui Ecclesiæ triumphantis ejusmodi mundana & transitoria gloria prorsus repugnat: Afferent verò gloriam suam & honorem Reges terræ ac gentium in civitatem celestem, omni studio & co-

Andreas Casariensis. Comment. sup. Apoc. cap. 66.

11. Templum civitatis nullum.

12. Sol & Luna nulla.

13. Porta non clausa.

Esa. 66, 23.

14. Incola civitatis.

Esa. 60, 3.

& conatu, omniumq; opum etiam largitione in id intenti futuri, ut gloria DEI dilatetur, & numerus cœlicolarum insigniter augeatur. Absit enim Reges omnes vel gentes ex civitate cœlesti excludi; immò verò lubentissimè & clementissimè recipiuntur, & e contra eliminantur vel proferibuntur à consortio cœlesti, 1. contaminantes, 2. abominationem facientes, 3. & mendacium; solis admissis, qui in libro vitæ Agni scripti sunt, vers. 27. prout supravers. 8. & cap. 20. v. 12. & 15. itidem asseruit. Hæc de cœlesti Jerosolymâ, ejus situ, conditione, formâ, tam externa, quàm internâ, incolis, & similibus circumstantiis aliis.

Scrulpuli.

Verum perfuncti nondum sumus labore sufficientis explicationis textus, undiquaque mysteriis magnis involuti, adeoq; longè difficilimi: sed restant adhuc nodi & scrupuli, majoris diligentia diligenter enucleandi: quod dum intendimus, DEI Ter. OPT. MAX. gratiam & illuminationem devotè invocamus. per & propter Jesum Christum Dominum nostrum, Amen.

An describatur hic status Ecclesie in his terris ali quando futurus? vel Ecclesia in cœlium phasura?

Alphonsus Conradus Mantuan. pag. 483.

Esa. 2. v. 8. 43. v. 9. c. 65. v. 17. c. 66. v. 22. c. 60. v. 19. c. 60. v. 3. 11. Eze. 47. 12. Eze. 48. 31. 22. 33. 34.

B. August. l. 20. de civ. DEI. c. 27.

Initio diversitas magna apud Interpretes reperitur, de scopo & intentione hujus visionis. Sunt enim, uti in primâ quoque parte dictum fuit, qui opinantur, describi hic statum Ecclesiæ in his terris, qui tunc futurus sit, quando post superatum Anti-Christum verbi divini sincerum ministerium restitutum fuerit, quo fiet, ut lumine fidei & Evangelii purissimâ administratione omnium errorum tenebræ depellantur; uti videre est apud Alphonsum Conradum Mantuanum, pag. 483. Et quidem haud obscure patet, in descriptione civitatis cœlestis ad plurima loca Veteris Testamenti Spiritum Sanctum alludere, quorum sensus literalis militantem Ecclesiam respiciat; uti apparet ex collatione textus Apocalyplici, & Esa. cap. 25. v. 8. Esa. 43. v. 9. Esa. 65. vers. 17. cap. 66. vers. 22. cap. 60. v. 19. cap. 60. v. 3. 33. 34. ubi certè nemo inficiabitur. Prophetas de Ecclesiâ in terris militante loqui. Res etiam aliqua sic comparatæ sunt, ut in cœlesti beatitudine locum habere posse, nequaquam videantur. Sed insistimus nos sententiæ B. Augustini, qui lib. 20. de civitate DEI, cap. 27. ait: *Hæc de isto tempore accipere impudentia nimia est, quia tantâ luce dicta sunt de seculo futuro & immortalitate, atq; de eternitate Sanctorum, ut nulla debeamus in literis sacris querere vel legere manifesta, si hac putamus obscura.* Verum hoc esse, evidentia verborum demonstrat.

Nec obstat, quod alludatur ad ejusmodi loca Scripturæ Sacræ, quæ pnt de Ecclesiâ militante loquuntur. Usitatum enim est Spiritui Sancto, verborum suorum sensum ultra literalem extendere, & ad alia quoque applicare. Exemplo nobis sit locus, Matth. 2. v. 15. ubi de puerulo Jesu dicitur, quod fuerit in Ægypto usque ad obitum Herodis, ut persiceretur, quod dictum fuerat à Domino, per Prophetam dicentem: *Ex Ægypto vocavi Filium meum.* Hæc verba extant Osee 11. v. 1. literaliter sonant de populo Israël, qui vocatur Filius DEI, videlicet adoptivus, Exod. 4. v. 22. *Hæc dicit DOMINUS DEUS: Filius meus pri-*

mogenitus Israël. Hunc Filium vocavit Deus ex Ægypto, cum liberaret eum ex servitute diuturnâ Ægyptiacâ: nihilominus autem verba quoque ista applicantur ad Christum Filium DEI, non adoptivum, sed proprium, Rom. 8. vers. 32. Rom. 8. 32. quasi Israël typus fuerit Servatoris JESU, in plenitudine temporis itidem ex Ægypto revocandi.

Similiter legitur apud Matthæum de infanticidio Bethlehemitico; *Tunc impletum est, quod dictum fuerat ab Jeremiâ Propheta, cum ait: Vox in Rhama audita est: lamentatio, ploratus & fletus multus; Rachel plorans filios suos, & noluit consolationem admittere,* Matth. 2. v. 17. 18. Hæc verba desumuntur ex Jeremiâ cap. 31. vers. 15. & juxta communissimam opinionem intelliguntur de luctu populi Judaici in captivitate Babylonicâ, vel in excidio Hierosolymitano; uti videre est apud S. Hieronymum, *Paraphrasten Chaldaum, Variabulum, & alios.* Quod enim minus ad infanticidium Bethlehemiticum *ῥαῖμα* & *ῥαῖμα* referri queant, obstat vox audita in Rhama: Hæc verò Rhama satis procul erat à Bethlechem, utpote sita in tribu Benjamin, juxta Gabaon, Josuæ 18. v. 2. Judic. 19. v. 13. & 16. Nec audita vox est infantium ab Herodianis occisorum in Rhama, sed in Bethlechem, Matth. 2. versu 17. Nihilominus tamen sensu accommodatio verba prophetica ad ploratum matrum quoq; Bethlehemiticarum, super infantibus suis, tam immaniter & crudeliter occisis, transferuntur.

Eadem ratio est loci illius, Matth. 2. v. 23. *propheta habuit in civitate, quæ vocatur Nazareth, ut impleretur, quod dictum fuerat per Prophetas: Nazareus vocabitur.* Hic Robertus Bellarminus Tom. 1. Controv. lib. 4. de Verbo DEI non scripto, cap. 4. fol. 211. ex Chrysostomo probare nititur, multos libros ex Veteri Testamento perisse, quasi hæc verba allegata: *Nazareus vocabitur*; in Scripturâ veteris Testamenti nusquam reperiantur: Sed rectius longè sentit alius Jesuita, Sebastian. Barryad Tom. 1. Concord. & hist. Evangel. lib. 10. cap. 11. fol. 492. 493. ubi refert, quatuor se reperiisse de hac re sententias: Et dum recenset tertiam & quartam opinionem, sic scribit:

Tertia est Leonis Castro, Isaia cap. 11. qui contendit adversus Pagninum, nomen Nazareth Hebraicè per Zain litteram, non per Sade scribendum: Indeque CHRISTUM dictum Nazareum, Hebraicè Nezir per Zain, non per Sade: quod probatur ex Evangelis, in quibus Nazareth per litteram Z. scribitur: In Hebraicis libris non extat hoc nomen Nazareth, ideoq; quibus characteribus scribatur, ignoramus. Christum verò Nazareum dici, Hebraicè Nazir, à Nazareth, existimat Eusebius Casariensis lib. 7. de demonstratione Evangelicâ, cap. 1. Cum Christus, inquit, suapte natura, & reverà Nazareus esset, deest sanctus, intactus, segregatus, oportebat illum ab hominibus hac appellatione vocari, & obtinuit hanc appellationem à loco Nazareth. Hæc ille. Ex quibus constat, appellasse Christum Nazareum, per Z. à Nazareth Hieronymus quoq; Matthei capite secundo, Nazareum Christum dictum ait, id est, sanctum. Hoc si concedatur, ostenditur, Christum dictum esse Nazareum à Prophetis, id est, in Prophetis Scripturis, sensu mystico, & in typis. Nam Genesios cap. 49. Joseph Nazareus dicitur à Gen. 49. patre Jacob, & Deuter. cap. 33. à Mose similiter

Matt. 2. 17. 18. Jer. 31. 15.

S. Hieron. Paraphrast. Chaldaum. Variabulum.

Josuæ. 18. 2. Judic. 19. 1. 13. & 16. Matt. 2. 17.

Matt. 2. 23. Rob. Bellarm. Tom. 1. Controv. lib. 4. de verbo Dei non scripto. c. 4. fol. 211.

Sebast. Barryad. Tom. 1. Concord. & hist. Evangel. lib. 10. cap. 11. fol. 492. 493.

Leo Castro.

Eusebius Casariensis lib. 7. de demonstratione Evangelicâ, cap. 1. Cum Christus, inquit, suapte natura, & reverà Nazareus esset, deest sanctus, intactus, segregatus, oportebat illum ab hominibus hac appellatione vocari, & obtinuit hanc appellationem à loco Nazareth. Hæc ille.

Hieron. sup. c. 2. Matth.

Deuter. 33. voca-

Matt. 2. 15.

Osee 11. 1.

Exod. 4. 22.

Judic. 13. vocatur Nazareus. *Judic. c. 13.* Samson appellatur ab Angelo Nazareus. Hi verò umbra & Prophetici quidam typi fuere Christi: Sensu literali illi Nazarei vocantur; sensu arcano vocatur Christus. Hieronym. *Matth. 2.* ait, à Prophetis Christum dictum Nazareum, id est, Sanctum, quod Scriptura doceant, Messiam sanctum esse.

Paulus Burgenfis. Paulus Burgenfis, in additionibus *Psalm. 131.* credit, testimonium *Matthai* ex fine illius *Psalmi* esse peti- tum. Ubi enim Latine legitur: super ipsum efflore- bit sanctificatio mea: Hebraice legitur, pro sancti- ficatione, Nezer; quod vocabulum significat separa- tionem, sanctificationem, & ut ita dicam, Nazarei- tatem, sive Nazarei consecrationem. Estque sensus Burgenfis: super ipsum Christum, efflorebit Naza- reus, sive consecratio Nazarei. Unde constat, CHRISTUM à Davide appellari Nazareum per Zain,

D. Hieron. Quarta est D. Hieronymi, qui in *Epist. ad Pam- in Epist. ad machium* de optimo genere interpretandi, cap. 3. te- stimonium *Matth. sumptum* putat ex cap. *Isai 11.* *Egredietur* (aut *Isaias*) virga de radice Jesse, & flos, (Hebraice Nezer, per Sade,) de radice ejus ascendet. Illud Nezer, verit Hieronymus, Nazareus, de radice ejus ascendet. In eo loco, inquit, ubi nos legimus, atq; transulimus: Exiet virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet; in Hebraeo juxta lingua illius idioma scriptum est: Nazareus de radice ejus crescet. *Isaia* verò cap. 11. hanc opinionem Hebraeorum eru- ditis tribuit his verbis: Illud *Matthai*: Quoniam Nazareus vocabitur; eruditi Hebraeorum de hoc *Isaia* loco, id est, cap. 11. assumptum putant. In com- mentariis *Matthai* hanc & superiorem opinionem conjungit. Si fluxum, ait, de Scripturis posuisset *Matthaeus* exemplum, nunquam diceret: quod di- ctum est per Prophetas; sed simpliciter: quod dictum est per Prophetam. Nunc autem pluraliter Prophe- tas vocans, ostendit, se non verba de Scripturis sum- pisse sed sensum. Nazareus Sanctus interpretatur; Sanctum autem Dominum futurum, omnis Scri- ptura commemorat. Possumus & aliter dicere, quod etiam iisdem verbis, juxta Hebraicam veritatem in *Isai. 11.* scriptum sit: Exiet virga de radice Jesse, & Nazareus de radice ejus conscendet. Hac Hiero- nym. Hanc sententiam sequuntur *Lyranius*, *Abu- lensis*, & *Jansenius*.

Pagninus. Præterea *Pagninus* & *Cajetanus* putant, Naza- reth per Tsade scribi, non per Zain, & Christum di- ctum esse Nazareum vel Nazarenum, per Tsade, non per Zain: Quod probari potest imprimis ex Hieron. cujus hæc sunt verba, in lib. de nominibus hebraicis: Nazareth, id est flos, aut virgultum ejus non scribitur per Z. literam, sed per Hebraum Tsade, quod nec S. nec Z. literam sonat. &c. Ex Naza- reth deducitur Nazareus; ergo etiam Nazareus scribitur per Tsade. Secundò, confirmatur ex titulo crucis, in quo, ut *Pagninus* legit, Nazarenus per Tsade scriptum est. Tertiò, ex Evangelio Syriaco, in quo Nazareth & Nazareus per Tsade scribitur.

Rabbi Elias. Præterea, *Rabbi Elias* in *Lexico Nazareum* eodem modo scribit, & civitatem Nazareth ait appellari Nezer, id est, florem, nimirum nomine illo, quo Chri- stus *Isa. 11.* appellatur, cum *Isaias* ait: Flos de radice ejus ascendet.

Isa. 11. Quod si queras, per quos Prophetas dictum sit; Quoniam Nazareus vocabitur: Respondebitur per *Isaiam*, loco jam indicato, in quo Christus dicitur Nezer, id est, flos; hic verò unus Prophetas satis est: Nam Evangelista numerum multitudinis pro sin-

gulari hoc loco usurpat, quemadmodum suprà cum dixit: Defuncti sunt enim, qui querebant animam pueri. Numerum autem pluralem pro singulari usur- pari, exemplis docet *August. lib. 3. de Consensu Evan- gelistarum*, cap. 16. Sensus ergo *Matthai* est, habita- vit Christus in Nazareth, ut adimpleretur, quod di- ctum est per Prophetas, i. e. per unum Prophetarum *Isaiam*, quoniam Nezer à Nazareth eum vocat, cum ait: Nezer de radice ejus ascendet, id est flos vel Neferaus.

Objicitur huic interpretationi, Evangelistas Na- zareth, & Nazareum, sive Nazarenum scribere per Zain, atque adeo *Isaia* vaticinium non facere satis. Respondebitur, Evangelistas hebraum Tsade vertisse in literam Zita Græcum, qui sonat Z. latinum Illud etiam negotium facescit, quod Evangelista dixerit, Prophetas prædixisse, Christum vocandum Naza- rum, sive Nazarenum; at *Isaias* illo in loco nihil tale prædixit: Appellat enim, Nezer, non tamen ait, vo- candum Nezer, sive Nazareum. Respondetur juxta hanc sententiam, sensum *Matthai* hunc esse, ut adim- pleretur, quod dictum est per Prophetas: quoniam Nazareus vocabitur, hoc est, erit Nazareus. *Isaias* verò cum prædicit, Nezer, id est, florem ascensurum de radice Jesse; prædicit aperte, Christum esse Nezer. Simile illud est ejusdem *Matthai* c. 1. *Jacob* autem genuit *Joseph*, virum *Mariae*, de qua natus est *Jesus*, qui vocatur Christus. Aliter explicari potest *Mat- theus* hoc modo: Quoniam Nazareus vocabitur ab hominibus, sive Nazarenus. *JESUS* enim Nazare- nus vel Nazareus vocatur: *Isaias* verò hoc pacto exponetur: Egredietur virga, id est, Deipara, de ra- dice Jesse, patris *Davidis*, & Nezer, hoc est, Messias, qui à populo Nezer sive Nazareus vocabitur, de ra- dice ejus ascendet. Hæc *Barradius*. Ex nostris vi- deatur explicatio summi Theologi *Dn. Docto- ris Agidii Hunni*, Tom. 3. fol. 45 & 46.

Spectant hæc ed, ut discamus, nihil referre, et- iam si loca quædam Scripturæ de Ecclesia mili- tante pnt & literaliter agentia, ad Ecclesiam tri- umphantem accommodentur; Cum Spiritus Sancti verba multum, plus, plurimum in se com- plectantur, & sæpius tam ad hoc, quam ad illud æternitatis seculum extendantur. Et quis nescit, in Apocalypsi nostrâ eam describi Ecclesiam, quæ ex utrâq; est coalita? Quem latet, in vatici- niis propheticiis multa extare, quæ implentur in Ecclesia militante inchoative, & implebuntur o- lim in Ecclesia triumphante consummative? Ab- surdum itaq; non est, ad talia Spirit S alludere va- ticia, in explicatione status Ecclesiæ trium- phantis, quæ primâ fronte de statu Ecclesiæ mili- tantis agere videntur. Et quamvis nonnulla in capite hoc vicesimo primo occurrunt, quæ diffi- cillimè locum in statu cœlestis gloriæ habere possunt; utpote, fundamenta civitatis duodecim, murus, portæ, mensuratio, lapides pretiosi, margaritæ, platea, ambulatio gentium in lumine, illatio Regum & gentium, gloriæ suæ, & similia; tamen partim explicatio textus, partim uberior, quæ sequetur, tractatio dilucidè docebit, quo sensu, nimirum mystico & transcendente, hæc omnia civitati cœlesti aptissimè quadrent. Econ- tra, quod visio ista, in capite vicesimo primo, ut & sequenti descripta, sit Ecclesiæ triumphantis propria, complures rationes evidentissimè de- monstrant: Conferantur versiculus septimus & octavus, næ vel talpâ cœcior deprehendet, oppo- ni præmia salvandorum & pœnas damnandorum.

Aug. lib. 3. de Consensu Evangelist. cap 16.

Matth. c. 1.

D. Agidius Hunnius. Tom. 3. fol. 45. & 46.

De illis dicitur : Victores possessuros omnia, DEUMq; illis DEUM futurum: de his verò, partem ipsorum futuram in stagno, ardente igne & sulphure. Sicuti ergò cruciatus hinc æterni prædicuntur; ita & illic felicitas piorum æterna promittitur, quâ in cœlis sancti fruuntur. Immensa quoq; civitatis magnitudo, haud obscurè Ecclesiæ triumphantis immensum ambitum repræsentat. Et quis non videt, verba ista: *Templum non vidi in eâ; Civitas non eget Sole, neque Luna, & similia*, non nisi de Ecclesiâ triumphante intelligi posse? Firma igitur & fixa stat sententia, scopum visionis hujus ultimæ primarium esse, Ecclesiam in cœlis triumphantem nobis exhibere.

Quomodo
Angelus
promittat, se
Johanni
ostensurum
civitatem
jam antea
visam?

II. Cum suprâ vers. 2. dixerit B. Johannes, se vidisse sanctam civitatem Jerusalem novam, descendentem de cœlo, à DEO paratam, sicut sponsam ornata viro suo; quomodo jam vers. 9. ait: Unum de septem Angelis, septem phialas habentibus, locutum esse secum, & jussisse, ut veniat; ostensurum se ipsi Sponsam, uxorem Agni? Si respondemus, vers. 2. B. Johannem innuisse summam, & procemii quali loco, quod viderit civitatem sanctam; vers. 9. autem & sequentibus explicare ἀπορρυῖν accuratioris, & penitioris intuitionis & visionis sanctæ civitatis, sufficienter notum hunc extricavimus. Novum enim non est, Spiritum Sanctum sic procedere: Exempli gratia: In principio Geneseos dicit Moses: *In principio creavit DEUS cœlum & terram*, Gen. 1. v. 1. postea verò demum explicatiùs cœli & terræ creationem describit, tandemque cap. 2. v. 1. historiam istam sic claudit: *Igitur perfecti sunt cœli & terra & omnis exercitus eorum*. Sed & insuetum non est Spiritui Sancto, unam & eandem rem iterare vel repetere. Sic de creatione hominis dixit, cap. 1. vers. 27. *Creavit DEUS hominem ad imaginem & similitudinem suam: ad imaginem DEI creavit illum: masculum & feminam creavit illos*. Mox capite sequenti, vers. 7. repetitur hæc creatio, aliis tamen verbis & circumstantiis expressa: *Formavit Dominus DEUS hominem de limo terræ: & inspiravit in faciem ejus spiraculum vite; Et factus est homo in animam viventem*. Similia exempla alibi quoque in Scripturâ Sacrà occurrunt, quod primò σὺν ἁπλοῦς aliquid recenseatur; deinde καὶ μετὰ, & secundum partes, id quod & hic factum fuit.

Num aliud
Angelus
promiserit,
& aliud
præstiterit?

III. Mirum verò, cum Angelus promiserit, se velle ostendere Sponsam, uxorem Agni, v. 9. quod deinde sublato in montem altum Johanni ostenderit Civitatem sanctam Hierusalem, de cœlo à DEO descendentem: Sic eventus non videtur respondere promissioni, cum aliud haud dubiè sit Sponsa, uxor Agni, aliud Civitas sancta, nova Jerusalem. Sane, si ἀνελεῖν rem expendamus, utique Sponsam, uxorem Agni, à Civitate sanctâ differre, fateri cogimur. Loquitur autem hic Spiritus S. ἐν πλάτει de Ecclesiâ triumphante, quæ & Sponsa est Agni, & civitas cœlestis, diverso tamen respectu. Sponsa & uxor est Agni, ratione ornatus cœlestis, v. 2. *Dabitur enim Sponsa huic in cœlo, ut cooperiat se byssino puro & splendido*, Apoc. 19. 8. Civitas verò est sancta, & à Deo cœlitus descendens, partim propter cœlicolarum multitudinem, partim propter alias proprietates civitatis, tam sanctæ, tam firmæ, tam invictæ, tam splendide & ἐν ὑψηλοῦς eminentissimæ, ac pulcherri-

Ecclesia
triumphans
& Sponsa
est Agni &
civitas cœ-
lestis.
Apoc. 19. 8.

mæ; quæ aptissimè ad Ecclesiam triumphantem accommodari possunt.

Et observandum, in Apocalypsi nostrâ non semel unam & eandem rem diversis nominibus, & diversâ forma exhiberi: vidimus hoc aliquoties, in primis apparet ex capite decimo septimo, ubi unus ex Angelis septem B. Johanni dixit: *Veni, ostendam damnationem meretricis magna, quæ sedet super aquas multas*, v. 1. Mox ait S. Joh. *Et abstulit me Spiritu in desertum, & vidi mulierem, &c.* v. 3. Sub finem capitis dixit Angelus: *Mulier, quam vidisti, est civitas magna, quæ habet Regnum super Reges terra*, cap. 17. v. 19. Hinc notetur, promitti ostensionem damnationis meretricis, & ostendi, non τὸ κεῖμα, sed γυναικα, & ostensam mulierem mox introduci, ut meretricem magnam, mox ut civitatem magnam, & utramque pro unâ & eadem haberi. Sicut igitur Sponsa, uxor Diaboli, civitas est damnata, habitatio Dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, Apoc. 18. v. 2. Ita & Sponsa, uxor Agni, est civitas magna, sancta à DEO descendens, & tabernaculum DEI cum hominibus, Apoc. 21. v. 2. 3. modò respectus diversi probè considerentur. Aliud exemplum habetur, Apoc. 5. v. 5. & 6. ubi Senior quidam B. Johanni dicit: *Nesciveris; Ecce vicit Leo de tribu Juda, radix David: idè, Ecce, vide; adeoq; jubet Johannem, ut videat Leonem, victorem de Juda. Johannes obsequutus est admonitioni, viditq; sed quid vidit? Num Leonem de tribu Juda? Non; verum Agnum stantem, tanquam occisum, habentem cornua septem & oculos septem*. Hinc verò minimè sequitur, Johannem non vidisse Leonem, victorem de tribu Juda: Is ipse enim Agnus, tanquam occisus, & cum cornibus ac oculis septem apparens, fuit Leo ille de tribu Juda. Similia exempla plura passim in Scripturis sunt obvia & probè observanda.

IV. Spiritu in montem magnum & altum sublatus dicitur Johannes: cuius montis quæ sit ratio! num intra vel extra urbem considerari debeat, non immeritò quæritur. Ita verò comparata est hæc quæstio, ut pro non necessariâ meritò habeatur. Sive enim sciamus, sive nesciamus montis situm, perinde est, & nihil omnino ad fidei ædificationem vel proficit, vel officit. Ut intra urbem ipsam fuisse statuatur, nulla ratio stringit: ut extra urbem fuisse, & instar Moysis, qui in monte eminens vidit terram Canaan, Johannem urbis majestatem & splendorem conspexisse credatur, verosimilius videtur, non obstante ratiuncula *Altasaris*, fol. 930. qui opinatur, quod B. Johannes non ex superiore aliquo loco civitatem contemplatus, sed quod in ipsâ civitate fuerit, eamque totam lustrarit, ut dimensiones omnes perspiceret: Nimirum non expendit Esavita, hic non de corporali, sed mysticâ visione agi; quod Angelus B. Johanni spiritu in montem magnum & altum sublato, & instar B. Pauli, extra se quasi raptò civitatem sanctam ostenderit. Si enim Sathanas ἐν ὑψηλοῦς, in puncto temporis, vel uno momento, omnia Regna orbis terræ ostendit, Luc. 4. v. 5. quidni & DEUS singulari οἰκνοµία, dispensatione & dispositione, Beato Johanni itidem ideam Ecclesiæ triumphantis exhibere potuerit? Solliciti autem in primis simus, ut in monte sancto Domino requiescamus, eumque in finem sine maculâ ingrediamur, justitiam ope-

Apoc. 17, 18

Apoc. 18, 2

Apoc. 21, 2, 3

Apoc. 5, 5, & 6.

Mons, in quem B. Johannes translatus est, num intra vel extra civitatem considerari debeat?

Posterius videtur esse verosimilius.

Altas. f. 930

Luc. 4, 5.

Pfal. 15, 1. 2. 3. 4.
in lingua non agamus, malum proximo non faciamus, *Pfal. 15. v. 1. 2. 3. 4.* Ita ad montem sanctum elevabimur, immò tanquam sponsa & uxor Agni, Domino DEO adducemur, cumque ipso erimus, in omnia secula seculorum.

Cum Christus solus sit fundamentum, quomodo murus civitatis duodecim habere fundamenta dicitur?
1. Cor. 3, 11.
V. Fundamenta murus civitatis dicitur habere duodecim, in quibus nomina sunt duodecim Apostolorum Agni, v. 14. e contra Christus solus dicitur esse fundamentum. *1. Cor. 3. v. 11.* ubi inquit Apostolus: *Fundamentum aliud ponere nemo potest, præter hoc, quod positum est, quod est Jesus Christus:* Si unum, quomodo hic numerantur duodecim? Si duodecim, quomodo hic dicitur unum? Ad extricandum hunc nodum, scitu dignum est, voculam fundamenti æquivocam haberi debere.

Fundamentum Ecclesiæ triplex.
Esa. 45, 21. 22.
Act. 4, 12.
1. Petr. 1, 23.
Triplex enim fundamentum Ecclesiæ reperitur; *Essentiale*, quod DEUS est, gratiam promittens, & Jesus Christus, merito suo salutem efficiens, extra quem non est alius, *Esa. 45. vers. 21. 22.* *Act. 4, 12.* Deinde, fundamentum est Ecclesiæ *organicum*, videlicet verbum DEI, ex quo, ceu semine immortali, renascimur, *1. Petr. 1. v. 23.* Hoc fundamentum comprehendit in se Apostolos, eorumque successores, Evangelii Ministros, qui operantur fundamenta muri civitatis cœlestis dici & vocari queunt. Tandem fundamentum quoque est *dogmaticum*, pars videlicet doctrinæ cœlestis, quæ sola fidem salvificam in homine generat, & sine quâ fides hæc generari nequit: Exempli gratiâ, de DEI Trinuitus immensâ misericordia, bonitate, omnipotentia, de Filii DEI incarnatione, personâ, officio prophetico, regio, sacerdotali, de Spirit. S. sanctificatione, de gratuitâ hominis peccatoris coram DEO justificatione, de fide salvificâ, de Evangelica promissione, de Sacramentis, de vita æterna, & similes articuli alii, qui universi & singuli *fundamentales* dicuntur. Alii duplex dundaxat fundamentum agnoscunt: Unum, quod dicitur *principale*: Alterum *ministeriale*: Illud CHRISTUS est. 1. ratione suæ personæ: 2. respectu meriti: Hoc, ministeriale nimirum, Apostoli sunt respectu doctrinæ, quam tradunt, quæ fundamentum dicitur Apostolorum & Prophetarum, *Ephes. 2. v. 20.* Utrumque igitur verum est: Agnoscere nos fundamentum unum & unicum, *1. Cor. 3. v. 11.* Dominum JESUM CHRISTUM, qui ab omni æternitate à DEO positus est immediate, ut sit fundamentum, *Esa. 28. v. 16.* Et hoc unicum fundamentum in Veteri Testamento per sacrificia est præfiguratum, per propitiatorium tabernaculi adumbratum, per Prophetas prædictum; In novo autem Testamento à Johanne digito monstratum, ab Apostolis prædicatum, miraculis confirmatum, & sanguine obsignatum. Unde patet, ratione fundamenti Christi, patefactionis, prædicationis, Ecclesiæque, constitutionis, & super CHRISTUM foundationis, Apostolos non nisi δὲ τῶς fundamenta dici. Unde venerabilis Beda, locum nostrum Apocalypticum expendens, sic scripsit:

Beda.

Notandum est, fundamenta, cum pluraliter dicuntur, Doctores vel virtutes Ecclesiæ; cum verò singulariter, ipsum significare Dominum IESUM CHRISTUM, fundamentum fundamentorum. In Iaspide fidei viriditas: In Sapphiro spei cœlestis altitudo: In Chalcedonio flamma charitatis interna figuratur: In Smaragdo verò ejusdem fidei fortis inter adversa confessio: In Sardonyche Sanctorum in-

ter virtutes humilitas: In Sardio reverendus martyrum cruor exprimitur: In Chrysolitho autem spiritalis inter miracula prædicatio: In Beryllo prædicantium perfecta operatio: In Topazio eorundem ardens contemplatio monstratur. Porro in Chrysopraso Beatorum Martyrum opus pariter & premium: In Hyacintho doctorum cœlestis ad alta sublevatio, & propter infirmos, humilis ad humana descensio: In Amethysto cœlestis semper Regni in humilium animo memoria designatur: Singuliq; lapides pretiosi singulis sunt fundamentis deputati: quia licet omnes perfecti, quibus civitas DEI nostri in monte ejus sancto ornatur atq; fundatur, spiritalis gratiæ sint luce fulgentes; alii tamen per Spiritum datur sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ, alii gratia sanitatum, alii genera linguarum, alteri fides in eodem Spiritu, cujus artifex & conditor est DEUS, IESUS CHRISTUS, qui est fundamentum fundamentorum, & pro nobis etiam Pontifex fieri dignatus est, ut proprii sanguinis hostia ejusdem mœnia civitatis ablueret pariter, atq; dedicaret. Hæc Beda. Quapropter si voculæ fundamentum significatio propria & impropria, prima & secundaria; item si fundamentum essentiale & ministeriale; immò si fundamentum propriissimè sic dictum, ab Architectis distinguatur; facile est explicare, quo respectu Christus unicum fundamentum, & quo respectu Apostoli duodecim fundamenta dicantur.

VI. Sed oggerunt Pontificii, per fundamenta duodecim muri civitatis innui duodecim Articulos Symboli Apostolici, super quos murus civitatis cœlestis sit fundatus. Mirè autem & miserè se torquent miserrimi homines, ut duodecimum numerum Articulorum Symboli Apostolici obtineant & evincant. *Ludovicus ab Alcasar* alias divisiones Symboli corrigit, & rejicit, suamque peculiarem substituit, quæ sic habet, folio 949.

1. Credo in DEUM, Patrem Omnipotentem, Creatorem cœli & terræ.
2. Et in IESUM CHRISTUM, Filium ejus unicum, Dominum nostrum.
3. Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria virgine.
4. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus mortuus & sepultus.
5. Descendit ad Inferos.
6. Tertiâ die resurrexit à mortuis.
7. Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Patris.
8. Inde venturus est, judicare vivos & mortuos.
9. Credo in Spiritum Sanctum.
10. Sanctam Catholicam Ecclesiam, Sanctorum Communionem.
11. Remissionem peccatorum.
12. Carnis resurrectionem, & vitam æternam.

Horum Articulorum singulos cum gemmis singulis Pontificii conferunt, & singulis Apostolis non gemmas tantum singulas, sed & Articulos Symboli Apostolici, juxta seriem jam positam, assignant, uti videre est apud *Alcasarem*, fol. 959. & multis sequentibus; apud *Cornelium Cornelii à Lapide*, fol. 331. qui tamen longè modestior est, quàm *Alcasar*: videns enim infirmitatem probationis *Alcasarianæ*, inquit: Porro parum referre videtur, nōsse, quam sententia & Articuli, à quo Apostolo sint compositi: Licet enim omnes pariter Apostoli ad cujuslibet articuli compositionem & ordinationem confluxissent; nihilominus, quia ipsi

Numer per 12. fundamenta 12. articuli Symboli Apostolici innuuntur.

Ludovicus ab Alcasar fol. 949.

Cornelius à Lapide fol. 331.

erant duodecim, hinc congruè totidem sententiæ & articuli eorum symbolo, puta singulis singuli, attribuantur. Quocirca cuiusvis articuli auctoritas eadem est, quæ totius Collegii Apostolici: Hoc enim totum probavit, ordinavit, composuit & conflatum Symbolum illud; sive quisq. suum articulum edixerit, sive omnes articuli ab omnibus simul, vel à variis promiscuè fuerint dicti & compositi. Hoc enim parum ad propositum facit. Hæc sententiæ gravis est & solida, certòq. nititur fundamento. Usq. huc Cornelius Cornelii à Lapide.

Nos hanc doctrinam addimus, applicationem 12. fundamentorum, & lapidum pretiosorum, ad seriem duodecim articulorum Symboli, uti vulgò vocatur, Apostolici, ingeniosam magis, quam solidam appellari posse. Primò enim, nemo hætenus apodicticè demonstravit, Symbolum, quod vulgò dicitur Apostolicum, ab ipsis Apostolis sanctis hac formâ & hoc ordine, totidemque verbis compositum esse: Altissimum enim in Novo Testamento hæc de re est silentium. Nunquam autem Apostoli sancti prorsus & penitissimè tantam rem tacuissent, si ejusmodi Symbolum conjunctim comportassent. Meminit quidem Beatus Apostolus, τῆς ἀναλογίας τῆς πίστεως,

Rom. 12, 6. Rom. 12. v. 6. Timotheo quoque præcipit, ut habeat ἐκπορεύων τῶν ὑγιαίνοντων λόγων, quos ab

2. Tim. 1, 13. ipso audiverit, 2. Timoth. 1. v. 13. Sed neque ex analogiâ fidei, neque ex hypotyposi sanorum verborum sequitur, sanctos Apostolos Symboli articulos duodecim formaliter composuisse, & compositos Ecclesiæ credendos proposuisse. Scriptores quoque Ecclesiastici nihil certi hic asserunt: Mox enim dicunt, fidei formulam à Christo esse præscriptam; Tertullianus de præscript. cap. 14. Jam si immediatè formula quædam fidei à Christo provenit, utique non mediatè ab Apostolis composita esse dicitur. Respexit autem Tertullianus ad præceptum illud Dominicum: *Ite & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine*

Mat. 28, 19. *Patris & Filii, & Spiritus Sancti*, Matth. 28. v. 19. Hoc enim evidenti textu, & quasi centro salvationis nostræ, author Symboli & materia ac forma ejusdem ostenditur. Hinc Ecclesia à baptizandis cœpit requirere, ut credant in Patrem, Filium & Spiritum Sanctum, nec inventi sunt, qui aliter, quam juxta hanc formulam fidei baptizarent. Adde in historiâ & doctrinâ Antiquitatis primæ nullibi reperiri Symbolum tale Apostolis adscriptum; sive excutiamus Ignatium, Justinum, Irenæum, Tertullianum, Origenem, Didymum Alexandrinum, Athanasium, Basilium, Gregorium Nyssenum sive historiam Tripartitam, vel Socratis, vel Nicephori, vel Sozomeni, vel aliorum; sed ubique formulam Baptismi, à Christo præscriptam, pro Symbolo & norma fidei Catholicæ habitam fuisse. Postquam verò hæreses & hæretici invaluerunt, occasio dabatur sanctis Patribus & Ecclesiæ Antistitibus, complicatum quasi & brevissimè contractum Symbolum uberius explicandi, & hæreses exortas subvertendi; uti Hilarius in exposit. Symbol. testatur, inquiens: *Sufficiebat quidem DEI sermo; Euntes, docete, &c. Sed compellimur hæreticorum vitii, in concessa præsumere: Horum igitur infidelitas in anceps nos pertrahit periculum ut necesse sit, aliquid ultra cœlestē præscriptum proferre.* Insuper ignotum literatis non est, formulam fidei ab ipso Christo præscriptam, traditionem Evangelicam & Apostolicam vocari: pa-

tet hoc ex Synodo Antiochenâ, immò ex ipsius Roberti Bellarmini testimonio, qui libro 4. controverf. 1. cap. 2. scribit: *Quandoq. divinæ traditiones vocantur Apostolica, non quòd ab illis sint instituta, sed quòd ab eis primum Ecclesiæ sint tradita: cum ipsi seorsim à Christo eas accepissent.*

Patet hinc, quid censendum de Isidori verbis sequentibus, ex Ruffino desumptis: *Decimo die post Ascensionem Domini, discipulis præ timore Judæorum in unum congregatis, promissum Paracletum illis DEVS mittit: Quo veniente, discipuli inflammantur & omnium linguarum scientia repleti, Symbolum composuerunt, & antequam discederent ad Evangelizandum in gentibus, hoc sibi prædicationis signum, vel indicium posuerunt.* Idem Venantius Honorius lib. 6. cap. ult. dicit, & Antonius Nebrissenfis, qui ultimus tamen, non solis 12. Apostolis, sed omnibus 120. viris, quos Spiritus Sanctus tunc afflaverat, Symboli confectionem, & Articulorum compositionem adscribit. Econtra Casar Baronius statuit, longè post Christi ascensionem Symbolum hoc sancitum esse, Claudii nimirum anno secundo, cum jam Apostoli ab Hierosolymis ad gentes discessuri essent. Non minori verò incertitudine opinio Baronii, quam Ruffini aut aliorum laborat: omni enim testimonio & suffragio classicorum Patrum & Scriptorum destituitur. Plura vide apud Hugonem Sanfordum, Coomstorum Anglum, & Robertum Parkerum, lib. 4. de descensu Christi ad Inferos, pag. 19 & 20. ubi respondet ad locum ex B. Augustino, ferm. 113. de Tempore, à Sixto Senensi prolatus, & demonstrat, illum non à Laurentio Valla, (qui in quæstionem vocat, an vel unus Articulus ab Apostolis compositus sit) non ab Erasmo, non à Jacobo de Vitraco, non ab Alberto Magno, non à Johanne Heroldo, non à Mirandulano, in dubium vocatum esse, verum verba ipsa & contextum satis prodere, quòd sermo hic B. Augustino falsò adscribatur.

Idem ibidem ex Scholasticis allegant, alios septem tantum Articulos, propter septem dona Spiritus Sancti; alios 14. dinumerasse; Thomam de Aquino 2. 2. quæstione 11. artic. 8. in medio reliquisse; vel in 14. Articulos Symbolum dividere; vel in 12. nullâ numeri Apostolorum habitâ ratione; sed ut 6. ad Deitatem, & 6. ad Christi humanitatem referantur. Johannes Gerson item Articulos Symboli ab his 12. ab aliis 14. numerari ait, Tom. 2. Compend. Theol. de Artic. fidei. Ita inter Constitutiones Johannis Pecham, Anno 1271. una extat de informatione Parochianorum, quâ Sacerdotes jubentur exponere 14. fidei Articulos: & Panormitanus sup. rubr. de fide Cath. num. 3. scribit: *Theologi communiter tenent, quòd sint 14. Articuli: & hæc opinio videtur verior.* Angelus de Clavasio inquit: *Communiter 12. sunt Articuli: sed verius 14.* Expirat itaq. Alcazaris contentio, per duodecim lapides pretiosos 12. Articulos Symboli Apostolici innui, & denotari, cum tantus conflictus sit inter alios Pontificios Scriptores, num Symbolum 7. an verò 12. vel 14. Articulis constet; & ex nullo probato Autore evinci queat, Symbolum Apostolicum hisce formalibus, prout nunc illud sonat, ante quartum Christi seculum, vel visum, vel lectum fuisse. Hilarius de Trin. lib. 6. fol. 104. ad novem confessiones provocat, inter quas tamen Symbolum Apostolicum planè nullum locum obtinet.

Cyrl-

An Symbolum vulgò Apostolicum dictum ab ipsis Apostolis sit compositum

Tertull. de præscript. cap. 14.

Mat. 28, 19.

Hilarius in Expositione Symbol.

Rob. Bellar. lib. 4. Controv. 1. c. 2.

Venantius Honor. 1. 6. cap. ultimo Anton. Nebrissenfis.

Casar Baronius.

Hugo Sanford Coomstorum Anglus. Robert. Parkerus 1. 4. de descensu Christi ad inferos. p. 19. & 20.

Thomas de Aquino 2. 2. quæst. 11. artic. 8.

Johan. Gerson Tom. 2. Compend. Theolog. de Artic. fidei. Johannis Pecham.

Panormitanus sup. rubr. de fide Cath. num. 3. Angelus de Clavasio.

Hilarius de Trin. lib. 6. fol. 104.

Cyrril. Ca- tech. 8. *Cyrrillus* Constantinopolitanum Symbolum Cateches. 8. fidem Apostolicam vocat; quod certe nunquam fecisset, si tunc Symbolum hoc nostrum Apostolicum agnovisset. Symbolum quoque Nicenum ne apice quidem Symboli hujus Apostolici mentionem facit. Itidem apud **Sanford. pag. 26. 27.** *fordum* pag. 26. 27. discrepantiæ insignes verborum Symboli prolixè referuntur.

Ab sit verò, hæc à nobis eo animo proferri, ut Symboli Apostolici dicti authoritatem, in Ecclesia DEI hætenus obtentam, imminuere cupiamus: Apostolicum enim agnoscimus, quod Apostolicæ doctrinæ undiquaque est congruum & consentaneum; Quo respectu *Nicenum* quoque & *Athanasianum* Symbolum Apostolicum vocari potest: Sed ut ostendamus, Alcafarem infirmi niti fundamento, cum Spiritum Sanctum 12. lapidibus pretiosis, 12. Articulis Symboli Apostolici disertè intendisse pugnat. & multo sudore singulos lapides singulis Articulis fidei Apostolicæ accommodare laborat. Patetur tamen ipse, nullam gravem & antiquam authoritatem nobis reliquam esse, quæ singulatim affignet, qui sit ex 12. his Articulis quintus, qui decimus; & se quatuor, aut etiam plures, diversas posse indicare divisiones Articulorum fidei; unam inter Augustini opera, in concione quâdam, (quæ tamen inter aliena reputetur) alteram in glossâ incognitâ; tertiam in Catechismo Romano, & alias apud alios: In Catechismis quoque parùm referre, utrum, quam sequuntur divisionem, ea sit optima omnium, quæ excogitari potuerunt: Tandem incogitantiam istam corrigere se testatur, fol. 948. 949. Nullo igitur jure cogimur novæ Alcafaris explicationi assurgere, nostroque calculo opinionem ejus approbare.

Num Spirit. S. certum ordinem Apostolorum observaverit. VII. Quid verò de ordine 12. Apostolorum est sentiendum? num certum quendam à Spiritu Sancto in hoc textu nostro observatum, & singulis Apostolis peculiarem gemmam assignatam, vel 12. gemmas pretiosas in communi 12. Apostolis conjunctim tribuendas esse statuendum? Hic iterum *Alcafar* operosè divisim singulis singulas gemmas assignat, fol. 959. & seqq. Idem censet *Franc. Ribera* pag. 423. Nititur autem ista assertio falso illo principio, Articulis Symboli, quod vocamus nunc, Apostolici hæc formâ & serie, hoc modo, ordine & numero ab ipsis Apostolis esse congestos & comportatos; quod principium scrupulo sexto prolixè refutavimus. Facit huc etiam varietas ordinis in catalogo Apostolorum: Neque enim unus & idem apud sanctos Evangelistas reperitur, sed diversimodè à Matthæo, Marco & Luca in Evangelio & Actis recensetur.

Matth. 10. 2. 3. 4. Exempli gratia, apud S. Matthæum cap. 10. 2. 3. 4. sic legitur. Porro duodecim Apostolorum nomina sunt hæc: Primus Simon, qui vocatur Petrus, & Andreas frater ejus: Jacobus, filius Zebedai, & Johannes frater ejus: Philippus & Bartholomæus; Thomas & Matthæus, qui fuerat Publicanus: Jacobus Alphaï & Lebbeus, cognomento Thaddæus: Simon Cananæus, & Judas Iscariotes, qui & prodidit illum. Apud Marcum, cap. 3. v. 14. 15. 16. 17. 18. 19. hoc ordine recensentur: Fecit, ut duodecim essent secum, & ut emitteret eos ad prædicandum, utq; haberent potestatem sanandi morbos, ejiciendiq; demonia: Et imposuit Simoni nomen Petrus; Et Ja-

cobum filium Zebedai, & Johannem fratrem Jacobi; & imposuit eis nomina Boanerges, quod est, Filii tonitru: Et Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Jacobum Alphaï, & Thaddæum, & Simonem Cananæum, & Judam Iscariotem, qui prodidit illum. Lucas in Evangelio cap. 6. v. 13. 14. 15. 16. sequentem ordinem recitat: Elegit ex discipulis suis duodecim, quos & Apostolos nominavit: Simonem, quem & nominavit Petrum, & Andream Fratrem ejus: Jacobum & Johannem: Philippum & Bartholomæum, Matthæum & Thomam: Jacobum Alphaï, & Simonem, qui vocatur Zelotes: & Judam Jacobi, & Judam Iscariotem, qui idem fuit proditor. Paulò aliter idem Lucas in Actis, cap. 1. v. 13. seriem Apostolorum, tunc tantum adhuc undecim, refert: Cum introissent, in cœnaculum ascenderunt, ubi manserant, & Petrus, & Jacobus, & Johannes, & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Jacobus Alphaï, & Simon Zelotes, & Judas Jacobi.

Expressè hic apparet, diversimodè tres Evangelistas ordinem Apostolorum recensuisse, ita ut non tantum Matthæus & Marcus inter se differant, sed & Lucas à se ipso dissideat: Aliter enim seriem in Evangelio, aliter in Actis collocavit: Unde certò arguitur, si ex Scripturâ Sacrà ordo Apostolorum certus, & indubius sciri non potest, incertum quoque & dubium manere, qui lapis pretiosus, vel huic, vel illi Apostolo propriè & sigillatim assignari queat, adeoque citra nodosam & scrupulosam altercationem, de uno quodam & unico ordine, tutius gemmas 12. ad Apostolicum Collegium, respectu in primis doctrinæ uniformis & virtutum Apostolicarum, applicari: Cum nec Spiritus S. nominum Apostolorum seriem & ordinem in textu nostro expresse- rit, sed in genere tantum duodecim Apostolorum & totidem gemmarum meminerit. Ac licet *Franc. Ribera*, pag. 424. arbitratur, ordinem eum maximè observandum, qui in tribus Evangelistis servatur; cum Evangelia parùm admodum inter se differant: Verum tamen manet, quòd differant invicem, & quilibet peculiarem ordinem referat: Non minùs verò Evangelium unius est *ἑωκὶς*, quàm alterius. Nec Acta Apostolorum sine inspiratione Spiritus Sancti sunt conscripta & consignata. Id verò inde perspicitur & discitur, Spiritum Sanctum operæ pretium non duxisse, hæc in parte uniformem seriem & catalogum retinere, cum regnum Christi non fuerit de hoc mundo, Johan. 18. v. 36. Si fuisset de hoc mundo, utique necessariò ordinem præcedentiæ Apostolorum indubium sancti Apostoli strictè & citra ullius præjudicium observassent; quod cum ipsi non attenderint, nec nos multum laborabimus, an juxta Matthæum Andreas, an verò juxta Marcum Jacobus, vel juxta Lucam in Actis, Johannes secundum locum obtinuerit; Et sic porro.

VIII. Quid autem novi ex Angliâ? *Brightmannus* pro asserendo suo somnio, non vult, nomina 12. Apostolorum Agni ad illos solos restringi duodecim, qui simul in terris cum Christo versati sunt, sed simul comprehendendi omnes fideles pastores, qui simili munere in Ecclesia fungentur: per Ecclesiam verò intelligit suam illam novam Judaicam Ecclesiam, quæ Christiana fiet & de quâ egit, pag. 677. & seqq. Non vult suffragari *Pareus* pag. 1177. & meritò: Neque enim hic de

Franc. Ribera pag. 424.

Ioh. 18. 36.

An per 12. Apostolos simul intelligendi alii Doctores & Pastores Ecclesiæ Brightmannus pag. 677. & seqq. Pareus pag. 1177.

Ecclesia quādam, quæ in terris existet, sed de cœlesti triumphante agitur; uti supra evicimus. Somnium quoque Judaicum Brighmanni propriā futilitate cadit. Si enim maximè largiremur, propter communionem fidelium, proprias etiam appellationes aliorum accommodari aliis; præcipuè verò iis, quibus præter commune vinculum accedit etiam societas alia muneris, quod ipsum Brighmannus non nudè & crudè tantum dicere, sed & exemplis illustrare debuisset; Non tamen hinc sequeretur, semper & in omnibus locis hoc necessariò sic fieri, multò minùs, in textu præsentis, talem accommodationem ad Apostolos Brighmanni Utopicos & fictitios, vel imaginarios rectè applicari. Προδοεῖς μὲν enim duodecim Apostoli Agni vocantur, qui ἐξ ὁχλῶς fuere Apostoli dicti Agni, non sensu communicativo, sed privato, & ab aliis Doctoribus distincto ac separato. Ubi non obstat instantiuncula Brighmanni pag. 689. *Si Apostoli sunt fundamenta, non est hæc civitas illa æterna in cœlis: Christus enim tunc Regnum tradet Patri, & DE-*

1. Cor. 15, 24. *US erit omnia in omnibus, 1. Corinth. 15. vers. 24.*

1. Cor. 13, 8. *Nec ullum erit Sanctis docendi Ministerium, 1. Corinth. 13. vers. 8.* Hoc enim extra omnem est controversiam. Nec sequitur, si dicantur nomina Apostolorum duodecim Agni in fundamentis duodecim muri fuisse, Apoc. 21. vers. 14. quod in cœlesti civitate Apostoli ministerio sacro functuri sint, sed hoc tantum notatur, Ecclesiam DEI in cœlis triumphaturam non esse, nisi hic in terris super doctrinam 12. Apostolorum fundata fuisset.

Apoc. 21, 14. *Apostoli in civitate cœlesti non fungentur ministerio sacro.*

Nomina proinde Apostolorum duodecim Agni haudquaquam muro civitatis cœlestis inscribuntur, ad prædicendam functionem ministerialem Apostolorum in cœlis, sed ad explicandam qualitatem cœlicolarum, illos videlicet ibi triumphaturos, quorum fides super doctrinam 12. Apostolorum ædificata fuit. Pyramidum igitur & trophæorum quasi læco erunt nomina 12. Apostolorum, fundamentis muri inscripta, in honorem 12. Apostolorum Agni erectorum, ut coram omnibus Angelis & beatis testetur DOMINUS, quanti faciat duodecim hosce Apostolos, de quibus olim dixit: *Volo, ut ubi ego sum, & hi sunt, quos dedisti mihi, ut videant gloriam meam, quam dedisti mihi,* Johan. 17. v. 24. Gloria igitur doctrinæ Apostolicæ in omnes æternitates, & dum steterit murus cœlestis Jerosolymæ, (stabit autem in æternum) florebit.

Joh. 17, 24.

IX. De portis verò etiam nonnulla discutienda veniunt. Unica aliàs creditur vitæ æternæ janua, Dominus Jesus CHRISTUS, qui de seipso testatur: *Ego sum ostium, per me si quis introierit, servabitur, & ingredietur & egredietur, & pascua inveniet,* Joh. 10, 7. & 9. Hic verò duodecim portæ numerantur, quas habeat murus magnus cœlestis Hierosolymæ, v. 12. omisso eo, quod Ezechielis cap. 40. v. 6. & cap. 43. v. 1. cap. 47. v. 2. extremus ambitus unicam tantum portam à plaga Orientali habet; seposito quoque eo, quod non 12. januæ ipsius civitatis cœlestis, sed portæ tantum muri 12. introducuntur, quemadmodum differentia ista ex textu Johannis, in Evangelio & Apocalypsi, Græco itidem patescit.

Johan. 10, 7. & 9.

Ezech. 40, 6. cap. 43, 1. cap. 47, 2.

Satis est, hic non de januis vitæ æternæ, sed de portis muri artificialibus & speciosis agi, adeoque ad portas illas Ezechielis alludi, quæ descri-

buntur, cap. 48. v. 31. & seqq. Alludi, inquam; per omnia enim portæ Jerosolymæ cœlestis & Ezechielis non sunt eadem; quod Alcasari & aliis lubenter largimur; Interim similitudinem quandam inter utriusque Jerosolymæ portas reperiri, nemo inficias quoque iverit, qui caput Apocalypsis vicesimum primum cum capite Ezechielis quadragesimo octavo diligenter contulerit. Numerantur illic portæ 12. totidem & hic: Dividuntur illic 12. portæ in partes mundi quatuor; idem fit & hic. Singulæ plagæ illic tres portas sortiuntur, tot & hic: Ibi portæ 12. tribubus 12. Israel assignantur, Ezech. 48. v. 31. & seqq. Fit hoc in Apocalypsi nostra itidem, v. 13. Nec refert, quod Alcasar ex Johanne Baptista Villalpando, recenset, nullam Jerosolymæ partem ad Austrumised 4. ad Aquilonem, quatuor ad Ortum, quatuor ad Occasum spectare, fol. 934. Contrarium enim textus clarissimi inspectio manifestè docet, ubi ad singulas mundi plagas tres portæ referuntur.

Similitudo & convenientia egregia reperitur inter portas Ezechielis & Apocalyplicas.

Ezech. 48, 31. & seqq. Alcasar fol. 934.

Quæ garrit Alcasar fol. 934. de tribu DAN, portam illius tribus haud dubiè non numerari hic, cum in Apocalyp. c. 7. v. 5. 6. 7. 8. itidem omitatur, puerilia sunt, & indigna, quæ refutentur. Exosa est hæc tribus apud Pontificios, quia Anti-Christum suum Utopicum, ex tribu DAN aliquando oriturum credunt. Sic enim Caspar Schoppius in Syntagmate, & Epistola de Anti-Christo, pag. 68. expressè scribit: *Ex DAN Anti-Christum nasciturum, SEMPER in Ecclesia, jam inde ab Apostolicis temporibus, creditum est:* Contra Cleophas Distelmeier in suo de Anti-Christo tractatu pag. 91. disertè ait: *Non adeò invictè verum esse, quod Anti-Christus natione Judæus futurus sit:* Et pag. 93. ait: *Nunquam ab Ecclesia Catholica certò definitum esse, quod ex tribu DAN Anti-Christus oriundus sit, & infirmo conjecturam hanc nisi fundamento.* Idem sentit Petrus Thyraus, Alphonsus

Non est verum, quod Antichristus ex tribu DAN oriatur.

Apoc. 7, 5, 6, 7, 8. Caspar Schoppius in Syntagm. & Epist. de Anti-Christo pag. 68.

Cleophas Distelmeier de Anti-Christo pag. 91. & 93.

Petrus Thyraus. Alphonsus Testatus, in Comment. sup. cap. 49. Gen. Hieronym. Oleaster.

quoque Testatus, (quem Rainerus Bovossius incomparabili scientiâ & sanctimonia præditum fuisse laudat) in Comment. sup. cap. 49. Genes. itidem ait: *Planè incertum esse, quod vulgò fertur, de Anti-Christo, ex tribu DAN futuro.* Immò Hieronymus Oleaster, scriptor apud Pontificios famosus, commentum istud fabulosum vocat, inquiens: *Qui Anti-Christum dicunt futurum ex tribu DAN, nihil autoritate aut fide dignum afferunt: Quocirca malo meam ignorantiam fateri, quam FABULOSA referre.* Cum igitur in capite nostro vicesimo primo ad portas Ezechielis alludatur, & ibi tribus DAN non expressè tantum, sed & honorifico loco recenseatur; idcirco vetosimilius est, eandem tribum DAN hic quoque intelligi debere, utut Apoc. 7. propter causas certas omissa fuerit. Certè hæc ipsa tribus una ex melioribus, & eo honore digna fuit, cui in medio possessionis filiorum Israël pars daretur; quemadmodum ex Josuæ cap. 19. docuit Christianus

Christian. Adrichom.

X. Quid autem sibi vult inscriptio nominum duodecim tribuum filiorum Israël, quæ portis 12. attribuitur? Alcasar conqueritur, in tribuum nominibus, quæ portis assignantur, non eam servari consuetudinem, quæ vulgò vigeat: ubi Carmona porta, aut Corduba porta ea appellatur, quæ ad illa oppida itur, ac reditur: secus autem apud Ezechielem fieri, ubi nomina tribuum portis inscripta non denotent, illac ad eam tribum iter dirigi, sed ab illius tribus

in descriptione terra sanctæ c. 20. Quid sit inscriptio nominum 12. tribuum filiorum Israël.

tribus hominibus portam eam fuisse constructam, quasi in ejus urbis structura singula ex 12. tribubus portas singulas susceperint fabricandas. Non verò refert, multis hâc de re disceptare verbis; præsertim, quia non de scopo portarum & nominum tribuum apud Ezechielem, sed de inscriptione nominum duodecim tribuum in Apocalypsi nostra hic agatur; ubi dubium nullum est, significari, ex omni tribu complures cœlicolas, in triumphante Ecclesia futuros. Cumque DEUS juxta numerum Patriarcharum duodecim tribus distinxerit; idcirco & hic nomina eorum, portis inscripta, memorantur, ut sciamus, non planè novos homines creatum iri, qui in Ecclesia triumphante æternâ gloria fruantur, sed illos ipsos cœli incolas futuros, qui ex duodecim tribubus Israelis ortifuerunt, & DEO Israelis constanti fide adhæserunt. Sicut enim Ecclesia militans ex Judæis constat & gentibus: ita & Ecclesia triumphans, quoad homines, itidem ex Judæis & gentibus constabit. Et quemadmodum Beatus Johannes infra, vers. 24. & 26. gentium mentionem facit; Ita nunc vers. 12. tribuum duodecim Israël meminit, quorum nomina inscripta esse portis duodecim ait. *Pareus* metonymiam fingere mavult, per 12. portas totidem portitores vel custodes portarum significari; sed absque fundamento. Planiore & analogiæ fidei convenientiorem nostram puto esse sententiam, in quâ impræsentiarum acquiescimus.

Pareus.

Quid sit mensura aurea arundinea.

XI. *Mensura aurea arundinea*, vel *κάλamus χρυσεός* quid sit, vers. 15. haud immeritò quæritur. Suprà cap. 11. v. 1. meminerat S. Johannes, sibi datum fuisse calamum similem virgæ, ad mensurandum templum DEI & altare, & adorantes in eo: Jam alius calamus arundineus aureus habetur ab Angelo, qui cum B. Johanne loquitur. Diximus autem suprà, in enucleatione versic. decimi quinti, quid per calamum hunc innuatur, videlicet *mensuram sex cubitorum & quatuor digitorum*. Annexa verò est Commentario Apocalypico *Alcasaris, Vestigatio veritatis, in sacris ponderibus & mensuris*: ubi Jesuita miris se involvit obscuritatibus, contradictionibus & absurdis, totoque impetu sodales suos, in prinnis *Marianam & Villalpandum*, invadit, quorum ut & aliorum sententiam impudenter rejicit, suamque decreto quasi prætorio recipiendam reponit.

Nos, missis Fratribus Cadmæis, qui inter se prælia miscnt, etiamnum inhæremus vulgò receptæ sententiæ, per calamum aureum notari mensuram cubitorum sex & digitorum quatuor. Neque litem illam nostram facimus, an mensuræ & pondera sacra apud Hebræos; respectu vulgarium, dupla fuerint? quod affirmant *Rabbi Salomon, Rabbi David Kimchi, Georgius Agricola, Covarruvias, Carolus Molinaus, Lipomanus in Exodum, Marianus Victorius, Abulensis, Stanislaus, Pagninus, Mercerus, Martinus Del Rio, Capellus, Waserus, & alii*, quibus omnibus vehementer contradicit *Alcasar*, in *Vestigatione* folio 24. & seqq. Alibi tamen concedit calamum majorem & minorem, mensuramque antiquam & posteriorem fuisse, in Apoc. fol. 560. Sufficit nobis, quòd v. 17. mensura, quam Angelus in manu habebat, *mensura hominis* vocatur, quæ, quid sit, & quot cubitos contineat, suprà explicavimus. Nec attinet hic fingere, secundum staturam Adami vel Noachi, multo minùs Christi ipsius, mensuratio-

nem factam esse; uti *Alcasar* nugatur, fol. 944. *Alcasar* Quin immò satis est, scire, calamum mensorium fol. 944. justam humanæ staturæ mensuram, vel ejusmodi, quâ homines metiri solent, fuisse. Ab hoc *πρωτό*, & literali sensu nihil planè nos cogit discedere. Interim mysterii quoque aliquid sub hoc calamo arundineo aureo latitare, nemo inficias iverit.

XII. Quandoquidem verò civitas *τῆς πόλεως* dicitur, ita ut longitudo ejus tanta fuerit, quanta latitudo per stadia duodecim millia, longitudoque cum latitudine & altitudine æquales fuerint, v. 16. hinc quæstio emergit; *Cur tanta hic magnitudo urbi proferatur?* cum nulla in universis Scripturis extans mensura tanta legatur, nec tabernaculi Mosaiici, nec templi Salomonici, nec Ezechielis etiam; sola hæc civitas cœlestis, tam longa, alta & lata describitur. In promptu causa est, quia cœlestis Jerosolyma repræsentatur, cui simile quid in toto mundo, nec extitit, nec extabit unquam. Sola hæc civitas palmam præripit omnibus in orbe universo urbibus, omnibus Basilicis & templis; sola hæc tot innumera- biles myriades beatorum recipere; sola hæc tam diu durare; sola hæc tam stabilis & immobilis manere potest. Ac licet, mensuram hominis in cœlis non valere, *Brightmannus* existimat, pag. 691. scire tamen eum oportet, DEUM ipsum se *αὐθροπὸς* nobis cognoscendum exhibere: quidnâ etiam dicatur, mensura hominis Jerosolyma cœlestis mensurata esse? Populariter conditionem triumphantis Ecclesiæ DEUS nobis proponit: Adeoque & hic valet illud Apostolicum: *αὐθροπὸν λέγω*, Rom. 6. v. 19. vel *καὶ αὐθροπὸν λέγω*, Galat. 3. v. 15. Ita enim cum rebus divinis & cœlestibus comparatum est, ut in hoc mundo non nisi per similitudines humanas aliquid de iis intelligere & percipere queamus. Sicut ergo magnificamus ejusmodi civitatem, quæ stadia mille ambitu suo continet: Ita spiritus Sanctus vult dicere, longè majoris æstimandam esse civitatem cœlestem *τῆς πόλεως*, cujus longitudo & latitudo & altitudo æqualia sunt, & quæ se extendit ad stadia duodecim millia: Quo spatio non illud innuitur, localiter tam amplam fore Jerosolymam cœlestem; sed tantam capacitatem & amplitudinem futuram, ut infinitis millibus Angelorum & beatorum hominum sufficiat.

Cur tanta magnitudo urbis cœlestis futura dicatur?

Brightman, pag. 961.

Rom. 6. 19. Gal. 3. 15.

XIII. Sed num credibile est, quòd B. Johannes non tantum *Ideam civitatis cœlestis*, sed & incolas hujus in spiritu viderit? vel, num civitatem solam, civibus vacuum, contemplatus fuerit? Posterius placet *Alcasari* fol. 936. qui scribit, suo iudicio certum esse, Johannem in hac extrema Apocalypseos parte vidisse quidem civitatem, non tamen cives: certitudinis hujus rationem affert, quia si cerneret, non id silentio involveret, sed obiter saltem aliquid recenseret de ipsorum cultu, ornatu, ac gloria dotibus. Sed debilitatem hic ostendit Jesuita iudicii. Quo fine enim solam habitationem cœlestem DEUS Johanni conspiciendam exhibuisset, nisi quoque simul de cœlicolarum beatitudine & gloria exemplariter illum informasset? Et anon diserte inquit B. Johannes, *audisse se vocem magnam de cœlo dicentem: Ecce tabernaculum DEI cum hominibus*, v. 3. ubi auditus non evertit visionis veritatem: potest enim quis tabernaculum DEI verè videre, & nihilominus simul

Num B. Io. hanc civitatem plenam vel vacuum viderit? Alcasar fol. 936.

Alcasar v. 1. sig. fol. 24. & seqq. Idem in Apoc. fol. 559.

vocem audire, quæ exprimat, quid illud sit, quod videat, nimirum tabernaculum DEI cum hominibus, cœlestis Jerosolymæ civibus & inhabitatoribus. Neque obstant verba futuri temporis, quæ v. 3. 7. 24. 26. ponuntur: Respiciunt namque illa ad continuam successionem cœlicolarum, quæ durabit, quamdiu hic mundus stabit, ubi subindè augebitur & complebitur numerus salvandorum, & beatitudo continuabitur in omnia secula seculorum. Interea nihilominus de præsentī magna est cœlicolarum multitudo, quam non minùs B. Johannes suo tempore in Spiritu, quam ipsam civitatis cœlestis structuram vidit. Hæc enim ipsa verè est Sponsa à DEO ornata, vers. 2. Hæc ipsa est Sponsa, uxor Agni, quam Angelus promisit, se ostensurum B. Johanni v. 9. Huc quadrant attributa *sanctitatis*, v. 10. *DEI claritatis*, v. 11. *splendoris instar lapidum pretiosissimorum*, v. 19. & seqq. quæ omnia non tam respectu externæ alicujus structuræ vel formæ civitatis, quàm incolarum & civium qualitatis referuntur.

Facit hæc nostra sententia ad uberiores consolationem nostram. Quid enim prodesset, si civitatem splendidam extare cœlestem nossemus, & non simul homines, qui vicerunt, eam *ὄντως καὶ ἀληθῶς* inhabitare, & ceu Sponsam Agni à DEO ornatam ibi triumphare sciremus? Sic supra vidit B. Johannes, & audivit simul turbam multam in cœlo dicentem: *Halleluja*, Apocal.

Apoc. 19. 1. 19. v. 1. invicemque se exhortantem: *Gaudemus & exultemus, & demus gloriam ei, quia venerunt nuptiæ Agni, & uxor ejus preparavit se, & datus est illi, ut cooperiat se byssino puro & splendido,*

Apoc. 19. 7. & 8. Cumque Agnum in hac civitate cœlesti B. Johannes viderit, qui *Templum & lucerna ejus fuit*, vers. 2. 2. 3. quis Agnum sine consortio Angelorum sanctorum & beatorum hominum esse, vel per febrim somniabit? Valeant ergò nugæ Alcasaris Jesuiticæ.

Alcasar
fol. 937.

XIV. Quid autem sentiendum est de visione imaginaria ipsa, prout ab Alcasare, fol. 937. describitur? num placita ejus omnia & singula approbari possunt? Nequaquam; sed cautum, providum ac attentum lectorem requirunt. Initio profert difficultatem: *Quinam Johannes muri fundamenta, & nomina in eis scripta, aspicere potuerit?* Et sic dissolvit facile id fuisse, si urbis ipsius pavementum reliquo monte sublimius & excelcius consideretur: In eâ enim urbe, quæ super solidam petram extructa est, nihil obstat, quin foris dispici queant nativa lineamenta lapidis ipsius, qui mœnibus subest, & ipsius ædificii quasi basis est, & fundamentum, rectamque architectandi rationem exigere, ut fundamentum instar basis latius promineat. Sed elumbes sunt hæc ratiunculæ; prævalet hæc sola maximè, cum Deus ipse in exhibenda ista visione ἐπεδείκνυεν fuerit; idcirco de possibilitate frustra disquiri. Cogitemus facientem, & non erit impossibile, quicquid erit.

An 12. fundamentorum
unum alteri
vis fuerit
impositum?

Deinde in dubium vocat Jesuita, *utrum duodecim fundamenta ita sint mente concipienda, quasi unum alteri impositum sit, ita, ut sub qualibet mundi parte decem omnes lapides aliis aliis impositi videntur? vel potius murus ipse quasi in 12. divisus partes consideretur, ita ut alia muri ipsius pars aspici innitatur, alia Sapphiro, & sic de cæteris, nec non omnia in eodem libramento?* Hoc dubium sic resolvit, ut

certò asserendum ipsi videatur, ita esse fundamenta duodecim considerata, aut unum alteri sit impositum, & omnia eodem ordine prosequantur; versiculo enim 19. per ordinem fundamenta omnia numerari. Sanè, ordinata esse omnia certo ordine in hac structura cœlestis Jerosolymæ, extra omnem dubitationis aleam est positum: Utrovis autem modo collocatio fundamentorum consideretur, perinde est: Nec quicquam absurdi sequitur, si maximè unus lapis alteri impositus mente concipiatur; nihilominus enim distincta lapidum numeratio locum habere potest, cum fundamenta muri non ex lapidibus cœtilibus, aut dolatis & vulgaribus, qui uni sunt & iidem, sed ex gemmis pretiosissimis, maximeq; inter se distinctis consent, ut alius ab alio facillimè dignosci queat.

Tertio, disquirat Jesuita anxie, *an Apostolorum nomina pariter in singulis fundamentorum sint figuranda, vel dispartita concipienda?* Quasi verò non quivis palpet, cum sigillatim numerentur fundamenta, sigillatim quoque nominum inscriptionem factam, cogitandum esse. Requirit hoc harmonia structuræ, quam Spirit. S. accuratè observavit, ut singula singulis aptè & concinnè quadrent ac congruant. Exigit hoc statuere littera textus, quæ sua perspicuitate testatur, non duodecies omnium Apostolorum nomina singulis lapidibus, sed Apostoli cujusvis nomen cuivis lapidi inscriptum esse.

Quarto, opinatur Alcasar, *fundamenta hæc duodecim non murum duntaxat, sed & totam civitatem cœlestem sustinuisse*: Nullam autem profert rationem momentosam, sed tantum conjecturat. Nos contrarium statuimus, & fundamenta hæc ad solum murum pertinere arbitramur. Primo enim, murus expressè à reliqua structura civitatis discernitur, adeò quidem, ut & singularis mensura muri, à mensura civitatis totius planè distincta, recensatur, v. 17. *Et mensus est murus ejus, centum quadraginta quatuor cubitorum, postquam mensus esset civitatem per stadia duodecim millia,* vers. 16. Deinde quantitas muri ita comparata est, ut amplitudini civitatis totius minimè respondeat. Quid enim 144. cubiti, ad stadia duodecim millia? Quoniam igitur iterum nulla evidens causa nos urget, ut ab expressè littera textus discedamus; idcirco eidem meritò etiam auctorem firmiter insistimus.

Quinto, occupatus est Jesuita in evolvenda questione ista; *quo ordine Apostolorum nomina in fundamentis scripta fuerint?* Quia verò supra scrupulo septimo nodum hunc extricavimus, idcirco nunc actum agere superfluum censemus. Asseritur *Alcasar Ribera*, secundum inter Apostolos locum certò Andreæ obtinere, sicuti hoc ordine Matth. 10. & Luc. 6. ponatur. Quia verò Marcus quarto eum loco numerat, quod & Lucas in Actis facit; exinde infirmitas & incertitudo assertionis Jesuiticæ facile constat, cum minima quidem ratio dari queat, ob quam ordo à Marco observatus, quoad omnes Apostolos, solo Andreâ excepto, retineri, & reliquorum Evangelistarum series Marci postponi debeat. Si instat Alcasar, duodecim gemmas permagni procul dubio momenti esse debere, quando tam accuratè gemmis singulis suis in Apocalypsi numerus ac locus assignetur, fol. 938. respondetur; Nihilominus gemmas 12. magnum momentum

An omnium
Apostolorum
nomina in
singulis
fundamentis
figuranda?

Num 12.
lapides duntaxat
murum an
totam civitatem
sustinuerint

Num certum sit,
quid inter
Apostolos
Andreæ locum
secundum
obtinere?

Alcasar
fol. 938.

mentum retinere, etiamsi de certo Apostolorum ordine non constet: Siquidem non tam ad cuiusvis Apostoli peculiarem personam, quam doctrinam digitus intendatur, & doctrina hæc, mox Jaspidi, mox Sapphiro, vel Chalcedonio vel Smaragdo, & sic porro comparetur. Quod enim *Alcasar* conatur evincere, gemmis duodecim Symboli Apostolici totidem articulos representari, dilutum nimis esse, supra ostendimus.

An ultra murum alia etiam adificia civitatis mente concipi debeant?

XV. Quia *muri* tantum nominatim mentio fit, quod fundatus sit super 12. lapides pretiosos: idcirco dubitare quis posset; *An præter murum, vel ultra illum, etiam alia adificia civitatis mente concipi debeant?* Pro negativa videtur facere, quod domibus in cælo non sit opus: nulla enim ibi erit, sicuti hoc in mundo, familiarum divisio; nulla ab aëris intemperie necessaria erit defensio; nulla metuenda à furibus opum direptio; nulla hostium invasio & similia. Ad expediendum hoc dubium, scire necessum est, in Ecclesiâ triumphante nec murum talem futurum, qualis hic describitur, sed tantum in visione spirituali ejusmodi murum B. Johanni ostensum esse: Ergo nec ædes, vel domus quoque ibi erunt, quales hic in civitatibus & urbibus esse solent. Nihilominus haud dubiè B. Johanni palatia quoque, atria & domus Angelus monstravit, sine quibus aliàs civitas non esset civitas: Et licet usus talis non erit domorum in vita æterna, qualis hic est; potuit tamen Spiritus Sanctus ejusmodi formam domorum eminentissimarum B. Johanni conspiciendam objicere, & innuere id, quod Christus itidem *μεταφορικῶς* dixit: *In domo Patris mei mansiones multe sunt*, Johan. 14. v. 2. DEUS enim *συγκαταβύβει*, & condescendit ad nos, supernorum & cælestium rerum statum per figuras notas, paradisi, urbis magnæ & splendide, & alias similitudines nobis representando; desiderium vitæ æternæ in nobis excitando, & rem ipsam, hoc est, inhabitationem cæli noviter reservando, usque dum glorioso Filii sui reditu nos omnes introducat in regnum suum, Matth. 25

Iob. 14. 2.

Mat. 25. 34.

vers. 34. XVI. Suprà v. 14. murus civitatis 12. fundamenta habuisse dicebatur, quæ postea nominantur 12. lapides pretiosi: expressè autem v. 19. quoque asseritur, quod fundamenta muri omni lapide pretioso ornata sint: jam omnis lapis pretiosus non ad 12. tantum restringitur, cum longè plures sint pretiosi lapides, & 12. lapides pretiosi non sunt omnis lapis. Respondetur, Spiritum S. de toto complexo, tum fundamentorum, tum lapidum duodecim loqui, & omnem lapidem determinatè hic sumi, de omni lapide pretioso, qui nominatim in textu nostro exprimitur. Proinde non opus est, cum *Francisco Ribera* asserere, quod singula fundamenta gemmis duodecim sint ornata; vel cum *Alcasare* ad æquivocationem voculæ *ἁγίων*, quæ non tantum ornare, sed & ordinare significat, confugere: quin potius voculam, *omnis*, ad subjectam materiam restringere & coarctare. Fit hoc sæpius in Scripturâ, uti apparet ex Clave Scripturæ *Flacii* parte primâ, fol. 784. 785. ubi Hebraismum istum doctè explicat, & testimonia S. *Ambrosii* ac *Augustini* allegat. Videatur idem parte secunda fol. 216. 217. 218.

Quid sit omni lapide pretioso ornatum esse?

Franc. Ribera p. 423.

Alcasar fol. 946.

Flacius Clav. Scrip. part. 1. fol. 784. 785. Idem part. 2. fol. 216. 217. 218.

XVII. Immenso labore *Alcasar* propugnare suam studet sententiam, per duodecim gemmas

duodecim Articulos Symboli Apostolici certò denotari: Et ut hoc obtineat, præliminariter agit, primò de Symboli Apostolici perfecta divisione: ubi negare non potest, non uniformiter & unanimiter apud Patres & ipsosmet Pontificios Symbolum hoc divisum esse, fol. 949.

Diversissima da distinctio Symboli Apostolici.

Deinde sollicitus est, de Articulo *Descensus Christi ad Inferos*, ut evincat, illum quoque pro parte Symboli Apostolici habendum esse: Fateatur interim, antiquos Patres, Symboli mentionem facientes, *Descensus Christi ad inferos* non meminisse; uti constat ex *Irenæo*, *Origine*, *Tertulliano*, *Augustino* & *Ruffino*, fol. 950. Et licet contendat, hæc verba, *descendit ad Inferos*, ab Apostolo Johanne omninò esse tradita, quia Græcorum Ecclesiæ ea legerint in Symbolo; nondum tamen probavit, Ecclesiam Græcorum ab initio Symbolum hoc, quod vocamus Apostolicum, tot Articulis & hisce formalibus constans, habuisse. Nec juvat Jesuitam, quod aliqui Apostoli verba hæc de Christi descensu ad inferos expresserint; inde enim minimè sequitur, B. Johannem Articulum hunc nominatim Symbolo inseruisse. Ineptum etiam est, Ecclesias illas quæ Articulum hunc de Christi descensu ad inferos non legerunt, dixisse, implicite contineri ea verba in Articulo de Christi sepultura: Hæc enim ad statum exinanitionis; *Descensus* verò ad statum Majestatis & exaltationis pertinet, uti suo loco fusiùs docetur.

Articulus de Christi descensu ad inferos non continetur in Articulo de sepultura Christi.

Tertiò ad colorandam & palliandam suam opinionem *Alcasar* monet, curam ac diligentiam summam esse adhibendam, ut duodecim gemmæ Apocalypticæ cognoscantur; earundemque applicatio ad mysterium à Sp. S. intentum rectè percipiatur. Jam nemo contradicit B. *Augustino*, l. b. 2. de doctrina Christiana, c. 16. scribenti: *Carbunculi notitiam illuminare obscura librorum, ubicumque ponitur: & ignorantiam Berylli vel Adamantis claudere plerumque, intelligentia fores*. Nullus quoque eatenus obstrepet *Alcasari*, quod hoc tempore cognitio gemmarum duodecim difficilior sit, quam Johannis, aut Hieronymi & Augustini tempore fuerit. Detur insuper, *Plinio* fidem non derogandam in iis, quæ de gemmis tradidit, nisi contrarium de aliquibus aliunde constet: Videri autem, quod Deus *Plinio* præceperit, ut librū 7. suæ historiæ de gemmis conscriberet, ac verba ipsa ita metiretur, sicut ad Apocalypseos mysteria enodanda opus erat, *Alcasar* nemini sapientum unquam persuadebit.

B. August. lib. 2. de doctr. Christiana c. 16.

Alcasar fol. 953. & seq.

Quartò, pergit Jesuita præliminariter excutere hoc *ζήτημα*: *An perierit notitia earum gemmarum, quæ in Rationali Pontificis tribubus singulis erant distributa?* fol. 953. & seqq. Verum hæc quaestio nihil planè ad scopum *Alcasaris* facit, neque, ut sodalibus suis, *Cajetano*, *Aria Montano*, & aliis tot obeliscos figeret, opus habuit: multò minus, quicquam conducit notatio sexta de Jaspide, fol. 956. & seqq. an illa, quæ in Exodo & Esaiâ vocatur, sit *Adamas*, vel non? Meræ ostentationis ergò Jesuita discursum hunc instituit: quo finito, tandem ad collationem Articuli Symboli Apostolici cum duodecim gemmis progreditur, & quasi ad sanguinem usque desudat, ut *θεῶν* suam *φιλάττειν*, & asserere queat.

Collatio Articuli Symboli cum duodecim gemmis Iesuitica.

In primo Articulo fatetur Jesuita, Unitatem DEI, ejusque omnipotentiam, ex fabricatione cæli ac terræ adstrui, fol. 959. Notatione autem sextâ præ-

precedente refert, *Dalecampium*, super lib. 37. cap. 9. Plinii scribere, quod sexdecim sint species Jaspidium, quas Oriens gestet, fol. 957. num. verò varietas hæc Jaspidium Unitati, quæ est in DEO, congruit? De eâ Jaspidis specie, quæ Smaragdo similis & præstantissima est, traditur ab Hieronymo, sup. cap. 54. Esaiæ, quod habita fuerit amuletum pro fugandis omnibus phantasmatibus: sed rectè virtus hæc ab Isidoro irridetur. Econtà DEUS Pater, ejusque misericordia & omnipotentia verè profligant omnia phantasmata, Psal. 91. v. 4. 5. 6. 7. 13. Minor itaque est Jaspis, quàm ut primi Articuli contenta repræsentet. Antiquior etiam longè est, *Antiquus ille dierum*, Dan. 7. v. 9. Jaspide, utut antiquissimâ: Ab æterno enim est creator cœli & terræ, Psal. 90. vers. 2. Quod autem *Alcasar* inspergit: non requiri necessariò, ut verum sit, Jaspidem esse tutelam, sed satis esse, si ejusmodi opinio in vulgus olim dimanarit, fol. 960. Ex eo apparet summa Jesuitæ levitas, qui primi Articuli in Symbolo Apostolico veritatem cum figmento & vanitate conferre non erubescit.

Eadem ratio est comparisonis Sapphiri cum Articulo secundo: Et in *JESUM CHRISTUM*, Filium ejus unicum, Dominum nostrum: Agnoscimus, ad colorem cœruleum Sapphiri non malè applicari verba, Exod. 24. v. 10. & mittimus, quod *Matthiolus*, *Theophrastus*, ac alii rerum naturalium Scriptores, de Sapphiri colore ac qualitatibus invicem digladiantur. Nobis jam de eo est fermo, an rectè Sapphirus cum Articulo secundo Symboli nostri conferatur? Ubi respondetur, quod non. Initio enim lis magna est etiamnum hodiè, qualis Sapphirus pro genuino lapide Sapphiro teneri debeat? num vulgaris, an verò Plinii Sapphirus? Decetne verò, tantum, tamque firmum Articulum cum lapide incerto conferre? Color cœruleus Sapphiri ad designandam Deitatem Christi non sufficit: Adeò enim infinita est majestas Deitatis, ut eam Sapphiri splendor, ne adumbrare quidam valeat. Visiones Ezechielis, cap. 1. v. 22. & caput 10. v. 1. quod attinet, longe aliud fuit in Vet. Testamento Prophetica quædam visio, & aliud in Novo Testamento, Articuli de CHRISTO Θεοῦ υἱός, ejusque divinâ & humanâ naturâ assertio, quam Spirit. S. non sub gemmæ alicujus involucro, sed clarissimis testimoniis credendam exhibuit.

Audiat *Alcasar*, quàm egregium οὐρανίου suæ fundamentum sternat, fol. 964. sic scribens: Videamus oportet, an Sapphirus idoneum sit Symbolum, ad Filii DEI personam figurandam. Nam secundus Articulus non affirmat solum, Christum esse DEUM, sed etiam secundam esse sanctissimæ Trinitatis personam: Ad hujus rei declarationem docet vera Theologia, Filium esse perfectam Patris imaginem. Quod si mysterium hoc in aliquâ gemma adumbrari debeat, non in aliâ congruentius, quàm in veteri Sapphiro. Etenim, quicunq; ejusmodi gemmam cœruleam, & stellulis distinctam in manus sumpserit, si prudenter animadvertet, videbit, se quandam cœli imaginem, & quasi ipsius substantiæ figuram manibus tenere: & primum Sapphirum quodammodo cœlum ipsum esse; secundarium gemmam; nec non à primo illo hunc alterum esse genitum, & ipsius similitudinem accepisse, quæ & eodem constat colore, ut Scriptura affirmat, & stellis etiam, ut *Theophrastus* & *Plinius*, aliq; antiqui Scriptores

affirmant. Ac demum verus Sapphirus est unica cœlestis Sapphiri imago, qui primarius Sapphirus est.

Pergit *Alcasar*, & Sapphirum ad Christi personam sic applicat, fol. 964. Jam si, ut perfecta Sapphirus personam Filii figuraret, necesse erat, esse perfectam imaginem illius, à quo generatur: Ad hoc congruens erat, ut in ipsâ effigie simul reperiretur, quod in cœlo etiam reperitur, videlicet eximius color cœruleus cum stellarum pulchritudine, ut expressa sit figura eorum omnium, quæ in Patre generantur, id est, in cœlo ipso inveniuntur, Præter hæc, quod nuper dicebamus, cœli nimirum colorem esse lucem maximam, cujus terminum oculi non attingant; mirificè concinit cum eo, quod recta nos docet Theologia; nil scilicet esse, quod nobis DEI incomprehensibilitatem ita detegat, ut mysterium distinctionis in personis & unitatis in essentia, quod hic nobis Articulus proponit. Nam si cœli color & lux absq; termino, quod Symbolum potuit seligi magis appositum ad DEI incomprehensibilitatem judicandam; in cujus luce tanquam in immenso pelago humanus omnino captus obruatur?

Vidimus, quàm apte Sapphirus adumbrat, Christum Dominum esse verum DEUM, & in tribus divinis personis secundam, id est, Filium: Reliqua, quæ in hoc continentur Articulo, spectant ad Summi Pontificis dignitatem, nec non supremi Imperatoris & omnium Domini. Pro hujus rei Symbolo rectè fuit selecta ea gemma, quam semper antiquitas regni & sacerdotii Symbolum esse duxit: Vidimus enim in superiori notatione, id ex recentioribus affirmare *Abulensem*, *Pierium*, *Rucum*, & generatim loquendo, qui de gemmis scripsere, in eo (ut apparet) nitentes, quod ex *Aliano* reitulumus. Et quidem, quod hi auctores affirmant, adeò est nostro institutio censentaneum, ut nihil possit aptius afferri. Etenim ubi in Sapphiro antiquo expressam illam, de qua supra dicebamus, cœli effigiem contemplerur, hæc ipsa imago nos instruit, cujusmodi in principe debeat esse celsitas, perfectio, atq; serenitas, ita ut DEUM ipsum studeat imitari, & cum divina gloria Zelo (cujus symbolum cœruleus color esse dicitur) maximarum virtutum splendorem conjungat, & omnibus fortunaturbinibus ac varietatibus sese superiorem ducat, juxta Serenissimi titulum, qui principibus ac Regibus tribuitur, & in eo figuratur, quod Scriptura de Sapphiro prodit; Quasi cœlum, cum serenum est. Atque suprema hæc majestas & celsitas perfectissimè in Christo inventa est. Unde sicut Sapphirus videtur esse in terris, quoddam cœlum: Ita Iesus Christus in carne visibili DEUS est. Porro, si verum est, quod *Nyssen*us scribit de solatio & oblectatione, quam oculorum visus percipit ex Sapphiro: hæc etiam naturalis qualitas nobis in memoriam revocat cœlestem illam voluptatem, quam fidelis anima in Christi Domini commentatione invenit. Huc usq; *Alcasar*, qui profectò facit intelligendo, ut nihil intelligat.

Exemplum ac ideam habemus Theologiæ Jesuiticæ, quanti Dominum nostrum Jesum Christum homines isti æstiment, & quàm monstrosa de ipso proferant. Initio sanè Jesuita dubitative inquit: Si mysterium hoc in aliquâ gemma adumbrari debeat, non in aliâ congruentius, quàm in veteri Sapphiro. At mi *Lojolita*, cur non dicis, quâ necessitate mysterium hoc in aliqua gemma adumbri debuerit? immò verò, nulla prorsus adumbratione, & tam obscurâ vel ænigmaticâ Articuli, tam perspicuè in Scriptura explicati, involutione opus fuit. Abstineret igitur tu ab ejusmodi

Hieronym.
sup. cap. 54.
Esa.

Psal. 91. 4.
5. 6. 7. 13.

Dan. 7. 9.

Psal. 90. 2.

Ex. 24. 10.
Matthiolus.
Theophrast.

Lis magna
de Sapphiro?

Ezech. 1. 22.
cap. 10. 1.

Alcasar
fol. 964.

Ineptia Jesuitica
Alcasaris de
applicatio-
ne Sapphiri
ad Articulum
secundum Sym-
boli.

Theophrast.
Plinius.

Refutatio
ineptiarum
Alcasari.

modi præsumptione omnino debuisses: Claudicans enim & hiulca prorsus est tua comparatio: quod ipse non dissimulas, cum trepide ais: *primarium Sapphirum quodammodo cælum ipsum esse*. Quid vult sibi vox quodammodo? Et num decet hanc de re uti oculis, *primarium & secundarium*? Itane ergo tu dices, DEUM Patrem Sapphiro primario, Filium DEI autem Sapphiro secundario assimilari? Pudeat Jesuitam monstrosæ hujus comparationis. *In essentiâ divinæ respectus primarii & secundarii locum planè non habet*: Immo juxta Symbolum *B. Athanasii*, non datur in Sacro-Sancta Trinitate, primus, secundus, vel tertius, nedum primarius & secundarius.

Audiat Lector porro: Sapphirum initio *secundarium* ab Alcasare vocatum, mox *verum* appellari, cum inquit: *Ac demum verus Sapphirus est unica cœlestis Sapphiri imago, qui primarius Sapphirus est*. Ergone falsi Sapphiri imago vera dicitur Filius DEI? vide Lector, quò prolabatur Jesuita. Eadem ratio est Hieroglyphicæ comparationis officii Christi, Sacerdotalis & Regii, cum Symbolo Sapphiri. Quid enim Spiritui Sancto commercii cum *Abulensis, Pierii, Ruci, Aliani* & aliorum argutis applicationibus Sapphiri ad Pontificalem & regiam dignitatem? Quid communionis sancto Pontifici Christo cum Pontifice Romano? Et quod principis secularis est Symbolon? num congruè Regis Regum, Domini Jesu Christi, (cujus Regnum planè non est de hoc mundo, Johan. 18. vers. 36.) Symbolon dici poterit? nimirum palliare cupit *Alcasar* factum suorum Pontificum & Cardinalium hanc comparatione, uti ex §. sequenti apparet, cum scribit:

Deniq; ex magnâ estimatione, quæ de veteri Sapphiro apud Antiquos fuit, & ex Pontificiæ dignitatis Symbolo, quod in hac gemma veteres illi agnoscebant, originem videtur duxisse, ut quam gemmam recentiores pro veteri Hiacintho substituerunt, & eodem nomine compellârunt, eadem sit FERRE habitas, ut Pontificum & Cardinalium propria. Quare cuilibet expurpuratis Patribus, in Cardinalitiam dignitatem assumptis, summus Pontifex Sapphirum mittit: atq; ex eo constat usitatus ab Episcopis annulus. Habemus hinc confessionem Jesuitæ, cur tantoperè applicationem Sapphiri ad personam Christi, & Articulum secundum Symboli Apostolici urgeat, nempe ut factum gemmarium Pontificum, Cardinalium & Episcoporum Romanensium inde adstruat. O impietatem fulmine cœlesti puniendam! Majora longè in hoc Articulo fidei comprehenduntur mysteria, quæ certè per Sapphirum minimè repræsentantur. Gigas est Dominus JESUS geminæ substantiæ, ἀπὸ πατρὸς & ἀπὸ υἱοῦ, Filius unigenitus Patris, eidem cœqualis & cœternus, DEUS & homo in unitate Personæ, indivisibilis, Creator & creatura, infinitus & finitus, Mediator DEI & hominum, Sacerdos & ipsum sacrificium propitiatorium, Hospes & ipsa alimonia, & quæ sunt hujus generis plura, in Articulo secundo comprehensa, tam ardua & sublimia, ut centies mille Sapphiri cum iis conferri non queant.

Sed fortassis defectum supplebit tertius lapis *Chalcedonius*, quo tertius Articulus exprimitur: *Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria virgine*. Sic sanè *Alcasar* pugnat, fol. 965. 966. 967. 978, sed iterum frustraneo conatu. Primò,

enim incertus est, quid sit *Chalcedonius*? Et ait, *inter Veteres gemmarum Scriptores nullam inveniri gemmam, quam ipsi Chalcedoniam vocent*. Itaque nec Apocalypsin de ea gemma loqui, quæ hodiè Chalcedonia nuncupetur: immò nec facile esse statuere, qui lapis sit in Apocalypsi *Chalcedonius*? Cur ergo tam temerarius est Jesuita, ut in re tanti momenti obscuraq; certi aliquid definire præsumat? Secundò fatetur, multos graves Authores sibi persuadere, per *Chalcedonium* notari *Carbunculum*, vel certam Carbunculi speciem. Tertiò refert *Conradi Gesneri opinionem*, qui pro *Chalcedonio carbhedonium* substituendum esse affirmet. Quartò de gemma Carbunculo multa passim ficta & commentitia jactari dicit, ut levitatem suam tantò manifestiùs prodat. Iusuper de latino & græco nomine Carbunculi garrit: Et, sextò, probabile esse putat, Carbunculi nomine in Scripturâ etiam *Adamantem* significari: Et Septimò, *chalcedonii* nomen ad *Adamantem* posse applicari: tandemq; infert, *Chalcedonium in Apocalypsi videri eundem cum Adamante*. Annon hanc ratione *Alcasar* gesticulationem & nugatorem potius, quàm Theologum agat, judicium penes Lectorem cordatum esto. Jocatur & ludit impostor iste divinis Articulorum fidei mysteriis, non secus ac pueri astragulis. In intimis penetralibus cordis sui totus dubitat, num *Chalcedonius* lapis in rerum naturâ extet; & si extet, quid ille lapis sit, quasq; proprietates habeat, nihilominus tamen tertium Symboli Articulum cum *Chalcedonio* comparat, & in ipsâ comparatione proprietates Carbunculi applicat, fol. 967. quasi jam evicerit, Carbunculum esse lapidem *Chalcedonium*, quod tamen minimè conceditur.

Stupendum quoque lectu & auditu est, quòd non erubescit, autoritate *Aristotelis* tantum mysterium roborare, & inter alia hæc effutire: *Si verum esset, quod alioqui de Carbunculo tradunt, nimirum, si cum illo obfignetur, ceram ipsam liquefieri, id quoq; maxime conferebat ad DEI incarnati efficacitatem, in disjiciendu hostibus suis exprimendam*: Atqui verum hoc non esse, ocularis experientia comprobatur: Cur igitur figmentis efficacitatem DEI incarnati asserere conatur? Immo si maximè verum hoc esset, (quod tamen non est) quid disjectio hostium ad incarnationem Filii DEI? utique ad Articulos descensus Christi ad inferos, resurrectionis, in cælum ascensionis, & ad dexteram DEI sessionis, hostium dejectio pertinet, & non ad Articulum incarnationis.

Par ratio est applicatæ *gemme quartæ*, quæ est *Smaragdus*, ad Articulum quartum Symboli: *Pasus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus*. Si ruber color Smaragdo inesset, haberet Jesuita quoddam suæ applicationis: In passione enim Christus totus fuit *rubicundus*, Esa. 63. v. 2. Cantic. 5. v. 10. Econtra Smaragdus gemma est viridissima, & magis ad repræsentandam resurrectionem Christi gloriosam, quàm passionem ejus cruentam apta. Facit huc, quod *Alcasar* ipse fol. 969. scribit: *Smaragdum ejusmodi esse gemmam, quæ plus cæteris aspectum permulceat*: In passione verò describitur Christus, non fuisse ipsi speciem, nec decorem, non aspectum gratum, sed despectissimum & novissimum virorum fuisse, Esa. 53. vers. 2. & 3. Cumque Scythicum & Ægyptiacum Smaragdum tantam habere duritiem Jesuita

Symboli
Apostolici.
Alcasar fol.
965. 966.
967. 978.

Refutatio
nugarum
Alcasaris
de Chalcedonio.

Applicatio
Jesuitica
Smaragdus
ad Articulum
quartum
Symboli
Apostolici.
Esa. 63. 2.
Cantic. 5. 10.

Alcasar fol.
969.

Joh. 18. 36.

Collatio
Jesuitica
Chalcedonii
cum tertio
Articulo

fuita fateatur, ut vulnerari nequeat, ineptè profecto & hoc nomine ad præfigurandam passionem Dominicam adhibetur. Nimiùm quantum siquidem Christus est vulneratus, adeò ut ultra quinque millia vulnerum habuisse vulgò credatur: *Marcionismum* Jesuita incautus hac collatione profitetur, à quo toto pectore abhorremus. Patientiæ Synibolon lapis, qui vulnerari nequit, incommodè proclamatur: Quid enim opus est sine læsione & vulnere patientia? Virtus hæc nat' ἐξ ὧν in Salvatore emittitur, quia passio quoque ejus incomparabilis fuit. Nullus enim unquam Sanctorum tanta pertulit, quanta Christus, qui passus est omnia, in membris & partibus humanæ carnis omnibus, qui passus est ab omnibus, à Judæis & gentibus, ab Ecclesiasticis & Politicis, à mundo, à Satana, immò ab ipso DEO, ad quem clamavit: *DEUS meus, DEUS meus, ut quid me dereliquisti?* Psal. 22. Hæc de gemmâ quarta.

Alcasar fol. 971. & seq. De Sardonyche ad descensum Christi ad inferos applicata. I. Petr. 3. 19 & 20. Sequitur quinta, *Sardonyx*, ad descensum Christi ad inferos ab Alcasare applicata, fol. 971. & seqq. ubi miser ipse nescit, quid sit descensus Christi ad inferos, & somnia sua Papistica de descensu Christi ad Limbum Patrum admiscet; Locum quoque I. Petr. 3. v. 19. & 20. ad pallianda dogmata sua Jesuitica torquet, commemorans quidem dicti istius Interpretes varios: *Clementem Alexandrinum, Oecumenium, Bedam, Glossam, Albertum, Hugonem, Thomam, Dionysium, Cajetanum, Titelmanum, Vatablum, Clarium, Gagneum, Zege- rum, Ariam, Hesselium, Salmeronem, Sa, Erasmus, Augustinum, Casto, Mend. zam, Diegum de Pay- va, Bellarminum, Turrianum, Suarez, Valentia- num, Pererium, Hieronymum, Epiphanius, Atha- nasium, Cyrillum, Hilarium, Ambrosium & Ruffi- num*, fol. 973. Sed neglectis hisce Interpretibus omnibus Alcasar peculiare, & singulare suos conceptus, tum de Christi ad inferos descensu, tum de Articuli hujus cum Sardonyche collatione Lectori obtrudit. Inter alia memorabile est, 1. quòd folio citato expressè ait: *Hereticos* (sic nos Esavita vocat) *ex loco Petrino revinci non posse*: 2. quòd quatuor expositiones hujus loci adducit, & de singulis aliquid, quod dubium ipsum reddit, in medio relinquit: 3. quòd expositionum varietate & textus difficultate semetipsum ita confundit, ut fermè, quò se vertat, & quid pro vero vel falso proclamet, non inveniat. Quid ergò certitudinis ab ipso expectandum?

Possimus, per reliquorum quoque septem gemmarum pretiosarum accommodationem, ad residuos septem Symboli Apostolici dicti articulos percurrere, & sub incudem accuratioris considerationis revocare; sed nimiùm scrupuli decimi quinti tractatio excresceret; & ex inspectione Articulorum quinque de reliquis septem facile judicari potest. Tota Alcalaris interpretatio nititur falsissimo fundamento, uti supra ostendimus: Quicquid igitur superstruitur, id æque falsum & incertum deprehenditur.

XVIII. Ut *Brightmannus* Calvinista figmentum suum de restitutione felicitatis summa, quam Ecclesia in his terris habitura sit, obtineat, opponit, verba capitis nostri vicesimi primi, versic. 23. & 24. desumpta esse ex Esaia cap. 24 vers. 23. & cap. 60. vers. 19. ibi verò Prophetam nequaquam agere de Ecclesia triumphante in cœlis, quæ nullius hominis verbis indigeat, sed de restitutione

illâ in terris, de qua *Brightmannus* dixerit. Laborat verò hæc assertio turpissimâ petitione principii. Nam i. Esaias commentum hoc Brightmannianum ne quidem somniavit, sed partim inchoativè de statu Ecclesiæ DEI in terris militantis, partim consummativè, de statu Ecclesiæ gloriosæ, in cœlo olim triumphaturæ, locutus fuit; uti *Pareus* sup. Apocal. pag. 1187. gregalem suum *Brightmannum* refellit: Sic enim scribit: *Pareus sup. Apoc. pag. 1187.*

Respondeo, interdum quidem vaticinari Prophetam de eximio gratis, luce doctrina & cognitionis DEI præclara, futura sub regno Christi in Ecclesia N. Testamenti, qua lux ita se habebit ad typorum Vet. Testamenti umbras, sicut gloria ipsius DEI ad Solem & Lunam se habet. Sic figuratè dictum: Sol non lucebit tibi amplius: quia Jehovah erit tibi in lucem sempiternam: pro typi umbratiles sacrificiorum & victimarum non durabunt amplius: quia exhibito Christo. Sole justitia, nova Ecclesia cœlesti lumine Spirit. S. super omnem carnem effusi, clarissima luce cognitionis mysteriorum DEI & Evangelii illustrabitur.

Negatur verò, hunc plenum esse prophetiarum istarum sensum. Propheta enim in omnibus ferè oraculis de regno Christi editis, non de inchoatione tantum, sed & de consummatione gloria ejus vaticinatur. Alioqui paucissima essent, quorum complementum in hac vita doceri posset. Idg, Judæos præcipuè fascinat, quod oraculorum de regno Messia completionem literalem in hac vita querunt & expectant, neq, observant, Prophetas cum initiis hujus vitæ, in qua gloria regni Christi inchoatur, etiam complementum in alterâ demum vitâ futurum conjungere. Itaque ista etiam Jesaia oracula de Solis & Lune lumine irrita in nova Ecclesia, etsi figuratè nunc compleantur, tamen literalis eorum completio demum in Ecclesia gloriosè regnante futura est. R. Et igitur ad illuminationem civitatis hujus in cœlis futuram accommodantur.

Neque obscura in ipsis oraculis hujus sententia extant argumenta. Dicit enim Propheta: *Jehova erit tibi in lucem sempiternam. At sempiternitas non est hujus vitæ. Dicit etiam: Finientur dies luctus tui. At luctus Ecclesiæ non finietur in hac vitâ. In Ecclesia verò triumphante, ubi DEUS absterferit omnem lacrymam ab oculis nostris, demum non erit luctus, neque clamor, neque mors, neq, dolor exstabit amplius, ut fuit, v. 4.*

2. Ex Pontificiis, *Cornelius Cornelii à Lapide*, sup. Esa. fol. 234. varietatem versionum loci primi Esa. 24, 23. allegat, quomodo Chaldaus Interpretes, & LXX. Græci Interprepp. in editione Complutensi, & Romana verterint, nec non, quomodo S. Casarius & Hieronymus verba Prophetica intellexerint: Sed si quis maximè 3. negaret, verba Esaia in Apocalyp. nostrâ repeti, non facile aliter convinci posset: Aliud enim est erubescencia Lunæ & Solis; aliud: Civitas non eget Sole & Luna.

Alterum locum quod attinet, ex Esa. cap. 60. vers. 19. Sanè textus tam est perspicuus, ut impudentem esse oporteat hominem, qui illic de consummata felicitate Ecclesiæ triumphantis Prophetam agere, inficiari audeat. Salva ergò sunt, quoad objectionem Brightmanni, omnia.

XIX. Prædicit S. Johannes, *ambulatoras gentes, quæ servata fuerunt, in lumine DEI*, id quod etidem Esa. 60. v. 3. sensu complicato tam de Ecclesia militante, quàm triumphante dicitur. Mirum autem, gentium peculiarem mentionem fieri, cum antea totius civitatis cœlestis splendorem & glo-

Num juxta Brightman. restitutio felicitatis summa ex Apoc. 21, 23. & 24. probari possit? Esa. c. 24, 23 & cap. 60, 13.

Esa. 60, 3. Cur inter incolas cœlestis civitatis peculiaris mentio fiat gentium?

& gloriam describerit, cujus civitatis vel Ecclesie triumphantis pars utique gentes non minus, quam Judæi sunt? Respondetur, non negari hoc; immò, quia v. 12. speciatim B. Johannes duodecim tribuum filiorum Israel meminit, quod nomina illorum inscripta fuerint duodecim portis; idcirco & hic gentes pro incolis cœlestis civitatis solenniter proclamavit, adeoque B. Apostolus Ecclesiam triumphantem beatorum hominum collectivè & distributive considerandam proposuit: collectivè sub nomine & titulis, *Sponse uxoris Agni, civitatis magnæ, sanctæ, Hierusalem descendens de cœlo à Deo*, v. 9. 10. Distributivè, sub nomine duodecim tribuum filiorum Israel, v. 12. & gentium, v. 24. immo distributio ita extenditur, ut etiam Reges terræ peculiariter nominentur, quòd & ipsi ad participationem Regni gloriæ admittantur, ibid. v. 24.

Quomodo
Reges terra
dicantur
gloriam &
honorem
gentium in
Ecclesiam
triumphan-
tem allatu-
ri?

XX. Tandem, si gloria æternæ beatitudinis tota & unica est cœlestis, κατὰ βασινοῦ αὐτῆς ὡς βασιλῆς, & si δόξα τῆς Θεοῦ appellatur, v. 10. 11. quomodo igitur de Regibus terræ dicitur, quòd gloriam & honorem gentium in illam allaturi sint? v. 26. Ergone in Ecclesia triumphante Reges erunt, & quidem terræ? Ergone gloria gentium, quæ mere terrena est & temporalis, in cœlestem civitatem inferetur? & gloria non potius illic reperietur, quàm ut in eam importetur? Speciosa hæc sunt ad persuadendum Lectori, B. Johannem non de triumphante in cœlis, sed de militante in terris Ecclesia loqui.

Sed sciendum, describi hic speciale subjectum æternæ beatitudinis, Reges videlicet terræ, non quasi ibi instar Regum terrenorum futuri sint; sed ut constet, pios credulos, Christo quæ adhærentes Reges etiam cœlestis gloriæ participes futuros, ut incitentur hoc præmio Reges terræ, qui in terris erudiantur, intelligant, & Filium Dei osculentur, Psal. 2. v. 10. & 12. ut tanto promptius Regi gloriæ portas aternales attollant & elevent, Psal. 24. v. 7. & 9. Etsi enim pauci εὐγενεῖς à Deo sunt delecti, sed & ἀγενεῖς τῆς κοίτης, & ἐξ ὁσμῆς μελέας delegit, 1. Cor. 1. v. 26. 28. nullus tamen Regum vel Principum metuat, ob regium vel principalem statum se à Deo esse rejectum; quin potius Reges terræ etiam aliquando illic triumphaturos, qui in Ecclesia militante viventes gloriam suam & honorem ad regnum Christi spirituale attulerunt, se quæ & omnia sua regiam diademata & axiomatica Domino Jesu consecrarunt.

Respectu igitur illationis gloriæ suæ in Ecclesiam militantem, dicuntur Reges illam quoque in civitatem cœlestem intulisse: Siquidem, quicquid operæ, quicquid opum, Reges terræ ad regnum gratiæ promovendum inferunt, id ad civitatem cœlestem ipsam intulisse, per consequentiam inevitabilem recte dicuntur, tanquam arbores, fructum suum dantes in tempore suo, Psal. 1. v. 3. Arboribus enim Reges comparari in Scripturis patet, ex Daniele c. 4. v. 7. & seqq. Sicut igitur fructus pulchri & multi gloria quasi sunt arborum: Ita & gloria Regum ac Principum non minima est, quando exemplo Davidis, Josiæ, Josaphati, Constantini Magni & aliorum Regum pi-entissimorum, pomæria Ecclesie vel Regni Christi dilataverunt, & gloriam Dei, ac verbi divini cognitionem in Regnis & provinciis suis longè lateque propagarunt: Id quod Scriptura vocat

Esa. 51. 16. plantare cœlos, Esa. 51. v. 16.

Quid verò? Potentissimi Reges, Dania & Suecia, Serenissimi Electores, & Illustrissimi Principes S. Romani Imperii, annon verissime cœlos plantarunt? quando abrogata idolomania Papistica purum Evangelium, rectamque Sacramentorum administrationem in Regnis, Electoratibus & provinciis suis instaurarunt? Quot quæso centena millia cœlorum gratiæ sic plantata esse putamus? Verus enim Christianus in Regno gratiæ cœlestem quasi inchoat beatitudinem, & sic incola cœli fieri quasi incipit, sicuti S. Chrysostomus homil. 16. in Epist. ad Hebr. eleganter hac de re scribi, inquit:

S. Chrysost.
hom. 16. in
Epist. ad
Hebr.

Faciamus animam nostram cœlum: Primo, clarum & festivum est cœlum: Neque enim in hyeme nigrum efficitur: non enim ipsum est, quod immutat faciem, sed nubes concurrentes illud obtegunt: Ita justus serenus est & imperturbabilis. Secundo, cœlum Solem habet: habemus & nos Solem justitiæ. Video autem, quia & meliores fieri cœlo nobis licet: Quoniam modo? quando Dominum Solus habemus. Tertio, cœlum ubiq; mundum est, & sine macula: non in hyeme, non in nocte mutatur: proinde & nos, neque in tribulationibus, neque in versutiis Diaboli hoc patiamur, sed maneamus immaculati & mundi. Quarto, cœlum altum est, & multum distans à terra: Hoc etiam nos faciamus, separemus nos à terra, & in excelsum illud levemur. Quinto, cœlum superius est, & ab imbris, & à pluvio, (nam nubes transcendit Olympus) & à nullo consumitur: Hoc & nos poterimus, si voluerimus. Sexto, cœlum quidem putatur pati, sed ipsum nihil patitur: Sic igitur & nos, etiam si putamur pati, tamen non patimur, si in altitudine sederimus, cum Paulo & Sanctis, qui altiores cœlo, ad ipsum pervenerunt Dominum. Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? &c. Hæc S. Chrysostomus.

Anima no-
stra quo-
modo cœ-
lum fiat?

Jam igitur, si pii & justii cœlum sunt; Unus Rex autem, nedum plures Reges, innumeros justos regimine suo piè ac laudabiliter gesto, faciant, & inde summam gloriam sibi coram Deo ac Angelis sanctis comparent, quomodo non gloriam suam in cœlestem civitatem intulisse dicantur, quando illi ipsi aliquando æternum glorificabuntur, qui auxilio & gratia Regum ac Principum terræ per media ordinaria in Regnum gratiæ adoptati fuerunt?

Pari ratione, ut simili res illustretur, Apostoli quoque, & alii fidei doctores, gloriam suam in cœlestem civitatem inferre dici possunt. Auditores enim morigeri ac Evangelio obsequiosi, sunt gloria & decus Apostolorum & Ecclesie Doctorum; quod nemo inficiabitur. Gloriarum consuevit S. Paulus de Corinthiis, 2. Cor. 8. v. 24. & de Thessalonicensibus scripsit egregie: *Quæ est nostra Spes, aut gaudium, aut CORONA GLORIFICATIONIS? Annon & vos, in conspectu Domini nostri? ESU CHRISTI, in ADVENTU EIUS? Vos enim estis (ὡς δόξα ἡμεῶν) GLORIA nostra & gaudium*, 1. Thess. 2. v. 19. & 20. Et iterum ad Corinthios: *Gloria vestra sumus, quemadmodum & vos nostra, in die Domini? ESU*, 2. Cor. 1. v. 14. Sic uti igitur Apostoli suam gloriam recte, in ipso adventu glorioso Domini, & in conspectu ejus inferent in cœlestem civitatem, testificando de Auditoribus suis obsequiosis, & eorum testimonium reciprocum habendo, quod non in vanum laboraverint, sed fructu longe maximo, & in

2. Cor. 8, 24

1. Thess. 2,
19 & 20.

2. Cor. 1, 14

h h omnem

omnem æternitatem, in ipsâ etiam civitate cœlesti, duraturo: Ira & Reges terræ aliquando hoc sibi palmarium ducent, istaq; gloria magis, quam omnium Regum coronis triumphabunt, si quondam subditos suos in Regnum gloriæ adscitos & receptos viderint: quo nomine tales Beati rectissime Regum gloria, & quidem in ipsum cœlum illata, vocari merentur.

Possent jam merita summa in Ecclesiam DEI, quæ præstiterunt *Constantinus Magnus, Theodosius, Carolus Magnus* & alii, fusè exaggerari, & ex historiis huc accommodari; sed ne nimia prolixitate fastidium creetur Lectori, idcirco vela contrahere, & ad enucleationem doctrinarum præcipuarum, quæ in parte capitis nostri secunda continentur, accessum facimus, ut textum sacrum in nostrum usum, vel, ut dicitur, in succum & sanguinem vertere discamus, in earum ipsarum tractatione breviter ostensuri, quam gloriam pii Reges & Imperatores ob pietatē suā reportarint.

Doctrina.

Spirituales Sanctorum hominum sublationes iterum atque iterum in Scriptura Sacra referuntur: *Sublatum se Spiritu in montem magnum & altum* S. Johannes v. 10. testatur: Idem antehac *se fuisse ablatum Spiritu in desertum* dixit, Apoc. 17. v. 3. *fermè, ut Christus dicitur ductus à Spiritu in desertum*, Matth. 4. v. 1. Marc. 1. v. 12. Luc. 4. v. 1. Sic Ezechiel de se scribit: *Elevavit me Spiritus, & introduxit me in atrium interius*, Ezech. 43. v. 5. *Facta enim erat super ipsum manus Domini*, Ezech. 40. v. 3. Et si verò S. Hieronymus Tom. 1. Epist. ad Marcellam 17. scribit, Ezechielem *veritatis capillo sublatum esse Hierosolymam*: unde sequeretur, corporalem fuisse sublationem; alibi tamen expresse idem S. Hieronymus scribit, lib. 12. in Ezech. Prophetam, juxta carnem Babylone positum, *in Spiritu venisse ad terram Israel*. Sic S. Paulus *in tertium cœlum seraptum* scribit, & tamen *nescire se aut, an in corpore, vel extra corpus id factum fuerit*, 2. Cor. 12. v. 2.

Harum sanè spiritualium sublationum & subductionum ratio & modus, cum silentio involvatur, exprimi non potest: nihilominus id exinde discimus, *hominem pium & sanctum sui juris non esse*, verum DEUM omnipotentem potestatem in ipsum omnimodam habere, ita, ut mox huc, mox illuc eum transferre & translocare pro lubitu possit: immò non possit tantum, sed & soleat. Sic Abrahami ex Ur Chaldæorum vocatio aliud nihil, quam in effectu spiritualis quædam fuit translatio, Genes. 12. v. 1. pro qua & excursio in Ægyptum est habenda, Genes. 46. v. 26. 27. ut &eductio ex Ægypto in desertum, Exod. 12. v. 41. Et si enim Abraham & Israelitæ non in tali *ἐξέσσει*, ut Prophetæ nonnulli, vel S. Johannes, fuerunt sublatis & ducti; repræsentavit tamen sublatio etiam illa *πνευμαλική* conditionem spiritualium hominum, quod *via* ipsorum à Domino Deo dirigantur, Psal. 37. v. 23. Proverb. 16. v. 9. juxta illud Propheticum: *Scio Domine, quod non est hominis via ejus, neq; viri, ut dirigat gressus suos*, Jerem. 10. v. 23.

Nostrum igitur est, *vias nostras unice Deo commendare*, Psal. 37. v. 5. & quemvis nostrum quotidie orare:

*Duc me, nec sine me, per me, Deus optime, duci:
Nam duce me, pereō: Te duce, salvus ero.*

Mirabiliter licet ducat Dominus Sanctos suos, Ps. 4. v. 4. nonnunquam in desertum, omni com-
meatu & potu vacuum, Exod. 16. v. 6. Exod. 17. v. 1. nonnunquam inter medios hostes, sicut Eliza-
um, 2. Reg. 6. v. 17. interdum in fornacem arden-
tem, Dan. 3. v. 21. vel in lacum Leonum, Dan. 6. v. 16. Immo & in ventrem ceti, Jon. 2. v. 1. Itata-
men ducit, ut quoque educat; sicut exempla al-
legata perspicue testantur. Duc ô Sancte Spiritus, nos quoque in montem excelsum cœlestis con-
templationis, in montem tutæ securitatis, in mon-
tem æternæ mansionis, per & propter Dominum nostrum Jesum Christum, Amen, Amen.

II. Ingentis beneficii loco æstimari debet o-
stensio status æternæ beatitudinis, quam Angelus B. Johanni exhibuit; non quasi ipsam perfectio-
nem realem beatitudinis S. Johannes viderit; Sed tantum, quod ei prægustum quasi quendam
sub variis formis Deus præbuerit, quod visa literis
consignare, & certitudinē ac excellentiam cœle-
stis felicitatis ad excitandum sanctissimum desi-
derium describere posset. Detestanda igitur
segnities ac socordia foret, nisi capita attollere,
auresque ac oculos arrigere, & quid præparave-
rit nobis Dominus, expendere vellemus. Agite
igitur carissimi & devotissimis animis Spiritui
Sancto auscultate.

Initio fuit B. Johanni ostensa civitas sancta: *Ibi enim verè sancti erimus, sicut Dominus DEUS sanctus est*, Levit. 19. v. 2. non sanctitate cum
peccatis adjacentibus mixta, pro quorum remis-
sione omnis sanctus in terris orare cogitur, Psal. 32. v. 6. sed sanctitate perfecta & consummata, ab
omni omnino macula & ruga plane pleneq; alie-
nissima, *ἀγία καὶ ἀμώμω*, Ephes. 5. v. 27. Ad hunc
sanctitatis gradum in hac vitâ impossibile est nos
pervenire. Ita siquidem nobiscum est compara-
tum, *ut non, quod volumus, bonum faciamus, sed
quod nolumus malum, hoc agamus: quia non habi-
tat in nobis, hoc est, in carne nostra, bonum: velle
adjacet nobis: sed ut faciamus bonum, non reperimus:
quia nobis τὸ κακὸν ᾧ θεῷ κείνῳ*, Rom. 7. v. 18. 19. 21. immò *ἀμαρτία* in nobis est *οὐκ ἔσται*, Rom. 7. v. 20. 19. 21.
Econtra in civitate cœlesti pura puta erit sancti-
tas, & nulla prorsus reperietur iniquitas, adeo
quidem, ut sancti immutabiliter Deo adhæsuri,
& nullam vel inclinationem, vel libertatem pec-
candi amplius habituri sint. In die enim uno
(nempe extremi judicii) *auferet Deus peccatum
terræ*, Zach. 3. v. ult. tunc exhibebit nos Chri-
stus verè *ἀγίους, καὶ ἀμώμους, & ἀνεγκλήτους*, in con-
spectu suo, Colos. 1. v. 22. ubi iterum sancti vo-
cantur *ἀμώμοι*, sicut supra Ephes. 5. v. 27. quia ni-
mirum ad tantam perfectionem pertingent, ut ne
ipse Momus quidem inventurus sit, quod in ipsis
carpet: tunc sanctificabit nos DEUS *ὁλοτελεῖς*, &
integer Spiritus noster, anima & corpus, ita ut in
nullo culpari queamus, in adventu Domini no-
stri Jesu Christi servabitur, 1. Thess. 5. v. 23. Huc
faciunt stolæ albæ, quibus coram Dei throno a-
micti apparebimus, Apoc. 3. v. 5. c. 4. v. 4. c. 6. v. 12. c. 7. v. 9. & 13. Huc *byssinum* quoque candi-
dum ac splendidum, quo Sponsa Christi ornanda
dicitur, Apoc. 19. v. 8.

Ad stipulatur B. Augustinus lib. 22. de Civit.
Dei, cap. 30. *Non ideo Beati liberum arbitrium non
habebunt, quia peccata eos deleclare non poterunt:
Magis quippe erit liberum à deleclatione peccandi,*

usq; ad delectationē non peccandi indeclinabile liber-
tatem. Nam primum liberum arbitrium, quod ho-
mini datum est, quando primum creatus est, potuit
non peccare; Sed potuit & peccare; Hoc autem novis-
simum eo potentius erit, quo peccare non poterit. Ve-
rum hoc quoq; DEI munere, non sua possibilitate
Naturæ: Aliud enim est, esse DEUM, aliud parti-
cipem DEI: DEUS natura peccare non potest; par-
ticeps verò ab illo accipit, ut peccare non possit, &c.
Sicut prima immortalitas fuit, quam peccando A-
dam perdidit, posse non mori; novissima erit, non pos-
se mori: Ita primum liberum arbitrium posse non
peccare; novissimum non posse peccare: Sic enim erit
inamissibilis voluntas pietatis & equitatis, quomodo
est felicitatis. Nam utiq; peccando nec pietatem, nec
felicitatem tenuimus: voluntatem verò felicitatis, nec
perpetua felicitate perdidimus. Evolemus! Evole-
mus! ad cœlestem hanc & omnibus numeris ab-
solutam sanctitatem, per & propter Filium DEI
unigenitum, JESUM CHRISTUM, Dominum no-
strum, qui factus est nobis à DEO *ὁ ἀγαθὸς ὁ ὢν* &
ἀγίασμός, 1. Cor. 1. v. 30. Amen, Amen.

III. Pars quoq; non minima beatitudinis cœ-
lestis in eo sita est, quod civitas magna vocatur, v.
10. tam magna, ut mensus sit eam Angelus men-
sura arundinea aurea per stadia duodecim millia,
v. 16. Unde invicte concluditur, etsi alibi Chri-
stus de Ecclesiola sui temporis dixerit: *Noli time-
re pusille grex*, Luc. 12. v. 32. non tamen sequi, nu-
merum Beatorum ad tantam paucitatem reda-
ctum iri, ut illic civitas parva & angusta sufficiat;
quin potius multa millia millium in cœlis trium-
phaturi, supra c. 7. v. 4. centum quadraginta qua-
tuor millia signatorum ex omni tribu Filiorum
Israel numerantur, quæ postea B. Johannes vidit
stare cum Agno, Apoc. 14. v. 1. audivitq; vocem
de cœlo, tanquam vocem aquarum multarum,
Apoc. 19. 1. Apoc. 14. v. 2. idem asseritur, Apoc. 19. v. 1.

Nec immerito credimus, ingentem in civitate
cœlesti Beatorum copiam aliquando repertum
iri. Patuerunt enim in militante Ecclesia fores o-
mni creaturæ, Marc. 16. v. 15. *Invitati fuere omnes*,
Luc. 14. v. 16. Matth. 11. v. 28. Luc. 14. v. 16. 21. 22. Matth. 22. v.
21. 23. 39. 10. *Neminem extrusit Christus foras*, Joh. 6. v.
37. *Sed factus est propitiatus pro peccatis nostris &
totius mundi*, 1. Joh. 2. v. 2. *Factus est lux ad illu-
minandum omnem hominem in hunc mundum ve-
nientem*, Joh. 1. v. 9. *Factus est salutare, quod para-
vit Deus ante faciem omnium populorum*, Luc. 2. v.
30. 31. Imo *Salvator omnium hominum*, 1. Tim.
4. vers. 10. Ut autem non omnes recipiant
Dominum, Joh. 1. v. 12. nec locum ei concedant,
Luc. 2. v. 7. immò finibus suis expellant & ejici-
ant, Matth. 8. v. 34. cap. 15. v. 21. *Ipsam conculcent*,
& sanguinem Testamenti ceu rem prophanam ha-
beant, Hebr. 10. v. 29. *Denuo sibi metipsis Filium
Dei crucifigentes & ludibrio exponentes*, Heb. 6. v.
6. Multi tamen etiam sunt, quibus acceptissimus
fuit, est & erit Dominus Jesus Christus, cum sa-
cro sancto suo merito & Evangelio, quique per
apprehensionem & applicationem utriusq; tan-
quam prædefiniti, vocati & justificati, tandem il-
lic certò glorificabuntur, Rom. 8. v. 30.

Execrandum proinde & abominandum planè
est dogma Calvinisticum, quo DEUS absoluto
decreto, potissimam partem hominum ad exiti-
um æternum reprobasse, & paucissimis tantum
hominibus Filium suum dedisse, statuitur; quo
Christus pro electis tantum satisfecisse & mor-

tuus esse dicitur, infinitis reliquis in miseria sua
relictis, & prorsus præteritis, ita ut ipsorum nec
DEUS misereri, neque suo sanguine Christus ef-
ficaciter redimere voluerit; & tam potissimum
perditionem non curer, quàm non curat, si quo-
tidie tot oves, tot boves mactantur, quàm non
curet tot pulices, ac insecta perire. Hinc talia pro-
fluunt emblemata.

Zanchius lib. 5. de nat. Dei, cap. 2. part. 3. pag. 547. Tom. 2. *Causa queritur, cur quosdam ad æ-
ternam mortem destinavit, ceteros non destinavit:*
*Hic simpliciter respondemus, hujusce rei causam non
fuisse prævisa peccata; (sic enim omnes morti æterna
fuisent destinati) sed liberam DEI, qui jus habet
in universos ABSOLUTUM, voluntatem.* An-
tonius Thysius, ad summam Baronis, pag. 10. 20. *Antonius
litteris (gg) collatis: Non est falsum, DEUM ab-
soluta sua voluntate, cui nemo resistere possit, longe
maximam humani generis partem reprobare, & ad
æternum exitium creare.*

Franciscus Gomarus, in Synodo Dordracensi, pag. 38. sic scribit: *Causa impulsiva antecedens
Reprobationis, à gratia ac gloria, ad damnationem
justam, est solum liberum Dei placitum, eisi execu-
tionis ipsius seu justæ damnationis causa sit, quodvis
peccatum ab homine factum, à DEO permissum ac
toleratum.* Paræus in Irenico suo pag. 254. artic. 6. *ait. Articulum hunc, quod DEUS majorem par-
tem generis humani ad interitum & damnationem
creaverit & ordinaverit, nullo peccati respectu, tan-
tum ideo, quia placuit ei potentiam suam & iram in
pereuntibus declarare, non solum totum, sed & se-
cundum omnes partes esse verissimum & justissimū.*
Calvinus lib. 3. Institut. c. 21. num. 5. *Non pari con-
ditione creantur omnes, sed aliis vita æterna, aliis
damnatio æterna præordinatur: Itaq; prout in alter-
utrum finem quisq; conditus est, ita vel ad vitam,
vel ad mortem prædestinatum dicimus.* Videantur
& Festus Homini Theol. Catechet. fol. 216. Per-
kinsus, D. Johan. Crocius, & alii passim. Theod. Be-
za, Art. de nat. veri & falsi DEI, pag. 417. sic bla-
sphemat: *Quod subpicis, Deum non tantum ad dā-
nationem, sed etiam ad causas damnationis præde-
stinasse, quoscunq; libuit, verum esse agnoscimus.*
Rennecherus in aurea catena p. 37. 38. *Reprobatio-
nis nulla alia causa ex Scripturis proferri & assigna-
ri potest, quam justæ & immota Dei voluntas, quod
ipse in æterno illo & arcano Consilio aliquos homines
æterno exitio & supplicio ex sese & propter sese adju-
dicaverit, idq; antequam ipsi erant & aliquid mali
fecerant: peccatum enim reprobationis causa nequa-
quam potest esse.* Johannes Maccovius in Collegio
de Prædestinat disp. 1. *Deus non vult omnes & sin-
gulos homines salvos fieri.* Theod. Beza Respons. 2.
ad Acta Colloquii, pag. 168. *Vicunq; tergiver-
setur D. Andreas, si posito, quod Deus omnes homi-
nes ad æternum exitium, nulla ipsorum culpa per-
dendos, non aliter condidisset, quam tot animantia ad
lantenam & mactationem condidit, hominum nu-
trientorum causâ (hoc enim ego dictum volui, non
autem hoc duntaxat, si nullius ex peccatoribus mi-
sereretur) non posset tamen Deus injustitia argui:
multo minus reprehendi potest, eo quod aliquos ad
decus per misericordiam servandos, alios ad dede-
cus, justo judicio damnandos, ab æterno decreverit.*
Idem Keckermannus scribit, in System. Theol. pag. 309
Mirum non foret, si elementa omnia ad
has blasphemias contremiscerent! Certe si vera
essent, quæ eructant Calviniani, non opus foret

Civitate magna cœlesti, sed parvulo spatio paucissimus ille numerus absoluto decreto electorum comprehendi posset! Verum nos gratias ingentes & immortales Benignissimo Deo nostro agimus, qui juratò affirmat, nolle se mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat, Ezech. 18. v. 23.

Ezech. 18, 23. c. 33, 11. cap. 33. v. 11. qui non vult, ut aliqui pereant, sed ut omnes ad penitentiam revertantur, 2. Petr. 3. v. 9. immò, qui vult omnes homines salvos fieri, &

1. Tim. 2, 4 ad agnitionem veritatis venire, 1. Timoth. 2. v. 4.

Huic revelatæ voluntati divinæ innitamur, nihilque nostro loco intermittamus, quo unusquisque nostrum in magna civitate cœlesti olim revera incolæ esse possit, per & propter Dominum nostrum Jesum Christum, Amen, Amen.

IV. Latemur & exultemus, nos in cœlesti civitate claritatem, & quidem non vulgarem vel humanam, sed claritatem Dei adepturos esse, τὴν ἀδελφότητά τοῦ Θεοῦ, v. 11. 13. 24. In hac vita prævalent tenebræ, quæ operiunt terram & caligo populus, Esa. 60. v. 2. Sedemus hic in tenebris, & umbra mortis,

Esa. 60, 2. Luc. 1. v. 79. intell. cœlum habentes tenebris obscuratum & cœcitate cordis, Ephes. 4. v. 18. Rom. 1. v. 21. & licet per verbum Dei lucifer oriatur in cordibus nostris, ac lucerna hac luceat in loco caliginoso,

2. Petr. 1, 19. 2. Petr. 1. v. 19. tanta tamen superest caligo intellectus, tantæ tenebræ peccatorum & calamitatum, ut ab iis non nisi in beatæ mortis Articulo planè pleneque liberari queamus: Illic verò nullæ prorsus erunt tenebræ, sed mera lux & claritas: fulgebimus sicut Sol in Regno Patris nostri, Matth. 13. v. 43.

Matth. 13, 43 sicut splendor firmamenti, & sicut stella in seculum & in æternum, Dan. 12. v. 3. resurgemus in gloria, 1. Corinth. 15. v. 44. apparebimus cum Christo in gloria, Colos. 3. v. 4. erimus vel reddemur κοινονοί σου, iura, quæ revelabitur, gloria, 1. Pet. 5. v. 1. sicuti Moyses ac Elias in transfiguratione apparebant &

Luc. 9, 31. Luc. 9. v. 31. Erimus enim ἱσχυροί, Matth. 22. v. 30. qui semper apparere consueverunt in splendore & claritate. Hinc in historia Nativitatis Christi legitur: Et Angelus Domini stetit iuxta illos, & claritas Dei circumfulsit illos, Luc. 2. v. 9.

Matth. 28, 3 Similia legantur, Matth. 28. v. 3. Marc. 16. v. 5. Luc. 24. v. 4. Joh. 20. v. 12. Act. 1. v. 10. in historia Resurrectionis & Ascensionis Dominicæ. Nec Angelica tantum erit claritas Beatorum cœlicolarum, sed ipsi glorioso corpori Jesu Christi conformes reddetur corpus nostrum, Phil. 3. v. 21. & quod caput rei, claritas Dei illuminabit cœlestem Hierosolymam, Apoc. 21. v. 23. Hinc Euthymius in c. 13. Matth. scribit: Cum tunc futurum sit, ut splendor Dei illos circumdet, utiq; ipsi conformes erunt, ac divini reddentur, & consequens est, ut Sole splendiores efficiantur. Fac nos participes aliquando claritatis tuæ cœlestis, ô Domine Jesu, per & propter sanctissimi nominis tui gloriā, Amen, Amen.

V. Fluxa & caduca sunt mundana omnia: Transibit enim mundus cum universo schemate suo, 1. Cor. 7. v. 31. Cœlum primum & prima terra abibit, 2. Petr. 3. v. 13. Apoc. 21. v. 1. E contra in cœlesti civitate & æterna beatitudine fixa, firma & stabilia erunt ac manebunt omnia: id quod per murum magnum & altum v. 2. innuitur. In eum enim finem civitas magna muro magno & alto cingitur, ut tanto diutius duret, continuoque incolæ ab incurſu & invasione hostium tuti esse queant. Multò magis murus magnus & altus civitatis cœlestis firmitatem & perpetuitatem notat. Hinc domus nostra cœlestis vocatur, 2. Cor. 5. v. 1. civitas

μαῖνσα, Hebr. 13. v. 4. tabernaculum æternum, Hebr. 13. v. 4. Luc. 16. v. 9. regnum æternum, 2. Pet. 1. v. 11. hereditas æterna, Hebr. 9. v. 15. quippe, quòd tunc confirmata erit super nos misericordia Dei, & veritas ejus manebit in æternum, Psal. 117. v. 2.

Quantacunque sit vitæ hujus felicitas, fragilis tamen illa est & fugax, similis candela ardenti, quæ tandem, ut ut splendidissimè luceat, tota consumitur, vel horologio arena, quæ continue decurrendo deficit: Verum cœlestis civitatis beatitudo est incessans, & durat in æternum: Erimus enim cum Domino πάντοτε, 1. Thessal. 4. v. 17. habituri & accipienturi hereditatē ἀφ' αὐτοῦ, ἀμείνων & ἀμάραντον, 1. Pet. 1. v. 4. In illo beatæ illius civitatis seculo, ubi cornu populi sui Dominus exultabit, & incorruptionem, quæ significatur in cornu, per honorem immortalitatis impertiet: Tum enim cœlum novum & terra nova erit, cum his presentibus dissolutis, nova illa & æterna succedent, inquit S. Hilarius, sup. Psal. 148. & Sophronius Hierosolymit. in Epist. ad Sergium Patriarch. Constantinopolit. eleganter scribit: Vitam illam, quæ post presentem vitam futura est, credimus permanuram, & quidem indefinenter exhiberantem laudabilem operum patratores. Hic juxta Hildebertum Cenomanensem, Epist. 31. est Regnum sine termino: Et dicitur vita æterna, ex Guilielmi Alverni de Retribut. Sanctorum c. 1. sententiā, quia multū contraria est temporali: Sic ut enim temporalis tota fluit & evanescit, & nihil habet stans: Sic illa recta tota stat, in soliditate perpetuitatis suæ, & nihil habet fluens: Et sicut illa totum habet cum morte comune, & vitam quasi in puncto solo contingit: Ita illa tota seorsim est à morte, ex se tota vitam primam contingens, in nullo mori approximât. Da Domine JESU, ut amemus & appetamus in terris, quæ æternum possideamus in cœlis, Amen, Amen.

VI. Non vilis pars cœlestis civitatis erunt duodecim tribus filiorum Israel, vel sanctum illud consortium, sanctorum ex duodecim tribubus filiorum Israel, quorum nomina portis inscripta commemorantur. Sæpius sane exacerbaverunt Dominum Judæi, & peccata peccatis cumularunt, ut gravissime conquestus est de illis: Incrassatus est dilectus, incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum Factorem suum, & recessit à Deo salutari suo. Provocaverunt eum in Diis alienis, & in abominationibus ad iracundiam concitaverunt. Immolaverunt Demonibus & non Deo, Diis, quos ignorabant: Novi recenteq; venerunt, quos non coluerunt Patres eorum. Deum, qui te genuit, dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui. Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus est: quia provocaverunt eum filii sui & filia, & ait: Abscondam faciem meam ab eis, & considerabo novissima eorum: Generatio enim perversa est & infideles filii. Ipse me provocaverunt in eo, qui non erat Deus, & irritaverunt in vanitatibus suis: Et ego provocabo eos in eo, qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos. Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usq; ad inferni novissima: devorabitq; terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet. Congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in eis. Consummentur fame, & devorabunt eos aves morsu amarissimo: Denies bestiarum immitam in eos, cum furore trahentium super terram atq; serpentium. Foris vastabit eos gladius & intus pavor, juvenem simul ac virginem, lactentem cum homine senæ, & dixi: Ubinam sunt cessare faciam ex hominibus mem-

moris-

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

S. Hilarius sup. Psal. 148. Sophronius Hierosolym. in Epist. ad Sergium.

Hildebertus Cenoman. Epist. 31. Guilielmus Alverni, de Retribut. sanct. c. 1.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

Sancti Israel quæ cœlicola erunt.

*Deut. 32, 15. moriam eorum, Deut. 32. à v. 15. usque ad v. 26. Si-
seqq. milis querela extat, Esa. 1. v. 2, 3, 4, 5, 6, 13, 14. Esa.
Esa. 1, 2. 2. v. 6. Esa. 3. v. 14, 15. Esa. 5. v. 2, v. 7, 8, 11, 12, 18, 21.
seqq. 22, 23, 24. & apud reliquos Prophetas sexcentis
c. 2, 6. in locis aliis.
c. 3, 14, 15. Nihilominus semper sibi reservavit Dominus
c. 5, 2. semen, Esa. 1. v. 9. semen sanctum, quod stetit, & deci-
seqq. mationem, Esa. 6. v. 13. Tempore Achabi septem
Esa. 1, 9. millia testatus est Dominus superesse, quæ non
Esa. 6, 13. curvatint genua sua coram Baal, 1. Reg. 19. v. 18.
1. Reg. 18, 18 & Rom. 11. v. 4. Sic tempore Christi, Johannis A-
Rom. 11, 4. postolorum multa millia Judæorum leguntur E-
vangelium Christi amplexa, & ad veram fidem
Matth. 23, 6. conversa esse, Matth. 3. v. 6. c. 4. v. 24, 25. c. 7. v. 28.
c. 4, 24, 25. c. 8. v. 1. c. 9. v. 8. Marc. 16. v. 20. Act. 2. v. 47. Act. 5.
c. 7, 28, c. 8. v. 14. c. 6. v. 15. & alibi. Itaq; mirum non est, Judæ-
1. c. 9, 8. os omnes, qui in hac vita Regno gratiæ incorpo-
Matth. 16, 20. rati fuerunt, olim in Regno quoque gloriæ & ci-
Act. 2, 47. vitate cœlesti triumphaturos esse. Roboratur hæc
c. 5, 14. sententia promissione Dei: *Ero Deus tuus & se-
c. 6, 15. ministri post te*, Gen. 17. v. 7. confirmatur ex Dei
Gen. 17, 7. peculiari appellatione, qui vocatur *Deus Abra-
Exod. 3, 6. ham, Deus Isaac, & Deus Jacob*, Exod. 3. v. 6. Matth.
Matth. 22, 32. 22. v. 32. Expresse etiam dixit Dominus: *Multi ab
Oriente & Occidente venient, & cum Abraham,
Matth. 8, 11. Isaac & Jacob recumbent in Regno cœlorum*, Matth.
8. v. 11. Jam verò non Abraham, Isaac & Jacob
Rom. 9, 24. soli erunt, sed & *οὐτρεῖς* habebunt, quos vo-
cavit Deus ex Judæis, Rom. 9. v. 24. & qui in ole-
am iterum inferentur, si in incredulitate non per-
Rom. 11, 23. manserint, Rom. 11. v. 23. *Veniet enim ex Sion,
qui eripiat & avertat impietatem à Jacob*, v. 26.
Nos, quorum, utpote credentium, pateritidem
Rom. 4, 11. est Abraham, Rom. 4. v. 11. precamur Deum, ut
sancto cœtui ex duodecim tribubus Israel trium-
phatorum in cœlis, nos aggreget, per & propter
Dominum nostrum Jesum Christum, Amen, Amē.*

VII. Ad civitatis cœlestis excellentiam meri-
tò refertur, quòd harmonica & perfecta sint in il-
la omnia, & pulcherrimo ac elegantissimo ordine
cuncta disposita: Quod ex mensuratione mu-
ri: ex mensuratione civitatis ipsius, ex numero
portarum, fundamentorum, stadiorum, ex *τετρα-
γωνία*, ex æqualitate longitudinis, altitudinis & la-
titudinis, v. 12, 13, 14, 15, 16, 17, luculentè patet.

Τετραγωνία signum esse perfectionis, nemo litera-
torum ignorat: Hæc perfectio in solâ civitate cœ-
lesti, ejusque incolis locum habere potest. Tunc
enim imperfectio omnis abolebitur; tunc, quod per-
fectum est, veniet, 1. Cor. 13. v. 10. Hinc Ecclesia
celebratur tota pulchra, terribilis, ut castrorum
1. Cor. 13, 10. acies ordinata, Cant. 4. v. 7. & si militans corpus est
Christi compactum & connexum, per omnem jū-
Cant. 4, 7. cturam subministrationis, Ephes. 4. v. 16. quanto
Ephes. 4, 16. minus Babylonica confusio in Ecclesia trium-
phante toleratur, Pertinet huc præfiguratio ædifi-
cii perfectissimi, quod vidit Ezechiel, omnibus
numeris absolutissimi, cujus membra singula in-
credibili artificio ac proportionē, secum ipsa &
cum ædificio universo, mirifice responderent,
ut inde ordinis summa & maxima perfectio in cœ-
lesti Hierosolyma colligi & perspicui possit. In hæc
quoque vita vult Deus, ut omnia fiant ordine &
decenter, tanquam Deus, qui ἀνάσσει Author
1. Cor. 14, 33. non est, 1. Cor. 14. v. 33. & 40. Sed propter imbe-
cillitatem carnis nostræ confusiones multæ irre-
punt, & in perfectiones subinde immiscetur.
& confusione cessaturam, e contra *τετραγωνία*

futura omnia Dn. D. *Hafenreffer* quidem, in *D. Hafen-*
templo Ezechielis, *τετραγωνία* de durabilitate & *reff. rus fol.*
perpetuâ firmitate ac stabilitate interpretatur, *134, 135.*
f. 134, 135. Sed ibi de statu Ecclesiæ militantis in
terra agit. Nihil interim obstat, quò minùs & de
cœlesti harmonia ac perfectione etiam intelliga-
tur, ut sciamus, quicquid cum decempeda vel
arundinis aureæ divinâ mensurâ non convenit, il-
lud in vitâ æternâ, tanquam ἀγέμελον, nihil pror-
sus valiturum esse, uti infra cap. 22. v. 18. S. Johan-
nes testatur. In vitâ æterna perfectissima erit per-
fectio conformitatis nostræ cum sanctissimo Deo:
in justitia enim vidēbimus faciem Domini, Psal. *Psal. 17, 15.*
17. v. 15. & licet spes ac fides sint cessaturæ, mane-
bit tamen caritas, 1. Cor. 13. v. ult. illa erit ex affe- *1. Cor. 13.*
erga Deum & cœlestes concives perfectissima, o- *v. ult.*
mnibusq; numeris absoluta, planè, sicut mensura
ordinationis divinæ gradum hunc summum re-
quirat & postulat, Deut. 6. v. 5. Luc. 10. v. 27. *Deut. 6, 5.*
Pessimè igitur Pontificii statum piorum in hac *Luc. 10, 27.*
vitâ cum statu Beatorum in altera cœlesti con- *Pontificii*
fundunt, quando *τετραγωνία* & perfectionem ho- *statum pio-*
minibus in hac vitâ tantam attribuunt, qua non *rum in hac.*
tantum legem perfectè implere, sed & opera su- *& Beatorū*
pererogationis facere, adeoq; & sibi metipsis & *in æterna*
aliis quoq; gradus ad vitam æternam mereri pos- *vita, com-*
sint. Hic quidem ex veteri Apologo respondere *fundunt.*
possemus: *Ἀλαζονεία τὸν ἐλεῖγον οἰκοδομὴν οὐκ ἔχοντα*: ja-
ctantia refutationem domi invenit, h. e. suâ pro-
pria vanitate concidit. Quo enim schemate &
fundamento *Bellarminus* gloriatur, opera justo- *Bellarmini*
rum in hac vita esse absolute bona? Tom. 3. lib. 4. *Tom. 3.*
de Justifi. cap. 16. cum Esaias testetur, *omnes justi* *lib. 4. de ius-*
tias nostras esse instar panni menstruati, Esa. 64. v. 6. *tit. c. 16.*
S. Paulus verò *σκύβαλα* hanc justitiam proclamat, *Esa. 64, 6.*
Philip. 3. v. 8. Quo vel fūco veritatis scribere aude- *Philip. 3, 8.*
t *Franciscus Costerus* in Ench. pag. 280. Ex Scriptu- *Franciscus*
ris manifestum evadit, *justorum opera apud Deum* *Costerus in*
mereri, isq; mercedem vitæ æternæ *DEBERI*, quod *Enchirid. p.*
repetit *Costerus* pag. 285. Cur non exprimuntur *280.*
Scripturæ, & ex his propositio ista evincitur? *Bo-*
naventura lib. 2. sent. distinct. 27. in hæc verba *Bo-
erumpit: Sicut aliquis non esset contentus, si de semi-* *naventura*
ne non reciperet decuplum: Sic nullus posset esse con- *lib. 2. sent.*
tentus ex operibus meritoriis factis, nisi pro eis reci- *distinct. 27.*
peret premium perfectum, quod complet & termi-
nat totum desiderium.

Rob. Bellarm. lib. 1. de Indulgent. c. 14 hunc flo- *Rob. Bellar.*
sculum profert: *Suffragia viventium*, (qua sunt lib. 1. de in-
jejunia, preces, elemosynæ, missæ: ex mente Bellar- *dul. c. 14,*
mini) tribus modis posse juvare defunctos: per mo-
dum meriti de congruo, per modum impetrationis,
& per modum satisfactionis. Enim verò, si maxime
omnibus præceptis Dei ad amissum satisfecisse-
mus, non tamen operum nostrorum tanta esset
perfectio, ut *τετραγωνία* dici & mensuræ aureæ ci-
vitatē cœlestis quadrare posset. Jam verò impos-
sibile prorsus est, ad tantam perfectionem ac *τε-*
τραγωνία in hac vitâ pervenire, ut legi divinæ *τα-*
τελῶς & per omnia satisfactionem possimus præ-
stare: *Malum* siquidem nobis adjacet, ut quod vo-
lumus bonum, non faciamus, & quod malum nolu-
mus, non intermittamus, propter legem aliam in
membris nostris, rebellantem legi mentis nostræ, &
captivos reddentem nos legi peccati, quæ est in mem-
bris nostris, Rom. 7. v. 19, 13. Unde ex Hiobo nobis *Rom. 7, 19.*
fatendum est: *Verè novi, quòd non justificabit se ho-* *23.*
mo coram Deo: si velit cum eo contendere, non re-
spondebit ei ad mille unum, Job. 9. v. 3. Et iterum: *Job. 9, 3.*
h h 3 Ecce

Job. 15, 15. Ecce inter Sanctos ejus nemo **INTEGER**, *Job. 15.*
Prov. 20, 9. v. 15. item *Prov. 20, 9.* *Quis potest dicere, mun-*
tem confusio, *Dan. 9, 7.* Si confusio, ergo non *τε-*
ταγωρία, quæ non nisi quoad nostram perfectio-

Hinc B. Augustinus, de Spirit. & litera c. 26. ait:
B. August. *Ad illam vitam immortalem pertinet; diliges Domi-*
de Spirit. & *num Deum tuum, ex toto corde, ex tota anima, & ex*
litera c. 26. *tota virtute tuâ: Ad hanc autem; non regnet pecca-*
tum in mortali vestro corpore ad obedientiam desi-
deris illius: Ad illam; non concupisces: Ad hanc; post
concupiscentias tuas non eas. Idē de perf. Justitiæ: In
 plenitudine caritatis, nimirum in patria, præceptum
 illud implebitur: Diliges Dominum Deum tuum ex
 toto corde tuo: Nam cum est adhuc aliquid carnalis
 concupiscentia, quod vel continendo frenetur, non o-
 mnino ex tota anima diligitur Deus; tunc cum nul-
 la lex erit in membris, ex toto corde diligemus Deū.

B. August. Idem B. August lib. 3. cont. duas Epistolas Pelagii
 l. 3. cont. du- c. 7. ait: Virtus, quæ nunc est in homine justo, hæc de-
 ni Epist. Pe- nus perfecta nominatur, ut ad ejus perfectionem per-
 lugi c. 7. tineat etiā ipsius imperfectionis & in veritate agnitio,
 & in humilitate confessio. Tunc enim secundū hanc
 infirmitatē pro suo modulo perfecta est ista parva ju-
 stitia, quando etiam, quid sibi desit, intelligit.

Adspiremus igitur ad *τεταγωρία* cœlestem; &
 interim inchoative *τεταγωροι* esse incipiamus;
 donec aliquando consummativē ad perfectissi-
 mam perfectionem perveniamus: Quam largia-
 tur nobis omnibus Deus benignissimus, per &
 propter unigenitum Filium suum, Jesum Chri-
 stum, Dominum nostrum, laudatum Deum in
 secula seculorum, Amen.

Triplex *IIIX.* Non tribus muris, sed unico tantum cin-
muris Ec- cta dicitur cœlestis Jerosolyma. Terrestris tres
clesia mili- habebat muros: Ecclesia enim militans triplici
tantis. muro opus habet; divino videlicet, Angelico &
Cœlestis ci- humano: Cœlestis autem unico muro contenta
vitas vel est, Deo uno & solo, qui unice cingit hanc suam
Ecclesia tri- civitatem, & sua conservatione gratiosā invin-
umpians cibilem, ac inexpugnabilem illam reddit: Absq;
unicum ha- hoc muros foret, nec militans Ecclesia consi-
bet murū. sttere posset: Tot enim illam opperunt & oppu-
 gnant Adversarii, tot hæretici invadunt, tot Ty-
 ranni adversus illam sæviunt, ut tormentis ac arie-
 tibus suis jam dudum totam pessum dedissent, ni-
 si Deus OPT. MAXIMUS murus igneus in circuitu

Zachar 2, 5 fuisset, *Zach. 2, 5.* Quicumque & quocumque
 aliās muri in mundo hætenus extiterunt, hodie-
 que extant & posthac extabunt, singuli ac uni-
 versi vel conciderunt, vel etiamnum concidunt,
 vel aliquando in consummatione seculi cum ipso
 cœlo primo & terrā primā peribunt: muri enim
Jer. 43, 9. sunt lateritii, *Jer. 43, 9.* sunt fictiles, *Jerem. 48.*
Jer. 48, 31. v. 31. & si maxime Babylonicorum murorum in-
 star omnes essent; non tamen perpetuò consi-
 stere possent, cum Babylonis quoque muri, &
Jerem. 50, 15 muri Jerosolymæ tandem conciderint, *Jerem. 50.*
Thren. 2, 8. v. 15. *Thren. 2, vers. 8.* Dissipati sunt muri Tyri,
Ezech. 25, 4 *Ezech. 25, 4.* Si enim ignem Dominus in mu-
Amos. 1, 7. ros immittit, actum est de illis, *Amos 1, 6. & 14.*
14. Murus autem cœlestis Jerosolymæ nec concuti,
 nec comburi potest, sed firmus stat & manet in
 omnia secula seculorum.

Ludovicus *Ludovicus ab Alcazar* stulte Inepit, hic per mu-
ab Alcazar rum Sacrificulos Missaticos potissimum figurari,
sup. Apoc. sup. Apoc. f. 944. O stoliditatem hominis! Nam
f. 944. Sacrificium Missæ offerentes, inquit, ipsius sacrificii

virtutem & patrocinium impugnationi demo-
 num opposuerunt. Atqui sacrificium Missaticum
 est calix ille fornicationis, plenus abominatio-
 nibus, *Apoc. 17, 4.* quo jure igitur pro patrocini-
 o Ecclesiæ & impugnatione Dæmonum facere
 proclamatur? Gregorius dictum, quod Christus sit
 murus verus; & *Ruperti* sententiam, quod Eu-
 charistia sit murus Ecclesiæ, amplectimur: Sed in-
 de quis concludet, Missifices esse murum Eccle-
 siæ? per murum Apocalypticum sacrificulos signi-
 ficari? *λῆγε* *Q. i.* Aliud est Missa; aliud Eucharistia:
 illa hominum, immo Satanæ ipsius; hæc Christi
 inventum est & institutum. Quod autem muro
 tanta longitudo CXLIV. cubitorum tribuitur, v.
 17. eo non corporalis quædam longitudo (hæc
 enim in Deum non cadit, qui Spiritus est, *Joh. 4, 7.*
 24.) sed id tantum *μεταφορικῶς* innuitur, Deum
 totius civitatis cœlestis ambitum suā præsentia
 gloriosā complecti. Sit igitur pars quoque felici-
 tatis ac excellentiæ cœlestis Jerosolymæ, quod
 Deus ipse murus eritejus. O Domine Jesu, fac ut
 suo tempore murus hujus *ἐξοχῆν* coram intueamur,
 Amen.

IX. Nisi ex plurimis, tam in Veteri, quàm in
 Novo Testamento, locis abunde constaret, In-
 terpreti Scripturæ sacræ industrio necessariam es-
 se multarum rerum & artium ac facultatum sci-
 entiam, vel solum hoc caput Apocalypseos vice-
 simum primum sufficienter hoc ostendere pos-
 set. Plurima enim occurrunt in illo, quæ altiore
 indaginem, quæ disciplinæ *Mathematica*, quæ *Geo-*
metria, quæ *Arithmetica*, quæ aliarum artium ac
 scientiarum peritiam omnino requirunt: Tantū
 abest, ut ejusmodi artes ex Theologia relegen-
 tur. Monet quidem Apostolus Colossenses, ne in-
 ani *Philosophia* decipi se patiantur, *Coloss. 2, 8.*
 Sed aliud est *ἡ ἀλογισμὸς πῶς ἀναλογίας*, *Coloss.*
2, 8. v. 4. vel *ἀπ᾿ ἀτιμῆν*, v. 8. aliud sobria Philoso-
 phia, sine cujus cognitione nemo unquam Scri-
 pturæ Sacræ oracula rectè intellexerit. B. Aposto-
 lus præmediate loquitur: Videte, ne quis vos depra-
 detur per *Philosophiam* & inanem deceptionem: *μὴ*
ἵς ὑμᾶς ἐσται ὁ συλαγωγῶν: Ubi notanda vocolæ *ἐμ-*
φασις: *συλαγωγῆν* enim est hostium more prædas
 abducere. Nam *σύλη* notat prædam hostilem,
 Hinc ad causā religionis vox translata, significat.
 Christum captivum abducere, quod illi faciunt,
 qui præter Christum alia media ad salutem obtru-
 dunt. Absit autem imputare hoc illis omnibus,
 qui loca Scripturæ ex artibus liberalibus & Phi-
 losophia sana explicare conantur.

In libro Hiobi classicus imprimis extat locus, *Job c. 38, 4.*
 c. 38. à versic. 4. usque ad finem, quem nullus
 Theologus in hoc mundo intelligenter interpre-
 tabitur, nisi *Astronomia*, *Physica*, *Metaphysica*,
Meteorologia, *Geometria*, & aliarum scientiarum
 artes adminiculentur. Legat visiones Ezechielis,
 qui hospes planè est in Mathematicis & Archite-
 ctonicis, qui per universam vitam, vel *Euclidem*,
 vel *Vitruvium*, vel similes Authores non vidit: Et
 dicat, quid vel quantum in Prophetico illo libro
 intelligat? Certè verbis ac sensu involutæ sunt
 Prophetarum visiones, & juxta S. Augustinum in
 præfat. sup. Psal. 140. In Scripturis Sanctis profun-
 da sunt mysteria, quæ ad hoc absconduntur, ne vile-
 scant: ad hoc queruntur, ut exerceant: ad hoc aperi-
 untur, ut pascant. Quod si verò sensum aperiri cu-
 pimus, utique oportet, ut & claves scientiarum
 necessariorum ad manus habeamus: Alias rerum
 igno-

Longitudo
muri cœle-
stis quidno-
ret?

Joh. 4, 24.

Artium li-
beralium
scientia ex
Theologia
non relega-
tur.

Coloss. 2, 8.
Coloss. 2, 4.

Job c. 38, 4.
140.

S. Aug in
præfat. su-
per Ps. 140.

S. August.
l. 2. de doctr.
Christiana
c. 16. & 40.
ignorantia faciet obscuras in Scriptura figuratas locutiones, cum ignoramus vel animantium, vel lapidum, vel herbarum naturas, aliarumve rerum, quæ plerumque in Scripturis, similitudinis alicujus gratia, ponuntur, juxta S. Augustinum, lib. 2. de doctr. Christiana, c. 16. Idem ibidem, c. 40. egregie scribit :

Philosophi, qui vocantur, si qua forte vera & fidei nostre accommoda dixerunt, maxime Platonici, non solum formidanda non sunt, sed ab eis etiam, tanquam injustis possessoribus, in usum nostrum vendicanda. Sicut enim Egyptii non solum idola habebant, & onera gravia, quæ populus Israel detestaretur & fugeret; sed etiam vasa ac ornamenta, de auro & argento, & vestem, quæ ille populus, exiens de Egypto, sibi potius, tanquam ad usum meliorem, clanculo vendicavit, &c. Sic doctrina omnes gentilium non solum simulata & superstitiosa significatione, gravesque sarcinas supervacanei laboris habent, quæ unusquisque nostrum debet abominari atque devitare; sed etiam liberales disciplinas, usui veritatis aptiores continent, quod eorum, tanquam aurum & argentum, quod non ipsi instituerunt, sed de quibusdam quasi metallis divina providentia, quæ ubique infusa est, eruerunt, cum ab eorum misera societate sese animo separat, debet ab eis auferre Christianus ad usum justum prædicandi Evangelii. Idem de B.

B. August.
August. de Chronologia studio hæc habet. Quidquid de ordine temporum transactionum indicat ea, quæ appellatur historia, plurimum nos adjuvat, ad sanctos libros intelligendos, etiam si præter Ecclesiam puerili eruditione distat.

Valeant igitur Anabaptistæ & Weigeliani, qui artium liberalium scientiam prorsus floccificant, Academiæ ipsas & studia in illis contemnunt, solumque Spiritus sui afflatum, & enthusiasmus exosculantur. Non sic nos instituti sumus, sed scientias artesque liberales pro donis Dei eximiis habemus, ipsumque Spiritum Sanctum sæpius, immò sæpius ad eas, in Scripturis sacris digitum intendere scimus. Atque utinam multi majorem in tractandis hisce studiis diligentiam adhiberent, nec tam ignavos fucos, fungos, caudices, ac stipites se præstarent, ne tot solæcismos, barbarismos & beanismos committere deprehenderentur. Sed satis de hisce. Da Domine Jesu, ut discamus in terris, quorum scientia perseveret in cælis, per & propter sanctissimi nominis tui gloriam, Amen, Amen.

Architectonica, Geometrica & Mathematica
Architectonica & Geometrica, totaque Mathematica ars imprimis hic commendatur, cum non civitas tantum, sed & in specie civitatis murus, portæ, fundamenta, ornamenta & similia describuntur, longitudo, latitudo, altitudo mensurantur, mensuræ etiam, quæ & quales sint, describantur: Quæ omnia nemo intelligit, nisi qui aliquam notitiam Architectonicæ & Geometricæ artis tenuerit. Hinc iterum B. August. cum ea retulisset, quæ ad sacrorum librorum intelligentiam conducere posse existimaverat, multasque artes commemorasset, nominatim quoque Architectonicam, tandem hæc addit, l. 2. de doctr. Christ. c. 30. Harum cognitio tenuiter in ipsa humana vita, cursimque usurpanda est, non, ad operandum, nisi forte officium aliquod cogat, de quo nunc non agimus, sed ad judicandum, ne omnino nesciamus, quid Scriptura velit insinuare, cum de his artibus aliquas figuratas locutiones inserit. Hæc Augustinus.

B. August.
l. 2. de doctr.
Christiana
c. 30.
Jam ex Platone Vitruvio & aliis plura adduci possent, ad commendationem artis Architecto-

nica facientia, quantum Reipublicæ ornamenti ac emolumentum subtrahatur. si artis hujus studium negligatur: quod Græci agnoverunt, qui opificem quing, ad summum, aut sex minis emere, Architectum vero, ne drachmarum quidem decem millibus impetrare potuerunt. Sed sufficit Scripturæ sacrosanctæ autoritas, quæ artem istam mirificè extollit, quæ Deum ipsum Architectum proponit. Quis enim idem tabernaculi vel arcæ, vel templi, quis, inquam, ideas illas exhibuit? Nonne ipse Deus, Architectus omnium optimus maximus? Gen. 6. v. 14. 15. 16. Exod. 25. v. 9. 10. & seqq. capp. qui omnia exacte numeravit, & ad unguem accurate mensurari iussit, adeo, ut opera ista, verè, non minus, quam tota mundi fabrica, Dei opera celebrentur.

De Templo imprimis notatu dignum est, Davidem, cum filio Salomoni descriptiones omnes, omniumque perficiendorum exactissimam rationem dedisset, tandem dixisse: Omnia venerunt scripta ad me, manu Domini, ut intelligerem universa opera exemplaris, 2. Chron. 28. v. 19. Dei igitur ipsius manu descriptiones, figuras, dispositiones, ichnographias, scenographias & orthographias graphice depictas esse apparet, adeoque Architectonicam artem Deum ipsum Fautorem ac Authorem habere patet. Noster quoque Architectus est Dominus Deus: Manus enim ejus fecerunt nos, & plasmaverunt nos totos in circuitu, Job. 10. v. 8. 10. v. 8. Gratiâ igitur immortales hoc nomine agamus, eundemque devotis precibus oremus, cum posuerit nos non ad iram, sed eis & εὐπορίῃ σωτηρίᾳ, ut salutem consequamur, 1. Thess. 5. v. 9. ut salutis hujus verè participes nos reddere dignetur, per & propter Dominum nostrum Jesum Christum, qui mortuus est pro nobis, ut sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum ipso vivamus, 1. Thess. 5. v. 10. Amen, Amen.

XI. Ex eo, quod fundamenta 12. murus civitatis cælestis habere dicitur, v. 14. in quibus nomina duodecim Apostolorum, manifeste elucescit vanitas figmenti Papistici, quod fundamentum Ecclesiæ sit Petrus, & propter Petrum Pontifex Romanus: quemadmodum verba Christi, Matth. 16. v. 18. *super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, eò detorquentur: pessimè profecto Christus Ecclesiæ suæ consulisset, si illam non super se, sed Petrum & Papam Romanum ædificasset: Illum ipsum Petrum enim mox à se repulit, & Satanam vocavit, inquiens: *Vade post me Satana: scandalum es mihi: quia non sapias ea, quæ Dei sunt, sed quæ hominum*, Matth. 16. v. 23. En egregium fundamentum Ecclesiæ Papisticum.

Robertus Bellarminus lib. 1. de Rom. Pont. c. 10. contendit, Petrum esse istam petram, super quam fundavit Christus Ecclesiam, non tamen, ut persona erat particularis, sed ut Pastor & caput Ecclesiæ: quod est turpiter ἀδολογείν. Unde enim probatur, quod Petrus fuerit constitutus caput Ecclesiæ? Non minus hoc à nobis negatur, quam quod sit fundamentum Ecclesiæ, & quidem tale, quale à Pontificiis habetur: Uno & eodem respectu omnes hic Apostoli 12. fundamenta appellantur, v. 14. nimirum intuitu doctrinæ & fidei, quæ ipsis omnibus communis fuit; adeoque Petrus hac in parte prærogativam nullam obtinuit: Nec valet Sarcasmus Bellarmini, si omnes fideles sunt petrae & fundamentum, (quod Origenes dicit) ubi erunt parietes, & tectum hujus ædificii? Duplex re-

Gen. 6. 14.
15. 16.
Exod. 25. 6.
10 & seqq.
Ezech. 40.
& sequent.
capp.
Ars Architectonica
Deum ipsi
Authorem
habet.

2. Chr. 28. 19

Job. 10. 8.

1. Thess. 5. 9.

1. Thess. 5. 10

Nec Apostolus Petrus,
nec Romanus
Papa
est fundamentum
Ecclesiæ.
Matth. 16. 18

Matth. 16. 23

Rob. Bellar.
l. 1. de Rom.
Pont. c. 10.

Omnes Apostoli dicuntur fundamentum
respectu doctrinæ & fidei.

Duplex re-
spectus fidei
etiam.

considerantur: primo, ratione fidei in Christum, per quam habent Christum habitantem in cordibus suis, Ephes. 3. v. 17. & secundo respectu ipsius fide apprehensi Christi: Ita verè fideles, & omnes Apostoli sunt fundamenta Ecclesiæ, manente unico lapide summo angulari, Jesu Christo. In quo, quæcunq; structura coagmentatur, ea crescit in templum sanctum in Domino, Eph. 2. v. 20. 21. Ac quiescamus nos in hisce fundamentis sacris, & commento Papistico Monarchiæ Petro papalis inquinari nos minime patiamur, quin potius, ut in Christo Jesu fundati perstemus, ac maneamus, precemur, per & propter eundem laudatum in secula, Amen, Amen.

XII. *Mensura arundinea aurea* ad mensurandam civitatem, portas & murum ejus (quæ sit mensura hominis & Angeli) cum Spiritus Sanctus tam accuratè hic mentionem faciat; idcirco æquum est, ut rationem ejus nonnihil expendamus. Et sanè suprâ in Diexodo scrupulorum, num. 10. mentem nostram luculente explicavimus: placet autem & hic nonnulla alia de calamo Geometrico addere.

De calamo Non in Apocalypsi tantum, sed & alibi mentio fit calami mensuræ, uti loca testantur, Ezech. 40. v. 3. 5. 6. c. 41. v. 8. c. 42. v. 16. 17. c. 18. v. 19. c. 48. v. 8. Et de funiculo mensorum S. Zacharias scribit: *Levavi oculos meos, & vidi, & ecce vir, & in manu ejus funiculus mensuræ: Et dixi: Quò tu vades? Et dixit ad me: ut metiar Jerusalem, Zach. 2. v. 1. & 2.* Termini isti desumuntur ex Architectonica. Architectura enim regulis, lineis, perpendiculis, angulis, amussi, torno, filo, circino & similibus uti solet: Cumque nomina istorum instrumentorum passim in Scripturis exprimantur; idcirco Dionysius Areopagita de cælesti Hierarchia, c. 15. non ineptè arguit, *vasa Geometrica, & fabrilia pro divina providentia muneribus merito esse habenda, quibus vel disciplinam emendantem, vel justitiam punientem, vel accuratam rerum omnium dispositionem, vel aliud quid Deus significet.*

Ipsam calami mensuram quod attinet, vocatur ille *Κανν* Cane, à formâ fortassis cylindrica, quam canna refert. In nostro textu Apocalyplico lectiones versic. 15. nonnihil variant: In Græcis enim codicibus sic habetur: *καὶ ὁ ἀλφὼν μετ' ἐμὲ, εἶχε κἀλαμὸν χρυσεόν.* In aliis tantum habetur: *Habebat calamum aureum*: atq; ita legit Andreas: Ex Latinis verò vulgatæ editionis codicibus aliqui legunt: *Habebat mensuram, arundinem auream*: quam lectionem nonnulli probant, quod calamus vocatur arundo, & aurea fuisse traditur. Sic etiam habere Anselmum & Primasium, Joh. Baptista Villalpandus, Tom. 2. fol. 165. testatur. Ad id autem idem, plures, nobilioresque codices legere: *mensuram arundineam auream*. Hanc arundinem Aretas tradit fuisse geometricam, hoc est, illis similem, quibus Geometra terram dimetiuntur. Prædictus Villalpandus, Tom. 2. fol. 174. 175. prolixè ostendit, mensuram istam arundinis aureæ comprehendere cubitos sex & palmum unum: Videatur idem, Tom. 1. fol. 116. Et alibi, fol. videlicet 465. peculiari capite ostendit, longitudinum mensuras ex humanâ staturâ olim desumptas fuisse: nihil enim artificio esse pulchrum, quod non humani corporis pulchritudinem imitetur: inque homine omnis pulchritudinis rerumq; omnium quasi compendium cerni. Inprimis verò

mensura cubiti, quæ præ aliis omnibus in sacris libris frequenter occurrit, ex humana est desumpta proportionem, & significat propriè eam brachii partem, quæ est à medio brachio ad extremum usque medium digitum, & vocatur *mensura hominis*, quod homines ea metiri solent, & quod initiò ex hominis cubito desumpta fuit.

Hæc incitare nos deberent, si in mensuratione cælestis civitatis omnia ad cubiti mensuram exactè mensurata fuerint, si ad eò ordinis observantissimus Deus fuit, ut nos multò magis omnia ad regulam & lineam divinam appendamus, tam credenda, quàm facienda, nihilq; proprio & privato ausu ac placito agamus, certi, illud tantum Deo placere, quod mensuræ, ac lineæ ipsius, quæ in omnem terram exivit, præcisè respondet ac congruit: Cumque mensura hominis inculcetur, meminerimus, in dilectione proximi hanc esse mensuram, ut diligamus proximum, sicut nos ipsos, Matth. 22. v. 39. & Luc. 10. v. 27. ut hominibus faciamus, quod nobis ab ipsis fieri optamus, Matth. 7. v. 12. ut quisque suo pede ac modulo se metiatur, nec ullus plus sapiat, quàm oportet, Rom. 12. v. 3. *Impossibile enim est, ut homo addat staturæ suæ cubitum unum*, Matth. 6. v. 27. Hæc quoq; mensura perpetuò nobis ob oculos versetur & aures, de quâ Christus dixit: *Eadem mensura, qua meiimini, remetientur vobis*, Luc. 6. v. 38. Dirigat Deus pedes nostros, ne declinent ab orbita mandatorum suorum. Illuminet nos sancto suo Spiritu, ut in omnibus actionibus nostris, mensuram auream voluntatis divinæ, pro Gnomone nostro, usurpemus, nec ultra lineam exorbitemus: (daß wir nicht über die Schnur haften) uti in Germanico proverbio dicitur] per & propter Dominum nostrum Jesum Christum, Amen.

XIII. Ex computatione stadiorum duodecim millium; ex numeratione lapidum pretiosorum; quod *lappis* vocatur fundamentum primum; Sapphirus, secundum; Chalcedonius, tertium; Smaragdus, quartum; Sardonyx, quintum; Sardius, sextum; Chrysolithus, septimum; Beryllus, octavum; Topazius, nonum; Chrysophrasus, decimum; Hyacinthus, undecimum; Amethystus, duodecimum; ex hac numeratione oculariter apparet, artem *Arithmetices* pro insigni dono Dei æstimandam, & à Spiritu Sancto itidem approbatam esse. Et certe, qui intima penetralia artis hujus scrutatur, fateri cogitur, non alium, quàm solum Deum Authorem ejus haberi debere: de quo & illud memorabile legimus, quod *omnia disposuit in numero, pondere & mensura*, Sap. 11. v. 21. Hujus artis peritia qui caret, complura Scripturæ sacræ loca nunquam rectè intelliget, multo minus septuaginta septimanas Danielis computare, minimè omnium chronologiam sacram historiarum, per quinque mundi millenarios capere poterit, adeoq; rerum plurimarum maximeq; arduarum ignarus erit. Proinde utilissimam non tantum, sed & sanctissimam illi operam navant, qui Arithmetices studio diligenter incumbunt, inque hac arte progressus laudabiles faciunt. Nos universi & singuli computum faciamus, parum adhuc temporis restare, ut nos adventu suo glorioso plenèq; liberet Dominus Jesus Christus, quod o utinam cito, cito faciat! Amen, Amen.

XIV. Nequaquam vero approbantur calculi Neotericorum illorum errorum & fanaticorum, qui Arithmetice numeris Scripturæ sacræ abutentes,

Mensura hominis.

Matth. 22, 39
Luc. 10, 27
Matth. 7, 12.

Rom. 12, 3.
Matth. 6, 27.

Luc. 6, 38.

Arithmetica, pro insigni dono Dei habenda est.

Sap. 11, 21.

Ineptia fanaticorum
Neotericorum.

Vide Paulū
Saulen
haber in
seinem Zeit
Erinnerer.

tentes, deliria sua hominibus obtrudunt, & simp-
pliciores decipiunt, quasi ex infallibili calculo
certissime sciant, instare hujus vel illius domus
aut Regni, sive insignem quandam mutationem,
sive inclinationem, & similia. Quot Tenebriones
passim Anonyma sua scripta vel pasquillos potius
ediderunt, quibus toti mundo persuadere vole-
bant, exacto numero 12. Imperatorum Romano-
rum, qui ex Augustissima Domo Archiducali Au-
striaca, tam longa serie ad rerum sederunt guber-
nacula, expiraturam quoq; majestatem Cæsare-
am, apud hanc domum, nec futurum, ut ultra ex
Archiducibus Austriacis Imperator Romanus
creetur: Mentiti sunt Pseudologi illi omnes, &
mendacii publice convicti, solennissima moder-
ni Imperatoris *Ferdinandi Tertii*, Electorum o-
mnium unanimi electione, coronatione, & mox
secuta successione, qui *Zodiacum novum* bono o-
mine incipit, & Imperatoriarum virtutum ac
qualitatum numero spem maximam toti Impe-
rio, cunctisque Regnis ac Provinciis promittit.
Quapropter cautos nosse decet, ne chartas
quaslibet & prognostica numeris ænigmaticis re-
pleta, vel portentosa quorundam deliria pro E-
vangelus meris exosculemur. Vidimus, pro do-
lor, audaculos, immo nefarios quosdam homi-
nes, arithmeticis numeris abutentes, periodum
fatalem, tum vitæ, tum dignitati Electorali Sere-
nissimi nostri Domini Electoris *Johannis Georgii*,
prædixisse, immo præfixisse, quos confundat por-
ro Altissimus. Capiti autem Imperii & Columnis
ejus vitæ longitudinem, animæque & corporis
benedictionem, omnibus numeris absolutissi-
mam, concedat & largiatur, qui omnes capillos
capitum nostrorum exacte numeravit, Matth. 10. v.
30. quiq; solus omnes periodos & numeros mu-
tationum novit, Deus omniscius & laudatus ex
hoc, usq; in secula seculorum, Amen, Amen.

Matth. 10.
30.

Ars Gem-
mariorum
approbatur
in Scriptu-
ra sacra.

XV. Sicuti supra artes Mathematicas insigni-
ter commendari, & extolli vidimus, quod ipse
Spiritus Sanctus terminis, ex Architectonica vel
Geometrica desumptis, maxima mysteria nobis
revelavit: Ita nunc *Gemmariorum* quoq; artem
approbari discamus, dum civitatis cælestis fun-
damenta gemmis pretiosissimis, & portæ civitatis
duodecim margaritis comparantur.

Non desunt idiotæ & stupidi homines, qui
existimant, opinione tantum, vel imaginatione
lapidem unum alteri ita præferri, ut para sangis
multis præcedere, & æstimationem pretiosio-
rem mereri putetur: Verum ex Scriptura longe
aliud apparet: Illa perspicue testatur, ipsummet
Deum lapidum pretiosorum species non tantum
pro infinita sua Potentia & Sapientiâ creasse, ve-
rum etiam ab aliis lapidibus distinxisse, & se-
parasse, eum in finem, ut digniore & majore,
quàm vulgares lapides, loco haberentur. Hinc
& lapides pretiosi in nostro textu, v. 18. vocantur;
utique pretiosi, cum pro minutis, imò minutis-
simis particulis, magnum nonnunquam auri pre-
tium solvatur; uti ex *Anselmi Boetii* historia de
Gemmis videre est, qui stupenda plane nonnul-
lis pretiosis lapidibus refert. Et meminit *Monar-*
des Adamantis, cujus magnitudo instar ovi gal-
linacei parvuli, & exinde Adamas, dum orbis
stetit, incomparabilis fuerit, pondus habens 187
ceratiorum: jam ceratium quodlibet grana 4.
continet; granulum autem unum decem; duo
grana quadraginta; tria grana octoginta; cera-

Anselmus
Boetius, de
gemmis.
Monardes.

tium 130. florenos valet; adeoque Adamas ille
pretium triginta duarum auri tonnarum longè
superavit. Sic *Nonis* quoque Senatoris Romani
opalus viginti mille florenis æstimatus fuit, teste
Plinio lib. 37. Natur. hist. c. 6.

Imperator *Rudolphus Secundus* Rubinis, quos
vocant, mirifice delectabatur: acceperat unum
ex hæreditate sororis, *Elisabethæ*, *Reginæ Gallia-*
rum, vidua, sexaginta Hungaricis emptum, ovo
gallinaceo non multò minorem. Quæ Dn. D.
Cunradus Dietericus, in homil. sup. lib. Sapient.
c. 7. f. 725. ex *Marco Polo*, lib. 3. c. 19. de Rubino
Regis Orientalis Insulæ *Zeilæ*, commemorat, non
sine stupore legi possunt. Ibidem de *Muhridate* scri-
bitur, quod quatuor millia poculorum habue-
rit, ex *Onyche* præparatorum. Quantum thesau-
rum, quoad gemmas pretiosas, post se reliquerit
Rudolphus II. Imperator Romanus gloriosissi-
mus, verbis non satis explicare potest *Phil. Ca-*
merarius, in Centur. 1. Meditat. c. 64. pag. 293.
Gestarunt coronam Rudolphianam Imperator
Matthias & *Cæsar Ferdinandus II.* quando iter-
que ad fastigium Imperiale, Dei gratia, ascendit,
ita fulgentem, ita pretiosissimis lapidibus coru-
scantem, ut similis visa à multis seculis non cre-
datur.

Plinius l. 37
Natur. hi-
stor. c. 6.

D. Cuna-
dus Dieteri-
cus in homi-
sup. l. Sapi-
ent. c. 7. fol.

Phil. Came-
rarius in
Cent. 1. Me-
ditat. c. 64.
p. 293.

Minimè autem pretiositas ex sola imaginatio-
ne, vel lapidum raritate, vel similibus oritur, sed
ex intrinseca & extrinseca bonitate ac qualitate:
Et quidem extrinsecum quod concernit, de colo-
re cujuslibet gemmæ pretiosæ, artifices gemma-
rii omnium optimè judicare norunt: Incurrit ille
in oculos omnium, & stupidissimi judicii homi-
nem esse oportet, qui lapidem unum præ altero,
quoad coloris, & splendoris differentiam, ad mi-
nimum aliquammodo discernere non queat. Intrin-
seca verò bonitas, in virtutibus cujusque lapidis
pretiosi consistit, quarum operationes efficacis-
simas, tum exemplorum multitudo, tum experi-
entiæ longæ certitudo maxime comprobavit.

Expendat verò Lector, quid hoc sit, funda-
menta civitatis tantæ, cujus longitudo ad duo-
decim millia stadiorum excurrit, visa esse duode-
cim lapides pretiosos, ita, ut singuli lapides æqua-
rint mille stadia; non quasi revera tanti lapides
extitissent, nihilominus in forma tantorum lapi-
dum pretiosorum fundamenta per cælestem vi-
sionem Beato *Johanni* exhibita fuerunt. Repræ-
sentare enim voluit Deus civitatis cælestis vel æ-
ternæ beatitudinis inæstimabilem & incompara-
bilem excellentiam, ea propter ejusmodi simili-
tudinibus tanti momenti, ut aliquatenus tantum
percipi possint, illustrantur. Nostrum est, gra-
ta mente agnoscere, quod hic aliquid de futuro
Regni gloriæ statu, tanquam per speculum in
ænigmate cernimus, 1. Cor. 13. v. 12. in-
falibiliter credentes, quod aliquando non ide-
am tantum civitatis cælestis, sed ipsam civitatem
sanctam & gloriosam, inque illa DEUM à facie
ad faciem visuri sumus. Quod faxit DEUS Pa-
ter, per & propter Filium suum unigenitum, Do-
minum nostrum JESUM CHRISTUM, Amen
Amen.

1. Cor. 13. 12

XVI. Ad intelligendum Spiritus Sancti scopū,
operæ pretium est, ordine gemmarum conditio-
nem nonnihil considerare. Sicco pede præteri-
tur, in Rationali summi Sacerdotis itidem qua-
tuor ordines lapidum pretiosorum collocatos
fuisse: In primo Sardium, Topazium, & Smara-
gdum,

gdu; in secundo carbunculum, Sapphirum & Jaspidem; in tertio Ligurium, Achatem & Amethystum; in quarto, Lithum, Onychinum & Beryllum, Exod. 28. v. 17. 18. 19. 20. Continebimus nos jam intra cancellos nostri textus, & deinde ad gemmarum expendemus.

Quomodo Primum locum obtinet *Jaspis*, gemma pretiosissima: de qua videatur liber secundus in Apocalypsin ubi ex *Plinio*, *Francisco*, *Rueo*, *Vincenzo Lyrinensi*, & aliis, virtutes ac proprietates Jaspidis fusè explicatae sunt. Hic in applicatione status vitae aeternae illud primum est, quod *Jaspis lapis est firmissimus*: Notatur itaque caelestis quoque beatitudinis inconcussa firmitas.

Sapphirus. Secundus lapis est *Sapphirus*, totus caeruleus: Hinc visio Dei, cum appareret *Mosi*, & Senioribus conspiciebatur, quasi opus lapidis *Sapphirini*, & quasi caelum, cum serenum est, Exod. 24. v. 10. Rectissime igitur hoc ipso lapide etiam splendor beatorum in vita aeterna, immo ipse Deus civitatis caelestis Dominus, representatur. Putant aliqui, *Sapphirum* יָסָפִיר *Sappir*, à radice יָסָפָר *Saphar*, id est pulcher fuit, originem trahere: pulchritudo enim major, quam in caelesti civitate nullibi reperiri potest.

Chalcedon. Sequitur *Chalcedonius*, quem nonnulli volunt esse *Carbunculum*: *Isidorus*, *Beda*, & *Aretas*. Alii genus ambrae, vel lapidem durum & candicans: De quo videatur *Anselmus Boethius*, lib. 2. de gemmis, c. 87. qui addit, hoc tempore etiam pocula, effigies Principum, coronas pensiles, aliaque infinita ex *Chalcedonio* fieri, c. 88. Alii *Chalcedonium* pro *Adamante* habent, τὸ τε χαλκός, id est, ab aere, quia *Adamas* *Cyprius*, juxta *Plinium*, in aereum colorem vergat. Sicut ergo defultoriam levitatem vocat *Cornelius Cornelii à neli à Lapide*, sup. Apoc. fol. 342. *Chalcedonium* Lapide sup. transformare in *Carbunculum*, *Carbunculum* vero in *Adamantem*, cum toto genere dissideant *Carbunculus* & *Adamas*: Ita nihil omnino cogit nos, ut pro *Chalcedonio* aliam gemmam substituamus, sed retinemus eam, utpote non minus scopo B. Johannis congruam: Gemma enim est pra aliis durissima; quia commode notatur, civitatem caelestem non super arenam mobilem, sed super insuperabilem potentiam Dei fundatam esse.

Smaragd. Quartus lapis est *Smaragdus*, id est fulgurans: Gemma enim est fulgidissima: quidni igitur ad representandum summum fulgorem caelestem accommodata? Quintus lapis vocatur *Sardonyx*, oculis supra omnem modum gratus & acceptus; ad innuendum, in caelesti civitate quamplurima futura oculis Beatorum longe jucundissima.

Sardium. Sextum locum occupat *Sardius*, similis carni pellucidæ, ita quidem, ac si caro quaedam humana in gemmam pellucidam conversa esset, carens omni maculâ: Sic in caelesti erimus *Hierosolyma*: Caro nostra tota erit pellucida: Resurget enim in gloria, 1. Cor. 15. v. 43. nec ulla restabit, vel minima etiam macula, quin potius toti, toti erimus candidissimi & purissimi, ut supra dictum est.

Chrysolith. Succedit *Chrysolithus*, itidem purissimi auri instar rutilans, adeoque splendorem in caelis summum egregie representans: Habebimus enim illic summè splendorem civitatis caelestis Dominum, JESUM CHRISTUM, sedentem ad dexteram Majestatis DEI in excelsis: Rutilabimus ac fulgebimus nos quoque ceu firmamentum

caeli in perpetuas aeternitates. Sequitur octavus lapis, qui est *Beryllus*; radios habet ex auro scintillantes, immo totos aureos: convenientissimum igitur hæc quoque gemma civitatis caelestis est simulachrum. *Topazius*, nonò, est lapis mire splendens, & fulgidissimus, insuper etiam delicatissimus; splendorem tamen inprimis acquirit, quando radiis Solis verberatur: A radiis Solis justitiæ Domini JESU CHRISTI, à fulgore fulgidissimi Salvatoris, irradiabimur instar *Topozii* nos quoque in civitate caelesti, Philip. 3. vers. 21.

Per *Crysophrasum*, decimo, qui & *Topazio* & *Beryllo* est similis, non inconcinne innuitur summa in caelis futura perspicacitas, ut accuratissime omnia, immo DEUM ipsum, sicuti est, visuri simus, 1. Joh. 3. v. 2. Reddit enim *Chrysoprasus* aciem oculorum firmissimam, ut intime in rem objectam figi possit. *Hyacinthus*, undecimò pro insigni amuleto habetur, adversus caeli fulmina & coloris est caerulei: Tuti quoque sunt Beati caelites ab omni fulgure & fulmine in aeternum. *Amethystus* denique duodecimus lapis est, qui fundamentum civitatis caelestis vocatur, colore violaceo perlucens: Color hic ab *Alciato* rectè Symbolon dicitur eorum, qui sorte sua sunt contenti: Et revera tales sunt, qui in caelis vivunt, qui sorte sua contentissimi non esse non possunt: Idonei enim fiunt ad participationem sortis Sanctorum in lumine, Coloss. 1. vers. 12. utpote per CHRISTUM in sortem adsciti, Ephes. 1. v. 11. Symbolon insuper *Amethystus* est prosperitatis & felicitatis, eoque commodius fundamentum caelestis civitatis vocatur, utpote, quod ibi regnet summa & perfectissima felicitas in secula seculorum.

Porrò, quod Spirit. S. *Hierosolymæ* caelestis fundamenta per gemmas descripsit vel depinxit, mirum non est: pretiosas enim res pretiosa similia aptè representant: gemmae verò in terris pretio, splendore, firmitate & energia plurimis, immo ferè omnibus rebus longissime antestant. Commodissime igitur pretiosissimos thesauros caelestes Spiritus Sanctus per pretiosas gemmas terrestres representavit.

Quod autem opinatur *Cornelius Cornelii à Lapide*, in caelis aliquando visum iri veras gemmas, non quidem terrestres, attamen caelestes, fol. 337. id mirum alicui de hoc Jesuita accidat: tam probe enim, quam suos digitos novit, B. Johanni tantum ideam caelestis beatitudinis in forma civitatis hujus ostensam fuisse, quæ idea non proterius est res, ipsa; alioquin, si tam crude hic verba sumi deberent, utique terrestres quoque gemmae, terrestres murus, & alia hujus generis terrestria intelligenda forent; quod absurdum esse, nemo inficiabitur. Deinde locus *Tobie* ex libro Apocrypho minor longe est, quam ut ad probationem dogmatis novi faciat: Et vel de terrena, vel de caelesti *Hierosolyma* agit: Si de illa, nihil hic ὁ γὰρ τὸ ἐν ὁ facit: Si de hac, illud ipsum, quod noster textus ait, & verbis allegoricis pulchritudinem caelestis *Hierosolymæ* proponere cupit.

Perquam prope etiam Jesuita ad somnium Mahometicum accedit, inquiens. Objecta, oculos varietate colorum, virore vario camporum, arborum, florum, fructuum, fluviorum & fontium, instar vitri vel turci pellucidorum, oblectantia in caelis non defutura: alioquin statuendū, quod feliciores fuissent in terris, quàm

tunc futuri essent in cœlis. Nihil certe hoc aliud est, quàm halitum Alcoranicum ex Mahometuriente gutture exhalare. De Mahometanis enim constat, quòd suis Alcoranicolis ejusmodi corporalia objecta sensuum in futura vita promittant: Num verò Jesuitis lubeat, hac in parte Mahometanis suffragari, penes ipsos esto: Pascant & oblectent in campis Elysiis; Nos in Domino nostro exultabimus, gavisuri eo nomine, quòd

Job. 19, 26.

Deum videbimus in carne nostra, Job. 19. v. 26. Quæ habet Cornelius, de Agnetis aliarumque virginum, cycladibus aureis & gemmeis vestitarum, apparitione, neminem piorum movent, ut beatos in cœlis sic vestitos conspectum iri credat, vel crediderit in æternum. Sed nec dum satis: Citat enim Cornelius Anshelmum, D. Soto, Ferdinandum Peres, & Sebastianum Barradium, qui doceant, in cœlis varias Beatorum fore mansiones & palatia pulcherrima, ex margaritis & gemmis constructa: Item prata, nemora, hortos & alia amœnissima: Ac ne desint fundamenta hujus sententiæ, allegatur ex Ethnico, Socratis apud Platonem in Phædone sub finem narratio, de duodecim pulcherrimis coloribus superioribus terræ, & quòd nostræ gemmæ, ut Jaspis, Sapphirus, Carbunculus, sint particulæ & ramenta quædam montium ac gemmarum terræ superioris: Et additur, quòd videatur Plato hausisse hoc ex Mose; unde Moses Atticus vocetur? Mosen liquidem, Exod. 28. v. 17. in Rationali posuisse gemmas duodecim, quasi duodecim signa Zodiaci: Nam Rationale cœli fuisse typum, ejusque speciem & figuram repræsentasse: Digna hæc est Theologia Jesuitica, quæ cum somniis Judæorum & Mahometistarum diligenter conferatur. Turgent aliàs Jesuitæ præ fastu & imaginatione Angelicæ quasi sapientiæ & scientiæ, nec tamen horrent ejusmodi monstrosa figmenta in præscenium Ecclesiæ proferre, & solliciti de fundamentis probationum, ad Ethnicos confugere.

Exod. 28, 17

Dogmata Alcoranistica de statu vite æternæ.

Audiamus, quæ Emblemata in Alcorano hæc de re inveniantur: In paradisum Angeli, quos bonos reperient, hora mortis introducent, dicturi: Salve, & pro factis vestris Paradisum, domum optimam, ubi sunt fluxus aquarum & fontes idonei, introite, omne velle vestrum habituri: Tale quidem bonorum meritum exigit, Azor. 26. Ibi habebunt annulos, & torques aureos, & ornatus sericos, virides & deauratos, Azor. 28. armillas aureas & margaritas moniliaque, Azor. 32. Hæc profecto cum Cornelii commentis egregiè conveniunt. Protegenos, ô Domine Jesu, ab ejusmodi deliriis, & fac, ut veris æternæ beatitudinis bonis adducti, ad ea serio contendamus, certoque illic consequamur, per & propter Filium tuum dilectum, Dominum nostrum, Jesum Christum, Amen, Amen.

XVII. Summum & pretiosissimum inter omnia est metallum Aurum, de quo hic dicitur: Ipsa civitas aurum mundum, similis vitro mundo, v. 18. Et platea civitatis aurum mundum, tanquam vitrum pellucidum, v. 21. Proinde non abs re erit, paucis de auri quoque conditione differe. In regnophaviam qui in mundo præ aliis affectant, potissimum copiâ auri splendidi promoventur: præcellentia quoque Magnatum ex opibus aureis insigniter resplendet, uti videre est exemplo Regis Salomonis, cui Deus innumerabilem auri dedit affluentiam, ut & Templum, quod Altissimo dedicavit, totum auro obducere & ornare potuerit.

Auri si consideretur soliditas, pondus, duratio, color, commoditas, vel utilitas; Sanè pro optimo illud metallo merito æstimatur: igne quidem liquefcit, & consumi non potest: nihil enim igne de propriâ magnitudine vel pondere deperdit, sed quo sæpius in magno ardet catino, eo fit melius, & præstantius: Solum aurum rubigine nulla inficitur, vel commaculatur: propterea omnibus aliis metallis longissime præfertur. Græci unam partem auri decem partibus argenti æstimarunt, uti Iulius Pollux testatur: Plato duodecuplum auri ad argentum proportionem fuisse probat. Ex historiâ sacrâ itidem patet, valorem auri duodecuplo majorem valore argenti fuisse, si conferantur loca, 2. Reg. 24. v. 24. & 1. Paralip. 11. v. 24. & 25. ubi area Hornan quinquaginta siclis aureis empta dicitur, qui sicli 50. aurei sexcentis argenteis æstimatione pares fuerunt. Aureum seculum tempore Davidis & Salomonis extitisse, vel ex eo apparet, quòd tantos auri thesauros ad extruendum templum David Filio reliquerit, & Salomon tot auri pondera in templum ipsum, & aurea vasa impenderit: Domum Sancti Sanctorum quasi sexcentis talentis inauravit, clavoque fecit aureos, ita, ut singuli clavi siclos quinquagenos appenderent, 2. Chron. 3. v. 6. his clavis lamina affixæ fuisse scribuntur, 1. Reg. 6. v. 21. haud dubie etiam fores templi & oraculi: Sera enim, vestes & repagula ex auro fuerunt purissimo: Sed & cardines ostiorum domus interioris Sancti Sanctorum, & ostiorum domus templi ex auro erant, 1. Reg. 7. v. 50. Iosephus lib. 8. Antiq. c. 2. de mensâ magnâ scribit aurea, in quâ Dei panes propoliti fuerint: Alias quoque non multo deteriores, & diverso modo factas testatur, quæ sustinuerint phialas & pateras aureas, vigesies mille; phialarum aurearum millia centum; lancium aurearum, ad offerendum in eis similam maceratam ad altare, octoginta millia; craterarum, in quibus similam oleo subigebant, sexaginta millia aurearum; mensurarum, quales Moysi Hin & Asseron, aurearum viginti millia: acerrarum aurearum, quibus odoramenta in templum inferri solebant, viginti millia; & aliarum, quibus deferretur ignis à magno altari in parvum, intra Templum situm, quinquaginta millia: Addantur candelabra aurea, & cantuari aurei: Adeoque vasa fuerunt in templo aurea, quadringenties quadragies mille, exceptis argenteis millies mille, & trecenties quadragies mille. Sed & ad extructionem Templi legata fuerunt Salomoni talenta auri quinquies mille, cum solidis præterea decies mille, hoc est, siclis bis mille quingentis, 1. Chron. 29. v. 7. & 8. Et si verò obstare videretur, quod Esdræ c. 1. v. 7. 8. 9. 10. & 11. de Nabuchodonosore scribitur, quinquies mille & quadringenta tantum vasa ipsum abstulisse; vel tyro tamen Theologiæ novit, templum sanctum sæpius ante captivitatem Babylonicam thesauris suis spoliatum esse, nominatim à Sefac Rege Egypti, 1. Reg. 14. v. 25. Deinde ab Asa Rege Juda, qui aurum & argentum domus Domini misit ad Benhadad Regem Syriæ, ut ejus auxilio & ope liberaretur de manibus Regis Israel, Boesa, 2. Chron. 16. v. 2. & sequent. Similia leguntur, de Joas, Rege Juda, 2. Reg. 12. v. 18. & de aliis.

Auri conditio optima.

Iulius Pollux.

2. Reg. 24.

1. Paral. 21.

24. & 25.

2. Chr. 3, 6.

1. Reg. 6, 21.

1. Reg. 7, 50.

Iosephus l. 8.

Antiq. c. 2.

Quor vasa aurea & argentea in templo fuerint?

1. Chron. 29

7. & 8.

Esdr. 1, 7. 8.

9. 10. & 11.

Templum Hierosolymitanum

sæpius fuit spoliatum.

1. Reg. 14, 25

2. Chr. 16, 2

1. Reg. 12, 18

Quòd autem nonnulli de veritate hæctenus dictorum ideò dubitant, quia impossibile fuerit, ut David & Salomon in tam exigua ditione tantos &

im-

Aurea se-
cula tempo-
re Davidis
& Salomo-
nis.

immensissimos thesauros coaceraverint, id mo-
menti nullius esse deprehendimus, si favorem
erga Davidem & Salomonem populi, si ejusdem
populi divitias, in dando alacritatem & prom-
ptitudinem, si Regum exterorum munera am-
plissima, si hostibus erepta spolia opulentissima,
& similia alia consideramus: Unde David sic de-

scribitur, quod *mortuus sit in senectute bona, ple-*
nus dierum, & divitiis, & gloria, 1. Chron. 29.
v. 28. Videatur *Ioh. Baptista Villalpandus*, Tom.
2. parte sec. super Ezech. cap. 44. & 45. ubi pro-
lixè demonstrat, quibus mediis, Salomon in pri-
mis, ad tantum pelagus divitiarum pervenire
potuerit. Expendenda est immensa summa tri-
butorum, quæ Salomoni annuatim solveban-
tur: considerandæ ingentes opes ac divitiæ civi-
tatis Jerosolymæ, tempore Salomonis: Auri
pondus, quod afferebatur Salomoni per singu-
los annos, sexcenta sexaginta sex talenta auri,
exceptâ summâ, quam Legati diversarum genti-
um & negotiatores afferre consueverant, omnes-
que Reges Arabiæ & Satrapæ terrarum, qui com-
portabant aurum & argentum Salomoni, 2.

Chron. 9. v. 13. 14. *Omnia quoque vasa convivii*
Regis erant aurea, & vasa domus salus Libani ex
aurum purissimo; argentum enim in diebus illis pro
nihil reputabatur, siquidem naues Regis ibant in
Tharsis cum servis Hiram semel in annis tribus, &
deferrebant inde aurum & argentum, & ebur, &
simias, & pavos.

Auri summam expresse nominat Regum hi-
storia: *Sumptum inde aurum quadringentorum*
viginti talentorum detulerunt ad Regem Salomo-

nem, 1. Regum 9. v. 28. vel *quadringenta quin-*
quaginta talenta auri, 2. Chron. 8. v. 18. *tantamque*
copiam argenti præbuit Ierusalem, quasi lapidum
& cedrorum, tantamque multitudinem veluti Syco-

morum, 2. Chronic. 9. v. 22. 26. & 27. Habe-
bat porro omnia Regna ab Euphrate, usque ad
terram Philistinorum, & usque ad terminos Æ-

gypti, 2. Chronic. 9. v. 27. 1. Reg. 4. v. 21. Hinc
de se testatur: *Coacervavi mihi aurum & substan-*

tias Regum ac provinciarum, Eccl. 2. v. 8. Facili-
mum hoc fuit Salomoni: Pondus enim auri, quod
annuatim illi afferebatur, erant sexcenta sexaginta
sex talenta auri, quæ efficiunt undecies decies
centena millia, ducenta & octo scutorum Ro-
manorum millia. Et quis non admiretur incredi-
bilem auri summam, quam classes Salomonis ex
Ophir attulerunt, 1. Reg. 10. v. 22. adeoque nullum
planè est dubium, plus auri Salomonem possedis-
se, quam ullus Regum Chaldæorum, Persarum,
Græcorum, vel etiam Romanorum possederit
unquam.

Hæc omnia verò in eum finem adducta sunt, ut
sciamus, aurum semper pretiosissimum habitum:
Unde & civitas cælestis, & platea civitatis tota
aurea repræsentabatur S. Johanni, non quasi in
vita æternâ verè aurum sit futurum; sed ut innua-
tur, gloriam cælestis beatitudinis pretiosissimam
merito esse æstimandam; & ut conditio vitæ æ-
ternæ per auri proprietates denotetur. Sicut enim
aurum est metallum purissimum; ita in cælesti
beatitudine nihil aliud erit, quam mera puritas:
sicuti aurum splendet maxime; sic beatorum quo-
que gloria erit splendidissima & fulgidissima:
Cumque tota civitas aurea dicatur, nihil aliud Sp.
S. innuit, quam bonorum inæstimabilium im-
mensam & infinitam fore abundantiam & copi-

am. Egregiè *Gregorius Magnus* similitudinem i-
stam explicavit, lib. 18. *Moralium*, c. 27. ut supra
ejus verba præ allegavimus. Introduc nos, o
Domine Jesu, in civitatem tuam cælestem aure-
am, & illic pace aurea ac æterna nos frui largire,
per & propter nominis tui sacrosancti gloriam,
Amen, Amen.

XIIX. Perquam memorabile est, quod Deus
Ter Opt. Max. Dominus DEUS omnipotens,
cælestis civitatis templum futurus dicitur, v. 22.
Aliud enim templum ibi non erit. Templum alio-
quin profuit peccatoribus, (1.) ut illic peccata sua
coram Domino deplorarent, veniamque miseri-
peterent, Luc. 18. v. 13. Ut (2.) in templo infor-
marentur, docentibus iis, qui sedebant supra ca-
thedram Moysi, Matth. 23. v. 1. Ut (3.) in domo
Domini solatium adversus tentationes crucis &
calamitatum perciperent, Pl. 73. v. 17. Sed in vita
æterna nihil horum omnium opus erit beatis:
Quin Dominus Deus omnipotens erit ipse templum:
Erit ipse omnia in omnibus, 1. Cor. 15. v. 28.

Evincitur autem ex textu nostro, templa Deo
minimè displicere. *Anabaptistæ* quidem vehemē-
ter templorum extructiones improbant; Sed fu-
toris sui causas sufficientes minime allegant. Nos
scimus, initio DEUM ipsum erectionem Taber-
naculi præcepisse: Deinde extructionem & re-
stitutionem templi Hierosolymitani cœlitus
approbasse: Ac licet primis seculis post Ascensio-
nem Christi fideles & pii tantum auræ liberioris
non habuerint, ut ædes sacras, vel templa erigere
potuerint: In Cœmeteriis enim Christiani primi-
tivæ Ecclesiæ potissimum convenerunt, nec nisi
abditæ & subterranea loca ad exercendum cul-
tum divinum habuerunt, teste *Polydoro Vergilio*,
lib. 5. de Invent. rerum, cap. 6. & *Onuphrio Pan-*
vinio in Append. ad Platinam Sub Imperatoribus
tamen, Alexandro Severo, Gordiano, Philippo
Arabe & Galieno, nec non sub Fl. Claudio, Au-
reliano, & M. Aurelio Probo, res Christianorum
melius se habere cœperunt, uti testatur *Eusebius*
lib. 8. c. 1. In primis verò *Constantinus Magnus*
Imperator, ad Imperium promotus, ubi vis loco-
rum, vel gentiliū templa in Christianorum u-
sum convertere, vel nova ex fundamentis ma-
gnificentissimè extruere Christiani cœperunt; id
quod Imperator ipse præcepit, thesauris Imperi-
alibus parci noluit, Euf. l. 2. de vita Constantini:
Idem fatetur *Sozomenus* l. 1. c. 8. & *Otto Frisingen-*
sis, lib. 4. c. 3.

Vestigia ejus alii quoque Imperatores presse-
runt, & templa passim in honorem Dei ædifica-
runt: In primis autem Imperator Augustissimus
Carolus Magnus in Germania, perque omnes Impe-
rii sui fines splendidissima & magnificentissima
templa extruxit, nec non Episcopatus & Archie-
piscopatus aliquot fundavit: Cujus exemplum
Christiani Principes, Respublicæ & alii tam ma-
ximæ, quam minimæ conditionis certatim secuti
sunt; qua de re *Alb. Cranzius*, *Ursperdensis*, *Nau-*
clerus, *Trithemius Bergomensis*, *Egnatius*, *Bruschi-*
us, *Cuspinianus*, *Fabricius*, *Iohannes Bodinus*, & alii
prolixè scribunt. Nec negari potest, cum Papatus
invalesceret, irrepsisse etiam in extructione tem-
plorum graves, plurimosque abusus, ex supersti-
tione hominum, templaque non soli DEO, sed
mox huic, mox alii sancto dedicata, & nimio
sumptu ac luxu ædificia illa extructa esse: quo
nomine *S. Bernhardus*, in Apol. ad Guilielmum

Statim aco-
ne vita cœ-
lestis com-
paratur.

gra-

Gregorius Magnus l. 18. *Moral.* c. 2.

DEVS ci-
vitatē cæ-
lestis Tem-
plum futu-
rus dicitur.

Luc. 18. 13.

Matth. 23. 1.

Psalm. 37. 17.

1. Cor. 15. 28.

Templorum
extructio-
nes DEO
non displicent.

Polydorus Vergilius l. 5. de Invent. rerum c. 6.

Onuphrius Panvinus in Append. ad Plat.

Eusebius l. 8. c. 1.

Eusebius l. 2. de vita Constant.

Sozomenus l. 1. cap. 8.

Otto Frisingensis lib. 4. c. 3.

Alb. Cranz.

Urspergens.

Nauclerus.

Trithemius.

Bergomen.

Egnatius.

Bruschi.

Cuspinian.

Guilielmum, graviter invecus est, in prodigalitatem illam nimiam, ut & Petrus de Aliaco, Cardinalis Cameracensis, & alii: Quicquid sit, templum in honorem DEI erecta, spelunca latronum fieri non debent, Luc. 19. v. 46. Sed ad cultum DEI rectum unice adhibenda sunt. Materiam verò integram de templis prolixo commentario congeffit Sacramentarius Tigurinus, Rodolphus Hospinianus, qui alicubi cum iudicio est legendus.

Rodolphus Hospinianus,

Utinam! ô utinam nos Christiani universi & singuli simulachra & templa DEI viva spiritualia existeremus! Utinam mentes nostras penetralia, pectora sacraria, & corda aras Spiritui Sancto devoveremus! Verè, verius & verissimè tum Dominum DEUM omnipotentem templum quoque nostrum habituri essemus, celebraturi illum & Agnum, cum universo Sanctorum Angelorum & Beatorum consortio, in omnia secula seculorum, Amen.

Regibus etiam patet aditus ad Regnum caelorum.

XIX. Non gentibus tantum in genere, sed Regibus etiam terræ in specie aditus patere ad civitatem celestem, ex capitis nostri versic. 24. manifestè patet, ubi S. Johannes sic ait: *Et ambulabunt gentes, quæ servata fuerunt, in lumine ejus, & Reges terra afferent gloriam suam & honorem in illam.* Reservatis gentibus in alium locum, de Regum & Magnatum accessu ad regnum caelorum, nonnulla jam perspiciamus.

Ex. 22, 28. Psal. 82, 6. Iud. 3, 9. 2. Reg. 13, 5. Neh. 9, 27. Rom. 13, 1. Prov. 8, 15. Rom. 13, 4. Iudic. 3, 10. 1. Sam. 10, 6. 2. Sam. 16, 13. Gen. 4, 5, 8. Iudic. 1, 1. 16. cap. 3, 9. cap. 4, 4. 2. Paralip. 36, v. ult. 1. Pet. 2, 13. Rom. 13, 2.

Initio status, in quo versantur, ita non comparatus est, ut propter illum disgratiam DEI mereantur, cum ex Scriptura sacra manifestissimè constet, elevatos, vel Magnates, eo loco apud DEUM haberi, ut dicantur, *Exod. 22. v. 28. וְלִי יְהוָה* Psal. 82. v. 6. hoc est, Dii & filii ex-celsi, *וְיִשְׁכְּנוּ* Salvatores, Jud. 3. v. 9. 2. Reg. 13. v. 5. Nehem. 9. v. 27. *ἐξουσίαι δὲ τοῦ Θεοῦ*, Rom. 13. v. 1. qui regnant per DEUM, & per ipsum iusta decernunt, Prov. 8. v. 15. qui ministri DEI sunt, Rom. 13. v. 4. super quos est Spiritus Domini, Iudic. 3. v. 10. 1. Sam. 10. v. 6. 1. Sam. 16. v. 13. qui divinitus constituuntur, Gen. 4. v. 8. Iudic. 1. v. 2. 16. cap. 3. v. 9. cap. 4. v. 4. 2. Paral. 36. vers. ult. Nec obstat, quod S. Petrus Magistratum *αὐτοκρατορίας* vocat, 1. Ep. cap. 2. v. 13. Fit enim hoc non respectu causæ principalis & primæ, DEI, sed ratione causæ instrumentalis, quia per homines sapius Magistratus constituitur; aliàs Magistratus dicuntur *divina ordinatio*, Rom. 13. v. 2. Quoscumque igitur Deus Omnipotens & benignissimus eo honore dignatur, ut ipsos Deos & Filios excelsi appellet, ut organa eos iustitiæ decernendæ & salvandi suum populum constituat, ut Sp. S. suo illos repleat; si utique ob hunc statum à Regno gloriæ excluduntur: Atqui Reges & Magnates tales sunt, Ergo &c.

Deinde prætereundem non est, DEUM in specie solicitum fuisse, si Principes & Magnates adversus mandata sacra delinquerent: quâ ratione & illi reconciliari possent: Quapropter & sacrificium peculiare constituit, dicens: *Si peccaverit Princeps, & fecerit unum è pluribus, per ignorantiam, quod Domini lege prohibebatur, & postea intellexerit peccatum suum, offerret hostiam Domino, hircum de capris immaculatum: Ponetq; manum super caput ejus, cumq; immolaverit eum in loco, ubi solet mactari holocaustum coram Domino, qui pro peccato est, tingeret Sacerdos digitum in sanguine hostiæ pro peccato, &c. rogabitq; pro eo Sa-*

*cerdos, & pro peccato ejus, & dimittetur ei, Lev. 4. 22. 23. 24. 25. 26. Annon igitur Magnates quoq; ad se Dominus admittat, pro quorum peccatorum remissione tam sedulo vigilat? Huc facit Exemplum Regis Davidis, qui voluntariè & deliberato animo gravissimè adversus Deum peccavit, cum Bethsabe adulterium committendo, & maritum ejus Uriam, totum innocentissimum, temerè occidendo, 2. Sam. 11. 4. 15. 16. 17. Utut autem displicuerit factum hoc Domino, 2. Sam. 11. 27. in gratiam tamen poenitentem Regem recipit, eique remissionem peccatorum annunciaré iussit: Dominus transtulit ab te peccatum tuum, 2. Sam. 12. 13. invenit ergo David gratiam ante DEUM, Act. 7. 46. Adde, quod Deus passim vocatur DEVS Abraham, Exod. 3. 6. Matth. 22. 32. Marc. 12. 26. Luc. 20. 37. Abraham verò fuit Princeps DEI apud Hebræos, Gen. 23. 6. Huic Abrahamo promisit insuper Altissimus, se fore *clipeum ejus & mercedem valde magnam*, Gen. 15. 1. Item: *Ego ero DEVS tuus & seminis tui post te*, Gen. 17. 7. Si itaque tam favit Deus Principi Abrahamo, quis Magnates ab ipso reprobari dicat? Princeps fuit magnus in Ægypto Josephus, ipse enim Dominus constituerat eum *ἐπίτροπον* super Ægyptum: De hoc ipso Josepho dicitur: *DEVS erat cum eo*, Act. 7. 9.*

Lev. 4, 22. 23. 24. 25. 26. 2. Sam. 11, 4. 15. 16. 17. 2. Sam. 11, 27. 2. Sam. 12, 13. Act. 7, 46. Exod. 3, 6. Mat. 22, 32. Marc. 12, 26. Luc. 20, 37. Gen. 23, 6. Gen. 15, 1. Gen. 17, 7. Act. 7, 9.

Habent ergo sibi faventem DEUM & Principes, non obstante statu principali: Et quis nescit, in quantâ apud DEUM floruerint gratiâ, Ezechias, Josaphat, Josias, Hiob & Reges pietissimi alii? Accedit huc, quod in libro Hiobi dicitur: *DEVS potentes non abjicit, cum & ipse potens sit*, Job. 36. 5. Quod adeo verum est, ut potentes invitentur ad afferendam Deo gloriam, Psal. 29. 1. 2. ut attollant Principes portas suas, Regemq; gloria introire permittant, Psal. 24. 7. ut regna terræ ad cantandum & psallendum Domino Deo admoveantur, Psal. 68. v. 33. & 34. Classicum extat de accessu Regum terræ libertimo ad Dominum DEUM vaticinium, Psal. 72. 10. & 11. *Reges Tharsis & Insula munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent, & adorabunt eum omnes Reges: In Chaldaicâ versione habetur: Insula maris magni Oceani; Indici scilicet, ac Eoi: De quo mari Indico Ptolomæus refert, quod in illo mille octingentæ sint insulæ; præterea Cyclades quinquaginta tres in mari Ægeo; Fortunatæ triginta in Oceano Atlantico; & viginti Orcades seu Albiones, in Britannico; ita, ut insulæ istæ non ad solum tractum illum, qui adjunctus est Ciliciæ usq; in Græciam, restringi debeat, quod Vatablus urget.*

2. Sam. 12, 13. Act. 7, 46. Exod. 3, 6. Mat. 22, 32. Marc. 12, 26. Luc. 20, 37. Gen. 23, 6. Gen. 15, 1. Gen. 17, 7. Act. 7, 9.

Indiæ cum mentionem fecerimus, non pigebit ex libello Domini D. Philippi Nicolai referre, quod pacto Christus etiam ab Indianis colatur & adoretur: Verba ejus Tom. 2. oper. Latin. fol. 13. 14. sic habent: *Tartarorum ditionibus ad Aquilonem, & Persici ad Occidentem relictis, India sequitur, quæ universa Indo flumine, Tauri jugis, Sinis & Oceano circumscripta, Gange interlabente, ab Occasu Paropamisadæ & Arachosia, & Gedrosia finibus terminatur, incolis Indostam nuncupata, & duabus peninsulis ad meridiem longè in mare procurrentibus, sinibusq; tres amplissimos, frequentibus oppidis & portibus illustres efficiens. Dividitur hodie in multos principatus, & regna studiis armorum mercatumq; clarissima. In ea, quæ ad Octasum spectat, peninsula, regna sunt Cambaicum, Delium, Deca-*

D. Philip. Nicolai Tom. 2. oper. Latin. fol. 13. 14.

menſe, Biſnagarenſe, & Narſingenſe, quorum Deſami Rex ceteros potentia antecellit. Alterius verò peninſula Regna ſunt, Vermanum, Avannum, Peguanum, Sianenſe, & Malacenſe: Quod poſtremum ejusdem nominis urbem primariam, emporio ſimul ulterioris India frequentiſſimo celebrem habet. In intimo mediſ ſinus Indici reſeſſu, qua Ganges fluit, ſunt Orixa, Bengala & Mandao, ditiones nobiliſſima: Ad ortum Camboja & Campa.

Gens licet falſorum numinum ſuperſtitione miſerrimè ſit conſtituta, templis abundans quamplurimis, & Sacerdotibus ſuis (quos Brachmanes appellant) honores maximos deferens, tamen in ſacris ſuis non obſcura Chriſtiana religionis olim per Apoſtolos invecſta & implantata, veſtigia retinet: Geſtans enim Brachmana, terna fila ab humero dextro in latus ſiniſtrum, ut deſignent trinam in naturâ divi-nâ rationem. Credunt, DEUM in ſpecie humanâ latentem, terras luſtraviſſe, ut humanum genus à peſte ſempiterna redimeret. Dies Dominicos, qui Doctores ex illis ſunt, religioſiſſime venerantur, precatiuncula hæc frequenter uerata: Adoro Te DEUS, cum tuâ gratia & auxilio in æternum: Nec minùs decem legis præcepta, & accuratam ſingulorum interpretationem, literarum monumentis ſibi traditam callent, libriq; iſtis vaticinium contineri fatentur, fore tandem aliquando, ut omnes uni tantummodo legi pareant.

Hæc quidem, ut veriſimile eſt, à Chriſtianiſ anti-quisſimis acceperunt, licet Chriſtianos abominentur, & ex illorum præſertim Eccleſiaſticorum manibus cibum accipere, ſacrilegio ſimile ducant, quemadmodum Oſorius in vitâ Emanuelis Luſitania Regis, ejusq; præſator Joh. Mataſius Metellus conteſtantur.

Deinde præter gentem, Brachmanicis ſuperſtitionibus demerſam, India paſſim locorum ab illis etiam magno numero incolitur, qui Evangelii doctrinam ab Apoſtolo Thoma acceperunt, & in tantâ temporum varietate & regnorum commutatione, & adverſis rerum incidentium caſibus, in vitâ ſemper fide & conſtantia retinuerunt. Sacras literas habent Syro ſermone (quem Chaldaicum nominant) conſcriptas, quas ſtudioſiſſimè exercent, adhibitis interpretationibus, qui in locis publicis omnes, qui conveniunt, ad earum intelligentiam diligenter erudiunt. Septimo enim quoq; die, quem Dominicum appellamus, more noſtro in templis conveniunt, ut ſacris interſint, & conciones audiant. Vino ex paſſis uvæ confecto in ſacris utuntur: Omnibus ſine diſcrimine ad Eucharistiā accedentibus, non ſolum Chriſti corpus exhibitopane, verum etiam calicis conſecrati potione ejusdem ſanguinem exhibent, præmiſſâ tamen prius flagitiorum confeſſione. Pueri infantes nullo modo ante quadrageſimum diem, niſi periculum aliquod impendere eorum vitâ perſpectum fuerit, ſacro fonte abluuntur.

Cum aliquis periculoſo morbo premitur, Sacerdos advocatur, cujus precatione agrotantes animum allevari conſidunt. In ingreſſu templi, luſtralibus aquis, perinde ut Pontificii, aſperguntur. Eodem etiam ritu mortuos & eadem religione ſepeliunt. Deinde cognati & affines epulum dant, & convivio dies octo tribuunt, mortuorum celebrantes memoriam, & pro illorum ſempiternâ ſalute Chriſtum invocantes. Vidua, qua anno obitus maritorum non planè elapſo rursus nubunt, dotem amittunt.

Sed & ſummum habent Antiſtitem Thomani hi Chriſticola, in montibus, qui ad Septentriones ſpectant, à mari diſjunctiſſimis (qua regio incolis Chal-

daa vocatur) habitantem. Is cum duodecim Cardinalibus & duobus Patriarchis & multis Pontificibus, qui in conſilium ſimiliter adhibentur, omnia, qua ad religionem ſanciendam pertinent, decernit: Huic omnes Chriſtiani, Indiam Orientalem inhabitantes, obtemperant. Sacerdotes in capite ita ſunt aſtonſi, ut crucis imaginem in vertice ſummo contineant. Sunt apud illos & Monachorum ſodalitia & virginum ſacrarum cætuſ, adibus ſemotis incluſi: Ab omnibus illis pudicitia cum ſummo probitatis & abſtinentia & religionis ſtudio conſervatur. Sacerdotes uxores ducunt: Primâ tamen uxore mortua, eſt illis impoſterum nuptiis omnibus interdictum. Aliorum matrimonium niſi aut viri, aut uxoris morte, dirimi nullâ conditione licet.

Eandem anni computationem cum die intercalari, qui quarto quoq; anno inſeri ſolet, quam obſervamus, diligentisſimè retinent. Jejunia temporibus, qua Adventum & Quadrageſimam appellamus, ſtrictè obſervant. Sacra ſolennia, quibus utimur, ſummâ cum religione & celebratè procurant. Calendis Julii non Chriſtiani tantum, ſed & ceteri indigenæ, populiq; diverſæ religionis, in Thoma honorem diem feſtum agunt, ſiquidem omnes ſibi perſuaſum habent, creduntq; ipſi Saraceni, multa miracula per hunc virum divinitus eſſe edita, & compluribus, in graviſſimo morborum caſu poſitis, reſtitutam ſanitatem, & afflictiones miraculoſè, huius interpoſitis precibus, ſublataſ eſſe.

Fertur corpus ejus in urbe quâdam Narſingice juris diſtinctionis, Malipur appellata, conditum retineri. Sacellum hic in colle aſſecratum conſpicitur, ubi Divum Thomam à religionis hoſtibus interfectum, perhibent, cujus historia monumentum ibidem in cruce antiqua & arcu lapideo coronata, literis arcui inciſis (quas legere nemo potuit) etiamnum aſſervari ſcribitur. Refert autem Oſorius anno Domini 1561. cum Chriſtiani Orientales hunc in locum pompâ & celebritate magnâ convenirent, diligenter à præſecto urbis de harum literarum interprete inqueſitum eſſe: Cumq; audiret de quodam Brachmana apud Narſingos Philoſopho, variarum linguarum callentiſſimo, continuo hominem accerſiſſe, & interrogâſſe, ecquid illas literas noſſet? Reſpondiſſe Brachmanam, literas eſſe præſcas, quibus Antiqui Sapientes uſi ſint, negligentia verò hominum, earum cognitionem interiſſe; adhuc linguam, quæ erant deſcripta, à paucis admodum teneri: Admonitum porro Brachmanam, ut in altare (in quò crux illa erat) aſcenderet, aliquandiu reſtiſſe, & nefarium factum dixiſſe, altare rebus divinis deſtinatum, humanis pedibus conculcari: Invitum tamen ſubiſſe, & literas perlegiſſe, quarum vim eam eſſe dixerit, ut una nota decem & quindecim & viginti literarum officio ſungeretur. Sententiam verò literarum hanc eſſe, Thomam divinum virum fuiſſe, à DEI Filio, cujus erat diſcipulus, in eas oras, Sagami Regis tempore miſſum, ut DEI ſummi noſſitia gentes illas erudiret: Ibiq; templum extruxiſſe, & res mirabiles eſſe feciſſe: atq; tandem cum genibus flexis ad crucem illam aſſexus, orationem ad DEVM effunderet, à quodam Brachmana fuiſſe haſta tranſfixum. Crucem verò ejusdem viri ſanctiſſimi cruore tinctam, ad memoriam virtutis illius ſempiternam relictam eſſe. Hanc fuiſſe ſententiam literis comprehenſam, cujus rei fidem auxerit alius ejusdem ſectæ vir, aliunde accerſitus, grandis admodum natuſ, & ſapientia opinione præſtans, qui literas in eadem ſententiam explicâvit.

Talis igitur eſt ratio Chriſticolarum in India, qui reli-

religione, (quam à majoribus acceperunt) tenacissime conservata, libenter amicitiam cum aliis quoque Christianis colunt, praesertim Armeniis, quorum pietatem, repudiato Pontificis Romani fastu, in singulari habent pretio. Etenim cum Hispani littoralia Indiarum emporia, insulasque ejus loci plurimas imperio premant, quibus Pontificis sui hierarchiam, adminiculante Jesuitarum opera, plenis velistibusque, nec non additis carcerum & suppliciorum comminationibus implantare conentur, ab alienavit hac intemperies Christianos Thomanae professionis, ab Hispanorum & Jesuitarum consortio, ut eos cen locustas populatorices ab Ecclesiis suis arceant, & execrentur.

Unde factum anno CHRISTI 1567. cum in urbe Indiarum, Cocimo, non procul à Calecutio disito, Armenius quidam Episcopus studiosè Christicolae Thomanos à putidis Pontificis religionis mercibus dehortaretur, & dehortanti Melchior Carnerius Jesuita, larva Niceni Episcopatus inani & mendica inflatus, oblatraret, multumque, cen pravo & schismatico homini loquaciter obluclaretur, ut Indi Armenio fauentes, Jesuitam sagittis peterent, & propemodum necassent, nisi is integumentis capitis beneficio, faculum evibratum evertens, ocyus sese in fugam conjecisset. Hæc ille.

Sed & alibi spes facta est Regibus & Magnatibus de salute æternâ, per Jesum Salvatorem acquirenda: Hæc enim dicit Dominus: Labor Ægypti & negotiatio Æthiopia, & Sabæi viri sublimis, ad te transibunt, & tui erunt: post te ambulant, vincent, manibus pergent, & te adorabunt, itaque deprecabuntur, Esa. 45. vers. 14. Et si enim hæc verba primo intuitu de Rege Cyro agere videntur, cum Xenophon disertè scribat, lib. 7. & 8. Cyripædiæ, quod regni ejus terminus fuerit, ab Oriente mare rubrum, ab Occidente Ægyptus, à Meridie Æthiopia, ab Aquilone Pontus Euxinus; cuncta tamen textus manifestè evincit, ad Christum pertinere hoc vaticinium, utpote, cui adoratio & deprecatio soli competit, & de quo solo dici potest: Non est absque te DEVS, & tu verè es absconditus DEVS, v. 15. quæ verba immediatè allegata sequuntur. Congruunt huc verba Esa. 60. v. 11. Aperientur portæ tuæ jugiter, die ac nocte non claudentur, ut afferatur ad te fortitudo gentium, & Reges earum adducantur.

Nimiùm igitur quantum certi sunt Reges & Magnates, quod ipsis fores civitatis cœlestis ob eminentiam & dignitatem secularem nequaquam præcludantur. Discimus inde, tantò majorem habere superioribus reverentiam, ne reperiatur inter κνηϊότητ & κατὰ προσηντας, & αὐτὸς βλασφημῶντας, hoc est, dominationum contemptores & gloriæ præcellentium blasphematores: Tales enim in perditione suâ peribunt, 2. Petr. 2. v. 10. 11. Quod si ne Angelus quidem Michael sibi hoc sumere voluit, ut malediceret Diabolo, Jud. v. 8. quantò minùs maledicendum est divinis potestatibus? In veteri Ecclesia piaculum ducebant, vel hostibus veritatis divinæ insultare, aut iis dira quæque; imprecari, vel probrosis titulis & nominibus blasphemare. Qui dedit Imperium Constantino Christiano, ipse etiam Apostata Iuliano, inquit S. Augustinus lib. 5. de Civit. DEI, cap. 21. Arianismo infectus erat Constantius; eidem, tamen Hosius, in Epist. Athan. ad solit. vitam agentes, scribit: Tibi DEVS imperium commisit; nobis, quæ sunt Ecclesiastica, concedidit: Qui tuum imperium malignis oculis carpi, contradicit ordinantes.

tioni divina. Et Hilarius in lib. cont. Auxent. vocat eum sanctum Imperatorem; non quidem ratione religionis, seu fidei, sed divinæ ad Imperium evectionis. Plura possent ex S. Augustino, ex Cedreno, ex Evaristo, ex Polycarpo, & aliis Scripto-ribus in hanc faciem proferri, sed sufficient ista impræsentiarum de Regum & Magnatum liber-rimo aditu ad cœlestem civitatem, si nimirum colla sua Regi Regum Domino JESU subdant; si osculo fidei & honoris illum colant; si portas Regnorum, Ditionum Cordium ei aperiant; si intra animas suas promptè & lubenter illum recipiant; si gloriam suam afferant ac inferant. Fecit nos credentes Rex Regum, Dominus JESUS CHRISTUS, Reges DEO & Patri suo, Apoc. i. v. 6. Introducat ille & nos in civitatem suam cœlestem, sanctam Jerosolymam: Ipsi gloria, & Imperium in secula seculorum, Amen.

XX. Et si civitas cœlestis planè est incomparabilis, quod universi & singuli, saniore mente præditi, fateri necesse habent; haud tamen abs re foret, inter admirandam hanc civitatem, & alia mundi admiranda, συγγερον quendam instituere, non ad civitatis cœlestis imminutionem, sed ad majorem ejusdem illustrationem. Tredecim aliàs axiomata vel excellentias brevissimè enumerat Ludovicus ab Alcasar, fol. 917. 918. quibus cœlestis Jerosolyma præemineat, ordine eo, quo in textu Apocalypico proponatur.

Prima, inquit, est ingens claritas, quæ semper fruatur civitas: Vocatur autem claritas DEI, & aspersione crystallizanti comparatur: Advertitur etiam, in hac urbe semper diem esse, nunquam noctem; nec Sole nec Luna ita esse opus, quod DEI & Christi claritate fruatur. Secunda, urbis murus admirabilis est, totusque ex Iaspide, potens in altitudinem quatuor & viginti humana statura mensuras. Tertia, portæ sunt ingentes, terna in singulis quadrilateribus, & portæ singulæ ex singulis fabricatæ margaritis, adeo grandibus, sicuti ad ingentis portæ structuram opus erat, nec unquam obserantur. Quarta, muri fundamenta sunt ex gemmis pretiosissimis: duodecim verò sunt gemma ejusmodi ex iis, quæ maximi apud homines aestimantur. Quinta, adificiorum proportio admiranda prorsus est. Civitas enim in quadrum est digesta: Situs excelsus quidem, sed planus undique: murus aequaliter undique sublimis; turres in altitudinem pariter aequalem prominent. In tota denique urbe nihil est, quod ab exactissima & aequissima architectandi ratione minimùm dissonet. Sexta, civitatis magnitudo per quam ingens est. Nam quodlibet muri latus in longitudinem protenditur duodecim stadiorum millibus, id est, mille quingentis miliaribus, quæ ex nostris leucis quingentas efficiunt: Cum tamen civitas aliqua, cujus quadrum unius esset leuca, inter maximas reputaretur. Nam Hispalis, quæ in maximarum urbium numerum refertur, unius leucæ quadrum nequaquam attingit. Et quamvis Hispalis quadrum unica constaret leuca, cœlestis adhuc Jerosolymæ magnitudo ad Hispalis magnitudinem se haberet, sicut 2500. ad 1. Septima, civitatis platea, & tota interior ipsius civitatis facies ex purissimo & perspicuo auro constat. Octava, fluvius mediam urbem interfluens, adeo est admirabilis, ut ejus unda vitalis sit. Nona, arbores in utraque fluminis ripa sata plurimum ad sanitatem conferunt, estque inibi lignum vite, sicut in Paradiso. Porro arboribus ipsis folia nunquam decidunt, nec desunt mensibus singulis novi fructus. Decima, hujus urbis

Hilarius in lib. cont. Auxent.

Apoc. i. v. 6.

συγγερον inter admirandam civitatem cœlestem, & inter alia admiranda mundi.

Ludov. ab Alcasar, fol. 917. 918.

Esa. 45. v. 14. & 15. Xenophon lib. 7. & 8. Cyripæd.

Esa. 60. v. 11.

Reverentia summa debetur Magnatibus.

2. Petr. 2. v. 10. 11.

Juda v. 8.

S. August. lib. 5. de civ. DEI. c. 21. Hosius in Epistola. Athan. ad solit. vitam agentes.

cives omnes Christi & aeterni Patris familiares sunt, omnes quasi Regis cubicularii, qui ejus conspectu semper fruuntur, servant illi, videbunt faciem ejus, & nomen ejus in frontibus eorum, nec aliud in ea civitate templum est, prater DEVM ipsum & Christum, atq; adeo in ipsum divinitatis arcanum, atq; adytum omnes eum alloquuntur & perfruuntur ingrediuntur. Vide caput 2. 1. 22. & c. 22, 3. 4. Undecima, nulla culpa aut poena in hac urbe reperitur, omne maledictum non erit amplius, cap. 22, 3. Duodecima, nihil pretiosum aut estimatione dignum huic urbi desit, cap. 21, 24, 26. Ac demum cives urbis hujus universi gloriosissime vivunt ac regnant, cap. 22, 5. Hac sunt excellentiarum capita.

Comparatio
caelestis Je-
rosolymae
cum terre-
na.
Iosephus l. 7.
de bello Ju-
daico, c. 7.

Sed jam conferamus cum civitate caelesti terrenam Jerosolymam: Hanc stuporem mundi, tum ob amplitudinem, tum ob incolarum multitudinem fuisse, nemo ignorat. Iosephus lib. 7. de bello Judaico cap. 7. refert, paschali quodam tempore numeratas fuisse Jerosolymae personas, qui paschalem agnum comederint, ad tricies centena millia, & millia itidem quater centum: Unde capacitas loci facile aestimari potest: Sed quid haec ad caelestem Jerosolymam? Terrestri ad summum quinque milliarium spatio continebatur: Caelestem civitatem mensus est Angelus per stadia duodecies mille; longitudoq; ejus, & latitudo, ac altitudo sunt aequalia, v. 16. Terrenae fundameta ex vulgaribus fuere lapidibus: caelestis omni lapide pretioso ornata fuerunt, v. 19. Illic ἀμάρτωλοι degerunt, Luc. 7. v. 37. Luc. 15. v. 1. 2. Hic tantum sancti & ex omni parte ἁγιοι, Luc. 19. v. 43. 44. ut supra fuse ostendimus. Jerosolyma terrena excidio obnoxia fuit ac desolationi: caelestis non item, sed est civitas aeternum manens, Hebr. 13. v. 14. Jerosolyma terrestri perpetuis motibus fuit exposita: Hic meta pax, quies & tranquillitas aeterna, Esa. 32. v. 17, 18. Terrena Jerosolyma templum habuit splendidum quidem, sed a Romano exercitu tandem miserabiliter exustum: Caelestis civitatis templum Deus ipse est, Apoc. 21. v. 22. qui exuri nequit.

Luc. 7. 37.
Luc. 15. 1. 2.
Luc. 19. 43.
44.

Heb. 13. 14.

Esa. 32. 17.
18.

Apoc. 21.
22.

Hoc templum infinitis parasangis praecellit Mausolei, quod inter septem recensetur mundi miracula, excellentiam, a Strabone, Herodoto, Casiodoro, Valerio Maximo, Aulo Gellio, Vitruvio & aliis eleganter descriptam. Nihil ad solium Majestatis Agni, sedentis ad dexteram Patris, facit thronus Salomonis, ut ut splendidissimus: Nihil ad muros civitatis caelestis, muri Babylonici, testibus Alexandro ab Alexandro, Diodoro Siculo, Chliarcho, Strabone, Herodoto, Solino & aliis, Monarcharum Assyriorum sumptu maximo, operariis trecenties mille extructi: Fabrica enim tota istorum murorum fuit lateritia: Structura vero muri caelestis tota ex Jaspide, v. 18. Laudibus extollantur Colossi Rhodiani; Persarum Domus Regia, Turres, Columnae, Pyramides, & similia ornamenta, de quibus prolixè scribunt, Tzetzes, Quintus Curtius, Diodorus Siculus, Pollux, Apulejus & alii: Nihil prorsusque nihil haec omnia faciunt ad comparisonem cum caelesti Jerosolyma: Nulla hortorum in universo mundo comparatio ad caelestem paradisum, Luc. 23. v. 43. Glorietur Nebucadnezar de magnificentia Babylonis, Dan. 4. v. 27. Cristas erigat Roma de amplitudine sua & magnificentia, de foris praefertim, quorum fuere septemdecim; de Pantheo, de Theatris, de Amphitheatro, ex Lapide Tyburtino & simili-

Luc. 23. 43.

Dan. 4. 27.

bus; Ne umbella quidem haec sunt omnia civitatis caelestis, quae non ab Angelis tantum, & beatis hominibus inhabitatur, sed & a DEO & Agno ipso. O Domine Jesu, Agnus DEI, fac, ut universi & singuli infallibiliter eo quoque perveniamus, tecum & cum Patre ac Spiritu Sancto vivamus in secula seculorum, Amen.

XXI. Sicuti portae caelestis Jerosolymae nunquam clauduntur, sed semper sunt manentque apertissimae, v. 25. Ita & hic portae Regni gratiae nunquam clauduntur, sed tota die patent omnibus, ut per Baptismum & veram ad DEUM conversionem ingrediuntur. Dominus Jesus ipse met laborantes & oneratos ad se vocat; Matth. 11. v. 28. & servos emittit, ut compellant intrare pauperes, debiles, caecos, claudos, aliosque, donec impleatur domus ejus, Luc. 14. v. 2. & 23. Interea igitur semper fores manent patulae, ut vocati introire queant: Immo, si vel nocturno tempore Dominum accedere velint, non repelluntur; uti exemplum Nicodemum luculentè testatur, Joh. 3. v. 2. Hinc fatetur Deus, se tota die expandere manus suas, & nos expectare, Esa. 65. v. 2. De fatuis quidem virginibus dicitur, quod clausae ipsae fuerint januae, Matth. 25. v. 10. quia nimirum post festum venerunt; & innuitur, in futuro seculo nemini januam gratiae apertum iri, qui hic fores illas non pulsaverit.

Mat. 11. 28.

Luc. 14. 2.
& 23.

Joh. 3. 2.
Esa. 65. 2.

Mat. 25. 10.

Utinam vero & nos dies ac noctes ostia cordium nostrorum Christo aperitemus! Stat ille Dominus & pulsat: si quis audierit vocem ejus, & aperuerit januam, intrabit ad illum Dominus, & coenabit cum illo, Apoc. 3. vers. 20. Complures, pro dolor! sunt, qui fores claudunt, aures obturant, corda indurant, instat Pharaonis & Judaeorum, qui tempus gratiae prorsus negligunt: His si olim cum virginibus fatuis janua caeli pracludatur, non est quod mirentur: Cur enim toties pulsanti Domino non aperuerunt? Portasque elevarunt? Psal. 24. vers. 7. Nos DEO ingentes gratias agamus, quod caelum nobis per Filium suum refferri & aperiri voluerit: Hic est sanctus ille, & verax, qui clavem habet David, qui aperit, & nemo claudit, Apoc. 3. v. 7. Demus operam, quandoquidem caelum ex parte DEI apertum manet, ad extremum usque vitae nostrae halitum, ut per Baptismum & seriam invocationem ac orationem in ipso agone caelos apertos cum Sancto Stephano videre queamus, Actor. 7. v. 56. Faxit Dominus de caelo, ut quacunque hora Spiritus noster ex ergastulo corporis emigraverit, in civitatem apertam intromittatur, portaeque caeli non claudantur, per & propter Filium DEI unigenitum, Dominum nostrum JESUM CHRISTUM, Amen.

Apoc. 3. 20.

Psal. 24. 7.

Apoc. 3. 7.

Act. 7. 56.

XXII. Notetur autem Aphorismus memorabilis: Non intrabit in civitatem aliquis, quod inquinat, aut abominationem facit, & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitae Agni: Operam proinde universi ac singuli demus, ne in Catalogo Proscriptorum & a jure civitatis exclusorum inveniamur: Exactè omnia mensurata sunt in civitate sancta, & harmonicè singula convenire oportet. Quicquid igitur ἀγνομία & Christiana pietate alienum est; id forma & jure civitatis Spiritus Sanctus disertè excludit, quasi dicat: Exesto, qui inquinat: Relegetur, qui in caeno peccatorum se volutat, ac contaminat. Verum, hac de exclusionem supra parte prima ad v. 8. fuse eg-

egimus, & infra cap. 22. v. 15. denuo ansam habebimus. Interea pro largissima gratia & illuminatione in explicato hoc etiam capite arduo & difficillimo, laus sit & perennis gloria, Deo Patri & Filio, & Spiritui Sancto, in seculorum secula, Amen, Amen.

CAPUT XXII.

EJA! Charissimi, Eja! propediem receptui canemus, & colophonem Commentario isti imponemus. Restat unicum, idque postremum caput, quo explicato nostrum erit:

Tunc littus legere, & terris advertere proram.

Iterum autem *Oceanum* quasi rerum cœlestium ingredimur, indigentes maxime, ut dextera illuminantis Sancti Spiritus nobis porrigatur: ἐπεὶ ἐν πνεύματι ἀγίῳ νοεῖν καὶ ἀνοιγόμεναι αἱ γραφαὶ δείκνυσιν ἡμῖν τὸν Χριστὸν εἰς κέρας δύω· τὸ πνεῦμα ἅγιον, Theoph. c. 10. Joh. Proinde *Fons Sapientia, Domine Jesu*, in quo sunt omnes thesauri sapientia & scientia absconditi, qui sedes ad dexteram Patris tui, largire etiamnum inde spatium meditationibus nostris in abdita legis tuæ, neque adversus pulsantes claude eam: Frustra enim tot paginarum opaca secreta scribi non voluisti: Vide igitur, & placeat in conspectu misericordiae tuæ, invenire me nunc quoque gratiam ante te, ut aperiuntur mihi interiora sermonum tuorum: Domine Jesu attende, & miserere mei, sis lux oculorum meorum, dirige calamum, ut scribat velociter, mentemq; tuam assequatur feliciter: Qui a fuisti hujus operis, o sanctissime me *Jesu*, sis & ejusdem ω ac finis: Ita spero, ita suspiro: Exaudi Domine *Jesu*, propter nominis tui sacrosancti gloriam, Amen, Amen.

TEXTUS.

1. **Κ**Αὶ ἔδειξέ μοι καθαρὸν ποταμὸν ὕδατος ζῶντος, λαμπρὸν ὡς κρύσταλλον, ἐκ πορεύομενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, & τοῦ θρόνου.

Et ostendit mihi purum fluvium aquæ vivæ, splendidum tanquam Crystallum, procedentem de sede DEI & Agni.

2. Ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς, & τὸ ποταμὸς ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, ζύλον ζῶντος, ποιῶν καρπὸς δώδεκα, καὶ μῆνα ἓνα ἑκάστων ἀποδίδει τὸν καρπὸν αὐτῷ· καὶ τὰ φύλλα τῶν ζύλων εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνῶν.

In medio plateæ ejus, & ex utraq; parte fluminis, lignum vitæ afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum: & folia ligni ad sanitatem Gentium.

3. Καὶ πᾶν κατανάθεμα ἐκ ἔσται ἐτι· καὶ ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ἄρνις, ἐν αὐτῇ ἔσται, & οἱ δούλοι αὐτοῦ λατρεύουσιν αὐτῷ.

Et omne maledictum non erit amplius: sed sedes Dei & Agni in illa erit, & servi ejus servient illi.

καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ, & τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν.

Et videbunt faciem ejus, & nomen ejus in frontibus suis.

καὶ οὐκ ἔσται ἐκεῖ, καὶ χεῖραν ἐκ ἔχουσι λύχνη ἐκ φωτός ἡλίου· οὗτοι κύριον ὁ Θεὸς φωτίζει αὐτούς· καὶ βασιλεύουσιν εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Et nox illic non erit, & non egent lumine lucernæ, neq; lumine Solis: quoniam Dominus Deus illuminat illos: & regnabunt in secula seculorum.

καὶ εἶπέ μοι· ἔτοι οἱ λόγοι πιστοὶ & ἀληθινοί· & κύριον ὁ Θεὸς τῶν ἀγίων προφητῶν ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ, ἃ δεῖ γράψαι ἐν τῷ βιβλίῳ.

Et dixit mihi: Hæc verba fidelia sunt, & vera: & Dominus Deus sanctorum Prophetarum misit Angelum suum ostendere servis suis, quæ oportet fieri cito.

Ἰδὼ ἔρχομαι ταχύ· μακάριοι οἱ τηροῦντες τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου.

Et ecce venio velociter: beatus, qui custodit verba prophetiæ libri hujus.

καὶ ἐγὼ Ἰωάννης ὁ βλέπων ταῦτα καὶ ἀκούων· καὶ ὅτι ἤκουσα & ἔβλεφα, ἔπεσα προσκυνήσας ἐμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ δείκνυντός μοι ταῦτα.

Et ego Johannes, qui audiivi & vidi hæc. Et postquam audissem & vidissem, cecidi, ut adorarem ante pedes Angeli, qui mihi hæc ostendebat.

καὶ λέγει μοι· Ὥρα μὴ σφραγίσῃς τὰς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου· ὅτι ὁ καιρὸς ἐγγύς ἐστιν.

Et dicit mihi: Vide, ne feceris: servus enim tuus sum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum, qui servant verba prophetiæ libri hujus: Deum adora.

καὶ λέγει μοι· Μὴ σφραγίσῃς τὰς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου, ὅτι ὁ καιρὸς ἐγγύς ἐστιν.

Et dicit mihi: Ne obsignaveris verba Prophetiæ libri hujus, tempus enim prope est.

Ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἐτι· & ὁ ῥυπαρὸς ῥυπαροσάτω ἐτι· καὶ ὁ δίκαιος δικαιοθήτω ἐτι· καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἐτι.

Qui nocet, noceat adhuc: & qui sordidus est, sordescat adhuc: & qui justus est, justificetur adhuc: & sanctus sanctificetur adhuc.

καὶ ἰδὼ ἔρχομαι ταχύ, & ὁ μισθός μου μετ' ἐμοῦ, ὁποῦ ἔσται ἕκαστος ὡς τὸ ἔργον αὐτοῦ ἔσται.

Et ecce, venio cito, & merces mea mecum est, ut reddam unicuique, ut opus illius erit.

ἐγὼ εἰμι τὸ Α & τὸ Ω, ἀρχὴ καὶ τέλος, ὁ πρῶτος & ὁ ἔσχατος.

Ego sum α & ω, primus & novissimus, principium & finis.

Μακάριοι οἱ ποιοῦντες τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, ἵνα ἔσται ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸν ζύλον τοῦ ζῶντος, & τοῖς πυλῶσιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν.

Beati, qui servant mandata illius, ut sit potestas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in civitatem.

15. Ἐξω γὰρ οἱ κύνες, καὶ οἱ φαρμακοὶ, καὶ οἱ πόρνοι, καὶ οἱ φονεῖς, καὶ οἱ εἰδωλολάτραι, καὶ πᾶς ὁ φιλῶν καὶ ποιῶν ψεῦδος.

Foris autem canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis servientes, & omnis, qui amat & facit mendacium.

16. Ἐγὼ Ἰησοῦς ἐπέμψα τὸν ἄγγελόν μου, μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα ὑπὲρ ταῖς ἐκκλησίαις. Ἐγὼ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος τοῦ δαβὶδ, ὁ ἀστὴρ, ὁ λαμπρὸς καὶ ὀρθρινός.

Ego Jesus misi Angelum meum, ut testificaretur vobis hæc in Ecclesiis. Ego sum radix & genus David, stella splendida & matutina.

17. Καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν· Ἐλθέ. καὶ ὁ ἀκούων εἰπάτω· Ἐλθέ. καὶ ὁ διψῶν ἐλθέτω, καὶ θέλων λαμβανέτω τὸ ὕδωρ ζωῆς δωρεάν.

Et Spiritus & Sponsa dicunt: Veni. Et qui audit, dicat: Veni. Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.

18. Συμμαρτυρεῖμαι γὰρ παντὶ ἀκούοντι τὰς λόγους τῆς προφητείας τῆς βιβλίου τούτου, εἴαν τις ὑπτιῇ πρὸς ταῦτα, ὑπὸ τῇ θείᾳ ἐν αὐτὸν τὰς πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν βιβλίῳ τούτῳ.

Contestor enim omni audienti verba prophetiæ libri huius, si quis apposuerit adhæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto.

19. Καὶ εἴαν τις ἀφαιρῇ ἀπὸ τῶν λόγων βιβλίου τῆς προφητείας ταύτης, ἀφαιρήσῃ ὁ Θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ τῆς βιβλίου τῆς ζωῆς, καὶ ἐκ τῆς πόλεως καὶ τῆς ἀγίας, καὶ τῶν γεγραμμένων ἐν βιβλίῳ τούτῳ.

Et si quis diminuerit de verbis libri Prophetiæ huius, auferet Deus partem ejus è libro vitæ, & à civitate sancta, & ex his, quæ scripta sunt in libro isto.

20. Λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα· Ναὶ ἔρχομαι ταχύ· Ἀμὲν. Ναὶ ἔρχε· Κύριε Ἰησοῦ.

Dicit, qui testimonium perhibet istorum: Etiam venio cito: Amen! etiam veni Domine Jesu.

21. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν, Ἀμὲν.

Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis, Amen.

ARGUMENTUM ET PARTITIO.

Continuat hunc capitulum civitatis cælestis descriptio & commendatio. Postquam enim in precedente capite maximis elogiis & encomiis Spiritus Sanctus Jerosolymam novam, descendentem de cælo, ornavit, ejusque incolas, claritatem, murum, portas, fundamenta, longitudinem, altitudinem, latitudinem, structuram, plateam, templum, & alia fuse depinxit, progreditur jam amplius, & exhibet civitatis cælestis, (1.) fluvium, (2.) fructiferum lignum, (3.) Civitatis puritatem & sempiternam felicitatem.

Tandemque ad Epilogum totius libri vergit. Partes capituli à quibusdam duæ, ab aliis tres, à nonnullis sex constituuntur: Nos partitionem mediam amplectemur, consideraturi primò, descriptionis cælestis civitatis continuationem, à v. 1. usque ad vers. 5. inclusivè. Deinde veritatis infallibilis assertionem & confirmationem, à v. 6. usque ad 11. plurimum enim refert, habere certitudinem immotam earum rerum, quæ de cælesti beatitudine nobis promittuntur. Tandem Author totius libri finem revelationibus Apocalypticis imponit, ita tamen, ut non tantum causa efficiens principalis, Dominus Jesus, v. 12. & seqq. sed & causa instrumentalis, Johannes Theologus, in concilianda & afferenda auctoritate libri, maxime occupati sint.

Largire nobis, ô Domine JESU, sancti tui Spiritus gratiam, Amen, Amen.

Prima Pars.

Pertexit Angelus, ultra commemoratas urbis cælestis excellentias, alia quoque ostendere ejusdem insignia æξιωμα, purum scilicet fluvium aquæ vivæ, vel aquæ vitæ: ποταμὸν ὕδατος ζωῆς. Solent enim illæ urbes esse amœnissimæ, quæ fluvios interlabentes habent; qualis Norimberga, propter Pegasus; Uratylavia, propter Oderam & Olam; immo & Dresda nostra, propter fluvium perennem, celebrantur.

Fluvius hic commendatur 1. à puritate: ostendit mihi fluvium purum, limpidum, & instar Crystalli splendidum: Turbari siquidem gaudium & felicitas vitæ æternæ non potest; propterea fluvius vocatur purus, & instar Crystalli splendidus, simulque copia cælestium bonorum, quæ instar fluminis seu torrentis affluant, innuitur, juxta illud Psaltæ: Torrente voluptatū tuarū potabis eos, Psal. 36. v. 9. Qui per fluvium istum Baptismi Sacramentum notari statuunt, illi Ecclesiam militantem cum triumphante confundunt: Nullus enim in civitate cælesti, vel Baptismo, vel Cænæ Dominicæ locus amplius erit. Deinde celebratur fluvius hic ab efficacia, dum fluvius aquæ vivæ, vel aquæ vitæ dicitur, quæ nullam corruptionem admittat, sed vitam in cælesti civitate perennem ac æternam conservet. Tertiò, laudatur fluvius iste ab originis dignitate: procedit enim non ex montibus, vel ex paradiso terrestri, sed de sede ipsa Dei & Agni. Commodissimè hæc ad Sapientiam beatorum cælestem applicantur, quam plenius catarractis immediatè à Deo & Agno, per visionem illam intimam ac æternam obtinebunt. Fluvium enim Sapientia esse Symbolum, haud obscure ex Ecclesiastico patet, c. 24. v. 40. Ego Sapia effudi flumina: Ego quasi fluvius Doris, & sicut aqua ductus exivi de Paradiso: Dixi: Rigaborum meum plantationum, & inebriabo partus mei fructum: perfecta ibi præditi erimus Sapientia, quam ob causam flumen civitatem interlabi cælestem dicitur.

Convenienter autem fluvio vitæ, ac urbis amœnitati, ejusdem ubertas additur: Rerum enim omnium affluentiam futuram Spiritus Sanctus innuit, v. 2. inquit: In medio plateæ ejus, & ex utraque parte fluminis, lignum vitæ, afferens fructum suum, per menses singulos reddens fructum suum.

Partes capituli ult. tres.

Ps. 36. 9.

Per fluvium cælestis sapientia beatorum designatur.

Ecl. 24. 40

Gen. 2.9. *Gen. 2. v. 9.* *Lignum Sy-*
necdochicè *quid notet.* *Gen. 2. v. 9.* quæ peculiaris planè arbor, & ab aliis
 lignis vel arboribus distincta fuit: Hic verò, non
 una numero vel specie arbor, sed plurimæ notari
 videntur, cum Spiritus S. dicat: *In medio plateæ, &*
ex utraque parte fluminis lignum vitæ fuisse: ut vox
 lignum, per Synecdochen, fortassis non de una a-
 liqua arbore, sed collectivè, de maxima arborum
 frugiferarum multitudine, usurpetur: quæ ar-
 bores universæ ac singulæ lignum vitæ vocari me-
 reantur, quippe, quod Beatis immortalitatem in
 civitate cœlesti contingere, nemo saniorum &
 Sanctorum diffitetur; sed quia τὸ πρὶν unius
 tantum arboris meminit, ideo & nos in illa ac-
 quiescamus.

Numerus *duodena-*
rius. *Ap. 7. 5. 6. 7.* *8. c. 12. 1. 6.* *21. 12. 14.* *16. 21.* *Gen. 35. 22.* *Gen. 49. 21.* *Ex. 15. 21.* *Mat. 10. 1. 2.* *5. c. 20. 17.* *26. 20.* *Marc. 3. 14.* *Luc. 6. v. 13. c. 8. v. 1. c. 9. v. 12. c. 18. v. 31. c. 22.* *6. 6. 7. c. 8. 19.* *v. 14.* *Joh. 6. v. 67. 70.* *Nonnunquam autem in-*
definire per numerum duodenarium perfectio in-
signis denotatur, vel numerus ingens & copiosus:
utpote cum Aphitophel dixit: Eligam mihi duo-
decim millia virorum, & confurgens persequar Da-
vid hac nocte, 2. Sam. 17. v. 1. ubi non præcisè 12.
millia virorum numerantur, sed hoc indicatur,
Aphitophilem constituisse animo, exercitu in-
genti se Davidem persequi velle: Sic Psal. 60. v.
2. in titulo de Davide dicitur, quod percussit in
valle Salinarum Idumæorum duodecim millia, hoc
est, magnum numerum hostium deleverit. Simi-
liter Christus loquitur: Annon putas, quod possim
rogare Patrem meum, & exhibebit mihi plus quam
duodecim legiones Angelorum? Matth. 26. v. 53. ubi
nemo tam bardus est, ut præcisè duodecim
legionum numero inhærendum esse arbitretur:
pari modo & hic, per fructus duodecim varii &
plurimi fructus, sed innumera bona æternæ bea-
titudinis indicantur: Cumque aliarum arborum
folia ut plurimum arescant & vilescant, folia ta-
men arboris vitæ perpetuò floreant, & ad sani-
tatem conservandam gentium, hoc est, Electo-
rum, qui olim gentes vel gentiles fuerunt, pro-
derunt.

Insuper commendatur civitas cœlestis ab om-
nimoda & perfectissima sanctitate ac puritate:
Omne maledictum non erit ibi amplius: sed sedes Dei
& Agni in illa erit; in civitate nimirum cœlesti. E-
nim verò, si καὶ ἀθάνατος ibi reperiretur, utique ci-
vitas cœlestis à consortio impiorum immunis &
libera non futura esset: Atqui futura est illic urbs
absolutissimè pura, & ab omni consortio impio-

rum liberrima: Nullum igitur maledictum vel
καὶ ἀθάνατος locum illic habebit. Nam non mirabit
in cam aliquid, quo inquinat, aut abominationem fa-
cit, Apoc. 21. v. 27. Additur in textu nostro, cur
 maledictum ibi nullum reperiat: *Quia sedes*
Dei, & Agni erit in ea: Jam si civitas cœlestis
 Regum Regis erit Regia, quis maledictum vel
 maledictos illic locum habere posse credat? Im-
 mo verò servi Dei in hac civitate triumphabunt,
 visuri faciem ejus, & nomen habituri Dei ac A-
 gni in frontibus suis, v. 4. quemadmodum supra
 quoque introducta sunt *centum quadraginta qua-*
tuor millia, habentia nomen Patris in frontibus suis
scripta, Apoc. 14. v. 1. Huc pertinet promissio
 luculenta, Philadelphienfi Angelo facta: *Qui*
vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei,
& foras non egredietur amplius: & scribam super
eum nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei,
nova Ierosolyma, quæ descendit de cælo à Deo meo,
& nomen meum novum, Apocal. 3. vers. 12.
 Tandem Spiritus Sanctus claritatem urbis cœle-
 stis repetit, inquit, v. 5. *Et nox illic non erit, &*
non eget lumine lucernæ, neque lumine Solis: Quo-
niam Dominus Deus illuminat illos, & regnabunt
in secula seculorum. Huc usque ἕως τοῦ πατρὸς
 primæ.

Scrupuli.

EAm verò, ut plenius intelligere queamus,
 nonnullos, qui resultant inde, scrupulos,
 pressius expendemus. Initio, dubium nullum
 est, quin descriptione fluvii hujus puri & cry-
 stallini ad locum Ezechielis c. 47. v. 12. allu-
 datur, qui sic habet: *Super torrentem, in ripis*
ejus, ex utraque parte orietur omne lignum pomife-
rum, non defluet folium ex eo, & non deficiet fructus
ejus: per singulos menses afferet primitiva: quia prophetica
aqua ejus de sanctuario egredientur: & erunt
fructus ejus in cibum, & folia ejus ad medicinam.
 Jam nemo nescit, apud Ezechielem depingi sta-
 tum Ecclesie Christi militantis in hac terra: Verifi-
 mile igitur est, idem & hic in Apocalypsi nostra
 fieri, adeoque minimè statum Ecclesie trium-
 phantis describi.

Verum invalida planè hæc est conclusio. Si e-
 nim ἐκ τῆς εὐαγγελίας maximè concedatur, alludi in A-
 pocalypsi ad locum Ezechielis, non tamen inde
 sequitur, necessariò verba Apocalyptica de statu
 Ecclesie militantis, æquè ut prophetica Ezechie-
 lis intelligenda esse. Multa enim talia occurrunt
 loca, quæ de Ecclesia militante, quoad inchoa-
 tionem, & de triumphante, quoad consumma-
 tionem ac perfectionem rectè explicantur & ap-
 plicantur; uti supra fufius est ostensum. Conne-
 xus interdum est sensus, & de utraq; Ecclesia cer-
 to respectu agit: Exempli gratia: cum inquit Chri-
 stus: *Regnum meum non est de hoc mundo, Joh. 18. Joh. 18. 36.*
 v. 36. tunc rectè, tam de Regno gratiæ, quàm de
 Regno gloriæ hæc verba intelliguntur: De utro-
 que enim verum est, quòd de hoc mundo non sit.
 Sic quando S. Apostolus ait: *Regnum Dei non est*
cibus & potus, sed justitia, & pax, & gaudium in Spi-
ritu sancto, Rom. 14. v. 17. tunc nihil omnino ob-
 stat, quo minùs de Ecclesia militante ac trium-
 phante verba accipiantur. Regnum Dei enim est
 justitia, & pax, & gaudium, in hac Ecclesia in-
 choativè, & in altera illa consummativè. Hujus-
 modi occurrunt sexcenta alia.

Ludovicus
ab Alcasar
f. 1014.
Diversitas
fluvii in A-
pocalypsi &
apud Eze-
chielem.

Verum nulla necessitate adigimur, ut statuamus, in Apocalypsi digitum ad verba Ezechielis intendi, cum magna utriusque loci sit differentia; id quod Ludovicus ab Alcasar, fol. 1014. ipsemet fatetur, & quatuor differentias satis momentosas profert: Utpote, (1.) quod apud Ezechielem torrentis; apud Johannem verò fluvii sit mentio: (2.) quod fluvius Apocalypseos ipsam civitatem lætificat, & medias vias omnes præterfluit; fluvius autem Ezechielis nec intra urbem habet originem, nec ipsam interfuit: (3.) quod fluvius Ezechielis sensim ac paulatim excrevit; in Apocalypsi verò non item: (4.) quod Ezechielis fluvius ad mare mortuum fuit delatus, ipsiusque aquas sanavit, pisces quamplurimos procreavit, & maris mortui littora, nonnullasque paludes in sua amaritudine reliquit, ut ex amara aqua conficeretur sal; nihil autem huiusmodi fluvius in Apocalypsi effecisse dicitur. Accedit (5.) quod fluvius Ezechielis ex templo; Apocalypticus autem ex sede Dei & Agni processisse scribitur. Sexto quod apud Ezechielem in ripa torrentis ligna multa nimis ex utraque parte fuerunt visa, vers. 7. In Apocalypsi autem arbor unica, vel lignum duntaxat unicum, v. 2. Proinde optimo jure alia visio Ezechielis, & alia Apocalyptica haberi, adeoque diversus utriusque visionis scopus intelligi potest. Quibus sic præsuppositis, in iuncta perstat sententia, in capite vicesimo secundo descriptionem Ecclesiæ triumphantis in cælo continuari. Nec obstant folia ligni; quæ ad sanationem gentium conducere dicuntur, v. 2. Et si enim in vita æterna nulluserit morbus, nullaque ægritudo, nihilominus tamen folia ligni eis sequentiæ gentium facere ac prodesse dicuntur, respectu sanitatis conservandæ, ut ἀποφθάνειν quasi sint folia adversus omnem ægritudinem.

Num per
fluvium a.
quæ viva
Sp. Sanctus
denotetur.

II. De fluvio aquæ vivæ quia dicitur, quod procedat (ἐκπορεύσθαι) de sede Dei & Agni, v. 1. idcirco profus videtur describi persona sacrosanctæ Trinitatis tertia, Spiritus Sanctus, utpote, qui ex Patre Filioque procedit, ut Symbolum Nicenum testatur. Enimverò non minima pars beatitudinis æternæ consistet in illo sancto, cum sacratissima Trinitate tota, adeoque & Spiritu sancto, consortio: Itaque absurdi nihil foret, si maximè interpretatio ista de Spiritu Sancto concederetur: Valde enim congruit vocula ἐκπορεύσθαι, quæ Joh. 15. v. 26. de Sp. S. itidem usurpatur, istoque caractere Spiritus Sanctus à Patre & Filio discernitur, quod ab utroque procedat; quæ processio & ἐκπορεύσθαι nihil aliud est, quam divinæ essentiae, per æternam à Patre & filio spirationem, communicatio: quicquid Socinus, Goslauius, & alii Photiniani ogganniunt. Hinc B. Ambrosius lib. 3. de Spiritu Sancto c. 21. expressè hæc verba Apocalyptica de Spiritu Sancto interpretatur, inquiens: *Hic est utique fluvius de Dei sede procedens: Is est Spiritus Sanctus, quem bibit, qui credit in Christum: Sicut ipse ait: Qui sitit, veniat ad me, & bibat: Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aqua viva: Hoc autem dicebat de Spiritu.* Ergo flumen est Spiritus: Hic igitur est in Dei sede.

B. Ambros.
l. 3. de Sp. S.
c. 21.

Si verò ἀνεξέλεγκτος rem pensitemus, per fluvium hic Spiritum Sanctum notari minimè statuiamus: Ille enim non de sede Dei & Agni, sed ex ipso Patre ac Filio procedit, ex utriusque essentia: Quæ processio infinitis parasangis sublimior est,

quàm processio de sede Dei. Sic alibi dicitur, quod fulgura de throno processerint, Apoc. 4. v. 5. quod vox magna processerit à throno, Apoc. 16. v. 17. Apoc. 19. v. 5. Apoc. 21. v. 3. inde autem non sequitur, quod vel fulgura, vel voces ex essentia Dei originem traxerint. Aliud igitur innui oportet per fluvium, quàm Spiritum Sanctum. Richardus & Joachimus Abbas, de gratia Spiritus Sancti interpretantur; alii, de Evangelii prædicatione, cum Evangelium fluvio, vel flumini, quod lætificat civitatem DEI, comparatur, Psalm. 46. vers. 5. Sed præstat intelligere per fluvium largissimam bonorum cœlestium in beatos effusionem, sicut S. Bernhardus sermon. 1. de diversis pulchrè interpretatur, scribens:

Guttatim pœna bibitur, liquando sumitur, per minutias transit: Nam in remuneratione est torrens voluptatis, & fluminis impetus, torrens inundans lætitiæ, flumen gloriæ, & flumen pacis: Flumen planè est, sed quod affluat, non quod fluat, vel effluat: Flumen vocatur, non quod transeat, vel pertranseat, sed quod abundet. Quadrant huc verba Psalmi tricelimi sexti, v. 9. Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos: Item Es. 66. v. 12. Declinabo super eam quasi fluvium pacis, & quasi torrentem inundantem gloriam. Ambrosius, sup. c. 22. Apoc. torrentem Ezechielis cum fluvio Apocalypico confert, & sic scribit: Ezechiel torrentem de templo exisse, se vidisse dixit: Johannes autem non torrentem, sed fluvium à sede Dei & Agni procedentem, sibi ostensum fuisse dicit. Torrens ex nimio ardore Solis solet siccare: Fluvius verò nullo ardore exiccatur: Non inconvenienter ergo per torrentem divina Scriptura exprimitur, quæ veniente sole, i. e. Domino ad iudicium, siccabitur: quia post resurrectionem divina Scriptura non erit necessaria. Porro per fluvium, qui nullo ardore Solis exsiccat, gloria Sanctorum perpetua intelligitur, qui à Sede Dei & Agni procedere dicitur: quia ab illo fluvius gloriæ Sanctorum procedet, à quo illis in carne positis processit rivus omnium bonorum, qui fluvius splendidus, tanquam crystallus esse dicitur. Hæc Ambrosius.

III. In medio plateæ civitatis, & ex utraque parte fluminis, Lignum perhibetur visum vite, fructus afferens duodecim, & per singulos menses fructum suum reddens: Et si igitur in singulari numero unitus tantum ligni seu arboris sit mentio: quia verò ex utraque parte fluminis fuisse lignum dicitur: idcirco plura ligna, vel plures arbores fuisse videntur: Una enim arbor utramque partem fluminis attingere nequit. Verum respondetur, nihil obstare, quò minus una tantum arbor visa credatur. Enixa siquidem opera Spiritus Sanctus unius duntaxat ligni meminit, & numerum singularem bis repetit, v. 2. Neque dubium est, alludere illum ad lignum vite in Paradiso, quod itidem unicum tantum numero fuit, Gen. 2. v. 9. c. 3. v. 22. 24. Sicut igitur illud lignum in medio Paradisi terrestris stetit, ita & hic arbor vite in medio fori stat, & in utraque ripa fluminis, ut nimirum radicibus & ramis suis utramque ripam occupet ac attingat. Mirum hoc sanè & ἐξ αἰγέρον, sed non ἀδύνατον: In primis autem facillimum Deo est, in visione mystica ejusmodi arborem admirandam exhibere. Quod autem apud Ezechielem multa ligna introducantur, illud huc nihil facit, cum in explicatione scrupuli primi ostensum sit, longè aliam visionis apud Ezechielem,

Num hic una arbor, vel plures innuantur.

lem, & aliam visionis hujus Apocalypticæ rationem esse. Quapropter, cum hic unum duntaxat lignum introducat, merito in unitate quoque numeri acquiescimus.

Anne folia ligni ad sanitatem, scientia locum habent in cælesti.

IV. Quid autem sibi volunt folia ligni ad sanitatem gentium? Si enim morbi illic omnes expirant, utique nec medicamentosis foliis ad sanitatem opus erit. Thomas Brighmannus, ut tueatur suam sententiam, hic de gloria ac beatitudine æterna sermonem non esse, sic scribit: Non possunt hac ad ultimam conditionem Beatorum accommodari, ubi nullum erit discrimen gentium & aliorum populorum, nec locus ullus erit sanandis vulneribus, quando quicquid fuerit, sicut Angelus DEI, fol. 710. sed graviter errat Brighmannus, & de industria se ignorare simulat, sicut in Paradiso terrestri arbor vitæ, etiam ante lapsum, fuit pro conservanda vitâ, ita & in Paradiso cælesti arborem vitæ eis depauperat locum habere posse, ut gentes, hoc est, beati, qui olim gentes fuerunt, in immortalitatis gloriâ conserventur. Medicamenta enim illa omnium sunt pretiosissima & nobilissima, quibus corpora humana à morbis præmuniuntur: Sic folia ligni vitæ itidem ab hac virtute commendantur, quod corpora glorificata Beatorum iis in perpetuâ sanitate ac immortalitate conserventur, ut nunquam amplius morbo ullo animi, vel corporis corrumpi, nec unquam amplius mori queant.

Cornelius Cornelii à Lapide in Commentario super Apocalypsin folio 360. sic scribit: Folia ejus sunt ad sanitatem gentium, non instaurandam & curandam; hoc enim fieri nequit, cum ibi nulli sint morbi, nullus virium defectus; sed conservandam & prorogandam in omne ævum. Adde, folia hac sanare omnes morbos & infirmitates corporis & animæ, in quibus Sancti laborarunt in hac vitâ; eas ergo sanant mox, ut quis cælum ingreditur, ac deinde eandem sanas conservant in omnia secula. Porro, folia hac significant dotes accidentales visionis beatificæ, quæ eam condecorant, uti folia arborem: quales sunt, in animâ, summa delectatio, fruitio, comprehensio summi boni; in corpore, plena sanitas, vigor, robur, item agilitas, claritas, subtilitas, impassibilitas. Hæc Cornelius; rectius longè, quàm Alcazar, qui per folia sanantia sanctas ceremonias & pia verba, item Sacramenta, quibus Catholica decoratur Ecclesia, intelligi posse arbitratur.

Quantum verò nomen gentium attinet, quod à Brighmanno Calvinistâ urgetur, rectè respondit ei gregalis, Parens, in Commentario Apocalypstico, inquit: Discrimen Judeorum & gentium non facit Angelus, verum gentes vocat electos beatos, qui olim gentes fuerunt, alludens ad id, quod dixerat, cap. 21. v. 24. Gentes, quæ servatæ fuerunt, ambulabunt in luce ejus: Et versic. 26. Afferent gloriam & honorem gentium ad eam.

V. Quod beati dicuntur regnaturi in secula seculorum, v. 15. id auditu quidem jucundum est: Videtur autem contrariari pronunciato Apostolico, quod Christus Regnum traditurus sit DEO & Patri, & regnaturus, donec posuerit omnes inimicos sub pedes suos, 1. Corinth. 15. vers. 24. 25. Jam si Christus non æternum regnabit, multò igitur minus Beati in secula seculorum regnare poterunt: Sed salva res est: Non enim ἀπὸς sed κατὰ τὸ Regnum traditurus Patri Christus dicitur, respectu nimirum modi regnandi, quemadmodum pulcherrimè verba Apostolica explicavit Dn. D.

1. Cor. 15. v. 24. 25. Si Christus non æternum regnabit, quomodo Beati regnabunt in

Egidius Hunnius, Theologus de universâ Christi Ecclesiâ meritiſſimus Tom. 3. Operum, fol. 264. sic scribens: Aut, finem fore, ut corruptibilis hujus mundi, sic & vitæ mundana eorumq, simulominium, quibus hac nostram in mundo conversatio ab aliterius vitæ cælesti conditione determinatur: Ideoque etiam tunc tradet Christus regnum DEO & Patri suo, quando prius per gloriosum suum adventum aboleret omnem principatum & potestatem, & virtutem, hoc est, quando jam spirituales illi hostes, Satanas, mors & infernus, virtute Domini IESU CHRISTI sub pedes fidelium contriti, & imperia hujus mundi, quæ Christo regno fuerant adversa & infesta, in nihilum redacta fuerint. Hic autem exoritur quaestio, quo sensu Paulus asserat, Christum traditurum regnum DEO & Patri? Annè ergò desinet in novissimo die regnare Christus? Annon Propheta vaticinati sunt, regnum ejus fore regnum æternum, quod non corrumpatur? Dan. 7. cujus nullus unquam sit futurus finis? Esa. 9. Luc. 1. Sed responsio facilis est, si distinguatur inter ipsum Christi regnum per se, quod juxta tenorem prophetiarum testimoniorum durabit in æternum, & deinde inter formam seu qualitatem ac conditionem regni, qualis ea est in hoc seculo, quam cessaturam esse D. Apostolus hac sua locutione palam innuit. Etenim Christus in hoc seculo regnat & dominatur in medio inimicorum suorum, Psal. 110. Ideo cum militia conjunctum est regnum ejus: Hac militia desinet, quando potestates simul omnes imperiaq, mundi hujus abrogabuntur, & Diabolus unâ cum suis plenissimâ subjectione subicietur electis fidelibus. Deinde Christus regnum gratia in hoc mundo exequitur per ministerium verbi & Sacramentorum; Hoc autem ministerium abolebitur in die judicii. Proinde secundum quid resignabit & tradet regnum suum Patri, duobus videlicet hisce modis & respectibus jam indicatis: Regnaturus nihilominus unâ cum Patre & Spiritu Sancto, quâ DEUS, in unitate sententia, & quâ homo, in dextrâ gloria in omnem æternitatem, planè sicut Esa. 9. Dan. 7. & Gabriel Luc. 1. allegatis paulò antè locis pronuntiârunt: Hæc ille.

secula seculorum. D. Egidius Hunnius Tom. 3. Operum fol. 264. Quomodo Christus dicatur Regnum traditurus Patri?

Dan. 7. Esa. 9. Luc. 1.

Suffragatur ex Jesuitis Alfonso Salmeron, Tom. 14. fol. 206. & 207. Pulchrè quadrat huc sententia S. Augustini 169. cum inquit: Quamdiu vitis repugnatur, plena pax non est: quia & illa, qua resistunt, periculoſo debellantur praelio, & illa, qua victa sunt, nondum securo triumphatur otio, sed adhuc sollicito premuntur imperio. Quoad modum igitur talis cum hostibus conflictantis imperii, Christus Regnum DEO & Patri traditurus dicitur. Cornelius Cornelii à Lapide super 1. Cor. fol. 325. ex S. Ambrosio & Augustino collegit, quâ ratione vel oratione Christus Regnum traditurus sit, nimirum dicturus:

Alfonso Salmeron Tom. 14. fol. 206. & 207. S. August. sent. 169.

Cornelius Cornelii à Lapide, super 1. Corinth. fol. 325.

Pater, tu me miseris in mundum, & postquam ascendi in cælum ad te, hos semper rexi, & à Damonis, carnis, mundi potestate, & impugnatione protexi: Ecce hi tui sunt, qui jam tibi præstò sunt: Hæc est possessio mea, mihi à te tradita: Hic labor meus, meo sudore, ac Sanguine partus: hoc regnum meum & tuum: jam omni tentatione, perurbatione, afflictione liberum, purgatum, expolitum, ut in illis per gloriam & triumphum regnes in æternum. Sed nullâ oratione Christus in traditione regni opus habebit, & ita Regnum tradet, ut nihilominus regnaturus sit, & nos cum ipso, in secula seculorum.

VI. Cum sedes DEI & Agni, vel thronus DEI & Agni, in civitate cælesti futurus dicatur, v. 3. non immeritò quaeritur: An & Beati in sede DEI, vel

An Beati
sede DEI
sessuri sint
sicut Agnus
ipse?

Apoc. 3, 21.

vel ad dexteram DEI, non secus ac ipse Agnus, sessuri sint? Ad hunc enim finem mentio throni vel sedis DEI & Agni fieri videtur. Hic sciendum, supra in explicatione capituli tertii fuisse dictum, de throno Christi & throno DEI, Apoc. 3. v. 21. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici & confedi, cum Patre meo, in throno ejus: Ubi perspicue demonstratum est, in throno vel sede DEI Patris, ne Angelos quidem, sed unicum Dominum JESUM Θεὸν ὁμοῦτον sedere; aliam vero rationem esse throni Christi vel Agni, cujus participationem Christus promisit, inquiens: Dabo ei sedere mecum in throno meo: quemadmodum & alibi dixit: Dispono vobis Regnum meum, sicut disposui mihi Pater meus, ut edatis & bibatis super mensam meam in Regno meo, & sedeat super throno nos, judicantes duodecim tribus Israel, Luc. 22. vers. 29. 30. ubi per τὸ edere ac bibere super mensam Christi, metaphoricè intelliguntur omnis generis delitiæ ac voluptates, quibus beati in vitâ æterna fruuntur: per sessionem quoque in sede Agni, non sessio quædam corporalis, sed honor & exaltatio insignis intelligitur.

Luc. 22, 29.
30.

Matth. 19,
28, c. 25, 31.
Hebr. 1, 13.
cap. 8, 1.
cap. 12, 2.
Apoc. 20, 4.

Maximum autem inter sedem dexteræ majestatis DEI in cœlis, Matth. 19. v. 28. cap. 25. v. 31. Hebr. 1. v. 13. cap. 8. v. 1. cap. 12. v. 2. & inter sedes Beatorum, Apocal. 20. v. 4. discrimen est observandum: Illa nullam prorsus; hæc verò participationem admittunt: In throno vel sede Patris non nisi Agnus sedet; in sede verò Christi, vel thronis cœlestibus, Beati quoque sedebunt. Affirmat enim Beatus Apostolus, quod fideles confessuri sint cum Christo in cœlestibus, Eph. 2. v. 6. hoc est, quod participes futuri sint cœlestis societatis ac communionis: Sedere autem ad dexteram DEI, nihil aliud est, quàm infinitâ cum virtute & potentiâ creaturis omnibus præsentissimè dominari; quod non beatis in cœlo, sed soli ad dexteram DEI exaltato Θεῷ ὁμοῦτον, Domino nostro JESU Christo, competit, 1. Cor. 15. v. 25. Psal. 110. v. 1. 2. Nobis autem plusquàm satis est, quod participes futuri sumus cœli gloriæ, ac beatitudinis sempiternæ.

Qui &
quos fructus
proferantur
à ligno vitæ

Petr. Alia-
tus in Spe-
culo consi-
derat. part.
3, cap. 11.

VII. Quandoquidem de ligno vitæ dicitur, quod afferat fructus duodecim, & per menses singulos fructum suum reddant; haud immeritò quaeritur, quid & quinam sint fructus illi duodecim? & num præcisè tot, ac non plures fructus in Paradiso cœlesti sint expectandi? Petrus Aliacus in Speculo considerationis, part. 3. cap. 11. sic scribit: Duodecim privilegia Beatorum post generalem resurrectionem corporum figurantur: Videlicet, sanitas sine infirmitate, juvenus sine senectute, impassibilitas sine morte, pulchritudo sine deformitate, libertas sine servitute vel coactione, pax sine turbatione; securitas sine timore, sacietas sine fastidio vel esurie, abundantia sine indigentia vel paupertate, cognitio sine ignorantia vel errore, gloria sine ignominia vel dedecore; gaudium sine tristitia vel dolore.

Joh. de Tur-
re cremata
Tract. 36. in
Reg.

Sic Joh. de Turre cremata, Tract. 36. in Reg. duodecim vitæ æternæ considerationes recenset, quæ nos ad concupiscentiam illius movere debeant: Prima est, quod illa sola est vera vita, cum sit æterna: (2.) Quia in illa vita possidetur sanitas, sine quacunque infirmitate, molestia aut passione (3.) Quia in illa est pulchritudo sine quacunque deformitate: (4.) Quia in illa vita est copia omnium bonorum: (5.) Quia in eâ est sacietas & adimpletio omnium desideriorum sine quocunque defectu: (6.) Est in

eâ securitas & pacis tranquillitas sine timore quocunque: (7.) Habebitur in eâ visio beata clarissima & jucundissima divinitatis: (8.) Est in eâ delectatio summa: (9.) Est in eâ sapientia & plenissima cognitio absque ignorantia: (10.) In illa viventes summo ibi honore & gloriâ sublimantur: (11.) Est in eâ jucunditas ineffabilis: (12.) & laus interminabilis.

Bonaventura in diæt. salut. tit. 10. cap. 4. itidem duodecim fructus numerat, qui à ligno vitæ proferantur: (1.) Sanitas absque infirmitate. (2.) Juventus sine senectute: (3.) Sacietas sine fastidio: (4.) libertas sine servitute: (5.) pulchritudo absque deformitate: (6.) impassibilitas sine dolore: (7.) abundantia sine indigentia: (8.) pax sine perturbatione: (9.) securitas absque timore: (10.) cognitio absque ignorantia: (11.) gloria sine ignominia: (12.) gaudium sine tristitia.

Hugo lib. 4. de anim. cap. 15. omnium beatorum actionem in communi septiformem futuram scribit: (1.) Vivunt enim, (2.) sapiunt. (3.) amant: (4.) gaudent: (5.) laudant: (6.) veloces sunt: (7.) securi sunt. Econtra Anselmus lib. de similitudinibus cap. 47. 48. 49. quatuordecim beatitudinis partes enumerat, oppositas totidem miseræ generibus, quæ mali tunc sustinebunt, nimirum 1. pulchritudinem: 2. agilitatem: 3. fortitudinem: 4. libertatem: 5. sanitatem: 6. voluptatem: 7. longevitatem: 8. sapientiam: 9. amicitiam: 10. concordiam: 11. honorem: 12. potestatem: 13. securitatem: 14. gaudium. Quarum partium septem priores ad corporis; septem posteriores ad animæ beatitudinem pertineant.

Ejusmodi conceptus pii Scripturæ sacræ quidem non adversantur; interim certum est, partes beatitudinis cœlestis nullo certo numero definiri posse; cum oculus non viderit, nec auris audierit, quæ DEVS diligentibus se preparavit, Esa. 64. Esa. 64, 1. v. 4. 1. Corinth. 2. v. 9. Duodenarius autem numerus Symbolum est perfectionis, & per fructus duodecim aliud nihil innuitur, quàm omnia bona cœlestia, in civitate sancta, Beatos aliquando obtenturos esse. Beatus enim Augustinus eleganter ostendit, propter duas partes septenarii, quæ in duodenario reperiantur, tria nimirum & quatuor, altera per alteram multiplicatas, plerumque universitatem denotari: Nam & quatuor ter & tria quater, duodecim sunt: lib. 20. de civit. DEI, cap. 5.

IX. De Beatis affirmat Spiritus S. quod visuri sint faciem DEI & Agni; v. 4. De hac visione verò, qualis sit futura, ingens inter nos Evangelicos & Sacramentarios est controversia. Num videlicet Beati ipsam essentiam DEI intuitivè, & an eandem oculis corporeis, vel per speciem intelligibilem visuri sint? Neque nuper demùm inter me, & quosdam Calvinianos agitata & ventilata est hæc quaestio, sed jam ante annos quinquaginta & plures: Edidit namque Hermannus Hamelmannus S. Theologiæ Licentiatus, Anno 1585. peculiarem tractatum, quomodo Sacramentarii gaudia vitæ æternæ imminuant, extenuent, obscurant, vel planè in nihilum redigant: In illo libello statim pag. 1. sic refert, & Zelo laudabili scribit:

Est congestus, & Brema. sicut ex multis argumentis colligo, conscriptus, trinus tractatus, Latine, sub ficto nomine Petri Warenburgii de Altenkirchen, & editus Neapoli, ab impuro & diffamatore Typographo, Mat-

Bonaventura
tit. 10. cap. 4.
Sal. ut. tit.
10. cap. 4.

Hugo lib. 4. de
an. im. c. 15.

Anselmus
lib. de simi-
li. adib. c. 47. 48. 49.

B. August.
lib. 20. de civ.
DEI, cap. 5.

An Beati
ipsam essen-
tiam DEI
intuitivè
visuri sint?

L. Herman.
Hamelman.

Matthia Harnisch: In quo ut infinita mendacia, atroces diffamationes, & injuria graves in meam sparguntur personam falsissime, de quibus suo loco agam, sic etiam in secundo tractatu audei cum Theodoro, Sacramentariorum patrono, & sicut ille gloriantur, Orthodoxo patre, dicere & scribere iste fides Warenburgius: Quod sancti in vita aeterna DEUM non in se, & sicut est, sint visuri revera & re ipsa. Quam assertionem nobis & omnibus electis praecipua vitae aeternae consolatio eripitur, & maxima pars gaudii caelestis amputatur. Interim quantum isti, qui hac Bremae blasphemiam scripserunt, deliquerint, quantum & Typographus, qui hac impure excudit, impegerit & quantum etiam magnus istorum Patronus Theodoretus, in tali tam impia assertionem à Scriptura erraverit, necesse erit, ut hoc palam demonstretur: Ea ratione nobis vita ipsa sanè aeterna praeciditur. Hæc Hamelmannus. Unde patet, jam olim Sacramentarios impiissime statuisse, quod Sancti in vita aeterna DEUM in se, & sicut est, revera & re ipsa visuri non sint.

Wenceslaus Budovvex de Budovva

Hanc impietatem exhalavit Baro quidam Bohemus, *Wenceslaus Budovvex*, de Budowa, in circulo Horologii sui Lunaris & Solaris, pag. 3. scribens: In futura in caelis vita, neque homines, neque Angelos capaces fore puto, ad perfecte cognoscendum, qualis DEUS in sua sit essentia. Crudum hoc pronuntiatum in Epistolâ meâ monitariâ ad Budovwezium, pag. 8. modestè refutavi, spe certâ fretus, Baronem opinioni suæ nuntium remissurum esse: Sed ille in Gnomone suo Apologetico pag. 20. monstrosiorem Theologiam produxit, acerrimè pugnans, quod in alterâ vitâ, non modò non DEUM, sed nec nos ipsos, quales sumus in essentia, perfecte cognituri simus. Stupendam hanc proterviam in Tractatu luculento Anti-Calvinistico, Gnomoni Budovwezii Baronis, Apologetico opposito masculè repuli, pag. 66. & seqq. & sententiam nostram solidissimis fundamentis asserui, usque ad pag. 80. Quid Budovwezius egit? Cùm ipse amplius respondere non posset, *Martinum* quendam *Borrichium*, fictitio nomine, subornavit, qui manus auxiliatrices ipsi supponeret. In Polonia quoque Nobilis quidam, *Julianus Poniatovius Duchniki*, patrociniū sententiæ Calvinianæ suscepit, edens dissertationem Theologicam; An Beati Angeli & Coelites DEUM in sua essentia, qualis est, perfecte cognoscant? Cui dissertationem Antiponiatovianam opposui, inq; illâ, quâ de re non disceptetur, & quis verus sit controversiæ status, pag. 26. & seqq. sic scripsi:

Martinus Borrichius. Julianus Poniatovius Dashniki.

Non disceptamus, an DEUS necessariò à Beatis Angelis & hominibus caelicolis cognoscatur: Si enim ex mera & liberrima voluntate Angelos ac homines creavit, quanto magis ex sola gratia cognitionem sui illis concedit: Nec quaritur, an DEUS in hac imbecillitate naturæ humanæ, & post lapsum Protoplastorum absq; revelatione & patefactione sua, adeoq; propriis viribus nostris, quis & quomodo affectus sit, cognosci queat: Animalis enim homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus DEI: Stultitia est ipsi, & non potest comprehendere, 1. Corinth. 2. v. 14. *Hilario* potius ad stipulamur, dicenti, quod impossibile sit DEUM sine DEO cognoscere lib. 5. de Trinit. fol. 70. Sed & hoc est extra controversiam: Annon ex revelatione DEI in Scripturis omne consilium DEI percipiamus: Diserte enim D. Apostolus ait, se omne consilium DEI Ephesus annuntiâsse, Act. 20. v. 27.

1. Cor. 2. 14. Hilarius lib. 5. de Trin. fol. 70.

A. 10. 27.

Porro nec de eo disceptatur, an DEUM in hoc seculo ullus hominum perfecte cognoverit: Reservavit Altissimus ægiwpa istud futuro seculo, Esa. 64. v. 4. 1. Corinth. 2. v. 9. cap. 13. v. 12. In hoc autem lucis divina perfectus intuitus nobis est inaccessibilis, 1. Tim. 6. v. 16. Et contentos oportet esse nos, si posteriora DEI tantum aspiciamus, Exod. 33. v. 23. Certo credentes, quia DEUS summè bonus, omnisq; invidia est expers, idcirco merito nihil ipsum occultâsse, quod salutis nostræ porro expedire, aut necessarium esse potuisset. Nihil proinde periculi Christianis extimescendum, etiam si hac in vita de DEO ignorent plurima: nimirum quid DEVS sit secundum naturam suam & essentiam; quomodo sit in rebus omnibus, vel per essentiam, vel per præsentiam, vel per potentiam; quomodo DEVS ex DEO sit genitus; quomodo Spiritus Sanctus à Patre & Filio procedat; quomodo unus sit Trinus, & similia: De quibus rectè scribit *B. Ambrosius* lib. 1. de vocat. gent. cap. 7. *B. Ambrosius*. Quæ DEVS occulta esse voluit, non sunt scrutanda; 1. 1. de vocat. gent. cap. 7. quæ autem manifesta fecit, non sunt neganda, ne & gent. cap. 7. in illis illicitè curiosi, & in his damnabiliter inveniamur ingrati. Tandem in lite non est, an Beati in vita aeterna DEUM corporeis oculis totum comprehensuri, & an illum ea perfectione cognituri sint, quæ seipsum DEVS novit: Ejusmodi enim beatæ & æternæ DEI notitiæ beatissimis caelicolis, salva divina maiestate, tribuere non possumus, cùm & hic locum habeant verba Jehovæ: Gloriam meam alteri non dabo, Es. 42. 8.

Esa. 64. 4. 1. Cor. 2. 9. cap. 13. 12. 1. Tim. 6. 16. Ex. 33. 23.

Esa. 42. 8.

Sed de hoc inter nos & Sacramentarios controversatur: Annon ex mera & immensa gratia sua, DEVS noster benignissimus, ad perfectam suam essentia visionem & contemplationem in vita aeterna nos admissurus sit, ita, ut ipsum de facie ad faciem, & sicuti est, visuri, & in hac perfecta contemplatione DEI maximam partem beatitudinis nostræ collocaturi simus? Vbi nobis simpliciter affirmativa; Sacramentarius verò negativa placet. Hæc tunc temporis adversus Poniatovium, cujus putativa quoq; fundamenta sequentibus paginis refutata, & nostræ sententiæ solidissimæ rationes sufficienter assertæ sunt.

Statuimus quoque etiamnum hodiè, ex textu nostro Apocalypico, quod faciem Domini in vita aeterna verè visuri simus: quæ visio aliis quoque verbis in Scriptura Sacra explicatur: Ego in justitia videbo faciem tuam, Psal. 17. v. 15. In lumine tuo videbimus lumen, Ps. 36. v. 10. Quando erit, ut videam faciem DEI? Psal. 42. v. 2. Videbo DEUM in carne mea, Job. 19. v. 26. Beati mundi corde, quoniam ipsi DEUM videbunt, Matth. 5. 8. Volo, ubi ego sum, ut & hi sint, quos dedisti mihi, ut videant claritatem, quam dedisti mihi, Joh. 17. 24. Videbimus tunc à facie ad faciem: tunc cognoscemus, sicut & cognitus sum, 1. Cor. 13. 12. Videbimus eum sicuti est, 1. Joh. 3. 2. Ex quibus testimoniis evidētissime patescit, quod DEUM in ipsâ essentiâ visuri simus; alioquin non videremus illum, sicuti est, καὶ ὡς ἐστίν: Et si cognoscemus DEUM, sicut nos ab ipso cogniti sumus; Deus verò nos & nostram essentiam non ænigmaticè aut imperfectè, sed perfectissime & intuitive cognoscit; utiq; & DEUM sic cognoscemus. Facit huc ἰσαγγελία, Matth. 22. 30. Luc. 20. 36. jam verò sancti Angeli in cælo αἱ ἁγιοὶ vident faciem Patris in cælo, Matt. 18. 10. Quidnā igitur & nos Angelicâ perfectione DEUM illic videamus? Videatur *B. Augustinus*, lib. 22. de civitate DEI, cap. 29. ubi ex hac ipsâ

Psal. 17. 15. Ps. 36. 10. Psal. 42. 2. Job 19. 26. Matth. 5. 8. Joh. 17. 24. 1. Cor. 13. 12. 1. Joh. 3. 2.

Mat. 22. 30. Luc. 20. 36. Mat. 18. 10.

B. Augustinus.

lib. 22. de vi- ipsa *ἰσχυρὰ* visionem DEI potenter asserit.
vit DEI. Idem facit in Epist. 112. ad Paulinam c. 9.
cap. 29. Nec refert, quod de quibusdam piis dicitur,
Idem in Ep. 112. ad Paulinam c. 9. Ipsos etiam in hac vita DEUM a facie ad faciem
vidisse, de quibus tamē nemo affirmaverit, quod
divinæ essentia visionem intuitivam & perfe-

Gen. 32, 30. etiam adepti sint, Gen. 32. v. 30. Exod. 33. vers. 11.
Ex. 33, 21. Non enim phrasibz hæc, *de facie ad faciem videre*,
una & eadem est, quando de piorum visione in
hac, & de Beatorum visione in alterâ vita usur-
patur. Exhibuit se nonnunquam Filius DEI vi-
dendum in formâ naturæ humanæ, vel in pleni-
tudine temporis assumendæ, vel assumptæ, &
quando in hac forma viderunt ipsum pii, tunc de
facie ad faciem se vidisse Dominum exclamâ-
runt; καὶ λόγον videlicet *συγκρίσεως*, quando ejus-
modi visionem comparârunt cum aliis appariti-
onibus, quæ per imagines in Phantasiâ, vel vi-
gilantibus, vel dormientibus impressæ fuerunt.
Longè sublimiori autem modo dicuntur Beati
videre DEUM in cœlesti civitate de facie ad faciem,
intuitivâ nimirum divinæ essentia visione,
sicuti DEUS ab Angelis sanctis æternum videntur.
Hæc de scrupulis partis primæ.

Doctrina.

I.

In cœlis uberrima bonorum erit abundantia
Graphica iterum descriptio status Beatorum in cœlesti civitate nobis considerata
proponitur, dum initio S. Johannes ait, *sibi ostensum esse fluvium aquæ vivæ*, quo fluvio cœlestium bonorum uberrima copia innuitur. Verè enim in cœlis maxima invenietur abundantia.
Hic pii etiam & DEO chari cum penuriâ con-
flictari coguntur: Accidit hoc Abrahamo, Gen.
12. v. 10. 11. accidit Hagar, Gen. 21. v. 15. 16. con-
tingit Isaac, Gen. 26. v. 1. Jacobo, Gen. 42. v. 1.
Gen. 26, 1. 2. 5. Expertus est penuriam potus & cibi populus
Gen. 42, 1. 2. 5. Israheliticus, Exod. 15. v. 22. 23. cap. 16. v. 3. cen-
tum Prophetæ, 1. Reg. 18. vers. 4. Elias 1. Reg. 19.
Ex. 15, 22. vers. 6. In nuptiis quoque Cananæis vox tristissima
2. Reg. 18, 4. audiebatur: *οὐκ ἔστιν ἕλκος*, Joh. 2. v. 3. Inopes
1. Reg. 19, 6. sumus & egeni, ab utero materno Job. 1. v. 21. &
Job. 2, 3. & penuria laboramus, tam corporaliter, quam
Job. 1, 21. spiritualiter, *ἐλεεινοί, & πτωχοί*, Apocal. 3. v. 17. 18.
Apoc. 3, 17. In vitâ verò æterna rerum omnium cœlestium
18. infinita erit abundantia & copia: *ibi inebriabimur ab ubertate domus Domini, & torrente voluptatis potabimur*, Psal. 36. v. 9. *ibi impetus fluminis latificabit civitatem cœlestem*, Psal. 46. v. 5. *ô exuberantiam bonorum, quæ à DEO in Beatos effunduntur! ô fluvium voluptatum cœlestium! Fac Domine Jesu, ut effusione tuâ gratiosâ & gloriosâ itidem illic beemur, per & propter cruentum pretiosissimi sanguinis tui fluvium, Amen, Amen.*

Vita æterna est certissima.
Ezech. 18, 9. Matt. 7, 14. cap. 18, 8. II. Dum fluvius non nudè vel simpliciter fluvius, sed fluvius aquæ vitæ vocatur, *vita æterna certitudo ob oculos nobis ponitur*. Aliquando sanè absolutè etiam beatitudo vita appellatur, Ezech. 18. v. 9. Matth. 7. v. 14. cap. 18. v. 8. quia vita temporalis potius mors est, quam vita; sed futura illa felicitas Beatorum verè est vita & propriè, nec verè tantum & propriè, sed & semper, hoc est, in æternum: propterea alibi quoq; *vita æterna* nuncupatur, Joh. 3. v. 16. Gal. 6. v. 8. Tit. 3. v. 7. 1. Joh. 2. v. 26. & in textu sacro *ὡς ἦν* in plurali dicitur, quod vita in omnem æternitatem duratura sit. Hinc in Symbolis nostris vita æterna inter

fidei articulos recensetur: Id quod contra Epicuræos & Empiræos levissimos probè notandum: Multi profectò illudunt piis, vitam æternam credentibus, & pro ludibrio mero hanc doctrinam habent. Ipse Pontifex Romanus Johannes XXIII. vitam æternam non esse, coram Prælati, & aliis viris honestis ac probis sapius affirmavit teste Concilio Basiliensi, Sess. 11. sub finem.

Concil. Basiliense Sess. 11.

Nos verò ἀσφαλῶς vitæ æternæ certitudinem credimus, de quâ Servator Christus dixit, quod *justi intraturi sint in vitam æternam*, Matth. 25. v. 46. quod relinquentes temporalia bona propter Christum, *possessuri sint vitam æternam*, Matth. 19, 29. *quod omnibus suis det vitam æternam*, Joh. 10, 28. Væ enim nobis, si in hac tantum vita speraremus, utique miserrimi omnium futuri essemus, 1. Corinth. 15, 19. scimus autem, quia Christus vivit, quod & nos vivemus, Joh. 14, 19. & licet omnes mori cogamur, Hebr. 9, 27. iterum tamen vivemus & resurgemus, Esa. 26, 19. revocāturo nos ex sepulchris Domino, Ezech. 37, 13. & in sufflaturō supernos, ut reviviscamus, Ezech. 37, 9. O Domine JESU, qui ipse de Te dixisti, quod sis VITA, Johan. 14, 6. esto nobis quoque vita, & quidem vita non temporalis tantum, sed & æterna, ut tecum vivamus, in Regno tuo, & ex Te, tanquam fluvio aquæ vitæ, in cœlesti civitate vitam æternam hauriamus, Amen, Amen, præsta hoc nobis Domine JESU, Amen.

III. Ἐμφατικόν est, quod fluvius aquæ vitæ de sede DEI & Agni procedere dicitur, v. 1. Hinc enim apparet, vitam æternam nos DEO & Agno acceptam referre debere. Extra DEUM enim non ullus alius est vitæ æternæ dator, Esa. 43, 11. Ose. 13, 4. Esa. 45, 21. Hic solus a constitutione mundi Regnum gloria nobis paravit, Matth. 25, 34. Esa. 64, 4. 1. Cor. 2, 9. *in q̄ hoc Regno prandium*, Matth. 22, 4. *Et cœnam*, Luc. 14, 17. Hic ipse est, qui vitam nobis æternā promisit, 1. Joh. 2, 25. Filius DEI, vel Agnus DEI, solus est, in cuius nomine salvamur, Act. 4, 12. Hic non est vir cum ipso, Esa. 63, 3. adeoque nec Franciscus vel Dominicus vel alii sanctuli Papistici, quicquam ad salutem nostram faciunt, sed omnia salutis nostræ puncta unice ex sede DEI & Agni procedunt. *Agnus occisus ab origine mundi*, Apoc. 13, 8. *Is ipse est, qui tollit peccata mundi*, Joh. 1, 29. *qui factus est omnibus obedientibus sibi causa salutis æternæ*, Hebr. 5, 9.

Egregiè B. Apostolus omne beatitudinis nostræ punctum soli DEO & Agno adscribit, in-
quiens de utroq;: *Quos præscivit, eosdem & præ-
finivit, ut sint conformes imaginis Filii sui, ut ipse sit primogenitus inter multos fratres. Porro quos præ-
desinerat, eosdem & vocavit, & quos vocavit, eos & justificavit: quos autem justificavit, hos & glori-
ficavit. Quid igitur dicemus ad hæc? Si DEVS pro nobis, quis contra nos? Qui proprio Filio non peper-
cit, sed pro nobis omnibus dedit illum; qui fieri potest, ut non & cum eodem omnia nobis donet? Quis inten-
tabit crimina adversus Electos DEI? DEVS est, qui justificat? Quis ille, qui contemnet? CHRISTVS est, qui mortuus est, immò qui & excitatus est, qui etiam est ad dexteram DEI, & intercedit pro nobis*, Rom. 8, 29. 30. 31. 32. 33. 34. Rectè igitur infert S. Augustinus, lib. 6. de Civit. DEI cap. 12. *Vitam æternam solus ille dat, qui dat veram felicitatem. Da*
quæ-

Vitam æternam DEO & Agno acceptam referre debere. Esa. 43, 11. Ose. 13, 4. Esa. 45, 21. Matth. 25, 34. Esa. 64, 4. 1. Cor. 2, 9. Matth. 22, 4. Luc. 14, 17. 1. Joh. 2, 25. Act. 4, 12. 1. Joh. 2, 25. Apoc. 13, 8. Joh. 1, 29. Hebr. 5, 9.

Rom. 8, 29. 30. 31. 32. 33. 34.

S. August. lib. 6. de Civitate DEI, cap. 12. quæsumus, Benignissime DEUS, & nobis universis, ac singulis vitam & felicitatem æternam, per & propter sanctissimum Agnum tuum, Dominum nostrum JESUM CHRISTUM, Amen.

DEVS est & manet ἀποσωπολήνης. IV. In medio plateæ civitatis cœlestis, & ex utraque parte fluminis, lignum vitæ stetit, S. Johannes v. 2. refert, eo ipso indicans, ἀποσωπολήνης DEI in vita quoque æternâ continuari. Quia enim lignum vitæ in medio stat plateæ, idcirco ex æquo omnibus civitatis cœlestis incolis adiutum liberrimum ad illud patere innuitur, ut ex utraque parte fluminis quicunque accesserint, fructus & folia decerpere queant. Sacramentarii fanè DEUM horrendum in modum ἀποσωπολήνης arguunt, sicut scripta Zanchii, Piscatoris, Rennecheri, Spindleri, Parei, & aliorum passim testantur.

Calvinianorum horrenda effata contra DEVM. Calvinus ipse lib. 3. Institut. cap. 24. Sect. 12. scribit, Quos DEVS in vita contumeliam & mortis exitium creavit, ut iræ suæ organa forent, & severitatis exempla, eos, ut in finem suum perveniant, nunc audiendi verbi sui facultate privat, nunc per ejus prædicationem magis excæcat & obstupescit: Et sect. 13. Istud quidem in questionem trahi non potest, multis verbum suum Dominum mittere, quorum cæcitatem magis velit aggravari: Et post pauca: Ecce vocem ad eos dirigit, sed ut magis obfuscant: lucem accendit; sed ut reddantur cæciores: doctrinam profert; sed quò magis obstupescant: remedium adhibet, sed ne sanentur. Beza quoque in explicatione totius Christianismi, cap. 5. Aphorismo 4. sic rugit: Quorundam gravior etiam est casus, eorum videlicet, quos EXTERNA quidem prædicatione dignatur, sed qui vocati, nec volunt, nec POSSUNT etiam respondere, quoniam ita sibi in sua cæcitate placent, ut dicant se videre: Quibus etiam non datum est, veritatis Spiritum amplecti & credere. Et Aphorismo 6. ac 7. fol. 192. sic pergit: Postremo, qui sunt omnium infelicissimi, ALTUS etiam conscendunt, ut gravius ruant. Huc enim cuiusdam gratiæ munere provehuntur, ut etiam aliquatenus commoveantur, ad donum cœleste degustandum, adeò, ut ad tempus, recepto semine, videantur in Ecclesia DEI plantati, atq; etiam aliis iter ad salutem ostendant: Sed hoc constat, Spiritum illum adoptionis, quem proprium esse diximus illorum, qui nunquam ejiciuntur foras, quiq; in arcano populi DEI præscripti sunt, nunquam cum illis communicari: Nam si ex Electis essent, cum Electis utiq; permanerent.

Piscator in disputat. de Prædestinatione Thes. 85. Stupenda profectò sunt hæc, & summè in DEUM blasphemæ, ex quibus nihil aliud, quàm laquei præsentissimæ desperationis oriuntur, adeò quidem, ut non dubitet Piscator in disputatione suâ de Prædestinatione thesi 85. Calviniani solatii ideam talem proderet: Nec quisquam rectè sic colligat: Gratia non singulis offertur animo communicandi: Ergò nec mihi sic offertur: Imò sic potius colligendum: Gratia nonnullis offertur animo communicandi: Ergò FIERI POTEST, ut & ego sim in illo numero. Nonnè egregium hoc est solatium, cum desperatione certissimâ proximè conjunctum? Si quis vel incendii flammis, vel fasto gurgite jamjam absorberetur, & ipsi acclameretur: Bono esto animo FIERI POTEST, ut veniat auxiliator: quid obsecro inde solatii homo talis percipere posset? Et quis nostrum firmiter credat, se quoq; certò olim civitatis cœlestis incolam futurum, & ibi fructus de ligno vitæ decerpitum & perce-

pturum esse? si adeò ἀποσωπολήνης est DEUS, ut tantum quosdam seriò salvari cupiat, quosdam verò, & quidem potissimos, simpliciter ac absolute reprobat, ut salvari prorsus, propter fatalem hanc reprobationem, non queant. Mirum profectò, nisi multa millia Calvinianorum dogmate tam prophano in æternum damnationis exitium præcipitentur.

Nos certi sumus, licere omnibus & singulis in hac vita ad lignum vitæ confugere, & fructibus salutaribus se reficere: In civitate etiam cœlesti in medio plateæ, juxta utramq; partem fluminis, stat lignum vitæ, ut ostendat Dominus, nemini adiutum interclusum esse, verum omnibus & singulis, qui in Christo mortui sunt, accessum liberrimum ad hanc arborem vitæ æternæ patere. Largire quæso Domine DEUS, ut & nos ad lignum istud vitæ certò perveniamus, per & propter Dominum nostrum JESUM CHRISTUM, Amen, Amen.

V. Non frustra Lignum vitæ unicum in civitate cœlesti visum fuisse dicitur; sed arduus ille ac gravissimus articulus confirmatur, quòd arbor vitæ nostræ unica & sola unicus & solus sit Dominus JESUS CHRISTUS; ita tamen comparatus, ut ex utraque ripâ fluminis ad vitam æternam omnibus sufficiat, nec vel unquam sterile scat vel are scat, sed subinde singulis mensibus, immò in æternum fructus largissimè ferat: Id quod peculiare est ἀζωµα arboris hujus: Et licet impossibile fermè videatur, unam arborem in utraque ripâ fluminis stare; Verum tamen est, & à Spiritu S. expressè hic dictum: Cumque in medio fori stet, flumenque per medium forum labatur, quidnò radicibus suis & ramis utramque ripam occupet?

In Papatu B. Maria Deipara Filio DEI associatur, & pro Coadjutrice in opere Redemptionis proclamatur; quòd impium planè est & abominandum. Scriptura Sacra unum & unicum Salvatorem ac Mediatorem agnoscit, omnesq; alios nominatim excludit; quæ exclusivæ dignæ sunt, ut probè observentur. Ego Dominus, & non est ultra DEVS absq; me: DEVS justus & SALVANS non est præter me, Esa. 45. v. 21. Torcular calcavi solus, & de gentibus non est vir mecum, Esa. 63. v. 3. Et in versiculo præcedente ait: Ego loquor iustitiam, & propugnator sum ad salvandum. Non est in aliquo alio Salus, nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri, Act. 4. v. 12. Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quòd positum est, quòd est Christus? E-SVS, 1. Cor. 3. v. 11. Unus DEVS, & unus Mediator DEI & hominum, Homo CHRISTVS? E-SVS, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, 1. Tim. 2. v. 5. & 6. Hæ exclusivæ apertissimè docent, quàm enormiter errent Pontificii docentes, quòd gentiles, qui vitam honestam duxerunt, etiam sine cognitione Christi salvati fuerint; quemadmodum in Concilio Tridentino Monachum quendam Franciscanum publicè sic concionatum esse, Sleidanus testatur, lib. 23. Ita Sleidanus verò gentiles isti sine Christo salutem æternam consecuti fuissent, quòd auditu horrendum.

Pertinent huc execranda illa Pontificiorum de Francisco commenta, quòd totidem plagis ac stigmatibus, quòt Christus, fuerit compunctus, & ob id pro JESU Typico habendus: Unde in fronte libri Conformitatum Francisci sic ei acclamatur:

Lignum vitæ unicum, Christum.

Esa. 45. 21. Esa. 63. 3.

Act. 4. 12.

1. Cor. 3. 11.

1. Tim. 2. 5. & 6.

Liber Conformitatum Francisci.

Franciscæ ꝑ ESU Typice,
Dux normaꝝ Minorum:
Sedes nobis perpetuè,
Da Regni cœlorum.

Cæterum de stigmatizatione Francisci videatur liber Conformit. pag. 228. 230. 231. 232. & seqq. ubi mira & horrenda, inque Christi vulnera cruenta summè contumeliosa referuntur: & tamen à Sixto IV. Sixto V. Nicolao III. & Benedicto XII. Pontificibus Romanis canonizata fuerunt: Quibus adjecere calculum Papa Alexander IV. & Gregorius IX. Præter Franciscum Dominicus etiam Christo æquiparatur; qua de re audiat Antoninus, Episcopus Florentinus, in Hist. part. 3. tit. 23. & tit. 24. ubi sic scribit:

Antoninus,
Episcopus
Florentinus
in Hist.
part. 3. tit.
23. & 24.

Dominus Christus est Dominus absolutè & autoritativè: Dominicus possessivè. Ipse habuit multas visiones divinas: Semel vidit Christum volentem mundum judicare & finire, sed virgo Maria rogavit, quòd expectaret & mitteret predicatorum, Dominicum & Franciscum: Et iterum, cum vidit cœlum apertum, & de omni genere religionum fratres in gloriâ, & suos Dominicanos non vidit, sed a Filio DEI fuit dictum, quòd erant sub chlamyde Virginis Mariae, quos ibi vidit: Et dicit quidam Magister ordinis Minorum, qui composuit librum magnum de Beato Dominico valde magistralem, quòd in dicta visione posset dici, quòd tunc viderit Dominicus DEUM per essentiam, sicut Paulus in raptu. Apparebit autem magna similitudo ejus ad Christum, ex discursu vite & operum ejus. Itaque quia Domino Christo similis aptissime denominatus est Dominicus. Dominus ait: Ego sum lux mundi: Ecclesia de Dominico canit: *Posestis lux mundi.* Domino Propheta omnes testimonium perhibent, Actorum decimo: De Dominico & ordine suo Zacharias capite undecimo, dixit in persona DEI: Assumpsi mihi duas virgas; unam appellavi decorem, aliam funiculum. Decor est ordo Predicatorum: Funiculus est ordo Minorum, quia funiculo manifesto cinguntur.

Antequam Dominicus nasceretur in mundo, imagines duorum depictæ cernebantur Venetiis, in Ecclesiâ S. Marci, quarum una erat admodum religiosa, in habitu ordinis Predicatorum, cum lilio in manu; altera similitudinem habebat Apostoli Pauli, prout pingi consuevit, super quam scriptum erat: *Agios Paulus: sub figura verò ad pedes sic: Per istum iter ad Christum: sub figuram alteram scriptum erat: Agios Dominicus: sub ipso verò: Facilius iter per istum.* Nec mireris de scripturâ hujusmodi, quia doctrina Pauli, sicut & cæterorum Apostolorum, erat doctrina induens ad fidem: Doctrina Dominici ad observationem consiliorum; & ideo facilius per ipsum iter ad Christum. 2. Dominus nascitur super terram nudam, sed ne nimis ladatur à frigore, à matre Virgine in præsepio collocatur: Dominicus natus infans, sub nutricis custodiâ positus, egressus est lectulo, quasi jam carnis delicias abhorreret, super nudam terram jacere sepius est repertus. 3. Domino nato, sydus coruscans emicuit, quod Magos ad ipsum perduxit, per eum mundum universum illuminandum insinuans: Dominicus oritur, & super baptizandum mater spiritalis stellam aspexit in fronte, novum jubar præmonstrans seculi.

4. Dominus duodennis à parentibus in templum adductus, in eo permansit puer solus: Dominicus à propinquis in puerilibus annis ad Ecclesiam fertur, divino imbuedus officio in ea relictus. 5. Abinde usq; ad juvenilem ætatem de Domino authenticè ni-

hil reperimus, nisi quia proficiebat ætate, ut verus homo, sapientia & gratiâ apud DEUM & homines; sed hoc apparenter: Dominicus autem non solum corpore crescebat, sed & mente virtualiter. 6. Dominus cum à Johanne baptizaretur in Jordane, descendit Sp. S. in columbâ super eum, ad designandam plenitudinem gratiæ, desertumq; petiit: Dominicus fame invalescente in universis Hispania partibus, cum videret egentes plurimos, neminemq; consolatorem, in fervore Spiritus, venditis libris & suppellectili, pretium pauperibus dispersit & dedit, & Sp. S. quasi noviter & apparenter repletus, statim Regulam sub Didaco Episcopo apprehendit, ut alterum Baptismum & spirituale desertum, à delitiis & mundaliibus sequestratum.

7. Dominus post discipulos congregat paucos, & in brevi multiplicat, mittens eos binos ad prædicandum regnum DEI: Dominicus ex modicis ad vitam religiosam secum assumptis, ad multitudinem provehitur copiosam, quos ad Evangelizandum destinavit, & sanandum infirmos. 8. Dominus elegit paupertatem in se & Apostolis; sed habebat oculos, à fidelibus oblata conservans, eosq; judas deserebat: sed Dominicus verus erat paupertatis amator, fratres suos ad ipsam exhortans. 9. Dominus quando ducebat discipulos ita famelicos, ut per sata transeuntes, spicas vellentes manibus confricarent ad edendum, & cum esset jam meridies fatigatus, ex itinere misit eos in Sichar, ad emendum cibos, & inde fortè præ fame non lotis manibus manducabant aliquando. De qualitate ciborum satis creditur non comedissee carnes, nisi Agnum Paschalem, propter observantiam Legis. Dominicus Patriarcha, qui aliquando totam quadragesimam, non quidem sine cibo, sed pane & aquâ peregit, hanc asperitatem suis moderavit, vinum & lacticiam concedens.

10. Fortè aliquis dicet à similitudine discrepare, quòd Dominus discipulis suis dixerit: *Neg; calceamenta habebitis in pedibus;* cum tamen Dominicus cum suis calceati procedant in publicum: Sed sciendum, quòd mandatum illud temporale extitit, super quo dispensavit in ultimâ Cœna. Nam & Dominum calceatum videre possumus in eo, quod ait Baptista: *Cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus.* Petro quoq; in Adis dictum fuit ab Angelo: *Accipe caligas tuas, nisi quis dicat, caligatum fuisse, sed non calceatum, quod non est consuetum.* Et Marcus optimus ejus imitator calceamentum ejus fractum cerdoni obtulit ad resarciendum. Sic igitur Dominus & discipuli aliquando calceati, aliquando discalceati incesseverunt. Et sic Dominicus in urbibus calceatus, exira in itinere frequenter discalceatus incedebat. 11. Dominum natum non alia persona, quam mater sua virgo Maria, pannis involvit, & jam adulto tunicam suam inconsutilem, & alias vestes mater ipsa consilio maxum suarum texuit; cujus autem coloris fuerit, non invenitur, ne videlicet eo noto falsi Propheta induti minùs agnoscerentur, esse lupi rapaces. Dominico & ordini suo Beatissima Virgo Maria habitum gestandum ostendit, ac etiam colorem. Nam beato Reginaldo graviter infirmanti, apparuit & sanavit, habitum ostendens, quo Dominicus cum filiis suis esset induendus, Cappa videlicet magnâ & tunicâ cum scapulari, albis.

12. Dominus & Dominicus virgo uterq; mente & corpore, & humilis valde, ut Scriptura conclamant: Sic Dominicus virgo purissimus & humilis multum. 13. Dominicus cum Christo proprium non possidebat lectulum, post lachrymarum fluvium vix hu-

humidans corpusculum. 14. Domini oratio semper fuit exaudita, cum voluit: unde & Patri dixit: Ego sciebam, quia semper me audis. Nam etsi in horto, cum oravit calicem à se transferri, non fuerit exauditus, hoc ideo, quia secundum sensualitatem postulans, secundum rationem exaudiri nolebat: Dominicus autem cuiusdam religioso viro sibi familiari in Dominicâ locutione insinuavit, nunquam se à DEO aliquid postulasse, quod ad votum non obtinuerit. 15. Dominus Apostolos sui exemplo ad vitam mixtam, id est, contemplativam & activam predicando dedicavit; matrem ejus Virginem & Magdalenam ad contemplativam: Maria enim stabat secundum pedes Domini, & audiebat verbum ejus, Luc. 10. Martham vero, & alias mulieres ad activam. Sic Patriarcha Dominicus, ut alter Noë, arcam suæ religionis ex lignis bitumine charitatis conglutinatis tricameratam fecit: Fratres unâ secum ad contemplanda cœlestia, & predicanda salutis proficua in unâ collocans, moniales reclusas ad contemplationem assumens in secunda; utriusq; sexus homines ad activam applicans, qui dicerentur de poenitentia fratres & sorores, seu militiâ Jesu Christi, in tertiâ mansionem.

16. Discipuli Christi, scilicet LXXII. semel scandalizati, ex doctrina Christi, quam non intelligebant, recesserunt ab eo, quibus recedentibus Christus remanentibus secum ait: Numquid & vos vultis abire? At Petrus pro omnibus respondit: Domine, ad quem ibimus? Et B. Dominicus, cum secum haberet aliquos discipulos, unâ die tentati recesserunt ab eo; tantum remanentibus tribus, quibus Dominicus ait: Numquid & vos vultis recedere? Cui unus respondit: Absit Pater, ut reliquo capite, sequamur pedes. Demum sicut & discipuli Christi, qui recesserant, redierunt ad eum: Ita & discipuli Domini oratione ejus reversi sunt. 17. Dominus multas derisiones, detractationes & persecutiones usq; ad mortem fortiter toleravit, quarentium eum in verbo capere, aliquando lapidare, aliquando precipitare: Dominicus contumelias, subsannationes, & oblocutiones non curavit, ita, ut quidam paleas à tergo ei pro derisu alligarent, alii lutum, & alia in eum vilia jacerent.

18. Dominus dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo: Dominicus vero charitatis perfectione non vacuus, noctem impendebat DEO, meditationi & orationi vacans. Trinam disciplinam quasi quotidie de manu propria non cordulâ, sed catenâ ferreâ usq; ad sanguinis effusionem capiebat; pro suis culpis unam, quæ minima erant; pro in purgatorio existentibus aliam; tertiam pro iis, qui versantur in mundo: 19. Dominus cum iter faceret versus Hierusalem, videns civitatem, fleuit super eam, multaq; prædixit occulta cordium & eventus futurorum, propter quod in laudem ejus dicebatur: Propheta magnus surrexit in nobis: Dominicus cum civitatibus propinquaret, cernens mente, amarè flebat, propter peccata eorum, multaq; ut verus Propheta & occulta & futura revelavit; sicut mortem Regis Arragonum in bello, conversionem hæretici Adin futuram, quem propterea liberari iussit ab incendio. Hactenus Antoninus.

Annon Monachus Dominicus nefariè, ac sceleratè cum Christo confertur, & pro idolo adorandus proponitur? Audiantur & miracula Domini, cum miraculis Christi collata: Sic Antoninus pag. 187. pergit:

1. Dominicus tres in urbe Româ resuscitavit: Filium viduæ, quod Pontificii notum publicari noluit,

sed pro humilitate omnino Dominicus recusavit: Architectum à fratribus conductum, & à muro super eum diruto conquassatum, & Neapolitanum Cardinalem de fossa nova nepotem, ex equo lapsum & totum dilaceratum. Satis credo & alios Dominum suscitasse, propter quod dicit in plurali, Matth. 11. Mortui resurgent, scilicet per me, cum tamen adhuc non nisi filiam Archisynagogi redvivam fecisse habeatur, secundum Evangelia. Sic & B. Dominicus alios mortuos, etsi non ita notorios, vivificasse invenitur. Quid enim illos XL. peregrinos, qui in flumine magno, juxta Tholosam navigio ferebantur, cum navis submersa sub aquis diu stetissent, sacra oratione à B. Dominico ex aquis exierunt sospites, nisi vita redditos existimemus, vel in aquis ut pisces conservatos? 2. DEUS bis famelicos pane multiplicato satiavit, aquamq; convertit in vinum: Dominicus bis panes divinitus fratribus procuravit, Romæ & Bononiæ, deferentibus Angelis à panè cœlesti; unde & suavissimos. Vegetem vacuum vino redundare fecit, & vice altera lympham in vinum suave convertit.

3. CHRISTVS febricitantem Simonis socii um febris perfectè sanavit, & languidos multos: Dominicus mulierem quartanariam ex toto liberantem reddidit. 4. Exibant Dæmonia à multis, clamantia & dicentia: Quia tu es Filius DEI: Dominicus à dæmonibus vexatos in anima & corpore plurimos liberatos effecit. 5. Christus immortalis effectus bis januis clausis ad discipulos intravit: Dominicus vero adhuc mortalis (quod mirabilius est) in Ecclesiam clausam noctu ingressus est, ne fratres excitaret. 6. Dominus postquam transiit ex hoc mundo, innumerales homines ad viam veritatis attraxit: Dominicus quamvis millia hæreticorum ab erroribus revocasset, tamen post transitum ejus multo plures. O spem miram, quam dedisti (canit Ecclesia de B. Dominico) Mortis horate flentibus, Dum post mortem promissisti, Te profuturum fratribus.

7. Et ut perveniamus ad calcem, Dominus ait: Data est mihi potestas in cælo & in terrâ. Hæc potestas non parùm est communicata Dominico, cœlestium, terrestrium & inferorum. Nam Angelos sanctos in sui ministerium habebat; sed & ipsi Angeli accedentes in humana specie ad fratres, panes ad escam ministrabant eis. Si de elementis loquimur, vim virtutis suæ oblitus est ignis, quando ter libellus ejus doctrinæ in flammam traditus, ter exivit illasus penitus, libris adversantium hæreticorum subito combustis. Signo crucis obedit pluvia ex aère copiosè descendens, dum nec gutta una eum itinerantem tangit, tota regione illo imbre inundata. Aqua fluminis, in quod libri ejus per ipsum transeuntis ceciderant, nec humectare valuit, sed post dies à piscatoribus loco piscis de aquis extracti illasi & sicci, ac in capsâ fuissent, ei sunt restitui. Terra quoq; quæ metallâ continet, in pecuniâ sibi necessaria non defecit. Nam cum flumine quodam transito per naviculam nauclerus naulum postularet à B. Dominico, illeq; ut pauper se pecuniam non habere asseveraret, importunusq; nauclerus ille per cappam tenens, naulum peteret, B. Dominicus oratione factâ, in terram aspiciens vidit pecuniam sibi necessariam ibi jacentem, quâ illi oblata, se liberavit: sed & (quod majus est) cum quidam clericus continere non posset, osculatâ manu B. Domini à missâ redeuntis cum odore suavi, tantus castitatis vigor in mentem ejus diffusus est, ut postea facile contineret. Quid de infernalibus dicam? Certè ad nutum ejus dæmones contremiscebant, nec imperium ejus recusare valebant; quod

patet, quando apparentem ipsum in formâ fratris secum duxit per conventus officinâ; scilicet dormitorii, chori, refectorii, locutorii, & postea capituli, & interrogavit de singulis locis, quid cum fratribus ibi lucraretur? quæ omnia coactus est explicare.

Antoninus
fol. 190

Nondum verò finis istarum ineptiarum; plures recenset Antoninus fol. 190 sic scribens:

Dominicus Roma, nocte quadam orationi incumbens, vidit ad Patris dexteram exurgere Filium in irâ suâ, ut interficeret omnes peccatores terra, & disperderet omnes operantes iniquitatem. Stabat autem in athere, aspectu terribilis, & contra mundum in maligno positum lanceas tres vibrabat, quarum prima superborum cervices erectas transfigeret; altera cupidorum viscera effunderet; tertia concupiscentiis carnis deductos perforaret: Cujus iram dum nemo posset resistere, occurrit propitia Virgo mater, & pedes amplectens ejus, rogavit, ut parceret eis, quos redemerat, & justitiam misericordia temperaret: Ad quam Filius: Nonne vides, inquit, quanta mihi irrogentur injuria? Tunc Mater: Tu scis, ait, qui omnia nosti: quia hæc est via, per quam eos ad te reduces: Habeo servum fidelem, quem mittes in mundum, ut verba tua annunciet eis, & convertentur ad te omnium Salvatorem. Alium quoque habeo servum, quem dabo ei adiutorem, ut similiter operetur. Filius dixit: Ecce placatus suscepi faciem tuam, veruntamen ostende mihi, quos velis ad tantum officium destinare. Tunc Domina Mater obtulit B. Dominicum IESU CHRISTO, & ait Dominus Matri: Bene & studiosè faciet, quod dixisti. Obtulit quoque & S. Franciscum, quem similiter Dominus laudavit. Sanctus ergo Dominicus in visione considerans socium diligenter, quem prius non noverat, in crastinum eum in Ecclesia, ex eis, quæ in nocte viderat, recognovit, & in oscula sancta ruens, & sinceros amplexus dixit: Tu es socius meus, tu curres pariter mecum.

Idem paulò post: Dominicus orabat noctu in Ecclesia, & ecce, repente facta manu Domini super eum, raptus est in Spiritu ante DEUM, & vidit DEUM sedentem, & matrem ejus, quæ sedebat ad dexteram ejus, amictam cappâ, coloris Sapphirini. Aspiciens autem in circuitu vidit ex omni natione spiritualium Patrum, qui ex sacris religionibus Christo & filios & filias spirituales genuerunt, multitudines innumeras, in conspectu Altissimi gloriantes. Et cum nullum ibi conspiceret suorum filiorum, erubescens, compunctus ex intimis amarissime flere cœpit. Exterritus ergo à gloria majestatis Domini, stetit à longè, nec audebat vultu gloriæ & Virginis excellentia propinquare. Innuit autem ei manu Domina, ut ad se veniret. At ille tremens & pavens, non presumpsit accedere, quousque eum similiter vocavit Dominus majestatis. Accessit itaque homo compunctus & humilis spiritu & contrito, suis lachrymis Filius & Matris propitiis pedibus demississime & humillime se prostravit. At consolator flebilium, Dominus gloria, dixit ei: Surge; qui cum staret coram Domino, interrogavit dicens: Cur sic amarissime ploras? qui ait: Quia in conspectu tua gloria omnis religionis homines intueor: De mei vero ordinis filiis hic, proh dolor! nullum aspicio. Cui Dominus: Vis videre ordinem tuum? At ille: Hoc desidero Domine. Tunc Filius manum suam sub scapulari Virginis Matris sue ponens, dixit ad illum: Ordinem tuum Matri commisi. Et cum hoc pio haberet affectu, ordinem suum videre desiderans, Dominus iterum dixit ei: Omnino vis eum videre? Respondit: Hoc affecto, mi Domine. Et ecce Mater Domini, compla-

cuit filio, cappamque deauratam, quâ operiri videbatur, evidenter patefaciens aperuit & expandens coram lachrymoso Dominico servo suo, eratque hoc tanta capacitatis & immensitatis vestimentum, quod totam cœlestem patriam amplexando dulciter continebat. Sub hoc securitatis tegumento, in hoc pietatis gremio, vidit ille contemplator sublimium, & perceptor Domini secretorum, Dominicus, fratrum sui ordinis innumeram multitudinem. Conversus est ergo luctus in gaudium, & lamentum in jubilum.

Fusiùs hæc ideò alleganda fuerunt, ut constaret, in Papatu lignum vitæ unicum JESUM CHRISTUM non agnosci, sed Franciscum & Dominicum itidem pro Salvatoribus coli.

De Beata Virgine Maria quid non comminiscuntur Pontificii? In Mariali lib. 1. cap. 5. fol. 13. sic scribitur: Ad ultimum fuit Dominus cum eâ (Maria) & ipsa cum Domino in eodem labore, & in eodem opere redemptionis: Mater misericordiae adjuvit Patrem misericordiarum in opere nostræ salutis: Vnde prædictum est de prima muliere: Faciamus ei adiutorium: Quid est ergo, quod Dominus dicit, Esa. 63. Torcular calcavi solus, & non fui vir de gentibus mecum: Verum est, Domine, quod non fuit vir tecum, sed mulier una tecum est. Et lib. 3. cap. 2. Attendendum igitur & jugiter recolendum, quod tam devota COADJUTRIX extitit ad mundi redemptionem, ut sicut non fuit dolor, sicut dolor ille, quem sustinuit Filius pro mundi redemptione, sic non esset dolor, sicut dolor ille, quem ipsa pertulit in corde pro eadem causâ.

Gabriel Biel lect. 29. sup. Can. Missæ hæc habet: Nos ad Mediatore Sanctos, eorumque auxilia confugere debemus, ac debitâ veneratione eos semper implorare, ut salvemur eorum meritis atque votis. Idem lib. 3. sent. dist. 19. concl. 5. sic scribit: Licet Christi passio sit principale meritum, propter quod confertur gratia, apertio Regni & gloria; nunquam tamen est sola & totalis causa meritoria. In Hortulo animæ talis formula absolutionis legitur: Precibus & meritis B. Mariæ, semper Virginis, & omnium Sanctorum, perducant nos DEVS ad regna cœlorum.

In Benedictionali autem Ratisbonensi, prout Anno 1491. excusum est, formula absolutaria sic sonat: Ideoque, charissime, quia propter humanam fragilitatem tibi parvam penitentiam injunxi, & multo minorem, quam ordinatio DEI & Ecclesiæ sonat; rogemus pariter Dominum, ut passio & meritum Domini nostri IESU CHRISTI, intercessio meritumque sanctissimæ virginis Mariæ, omnium Sanctorum & Electorum, proficiant tibi in supplementum ejus, quod tibi minus injunxi, pro remissione omnium peccatorum tuorum, &c.

In Breviario Prædicatorum, Venetiis, Anno Domini 1503. per Lucam Antonium de Gnutâ excuso, forma absolutionis sequens continetur: Passio Domini nostri IESU CHRISTI, & merita B. Mariæ, semper Virginis & B. Dominici Patris nostri, & omnium sanctorum & sanctarum DEI, & quicquid boni feceris & intendis facere, & mala quæ sustines, & patienter sustinebis, sint tibi in remissionem peccatorum tuorum, in augmentum gratiæ, & premium vitæ æternæ, in nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti, Amen. Ex his apparet, quod Pontificii unicâ salutis ac vitæ æternæ arbore, Domino JESU CHRISTO, minimè sint contenti, sed complures sibi arbores, hoc est, Mediatore & Salvatores eligant ac erigant, ad quos, ceu Asyla sua, confugiant.

Possent hic etiam errores illi Romanensium refelli,

Marial. l. 1.
c. 5. fol. 13.

Gabriel Biel
lect. 29. sup.
Can. Missæ.

Idem lib. 3.
sent. dist. 19.
concl. 5.
Hortulus
animæ.

Benedictionale
Ratisbonense

Breviari-
um Prædi-
catorum Ve-
netianum.

Romanensis refelli, quos circa cultum ligni crucis fovent, dum
um de ligno lignum crucis, ejusque reliquias, instar ligni vitæ
crucis. ipsius, Domini JESU CHRISTI venerantur &
Rob. Bellar. adorant: Quâ de materia videatur *Rob. Bellarmini*
Tom. 1. l. 2. nus, Tom. 1. lib. 2. de sanct. imaginibus, cap. 27.
de sanct. ubi ligni crucis venerationem DEO placere, probat
Imag. c. 27. primò: Quia non permiserit DEUS illud demergi in mare, vel flammis absumi, utut Christianorum hostes abolere illud voluerint, eoque nomine sub terram altissimè absconderint: Cur non cremarunt lignum, inquit Bellarminus, nisi quia DEUS abstulit illis mentem, ut ad solatium piorum lignum pretiosissimum servaretur? Quasi verò omne in veneratione devotâ coli debeat, quod non in mare demersum, nec flammis absumptum fuit? Arca Noachi fluctibus non est demersa, neque tamen propterea adorata. Rubus non est flammis absumptus, sed propterea nec veneratio ulla religiosa ipsi exhibita legitur. Servati sunt in fornace Babylonicâ tres illi viri, servata omnia illorum vestimenta? Sed quis propterea vel viros, vel vestes eorum, adorationem mereri arbitretur?

Secundò, probat Bellarminus venerationem ligni crucis, quia DEUS eo tempore crucem inveniri voluerit, quo tutò coli potuerit, nimirum tempore Constantini Magni: Nam si antea reſerata fuisset, Regnantibus persecutoribus, magis ludibrio, quàm honore excepta fuisset: Si autem diu post tempora Constantini fuisset inventa, fraudata fuisset sancta crux debuo honore. Tunc igitur primùm divina providentia crucem manifestavit, cùm primùm potuit coli. In effectu ratiuncula hæc ipsum DEUM petit: Ponatur enim, quòd tam multum in ligno crucis situm fuerit, uti Papistæ fabulantur; num DEUS non æquè illud, ac verbum suum literis consignatum, in medio hostium conservare potuisset? Itane oportet DEUM expectare, donec mites Imperatores regnent? λῆρ@: Magnum certè adhuc dubium est, an vera sit illa de inventione crucis historia? Nihil in Scripturis Sacris de hoc ligno extat, nequè quidem. Quod si verò tanti illud æstimasset Deus, quanti nunc æstimant Pontificii, annon vel Apostoli ipsi, vel viri Apostolici mentionem ejus facturi fuissent? Et refert Daniel Chamierus, Panſtrat. Tom. 2. fol. 442. quòd ipsa inventionis olim historia à Gelasio, in decreto de libris Apocryphis, apud Gratianum, distinct. 15. numeretur inter Apocrypha scripta: Atque adeò ex re ipsâ appareat, iussisse impostores in hac plausibili materia.

Tertium Bellarmini fundamentum est, quòd per evidentia miracula demonstratum sit, hanc crucem veram, ac proinde inventionem ejus, ac revelationem à DEO esse: Nam cùm tres Cruces simul inventæ fuissent, nec planè Crux Christi à crucibus latronum inuicem nosci potuisset, adnotas fuisse omnes tres cruces ad mulierem quandam, in extremis agentem, & cùm duæ priores nihil egissent, tertia mulieri adnotâ, mox illam sanam redditam, immò & mortuum virum eodem tempore per hoc lignum excitatum esse, ut Paulinus, Severus, & Sozomenus testentur. Sed minoris sunt hæc testimonia autoritatis, quàm ut rem tanti momenti evincant ac demonstrent. Eusebius nihil prorsus hæc de historia habet; suspecta igitur aliorum est relatio.

Quartò, inquit Bellarminus, Helena non ex se incitata est ad crucem Domini quarendam, sed di-

vinis admonita revelationibus, uti Eusebius in *Eusebius in Chron. testetur.* Egregium pol argumentum, cuius meritò Jesuitas omnes pudere deberet Num veneratione religiosâ dignas proclamabimus Saulis asinas, quia revelatione divinâ inventæ fuerunt? In Chronico Eusebii Græco, nihil hujusmodi habetur: Et *Cæsar Baronius* Chronicum Latinum à Librariis admodum fuisse depravatum, ipsemet agnoscit. Expirat igitur & hæc ratiuncula. Post *φλυαείας* alias ad *versum Sibyllæ*, qui lib. 6. Carminum prope finem habetur, Bellarminus confugit:

O felix lignum, in quo DEUS ipse pependit.

Quasi verò felix idem esset, ac venerabile, vel adorandum?

Quinò, ab exaltatione Crucis Bellarminus argumentatur, inquit: Constare ex Paulo Diacono, Zonara & Cedreno, in vita Heraclei, Heraclium in recuperatione crucis, quam Persæ ex Hierosolymis abstulerant, divinitus adjutum, ita, ut etiam de cælo DEUS lapidibus grandinis pugnaret contra Persas, ut olim fecerat cum Josue: In ipsâ etiam restitutione crucis in suum locum, miracula quadam contigisse, & festum inde institutum esse; uti Sigebertus, Otho Frisingensis, Beda & Ado testentur: Hanc terram operosè abstergit Daniel Chamierus, Tom. 2. Panſtrat, lib. 22. cap. 4. fol. 443. ubi ad singulos Authores sigillatim respondet, qui omninò videatur,

Argumentum Sextum & ultimum sic sonat: Si locus, in quo Angelus stetit, terra sancta est, Jos. 5. Exod. 3. Cur non magis crux, ubi stetit Christus? Si sudaria & semicinctia Pauli honorabantur propter contactum; cur non magis crux Christi sanguine respersa? Si Sacramenta honorantur, quia instrumenta gratiæ, cur non crux, quæ est instrumentum redemptionis? Multæ in hoc ultimo argumento inhærent sophisticationes & absurditates, quin & futilitates: Locus in quo Angelus, in quo Moyses & Josua steterunt, sanctus dicitur, sed non adorandus, vel honore quodam religioso colendus: Quid ergò terra illa ad crucis lignum? Et si crux idèò religiosè colenda est, quia in eâ stetit Christus, tota Judæa erit sic honoranda: Palatio Caiphæ & prætorio Pilati, nec non toti Civitati Capernaum aliisque locis innumeris cultus religiosus erit exhibendus. Vocula honorari nimis est lata & generalis: Si de vero ligno crucis Christi certò constaret, utique aliquo honore dignum id fore, non simpliciter negaturi essemus; honore autem non divino vel religioso. A Sacramentis ad lignum crucis ineptissima est collectio: Et Sacramenta pro gratiæ instrumentis rectè habentur, nec tamen adorantur; quòd minùs lignum crucis, quòd ineptè & impiè instrumentum redemptionis vocatur: Nequaquam enim lignum hoc instrumentum redemptionis vel salutis nostræ, sed aliquid tantum fuit, quò Christus utebatur, ad efficiendum id, quò salus nostra perficiebatur, & quidem actione non immanente, sed tranſeunte, quâ finitâ, usus ligni illius planè desuit & expiravit, nedum ut instrumentum redemptionis unquam vel fuerit, vel remanserit. Sudaria & semicinctia B. Pauli cum ligno crucis nihil habent commercii, nec religiosè culta à quoquam in Scripturis perhibentur. Quapropter lignum illud, quò Pontificii pro ligno crucis venditant, nequaquam vel pro ligno vitæ haberi, neque instar ligni vitæ unici, Domini

nostri JESU Christi, religiosè coli & adorari debet.

Dependemus nos ab arbore vitæ verâ, JESU CHRISTO, cumq; religiosè obsecramus, ut sub ramis ejus aliquando in cœlesti civitate permanere, & habitare nobis concedat, propter sanctissimi nominis sui gloriam, Amen.

VI. Quandoquidem folia ligni vitæ ad sanitatem gentium profutura dicuntur, exinde, quantum DEI donum sanitas sit, rectè æstimatur. Perpetuò sani mansissent homines, nisi protoplastæ peccatis suis varios morbos corporum & mortem ipsam, tum sibi, tum posteris accersivissent: Fructus autem peccatorum morbos esse, Deus ipse testatur, cum contemptoribus & transgressoribus verbi sui pœnas dicat corporales, inquiens: *Adjunget tibi DEUS pestilentiam, donec consumat te de terrâ: percutiet te Dominus egestate & febre: percutiet te Dominus ulcere Aegypti, & partem corporis, per quam stercora egrediuntur: Scabit quoque ac prurigine, ita, ut curari nequeas, percutiet te Dominus amenitiâ & cœcitate, ac furore mentis, & palpes in meridie, sicut palpare solet cæcus in tenebris, & non dirigas vias tuas*, Deuteron. 28. v. 21.

22. 27. 28. Hinc Syracides ait: *Qui delinquit in conspectu ejus, qui fecit eum, incidet in manus Medici*, Syr. 38. v. 15.

Exempla ægrotorum in Scripturis extant innumera, & quidem regia etiam, ex quibus apparet, nec Davidem, nec Ezechiam, nec Joramum, nec Ahasiam, nec Hiobum, à morbis immunes fuisse. Quosdam etiam Deus multa peccare posse præsciens, corporis infirmitate flagellat, ne peccent, ut eis nihil sit frangi laboribus ad salutem, quam remanere incolemes ad sanitatem, inquit S. Bernhardus de inter. domo c. 46. col. 1223. *Et sicut voluntas DEI est aliquando, ut sanus sis, ita etiam, ut aliquando agrotas: Si quando sanus es, dulcis est voluntas DEI; quando autem agrotas, amara: non ex recto corde, quia non vis voluntatem tuam ad voluntatem DEI dirigere, sed e contra, DEI scilicet adiutam, juxta S. Augustinum, Tom. 8. in enarrat. Psal. 35. Ita tamen moderatur & temperat Deus benignissimus conditionem hominum, ut aliquibus etiam aliquandiu sanitatem largiatur, quæ superat omnes divitias*, Syrac. 30. v. 16. juxta illud Horatii:

Si ventri benè, si lateri est, pedibusq; tuis: nil Divitiæ poterunt regales addere majus.

Incomparabili sanitate præditus erat Moyses, cuius oculi in senectute etiam non caligaverunt, nec virius ejus defecit, Deuter. 34. v. 7. Inter sexcenta millia Israelitarum ne unicus quidem inter omnes tribus infirmus erat Psal. 105. v. 37. Sanitatem suam mirificè commendat Josua, cap. 14. v. 10. 11. De Cyro commemorat Xenophon, quod moribundus dixerit, se nunquam deprehendisse, suam senectutem imbecilliolem factam, quam in adolescentiâ fuisset. Livia expers omnis morbi, octogesimum vitæ annum attigit. Tiberius Imperator toto Regiminis sui tempore nullo Medico opus habuit, ut Zonaras refert in vitâ Tiberii Tom. 2. Annal. p. 174. De Carolo Magno, Imperatore primo Germanico testatur Albertus Cranzius, per totam vitam salvum & incolumem ipsum mansisse, exceptis annis postremis quatuor, quibus febrium insultibus expositus, & tandem prorsus loripes factus fuerit, lib. 2. Saxon. cap. 7. pag. 34.

Et si verò sanitate complures abutuntur: Sape enim de valetudine bonâ vires, de viribus temeritas, de temeritate violentia, de violentia stimulus ultionis, quasi odii ac bellorum fax accensa inflammatur, sequiturq; justitiæ contemptus, legum prævaricatio, & concussio inquieta publici status; uti Johannes Sarisburiensis testatur: Et si quoq; sanitas corporale tantum bonum & fragile, ac mutationi obnoxium est, neque ad salutem æternam vel tantillum prodest; Nihilominus pro dono DEI eximio agnosci, Deusq; ob concessam sanitatem laudari ac celebrari, & pro concedendâ vel instaurandâ invocari meretur: Quo nomine tota groti opem Christi & Apostolorum implorasse leguntur, multisq; etiamnum ejusmodi calida suspiria extorquentur, ut subinde necesse sit exclamare: *Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum: Sana me Domine*, Psal. 6. v. 3. *Sana me Domine, & sana me Domine*, Psal. 6. v. 3. *Salvum me fac, & salvus ero*, Jerem. 17. v. 14. *Præsta hoc nobis universis & singulis, ô Medice omnium Medicorum optime, Domine JESU CHRISTE, sana omnes infirmitates nostras, Amen.*

VII. Ex metaphora, quod folia arboris vitæ ad sanitatem gentium conducere dicuntur, v. 2. liquidissime apparet, DEUM simplicia, qualia sunt herbae, radices, folia, lapides, metalla, & alia sexcenta, sic creasse, ut sanitati hominum procuranda, aut conservanda inserviant. Non frustra certè sapientissimus mortalium gloriobatur, se nosse *Ἀγροπὰς φυτῶν & θύων µετὰ πύλων*, Sap. 7. v. 20. sed innuebat, indidisse creatorem plantis, herbis & radicibus, singulares virtutes ac proprietates, quas penetraverit. Suffragatur experientia medicinalis, quæ itidem exactè novit herbarum, radicum, foliorum, stirpium & similibus naturam, & operationem; prout Medici celebres eruditissime in libris suis differere, & dictis suis experientia oculari fidem facere solent. Cedunt hæc ad nominis divini gloriam. Nevilissima enim quidem herbula reperitur, quæ non potentiam & bonitatem DEI demonstret. Arborum imprimis quarundam tanta est longitudo & altitudo, ut omnipotentiam DEI satis mirari inde nequeamus. Legantur Plinius, Solinus, Petrus Hispanus, Oretanus & alii, quid de arboribus in Indiâ, Insulis fortunatis, Lyciâ, Hispaniolâ & aliis in locis scribant. Arborem quamlibet hominem esse inversum oculariter patet. Sed fusiùs hic de mirandis arborum agere non vacat Sufficit, nos scire, arbores, plantas, herbas, & similia, non solum tantum, uti Gregorius Nyssenus lib. de opific. hom. fol. 489. loquitur, sed & *ὅτι τὰς ἀνθρώπων σωτηρίας* habere, quibus & homines, & feræ, ac alia animalia ad sanitatem feliciter utuntur. De herba, quæ dodecatheos vocatur, scribit Plinius: *Si potui aqua insiciatur, quod omnes morbos ac agrestes sanat.* Dictamnium cervi anxie quæritant, si vulnus acceperunt: Canes *Hyoscyamum*: Hirundines *Chelidonium*: Feles *Calamentum*, & sic porro Legantur Joh. Baptista Porta, in opusc. Philosoph. naturalis, Olaus in memorabilibus, Ortelius in Scol. & Hybern. Majolus in Colloq. de Plantis, Antonius Pigeferta, & alii. Levinus Lemnius de herbis & plantis, quarum in Scripturâ Sacra mentio fit, egregiè scribit, qui videatur.

Quousque Chymicorum subtilitas & acumen hodiè progressa sit, quam exquisitissima medicamenta ex herbis, ex plantis, ex radicibus, ex

Sanitas in-
gens DEI
donum est.

Origo &
causa mor-
borum.

Deut 28. 21.
22. 27. 28.

Syr. 38. 15.

S. Bernhar.
de inter. do-
mo cap. 46.
col. 1223.

S. August.
Tom. 8. in
enarrat.
Psal 35.
Syr. 30. 16.
Horatius.

Deut. 34. 7.
Psal. 105. 37.
Ios. cap. 14.
10. 11.

Zonaras in
vitâ Tibe-
rii Tom. 2.
Annal. pag.
174.
Albertus
Cranzius
l. 2. Saxon.
cap. 7 p. 34.

DEVS sim-
plicia ad
sanitatem
hominum
promoven-
dam crea-
vit.

Sap. 7. 20.

Gregorius
Nyssenus
lib. de opific.
hom. f. 489.

Plinius.

loban. Ba-
ptista Porta
in Opusc.
Phil. natur.
Olaus in
memorabil.
Ortelius in
Scol. &
Hybern.
Majolus in
Colloq. de
Plantis.

Antonius
Pigeferta.
Levinus
Lemnius.

tartaro, ex marte, ex vitriolo, ex auro, ex crystallo, ex margaritis, ex corallis, ex lapidibus pretiosis, ex ebore, ex cornu cervi, monocerotis, & similibus; quæ olea, quos Spittus, quas essentias, quos pulvisculos conficiant; quantum hisce extractis sanitatem hominum promoveant, infandum est, & verbis dignè explicari nequit. Servet hujusmodi Artifices & Chymicos, (inter quos hodie Serenissimi Domini Electoris Saxonie Pharmacopœus Aulicus, Dn. Johannes Wochinger, ita excellit, ut similem ipsi vix in universa Europa reperire liceat,) Servet, inquam, illos Altissimus & gratiam largiatur, ut mediis illis saluberrimis ad sanitatem nostram, vel conservandam, vel reparandam feliciter utamur, per & propter Archiatrum nostrum, Dn. Jesum Christum, Amen, Amen.

Dignitas
artis Medica

IX. Absurdum non est, ex foliis ligni, ad sanitatem gentium facientibus, dignitatem etiam artis Medicæ arguere & inferre. Occupata est illa potissimum circa nobilissimum vitæ clinodium, sanitatem, & ob hunc scopum meritò magni æstimari debet. Peritia enim & scientia Medica ortum à Deo, fonte omnium scientiarum utilium provenit, qui aliquibus dat dona sanationum, 1. Corinth. 12. v. 9. quæ *χαρισματα* *ιαμάτων* non omnes habent, v. 30. sed illi tantum, quibus ea largitur Altissimus, qui seipsum *Medicum* vocat, vel *Sanatorem Israelis*, Exod. 15. vers. 26. Sicut & Christus se Medicum nominat. Matth. 9. vers. 12. *ἰερόχρυσος*, quod summus est Archiater, qui reliquos Medicos scientiâ & arte Medica replet, immò Medicos propter necessitatem creat, Syr. 38. v. 12. ut *sanitatis choragi*, & principes sint, juxta Basilium Epist. 80. ad Eustathium Medicum, Tom. 4. fol. 714.

Ex. 15. 26.
Matt. 9. 12.

Syr. 38. 12.
Basil. Epist.
80. ad Eu-
stath. Tom.
4. fol. 714.

Ardua profectò res est, accurata artis Medicæ scientia. Nosse enim oportet Excellentem Medicum, non naturam tantum omnium herbarum, fruticum, foliorum, radicum, fructuum, metallorum, & specierum infinitarum, sed & compositionem rectam ac congruam simplicium: scire ipsum necesse est, quo tempore, quâ dosi, & quæ, vel qualia medicamenta contra hunc vel illum morbum adhibeat; num attrahentia, repellentia, incidentia, discutientia, revellentia, divertentia, emollientia, constipantia; num decocta, alexipharmaca, electuaria, antidota, amuleta, diuretica, polychresta, diacatholica, cathartica, *ἀνόσνα*, vel alia media & medicamenta usurpare debeat. Gnarum decet esse peritum Medicum totius naturæ hominis, omnium membrorum, omnium partium, omnium ossium, omnium venarum. Ad perfectionem Medici solertis requiritur, ut versutus sit in Pathologicis, in Botanicis, in Therapeuticis, Pharmaceuticis, Chymicis, Anatomicis, Chirurgicis & aliis, quò tantò facilius & felicius sanitatem hominis vel conservare, vel restaurare queat.

Si igitur per DEI gratiam ejusmodi *Defensores sanitatis humane* dantur, æquum omninò est, ut insigniter honorentur, Syr. 38. v. 12. C. Jul. Cæsar, teste Suetonio, omnes Medicinæ Professores civitate donavit; quòd tùm temporis maximum fuit beneficium. Artaxerxes Rex Persarum, Hiscani præfesto Hellepontis, talem scripsit epistolam: *Rex Regum Artaxerxes, Hiscani Sal. Hippocratis Medici, Æsculapio prognati, ad me fama pervenit: da igitur operam, ut aurum illi tribuas,*

quantum cupit, aliaque item, quorum indiget, & ad me mitte: Erit enim par honore summis in Perside viris. Dignus certè Hippocrates fuit, quem Rex ita honoraret. Refert Sabellius, lib. 7. cap. 1. ex Plinio, lib. 7. cap. 37. quòd Græcia Hippocrati eosdem honores, quos & Herculi, decreverit. Antonio Mase, Medico celeberrimo, populus Romanus, ob Imperatorem Augustum, periculoso morbo servatum, signum gratitudinis Æsculapio proximum statuit, referente Herodoto, lib. 3. & Xiphilino, Dionis Nicæi abbreviatore, in Augusto. De Democede mira narratur: Curavit ille Darium Regem, cum pedem luxasset: ob quam curationem, cum eum Rex duobus aurearum compedum paribus donasset, interrogavit Democedes, numquid idè se duplici malo remunerandum putaret, quòd ab eo sanatus esset? Hoc dicto Darius delectatus, ad suas uxores Medicum misit: Eunuchi, qui eum deduxerunt ad fœminas, dicebant; hunc esse, qui restituisset animam Regi: Tunc earum singulæ auream phialæ thecam suffringentes, Democedem donaverunt, tam amplo munere, ut excidentes ex percussione phialarum stateres famulus, qui sequebatur, nomine Sciton, advertens, non parvam auri summam collegerit.

Sabellius
lib. 7. c. 1.

Herodot. l. 3.
Xiphilinus.

Ubi hodiè sunt, qui Medicos suos tanto honore, tantisque præmiis prosequuntur? *Agyria, Circumforanei, Impostores, Empirici, Dentifrangibuli, Destillatores, & similes alii*, nonnunquâ & honores & honoraria Excellentissimis Medicis præripiunt, ut experientia testatur: Nec desunt bardis, infulsi & crassissimi homines, qui spretis peritis Medicis, vitam suam logodædalis & spermologis clamoris committunt; quos sua insanire insaniâ permittimus: Nos autem ex Sacris aliter edocti sumus: *Honora medicum: Propter necessitatem creavit illum Altissimus: A Deo est omnis medela, & à Rege accipiet donationem: Disciplina Medici exaltabit caput illius, & in conspectu Magnatum collaudabitur*, Syrac. 38. v. 1. 2. 3. Sic Naë-Syr. 38. l. 1. man, cum mundaretur consilio Elisæi à lepra, gratitudinis exhibitionem Elisæo debere se existimavit, eiq; benedictionem, vel remunerationem amplam obtulit, 2. Reg. 5. vers. 15. Hæmorhousa quoque Medico suo, Domino JESU Christo, statuam gratitudinis erexit, uti testantur Eusebius lib. 7. cap. 14. histor. Ecclesiast. Sozomenus lib. 5. c. 26. Nicephorus lib. 6. c. 16. Theophylactus in caput nonum Matthæi, & alii.

Euseb. lib. 7.
c. 14. histor.
Eccles.

Sozom. l. 5.
cap. 20.
Niceph. l. 6.
cap. 16.
Theophylactus
in c. 9.
Matthæi.

Solatio hæc cedant Medicis industriis, ut certò sciant, professionem ipsorum Deo minimè exosam, sed voluntati ejus summè congruam esse: Sanitati enim hominum consulunt, & ædificia à Deo extructa legitimis mediis asserunt & defendunt. Incitare hæc etiam debent alios, ut studio Medico se addicere non refragentur, cum Deus ipse, Prophetæ, Angeli, & alii Viri sancti hanc professionem sustinuerint. Nec obstant imperitorum hominum sinistra judicia, vel quorundam contemptus & odia. Vicissim probati Medici singularem DEI favorem ac gratiam experiuntur, quòd nonnunquàm præter omnem spem & expectationem ad honorum fastigia evehantur, & cum principibus collocentur. Non desunt exempla recentissima. Ante annos quadraginta quatuor, vel quinque in Gymnasio Vienneusi usus fui informatione & institutione Viri jam Nobilis & Magnifici, Domini Doctoris Wil-

helmi Rechbergeri, qui collegam Scholæ tunc agebat, & nihil minus, pro insigni suâ modestia, quàm tantam exaltationem cogitabat. Factum verò est, divinæ directionis virgula, ut studium Medicum diligentissimè continuando, honores Medicos Doctores assecutus, tandemque Imperatori Ferdinando II. gloriosissimæ recordationis, ob exquisitam peritiam & eruditionem commendatus sit: Cujus Cæsareæ Majestas ipso per complures annos, ut Medico suo cubiculario, & Archiatro clementissimè usa est, ad extremum usque vitæ articulum, insignissimaque gratiæ suæ Cæsareæ documenta erga ipsum edidit: Pauperrimi quondam fuerunt studiosi, postea famigeratissimi Medici, & quidem Serenissimi Domini Electoris Cubicularii facti: Dn. D. *Andreas Dörerus* & Dn. D. *Georgius Belzar*. Nec obscurum est, quantis honoribus eminuerit Saxoniæ, immò veriùs Germaniæ vel totius Europæ Æsculapius, Dn. D. *Daniel Sennertus*, in Belgio, Italiâ, Angliâ, Galliâ, & ubi non? longè celeberrimus, Archiater itidem Electoralis Saxonicus dignissimus. De paribus honorum & felicitatis gradibus DEUS aliis quoque Excellentibus Medicis prospicere poterit, modò artem & scientiam suam, non ad morborum auctorem, sed ad sanitatis tuitionem & reparationem adhibeant. Servet DOMINUS JESUS Medicos peritos & industrios, interque illos modernum Serenissimi Domini Electoris Archiatrum, Dn. D. *Johannem Rupertum Salzbergerum*, in utraque medicinâ excellentissimum, & quoad theoriam ac praxin celeberrimum; nec porro ipsis nos privet, per & propter amorem nostri, Amen, Amen.

IX. Accedamus propius ad folia arboris vitæ; cùmque Johannes Theologus dicat, folia ista profuisse ad sanitatem gentium, non ineptè colligitur *Beatorum perfectâ sanitas indubia, immortalitas & impassibilitas*. Qui enim semper sani sunt, non moriuntur, nec ægritudinem ullam corporis patiuntur. Protoplasti perfectâ sanitate præditi fuerunt, utpote facti & creati ad similitudinem Dei: postea verò deficientes à verbo DEI: & obsequio debito erga ipsum, ægritudinem animi & corporis introduxerunt in mundum, ut jam cum Davide exclamare cogamur. *Nō est sanitas in care meâ*, Psal. 38. v. 4. & ex Esaiâ: *Omne caput languidum, & omne cor mœrens: A planta pedis usq; ad verticem nō est in eo sanitas: vulnus & livor, & plaga tumens, nō est circumligata, nec curata medicamine, neq; fota oleo*, Esai. 1. v. 5. 6. *quare percussisti nos, ita ut nulla sit sanitas?* Jerem. 14. v. 19. Et licet medicamenta multiplicemus, non tamen erit nobis sanitas, Jer. 46. v. 11. Sint aliqui, ut supra dictum, sanitate corporis diu prævalentes, tandem tamen ægrotare, & prorsus mori coguntur. Animorum quoque ægritudo pergit usque ad mortis adhærere articulum, ut subinde *καλάρωποι* simus & maneamus, Roman. 7. vers. 24.

In civitate verò cœlesti alia planè nostra erit conditio: Ibi vigeat sanitas integra, sanitas perfecta & consummata, sanitas continua, immò sempiterna, instar Angelorum, quibus etiam quoad sanitatem similes erimus. Ut maximè enim *corpora nostra hic seminantur in infirmitate, (ἐν ἀσθενείᾳ) resurgent tamen in potentia*, 1. Corinth. 15. v. 43. nulliq; infirmitati ampliùs obnoxia erunt:

Aberit enim omnis infirmitatis causa, nec vel interiorius, vel exteriorius quicquam sanitatem beatorum labefactare poterit, sed *εὐκτα* corpora habebunt & retinebunt in æternum. Acceptam autem sanitatem hanc ferent DEO & Agno, li-
Sanitas merito accepta fertur DEO & Agno.
 gnoq; vitæ, quod est in media platea civitatis DEI: Et ex hac firma perpetuâque sanitate enascitur, tum impassibilitas, tum omnimoda immortalitas: Impassibilitas quidem, quia nullus morbus, vel spiritualis, vel corporalis, beatos infestabit: Ubi ergò nullus morbus, ibi nullus dolor; ubi nullus dolor, ibi nulla prorsus locum habet passibilitas: Multò minus mortalitas: *Qua enim corpora seminata sunt in corruptione, illa resurgent ἐν ἀφθαρσίᾳ*, 1. Cor. 15. v. 43. *ὅτι ὁ φθαρτὸν τῆς ἐν δυνάμει ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνήσκον τῆς ἐν δυνάμει ἀθανασίας*, 1. Cor. 15. vers. 53. Concede nobis, ô Domine JESU, sanitatem hanc æternam, quàm promeritus es nobis, quod infirmitates nostras portasti, & vir dolorum nostro loco fuisti, Esa. 53. v. 4. Da igitur, da ô Domine JESU, ut ab omni morbo & dolore liberi maneamus in æternum, Amen, Amen.

X. Jucundum auditu est, quod servi DEI & Agni in civitate cœlesti prorsus nemini, quàm ipsi DEO & Agno servituri dicuntur v. 3. Et servi ejus servient illi: Deceret istud hanc etiam in vitâ, ut nimirum nemini alii serviremus, quàm SOLI & UNICO DEO, in sanctitate & iustitia coram ipso, omnibus diebus nostris, Luc. 1. v. 74. 75. Servi enim DEI sumus jure creationis: quoniam Dominus ipse est DEUS: *ipse fecit nos, & non ipsi nos*, Psal. 100. v. 3. *Manus ejus fecerunt nos, & blasphemaverunt nos*, Job. 10. v. 8. Servi sumus Domini, jure redemptionis: *Empti enim sumus pretio magno*, 1. Cor. 6. v. 20. *non corruptilibus, auro & argento, sed pretioso sanguine Agni immaculati & incontaminati*, Christi, 1. Petr. 1. v. 18. 19. Servi sumus, jure sanctificationis: Ad hoc enim dedit nobis DEUS Spiritum Sanctum, ut serviamus illi, in novitate Spiritus, Rom. 7. v. 6. ut serviamus Spiritu, Phil. 3. v. 3. DEO viventi, Hebr. 9. v. 14. DEO vero & vivo, 2. Thessal. 1. v. 9. Sed quotidiana, proh dolor! testatur experientia, homines sæpius à servitio declinare Domini, & cum Israelitis servire Diis alienis, Deut. 6. v. 13. cap. 29. v. 26. servire Baal & Ashtaroth, Jud. 3. v. 7. idolis Baalim, Judic. 10. v. 6. nonnulli serviunt Mammonæ, Matth. 6. v. 24. alii desideriis suis, Tit. 3. v. 3.

Miserima hæc sunt, immò impiissima servitia, quæ meritò longissimè à Christianis absunt, si aliquando in cœlesti civitate servi esse Domini, eiq; soli servire cupiunt. Quidni verò universi & singuli hoc unice exoptemus? Servitus hæc longè est honorificentissima. Servimus enim Domino DEO, qui magnus & laudabilis est nimis, & cujus magnitudinis non est finis, Psal. 145. vers. 3. Si honori sibi ducunt Angeli & Archangeli, servire Creatori Domino, Psal. 103. v. 20. quidni & nos Enoschlm, miserimique homines? Servitus hæc erit sanctissima: Nichil aliud enim agemus, quàm, quod DEUM dies & noctes laudabimus, jubinde gloriam, honorem & benedictionem daturi super thronum sedenti, viventi in secula seculorum, Apocalyp. 4. v. 9. cap. 5. v. 13. Servitus hæc nobis erit utuissima. Si enim beatos proclamavit Regina Sabæa, viros & servos, qui steterunt semper coram Salomone, & audiverunt sapientiam ejus, 1. Reg. 10. vers. 8. quantò beatiores erunt servi Regis

Beati perfecti
 & sani
 sunt.

Psal. 38, 4.

Esa. 1, 5. 6.

Jer. 14, 19.

Jer. 46, 11.

Rom. 7, 24.

Mat. 22, 30.

Luc. 20, 36.

1. Cor. 15, 43.

Apoc. 4, 9.
 cap. 5, 13.

1. Reg. 10, 8.

Regis Regum, qui continuè stabunt ante thronum Dei & Agni, qui semper videbunt, instar Angelorum, faciem Patris, qui in cœlo est? *Matth. 18. v. 10. DEUS ipse erit ibi merces nostra copiosa nimis, Gen. 15. v. 1. merces tunc nobis dabitur copiosa in cœlis, Matth. 5. v. 12.*

Maxima differentia inter servitutem humanam & divinam.

Gen. 40. v. 22. Esth. 8. vers. 10. Dominus DEUS cum servis suis, sed honorantes illum vicissim honorat, 1. Sam. 2. v. 30. solum gloria tenere facit Dominus servos suos, 1. Sam. 2. vers. 8.

1. Reg. 22. v. 18.

Matth. 2. v. 16. & cap. 14. v. 10. 11.

Psal. 145. v. 2. 4. 6. 7. 10. 11.

Psal. 100. v. 2.

Psal. 100. v. 5. Psal. 134. v. 1.

Apoc. 4. v. 8.

Visio DEI summum erit Beatorum bonum.

S. Augustin.

Gen. 6. v. 2. Gen. 34. v. 2. Gen. 38. v. 15. Judic. 14. v. 2. 2. Sam. 11. v. 2.

Maximum proinde discrimen est inter servitutem humanam & divinam, inter servitutem terrenam & cœlestem. Qui serviunt hominibus, persæpè exitium mercedis loco accipiunt; sicut Archipistor Pharaonis, & Hamanus experti sunt, quorum uterque suspendium reportavit, Gen. 40. v. 22. Esth. 8. vers. 10. Non sic procedit Dominus DEUS cum servis suis, sed honorantes illum vicissim honorat, 1. Sam. 2. v. 30. solum gloria tenere facit Dominus servos suos, 1. Sam. 2. vers. 8. Servi mundani & terreni ita serviunt nonnunquam Dominis suis, ut Dominum dominantium gravissimè offendant; sicuti fecit Doëgus, ad placitum Saulis irruens in Sacerdotes, & unâ die viros octaginta quinque, vestitos Ephod lineo, trucidans, 2. Reg. 22. v. 18. Sicuti tales ὀφθαλμοδούλοι fuerunt ministri Herodis, qui infantes Bethlehemiticos & Johannem Baptistam occiderunt, ut regibus placerent, Matth. 2. v. 16. & cap. 14. v. 10. 11. Talia servitia in civitate cœlesti nec exigentur, nec præstabuntur: Sancta planè erunt omnia, quæ servi Domini illic agent: per singulos dies benedicent Domino, & laudabunt nomen ejus in seculum, & in seculum seculi: Laudabunt opera ejus, & potentiam Domini pronuntiabunt: Magnificentiam gloriæ sanctitatis ejus loquentur, & mirabilia Domini narrabunt: Et virtutem terribilium ejus dicent: Memoriam abundantia suavitatis Domini eruclabunt: Gloriam regni ejus dicent, & potentiam Domini loquentur, Psal. 145. v. 2. 4. 5. 6. 7. 10. 11. Servient Domino in letitia, Psal. 100. v. 2. Laudabunt nomen ejus, quoniam suavis est Dominus: In æternum misericordia ejus, & usq; in generationem & generationem veritas ejus, Psal. 100. v. 5. Benedicent omnes servi Domini, Psal. 134. v. 1. In hac vita sæpius interrumpitur servitium, quod Deo debetur, nonnunquam vel negligitur, vel planè intermittitur. In civitate cœlesti servient servi Domino dies ac noctes, incessanter & indefinenter, absque ullâ requie ingeminaturi: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus DEUS omnipotens, qui erat, qui est, & qui venturus est, Apoc. 4. v. 8. Eja, Domine, eja, dignare nos servitio tuo, & largire, ut & hic serviamus tibi in justitia & sanctitate, illicque servire pergamus, in secula seculorum, Amen.

XI. Universis mundi opibus & thesauris præferenda hæc est promissio, quæ versic. 4. continetur: Et videbunt faciem ejus: Nimirum promittitur Beatis, quod visuri sint DEUM & Agnum: Hæc DEI visio non immeritò pro summo Beatorum bono habetur: Sicut enim teste S. Augustino, omnia gehennæ supplicia superabit, DEUM non videre; ita vicissim omnia alia, quæcunq; vel dici, vel excogitari possunt beneficia, superabit, DEUM videre. Impudicis oculis vidit mundus primus masculinus filias hominum, Gen. 6. v. 2. Dinam Sichem, Gen. 34. v. 2. Thamarum Judas, Gen. 38. v. 15. mulierem in Thamnathim son, Judic. 14. v. 2. Bathsabam David, 2. Sam. 11. v. 2. Detestandæ & abominabiles fuerunt hæc visiones, incitamenta libidinis & peccatorum. Videre desideravit Regina Sabæo-

rum aulam Salomonis, & vidit eam, non sine admiratione, 1. Reg. 10. v. 1. & seqq. Curiosam vocare possumus hanc visionem. Sunt, qui peregrinas lustrare terras, qui Romanum Pontificem, qui mira hic & illic videre cupiunt, quos desideriiis suis abundare permittimus. Nos in id unicè incumbamus, ut in civitate cœlesti certò faciem Domini videamus. Sanè ex nobis ipsis DEUM videre non possumus: DEUM enim nemo vidit unquam, Joh. 1. v. 18. & inhabitat DEUS lucem inaccessibilem: (φῶς ὁικῶν ἀπόσιτον:) quem nemo hominum vidit, nec videre potest, 1. Tim. 6. v. 16. absque revelatione videlicet DEI ipsius, vel gratiosâ, vel gloriosâ: Gemino tamen modo videndum se nobis DEUS exhibet: Primò, per verbum, quod est DEUM videre, quasi per speculum & in ænigmate, 1. Cor. 13. v. 12. Deinde in alterâ vitâ videbimus DEUM de facie ad faciem, eumque cognoscemus, sicuti cogniti sumus, 1. Cor. 13. v. eodem. Hujus visionis beatificæ certitudinem & qualitatem suprà in tractatione scrupulorum fusiùs expendimus: idcirco nunc labore ulterioris demonstrationis & explicationis superfedemus. Pauca tamen adhuc addere lubet, ut quantum referat, faciem DEI videre, penitiùs intelligamus.

Consuevit nonnunquam Altissimus exercere fideles suos, eorumque constantiam & patientiam explorare, abscondens faciem suam ab ipsis, Psal. 10. v. 1. Psal. 13. vers. 2. quam absconsonem humiliter pii deprecantur, orantes: Ne avertas faciem tuam à me, Psal. 27. v. 9. ne projicias me à facie tuâ, Psal. 51. v. 13. cum tamen Deus non serio neque æternum erga pios faciem abscondat, sed tentandi duntaxat causâ, Gen. 22. v. 1. & ad tempus modicum, Esa. 54. v. 8. Alia verò est absconson faciei divinæ ab impiis, quæ hic incipitur, & illic in æternum continuatur. Neque enim permittit Deus, ut maligni juxta ipsum habitent, Psal. 5. v. 5. sed recedere illos à se jubet, Psal. 6. v. 9. Matth. 7. v. 23. cap. 25. v. 41. Repulsio impiorum à conspectu DEI complectitur detractionem in tenebras exteriores, Matth. 8. v. 12. cap. 22. v. 13. avulsionem totalem à capite Christo, & jacturam omnis felicitatis æternæ. Qui enim ad visionem DEI illic non admittitur, is nec gloria, nec lætitiâ Beatorum potietur. Caveamus igitur omni studio, ne ἀπογνωσκῶν illam rejectionem à facie Domini nobis accersamus, sed conemur potiùs enixè, ut faciem Domini & hic & illic gratiosam intueri queamus: Gratosam dico faciem: Interdum enim facies DEI iram ejus notat ac indignationem, utpotè, cum dicitur obscuraturus faciem suam contra impios, Levit. 17. v. 10. cap. 20. v. 5. cap. 26. vers. 17. cum exardescit à facie ejus ignis ardens usq; ad novissima inferni, Psal. 18. v. 9. cum damnati petent, abscondi se à facie DEI, Apoc. 6. vers. 17. Eiusmodi faciem DEI iracundam Beati non videbunt, sed placidam & summè suavem ac gratiosam, cujus visio comprehendet in se omne bonum, juxta illud Jehovah: Ego ostendam tibi omne bonum, Exod. 33. v. 19. ubi Deus innuit, quod ostendendo se, simul omne bonum ostendere velit. Si enim DEUS erit omnia in omnibus, 1. Cor. 15. v. 28. utiq; & tunc, cum illum videbimus, omnia nobis in omnibus erit.

Pulchrè Gregorius Nyssenus lib. de virginitat. scribit: τὸ κατὰ ξιῶθῆναι τὸν Θεὸν ἰδεῖν πάντες ἐλπιδὸς ἢ κορυφῇ, & πάσης ἀπιδουμίας καὶ τῶν ἀρρήτων ἀγαθῶν

1. Reg. 10. v. 1. & seqq.

Joh. 1. v. 18.

1. Tim. 6. v. 16.

1. Cor. 13. v. 12.

1. Cor. 13. v. eodem

Absconson faciei divinæ ab impiis. Psal. 10. v. 1. Psal. 13. v. 2.

Psal. 27. v. 9. Psal. 51. v. 13.

Gen. 22. v. 1. Esa. 54. v. 8.

Absconson faciei divinæ ab impiis. Psal. 5. v. 5. Psal. 6. v. 9.

Matth. 7. v. 23. cap. 25. v. 41. cap. 8. v. 12. cap. 22. v. 13.

Facies DEI interdum iram ejus notat.

Levit. 17. v. 10. cap. 20. v. 5. cap. 26. v. 17. Psal. 18. v. 9. Apoc. 6. v. 17.

Ex. 33. v. 19.

Gregorius Nyssenus lib. de virginitat.

Idem Serm.
6. de beati-
tud.

θῶν τὸ πέρας & κεφάλαιον: hoc est, dignitas videndi DEUM, supremum omnis spei fastigium, ac omnis desiderij, ac bonorum ineffabilem finis, caput & summa est. Idem serm. 6. de beatitud. Ὁ τὸν Θεὸν ἰδὼν; πᾶν ὅπερ ἔστιν ἐν τῷ τῶν ἀγαθῶν καὶ ἀλόγῳ, ἀφ' οὗ τὸ ἰδεῖν ἔχει τὴν ἀτελεύτητον ζωὴν, τὴν αἰδίων ἀφθαρσίαν, τὴν ἀθάνατον μακαριότητα, τὴν ἀτελεύτητον βασιλείαν, τὴν ἀληθεῖν εὐφροσύνην, τὸ ἀληθινὸν φῶς; τὴν πνευματικὴν τε γλυκείαν τροφήν, τὴν ἀφρόσιν δόξαν, τὸ διανεῖς ἀγαλλίαμα; τὸ πᾶν ἀγαθόν: hoc est: Qui DEUM vidit, quicquid in bonis numeratur, per hoc, quod vidit, adeptus est: Vitam sine fine, aeternam incorruptibilitatem, immortalem beatitudinem, regnum sine fine, latitiam continentem, spirituale ac dulce nutrimentum, gloriam inaccessam, perpetuam exultationem, omne deniq; bonum.

S. August.
l. de Spir. &
anima c. 55.
Et in Soli-
loq. c. 36.

Et S. Augustinus lib. de Spir. & anima cap. 55. ait: Visio DEI est tota vita aeterna. Et in Soliloq. cap. 36. Cum pervenerimus ad te, sapientia fontem, ad te lumen indeficiens, ad te lucem inextinguibilem, ut te non jam per speculum in enigmate, sed facie ad faciem videamus, tunc satiabitur in bonis desiderium nostrum; quia nihil erit exterius, quod desideretur, nisi tu Domine summum bonum, qui eris premium Beatorum, & diadema decoris eorum, & latitia sempiterna super capita eorum. Et post pauca: Quid est videre faciem ad faciem, nisi quod ait Apostolus, cognoscere, sicut & cognitus sum; cognoscere veritatem tuam & gloriam tuam, hoc est, cognoscere faciem tuam? Cognoscere Patris potentiam, Filii sapientiam, Spiritus Sancti clementiam; ipsius summae Trinitatis unam & indivisibilem ESSENTIAM. Videre enim faciem DEI vivi, hoc est summum bonum, gaudium Angelorum atque omnium Sanctorum, premium vite aeterna, gloria spirituum, latitia sempiterna, corona decoris, brachium felicitatis, requies opulenta, pulchritudo pacis, intimum & eternum gaudium, paradisus DEI, Hierusalem celestis, vita beata, plenitudo beatitudinis, gaudium aeternitatis, pax DEI quae exsuperat omnem sensum. Hec est plena beatitudo, & tota glorificatio hominis, videre faciem DEI sui, videre eum, qui fecit caelum & terram, videre eum, qui fecit eum, qui salvavit eum, & qui glorificavit eum. Idem S. Augustinus paucis multa dicit, serm. 64. de Verb. Domini secundum Johannem: Videbimus DEUM: Hoc tantum erit, & tanta res erit, ut ejus comparatione nihil sit totum.

S. August.
Serm. 64. de
verbo Do-
mini secun-
dum Johan-
nem.

Privemur igitur licet aspectu Regum & Principum hujus mundi; dummodo illic faciem DEI videamus, salvata erit anima nostra. O Domine DEUS, ostende nobis faciem tuam, & converte vultum tuum ad nos, Num. 6. v. 25. 26. per & propter Jesum Christum Dominum nostrum, Amen, Amen.

Num. 6. 25.
26.

XII. Aliquoties, tam in praecedenti, quam in hoc postremo capite fit mentio claritatis, quae in civitate illa celesti insignis planè & excellens est futura. Suprà enim cap. 21. v. 11. vidit Johannes civitatem habentem claritatem DEI, & lumen ejus, simile lapidi pretiosissimo, tanquam lapidi fassidi crystallizanti; & structura muri erat ex fasside: Ipsa vero civitas aurum mundum, similis vitro mundo, v. 18. Et platea civitatis aurum mundum, tanquam vitrum pellucidum: v. 21. Et civitas non eget Sole, neq; Luna, ut luceant in ea: Nam claritas DEI illuminavit eam, & lucerna ejus est Agnus, v. 23. Et ambulabunt gentes, quae servatae fuerunt, in lumine ejus: Et reges terra afferent gloriam suam & hono-

Apoc. 21, 11
& seqq.

rem in illam, v. 24. Nox non erit illi, v. 25. & non egent lumine lucerna, neq; lumine Solis, quoniam DEUS illuminat illos, Apoc. 22. v. 5. Hinc claritas Beatorum & splendor ac fulgor eorum manifestè demonstratur. Alibi quoque hec ipsum in scripturis asseritur. Docti fulgebunt, ut splendor firmamenti, & qui ad justitiam erudierunt multos, sicut stellae, in seculum & in aeternum, Dan. 12. vers. 3. justi fulgebunt, sicut Sol in regno Patris mei, Matth. 13. v. 43. sic dōξης Filiorum DEI mentio fit, Rom. 8. v. 18. 21. 1. Corinth. 15. v. 44. Coloss. 3. v. 4. Col. 3. v. 4. ligitur haec claritas satis firmiter ex ἰσχυρία, Matth. 22. v. 30. Jam constat de Angelis, quod ob claritatem comparentur flammis ignis, Psal. 104. v. 4. quod sapius in summo splendore apparuerint, corpora quoque assumpta aspectu, instar fulguris, oculi ut lampades ignis, brachia verò & pedes, ceu color æris politi fuerint, Dan. 10. v. 6. vestimenta sicut nix, Matth. 28. vers. 3. stola candida, Marc. 16. v. 5. vestes fulgentes, Luc. 24. v. 4.

Apoc. 21, 5.
Claritas
Beatorum
ingens erit
in vita
aeterna.

Dan. 12, 3.
Matt. 13, 43.
Rom. 8, 18.
1. Cor. 15, 21.
i Cor. 15, 44.
Col. 3, 4.
Matt. 22, 30.
Psal. 104, 4.

Dan. 10, 6.
Matt. 28, 3.
Marc. 16, 5.
Luc. 23, 4.

Claritas
corporum.

Nullum igitur dubium, nos quoque celesti claritate fuluros esse, & quidem tam quoad corpus, quam quoad animam. De corpore enim dicitur expresse, quod resurrecturum sit in gloria; 1. Cor. 15. v. 44. quod corpus nostrum humile transfiguraturum sit Christus, ut conforme fiat corpori suo glorioso, Philip. 3. v. 21. Animas verò quod attinet, non poterunt non illae insigniter splendere, quoniam erunt in manu DEI, Sapient. 3. v. 1. Inde accipient regnum decoris & diadema speciei, Sapient. 5. v. 17. De hac claritate celesti pulchrè scribit S. Augustinus in Soliloq. cap. 36. In lumine tuo videbimus lumen. Quale autem lumen? Lumen imensum, lumen incorporeum, lumen incorruptibile, lumen incomprehensibile, lumen indeficiens, lumen inextinguibile, lumen inaccessibile, lumen increatum, lumen veridicum, lumen divinum, quod illuminat oculos Angelorum, quod latificat juventutem Sanctorum, quod est lumen luminum & fons vitae; quod est tu Domine DEUS mens.

1. Corin. 15, 44.
Phil. 3, 21.
Claritas & splendor animarum.
Sap. 3, 1.
Sap. 5, 17.
S. Augustin. in Soliloq. cap. 36.

Latè proinde omnis generis ignominiam propter CHRISTUM sustineamus, λοιδορήσομεθα, βλασφημηθήσομεθα, 1. Corinth. 4. v. 12. 13. eamus ὁξ, δόξης & ἀλμίας, ὁξ, δυσφωμίας & εὐφωμίας, 2. Cor. 6. v. 8. Sufficit, nos olim in civitate celesti gloriosos futuros, ibidemque instar firmamenti fuluros in perpetuas aeternitates. Largire hanc nobis claritatem & gloriam, Rex gloriae, Psal. 24. v. 7. & 10. Domine Jesu, da, ut videamus claritatem tuam, & 10. quam dedit tibi Pater, Johan. 17. v. 24. immò ut & claritatem tuam abs te accipiamus, Joh. 17. v. 22. qui vivis & regnas cum Patre, in unitate Spiritus Sancti, DEUS, laudatus in secula seculorum, Amen, Amen. Hæc de parte capitis prima dicta sufficiant.

Pars Secunda.

Admiranda planè & stupefenda hætenus de Beatorum in celesti civitate statu gloriosissimo & felicissimo dicta fuerunt: Ne verò quis de veritate relationis quicquam dubitet, idcirco in parte secundâ veritas omnium rerum & verborum S. Johannis adstruitur, dum sic scribit, v. 6. Et dixit mihi: Hæc verba fidelia sunt & vera: Et Dominus DEUS Sanctorum Prophetarum misit Angelum suum, ostendere servis, quæ oportet fieri citò. Mul-

Mul-

Multum fanè per omnem modum in eo situm est, ut oracula divina pro veris & ἀληθινῶς habeantur; quapropter protestatur Angelus, verba hæc esse vera & fidelia. Ad proximè anteceden-
tia rectè elogium hoc refertur: Sed dubium nul-
lum est, quin simul *tota Apocalypsis canonizetur*, omnesque visiones pro veris & θεοπνευστοῖς pro-
clamentur. Dominus Deus enim dicitur *DEVS*
Sanctorum Prophetarum, qui miserit ipse ἐπαρόθεν
Angelum suum, ostendere servis suis, quæ opor-
teat fieri citò. Tàm firma igitur cùm sit Prophe-
tia Apocalyptica, non immeritò pronunciat S.
Johannes, *beatum esse illum, qui custodiat verba*
Prophetia libri hujus, v. 7. quæ verba repetuntur
ex cap. 1. v. 3. ubi itidem dicebatur: *Beatus, qui*
legit & audit verba Prophetia, & servat ea, quæ in
ea scripta sunt: Tempus enim propè est.

Apo. 1, 3.

Allegat S. Johannes v. 8. αὐτοψίαν propriam,
quòd αὐτοῦ ὄψιν & αὐτόπιν fuerit: *Ego Iohannes,*
qui audi vi & vidi hæc: Quà occasione refert,
uti & cap. 19. v. 10. fecit, quid videnti & audien-
ti obtigerit, nimirum *quòd ceciderit, ut adoraret*
ante pedes Angeli, qui hæc ostendebat ipsi, præ ni-
mià consternatione arbitratus, se hanc humilia-
tionem Angelo debere, qui verò prohibuerit &
interdixerit, inquit: *Vide ne feceris: Conser-*
uus enim tuus sum, & fratrum tuorum, Pro-
phetarum, & eorum, qui servant verba Pro-
phetia libri hujus: DEVS Adora, v. 9. Quà
dehortatione præmissâ, dixit Angelus Johanni:
Ne obsignaveris verba prophetia libri hujus,
quia tempus propè est. Nonnunquam DEUS
disertè obsignationem præcepit, quemadmo-
dum de Daniele constat, quòd ille præceptum
tale acceperit, Dan. 8. v. 26. *claude sermonem &*
signa librum, Dan. 12. vers. 4. id quod & factum:
Clausi enim signatiq; sunt sermones, usq; ad prædesi-
gnatum tempus, Dan. 12. v. 9. Hic verò mandatur
Johanni, *ne obsignet verba prophetia hujus, sed ut*
potius ea revelet ac propalet.

Dan. 8, 26.

Dan. 12, 4.

Dan. 12, 9.

Convenit Epilogus libri hujus ejusdem pro-
logo. Mox enim ab initio injungebatur Johan-
ni, ut quæ vidit, scriberet, septemque Ecclesiis
scripta sua transmitteret, Apoc. 1. vers. 11. & 19.
Præcivit Angelus non defuturos, qui falsè risuri
sint, propinquitatem eventus istorum vaticinio-
rum: Sed ne quis decipi se per ejusmodi empæ-
ctas patiatur, idcirco addit Angelus: *Qui nocet,*
noceat adhuc, & qui sordidus est, sordescat
adhuc: Suo malo nocentes & in sordibus con-
temptus perseverantes, experientur, quid inde e-
molumenti ad ipsos redundaturum sit: Rectif-
simè e contra facturis, justis & sanctis, si *justificen-*
tur adhuc, hoc est, si justis & sanctis esse pergant,
vers. 11. Sicuti gemina classis impiorum est; una
sordidorum & indies magis sordescantium; alte-
ra nocentium: Ita & geminam classem constituit
hic Spiritus Sanctus piorum; priorem justorum,
& ampliùs justificandorum; posteriorem San-
ctorum, & porro sanctificandorum. Hæc de Ex-
plicatione partis secundæ.

Apo. 1, 11.
19.

Scrulpuli.

Altioris tamen cùm nonnulla sint indagi-
nis; idcirco opus est, ut illa quoque accu-
ratiùs expendamus.

Primò, ea ipsa verba, quibus Apocalypticis vi-
sionibus αὐτοψία conciliatur, derogare illam vi-

dentur: Sic enim sonant: *Misi Angelum suum,*
ostendere servis suis, quæ oporteat fieri cito, v. 6. At-
qui citò facta non sunt, quæ in Apocalypsi præ-
dicta fuerunt, immò necdum omnia impleta,
quæ præscitum capitibus quatuor novissimis
continentur: Quomodo igitur veritas & fideli-
tas istorum oraculorum persistabit? *Franciscus Ri-*
bera nodum sic solvit: *Quicquid in hoc seculo, aut*
in fine seculi faciendum est, semper in scriptura citò
fieri dicitur: quia æternitati DEI hæc revelantis o-
mnia tempora, quasi nullius durationis sunt, p. 440.
Cornelius Corneli à Lapide fol. 363. addit: *Quæ-*
dam hujus Apocalypseos citò post Johannem facta
esse, uti sunt ea, quæ primis capitibus prædixit septem
Asia Episcopis. Pareus pag. 1215. obtrinum respe-
ctum citò futura dici scribit: 1. *Respectu æternita-*
tis: 2. *Propter initium*: prophetiam enim mox à
revelatione cœpisse, & usque huc compleri per-
rexisse, 3. *propter securitatem hominum*, quibus
citò, h. e. repente, inopinatò, & quod dicimus,
opinionem hominum citius hæc omnia evenerint,
& quotidie eveniant; & sic scripturam de omni-
bus futuris loqui, quòd citò fiant, ut ad vigilantiam
nos excitet, veternumque excutiat, ne dica-
mus cum servo nequam: *Dominus meus tardat*
venire: vel cum illusoribus: *Ubi est pollicitatio ad-*
ventus ejus. Eadem planè scribunt, *Heinricus Bul-*
lingerus, fol. 302. & 303. nec non *Jacobus Brocar-*
dus, pag. 371. quorum verba Rapsodia suæ Pare-
us inseruisse videtur. In Commentariorum no-
storum libro primo, talis voculæ citò, & phra-
seos istius, *quæ oportet fieri cito*, explicatio extat,
his verbis.

Citò citò
facta non
sunt qua S.
Iohannes
prædixit, nã
inde libro
αὐτοψία
derogetur?
Franc. Ribe-
ra p. 440.

Cornelius
Corneli à
Lapide,
fol. 363.
Pareus
pag. 1215.

Heinricus
Bullingerus
fol. 302. &
303.
Jacobus
Brocardius
pag. 371.
D. Hoel. 1.
in Apocal.

Veritati adversum videtur, quod Apostolus
ait, ea in hoc libro prædici, quæ oporteat fieri
citò. Multis enim post seculis multa ac-
ciderunt, quæ hic prædicta fuerunt. Hic respon-
dent aliqui, verba: *oportet fieri cito*: significare
conditionem omnium rerum mundanarum, quæ
citò fiant, & citò transeant: Sed rectiùs hic no-
dus extricatur, si meminerimus, horas DEI non
nostro sensu, & more numerandus, brevitatem
& longitudinem non nostrâ regulâ metiendam
esse: *Coram Deo enim mille anni instar unius diei*
sunt, si Petro credimus, 2. Petr. 3. v. 8. & Mosi, Ps. 2. Petr. 3, 8.
90. vers. 4. Neque dubium, quin Spiritus Sanctus
hanc voculam pro piis & impiis singulari studio
adjecerit: piis quidem loco consolationis, ne de-
sperent, sed certam & opportunam liberationem
expectent, quemadmodum apud Prophetam
Habacuc facit, cap. 2. v. 3. *Expecta illum, quia ve-*
niens veniet, & non tardabit. Impiis verò, ut ob
repentinum venientem interitum, 1. Thess. 5. v. 3. 1. Thess. 5, 3.
tantò maturiùs pœnitentiam agant. Porro non
immeritò voculam hanc CITO adjecit Aposto-
lus, quia longiùs à tempore vaticinii facti inter-
vallum non est, quàm usque ad diem extremi ju-
dicii: imminet autem singulis momentis *hora*
postrema, 1. Johan. 2. vers. 18. Et rerum omnium
finis tempore Apostolorum propè fuit, 1. Petr. 4. 1. Pet. 4, 7.
vers. 7.

Habac. 2, 3.

1. Thess. 5, 3.

1. Ioh. 2, 18.

1. Pet. 4, 7.

Cùmque Anti-Christus, de quo potissimùm
prophetat Apostolus, tempore Pauli cœperit my-
sterium iniquitatis agere, 2. Thess. 2. 7. utique Jo-
hannes haud ineptè de plerisque Apocalypseos
capitibus dixit, *Citò ea eventura*. Et alioquin mo-
ris est in scripturâ sacrâ, ut per voculam CITO,
jam, nunc, &c. certitudinem rerum & dictarum
& prædictarum significet. Potest hoc declarari
exem-

2. Thess. 2, 7.

exemplo. Prædixerat Paulus de Anti-Christo, quod mysterium iniquitatis agere incipiat, magisque ac magis operaturus sit; simul autem vaticinatur de ejus patefactione ac interitu, & ait: *2. Thes. 2. 8.* **NUNC** patefiet iniquus ille, *2. Thes. 2. vers. 8.* Illud **NUNC**, non protinus ad annum tunc currentem, vel proximè sequentem referri potest, sed uti ex historiis & experientia manifestum fit, ad aliquot secula extendendum est. Dicebat autem, **NUNC**, ratione DEI, coram cujus oculis omnia futura sunt præsentissima; dicebat **NUNC**, propter infallibilem prædictionum certitudinem. Commodè ista ad præsentem etiam textum applicari possunt.

Quomodo constat promissio Christi, se cito venturum?
II. Mirum verò, cum **CHRISTUS** dixerit: *Ecce venio cito*, v. 7. & 12. & nondum tamen venerit, quomodo hæc verba veritati eventus congruant? Sed res plana est itidem, si stylum & chronologiam Spiritus S. rectè consideremus. Mille enim anni sunt coram **DEO**, sicuti dies unus, & unus dies perinde, ut mille anni, *2. Petr. 3. v. 8.* *Dn. D. Winckelmannus pag. 478. & 479.* sic velocem adventum explicat inquiring: *Quæris, quomodo velociter dicat se venire, cum tamen à tempore edicte hujus Apocalypseos anni mille quingenti & ultra effluxerint?* Respondetur: Notum est, scripturam tempus illud post exhibitum Messiam, & factam promulgationem Evangelii in mundo universo, vocare tempus novissimum, quia nulla alia expectatur apparitio, præter gloriosam illam Christi ultimam. Hinc tempus breve dicitur, quia novissimum: Deinde etiam breve est ideo, quia 1000. anni coram Domino sunt, sicuti dies hesternæ, quæ præterit. Facit autem hæc de Adventu Christi commonefactio non tantum ad alendam patientiam in sanctis, sed etiam excutiendam securitatem.

Dan. 8. 26. cap. 32. 4. Cur alicubi obsignatio prophetia præcipiatur, & alibi viciissim prohibeatur?
III. Suprà dictum est, alibi **DEUM** obsignationem prophetiæ præcepisse, *Dan. 8. v. 26 & cap. 12. v. 4.* hic autem illa interdicitur: Quæritur ergo, cur non utrobique vel signatio, vel propalatio mandata, aut interdicta sit? Et respondetur, **DEUM** esse agens liberrimum & sapientissimum, qui exactè norit, quid hoc, vel alio tempore faciendum, vel intermittendum sit. In scripturis quamplurima extant, quæ omnem nostrum captum & intellectum excedunt. Danielis vaticinium signari jubebatur, in quo prædictæ fuerunt res, post annos trecentos explendæ. Hic verò continentur oracula, quæ non tantum trecentis & quadringentis annis post, sed & ex parte, ad præsentem usque horam non impleta sunt; nihilominus causa non-signationis hæc additur: *Quia tempus propè est*, v. 10. Constat equidem ex scripturâ, *ὡς ἦν τὸ πολὺ*, & ut plurimum tunc præceptam fuisse vaticiniorum signationem, quando impletio in tempus longum protraheretur, ut ex Danielis & aliorum Prophetiâ luculentè constat; sed nec hoc semper & in omnibus observatum legimus. Jeremiæ enim cap. 32. vers. 10. 11. signatur scriptura possessionis agri, quem emit Jeremias, ad spatium octoginta tantum annorum. Commodissimè igitur, ex beneplacito divino, apparens ista contrarietas solvi potest.

Ludovicus ab Alcasar fol. 1020.
Ludovicus ab Alcasar prolixus est, fol. 1020. in enodatione hujus scrupuli, dum sic scribit: *Danielis 8. v. 26. legimus: Tu ergo visionem signa, quia post multos dies erit: Quam autem visionem Danieli præcepit Angelus, ut signet? Est vaticinium de*

victoria Alexandri ex Antiocho comparanda, nec non de persecutione contra Israeliticum populum excitanda, per unum ex Alexandri successoribus, nempe Antiochum Epiphanem; de quâ persecutione Daniel in sensu proximo loquitur, cap. 12. atq; illi edicitur num. 4. Claude sermonem, & signa librum: Et subditur num. 9. Clausi sunt, signatiq; sermones, usq; ad præfinitum tempus. Ex his ergo locis conjungitur in præsentem difficultas. Etenim si signari jubetur vaticinium de rebus post annos circiter trecentos explendis, multa continet Apocalypsis, quæ nec trecentis annis, nec etiam quadringentis erant implenda. Adde, quod Jerem. 32. v. 10. & 11. signatur scriptura possessionis agri, quem emit Jeremias, quia scriptura illa non erat usus futura, donec populus Israeliticus ex Babylonis captivitate rediret; id quod post unum & septuaginta annos accidit: Tabula enim confecta sunt anno decimo Regis Sedecia, ut ex ipso contextu deducitur. Patet ergo ex illo Jeremiæ loco, ad codices signandos satis esse annorum octoginta dilationem. Cur ergo jubetur Johannes, ne Apocalypsin obsignet, cum constet, multa inibi contineri, quæ plus ducentis annis non erant implenda? Præterea Apocalyp. 10. 3. edicitur Johanni: Signa quæ locuta sunt septem tonitrua: Qui ergo nunc ei præcipitur: Ne signaveris verba Prophetiæ libri hujus; tempus enim propè est? Nam hæc temporis appropinquitatis ratio videbatur etiam urgere in septem tonitruorum prophetia, quæ inter Apocalypseos prophetiæ est una, atque adeo ex iis, quæ citius erant implenda.

Ut de horum argumentorum enodatione clariùs constet, & Johannis verba plenius intelligantur, adverto primò, ex Jeremiæ & Danielis locis constare, scripturas earum rerum, quæ cito erant opere præstandæ, non obsignari solitas; quæ verò in longinquum protraherentur tempus, eas utiq; signari consuevisse. Secundò adverto, quamvis in Daniele & Apocalypsi ad veterem alludatur morem, non tamen de proprio sigillo in eis fieri mentionem. Nec enim jubetur Daniel suam Prophetiam ita obsignare, ne legi ab alio possit, sed sub hac allegoria docetur Prophetia, fidelem populum ex ea revelatione nihil sibi emolumenti percepturum, nec eam intellecturum, quoad multi prætereant anni, nimirum, quando aut ipsum compleatur vaticinium, aut postea fortassis. Ex quo rejicitur Aretæ & aliorum expositio, qui putant, cum Johanni imperatur, ne hanc signet prophetiam, perinde fuisse, ac si juberetur Apocalypsin propalam omnibus legendam proponere: Quasi verò non etiam Daniel suum vaticinium ab aliis legendum conscripserit. Tertio adverto, si fortè expediret, scripturam aliquam quotidie legi, & mox ex ea fructum percipi, congruens tunc maxime esse, ne signaretur, quantumvis post annos plurimos foret ipsius prophetiæ executioni mandanda. Quarto deniq; quod scriptura alicujus lectio magni intersit, in eo consistit, ne ex eo ipso tempore possit emolumentum ex ipsâ lectione percipi.

Hic ergo præmissis ad objecta respondeo. Illa Danielis prophetia erat quidem liber Israelitico populo obsignatus, quoad ipsius veritas in Alexandri victoria atq; triumpho, nec non in Antiochi persecutione fuit reapse comprobata: At Apocalypsis licet clausa & obsecurata sit, ipsius tamen lectio erat ab eo ipso tempore Christianæ Ecclesiæ utilisissima. Quamvis enim non satis præciperetur ipsius series ac filum, nec legitimus sensus multarum ex iis prophetiis, quæ inibi continentur; semper tamen fidelibus com-

pertum fuit, in hoc libro contineri multa, ex quibus singulares homines possunt utilitatem capere, quippe, quas in se Prophetias complectitur, licet ex eis aliqua respectu totius Ecclesie essent intellectu difficiles, & in longinquum tempus differrentur, singulorum tamen hominum comparatione, terminus ipse brevissimus est. Nec minus est evidens felicitas, quae in hoc libro promittitur Christi servis, nec non supplicium gravissimum, quod ipsius hostes manet. Hujus autem doctrina solatium atq; utilitas generalia sunt. Quapropter ut constaret, quantumvis obscurus videretur liber, plurimum tamen fidelibus consolationis & emolumentum habere, ideo Johanni indicitur, ne librum obsignet.

Jam, quod dictum Danieli sit, ut librum obsignet, Johanni vero, ne obsignet prophetiam, ratio discriminis est, quia licet Daniel non adeo sit obscurus, ut Johannes, eo tamen tempore conscripsit, quo pro obscuris habebantur vel ipsa, quae ex se perspicua erant. Et ex ea prophetia parte, quam signare jubebatur, non tunc erat fructus decerpendus, sed futuris postea temporibus: Johannes autem, quamvis obscurius suam prophetiam literis mandaverit, eo tamen conscripsit tempore, quo Deus suae sapientiae lucē Ecclesiae communicarat: & quando obscuriora etiam ex hac Dei luce splendorem accipiebant, & utilitatem pariter atq; solatium afferebant Ecclesiae. Quamobrem dum Danieli praecipitur, ut suam obsignet prophetiam, perinde est, ac si jubebatur patienter ferre, donec tandem decursu temporum fideles ex ipsius vaticinio emolumentum percipiant. Dum autem prohibetur Johannes signare prophetiam hanc, admonetur pariter, ne existimet, ipsius librum, quantumvis anigmaticum & intellectu difficilem, non ideo perutilem fidelibus fore. Quare a Daniele patientia exigitur; Johanni vero ingentis latitiae materia praebet.

Atq; ut hypothesein ad thesin revocemus, Scriptura Sacra & coelestis Sapientia erat magna ex parte clausus liber atq; signatus ad Christi usq; adventum. At postquam Christus sua Ecclesia coelestem imperavit Spiritum, obscurior scriptura & divina sapientiae pars pro libro jam aperto ob rationes praedictas reputatur. Adhuc in Apocalypseos filo deducendo, & vera totius libri intelligentia percipienda, non dubito, quin Johannis discipulis & illius temporis Doctoribus fuerit à Deo lux oborta. Itaque liber non omnino restitit clausus, quamvis verum sit, quae ratione oportuit Apocalypsin fuisse vulgo obscurissimam, eadem etiam oportuisse, ne Johannis discipuli de hujus libri enigmatum expositione multa conscriberent. Deniq; illud in hoc libro resignatum permansit, ipsius scilicet doctrina substantia, ac veluti summa: id est, singularis Dei providentia de Christiana Ecclesia successibus, nec non ipsius Ecclesiae victoria de suis hostibus comparanda, & justorum premium à Christo Iesu conferendum. Propterea igitur Johanni dicitur: Ne signaveris verba prophetiae libri hujus. Enigmata permanserint, ipsius tamen doctrina non manebat signata, quando illam Deus sua Ecclesiae ita plene & cumulate, tum in hoc libro, tum in aliis impertierat. Eandem etiam ob causam dicitur in ipso Apocalypseos limine atq; vestibulo, Deum Christo Domino Apocalypsin revelasse, ut palam faceret servis suis, quae oportet fieri cito.

Ad illud, quod ex cap. 10. 3. supra objectum est: Signa quae locuta sunt septem tonitrua: Respondeo, signandi verbum ibi a quo voce poni; Agitur enim de silentii sigillo, ut patet ex contextu: Namq; sta-

tim additur: Et noli ea scribere. Et fieri quidem potuit, ut peculiaris urgeret ratio, cur aliquid involveretur silentio, quamvis cito foret implendum. Praeterquam quod per septem alia tonitrua figurabatur oppugnatio, qua Deus gentibus & ipsarum capiti, Roma Ethnica, illaturus erat bellum, quoad ipsam Ecclesiam subiceret: Quod quamvis pro expeditionis ipsius magnitudine cito fuerit implendum, multo tamen citius erat eventurum, quod ad singulos spectabat. Atq; id indicat illa Apocalypseos vox, prope, ut ab ipso Christo explicatur n. 2. dum ait: Ecce venio cito, & merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua. Certe illud unicuique ad singulos habet respectum. Haec Alcasar: qui interdum Papistico more nimis crudè obscuritatem Apocalypseos inserit & objicit, ut tritum illud Pontificiorum dogma, de obscuritate Scripturae sacrae, suo etiam calculo confirmet.

IV. Δυσὸντα haec sunt verba: ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι καὶ ὁ ῥυπαρὸς ῥυπαρευθήτω ἔτι, v. 11. Qui nocet, noceat adhuc: & qui sordidus est, sordescat adhuc. Num per Tyranni liberè & licenter furere ac nocere, im- pique audacter sordescere pergant; id quod sanctitati & justitiae divinae vehementer adversatur. Sed absit, laxari hic frena Tyrannis & impiis à Spiritu Sancto, & potestatem ipsis liberam pro libitu nocendi & sordescendi divinitus concedi. Per Ironiam potius dicta haec intelligantur, quasi Spiritus Sanctus sic loqui velit: Erunt, qui nocere & sordescere pergent; faciant id suo periculo, noceant adhuc, sordescant adhuc, dum nocere & sordescere à Deo ipsis permittitur, suo id faciant cum periculo & exitio. Neque enim inusitata prorsus est ironia in Scripturis. Sic Ianiens aut caedes exercitus Aegyptii vocatur victimam, vel sacrificium futurum Domino, Jerem. 46. v. 10. Esai. 34. v. 6. Sic Elias Baalitis irridet, Esai. 34. v. 6. inquit: Clamate voce majore: Deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diversorio est, aut in itinere, aut certe dormit, ut excitetur, 1. Reg. 18. v. 27. quē admodū & Christus per ironiam discipulis dixit: Dormite jam & requiescite: Ecce appropinquavit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum, Matth. 26. vers. 45. quae verba non sunt seriè imperantis, sed ironicè somnum exprobrantis, longeque aliter comparata, quam cum dixit Dominus, Vigilate & orate, ut non intretis intimationem, Matth. 26. v. 41. Sic beatus Apostolus Corinthios per ironiam alloquitur: Iam saturati estis, iam ditati estis, absq; nobis regnum adepti estis, 2. Corinth. 4. v. 8. Scimus, quod omnes scientiam habemus, 1. Corinth. 8. v. 1. Talia exempla plura Ironiae passim repertiuntur, ubi acris exprobratio & reprehensio plerumq; continetur. Et hoc modo textus quoque Apocalypsicus recte explicatur: Noceant adhuc nocentes; sordescant adhuc sordidi: videbunt quid praemii, quid mercedis inde reportaturi sint. Tantum videlicet abest, ut Spiritus Sanctus tyrannos & impios in sua tyrannide & malitia confirmare voluerit.

V. Difficilior autem nodus est, quod de justo dicitur: Qui justus est, justificetur adhuc, v. 11. Ex hisce enim verbis Jesuitae inferunt, justitiam nostram formalem non esse gratuito imputativam, sed inhaerentem. Robertus Bellarminus, Tom. 3. lib. 2. de justificat. c. 3. f. 1038. nominatim

Rob Bellar- hunc locum Apocalypticum pro adstruenda sua
minus Tom. thesi Jesuitica adducit: Sed in conscientia con-
3. lib. 2. de victus, se nihil illo proficere, mox abrupit, &
justificat. c. ad alia pergit. Justitiam inhærentem quid vocent
3. f. 1038. Papistæ, ex Concilio Tridentino, sess. 6. cap. 7.
Concil. Tri- dentin. Sess. liquet, ubi sic scribunt:

6. c. 7. de ju- *Unica formalis causa est, justitia Dei, non quâ
sticia inha- ipse justus est, sed quâ nos justos facit, quâ videlicet
rente. ab eo donati renovamur spiritu mentis nostræ, &
non modo reputamur, sed verè justî nominamur &
sumus, justitiam in nobis recipientes, unusquisq;
suam, secundum mensuram, quam Spiritus San-
ctus partitur singulis, prout vult, & secundum pro-
priam uniuscujusq; dispositionem & cooperationem.
Quamquam enim nemo possit esse justus, nisi cui meri-
ta passionis Domini nostri Jesu Christi communican-
tur; id tamen in hac impii justificatione fit, dum ejus-
dem sanctissimæ passionis merito per Spiritum San-
ctum caritas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui
justificantur, atq; ipsis inhæret. Unde in ipsâ justifi-
catione, cum remissione peccatorum, hæc omnia
simul infusa accipit homo per Iesum Christum, cui
inferuntur per fidem, spem, charitatem.*

Dignitatem Pro colorando hoc figmento, inter justifica-
justificatio- tionem primam & secundam Pontificii distin-
nis primæ guere, & ex hoc ipso nostro loco Apocalypticum
& secundæ, distinctionem istam probare conantur, enixè
contententes, in justificatione secunda dari ma-
gis & minus, incrementum & decrementum. In-
justificatio- *justificationem primam dicunt, qua homo ex impio
prima quid* fiat justus, & hanc obtingere, non ex nostro me-
fit? rito, sed ex Dei misericordia. *Secundam* ajunt ef-
quid sit se- se, qua justus efficiatur justior: ubi non gratia
condita? quidem justificationis, sed ejus incrementum, sub

Rob. Bellar- meritum de condigno cadat: *Rober. Bellarm.*
Tom. 3. f. Tom. 3. fol. 1227. 1228. 1309. & alibi. Idem sta-
1227. 1228 tuunt *Franciscus Costerus, Alfonsus Salmeron,*
1309. *Censura Coloniensis, & reliqui scriptores Pontificii.*
Franc. Co- Sed monstrosam hanc mætaologiam Scriptu-
sterus. ra sacra penitus ignorat; Antiquitas prima itidem.

Alfons. Sal- Vera enim justificatio hominis in sola remissione
meron. peccatorum gratuita consistit, Psal. 32. vers. 1. 2.
Censura Colonienfis. Rom. 4. v. 7. Unde B. Augustinus serm. 181. de
Psal. 32. 1. 2 tempore inquit: *Credenda est, Fratres, præcipue
Rom. 4. 7. peccatorum remissio, quia hoc unum remedium est,
B. August. quod hominum genus à sententia perpetua mortis
serm. 181. de absolvat. Et S. Bernhardus serm. 23. super Cant.
tempore. SUFFICIT mihi AD OMNEM JUSTITIAM,
S. Bernhar- SOLUM habere propitium, cui soli peccavi: Om-
dus serm. 23 sup. ne, quod mihi ipse non imputare decreverit, sic est,
Cantic. quasi non fuerit: Non peccare, Dei justitia est: Ho-
minis justitia, indulgentia Dei.*

Nec obstat vöcula adhuc: *Qui justus est, justi-
ficetur adhuc.* Illa enim non incrementum, sed
continuationem & perseverantiam significat; uti
ex locis *ὅσα μάλιστα* apparet, tum hic, v. 11. tum
Apoc. 10, 6. alibi, Apoc. 10 v. 6. c. 3. v. 12. cap. 22. v. 3. Detur
c. 3. 12. insuper ex abundanti, verba hæc incrementum
c. 22. 3. justificationis importare, non tamen protinus
sequeretur distinctio inter justificationem pri-
mam & secundam: multo minus evinci posset,
justificationem secundam in caritate ejusdemq;
augmento consistere: Nihil prorsus horum in
textu præsentis, vel aliis etiam habetur. Alio au-
tem sensu justificatio, quæ in gratuita remissione
peccatorum consistit, incrementum sumere dici
& concadi potest, quatenus nimirum quotidie
gratia hæc divina continuatur, & quolibet ma-
nè misericordia DEI renovatur, Thren. 3. v. 33.

Indies enim pii & justî peccatorum suorum re-
missionem, in quâ justificatio hominis posita est,
petunt, adeoque hoc modo incrementum
quasi justitiæ suæ capiunt, non quoad justitiæ
justificantis majorem vel uberiores operationem;
sed quoad justitiæ gratis imputatæ fir-
mam, subinde quasi renovatam conservatio-
nem. Imò, si vel maxime verba: *Qui justus
est, justificetur adhuc;* de inchoata justitiâ
novæ obedientiæ intelligerentur, nihil tamen
doctrinæ de gratuita justificatione hominis con-
trariarentur. Quæ enim foret consequentia?
Justitia inchoata novæ obedientiæ capit magis &
minus, intenditur & remittitur: Ergò & justi-
tia salvans: Hæc in instanti fit, regendo pecca-
ta universa, & justitiam Christi per fidem impu-
tando; altera verò progressus suos habet, & non-
nunquam crescere, nonnunquam decrescere de-
prehenditur. Hæc de scrupulis partis secundæ.

Doctrina.

Sequuntur doctrinæ, quas itidem methodo
consuetæ subjungemus. Initio memorabi-
le est, quod verba Apocalyptica, *vera & fide-
lia* (οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοὶ) v. 6. dicuntur;
quæ veritas κατ' ἑαυτὴν est infallibile, quod Apoca-
lypsis inter libros θεοπνεύματος merito sit referen-
da. Ingens inter nos & Pontificios, de libris
Canonicis & Apocryphis est controversia: Ob-
trudere illi nobis pro Canonicis ejusmodi li-
bros cupiunt, de quibus non κατὰ πάντας affirmari
potest, quod verba in illis contenta sint vera
& fidelia: Autoritatem quoque Scripturæ sa-
cræ ab Ecclesiâ dependere ajunt, sine cujus te-
stimonio verba Scripturæ nec pro veris, nec pro
fidelibus certò haberi queant; qua ratione in-
terea αὐθεντία Scripturæ sacræ prorsus adimitur,
quam ex infallibili certitudine & veritate obtinet.

Sciendum verò, *solos libros Canonicos ita esse
comparatos, ut de iis affirmari possit, verba esse vera
& fidelia, quæ in iis continentur:* Qui autem &
quot sint libri Canonici, præsertim quoad Vetus
Testamentum, non B. Lutherus, vel Asseclæ ejus
primum definierunt, sed multis seculis ante, Con-
cilium Laodicenum, ut & Patres, *Hilarius* in prol.
Psalteri, *Epiphanius* de mensuris & ponderibus,
Nazianzenus ad Monachos Cænobitas, *Hiero-
nymus* in suis prologis, præsertim Galeato, &
super librum Proverbiorum, *Damasceus* lib. 4.
cap. 18. *Athanasius* in Synopsi, (dempta omisso-
ne libri Esther) *Cyrillus Hierosolymitanus*, in 4.
Catech. *Ruffinus* in Expositione Symboli Apo-
stolici, nominatim expresserunt; quos secuti
sunt Scriptores quidam Pontificii, *Rabanus Mau-
rus*, de institutione Clericorum, cap. 54. *Radul-
phus* lib. 4. in Levit. cap. 1. *Hugo de S. Victore*,
in prologo: lib. 1. de Sacram. c. 7. *Richardus de
S. Victore, Nicolaus de Lyra*, prologo in Libros
Apocryphos, & alii. Hi omnes pro non Ca-
nonicis habuerunt Librum Tobie, Judith, Sy-
racidæ, Sapientiæ, Baruch, Maccabæorum & sed Apocry-
phos, quia non omnia verba in illis deprehen-
duntur vera & fidelia. Et si enim alia quoque
desunt κατ' ἑαυτὴν, utpote, quod sermone He-
bræo non sunt scripti, ab Esia in Canonem non
recepti, in Novo Testamento non citati, vel al-
legati, & talia complura alia; præcipue tamen
defe-

*Κατ' ἑαυτὴν
infallibile,
quod apo-
calypsis sit
liber Cano-
nicus.*

*Canonici
libri v. &
N. Testam.*

*Concilium.
Laodiceum.
Hilarius.
Epiphanius.
Nazianzenus.
Hieronymus.
Damasceus.
Athanasius.
Cyrillus
Hierosolymitanus.
Ruffinus.
Rab. Maurus.
Radolphus.
Hugo.
Richardus.
Nicolaus
de Lyra.
Libri non
Canonici,
sed Apocry-
phi.*

defectus est; quod non omnes λόγοι in memoria-
tis libris sunt *οἱ ἐκκληθῆναι*.

Probatur
librum To-
bia non esse
Canonicū.
Tob. 14, 6.
7.

Exempli gratiā, in libro Tobia c. 14. v. 6. & 7.
refertur, seniore Tobiam in hora mortis suae ad
Tobiam Juniores & septem juvenes filios ejus,
nepotes suos, inter alia dixisse: *Fratres nostri, qui
dispersi sunt à terra Israel, revertentur ad eam:
Omnis autem deserta terra ejus replebitur, & do-
mus Dei, quae incensa est, reedificabitur.* Hæc
verba veritati nequaquam congruunt. Si enim
defectio Israelis à domo Hierosolymitana facta
est, cum Tobias senior adhuc juvenis esset, juxta
editionem Græcam, Tob. 1. v. 4. tunc incidet
illa in annum mundi 2971. & oportebit Tobia-
m 390. annos vitæ habuisse, qui tamen an-
nos tantum 158. vixisse scribitur, Tob. 14. v. 13.
secundum Græcam, vel 102. Tob. 14. v. 2. jux-
ta latinam editionem. Reedificatio quoque
domus Dei propè esse dici nequit, cum incensa
sit anno mundi 3365. à captivitate Israelis 133.
quibus si 47. annos, quos Tobias, cum captivus
duce retur, natus fuit, & 50. vel circiter post eru-
rum templum addas, summa exhibet ad mini-
mum 230. annorum; quæ contrariantur verbis,
Tob. 14. c. 2. vel versic. 6. & 7. Sed & illo tempo-
re nec nepotes, nec pronepotes Tobias junior
habuit, verum filios tantum, Tob. 14. v. 5. Imò
domus, quæ incensa dicitur, nondum incensa
vel combusta fuit, quamdiu Tobias senior vixit,
sicuti *Johannes Benedictus Parisiensis* testatur, & ex
2. Reg. 17. v. 6. 2. Reg. 18. 21. 22. 23. 24. 25. col-
ligitur.

2. Reg. 17, 6.
2. Reg. 18, 21
22. 23. 24.
25.
Tob. 5, 18.

Sic Angelus, Tobia junioris comes, mox se
de genere Azariae & Ananiae magni, Tob. 5. v. 18.
mox se ex filiis Naphthalim, captivis in Ninive,
esse profitetur; quod iterum veritati minimè
est consentaneum. Angeli enim non sunt de filiis
Israel, multò minus de captivis: neque enim
Angeli in captivitatem Assyriacam simul abdu-
cti fuerunt. Accedit huc elogium fumi de cor-
de piscino, quod ita extricet omne gentis dæmo-
num, tam à viro, quam à muliere, ut ultra non
accedat eos; ejusmodi remedium antidiaboli-
cum nullibi in Scripturis memoratur, sed fides,
verbum DEI, oratio & jejunium præcipiuntur,
Ephes. 6. v. 11. 1. Petr. 5. v. 8. Matth. 17. v. 21. &
Christus ipse dæmonia non sic eiecit, ut nun-
quam reverti possent, quin potius aperte dixit,
Diabolum reverti, septemque alios secum ducere
Spiritus, qui peiores ipso sint, Matth. 12. v. 43.
Luc. 11. v. 24. Unde & à Christo ipsomet ad tem-
pus tantum recessisse dicitur, Luc. 4. v. 13.

Eph. 6, 11.
1. Petr. 5, 8.
Matth. 17, 21.

Matth. 12, 43.
Luc. 11, 24.
Luc. 4, 13.

Omissis multis aliis, hoc certè veritatem non
sapit, quod Raphael, Tob. 12. v. 16. se unum ex
septem DEO astantibus Angelis esse dicit. San-
ctus enim Daniel testatur aperte, *decies millies*
centena millia coram DEO stare, Dan. 7. v. 10.
Numerus autem septuagarius Angelorum coram
Deo astantium fabulis congruit Thalmudicis.
Judæi enim comminiscuntur, septem Angelos
Deo ad stare, qui septem Planetis præsideant, &
septem diebus septimanæ præsent. Raphael nimi-
rùm diei Solis, Gabriel diei Lunæ, Samuel diei Mar-
tis, Michael diei Mercurii, Zidechiel diei Jovis,
Hanael diei Veneris, Naphargel diei Sabbathi.
Cum igitur veritatis sinceritas libro Tobia desit,
idcirco, quod *λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοὶ* in eo conti-
neantur, affirmari non potest. Idem de aliis libris
Apocryphis Ver. Test. ostendere possemus; sed
passim ista adversus Pontificios reperiuntur.

Tob. 12, 16.

Dan. 7, 10.

Nos nihil prorsus pro Canonico acceptamus,
nisi quod exasse cum veritate concordat. Hinc
verbum Domini passim veritas dicitur, Psal. 25. v. 5. Psal. 89. v. 2. 6. Psal. 92. v. 3. Psal. 119. v. 30. 43. 86. 138. 142. 151. Christus quoque sic locutus est,
orans: *Sanctifica eos in veritate: sermo tuus est*
veritas, Joh. 17. v. 17. Amplectamur & exo-
sculemur hoc Scripturæ sacræ elogium, & fi-
dem ei adhibendo, minime deceptum nos iri,
firmiter credamus. Cælum enim & terra citius,
quàm verba Domini transibunt, Luc. 21. v. 33. Imò verbum Domini manebit in æternum, Esa. 40. v. 8. Matth. 5. v. 18. cap. 24. v. 35. Marc. 13. v. 31. Confirma nos, benignissime DEUS, in ve-
ritate verbi tui, & largire, ut veritati constanter
adhæreamus, omniaque in verbo tuo promissa
tandem illic veriora & verissima deprehenda-
mus, per & propter Dominum nostrum Jesum
Christum, qui via est, veritas & vita, Joh. 14. v. 6. Amen, Amen.

Psal. 25, 5.
Psal. 89, 2. 6.
Psal. 92, 3.
Psal. 119, 30.
43. 86. 138.
142. 151.
Ioh. 17, 17.

Luc. 21, 33.
Esa. 40, 8.
Matth. 5, 18.
cap. 24, 35.
Marc. 13, 31.

Ioh. 14, 6.

II. Quod causa Scripturæ sacræ efficiens prin-
cipalis DEUS ipse sit, ex versic. 6. apparet, ubi di-
citur, *quod Dominus Deus Sanctorum Prophetarum*
miserit Angelum suum, ostendere servis suis, qua
oporteat fieri cito. Hinc toties repetunt Prophetæ
suum illud *יהוה דבר* dixit DOMINUS: *Dis-*
etum Jehovah: Factum est verbum Domini: Os Do-
mini locutum est: Audite cæli, & auribus percipe
terra, quoniam Dominus locutus est, Esa. 66. v. 1. 2. Esa. 1. v. 2. Jerem. 1. v. 4. 7. 9. 11. 12. 13. 14. c. 2. v. 1. 2. 4. c. 8. v. 1. c. 10. v. 1. 2. c. 13. v. 1. 6. 8. 73. c. 14. v. 1. c. 15. v. 1. c. 16. v. 1. c. 18. v. 1. 5. c. 19. v. 1. 11. c. 21. v. 1. c. 22. v. 1. c. 25. v. 1. c. 26. v. 1. c. 27. v. 1. 2. c. 30. v. 1. 2. c. 31. v. 2. c. 32. v. 1. c. 33. v. 1. 2. 4. 12. 14. 19. 20. 23. c. 34. v. 1. 2. 12. c. 35. v. 1. 12. 13. c. 36. v. 1. c. 40. v. 1. c. 43. v. 1. c. 44. v. 1. 2. 26. c. 45. v. 2. c. 46. v. 1. 13. 25. c. 47. v. 1. c. 48. v. 1. c. 49. v. 1. 7. 34. c. 50. v. 1. c. 51. v. 1. Ezech. 6. v. 1. c. 7. v. 1. c. 12. v. 1. c. 13. v. 1. 2. c. 15. v. 1. c. 16. v. 1. c. 17. v. 1. c. 18. v. 1. c. 21. v. 8. c. 22. v. 1. 17. & innumeris in locis aliis. Hinc de
Deo testatur author Epistolæ ad Hebræos, quod
πολυτρόπως & πολυμερῶς locutus sit ad Patres, Heb. 1. v. 1. Ita locutus dicitur Deus ad Patres nostros, Luc. 1. v. 55. per os sanctorum Prophetarum, v. 70. Et David exclamat: *Spiritus Domini locutus est*
per me: & sermo ejus fuit in ore meo, 2. Sam. 23. v. 2. Benè Spiritus Sanctus locutus est
per Esaiam Prophetam ad Patres nostros, inquit
S. Paulus, Act. 28. v. 25. *Spiritus Christi in Prophe-*
tis prædixit futuras passiones, 1. Petr. 1. 11. *Spiritu*
Sancto φηγομένη, locuti sunt sancti Dei homines, 2. 2. Pet. 1. 21. Et sane si considerentur verborum
sacrorum sublimitas, materiæ, quæ tractatur in
verbo Domini, majestas, infallibilis quoque har-
monia & veritas, non possunt non corda piorum
convinci, Deum esse verborum sacrorum seu
Scripturæ causam efficientem. Continentur e-
nim & proponuntur dicta gloriosa, Psal. 87. v. 3. *mi-*
rabilia, Ps. 11. v. 18 *magnalia Dei,* Act. 2. v. 11. Cō-
ciliatur per hanc causam efficientem primariam
Scripturæ insignis autoritas, ut eloquia divina
agnoscamus, veneremur & fide firma amplecta-
mur. Faxit hoc Deus Pater, per & propter Filium
suum unigenitum, in unitate Spiritus Sancti, lau-
datus Deus, in secula seculorum, Amen, Amen.

Causa effici-
ens princi-
palis Scri-
pturæ sacræ,
Deus ipse

Esa. 66, 1. 2.
Esa. 1, 2.
Jer. 1, 4 & c.

Ezech. 6, 1.
& c.

Hebr. 1, 1.
Luc. 1, 55.

2. Sam. 23, 2

Act. 28, 25.
1. Pet. 1, 11.

2. Pet. 1, 21.

Psal. 87, 3.
Ps. 119, 18.
Act. 1, 11.

III. Sicut autem DEUS verè & solùm causa
verborum sacrorum, seu Scripturæ, est princi-
palis efficiens; ita instrumentalis causa sunt sancti, prout & sacra

Causa Scri-
pturæ sacræ

*inferumēta-
lis sunt ser-
vi Dei, &
sancti Pro-
pheta.* Propheta, & servi Dei, sic uti versic. 6. c. 22. Apoc. diserte vocantur; qui non voluntate humanā, sed impulsu à Spiritu Sancto, locuti sunt, & sancti Dei homines, (οἱ ἅγιοι Θεοῦ ἀνθρώπων) 2. Petr. 1. v. 21. Apoc. 22. 6. vocantur: Horum sermo dicitur βεβαιότερον, 2. 1. Petr. 1. v. 21. Pet. 1. v. 19. Et pertinent ad classem servorum ac sacrorum hominum Dei etiam sancti Apostoli. Superstructi enim sumus super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, Eph. 2. v. 20. memoresque jubemur esse verborum, predictorum à sanctis Prophetis, & mandatorum Apostolicorum, 2. Petr. 3. v. 2. Memores sitis verborum, quæ predicta sunt à sanctis Prophetis, & mandati nostri (ἐντολῆς) quæ sumus Apostoli Domini & Servatoris. Dum autem Propheta sancti, & non minus quam Apostoli, ἐξοχικώς & per excellentiam Servi Domini vocantur, eo ipso pro ἀποστόλοις & ἁγίοις, tum ipsi met Propheta, ac Apostoli, tum eorundem scripta proclamantur: Alias enim fundamentum, super quo ædificati sumus, dici non mererentur, Eph. 2. v. 20. neque sermo illorum βεβαιότερον vocaretur, 2. Petr. 1. v. 19.

*Blasphemia
Pontificio-
rum contra
Scripturam
sacram.* Peccant proinde gravissime, & injurii sunt in servos Domini, in sacros DEI homines, imò ipsum Deum blasphemant, qui labi & errare, quin & mentiri potuisse illos, scribere non verentur. Fecit hoc Albertus Pighius, qui lib. 1. Hist. Eccl. c. 2. p. 8. non erubuit hæc verba eructare: Quis certos nos reddit, vera esse & certa, quæ scribunt omnia de Christo? præsertim Marcus & Lucas, quæ nunquam viderunt, sed crediderunt narratibus aliis. Idem interrogari potest de Matthæo & Johanne, quibus, tamen si in hoc credamus, quod dictis actisque Christi interfuerint, non tamen omnibus quæ scripserunt: Potuerunt enim & LABI memoria, & MENTIRI, ut omnis homo falli potest & fallere.

*Erasm. in
notis sup. c.
2. Matthæi.* Non dissimilia scribit Erasmus in notis sup. c. 2. Matthæi, & c. 28. Sic Conradus Vorstius in Responsio ad Rat. Dontelokii quorundam Calvinianorum verba refert, quod scripserint, Scripserat Rat. piores sacros memorial lapsos, in rebus leviculis errasse, superflua tradidisse, & minus apposite quædam citasse: quod mirum non est, cum Calvinus ipsemet sup. Joh. pag. 190. dicat, Evangelistas, dum figuram metaphora in verbis Davidicis neglexerint, à nativo sensu discessisse. Witakerus eo impudentiæ progressus est, ut publice, in Controv. de Eccl. quæst. 4. pag. 280. statuerit, errorestum FIDEI, tum morum, magnos in Apostolis fuisse, etiam postquam Spiritus Sanctus in illos descenderrat. Nec modestior est Franciscus Junius, lib. 1. parall. parall. 60. inquit: Scriptores Novi Testamenti aliquando prudentes scientes, PRÆTER VERITATEM Historia quædam scripsisse, ac recepto errori interdum ex charitate aliquid cōdonasse, & propter opinionem vulgi à VERITATE HISTORIÆ DEFLEXISSE.

*S. August.
Epist. 19. ad
Hieronym.* Horrenda hæc sunt, & fulmine cœlesti vindicanda. Longe rectius sensit S. Augustinus, Epist. 19. ad Hieronymum scribens: Ego solis scripturarum libris, quia Canonici appellantur, didici hunc honorem deferre, ut NULLUM AUTHOREMEORUM IN SCRIBENDO ALIQUID ERRASSE, firmissime credam. Et sane, si omnis Scriptura est Θεόπνευστος, 2. Timoth. 3. v. 16. Si impulsu à Spiritu Sancto locuti sunt sancti Dei homines, 2. Petr. 1. v. 21. Si Apostoli in omnem veritatem sunt ducti, Joh. 16. v. 13. utpote, quod Spiritus Sanctus est Spiritus veritatis, Johan. 15. v. 26. Joh.

16. v. 13. utique errores, lapsus, immo mendacia, non citra blasphemiam in ipsum Deum imputari illis possunt. Veneremur nos servos & Prophetas ac Apostolos sanctos Domini Dei, tanquam organa Spiritus Sancti electa, Act. 9. v. 15. & testes à Deo praordinatos, Act. 10. v. 41. qui testificentur de Christo, Act. 10. v. 42. 43. Horum testimonio ut attendamus, 2. Petr. 1. v. 19. Mosen & Prophetas audiamus, Luc. 16. v. 29. largire quæsumus nobis gratiam, ô Domine Deus, per & propter Filium tuum, Dominum JESUM Christum, Amen.

IV. Singulare bonitatis divinæ erga homines specimen est, quod per Angelos suos servis suis ostendit, quæ eventura & futura sunt, Apoc. 22. v. 6. Fecit hoc sapius, uti historia Veteris ac Novi Testamenti luculenter docet. Observandum verò, per geminos hoc fieri vel factum esse Angelos, per illos nimirum, qui κατ' ἐξοχὴν Angelus vocantur, Psal. 103. v. 20. Genes. 16. v. 7. 9. cap. 21. v. 17. cap. 22. v. 11. 15. c. 28. v. 12. cap. 32. v. 1. Daniel. 3. v. 58. Matth. 1. v. 20. 24. c. 2. v. 13. 19. c. 4. v. 6. c. 13. v. 39. c. 16. v. 27. c. 18. 10. c. 22. v. 30. c. 24. v. 31. c. 25. v. 31. c. 26. v. 53. Apoc. 12. v. 7. & alibi: Spiritus videlicet administratoris, Hebr. 1. v. 14. & de quibus Psaltes ait: Quis facis Angelos tuos Spiritus, & Ministros tuos Spiritus, & Ministros tuos ignem urentē, Psal. 104. v. 4. Perejussmodi Angelos non raro ostendit DEUS, quæ eventura vel futura essent: Exempli gratia, ostendit Hagari seminis sui multiplicationem, ostendit, quis futurus sit Ismael, Genes. 16. v. 10. 11. 12. Ostendit Angelus Gideoni, quod liberaturus sit Israel à jugo Midianitarum, Judic. 6. v. 14. ostendit Angelus Danieli tempus, quo Messias venturus & populum suum redempturus sit, Dan. 9. v. 21. 14. ostendit Angelus Zachariæ conceptionem, partum & officium præcursoris Domini, Johannis Baptistæ, Luc. 1. v. 13. 14. 15. 16. 17. imò ipsius Domini Jesu, Luc. 1. v. 31. 32. 33. 35. 36. Matth. 1. v. 20. 21. infanticidium Bethlehemiticum & persecutionem Herodianam pueruli Jesu, Matth. 2. v. 13.

Deinde, alios quoque habet Dominus Angelos, Prophetas nimirum & Apostolos, per quos itidem sapissimè ostendit, quæ oporteat fieri cito. Pleni sunt ejusmodi oraculis & vaticiniis libri fere omnes utriusque Testamenti, imprimis Prophetici & Apostolici, qui infinitas complectuntur & exhibent rerum futurarum prædictiones. Statum certe Ecclesiæ Novi Testamenti usque ad diem novissimum tam graphice & perspicue ostenderunt Sancti Apostoli, ut ne minimum quidem desiderari queat. Legantur imprimis prioris Epistolæ ad Timotheum caput quartum, secundæ ad Thessalonicenses caput secundum, posterioris Petri caput secundum & tertium, nec non tota Apocalypsis, deprehenderetur, quàm multa per Angelos istos ostenderit Dominus Deus, quæ fieri cito oporteat. Non frustra verò prædicit Dominus futura, sed ut pii præmoneantur & præmuniantur à scandalo, Johan. 16. v. 1. & ut, cum venerit hora, eorum reminiscantur, quæ Dominus dixit, Joh. 16. v. 4.

Gratias igitur agamus Altissimo, qui incautis nobis nihil accidere finit, sed maturè futura prædicit, ut commode rebus nostris prospicere, ἀγγεῶς ambulare, τὸν καιρὸν vel occasionem attendere possimus, neque simus ἀφρονες, sed συνίητες, Eph.

Joh. 16. 13.
Act. 9. 15.
Act. 10. 14.
Act. 10. 42.
2. Petr. 1. 19.
Luc. 16. 29.
Apoc. 22. 6.
Deus ventura & futura prædicit per angelos suos.
Ps. 103. 20.
Gen. 16. 7. 9.
c. 21. 17. 6.
22. 11. 15. 4.
28. 12. c. 32.
1. Dan. 3. 58.
Matth. 1. 20.
24. c. 2. 13.
19. c. 4. 6.
c. 13. 39. c.
16. 27. c. 18.
10. c. 22. 30.
c. 24. 31. c.
25. 31. c. 26.
53. Apoc. 13.
7.
Hebr. 1. 14.
Ps. 104. 4.
Gen. 16. 10.
11. 12.
Jud. 6. 14.
Daniel 9.
21. 24.
Luc. 1. 13.
14. 15. 16. 17.
Luc. 1. 31.
32. 33. 35.
36.
Matth. 1. 20.
21.
Matth. 2. 13.
Et per Prophetas ac Apostolos.
1. Timoth. 4.
2. Thes. 2.
2. Petr. 2. &
3.
Joh. 16. 1.
Joh. 16. 4.

Eph. 5, 17. Eph. 5. v. 17. O Domine Deus, satis superq; per Angelos nobis quoq; ostendisti, quæ oporteat fieri citò: Largire quæsumus gratiam, ut memoriâ perpetuâ diligenter ea recolamus, & ad instantem gloriosum adventum tuum parati semper inveniamur, instar virginum quinque prudentum, lampades nostras ornemus, & tecum ad nuptias cælestes introeamus, Amen, Amen.

Adventum suum gloriosum pollicetur Dominus.
V. Solatii plenissima vox hæc est, qua Christus ait: *Ecce venio velociter*, v. 7. 12. 20. Serio velocem suum adventum promittere Christum, ex trinâ repetitione satis apparet: Idcirco tantò certius fidem dictis Christi habeamus, & propinquitatem adventus ejus indes, sublatis in cælum oculis, expectemus. Appropinquat enim magis magisque redemptio nostra, & regnum Dei, gloriæ videlicet, nobis prope est, Luc. 21. v. 18. & 31. De empæctis quidem prædixit S. Petrus Apostolus, quod novissimis temporibus venturi sint illusores, qui juxta proprias concupiscentias ambulabunt, & dicent: Ubi est pollicitatio adventus ejus? siquidem ex quo die Patres obdormierunt, sic omnia permanent ab initio conditionis, 2. Pet. 3. v. 3. & 4. non attendentes, quod unus dies apud Dominum sit perinde, ut anni mille, & mille anni, ut dies unus; Et quod non tardet Dominus, qui promisit, quemadmodum nonnulli tarditatem existimant: Verum patiens est erga nos, dum non vult illos perire, sed omnes ad pœnitentiam recipere, 2. Pet. 3. vers. 8. 9. Quapropter resipiscendo, precibusque indefinenter instando, nos ipsi adventum diei Domini acceleremus, 2. Pet. 3. v. 12. & parati simus: quia hora, qua non putamus, Filius hominis veniet, Luc. 12. v. 40. diem & horam nescimus, Matth. 25. v. 13. venietque Dominus servi, in die, qua non sperat, & horâ, quâ ignorat, Matth. 24. v. 50. O beatos, si cum venerit Dominus, nos paratos & vigilantes invenerit! Matth. 24. v. 46. Fiat, fiat, O Domine JESU fiat! Amen.

Lectio Scripturæ sacræ quibusvis piis est concessa.
VI. Indefinite dicit Spiritus Sanctus: *Beatus, qui custodit verba Prophetiæ libri hujus*: Unde manifestum evadit, Lectionem Scripturæ sacræ piis quibusvis licitam & concessam esse: Alioquin custodire verba Prophetiæ non possent, si legere illa non auderent. Absit verò interdici Lectionem Laicis, quin potius toti populo præcepit Dominus, ut verba, quæ dixit, in cordibus suis retineant, eaque filiis suis narrent ac loquantur, Deuter. 6. v. 7. super postes domus, & in portis illa scribi jussit Deus, Deut. 6. v. 8. Similia leguntur Deuter. 31. v. 11. Esa. 34. v. 16. Christus quoque mandavit in genere: *Scrutamini Scripturas*, Joh. 5. v. 39. S. Paulus itidem voluit, ut verbum Domini inter nos habitet opulente, vel abundanter, Coloss. 3. v. 16. Sic indefinite beatum pronunciat David eum, cujus delectatio in lege Domini, & qui meditatur in ea die ac nocte, Psal. 1. v. 2. Beati, qui scrutantur testimonia tua, Psal. 119 v. 2. inquit idem. Quod si Jehova præcipit, legi verba legis convenientibus cunctis Israelitis, Deuter. 31. v. 11. utique nemini verbum interdixit. Sic S. Paulus Epistolam suam inscripsit omnibus, qui Roma sunt, dilectis Dei, vocatis, sanctis, Roman. 1. v. 7. item Corinthiis, 1 Corinth. 1. v. 1. 2. totis Ecclesiis Galatiæ, Gal. 1. v. 2. omnibus sanctis & fidelibus in Christo Iesu, qui sunt Ephesi, Ephes. 1. v. 1. qui sunt Philippis, Phil. 1. v. 1. qui sunt Colossis, Col. 1. v. 2. S. Johannes quoque Episto-

lam suam scripsit infantibus, adolescentibus, patribus & senioribus, 1. Joh. 2. v. 12.

1. Joh. 2, 12.

Quod si Laici non arcentur à salute, utiq; nec à mediis arceri debent ad salutem facientibus: Atqui Scripturæ lectio & meditatio, extra omnem controversiam, media sunt salutis: Ergò ab iis non sunt arcendi. Minorem probant dicta Scripturæ manifesta, Psal. 119. v. 8. Psal. 119. v. 81. imprimis classicus locus est Johannis 5. v. 39. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam aternam habere, & ipse sunt, quæ testimonium perhibent de me, & non vultis venire ad me, ut vitam habeatis*: Et 2. Timoth. 3. v. 16. 17. *Omnis Scriptura divinius inspirata, utilis ad doctrinam, ad reargutionem, ad correctionem, ad institutionem, quæ est in justitia, ut integer sit Dei homo.*

Psal. 119, 81. Psal. 119, 81. Joh. 5, 39.

2. Timoth. 3, 16, 17.

Recte itaque etiamnum hodie fit, quòd Laici ad lectionem Sacræ Scripturæ, non minus quàm Clerici, admittuntur. Ita Tertullianus scribit in Apologet. c. 39. *Omnes Christianos olim ad lectionem divinarum literarum convenisse.* Et Origines votum tale est: *Utinam omnes faceremus id, quod scriptum est: Scrutamini Scripturas*, homil. 2. in Elaiam c. 2. S. Chrysostomus pro peste habet, si lectio Scripturarum ad solos monachos pertinere putatur, homil. 2. in Matth. Hinc alibi serio exhortatur: *Audite obsecro seculares omnes, comparate vobis Biblia, animæ pharmaca: si nihil aliud vultis, vel N. Testam. acquirite, Apostolorum Acta, Evangelia.* Homil. 9. in Epist. ad Coloss. & ibidem: *Audite, quicunque estis mundani & uxori præstis ac liberis, quomodo vobis quoque mandet Apostolus, legere Scripturas: & non leviter nec temere, sed magno studio ac diligentia.* Idem homil. 3. de Lazaro; *Semper hortor, & hortari non desinam, ut non hic tantum attendatis, quæ dicuntur, verum etiam cum domifueritis, assidue divinarum Scripturarum lectioni vacetis: Ne quis mihi dixerit: Ego forensibus causis affixus sum, publica gero negotia, artificium exerceo, uxorem habeo, liberos alo, mundanus homo sum, non est meum legere Scripturas: immo tuum, qui Scripturarum eges præsidio in mediis negotiorum undis jactatus.*

Tertullianus Apologet. c. 39.

Origenes homil. 2. in Elaiam c. 2.

S. Chrysostomus hom. 2. in Matth.

Homil. 9. in Epist. ad Coloss.

Homil. 3. de Lazaro.

Iniquissimi igitur sunt Pontificii, & Tyranni crudelissimi, qui armis communibus & cibo spirituali laicos spoliare, ipsisque lectionem Scripturæ sacræ sub pœna anathematis intercideri conantur: Imò, quòd ob solam lectionem Scripturæ sacræ homines igni adjudicare non verentur; quemadmodum Iohannem Montolcinum

Tyrannis papistica, qua arcentur tot homines Christiani à lectione Bibliorum.

ideo tantum exusserunt, quòd Epistolam Pauli ad Romanos Bononiæ publice prælegit. Et quam rigidi sint hac in parte Inquisitores hæreticæ pravitatis, quam enixe inquirent, an aliquis Biblia legerit, experientia quotidiana testatur. Agamus nos Evangelici immortales Deo gratias, quòd sacram Scripturam non tantum in vernaculam linguam translata, puram & integram; sed & quòd libertatem illam habemus, sacra Biblia legendi, exque iis informationem, exhortationem, & consolationem percipiendi. Oremus unanimiter: *Fac Domine, ut sermo tuus, inter nos currat velociter*, Psal. 147. v. 15. *emitte verbum tuum, & largire, ut nobis universis ac singulis illud sit in gaudium & in lætitiâ cordis nostri, Amen, Amen.*

Psal. 147, 15.

VI. Cum *beatus* dicitur, qui custodit verba Prophetiæ libri hujus, adeoq; beatitudo ceu effectus Scripturæ sacræ tribuitur, eo ipso, ceu ful-

Blasphemia mine cœlesti, prostermitur blasphemia fanatico-
Weigeliano-rum, quales sunt non Schwenckfeldiani tantum
rum ad ver-& Enthusiastæ, sed & imprimis Weigeliani, qui
us Scriptu-contendunt, *verbum scriptum & lectum esse ma-*
ram sacrâ. *nem ac mortuam literam, in papyro & auribus sine*
ulla efficacia manentem & herentem: Valent. Wei-
gel, in præfat. Postill. & part. 2. Postill. 223. 224.
Postill. p. 223. 303. propterea hominem illuminandum non ad
224. 303. verba Prophetarum vel Apostolorum, sed ad ver-
Weig. part. 1. bum quoddam internum, ad divinam revelationem,
Postill. p. 49. ad Angelorum colloquia, & ad Philosophiam divi-
53. 160. nam remittunt: Weigelius part. 1. Postill. pag. 47.
Im gûlden 53. 160. im Gûlden Griff/ c. 1. in dial. de Chri-
Griff c. 1. stianismo, pag. 24. 52. 53. in Γνωθὶ σε αὐτὸν, part. 2.
In dial. de pag. 40. 49. & alibi: quæ dogmata prophana &
Christiani-impia ex parte à Calvinianis hausta sunt Hi enim
smo pag. 24 Γνωθὶ σε-
52. 53. In αὐτὸν part.
avtōn part. 2. p. 40. 49.
Calvinia-mentali, h. e. *significative*, Evangelio aliquam ef-
norum bla-ficaciam adscribunt; Reipsâ verò omnem divi-
sphemia ad-nam efficaciam adimunt, uti videre est apud Gry-
versus Scri-neum, Disp. Heidelb. de Eucharist. thes. 6. aphor.
pturam. 4. Theod. Bezam, Resp. 2. ad Acta Colloq. Mom-
Gryn. disp.pelg. p. 115. 116. Oecolampad. in præfat. libri
Heidelb. deSchwenckfeldii, de cursu verbi Dei, & alios;
Euch. th. 6.quod in Triumpho meo Calvinistico invictè ad-
aph. 4.versus Calvinianos obtinui. Expresse vero de ver-
Theo. Bezâbis prophetæ hujus, adeoque totius Scripturæ sa-
Resp. 2 adcræ, propter homogeneam ejus naturam Spiritus
Acta coll.Sanctus testatur, quod beatus sit, qui illa cu-
Momp p. 115stodiat: Et de Evangelio inquit S. Paulus, quod
116potentia DEI sit ad salutem omni credenti, Rom. 1.
Oecol. inv. 16. continet enim *verba vite æternæ*, Joh. 6. v.
præf. l.68. est odor vite ad vitam, 2. Corinth. 2. v. 16. Ver-
Schvuen.bum privato quodam afflatu, & immediate à
de cursuSpiritu Weigeliano infusum & inspiratum, vel
verbi Dei.oculus ille mentis, qui omnia bona cœlestia intra
Rom. 1. 16.se conspiciat, omnemque scientiam sopitam &
Ioh. 8. 68.intra se conclusam teneat, purum putum esse fi-
2. Cor. 2. 16.gmentum Diaboli & organorum ejus Weigelia-
1. Cor. 12. 29norum, nemo ignorat. Evertitur enim per affla-
1. Reg. 21. 21tum istum immediatum ordo inter docentes &
22.discipulos, divinitus in Ecclesiâ sancitus, 1. Co-
1. Cor. 12. 29rinth. 12. v. 29. præstigiis & ludificationi Satanæ
1. Reg. 21. 21locus conceditur, 1. Reg. 22. v. 21. 22. imposturæ
22.& mendacia hominum confirmantur.

Interpolarunt errores istos crassos M. Rath-
mannus Dantis Borufforum, & Gregales ejus, in-
ter quos non postremus est L. Movius, qui ad ho-
diernum usque diem non cessat turbare Ecclesi-
am, & Theologis Orthodoxis, præsertim Domi-
no Doctore Johanni Behmio, & Dn. D. Cælestino
Mislenta, molestiam creare, suæque placita Ra-
thmanniana, πῶς καὶ λαλῆσαι. Pro piâ erga
Ecclesiam Christi solitudine, jussit Serenissi-
mus Dominus Elector Saxonæ, Dn. Iohannes
Georgius, confici scriptum *Anti-Rathmannia-*
Scriptum *num*, quod Anno 1628. à Theologis Saxonis pu-
Anti-Rath-blicatum est. Illius scripti authorem me non invi-
mannianūtus profiteor. De voluntate enim & consensu re-
Theologo-liquorum undecim Theologiæ Doctorum par-
rum Saxo-tes illarum ad me devolutæ sunt, ut Apologeticum
nicorum.Anti-Rathmannianum à Clarissimis Theologis
ex asse approbatum, confecerim: Titulus scripti
sic habet: Der reinen wahren Evangelischen Kir-
chen/ und ungeänderter Augspurgischer Confes-
sion zugethaner Theologen, widerholte/ richtige/
gründliche/ und unwiderlegliche Lehre/ von der
heiligen Schrift/ oder dem heiligen geoffenbarten
Wort Gottes/ was dasselbe seiner Natur und Ei-

genschaft nach seye / und daß es die Krafft und
Vermögen/ zu erleuchten/ zu befehren/ und selig
zu machen/ warhafftig/ vor/ und in dem Ge-
brauch/ in und bey sich habe: auff sonderbare gnd-
digste Anordnung des Durchlauchtigsten / 2c. 2c.
aufgeführt/ allen alten und neuen Irthummen/
namentlich auch der Rathmannischen Schwär-
meren entgegen gesetzt / 2c.

In hoc tractatu ostensum est. Quid sit Scriptu-
ra sacra, vel verbum Dei? an inter Scripturam
sacram & revelatum Dei verbum discrimen sit
essentiale? & quid ad perfectam descriptionem
verbi divini requiratur?

2. Quotuplex sit verbum Dei? an & quale
discrimen sit inter verbum Dei externum & in-
ternum?

3. An verbum Dei prædicatum & scriptum,
vel Scriptura sacra, tam efficax & à DEO ordina-
tum medium sit illuminationis, conversionis &
salvationis, ut juxta beneplacitum Altissimi in-
ternam illuminandi, convertendi, & salvandi
divinam in se habeat? Ubi affirmativam prolixè &
irrefutabiliter demonstravimus, imprimis, ex Jo-
nâ cap. 3. v. 5. 6. Act. 2. v. 40. 41. I. Cor. 1. v. 21.
Psal. 119. v. 105. 2. Pet. 1. v. 19. Jerem. 6. v. 16. Jac.
1. v. 18. 1. Corinth. 4. v. 15. Joh. 6. v. 63. 68. Act. 5. v.
19. Phil. 2. v. 16. 1. Pet. 1. v. 23. adductum quoque
est testimonium ex Authore Imperf. Oper. in
Matth. homil. 46. quod sic sonat: *Omnia verba*
divina viva sunt, quoniam intus in sensibus suis ha-
bent positam veritatem DEI, quasi sanguinem in
venis inclusum: Et ideo VIVIFICANT audien-
tem, sicut Petrus testatur, ad Christum dicens: Quo-
ibimus? verba viva habes.

4. Illustravimus rem ex metaphoricis descri-
ptionibus verbi divini, quod comparatur *semini*,
virtutem vivam in se habenti, Luc. 8. v. 6. 7. 11. Luc. 8. 6. 7.
Matth. 13. v. 18. Marci 4. v. 14. Coloss. 1. v. 6. 1. II.
Pet. 1. v. 23. Jacobi 1. v. 21. *Margarita pretiosa*,
& virtute corroborandi præditæ, Matth. 13. v.
45. 46. *pani*, Deuter. 8. v. 3. Matth. 4. v. 4. qui
confortat cor hominis, Psal. 104. v. 15. *aqua re-*
frigeranti, Joh. 4. v. 14. *vino & oleo*, Luc. 10. v.
34. *pluvia & nivi*, Esa. 55. v. 10. *tonitruum* Psal. 68. v.
34. *igni*, Deuter. 33. v. 2. Jerem. 5. v. 14. c. 23. v.
29. *lucerna & lumini*, Psal. 119. v. 105. *medicina*,
Psal. 107. v. 20. Sapient. 16. v. 20. *lacti & melle*,
Cantic. 4. v. 11. 1. Pet. 2. v. 1. Ibidem ex Patribus
sanctis insignia quoque; allegantur testimonia, qui-
bus efficaciam & *divinam* verbi divini admiran-
dam nobiscum asseruerunt.

Petreximus verò & c. 5. *ἀντίθετον* Pseudo-Do-
ctorum ob oculos lectoris posuimus nominatim
Pontificiorum, Schwenckfeldii, Calvinistarum, Rath-
manni, qui postremus verbum Dei scriptum ap-
pellat instrumentum conversionis & illuminationis
passivum; quod ἀκίνητον, ἀπνευστον, & ἀερόν esse,
quis ignorat? Ac et si Rathmanniani fanatici om-
nis generis *παραχρήματα* adducunt; nos tamen
c. 6. illa profligavimus, & c. 7. quæstionem spino-
sam ac arduam; an revelatum Dei verbum scri-
ptum, ante & extra usum, h. e. priusquam legatur,
audiat, vel perpendatur, internam divinam po-
tentiam actu primo in se habeat, enodavimus: Quod
ζήτημα κατὰσκευασμῶς, tum ἀνασκευασμῶς,
capite allegato & seq. expeditimus, eo quæ Le-
ctorem cupidum remittimus: Inveniet, illic com-
plura *διονόντα* mediocri diligentia esse explicata,
& quæstiones non ubique occurrentes, ac pro-
pter

pter novos Novatorum insultus quasi novas, ita ex Scripturis sacris & confessionibus nostris extricatas, ut, quod speramus, bonis quibusvis abunde satisfecerimus. Quocirca etiamnum in hac sententia perstamus, Scripturam sacram ita esse comparatam, ut, qui custodit verba ejus, revera inde beatus fieri & dici queat.

Act. 13, 26. Beatos, o Domine DEUS, per verba tua salvifica, & effice, ut ex verbis vitæ, ex verbo gratiæ ac salutis, Act. 13. v. 26. beatitudinem cœlestem consequamur, per & propter Jesum Christum Dominum nostrum, Amen, Amen.

IX. Porro ex effectu isto præclarissimo Scripturæ, beatitudine videlicet, necessariiissime sequitur, *Scripturam debere à nobis applicari*. Sicut enim gratia Dei salutifera beatitudinem in nobis non operatur, ut & Filius ipse, Dominus Jesus Christus, nobis datus & natus, Tit. 2. v. 11. Rom. 8. v. 32. Esa. 9. v. 6. nisi manu, vel brachio fidei acceptetur & applicetur; quemadmodum Simeon infantem Jesum in ulnas suas accepit, Luc. 2. v. 28. & ad cor appressit: Ita non sufficit verbum Dei in Scriptura extare, vel in templis prædicari, sed opus est, ut *audiamus illud, & custodiamus in corde bono & optimo retineamus*, Luc. 8. v. 15. Beati, inquit Christus, qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud, Luc. 11. v. 28. Fecit hoc Beata Dei para, quæ omnia verba conservavit in corde suo, Luc. 2. v. 19. fideque vera amplexa est illa, Luc. 1. v. 45. Non satis est panem habere, panem videre, nisi & applicetur per esum. Medicina quoque nihil prorsus operatur sine applicatione, licet sit per se nobilissima & exquisitissima: Ita & verbum Dei beatitudinem non operabitur, nisi illud auribus & corde, juxta præscriptum Dei, avide apprehendamus & applicemus.

Apprehensionem & applicationem istam Spiritus Sanctus hic vocat, custodiam: *Beatus, qui custodit verba prophetia hujus*: custodia verbi divini innumeris fere in locis Scripturæ præcipitur & celebratur, Exod. 19. v. 5. Exod. 23. v. 13. Lev. 18. v. 5. 26. cap. 19. v. 19. c. 20. v. 8. 22. c. 22. v. 31. Deuter. 4. v. 40. c. 5. v. 10. 29. c. 6. v. 2. 17. c. 7. v. 11. 12. c. 28. v. 19. 13. 15. 58. cap. 29. v. 9. Psal. 119. v. 12. Psal. 99. v. 7. Psal. 119. v. 9. 17. 34. 44. 55. 57. 60. 63. 67. 88. 134. 146. 164. 167. Prov. 3. v. 1. 21. cap. 4. v. 4. & c. In Græco exemplari usurpatur vox τηρεῖν, quæ alias per *servare* explicatur, Joh. 7. v. 52. 55. Joh. 14. v. 15. 21. 23. 24. c. 15. v. 10. 20. 1. Johan. 2. v. 4. 1. Joh. 3. v. 24. Apoc. 1. v. 3. cap. 3. v. 8. 10. Τήρησις verò ista non intelligenda est νομικῶς, sed secundum scopum & stylum Christi, ευαγγελικῶς, & significat, *solicite aliquid custodire ac servare, ne amittatur, vel ab aliis eripiat*. Sic τηρεῖν τὴν νῆσον, apud Platonem in Axiocho, est servare insulam à direptione: τηρεῖν τὴν εἰρήνην apud Demosth. est *solicite tueri pacem*.

Complectitur autem τηρησις fidem cordis, quæ τὰς λόγους τῶν λόγων magni æstimamus, fidem illi adhibemus & in cordis penetranti recondimus, Luc. 8. v. 15. Deinde executionem operis, quæ verbo & voluntati divinæ nostram voluntatem & opera conformamus, Deuter. 6. v. 6. 7. 17. 18. Neque enim hic dicitur; Beatus, qui subtiliter disputat de verbis prophetiæ, sed qui servat: Τήρησιν oportet accedere, in ea consistit vera cultus divini norma, & recta Christianismi forma: Est quæ τηρησις τῶν λόγων τῶν λόγων signum παρθενικόν.

quo vere pii ab hypocritis discerni possunt ac debent, ut sciamus, quod Christianissimus non in verborum superficie, sed in fidei ac obsequii veritate & opere consistat. Hinc illud Christi: *Si diligitis me, mandata mea servate*, Joh. 14. v. 15. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit*, Joh. 14. v. 23. *Qui non diligit me, sermones meos non servat*, v. 24. De discipulis suis sic loquitur Christus: *Verba, quæ dedisti mihi, dedi eis, & ipsi acceperunt, & cognoverunt vere, quia à te exivi, & crediderunt, quia tu me misisti*, Joh. 17. v. 8. Unde apparet, quod τήρησις τῶν λόγων τῶν λόγων est, credere, quod Filius Dei à Patre missus sit ad officium redemptionis, & ut per ipsum salvemur. Τήρησις etiam expresse per λήψιν explicatur.

Num vero per τὰς λόγους τῆς προφητείας, proprie tantum doctrina Evangelii, propter quam præcipue Filius Dei de cœlo descendit, ut illam generi humano patefaceret, vel tota doctrina prophetica & Apostolica intelligi debeat, non attingit operose disquirere: posterius enim ex textu manifestum evadit; & licet beatitudo obtingat, non respectu doctrinæ legalis, quam nemo perfecte implere potest; inchoata tamen obedientia, quæ legi præstat, κατὰ τὴν εἰρήνην est infallibile eorum, qui Evangelio credunt, & per fidem apprehensionem Christi, in Evangelio revelati, aliquando beati erunt. Beatos pronunciat Psalter Regius illos, quorum voluptas in lege Domini, & qui meditantur in ea, die ac nocte, Psal. 1. v. 2. Salomon quoque Beatos proclamat, qui apprehendunt sapientiam divinam, Proverb. 3. v. 18. Beatus homo, quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris, Psal. 94. v. 12. Beati, qui ambulant in lege Domini: Beati, qui scrutantur testimonia ejus, in toto corde exquirunt eum, Psal. 119. v. 1. 2.

Effice nos quoque beatos, benignissime Deus, & gratiam largire, ut sermones tuos servemus, ut quod habemus, firmiter ac fideliter teneamus & custodiamus. Ob signa in nobis verba tua, ut in vita & ipso mortis articulo ad manus illa habeamus, iisque pro animarum nostrarum salute procuranda feliciter utemur, per & propter Dominum nostrum Jesum Christum, Amen, Amen.

IX. Iterum nomen suum profitetur Johannes Theologus: & sicut ab initio aperte dixit, se esse Authorem hujus libri, Apoc. 1. in titulo, & v. 1. 4. 9. Ita sub finem quoque nomen suum repetit. Et si verò Eusebius & Dionysius, Johannem Apostolum & Evangelistam hujus libri authorem esse, inficiantur, Euseb. lib. 3. histor. Eccles. c. 21. 25. 36. ubi ad Dionysii testimonium provocat: Iulianus quoque Episcopus, in quæstionib. c. 4. apud Orientales de Apocalypsi admodum fuisse dubitatum, scribit: Et Erasmus in Annotat. super N. Testam. fol. 547. itidem acerrime pugnat, incredibile esse, quod Iohannes Apostolus & Evangelista Apocalypsin conscripserit: supra tamen, in Commentariorum libro primo, contrarium solide evictum est: Certumque etiamnum manet, nullum alium, quam Johannem Apostolum & Evangelistam pro authore mediato habendum esse.

Patet hoc primo ex stylo Johannitico: Nullus alius Apostolorum vel Evangelistarum Filio Dei nomen λόγος tribuit, quam solus Johannes, Johan. 1. vers. 1. 1. Johan. 1. v. 1. Hoc ipsum in Apocalypsi quoque diferte fecit, Apoc. 19. v. 13.

Demosthe-
nes.
Custodia
verbi
divini quid
complectatur.
Luc. 8, 15.
Deut. 6, 6.
7. 17. 18.
Ioh. 14, 15.
Ioh. 14, 23.
v. 24.
Ioh. 17, 8.

Psal. 1, 2.

Prov. 3, 18.

Psal. 94, 12

Psal. 119, 1. 2.

Iohannes
nomen su-
um iterum
profitetur.

Apoc. 1, 1.

4. 9.

Euseb. l. 3.

bis. Eccl. c.

21. 25. 36.

Iulianus E-

pisc. in qua-

stion. c. 4.

Erasm. in

annot. sup.

N. T. f. 547

Non aliud

est author

Apocalypf.

quam S. Io-

hannes.

Ioh. 1, 1.

1. Ioh. 1, 1.

Apoc. 19, 13.

Deinde congruit inscriptio libri veritati historica: *In Insula* se fuisse, S. Johannes ait, quæ vocatur *Pathmos*, cum Apocalypsin scriberet, Apoc. 1. v. 9. Quod verum hoc sit de Johanne Apostolo & Evangelista, *Irenæus* lib. 5. c. 5. testatur, nimirum S. Johannem tum vidisse Apocalypsin, cum à Domitiano in Pathmum relegatus esset. Suffragatur S. *Hieronymus* de viris illustribus: Et præclarum extat testimonium *Iustini Philosophi ac Martyris*, in dial. cum Tryphone, qui scripsit, quod Apocalypseus author sit Ἀνὴρ τις, ὃν ὄνομα Ἰωάννης, εἰς τῶν Ἀποστόλων τῶν Χριστῶν. Quid? quod

Irenæus lib. 5. cap. 25. pag. 335. scripsit, sibi notos fuisse quosdam, qui ab ipso Johanne explanationem mysteriorum in Apocalypsi propositorum audierint.

Ad stipulatur *Origenes* homil. 7. in Jos. & *Tertullianus* lib. 4. adv. Marcion. fol. 226. Ordinem Episcoporum Latinorum stare in Johannem autorem, inquit.

Nec obstat, quod aliqui obijciunt, Evangelistam nunquam nomen suum, live in Evangelio live in Epistola adscripsisse; e contra authorem Apocalypsis quinquies nominis sui meminisse, perinde, quasi syngrapham scriberet, non librum, uti *Erasmus* nugatur, præterque morem non aliorum duntaxat Apostolorum, sed & suum. Respondet *Rupertus* in Commentar. sup. Apocal. Non ignorans Johannes fore aliquando, non solum hæreticos, sed nonnullos etiam Catholicos, qui librum hunc, propter obscuritatem mysteriorum, aliasve causas rejicerent, vel esse Johannis Apostoli & Evangelistæ negarent, quo adversus istorum calumnias & argumentationes librum præmuniret, voluit crebra nominis sui commemoratione auctoritatem & fidem libro adstruere. Addatur, S. Johannem in Evangelio Θεωφρασικῶς nomen suum ex-

pressisse, Joh. 21. v. 24. immò si verba Joh. 21. v. 10. cum verbis, Joh. 13. v. 23. conferantur, cap. 13. 23. haud obscure patet, quod S. Johannes non tantum satis superque suam personam descripserit, sed & Evangelio suo fidem summam conciliare voluerit, tam emphatice dilectionis Christi peculiaris, sui que recubitus in sinu Domini mentionem faciens? id quod & 1. Joh. 1. v. 1 fit, dum se ἀυτοπύην & ἀυτοκεσῆν profiteretur, & tali commendatione Epistolam suam pro ἀυτοπίσῳ & ἀξιοπίσῳ proponit.

Et cur B. Johannes nomen suum Apocalypsi præfigere non ausus fuit? Quot Psalmis S. David nomen adscripsit? Et nonne idem fecit *Esaïas*, visiones suas referens? *Esa.* 1. v. 1. cap. 2. v. 2. c. 7. v. 1. 26. c. 33. 1. c. 34. 1. c. 36. 1. c. 37. 1. c. 38. 1. c. 39. 1. c. 40. 1. c. 41. 1. c. 42. 1. c. 43. 1. c. 44. 1. c. 45. 1. c. 46. 1. c. 47. 1. c. 48. 1. c. 49. 1. c. 50. 1. c. 51. 1. c. 52. 1. c. 53. 1. c. 54. 1. c. 55. 1. c. 56. 1. c. 57. 1. c. 58. 1. c. 59. 1. c. 60. 1. c. 61. 1. c. 62. 1. c. 63. 1. c. 64. 1. c. 65. 1. c. 66. 1. c. 67. 1. c. 68. 1. c. 69. 1. c. 70. 1. c. 71. 1. c. 72. 1. c. 73. 1. c. 74. 1. c. 75. 1. c. 76. 1. c. 77. 1. c. 78. 1. c. 79. 1. c. 80. 1. c. 81. 1. c. 82. 1. c. 83. 1. c. 84. 1. c. 85. 1. c. 86. 1. c. 87. 1. c. 88. 1. c. 89. 1. c. 90. 1. c. 91. 1. c. 92. 1. c. 93. 1. c. 94. 1. c. 95. 1. c. 96. 1. c. 97. 1. c. 98. 1. c. 99. 1. c. 100. 1. c. 101. 1. c. 102. 1. c. 103. 1. c. 104. 1. c. 105. 1. c. 106. 1. c. 107. 1. c. 108. 1. c. 109. 1. c. 110. 1. c. 111. 1. c. 112. 1. c. 113. 1. c. 114. 1. c. 115. 1. c. 116. 1. c. 117. 1. c. 118. 1. c. 119. 1. c. 120. 1. c. 121. 1. c. 122. 1. c. 123. 1. c. 124. 1. c. 125. 1. c. 126. 1. c. 127. 1. c. 128. 1. c. 129. 1. c. 130. 1. c. 131. 1. c. 132. 1. c. 133. 1. c. 134. 1. c. 135. 1. c. 136. 1. c. 137. 1. c. 138. 1. c. 139. 1. c. 140. 1. c. 141. 1. c. 142. 1. c. 143. 1. c. 144. 1. c. 145. 1. c. 146. 1. c. 147. 1. c. 148. 1. c. 149. 1. c. 150. 1. c. 151. 1. c. 152. 1. c. 153. 1. c. 154. 1. c. 155. 1. c. 156. 1. c. 157. 1. c. 158. 1. c. 159. 1. c. 160. 1. c. 161. 1. c. 162. 1. c. 163. 1. c. 164. 1. c. 165. 1. c. 166. 1. c. 167. 1. c. 168. 1. c. 169. 1. c. 170. 1. c. 171. 1. c. 172. 1. c. 173. 1. c. 174. 1. c. 175. 1. c. 176. 1. c. 177. 1. c. 178. 1. c. 179. 1. c. 180. 1. c. 181. 1. c. 182. 1. c. 183. 1. c. 184. 1. c. 185. 1. c. 186. 1. c. 187. 1. c. 188. 1. c. 189. 1. c. 190. 1. c. 191. 1. c. 192. 1. c. 193. 1. c. 194. 1. c. 195. 1. c. 196. 1. c. 197. 1. c. 198. 1. c. 199. 1. c. 200. 1. c. 201. 1. c. 202. 1. c. 203. 1. c. 204. 1. c. 205. 1. c. 206. 1. c. 207. 1. c. 208. 1. c. 209. 1. c. 210. 1. c. 211. 1. c. 212. 1. c. 213. 1. c. 214. 1. c. 215. 1. c. 216. 1. c. 217. 1. c. 218. 1. c. 219. 1. c. 220. 1. c. 221. 1. c. 222. 1. c. 223. 1. c. 224. 1. c. 225. 1. c. 226. 1. c. 227. 1. c. 228. 1. c. 229. 1. c. 230. 1. c. 231. 1. c. 232. 1. c. 233. 1. c. 234. 1. c. 235. 1. c. 236. 1. c. 237. 1. c. 238. 1. c. 239. 1. c. 240. 1. c. 241. 1. c. 242. 1. c. 243. 1. c. 244. 1. c. 245. 1. c. 246. 1. c. 247. 1. c. 248. 1. c. 249. 1. c. 250. 1. c. 251. 1. c. 252. 1. c. 253. 1. c. 254. 1. c. 255. 1. c. 256. 1. c. 257. 1. c. 258. 1. c. 259. 1. c. 260. 1. c. 261. 1. c. 262. 1. c. 263. 1. c. 264. 1. c. 265. 1. c. 266. 1. c. 267. 1. c. 268. 1. c. 269. 1. c. 270. 1. c. 271. 1. c. 272. 1. c. 273. 1. c. 274. 1. c. 275. 1. c. 276. 1. c. 277. 1. c. 278. 1. c. 279. 1. c. 280. 1. c. 281. 1. c. 282. 1. c. 283. 1. c. 284. 1. c. 285. 1. c. 286. 1. c. 287. 1. c. 288. 1. c. 289. 1. c. 290. 1. c. 291. 1. c. 292. 1. c. 293. 1. c. 294. 1. c. 295. 1. c. 296. 1. c. 297. 1. c. 298. 1. c. 299. 1. c. 300. 1. c. 301. 1. c. 302. 1. c. 303. 1. c. 304. 1. c. 305. 1. c. 306. 1. c. 307. 1. c. 308. 1. c. 309. 1. c. 310. 1. c. 311. 1. c. 312. 1. c. 313. 1. c. 314. 1. c. 315. 1. c. 316. 1. c. 317. 1. c. 318. 1. c. 319. 1. c. 320. 1. c. 321. 1. c. 322. 1. c. 323. 1. c. 324. 1. c. 325. 1. c. 326. 1. c. 327. 1. c. 328. 1. c. 329. 1. c. 330. 1. c. 331. 1. c. 332. 1. c. 333. 1. c. 334. 1. c. 335. 1. c. 336. 1. c. 337. 1. c. 338. 1. c. 339. 1. c. 340. 1. c. 341. 1. c. 342. 1. c. 343. 1. c. 344. 1. c. 345. 1. c. 346. 1. c. 347. 1. c. 348. 1. c. 349. 1. c. 350. 1. c. 351. 1. c. 352. 1. c. 353. 1. c. 354. 1. c. 355. 1. c. 356. 1. c. 357. 1. c. 358. 1. c. 359. 1. c. 360. 1. c. 361. 1. c. 362. 1. c. 363. 1. c. 364. 1. c. 365. 1. c. 366. 1. c. 367. 1. c. 368. 1. c. 369. 1. c. 370. 1. c. 371. 1. c. 372. 1. c. 373. 1. c. 374. 1. c. 375. 1. c. 376. 1. c. 377. 1. c. 378. 1. c. 379. 1. c. 380. 1. c. 381. 1. c. 382. 1. c. 383. 1. c. 384. 1. c. 385. 1. c. 386. 1. c. 387. 1. c. 388. 1. c. 389. 1. c. 390. 1. c. 391. 1. c. 392. 1. c. 393. 1. c. 394. 1. c. 395. 1. c. 396. 1. c. 397. 1. c. 398. 1. c. 399. 1. c. 400. 1. c. 401. 1. c. 402. 1. c. 403. 1. c. 404. 1. c. 405. 1. c. 406. 1. c. 407. 1. c. 408. 1. c. 409. 1. c. 410. 1. c. 411. 1. c. 412. 1. c. 413. 1. c. 414. 1. c. 415. 1. c. 416. 1. c. 417. 1. c. 418. 1. c. 419. 1. c. 420. 1. c. 421. 1. c. 422. 1. c. 423. 1. c. 424. 1. c. 425. 1. c. 426. 1. c. 427. 1. c. 428. 1. c. 429. 1. c. 430. 1. c. 431. 1. c. 432. 1. c. 433. 1. c. 434. 1. c. 435. 1. c. 436. 1. c. 437. 1. c. 438. 1. c. 439. 1. c. 440. 1. c. 441. 1. c. 442. 1. c. 443. 1. c. 444. 1. c. 445. 1. c. 446. 1. c. 447. 1. c. 448. 1. c. 449. 1. c. 450. 1. c. 451. 1. c. 452. 1. c. 453. 1. c. 454. 1. c. 455. 1. c. 456. 1. c. 457. 1. c. 458. 1. c. 459. 1. c. 460. 1. c. 461. 1. c. 462. 1. c. 463. 1. c. 464. 1. c. 465. 1. c. 466. 1. c. 467. 1. c. 468. 1. c. 469. 1. c. 470. 1. c. 471. 1. c. 472. 1. c. 473. 1. c. 474. 1. c. 475. 1. c. 476. 1. c. 477. 1. c. 478. 1. c. 479. 1. c. 480. 1. c. 481. 1. c. 482. 1. c. 483. 1. c. 484. 1. c. 485. 1. c. 486. 1. c. 487. 1. c. 488. 1. c. 489. 1. c. 490. 1. c. 491. 1. c. 492. 1. c. 493. 1. c. 494. 1. c. 495. 1. c. 496. 1. c. 497. 1. c. 498. 1. c. 499. 1. c. 500. 1. c. 501. 1. c. 502. 1. c. 503. 1. c. 504. 1. c. 505. 1. c. 506. 1. c. 507. 1. c. 508. 1. c. 509. 1. c. 510. 1. c. 511. 1. c. 512. 1. c. 513. 1. c. 514. 1. c. 515. 1. c. 516. 1. c. 517. 1. c. 518. 1. c. 519. 1. c. 520. 1. c. 521. 1. c. 522. 1. c. 523. 1. c. 524. 1. c. 525. 1. c. 526. 1. c. 527. 1. c. 528. 1. c. 529. 1. c. 530. 1. c. 531. 1. c. 532. 1. c. 533. 1. c. 534. 1. c. 535. 1. c. 536. 1. c. 537. 1. c. 538. 1. c. 539. 1. c. 540. 1. c. 541. 1. c. 542. 1. c. 543. 1. c. 544. 1. c. 545. 1. c. 546. 1. c. 547. 1. c. 548. 1. c. 549. 1. c. 550. 1. c. 551. 1. c. 552. 1. c. 553. 1. c. 554. 1. c. 555. 1. c. 556. 1. c. 557. 1. c. 558. 1. c. 559. 1. c. 560. 1. c. 561. 1. c. 562. 1. c. 563. 1. c. 564. 1. c. 565. 1. c. 566. 1. c. 567. 1. c. 568. 1. c. 569. 1. c. 570. 1. c. 571. 1. c. 572. 1. c. 573. 1. c. 574. 1. c. 575. 1. c. 576. 1. c. 577. 1. c. 578. 1. c. 579. 1. c. 580. 1. c. 581. 1. c. 582. 1. c. 583. 1. c. 584. 1. c. 585. 1. c. 586. 1. c. 587. 1. c. 588. 1. c. 589. 1. c. 590. 1. c. 591. 1. c. 592. 1. c. 593. 1. c. 594. 1. c. 595. 1. c. 596. 1. c. 597. 1. c. 598. 1. c. 599. 1. c. 600. 1. c. 601. 1. c. 602. 1. c. 603. 1. c. 604. 1. c. 605. 1. c. 606. 1. c. 607. 1. c. 608. 1. c. 609. 1. c. 610. 1. c. 611. 1. c. 612. 1. c. 613. 1. c. 614. 1. c. 615. 1. c. 616. 1. c. 617. 1. c. 618. 1. c. 619. 1. c. 620. 1. c. 621. 1. c. 622. 1. c. 623. 1. c. 624. 1. c. 625. 1. c. 626. 1. c. 627. 1. c. 628. 1. c. 629. 1. c. 630. 1. c. 631. 1. c. 632. 1. c. 633. 1. c. 634. 1. c. 635. 1. c. 636. 1. c. 637. 1. c. 638. 1. c. 639. 1. c. 640. 1. c. 641. 1. c. 642. 1. c. 643. 1. c. 644. 1. c. 645. 1. c. 646. 1. c. 647. 1. c. 648. 1. c. 649. 1. c. 650. 1. c. 651. 1. c. 652. 1. c. 653. 1. c. 654. 1. c. 655. 1. c. 656. 1. c. 657. 1. c. 658. 1. c. 659. 1. c. 660. 1. c. 661. 1. c. 662. 1. c. 663. 1. c. 664. 1. c. 665. 1. c. 666. 1. c. 667. 1. c. 668. 1. c. 669. 1. c. 670. 1. c. 671. 1. c. 672. 1. c. 673. 1. c. 674. 1. c. 675. 1. c. 676. 1. c. 677. 1. c. 678. 1. c. 679. 1. c. 680. 1. c. 681. 1. c. 682. 1. c. 683. 1. c. 684. 1. c. 685. 1. c. 686. 1. c. 687. 1. c. 688. 1. c. 689. 1. c. 690. 1. c. 691. 1. c. 692. 1. c. 693. 1. c. 694. 1. c. 695. 1. c. 696. 1. c. 697. 1. c. 698. 1. c. 699. 1. c. 700. 1. c. 701. 1. c. 702. 1. c. 703. 1. c. 704. 1. c. 705. 1. c. 706. 1. c. 707. 1. c. 708. 1. c. 709. 1. c. 710. 1. c. 711. 1. c. 712. 1. c. 713. 1. c. 714. 1. c. 715. 1. c. 716. 1. c. 717. 1. c. 718. 1. c. 719. 1. c. 720. 1. c. 721. 1. c. 722. 1. c. 723. 1. c. 724. 1. c. 725. 1. c. 726. 1. c. 727. 1. c. 728. 1. c. 729. 1. c. 730. 1. c. 731. 1. c. 732. 1. c. 733. 1. c. 734. 1. c. 735. 1. c. 736. 1. c. 737. 1. c. 738. 1. c. 739. 1. c. 740. 1. c. 741. 1. c. 742. 1. c. 743. 1. c. 744. 1. c. 745. 1. c. 746. 1. c. 747. 1. c. 748. 1. c. 749. 1. c. 750. 1. c. 751. 1. c. 752. 1. c. 753. 1. c. 754. 1. c. 755. 1. c. 756. 1. c. 757. 1. c. 758. 1. c. 759. 1. c. 760. 1. c. 761. 1. c. 762. 1. c. 763. 1. c. 764. 1. c. 765. 1. c. 766. 1. c. 767. 1. c. 768. 1. c. 769. 1. c. 770. 1. c. 771. 1. c. 772. 1. c. 773. 1. c. 774. 1. c. 775. 1. c. 776. 1. c. 777. 1. c. 778. 1. c. 779. 1. c. 780. 1. c. 781. 1. c. 782. 1. c. 783. 1. c. 784. 1. c. 785. 1. c. 786. 1. c. 787. 1. c. 788. 1. c. 789. 1. c. 790. 1. c. 791. 1. c. 792. 1. c. 793. 1. c. 794. 1. c. 795. 1. c. 796. 1. c. 797. 1. c. 798. 1. c. 799. 1. c. 800. 1. c. 801. 1. c. 802. 1. c. 803. 1. c. 804. 1. c. 805. 1. c. 806. 1. c. 807. 1. c. 808. 1. c. 809. 1. c. 810. 1. c. 811. 1. c. 812. 1. c. 813. 1. c. 814. 1. c. 815. 1. c. 816. 1. c. 817. 1. c. 818. 1. c. 819. 1. c. 820. 1. c. 821. 1. c. 822. 1. c. 823. 1. c. 824. 1. c. 825. 1. c. 826. 1. c. 827. 1. c. 828. 1. c. 829. 1. c. 830. 1. c. 831. 1. c. 832. 1. c. 833. 1. c. 834. 1. c. 835. 1. c. 836. 1. c. 837. 1. c. 838. 1. c. 839. 1. c. 840. 1. c. 841. 1. c. 842. 1. c. 843. 1. c. 844. 1. c. 845. 1. c. 846. 1. c. 847. 1. c. 848. 1. c. 849. 1. c. 850. 1. c. 851. 1. c. 852. 1. c. 853. 1. c. 854. 1. c. 855. 1. c. 856. 1. c. 857. 1. c. 858. 1. c. 859. 1. c. 860. 1. c. 861. 1. c. 862. 1. c. 863. 1. c. 864. 1. c. 865. 1. c. 866. 1. c. 867. 1. c. 868. 1. c. 869. 1. c. 870. 1. c. 871. 1. c. 872. 1. c. 873. 1. c. 874. 1. c. 875. 1. c. 876. 1. c. 877. 1. c. 878. 1. c. 879. 1. c. 880. 1. c. 881. 1. c. 882. 1. c. 883. 1. c. 884. 1. c. 885. 1. c. 886. 1. c. 887. 1. c. 888. 1. c. 889. 1. c. 890. 1. c. 891. 1. c. 892. 1. c. 893. 1. c. 894. 1. c. 895. 1. c. 896. 1. c. 897. 1. c. 898. 1. c. 899. 1. c. 900. 1. c. 901. 1. c. 902. 1. c. 903. 1. c. 904. 1. c. 905. 1. c. 906. 1. c. 907. 1. c. 908. 1. c. 909. 1. c. 910. 1. c. 911. 1. c. 912. 1. c. 913. 1. c. 914. 1. c. 915. 1. c. 916. 1. c. 917. 1. c. 918. 1. c. 919. 1. c. 920. 1. c. 921. 1. c. 922. 1. c. 923. 1. c. 924. 1. c. 925. 1. c. 926. 1. c. 927. 1. c. 928. 1. c. 929. 1. c. 930. 1. c. 931. 1. c. 932. 1. c. 933. 1. c. 934. 1. c. 935. 1. c. 936. 1. c. 937. 1. c. 938. 1. c. 939. 1. c. 940. 1. c. 941. 1. c. 942. 1. c. 943. 1. c. 944. 1. c. 945. 1. c. 946. 1. c. 947. 1. c. 948. 1. c. 949. 1. c. 950. 1. c. 951. 1. c. 952. 1. c. 953. 1. c. 954. 1. c. 955. 1. c. 956. 1. c. 957. 1. c. 958. 1. c. 959. 1. c. 960. 1. c. 961. 1. c. 962. 1. c. 963. 1. c. 964. 1. c. 965. 1. c. 966. 1. c. 967. 1. c. 968. 1. c. 969. 1. c. 970. 1. c. 971. 1. c. 972. 1. c. 973. 1. c. 974. 1. c. 975. 1. c. 976. 1. c. 977. 1. c. 978. 1. c. 979. 1. c. 980. 1. c. 981. 1. c. 982. 1. c. 983. 1. c. 984. 1. c. 985. 1. c. 986. 1. c. 987. 1. c. 988. 1. c. 989. 1. c. 990. 1. c. 991. 1. c. 992. 1. c. 993. 1. c. 994. 1. c. 995. 1. c. 996. 1. c. 997. 1. c. 998. 1. c. 999. 1. c. 1000. 1. c. 1001. 1. c. 1002. 1. c. 1003. 1. c. 1004. 1. c. 1005. 1. c. 1006. 1. c. 1007. 1. c. 1008. 1. c. 1009. 1. c. 1010. 1. c. 1011. 1. c. 1012. 1. c. 1013. 1. c. 1014. 1. c. 1015. 1. c. 1016. 1. c. 1017. 1. c. 1018. 1. c. 1019. 1. c. 1020. 1. c. 1021. 1. c. 1022. 1. c. 1023. 1. c. 1024. 1. c. 1025. 1. c. 1026. 1. c. 1027. 1. c. 1028. 1. c. 1029. 1. c. 1030. 1. c. 1031. 1. c. 1032. 1. c. 1033. 1. c. 1034. 1. c. 1035. 1. c. 1036. 1. c. 1037. 1. c. 1038. 1. c. 1039. 1. c. 1040. 1. c. 1041. 1. c. 1042. 1. c. 1043. 1. c. 1044. 1. c. 1045. 1. c. 1046. 1. c. 1047. 1. c. 1048. 1. c. 1049. 1. c. 1050. 1. c. 1051. 1. c. 1052. 1. c. 1053. 1. c. 1054. 1. c. 1055. 1. c. 1056. 1. c. 1057. 1. c. 1058. 1. c. 1059. 1. c. 1060. 1. c. 1061. 1. c. 1062. 1. c. 1063. 1. c. 1064. 1. c. 1065. 1. c. 1066. 1. c. 1067. 1. c. 1068. 1. c. 1069. 1. c. 1070. 1. c. 1071. 1. c. 1072. 1. c. 1073. 1. c. 1074. 1. c. 1075. 1. c. 1076. 1. c. 1077. 1. c. 1078. 1. c. 1079. 1. c. 1080. 1. c. 1081. 1. c. 1082. 1. c. 1083. 1. c. 1084. 1. c. 1085. 1. c. 1086. 1. c. 1087. 1. c. 1088. 1. c. 1089. 1. c. 1090. 1. c. 1091. 1. c. 1092. 1. c. 1093. 1. c. 1094. 1. c. 1095. 1. c. 1096. 1. c. 1097. 1. c. 1098. 1. c. 1099. 1. c. 1100. 1. c. 1101. 1. c. 1102. 1. c. 1103. 1. c. 1104. 1. c. 1105. 1. c. 1106. 1. c. 1107. 1. c. 1108. 1. c. 1109. 1. c. 1110. 1. c. 1111. 1. c. 1112. 1. c. 1113. 1. c. 1114. 1. c. 1115. 1. c. 1116. 1. c. 1117. 1. c. 1118. 1. c. 1119. 1. c. 1120. 1. c. 1121. 1. c. 1122. 1. c. 1123. 1. c. 1124. 1. c. 1125. 1. c. 1126. 1. c. 1127. 1. c. 1128. 1. c. 1129. 1. c. 1130. 1. c. 1131. 1. c. 1132. 1. c. 1133. 1. c. 1134. 1. c. 1135. 1. c. 1136. 1. c. 1137. 1. c. 1138. 1. c. 1139. 1. c. 1140. 1. c. 1141. 1. c.

Athanasius in Synopsi. Cyrillus Alexand. lib. 3. de Trin. Cyrillus Hierosolym. cat. 12. & Chrysost. in Psal. 37. Imprimis verò memorabile est, in exemplari *Complutensi*, quod antiquissimo Archetypo proximè respondere judicatur, titulum expresse sic sonare: *Apocalypsis S. Apostoli & Evangelistæ Iohannis Theologi.*

Beda Tom. 7. hom. de S. Iob. Audiamus & *Beda* verba, Tom. 7. homil. de S. Johanne: *Recubitus super pectus Christi futuri erat signum mysterii. Figurabatur enim jam tunc, Evangelium, quod erat scripturus, uberius atque altius ceteris Scriptura paginis arcana divina divina majestatis esse comprehensurum. Quia enim in pectore Christi sint omnes thesauri sapientia & scientia absconditi, merito super pectus ejus recumbit, quem majore ceteris sapientia & scientia singularis munere donat.* Idem *Beda* c. 1. in Johannem: *Non frustra perhibetur Iohannes in cœna recubuisse super pectus Domini, sed per hoc verissime docetur, quia cœlestis haustum sapientia ceteris excellentius de ejusdem pectoris fonte potaverit.* Plura videantur in prolegom. libri primi Commentariorum nostrorum super Apocalypsin, ubi de Authore hujus libri ex professo actum fuit.

Det nobis Dominus Deus, cum S. Johannes ideo sua scripserit, ut credamus, quod Iesus sit Christus ille, Filius Dei, & ut credentes vitam habeamus per nomen ejus, Joh. 20. v. 31. quo & nos credamus, vitamque consequamur æternam, per & propter Jesum Christum, Dominum nostrum, Amen, Amen.

Psal. 116, 10. Contra Lucifugas & Vespertilio-nes Calvinisticos, qui nomina sua occultant, & mera anonyma scripta edunt. X. Dum S. Johannes Apostolus quinta vice in hoc libro Apocalypico nomen suum exprimit, candoris Theologici specimen luculentum edit, suoque exemplo, ut commasculata fronte veritatem cœlestem profiteamur, nec in calu Confessionis nostra nomina occultemus, ostendit. *Credidi, propterea locutus sum*, inquit *Psaltes Regius*, Psal. 116. v. 10. Secus faciunt *Tenebriones & Vespertilio-nes Calvinistici*, qui ingentem zelum pro religione suâ coram hominibus jactant; tam vecordes autem & pusillanimes sunt, ut nomina sua non exprimant, sed supprimant, & mera scripta anonyma edant, immò ejusmodi scripta anonyma, quæ spargunt, quatenus *ἀνώνυμα* sunt, defendant. Omissis innumeris exemplis aliis, in recenti adhuc hærent memoria complures libri, à Calvinianis superioribus annis adversus me publicati, in quibus nec nomina Authorum, nec Typographorum, nec locorum, ubi excusi sunt, reperiuntur. Inter illos non postremum locum obtinet provocatorius libellus, cui titulus: *Dissertatio monitoria*: in quo solenniter ad disputationem provocatus sum. Respondi ego, & 12. causas adduxi, ob quas æquum & justum sit, ut Author nomen suum diserte in frontispicio libri ponat, alioquin me cum ipso miscere scripta nolle; sed perstitit *Lucifuga* in latibulis suis, alioque tractatu, cui titulus: *Solidum responsum*: operosè contendit, se non teneri, nec obligatum esse, ut nomen suum aperiat. Rationes futilissimas in Prodomo meo refutavi, & prioribus duodecim meis novem alias addidi, quæ ad hodiernum usque diem inconcussæ permanferunt. Enimverò nisi male sibi consciisti homines essent, non ita nocturnarum instar in tenebris sua agere

pergerent, Joh. 3. v. 20. *Omnis qui mala agit, odit lucem, nec venit ad lucē, ne arguantur opera ipsius.*

Nomina à noscendo dicuntur, *August. Tom. 1. fol. 550.* ut ex nominibus homines noscantur: *Inserviunt nomina eis δὴλωσιν, καὶ ἀγνοῶσιν τῶν ἐποκειμένων πραγμάτων*, inquit *Iustinus*, in *Parænesi ad Græcos* f. 15. Ex praxi Prophetarum & Apostolorum itidem apparet, quod visionibus & Epistolis suis nomina sua expresse præfixerint, ut supra Loco 9. fusè demonstratum est. Patres quoque & scriptores Ecclesiastici sinistrè de occultatione nominum judicant. *Malefici*, inquit *Tertullianus* in *Apolog. c. 1.* gestiunt latere, devitant apparere. *Cyprianus* ait, in præfat. de *Cardin. operibus Christi* usque ad *Ascens. pag. 417.* *Philosophi & Doctores antiqui Tractatibus suis nomina prætexere, brevi titulo grandis materia latitudinem prælibantes, & propria gloria præposito nomine suo providentes, ut integritatem operis & laborem Authoris, tam styli, quam persona in posterum auctoritas conservaret, & facile Scriptura subtilitas indicaret, si aliqua manus invida elegantia tractatum eliminatorum pannum rudem insueret, vel nugis suis, quasi sua essent, quæ alius laudabiliter dictasset, furiva translatione insereret.* Sic in capite libri sui quisque authorum se posuit, ut & *Stylus Authori, & stylo Author famularetur, & auctoritate al- trinseca communis gloria muniretur.*

In legibus fundamentalibus nominatim talia scripta ἀνώνυμα prohiberi, testantur *Recessus Comitiorum Augustanorum*, Anno 1548. nec non *Spirensium*, Anno 1570. videatur & *L. Cornelia*, nec non statutum *Papæ 36. in Criminal.* sub rubrica, de pœna illius, qui celaverit sibi nomen, vel pronomen, vel mutaverit. *Iohannes Calvinus* suo tempore tenebriones illos, qui nomen suum occultarunt, *Nebulones* vocavit, & inter alia sic scripsit: *Suppressum est Authoris nomen data opera, ut impune me lacerare liberum esset*, in *Tractat. Theol. fol. 366. 367.* *Andreas Hyperius*, qui tandem ad partes Sacramentariorum deflexit, in *Commentario super initium cap. 1. Epistol. ad Colossenses* sic judicat *Hypocritarum est, & male sibi consciorum, cum metuunt offendere, & cum fallere student, ac virus errorum in vulgus spargere, & cum non sunt pares ad tuendum ea, quæ proponunt, anonymis libellis, vel fictis nominibus agere, vel, quod pestilentissimum est, insignis cujusdam viri nomine sua edere.* Ingenua ergo mentis & bene sibi conscia est, nomen suum fateri, nihil fucatè aut fraudulenter agere. Hæc *Hyperius*. Consentit cum ipso ex asse *Heinricus Bullingerus*, cont. lib. *Polon.* Anno 1566. Tiguri editum: *Dissimulationem & mutationem nominum in hujusmodi scriptis fieri eo consilio, ut licentius, ceu ex plaustro, convitiarum & calumniarum nimbo profundant isti Lucifuga in innoxios, & ita cum omnibus impuris convitiatoribus communia convitia cacodoxas potius, quam orthodoxas proferre possint doctrinas.* Non leviter autem peccare eos statuit *Boquinus*, qui nomina sibi convenientia in rebus religionis assumunt, in assert. veri & veteris Christianismi cap. 1.

Re & igitur in Actis Synodi Dordracensis Ordines Illustres Hollandiæ interdixerunt, pag. 791. ut omnes Typographi singulis exemplaribus ab ipsis impressis nomen suum, locum habitationis, & annum, in quo excusa erunt, uti quoque NOMEN AUTHORIS VEL INTER- PRE-

Ioh. 3, 20.

Aug. Tom. 1 f. 550.

Iustin Pa- raneſi ad Græcos f. 15.

Tertull. in Apolog. c. 1. Cyprianus in præf. de Cardinal. oper. Christi usque ad Ascens. p. 417.

Anonyma scripta publice prohibentur.

Iohan. Calvinus in Tract. Theol. fol. 366. 367. Andr. Hyperius sup. c. 1. Epist. ad Col.

Heinr. Bullingerus cont. l. Pol.

Boquinus in assert. veri & veteris Christianismi c. 1. Synod. Dordracens. p. 791.

PRETIS apponant. Proinde cordati Theologi, exemplo S. Johannis Evangelistæ ac Apostoli, sua quoque nomina ingenuè & intrepide profiteantur, certi, si hoc fecerint, Dominum vicissim

Joh. 10, 3. κατ' ὄνομα vel nominatim nos vocaturos, *Joh. 10.* v. 3. Facias hoc, O Domine JESU, qui nomina nostra ascripsisti in cælo, *Luc. 10, v. 20.* immo in manibus tuis, *Esa. 49, v. 16.* Voca ô Domine Jesu, & jube nos nominatim possidere regnum Patris tui, *Matth. 25, v. 34.* per & propter sanctissimi nominis tui gloriam, Amen, Amen.

XI. Denuo confitetur S. Johannes errorem suum crassum, quod coram Angelo procidens adorare ante pedes ejus voluerit, v. 8. Unde meridiana luce clariùs apparet, *sacros DEI homines non humanâ ex voluntate, sed inspiratos à Spiritu*

2. Pet. 1, 19. Sancto libros suos scripsisse, *2. Petr. 1, v. 19.* Si enim ex proprio arbitrio egissent, utique peccata sua & errores omni studio dissimulassent, neque omnium hominum notitiæ *ωρατῶματα* sua exposuissent. Jam verò intrepide hoc fecerunt, uti conpropria sua stat ex plurimis exemplis antehac quoque adducebat. *Moses* certe lapsus suæ incredulitatis non reticuit, sed ipsemet accurate descripsit, *Num. 11.* v. 21. *Numer. 20, v. 11.* Deuteron. 34, v. 4. Idem sæpiissime *Psalmes Regius* fecit: & quàm apprimè confessio aperta profuerit, testatur est, *Plal. 51, v. 5.* 6. 7. *Plal. 32, v. 3. 4.* 5. Nec dissimilis est S. Paulus, qui non tantum in genere se *ωρατον* & primum inter peccatores dixit, *1. Tim. 1, v. 15.* sed & in specie se blasphemum, persecutorem, & violentum fuisse agnovit, *1. Tim. 1, 13.*

Horum vestigia si premimus, nã recte nobis consulimus. *Justus enim est accusator prior sui,* *Prov. 18, 17.* Et licet in foro fori, vel soli, nemo teneatur propriam fateri vel allegare turpitudinem; tamen in foro chori, vel poli, res se aliter habet: ibi Dominus DEUS & vult, ut confiteamur iniquitates nostras, & si hoc facimus, approbat; sin secus, improbat, *1. Joh. 1, v. 8. 9. 10.* Procumbimus ergo coram Te, misericordissime Deus, & serio facemur: *Peccavimus, iniquitatem fecimus, impie egimus & recessimus, & declinavimus à mandatis tuis ac judicis: Non obedivimus servis tuis Prophetis, qui locuti sunt in nomine tuo Regibus nostris, Principibus nostris, Patribus nostris, omnique populo terræ. Tibi Domine justitia: nobis autem confusio faciei. Domine Deus, avertatur, obsecramus, ira tua, & furor tuus à nobis: prosterne preces nostras ante faciem tuam, in miserationibus tuis multis. Exaudi Domine, placare, ne merearis, propter te metipsum Deus, laudatus in secula seculorum, Amen,* *Dan. 9, v. 5. 6. 18. 19.*

XII. Dum verba Prophetiæ hujus obsignari prohibet Angelus, v. 10. *μὴ σφραγίσῃς τὰς λόγους τῆς προφητείας τῆς βιβλίας τούτης:* ex eo apparet, gravissimas Deum habere causas & rationes, cur prædictiones, & quidem tam duras, tum de calamitatibus Ecclesiæ imminentibus & impendentibus, tum de persecutorum, hostium & Tyrannorum, tragico exitu obsignari nolit, sed potius palam legi, & ab omnibus cognosci velit. Terrere quidem posset potentia cornuum, ferocia bestiarum ac meretricis, furor Pseudoprophetae, immanitas Gogi & Magogi, immò ipsius Satanæ ira ineffabilis; de quibus universis & singulis S. Johannes in hac prophetia vaticinatur: sed rēchos istos omnes minime vult curari, vel at-

tendi, sed verba prophetiæ potius publicè prædicari, & subinde inculcari cupit. Quæ propagatio ad gloriæ divinæ illustrationem plurimum facit. Sic enim apparet, rerum omnium futurarum Deum esse accuratè præscium: quod *ἀξιώματα & ἰδιώματα* nemini alii, nisi soli Deo competit, *Esa. 41, v. 23.* Manifestum sit inde, Deum esse veracissimum. Quamplurima enim verba prophetiæ Apocalyplicæ illo ipso, quod prædictum est, tempore eventus comprobavit; uti hæctenus in explicatione oraculorum istorum fusè ostendimus. *Verax igitur Deus est,* *Plal. 116, v. 11.* Rom. 3, v. 4. Et quod loquitur Dominus, hoc & facit, *Ezechiel. 37, v. 14.*

Elucescit præterea ex verbis prophetiæ divina gratia & bonitas, quam ob causam obsignari non debeat. Ita enim *discimus nobis cavere à poculo metricio,* *Apoc. 17, v. 5.* à spiritibus *Demoniorum,* eorundemque signis, *Apoc. 16, v. 14.* à phialis iracundiæ & plagis novissimis, *Apoc. 15, v. 1.* à locustis & Scorpionibus, *Apocal. 9, v. 3.* à Pseudopropheta, *Apoc. 19, v. 20.* à Gogo & Magogo, *Apoc. 20, v. 8.* quod ita accurate fieri non posset, nisi nobis verba prophetiæ nota essent. Insuper sunt etiam passim consolationes pro piis, quoad hostium deletionem, quoad universalem in extremo judicio ab omni malo redemptionem, quoad cœlestis gloriæ participationem, & similia, quæ magno numero in Apocalypsi nostrâ reperiuntur. Insuper justitia quoque Dei evidentissime ex verbis prophetiæ perspicitur. Neque enim persecutiones suas, vel bestia, vel meretrix, vel spiritus Dæmoniorum, vel Pseudopropheta, vel Gogus & Magogus, immò ne ipse quidem infernalis Draco, Diabolus, impune ferent, sed judicium severum Domini & horrendissimas plagas experientur, uti Apocalypseos capita decimum septimum, decimum octavum, decimum nonum, & vicesimum perspicue testantur. Quod si timidi, execrati, increduli, homicidæ, scortatores, venefici, idololatæ, & omnes mendaces sibi à stagno ardenti igne & sulphure maturè cavere vellent, *Apoc. 21, v. 8.* utique ex Apocalypsi sufficientem causam haberent. Quapropter inutile non est, si hodieque ista oracula Apocalypica non tantum non obsignentur, vel occultentur, sed & subinde inculcentur, ut vaticinia cum eventu conferentes, scienda scire, facienda facere, fugienda fugere, speranda optare & sperare, timenda verò præcavere queamus. Nota in posterum quoque fac nobis verba Prophetiæ tuæ, O Domine DEUS, & largire clementer, ut semper illa ob oculos nostros versentur, inque succum & sanguinem nostrum utiliter vertantur, per & propter Dominum JESUM Christum, Amen, Amen.

XIII. Diabolica plenè est proprietas nocere, *Diabolici est, nocere & nocenda pergere.* *Gen. 3, 4.* & adhuc nocere. h. e. nocendo pergere. Nocuit Sathan protoplastis seductione sua serpentina, *Gen. 3, v. 4.* & 5. Nocuit nobis hoc modo & medio omnibus, *Rom. 5, v. 12.* Nocuit Abeli, Cainum adversus ipsum exacerbando, & ad partidium instigando, *Gen. 4, 6.* & 8. tanquam famosus ille homicida ab initio, *Joh. 8, v. 44.* Nocuit antediluvianis, quorum corda induravit, ut non finerent se à Spiritu Domini corripì, sed malitia ipsorum indies cresceret, *Genes. 6, v. 3.* & 5. Sic nocuit, offerendo se, quod Spiritus mendax in ore omnium PROPHETARUM esse velit, *1. Reg.*

Esa. 41, 23.

Plal. 16, 11.

Rom. 3, 4.

Ezech. 37.

14.

Apoc. 17, 14.

cap. 16, 14.

cap. 15, 1.

cap. 9, 3.

c. 19, 20.

c. 20, 8.

Apoc. 21, 8.

Diabolici est, nocere

& nocenda

pergere.

Gen. 3, 4.

& 5.

Rom. 5, 12.

Genes. 4, 6.

& 8.

Joh. 8, 44.

Genes. 6, 3.

& 5.

1. Reg. 22, 22. & dum lolium inter triticum
dormientibus hominibus seminavit, Matth. 13.
v. 25. Dolendum verò, non paucos homines in id
solum incumbere, ut & sibi & aliis noceant, da-
mnumque irreparabile inferant. Talis erat E-
sau, qui ~~τοιοῦτον~~ luctum Patri causari, & fra-
trem Jacobum occidere constituit, Gen. 27. v. 41.
Nocuere Levi & Simeon Sichemitis, ingredien-
tes urbem confidenter, omnesque masculos &
ipsum Hemor ac Sichem interficientes, Gen. 34.
v. 25. quo nefando scelere simul patri optimo &
sibi ipsis nocuerunt: Patri quidem, quem turba-
runt & odiosum fecerunt Chananæis & Phere-
zæis, habitatoribus terræ, Gen. 34. v. 30. Sibi ve-
rò, quòd morituri Patris maledictionem sibi ac-
cessiverunt, Genes. 49. v. 7. Vehementer nocuit
Parasitus ille Doegus Sacerdotibus in Nobè,
Saulem incitando, ut juberet ipsum irruere in Sa-
cerdotes, & una die trucidare viros octoginta
quinque, vestitos Ephod linteo, 1. Sam. 22. v.
18. quod fecit, simulque civitatem Nobè, viros,
mulieres, parvulos, lactantes, bovem quæ & as-
inum & ovem in ore gladii percussit, v. 19. No-
cendi cupidissimus erat Saul ipse, omnes suos
conatus eo intendens, ut Davidi noceret, illum-
que utut innocentem, & nihil tale meritum, è me-
dio tolleret, 1. Reg. 18. v. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 26.
Ad nocendum toti ferebantur Simeï & Ahito-
phel. 2. Sam. 15. v. 31. 2. Sam. 16. v. 5. 6. 7. 8. 27. 2.
Sam. 17. v. 1. Referri huc possent exempla Pha-
raonis & Aulicorum ejus, Hamanis, Holofernis,
Antiochi Epiphanis, utriusque Herodis, & in-
numerorum aliorum, Exod. 1. v. 10. 11. 14. 15. c. 5.
v. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 19. & c. Esth. 3. v. 8. 9.
14. 13. 13. 15. c. 5. v. 13. 14. Judith. 7. v. 1. & seqq.
capp. Gloriabatur quidem Holofernes, se nun-
quam nocuisse viro, qui Nabuchodonosori servi-
re voluerit, Judith. 11. v. 1. sed interim desiderio
desiderabat nocere populo Dei eum quæ; extirpare,
id quod Sennacheribus, Esa. 36. v. 8. 9. 12. 13. 14.
15. 16. 17. 18. 19. 20. & Antiochus Illustris, 1. Mac-
cab. 1. v. 11. 22. 23. 24. 25. itidè intenderunt. Quàm-
tum nocuit infanticida ille Herodes, Matth. 2. v.
16. & alter Herodes Tetracha, qui Johannem oc-
cidi jussit, Matth. 14. v. 9. Quantum nocuerint
Nero, Decius, Domitianus, Maximinus, Ma-
xentius, Julianus, Constantius, Ecclesiæ Dei?
Quot millia hominum trucidari, & exquisitissi-
mis tormentis ad abnegandum Christum cogi
mandarint, historiæ Ecclesiasticæ satis describere
non queunt.

*Christiani
sibi invicem
nocere non
debent.*

ba sita ironice, & καὶ ἀνίστασθαι accipienda esse:
 Vieni[m] præcepti quinti prohibemur, ne vel no-
 bis ipsi[s], vel proximo noceamus, Exod. 20. v. 13.
Exod. 20, 13 nominatim interdicit Dominus, ne noceamus
Exod. 22, viduis & pupullis, Exod. 22. v. 22. ne noceamus
22. unctis & Sacerdotibus Domini, Psal. 105. v. 15
Psal. 105, 15. Immemores profecto hodie sunt innumeri mili-
 tes impii hujus dehortationis, qui nihil planè a-
 liud agunt, quam quòd tantum extremè quibus-
 vis, nullo excepto statu vel conditione, & quovis
 modo, enixissime nocere cupiunt. Prohibeat ab
 unoquoq; nostrum diabolicum hoc nocendi stu-
 dium Deus Optimus Max. per & propter Domi-
 num nostrum Jesum Christum, Amen, Amen.

XIV. Exautorati supra, & Civitate cœlesti

exclusi ac proscripti fuerunt *immundi*, & abo-
minationem facientes, Apoc. 21. v. 27. His re-
annumerantur & aggregantur *sordidi*, *sordidi*
existentes, hoc est, sordibus se peccatorum in-
quinantes. Cum indignatione exprobrat Domi-
nus *Ierosolyma*, quod *Civitas Nobilis*, & tamen si-
mul *sordida* fuerit, quoddamque triumphaturi sint de
illâ, qui juxta illam, & procul ab illa sunt, dicturi
de ipsa: *Sordida, nobilis, grandis interit*, Ezech. 22.
v. 5. Sic *peccata sordes* vocantur, Esa. 4. v. 4. Ezech.
24. v. 13. sic Ephraim dicitur *abuisse post sordes*,
Ose. 5. v. 11. peculiaris phrasis habetur in Thre-
nis Jeremiæ c. 1. v. 9. de *Ierosolyma*, *sordes ejus in*
pedibus ejus: in Hebræo טמאנות quæ vocula sor-
des & contaminationes menstruatarum notat,
uti *Chaldaus*, *Nicolaus de Lyra*, & *Vatablus* inter-
pretantur. Sicut igitur mulier impudens non ve-
retur, sanguinem menstruum in fimbriis (uti vox
Hebræa כשוליה proprie secundum *Pagninum*
sonat) circumferre: Sic *Jerusalem* quoque abs-
que ulla verecundia peccare, & sordes suorum
peccatorum secum portare dicitur. Decet autem
pios & fideles non sordescere, sed *sordes peccato-*
rum abicere, & a sordibus scelerum sibi cavere, scire.
utpote *mundatos per lavacrum regenerationis*,
Eph. 5. v. 26. *mundatos per sanguinem Filii Dei*,
Joh. 1. v. 7. *mundatos ab omni iniquitate*, & *purifi-*
catos in populum peculiarem Domini, sectatorem
bonorum operum, Tit. 2. v. 14. Soli siquidem *mun-*
di corde videbunt Deum, Matth. 5. v. 8. Unde Re-
gius *Vates tam efflictim petit: Cor mundum in me*
crea Deus, Psal. 51. v. 12. *munda me à peccato meo*,
ibid. v. 4. Immunda animalia nemo offerre vel
sacrificare Domino audebat: multò minus vult
Dominus, ut *immundi* coram ipso simus. *Neg-*
enim vocavit nos in immunditiam, 1. Thess. 4. v. 7.
propterea decet nos abicere sordes & omnem
immunditiam, Jacobi 1. v. 21. Econtra *mundos*
fieri, Esa. 1. v. 16. Luc. 17. v. 14. ut intremus in ci-
vitatem, quæ tota est aurum mundum, & cujus
platea est aurum mundum, Apoc. 21. v. 18. & 21.
per & propter Agnum mundum, Dominum no-
strum Jesum Christum, qui est *ἀνακ*, *ἀμάρ*,
ῶτος, Heb. 7. v. 26. Amen, Amen.

XV. Præclarissimus titulus piorum est, quod *justi* vocantur: *Qui justus est, justificetur adhuc*, inquit Theologus noster, v. 11. Εξ ου ου, sane augustum hoc prædicatum SOLI DEO competit, qui justus est in summo gradu, Exod. 9. v. 27. Eld. Exod. 9, 27. 8. v. 15. Tob. 3. v. 2. Psal. 11. v. 7. Psal. 119. v. 137. Esd. 9, 15. Thren. 1. v. 18. Danielis 9. v. 14. Sophon. 3. v. 5. Tob. 3, 2. Apoc. 16. v. 5. in hoc gradu ne Angelorum quidem, nedum hominum ullus justus dici potest: Ps. 116. 137. Thren. 1, 18. Quo digitum intendit David, inquit: *In conspectu tuo non justificabitur omnis vivens*, Psal. 143. v. 2. & S. Apostolus: *Nihil mihi conscius sum, sed in hoc non justificatus sum*, 1. Cor. 4. v. 4. Sophon. 3, 3. Apoc. 16, 5. Psal. 143, 2. 1. Cor. 4, 4. Di- gnatur autem nos Deus titulo justorum *respectu gratuita imputationis*, quod per fidem in Christum justitia ejus parta, & tam patiando, quam faciendo nobis acquisita imputatur; Quam fidem pii in Vet. Testamento in Christum promissum & exhidendum; nos autem in exhibitum habemus. Sic vocatur justus Noë, Gen. 6. v. 9. c. 7. v. 1. Simeon, Luc. 2. 25. Corneli- us, Act. 10. v. 22. Deinde tribuitur piis hoc Epitheton, *respectu inchoationis*, quod incipiunt hic vivere juste, in justitia & sanctitate, qua Deo placet, Luc. 1. v. 75. quod membra sua dant arma *justi*.

Rom. 6. 13. *justitia Deo*, Rom. 6. v. 13. quod *servi sunt justitiae*, Rom. 6. v. 18. quod *induunt lorica justitiae*, Ephes. 6. v. 14. quod *justitiam sectantur*, 2. Tim. 2. v. 22.

Commoda Non verò honorificum duntaxat est nobis, *justorum*, quod justis coram Deo habemur, sed & perquam utile: *Novit enim Deus viam justorum*, Psal. 1. v. 6. *Oculi Domini sunt super justos*, Psal. 36. v. 16. *Iustus non derelinquitur*, Psal. 37. v. 25. *Non dat Deus fluctuationem iusto*, Psal. 55. v. 23. *Iustus ut palma florebit*, Psal. 92. v. 13. *in memoria aeterna erit iustus*, Psal. 112. v. 6. *Dominus diligit justos*, Psal. 146. v. 8. *habitalia justorum benedicuntur*, Prov. 3. v. 33. *semen justorum salvabitur*, Prov. 11. v. 21. *justis retribuuntur bona*, Prov. 13. v. 21. *viam justorum absq. offendiculo*, Prov. 15. v. 19. *justis bene erit*, Esa. 3. v. 10. *justi fulgebunt sicut Sol*, Matth. 13. v. 43. *Et ibunt in vitam aeternam*, Matth. 25. v. 46. *In- stificati igitur per fidem*, Rom. 5. v. 1. *justificemur adhuc*, i. e. pergamus facere justitiam, 1. Joh. 3. v. 7. & quemadmodum ante justificationem membra nostra praebeimus serva immunditiae & iniquitati, ad aliam atque aliam iniquitatem, sic imposterum praebeamus membra nostra serva justitiae ad sanctificationem, Rom. 6. v. 19. Ita cum justis exultabundi intrabimus in regnum caelorum, adepturi ibidem coronam justitiae, quam reddet Dominus in illo die nobis omnibus, qui diligimus adventum ejus, 2. Tim. 4. v. 8. Ipsi sit laus, honor & gloria, in secula seculorum, Amen.

Pii dicuntur sancti. XVI. Eadem cum titulo *Justorum* ratio est tituli *Sanctorum*, quo pii & fideles itidem insigniuntur, v. 11. *Sanctus sanctificatur adhuc*. Κατ' ἐξοχήν itidem Deus solus est Sanctus, Esa. 6. v. 3. quo Cherubimorum & Seraphinorum ἱερωσύνη perspicue docetur, neminem alium trina acclamatione dignum esse, praeter solum Deum, qui sanctus est in summo gradu, & Author ac origo, tum Angelorum, tum hominum sanctitatis: per gratiam verò & inchoative non secus sancti dicimur, quam justis, Levit. 20. v. 26. c. 21. v. 6. Deut. 7. v. 6. c. 14. v. 21. c. 26. v. 19. c. 28. v. 9. Tob. 2. v. 12. Psal. 16. v. 3. Psal. 30. v. 5. Psal. 32. v. 6. Psal. 34. v. 10. Psal. 52. v. 11. Psal. 68. v. 36. Psal. 83. v. 4. Psal. 89. v. 20. Psal. 97. v. 10. Psal. 132. v. 9. Psal. 145. v. 10. Psal. 149. v. 1. 5. 9. & innumeris in locis aliis. Recte autem monet S. Johannes, ut *qui sanctus est, sanctificetur adhuc*, id est, sanctus esse, ac sancte vivere pergat. Impietas enim & sanctitas ἐκ ἀγνότητος & ἀγνοίας invicem discordant. Valere igitur iussa impietate omni praecipitur, ut in sanctitatis studio diligenter pergamus & progrediamur: quod tunc fiet, si sanctitatis Authorem indefinenter, ut spiritum rectum innovet in visceribus nostris, Psal. 51. v. 12. rogaverimus: si media sanctificationis, verbum videlicet ac Sacramenta, adhibuerimus. Vocamur enim vocatione sancta, 2. Tim. 1. v. 9. sanctificamur in veritate, Joh. 17. v. 17. & per verbum, Eph. 5. v. 26. Et si igitur in Baptismo statim sanctificamur, per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti, quem Deus effudit in nos ab un- de, per IESUM CHRISTUM, Salvatorem nostrum, Tit. 3. v. 5. & 6. non tamen intermittere debemus, omni opera niti, ut indies crescamus, magisq. sanctificemur, donec ad Sanctum Sanctorum perveniamus, ubicum omnibus Angelis & Archangelis incessabili voce canemus: *San-*

ctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth, Omnipotens, Qui erat & qui est, & qui venturus est: Ipsi laus, honor & gloria, in secula seculorum, Amen.

Tandem XVII. En ἀνδρῶν sequitur, si sanctificationem urget atq. exigit. Altissimus, non circa blasphemiam, ipsum peccatorum causam esse, vel peccata facere, aut homines ad peccatum ordinare & destinare, peccata procurare, ad ea impellere, & peccata veile, ac mandare dici, potest. Nihilominus talia emblemata passim in scriptis Sacramentariis & Calvinianorum occurrunt.

Numen ipsum AUTOR est ejus, quod nobis est IN IUSTITIA: Ulricus Zwinglius, de prov. ad Illustriss. Dn. Landgravium Hassiae, Philippum, c. 5. Idem: Unum ac idem facinus, puta adulterium, aut homicidium, quantum DEI AUTORIS, MOTORIS ac IMPULSORIS opus est, crimen non est: quantum autem hominis est, crimen ac scelus est, c. 6. Et postea: Mover Deus latronem ad occidendum, inno. entem etiam ac imparatum ad mortem. Petrus Martyr sequentia verba eructat: In Scriptura traditur, Deum impios homines ad suas pravas actiones incitare, seducere, inducere, deceptiones immittere, & quae peccata gravia sunt, efficere. Locutiones enim ejusmodi aperte docent, Deum ipsum, non tantum permittendo, sed agendo in nobis mala quoquo modo operari: in Comment. sup. libr. Judicum, c. 3. fol. 481. Daniel Chamierus sic blasphematur: Nam cum ex hoc loco confectum fuerit, omnia, quaecumq. facit, Deum facere ex consilio sua voluntati, tum ex aliis plurimis confirmabitur, eum facere non tantum nonnulla, sed etiam omnia, quae fiunt, imo & ipsa, de quibus disputamus, peccata: Facere inquam, vel per se solum, vel per ea instrumenta, quae pro arbitrio deligit & movere; Tom. 2. Panstrat. lib. 3. c. 7. §. 23.

Vertumnus ille famosus, Martinus Bucerus, eo impudentiae processit, ut in cap. 1. Rom. scripserit: Si quis videat caecum impingentem, nec posse non cadere, si suam manum non porrigat, eumq. rogat, nolit autem ille manum suam caeco praebeare, & sinat eum cadere, obsecro, quis non dicat, eum casum huius caeci voluisse, ejusq. causam fuisse: Iam DEUS HOC AMPLIUS MEI PECCATI CAUSA EST, quam ille, qui negat caeco ductum, causa est, ut cadat caecus: quod Deus in utero matris meae me cum hac perversitate ingenii mei, atq. peccandi necessitate (NB. peccandi necessitate) condidit atq. formavit. Quid judicet Lector pius? annon haec verba sunt διαβολικῶς? Non saniora inveniuntur apud Zanchium, lib. 5. de Nat. Dei, c. 2. pag. 697. vel Tom. 2. fol. 571. cum ait: Non dubitamus itaq. confiteri, ex immutabili reprobatione necessitatem peccandi, & quidem sine resipiscencia, ad mortem usq. peccandi, eoq. & aeternas poenas dandi, reprobis incumbere.

Johannes Calvinus lib. 3. Institut. c. 23. §. 9. sic blasphematur: Excusabiles peccando haberi volunt reprobi, quia evadere nequeunt peccandi necessitatem praesertim cum ex Dei ordinatione sibi injiciatur huiusmodi necessitas. Quomodo igitur locum habere polleret adhortatio Spiritus Sancti: Sanctus sanctificetur adhuc: si rem seriam Dominus ageret, ac nihilominus ad ea, quae sanctitati sua contrariantur, impelleret & cogeret? nisi ad aequale blasphemum effugium Calviniani se conferant, prohibere Deum peccata, sed non volun-

Deus nec author, nec fautor est peccati: contra blasphemias Sacramentariis.

Ulricus Zwinglius, de prov. vident. ad Landgraf. Hassiae c. 5.

Petr. Martyr in Comment. sup. l. iudic. c. 3. fol. 481.

Daniel Chamierus Tom. 2. Panstrat. lib. 3. c. 7.

Martinus Bucerus in c. 1. Rom.

Zanch. lib. 5. de Nat. Dei, c. 2. pag. 697. vel Tom. 2. fol. 571.

Johannes Calvinus l. 3. Institut. c. 23. §. 9.

Hermannus Rennecher. in Caten. Salus. p. 134.
voluntate beneplaciti, verum duntaxat voluntate signi, aut non voluntate vera & propria, vel absoluta: Sic enim scribit Hermannus Rennecherus, in Caten. salut. pag. 134. *Reprobi liberè peccando ea faciunt, quæ Deus ab ipsis fieri vult, ut ipsi per ea, sic ut Deus ab æterno decreverat, justè damnari possint.*

Psal. 5. 5. Psal. 5. 7.
Prodigiola certè hæc est Theologia, & omnibus numeris blasphema, quam cane pejus & orco fugiamus: Econtra certò scientes, DEUM non esse, qui iniquitatem velit, Psal. 5. v. 5. odit enim omnes, qui operantur iniquitatem, Psal. 5. v. 7. instigat potius infinities ad pietatem & sanctitatis continuationem: Sanctus sanctificetur adhuc. Efficiat hoc in nobis Deus, qui solas velle & perficere operatur, Philip. 2. v. 13. per & propter Sanctum Sanctorum, Dominum Jesum Christum, Amen, Amen.

Phil. 2. 13.
Hæc de parte capitis secunda.

Pars Tertia.

QUod itaque felix, faustum, & fortunatum jubeat esse Altissimus, jam ad partem ultimam capitis ultimi nos conferimus, disquisituri, quomodo colophon toti libro Apocalypstico imponatur.

vid. Effig.
Initio, Dominus JESUS denuò velociter, ταχὺ, se venire velle pollicetur; ut desiderium tantò majus excitet in justis & sanctis, ampliùs in justificatione & sanctificatione pergendi. Non enim frustraneus erit ejus Adventus: siquidem merces ipsius cum illo est, reddendi unicuiq, ut opus illius erit: quæ verba congruunt sententiæ Apostolicæ: *Redditurus DEVS est unicuiq, juxta facta sua*, Rom. 2. v. 6. & iterum: *Oportet nos manifestari, coram tribunali Christi, ut reportet unusquisq, ea, quæ sunt per corpus, juxta id, quod fecit, sive bonum, sive malum*, 2. Cor. 5. v. 10. Hic sensus est versiculi nostri duodecimi: *Ecce venio citò, & merces mea mecum est, ut reddam unicuiq, ut opus illius erit*, ὡς τὸ ἔργον αὐτοῦ ἔσται. Et ut clarius pateat: quis ille sit, qui se citò venturum dicit, statim versiculo 13. additur: *Ego sum A. & Ω. Primus & Novissimus, Principium & Finis*: qualiter Dominus Jesus suprà quoq; Apocal. 1. v. 8. & cap. 21. v. 6. ex Esaiæ cap. 43. v. 3. & c. 44. v. 6. suam æternam Divinitatem, & præminentissimam Majestatem descripsit.

Apoc. 1. 8. cap. 21. 6. Esa. 43. 3. cap. 44. 6.
Commendat verò simul utilitatem libri hujus, v. 14. inquit: *Beati, qui servant mandata illius, ut sit potestas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in civitatem*. In versione vulgarè sic verba sonant: *Beati, qui lavant stolas suas*: Sed Ludovicus ab Alcasar, & Cornelius Cornelii à Lapide legunt: *Beati, qui lavant stolas suas in sanguine Agni*: Ille (Alcasar) fol. 1022. sic scribit: *Verba illa, in sanguine Agni, deerant in plerisq, codicibus, eaq, non esse hujus contextus propria, Lovanienses conserunt, existimantes, illa ex capite septimo huc fuisse translata: pluris tamen facienda est Vaticana correctio, quæ verba hæc textui restituit: Et quidem cum vera lectio sit: Qui lavant stolas suas: Agni sanguis est quasi smegma sive sapo, quo abluuntur & detergentur: Et quamvis expressum id in textu non foret, subaudiri saltem deberet. Unde melius habet, si ita expressè legatur, sicut c. 7. v. 14. Quòd autem verba illa, in sanguine Agni, fuerint ab hoc textu detracta, inde videtur exortum, quòd*

nonnulli suspicati fuerint, veram Græci textus lectionem hic non esse, πλύνοντες τὰς στολὰς αὐτῶν, ut legit vulgatus: sed ποιῶντες τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, id est, qui faciunt præcepta ejus: quæ frequentior est apud Græcos codices lectio, quam Cyprianus & Aretas sequuntur sunt. Verum Latinorum omnium codicum in hac re consensus manifestè indicat, veram legitimamq, Græcorum lectionem fuisse, πλύνοντες τὰς στολὰς, id est, qui lavant stolas. Tamen si autem utriq, lectioni suus sit sensus non ineptus; Latina tamen editio sensum Christo Domino gloriosiore continet. Cum autem nemo sit, qui non ob naturæ fragilitatem delinquat, inde est, nobis omnibus opus esse, quod in cælum ingredi possimus, ut nostrorum peccatorum maculas sanguine eluamus, alioquin nemini in cælum patebit aditus. Hæc Alcasar.

Hic verò (Cornelius) ex Alcasare itidem inquit, fol. 364. *Aliqui codices carent hac sententia: inde putarunt Lovanienses, eam ex c. 7. v. 14. huc esse translata: Verum Romana, aliq, Biblia complura eam legunt, & τὸ beati non habetur, cap. 7. v. 14. Rursum pro πλύνοντες τὰς στολὰς αὐτῶν, id est, qui lavant stolas suas, Græci codices, quos sequitur S. Cyprianus & Aretas legunt, ποιῶντες τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, i. e. qui faciunt mandata ejus. Verum prior lectio est communior & verior, cujus hic sensus est: Stola, sive vestis candida anima est puritas, innocentia & sanctitas anima; Hæc navis venialibus subinde maculatur; lavanda ergò est pœnitentiâ in sanguine Agni, si beati esse velimus. Ubi Nota: Sanguis Agni est quasi sapo, quo macula peccatorum ex anima eluuntur. Per merita enim passionis Christi, & per fidem, quæ per eadem merita veniam peccatorum & gratiam à DEO nos obtenturos credimus, speramus & obsecramus: DEVS nobis veniam hanc & gratiam elargitur. Hæc Cornelius.*

Utroque prior, Franciscus Ribera, tantum hæc habet: *Beati, qui lavant stolas suas*, pag. 435. & 441. Verba verò, *in sanguine Agni*, ab ipso planè omittuntur. Aretas Casariensis nostram lectionem retinet, pag. 229. *Beati, qui faciunt mandata ejus*. Ubi notetur, quòd Alcasar expressè dicit, in plerisque codicibus verba ista: *Beati, qui lavant stolas suas in sanguine Agni*: deesse: Et certè, contra omnium Græcorum codicum fidem Romanenses sic legunt. Editum est Novum Testamentum Græcum in folio Lutetiæ, Anno 1550. ex officina Roberti Stephani, Typographi Regii, typis Regiis & elegantissimis: In illo exemplari nostra lectio habetur, fol. 202. *μακάριοι οἱ ποιῶντες τὰς ἐντολάς αὐτοῦ*. Et magna est audacia Jesuitarum, quod non tantum à plerisque codicibus Latinis, & omnibus Græcis, sed & à vulgarè, inque Concilio Tridentino Canonizata editione, discedunt, propriaque autoritate verba, *in sanguine Agni*, infarciunt. Sed quid non licet hisce hominibus? Modestior fuit Ribera, qui in vulgarè versione acquievit.

Sicut autem patulas fores iis aperit Dominus Jesus qui mandata ejus servant, & potestatem facit in ligno vitæ, & ut per portas intrent in Civitatem; sic iterum, ut suprà v. 3. & cap. 21. v. 8. excludit impuros, canes, veneficos, impudicos, homicidas, idolis servientes, & omnem qui facit mendacium, v. 15. foris esse jubet, ejusmodi scelestos & flagitiosos homines, in stagno ardenti igne & sulphure, ad demonstrandum, rem hic seriam & verissimam agi, & toti libro Apocalypstico fidem meritò haberi: Addit Dominus, v. 16. *Ego IE-*

SVS, misi Angelum meum, ut testificaretur vobis hac, in Ecclesiis, nimirum septem illis Asiaticis, adeoque se authorem, vel causam Apocalypseos efficientem principalem profitetur: quâ occasione, quis sit, & unde ortum trahat, fufius exponit, inquit:

Ego sum radix, & genus David, stella splendida, & matutina: quibus verbis divinitatem, humanitatem, & officium suum describit.

Christus est
Radix
David.

Radix enim David non ineptè dicitur, quia Davidem creavit; uti S. Ambrosius, & alii interpretantur; quamvis nec ille sensus est incommodus, quod Dominus Jesus radicem David iterum hic, sicut & suprâ cap. 5. v. 5. se nomet, ut ostendat, Davidis genus non planè extinctum esse, vel extirpatum, sed superesse adhuc RADICEM David, Dominum JESUM.

Aretas pag.
229.

Aretas pag. 229. sic exponit: *Ego sum ramus, qui ex radice Davidis pullulavi: Genus verò, ut qui ex eò secundum carnem suppullave, im, ut essem Emanuel, ex divinitate & humanitate.* Εμπατικὸς se radicem, & genus David vocasse Dominum JESUM, ex articulis præfixis manifeste patet: ἰζὼ εἰμι ἢ ῥίζην & τὸ γένος τῆς Δαβὶδ.

S. Bernhar.
Serm. 1.
Pasch.

S. Bernhardus argutè & acutè, Serm. 1. Paschæ dicit: *Radix David, non David radix ejus, sed ipsa radix David, quia portat, & non portatur. Tutissimum est, ut sensu complexo, tum divinitatem, tum humanitatem hisce verbis notari, adeoque utramque includi, & neutram excludi statuamus.* Consuetum enim est Hebrais, ut radicem appellent etiam virgam ipsam, quæ ex radice succrescit, Esa. 11. vers. 1. Cæterum ἐξ ἡγεμονικῶς genus David quoque se vocat, adeoque quod Messias verus sit, ex semine Davidis oriundus, secundum carnem, & Filius DEI declaratus cum potentiâ, Rom. 1. v. 3. & 4. confirmat.

Esa. 11. 1.

Rom. 1. 3.

& 4.

Christus est

stella splen-

dida &

matutina.

Ribera pag.

442.

Stellam verò λαμπράν, καὶ ὀρθρινήν, splendidam, & matutinam se dicit, quia, secundum Aretam Cæsariensem, illuminat omnem hominem, venientem in mundum. Non inconcinna est explicatio Ribera, pag. 442. dicentis: *Dicit se esse radicem & genus David, hoc est, promissum Messiam, & significat, sine se neminem salvum fieri posse: stellam verò splendidam & matutinam, cujus luce tenebra errorum & peccatorum fugantur, cui credere, quem semper sequi debetis.*

Quid ergò mirum, quod Spiritus & Sponsa exclamant dicuntque: *Veni*: Et quod qui audiunt, dicere jubentur: *Veni*. Veniente enim hoc Domino Jesu, potestas fit beatis ad lignum vitæ, & ut per portas intrent in civitatem, v. 14. Neque verò frustraneum erit desiderium Sponsæ & audientium: siquidem Jesus ipse promptus est, eos admittere: Hinc ait: *Qui sitit, veniat, & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis, vers. 17.* Quis verò ille est Spiritus, qui cum Sponsâ clamat? Nullus alius, quàm ille ipse, de quo suprâ cap. 2. v. 17. 11. 17. cap. 3. v. 6. 13. 22. *Qui habet aurem, audiat, quid Spiritus dicat Ecclesiis*: ubi citra controversiam Spiritus sanctus intelligitur: Unde & hic Articulus additur: & τὸ πνεῦμα, v. 17. ut innuatur, non de alio, quàm de Spir. S. Dominum JESUM loqui. Is enim cum Ecclesia, & pro Ecclesia orat, inq; Sponsâ, tanquam Spiritus precum, Zach. 12. v. 10. interpellat, Rom. 8. vers. 26. Dominiq; adventum accelerari ipsemet optat.

Zach. 12. 10.
Rom. 8. 26.

Pergit autem Dominus Jesus, prophetiæ huic Apocalypticæ & universæ Scripturæ Sacræ inviolabilem conciliare auctoritatem, adversus omnes, quicunque ullo modo, unquam, vel contemnere, vel falsare, vel addendi, vel adimendi licentiam protervam sibi sumere volent, inquit.

Inviolabilis
scriptura

omnes, quicunque ullo modo, unquam, vel contemnere, vel falsare, vel addendi, vel adimendi licentiam protervam sibi sumere volent, inquit.

scilicet au-
thoritas
cor. illicet.

v. 18. *Contestor enim omni audienti verba prophetiæ libri hujus, si quis apposuerit ad hæc, apponet DEVS super illam plagas scriptas in libro isto: & v. 19. Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ hujus, auferet DEVS partem ejus de libro vitæ, & à civitate sancta, & ex his quæ scripta sunt in libro isto*: quod videlicet in civitatem sanctam cœlestem non recipietur, nec felicitate, gloriâ, claritate, splendore, DEI visione, cohabitatione, & aliis bonis cœlestibus fruetur. Ac ne quis ex pelvi fulgur, vel fulmen brutum esse anathema hoc existimet, idcirco Dominus repetit verba superiora de suo testimonio, inquit: *Dicit, qui testimonium perhibet istorum*: ideoque pro veris habeantur: si quis verò contradixerit, sciat, me certò vindicaturum. Iterum enim atque iterum dico, & inculco: καὶ ἐρχομαι ταχὺ: *Etiā venio citò*, vers. 20. quæ vox grata fuit auditu Sancto Johanni: idcirco statim suum desiderium & votum calidum addit: *Amen, etiam, veni Domine IESV.*

Tandemque Apocalypsin Epilogo Apostolico claudit, dicens, v. 21. *Gratia Domini nostri IESV CHRISTI, cum omnibus vobis, Amen.* Respondet finis visionum earundem initio. Suprà enim septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia, itidem sic precabatur: *Gratia vobis, & pax, ab eo, qui est, & qui erat, & qui venurus est*, Apoc. 1. v. 4. Similem colophonem Epistolis suis S. Paulus imponere consuevit: *Gratia Domini nostri IESV CHRISTI sit cum omnibus vobis*, Rom. 16. v. 24. *Gratia Domini IESV CHRISTI sit vobiscum*, 1. Corinth. 16. v. 23. *Gratia Domini IESV CHRISTI, & charitas DEI, & communicatio Spiritus Sancti, sit cum omnibus vobis, Amen*, 2. Cor. 13. v. 13. *Gratia Domini nostri IESV CHRISTI, cum Spiritu vestro, Fratres, Amen*, Galat. 6. v. 18. *Gratia sit cum omnibus diligentibus Dominum nostrum IESUM CHRISTUM, cum sinceritate, Amen*, Eph. 6. v. 24. *Gratia Domini nostri IESV CHRISTI, cum omnibus vobis Amen*, Phil. 4. v. 23. *Gratia vobiscum, Amen*, Col. 4. v. 18. *Gratia Domini nostri IESV CHRISTI sit vobiscum, Amen*, 1. Thess. 5. v. 28. *Gratia Domini nostri IESV CHRISTI, sit cum omnibus vobis, Amen*, 2. Thess. 3. v. 18. *Gratia sit tecum*, 1. Tim. 6. v. 21. *Dominus IESVS CHRISTVS cum Spiritu tuo: Gratia vobiscum, Amen*, 2. Tim. 4. v. 22. *Gratia cum omnibus vobis, Amen*, Tit. 3. vers. 15. *Gratia Domini nostri IESV CHRISTI sit cum spiritu vestro, Amen*, ad Phil. 4. v. 25. Stylum hunc Apostolicum imitatus S. Johannes Apostolus, similiter suam Apocalypsin hoc voto finivit: *Gratia Domini nostri IESV CHRISTI sit cum omnibus vobis, Amen.*

Apoc. 1. 4.

Rom. 16. 24

1. Cor. 16. 23

2. Cor. 13. 13

Gal. 6. 18

Eph. 6. 24

Phil. 4. 23

Coloss. 4. 18

1. Thess. 5. 28

2. Thess. 3. 18

1. Tim. 6. 21

2. Tim. 4. 22

Tit. 3. 15

Philom. 4. 25

Scrupuli.

Nec verò hæc etiam pars postrema capitis postremi vel ultimi suis planè caret dubiis & scrupulis: quapropter & illos usitata methodo expediemus.

I. Cum veniet Christus, mercedem suam secum habebit: sic enim textus ait: *Et ecce venio citò*, qualis merces immunda, tur,

Ei

cumChri- *Et merces mea mecum est*, v. 12. qualis hinc merces
fuit air: innuatur? & cur merces Christi dicatur? non
Merces mea immerito quaeritur. Esa. 40. v. 10. similis fere
mecum est. locus extat: *Ecce Dominus Deus in fortitudine*
Esa. 40. 10. *veniet: Ecce merces ejus cum eo*: & El. 62. v. 11.
Esa. 62. 11.

Num Chri- *Ecce Salvator tuus venit: ecce merces ejus cum eo*,
stus patien- *Opus ejus coram illo*. Unde Pontificii conclu-
do, & faci- dunt, Christum sibi quoque patiendo & facien-
endo sibi do mercedem promeruisse, quæ promissa ipsi
mercedem fuerit, Pl. 2. v. 8. *Postula à me, & dabo tibi gentes*
quandam *hereditatem*: Sed falsissimum est, quod sibi Do-
promerue- minus JESUS aliquid promeritus fuerit. Non e-
rit. nim sibi, sed nobis datus est & natus, Esa. 9. v. 6.
Plal. 2. 8. Luc. 2. v. 11. *pro nobis tradidit se Dominus*, Galat.
Esa. 9. 6. 2. v. 20. *propter peccata nostra mortuus est, & pro-*
Luc. 2. 11. *pter justitiam nostram resurrexit*, Rom. 4. v. 25.
Gal. 2. 20. Itaque mercedem suam secum habere dicitur,
Rom. 4. 25. non passive, sed active, ut nobis det illam, sicuti

cōtextus aperte docet: *ὁ μισθός μου μετ' ἐμῆς, δὲ ποδὲς*
vau, reddere, hoc est, ut reddam, & distribuam il-
lam unicuique, prout opus illius erit.

Quo minus enim concedamus, Christum si-
bi aliquid promeruisse, obstat personæ ejus di-
gnitas. In ipsa enim unione natura humana in
ipsam τὸ λόγος ὑποῖσασιν est evecta & assumpta,
Coloss. 2. v. 9. Quod si igitur πᾶν πλήρωμα τῆς θεοῦ
Coloss. 2. v. 9. ab ipso unionis personalis primo articulo in
ipso habitavit, antequam vel fecit, vel passus fuit
quicquam, non utique aliquid amplius mereri
sibi potuit, cum nihil sit, vel cogitari queat, ul-
tra omnem plenitudinem Deitatis. Accedit huc,
quod Apostolus, cum de exaltatione Christi lo-
quitur secundum humanitatem, expresse vocu-
la ἡ exaltatio utitur, Philipp. 2. v. 9. Si ex gratia
in sublimitatem & adorationis cultum, juxta car-
nem, exaltatus est, utique non ob meritum, vel
mercedis loco ἀποτίλυνται istam accepit: Atqui
prius diserte Apostolus dicit: Ergo & posterius
sequitur.

Erroneum proinde est, quod Pontificii scri-
bunt: *Christum corporis gloriam, & nominis exal-*
tationem sibi promeruisse, Thom. part. 3. quæst. 19.
art. 3. quæst. 49. art. 6. Lomb. 3. sentent. distinct.
18. Rob. Bellar. Tom. 1. lib. 5. de Christo, c. 9. Alf.
Salmeron Disp. 8. sup. Epist. ad Hebr. Ubi tamen
notetur, Bellarminum vi veritatis coactum, loco
citato ex S. Augustin. lib. de prædestinat. Sancto-
rum, cap. 15. negare, quod Christus sibi meruerit
unionem hypostaticam: E contra Maximilianus
Sandaus in Castigat. de Prodig. liberal. pag. 261.
contendit, Deum potuisse conferre humanitati gra-
tiam unionis hypostaticæ, non absolute, sed tanquam
sub conditione, atq; cum quadam dependentia à fu-
turi operibus, & sic, ut in premium eorum. Tam
ludicra sunt hæc Pontificiorum τρελίσματα, ὑβλή-
ματα, καὶ φλυαρολογήματα.

Suffragantur tamen ipsis Nasuti, & albæ galli-
næ Filii, Sacramentarii nonnulli, qui scribere non
verentur, Christum sibi obedientia sua promeruisse
vitam æternam, vel sublimiorem gradum beatitudi-
nis, quem ex libramine justitiæ non accepisset, nisi
officium Redemptoris & Mediatoris in statu exi-
tationis sustinisset: Videantur Hieronymus Zan-
chius, lib. 2. Epist. ad D. Stuckium, p. 212. Jo-
hannes Piscator, in glossis Biblicis, sup. cap. 2. Epi-
stolæ Paulinæ ad Philippenes, pag. 173. obser-
vat. 5. Matthias Martinus in Symbol. lib. 2. cap. 16.
pag. 546. Jacobus ad Portum, Defens. 34. pag. 465.

Ad stipulā- *tur Papistis quidam Sa-
cramenta-
rii.*

Hieronym. *Zanchius*
lib. 2. Epist. *ad D. Stu-
ckium* pag. *212.*
Iohan. Pi-

sed rectius alii contrarium statuunt, inter quos est
iple Iohannes Calvinus, qui lib. 2. Institut. c. 17. §.
ultimo, fol. 197. singulari zelo sententiam istam
profligat, sic scribens:

Quære, an sibi ipse meruerit, (quod faciunt
Lombardus & Scholastici) non minus stulta est cu-
riositas, quam temeraria definitio, ubi hoc idem as-
serunt. Quid enim opus fuit, descendere unicum
Dei Filium, ut sibi acquireret quicquam novi? Et
consilium suum exponens Deus omnem dubitatio-
nem eximit. Non enim Filii utilitati consuluisse dici-
tur Pater in ejus meritis, sed eum tradidisse in mor-
tem, neq; ei pepercisse quia mundum diligeret. Et
notanda sunt locutiones prophetica: Puer natus est
nobis: Item: Exulta filia Sion: Ecce Rex tuus venit
tibi. Frigeret etiam aliqui confirmatio illa amoris,
quem Paulus commendat, quod Christus pro inimi-
cis mortem subierit. Inde enim colligimus, rationem
sui non habuisse, idq; clare affirmat, dicens: Pro illis
sanctifico meipsum. Se enim sibi nihil acquirere testa-
tur, qui fructum sanctuatis suæ in alios transfert.
Et certe hoc maxime dignum observatu, quod Chri-
stus, ut se totum addiceret in salutem nostram, quo-
dammodo sui oblitus est. Præposterè vero huc tra-
hunt Pauli testimonium: Propterea exaltavit illum
Pater, & dedit illi nomen, &c. Quibus enim meri-
tis assequi potuit homo, ut iudex esset mundi, caput
Angelorum, atq; ut potiretur summo Dei imperio,
atque in eo resideret majestas illa, cujus millesimam
partem cuncta hominum & Angelorum virtutes
attingere nequeunt? Sed facilis & plana solutio est,
Paulum illic non differere de causa exaltationis Chri-
sti, sed consequentiam duntaxat ostendere, ut no-
bis esset exemplo, nec omnino aliud voluit, quam
quod alibi dicitur, oportuisse Christum pati, & ita
intrare in gloriam Patris. Hæc Iohannes Calvi-
nus, quem si accuratius inspexissent discipuli e-
jus, non cum Papistis ad eundem lapidem impe-
gissent.

Daniel Chamierus Tom. 2. Panstratiæ lib. 7. c.
8. adversus Pontificios prolixè hanc quæstionem
ventilat, an Christus sibi meruerit, & hæc de re
egisse Driedonem, Tom. 2. cap. 2. part. 2. artic. 3.
Vigorem, Serm. in Symbol. 15. postremis duo-
bus capitibus, Vasquez, in tertiam Thomæ, di-
sputat. 79. Iohannem Haymum contra Chambru-
num, cap. 11. Antonium Porjanum, & ante illos
Lombardum, omnesque Scholasticos, uno ore de-
finientes, quod Christus non nobis tantum, sed
& sibi meruerit. Et si vero Chamierus fol. 131.
col. 1. innuit, de hoc articulo non si esse contend-
dum, ut de summâ religionis Christianæ, sive de
fundamentali quodam articulo fidei, in quo defi-
niendo non queat non gravissime errari, si erratur;
ideoque se timide sententiam suam aperire dicit: A
partibus tamen Calvini stare, quam Pontificiis
adherere mavult; idcirco per totum caput, fol.
131. 132. Papistarum argumenta refellit, & §. ul-
timo fatetur, Scripturam nusquam docere, quod
Christus sibi aliquid meruerit: Quod utique suf-
ficat: Quanquam nec adeo levis sit controversia,
uti Chamierus opinatur. Agitur enim de scopo In-
carnationis Dominicæ, agitur de fructu & effectu
meriti Christi, agitur de plurimis Scripturæ di-
ctis, quæ magno numero testantur, Christum fa-
ctum esse Nobis à DEO justitiam, sapientiam,
sanctificationem & redemptionem. Unde in
Symbolo quoque Niceno ἐμφατικῶς dicitur;

scator, in
glossis Biblic
sup c. 2. ad
Philipp p.

173.
Matthias
Martinus
in Symbol.
lib. 2. c. 16.
pag. 546.
Jacobus ad
Portum De-
fens. c. 34. p.
465.
Iohannes
Calvinus
1. 2. Instit. c.
17.

Dani. Cha-
mierus.
Tom. 2. Pæ-
strat. l. 7. c. 8
Driedo,
Tom. 2. c. 2.
par. 2. art. 3
Vigor. Serm.
in Symb. 15.
Vasquez in
tertiam Tho-
ma disput.
79.
Iohan. Hay-
mus contra
Chambru-
num c. 11.
Antonius
Porjanus.
Lombard.

Quæstio, an
Christus si-
bi aliquid
meruerit,
magnæ est
momenti.

Qui propter nos homines, & propter nostram salutem, descendit de caelis: Et incarnatus est de Spiritu S. ex Maria virgine, & homo factus est: Ad quorum verborum recitationem magna cum devotione prisca surrexit Ecclesia. Chamiero aditupulatur & Amandus Polanus, à Polansdorff. lib. 6. Syntagm. Theolog. cap. 26. pag. 427. Eilshemius, in Clinodio Phrysiæ, pag. 548. & alii.

Amand. Polanus à Polans. l. 6. Syntag. Theol. c. 26. Eilshemius in Clinodio Phrysiæ.

Psal. 2, 8.

Joh. Lorin. in Comm. sup. Psal.

Mercedem itaque suam cum secum habere Christus dicitur, nihil aliud innuitur, quam ipsum paratum & promptum futurum esse, ut reddat unicuique, prout opus illius erit. Locus ex Psalmo 2. v. 8. impertinentissime ad palliandum dogma Papisticum adhibetur. Ne apice enim uno id probari potest. Prolixe satis tractavit hunc locum Johannes Lorinus, in Commentario super Psalmos, fol. 44. 45. 46. Sed nihil prorsus de merito, quod sibi acquisiverit Christus, meminit. Valeat ergo cruda hæc & absurda Pseudodoctorum sententia.

An opera nostra sint meritoria?

Rob. Bell. l. 5. de iustificat. cap. 1. Doctrina Papistarum.

II. Sed, si in Adventu suo mercedem daturus est Dominus JESUS unicuique, prout opus ejus erit, utique opera nostra sunt meritoria, & præmi-um vitæ æternæ pro iis, tanquam merces, redderetur? Ita sane sentiunt, & statuunt Pontificii: Robertus Bellarminus lib. 5. de Justificatione, cap. 1. scribit: Communem esse Catholicorum omnium sententiam, quod opera bona iustorum sint vere & proprie merita, non cujuscunque præmii, sed ipsius vitæ æternæ. Disputat etiam, substantiam divini judicii fore secundum justitiam distributivam, quia Deus, ut summus iudex, pro meritis præmia distribuit: modum ejusdem judicii fore secundum justitiam commutativam, quia Deus constituit absolutam aequalitatem inter opera & merces, ut unusquisque non minorem mercedem habeat, quam justo judicio mereatur: cap. 8. concludit, licitum esse, operari bona opera, intuitu mercedis æternæ: lib. 5. de Justificat. cap. 14. scribit: Deus non solum proportionalem, sed etiam absolutam aequalitatem inter opera & mercedem constituet.

Refutatur doctrina Papistarum.

Æquivocatio vocula mercedis.

Sed fallunt & falluntur Pontificii. Quod enim vita æterna ipsa in promissionibus Evangelicis vocetur merces, id neque ex hoc neque ex aliis Scripturæ locis probari potest. Hic enim vocula mercedis peculiarem habet significationem, & significat, Dominum Jesum in Adventu suo paratum & instructum fore, tum piis, tum impiis dare, prout quisque deprehensus fuerit, quod in hac vita se exhibuerit. Deinde notandum, voculam mercedis, non esse univocam, sed æquivocam, & πολύσημον. Nonnunquam enim merces dicitur, respectu meriti, quod præcessit, cui merces ex debito & juste competit. Sic Laban cum Jacobo de mercede pro laboribus solvenda pactus est, eamque decies mutavit, Gen. 30. v. 28. 32. c. 31. v. 7. 41. Talis merces decet mercenarios, Deuteron. 15. v. 18. De tali mercede sonant loca, Deuteron. 24. v. 14. 1. Reg. 5. v. 6. 2. Reg. 7. v. 6. Tob. 4. v. 15. &c. Alia verò est merces indebita, & gratuita, in qua prorsus nulla est meriti alicujus proportio, quod præcessit, vel attendi debeat. Sic liberi dicuntur כֶּסֶף merces, qui tamen sunt donum gratuitum Dei, Psal. 127. v. 4. Abrahamo promisit Deus, quod merces ejus magna nimis esse velit, Gen. 15. v. 1. Hic si omnium Angelorum & hominum justitiam Abrahamus habuisset, non

Gen. 30, 28. 41. 7. 41. Deut. 15, 18. Deut. 24, 14. 1. Reg. 5, 6. 2. Reg. 7, 6. Tob. 4, 15.

Psal. 127, 4.

Gen. 15, 1.

tamen proportionem justam Deum ipsum, tanquam mercedem mereri potuisset, cum Deus sit infinitus; Angeli verò & homines finiti.

Recte igitur in Apologia Confessionis Augustinæ dicitur, mercedem interdum vocari præmium, quod Deus reddat, non quia debeat operibus, sed quia debetur promissioni, qua Deus constituit opera nostra remunerari. Et memorabilis est sententia Agapeti, in expositione Paræn. ad Justin. Imperat. Tom. 1. orthodoxograph. fol. 190. *Æqualia numero sideribus etsi edideris bona opera, non tamen ob id superabis Dei bonitatem: Quacumque enim quisquam obtulerit Deo, sua offeret ipsi ex suis: Et sicut transire, vel antequam nulli datur suam in sole umbram, prævenientem semper, vel nimis properantem: Sic ἀντιπρόβλημα ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, insuperabilem Dei bonitatem, nullis bonis operibus homines accedent. S. Ambrosius lib. 1. Epist. 1. circa medium sic mercedem distinguit: Alia est merces liberalitatis, & gratia; aliud virtutis studium; alia laboris remuneratio. Et B. Lutherus in libro de servo arbitrio, Tom. 3. Lat. Jenens. fol. 192. erudite ait: In merito, vel mercede, agitur vel de dignitate, vel de sequela. Verbum mercedis de præmiis bonorum operum usurpatum, respicit sequelam; non autem dignitatem meriti. Phrasis, (ut reddat unicuique, ut opus illius erit,) ulteriore expositione non eget: supra enim, Apoc. 20. v. 13. sufficienter de illa dictum est. Actum igitur agere abstinemus.*

Apologia Confessionis Augustinæ. Agapetus in Exposit. Paræn. ad Justin. Imp. Tom. 1. orthodoxograph.

S. Ambrosius l. 1. Ep. 1.

B. Lutherus in l. de servo arbitrio. Tom. 3. Lat. f. 192.

Apoc. 20. v. 13.

III. Iterum autem quaeritur, quomodo cum justificatione gratuita convenient verba versiculi decimi quarti: Beati, qui servant mandata illius. Duo enim confectaria papistica elici inde posse videntur: 1. quod legem divinam implere: 2. quod servando mandata divina, beatos nos efficere, adeoque per impletionem legis salvari queamus. Prius magno boatu in Ecclesia Romana clamatur: Lex Domini non solum non impossibilis, sed etiam facilis ac suavis est, habentibus gratiam; inquit, Rob. Bellar. lib. 5. de amiss. grat. & statu peccati, c. 9. §. præterea. Legem Dei iustis hominibus absolute esse possibilem fatentur omnes Chatholici; Idem lib. 4. de Justificat. c. 10. Non timemus asserere, posse hominem per gratiam Dei iustificatum, ejusdem gratia adiutorio, & legem implere, & ea impletionem vitam æternam promereri; Idem lib. 3. de Pontific. Rom. cap. 23. antith. 6. Mandata Dei non sunt supra hominem, quia omni volente se disponere, Deus dat gratiam gratum facientem, per quam ille potest adimplere non tantum, quantum ad genus operis, sed etiam, quantum ad intentionem præcipientis; inquit Nicolaus de Orbellis, 2. sentent. distinct. 28. qu. 2. Quid autem sit intentio præcipientis, Gabriel Biel explicat, in 2. sentent. distinct. 28. qu. unic. artic. 3. nempe consecutio salutis æternæ. Similia ex Scoto, Occamo, Petro de Aliaco, Iohanne Cochleao, & aliis afferri possent: Sed quia omnes Romanenses Chatholici ὁμοθυμαδὸν fatentur, absolute possibilem esse legem, idcirco opus non est, plura testimonia conglomerare.

An legem Dei implere possimus? Pontificii ajunt. Rob. Bell. l. 5. de amiss. grat. & statu peccati cap. 9. Idem l. 4. de iust. c. 10. Idem l. 3. de Pont. Rom. c. 23.

Nicolaus de Orbellis 2. sent. dist. 28. qu. 2. Gabriel Biel in 2. sentent. dist. 28. qu. unic. art. 3.

Non miretur autem Lector pius hanc Pontificiorum assertionem: Longe enim sunt impudentiores adhuc, dum Wilhelmus Lindanus, lib. 3. Panopliæ, cap. 19. ait: Quod legis usum attinet, illud est cum primis animadvertendum, non esse decalogum hominibus à Deo præscriptum, ut omnem ex parte in hac vita præstent. Et Dominicus à Soto, citante Roberto Bellarmino, lib. 4. de Justificatione, cap. 6. tradidit, Christianos liberatos esse

Wilhelmus Lindanus l. 3. Panoplia, c. 19.

Dominicus à Soto.

Quidam Pontificii Christianos à tota lege liberis proclamant. Gregorius de Valentia Tom. 2. disp. 7. à tota lege, scripta in libris Moysi, eo, quod nunquam fuerimus servi in Ægypto: Et quia lex & Prophetæ usq. ad Johannem. Prodigiosa hæc verba Gregorius de Valentia, Tom. 2. disput. 7. de lege divina, approbat, & ad præcepta ipsa moralia extendit. Quod annon sit Antinomorum partes agere, Lector Candidus judicet. Hac ratione ludificatio mera exercetur, contendendo, Legem possibilem esse, ut impleatur. Ad quid enim opus est, illam implere, si Christiani illa non tenentur?

Franciscus Toletus l. 4. de Instruct. Sacerdot. c. 9. pag. 251. sic nugari: Quantum ad intentionem dilectionis, non tenemur præcepto, Deum plus omnibus diligere; immo aliquando ferventius amamus res sensibiles, & creaturas. Sic & Stapletonus, lib. 6. de Justificat. cap. 10. ac Bellarminus lib. 2. de Monachis, c. 13. Præceptum diligentium Deum, ex tota mente, doctrinale esse ajunt: non obligatorium.

Hoc in effectu aliud nihil est, quam præcepti primi elusio & illusio; sicuti ex more Papistico implendi secundum præceptum itidem apparet. Franciscus enim Toletus lib. 4. Instit. Sacerdot. Instruct. cap. 21. 22. pag. 298. scribit: Tenetur homo aliquando secundum mentem aliorum jurare, id est, uti verborum significatione communi, quamvis non teneatur ad hoc, sed aliquando licet uti equivocatione & decipere audientem. Item licet jurare secundum suam mentem, contra mentem judicis. Si crimen est occultum, non debet quis jurare: Si cogatur, debet uti equivocatione, puta, nescio, intelligendo intra se, ut dicam tibi; vel non feci, intelligendo, nunc non feci, vel quid simile.

Sic, quoad tertium præceptum, idem Toletus ibidem cap. 24. sentit, teneri hominem sub mortali peccato ad sanctificandum festum, sed non teneri sub mortali ad bene sanctificandum. Et pag. 309. enumerat, quæ sine violatione præcepti tertii in diebus festis facere liceat: Licet iter facere, in die festo, audito tamen sacro: licet venari, & aia hujusmodi facere: licet iudiciis, maxime ruralibus, in diebus festis uti iudicio: tonsori unum in die festo, ob aliquam commoditatem, tondere, quia illi non vacavit aliter, nullum est peccatum. Excusantur etiam, qui carnes vendunt, occidunt animalia, & vendunt necessaria illis diebus festis, ad victum: Et cum perditur occasio magni lucri, ut in piscatione halecum & tunnorum, qui non nisi certis diebus veniunt, tunc licet piscari in die festo.

Similiter quartum eluditur præceptum. Audiatur Toletus iste amplius de quarto præcepto: Non obstante illo, posse, ait, Filium uxorem se dignam ducere in vitis parentibus, sine peccato mortali: lib. 5. Instruct. c. 1. obedientiam quoque strictam magistratui adimit, & ut à Papa deponantur, aliiq. Principes in locum eorum, qui pro hæreticis habentur, substituantur, permittit: quod Emmanuel Saa in Aphorismis Clericorum, pag. 1068. nec non alii plures itidem faciunt. Nonne sic repagula omnia solvuntur, & laxantur? Carnalis securitas, perjuria, prophanationes Sabbathi, seditiones, & alia peccata à reatu indignationis divinæ eximuntur? Hoc modo, si lex divina impletur, vel impletio legis nihil aliud est, quam plurimorum scelerum & flagitiorum liberrima admissio & permissio.

Sonet litera quinti præcepti; Non occides: so-

net inquam, sic; nihilominus, si aliquis motu repentino correptus, adeo, ut rationis compos non sit, alterum occidit, à peccato mortali liber est: Franc. Tolet. lib. 5. Instruct. c. 6. pag. 349. quemadmodum & blasphemia peccatum mortale non est, cum homo ira aliqua, vel alia motus passione, non advertens verba, quæ proferebat, profert blasphemiam, lib. 4. c. 13. pag. 263. In summa, impletio legis papistica in re veritate aliud nihil, est quam purus putus Atheismus, Epicureismus. Videantur libelli Dn. D. Meisneri, & Dn. M. Wilhelmi Nigrini, de legis impletione; ibi prolixè ostenditur, quomodo Lex Dei in Papatu dogmatice, & practice violetur.

Quod autem beati dicuntur, in Apocalypsi nostra, qui servant mandata Domini Jesu, v. 14. sciendum, per mandata ista non intelligi mandata legis: Christus enim legislator non fuit: sed mandata Evangelica, de credendo in Christum, & in fide erga illum perseverando; juxta illas assertiones: Amen, Amen, dico vobis: Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in æternum, Joh. 8. v. 51. Qui habet præcepta mea, & servat ea, ille est, qui diligit me: qui autem diligit me, diligetur à Patre meo: Et ego diligam eum, & aperiam ei meipsum, Joh. 14. v. 21. Si quis diligit me sermonem meum servabit; ibidem, v. 23. Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, Joh. 15. v. 10. Per præcepta hæc non intelligi legalia mandata, ex officio Christi manifestum evadit: Et interpres ipsemet verborum suorum aptissimus fuit, inquit: Hæc est voluntas ejus, quæ misit me, Patris, ut omnis, qui videt Filium, & credat in eum, habeat vitam æternam, Joh. 6. v. 40. Jam vero alia voluntas Filii non est, quam Patris; sed una eademque Patris, & Filii, Joh. 14. v. 24. sermo, quem audis, non est meus, sed ejus, qui misit me, Patris. Sicut ergo Pater vult, ut credamus in Filium, & credentes vitam æternam habeamus, Joh. 3. v. 16. Ita & Filius hoc vult: Ideoque præcepit: Tantummodo crede, Matc. 5. v. 26. Crede tantum, Luc. 8. v. 50. Credite in me, Joh. 14. v. 1. Hoc est mandatum ejus, ut credamus in nomine Filii ejus Jesu Christi, Joh. 3. v. 23.

Insuper, aliud est, cum dicitur: Beati qui, servant mandata, vel præcepta Domini Jesu: Et aliud, cum dicitur: Beati, quod, vel quia servant mandata Jesu: prius in textu nostro habetur, non posterius: Illud à nobis conceditur; hoc præcisè negatur. Utique enim non alii intrabunt in Regnum cælorum, quam qui fecerint voluntatem Patris, qui in cælis est, Matth. 7. v. 21. Neutrū igitur ex textu nostro sequitur; neque quod Legem Domini implere, neque quod hac impletione salvari possimus. Et quis sequeretur? utrumq; siquidem dogma est ἀρχαῖον, & ἀντιρρητικόν. Judæos accusavit Christus, quod Moses legem ipsis dederit, nemo autem ex ipsis legem servet, vel faciat, Joh. 7. v. 19. Et Stephanus ait, Legem ipsos accepisse in dispositione Angelorum, & non servasse, Act. 7. v. 53. S. Paulus ait: quod per Christum annuncietur ipsis remissio peccatorum, & ab omnibus, quibus non potuerint justificari per legem Moysi, Act. 13. v. 38. Expresse quoq; S. Petrus dixit: Quid tentatis Deum, ut imponatur jugum super cervices Discipulorum, quod neq; Patres nostri, neq; nos portare potuimus? Act. 15. v. 10. Hinc illud Apostoli: Non est data lex, quæ possit vivificare, Galat. 3. v. 21.

Nulla plane inter nos & legem est proportio.

Quomodo eludatur præceptum quintum. Franciscus Toletus l. 5. Instruct. c. 6. p. 349. l. 4. cap. 13. pag. 263. D. Meisnerus. M. Wilhelm. Nigrinus de legis impletione.

Quid intelligatur per mandata Domini.

Joh. 8. 51.

Joh. 14. 21. & 23.

Joh. 15. 10.

Joh. 6. 40.

Joh. 14. 24.

Joh. 3. 16.

Marc. 5. 25. Luc. 8. 50.

Joh. 14. 1.

Joh. 2. 23.

Matth. 7. 21.

Joh. 7. 19.

Act. 7. 53.

Act. 15. 38.

Act. 15. 10.

Galat. 3. 21.

Apoc. 6, 10. *strum de his, qui habitant in terra, Apoc. 6. v. 10.*
Apoc. 12, 12. Accedit huc Diaboli summe furiosi ira & crudelitas: Ira siquidem magna ardet adversus nos, quia novit, se modicum habere tempus, *Apoc. 12. v. 12.*
Apoc. 20, 3. cumque jam solutus sit, postquam annos mille ligatus fuit, *Apoc. 20. v. 3.* & 7. nihil plane intermittit, quod ad exerendam & exercendam suam indignationem facere, & quo se torquere pios vehementissime probe scit; quam crudelitatem Christus compescere, & Satanam in stagnum ignis & sulphuris mittere festinat, *Apoc. 20. v. 10.*
1. Thess. 5, 3. Sed & pervicacia ac securitas hominum quasi cogit ipsum, ut adventum suum maturet, *1. Thessalonic. 5. v. 3.* Ac licet videatur, non properare, sed adventum de die in diem procrastinare, expectans subinde, pro longanimitate sua, multorum pœnitentiâ, *Rom. 2. v. 4. 3. Pet. 2. v. 9.* In effectum tamen, juxta calculum divinum, nulla est procrastinatio, sed cito, veniensque veniet Dominus, nec tardabit, *Habacuc 2. v. 3.* Fac hoc, ô Domine JESU, propter temetipsum, Amen, Amen.

III. Consolationis plenissima vox est Domini, qua dicit: *Electi mei non laborabunt frustra, Esa 65. v. 23.* *Esa. 65. v. 22.* Et si enim, cum omnia fecerimus, *Deus servi-* *servi tamen inutiles sumus: quia fecimus, qua de-* *bita sibi pra-* *stata libera-* *liter & gra-* *tiose com-* *penjat.* *Luc. 17, 10.* *Matth. 20,* *2. 4. 10.* *opus illius erit: v. 12.* Ad eas plerique Domini seculares, hoc præsertim tempore, incitas rediguntur, ut mercedem suam, quam promiserunt servis ac ministris suis, secum non habeant; immò vix semetipsos, & Aulas suas pro dignitate alere queant: Tanta apud cœlestem Dominum non est penuria; sed ipse dives est, *πλέσιος, 2. Cor. 8. v. 9.* *Terra enim ejus est, & omnis plenitudo ejus, Psal. 24. v. 1.* *omnia sunt subiecta pedibus ipsius, Psal. 8. v. 7.* *dona accepit in ascensione sua pro hominibus, Psal. 68. v. 19.* Hinc sub persona Samaritani recipit, se omnia solvere, aut remunerari velle, quicquid homini saucio & expilato datum, vel erogatum fuerit, *Luc. 10. v. 35.* In promptu quoque habebat secum denarios, quos hospiti numerare poterat, in antecessum, Hebræis merces dicitur *מֶחָרָה* id est, finis; quia in fine laboris, vel hoc peracto salvatur, ab *מֶחָרָה* id est, tardavit, distulit: Mercedis enim solutio usque ad finem tardatur & differtur.

Et si verò servos suos corporalibus & temporalibus quoque beneficiis ac præmiis hic remuneratur Dominus; in Apocalypsi tamen non de illis agit textus, sed de cœlestibus ac æternis, quæ tanquam mercedem suam secum habere Dominus dicitur: Ubi Pronomen *suam* vel *meam*, (*Ecce mercedem meam mecum habeo*) *ἐμὴν τὴν* est: Notat enim, quod Christus hanc mercedem nobis meritis sit, sua passione cruenta, & officio consummato, ut nobis eandem solvere possit. Sua sane est secundum divinam quoque naturam, quia ex sua gratia provenit; peculiari autem respectu mercedē, quam nobis dare decrevit, suam vocat, ratione meriti sanctissimi, quod illo nobis mercedem gratuitam acquisivit. Supra enim ostensum est, non de mercede alia, quam mere gratuita, hic & alibi Spiritum Sanctum loqui.

Per mercedem verò non ipsa vita æterna, sed *Qualis mer-* *ces hic loci* *intelliga-* *tur* *Matth. 5, 12* *Luc. 6, 23.* vita æternæ præmia intelliguntur, *Matth. 5. v. 12.* *Luc. 6. v. 23.* & nomen *mercedis* non in proprio vel strictiore sensu, pro *mercede meriti*, in qua est proportio inter mercedem & meritum, sed in latiore significatione, pro *mercede gratia* accipitur, quæ gratuita compensatio à promissione divina profiscitur, & *χάρισμα*, gratuitum donum, *Rom. 6. v. 23.* *χάρις*, gratia, *Luc. 6. v. 32.* *ἀνταποδοσις τῆς κληρονομίας*, *Coloss. 3. v. 24.* vocatur. Quia enim pii in vita bonum certamen fidei certant, *1. Tim. 6. v. 12.* ac *ἐργον τῆς πίστεως* arde tenent, *1. Thess. 1. v. 3.* Ideo etiam in illis laboribus, quos ex fide suscipiunt, & in illis passionibus, quas ob fidei confessionem sustinent, vitam æternam respiciunt, eandemque juxta gratuitam & infallibilem Dei promissionem expectant, juxta quam Deus operosam ipsorum fidem non tantum temporalibus, sed etiam æternis & cœlestibus præmiis recompensat, non ex merito, vel propter meritum, sed ex mera gratia. Pulchre scribit *S. Augustinus* Tractat. 3. in Johannem: Si *fi-* *des gratia est, & vita æterna quasi merces fidei, ut* *deiur Deus quidem vitam æternam tanquam debi-* *tam reddere: cui debuit? fidei: quia ipsa fides gra-* *tia est, & vita æterna gratia est pro gratia.* *S. August.* *Tract. 3. in* *Johannem*

Summatim sciamus, non perpetuum esse relationem inter meritum & mercedem, sed mercedem alicubi habere locum, ubi non est meritum. Neque *ἀντις ἐξ ὅπου* sunt, ut ubi merces datur, ibi meritum præcessisse intelligi debeat, sicuti merces jure exigitur, ubi meritum juste prætenditur. Nam & *merces gratuita* in Scripturis extat: *Rom. 4. v. 4.* ubi Apostolus inquit: *Ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum.* Alia igitur est merces, quæ ex gratia imputatur, alia, quæ secundum debitum solvitur. Non inepte loquitur *Nicolaus de Lyra* *Nicolaus de* *sup. cap. 10.* *Johannis: Gloria cœlestis non proprie* *dicitur merces, sed tantummodo large, in quantum* *omne, quod redditur in præmium laboris, dicitur* *merces.* Ratio autem hujus est, quia hæreditas distinguitur à mercede proprie dicta; sicut Filius, cui debetur hæreditas, distinguitur ab operario conductio, cui debetur merces: Gloria autem cœlestis redditur fidelibus, sicut hæreditas liberis, propter quod non habet rationem mercedis. O Domine JESU, fac, ut fide vera tibi constanter adhærentes, mercedem aliquando tuam gratuitam, & quidem copiosam, in cœlis reportemus, Amen, Amen.

IV. Quandoquidem secundum opera unicuique se daturum, inquit Dominus, duo apprimè nobis sunt necessaria; initio, ut opera mala intermittamus & vitemus: secundum illa enim dabuntur pœnæ æternæ & infernales, *Joh. 3. v. 20.* *Galat. 5. v. 19. 20. 21.* *Apoc. 21. v. 8.* Opera erant illicita, peccata Adæ & Evæ, quæ reatum mortis, *Rom. 5. v. 12. 15.* & *ἡγίμα ἐς κατάκριμα*, judicium ad condemnationem, *Rom. 5. v. 16.* contraxerunt. Opera Antediluvianorū tam extreme mala fuerunt, ut Deus exclamaverit, pœnitere ipsū, quod hominem fecerit, *Gen. 6. v. 6. 7.* Opera mala Sodomitarum ignem & sulphur cœlitus provocarunt, *Gen. 19. v. 24. 25.* Ecquis verò omnia omnium, & singula singulorum opera mala recenscat, quæ in Scripturis sacris recensentur? Classica

sunt effrenis libido uxoris Potipharis, castissimum Josephum de adulterio sollicitantis, Gen. 39, 8. *Exod. 1, 2. 5. 30. v. 8. tyrannis & contumacia Pharaonica, Exod. 7. 8. 9. 10. 11. 1. v. 2. 5. 7. 8. 9. 10. 11. 14. sacrilegium Pinehæ, & Ophni, 1. Sam. 2. v. 13. 14. 15. 16. 17. rebellio Absolonis, & sociorum, 2. Sam. 15. 16. 17. 1. 8. 13. 14. 15. 16. 17. crassa idololatria Judæorum, Jerem. 44. v. 18. 19. eorundem *σκληροκαρδία*, & extrema pertinacia, 2. Sam. 15. 16. 17. 18. ibid. v. 16. 18. Sic accusat Dominus Judæos, vel Jerem. 44. 18. 19. 16. 17. *ad avaritiam & ad sanguinem innocentem fundendum, & ad calumniam, & ad cursum mali operis.**

Jerem. 22. v. 17. Quæ Saulis Regis opera mala, pejora, & pessima fuerint, nec non Achabi, Jezabelis, Hamani, Antiochi Epiphanis, Herodis infanticidæ, & innumerorum aliorum, historia sacra luculente testatur. Cumq; certum sit, quod Deus retribuat etiam in die judicii secundum opera mala, 2. Corinth. 5. v. 10. idcirco quisque tenetur cavere sibi à malis operibus, ab operibus carnis, Galat. 5. v. 19. ab operibus tenebrarum, Rom. 13. v. 12. 13. ab operibus injustitiæ, iniquitatis, & immunditiæ, Rom. 6. v. 13. 19. ab operibus mortuis, Hebr. 6. v. 1. c. 9. v. 14. ab operibus Diaboli, 1. Joh. 3. v. 8. Caveamus à peccatis (vel operibus malis) tam omissionis, quam commissionis, Matth. 23. v. 23. Matth. 25. v. 41. 42. 43. ne vocemur servi pigri & scelesti, qui talentum absconderint, Matth. 25. v. 25. 26. Non simus putres arbores, *σκληροκαρδία*, fructus malos facientes, & fructum bonum non facientes; aliàs excidemur, & in ignem conjiciemur, Matth. 7. v. 17. & 19. Hoc unum est, quod à nobis requiritur.

Deinde, omnino decet, ut bona opera faciamus, Esa. 1. v. 17. ut videantur opera nostra bona, Matth. 5. v. 16. simus pleni operibus bonis, Act. 9. v. 36. abundemus in opere Domini, 1. Corinth. 15. v. 58. memores, creatos nos esse ad opera bona, Ephes. 2. v. 10. divites fiamus in bonis operibus, 1. Timoth. 6. v. 18. sectatores simus bonorum operum, Tit. 2. v. 14. studeamus operibus lucis, Rom. 13. v. 12. edamus fructus fidei & Spiritus, Galat. 5. v. 22. 23. Tales nos exhibeamus, ut nemo de nobis conqueri possit, syncerique simus Filii Dei, irreprehensibiles, in medio nationis praviæ ac tortuosæ, inter quos luceamus, tanquam luminaria in mundo, Philipp. 2. v. 16. *Quæcunque sunt vera, quæcunque sunt honesta, quæcunque sunt iusta, quæcunque pura, quæcunque accommodata, (προσφιλῆ) quæcunque boni nominis, (εὐφημία) Signa virtutis, & signa laus, hæc cogitate, & facite:* uti hortatur Apostolus suos Philippenfes, c. 4. v. 8. 9. ita Deus paciserit nobiscum: ita prædicabuntur opera nostra bona in die gloriosi Adventus Domini nostri Jesu Christi, Matth. 25. v. 35 36. qui nos vocabit servos fideles & bonos, ac supra multa constituet, inque gaudium æternum introducet, ibid. v. 23. Faxit hoc Dominus Jesus, per & propter opus suum sanctissimum pretiosissimæ nostræ Redemptionis ac Salvationis gratuitæ, Amen, Amen.

V. Solidissimum argumentum, pro asserenda Divinitate Christi, ab ejus æternitate desumptum, hic habetur: Sic enim exclamat Dominus: *Ego sum α & ω, Primus & Novissimus, Principium & Finis*, v. 13. Non parum quidem ad probandam divinitatem Filii facit, quod ea, quæ de vero Israelis Deo & Jehovah in Veteri dicta sunt Testamento, ad Christum in Novo Testamento ap-

plicantur; uti constat ex collatione locorum, Nú. Num. 14, 24. 14. v. 22. c. 21. v. 5. 1. Cor. 10. v. 9. Num. 14. v. 21. c. 21. 5. 1. Cor. 10. 9. Esa. 6. v. 4. Joh. 12. v. 41. Deut. 31. v. 3. 1. Cor. 10. v. 4. Num. 14. 21. Psal. 47. v. 6. Pl. 68. v. 18. 19. Eph. 4. v. 8. Psal. 110. v. 1. Matth. 22. v. 44. Esa. 5. v. 1. Joh. 12. v. 41. Esa. 8. v. 14. Luc. 2. v. 34. 1. Pet. 2. v. 8. Esa. 25. v. 8. 9. Deut. 31. 3. Ose. 13. v. 14. 1. Cor. 15. v. 55. 57. Esa. 25. v. 8. Apoc. 7. v. 17. Esa. 40. Apoc. 22. v. 12.

Sed invictum etiam argumentum illud est, quod ab æternitatis attributo desumitur: Quicunque enim ab æterno est, ille verus Deus est: Atqui Christus ab æterno est: Ergo verus Deus est. Majorem saniorum nemo inficiabitur. Quando enim Deus summam inter se & idola, quæ in tempore cæperunt, ostendere vult differentiam, ad æternitatem provocat, inquit: *Primus & novissimus ego sum: Ego Dominus*, Esa. 41. v. 4. *Hæc dicit Dominus Rex Israel, & Redemptor ejus, Dominus exercituum: Ego primus, & ego novissimus, & absq; me non est Deus*, Esa. 44. v. 6. *Præquam formaretur terra & orbis, à seculo, & usq; in seculum, Tu es Deus*, Pl. 90. v. 2. Jam phrasæ istæ: *Ego sum α & ω; Ego sum primus & novissimus, principium & finis; æquipollent æternitati, quem admodum citata loca testantur, quibus hoc innuit Dominus, se omnia anteire secula, se esse eum, à quo omnia, & qui ante omnia fuerit, quiq; post omnia futurus sit, hoc est, æternus.*

Huc pertinent & alia Scripturæ loca: Ut Joh. 1. v. 1. de Filio Dei dicitur: *In principio erat verbum:* vel Prov. 8. v. 22. *Dominus possedit me ab initio viarum suarum, antequam quicquam faceret, à principio:* v. 23. *ab æterno constituta sum, & ex æternis, antequam terra fieret:* v. 24. *nondum erant abyssi, & ego jam genita eram:* v. 15. & seqq. usque ad v. 31. Ne verò sapientiam hanc creatā esse quis putet; idcirco observandum, quod in textu Hebræo non verbum *אברה* creavit, sed vox *אברה* possedit me, usurpatur; quæ æternitati Filii nihil derogatur. Quadrat huc locus, Mich. 5. v. 2. *Egressus ejus à diebus æternitatis:* & Psal. 2. v. 7. *Hodie genui Te:* Ubi per hodie perpetuum *τὸν αἰῶνα* intelligitur; Uti S. Augustinus, Tom. 8. Psal. 2. recte explicat, inquit: *Hodie præsentiam significat: jam vero in æternitate nec præteritum quicquam est, quod esse desierit, nec futurum, quod nondum sit, sed præsentium.* Ad confirmandam æternitatem Filii, commodè etiam adhibetur locus, Col. 1. v. 16. ubi Dei Filius dicitur *πρωτότοκος* & *πρότερος κτίσας*, primogenitus omnis creaturæ, non *πρωτόκτιστος*; uti S. Basilii lib. 4. cont. Eunom. pag. 349. bene monet. Vocatur autem *πρωτότοκος*, *ὅτι αὐτὸς ἦν ἐν ἔκδοτῶν εἰς τὸ εἶναι τὸ ὄντως ἔχον τὴν κτίσιν.* Unde S. 349. Paulus addit, quod per ipsum condita sint omnia.

Et si verò Neophotiniani, & inter illos imprimis Enjedinus, varias exceptiones contra textum nostrum Apocalypticum, de titulis α & ω primi & novissimi, principii & finis, proferunt, ut illationem, vel probationem divinitatis Christi eludant; nullius tamen sunt momenti, & satis prolixè refutavit illas Pareus, in Commentar. sup. Apocalypsin, pag. 1227. & seqq. usque appag. 1234.

Ludovic. ab Alcasar fol. 1021. ineptit, verbis istis: *Ego sum α & ω. primus & novissimus, &c.* hoc innui, quod Christus Ecclesiæ suæ fundamenta jecerit, & opus suum, quod incepit, perfecturus sit. Egregia certe hæc verborum expositio, quam omnes Anti-Trinitarii, Arriani, & Photiniani amba-

ambabus manibus amplectuntur. Fol. 203. simili modo textum istum arduum depravavit inquit : Indicari, Deum esse felicitatis Ecclesie Christiane Authorem, & Consummatorem. Longe aliter sentit Franciscus Ribera, pag. 30. 31. & pag. 441. Cornelius Corneli à Lapide super Apocalypsin fol. 21. 22. varias recenset interpretationes, ex Hieronymo, Tertulliano, Petro Damiano, Benedicto Aria Montano, Pradone, & aliis: probat autem imprimis Areta Casariensis sententiam, quod hac phrasi æternitas Dei significetur : Alpha, quod omnium rerum principio sit antiquior: Omega, quod omni fine sit posterior; ut illi utrinque sua verè constet æternitas. O Domine Jesu, largire nobis gratiam, ut credamus, quod

Franciscus Ribera.
Cornelius Corneli à Lapide sup. Apoc.

10h. 20, 31.

Deus etiam post lapsum participes nos reddit beatitudi-

Deut. 33, 29
Psal. 2, 12.

32, 1.
34, 5.
34, 13.

119, 1. 2.

Matth. 5, 8.
Iacob. 1, 12.
Apoc. 14, 13
Apoc. 19, 9.
Apoc. 20, 6.

Deus perpetuam reddet nostram beatitudinem.

Tu sis ille Filius Dei, & ut credentes vitam habeamus æternam, per nomen tuum, Amen, Amen.

VI. Ineffabile bonum benignissimi Dei nostri hoc est, quod beatitudinis etiam post lapsum participes nos reddit. Beatos enim hic dicit Dominus, qui servant mandata ejus, v. 14. Toties fit spes beatitudinis, quam consecuturi simus, quoties beatitudo hominibus tribuitur. Beatus es tu Israel, Deuter. 33. v. 29. Beati omnes, qui confidunt in eo, Psal. 2. v. 12. Beati, quorum remissa sunt iniquitates, Psal. 32. v. 1. Beati, qui habitant in domo Domini, Psal. 84. v. 5. Beatus homo, qui sperat in Domino, Psal. 84. v. 13. Beati immaculati in via; beati, qui custodiunt testimonia Domini, Psal. 119. v. 1. 2. Beati mundo corde, quoniam Deum videbunt, Matth. 5. v. 8. Beatus vir, qui suffert tentationem, Iacob. 1. v. 12. Beati, qui moriuntur in Domino, Apocal. 14. v. 13. Beati, qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt, Apocal. 19. v. 9. Beatus & sanctus, qui habet partem in resurrectione prima, Apoc. 20 v. 6. Hæc beatitudo, ex mera gratiâ Dei, quam nobis meritis est & impetravit Dominus noster Iesus Christus, nobis obtingit; & licet accidentalisea est, cum essentialiter nemo beatus sit, quam Deus ipse; invariabilis tamen, & immutabilis erit illa, confirmaturo in nobis Domino Jesu beatitudinem cœlestem, ut ex manibus ejus nemo unquam nos rapturus sit, neque in æternum pereamus, Joh. 10. v. 28. Ecquis verò vel cogitatione comprehendat, quid beatitudo cœlestis futura sit? Balbutire hic aliquid possumus, non eloqui. Optamus igitur merito, & calidissime precamur, ut beatos nos omnes efficiat, ac æterna beatitudine frui concedat, Deus Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, laudatus in secula seculorum, Amen, Amen.

Auditus verbi divini serio præcipitur à Deo.

Deut. 4, 1
30, 6. 34, 5.

12, 28. c.

32, 1.
Psal. 45, 11.

Psal. 49, 2.
Psal. 50, 7.

Psal. 81, 9.
Prov. 1, 8.

Prov. 4, 10. c. 5, 7. c. 7, 24.

Esa. 1, 10.
c. 17, 10.

VII. Et si summe necessarium est, verbum Dei audire: Jubet enim hoc serio Altissimus: Audi Israel præcepta mea, Deuter. 4. v. 1. Audies vocem Domini Dei tui, ibid. v. 30. Audi Israel, c. 6. v. 34. Audi omnia, quæ ego præcipio, c. 12. v. 28. Audite cœli, quæ loquor, & audiat terra verba oris mei, c. 32. v. 1. Audi filia, Psal. 45. v. 11. Audite omnes gentes, Psal. 49. v. 2. Audi populus meus, & loquar, Psal. 50. v. 7. Psal. 81. v. 9. Audi fili mi doctrinam, Prov. 1. v. 8. Audite filii disciplinam, Prov. 4. v. 10. c. 5. v. 7. c. 7. v. 24. Audite cœli, & auribus percipe Verbum, Esa. 1. v. 2. Audite Verbum Domini Principes, Esa. 1. v. 10. Audite verbum Domini Reges, Esa. 17. v. 20. Similia præcepta extant innumera alia, & pro signo eorum, qui ex Deo sunt, auditum Verbi divini Christus habuit, Joh. 8. v. 47. inquit: Qui ex DEO est, verbum DEI audit.

Et si verò, inquam, summe necessarium est, verbum DEI audire: Nam fides ex auditu est; auditus autem per verbum Dei. Roman. 10. v. 17. Non tamen nudus auditus sufficit, sed requiritur etiam, ut mandata Dei servantur: Beati qui servant mandata ejus, Apoc. 22. v. 14. quemadmodum Apostolus alicubi scribit: Non auditores legis justi sunt apud Deum, sed qui legem factis expriment, justificabuntur, Rom. 2. v. 13. quacumque dixerint vobis servate, Matth. 23. v. 3. docete eos servare omnia, quacumque dixi vobis, Matth. 28. v. 20. Gravissima extat adhortatio apud Jacobum Apostolum, qui inquit: Recipite insitum sermonem: qui potest salvas facere animas vestras. Sitis autem effectores sermonis. & non auditores solum, fallentes vos metipsos: Quoniam, si quis audiat sermonem, nec eum factis exprimat, hic similis est viro, considerantis faciem nativitatis suæ in speculo: consideravit enim seipsum, & abiit, & continuo oblitus est, qualis esset: At qui prospexerit in legem perfectam, quæ est libertatis, & permanserit, hic, cum non sit auditor obliviosus, sed effector operis, beatus factus suo erit, Iacob. 1. v. 21. 22. 23. 24. 25. Hæc toties requisivit Dominus, ut servantur sermones, & præcepta ejus, Joh. 8. v. 51. c. 14. v. 15. 21. 23. c. 15. v. 10. 20.

Rom. 10, 17
Non solus auditus sufficit, sed requiritur, ut mandata Dei servantur.
Apoc. 22, 14
Sed requiritur, ut mandata Domini servantur.
Rom. 2, 13.
Matth. 23, 3
Mat. 28, 20

Hæc ideo inculcanda sunt auditoribus, ne licentiæ peccatorum frenalaxent, & solum auditum verbi pro opere operato, vel meritorio habeant & constituât. Quid autem sit servare mandata Dei, & quo respectu ea tum jubeamur, tum dicamur servare, supra fusius declaratum est. Nobis incumbit, gratiam Benignissimi Dei efflagitare, & sollicitare, ut adjuvante Spiritu Sancto, verba ac præcepta Domini Jesu avidissime auribusque arrectis audiamus, audita cordibus nostris imprimamus, impressa retineamus, & fructum per patientiam afferamus, Luc. 8. v. 15. adeoque in numero illorum reperiamur, quos Dominus Iesus Beatos proclamat, dicens: Beati, qui audiunt sermonem Dei, & custodiunt illum, Luc. 11. v. 28. Amen, annue Domine Jesu, Amen.

Iacob. 1, 25.
22, 23, 24.
Ioh. 8, 51.
c. 14, 15, 21.
23, c. 15, 10.
20.

Luc. 8, 15.

Luc. 11, 28.

IX. In Evangelio suo S. Johannes de Domino Jesu dixit: ἐδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν, τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, dedit ipsis potestatem filios Dei fieri, his qui credissent in nomen ipsius, Johan. 1. v. 12. quid potestas hæc importet, ac credentes juvet, S. Johannes hic in Apocalypsi explicat, inquit, v. 14. ἵνα ἕσται ἡ ἐξουσία αὐτῶν, ὥστε τὸ ζῆλον τῆς ζωῆς, καὶ τοῖς πυλῶσιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν, ut sit potestas fieri? eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in civitatem. Εξουσία certe præclara, & summe desiderabilis. Notatur enim hæc felicitas, quod Beati potestatem habebunt ligno vitæ fruendi.

Ioh. 1, 12.

Quid prodest, si filios Dei fieri?

Per lignum vitæ ipsum Christum representari, multoties dictum est. Habebimus igitur in vitâ æternâ perpetuam & perfectam fruitionem Domini Jesu, quæ tanti æstimanda est, ut verbis nullis explicari queat: Siquidem Christus omnia erit, & imprimis lignum vitæ: non temporalis autem, sed vitæ cœlestis & æternæ. Ipse enim illic etiam erit via, veritas & vita, Joh. 14. v. 6. Ioh. 14, 6. Æternæ mortis rei sumus facti, quod de ligno scientiæ boni & mali comedimus, contra expressam inhibitionem & prohibitionem divinam, Gen. 2, 17. 2. versic. 17. nec licuit postea extendere manum ad lignum vitæ, quod in medio Paradisi collocatum erat, & fructus ab eo decerpere, Genes. 3. v. 22. postquam verò Verbum caro factum, Joh. 1. v. 14. postquam incarnatus Deus vita factus

Gen. 3, 22.
Ioh. 1, 14.

factus est nostra, ὡς ἡμεῖς, ἑκαταμυρία, meritorie, & expiatorie, quia mortem destruxit, vitamque, ac incorruptionem reduxit, 2. Tim. 1. v. 10. Hinc potestas ipso fruendi nihil aliud est, quam κοινωνία vitæ æternæ, Joh. 10. v. 28. quam ab ipso accipimus. De Apostolis dicitur, quod Dominus Jesus ipsis ἐξουσίαν & potestatem dedit, calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici, Luc. 10. v. 19. Eximia hæc fuit potestas; sed longe augustior illa est ἐξουσία, quam ad lignum vitæ in Regno cælorum habituri sumus: ubi licebit nobis frui præsentia Christi gloriosâ, in omnem æternitatem, & intrare per portas civitatis in ipsum gaudium Domini, Matth. 25. v. 21. ô Domine Jesu, concede nobis, ut Te hic & illic fruamur: Sis & maneat nobis ἀντίδοτον mortis, lignumque vitæ æternæ, per & propter sanctissimi nominis tui gloriam, Amen, Amen.

IX. Iterum v. 15. à consortio æternæ beatitudinis excluduntur certæ classes hominum, sicuti & supra, Apoc. 21. v. 8. factum est: Uni & iidem hic repetuntur, qui supra quoque relegati fuerunt, nimirum, *venefici, impudici, homicidæ, idolis servientes, & omnis, qui fecit mendacium.*

Illud autem peculiare hoc in loco est, quod primo loco canes ejiciuntur: *Foris sunt canes*, inquit S. Johannes: quæ vocula intelliguntur non animalia illa, quæ canes dicuntur, qui si in extremo judicio canes futuri sint, quos ejicere velit Dominus, & projicere in stagnum, ardens igne & sulphure; sed innuuntur *impii*, qui hac in vitâ canibus fuerunt simillimi. Quam ob causam noluit Dominus, ut pecunia pro vendito cane in sacrarium ejus inferretur, Deuter. 23. v. 18. Inter immunda enim recensiebantur canes animalia. Et licet illis non desint virtutes quædâ, utpote fidelitas, quod excubant præ foribus, quod custodiunt lares, dieque & noctu quasi æditui sint hominis; quod ingenti amore suos heros complectuntur, pro illis latratu & morsu pugnant; quod magna in ipsis est constantia, vigilantia, sagacitas, & similia; quæ in historia Animalium

D. Wolffgangi Franzii, pag. 223. 224. 225. 226. 227. fulius explicantur: Non desunt tamen ipsis etiam vitia horrenda, utpote, *impuritas, obscœntas, impudentia*, quod palam coeunt, & post coitum, propter semen viscidum membraque generationis angustissima, *coherent*; quod nec à coitu cum matre & sororibus abstinere; quod *summe iracundi* sunt, & tam in homines, quam alios canes furiosè irruunt; quod *ad vomitum redeunt*; quod *sæpe furiosi fiunt*, & quæ sunt hujus generis alia: Horum vitiorum intuitu impii canibus assimilantur, & Regno cælorum excluduntur, dicente Spiritu Sancto: *Foris sunt canes*, v. 15. impudentissimi scilicet, Esa. 56. v. 11. furiosissimi, Psal. 22. v. 17. impurissimi, qui resumunt id, quod evomuerunt, 2. Pet. 2. v. 22. Prov. 26. v. 11.

Rectè huc accommodantur verba Salvatoris: Matth. 7. v. 6. *Nolite sanctum dare canibus*, Matth. 7. v. 6. *Non est bonum, sumere panem filiorum, & dare canibus*, Matth. 15. v. 26. Sicut enim canes indigni sunt illustri aliquo beneficio, vel insigni cibo, sed ossa & micæ sub mensam cadentes sufficiunt: Ita impuri canes, vel impii, multo minus digni erunt, qui ad consortium cœleste, & incolatum civitatis sanctæ Jerosolymæ, vel ad fruitionem ligni vitæ admittantur. *Caveamus igitur canes & ma-*

los operarios, Philipp. 3. v. 2. & operam demus, ne inter illos simus, quos rejecturus est Dominus, sed quos ad se vocaturus est: *Venite Benedicere Patri mei, possidere Regnum, paratum vobis ab exordio mundi*, Matth. 25. v. 34. in quod introducat nos Dominus Jesus, laudatus Deus in secula seculorum, Amen, Amen.

X. De veneficis, impudicis, & homicidis supra cap. 21. v. 8. fusè actum fuit, ut & de idololatris, serioque præmoniti fuerunt omnes ac universi, ne in classe proscriptorum illic reperiantur. Ostensum quoque est, quam enormiter imprimis Romanenses Antri Christicolæ veneficiis, impudiciis, homicidiis, & idololatria scateant. Quædoquidem verò vehementer conqueruntur, se insigni à nobis affici injuria, quod idololatria insimulentur; idcirco haud abs re erit, si paulo plenius de hoc capite agamus.

Et initio quidem extra omnem positum est controversiam, *Idololatriam* dici, cum illud religiosè colitur, quod non est verus Deus, & cum non debito modo verus Deus colitur, Gen. 31. v. 19. 30. 32. c. 35. v. 2. 4. Deuter. 28. v. 36. 1. Sam. 7. v. 3. 1. Chronic. 14. v. 12. Rom. 1. v. 23. Atqui utrumque in Papatu fieri, quotidiana experientia satis superque testatur. Singulari devotione colunt Pontificii lignum crucis, quod sic consecrant: *Rogamus Te sempiternè Deus, ut digneris benedicere hoc lignum crucis, ut omnibus hic genus gentibus, & majestatis supplicanti cordis compunctio, & admissorum concedatur remissio: Idem sanctificetur illud lignum crucis, ut orantes inclinantesq; se, propter Deum, ante istam crucem, invenient corporis & animæ sanitatem*: Item; *dignus benedicere hoc lignum crucis, ut sit remedium salutare generi humano: sit solidior fidei bonorum operum profectus, & redemptio animarum: tutela contra sæva jacula inimicorum.*

Certe ligno crucis, quod plerumque non est de vero ligno crucis Christi, talia tribuuntur effecta, quæ non nisi soli Deo Optimo Maximo, & Filio ejus unigenito competunt. Et quis nescit, quæ idololatria exerceatur in Papatu, B. Mariam ejusque imaginem venerandos? & B. Mariæ ea ipsa, quæ solius Dei, & Christi sunt propria, adscribendo. Videatur libellus D. *Johannis Himmeli*, Theologi Jenensis præclarissimi, de invocatione Sanctorum; ut & D. *Helvici Garthii*, de eadem, ubi innumera testimonia proferuntur de Mariolatia, Hagiolatia, Artolatia, Scelotolatria, & crassissima Pontificiorum idololatria; qui libelli consulantur.

Neque verò praxis tantum hoc ostendit, sed & doctrina Papatus est idololatrica. *Robertus Holcoth*, in lib. Sapient. lect. 53. fatetur, magnam cum idololatria affinitatem habere, quod homines coram idolis prosternuntur: *Thomas de Aquino*, part. 3. qu. 25. artic. 3. *Alexander Alensis*, p. 3. qu. 3. membr. 3. artic. 3. *Bonavent.* 3. sent. distinct. 9. artic. 1. qu. 2. *Albertus Richardus*, *Marfilus*, *Almainus*, *Capreolus*, alique eadem distinctione, docent, eundem honorem deberi imagini & exemplari, quæ debetur Prototypo; adeoq; imagines Sacre Trinitatis, Christi & crucis, cultu latría adorandas esse. Ubi notetur, à *Thoma Aquinate* hanc rationem poni: *Illi exhibemus cultum latría, in quo SPEM PONIMUS SALUTIS: sed IN CRUCE CHRISTI SPEM SALUTIS PONIMUS*. Cantat enim Ecclesia: O CRUX ave, SPES UNI-

Idololatria quid?

Gen. 31. 19

30. 32. c.

35. 24. Deut. 28. 36

1. Sam. 7. 3. 1. Chron. 14. 12.

Rom. 1. 23. Pontificii sunt Idololatra, quia lignum crucis devoti colunt, &c.

D. Johann. Himmeli

D. Helvici Garthii

D. Helvici Garthii

D. Helvici Garthii

D. Helvici Garthii

D. Helvici Garthii

D. Helvici Garthii

D. Helvici Garthii

D. Helvici Garthii

D. Helvici Garthii

D. Helvici Garthii

D. Helvici Garthii

D. Helvici Garthii

D. Helvici Garthii

D. Helvici Garthii

D. Helvici Garthii

D. Helvici Garthii

D. Helvici Garthii

D. Helvici Garthii

D. Helvici Garthii

D. Helvici Garthii

D. Helvici Garthii

UNICA: Hoc passionis tempore: Auge piis justiti-
am: **REISQUE DONA VENIAM:** Ergo crux
CHRISTI adoranda est adoratione latría. Eadem
sententia Scholasticorum placet Cajetano, in
Thomam, part. 3. qu. 25. artic. 3. & approbatur
per omnia à Gregorio de Valentia: Tom. 3. dispu-
tat. 6. qu. 11. puncto 6. qui post longam ventila-
tionem tandem concludit: Quapropter non solum
errant hæretici, qui venerationem imaginum inse-
clantur, sed etiam illi minus circumspèctè loquun-
tur, qui etsi probant Ecclesiæ usum in venerandis
imaginibus, tamen negant ipsas propriè honorari.
Franciscus Costerus, in suo à Jesuitis Moguntinis,
Trevirensibus & Coloniensibus approbato En-
chiridio, pag. 438. & 439. itidem scribit: Non ali-
us in imagine honoratur, quam ipsum prototypum,
ex quo non obscure consequitur, omnem honorem,
qui prototypo debetur, exhiberi posse imagini. Quod
an non sit propugnare crassissimam idololatriam,
lector æquus judicet.

Usitatum est, in Papatu cereas imagunculas,
quas vocant **AGNOS DEI**, consecrare: quid illis
adsignent, audiamus ex Ceremoniali Eccles. Ro-
man. libro 1. tit. 7. ubi in consecratione orant, ut
isti agni immaculati eandem virtutem accipiant,
contra omnes diabolicas versutias, & fraudes mali-
gni Spiritus, quâ Agnus innocens, Filius ejus, **IESVS**
CHRISTVS, in arâ crucis immolatus, protopla-
stum nostrum, de potestate diabolicâ eripuit. Et no-
ti sunt versiculi, quos addit Papa Urbanus V. cum
ejusmodi imagunculas Imperatori Orientali
mitteret:

Balsamus, & cera munda, cum chrismatis unda,
Conficiunt Agnum: quod munus do tibi magnum,
Fonte velut natum, per mystica sanctificatum.
Fulgura desursum depellit, & omne malignum:
PECCATVM FRANGIT, VT CHRISTVS
SANGVIS, & angit:

Pregnans servatur, simul & partus liberatur:
Dona defert dignis, virtutem destruit ignis:
Portatus mundè, de fluctibus eruit unda.

Plurimum valet imago **Veronica** in Papatu: Il-
la sic adoratur: **Salve sancta facies impressa pan-**
niculo: Nos ab omni macula purga vitiorum: atq;
nos consortio junges beatorum; Nos perduc ad patri-
am, ô felix FIGURA, ad videndum faciem, quæ est
Christi pura: Est nobis quasumus tutum adjuva-
men, dulce refrigerium, atq; consolamen: Ut nobis
non noceat hostile gravamen: sed fruamur requie,
omnes dicant, Amen.

Tertius certè nihil excogitari, vel dici posset,
quàm figuram & imagunculam scæminæ in pec-
catis conceptæ & natæ, eâ valere potentia, ut ab
omni maculâ purget vitiorum, atque nos con-
fortio jungat Beatorum; quod insuper nos ad
patriam cœlestem, & ad videndum faciem **CHRIS-**
TI perducatur. Etsi verò **DEUS** quoque in Papa-
tu externè colitur; tamen cultus ille non ex præ-
scripto, vel debito modo, sed idololatricè, & pro
arbitrio Papistarum proprio exercetur, jejunan-
do & semetipsos flagellando, intentione meriti,
varia variè sacrificando, sub certo numero, certis
horis, & cum admixtione sanctorum; orando, &
ἐθελοθρησκείας alias faciendo: quæ omnia, Papa-
tum ὁφθαλμοφανέρως idololatriæ additum esse, de-
monstrant. Avertat hanc à nobis **DEUS** benignif-
simus, per & propter Dominum nostrum **JESUM**
CHRISTUM, Amen.

XI. Varia CHRISTUS in Scripturis sacris ha-

bet nomina, partim propter personam, partim
propter officium ipsi competentia; quæ diligen-
ter collecta sunt à **Draconite, Urbano Rhegio, Ma-**
gno Chemnitio, & novissimè, à Dn. D. Glassio, in li-
bello peculiari, mihi inscripto & dedicato: Non
exiguam quoque locavit in illis tractandis ope-
ram olim **Gregorius Nazianzenus**. lib. 3. & 4. de
Theologia.

Vocatur in primis, λόγος, Joh. 1. v. 1. & seqq.
ἐὶν ὧν τὸ θεὸς Coloss. 1. v. 15. ἀπαύσασμα τῆς δόξης
τῆς θεῆς, Hebr. 1. vers. 3. quorum vocabulorum & lo-
nominum pulcherrima explicatio extat Sapien-
7. v. 25. 26. Ἐστὶ ἀπόρρητα τῆς τῆ παντοκράτορος δόξης
ἐιλικρινῆς, ἀπαύσασμα φωτὸς αἰδίου, ἡ εὐσποτρον ἀκη-
λίδωτον τῆς τῆ θεῆς ἐνεργείας. Καὶ εἰκὼν τῆς ἀγαθότη-
τὸς αὐτῆς: vocatur **CHRISTUS** χαρακτήρ, Hebr. 1. v. 3. & quidem τῆς ὑποστάσεως τῆς θεῆς, ibidem: ὁ
τῆς θεῆς, μονογενὴς υἱὸς πατρὸς, Johan 1. v. 14. ἰδιό-
Rom 8. vers. 3. ὁ υἱὸς τῆς θεῆς τῆς ζωῆς, Matth 16.
v. 16. Vocatur ἱησοῦς Zach. 12. v. 10. Joh. 19. v. 37.
Jer. 23. v. 6 cap. 33. v. 16. 1. Corinth. 1. v. 30 & simi-
lia nomina plura, divinitatem **CHRISTI** solidissi-
mè probantia; de quibus videatur Magnus no-
ster Chemnitius in Locis Theologicis, edit. in
folio, 53. 54. 55. 56. & seqq. usq; ad 68. Idem accu-
ratè recenset nomina, ob naturam humanam
CHRISTO competentia; utpote, quod appelle-
tur semen mulieris, Gen. 3. v. 15. **Germen Davidis**
iustum, Jer. 23. v. 5. cap. 33. v. 15. **fructus terra subli-**
mis, Esa. 4. v. 2. **fructus ventris Davidis**, Psal. 132.
v. 11. **Filius hominis**, Dan. 7. v. 13. **Semen Abrahæ,**
Isaaci, Jacobi, Davidis, Gen. 22. v. 18. Gal. 3. v. 16.
Gen. 26. v. 4. cap. 28. v. 14. 2. Sam. 7. v. 12. 1. Par.
17. v. 11. **virga de radice Jesse**, Esa. 11. v. 1. &c.

Appellationes **CHRISTI** ab officio ejus, iti-
dem extant in Veteri ac N. Testam. quampluri-
mæ. Vocatur enim **CHRISTUS**, **David**, **servus Do-**
mini, Ezech. 37. 24. **Dominator**, Malach. 3. 1. **Dux**
& **præceptor gentium**, Esa. 55. 4. **Admirabilis**, Con-
siliarius, **DEUS fortis**, **Pater æternitatis**, **Princeps**
pacis, Esa. 9. 6. **Dominus** **Judex noster**, **Legifer no-**
ster, **Rex noster**, Esa. 33. 22. **Rex super domum Ja-**
cobi æternum, Luc. 1. 33. **IESVS CHRISTVS** **Do-**
minus noster, Rom. 1. 4. **Dux & Auctor vitæ**, Act. 3.
15. **Dux & Auctor salutis**, Hebr. 2. 10. **Auctor**, &
consummator fidei, Hebr. 12. 2. **Sacerdos in æternum**,
Ps. 110. 4. **Mediator DEI, & hominum**, 1. Tim. 2. 5.
Mediator N. Testam. Hebr. 9. 15. **Pontifex fidelis**,
Hebr. 2. 17. **Pontifex Magnus**, Hebr. 5. 10. **Ponti-**
fex futurorum bonorum, Hebr. 6. 11. & quæ sunt
hujus generis nomina ferè innumera alia.

Inter omnia verò eminet nomen, quod est su-
pra omne nomen, in quo flecti debet omne ge-
nu, nimirum nomen **Jesus**, Phil. 2. v. 9. 10. Hoc
nomine suo ceu proprio, hic se vocat Dominus,
versic. 16. inquit: Ego **IESVS**, misi Angelum
meum. De hoc nomine extant vaticinia, Matth.
1. vers. 21. dicente Angelo ad Josephum in so-
mnis, de Maria: **Pariet filium. & vocabit nomen**
ejus IESVM: Is enim salvum faciet populum suum
à peccatis suis: Et ad Mariam ipsam: concipies in
utero, & paries filium, ac vocabis nomen ejus IES-
VM, Luc. 1. v. 31. id quod factum quoque est,
Matth. 1. v. ult. Luc. 2. 21. Significat autem **Jesus**,
salvatore; uti Angelus ipse hoc nomen expli-
cavit, Matth. 1. v. 11. quod agnovit **Rabbi Hacca-**
dosh, in lib. **Galer Razia**, dicens: **Quia Mesias ho-**
mines salvabit, vocabitur Ieschua: Gentes a. alterius
nationis, quæ fidem ejus sectabuntur, vocabunt eum
IESU.

Cajetanus
in Thom.
part. 3. qu.
25. art. 3.
Gregorius
de Valentia,
Tom. 3. disp.
6. qu. 11.
punct. 6.

Franciscus
Costerus in
Ench.

Ceremo-
niale Eccles.
Rom lib. 1.
tit. 7.
Idololatria
quæ per
cereas ima-
gunculas
exercetur.

Imaginem
Veronica
Pontificii
idololatricè
venerantur

Christo va-

ria nomina
tribuntur.
Draconites.
Urbanus
Regius.
D. Chemni.
D. Salomon
Glassius.
Gregorius
Nazianz.
lib. 3. & 4.
de Theolog.
loh 1. 1.
Col. 1. 15.
Hebr. 1. 3.
Sapient. 7.
25. 26.
Hebr. 1. 3.
Ioh. 1. 14.
Rom. 8. 32.
Matth. 10. 16
Zach. 12. 10
Ioh. 19. 37.
Ier. 23. 6.
cap. 33. 16.
1. Cor. 1. 30.
Chemnitius
in Loc. The-
olog pag. 53.
54. 55. 56.
& seqq.
Gen. 3. 15.
Ier. 23. 5.
cap. 33. 15.
Esa. 4. 2.
Ps. 132. 11.
Dan. 7. 13.
Gen. 22. 18.
Gal. 3. 16.
Gen. 26. 4.
cap. 28. 14.
2. Sam. 7. 12.
1. Par. 17. 11.
Esa. 11. 1.
Ez. 37. 24.
Mal. 3. 1.
Esa. 55. 4.
Esa. 9. 6.
Esa. 33. 21.
Luc. 1. 33.
Rom. 1. 4.
Act. 3. 15.
Hebr. 2. 10.
Hebr. 12. 2.
Ps. 110. 4.
1. Tim. 2. 5.
Hebr. 9. 15.
Hebr. 2. 17.
Hebr. 5. 10.
Hebr. 6. 11.
Phil. 2. 9. 10
Nomen Ie-
sus pro aliis
eminet.
Matth. 1. 21.
Luc. 1. 31.
Matth. 1.
v. ult.
Luc. 2. 21.
Matth. 1. 21.
Rabbi Hac-
cadosch in
libro Galer
Razia.

JESUS. Rectè autem Salvatoris nomen Domino JESU assignatur. Salvavit enim nos à peccatis, ab irâ DEI, ab accusatione legis, à morte, à judicio, à damnatione æternâ, & factus est nobis **יְשׁוּעָה** salus, vel salutare, Genes. 49. vers. 18. fons salutis, ut ex ipso aquas salutis haurire possimus, Esa. 12. v. 3. Variæ deductiones nominis hujus legantur apud Dn. D. Gerhardum in Exegeti Locorum, p. 117. & seqq. ut & in Harmonia Dn. D. Chemnicii Evangelicâ, part. 1. pag. 191. 192. 193. 194. ubi inter alia sic scribit:

Quomodo nomen **JESU** formetur, & quomodo originaliter scribatur, queritur: Quæ questio non est otiosa, sed digna bonis ingeniis, in eo nomine, quod Salvatori nostro ab ipso DEO divinitus impositum est. Et observetur, quod à radice **יָשׁוּעַ** Josua primum dictus fuit **יְהוֹשֻׁעַ** cujus nomen Moses mutavit in **יְשׁוּעָה** Num. 13. v. 17. Quam mutatio, quare facta fuerit, consideretur. Formatur autem **יְשׁוּעָה** ab Imperativo, quasi votum seu precatio, ut **DEVS** salvet. Sed cum **DEVS** promississet, quod per filium Num. prætuturus esset temporalem & typicam salutem; ideo Moses mutavit nomen ejus **יְהוֹשֻׁעַ** quod vel à præterito **יָשׁוּעַ** præpositâ literâ **י**od denominatum, vel à futuro, mutato **י**od in penultimo in **Vaf**, formari potest. Et licet futuri tertia persona regulariter sit **יָשׁוּעַ** tamen aliquoties interposita **He** legitur, ut I. Sam. 17. v. 47. & Psal. 116. v. 6. **יְשׁוּעָה** unde per **He** amanticam **Vaf**, loco **י**od, in penultima formatur **יְשׁוּעָה**. Quodq; ex futuro nomen illud formetur, Gabriel suâ interpretatione ostendit, cum inquit: Salvum faciet. Illud verò nomen Latini pronunciant Josua, Græci, Inocens. Lutherus verò, ut veram derivationem, lectionem & scriptionem aliquo modo indicaret, in Novo Testamento ubique scripsit **Jhesus**, exprimens Ebraicum **He**.

Porrò nomen illud **Jehosuah**, de Sacerdote magno, scribitur etiam brevius sine **He**, I. Esdr. 2. v. 1. **יְשׁוּעָה** & ita appellati leguntur etiam alii Sacerdotes, I. Par. 24. v. 11. & 2. Par. 31. v. 15. **יְשׁוּעָה**. Et Pagninus disputat nomen Salvatoris nostri scribendum esse non **יְהוֹשֻׁעָה** sed **יְשׁוּעָה** propterea quod Roma in tēplo crucis, in titulo crucis, quem existimat ex Palastina eò delatum, scriptum sit **יְשׁוּעָה**. Sed certius argumentum est, quod Syriacus paraphrastes constanter legit & scribit **יְשׁוּעָה**. Et quomodo **י** in fine Græci & Latini legerint, ostendit nomen Elisa, quod pronuntiatur **Elisæus**. Ita ergo syllabatim legitur **JESUS**, & secundū hanc rationem scribitur Latine sine **H**. Non autem est Paul Kal, quod significat salvatum, sed est nomen. Exempla enim ostendunt, nomina, quæ ab hoc verbo deducuntur, in penultima loco **י**od habere **Vaf**. Et ad differentiam Participii passivi hoc nomen scribitur cum **Zere**, cui Græcis respondet **H**, vel Latinis **E** longum. Sed quomodo cunq; scribatur, interpretatio ejus certa est, quod idem sit, quod **σωτήρ**.

Nec verò Salvator tantum appellatur Christus, sed & **יְשׁוּעָה** quod salutem seu salutare significat, ut nomen habeat **JESVS**, non à transeunte aliqua actione salvandi, sed quod sit fons salutis, sicut Isa. 12. v. 3. loquitur, ex cujus plenitudine accipiamus & hauriamus semper & ubique veram, plenam, solidam & sempiternam salutem. Illud **יְשׁוּעָה** Græci pulcherrimè reddiderunt, vel **σωτήριαν**, vel **σωτήριον**; quod vocabulum etiam Simeoni placuit. Et in allusione ad futurum nomen **Jesu** in Veteri Testamen-

to in multis sententiis de Messia extat: Ut in sententia, Gen. 48. v. 18. **יְשׁוּעָה** Salutare tuum expeclabo Domine: Psal. 98. v. 2. Esa. 52. v. 10. Videbunt omnes fines terra **יְשׁוּעָה** Salutare DEI nostri: Esa. 49. v. 6. Ut sis **יְשׁוּעָה** salus mea, usq; ad fines terra, & 56. v. 1. Prope est **יְשׁוּעָה** Salus mea, ut veniat. Esa. 1. v. 2. Dominus Deus meus factus est mihi **יְשׁוּעָה** in salutem: Haurietis aquas in gaudio de fontibus **יְשׁוּעָה** **יְשׁוּעָה** **יְשׁוּעָה**. Et Habac. 3. v. 18. vulgata translatio vocabulum Ebraum reliquit: Exultabo in Deo **Jesu** meo. Hæc cum explanatione, quam Angelus de nomine **J**. su tradit, congruunt, & illam pulchrè illustrant. Et quia digna certè est piis Ecclesiæ filijs diligens consideratio nominis **Jesu**, volui Grammaticas illas observationes hoc loco annotare. Hæc Magnus noster Chemnitius.

Inter Pontificios de nomine **Jesu** notabiliæ illephonsus quædam habet Illephonsus Giron, Hispanus præsentatus, & Prædicator Generalis Ordinis Prædicatorum, in Promptuario Concionum Festivalium, pag. 327. 328. & seqq. Concione tertiâ de circumcissione Domini, Pag. 332. & seqq. excutit quæstionem, cum **CHRISTUS** juxta vaticinium Esa. cap. 7. quod S. Matthæus retulit, Emmanuel dicendus fuerit, cur potius **Jesus** vocari voluerit? recensens quæstionem istam moveri à Cyrillo, Tom. 1. Concil. cap. 2. Chrysostomo, homil. 5. in Matth. Theophylacto, Tertulliano, Lactantio, & Augustino: ubi usque ad pag. 338. aliqua non inconcinne ad explicandum **αἰώνια** sacratissimi nominis **JESU** proferuntur. Operosus quoque est Abrahamus Bzovius, Tom. 1. Concionum Dominicalium, ut ostendat, nomen **Jesu** eminentius & convenientius competere Salvatori Christo, quàm Josuæ pag. 84. & 85. ibidemq; reverentiam sacri nominis ita explicat, ut exponat, quanta fuerit apud gentes, apud Hebræos, apud cœlites, apud inferos, apud universas creaturas; sed redolent nonnulla papismum.

Præ multis aliis maximè operè laboravit, nominis **JESU** excellentiam, & arcana in eo recondita illustrare Johannes Baptista de Carthagenâ, libro quinto homiliarum Catholicarum, in universa Religionis Christianæ arcana, per homilias integras decem. Et quidem negari non potest, plurima in illis contineri de sacratissimo hoc nomine perquam memorabilia, quæ tamen singulari cum judicio legi debent, propter insertas complures relationes & revelationes incertas, aliâq; papismum redolentia. Observandū igitur præceptum Apostolicum: Omnia probate, & quod bonum est, tenete, I. Thessal. 5. v. 21. In hoc consentimus nos Evangelici omnes, non esse aliud nomen hominibus de cœlo datum, in quo oporteat nos salvos fieri, præter unicum hoc sacratissimum nomen **JESU**, Actor. 4. v. 12. Rectè igitur S. Bernhardus serm. 15. in Cantic. col. 532. scribit: Nomen **JESU** est cibus, lux & medicina: Hoc Tibi electuarium habes, o anima mea, reconditum in fasciculo hujus vocabuli, quod est **JESVS**, salutiferum certè, quodq; nulli unquam pesti tina invenitur inefficax.

Utinam rectè uti hoc nomine sanctissimo discamus! non more Jesuitarum, qui à nomine **Jesu** sibi per fastum & insolentiam nomen Jesuitarum arrogarunt, & Anno **CHRISTI** 1555. Ordinis sui confirmationem, à Paulo V. Pontifice impetrarunt, jactantes publicè, in præfat. Epist. Indic. se esse Athletas novos, qui jam fatiscenti, lace-

D. Gerhar.
in Exegeti
Locor.
D. Chemni-
cius in Har-
monia E-
vangel. p. 1.
cap. 9.

Num. 13. 17.

I. Sam. 18.

47.

Psal. 116. 6.

I. Esdr. 2. 1.

I. Par. 24. 11

2. Par. 31. 15.

Isa. 12. 3.

Gen. 48. 18.
Psal. 98. 2.
Esa. 52. 10.

Esa. 49. 6.
Esa. 12. 22

Habac. 3. 18.

Giron in
Promptuar.
Concion.
Festiv.

Abraham.
Bzovius
Tom. 1.
Concion.
Domine.

Johannes
Baptista de
Carthage-
na.

I. Thess. 5. 21.

Ad. 4. 12.
S. Bernhar.
serm. 15. in
Cantic.

Abusus no-
minis Jesu
Jesuiticæ.

laceratq. fidei Christiana, & Ecclesie laboranti succurrerint: Sed melius à *Benedicto Aria Montano*, in præfat. Bibl. Antvverpiens. descripti, quod sibi soli sapere, soli bene vivere, Iesumque propius in-
Benedictus Arias Montanus in præfat. Bibl. Antvverpiensis sequi & comitari videantur. Sed qui Jesuitarum inspicit, & expendit, tum doctrinam, tum vitam, istantum ipsos à Jesu Salvatore differre & distare, quantum supremum cælum distat ab infima terra, deprehendit. Unde in *Conventu Possianceno*, totius Ecclesie Gallicanæ nomine, Anno 1561. die 15. Decembris, solenniter ipsis interdictum fuit, ut ab Appellatione Jesu, *Jesuitarum*, & *Societatis Jesu*, prorsus impolterum abstinerent. Refert quoque *Iac. August. Thuanus* lib. 35. fol. 735. quod ab eo tempore, quo *Wilhelmus Prætenfis*, Episcopus *Claramontanus*, Scholam *Claramontanam* illis attribuit, *Claramontanæ* Scholæ sodales, (suppresso Jesuitarum superbo & ambizioso, ut multis videbatur, nomine,) aliquandiu vocati & nominati fuerint.

Et quo fucō homines isti Jesuitas se vocant? Editi sunt ante complures annos Tomi sex doctrinæ Jesuiticæ, in quibus dogmata Jesuitarum cum doctrinâ Domini Jesu collata, & ineffabilis differentia demonstrata fuit: Adeoque in ipsos verè quadrat, quæ *Irenæus* de sui temporis hæreticis scripsit, lib. 1. c. 3. inquiens: *Christi quidem Iesu nomen, tanquam irritamentum præferunt: Antichristi autem impietatem variè introducunt, mortificant multos, per nomen bonum sententiam suam malè disperdentes, & per dulcedinem & decoram nominis, amarum & malignum principis Apostasia serpentis venenum porrigentes.* Rectè etiam applicantur ad Jesuitas modernos verba *S. Athanasii*, orat. 2. cont. *Arrianos*, & libr. 3. ad *Theoph.* de *Arrianis*: *Jesuitismum simulant, & contra Iesum pugnant: Nomen Iesu habent, & ore Diaboli loquuntur.* Nec non verba *Serapionis Episcopi*, de quibusdam hæreticis: *Pro pellibus ovium Christum induti, dicunt se quidem, quod non sunt; quod autem sunt, dici nolunt; sed suam improbitatem amictu nominis tegunt: Qui commune quidem nomen habent, student verò, ut nomen Christi funditus deleant, qui contra Iesum militant, & Iesum invocant.* Complura Scripta extant, Jesuitis nominatim opposita, ex quibus manifestè patet, quàm impudenter sibi nomen augustissimum Domini Jesu arrogaverint.

Nos Salvatori immortales gratias agimus, quod nomen hoc salutare in nostri solatium, non assumere tantum, sed & revelare voluerit; ac cum *Sancto Anselmo*, de miss. hominis pag. 89. ingeminamus, dicentes: *Iesu propter nomen tuum dulce, fac mihi secundum nomen tuum: obliviscere superbum Te provocantem: Respice piè miserum Te invocantem: Iesu, nomen tuum dulce, nomen delectabile, nomen confortans peccatorem, & nomen beatæ spei.* Quid enim est Iesus, nisi Salvator? Ergo propter Te metipsum, Iesu, esto mihi Iesus, esto mihi Salvator benignus. Noli Domine, noli sic attendere malum meum, ut obliviscaris bonum tuum. O bone Domine Iesu, etsi ego admisi, unde me damnare possis; Tu non amisisti, unde me salves. Salva nos omnes, propter sanctissimum nomen tuum Jesu, Amen, Amen.

XII. Dum se Angelum suum misisse Dominus Iesus ait, haud obscure, se Angelorum esse Dominum, innuit, & quidem non secun-

dum divinam tantum naturam, sed & juxta humanam: Id quod & *S. Paulus* confirmat, inquiens: *Pater sedere fecit Christum ad dexteram suam in cœlestibus, supra omnem principatum, ac potestatem, & virtutem, & dominium*, Ephes. 1. Eph. 1. v. 21. Respectu divinitatis enim rectè de Christo testatur Apostolus, quod per illum creata sint omnia, quæ in cœlis sunt, & quæ in terra, visibilia, & invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates, Coloss. 1. v. 16. Coloss. 1. v. 16. Juxta utramque naturam autem dominatur jam Angelis, qui principatus, potestates, virtutes ac dominationes vocantur.

An & quomodo Hierarchiæ istæ Angelicæ inter se differant, Scholastici anxie disquirunt: sed nos ignorantiam hic cum *Sancto Augustino*, Tom. 6. fol. 134. & in *Enchirid.* ad *Laurent.* c. 58. nec non cum *Gregorio Nazianzeno* de Theologia, fol. 77. fateri minimè erubescimus: Contenti abundè satis, quod sciamus, Dominum Angelorum Iesum esse, qui dicat: *Ego Iesus misi Angelum meum.* Utique Angeli sancti Jesu Angeli sunt, primò ex creatione, Col. 1. v. 16. deinde subjectione: Omnia siquidem subjecit Pater sub pedibus eius, Psal. 8. v. 7. nec excepit quicquam, quod non subjecerit, præter eum solam, qui subjecit omnia, 1. Corinth. 15. v. 27. Jam si solus Deus excipitur, utique non Angeli etiam excipiuntur. Et qui excepti sint sancti Angeli? qui Christo ministrarunt, tanquam Domino suo, Luc. 2. v. 10. 13. Matth. 4. v. 11. qui ministri sunt Domini, Psal. 104. v. 4. & πνεύματα λειτουργικά, εἰς διακονίαν ὑποτάσσονται, Hebr. 1. v. 14.

Rectè igitur non ad Angelos, sed ad Angelorum Dominum refugimus, & ut ille Angelos suos bonos nobis mittat, devotè rogamus, ut castra metentur circa nos, Psal. 34. v. 8. ut custodiant nos, in omnibus viis nostris, & pedes nostri ad lapidem non impingant, Psal. 91. v. 11. 12. Agite Charissimi, agite, & Angelorum Dominum invocate, ut Angelum nobis mittat, qui hostes nostros sternat, patriamque nostram à rabie ipsorum & furore liberet, per & propter nominis sui gloriam, Amen, Amen.

XIII. Omisso titulo Radicis David, de quo cap. 5. v. 5. egimus, non præterire decet nomen stella splendida, & matutina, quam se Christus hinc nominat, v. 16. inquiens: *Ego sum stella splendida & matutina*: οὐράνιον ἄστρον sunt, stella splendida & matutina. Stella ex Iacob oriunda, Nemer. 24. v. 17. Sol justitiae, Malach. 4. v. 2. Oriens ex alto, Luc. 1. v. 78. φωσφόρος vel Lucifer, 2. Pet. 1. v. 19. Suprà cap. 2. v. 28. dixit Christus, se Victori daturum τὸν ἀστὴρα τὸν πρωϊνὸν; hic verò se nominat ὁ ἀστὴρ τὸν λαμπρὸν καὶ ὀρθρινόν. Quis innuatur hac stella, divinatione opus nullâ est. Dominus Iesus enim perspicuè de se testatur: *Ego Iesus sum*, Stella splendida & matutina. *Brightmannus* super Apoc. pag. 71. agnoscit, Christum esse stellam hanc matutinam; sed suam simul inspergit opinionem de conversione Judæorum, quam in terris adhuc futuram arbitratur: Verba eius sic habent:

Sic Christus dicitur, (stella nimirum splendida & matutina,) partim, quod in hac vitâ se pignus & primitias futura gloriæ Sanctis impertiat, ne longiori desiderio frangantur animis; partim, quod hoc nomen sibi sumat pro varia rerum administratione. Quando plenè lucet, est ipsa Aurora, Dies &

Sol: quando verò splendet tenuius, sedita tamen, ut spem faciat mox consequentis perfecti diei, est matutina stella, antecambulo Solis. Sciendum est autem, quod perspicuum erit in sequenti explicatione, splendidissimam lucem veritatis omnis pietatis & religionis affulsuram terris, quando fratres nostri Iudei conversi fuerint ad Christum. Cum ergo totum futurus sit plenus dies, illa renovata Ecclesia, quæ proximè antecedit, est φωσφόρος, qui mane conspēctus prope Horizontem, indicat fontem & scaturiginem lucis jamjam emersuram. Hac autem Ecclesia est illa reformata, quæ Thyatirensi succedit, initium capiens ab anno M.D.XX. cui hæret à tergo, tanquam Sol Lucifer, plena restauratio Iudeorum. Quod nudè tantum hic asseritur, quantum satis esse potest ad illustrandum hunc locum: sequens tractatio probationes addet. Quamobrem hoc in loco promissa matutina stella, est ea suavis communicatio Christi, quæ quis fruetur in reformatis Ecclesiis, quarum ipse scribetur civis, quam communicationem brevi post consequetur plena Sanctorum felicitas, quanta quidem potest esse in terris. Huc usque Judæophilus Brightmannus. Cujus placita operosam refutationem non merentur, cum mera sint placita; & proprii cerebri pura putanda commenta; quod ipsemet non diffitetur, inquit; pag. 78. Quod nudè tantum hic asseritur: utique verum hoc est, quod nudè tantum istud hic asseratur, non à Christo ipso, sed tantum à Brightmanno, qui suas ineptias, de felicitate temporali, Ecclesiæ Christi in terris, in textum Apocalypiticum violentè intrudit, & speculationes privatas toti Ecclesiæ obtrudit, dissentientibus ab ipso propriis sodalibus & Gregalibus, Bullingero, fol. 45. & 309. Pareo, pag. 1238. 1239. & aliis.

Bullinger.

Pareo.

Cornelius

Cornelii à Lapide

Apoc. 22. v. 16.

Num. 24.

S. Gregor.

29. Moral.

30.

Beda.

Haymo.

Cornelius Cornelii à Lapide, sup. Apocal. fol. 54. decem stellæ matutinæ expositiones profert; sed plerasque repudiat, & ultimam pro optima habet, inquit: Optime stella matutina est Christus, qui ait, Apocal. 22. v. 16. Ego sum Stella splendida & matutina, de qua dicitur, Num. 24. Orietur stella ex Jacob. CHRISTUS enim vincentibus promittit seipsum, suæque claritatis visionem: Dicitur CHRISTUS stella matutina, hoc est, Lucifer, primo, quia in hac vita dispulit tenebras infidelitatis, & in futura dispellet tenebras mortalitatis. Secundo, quia uti Lucifer noctis finem, diei verò initium præbet; ita CHRISTVS peccato & ignorantia finem, fidei & salutis initium attulit. Tertiò est matutina, quia dum in seipso resurrectionis exemplum nobis præbuit, quæ lux sequatur, indicavit; ait S. Gregorius 29. Moral. 30. in illa verba Job. 38. Nunquid produces Luciferum in tempore suo. Et Beda: CHRISTVS, inquit, est stella matutina; quia transactâ nocte seculi, lumen vitæ Sanctis promittit; & pandit æternæ. Et Haymo: Christus, inquit, est Stella matutina, id est, Lucifer, qui in resurrectione, pulsus mortalitatis tenebris, quasi Lucifer apparebit, & perfectum æternitatis diem demonstrabit.

Gaudeamus igitur Carissimi, quod Dominus Jesus nobis stella matutina & fulgidissima aliquando futurus est: Ejusque Lumen sanctum; quod hac in vita quasi in antecessum impertit; Lumen gratiæ, verbi videlicet sui, magnificiamus, donec lumen gloriæ quoque consequamur, & ibi fulgeamus, sicut Sol, in perpetuas æternitates, Amen, Amen.

XIV. Sanctum pro accelerando Adventu

Domini JESU glorioso desiderium nobis inculcatur, vers. 17. Et Spiritus & Sponsa dicunt: Veni: Et qui audit, dicat: Veni: nec non vers. 20. Etiam veni, Domine JESU. Inseruit hanc petitionem Dominus JESUS orationi ordinariæ, cujus formulam nobis præscripsit, Matth. 6 v. 9. 10. 11. 12. 13. & Luc. 11. v. 2. 3. 4. Adventus regnum tuum. Certè qui se DEO dedicat, is non terrena, sed cœlestia regna desiderat: E contra, credite, qui terrena volunt, cœlestia nolunt. Gratissimi autem servi est, neque in hære præsentibus, neque magnum aliquid, quæ videntur, putare, sed ad Patrem semper urgeri, semperque in futura gestire: uti S. Chrysostomus alicubi loquitur. Desideremus igitur & nos Adventum Domini JESU, & subinde cum Spiritu & Sponsa exclamemus: Veni, etiam veni Domine IESU. Hic enim subinde expectamus beatam spem & adventum gloriæ magni DEI, & Salvatoris nostri IESU Christi, Tit. 2. v. 13. Hic intra nos gemimus, expectantes adoptionem, & corporis nostri redemptionem, scientes, quod omnis creatura congemiscat, simulque nobiscum parturiant, usque ad hoc tempus: Quoniam & ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis, in libertatem filiorum DEI, Rom. 8. v. 21. 22. 23. Hoc est diligere adventum Domini, 2. Tim. 4. v. 8. & qui hanc & αἰφανεῖαν diligunt, præque dilectione ardenti tantoperè expectant, his promittitur corona justitiæ, quam redditurus est Dominus in die illo gloriæ apparitionis suæ; ibidem. Impii quidem ab hoc desiderio abhorrent, & ut nunquam veniret Dominus, judicare vivos ac mortuos, exoptant: pii verò accuratissimè signa Adventum præcessura observant, & incipientibus illis, capita sua attollunt, identidem sperantes ætatem, regnum Dei, & adventum Domini Jesu propè esse, Luc. 21. v. 28. 31. 32. Hinc de prudentibus quinque virginibus dicitur, quod anxie adventum Sponsi desideraverint, & paratæ ad excipiendum illum extiterint, Matth. 25. v. 1. 7. Valeat igitur desiderium adventus seculi aurei, vel Spiritus Sancti, quod Enthiasta & Weigeliani sibi imaginantur: Valeant desideria carnis, voluptatis terrenæ, felicitatis humanæ, longævitæ mundanæ, & similium: nihil & prorsus nihil; vanitasque vanitatum sunt omnia, ad Christi gloriosum Adventum comparata: Illum dies noctesque exoptemus, expectemus, desideremus; & quia Spiritus Sanctus ipsemet nobiscum pro acceleratione ejus clamat, idcirco propè illum esse infallibiliter speremus, indefinenter exclamantes: Veni, veni: Etiam Domine Jesu, Amen.

XV. Cum indefinire Dominus JESUS dicat: Qui sitit, veniat, & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis, v. 17. Ex eo apparet, universis & singulis hominibus ita favere Dominum JESUM, ut neminem absoluto decreto reprobare, aut à confortio beatitudinis excludere cupiat, sed omnibus sitientibus ac volentibus fores latissimè pandat. Indefinitæ enim æquipollent universalibus: Jam hic indefinire dicitur: Qui sitit, veniat, & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis. Similes locutiones reperiuntur passim in Scripturis: Vivo ego, nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat, Ezech. 18. v. 23. 32. cap. 33. vers. 11. Non vult DEVS ullos perire, 2. Pet. 3. v. 9. Imprimis verò magnus est numerus illarum promissionum Evangelicarum, quæ expresse & πᾶσι sunt

Matth. 6. v. 9. 10. 11. 12. 13. Luc. 11. v. 2. 3. 4.

Chrysost.

Decet nos Adventum Domini Iesu desiderare.

Tit. 2. v. 13.

Rom. 8. v. 21. 22. 23. 2. Tim. 4. v. 8.

Luc. 21. v. 28. 31. 32.

Matth. 25. v. 1. 7.

Dominus Iesus neminem inter omnes homines reprobare.

Ezech. 18. v. 23. 32. 2. Pet. 3. v. 9.

damnationem incredulorum, Joh. 3. v. 18. c. 6. v. 39. Cumque ad rerum intricatarum ἐξαιρέτως non parum faciant ὁμοίων ἐκείνης, ἡ διαφορά ἐν ἑαυτοῖς, lib. 1. Topic. c. 13. Idcirco ὁμοιότητα & ἀνομοιότητα considerare est perutile. ὁμοιότης in eo consistit, quod utraque voluntas Dei voluntas est, & recte nuncupatur; quod utraque circa homines occupatur: ἀνομοιότης autem distinctis constat membris: πρὸς γὰρ μέν enim ad omnes omnino homines, nemine excluso, spectat; Consequens autem tam late se extendit minimè: Illa considerat homines, ut homines; hæc, quæ vel creduli sunt, vel increduli: prior meræ est divinæ misericordiæ; posterior partim misericordiæ, erga fideles, partim justitiæ, adversus infideles: Illius decretum importat Electionem; huius Reprobationem: Voluntas antecedens concernit τὴν δόξαν salutis, ex parte Dei singulis ac universis hominibus serio cum offerentis; Voluntas consequens refertur ad λήψιν salutis, ex parte hominum, qui vel eam per media ritè usurpata accipiunt, vel propter media obstinate repudiata amittunt.

His ita rectè explicatis, patet, nemini hominum interclusum esse aditum ad fontem salutis, sed omni sitienti licitum, ut veniat & accipiat aquam vitæ gratis, juxta illud Zach. 13. v. 1. *Indie illa erit fons patens domui David, & habitantibus Jerusalem in ablutionem peccatoris & menstruata*: Nec non Esa 55. v. 1. **OMNES SITIENTES** venite ad aquas, & qui non habetis argentum, properate, emite, & comedite: venite, emite absque argento & absque ulla commutatione, vinum & lac. Sitiamus igitur tantum, sitiamus justitiam: *Beati enim qui esuriunt & sitiunt justitiam, quia ipsi saturabuntur*, Matt. 5. v. 6. Exemplum sitibundi præbet David, qui desideravit aquam de lacu, & dixit: *O si quis mihi daret potum aquæ, de cisterna, quæ est Bethlehem, juxta portam!* Ob hanc sitim compulsi sunt tres viri fortissimi, hostium castra irrumpere, aquam summo cum periculo haurire, & ad Davidem afferre, 2. Sam. 23. v. 15. 16. Si hoc propter alienam sitim strenuissimi illi Triumviri fecerunt, quid non fortissimi milites Christi propter propriam sitim cælestis justitiæ faciant? quidni per castra vitiorum perrumpant, hostes prosternant, & per mille pericula, cruciatus ac labores, immò per mortem ipsam, ad fontem salutis pervenire contendunt? Multorum sitis hoc in mundo expleri nequit, avarorum cumprimis, quibus tam deest, quod habent, quàm quod non habent. Crasso, pecuniarum, ut refert *Plutarchus*, cupidissimo, aurum liquefactum in os infusum dicitur, cum hac exprobratione: *Aurum sitivisti, aurum bibe*. Sic auti sitis turpiter est sedata. At sitis aquæ vitæ aliter explebitur, dicturo ad nos eo, qui in cruce exclamavit, *Sitio*, Joh. 19. v. 28. *Aquam vitæ sitiisti, aquam vitæ bibe. Inebriabimur enim ab ubertate domus Dei, & torrente voluptatis potabimur, quoniam apud Dominum est fons vitæ*, Ps. 36. v. 9. 10. Non potuit non explere sitim Dominus Ismaelis, Genes. 21. v. 18. 19. Israelitarum, Exod. 17. v. 3. 6. Refocillavit sitim Simsonis, Judic. 15. v. 18. 19. multò magis dabit nobis sitientibus vel sitibundis Dominus de fonte aquæ vivæ gratis, Apoc. 21. v. 6. ut non sitiamus amplius, Apoc. 7. v. 16.

O Domine Jesu, Tu ipsemet dixisti: *Si quis*

sitit, veniat ad me, Joh. 7. v. 37. *Qui sitit, veniat, & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis*. Ecce Domine Jesu, sitimus cupidissime, anhelamus ad Te fontem cælestis refrigerii & refocillationis æternæ: Venimus, properamus, uniceque ceu cervus ad fontes aquarum, ad te desideramus: desiderat anima nostra ad Te Deum fontem vivum: Trahe nos ad Te, & fac nos apparere coram facie tuâ, Ps. 42. v. 2. 3. Amen, Amen. Ps. 42. v. 2.

XVI. Et si satis perspicue apparet, aquam vitæ nullo precio vel meritis venalem esse, verum gratis dari, uti textus noster, v. 17. disertè habet: *Patroni tamen Liberi arbitrii* fortassis voculam, *qui vult*, arripere, & quasi salus æternæ a voluntate nostrâ penderet, inferre possent: quod longissimè absit. Non quidem nolentibus conferetur vita æterna, uti testatur Dominus, Matt. 23. v. 37. 38. *Quoties volui congregare Jerusalem filios tuos, quemadmodum Gallina congregat pullos suos sub alas, & Tu noluisti: Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta*. Tantum enim virium habent homines, ut possint Spiritui Sancto resistere, Act. 7. v. 51. verbum Dei repellere, seque indignos vitæ æternæ judicare, Act. 7. v. 46. consilium Dei spernere, Luc. 7. v. 30. & causari, ut Regnum Dei auferatur ab ipsis, Matt. 20. v. 30. 43. ut Regno Dei priventur, 1. Corinth. 6. v. 9. Quod autem voluntatem attinet, de qua dicit Dominus: *Qui vult, accipiat*: Utique decet, ut velimus vitam, Ps. 34. v. 13. ut velimus post Christum venire, Matth. 16. v. 24. ipsum sequi, Marc. 8. v. 34. ipsum videre, Luc. 8. v. 20. Joh. 12. v. 21. Hoc ipsum velle autem non ex nostri arbitrii viribus profluit, sed itidem à Deo: *Is dat velle & perficere*, ac utrumque operatur in nobis, Philipp. 2. v. 13. Ne ergo motui Spiritus Sancti resistamus, nec inclinanti ipsi corda nostra ad sanctam voluntatem & desiderium resistamus, sed ad accipiendum prompti simus, Deumque, ut voluntati suæ divinæ nostram conformare dignetur, oremus, per & propter Dominum nostrum Jesum Christum, Amen.

XVII. Sacrosanctam & inviolabilem esse sacram Scripturam, clausula Apocalyptica disertè testatur: Sic enim Jesus ipse exclamat: *Contestor omni audienti verba prophetia libri huius, si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas, scriptas in libro isto: Et si quis diminuerit de verbis libri prophetia huius, auferet Deus partem eius à libro vitæ, & à civitate sancta, & ex his, quæ scripta sunt in libro isto*, v. 18. 19. Nimirum serio interdicitur, ne quis præsumat verbis prophetiæ libri huius, scilicet, non Apocalyptici tantum, sed totius Biblici, aliquid apponere, vel de iis dimnuere. Idem prohibuit Dominus apud Moysen, inquiens: *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo*, Deut. 4. v. 2. Nec immeritò sic interdicit Dominus. Verba enim Scripturæ sacræ, sunt verba Testamenti; tam Veteris, quàm Novi. 2. Corinth. 3. v. 14. jam 2. Cor. 3. v. 14. cum Testamentis ita comparatum est, ut nemini liceat ἐπιστάδαειν, Galat. 3. v. 15. quæ autoritatem testamenti hominum etiam obtinent, uti Divus Paulus loco allegato testatur. Cumque Scriptura sacra Canon sit & regula, Ps. 119. v. 5. Gal. 6. v. 16. idcirco omnis additio & detractio planè prohibetur: Aliàs enim ne regula quidem foret, dicente S. Basilio, lib. 1. contra Eunomium. Canon & regula, quamdiu ei nihil deest, ad id, ut sit nom.

Canon

Canon & regula, nullam recipit additionem, quâ accuratior fiat: Additio enim fit propter defectum. Et quid opus est additione? cùm Scriptura sit *perfecta*, Psal. 19. v. 8. adeo quidem, ut omne consilium de salute nostra omnesque fidei articulos contineat, Act. 20. v. 27. 2. Tim. 3. v. 16. Ecquis etiam aliquid demat? cùm Scripturâ divinâ sit autoritatis, & expressæ extent prohibitiones, Deut. 4. v. 2. c. 12. v. 32. Proverb. 30. v. 5. Galat. 1. v. 8. 9. quomodo nervum incidere istorum argumentorum *Belarminus*, & alii Jesuitæ cupiant, quidque respondendum ipsis sit, prolixè tractant, Magnus noster *D. Gerhardus* (qui hisce diebus 17. Augusti 1637. pro dolor! Ecclesiæ ereptus est, Theologus *αὐτὸν εἰρηστικός αὐτὸν*, currusque & auriga Israelis) in Tomo 1. Locorum, & Exegesi eorundem: *Dn. D. Michael Vvaltherus*, *Daniel Chamierus*, Tom. 1. Panstrat. l. 8. c. 6. & alii. Ne igitur actum agatur, Authores citati inspiciantur.

Enormiter peccant Pontificii, traditiones suas Scripturæ assuendo, æquiparando, & præferendo: Sic enim *Iohan. a Daventriâ*, in Christianæ veritatis telo, seu *Catapultâ fidei*, de veritate 3. A. 8. *Plurima tenet Ecclesia, non mortuis litteris prodita, sed Spiritu S. Authore, humanis cordibus inscripta, quibus juxta atq; Evangelicæ Scripturæ firmæ fides habenda est, cum eodem Spiritu, quo Evangelium hæc inspirata esse constet. Patet igitur tertia veritas, non omnia credenda pariter ac servanda sacris litteris esse explicata.* Unde verò hoc patet, mi Daventriâ? nullo apice, nullâ literâ hoc demonstras. *Iodocus Clichtoveus*, in Anti-Luthero lib. 1. c. 4. f. 7. scribit: *Planè sententiâ dñi est, non modo ab Apostolis, sed & à Christo nonnulla esse instituta, ut ab omnibus observentur, quæ literarū monumentis mandata non sunt, sed solo verbo tradita, atq; per Apostolos, eorumq; successores, ad nos usque propagata.* Hæc itidē nudè dicuntur, sed non probantur. Similis est sententia *Ioh. Fischerii*, *Roffensis Episcopi*, in Conc. de Libris Lutheri igne crematis, p. 1385. *Clarum est, multas traditiones Christiano populo relictas fuisse, & à Christo, suisque Apostolis, quas sequamur oportet, licet non sint scriptæ.* Hoc verò non clarum, sed plane obscurum est, nec hæcenus à Pontificiis evinci potuit; nihilominus auctoritatem traditionū non scriptarum mirum in modum extollunt, *Payva Andradius*, l. 2. *Orthod. Explic. f. 35.* *Albertus Pighius*, lib. 1. *Hierarch. Ecclesiast. c. 3. f. 9.* *Hofius Cardinalis*, Tom. 1. operum, lib. 4. de Tradit. p. 552. *Alfons. à Castro*, l. 1. adversus hæreses, c. 5. fol. 19. *Iohannes Casparus Rutlandus*, in Locis Theol. tit. 6. pag. 146. 147. *Martinus Peresius*, lib. de Traditionib. part. 2. assert. 2. fol. 28. *Iodocus Ravenstein*, *Franciscus Agricola*, *Leonhardus Marini*, *Vitus Miletus*, & alii.

Concilium imprimis Tridentinum, (cuius vocem Ecclesiæ vocem esse *Bellarminus* statuit, l. 4. de grat. & lib. arbitr. c. 3. p. 1040.) sess. 4. sic decrevit: *Sacrosancta Oecumenica & generalis Tridentina Synodus, &c. perspicimus, hanc veritatem & disciplinam contineri in libris scriptis, & sine scripto traditionibus, quæ ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut ab ipsis Apostolis, Spiritu Sancto dictante, quasi per manus tradita, ad nos usque pervenerunt, orthodoxorum Patrum exempla secuta, omnes libros, tam Veteris quàm Novi Testa-*

menti, cum utriusque unus Deus sit Auctor, nec non traditiones ipsas, tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, tanquam vel ore tenus à Christo, vel à Spiritu Sancto dictatas, & continua successione in Ecclesiâ Catholica conservatas. Pari pietatis affectu ac reverentia suscipit & veneratur. Decreti huius impietatem egregiè ostendit Theologus incomparabilis, *Dn. D. Chemnicus*, in Examinis Concilii Tridentini parte primâ, qui videatur. Ecquid verò est, addere libro Biblico, si hoc non est? Quo vel fucò tam ampla additio pingi, vel colorari potest? Et nonne adduntur in Ecclesiâ papistica complures fidei articuli, qui in universa Scriptura, nec quo ad litteram, nec quoad consequentiam sunt fundati? utpote, invocatio Sanctorum, cultus imaginum & reliquiarum, Sacrificium Missaticum, Purgatorium, Unctio extrema, & quæ sunt huius farinae plura.

Insigniter peccant Romanenses contra hanc protestationem Domini Jesu Apocalypti cam, contendendo, Scripturam sacram non omnia scitu factūque necessaria ad salutem continere: *Cunradus Klingius*, lib. 3. Loc. Comm. c. 3. pag. 194. *Renatus Benedictus Andegavus*, in Panopl. à Catholicorum pag. 595. *Henricus Lancelotus*, in Hæret. Quær. quæst. 18. pag. 172. *Adamus Tannerus*, in colloq. Ratisbon. sess. 12. p. 355. *Iacobus Gordonus Huntlaus*, Tom. 1. Epit. Controvers. l. c. 27. p. 127. *Martinus Beca-*

nus lib. 1. Manual. c. 2. pag. 30. & alii. Iniquus utique foret Dominus, si in Scriptura sacra non extarent omnia scitu factūque necessaria ad salutem, & nihilominus tam gravi fulmine ac anathemate additionem omnem prohiberet. Nonne verò inter additiones prohibitas etiam recensetur jure optimo, quod Pontificii Scripturæ sacræ tam multiplicem sensum affingunt? *Robertus Bellarminus* l. 3. de verbo Dei, c. 3. fol. 212. 213. *Antonius Posssevinus* lib. 2. Bibliothecæ selectæ, c. 18. *Georgius Ederus*, in Malleo Hæreticorum, lib. 2. c. 7. p. 314. *Nicolaus Serarius*, in Prolegomenis Biblicis, c. 21. quæst. 12. pag. 149. ubi tres opiniones recenset; Unam *Michaelis Medina*, l. 6. de recta in Deum fide, c. 25. Alteram *Thomæ* 1. part. q. 1. artic. 10. Tertiam vocat mediam, *Gabrielis Vasquez*, 1. part. quæst. 1. artic. 10. disp. 17. c. 3. & *Hieronymi Præ-*

Pontificii
Scripturâ
sacram im-
perfectiōis
impie accu-
sant.
Cunradus
Kling. l. 3.
Loc. Com.
c. 3.
Benedict.
Andeg. in
Panopl. Ca-
thol.
Henricus
Lancell. in
Hæret.
Quær. q.
18. p. 172.
Adamus
Tanner. in
Colloq. Ra-
tisb.
Iacobus
Gordonus
Huntlaus
Tom. 1. Epit.
Controv. l.
c. 27.
Mart. Be-
can. lib. 1.
Man. c. 2.
Pontificii
Scripturæ
multiplicē
sensum af-
fingunt.
Rob. Bellar.
l. 3. de ver-
bo Dei c. 3.
Antonius
Posssevin. l.
2. Biblioth.
select. c. 18.
Georg E-
derus, in
Malleo Hæ-
ret. l. 2. c. 7.
Nicolaus
Serarius,
in Proleg.
Bibl. c. 21.
q. 12.
Iodocus Eb-
rich. in
Thesaur.
Theolog.
Ludov Ri-
cheomus, l.
2. Idolol.
Hugenotic.
c. 33.
Iohannes
disputat. *Mulhusius*.

disput. de num. libr. Canonorum, sect. 7. thesi.

Theod. Pel. I. scribit: *Scripturam ipsam non posse legitimam*
tan. in diss. sui ipsius interpretem esse, id omnis questionis &
de nu. ib. *disputationis expertum est.* Immo contrarium est ve-
Canon. rum, & assertio Peltani putidum ejusdem com-
Leonhard. mentum. Eiusdem tenoris est effatum *Leon-*
Lessius in *hardi Lessi*, in consultatione, quæ religio & fi-
Consultat. des sit capessenda, pag. 125. *Scriptura vis non con-*
Joann. Pist. sistit in sono verborum, sed in sensu, qui est vita &
in Hodege- *tico, c. 3.* anima *Scripturæ: At possunt esse mille controver-*
Gerhardus *sia de sensu, quæ etiam ex ipsâ scripturâ, semotâ*
Lorichius, *traditione, & Patrum expositione, non possunt de-*
in Institut. *cidi.* Similia habent *Ioannes Pistorius*, in Ho-
Cathol. fid. *orthod.* *degetico, c. 3. p. 57. 58.* *Gerhardus Lorichius*
Martinus *Hadamarus*, in Institut. Cathol. fid. Orthod.
Eisengrein & religionis sanæ, artic. 11. fol. 50. *Martinus*
Obtrusio li- *Eisengrein, & alii.*
brorum A.

pocrypho- Præterea urgeri posset, obtrusio librorum A-
rum, pro pocryphorum, pro Canonicis; quæ additio cer-
Canonicis, tè est intolerabilis. Neque ferendum est,
quæ sit à quod Pontificii *vulgatam editionem Bibliorum*
Pontificiis, ita canonizant, ut nullo planè prætextu eam rejici
planè est velint: Facit hoc *Concil. Trident.* sess. 4. p. 10.
intolerabi- *Franciscus Simenius*, in proleg. Bibl. Complu-
lis, ut & *tens. Melchior Canus*, lib. 2. Loc. Theolo-
Canoniza- *gic. c. 13. pag. 90. 92.* *Leonhardus Marius*,
tio vulgata *Tom. 1. Commentar. in universam Scripturam*
versionis. *sacram, in prolegom. p. 66.* *Ioh. Azorius*, lib. 8.
Concil. Tri- *Institut. Moral. c. 3. p. 639. & complures alii.*
dent sess. 4. *Jam verò notissimum est, in vulgatâ translatio-*
pag. 10. *ne Bibliorum multa reperiri addita, quæ in fon-*
Franciscus *tibus non habentur; id quod Cornel. Iansenius,*
Simenius, *Melchior Canus, & alii Papistæ non diffitentur:*
in proleg. *Et qui diffiteantur? siquidem ocularis inspectio*
Bibl. Com- *& collatio textuum in editione Bibliorum vul-*
plutens. *gatâ, & fontibus Hebraicis ac Græcis, ὁφθαλ-*
Melchior *μοφανῶν differentiam ostendit. Certè, quod*
Canus, l. 2. *Latina versio multoties majestatem, & verbo-*
Loc. Theol. *rum Scripturæ proprietatem non assequatur, ne-*
c. 13. *mo facile inficiabitur. Ipsemet Hieronymus de*
Leonhard. *Esaïæ translatione, in præf. super eundem hoc*
Marius, *fatetur: Accidit, inquit, ut florem sermonis*
Tom. 1. *eius translatio assequi non potuerit. Suffragatur ipsi*
Comment. *Andradus, lib. 4. defensionis Concilii Tridenti-*
in univers. *ni: Melchior Canus itidem octo millia errato-*
Scriptu- *rum in Bibliis vulgatis agnoscit: Et quis sordes*
ram in pro- *ac barbariem Latini sermonis? quis incongruè*
legom. *& ineptissime translata non animadvertit?*
Ioh. Azo- *Enumerat Chamierus Tom. 1. Panstrat. lib.*
rius lib. 8. *14. c. 9. aliquot vocabula abhorrentia ab usu*
Institut. *Latino, sive inclinatione, sive formatione, sive*
Moral c. 3. *significatione; utpote; destravit, odivit, ap-*
Corn. Ians. *propriet, manicabat, coluntur, pœnitentini, præ-*
Melch. Can. *causati, minoravit, intentator, valesaciens, &*
Andrad. l. *similia. Beatus Dn. D. Agidius Hunnius, Se-*
4. defens. *nior, Theologus, dum vixit, summus, in gra-*
Conc. Trid. *tiam Pontificiæ sodalitatæ, ex solæcismis & bat-*
Barbaries *barismis vulgatæ versionis Bibliorum Latinæ*
versionis *concinnavit argumentum scholasticum, quale*
vulgatæ. *pueris in scholis proponi solet, idque in Lati-*
Chamierus *nam linguam, secundum stylum Bibliorum La-*
Tom. 1. Pan- *tinorum, quæ Concilium Tridentinum cano-*
strat. l. 4. *nizavit, egregiè vertit, Tom. 2. operum, fol. 182.*
c. 9. *183. quod Germanico-Latinum sic sonat:*

GDDE ist kein Versucher zum Bösen/ denn
 Er hasset die Gottlosen/ und hat mit ihnen keine
 Gemeinschaft/ Er gedencet aber der Frommen.
 Derhalben/ D ihr faule Bäuche/ ihr Mönche/ die
 ihr unter der Kappen beschoren/ und geöhlet seyd/
 höret zu/ ihr scheinet zwar von aussen heilig/ und

gelehrt/ aber inwendig seyd ihr ungelehrt/ und
 unbändig und ist bekandt euer Ungeschicklichkeit/
 und Bosheit/ welche euch der Wüßiggang lehret/
 so forschet nun euren Geist/ und thut Buß/ hasset
 das Böse/ unterlasset die Feindschaft/ und höret
 auff das Evangelium zu verfolgen ohnellr. sach/ und
 nöthiget die Luth. heraner nicht zu eurer falschen Lehr/
 thut aber bessers/ als ihr bisher gethan/ auff daß
 ihr mehr Frucht bringet/ und mit guten erfüllet wer-
 det/ wonicht/ so wird GDDE aufstehen/ und
 seine Pfeile zurichten zur Rache/ und mit dem Be-
 seim deß Verderbens aufstehen/ alsdann werden
 die hungrige Länds. Knechte eure Güter unter sich
 theilen/ und Männer/ von denen mans nicht ge-
 dacht hätte/ eure Aecker abmessen/ und verzeh-
 ren/ was im Kloster übrig ist/ ihr aber wol abge-
 bläuet/ werdet draussen vor dem Thor stehen/ als
 Truncelene von Wein/ und erstarrt/ und hülf-
 los/ und dreymahl anklopffen zugleich/ und wann
 ihr nit eingelassen werdet/ so werdet ihr murren/ und
 lauffen eine Weiltweges/ und noch wo andere/ und
 also außgeschlossen/ werdet ihr frühe dem Pabst zu-
 lauffen in grosser Kälte/ und zu ihm sagen: Als
 der heiligste Vater/ greuliche und ungehorsame
 Männer haben uns herauß gestossen auß unsern
 Eöstern. Alsdann wird der Pabst zu euch sagen:
 Ihr lieben Söhne/ ihr meine Creaturen/ die ihr
 nun einen Schiffbruch erlitten habet/ seyd gedul-
 tig/ und lasset euch das nicht verdriessen auff sie/
 denn wer sich mein schämet/ deß wil ich mich auch
 schämen/ und wil ihm wieder Schaden thun/ doch
 wollet jetzt in die Küchen gehen/ daß ihr wieder
 warm werdet. Aber in diesen Worten werdet ihr
 keinen Trost finden/ auch werdet ihr nicht lang tau-
 ren können/ sondern mit dem Pabst in die Tiefe deß
 Pfils geworffen werden/ da der höllische Wurm
 euerer Herzen nagen wird. Was denn eure Mon-
 nen betrifft/ warumb freyen sie nicht/ und lassen sich
 nicht freyen? sie verlassen sich zwar auff ihre Werck/
 und achten dies. lbige für köstlich/ aber GDDE hat
 keinen Gefallen daran/ stolz sind sie/ und geschwä-
 hig und ungezogen/ und halten ihre Begierde nicht
 im Zaum/ darum/ werden sie erniedriget werden/
 von wegen der Größe ihres Stolzes/ sie gedencen
 nicht/ daß GDDE die Hoffärtigen hasset/ und
 nimbt auff die Demüthigen/ wie Er den David
 von den seugenden Schaffen geholet/ und zum Kö-
 nig seines Volcks gemacht hat/ denn umb ihrer De-
 müth willen/ werden die Demüthigen nicht desto
 geringer.

Versio Latina ex veteri translatione Bibliorum.

DEUS a intentator est malorum; odivit b e-
 nim impios, & non c contituit illis; memoratur d g
 autem piorum. Ergo vos, o ignava e ventres, h Num. 11.
 Monachi, qui sub capitis f estis interrasiles, g & i. 4. Esd. 7.
 oleati, h attendite. Vos apparesecitis i quidem k. Gen. 7.
 desoris k sancti & docti, sed ab l intus estis indocti l. Psal. 45.
 & infrumiti m: Et nota est vestra merudition & n Eccles. 4.
 malitia, quam docet vos ociositas o. Scopite p au- o. Eccles. 13
 tem Spiritum vestrum, & pœnitentini q, oditer p. Ps 77.
 malum, definite s inimicari, & cessate Evan- q. Act. 3.
 gelium oppugnare gratis t, nec angariare u Lu- f. Psal. 96.
 theranos ad falsam doctrinam vestram: Sed me- f. Eccles. 28
 liora x horum facite, quæ fecistis, ut fructum u. Matt. 5.
 pius y afferatis, & impleamini z bonorum; A- x. Ioan. 14.
 lias surget Deus, & sagittas suas ardentibus a ef- y. Ioan. 15.
 ficiet, & scopabit b vos in scopa terens. Tunc a. Psal. 7.
 partibun- b. Esa. 14.

a. Iacobi 1.
 b. Ps. 25.
 c. Ioh. 4.
 d. Luc. 1.
 e. Luc. 23.
 ventres,
 qua & c.
 f. Exod. 25.
 g. Exod. 25.
 h. Num. 11.
 i. 4. Esd. 7.
 k. Gen. 7.
 l. Psal. 45.
 m. Eccel. 23.
 n. Eccles. 4.
 o. Eccles. 13
 p. Ps 77.
 q. Act. 3.
 r. Psal. 96.
 s. Eccles. 28
 t. Psal. 118.
 u. Matt. 5.
 x. Ioan. 14.
 y. Ioan. 15.
 z. Matt. 22
 a. Psal. 7.
 b. Esa. 14.

c Psal. 59. *partibuntur & famelici milites substantiam vestram,*
d Eccles. 25. *& insuspicabiles d viri metubuntur & agros vestros,*
e Psal. 59. *& quod reliquum est in monasterio, consummabunt f.*
f Luc. 15. *Vos autem bene g plagati stabitis foras h portam,*
g Zach. 13. *quasi crapulati i a vino, & aporati k, & extunc l*
h Act. 16. *insubdiati m & inauxiliari n pulsabitis per o ter in*
i Psal. 77. *idipsum p. Non intromissi murmurabimini q, &*
k Esa. 59. *curreis passus mille & alia r duo. Sic exclusi ma-*
l Psal. 92. *nicabitis s in magno frigore ad Papam, & dicetis il-*
m 3. Esd. 9. *li: Sanctissime Pater, viri abominati & incredibi-*
n Sap. 12. *les u emigrarunt x nos ex monasteriis nostris. Tunc*
o Act. 10. *Papa dicet: Dilecti filii, vos o creatura mea, qui in y*
p Psal. 121. *presentiarum z naufragavistis, estote patientes, ne-*
q Exod. 16. *que z elate a ipsos, qui enim me confusus & fuerit, &*
r Matth. 5. *ego confundar y illum, & iterum nocebo d illum.*
s Luc. 21. *Veruntamen introite jam in culinam, ut calefacia-*
t, Tit. 1. *mini. Sed hoc sermone non consolabimini z, nec*
u Ibid. *continget vobis longiturnitas n sed una cum Papa de-*
x Psal. 51. *jiciemini in profundum d loci, ubi vermis infer-*
y Gen. 50. *nalis elinget i corda vestra. Sed & Monachia ve-*
z 1. Tim. 1. *stra, cur neque nubunt & neque nubuntur? super spe-*
a Psal. 36. *ranti a quidem ille in operibus suis, & appetunt mu-*
b Marc. 8. *ea pretio magno: Sed Deus illis non promeretur v.*
c Ibid. *Superba sunt, & linguata z, & indisciplinata o, nec*
d Act. 7. *dominantur n affectuum suorum, ideo sient in demi-*
e Iac. 2. *noratione p propter nimietatem & superbia sua. Non*
f Matth. 5. *memorantur t, quod DEVS odit superbos & reci-*
g Baruch. 3. *pit humiles. Sicut Davidem de post foetantes u, ac-*
h Esa. 14. *cepit & fecit Regem populi sui. Nam humiles pro-*
i Baruch 6. *pter suam humilitatem non minorabunt q. Huc us-*
k Matth. 22. *que a argumentum, Scholasticum.*
l Psal. 118. *Si hunc in modum vertat argumentum Germa-*
m Zach. 11. *nicum, puer aliquis in Scholis nostris, vapularet*
n Hebr. 13. *meritissime. Quando autem Beani Tridentini, &*
o Eccles. 25. *Pater ipse gregis, Papa, hos solacismos & barbari-*
p Eccles. 7. *smos imperat, imo canonizat, & quidem sub aeterna*
q Psal. 10. *damnationis reatu, quid merentur? nimirum ut ca-*
r Eccles. 21. *dantur multis plagis a pedagogis suis, infernalibus*
s Sap. 4. *tortoribus, Haecenus Beatus Hunnius.*
t Luc. 1. *Sed missis tum Grammaticis, tum aliis versio-*
u Psal. 77. *nis Latinae erroribus, inexcusabile facinus com-*
p 2. Cor. 8. *mittunt Pontificii, quod additiones in Veteri &*
Novo Testamento etiamnum admittere & reti-
nere pergunt, sicut & detractiones; quod utique
cum litera prohibitionis Apocalypticæ eviden-
ter pugnat. Strictissime enim omnis additio &
detractio interdicitur: Pontificii vero in codi-
cem sacrum temerario ausu irruunt, & mox pro
lubitu canonizatione sua hoc vel illud textui in-
ferunt, mox aliquid eximunt. Collectæ sunt ad-
ditiones & detractiones, a Chamiero, Tom. 1.
Panstrat. fol. 257. 260. sed d'ngiβε&ερως conferens
vulgatam editionem & fontes, non tantum illas,
quas Chamierus annotavit, sed & plures detra-
ctiones ac additiones reperiet.

Pontificii
Scriptura
sacra ad-
ditiones &
detractiones
admit-
tunt & re-
tinent.

Chamie-
rus Tom. 1.
Panstr.

Luc. 11. v.
2. & 4.

Apoc. 22.
v. 19.

Exemplum classicum esto *Oratio Dominica*, secundum Lucam descripta: ubi omittitur in translatione veteri petitio tertia: *Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra* Magni certe momenti est hæc detractio: ut & petitio ultima: *Sed libera nos a malo*: quæ itidem in vulgatis, & a Concilio Tridentino canonizatis Bibliis desiderantur, Luc. 11. v. 2. & 4. E contra in Exemplaribus Græcis reperiuntur. Mutilatio ista *σὺ πᾶσι* interdicto Filii Dei, Apoc. 22. v. 19. contrariatur. In cap. 1. Hiobi, v. 21. adduntur hæc verba: *Sicut Domino placuit, ita factum est*: quæ in textu Hebræo non extant. Talia complura passim occurrunt, quæ diligens Lector ipsemet observabit, uti Chamierus quoque monet, fol. 257.

Quemadmodum vero obtrusione librorum Apocryphorum, & Bibliorum per additiones & detractiones corruptione, horrendum in modum, in Domini Jesu gravissimum interdictum Pontificii impingunt, ita quoque crimen haud exiguum admittunt, humana & supposititia scripta pro divinis Ecclesiæ obtrudendo; quod alibi fusè demonstravimus, & ab ipsis fieri, etiamnum asserimus. Epistola enim *Decretales* scripturis Canonici annumerantur a Gratiano, parte 1. *Gratianus* Decret. distinct. 19. c. 6. p. 67. *Iohanne de Tur-* *re Cremata*, in summa de Eccles. lib. 2. c. 108. & lib. 4. part. 2. c. 9. *Alphonso Alvarez Guerrerio*, in Thesauro Christianæ religionis, c. 3. num. 5. pag. 42. Immo Pontifex decretales istas Epistolas, omniaque constituta decretalia, Sedis Apostolicæ (Apostolicæ) tam exactè custodiri mandat, ut si quis adversus illa deliquerit, eum anathema execrandum incurrere. in Spiritum Sanctum peccare, veniamque omnem deinceps ei denegari, ac a Spiritu Sancto damnari statuat, parte 1. decret. distinct. 19. c. 1. col. 55. & part. 2. decret. caus. 25. quæst. 1. c. 5.

Pontificii
humana
& suppositi-
tia scri-
pta pro di-
vinis Ec-
clesiæ ob-
trudunt.
Gratianus
part. 1. De-
cret. dist.
19.
Iohannes
de Turre
Cremata
in summa
de Eccles.
lib. 2. c. 108
&
lib. 4. part. 2.
c. 9.
Alphonso
Alvarez
Guerrerio
in Thesaur.
Christian.
relig. c. 3.
Horrenda
blaspho-
mia Ponti-
ficiorū de
potestate
Rom. Pa-
pa, contra
supra, &
extra Scri-
pturam.
Francisc.
de Ripa.
Decius.
Baldus.
Gomesius.
Iohann. de
Turre Cre-
mata, in
summa de
Eccl. l. 3. c.
64. & 107
Carolus
Ruinus,
Consl. 109
num. 1.
Antonius
de Rosellis,
in Tract. de
Conciliis.
Angelus
de Calva-
sio in sum-
ma tit. Pa-
pa.
Capistran-
us, lib. de
Papa, &
Eccl. aut.
Martinus
Alfonso
Vivaldus,
in cande-
labro au-
reo, Eccles.
Dei part. 3.
Tract. de
Irregulari-
tatib.
Castratio-
nes Patrū
Papisticæ

Abominanda hæc sunt, quæ hæcenus recensuimus: sed omnem pudorē prorsus exuunt, & summè in Deum blasphemii existunt, boantes: Pontificii licitum esse contra S. Apostolum Paulum, ac Scripturam sacram stauendi & dispensandi. Non enim potestas tantum eius est absoluta, & habet eam, sicut vult; juxta Franciscum de Ripa; pa, contra, sed & est contra jus ac supra jus, potestq; omnia extra jus; uti Philippus Decius, Baldus, & Ludovicus Gomesius fatentur. Hinc de Papa scribitur, quod possit formam Sacramentorum ab Apostolis traditam immutare; quod habeat determinare ea, quæ sunt fidei, & sacræ Scripturæ sensus interpretari; *Iohann. de Turre Cremata*, in summa de Eccles. lib. 3. c. 64. & 107. quod possit contra Epistolas Pauli statuere; *Carolus Ruinus*, Consl. 109. num. 1. quod major sit Paulo & Petro; *Antoninus de Rosellis*, in tractatu de Conciliis: *Quod contra Apostolum, contraque statuta Apostolorum quorumcunque; quod contra præcepta Veteris ac Novi Testamenti alicubi dispensare possit: Angelus de Calvasio*, in summa tit. Papa, fol. 371. fac. 2. fol. 372. *Capistranus*, lib. de Papa, & Eccles. autorit. p. 95. *Martinus Alfonso Vivaldus*, in Candelabro aureo, Eccles. Dei, part. 3. Tract. de Irregularitatibus, num. 15. 18. pag. 4.

Annon hoc est, lituram prorsus Scripturæ sacræ inducere, & in illâ expungere, quicquid lubet, summaque imis miscere? O fulmine profligandam impietatem & proterviam! unguibus tam sævis, & plus quam leoninis, Scripturam sacram ita dilacerare! non obstante interdicto sacro Apocalypico? Quid mirum igitur, temerario ausu scripta Patrum & aliorum Authorum itidem corrumpi, proque arbitrio, vel augeri, vel truncari? Videantur *Indices expurgatorii* duo quorum prior jussu & auctoritate *Philippi II. Regis Hispan. & Ferdinandi Albani Ducis*, concinnatus est in Belgio, 1571. posterior jussu *Cassparis Gviroga*, Cardinalis & Archiepiscopi Toletani; in quibus ad stuporem usque legitur, quam castratione suâ nemini prorsus homines illi pepercerint; non S. *Augustino*, qui primas tenet; non S. *Chrysostomo*, pag. 60. & seqq. non S. *Hieronymo*, pag. 70. & seqq. & sic porro: Ipsorummet Pontificiorum libri truncationem & mutilationem

effugere non potuerunt; uti Indices luculenter testantur.

Abstineamus nos ab hujusmodi sacrilegiis, & præsertim caveamus, ne manus violentas Scripturæ sacræ inferendo, plagas, quas minitatur Dominus, nobis accersamus: Id quod Sacramentarii quoque sibi dictum sciant. Eadem enim & ipsi proterviâ Libris Biblicis addere ac detrahere præsumunt. Demonstravit hoc clarissimus Theologus Jenensis, Dn. D. Johannes Himmelius, Amicus noster singularis & honorandus, in Collegio Anti-Calviniano disput. 2. p. 48. 49. ubi sic scribit.

Dicta Scriptura clarissima sophisticè, imò diabolicè, interpretantur, detrahendo, addendove, per manifestum crimen falsi. Exempli gratiâ: Beza super N. Testam. plerisque locis, ubi vocabulum τὸ πᾶν, OMNIS, universalitatis nota ponitur, expunxit, & illius loco supposuit τὸ QUIVIS detortâ Universalitate, non sine notorio crimine falsi, in particularitate. Hoc fecit Act. 2. v. 17. ubi transtulit QVAMVIS carnem, pro omnem carnem. Rom. 10, 4. CVIVIS, pro omni credenti: & v. 12. dives in quosvis, pro in omnes. Idem crimen falsi commisit, Rom. 1. v. 16. 1. Tim. 2. v. 1. Coloss. 1. v. 28. Hanc Scriptura perversionem & falsationem ipse falsarius Beza prodit, quando super. 1. Tim. 2. v. 1. scribit: vocabulo, omnis, genera quidem singulorum, sed non singula generum comprehendit. Vid. gloss. sup. v. 4. & 5. ejusdem cap. Scilicet hanc particularitatem importat Helena Calvinianorum, Absolutum nimirum decretum. Sic Calvinus, & hunc secuti alii, textum Paulinum 1. Cor. 10. v. 3. falsarunt, inferendo particulam, NOBISCV, qua tamen à textu planè aliena: vide orth. consens. p. 166.

Tale crimen falsi commissi Zuvinglius de ver. & fals. relig. pag. 262. in recitatione verborum Christi, supponendo pro, est, significat, verba Christi ita recitans: Sic ergo Lucas, quo ex Evangelistis contenti erimus: Et accepto pane gratias egit, fregit, & dedit eis dicens: Hoc SIGNIFICAT corpus meum, &c. Sic anno 91. impressa sunt Francofurti Biblia opera Calvinianorum, in quibus 1. Pet. 2. v. 8. Græca verba (εἰς ὃ καὶ ἐτέθηναι) sic vertuntur: Ad quod etiam conditi sunt. Simile Calvinianorum criminis falsi commissi exemplum recitat D. Schlusfeld. p. m. l. 2. Theol. Calvin. art. 5. p. 44. his verbis: Ego in Saxonia oppido Mundera, Anno sexagesimo, apud Schola Rectorem Humbertum, vidi exemplar Germanicorum Biblicorum, quæ Tiguri erant impressa, ubi non sine insigni admiratione & animi perturbatione, verba Filii Dei ad imitationem Cinglii Somniiatoris depravata esse deprehendi. Nam in omnibus illis quatuor locis, ubi verba institutionis Testamenti Filii Dei recensentur, in hunc modum textus erat falsatus: das bedeutet meinen Leib: das bedeutet mein Blut.

Artem hanc falsandi à nullo alio didicere Calviniani, quam ab illo, qui Matth. 4. v. 6. Scripturam S. depravatè & mutilatè citavit. Falsarius ergo hisce apponimus illud Dent. 4. v. 4. Ne quid addas, neque detrahas. Et illud Apoc. 22. v. 18. 19. Si quis apposuerit ad hæc, apponet DEVS super illum plagas scriptas in libro hoc; si quis abstulerit aliquid ex verbis libri prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus à libro vitæ, & à civitate sancta.

His ita se habentibus Deum oramus, ut nos Spiritu S. suo sic regat, ne verbis Scripturæ sacræ vim ullo modo inferamus, eique nec aliquid addamus, nec quicquam detrahamus, sed

in ipsissimo verbo divino unicè acquiescamus, per & propter Jesum Christum, Dominum nostrum, Amen.

XIIX. Canonicam authoritatem libri Apocalyptici in Prolegomenis quidem Tom. I. demonstravimus. Necessum verò est, hæc materiam istam reassumere, & paucula prioribus addere. Meminit Nicephorus Callisthus lib. 4. hist. Ecclesiast. c. 33. Clementis cujusdam, qui ἐρωματεύς, seu Contextor cognominatus fuit, & Pantæno in Schola Alexandrina successit: Is libros contextorum octo congeffit, eruditione & doctrinâ utili refertissimos. Inter alios autem libros dispositionum edidit, in quibus totius Scripturæ testamentariorum, seu Canonicorum librorum, compendiosam instituit enumerationem, non prætermittens etiam, quibus contradicebatur, Scripturas, ut Petri Apocalypsin, & Barnabæ historiam.

De Apocalypsi Petrina Nicephorus idem testatur, quod in Ecclesiis olim lecta fuerit, lib. 12. c. 34. fol. 759. quæ tamè subdititia & illegitima à Veteribus judicata est; nihilominus in Ecclesiis quibusdam, apud Palæstinos semel quotannis, in die Parasceves aliquandiu legebatur, quâ die populus magna cum religione & contritione, salutaris passionis Christi memoriæ ergò, jejunavit. Hæc verò Apocalypsis Petrina inter illegitima & adulterina scripta rectè recensentur; Nicephorus lib. 1. hist. Ecclesiast. c. 46. fol. 147. quemadmodum & Apocalypsis Pauli, de qua Nicephorus fol. 759. refert, lectam esse in quibusdam Ecclesiis eam, quæ Pauli dicta sit, Apocalypsin, quam ex præscis hominibus nemo viderit, monachi autem plures cum veneratione admirantur. Fama quidem increbuit, imperantis Theodosii tempore, revelatione divinâ repertum esse librum eum in patria paternaque domo Pauli, Tarsi Ciliciæ, in arca marmorea repositum, & in terra defossum: Quod tamen falsum esse. Presbyter quidam Ecclesiæ Tarsensis, grandævus admodum (nam id canities testabatur) confessus est; nihil enim suo tempore hujusmodi evenisse confirmavit. Quod cum asseveraret, admiratus est, si non ab hæreticis fama ea conficta esset.

Talis non est Apocalypsis Johannis, sed certa, ὁ πρῶτος, & verè canonica, adeò quidem, ut sub comminatione plagarum, quæ continentur in hoc libro, interdixerit Jesus, ne quid ei addatur, vel ab ea auferatur. Etsi enim Græci de Apocalypsi, contra communem Latinorum consensum, dubitarunt; immò, teste Amphilochio in Jambis, longè plurimi adulterinam illam dixerunt, quod & Junilius Episcopus, in quæstionibus, cap. 4. asserit: longè plures tamen de canonica ejus autoritate, testimonium perhibuerunt, ut libro I. in prolegom. ostensum est. Adminiculatur eventus plerorumque vaticiniorum manifestissimus, qui κατὰ πρόφην non minimum est divinitus inspiratæ Scripturæ. Cum enim venerit verbum ejus, sciatur Prophetia, quem mittit Deus in veritate, Jerem. 1. c. 28. v. 9. Atqui venit tempus, quo pleræque visiones jamdum comprobatae sunt: Certum igitur, imò certissimum est, librum hunc pro divinitus inspirato haberi debere. Fiat id, fiat à nobis decenter; Ita implebuntur quoque luculentissimæ de vita æterna promissiones, quas in nobis universis ac singulis benignissime impleat Deus Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, laudatus Deus, in secula seculorum, Amen.

Scriptura
sacra est
norma, &
regula o-
mnium co-
roversia-
rum suffi-
ciens, &
inviolabi-
lis.

Apoc. 22.
v. 18.
2. Pet. 1. v.
19.
Gal. 6. v.
16.
Deut. 4. v.
2. c. 12. v.
32. c. 5. v.
32. c. 6. v.
2. c. 7. v.
11.
Esa. 8. v.
20.
Act. 26. v.
22.
Gal. 1. v. 8.
9
Omnes
mensura
corrupta
& adulte-
rina, in ci-
vitate Dei,
h. e. in Ec-
clesia, pro-
hibentur.
Matth. 15.
v. 8. & 13.
Colloquiū
Ratisbon.

XIX. Non ineptè ex his ipsis verbis colligi-
tur, Scripturam sacram esse normam & regulam o-
mnium controversiarum fidei sufficientem & invio-
labilem. Jubemur enim audire verba Prophetiae,
libri hujus, Apoc. 22. v. 18. vel attendere, 2. Pet. 1. v.
19. & secundum Canonem hunc intedere, Gal. 6. v.
16. ita quidem, ut omnis additio, & detractio pro-
hibeatur, non secus, ac norma, vel regula, sacra &
inviolabilis esse consuevit. Hoc est, quod Do-
minus toties inculcat: *Quodcumque ego precipio*
vobis, illud custodite, & facite, non addito super il-
lud, nec diminuito ex illo, Deut. 4. v. 2. c. 12. v. 32. c. 5.
v. 32. c. 6. v. 2. c. 7. v. 11. Hoc ipsum vult Dominus,
inquirens: *Ad legem & ad testimoniū: si non dixe-*
runt juxta verbum hoc, non erit eis matutina lux,
Esa. 8. v. 20. Observavit hoc ἀκριβῶς B. Aposto-
lus, qui nihil extra, qua Prophetæ locuti sunt, dixit,
Act. 26. v. 12. & anathema omnibus iis imprecatus
est, qui aliud Evangelium prædica-verint, præter id,
quod prædicatum est ab ipso, Gal. 1. v. 8. 9. Sicut e-
nim in civitate quadam & Republica bene con-
stituta, adulterinæ mensuræ omninò prohiben-
tur, sub pœna gravissima; ita multò magis in civi-
tate sua reprobatur Deus omnes mensuras corru-
ptas & adulterinas, neque vult admittere δια-
σκαλίαν, & ἐντάλματα ἀνθρώπων, Matth. 15. v. 8.
sed proprias plantationes eradicaturum se mina-
tur, v. 13.

Pessimè igitur temerarii Pontificii, in Colloquio
Ratisbonensi, pag. 168. distentis faucibus vocife-
rati sunt: *Sacra Scriptura non est iudex omnium*
controversiarum fidei & religionis Christianæ, sed
hoc munus pertinet ad Pontificem Romanum, eoq;
hodie fungitur Clemens octavus, Patri successor,
Christi vicarius, cujus definitio toti Ecclesiæ cum
authoritate proposita, in controversis questionibus
Religionis decidendis, infallibilis est, siue cum Con-
cilio, siue absque Concilio definitur. Esto quidem Scri-
ptura Religionis norma infallibilis, verum nec sola,
nec unica, sed præter hanc necessario admitti de-
bent traditiones, & Ecclesiæ definitiones, Doctorum-
que orthodoxorum consensus. Huc usque Pater-
culi Ratisbonenses.

Annon monstrum videre nos arbitremur, &
crassa παραδόξα audire, cum Esavitas sic ineptire,
& Canonem divinum tam temerè adulterare vi-
demus ac audimus? Omnis planè additio simpli-
citer hîc, Apoc. 22. v. 18. interdicitur: quomodo
ergo traditiones, Ecclesiæ definitiones, & ortho-
doxorum Doctorum consensus, imò & Pontifi-
cis sententia adjunguntur? Pontifex Romanus
est ὁ ἀνθρώπος τῆς ἀμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας,
homo scelerosus, & filius perditus: ὁ ἀντικείμε-
νος, καὶ ὑπεραγορεύων, ὅτι πᾶσι ταῖς ἐχθρότησιν ἐστίν,
2. Thess. 2. v. 3. 4. Quis ergo hunc iudicem ferat?
Ecclesia Romano-Papalis, quâ Papalis, est Syna-
goga Satanæ, vel sedes ejus, Apoc. 2. v. 13. est me-
retrix magna, Apoc. 17. v. 1. est Babylon magna,
Apoc. 18. v. 2. ex qua jubetur exire populus Dei,
ne participes fiamus delictorum ejus, & de plagis
ejus ne accipiamus, Apoc. 18. v. 4. Absit igitur,
ut hujus Ecclesiæ vocem amplectamur.

Traditiones quo loco habendæ sint, suprâ di-
ctum est. Doctorum autem orthodoxorum con-
sensus ita est comparatus, ut impossibilis esse
videatur. Primò enim non constat, quos Do-
ctores Pontificii pro orthodoxis agnoscant. Et
veneranda quidem sunt vetusta dogmata, quòd
ob antiquitatem, ceu canitiem quandam, habeât
quiddam reverendum, juxta Basilium, de Spir. S.

c. 29. Sed hoc genus literarum, non cum credendi ne-
cessitate, sed cum judicandi libertate legendum est;
uti S. Augustinus scribit, lib. 11. contra Iulianum
Manichæum, cap. 5. & si maximè stare vellemus
judicio Patrum, (cui ἀποστόλος hoc dicitur,) non
tamen certos nos redderent Pontificii, quinam
illi sint, quorum consensus necessariò requiratur.

De Episcopo quodam refert Melchior Can-
nus, in Locis Theologicis, lib. 11. c. 16. quòd eos
interdum Authores citaverit, quos nulla unquam
ætas habuerit. Malè profectò iis consultum fuit,
qui Episcopi illius allegatis fidem adhibuerunt.
Quid, quòd sancti Patres ipsimet protestati sunt,
se Scripta sua pro canonicis haberi nolle? Sic e-
nim S. Augustinus lib. 3. de Trinit. in Prologo seri-
bit: *Noli meis literis, quasi Canonicis scripturis de-*
servire; sed in illis, & quod non credebas, cum in-
veneris, incunctanter crede: In istis autem, quod
certum non habebas, nisi certum intellexeris, noli
firmiter credere.

Verum audiamus principia & axiomata Pon-
tificiorum, ex quibus Sole meridiano clariùs pa-
tescet, non seriam rem ipsos agere, cum ad con-
sensum Patrum vel Doctorum orthodoxorum pro-
vocant. Sic enim Robertus Bellarminus, libr. 3.
de verbo Dei, cap. 10. § 30. scribit: *Aliud est in-*
terpretari legem, more Doctoris; aliud more judicis.
Ad explanationem more Doctoris requiritur erudi-
tio; ad explicationem more judicis, requiritur aucto-
ritas. Doctor enim non proponit sententiam suam,
ut necessariò sequendam, sed solum, quatenus ratio
suadet; At iudex proponit, ut sequendam necessariò.
Augustinus igitur & ceteri Patres, in Commenta-
riisungebantur officio Doctorum: At Concilia &
Pontifices funguntur officio judicis, a Deo sibi com-
misso. Caesar Baronius in Annalibus Tom. 1 ad
annum 34. succenturiatur, hunc in modum: *San-*
ctissimos Patres, quos Doctores Ecclesiæ, ob illorum
sublimem eruditionem merito nominamus, quan-
tumlibet Spiritus Sancti gratiâ imbutos liqueat, in
interpretatione Scripturarum, non semper, ac in o-
mnibus, Catholica sequitur Ecclesia.

Dicat Lector, annon de pontè quasi, h. e. de
potestate judicandi, deturbentur Patres universi?
cum dicant Pontificii, Doctores ipsos tantum
fuisse, non Judices, & eruditionem solum habuif-
se, non auctoritatem judicandi.

Audiat aliud iudicium: Cum Sanctorum
quisque, his duntaxat exceptis, qui libros Canonicos
ediderunt, Spiritu fuerit humano locutus, & ali-
quando, vel in eo errarunt, quod ad fidem spectare,
postea demonstratum est; aperte constat ex hujus-
modi auctoritate fidem exploratam fieri non posse;
Melchior Canus, in Locis Theologicis, lib. 7. c. 3. num. 2. Hoc si verum est, utique nec Patres
iudicum partes sustinere poterunt. Idem Canus
ibidem ait: *Sancti omnes, qui in ejus rei mentionem*
incidere, uno ore asseverarunt, Beatam Virginem
in peccato originali concepim; & cum nullus San-
ctorum contraxerit, tamen contraria sententia &
probabiliter & piè in Ecclesia defenditur. Egre-
giam verò auctoritatem Patrum, etiam unanimi-
ter consentientium, si non obstante hoc consen-
su, tamen aliter sentit Romana Ecclesia. Nimi-
rum Romanensibus utrumque licet; Patrum au-
toritatem acceptare, quando pro ipsis faciunt; &
eandem repudiare, quando dissentiunt; adeoque
discordibus tibiis canunt.

Exempli gratiâ, Eusebius Casariensis jam Chri-
stianæ Ecclesiæ salutatur Scriptor celeberrimus,
qui

S. August.
lib. 11. cont.
Iulianum
Manichæum
cap. 5.
nich c. 5.

Melch. Ca-
nus, in Loc.
Theol. 1. 11.
c. 16.

S. Aug. 1. 3.
de Trinit.
in Prolog.

Pontificios
non seriam
rem agere,
cum ad co-
sensum
provocant
Patrum,
demon-
stratur.
Rob. Bel-
larmin. 1. 3.
de Verb.
Dei. c. 10.

Cesar Ba-
ronius in An-
nal. Tom. 1.
ad ann. 34

Melch. Ca-
nus, in Loc.
Th. 1. 7. c. 3.

Apoc. 22.
v. 18.
Pontifex
Rom. nō po-
test iudex
esse contro-
versiarum
fidei.
2. Thess. 2.
v. 3. 4.
Ecclesia
Romano-
Papalis
ibidem nō.
Apoc. 2. v.
13. c. 17. v. 1
c. 18. v. 2.
Apoc. 18.
v. 4.
Sed & tra-
ditiones,
pro norma
haberi ne-
queunt.
Nec valet
Patrum
consensus.
Basilium de
Sp. S. c. 29.

Wilh. Lindanus l. 1. Panopl. c. 17. Melch. Canus in Loc. Theol. l. 7. c. 3. Francisc. Costerus in Apolog. cont. Grevinck. c. 8. Baronius n. 40. Claudius Fremus ad annum 341. Joh. Gabr. Bisciola in Epit. Bar. ronianâ.

Lindan. in Panopl. l. 1. c. 23. & l. 2. c. 18. n. 9. Rosveyd. in dissert. de fide hæreticis servanda.

Azor. T. 1. Moral. l. 8. c. 16. Bellarm. l. 1. de Sanctis. c. 5 & l. 2. de bonis operib. c. 9. sect. 8. & l. 4. de Rom. Pontif. c. 8. sect. 14. Maldonat. in Matth. c. 16. Bellarm. l. 2. de bonis operib. c. 9. sect. 8. Idem lib. 4. de Pontif. Rom. c. 8. sect. 14. Bellarm. l. 4. de Verb. Dei. c. 11. sect. 36. Melchior Canus l. 2. c. 11. Franc. Tolet in Luc. c. 1. annot. 66. Azor. T. 1. Moral. l. 4. c. 33. sect. 3. Bellarm. l. 1. de Rom. Pontif. c. 10. sect. 31. Claudius Espencaus sup. Ep. ad Tit. Alfonsus Salmeron l. 1. part. 3.

qui censurâ Constantini Imperatoris, non urbis unius, sed orbis totius Episcopatu dignus fuerit; *Wilhelmus Lindanus*, lib. 1. Panopl. cap. 17. §. imprimis: Mox, Arrii vocatur Fautor acerrimus; *Melchior Canus*, in Loc. Theolog. lib. 7. c. 3. n. 7. & Hæreticus Arrianus: *Franciscus Costerus*, in Apolog. cont. Grevinck. c. 8. num. 9. Arrianæ factionis signifer; Baronius. n. 40. Sic *Eusebius Emisenus*, *Alano Copo*, Scriptor pius, antiquus valde, & magni nominis in Ecclesia Dei: *Claudius Fremus* homilias ejus edidit, & in dedicat. Epist. Divum Eusebium ipsum intitulavit: *Baronius* quoque ad annum 341. num. 11. inter Sanctos numeratum asseruit: Eundem verò Eusebium hominem Arrianum; *Baronii Epitomator*, imò ipse *Baronius* Tom. 6. ad ann. 441. indigitant. Sic enim *Johannes Gabriel Bisciola*, in Epitome Bar. ronianâ, pag. 542. scribit: *Eucherii homilia falso nomine Eusebio Emiseno, homini impio & Arriano, ipsa pietatis plenâ inscribuntur.*

Sic *Tertullianum*, quando pro Pontificiis facere videtur, non horrent salutare omnium Authorum Latinorum facile Principem, magnum quondam Asiæ Lumen, magnum Afrum; *Lindan.* in Panopl. lib. 1. c. 23. & lib. 2. c. 18. num. 9. *Rosveyd.* in dissertat. de fide hæreticis servanda, in præfat. ad Lectorem: Quando autem contrariari Romanensibus deprehenditur, illicò Author hæreticus, Hæresiarcha, Hostis Catholicorum, Montanista, & cui error auctoritatem abstulerit, de quo constet, quòd etiam homo Ecclesiæ non fuerit; ab *Azorio*, Tom. 1. Moral. lib. 8. c. 16. *Rob. Bellarm.* lib. 1. de Sanctis, c. 5 & lib. 2. de bonis operibus, c. 9. sect. 8. & lib. 4. de Rom. Pontif. c. 8. sect. 14. *Maldonato*, in Matth. c. 16. v. 19. publicè proclamatur. Ad locum Tertulliani pro libertate Christiana in jejuniis, respondet *Bellarminus* lib. 2. de bonis operibus c. 9. sect. 8. *Tertullianus* in eo libro eo modo Catholicam doctrinam exponit, quo solent hoc tempore Lutherani, id est, calumnias, & mendacia passim admiscendo. Idem: *Non est omnino fides habenda Tertulliano*, lib. 4. de Pontif. Rom. c. 8. sect. 14. & alibi. Nihilominus toties testimonia ab ipso *Bellarmino* & aliis ex *Tertulliano* allegantur. Sic *Cypriani* auctoritatem nonnunquam summis laudibus Romanenses extollunt; interdum verò in numerum errantium deducunt: *Bellarmin.* lib. 4. de Verb. Dei. c. 11. sect. 36.

Fortassis autem *S. Augustinus* apud Pontificios auctoritatem tantam obtinet, ut judicio ejus stare non recuset? Nihil minùs: Inconstantia & mutabilitatis accusatur à *Melchiorre Cano*, lib. 2. cap. 11. §. quid. & in Græco idiomate non multum versatus dicitur, *Franc. Tolet*, in Luc. c. 1. annot. 66. Imò *Azori* tam obscurum *Augustinum* esse statuit, ut de mente ejus certi aliquid colligi nequeat, Tom. 1. Moral. lib. 4. c. 33. sect. 3. Cum *Augustini* testimonio contra Primatum *Petri Bellarminus* urgeretur, respondet: *Augustinum solâ ignorantia linguæ Hebrææ esse deceptum*: lib. 1. de Rom. Pontif. c. 10. sect. 31. Et sicut *Tolet* in Græco idiomate non multum fuisse versatum *B. Augustinum* dixit; ita & *Claudius Espencaus* in Commentar. sup. Epist. ad Tit. in Appendice, de lect. libr. suspend. fol. 739. eundem Græcè minùs novisse, & non satis etiam Græcè doctum fuisse, palàm asseruit. Addatur *Alfonsus Salmeron*, lib. 1. part. 3. Prolegom. sup. Epist. S. Pauli, disputat. 6. sub finem, ubi satis longum textit errorum in Patribus catalogum, & *S. Augustinum* itidem

nominatim perstringit, quod cum *Origene* & *Platonis* statuerit, Angelos corporibus aereis & subtilibus constare. *Prolegom. sup. Ep. S. Pauli, disp. 6.*

Econtra *S. Hieronymus* tam Græcè, quàm Hebraicè fuit doctissimus, quemadmodum Scripta ejus oculariter testantur. Num verò illi partes judicis controversiarum à Romanensibus deferuntur? Nequaquam. Celebratur quidem interdum clarissimum Aquilonis sidus, gravissimum rituum Ecclesiasticorum censor, clarissimum doctrinæ Catholicæ lumen; *Lindan.* lib. 2. c. 8. lib. 3. c. 11. lib. 4. cap. 27. sed tamen à *Melchiorre Cano* expressè lib. 2. c. 11. §. secundum, dicitur: *Hieronymus non est regula fidei*. Scripsit in Epist. ad Tit. c. 1. *Hieronymus*, Episcopum & Presbyterum primitus idem fuisse: *Bellarminus* statim ait, sententiam hanc fuisse falsam, lib. 1. de Pontif. c. 8. sect. 20. & duriora verba adversus *Hieronymum* eructat *Alphon. à Castro*, lib. 6. adversus hæreses: *Ego certè doctrinam B. Hieronymi summè extollo, ejus sanctitatem maximè veneror, sic tamen, ut putem, eum hominem fuisse, qui cum hic ageret, falli potuit. Nec mirari quisquam debet, quòd B. Hieronymus, Vir alioquin doctissimus, sic deceptus fuerit, quoniam quandoque bonus dormitat Homerus.*

Infandum verò, quàm crebrò alii Patres, utpote *S. Chrysostomus*, *Origenes*, *Ambrosius*, *Nazianzenus*, *Theophylactus*, & c. atro carbone à Jesuitis notètur. Quid, quòd alicubi nec plurimum, vel potissimum Patrum sententia pro norma admittitur, & recentiores Scriptores Veteribus longè præferuntur?

Accedit huc Patrum castratio, eorundem ceu Hæreticorū cōdemnatio, & cum antiquis hæreticis anathematizatio, de quibus omnibus videatur *Reverentia Ecclesiæ Romanæ erga Sanctos Patres Veteres subdola*, *Jacobi Laurentii*, sectionibus tribus, articulis duodecim, fusiùs demonstrata. *Patres castrantur à Pontificiis, Jac. Laurentius in Reverentia Eccl. Rom. erga Patres.*

Ex quibus omnibus apparet, Doctorum consensum minimè pro norma à Pontificiis haberi, utut eum in Colloquio Ratisbonensi ita vocaverint. Fucum simplicioribus homines Jesuitici faciunt, quando nonnunquam nimbium testimoniorum ex Patribus, ceu Gorgonis caput, & quasi *μωρολογία* quoddam, objiciunt, quos ipsi tamen altissimo supercilio despiciunt, seque & sui similes Neotericos Scriptores longissimis parafangis Patribus antiquis præferunt.

Quò juniores enim, eo perspicaciores sunt Doctores; inquit *Alfonsus Salmeron*, sup. Epist. Pauli ad Rom. disput. 51. *Nec cuiquam obscurum est*, (juxta *Johannem Roffensem*, artic. 18. adversus *B. Lutherum*) *quin posterioribus ingeniis multa, tam ex Evangelis, quàm ex Scripturis cateris, nunc luculentius, & intellectu perspicacius excussa sint, quàm fuerunt olim. Nimirum quia Veteribus adhuc nondum perfracta erat glacies, neque suffiebat illorum atas, totum illud Scriptura pelagus ad amissim expendere; aut quia semper in amplissimo Scripturarum campo, post messorum, quantumvis exquisitissimos, spicas adhuc intactas licebat colligere*: *Didac. de Hæc Roffensis. Didacus verò de Stella*, Tom. 2. in Luc. sup. cap. 10. v. 21. *Novellos Scriptores Pygmaeos vocat, & se bene scire ait, quòd Pygmaei Gigantum humeris impositi plus, quàm ipsi gigantes videant.* *Alfons. Salmeron, sup. Epist. Pauli ad Rom. disp. 51. Joh. Roffensis, art. 18. advers. B. Luther.*

Egregios certè Pumilioes Jesuitas, & Monachos Novitios! qui se tam superciliosè Gigantibus antiquis, Patribus videlicet sanctis, anteponunt. Nos, neque Pontificum decreta, neque Eccle-

Ecclesiæ Romanæ traditiones, neque Patrum placita, Scripturæ sacræ Canonice addi, vel æquiparari, permittimus; sed in sola norma, vel calamo mensorio Architecti cœlestis, Scripturæ sacræ, unicè acquiescimus, neque ad regulam Lesbiam falsariorum deflectimus, cum Domino Jesu orantes: *Sanctifica nos in veritate, sermo tuus est veritas*: Joh. 17. v. 17. Amen, Amen.

Joh. 17. v. 17.

Corruptores Scripturæ sacræ non impunes evadent.

XX. Quemadmodum Falsarii mensurarum publicarum impunes non evadunt; si falsationis arguuntur, & vincuntur; ita nec impunes dimittentur, qui mensuram divinam, videlicet sacram Scripturam, ullo modo corrumpunt, eique vel aliquid addere, vel detrudere præsumunt. Apponentibus enim minatur Deus, *apposurum se plagas, scriptas in libro hoc*, tam Apocalyptico, quam universo Biblico: Diminuentibus autem, *ablaturum Deum partem ejus ex libro vite, & a civitate sancta, & ex his, quæ scriptæ sunt in libro isto*, v. 18. & 19.

Gravissimæ profectò hæ sunt comminationes. Plagæ enim quæ scriptæ sunt in libro toto Biblico, imò vel in libro tantum isto Apocalyptico, non sunt levis, sed maximi momenti; ideoque Pontificiis, & omnibus aliis, seriò extimescendæ. Minatur Deus plagas septem, quibus corripere velit contemptores verbi sui, Levit. 26. v. 28. *auctionem plagarum nostrarum, quæ scriptæ sunt, & non scriptæ*, Deut. 28. v. 59. & 61. *plagam ignis, fumi, & sulphuris*, Apoc. 9. v. 18. *omnem plagam*, Apoc. 11. v. 6. *plagam mortis*, Apoc. 13. v. 3. *plagam gladii*, v. 14. *plagas septem novissimas*, Apoc. 15. v. 1. 6. 8. *in quibus consummaturus sit iram suam Dominus*.

Levit. 26. v. 28.

Deut. 28. v. 59 & 61.

Apoc. 9. v. 18.

Apoc. 11. v. 6.

Apoc. 13. v. 3.

Apoc. 15. v. 1, 6, 8.

Ab hisce plagis si liberi esse velimus, necessum erit, ut ab omni violatione Scripturæ sacræ abstineamus. Imprimis verò cavere tenemur, ne pars nostrâ ex libro vitæ, & a civitate sancta, & ex his, quæ scriptæ sunt in libro isto, a visione Dei beatifica, a claritate cœlesti, a consortio SS. Trinitatis &c. auferatur. Tantus Deus est; ut præmia & supplicia, non temporalia tantum, sed & æterna decernere ac minitari queat. Beatos verò, & verè beatos nos, si ipsimet plagarum cumulum nobis non accersamus, si non ipsi nos parte nostrâ libri vitæ & jure civitatis cœlestis privemus, sed enixò potius studio avertere plagas; & quod spe habemus, fideliter tenere conemur, ne quis accipiat coronam nostram, Apoc. 3. v. 11. sed ut coronam immarcescibilem reverâ ex manu Brabeutæ nostri cœlestis reportemus, per & propter eundem JESUM Christum, Dominum nostrum, Amen, Amen.

Apoc. 3. v. 11.

Num possibile sit, ut quis ex libro vitæ deleatur? Sacramentarium sententia.

XXI. Estne verò possibile, ut quis ex libro vitæ deleatur? Suprà ad cap. 3. v. 5. fusius hæc tractata est quæstio. Sacramentarii de electis docent, quod nullis flagitiis, quantumvis atrocibus, fidem semel datam amittere, aut Spiritum Sanctum excutere, minimè omnium salute æterna excidere, aut ad mortem peccare possint: Imò electos, si vel vitam agant pessimam, in sua tamen infirmitate majorem habere perseverantiam, quam Adam in sua perfectione habuerit: Theod. Beza, Vol. 1. tract. Theolog. fol. 207. Hieronym. Zanchius, in Miscellan. fol. 72. & 242. Hermannus Rennecherus, in Caten. p. 157. & 161. Caterum, quia quæstionem istam, de expunctione ex libro vitæ; *οὐκ ἔστιν ὁμοίως* tractavit insignis Theologus, Dn. D. Leonhardus Hutterus; p. m. qui ante annos triginta quatuor, & quod excurrit, tiam doctrinalem mihi imposuit, idcirco haud grava-

Th. Beza, Vol. 1. tract. Theol. Hier. Zanchius, in Miscell. Hermann. Rennecher. in Caten. D. Leonh. Hutter. in

timlector perspicuam explicationem percipiat, quæ in Locis communibus Theologicis, fol. 809. & seqq. sic habet.

Loc. comm. Theol. Sententia orthodoxa. Gemina in librum vitæ inscriptio.

Quarto, etsi unus est numero Liber vitæ, qui est Christus: Gemina tamen in Scripturis datur inscriptio in eundem: Una est Temporalis, quæ fit in Baptismo, per quem CHRISTO vitæ, tanquam palmites inserimur & implantamur, secundum illud Apostoli Gal. 3. v. 27. *Quotquot in Christum baptizati estis, Christum induistis*: Vel ut Rom. 6. v. 5. idem explicat Apostolus: *Cum Christo complantati coaluerunt, quotquot in mortem ipsius baptizati sunt*. Hanc implantationem Ecclesia nominat inscriptionem in librum vitæ, sic metaphorice exprimens insertionem illam in Ecclesiam, cujus caput Christus est, Eph. 5. v. 23. Hæc inscriptio etsi cum gratia Dei est conjuncta, deletioni tamen rursus est obnoxia; ut non fieri tantum possit, sed fiat etiam frequentissime, ut hoc modo inscripti, e libro isto vitæ rursus deleantur; idque non vulgari-ter tantum credentes & renati, tum totaliter, tum finaliter; sed ipsi etiam electi, verum totaliter duntaxat, non autem finaliter; ut in Davide, Petro, & similibus Sanctis est videre. Deletionis hujus veritatem expressit Christus, Marc. 16. v. 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvabitur: Qui non crediderit, condemnabitur*.

Gal. 3. v. 27.

Rom. 6. v. 5.

Eph. 5. v. 23.

Marc. 16. v. 16.

Alterâ inscriptio est æterna, quæ nihil est aliud, quam ipsa Prædestinatio, sive Electio filiorum Dei ad salutem, quæq. facta est ante constitutionem sæculi, & respicit non modo gratiam, sed & æternam gloriam. Quo sine etiam electio sive inscriptio hæc nunquam frustratur, Rom. 11. v. 7. *Fut ergo, ut multi in tempore habeant gratiam, sed propter defectum perseverantiae in fide non perveniant ad gloriam, & per consequens, non sint ex numero electorum, sive ab æterno in scriptorum in librum vitæ*. Hæc inscriptio indelebilis est; ratione finis & gloria, non fatali quidem aliquo sic ferente decreto; potuisset enim ratione persona sua, & Petrus, & Paulus, & Electus quilibet fieri reprobis, uti suprà ostensum; sed factis & eventis. Qui enim electus est, & ab æterno inscriptus in librum vitæ, is in fide ad finem usque perseverat. Nisi enim perseveraturum ipsum prævidisset DEVS, nunquam ipsum ab æterno in librum vitæ inscripisset, hoc est, ad vitam elegisset. Qui verò in fide non perseverat, is verè, & propriè loquendo electus dici nunquam potuit, ac proinde, neque ab æterno inscriptus in librum vitæ: Siquidem hi sunt termini convertibiles: *Ad vitam electum esse, & ad finem usque perseverare*. Judam ergo proditorem, quia & nefariâ proditiōe & desperatione finali Christum librum vitæ deseruit, merito ipsum neq. Electum, neq. ab æterno unquam in librum vitæ inscriptum fuisse asserimus, quantumvis etiam per Sacramentum initiationis temporaliter in librum vitæ inscriptus fuerit. Et sanè, cum DEVS exactissime noverit, qui sunt ejus; 2. Tim. 2. v. 19. *his autem, qui in novissimo die a sinistris collocabuntur, dicetur à Domino*: *Discedite à me, nunquam novi vos*: Consequens illud est, eorum, qui damnantur, nomina in libro vitæ à condito mundo inscripta non fuisse. Apoc. 17. v. 8.

Rom. 11. v. 7.

2 Tim. 2. v. 19.

Apoc. 17. v. 8.

Elucet hinc, quid discrepantia utrique inscriptioni invicem intercedat. Primum enim æterna inscriptio est solum Electorum, sive salvandorum: Temporalis verò est omnium renatorum, sive baptizatorum. Deinde æterna illa inscriptio nunquam redditur irrita, sed finem suum semper assequitur,

Rom.

Rom. II. v. 7. Temporalis verò vitio & culpâ hominum ita evacuari potest, ut qui olea populi Dei insiti hoc modo fuerant, rursus penitus exscindantur, Rom. II. v. 7. & seqq. Tum inscriptio illa aeterna semper (ordinariam rationem si spectes,) includit temporalem: Hec verò non includit, aut praesupponit illam, aeternam scilicet. Tandem aeterna inscriptio asserit inscriptos in membra Ecclesiae Triumphantis: Temporalis verò in membra Ecclesiae militantis.

Quid sit in Quinto & postremo; an ex libro vita, in quem ab
sacris, dele- aeterno Electi sunt inscripti, deleri rursus possint;
ri è libro negativè modò respondimus. Sed queritur; Quid si-
vita. bi velint ea Scripturae testimonia, quæ inscriptos de
libro viventium deleri perhibent? in Psal. 69. v. 28.
Psal. 69. Deleantur de libro viventium, & cum justis
v. 28. non scribantur: Quod nem Moyses, Exod. 32. v.
Exod. 32. 32. cupit deleri de libro, quem Deus scripsit. sialiter
v. 32. condonare velit peccata Israelitis: Quod denique
Rom. 9. v. Apostolus, Rom. 9. v. 3. optat anathema esse à Chri-
3. sto pro fratribus suis, &c. Sed rectè respondetur,
quòd deletio isthac non significet mutationem ex
parte notitiæ Dei, quasi Deus primùm sciat hoc, &
postea norit contrarium; sed tantùm ex parte homi-
num. Secundùm opinionem enim hominum, quæ
jam innotescit ipsis de libro vita, quatenus putant,
mnes justos & credentes debere salvari, delentur de
libro vita illi, de quibus innotescit, quòd cum justis
nunquam scripti fuerint. Quo respectu locus etiam
Psal. 69. v. 29. non privativè, sed negativè intelligi
v. 29. & explicari debet: Id quod Spiritus Sanctus ipse
innotuit, statim declaravit, quando subjecit, im-
pios sic deleri ex libro viventium, quando cum justis
non scribuntur. Quem in locum D. Augustinus
præclarè scribit:

Anne aliquando illic scripti erant? Fratres, non sic accipere debemus, quod quenquam Deus scribat in librum vitae, & deleat illum. Si homo dixit: Quod scripsi, scripsi, de titulo, ubi scriptum erat: Rex Iudeorum, Deus quenquamne scribit & delet? Præsciis est, prædestinavit ante constitutionem mundi regnatos cum Filio suo in vita æterna. Hos quos conscripsit, ipsos continet liber vitae. Denique in Apocalypsi, quid ait Spiritus Dei, cum de pressuris ab Antichristo futuris loqueretur eadem Scriptura? Consentient illi, inquit, omnes, qui non sunt scripti in libro vitae. Proinde sine dubitatione non erunt cõsensuri, qui scripti sunt. Isti verò quomodo inde delentur, ubi nunquam scripti sunt? Hoc dictum est secundum spem (opinionem) ipsorum, quia ibi se scriptos putabant: Quod est, deleantur de libro vitae, & ipsis constat, non illos ibi esse. Et post pauca: Sic & hic, qui se sperabant tanquam merito justitiæ suæ in libro Dei scriptos esse, cum perducta fuerit damnatio ipsorum etiam ad cognitionem eorum, delebuntur de libro viventium, id est, non ibi se esse cognoscent. Nam versus qui sequitur, exponit quod dictum est: Et cum justis non scribantur: Tom. 8. p. 738. & 739.

Explicationem hanc confirmat ipsa Scriptura:
Esa. 44. v. ut Esa 44. v. 5. ex sententia & opinione impii sic le-
gitur: *Iste dices; Domini ego sum, & ille se*

vocabit nomine Iacob, & ille scribet manu
suâ Domino, atque in nomine Israel nomi-
nabit se. Sed his apud Ezechielem 13. v. 9. respon-
det Dominus: In cætu populi mei non erunt, &
in Scriptura domus Israel non scribentur,
hoc est, non recensebimur in catalogo verorum Is-
raelitarum.

Exemplum Moysis quod attinet, mirè se torquent, tum veteres, tum recentiores Interpretes, ut illud ita conciliare queant, ne uspiam in Scripturas impingant. Veteres Rabbini Judaeorum intellexerunt verba Moysis de libro legis, qui ideo dicatur liber vite, quia praecepta vite continet; Quasi dixisset Moyses: Si tu non vis parcere populo illi, nolo ego amplius nominari in lege hac tua, nedum illam amplius promulgare populo tuo; Sic enim ego promulgatione legis hujus tua, autorem me quasi & causam constituo interitui populi tui. Verùm ineptior est hac explicatio, quàm ut operosam refutationem mereatur. Alii autumant Moysen, intellexisse non librum vite aeternae, sed librum vite hujus temporalis; Quasi dixisset: Mori malo, quàm videre tantam populi tui stragem. Sed & hac interpretatio, licet incommodi aut falsi nihil contineat, inferior est, quàm ut zelum & affectum Moysis erga populum suum satis exprimat. Alii interpretantur verba Moysis, non de libro vite, sed de catalogo populi Dei, sive de fœdere illo, quod Deus cum Israelitis pepigerat. Quae interpretatio eatenus quidem admittitur, quatenus illud fœdus respectum simul implicat ad librum vite aeternae; sed interim nodum propositum non solvit. Alii Moysen quidem hoc optasse existimant, sed interim probe novisse, ex parte Dei id nunquam fieri posse. Quae interpretatio impia est, & Moysen facti hypocritam, quasi aliud verbis simulaverit, aliud verò sub corde cogitavit.

Verissima tandem omnium interpretatio est hæc, qua statuit, Moysen intellexisse quidem librum vite æternæ, & petuisse ex eo deleri, verum non ἀπλῶς, sed κατὰ τι, si nimirum id ullâ ratione fieri posset, se promptum ac paratum esse, vel propria sua salutis jacturâ ac dispendio damnationem in ætorum redimere. Quæ sanè petitio Moysis non simulata, aut hypocrítica, sed maximè seria fuit, conditionalis tamen; Cujus conditionis impletionem Moyses etiam in voluntate Dei unice volui positam. Et quamquam conditio hæc à Moysæ non expressa legitur, rectissime tamen subintelligitur; siquidem ejusmodi vota semper præsupponunt præsupponenda, si nimirum id salvâ pietate, & illasâ Dei voluntate fieri possit. Quod ipsum respondemus ad exemplum etiam Apostoli Pauli, qui nihil categoricè pronunciat, sed utitur modo potèntiali, qui præsupponit Dei voluntatem. Exprimunt autem ejusmodi vota incredibilem illum Sanctorum affectum erga impios, quos itidem salvatos cupiunt, qui interdum in Sanctis etiam ita exardescit, ut feratur etiam ad impossibilia.

Hæc de quæstione ardua Dn. D. Hutterus, quibus aliquid superaddere, supervacaneum arbitramur.

XXII. Denuò confirmat Dominus JESUS *Canonica*
 auctoritatem Canonicam libri Apocalyptici, *autoritas*
 inquit, vers. 20. *Dicit, qui testimonium perhi-* *Apocaly-*
betistorum: Etiam venio ciro: perspicuè asserens, *pless.*
 semetipsum testari de veritate Apocalyptica-
 rum visionum. Et si igitur Aretas, Ribera, Bul-
 lingerus, & alii, Johannem Theologum hæc dicere
 arbitrantur; textûs tamen evidentia clarissimè
 demonstrat,

demonstrat, ipsummet Dominum JESUM hic loqui, & non Johannem. Sic enim coherent verba: *Dicit, qui testimonium perhibet istorum: Etiam venio cito.* Jam verò non Johannes se venturum promittit, neque adventus ejus expetitur, sed Dominus Jesus, qui supra v. 12. quoque dixit, *Ecce venio cito, & merces mea mecum est:* Hic iterum pollicetur, se certo & cito venturum esse.

quis querat, quis est iste Deus Amen: per initiales literas Cabalistæ replendent *אמן מלך נאמן* Dominus Rex fidelis: Harum enim vocum initiales literæ in vocula *אמן* continentur. Sed, uti dictum, Cabalisticis istis subtilitatibus & argutiis non immorabimur: Ad alia accedamus.

Vox ista Syriaca studiosè ab Evangelistis retinetur, tum propter peculiarem *ἐμφασιν*, tum quod illo tempore omnibus gentilibus ad Christum conversis fuit familiarissima & notissima. Est autem particula gravis & seriæ asseverationis: quia ab *אמן* deducitur, quod significat, firmus, certus, fidelis. Magnus noster Chemnitius significationis variæ exempla distinctè sic proponit, inquit.

Particula Amen potissimum usurpatur, 1. in imprecationibus, Deut. 27. v. 15. 16. &c. *Maledictus qui, &c. Et dicat populus Amen.* Num. 5. v. 22. *Si non polluisti thorum, &c. Si verò polluisti, det Deus, &c. & respondebit mulier, Amen, Amen.* Ac Rabbi David inquit, dictum hoc esse per modum orationis, vel per modum receptionis, qua in se & super se recipiebant illas imprecationes, si transgressi essent.

2. Usurpatur etiam ut plurimum in oratione seu invocatione, item in benedictione, & gratiarum actione, 1. Cor. 14. v. 16. quando preces & gratiarum actiones recitantur, Ecclesia respondet Amen, Ps. 41. v. 14. *Benedictus Dominus Deus Amen & Amen:* Nehem. 8. v. 6. *Esdras benedixit Dominum, & omnis populus cum elevatione manuum respondit, Amen, Amen.* Tob. 9. v. 12. *ad benedictionem nuptialem respondent, Amen.* Apoc. 6. v. 12. *Adoraverunt cum dicentes: Amen, benedictio, gloria, honor, sapientia, gratiarum actio.* Atque ita est optantis particula, quod scilicet fides vero cordis desiderio optat, & certa spe expectat, ut fiant & perficiantur ea, quæ orantes petimus. Ita in historia Samosateni apud Eusebium, & apud Ambrosium lib. 4. de Sacramentis, quando in actione cœnæ Dominica singulis exhibetur panis Domini his verbis: *Accipe, comede, hoc est corpus Christi pro te traditum in remissionem peccatorum.* Ibi singuli communicantes respondent, Amen. Et 3. Reg. 1. v. 36. additur particula Amen illustris explicatio. Cum enim David mandasset, ut Salomon ungeretur in successorem David, addita fausta illa acclamatione; *Vivat Rex Salomon:* Respondet Bananias dicens: *Amen, sic dicat Dominus Deus Regis.* Münsterus dicit, esse imperativum passivum primæ conjugationis pro *אמן* ut sensus sit; verum hoc fiat, ratificetur, confirmetur hoc à Domino. Chaldaicon Lexicon dicit, esse Futurum, resectâ primâ literâ *אמן* confirmetur, stabilietur hoc. Græci habita ratione radicis pulcherrimè reddiderunt locum 3. Reg. 1. v. 36. *ἡγοῦτο ὅτι, τίς ὡς αὐτὸς κλέει τὸ πῦρ καὶ κλέει μὲν τὸ βασιλεὺς:* Ita fiat, ratum habeat, & faciat Dominus Deus verbum regis.

3. Usurpatur etiam particula Amen, quando fides propositam promissionem accipit. Ita 1. Par. 16. v. 36. 1. Par. 16. 36. recitatis promissionibus divinis subjungitur: *Et dicat omnis populus: Amen.* Jer. 11. v. 5. ubi Deus repetit promissionem: *Ero vobis in Deum, & eritis mihi in populum, ut suscitem juramentum, &c.* Et respondi, inquit Jeremias, Amen Domine: Et Jer. 28. v. 6. cum Hananias fausta vaticina-

Neque obstat vocula testandi? Nam suprâ Apoc. 1. v. 5. itidem se testem fidelem vocavit; Et alibi dicitur de ipso, quod testimonium perhibuerit, Johan. 5. v. 43. *Ego testimonium perhibeo, Joh. 7. v. 7. Ego sum, qui testimonium perhibeo de meipso: & testimonium perhibet de me, qui misit me, Pater, Joh. 8. v. 18.* Quia ad Nicodemum dixit: *quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur, & testimonium nostrum non accipitis, Joh. 3. v. 11.* Sic de Spiritu Sancto quoque perhibetur: *Ille testabitur de me, Joh. 15. v. 26.* Quemadmodum igitur nec Patris, nec Spiritus Sancti divinitati quicquam derogatur, quod testes vocantur: Ita nec Christi divinitati tantillum decedit, cum se testimonium perhibere, de visionum Apocalypicarum veritate ac certitudine, affirmat. Hinc de tota Sacrosancta Trinitate inquit S. Johannes: *Tres sunt, qui testimonium dant in cælo: Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, 1. Joh. 5. v. 7.* Sint ergo nobis certa & infallibilia, quæ hætenus explicata sunt, Apocalypica oracula, Deumque feriis gemitibus precemur, ne unquam illorum obliviscamur, sed memores semper simus, ac maneamus, per & propter Dominum nostrum Jesum Christum, Amen.

XXIII. Septuagies septies, nî fallor, Dominus Jesus in Scriptura Novi Testamenti voculam Amen usurpasse legitur, quæ & hic, v. 20. habetur: *Etiam venio cito, Amen:* Tandemque tota Apocalypsis sic clauditur: *Amen:* Ut Christo præcinenti, Johannes Theologus Amen succinat. Operæ precium igitur est, aliquid de insigni & emphatica vocula hac differere. Et quidem accurata diligentia *ἐμφασιν* & usum ejus ostendit Dn. D. Chemnitius, Theologus incomparabilis in Harmonia sua Evangelica. Habet quoque non contemnenda Matthias Flaccius Illyricus, in clave Scripturæ: Nos paucula repetemus.

Reperitur hæc particula in scriptis Novi Testamenti centies & bis, interdum à Christo, interdum ab hominibus, & cælicolis usurpata; nonnunquam præcedens, nonnunquam sequens dicta. Seponimus autem Cabalisticam expositionem hujus voculæ, quæ habetur in libro Racanath, (referente Dn. D. Salomone Glassio in Philologia sacra, lib. 2. p. 392.) ubi explicatur p. 35. vox *אמן* cabalisticè, per 91. quod significetur illa verus Deus, author & fons veritatis omnis, hoc modo, Deut. 6. v. 4. 5. nomen *יהוה* ter repetitum extat; id verò cum voce *אמן* (unus) conficit eundem numerum 91. Unde evincit D. Helvicus, Hebræos à doctrina nostra non fuisse alienos. Namque aliàs nomen *יהוה* ter repetitum cum voce *אמן* (unus) non conjunxissent, in vindic. Locor. script. ad Deut. 6. Hanc ipsam vocem verò *אמן* per Rasche Theboth Cabalistæ sic interpretantur: *Benedicens se, benedicet in Deo Amen, & jurans, jurabit in Deo Amen: Si*

Christus Testis est.
Apo. 1. 5.
Ioh. 4. 43.
Ioh. 7. 7.

Ioh. 8. 18.

Ioh. 3. 11.

Ioh. 15. 26.

1. Ioh. 5. 7.

ἐμφασις
vocula A-
men.

Explicatio
vocis Amen
Cabalisti-
ca.

D. Salom.
Glassius in
Philolog. sa-
cra, l. 2. pag.
392.
Deut. 6. 4. 5

D. Helvicus
in vindic.
Loc. script.

Chemnitius
l. 2. Harm.
Evangel. c. 28
de significa-
tione vocis
Amen.
Deut. 27. 15
16.

1. Cor. 14. 16
Ps. 41. 14.

Neh. 8. 6.

Tob. 9. 12.

Ap. 7. 12.

3. Reg. 1. 36.

Münsterus.

Ier. 11. 5.

Ier. 28. 6.

naretur, dicit Ieremias; Amen. Et subiungit prolixam explicationem particula Amen: Sic faciat Dominus, confirmet verba tua, ut ita fiat, sicut vaticinatus es. **Luc. 1, 38.** Et **Luc. 1, 38.** Maria significationem particula Amen pulchre reddidit: Fiat mihi secundum verbum tuum. Atque ha significationes omnes in idem sermone recidunt: plenioris tamen declarationis gratia ita distribuere volui, ut proprietates fidei in applicatione promissionis, & in invocatione, ex usu particula Amen, correctius considerari possent.

Quarto vero usurpatur Amen pro particula affirmandi & asseverandi, ut **2. Cor. 1. v. 20.** promissiones DEI non sunt ita & non (quasi scilicet in illis alud verbis dicatur, aliud corde cogitur, vel verbis quidem promittatur, reipsa autem non praestetur) sed in CHRISTO sunt, Na & Amen: Vbi Ebraicum Amen exponitur per Gracam affirmandi & asseverandi particulam vai. **Isa. 65. v. 16.** Qui benedixerit sibi in terra, benedicet sibi in Deo Amen: Et qui iuraverit, iurabit in Deo Amen.

Vbi sicut Gracum vai, ita & Amen est particula jurandi, quando aliquid quasi interposito iuramento affirmatur, & asseveratur. Atque hac postrema significatio huius loco, & reliquis, ubi Christus inquit; Amen dico vobis, &c. convenit. Et quia radix אמן cum derivatis, significationem habet veritatis, certitudinis, firmitatis, constantiae, &c. Ergo si ad personam dicentis referatur, sensus erit: non obiter, temere, aut leviter dico, sed verè, certò, serè & constanter, tanquam interposito iuramento, affirmo & assevero, quod dico. Aut si ad id, quod dicitur, referatur, sensus erit: Quod dico non incerta cogitatio, aut dubia opinio est, sed verum, certum, firmum & stabile est, quod dico, quod nec mutatur nec retractatur: sed certò ita decretum est, in voluntate divina, & reipsa ita implebitur. Geminatio verò Amen, Amen, intendit asseverationem, ac superlativo nostro, quo Ebraei carent, exprimi potest: Certissimum & firmissimum est, quod dico.

Deut. 27, 15. Porro particula illa Amen in Graca Veteris Testamenti **Pf. 41, 14.** versione aliquando redditur per verbum אָמֵן, **Deut. 3. Reg. 1, 36.** 27. v. 15. & ult. **Psal. 41. v. 14.** 3. Reg. 1. v. 36. **Num. 5. v. 22.** Aliquando redditur per Adverbium αὐθις, **Ier. 28. v. 6.** Aliquando ipsa vox Ebraica relinquitur, 3. Par. 16. vers. 36. 1. Par. 16, 39. Dicat populus Amen. Ita **Ier. 11. v. 5.** **Neh. 8. v. 6.** **Tob. 9. v. 12.** particula Amen in Graco etiam sermone usurpatur. Atque ita in Novo Testamento retenta fuit, ubi alicubi interpretatio ponitur. Quod enim de vidua **Marc. 12. v. 43.** dicitur: Amen dico: illud **Luc. 21. v. 3.** ita explicatur: αὐθις, verè dico vobis.

Absit autem interpretatio Iohannis Piscatoris, de quo factetur Samuel Veldius, in ἐμωδία, vel obice, contra Petrum Cursesium, quod vocula Amen sensum hunc reddiderit: So straffe mich DOZE. Equis enim tam impius existat, ut Dominum JESUM DEI ultionem sibi imprecatum fuisse, statuat?

Quandoquidem igitur vers. 20 Dominus Jesus rem arduam, & apud complures dubiam praedixit ac promisit, se nimirum citò venturum; idcirco juratoriam particulam addere, & quasi juratò veritatem dictorum asserere voluit. S. Johannes quoque pro voti sui calidissimi testificatione Amen exclamavit. Sis ergo, ô Domine Jesu, nobis semper Amen, & infunde nobis sanctum hoc desiderium, ut de Adventus tui gloriosi promissione audientes, subinde ex-

clamemus: Veni Domine Jesu! Amen: Etiam veni? Amen.

XXII. Laudabili exemplo B. Apostolus & Evangelista Johannes Ecclesiis Asiae, ad quas visiones suas Apocalypicas scripsit, Gratiâ Domini nostri Jesu Christi, coronidis & colophonis loco, precatur, dicens: Gratiâ Domini Egregium nostri Jesu Christi cum omnibus vobis: Amen, v. 21. Quem votum est enim penes est Domini nostri Jesu Christi gratia, penes precationem etiam est omne bonum cœleste. Ex ipso enim accipimus gratiam pro gratia: Et quia plenus est gratia, & veritate, **Joh. 1. v. 14.** ideo & nos ex plenitudine ejus gratiam Jesu Christi accipimus, **Joh. 1. v. 16.** Ecquis verò vel mente concipiat, **Iob. 1. v. 14.** vel lingua exprimat, quanti aestimanda sit Domini nostri Jesu gratia? salvari nos per eam Apostoli unanimiter fatentur, **Act. 15. v. 11.** salutaris enim est gratia (σωτήρια) & universalis, **Tit. 2. v. 2.** per hanc gratiam non imputantur nobis peccata, **Rom. 4. v.** per hanc gratiam abundantem, peccati reatus absorbetur, **Rom. 5. v. 15.** 20. ex hac gratia provenit vita æterna, **Rom. 6. v. 23.** Si ergo vel totus mundus nobis irascatur, si concitati maximè sint adversus nos omnes Spiritus infernales, nihil tamen ab ipsis est, quod metuamus, si nobiscum est gratia Domini nostri Jesu Christi. Hæc una & sola nobis sufficit, sicuti Dominus Jesus Paulo Apostolo dixit: Sufficiat tibi gratia mea, **2. Cor. 12. v. 9.**

Stultissimè igitur faciunt, qui gratiam tantum magnatum & principum in hoc mundo aucupantur, contra gratiam Domini nostri Jesu Christi negligunt. Numquid Alexandri Magni gratia Philosophis immortalitatem, vel promittere, vel dare potuit? Numquid Sadrach, Mesach, & Abednego, gratiam Nebucadnezaris, David gratiam Saulis, Daniel gratiam Darii, septem Fratres Maccabæi gratiam Antiochi, S. Johannes Baptista gratiam Herodis, multa millia Martyrum, gratiam Neronis, Decii, Domitiani, Diocletiani, Juliani, & aliorum, gratia Dei, ac Domini nostri Jesu Christi præulerunt? Nequaquam. Ergo & nos gratiam Domini nostri Jesu Christi unicè sectemur, & appetamus. Simul autem moneantur Ecclesiarum Pastores & Antistites, ut non dira quævis Auditoribus suis imprecantur, quod importuni quidam haud raro ex privatis affectibus factitare solent, sed ut potius salvificam ipsis Domini nostri Jesu Christi gratiam apprecentur, & calidissimè eorundem salutem promotam cupiant. Tanto certè flagravat amore erga Judæos Apostolus, ut anathema pro ipsis fieri exoptaverit, eorumque prævisus interitus, dolor illi magnus, & ὁδὺν ἀδιάλεπτον cordi ejus fuerit, **Rom. 9. v. 2. 3.** ubi per voculam, ὁδὺν, non cruciatus levis, sed acutissimus & gravissimus innuitur. Pari modo & nos optemus: Utinam! Utinam nemo pereat! Absit ab unoquoque hominum ira & indignatio Dei: Gratia verò Domini Jesu Christi sit cum omnibus nobis & vobis, ex hoc usque in secula seculorum, Amen. Atque hæc de postrema etiam parte capitis ultimi dicta sufficiant.

Tibi DOMINE IESU, qui A fuisti & Ω nostrorum laborum: Tibi omnis sapientia fons, ac Authori pro illuminatione, & gratia Spiritus Sancti, quam abundè impetruisti, gratias ago immortales: Teq; ardentissimè precor, ut per tuam gratiam Verba hujus prophetiae Apocalypica, futuro hostium Ecclesie, aut corpore Doctorum, non obsignentur, vel supprimantur, sed intrepido ore & calamo, in universo orbe, revelentur ac prædicentur: omniaq; dicta, & scripta cedant ad nominis tui præpotentis gloriam, Ecclesie adificationem, & innumerorum hominum æternam salutem. Amen, annue Domine IESU! Amen, Amen.

SOLI DEO GLORIA!

Minor sum DOMINE cunctis miserationibus tuis,
Genes. 32. v. 10.

INDEX

Scrupulorum, Quæstionum & Doctrinarum maxime illustrium, quæ in hisce quatuor postremis Commentariorum Libris continentur, in quibus littera a. primam, littera verò b. secundam denotat pagellam.

EX CAPITE DECIMO QUINTO.

1. Argumentum visionis quintæ quod sit? a. 2
2. Partes capitis decimi quinti quæ sint? ib. 2
3. Quinam per Citharædos intelligantur? b. ib. 2
4. Quid mare vitreum igni mixtum significet? ib. 2
5. Verbum Dei quomodo cum mari vitreo comparetur? ib. 2
6. Quo respectu Cytharædi ad mare vitreum stare dicantur? ib. 2
7. Alii interpretes quid de Cytharædis & mari vitreo, igni mixto, sentiant? a. 3. usque ad p. 5.
8. Tempus consummationis iræ Dei novissimæ, quod sit? b. 1
9. Quomodo ira Dei super Antichristum cœperit? ib. 1
10. An Thomas Brightmannus, ignem, rectè de contentione & litibus interpretetur? ib. 1
11. An B. Lutherus autor sit contentione de signis Sacramentalibus, & non potius Carolostadius, cum asseclis suis? a. 6
12. An Lutherani monitosam Ubiquitatem docuerint? a. 7
13. An Ecclesiæ Asiaticæ aliarum Ecclesiarum Typi sint? ib. 7
14. Hypocritica Sardis, quàm malitiosè à Thoma Brightmanno, ad primam à B. Luthero reformatam Ecclesiam accommodetur? ibidem & seqq.
15. Quot horrenda convitia Brightmannus in Ecclesias nostras, & præcipuas earum Doctores eructaverit? b. 9
16. Doctrina de omnipræsentiâ Christi annon soletur moribundos? ibidem.
17. Quorum culpa errores multi & crassi repullulaverint? ib. 10
18. Quot & Qualium errorum autores sint Sacramentarii? a. 10
19. Quæ sit autoritas scriptorum B. Lutheri? a. 11
20. An doctrinâ de omnipræsentiâ Christi, ante publicatum Concordiæ librum, in plerisque Academicis, & à præcipuis Doctoribus possita fuerit? ib. 11
21. An liber Concordiæ Ecclesiarum & Scholarum Ministris obtrusus fuerit? b. ib. & seqq.
22. Quibus subscriptionem libri Concordiæ, principes imperaverint? a. 13
23. D. Nicolâus Crellius cur in carcerem conjectus, & tandem decollatus sit? ib. 13
24. Pierius & Gundermannus cur in custodia detenti fuerint? ib. 13
25. Iohan. Stosselius cur sepultura honorificâ indignus iudicatus sit? b. ib. 13
26. An signa tantum sint σημαντικά, an verò etiam ποροφερόμενα, & ἀποδοτικά? ib. 13
27. Cœna Domini quale signum sit? ib. 13
28. An Sacramenta in textu scripturæ ipso, signa dicantur? ib. 13
29. An Sacramenta uniformiter à Scriptoris Ecclesiasticis signa vocentur? a. 14
30. Quid Patribus Sacramentum dicatur? ib. 14
31. Quo sensu Sacramentarii panem dicant signum Corporis Christi? ib. 14
32. Quo sensu nostri Doctores Sacramenta fateantur esse signa? & quomodo differant signum & signatum? a. 15
33. Annon apertissimis testimoniis Sacramentarii possint convinci, quòd Sacramenta pro nudis, & tantum repræsentantibus signis habeant? ib. 15
34. Cur pœnæ Antichristo infligendæ signum magnum, & cœleste dicantur? ib. 15
35. Quàm utile & necessarium sit, iudicia divina videre? ib. 15
36. Quàm graves plagas numero septenario Dominus minitetur? ibidem.
37. Quanta Antichristi sit malitia & perversitas? a. 16
38. Quàm surdi & perversi Romani præfules ad omnes adhortationes & dehortationes fuerint? ib. 16
39. Cur plagæ phialarum, novissimæ dicantur? b. ib. 16
40. Cur Deus non illic, & in ipsis quasi incunabulis, Papatui plagas immiserit? ib. 16
41. Maris proprietates quomodo mundo congruant? a. 17
42. Quàm similis sit mundus mari vitreo? b. ib. 17
43. Ignis & aquæ marinæ mixtura quid innuat? ib. 17
44. Victoria testium Christi adversus Antichristum, quàm sit gloriosa? a. 18
45. Characteres Victorum qui sint? ib. 18
46. Lex & Evangelium in quibus conveniant? b. ib. 18
47. Legis & Evangelii quæ sit differentia? ib. 18
48. Cur victores verba hymni, ex prophetis desumpserint? ib. 18
49. Quo respectu Deus sit Dominus noster? ib. & seqq.
50. Quoties Deus in scriptura Omnipotens dicatur?
51. Quàm impiè Sacramentarii Omnipotentiam Dei exagitent, & restringant? a. 19
52. Quomodo regnum Domini Dei præ aliis regnis excellat? b. ib. 19
53. Opes mundanæ quanti aestimandæ sint? ib. 19
54. Quo respectu Deus noster Dominus sanctus dicatur? a. 20
55. Quomodo solus sit sanctus? ib. 20
56. Quàm magna & mirabilia sint opera Domini nostri? ib. 20
57. Quàm gloriosa Christi sint prælia? b. ib. 20
58. Quàm impiè Pontificii, Mariæ Deiparæ, magna & miracula divina assignent? ib. 20
59. Quàm impervestigabiles sint viæ Domini? a. 21
60. Quàm multæ sint viæ Domini? b. ib. 21
61. Quo respectu Deus tremendus dicatur? ib. 21
62. Quo respectu Deus non timendus? ib. 21
63. Cur Dominus desiderabilis dicatur? a. 22
64. Quanta sit φιλαυδωπία Regis nostri? ib. 22
65. Quomodo orandum, ut preces nostræ exaudiantur? b. ib. 22
66. Quid apertum Tabernaculum testimonii innuat? a. 23
67. Qui sint illi Angeli habentes septem phialas? ib. 23
68. Phialæ quid sint? ib. 23
69. Per animal, quod phialas septem Angelis dedit, quid intelligatur? b. ibidem.
70. Cur hic unius tantum animalis mentio fiat? ib. 23
71. Quid fumus innuat, quo Templum fuisse repletum dicitur? ib. 23
72. An fumus ille ab ira Dei proveniret? a. 24
73. Num ante consummationem septem plagarum, pii, an verò impii, in Templum introire non potuerint? ib. 24
74. Num impii, post plagarum finitionem, sperare possint in Templum intromissionem? ib. 24
75. Quo recurrendum sit iis qui sacra discere cupiunt? b. ib. 24
76. Quorsum se conferant Pontificii? ib. 24
77. Quorsum Sacramentarii? a. 25
78. Unde verus intellectus scripturæ sacræ proveniat? ib. 25
79. Iudicium adversus Antichristum, quàm prorsus non sit humanum? b. ib. 25
80. An Sacramentarii sint Angeli boni, & divinitus vocati? ib. 25
81. Quàm utile sit, ut in oppugnatione Antichristi nos intrepidos exhibeamus? a. 26
82. Quàm necessarium sit Christianis, præcavere, ne phialæ iræ DEI plenæ, super eos decernantur? ib. 26

INDEX SCRUPULORUM,

EX CAPITE DECIMO SEXTO.

1. Argumentum capitis decimi sexti quod sit? b. 27
2. Partes capitis quot sint? ib.
3. Quomodo vox de Templo ad Angelos facta dicatur, cum tamen antea in cœlis se vidisse istud signum, Iohannes dixerit? ib.
4. An cœlum & Templum invicem opponantur? a. 28
5. Annon cœlum, in scripturis aliquando Templum appelletur? ibidem.
6. Quo respectu omnes phialæ in terram effusæ dicantur? ib.
7. Quam seriam Deus rem agat, cum plagis Regnum Antichristianum afficere decernit? b. ib.
8. Quam similes sint indurati Pontificii Pharaoni, & Iudæis obstinatis? ib.
9. Quanta pertinacia Regni Antichristiani? ib.
10. Quam magna sit vox Domini? a. 29
11. An phialarum septem materia ea ipsa sit, quæ septem tubarum fuit? b. ib.
12. Cur Autor, affirmativæ non adstipuletur? b. ib.
13. An plagæ phialarum cum plagis Ægyptiacis, vel ex parte, vel ex toto convenient? a. 30
14. Quemnam plagæ Apocalypticæ potissimum feriant? ib.
15. An Angeli, qui phialas effundunt, vel boni, vel mali fuerint? ibidem.
16. Per characterisatam clientelam, qui intelligantur? b. ib.
17. Vulnus quale ex effusione phialæ primæ oriatur? ib.
18. An pestis per ulcera illa intelligi possit? a. 31
19. Quomodo Aretas Episcopus Cæsariensis, ulcera phialæ primæ explicet? b. ib.
20. Annon per ulcera Sacrificulorum Romanensium peccata rectè intelligantur? ib.
21. Quid sit, mare, fontes, & flumina in sanguinem converti? a. 32
22. Quid distinctio maris, & fluminum innuat? ib.
23. Angelus aquarum quis sit? ib.
24. An æstus phialæ quartæ siccitatem & sterilitatem terræ denotet? ibidem.
25. Quid per Solem, cui datum est æstu affligere homines, intelligatur? b. ib.
26. Num Christus, ut multi opinantur? ib.
27. Num Scriptura sacra? ib.
28. Num Pontifex Romanus? ib. & seqq.
29. Quomodo Angelus in Papam Romanum phialam suam effuderit? a. 33
30. Quomodo Papa æstu homines afflixerit? ib.
31. Roma num rectè sedes Bestiæ dicatur? b. ib.
32. Euphrates unde dicatur? ib.
33. Euphrates quo usque se extendat? ib.
34. Operatio plagæ sextæ quousq; se extendat? ib.
35. Exiccatio Euphratis, an in gratiam Iudæorum futura prædicatur? a. 34
36. An effusio phialarum circa declarationem divinæ bonitatis, & non potius iustitiæ divinæ occupetur? ib.
37. Ob quas probabiles rationes, universalis Iudæorum vocatio, & conversio, vix amplius sperari possit? ib.
38. Num omnia & singula Novissima Spir. S. hic prædixerit? b. ibidem. & seqq.
39. Quæ Johannis Foxi de exiccatione Euphratis sit sententia? a. 36
40. Quæ Autoris? ib.
41. Quomodo Euphrates transmeabilis dicatur? ib.
42. Cur Papatui Draco, Bestia, & Pseudopropheta à Sp. S. assignentur? ib. & seqq.
43. Quam variæ de vucula Harmageddon sint sententiæ? ib.
44. Quam variè vucula Harmageddon scribatur? b. 37
45. Quæ sit Autoris de hac vucula sententia? ib.
46. Unde derivetur illa? ib.
47. Quid sit effusio phialæ in aërem? a. 38
48. Quæ fata olim minitatus sit Dominus vereri Babyloni? ib.
49. An mysteria Apocalyptrica *πρωτοι* sint intelligenda? a. 39
50. Ubi sensus literalis strictè observandus? ib.
51. Ubi allegoricus & mysticus sensus concedatur? ib. & seqq.
52. An Angeli absque intervallo temporis, simul & semel phialas suas effundant? a. 40
53. An anima sit mortalis? ib.
54. Quam variè vucula Animæ in scriptura accipiat? ib.
55. Num omnium hominum mortem & interitum Apocalypsis prædicat? b. ib.
56. Vucula OMNIS quomodo in scriptura nonnunquam usurpetur? ibidem.
57. Vucula MORI quid nonnunquam in sacris literis significet? ib.
58. Num Divi elementis præsideant, & inferiora hæc cum Deo gubernent? inde etiam invocandi? a. 41
59. Annon Angelorum invocatio tolerari possit? ib.
60. An tres phialæ primæ, ad tempora gentilium Imperatorum sint referendæ? a. 42
61. An Deus super ipsam sedem Bestiæ, videlicet Romam iræ suæ phialam effuderit? ib.
62. Roma quoties capta & subacta sit? ib.
63. Roma, quando sedes Bestiæ Antichristianæ fieri cœperit? b. ibidem.
64. Unde Imperii Romani obtenebratio & imminutio? ib.
65. Thronus Bestiæ Romanæ quàm vehementer sit obtenebratus? a. 43
66. Num vucula sedis Bestiæ Imperium Romanum, & Thronum quoq; Antichristianum significet? ib.
67. Num Antichristus Babylonem Euphratæam sit restauraturus, & Hierosolymam terrenam pro sede habiturus? ib.
68. An Regis tantum personis phiala sexta noceat? b. ib.
69. Anne Regnum quorundam Orientalium solennis adventus, antè diem novissimum, expectari debeat? a. 44
70. Quando Reges Orientales Euphraten transmearent? ib.
71. An Divus Iohannes de adventu Messie cuiusdam, Paradisum restituri vaticinetur? b. ib.
72. Quomodo Reges terræ à Regibus mundi differant? ib.
73. An tres tantum Spiritus numero ternario notentur, an verò plures? a. 45
74. Tres isti Spiritus, num Unius tantum sint ordinis, nempe Ecclesiastici? ib.
75. Qui sint Draconici, Bestialitæ, & Pseudoprophetici? ib.
76. Annon per tres Spiritus, Lutherani vel soli, vel cum Calvinianis, & Photinianis notentur? b. ib.
77. An Beza *προς φωτεινον* Dominicam, in cap. 16. Apocalypsis, rectè suspectam habeat? ib.
78. An per vestimenta, quibus nuditas nostra tegitur, & fides & opera nostra intelligantur? a. 46
79. Quo respectu, opera iustitiæ, pro vestimentis Christianis haberi queant? ib.
80. An in vita quoque æterna nuditas probrosa futura sit? ib.
81. Scripturæ sacre quanta sit majestas? b. ib.
82. Num rectè obscuritas scripturæ sacre tribuatur? a. 47
83. Quibus respectibus Scriptura sacra non sit obscura? ib.
84. Quænam adminicula ad scripturas rectè intelligendas, sint necessaria? ib.
85. Cur Sp. S. in scripturâ sacrâ, aliqua sublimiore modo proposuerit? b. ib.
86. An Angeli septem jussu Domini, phialas suas effuderint? a. 48
87. Quàm pulchrè cuilibet Angelo, suus ex cœlesti tabernaculo assignetur locus? ib.
88. Invidiam quomodo describat Aristoteles? ib.
89. Quàm promptum, & paratum, Angeli præstent Domino obsequium? b. ib.
90. Facies præconum qualis? a. 49
91. Quam horrendis plagis persecutores Ecclesiæ Deus affligat? ibidem.
92. Quantopere exultent sancti super plagis Bestiæ? ib.
93. Quotupliciter Omnipotentia Dei consideretur? b. ib.
94. Mysterium Trinitatis quomodo lateat in hymno Angelico? a. 50
95. An Trinitætarum dogma asseramus? b. ib.
96. Unde tanta Papatui Romani insolentia, cum tamen adeo graviter cœlitus affligatur? ib.
97. Conatus Iesuitarum quis sit? a. 51
98. Qui successus Iesuitarum in Sinensi expeditione? ib.
99. Satellites Antichristi quomodo describantur? b. ib.
100. Satellites Antichristi quomodo ex ore Draconis, ex ore Bestiæ, & ex ore Pseudoprophetæ exire dicantur? a. 52
101. Satellites Antichristi, quàm vehementer de signis & prodigiis gloriarentur? ib.
102. Quomodo Satellites isti ad Reges terræ & totius mundi procedant? b. ib.
103. Quorū dirigantur excursionses Iesuiticæ? ib.
104. Quàm perditissimi parricidæ sint Iesuitæ? a. 53
105. Quàm venenatæ Ranæ sint Iesuitæ? ib.
106. Quàm necessarium & utile sit studium Hebræum? b. ib.
107. Quàm utile contra Photinianos? a. 54
108. Quàm utile contra Pontificios? ib.
109. Quàm utile contra Sacramentarios? ib.
110. Quàm superciliosè fontes linguarum Pontificii contemnant? b. ibidem & seqq.
111. An fontes Hebræi sint corrupti? a.

QVÆSTIONUM ET DOCTRINARUM.

112. Vox γέγονε, quàm tremenda sit Papatui? b.	ib.
113. Dei λεχθὲν quàm certò sequatur τὸ πρᾶχθᾶν? a.	56
114. Recordatio Dei quotuplex?	ib.
115. Vocula Zachar quid significet?	ib.
116. Quomodo recordetur Deus Babylonis? b.	ib.
117. Quomodo recordari dicatur Deus peccatorum nostrorum?	ibidem.
118. Quàm frequenter Deus grandine impios puniverit? a.	57
119. Talentum quomodo apud Hebræos dicatur?	ib.
120. Quàm diversa talentorum genera à scriptoribus recenseantur?	ibidem.
121. Kikar seu talentum quot siclos contineat? b.	ib.
122. Quinam jam olim ulcera scelerum, iniquitatum, facinorum, flagitiorum, & abominationum, Regno Anti-Christiano imputaverint?	ib.
123. Quæ horrenda flagitia in historiis de Papis Romanis recenseantur? a.	58 & seqq.
124. Nicolaus Orem quomodo ulcera Bestiæ Romanæ descripsit? b.	59 usque ad pag. 63.
125. Lucifer ipse, quomodo ulcera ista Papatui objecerit, & qualem Epistolam Ordini Ecclesiastico scripserit?	63. usque ad p. 65
126. Fridericus II. Imperator, quas contra Papatum querelas effuderit? a.	65
127. Quàm venenata sit doctrina Antichristi? & quàm multæ animæ ex ea moriantur? b.	ib.
128. Quinam sub Papatu non perierint?	ib.
129. Flumina in sanguinem quando & quomodo sub Papatu sint conversa?	ib. & seqq.
130. Quinam Iesuitæ sanguinem biberint? a.	66
131. Vlricus ab Hutten, quomodo æstuationem sub Papatu descripserit? a.	67. & seqq.
132. Quo æstu afflictus fuit Imperator Otto I.	ib.
133. Quando Papa cœperit Imperatores juramento devincire?	ibidem.
134. Quæ sit formula juramenti illius? b.	ib.
135. Quis æstus fuerit Oronis III sub Iohanne XII?	ib.
136. Quanto æstu afflictus Henricus Quartus?	ib.
137. Fridericus primus quomodo à Papa Alexandro sit proditus Sultano? b.	68
138. Æstus Henrici Quinti & Regis Philippi qui fuerit?	ib.
139. Fridericum Secundum quo æstu afflixerint Romanenses?	ibidem.
140. Quinam Papæ Cæsaribus necem intulerint? a.	69
141. Regnum Galliæ quomodo æstum Solis Antichristiani senserit?	a.
142. Celebriores quæ sint tenebræ? b.	ib.
143. Tenebræ Papatu quantæ sint?	ib.
144. Vnde tantæ tenebræ?	ib.
145. Quàm magnam Papatu Ecclipsin passus sit? a.	71
146. Induratio Papatu quanta?	ib.
147. Quinam olim Papatum taxaverint, & mercedem inde pessimam receperint?	ib. & seqq.
148. Ioh. Hussi quis scopus fuerit? b.	71
149. Ioh. Hussus quàm gregiè Antichristum descripserit?	p. 298,
150. Quam mercedem pro fidelitate sua reportarit?	ib.
151. Hieronymus Pragensis quem scopum habuerit? a.	73
152. Quàm iniquè flammis adjudicatus & exustus sit?	ib. & seqq.
153. Os Antichristi quale sit? a.	74
154. Antichristus quàm magna & ingentia de se loquatur?	ib.
155. Os Papæ quàm lenum?	ib.
156. Os Papæ quàm foetidum?	ib.
157. Quomodo Antichristus os suum in cœlum ponat? b. ib. & seqq.	
158. Ex ore Antichristi quomodo flamma evaporet? b.	75. & seqq.
159. Lingua Antichristi quomodo in terram transiverit? b.	76
160. Antichristus quot linguas habeat? a.	77
161. Quæ Antichristi lingua dolosa?	ib.
162. Quæ ejusdem lingua mendosa?	ib.
163. Quæ Papæ lingua magniloqua?	ib.
164. Quæ Papæ lingua blasphemata?	ib.
165. Quæ ejus lingua inanis? b.	ib.
166. Quæ Papæ lingua duplex?	ib.
167. Quo respectu lingua Antichristiana rectè lingua vocetur quædam Tertia?	ib. & seqq.
168. Per dentes Antichristi qui desigentur? b.	78
169. Anteriores Antichristi dentes qui sint?	ib.
170. Quàm perspicuè B. Ioh. Huss de futura Reformatione vaticinatus sit b.	79
171. Dentium dolor in papatu qualis & unde?	ib.
172. Quæ sint Antichristi principia tria diabolica? a.	80. & seqq.
173. Esauitæ quomodo Euphraten transmeârunt? a.	81
174. Quàm horrenda immundicia Romanensium sit Besticolarum?	a. ibidem.

175. Quàm justè Esauitæ mercantur, ut immundi Spiritus dicantur? a.	82
176. Miracula Spirituum Romanensium qualia sint?	ib.
177. Scopus excursionum Iesuiticarum quis sit?	ib.
178. Adminicula excursionum Iesuiticarum quæ sint? b.	ib.
179. Parisiensium quod sit de Esauitis judicium?	ib. & seqq.
180. Quanto studio providendum, ne Iesuitis Academiæ concedantur, vel pueri bonæ indolis fidei ipsorum committantur?	ib.

EX CAPITE DECIMO SEPTIMO.

1. Angelus ostendens quis fuerit? b.	83
2. Meretrix magna quæ? a.	87
3. Meretrix magna quàm rectè dicatur Roma Papalis?	ib.
4. Quid sessio Meretricis super aquas multas?	ib.
5. Quid aquæ?	ib.
6. Quid sit scortari cum meretrice?	ib.
7. Damnatio Meretricis cur ostendatur Eremitæ? b.	87
8. Witeberga, respectu Romæ quomodo sit quasi Eremitus?	ib.
9. Magnæ Meretricis pictura qualis?	ib.
10. Cur Meretrix vocetur Mulier?	ib.
11. Mulier an à bestia distinguatur?	ib.
12. Meretricis & bestię quanta sit conjunctio? a.	88
13. Bestia portans Meretricem quid sit?	ib.
14. Per Bestiam quomodo innuatur Romanum Imperium?	ib.
15. Cur Romanum Imperium coccineum appelletur?	ib.
16. Coccinei coloris origo quæ?	ib.
17. Quomodo Rom. Imperio nomina plena blasphemie competant?	ib.
18. Quantus Romæ Papalis Fastus?	ib.
19. Poculum Meretricis aureum quid?	ib.
20. Poculum istud quomodo vocetur plenum?	ib.
21. Nomen fronti Meretricis inscriptum quid?	ib.
22. Mulieris seu Meretricis Ebrietas qualis? b.	ib.
23. Quo vino Meretrix inebrietur?	ib.
24. B. Iohannis admiratio unde orta?	ib.
25. Quænam Bestia, quæ fuit?	ib.
26. Romani Imperii status quando florentissimus fuerit?	ib.
27. Romani Imperii decrementum quando cœperit?	ib.
28. Quid Bestia, quæ non est, quod fuit?	ib.
29. Bestia quomodo ex Abyllo ascendere dicatur?	ib.
30. Quænam Autoris sententia sit de ascensu Bestię ex abylo?	ibidem.
31. Sententia Autoris quomodo ex historiis confirmetur?	ib.
32. Bestię interitus imminens quis sit? b.	89
33. Quanta admiratio super Bestię vicissitudine?	ib.
34. Quæ sint Bestię septem capita?	ib.
35. Quinam septem montes Romæ?	ib.
36. Quinam septem Reges?	ib.
37. Reges Romani qui?	90
38. Consules Romani qui?	ib.
39. Dictatores Romani qui?	ib.
40. Decemviri Romani qui? b.	89
41. Tribuni militum qui?	ib.
42. Imperatores Romani qui?	ib.
43. Pontifices Romani qui?	ib.
44. Raphaelis Eglini de septem Regnis quàm falsa sit sententia?	b.
45. An Constantinus Magnus Meretricis magnæ Bajulus fuerit?	91
46. D. Paræus quàm pessimè verba Iohannis interpretetur?	92
a.	93
47. Alius ille vers. 10. quis sit? a.	94
48. Quo respectu Papa Rom. septimus dictus jam octavus vocetur?	ibidem.
49. Cornua decem quid?	ib.
50. Reges & regna cur in Script. vocentur cornua b.	94
51. Unde potestas decem cornuum?	ib.
52. Quomodo cornua potestatem una hora accipere dicantur?	ibidem.
53. Unanimis decem cornuum ergo bestiam devotio quæ sit?	ib.
54. Quid hic per Bestiam innuatur? a.	95
55. Bellum cum Agno Dei quod?	ib.
56. Agnus quomodo vincat?	ib.
57. Magna meretrix quomodo uberius describatur?	ib.
58. Aquæ multæ quid notent?	ib.
59. Odium meretricis magnæ quod sit? b.	95
60. Desolatio Meretricis quæ?	ib.
61. Nudificatio Meretricis quæ?	ib.
62. Quodnam Carnisprævium Meretricis Romanæ?	ib.

INDEX SCRUPULORUM,

63. Quæ concrematio Meretricis Romanæ? ibid.
64. Quomodo Deus decem Regibus pœnas Meretricis in corda dederit? a. 96
65. An Spiritus Sanctus per meretricem magnam intelligat Romanam? ib.
66. Visio hæc ad quod tempus exacte referri queat? ibid.
67. Quis Angelus ille fuerit, qui B. Johanni visionem hanc revelaverit? b. 96
68. Quæ sit vera sententia Oraculi Esaiæ de Babylone? ibid.
69. An B. Petrus & Paulus Fundatores Ecclesiæ Romanæ fuerint? ib.
70. Utrum damnatio meretricis magnæ hic vere describatur? a. 97
71. Quænam sit illa magna meretrix? Num Roma Ethnica? an verò Roma papalis? ib.
72. Quomodo Pontificii ipsi negare nequeant, Romanam hic intelligi? ib.
73. Quam firmæ auctoritates sit, quod hic non de Roma Ethnica, sed papali agatur? b. ib.
74. Roma Papalis quàm verè sit meretrix? a. 98
75. Roma papalis quàm verè sit prostibulum à Salomone descriptum. ib.
76. Quodnam vinum & poculum Romæ papalis? ib.
77. Roma papalis quomodo sedeat super bestiam coccineam? b. 98
78. Quinam meretricius ornatus Romæ Papalis? ib.
79. Quodnam poculum abominationis & immunditiae libidinis plenum in Romano papatu? a. 99
80. Roma papalis cur mater vocetur scortationum & abominationum terræ. ib.
81. Roma papalis cur ebria de sanguine Sanctorum & Martyrum Jesu dicatur? b. 99
82. Quomodo uberius sententia nostra confirmetur, & Pontificiorum sententia confutetur? ib.
83. Ad effugia Rob. Bellarmini quid respondendum? a. 100
84. Quot extent Testimonia veterum Pontificiorum de Roma papali? ib.
85. Cur Spiritus S. Antichristum mulieri potius, quam viro & cur meretrici potius, quam Scortatori assimiletur? a. 101
86. Quàm verasibi historia, quod scœmina in Throno papali sederit, & pro Pontifice habita fuerit, ibid. & seqq.
87. An vinum prostitutionis idem sit, quod vinum iræ fornicationis? b. 102
88. Poculum iræ quo respectu dicatur? ib.
89. An bestia hæc coccinea eadem sit, cum bestia illa marina? ib.
90. Ribera nugæ quomodo refutentur? a. 103
91. Mulier quo respectu coccinea recte dicatur? ib.
92. Quot persecutionis species? ib.
93. An Calices inaurati pro charactere Antichristi proclamantur? ib.
94. Quatenus aureum poculum Meretricis sit character Antichristi? ibid.
65. Ludovici Alcasar instantia de Roma Ethnica quàm futilis? ibidem.
96. Quænam causa admirationis B. Johannis? ib.
97. An absoluto quodam Dei decreto aliquorum nomina libro vitæ inferantur? quo undam autem in librum æternæ mortis referantur? a. 104
98. Quo respectu liber Deo assignetur? ib.
99. Quinam libri improprie Deo tribuantur? ib.
100. Quomodo Deo plures libri assignentur? ib.
101. Libri Deo assignati quot sint generum? ib.
102. Tres libri quàm improprie Deo attribuantur? ib.
103. Quid per librum vitæ innuatur? ib.
104. Vera descriptio libri vitæ quæ sit? ib.
105. Rhadamentææ tabulæ Sacramentarium quæ sint? ib.
106. Quinam in libro vitæ contineantur? a. 105
107. D. Huberi dogma quàm ineptum? ib.
108. An liber mortis libro vitæ oppositus in Scriptura reperitur? ib.
109. Absolutum reprobationis decretum quomodo profligetur. ibid.
110. Quomodo somnium metonymicum de vocula Est à Zvinglio primum sit excogitatum? ib.
111. Quomodo in Sacramentis Novi Test. nulla plane metonymica significatio voculæ Est admittatur? ib.
112. Circumcisio quomodo & fœdus & signum fœderis diverso respectu dicatur? ib.
113. An quod agnus transitus sit, in universa Scriptura dicatur? ib.
114. Christus an erat petra an verò significabatur? a. 106
115. An Columba descendens signum Spiritus S. vel ipse Spiritus S. fuerit? ib.
116. Cornua decem an significant, vel sint ipsissimi Reges? b. ib.
117. Quomodo patres panem Eucharisticum vocarint corporis signum? ib.
118. Definitio signi B. Augustini quæ sit? ib.
119. Quomodo explodatur sententia Gagnæi & Riber. quod per septem montes septem mundi ætates significetur? b. 107
120. Ludovicus ab Alcasar quomodo castiget sententiam Riberæ & Viegæ ib.
121. Num juxta Alcasarem per decem cornua multitudo Senatorum Romanorum denotetur? a. 208.
122. A denario numero cornuum an temere sit recedendum? ib.
123. An Roma ante adventum Antichristi igne concremanda sit, an veto post? ib.
124. Roma an Antichristi sedes sit propria? b. ib.
125. An Nidus Antichristi Roma aliquando igne peritura sit? ibidem.
126. Sententia Riberæ quomodo confutetur? ib.
127. An concrematio Romæ finem Regno Antichristi impositura, an verò etiam post deletionem urbis Antichristus superfuturus sit? ib.
128. Incendium spirituale Romæ papalis quodnam sit? ib.
129. An urbis solius Romæ vel totius papatus excidium hic prædicatur? ib.
130. An non omnis libertas & contingentia actionum humanarum penitus tollatur, cum Deus dicitur in corda hominum dare, ut faciant, quod placitum est illi? a. 109
131. Fatum Stoicum quod fuerit? ib.
132. An omnis libertas hominibus adimatur? ib.
133. Providentia divina & nostra libertas, quo respectu sint diversa? ib.
134. Quomodo Deus corda hominum regat? ia.
135. Necessitatis distinctio qualis? ib.
136. Quo respectu necessitas in actionibus nostris concedatur? b. ibid.
137. Quomodo Providentia divina speciali quadam ratione nonnunquam circa hominum actiones occupetur? ib.
138. An Deus eodem modo & bonum & malum in corda Regum dederit? ib.
139. Quomodo Paræus confutetur argumento invicto? 102
140. Pœnarum inflictio quomodo sine ulla sanctitatis læsione à Deo deincepsatur? ib.
141. Quæ Sacramentarium instantia? a. 110
142. Bestia hæc an Papatum, vel Rom. Imperium denotet? ib.
143. Quomodo damnatio Antichristi ex revelatione divina oriatur? ibid.
144. Quàm diserte Deus damnationem Romæ papalis prædixerit? ib.
145. Fulgura Jesuitarum quàm vana sint? ib.
146. Quænam insidiæ Antichristi Romani? 165
147. Annon traditiones papales sint cerussa scorti Romano-papalis? b. ib.
148. Annon Cœnæ mutilatio sit traditio papalis? ib.
149. Annon hæreticorum mos fuerit relicta Scriptura ad traditiones confugere? ib.
150. Particula *et* sive quid significet? ib.
151. A traditionibus B. Pauli quàm ineptissime ad traditiones suas argumententur Pontifici? a. 111
152. Quam multæ traditiones ab autoribus prophanissimis oriuntur? ib.
153. Quam multi Romani Pontifices prophanissimi fuerint? ib.
154. Successio non interrupta qualis itidem sit cerussa Pontificia meretricis Rom. ibi
155. Philtrum meretricis Romanæ quod? ib.
156. A Regni Papalis amplitudine ad veritatem Ecclesiæ quàm perfimè concludatur? b. ib.
157. Ecclesia vera quoties paucissima habuerit membra? ib.
158. Falsa Ecclesia quomodo plerumque maximam multitudinem & amplitudinem adstipulantium jactitat? a. 112
159. An Christus Sedis Romanæ auctoritatem papalem & divinam fundaverit? ib.
160. Sancti Patres an crediderint Ecclesiam super Apostolum Petrum ædificatam esse? ib.
161. Miracula an ad Philtrum meretricis pertineant? ib.
162. Miracula Ethnorum quæ? b. ib.
163. Miracula Pseudoprophetarum quæ? ib.
164. Miracula quomodo Antichristi signa prædicantur futura? ib.
165. Quam multæ fabulæ pro veris historiis in papatu venduntur? a. 113
166. Nugæ in papatu pueriles, & Jesuiticæ miracula, quæ in Indiis fieri perhibentur, quo loco æstimanda sint? ib.
167. Cur Evangelicæ Ecclesiæ miraculis opus non habeant? ibidem.

QVÆSTIONUM ET DOCTRINARUM.

168. Quàm falsissima sit Ecclesiæ Romanæ gloriatio, quòd errare nequeat? b. ib.
169. Ecclesiæ Romano papalis quàm verè sit errorum ac abominationum mater? ib.
170. Sancti quàm graviter nonnunquam errarint? ib.
171. Ecclesiæ integræ quomodo errarint? ib.
172. Quot modis Romana Ecclesiæ defecerit? ib.
173. Ecclesiæ Romano papalis num rectè nec ad scripturam sacram se alligari patiatur, nec Scripturam pro norma vel iudice controversiarum agnoscat? ib.
174. Ecclesiæ Romano papalis quantoperè à Canone Hebræo seu fontibus Scripturæ plurimum recedat? a. 114
175. Ecclesiæ Romano papalis quàm impiè Scripturam obscuritatis arguat? ib.
176. Quàm impiè in Ecclesiæ Romano papali doceatur, Dei nomen non esse Deo proprium? ib.
177. Quàm blasphemè in Papatu doceatur S. S. Trinitatem ex Scriptura sacra probari non posse? ib.
178. Quàm impiè in Ecclesiæ Romano papali solus Deus non invocetur? ib.
179. Quàm impiè Romano papalis Ecclesiæ in solo merito Christi non acquiescat? ib.
180. Quàm pessimè in Romano papali Ecclesiæ negetur peccatum originis propriè esse peccatum? b. ib.
181. In papatu quàm falsò doceatur, B. Mariam à peccato immunem fuisse? ib.
182. Quàm malè Papistæ negent Concupiscentiam verè esse peccatum? ib.
183. Quàm temerè Jesuitæ negent Christum hominem per & propter unionem personalem esse Deum? ib.
184. Annon Jesuitæ Christo homini derogent omnipotentiam & dominium in omnes Creaturas? ib.
185. Papistæ quàm prorsus erroneè doceant de officio Christi? a. 115
185. Papistæ quàm erroneè doceant de libero arbitrio? ib.
187. Quæ tenebræ plusquam Cimmeriæ sint Papatus in articulo de justificatione. b. ib.
188. Vocula justificationis quid propriè significet? ib.
189. Papistæ quàm erroneè voculam justificationis interpretentur? ibidem.
190. Quàm impiè Pontificii doctrinam Apostolicam de gratia iustificante anathematizent? ib.
191. Quàm impiè Pontificii negent justificationem nostram consistere in gratuita remissione peccatorum? a. 116
192. Papistæ imputativam Christi iustitiam quàm impiè damnent? ibidem.
193. Fides in Christum annon sit unicum medium apprehensivum? ibidem.
194. Papistæ doctrinam fidei quàm impiè oppugnent? ib.
195. Meretrix Romano papalis quàm diligentissimè poculum suum idololatricum propinet & obtrudat? b. ib.
196. Pontifices Romani quomodo poculum suum idololatricum ipsi Turcarum Imperatori propinent? a. 117
197. Quomodo Papistæ vi adigant Regna & provincias ad exhibendum poculum suum idololatricum? ib.
198. Papa Roman. quomodo affectet dominium temporale & Regium? b. ib.
199. Quomodo Pontifices Romani ad Regia axiomata pervenerint? a. 118
200. Quantum sit Dominium Papale? ib.
201. Quæ fraudes in decipiendis Pipino & Filiis ejus à Pontificibus Romanis adhibitæ fuerint? ib.
202. Missa Papatus quanta sit aurifodina? b. ib.
203. Sacrificuli missatici quàm similes sint corvis? ib.
204. Fastus Romæ Papalis quantus? ib.
205. Corona Pontif. Rom. quàm splendida? ib.
206. Quantum pelagus abominationum horrendissimarum in papatu? a. 119
207. Abominationes quàm horrendæ sint calicis papalis missatici? b. ib.
208. Quomodo Papistæ verbis institutionis vim attribuant magicam? a. 120
209. Sacrificii missatici quæ occasio? ib.
210. Quàm impiè Papa missam venditet pro sacrificio propitiatorio pro peccatis vivorum & mortuorum? ib.
211. Opus operatum Sacrificii missatici quale apud Papistas? ib.
212. Quàm blasphemè Sacrificuli missatici Creatores Creatoris se jactent? b. ib.
213. Canon missaticus Pontif. quàm impius & horrendus sit? ibid.
214. Quomodo Spiritus S. de abominationibus missæ vaticinatus sit? b. ib.
215. Rob. Bellarminus quam fabulam proferat de miraculo asinino? a. 122
216. Quid sit mysterium in fronte Romæ papalis scriptum? ib.
217. Quænam mystica & velata Romæ Ecclesiæ Theologia? b. ib.
218. Quid inde, quod Sacra Rom. Ecclesiæ lingua ignota peragantur? ib.
219. Annon Apostolus seriò interdicat, ne Sacra peragantur lingua ignota? a. 123
220. Roma Papalis quàm meritò mater vocetur scortationum? b. ib.
221. Fornicatio corporalis quàm nullibi magis exerceatur quàm in papatu Romano? ib.
222. Concubinatus Clericorum in papatu quàm scædus? ib.
223. Quàm verè Papæ sint Patres scortationum? ib.
224. Quot scortatores & Cynædi sub Rege Heinricho Octavo in Anglia? a. 124
225. Quàm impiè Roma papalis Scortationes, Sodomias & adulteria pro certæ pecuniæ numeratione concedat? a. 125
226. Quàm callidè Jesuitæ fornicationibus sint dediti, & quàm callidè eas celare soleant? b. ib.
227. Quanta ebrietas Romæ papalis de sanguine Martyrum JESU? a. 126
228. Quomodo Magnates meritò sancti vocentur, quia Dii vocantur? ib.
229. Meretrix Papalis quàm ebria sit de sanguine Magnatum, 1. Dogmaticè. ib.
230. Roma papalis quàm ebria sit sanguine Sanctorum 2. Practicè. ib.
231. Pontifices Romani quàm scelesti sint Cæsaricidæ? ib.
232. Papæ Rom. quales sint Regicidæ? ib.
233. Quàm impiè Regicidis in papatu paradisus pro parricidio promittatur? ib.
234. Roma papalis quàm ebria sit de sanguine Doctorum, Confessorum & Martyrum innumerabilium? b. ib. & seqq.
235. Quot exempla c. tent illustria poenæ divinæ persecutorum papisticorum? a. 127
236. Quanta sit vicissitudo Romani Imperii? b. 128
237. Quàm nihil in toto orbe sublunari prorsus sit firmum & stabile? ibidem.
238. Romana Monarchia versus Orientem quomodo à Turcis absorpta sit? ib.
239. Papa Rom. quàm horrendè Imperatores afflixerit? a. 129
240. Quomodo Papa Rom. Imperatores Roma spoliavit? ib.
241. Quomodo Papæ culpa Rom. Imperium infirmatum & annihilatum sit? ib.
242. Quàm l. ono titulo Romani Imperatores Romam à Papa repetere possint? ib.
243. Quanta sit instabilitas humanæ felicitatis? a. 130
244. Quàm vana sit nimia sumptuositas in ædificiis extruendis? b. ib.
245. Quàm impossibile sit Diabolo totum Rom. Imperium funditus evertere? ib.
246. Quando solus Christus comminaturus sit Roman. Imperium? ibidem.
247. Quid sit sessio mulieris super bestiam? a. 131
248. Annon sedere idem sit ac dominari? ib.
249. Quàm sceleratè Papa Imperatores Romanos pro suis subditis & vassallis habeat? ib.
250. Quàm vassè Papa fingat Electoralem dignitatem non à Cæsare sed à Papa conferri posse & debere? a. 132
251. Quomodo Papa Rom. dogmaticè & practicè super Rom. Imperium dominetur? ib.
252. Quid sit portari mulierem à Bestia? b. ib.
253. Meretrix purpurata quàm magnatibus sit molesta? ib.
254. Quomodo Imperatores à Pontificibus de Sede Imperiali deturbati sint? ib.
255. Quomodo Pontifices erga Rom. Imperatores se gesserint? ib. & seqq.
256. Quàm nequiter Papa Imperatores pro jumentis & famulis suis habeat? a. 137
257. Officia Romani Imperatores quæ Pontificibus exhibuerint? ibidem.
258. Quales Literæ B. Petro à Pontifice affectæ sint? b. ib.
259. Quomodo Imperatores jus constituendi, confirmandi & investendi Episcopi, nec non jus convocandi Concilia in Sedem Papalem transfulerint? a. 138
260. Imperatores magnorum thesaurorum collectionem quomodo sedi papali indulerint? b. ib.
261. Hami papales pro colligenda pecunia quinam adhibiti? ib.
262. Num semper pari affectu mulier papalis à Romanis Imperatoribus sit portata? a. 139
263. Quo-

INDEX SCRUPULORUM,

263. Quomodo Carolus Magnus Pontificem Romanum intra can-
cellos retinuerit? b. ib.
264. Schisma Ecclesiae Romanae quàm horrendum extiterit? ib.
265. Quomodo Imperator Henricus quartus Meretricem Romanam
portarit. ib.
266. Decretum Imperator Henricus IV. adversus Pontificem Ro-
manum quale ediderit? ib.
267. Friderici Primi Imperatoris affectio erga Sedem papalem quæ
fuerit? a. 140
268. Hadriani Pontif. Epistola ad Electores tres Ecclesiasticos, quo-
modo Imperatorem & Principes Imperii offenderit? a. 141
269. Quanta opera sit danda, ut ad Sapientiam veram & divinam
pertingamus? b. ib.
270. Sapientiae divinae ratio quàm prorsus sit alia, quàm humanae?
ibidem.
271. An Deus Pater, Filius & Spiritus S. causæ vocari queant Crea-
tionis, & quidem sociæ? a. 142
272. An Logicè enuntiaripotest, Pater est Deus, Filius est Deus, Spi-
ritus S. est Deus? b. ib.
272. An Logicè enuntiaripotest, Deus est Homo, Virgo est Mater?
ibidem.
274. Cur Papa Rom. in interitum vadat? a. 143
275. Papa Rom. quomodo imitetur ingenium Diaboli? ib.
276. Papa Rom. quomodo sit Pater mendaciorum? ib.
277. Quænam peccata interitum Papatui accelerent? ib.
278. Regnum papale quomodo pedetentim iturum sit in interitum?
b. ib.
279. Quàm falsa sit jactantia Papistarum de unitate suæ Ecclesiae?
ibidem.
280. Cur unitas per se non sit nota veræ Ecclesiae? ib.
281. Quæ vigeant discordiæ in papatu? 144
282. Quæ sit dissensus Conciliorum & decretorum Pontifica-
lium? ib.
283. Quanta Schismata Ecclesiae Romanae? b. ib.
284. Quæ septem species sint concordiae papisticae? ib.
285. Cur Christus suavissimo nomine Agnus vocetur? ib.
286. Cur Agnus dicatur Dominus dominantium & Rex Regum?
a. 145
287. Quomodo Deitas Christi invictè asseratur? ib.
288. Quod Nomen Dei sit proprium? ib.
289. Christus ubi Creator dicatur? b. 146
290. Annon Christus omnium rerum sit conservator? a. 147
291. Cur Christus cultu divino non sit privandus? b. ib.
292. Administratio Baptismi quomodo testetur de divinitate Chri-
sti? ib.
293. Turcarum, Judæorum, & Neo Photinianorum quanta sit cœ-
citas? ib.
294. Quid de duarum Naturarum unione in Christo sit observandum?
ibidem.
295. Opinio quorundam Sacramentariorum de Agno, quàm crassa
& erronea? a. 148
296. Quàm verè idiomatica Divina Christo secundum carnem etiam
competant? b. ib.
297. Quòd Christus quoad carnem omnipotens, omniscius & o-
mnipræfens sit, quomodo demonstretur? a. 149
298. Regni & Domini Christi quæ sit ratio? b. ib.
299. Quantum solatium nobis ex victoria Agni oriatur? ib.
300. Quàm certa sit futura Agni victoria? a. 150
301. Quot Regna, Electoratus, Ducatus, Principatus, Comitatus,
Baronatus, Provinciae, Ditiones, Urbes & Civitates, Romam Pa-
palem odio prosequantur? b. ib.
302. Quomodo Principes etiam Catholici carnes Meretricis devo-
rent? ib.
303. Ruina & interitus quàm certò certius Romæ imminet?
ibidem.
11. Angeli Præconium quod sit? a. 154
12. Materia Clamor Angelici quæ fuerit? ib.
13. Qua de Babylone Spir. S. hic loquatur? Num de Chaldaica?
Num de mundo toto? b. ib.
14. An Roma tantum Ethnica per Babylonem notetur, an verò Pa-
palis? a. 156
15. Quomodo probetur, quòd quæ de Babylone in Apocalypsi dicun-
tur, non nisi Romæ Papali congruant? ib. & seqq.
16. Qualis ruina Babylonis hic innuatur? a. 157
17. Vaticinia de casu & ruina Babylonis quomodo sint impleta?
ibidem.
18. Quomodo Roma papalis facta dicatur Κατοικηθῆναι seu
habitatio Dæmoniorum & custodia omnis volucris immundæ ac
invisæ? b. ib.
19. Quæ sint mystica Dæmonia & mysticæ feræ? a. 158
20. Quæ Gentes de vino scortationis Babylonicæ biberint? ib.
21. Quinam Reges cum Meretrice Babylonica sint scortati? b. ib.
22. Mercatores terræ qui sint? a. 159
23. An hic Romæ describatur, quatenus à Pontifice Romano deficiat?
ibidem.
24. Roma Papalis quomodo à Pontifice Christo defecerit? b. ib.
25. Annon experientia quotidiana ruinam Romæ Papalis evertat?
a. 160
26. Quomodo ceciderit Roma papalis? ib.
27. Num Roma Papalis sit habitatio Dæmoniorum & custodia im-
mundarum avium? b. ib.
28. An ruina Babylonis ad ipsam Sedem Papalem & Regnum Ponti-
ficum extendenda sit? a. 161
29. An & quo respectu in Novo Test. volucres quædam à Spiritu S.
immundæ dicantur? b. ib.
30. Quid per volucres in N. Test. innuatur? ib.
31. Cur Diabolus voluceri comparatur? a. 162
32. Quomodo impii volucres dicantur? ib.
33. B. Lutherus è Cælo quomodo descendisse dicatur? ib.
34. B. Lutheri miracula quæ fuerint? b. ib.
35. Primarius Ministerii B. Lutheri effectus qui fuerit? ib.
36. Tenebræ papales quæ fuerint? ib.
37. B. Lutheri clamor cur fortis dicatur? a. 163
38. B. Lutheri magnanimitas & Spiritus quàm heroicus fuerit? ibi-
dem.
39. Quàm egregiè convenient Babylon Assyriaca, & Babylon nova,
Roma Papalis? a. 164 & seqq.
40. Quibus mediis Babylon Papalis ad tantam eminentiam, omni-
umq; rerum affluentiam pervenerit? b. 166
41. Quid Babylon Papalis in poculum fornicationis suæ infuderit?
ibidem.
42. Vinum poculi Papalis cur vinum scortationis dicatur? ib.
43. Vinum Missaticum cur vocetur vinum iræ? a. 167
44. Qualis mercatura in Papatu exerceatur? ib.
45. Cur Mercatores Papales Harpyæ vocentur? b. ib.
46. Angelus secundus quis sit? a. 168 & seqq.
47. Cur Angelus de Romana Babylone exire jubeat? ib.
48. Quotuplices sint merces imposturarum Papalium? a. 169 & seqq.
49. Quomodo per quindecim membra invictè demonstretur, non de
Roma alia, quàm Papali Johannem agere? b. 173 & seqq.
50. An Mercatores terræ de virtute deliciarum Babylonis divites fa-
cti sint? a. 174
51. Quomodo Præcepta Dei à Roma Papali violentur? b. ib.
52. Quanta insolentia, securitas, & Simonia regnet in Papatu? a. 176
53. Cultus aureus quàm usuratus sit in Papatu? ib.
54. Roma papalis quomodo animabus hominum insidietur? ib.
55. Ex quo clamore ceciderit Roma Papalis? ib. & seqq.
56. Clamor Aquilonaris quis fuerit? a. 181
57. Annon contrarietur præceptum de vindicta erga Papatum exer-
cenda prohibitioni servatoris & Apostoli? b. ib.
58. An liceat Christiano malum pro malo reddere, & vindictam ex-
ercere? a. 182
59. An æquum sit duplicare Romæ Papali duplicia, cum poena ma-
jor non esse debeat delicto? b. ib.
60. Num præcipiat Deus scelera sceleribus compensare duplis?
ibidem.
61. Num spatium unius diei & unius horæ invicem contrariantur?
a. 183
62. Num Dies ruinæ Babylonis jam cœperit? b. ib.
63. Quinam per Reges terræ innuantur? ib.
64. An Spiritus S. ἐπιλαλεῖν approbet? b. 184
65. Cur ab Ecclesia Papali recesserimus? a. 185 & seqq.
66. Ubi ante Lutheri tempora vera Christi Ecclesia fuerit? a. 188
& seqq.
67. Quàm horrenda sint peccata Romæ Papalis in conspectu Dei?
a. 191 & seqq.
68. Cur

EX CAPITE DECIMO OCTAVO.

1. Argumentum Capitis Decimi Octavi quod sit? a. 152
2. Angelus cum præconio suo quomodo describatur? ib.
3. An per Angelum istum Christus innuatur? b. ib.
4. An Angelus hic cœlestis fuerit Spiritus, vel Archangelus? ib.
5. An Præco quidam insignis Evangelii? ib.
6. Ludovici ab Alcazar quàm ineptissima sit opinio? ib.
7. Unde primatus Rom. Pontif. oriatur? a. 153
8. An in Apocalypsi de præteritis etiam, & non potius de futuris a-
gatur? ib.
9. D. Philippus Nicolai cur per Angelum hunc B. Lutherum intelli-
gat? ib.
10. Cur Author sententiam hanc approbet? ib.

QVÆSTIONUM ET DOCTRINARUM.

68. Cur deceat Christianos peccata fugere? a.	196 & seqq.	37. Quæ sit vera inter fideles Christianos fraternitas, & qua in re consistat? a.	239
69. Quanta sit peccatorum turpitudine & foeditas? b.	198	38. Quod sit fundamentum veræ fraternitatis spiritualis? ibi-	ibi-
70. Quam bellè plagæ Ægyptiacæ ad plagas Romæ papalis accom-	199 & seqq.	39. Quam stultè opinentur Calviniani, veram fraternitatem inter I-	ib.
71. Unde lex talionis? a.	200	40. Quam bellè tractent Sacramentarii Eos, quorum fraternitatem	ib.
72. Talionis quæ fundamenta? ib.	ib.	41. Quid significet προσκυνέω? a.	240
73. Quantum sit peccatum superbia? a.	201	42. Cur cultus invocationis & adorationis uni & soli Deo compe-	ib.
74. Quantum sit peccatum luxuria? b.	202	43. An adorare & invocare in Sacra Scriptura sint ἱεροδουμῆα?	241
75. An felicitas temporalis, an verò potius Crux nota sit veræ Eccle-	203 & seqq.	44. Quid per equum album innuatur? b.	242
76. Quis judicaturus sit Romam Papalem? b.	204	45. Quid per sessorem super equum album notetur? a.	243
77. Qualis nundinatio, mercatura, & negotiatio in Papatu exer-	205 & seqq.	46. Quid innuant oculi?	ib.
78. Quanta instabilitas fortunæ Papalis? a.	207	47. Diademata multa quid denotent? b.	ib.
79. Quanta vanitas omnium rerum temporalium? ib. & seqq.	ib. & seqq.	48. Nomen Sessoris quod?	ib.
80. An per Angelum fortem Jeremias innuatur? b.	209	49. Vestitus Sessoris quomodo se habeat?	ib.
81. Quomodo inventio sanguinis Prophetarum Romæ Papali ac-	ib.	50. Exercitus cœlestis quis sit?	ib.
82. Chriæ quid sint in Scriptura? a.	210	51. Quæ sit armatura Christi? a.	244
83. Musicæ antiquitas unde pateat? b.	ib.	52. Quod sit nomen Judicis?	ib.
84. Musica quàm varia? b.	211	53. Cur in vestimento & femore nomen scriptum dicatur? b.	ib.
85. In Musica qui excelluerint? a.	212	54. Femur quid?	ib.
86. Citharœdi qui? ib.	ib.	55. Angelus stans in sole quis?	ib.
87. Tibicines qui? b.	ib.	56. Quàm inviti hostes pœnam divinam admittant & sustineant?	245
88. Quis usus fuerit tubarum?	ib.	57. An visio de Sessore super equum album notet conversionem	246
89. Quid defectus Artificum portendat?	ib.	Gentium? a.	ib.
90. Quorum Artificum in scripturis mentio fiat? ib. & seqq.	ib. & seqq.	58. Quodnam Sessoris nomen sit? b.	247

EX CAPITE DECIMO NONO.

1. Argumentum Capitis decimi noni quod sit?	216	60. Quam impia & absurda sit Photinianorum sententia, quod no-	ib.
2. Partitio Capitis quæ sit? a.	217	men Jehova pro appellativo agnoscat? b.	ib.
3. Quæ sit δολογία sanctorum ob judicium super bestiam? ibi-	ib.	62. Quomodo loca, quæ Photiniani objiciunt, excutiantur? ib.	ib.
4. Vocula Cœli quid notet?	ib.	63. An mysterium latet in eo, quod nomen Dei scriptum dica-	248
5. Quæ sit vera derivatio vocis Hallelujah?	ib.	tur?	ib.
6. Quod sit discrimen inter gloriam & honorem? b.	ib.	64. Quod sit Judæorum superstitio super nomen Jehova?	249
7. Quamdiu supplicium meretricis Babylonice sit duraturum? a.	218	65. An nomen Jehovæ sit ἀνεκφώνητον? a.	250
8. Unde sponsæ ornatus? b.	ib.	66. Cur nemo dicatur nomen illud novisse, præter sessorem in equo	ib.
9. Cur Spiritus Sanctus in libris Nov. Test. verba hebræa retinuerit?	ib. & seqq.	albo? b.	ib.
10. An exultent Sancti ob Gentium subjugationem? b.	219	67. Quomodo Sessoris vestis sanguine tineta dicatur ante victoriam?	251
11. Quomodo Ludovicus ab Alcasar quadruplex Allelujah applicet?	ibidem.	a.	ib.
12. Quid per ignem & fumum denoteretur? a.	220	68. Cujus sanguine vestis Sessoris sit conspersa?	ib.
13. Quomodo celebretur Missa in Papatu?	ib.	69. An Christus in passione tantum proprio suo sanguine sit asper-	ib.
14. Cur per uxorem Agni Ecclesia Romana Papistica intelligi non	221	sus? & an Apoc. 19. etiam de sanguine Christi sit sermo? b.	252
queat? a.	ib.	70. Vox Sanguis quomodo fumatur? a.	ib.
15. Quæ sint notæ Uxoris Agni? b.	222	71. An Angeli & Sancti cœlitus mittantur ad honorandum missam?	ib.
16. Quomodo refutentur Alcasaris Argumenta, quibus adstruit,	223	b.	ib.
Ecclesiam Romanam Papisticam per uxorem Agni intelligi?	224	72. Cur Christo bellatori tribuatur Exercitus?	ib.
a.	225	73. Quomodo Christus dicatur regere gentes occisas? a.	253
17. Num fidei obedientia fundata sit super Christo, an verò super glo-	226	74. Quomodo tanta severitas Christo agno competat? b.	ib.
ria & splendore Romæ Papalis? a.	227	75. Quomodo bestia jam ante confecta bellum spiret? a.	254
18. Qualis sit præparatio Sponsæ, vel Uxoris Agni?	ib.	76. Quid doceatur de cœlo aperto & clauso?	ib.
19. Vestimenta Sponsæ quæ? a.	228	77. Quid præfiguretur per albedinem equorum? b.	ib.
20. Quomodo defendant Pontificii Ἀγιοκρατεῖαν? b. ib. & seq.	229	78. Cur Christus vocetur fidelis & verax? a.	255
21. Cur Deo laus, honor & gloria competat? b.	230	79. Ad quid profit veritas Christi? b.	ib.
22. Salus & salvatio hominum, cui sit adscribenda? b.	231	80. Quid Calviniani de veritate Christi credant? a.	256
23. Cui Papistæ vim salvandi adscribant?	ib.	81. Quid sit justitia Christi? b.	ib.
24. Quàm multifariam gloria, soli Deo debita, creaturis tribua-	330 & seqq.	82. Qualis sit bellator Christus?	ib.
tur à Pontificiis? b.	ib.	83. Quid innuatur, quod oculi Christi flammæ ignis assimilentur?	257
25. Cur virtus & potentia soli Deo competat? a.	232	a.	ib.
26. Quomodo vocula συνάμεως usurpetur?	ib.	84. Cur Christus multa diademata in capite habere dicatur?	ib.
27. Quàm impiè potentia divina in Papatu B. etiam Mariæ & aliis	ib.	85. Diadema quid sit?	ib.
creaturis adscribatur? b.	ib.	86. Quanta animositate Christus hostes vincat? a.	258
28. Quæ sint testimonia Sacræ Scripturæ, quod Deus sit Judex?	ib. & seqq.	87. An nomen λόγος Filio Dei in Scriptura attribuitur? b.	ib.
29. An Judicis Dei judicia omnia sint justa & vera? a.	233	88. Quæ sit πολυσημασία nominis λόγος?	ib.
30. Cur Meretrici Romanæ seu Papali corruptio, & quidem terræ	234	89. Quotuplex in Deo sit verbum?	ib.
tribuat? a.	ib.	90. Cur Filius Dei Verbum appelletur? a.	259
31. Quid per nuptias Agni innuatur?	ib.	91. Comparatio generationis Filii Dei & cogitationis nostræ qua-	ib.
32. Quæ sit Nuptiarum Spiritualium explicatio? b.	ib.	lis?	ib.
33. An verba Dei sint vera? a.	236	92. Quodnam sit discrimen inter verbum hypostaticum & nostrum?	ibidem.
34. Cur Sancti in terris non erubescant peccata sua confiteri?	237	93. Qualis sit abusus nominis λόγος in impugnanda Christi Deitate?	ib.
b.	238	b.	ib.
35. Cur Angelolatria in Sacra Scriptura prohibeatur? a.	239	94. An Erasmus λόγον rectè reddiderit per Sermonem? a.	260
36. Quod sit officium Angelorum? b.	ib.	95. An verbum divinum Philosophis notum fuerit? b.	ib.
		96. Cur hostium Ecclesiæ potentia non sit metuenda? a.	261
		97. Quid albus color in se contineat? b.	ib.
		98. Quanta sit efficacia verbi divini? b.	262

INDEX SCRUPULORUM.

99. Quid per verbum Dei propriè innuatur? ib.
100. Quanta sit virtus & ἐνέργεια verbi Dei? a. 262
101. Rex Regum & Dominus Dominantium, quàm augustus sit titulus? b. ib.
102. Cui augustissimus hic titulus competat? a. 263
103. Cur Christus Rex Regum dicatur? ib. & seqq.
104. Cur Cœna Apocalyptica Dei magni Cœna vocetur? 265
105. Quàm variæ Cœnæ apud Authores profanos celebrentur? ibidem, ib.
106. Cœna Apocalyptica qualis? b. ib.
107. Quale sit fatum militum Christianorum? ib.
108. Quàm vana sit spes Anti-Christi Romani? a. 266

EX CAPITE VIGESIMO.

1. Argumentum Capitis vicesimi quod sit? b. 267
2. Num in hoc capite prioris visionis continuatio, vel nova prorsus visio proponatur? a. 268
3. Quæ sit sententia Authoris? ib.
4. Qualem Philippus Nicolai de Angelo è Cœlis descendente opinionem foveat? ib.
5. Quæ sit aliorum opinio? a. 269
6. Quæ sit Authoris sententia? ib.
7. Quid per descensum de cœlo intelligatur? b. ib.
8. Qui sint tituli Satanæ? ib.
9. Mille anni num definitè vel indefinitè intelligendi? a. 270
10. Quis status fuerit initio animarum illorum, qui propter testimonium Jesu & propter sermonem Dei sub Imperatoribus Romanis decollati fuerunt & qui sub Papatu non adoraverunt bestiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem in frontibus suis, aut in manibus suis? b. ib.
11. Quo in statu fuerint animæ impiorum, qui intra mille annos vixerunt? ib.
12. Quæ sententia Patrum quorundam fuerit de Regno Christi temporali, ante novissimum diem? ib.
13. Quæ Chiliastrarum veterum opinio fuerit? a. 271
14. Quid de seculo aureo moderni Chiliastræ & Fanatici somnient? ibidem.
15. Quinam sint illi cum Christo regnaturi mille annis? a. 272
16. Quid notetur vocula, regnare? b. ib.
17. Quinam sint cæteri mortui non reviviscentes? a. 273
18. Quid sit resurrectio prima? ib.
19. Quàm variæ reperiantur opiniones apud Interpretes de Ligatione Satanæ per mille annos? a. 274 & seqq.
20. Quæ sit vera sententia? a. 275
21. Quomodo tempore ligationis Satanæ Ecclesiæ Christi nocere potuerit? b. ib.
22. Quis sit status controversiæ Chiliastricæ? a. 276
23. Num anni isti mille jam initium sumpserint, an verò adhuc exordium illorum expectandum sit? b. ib.
24. Num Sancti rerum humanarum & imprimis Ecclesiæ sint præfides? a. 277
25. An regimen & præsidium Ecclesiæ soli Deo competat? a. 278
26. An mille illi anni iidem sint, an verò diversi? b. ib.
27. Quid sit resurrectio prima? ib.
28. An per resurrectionem primam intelligatur resurrectio spiritalis? a. 279
29. Mors secunda quid sit? ib.
30. Num reliqui mortui post consummationem mille annorum ad cœlestem gloriam perventuri sint? ib.
31. Quid sit omnipotentia Christi? b. ib.
32. In quem finem Christus de cœlo descenderit? ib.
33. Quantæ potentiæ & roboris sit Diabolus? a. 280
34. Quid per organa sua operetur Diabolus? b. ib.
35. An opera Diaboli sint meræ præstigiæ? a. 281
36. An Diabolus habeat illimitatam ac voluntariam potestatem? b. ib.
37. Num quælibet res tempus suum præstitutum habeat? ib.
38. Num quis periodos temporum divinitus ordinatas impedire possit? a. 282
39. Qualis sit vicissitudo temporum in vita humana? ib.
40. Quæ sint verorum Christianorum requisita? b. ib.
41. Quotuplex sit martyrium? ib. & seqq.
42. Quæ sit providentia Dei circa mortem martyrum? b. 284
43. Cur testes suos decollari permittat Dominus? ib.
44. Quodnam sit discrimen inter pios & impios? a. 285
45. Quæ sit felicitas Anti-Christicolarum? ib.
46. Quid sit resurrectio prima & secunda? a. 286
47. Quid vocula resurrectionis significet? ib.
48. Qualis significatio resurrectionis in Apocalypsi? b. ib.
49. An animæ piorum è corporis domicilio egressæ somno quodam sopiantur? ib.
50. Quid sit mors prima & secunda? b. 287
51. Quid sit mors? a. 288
52. Quomodo Satanæ dicatur ligatus, sæviente interim Anti-Christo? b. ib.
53. Quis sit Gog & Magog? a. 289 & seqq.
54. Qui per Gogum & Magogum propriè & unicè notentur? a. 291
55. An per Gogum & Magogum Turcismus & Papismus simul represententur? b. ib.
56. Qualis sit convenientia inter Anti-Christum Orientalem & Occidentalem? ib.
57. Qualis sit harmonia Mahometismi & Calvinianismi? a. 292
58. Quid Gog & Magog sint vel significant? b. ib.
59. Cur Spiritus S. hostes Ecclesiæ ignotis & peregrinis nominibus introducat? ib.
60. An Gog tantum apud Ezechielem in Vet. Testam. mentio fiat? ibidem.
61. Quasnam gentes à Satana seducendas Sp. S. innuat? b. 293
62. Num initium & finis irruptionem Gogi & Magogi sciri possit? ibidem?
63. An Deus poenas ex improvviso immitat? b. 294
64. Quid sit pusillum & modicum temporis? b. 295
65. Solutio Satanæ de carcere suo quid sit? a. 296
66. Quid Satanæ solutus agat? b. ib.
67. Κυβεία quid significet? a. 297
68. Βδελύγματ' Alcoranismi quæ sint? ib.
69. Cur Deus permittat Satanæ, ut grassetur in mundo? b. ib.
70. Qualis sit permissio? ib.
71. Cur Deus nec Sanctis parcat, sed & Ecclesiæ suæ hostes immitat? b. 298
72. Quid per civitatem dilectam intelligatur? a. 299
73. Ob quas causas permittat Deus Ecclesiam militantem adeo vehementer affligi? b. ib.
74. Ecclesia cur castris Sanctorum assimiletur? b. 300
75. Cur Ecclesia castra Sanctorum vocetur? b. 301
76. Quare toti Ecclesiæ sanctitas attribuitur? ib.
77. Cur Ecclesia civitas Dei dilecta dicatur? a. 302
78. Qua poena Diabolus aliquando punitur? b. ib.
79. Quæ sit forma Judicis? a. 303
80. An judicium extremum conflagrationem mundi præcessurum sit? ib.
81. Quinam judicandi? ib.
82. Quid per ignem cœlo delapsum intelligatur? b. ib.
83. Quæ sit sententia Authoris de igne? ib.
84. Quando deletio Gogitarum futura sit? a. 304
85. Cur DEUS permittat, quod tamdiu Gogitæ grassentur? ibidem.
86. Quamdiu Gog adhuc prævaliturus sit? b. ib.
87. Num phralis dies ac noctes æternitati aliquid derogat? a. ib.
88. Num judicium extremum totalem mundi conflagrationem sit antecessurum, vel eandem secuturum? b. ib.
89. Utrum Pygmæi, inq; utero extincti infantuli & fœtus abortivi olim resurrecturi sint? a. 306
90. Quid per libros innuatur, ex quibus olim vivi & mortui judicandi sint? b. ib.
91. Cur Deo libri tribuantur? ib.
92. Num verba Apocalyptica decreto absoluto Calvinistico patrocinentur? a. 307
93. An Deus pro justitia sua ferociam impiorum & hostium Ecclesiæ suo tempore sit puniturus? ib.
94. Judicium extremum quàm certum sit? b. ib.
95. Quis Judex sit futurus? a. 308
96. Quomodo Judex sit appariturus? b. ib.
97. Qualis propriè futurus sit thronus Christi Judicis? ib.
98. Quinam sint judicandi? ib.
99. An B. Maria à peccato originis fuerit immunis? b. 309
100. An infantes non baptizati sint extorres Regni cœlestis & immunes ab extremo judicio? ib.
101. Quare re judicium Dominus sit laturus? ib.
102. An in extremo judicio peccata etiam piorum publicabuntur? b. 310
103. Quæ norma extremi judicii sit futura? a. 311
104. Qualis judicii executio? ib.
105. An consummatio hujus seculi certò secutura sit judicium extremum? ib.
106. Qualis ignis futurus, quo mundus conflagrabit? b. ib.
107. An mundus κατ' εἰσὶν interiturus, vel κατὰ ποιότητα tantum immutandus sit? ib.

QVÆSTIONUM ET DOCTRINARUM.

108. An omnes mortui resurrecturi sint? a.
109. Cur operibus bonis studendum & à malis cavendum? b.

EX CAPITE VIGESIMO P R I M O.

1. Argumentum capitis vicesimi primi quod sit? a. 315
2. Partitio capitis quæ sit? ib.
3. Fuga cœli & terræ quid sit? ib.
4. Cur Johannes nomen suum repetat? ib.
5. Cur Ecclesia Triumphans civitati assimiletur? ib.
6. Σπῖλ & qualem maculam denotet? a. 316
7. Ecclesiam triumphantem cur Spiritus Sanctus novam appellet civitatem? ib.
8. Cur dicatur civitas hæc descendere de cœlo? ib.
9. Cur Ecclesia triumphans Sponsæ assimiletur? ib.
10. Quam absurde *Iacobus Brocardus* creationem novam cœli & terræ interpretetur? a. 317 ib.
11. Quam absurde *Thomas Brighmannus* visionem istam ad statum Ecclesiæ in his terris detorqueat? a. 318
12. Quam solide sententia ejus absurda refutetur? ib. 1. seqq.
13. An futura sit tantum cœli primi & terræ primæ *πῦρ & θάλασσα*, an verò totalis interitus? a. 319
14. An Deus in primo Adventu Filii sui, cœlum & terram sic concusserit, ut veterem populum & cultum repudiaverit, novumque cooptarit? ib.
15. Quomodo *Brighmannus* à socienno suo *Pareo* refutetur? b. ibidem.
16. Quomodo *Iohannes Heinricus Alstedius* visionem istam de creatione novi cœli, & novæ terræ, ad conversionis & accessionis Judæorum prædictionem detorquere conetur? 320
17. Num gloria Romanæ Ecclesiæ in cœlis hic describatur, ut *Ludovicus ab Alcasar* contendit? b. ib.
18. Num B. Johannes cœlestem Jerosolymam videre potuerit? b. 321
19. Quomodo civitas nova de cœlo descendere dicatur, cum fixa in cœlis maneat? a. 322
20. Quid de visionibus modernorum Fanaticorum sit statuendum? ibidem.
21. Cum verba Apocalyptica ex Ezechiele desumantur, Ezechiel verò de Ecclesia militante, contra S. Johannes de Ecclesia triumphante agat, quomodo ambo convenient? a. 323
22. Num gratis dare, & vincentibus dare contraria sint? b. ibidem.
23. Quantam prærogativam habeamus vitæ cœlestis, in Ecclesia triumphante? a. 324
24. Quotuplex sit cœlum? b. ib.
25. Quam impie *D. Crocius* neget, dari cœlum majestaticum, quod uni & soli Deo sit proprium? ib.
26. Quæ alia dogmata falsissima Sacramentarii de cœlis foveant? a. 325
27. Num cœlum Deo proprium, non minus, quam ipse Deus ab æterno sit? ib.
28. Cœlum Dei quid proprie notet? b. ib.
29. Cœlum Angelorum & Beatorum quale sit? ib.
30. Cur beatitudo nostra æterna cœlum vocetur? a. 326
31. Quanta sit civitatis sanctæ, novæque Ierosolymæ magnificentia & præcellentia? b. ib. & seqq.
32. Quam memorabile sit, quod Ecclesia triumphans sponsa vocetur? a. 327
33. Quam egregius typus vitæ æternæ Tabernaculum Mosaicum fuerit? ib.
34. Quam magna pars felicitatis æternæ propinquitatis Dei futura sit? a. 328
35. Quid in vira æterna non sit futurum? b. ib.
36. Quo respectu doctrinam nostram novam vocari permittere possimus? b. 329.
37. Quam ingens autoritas Scripturæ sacræ concilietur, quod Johannes cœlitus jubetur ea, quæ vidit, scribere & literis consignare? ib. & seqq.
38. Quam blasphemæ Pontificii de Scriptura sacra loquantur & sentiant? b. 330
39. Quanta sit certitudo, & infallibilitas Scripturæ sacræ? ibidem.
40. Quas blasphemias Sacramentarii, contra veritatem Scripturæ sacræ, effutiant, & eructent? a. 331
41. Quid intendat Filius Dei, cum se A & Ω esse ait? b. ibidem.

42. Quam perversò *Enjadinus Photinianus* A & Ω interpretetur? ibidem.
43. Quam verissimum sit, hominem gratis, vel ex mera gratia coram Deo justificari? a. 332
44. Voculæ *χαρίς* & *δωρεάν* quid significant? b. ib.
45. Quomodo *Albertus Piggini* gregalium suorum sententiam ipsemet rideat? a. 333
46. Quo urceo aquam vitæ hauriamus, & ex quo illam bibamus? ibidem.
47. Victoria fidei qualis sit? ib.
48. Quinam ex civitate cœlesti proferbantur, & excludantur? b. ibidem.
49. Quinam sint illi timidi, qui extorres erunt à civitate cœlesti? a. 334
50. Quid timiditati isti opponendum? b. ib.
51. Quam merito increduli stagno ardenti adjudicentur? ib.
52. Quam inique B. *Lutherus alfonus Salmeron* flagellet, quod solam incredulitatem causam damnationis esse dixerit? a. 335
53. Quinam notentur per Execratos, quos idem Spiritus Sanctus damnandis annumerat? ib.
54. Quinam homicidæ sint illi, quos Spiritus Sanctus ex civitate cœlesti relegat? b. ib.
55. Quam pessime audiant coram Deo Fornicatores? ib.
56. Quinam per Fornicatores intelligantur? ib.
57. Quid sit veneficium? b. 336
58. Quam graviter succenseat Deus Veneficis? ib.
59. Quantopere detestetur Deus Idololatrias? a. 337
60. Quam graviter damnentur Authores Idololatriæ? b. ib.
61. Quam horrenda abominatio coram Deo sit mendacium? a. 338.
62. Quam vere timidi extent in Papatu, & propter hanc timiditatem ex civitate cœlesti exturbandi? ib. & seqq.
63. Quam extreme increduli sint Pontificii? a. 339.
64. Quomodo Jesuitæ Symbolum Apostolicum perverterint, omnesque articulos dubios reddiderint? ib. usque ad pag. a. 341.
65. Quam vere Pontificii execrati dicantur, & quæ *Σελήνη* in sacrificio Missæ reperiantur? a. 341
66. Quanta homicidia in Papatu perpetrentur? ib.
67. Qualis modus à Jesuitis in convertendis Indianis adhibeatur? ib.
68. Quomodo hæc ratio, convertendi homines, in aliis quoque Regionibus observetur? ib.
69. Quam horrendi scortatores in Papatu extent? a. 343
70. Quam vulgares quoque sint apud illos Venefici? ib.
71. Imprimis verò, quam horrenda idololatria in Papatu exerceatur? b. ib.
72. Quantopere mendaciis sint addicti? ib.
73. Quales Angeli per septem illos, qui phialas habent, intelligantur? a. 344.
74. Num recte *Alcasar* per Angelos duos B. Petrum & Paulum innuat, statuerit? ib.
75. Quomodo *Bellarminus Alcasari* contrarietur? b. ib.
76. Quoties Johannes dixerit, se Spiritu correptum esse? a. 345
77. Quid per montem innuat, in quo *Johanni όραμα* representatum fuit? ib.
78. φῶς quid notet? b. ib.
79. Quid poræ civitatis duodecim, & quænam illæ sint? ib.
80. Quid per nomina 12 tribuum Israel innuat? ib.
81. Quid per portas, in 4. mundi plagas divisas? a. 346
82. Calamus aureus, seu mensura aurea arundinea quid sit? b. ibidem.
83. Quid per quadraturam civitatis cœlestis significetur? ibidem.
84. Quæ sit materia muri & civitatis? ib.
85. Quid novent 12 lapides pretiosi? a. 347
86. Quid portæ? ib.
87. Quid platea? ib.
88. Cur nullum Templum in civitate cœlesti erit? ib.
89. Cur nec Sol, nec Luna ibi erunt? ib.
90. An in hac visione describatur status Ecclesiæ in his terris aliquando futurus, vel Ecclesiæ in cœlis aliquando triumphaturæ? a. 348 & seqq.
91. Quomodo Angelus promittat, se Johanni ostensurum civitatem, jam antea visam? a. 350
92. Num Angelus aliud promiserit, & aliud præstiterit? ib.
93. Num mons, in quem B. Johannes translatus est, intra, vel extra civitatem considerari debeat? ib.
94. Cum Christus solus sit fundamentum, quomodo murus civitatis 12, habere fundamenta dicatur? a. 351

INDEX SCRUPULORUM,

95. Quotuplex Ecclesiae fundamentum reperiatur? ib.
 96. Num per 12. fundamenta, 12. Articuli Symboli Apostolici innuantur? b. ib.
 97. An Symbolum vulgo Apostolicum dictum, ab ipsis Apostolis sit compositum? a. 352. & seqq.
 98. Num Spiritus Sanctus certum ordinem Apostolorum observaverit? a. 353
 99. An per 12. Apostolos simul intelligendi sint alii Doctores & Pastores Ecclesiae? b. ib.
 100. Num Apostoli in civitate coelesti functuri sint ministerio? b. 354
 101. Quomodo conveniat, quod unica tantum vitae aeternae janua esse dicatur, hic vero in Apocalypsi duodecim portae numerentur, quas murus habeat coelestis Hierosolymae? ib.
 102. Quam egregia sit similitudo & convenientia inter portas Ezechielis & Apocalyplicas? b. ib.
 103. Num Anti-Christus ex tribu Dan aliquando sit oriturus? ib.
 104. Quid sit inscriptio nominum 12. tribuum Filiarum Israel? ibidem.
 105. Quid sit mensura aurea arundinea? a. 355
 106. Cur tanta magnitudo urbis coelestis futura dicatur? b. ib.
 107. Num B. Johannes civitatem civibus plenam vel vacuum viderit? ib.
 108. Quomodo Johannes muri fundamenta, & nomina iis inscripta, videre potuerit? a. 359
 109. An 12. fundamentorum unum alteri fuerit impositum? ibidem.
 110. An omnium Apostolorum nomina, pariter in singulis fundamentorum, sint figuranda, vel disparita concipienda? b. ib.
 111. Num duodecim lapides, duntaxat murum, an vero totam civitatem sustinuerint? ib.
 112. Num certum sit, quod inter Apostolos Andreas locum secundum obtineat? ib.
 113. An ultra murum, alia etiam aedificia civitatis mente concipiendae sint? a. 357
 114. Quid sit, omni lapide pretioso ornatum esse? ib.
 115. An per 12. gemmas 12. Articuli Symboli Apostolici certo denotentur? b. ib.
 116. An articulus de descensu Christi ad inferos, in articulo de sepultura Christi contineatur? ib.
 117. An per Jaspidem primus articulus Symboli Apostolici recte representetur? ib.
 118. An Sapphirus cum articulo secundo recte comparetur? a. 358 & seqq.
 119. Num per Chalcedonium tertius Symboli Apostolici articulus exprimitur? a. 359
 120. An Smaragdus ad articulum quartum recte applicetur? b. ib.
 121. An Sardonyx ad descensum Christi recte accommodetur? a. 360
 122. Num restitutio felicitatis summa, quam Ecclesia in his terris habitura sit, ex Apocalypsi recte probetur? ib.
 123. Cur inter incolas coelestis civitatis, peculiaris mentio fiat gentium? b. ib.
 124. Quomodo Reges terrae dicantur gloriam, & honorem gentium in Ecclesiam triumphantem allaturi? a. 361
 125. Anima nostra quomodo coelum fiat? b. ib.
 126. Quomodo Sancti in Spiritu sublatis dicantur? a. 362
 127. An sanctus, & pius homo, sui sit juris? ib.
 128. Quam perfecte sancti in vita aeterna futuri simus? b. ib.
 129. Quantus numerus coellicolarum in vita aeterna sit futurus? a. 363
 130. Quam execrandum dogma sit Calvinisticum, de absoluta reprobatione potissimae partis hominum? b & seqq.
 131. Quanta sit in vita aeterna claritas futura? a. 364
 132. Quam fragilis sit felicitas terrena? quam stabilis econtra felicitas aeterna? b. ib.
 133. Num duodecim tribus Israel itidem coelestis civitatis pars futurae sint? ib.
 134. Quam perfectissima harmonia in civitate coelesti sit futura? a. 365
 135. Quam pessime Pontificii statum piorum in hac, & Beatorum in altera vita, confundant? b. ib.
 136. Qualis sit murus civitatis coelestis? a. 366
 137. Num per murum recte Sacrificuli Missatici representari dicantur? ib.
 138. Longitudo muri coelestis quid notet? b. ib.
 139. Quam utilis & necessaria sit multarum rerum & artium scientia, interpreti Scripturae industrio? ib.
 140. An Architectonica Deum ipsum Authorem habeat? a. 367
 141. Quam vanissimum figmentum sit Pontificiorum, quod Petrus, & propter Petrum Pontifex Romanus sit fundamentum Ecclesiae? b. ib.
 142. Quo respectu Apostoli dicantur fundamentum Ecclesiae? ib.
 143. Calamus arundineus aureus quid sit? a. 368
 144. Quam egregium donum Dei sit Arithmetica? b. ib.
 145. Num ex numeris Scripturae sacrae huius vel illius Regni & provinciae insignis mutatio vel inclinatio certo praedici queat? a. 369
 146. An ars Gemmariorum in Scriptura sacra approbetur? ib.
 147. Quomodo lapides 12. pretiosi conditionem vitae aeternae representent? a. 370
 148. Cur Spiritus S. coelestis Hierosolymae fundamenta per gemmas pretiosas descripserit? b. ib.
 149. An in vita aeterna verae gemmae futurae sint? ib. & seqq.
 150. Quanta sit auri excellentia? b. 371
 151. Quot vasa aurea & argentea in Templo olim Hierosolymitano fuerint? ib.
 152. Quam aurea secula tempore Davidis & Salomonis fuerint? a. 372
 153. Quibus mediis Salomon ad tantum pelagus divitiarum pervenerit? ib.
 154. Quomodo status vitae aeternae cum auro comparetur? ib.
 155. Quomodo Deus Templum civitatis coelestis futurus dicatur? b. ib.
 156. Quam minime Deo Templorum extructiones displiceant? ibidem.
 157. Quam latissimus aditus pateat Regibus ad regnum coelorum? a. 373
 158. Quomodo Christus ab Indianis colatur & adoretur? b. ib. & seqq.
 159. Quanta reverentia debeat Magnatibus? a. 374
 160. Qualis comparatio inter admirandam civitatem coelestem, & inter alia mundi admiranda institui queat? b. ib.
 161. Quomodo coelestis Hierosolyma, cum terrena comparetur? a. 376
 162. Quomodo Portae gratiae nunquam claudantur? b. ib.
- EX CAPITE VIGESIMO
SECUNDO.
1. Quod sit argumentum capitis vigesimi secundi? a. 378
 2. Quod partes ejusdem? b. ib.
 3. Cur in civitate coelesti fluat fluvius splendidus, tanquam crystallus? ib.
 4. Quomodo per hunc fluvium coelestis sapientia denotetur? ib.
 5. Num plura, quam unum vitae lignum in civitate coelesti fuerit? a. 379
 6. Quid per numerum duodenarium innuatur? ib.
 7. Num descriptione fluvii Apocalyplici ad locum Ezechielis alludatur? ib.
 8. Num per fluvium aquae vitae Spiritus Sanctus denotetur? a. 380
 9. An folia ad sanitatem facientia locum habeant in civitate coelesti? a. 381
 10. An Beati vere in secula seculorum regnaturi sint? ib.
 11. Quomodo Christus Regnum Patri traditurus dicatur? b. ib.
 12. An Beati in sede Dei sessuri sint, sicut Agnus ipse? a. 382
 13. Quam ingens discrimen sit, inter sedem dexteræ majestatis in coelis, & inter sedes Beatorum? ib.
 14. Qui & quot fructus proferantur à ligno vitae? ib.
 15. An Beati ipsam Dei essentiam intuitive visuri sint? b. ib.
 16. Quid hac de quaestione statuam Sacra mentarii? a. 383
 17. Quis verus sit huius controversiae status? b. ib.
 18. Quibus fundamentis ἐπεστροφῆς vera sententia nitatur? ib.
 19. Quo respectu de aliquibus piis dicatur, quod in hac vita Deum à facie ad faciem viderint? ib.
 20. Quanta copia & abundantia bonorum in coelis futura sit? a. 384
 21. Quam infallibilis sit certitudo vitae aeternae? ib.
 22. Cui vitam aeternam nos acceptam ferre deceat? b. ib.
 23. Quam horrenda Calviniani dogmata contra Deum spargent, & quam impie ipsum προσπολησῖας arguant? a. 385
 24. Quid importet, quod Christus lignum vitae unicum dicitur? b. ibidem.
 25. Quam enormiter contra hanc assertionem Pontificii impingant? ib. & seqq.
 26. Quam impia Pontificii de Francisco spargant? a. 386
 27. Nec non de Dominico? ib. usq; ad pag. 388
 28. Item de B. Maria & aliis Sanctis? b. 388
 29. Quos errores foveant Pontificii de cultu ligni crucis? a. 399 & seqq.
 30. Quae sit causa & origo morborum? a. 390
 31. Quarta

QVÆSTIONUM ET DOCTRINARUM.

31. Quam eximium DEI donum sit sanitas corporis? ib.
32. Quantum simplicia ad sanitatem hominum promovendam pro-
sint? b. ib.
33. Quanta valeant subtilitate & acumine moderni Chymici? a. 391
34. Quanta sit dignitas artis Medicæ? ib.
35. Quinam famigeratissimi Medici in Aula Serenissimi Domini E-
lectoris Saxoniae, & olim fuerint, & etiamnum excellant? ib.
36. Quam perfecta Beatorum sit sanitas, immortalitas, & impassi-
bilitas? a. 392
37. Cuinam sanitas perfecta accepta ferenda? b. ib.
38. Cuinam soli in vita æterna servituri simus? ib.
39. Quam honorificum nobis futurum sit, servire Domino? ibidem.
40. Quæ sit differentia inter servitutem humanam, & divinam, inter
servitutem terrenam & cœlestem? a. 393
41. Quantum bonum Beatorum futurum sit, visio Dei? ib.
42. Quæ sit differentia absconsionis faciei divinæ à piis & impiis? b.
ibidem.
43. Quantam claritatem Beati in vita æterna adepturi sint? b. 394
44. Cum citò facta non sint, quæ Johannes prædixit, num inde Apo-
calypsi *αὐτοῦ* derelicta derogeretur? b. 395
45. Quomodo constet promissio Christi, se citò venturum? a. 396
46. Cur obsignatio prophetiæ alicubi prohibeatur, & alibi præcipia-
tur? ib. & seqq.
47. Num permittat Spiritus Sanctus, ut Tyranni libere nocere, & im-
pii audacter sordescere pergant? b. 397
48. An iustitia nostra formalis non sit imputativa, sed inhærens? a. 398
49. Quale sit figmentum Pontificiorum justificatio prima & secun-
da? ib.
50. Quodnam sit infallibile *κεφάλαιον* librorum Canonicorum? b.
ibidem.
51. Quinam libri pro non Canonicis, sed Apocryphis habiti fue-
rint? ib.
52. Quæ sit Scripturæ sacræ causa efficiens principalis? b. 399
53. Quibus fundamentis probetur, librum Tobiae non esse Canoni-
cum? ib.
54. Quæ sit causa Scripturæ sacræ instrumentalis? a. 400
55. Quas blasphemias Pontificii adversus Scripturam sacram evo-
mant? ib.
56. Sacramentarii, vel Calviniani ibidem.
57. Quantum bonitatis divinæ specimen sit, quod Deus ventura &
futura per Angelos suos prædicat? b. ib.
58. Quam seriò Dominus velocem suum Adventum polliceatur?
a. 401
59. Quam rectè lectio Scripturæ sacræ etiam Laicis concedatur?
60. Quanta sit tyrannis Pontificiorum, tot homines à lectione Scri-
pturarum sacrarum arcantium? b. ib.
61. Quam horrendas blasphemias *Weigeliani* adversus Scripturam
sacram effutiant? a. 402
62. Quomodo & à quibus blasphemias istæ interpolatæ sint? ib.
63. Quinam blasphemias istas confutârunt? ib.
64. Quomodo hoc præstiterint? ib.
65. Quam necessaria nobis sit Scripturæ sacræ applicatio? a. 403
66. Custodia verbi divini quid complectatur? b. ib.
67. Quam verissimum sit, quod non alius pro Authore Apocalypsis,
quàm S. Johannes habendus sit? ib.
68. Quomodo respondendum sit ad objectionem *Erasmi*, quod S.
Johannes quinquies nominis sui in Apocalypsi meminerit, non se-
cus, ac si syngrapham scriberet, non librum? a. 404
69. Num S. Paulus revelationes suas sub alterius personæ retulerit?
b. ib.
70. Cur in *Ἀγγελῶν* titulus non Apostoli, sed tantum Theologi
habeatur? ib.
71. Quam infallibile propudiosæ frontis indicium sit, quod Calvi-
niani in libris suis sæpè nomina dissimulant, occultant, & anonyma
scripta ipargunt? a. 405
72. Quam ingenue sancti D E I homines propria sua peccata expo-
suerint? a. 406
73. Ob quas rationes gravissimas DEUS prædictiones suas occultare
prohibeat? ib.
74. Quam Diabolicum sit vitium & peccatum, nocere & nocendo
pergere? b. ib.
75. Quinam sordidi sint illi, qui à civitate DEI excluduntur? b. 407
76. Quam honorificus titulus sit, quod pii iusti vocantur, & quo re-
spectu hoc fiat? ib.
77. Quænam sint commoda iustorum? a. 408
78. Quo respectu pii dicantur, sancti, & adhuc sanctificari jubeantur?
ibidem.
79. Quam blasphemie Sacramentarii DEUM pro causa peccati pro-
clament? b. ib.
80. Quo respectu CHRISTUS radix & genus David dicatur? a. 410
81. Quo respectu stella splendida & matutina dicatur? ib.
82. Qualis merces innuatur, cum CHRISTUS ait: Merces mea mecum
est: Et num patiendò ac faciendò sibi mercedem quandam Christus
promeruerit? b. ib.
83. Quam erroneè statuant Pontificii, quod Christus sibi corporis
gloriam, & nominis exaltationem promeruerit? a. 411
84. Quam pessimè hæc in parte, Papistis quidam adstipulentur Sacra-
mentarii? ib.
85. Quinam Sacramentarii dissentiant? ib.
86. Num quæstio ista exigui sit momenti? uti *Daniel Chamierus* o-
pinatur? b. ib.
87. An opera nostra sint meritoria, sicut Pontificii statuunt? a. 412
88. Quotuplex merces in Scriptura sacra reperiatur? ib.
89. An legem DEI implere possimus? b. ib.
90. Quid Pontificii hæc de impletionem doceant? ib.
91. Quam impiè quidam Pontificii nos à totâ Lege liberos procla-
ment? a. 413
92. Quomodo à Pontificiis eludatur primum DEI præceptum?
ibidem.
93. Quomodo eludatur præceptum secundum & tertium? a. ib.
94. Quomodo eludatur præceptum quartum & quintum? b. ib.
95. Quid intelligatur per mandata Domini? ib.
96. Quæ sit differentia inter hæc propositiones: Beati, qui servant
mandata, vel præcepta Domini Jesu: & Beati, quod vel quia ser-
vant mandata Jesu? ib.
97. An clausula Apocalyptica ad totam Scripturam pertineat? a. 414
98. Quam longè certissimus sit Adventus Domini Jesu gloriosus?
ibidem.
99. Num Adventus iste sit futurus successivus, an verò subitaneus? b.
ibidem.
100. Cur properet Dominus venire ad iudicium? ib.
101. Quam gratosè & liberaliter Deus servitia sibi præstita compen-
set? a. 415
102. Qualem mercedem Dominus hic polliceatur? ib.
103. Num inter meritum & mercedem perpetua sit relatio? ibi-
dem.
104. Quam necessarium sit, ab operibus malis sibi cavere?
ibidem.
105. Quam necessarium econtra sit, bona opera facere? a. 416
106. Quam solidè divinitas Christi ab ejus æternitate demonstre-
tur? ib.
107. Quam diversè Pontificii Scriptores, verba, Ego sum A. & Ω,
interpretentur? ib.
108. Quam ineffabile DEI donum sit, quod etiam post lapsum nos
beatitudinis cœlestis participes reddit? a. 417
109. Quam summè necessarius sit verbi divini auditus? ib.
110. Num verbi divini auditus sufficiat? b. ib.
111. Quid prosit Filios DEI fieri? ib.
112. Cujusmodi canes à consortio æternæ beatitudinis excludantur?
a. 418
113. Quæ canum sint virtutes & vitia? iq.
114. Idololatria, quid propriè & verè sit? b. ib.
115. Num Pontificii Idololatras sint, quia lignum crucis devotè co-
lunt? b. ib.
116. Quam idololatrica sit doctrina tota Papistica? ib.
117. Quanta Idololatria in Papatu per cereas imagunculas exercea-
tur? ib.
118. Imaginem Veronicæ quàm idololatricè Pontificii venerentur?
a. 419
119. Quam varia Christus in Scripturis habeat nomina? ib.
120. Quantopere præcellat nomen JESU? b. ib.
121. Unde nomen Jesu derivetur & formetur? a. 420
122. Quomodo Jesuitæ nomine sacratissimo JESU abutantur?
b. ib.
123. Quantopere doctrina Jesuitica à doctrina Domini nostri IESU
differat? a. 421
124. Num Christus juxta utramque naturam dominetur Angelis?
ibidem.
125. Quo respectu sancti Angeli, Domini IESU Angeli dicantur? b.
ibidem.
126. Quis per stellam matutinam, & splendidam innuatur, &
quàm sententiam de illa *Brighmannus* foveat? ib.

INDEX SCRIPULORUM QVÆSTIONUM, &c.

127. Quid *Cornelius Cornelii à Lapide* de stella matutina splendida
sentiat? a. 422
128. Quàm merito deceat, gloriosum Adventum Domini nostri Jesu
Christi calidissimis votis desiderare? b. ib.
129. Quàm vanum sit desiderium Enthustasticum seculi aurei? a. 423
130. An Dominus Jesus ullum hominem à consortio æternæ beati-
tudinis reprobet? ib.
131. Quàm horrendè à Sacramentariis universales promissiones ex-
tenuentur, & restringantur? ib.
132. Quibus fundamentis dogma Calvinisticum refutetur? b. ib.
133. Voluntas Dei antecedens quid sit? ib.
134. Voluntas ejusdem consequens quid sit? ib.
135. Num salus hominum ab eorum voluntate dependeat? a. 424
136. Quàm graviter interdictum sit, ne Scripturæ sacræ aliquid adda-
tur vel dematur? b. ib. & seqq.
137. Quàm enormiter Pontificii peccent, traditiones suas Scripturæ
assuendo, æquiparando, & præferendo? a. 425
138. Quàm impiè Pontificii Scripturam sacram imperfectionis accu-
sent? b. ib.
139. Quàm impiè itidem Scripturæ sacræ sensum multiplicem affin-
gant? ib.
140. Quàm pessimè Pontificii libros Apocryphos pro canonicis ob-
trudant? a. 426
141. Quàm intolerabilis sit Canonizatio vulgaræ versionis Latine, &
quàm vitiosa illa sit translatio? b. ib. & seqq.
141. Quàm temerè Pontificii in codicem sacrum irruant, mox hoc
textui inferentes, mox illud eximentes? a. 427
143. Quàm temerè Pontificii humana, & supposititia scripta, pro di-
vinis Ecclesiæ obtrudant? b. ib.
144. Quàm blasphemè Pontifici potestas, contra, supra, & extra scri-
pturam aliquid statuendi, tribuatur? ib.
145. Quàm temerè à Pontificiis Patrum, & aliorum Authorum scri-
pta castrentur? ib.
146. Quàm protèrvè Sacramentarii Biblicis libris addere, & demere
præsumant? a. 428
147. Quid de Apocalypsi Petrina statuendum, nec non de Apocaly-
psi Paulina? b. ib.
148. Quàm planè alia ratio sit Apocalypseos Johannicæ? ib.
149. Quàm sufficiens, & inviolabilis norma omnium controversia-
rum sit scriptura sacra? a. 429
150. Quàm severè omnes mensuræ corruptæ & adulterinæ in civita-
te Dei prohibeantur? ib.
151. Quàm absurdum sit, quòd Pontifex judicium controversiarum
fidei sibi arroget? ib.
152. Cur Ecclesia Romana itidem judex controversiarum fidei esse
nequeat? ib.
153. Quo locò patrum consensus haberi debeat? ib.
154. Quàm ludicram rem agant Pontificii, cum ad consensum Pa-
trum provocant? b. ib.
155. Quàm scepticè auctoritatem Patrum Scriptores Pontificii, ex-
tenuent? a. 430
156. Quàm graviter puniantur corruptores scripturæ sacræ? a. 431
157. Num possibile sit, ut quis ex libro vitæ deleatur, & quæ sit sacra-
mentariorum de hac quæstione sententia? ib.
158. Quotuplex detur in librum vitæ inscriptio? b. ib.
159. Quomodo una & altera inscriptio inter se differant? a. 432
160. Quid sit in sacris Bibliis, deleri ex libro vitæ? ib.
161. Quibus verbis Dominus auctoritatem Apocalypsis canonizet?
b. ib.
162. Vocula, Amen, quomodo cabalisticè explicetur? a. 433
163. Vocula, Amen, quomodo à nostris exponatur? ib.
164. Quomodo *Iohannes Piscator* voculam, Amen, interpretetur?
b. ib.
165. Quàm egregium votum sit, precatio gratiæ Domini nostri Iesu
Christi? b. 434
166. Quanta stultitia sit, gratiam tantum magnatum, & principum, in
hoc mundo, aucupari, & econtrà gratiam Domini nostri IESU
CHRISTI negligere? ib.

F I N I S.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

Hoë von Hoënegg, Matthias,

Commentaria in ... Johannis Apocalypsin libri VIII

Lipsia u.a. 1671

4 Exeg. 1003 a

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10355001-9

VD17 12:121597K